חידושים על טור אורח חיים מהגאון ר׳ שמואל קאיידנוור זצ״ל

בעל המחבר ספר תפארת שמואל על הרא״ש זצ״ל

בי׳ רסח עוד לא הפסלו כלו דקיימא לן וכו׳ ס״ל דלא קי״ל כר״ג שאומר ס״ן וכו׳ אלא כו׳ וכן נראה : טור סי׳ רפא ויש בה כ״ס תיבות נגד וכו׳ ל״ל ק״ס תיבות נגד ק״ס תיבות שים מתחילת פסיק אך וכו׳ ס״ סוף פסוק של ויחן וגו׳ שמעתי בשם רש״ל : טור סי׳ רצו שלכך מאן דאית ליה מס שים לדקדק על רבינו בזה עיין בתוס׳ ערבי פסחים דף קיב ובחידושי מהרש״א לשם וצ״ע : טור סי׳ רצט היתה שר וכו׳ ובכ׳ עץ החיים העתיק פורש שר וכו׳ וסודו פר הוא תיקון אותיות מנצפ״ך בשם גי׳ פ״ר ר״ם של שם ע״ם גם בשם של אחרמיע״ם וכו׳ העתיק שם בע״ת : ב״י סי׳ שז והיכא דאיכא למימר וכו׳ כגון מחלר אלא עיכב ותלר דאיכא למיגזר שמא יטלטל מתלר לר״ם ושם ליכא היתר ע״י מחילה בני אדם מרש״י לר״ם אפילו באמירה לא״י וזה מבואר בגמרא ועיין בספר גדולת מרדכי דף ס״ה ע״ג וע״ד מ״ם שם בשם מהרמ״א לייטב זה והוא דוחק ועיין כ״מ : ב״י סי׳ שח קורנס של נפחים נוסחא מוטעת נזדמנה לסרב ובספרי הר״מ שלנו דין ז׳ כתב בפשט נועל אדם קורנס לפני בו לגוזים וכו׳ ואח״כ בדין ח׳ כתב במוקצה מחמת ח״כ וקורנס של בשמים וכו׳ מבואר דכל קורנס שרי אפילו של זהבים חוץ מקורנס בשמים וכ״כ הרמ״ם שם דדעת רבינו בהלכות כלי הייה וכו׳ וזה פשוט ודלא כנוסחא ספרי מיימוני הגדולים והקטנים בלי פירוש שוב מצאתי להדיא בהלכות הגבורים דף קמב ע״ב ע״ם : ב״י סי׳ שח עולד הוא לח״ק בוודאי היא קושיא עצומה על רבינו אבל על פתוס׳ לא קשיא מידי דשם כ״כ אליבא דרבא דס״ל כר׳ יודא אבל רבינו פסק כת״ק גם הסלטי גבורים דף קמט ע״א קשה כן וע״ש עוד בזה ודברי הב״ח הן דחוקים : שם ב״י ולא ידעתי למה הסמיטו רבינו אפשר דס״ל הסלטי גבורים כתב שם סוף פרק כל הכלים בשם הרמ״ם דלא מצריך תורת כלי אלא בקרקעות וכשאין לשם בית אחיזה הא בשים לשם בית אחיזה או בכיסוי מטלטלים אף דאין לשם בית אחיזה לא בעי תורת כלי ודו״ק ר״ל ומ״מ הוא בדבר זה : שם ב״י דשא רב אסי . והתוס׳ כתבו דהתם גרסי׳ רב אשי ובנסוף כתבו א״נ לאוין הן ליישב טפי מתבנים עכ״ל ותי׳ בדעת הב״י וק״ל : ב״י סי׳ שטז אלא בדבורים שבמיים ניליד ואיסתמיטתיה לסרב ז״ל בספרה משיגיו דף ל״ו אמרו להדיא דדבורים נקראים לון במיגס ניעוד ואפ״ה אסור במתכוין ועוסק כמלודם ע״ם וק״ל : ב״י סי׳ שיח וכדאמר התם עולא ועיין בהלטי גבורים ד׳ קסג ע״ב בדיוים אלו וכתב שם בלדעת ר״א מזרחי ג״כ לון אפייס ולאי אחר ניכול לי אם ניטול אחר אפייס אלאיס וע״ם : שם ב״י שאע״פ שנתנו דבריו ועיין בזה פלפול אחרון במאור וכמלחמות ס׳ : ב״י סימן שכג כיון דלהרי״ף והרמב״ם מבעי דשרי וצ״ע דבב״ם מס״ם כתב לבדיל הרמב״ם בדון ס׳ בעמים משום דבראה במתקן וצ״ע ודבבי הרמב״ם סותרים זא״ז ואח״ז מצאתי להתוס׳ פ״ב דביצה בעתעורר על זה ע״ש : ב״י סי׳ של וצ״ל דמיירי ואפ״ס קי״ל כרב שבת דברי וזה דלא כמ״ם הטור וצ״ע גם דברי רש״י סותרים זא״ז והתרכתי בכתבי ודו״ק : סי׳ שנח ב״י ובא״ז פסק כרבה הוא הגא״ם בא״ר ודברי ליה מתריה לרב״ל שמוסתא מוטעת הטעתו : סי׳ שם ב״ו איתא לשמעתן ומיהו רש״י ז״ל בדף י״ז ע״א ד״ה לאפנוי מכלים כתב להדיא ואע״ג דאיתן ג׳ אם אין מריכין אלא לבית סאתים והקיפו ד׳ סאות נמי בטלי מחיצות עכ״ל : שם ב״י שיטלים ונקטם וכ״כ הרשב״א בסי׳ ד דרחוי לחוש לדבריו ואפשר דבעיקרא קי״ל כדברי המיקל ולא במחיצות וכמ״ם בדף פא ע״ב גבי ר׳ יודא ע״ם ס״ב סי׳ ד׳ ודבריו ובוניס ועכ״ת : ב״י סימן תקנא בשבת מוחר לספר ולכבס . לספר לריך למחוק . כן היה ס״ל להגיה ור״ל דשרי לתת לא״י לכבס מפני כבוד שבת דעלה קאי בתו׳ שמור״ל כ׳ רש״י אסר לתת לכובס בשבוע שהל בו׳ אבל היכא דהל בו׳ אלא שקשה להגיה כל הספרים ודברי ב״ה בזה ג״כ דחוקים וכמ״ם בגי׳ ספרו ודו״ק : ב״י סימן תקנט פעם אחת אירע מילה בי׳ בשבת כנ״ל . הכי איתא במרדכי ע״ם ושיקר וחופה ע״ע דשמא מוחר גם לתתן בשמות די״ש שלו הוא ולדלקמן ואפילו לב״ד דקול מש״ב ודו״ק ר״ל . שוב מצאתי נוסחת הב״ח בתוס׳ סוף פרק הנ״ל וכ״ל דהחופה היה מנחת גדולה כמו בנוסגים בתשבנו בכמה קטילות וק״ל : סימן תקפב בבור לחיים ולא לחיים בפתח . לשון מהר״א מפרא״ג ותימה כי לשון הפסוק הוא כל הכתוב לחיים בירושלים עכ״ל . וכ״ל כתב דלק״מ כי מהר״ם לשעמיס אזיל דכל סיכת דאיכא למעטי לא סמכי אקרא וכמ״ם גבי ברכת המזון בעיון ברכה נודה לך כו׳ ע״ל סי׳ קפ״ז עכ״ל : ב״י סימן תקפה וכתב הגאון מהור״ר אלי׳ מזרחי . מצאתי כלשון הזה בביאוריו לבסמ״ג ובתשובותיו הארוך בזה עם ר״מ אלבקר ע״ם אמנם מ״ם אבל היכא דתקע אפי׳ לא שמע יולא לא ממלא כדבריו דבגמ׳ מוכח להדיא דלא ולא וכ״כ בביאורי הסמ״ג וע״ע ודו״ק: ב״י סי׳ תקפו דר״י נמי לעיכובא . וא״כ ר׳ לוי נמי לעיכובא ויליף יובל מר״ם כיון דבר״ם לר׳ יודא מעכב א״כ גם ר״ל לעיכבא ודו״ק : שם ב״י תוקעים בו בתפלה . ב״ם ומ״מ יש לגמגם ממ״ם סרב אלי׳ מזרחי ז״ל שקבלה היתה בידם מסר בפשוט ומסר בכפוף אלא דת״ק דר״י סבר דר״ס הוא בפשוט וכו׳ וקשה דא״כ הוא סוי בל יוכל בכפוף היפך המכוון בו וכמ״ם הוא ז״ל שהפשיטות סימן לבולות עבדים לא כפוף אבל סי׳ שהיו כזופים עכ״ל ותימה מה הקשה על הרא״ם דהא הרא״ם כתב וקבלה כו׳ מסר בפשוט ומסר בכפוף וכו׳ ולת״ק דר״י ר״ם וי״כ הוים הם בדקתני בכופא הוה הוכל ר״ה וכו׳ והקבלה דכפוף היתה אתעניית דכל מה דכייף טפי מעלי דלאיתא בגמרא ולר״י בר״ה בכפוף ובוכל בפשוט ולכ״ע יובל בפשוט ול״ע על הב״י בזה כנ״ל ודו״ק : ב״י סימן זה דבאינו מעכב מיירי כל״ל אם . נ״ל דל״ל לא הל״ל דו״ק ול״ל לבריי״ף : שם ב״י ותימה מ״ם מאיפה . לשיטת הגאונים ולהרמב״ם דאם אינו מעכב אחר סתימה פסול כשבתמו אלא במינו ודווקא במינו הוא בשר ל״ק כלל קושיא זו הבאינו בא מחמת מינו דלא דמי לזהב וכמ״ם הרא״ם לשיטתו לחלק בין במינו ובלא במינו אמנם לשיטת הרא״ם דאף בלא במינו בשר בשבתיר בדובו אם אינו מעכב אחר בסתימה קשה מ״ם ליתו זהב לסתמו בלא במינו ובזה אנו צריכים לתי׳ בל רא״מ ודו״ק ר״ל : ב״י סימן תקפח דלא יצא אלא מבוא דקיל . ואני אומר דליתא דאף אי הוי ס״ל דשמע סוף בלא תחלה יצא אף בשמע קודם עלות השחר ומקלא אחר שעלה ע״ה הוי ס״ל דלא יצא וכדמשני ליה רבה לאביי בגמרא הכי השתא כו׳ וא״כ יפה כיון שעור ודו״ק : ב״י סימן תקפט בטור . אנדרוגינוס מוציא את מינו . לשון רש״ל בריתא שם וביינו דס״ל דאנדרוגינוס לא שכיחו בו חכמים . ודווקא לברי״ף ורמב״ם דס״ל דהלכתא בסק הוא מש״ם אינו מוציא שאינו מינו וכן לענין מגילה אבל ר״ דבסק דזכר גמור הוא כי״ד סי׳ מ״ד מוציא אפילו שאינו מינו . והרא״ם שכיח הבריתא במסכת ר״ה מבוא דאזיל לחומרא עיין כי״ד סי׳ שע״ז עכ״ל : ב״י סוף סי׳ תכ״ו מנהג שנהגו לתקן בעי״ה . וע״ל סי׳ תקמ״ח ומיירי בתשב״ן סמוך לחשיכה אחר מנחה וא״כ אין כאן קושיא וק״ל : ב״י סימן תריא דדילמא הבוא בריתא בעירובי תחומין . וצ״ל דל״ק מידי דאי להחומין קאי מאי הקשו ב״ה לב״ם דהיאך מערבין בתחומין כי״כ דבעי׳ סעודה הראויה כו׳ דילמא הא דמערבין כי״ב היינו בדגל דאמר שביתתי במקומו אלא ע״כ אחליכות קאי ובעינן פת ודו״ק . וכבר בנו הרבה מחברים בזה : ב״י סימן תריב פחות מרביעית כמה הוי . ונראה דעכ״פ הוא פחות מכביצה דשא לעולא מיהא אמרינן דר״מ ור״י ס״ל דוסבעת קאי אשתיה ושיעורו בכביצה ור״ש ס״ל אפילו באכילה שיעורו כדי שביעה בכביצה לזיתן וא״כ שבעת שהוא מבבעת בכביצה יהודי דעתא מיבעיא ומהכא הוכיח שם דכותבת הנסה הוא פחות מכביצה ודו״ק ומיהו לב״ם דבריהא דס״ל שיעור שתייה הוא ברביעית שהוא ביצה ומהא ולהמקשן דב״ה ס״ל מלא לוגמיו שרוא יותר מרביעית בי״כ וכמ״ם התוס׳ לשם קשה דא״כ היאך קאמר לעולא שם דבביעה דשתיה הוה כביצה שבעת שבעו כו׳ וצ״ע . ונסי׳ רע״א מבמע דבמלא לוגמיו שיה רוב רביעית והוא פחות מכביצה ויותר מג׳ תלקים ביצה ע״ם ודו״ק וצ״ע : ב״י סימן תריג דהיינו דוקא בחמת . והרי״ף והרא״ם הסמיטו דין זה ל״ל דס״ל דלא קאי אבני בגמ׳ אלא על היולא מקדשי קדשי אלכך אסור לעבור אף באויות ע״ם משא״כ בנהליה וימים שלנו שרי לעבור בספינות ולשוט ולילך בשם עד הנולה כך נ״ל הדברי׳ לבאורה ודו״ק והזי מאי עמא דבר : ב״י סימן תרמה מ״ל עכ״ת ותימה מ״ם הקשה על הרא״ם דהא הרא״ם אלעדים הדם קאי בעדות הרבה גאונים סימן תר״א בסמוך לקמן וכך מוכח במרדכי שבנוה זה הפיסקא דהדם ולא בהבנת ב״י ומהגיים ומור״ם בהג״ה דבגולה ודאי קי״ל כשתם מתני׳ דפסול ודוק . שוב ראיתי בספר יראים והביאו בשבלי הלקט כוף סימן קי״ג להדיא כמ״ם דכתב כן אהדם ע״ם : ב״י סימן תרמו אלא בד אחד יכריז . ודבריו ז״ל הם הדוקים בעצמם וגם אשתמיטתיה הא דכתב הרא״ם ע״ז פ״ב דב״מ ע״ם ואין ספק דתקפה עליו משנתו ודו״ק . סוף סימן זה כבר מיוס ח׳ ואילך . ובגמרא מבואר דפסולו משום מעומר הו לאו מיגא דהדם הוא פסול כל ז׳ כמ״ם לקמן כו׳ תרמ״ט וע״ע : ב״י סימן תרנח כדאמרינן גבי אלטלית ור״ל ולא רבנן דס״ל דלרוך ליתן לו דוקא האלטלית היינו בגד אשה דלעולה קיבוכין הא במקום אלא ביוך זה כ״ש מודו וכ״כ הרא״ם ל״דוא כסוף דבריו ע״ם ומסתימה על הרב ר׳ שמואל די מודינא כו׳ כ״א שהוקשה לו דברי הרב בעל הטיטור ודהק ביאורו ואין כפק שלא היה לפניו כו אם ספר כ״ו ולא עיין בדברי הרא״ם כלל וק״ל : ב״י סימן תרסה שלו ולא בא כי״ע . ומזה הטעם הבנו אם הל אמתת תורה בא׳ בשבת אלא לאכול דיכון בשמיני היה אסור עכ״ל התוס׳ וכל״ל בכ״ו :

סליק

מה׳ ת״ת דין ע״ז יש בכאן דברי שגגה וכמ״ם בגי׳ הכ״מ ע״ם . ועיין בש״ת ר״ל בר שמון סימן קנג ע״ם : סימן תצז ב״י בהם מדדין אבל . ולפ״ז קשה מאי פריך בגמרא ד׳ י״ל ע״כ ואם מי׳ כו׳ מולרים אילימא במפריחים ליהוה כו׳ עפי ה״ל להקשות דאי במפריחים הרי אסור לזורן משום איכור לידה אמילו בלא נתבלבו וצ״ע בעת ודו״ק : ב״י סימן זה לא בגמרא ולא ול״ל שבן מוכת פרק כל כתבי גבי פלוגתא דר״י ורבנן בי״ד שהל לריות בשבת אי מפטיטין הפסת עד המזה והו לא ע״ם ודו״ק . ויש לדהות דבמה בי״ע סחירו סופו משום מהילתו כנ״ל : סימן תצט טור אסור למלוג גדי ס״א אסור למלוג גדי כדי לאכול עורו מפני דיש בו טורת יוחר מבשפטו וגו׳ זו עיקר וכ״כ רש״ל וא״ח ע״ם : ב״י סימן תק הכי מבשתי ועוד . ר״ל וא״כ מבמע דמש״ם לא הוי בורר ואיתי קאמר בשגגה״ם דמש״ם ניקור לא הוי בורר משום דא״א לאכול בע״א אדרבה משום זה איקרי בורר עפי וק״ל : סימן תקא ב״י בריתא מגבב מן ול״ל שעמו דש״ל דא״ק דבריתא הוא ר״א דמתני׳ ולכך סתיר לגבב הכן הכמים פליגי עליו במתני׳ ואסרו בכל האלר ומכ״ם דאסרי לבורים לבורים שגם לת״ק דיהו אסור ודלא בבר״ן שוב ראיתי שגם מהרש״ל פירש כן סי׳ י״ח פ״ד ע״ם וק״ל : סימן תקי ב״י מתנות לעיסה דבמתנות . ולא ידעתי דהא הרא״ם פסק כר׳ יוסי אפילו גבי תרומה שמוליכין כאוסקיכא וכו׳ וע״כ הורמה מתמה דאין מבניהים תרומות בי״ע א״כ כ״ם אלה דוקאי בהכמתה ודו״ק וצ״ע שוב ראיתי שגם רש״ל בים של שלמה הקשה כן : סימן תקט ב״י כר׳ יהודה כנ״ל . ועיין בים של שלמה פ״ג סימן כ״א תי׳ מספיק בזה דלא ס״ל בהא כרב תבדא דר״ח לעשמיה אזיל וס״ל דקי״ל כר״י ומותר אפילו לחדד במשחזת של אבן ולא קי״ל הכי וע״ש שהאריך : סימן תקיד ב״י אלמה קסבר הכי . ומ״מ ה״ל לסב״י ליהן טעם למה פסק כמותו כיון דמוקמינן ליחידאה ועיין רש״ל פ״ד סי׳ י׳ ודברי נכונים ומדויקים וק״ל : סימן תקטו ב״י שהאוכלים הן אבל שלמה תמה עליו בזה דכוונת מהרש״ל להתיר לאתרים שלא הובאו בבילים כשים לשם אוכלים וכך הם משמעות דברי מור״ם בסג״ם ס״ע ע״ם וק״ל : סימן תקיח ב״י ונראה מדבריו שאפי׳ . ורש״ל פי׳ דברי רי״ו כדעת הטור ובשאר שפוד מייירי ולכן כתב דאיתו שרי אלא בזורך גופו ר״ל לצלותו בו שנית אבל לשאר דבר אסור בין לזורך גופו בין לזורך מקומו דלא הוי תורת כלי אבל בשפוד המיוחד לכך שרי בין לזורך גופו לשאר דבר או לזורך מקומו ומכון הוא ע״ם פ״ג סי׳ כ״ד : סימן זה בסיתה חולה קלה . לא ידעתי לפרשו דגם הרא״ם איירי בבריאה מאד ובעלתה בשתעה כי״ע ואסור לר״ו ים מילוק בין נערפה למתה וכמ״ם ס״ם תל״ז וק״ל ושמא דמ״ם אח״כ ואם ים הילוק וכו׳ כוונתו למ״ם וק״ל : סימן זה ב״ו לאלק אינו בדאי . ורש״ל מילק דקודם שסיכבה אפשר לומר דכוונתו לעשות הכותל עב ואסור אף שלא נאבנו עמה כמ״ם ב״ו בשם הרא״ם בסמוך ודו״ק ע״ם סי׳ ג׳ : ב״י סוף כי׳ תקכב כלומר ואפי׳ ר״ם אית ליה מוקלה כי אתי זה הכל לריך למחוק . אין זה מל׳ הר״ן אלא מלשון ב״ו הוא ובבי ליה מאריה דכוונת הר״ן הוא להקשות על הרי״ף שלא הולרך להביא טעם זה כיון דפסק במוקלה כר״י דאסור ובגמרא לא מלרכין טעם זה אלא אגיבא דר״ם דמודה ג״כ בזה דאסור ודלא כר״א בנו ובהדיא אמרינן בגמרא דר״ם לא ס״ל הא דלא ניתנו עצים אלא להסקה ולפוס הוקפא לא עיין ול״ל שע״ם הוא בב״ו ודו״ק : ב״ו סימן תקכז אבל הר״ן כתב דליתא . ורש״ל הקשה עליו ועיין פ״ב סי׳ י״ד ודבריו נכונים ועכ״ת : ב״י סימן תקנא בשבת מוחר לספר ולכבס . לספר לריך למחוק . כן היה ס״ל להגיה ור״ל דשרי לתת לא״י לכבס מפני כבוד שבת דעלה קאי בתו׳ שמור״ל כ׳ רש״י אסר לתת לכובס בשבוע שהל בו׳ אבל היכא דהל בו׳ אלא שקשה להגיה כל הספרים ודברי ב״ה בזה ג״כ דחוקים וכמ״ם בגי׳ ספרו ודו״ק : ב״י סימן תקנט פעם אחת אירע מילה בי׳ בשבת כנ״ל . הכי איתא במרדכי ע״ם ושיקר וחופה ע״ע דשמא מוחר גם לתתן בשמות די״ש שלו הוא ולדלקמן ואפילו לב״ד דקול מש״ב ודו״ק ר״ל . שוב מצאתי נוסחת הב״ח בתוס׳ סוף פרק הנ״ל וכ״ל דהחופה היה מנחת גדולה כמו בנוסגים בתשבנו בכמה קטילות וק״ל : סימן תקפב בבור לחיים ולא לחיים בפתח . לשון מהר״א מפרא״ג ותימה כי לשון הפסוק הוא כל הכתוב לחיים בירושלים עכ״ל . וכ״ל כתב דלק״מ כי מהר״ם לשעמיס אזיל דכל סיכת דאיכא למעטי לא סמכי אקרא וכמ״ם גבי ברכת המזון בעיון ברכה נודה לך כו׳ ע״ל סי׳ קפ״ז עכ״ל : ב״י סימן תקפה וכתב הגאון מהור״ר אלי׳ מזרחי . מצאתי כלשון הזה בביאוריו לבסמ״ג ובתשובותיו הארוך בזה עם ר״מ אלבקר ע״ם אמנם מ״ם אבל היכא דתקע אפי׳ לא שמע יולא לא ממלא כדבריו דבגמ׳ מוכח להדיא דלא ולא וכ״כ בביאורי הסמ״ג וע״ע ודו״ק: ב״י סי׳ תקפו דר״י נמי לעיכובא . וא״כ ר׳ לוי נמי לעיכובא ויליף יובל מר״ם כיון דבר״ם לר׳ יודא מעכב א״כ גם ר״ל לעיכבא ודו״ק : שם ב״י תוקעים בו בתפלה . ב״ם ומ״מ יש לגמגם ממ״ם סרב אלי׳ מזרחי ז״ל שקבלה היתה בידם מסר בפשוט ומסר בכפוף אלא דת״ק דר״י סבר דר״ס הוא בפשוט וכו׳ וקשה דא״כ סוי בל יוכל בכפוף היפך המכוון בו וכמ״ם הוא ז״ל שהפשיטות סימן לבולות עבדים לא כפוף אבל סי׳ שהיו כזופים עכ״ל ותימה מ״ם הקשה על הרא״ם דהא הרא״ם כתב וקבלה כו׳ מסר בפשוט ומסר בכפוף וכו׳ ולת״ק דר״י ר״ם וי״כ הוים הם בדקתני בכופא הוה הוכל ר״ה וכו׳ והקבלה דכפוף היתה אתעניית דכל מה דכייף טפי מעלי דלאיתא בגמרא ולר״י בר״ה בכפוף ובוכל בפשוט ולכ״ע יובל בפשוט ול״ע על הב״י בזה כנ״ל ודו״ק : ב״י סימן זה דבאינו מעכב מיירי כל״ל אם . נ״ל דל״ל לא הל״ל דו״ק ול״ל לבריי״ף : שם ב״י ותימה מ״ם מאיפה . לשיטת הגאונים ולהרמב״ם דאם אינו מעכב אחר סתימה פסול כשבתמו אלא במינו ודווקא במינו הוא בשר ל״ק כלל קושיא זו הבאינו בא מחמת מינו דלא דמי לזהב וכמ״ם הרא״ם לשיטתו לחלק בין במינו ובלא במינו אמנם לשיטת הרא״ם דאף בלא במינו בשר בשבתיר בדובו אם אינו מעכב אחר בסתימה קשה מ״ם ליתו זהב לסתמו בלא במינו ובזה אנו צריכים לתי׳ בל רא״מ ודו״ק ר״ל : ב״י סימן תקפח דלא יצא אלא מבוא דקיל . ואני אומר דליתא דאף אי הוי ס״ל דשמע סוף בלא תחלה יצא אף בשמע קודם עלות השחר ומקלא אחר שעלה ע״ה הוי ס״ל דלא יצא וכדמשני ליה רבה לאביי בגמרא הכי השתא כו׳ וא״כ יפה כיון שעור ודו״ק : ב״י סימן תקפט בטור . אנדרוגינוס מוציא את מינו . לשון רש״ל בריתא שם וביינו דס״ל דאנדרוגינוס לא שכיחו בו חכמים . ודווקא לברי״ף ורמב״ם דס״ל דהלכתא בסק הוא מש״ם אינו מוציא שאינו מינו וכן לענין מגילה אבל ר״ דבסק דזכר גמור הוא כי״ד סי׳ מ״ד מוציא אפילו שאינו מינו . והרא״ם שכיח הבריתא במסכת ר״ה מבוא דאזיל לחומרא עיין כי״ד סי׳ שע״ז עכ״ל : ב״י סוף סי׳ תכ״ו מנהג שנהגו לתקן בעי״ה . וע״ל סי׳ תקמ״ח ומיירי בתשב״ן סמוך לחשיכה אחר מנחה וא״כ אין כאן קושיא וק״ל : ב״י סימן תריא דדילמא הבוא בריתא בעירובי תחומין . וצ״ל דל״ק מידי דאי להחומין קאי מאי הקשו ב״ה לב״ם דהיאך מערבין בתחומין כי״כ דבעי׳ סעודה הראויה כו׳ דילמא הא דמערבין כי״ב היינו בדגל דאמר שביתתי במקומו אלא ע״כ אחליכות קאי ובעינן פת ודו״ק . וכבר בנו הרבה מחברים בזה : ב״י סימן תריב פחות מרביעית כמה הוי . ונראה דעכ״פ הוא פחות מכביצה דשא לעולא מיהא אמרינן דר״מ ור״י ס״ל דוסבעת קאי אשתיה ושיעורו בכביצה ור״ש ס״ל אפילו באכילה שיעורו כדי שביעה בכביצה לזיתן וא״כ שבעת שהוא מבבעת בכביצה יהודי דעתא מיבעיא ומהכא הוכיח שם דכותבת הנסה הוא פחות מכביצה ודו״ק ומיהו לב״ם דבריהא דס״ל שיעור שתייה הוא ברביעית שהוא ביצה ומהא ולהמקשן דב״ה ס״ל מלא לוגמיו שרוא יותר מרביעית בי״כ וכמ״ם התוס׳ לשם קשה דא״כ היאך קאמר לעולא שם דבביעה דשתיה הוה כביצה שבעת שבעו כו׳ וצ״ע . ונסי׳ רע״א מבמע דבמלא לוגמיו שיה רוב רביעית והוא פחות מכביצה ויותר מג׳ תלקים ביצה ע״ם ודו״ק וצ״ע : ב״י סימן תריג דהיינו דוקא בחמת . והרי״ף והרא״ם הסמיטו דין זה ל״ל דס״ל דלא קאי אבני בגמ׳ אלא על היולא מקדשי קדשי אלכך אסור לעבור אף באויות ע״ם משא״כ בנהליה וימים שלנו שרי לעבור בספינות ולשוט ולילך בשם עד הנולה כך נ״ל הדברי׳ לבאורה ודו״ק והזי מאי עמא דבר : ב״י סימן תרמה מ״ל עכ״ת ותימה מ״ם הקשה על הרא״ם דהא הרא״ם אלעדים הדם קאי בעדות הרבה גאונים סימן תר״א בסמוך לקמן וכך מוכח במרדכי שבנוה זה הפיסקא דהדם ולא בהבנת ב״י ומהגיים ומור״ם בהג״ה דבגולה ודאי קי״ל כשתם מתני׳ דפסול ודוק . שוב ראיתי בספר יראים והביאו בשבלי הלקט כוף סימן קי״ג להדיא כמ״ם דכתב כן אהדם ע״ם : ב״י סימן תרמו אלא בד אחד יכריז . ודבריו ז״ל הם הדוקים בעצמם וגם אשתמיטתיה הא דכתב הרא״ם ע״ז פ״ב דב״מ ע״ם ואין ספק דתקפה עליו משנתו ודו״ק . סוף סימן זה כבר מיוס ח׳ ואילך . ובגמרא מבואר דפסולו משום מעומר הו לאו מיגא דהדם הוא פסול כל ז׳ כמ״ם לקמן כו׳ תרמ״ט וע״ע : ב״י סימן תרנח כדאמרינן גבי אלטלית ור״ל ולא רבנן דס״ל דלרוך ליתן לו דוקא האלטלית היינו בגד אשה דלעולה קיבוכין הא במקום אלא ביוך זה כ״ש מודו וכ״כ הרא״ם ל״דוא כסוף דבריו ע״ם ומסתימה על הרב ר׳ שמואל די מודינא כו׳ כ״א שהוקשה לו דברי הרב בעל הטיטור ודהק ביאורו ואין כפק שלא היה לפניו כו אם ספר כ״ו ולא עיין בדברי הרא״ם כלל וק״ל : ב״י סימן תרסה שלו ולא בא כי״ע . ומזה הטעם הבנו אם הל אמתת תורה בא׳ בשבת אלא לאכול דיכון בשמיני היה אסור עכ״ל התוס׳ וכל״ל בכ״ו :

חידושים על רמב״ם הלכות מלכים מהגאון ר׳ שמואל קאיידנוור זצ״ל

בעל המחבר ספר תפארת שמואל על הרא״ש זצ״ל

ק״ס תיבות שים מתחילת פסיק אך וכו׳ ס״ סוף פסוק של ויחן וגו׳ שמעתי בשם רש״ל : טור סי׳ רצו שלכך מאן דאית ליה מס שים לדקדק על רבינו בזה עיין בתוס׳ ערבי פסחים דף קיב ובחידושי מהרש״א לשם וצ״ע : טור סי׳ רצט היתה שר וכו׳ ובכ׳ עץ החיים העתיק פורש שר וכו׳ וסודו פר הוא תיקון אותיות מנצפ״ך בשם גי׳ פ״ר ר״ם של שם ע״ם גם בשם של אחרמיע״ם וכו׳ העתיק שם בע״ת : ב״י סי׳ שז והיכא דאיכא למימר וכו׳ כגון מחלר אלא עיכב ותלר דאיכא למיגזר שמא יטלטל מתלר לר״ם ושם ליכא היתר ע״י מחילה בני אדם מרש״י לר״ם אפילו באמירה לא״י וזה מבואר בגמרא ועיין בספר גדולת מרדכי דף ס״ה ע״ג וע״ד מ״ם שם בשם מהרמ״א לייטב זה והוא דוחק ועיין כ״מ : ב״י סי׳ שח קורנס של נפחים נוסחת מוטעת נזדמנה לסרב ובספרי הר״מ שלנו דין ז׳ כתב בפשט נועל אדם קורנס לפני בו לגוזים וכו׳ ואח״כ בדין ח׳ כתב במוקצה מחמת ח״כ וקורנס של בשמים וכו׳ מבואר דכל קורנס שרי אפילו של זהבים חוץ מקורנס בשמים וכ״כ הרמ״ם שם דדעת רבינו בהלכות כלי הייה וכו׳ וזה פשוט ודלא כנוסחת ספרי מיימוני הגדולים והקטנים בלי פירוש שוב מצאתי להדיא בהלטי הגבורים דף קמב ע״ב ע״ם : ב״י סי׳ שח עולד הוא לח״ק בוודאי היא קושיא עצומה על רבינו אבל על פתוס׳ לא קשיא מידי דשם כ״כ אליבא דרבא דס״ל כר׳ יודא אבל רבינו פסק כת״ק גם הסלטי גבורים דף קמט ע״א קשה כן וע״ש עוד בזה ודברי הב״ח הן דחוקים : שם ב״י ולא ידעתי למה הסמיטו רבינו אפשר דס״ל הסלטי גבורים כתב שם סוף פרק כל הכלים בשם הרמ״ם דלא מצריך תורת כלי אלא בקרקעות וכשאין לשם בית אחיזה הא בשים לשם בית אחיזה או בכיסוי מטלטלים אף דאין לשם בית אחיזה לא בעי תורת כלי ודו״ק ר״ל ומ״מ הוא בדבר זה : שם ב״י דשא רב אסי . והתוס׳ כתבו דהתם גרסי׳ רב אשי ובנסוף כתבו א״נ לאוין הן ליישב טפי מתבנים עכ״ל ותי׳ בדעת הב״י וק״ל : ב״י סי׳ שטז אלא בדבורים שבמיים ניליד ואיסתמיטתיה לסרב ז״ל בספרה משיגיו דף ל״ו אמרו להדיא דדבורים נקראים לון במיגס ניעוד ואפ״ה אסור במתכוין ועוסק כמלודם ע״ם וק״ל : ב״י סי׳ שיח וכדאמר התם עולא ועיין בהלטי גבורים ד׳ קסג ע״ב בדיוים אלו וכתב שם בלדעת ר״א מזרחי ג״כ לון אפייס ולאי אחר ניכול לי אם ניטול אחר אפייס אלאיס וע״ם : שם ב״י שאע״פ שנתנו דבריו ועיין בזה פלפול אחרון במאור ובמלחמות ס׳ : ב״י סימן שכג כיון דלהרי״ף והרמב״ם מבעי דשרי וצ״ע דבב״ם מס״ם כתב לבדיל הרמב״ם בדון ס׳ בעמים משום דבראה במתקן וצ״ע ודבבי הרמב״ם סותרים זא״ז ואח״ז מצאתי להתוס׳ פ״ב דביצה בעתעורר על זה ע״ש : ב״י סי׳ של וצ״ל דמיירי ואפ״ס קי״ל כרב שבת דברי וזה דלא כמ״ם הטור וצ״ע גם דברי רש״ל והתרכתי בכתבי ודו״ק : סי׳ שנח ב״י ובא״ז פסק כרבה הוא הגא״ם בא״ר ודברי ליה מאריה לרב״ל שמוסתא מוטעת הטעתו : סי׳ שם ב״ו איתא לשמעתן ומיהו רש״י ז״ל בדף י״ז ע״א ד״ה לאפנוי מכלים כתב להדיא ואע״ג דאיתן ג׳ אם אין מריכין אלא לבית סאתים והקיפו ד׳ סאות נמי בטלי מחיצות עכ״ל : שם ב״י שיטלים ונקטם וכ״כ הרשב״א בסי׳ ד דרחוי לחוש לדבריו ואפשר דבעיקרא קי״ל כדברי המיקל ולא במחיצות וכמ״ם בדף פא ע״ב גבי ר׳ יודא ע״ם ס״ב סי׳ ד׳ ודבריו ובוניס ועכ״ת : ב״י סימן תקנא בשבת מוחר לספר ולכבס . לספר לריך למחוק . כן היה ס״ל להגיה ור״ל דשרי לתת לא״י לכבס מפני כבוד שבת דעלה קאי בתו׳ שמור״ל כ׳ רש״י אסר לתת לכובס בשבוע שהל בו׳ אבל היכא דהל בו׳ אלא שקשה להגיה כל הספרים ודברי ב״ה בזה ג״כ דחוקים וכמ״ם בגי׳ ספרו ודו״ק : ב״י סימן תקנט פעם אחת אירע מילה בי׳ בשבת כנ״ל . הכי איתא במרדכי ע״ם ושיקר וחופה ע״ע דשמא מוחר גם לתתן בשמות די״ש שלו הוא ולדלקמן ואפילו לב״ד דקול מש״ב ודו״ק ר״ל . שוב מצאתי נוסחת הב״ח בתוס׳ סוף פרק הנ״ל וכ״ל דהחופה היה מנחת גדולה כמו בנוסגים בתשבנו בכמה קטילות וק״ל : סימן תקפב בבור לחיים ולא לחיים בפתח . לשון מהר״א מפרא״ג ותימה כי לשון הפסוק הוא כל הכתוב לחיים בירושלים עכ״ל . וכ״ל כתב דלק״מ כי מהר״ם לשעמיס אזיל דכל סיכת דאיכא למעטי לא סמכי אקרא וכמ״ם גבי ברכת המזון בעיון ברכה נודה לך כו׳ ע״ל סי׳ קפ״ז עכ״ל : ב״י סימן תקפה וכתב הגאון מהור״ר אלי׳ מזרחי . מצאתי כלשון הזה בביאוריו לבסמ״ג ובתשובותיו הארוך בזה עם ר״מ אלבקר ע״ם אמנם מ״ם אבל היכא דתקע אפי׳ לא שמע יולא לא ממלא כדבריו דבגמ׳ מוכח להדיא דלא ולא וכ״כ בביאורי הסמ״ג וע״ע ודו״ק: ב״י סי׳ תקפו דר״י נמי לעיכובא . וא״כ ר׳ לוי נמי לעיכובא ויליף יובל מר״ם כיון דבר״ם לר׳ יודא מעכב א״כ גם ר״ל לעיכובא ודו״ק : שם ב״י תוקעים בו בתפלה . ב״ם ומ״מ יש לגמגם ממ״ם סרב אלי׳ מזרחי ז״ל שקבלה היתה בידם מסר בפשוט ומסר בכפוף אלא דת״ק דר״י סבר דר״ס הוא בפשוט וכו׳ וקשה דא״כ סוי בל יוכל בכפוף היפך המכוון בו וכמ״ם הוא ז״ל שהפשיטות סימן לבולות עבדים לא כפוף אבל סי׳ שהיו כזופים עכ״ל ותימה מ״ם הקשה על הרא״ם דהא הרא״ם כתב וקבלה כו׳ מסר בפשוט ומסר בכפוף וכו׳ ולת״ק דר״י ר״ם וי״כ הוים הם בדקתני בכופא הוה הוכל ר״ה וכו׳ והקבלה דכפוף היתה אתעניית דכל מה דכייף טפי מעלי דלאיתא בגמרא ולר״י בר״ה בכפוף וב

דבר אל הקורא

כל יודע ספר, ירא אלהים ואוהב מוסר, יבין לאשורו, שכל דיני פטונות הנאמרים בש"ס, ובפרט בנזיקין, דהיינו מקח וממכר, גניבה וגזילה, אונאה, מציאה אבידה, עפקי דרשה, שבועה, עדות, רבית, עבדות, שחרור, נידות, זכות, יאוש, הפקר, חרם, דיני פיתה, עונשין, מלקות וכדומה, אין להם בזמן הזה שום כח בפועל, כי ענינים כאלה הולכים בזמנים ובמדינות הללו כפי חוקי המלכות ירי"ה, כמאמר חז"ל דינא דמלכותא דינא, ואם עלה על לב קורא נבהל לאמר: אם כן הדבר מה לנו לעסוק בדינים שכבר חלפו וחדלו להיות אדם אורח תעצומות הפעולה? על השאלה הזאת ישיב לעצמו, הלא גם לדינים אחרים אין בזמן הזה שום כח בפועל, כגון קדשים, תרומות, מעשרות, טהרות, סנהדרין, וכדומה, ועל זאת אנו עוסקים ומעיינים בם, איש איש כפי יכולת הבנתו וכפי תכונת מצבו לקיים והגית בו יומם ולילה. וגם זאת ידוע לכל, שדיני עבודת כוכבים קאי על עמים הקדמונים שלא ידעו אל אמת ולא האמינו בגילוי שכינה ובתורתו, גם דרכי מוסר ואהבת רעים לא הכירו אבל בזמנים הללו ובפרט במדינות אייראפא העמים אשר אנחנו שוכנים לבטח על אדמתם בצל חסד מלכיהם האדירים והרחמנים ירי"ה, מאמינים בגילוי שכינה ובתורתו הקדושה, ומענלי מוסר ואהבת רעים ינצורו:

אמנם לו חפצנו לברר וללבן דברי אמת אלה ע"י מופתים וראיות נכוחות, קצרה היריעה מהכיל, כי בכל ספרי יראה ומוסר בלשוננו הקדושה נמצאים לרוב, ואך להזכרה בעלמא בצינה פה מעט מזער:

א) הרמב"ם זצ"ל בספרו יד החזקה נוזר ואומר, כל הגונב משוה פרוטה ומעלה עובר על לא תעשה שנאמר לא תגנוב ואחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון עובד כוכבים. אסור לגזול כל שהוא דין תורה אפילו עובד כוכבים אסור לגזולו או לעשקו, אסור לגנוב דעת הבריות אפי' דעת עובד כוכבים ואפי' מלה אחת של פתוי ושל גניבת דעת אסור, אלא שפת אמת ורוח נכון ולב טהור מכל עול והוות: אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר או לגנוב את דעתם ואחד ישראל ואחד אינו ישראל שוים בדבר זה.

ואלה אזהרותיו בפירוש המשניות כלים פ"ב:

א"כ דברה תורה בעובד כוכבים שתחת ידך ק"ו באינו יהודי שאינו תחת ידך וכך אינו מותר הבזוי והתחבולה ומיני הרמאות והאונאות והטעקיפים על הא"י כו'. ואלו הרעות כולן אשר ביאר השי" שהוא יתעב אותם ויתעב עושם אמר (דברים כ"ה) כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול:

ב) הגאון ר' מנחם המאירי בספרו שטה מקובצת (בבא קמא) מבאר ענין אסור גזילה וגניבת הפקעת הלואה וכדומה אפי' נגד עובדי כוכבים שלא היו גדורים בדרכי הדתות. ואחר אשר העתיק בחקירתו לענין החזרת אבידה לעובד כוכבים, ואמר שזה אינו חיוב רק דרך חסידות סיים מאמרו הנכבד בדברים מסולאים אלה.

„(ולענין פסק) הא כל שהוא מעמטין הנדורים בדרכי הדתות עובדי אלהות עכ איזה צד אע"פ שאמונתם רחוקה מאמונתי, אינם בכלל זה, אלא הרי הן כישראל גמור לדברים אלו, אף באבידה ואף בטעות מעצמם, וכל שאר דברים בלי שום חילוק":

ג) רבי משה בן חניז בספרו היקר אלה המצות (דף קי"ז ק"ז) דפוס אמשטרדם בתוך חקירתו על החיוב בהכרת חסד ובהחזקת טובה. הטיף מלתו לאמר:

„בזמן הזה מלכי אדמה בארצות אשר ישראל שרוים בקרב מלכותם ירי"ה בחסד אל מקבלים אותנו בסבר פנים יפות וברחמי אב, בחירות הנפש לשמור ולעשות ככל אשר צוה ה' אלהינו אותנו כו' ונוסף לזה שנותנים לנו חירות הגוף לסחור את הארץ כאחד מהם, שודאי ראוי ולהחזיק להם טובה ולהתפלל בעד שלותם, ושכרם הטוב יהיה אתם מאת אבינו שבשמים, וכך הוא חובתנו מן התורה, וכך נאה לנו להכיר בטובתם וחסדם בעל כל אשר נמלנו השי" על ידם, וכל פתי שיאמין ויאמר הפוך מזה הדבר, שתורתנו מלמדת אותנו לרמות ולגנוב את ממונם ולבקש רעתם חיו, אינו אלא טועה, והוא דרך השי" לא ידע, כי צדיק ה' בכל דרכיו כו'":

ד) בשאלות ותשובות מהרא"ם מבוא דף ב' תי' ואחר אשר הרחיב המחבר דל חקירתו בדברים הנובעים ממקור התורה האמת והטוסר, והנונעים לאיסור גזילה, גניבה, אונאה, וכדומה בלי שום חילוק בין יהודי ובין אינו יהודי הוסיף להגיד לבני יעקב ישרו לאמר:

„הנה עד כה לא חזיתי ולא בארתי אלא מדברים הנונעים במטון אין הבדל בין ישראל לעם אחר, אבל אם ישאל השואל, אם מותר לישראל לבוז בלבו אחד מיתר האומות או לשנאותו, אף אתה אמור לו כהלכות התורה: מלבד ששנו חכמים בלשון המשנה (אבות פרק ד' משנה ג') אל תהי בז לכל אדם, דייקו בלשונו כל אדם מאיזה אומה שיהיה ואמרו עוד שם (פרק ב' משנה יא) ר' יהושע אומר, עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאין את האדם מן העולם, ונקטו בלשונם ב ר י ו ת, כל הבריות במשמע, כולם יציר כפיו, והוא ע"פ השכל, הלא בני אב אחד כולנו, ואיך יעלה על דעת הישר באדם להקל או לזלזל בכבוד שום אדם באדמה יהיה מאיזה עם שיהי'. ודבר זה מתורת משה למדנו כתיב בתורה (דברים כ"ג ה') לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו. צא ולמד ס"ו. מה המצרים שהעבידו את ישראל והשליכו זכוריהם ליאור, עם כל זה אך בעבור שהיו לישראל אכסניא שמה, צותה התורה לא תתעב מצרי כו' האומות שאנחנו יושבים תחתיהם שלוים ושקטים, ורשות נתונה לנו לשטור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה ולפחור בכל מיני מסחר ולאמן את ידינו בכל אומנות ומלאכות, מי פתי חסר לב ומשונע יעלה על לבו לנאץ ולגדף אומות האלה? אין זה כי אם רוע לב והוא נגד התורה היראה והחכמה.

המחבר הזה הוסיף לאמר: אם בכל זאת ישאל השואל. אם המלכות עושה מכס על שום דבר אם יש היתר לאיש ישראל לעשות תחבולה וערמה להבריח א"ע מן המכס הזה בא וראה מה שכתוב (בחוה"מ סי' שס"מ סעי' ו) „מכס שפסקו המלך לישול דבר קצוב אפי' צוה שישראל יתן יותר, מ"מ מקרי דבר קצוב לכל איש ודינא דמלכותא דינא, והמבריח המכס הזה עובר על לא תגזול הכתוב בתורה מפני שגזול מנת המלך".

ה) מה נחמדים למראה וטובים לנפש דורש אמת ושלום דברי תוי"ט בטס' עבודת כוכבים פ' א' משנה ב'. „ומה שכתב הרב והאידנא כו' דכל הני דאתמר בזו המסכת מיירי בעובדי כוכבים ממש, ובני הארץ אשר אנחנו גרים עתה ביניהם, לאו עובדי כוכבים הם".

ו) הגאון ר' יעקב עמדין המקובל הגדול בספרו לחם שמים על פרקי אבות (פרק ד' משנה י"ד) הרים קולו קול אדיר ונעים להשמיעו חדשות מאירות כזהר קרני שמש מרפא בכנפיה. ולבל הלאות הקורא נזכיר פה אך מעט קט מדבריו ואלה הם:

בערך אומות העולם אשר היו לפניהם שלא הכירו את ה' וכפרו בעיקר לא ידעו אלוה בעל יכולת המוחלט בעולם ולא שכר ועונש וגמול עוה"ב תקרא כניסתם (של האומות בזמן הזה) גם הוא לשם שמים לפרסם האלהות בעמים, ובמרחקים יזכרוהו להודיע שיש שליט בשמים ובארץ מושל ומשגיח משכיר המעניש כו' ונתודע על ידם דברים יקרים הללו שהם חפצי שמים ודאי באיים רחוקים ובאפסי ארץ. על כן נתקיים בידם דבר כניסתם עד עתה. כי נתנו כבוד לה' אלהי אמת ולתורתו והודיעו כבודו בגוים אשר לא ידעוהו ולא שמעו את שמעו, לפיכך לא יקופח שכר כוונתם הטובה לשמים ורחמנא לבא בעי כו', גם יצאה מהם טובה גדולה לפליטת בית ישראל הנמצאה, כי לולא הם כבר כלתה הרעה, אבדה תקותנו בין האומות ששנאו את ישראל מחמת קנאת הדת. לולא ה' שהי' לנו הקי' חכמים נוצרים וישמעאלים המלמדים זכות עלינו בכל דור מחמת שיתוף התורה האלהית אחת הוא להם שבנו עליהם מבצריהם כו', ובפרט חכמים נוצרים החוקרים תמיד אחר האמת מצאו שאין לנו אשם בהיותנו מתחזקים לשמור ולהחזיק תורת אלהינו בידנו, ע"כ היו למחסה לנו ותחשב להם לצדקה".

אחר אשר הצענו לפי בני עמנו קושט אמרי אמת ושלום אלה המיוסדים על דברי חכמינו נאונינו ומנהלינו נשא עינינו לבורא ואבי כל יצורי תבל, וברוח נכון נפיל תחנתנו לפניו להאיר עינינו בתורתו, להדריכנו בדרך תבונה ומישרים, לשמרינו מעשתונות זרות והרהורים רעים המביאים לידי תרמית שנאה ובוזון, ולנטוע בלבנו יראתו הטהורה, יראת מלכנו הנשגב והרחמן, ואהבת אדם האמיתית המפיקה אושר שלם וברכה. אמן.

שה בסימן זה והכלים אחריו עד סוף סי׳ שי״ב נתבארו דיני המוקצה ובעניין איסור טלטול דברים המוקצים כתב הרמב״ם בפ״ד כ״ד וז״ל אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול ומפני מה נגעו באיסור זה אמרו ומה אם הזהירו בגיתים ואינו שלא יהא הילוך בשבת כהילוך בחול ולא שיהא השבת כשיתת החול שנאמר ודבר דבר ק״ו שלא יהא טלטול בשבת כטלטול בחול כדי שלא יהא כיום חול בעיניו ויבא להגביה ולתקן כלים מפנה לפנה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהם שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטלה טעם שנאמר בתורה למען ינוח ועוד כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור לאיסור אפשר שיתעסק בהם מעט ויבא לידי מלאכה ועוד מפני שמקצת העם אינם בעלי אומנות אלא בטלים כל ימיהם כגון הטיילין ויושבי קרמות שכל ימיהם הם שובתין ממלאכה ואם יהיה מותר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים נמצא שלא שבת שביתה הצריכה לפיכך שביתה בדברים אלו היא שביתה השוה בכל אדם ומפני דברים אלו נגעו באיסור הטלטול ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים הצריך להם כמו שיתבאר עד כאן לשונו והרא״ד כתב שם טעם אחר טלטול דברים המוקצים נאסר מפני גדר ההוצאה כמה שכתוב בפרק כל הכלים (קכ״ד :) אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא והנה כלל הדברים המוקצים שאסורים לטלטל מתחלקים לו׳ חלקים . הא׳ כלי שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס דהיינו כלי שאדם מקפיד עליו שלא יפגם כגון סכין של שחיטה ומילה ושל ספרים . הב׳ כלי שמלאכתו לאיסור . הג׳ כל דבר שאינו כלי ולא מאכל אדם ולא מאכל בהמה כגון אבנים ומעות וקנים ועצים וקורות ועפר והול ומת ובעלי חיים וגרוגרות וגמוקים שהם מונחים במקום שמיבשים אותם וכל כיוצא בדברים אלו דלא חזו וזהו מוקצה מחמת גופו . הד׳ כלי שמלאכתו להיתר ומונח עליו אחד מהדברים המוקצים מחמת גופם כגון חבית שיש עליה אבן וכר שיש עליו מעות ואפילו הוסרו אח״כ כיון שהיו עליהם בין השמשות מגו דאתקצו לבין השמשות אתקצו לכולי יומא . הה׳ דבר שהיה בין השמשות מחובר או מחוסר צידה . הו׳ מוקצה מחמת מצותו כגון עצי סוכה ומייה : **ודין** שבספר הנקרא מקדש כתוב שאסור לטלטל תפילין בשבת והביא ראייה מדאמרינן בפרק הניזקין (ס .) דסיפרא דאפטרתא מי לאו דברי למיקרי ביה הוה אסור לטלטלו והאריך בזה ואח״כ כתב ומיהו ק״ל מדאמרי׳ בפס״ק די״ט (ע״ז.) דברי לדברי תפילין בי״ט וי״ל שלא התירו אלא מטעם שהוא נהנה בשילוחן ומעתה בשבת לית ביה דין משלחין אסור לטלטלן והאריך עוד בזה ובסוף דבריו כתב ומיהו יראה לי דלצורך גופו ולצורך מקומו מותר דבודאי לא דייקינן להו טפי מכלי שמלאכתו לאיסור והרב הרלב״ח ז״ל העתיק לשון הספר הנזכר כתב עליו דמרגלא בפומייהו דאינשי שתפילין אסור לטלטלם וקצתם אומרים שהם מוקצה מחמת מצוה ובעיני נראה שהוא שיבוש גמור שהמחבר עצמו לא הזכיר כן אדרבה הזכיר המצות לשבת היתר הטלטול גם הרא״ש בתשובה הזכיר כל דיני המוקצה והאריך בהם ולא הזכיר דבר מזה ובודאי נראה מלשונו שאין בתפילין דין מוקצה כלל דאם כן לא הוה שתיק מיניה והתוס׳ כתבו בספ״ק די״ט שאם יראה אדם להניח תפילין בשבת אין איסור בדבר כלל כי מה שאמרו (מנחות לו.) יצאו שבתות וימים טובים שהם עצמם אות היינו שאין צורך להניח בהם תפילין אבל אם הניחם אין איסור בדבר וכך הם דברי רש״י והר״ן ז״ל ומשם יתבאר כי הראייה שהביא מפ׳ הניזקין היא בנויה על הקדמה שתפילין אסור להניחם בשבת ואינו כן וכ״כ בת״ה דהיתר גמור הוא לטלטל תפילין אם יש שום צורך בדבר : ודברי רבי׳ פה אינו אלא בארבעה חלקים הראשונים אבל בחלק הה׳ דיבר בהל׳ יו״ט ובחלק הו׳ בהלכות סוכה : ומתוך דבריו פה יתבאר לך שמוקצה מחמת חסרון כיס אין לו לא היתר לטלטלו אך שלשת חלקים הנשארים יש בדרכים שונים : כי כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטל, לצורך גופו ולצורך מקומו ולא נאסר אלא מחמה לגל : ודבר שאסור לטלטלו מחמת גופו יש בו דרכי היתר י״ג . הא׳ יש דברים שמותר לטלטלם ע״י מחשבה כמו חריות של דקל וגסרים של אומן וחבילי קש ועצים שהתקינן למאכל בהמה ולבנים שנשארו מהבנין : הב׳ יש דברים שצריכים הכנסה ויחוד מקום כמו שאמרו מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בה לרכיו והוא שייחד לו קרן זוית : הג׳ יש דברים שצריכין שפשוף או למוד כמו שאמרו בגמרא על נדבך של אבנים ואעפ״י שלא הזכיר רבינו זה אני מזכירנו בע״ה : הד׳ כיסוי בור ודות ניטלים אם יש להם בית אחיזה : הה׳ התירו לטלטל אבנים מקורזלות לצורך בית הכסא . הו׳ התירו לטלטל גרף של רעי כלומר כלי המיוחד לרעי ואין בו רעי מותר לטלטל ע״י מיס שנותן בו : הז׳ התירו לטלטל מת מפני הדליקה : הח׳ התירו לטלטל המת מפני החמה ע״י כסר או תיבוק : הט׳ התירו לטלטל קוץ המונח במקום שרבים דורסים בו כדי שלא יזוקו : הי׳ התירו לטלטל גרף של רעי כלומר הרעי עצמו מותר לטלטלו בין ע״י כלי בין שלא ע״י כלי : הי״א התירו לטלטל קליפי אגוזים ע״י שמסלק הטבלא ונוער׳ וענין סילוק זה יתבאר לקמן : הי״ב התירו לטלטל שברי כלים אע״פ דדמו לצרורות ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה : הי״ג התירו לטלטל האיסור בגופו שלא בנעגוע ידיו כדתנן קש שעל המטה מנעגעו בגופו אבל אם ע״י נעגוע ידיו מטלטל האיסור אפי׳ אם אינו נוגע בו זה נקרא טלטול מן הצד ואסור כל שהוא צריך לדבר האסור וכלי שמלאכתו להיתר שמונח עליו אחד מהדברים המוקצים מחמת גופם כגון חבית שיש עליה אבן וכר שיש עליו מעות יש בו ג״כ דרכי היתר ומספרם ה׳ : הא׳ אם לא הונחה שם מדעת אלא שנכחם שם מותר להטות החבית כדי שתפול האבן ולנער הכר והמעות נופלות דטלטול מן הצד לצורך דבר המותר שרי ומטעם זה לגון שטמנו בקרקע אם מקצת עליו מגולות נוטלו אע״פ שבנטילתו מזיז עפר ממקומו וכן פגה שטמנה בתבן מותר לתחוב בה מחט וליטלה . הב׳ אם היתה חבית זו בין החביות שאינו יכול להטותה או שהיה צריך למקום החבית והכי מגביהן כמו שהן עם האבן והמעות עליהם ומניחם במקום אחר כיון שלא הוגחו שם מדעת . הג׳ אם יש ביד בנו שיש לו גיעגועין עליו אבן מותר ליטלו והאבן היא ודוקא אבן אבל דינר לא . הד׳ אבן שבקרויה שמלאין בה מים אם הוא מהודקת מותר לטלטלה עם האבן מפני שהיא כדופן וכן כלכלה נקובה ונסתם הנקב באבן מותר לטלטלה עם האבן מזה הטעם . הה׳ כלי שמלאכתו להיתר שיש בו דבר איסור ודבר היתר וא״א לגערם כגון כלכלה שיש בה אבן ופירות רטובים שאם יגערם יפסדו מותר לטלטלם וכן כוונא אגב קיטמא אע״ג דאיכא עליה שברי עצים משום דא״א למינקט קיטמא לחודיה אפי׳ אי שדי ליה מכוונא והוא שדבר המותר השוב מדבר האיסור והוא שצריך לגוף דבר המותר או למקום הכלכלה והכוונא : ואחר שהגעתי לפניך כל זה אבוא לבאר דברי רבינו ואז תבין יראת ה׳ ודעת קדושים תמלא :

כל הכלים ניטלים בשבת אין מכלים שאדם חס עליהם וכו׳ בפרק כל הכלים (קכג .) תנן ר׳ יוסי אומר כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד המחריסה ופירש״י משום דקפיד עלייהו ומייחד להם מקום דלא חזו למלאכה אחריתי ובפרק מי שהחשיך (קנז :) אמרינן שזה נקרא מוקצה מחמת חסרון כיס ואפילו ר״ש מודה בי׳ ובגמ׳ (קכג:) אמר אביי חרבא דאושכפי וסכינא דאשכבתא והאינא דנגרי כיתד של מחריסה דמי ופרש״י חרבא דאושכפי.סכין של רצענין : וסכינא דאשכבתא. סכין של בית המקולין שהקצבים מקצבים בו בשר : חצינא . דוליידור״ה כל הני קפדי עלייהו משום דמיפגמי ומקלה להו בידים והתוס׳ כתבו שי״מ סכינא דאשכבתא סכין ששוחטין בו שמקפיד שלא תפגם וכתב הרא״ש וכן נמי סכין של מילה ואזמל של ספרים וסכין של סופרים שמתקנין בהם הקולמוסים כיון שמקפידים לעשות בהם תשמיש אחר אסור לטלטלם בשבת כתב הרמב״ם בפ׳ כ״ה וז״ל כל כלי שמקפיד עליו שמא יפחתו דמיו כגון כלים המוקצים לסחורה וכלים היקרים ביותר שמקפיד עליהם שמא יפסדו אסור לטלטלן בשבת וזה הוא הנקרא מוקצה מחמת חסרון כיס כגון המסר הגדול וכו׳ : והר״ה כתב בפ׳ כ״ו גבי אוצר של הבואה שאם יש לו כלים המוכנים לסחורה והצריך להם מותר לטלטלם וכ״ש הוא מפירות המוכנים לסחורה שהותרו אפילו באכילה עכ״ל וכן משמע מברכי דוזוי דאיתא בספ״ק (יט :) ובס״פ מי שהחשיך (קנו.) וגם לפמ״ש התוס׳ שם בפ״ק מ״מ פשיטא להו דלר״ש אפי׳ בכלים המיוחדים לעסקא ליתי ליה מוקצה וכ״ל דהא דכתב הרמב״ם דכלים המוקצים לסחורה אסור לטלטלן היינו דוקא שמקפיד עליהם שמא יפסדו ומש״ה אע״פ שאינם יקרים ביותר כיון שהם מוקצים לסחורה אסור לטלטלם דשמקפיד עליהם שמא יפסדו דקתני קאי גם לכלים המוקצים לסחורה הא אם אינו מקפיד עליהם אע״פ שהם מוקצים לסחורה מותר לטלטלם וכדברי ר״ה וכתבו התוס׳ דכלי המוקצה מחמת חסרון כיס יש ליזהר שלא לטלטלו אפילו לצורך גופו וכ״כ הרא״ש בתשובות וכיון דלצורך גופו אסור כ״ש לצורך מקומו כדמשמע בגמרא דלצורך גופו עדיף מלצורך מקומו וכן נראה מדברי רבינו שכתב בסמוך או אפילו אם צריך לו והוא דבר שמקפיד עליו שלא לעשות בו אלא מלאכתו וכו׳ אסור הרי שאע״פ שצריך לו לגופו אסור מפני שמקפיד עליו דהיינו מוקצה מחמת חסרון כיס וכ״ש שהוא דעת הרמב״ם בפרק כ״ה שלא הזכיר היתר טלטול לצורך גופו ולצורך מקומו במוקצה מחמת חסרון כיס כמו שהזכיר בכלי שמלאכתה לאיסור (ת) : **וכל** דבר שהוא כלי אפילו הוא גדול וכבד וכו׳ בעירובין (קב .) ההיא שריתא (פי׳ קורה) דהוה בי ר׳ פדת דהוה מדלו לה בי י׳ ושדו לה אדשא ולא אמר להו ולא מידי אמר תורת כלי עלה הכיא אסיתא (פי׳ מכתש) דהוה ס מר

שה כל הכלים ניטלים בשבת ואפי׳ בתחי ידים ואפי׳ בשני בני אדם ואח״כ אמר רבינו עוד דאפי׳ הוא גדול וכבד הרבה וכו׳ : וכתב בית יוסף להלעתו וטעם איסור טלטול מוקצה כתב הרמב״ם שהוא כדי שלא יהא טלטול של שבת כטלטול של חול והראב״ד כתב דטלטול מוקצה אסור משום הוצאה עכ״ל בקונר ועיין לעיל בריש סימן ש״א ס״ב דנראה דאף הרמב״ם מודה דאיסור מוקצה משום הוצאה אלא כדי ליתן טעם לסמיכות דין איסור מוקצה לדין איסור הילוך כתב דכי היכא דהזהיר הנביא שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול הכי נמי לא יהא טלטול של שבת כטלטול של חול : כתב עוד ב״י דתפילין אין בהן מוקצה והאריך בזה ואינו יודע למה הוצרכו הגדולים ליזע וליתן מזה אלא מדתנן בפ׳ במה אשה דלא יצא האיש בתפילין לר״ה ואם יצא אינו חייב חטאת ומפרש בגמרא דבין למ״ד שבת זמן תפילין ובין למ״ד שבת לאו זמן תפילין לא יצא דילמא שקיל להו מריצא בשבת ואתי לאייתויהו ארבע אמות בר״ה ואם יצא אינו חייב חטאת מאי טעמא דרך מלבוש עבידא אלמא דוקא בר״ה לא יצא אבל בחצר יכול ללובשן דאע״ג דיצאו שבתות שהן עצמן אות וא״ל להניחן אפ״ה אם רצה להניחן לא קעביד איסורא מדאורייתא אלא שאין לדרך עליהן ואף ע״ג דמדרבנן אסור להניחם בפרהסיא כדתניא ספ״ק די״ט היה בא בדרך ונקעה עליו אמה וכו׳ היה יושב בב״ה וקדש עליו היום וכדכתב רבינו לעיל בסי׳ ל׳ ובסי׳ רס״ו מכל מקום בביתו אין איסור להניחן בזיעבד ואע״ל דליכא משום מוקצה כ״ל פשוט :

חוץ מכלים שאדם חס עליהם וכו׳ והיינו מוקצה מחמת חסרון כיס דאפי׳ ר״ש מודה ליה דאסור כדאיתא בפ׳ מי שהחשיך ומשמע מדברי רבינו מדכתב אח״כ כלי שמלאכתו לאיסור יכול לטלטלו בין לצורך גופו וכו׳ מכלל דבריו׳ במוקצה מחמת חסרון כיס אפילו לצורך גופו ומקומו אסור דהו״ל כאילו הקנס בפירוש שמקפיד עליו וכו׳ וכ״כ עוד אם אפילו אם צריך לו והוא דבר שמקפיד עליו וכו׳ אסור וכ״כ ב״י והאריך בזה : **וכל** דבר שהוא כלי וכו׳ בפ׳ בתרא דעירובין (דף קב) אייתי תרתי עובדא חדא בקורה בי ר׳ פדת שהיתה כבידה הרבה משוי עשרה בני אדם והתיר לטלטלה בשבת אמר תורת כלי עליה פי׳ שראויה לישב עליה ותו עובדא בי מר שמואל דהיא אסיתא שהיתה גדולה מחזקת לתך שהוא ט״ו כורין והתיר לטלטלה אמר תורת כלי עליה ולכן כתב רבינו אפי׳ הוא גדול כההוא אסיתא וכבד הרבה כההוא שרותא ולפ״ז משמע דלא קי״ל כרבה ורב יוסף בפרק במה מדליקין (דף ל״ה) דחלתה פירוש כוורת אפילו אינה אלא בת מרבעה כורין אסורה דהא הכא מתיר אפילו ט״ו כורין וכ״כ התוספות בפ׳ ב״מ דלית הילכתא הכי שיתבטל ממנו תורת כלי מפני כובדו דאמר בפ׳ בתרא דעירובין כו׳ ודלא כמ״ש התוס׳ בפ׳ בתרא דעירובין דחלתה אסירא משום דלא היה הרגילות לטלטלה בחול כלל אלא אין חילוק דאף עפ״י דלא היתה מיטלטלת בחול כלל לא בטל

(ת) הוין מכלים שאדם הם עליהם ומילה ושל ספרים דהו״ל כאילו הקצם [ת] שמקפיד עליהם שלא יטלטלם כדי שלא יפגמו וכן כל כיוצא בזה וכל דבר שהוא כלי אעילו הוא גדול וכבד הרבה לא נתבטל

(ת) שמקפיד עליהם שלא יטלטלם כדי שלא יפגמו וכן כל כיוצא בזה וכל דבר שהוא כלי אעילו הוא גדול וכבד הרבה לא נתבטל

(ב) סכין של שחיטה ומילה ושל ספרים דהו״ל כאילו הקצם [ת] שמקפיד עליהם שלא יטלטלם כדי שלא יפגמו וכן כל כיוצא בזה וכל דבר שהוא כלי אעילו הוא גדול וכבד הרבה לא נתבטל

(ת) הכלים ניטלין בשבת

דרכי משה

שה (א) וכ״א בתא״ו ני״ב ח״ג דלא כפורדכי ס״ם כיחה דסתיר : (ב) וכתב במהרי״ל דאפי׳ אם אותו סכין תחוב בגדן אצל שאו סכינים אסור לטלטלו עכ״ל :

פרישה

סי׳ שה (ת) **חוץ** מכלים שאדם חס עליהם טעם איסור טילטול מוקצה כתב רבינו לעיל רים סי׳ ס״ל שלא יבא לטעות כל תפלין מפינה לפינה לפי שהוא יוס

דרישה

סי׳ שה [ת] **שמקפיד** עליהם שלא יטלטלם כדי שלא יפגמו וכן כל כיוצא בזה כתב רבינו בשם התוס׳ דכלי המוקצה מחמת חסרון כיס יש לעבר שלא לטלטלו

נתבטל שם כלי ממנו לא מפני גדלו ולא מפני כובדו: כלי שמלאכתו לאיסור יכול לטלטלו בין לצורך גופו בין לצורך מקומו לצורך גופו כגון קורנס של נפחים או של זהבים לפצוע בו אגוזים או קורדם לחתוך בו דבלה וכיוצא בזה בין לצורך מקומו כגון שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם אבל אם אינו צריך לגופו ולא למקומו אלא שרוצה להוציאו משם מפני שירא שישבר שם או שיגנב משם (ג) או אפי' אם צריך לו והוא דבר שמקפיד עליו שלא לעשות בו אלא מלאכתו (ג) [ב] כגון קורנס של בשמים שחושש עליו שלא יתלכלך אסור וכלי שמלאכתו להיתר (ד) אפי' לצורך הכלי מותר לטלטלו שלא יגנב או שלא ישבר כל הכלים שנשברו אפי' בשבת שבריהם מותר לטלטלם ובלבד שיהו ראוים לשום מלאכה כגון שברי עריבה לכסות בה החבית [ג] (ה) ושברי זכוכית לכסות בה פי הפך (ו) אבל אם אינן ראויים לשום מלאכה לא: חתיכת חרס (ז) [ד] שנשברה בחול מכלי וראויה לכסות בה כלי מותר לטלטלה (ח) אפילו במקום שאין כלים מצויין שם לכסות בה זרקה לאשפה מבע"י

ומ"ש אבל אם מגיד הדיוט ב"י: מינו צריך לגופו וכו' עד מפני שירא שישבר שם כאן כתב בסתם דאסור משמע טלטול ממש אבל בסי' שי"א כתב אפי' טלטול מן הצד כיון שהוא לצורך דבר האסור נמי אסור: **כך** הכלים שנשברו וכו' משנה פ' כל הכלים (דף קכד) ופליגי בה ת"ק ור' יהודה ואסיקנא דבנשברו בשבת פליגי דלת"ק מוכן הוא ולר' יהודה נולד הוא אבל בע"ש ד"ה מותרין הואיל והוכנו למלאכה מבע"י פסקו הפוסקים דהלכה כת"ק דכשרמויין לשום מלאכה מותרין דמוכן הוא:

ומ"ש חתיכת חרס שנשברה בחול מכלי וכו' גם זה שם חרס קטנה דבא אמר מותר לטלטל אפי' בר"ה אע"פ שאין שם דבר לכסות בו כיון דבאחר כלי הוא בעלמא לא פקע שם כלי מיניה:

זרקה לאשפה מבע"י אסור וכו' ברייתא שם. והקשה ב"י כיון דאזי לכסות כלי אפילו נשבר בשבת נמי לאו נולד הוא לת"ק דר' יהודה דהלכה כמותו כמ"ש רבינו בסמוך. וי"ל דהתם בכלים שנשברו והכא בכלים שנשברה ממנו אתיכה הו"ל נולד עכ"ל ואין רמז לחלוק זה בתלמוד ולא מסתברא נמי לחלק בכך דכיון דעושי מעין מלאכה בכל ענין מוכן הוא לת"ק אלא הדבר פשוט דרבינו שכתב בחול ולא למידק איניה דוקא בחול דהא כתב מקודם דאפי' בנשבר בשבת שרי כשרמויין לשום מלאכה כגון לכסות בה את הכלי אלא כתב כאן בחול לחלק בין זרקו לאשפה מבע"י אלא זרקו מבע"י אלא בשבת דבריהם בנשברו בשבת אפילו זרקו לאשפה לא בטלה מתורת כלי כי היכא דלא בטל לגלימי' מתורת כלי כשזרק לאשפה בשבת כדאיתא בגמרא אבל בנשברה בחול איכא לחלק דזרקו לאשפה מבע"י בטלה מהיות עוד כלי דגלי דעתיה מאתמול דלאו כלי הוא והא דכתב רבינו חרס קטנה שנשברה מכלי כונתו להורות דדוקא כשהיה כלי ונשבר לאפוקי אם לא היה כלי אלא לרורות דאסור לטלטלה אפי' לאוי לכסות בה כלי כדין לרורות ואבנים וכל דבר שאינו כלי כדלקמן בסוף ס"י אבל כשנשברה מכלי יכול לטלטלה בשבת היכא דראוי לכסות בה כלי והא דכתבו התוס' לשם וז"ל ורבא אמר אפילו בר"ה ובהך דנשברו בע"ש קאמר דאי בנשברו בשבת האמר בפרק נוטל דרבא אית ליה מוקצה וכ"ש נולד עכ"ל. נראה דכך פי' הא דחרס בר"ה דאינו ראוי לכסות שם לא כלי ולא רוק ואפ"ה מתיר רבא לטלטלו היינו דוקא בנשברה בע"ש דהוה עליה שם כלי מבע"י לכסות בה כלי ולא פקע מיניה שם כלי בשבת אפילו בר"ה דלא חזי למידי אבל בנשברו בשבת בר"ה דלא חזי למידי ולא היה עליה שם כלי משנשברה הו"ל נולד ואסור ובא דפסקינן כת"ק דבנשברו בשבת שבריהם מותרין לטלטלן כיון דחזו לכסות בה כלי היינו דוקא בנשברו

בחלר

תשמיש לשום מבע"י הילכך שרי לטלטלה אפילו מחמה לצל והכלבו כתב שדעת בעל ההשלמה לאסור: **ומ"ש** רבינו אם אפילו אם צריך לו והוא דבר שמקפיד עליו וכו' בפרק כל הכלים (קכד:) תנן דבוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים בגמרא (קכג:) רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן קורנס של זהבים שנינו רב שמן בר אבא אמר קורנס של בשמים שנינו מ"ד דבשמים כ"ש דזהבים מ"ד של זהבים אבל דבשמים קפיד עליהו ופרש"י קפיד עליהו. אלא יתא ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבי חייא בר אבא א"ר יוחנן ונראה דהא דאסרינן בשל בשמים משום חסרון כיס היא וכ"ג מדברי הרמב"ם בפכ"ה אלא שבמקום זהבים ובשמים כתב קורנס של נפחים וזה תימה דהא ליכא מאן דאסר בשל נפחים אלא רב יהודה ולא משום חסרון כיס אלא משום דקסבר דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור ולא קיימא לן כוותיה וצ"ע: **ומ"ש** וכלי שמלאכתו להיתר אפילו לצורך הכלי מותר לטלטלו כבר נתבאר וכתב ה"ה בפכ"ה שמדברי הרמב"ם נראה שאין לטלטל שום כלי אלא לצורך כלל אפילו אם מלאכתו להיתר ושכן דעת הרשב"א והכריע כן מהגמרא ויש מתירין לטלטל כלי שמלאכתו להיתר אפילו אלא לצורך כלל ואין להם על מה שיסמוכו ע"כ ודעת הר"ן בפרק כל הכלים נוטה לדעת האוסרין ומ"מ כתב דכתבי הקודש ואוכלים אפילו אלא לצורך נמי מותר לטלטלם: **כך** הכלים שנשברו אפילו בשבת וכו' שנינו כל הכלים הניטלים בשבת שבריהם ניטלים עמהם ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות בהם את החבית שברי זכוכית לכסות בהם את הפך ר' יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתם שברי לגוף לתוכן מקפה שברי זכוכית לגוף לתוכן שמן ובגמרא שם א"ר יהודה אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת דמר סבר מוכן הוא ומר סבר נולד הוא אבל מע"ש דברי הכל מותרין הואיל והוכנו למלאכה אחרת מבע"י ופסקו הרי"ף והרא"ש כת"ק וכן פסק הרמב"ם בפכ"ה: **חתיכת** חרס שנשברה בחול וכו' ג"ז שם אמר רב נחמן אמר שמואל חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר אבל בכרמלית לא ורב נחמן דידיה אמר אפילו בכרמלית אבל בר"ה לא ורבא אמר אפילו בר"ה ופרש"י בחצר דשכיחי בה כלים שהחרס הזה ראוי להם לכיסוי ותורת כלי עליו אבל לא בכרמלית אפילו בתוך ד"א דלא שכיחי בה מאני ולא חזו לכסויי ורבא אמר אף בר"ה כיון דבחצר כלי הוא בעלמא לא פקע שם כלי מיניה ופסקו הפוסקים כרבא: **ומ"ש** רבינו שנשברה בחול אפי' בר"ה ובהך דנשברו מע"ש קאמר דאי בשנשברו בשבת הא אמרינן בפרק נוטל (קמג.) דרבא אית ליה מוקצה וכ"ש נולד עכ"ל אך תימא דכיון דחזו לכסות כלי אפילו נשבר בשבת נמי לאו נולד הוא לת"ק דר"י כמו שנתבאר בסמוך וכיון דרבינו כתב בסמוך דאפילו נשברו בשבת שרי לטלטלן כיון שרמויים לכסות כלים וכדברי ת"ק היאך כתב כאן דבנשברה בחול שרי לטלטולי דמשמע הא אם נשברה בשבת אסור ושמא י"ל דהתם בכלים שנשברו א והכא בכלי שנשברה ממנו אתיכה וכדדייק לישנא דרבינו דכיון שהכלי עדיין משמש תשמישו הראשון וחתיכה זו שנשברה ממנו לא היתה ראויה לשמש בפני עצמה קודם שנשברה ועכשיו שנשברה היא ראויה לשמש בפני עצמה הוי מבע"י אסור לטלטלה ברייתא שם ומפורש בגמרא דדוקא זרקה

מר שמואל דהוה מחזבת אדרבי' שרא בר שמואל למשדייה אדשא אמר תורת כלי עליה פי' אדרבא לתך וכתבו הרי"ף והרא"ש בפרק כל הכלים וכתב ה"ה בפכ"ה שהקשו המפרשים מדאמרינן בשבת (לה.) שנחלקו רבה ורב יוסף אם מותר לטלטל כוורת בת ג' כורין ובשבת אדבע שווין לאיסור ותירצו בתוס' (שם) דכוורת אין דרכה לטלטלה וכל שגדולה כ"כ אסור לטלטלה בשבת אבל קורה זו דרכה היתה לטלטלה בכל שעה לסגור הדלת אף בשבת מטלטלין אותה הואיל ויש תורת כלי עליה ומדברי ההלכות ורבינו אלא הזכירו אלא הא דשבת (לה.) י"ל שהם סוברים שמימרות אלו אין להם עיקר ורבה ורב יוסף הוא שמתירין בטלטול ואין הלכה כמותן וכן עיקר עכ"ל: **ומ"ש** כלי שמלאכתו לאיסור יכול לטלטלו בין לצורך גופו בין לצורך מקומו בפ' כל הכלים (קכד.) תנן כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך רבי נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך וידוע דהלכה כת"ק ואפילו אביי ורבא בפירוש דמתני' ואסקה רבא לצורך דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו ושלא לצורך ואפי' מחמה לצל ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא כתב המרדכי בפ' כירה דגר שהליקו בו באותו שבת מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו כדין כלי שמלאכתו לאיסור וכבר כתבתי בסי' רע"ט שאין כן דעת הרמב"ם והרא"ש ור"י והכי נקטינן כתב הרמב"ם בפ' כ"ה וכל שאינו כלי כגון אבנים ומעות וקנים וקורות וכיוצא בהם אסור לטלטלן ואפי' לצורך גופן וכ"כ המרדכי בפ"ק די"ט בשם ר"מ וכ"נ מד' רבינו שכתב בסמוך כל דבר שאינו כלי כגון לרורות שבחצר וכיוצא בהם אסור לטלטלן ולא חילק וכן משמע בפ' כל הכלים (שם) דלא שרי לצורך גופו ומקומו אלא במידי דכלי הוא דקאמר התם והא דתנן אין סומכין את הקדרה בבקעת וכו' שבת גופיה תשתרי דהא דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו שרי ה"מ היכא דאיכא תורת כלי עליו אבל היכא דליכא תורת כלי עליו לא וכתב ה"ה בפ' כ"ה בשם המפרשים שבשהות מטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו אין אומרין כיון שסלקו מאותו מקום שצריך לו שומטו מיד ומניחו במקומו אלא כיון שמטלטלו לצורך מקומו מניחו באי זה מקום שירצה ויש ראיות לזה ועיקר עכ"ל וכ"כ התוספות והר"ן בריש ביצה (ג:) (ג): כתב הרא"ש פתשו' דכלי שמלאכתו לאיסור יש לו היתר אפי' אמחמה לצל ע"י כבר או תינוק וזהו ששנינו שבת (קכג:) במדוכה אם יש עליה שום מטלטלין אותה והע"ג דלא אמרו כבר או תינוק אלא לתת התם במוקצה ונהמת גופו כאבנים וכיוצא בהם דהוו דומיא דמת מ"ב באחרנקי מליאה מעות דבטל לגבי מעות דהוו כמו אבנים אבל מדוכה כיון שיש עליה תורת כלי שרי לטלטלה אגב אוכלין שעליה כ"כ לדאב"ן ויש מי שמתרץ מדוכה היינו טעמא דשרי לטלטלה אגב שום שעליה מפני שהמדוכה לשום כקדרה לתבשיל שהוא

נבטל ממנה תורת כלי מפני כובדו וכ"כ ה' המגיד הביאו ב"י: **ומ"ש** אבל אם מינו צריך לגופו וכו' עד מפני שירא שישבר שם כאן כתב בסתם דאסור משמע טלטול ממש אבל בסי' שי"א כתב אפי' טלטול מן הצד כיון שהוא לצורך דבר האסור נמי אסור: **כך** הכלים שנשברו וכו' משנה פ' כל הכלים (דף קכד) ופליגי בה ת"ק ור' יהודה ואסיקנא דבנשברו בשבת פליגי דלת"ק מוכן הוא ולר' יהודה נולד הוא אבל בע"ש ד"ה מותרין הואיל והוכנו למלאכה מבע"י פסקו הפוסקים דהלכה כת"ק דכשרמויין לשום מלאכה מותרין דמוכן הוא:

ומ"ש חתיכת חרס שנשברה בחול מכלי וכו' גם זה שם חרס קטנה דבא אמר מותר לטלטל אפי' בר"ה אע"פ שאין שם דבר לכסות בו כיון דבאחר כלי הוא בעלמא לא פקע שם כלי מיניה:

זרקה לאשפה מבע"י אסור וכו' ברייתא שם. והקשה ב"י כיון דאזי לכסות כלי אפילו נשבר בשבת נמי לאו נולד הוא לת"ק דר' יהודה דהלכה כמותו כמ"ש רבינו בסמוך. וי"ל דהתם בכלים שנשברו והכא בכלים שנשברה ממנו אתיכה הו"ל נולד עכ"ל ואין רמז לחלוק זה בתלמוד ולא מסתברא נמי לחלק בכך דכיון דעושי מעין מלאכה בכל ענין מוכן הוא לת"ק אלא הדבר פשוט דרבינו שכתב בחול לאו למידק איניה דוקא בחול דהא כתב מקודם דאפי' בנשבר בשבת שרי כשרמויין לשום מלאכה כגון לכסות בה את הכלי אלא כתב כאן בחול לחלק בין זרקו לאשפה מבע"י אלא זרקו מבע"י אלא בשבת דבריהם בנשברו בשבת אפילו זרקו לאשפה לא בטלה מתורת כלי כי היכא דלא בטל לגלימי' מתורת כלי כשזרק לאשפה בשבת כדאיתא בגמרא אבל בנשברה בחול איכא לחלק דזרקו לאשפה מבע"י בטלה מהיות עוד כלי דגלי דעתיה מאתמול דלאו כלי הוא והא דכתב רבינו חרס קטנה שנשברה מכלי כונתו להורות דדוקא כשהיה כלי ונשבר לאפוקי אם לא היה כלי אלא לרורות דאסור לטלטלה אפי' לאוי לכסות בה כלי כדין לרורות ואבנים וכל דבר שאינו כלי כדלקמן בסוף ס"י אבל כשנשברה מכלי יכול לטלטלה בשבת היכא דראוי לכסות בה כלי והא דכתבו התוס' לשם וז"ל ורבא אמר אפילו בר"ה ובהך דנשברו בע"ש קאמר דאי בשנשברו בשבת האמר בפרק נוטל דרבא אית ליה מוקצה וכ"ש נולד עכ"ל. ונראה דכך פי' הא דחרס בר"ה דאינו ראוי לכסות שם לא כלי ולא רוק ואפ"ה מתיר רבא לטלטלו היינו דוקא בנשברה בע"ש דהוה עליה שם כלי מבע"י לכסות בה כלי ולא פקע מיניה שם כלי בשבת אפילו בר"ה דלא חזי למידי אבל בנשברו בשבת בר"ה דלא חזי למידי ולא היה עליה שם כלי משנשברה הו"ל נולד ואסור ובא דפסקינן כת"ק דבנשברו בשבת שבריהם מותרין לטלטלן כיון דחזו לכסות כלי היינו דוקא בנשברו

בחלר

תשמיש לשום מבע"י הילכך שרי לטלטלה אפילו מחמה לצל והכלבו כתב שדעת בעל ההשלמה לאסור: **ומ"ש** רבינו אם אפילו אם צריך לו והוא דבר שמקפיד עליו וכו' בפרק כל הכלים (קכד:) תנן דבוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים בגמרא (קכג:) רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן קורנס של זהבים שנינו רב שמן בר אבא אמר קורנס של בשמים שנינו מ"ד דבשמים כ"ש דזהבים מ"ד של זהבים אבל דבשמים קפיד עליהו ופרש"י קפיד עליהו. אלא יתא ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבי חייא בר אבא א"ר יוחנן ונראה דהא דאסרינן בשל בשמים משום חסרון כיס היא וכ"ג מדברי הרמב"ם בפכ"ה אלא שבמקום זהבים ובשמים כתב קורנס של נפחים וזה תימה דהא ליכא מאן דאסר בשל נפחים אלא רב יהודה ולא משום חסרון כיס אלא משום דקסבר דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור ולא קיימא לן כוותיה וצ"ע: **ומ"ש** וכלי שמלאכתו להיתר אפילו לצורך הכלי מותר לטלטלו כבר נתבאר וכתב ה"ה בפכ"ה שמדברי הרמב"ם נראה שאין לטלטל שום כלי אלא לצורך כלל אפילו אם מלאכתו להיתר ושכן דעת הרשב"א והכריע כן מהגמרא ויש מתירין לטלטל כלי שמלאכתו להיתר אפילו אלא לצורך כלל ואין להם על מה שיסמוכו ע"כ ודעת הר"ן בפרק כל הכלים נוטה לדעת האוסרין ומ"מ כתב דכתבי הקודש ואוכלים אפילו אלא לצורך נמי מותר לטלטלם: **כך** הכלים שנשברו אפילו בשבת וכו' שנינו כל הכלים הניטלים בשבת שבריהם ניטלים עמהם ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות בהם את החבית שברי זכוכית לכסות בהם את הפך ר' יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתם שברי לגוף לתוכן מקפה שברי זכוכית לגוף לתוכן שמן ובגמרא שם א"ר יהודה אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת דמר סבר מוכן הוא ומר סבר נולד הוא אבל מע"ש דברי הכל מותרין הואיל והוכנו למלאכה אחרת מבע"י ופסקו הרי"ף והרא"ש כת"ק וכן פסק הרמב"ם בפכ"ה: **חתיכת** חרס שנשברה בחול וכו' ג"ז שם אמר רב נחמן אמר שמואל חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר אבל בכרמלית לא ורב נחמן דידיה אמר אפילו בכרמלית אבל בר"ה לא ורבא אמר אפילו בר"ה ופרש"י בחצר דשכיחי בה כלים שהחרס הזה ראוי להם לכיסוי ותורת כלי עליו אבל לא בכרמלית אפילו בתוך ד"א דלא שכיחי בה מאני ולא חזו לכסויי ורבא אמר אף בר"ה כיון דבחצר כלי הוא בעלמא לא פקע שם כלי מיניה ופסקו הפוסקים כרבא: **ומ"ש** רבינו שנשברה בחול אפי' בר"ה ובהך דנשברו מע"ש קאמר דאי בשנשברו בשבת הא אמרינן בפרק נוטל (קמג.) דרבא אית ליה מוקצה וכ"ש נולד עכ"ל אך תימא דכיון דחזו לכסות כלי אפילו נשבר בשבת נמי לאו נולד הוא לת"ק דר"י כמו שנתבאר בסמוך וכיון דרבינו כתב בסמוך דאפילו נשברו בשבת שרי לטלטלן כיון שרמויים לכסות כלים וכדברי ת"ק היאך כתב כאן דבנשברה בחול שרי לטלטולי דמשמע הא אם נשברה בשבת אסור ושמא י"ל דהתם בכלים שנשברו א והכא בכלי שנשברה ממנו אתיכה וכדדייק לישנא דרבינו דכיון שהכלי עדיין משמש תשמישו הראשון וחתיכה זו שנשברה ממנו לא היתה ראויה לשמש בפני עצמה קודם שנשברה ועכשיו שנשברה היא ראויה לשמש בפני עצמה הוי מבע"י אסור לטלטלה ברייתא שם ומפורש בגמרא דדוקא זרקה

דרכי משה

(ג) וכ"ב המרדכי ותנ"א רש"י ביצה: (ד) ואפשר לומר דהא דנקט נשברה בחול לאו דוקא אלא נקט משום דבעינן זרקה לאשפה מבע"י אבל אם לא זרקה עד שחשכה מאיר שבקודש היום

פרישה

בטל ממלאכה עוד כתב הרמב"ם טעם כדי שיהא שבתה ניכרת אף לטילין ולבעלי קרנות שכל יומיהן הם שובתים ממלאכה לכך אסרו להלך ולדבר ולטלטל כבשאר ימים. והרא"ד כתב טעם האיסור טלטול מוקצה משום גדר הוצאה וכן הוא בפוק כל הכלים עיין בב"י

(ב) אם אפילו אם צריך לו כו' וכיון דאסור לצורך גופו כ"כ דאסור לצורך מקומו דלצורך גופו עדיף מלצורך מקומו עיין בב"י:

(ג) כגון קורנס של בשמים ונראה דס"ס דאסור לשתות במדוכה מס"ט ועיין בדרישה.

(ד) אפי' לצורך הכלי מותר אבל שלא לצורך כלל אסור כ"כ ה"מ וסד"ן הון מכתבי הקודש ומוכלין כתב הר"ן דמותר לטלטלן אפי' שלא לצורך:

(ה) ושברי זכוכית כו' אפי' מונחין במקום שאין לחוש שיזיק אדם בהן וק"ל ועיין בדרישה:

(ו) אבל אם אינם ראויים לשום מלאכה לא נראה דהיינו דוקא לטלטלן לצורך גופן אבל יגנבו אבל לצורך גופו או למקומו מותר שהיא דאתי מעורת כלי כמ"ש הרא"ש בקלפי מגויים שמותר לצורך מקומו:

(ז) שנשברה במול ז"ל ב"י ותימה כיון שכתב רבינו בסמוך דאפילו נשברה בשבת פרי לטלטלן כיון שרמויין לכסות כלים למה כתב כאן שנשברה במול ושמא י"ל דהתם בכלים שנשברו והכא בכלי שנשברה ממנו אתיכה וכדדייק לישנא דרבינו דכיון שהכלי עדיין משמש תשמישו הראשון וחתיכה זו שנשברה ממנו לא היתה ראויה לשמש בפני עצמה קודם שנשברה ועכשיו שנשברה היא ראויה לשמש דהיינו בפני עצמה הוי מבע"י אסור לטלטלה ונ"ל דמשמע מדברי הרמב"ם דאפילו בשבת אסור לטלטלה אלא שבמקום זה אין מקום לחלק בין בשבת לבין חול ולא הו"ל נולד כיון שאין כאן רק שינוי אחד שבשבת אסור לטלטלה ובחול מותר לטלטלה

מ״ו אסור לטלטלה כיון שבטלה מהיות עוד כלי. כל הכלים הנ״טלין בשבת דלתותיהן שנתפרקו מהן ניטלין ל״ש נתפרקו בחול ל״ש נתפרקו בשבת דלת של שידה תיבה ומגדל יכולים ליטלה מהם (ע) ואסור להחזירה ושל לול של תרנגולים אסורים בין ליטול בין להחזיר כיסוי בור ודות אין נוטלים אותם אא״כ יש להם בית אחיזה דאז מוכח שהוא כלי ושל כלים אפי׳ הן מחוברין כגון תנור שהברו בטיט יכולין ליטלו אפילו אין לו בית אחיזה מהם שלימה יכולין לטלטלה ליטול בה הקוץ ניטל הודה או חור שלה לא וחדשה שלא ניקבה עדיין שריא. שירי מחצלאות מותרים (י) [פ] שירי מטלניות שבו אם יש בהם ג׳ אצבעות על ג׳ אצבעות מותר לטלטלם ואם

זרקה מבע״י משום דבטלה מחזרת כלי כשקדש היום אבל אם לא זרקה עד שחשיכה מאחר דשקדש היום מוכן לא פקע מינה תו שם כלי:

כתוב בא״ח שברי כלים י״א אע״פ שאינם ראויים למלאכה כלל ניטלים אם הם במקום המזק כגון על השולחן או באמצע הבית מותר לפנותן מידי דהוה אקון בכרמלית (ה): **כך** הכלים הניטלין בשבת דלתותיהן שנתפרקו מהם ניטלין וכו׳ משנה וגמר׳ שם (קכב:): **דלת** של שידה תיבה ומגדל וכו׳ שם ת״ר דלת של שידה תיבה ומגדל נוטלין אבל לא מחזירין ושל לול של תרנגולין לא נוטלין ולא מחזירין בשלמא של לול של תרנגולין קסבר כיון דמחברי באורעא יש בנין בקרקע אלא של שידה תיבה ומגדל מאי קסבר מי קסבר יש בנין בכלים יש סתירה בכלים ואי אין סתירה בכלים אין בנין בכלים ואסיק רבא דקסבר אין בנין בכלי׳ ואין סתירה בכלים וגזירה שמא יתקע ופירש״י לעולם קסבר אין סתירה ואין בני הילכך נוטלין ומיהו אין מחזירין מדרבנן גזירה שמא יתקע בחזקה בסכין ויתדות והו״ל גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש ואע״פ שהרי״ף סתם וכתב גזירה שמא יתקע כבר כתב הר״ן דלא קאי אלא אדלת שידה תיבה ומגדל דאין מחזירין אבל דלת של לול של תרנגולין ה״ט משום דמחובר לקרקע אית ביה בנין וסתירה אבל ה״ה סובר דקאי אף אלול של תרנגולים שעל מ״ש הרמב״ם בפכ״ב התוקע חייב משום בונה לפיכך כל הדלתות המחוברות לקרקע לא נוטלים אותן ולא מחזירין גזירה שמא יתקע אבל דלת שידה תיבה ומגדל ושאר דלתות הכלים נוטלין ולא מחזירין כתב הוא ז״ל דהכי איתא בהל׳ ת״ר דלת של שידה תיבה ומגדל וכו׳ לול של תרנגולין פירוש דמחברי באורעא לא נוטלין ולא מחזירין גזירה שמא יתקע ותמה אני למה הוצרכו לגזירה שמא יתקע במה שמחובר לקרקע שהרי בלא תקיעה חייב משום בונה כמבואר פ״י עכ״ל ועוד יש לדקדק שלא נתן טעם למה אין מחזירין דלתות הכלים מיהו נזה אפ״ל שכשכתב אח״כ ואם נשמע ליר התחתון וכו׳ גזירה שמא יתקע האי טעמא קאי גם אדלתות הכלים אין מחזירין ולענין מה שתמה ה״ה ז״ל דכיון דכלים הם אע״ג דמחוברים לקרקע הם לא פסיקא לן מלתא למימר דמשום דמחברי באורעא אית בהו בנין וסתירה ומ״מ אפשר למימר הכי והייגו דאמרינן קסבר כיון דמחברי באורעא וכו׳ כלומר אפשר למימר דסבר הכי וכי אסיקנא גזירה שמא יתקע תו לא צריכין לטעמא דכיון דמחבר באורעא: **כיסוי** בור ודות אין נוטלין אותם אא״כ יש להם בית אחיזה וכו׳ משנה שם (קכו:) כל כיסוי הכלים שיש להם בית אחיזה ניטלין בשבת א״ר יוסי בר״א בכיסוי קרקעות אבל בכיסוי הכלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת וגמרא שם והוא שיש תודת כלי עליהם דכ״ע כיסוי קרקעות אם יש להם בית אחיזה אין אי לא לא כיסוי הכלים ואף על גב דאין להם בית אחיזה שרי כו׳ כי פליגי בכלי דחבריגהו באורעא מר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן ופסק הרי״ף בת״ק וכתב הרא״ש על זה וז״ל שגגת סופר דאיהו גופיה הביא דאיהו לעיל (קכה.) הא דאמר רבינא כמאן מטלטלים האידנא כיסוי תנורא דמתא מחסיא דלית ביה אחיזה כראב״ע ור׳ יוסי אמרה משום ראב״ע ואזיל לטעמא דהכא ורי״ף כתב ולית הלכתא כת״ק וטעה הסופר עכ״ל הרא״ש וזהו שכתב רבינו ושל כלים אפי׳ הן מחוברין כגון תנור שהברו בטיט יכולין ליטלו אפילו אין לו בית אחיזה אבל הר״ן כתב שאפשר לתרץ דשפיר פסק הלכה כת״ק שהיא הוא ז״ל מפרש כי פליגי בכלים דחבריגהו באורעא כגון תבות הקבוריים בקרקע לגמרי דת״ק אסר מפני שאינם נראים והרי הם ככיסוי קרקעות אבל בכיסוי הכלים המגולים אע״פ שמחוברין לקרקע לא פליג ת״ק ומש״ה פסק דשרי לטלטולי כיסוי דתנורי וזהו דעת הרמב״ם בפרק כ״ה שלכיסוי תבית העמונה בארץ הצריך בית אחיזה ולכיסוי התנור לא הצריך וכתב שם ה״ה שכן העלה הרשב״ם מד׳ הרמב״ם והא דאמרינן והוא שיש תורת כלים עליהם כתבו הרמב״ם שם ולא ידעתי למה השמיטו רבינו והא דאמרינן והוא שיש תורת כלים עליהם פירש״י שיהיה ראוי לתשמיש אחר והקשה עליו התוס׳ (שם) דא״כ פשיטא אלא נראה לר״ת דה״פ דאיכא תורת כלי עליהם שתקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך אפילו אינו ראוי לדבר אחר וכ״כ שהוא דעת ה״ה בפכ״ה וכ״כ הרא״ש בתשובה וכתב הר״ן ומסתברא לי דכי בעינן בכיסוי כלים אף על גב דלא חבריגהו באורעא שיהא תורת כלי עליהם ה״מ שלא נשתמש בהם מבע״י אבל כל שכבר נשתמש בהם היינו תורת כלי עליהם כדאמרי׳ שבת (נ.) בחריות של דקל שייחדן ליסיבה: **מחט** שלימה יכולין לטלטלה ליטול בה את הקוץ ונגמרא (קכג.) פשט ר״י דאפילו ניטל עוקלה או חררה כלומר חור שלה שרי ורבא אמר אסור לטלטלה ואותבוה מדתניא מחט בין נקובה בין שאינה נקובה מותר לטלטלה בשבת ולא אמרו נקובה אלא לענין טומאה בלבד והרגמא אביי אליבא דגולמי עסקינן זימנין דמימליך עלייהו ומשוי להו מנא אבל איכא דניטל חררה או עוקלה אדם זורקה לבין גרוטאות: ופירש״י דגולמי מחטין העומדות לינקב דנקובה דגמרא מלאכתה ושאינה נקובה אינה נגמרת הלכך לענין טומאה הוא דלא הוי כלי אבל בטלטול שרי דחזיא לקוץ: ומימלך. ולא נקיב לה ומשוי לה מנא כמו שהוא ולנטילת קוץ: גרוטאות שברי מתכות אדם זורקה לבין גרוטאות ובטל שם כלי מינה ופסקו הרי״ף והרא״ש כרבא:

שירי מחללאות מותרין שם (קכה.) אמר שמואל קרומית של מחללת מותר לטלטלם בשבת ומפרש טעמא משום דחזיין לכסויי בהו טינופא וכתב ה״ה בפכ״ז בשם הרמב״ן שאם היו קרומיות מבע״י וזרקן אסורין דהו״ל כצרורות שבחצר ודמיא לשברי חבית שזרקן לאשפה מבע״י דאסירי:

שירי מטלניות שבלו אם יש בהם ג׳ אצבעות וכו׳ גז״ש (דף קכה) א״ר זירא א״ר שירי פרוזמיות אסור לטלטלן בשבת אמר אביי במטלניות שאין בהם דפיין בש״ע בסי׳ רנ״ט ובהגה לשם בסוף הסי׳: **מחט** שלמה וכו׳ משנה ומסקנא דגמרא שם אליבא דרבא. שירי מחללאות מותרין מימרא דשמואל שם ומפרש טעמא משום דחזיין לכסויי בהו טינופא: **שירי** מטלניות שבלו וכו׳ ג״ז שם ופירושו דכיון דאין בהן ג׳ על ג׳ לא חזיין לא לעניים ולא לעשירים והר״ן בשם הרמב״ם

בחצר דראויין הן לשום מלאכה אבל בנשברו בשבת בר״ה הו״ל גולד כיון דאין ראויין לשום מלאכה זו היא דעת התוס׳ ורבינו נמי מודה לדבריהם ולפ״ז איכא למיחר נמי הא דכתב רבינו מתיכת חרס שנשברה בחול וכו׳ דוקא בחול אבל בשבת הו״ל גולד וכמו שהבין ב״י וכדברי התוס׳ אלא מיהו הא דדייקינן אבל בשבת הו״ל גולד היינו בנשברו בשבת בר״ה דלא חזי למידי בר״ה התם הוא דאסור לטלטלם בשבת כדפי׳ והאי דכתב רבינו מקודם דבנשברו בשבת מותר לטלטלם כת״ק היינו בנשברו בחצר דחזי לכסות בו מנא כיון דשכיחי מנא בחצר הלכך אם ראוי לכסות בו מנא מותר לטלטלם וכדפי׳ אבל לא כמו שהבין ב״י מדברי התוס׳ ורבינו ודו״ק.

כך הכלים הניטלין בשבת וכו׳ **פי׳** בנתפרקו בשבת איכא למשרי טפי משום דכי קדיש יומא הוו מוכנין לטלטל אגב אביהן אבל נתפרקו בחול אין מוכנין על גבי אביהן וקאמר דאפ״ה שרי דל״ש נתפרקו בחול ל״ש נתפרקו בשבת דכיון דאכתי כלי הוא שעדיין עומד למלאכה ראשונה וראוי להתחבר הכסוי עם הכלי הוו להו מוכן אגב אביהן והשתא ניחא דלא קשה דלעיל בכלים שנשברו אמרי׳ איפכא דשרי יותר לטלטל בשנשברו מע״ש משנשברו בשבת אלא כדפי׳ דשאני הכא דאכתי כלי הוא למלאכה ראשונה כדפי׳ אבל התם לא חשיב כלי אלא מחמת שעומד למלאכה אחרת הלכך כשנשבר בשבת אסור טפי דהוי טלד כ״כ התוס׳ ר״פ כל הכלים בדבור הסני: **דלת** של שידה תיבה ומגדל וכו׳ ברייתא שם ר״פ כל הכלים ובגמרא בשלמא של לול של תרנגולים קסבר כיון דמחברי באורעא יש בנין בקרקע יש סתירה בקרקע אלא של שידה תיבה ומגדל מאי קסבר מי קסבר יש בנין בכלים יש סתירה בכלים ואי אין סתירה בכלים אין בנין בכלים אלא אמר רבא אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים וגזירה שמא יתקע רש״י אין מחזירין מדרבנן גזירה שמא יתקע בסכין ויתדות והו״ל גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש עכ״ל נראה דקשיא ליה כיון דבחזרת כלי שנתפרק לית ביה משום בנין אפילו תוקע נמי ליכא משום בונה ולכן פי׳ דחייב משום מכה בפטיש וכ״כ הרא״ם אבל הרי״ף כתב וז״ל ת״ר דלת של שידה תיבה ומגדל נוטלין ולא מחזירין של לול של תרנגולין לא נוטלין ולא מחזירין גזירה שמא יתקע משמע מלשונו דבלול של תרנגולין נמי הוי טעמא משום גזירה שמא יתקע וכ״כ הרמב״ם בפכ״ב בהדיא וקשה הדא דשמא יתקע אינו אלא טעם לאין מחזירין ואכתי קשה למה אין נוטלין ותו הקשה ה׳ המגיד למה הוצרכו לגזירה דשמא יתקע במה שמחובר לקרקע שהרי בלא תקועה חייב משום בונה כמבואר בפ׳ עשירי עכ״ל וב״י כתב מה שכתב עיין עליו אבל לעד״כ דס״ל להרי״ף והרמב״ם דלמאי דקאמר אלא אמר רבא וכו׳ הדר ביה ממאי דקאמר תלמודא מעיקרא דבלול של תרנגולין כיון דמחברי באורעא איכא בטילת דלת ובחזרתה משום סתירה ובנין בקרקע אלא ליכא משום בנין וסתירה כלל כיון שאין שם אלא בטילת הצר מן החור או חזרת הצר לחור ואינו חייב משום בונה אלא בתוקע וכמ״ש הרמב״ם בפ״י וכן התוקע עץ בעץ בין שתקעו במסמר בין בתקע בעץ עצמו עד שנתאחד ה״ז תולדת בונה וחייב ולכן כתב הרמב״ם בפכ״ב וז״ל התוקע חייב משום בונה לפיכך כל הדלתות המחוברות לקרקע לא נוטלין אותן ולא מחזירין גזירה שמא יתקע וכו׳ ס״ל דבדלתות אף המחוברים לקרקע ליכא משום בנין אא״כ בתוקע צר בחור ואם היתה תקוע צר בחור ונטלה משם הוה סתירה אבל באינו תקוע ליכא משום בנין וסתירה ומה שהקשה הרב המגיד שהרי בלא תקועה חייב משום בונה כמבואר בפ״י עכ״ל הא לאו קושיא היא דהא פשיטא דאיכא כמה גווני בנינים דלית ביה תקועה כגון כל הני דקחשיב בפ״י המשוה פני קרקע בבית כגון שהשפיל תל או מילא גומא וכו׳ אחד נתן את האבן וכו׳ אלא דבחזרת דלתות ליכא משום בונה כלל אלא כמה שהוא תוקע צר לחור או נוטלה מן החור השתא איתא דבשל לול של תרנגולין אין מחזירין שמא יתקע ואיכא משום בונה וכן אין נוטלין שמא הוא תקוע ואיכא משום סתירה אבל בשידה תיבה ומגדל דאפי׳ הוא תקוע אינו איסור דאורייתא דאין בנין בכלים בכלי שנתפרק ואין לאסור תוקע בכלים אלא מדרבנן משום דדמי לעושה כלי מתחלתו והלכך חזרה הוא דאסור גזירה שמא יתקע אבל נטילה ליכא איסור כיון דאין סתירה בכלים ואפילו היה תקוע וליכא בטילה משום גזירה כלל כ״ל וזה יבא על נכון לשון הרי״ף שאמר בסוף גזירה שמא יתקע דבין בשידה תיבה ומגדל ובין בלול של תרנגולין בשניהם הוי טעמא משום גזירה שמא יתקע כדפרי׳ גם לשון הרמב״ם הוא כפשוטו ול״ק ולא מידי • פסק ומה שהגהגי׳ בסעודות גדולות כדי להכניס אויר נוטלים בשבת ע״י נכרי סתימת העשית מן החלון נראה דאסור דדמי לשל לול של תרנגולין דאיכא משום בנין וסתירה כיון דמחברי באורעא דעיקר הוא כדעת רוב פוסקים דכל דמחברי באורעא איכא הכא משום בנין וסתירה אע״ג דאינו תוקע:

כסוי בור ודות וכו׳ משנה ס״פ כל הכלים דפליגי תנאי תנא קמא סבר כל כסוי הכלים שיש להם בית אחיזה ניטלין בשבת דמוכחא בית אחיזה דליה דלמשקל ואהדורי עביד ור׳ יוסי פליג בד״א בכסוי קרקעות כגון כיסוי בור ודות אבל בכסוי הכלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת ובגמרא בכסוי קרקעות כ״ע לא פליגי דבעינן בית אחיזה ובכסוי הכלים דכ״ע אע״ג דאין להם בית אחיזה כי פליגי בכלים דחבריגהו באורעא כגון כסוי תנור מר סבר גזרינן ומ״ס לא גזרינן ופסק הרא״ש הלכה כרבי יוסי וכ״כ רבינו ובדברי הרי״ף והרמב״ם איכא ספיקא עיין בב״י: **ומ״ש** כגון תנור שהברו בטיט פירוש התנור הוא כמו כלי ופתחו למעלה והתנור עצמו מחובר תחתיתו בטיט בקרקע וכסוי עליו מלמעלה הוא בתלוש והא דכתב המרדכי בפ׳ חבית הורה ה״ר אביגדור דדף שמשימין לפני התנור ושורקין אותו בתנור בטיט בע״ש במקום שאין נכרי אף היהודי יכול להסירו מן התנור כיון דשריקת דף אינו עשוי לקיים מיירי בתנורים שלנו שפתחיהן מן הצד וכשמטמינים התבשילין מע״ש לצורך מחר שורקין הדף שלפני התנור לשמור חומו

דרכי משה

היום הוי מוכן לא אקנה מינה תו שם כלי כראמריגן בגמ׳ לכן נקט נשברה בחול משום סיפא: (ה) וכ״ה בהגמ״ר דף קע״ב

פרישה

בלבוש ונשמעות דכריך שיהיה לו כמ״ש לקמן בסי׳ זה: (ע) **ואסור** להמוריה גזירה שמא יתקע בחוקה בסכין ובתיתודות והוי גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש: (י) **שירי** מטלניות ל״ל

לאחר שבת קמ״ל דאפ״ה אי ראוי לכסות בה כלי אין ואי לא לא: [פ] **שירי** מטלניות כו׳ וכתב הר״ן בשם הרמב״ן דוקא בעליתות של מנוס הוין כן מפני שמנוס בולל מהן ומיהו הוצה לכשתמש בהן תשמישים המגוגים אבל שירי שאר דבריה

דרישה

בחול לאשמעינן דאפילו נשברה בחול אפ״ה סגי בשיור כל שהוא כוס אפ״י שעדיין לא כיסה בה את הכלי אלא שראוים לכסות בה סגי. ובדישא אשמעי׳ דאפילו אם נשברה בשבת דהו״א כיון דבכניסת שבת היה מטלטל ע״י כלי גם עתה שנשבר מותר לטלטל דהא אין מוקצה

הרמב"ם כתב דוקא שירי טלית של מלוה דלא חזי לקנות בו טיטופא משום דהוי ביזוי מצוה אבל שירי טלית שאינה של מצוה חזי לקנות ביה טינא או טיטופא מיהו רבינו לא הזכיר סם טלית אלא שירי מטלניות וכו' משמע דשיורי בגדים שאינן של מצוה נמי אסור לטלטלן בפחות משלשה על שלשה וקשה הלא חזי לקינוח טיטופא ונראה לפי ענות דעתי דבפחות משלשה על שלשה הוא מוקצה לפקק בו את המרחץ או לגער בו את הקדרה כמ"ש הרי"ף בפ' במה מדליקין וכיון דהוקצה לכך לא חזי לכסות בהו טיטופא הלכך אסור לטלטולה: כתב הר"ן ס"פ כירה דמוקצה לעשירים פי' כגון בגד שאין בו ג' על ג' או קרטין של לבונה וכיוצא בזה דלא חשיבי גבי עשירים ומקצה דעתו מהם דאסור לטלטלו אפילו עניים אין מטלטלין אותו ומניחו ב"י סוף סימן זה ופסק כך בש"ע והדבר פשוט דהיינו דוקא לעניים שבבית העשירים אסור והטעם שכבר הוקצה מדעתו של בעל הבית העשיר והכי מוכח להדי' בסוגיא דפריך אבני קרטין כי רבי מי חשיבי וכ"ת חזי לעניים והתנן בגדי עניים לעניים וכגדי עשירים לעשירים אבל דעניים לעשירים לא והל"ג כי רבי לא חשיבי קרטין ובטלו ואסורים אף לעניים שבבית רבי אבל לעניים שאינו בבית העשיר לא הוי מוקצים דפשיטא היא דלא אמרינן דמה שהוא מוקצה לאיש אחד יהי' מוקצה לכל העולם הלכך בגד שלש על שלש אינו מוקצה בבית עניים וכמ"ש בגי שירי מטלניות שבלו דאם יש בהן שלשה אצבעות על שלשה אצבעות מותר לטלטלן והיינו בבית עניים ואף לעשירים שבבית עניים לא הוי מוקצה שהכל נמשך אחר דעתו של בעל הבית וכ"כ התוספות להדיא בפרק מפנין (דף קכ"ז) בד"ה כיון דחזיא והתוס' כתבו בפרק כירה (דף מו) בד"ה מי יימר דמי שנדר מדברי אחד לא הוי מוקצה אף לדידיה לענין טלטול כיון דחזו למחריני אם לא בפירות שלו ואסרן לכל אדם והיינו כדאיתא בפרק מפנין דבתרומה טהורה ביד ישראל אע"ג דלא חזיא לישראל כיון דחזיא לכהן לא הוי מוקצה לישראל לענין טלטול והטעם הוא דהכא לכ"ע חזיא אלא מיסורא הוא דרביע עליה:

מנעל חדש וכו' פלוגתא דתנאי ס"פ תולין ופסק כחכמים דשרי לאע"ג דהדפוס מלאכתו לאיסור הוא כיון שהוא כלי מותר לטלטלו לצורך מקומו כלומר לצורך המנעל שהדפוס נתון לתוכו והא דקאמר שומטו מעל הדפוס ה"ה דמותר ליקח הדפוס מתוכו כיון שהוא כלי כמ"ש בסמוך גבי חלוק אלא כיון דבמנעל דרכו לשמטו מעל הדפוס ולא ליקח הדפוס מתוך המנעל להכי קאמר שומטו מעל הדפוס אבל בחלוק הוי מיפכא דדרך הוא ליקח הקנה מתוך החלק לפיכך אמרו שם דאם אינו כלי אסור ליקח הקנה מתוכו אלא שומט לחלוק מעל הקנה ואיכא למידק דבגמרא קאמר מנעל סתם ורבינו כתב מנעל חדש דלאיזה צורך אמר מנעל חדש ונראה דלפי דפריך בגמרא לרבא דאמר מלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר הא דתניא ר' יהודא אומר אם היה רפוי מותר מאי איריא רפוי אפי' לא רפוי נמי ופריקו הוית ר' יהודא משום דר' אליעזר היא דפרש"י ר"א היא דס"ל מנעל שעל גבי האימוס לאו גמר כלי הוא כל זמן שמחוסר הולאה ולענין שבת נמי אסור לטלטלו משום דלאו כלי הוא ואשמעינן דרפוי לאו מחוסר הולאה הוא ומותר לטלטלו וכו' עכ"ל השתא ניחא דכתב רבינו מנעל חדש לאשמעינן דאפילו מנעל חדש שע"ג הדפוס ואינו רפוי דאיכא למימר לאו גמר כלי הוא כל זמן שמחוסר הולאה ולענין שבת אסור לטלטלו וכר"א קמ"ל דליכא איסורא אפי' בחדש ואע"ל ביאן שע"ג הדפוס דכבר היה כלי מקמי שניתן הדפוס בתוכו דפשיטא דשרי כנ"ל: **סדר** שנפסקה רצועה הפנימית וכו' ר"פ אלו קשרים כמ"ש ב"י ע"ש:

חלוק שכבסו אותו וכו' מימרא דרב חסדא בפ' תולין ומ"ת כיון שהשתמש בה מבע"י ליתרי אף קניא ממנה כדאמר רב אסי בפ' במה טומנין ישב אעפ"י שלא קשר ולא חשב וכמ"ש רבינו בסמוך גבי חריות של דקל תירץ הר"ן דאינהו לא הוה אורחייהו ליחודי קניא לכתונתא עכ"ל ומ"מ קשה דא"כ מנית מדעת הוא ואפילו כיתונתא מקניא אסור דהוה בסים לדבר האסור וי"ל דלא מקרי בסים אלא היכא שמונח האיסור על ההיתר אבל בכיתונתא ההיתר מונח על האיסור והיכא דקשלף לכיתונתא שהוא ההיתר מקניא שהוא האיסור ספיר דמי:

ומ"ש ואם תחבו בו כלי יכול ליטלו כו' איכא להקשות הא פשיטא היא דכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך מקומו כמ"ש בתחלת סי' זה וגבי מנעל שע"ג הדפוס לא ק' הא משום דהתם אתא לאשמעינן דהדפוס שם כלי עליו אבל בגמרא קאמרינן ואם כלי קיומי הוא מוסר פי' שהפנים הוא קנה של אורגים מותר השתא ניחא דאתא לאשמועינן דאף הגרדי מקפת עליהם וכדאיתא בפ' אלו קשרים (דף קי"ג) כלי קיומי מותר לטלטלן בשבת ופרש"י מותר לטלטל. לשני הקנים לתשמיש אחר ואשמעינן דאין הגרדי מקפיד עליהן ולא הוי מלאכתן לאיסור עכ"ל אלא דרבינו כתב דאם תחבו בו כלי יכול ליטלו מתוכו אפי' הוא מלאכתו לאיסור ונראה דהכי פירושו אפילו הוא מלאכתו לאיסור דקנה פל אורגים הוא והוה אמינא דמקפיד הגרדי עליהם והו"ל מוקצה מחמת חסרון כיס דאסור אפילו לצורך גופו ומקומו קמ"ל דאין הגרדי מקפיד עליהם אלא ישתמשו בהם תשמיש אחר ואשתא כיון דאינו מקפיד עליהם א"כ לא הוי מוקצה כלל דתו לא חשיבי הני קנים מלאכתן לאיסור כלל ודו"ק: **ביורה** וכו' פי' בחתת לא חייבינן למתקא כולי בפי תשמ"כ בשתיה דפשיטא דחייבינן שמא יתקע בחוזק ועיין בזה בתרומת הדשן בדין ספסל סי' ע"ס וכ"ו מביאו כוף סי' שי"ג:

כל

דרכי משה

(ו) עיין כוף סימן שי"ג:

דרישה

מותר לטלטלם אפי' מחות מג' אצבעות דמזי לקיעות הטיט מעל רגליו אלא גרע מסרס קטן: וגם ס"ה כתב שקלת מפרשים סובריס כן ושאין כן דעת הרמב"ם ועיין בב"י שהביאו וכ"ל לגם רבינו דסתם וכתב מטלניות כו' סבר כהרמב"ם ולריך ליתן טעם למה אינתא בגמרא ורבינו סביאו לעיל בסמוך דשיעור סרס לכסות בה הכלי ולא אמר דשיעורו כדי לקנח בה הטיט ונראה דשיעור לכסות בה כך קטן סות זוטר מיש בה כדי לקנח בה הטיט דדרך בני אדם ליטול סרס גדול קצת כדי שלא ילכלך ידיו אבל במטלניות הוצרכו ליתן שיעור רואו לקנח בו משום דבשיעור קטן ממנו אין הכלי מתכסה דיפול בתוך הכלי הוא"ל ודך הוא. אלא שע"ע שרבינו הומס אלק י"ג כתב והביאו ב"י לעיל בסי' ס"ב בד"ה טיט שעל רגלו ו"ל וה"ה שיכול לקנחו בעצם סרס הראוי לטלטלו שיש בו שיעור כדי לסתום פי שוס כלי ואפשר לומר דאף דאין מדרך בני אדם לקנח טיט בסרס קטן כ"כ מ"מ הרואה לקנח בו מותר לטלטלו כיון שיש שם כלי עליו שהרי לאוייס לכסות בו כך קטן:

ו) אעפ"י שמלאכתו לאיסור כו' והא דקאמר מותר לשומטו מן הדפוס דל' לשומטו משמע דמשמטין המנעל בלי נגיעת הדפוס וכמ"ש תא"כ בחלוק שכבסו ותחבו בו קנה מותר לשומטו מעל הקנה ואסור ליקח הקנה מתוכו כו' ונראה דהכא במנעל שגם הדפוס שם כלי עליו יכול ליקח הדפוס בידיס דל' לשומטו ל"ד א"כ דלא סתיבו אלא מה שהוא צורך דסיינו לטלטל הדפוס אגב המנעל בשעת השמטת המנעל ממנו אבל ליגע וליקח הדפוס אפשר דאסור הוא"ל ואפשר זולתו:

ז) אפילו אחת מירכותיה כו' וכ"ה ספסל שנשתם א' מרגליה אסור לטלטלה ולכתיבה פל ספסל

פרישה

נ"ל הגמרא שרי פרשמאות ופירש"י וכרי"ף פרשמאות טליתות כדאמרינן רב אחרס פסידא דמא תכלתא לאיסור פי' הדפוס מ"מ מותר לטלטלו לצורך המנעל ועיין בדרישה:

(יא) **אע"פ** שמלאכתו לאיסור פי' הדפוס מ"מ מותר לטלטלו לצורך מקומו:

(יב) **סנדל** שנפסקה ו"ל ב"י ופירש"י שהסנדל יש לו ב' מקומות שקבועים בו הרצועות אחד מכאן ואחד מכאן לבין הרגלים כעין שיש למנעלים שלנו וכשנפסק הפנימי ראוי הוא לתקנו ואע"פ שתיקונו ניכר וגנאי הוא מיהו לגד פנים לא מתחזי וכשנפסק החיצונה אינו הגון שוב לתקנו והך דאביי חיצונה איפסיק מש"ה אסריה רב יוסף אפי' לטלטלו וא"ל אביי והא אכתי מנא הוא דמפיכנא ליה לרגל האחרת ונמצאת החיצונה פנימית: א"ל מדקא מתרץ ר"י למילתיה דר' יהודה ומפרש לה ש"מ הלכה כר' יהודה דאמר משנפסקה החיצונה לאו מנא הוא: **ומ"ש** ואם הוא בכרמלית מותר לברוך עליו נמי לה וכו' אם עובדא דר' ירמי' ואורי ליה ר' אבהו הכי: **ומ"ש** ובחצר שהוא נשמר וכו' גז"ש אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף איפסיק ליה רצועה א"ל מאי אעביד לי' א"ל שבקיה א"ל מ"ש מדר' ירמיה התם לא מיעטר הכא מיעטר וכתבוהו הרי"ף והרא"ש אבל הרמב"ם בפ"י כתב דינא דעובדא דר' ירמיה ולא כתב דינא דהאי עובד' וכתב ה"ה ואולי דעתו כדעת קצת מפרשים שסוברים דהא דרב יוסף אתיא דלא כהלכתא שסובר שכלי שנשבר שאינו ראוי לטלטלו אא"כ עושה מעין מלאכתו הראשונה ואין הלכה כן עכ"ל ונראה שטעמו מדא"ל אביי לרב יוסף והא מנא הוא דאי בעינא הפיכנא ליה מימין לשמאל כלומר שהסנדל יש לו שני מקום קביעות רצועות אחד מבחוץ ואחד מבפנים בין שני רגלים וכשנפסק הפנימי ראוי לתקנו ואע"פ שתיקונו ניכר וגנאי הוא מיהו לגד פנים לא מתחזי וכשנפסק החיצונה אינו הגון שוב לתקנו והך דאביי חיצונה איפסיק ומש"ה אסריה רב יוסף אפילו לטלטלו וא"ל אביי והא אכתי מנא הוא דמפיכנא ליה לרגל האחרת ונמצאת החיצונה פנימית א"ל מדקא מתרץ ר"י אליבא דר' יהודה ש"מ הלכה כר' יהודה דאמר נפסקה פנימית טמאה החיצונה טהורה ומשמע ליה דכיון דאכתי כלי הוא אלא שאינו משמש מעין מלאכתו הראשונה חזי לטלטול כדתנן בפ' כל הכלים דכיון שעושין מעין מלאכה מותר לטלטלם ואע"פ שאינם עושים מעין מלאכתם הראשונה וא"ל שיש לדחות דסנדל שאני דלא חזי לכסות בו כלי כדחזו שאר שברי כלים משום דממאים ומש"ה כל היכא שאינו ראוי לנעול לאו כלי הוא כלל ואפילו לת"ק דר' יהודה ומ"מ כיון שהרי"ף והרא"ש מסכימין לדעת א' הכי נקטינן:

חלוק שכבסו אותו ותחבו בו קנה וכו' מימרא דרב חסדא בפ' תולין (קמ.): **ומ"ש** ואם תחבו בו כלי וכו' גז"ש: **ביורה** שנשמטה אפילו א' מירכותיה וכו' תלוגתא דאמוראי בר"פ תולין (קלח:) ופסקו הפוסקים כרב דאמר אפי' אחת אסור שמא יתקע ופירש"י ירכותיה. פטפוטים שלה כעין רגליס (ו): **לבנים** שנשארו מן הבנין וכו' מימרא בפ' כל הכלים (קכד:) ופ' המביא כדי יין (לב.) הני ליבני דאייהור מבנייתא שרי לטלטולינהו בשבתא הואיל וחזו למיזגא עלייהו שרגינהו ולאי אקצינהו ופירש"י שרי לטלטולינהו. דמעתה לאו לבנין קיימי אלא למזגי עלייהו ותורת כלי עליהם: שרגינהו. סדרן זו על גב זו גלי דעתיה שמקצן לבנין ואסור לטלטולינהו:

כל

מנעל חדש מותר לשומטו מעל הדפוס וכו' ופלוגתא דר"א ורבנן בס"פ תולין (קמא:) והלכה כרבנן דשרו ואמרינן בגמרא דאע"ג דהדפוס מלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך מקומו דהיינו מנעל שהדפוס נתון לתוכו:

סנדל שנפסקה רצועה הפנימית וכו' בר"פ אלו קשרים (קיב.) אמר רב יוסף לאביי מדמתרץ ר"י אליבא דרבי יהודה ש"מ הלכה כר' יהודה דתניא סנדל שנפסקה אחת מאזניו או אחת מתרסיותיו טמא רבי יהודה אומר נפסקה פנימית טמא חיצונה טהור ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמחלוקת לענין טומאה כך מחלוקת לענין שבת וכן לענין חליצה ושקיל וטרי לאוכוחי דאליבא דר' יהודה איצטריך ר' יוחנן לאשמועינן הכי ומדמפרש למלתיה דרבי יהודה אלמא כוותיה ס"ל ואע"ג דאמרינן הו התם דכי אתא רבין א"ר הלכה כר' יהודה ור"י אמר אין הלכה כר' יהודה ואסיקנא דאמוראי נינהו ואליבא דר"י דרבה בר בר חנה דא"ר יוחנן מפרש דברי ר' יהודה סבר לר' יוחנן הלכה כר' יהודה רבין אמר דר"י סבר אין הלכה כר' יהודה פסק רבינו כרבה בר בר חנה משום דרב יוסף ס"ל כוותיה ואביי נמי קיבלה מיניה ופי' רש"י תרכיות. מקום קביעות הרצועות והם שתים אחד מבחוץ ואחד מבפנים לבין הרגלים כעין שיש למנעלים שלנו וכשנפסק הפנימי ראוי הוא לתקנו ואע"פ שתיקונו ניכר וגנאי הוא מיהו לגד פנים לא מתחזי וכשנפסק החיצונה אינו הגון שוב לתקנו והך דאביי חיצונה איפסיק מש"ה אסריה רב יוסף אפי' לטלטלו וא"ל אביי והא אכתי מנא הוא דמפיכנא ליה לרגל האחרת ונמצאת החיצונה פנימית: א"ל מדקא מתרץ ר"י למילתיה דר' יהודה ומפרש לה ש"מ הלכה כר' יהודה דאמר משנפסקה החיצונה לאו מנא הוא: **ומ"ש** ואם הוא בכרמלית מותר לברוך עליו נמי לה וכו' אם עובדא דר' ירמי' ואורי ליה ר' אבהו הכי: **ומ"ש** ובחצר שהוא נשמר וכו' גז"ש אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף איפסיק ליה רצועה א"ל מאי אעביד לי' א"ל שבקיה א"ל מ"ש מדר' ירמיה התם לא מיעטר הכא מיעטר וכתבוהו הרי"ף והרא"ש אבל הרמב"ם בפ"י כתב דינא דעובדא דר' ירמיה ולא כתב דינא דהאי עובד' וכתב ה"ה ואולי דעתו כדעת קצת מפרשים שסוברים דהא דרב יוסף אתיא דלא כהלכתא שסובר שכלי שנשבר שאינו ראוי לטלטלו אא"כ עושה מעין מלאכתו הראשונה ואין הלכה כן עכ"ל ונראה שטעמו מדא"ל אביי לרב יוסף והא מנא הוא דאי בעינא הפיכנא ליה מימין לשמאל כלומר שהסנדל יש לו שני מקום קביעות רצועות אחד מבחוץ ואחד מבפנים בין שני רגלים וכשנפסק הפנימי ראוי לתקנו ואע"פ שתיקונו ניכר וגנאי הוא מיהו לגד פנים לא מתחזי וכשנפסק החיצונה אינו הגון שוב לתקנו והך דאביי חיצונה איפסיק ומש"ה אסריה רב יוסף אפילו לטלטלו וא"ל אביי והא אכתי מנא הוא דמפיכנא ליה לרגל האחרת ונמצאת החיצונה פנימית א"ל מדקא מתרץ ר"י אליבא דר' יהודה ש"מ הלכה כר' יהודה דאמר נפסקה פנימית טמאה החיצונה טהורה ומשמע ליה דכיון דאכתי כלי הוא אלא שאינו משמש מעין מלאכתו הראשונה חזי לטלטול כדתנן בפ' כל הכלים דכיון שעושין מעין מלאכה מותר לטלטלם ואע"פ שאינם עושים מעין מלאכתם הראשונה וא"ל שיש לדחות דסנדל שאני דלא חזי לכסות בו כלי כדחזו שאר שברי כלים משום דממאים ומש"ה כל היכא שאינו ראוי לנעול לאו כלי הוא כלל ואפילו לת"ק דר' יהודה ומ"מ כיון שהרי"ף והרא"ש מסכימין לדעת א' הכי נקטינן:

חלוק שכבסו אותו ותחבו בו קנה וכו' מימרא דרב חסדא בפ' תולין (קמ.): **ומ"ש** ואם תחבו בו כלי וכו' גז"ש: **ביורה** שנשמטה אפילו א' מירכותיה וכו' תלוגתא דאמוראי בר"פ תולין (קלח:) ופסקו הפוסקים כרב דאמר אפי' אחת אסור שמא יתקע ופירש"י ירכותיה. פטפוטים שלה כעין רגליס (ו): **לבנים** שנשארו מן הבנין וכו' מימרא בפ' כל הכלים (קכד:) ופ' המביא כדי יין (לב.) הני ליבני דאייהור מבנייתא שרי לטלטולינהו בשבתא הואיל וחזו למיזגא עלייהו שרגינהו ולאי אקצינהו ופירש"י שרי לטלטולינהו. דמעתה לאו לבנין קיימי אלא למזגי עלייהו ותורת כלי עליהם: שרגינהו. סדרן זו על גב זו גלי דעתיה שמקצן לבנין ואסור לטלטולינהו:

(ו) **אפילו אחת מירכותיה** כו' וכ"ה ספסל שנשתם א' מרגליה אסור לטלטלה ולכתיבה פל ספסל

(יא) **אע"פ** שמלאכתו לאיסור פי' הדפוס מ"מ מותר לטלטלו לצורך מקומו:

(יב) **סנדל** שנפסקה ו"ל ב"י ופירש"י שהסנדל יש לו ב' מקומות שקבועים בו הרצועות אחד מכאן ואחד מבפנים לבין הרגלים כעין שיש למנעלים שלנו וכשנפסק הפנימי ראוי הוא לתקנו ואע"פ שתיקונו ניכר וגנאי הוא מיהו לגד פנים לא מתחזי וכשנפסק החיצונה אינו הגון שוב לתקנו והך דאביי חיצונה איפסיק מש"ה אסריה רב יוסף אפי' לטלטלו וא"ל אביי והא אכתי מנא הוא דמפיכנא ליה לרגל האחרת ונמצאת החיצונה פנימית א"ל מדקא מתרץ ר"י אליבא דר' יהודה ש"מ הלכה כר' יהודה דאמר נפסקה פנימית טמאה החיצונה טהורה ומשמע ליה דכיון דאכתי כלי הוא אלא שאינו משמש מעין מלאכתו הראשונה חזי לטלטול כדתנן בפ' כל הכלים דכיון שעושין מעין מלאכה מותר לטלטלם ואע"פ שאינם עושים מעין מלאכתם הראשונה וא"ל שיש לדחות דסנדל שאני דלא חזי לכסות בו כלי כדחזו שאר שברי כלים משום דממאים ומש"ה כל היכא שאינו ראוי לנעול לאו כלי הוא כלל ואפילו לת"ק דר' יהודה ומ"מ כיון שהרי"ף והרא"ש מסכימין לדעת א' הכי נקטינן:

(יג) **ואם** הוא בכרמלית מותר לברוך עליו נמי לה וכו' אם עובדא דר' ירמי' ואורי ליה ר' אבהו הכי: **ומ"ש** ובחצר שהוא נשמר וכו' גז"ש אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף איפסיק ליה רצועה א"ל מאי אעביד לי' א"ל שבקיה א"ל מ"ש מדר' ירמיה התם לא מיעטר הכא מיעטר וכתבוהו הרי"ף והרא"ש אבל הרמב"ם בפ"י כתב דינא דעובדא דר' ירמיה ולא כתב דינא דהאי עובד' וכתב ה"ה ואולי דעתו כדעת קצת מפרשים שסוברים דהא דרב יוסף אתיא דלא כהלכתא שסובר שכלי שנשבר שאינו ראוי לטלטלו אא"כ עושה מעין מלאכתו הראשונה ואין הלכה כן עכ"ל ונראה שטעמו מדא"ל אביי לרב יוסף והא מנא הוא דאי בעינא הפיכנא ליה מימין לשמאל כלומר שהסנדל יש לו שני מקום קביעות רצועות אחד מבחוץ ואחד מבפנים בין שני רגלים וכשנפסק הפנימי ראוי לתקנו ואע"פ שתיקונו ניכר וגנאי הוא מיהו לגד פנים לא מתחזי וכשנפסק החיצונה אינו הגון שוב לתקנו והך דאביי חיצונה איפסיק ומש"ה אסריה רב יוסף אפילו לטלטלו וא"ל אביי והא אכתי מנא הוא דמפיכנא ליה לרגל האחרת ונמצאת החיצונה פנימית א"ל מדקא מתרץ ר"י אליבא דר' יהודה ש"מ הלכה כר' יהודה דאמר נפסקה פנימית טמאה החיצונה טהורה ומשמע ליה דכיון דאכתי כלי הוא אלא שאינו משמש מעין מלאכתו הראשונה חזי לטלטול כדתנן בפ' כל הכלים דכיון שעושין מעין מלאכה מותר לטלטלם ואע"פ שאינם עושים מעין מלאכתם הראשונה וא"ל שיש לדחות דסנדל שאני דלא חזי לכסות בו כלי כדחזו שאר שברי כלים משום דממאים ומש"ה כל היכא שאינו ראוי לנעול לאו כלי הוא כלל ואפילו לת"ק דר' יהודה ומ"מ כיון שהרי"ף והרא"ש מסכימין לדעת א' הכי נקטינן:

(יד) **ואם** תחבו בו כלי הגין קנה של אורגים: (טו) **לבנים** שנשארו מן הבנין פתחו לטלטלן דמעתה לאו לבנין קיימי אלא למזגא עליה אתתא כלי עליה:

כל דבר שאינו כלי וכו׳ בפרק כירה (מו.) מ״ש שרי לטלטולי שרגא דנפטא משום דחזי לכסויי ביה מגא אלא מעתה כל צרורות שבחצר מטלטלין הואיל וחזו לכסויי בהו מגא מ״ל הא איכא תורת כלי עליה הני ליכא תורת כלי עליהן ג״ז פשוט ולא הוצרך לכתבו אלא משום לעיל כתב דמרס קטנה מותר לטלטלה והשתא קאמר דדוקא חרס דאתיא משברי כלים אבל צרורות או אבנים אע״ג דחזו לכסות בהם את הכלים כמו חרס קטנה אסור לטלטלם:

קוין המונח בר״ה וכו׳ מימרא דרבינא בפרק כירה (מב.) וטעמא דשרי משום דהייסינן שמא יזוקו בו רבים ובמקום היזקא דרבים לא גזרו רבנן שבות ודין גחלת בר״ה אם מותר לכבותה משום היזקא דרבים כתבו רבינו ס״ס של״ד:

סולם אפי׳ של עלייה וכו׳ ברים ביצה (ט.) תנן בש״א אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחלון לחלון וב״ה מתירים ובגמרא א״ר יהודה בר״א בסולם של שובך אבל בסולם של עלייה דברי הכל אסור והקשו התוספות (שם:) והרא״ש דמשמע בפרק חלון שמותר לטלטל סולם אפי׳ גדול כל שהוא וא״כ היכי אסרינן הכא בשל עלייה ותירצו דהכא בי״ט שמותר להוציא הסולם לר״ה והרוצה לומר להטיח גגו הוא צריך וכיון דאסור בר״ה אפי׳ בחדרי חדרים אסור אבל בשבת דאין דרך להוציא לר״ה הלכך בבית מותר ואע״פ שהרא״ש כתב בר״ת הירץ דהתם בסולמות של בית בדרך לטלטלם מזוית לזוית ולא דמי לסולמות של עלייה שהיו גדולים להטיח בהם גגו סובר רבינו שבעת הרא״ש בתירוצא דמחלק בין שבת ליו״ט וכ״כ ברמזים אבל קשה דבסי׳ תקי״ח נראה שתופס תירוץ בר״ת שיקר ושם אבאר בס״ד והרמב״ם אסרו שכתב בפכ״ד סולם של עלייה אסור לטלטלו שאין עליו תורת כלי ד: **אבל** של שובך מותר לנטותו ממקום למקום וכו׳ אמתני׳ דכסמוך אמרי׳ בגמ׳ (שם:) מתני׳ דלא כי האי תנא וכו׳ ר׳ יוסף אומר מטהו מחלון לחלון וכתבו התוספות ומ״ל דלא משמע דהלכה כרבי יוסף ומ״ל דלא נחלקו ב״ש וב״ה בדבר זה כנ״ל לפרש דברי רבינו שכתב כאן אלא שק״ל שבסימן תקי״ח כתב דבי״ט מותר לטלטל סולם של שובך משובך לשובך ואם כן ס״ל דפליגי ב״ש וב״ה בהוצאת סולם של שובך משובך לשובך ופסק כב״ה דשרו וכ״פ הרי״ף והרא״ש וא״כ מנא ליה לחלק בין שבת לי״ט לכך נ״ל דלעניין י״ט קי״ל דהלכה כב״ה דשרו להוליך סולם של שובך משובך לשובך והיינו משום שמחת י״ט כדמשמע בגמרא אבל בשבת דליכא האי טעמא אסור משובך לשובך דאילו ממקום למקום אפי׳ בשל עלייה שרי כמו שקדם ועי״ל שמה שאסר להוליכו משובך לשובך הוא כדי שלא יעשה כדרך שהוא ינוסה בחול ויבא לנוד וכ״כ הרמב״ם בפכ״ו ומשם למדה רבינו: **חריות** של דקל שקצצן לצריפה וכו׳ יבש עליהם מעט מבע״י וכו׳ בפ׳ במה טומנין (נ.) תני רבה בב״ח חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהם ליטיבה צריך לקצר רשב״ג א״ל לקצר הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כרשב״ג איתמר רב אמר קוצר ושמואל אמר חוטב ור״א אמר יבש אע״פ שלא קצר ולא חטב ופירש״י צריך לקצר. לקצרן ואח״כ שליטיבה עומדין ואם לא קצר יהא אסור לטלטלו למחר דלא הוי ייחוד במחשבה ורב אסי אמר יבש עליהם מבע״י ואע״פ שלא חיטב עליהם ליטב למחר גלי דעתיה דליטיבה קיימי וכתבו התוספות שר״ת פסק כרב ורבינו שמשון הזקן פסק כרב אסי וכתבו הג״א ר״ת פסק כרב מיהו לצורך מצות בית המשתה אז ב״ה סגי במחשבה לכ״ע והכי משמע בגמרא והרי״ף והרא״ש פסקו כרב אסי וכן דעת הרמב״ם בפכ״ה וכתב הר״ן ומדקאמר רב אסי אע״פ שלא חטב ומשמע דמוסיף הוא על דברי שמואל דטפי עדיף חטב מיבש הילכך קיימא לן דבין חטב בין יבש מותר וכ״פ רבינו האי וכן דעת ה״ר יונה אבל הרמב״ן כתב דלרב אסי דוקא יבש אבל חטב לא מהני ולא נראה לי דבריו עכ״ל ודעת הרא״ש כהר״ן דחטב נמי מהני וכן דעת הרמב״ם בפכ״ה. וכתב הרא״ש שם גבי יוצאין בפקיחין ובציפה דלפי דברי ר״י משמע דבעי מחשבה לצורך השבת ולא משמע הכי לעיל דנמלך עליהן דקתני גבי חריות של דקל משמע דאפילו בחול מהני הך מחשבה: כתב הרמב״ם בפכ״ה נדבך של אבנים שחטב עליו מבע״י אם למחוס מותר ליטב עליהן למחר ואם לאו אסור והוא ממאי דגרסינן בפרק כל הכלים (קכה:) בשם ר׳ חנינא פעם אחת הלך רבי למקום אחד ומצא נדבך של אבנים ואמר לתלמידיו לאו וחטבו כדי שנטב עליהם למחר ולא אריכן למעבד מאי מעבד ר׳ אמי אמר לאו ולמחוס כלומר סדרום ורב אסי אמר לאו ופשפוס ופסק כרבי אמי אליבא דר״י וכתב הם ה״ה שבהלכות השמיטו הא דנדבך מחוס דמהניא דחריות שכתבתי בסמוך משמעינן שא״ל מעשה ובמחשבה לחוד סגי ותמה על הרמב״ם שכתב הכא דנדבך ובתב שנ״ל שדעת הרמב״ם דשאני חריות דאיכא דקיימי ליטיבה ואיכא דקיימי לעצים וכאן לא נאסרו אלא מפני מחשבתו שנדרן לעצים ומפני כך מחשבת יטיבה מועילה מידי מחשבה לעצים אבל נדבך של אבנים ליכא דקאי ליטיבה ולפיכך צריך מעשה להוציא שהן ליטיבה עכ״ל ול״נ שאע״פ שהשמיט הרי״ף דין נדבך אין כפר שהוא מחלק בין חריות לאבנים דהא רב אסי גופיה דאמר גבי חריות יבש אע״פ שלא חטב גבי נדבך לאו ופשפוס וא״כ יש לחלק בין חריות לאבנים וטעמא דנדבך כדפירש רש״י לאו ולמחוס סדרום והוטיבום כדי שלא נצטרך ליגע בהן למחר לפי שאין הזמנה אפי׳ במעשה ו חטוב תועיל לאבן לעשותה כלי זר׳ אמי לטעמיה דאמר לעיל אין אבן נעשית כלי בהנחה ופשפוס מן הטיט שיהא נאות ליטב ולמחר תלמדום דבמעשה כל דהו נעשה כלי דהשתא לכ״ע באבנים לא סגי בחטב ולא השמיט הרי״ף להא דנדבך אלא לפי שסמך לו על מ״ש בפרק מוטל אמתניתין דאבן שע״פ חבית מטה על גדה והיא נופלת וא״ר הונא ל״ש אלא בשוכח אבל במניח נעשה כסים לדבר האסור והלכתא כוותיה דקאי ר׳ אמי בשם ר׳ יוחנן כוותיה בפרק כל הכלים כלומר דמייתינן התם מתני׳ דאבן שע״פ חבית וא״ר אמי א״ר יוחנן ל״ש אלא בשוכח אבל במניח נעשה כסים לדבר האסור ומזה נלמוד דלא סגי לאבן בחטב דסתם אסור במניח ומשמע דאפילו מניח על דעת ליטלה בשבת אסור וכדמשמע מדברי רש״י ודלא כסברת בעל התרומה שכתב דבנו בסי׳ ש״ט וגם הרא״ש כתב כדברי הרי״ף בפרק מוטל ולפיכך השמיט גם הוא להא דנדבך של אבנים אלא שעדיין היו צריכין לכתבה ללמדנו אם הלכה כמ״ד למחוס או כמ״ד שפשפוס ואפשר דס״ל כמ״ד שפשפוס ולכך סתמו דבריהם לומר דלא סגי במחשבה לחוד וממילא משמע דבמעשה כל דהו סגי וכ״כ רבינו ירוחם בחי״ג שהפוסקים כרבי יוחנן מ״ל מעשה גדול אלא כל דהו כגון לשפשף האבנים לא לסדרם או אפשר דס״ל כמ״ד למחוס וכיון דפסקו כרבי אמי דאמר במניח נעשה כסים לדבר האסור ומילא קי״ל כוותיה במאי דאמר למחוס דלטעמיה אזיל כדאמר בגמרא והרא״ש בתשובה כתב שיש מי שפסק כר׳ אמי ויש מי שפסק כר׳ אסי ולא הכריע ביניהם ומ״מ כיון שהרמב״ם פסק בהדיא כמ״ד למחוס הכי נקטינן (ח) והא דאין הזמנה מועיל לאבן לעשותה כלי היינו בשאינו מייחדה לכך אבל כל שייחדה לכסות בה כלי וכיוצא מותר ליטב עליהן למחר ואם לאו אסור והוא מתני׳ דבשבת ליכא למיגזר כ״ל כי״ש ולא בא סלא״ם לחדש לנו בהיומא דר״ת כ״א לאמדינו דגם כי״ש יש להלק בין סולם של בית לשל עלייה משא״כ לטיטיא קמא דבי״ט בכל ענין אסור. ויתכן ליה לר״ת בשאר טיטיא משום להבנות הנמנכלות דתרוייהו חייבי אפילו בי״ט. ועוד דבגמרא משמע דמתיר בסולם גדול כל שהוא וכמ״ם התוס׳ ואי׳ בשבת מייבי קשה דשם מותר אפילו גדול והו״ק עיין בתוס׳ פרק חלון דף ע״ז ע״ב: (י) **אבל** של שובך מותר לנטותו כו׳ עיין בב״י שכתב ועי״ל שמה שאסר כו׳ נראה דהא ועי״ל דאפשר דלעני זה כתב ז״ל דמילו ממקום למקום כו׳ ר״ל לפי מ״ש מנ״ל

דרכי משה

(ז) נראה דהאי אפילו קאי אסולם של ביר דלא מבעיא סולם של בית שהיא קטנה דשרי אלא אפילו סולם של עליה שהיא גדולה נמי שרי וכמו שכתבו התוספות והרא״ש ריש ביצה אבל אין לפרש דהאי אפילו קאי אסולם של שובך דהא סולם של שובך יותר אסורה לטלטל בשבת מסולם של עליה וע״ל סימן תקי״ח דביו״ט הוא בהיפך דסולם של שובך שהיא משום שמחת יו״ט אבל סולם של עליה אסיר דהיישינן שמא יוציאן לר״ה משא״כ בשבת דלא שכיח להוציא לרה״ר וכ״כ התוספות והרא״ש ריש ביצה (ט.): (ח) וכתב שכן דעת הרי״ף והרא״ש אבל במרדכי פרק במה טומנין פסק בהדיא דאין חילוק בין אבנים לחריות ואדרבא כתב די״א דוקא בחריות של דקל פליגי משום דמזיזן כשיושב עליהן

פרישה

(יז) **אסור** לטלטלן ואפילו לצורך גופו כגון לכסות בו הפך אסור דאינו דומה לשברי כלים דאתיא מכלים וכ״ם דאסור לצורך מקומו:

(יח) **קוין** המונח בר״ה כו׳ דהייסינן שמא יזוקו בה רבים ובמקום היזקא דרבים לא גזרו:

(יט) **אפי׳** של עלייה נראה דהאי אפילו קאי אסולם של בית דל״מ סולם של בית שהיא קטנה דשרי אלא אפי׳ סולם של עלייה שהיא גדולה כמ״ש התוס׳ והרא״ש כיון דילה אבל אין לפרש דהאי אפילו קאי אסולם של שובך דהא סולם של שובך יותר אסור לטלטלה מסולם של עלייה ועיין בדרישה:

(כ) **והוא** גדול מותר לטלטלו פי׳ דוקא בשבת שאסור להוליכה לר״ה ולא יבא לידי חשד שמוליכה להטיח גגו הוא צריך וכולן שאסרו בר״ה אסרו ג״כ בחצר שכל שכל דבר שאסור בין סולם של בית שדרך לטלטלה מזוית לזוית וכ״ל דגדולים כו׳ ומסיק ב״ו וכיון שכבר כתיבון קמא להלק בין שבת לי״ט וכ״כ ברמזים אבל קשה דבסימן תקי״ח נראה שתופס תיקון בר״ת עיקר עכ״ל ולעד״נ דלק״מ דלא״ם לא כתב תיובתא דר״ת כדי להלק על שמו קמא דשמעתא קמא ודאי אמת הוא וגם ר״ת מודה בזה דהא מילתא בשמעתא הוא דבשבת ליכא למיגזר כ״ל כי״ש ולא בא סלא״ם לחדש לנו בהיומא דגם כי״ש יש להלק בין סולם של בית לשל עלייה משא״כ לטיטיא קמא דבי״ט בכל ענין אסור. ויתכן ליה לר״ת בשאר טיטיא משום להבנות הנמנכלות דתרוייהו חייבי אפילו בי״ט. ועוד דבגמרא משמע דמתיר בסולם גדול כל שהוא וכמ״ם התוס׳ ואי׳ בשבת מייבי קשה דשם מותר אפילו גדול והו״ק עיין בתוס׳ פרק חלון דף ע״ז ע״ב: (ט) **אבל** של שובך מותר לנטותו ממקום למקום אבל בר״ה אסור לנטותו ממקום למקום דאין עשייה להטיח גג (מהרל״ח): ו גירסת רש״ל שם ברש״י לפי שאין הזמנה במעשה כל דהו מועלת כו׳. ואולם רבינו הרב״י החזיק בפירוש זה הגירסא כמו שהיא לפנינו ושעמו אפשר ככו שכיאר המהרש״א שם עיין שם:

דרישה

ספסל אחר בהד קלה ולישב עליה אמ״כ יבש עליה פ״א קודם השבת כ״כ בת״ה וב״י הביאו ס״ם סי״ג: (ח) **כל** דבר שאינו כלי כו׳ ואפילו אם לאמו לכסות בו שום דבר מ״מ אסור לטלטלו כיון שאין תוכת כלי עליו וכתב ב״י וזה פשוט ולא הולכך לכתבו אלא משום לעיל כתב דמרס קטנה מותר לטלטלה והשתא דהוא לצורכו אסור לטלטלם עכ״ל נראה דוקא בחצר מותר לטלטלם אבל בר״ה אסור לטלטלם אפילו בי״ט אבל אבן נעשית כלי בהנחה ופשפוס מן הטיט שיהא נאות ליבש ולאחר תלמדום דבמעשה כל דהו נעשה כלי דהשתא לכ״ע באבנים לא סגי בחטב ולא השמיט הרי״ף להא דנדבך אלא לפי שסמך לו על מ״ש בפרק מוטל אמתניתין דאבן שע״פ חבית מטה על גדה והיא נופלת וא״ר הונא ל״ש אלא בשוכח אבל במניח נעשה כסים לדבר האסור והלכתא כוותיה דקאי ר׳ אמי בשם ר׳ יוחנן כוותיה בפרק כל הכלים כלומר דמייתינן התם מתני׳ דאבן שע״פ חבית וא״ר אמי א״ר יוחנן ל״ש אלא בשוכח אבל במניח נעשה כסים לדבר האסור ומזה נלמוד דלא סגי לאבן בחטב דסתם אסור במניח ומשמע דאפילו מניח על דעת ליטלה בשבת אסור וכדמשמע מדברי רש״י ודלא כסברת בעל התרומה שכתב דבנו בסי׳ ש״ט וגם הרא״ש כתב כדברי הרי״ף בפרק מוטל ולפיכך השמיט גם הוא להא דנדבך של אבנים אלא שעדיין היו צריכין לכתבה ללמדנו אם הלכה כמ״ד למחוס או כמ״ד שפשפוס ואפשר דס״ל כמ״ד שפשפוס ולכך סתמו דבריהם לומר דלא סגי במחשבה לחוד וממילא משמע דבמעשה כל דהו סגי וכ״כ רבינו ירוחם בחי״ג שהפוסקים כרבי יוחנן מ״ל מעשה גדול אלא כל דהו כגון לשפשף האבנים לא לסדרם או אפשר דס״ל כמ״ד למחוס וכיון דפסקו כרבי אמי דאמר במניח נעשה כסים לדבר האסור ומילא קי״ל כוותיה במאי דאמר למחוס דלטעמיה אזיל כדאמר בגמרא והרא״ש בתשובה כתב שיש מי שפסק כר׳ אמי ויש מי שפסק כר׳ אסי ולא הכריע ביניהם ומ״מ כיון שהרמב״ם פסק בהדיא כמ״ד למחוס הכי נקטינן (ח) והא דאין הזמנה מועיל לאבן לעשותה כלי היינו בשאינו מייחדה לכך אבל כל שייחדה לכסות בה כלי וכיוצא מותר ליבש עליהן למחר ואם לאו אסור והוא מתני׳ דבשבת ליכא למיגזר כ״ל כי״ש ולא בא סלא״ם לחדש לנו בהיומא דר״ת כ״א לאמדינו דגם כי״ש יש להלק בין סולם של בית לשל עלייה משא״כ לטיטיא קמא דבי״ט בכל ענין אסור. ויתכן ליה לר״ת בשאר טיטיא משום להבנות הנמנכלות דתרוייהו חייבי אפילו בי״ט. ועוד דבגמרא משמע דמתיר בסולם גדול כל שהוא וכמ״ם התוס׳ ואי׳ בשבת מייבי קשה דשם מותר אפילו גדול והו״ק עיין בתוס׳ פרק חלון דף ע״ז ע״ב: (י) **אבל** של שובך מותר לנטותו כו׳ עיין בב״י שכתב ועי״ל שמה שאסר כו׳ נראה דהא ועי״ל דאפשר דלעני זה כתב ז״ל דמילו ממקום למקום כו׳ ר״ל לפי מ״ש מנ״ל

הגהות הגרות

מן השימוש הראשון שמשמש הכלי עצמו ולכן אסור לטלטלו (מהרל״ח): **ג ולא** דמי לשברי כלים דמותר לטלטלן כיון דהזי לכסויי בהו מגא דשאני שברי כלים כיון דמכלי קאתי כ״ל דהזי לכסויי בהו מגא איכא תורת כלי עליה משא״כ בצרורות (מהרל״ח): **ד** ושעמו משום דלא מסתבר ליה להלק בין שבת לי״ט והיא דפרק חלון דמשמע ליה דמותר לטלטלה אפשר שהוא כמ״ש הרא״ש בשם ר״ת דאתם בסולמות של בית שדרך לטלטלם מזוית לזוית ולא דמי לסולם של עלייה (מהרל״ח): **ה** כלומר דשל עלייה דוקא בחצר מותר אבל בר״ה אסור אבל של שובך אפי׳ בר״ה מותר לנטותו ממקום למקום דאין עשייה להטיח גג (מהרל״ח): **ו** גירסת רש״ל שם ברש״י לפי שאין הזמנה במעשה כל דהו מועלת כו׳. ואולם רבינו הרב״י החזיק בפירוש זה הגירסא כמו שהיא לפנינו ושעמו אפשר ככו שכיאר המהרש״א שם עיין שם:

כר"ת דפסק כרי דאמר קושר: **וכ"ש** רבינו דבמישב מנבע"י מהני אפי' מישב ליישב עליהם בחול כ"כ הרא"ש דלא כפי' ר"י דבעי מחשבה לצורך השבת: **וכן** פשתן סרוק וכו' ג"ז בפ' במה טומנין לשם בגדיי' ואתיא כרב אפי דאמר יש לע"פ שלא קישר ולא מישב וה"נ יצא בהן שעה ג' מבע"י לע"פ שלא נבען וכו':

עורות וכו' משל' וגמ' בפ' במה טומנין ופרש"י דוקא עור בהמה גסה דחזיא למזגא אבל לא בהמ' דקה דלא חזיא למזגא כולי האי ור"ת מפרש דביבשין דוקא שרי ובלחין אסור לטלטל עור בלא בשר אפי' עור בהמה גסה ולענין הלכה לא שריא אלא בעור בהמה גסה וביבשה אבל דקה אפי' יבישה לא לחה אפי' גסה אסור דיש לנו להחמיר כחומרות שבשני הפי' בפרש"י ובפר"ת דשקולין הן בגדולתן:

עצמות וכו' משנה פ' נוטל בש"א מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין ובה"א נוטל את הטבלא כולה ומנערה ופרש"י מעבירין בידים מעל השלחן עצמות קשים שאינם ראויין לכלב. וקליפין של אגוזים דליתי להו מוקצה וכו' גרסה לפרש דלפרש"י אע"ג דסיפא בשער של אפונין דליתי בהו איסור מוקצה ר"ש היא ובעי שיהא ראוי למאכל בהמה וב"ש כר"ש ומתיר אפילו עצמות קשים י"ל דב"ש כר"ש ועדיף מר"ש דאילו ר"ש לא שרי אלא מאכל בהמה וב"ש שרו אפילו אינו ראוי למאכל בהמה והשתא ב"ה לא פליגי אלא בעצמות הקשים אבל בסיפא היכא דראוי לבהמה מודה המעביר בידים וכל זה לא פרש"י אלא למשנתינו דב"ש בר"ש וב"ה כר' יהודא דלא תקשי הלכתא אהלכתא דקי"ל במוקצה כר"ש וקי"ל דב"ש במקום ב"ה אינו משנה אבל לרב נחמן דאמר אין לנו אלא ב"ש כר' יהודה וב"ה כר"ש השתא ודאי איצטריך לן לפרש דעצמות וקליפין דפליגי בהו ב"ש וב"ה לא מיירי אלא דחזו למאכל כלבים דאי לא חזיין קשיא הילכתא אהלכתא דב"ה מתיר אפילו לא חזו לכלבים וקי"ל כר' שמעון דבעי ראוי למאכל בהמה ולפ"ז אתייא מה שהקשו התוס' וכתבו לא כפי' הקונט' דפי' אפילו אינו קשים וכו' דלא פי' כן אלא למשנתינו אבל למסקנא מודה רש"י דלא פליגי אלא בדברים דראוים למאכל בהמה והתם הוא דס"ל לב"ה דמעבירין בידים אע"פ דמוקצה הוא דמאתמול לאו לבהמה קיימי שהרי האוכל היה עמהם והיום לוקח מהם מ"מ במוקצה כזה השתא ראוי למאכל בהמה שרי כר"ש אבל בקשים מודו ב"ה וב"ש דאין מעבירין בידים וכמ"ש רבינו והיא דעת כל הפוסקים וגם רש"י הכי ס"ל למסקנא. וב"י הביא לשון הר"ן שכתב בסוף לשונו אבל נתפרקו אע"ש אפילו ר"ש מודה והניחו בל"ע ולפע"ד אין כאן מקום עיון דפשוט הוא דש"ש הוא ונריך להגיה ר"י במקום ר"ש כמ"ש ב"י אלא דנסתפק ואין כאן ספק:

הגיולי

לישב עליהם בשבת (כא) וכ"ש אם חשב עליהם מבע"י לישב עליהם (כב) אפי' בחול (כג) או שקשרן לישב עליהם וכן פשתן סרוק וצמר מנופין שנותנין על המכה אם חישב עליהם לצאת בהן (כד) או שיצא בהן בחול או שצבען בשמן דגלי דעתיה דלמכה קיימי או שכרכן במשיחה מותר ליתנם על המכה בשבת שאין בהם משום מוקצה ומשום רפואה נמי ליכא שאינו אלא כמו מלבוש שלא יסרטו בגדיו במכה: **עורות** בין של אומן בין של ב"ה מותר לטלטלן נסרים של ב"ה מותר לטלטלן ושל אומן אפור אא"כ חישב עליהם מבע"י ליתן עליהם פת לאורחים או תשמיש אחר. [יא] **עצמות** שראויין לכלבים או קליפין שראוין למאכל בהמה ופירורין שאין בהן כזית מותר להעבירם מעל השלחן אבל כל דבר שאינו מאכל בהמה אין מטלטלין אותו

בשם הר"ן ויש להביא קצת ראיה מדתנן בפרק במה אשה (סה.) פורפת על האגן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוץ לכתחילה בשבת ופריך בגמרא והאמרת ריש פורפת אמר אביי סיפא אתאן למטבע ופירש"י סיפא דקתני לא תפרוץ אתאן למטבע דלאו בר טלטול הוא אבל אגן שהקלה לכך ראוי לטלטול הרי דבהקלה לכך סגי אפי' לא עשה בה שום מעשה:

אחר זמן רב שכתבתי זה בא לידי ספר שבלי הלקט וכתב שה"ר יעשיה דקדק מן מייה זו להתיר לטלטל בשבת אבנים שסדרו בהן הקדרה מע"ש וה"ה באבנים שסוגרין בהן הדלת כיון שהן מיוחדים ומוקצים לכך מותר לטלטלם וכתב עוד כל דבר שנעלו בו הדלתות בחול יכול לטלטלו בשבת ואפילו באבנים וכ"ש אם ייחדם והזמינם לכך שנעשו כלים מיוחדים לכך במחשבתו ואע"פ שאין קשורין לא בדלת. ולא בחלון עכ"ל וכתוב עו"ש מותר לחתוך ענף מן הדקל מבע"י ומותר להניף בו על השלחן בשבת להבריח הזבובים כיון דלצורך חתכו עשאו כלי נמור עכ"ל: **כתב** בנו של הרשב"ץ על מקום שנוהגין שפעם ראשונה שמכניס אדם בנו לבהכ"נ מביא בר שעור בידו ג' שבת וא' י"ט שאין בו איסור טלטול כיון שמע"ש חשבו להביא השעור ההיא ומחשבה מתרת לטלטל דבר המוקצה מהיא דחריות של דקל שגדרן לעניש ונמלך עליהן לישיבה ע"כ ולי אין הגדון דומה לראיה דשאני התם שאין ראויין להשתמש בהן בשבת מה שאין כן בבר של שעור: **וכן** פשתן סרוק ואמר מנופן שנתון על המכה וכו' בפ' במה טומנין (נ.) אמרי' דרב אסי דאמר גבי חריות יש לע"פ אלא קשר דאמר כי האי תנא דתניא יוצאים בפקורין ובליפה [לימתי] בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה לא נבען בשמן ולא כרכן במשיחה אין יוצאין בהן ואם יצא בהן שעה אחת מבעוד יום לע"פ שהא נבען בשמן ולא כרכן במשיחה מותר לצאת בהן. פשתן סרוק שנותנין על המכה: בליפה. אמר מנופן הניחן על המכה: פקורין. בזמן שנבען בשמן. גלי דעתיה דלמכה קיימי להניחו עליה בשבת דלאו לרפואה ניחנו אלא שלא יסרטו מלבושיו את מכתו והו"ל כמלבוש דעלמא אבל לא נבען בשמן לאו מלבוש ניחנו והו"ל משאי ואם יצא בהן שעה אחת וכו' היינו כרב אסי דאמר יש לע"פ שלא קשר ולא חשב וכתבו התוס' (שם) אבל לא נבען בשמן אין יוצאין בהן לאו דוקא אין יוצאין דאפי' לטלטלן אסור לפי שאינם מוכנים אלא נקט אין יוצאין אגב ריש"א ובסמוך נמי דקאמר אבל יצא בהן שעה ג' מבעוד יום ל"ל יצא דה"ה יש בהן בביתו וכך מבואר בדברי רבינו שכתב מותר ליתנם בשבת שאין בהם משום מוקצה אך במ"ש או שיצא בהן היה לו לפרש דאפי' לא יצא נמי אלא יש בהן בביתו סגי והקשה הר"ן היכי אמרינן דבחריות מהני חשב הא תנן יוצאין בפקורין ובליפה בזמן שנבען בשמן וכרכן במשיחה ואילו מחשבה לא מהניא ותירץ ב"ר יוסה דהתם משום דלא מוכחא מלתא דמייחדן למכתו ומחזי כמוציא בשבת אבל יצא בהן מבעוד יום מוכחא מלתא דאבל הרא"ש כתב וז"ל וי"ל דקאמר ונבען לא כדי לצאת בהם בשבת אלא כדי לצאת בהם מבע"י ואח"כ נמלך ולא יצא בהם אח"ה יכול לצאת בהן בשבת ולפי דברי ר"י משמע דבעיא מחשבה לצורך השבת וכך נראיה דנבען כדי לצאת בהן מבעוד יום גריעה ממחשבה לצורך שבת וקמ"ל דאפ"ה מהניא ולא משמע הכי לעיל דנמלך עליהן דקתני גבי חריות אבל דקל משמע דאפילו בחול מהניא הך מחשבה לרש"ג והא דתניא נבען ולא תנא חשב איכא למימר תיקון מעליא נקט וממילא ידענא דהיה חשב מדנקט סיפא ואם יצא בהן דשמעינן מינה דכ"ש חשב עכ"ל והרמב"ם כתב הא דיוצאין בפקורין ובליפה בפי"ט בדיני הוצאה נראה שהוא מפרש לענין הוצאה כפשטא דליתנא דקתני אין יוצאין בהם ואם יצא בהן וכו' וכבר ביארתי דבריו בס"ם ש"ת: **עורות** בין של אומן בין של בע"ה מותר לטלטלן בפרק במה טומנין (מד.) תנן טומנין בשלחן ומטלטלין אותן ואיפליגו בגמרא אי דוקא בשל בע"ה תנן אבל לא בשל אומן משום דקפיד עלייהו או דלמא אפילו בשל אומן נמי שרי ופסקו הפוסקים כר"י דשרי אף בשל אומן וכתבו התוס' דהא דמשמע בפ"ק דבילה ובפרק כל כתבי דאסור לטלטל עור בלא בשר פירש"י דהכא מיירי בעור בהמה גסה והתם בעור בהמה דקה דלא חזי למזגא כולי האי והא דתנן פורסין עור של גדי ע"ג תיבה וכו' כ"ל לפרשו דמיירי כשייחדו לישיבה ור"ת מפרש דהכא ביבשין דחזי למזגא עליהם והתם בלחין והר"ן כתב כדברי ר"ת (ט): **נסרים** של בע"ה מותר לטלטלן ושל אומן אסור בדרייתא שם: **עצמות** שראויים לכלבים וכו' בש"א נוטל (קמג.) תנן בש"א מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין ובה"א מסלק את הטבלא כולה ומנערה ופירש"י מעבירין. בידים מעל השלחן עצמות קשים שאינן ראויין לכלב וקליפין של אגוזים דליתי להו מוקצה: מסלק את הטבלא. שיש תורת כלי עליה אבל לא יטלטל הקליפים בידים כרבי יהודה וגמרא אתר רב נחמן אמר אין לנו אלא ב"ש כר"ו וב"ה כר"ש ופירש"י אין אנו סומכין על משנתינו כמו שהיא שנויה אלא מוחלפת השטה ב"ש כר"ו וב"ה כר"ש וכתבו התוס' עצמות וקליפין לא כפי' הקונטרס שפי' אפילו קשין ואין ראויין לאכילת כלבים דהאי תנא אמרינן בגמרא דבר"ש ס"ל ור"ש בעי לכל הפחות ראויין למאכל בהמה וכ"כ הרי"ף והרא"ש והר"ן וכ"כ הרמב"ם בפכ"ו וכתב עוד שם הר"ן וכי קא שרי ר"ש לטלטולי עצמות הראויין לכלבים וקליפין דחזיין למאכל בהמה אע"פ שנתפרקו העצמות מהבשר והקליפים מהפירות בשבת אבל אם נתפרקו מע"ש אפילו ר"ש מודה עכ"ל ואיני יודע מה בין זה לגבלה שנתגבלה מע"ש דאפילו רבי יהודה שרי בפרק מי שהחשיך (י) ועוד מדכתב אע"פ שנתפרקו העצמות וכו' בשבת משמע דכ"ש אם נתפרקו מע"ש דשרי וכלפי לייא הוא ואפשר דיש להגיה ר' יהודה במקום ר"ש כלומר דאפילו רבי יהודה שרי בגבלה שנתגבלה מע"ש וה"ה לעצמות שנתפרקו מע"ש כיון שהיו מוכנים לבהמה מע"ש וצ"ע: **וכ"ש** ופרורין שאין בהן כזית גז"ש במשנה ופירש"י וכ"ש אם יש בהן כזית ופשוט הוא וכתב הרא"ש בתשובה שהעצם שמגביהין שולחן ומפה עם עצמות וקליפים אפי' קליפי אגוזים שאין ראויין למאכל בהמה מפני שהם בטלים אגב הפת ומשמע מדבריו שמותר להגביה השלחן ולטלטלם עם קליפי אגוזים שעליו אבל לא נראה כן מדברי שמ"ג שכתב אבל דברים שאינם ראויים למאכל בהמה אסורין להגביהן אלא לגער השלחן או התפה כמו מעות שעל הכר והן נופלות משמע להגביה ולטלטלה כמות שהיא אסור ולא שרי אלא לגער לבד דומיא דמעות שעל הכר ומיהו אם הוא צריך למקום השלחן לכ"ע מותר להגביה כמות שהיא דבמעות שעל הכר נמי שרי כה"ג כמו שיתבאר בסי' ש"ם בס"ד ואפשר דלא פליגי אלא שמ"ג מיירי בשאין בשלחן אלא קליפי אגוזים ועצמות שאין ראויין למאכל בהמה ומש"ה אסור להגביה ולטלטלה כמות שהיא והרא"ש

דרכי משה

עליהן אבל אבנים שרי דאין מזיון ותמיהני שלא הביא ב"י דברי חסרדכי וקצת משמע כן בהר"ן ס"פ כל כתבי דמותר לישב על אבנים בשבת וגם הס"ם כתב פכ"ח דדעת הרי"ף שאין להלק ביניהם וכן י"ל דעת הרא"ש דלא חילק ביניהם אלא שב"י עצמו דחק לפרש דעת הרא"ש והרי"ף כדעת הרמב"ם: (ט) ולפי מה שנתבאר לעיל דבמחשבה סגי ה"ה בכאן אם חישב עליה מהני: (י) ואיני יודע מה קשה לו דודאי אין מטלטלין עצמות שנתפרקו מן הבשר מע"ש אם לא שיש לו כלבים כמו שאין מטלטלין הלוף אלא א"כ יש לו עורבים וכן בגבילה שנתגבלה מע"ש לא שרי רבי יהודה אלא לחותכה לפני הכלבים כמ"ש פרק מי שהחשיך ולכן נכונים דדוקא עצמות שנתפרקו מן הבשר בשבת מותר להעבירן מן השלחן הואיל ועדיין ראויין לכלבים אע"פ שאין לו כלבים אבל שאר עצמות אסור לטלטלן ופשוט הוא בעיני וכ"ל דדעת ב"י לטעמיה דכתב למטה בשם הר"ן גבי הלוף דהרי"ף והרמב"ם ס"ל דאם עורבים מצויין אע"פ שאין לו שרי לשלטולי וא"כ עצמות הראויין לכלבים נמי אבל רבים הולקים בזה כמ"ש למטה. עוד הקשה על דברי הר"ן וז"ל ועוד מדכתב אע"פ

דרישה

מכ"ל לרבינו לפתוח בשבת ממקום למקום וכתב דסברת הים דלא גרע משל עליה ע"ז מסיק וכתב ועי"ל דס"ל דרבינו דמתיר ממקום למקום משום דויל בתר טעמא שמא שלאסור להליכה כו' וזה לא שייך ממקום למקום וזו"ק:

[יא] עצמות שראוים לכלבים עיין מ"ש הר"ן וב"י בביאור ומקשה ב' קושיות וכתב ולריך לסגיה ר' יהודא במקום מ"ש ר' שמעון ע"ש וכן נלע"ד ובד"מ שמה עליו וכתב דמ"ל לסגיה כלום דמ"ש ר' יהודה הוא דוקא בשיש כלבים לפניהם ולא שראוים לכלבים ואין כאן כלבים כו' אבל לעד"ל דאין זה אמת דודאי בכלבים שכן שכיחי אע"ג דאין כלבים לפניהם מותר לטלטל וכ"כ בש"ע ע"ש גם מ"ש בד"מ לישב קושית שייס דאע"פ לא קאי אשבת אלא שנתפרקו לאשמעינן דבתא אע"פ שנתפרק מכן הבשר לגמרי. וזה ג"כ אין לומר לפי מ"ש הר"ן פ"ש דף קס"ח שהרי כתב ו"ל אע"פ שנתפרקו בשבת העצמות מן הבשר וזו"ק:

גרעיני

מאמר מפוש מרמית אין אפילו בחדרי חדרים אסור וס"ה סולם של שובך מותר לכוליה ממקום למקום אבל משובך זה לשובך אחר אסור שמא יבא לידי ליקה ועיין בדרישה:

(כא) **וכ"ש** אם חשב עליה כו' וכ"כ הר"ן דהשיב עליף מיושב. ואע"ג דהמנה לאו מילתא היא שאני הכא דאיסורא משום מוקצה ובמחשב עליה גלי דעתיה דלא מקלי דעתיה

מיניה וק"ל: (כב) **אפילו** בחול אי' שחשב עליה ולא חשב עליה בשבת:

(כג) **או** שקשרן לישב עליהן פי' שקשרן שראוים לישב עליהן דאל"כ היינו וחשב בלמה בגמרא וכש"ע אבל לעד"ל דאין זה אמת דודאי בכלבים שכן שכיחי אע"ג דאין כלבים לפניהם מותר לטלטל וכ"כ בש"ע ע"ש גם מ"ש בד"מ לישב קושית שייס דאע"פ לא קאי אשבת אלא שנתפרקו לאשמעינן דבתא אע"פ שנתפרק מכן הבשר בשבת כמו שנתפרקו העצמות מן הבשר:

(כד) **או** שיצא בהן בחול כתבו התוס' דאפי' שיצא בהן שעה ל"ד אלא ה"ה אם יש בהן בביתו ב"י. וכ"כ בש"ע ז"ל אם חשב עליהן לתת על המכה או שיחב בהן כו' ועיין בב"י שלדברי ר"ן הוא דוקא גם לדברי ר"י אלא שלהרא"ש מ"ל:

אותו אלא מנער את הטבלא (כח) והן נופלין. חבילי עצים וקש שהתקינן למאכל בהמה אפילו הן גדולים הרבה מותר לטלטלן (כט) אין מטלטלין הלוף אע״פ שהוא ראוי לעורבים (כט) ולא את החצב אא״כ יש לו צביים ולא שברי זכוכית (כח) אא״כ יש לו נעמיות ולא חבילי זמורות אא״כ יש לו פילין ולא חרדל אא״כ יש לו יונים [יב] גרעיני תמרה (כט) מותר לטלטלן ומ״מ אדם חשוב צריך להחמיר על עצמו שלא לטלטלן אלא דרך שיני. חבילי קש וחבילי עצים מרדין

מברא״ם מיירי כשיש בשלחן פת ומש״ה שרי לטלטל קליפי אגוזים ועצמות שאינם רגוזים לכלבים אגב הפת:

חבילי עצים וקש וכו׳ משנה בפרק מפנין (קכו:):

ומ״ש ואפילו הן גדולים הרבה פלוגתא בברייתא שם (קכח) ופסק כת״ק וכ׳ ה״ה בפרק כ״ז דטעמא דבעינן התקינן משום דסתמא להסקה קיימי ואף על גב דחזו למאכל בהמה בסתמא לא קיימי לאכי:

אין מטלטלין הלוף אע״פ שהוא ראוי לעורבים וכו׳ ריש פ׳ מפנין (קכו:) אבל לא את הטבל וכו׳ ולא את הלוף ולא את החרדל דרש״ג מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבים ואוקימנא בגמרא לרבן שב״ג בשטה ואיתא הו בגמרא (קכח.) ת״ר מטלטלין את החצב ומפני שהוא מאכל לצביים ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים דרש״ג אף מטלטלין שברי זכוכית מפני שהוא מאכל לנעמיות א״ל רבי נתן אלא מעתה חבילי זמורות יטלטלו מפני שהוא מאכל לפילין ומשמע דת״ק דברייתא בשיטת דרש״ג אמרה ומש״ה שרי חצב וחרדל דת״ק דמתניתין הא אסר בחרדל אלא ולאי כדרש״ג ס״ל ורש״ג אתי לאוספי עליה שברי זכוכית כ״ב שהיא דעת רבינו ומש״ה פסק דאין מטלטלין חצב ולא חרדל דכיון דאוקימנא לר׳ שמעון בן גמליאל בשטה לא קי״ל כותיה וכ״כ ה״ה שהרדב״א פסק כת״ק דמתניתין אבל הרמב״ם כתב בפכ״ו דמותר לטלטל חצב וחרדל ואף על פי שאין לו לצביים ולא יונים וכתב עליו ה״ה בגמרא ת״ר מטלטלין את החצב וכו׳ וכתובה בהלכות ואני תמה היאך כתבו היתר בחרדל שהרי במשנה שנינו ולא את הלוף ולא את החרדל וסיא סתם משנה בלא מחלוקת עכ״ל. ואני אומר דאי משום הא לא איריא דרש״ג דמתיר בלוף ה״ה דמתיר בחרדל כדמשמע בברייתא וכמ״ש התו׳ וכ״מ משנה רש״ג במשנתינו הלכה כמותו אלא הכי הו״ל לאקשויי דכיון דאוקימנא לרש״ג בשטה לא קי״ל כותיה והרי״ף כפי נסחאות שלנו נראה שפוסק כת״ק דמתניתין דכתב דלית הלכתא כרש״ג וכתב עוד ואין מטלטלין את החרדל דקי״ל בהא כסתם משנה אבל ה״ה כתב שדעת הרמב״ם וכ״כ הר״ן ויישב הר״ן דעתם דמשמע דס״ל דתנא דמתניתין ותנא דברייתא ל״פ אהדדי אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דתנא דברייתא היו רגילין לגדל יונים ובאתריה דתנא דמתני׳ לא היו רגילין בהם אבל לכ״ע אין מטלטלין אלא מה שהוא ראוי לבהמה חיה ועוף המצויים אצל ב״א עכ״ל וכך מבואר מדברי הרמב״ם שכתב שכל שהוא ראוי למאכל חיה ועוף המצויים מטלטלין אותו בשבת כיצד מטלטלין את התורמוס היבש וכו׳ אין מטלטלין שברי זכוכית אע״פ שהן מאכל לנעמיות וכו׳ מפני שאין אלו וכיוצא בהן מצויין אצל רוב ב״א ע״כ וא״כ לדידן דשכיחי יונים וכן לביים שהיו מצויין בזמנו ואולו של הרמב״ם כתב להתיר לטלטל מאכל הראוי להם דכה״ג לכ״ע שרי ופשוט בגמרא דהיכא דאית ליה אותו חיה ועוף שאינן מצויים שהוא מותר לטלטל דבר הראוי למאכל אותו המין ואע״פ שלשון רבינו אינו מבואר בעורבים כמו שהוא מבואר בשאר מינים כך צריך לפרש דבאין לו עורבים מיירי אבל אם יש לו עורבים מטלטל את הלוף:

גרעיני תמרה מותר לטלטלן ומ״מ אדם חשוב צריך להחמיר על עצמו וכו׳ כש״פ טובל (קמב.) גרעיני דתמרי אראמייתא שרי לטלטולינהו הואיל וחזיין לגבב לימיהו ודפרסייתא אסור שמואל מטלטל להו אגב ריפתא רבה מטלטל להו אגב לקנא דמיא וכתב הרי״ף פי׳ אראמייתא הם רכים ונאכלים עם התמרה עצמה ודפרסייתא הם קשים ואינם נאכלים עם התמרים פ״א תמרי אראמייתא קטנים הם ובהמה אוכלתן עם הגרעינין ולפיכך מטלטלין אותן ותמרי פרסייתא רכין הן ואין הבהמה אוכלת אותם ולפיכך אין מטלטלין אותן ומסתברא דה״מ במקום שמאכילין את התמרים לבהמות אבל במקום שאין מאכילין התמרים לבהמות אלו ואלו אסור לטלטלן. וכתב הרא״ש והך סוגיא כרבי יהודה ואין קי״ל כר״ש דלית ליה מוקצה ושרי לטלטולינהו ומה שכתבה הרי״ף אף על גב דקי״ל כר״ש לאשמועינן דאדם חשוב מיבעי ליה לאתמורי אנפשיה כאביי ורבא דלעיל וכן שמואל ס״ל כר״ש בפ׳ בתרא ואפ״ה הוה מחמיר אנפשיה עכ״ל וכ״כ בתשובה בשם ר״ת דמחמיר על עצמו היה דע״כ הוו חזו לבהמה דאי לא חזו כאבן חציבי וכי מטלטלין אבן אגב פת ואף על פי שלא אמרו (שבת ל: קמב:) כבר או תיבוק אלא לתת בלבד שהם במוקצה מחמת גופו כאבנים וכיוצא בהם דהוו דומיא דמת אבל הני גרעינין כיון דחזו למאכל בהמה בטלין אגב הפת ואף על גב דחזו למאכל בהמה באתריה דשמואל לא היה הבהמות אוכלין אותם שאם היו אוכלים אותם לא היה צריך לכך דהא שמואל כר״ש ס״ל דלית ליה מוקצה וכ״כתוס׳ (שם קמב.) דשמואל היה מחמיר על עצמו וכ״כ הר״ן בשם הרי״ו והרא״ה אבל בשם הרמב״ן כתב דהני גרעינין להסקה הם עומדים וכי אמרינן בפרק במה מדליקין (כט.) דאליבא דר״ש דלית ליה מולד שרי לטלטולינהו ה״מ בי״ט דחזי להסקה דכיון שרחוויים ועומדים הם לכך למשדינהו לחיותא נמי שרי אבל בשבת דלא חזו להסקה מוקצין הם דהא לא מייחדי אלא להסקה ואע״ג דחזו קצת למאכל בהמה כיון דהשתא מיהא אתמן להסקה ובשבת להסקה לא חזו אסור לטלטלן וכ״ג דעת הרי״ף שכתבן בהלכות שבת ומ״ש זורקן למחוריו ואסור לטלטלן ומ״ש זורקן למחוריו הוא מדאמרינן בגמרא שם (קמג.) רב הונא בריה דרב יהושע עביד להו כגרף של רעי ופירש״י לזרקן לפניו כשאוכל התמרים עד שגמאסות בעינו ונוטלין אותן כגרף של רעי ונותנן לבהמה א״ל רב אסי לאמיתר וכי עושין גרף של רעי לכתחלה בשבת רב ששת זריק להו אחורי המטה גרסינן בפ״ב דבילה (כא:) א״ל אביי לרבי יוסי דאמר לכם ולא לבלבים הני סופלי לחיותא היכי בשבת מא״ל מטלטלין להו אגב ריפתא פירוש סופלי גרעיני תמרה וכתבו התוס׳ (שם) תימה דאמרינן בשבת לא תיתרו כבר או תיבוק אלא למת בלבד וי״ל דבדבר שיכול לעשותו מבע״י הוא דאמרינן הכי אבל הני סופלי לא היה יכול לעשותו מעי״ט אבל הרא״ש (שם) כתב מטלטלין להו אגב ריפתא פירש ריב״א בשאוכל הפרי זורק הגרעינין בפיו לתוך הסל שהלאם בו אבל להניח לחם עליהו כדי לטלטל אסור דלא התירו כבר או תיבוק אלא למת בלבד עכ״ל וכתב עוד דהני סופלי לא חזו לחיותא אלא ע״י שום תיקון אלא שלפעמים אוכלים אותם ע״י הדחק שאם היו רחוויים להניח אותם היה מותר לטלטלם בלא ריפתא:

חבילי קש ועצים וכו׳ כבר כתבו רבינו בסמוך ואינו יודע למה שנאמר שא״א לומר דלעולם מיירי בחבילי עצים וקש הקשים שאינם רחוויים למאכל בהמה אלא ע״י הדחק ומש״ה אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותם ואם לאו אין מטלטלין אותם ואם לאו אין מטלטלין אותם ואם לאו אין

נעשה כמי שהכניסן למאכל בהמה וכמו שפי' התוספות ומשום הכי פרש"י בברייתא שהתקינן שהזמינן משום דבברייתא מוכח דלא שרי בחבילי קש וחבילי עצים אלא בהזמינן בפירוש למאכל בהמה אבל מן הסתם אסורין דסתמן לעצים כיון שאין נאכלין לבהמה אלא ע"י הדחק וזהו דלעיל כתב רבינו ע"פ ברייתא זו חבילי עצים זקש שהתקינן וכו' דמיירי בקשים שאינן נאכלין ע"י הדחק ולכן צריך שהתקינן פי' שהזמינן בפירוש למאכל בהמה אבל כאן כתב ע"פ המשנה דתני נמי זרדין דמיירי דומיא דזרדין שהם רכים וז"ש רבינו הראויים למאכל בהמה כלומר שהם ראויים אלא ע"י הדחק מותר לטלטלן מן הסתם אפי' לא הזמינן בפי' למאכל בהמה כנ"ל דעת רבינו והב"י כתב פי' זה ודחה אותו ולפענ"ד פי' זה בדברי רבינו הוא אמת אין לו דיחוי והכי נקטינן כדברי רבינו:

בשר חי וכו' ברייתות בפ' מפנין והכי פירושו בשר חי אפי' תפל שאינו מלוח כלל ואף על פי שאינו סרוח דלכלבים לאו דעתיה למיסדייה אפ"ה לא הוי מוקצה למאי דקי"ל כר"ש בגבלה אלא נתגבלה מע"ש דלא הוי מוקצה משום דמוכן לאדם הוי מוכן לכלבים וכדלקמן בסי' שכ"ד ואע"ל כשהוא תפוח פי' סרוח דאינו מוכן לאדם התם ודאי כיון דראוי לכלבים שרי לטלטלו אבל מפני שהוא ראוי לחיה לא שרינן ליה דהא לא קי"ל כהני תנאי דכל ישראל בני ישרים הם דאוקמוה בשיטה. גם לא שרינן בשר תפל משום דחזי לאומצא דבגמרא איתא להדיא דוקא בר מזונא חזי לאומצא ולא שאר בשר תפל. וגם שאינו מלוח אסור אפי' לר"ש משום שאינו ראוי אפי' לכלבים אבל אם היה ראוי לכלבים הוי שרי לר"ש אע"פ דלאו דעתיה למיסדייה לכלבים משום דמוכן לאדם הוה מוכן לכלבים לר"ש ומה שפי' רש"י בגמרא דהטעם הוא משום דלכלבים לאו דעתיה למיסדייה אינו אלא אליבא דרבי יהודה וכך פי' התוס' והוא האמת. ומ"ש ב"י כאן הוא שלא בדקדוק. גם בש"ע כתב דטעם בשר חי דשרי הוא משום דחזי לאומצא נמשך אחר מ"ש כאן ואיתא: **כתב** הרמב"ם חבית וכו' נוטלן ומניחן במקום המוצנע מכאן יש ללמוד דכל היכא שמותר לטלטלו לצורך מקומו שרי לטלטלו עד שיצטרכו וכ"כ הרב המגיד ריש פכ"ה ומביאו ב"י לעיל ריש סימן זה וכתב שכ"כ התוס' והר"ן ריש ביצה וכ"כ המרדכי לשם וז"ל המגודה בריש ביצה אחא דאמרינן בצריך למקומו אגב זה מטלטלו לכסות בו את הביצה מכאן מתירין לאדם שעכח כיסו עליו בערב שבת והוא בביתו יכול לילך לחברו במקום המוצנע ויתירנו שם עם חגורו אבל אם הוא בשוק או ברחוב שאין שם עירוב לא יביאנו בביתו אך יתיר חגורו במקום שנזכר שם ואם הם בשפת חלוקו יתיר ויניחם ליפול ויכול לומר לנכרי לשחרר ואם יביאה לא יחוש עכ"ל: **צואה** של תרנגולין וכו' משנה ס"פ כ"כ כיפין קערה על צואה של קטן ומפרש בגמרא דצואה של קטן מ"ג לכסות עליה כלי אלא מותר לטלטל ולפנותה שהרי היא מוכנת לכלבים ולא הו"ל טולד דכיון דאורחייהו בהכי דעתיה עליה דלכי תיתי יאכילנה לכלבים ומתני' הכי קתני כופין על צואה של תרנגולין מפני קטן ושל קטן דקתני מתני' שמטפח בה קטן קטנה ובשביל הקטן אמר כופין ודוקא כשהצואה של תרנגולין לא רמיא קמייהו אלא רמיא באצפה שבחצר דשכיח קטן התם ויוצק בהן כופין עליה כלי בשביל הקטן אלא יוצק

להדיא דיקא נמי דקתני הכא בהדייהו זרדים שהם רכים ואזמוצינן דכיון דרכים נינהו אפילו לא התקינן למאכל בהמה נמי שרי לטלטלן דהא אחבילי זרדין נמי תנן אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותם ואם לאו אין מטלטלין אותם:

בשר חי אפילו תפל וכו' ותפוח מותר לטלטלו וכו' דג מלוח מותר לטלטלו ושאינו מלוח אסור לטלטלו וכו' ברייתות בפרק מפנין (קכח) ושעמא דבשר תפל מותר לטלטלו משום דחזי לאומצא דבשר תפל דג מלוח אסור לטלטלו ולכלבים לאו דעתיה למיסדייה:

כתב הרמב"ם חבית שנתגלית וכו' עד מטלטלין אותו בפכ"ו וכ' ה"ה שהוא תוספתא בפט"ו: **צואה** של תרנגולי' המונחת בחצר וכו' כפ' כל כתבי (קכח) תנן כופין קערה על הגר בשביל שלא תאחוז האור בקורה ועל צואה של קטן ושקלי וטרי עלה בגמרא וכתבו הרי"ף והרא"ש אוקימתא בצואה של תרנגולין בשביל קטן שלא יוצק בה ובחצר אחרת אבל צואה של תרנגולין ושל בני אדם ובאותה חצר מותר לכבדה ולהוציאה לבה"כ דגרף של רעי מטלטלין ליה ומפקינן ליה ופי' הר"ן אוקימתא בצואה של תרנגולין כלומר דכיון שדרכה להיות בחצר אחרת שאדם מקצה להם מקום לא שרי לטלטלה משום גרף של רעי אלא מיהו בשביל שלא יתלכלך בה הקטן שהולך שם לפעמים כופה עליה את הכלי אבל צואה של בני אדם שדרכה להיות בחצר שדרין בה כגון צואה של קטנים אין צריך לכפות עליה את הכלי אלא מותר לכבדה ולהוציאה לבית הכסא עכ"ל וכך הם דברי הרמב"ם בפרק כ"ו וז"ל כל דבר מטונף כגון רעי וקיאה וצואה וכיוצא בהם אם היו בחצר שיושבין בה מותר להוציאן לאשפה או לב"ה וזה הנקרא גרף של רעי ואם היו בחצר אחרת כופין עליהם כלי כדי שלא יצא הקטן ויתלכלך בהם וכתב ה"ה שכן מבואר בס"פ כל כתבי ולפי גירסת ההלכות שם ועיקר עכ"ל ולפי דבריהם אין חלוק בין צואת קטן לצואת תרנגולים אבל לפי גירסת שלנו בגמרא צואה של קטן אפילו היא בחצר אחרת מותר לטלטלה ולפנותה מפני שראוי להאכילה לכלבים וכ"כ רבינו ירוחם בחי"ג וכתב דה"ה לצואת גדול ורבינו העתיק לשון הרי"ף והרא"ש וצריך לפרשו כעין שפירש הר"ן וה"פ צואה של תרנגולים המונחת בחצר כלומר בחצר שבני אדם דרים בה מותר להוציאה מפני שהוא כגרף של רעי דשרי וה"ה לצואה של קטן. ואם הוא בחצר אחרת שאינו דר שם כלומר ואפילו אם הוא בחצר שדר בה אלא שהוא בחלק המוקצה מהחצר לאצפה או לתרנגולים ודרך כלל שהוא במקום שאין דירתו אצלה לא שריא להוציאה מדין גרף של רעי ואם ירא מפני התינוק שלא ילך שם ויתלכלך מותר לכפות עליה כלי:

ומ"ש

(ג) וזרדין ז הראויין למאכל בהמה אפי' אם הן גדולים הרבה מותר לטלטלן (לא) [יג] בשר חי אפילו תפל שאינו מלוח כלל ותפוח מותר לטלטלו שראוי לכלבים דג מלוח מותר לטלטלו ושאינו מלוח אסור לטלטלו שאינו ראוי אפילו לכלבים כתב הרמב"ם ז"ל חבית שנתגלית ואבטיח שנשברה (יד) אע"פ שאינם ראויין לאכילה נוטלן ומניחן במקום המוצנע כיוצא בו קמיעא שאינו מומחה אע"פ שאין יוצאין בו מטלטלין אותו: [יד] צואה של תרנגולין המונחת בחצר

דרישה

דמיא דמשמע ומוכח דלאו לדיקא הצריכו כן אלא לאומרא בעלמא דאל"כ הו"ל לשמואל למימר אסור לטלטלו כ"א ע"י ריפתא או לקנא דמיא אלא ודאי מיירי בראויה למאכל בהמה ואף שאין מדרך הבהמה לאכלן עם התמרים מ"מ לפי מה דקי"ל כר"ש דכל דבר הראוי לאדם ולבהמה אין לדם מקום דעתו מיניה מש"ה שרי לטלטליהו מדינא אלא שכן המיירו לנכסן ולוקח בסולבלי דאינה ראויה לבהמה כ"א ע"י תיקון ולכן שאל מהני מרב יוסף דאמר לכם ולא לכלבים ור"ל דאסור לעשות תיקון בי"ט לצורך מאכל בהמה היכי שדינן לה למיותא ומש"ה פי' הרא"ש ב"כ שם אגב ריפתא בע"א ממה שפי' כאן דהכא הוא כפשוטו כיון דאין איסור בטילטלייהו אפי' לאוזייהו מש"ה אין שייך להקשות הא לא התירו ככר אלא לצורך מת בלבד ודו"ק. ב"י קילר במקום שהיה לו להאריך גם דע שהב"י הביא עצים וקש הרכיים דא"ל תיקון אלא הם דאויים מצד עצמן ודומיא דזרדין וכמ"ש הב"י והא דקתני המשנה גם אזרדים שהתקינו נראה דדוקא זרדין בחבילותן אז צריכין תיקון כל דהו דהיינו לתיר המבילה דכל זמן שהזרדים קשורים יחד בחבילה אין הבהמה אוכלת מהן בנקל וכן איתא בגמרא ורבינו כתב. ג"כ לקמן בהלכות שבת וי"ט בתיקון מאכל בהמה ומש"ה רבינו לא קתני בריש זרדין בתיקון גמור ודוקא זרדין א"כ תיקון גמור דמוכנין הן מצד עצמן. אלא שהמשנה מיירי בכל מיני תיקונין ומש"ה לא קתני גם כאן חבילי זרדים ועצים דומיא דחבילי קש ודזרדין קתני דא"כ תיקון כלל ודו"ק:

(ג) **בשר** חי אפילו תפל אל מן המלח ותפוח מותר לטלטלו אלא מותר מטעם שראוי לאומצא וכ"כ ב"י והוא מדברי הרמב"ם ס"ו וכ"כ הר"ן בפרק מפנין דף קכ"ב ע"א והמ"מ כתב שם מדברי הרמב"ם שכן הוא בגמרא ועיין בדרישה:

(גא) **אע"פ** שאינם ראוין לאכילה שרואי לאומצא וכ"כ ב"י ועל הוא מדברי הרמב"ם שכן הוא בגמרא ועיין בדרישה:

שיך גילוי ואם דכתב רבינו דין זה אע"ג דאין איסור גילוי טיסג כדי ללמוד היומנו לשאר דברים דאע"ג דאין ראוין לאכילה כ"כ מותר לטלטלן להניחן במקום המוצנע ובגם משום סיבת נקטא שהוא בגרף של רעי שהוא מותר להוציאו אפילו בלא כלי ואל"ל דהו"ל לקלר ולומר כשהוא צואה דמותר להוציאו אפילו בלא כלי די"ל דלשון גמרא דפרק מפנין נקט דמתרינן שם אמר שמואל גרף של רעי ועביט של מי רגלים מותר להוציאן לאשפה אבור מיגה גרף של רעי אבל מגא מגא אין מי לא לא. ופשט ליה דאפילו בלא כלי נמי ה"מרא עצמה דנקט גרף משום בשמתא הכי איתא דשתה הוא בכלי והוא נקרא גרף:

מא"כ

פרישה

למאכל בהמה אלא על ידי הדחק ומש"ה אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותם ואם לאו אין מטלטלין אותם והכא מיירי בחבילי קש ועצים הדרוים שהם רחוים למאכל בהמה להדיא דיקא נמי דקתני הכא בהדייהו זרדים שהם רכים ואשמעינן כיון דרכים נינהו אפילו לא התקינום למאכל בהמה נמי שרי לטלטלן דהא אחבילי זרדין נמי תנן אם התקינן למאכל בהמה מטלטלים אותם ואם לאו אין מטלטלין אותם ועל"ל לייתב כשמדקדק עוד בדברי רבינו דשם במשנה קתני חבילי קש חבילי עצים חבילי זרדים ורבינו נקט זרדים ולא נקט חבילי זרדים ועוד יש לדקדק למה כתב כאן ג"כ זרדים ולא כ"כ בריש ועוד יש לדקדק על שינוי הלשון דבריהם כתב רבינו שהתקינן למאכל בהמה וכאן כתב הראוין למאכל בהמה וש"פ הדקדוקין הכ"ל ע"כ ל"ל דכאן מיירי בחבילי עצים וקש הרכיים דא"ל תיקון אלא הם רחוים מצד עצמן ודומיא דזרדין וכמ"ש הב"י והא דקתני המשנה גם אזרדים שהתקינו נראה דדוקא זרדין בחבילותן אז צריכין תיקון כל דהו דהיינו לתיר המבילה דכל זמן שהזרדים קשורין יחד בחבילה אין הבהמה אוכלת מהן בנקל וכן איתא בגמרא ורבינו כתב. ג"כ לקמן בהלכות שבת וי"ט בתיקון מאכל בהמה ומש"ה רבינו לא קתני בריש זרדין בתיקון גמור ודוקא זרדין א"כ תיקון גמור דמוכנין הן מצד עצמן. אלא שהמשנה מיירי בכל מיני תיקונין ומש"ה לא קתני גם כאן חבילי זרדים ועצים דומיא דחבילי קש ודזרדין קתני דא"כ תיקון כלל ודו"ק:

(ג) **זרדין** מין קנים רכים: (לא) **בשר** חי אפילו תפל מן המלח ותפוח מותר לטלטלו אלא מותר מטעם שראוי לאומצא וכ"כ ב"י והוא מדברי הרמב"ם ס"ו וכ"כ הר"ן בפרק מפנין דף קכ"ב ע"א והמ"מ כתב שם מדברי הרמב"ם שכן הוא בגמרא ועיין בדרישה:

(לב) **אע"פ** שאינם ראוין לאכילה שאסורים משום גילוי וכמ"ש בי"ד סי' קי"ו דגם באבטיח שיך גילוי ואם דכתב רבינו דין זה אע"ג דאין איסור גילוי טיסג כדי ללמוד היומנו לשאר דברים דאע"ג דאין ראוין לאכילה כ"כ מותר לטלטלן להניחן במקום המוצנע וגם משום סיבת נקטא שהוא בגרף של רעי שהוא מותר להוציאו אפילו בלא כלי וא"ל דהו"ל לקלר ולומר כשהוא צואה דמותר להוציאו אפילו בלא כלי די"ל דלשון גמרא דפרק מפנין נקט דמתרינן שם אמר שמואל גרף של רעי ועביט של מי רגלים מותר להוציאן לאשפה אבור מיגה גרף של רעי אבל מגא מגא אין מי לא לא. ופשט ליה דאפילו בלא כלי נמי ה"מרא עצמה דנקט גרף משום בשמתא הכי איתא דשתה הוא בכלי והוא נקרא גרף:

מא"כ

(יד) **צואה** של תרנגולים המונחת בחצר כו' עיין מ"ש ב"י ס"ל דרבינו העתיק לשון הרי"ף והרא"ש וכ"ל כעין שפי' הר"ן כו' ר"ל שגם רבינו ס"ל צואת קטן וצואת תרנגולים שוין הן דאם לא כן ודאי לא היה משמע לן צואת קטן ולא משמעינן דצואת קטן אף שהוא בחצר אחרת ואף אם אין קטן שיתלכלך בו מותר להוציאו מפני שהוא ראוי לכלבים אלא

הגהות

ז ורבינו כתב הראויה למאכל בהמה משום דס"ל דהא דקתני במתניתין אם התקינן היינו שמשום שקודם שהתקינן לא היו ראויים למאכל בהמה אבל כל שראויים למאכל בהמה א"צ לתקנן כלל אבל ה"ה בפכ"ו כתב טעמא דבעינן התקינן משום דסתמא להסקה קיימי ואפ על גב דחזו למאכל בהמה בסתמא לא קיימי להני והיינו דלא כדברי רבינו (מהרל"ח):

מ״ש דגרף של רעי מותר להוציאו אף בלא כלי פשוט שם ובר״פ תשיל״ן (לו:) נמי אמרינן אמר שמואל גרף של רעי ועביט של מימי רגלים **מותר** להוציאן לאשפה וכשהוא מחזירו נותן בו מים ומחזירו סבור מינה גרף של רעי אבל מנא אין בפני עצמו לא ת״ש דהתם עכברא דאשתכח בי אספרמקי דרב אסי פירוש בבית בשמיו אמר להו רב אסי נקטוה בכוליתיה פירוש בזנבו ואפקוה פרש״י גרף ועביט כלי חרס הן אלא של רעי קרוי גרף ושל מי רגלי קרוי עביט. נותן מים ומחזירן דמוקצין מחמת מיאוס הם ומי להו אבל מים לא מצי לטלטוליהו ולהוציאן הוא דשרו ליה מפני כבודו: סבור מינה. מדשמואל היו סבורים התלמידים דדוקא גרף נקט דאבל מנא שרי לטלטל את הרעי אבל בפני עצמו ליטול את הרעי לו דבר מיאוס ממש בידו ויוציאנו לא שרי ליה:

אע״פ שמותר להוציא גרף של רעי אסור להחזירו אא״כ נתן לתוכו מים כבר נתבאר בסמוך וכתב רבינו ירוחם בנ״ד ח״א וכשהוא מחזירו פירוש כשמחזירו לצורך להוציא בו צואה או מי רגלים דאל״כ אסור לטלטלו שלא לצורך אפילו יש בתוכו מים דלא אמרו כבר אלא בבי מת וכ״כ הגאון מהרי״א ז״ל בסימן תקי״ח בשם הרשב״א וכתב שהרא״ש שם לא חילק בזה ונראה שיש להביא כי כשאמרו כבר לו תנוק הוא לטלטל דבר שלא התירו לו הוצאה או הכנסה כגון נבי מת שהרי היה אסור לטלטלו אלא ע״י כבר או תנוק אבל בכאן כבר התירו משום גרף של רעי שהיא כאן בעיניו להוציא לאשפה ואם לא יתירו לו התזרה ע״י נתינת המים לא יוציאנו כדי שלא יפסיד את כליו כשיוציאם לאשפה ויניחם שם ע״כ וכתב עוד שהקשה הרשב״א מה מועיל בנתינת מים לתוכו והלא כשנותן תוכן המים בגרף לשם ומיגם רחוים לכלום והיאך יטלטל הכלי המלוא מחמתן והמים חזרו להיות כעביט והשיב דחזו לבהמות:

אסור להביא לפניו דבר שימאס כדי להוציאו כשימאס בעינו אבל מותר לקבוע ישיבתו אצלו וכו׳ בפ״ב די״ט (כח:) אמרי׳ דאין מזמנין עכו״ם בשבת משום שיורי כוסות שאסור לטלטלן ופריך וליהוי כגרף של רעי ומשני וכי עושין גרף של רעי לכתחלה וכו״פ משילין (לו:) גרסינן בי ריחייא דאביי דלוף אתא לקמיה דרבה א״ל זיל עייליה לפורייך להתם דליהוי כגרף של רעי ואפקיה. ופירש״י הדלף היה נופל על הריחיים שלו והיו עשוים בעיט ונימוחים מפני הגשמים ולא ... מספיק לכלים הצריכים לתת תחת הדלף: זיל עייליה לפורייך להתם. לבית שהוא שם דליהוי כגרף של רעי שיהו מאוסים הריחיים לך להיות לפני מטתך ואתה מותר לטלטלם ולהוציאם לחוץ: א״ל וכי עושין גרף של רעי לכתחלה אדהכי נפל בי ריחייא דאביי אמיד איתי לי דעברי אדמר וכתבוהו הרי״ף והרא״ש. ופירש״י וכי עושין גרף של רבי לכתחלה. וכי מותר לגרוס שיהא הדבר מאוס לו כדי שיוציאנו: ומשמע דהלכתא כרבה דאמר אביי איתי לי דעברי אדמר אלמא חזר והודה לו ואף ע״ג דבפ״ב (כח:) אמרינן דאין עושין גרף של רעי לכתחלה כתבו התוספות דשאני הכא דאיכא פסידא ומש״ה שרי וכ״כ ה״ה בפכ״ה בשם המפרשים והרא״ש בתשובה בשם חילוקי המוקצה חילק ביניהם בענין אחר דהא ודאי אסור לעשות גרף של רעי לכתחלה מיהו ה״מ כשעושה הגרף בידים כי ההיא דפ״ב אבל כשהגרף נעשה מאליו כי עובדא דריחייא שרי לעיולא לפורייא להתם וכ״כ התוס׳ בחד תירוצא ונתבאר יפה בדברי הג״א וכך הם דברי רבינו: **ומ״ש** כדי להוציאו לאחר שימאס כ״ל דלאו למימרא דדוקא קודם שימאס הוא דשרי לקבוע ישיבתו אצלו כדי להוציאו לכשימאס אבל אם כבר נמאס אסור לקבוע ישיבתו אצלו דא״כ אתי דלא כתוספות ודלא כהרא״ש דאיהו שרו בכל גווני כל שאינו עושה הגרף בידים אלא היינו לומר שמותר לקבוע ישיבתו אצלו וכשישהה שם מעט תתמוגן דעתו עליו מחמת המיאוס ויוציאנו וכדברי התוספות והרא״ש ז״ל:

ומ״ש רבינו מותר לקבוע ישיבתו אצלו אע״ג דרבה לא א״ל לאביי אלא עיי׳ פוריך להתם משמע ליה דפוריך לאו דוקא וכ״כ הרא״ש ... גבי חילוקי המוקצה ומיהו משמע דקביעות ישיבה מיהא בעינן כגון מטה לשכב או שלחן להכול אבל אבל ישיבה גרידא לא תשיבא להוציא הגרף ע״י כך דאמרינן ליה קוס פוך כיון דמעיקרא לא היה יושב שם ועכשיו נכנס דרך עראי ושמעתי שהורה אחד מחכמי הדור לאדם שרתחה חבית של יבש שלו והיה יולא כל הלבע ונשפך לארץ שיקבע שם מטתו או שולחנו ואז יהא הלבע נמאס בעיניו ויוציאנו משם בכלים והיינו מהאי עובדא דריחייא ויפה הורה אם היה בבית אבל אם היה בחצר נראה מדברי ה״ה שאסור שכתב בפכ״ה וז״ל והמפרשים למדו ממעשה זה דבמקום הפסד אם יש שם דירה יכול לעשות מטתו שם כדי שיהיה כגרף של רעי דמשמע דאם אינו בית דירה לא משום דמיגכר הערמתו והרא״ש כתב בתשובה בחילוקי המוקצה התירו לטלטל גרף של רעי וכו׳ והא״מ בבית אבל בחצר או במקום שאין אדם מקפיד עליו לא ואסור לעשות גרף של רעי לכתחלה אבל אם הוא במקום שהאדם מקפיד מותר להכניס מטתו או כלי תשמישו לגרוס להיות גרף להוציאו עכ״ל ומשמע דמקום שאדם מקפיד דקאמר היינו שהוא בית דירה וכיולא שדרך ב״א להקפיד שלא יהא שם גרף לפי שדרכו לדור שם אע״פ שעתה אין קביעתו שם מכניס מטתו או כלי תשמישו ואמאס בעיניו ויוציאנו אבל אם הוא מקום שאין אדם מקפיד כלומר שהוא במקום שאינו בית דירה כגון חצר וכיולא בו שאין דרך בני אדם להקפיד על גרף כשהוא שם לא שריגן ליה להוציאו ע״י שיכנים שם מטתו דכיון שאינו בית דירה מינכרא הערמתו וכדמשמע מדברי ה״ה אלא שמצאתי בנוסחא אחרת כתוב אבל אם הוא במקום שאין אדם מקפיד מותר להכניס מטתו ומוציאים הדברים שזו היא הנוסחא האמיתית דבמקום שאין אדם מקפיד הוא דצריך להכניס מטתו דאילו במקום שאדם מקפיד בלא הכנכת מטה נמי שרי להוציאו ואפשר שגם בדברי ה״ה צריך להגיה ואין במקום ואם כלומר דבמקום הפסד ואין שם דירה יכול לשום מטתו שם שאילו היה שם דירה אפילו לא היה שם הפסד שרי ותו מה צורך לשום מטתו שם הא בלא״ה הוא מקום שמקפידין עליו ושרי וכך הם דברי הראב״ד בהשגות וכתב ה״ה שהם דבריס ברורים והרמב״ם לא כתב בפכ״ה דין עובדא דריחייא ותמה עליו ה״ה ואפשר דמשום דכי אותביה אביי וכי עושין גרף של רעי לכתחילה שתיק ליה אלמא קיבלה מיניה והא דאמר אביי איתי לי דעברי אדמר שרי ולא משום דדינא הכי וכתב הרמב״ם בפכ״ה ובפכ״ו שאף על פי שאין עושין גרף של רעי לכתחלה אם עבר ועשאו מותר להוציאו וכתב ה״ה דדייק הכי מדאמרינן אין עושין גרף של רעי לכתחלה ואם לא היה מותר להוציאו מה הפסד יש בעשייתו: **מכנים** אדם אלא קופתו עפר וכו׳ מימרא דרב יהודה בפרק במה טומנין (נ.) ופירש״י מכנים אדם אלא קופתו עפר לכסות בו צואה ורוק ומערה העפר בביתו לארץ ונוטלו תמיד לכל צרכיו: **ומ״ש** ומייחד לו מקום ג״ז שם והוא שייחד לו קרן זוית ופירש״י דהוי כמוכן ועומד לכך אבל נתנו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטל לגבי קרקעית הבית ומוקצה ואסורה: **כופין** הסל לפני אפרוחין וכו׳ משנה בפרק מפנין (קכח.) ופירש״י דאשמועינן דכלי ניטל לצורך דבר שאינו ניטל. וכתב ה״ה בפכ״ה פירוש לאפרוחים ושום בהמה חיה ועוף אינם מותרים בטלטול לפי שאינם רגוויים והיינו דתניא (שם) אין עוקרין בהמה חיה ועוף ויתבאר בסמוך ובהדיא אמרינן בפרק כירה (מג.) דבעוד האפרוחים עליו אסור לטלטלו ואם היו עליו כל כן השמשות אסור לטלטלו אפילו אחר שירדו מעליו ויתבאר זה בסימן ש״י בס״ד: **תרנגולת** שברחה דוחין אותה מאחוריה וכו׳ משנה שם (קכח:) תרנגולת דוחין אותה עד שתכנס ומדדין עגלים וסייחים פירש״י

בחצר מותר להוציאה שהוא בגרף של רעי שמותר להוציאו אפילו בלא כלי ואם הוא בחצר אחרת שאינו דר שם אסור להוציאו ואם ירא מפני התינוק שלא יתלכלך בה מותר לכפות עליה כלי אע״פ שמותר להוציא גרף של רעי אסור להחזירו (נג) אא״כ נתן לתוכו מים [טו] (נד) אסור להביא לפניו דבר שימאס כדי להוציאו כשימאס בעיניו אבל מותר לקבוע ישיבתו אצלו כדי להוציאו לאחר שימאס מכנים אדם מלא קופתו עפר ומייחד לו מקום בע״ש (נה) ועושה בו כל צרכיו כיון שהכינו לכך אבל אם נתנו באמצע הבית בטל אגב עפר הבית ואסור לטלטלו כופין הסל לפני אפרוחין (טו) כדי שיעלו וירדו בו. תרנגולת שברחה דוחין אותה מאחוריה כדי שתכנס אבל

מאבל בצואה של תרנגולין דרתי קתייהו בחצר גרף של רעי אם ומותר לטלטולה למשפה שבחצר ואפילו הוא גופיה בדלא רמי במנא נמי שרי ואע״ל בדרמא במנא דמטלטלה אגב מנא כל זה לפי גירסתינו בגמרא אבל הרי״ף והרא״ש כתבו וז״ל ושל צואה של קטן מוקימנא בצואה של תרנגולין בשביל הקטן אלא יוזק בהן ובחצר אחרת אבל צואה של תרנגולין ושל בני אדם ובאותה חצר מותר לכבדה ולהוציאה לבית הכסא דגרף של רעי מטלטלין ליה ומפקינן ליה עכ״ל מבואר בדבריו דבשל בני אדם נמי לא שרי לכבדה ולהוציא׳ אלא באותה חצר מטעם גרף של רעי ודין צואת בני אדם כדין צואת תרנגולין וכן פי׳ הר״ן וכ״כ מדברי הרמב״ם בפ׳ כ״ו ויש להקשות א״כ לוקמא מתני׳ כפשטא ובחצר אחרת קתני דכופין כלי על צואה של קטן מפני קטן וי״ל דא״כ הו״ל למתני בסתם׳ ועל צואה׳ דהא אין חלוק בין צואה לצואה דבין של תרנגולין ובין של בני אדם גדול וקטן בחצר אחרת אסור לכבדה אלא כופה עליה כלי בשביל קטן אלא יוזק בה אלא בע״כ דשל קטן דקתני במתני׳ בשביל קטן קאמר אבן דאיתי באלפס נוסחא אחרת וי״ל אוקימנא בצואה של תרנגולין בשביל הקטן שלא יוזק בה ובחצר אחרת אבל צואה של בני אדם ושל תרנגולין באותה חצר מותר לכבדה וכו׳ דלשון זה משמע דמ״ש באותה חצר אבל תרנגולין דסמיך ליה קאי אבל דשל בני אדם מותר לכבדה אף כשהיא בחצר אחרת משום שראויה לכלבים וכמ״ש לגירסתינו וכ״כ ה״ר יונתן בה״ג וכתב דה״ה לצואת גדול וכ״כ בסימני אשיר״י וז״ל אבל צואה של תרנגולים שבאותה חצר ושל תרנגולין שהוא בחצר אחרת מותר להוציאם עכ״ל ורבי׳ לא כתב כי אם דין צואה של תרנגולין שהוא מוסכם לכ׳ הגירסאות אבל דין צואת אדם השמיטו ולא כתבו כלל נראה שהיה מסופק ולפיכך נקטינן לחומרא דאף צואת בני אדם אין לכבדה בידים בחצר אחרת אלא כופה עליה כלי וכדין צואת תרנגולין: **אע״פ** שמותר להוציא גרף של רעי אסור להחזירו וכו׳ ר״פ משילין ופרש״י דמוקצה מחמת מיאוס הן ומי להו אגב מיא לא מצי לטלטליהו ולהוציאו הוא דשרי ליה משום כבודו אע״ל ומ״ש הלא המים חזרו להיות כעביט כתב ב״י בשם הרשב״א דחזו המים לבהמות וקשה למה אסור להחזירו בלא מים הלא קי״ל דמוקצה מחמת מיאוס שרי אפילו בגר של חרס ובדנפש דמסרח ומ״ש עביט דאסור וי״ל דבנפש לא התירו אלא משום דקזי לכסויי ביה מנא כדאיתא פרק כירה (דף מ״ו) אבל עביט של מי רגלים לא חזי לכסויי ביה מנא ע״ל סוף סי׳ רע״ט מ״ש בזה בס״ד:

יאסור להביא לפניו דבר שימאס כו׳ בפ״ב די״ט אמרינן דאין מזמנין עכו״ם בשבת משום שיורי כוסות: **ומ״ש** אבל מותר לקבוע ישיבתו אצלו וכו׳ עובדא דאביי ורבה בר״פ משילין דבך הורה רבה לאביי וכתבו התוס׳ שאין בזה משום דעושה גרף של רעי לכתחלה הא הגרף נעשה מאליו ועוד משום פסידא ועיין בב״י מ״ש בדין זה: **מכנים** אדם וכו׳ משנה בפ׳ מפנין ופירש״י אמוראי׳ טומנין כופין הסל לפני האפרוחין דכלי ניטל בשבת דכל בעלי חיים מוקצין הן דאין רחויין בשבת לכלום וביטול כלי מהיכנו נתי ליכא דהא לא קיימי אפרוחין עליה אלא לפי שעה כת״ש הרשב״א הבאתיו לעיל סוף סי׳ ש״ה ולר׳ יצחק דאין כלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת מוקי לה בפ׳ כירה דף כופין הסל וכו׳ בגריך לתקומו:

תרנגולת שברחה וכו׳ משנה שם ופרש״י שברחה מן הבית עכ״ל כלומר לא שברחה מעל הכלים כי ההיא דפ׳ מקום שנהגו דהא בגמ׳ מוכח דכולה סוגיא בלא״ה דבחצר ובר״ה קא עסיק אבל בבית פשיטא דאסור לגמרי ואי בברחה מעל הכלים אף בבית שרי לדהותה עד שתשב על הכלים דמה לי בחצר ובר״ה ומשום הפסד התרנגולת עלמה ומה לי בבית ומשום הפסד כלים: ומ״ש

פרישה

(לג) **אא״כ** נתן כו׳ ואז מותר להחזירו ודוקא לצורך. נ״י: (לד) **אסור** להביא כו׳ אבל מותר לקבוע כו׳ במקום דאיכא פסידא ועיין בדרישה:

(לה) **עושה** כל צרכיו לכסות בו צואה אז רוק וכיולא בזה: (לו) **כדי** שיעלו וירדו בו. אע״פ שבעודן עליו אסור לטלטלה לא מקשב מבטל כלי מהיכנו כיון שירדו ודאי וגם כל כלי ניטל לצורך דבר שאינו ניטל: אע״פ

דרישה

אגב ודאי ס״ל דאינו רחוי לכלבים ולא שתיהו אלא משום גרף של רעי אם הוא **בפני** חבר שם אם הוא מפני שלא יתלכלך הקטן גם במקר אחרת וכדין צואת התרנגולין:

[טו] **אסור** להביא לפניו כו׳ עיין בב״י שכתב ע״ז וז״ל ומ״ש כדי להוציאו לאחר שימאס כ״ל דלאו למימרא דדוקא קודם שימאס הוא דשרי לקבוע ישיבתו אצלו כדי להוציאו לכשימאס אבל אם כבר נמאס אסור לקבוע ישיבתו אצלו דא״כ אתי דלא כתוס׳ ודלא כהרא״ש דאיהו שרו בכל גווני כל שאינו עושה הגרף בידים אלא היינו לומר שמותר לקבוע ישיבתו אצלו וכשישהה שם מעט תתמוגן דעתו עליו ויוציאנו וכדברי התוספות והרא״ש ז״ל: פרוך להתם משמע ליה דפוריך לאו דוקא וכ״כ הרא״ש בחילוקי המוקצה גבי חילוקי המוקצה ומיהו משמע דקביעות ישיבה מיהא בעינן כגון מטה לשכב או שלחן לאכול אבל ישיבה גרידא לא תשיבא להוציא הגרף ע״י כך דאמרינן ליה קוס פוך כיון דמעיקרא לא היה יושב שם ועכשיו נכנס דרך עראי ושמעתי שהורה אחד מחכמי הדור לאדם שרתחה חבית של יבש שלו והיה יולא כל הלבע ונשפך לארץ שיקבע שם מטתו או שולחנו ואז יהא הלבע נמאס בעיניו ויוציאנו משם בכלים והיינו מהאי עובדא דריחייא ויפה הורה אם היה בבית אבל אם היה בחצר נראה מדברי ה״ה שאסור שכתב בפכ״ה וז״ל והמפרשים למדו ממעשה זה דבמקום הפסד אם יש שם דירה יכול לעשות מטתו שם כדי שיהיה כגרף של רעי דמשמע דאם אינו בית דירה לא משום דמיגכר הערמתו והרא״ש כתב בתשובה בחילוקי המוקצה התירו לטלטל גרף של רעי וכו׳ והא״מ בבית אבל בחצר או במקום שאין אדם מקפיד עליו לא ואסור לעשות גרף של רעי לכתחלה אבל אם הוא במקום שהאדם מקפיד מותר להכניס מטתו או כלי תשמישו לגרוס להיות גרף להוציאו עכ״ל ומשמע דמקום שאדם מקפיד דקאמר היינו שהוא בית דירה וכיולא שדרך ב״א להקפיד שלא יהא שם גרף לפי שדרכו לדור שם אע״פ שעתה אין קביעתו שם מכניס מטתו או כלי תשמישו ואמאס בעיניו ויוציאנו אבל אם הוא מקום שאין אדם מקפיד כלומר שהוא במקום שאינו בית דירה כגון חצר וכיולא בו שאין דרך בני אדם להקפיד על גרף כשהוא שם לא שריגן ליה להוציאו ע״י שיכנים שם מטתו דכיון שאינו בית דירה מינכרא הערמתו וכדמשמע מדברי ה״ה אלא שמצאתי בנוסחא אחרת כתוב אבל אם הוא במקום שאין אדם מקפיד מותר להכניס מטתו ומוציאים הדברים שזו היא הנוסחא האמיתית דבמקום שאין אדם מקפיד הוא דצריך להכניס מטתו דאילו במקום שאדם מקפיד בלא הכנכת מטה נמי שרי להוציאו ואפשר שגם בדברי ה״ה צריך להגיה ואין במקום ואם כלומר דבמקום הפסד ואין שם דירה יכול לשום מטתו שם שאילו היה שם דירה אפילו לא היה שם הפסד שרי ותו מה צורך לשום מטתו שם הא בלא״ה הוא מקום שמקפידין עליו ושרי וכך הם דברי הראב״ד בהשגות וכתב ה״ה שהם דבריס ברוריס והרמב״ם לא כתב בפכ״ה דין עובדא דריחייא ותמה עליו ה״ה ואפשר דמשום דכי אותביה אביי וכי עושין גרף של רעי לכתחילה שתיק ליה אלמא קיבלה מיניה והא דאמר אביי איתי לי דעברי אדמר שרי ולא משום דדינא הכי וכתב הרמב״ם בפכ״ה ובפכ״ו שאף על פי שאין עושין גרף של רעי לכתחלה אם עבר ועשאו מותר להוציאו וכתב ה״ה דדייק הכי מדאמרינן אין עושין גרף של רעי לכתחלה ואם לא היה מותר להוציאו מה הפסד יש בעשייתו: **מכנים** אדם אלא קופתו עפר וכו׳ מימרא דרב יהודה בפרק במה טומנין (נ.) ופירש״י מכנים אדם אלא קופתו עפר לכסות בו צואה ורוק ומערה העפר בביתו לארץ ונוטלו תמיד לכל צרכיו: **ומ״ש** ומייחד לו מקום ג״ז שם והוא שייחד לו קרן זוית ופירש״י דהוי כמוכן ועומד לכך אבל נתנו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטל לגבי קרקעית הבית ומוקצה ואסורה: **כופין** הסל לפני אפרוחין וכו׳ משנה בפרק מפנין (קכח.) ופירש״י דאשמועינן דכלי ניטל לצורך דבר שאינו ניטל. וכתב ה״ה בפכ״ה פירוש לאפרוחים ושום בהמה חיה ועוף אינם מותרים בטלטול לפי שאינם רגוויים והיינו דתניא (שם) אין עוקרין בהמה חיה ועוף ויתבאר בסמוך ובהדיא אמרינן בפרק כירה (מג.) דבעוד האפרוחים עליו אסור לטלטלו ואם היו עליו כל כן השמשות אסור לטלטלו אפילו אחר שירדו מעליו ויתבאר זה בסימן ש״י בס״ד: **תרנגולת** שברחה דוחין אותה מאחוריה וכו׳ משנה שם (קכח:) תרנגולת דוחין אותה עד שתכנס ומדדין עגלים וסייחים פירש״י

בחצר מותר להוציאה שהוא בגרף של רעי שמותר להוציאו אפילו בלא כלי ואם הוא בחצר אחרת שאינו דר שם אסור להוציאו ואם ירא מפני התינוק שלא יתלכלך בה מותר לכפות עליה כלי אע״פ שמותר להוציא גרף של רעי אסור להחזירו (נג) אא״כ נתן לתוכו מים [טו] (נד) אסור להביא לפניו דבר שימאס כדי להוציאו כשימאס בעיניו אבל מותר לקבוע ישיבתו אצלו כדי להוציאו לאחר שימאס מכנים אדם מלא קופתו עפר ומייחד לו מקום בע״ש (נה) ועושה בו כל צרכיו כיון שהכינו לכך אבל אם נתנו באמצע הבית בטל אגב עפר הבית ואסור לטלטלו כופין הסל לפני אפרוחין (טו) כדי שיעלו וירדו בו. תרנגולת שברחה דוחין אותה מאחוריה כדי שתכנס אבל

ומ״ש ודוקא בחצר אבל בכרמלית לא שם בברייתא מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא בר״ה וקשיא דיוקא דרישא מדיוקא דסיפא ומפרשינן לה מדדין בר״ה אבל בכרמלית נעשה כבא לדדויי בר״ה ואסור אבל העיקר כלפענ״ד דלמד רבינו אסור עקירה בכרמלית ממימרא דרב יהודה בבהמה שנפלה לתוך המים דהיא כרמלית דאסור להעלותה בידיה כדפ״י לעיל בסוף סי׳ ש״ה אלמא דעקירה אסור אפילו בכרמלית ולא שרי אלא בחצר ואע״ג דבשלטי הגבורים כתב שאם אי אפשר ע״י כרים וכסתות מותר להעלותה בידים אפשר דשאני התם דאיכא צער ב״מ דאורייתא וכיון דא״א ע״י כרים וכסתות מותר להעלותה בידים אבל משום הפסד ממון גרידא היכא דליכא צער ב״מ לכ״ע אסור לעוקרה אפילו בכרמלית ומ״ש רבינו וכ״ש ר״ה איכא למידק לאיזה צורך כתב האי וכ״ש ר״ה אלא ודאי כיון דכתב דבכרמלית לא הכ״ש בר״ה אלא ונראה בעיני דאתא לאורויי דיוקא דהכא בעגלים וסייחין וכו׳ דוקא דידוע הוא דהתירו לרדותן בחצר אבל בכרמלית לא וכ״ש בר״ה אבל דוחין שרי בכל בהמה אפילו מר״ה ואף בתרגולת דלא שרי לדחות אפילו בחצר אלא דוחין אותה אף מר״ה שרי לדחותה והיינו טעמא דאפילו בדידוי ליכא אלא גזירה שמא יגביהה מן הארץ דמקפיא נפשה. אי נמי שמא אגפיה יהיו נתלשין כמ״ש הרמב״ם הלכך בדחייה ליכא אפי׳ איסורא דרבנן אף בתרנגולת ובדברי הר״ן מבואר נמי דכולה מתניתין מיירי בר״ה דומיא דמדדת את בנה דשרי אפילו בר״ה ומדדין עגלים וסייחין אפי׳ בר״ה שרי בגדולים שאין קשין להנהיגם לא גזרי׳ בהו דלמא אתא לאייתוייהו בר״ה א״כ לפ״ז הא דדוחין תרנגולת נמי מיירי אפילו בר״ה וכ״ש בהמה דשרי בדחייה אפילו מר״ה כל״ל:

נוטל

דוחין בידים: מדדין. אוחזו בצואריו ובלדדין וגוררו ומסייעו ומנענע לו רגליו. ובגמרא (שם) דוחין אין מדדין לא תניא להא דתנו רבנן מדדין חיה ועוף בחצר אבל לא את התרנגולת תרנגולת מ״ט לא אמר אביי משום דמקפא נפשה. ופירש״י מדדין לא. שלא יהא אוחזה בגפיה ורגליה נוגעים לארץ ומוליכה: דמקפא נפשה. מגבהת עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטל אבל אוזין כשאוחזין בגפייהם הן מהלכים ברגליהם. והרמב״ם כתב בפכ״ה שאין מדדין תרנגולת מפני שהיא נשמטת מן היד ונמצאו אגפיה נתלשין וכ״כ הטו״ג:

ומ״ש ובלבד שלא יגביהם בעינן שיעקרו רגליהם מן הארץ בברייתא שם אין עוקרין בהמה חיה ועוף בחצר ופירש״י אין עוקרין רגליה לגמרי מן הארץ דמוקמה הוא לטלטלה וכתב הר״ן ומיהו קשיא לי היאך מדדין בהמה חיה ועוף כלל ואפילו בחצר הא כל מידי דלא חזי לטלטול כשם שאין מטלטלין כולו כך אין מטלטלין מקצתו לפיכך כ״ל דהכא משום צער בע״ח נגעו ודוקא כשצריכין לכך אבל כשאין צריכין לא עכ״ל: **ומ״ש** ודוקא בחצר הוא מדתניא שם מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא בר״ה ומדקתני בחצר משמע דלא שרי אלא בחצר דוקא אבל לא בכרמלית ובכלל אבל לא בר״ה היא כרמלית דכרמלית לגבי חצר ר״ה קרי ליה דאל״כ קשה דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ופירש״י טעמא דבר״ה לא משום שמא יגביהם מן הארץ ונמצא נושאן ותמיהא לי דכיון דבר״ה לא מיתסר אלא משום גזירה אמאי אסרינן בכרמלית הא קי״ל כרבא דאמר בפרק בתרא דעירובין (עט.) דלא גזרינן כרמלית אטו ר״ה בחידי דלא מיקסר בר״ה אלא משום גזירה וכ״כ רבינו בסימן ש״ן ח והא דאסרינן לדדות בר״ה לא חילק רבינו בין בהמה לבהמה וגם הרמב״ם בפכ״ה לא חילק בכך אבל הר״ן כתב ואע״ג דקנן במתניתין מדדין עגלים וסייחים וקתני להו דומיא דהאשה מדדה את בנה ומפרש בגמרא דהאשה מדדה את בנה אפילו בר״ה ומיהא דעגלים וסייחים נמי אפילו בר״ה והכא אמרינן דדוקא בחצר ל״ק דכי גזרינן בר״ה דוקא בקטנים שבהם דמתוך שהן קשין להנהיגם ברגליהם אתי לטלטליהו אבל בגדולים לא גזרינן ומתניתין בגדולים: **והאשה** מדדה את בנה משנה שם (קכח:):

ומ״ש ואפי׳ בר״ה מפורש שם בברייתא: **ומ״ש** ובלבד שלא הגררהו וכו׳ שם במשנה א״ר יהודה אומתי אסור וקי״ל הכי דכ״מ שאר״י אומתי אינו אלא לפרש דברי המכמים ופירש״י והאשה מדדה את בנה אפילו בר״ה נמי מגבהת ליה אי נוטל את בזמן שהוא נוטל אחת ומניח אחת אבל אם גורר עצמו ואת בנה אבל אם היה גורר וכן הלכתא דכיון שהוא קטן כל כך שאינו אלא גורר לא מודו רבנן וכ״כ ר״י בב״מ ח״מ וז״ל ודוקא שנוטל אחד ומניח אחד כלומר שהתינוק מניע רגלו כשמגביה האחד מניח האחר אבל גורר שני רגליו אסור מפני שנושאתו ואותם שאומרים שמותר ליטול תינוק כשגורר שתי רגליו דהאי נושא את עצמו טעות הוא בידם דלא אמרו אי נושא וכו׳ אלא לפוטרו מחטאת אבל אסור כל זמן שיגרור אותו אלא כשמגביה אחד ומניח אחד כמו שכתבתי עכ״ל: **כתב** הר״ן בס״פ כל כתבי אמתניתין דעשה נכרי בשבת לירד בו ה״ד אחרינו ישראל כתב הרמב״ן דדוקא ירד בו שאינו לטלטלו ואינו אלא כיושב על האבן אבל לטלטלו אסור אא״כ היו העצים תלושים מע״ש דבכה״ג ליכא משום מוקצה לפי שאין הנכרי מקצה כלום ודעתו על הכל כמו שאמרו בירושלמי דאין הכן לנכרי אבל בתלש עצים מן המחובר בשבת אסור לטלטלן עכ״ל ובכללו כתוב ש״מ הירושלמי אין הכן לנכרי אין צריך שיכין לישראל אף על פי שלא העלה בדעתו שיאכל הישראל מפירותיו מוכנים הם לישראל ואיהו פירות דכ״ע מקצי דעתייהו מיעייהו כגון גרוגרות ומקוצים לריכים הכנה ואפילו הם ביד נכרי עכ״ל. ולענין הלכה כדברי הר״ן נקטינן שהוא רב מובהק וכל שכן שהוא להקל בדרבנן:

כתב המרדכי בריש י״ט בשם ר״מ שאם חפץ או שום דבר מונח על המעות או על שאר מוקצה בשבת והוא צריך לאותו חפץ מותר ליטלו משום כי דבר מוקצה אינו אסור רק לטלטלו ממקום למקום אבל ליגע בו מותר וכ״כ ג״כ בפרק כל הכלים וע״פ זה התיר ליגע בשבת בשעמד שלפני ארון הקודש והנרות דולקים עליו עומדות ובלבד שלא יהא מנענעו וכ״כ רבינו ירוחם בחי״ג וכ״כ ה״ה בפרק כ״ה גבי אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה אבל כופה הוא הכלי עליה וכ״כ בת״ה סימן ס״ז והביא ראיה לדבר וכ״כ הכלבו בסוף דיני שבת בשם רבי מאיר וכתב שג״כ התיר ליגע בתנור של בית החורף שהיחם בשבת ועוד אכתוב בזה בסימן ש״י גבי כל דבר שאסור לטלטלו אסור ליתן תחתיו כלי וכו׳ אבל מותר לכסותו ובלבד שלא יגע בו וגם בסימן תקי״ג אכתוב בזה כתב הר״ן בס״פ מפנין דכל מידי דלא חזי לטלטול כשם שאין מטלטלין כולו כך אין מטלטלין מקצתו כדמוכח בפרק שואל (קנא.) דתנן גבי מת דבלבד שלא יזיז אחד מאיברין: כתב בתשובת מהרי״ל לטלטל מוקצה ע״י נפיחה אע״ג דכתבתי לעיל דכחו כגופו דמי מ״מ אין נראה לאסור זה דהא תלינן באורחיה לטלטל כה״ג וטלטול מן הצד וע״י שינוי כלאחר יד שרי ואין לך כלאחר יד גדול מזה עכ״ל. כתב הרמב״ם בפ׳ כ״ו כלי שנתרוענה לא יתלוש ממנה חרס לכסות בו או לסמוך בו וכתב ה״ה דהיינו מדתניא בפרק כל הכלים (קכד) גבי מגופת חבית שנסתתה לא יספות ממנה שבר לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה ופירש בה לא יספות לא יתחוך: **כתב** באגור בשם שבלי הלקט שאסור לשחוק בשבת וי״ט בכדורים שאינם ראויים לזור ע״פ גלותיה דממאמי שמטנפי ע״י טיט ועפר וכן כדור של עץ אסור לטלטלו ולשחוק בו אבל התוספות בפ״ק דביצה (יב.) אהא דתנן בש״א אין מוציאין את הקטן ולא את הלולב ולא את ס״ת לר״ה וב״ה מפירין כתבו פירוש דלאו דוקא קטן למולו דה״ה שלא למולו דשרי גם טיול דהא אשכחן דמשחקין בכדור שקורין פילוט״א בי״ט בר״ה אלמא דליכא אלא טיול ע״כ משמע שמותר לטלטל הכדור בי״ט וה״ה בשבת בדברים אלו י״ט ושבת שוים הם. ומיהו בירושלמי פ״ב דתענית מצאתי טור שמעון למה חרב י״א מפני הזנות וי״א שהיו משחקין בכדור (יא): **כתב** בתשובות הרשב״א ושאלת אם מותר לקנח בעפר בשבת למי שאין לו מים לתפלה ודאי מותר לקנח בעפר ובכו׳ (יב) כתב בתשובות הרשב״א שאסור לשאת תחת אזניו הדבר שמתהוה ממנו המשי משום דאסור לטלטלו ועוד שבודאי מוליד הוא בחומו ומלאכת מחשבת הוא ואסור: **כתב** ר״י בחי״ג בשם רבי מאיר דמלבוש של כלאים אסור לטלטלו בשבת וי״ט ורא״ה מספ״ק דביצה (יד:) וכ״כ שם המרדכי בשם א״ז אבל כתב רבותיי חלקו עליו והשיב רבינו שמחה דשעטנז אינו אסור לטלטל דתורת כלי עליו מידי דהוה אסנדל המסומר דאסור לטעלו ומותר לטלטלו כתוב בכלבו מותר לטלטלו מניפה בשבת כדי להבריח הזבובים דכלי הוא ובלבד שיהא זהיר שלא להרוג הזבובים ופשוט הוא: **דין** טלטול מגורה וטלטול גר שהליקו בו באולו שבת וכן מותר שאין שכנר וקערה שהליקו בה באותה שבת נתבאר בסימן רע״ט: **דין** מצא חרגקי בשבת כתבתי בס״ם רס״ו: **דין** טלטול אבנים שכסה בהם הכירה בע״ש בסי׳ רל״ט: **כתב** הרמב״ם בפכ״ו דמכבדות של תמרה וכיולא בהם שמכבדין בהן הקרקע הרי הן ככלי שמלאכתו להיתר מאחר שמותר לכבד בהם קרקע המרוקף ולדברי האוסרים לכבד אפילו קרקע המרוקף כמ״ש רבינו בסי׳ של״ז פשיטא דהוי מלאכתו לאיסור: **כתב** הרשב״א בתשובה שמותר לטלטל האלטרול״ב בשבת ולהפכו ולהביט בו וכ״כ האגור בשמו ומיהו לדעת הרמב״ם שכתבתי בסימן ש״י שאסור לקרות בשבת בשום ספר זולת ספרי הנביאות ופירושיהן אפשר דלטלטלן נמי אסור וה״ה לאלטרול״ב: **כתוב** בתשובות מהרי״ל טלטול השעות שמעתי כבר שנשאו ונתנו בדבר לפני מה״ר ווייפ״ש ז״ל ולא מצאו איסור ברור ואפ״ה היתר ברור לא אמר בה לפי שנתפשט האיסור וי״ל דהוי כלי שמלאכתו לאיסור לתדירה נעשה ואע״ג דלמאה שרי מדידה מאן לימא לן דהא חזיב מדידה של מאה דאי אפשר לימוד באיסור מלילה ואע״ג דלמאן מדידה גמורה היא מדידת הזמן מ״מ יש לדמות ואמרי אסר גדול הדור גמגם בו מי יבא אמרי אסר כבר עשהו וכתב עוד שהנקרא בל״א זיגרליך שמרמות בכל ע״י הקולות גרם עפי עכ״ל: כתב רבינו ירוחם מעות בתוך כיס ושכח מע״ש מתיר כיסו ומניחו ואפילו יש בתוכו כתבי קודש וכן אם היה בכוף מלוקו מתיר ונומלו לארץ כ״כ רמ״א לא יאמר לנכרי להניע מעותיו כי כל האסור לעשותו אסור לאומרו לנכרי: כתב בספר תגורה בפרק קמא דביצה אדם עשכח כיסו עליו בע״ש והוא בביתו יכול לילך בארבו במקום סמוכנע ויתיצבו שם עם מגורו אבל אם הוא בשוק או ברחוב שאין שם עיבור לא יביאנו לביתו אך יתיר מגורו במקום שיוכיר כי ע״ש: כתב בתשובת הרשב״א וכ״י שבאתה בש״ם ז״ל ושאלת אם מותר לקנח בעפר בשבת למי שאין לו מים לתפלה ודאי מותר לקנח בעפר תמוה מדאמרינן אסור לכבד את הבית משום שאלו ישוב גומות ולא נקט טעמא משום טלטול ע״כ וכתב ב״י ע״ז ומיהו הכתוב הרשב״א ז״ל כתבו בסמלניא לכיבוד אסור מפני שמוו עפר ממקומו וא״כ אסור לטלטל עפר אע״ג יש לו קרן זוית וכמ״ש מבנים אדם מלא קופתו עפר כו׳ עכ״ל נראה דהרשב״א פי׳ מ״ש מבנים אדם מלא קופתו עפר כו׳ שיהא אפילו בפחות אבנים אבל אם אינו אבנים אלא קרקע בקרן זוית ס״ל דמותר לטלטלה ואינה בטילה אגב קרקע דוגמת מה שאמרו אפר כירה מוכן הוא וק״ל: פכ״ב

אורח חיים

אבל אין מדדין ליקח אותה באגפים (לו) אע״פ שרגליה בארץ ומדדין עגלים וסייחים חיה ושאר עופות ובלבד שלא יגביהם בענין שיעקרו רגליהם מן הארץ (לח) ודוקא בחצר אבל בכרמלית לא וכ״ש ברה״ר והאשה מדדה את בנה אפילו בר״ה ובלבד שלא תגררהו אלא יהא מגביה רגלו האחת ויניח השנייה על הארץ וישען עליה עד שיחזור ויניח רגלו שהגביה שנמצא לעולם הוא נשען על רגלו האחת:

נוטל

פרישה

(לו) **אע״פ** שרגליה בארץ אפי׳ שמגבהת עצמה מן הארץ נמצא שזה מטלטלה ובסמ״ג כתב מפני שהיא נשמטת מן היד ונמצאו אגפיה נתלשין אבל אוזין כשאוחזין בגפייה הן בהגפיה היא מהלכת ברגליה רש״פ:

(לח) **ודוקא** בחצר אבל בכרמלית לא ז״ל ב״י ותמיה לי דכיון דבר״ה לא מיתסר אלא משום גזירה אמאי אסרי׳ בכרמלית הא קי״ל כרבא דאמר בפ״ב דעירובין לא גזרינן כרמלית אטו ר״ה בחידי דלא מיתסר בר״ה אלא משום גזירה וכ״כ רבינו בסימן ש״ן עכ״ל ולפד״ל דלק״מ דשאני הכא דאם נתיר בכרמלית בודאי יבאו גם בר״ה דהא מיסך שייכי אהדדי בפרט עגלים וסייחים דדרכן לצאת ולרדות אחריהם ובשעת הדחיפה לא יזהרו גם בר״ה ונפק לרבינו לימוד זה מהא דתניא מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא בר״ה וק״ל דיוקים אהדדי וע״כ כ״ל דאמר דוקא נקט לתתיר בכרמלית אסור ואא״ל דנקט באיסור ר״ה ולא בכרמלית ס״ל משום דאיסור בכרמלית הוא מטעם ר״ה דאם נתיר בכרמלית בודאי יבא לדאם גם בר״ה וק״ל: טלטל

דרישה

אאיסור ור״ל דהוי כלי שמלאכתו לאיסור דלמדידה נעשה ואע״ג דלמאה שרי מדידה מאן לימא לן דהא חזיב מדידה של מאה דאי אפשר לימוד באיסור מלילה ואע״ג דלמאן מדידה גמורה היא מדידת הזמן מ״מ יש לדמות ואמרי אסר גדול הדור גמגם בו מי יבא אמרי אסר כבר עשהו וכתב עוד שהנקרא בל״א זיגרליך שמרמות בכל ע״י הקולות גרם עפי עכ״ל: כתב רבינו ירוחם מעות בתוך כיס ושכח מע״ש מתיר כיסו ומניחו ואפילו יש בתוכו כתבי קודש וכן אם היה בכוף מלוקו מתיר ונומלו לארץ כ״כ רמ״א לא יאמר לנכרי להניע מעותיו כי כל האסור לעשותו אסור לאומרו לנכרי: כתב בספר תגורה בפרק קמא דביצה אדם עשכח כיסו עליו בע״ש והוא בביתו יכול לילך בארבו במקום סמוכנע ויתיצבו שם עם מגורו אבל אם הוא בשוק או ברחוב שאין שם עיבור לא יביאנו לביתו אך יתיר מגורו במקום שיוכיר כי ע״ש: כתב בתשובת הרשב״א וכ״י שבאתה בש״ם ז״ל ושאלת אם מותר לקנח בעפר בשבת למי שאין לו מים לתפלה ודאי מותר לקנח בעפר תמוה מדאמרינן אסור לכבד את הבית משום שאלו ישוב גומות ולא נקט טעמא משום טלטול ע״כ וכתב ב״י ע״ז ומיהו הכתוב הרשב״א ז״ל כתבו בסמלניא לכיבוד אסור מפני שמוו עפר ממקומו וא״כ אסור לטלטל עפר אע״ג יש לו קרן זוית וכמ״ש מבנים אדם מלא קופתו עפר כו׳ עכ״ל נראה דהרשב״א פי׳ מ״ש מבנים אדם מלא קופתו עפר כו׳ שיהא אפילו בפחות אבנים אבל אם אינו אבנים אלא קרקע בקרן זוית ס״ל דמותר לטלטלה ואינה בטילה אגב קרקע דוגמת מה שאמרו אפר כירה מוכן הוא וק״ל: פכ״ב

חדושי הגהות

ח ושמא משום דמיכא כאן הרי איסורי איסור טלטול מוקצה ואיסור העברה גזר אפילו בכרמלית (מהרל״ח):

מי יבא אחרי המלך אזר כבר עשהו ומה ששמעתי על שלחן ואדוני כ׳ חוליות איני יודע אם ר״ל שמראות בצל ע״י החוליות ומ״מ מנ״ל לחלק ואפשר דגרע טפי דמודד הצל ממש עכ״ל : **דין** ביצה שנולדה בשבת ופירות הנושרין מן האילן בשבת כתב רבינו בסי׳ שכ״ב : **דין** נטילת קיסם לחצוץ בו שיניו שם : **דין** בטול עני בשמים והיתר קטימתם שם : **אם** מותר לבטלו תעות ודברים המוקצי׳ מפני הבטלון או מפני הבליקה או מפני הלסטים בסימן של״ד :

גרסי׳ בס״פ כירה (מז .) ט״ת ר״ר יוחנן לי התיר רבי לבטלו מחתה באפרה וכו׳ אמר אביי קדטין בי ר׳ מי חשיבי וכ״ת חזו לעניים. והתנן בגדי עניים לעניים וכו׳ וכתב הר״ן ומהא שמעינן המוקצה לעשירים מוקצה ואפי׳ עניים אין מבטלין אותו שכבר הוקצה מדעתו של בעה״ב העשיר ולא בעינן שיהא מוקצ׳ לכל : **כתב** הר״ן בפרק המביא כדי יין דתנאי מהני לכל מוקצה מחמת איסור לאחר שיעבור זמן איסורו וכ״כ בפרק כירה בשם הרמב״ן והביא ראיה מהירושלמי וכ״כ ה״ה בפכ״ה בשם הרמב״ן והרשב״א ז״ל ור״י כתב שיש חולקים בדבר ושכך כ״ל עיקר וכבר כתבתי כל זה בסימן רע״ט :

גרסי׳ בפס״ק דביצה ירושלמי תני מבטלין את הסופר להשקות בו את התינוק ואת הפינקס את הקרקע את המראה לכסות בהם את הכלים ובס״פ ב״מ (לו :) אמרינן לרבי יהודה דאית ליה מוקצה מבטלין את הסופר אבל לא את החצוצרות ומשמע התם דטעמא משום דסופר חזי לגמע בו מים לתינוק משא״כ בחצוצרות וכל זה ע״פ מה שקדם דכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו שרי (יג) :

שט נוטל אדם את בנו שיש לו גיענועין עליו וכו׳ ר״פ נוטל אדם את בנו והאבן בידו (קמא .) ופירש״י בחצר ולא אמרינן דמבטל לאבן אוקמוהו בגמרא שם בתינוק שיש לו גיענועין עליו ופירש״י שאם לא יטלנו יחלה לא העמידו טילטול שלא בידים במקום סכנת חולי ופריך א״ה מאי איריא אבן אפילו דינר נמי אלמא אמר רבא ל״ש אבן אבל דינר אסור ומשני אבן אי נפלה לא אתי אדוה לאיתויי דינר אי נפיל אתי אדוה לאיתויי. ופירש״י אתי לאיתויי. וטעמא לאו משום טלטול הוא דאפילו לאוחזו בידו והתינוק מהלך ברגליו אסר ליה רבא דלמא נפלה ואתי לאיתויי וכיון דלאו סכנת נפש היא לא שרי בה טלטול : כתב הר״ן אבל הרמב״ן חולק בדבר דמי שרינן שלא יראה אדם תינוק מטלטל דינר ושלא יעמוד בקרוב לו ד״א הא ודאי לא והאוחזו בידו נמי לאו מידי עביד בזה אלא הכי קאמרינן דאי שרינן ליה איסור טלטול דהיינו כי נקיט ליה תינוק כמאן דנקיט ליה אבוה בידיה דמי אף הוא מתוך שהוא חס על אותו דינר אתי למעבד טלטול בידים אבל כי לא שרית ליה מידי ליכא למיגזר כלל עכ״ל : **בלבלה** שהיתה נקובה וסתמה באבן מותר לטלטלה וכו׳ שם נוטל אדם את בנו והאבן בידו ובלבלה והאבן בתוכה וכגמ׳ (קמב .) ואמאי תהוי בלבלה בסים לדבר האסור ואוקמה רב חייא בר אבי אמר רב בבלבלה פחותה דאבן גופא נעשית דופן לבלבלה ופירש״י פחותה. שנפחת דופנה או שוליה :

וכן דלעת שתולין בה אבן כדי להכביד וכו׳ משנה בפ׳ כל הכלים (קסה .) האבן שבקרויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה ואם לאו אין ממלאין בה . ופירש״י קרויה . דלעת יבשה : אם ממלאין בה ואינה נופלת . שקשורה יפה לפי הקרויה שויא כלי : ואם לאו . הרי היא כשאר אבנים ואין מבטל הקרויה דשויא בסים לאבן : ואמרינן בגמרא כיון דהדקה שויא דופן :

בלבלה מלאה פירות ואבן בתוכה אמתניתין דבטל אדם את בנו והאבן בידו ובלבלה והאבן בתוכה שכתבתי בסמוך כי פריך בגמ׳ (קמב .) ואמאי תהוי בלבלה בסים לדבר האסור משני ר׳ יוחנן בבלבלה מלאה פירות עסקינן ופריך ונסדינהו לפרי ונסדינהו לאבן ונקטינהו ומשני בפירות המיטנפים ופירש״י בפירות המיטנפים . פירות מבושלים ורכים מאד כגון תאינים תותים וענבים שאם ישליכם לארץ יטנפו והדר פריך ולנערינהו נעורי ופירש״י ולנערינהו נעורי . עד שיסתלקו הפירות מן האבן לתוך הבלבלה לבדן ויצליך האבן לבדה בנערתה אלא א״ר חייא בר אבי א״ר הכא בבלבלה פחותה עסקינן וכו׳ ולפ״ז לא שרינן לטלטולי בלבלה עם האבן שבתוכה אלא דוקא בשהיא פחותה וכו׳ אבל אם היא שלימה אע״פ שיש בתוכה פירות המיטנפים אין מטלטלין אותה עם האבן שבתוכה וכ״כ מדברי הר״ן אבל הרמב״ם כתב בפרק כ״ה שאם יש בה פירות המיטנפים מטלטלין אותה עם האבן שבתוכה דבמקום הפסד לא גזרו : וכתב ה״ה על כרחך לומר שאין בגרסתו ולינערינהו נעורי ורב חייא בר אבי בשם רב עושה אוקימתא אחריתי ושתיהן אמת וה״ג ר״א בר אבי בשם רב אמר וזהו שלא הזכירו בהא דרב אלא עכ״ל ומדבריו נראה שגם הוא לא היה גורס אלא ודברי א רבינו כדברי הרמב״ם והרי״ף השמיט כ״ז וכתב שם הר״ן שלא ידע למה וגם הרא״ש השמיטו ונראה לי דאפשר דהוי גרסי בגירסא דידן דאיתיה לה אוקימתא דרבי יוחנן ונקטה לה אוקימתא דרב דאמר בבלבלה פחותה עסקינן דאבן עצמה נעשית דופן לבלבלה וזה לא הוצרכו לכותבו דמדין האבן שבקרויה שמעינן לה : ודע שבפירוש המשנה כתב הרמב״ם דבעינן שיהו בבלבלה פירות המיטנפים ושתהיה הבלבלה פחותה והאבן בנקב לסתמו ולפ״ז נראה שהיה מפרש דאוקימתא דרב על מאי דאוקי בפירות המיטנפים היא הא לאו הכי אסור לטלטלה וא״א לומר כן דמאחר שהאבן סותמת הנקב הרי היא כדופן הבלבלה ואפילו אין בה פירות כלל מותר לטלטלה כדין אבן שבקירויה וכבר חזר בו בחיבור וכתב בפרק כ״ה בלבלה שהיתה נקובה וסתם נקב שלה באבן מותר לטלטלה שהרי האבן נעשית כדופן , ומשמע בגמרא דהא דבעינן שיהו פירות המיטנפים ואם הם פירות שאינם מיטנפים אסור לטלטל הבלבלה דוקא כשהוא צריך לפירות או הבלבלה דאז כשנערה במקומה יוכל ליטול הפירות או הבלבלה אבל אם צריך לתקום הבלבלה מטלטלה כמות שהיא כדין אבן שעל פי החבית שבסמיך (א) ומשמע לי דאפילו באינה אבן מדעת שרי לטלטלה מפני שנעשית בסים לדבר האסור ולדבר המותר וכמו שיתבאר בסימן ש״י וכן נראה מדברי התוספות בס״פ כירה (מז .) גבי מטלטלין כגונא אגב קיטמא ואע״ג דאיכא עליה שברי עצים וכן כתוב שם רש״י בהדיא : **שבח** אבן ע״פ

שט נוטל אדם את בנו שיש לו גיענועין עליו וכו׳ ר״פ נוטל ואפילו מותר לאדם ליטול את בנו על ידו באבר אע״כ דהוי״ל כאינו נקט ליה אינו לאבן בידו וכדאמר רבא הוליא תינוק חי לר״ה וכיס תלוי בצוארו חייב משום כיס מכל מקום הכא דליכא הוצאה אלא משום מוקצה דקמטלטל לאבן באבר או בבית והתינוק יש לו גיענועין על אביו שאם לא יטלנו יחלה לא העמידו חכמים דבריהם במקום סכנת חולי אע״ג דליכא סכנת נפש אבל אם מטבע ביד התינוק חיישינן אי נפל אתא אבוה לאתויי לדינר בידיה וכיון דלאו סכנת נפש הוא לא שרו בה טלטול ופרש״י דבדינר ביד התינוק אפילו אינו נושא את התינוק אלא אוחזו בידו והתינוק מהלך ברגליו אמי אסור דילמא נפיל ואתא לאתויי אבל הרמב״ן פי׳ דלא אסרו בדינר אלא בשנושאו עם דינר בידו דכי שרית לנושאו דכמאן דנקיט ליה אינו דמי אתא למיעבד אמי טלטול בידי׳ אי נפיל אבל כי לא שרית לי׳ לנושאו עם דינר שבידו לא גזרינן ולפיכך מותר לאחוז התינוק בידו והתינוק מהלך ברגליו ולא חיישינן דילמא נפיל ואתא לאתויי וזהו שני הפירושים הבאים בש״ע ונקטינן לחומרא כפרש״י . וכתב בסה״ת סי׳ רנ״ד הלכך בסתם תינוק אם יש בידו אבן או שוס דבר איסור אסור לטלטל את התינוק דהא בא לו גיענועין דוקא שרי עכ״ל :

בלבלה שהיתה נקובה וכו׳ משנה שם נוטל אדם בלבלה והאבן בתוכה וגמר׳ ואמאי תהוי בלבלה בסים לדבר האיסור ואוקמא רב בבלבלה פחותה שנפחת דופנה או שוליה דאבן גופה נעשית דופן לבלבלה ומותר לטלטלה אפי׳ אין פירות בתוכה . וכן דלעת וכו׳ משנה פ׳ כל הכלים :

בלבלה מלאה פירות וכו׳ שם אבל קושיא תהוי בלבלה בסים לדבר האיסור קאמר תלמודא מעיקרא אדבב״א א״ר יוחנן הכא בבלבלה מלאה פירות עסקינן ופרש״י דעיקרה נעשית בסים לפירות הילכך אבן מיטלטלת אגב פירות ואקשי ליסדנהו לפירי ונסדי לאבן וניקטינהו פרש״י ולקטם חעל אחר בידיו ויחזירם לבלבלה ויטלטלם ולמה התירו אבן לטלטל אגב פירות וכיון דלקינן בפירות המיטנפים פרש״י פירות המבושלים ורכים מאד שאם ישליכם לארץ יטנפו ומקשי׳ ולנערינהו נעורי פרש״י שינער הפירות בתוך הבלבלה עצמה עד שהאבן יהא למעלה ואח״כ יגער לאבן לחוץ לבדה אלא אמר רב הכא בכלי פחותה עסקינן וכו׳ ואיכא להקשות דלפ״ז משמע דאפי׳ בפירות המיטנפי אין מטלטלים אלא יגער בבלבלה עצמה וכו׳ וא״כ היאך מחלק רבינו בין פירות המיטנפי ללא מיטנפי וגם על הרמב״ם ק׳ שפסק כך וה׳ המגיד תירץ דהרמב״ם לא גרים הך קושיא ולנערינהו נעורי אלא רב עושה אוקימתא אחריתא ומכיאי ב״י אלא דק׳ דבפי׳ המשניות משמע להדיא דהיה גורס ולנערינהו נעורי אלא שלא היה גורס אלא אמר רב דלא הדר היה משינויא קמא וגרים אמר רב הכא בבלבלה פחותה כו׳ ומצריך ג׳ תנאים מיהו בחבורו חזר בו ממה שפי׳ במשניות אבל מ״מ משמע דהיה גורס הך קושיא ולנערינהו נעורי ולפיכך נלע״ד לייחס לדעת הרמב״ם בחבורו דהוא העיקר ורבינו נמשך אחריו דלא היה מפרש בהך קושיא כפרש״י אלא ה״פ תינח דלא מצי למיסדינהו לארץ דמיטנפי בעפר אבל אכתי ק׳ ינערה בכלי אחר או ע״ג סודר ובגלא ולא הוה פריך שינער ע״י זריקה דא״כ בטמאה למעלה נמי ק׳ ינערנו בזריקה מכלי אל כלי אלא פשיטא דע״י זריקה איכא לחוש שיפלו לארץ ויתטנפו אלא ינער בידיו שיטלם ויניחם בכלי אחר או על גבי טבלא וקושיא זו הקשו התוס׳ אהא דמשני בפירות המיטנפי ולדעת הרמב״ם ורבינו תלמודא קא מקשה הך קושיא בהך דקאמר ולנערינהו נעורי וקאמר אלא אמר רב הכא בבלבלה פחותה וכו׳ והשתא לפ״ו היכא דלית ליה כלי אחר לא שרי אלא בפירות דמיטנפי דאם ישליכם לארץ יפסדו ובמקום הפסד לא גזרו כדכתב הרמב״ם אבל בדלא מיטנפי ישליכם לארץ ולא יטלטלם לאבן אגב כלי ופירות והיכא דאית ליה כלי אחר אפי׳ פירות דמיטנפי נמי אסור אלא ינערם בידיו מכלי אל כלי ואח״כ יגער האבן לחוץ . וגמרא לא מצי לשנויי אהך קושיא דולנערינהו נעורי בדלית ליה כלי אחר דהא בע״כ בסיפא גבי תרומה צריך לומר דאית ליה דאי לית ליה בטהורה למעלה היכא מצי שקיל לה ותו דא״כ איכפל תנא לאשמעינן בגמרא ערטילאי דלית ליה כלי אחר אלא הך בבלבלה וכדפריך תלמודא בפרק האשה (דף מ״ו) אבל הרמב״ם משמע להדיא מדבריו דמיירי באין לו שום דבר לנער עליהם הפירות אלא צריך להשליכם לארץ אבל אם היה לו כלי אחר לנער עליהם אסור לטלטל הבלבלה עם האבן אלא צריך ליטול הפירות בידו ולהניחם בכלי אחר והכי אמר רב חסדא גבי מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה וכו׳ : **שבח** אבן ע״פ החבית וכו׳ משנה בפ׳ נוטל וע״פ פרש״י דמיירי היינו שדעתו היה ע״ד שיטאנו שם בכניסת שבת דאסור להטות חבית ולנער הכף שאף הם נעשו מוקצים ב״ה ומנו דאתקלאי לבין השמשות איתקלאי לכולי יומא אבל בעל התרומות בסי׳ רנ״ד כתב כר״ת דלא קשיב כמנית כיון שדעתו ליטלו בשבת עיין בתוס׳ ס״פ במה טומנין בד״ה או שטמן ועיין בב״י מ״ש לישב פרש״י . והא דתני תרתי אבן ע״פ החבית ומעות שע״ג הכר לא זו אף זו נקט דלא מבעיא אבן דשרי בשבת שנראה שפי בכסוי חבית אלא אפי׳ מעות שע״ג כר נמי שרי תוס׳ פרק נוטל :

נוטל

פרישה

סי׳ שט (א) **נוטל** אדם את בנו פירש״י בחצר ולא אסרו משום מוקצה אם אבן שביד שאם לא יטלנו יחלה ולא העמידו טילטול שלא בידים במקום סכנת חולי ופריך אם מאי איריא אבן אפילו דינר נמי אלמא אמר רבא ל״ש אבן אבל דינר אסור ומשני אבן אי נפלה לא אתי אדוה לאיתויי דינר אי נפיל אתי אדוה לאיתויי . ופירש״י אתי לאיתויי. וטעמא לאו משום טלטול הוא דאפילו לאוחזו בידו והתינוק מהלך ברגליו אסר ליה רבא דלמא נפלה ואתי לאיתויי וכיון דלאו סכנת נפש היא לא שרי בה טלטול : כתב הר״ן אבל הרמב״ן חולק בדבר דמי שרינן שלא יראה אדם תינוק מטלטל דינר ושלא יעמוד בקרוב לו ד״א הא ודאי לא והאוחזו בידו נמי לאו מידי עביד בזה אלא הכי קאמרינן דאי שרינן ליה איסור טלטול דהיינו כי נקיט ליה תינוק כמאן דנקיט ליה אבוה בידיה דמי אף הוא מתוך שהוא חס על אותו דינר אתי למעבד טלטול בידים אבל כי לא שרית ליה מידי ליכא למיגזר כלל עכ״ל : **בלבלה** שהיתה נקובה וסתמה באבן מותר לטלטלה וכו׳ שם נוטל אדם את בנו והאבן בידו ובלבלה והאבן בתוכה וגמ׳ (קמב .) ואמאי תהוי בלבלה בסים לדבר האסור ואוקמה רב חייא בר אבי אמר רב בבלבלה פחותה דאבן גופא נעשית דופן לבלבלה ופירש״י פחותה. שנפחת דופנה או שוליה :

וכן דלעת שתולין בה אבן כדי להכביד וכו׳ משנה בפ׳ כל הכלים (קסה .) האבן שבקרויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה ואם לאו אין ממלאין בה . ופירש״י קרויה . דלעת יבשה : אם ממלאין בה ואינה נופלת . שקשורה יפה לפי הקרויה שויא כלי : ואם לאו . הרי היא כשאר אבנים ואין מבטל הקרויה דשויא בסים לאבן : ואמרינן בגמרא כיון דהדקה שויא דופן :

בלבלה מלאה פירות ואבן בתוכה אמתניתין דבטל אדם את בנו והאבן בידו ובלבלה והאבן בתוכה שכתבתי בסמוך כי פריך בגמ׳ (קמב .) ואמאי תהוי בלבלה בסים לדבר האסור משני ר׳ יוחנן בבלבלה מלאה פירות עסקינן ופריך ונסדינהו לפרי ונסדינהו לאבן ונקטינהו ומשני בפירות המיטנפים ופירש״י בפירות המיטנפים . פירות מבושלים ורכים מאד כגון תאינים תותים וענבים שאם ישליכם לארץ יטנפו והדר פריך ולנערינהו נעורי ופירש״י ולנערינהו נעורי . עד שיסתלקו הפירות מן האבן לתוך הבלבלה לבדן ויצליך האבן לבדה בנערתה אלא א״ר חייא בר אבי א״ר הכא בבלבלה פחותה עסקינן וכו׳ ולפ״ז לא שרינן לטלטולי בלבלה עם האבן שבתוכה אלא דוקא כשהיא פחותה וכו׳ אבל אם היא שלימה אע״פ שיש בתוכה פירות המיטנפים אין מטלטלין אותה עם האבן שבתוכה וכ״כ מדברי הר״ן אבל הרמב״ם כתב בפרק כ״ה שאם יש בה פירות המיטנפים מטלטלין אותה עם האבן שבתוכה דבמקום הפסד לא גזרו : וכתב ה״ה על כרחך לומר שאין בגרסתו ולינערינהו נעורי ורב חייא בר אבי בשם רב עושה אוקימתא אחריתא ושתיהן אמת וה״ג ר״א בר אבי בשם רב אמר וזהו שלא הזכירו בהא דרב אלא עכ״ל ומדבריו נראה שגם הוא לא היה גורס אלא ודברי א רבינו כדברי הרמב״ם והרי״ף השמיט כ״ז וכתב שם הר״ן שלא ידע למה וגם הרא״ש השמיטו ונראה לי דאפשר דהוי גרסי בגירסא דידן דאיתיה לה אוקימתא דרבי יוחנן ונקטה לה אוקימתא דרב דאמר בבלבלה פחותה עסקינן דאבן עצמה נעשית דופן לבלבלה וזה לא הוצרכו לכותבו דמדין האבן שבקרויה שמעינן לה : ודע שבפירוש המשנה כתב הרמב״ם דבעינן שיהו בבלבלה פירות המיטנפים ושתהיה הבלבלה פחותה והאבן בנקב לסתמו ולפ״ז נראה שהיה מפרש דאוקימתא דרב על מאי דאוקי בפירות המיטנפים היא הא לאו הכי אסור לטלטלה וא״א לומר כן דמאחר שהאבן סותמת הנקב הרי היא כדופן הבלבלה ואפילו אין בה פירות כלל מותר לטלטלה כדין אבן שבקירויה וכבר חזר בו בחיבור וכתב בפרק כ״ה בלבלה שהיתה נקובה וסתם נקב שלה באבן מותר לטלטלה שהרי האבן נעשית כדופן , ומשמע בגמרא דהא דבעינן שיהו פירות המיטנפים ואם הם פירות שאינם מיטנפים אסור לטלטל הבלבלה דוקא כשהוא צריך לפירות או הבלבלה דאז כשנערה במקומה יוכל ליטול הפירות או הבלבלה אבל אם צריך לתקום הבלבלה מטלטלה כמות שהיא כדין אבן שעל פי החבית שבסמיך (א) ומשמע לי דאפילו באינה אבן מדעת שרי לטלטלה מפני שנעשית בסים לדבר האסור ולדבר המותר וכמו שיתבאר בסימן ש״י וכן נראה מדברי התוספות בס״פ כירה (מז .) גבי מטלטלין כגונא אגב קיטמא ואע״ג דאיכא עליה שברי עצים וכן כתוב שם רש״י בהדיא : **שבח** אבן ע״פ

דרישה

סי׳ שט [א] **שבח** אבן ע״פ החבית כו׳ עיין בב״י שכתב ז״ב כ״ל שרש״י ג״כ מוסר שהוא מולי אבל דינר אי שרית ליה חיישינן דלמא יפיל מיד הפינוק ואתי לאתויי אבל כשמוליכו בידו ילחה היכר שאסור לטלטלו ולא יבא להגביה הדינר הרשב״א : וכן דלעת יבשה ומלולה : (ב) **ואם** לאו אסור כו׳ דכיון דאינו קשור יפה עומד האבן בפני עצמה ומש״ה אסור לטלטל אפילו הדלעת הואיל שהאבן שהוא מוקצה מונח שם ונעשה בסים לדבר האסור : (ג) **יטול** אותה פי׳ הסל עם האבן : (ד) **ולא** יטלנה עמה אם לא צריך למקום הכלבלה : אבל

חדושי הגהות

ט נוסח הגמרא אמר ר׳ זירא א״ר אסי א״ר יוחנן א״ר רומנוס : י כן הוא בעירובין (כט :) ואולם שם בשבת איתא והתניא :

שט א ורבינו והרמב״ם אפשר דאיירי בבלבלה מליאה פירות דא״א לנער הפירות לצדדים בתוך הבלבלה שהרי הבלבלה מליאה וא״כ היה צריך לנער הפירות על הארץ ויטנפו ומשמע שם דבמקום הפסד לא גזרו וא״כ שפיר כתב הרמב״ם ורבינו שמותר לשלשל אז הבלבלה עם הפירות והאבן בתוכה (מהרל״ח) :

שי עין שתולין בה בשר או דגים וכו' **כפ'** תולין אמר רב אמי תליא דבשרא שרי לטלטולי דכווני אסור ופרש"י תליא דבשרא בשר מליח התלוי לייבשו ומלא החבל קרי תליא שרי דנאכל חי באומצא דכווני אין נאכלין חיין עכ"ל וק' לפירושו דהא דג מליח שרי אף לר' יהודה כדאיתא כפ' מפנין כתו ספרש"י משום דנאכל חי ע"י מלחו כל שכן כשתלו אותו לייבש דנאכל חי ע"י הייבוש והמלח וגראה דמשום קושיא זו פי' הרא"ש תליא דבשרא עץ שתולין בו בשר ובשל דג הוא מסריח ומוקלה מחמת מיאוס אסור לר' יהודה ואנן קיי"ל כר"ש דמוקלה מחמת מיאוס נמי שרי וקשה דהא בסוף כירה בעובד' דרבא ורב אויא קאמר רב אויא הא דשרי לר"ש בגר של נפט דמסריח ומאיס משום דחזיא לכסויי בה מגא ופריך ליה הכא אלא מעתה כל צרורות שבחצר נמי ליטלטל הואיל וחזיא לכסויי ביה מגא ופריק הא איכא תורת כלי עליה הא ליכא תורת כלי עליה א"כ עץ זה נמי דמסריח אמאי שרי לר"ש הא פשיטא דעץ זה לאו כלי הוא וא"ל דכיון דתולין עליו בשרא וכווני ומצניעין אותו כדי לתלות עליו תורת כלי עליו אבל הרמב"ם פסק כרב וס"ל דאף לר"ש קאמר ועץ שתולין עליו בשר כלי הוא ושתולין עליו דגים לאו כלי הוא אלא כל שנשתמש בו זורקו לבין העצים וכתב ה' המגיד שכן פירשו בהלכות וכתב הרשב"א ז"ל שכן עיקר עכ"ל אבל בהלכות הרי"ף שבידינו כתוב כדברי הרא"ש וכמ"ש רבינו ועיין בתוספות לשם סוף (דף קל"ט) הקשו על פירוש רש"י קושיא זו שהקשתי ועוד שאר קושיות וכתבו דהערוך פי' דשל דג אסור משום דמאיס ודחו אותו ופירשו כפי' הרמב"ם :

ומ"ש

צדה ומנער הכר והן נופלות ואם הניחה עליהם מדעתו אסור להטות ולנער ופירוש מניה בשהניחם על דעת שישארו שם בבנינות השבת ופירוש אם שבה שהיה דעתו ליטלה מבע"י בשעה שהניחה שם ושכח שם אבל בעל התרומות כתב אפילו הניח אדעתא שישאר שם בבנינות שבת לא מקרי מניה אלא כשהניח על דעת שישארו שם כל אותה השבת (פ) אבל אם הניחם במזיד כדי שיטלם בשבת מותר לנער למחר החבית והכר והם נופלות בדתנן טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד עושה מנער הקדרה והן נופלות ואם החבית בין החביות (ו) בענין שאינו יכול להטות אותה במקומה ושבה עליה אבן יכול להגביהה כמו שהיא עם האבן למקום אחר להטותה שם כדי שיפול מעליה וכל זה מיירי בצריך לגוף החבית (ז) ויספיק לו בהטייתה שע"י זה תפול האבן אבל אם צריך למקום החבית (ח) ולא תספיק לו ההטיה יכול לטלטלה עם האבן שעליה לפנות מקומה :

ס"י [פ] עץ שתולין בה בשר או דגים (ח) מותר לטלטלו אע"ג דמאיס דקי"ל במוקצה מחמת מיאוס כר"ש דשרי אבל

אלא כשמניח בע"ש אבל אם הניח קודם לכן שרי משום דבע"ש נעשה שוכח ודקדק כן מדברי הרמב"ם שכתב בפכ"ה אבל הניח מעות על הכר בע"ש אסור ואין כ"ל משם ראיה דאיכא למימר דכל קמי שבתא ע"ש קרי ליה אלא שהניח עוד ראיה ממאי דפירש"י לא שנו אלא בשוכח ששכח האבן עליו בין השמשות ולא מדעתו וזו ראיה טובה אלא שלפ"ז אפילו בהניח ע"ש כל ששכח בין השמשות הו"ל למשרי . וכתב עו"ש שהיה מי שעלה על דעתו להביא ראיה מדברי רש"י לומר דלא נעשה שום דבר בשים אא"כ הניח על דבר מוקלה בשביל שיהא מתייבש עליו בעוד אבל מה שמניח בדרך אקראי כתו שדגולין לשוס בתיבה חפצים אלו על אלו מפני שאין לו ריוח לא חשיב מניח והוא ז"ל דחה דבריו . וכתב הרמב"ם בפכ"ה אפילו נטלו המעות והאבן אסור לטלטלן ופשיט היא דמנו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא וכמו שיתבאר בסימן שאח"ז ומיהא שאם לא היו שם בין השמשות אלא בשבת הוא"מ שם לא נטלו משם בשבת חזר להתירו כמו שיתבאר בסימן ש"י דאין מוקלה לאחר שבת וכ"כ הכלבו (ב) : **ואם** החבית בין החביות וכו' ג"ז שם במשנה דהאבן שע"פ החבית ודבר פשוט הוא דהא נמי בשוכח אבל במניח נעשה בשים לדבר האסור ואע"ל להטותה אסור כדבסמוך : **וכל** זה בצריך לגוף החבית וכו' אבל אם צריך למקום החבית וכו' יכול לטלטלה עם האבן שעליה לפנות מקומה שם א"ר יוחנן ל"ש אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומה מטלטלן ושודן עליו וכן תני רבי חייא בר רב . ופירש"י ל"ש . שמנערה ואינה מטלטלה בעודה עליהן : אלא שצריך לגופו . של כר לשבב עליו הילכך בגיעור סגי : אבל צריך למקומו . של כר מטלטלו עם החבית למקום אחר וגם זה פשוט דלא קאי אלא אשוכח ולא אמניח אלא שראיתי לר"י שכתב בחי"ג וז"ל מטה שיש עליה מעות כל בין השמשות אסור לטלטלה פי' ודוקא במניח דנעשה בשים לדבר האסור אבל שוכח מנער המטה והמעות נופלים והא דאמרינן דאסור לטלטלה דוקא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מותר עכ"ל נראה מדבריו דלצורך מקומו אפילו במניח שרי לטלטל להדיא ועוד דברי פירש"י ל"ש שמנערה וכו' משמע בהדיא דאשוכח קאי דביה אמרינן מנערה דאילו מניח אסור הוא לנער ול"ל דאשוכח קאי וה"ק והא דאמרינן דבשוכח מנער ואינו מטלטל להדיא דוקא לצורך גופו דסגי ליה בגיעור אבל לצורך מקומו דלא סגי ליה בגיעור מותר לטלטלה להדיא : **כתב** ר"י בחי"ג מעות שעל הכר אם חוטם שמא יגנבו כתבו המפרשים דאסור לטלטל הכר ועודן עליו וכתב עו"ש מעות בתוך הכים ושכח מע"ש מתיר כיסו ומניחו ליפול ואפילו יש בתוכו כתבי הקודש וכן אם הם בכנף תלוקו מתיר ומופלים לארץ כ"כ רמ"ה לא יאמר לנכרי להגביע מעותיו כי כל האסור לעשות אסור לאומרו לנכרי (ג) :

כתוב בת"ה שהשוכח מעות במתג המטרון דשרי לטלטלו ולהניחו על הראש כיון שאין הנעות על עיקר הכלי והכיא ראיה לדבר ומכאן יש ללמוד לשוכח מעות בכים שעושין בלידי המלבוש שנקרא פאלד"יקיר"א אם איזה תפירה לתרכה בתלבוש אלא שפיה לבד תפור בחור שבתלבוש והיא כולה תלויה דשרי לטלטל המלבוש אך ללבשו נראה שאסור שמא ישכח ויצא בו לר"ה וכעין שכתבו המפרשים בתפתח התלוי לו בחגורו כמו שכתבתי בסימן ש"ח מלאתי כתוב בשם ספר תגודה בפ"ק דביצה בצריך למקומו אגב זה מטלטלו לבסות מכאן מתירין לאדם שישכח כיסו עליו בע"ש והוא בביתו יכול לילך בחדרו במקום המוצנע ויתירנו שם עם חגורו אבל אם הוא בשוק או ברחוב שאין שם עירוב לא יביאנו בביתו אך יתיר חגורו במקום שנזכר שם ואם הם בשפת חלוקו יתיר ויניחנו ליפול ויכול לומר לנכרי לשמרם ואם יביאם לא יחוש : **כתוב** בתשב"ץ אם יש לאדם כים בקוטא שלו מתוקן כמו שעושים בצרפת הן מעור הן מבגד או אפילו מן הקוטא עצמה אסור ללבשה בשבת עכ"ל ואפשר דבשוכח בתוכה מעות היא וכמ"ש בסמוך א"ל איפשר דאפי' באין בתוכה מעות מיירי וע"פ דעת ר"ת במטה שייחדה למעות שיתבאר בסימן ש"י :

דין נר ששכחו או הניחו ע"ג טבלא כתב רבינו סימן רע"ז והוא שזה לדין מעות שעל הכר ואבן שעל פי החבית :

שי עין שתולין בה בשר או דגים מותר לטלטלו וכו' בפרק תולין (קמ :) א"ר חייא בר אמי אמר רב אמי תלא דבשרא שרי לטלטולי דכווני אסור וכתבו הרי"ף והרא"ש דכיון דאיתיה אאסחי מיניה והו"ל מוקצה מחמת מיאוס ומש"ה אסור לטלטלה **רב** לטעמיה דס"ל כרבי יהודה אבל לר"ש מוקצה מחמת מיאוס לית ליה והלכתא כוותיה ופירש הרא"ש תלא דבשרא . עץ שתולין בו בשר אבל הרמב"ם כתב בפרק כ"ו עלים שריחם רע ומאוסים ואין הבהמה אוכלתן אסור לטלטלן לפיכך תלי של דגים אסור לטלטלו ול"ל בשר מותר וזה כדברי רב וכתב ה"ה ופירשו בהלכות תלא דבשרא . העץ שתולין בו הבשר מטלטלין אותו דתורת כלי עליו דרגילות היא דכווני לא אלא כל שנשתמש בו זורקו לבין העצים ע"כ ונראה מדבריו שמוסתת ההלכה שבידו מוחלפת מנוסחת שבידינו . ורש"י פירש תלא דבשרא . בשר מליח התלוי לייבשו : שרי . דנאכל חי באומצא : דכווני . אין נאכלין חיין : **ומ"ש** דקי"ל במוקצה מחמת מיאוס כר"ש דשרי אבל במוקצה מחמת איסור כגון נר שהדליקו בו באותה שבת לא קי"ל כוותיה וכו' בסוף מסכת שבת (קנו .) איפליגו אמוראי אם הלכה כר"י דאית ליה מוקצה או כר"ש דלית ליה ואמרינן בתר הכי פליגי ביה רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת כולה הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו ר"ש מודה וכתבו הרי"ף והרא"ש וקי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל כלומר דנר שהדליק בו באותו שבת לאחר שבבה מתיר ר"ש לטלטלו כדתנן בפרק כירה (מד.) ומפרש בגמרא דלא התיר ר"ש אלא בנר זוטרא דדעתיה עילויה מבע"י שיכלה השמן ושתמש בו אבל בנר גדולה שאינה עשויה ליכבות בשבת מודה ר"ש דאסור לטלטלה דכיון דלא מסיק אדעתיה שיכבה היום אקלינהו מדעתיה וגם מודה ר"ש בצרורות ואבנים ומעות וכל דבר שאינו כלי ולא אוכל שאסור לטלטלו כיון דלא חזי למידי והדדיא אמרינן בפרק כירה (סט :) גבי מוכני סלה וכו' ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות הא אין עליה מעות שריא אע"ג דהוו עלה בין השמשות ואוקמוה כר"ש דלית ליה מוקצה אלמא דכ"ז שהמעות עליה אסור לגוררה וכ"כ שם רש"י הניח ר"ש היא ומיהו מעות לא חזו מידי ומודה ר"ש דשודן עליו אסור וכתב שם בסמוך (מה.) אהא דאמרינן אין מוקצה לר"ש בדבר הראוי לכלומר אבל בדבר שאינו ראוי אית ליה מוקצה ותו אמרינן שם (מו.) בגמרא דאמר ליה רבא לר' אויא מ"ש שרגא דנפטא שרי לטלטולי אמר הואיל וחזיא לכסויי בה מגא אלא מעתה כל צרורות שבחצר מטלטלין הואיל וחזי לכסויי

דרבי משה

(ב) כתב בא"ז אם אדם הניח דבר אסור על שלו חבירו נא אמרינן ביד דנעשה בשים לדבר האסור דאין אות אסר על של חבירו שלא מדעתו : (ג) ע"ל סימן רס"ז בתבאר : ע"ל

פרישה

(פ) **אבל** אם הניחה במזיד כו' לשון שאינו מדויק הוא הו"ל אלא אבל אם הניחה כדי שיטלם : (ו) **בענין** שאינו יכול להטות אותה במקומה מכח שצר לה המקום דא"כ קשה למה הזיזו לו להגביהה עם האבן ולטלטלה למקום אחר אלא סגי ליה בהגבהת חבית ולהעיל האבן שם במקומו אלא כ"ל כמ"ש רש"י וכ"ן שבימיהם היו חבית של חרס ואילו הניל שם האבן במקומו היה האבן טופל על החביות שבצדו ומשברה וק"ל : (ז) **ויספיק** לו פי' שאו יספיק לו : (ח) **ולא** תספיק לו פי' שאו לא תספיק לו ומיהו מ"ש רבינו וכל זה מיירי בצריך לגוף החביות לשון שאינו מדוקדק דהא גם בבא שלפני זה כתב ואם החבית בין החביות בענין שאינו כו' דשם ג"כ אינו צריך לגוף החביות ואפ"ה מטלטל כל החבית למקום אחר לכן כ"ל מ"ש ויספיק לו בהטייתו ג"כ לשון תמוה הוא וכאילו אחר וכל זה מיירי בצריך לגוף החבית ובאופן שבגי לו הטייתו כו' וק"ל

סי' שי (ח) **מותר** נעלמה. בפי' הטוש' ולא לפירש"י : **הה**

ירושה

שהוא כתב ניטל כיסוי שב קדירה כו' ולפ"ז כ"ל מ"ש וכיסה בדבר שאינו ניטל כ"ל הכיסה בעצמו היה מדבר שאינו ניטל ולא שהניח על הכיסוי דבר שאינו ניטל וכמ"ש לעיל בסיקן רע"ט :

סי' ש"י (פ) עץ שתולין בה בשר עיין בב"י ובעיני הוא דומק גדול נומר כן שנוסחא מוחלפת ביד המ"מ היה ובוה לא מוכר שום נוסחא ובגירסא בעולם בשום ספר ולא בשום אחרון שהביא לדברי הרי"ף לכן היותר נראה דמ"ש המ"מ לא בשם ההלכות כ"כ אלא בשם הרשב"א כ"כ דו"ל המ"מ שם בשום דבריו הכ"ל ע"כ כתב הרשב"א וכן עיקר והכם אף שפשט דברי המ"מ מובן דס"ק ע"כ כ"ל פי' ההלכות הכ"ל ומ"ש כתב הרשב"א קאי אדלמעה מיניה לומר שהרשב"א כתב שכן עיקר . מ"מ כדי שלא תקשה הלא בכל ספרי ההלכות לא כ"כ נראה לומר דס"ק ע"כ כתב הרשב"א הרשב"א פירש כן ולא ההלכות וכן עיקר הוא הסכמת המ"מ והשתא מ"ש דלא כתב וכתב הרשב"א בו"ן ולא הביא המ"מ ההלכות אלא

לומר

לכמוי מנא מ״ל הא איכא חורת כלי עליה הני ליכא חורת כלי עליהם וכ״כ המרדכי ברים ביצה דמודה ר״ם במוקצה דמבנים וא״כ כי אמרינן דר״ש לית ליה מוקצה סיינו לומר דמידי דמיתסר בין השמשות ואח״כ נסתלק ממנו דבר האוסרו והוא דבר שהוא עשוי שיסתלק איסורו בשבת דר״ש שרו ליה דהא לא אסח דעתיה מיניה כיון שהוא עשוי להסתלק בשבת והוא שיהיה כלי או אוכל או מידי דחזי להשתמשי ביה ולדידן כל כה״ג אסור דמגו דאתקצאי לב״ה איתקצאי לכולא יומא אבל כל שאר מוקצה מחמת איסור בין אם הוא משום דלא חזי להשמיש היתר מצד עצמו או מדבר שעליו בין אם הוא אפני שאין הורת כלי עליו ואינו אוכל מודה ר״ש דהוו מוקצה וכן לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור מחמה לגל מודה לאסור דאלת״ה קשיא הלכתא אהלכתא דקי״ל כר״ש דלית ליה מוקצה אלא בגרוגרת וצמוקים וקי״ל דכמה דבריה אסורים משום מוקצה מחמת איסור וכמו שנתבאר בסימן ש״ה הלכך

אבל במוקצה מחמת איסור כגון נר שהדליקו בה באותה שבת לא קי״ל כוותיה ואסור אפי׳ לאחר שבבה [ג] אבל בכל שאר דבר קי״ל כר״ש דלית ליה מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים שהעלם לגג ליבשן והן מסריחות קודם שיתייבשו דכיון שיודע שיסריחו ודאי הסיח דעתו מהם ועוד שדהה אותם בידים בהא מודה שאסורין אבל שאר כל דבר (ג) [ג] אפי׳ היטין שזרען ועדיין לא השרישו וביצים שנתנן תחת התרנגולת מותר לטלטלן ומוקצה מחמת חסרון כיס כגון כלים שהשובין בעיניו ומקפיד עליהם ומייחד להם מקום מודה ר״ש ואין מוקצה להצי שבת בין באיסור אבילה בין באיסור טלטול

הלכך

וכ״ש אבל במוקצה מחמת איסור וכו׳ כך כתבו הרי״ף והרא״ש בסוף פ׳ מי שהחזיק ונתבאר בסימן רע״ט: **וכ״ש** דכיון שיודע שיסריחו ודאי הסיח דעתו מהם ועוד שדהה אותם בידים נראה דהני תרתי טעמי תרוייהו לריכין דאי משום שמסריחין מסיח דעתו מהם א״כ פלעילי תמרים נמי מסיח דעתו מהם קודם שנתבשלו מאליהן בסל וקא מבעיא לן מהו לאכול מהם קודם ביטולם מי הוה כגרוגרות וצימוקים מו לא ופשטינן דלא דמי ואמאי הלא גם כפלעילי תמרים מסיח דעתו מהם כיון שלא נתבשלו כי היכא דמסיח דעתו מגרוגרות וצמוקים אלא לריך לומר דלא דמי לגרוגרות שהעלם לגג ליבשן דדחייהו בידי׳ אבל פלעילי תמרים לא דחייהו אלא אדרבה כונסן בכלים כדי שיוכשרו לאכילה והא דלא קאמר הך טעמא לחוך דדחייהו בידים דא״כ קשה חטין שזרען ובציס שנתנן תחת התרנגולת נמי דחייהו בידים ושרי לטלטלן אלא ל״ל דהני לא הסיח דעתו מהן כל זמן שלא השריש משא״כ גרוגרות וצימוקין דהן מסריחות קודם שיתייבשו דמסיח דעתו מהם וא״כ הני ב׳ טעמי תרוייהו לריכי דגם בצימוקין דהיינו משום דאיכא תרתי דחייהו בידים ולא חזי עכ״ל פרש״י ואיכא להקשות דבאן פסק רבינו דבר שהדליקו בו באותה שבת אסור אפילו לאחר שכבה דדחייה בידים ובחטין שזרען ולא השריש דדחיין נמי בידים פסק דמותר לטלטלן והתו׳ בפ׳ כירה (דף מה) בהך בעיא דחטין שזרען מי נימא דאית ליה לר״ש מוקצה כיון דדחייה בידים כתבו וז״ל ואע״ג דהר שבבה שרי ר״ש אע״ג דדחייה בידים התם שאני כיון שבבר פסק דימוי שלה אבל הכא לעולם הן דמיין כל זמן שמונחין לשם עכ״ל אלמא דגר שבבה שרי טפי מחטין שזרען וכן ראיתי שכתב מהרש״ל דנראה לו דלמאי דקי״ל בגר שבבה דלא כר״ש כ״ם בחטין שזרען דאסור לדידן ותלמודא דמסיק דחטין שזרען ליתן בהן מוקצה אליבא דר״ש קאמר דקמבעיא לן מי אית ליה לר״ש מוקצה בחטין שזרען ואסיקנא דלית ליה לר״ש מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקין אבל אין לא שרינן לא גר שבבה ולא חטין שזרעו ותרוייהו אסירי דדחייה להו בידים אבל לפעד״כ העיקר כדברי רבינו וז״ל דלא כתבו התוס׳ דר״ש אלא לאחי דקמובעיא ליה שמא חטין שזרען בקרקע אית ליה לר״ש דאסורין משום מוקצה וגר שבבה שרי ר״ש טפי כיון דפסק דיחוי שלו אבל לאחי דפשטינן דאין לו לר״ש מוקצה בשום אופן אלא בגרוגרות וצמוקים דאית בהו תרתי דחייהו בידים ולא חזו אבל חטין שזרען לא מסיח דעתו מהם כל זמן שלא נשרשו ושרו אסתא סבירא לן לדידן בגר שבבה כיון דכל זמן שהוא דולק אסח דעתיה ממנו ודחייה נמי בידים דמי לגרוגרות וצמוקים ואסור אפי׳ פסק דיחוי שלו ועוד כיון דאין בגר שבבה אלא טלטול גרידא אסח טפי דעתיה מיניה משא״כ בחטין שזרען ולא נשרשו דעתיה עליהו דמי לאכילה דשרי טפי והכי משמע להדיא בדברי הרא״ש שהביא בפסקיו בפ׳ כירה הך בעיא דחטין שזרעו ודאסיקנא דשרי אלמא דכך הלכה:

ומה

מהן כל זמן שלא השריש משא״כ גרוגרות וצימוקין דהן מסריחות קודם שיתייבשו דמסיח דעתו מהם וא״כ הני ב׳ טעמי תרוייהו לריכי וזהו שפירש״י גבי פלעילי תמרה דפשטינן דלא דמי לגרוגרות וצימוקין דהיינו משום דאיכא תרתי דחייהו בידים ולא חזי עכ״ל פרש״י ואיכא להקשות דבאן פסק רבינו דבר שהדליקו בו באותה שבת אסור אפילו לאחר שכבה דדחייה בידים ובחטין שזרען ולא השריש דדחיין נמי בידים פסק דמותר לטלטלן והתו׳ בפ׳ כירה (דף מה) בהך בעיא דחטין שזרען מי נימא דאית ליה לר״ש מוקצה כיון דדחייה בידים כתבו וז״ל ואע״ג דגר שבבה שרי ר״ש אע״ג דדחייה בידים התם שאני כיון שבבר פסק דימוי שלה אבל הכא לעולם הן דמיין כל זמן שמונחין לשם עכ״ל אלמא דגר שבבה שרי טפי מחטין שזרען וכן ראיתי שכתב מהרש״ל דנראה לו דלמאי דקי״ל בגר שבבה דלא כר״ש כ״ם בחטין שזרען דאסור לדידן ותלמודא דמסיק דחטין שזרען ליתן בהן מוקצה אליבא דר״ש קאמר דקמבעיא לן מי אית ליה לר״ש מוקצה בחטין שזרען ואסיקנא דלית ליה לר״ש מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקין אבל אין לא שרינן לא גר שבבה ולא חטין שזרעו ותרוייהו אסירי דדחייה להו בידים אבל לפעד״כ העיקר כדברי רבינו וז״ל דלא כתבו התוס׳ דר״ש לית ליה מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים אבל לגר שבבה אפילו לאחי דקמובעיא ליה שמא חטין שזרען בקרקע אית ליה לר״ש דאסורין משום מוקצה וגר שבבה שרי ר״ש טפי כיון דפסק דיחוי שלו אבל לאחי דפשטינן דאין לו לר״ש מוקצה בשום אופן אלא בגרוגרות וצמוקים דאית בהו תרתי דחייהו בידים ולא חזו אבל חטין שזרען לא מסיח דעתו מהם כל זמן שלא נשרשו ושרו אסתא סבירא לן לדידן בגר שבבה כיון דכל זמן שהוא דולק אסח דעתיה ממנו ודחייה נמי בידים דמי לגרוגרות וצמוקים ואסור אפי׳ פסק דיחוי שלו ועוד כיון דאין בגר שבבה אלא טלטול גרידא אסח טפי דעתיה מיניה משא״כ בחטין שזרען ולא נשרשו דעתיה עליהו דמי לאכילה דשרי טפי והכי משמע להדיא בדברי הרא״ש שהביא בפסקיו בפ׳ כירה הך בעיא דחטין שזרעו ודאסיקנא דשרי אלמא דכך הלכה:

ומה

(ג) אפי׳ חטין שזרען כל״ל דר״ל שעכשיו בשבת הם חטין שזרען הם לפנינו שהוליאן מכרי או הרוש או בחוט אופן שיהיה דשא ולאי אסור ליטלא מסקרקע דבר שמרא בו וכמ״ש ב״י בס״ס שי״א בד״ה וכן לטן שעמן כו׳ עד וכתבו התוס׳ ור״ן כו׳ עד ודוקא נקט שעמן אבל במתכון לוריעה מישם משום איסור שבת ע״כ ע״ש • ולא״ה שרש״י כתב בגמ׳ דף מ״ב ע״א בלאיבעיא מזיין שזרען לר״ם מהו ז״ל שזרען בקרקע ועדיין לא השריש מהו ללקוט ולאכול עכ״ל משמע דלקטן ממקום הרישה מ״מ לפמ״ם התוס׳ והר״ן כ״ל א״א לפרש כן ואף שהתוס׳ ג״כ כתבם שם בלאיבעיא שאיבעיא ליה מפני שמיטין הללו לעולם הן דמיין כל זמן שמונחים שם משא״כ בגר שבבה י״ל דהא בגין השמשות אתקלאי דעתו מהן כיון שהן דמיין לעולם כל זמן שהן מונחים שם ולא עלתה על דעתו שיוחרם הרוש ויוליאן מהקרקע. א״כ מ״ם בגמרא דחטין שזרען מותר ל״ל דלית בהו משום איסור מוקצה ולא מיירי מהשם איסור תלישה ומ״ם התוס׳ דאם כתבוין לוריעה יש לאשם הייט משום איסור תלישה וק״ל ועיין בדרישה:

הגר

פרישה

לגר שהשם פירשו תנא שר״ל אין שתולין בה בשר ולאפוקי מפירש״י והרמב״ם ומשם והלאה מפרש כפי׳ הרשב״א. ודע לפי׳ זה שכתב בשם הרשב״א כתבו ג״כ התוס׳ פ׳ תולין דף קל״ט ע״ש שכ״כ בשם רבי ולפי זה פירש״י ג״כ כפי׳ הריא״ש. וב״י אפשר לאשתמיטתיה לדברי התוס׳ מנגד עינו

משום שהוא נהפך בדף שלפני דין תלא דהוא בדף ק״מ ע״ב ע״ש:

[ג] אבל בכל שאר דברים קי״ל כר״ש דלית ליה מוקצה כו׳ ע׳ בב״י שכתב וסוכיא דר״ם גופא מוקה באיסור מחמת מוקצה דאסור לטלטלו בין שהוא לא מזי לטלטלו מצד עצמו או מצד דבר שצלון בין מפני שאין תורת כלי עליו ואינו אוכל וכן לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור מחמת לגל שלא לצורך גופו ומקומו מודה ר״ש דאסור וכי אמרינן דר״ש לית ליה מוקצה היינו דוקא כגון גר קטן שהולך בחוצה שבת וכבה דלדידן אסור לטלטל לאתקלאי לבין השמשות אתקלאי לכולא יומא ור״ש מתיר בזה והדומה לו דומיא שנשתלק איסורו ממנו שרי כבה וכוא עשוי לאסתלק ובבין השמשות יש שיכבה ויסתלק איסורו ממנו והוא כלי ס״ל לר״ש בכה״ג ולאי לא סילק דעתו ממנו ומותר לטלטלו כל״ל דאל״כ קשה הילכתא אהלכתא דקי״ל כר״ש לית ליה מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים וקי״ל דכמה דבריה אסורים משום מוקצה מחמת איסור וכמ״ם בסימן ש״ה אלא ע״כ כ״ל דר״ש מודה במוקצה מחמת איסור מון מגר שבבה והדומה לו דבר שנשתלק איסורו ורבינו ג״כ כתבו ז״ל אבל בכל שאר דברים קי״ל כר״ש לית ליה מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים הא לפמ״ם חיית ליה ג״כ שאר מוקצה מחמת איסור. וכ״ל דס״ל לית ליה מוקצה דיהיה אסור אפילו לצורך גופו ומקומו אלא בגרוגרות וצמוקים אבל כל שאר מוקצה מחמת איסור והוא דבר אוכל דומיא דגרוגרות או כלי שאתו לטלטלו לצורך גופו ומקומו כמ״ם בסי׳ ש״ם ורבינו שתמיל גם כן בזה במ״ם אבל במוקצה מחמת איסור כגון גר שהדליקו בה לא קי״ל כוותיה ור״ל שהוא מתירו בכל ענין לעלויי אפילו מחמת לגל ונסתלק ממנו איסורו הו״ל דאסור לאתקלאי לצורך גופו ומקומו ובמוקצה מחמת איסור אפילו לטלטלו מחמת לגל הוא ס״ל לית עליו שום מוקצה וזהוא בדברים שאם מוקצה עליו כגון דברים שמלאכתן לאיסור בזה יש מילוק דלצורך גופו ומקומו מותר ומחמת לגל אסור אפילו לר״ש וכי״ כתב הרמב״ם פי׳ הא דאמרו דר״ש לית לה מוקצה אלא בגרוגרות כו׳ ר״ל בגרוגרות כו׳ ר״ל בגרוגרות ובמוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים הא לפמ״ם נתיישבו דברי רבינו יפה וזו״ק:

[ד] אפילו חטין שזרען ועדיין לא השרישו כו׳ ז״ל מ״ו לא אוכל לבין הלא מסקינן שם בפרק כירה דף מ״ב ע״ב לגדיא דזוקא לר״ש הוא דאמרינן הכי אבל לפנין פסק הלכה מאמר דלא קי״ל כר״ם אפילו בגר שהדליקו בה באותה שבת מאמר דאסור כ״ש מיהוא שזרען ובציס כו׳ דאסור שם שזהו משב״ מאמר לאסור לגדיא שם לגדיא דאסור לגדיא בגר שהדליקו בה מ״ם ע״ב לגדיא דזוקא לר״ש ופשיטא דלר״ש אינם אסורים הם לגדיא שפיר אסורים דהוא דמיון בגדיים כדמשמע בתוס׳ ע״ל לדברי הם מ״ם ע״א מיבעיא בגמרא ז״ל בעא מיניה רב אחא בר יעקב בקרקע ובציס שתמת תרנגולת ובציס שהם אם לית ליה לר״ש מוקצה דאסור לגדיא בגדיים כיון דאיכא לגדיא לר״ש מ״ל אין מוקצה מ״ז ל״ש מ״ל אין מוקצה לר״ש כו׳ ר״ל דאיכא לגדיא לר״ש מ״ב שבר שבבה שרי ר״ם מ״ב דגדיים בגדיים דבשם שאני • יש דפקח דיסוי שלא אבל הכא לעולם הן דמיין כל זמן שמונחים שם עכ״ל כתוס׳ ומה שיש מ״ו כיון שהן דמיין יותר מגר שבבה מפ״ם כו׳ ל״ל למיסרן. והאמר שהביא לגדיא

דרישה

ליטר שהם פירשו תנא שר״ל אין שתולין בה בשר ולאפוקי מפירש״י והרמב״ם ומשם והלאה מפרש כפי׳ הרשב״א. ודע לפי׳ זה שכתב בשם הרשב״א כתבו ג״כ התוס׳ פ׳ תולין דף קל״ט ע״ש שכ״כ בשם רבי ולפי זה פירש״י ג״כ כפי׳ הריא״ש. וב״י אפשר לאשתמיטתיה לדברי התוס׳ מנגד עינו

משום שהוא נהפך בדף שלפני דין תלא דהוא בדף ק״מ ע״ב ע״ש:

[ג] אבל בכל שאר דברים קי״ל כר״ש דלית ליה מוקצה כו׳ ע׳ בב״י שכתב וסוכיא דר״ם גופא מוקה באיסור מחמת מוקצה דאסור לטלטלו בין שהוא לא מזי לטלטלו מצד עצמו או מצד דבר שצלון בין מפני שאין תורת כלי עליו ואינו אוכל וכן לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור מחמת לגל שלא לצורך גופו ומקומו מודה ר״ש דאסור וכי אמרינן דר״ש לית ליה מוקצה היינו דוקא כגון גר קטן שהולך בחוצה שבת וכבה דלדידן אסור לטלטל לאתקלאי לבין השמשות אתקלאי לכולא יומא ור״ש מתיר בזה והדומה לו דומיא שנשתלק איסורו ממנו שרי כבה וכוא עשוי לאסתלק ובבין השמשות יש שיכבה ויסתלק איסורו ממנו והוא כלי ס״ל לר״ש בכה״ג ולאי לא סילק דעתו ממנו ומותר לטלטלו כל״ל דאל״כ קשה הילכתא אהלכתא דקי״ל כר״ש לית ליה מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים וקי״ל דכמה דבריה אסורים משום מוקצה מחמת

איסור וכמ״ם בסימן ש״ם אלא ע״כ כ״ל דר״ש מודה במוקצה מחמת איסור מון מגר שבבה והדומה לו דבר שנשתלק איסורו ורבינו ג״כ כתבו ז״ל אבל בכל שאר דברים קי״ל כר״ש לית ליה מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים הא לפמ״ם חיית ליה ג״כ שאר מוקצה מחמת איסור. וכ״ל דס״ל לית ליה מוקצה דיהיה אסור אפילו לצורך גופו ומקומו אלא בגרוגרות וצמוקים אבל כל שאר מוקצה מחמת איסור והוא דבר אוכל דומיא דגרוגרות או כלי שאתו לטלטלו לצורך גופו ומקומו כמ״ם בסי׳ ש״ם ורבינו שתמיל גם כן בזה במ״ם אבל במוקצה מחמת איסור כגון גר שהדליקו בה לא קי״ל כוותיה ור״ל שהוא מתירו בכל ענין לעלויי אפילו מחמת לגל ונסתלק ממנו איסורו הו״ל דאסור לאתקלאי לצורך גופו ומקומו ובמוקצה מחמת איסור אפילו לטלטלו מחמת לגל הוא ס״ל לית עליו שום מוקצה והוא בדברים שאם מוקצה עליו כגון דברים שמלאכתן לאיסור בזה יש מילוק דלצורך גופו ומקומו מותר ומחמת לגל אסור אפילו לר״ש וכי״ כתב הרמב״ם פי׳ הא דאמרו דר״ש לית לה מוקצה אלא בגרוגרות כו׳ ר״ל בגרוגרות כו׳ ר״ל בגרוגרות ובמוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים הא לפמ״ם נתיישבו דברי רבינו יפה וזו״ק:

[ד] אפילו חטין שזרען ועדיין לא השרישו כו׳ ז״ל מ״ו לא אוכל לבין הלא מסקינן שם בפרק כירה דף מ״ב ע״ב לגדיא דזוקא לר״ש הוא דאמרינן הכי אבל לפנין פסק הלכה מאמר דלא קי״ל כר״ם אפילו בגר שהדליקו בה באותה שבת מאמר דאסור כ״ש מיהוא שזרען ובציס כו׳ דאסור שם שזהו משב״ מאמר לאסור לגדיא בגדיים כדמשמע בתוס׳ ע״ל לדברי הם מ״ם ע״א מיבעיא בגמרא ז״ל בעא מיניה רב אחא בר יעקב בקרקע ובציס שתמת תרנגולת ובציס שהם אם לית ליה לר״ש מוקצה דאסור לגדיא בגדיים כיון דאיכא לגדיא לר״ש מ״ל אין מוקצה מ״ז ל״ש מ״ל אין מוקצה לר״ש כו׳ ר״ל דאיכא לגדיא לר״ש מ״ב שבר שבבה שרי ר״ם מ״ב דגדיים בגדיים דבשם שאני • יש דפקח דיסוי שלא אבל הכא לעולם הן דמיין כל זמן שמונחים שם עכ״ל כתוס׳ ומה שיש מ״ו כיון שהן דמיין יותר מגר שבבה מפ״ם כו׳ ל״ל למיסרן. והאמר שהביא לגדיא

ואם יש עליו דבר האסור ודבר המותר וכו' איכא להקשות דבכללה מלאה פירות והאבן בתוכה דהו"ל דבר המותר ודבר האסור ואפ"ה כתב רבינו דאם הם פירות שאינן נפסדין לדריך לגערם כדי שיגער גם האבן ולא יטלנה עמה והכא מתיר בסתם ואף על פי דהרא"ש בתשובה כתב דבאפר נמי אי אפשר דשדי ליה מכגונא ואח"כ ליטול האפר ולהניח שברי עצים ופחמים קטנים דא"א ליטול האפר מבלעדם והביאו ב"י דאכתי בדברי רבינו קשה דמתיר בסתם בכל דבר והו"ל לחלק ולפרש דדוקא בדאי אפשר להשליך האיסור לחוץ אבל בדאפשר צריך לגערו לאיסור ולהשליכו לחוץ ולכן נראה לפע"ד דדוקא באבן דלא חשיב כלום אמרינן דאין לטלטלו עם הפירות לכתחלה היכא דאפשר לגערו ולהשליכו לחוץ אבל שאר דבר איסור כגון מחתה שיש עליה אפר שהוא מותר ושברי עצים אף ע"פ דאפר חשיב טפי משברי עצים מ"מ גם שברי עצים הם חשובים דראויין להסקה ולא החמירו עליו לגערן ולהשליכן כיון דאית בהו הפסד ממון דכשמשליכן לחוץ ילכו לאיבוד הלכך לא החמירו עליו כיון דמדינא ליכא איסורא וה"ה כל כיוצא בזה היכא דאיכא בדבר האיסור הפסד ממון לא החמירו עליו להשליכו לאיבוד משא"כ אבן דלא חשיב כלל החמירו עליו להשליכו וכ"כ התוס' בפרק כירה (דף מז) בד"ה אע"ג גראה לר"ת דשברי עצים חשובים טפי מאבן שבכללה וכו' וע"ל בסי' של"ד ס"ח: מת

גרסינן תו בפרק אין נדין (כג:) מוקלה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר כלומר גרוגרות ומוקים שהיו מוקצים מחמת שלא נתייבשו כל שיבשו כל בין השמשות אע"פ שלא ידע באותה שעה שיבשו אלא שנודע לו לאחר מכן מותר ולא אמרינן כיון שהיה סבור בה"ש שלא יבשו עדיין הרי הוקלה לו באותה שעה ואתקנו לכולי יומא דליתא: ואמרינן נמי בגמרא דמוקלה דחזי ולא חזי דאיכא מינסי דאכלי ליה ואיכא מינסי דלא אכלי ליה דאי אזמניה נפק ליה מתורת מוקלה ואי לא לא וכתב הר"ן ז"ל ע"ז ואע"ב דבירושלמי ריש ביצה קאמר בפשיטות דמוקלה שיבש ואין בעליה מכירין בו אסור נקטינן כתלמודא דידן:

כתוב בא"ח דדבריה שאינם ראויים והזמינם אין מועיל בהם הזמנה כתב הכלבו בסימן נ"ח כל דבר שגמרו בידי אדם אינו מוקלה ואית דבעי למימר שאלו התמרים שנותנין עליהם מים בגיגית בע"ש או בעד י"ט ודחו ע"י זה מיד או חזו להו בתר הכי בליל שבת אי בליל יום טוב שלקחו טעם היין מותר לשתותן ביום שגמרו בידי אדם אם שהו כפי הצורך ע"כ ודבריו תמוהים דהא אמרינן בגמרא פרק כירה (מה.) דשאר פירות בר מגרוגרות ומוקים ליתא בהו מוקלה וא"כ למה הוצרך ליתן טעם מפני שגמרו בידי אדם ועוד דהני ודאי לא הוי גמרו בידי אדם: **כתב** עוד הכלבו בסי' נ"ח אין דין הכנה לנכרי להכין שאם היו לו תמרים דעסקא או גרוגרות ומוקים ועז לחלבה הכל מותר וא"ל הכנה וכ"כ הר"ן בס"פ כל כתבי אמתני' דעשה כבש לירד בו ירד אחריו ישראל ותמרי דעיסקא כדי נסבה דהא אפילו בשל ישראל לא הוי מוקלה כמו שנתבאר: **כל** דבר שאסור לטלטלו אסור ליתן תחתיו כלי וכו' בפרק כירה (מב:) א"ר חסדא אף על פי שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה אבל כופה עליה הרי"ף והרא"ש כרב חסדא וכ"פ הרמב"ם בפרק כ"ה וכ"כ הר"ן בפרק מי שהחשיך לאפוקי ממ"ש דקי"ל כר' יצחק ובטעמיה דר"ח איפליגו רבא ורב יוסף וכתבו הפוסקים הנזכרים כדברי רב יוסף דאמר דטעמיה משום דכשנותן כלי לקבל ביצתה מבטלו מהיכנו שהרי אוסר לטלטל הכלי מפני הביצה שבתוכו אבל כשכופה עליה כלי אינו מבטלו שאם יחפוץ יטלנו וא"ת א"כ למה שנינו כופין הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו בו כמו שכתב רבינו בסימן ש"ח שהרי אפרוחים דבר שאסור לטלטלן הוא כמו שנתבאר שם כבר תירצו בגמרא פרק כירה דכיון דכשירדו מעליו מותר לטלטלן לא חשיב מבטל כלי מהיכנו כלומר וכיון שהאפרוחים עשויים לירד שרי ולא דמי לביצה שאינה עשויה לזזו ממקומה ומיהו אם היו האפרוחים על הסל כל בה"ש אע"פ שירדו אח"כ אסור לטלטלו דמגו דאתקנאי לבה"ש אתקנאי לכולי יומא הכי אמרינן בפ' כירה: **ומ"ש** רבינו ובלבד שלא יגע בו ירושלמי כתבו הרא"ש בפ"ק דביצה ובלבד שלא יהא הכלי נוגע בביצה והראב"ד כתב כן בהשגות פכ"ה וכתב עליו ה"ה וז"ל לא ידעתי טעם וכי המוקלה והנולד אסור ליגע בהם כל שאינו מנענען הא ודאי לא ואפשר שמא יגענע הביצה ע"י הכלי ובת"ה סי' ס"ז כ' דדוחק לומר כן אלא נראה לחלק דהתם כיון דהנחת הכלי על הביצה היא לצורך הביצה הוי דבר המוקלה ולכך אסור ליגע בו אבל כשהנחה והתשמיש אינו אלא לצורך דבר שאינו מוקלה כי נגע ע"י הנחה במוקלה שרי: **דבר** שמותר לטלטלו והניח עליו מבע"י דבר האסור וכו' זה מתבאר מדין אבן שע"פ חבית ומעות שעל הכר שבסימן ש"ט ומדין מטה שיש עליה מעות: **הלכך** מטה שיש עליה מעות וכו' בפרק כירה (מד:) א"ר יהודה א"ר מטה שייחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה לא ייחדה למעות יש עליה מעות אסור לטלטלה והוא שלא הוי עליה כל בה"ש ופירש"י הניח עליה מעות אפילו בחול הרי הוקלה לאיסור ואסור לטלטל ואפילו נסתלקו המעות מבע"י ולא דמי לגר של מתכת דשרי רבי יהודה דהתם בלא ייחדו. לא ייחדו למעות אין עליה מעות בשבת מותר לטלטלה אע"ג דהניח עליה מעות בחול והוא שנסתלק מבע"י ולא הוי עליה כל בה"ש אבל אם הוי עליה כל בה"ש אתקנאי לכולי יומא וכתבו התוספת יש עליה מעות אסור לטלטלה ע"כ במניח מאירי דבשבת תנן פרק נוטל מגער את הכר והן נוכלות ובמניח בשבת מאירי דבהניח מבע"י והוי עליה בה"ש אפי' אין עליה מעות אסור לטלטלה כדקאמר בפיסא דמילתיה וקשה דאיך יכול להיות שמניח לדעת בשבת י"ל כגון שהניח בכרי או תיבוק לדעת ישראל: והרי"ף כתב דלא שאני בין ייחדה ללא ייחדה דבכל גווני אם אין עליה מותר לטלטלה והוא שלא הוי כל בה"ש ולא כר"י אמר רב דמפליג בין ייחדה ללא ייחדה וכתב הר"ן דטעמו משום דרב לטעמיה דס"ל כר' יהודה דאית ליה מוקלה אבל לדידן דקי"ל כר"ש אפילו ייחדה נמי שרי וכ"כ הרא"ש לדעת הרי"ף וכתב עוד שר"ת סובר דמודה ר"ש במטה שייחדה למעות וגם הניח עליה מעות שאפילו שלקן מבעוד יום אסור משום דאדם קפיד עליה ומייחד לה מקום ומשמע שדינו כדין כלי שמלאכתו לאיסור שנתבאר בסימן ש"ח דלצורך גופו או לצורך מקומו מותר ואם"כ לא אסר ר"ת אלא לטלטלו מחמה לצל אבל לצורך גופו או לצורך מקומו שרי והוא שאין עליה מעות כ"כ בהג"א ודעת הרמב"ם נראה שהוא כדעת הרי"ף שלא חילק בין ייחדה למעות ללא ייחדה וכתב ר"י בחי"ג שכן עיקר ולדברי כולם היכא דהיו עליה מעות כל בה"ש ואח"כ נטלו היינו דומיא דגר שכבה וכבר כתבתי בסי' רע"ט שדעת כל הפוסקים שאפילו לצורך גופו ולצורך מקומו אסור לטלטלו ולא כהג"א שהתירו כל צורך גופו ולצורך מקומו: **ואם** יש עליו דבר האסור ודבר המותר כגון מחתה שיש עליה אפר וכו' בס"פ כירה (מז.) אמר רבא כי הוינן בי ר"נ הוה מטלטלין כגונא אגב קיטמיה ואע"ג דאיכא עליו שברי כלים פירש"י כגון רבותא ואע"ג דאיכא עליה שברי כלים דהוי כבלבלה של פירות והאבן בתוכה וכן פי' התוס' והרא"ש וכן פי' ה"ה בפ' כ"ו: **וכתב** הרא"ש בתשובה דטעמא משום דלא אפשר למינקט קיטמא לחודיה אפי' אי שדי ליה מכגונא ומשמע דטעמא משום דשברי עצים היינו שברים או פחמין קטנים שא"א ליטול האפר מבלעדם ונראה מדבריו שם דלא שרי לטלטולי כגונא אגב קיטמיה אלא בצריך לאפר או למקום הכגונא אבל אם א"א אלא לגוף הכגונא יגער האפר ושברי

רבי משה

שי (א) ע"ל סוף סימן שי"א אי אמרינן באוכלים נעשה בסיס לדבר האיסור

וב"ח

דרישה

לאבעיא זו כתב מ"ו שלא הביאו לגמור ממני שמותר אלא אדרבה ללמוד ממנה דאפי' לר"ש אבלבה על דעת הגמרא שמודה במוקצה גדול כזה דהמיים בידים מותר וא"כ ממילא נשמע ממנו דלדידן דאסרינן בגר שבבה מכ"ש דאסרינן במוקצה גדול כזה. כן דעת מ"ו אבל במאמת הוא בוקק גדול לפרש דעת הרא"ש כן לכן נראה דלק"מ דהא דקי"ל כר"ש דאין מוקצה אלא בגרוגרות ומוקים היינו משום דאיכא תרתי דלהיות בידים וג"כ נתקלקלו והסיח דעתו מהן וכמ"ש רבינו ז"מ דמכח דהיות בידים לחוד לא היה אסור וה"ה בחטין שורען דאין כאן אלא מוקצה דהיות בידים דאינו אסור והא דאסרינן בגר שבבה ה"ש משום דאתקלאי בבין השמשות בתיסור דאורייתא שסיח דולק וא"א לטלטלו שמא יכבו משא"כ בחטין שורען ולא נשרשו בדיין שאין שם מוקצה מחמת איסור דאורייתא. וק"ל וזה נלע"ד ברור:

[ו] אבל ר"ת אוסר היכא שיחה סיחה כו' אע"פ שסלקן ז"ל רמ"א לכן אסור לטלטל כיס של מעות אע"פ שהוציא המעות ממנו מבע"י אא"כ עשה בו מעשה שפתחו מלמטה וסלקן מן סיחה וכן נוהגין ומיהו לצורך גופו או לצורך מקומו מותר וכן בכיס הפתיר בבגד הומיל ועיקר הבגד עומד ללבוש אם הוציא המעות משם מותר ללבוש הבגד הכיס בטל אצלו אבל אם שכח בו מעות מותר לטלטל הבגד דל"א הכל בגד נעשה בסיס למעות הומיל ואין המעות על עיקר הבגד אבל אין לוקחו בשבת דמיישינן שמא יצא בו כדלעיל סי' ש"מ וע"ל סי' רס"ו אם שכח כיסו אצלו בשבת אם דינו עכ"ל ונמ"ש מזה בשם הרשב"ץ סוף סי' ש"ב. כתב ב"י כתב המרדכי ברים ביצה כו' עד ואני תמה על המתירים וגם על מ"ש אין זה נכון כו' ע"ש ובאמת יש לתמוה על תמיהתו דאף דאסרו בגר שבבה משום מוקצה מ"מ במידי דקשה עליו לסובלו דומיא דגרף של רעי ואני מותר לטלטלו ולהוציאו ולהסיר לעברו מעליו אלא שכתב שם המרדכי דאין כל אדם יכול לומר אסטנים אני ואין דעתי סובלתו ולולי זה פשיטא דמותר וזה כתב בא"מ כו' כתב הכלבו בסי' כ"ח כו' עד ודבריו תמוהין כו' ולע"ד אין כאן מקום לתמוה עליו כי כ"ל דהכי פירוש דברי הכלבו ואית דבעי למימר שאלה התמרים שנותנים עליהם מים בגיגית בע"ש כו' ר"ל נותנים מים על התמרים וטעם התמרים נכנס במים ונקלף יין תמרים ומיד שנתן מים על התמרים ראויים לאכילה דוגמא למ"ש רש"י על דבר שחוי ומידחי דהיינו פירות שנאלו עליהן מים שנכנסו מאכילתן עד שיחזרו ונתיבשו וקמ"ל המרדכי דאף שבכניסת שבת כלום הפירות מלאכלן ועדיין לא נכנס הטעם בהמים להיות משקה מ"מ לאסר שנכנס בו הטעם שב לאיות מותר לשתותו אפי' בלותי שבת מפני שזה מיקרי גמרו בידי אדם שכן דרכם תמיד וה"ג ומותר לשתותן בו"ו וא"כ הוא פירושו ולית כאן מקום לקושיות ב"י דמ"ש בפרק כירה דאמר פירות לית בים מוקצה ס"ק בדפרישית שם דאמר פירות לא אדם לגמרי דגם קודם שנגמר יבישתן רחוים לאכול אלא שמותנים עליהם מים שכן דומין לגרוגרות ולאמר פירות כשירד עליהם הגשם שנדמו לגמרי עד שיתייבשו וק"ל. עוד שם כתב ב"י ז"ל כתב עוד הכלבו בסי' כ"ח אין דין הכנה לנכרי להכין שאם היו לו תמרי דעיסקא או גרוגרות ומוקים ועז לחלבה הכל מותר כו' עד ותמרי דעיסקא כדי נסבה דהא אפילו בשל ישראל לא הוי מוקצה עכ"ל ב"י. ולענ"ד לייעד דס"ל דתמרי דעיסקא דינו כדין אוכל של תבואה וכבר כתבתי בדברי רבינו לקמן סי' של"ב דאוכל של תבואה אסור אם לא לצורך מלוה וכמ"ש ב"י לעצמו לעיל מוס. אלא אי קשיא הא קשיא דכאן כתב הכלבו דאמי גרוגרות ומוקים של כרי א"ל הכנה ולעיל ס"ם כתב ב"י בשם הכלבו ז"ל והכלבו כתב שי"מ הירושלמי אין הכן לא"י א"ל שיכין לישראל כו' עד ומיהו פירות דכ"ע מקני מדעתייהו כגון בגרוגרות ומוקים צריכין הכנה ואפילו אם הן ביד נכרי עכ"ל ממלא דדברי הכלבו בגרוגרות דא"י סתרי אסדדי ודוחק לומר דבשם ר"א כ"כ ולא ס"ל ונראה דיש לחלק בין איסור אכילה דבוה אוסר הכלבו ובין איסורי טילטול דבוה אינו הכלבו הכא ומתיר בשל נכרי ודו"ק:

[ז] אבל ר"ת אוסר היכא שיחה סיחה והניח עליה מבע"י אע"פ שסלק עיין בתשו"ר יב"י הביאו דס"ל משום דאדם קפיד עליהם ומיומד לבו מקוס וכתב ב"י שזינו כדין כלי שמלאכתו למיסור דלצורך גופו ומקומו מותר כו' ולכאורה היה נלע"ד שדעת ר"ת לדמותו ולמוקצה ממש מסתברא כיון דאסור אפי' לצורך גופו ומקומו כיון דמקפיד עליה ומס"ע נוהגין אבל שלא לטלטל כיסין שלנו כלל אפילו להניח לתוכן דבר שהיא לצורך גופו ומה שהביא ב"י דאיתא הסג"א אין דאיתא דהג"א מתיר אפי' בגר שבבה לצורך גופו וכמ"ש הב"י בשמו מוך אמר זה ואמן לא קי"ל כוותיה ונראה לחלק דלא דמי משם שיהיה למעות והסיר ממנה דתיהיה המעות לדבר מוקצה ואיסור ובין אבן שע"פ הבנים דלכ"ע אם אסור מבע"י ולבעל הבתרומה אינו דעתו לסיר בשבת מותר לטלטל הבנים דשאני הכם הבנים לא נתיישב אבל אם הבנים מדרבנן אבל אם הבנים דבין הבנים לא נתיישב אבל אם הבנים דבין הבנים לא נתיישב אבל אם הבנים דבין הבנים לא נתיישב

ושברי העצים במקומם ויטול הכנוגא ולא יטלטלנה כמות שהיא: **ומ"ש** רבינו וכגון שדבר המותר חשוב מדבר האסור כ"ל שלמד כן מדאמרינן בגמר' שם מיתיבי ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטל אמר אביי בגלילה שנו דפירש"י בגלילה. שהשובים להם שברי פתילה שאין בגד פשתן מצויין להם הלכך לא בטלי ונעשה נר בשים להם וכתבו התוס' דאין נראה לר"ת אלא ה"פ בגלילה שנו שהיה להם רוב שמן ולהכי לא בטלי שברי פתילה אגב שמן עכ"ל ודברי רבינו כפר"ת. והר"ן כתב פי' אחר בשם הרמב"ן שאפילו באפר שאינו ראוי שרי וה"ק מטלטלין כנוגא אגב קיטמיה כלומר שאע"פ שהאפר אינו ראוי ואינה נמי בתוך הכנוגא ד"א שאינו ראוי לטלטל דהיינו שברי עצים אפ"ה כיון שהמתה מותרת לטלטלה מפני שהיא ראויה לתשמיש אין אוסרין אותה מפני אפר ושברי עצים שבה משום דהנהו מילי טפלים הם לכלי ובטלו אגבה ולא הויא מחתה לדידהו בשים לדבר האסור וכתב עליו הר"ן ולא כ"ל שיהא דעת הרי"ף כן לדידן דלא קי"ל כר"ש במוקלה מחמת איסור לא משכחת נה שיהא האפר דבר שאינו ניטל ותהיה הכנוגא מותרת אלא כשהסיקו נכרי בשבת דלא אתקנאי בה"ש א"נ באפר שהוסק מע"ש אלא שאינו ראוי לטלטלו מפני שנפלו עליו מים וכיוצא בו וכל כיוצא בזה הו"ל להרי"ף לפרש עכ"ל: והרמב"ם כתב בפכ"ו וז"ל מטלטלין כנוגא מפני אפרו אף על פי שיש עליו שברי עצים מפני שהוא כנרף של רשי ונדחק ה"ה בפי' ההלכה לדעתו: **כתוב** בהגהות פ' כ"ו דמדמטלטלין כנוגא אגב קיטמיה הכיא הר"ם ראיה דתיבה שיש בה אוכלין ומעות אם המעות אינם עיקר מותר לטלטל התיבה ותיבה שיש בה מעות בלא א' מותר להשתמש בה עכ"ל וא"ל דאוכלין ל"ד דה"ה לכל דבר המותר לטלטל וז"ל הרשב"א בתשובה שק שיש בו כיס מעות שרי לטלטל בשבת כמו כנוגא אגב קיטמיה וכו' אבל הניחו ביום השבת כדי לטלטל לכיס אסור אפי' להגיל מן הדליקה או מן המלכות או מן הגנבים כדמוכח בפ' נוטל עכ"ל כתבו הגהות בפכ"ה שאותם אזורין שעשויין בראשם כמין כיסים ומיוחדים למעות והניח בהם מעות אע"פ שהוציאן לפני השבת נראה לראב"ן דאסור לטלטלם דהוי כמטה שייחדה למעות ואם עשה בו מעשה שפתחו מלמטה וסלקו מייחוד מעות מותר לטלטלו ע"כ ופשוט שזה ע"פ דעת ר"ת דלשאר פוסקים אפי' יחדם למעות נמי כל שאין עליה מעות וגם לא היו עליה שרי לטלטולה וכמו שנתבאר כתב הר"ן בר"פ מי שהחשיך גבי הא דא"ר הונא היתה בהמתו טעונה כלי וכוכיא דע"כ לא שרי ר"ש בשרגא דנפטא אלא משום דחזי לכסויי בה מנא אבל מידי דלא חזי לכסויי ביה מנא כי קרני דאומנא משום דאי נפלי מיתברי אסור לטלטלינהו: אם מותר לכסות פירות או לבנים בכלים מפני הדלף כתב רבינו בסי' של"ח ובסי' תקכ"א. אם מותר ליתן כלי תחת הדלף כתב רבינו ג"כ שם. כתב שבלי הלקט בשם רב למח גאון מטר היורד בשבת ובי"ט אע"ג דמאתמול לא היו עצים מותר לרחון ולשתות מהם דאסיקנא (עירובין מו:) מייא בעצים מינד ניידי ולא הוי מוקצה השתא דאתית להכי מיס דאוקיינוס מינד ניידי ושרו תניא נמי הכי נהרות המושכין ומעיינות הנובעים הרי הם כרגלי כל אדם עכ"ל:

(ז) ויש עליה גם שברי עצים שאסור לטלטלן מותר וכגון שדבר המותר חשוב מדבר האסור אבל אם דבר האסור חשוב יותר מדבר המותר בטל אצלו ואסור לטלטלו:

שיא מת שמוטל במקום שירא עליו מפני הדליקה (א) רש"י מתיר לטלטלו טלטול גמור ולרב אלפס דווקא (ב) טלטול מן הצד וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לדעת רש"י (ג) ואם הוא מוטל בחמה (ד) או בבזיון כגון שהוא מסריח (ה) אם יש לו כבר או תינוק מניחו עליו ומטלטלו על ידו אפי' מרה"י לכרמלית והרמב"ן ז"ל כתב שמוטב להוציאו לכרמלית (ו) בלא כבר ותינוק מעל ידם כדי למעט ההוצאה שלא אמרו ע"י כבר ותינוק אלא ברה"י מחמה לצל

שיא מת שמוטל במקום שירא עליו מפני הדליקה וכו' בפ' כירה (מג:) אין מטילין את המת מפני הדליקה א"ר יהודה בן לקיש שמעתי שמטילין את המת מפני הדליקה ופסק שם ר"י הלכה כר' יהודה בן לקיש וגראה מדברי הרי"ף דלא שרי רבי יהודה בן לקיש אלא בטלטול מן הצד דוקא וכתבו הרא"ש והר"ן שכן דעת הר"י אבל מדברי רש"י נראה דאפילו להדיא נמי מטלטלין ליה (א) וכ"כ מדברי הרמב"ם פכ"ו ולזה נוטה דעת הר"ן וכן דעת הרא"ש אלא שנראה מדבריו דה"מ כשאין לו אלא מטה אחת אבל אם יש לו ב' מטות הופכו ממטה למטה ולא יטלטלנו להדיא והרמב"ם כתב בפכ"ו שאם יש כבר או תינוק מטלטלו על ידיהם ונראה מדבריהם דכל היכא דאפשר לטלטל המת שלא באיסור כגון ע"י כבר או תינוק או בטלטול מן הצד אין מטלטלין אותו להדיא דלא התירו לטלטלו להדיא מפני הדליקה אלא בדליק ליה כבר או תינוק וגם אין לו מטה אחרת שאינה לו לטלטלו מן הצד: **ואם** הוא מוטל בחמה או בבזיון וכו' אם איתמר מת המוטל בחמה אמר רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה רב חגגיא בר שלמיא משמיה דרב אמר מניח עליו כבר או תינוק ומטלטלו היכא דאיכא כבר או תינוק כ"ע ל"פ דשרי כ"פ דליתי ליה מ"ם טלטול מן הצד שמיה טלטול ומ"ם לאו שמיה טלטול ופסקו התוספות (שם) והרי"ף והרא"ש כמ"ד טלטול מן הצד שמיה טלטול וכ"כ הרמב"ם בפכ"ו. וגרסינן בהמצניע (קד:) ההיא שכבא דהוה בדרוקרת שרא ר"נ בר יצחק לאפוקי לכרמלית משום דגדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה כלומר לאו דלא תסור. ופירש"י לאפוקי לכרמלית. שהיה מוטל בבזיון או בחמה ואי משום טלטול מניח עליו כבר או תינוק דלא אפשר בלאו הכי משום כבוד הבריות שריא אבל טלטול כיון דאפשר לתקוני מתקינן ולא שריא אלא ע"י כבר או תינוק אבל הרמב"ן כתב דכי מפקינן ליה לכרמלית ודאי בלא כבר ותינוק מפקינן ליה דכל מה שאתה משביח בתיקון הטלטול אתה פוגם בהוצאת הכבר שלא לצורך והוצאת המת בלבד היא שמותרין מפני כבוד הבריות והוא ז"ל הכריע כדברי הראשונים וכתב ה"ה בפכ"ו שכן דעת הרשב"א ודע שכתב הרמב"ן בספר תורת האדם שכדבריו נראה שהוא דעת הרמב"ם ומשמע שטעמו מדשתם דבריו בדין זה פכ"ו ולא הזכיר כבר או תינוק ואי מהא לא אירייא שהרמב"ם העתיק לשון הגמרא כמנהגו ואין בו הכרע ומשמע מדברי רבינו שאף על פי שלא הסריח עדיין מכיון שסופו להסריח ע"י שמוטל בחמה שרי לאפוקי לכרמלית כדי שלא יסריח המוטל בחמה דפ' כירה אלא דהתם כשיש להם מקום באותו רשות יכולין לפנותו שם אבל הרמב"ם כתב בפכ"ו מת שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו מותר להוציאו לכרמלית דגדול כבוד הבריות וכו' ואם היה להן מקום לצאת בו אין מוציאים אותו אלא מניחים אותו במקומו ויוצאים הם עכ"ל נראה שהוא מפרש דשכבא דפרק המצניע (שם) בשכבר הסריח ומפני כך התירו להוציאו לכרמלית אבל אם לא הסריח עדיין אע"פ שמוטל בחמה אסור להוציאו לרשות הרבים וגם הרמב"ן ז"ל כתב בפרק כירה (מג:) כשמטלטלו באותו רשות ממקום למקום אי בעי כבר או תינוק או אם מטלטלו מן הצד בלא כבר ותינוק:

(ז) ויש עליה גם שברי עצים שאסור לטלטלם מותר כו' וכתב הרא"ש בתשובה טעם היתר טילטול זה דמיירי בשברי עצים או בממים קטנים דא"א למיקבע קיטמא מבלעדם אף כי שדי ליה מהמתה ומשמע שם שאם אינו צריך אלא לגוף שאסור לטלטל אלא יעבר הכל ויטול המתה:

סי' שיא (א) **רש"י** מתיר לטלטלו כו' פי' אם אין לו כבר או תינוק וגם אין לו ב' מטות משום גזירה שמא יבבה דליקה כיון שאדם בהול על מטתו:

(ב) **טלטול** מן הצד פי' אם יש לו שני מטות יסבכנו ממטה למטה ואם אין לו לא יטלטלנו כלל:

(ג) **ואם** הוא מוטל בחמה כו' וכתב ב"י ומשמע מדברי רבינו שאפילו אלא הסריח עדיין הוא חיל שסופו להסריח ע"י שמוטל בחמה שרי לאפוקי לכרמלית כדי שלא יסריח ויתבזה עכ"ל ונראה שבב"י דקדק כן מדכתב רבינו ואם הוא מוטל בחמה או בבית בבזיון כגון שהוא מסריח משמע דמסריח לא קאי אלא כשהוא בבית בבזיון וע"ז כתב כגון שהוא מסריח ועיין בב"י שכתב שהרמב"ם לא סבר הכי וכ"ע דהא הרמב"ם מיירי שהמת בבית ובבית גם רבינו מודה שריך שהסריח כבר: (ד) **או** בבית בבזיון ז"ל הרמב"ם מת שהסריח בביתו ונמצא מתבזה בין המתים והם מתבזים ממנו וכתב המרדכי דעם בגדיו מותר לטלטל כמו ע"י כבר ותינוק: (ה) **אם** יש לו כבר או תינוק דבני טילטול הוא חיל ואפשר לתקן מתקינן ליה ר"ן. והרמב"ן ז"ל כתב כו' כל"ל:

(ו) **בלא** כבר ותינוק כו' ז"ל הרמב"ם כי מפקינן ליה לכרמלית ודאי בלא כבר ובלא תינוק מנקינן ליה דכל מה שאתה משביח בתיקון הטלטול אתה פוגם בהוצאת הכבר

דרכי משה

שיא (א) וכ"ה בטורדכי דמ"ק (דף שצד.): ובהגהות

פרישה

(ו) **ויש** עליהם שברי עצים שאסור לטלטלם מותר כו' וכתב הרא"ש בתשובה טעם היתר טילטול זה דמיירי בשברי עצים או בממים קטנים דא"א למיקבע קיטמא מבלעדם אף כי שדי ליה מהמתה ומשמע שם שאם אינו צריך אלא לגוף שאסור לטלטל אלא יעבר הכל ויטול המתה:

סי' שיא (א) **רש"י** מתיר לטלטלו כו' פי' אם אין לו כבר או תינוק וגם אין לו ב' מטות משום גזירה שמא יבבה דליקה כיון שאדם בהול על מטתו:

(ב) **טלטול** מן הצד פי' אם יש לו שני מטות יסבכנו ממטה למטה ואם אין לו לא יטלטלנו כלל:

(ג) **ואם** הוא מוטל בחמה כו' וכתב ב"י ומשמע מדברי רבינו שאפילו אלא הסריח עדיין הוא חיל שסופו להסריח ע"י שמוטל בחמה שרי לאפוקי לכרמלית כדי שלא יסריח ויתבזה עכ"ל ונראה שבב"י דקדק כן מדכתב רבינו ואם הוא מוטל בחמה או בבית בבזיון כגון שהוא מסריח משמע דמסריח לא קאי אלא כשהוא בבית בבזיון וע"ז כתב כגון שהוא מסריח ועיין בב"י שכתב שהרמב"ם לא סבר הכי וכ"ע דהא הרמב"ם מיירי שהמת בבית ובבית גם רבינו מודה שריך שהסריח כבר: (ד) **או** בבית בבזיון ז"ל הרמב"ם מת שהסריח בביתו ונמצא מתבזה בין המתים והם מתבזים ממנו וכתב המרדכי דעם בגדיו מותר לטלטל כמו ע"י כבר ותינוק: (ה) **אם** יש לו כבר או תינוק דבני טילטול הוא חיל ואפשר לתקן מתקינן ליה ר"ן. והרמב"ן ז"ל כתב כו' כל"ל:

(ו) **בלא** כבר ותינוק כו' ז"ל הרמב"ם כי מפקינן ליה לכרמלית ודאי בלא כבר ובלא תינוק מנקינן ליה דכל מה שאתה משביח בתיקון הטלטול אתה פוגם בהוצאת הכבר

דרישה

מעות שהנים ע"ג כר נמי ולמה פליג שם בעל התרומה ומה רמיה מגזי למר שטמן בהן שהן לצורך הסיתר כ"ע:

סי' שיא [א] **ואם** הוא מוטל בחמה מביא ב"י לשון רש"י שכתב ז"ל שרא רב נחמן לאפוקי לכרמלית שהיה מוטל בבזיון כו' עד ואי משום טלטול מניח עליו כבר

י"מ אלשון ואי משום טלטול לכתב רש"י מאי קשה ליה לרש"י אטלטול יותר מהוצאה ונלע"ד דלק"מ דקאי אלשון הגמרא דקאמר רב נחמן לאפוקי לכרמלית מדקאמר לכרמלית שמשמעותו הוצאה ולא קאמר נמי דשרי הוצאת הוצאה מוקצה משמע דלענין מוקצה לא היה צריך להתיר משום את דזולתו נמי יש התיר ומ"ה הוצרך דהיתירו דזולתו הוא ע"י כבר ותינוק והרמב"ן דקדק וכתב דלא התיר אלא הוצאת את בלאוד בלא כבר ומ"ש קאמר שרא לאפוקי כו' ר"ל להוציא אותו לחוד היתר ולא להוציא עמו כבר או תינוק עיין מה שכתבתי בפרישה. טעם דהרמב"ן שבכרמלית התיר בלא כבר ותינוק ובר"ה הצריך תינוק שבר"ה אף שהוצאה שלא לצורך הוא מדרבנן מ"מ יש בו צד דאורייתא וכמ"ש הר"ן וב"י הביאו ומ"ה עדיף להוציאו לשם ע"י תינוק דמי נושא את עצמו והמת טפל לתינוק המי אף שיש ג"כ לטלטלו מיסיר דרבנן מ"מ אין בו צד דאורייתא משא"כ לכרמלית שהוצאת המת בלאוד אין בו צד דאורייתא וגם ע"י תינוק יאסר איסור דרבנן הלכך אין טעם להרבות הוצאה וק"ל ועיין בהגהות רא"ף שכתב אמה שהתיר הרמב"ן להוציאו לרה"ר שהוא דבר תימה ואינו משמע כן בפרק המצניע עכ"ל ואפשר דהיינו מפני שלא התיר שם אלא כרמלית אלא כבר נתבאר בהר"ן דטעמו דס"ל דהמעשה שהיה כך היה בכרמלית וכמ"ש וק"ל וכבר כתבתי זה ג"כ בפרישה:

ומ״ש וכתב עוד וכו׳ כתב ב״י שכתב בספר תורת האדם דאף לר״ה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא ולר״ש ליכא אלא איסורא דרבנן ובמוטל בחמה נמי מותר להוציאו לר״ה ודוקא ע״י תינוק דהתינוק מי נוגע את עצמו אבל בכבר איכא איסורא דאורייתא דאעפ״י דתנן בפרק המצניע המוציא את

וכתב עוד שנראה שמותר להוציאו אפי׳ לר״ה וכו׳ בספר תורת האדם כתב על דהוא עובדא דהוא שכבה דהוה בדרוקדת איכא למידק אשמעתין דאמר הוצאת המת אפילו לר״ה איסורא דרבנן היא דמלאכה שא״ל לגופה היא במוטל בחמה יהא מותר להוציאו לר״ה דומיא דכרמלית לרבי יהודה וי״ל שהוא מותר יע״י תינוק ור״ל דשרא לכרמלית משום דמעשה שהיה לכרמלית היה הא אילו היו צריכין להוציאו לר״ה היו מתירין כדברי ר״ש ודוקא ע״י תינוק אבל ע״י כבר אסור דהא כבר אינו טפל למת ואיכא איסורא דאורייתא בכבר ומדברי ר״א ירא שהוא אוסר והטעם שלא התיר כבוד הבריות הזה אלא על דבר שעיקרו מ״ש כגון כרמלית הא ר״ה לא עכ״ל והר״ן בפרק המצניע כתב כמ״ש הרמב״ן לדעת ר״ח כתב המרדכי בפ׳ כירה בשם ה״ר אביגדור דמה שצריך כבר אי תינוק

לצל וכתב עוד שנראה שמותר להוציאו (ז) אפילו לרה״ר על ידי תינוק אבל לא ע״י כבר שאינו טפל למת אלא שר״ח אסר אבל כל שאר דברים האסורין לטלטל לא התירו ע״י כבר או תינוק הלכך אותם שמטלטלים מנורה שהדליקו עליה בשבת ע״י כבר או תינוק (מ) לא יפה הם עושים [ו] ואם אין לו כבר או תינוק לא יטלטלנו כלל אפי׳ להפכו ממטה למטה שטלטול מן הצד לצורך דבר האסור אסור היה מוטל בחמה ואין לו מקום לפנותו אינו רשאי לעשות לו אהל

דוקא למת ערוס אבל מת בכבותו מטלטלין אותו אגב כסותו ורמיה מפ״ב דביצה (כא:) מטלטלין להו אגב כסא עכ״ל ומשמע לי שאין כן דעת רש״י והפוסקים דא״כ הו״ל לפרושי ורמייתו יש לדחות דשאני התם דאין לומר שהכוס יהא בטל לגבי שיורין אבל הכא הכסות בטל לגבי המת ואע״פ שכתב הרמב״ן בספר תורת האדם יכול ליתן עליו כבר או תינוק או אחד מהכלים שהוא לבוש וכיוצא בהם י״ל דאע״פ שכלי שהוא נתן עליו אינו בטל לגבי כסותו ממש בטל הוא לגביה (ב) כתבו הגהות בפ׳ כ״ו בשם הר״מ דמוטל בחמה ל״ד דה״ה אם מוטל על כריס וכסתות וירא פן יסריח עכ״ל וכ״כ הכלבו בהל׳ י״ט וכ״ל דמיירי בשהוא בענין שא״א לשמוט הכר מתחתיו דאל״כ אסור לטלטלו אלא שומט הכר מתחתיו

ומ״ש הלכך אותם שמטלטלים מנורה שהדליקו עליה בשבת וכו׳ כ״כ שם הרא״ש בשם רבינו ניסים וכבר נתבאר משפטם בסימן רע״ט: ואין לו מקום לפנותו אינו רשאי לעשות לו אהל להציל אלא בחמה שני ב״א בגדו וכו׳. ופירש״י מת המוטל בחמה. ויש לחוש שמא ימהר להסריח: ויושבין בגדו. ע״ג הקרקע כדי

היה וכו׳ בפרק כירה (מג.) מת המוטל בחמה בחמה שני ב״א בגדו וכו׳. ופירש״י מת המוטל בחמה. ויש לחוש שמא ימהר להסריח: ויושבין בגדו. ע״ג הקרקע כדי שיצטערו מחוס הקרקע ויצטרכו להביא מטות ליסד עליהם והמטות יהיו למחיצה כדמסיים ואזיל: חס להם מלמטה. מן הקרקע שרתחו חמה: ופורסים. על הארץ לגל: זה זוקף מטתו. שתהא המחצלת מוכתת עליה וכן זה נמצאת מחיצה עשויה מאליה ולכשירגו נשמטין והולכין להם ודוקא נקיט חס להם מלמטה בריש שיבואו המטות ליסיבה בריש והדר מחצלת לפרוס עליהם ואוחזים אותם ביריהם עד לאחר שעה שיזקפום וישמטו דהו״ל כי ההוא דאמרי׳ (עירובין קא. ביצה לב:) האי מדורתא מלמעלה למטה שרי אבל לאיתויי מעיקרא מטות לצורך האהל לא דהו״ל מלמטה למעלה כדרך בנין וקי״ל (שבת קכה:) אין עושין אהל ערמי בתחלה בשבת עכ״ל וכתבו התוס׳ (שבת מג:) תימה בלא שום חוס מאי איסור איכא שיביאו כ״א מטה ליסד עליה ותו אמאי מייתי בריש מטה ליסד והדר מחצלת ימתינו עד שיחוס להם גם למעלה ויביאו המטות ומחצלאות גם יחד ונראה דאמר רבנן למיעבד היכרא שהוא לצורך חי כל מאי דאפשר למיעבד עכ״ל: והרמב״ם כתב דין זה בפכ״ו וז״ל היה מוטל בחמה ואין להם מקום לטלטלו או שלא רצו להזיזו ממקומו בחיים ב׳ בני אדם יושבים משני צדדיו חס להם מלמטה זה מביא מטתו ויוסד עליה חס להם מלמעלה זה מביא מחצלת ופורס על גביו וזה מביא מחצלת ופורס על גביו זה זוקף מטתו ונשמט והולך לו וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו ונמצאת מחיצה עשויה מאליה שהרי מחצלת זה ומחצלת זה יהי׳ לשני קלותיהם על הקרקע משני צדי המת עכ״ל. נראה מדבריו שאין שם אהל מהמחצלאות בלבד וזוקף מטתו דקאמר לא להיות עומדת זקופה והמחצלת עליה כדפירש״י אלא לומר שזוקפה ומסיר משם אם ירצה לפי שאינה צריכה לו עוד ולפ״ז אמאי דמצרכינן שיסבו תחלה עד שיחס להם וזו יביאו מטות ויסבו עליהם אע״פ שאין למטות צורך לאהל היינו כדי שיהא נראה דפריסת מחצלאות לא כדי לעשות אהל בחבור שתיהם היתה אלא כדי לפרוס כ״א על עצמו להגן מפני החמה שהרי גם כשחס להם מלמטה הביאו כ״א מטתו ויסבו עליהם ואפשר שאם רצה להניח מחצלת על המטה אינו

דרכי משה

(ב) ובהגהת מרדכי שם דף קע״ט ע״ג הכבר או ע״י תינוק דוקא אבל שאר כלי לא דלגבי כלי מיתא קי״ל דאין כלי בטל אלא לצורך דבר הבטל עכ״ל ודברי הגהות אלו אינן בבונין בטעם דהא קי״ל דכלי בטל אף לדבר שאינו בטל וכמש״ל סימן ש״י ומ״מ אפשר שראוי לחוש לדבריהם דהא מבואר לעיל דאע״ג דבטל לדבר שאינו בטל מ״מ צריך שלא יגע בה:
(ג) אבל בהגהות שם דף קע״ט ע״ג משמע בשם ר״ב דאסור להזיז אבר ע״י כבר או תינוק: (ד) ובתשובת מהרי״ל סימן ס״ה משמע קצת דשרי ועי״ש וכתבתי דבריו בי״ד סי׳ שע״ב. ומשמע שם דע״י נכרי שרי לטלטלו משום כבוד כהנים: (ה) כתב בהגהת אלפסי פרק בירה דשפיר דמי לזלף חומץ על בגדים שעל המת בשביל שלא יסריח למ״ש ויוכלו להתעסק בטהרתו דהא אין מטלטלין אותו אלא שנוגעים בו ואין איסור בנגיעת המוקצה אלא בטלטולו ובבגדים שעליו אין לגזור משום סחיטה עכ״ל: (ו) ע״ל סי׳ רע״ט:

פשה

אלא לצורך וכולאת המת בבגד היא שמותרת מפני כבוד הבריות עכ״ל מדנקט אתם פוגם בכולאת הכבר כו׳ משמע כבר דוקא ולא תינוק משום דמי נוגע את עצמו אלא שאין צריך לתינוק וכן משמע מדקאמר ע״י תינוק לרה״ר ודו״ק. אבל צ״ע כיון דסתינוק אינו מתקן אלא טילטול המת אלא יהא בו איסור מוקצה אבל לא איסור מוקצה א״כ מ״ל רשות הרבים מ״ל הכרמלית הא גבי שניהן איסור מוקצה שוה. ועוד גם בתינוק אע״ג דקי״ל מי נוגע את עצמו מ״מ איסור דרבנן איכא כדמשמע לעיל ס״ם ס״א מ״כ גם בתינוק יש איסור לכך נלע״ד הא דכתב אתם פוגם בכולאת הכבר אגב מיוייהו נקט וה״ה לתינוק:

(ו) **אפי׳** לרה״ר ע״י תינוק כו׳ צ״ע כיון שהתינוק אינו בא אלא לסלק איסור טלטול מוקצה מ״כ כיון שאפילו בכרמלית כתב שמותר להוציאו אפילו בלא תינוק כ״ש שמותר להוציאו לרה״ר בלא תינוק ונלע״ד דהאי תינוק אינו בא בסולאתו לר״ה לסלק איסור טלטול דהיינו מוקצה אלא לבטל איסור כולאת אע״ג דקי״ל כר״ש דפוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה מ״מ יש לאיסור כולאת מקור ועיקר מדאורייתא שם כולאת וע״ד שכתב הר״ן בפרק המצניע סוף דף קל״ד וז״ל איכא למידק כיון שאמרינן גדול כבוד הבריות שדומה ל״ש שבתורה לדידן דקי״ל כר״ש שאמר מלאכה שא״ל לגופה פטור עליה אף המוציא לרשות הרבים לשתרי ליתא בלא התירו מפני כבוד הבריות אלא דבר שעקרו מדברי סופרים כגון כרמלית אבל בר״ה לא משום דמי מפיס במלאכה זו אם היא צריכה לגופה אם לא אפי׳ בתא אמרי׳ בירושלמי דמשכחת ביה מלאכה הצריכה לגופה כגון בנכרי שהוציאו לכלבו הילכך בר״ה אסור דכל היכא דאיכא דרבא לאיסורא דאורייתא לא שרו רבנן כגון לגבי מת עכ״ל. ומזה דעת ר״ח שאוסר וכמ״ש הרמב״ם גופא בשמו נמצא שגם הרמב״ן שלא מצא ליה איתר בר״ה אלא הוקא על ידי תינוק שהוצאתו מן הדין מותר משום שהוא מי נוגע את עצמו אלא שהאחרונים גזרוהו עליו מ״מ אין להוציאה זו עיקר מן הפורש לאסורא אלא בטלטולו אפילו מהמת לגל ע״ל כבר ותינוק ומש״כ

לגופה מ״מ מי מפיס במלאכה אם היא צריכה לגופה וכמ״ש הר״ן ומש״ה הצריך לטלטלה ע״י תינוק ושמת יהיה טפל גביה ולא אין בו אלא משום איסור דרבנן שגזרו אפי׳ על המי וזהו מותר משום כבוד הבריות בכרמלית דאין שם בהוצאה אלא איסור דרבנן וזהו התירו משום כבוד הבריות וגם איסור טלטול משום מוקצה אינו אלא איסור דרבנן רק שאתה בא לסלקן אפילו איסור מוקצה זה ע״י כבר או תינוק ע״ז כתב הרמב״ן שפיר דילא שכחו בפסחלו אבל הסכמת הר״ן שם בפרק המצניע שמוצב שגם בכרמלית לא יטלטלנה כ״א ע״י כבר או תינוק כיון שגם הרמב״ן מודה שאיסור טלטול ואיסור הוצאה שוין הם שניהם אינם אלא איסור דרבנן הילכך אי אנו מפקינן ליה בלא כבר אנו מתירין שני איסורין הוצאה וטלטול וכשאנו מוציאים אינו ע״י דבר אין בהן אלא איסור הוצאה בלבד ולא עוד אלא כשהוציאו הכבר אין בו משום הוצאה שכיון שהתחלנו לטלטל המת הרש״י ע״ז כבר נעשה הכבר טפל למת לפי שהוא צריך לטלטלו ואף הרש״ר טפל לו מפני שהוא מתיר טלטולו הילכך אין בו משום הוצאה דהו״ל כמוציא הני במטה דפטור על המטה אלא מה כל הנעשה לדבר אחר הוא הוצאה אינם תקנה בטלטול ואיכא אחרני איסור בהוצאה עכ״ל: (ו) **אפי׳** לרה״ר ע״י תינוק ובבל תימה זה ואינו משמע כן בפרק המצניע אפילו לר״ש. וצ״ל שכתב בספר תורת האדם שהוצאת מת לר״ה אינו אלא איסור דרבנן לר״ש משום מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא כמו מכרמלית לרה״י ומעשה שנזכר בגמרא שהוא לוסו לכרמלית המעשה כך היה ואילו הצריכו להוציאו לר״ה היה ג״כ מוציאין אותו ודוקא ע״י תינוק אבל לא ע״י כבר דאיכא איסור דאורייתא בכבר דהא צריך להוציאו לבתיר ע״י בטול המת אלא הר״ה אסר אלא התירו אלא כרמלית דאין בו

עיקר איסור דאורייתא כלל:

(מ) **לא** יפה הם עושים ל״ב דר״ל דוקא מנורה מפני שדהייה בידים בין הבשמים אבל אחר כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו אפילו מהמת לגל ע״ל כבר ותינוק ומש״כ

אינו רשאי לדעת הרמב״ם ומס״ה אמרו שזוקף מטתו כלומר ולא יניחנה שם כי היכי דתיהוי היכרא שלא נתכוון בפריכת המחצלת לעשות אהל משתיהן אלא להגן עליהם מפני החמה שהרי כשחס לו מלמטה הבית מטה ויסב עליה וכשעמד זקפה משם והלך לו:

ומכל מקום יש לדקדק למה פסקו דבאים ב׳ ב״א ויושבים בצדו וכו׳ הא בלא״ה יכול לעשות כן דהא בגמרא (שם) איתא למימרא זו אמאי דאמר ר׳ יצחק אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל אמר להו רב ששת פוקו ואמרו לר׳ יצחק כבר תרגמא רב הונא לשמעתך בבבל דאמר רב הונא עושין מחיצה למת בשביל חי ואין עושין מחיצה למת בשביל מת מאי היא דאמר רב שמואל בר יהודה וכן תני שילא מרי מת המוטל בחמה באין ב׳ ב״א ויושבים בצדו חס להם מלמטה זה מביא מטה ויושב וכו׳ משמע דלמ״ד כלי ניטל אפי׳ לצורך דבר שאינו ניטל עושין מחיצה למת בשביל מת וא״כ א״צ ב׳ ב״א ליסב בצדו אלא להדיא מותר לעשות בשביל מת כדרך שמותר לעשות בשביל חי וכיון דקי״ל כמ״ד כלי ניטל אפי׳ לצורך דבר שאינו ניטל כמו שנתבאר בסימן ש״י תו לא ה״ל למיפסק כהאי מימרא ואפשר שמטעם זה השמיטוהו הרי״ף והרא״ש וא״כ יש לתמוה על הרמב״ם ועל רבינו שכתבוהו ואפשר דס״ל דהכי דרב ששת סבר דטעמא דבעי׳ שיבואו שני ב״א ויסבו בצדו הוא משום טילטול הכלים שיהיו נטלים לצורך החי ולא לצורך המת וכדרבי יצחק מיהו אגן דלא קי״ל כוותיה מפרשינן דטעמא לאו משום כלים הוא לצורך המת ומי ניטלין אלא טעמא כדי שתהא המחיצה נעשית מאליה דאין עושין אהל עראי ובשביל לער החי התירו לעשותה בשינוי כזה אבל מפני המת לבד לא התירו וזהו שכתב רבינו באים ב׳ ב״א וכו׳ בענין שתיעשה המחיצה מאליה שנראה כאילו עשה לצורך החי שאין מחללין את השבת לצורך המת אפילו באיסור דרבנן הרי שתלה הדבר בעשיית המחיצה ולא בטילטול הכלי ואפשר דרב הונא ומי משום עשיית מחיצה קאמר וכדדייקא ליסניה ולא לענין טילטול כלים ורב ששת הוא שרצה לפרש דבריו משום טילטול וכדר׳ יצחק ולית׳ ובהכי א״ש מה שהכריע הרי״ף בפרק מי שהחשיך דליתא לדרב יצחק מדאמר רב הונא (שבת קנח:) היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית וכו׳ ודוקא בשליפי זוטרי וכתב הר״ן שהקשה עליו הרז״ה דהא רב הונא אית ליה דר׳ יצחק וכדאמרינן פוקו אמרו לר׳ יצחק כבר תרגמא רב הונא לשמעתיך וכיון שכן אפי׳ תימא דלא קי״ל כרבי יצחק מ״מ ה״ל לאקשויי מינה לרב הונא דס״ל הכי ובמה שכתבתי נתיישב דלא ס״מ לאקשויי ליה מדר׳ יצחק כיון דלכוס קושטא לא ס״ל כוותיה ולפ״ז מה שהשמיטוהו הרי״ף והרא״ש לאו משום דלא סברי הכי אלא משום דמשמע להו שדבר פשוט הוא שאין מותר לעשות אהל עראי אלא לצורך החי:

ומ״ש אבל התירו לכוכו ולהדיחו וכו׳ עד דה״ל מזיז אבר משנה בפרק שואל (קנא.): **טלטול** מן הצד לצורך דבר המותר מותר בפרק כירה (מג.) דהא דאמרינן גבי מת דטלטול מן הצד שמיה טלטול הקשו התוס׳ והרי״ף והרא״ש מכמה דוכתי דאשכחן דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול ותירצו דתרי גווני טלטול מן הצד איכא טלטול מן הצד שעיקר טלטולו משום דבר המותר ודבר המותר הוא שמיטלטל אגב שא״א לו לטלטל אותו דבר המותר אא״כ יטלטל עמו דבר האסור בכה״ג שרי אבל כשעיקר טלטולו בשביל דבר האסור אע״פ שמטלטל אותו מן הצד כי הכא שהוא צריך לטלטל המת מחמת עצמו אלא יסריח בחמה אסור וכ״כ הרמב״ם בפכ״ה וכ״כ הרא״ש בשם המפרשים וכתב הרא״ש שה״ר יונה הקשה על זה מדין קש שעל המטה שמנענעו בגופו והרי שם לדקש שהוא מוקצה הוא צריך לטלטל ושרי ליה לטלטלו בגופו משום דהוי טלטול מן הצד כדאיתא בגמרא וכתב הרא״ש דל״ק דהתם אף טלטול אין כאן שהרי אינו מטלטלו בידו אלא בגופו כלאחר יד הלכך אע״ג דלקש שהוא מוקצה הוא צריך מדמה ליה לטלטול מן הצד שהוא צורך לדבר המותר והר״ן תירץ דהתם נמי אינו מטלטל את הקש מפני שצריך לו אלא מפני שצריך למטה וא״א לו בלא טלטול הקש ומש״ה כיון דלא מטלטל ליה בהדיא אלא כלאחר יד שרי ורבינו כתב וטלטול בגופו אפילו לצורך דבר האסור מותר וכדברי הרא״ש: **הלכך** משות שסכה על הכר נוער את הכר והן נופלות כבר נתבאר בסימן ש״ט: **וכן** צנון שטמן בארץ וכו׳ בסרק במה טומנין (נ:) אמר רב הונא הא׳ כליקוכתא דלה שלפה והדר דלה שרי ואי לא אסור ופירש״י כליקוכתא עשב שהוא נאה למראה ולהריח וממלאין כד עפר לא ותוחבין אותו לתוכו ונותנו לפני שריס וכשהוא רואה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו ואי מבע״י דלה לתוך העפר ושלפה והדר דלה ש״ד ליטלה למחר ולהחזירה שהרי הורחב מקום מושבה והוחלק מבע״י ואינו מזיז עפר ואותבינן עליה מדתניא הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולים אינו חושש לא משום כלאים וכו׳ וניטלים בשבת ופירש״י הא דנקט מקצת עליו מגולים משום שבת נקט לה ולא משום מידי אחרינא דאי אין מקצת עליו מגולים אין לו במה לאוחזה אא״כ מזיז העפר בידים וכתב ה״ה בפכ״ה דלא שרי ע״י שיתחוב בו כוס או כרכר כמו בפירות הטמונים בתבן דבסמוך משום דכיון שהגומא מכוסה אם תוחב בהם כוס או כרכר מיחזי כעושה גומא אבל בתבן וקש אין בהם משום גומא וגרסינן בפרק תולין (קמא:) אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור ופירש״י צנון שטומנין בקרקע להתקייס כשבא להלנו מלמעלה למטה שרי אם היה רואה מלמעלה ועוקרה מלמטה וחולה מראשה העבה תחלה ועוקרה ממשך אחריה מותר לפי שהגומא רחבה מלמעלה ואין מזיז הקרקע כשהוא שומטה אבל אם חולה מלמטה למעלה שהתחתונה נתון למעלה וראשה שהוא עב נתון למטה והוא שומטה מסופה לראשה אסור לפי שהגומא קרה מלמעלה וכשהוא חולה מזיז העפר ומטלטלו ואע״ג דטלטול מן הצד הוא שמיה טלטול ואסור ודחינן מימרא דרב נחמן מדתנן הקש שעל המטה לא יגענעו בידו אבל מגענעו בגופו ש״מ טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ש״מ ובר״פ כל הכלים (קכג:) אמרינן דהדר ביה ר״נ מהתיא וכתבו שם התוס׳ וא״ת האי פוגלא ה״ד אי במניח מ״ט שרי מלמטה למעלה הא אפילו ניעור אסור כ״ש טלטול מן הצד ואי בשכח מ״ט דמאן דאסר אפילו אסר טלטול גמור שרי לצורך לטלטל אגב היתר במעות שעל הכר בצריך למקומו וי״ל דמניח ע״מ ליטלה אחרי אע״ג דכשכח דמי משום דאין מניח לכל השנת מ״מ לא היה לו להניח בענין שיצטרך טלטול מן הצד ע״כ ומאדנו מדבריהם דאפילו לדידן דקי״ל טלטול מן הצד לצורך דבר היתר מותר היינו דוקא בשוכח או במניח ע״מ ליטול בשבת אבל מניח ליטול אחר השבת מלמטה למעלה אסור במכ״ש דניעור (ח) וכתבו התוס׳ והר״ן בפרק א כירה דבשלא הסריסו עסקינן דאי הסריסו אינן ניטלין בשבת דה״ו עוקר דבר מגידולו ונראה מדברי התוס׳ שם שאע״פ שנתוכנו מחמת להות הקרקע שרי שאנו רואים שומים ובצלים מתוכפים בחלון ודוקא נקט הטומן אבל במתכוין לזריעה חושש משום כולן ע״כ: **וטלטול** בגופו אפילו לצורך דבר האסור מותר כבר נתבאר בסמוך ודין קש שעל המטה משנה בס״פ תולין (קמא.) ופירש״י דכתיב קש מוקצה להסקה כלומר שאם היה מיוחד למאכל בהמה מותר לטלטלו: **ומ״ש** ואם הניח עליו מבע״י כר או ככת וכו׳ שם במשנה: **פירות** הטמונים בתבן או בקש המוקצה וכו׳ בר״פ כל הכלים (קכג.) ת״ר פגה שטמנה בתבן והרי״ה שטמנה בגחליים אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה ואם לאו אסור לטלטלה ר׳ אלעזר בן תדאי אומר תוחבן בכוס או בכרכר והן מנערות מאליהן אר״כ הלכה כר׳ אלעזר בן תדאי וכתבו התוספות דמיירי כשהניחם שם ע״מ ליטלם אבל אם הניחם שם לכל השבת הוי בסים לדבר האסור כדאמרינן בתבן שע״פ החבית ב וכ״כ הרא״ש בתשובה וכתב עוד אי נמי אפילו

אהל להציל אלא באים שני בני אדם ויושבין בצדו (מ) [נ] הם להם מלמטה מביא כל אחד מטה ויושב עליה הם להם מלמעלה מביא כל אחד מחצלת ופורס על גבו וזוקף כל אחד מטתו ונשמט והולך לו בענין שתיעשה המחיצה מאיליה שנראה כאילו עשו לצורך החי שאין מחללין השבת לצורך מת אפילו באיסור דרבנן אבל התירו לסובו ולהדיחו ולשמטו מעל הכר ובלבד שלא יזיז בו לא ידו ולא רגלו (ט) ולא שום אבר ואם היה פיו הולך ונפתח (י) קושר להיו העליון שלא יפתח יותר אבל לא יורידנה לסוגרו שא״כ היה מזיז בו אבר ואין מעמצין עיניו כדי שיסגרו דהוה ליה מזיז אבר; טילטול מן הצד לצורך דבר המותר מותר (ז) הלכך מעות ששכח על הכר נוער את הכר והן נופלות וכן צנון שטמן בארץ [נ] (יא) ומקצת עליו מגולין נוטלו אע״פ שבנטילתה מזיז עפר ממקומו וטילטול בגופו אפי׳ לצורך דבר האסור מותר (יב) הלכך קש שעל גבי המטה והוא מוקצה מנענע בגופו ואם הניח עליו מבע״י (מ) כר או ככת מנענע אפי׳ בידו שהרי הכינו מבע״י לשבוב עליו פירות הטמונין בתבן או בקש המוקצה אפילו

הכי לכתחלה כנ״ל וב״י האריך ע״ש: **וכן** צנון שטמן בארץ ומקצת עליו מגולין וכו׳ וא״ת אפי׳ אין מקצת עליו מגולין נתיר ע״י כוס או מחט כי היכי דשרינן בפירות הטמונין בתבן או בקש תירץ ה׳ המגיד דבצנון שטמן בארץ כיון שהגומא מכוסה אם תוחב בהם כוס או כרכר מיחזי כעושה גומא אבל בתבן וקש אין בהן משום גומא עכ״ל ומביאו בית יוסף:

מי

דרכי משה

(ז) וכתב הר״ן בפרק שואל דף קפ״ז ע״א דטלטול במקצת שמיה טלטול ואפי׳ לא מבטל כל הכלי האבור לטלטל אלא הזיזו במקצת בראש אחד אסור אע״פ שראש השני עדיין מונח במקומו: (ח) ובכלבו כתב ג״כ כן אבל כותב דיש שהולקין וס״ל דאין אוכלין נעשין בסים לדבר האסור: (ט) ע״ל סימן ש״ח דה״ה הושב לשכב עליו וכ״כ הר״ן ס״פ בכה טומנין: וכ״כ

פרישה

הרא״ש בתשובה והביאו ב״י בריש סימן ש״מ בדין גרעיני תמרה ע״ש:

(מ) הם להם מלמטה ר״ל מן הקרקע שרתחו ממה פירש״י דוקא נקט מה להם מלמטה בריש שיביאו המטות ליסיבה בריש והדר מחצלת לפרוס עליהם לגל ומאוחים אותם בידים עד למחר שעם שיזקיפום ושמיטום דס״ל כי סהיא דאמרינן האי מדותא מלמעלה למטה שרי אבל איכא לא ע״ם והקשו התוס׳ אימא בלי שום שום מאי איסור איכא שיביא כל אחד מטה ליסב עליה ותו אמאי מייתי בריש מטה והדר מחצלת ימתינו עד שיסיס גם מלמעלה ויביאו מטות ומחצלת גם יחד ונראה דאמור רבנן למיעבד היכרא שהוא לצורך מי כל מאי דאפשר למיעבד עכ״ל ועיין בדרישה:

(ט) ולא שום אבר שהוא אסור משום מוקצה אבל לסדימו שהוא נוגע בו אינו אסור וכמ״ש לעיל ריש סימן ש״מ דמתיר ליגע במוקצה ולפי מ״ש לעיל סימן ש״י בשם ת״ה שמחלק לאסור נגיעת מוקצה שהוא לצורך המוקצה ק׳ למה התירו כאן וי״ל דבאמת הקלו כיון דמלינו היתר שום פעם בנגיעת מוקצה. וי״מ כל שעושין למת הוא לכבוד הפייס וז״א דא״כ לעיל כשכופה כלי על הבילה לשומרו ממי וק״ל:

(י) קושר לאינו העליון כו׳ ז״ל רא״ף משנה פרק שואל וקושרין את הלקי לא שיעלה אלא שלא יוסיף וכן במשר״י ובמיימוני ופירש״י וכמ״ג מת שהיה פיו נכתח והולך קושרין את לאינו כדי שלא יפתח פיו יותר ולא שיעלה להסגר ממה שנפתח דהיינו מזיז אבר אלא שלא יוסיף להפתח וגל׳ המחבר בכאן תמוה עכ״ל ולעד״נ שהיא היא ודוק:

(יא) ומקצת עליו מגולין אבל אם אינן מגולין אסור לזוז העפר מעליהן כדי ליטול הצנון ועיין בדרישה:

(יב) הילכך קש כו׳ והוא מוקצה כי׳ לעיל אם להסקה אבל לא למאכל בהמה כגון שהוא סרוח:

דרישה

[נ] הם להם מלמטה כו׳ והקשו התוס׳ תימא בלי שום שום כו׳ ועיין מ״ש רמ״י שערבב פי׳ רש״י ורמב״ם ימד וכבר כ׳ ב״י שרמב״ם לא ס״ל כרש״י בדיניה אלו גם כתב הטעם בשום כבוד המת עושין כן שאין זה כבודו לחלל את השבת בשבילו ושאנו משערים שגם אם היה מי ודאי לא היה רולה בזה עכ״ל. ולא משמע כן מפירש״י ותוס׳ ורמב״ם ורבינו וכ״ע ועיין בב״י שכתב ז״ל והרמב״ם כתב דין זה פרק כ״ו ז״ל היה מוטל במקום כו׳ עד ונראה מדבריו שאין שם אהל אלא מהמחצלות בגבב ותוקף מטתו דקאמר כו׳ ע״ם ותראה שסב״י נתקן מאד בפי׳ הרמב״ם להוציאו ממשמעותו ולכאורה קשה למה פירש כן בדוחק גדול ולא פירשו שכוונתו כדפירש״י וכמ״ש רבינו ונראה דקשה להב״י בדברי הרמב״ם במ״ש זה מביא מחצלת ופורס ע״ג דל״ל דיביא כל אחד מחצלת בפני עצמו הלא בחד מחצלת סגי לתרווייהו שיכסה כל אחד לבד אחד וכו׳ דמשמע בהדיא בגמרא וכש״ו דסיכון פורסין על גבן מחצלת אחד וא״כ ע״כ נ״ל שהרמב״ם ס״ל דהמחצלות עצמן הן המחיצות וס״ל דבמחצלות קטן דיכולין לעמוד בקרשים אחרי ומש״ה כשסומכין זה א״ז עומדין כל המת בקורה ו״ל״ל סמיכות וק״ל. ורמ״י שערבב ל׳ רש״י והרמב״ם יחד לא כיון יפה ע״ש:

(ג) ומקצת עליו מגולין כו׳ עיין בב״י שכתב ולסיכון מימרא דרב נחמן מדתנן הקש שעל המטה מנענעו בגופו כו׳ ר״ל מדמה טילטול מוקצה בגופו לטילטול מן הצד לצורך דבר המותר וכמ״ש הב״י בשם הרא״ש ע״ש. עוד כתב שם אא״כ בשם התוס׳ ז״ל וא״ת הא״ ה״ד אי במניח מ״ט שרי מטה למעלה ר״ל לפי המסקנא פריך דנדחה מימרא דרב נחמן ושרי אפילו מטה למעלה ומש״ה פריך הא מטה למעלה טילטול עבר דשא״כ במלמעלה למטה שמוציא קטנן ואינו מטלטל הטבל אפילו בטילטול מן הצד וכתבתי זה לתמוהי ממה שראיתי טועים שמגיהין בתוס׳ וגם כאן בב״י מ״ש שרי למעלה לגבה וטעות בידם כמ״ש. ופיר דא״כ מאי מסיק מ״ט מאן דאסר הא ליכא מ״ד דאסור מלמעלה למטה בוכנא

הדושי הגהות

יא א בפרק כירה לא נמצא דיבור תוכפות זה ואולם הוא בפרק במה טומנין (נ:) ד״ה הטומן וכן משמעות רש״י (שבת קיג:) ד״ה ואינו חושש: ב כתב מהרל״ח ז״ל אבל לפי׳ הראשון שפי׳ רבינו לעיל סימן ש״ט דבל היכא שלא היה דעתו ליטלו מבע״י הוי בסים לדבר האסור ואע״פ שהיה דעתו ליטלו בשבת צריך לחלק דל״א דההיתר נעשה בסים

שיב מי שיש לו מקום מיוחד וכו' ס"פ המוציא יין מ"ר ימאי אם יש לו מקום קבוע לבית הכסא מלא היד ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר כך כתבו התוספות הגירסא ודנראה לר"ת כגירסת ר"ח ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים והכרע פי' רגל כמו כרעי המטה וכן מפורש בירושלמי כמלא רגל מדוכה קטנה של בשמים ואמר רב ששת אם יש עליה עד מותר מילתא באפי נפשה היא פי' מותר לקנח בה אפי' גדולה הרבה או אם יש הרבה ממלא היד מותר ליטול כולן דכיון דיש עליהן הוכנו כולן עכ"ל וכך היא גירסת הרי"ף והרא"ש אלא שפירשו כהכרע מדוכה כראשו של בוכנא שדוכין בו את הבושם והביאו ג"כ הירושלמי שפירש מלא רגל מדוכה קטנה ורבינו לא כתב אלא כשיעור ראש בוכנא וכל זה אלא כגירסת רש"י ופירושו גם הר"ן הקשה על פירש"י והסכים לגירסת הרי"ף והרא"ש אלא שפי' כהכרע מדוכה קטנה כלומר כמשקלה וז"ל רש"י אם יש מקום קבוע לב"ה שאם ישתיירו לו ערבית יקנח בהם שחרית מכנים שם מלא יד עכ"ל משמע דפי' מקום קבוע הוא שמיוחד לו לבדו דאם גם אחרים יקנחו בהם אלא בכל פעם שיכנס לא יקח אלא אבן אחת כשיעור ראש בוכנא אא"כ יש עליה קינוח המעיד שהכינוהו לכך אז מותר להכניסו אפי' גדול הרבה או אפילו הם הרבה ואפילו אין המקום קבוע לו לבדו דאין בהכנים אלו איסור מוקצה כיון שהכינום לכך והרי"ף כתב אם יש עליה עד מותר פירשוהו רבנן כגון סמרטוטין כדתנן התם משמשת בעדים הן הן תיקוניה הן הן עיוותיה: **ומ"ש** ומותר להעלותן לגג וכו' בעיא דאיפשיטא לשם ורש"י פי' דלגג קמיבעיא ליה מי חיישינן לטירחא יתירא או לא והתוס' הקשו על פירושו ופירשו דנקט לגג כלומר דיש לו מקום קבוע לו לבדו ואם יזמינם מע"ש לא יקחם אחר ועוד דב"ה קרוב על הגג ויכול להכין שם מע"ש ומהדר ליה דאפי' הכי שרי להעלותם בשבת וכך כתב רבינו כפי' התוספות ופירש להעלותם היינו מלא היד שהתירו לו דיש לו מקום מיוחד ולא יותר ממלא היד כמ"ש בתחלת דבריו ובדין שהיה לו לרבינו לקצר ולכתוב מי שיש לו מקום מיוחד לב"ה יכול להכניס עמו אבנים לקנח מלא ידיו ולא אמרינן כיון שיש לו מקום מיוחד לבדו יכניסם שם מע"ש אין לו מקום קבוע וכו' אלא נמשך אחר התלמוד דבתחלה כתב הא דר' ימאי דאם יש לו מקום קבוע מלא היד ואם לאו כהכרע וכו' ודאמר רב ששת עלה אם יש עליה עד וכו' ואח"כ כתב הא דמיבעיא לן מהו להעלותם לראש הגג וכו' והעיקר דאם היה מקצר הייתי אומר דאע"פ שיש לו מקום מיוחד לא הטריחוהו חכמים להכניסם מע"ש במקום רחוק כגון ב"ה שבשדה בזמן חכמי התלמוד אבל במקום קרוב הייב להכניסם מע"ש להכי האריך רבינו ואמר דאפילו ב"ה שעל הגג דמיוחד לו לבדו והוא קרוב לגמרי נמי לא אמרינן שיעלה לשם האבנים מע"ש אבל קשה דבגמרא משמע דהא דמותר להעלותם על הגג היינו דוקא בב"ה שאינו מיוחד אבל אם הוא מיוחד צריך להעלותם מע"ש ורבינו כתב דאף במיוחד לו לבדו אין צריך להעלותם מע"ש ועיין במ"ש ב"י בסוף סי' זה ואיכא למידק דרבינו כתב מלא ידיו ותלמודא לא קאמר אלא מלא היד דמשמע להדיא מלא יד אחת ותו לא והא דקאמר מלא היד ולא קאמר מלא יד היינו מלא היד שמאל שמקנח בה וא"ע: **צרור** שעלו בו עשבים וכו' פי' רש"י דאפילו יהא תולש

אפילו במיא ושאני הכא שלא נעשית החררה בסים אלא לצורך האפייה ולסלקה עכ"ל וטענה זו אפשר דמהני גם לפנה שטמנה בתבן שלא נעשית הפנה בסים לתבן אלא לצורך שתתבשל בתבן ולסלקה אח"כ ואפשר שדעת הפוסקים כן ומש"ה כתבו דבריהם ולא חילקו בדין זה בין שוכח למיא ואע"פ שאפשר לומר שסמכו על מ"ש בתבן ע"פ חבית ומעות שעל הכר דדוקא בשוכח מותר ולא במיא כיון דמוקצה לעלטל מן הצד דאסור במיא כיון דמוקצה דרבנן הוא ויש לד לומר שהמזסקים סוברים להקל הכי נקטינן וכתב ה"ה בפכ"ה שפירש"י בפרק חלון (עז:) והוא שכבו שבשיו הגחלים הא בשלא כבו אלא דמתוך שנהפכין מכבה העליונות ומבעיר התחתונות וכ"כ הרשב"א עכ"ל ודראה דמש"ה המציע רבינו דין חררה שטמנה בגחלים דכיון דבכבו מוקמינן לה לית בה רבותא טפי מבפירות הטמונין בתבן ולא רצה לכתבה ולהאריך להתנות דדוקא בכבו גחלים היא כיון דלית בה רבותא ולפי דבריו אפילו כבו גמי מיתוקמא שפיר שמאחר שאינה טמונה אינו חותה גחלים בעטילת החררה אלא שמעגנן דהוי עלעול מן הצד וגרי ובריתא דקתני שטמנה בגחלים לא טמנה קאמר אלא שהניחה ע"ג גחלים אלא דאיידי דנקט בפנה שטמנה נקט נמי בחררה שטמנה ול"ד א"כ איידי דבכבו שרי אפילו טמנה נקט טמנה אבל אין ה"כ דהיכא דלא כבו לא שרי אלא בהניחה ע"ג גחלים כתוב בשבלי הלקט כתב ה"ר בנימין מה שנהגו להצניע אתרוגים או פרישים בחול או בעפר נ"ל שמותר לגלותם ולהוציאם משם ואינו דומה לפנה שטמנה בתבן וכו' דהתם תבן דומיא דגחלים שהם מוקצים כגון תבן שהכניסו לאוצר אבל אם אין מוקצה כדאמרי' ביצה (ז.) מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בו ארכיו והוא שייחד לו קרן זוית:

שיב מי שיש לו מקום מיוחד לבית הכסא יכול להכניס עמו אבנים לקנח וכו' בס"פ המוציא יין (פא.) ת"ר ג' אבנים מקורזלות מותר להכניס לב"ה ופירש"י מותר להכניסם בתוך ד"א או בחצר אלא מיתסר לעלטולינהו (א) ועוד אבאר זה בס"ס בס"ד ומקורזלות היינו כדי שיהו ראויים לקינוח ופירש"י שם ובפרק לולב הגזול (לז:) דהיינו א פוקוד"ש וכ"כ ה"ה בפכ"ו שמקורזלות הן חדות והתוס' פירשו בפרק לולב הגזול דהיינו שהן רכות והר"ן כתב מקורזלות ראויות לקינוח ואפשר דהיינו לומר דלא שני לן בין חדות לשאינן חדות דבראויות לקינוח תליא מילתא ולאורחא דמילתא נקט מקורזלות וטעמא דשרו עלעול אבנים לקנח בב"ה משום כבוד הבריות כדלקמן ומסיים בברייתא וכמה שיעורן ר"מ אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה ובברייתא אחריתי קודם זו אמרינן נמנו וגמרו אלא היד ופירש"י אלא היד בין שלשתן ואפילו הן ד' או ה' ובין כולן אלא היד ובתר הכי א"ר ימאי אם יש מקום קבוע לב"ה אלא היד ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר. ופירש"י אם יש מקום קבוע לב"ה. שאם ישתיירו לו בהם ערבית יקנח בהם שחרית מכנים שם אלא יד: כהכרע. כשיעור המכריע: כאגוז. נפיש מכזית וזוטר מכביצה: מדוכה קטנה. מלאכתה לאיכור ואסור לעלטלה: ואמר רב ששת אם יש עליה עד. כלומר קינוח המעיד שעשויה לכך מותר לעלטלה לקינוח: והר"ן כ' שאין פירש"י מחוור מכמה טעמים ואחד מהם דבלאו עד נמי מ"ע לא שריא דהא כל כלי שמלאכתו לאיסור מותר לעלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו אלא ודאי כולה חדא מילתא היא וה"ק ואם לא כהכרע מדוכה קטנה של בשמים כלומר שאם אין לו מקום קבוע לב"ה לא התירו לו אלא היד אלא אבן אחת כהכרע מדוכה קטנה של בשמים כלומר כמשקלה והכי מוכח האי פירושא בירושלמי ורב ששת אמר בתר הכי דאפילו אבן גדולה כל שיש עליה עד מותר לעלטלה שמוכנת היא לכך וכ"כ התוס' (שבת פא.) וז"ל ואם לא כהכרע נראה לר"ת כגירסת ר"ח ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים כמלא רגל מדוכה קטנה של בשמים אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר מילתא באפי נפשה היא פי' מותר לקנח בה אפי' גדולה יותר מכביצה או אם יש הרבה ממלא היד מותר ליטול כולן דכיון דיש עליהן עד דהיינו שקינוח ניכר בו הוכנו כולן וכן פירשו הרי"ף והרא"ש וכך הם דברי רבינו והרמב"ם בפכ"ו כתב דברי רב ששת בפירוש הרי"ף והרא"ש והיכא דאין עליהם עד כתב שמכנים שלשה אבנים מקורזלות לקנח בהם וכמה שיעורן כמלא היד ולא חילק בין שיש לו מקום קבוע לאין לו ואפשר דס"ל דלא קי"ל כרבי ימאי דכיון שלא חילקו בברייתא בין יש לו מקום קבוע לאין לו הכי נקטינן דשיעורא הוי מלא היד בכל מקום:

ומותר להעלותם לגג לקנח בו וכו' שם בעא מיניה רבה בר רב שילא מרב אסדא מהו להעלותם אחריו לגג ופירש"י מי חיישינן לטירחא יתירא או לא והתוספות (שם.) והר"ן פירשו מי אמרינן כי שרו רבנן לטלטל אבנים ה"מ כשאין לו מקום ליפנות שא"א להכניסם מבע"י אבל כשנפנה לגג בתוך ביתו כיון שיש לו מקום קבוע אסור שהיה לו להכניסם מאתמול א"ל גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה:

צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו וכו' (שם:) אר"ל צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו והתולש ממנו בשבת חייב חטאת. ופירש"י מותר לקנח. דאינו מתכוין לתלוש ומותר דהלכה כר"ש: והתולש ממנו במתכוין חייב. דמקוש גידולו הוא ואע"פ שהוא צרור ואינו עפר אמר רב כפי ש"מ מדר"ל האי פרפיסא שרי לטלטולי מתקיף לה רב כהנא אם אמרו לצורך יאמרו שלא לצורך ופירש"י פרפיסא עצין נקוב שזרעו בו אמר אביי פרפיסא הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא היה מונח על גבי קרקע והניחו ע"ג יתדות חייב משום תולש היה מונח ע"ג קרקע חייב משום נוטע וכתב רש"י חייב משום תולש דאינו נהנה עוד מריח הקרקע ול"ל דהאי חייב לצורך חייב חטאת אלא אסור משום דדמי לתולש דאי חייב ממש קאמר לצורך היכי שרו רבנן איסור כרת ובקילא משום קינוח ע"כ וכתב ה"ה בפ"ח ונראה שלא היה גורס בהיא לצורך חייב חטאת אלא חייב בלבד עכ"ל ול"ג שאפשר שגורס בהיא לצורך התולש ממנו חייב חטאת ומה שפירש דחייב ל"ד אלא היה ע"ג קרקע והניחו ע"ג יתדות דאם אינה דחייב בחטאת לא הוו שרי משום קינוח כיון דפכיח רישיה הוא אבל מתולש אע"פ דחייב חטאת לא קשיא לן אמאי שרו רבנן כיון שבשמקנח אינו מכוין לתלוש הא קי"ל דדבר שאין מתכוין מותר וכיון דלאו פכיח רישיה הוא שרי אפשר לקנח בו ולא יתלשו העשבים שרי והרמב"ם לא הזכיר דין צרור שעלו בו עשבים בפכ"ו וכתב ה"ה בפ"ח שאפשר שסובר שההיתר היא כשהצרור מונח ע"ג יתדות ונסמך על מה שכתב שיש לפניו צרור וכו' ואע"פ שלא נזכר שם שעלו בו עשבים כיון שמונח ע"ג יתדות אין איסור מחמת עשבים עכ"ל:

ולא יקנח באדמה מפני שהיא נפרכת וכו' (שם.) א"ר יהודה אבל לא את הפאיים ופירש"י כמו שקל פיכת רגב דהואיל ומיפרכא לא חזי לקינוח ואסור לעלטל: אסור

דרכי משה

שיב (א) וכ"כ בתא"ו נ"ב הי"ו: וע"ל

דרישה

סי' שיב [ד] **בוכנא** קטנה עיין בב"י שכתב בשם רש"י כהכרע כשיעור המכריע כאגוז אע"ג דלבנים בב"י לפני זה בלשון גמלא שיעור באגוז ע"ש בגמרא דף פ"א ותמצא ג"כ שיעור אגוז מוזכר. ומ"ש אא"כ בשם התוספות שכתבו ז"ל נראה לא"ג כגי' ר"ח ואם לאו בהכרע כו' לכאורה נראה דגי' רש"י היה בהכרעו שהוא מלא מוכרתת ומ"ש מדוכה קטנה של בשמים היא ענין בפני עצמו ועליה קאי רב ששת אבל ר"מ ור"ת גורסים בהכרע בלא ו"ו ומפר"י בהכרע מדוכה כו' ר"ל כמשקל של מדוכה וק"ל: משום

פרישה

(יג) כדי שיצער הקש כו' וכתב רמ"א והא דלא התירו ג"כ גבי לבון בהם"ג בשאין העצים מגולין כלל דשאני הכא כיון שהגומא מכוסה אם תחב בהם אי בדבר אחר מיחזי כעושה גומא משא"כ בתבן וקש שאין שייך בה גומא עכ"ל ונראה דר"ל דבשעת התיבה מתחלה בעפר יהיה נראה כאילו רצונו לחפור גומא אבל מה שנוטל משם הצנון אף שנעשה בנטילתו גומא מ"מ אינו נאסר דאל"כ אפילו בלא מכוסה נמי וק"ל:

סי' שיב (ה) **יכול** להכניס עמו אבנים לקנח מלא ידיו שאם ישתייר לו ערבית יקנח בהם שחרית רש"י וכתב וכל זה מיירי בחלר אחד בתוך ד' אמות והתוס' כתבו דאפי' מרס"י לבדמלית התירו משום כבוד הבריות שהרי אסור מוקצה דמאיסור מלאכה ומדהתירו טילטול אבנים כ"ש שהתירו להכניס עמה כו' ומשום כבוד הבריות התירו מלא ידיו אפילו ג' אבנים אבל אם אינו אלא אבן אחת לא יכנס לתוך הבית אלא אם כן יש לו מקום קבוע לב"ה ואם אינו מקום קבוע לא יכנס לתוך הבית אלא אם כן יש לו מקום מיוחד לבדו ואם אינו מיוחד לבדו אינו יכול לקנח בו אבן אחת

אסור לקנח בחרס אפי׳ בחול מפני הסכנה פשוט (סס.) ופירש״י משום סכנה שלא ינתק בו שיני הכרכשתא שהיא תליה בהם :

היו לפניו בשבת צרור וחרס (סס פב.) רב הונא אמר מקנח בצרור ולא בחרס ורב חסדא אמר מקנח בחרס ולא בצרור מיתיבי היו לפניו צרור וחרס מקנח בחרס ואין מקנח בצרור הב״ע בחוגני כלים ופירש״י בחוגני כלים. שהן חלקים ואינם מקרעים את הבשר ופסקו הרי״ף והרא״ש כרב הונא וכן פסק הרמב״ם בפכ״ו: **צרור** ועשבים לחים יקנח בעשבים אבל ביבשים לא וכו׳ ג״ז סס היו לפניו צרור ועשבים רב חסדא ורב המנונא חד אמר מקנח בצרור ואין מקנח בעשבים וחד אמר מקנח בעשבים ואין מקנח בצרור מיתיבי המקנח בדבר שהאור שולטת בו שיניו התחתונים נושרות ל״ק הא בלחין הא ביבשין ופסק הרא״ש כמ״ד בעשבים ודוקא לחים אבל יבשים משירין את השיניים וכ״כ הרמב״ם בפכ״ו וכן פירש״י לחין אין אור שולטת בהם ואע״פ שכתב ה״ה שמלא בהלכות בהיפך בנוסחא דידן ליתיה ומשמע מדברי רש״י שאפי׳ אם העשבים מחוברים יכול לקנח בהם בעודם מחוברים זלא יזיזם ומשום שמוז במחובר ליכא כדאמרינן בפ״ג דעירובין (לד:) דלא אסרו אלא באילן אבל לא בירק וכ״כ ר״י בחי״ג : **היה** צריך לנקביו ואינו יכול לפנות וכו׳ גז״ש (פא.) אמר רבא אסור למשמש בצרור בשבת כדרך שממשמש בחול מתקיף לה מר זוטרא ליסתכן כלאחר יד ופירש״י הנצרך לפנות ואינו יכול לפנות אמרינן לקמן בפירקין דממשמש בצרור בנקב והוא נפתח : כלאחר יד . האי כדרך דקאמר רבא כדרך הממשמש בחול בלא שינוי משום השרת נימין אבל כלאחר יד כגון אוחז צרור בב׳ אצבעותיו ש״ד ור״י כתב בח״ט כלאחר יד כלומר שנוטל הצרור בב׳ אצבעותיו כלומר בנחת והרא״ש כתב פירש״י וכתב עוד בשם ר״ח פי׳ למשמש צרור כדי להחליקו שלא יסרט בשרו ומשום כתישה : **תשובת** הר״ם מבוארת היא : **אסור** לפנות בשדה כיר בשבת וכו׳ (גז״ש:) מימרא דרב הונא ופירש״י שדה כיר חריסה ראשונה ועומד לזריעה ואמרינן בגמרא שאם היא בשדה חבירו אפילו בחול אסור משום דוושא ופירש״י מפני שדש את נירו ומקלקל את הזריעה גרסינן תו (שם:) א״ל אביי לרב יוסף ירדו עליה גשמים ונטשטשו מהו א״ל אם היה ריסומו ניכר מותר . ופירש״י דקאי אמחוכה קטנה של בשמים דאמר רב ששת אם יש עליה עד מותר . אם נטשטש אותו עד מהו מי ביטל לייחוד דידיה או לא : אי ריסומו ניכר מותר . דכיון דמאים לא חזי לבשמים ולא מבטיל ליה מבית הכסא . וכיונא דזה פי׳ הרא״ש דקאי ארב ששת אלא דלטעמיה אזיל שפירש דרב ששת לאו אמחוכה קאי אלא אחבן גדולה או שהם יותר ממלא היד וניכר שקנהו בה מותר לטלטל כולן שכבר הוכנו והשתא מיבעיא ליה אם ירדו עליהם גשמים ונטשטשו כלומר והעביר את קינוח מהו א״ל אם ריסומו ניכר מותר אבל הרי״ף פי׳ כלומר אם ירדו גשמים על האבנים המקורזלות האלו ונטבעו בקרקע מהו מי חיישינן שיהא כסותר או כטוחן או לא א״ל אם היה ריסומו ניכר מותר וכדבריו כתב הרמב״ם בפכ״ו . בפ׳ לולב הגזול (לז:) מייתי האי ברייתא דג׳ אבנים מקורזלות מותר להכניסן לבה״כ ופירש״י מותר להכניסן בתוך ד״א ובה״כ בשדה ואינו מוקף מחיצות ואין כאן אלא טילטול דרבנן ומשום כבוד הבריות לא גזור והתוספות (שם:) כתבו ומאקאמר להכניס משמע דאיכא מחיצות ולשון בה״כ משמע בית ואפ״ה התירו להכניס אע״ג דמכנים מכרמלית לרה״י ותדע דהא איסור טילטול מוקצה חמור מאיסור כרמלית וכיון שהתירו טילטול אבנים משום כבוד הבריות כ״ש שהתירו ד״א בכרמלית ולהכניס מכרמלית לרה״י ומרה״י לכרמלית ומיהו לדידן דיש לנו בה״כ קבוע בבתינו אסור כדמוכח בשלהי המוציא יין (פח:) דשרי רב חסדא להעלותן אחריו לגג ואקשי ליה רבינא וכו׳ ושני הכא אין אדם קובע מקום לבה״כ משמע דהיכא דקבע אסור ואע״פ שפי׳ שם בקונטרס דהא דבעי למיסר בגג משום טירחא יתירא בהעלה לגג לא משמע כן אלא לפי שהיה יכול להעלותן לגג מע״ש הוא דבעי למיסר כיון דאפשר להזמינן ומסיק דשרי משום דאין אדם קובע מקום והא דאמר ר׳ יצחק אם יש לו מקום קבוע לב״ה אלא היד התם בשדות מיירי דמקום הוא וטורח להזמין מע״ש אבל לדידן דיש לו מקום קבוע בבית אסור אא״כ הזמין ושמא כיון דנפישי בני הבית דהוו שקלי להו לא אפשר ושרי עכ״ל התוס׳ והגהת מיימון בפרק כ״ו כתבו התם דבבתי כסאות שלנו הקבועים בבתים אסור לטלטל אבנים אא״כ הזמינם מאתמול וכדברי תוס׳ הראשונים אבל הג״א בפרק המוציא יין כתב כדברי תוס׳ האחרונים שאם יכול אדם אחר ליכנס באותו ב״ה לא חשיב קבע דזימנין שמוצא שם אדם והולך במקום אחר ולא היה אפשר להזמין מע״ש הלכך מותר להכניס בשבת ומדברי הפוסקים שכתבו דיעים אלו שהתם משמע דל״ש לן בין זימנא לזימנא דכי היכי דחזינן דשרי להעלותן לגג אע״פ שהיה אפשר לו להעלותן מע״ש ה״נ לדידן לאית לן בתי כסאות שרי משום כבוד הבריות :

שיג פקק החלון כגון לוח או שאר כל דבר שסותמין בו החלון יכולין לסותמו וכו׳ בפרק כל הכלים (קכה:) ר׳ אליעזר אומר פקק החלון בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ״א בין כך ובין כך פוקקין בו ואסיקנא בגמרא דאע״ג דסתם לן תנא (בסוף) עירובין (מד.) כר״א לא קי״ל כוותיה משום דבסוף שבת (קנז:) סתם לן כרבנן דתנן מעשה בימי אביו של רבי צדוק וכו׳ ומדבריהם למדנו שפוקקין ומעשה רב ובגמרא שם (קכה:) מאי בין כך ובין כך א״ר אבא א״ר כהנא בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן א״ל רבי ירמיה ולימא מר בין תלוי בין שאינו תלוי והוא שקשור

פרישה

(ו) **משום** סכנה שהוא מנתק שיני הכרכשתא שהיא תלויה בהם ולעיל בס״מן ג׳ כתב הטעם משום כשפים וכן הוא בגמרא בפרק המוציא יין א״ר יוחנן אסור לקנח בחרס משום סכנה ולתיומא משום כשפים מאי כשפים כו׳ ונראה לעניל דאיירי בשדה שייך טעמא דכשפים שהוא ממור יותר מסכנה דבוקו וגם שייך אפילו בחוצי חרס וכאן מדבר רבינו במקום שנוע אלא שייך כישוף כגון גג וכיוצא בו ושייך טעמא דסכנה וכן מוכרח מתה לומר מדכתב רבינו בסמוך בחוצי חרס מותר ואמאי לא מישינן לכישוף אלא כדכתבתי ועיין בדרישה :

(ו) **יקנח** בעשבים ואפילו במקובריס כתיר רש״י דלא אמרו אסור לשמש במקובר אלא באילן לוקא : (מ) ומחתכין הבשר בגמרא מפרש מפני שהאור שולט בו והמקנח בדבר שהאור שולט בו שיני הקתמתות נושרות וכן בתשר״י והטעם בכאן אינו נכון ועיין בס״פ המוציא יין עכ״ל רא״ף . ואפשר לומר דס״ל לרבינו דהא דשיני הקתמתות נושרות היינו מפני סכן חדין ומחתכין הבשר ושוב מצאתי שכ״כ רמ״י בש״ע אבל בגמרא ליתא דהא רבינו תלה הדבר מפני שסכן חדין ולא בדבר שהאור שולט בו וק״ל : (ט) **בשתי** אצבעותיו פירש״י אוחז בשתי אצבעותיו ופירש רבינו יונה כלומר בנחת ויומם במשמש : (י) **להחליקו** שלא יסרט בשרו : (יא) **ששאלת** על משמוש הברזל בפי הטבעת כולי לכאורה נראה דהאי משמוש ברזל דצרור כ״ל שהוא בפי הטבעת לאוד דא״כ מאי קשא הא גמרא ערוכה היא אלא ר״ל ברזל מה שאנו קורין לעפל ומכניסין אותו מפי הטבעת ולעניים וכמ״ש מהר״ם ז״ל ואם תאוב כולו בגוף אלא שמהר״ם הבינה ראייתו דאותו אבל שוב ראיתי דהכ״ל שמיחין לעצור בגוף ב״ש ש״מ וכתב שדינו כמשמוש צרור ומשם אתבאר דהכא אין ר״ל לעפל אלא ברזל של עץ כפשוטו אבל מ״מ מיירי בתחבו בתוך הגוף : (יב) **ליסחבן** פי׳ דאמר מר עמוד המוזר מביא האדם לידי הדרוקן . במרבקו פירש״י אצילי ידיו : (יג) **שבא** יבא לאשווי גומות ואז חייב בשדה משום בונה ובנין משום בונה וז״ל הגמרא **דילמא שקיל מעילתי** ושדי לתתאי ופירש״י שקיל מעילתי ממקום גבוהות ושדי לתתאי למקום גומא ומשום מרישא וכ״פ הר״ן והש״ו בפי׳ האלכסי דילמא שקיל כיסא רגבא שיכנס בה ומטמטם בה גומא וחייב משום חורש

דרישה

[נ] **משום** סכנה הא דאזר וכתבו רבינו כאן אע״ג דכבר כתבו לעיל סי׳ ג׳ משום דה״א בשבת מותר לקנח בו כיון שיש תורת כלי עליו לחתות בו אור אז לאשוף בו מיס מגבא מוטב שיקנח בו מלקנח בצרור שאסור לטלטלו בשבת וה״א בשבת לא מייתינן לאיסור משום כשפים קמ״ל וכן הוא בגמרא בהדיא ס״פ המוציא יין סוף דף פ״א ובוה כ״ל לייחד דכתב כאן הטעם משום סכנה ולעיל כתב משום כשפים אלא דאתי למימר דאמירא סכנתא מאיסור מוקצה ולעיל נקט כשפים משום שהוא טעם לאסור אף בחוצי חרס ויותר נכון הוא מ״ש בפרישה : עיין

כמוסיף על הבנין ובלבד שיחשוב עליו מע"ש לסותמו בו ובהכי מיהא סגי: וקנה שהתקינו להיות נועל בו נמי אין צריך שיקשרנו בדלת ומ"מ דמי לבנין טפי מפקק החלון ולא מזגי במחשבה שיחשוב עליו מאתמול וצריך שיתקננו לכך לרש"י צריך (ה) שיתקננו לשם כלי שיהא ראוי לשום תשמיש ולרבינו תם אין צריך שיתקננו אלא לנעול בו: ונגר שהוא יתד שנועלין בו ותוחבין אותו באסקופה

כך פוקקין בו ובגמ' מאי בין כך ובין כך מ"ר מבא מ"ר כהנא בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן ור' ירמיה פליג עליה דבעינן שיהא קשור כמו בנגר דבסמוך ואסיקנא בגמ' דהלכה כחכמים ובפלוגתא דר' מבא ור' ירמיה פסקו הרי"ף והרמב"ם כר"מ דלא בעינן קשור בפקק החלון וכתב הרא"ש דלא דמי לנגר דבעינן שיהא קשור דשאני נגר שתוחבין בקרקע דמי קצת לבנין וכך כתב רבינו דפקק החלון יכולין לסותמו אפי' אינו קשור ולא אמרי' דמוכיח על הבנין דפקק החלון לא שייך ביה בנין כלל: **ומ"ש** ובלבד שיחשוב עליו מע"ש לסותמו בו כלו' אע"פ דלא בעינן קשירה כדי שלא יהא בו משום בנין כיון דאף בלא קשירה לא שייך בו בנין אבל מ"מ כדי שלא יהא בו משום איסור מוקצה דאסור לעלטלו צריך שיחשוב עליו לסותמו בו דהשתא דהכינו לכך ליתא ביה איסור טילטול וז"ש ר' אבא והוא שמתוקן פי' שהזמינו לסותמו בו כלעיל בסימן ש"ח בחבילי קש ועצים שהתקינן למאכל בהמה שפירש"י שהזמינן ומ"ש דהזמנה זו במחשבה סגי כ"כ התו' לשם בשם ר"ת ומיהו הדבר פשוט דהא דאמר ר' אבא בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן האי והוא שמתוקן לא קאי אקשור דהתם לא צריך שיחשוב עליו מע"ש לסותמו בו אלא אשאינו קשור קאמר והוא שמתוקן ולזה נתכוין רש"י בגמ' בפירושו שכתב וז"ל בין קשור וכו' כלומר אפי' קשירה לא צריך והוא שמתוקן מוכן מאתמול לכך עכ"ל דפוזמתו שלא נטעה לפרש דמדקאמר בין קשור בין שאינו קשור דתרוייהו שוין והא דאמר והוא שמתוקן אקשור נמי קאי דליתא אלא האי בין קשור ובין שאינו קשור ה"ל כאילו אמר אפי' קשירה לא צריך דאינו מדבר מקשור אלא מאינו קשור ועליו אמר והוא שמתוקן וכך דקדק רבינו שאמר אפי' אם אינו קשור וכו' ובלבד שיחשוב עליו וכו' אבל בקשור מ"ל כלל לחשוב עליו ופשוט הוא: **וקנה** שהתקינו וכו' אם פליגי בה ת"ק ורשב"ג ופסק ר' יוחנן דהלכה כרשב"ג דאמר מתוקן אע"פ שאינו קשור והוא שם תורת כלי עליו ופירש"י שיהא הקנה ראוי לשום תשמיש כגון להפך בו זיתים או לפטיש בו אגוזים דהשתא יצא מתורת בנין כיון שיש תורת כלי עליו הא לאו הכי דמי לנגר שג"כ נועלין בו דדמי לבנין וצריך קשירה וקנה זה נמי שנועלין בו דמי טפי לבנין מפקק החלון דלא שייך בו בנין כלל וסגי במחשבה להוציאו מאיסור טילטול בלחוד כי היכי דאמר רשב"ג בפ' במה טומנין בחריות של דקל דליתא ביה אלא משום איסור טילטול וסגי במחשבה בלחוד להוציאו מאיסור טילטול וכלעיל בסימן ש"ח אבל בקנה דבעינן להוציאו מאיסור בנין חמיר טפי מאיסור טילטול ולכך לא סגי במחשבה אלא צריך שיתקננו שיהא תורת כלי עליו לפירש"י דוקא שיהא ראוי לשום תשמיש אחר ולר"ת מ"ל שיתקננו אבל לנעול בו דבזה יצא נמי מתורת בנין ותורת כלי עליו אבל בנגר שתוחבין אותו באסקופה למטה בקרקע לא יצא מתורת בנין אע"כ שיהא קשור בו וכדרב יהודה בפ' בתרא דעירובין: **וכיצד**

במחשבה כמו בחריות של דקל ובנגר הנגרר צריך קשירה לאפוקי מאיסור בנין ובקנה שהוא פותח ונועל בו צריך תיקון כלי עכ"ל אבל הר"ן כתב דכי אמרינן גבי פקק החלון והוא שמתוקן לא בהזמנה בלחוד קאמר אלא צריך שיהא עליו תורת כלי או שנשתמש בהם היינו תורת כלי עליהם ולפיכך לא הזכיר הרי"ף בפקק החלון תורת כלי דמסתמא נשתמש מבע"י שהרי צריך הוא להיות מכוון למדתו של חלון אבל בקנה שהתקינו בשה"ב להיות פותח ונועל בו הוא שהזכיר תורת כלי משום דלא משמע שנשתמש בו עכ"ל ודעת רבינו כדעת הרא"ש. וכתב הרמב"ם דקנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו אם יש עליו תורת כלי הרי הוא ככלי שמלאכתו להיתר כלומר ולא דמי לקנה שמוסקין בו זיתים ויש עליו תורת כלי שכתב שהרי היא ככלי שמלאכתו לאיסור דשאני הכא שהתקינו בידים א"כ קנה שמוסקין בו זיתים הוי מלאכתו לאיסור ושנועלין בו הוי מלאכתו להיתר (ה):

ונגר שהוא יתד שנועלין בו וכו' וכיצד יהא קשור אם יש בו גלוסטרא וכו' בפרק בתרא דעירובין (קא:) תנן נגר שיש בראשו גלוסטרא ר"א אומר ר' יוסי מתיר ובגמ' בטיטל באגדו כ"ע ל"פ כ"פ בשאינו טיטל באגדו ופירש"י בטיטל באגדו כשהוא קשור ותלוי בחבל של קיימא ורואי לעלטלו ע"י אותו חבל ואינו נפסק כ"ע ל"פ דשרי דכיון דקשור ותלוי יפה מוכחא מילתא דלנעול קאי ולא מיחזי כבונה: כשאין טיטל באגדו. שהחבל דק ואם היה רואה ליטלו משם לעלטלו ע"י אותו חבל מיד נפסק ר"א סבר כיון דאינו טיטל באגדו הוי כמי שאינו קשור ומשום גלוסטרא לא שרי ליה ור' יוסי סבר גלוסטרא מהני ליה דכיון דכלי הוא לא הוי כבנין. ופסקו הפוסקים כר' יוסי ובתר הכי (קב.) תנן נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה והמונח כאן וכאן אסור ר"י אומר המונח מותר במקדש והנגרר במדינה. ופירש"י נגר. שקשור בדלת אבל אינו תלוי שהחבל ארוך ומתוך שנגרר אינו נראה כקשור ובשאין בראשו גלוסטרא קאמר: נועלין בו במקדש. דשבות בעלמא הוא דאינו בונה ממש הוא הואיל וקשור לכך: והמונח. שאינו קשור כלל הוי בנין ממש ור"י סבר לאו בנין ממש אלא דומה לבנין ובמקדש לא גזרו שבות. ובגמרא ת"ר איזהו נגר הנגרר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה כל שקשור ותלוי ורואה מגיע לארץ ר' יהודה אומר אף זה במדינה מותר אלא אי זהו נגר הנגרר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה כל שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית ואע"ג דבנוסחא דידן בגמרא כתוב ורואה מ' מגיע לארץ אלא קאמר ר"י אף זה במדינה מותר דמשמע דע"כ לא שרי ר"י אלא בשראה אחד לבד מגיע לארץ אבל במונח לגמרי בארץ מודה דאסור דכיון שאין שום צד ממנו גבוה מהארץ לא מינכר שהוא קשור מ"מ לומר כן דהא פירש רש"י במתניתין דנגר הנגרר דת"ק היינו שהחבל ארוך ומתוך שנגרר אינו נראה כקשור ואם אין מגיע לארץ אלא ראשו הא' אין ספק שהוא נראה כקשור ומ"ט אסר ליה במדינה לכך כ"ל שאין לגרום אלא וראשו מגיע לארץ וכ"ב בפרק כ"ו שהוא גירסת ה"ה ולפ"ז ראשו דקאמר היינו שני ראשיו כלומר שכולו מונח בארץ ואפי' בכה"ג שרי ר"י במדינה כיון שהוא קשור ומשמע שאפי' אם החבל ארוך כמה אמות שרי דקשורו מוכיח עליו ולא אכר אלא בשאינו קשור כלל אלא שמדברי הרא"ש אהא דאמרינן הלכה כר"י נראה דהוה גרים וראשו א' ומ"מ משמע ליה דאע"ג דת"ק לא שרי במקדש אלא בשראשו א' מגיע לארץ ר"י שרי במדינה אפילו מונח כולו בארץ דהא לא אסר אלא כשאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו וכו' אבל בקשור שאינו יכול לשומטו בקרן זוית שרי ופסקינן בגמרא אמר רבא והוא שקשור בדלת והא ר' טבלא חזא להוה דתלי בעבדא דדשא ולא אמר להו ולא מידי ההוא ניטל באגדו הוה. ופירש"י הלכה כר' יהודה בנגרר דמותר אפילו במדינה אבל במונח דשרי ליה ר"י במקדש ליתא הכוותיה דכיון שאינו קשור שם בנין גמור הוא כשאר גרים שנועלים בכתלים: והוא שקשור בדלת עצמה. דמוכח שפיר ולא שקשור באגדו. כלומר קשור היה ובחבל חזק עכ"ל ומשמע דכי שריא בשיש בראשו גלוסטרא אפי' אינו ניטל באגדו בתלי בעבדא דדשא אמי שרי דאי בקשור בדלת אפי' באין בראשו גלוסטרא נמי שרי וכ"כ התוס' (שם) ומיהו אם אינו קשור כלל נראה לכאורה דאפי' יש בראשו גלוסטרא אסור דע"כ לא שרי ר' יוסי אלא באינו ניטל באגדו אבל קשור מיהא בעי וכך הם דברי רבינו בקצת נוסחאות אבל יש נוסחא דגרסי בדברי רבינו גבי יש בראשו גלוסטרא דה"ה דשרי אפי' אם אינו קשור כלל וכן התיר הרמב"ם בפכ"ו בשם בראשו גלוסטרא ולא חילק בין קשור לשאינו קשור ואע"פ שאין להכריע דעת רבינו כדעת הרמב"ם דהרמב"ם לטעמיה דמפרש ניטל באגדו קשור כמו שיתבאר בס"ד מ"מ כן משמעו [דולאי] דלא גרע מקנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו דבשיש עליו תורת כלי שרי אפי' אינו קשור כלל ואע"פ שהרא"ש מחלק ואומר דנגר דמיחזי דרך בנין צריך קשירה ובקנה שאין דרך בנין כל כך סגי בתיקון כלי היינו דוקא בנגר שאין בראשו גלוסטרא דהוא הוי דומיא דקנה דכיון דאין בראשו גלוסטרא תורת כלי דידיה לאו תורת כלי גמור הוא ומש"ה בעי קשירה אבל בשיש בראשו גלוסטרא אז הוי עליה תורת כלי גמור ואפי' אינו קשור כלל שרי והא דאמרינן כי פליגי בשאינו ניטל באגדו משום ר"א נקט הכי לאשמועינן דאע"ג דקשרו אסור אבל לר' יוסי שרי בכל גוונא ואע"פ שמ"ש רבינו בנגר אין נועלין בו אע"כ יהא קשור וכיצד יהא קשור אם יש בראשו גלוסטרא וכו' דמשמע דאף בשיש בראשו גלוסטרא בעינן שיהא קשור ג"ל דעיקר מילתיה לא קאי אלא אאין בראשו גלוסטרא אלא דמשום דשיש בראשו גלוסטרא לא איתמר בהדיא בגמרא דלא בעי קשירה ואדרבה לכאורה משמע דקשירה בעי מש"ה נקט ביה קשירה אבל אה"נ דבלא קשירה נמי שרי וכדמסיק בהגך נוסחי אלא שקשה על זה מדאיתא בגמרא (שם) בעא מיניה רב נחומי בר זכריה מאביי עשה לו בית יד מהו א"ל בוכנא קאמרת ופירש"י עשה לו בית יד לנגר שאינו קשור כלל ותחב בית יד באמצעיתו ודומה למקבת דהשתא ודאי מוכחא דכלי הוא מהו לנעול בו: בוכנא קאמרת הוא ודאי שרי. בוכנא מקבת וכותשין בו חיטין ופלפלין. ואם איתא דבשיש בראשו גלוסטרא אפי' אינו קשור כלל שרי מאי קא מיבעיא ליה בעשה לו בית יד ואע"ג דפשט ליה דשרי איכא למימר דשאני התם שעשה הבית יד בידים אבל בשיש בראשו גלוסטרא דלא עשה בו מעשה וכדמשמע מדקתני שיש בראשו גלוסטרא ולא קתני שעשה בו גלוסטרא כל שאינו קשור אסור וי"ל דהך בעיא קאי אנקמץ דהוי דרך בנין גמור כמ"ש רבינו בכמוך ובהא פשיטא דכל שאינו עושה בו מעשה אסור אפילו אם יש בראשו

דרכי משה

שיג (א) וע"ל ריש סימן ש"ה בתבאר החילוק שבין כלי שמלאכתו לאיסור או להיתר:

דרישה

סי' שיג [א] **עיין** מ"ש ב"י בשם הרא"ש ריש ד' קל"מ בישוב הרא"ש לדברי הרי"ף ז"ל אלא ה"ט לפי שהקנה הוא לצורך נעילת הבית ודמי קצת לנגר הנגרר חמיר טפי ולריך תיקון כלי כו' אין להקשות א"כ למה לא תירץ כן הגמרא אמה שהקשה בגמרא רבי יוחנן אהדדי והביאה הב"י לעני זה ז"ל ומי א"ר יוחנן הכי והתנן כל כיסויי הכלים שיש להם בית אחיזה ניטלים בשבת וא"ר אחי א"ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהם וכ"ת ה"נ דאיכא תורת כלי עליהם ומי בעי רשב"ג תורת כלי עליהם והתניא חריות של דקל שנדרן לשם עצים ונמלך עליהם ליטבה צריך לקשר רשב"א א"ל לקשר ר' יוחנן סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ופירש"י וכ"ת ה"נ דאיכא תורת כלי עליו שראוי להפך בו זיתים או לפטוט בו אגוזים אבל התוספות כתבו דאין נראה לר"ת כי למה יש לנו להצריך שלבבה אחר יהא ראוי כיון שראוי לדבר זה אלא נראה לר"ת דה"פ דאיכא תורת כלים עליהם שתיקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך שמאחר שתיקנו והכינו לכך יש תורת כלי עליו אפילו אינו ראוי לד"א כמו חריות של דקל שאינם ראויים לשום תשמיש אלא ליטבה אעפ"כ יכול להכינם ולטלטלם בשבת וכ"ע שהוא דעת ה"ה בפ' כ"ה ולפסק הלכה כתב הרי"ף הלכה כחכמים וכדפריש רבי אבא אמר רב כהנא דבין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן ובקנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו פסק הר"י דאמר הלכה כרשב"ג ודוקא בשיש תורת כלי עליו וכ"פ הרמב"ם בפרק החלון בפרק כ"ב דבמתוקן לכך סגי אע"פ שאינו קשור ובקנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו ובפכ"ו כרשב"ג ודוקא שיש תורת כלי עליו והרא"ש תמה על הרי"ף שפסק כרבי אבא א"ר כהנא דלא בעינן בפקק החלון קשור אלא שמתוקן והאי שמתוקן לאו בתיקון מעשה אירי אלא במחשבה בעלמא כמו שהוכיח ר"ת ובעירובין פסק הר"י בנגר דבעי קשור וכתב דל"ל דליתא ליה הא דר"י דאמר כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר אלא סבר דבנגר שתוחבו בקרקע אמי קצת לבנין הלכך בעי קשירה לאפוקי מאיסור בנין אבל פקק החלון לא שייך ביה בנין כלל וסגי במחשבה לאפוקי מאיסור טילטול וכ"ל לחלק עוד לדעת הרי"ף דהכא פסק הר"י דפליג עליה דרשב"ג בחדא ומצריך תורת כלי בקנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו ובפ' במה טומנין פסק כרשב"ג בחריות של דקל דסגי במחשבה [ה] אלא ה"ט לפי שהקנה הוא לצורך נעילת בית ודמי קצת לנגר הנגרר חמיר טפי וצריך תיקון כלי והנה עתה תילוקים אלשה בפסק זה לדעת הרי"ף בפקק החלון סגי במחשבה כמו בחריות של דקל ובנגר הנגרר צריך קשירה לאפוקי מאיסור בנין ובקנה שהוא פותח ונועל בו צריך תיקון כלי עכ"ל אבל הר"ן כתב דכי אמרינן גבי פקק החלון והוא שמתוקן לא בהזמנה בלחוד קאמר אלא צריך שיהא עליו תורת כלי או שנשתמש בהם היינו תורת כלי עליהם ולפיכך לא הזכיר הרי"ף בפקק החלון תורת כלי דמסתמא נשתמש מבע"י שהרי צריך הוא להיות מכוון למדתו של חלון אבל בקנה שהתקינו בשה"ב להיות פותח ונועל בו הוא שהזכיר תורת כלי משום דלא משמע שנשתמש בו עכ"ל ודעת רבינו כדעת הרא"ש. וכתב הרמב"ם דקנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו אם יש עליו תורת כלי הרי הוא ככלי שמלאכתו להיתר כלומר ולא דמי לקנה שמוסקין בו זיתים ויש עליו תורת כלי שכתב שהרי היא ככלי שמלאכתו לאיסור דשאני הכא שהתקינו בידים א"כ קנה שמוסקין בו זיתים הוי מלאכתו לאיסור ושנועלין בו הוי מלאכתו להיתר (ה):

ונגר שהוא יתד שנועלין בו וכו' וכיצד יהא קשור אם יש בו גלוסטרא וכו' בפרק בתרא דעירובין (קא:) תנן נגר שיש בראשו גלוסטרא ר"א אומר ר' יוסי מתיר ובגמ' בטיטל באגדו כ"ע ל"פ כ"פ בשאינו טיטל באגדו ופירש"י בטיטל באגדו כשהוא קשור ותלוי בחבל של קיימא ורואי לעלטלו ע"י אותו חבל ואינו נפסק כ"ע ל"פ דשרי דכיון דקשור ותלוי יפה מוכחא מילתא דלנעול קאי ולא מיחזי כבונה: כשאין טיטל באגדו. שהחבל דק ואם היה רואה ליטלו משם לעלטלו ע"י אותו חבל מיד נפסק ר"א סבר כיון דאינו טיטל באגדו הוי כמי שאינו קשור ומשום גלוסטרא לא שרי ליה ור' יוסי סבר גלוסטרא מהני ליה דכיון דכלי הוא לא הוי כבנין. ופסקו הפוסקים כר' יוסי ובתר הכי (קב.) תנן נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה והמונח כאן וכאן אסור ר"י אומר המונח מותר במקדש והנגרר במדינה. ופירש"י נגר. שקשור בדלת אבל אינו תלוי שהחבל ארוך ומתוך שנגרר אינו נראה כקשור ובשאין בראשו גלוסטרא קאמר: נועלין בו במקדש. דשבות בעלמא הוא דאינו בונה ממש הוא הואיל וקשור לכך: והמונח. שאינו קשור כלל הוי בנין ממש ור"י סבר לאו בנין ממש אלא דומה לבנין ובמקדש לא גזרו שבות. ובגמרא ת"ר איזהו נגר הנגרר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה כל שקשור ותלוי ורואה מגיע לארץ ר' יהודה אומר אף זה במדינה מותר אלא אי זהו נגר הנגרר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה כל שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית ואע"ג דבנוסחא דידן בגמרא כתוב ורואה מ' מגיע לארץ ועלה קאמר ר"י אף זה במדינה מותר דמשמע דע"כ לא שרי ר"י אלא בשראשו אחד לבד מגיע לארץ אבל במונח לגמרי בארץ מודה דאסור דכיון שאין שום צד ממנו גבוה מהארץ לא מינכר שהוא קשור מ"מ לומר כן דהא פירש רש"י במתניתין דנגר הנגרר דת"ק היינו שהחבל ארוך ומתוך שנגרר אינו נראה כקשור ואם אין מגיע לארץ אלא ראשו הא' אין ספק שהוא נראה כקשור ומ"ט אסר ליה במדינה לכך כ"ל שאין לגרום אלא וראשו מגיע לארץ וכ"ב בפרק כ"ו שהוא גירסת ה"ה ולפ"ז ראשו דקאמר היינו שני ראשיו כלומר שכולו מונח בארץ ואפי' בכה"ג שרי ר"י במדינה כיון שהוא קשור ומשמע שאפי' אם החבל ארוך כמה אמות שרי דקשורו מוכיח עליו ולא אכר אלא בשאינו קשור כלל אלא שמדברי הרא"ש אהא דאמרינן הלכה כר"י נראה דהוה גרים וראשו א' ומ"מ משמע ליה דאע"ג דת"ק לא שרי במקדש אלא בשראשו א' מגיע לארץ ר"י שרי במדינה אפילו מונח כולו בארץ דהא לא אסר אלא כשאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו וכו' אבל בקשור שאינו יכול לשומטו בקרן זוית שרי ופסקינן בגמרא אמר רבא והוא שקשור בדלת והא ר' טבלא חזא להוה דתלי בעבדא דדשא ולא אמר להו ולא מידי ההוא ניטל באגדו הוה. ופירש"י הלכה כר' יהודה בנגרר דמותר אפילו במדינה אבל במונח דשרי ליה ר"י במקדש ליתא הכוותיה דכיון שאינו קשור שם בנין גמור הוא כשאר גרים שנועלים בכתלים: והוא שקשור בדלת עצמה. דמוכח שפיר ולא שקשור באגדו. כלומר קשור היה ובחבל חזק עכ"ל ומשמע דכי שריא בשיש בראשו גלוסטרא אפי' אינו ניטל באגדו בתלי בעבדא דדשא אמי שרי דאי בקשור בדלת אפי' באין בראשו גלוסטרא נמי שרי וכ"כ התוס' (שם) ומיהו אם אינו קשור כלל נראה לכאורה דאפי' יש בראשו גלוסטרא אסור דע"כ לא שרי ר' יוסי אלא באינו ניטל באגדו אבל קשור מיהא בעי וכך הם דברי רבינו בקצת נוסחאות אבל יש נוסחא דגרסי בדברי רבינו גבי יש בראשו גלוסטרא דה"ה דשרי אפי' אם אינו קשור כלל וכן התיר הרמב"ם בפכ"ו בשם בראשו גלוסטרא ולא חילק בין קשור לשאינו קשור ואע"פ שאין להכריע דעת רבינו כדעת הרמב"ם דהרמב"ם לטעמיה דמפרש ניטל באגדו קשור כמו שיתבאר בס"ד מ"מ כן משמעו [דולאי] דלא גרע מקנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו דבשיש עליו תורת כלי שרי אפי' אינו קשור כלל ואע"פ שהרא"ש מחלק ואומר דנגר דמיחזי דרך בנין צריך קשירה ובקנה שאין דרך בנין כל כך סגי בתיקון כלי היינו דוקא בנגר שאין בראשו גלוסטרא דהוא הוי דומיא דקנה דכיון דאין בראשו גלוסטרא תורת כלי דידיה לאו תורת כלי גמור הוא ומש"ה בעי קשירה אבל בשיש בראשו גלוסטרא אז הוי עליה תורת כלי גמור ואפי' אינו קשור כלל שרי והא דאמרינן כי פליגי בשאינו ניטל באגדו משום ר"א נקט הכי לאשמועינן דאע"ג דקשרו אסור אבל לר' יוסי שרי בכל גוונא ואע"פ שמ"ש רבינו בנגר אין נועלין בו אע"כ יהא קשור וכיצד יהא קשור אם יש בראשו גלוסטרא וכו' דמשמע דאף בשיש בראשו גלוסטרא בעינן שיהא קשור ג"ל דעיקר מילתיה לא קאי אלא אאין בראשו גלוסטרא אלא דמשום דשיש בראשו גלוסטרא לא איתמר בהדיא בגמרא דלא בעי קשירה ואדרבה לכאורה משמע דקשירה בעי מש"ה נקט ביה קשירה אבל אה"נ דבלא קשירה נמי שרי וכדמסיק בהגך נוסחי אלא שקשה על זה מדאיתא בגמרא (שם) בעא מיניה רב נחומי בר זכריה מאביי עשה לו בית יד מהו א"ל בוכנא קאמרת ופירש"י עשה לו בית יד לנגר שאינו קשור כלל ותחב בית יד באמצעיתו ודומה למקבת דהשתא ודאי מוכחא דכלי הוא מהו לנעול בו: בוכנא קאמרת הוא ודאי שרי. בוכנא מקבת וכותשין בו חיטין ופלפלין. ואם איתא דבשיש בראשו גלוסטרא אפי' אינו קשור כלל שרי מאי קא מיבעיא ליה בעשה לו בית יד ואע"ג דפשט ליה דשרי איכא למימר דשאני התם שעשה הבית יד בידים אבל בשיש בראשו גלוסטרא דלא עשה בו מעשה וכדמשמע מדקתני שיש בראשו גלוסטרא ולא קתני שעשה בו גלוסטרא כל שאינו קשור אסור וי"ל דהך בעיא קאי אנקמץ דהוי דרך בנין גמור כמ"ש רבינו בכמוך ובהא פשיטא דכל שאינו עושה בו מעשה אסור אפילו אם יש בראשו

פרישה

סי' שיג (א) **צריך** שיתקנו לשם כלי כו' שיהא ראוי להפוך בו זיתים ולפטוט בו אגוזים: בהסקופה

ברשו גלוסטרא וקא מיבעיא ליה בעשה בידים שעשה לו בית יד ופשט לו דברי הכיון דכלי הוא תו לא מיחזי כבונה שמין דרך לשקע כלי בבנין לבטלו שם ויש הוכחה לזה מדאיתא להך בעיא בתר הא דאמרינן (שם) הלכה כר״י בנקמז וכן הרי״ף כתב על נקמז ואם עשה לו בית יד מותר והפוסקים שלא פסקו דין דעשה לו בית יד ברשה שהוא מפני שברשה להם דבר פשוט כיון דכלי הוא וכדא״ל בתמיהא בוכנא קאמרת ובענין נגר שאין ברשו גלוסטרא כתב הרמב״ם בפס״ו וז״ל אם היה קשור ותלוי בדלת טועלין בו וכן אם היה מיטל ואגדו עמו אבל אם היה אגדו קבוע בדלת והיה הנגר נשמט כמו קורה ומניחין אותו בזוית וחוזרין ונועלין בו בעת שרוצין ה״ז אסור לנעול בו שאין עליו תורת כלי ואינו אגוד ואין בו אגד הוכיח עליו ברשה מדבריו שהוא מפרש דמיטל באגדו היינו שמתיר רשם החבל שבדלת והנגר מיטלטל עם החבל ואינו מיטל באגדו היינו שמתיר רשם החבל שבנגר שנמצא הנגר מיטלטל בלא חבל ואל שהוא מיטלטל עם החבל הקשור בו אפי׳ אין רשם החבל הב׳ קשור בשום מקום שרי דהיינו מיטל באגדו ודאמרינן בעובדא דר׳ טבלא דהוה תלי בעברא דדשא ל״ד אלא מעשה שהיה כך היה וכ״כ ה״ה בשם התוספות ובשם הרשב״א דתלי בעברא ל״ד. ואחר שכתבתי זה מצאתי שכתב הריטב״א בשם הגאון׳ וה״ר יעקיה דמיטל באגדו היינו שעשו לו ברשו קשר אחר שהיו מוטלין אותו בקשר הראוי ותולין אותו בכותל כשאר כלים ולפיכך מתיר בו דכלי גמור הוא וכל שהוא כלי לא מיחזי כבונה הלכך אע״פ שאינו קשור לא בדלת ולא בעברא דדשא נועלין בו והא דאמרינן בעובדא דר׳ טבלא דמיטל באגדו הוה ולהכי לא אמר להו ולא מידי אע״ג דאמרינן התם דהוה תלי בעברא דדשא מעשה שהיה כך היה דבלא״ה נמי שרי עכ״ל וכבון לומר שכן היה מפרש הרמב״ם אלא דקשה לי הא דאמר רבא והוא שקשור בדלת ומשמע דדוקא דלת מדפריך ליה מעובדא דתלי בעברא דדשא וכיון דכי קשור בדלת אגודו מוכיח עליו מאי איריא דלת הא כל כה״ג בכל דוכתא שרי כדמכיק הוא מיטל באגדו הוה ולכן כ״ל שדעתו כמו שכירשתי תחלה ולייסד קושיא ז״ל שענין הנגר הוא על שני דרכים האחד שרשם החבל הקשור בדלת אין מתירין אותו לעולם אבל רשם החבל השני קושרים אותו בנגר בעת שרוצים לנעול בו וכשפותחים מתירין אותו ומוטלין הנגר לבדו ומניחין אותו בחרן זוית. הב׳ שרשם החבל הקשור בנגר אין מתירין אותו לעולם אבל רשם החבל הקשור בדלת קושרין אותו בעת שרוצין לנעול וכשפותחים מתירין אותו מהדלת ומוטלין הנגר ואגדו עמו ומניחין אותו בקרן זוית ורבא מיירי בנגר שהוא בדרך הראשון דכיון שהנגר מיטל בלא אגד אפי׳ קשור ותלוי במקום אחר אסור דאא״כ כיון שהוא עשוי ליטלו משם בלא אגד אין אגד זה מוכיח עליו ועובדא דרבי טבלא קס״ד שהיה הנגר העשוי בדרך זה ומש״ה פריך לרבא מיניה ושני דעובדא דרבי טבלא לאו בנגר העשוי בדרך זה הוא אלא בעשוי בדרך השני שהוא מיטל ואגדו עמו ומש״ה שרי בתלי בעברא דדשא והוא הדין למינח בקרן זוית כמו שנתבאר:

ומ״ש וכל נגר שאמרנו מיירי שהאסקופה גבוה וכו׳ אבל אם נפחתה האסקופה וכו׳ שם בעי ר׳ זירא נקמז מהו א״ר יוסף מאי תיבעי לך לא שמיע לך הא דתניא נשמט אסור נקמז מותר ר׳ יהודה אומר נקמז אע״פ שאינו נשמט אסור וא״ר יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה בנקמז ותעמא מאי אמר אביי משום דמיחזי כבונה. ופירש״י נקמז. שנכנס הנגר בחור האסקופה ויוצא הנגר לצד הקרקע ונוטע בקרקע ועד השתא מיירי כשהאסקופה גבוה ואין החור ניקב עד הארץ. נשמט שנפסק החבל שהוא קשור בו והרי הוא מונח בקרן זוית כשפותח אותו והריטב״א כתב שי״מ נקמז כמו נקמן כלומר שהוא נקמן בדלת עצמו ויש מהם אצלנו הרבה שמכניסין הנגר בין הבריח המחובר בדלת והדלת ומחברין אל הנגר עץ אחד קטן ארכו כשיעור טפח והוא הולך לכאן ולכאן ופעמים שעושין את הנגר למעלה בדלת ופעמים שעושין אותו למטה בדלת וכשעושין אותו למעלה מסבבין את העץ הקטן לצד אחד והנגר טופל והדלת נפתח וכשזוקפין אותו אל הנגר עולה וכנכנס בשקוף העליון והדלת נעול וכשעושין אותו למטה מסבבין את העץ לצד אחד והנגר נופל וכנכנס באסקופה התחתונה והדלת נעול וכשזוקפין אותו אז הנגר מיטל והדלת נפתח משום דמיחזי כבונה כי הסבוב של אותו עץ ועליית הנגר ע״י אותו סבוב דומה לתקיעת מסמר ע״כ והנה בכל הארץ נהגו היתר לכתוח ולנעול בשבת בנגר כזה וגראה דאפילו לפ״ז ודאי כל שהנגר קבוע שם במסמרים כגון שלנו אין בו שום איסור ומנעול בעלמא הוא ולא אכר ר״י אלא כשהוא מהודק שם בלבד בענין שיוכל ליטל והנשמט הוא כל שאינו קשור ומהודק כלל עכ״ל וכבר כתבתי דאיבעיא לן עשה לו בית יד מהו ופשיטא דשרי ופי׳ הרי״ף דבנקמז קאמר:

רחבה שאחורי הבתים וכו׳ משנה שם (קא.) דלת שבמוקצה וחדקין שבפרצה והמחצלת אין נועלין בהן אא״כ גבוהים מן הארץ. ופירש״י דלת שבמוקצה שאחורי הבתים ומש״ה נקט לה משום שאין משתמשים בה תדיר ואין בעה״ב חושש לעשות לה דלת תלויה כראוי וקבועה אלא זקופה כנגד הפתח וכשהוא פותח מטילה לארץ ויש שתלויות אבל נגררות לארץ: אין נועלין בה בשבת. משום דעביד בנין או אפי׳ כשהיא תלויה ונגררת אין זה קבוע וכשהוא מגביה על המשקוף כיון דאינה קבוע שם מיחזי כבונה: וכגמ׳ ורמינהו דלת הנגררת בזמן שקשורים ותלויים נועלים בהם בשבת ופירש״י אלמא אתלייה הוא דקפיד אבל אגבוהין מן הארץ לא חיים: אמר אביי בשים להם ציר. דמוכחא מילתא דדלת ומיירי היא וארי היא קשורה ותלויה ולא מיחזי כבונה רבא אמר בשהיה להם ציר ואע״ג דהשתא ליכא היכירא הוא דאיכא ויתוע שהלכה כרבא וכ״פ הרמב״ם פכ״ו ודברי ג״כ כפירש״י אבל הריטב״א פי׳ דהא דאמר אביי בשיש להם ציר היינו שיש להם ציר בפתח. מתוקן לדלת דמוכחא מילתא דפתחים קבועים הם וכשהוא פותח ונועל אינו נראה כבונה ואפי׳ אין בגופה של דלת שום היכר ציר שרי אביי וא״כ לרבא כשהיה ציר בפתח שרי אע״פ שאין בו עכשיו וגם בדלת לא היה מעולם ומשמע לי דהא דמוקמא אביי בשיש להם ציר ורבא בשהיה להם ציר היינו דכשנועל בה אינו מחזיר הציר למקומו דאילו מחזיר הציר למקומו אמרינן בפ״ק דביצה (יא:) דאפי׳ בתריסי חנויות שהם כלים המיטלטלים אסור:

ודע דבקצת ספרי רבינו כתוב אין נועלין בהם אא״כ הם גבוהים מן הארץ ג״ט ונטעות הוא שנכל בספרים דבהדיא אמרינן בברייתא דבגמ׳ (שם) דבגבוהים מן הארץ מלא נימא סגי וכן מצאתי בקצת ספרי רבינו שלא היה כתוב בהם אלא אין נועלים בהם אא״כ הם גבוהים מן הארץ: **ופתח** העשוי לכניסה ויציאה וכו׳ הוא ממ״ש שם הרא״ש וז״ל כתב הרז״ה הא דתנן הדלת שבמוקצה וכו׳ וכן הא דתניא דלת הנגררת ומחצלת הנגררת בזמן שקשורים ותלויים נועלים בהם

(ב) באסקופה למטה ודומה טפי לבנין לא סגי בהכי ואין נועלין בו אא״כ יהא קשור [ג] וכיצד יהא קשור אם יש בראשו גלוסטרא פירוש שהוא עב באחד מן הראשים וראוי לכתוש בו שדומה לכלי סגי אפי׳ אם קשור בהבל רק שאינו ראוי להיות ניטל בו ואפי׳ אם אינו קשור בדלת עצמו אלא בבריה הדלת ואפילו אם ההבל ארוך ואינו תלוי כלל באויר אלא כולו מונחת בארץ ואם אין בראשו גלוסטרא אם הוא קשור בדלת עצמו סגי אפילו בחבל רק שאינו ראוי לינטל בו ואפי׳ כולו מונה בארץ ואם אינו קשור בדלת אלא בבריה צריך שיהא הקשר אמיץ ושיהא ראוי לינטל בו ואפ״ה א״צ שיהא תלוי אלא אפילו כולו מונח בארץ שאין אסור אלא כששומטו ומניחו בקרן זוית וכל נגר שאמרנו מיירי שהאסקופה גבוה וכשנועין אותו במפתן אינו נוקב בארץ אבל אם נפחתה האסקופה בענין שכשמכנים הנגר בחור נוקב תחתיו בארץ הוי בנין ואסור לנעול בו:

(ג) רחבה שאחורי הבתים שאין נכנסין ויוצאין בה תדיר אם עשה דלת לפותחה או שתולה בה מחצלת של קנים וכן פירצה שנדרה בקוצים כעין דלת אם יש להם ציר או אפילו אין להם עתה ציר אלא שהיה להן ציר נועלין בהן אפילו הן נגררין בארץ רק שקשורן ותלאן לנעול בהם ולא חשיב כבונה שניכר בהן שהוא דלת כיון שהיה להם ציר. אין להם ציר ולא היה להם ציר אין נועלין בהם (ד) [ג] אא״כ הן גבוהים מן הארץ ופתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר

וכיצד יהא קשור אם יש בראשו גלוסטרא כו׳ משנה בפ׳ בתרא דעירובין (שוף דף ק״ח) פליגי בה ר׳ אליעזר ור׳ יוסי ופסקו הפוסקים כר׳ יוסי דמתיר אפי׳ אינו מיטל באגדו דהיינו שהחבל דק שאינו ראוי להיות ניטל בו דמיד היה נפסק והוה כמי שאינו קשור ואפי׳ הכי ליה דכיון דכלי הוא לא הוי כבנין:

ומ״ש ואפילו אם אינו קשור בדלת עצמו אלא בבריה הדלת כך פי׳ התו׳ בשם ר״י שכתב אי נמי ס״ל כר׳ יהודה דשרי בנגר והכא איירי בקשור בעיברא דדשא דמודה ר׳ יהודה בשאינו מיטל באגדו דאסור אבל בדאיכא בראשו גלוסטרא שרי אפילו בעיברא דדשא ובאינו מיטל באגדו: **ומ״ש** ואפילו אם החבל ארוך וכו׳ הוא ממה שפי׳ הרא״ש דלר׳ יהודה אף בדליכא בראשו גלוסטרא אינו אסור אא״כ כשאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית אבל בקשור בדלת ואפי׳ בחבל דק כיון שאינו יכול לשומטו שרי אפילו כולו מונח בארץ כמו שיתבאר בסמוך וא״כ כ״ש דשרי בדאיכא גלוסטרא אפי׳ בעיברא דדשא ובחבל דק וכולו מונח בארץ: **ומ״ש** ואם אין בראשו גלוסטרא וכו׳ שם פליגי בה ת״ק ור׳ יהודה ובגמרא אמר ר׳ יהודה אמר שמואל הלכה כר׳ יהודה דשרי ופי׳ הרא״ש דלא אסר ר׳ יהודה אלא בדלא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית אבל בקשור ואפילו כולו מונח לארץ שרי ואמר רבא והוא שקשור בדלת ודוקא היכא שאינו מיטל באגדו אבל מיטל באגדו שרי אפילו בעיברא דדשא כדאסיקנא בעובדא דר׳ טבלא ואפילו מונח כולו בארץ כמ״ש התוס׳ בסוף דיבור המתחיל כי פליגי וכ״כ הרא״ש ואחריהם נמשך רבינו וב״י כתב דבמקצת ספרי רבינו כתוב דבים בראשו גלוסטרא שרי אפי׳ אינו קשור כלל והאריך בפלפולו ומיהו מסקנתו דבראשו גלוסטרא נמי לא שרי אלא בקשור וכדפי׳ וכ״כ בש״ע: **וכל** נגר שאמרנו וכו׳ שם בברייתא פליגי בה ת״ק ור׳ יהודה בנקמז וא״ר יהודה אמר שמואל הלכה כר׳ יהודה בנקמז דאסור וטעמא מאי אמר אביי משום דמיחזי כבונה ופירש״י נקמז שנכנסת הנגר בחור האסקופה ונפתח אותו החור ויוצא הנגר לצד הקרקע ונועץ בקרקע. ועד השתא איירי כשהאסקופה גבוה ואין החור ניקב עד לארץ עכ״ל וכך הם דברי רבינו וכל נגר שאמרנו מיירי שהאסקופה גבוה כו׳ ואע״ל כשנועץ במזוזה מן הצד דכשיעא דשרי: **רחבה** שאחורי הבתים וכו׳ משנה שם ריש (דף ק׳):

ומ״ש שאין נכנסין ויוצאין בה תדיר וכו׳ עד ופתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר נועלין בו וכו׳ כך פירש״י דלת שבמוקצה רחבה שאחורי הבתים ומש״ה נקט לה משום שאין משתמשין בה תדיר ואין בע״ה חושש לעשות לה דלת תלויה כראוי וקבועה אלא זקופה וכנכנס בשקוף העליון והדלת נעול וכשעושין אותו למטה מסבבין את העץ לצד אחד והנגר נופל והדלת נפתח וכשזוקפין אותו אז הנגר ניטל והדלת נפתח משום דמיחזי כבונה כי הסבוב של אותו עץ ועליית הנגר ע״י אותו סבוב דומה לתקיעת מסמר ע״כ והנה בכל הארץ נהגו היתר לכתוח ולנעול בשבת בנגר כזה וגראה דאפילו לפ״ז ודאי כל שהנגר קבוע שם במסמרים כגון שלנו אין בו שום איסור ומנעול בעלמא הוא ולא אכר ר״י אלא כשהוא מהודק שם בלבד בענין שיוכל ליטל והנשמט הוא כל שאינו קשור ומהודק כלל עכ״ל וכבר כתבתי דאיבעיא לן עשה לו בית יד מהו ופשיטא דשרי ופי׳ הרי״ף דבנקמז קאמר:

רחבה שאחורי הבתים וכו׳ משנה שם (קא.) דלת שבמוקצה וחדקין שבפרצה והמחצלת אין נועלין בהן אא״כ גבוהים מן הארץ. ופירש״י דלת שבמוקצה שאחורי הבתים ומש״ה נקט לה משום שאין משתמשים בה תדיר ואין בעה״ב חושש לעשות לה דלת תלויה כראוי וקבועה אלא זקופה כנגד הפתח וכשהוא פותח מטילה לארץ ויש שתלויות אבל נגררות לארץ: אין נועלין בה בשבת. משום דעביד בנין או אפי׳ כשהיא תלויה ונגררת אין זה קבוע וכשהוא מגביה על המשקוף כיון דאינה קבוע שם מיחזי כבונה: וכגמ׳ ורמינהו דלת הנגררת בזמן שקשורים ותלויים נועלים בהם בשבת ופירש״י אלמא אתלייה הוא דקפיד אבל אגבוהין מן הארץ לא חיים: אמר אביי בשיש להם ציר. דמוכחא מילתא דדלת ומיירי היא וארי היא קשורה ותלויה ולא מיחזי כבונה רבא אמר בשהיה להם ציר ואע״ג דהשתא ליכא היכירא הוא דאיכא ויתוע שהלכה כרבא וכ״פ הרמב״ם פכ״ו ודברי ג״כ כפירש״י אבל הריטב״א פי׳ דהא דאמר אביי בשיש להם ציר היינו שיש להם ציר בפתח. מתוקן לדלת דמוכחא מילתא דפתחים קבועים הם וכשהוא פותח ונועל אינו נראה כבונה ואפי׳ אין בגופה של דלת שום היכר ציר שרי אביי וא״כ לרבא כשהיה ציר בפתח שרי אע״פ שאין בו עכשיו וגם בדלת לא היה מעולם ומשמע לי דהא דמוקמא אביי בשיש להם ציר ורבא בשהיה להם ציר היינו דכשנועל בה אינו מחזיר הציר למקומו דאילו מחזיר הציר למקומו אמרינן בפ״ק דביצה (יא:) דאפי׳ בתריסי חנויות שהם כלים המיטלטלים אסור:

ודע דבקצת ספרי רבינו כתוב אין נועלין בהם אא״כ הם גבוהים מן הארץ ג״ט ונטעות הוא שנכל בספרים דבהדיא אמרינן בברייתא דבגמ׳ (שם) דבגבוהים מן הארץ מלא נימא סגי וכן מצאתי בקצת ספרי רבינו שלא היה כתוב בהם אלא אין נועלים בהם אא״כ הם גבוהים מן הארץ: **ופתח** העשוי לכניסה ויציאה וכו׳ הוא ממ״ש שם הרא״ש וז״ל כתב הרז״ה הא דתנן הדלת שבמוקצה וכו׳ וכן הא דתניא דלת הנגררת ומחצלת הנגררת בזמן שקשורים ותלויים נועלים בהם

פרישה

(ב) באסקופה למטה ודומה לטפי לבנין לא סגי בהכי ואין נועלין בו אא״כ יהא קשור [ג] וכיצד יהא קשור אם יש בראשו גלוסטרא וכו׳ ואם אין בראשו גלוסטרא אם הוא קשור בדלת עצמו אלא בבריה הדלת ואפילו אם ההבל ארוך ואינו תלוי כלל באויר אלא כולו מונחת בארץ ואם אין בראשו גלוסטרא אם הוא קשור בדלת עצמו סגי אפילו בחבל רק שאינו ראוי לינטל בו ואפי׳ כולו מונה בארץ ואם אינו קשור בדלת אלא בבריה צריך שיהא הקשר אמיץ ושיהא ראוי לינטל בו ואפ״ה א״צ שיהא תלוי אלא אפילו כולו מונה בארץ שאין אסור אלא כשומטו ומניחו בקרן זוית וכל נגר שאמרנו מיירי שהאסקופה גבוה ואם אינו נוקב בארץ הוי בנין ואסור לנעול בו: (ג) רחבה שאחורי הבתים שאין נכנסין ויוצאין בה תדיר אם עשה דלת לפותחה או שתולה בה מחצלת של קנים וכן פירצה שגדרה בקוצים כעין דלת אם יש להם ציר או אפילו אין להם עתה ציר אלא שהיה להן ציר נועלין בהן אפילו הן נגררין בארץ רק שקשרן ותלאן לנעול בהם ולא חשיב כבונה שניכר בהן שהוא דלת כיון שהיה להם ציר. אין להם ציר ולא היה להם ציר אין נועלין בהם (ד) [ג] אא״כ הן גבוהים מן הארץ ופתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר

דרישה

מריות דקנס שדומה לנגר משא״כ בחריות די״ל דמ״ש התנן כל כיסוי הכלים כו׳ ואמר ר״י עליה והוא שיש תורת כלי עליה ובכלל כל הכלים הם ג״כ אף שאין שוין לנגר בשם בנין וק״ל: [ב] וכיצד יהא קשור אם יש בראשו גלוסטרא כו׳ עיין בב״י שכתב שיש נוסחא אחת דגרסי בדברי רבינו גבי יש בראשו גלוסטרא דה״ס דשרינא אפי׳ אם אינו קשור כלל כו׳ והסכים עם אותם הגרסא והביא עליה ראיה וכתב מ״ש רבינו וכולא יהא קשור וכו׳ משום דאינך נקטה ע״ש שהאריך אבל בש״ע סתם הדברים בלשון סתום. עוד שם בב״י בד״ה ומ״ש וכן נגר שאמרנו כו׳ עד והריטב״א כתב כו׳ ל״ל שהוא כמו שנמצאין מסגרת בארץ רוסי״א נקרא בלשון משכנו הילכין שלאם ושליסיל וזו״ק:

[ג] אא״כ גבוהין מן הארץ ג״ט ו״ל ב״י ט״ס יש בספרים דבהדיא איתא בגמרא דגב הין מן הארץ מלא נימא סגי כו׳ ולעד״כ דפיר גרס לה וכן הוא בנוסחאות מדוייקים בגירסת הא״ף וכ״כ ברמוז בהדיא וכן מוכח לשון רבינו דגרסינן לה דאל״כ לא הל״ל לרבינו לכתוב סתם אא״כ גבוהין מן הארץ אלא כבי הל״ל אא״כ גבוהין כל שהו דסתם פחות מג״ט

חיג בס

איכא ונועלין בהן: **ומ"ש** דלת העשוי מלוח אחת וכו' סס תני ר' חייא דלת מלמעה הנגררת אין נועלין בהן בשבת ואיכא תרי ליטני א"ד דחד קרש דמיחזי כבועה ונותן קרש בכותל שאין בה היכר דלת וא"ד דלית ליה נושמא פירש"י בריחים המחברין אותה והרי"ף והרא"ש פי' דלית לה אסקופה התחתונה וכך הם דברי רבינו: **ומ"ש** אין נועלין בה אפי' יש לה ציר כ"כ התוס' פי' ר"י דאיירי כשיש להן ציר דאי אין להם ציר מאי איריא דלת מלמעה אפי' דלת אחריתא נמי עכ"ל ומשמע מדברי התוס' דה"נ מיירי בדלת שאין משתמשים בה תדיר כגון דלת שבמוקצה וכו' דאם יש לה ציר אבל אם אין לה ציר אז היה לה ציר נועלין בה כשהוא קשור ותלוי כדלעיל אבל היכא דליכא אלא לוח אחת אז אין לה אסקופה אין נועלין בה אפי' קשור ותלוי אפי' יש לה ציר אבל פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר אפי' לא היה ציר לעולם ואפילו מלוח אחד אז אין לה אסקופה נמי נועלין בה והכי משמע מדתני דלת מלמעה הנגררת דומיא דלעיל מינה דתניא דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וכו' ותו תניא דלת הנגררת וכו' דמיירי בדלת שבמוקצה הכי נמי הך דלת מלמעה הנגררת בדלת שבמוקצה היא ואיכא לתמוה למה לא כתב רבינו כאן דמיירי בנגררת בארץ כדתני ר' חייא:

שידה תיבה ומגדל וכו' ברייתא סס (דף קב) אלא דמ"ש דכשיצא העליון אסור לדחקו זה אינו מפורש לסס והרא"ש כתב שרבינו תס נסתפק בו ורבינו כתב לאיסור מספק: מטה של פרקים וכו' בס"פ כירה: **ומ"ש** ואם היא רפויה פי' ב"י שהוא עשוי להיות רפוי ומש"ה שרי אבל אם הוא עשוי להיות עשוי להיות מיהדק אע"פ שעכשיו **קורה** שנשברה וכו' משנה ס"פ שואל ודוקא בדבר אסור בטילטול: **ומ"ש** והוא שיהו רפויין כו' בפ' כירה (דף מג) מקשינן והא קא מבטל כלי מהיכנו ופריקו דרבי דאי בעי שקיל ליה: **הצר** שנתקלקלה כו' ה"א בסוף עירובין דדרש רבא אצר שנתקלקלה ומשמע התס כפירש"י דדוקא תבן דלא מבטל ליה דחזי לטיט החומות אבל מלח משנדרס ברגל לא חזי מסתמא מבטל ליה התס אסור משום דמוסיף על הבנין א"כ משום אטווי גומות וכתב עוד ולא בכל ולא בקופה כדרך חול:

אין

ס"ד: **שידה** תיבה ומגדל שפתחיהן מן הצד וכו' גז"ש (קב:) ת"ר ציר דלת שידה תיבה ומגדל במקדש מחזירין במדינה דוחקין והעליון כאן וכאן לא יחזיר שמא יתקע וכתב הרא"ש ר"ת נסתפק אם מותר לדחוק העליון במדינה מדקאמר כאן וכאן לא יחזיר משמע דלדחוק מותר אף במדינה או דילמא האי דנקט לא יחזיר בשביל מקדש נקט אבל במדינה אפי' לדחוק אסור מדקתני ברישא במדינה דוחקים התחתון מכלל דבעליון לדחוק אסור עכ"ל ורבינו סתם הדבר לאיסור זה"ה כתב בפכ"ב שראה מדברי הרמב"ם שאסור לדחוק העליון במדינה ושכן העלו ז"ל וכבר נתבאר בסימן ש"ח דלתות הכליס מותר ליטלס מהס בשבת אבל לא דלתות מידי דמחבר בארע משום דהוי בונה ומשמע דהוי חייב חטאת בין על נטילתן בין על חזרתן:

מטה של פרקים אסור להחזירה ולהדקה וכו' בס"פ כירה (מז.) אמרי ר"א ורב הונא בר חייא דמותר להחזיר מטה של טרכיים בשבת פי' שהיא של פרקים וכי אתא לקמיה דרב יהודה אמר הא רב ושמואל דאמרי תרוויהו המחזיר מטה של טרכיים חייב חטאת ואסיקנא דאינהו דאמור כי האי תנא דתניא מלבנות המטה וכרעי המטה לא יחזיר ואם החזיר פטור ולא יתקע ואם תקע חייב חטאת רשב"א אם היה רפוי מותר ופירש"י אינהו. ר' אבא ורב הונא דאמרי כי האי תנא: כרשב"ג. דמתיר לכתחלה ואיתא (שם:) בגמ' תו בי רב חמא הוה מטה גללניתא הוה מהדרי לה בי"ט ויהיב טעמא משום דכרשב"ג ס"ל ופסקו הרי"ף והרא"ש כרשב"ג וכ"פ הרמב"ם בפכ"ב ונראה מדבריו שם דהא דאמרינן אם היה רפוי מותר היינו לומר שהוא עשוי להיות רפוי ומש"ה שרי אבל אם הוא עשוי להיות מהודק אע"פ שעכשיו כשמחזירו מניחו רפוי אסור וכ"כ ממה שאמר רבינו בסמוך גבי כוס של פרקים שמותר להחזירו לפי שאין דרך להדקו דמשמע הא אם היה דרך להדקו אסור להחזירו אפי' מניחו רפוי וכ"נ מדברי הג"א שם וכ"כ בכלבו בשם הרא"ש דבריס שאין אדם מקפיד עליהם אם יתנועע בתוך החור מותר להכניסן בחורין שאין לגזור שמא יתקע אלא בדבר שצריך להיות מעמידו בדוחק: וכתב ה"ה בפכ"ו גבי מטורה של חליות בשם הראב"ד דרכוי ואינו רפוי נמי אסור:

ראיתי כתוב על שם הר"מ דה"ה כוס של פרקים וכו' כ"כ הכלבו בטוף הלכות שבת אבל ר"י כתב בח"ד בשם ר"פ שמותר לכרקו ולהחזירו בשבת וכדברי רבינו: **קורה** שנשברה מותר לסומכה בחלוכות המטה וכו' משנה ס"פ שואל (קנא:): **ומ"ש** והוא שיהיו רפויים הוא כדי שלא יהא מבטל כלי מהיכנו והכי אוקימנא לה בפ' כירה (מג.) וכתבו הרמב"ם בפרק כ"ה: **הצר** שנתקלקלה נמי גשמיס יכול לזרות בה תבן וכו' בטוף עירובין (קה.) דרש רבא אצר שנתקלקלה במימי גשמים מביא תבן ומרדה בה וכשהוא מרדה אינו מרדה לא בכל ולא בקופה אלא בשולי קופה ופירש"י לא בכל ולא בקופה כדרך חול שולי הקופה שנשתברו ונשארו השוליים וכתבו התוס' א"כ הוסף הקופה ונותן על שוליים דהיינו ע"י שינוי אבל ביד נראה לר"י דאסור כתב בת"ה סימן ע"א על בפכל הרוך שנשמט אחד מרגליו שיש לו ריס לטלטלו ולהניחו באותו לד שנשמט הרגל על בפסל אחר ונראה מדאמרינן בפרק תולין (קלה.) כירה שנשמטה אחד מירכותיה אסור לטלטל גזירה שמא יתקע אמנם היה נראה לחלק דשאני הכא שאפשר להניח על ספסל אחר לא גזרינן שמא יתקע אך מדמחלק בתחלה התס בין אחד לשתים משמע נמי דאחד אכתי חזי ע"י סמיכה ואפ"ה מסקינן לאיסור והמחמיר תע"ב וכן ראוי להחמיר עכ"ל (ב) ומכל מקום להחזיר הרגל למקומו משמע דפשיטא דאסור גזירה שמא יתקע אף על פי שהוא רפוי כיון דדרך רגלי הספסלים להיות תקועין גזרינן ביה שמא יתקע (ג) כתב הרמב"ם בפרק י' התוקע עץ בעץ בין שתקע בעץ עצמו עד שנתאחד הרי זה תולדות בונה וחייב וכתב ה"ה דהיינו דתניא בס"פ כירה (מז.) גבי מלבנות המטה לא יתקע ואם תקע חייב חטאת וכ"כ בסמ"ג וכמ"ק:

מין

דרכי משה

(ב) וע"ל סימן ש"ח רגל בפסל שנשבר אם מותר להחזירו בשבת: (ג) מיהו נ"ל אם ישב עליה מבע"י מותר לישב עליה בשבת דלא גרע מחריות של דקל כמו שיתבאר בסמוך: ועוד

דרישה

מג"ט מיקרי מרעא כמיכתא דכמרעא דמי וכא דאיתא בגמרא דגבוהין מן הארץ מלא נימא סגי כ"ל לייחד דו"ל הברייתא דלת הנגררת ומקצלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שקשורין ותלויין וגבוהין מן הארץ אפילו מלא נימא נועלין בהן ואם לאו אין נועלין בהן עכ"ל ומיהו מותיב להמשנה דלא בעי אלא גבוהין מן הארץ ולא בעי תלויה ומתרץ רבא הברייתא או מקרי אפילו אם שם לכן ציר או שגבוהין מן הארץ כו' ע"ש ונראה דלפי אוקימתא דרבא מ"ש בגמרא אפילו מלא נימא אריש קאי אמ"ש בזמן שקשורין ותלויין דאו לא בעינן שיהו ג"ט מן הארץ אלא סגי כמלא נימא אבל כשאינן קשורין ותלוין אז ודאי בעינן ג"ט ודברי רבינו ג"כ מבואריס כן מ"ש או שהיה לכן ציר נועלין בהן אפילו אם נגרריס בארץ רק שקשרן ותלאן לנעול בהן ר"ל וגבוהים מן הארץ קלת. או אפשר לפרש דכל היכא דאין גבוהין מן הארץ ג"ט לא בעינן גבוהין כלל אלא שכל דרך תלייה הוא מוגבה מן הארץ ומ"מ המקשן פריך שפיר מדקתני גבוהין מן הארץ מלא נימא משמע דקפיד ומיבעיא ג"כ שיהו גבוהין מן הארץ אבל כשמשני רבא דתרתי קאמר י"ל א"כ שיהיה גבוהין מן הארץ: כגון

פרישה

(ה) העשוי מלוח אחד פירש"י שאין לו היכר דלת ונראה כבונה ונותן קרש בכותל: (ו) אפילו יש לו ציר עיין ב"י: (ז) בקל יכול להחזיר כו' מפני כובד של דלת משא"כ בהחזרת העליון:

(ח) ואם היה רפויה מותר פי' הכלבו שדרכו להיות רפוי דכיון שאינו מקפיד אם יתנועע בתוך חוריו לא גזרו שמא יתקע דהיינו שיהדקו ויעמיד אותו בדוחק מותר להכניסו בתוך חורו אבל אם דרכו להיות מהודק אע"ג דעכשיו כשמחזיר מניחו רפוי אסור:

(ט) דה"ה כוס של פרקים ע"ל ס"ס רע"ט: (י) אין דרך להדקו כ"כ כל השנה: (יא) ליטלם כשירצה כדי שלא יבטל כלי מהיכנו: והכי

חדושי הגהות

שיג א הנוסחא בגמ' נשמה פירש"י דילי"ש בריחים המחברים אותם. וגירסת הרא"ש נשאמה והרי"ף הביא עוד נוסחא גישתמא וזהו שתפס רבינו הרב"ו: ב ושעמי משום דאמתני' דדלת שברחבה ומחצלת שכתב רבינו בסמוך פירש אביי ורבא דיש להם ציר או היה להם ציר מהני והברייתא לא פי' כלום מכלל דאפי' יש להם ציר לא מהני (מהרל"ח):

שיד אין בנין וכתירה בכלים וכו׳ הכי אמרינן בפרק כל הכלים (קכב:) ובפרק בכל מערבין (לה:) תנן נתנו במגדל א״ז עירוב ובגמרא ואמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא רב ושמואל דאמרי תרוייהו הכא ב בבנין של מגדל עסקינן וכתב על זה הרא״ש וז״ל משמע דס״ד מעיקרא דאיירי במגדל של עץ שהוא כלי ותימא מאי קשיא ליה הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר והלא מותר לשבר כלי בשבת לאכול מה שבתוכו כדתנן בפרק חבית (קמ:) שובר אדם את החבית לאכול ממנו גרוגרות וי״ל דבפרק המביא כדי יין (לג:) מוקי לה במוכתקי ופירש״י שברי כלים המדובקים יחד על ידי זפת דמחמת גריעותו לא חייסינן שמא יתכוין לעשות כלי ואע״ג דהתם לא מוקי לה במוכתקי אלא לר״א מיהו גם לרבנן איכא לאוקמי הכי דרבנן ל״פ עליה דר״א אלא משום דאיהו ס״ל וכו׳ הילכך בתיקון כלי דשייך ביה בנין מודו רבנן דאסור לשבר חבית לאכול ממנה גרוגרות אי לאו דאיירי במוכתקי דבנין גמור וסתירה גמורה שייכי שפיר בכלי כדאמרינן ברישא הכונה (קב:) מאן דעייל שופתא בקופינא דמרא חייב משום בונה ולא כמו שפירש״י בפ׳ כלל גדול (עד:) גבי מאן דעביד חביתא דתגורא וחלתא דמשום בונה לא מיחייב דאין בנין בכלים והא דאמרינן בכל דוכתא אין בנין בכלים היינו דוקא בענין החזרת מנורה של חוליות דפרק כירה (מו.) ופ״ב די״ט (כב.) אבל כשעושה כל הכלי או תיקון גמור מיקרי שפיר בנין עכ״ל וכ״כ ג״כ בפרק חבית והוא מדברי התוספות בפרק בכל מערבין (לד:) ובפרק חבית (קמ.) ובפרק כלל גדול (עד:) והר״ן בפרק חבית תירץ בע״א דלא שרינן שבירת חבית אלא בכלי קטן כגון חבית דלא שייך ביה בנין וסתירה אבל בכלי גדול לא ומש״ה פרכינן בעירובין (לד:) אנתנו במגדל הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא משום דבמגדל גדול עסקינן דהוי כאהל ושייך ביה בנין וסתירה הא במגדל קטן לא שייך ביה בנין וסתירה ושרי וכן פירש״י בעירובין (סס) וכן מוכחת סוגיא דהתם עכ״ל וגם תירוץ זה הזכירו התוס׳ בפרק בכל מערבין (סס) אלא שנראה שלא סמכו עליו משום דהיא דאמרא דשופתא בקופינא דמרא חייב משום בונה אע״ג דכלי קטן הוא. ולהר״ן שסמך על תירוץ זה איכא לתרוצי דכי אמרינן אין בנין וסתירה בכלים ה״מ בכלי שנתפרק וא״צ אומן בחזרתו אבל עושה כלי מתחילתו א״כ כלי שנתפרק וצריך אומן בחזרתו לא מיקרי בנין בכלים אלא עושה כלי מיקרי ומיחייב משום בונה כ״כ הוא ז״ל בר״פ הבונה ובר״פ כל הכלים וכ״כ ה״ה בפ״י ואע״פ שכתבו התוס׳ (עירובין לד:) ומיהו בירושלמי קאמר הדא דתימא במגדל של אבן אבל במגדל של עץ נעשה כשובר את החבית לאכול ממנה גרוגרות משמע דבלא מוסתקי נמי שרי בכלי עץ לא סמך הרא״ש עליו ורבינו סתם דבריו כהרא״ש ובפרק חבית (קמו.) אמתניתין דשובר אדם החבית לאכול ממנה גרוגרות פירש״י משום דאין במקלקל משום איסור שבת וכתב עליו הר״ן וא״כ דהכי דכל המקלקלים בעורים איסורא מיהא איכא אלא היינו טעמא דכיון דבעלמא מקלקל פטור אבל אסור בכה משום טורח שבת שרי לכתחלה מיהו דוקא בכלי קטן אבל בכלי גדול לא כיון דשייך ביה בנין וסתירה וכתב בת״ה בס״ה כימן ס״ה בשם ס״ז דהא דשובר את החבית לאכול ממנה גרוגרות איירי בחבית שאינה מחזקת מ׳ סאה דהוי כלי ואין סתירה בכלים ומפשר דלהר״ן נמי לא מיקרי כלי גדול אא״כ הוא מחזיק מ׳ סאה (ג):

ומ״ש רבינו ובלבד שלא יתכוין לנוקבה נקב יפה וכו׳ פרק חבית (סס) במשנה שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות לה כלי ופירש״י שלא יתכוין לעשות לה כלי לנוקבה יפה בפתח נאה: **ומ״ש** אבל אם היא שלימה אסור אפילו לשוברה כלומר אע״ל שאסור לנוקבה יפה בפתח נאה דמתקן מנא אלא אפי׳ לשוברה בענין שאינו עושה כלי אסור וטעמו משום דכל שהכלי שלם שאינו מדובק במוסתקי שייך ביה בנין וסתירה כמו שנתבאר: **ואפי׳** נקב בעלמא אסור לנקוב בה מחדש ואפילו יש בה נקב להרחיבו אסור ג״כ סס ת״ר אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף מוסיפין דרש ג ר״ע משום ר״י הלכה כי״א: וכתב המרדכי ול״ל דהא מיירי כשמתכוין להוסיף אבל אם היה כבר תקוע מע״ש בחבית מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מתכוין להוסיף כדאמרינן בס״פ במה טומנין (כ:) בהני סכיני דביני לוגרבי וכתב בת״ה בסימן ס״ד דגראה דהאי כבר התקוע בחבית איירי שהוציאוהו והכניסוהו כבר בחול ללאו פסיק רישיה הוא שיוסיף בנקב מדמייתי עלה דאיה מסכינא דביני אורבי דלא ושלפא וכו׳ והיא ע״כ איירי דלאו פסיק רישיה הוא שיחיב שגומא ולפי מה שכתבתי ס״ס זה אפי׳ לא הוציאוהו והכניסוהו בחול נמי שרי וע״ש תניא בתוספתא דביצה פרק ג׳ קורע אדם את העור שעל פי החבית של יין ושל מוריים ובלבד שלא יתכוין לעשות זיזוק עכ״ל ול״ל דזיזוק היינו מרזב והיא מל׳ יזנק מן הכשן ועטמא דאסור משום דהוי כעושה כלי וכמו שיתבאר בס״ס זה שאסור ליתן עלה של הדס בנקב במקום מרזב אם אין לו אלא אחד (ב): **היה** בו נקב וכתם אם הוא למעה מן השמריס אסור וכו׳ ג״ז בפרק חבית (סס:) ושוין שנוקבין נקב יפה לכתחלה א״ר יהודה אמר שמואל ל״ש אלא במקום העשוי לשמר אבל לחזק אסור ה״ד לשמר ה״ד לחזק א״ר חסדא למעלה מן היין זהו לשמר למטה מן היין זהו לחזק רבא אמר למטה מן היין נמי זהו לשמר וה״ד לחזק כגון שניקבה למטה מן השמריס ואע״ל אגיי לרבא תניא דמסייע לך וכתבו הרי״ף והרא״ש דכיון דתניא דמסייע ליה הכי הלכתא ופירש״י ל״ש. דנוקבין: אלא במקום. דסתימה זו לא נעשית אלא לשמור ריח היין שלא יצא ויתקלקל וכיון דלאו סתימה מעלייתא עבדי לה לאו כלום הוא: לחזק. שיתחזק הכלי שלא יצא יינו הואיל וסתימה מעלייתא היא כי הדר נקיב לה הוי כפותח לכתחלה: למטה מן היין נמי לשמר הוא. כיון דלאו כובד היין נשען עליו סגי ליה בסתימה כל דהו: למטה מן השמריס. אלא שוליו שכל כובד היין נשען עליו: וכתב המרדכי דבמקום היין נוקבין לכתחלה אפילו במקדח כגון שנשבר הברזא וא״ש נקב גדול וא״ש קטן ואין להמיר דאמר רבא כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולים הילכך ביין שרי ע״כ כלומר אפילו אם נקב היין היה גדול מותר לנקבו ומשמע דאפילו להוסיף על רוחב הנקב שרי והא דתנן הקודח כל שהו חייב היינו בנקב חדש דוקא וא״כ במחובר לקרקע דוקא אבל לא בכלים וכמ״ש בתה״ד סי׳ ס״ד. וכתוב בכלבו סי״א דלא שרי לנקוב נקב יפה אלא דוקא בחבית של חרס שאין הסתימה מהודקת יפה אבל בחבית של עץ שמהדקים מאד הדודילא״ש וחותכים ראשם על דעת שלא להוציאם ודאי נראה שזה נקב חדש ואסור וכתוב עוד שאותן חביות שנכתתו בימי הקיץ אסור לנקוב הנקב שנסתם כיון דהוי סתימה גמורה והטעם לפי שלא משכו יין אחר הסתימה מ״כ בתשובה אשכנזית הורה ה״ר אביגדור ברזא הסתומה בחבית ואין אדם יכול להוציאה שרי ליקח ברזא אחרת ולתחוב הברזא לתוך החבית לכתחלה לצורך לשתות יין בשבת וראיה מפרק חבית ושוין שנוקבין נקב יפה בשבת עכ״ל וכ״כ בשבלי הלקט וז״ל מצאתי בשם ה״ר יוסף נקב שנסתם בחביות שלנו שסותמין אותם בעץ אותר לנקבו בשבת ולהוציא העץ ובלבד שלא יהיה הנקב כנגד השמרים וגם ליתן הקנה החלול בנקב להוציא היין מותר ואע״פ שלא היה בו מעולם ובראה נמי שקורין איספינ״א אפילו לא היה בחבית מעולם אם הכינו לך מאתמול מותר עכ״ל (ג): " ב״ה ובפמוך אכתוב דין זה בשם הגמרא ויש לתמוה על מה שמצריך שהכינו לכך מאתמול שאיני רואה בגמרא רמז לזה:

מותר להתיז ראש המגופה בסייף וכו׳ ובריתא בפ׳ חבית (סס) רשב״א אומר אבל אם היה חבית של יין ומתיז ראשה בסייף וכתב רש״י סס שמריחיב פיה למטה ממגופתה כדקתני מתיז את ראשה שפת פיה וכ״כ מדברי הרמב״ם בפכ״ג ולפ״ז לא ה״ל לרבינו לכתוב מותר להתיז ראש המגופה בסייף ודלאו

שיד אין בנין וסתירה בכלים (א) וה״מ שאינו בנין ממש [א] כגון חבית שנשברה ודיבק שבריה בזפת (ב) יכול לשברה ליקח מה שבתוכה ובלבד שלא יכוין לנוקבה נקב יפה שיהא לה לפתח דא״כ הוה ליה מתקן מנא אבל אם היא שלימה (ג) אסור אפי׳ לשוברה (ד) ואפי׳ נקב בעלמא אסור לנקוב בה מחדש ואפי׳ יש בה נקב חדש ובא להרחיבו אסור היה בו נקב ונסתם אם הוא למטה מן השמרים אסור לפותחו דכיון שהוא למטה וכל כובד היין עליו צריך סתימה מעלייתא והשיב כפותח מחדש למעלה מן השמרים [ב] מותר לפותחו: [ג] (ה) מותר להתיז ראש המגופה בסייף דלאו

דרכי משה

שיד (א) ועוד כתב בא״ז לדידן דקי״ל דדבר שאין מתכוין מותר שובר אדם חבית כו׳ אע״פ שאין שבור מתחלה: (ב) אבל לדעת המתירים שם כמו שיתבאר נראה דגם כאן שרי: (ג) וכן יתבאר בסמוך בדברי הטור:

ודין

פרישה

סי׳ שיד (א) **והני** מילי שאינו בנין ממש בתוס׳ פרק כלל גדול ובתוס׳ ריש פרק הבונה אע״ג דקי״ל אין בנין בכלים אומר ר״י דהיינו דוקא בחזרת תריסים או במנורה של מלוות אבל בנין גמור מיקייב בכלים כמו בקרקע כדאיתא בסוף פרק כירה גבי מעה של טרפייס כו׳ עד ואין חילוק בין כלים לקרקע אלא במקום שאין בכלים דבכלים לא חייב בנין ובקרקע חייב בנין וסבירא שם דאיות הרבה עכ״ל הרא״ש וכן המאיר״י בפרק בכל מערבין כתב דדוקא במוסתקי דהיינו שברי כלים המדובקים יחד ע״י זפת דמחמת גריעותו לא חייסינן שמא יתכוין לעשות כלי כו׳ עיין בב״י שמביאו:

(ב) **יכול** לשברה כו׳ דמחמת גריעותא לא חייסינן שמא יתכוין לעשות כלי אשר״י ע״ש וכן כתב הר״ן אע״ג דכל המתקלקלים בסתירה פטור אבל אסור משום כבוד השבת התירו לכתחלה:

(ג) **אסור** אפילו לשוברה כו׳ פי׳ אפילו בלא נקב יפה ב״י:

(ד) **ואפילו** נקב בעלמא אסור כו׳ פי׳ כשהיא שלמה. וכן מ״ש אא״כ היה בו נקב ונסתם כו׳ מיירי נמי כשהיא שלמה: (ה) מותר להתיז ראש הבחבית כו׳ וז״ל מ״ו בגמרא משמע דוקא לפני תורמוס שמראה מיבות לבו ודו״ק עכ״ל. וז״ל הגמרא בפרק חבית דף קמ״ו ע״א ששנינו במשנה שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי ואין נוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה (ופירש״י מגופה דנוקב בפי חבית לעשות נקב אלא נוטל את כולה אבל כי נקב לא מתקן פתחא) וחכמים מתירין ולא יקבנה מצדה (בגמרא מפרש לה) עכ״ל המשנה וז״ל הגמרא אין נוקבים מגופה א״ר הונא מחלוקת למעלה אבל מן הצד דברי הכל אסור ואיתא דקתני במתניתין לא יקבנה מצדה (ופירש״י דוקא למעלה מכמים מתירין דלאו אורחא למיעבד פתח אתם אלא נוטל כל המגופה אבל מן הצד ואמרינן דעבד לה משום כתמא ואינו רואה לפתחה למעלה שלא יפול עפר או פסולת ביין ועבד לה פתח מצד גם מכמים מודים דאסור ודאו שאינו ולא יקבנה מצדה ומגופה קאי ורב חסדא אמר מחלוקת מן הצד אבל על גבה ד״ה מותר ואתנן לא יקבנה מצדה אתם בגופה דחבית הו גרסינן אתם בעו מינייה מרב ששת מהו למיבנו חבית בתומת בשבת (פירש״י לתחיב

דרישה

סי׳ שיד [א] כגון חבית שנשברה כו׳ כתב בת״ה בסי׳ ס״ה בשם א״ז דהיינו דוקא כשאינו ממוקת מ׳ סאה דאינו מחזיק מ׳ סאה נמשבת בקרקע ואינה גבוה בנין וסתירה: [ב] מותר לפותחו כתב הכלבו סי״א דלא שרי לנקוב נקב יפה אלא בחבית של חרס שאין הסתימה מהודקת יפה אבל בחבית של עץ שמהדקים מאוד הדודילא״ש ובראה נמי שאין הנקב רשאי על דעת שלא להוציאו ודאי נראה שזה נקב חדש ואסור ע״כ ע״ש יותר: [ג] מותר להתיז ראש אתם בחבית כו׳ ברים פרק במה טומנין גרסינן דף מ״ח סוף ע״א א״ר יודא א״ר אמתם בית הלוואר בשבת חייב חטאת ופירש״י בית לוואר של חלוק לכתחלה דהשתא קמשוי ליה מנא וחייב משום מכה בפטיש והיינו גמר מלאכה מתקון לה רב כהנא וכי מה בין זה למגופת חבית פי׳ ר״ת דהכי פירושו מה בין זה לנקיבת מגופת החבית דתנן בפ׳ חבית דחכמים מתירין (כמ״ש דבריהם בפרישה) ואע״פ שאינו דומה לפותח בית הלוואר שנעשו לכסיים ולהוציא משא״כ בנוקב במגופה מ״מ פריך דאם איתא דבפיתח בית הלוואר חייב חטאת הי״ל למיסר מדרבנן במגופה ומשני דבא זה מיבור וזה אינו מיבור פי׳ שהמגופה אינה מן החבית ואפילו היה הנקב שבמגופה עשוי לכסיים ולהוציא לא היה חייב חטאת לפי שהמגופה אע״פ שדבוקה בחבית מ״מ כיון דלגיטל קאי מש״ה אינו חשיב מיבור אבל הנגד כשנגרע כולו מיבור עכ״ל הגמרא עם פי׳ ר״ת וק׳ מאי פריך מ״ש ממגופת החבית דמתירין הכמים הא לפי מ״ש רב הונא דקי״ל כוותיה מחלוקת למעלה אבל מן הצד ד״ה אסור וזיל בתר טעמא והיינו כמו שפירש״י דלמעלה ודאי לא לפתח קמיכוין משא״כ מן הצד וא״כ כאן בפותחו בית הלוואר שייך עפי למיסר מה״ט דדרכו לפתוח אם מן הצד בחבית ודוקא לומר דלרב חסדא פריך דס״ל דלהבין בכל ענין שרי דהא לא קי״ל כוותיה כמ״ש בפרישה. ועוד מה״ל להקשות דלמא רב יהודה בעל שמועה זו משמיה דרב כרב הונא ס״ל. ואף אם תאמר שהמקשן לא ידע מפלוגתא רב הונא ורב חסדא ועלתה על דעתו שהשנה בכל ענין אתיר מ״מ קשה על רבא מרא דתלמודא למה תירץ זה מיבור כו׳ ה״ל לתרץ שאני הכא דודאי לפתח עשוי כמו מן הצד דהתם ודוקא לומר דרבא משני ליה אפילו אליבא דרב חסדא דאתיר גם מן הצד מ״מ מודה בפותח בית הלוואר דהוי מיבור דומיא דנוקב בחבית גופא דעלה שינו ולא יקבנה בצידה דמיירי לרב

חדושי הגהות

שיד א מלת ובעל בפניו אינו במתניתין שלפנינו ואולי תפס רבינו הרב״י כפי הנוסחא שלפנינו במגדל של לבינים: ג הנוסחא בגמרא ר״נ וגירסת הרא״ש ר״נ בר יצחק:

פיה למעה ממגופתה וכו' וכדפי' ואיכא נוסחאות בספרי רבינו שכתוב בהן מותר להתיז ראש החבית :

ומ"ש דלאו לפתח מכוין כיון שמסיר ראשה ה"א בגמרא ודאי לעין יפה קמיכוין שמרחיב פיה למעה ממגופתה כדי להרחיב מולא היין בנקב גדול ולישנא לעין יפה דקאמר הוא לומר דקא מיכוין להראות נדיבות לבו לפני האורחים :

ומ"ש אבל לנוקבה בצדה פי' בצדה של חבית בדפנותיה אפי' ברומה שעושה נקב גדול וסל"א דאי איתא דלפתח מתכוין היה לו לנקבה שם כדרך הנוקבין נקב עגול ויפה ולא ברומה אלא ודאי לעין יפה קמיכוין קמ"ל דאדרבה ודאי לפתח מכוין דאי לעין יפה כדי להרחיב מולא היין ה"ל להסיר ראשה דלשם מרחיב מולא היין בנקב גדול ביותר :

ומ"ש וה"מ בצדה וכו' כלו' הא דקאמינא לנוקבה בצדה אסור היינו כל צדה בין דפנותיה של חבית בין צדה של מגופה דבין שאין מסיר את ראשה ודאי לפתח קא מכוין אבל למעלה ממש דהיינו לנקוב נקב במגופה גופא מותר לנוקבה כחכמים דמתירין ופליגי אדב יהודה במשנה פרק חבית ריש (דף קמ"ז) וכדב הונא דמפרש פלוגתייהו מחלוקת למעלה בראש המגופה אתם הוא דשרו רבנן דלאו אורחא למיעבד פיתחא אתם אלא נוטל כל המגופה אבל מצדה של מגופה זימנין דעבדי לה משום פיתחא דאינו רואה לפותחה למעלה שלא יפול עפר או פסולת ביין וד"ה אסור והיינו דקתני לא יקבנה מצדה ואמגופה קאי דאפי' מצדה של מגופה נמי אסור לד"ה אבל לדב חסדא מחלוקת מן הצד של מגופה אתם הוא דקאסר ר' יהודה משום דאיכא דעבדי לה פיתחא אבל ע"ג ד"ה מותר והדקתני לא יקבנה מצדה אתם בגופה דחבית כלומר בדפנותיה לכ"ע אסור דלפיתחא מכוין אבל מצד המגופה שרי לרבנן והרי"ף והרא"ש פסקו הונא וזה דעת רבינו שכפל ושילש דבריו בצדה אסור לאוורויי דכל צדה אסור בין בצדה דגופא דחבית דהיינו דפנותיה בין בצדה דמגופה וכתב ב"י ואע"פ שהתוספות כתבו ריש פרק במה טומנין דהא דאסור למיבדא חביתא גופא משמע ועוד דבמגופה שרי דתנן אין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יהודה וחכמים מתירין ג"ל דאיכא סברי כדב חסדא ומש"ה כתבו דבמגופה שרי בכל גוונא לחכמים דקי"ל כוותייהו וא"כ עכ"ל דלא אסר רב ששת למיבדא חביתא אבל למאן דפסק כדב הונא ודאי לאסר בגוף חבית דכיון דמן הצד הוא אבל לדב חסדא אבל בגוף חבית אבל בגוף חבית הוא דאסר רב ששת דאסור למיבדא בבורטיא דקאמר דקמכוין לפיתחא דאי לעין יפה קא מכוין ליפתחה מפתח ג"ל דמיירי בגוף החבית בדפנותיה דהני דקמיבעיא להו מיניה דרב ששת לא קמיבעיא להו אלא אחביתא גופא דחבית בסתמא חבית גופא משמע ופסיק להו בסתמא דאסור במאי דקמיבעיא להו והתם ודאי אין היתר למיבדא ועוד דאי איתא דקמיבעיא ליה אי שרי למיבדא נמי במגופה קשה היכי פשט להו בסתמא דאסור דמשמע דאין לו היתר אלא אף לדב הונא בצדה דמגופה ד"ה אסור מ"מ במגופה עצמה שרי למיבדא לחכמים דתנן במתניתין אין נוקבין מגופה של חבית דר"י וחכמים מתירין ולדב הונא פליגי בנוקב למעלה במגופה עצמה וקי"ל כחכמים וא"כ היאך פשט להו רב ששת בסתם דאסור אלא ודאי אחביתא גופא קמיבעיא להו וכו' כדפי' : **חותמות** שבכלים וכו' מימרא דשמואל בפרק המביא כדי יין סוף (דף ל"ח) וטעמו דבכלים אין דין בנין וסתירה ולכן אפי' מפקיע או מותך נמי שרי אלא דמ"מ אם אפשר לפותחו ע"י התרת חבל אין להפקיע ולא לחותכו כיון דא"ל לסתירה זו . ולכן הזכיר מתיר גבי כלים לאוורויי דלכתחלה מתיר ולא מפקיע ומותך והר"פ ס"ל דלכלך היתידות הם הצירים שבאחורי התיבה אסור דהא דאמרו דאסור להחזיר דלת של תיבה שמא יתקע כדלעיל בסי' ש"ח פירושו שמא יסיר הצירים כדכתב המרדכי בפ' בכל מערבין וא"כ ה"נ אסור להסירם דהוי כסתירה

דלאו לפתח מכוין כיון שמסיר ראשה כולו אבל לנוקבה בצדה אפי' ברומה שעושה נקב גדול ואינו דומה לפתח אסור דודאי לפתח מכוין כיון שאינו מסיר ראשה וה"מ בצדה אבל למעלה מותר לנוקבה דלאו לפתח מכוין שאין דרך לעשות פתח למעלה מפני עפר וצרורות שיפלו בה אבל בצדה אסור דלפתח מכוין כדפרישית חותמות שבכלים כגון שידה תיבה ומגדל שהכיסוי שלהם קשור בהם בחבל

ראש המגופה דמשמע דוקא ראש המגופה אבל ראש החבית אסור ומצאתי נוסחא שכתב בה מותר להתיז ראש החבית ונוסחא מתוקנת היא אלא שכתב רבינו בסמוך וה"מ בצדה וכו' והיא במגופה דוקא היא כמו שיתבאר ואם רבינו אינו מזכיר כאן מגופה משמע דבגופה של חבית שרי לנקוב למעלה וליתא לכן כ"ל דספיר גרסינו ראש המגופה וה"פ מותר להתיז ראש החבית שהמגופה בו : וכתב בתה"ד סימן ס"ד בשם א"ז דה"מ בחבית שאינה מחזקת יותר ממ' סאה אבל אם היא גדולה כ"כ נראה מדבריו שאסור משום דהויא כקרקע ושייך ביה בנין וסתירה : **ומ"ש** אבל לנוקבה בצדה אפי' ברומה וכו' שם בעי ר"ש מהו למיבדא חבית בבורטיא בשבתא לפיתחא קא מכוין ואסור או דילמא לעין יפה קא מכוין ושרי א"ל לפיתחא קא מכוין ואסור ופירש"י למיבדא בבורטיא . לתחוב רומח בדפנותיה לנקוב : לעין יפה . להרחיב מולא היין . ואותיבנא לרב ששת מדתניא דשבג"א מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף ומשני התם ודאי לעין יפה קא מכוין הכא אם איתא דלעין יפה קא מכוין ליפתוחי מיפתח כלומר יטול מגופתה ובסמוך אכתוב בס"ד דאפי' מגופה עצמה אסור לנקבה מצדה :

וה"מ בצדה אבל למעלה מותר לנוקבה וכו' שם במשנה אין נוקבין מגופה של חבית דר"י וחכמים מתירין ולא יקבנה מצדה ובגמרא א"ר הונא מחלוקת למעלה אבל מן הצד ד"ה אסור והיינו דקתני לא יקבנה מצדה ופירש"י למעלה בראש המגופה אתם הוא דשרו רבנן דלאו אורחא למעבד פתחא אתם אלא נוטל כל המגופה . אבל מצדה זימנין דעביד לה משום פתחא ואינו רואה לפתחה למעלה שלא יפול עפר או פסולת ביין והיינו דקתני שלא יקבנה מצדה ואמגופה קאי ודברי הכל ור"ח אומר מחלוקת מן הצד אבל על גבה ד"ה מותר והא דקתני לא יקבנה מצדה בגופה דחבית ופסקו הרי"ף והרא"ש כרב הונא וכן כסק הרמב"ם בפרק כ"ג ולפי זה צריך לומר דהא דבעו מרב ששת מהו למיבדא בבורטיא בשבתא ואסר להו אפילו למיבדא במגופה היא ואפילו הכי אסר משום דכיון דמן הצד היא ודאי לפתחא מכוין דאי לעין יפה קא מכוין הכי אסר משום דכיון דמן הצד הוא דקא מכוין לפתחא מיפתח מיפתח וכ"כ ר"י בה"ה ואע"פ שהתוס' כתבו בר"פ במה טומנין דהא דאסור למיבדא חביתא גופא משמע ועוד דבמגופה שרי דתנן אין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יהודה וחכמים מתירין ג"ל דאיכא סברי כדב חסדא ומש"ה כתבו דבמגופה שרי בכל גוונא לחכמים דקי"ל כוותייהו וא"כ עכ"ל דלא אסר רב ששת למיבדא חביתא אבל למאן דפסק כדב הונא ודאי לאסר בגוף חבית דכיון דמן הצד הוא דעכ"כ לא שרו חכמים אלא מלמעלה עכ"ל ובחנם דחק דפשוט הוא דדברי התוס' אף לדב הונא הם וכך הוא הפשט בתוספות דמדמשני בהא דרשב"ג דמתיר להתיז ראשה בסייף ודאי לעין יפה קמכוין צריך לומר דהיינו משום דכיון דמיירי שמתיז פיה למעה ממגופתה וכדפירש"י דהיינו במקום שהוא חבור השתא דכיון דמרחיב הנקב כל כך למעה ממגופתה ודאי לעין יפה קמכוין אבל בדרב ששת דאסור למיבדא בבורטיא דקאמר דקמכוין לפיתחא ודאי לעין יפה קא מכוין ליפתחה מפתח ג"ל דמיירי בגוף החבית בדפנותיה דהני דקמיבעיא להו מיניה דרב ששת לא קמיבעיא להו אלא אחביתא גופא דחבית בסתמא חבית גופא משמע ופסיק להו בסתמא דאסור במאי דקמיבעיא להו והתם ודאי אין היתר למיבדא ועוד דאי איתא דקמיבעיא ליה אי שרי למיבדא נמי במגופה קשה היכי פשט להו בסתמא דאסור דמשמע דאין לו היתר אלא אף לדב הונא בצדה דמגופה ד"ה אסור מ"מ במגופה עצמה שרי למיבדא לחכמים דתנן במתניתין אין נוקבין מגופה של חבית דר"י וחכמים מתירין ולדב הונא פליגי בנוקב למעלה במגופה עצמה וקי"ל כחכמים וא"כ היאך פשט להו רב ששת בסתם דאסור אלא ודאי אחביתא גופא קמיבעיא להו

דרישה

לדב חסדא בחבית גופא דאכתי קשה הא איכא למיטעי בדברי רבא ולמימר דבמגופה הואיל ואינו מיבור מותר בכל ענין אליבא דכ"ע ואפילו בפותח מן הצד וזה ליתא אליבא דדב הונא ולכאורה היה נראה לתרץ דגם רב הונא דקאמר אבל מן הצד ד"ה אסור א"ל דלא אסרו אכמים אלא בנקב מן הצד בגוף החבית דכיון דאיכא מיבור אסור אפילו לחכמים אבל למעלה אפילו בגוף החבית מותר וס"ט משום דאין דרך לעשות פתח למעלה מפני עפר וצרורות שיפלו בה ולדפירש"י ודבינו וזיל בתר טעמא מה לי במגופה או בגוף החבית הואיל שאין דרך לעשות פתח למעלה שלא יפול בה צרורות אבל במגופה שלא יפול בה מן הצד אינו מיבור והא דשנינו במשנה בפלוגתא ד"י וחכמים בנוקב רבותא דאפילו אמגופה אסור לנקוב אבל לדבי יהודה הלאסר נקט רבי יהודה האוסר רבותא דאפילו במגופה אסור לנקוב אבל אכמים המתירין בכל ענין מתירין והא דלא פירשו דבריהם משום דמפורש ממילא דזיל בתר טעמא דלפי טעם דאין עושין נקב למעלה אין חילוק בין נוקב במגופה או לנוקב מן הצד בתרוויהו ע"כ ג"ל דלאו לפתח קמכוין כמ"ש כך היה נראה לכאורה וכשהא שפיר פריך ממגופה דלכ"ע מותר אליבא דחכמים אפילו לדברי רב הונא ואפילו מן הצד ואתי שפיר נמי דרבינו שם דבריו וכתב שם מותר להתיז ראש החבית כו' מכמע אפילו בחבית גופה וע"ז קאי דמן הצד אסור כו' מיירי במן הצד וסמך על מה שיכתוב אח"כ שמחלק בין מן הצד למעלה אבל אינו אוכל לומר כן מדקאמר בגמרא בתוקימתא דרב חסדא והא דקתני לא יקבנה מצדה בחבית גופא ולפי מ"ש גם לרב הונא ל"ל כן וא"כ כתב בתוקימתא שלו והיינו דקתני לא יקבנה מצדה ועוד דלפי מ"ש דגם לרב הונא אכמים אינם אוסרים אלא במן הצד בחבית עצמו לא יהיה ר"מ אליבא דהלכה כחכמים בין רב הונא לרב חסדא וא"כ למה כתבו הרי"ף והרא"ש דהלכה כרב הונא לכנלע"ד הל"ל דכמו שכתב ר"ת בפי' דאע"פ שאינו דומה למגופה שאינו עשוי לכסיס ולסוגיא מ"מ פריך דאם איתא דבפותח בית הלואר מייב מטמא ה"ל לחכמים למיסר מדרבנן במגופה הואיל שדומה קצת זה לזה . ה"נ י"ל דאע"ג דהכא במגופה יש עצם הגון שמותר למעלה מכח שאין דרך לעשות פתח למעלה משא"כ התם בחלוק בית הלוואר מ"מ פריך אם איתא דהתם בחלוק בית הלוואר מייב מטמא היה לחכמים לכל הפחות למיסר מדרבנן במגופה אפילו למעלה הואיל שדומה זה לזה שהרי גם שם בחלוק אלא לשם פתח קמכוין אלא לצורך לביתו הוא עושה נקב לצורך ליטול ממנה מה שהוא צריך כמו גבי חלוק לצורך לביתו ומשני רבא זה חבור כו' ר"ל דאינן שוין כלל לגזור זה אטו זה דהכא במגופה אינו מיבור ואין בו שום צד איסור דאורייתא ולכן לא שייך לגזור הא אטו הא ומותר בכה"ג אפילו מדרבנן ועיין בב"י בד"ה וה"מ בצדה אבל למעלה כו' שאחר שמשני על המשנה אוקימתא דרב הונא ורב חסדא הל"ל כתב וז"ל ופסקו הרי"ף והרא"ש כרב הונא וכ"פ הרמב"ם בפכ"ג ולפ"ז ל"ל הא דבעו מינה דרב ששת מהו למיבדא בבורטיא בשבת ואסר להו למיבדא במגופה היא ולפ"ה אסר משום דכיון דמן הצד היא ודאי לפתחא מכוין דאי לעין יפה ליפתח מיפתח וכ"כ רבינו ירוחם בפ"ס . ואע"פ שהתוס' כתבו בר"פ במה טומנין דהא דאסור למיבדא חבית גופא משמע ועוד דבמגופה שרי דתנן אין נוקבין כו' ומכמים מתירין ג"ל דאיכא סברי דרב חסדא ומש"ה כתבו דבמגופה שרי בכל גוונא לחכמים דקי"ל כוותייהו וא"כ ג"ל דלא אסר רב ששת למיבדא אלא בגופא דחבית אבל למאן דפסק כדב הונא ודאי דאפילו במגופה אמי אסור למיבדא לדברי הכל דמן הצד הוא דעכ"כ לא איסור שוין כלל לגזור זה אטו זה דהכא במגופה אינו מיבור ואין בו שום צד איסור דאורייתא ולכן לא שייך לגזור הא אטו הא ומותר בכה"ג אפילו מדרבנן ועיין בב"י בד"ה וה"מ בצדה אבל למעלה כו' שאחר שמשני על המשנה אוקימתא דרב הונא ורב חסדא הל"ל כתב וז"ל ופסקו הרי"ף והרא"ש כרב הונא וכ"פ הרמב"ם בפכ"ג ולפ"ז ל"ל הא דבעו מינה דרב ששת מהו למיבדא בבורטיא בשבת ואסר להו למיבדא במגופה היא ולפ"ה אסר משום דכיון דמן הצד היא ודאי לפתחא מכוין דאי לעין יפה ליפתח מיפתח וכ"כ רבינו ירוחם בפ"ס . ואע"פ שהתוס' כתבו בר"פ במה טומנין דהא דאסור למיבדא חבית גופא משמע ועוד דבמגופה שרי דתנן אין נוקבין כו' ומכמים מתירין ג"ל דאיכא סברי דרב חסדא ומש"ה כתבו דבמגופה שרי בכל גוונא לחכמים דקי"ל כוותייהו וא"כ ג"ל דלא אסר רב ששת למיבדא אלא בגופא דחבית אבל למאן דפסק כדב הונא ודאי דאפילו במגופה אמי אסור למיבדא לדברי הכל דמן הצד הוא דעכ"כ לא שרו חכמים אלא בגופא דחבית אבל מן הצד ד"ה אסור ולא אמרו

בחבל יכול להתירו או להותכו בסכין או להתיר קליעתו וכתב ה״ר פרץ (ו) אבל היתדות שנועלין בהן אסור להסירם דהוה כבנין גמור וכתב א״א הרא״ש ז״ל ודוקא כעין קשירת חבל וכיוצא בו אבל פותחת של עץ ושל מתכת אסור להפקיע ולשבר דבכלי נמי שייך בנין גמור וסתירה גמורה ובסמ״ק כתב [ד] ובשבירת פותחת של תיבות נהלקו בה ה״ר אלעזר מתיר והר״י אוסר ומיהו ע״י נכרי יש להקל ע״כ ושבקרקע כגון דלת של בור שקשור בו בחבל יכול להתירו דלאו קשר של קיימא הוא (ז) שהרי עומד להתיר (ח) אבל לא מפקיע והותך משום סתירה אסור להתוך שפופרת וליתנה בנקב

וכתב הר״פ אבל היתדות שנועלים בהם וכו׳ אפי׳ בתיתדות שבכלים קאמר דאסור מטעם התו׳ והרא״ש שיבואר בסמוך וכן כתוב בכלבו בשם הר״פ והר״ר יעקב מקינון אומר דמותר להסיר היתדות שאחרי התיבה ואני חולק עליו וכ״כ המרדכי בפרק בכל מערבין ה״ר יעקב מקינון פי׳ שמותר להסיר הצירים שקורין גונ״ן בלע״ז שאחורי התיבה אם נאבד המפתח דהא סתירה גרועה היא כיון שאין צריך לשבור שום דבר אבל ל״ג לר״פ דהא אמרינן בפרק כל הכלים (קכב:) דאסור להחזיר דלת של תיבה גזירה שמא יתקע פירוש שמא יסיר הצירים דהוא בנין חשוב עכ״ל (ה) : **וכתב** מ״מ ז״ל ודוקא כעין קשירת חבל וכיוצא בו וכו׳ בפרק בכל מערבין (לה .) אמתני׳ דנתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח ה״ז עירוב דאוקמוה רבה ורב יוסף (שם) במגדל של עץ ומסקינן דמתני׳ במנעול וקטיר במיתנא היא ובעי סכינא למיפסקיה כתב הרא״ש דמשמע מהכא דהא דאמרינן הותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך היינו דוקא כעין קשירה של מיתנא וכיוצא בה אבל פותחת של עץ ושל מתכת אסור להפקיע ולשבר דבכלי נמי שייך בנין גמור וסתירה גמורה וכ״כ התוס׳ שם ובפרק חבית וכ״כ המרדכי בפ׳ חבית :

ובסמ״ק כתב ובשבירת פותחת של תיבות נהלקו וכו׳ מחלוקת זה כתב גם בסמ״ג ובהגהות פרק כ״ג ולא כתב רבינו בשם סמ״ק לבדו אלא משום דמשיים בה שהגו להקל ע״י נכרי : וכתב המגור שמימיו לא ראה מי שהורה לשבר הפותחת לצורך השבת ומשמע דע״י ישראל קאמר דאילו ע״י נכרי אין להחמיר כ״כ כיון דאיכא מאן דשרי אפי׳ ע״י ישראל (ו) : **ושבקרקע** כגון דלת של בור שקשור בו חבל וכו׳ כבר נתבאר בסמוך . וכתב המרדכי בפרק חבית דהא דלא מפקיע וחותך דוקא כשעשוי לקיים ע״מ שלא להסירן בשבת אבל אם אינו עשוי לקיום וכתב ע״ז בתה״ד סי׳ ס״ה דאע״ג דהא דאסרי׳ להפקיע ולחתוך חותמות שבקרקעות בחותמות שורקין אותו בטיט בע״ש להסירו מן התנור בשבת שאינו עשוי לקיום וכתב ע״ז בתה״ד סי׳ ס״ה דאע״ג דהא דאסרי׳ להפקיע ולחתוך חותמות שבקרקעות בחותמות גריעי היא דאי בחיבור יפה אפי׳ חותמות שבכלים נמי אסור כמ״ש התוס׳ בשבת (קמו.) והרא״ש וא״כ אע״ג דלא מכוין למיעבד פתחא פסיק רישיה הוא לענין סתירת בנין מיהו כתב מ״ז בשם רש״י דלא שייכי סתירה דאורייתא אפי׳ בקרקע היכא דאינו עושה אלא פתחא בעלמא דמיחזי כסותר מדרבנן ומתוך כך אית למימר דדוקא חותמות שבקרקע אף על גב דגריעי אינון מ״מ נעשו להיבור ולסתימה ומן מה שהוא ולכן שייך בהו סתירה מדרבנן דמחזי כסותר אבל שריקת התנור דלא נעשה כלל לקיום רק לשמור החום לפי שעה ולמיסתר למחר שרי אפילו לכתחלה (ז) ומה שפירש״י דשרי להתיר חותמות שבקרקע משום דלא הוי קשר של קיימא שעשוי להתיר תדיר נראה שר״ל הקשר שסוגרין בו מתירין אותו כשבא לפתוח וחוזר וקושר כשבא לנעול אבל הדלת לעולם קבוע שם לאיזה זמן עכ״ל : **אסור** לתתוך שפופרת וכולי בשלהי פרק חבית (קמו :) גובתא רב אסר ושמואל שרי מחתך לכתחלה דכ״ע ל״פ דשרי כ״פ דחתיכא ולא מתקנא מאן דאסר גזירה דלמא אתי למיחתך לכתחלה ומאן דשרי לא גזרינן ופרש״י גובתא . לתקוע קנה חלול בנקב החבית שיבא היין דרך הקנה : מחתך . לתקנה למדת הנקב : לא מתקנא . לא ניתנה בנקב לידע אם למדתו היא . כתנאי אין חותכין שפופרת בי״ט ואע״ל בשבת נפלה מחזירים אותה בשבת ואין צריך לומר ביום טוב ורבי יאשיה מיקל ואסיקנא דתתוכה ולא מתקנא מ״ב מ״ס גרסינן ומ״ס לא גזרינן דרש רב שיבא בריה דרב אידי משמיה דרבי יוחנן הלכה כרבי יאשיה : וכתב רבינו ירוחם בח״ח שנראה מפירש״י שאסור לתקן בגוף השפופרת שום דבר ואפי׳ ביד אבל ר״ח כתב שמתקנה ביד אבל לא בסכין . כתב הרמב״ם בפכ״ג אין חותכין שפופרת של קנה מפני שהוא כמתקן כלי היתה התוכה אע״פ שאינה מתוקנת מוכר להכניסה בנקב החבית בשבת להוציא ממנה יין ואין חוששין שמא יתקן עכ״ל נראה מדבריו שהוא מפרש

דרכי משה

(ד) וזה״ן החותלים מוזכר בגמרא פרק חבית (קמו :) וכתבו הרמב״ם : (ה) ודברי הרא״ש דבסמוך דאוסר בשל עץ ושל מתכות נראה כדברי הר״פ וכ״כ המרדכי והתוספות פרק חבית (קמו) : (ו) וכ״ה מסקנת א״ז דאפי׳ בשל עץ ושל מתכות שרי ואין להחמיר לכל הפחות ע״י נכרי : (ז) וכבר נתבאר דין סתירת פי התנור לעיל סימן רנ״ז :

האריך

פרישה

ידוע שסתם מגיפה לעולם היא למעלה ע״ג הסתיית ובכל מקום שיגבהם שם מופלים לתוכו פסולת ועפר . לכן נלע״ד שהמגופה המוכר בגמרא אינה כמגופה שלנו שנועלים עץ עבה וקובעים אותו בפי הסתיית למעלה במקום שהיכין אין המשקה קדירה שם לא בית קיבול ומחברים היה במקום שהיא פתוח בפי הסתיית כדרך שאנו עושין במשקה הנקרא שכר שמושיבין קדירה למעלה בפי הסתיית כשמוליכין אותו מעיר לעיר כך היה ביחיסם שהיו הסתיית שלהן של חרס והיה עושין ע״פ כיסוי כמין קדירה כמ״ש ובזה שייך שפיר למיחר שנוקנין אותו למעלה אז מן הלד ר״ל בצדה של אותה קדירה שבשוקה שם בודאי לא יוכל ליפול פוס דבר לתוכו אמנם ש״ב בשיגבהם הקדירה ע״ג מלמעלה ועל מגופה זאת כתב רבינו אותר להתיר לאם הסתיית כי׳ דהואיל שהוא עומד ומחובר בסתיית ובולט ועולה הרבה שפיר מיקרי דאם הסתיית וכשאתיו אותה בפיה מן הסתיית מ״מ למעלה ומתיו עמה מעט מעטת הסתיית במקום שהוא מחובר שם שם הסתיית גופה ובולט קצת ומוכרח אתה לומר כן אפילו לפי הגירסה שגוגם דאם המגופה שנקראת המגופה ג״כ דאם הסתיית כתב מיד ז״ל דלאו לפתח הכוכין כיון שמסיר דאשה כולה . ומ״ל למה לא כתב בהדיא אותר לתתיו המגופה דמ״כ הוה משמע שאינו אתיר אלא להתיו המגופה אבל לא להתיו ג״כ מעט מן הסתיית לכך נקט בל׳ זה לאוריי דאפי׳ אם אתיו מעט עם הסתיית עמה ואע״ג דבסתיית גופה אפי׳ נקב קטן אסור מ״מ כאן אותר כיון שאתיו כולה יחד ובדברי רשב״ג הכ״ל וזה הדין שכתב אותר להתיו דאם כו׳ והמילוק שבמעלה ולמן הלד נראה דאיירי אפילו אם הסתיית שלימה ואף ע״ג דכתב לעיל אם הסתיית שלימה אסור לשוברה אז לנקוב בה נקב בעלמא מדכתב שתמת ואפי׳ נקב בעלמא אסור לינקוב בה כו׳ משמע אפילו למעלה מ״מ הואיל הכל דין זה איירי במגופה שאינה מן הסתיית עצמה אלא מחובר ודבוק בה יש לה דין הסתיית שבורה ואותר כשאתיו דאשה אז עושה נקב למעלה וכך היא הצעה של דברי רבינו מתחלה כתב אותר להתיו דאם הסתיית בסייף בו ולשמוענו דאם נקב גדול שהתיו כל המגופה עם מעט מן הסתיית דאותר מטעם דלעיל יפה מכוין ואח״כ כתב אבל אם מן הלד ר״ל אם עושה נקב בצדה במגופה עצמה ברוחה אע״פ שהוא גדול והו״א דנימא ג״כ דלעיל יפה מכוין אע״פ אסיר דודאי לפתח קמכוין כו׳ ואח״כ כתב אבל למעלה ר״ל למעלה במגופה אותר לנוקבה אע״פ שאין עושה הנקב גדול כ״כ כיון שאתיו דאם כו׳ דנימא דלעיל יפה קא מכוין אע״פ אותר אע״פ דלין דרך לעשות פתח למעלה . ואח״כ חזר וכתב אבל מלדה אסיר כו׳ ולשמעני׳ דאם עושה נקב קטן במגופה מן הלד ג״כ אסור ואע״פ שכבר כתב לעיל אבל לנוקבה בצדה אפי׳ בהוא שעושה נקב גדול כו׳ משמע שם דנותא יותר בנקב גדול מבקטן מ״מ חזר וכתב דין נקב קטן לשמועינן כל מילוקי דיומים דלא אם תמצא מי שבאבר מיפכא שיותר יש להתיר בקטן מבגדול מ״מ במן הלד אין מילוק בין גדול לקטן ולא זה מיירי במגופה אבל כשעושה נקב בגוף הסתיית כבר כתב רבינו לעיל בסמוך דאפי׳ נקב בעלמא אסור הנה נתבארו דברי רבינו יפה . אלא שקשה לפי סברת רבינו שבבר דלמעלה אין דרך לעשות פתח מטעם שלא יפול דבר לתוכו׳ ועשה זה מסני לדיקיה אפילו להתיר כמ״ש לעיל ומ״כ למה צריך לעשה שאותר להתיו הסתיית דאם המגופה דלאו לפתח קמכוין כיון שמסיר את דאשה כולה ר״ל שמראה נדבת לבו לאורחים ולמה לא כתב הטעם דלאו לפתח קמכוין דאין דרך לעשות פתח למעלה שלא יפול בה לתוכה כמ״ש הטעם בסמוך . ולכאורה היה נראה דרבינו כ״כ אליבא דכ״ע ר״ל אפילו לרבי יהודה דאוסר במשקה לנקוב למעלה במגופה כמ״ש לעיל בשמו מודה הכא במסיר דאשה כולה דמותר דאו דאי לאו לפתח קמכוין אלא להרחות נדבת לבו לאורחים אבל יותר נראה לומר דרבינו הוכרח לכתוב זה הטעם אפי׳ לאחרים למעלה במגופה מעטם דלאו לפתח קמכוין שלא יפול בה לתוכה ומ״מ בכא שאתיו המגופה עם מעט מהסתיית עצמה הו״א דאסור הא דבר כתבתי לעיל דאפי׳ לסברת רבינו לא אמרי זה הטעם שלא יפול בה לתוכה אלא דוקא בלמעלה במגופה אבל למעלה בהסתיית עצמה לא אמרי זה הטעם הואיל שהנקב הוא בגוף הסתיית אל״ל לעשה נקב במגופה שאינו בגוף הסתיית וכמו שמתרץ ומחלק רבא בגמרא זה היבור וזה אינו היבור וכמ״ש בדרישה ולכן צריך לטעם כיון שמסיר דאשה כולה ר״ל להרחות נדבת לבו לאורחים וק״ל ועיין בדרישה :

(ו) **אבל** היתדות שנועלים בהם ר״ל הצירים שבאחורי התיבה אסור אף אם נאבד המפתח :

(ז) **שהרי** עומד להתיר פי׳ הש״ס שר״ל הקשר שסוגרין בו מתיריין אותו כשבא לפתוח ומוחר וקושר כשבא לעשות לעולם קבוע שם לאיזה זמן וק״ל עכ״ל : (ח) **אבל** לא מפקיע והותך משום כו׳ כתב המרדכי בפרק חבית דאיינו דוקא כשעשוי לקיום ע״מ שלא להסירה בשבת אבל אם אינו עשוי לקיום כלל שרי ומטעם זה התיר בדף שמשמיען לפני התנור ושורקין אותו בטיט בע״ש להסירה מן התנור כשבת שאינו עשוי לקיום ע״כ . ועיין בב״י שהביא מ״ש בת״ה בענין הזה :

עליה

דרישה

אסור מן הלד וכן נלע״ד דגם התוס׳ כתבו כן אליבא דכ״ע אפי׳ אליבא דרב הונא וא״ה לק״מ. רק אינע לפנין ל׳ התוס׳ ומתוכה יתבארו דבריהם שפיר ז״ל וכי מה בין זה למגופת חבית פי׳ בקונטרס דתניא לקמן בפרק חבית רשב״ג אומר מתיו בסייף ומניחה לפני הקורקים וא״כ לר״י מה משני זה מיבור וזה אינו היבור הרי מיבור הוא דרשב״ג שרי להתיו אפי׳ גוף הסתיית עם המגופה כדמוכח הרי דשרי מינה מדב שבת מהו למיבור הסתיית בבורעה כו׳ א״ל לפיתחא קמכוין ואסור ופריך מהא דשרי רשב״ג להתיו דאשה בסייף ומשני הרי הא לענין יפה קמכוין אבל הכא אי לענין יפה מכוון ליפתח מיפתח והא דאסור למיבור הסתיית היינו בגוף הסתיית דתנינא בגוף הסתיית משמע ועוד דמגופה שרי דתנן במתניתין אין נוקבין במגופה כו׳ ואכמיס מתירין משמע דשרי רשב״ג אפילו בגוף הסתיית דלענין יפה קמכוין כו׳ עכ״ל והכא לכאורה יש לדקדק מה מקשה תרב שבת דאסור מסברייתא דרשב״ג מתיר להתיו כו׳ דילמא רב שבת דאסר מיירי מן הלד וכמ״ש הב״י ורשב״ג דמתיר במתיו דאשה היינו למעלה דשם יש להתיר יותר מעשם שמא יכול בה לזרות כמו שמחלק רב הונא בין מן הלד ולמעלה במגופה אליבא דאמרינן אלא ודאי המקשה ס״ל מדאסר רב שבת שבתמת בכל ענין איירי אפילו למעלה ולכן שמא מקשה מרשב״ג וא״כ סוגיא דאמו מוכרחין לומר דרב שבת אסר אפי׳ למעלה מדשבת דבריו כמ״ם וא״כ שפיר כתבו התוס׳ ועוד במגופה שרי דתנן אין נוקבין כו׳ ר״ל דאי רב שבת איירי במגופה וא״כ מדאסר שבת משמע אפי׳ למעלה כמ״ם וזה א״ה דתנן אין נוקבין מגופה כו׳ ואכמיס מתירין ולמעלה שרי לכ״ע אפי׳ לרב הונא אליבא דאכמיס אלא ודאי רב שבת איירי בחבית גופה ואז א״ם דאסר אפי׳ למעלה משום דמיבור הוא כמו בחלוק דמייב מטעם דמיבור הוא כמ״ם ול״ק למה שבת ר״ל כיון דאמר למבנו בחבית וסתם חבית הוא בחבית גופה כמ״ם התוס׳ והביס עצמו בכל ענין אסור . והכא נתבארו דבריהם אפי׳ אליבא דרב הונא ולא כב״י . כתוב בתשובה אשכנז וגם שבולי הלקט בהוא שבחבית אלא שסותמין אותו בענ שנסתם ואין אדם יכול להוציאם אותו דיקא בהוא אחרת ולהביא בתוכו הבהוא לתוך החבית לכתחלה לצורך לשתות יין בשבת ובלבד שלא יהא הנקב כנגד השמרים עד כאן וכ״כ בס״ע :

(ז) **ובשבירת** פותחת כו׳ וכשאבד המפתח נראה דאותר לפתוח בסכין או במטו לכ״ת אם הדלת פי׳ מתו קטנה שתופרים בה בגדים ושל שקים מתו גדולה שתופרים בה שקים לפתוח בו אם הדלת מי שנאבד מפתחו עכ״ל מצאתי מ״ו . בת״ה בסי׳ ש״ו פסק סכין שהוא תחוב בכותל של עץ מבע״י אסור להוציאו בשבת כיון שהוא דבר מחובר אם היה תחוב מעט בדוחק כמעט פסיק רישא הוא שלא יוסיף בנקב והו״ל קודח כ״ם דמייב משום בונה אבל אם הוא תחוב בסכסל וכן כל דבר תלוש אותר להוציאו כיון דאין בנין וסתירה בכלים ואם הלה ושלפה מבע״י אפי׳ בכותל שרי עכ״ל וכ״פ בס״ע . עיין בת״ה סי׳ ס״ו וב״י הביאו שכתב ז״ל תשובה ירלה היכא דתקעו בכותל שהוא מחובר ירלה שאסור להוציאו כו׳ עד ואין נראה להביא ראייה להתיר כו׳ וכתב ולא ידעתי לסוף דעת בעל ת״ה הנ״ל דבתחלה כתב דנראה דלא שרי סכין בקונע בחבית אלא כשתוקעו והוציאו כבר בחול הא לאו הכי לא הוסיף התשובה כתב שאם תקוע הסכין בדבר תלוש אין טעם כו׳ ע״ם ולע״ד ידעתי לסוף דעתו ולק״מ דמ״ם תחילה ז״ל אמנם נראה דהאי סכינא דתקוע בחבית דאייר שהוציאוהו וכנסיאוהו כבר בחול כו׳ לא כ״כ ופפי׳ שאר מ״ם דאשה דבחבית אותר אפי׳ אי איכא פסיק רישא כל זמן שלא כיון דאי״כ מתחילה מאי סבר להאריך ולכתוב שאותר גם הרי הבית דאייר לדברי מהמרדכי דפרק חבית דבדרבנן בעי שיכוין ולא תלוי בפסיק רישא אלא ה״ם דהאי אמנס כו׳ ר״ל אע״פ שהיין דין אמת כמ״ם דבדרבנן בעינן שיכוין מ״מ אין דאייר מהמרדכי דפרק חבית דהמרדכי ע״כ אייר בהוציאוהו וכנסיאוהו מבע״י מדהבית דאייר מסכינא דבין תוחבא דלא ושלפה כו׳ וא״כ אין שם פסיק רישא . ואח״כ בסוף בא ליישב דלא תיקשה סתירה לדברי הראשונים מהאי מרדכי דפ׳ חבית מדהוכיח מהרא״ו דאייר המרדכי בדלא ושלפה וא״כ קשה אם תאמר בלא לקח ושלפה בחבית שהוא כלי ג״כ מותר אע״פ שהוא פסיק רישא עד שיכוין א״כ למה כתב המרדכי דבחבית התיכו בדלא ושלפה מן הבחבית הלא בלאה״כ שרי ע״ז כתב ומשמתא שהוכחנו דסכין הקתוע בחבית מייירי בלא פסיק רישא מתייחד אפי׳ בחבית גדולה ר״ל לעולם אפי׳ היכא דאיכא פסיק רישא נמי שרי והא דאייר המרדכי מדלא ושלפה ושלפה משום דאייר נמי בחבית גדולה ובחבית גדולה שהוא דומה לקרקע בעינן לה״ט דלא ושלפה וק״ל . אבל בחבית קטן עכ״פ מותר וזהו שמשיק אמ״כ וכתב דבתקוע סכין בדבר תלוש לא יעשינן כלל טעם וסבלא לאסור ודו״ק . וזה ר״ל בהיר בביאור דברי מהרא״ו וב״י נמי כתב דיש ליישבו הלמרוך לכה ושלפה מפני חבית גדולה והרמיק פי׳ זה מדכתב אפי׳ בחבית גדולה דמשמע דאייר גם בחבית קטנה וזהו ולאי קושיא גדולה היא לפי הבנתו שמבין מ״ם מהרא״ו אמנם נראה כו׳ בהאי

המנס

דרישה

כסתירה גמורה : **ומ״ש** דהוי כבנין גמור ר״ל כי היכא דכשמסיס הצירים הוי כבנין גמור ה״נ כשמסירם הוי כסתירה גמורה אך קשה דהא בפ׳ כל הכלים מחלק בדלת שידה תיבה ומגדל דנועלין אבל לא מחזירין וכדלעיל בסימן ש״ח וא״כ היאך מדמה הר״פ סתירה לבנין ונראה דמטעם זה התיר הר״י מקי״נון להסיר היתדות שאחורי התיבה דסתירה גרועה היא כיון שא״צ לשבור שום דבר אבל ל״ג לר״פ דהא אמרינן בפרק כל הכלים (קכב:) דאסור להחזיר דלת של תיבה גזירה שמא יתקע פירוש שמא יסיר הצירים דהוא בנין חשוב עכ״ל (ה) : **וכתב** מ״מ ז״ל ודוקא כעין קשירת חבל וכיוצא בו וכו׳ בפרק בכל מערבין (לה .) אמתני׳ דנתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח ה״ז עירוב דאוקמוה רבה ורב יוסף (שם) במגדל של עץ ומסקינן דמתני׳ במנעול וקטיר במיתנא היא ובעי סכינא למיפסקיה כתב הרא״ש דמשמע מהכא דהא דאמרינן הותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך היינו דוקא כעין קשירה של מיתנא וכיוצא בה אבל פותחת של עץ ושל מתכת אסור להפקיע ולשבר דבכלי נמי שייך בנין גמור וסתירה גמורה וכ״כ התוס׳ שם ובפרק חבית וכ״כ המרדכי בפ׳ חבית :

ובסמ״ק כתב ובשבירת פותחת של תיבות נהלקו וכו׳ מחלוקת זה כתב גם בסמ״ג ובהגהות פרק כ״ג ולא כתב רבינו בשם סמ״ק לבדו אלא משום דמשיים בה שהגו להקל ע״י נכרי : וכתב המגור שמימיו לא ראה מי שהורה לשבר הפותחת לצורך השבת ומשמע דע״י ישראל קאמר דאילו ע״י נכרי אין להחמיר כ״כ כיון דאיכא מאן דשרי אפי׳ ע״י ישראל (ו) : **ושבקרקע** כגון דלת של בור שקשור בו חבל וכו׳ כבר נתבאר בסמוך . וכתב המרדכי בפרק חבית דהא דלא מפקיע וחותך דוקא כשעשוי לקיים ע״מ שלא להסירן בשבת אבל אם אינו עשוי לקיום כלל שרי ומטעם זה התיר בדף שמשמיען לפני התנור ושורקין אותו בטיט בע״ש להסירו מן התנור בשבת שאינו עשוי לקיום ע״כ . אלא שקשה לפי סברת רבינו שבבר דלמעלה אין דרך לעשות פתח מטעם שלא יפול דבר לתוכו׳ ועשה זה מסני לדיקיה אפילו להתיר כמ״ש לעיל ומ״כ למה צריך לעשה שאותר להתיו הסתיית דאם המגופה דלאו לפתח קמכוין כיון שמסיר את דאשה כולה ר״ל שמראה נדבת לבו לאורחים ולמה לא כתב הטעם דלאו לפתח קמכוין דאין דרך לעשות פתח למעלה שלא יפול בה לתוכה כמ״ש הטעם בסמוך . ולכאורה היה נראה דרבינו כ״כ אליבא דכ״ע ר״ל אפילו לרבי יהודה דאוסר במשקה לנקוב למעלה במגופה כמ״ש לעיל בשמו מודה הכא במסיר דאשה כולה דמותר דאו דאי לאו לפתח קמכוין אלא להרחות נדבת לבו לאורחים אבל יותר נראה לומר דרבינו הוכרח לכתוב זה הטעם אפי׳ לאחרים למעלה במגופה מעטם דלאו לפתח קמכוין שלא יפול בה לתוכה וא״כ אם אתיו המגופה עם מעט מהסתיית עצמה הו״א דאסור הא דבר כתבתי לעיל דאפי׳ לסברת רבינו לא אמרי זה הטעם שלא יפול בה לתוכה אלא דוקא בלמעלה במגופה אבל למעלה בהסתיית עצמה לא אמרי זה הטעם הואיל שהנקב הוא בגוף הסתיית אל״ל לעשה נקב במגופה שאינו בגוף הסתיית וכמו שמתרץ ומחלק רבא בגמרא זה היבור וזה אינו היבור וכמ״ש בדרישה ולכן צריך לטעם כיון שמסיר דאשה כולה ר״ל להרחות נדבת לבו לאורחים וק״ל ועיין בדרישה :

(ו) **אבל** היתדות שנועלים בהם ר״ל הצירים שבאחורי התיבה אסור אף אם נאבד המפתח :

(ז) **שהרי** עומד להתיר פי׳ הש״ס שר״ל הקשר שסוגרין בו מתיריין אותו כשבא לפתוח ומוחר וקושר כשבא לעשות לעולם קבוע שם לאיזה זמן וק״ל עכ״ל : (ח) **אבל** לא מפקיע והותך משום כו׳ כתב המרדכי בפרק חבית דאיינו דוקא כשעשוי לקיום ע״מ שלא להסירה בשבת אבל אם אינו עשוי לקיום כלל שרי ומטעם זה התיר בדף שמשמיען לפני התנור ושורקין אותו בטיט בע״ש להסירה מן התנור כשבת שאינו עשוי לקיום ע״כ . ועיין בב״י שהביא מ״ם בת״ה בענין הזה :

עליה

עלה של הדם כו׳ בס״פ חבית לגר שמואל האי טרפא דאסא אסור ומפרש רב יומר גזירה משום מרזב והלכך אפילו יש לו הרבה קטומים אוכלים מבע״י אסור משום דהו״ל כאילו עושה מרזב בשבת אם יתנו בנקב בשבת ולרב אשי הוי טעמא גזירה שמא לא ימלא קטום ויבא לקטום ולפיכך כשיש לו הרבה אוכלים מבע״י ליכא למיגזר שמא יקטום ומותר ליתנו במקום מרזב ולא גזרינן שמא יעשה מרזב בשבת אבל אם אין לו אלא אחד אפי׳ הוא קטום מבע״י חיישינן שמא יקטום הכיון דאין לו אלא אחד אילדי דזוטר מירכם ויבא לקטום בשבת ולפ״ז לאו דוקא אחד אלא אפי׳ ב׳ וג׳ נמי אסור אע״כ בדאיכא הרבה קטומי׳ וגרסי׳ בגמ׳ איכא ביניייהו דקטים ומנחי בלשון רבים ועיין בב״י :

אסור ליתן שעוה אם״פ חבית ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח ובמיסחא פליגי רב ושמואל ופסקו הרי״ף והרא״ש כרב דאסר דגזר במיסחא עבה אטו שעוה : וכתב ב״י ומשמע דוקא הני דאית ביה משום מירוח אבל בשאר כל הדברים מותר לכתוש נקב החבית והא דבר של שוס בשמוך ולא התירו אלא בדבר מאכל וע״י הערמה ולצורבא מרבנן דוקא הוא כשהיין יוצא דרך הנקב ומש״ה בשאר דברים כשאין בהם משום ממרח מותר לכתוש עכ״ל ולפע״ד איפכא דכשהיין יוצא דרך נקב דאיכא פסידא יש להקל טפי ומש״ה התירו לצורבא מרבנן ע״י הערמה ואם לא היה היין יוצא היה אסור אפי׳ לצורבא מרבנן והא דנקט בריסה דבשעוה ושמן אסור אפילו ממרח אתא לאשמועינן דבשעוה ושמן ליכא היתירא כלל אפי׳ במקום פסידא ואפי׳ לצורבא מרבנן וע״י הערמה להצניעו שם נמי אסור משום ממרח אבל שאר דברים דליתא ביה משום ממרח שרי בדבר מאכל משום פסידא וע״י הערמה לצורבא מרבנן כמ״ש אח״כ הבית שניקב וכו׳ הא לאו הכי כגון קיסם או צרור אסור אף על פי דליתא ביה משום ממרח ולפ״ז נוהגין דברי הרמב״ם שכתב בשעוה ושמן אסור משום מירוח בהקשה ר׳ המגיד וז״ל וא״ת הלא אסור לכתוש כל נקב אפי׳ בקיסם או בצרור וא״כ לא צריך לטעמא דשעוה משום ממרח ובמיסחא משום גזירה דשעוה ונדחק ר׳ המגיד וב״י ביישוב קושיא זו ולמאי דפי׳ ניחא דבקיסם וצרור דאין דרך להצניעו פסיעא דאין לו היתר אף לצורבא מרבנן אלא אפי׳ שעוה ומיסחא דאיכא למימר דהצניעו שם להצניעו וסד״א דלצורבא מרבנן שרי ע״י הערמה כי איכא דברי תלמודא בברא דתומא וקמ״ל דאסור משום דאית בהו משום ממרח ובש״ע נמשך הרב ב״י לפי פירושו בכאן גם ממ״ש הרב בהגה״מ שם נראה שהסכים לזה ולפע״ד שאינו כן דהא לקמן בסי׳ של״ד כתב בגתרועעה חבית של יין דהתירו לקרות לנכרי אע״פ שודאי יתקננה כשיבא עכ״ל דהוא מדברי הרא״ש בפרק כ״כ ופסק ב״י כך למעלה בסי׳ ש״ז אלמא משום הפסד יין הקילו עפי׳ הרא״ש בפ׳ תולין (סוף דף קל״ט) בהוא צורבא מרבנן דשקל ברא דתומא ומנח בברזא דדנא מקום שיש בו נקב בחבית והיין יוצא נותנו לשם בשבת לשתות והוי כמתקן ומערים לכתחלה עכ״ל דנראה פשוט דקשיא ליה לרש״י הניחא במאי דנאיס במברא ועבר לבך גיסא וסייר פירי דהתירו הערמה לצורבא מרבנן משום הפסד פירותיו שהיו בלא שמירה אבל למה התירו לכתוש הנקב בברא דתומא דהוי כמתקן מנא דה״נ מתקן הנקב וסותמו ולכן פי׳ דהכא נמי הוי פסידא דהיין יוצא . ולפ״ז כשאין היין יוצא אסור לסותמו אפי׳ לצורבא דרבנן אפי׳ בשאר דברים שאין בהם משום ממרח ואע״ל לשאינו צורבא מרבנן ודלא כמ״ל בש״ע להתיר בשאין היין יוצא ודו״ק : הב״י הביא מ״ש מהרא״ י בת״ה סי׳ ל״ד בדין סכין התחוב בכותל של עץ מבע״י אם בספסל שאינו מחובר והקשה עליו והאריך ע״ש ולפע״ד דתשובה זו נכונה ואגב אנאר אותה כי דבריו קלת סתומים והוא דכתב תחלה דבתקעוהו קלת בחוזק בכותל שהוא מחובר כמעט פסיק רישיה הוא שלא יוסיף בנקב והו״ל קודם כל שהו וחייב משום בונה אח״כ אמר ואין להביא ראיה להתיר ולומר דאין בזה משום קודם מדמתיר במרדכי פ׳ חבית בסכין התקוע בחבית מע״ש להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מחכוין להוסיף בנקב ומייתי ראיה מפ׳ במה טומנין דאמר שמואל סכינא דבי אורבי דלה ושלפה והדר דלה שרי עכ״ל וראה דדעתו בהך ראיה דאע״ג דאסיקנא דשמואל אתותב היינו משום דקשיא עליה ממשנתינו דהטומן לפת דאפי׳ לא דלה ושלפה נמי שרי אע״ג דמזיז עפר מ״מ כיון דהעפר ניזוז מאליו לא חייישינן כדפרש״י לשם ריש (דף כ״א) והיינו לומר דבלטול מן הצד לא שייה בלטול אי נמי כדפי׳ התוס׳ בשם ר״י בפ׳ כירה (דף מ״ד) דשמואל לא אסר בלא דלה ושלפה משום איסור בלטול מן הצד דהא שמואל מתיר בלטול מן הצד בפ׳ כירה אפי׳ גבי מת אלא דאוסר משום דמסיר העפר ומרחיב הנומא ואיתותב מהטומן לפת מכל מקום יש להביא ראיה מדשמואל דסכין התקוע בחבית אע״ג דמוסיף בנקב קלת כשמוציאו ומכניסו אם״כ כיון דאינו מתכוין להוסיף שרי

שבחבית כדי שיקלה היין היתה התובה כבר מותר ליתנה אפילו לא נתנה שם מעולם וכ״ש שמותר להחזירה אם היתה שם ונפלה : [ה] עלה של הדם אם הוא קטום ויש לו הרבה מהם קטומים מותר ליתנו בנקב במקום מרזב כדי שיקלה היין : ואם אין לו אלא אחד אפי׳ אם קטום ועומד אסור ליתנו שם : אסור ליתן שעוה או שמן שהוא עב בנקב החבית מפני שהוא ממרח :

חבית

מפרש דהתיכה ולא מתקנא כלומר שהשפופרת עלמה חסרה שום תיקון ואם״ה מותר להכניסה בנקב החבית : **עלה** של הדם אם הוא קטום וכו׳ בס״פ חבית (שם) אמר טבות ריבבא אמר שמואל האי טרפא דאסא אסור ופירש״י לתת עלה של הדם בנקב החבית שהעלה עשוי כמרזב והיין זב דרך שם . מ״ש רב יומר מדפתי אמר משום מרזב וכ׳ התוס׳ שגרמה כפירש״י אלא יתקן מרזב ליינו שיפול היין לתוכו וילך למרחוק דכשלוקח עלה הדם ומקפלו כעין מרזב נראה כעושה מרזב ולא דמי לגובתא דכיון שאינו עושה בו שום מעשה לא גזרי׳ רב אשי אמר גזירה שמא יקטום ופירש״י שמא יקטום . העלה מן העגף וכיון דקטמ׳ הו״ל מתקן כלי. מ״ב א״ב דקטים ומנח משמע דה״פ דקטים ומנח ומבע״י לרב יומר אסור משום מרזב לרב אשי שרי . ולא אסר שמואל אלא כשאינו מוכן לכך מבע״י דכיון דצריך לחזר אחריו גזרינן שמא לא ימלא קטום ויבא לקטום והרי״ף לא פסק הלכה כדברי מי והרמב״ם בפכ״ג פסק כרב יומר הרא״ש פסק כרב אשי וכדבריו פסק רבינו אלא שנראה מדבריו שהוא מפרש דע״כ לא שרי רב אשי אלא בדאיכא כלים הרבה קטומים שאם יתקלקל הא׳ יקח אחר ולא יצטרך לקטום אבל אם אין אם אלא עלה א׳ קטום אסור שמא יתקלקל ויבא לקטום עלה אחר ולהניח במקום הראשון ואפשר שהביאו לפרש כן מ״ש בנוסחי דיקן בגמרא א״ב דקטים ומנחי וכיון דקאמר מנחי בלשון רבים משמע ליה דעליים רבים קאמר ומ״מ מ״ש ויש לו הרבה מהם אינו מדוקדק דנשנים נמי סגי מדכתב אח״כ ואם אין לו אלא א׳ וכו׳ משמע הא שנים שרי ומשעמא דפריסית :

והה״ תמה על הרמב״ם ז״ל למה לא פסק כרב אשי דבמרא הוא ואפשר שטעמו משום דהא דגזר שמא יקטום אתי אלא כהלכתא דכי קטום מאי הוי והא מסיקנא בפרק המביא כדי יין דרב יהודה מפשח ויהיב לן אלותא אלותא ורב אשי דאמר גזירה שמא יקטום לפרושי טעמא דשמואל אתא ולא משום דס״ל הכי וכיון דלטעמיה דרב יומר מיתוקמא שפיר מימרא דשמואל אליבא דהלכתא לא דאינון לה מהלכתא ולדברי הרא״ש שפסק כרב אשי דאמר גזירה שמא יקטום לא איקשי מהאיא דר״י מפשח ויהיב לן אלותא דשאני התם שקוטמו להריח בו והוי כשובר חבית לאכול ממנה גרוגרות אבל כשקוטמו ליתנו בנקב שבחבית הוי כקוטם לאצון בו שיינו ולפתוח בו את הדלת דבקשים לר״א חייב חטאת ולרבנן פטור אבל אסור כדאיתא בפרק המביא כדי יין (לג:) הרי לרבנן נמי איסורא איכא אלא דק״ל אם כן היכי אסרינן למיתן טרפא דאסא משום גזירה שמא יקטום הא טרפא דאסא רבין מינהו ושרי ואפי׳ אם היו קטין אכתי הו״ל גזירה לגזירה דהא לרבנן דקי״ל כותייהו כי קטים נמי לא מיתסר אלא מדרבנן וצ״ע והר״ן כתב שם וז״ל וכ״ת והיכי מסקינן הכא דאוכלי בהמה כיון שהם רבין אין בהם משום תיקון כלי אע״פ שהוא מכוין לכך והא בפירוש אסרינן למיתן טרפא דאסא בחביתא איכא למימר דהתם היינו טעמא לפי שדרך הוא שאפי׳ באוכלי בהמה מתקנין כלי העשוי כבר אבל לא שיעשו ממנו כלי לכתחלה עכ״ל ודבריו אלה אליבא דמ״ד משום מרזב דלמ״ד גזירה שמא יקטום ליכא איסורא דרבנן אלא משום שמא יקטום בקטין וכדפירש״י ואפשר דסבר דגזירה שמא יקטום היינו שמא יקטום רבין ליתן בפי החבית דכל כה״ג כיון שדרכו בכך אסור :

אסור ליתן שעוה או שמן שהוא עב וכולי בס״פ חבית (שם .) תנן לא יקבנה מלדה ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח ופירש״י ויש כאן משום ממחק ובגמרא (שם .) משמא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר גזרינן משום שעוה ומאן דשרי לא גזרינן ופירש״י משמא . שמן עבה וכתבו הרי״ף והרא״ש הלכתא כרב ואע״ג דאיתא בגמרא א״ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אחרת לן משמיה דרב משמא שרי לא חשו ליה הרי״ף והרא״ש משום דליתא דאסתם תלמודא דאמר דרב אסר עדיף טפי ומשמע מהכא דלא אסרינן אלא בשעוה וכיוצא בו שהוא דבר המתמרח וכן בשמן עב אף ע״פ שאין מירוחו ניכר כ״כ מ״מ אסור כיון דשייך ביה מירוח קצת דאתי לאיחלופי בשעוה אבל בשאר כל הדברים מותר לסתום החבית וההוא (שבת קלט :) דשקל ברא דתומא ומנח בברזא דדנא שהבית רבינו בסמוך דמשמע דלא שרי אלא במידי דבר מאכל הוא וע״י הערמה ודוקא לצורבא מדרבנן נראה מדברי רש״י דהביא כשהיין יוצא דרך הנקב דמחזי כמתקן והביא דשעוה ומשחא בשאין היין יוצא דרך הנקב ומש״ה בשאר דברים מותר לסתום חוץ מבדבר המתמרח וכ״כ מדברי רבינו אבל הרמב״ם בפכ״ג כתב וז״ל וכשם שאסור לפתוח כל נקב כך אסור לסתום כל נקב לפיכך אסור לסתום נקב החבית ואפילו בדבר שאינו מתמרח ואינו בא לידי כתישה כגון שיסתום בקיסם או בצרור קטן אבל אם היה שום אוכל

בנקב שבחבית כדי שיקלה היין היתה התובה כבר מותר ליתנה אפילו לא נתנה שם מעולם וכ״ש שמותר להחזירה אם היתה שם ונפלה : [ה] עלה של הדם אם הוא קטום ויש לו הרבה מהם קטומים מותר ליתנו בנקב במקום מרזב כדי שיקלה היין : ואם אין לו אלא אחד אפי׳ אם קטום ועומד אסור ליתנו שם : אסור ליתן שעוה או שמן שהוא עב בנקב החבית מפני שהוא ממרח :

חבית

לרב אשי שרי . ולא אסר שמואל אלא כשאינו מוכן לכך מבע״י דכיון דצריך לחזר אחריו גזרינן שמא לא ימלא קטום ויבא לקטום והרי״ף לא פסק הלכה כדברי מי והרמב״ם בפכ״ג פסק כרב יומר הרא״ש פסק כרב אשי וכדבריו פסק רבינו אלא שנראה מדבריו שהוא מפרש דע״כ לא שרי רב אשי אלא בדאיכא כלים הרבה קטומים שאם יתקלקל הא׳ יקח אחר ולא יצטרך לקטום אבל אם אין אם אלא עלה א׳ קטום אסור שמא יתקלקל ויבא לקטום עלה אחר ולהניח במקום הראשון ואפשר שהביאו לפרש כן מ״ש בנוסחי דיקן בגמרא א״ב דקטים ומנחי וכיון דקאמר מנחי בלשון רבים משמע ליה דעליים רבים קאמר ומ״מ מ״ש ויש לו הרבה מהם אינו מדוקדק דנשנים נמי סגי מדכתב אח״כ ואם אין לו אלא א׳ וכו׳ משמע הא שנים שרי ומשעמא דפריסית :

והה״ תמה על הרמב״ם ז״ל למה לא פסק כרב אשי דבמרא הוא ואפשר שטעמו משום דהא דגזר שמא יקטום אתי אלא כהלכתא דכי קטום מאי הוי והא מסיקנא בפרק המביא כדי יין דרב יהודה מפשח ויהיב לן אלותא אלותא ורב אשי דאמר גזירה שמא יקטום לפרושי טעמא דשמואל אתא ולא משום דס״ל הכי וכיון דלטעמיה דרב יומר מיתוקמא שפיר מימרא דשמואל אליבא דהלכתא לא דאינון לה מהלכתא ולדברי הרא״ש שפסק כרב אשי דאמר גזירה שמא יקטום לא איקשי מהאיא דר״י מפשח ויהיב לן אלותא דשאני התם שקוטמו להריח בו והוי כשובר חבית לאכול ממנה גרוגרות אבל כשקוטמו ליתנו בנקב שבחבית הוי כקוטם לאצון בו שיינו ולפתוח בו את הדלת דבקשים לר״א חייב חטאת ולרבנן פטור אבל אסור כדאיתא בפרק המביא כדי יין (לג:) הרי לרבנן נמי איסורא איכא אלא דק״ל אם כן היכי אסרינן למיתן טרפא דאסא משום גזירה שמא יקטום הא טרפא דאסא רבין מינהו ושרי ואפי׳ אם היו קטין אכתי הו״ל גזירה לגזירה דהא לרבנן דקי״ל כותייהו כי קטים נמי לא מיתסר אלא מדרבנן וצ״ע והר״ן כתב שם וז״ל וכ״ת והיכי מסקינן הכא דאוכלי בהמה כיון שהם רבין אין בהם משום תיקון כלי אע״פ שהוא מכוין לכך והא בפירוש אסרינן למיתן טרפא דאסא בחביתא איכא למימר דהתם היינו טעמא לפי שדרך הוא שאפי׳ באוכלי בהמה מתקנין כלי העשוי כבר אבל לא שיעשו ממנו כלי לכתחלה עכ״ל ודבריו אלה אליבא דמ״ד משום מרזב דלמ״ד גזירה שמא יקטום ליכא איסורא דרבנן אלא משום שמא יקטום בקטין וכדפירש״י ואפשר דסבר דגזירה שמא יקטום היינו שמא יקטום רבין ליתן בפי החבית דכל כה״ג כיון שדרכו בכך אסור :

אסור ליתן שעוה או שמן שהוא עב וכולי בס״פ חבית (שם .) תנן לא יקבנה מלדה ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח ופירש״י ויש כאן משום ממחק ובגמרא (שם .) משמא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר גזרינן משום שעוה ומאן דשרי לא גזרינן ופירש״י משמא . שמן עבה וכתבו הרי״ף והרא״ש הלכתא כרב ואע״ג דאיתא בגמרא א״ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אחרת לן משמיה דרב משמא שרי לא חשו ליה הרי״ף והרא״ש משום דליתא דאסתם תלמודא דאמר דרב אסר עדיף טפי ומשמע מהכא דלא אסרינן אלא בשעוה וכיוצא בו שהוא דבר המתמרח וכן בשמן עב אף ע״פ שאין מירוחו ניכר כ״כ מ״מ אסור כיון דשייך ביה מירוח קצת דאתי לאיחלופי בשעוה אבל בשאר כל הדברים מותר לסתום החבית וההוא (שבת קלט :) דשקל ברא דתומא ומנח בברזא דדנא שהבית רבינו בסמוך דמשמע דלא שרי אלא במידי דבר מאכל הוא וע״י הערמה ודוקא לצורבא מדרבנן נראה מדברי רש״י דהביא כשהיין יוצא דרך הנקב דמחזי כמתקן והביא דשעוה ומשחא בשאין היין יוצא דרך הנקב ומש״ה בשאר דברים מותר לסתום חוץ מבדבר המתמרח וכ״כ מדברי רבינו אבל הרמב״ם בפכ״ג כתב וז״ל וכשם שאסור לפתוח כל נקב כך אסור לסתום כל נקב לפיכך אסור לסתום נקב החבית ואפילו בדבר שאינו מתמרח ואינו בא לידי כתישה כגון שיסתום בקיסם או בצרור קטן אבל אם היה שום אוכל

מפרש דהתיכה ולא מתקנא כלומר שהשפופרת עלמה חסרה שום תיקון ואם״ה מותר להכניסה בנקב החבית : **עלה** של הדם אם הוא קטום וכו׳ בס״פ חבית (שם) אמר טבות ריבבא אמר שמואל האי טרפא דאסא אסור ופירש״י לתת עלה של הדם בנקב החבית שהעלה עשוי כמרזב והיין זב דרך שם . מ״ש רב יומר מדפתי אמר משום מרזב וכ׳ התוס׳ שגרמה כפירש״י אלא יתקן מרזב ליינו שיפול היין לתוכו וילך למרחוק דכשלוקח עלה הדם ומקפלו כעין מרזב נראה כעושה מרזב ולא דמי לגובתא דכיון שאינו עושה בו שום מעשה לא גזרי׳ רב אשי אמר גזירה שמא יקטום ופירש״י שמא יקטום . העלה מן העגף וכיון דקטמ׳ הו״ל מתקן כלי. מ״ב א״ב דקטים ומנח משמע דה״פ דקטים ומנח ומבע״י לרב יומר אסור משום מרזב לרב אשי שרי . ולא אסר שמואל אלא כשאינו מוכן לכך מבע״י דכיון דצריך לחזר אחריו גזרינן שמא לא ימלא קטום ויבא לקטום והרי״ף לא פסק הלכה כדברי מי והרמב״ם בפכ״ג פסק כרב יומר הרא״ש פסק כרב אשי וכדבריו פסק רבינו אלא שנראה מדבריו שהוא מפרש דע״כ לא שרי רב אשי אלא בדאיכא כלים הרבה קטומים שאם יתקלקל הא׳ יקח אחר ולא יצטרך לקטום אבל אם אין אם אלא עלה א׳ קטום אסור שמא יתקלקל ויבא לקטום עלה אחר ולהניח במקום הראשון ואפשר שהביאו לפרש כן מ״ש בנוסחי דיקן בגמרא א״ב דקטים ומנחי וכיון דקאמר מנחי בלשון רבים משמע ליה דעליים רבים קאמר ומ״מ מ״ש ויש לו הרבה מהם אינו מדוקדק דנשנים נמי סגי מדכתב אח״כ ואם אין לו אלא א׳ וכו׳ משמע הא שנים שרי ומשעמא דפריסית :

והה״ תמה על הרמב״ם ז״ל למה לא פסק כרב אשי דבמרא הוא ואפשר שטעמו משום דהא דגזר שמא יקטום אתי אלא כהלכתא דכי קטום מאי הוי והא מסיקנא בפרק המביא כדי יין דרב יהודה מפשח ויהיב לן אלותא אלותא ורב אשי דאמר גזירה שמא יקטום לפרושי טעמא דשמואל אתא ולא משום דס״ל הכי וכיון דלטעמיה דרב יומר מיתוקמא שפיר מימרא דשמואל אליבא דהלכתא לא דאינון לה מהלכתא ולדברי הרא״ש שפסק כרב אשי דאמר גזירה שמא יקטום לא איקשי מהאיא דר״י מפשח ויהיב לן אלותא דשאני התם שקוטמו להריח בו והוי כשובר חבית לאכול ממנה גרוגרות אבל כשקוטמו ליתנו בנקב שבחבית הוי כקוטם לאצון בו שיינו ולפתוח בו את הדלת דבקשים לר״א חייב חטאת ולרבנן פטור אבל אסור כדאיתא בפרק המביא כדי יין (לג:) הרי לרבנן נמי איסורא איכא אלא דק״ל אם כן היכי אסרינן למיתן טרפא דאסא משום גזירה שמא יקטום הא טרפא דאסא רבין מינהו ושרי ואפי׳ אם היו קטין אכתי הו״ל גזירה לגזירה דהא לרבנן דקי״ל כותייהו כי קטים נמי לא מיתסר אלא מדרבנן וצ״ע והר״ן כתב שם וז״ל וכ״ת והיכי מסקינן הכא דאוכלי בהמה כיון שהם רבין אין בהם משום תיקון כלי אע״פ שהוא מכוין לכך והא בפירוש אסרינן למיתן טרפא דאסא בחביתא איכא למימר דהתם היינו טעמא לפי שדרך הוא שאפי׳ באוכלי בהמה מתקנין כלי העשוי כבר אבל לא שיעשו ממנו כלי לכתחלה עכ״ל ודבריו אלה אליבא דמ״ד משום מרזב דלמ״ד גזירה שמא יקטום ליכא איסורא דרבנן אלא משום שמא יקטום בקטין וכדפירש״י ואפשר דסבר דגזירה שמא יקטום היינו שמא יקטום רבין ליתן בפי החבית דכל כה״ג כיון שדרכו בכך אסור :

אסור ליתן שעוה או שמן שהוא עב וכולי בס״פ חבית (שם .) תנן לא יקבנה מלדה ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח ופירש״י ויש כאן משום ממחק ובגמרא (שם .) משמא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר גזרינן משום שעוה ומאן דשרי לא גזרינן ופירש״י משמא . שמן עבה וכתבו הרי״ף והרא״ש הלכתא כרב ואע״ג דאיתא בגמרא א״ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אחרת לן משמיה דרב משמא שרי לא חשו ליה הרי״ף והרא״ש משום דליתא דאסתם תלמודא דאמר דרב אסר עדיף טפי ומשמע מהכא דלא אסרינן אלא בשעוה וכיוצא בו שהוא דבר המתמרח וכן בשמן עב אף ע״פ שאין מירוחו ניכר כ״כ מ״מ אסור כיון דשייך ביה מירוח קצת דאתי לאיחלופי בשעוה אבל בשאר כל הדברים מותר לסתום החבית וההוא (שבת קלט :) דשקל ברא דתומא ומנח בברזא דדנא שהבית רבינו בסמוך דמשמע דלא שרי אלא במידי דבר מאכל הוא וע״י הערמה ודוקא לצורבא מדרבנן נראה מדברי רש״י דהביא כשהיין יוצא דרך הנקב דמחזי כמתקן והביא דשעוה ומשחא בשאין היין יוצא דרך הנקב ומש״ה בשאר דברים מותר לסתום חוץ מבדבר המתמרח וכ״כ מדברי רבינו אבל הרמב״ם בפכ״ג כתב וז״ל וכשם שאסור לפתוח כל נקב כך אסור לסתום כל נקב לפיכך אסור לסתום נקב החבית ואפילו בדבר שאינו מתמרח ואינו בא לידי כתישה כגון שיסתום בקיסם או בצרור קטן אבל אם היה שום אוכל

דרישה

למנס מזר בו ממ״ם דאשונה אבל אינו כן אלא כמ״ם וזו״ק . עוד הקשה ב״י שם אמ״ם המרדכי שהביא הרא״ש הכ״ל דהא מסקינן בגמרא אמאי מימרא דשמואל דאמר כאי סכינא דביי אורבא דלה ושלפה שרי ואי לא אסור לישתא דאיתותב מהביא דעיקר לפת ונטונות כתב זכן העלה הרי״ף והרא״ש דאפי׳ לא דלה ושלפה שרי ומדברי המרדכי משמע דבעינן דלה ושלפה ומסיק ב״י דהמרדכי יש לישב דלא משמואל מייתי ראייה אלא מהמסקנא דמתיר אפי׳ בלא דלה ושלפה כו׳ אלא אבעל ת״ה קשה דמייתי המרדכי והביאו דבעינן דלה ושלפה ומסיק הב״י דל״ל דמהרמ״ל בעל ת״ה מפרש דהקושיא בגמרא והתיובתא לא קאי אדברי שמואל כי אם אשלפנו אדברי רב הונא כאי סליקוסתא כו׳ ע״ש ודבריו גם בזה דמוקין הן דאיך יעלה על דעתינו דבעל ת״ה יסכם דעת התוס׳ והרי״ף והרא״ש ורש״י וינחם דמה לעלמו לפרש שיטת הגמרא דלא כוותייהו ובפרט מאמר שסתם דבריו ולא הזכיר דעת שום מ׳ מקן שכל דבריו מיוסד עליהם לכן נראה פשוט אדרבה המרדכי מי תיובתא דוד קטינא דלא אאי אלא אסליקוסתא והוא לבדה עלה בתיובתא שהן ממש ענין מ׳ דבשניהן אין איסור אלא משום שהוא מזיז עפר משא״כ בסכינא דבי אורבא שהוא דמוק זש״ו ויש לאשם מפני גומא טפי וגם רש״י פי׳ וכתב ובסוף התיובתא ה״ל ומיטלין בשבת ולא חייש אם העפר ניזוז מאליו וה״ה לסליקוסתא עכ״ל אי אדרבה אלא אסליקוסתא ומה שלפני זה כתב ז״ל מתיב רב כהנא תיובתא להך דבנן דאמרי לא דלה ושלפה אסור עכ״ל . נראה שגילין הוא ואינו מלשון רש״י דאין זה מל׳ רש״י לכתוב להך דבנן ועוד דא״כ ומאלו דבריו סתירין זא״ו דהא לבסוף סיים ולא נקט בלשונו אלא סליקוסתא ואומק לומר דס״ל דשמואל אמר הא׳ סכינא דבי אורבא מדינא דסליקוסתא ומדגרך סליקוסתא כשר עיזר ונכל עזור דו״ח דשמואל ולאו לא קאי אמימרא דרב הונא דסליקוסתא . ועוד נראה קלת להביא ראייה לדברי המרדכי דמסתבר לומר דלא נפרך הונא דשמואל דסכינא דבי אורבי דכא עלה קאי מר זוטרא ואיתימא רב אשי אמר בגוראיתא דקנו ש״ד עכ״ל ומשמע לי דסכי קאמר דקא דהאמת עם הונא דשמואל דבסכינא דבי אורבי בעי דלה ושלפה מכל מקום בגודרין דקנו שאינן מוכנים כ״כ בזוקק לא בעי דלה ושלפה אלא״כ אלא תאמר דמר זוטרא ואיתימא רב אשי לאלוקא אחת דסכינא דבי אורבי לומר דא״ל שלפה ודלה ואיכון דמר זוטרא ורב אשי דאמרו דאמה דסכינא עם שמואל לא מסתבר דתיובתא קאי עליו וזו דעת המרדכי ולפי שיטתו כתב מהרא״י בעלמא ולפי לא נטה משיטת הרי״ף והרא״ש ומשמעות התוס׳ דכולהו ס״ל דגם שמואל עלה בתיובתא וק״ל ולכאורה היה נלע״ד לישב דברי המרדכי ומהרא״י בענין אמר דס״ל דאף דעלה גם דברי שמואל בתיובתא היינו אבל דברי אורבי אמר אם״כ אינן מהוקים בתיובתא אחת אלא נפרדין זה מזה אמ״כ בסכין התמוב בחבית אם אי בדף שבדסרתו ולפי עושה נקב ופתח

אוכל כדי להצניעו ומצא הנקב נסתם מותר ואחר כך כ׳ הממרח רטייה בשבת חייב משום מוחק את העור לפיכך אין סותמין נקב בשעוה וכיוצא בה שמא ימרח ואפי׳ בשומן אין סותמין את הנקב גזירה משום שעוה וכתב על זה ה״ה וא״ת והלא כבר נתבאר למעלה שאסור לסתום כל נקב אפי׳ בקיסם או בצרור וא״כ למה אנו צריכין בשמן לגזירת שעוה ובשעוה עצמה לגזירת מירוח תשובתה אין סתימה זו כסתימה של מעלה שהסתימה של מעלה היא שנכנסה תוך הנקב ובעובי הכלי וסתימה זו היא על פני הכלי ומגבו ואינה אסורה מפני עצמה אלא מפני גזירת מירוח עכ״ל ואפשר דס״ל להרמב״ם דסתימת נקב החבית אסור בכ״ד משום דהוי כבונה ואם סתמו בשעוה אסור משום ממרח גם כן והא דבמשנה שרי שמואל היינו לומר שאין בו משום ממרח אבל אה״כ דאסור משום דהוי כבונה״ :

חבית שנקבה והיין יוצא ממנו אסור ליתן בו בד של שום לסותמו ואם הוא מערים ואמר שנותנו שם להצניעו אסור לאיניש דעלמא ולצורבא מרבנן שרי :

שטו אסור לעשות אפילו אהל עראי בשבת וי״ט ופרש״י שאין איסור עשיית אהל אלא בגג ולא במחיצות ור״ת פירש דבמחיצה נמי אם עשה אותה להיתר סוכה או להיתר טלטול אסור אבל

ב״ה ונראה שאין כל הדברים הללו אמורים אלא בכותש בדבר שאין דרך לסתום בו אבל לסתום בעין כמו שהוא דרך לסתום בין שהיין יוצא בין שאינו יוצא מותר :

שהרי אפי׳ דלה ושלפה מבע״י אי אפשר שלא יוסיף בשבת בנקב כל שהו ומכ״ש בלא דלה ושלפה והשתא אמר מהרא״י דמכאן לכאורה מוכח דאין בסכין התקוע בכותל משום קודח מדמתיר במרדכי בסכין התחובה בחבית ומביא ראיה מדשמואל בסכינא דביני אורבי וכו׳ דמה ענין זה לזה התם ליכא משום קודח כמ״ש בסוף התשובה אבל בסכין בחבית אית ביה משום קודח אלא ודאי ליכא למיחש בסכין משום קודח וקאמר מהרא״י דלעולם איכא למימר בסכין התקוע בכותל שבקרקע אית ביה משום קודח דחייב משום בונה אלא דבחבית שהוא כלי כיון דאין בנין וסתירה בכלים להכי לית ביה משום קודח אח״כ אמר וא״ת דחייב משום דקא מתקן פיתחא וכו׳ כלומר אף ע״ג דבחבית אין בו משום בונה כיון דכלי הוא מ״מ בעוסה נקב איכא משום דקא מתקן פיתחא דמתקן מנא הוא ואפי׳ בכלי הוא איסור דאורייתא למאי דקס״ד השתא ואפ״ה מתיר במרדכי בשאינו מתכוין להוסיף נקב בסכין שבחבית ולא חיישינן לאיסור פתח וא״כ איכא ראיה לסכין התקוע בכותל שבקרקע דבאינו מתכוין להוסיף דלא חיישינן לאיסור בונה דמ״ש הא מהא וקאמר מהרא״י הא ליתא דהא בנקב שבחבית דאסרו חכמים משום דקא מתקן פיתחא התם ליכא כלל איסור דאורייתא ולהכי כשאינו מתכוין להוסיף אפי׳ איכא פסיק רישיה שרי וכו׳ אבל בסכין בכותל שבקרקע דבמקדח ממש איכא איסורא דאורייתא משום בונה איכא למימר היכא דאיכא פסיק רישיה אע״פ דאינו מתכוין להוסיף נמי אסור משום קודח דחייב משום בונה . אח״כ אמר דהאי סכין התחובה בחבית דמתיר המרדכי מטעם דאינו מתכוין להוסיף בנקב כי היכא דמתיר שמואל בדלה ושלפה אע״ג דמוסיף בנקב כיון דאינו מתכוין להוסיף בע״כ דמיירי נמי דהוציאוהו והכניסוהו לסכין בחבית מבע״י דומיא דדלה ושלפה דאיירי ביה שמואל דאל״כ מאי מביא ראיה הלא שמואל לא התיר אלא בדלה ושלפה דליכא למימר דמביא ראיה ממסקנא דאיתותב שמואל דאפילו לא דלה ושלפה נמי שרי כדכתב ר״י דהלשון במרדכי לא משמע הכי כלל אלא רוצה להביא ראיה דאף לשמואל דלא התיר אלא בדלה ושלפה נמי שרו בסכין בחבית א״כ בע״כ דבסכין התקוע בחבית נמי מיירי בדלה ושלפה וא״כ בע״כ דסכין התקוע בחבית כיון שהוציאוהו והכניסוהו לאו פסיק רישיה הוא כי היכא דבהך דשמואל בדלה ושלפה וא״ל דלא הוה פסיק רישיה שירחיב הגומא לפר״י וכו׳ ודעת מהרא״י בזה לומר דהשתא לפ״ז אין התחלה להבינא דאיה להתיר סכין התקוע בכותל מהא דכתב במרדכי להתיר בסכין התקוע בחבית וכו׳ דהתם מיירי נמי בדלה ושלפה דלאו פסיק רישיה הוא אבל בסכין התחוב בכותל קלת בחזק בלא דלה ושלפה איכא למימר דאסור משום קודח דחייב משום בונה בדאיכא פסיק רישיה ואמר עוד דלפ״ז דהא דסכין תקוע בחבית דמתיר במרדכי בדליכא פסיק רישיה אפילו בחבית גדולה דשייך בה בנין קאמר דשרי דאם הוה פסיק רישיה היה אסור משום קודח אח״כ אמר אבל סכינא דביני אורבי וכו׳ נראה דקשיא ליה למאי דכתב דסכין התחוב בכותל אסור משום קודח בדאיכא פסיק רישיה א״כ סכינא דביני אורבי דהיינו דמלגיע הסכין ותוחב אותו בין שורות הלבנים שבבנין כדפירש רש״י דליכא התירא משום דאין בנין וסתירה בכלים דהא לאו כלי הוא אלא אדרבה בנין שייך ביה ואמאי שרי אפי׳ לא דלה ושלפה למסקנא דאיתותב שמואל הלא פסיק רישיה הוא כמו סכין התקוע בכותל שבקרקע וקאמר דכיון דאינו גוף אחד לא שייך ביה קודח ותדע שהרי ר״י לא הזכיר לשון קודח אלא לשון גומא ולכן בסכין התחוב בכותל שבקרקע אסור משום קודח אבל בדבר תלוש בספסל שהוא כלי אין בערא לאסור והא דהקשה ב״י הלא כתב בתחלה דסכין בחבית דהתיר המרדכי מיירי נמי בדלה ושלפה וחבית כלי הוא לאו קושיא הוא דהמרדכי בא להתיר אפילו בחבית גדולה היכא דליכא פסיק רישיה כגון דדלה ושלפה כדכתב ב״י עצמו ומה דקשיא ליה מלשונו שכתב אפילו בחבית גדולה דמשמע דבכל חבית מיירי לאו קושיא היא דה״ק דבחבית קטנה פשיטא דשרי אפילו לא דלה ושלפה ואפי׳ לשמואל דע״כ לא קאמר שמואל דבעינן דלה ושלפה אלא היכא דאיכא חששא דמסיר העפר ומרחיב הגומא אבל בסכין בחבית קטנה דליכא כך חששא שרי אפי׳ בלא דלה ושלפה אלא אפי׳ בחבית גדולה דאיכא משום בנין נמי שרי היכא דדלה ושלפה דליכא פסיק רישיה כי היכא דמתיר שמואל בדלה ושלפה בדוכתא דאיכא חששא דמרחיב הגומא כיון דליכא פסיק רישיה ה״נ בחבית גדולה ולפ״ז ה״ה בכותל שבקרקע נמי שרי היכא דדלה ושלפה מבע״י כיון דליכא פסיק רישיה והכי נקטינן ודברי מהרא״י נכונים ודלא כמו שדן אותו ב״י דס״ל דבשמואל נקטינן ופי׳ בהלכה פירוש אחר דלא כפרש״י דאין זה דרכו של מהרא״י ז״ל ועוד הלא דבריו מבוארים בס״ד כדפי׳ וצריך שתדע שמ״ש באותה תשובה ומשום מוקצה טעות הוא שנפל בדפוס וצריך להגיה במקומו ומרחיב הגומא :

שטו אסור לעשות אפילו אהל עראי וכו׳ מסקינא דגמרא בפ׳ כל הכלים ומ״ש הרש״ו ור״ת נחלקו בעשיית מחילה שם כתו׳ ובר״ן מבואר טעם מחלוקתם תלוי בסוגיות ומסתברא כר״ת דבמחילה באה להתיר הוא חשוב בנין וכן פסק בש״ע והכי נקטינן חדא דר״ת מחמיר באיסור שבת ועוד דכך היא דעת

דסוכה דהויא מחילה ומכשר לסוכה חשיב עשיית

דרכי משה

(ח) האריך שם בתשובה וכ״כ מהרי״ו בתשובה סימן ק״ל דבכותל אסור : (ט) ובאמת שיותר יש לתמוה על ב״י שכתב דברים אלו שהרי בת״ה מוכח בהדיא דטעם דבחבית אסור משום דאיכא למיהש שבתקן פתח משא״כ בשאר דברים תלושים ולכן דברי ה״ה נכונים בטעמן ואין לפקפק עלייהו :

ושעם

דרישה

קס״ד סיף ע״א כתב בלשון רש״י כו׳ וכפ׳ המביא כדי יין מדמה קטימת עלה למתקן כלי ממאכל בהמה שהן לכין ע״ש וגרסה דלמ״ד משום מרוח כ״כ דלא ס״ל למימר משום גזירה שמא יקטם לסבר אף שקיטם אינו אסור משום שהוא רך ולא חזיל בתר הענף אלא בתר העלה אבל למ״ד משום שמא יקטם ודאי לא דמיא למאכל בהמה וגם הב״י כתב כאן דמ״ש כפ׳ המביא כדי יין כתב למ״ד משום יקטם ודאי לא דמיא למאכל בהמה וגם הב״י כתב כאן דמ״ש כפ׳ המביא כדי יין כתב למ״ד משום מרוח ע״ש וק״ל . שוב ראיתי בת״ה שהגיה ל׳ רש״י במקום שכתב וכיון שקשה הגיה וכיון שקטימה אבל לע״ד דלא למחוק כלום בפרש מאמר שהר״ז ג״כ כ״כ וב״י בעצמו הביא לשונו כן בדין זה ע״ש :

רילת

אבל אם אינו עושה אלא לצניעות בעלמא מותר : (ה) עצים שתוקעין ראשן האחד בדופן הספינה וכופפין ראשן הב׳ בדופן השני של הספינה ופורסין מחצלת עליהם לצל אם יש ברוחבן טפח או אפילו אין ברוחבן טפח ואין בין זה לזה ג״ט חשיבי כאהל ומותר לפרוס בשבת מחצלת עליהם דהו״ל תוספת אהל עראי ושרי וא״ל הו״ל תחילת עשיית אהל ואסור (ו) וכל מחצלת פרושה כדי טפח מותר לפורשה כולה בשבת דהו״ל תוספת אהל עראי (ז) אבל אסור לפורשה בתחילה בשבת פוריא מלמעלה למטה שרי (ד) ממטה למעלה אסור פרש״י מטה כשמעמידים אותה אסור ליתן הרגלים ולתת הקרשים עליהם אלא ישים הקרשים תחלה ואח״כ יתן הרגלים תחתיהם ופירשו התוס׳ שלא יתכן לאסור זה אם לא יהיו הרגלים ד׳ דפין מחוברין בד׳ דופני התיבה שאין העולם נזהרים ליתן השלהן על גבי הרגלים בשבת וכן מטה שמעמידין אותה אח״כ פורשין עליה עור דמי לאהל ואסיר להעמיד ולפרוש עליה ואם פירש אינו חייב חטאת אבל מטה כעין שלנו אם היתה זקופה או מוטה על צדה מותר להושיבה על רגליה דלאו מידי עביד וכן כסא העשוי פרקים וכשרוצין לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח וכשמסירין אותו סוגרים אותו והעור נכפל מותר לפותחו לבתחלה וכן כשמסדרין חביות זו ע״ג זו אחד ע״ג שתים אוחז העליונה בידו ויסדר התחתונה תחתיה אבל לא יסדר התחתונה תחלה ויניח העליונה עליה אבל אבנים של בית הכסא מותר לסדרן וכ׳ הרשב״א בשם התוספת שלא אסרו אלא בכה״ג (ח) שצריך לאויר של מטה

אבל

דעת רוב פוסקים : **עצים** שתוקעין וכו׳ ה״ג בסוף עירובין : **ומ״ש** דהוה ליה תוספת אהל ערעי ודרי פלוגתא דר״ג והכמיס ר״פ כל הכליס וידוע דהלכה כחכמיס דמתירין להוסיף על אהל ערעי . וה״ק סתמא דתלמודא בסוף עירובין משמיה דרב ומשמיה דרב אסי : **ומ״ש** וכן מחצלת פרוסה כדי טפח וכו׳ פי׳ המחצלת כרוכה בעיגול ובעינן שתהא המחצלת פרוסה כדי טפח חוץ מן הכריכה אבל אם איזור העיגול בלבד הוא רחב טפח לא מחזי כאהל כך כתב ב״י ע״ש הריעב״א בשם התוס׳ דלא כדמשמע מפירש״י דכשיש בחיזור העיגול בלבד רחב טפח נמי מותר וכתב הריעב״א דאף לשון רש״י יש לפרש כן עכ״ד ובפי׳ רש״י שלנו בעירובין מפורש להדיא כפי׳ התוס׳ שכתב וז״ל הוי גולל אותם וכורך מעל הגג ושייר בה טפח פרוס דלהוי עליה שם אהל וכו׳ אלמא דצריך שלא יהא כורך כולה אלא ישייר בה טפח פרוס שלא יהא כרוך ואפשר דמלשון רש״י בפרק כל הכליס סוף (דף קכ״ה) משמע איפכא שכתב וז״ל להוסיף כגון שהיה מחצלת פרוס עליהן וכרוכ׳ וגשאר בה אויר ולמחר פושטה עכ״ל נראה מדכתב פרוס עליהן ואח״כ כתב וכרוכה משמע דהפריסה הוא הכרוך בלאוד דאל״כ הו״ל לומר כגון שהי׳ מחצלת כרוכה ופרוס עליהן ודקדוק זה אינו כדאי ללמוד ממנו קולא ועוד דילמוד הסתוס בפרש״י כאן מן המפורש בעירובין והכי משמע לשון רבינו וכן פסק בש״ע :

פוריא וכו׳ מימרא דרב יהודא בפ׳ המביא כדי יין סוף (ד׳ ל״ב) ומ״ש בשם התוס׳ שם מיהו קשה דבפרק כל הכליס סוף (דף קכ״ה) כתב רש״י וז״ל שאין עושין אהל עראי לפרוס מחצלת על ד׳ מחיצות או על ד׳ קונדסין להיות אהל עראי וש״ל וכתבוהו הרי״ף והרא״ש בפ׳ כל הכליס :

וכתב הריעב״א שדקדקו התוס׳ מלשון רש״י אהלי עובדא אלא יהדק המחצלת הרבה ויעשה בעצין שיהא ברוחב העיגול טפח באהל והם כתבו דשייר בה טפח לא משמע הכי אלא שייר טפח חוץ מן הכריכה קאמר אבל איזור העיגול לא מיחזי כאהל ולמחר כשהוא פורסה לא מיחזי שמוסיף אלא כעושה אהל לבתחלה וכן עיקר ונראה שאף לשון רש״י אפשר להלוס כפי׳ הים עכ״ל :

פוריא מלמעלה למטה שרי ממטה למעלה אסור מימרא דרב יהודה בפרק המביא כדי יין (לג) ואף ע״פ שרש״י כתב שם בשמוד דרב יהודה ס״ל כר״י דאסר דבר שאין מתכוין ואכן קי״ל כר״ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר כבר כתבו שם התוס׳ והרא״ש דנראה להו דאפילו ר״ש מודה בהא דכי א״ר שמעון דבר שאין מתכוין מותר הייגו כגון שעושה דבר ואין מתכוין לעשותו אבל הכא הרי הוא עושה מה שמתכוין לעשות ואף ע״פ שאין מתכוין לבנין מ״מ מתכוין הוא לעשות דבר הדומה לבנין ואסרוהו חכמים גזירה משום בנין ואליבא דהלכתא היא מלתא דרב יהודה וכן דעת הרי״ף שפסקה וכן דעת הרמב״ם בפ״ד מהל׳ י״ט : **ופירשו** התוספות שלא יתכן לאסור זה וכו׳ כן כתב ג״כ הרא״ש שם והר״ן כתב בריש פרק תולין וז״ל והקשה הרשב״א דגוד מי עבדי ליה מחיצות רחבות גמורות והלא אין פורסין אותו אלא ע״ג קונדסין ומ״מ כתב הוא ז״ל דפריסת הסולמן אפשר שהיא אותרת מפני שאין מתכוין באויר שתחתיו משא״כ במטה שמשתמשים באויר שתחתיה בנתינת סנדלין וכיולא בהם עכ״ל וכ״כ ה״ה בפכ״ב (א) וכתבו עוד הר״ן וה״ה שם בשם הרשב״א ומטה אלו בזמן שהיא מסורגת בחבלים אם יש בין חבל לחבל ג״ט אסור לפרוס עליה סדין משום דקעביד אוהלא ולסלק מעליה הבגד התחתון נמי אסור משום דקא סתר אוהלא אבל אם אין בין חבל לחבל ג״ט כלבוד דמי ותו ליכא משום אהל וכן כך וכן כך אם היה עליה כר או כסת או בגד פרוס מע״ש בשיעור טפח למחר אסור לפרוס על כל המטה משום דהוי מוסיף על אהל עראי ושרי עכ״ל

(ב) וזה פשוט מהדיוים שנתבארו בסמוך :

וכן מטה שמעמידין אותה ואח״כ פורסין עליה עור וכו׳ בר״פ תולין (קלא) מנקיט אביי תומרי מתניתא ותני הגוד והמשמרת כילה וכסא גליין לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור אבל מטה וכסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לבתחלה ופירש״י כסא גליין כמו מטה גלליתא שעשויה פרקים ואין מחזירין אותו שמא יתקע וכתבו התוספות (שם) דאין נראה דכולה שמעתין מיירי באיסור אהל אלא היינו מטה שפורסין עליה עור ואסור משום אהל כשמוסיף תחלה המטה ואח״כ פורס העור דהוי ממטה למעלה ואסור עכ״ל ובאבל מטה וכסא טרסקל וכו׳ פירש״י אבל מטה המחוברת ועומדת אם היתה זקופה מוטה על צדה מותר לנטותה ליסבה על רגליה ואע״ג דהשתא עביד אהל ערעי דלאו מידי עביד אלא ליתובה בעלמא : **ומ״ש** וכן כסא העשוי פרקים וכו׳ והוא כסא טרסקל הנמי בברייתא ופירש״י כסא טרסקל . כך שמו ועליונו של עור ומקפלין אותו וכשמסלקין אותו סומכין אותו לכותל וכשרוצה ליסב עליו מוטהו ויושב על ארבע רגליו וכתב עוד אסלא . עשוי כמין כסא טרסקל אבל עור הפרוס עליו נקוב מותר לנטותן לבתחלה דהאי עביד וקאי : **וכן** כשמסדרין חביות זו ע״ג זו וכו׳ אפוריא קאי שכתב בה דמלמטה למעלה אסור דמימרא הכי איתא בפרק המביא כדי יין (לג :) אמר רב יהודה אמי מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן ביאתא וכן קדרא וכן פוריא וכן חביתא : **אבל** אבנים של בית הכסא מותר לסדרן מימרא דרב נחמן שם ופירש״י אבנים גדולות שמלדדין אותם כמין מושב חלול ויושבין עליהם בשדות במקום המיוחד לבית הכסא ואמרינן בגמרא דאע״ג דבנין ערעי הוא והו״ל למגזר ביה משום בנין קבע לא גזרו ביה רבנן משום כבוד הבריות ואע״ג דאר״נ מותר לסדרן בי״ט משמע לרבינו דלאו דוקא דמ״ש י״ט משבת לענין זה : **וכתב** הרשב״א בשם התוס׳ שלא אסרו אלא בכה״ג שצריך לאויר שלמטה וכו׳ גם הר״ן כתב כן בשמם בפרק המביא כדי יין:

מהל בתחלה ואסור אפילו לרבנן ודופן רביעית אסור בר״א לעשותה בתחלה ולרבנן דרי כדאיתא בפ׳ מי שהוציאוהו (שם) וכ״ז כתב הרא״ש והר״ן והמרדכי בפרק כל הכליס ובר״פ תולין (קלא.) גרסי׳ אמר רב משום רבי חייא ולון מותר לנטותו ומותר לפורקו וכתב שם הרא״ש דאין אהל בתחילה בלא בנ בלא היכא דעשויה להתיר טלטול או להכשר סוכה כדפריסת לעיל עכ״ל נראה מדבריו דבר״ת ס״ל ועוד אכתוב בדין זה לקמן נגי ולון הפרוסה לפני הפתח :

עצים שתוקעין ראשן האחד בדופן הספינה וכו׳ בעירובין (קב .) וכתבו הרי״ף בר״פ כל הכליס אמר רב אסי הני כיפי דאגבא בזמן שיש בהם טפח א״כ אין בהם טפח ואין בין זה לזה ג׳ טפחים למחר מביא מחצלת ופורס עליהם מ״ט מוסיף על אהל ערעי הוא ושפיר דמי ופירש״י כיפי דאגבא . אולמית שעושין בספינה שנועצין בעין מעגלין שקורין לרקא ראשו אחד בדופן זה של ספינה וראשו שני בדופן זה והוא כפוף כמו אולם ועומד כמו כיפה ומרחיב כתני אמה ונועץ אחד וכן ע״פ כולה ופורסין בגדים ומחצלות של גמי להגין מפני הגשם והגשמים : שיש בהן טפח . שרוחב של מעגל טפח דבליר מעפח לא הוי אהל כשרחב טפח מיקרי אהל נמצא שם אהל עליו מבע״י וכשהוא פורס הבגד עליו למחר אינו אלא מוסיף מ״ט אין בראתבו טפח ואין בין זה לזה ג׳ דאיכא למיתר לבוד : **ומ״ש** וכן מחצלת פרוס׳ כדי טפח מותר לפורסה כולה בשבת וכו׳ ג״ז שם הני דכרי דהוו לרב הונא דביממא בעו טולא ובלילה בעו אוירא אתא לקמי׳ דרב ומ״ל זיל כרוך בוני׳ ושייר בה טפח למחר פשטה דהוי מוסיף על אהל ערעי וש״ל וכתבוהו הרי״ף והרא״ש בפ׳ כל הכליס :

ובתב הריעב״א שדקדקו התוס׳ מלשון רש״י אהלי יהדק המחצלת הרבה ויעשה בעצין שיהא ברוחב העיגול טפח באהל והם כתבו דשייר בה טפח לא משמע הכי אלא שייר טפח חוץ מן הכריכה קאמר אבל איזור העיגול לא מיחזי כאהל ולמחר כשהוא פורסה לא מיחזי שמוסיף אלא כעושה אהל לבתחלה וכן עיקר ונראה שאף לשון רש״י אפשר להלוס כפי׳ הים עכ״ל :

פוריא מלמעלה למטה שרי ממטה למעלה אסור מימרא דרב יהודה בפרק המביא כדי יין (לג) ואף ע״פ שרש״י כתב שם בשמוד דרב יהודה ס״ל כר״י דאסר דבר שאין מתכוין ואכן קי״ל כר״ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר כבר כתבו שם התוס׳ והרא״ש דנראה להו דאפילו ר״ש מודה בהא דכי א״ר שמעון דבר שאין מתכוין מותר הייגו כגון שעושה דבר ואין מתכוין לעשותו אבל הכא הרי הוא עושה מה שמתכוין לעשות ואף ע״פ שאין מתכוין לבנין מ״מ מתכוין הוא לעשות דבר הדומה לבנין ואסרוהו חכמים גזירה משום בנין ואליבא דהלכתא היא מלתא דרב יהודה וכן דעת הרי״ף שפסקה וכן דעת הרמב״ם בפ״ד מהל׳ י״ט : **ופירשו** התוספות שלא יתכן לאסור זה וכו׳ כן כתב ג״כ הרא״ש שם והר״ן כתב בריש פרק תולין וז״ל והקשה הרשב״א דגוד מי עבדי ליה מחיצות רחבות גמורות והלא אין פורסין אותו אלא ע״ג קונדסין ומ״מ כתב הוא ז״ל דפריסת הסולמן אפשר שהיא אותרת מפני שאין מתכוין באויר שתחתיו משא״כ במטה שמשתמשים באויר שתחתיה בנתינת סנדלין וכיולא בהם עכ״ל וכ״כ ה״ה בפכ״ב (א) וכתבו עוד הר״ן וה״ה שם בשם הרשב״א ומטה אלו בזמן שהיא מסורגת בחבלים אם יש בין חבל לחבל ג״ט אסור לפרוס עליה סדין משום דקעביד אוהלא ולסלק מעליה הבגד התחתון נמי אסור משום דקא סתר אוהלא אבל אם אין בין חבל לחבל ג״ט כלבוד דמי ותו ליכא משום אהל וכן כך וכן כך אם היה עליה כר או כסת או בגד פרוס מע״ש בשיעור טפח למחר אסור לפרוס על כל המטה משום דהוי מוסיף על אהל ערעי ושרי עכ״ל

(ב) וזה פשוט מהדיוים שנתבארו בסמוך :

וכן מטה שמעמידין אותה ואח״כ פורסין עליה עור וכו׳ בר״פ תולין (קלא) מנקיט אביי תומרי מתניתא ותני הגוד והמשמרת כילה וכסא גליין לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור אבל מטה וכסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לבתחלה ופירש״י כסא גליין כמו מטה גלליתא שעשויה פרקים ואין מחזירין אותו שמא יתקע וכתבו התוספות (שם) דאין נראה דכולה שמעתין מיירי באיסור אהל אלא היינו מטה שפורסין עליה עור ואסור משום אהל כשמוסיף תחלה המטה ואח״כ פורס העור דהוי ממטה למעלה ואסור עכ״ל ובאבל מטה וכסא טרסקל וכו׳ פירש״י אבל מטה המחוברת ועומדת אם היתה זקופה מוטה על צדה מותר לנטותה ליסבה על רגליה ואע״ג דהשתא עביד אהל ערעי דלאו מידי עביד אלא ליתובה בעלמא : **ומ״ש** וכן כסא העשוי פרקים וכו׳ והוא כסא טרסקל הנמי בברייתא ופירש״י כסא טרסקל . כך שמו ועליונו של עור ומקפלין אותו וכשמסלקין אותו סומכין אותו לכותל וכשרוצה ליסב עליו מוטהו ויושב על ארבע רגליו וכתב עוד אסלא . עשוי כמין כסא טרסקל אבל עור הפרוס עליו נקוב מותר לנטותן לבתחלה דהאי עביד וקאי : **וכן** כשמסדרין חביות זו ע״ג זו וכו׳ אפוריא קאי שכתב בה דמלמטה למעלה אסור דמימרא הכי איתא בפרק המביא כדי יין (לג :) אמר רב יהודה אמי מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן ביאתא וכן קדרא וכן פוריא וכן חביתא : **אבל** אבנים של בית הכסא מותר לסדרן מימרא דרב נחמן שם ופירש״י אבנים גדולות שמלדדין אותם כמין מושב חלול ויושבין עליהם בשדות במקום המיוחד לבית הכסא ואמרינן בגמרא דאע״ג דבנין ערעי הוא והו״ל למגזר ביה משום בנין קבע לא גזרו ביה רבנן משום כבוד הבריות ואע״ג דאר״נ מותר לסדרן בי״ט משמע לרבינו דלאו דוקא דמ״ש י״ט משבת לענין זה : **וכתב** הרשב״א בשם התוס׳ שלא אסרו אלא בכה״ג שצריך לאויר שלמטה וכו׳ גם הר״ן כתב כן בשמם בפרק המביא כדי יין:

דרכי משה

שטו (א) ומ״ש זה הזכיר הטור לשטו : (ב) ובא״ז פסק כדעת רש״י וריב״א שכל זה אינו אסור אלא לר״י אבל לר״ש דמתיר דבר שאין מתכוין קדירה וסדורתא והביתא הכל שר

פרישה

סי׳ שטו (ה) **עצים** שתוקעין ראשן וכו׳ כן עושין על פני כל הספינה משוכין קלת אחד מהבירו : (ב) **וכן** מחצלת פרוסה כו׳ דוקא פרוסה אבל כרוכה של מחצלת אינו מן המניין תוס׳ וריעב״א :

(ג) **אבל** אסור לפורסה בתחלה בשבת ע׳ בתוס׳ ובהרא״ש פ׳ המביא דף נ״ב שכתבו דוקא בכה״ג שהוא רחב יותר מדאי כשהל כאהל אבל מותר לכסויר קדירה ע״ג כירה בשבת קושיל שהמחיצות כבר עשויות ואינו אסור אלא עד שיעשה גם המחיצות בשבת ותוך היום נראה לומר דגבי כירה שאני דלא הוי אלא תוספת מחיצה שהרי הכיסוי יש עליו כיסוי שבמחצלת נמתך בו נקב לתת בו קדירה כדמשמע לעיל סימן רנ״ג שכתב רבינו ודוקא על גבה כגון על שפתה כו׳ ויש מקום סביב הנקב לתת עליו שום דבר ומ״כ בנתינת הקדירה לא הוי אלא תוספת אהל וק״ל :

(ד) **ממטה** למעלה אסור וכתבו התוס׳ והרא״ש לומר דאפי׳ רבי שמעון דקי״ל כותיה מודה בהא דכי אמר רבי שמעון דבר שאין מתכוין מותר הייגו כגון שעושה דבר ואינו מתכוין לעשותו אבל הכא הרי הוא עושה מה שמתכוין לעשות ואע״פ שאין מתכוין לבנין מ״מ מתכוין הוא לעשות דבר הדומה לבנין ואסרוהו חכמים גזירה משום בנין ע״כ וכ״כ הטור בהדיא בסימן תק״ב שם הוא כתב מקור הדין דמני רב יהודא בפרק המביא מדורתא קדירה פוריא חביתא וכולהו שייכי בי״ט אבל בשבת אלא שייך ביה אלא פוריא וחביתא לא כתב הולהו וגם לא מ״ש התוס׳ דהא אפילו לר״ש כו׳ וכן מטה שמעמידין ליתן הרגלים ולתת הקרשים עליהם אינו וכן הוא עיקר . וכן הוא משמע מפי׳ התוס׳ שכתבו שמוסיף תחלה המטה ואח״כ פורס העור דהוי ממטה למעלה עכ״ל :

(ה) **שצריך** לאויר של מטה וו״ל הר״ן בפרק המביא ואמרו בתוס׳ דלא מיתסר אלא בצריך לאויר של מטה כעין קדירה אבל כל שאין צריך כו׳ מוה נלע״ד דה״ה דכתב הרשב״א אלא בכה״ג אלו אפוריא קאי שם אינו פשוט שצריך לאויר אלא הרשב״א קאי אבל הכי דמני שם דאיכא בהו דפשוט דצריך לאויר כגון קדירה וביתא שמסדלין ומניחין שלא תתהיכן ומדורתא כאש בנמצא כמ״ש הרי״ף והרא״ש ופי׳ התוס׳ דה״ה אינ כגון שהיא

משמרת שתולין אותה לתת בה שמרים וכו׳ ר״פ תולין (קלו:) רא״מ תולין את המשמרת בי״ט ונותנין לתליה בשבת וחכ״א אין תולין את המשמרת בי״ט ואין נותנין לתליה בשבת הרי דלתלות המשמרת בשבת אסור אפי׳ לר״א ופירש״י משמרת שמסננין בה שמרי יין ומותח פיה לכל לד בעוגל ונעשה כאהל על הכלי:

כילת חתנים והיא נתונה על שני עצים זקופים וכו׳ בר״פ תולין (קלח.) אמר שמואל משום רבי חייא כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפרקה א״ר שיאא בריה דרב אידי לא אמרן אלא שאין בגגה טפח וכו׳ ואיתא נמי בפרק המולא תפילין (קג.) ודברי רבינו ע״פ פירש״י: **ומ״ש** שאינה עשויה לישן תחתיה אלא לנוי ג״ז מדברי רש״י וכתב כן בי היכי דלא תיקשי כיון שאין ברחבה למטה ב״ט למאי חזיא:

ומ״ש ומיירי נמי שאינה יורדת למטה טפח בזקיפה וכו׳ במימרא דרב שיאא בריה דרב אידי (שבת קלח:) ולא אמרן אלא דלא נהית מפוריא טפח אבל נהית מפוריא טפח אסור ופירש״י (שם) הכוא טפח הוי קיר לאהל והמטה נעשית לו גג וכתב הר״ן בשם הרשב״א והר״י אבל מטה דידן אף ע״ג דנתתי סדיניס על מפוריא טפח כיון דבפריסת סדיניס על המטה ליכא משום אהל לית לן בה וכ״כ ג״כ ה״ה בפכ״ב וכתבו ר״י בה״ד והרמב״ם כתב בפרק כ״ד כמימרא דשמואל ומימרא דרב שיאא אלא אלא כתב דבעינן שלא יהא בשיפועה טפח ואפשר דלא הוה גרים לה שה״ה והר״ן כתבו מימרא דרב שיאא ולא כתבו שצריך שלא יהא בשיפועה טפח והרי״ף לא הביא מימרא דרב שיאא וכתב הר״ן שאינו יודע למה השמיטה ול״ג שסמך על מ״ש גבי טלית כפולה ואין בגגה טפח ולא בפחות מג׳ סמוך לגגה טפח ואע״פ שלא כתב שם והוא דלא נחתא מפוריא טפח אפשר שסמך דממילא משמע דכה״ג אסור שאותו טפח הוי קיר לאהל המטה נעשית לו גג ואע״פ שאין זה ברור נדחקתי בו לתת טעם להשמטתו. והיא דאין בשיפועה טפח לאו השמטה היא דאיכא למימר דגרים הרמב״ם הר״ן וה״ה: **ומ״ש** רבינו ואם כרך עליה חוט או משיחה וכו׳ (שם.) גבי הא דתני רמי בר יחזקאל טלית כפולה לא יעשה וכו׳ ויתבאר בסמוך בס״ד וגם שם לאכתוב כולה (קלט.) מבואר דשלא רב מנשיא לבני בשכה חזרו על כל גדדי כילה ולא מציו לה לד שהוה עשויה בכילת חתנים: **ומ״ש** מ״מ במקום שאין בני תורה לא שריגן על ידי כריכת חוט וכו׳ שם היתר ופריך ולשלא להו כדרמי בר יחזקאל ופירש״י כרך עליה חוט או משיחה ומשני לפי שאינם בני תורה: **טלית** כפולה שקושרו בין שני כותלים וכו׳ (שם קלח.) תני רמי בר יחזקאל טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל מותר לנטותו לכתחלה ופירש״י טלית כפולה לא יעשה. לשטוח טליתו ע״ג ד׳ יתידות ליתן תחתיו ורשאין מתכפלין לכאן ולכאן לגד הארץ והוא לה לכותלים להגן מן החמה דהוא אוהלא: כרך עליה. מבע״י: חוט או משיחה. ונתנה על הגם שעל הקינוף כבהיא מקופלת וכרך עליה חוט למשכה בה לפורסה לכאן ולכאן מותר למשכה בה בשבת דמוסיף על אהל ערלאי ואינו כעושה לכתחלה והרי״ף כתב פי׳ כגון טלית כפולה שקושרה בין שני כתלים והיא משולשלת ומגעת לארץ ונכנס בין שני קלותיה ויתן תחתיה בגד ואין בגגה טפח ולא בפחות מג׳ סמוך לגגה טפח ולפיכך אינו אהל קבע אלא אהל ערלאי היא ומשני שאין בגגה טפח ולא בפחות מג׳ סמוך לגגה טפח ולפיכך פטור אבל אסור ואם היה עליו חוט מתמול ונטה אותו היום מותר וכתב הרא״ש וז״ל ותמהני על הרי״ף שכתב כן הא אמר בשמעתין כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה ומוקי לה שאין בגגה טפח ולא בפחות מג׳ סמוך לגגה טפח ומ״ש טלית כפולה שהיא יותר בין ערלאי מכילת חתנים ואין דבריו נראין זה כלל אלא מיירי שיש בגג טפח א״כ כגון שלאחר שכלה השיפוע של הטלית יורד ממנה בשוה אלא שם שיפוע ברוחב טפח כדאמרינן גבי כילת חתנים אבל נהתא מפוריא טפח אסור והא דאמרינן כרך עליה חוט או משיחה מותר מיירי אפי׳ לא היתה פרוסה טפח אלא כולה כרוכה דכריכת חוט או משיחה חשיב כאילו היתה פרוסה טפח עכ״ל ודעת רש״י נראה שהוא כדעת הרא״ש דאהא דתני אבי (שם קלח.) כילה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור פי׳ בשם בגגה טפח ולפי דברי הרי״ף בטלית כפולה נראה דדוקא כשאין בגגה טפח הוא דפטור אבל אסור אבל יש בגגה טפח אהל קבע הוי וחייבת חטאת: וכתב הר״ן ולפי דברי רש״י כל כילה שהיא עשויה ככילת חתנים מותר לנטותה ואפילו אהל ערלאי נמי לא הוי אהל אבל לפי דעת הרי״ף כילת חתנים דוקא הוא שמותר לפרקה לפי שהיא מתוקנת לכך אבל שאר כילות לא אא״כ כרך עליהם חוט או משיחה ודברי הרמב״ם בפרק כ״ה כדעת הרי״ף שכתב וז״ל כל אהל מסופק שאין בגגו טפח ולא בפחות מג׳ סמוך לגגו רוחב טפח ה״ז אהל ערלאי והעושה אותה לכתחלה בשבת פטור טלית כפולה שהיו עליה חוטים שהיה תלוייה בהם מע״ש מותר לנטותה ומותר לפרקה וכן הפרשת כילת חתנים שאין בגגה טפח ולא בפחות מג׳ סמוך לגגה רוחב טפח הואיל שהיא מתוקנת לכך מותר לנטותה ומותר לפרקה והוא שלא תהא מסולשלת מעל המטה עכ״ל. ומכלל דברים אלו יתבאר לך שמ״ש רבינו גבי כילת חתנים ואם כרך עליה חוט או משיחה לנטותה בו מותר אפילו אית ביה כל הני מינו אלא לדעת רש״י והרא״ש ולדד דאילו להרי״ף והרמב״ם לא שרי בכריכת חוט או משיחה אלא בדלית ביה חד מהני וכמו שנתבאר והכי נקטינן (ג): **וילון** הפרוס לפי הפתח מותר לנטותו ולפורקו וכו׳ שם (קלח.) אמר רב משום רבי חייא וילון מותר לנטותו ומותר לפורקו ופירש״י שאין אהל אלא מי שעשוי כעין גג ואיתא נמי להאי מימרא בפרק בתרא דעירובין (קב.) ופי׳ רש״י שם וילון. כנגד הפתח לנטותו. דלאו אהל הוא דלא קביע התם אלא כן דרכו ליתן ולהסתלק כדלת בעלמא. וכבר נתבאר בריש סימן זה דאפי׳ לר״ת כל מחיצה שאינה עשויה להניח מותר לעשותה בשבת ובמרדכי בפרק כירה כתב וז״ל בהדר שהיה ישן בו מהר״ם היו בו ספרים וכל לילה היה עושה מחיצה י׳ טפחים גובה בפני הספרים ובכל ע״ש היה עושה מחיצה מבע״י לפי שלפעמים היה משתין בלילה והיה כורך המחיצה לגד מעלה ונותנה על המוט ומסיר בה רוחב טפח ובליל שבת פושטה למטה לפי שבשבת אסור לעשות מחיצה כל מחיצה שאינה לנטיעות אסור לעשותה בשבת ולאיסור מפרק בתרא דעירובין (קב.) הנהו דיכרי דרב הונא וכו׳ מ״ל זיל כרוך בוזיא ושייר בה טפח ולמחר פושטה דהו״ל מוכיח

דרכי משה

שרי אף מלמעלה לנטות אבל השור כתב דאף לר״ש כל זה אסור וכ״כ ב״י דכן דעת הרי״ף והרמב״ם: (ג) ואין דבריו נראים דאף הרמב״ם כתב פכ״ב דכילת חתנים המתוקנת לכך מותר בדלית ביה חד מהני ולא בעי חוט או משיחה אלא בשאר כילות כמו טלית כפולה שיתבאר בסמוך וכ״כ הר״ן בדעת הרי״ף ודוקא כילת חתנים מותר לפרקה לפי שהיא מתוקנת לכך אבל שאר כילות לא אא״כ כרוך עליה חוט או משיחה ואפ״ל דברי ב״י דה״ק לא שרי ע״י חוט או משיחה אי אית ביה חד מהני אלא בדלית ביה חד מהני ואז אין אנו מוכיח

פרישה

ומצינתא ודאי מיירי בכה״ג ולשפוקי ספרים ודוק בל׳ הר״ן ותמצא כמ״ש מ״כ י״ל מ״ש שצריך למויר כו׳ ר״ל שמהני כאילו לריך וק״ל:

(ו) **משמרת** שתולין אותה לתת בה שמרים. נראה דהמשמרת הוא עשוי כעין שק שאנו קורין אותו זאק. והוא רחב ופתוח למעלה וסתום ומחוד למטה ומכניסין את הקלח המחוד בתוך כלי והקלח העליון הרחב מסככין בשפת פיהו את הכלי ונמצא הוא גם לכלי ועשוי כאוהל וק״ל:

(ו) **ומותחין** פיה לכל לד בעגול ונעשה כאהל על הכלי הש״י. ומע״ג שכתבתי לעיל בשם התוס׳ דאין אוהל אסור בלא עשיית מחיצות. י״ל כיון שמעמידין ע״ג הכלי דומה לפוריא שמעמיד הרגלים ומשים עור עליה:

(ח) **ואין** בשיפועה טפח. דאל״כ אסור דשיפוי אוהלים כאהל דמי הג״מ:

(ט) **שאינה** עשויה לישן כו׳ גם זה כתב הש״י שקשה ליה כיון שאין ברוחבה טפח למאי חזיא והר״ן בפ״ק דסוכה כתב בשם הש״י דמיירי שכילות הרבה שמוכות זו לזו ואין לכל אחד רוחב טפח עכ״ל וכן פי׳ התוס׳ בפרק תולין דף קל״ח ע״ב ז״ל כגון שהשדין שפרוס ע״ג הכילה פרוס ע״ג קנים מרוחים ולא עשאו הסדין היטב ומונח ונופל בין קנה לקנה כעין שירות דיש עכשיו בין כל קנה שיפוע ואין בתותו שיפוע טפח ורוחק עכ״ל:

(י) **או** שיורד טפח כו׳ וכתב הר״ן דמ״מ בשם הרמב״ם דמטה ליכא משום אהל ליתן לן בה ע״כ: מפוריא טפח כיון דפריסת הסדינים על המטה ליכא משום אהל ליתן לן בה ע״כ:

(יא) **לנטותה** בה מיתר פירש״י ונתנה על הגם שעל הקינוף כשהוא מכפלה וכורך עליה חוט למושכה בה ולפורשה לכאן ולכאן מותר למושכה בה בשבת דמוסיף על אהל ערלאי ואינו כעושה לכתחלה מכי׳ אית ביה כו׳ דוקא לדעת הרא״ש שבסמוך אבל לדעת הרי״ף אסור עיין ב״י:

(יב) **לא** יעשנה לכתחלה בלא כריכת חוט או משיחה דש״ל להרי״ף כשהיא בגגה או בג״ט סמוך לגגה רחב טפח אהל קבוע היא ומייב עליה חטאת ואין מועיל כריכות אלא כשאין טפח למעלה ובכה״ג בכילת חתנים מותר בלא כריכות משיחה וכ״כ הר״ן ע״ש:

(יג) **לא** יעשנה לכתחלה דדוקא בכילת חתנים שתיהו בלא משיחה שהיא מתוקנת לכך והרא״ש לא סילק ב״י אאינו בא להתיר כר״ת דלעיל:

דרישה

סי׳ שטו [א] **כילת** מתנים כו׳ עיין מ״ש ב״י ו״ל והרי״ף הביא מימרא דרב שיאא בריש דרב אידי כו׳ עד ול״ל שסמך על מ״ש גבי טלית כפולה כו׳ עד ולף על פי שאין זה ברור דמקמתי לתת טעם לשמטתו. גם משיק וכתב ז״ל ומכלל דבריה אלו יתבאר לך שמ״ש רבינו גבי כילת חתנים ואם כרך עליה חוט או משיחה לנטותה בו מותר אפי׳ אית ביה כל הני. הינו אלא לדעת רש״י והרא״ש ז״ל לבד דאילו להרי״ף והרמב״ם לא שרי בכריכת חוט או משיחה אלא בדלית ביה חד מהני וכמו שנתבאר עכ״ל גם זה דוקא גדול כוח בעיני שרבינו מביא אלא אגמא הרי״ף והרא״ש בסמוך בע״מ ולא הביא גם לענין זה. ולעד״כ לייסב בלי דוקא כולי האי ולומר שהרי״ף ס״ל כדעת הרא״ש בזה שבאם יש על עלית מכופלת חוטין מע״ש מותר לנטותה בשבת בכל ענין וס״ל נמי דבכילת חתנים הוא היא מתוקנת לכך אע״פ שלא נתן עליה חוט או משיחה מע״ש כאילו נתן עליה דמי. ומש״ה הביא הרי״ף דברי שמואל דמתיר בכילת חתנים לנטותה ולא הביא עליה דברי רב שיאא בריש דרב אידי כו׳ עד ול״ל שסמוך על מ״ש גבי עלית כפולה כו׳ עד ולף מכאן ליה להרי״ף הא דאע״פ שלא נתן עליה חוט או משיחה מע״ש כאילו נתן עליה דמי. ומש״ה הביא הרי״ף דברי שמואל דמתיר בכילת חתנים לנטותה ולא הביא עליה דברי רב שיאא בריש דרב אידי שאילו וכתב לא אמרן אלא כשאין בגגה טפח כו׳ אלא שלריך ליתן טעם מכאן ליה להרי״ף הא לדחות מימרא דרב שאת דהא לא אמרן אלא שאין בגגה טפח כו׳ משמע דס״ל דלית אוקימתא לאוקימתא לאוקומי אפי׳ בגגה טפח וז״א דהא בנתן עליה חוט או משיחה מותר אפי׳ בגגה טפח וכדאיתא בגמרא בדין שלפני זה בעלית מכופלת וע״כ ל״ל דלא קי״ל כרב שאת וכיון שכן משמע ליה להרי״ף בלא חוט ומשיחה נמי מותר בכילת חתנים דהוא״ל דסיל מתוקנת לכך כאילו נתן עליה חוט ומשיחה דמיא. וגם הרמב״ם משום כילת חתנים בלא נתן עליה חוט לעלית מכופלת שנתן עליה חוט או משיחה אלא שם״ל נשמיה דוקא בשאין בגגה טפח מותר כן משמע מלשונם ע״ש וב״י הביאו ולא הרי״ף כתב בפירוש עלית מכופלת דמיירי בשאין בגגה טפח ולא בפחות מג׳ סמוך לגגה טפח ומשמע דעליה קאי מ״ש ואם כרך עליה חוט או משיחה כו׳ דדוקא בכה״ג מותר וכן מוכח לקמן מלשון רבינו שאמר שכתב בפלוגתא הרי״ף במ״ש דעלית מכופלת מיירי בשאין בגגה טפח כו׳ מסיק וכתב ז״ל אלא מיירי בשיש בגגו טפח ואע״פ אם כרך עליה חוט מאתמול מותר לכתחלה משמע משום לשון דלהרי״ף גם בנתינת עליה חוט אינו מותר אלא בשיש בגגה ג״ט. וכן הוא לשון הרא״ש בלשון רבינו והבינותיו ב״י ג״כ. מיהו אינו מוכרח בלשון הרי״ף ולומר כן ואדרבה ז״ל מדשתש וכתב בכילת חתנים לכתיר ומשמע בכל ענין אפי׳ יש בגגה טפח הואיל והיא מתוקנת לכך הה״ג דש״ל

בגד ששוטחין ע"פ החבית וכו' בפרק תולין סוף (דף קל"ט) הקשו התוס' בפ' המביא כיון דאין איסור בעשיית אהל ערלי אלא בעושה מחיצות ואח"כ גג עליו אבל אם עשה אהל בלא מחיצות שרי וכדתנן מחזירין הקדרה ע"ג כירה ואפי' בשבת עצמו מחזירין ח"כ אמאי אסור פרווגקא אכולי כובא הלא המחיצות כבר עשויות וי"ל הואיל ורחב הכובא יותר מדאי נעשה כאהל עכ"ל ומביא אותו ב"י בסוף סימן זה ולפע"ד קשה דא"כ נתת דבריך לשיעורין אלא כ"ל דשאני כירה שהיא קבועה במקומה ואינו מטלטל הכירה בשבת ממקום למקום אלא שמחזיר הקדרה על פיה שרי כיון שלא עשה המחיצות אבל הך פרווגקא מיירי שמביא החבית או הכובא ומטלטל אותה ממקום זה למקום אחר ומעמיד אותה שם ואח"כ שוטח הבגד עליו הו"ל עשה מחיצות וגג עליה דאסור. ומה שמוהגים לפרוס מפה על השלחן והמפה תלויה בכל הד' לדדין יותר מטפח היינו כיון דמה שפורסין על השלחן לית ביה משום אהל א"כ אין לחוש כלל על מה שתלוי בכל לד וכיונא בזה כתב הר"ן והרב המגיד דאין לחוש על סדינים דנחתי מפוריא טפח ומביאו בית יוסף:

שטז הצד צפור למגדל כו' משנה פ' האורג ר' יהודה אומר צבי לבית דוקא חייב וחכ"א צבי לבית לגינה ולחצר ולביברין רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל מחוסר צידה פטור שאינו מחוסר צידה חייב ובגמרא פסק הלכה כרשב"ג וז"ש רבינו וצבי לבית או לביבר שהוא ניצוד בו דהיינו כרשב"ג וממילא ה"ה לגנה ולחצר כמו לא כל הגינות והחצרות שוין והא דנקט רשב"ג ביבר משום דפתח במאי דסיימו חכמים. ואיכא למידק דבגמרא רמי עופות אעופות דבברייתא תני דאפי' עוף ניצוד בביבר מקורה וחייב ובמשנה תנן ב ת לא הא בית מקורה הוא ומשני הא דתנן דצפור אפי' לבית אינו ניצוד בצפור דרור ופרש"י שדרכו לדור בבתים ואינו ניצוד לפי שנשמע מזוית לזוית אבל בעוף אחר כיון שהכניסו לבית ונעל בפניו חייב דניצוד הוא וכ"כ הר"ן וא"כ ק' למה לא חילקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ורבינו בין עוף לעוף אלא כתבו בסתם דצפור למגדל דוקא חייב וכ"ל דס"ל דהא דמשני הכא בצפור דרור עסקינן שינויא דחיקי הוא אלא דמתרץ לדחות הקושיא דאף לדידך דקשיא לך איכא למדחי ולומר הכא בצפור דרור עסקינן אבל אשינויא לא ניקום ונסמוך אלא אסתם משנה דלכ"ע צפור למגדל אין לבית לא ואין חלוק בין עוף לעוף ובריתא דפריך מינה דתני בה אין לדין דגים מן הביברין בי"ט אבל לדין חיה ועוף הא דקאמר אבל לדין חיה ועוף לא דלדין העוף מן הביברין קאמר דהא מחוסר צידה הוא בביבר אלא לדדין קאמר חיה מן הביבר שהוא ניצוד בו ועוף מן המגדל שהוא ניצוד בו וזה דרכו של הרי"ף והרמב"ם בדוכתי טובא דלא סמכי אשינויא דהשינויא הוא לדחות הקושיא דאפי' לאידך ל"ק אלא תופסים עיקר בסתם משנה לפי פשוטה אבל בש"ע מחלק בין צפור דרור לשאר עופות ולפע"ג עיקר כדפי' ואיכא לתמוה במה שפרש"י במשנה דצפור למגדל זו היא לידתו אבל אם הכניסו לבית אינו ניצוד בכך שוינא לו דרך חלונות עכ"ל משמע דהיכא דסתומין החלונות בעשיית שאי אפשר לו שינא דרך חלונות אית בו משום צידה וזה הכך הסוגיא דמשמע דהטעם הוא דבבית קשה הוא לתופסו לעוף לפיכך אינו חייב עליו אם הכניסו לבית וי"ל דכל הסוגיא אזלא אליבא דחכמים וכדפי' רשב"ג דהלכה כמותו זה הכלל מחוסר צידה פטור שאינו מחוסר צידה חייב אבל לר' יהודה דפליג עלייהו דלבי לגינה ולחצר ולביברין אע"ג שאינו מחוסר צידה דאינו קשה לתופסו שם נמי פטור משום דאפשר לו לברוח לפ"ז קשה א"כ עוף לבית נמי כיון דאינו יכול לברוח חייב אע"פ שמחוסר צידה דקשה לתופסו דלר' יהודה אין חילוק בין קשה לתופסו לאינו קשה לתופסו ועל כן פירש"י דלר' יהודה הוי טעמא משום דאפשר לו לעוף לצאת ולברוח דרך החלונות אבל למאי דקי"ל כחכמים ורשב"ג אפילו אי אפשר לו שינא דרך החלונות כגון שנסתתמו בעשיית נמי אינו חייב בהכנים עוף לבית משום דמחוסר צידה הוא שקשה לתופסו שם בבית הכי

בגד ששוטחין ע"פ החבית לכסותו לא ישטחנו ע"פ כולו (יד) משום אהל אלא יניח קצת ממנו מגולה:

שטז (ה) **הצד** צפור למגדל שהוא ניצוד בו וצבי לבית או לביבר שהוא ניצוד בו חייב ואם אינו ניצוד בו פטור אבל אסור

בשבת דאינו אלא כמוסיף אהל ערלי וגבי כילה כתב וז"ל וכילה כשהיא אסור אפילו בי' ב"א אסור שהרי א"א להביאה מתוחה כמו שהיא ולתלותה דמאחר שהיא רחבה אינו יכול להיות אלא יתתחו אותה יותר בשעה שנוטין אותה על המטה והרמב"ם כתב בפכ"ב וז"ל הנוטה פרוכת וכיוצא בה צריך להזהר שלא יעשה אהל בשעה שנוטה לפיכך אם היה פרוכת גדולה תולין אותה ב' אבל אחד אסור ואם היתה כילה שיש לה גג אין מותחין אותה ואפי' עשרה אא"א אלא תגבה מעט מעל הארץ ותעשה אהל ערלי וכתב הר"ן משמע דס"ל דגוד כעין פרוכת והרא"ד הסיגו ופי' דלאו משום אהל הוא אלא שצריך לכוין הלולאות כנגד היתדות שבכותל וכ' ב"א יכולין לכוין בלא שינוי הקפול אלו אבל אדם אחד לא והוי כמתקן והר"י פירש דבאדם אחד הוי כעשיית אהל לפי שקושר וחוזר וקושר כדרך בנין שבונה מעט מעט אבל בב' ב"א שפורסין תחלה ואח"כ נותנין ע"ג הקניפות אין זה כבנין שאין דרך הבנין לעשותו כולו בבת אחת והיינו דאמרינן בכילה דא"א דלא מיתתא פורתא כלומר שאינה נפרסת כולה בבת אחת עכ"ל וז"ל הרא"ד בהשגות וכילה שהיא גדולה בכיסכסי אפי' י' ב"א אין יכולין לכוין בלא שינוי הקפול אלו וירא"ה כנוטה אהל לכתחלה א"נ דכמפשט הקמטין לתקון עכ"ל: **בגד** ששוטחין ע"פ חבית לכסותו וכו' ג"ז בפרק תולין (קלט:) אמר רב אמי פרווגקא אפלגיה דכובא שרי אכוליה הוא אכוליה כובא אסור ופירש"י אפלגא דכובא שרי. דלאו אהל דכובא אסור משום אהל וכן דעת הרמב"ם בפרק כ"ב. וכתבו הר"ן וה"ה בשם הרשב"א דלפ"ד נלטרך לפרש דכשאין הכובא מלאה עסקינן שאל"כ אין כאן אהל אלא בשחסר טפח עסקינן דהוי אהל והרא"ד פי' דמשום משמרת נגעו בה ואכולה כובא אסור משום דמיחזי כמשמרת שכן דרכו בחול ואפלגא דכובא שרי דלאו היינו אורחיה וכתב ה"ה שכן הכריע הרשב"א שאין בכיסוי כליס משום אהל ולא מיתסר אכוליה כובא אלא משום דמחזי כמשמרת וכדעת הרא"ד ובפרק המביא כדי יין (לב:) אהא דא"ר יהודה האי מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן ביעתא וכו' כתבו התוס' דכל הך אינם אסורין אלא היכא שמתקן האהל בלא מחיצות אבל אם עשה האהל בלא מחיצות שרי ומש"ה שרי להחזיר קדרה ע"ג כירה בשבת שמחיצות היו עשויות מתחלה אך תימה דאמרינן בשבת האי פרווגקא אכוליה כובא אסור והתם המחיצות היו עשויות כבר וי"ל דשאני התם הואיל ורחב הכובא יותר מדאי נעשה כאהל וכן כתב הר"ן בשם בפרק תולין:

שטז הצד צפור למגדל שהוא ניצוד בו וצבי לבית או לביבר וכו' משנה בפ' ר"א דאורג (קו.) והא דצפור אינו חייב אם הכניסו לבית אמרינא בגמרא (שם:) דהיינו דוקא בצפור דרור שדרכו לדור בבתים ואינו ניצוד לפי שנשמע מזוית לזוית אבל עוף אחר כיון שהכניסו לבית ונעל בפניו חייב דניצוד הוא:

לד

דרכי משה

צריכין לחוש או משיחה בכילת חתנים המתוקנת לכך וזהו נכון שכן דעת הרי"ף והרמב"ם: (ד) וצ"ע מהא דמשמע פ"ב דביצה דמותר לעשות מחיצה לפני אור הנר כדי לשמש מטתו בי"ט ואין נראה לחלק בין שבת לי"ט לענין זה ואפשר דבגמרא נמי לא קאמר דאפשר לעשות מחיצה בפני אור הנר אלא כדרך שעשה מהר"ם וכן נ"ל דאין חילוק בין עשיית מחיצה לפני הנר או לפני הספרים: (ה) וכן משמע מדברי המרדכי דלעיל וכ"ה בכלבו בהדיא ובלבד שלא יעשה אוהל וזהם דברי הרמב"ם בפכ"ב: (ו) וכ"ה בא"ז דכל מחיצה שאינו בא להתיר מותר לעשותה בשבת ולכן בחג הסוכות מותר לתלות המפה על הכתלים וכנגד הפתח מפני הרוח שלא יכבה הנרות אבל למעלה תחת הסכך ודאי אסור: בתא"ו

דרישה

בטלית מכופלת. וא"ם הרי"ף כשאין בגגה טפח זה לא קאי אלא כשלא כרך עליה חוט או משיקה. א"נ י"ל דס"ל להרי"ף דכילת מתנים כיון שהיא מתוקנת עדיפא טפי מטתן חוט ע"ג טלית מכופלת וזו"ק. ונראה לי שכן נ"ל לא"ם ב"י ביישובו שכתב ז"ל ולי נראה שסמך על א"ם גבי טלית כפולה ואין בגגה טפח כו' שקשה אלא בטלית כפולה דינו כו' ובכילת מתנים מותר לכתחלה. אלא נ"ל שר"ל כמו בטלית כפולה בנתן עליו חוט או משיקה מותר ג"כ לכתחלה ובאין בגגה טפח מיירי בכילת מתנים אע"ג דלא נתן עליו חוטיל והיא מתוקנת לכך ובאין בגגה טפח מיירי וכב"י לשיטתו דפי' לדברי הרי"ף דאפי' בנתן עליו חוט אינו מותר אלא כשאין בגגה טפח יק"ל. וא"ם רבינו ואין בשיפוע טפח פי' שאין כל לד ולד מתפשט למטה להתרחק טפח היה אסור מטעם דשיפוי אוהלים כאוהלים אלא חוטיל ונשאר כלמתפשט בכל לד בשוה מש"ה כתב כל לד ולד וק"ל. וא"ם רבינו דהיינו שאין בתחבה למשה שני נפחים שאינה עשויה ליתן תחתיה. אינו ר"ל דאם היה רחב שני נפחים היו יכולין ליתן תחתיה ולאי אינו אלא אגב דהוצרך לכתוב לאינו רחבה שני נפחים. הולרך ג"כ לכתוב בגגה א"כ הוחיל ואינו רשבה למטה למטה היא עשויה וק"ל. וא"ם ומיירי כמי שאינה שלוחה למטה עפח בוקופה ופירש"י דאינו יולת למטה עפח הוי קיר לאוהל והמטה נעשית לו גג הוא"ל ע"ג

פרישה

(יד) **משום** אהל כו' פי' הר"ן וסמ"ם כשאין סגגית מליאה עסקינן שא"כ אין כאן אוהל אלא כשחסר טפח דקוי אהל:

סי' שטז (ה) **הצד** ציפור למגדל כו' הא דנקט גבי ציפור דווקא מגדל מוקי בגמרא בציפור דרור הדר בבתים ואינו ניצוד בבית לפי שנשמע מזוית לזוית אבל שאר עופות ניצודין ג"כ בבית: נעלו

שטו א נוסחת הגמרא בביסנא וגירסת הרא"ש בכיסכסין גבי רבינו הרב"ו כגי' הרי"ף ע"ש:

אסור צד צבי ישן סומא [א] חגר חולה או זקן פטור : [ב] כל דבר שבמינו ניצוד חייב אין במינו ניצוד פטור אבל אסור הלכך זבובים אע״פ שאין במינן ניצוד אסור לצודן לכן כתב בעל התרומות שאסור לנעול בשבת התיבה שיש בו זבובים אלא יתן סכין או שום דבר בין הכיסוי לתיבה בענין שיוכלו לצאת משם ונ״ל שא״צ לדקדק בזה שאין הזבובים נצודין בתיבה שאם בא לפתוח התיבה וליטלם יברחו ולא דמי לדבורים בכוורת דקתני פורסין המחצלת ע״ג כוורת ובלבד שלא יכוין לצוד כי הכוורת קטנה היא והדבורים ניצודין בה ועוד דבכוורת גופה קתני ובלבד שלא יכוין לצוד אלמא כי לא מכוין שרי : צבי שנכנס לתוך הבית ונעל א׳ בפניו חייב (ג) נעלו ב׳ פטורין לא יכול א׳ לנעלו ונעלו ב׳ חייבין ישב הראשון על הפתח ומלאו וישב הב׳ בצדו אע״פ שעמד הראשון והלך לו הב׳ פטור ומותר והראשון חייב הצד נחש לרפואה

חייב

צד לבי ישן סומא חייב חגר חולה וכו׳ סס ת״ר הלד לבי סומא וישן חייב חגר וזקן וחולה פטור ומפרש טעמא משום דהני עבידי לרבויי והני לא עבידי לרבויי ופירש״י סומא וישן עבידי לרבויי ליסמא כשמרגישין יד אדם ומקשה בגמרא והא תניא חולה חייב אמר רב ששת ל״ק הא בחולה מחמת אישתא הא בחולה מחמת אובלנא ופירש״י אובלנא עייפות שאינו יכול לזוז ממקומו וניצוד ועומד הוא אבל מדברי הרמב״ם בפ״י נראה שמפרש שמחמת אובלנא חייב :

כ״ד שבמינו ניצוד חייב עליו אין במינו ניצוד פטור אבל אסור ג״ז בריית״א סס פלוגתא דר״מ וחכמים ופסק כחכמים וכ״פ הרמב״ם בפ״י :

וכתב בעה״ת שאסור לנעול בשבת התיבה שיש בה זבובים וכו׳ המרדכי כתבו בס״פ כירה ובאגור כתבו בשם התו׳ וכן משמע מדתניא בפרק כירה (מג.) ובר״פ משילין (לו:) פורסין מחצלת ע״ג כוורת בשבת בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובלבד שלא יתכוון לצוד ואמרינן בר״פ משילין (שם) ותסברא דר״ש היא והא מודה ר״ש בפסיק רישיה ולא ימות לעולם כולה ר״י והב״ע דאית ביה כוי ולא תימא לר״י ובלבד שלא יתכוין לצוד אלא אימא ובלבד שלא יעשנה מצודה ופירש״י דאית ביה כוי. חלוטות יש בדפנותיה ואע״פ שמכסה את פיה אינן ניצודין אם לא יכסה גם החלוטות התוס׳ (שם :) ובלבד שלא יעשנו מצודה פ״ה שלא יכסה בו כל החלוטות דלר״י אסור ולר״ש מותר וגם מעיקרא כי בעי לאוקומי כר״ש משום ליה דבכל ענין מיירי אפי׳ לעשותו כעין מצודה לסתום החלוטות ותימה דהא מודה ר״ש בפסיק רישיה ולא ימות ותירץ הר״ם מאיבר״א דלר״ש נמי מיירי שיש חור קטן בכוורת אך אינו נראה וא״כ לא הוי פסיק רישיה ולר״ש מודה ר״י דאסר אפי׳ דבר שאין מתכוון בעי חור גדול שיהא נראה לדבורים לצאת מן הכוורת עכ״ל. וגם ה״ה כתב בפכ״ה פי׳ ובלבד שלא יתכוין לצוד ואינו הכרח שיהיו ניצודין שאל״כ כבר מבואר בפ״א שאע״פ שאינו מתכוין אסור אלא אפשר שיהו ניצודין ואפשר שיברחו וכ״כ ז״ל עכ״ל וא״כ מה שראה רבינו לדחות דברי בעה״ת מדקתני ובלבד שלא יכוין לצוד אלמא כי לא מכוין שרי אין בדיחוי זה ממש שכבר כתבאר דבעינן נמי שלא יהו ניצודין בהכרח כי היכי דלא ליהוי פסיק רישיה ומה שחילק בין כוורת לתיבה משום דכוורת קטנה היא א״כ אף אינו נחלוק בין תיבה קטנה לגדולה וא״כ נתת דבריך לשיעורין דבכוורת נמי איכא רבדבי ואיכא זוטרי אלא אי איכא למידחי דברי בעה״ת הכי הוא דאיכא למידחיהו שאני דבורים דכוורת היא מקום שהם ניצודים והוי כמכנים אריה לגרזקי שלו אבל זבובים דתיבה וכוורת לא הוי מקום לידתם אפשר דלא חשיבי ניצודים עד שיתפשם בידו א״נ דע״כ לא אסר ר״ש לפרוס המחצלת על הכוורת בפסיק רישיה אלא בדבורים שבמינן ניצוד אבל זבובים שבמינן ניצוד אבל אם אע״פ שאינן מתכוין אסור אלא בדבורים שבמינן ניצוד אבל זבובים שבמינן ניצוד אינו אלא מדרבנן ומ״מ אי אפשר לומר דלא אסר ר״ש

שמנה שרצים וכו' משנה ובריתא בפ"ח שרצים וע"פ דברי התוספות לשם דח' שרצים שיש להם עור שתמייהו ניצודין לצורך עורן וחייב והחובל בהן ונצרר הדם תחת העור חייב ג"כ דכיון שנעקר הדם והיה יוצא לחוץ לולא העור שמעכבו לצאת ה"כ היא היה משום נטילת נשמה שבאותו מקום שנעקר כי הדם הוא הנפש אבל בשאר שרצים ורמשים דאין להם עור שתמייהו לא לצורך קיימי והחובל בהן אינו חייב אם לא יצא הדם לחוץ דודאי אינו נעקר הדם משום מקום בגופו דאם היה נעקר היה יוצא לחוץ כיון שאין לו עור שיעכבנו מלצאת:

אסור לצוד פרעוש וכו' ברייתא שם ר' אליעזר מחייב ורבי יהושע פוטר והלכה כר' יהושע דפוטר משום דאין כאינו ניצוד אבל אסור לכתחלה:

ומ"ש ודוקא מעל הארץ וכו' כ"כ התוס' ומה שקשה לר"י בלשון התוספות שכתבו אבל אם היה על סרבלו מבחוץ אסור ליטלו אבל יכול להפילו מעליו דמשמע דדוקא מבחוץ אסור אבל על בגדיו מבפנים כיון דאיכא למיחש שמא יגשכנו שרי ליטלה אע"פ שאינו עוקצה נראה לישב דודאי לא התירו התוס' אלא דוקא בשהוא נוגע את האדם דמשום צערא שרי כמו מפיס מורסא כמפורש בתחלת דבריהם אבל באינו נוגע אסור ליטלה אפילו היא על בגדיו מבפנים ומ"ש בסוף דבריהם אבל אם היא על סרבלו מבחוץ וכו' לא נקט מבחוץ אלא לאורויי היתירא אף מבחוץ והכי קאמרי דמבחוץ נמי אע"פ דאסור ליטלה דאפילו מבפנים אסור ליטלה כ"ש מבחוץ אפ"ה יכול להפילה מעליו אף בשהיא מבחוץ ואין בו משום איסור טלטול מידי דהוה אקוץ בר"ה דשרי כדי שלא יהיו ניזוקין בה ואע"ל דיכול להפילה בשהיא על בגדיו מבפנים. ונכי משמע מדברי רבינו שכתב או מעל בגדיו בסתם דמשמע בכל ענין בין על בגדיו מבפנים בין על בגדיו מבחוץ אסור ולא שרי אא"כ עוקצו ואע"פ שגדולי עולם כתבו להקל ליטלם מעל בגדיו מבפנים כמ"ש ב"י מ"מ נקטינן להתיר באיסור בגד ולא שרי אלא בשהוא ע קצו:

ומ"ש ואסור להורגו כ"א בפ"ח שרצים דאף ר' יהושע דקי"ל כותיה ופוטר בצידת פרעוש מודים בהרגו והא דכתב רבינו אסור להרגו לאו דוקא אסור אלא הייב חטאת ג"כ ולא נקט אסור אלא כדי לומר אבל כיצד מותר להורגו וכו' וסתם רבינו דבריו בכאן כר"ת דפרעוש היא השחורה ולכן כתב גבי פרעוש ודוקא מעל הארץ וכו' לפי שבאה מעפר הארץ ובכגה לבנה לא הזכיר ארץ אלא כתב וה"מ בלוקחה מעל בגדיו או מעל בשרו ומה שאסרו פרעוש עפי מבכנה הוא דכיון דפרעוש פרה ורבה דמיא לאליס מאדמים וכו"ל כאילו הורג גמל ולפ"ז אפילו עוקצו אסור להורגה ומה שהתירו לידה כשעוקצו היינו לפי שאין באינו ניצוד וליכא איסורא דאורייתא אבל הריגה אית בה איסור דאורייתא אבל המרדכי בפרק כ"כ כתב דר"ת התיר אף הריגת פרעוש כשעוקצו דבמלאכה שאינה צריכה לגופיה קי"ל כר' שמעון דפטור עליה. וכתב ב"י דנקט לחומרא:

ומ"ש אבל כיצד וכו' בפ"ק דשבת פליגי בה תנאי ופסק כב"ה דאתירין להרוג המאכלת והיא הכנה הבאה מוצעת אדם לר"ת דבסמוך:

ומ"ש וה"מ בלוקחה מעל בגדיו וכו' כ"כ הרא"ש לשם ע"פ הסוגיא והביאו ב"י דדוקא כשהיא על סרבלו מבחוץ דליכא למיחש שמא יגשכנו הוא דאסור ליטלה אבל אם היא על בגדיו מבפנים כיון דאיכא למיחש שמא יגשכנו שרי ליטלה וכ"כ הר"ן בשם התוס' שאם מתירא שמא יגשכנו שרי ליטלה וכ"כ ה"ה בפ"י בשם התוס' ובשם הרשב"א וכ"כ מדברי רש"י (שם קו:) שפירש הא פרעוש ממקום שאינו ניצוד ושומר כגון מע"ג קרקע או מבגדיו מבחוץ משמע מדבריו דבשהיא בבגדו מבפנים הוי כניצוד ושומר ושרי. ודברי רבינו נוטין כמאן דאסר ליטלה אלא אם כן היא עוקצת וכתב המרדכי בפרק כל כתבי אבל מאם חזינן לרבנן קשישי דמימנעי מלצוד פרעוש אפילו מעל בשרם עד כאן לשונו ווו מדת חסידות היתה דמדינא שרי כמו שנתבאר: **ומ"ש** ואסור להורגה בפרק שמונה שרצים שם אמרינן דע"כ לא פטר רבי יהושע בפרעוש אלא בצד משום דהוי דבר שאין בגופו ניצוד אבל בהורגה מודה דחייב ומשמע לרבינו דאפילו אם היא על בשרו נמי אסור ואף על פי דבשם כל כתבי (קכא:) שרי להרוג שאר כל המזיקין אם היו רצין אחריו וכמ"ש רבינו בסמוך דהיינו לשון כשיכה עוקצת משא"כ בפרעושים אבל במרדכי פרק כל כתבי כ' ושאר כל המזיקין כלומר שאין בהם סכנה אם היו רצין אחריו מותר להורגן וכתב ר"ת דה"ה פרעוש וכיוצא בהם וטעמא משום דבבר כר"ש דאמר מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה ומשום צערא שרי לכתחלה מידי דהוה למפיס מורסא וכיבוי נחלת שלא יזוקו בה עכ"ל ונקטינן לחומרא (א):

אבר כיצד מותר להורגה בפ"ק (יב) תניא רשבא"א אין הורגין את המאכולת בשבת וב"ה מתירין ופירש"י מתירין כדמפרש טעמא בפ' ח' שרצים (קו:) מאליס מאדמים דמשכן מה אליס פריס ורביס אף כל שפרה ורבה וכיצד אינה פרה ורבה אלא מבשר אדם היא שורצת: **ומ"ש** וה"מ בלוקחה מעל בגדיו וכו' אבל המפלה בגדיו אסור להרוג גם כיצד וכו' נז"ש ת"ר המפלה את כליו מולל וזורק אבא שאול אומר נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול א"ר הונא מולל וזורק וזהו כבודו ואפילו בחול רבה מקטע להו רב ששת מקטע להו ופירש"י מולל וזורק. בשבת להתיש כחן שלא יחזרו אליו ובלבד שלא ימלול בדוחק ויהרוג דס"ל הרינת כיצד שבת ואבא שאול כר"א דמחייב חטאת הלכך גזרינן מלילה שלא יהרוג: מקטע להו. הורגן ובשבת: **והרא"ש** כתב וז"ל ת"ר המפלה כליו מולל וזורק וכו' כ"ל דהני תנאי ל"פ אבל אם מתירין דאי הוו פליגי לא היה הרי"ף מביא דבריהם אלא מודו דמותר להרוג כיצד בשבת אבל פרעוש אסור כדאמרינן פרק שמנה שרצים הלכך הלוקח כיצד מעל בשרו בשבת או מעל תלוקו מותר להרגם כב"ה אבל במפלה את כליו להסיר מהם פרעושים וכינים פליגי הני תנאי הנא קמא סבר דגזור הריגה דכינים אטו הריגה דפרעושים ואבא שאול מחמיר לגזור אפילו מלילה דכינים אטו פרעושים ובספר הרמב"ם כתב המפלה כליו בשבת מולל את הכינים וזורקן ומותר להרוג כינים בשבת היינו כמו שפירשתי עכ"ל וגבי הא דאתרינן רבה מקטע להו רב ששת מקטע להו כתב דקאי אבא הונא דאמר זהו כבודו אפילו בחול ורש"י פי' בשם רבותיו דבשבת מיירי על זה הגנו להרוג כיצד אפילו במפלה כליו דלפי פירש"י דמקטע להו בשבת ע"כ במפלה כליו מיירי דבשיטא דמותר להרוג כצד בשבת כב"ה דמתירין מיהא תימה היאך פליג אהני תנאי דתרוייהו אסרי הרינת כצד במפלה כליו ואפשר דמיירי במפלה דאמר דשתם לא נזרינן כינים אטו פרעושים שאין פרעושים מצויים כראש עכ"ל אבל הר"ן כתב דהני תנאי פליגי אב"ה ואסרו להרוג את המאכולת ולא קי"ל כוותייהו ולא דברי מ"ש

דרכי משה

שמנה (א) וכתא"ו ני"ב ח"י כתב ואם למלול באצבעותיו ולזורקו אסור גזירה שמא יהרגנו שלא בטילה חזרקה: סעיף

פרישה

(ג) הצדן שתם שלא פי' כ' שיש להן עור וגם אין הרכן לחזיק מ"כ שתמא לצוד פרעוש נצודין משא"כ בשאר שרצים שאין לשם עור וגם אין הרכן לחזיק תוספות ור"ן:

(ד) אלא נצרר תחת הסער מייב כי הדם הוא הנפש ומייב משום נטילת נשמה משא"כ בשאר שרצים שאין לשם עור ודאי לא עקר הדם ממקומו דאל"כ היה יוצא כיון שאין לו דבר המעכבתו מלצאת ר"ן:

(ה) אסור לצוד פרעוש אין בטעם משום דפרעוש פרה ורבה אלא משום דבאה מן הקרקע ונקרא רמש וכ"כ הרמב"ם בהלכות וז"ל רמשים שהם פרים ורבים הו הסהייס מן הקרקע כמו פרעושין הסורג אותם חייב כו' וכ"כ הר"ן ושמ"ש בשם הרשב"א והרמב"ן דאין הפרעוש פרה ורבה הוא ר"ל דאינו רמש אמר עיין בב"י:

(ו) אם הוא על בשרו מותר דמשום צער הפרעוש תוס' וכתב הרא"ש דאין בו משום איסור טלטול מידי דהוה אקוץ בר"ה דשרינן בפרק הדרה לטלטלו פחות מד' אמות ע"כ וגם לא יתלנלנה בידו שיא יהרגנה אלא יזקנה תוס' בפ"ק דשבת:

(ז) אבל כיצד מותר להרוג מפרס טעמא בפ"ח דשרצים דומיא דמלאכת המשכן בשינון ומה אליס מאדמים דמשכן פריס ורביס אף כל הפרה ורבה לאפוקי כגה דמבשר המדש שיש שורצת לאפשרי פרעוש דאף שהיה פרה ורבה ע"מ נקרא רמש שבאה מן הקרקע: סמ"ל

(ח) הצדן שתם שלא פי' כ' שיש להן עור וגם אין הרכן לחזיק מ"כ שמא לצוד פרעוש נצודין משא"כ בשאר שרצים שאין לשם עור וגם אין הרכן לחזיק תוספות ור"ן:

(ט) אלא נצרר תחת הסער מייב כי הדם הוא הנפש ומייב משום נטילת נשמה משא"כ בשאר שרצים שאין לשם עור ודאי לא עקר הדם ממקומו דאל"כ היה יוצא כיון שאין לו דבר המעכבתו מלצאת ר"ן:

(י) אסור לצוד פרעוש אין בטעם משום דפרעוש פרה ורבה אלא משום דבאה מן הקרקע שבאה מן הקרקע ונקרא רמש וכ"כ הרמב"ם בהלכות וז"ל רמשים שהם פרים ורבים הו הסהייס מן הקרקע כמו פרעושין הסורג אותם חייב כי הדם הוא הנפש ומייב משום נטילת נשמה משא"כ בשאר שרצים שאין לשם עור ודאי לא עקר הדם ממקומו דאל"כ היה יוצא כיון שאין לו דבר המעכבתו מלצאת ר"ן:

(יא) אם הוא על בשרו מותר דמשום צער הפרעוש תוס' וכתב הרא"ש דאין בו משום איסור טלטול מידי דהוה אקוץ בר"ה דשרינן בפרק הדרה לטלטלו פחות מד' אמות ע"כ וגם לא יתלנלנה בידו שיא יהרגנה אלא יזקנה תוס' בפ"ק דשבת:

(יב) אבל כיצד מותר להרוג מפרס טעמא בפ"ח דשרצים דומיא דמלאכת המשכן בשינון ומה אליס מאדמים דמשכן פריס ורביס אף כל הפרה ורבה לאפוקי כגה דמבשר המדש שיש שורצת לאפשרי פרעוש דאף שהיה פרה ורבה ע"מ נקרא רמש שבאה מן הקרקע: סמ"ל

ת״ר הרי״ף פירש הני תנאי אינו אלא משום דעלייהו מ״ר הוגא מולל וזורק וזהו כבודו אפילו בחול וכתב הר״ן ז״ל הלכתא מולל וזורק וכו׳ אלא למימרא דרב הונא כבר דאסור להרוג מאכולת בשבת אלא הכי תרי תנאי דפליגי קי״ל כמאן דמיקל ועפי״ז הוה יכלינן למישרי דהיינו הריגה אלא דזהו כבודו אפילו בחול הילכך אע״ג דהריגה שריא משום כבודו אית לה למימרא וכ״כ ה״ה בפי״א מהל׳ רצח הרמב״ן והרשב״א דמשום כבודו בלחוד קאמר אבל אם בא להרוג מותר אפילו בשבת ושזהו דעת הרמב״ם וראינו כתב דבריו כדעת הרא״ש ז״ל:

ד״ר יוסף פי׳ שהשחור הוא כינה ולבן הוא הפרעוש ור״ת פי׳ איפכא כ״כ שם התו׳ והרא״ש והר״ן וכתב הרא״ש זעמא דבר כדעת ר״ת וגם המרדכי כתב סתם כדעת ר״ת וכן דעת הרמב״ם שכתב בפי״א דרצחים שהם פרים ורביים מזכר ונקבה לו נהוין מן העפר כמו הפרעושין הרודפים אותם חייב כהורג בהמה וחי׳ ומ״כ כתב ומותר להרוג את הכינים בשבת מפני שהן מן הזיעה עכ״ל ושחורה הקופצת הנקראת ברג״ות בערבי הווה מן העפר וכינה ההווה מזיעה הוא הלבן וכדעת ר״ת: וכתב הר״ן וה״ה בפי״א דלהרמב״ן והרשב״א דעת אחרת בזה שהם כוברים שהשחורה הקוכלת הנקראת ברג״ות כיון דאינה פרה ורביה יותר לגודה ולהוריגה זפרעוש שהגזירו חכמים הוא מין רחש אחר פרה ורביה וכתב הר״ן ולפי דעתי שזו קולא יתירה ולענין הלכה כיון שהרמב״ם והרא״ש מסכימים לדעת ר״ת הכי נקטינן וכן נהגו: **ה׳** נהרגין בכל ענין לפי שהם מזועדים להזיק זבוב שבארץ מזרים וכו׳ בס״פ כל כתבי (קכח:) אחר״ל כל המזיקין נהרגין בשבת מתיב רב יוסף ה׳ נהרגין בשבת ואלו הן זבוב שבארץ מצרים וכו׳ מני מיליאה ר״י האמר מלאכה שא״ל לגופה חייב עליה אלא לאו ר״ש והכי הוא דשרי אחריני לא ותירץ רב יוסף ברצון אחרון ד״ה ותירץ״ל כל המזיקין הנהרגין נהרגין בשבת. וקס״ד אפילו אין רצון אחריו ומשום דס״ל כר״ש דמלאכה שאין צריך לגופה מדרבנן היא דאסירא ובכה״ג לא גזור: נהרגין בשבת. ואפילו אין רצון אחריו משום דס״ל דסתמן הורגין הם: הא אמר חייב עליה. והיכי שרי במלאכה גמורה כשאין רצון אחריו דליכא פיקוח נפש: ברצון אחריו. כי אמר רב״ל כל המזיקין נהרגין ברצון אחריו קאמר דפיקוח נפש הוא: ודברי הכל. אפי׳ לר״י והא דה׳ נהרגין בשאין רצון אחריו ור״ש. והתוס׳ (שם) חולקים על פי׳ זה וכתבו שגראה לר״י לברש דברייתא ברצון אחריו ודברי הכל פי׳ אפילו ר״י מודה דחמשה שרי להרוג ברצון אחריו אבל שאר אסור להרגן אפי׳ רצון אחריו לר״י דריב״ל כר״ש דשרי שאר אפילו באין רצון אחריו ורב הונא דאכר בכמוך לא סבר כריב״ל ונראה לר״י וכן פי׳ ר״ח שאין להקל כריב״ל אלא כהגהו אמוראי דלקמן דלא שרו אלא בדריסה לפי תומו עכ״ל. והרא״ש כפירש״י שכתבו ה׳ נהרגין בשבת ואלו הם זבוב שבארץ מצרים וכו׳ ושאר כל המזיקין אם היו רצון אחריו אותר להרגן בשבת אפילו אין רצון אחריו דכמה דאפשר לעשות כדי שלא יעבור על איסור מלאכה ע״ש ולגופה חייב עליה אלא לאו ר״ש והכי הוא דשרי אחריני לא ותירץ רב יוסף ברצון אחרון ד״ה ותירץ״ל כל המזיקין הנהרגין נהרגין בשבת. וקס״ד אפילו אין רצון אחריו ומשום דס״ל כר״ש דמלאכה שאין צריך לגופה מדרבנן היא דאסירא ובכה״ג לא גזור: נהרגין בשבת. הא אמר חייב עליה. והיכי שרי במלאכה גמורה כשאין רצון אחריו דליכא פיקוח נפש: ברצון אחריו. כי אמר ריב״ל כל המזיקין נהרגין ברצון אחריו קאמר דפיקוח נפש הוא: ודברי הכל. אפי׳ לר״י והא דה׳ נהרגין בשאין רצון אחריו ור״ש. והתוס׳ (שם) חולקים על פי׳ זה וכתבו שגראה לר״י לברש דברייתא ברצון אחריו ודברי הכל פי׳ אפילו ר״י מודה דחמשה שרי להרוג ברצון אחריו אבל שאר אסור להרגן אפי׳ רצון אחריו לר״י דריב״ל כר״ש דשרי שאר אפילו באין רצון אחריו ורב הונא דאכר בכמוך לא סבר כריב״ל ונראה לר״י וכן פי׳ ר״ח שאין להקל כריב״ל אלא כהגהו אמוראי דלקמן דלא שרו אלא בדריסה לפי תומו עכ״ל. ודעת הרי״ף והרא״ש כפירש״י שכתבו ה׳ נהרגין בשבת ואלו הם זבוב שבארץ מצרים וכו׳ ושאר כל המזיקין אם היו רצון אחריו אותר להרגן

שיז כל קשר העומד להתקיים לעולם . משנה ר"פ אלו קשרים שחייבין עליהן קשר הגמלים וכו' ופירש"י קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם :

ומ"ש בין אם הוא של אומן וכו' בגמרא ה"א הא דתני גבי מגעל חייב חטאת דאלוסקפי והא דתני פטור אבל אסור בדרבנן והא דתני מותר לכתחלה בדבני מחוזא וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם פרק עשירי דאפילו קשר של קיימא אינו חייב אלא כשקשרו בענין דהוי מעשה אומן וכן כשהתיר אדם קשר דהוי מעשה אומן אבל קשר של מעשה הדיוט אינו חייב לא על קשירתו ולא על התרתו אפילו בקשר של קיימא ותימה גדולה דא"כ לאיזה צורך מוקי תלמודא פטור אבל אסור בדרבנן ה"ל לומר בדהדיוט דלאו מעשה אושכפי אבל מפירש"י מבואר דאין חילוק בין מעשה אומן למעשה הדיוט אלא ה"ק דהקשר שקושר האושכפי במגעל מתוכו כשתוחב בו הרלועה והוא קיים חייב חטאת עליו ואפי' קשרו הדיוט בענין דיכר דהוי מעשה הדיוט ומ"ש בדאלוסקפי אינו אלא מראה מקום דבאותו קשר שהאומן קושרו בשעת עשייתו כלומר דהוה קשר של קיימא חייב חטאת אבל באותו קשר שרבנן קושרים הרלועה על רגליהם כשנועלין אותו דאינו קשר של קיימא לפי שאינו קושרו בדוחק וכו' פטור אבל אסור וכספר התרומה פי' בדרבנן דמשעה שקושרו על רגלו בשבת שחרית אינם חולצים מנעליהם אף בלילות עד ליל שבת לפי שלומדים בכל הלילות של חול ושוכבים מעט במלבושיהם פטור אבל אסור וכך פי' הסמ"ג בשם ר"י בדין הקושר והמתיר ולכן כתב רבינו והעומד להתקיים שבעה ימים כטור אבל אסור דהיינו דקאמר תלמודא בדרבנן לפי פי' ספר התרומה ופר"י דמשעה שקושרו בשבת שחרית ואינו מתירו עד ליל שבת איכא שבעה ימים ומה שכתב רבינו חייבים חטאת על קשירתו והתרתו לאו דוקא בדין חייב חטאת דהוא הדין בדין פטור אבל אסור ובדין מותר לכתחלה נמי דין קשירה והתרה שוה וכן כתב הכמ"ג להדיא בדין הקושר והמתיר אלא דרבינו נמשך אחר משנתינו דתני להא גבי חיוב חטאת דתנן ואלו קשרים שחייבין עליהן קשר הגמלים וקשר הספנין וכשם שהוא חייב על קישורן כך הוא חייב על התירן . ואיכא למיקם דקשיין דיוקא דרישא מדיוקא דסיפא בדברי רבינו דברישא אמר דבקשר שהוא עומד להתקיים לעולם הוא דחייב חטאת אבל אם אינו לעולם פטור אבל אם ר' ובסיפא אמר דהעומד להתקיים שבעה ימים פטור אבל אסור משמע אבל טפי משבעה ימים חייב חטאת ותו דכאן אמר דבעומד להתקיים ז' ימים הוא דאסור אבל כחות מז' ימים מותר לכתחלה ואח"כ אמר דהעומד להתיר בכל יום מותר לכתחלה משמע אבל באינו מתיר בכל יום אסור אפילו פחות מז' ימים וגראה דהכי פירושו דאם בשעה שקושרו הוא עומד להתקיים לעולם שעל דעת כך הוא קושרו שיהא קיים לעולם חייבין עליו חטאת בשעה שקושרו בשבת וכן חייב על התירו אבל אם בשעה שקשרו הוא עומד להתירו אע"פ שאינו עומד להתירו אלא אחר חודש או אפי' לאחר שנה ויותר כיון שע"ד כך הוא קושרו כדי להתירו אח"כ אינו חייב חטאת ובסיפא משמועינן דאע"פ דבקשר שאינו של קיימא דהיינו שהיה בדעתו להתירו שאינו חייב חטאת מ"מ איכא איסורא דפטור אבל אסור הוא אפ"ה ליכא איסורא אלא בעומד להתקיים שבעה ימים דבשעה שהיה קושרו היה דעתו שלא להתירו עד לאחר ז' ימים אבל פחות מז' ימים מותר לקושרו לכתחלה . ובסיפא דסיפא משמועינן דאם בשעה שקושרו היה עומד להתירו בכל יום כמגעל דבני מחוזא דהיה דעתן בשעת קשירה להתירו בכל יום מותר לכתחלה להתירו בשבת אפילו לא היה מתירן עד שבוע או שבועיים ויותר . אבל אם לא היה דעתו להתירו בכל יום אלא לאחר ג' וד' ימים אם לא היה מתירו קודם שבעה ימים אסור להתירו בשבת לכתחלה כיון שמתחלה לא היה דעתו להתירו תמיד בכל יום וגם עתה לא התירו אלא

וכן כתב הרמב"ם בפכ"ח אבל נוסחא דידן בספר הרמב"ם אינה מכוונת עם נוסחת רבינו דבנוסחא דידן הכי איתא לא ירוק בקרקע וישוף ברגלו שמא ישוה גומות ומותר לדרוס הרוק שע"ג קרקע והולך לפי תומו ואפשר שאין חילוף בין הנחאות ומ"ש בספרי רבינו דלא קאמר אלא דורסו אבל מדברי הרמב"ם הם אלא דברי רבינו הם שכתב ליתן טעם לדברי הרמב"ם : תנן בסוף פ' האורג (קו:) יצב לו על הפתח ומלאהו ובא השני ויצב לו בצדו אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה לנועל ביתו לשמרו ונמצא צבי שבור בתוכו וכתב הר"ן בשם הרשב"א דבירושלמי גרסא שהתירו לנועל בתחלה לשמור ביתו ובני שבתוכו דכיון שהוא צריך לשמור ביתו אע"פ שע"י כך נעוד הצבי ממילא מותר ובלבד שלא יתכוין לשמור הצבי בלבד ותמה עליו הר"ן דאטו מפני שהוא צריך לנעול את ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו אינו מתכוון לנעול בעד הצבי כל שהוא ידוע שהצבי בתוכו ושא"א לו שלא יהא הצבי בתוכו נעוד אסור דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וזו שאמרו בירושל' ענין אחר הוא לומר שאם נתכוון לנעול את ביתו ולא נתכוון לצבי בלל אף על פי שאח"כ מצא הצבי שמור בתוכו מותר כלומר שאינו מחויב שיפתח את ביתו וגם ה"ה כתב בפ"י דברי הרשב"א וכתב שאין להקל כל כך : תנן בפרק ח' שרצים (קז.) חיה או עוף שברשותו הצדן פטור וכל כעורי שבת כפטור אבל אם ר בר מהנך תלת וכ"כ בהגהות פ"י וכתב שם ה"ה דאיתא בירושלמי לא אמרן אלא שברשותו הא אינן ברשותו חייב א"ר יוסי הדא אמרת שור שמרד הצדו בשבת חייב וכתבו הרשב"א ז"ל עכ"ל . וכתוב בהגהות פ"י בשם רבינו ברוך מריכזן ישראל ליזהר שלא לתפוס בשבת כוס או פרח המורדים העשויים לרבוי אפי' בחצר אם החצר גדולה שאם לא גדלו בין ב"א היו מריכזן מצודה (ב) :

שיז כל קשר העומד להתקיים לעולם חייבים חטאת על קשירתו והתרתו

וכו' ר"פ (קיא:) אלו קשרים שחייבים עליהם קשר הגמלים וקשר הספנין וכשם שחייב על קישורן כך חייב על היתרן ופירש"י אלו קשרים המצויים בחבות מלאכות דקתני הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם דומיא דחוטי יריעות הנפסקות . ובגמ' (קיב.) איתמר התיר רצועות מנעל וכנדל תני חדא חייב חטאת ותניא אידך פטור אבל אסור ותניא אידך מותר לכתחלה מנעל אמנעל ל"ק הא דקתני חייב חטאת דאלוסקפי פטור אבל אסור בדרבנן מותר לכתחלה בדבני מחוזא כנדל אסנדל ל"ק הא דקתני חייב חטאת בדטייעי דקטרי אושכפי פטור אבל אסור בחומרתא דקטרי אינהו מותר לכתחלה בכנדל דנפקי ביה בי תרי ופירש"י בדאושכפי בקשר שהאושכף עושה כשתוחב הרצועה במנעל קושר קשר מתוכו שלא תוכל לצאת והוא קיי' לעולם. בדרבנן כשקושרין סביב רגליהם אין קושרין בדוחק שפעמים שחולצו כשהוא קשור ונועלו כשהוא קשור ואינו קשר של קיימא לא הוי שבשעת הטיט מתירין אותו וקושרין אותו בדוחק שלא ידבק בטיט ויטמט מרגליו : בדבני מחוזא . שהם רחבי לבד ומקפידים על לבושיהם ונעליהם להיות מכוונים וקושרין אותו בדוחק וצריך להתירו ערבית : בדטייעי דקטרי אושכפי . בסנדלים של ישמעאלים כוחרים שהאושכפים קושרין בהן הרצועות בקשר קבוע : בדחומרתא דקטרי אינהו . אלו כנדלים של שאר אנשים שאין רצועות קבועות בהם ע"י אומן אלא הם עצמם קושרים אותם בחומרתא בעלמא וקושרין ומתירין ופעמים שמתקיים שבת או חדש : דנפקי ביה בי תרי . וצריך כל אחד לקשר לפי רגלו הילכך בכל יום קושרו ומתירו : והרי"ף כתב וז"ל מנעל אמנעל ל"ק הא דתני חייב במנעל דאושכפי דמעשה אומן הוא וקשר של קיימא הוא והא דתני פטור אבל אסור בדרבנן דמעשה הדיוט הוא אלא שהוא קשר של קיימא ולפיכך פטור אבל אסור והא דתני מותר לכתחלה בדבני מחוזא כגון רצועות שיוצאות מגופו של מנעל וקושרין אותו על הרגל ועל השוק אחר שנועלין את המנעל דלאו מעשה אומן ולאו

קשר של קיימא הוא וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"י וז"ל הקושר קשר של קיימא והוא מעשה אומן חייב כגון קשר הגמלין וקשר הספנין וקשר רצועות מנעל וסנדל שקושרין הרצענין בשעת עשייתן וכן כל כיוצא בזה אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן פטור וקשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקשרו לכתחלה כיצד נפסקה לו רצועה וקשרו נפסק החבל וקשרו או שקשר חבל בדלי או שקשר רסן בהמה ה"ז פטור וכן כל כיוצא באלו הקשרים שהן מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותם לקיימא והרא"ש כתב על דברי הרי"ף ולא נהירא דבקשר של קיימא אין חילוק בין מעשה אומן למעשה הדיוט והא דתני פטור אבל אסור בדרבנן פירש"י שאין מקפידין להדקן על שוקיהן ויכולין להלכן ולנעלן בלא התרת הקשר ומכל מקום הכי קשר של קיימא לא הוי בשבת הטיט צריכין להתירן ולהדקן על השוק שלא יפחר בטיט עכ"ל נמצינו למדין דקשר של קיימא מיקרי קשר דבר שדרך לקושרו על דעת שיעמוד לעולם וקשר שאינו של קיימא דברי הוא העשוי להתירו בכל יום ולדעת רש"י והרא"ש קשר העשוי להתקיים ימים רבים אע"פ שקשרו הדיוט חייב חטאת וקשר שאינו עשוי להתקיים ימים רבים אבל עשוי הוא להתקיים ימים מספר כגון סנדלא דרבנן אינו חייב חטאת אבל איסורא מיהא איכא וכ"כ רבינו ובמספר הימים שצריך שיהא עשוי להתקיים לשיהיה אסור לקושרו נראה מדברי רבינו דכל שהוא עשוי להתקיים יותר מיום א' אסור דהא לא היתר אלא בשעומד להתיר בכל יום דוקא אלא שא"כ יקשה שמ"ש והעומד להתקיים שבעה ימים פטור אבל אסור דמשמע הא אם עומד להתקיים פחות משבעה ימים מותר דאין לומר דנקט ז' ימים לומר דכל שעשוי להתקיים יותר משבעה ימים חשוב עומד להתקיים לעולם וחייב חטאת דהא פירש"י בגמרא (שם) גבי יש קשרים שאין חייבין עליהם כלומר אבל איסורא איכא קיטרא דקטרי בזממא שאסור לכתחלה לקושרם שם מפני שפעמים שמניח שבוע או שבועיים וגם כתב גבי בדחומרתא דקטרי אינהו ופעמים שמתקיים שבת או חדש דאף על גב דעומד להתקיים שבועיים או חדש פטור לכן כ"ל כל שאינו עומד להתקיים ז' ימים מיקרי עשוי להתירו בכל יום ושרי ולמד כן רבינו מדפירש"י שאסור לכתחלה לקושרם שם מפני שפעמים שמניח שבוע וגם כתב ופעמים שמתקיים שבת אלמא דעומד להתקיים שבת אחת פטור אבל אסור ובבגיר מסכי ליכא איסורא וכ"ג מדברי המרדכי גבי אגנט שאם מתקיים הקשר שבוע אחד אסור ולענין עד אימתי יהיה עומד להתקיים ולא יתחייב חטאת נראה מדברי רש"י שכתב ופעמים שמתקיים שבת או חדש דכל שאינו עומד להתקיים יותר מחדש פטור וכל שעומד להתקיים יותר מחדש חייב ורבינו לא הזכיר זה מאחר דמשמועינן דאפילו בעומד להתקיים שבעה ימים איכא איסור דהוא ז"ל לא נחית לבאר בחיבור זה משפטי חיובי חטאת והגאון מהרי"א כתב וז"ל מצאתי בא"ח בשם הר"פ דכל קשר שעומד שבעה ימים בלא התרה נקרא קשר של קיימא ושאפשר דמש"ה כתב המחבר דהעומד להתקיים ז' ימים פטור ולפ"ז ז' ימים דנקט דוקא נינהו שאם עשוי להתקיים ח' חייב חטאת הוי וגם לפ"ז י"ל דדוקא בעשוי להתירו בכל יום הוא דשרי לכתחלה דמאי דנקט ז' ימים היינו לומר דלא מחייב חטאת בעשוי להתקיים ז' אבל אין ה"נ דבעשוי להתקיים פחות מכאן נמי איסורא איכא עד שיהא עשוי להתירו בכל יום והרב הנזכר ז"ל כתב דמדין רצועות שקושרין באגנט שכתב רבינו בשם בעל התרומה משמע שכל העומד להתקיים פחות מז' ימים מותר לכתחלה ויש לדחות כמו שאכתוב בסמוך בש"ד ור"י בחי"ד כתב כדעת הרא"ש שלא הזכיר עשיית אומן וז"ל יש קשרים שעושים אותם לעמוד ימים אלו שנה או שנה וזהו קשר של קיימא שחייבין עליו חטאת כגון של בהמות שעושין להם באפסר בצואר וקושרין שם טבעת והוא עשוי לעמוד שם ימים רבים ולפעמים אחר ימים רבים מתירו ויש אחר שאינו כ"כ לעמוד ימים רבים אלא או ג' ימים או שבוע והוא קשר אחר שעושין בזו הטבעת וכו' ועומד שם ימים מועטים ובעבור שמעמידו שם ימים מספר ולא כ"כ כמו קשר שקושרין בו הטבעת פטור אבל אסור עכ"ל נראה מדבריו דשבת דנקט רש"י לאו למימרא דבעומד להתקיים פחות מכן שרי אלא דאפילו עומד להתקיים שבת או חדש לא מיחייב חטאת ובצגיר משבת נמי איסורא איכא ומ"מ משמע ליה דכל שעומד להתקיים פחות משלשה ימים עשוי להתירו בכל יום מיקרי ושרי : ולדעת הרי"ף והרמב"ם לא מחייב חטאת עד שיהא קשר של קיימא ויקשרנו אומן והיינו דאושכפי אבל אם הוא של קיימא וקשרו הדיוט פטור אבל אסור והיינו דרבנן ואם אינו קשר

דרישה

כו' עד והרמ"ם כתב דאין לשפשפו ברגליו כו' ז"ל הש"ע אבל מותר לדרסו לפי תומו שאינו מתכוין למרח ולהשוות גומא ואע"ג דממילא ממרח הוא כי לא מכוין שרי משום מאיכותא עכ"ל מכאן נראה לדקדק דמותר לשפשף אותו דרך הליכה לא כמו שראיתי מדקדקים שאינו ממרח

פרישה

ועיין בב"י : (ט) דלא קאמרינן אלא דורסו עיין ב"י ופסק רמ"א כמ"ד דאפי' מיס ושוף שלא מרגו פטור אבל אסור לצורן ע"ש :

סי' שיז (א) כל קשר העומד להתקיים עיין בב"י : (ב) והעומד להתקיים שבעה ימים

מרוטנבורק שאין לשפשו ברגליו (ט) דלא קאמר אלא דורסו אבל לא לשפשף וכ"כ המב"ם ז"ל לא ירוק ע"ג קרקע וישוף ברגליו דלא קאמר אלא דורסו אבל מותר לדרוס רוק שעל גבי קרקע לפי תומו :

שיז (א) כל קשר העומד להתקיים לעולם חייבין הטאת על קשירתו והתרתו בין אם הוא של אומן או של הדיוט (ב) והעומד להתקיים

קשר של קיימא וקשר אומן נראה מדברי הרי״ף דהייגו דקומרתא דקטרא אינהו דפטור אבל אסור וכ״כ מדברי הרמב״ם שכתב שם וז״ל וכל קשר שאינו של קיימא אם קשרו קשר אומן ה״ז אסור (א) כתוב בשבולי הלקט תני בתוס׳ זה הכלל כל קשר שהוא של קיימא ויכול להתירו באחת מידיו או קשר שאינו של קיימא ואינו יכול להתירו באחת מידיו אין חייבין עליו (ב) קשר שדעתו לקיימו שבת או אחד פטור דעתו לקיימו לעולם חייב חטאת אין דעתו אלא לימות מותר :

ומ״ש רבינו ולצורך מצוה כגון שקושר למדוד שיעור אחד וכו׳ משנה בסוף מסכת שבת (קנז.) ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת ופירש״י וקושרין . קשר שאינו של קיימא אפילו לכתחלה : כלומר דלא שרינן משום דבר מצוה אלא קשר שאינו של קיימא דהוי דרבנן וכך הם דברי רבינו ופשוט הוא :

וכתוב בספר התרומה רצועות שקושרין באבנט ואין מתירין אותן וכו׳ על מה שכתבתי בכמיך דאוקימנא להא דתני פטור אבל אסור בדרבנן כתוב בס׳ התרומה ומורי מפרש מנעל של ת״ח שקושרים בחוזק רצועות מנעליהם ולומדים בלילות ואינם חולצים מנעליהם ולא פושטין לבושיהם כי אם משבת לשבת וא״כ אסור לקשור שני ראשי אבנטו ברצועות כשהאבנט מונח במכנסים שזהו משבת לשבת וכ״כ בהגהות פ״י בשם סמ״ג וגם הרא״ש הזכיר דין זה בפ׳ אלו קשרים בשם בעל התרומה וגם המרדכי כתבו שם וכתב שרא״ש מתיר וקצת היה נראה לדקדק מכאן שסובר רבינו דכל שאין הקשר עשוי להתקיים ז׳ ימים מותר מדתלי טעמא דאיכורא באין מתירין אותם אלא כשמחליפין הם אם היו מתירין אותם קודם הוי שרי וזהו שכתבתי בשם הגאון מהרי״א לעיל מיהו יש לדחות דקושטא דמילתא קאמר דאין מתירין אותן אלא כשמחליפין דהייגו לז׳ ימים אבל אין ה״נ דבביר מהכי כל שהוא עשוי להתקיים יותר מיום אחד אסור וכ״ג מדברי הר״ם שכתב הכלבו וז״ל חלוק ומכנסים שנקשרו יחד אין להתירן בשבת לפי שכל קשר שאין מתירין ליומיה פטור אבל אסור וזה רגיל אדם להניח אפי׳ שבוע קשורין עכ״ל וגם בהג״ה פ״י כתוב שהר״ם אוסר להתיר בשבת קשרים שקושרת הכובסת מכנסים וחלוק יחד :

רצועות שבבגד שעל הכתף שמהדקין בהן הכנף וכו׳ בר״פ במה טומנין (מח.) אהא דאמרינן אין נותנין מוכן לתוך הכר בחדתי אבל בעתיקי שרי כתבו התוספות אומר ר״י שאם נתקו חוטי הכרבל אם הנקב רחב ויכול להכניסם בלא טורח שרי כיון דעתיקי ובלבד שיתנם בענין שלא יהא לחוש שמא יתקע דבענין שהוא רגילות לתקוע ולקשור נראה דאסורין להחזיר כדאמרי׳ בר״פ כל הכלים (קכב:) החזרת שידה תיבה ומגדל שמא יתקע והרמב״ם כתב בפ״ו נשמטה לו רצועות מנעל וכנגדל או שנשמט רוב הרגל מותר להחזיר הרצועות למקומן ובלבד שלא יקשור והמרדכי כתב בפרק אלו קשרים וז״ל בירושלמי נשמטו רצועות מנעל וכנגדל נוטל ומחזיר ובלבד שלא יקשור פרשב״ם דה״ה לרצועה של טלית אם נשמטה שמותר להחזירה בטלית בלא קשר וכ״ל דהייגו דוקא בשיש נקב מתוקן להכנסת רצועה ואז שרי ולא מיתסר משום תיקון מנא והרא״ש כתב בר״פ במה טומנין וז״ל לולאות של מלבושים שעל הכתף אם יצאו יש מתירין להחזירן בשבת אם הנקב רחב ויכול להחזירן בקל כיון דנתקים ונראה דאסור להחזירן ארגילין לקשרן והוא קשר של קיימא כדאמרינן בר״פ כל הכלים דאסור להחזיר פתח שידה תיבה ומגדל גזירה שמא יתקע עכ״ל ודברי כדברי התוס׳ ולא תיקשי מהירוש׳ שכתב נוטל ומחזיר ובלבד שלא יקשור דשאני התם שאינו קשר של קיימא ולא גזרינן אלא בעשוי לקשור קשר של קיימא :

מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס וכו׳ אבל אין פותחין אותו מחדש וכו׳ בר״פ במה טומנין (שם) מתירין בית הצואר אבל לא פותחין ופירש״י מתירין בית הצואר . שדרך הכובסין לקשרן אבל לא פותחין לכתחלה דהשתא עביד ליה מנא ובתר הכי אמר רב יהודה אמר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת ופירש״י הפותח בית הצואר של חלוק לכתחלה חייב חטאת דהשתא קא משוי ליה מנא וחייב משום מכה בפטיש והיינו גמר מלאכה וא״ת ותיפוק ליה דמיחייב משום קורע וכ״ל דלא מיחייב משום קורע אלא בקורע ע״מ לתפור והכא כיון שאינו ע״מ לתפור ליכא לחיובי׳ משום קורע וכתב ר״י בחי״ד דל״ד לפתחו לכתחלה אלא אפי׳ שיהיה פתוח וקושרו בחוטים ואינו יכול להתירו אא״כ חותך החוטים אסור וכן אם הוא פתוח וחזר ותפרו כמו שעושין האומנין שתופרין אותו עד שגמרו מלאכתן אסור לפתחו ולהתיר אותו וכ״כ התוס׳ עכ״ל וגם בהגהת מרדכי פ׳ במה טומנין כתוב בשם ריב״א שאם היה תפור בית הצואר אסור ושרבינו יואל מתיר וכ״כ רא״ה משום רשב״ם ע״כ : **קושרין** דלי לבור אף בחבל ולא חיישינן שמא יבטלנו שם וכו׳ משנה פ׳ אלו קשרים (קיג.) קושרין דלי בפסיקייא אבל לא בחבל ור״י ופירש״י קושרין דלי בפסיקייא ע״פ הבור דפסיקייא לא מיבטיל התם אבל לא בחבל דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא שהרי קשור ותלוי שם תמיד ובגמ׳ חבל דמאי אילימא חבל דעלמא ר״י מתיר קשר של קיימא הוא אלא חבל דגרדי לתימרא דרבנן סברי גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא ור״י סבר לא גזרינן ורמינהי חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו ור״י אומר כורך עליו פונדא אי פסיקייא קשיא דר״י אדר״י קשיא דרבנן אדרבנן ל״ק חבל בחבל מיחלף עניבה בקשירה לא מיחלפא דר״י אדר״י ל״ק התם לא משום דמיחלפא עניבה בקשירה אלא עניבה גופא קשירה היא. ופירש״י בחבל דגרדי. פליגי דגריך לה ולא מבטיל לה : חבל דלי שנפסק . בחמצעיתו : לא יהא קושרו דקשר של קיימא הוא לעולם : כורך עליו . מחבר ב׳ ראשי הפיסוק זה על זה וכורך עליהם פונדא אזור חלול או פסיקייא פיישולא : ובלבד שלא יענבו . לחבל דר״י סבר גזרינן עניבה אטו קשירה ורבנן לא גזרו : מיחלף . היינו ניכר בין זה לזה ואי שריא בדגרדי אתי למישרי בדעלמא : ובתר הכי איתא בגמ׳ א״ר חייא א״ר יוחנן מביא אדם חבל מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאיבוס איתיביה ר׳ אחא חבל שבאיבוס קושרו בפרה ושבפרה קושרו באיבוס ובלבד שלא יביא חבל מתוך ביתו ויקשור בפרה ובאיבוס התם חבל דעלמא הכא חבל דגרדי וכתבו התוס׳ וקמ״ל דלא גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא וכר״י א״כ אפילו רבנן מודו דאפי׳ מחבל דעלמא לא שכיח שיהיה קשר של קיימא כשקושרו בפרה ובאיבוס ולהכי לא גזור בחבל דגרדי עכ״ל ורבינו נראה שתופס ליישנא קמא דתוס׳ עיקר דר׳ אחא א״ר יוחנן כר״י דלא גזר חבל דגרדי אטו חבל דעלמא וכיון דאמורא׳ ס״ל כוותיה הכי נקטינן אבל הרמב״ם כתב בפ״י וקושרין דלי במשיחה או באבנט וכיוצא בו אבל לא בחבל ולא חילק בין של גרדי לחבל דעלמא וכ״כ שם ה״ה ונתבאר בגמ׳ שאפי׳ חבל דגרדי שאינו מבטלו אסור גזירה אטו חבל דעלמא ולזה סתם רבינו עכ״ל ואע״ג דר׳ אחא א״ר יוחנן מחלק בין חבל דגרדי לחבל דעלמא ופסקה שם הרמב״ם ל״ל דס״ל כליישנא בתרא דתוס׳ דמפליג בין קשירת דלי בבור לקשירת פרה ואיבוס ולעולם כרבנן נקטינן ודעת ר״י בחי״ד כדעת הרמב״ם ובעניבה פסק רבינו כחכמים דשרו דבהא כיון דלא מסייעי ליה אמוראי הדרינן לכללן דיחיד ורבים הלכה כרבים וכ״פ הרמב״ם בפ״י וכ״פ התוס׳ בר״פ המולא תפילין (לז:) גבי תפילין שאינן מקושרות מדפריך סתמא דתלמודא ליענבי׳ מיענב וכ״כ סמ״ג והתרומה וכ״כ המרדכי בפ׳ אלו קשרים דעניבה שריא אלא שכתב ובלבד שלא יעשה קשר למטה מן העניבה כלל אלא יעשה ב׳ עניבות זו על זו כדאמר לעיל לא יהא קושרו אלא עונבו (ג) : ובהלכות ציצית כתב המרדכי שר״ת פי׳ הא דא״ר יהודה עונבו היינו שמכניס ב׳ ראשי החתיכות בנקב באמצעיתו ואם היה רוצה להתירו מושך ב׳ ראשי החבל ואם היה מעביר הראשים דרך הנקב היה קשר גמור אע״ג דליכא אלא חד קשר (ד) ושהקשה ר״ל מנ״ל דמיקרי עניבה כה״ג . ויש לפרש בע״א שקשר ראשי הרצועות יחד קשר גמור שהעבירו דרך הנקב מכאן ומכאן ואח״כ קשר שני העביר קצת ממנו דרך הנקב ואם היה מעבירו לגמרי היה קשר גמור ב״פ כמו שאר קשרים עכ״ל והא דאסור לקשור דלי לבור כתב ה״ה בפ״י שכתב הרשב״א בשם התוס׳ דלא מיירי בדליים שלנו שאינם קבועים אבל שלנו אפי׳ אבל דעלמא דלא דגרדי אינו קשר של קיימא כיון שאינו עשוי לעמוד שם זמן מרובה וכתבו הר״ן בפ׳ אלו קשרים ור״י בחי״ד : קושרין

אלא לאחר ז׳ ימים אסור להתירו בשבת ודו״ק : **ומ״ש** ולצורך מצוה וכו׳ משנה בסוף שבת ודעת רבינו כפירש״י לשם דדוקא בקשר שאינו של קיימא התירו לצורך מדינה אבל קשר של קיימא דחייב עליו חטאת אי אפשר שיתירו איכור דאורייתא אפי׳ כדי לקיים מצוה רבה כ״ש דלתדוד שיעור א׳ משיעורי התורה אסור אם לא משום פקוח נפש כמו שנתבאר בסוף סימן הקודם בדין ה׳ מזיקין וכו׳ :

ובתוב בשה״ת וכו׳ רבינו קיצר בדבריו שהיה לו לפרש דדוקא לפי שאין מחליפין המכנסיים אלא משבת לשבת והיה עומד הקשר להתקיים שבעה ימים לפיכך אסור לקשרן בשבת כדפרישית לעיל בסמוך : **רצועות** שבבגד וכו׳ כלומר ברצועות אלו יש להחמיר יותר דאע״פ שאין דעתו לקשור קשר של קיימא אלא להחזיר הרצועות שיצאו אפ״ה כיון שדרכן לקשור רצועות אלו קשר של קיימא כדי להדקן בבגד חיישינן שמא יקשור כדחיישינן בהחזרת אלת דשידה תיבה ברישא פרק כל הכלים שמא יתקע : **מתירין** בית הצואר וכו׳ ברייתא ר״פ במה טומנין מתירין בית הצואר (פי׳ רש״י שדרך הכובסין לקשרן) אבל לא פותחין (לכתחלה דהשתא עביד ליה מנא) וכתב מהרש״ל ואם לא יכול להתיר הקשר בידיו נראה לי דאף לנתקו שרי והא דכתב בהגהת מרדכי לשם דאם היה תפור בית הצואר דרבינו יואל אלו אלו מתיר לנתקו הואיל ולאו להתקיים עביד וכ״כ ראבי״ה אבל ריב״א אסר לנתקו היינו דוקא בתפירה אבל בקשירה שעומד להתיר את הקשר אלא שאינו יכול להתירו בידיו כשיעה דשרי לנתקן עכ״ל וב״י בסוף סי׳ זה כתב על דברי הגהות מרדכי בשם ר״י אלו וראבי״ה דמתירין אף בתפיר׳ ואין להקל בפני עם הארץ עכ״ל וה״ה להא דכתב מהרש״ל דשרי לנתק הקשירה אין להקל בפני ע״ה : **קושרין** דלי לבור וכו׳ משנה שם קושרין דלי בפסיקיא אבל לא בחבל ור׳ יהודא מתיר ומפרש בגמרא דבחבל של גרדי כליגי דאינו מבטלו לשם דת״ק גזר חבל דגרדי אטו חבל דעלמא ור׳ יהודא לא גזר ובהא פסק רבינו הלכה כר׳ יהודא אבל בעניבה הלכה כת״ק דלאו קשירה היא ולא כר״י דקשירה היא : **ומ״ש** רבינו קושרין דלי לבור כלו׳ אותו דלי הקבוע לבור דהשתא איכא למימר בחבל דעלמא שיבטלנו לשם ויהיה של קיימא ואסור אבל אם אין הדלי קבוע לבור אפי׳ חבל דעלמא שרי וכ״כ ה״ה והר״ן בשם הרשב״א ומביאו

מתירין בית הצואר . שדרך הכובסין לקשרן אבל לא פותחין לכתחלה דהשתא עביד ליה מנא ובתר הכי אמר רב יהודה אמר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת ופירש״י הפותח בית הצואר של חלוק לכתחלה חייב חטאת דהשתא קא משוי ליה מנא וחייב משום מכה בפטיש והיינו גמר מלאכה וא״ת ותיפוק ליה דמיחייב משום קורע וכ״ל דלא מיחייב משום קורע אלא בקורע ע״מ לתפור והכא כיון שאינו ע״מ לתפור ליכא לחיובי׳ משום קורע וכתב ר״י בחי״ד דל״ד לפתחו לכתחלה אלא אפי׳ שיהיה פתוח וקושרו בחוטים ואינו יכול להתירו אא״כ חותך החוטים אסור וכן אם הוא פתוח וחזר ותפרו כמו שעושין האומנין שתופרין אותו עד שגמרו מלאכתן אסור לפתחו ולהתיר אותו וכ״כ התוס׳ עכ״ל וגם בהגהת מרדכי פ׳ במה טומנין כתוב בשם ריב״א שאם היה תפור בית הצואר אסור ושרבינו יואל מתיר וכ״כ רא״ה משום רשב״ם ע״כ : **קושרין** דלי לבור אף בחבל ולא חיישינן שמא יבטלנו שם וכו׳ משנה פ׳ אלו קשרים (קיג.) קושרין דלי בפסיקייא אבל לא בחבל ור״י מתיר פי׳ פסיקייא משיחה ופירש״י קושרין דלי בפסיקייא ע״פ הבור דפסיקייא לא מיבטיל התם אבל לא בחבל דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא שהרי קשור ותלוי שם תמיד ובגמ׳ חבל דמאי אילימא חבל דעלמא ר״י מתיר קשר של קיימא הוא אלא חבל דגרדי לתימרא דרבנן סברי גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא ור״י סבר לא גזרינן ורמינהי חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו ור״י אומר כורך עליו פונדא אי פסיקייא קשיא דר״י אדר״י קשיא דרבנן אדרבנן דרבנן ל״ק חבל בחבל מיחלף עניבה בקשירה לא מיחלפא דר״י אדר״י ל״ק התם לא משום דמיחלפא עניבה בקשירה אלא עניבה גופא קשירה היא. ופירש״י בחבל דגרדי. פליגי דגריך לה ולא מבטיל לה : חבל דלי שנפסק . בחמצעיתו : לא יהא קושרו דקשר של קיימא הוא לעולם : כורך עליו . מחבר ב׳ ראשי הפיסוק זה על זה וכורך עליהם פונדא אזור חלול או פסיקייא פיישולא : ובלבד שלא יענבו . לחבל דר״י סבר גזרינן עניבה אטו קשירה ורבנן לא גזרו : מיחלף . היינו ניכר בין זה לזה ואי שריא בדגרדי אתי למישרי בדעלמא : ובתר הכי איתא בגמ׳ א״ר חייא א״ר יוחנן מביא אדם חבל מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאיבוס איתיביה ר׳ אחא חבל שבאיבוס קושרו בפרה ושבפרה קושרו באיבוס ובלבד שלא יביא חבל מתוך ביתו ויקשור בפרה ובאיבוס התם חבל דעלמא הכא חבל דגרדי וכתבו התוס׳ וקמ״ל דלא גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא וכר״י א״כ אפילו רבנן מודו דאפי׳ מחבל דעלמא לא שכיח שיהיה קשר של קיימא כשקושרו בפרה ובאיבוס ולהכי לא גזור בחבל דגרדי עכ״ל ורבינו נראה שתופס ליישנא קמא דתוס׳ עיקר דר׳ אחא א״ר יוחנן כר״י דלא גזר חבל דגרדי אטו חבל דעלמא וכיון דאמורא׳ ס״ל כוותיה הכי נקטינן אבל הרמב״ם כתב בפ״י וקושרין דלי במשיחה או באבנט וכיוצא בו אבל לא בחבל ולא חילק בין של גרדי לחבל דעלמא וכ״כ שם ה״ה ונתבאר בגמ׳ שאפי׳ חבל דגרדי שאינו מבטלו אסור גזירה אטו חבל דעלמא ולזה סתם רבינו עכ״ל ואע״ג דר׳ אחא א״ר יוחנן מחלק בין חבל דגרדי לחבל דעלמא ופסקה שם הרמב״ם ל״ל דס״ל כליישנא בתרא דתוס׳ דמפליג בין קשירת דלי בבור לקשירת פרה ואיבוס ולעולם כרבנן נקטינן ודעת ר״י בחי״ד כדעת הרמב״ם ובעניבה פסק רבינו כחכמים דשרו דבהא כיון דלא מסייעי ליה אמוראי הדרינן לכללן דיחיד ורבים הלכה כרבים וכ״פ הרמב״ם בפ״י וכ״פ התוס׳ בר״פ המולא תפילין (לז:) גבי תפילין שאינן מקושרות מדפריך סתמא דתלמודא ליענבי׳ מיענב וכ״כ סמ״ג והתרומה וכ״כ המרדכי בפ׳ אלו קשרים דעניבה שריא אלא שכתב ובלבד שלא יעשה קשר למטה מן העניבה כלל אלא יעשה ב׳ עניבות זו על זו כדאמר לעיל לא יהא קושרו אלא עונבו (ג) : ובהלכות ציצית כתב המרדכי שר״ת פי׳ הא דא״ר יהודא עונבו היינו שמכניס ב׳ ראשי החתיכות בנקב באמצעיתו ואם היה רוצה להתירו מושך ב׳ ראשי החבל ואם היה מעביר הראשים דרך הנקב היה קשר גמור אע״ג דליכא אלא חד קשר (ד) ושהקשה ר״ל מנ״ל דמיקרי עניבה כה״ג . ויש לפרש בע״א שקשר ראשי הרצועות יחד קשר גמור שהעבירו דרך הנקב מכאן ומכאן ואח״כ קשר שני העביר קצת ממנו דרך הנקב ואם היה מעבירו לגמרי היה קשר גמור ב״פ כמו שאר קשרים עכ״ל והא דאסור לקשור דלי לבור כתב ה״ה בפ״י שכתב הרשב״א בשם התוס׳ דלא מיירי בדליים שלנו שאינם קבועים אבל שלנו אפי׳ אבל דעלמא דלא דגרדי אינו קשר של קיימא כיון שאינו עשוי לעמוד שם זמן מרובה וכתבו הר״ן בפ׳ אלו קשרים ור״י בחי״ד : קושרין

דרכי משה

שיז (א) ובהגהות אלפסי פ׳ אלו קשרים וקשר אומן לא נתברר לי היטב היאך הוא מיהו נראה מלשון אלפסי הוא קשר שקושרים אותו הדק היטב ומצאן ג״ל שיצא האזהרה שבשקושרין ב׳ קשרים זה ע״ז שאין מתירין אותו בשבת ואע״פ שהוא קשר עשוי להתיר בו ביום אעפ״כ נזהרין בקשירתו ובהתרתו משום דהוה קשר אמיץ עכ״ל ובגמרא מוכח פ׳ כלל גדול (עו.) דאפי׳ בקשר אמיץ והזק כל שקשרו ע״מ להתיר אין חייבין עליו דפריך התם והא ע״מ להתיר הוא כו׳ ומ״מ נראה דזהירי ביה משום דאע״ג דאין חייבין עליו מ״מ אסור מדרבנן מידי דהוי כעקירה בלא הנדה דאיתא רפ״ק דשבת דאסור מדרבנן וכן במוחק שלא ע״מ לכתוב כמ״ש המרדכי ס״פ כלל גדול וה״ה בכל שאר מלאכות כן נ״ל : (ב) ומ״ש בענין קשר העשוי להתיר באחר מידיו דוא דעת הר״ם בריש אלו קשרים ואינו הלכה וצ״ע למה הביאו ב״י : (ג) והאגור כ׳ דהעולם נהגו לעשות עניבה ע״ג קשר : (ד) ועד האריך המרדכי בה׳ ציצית בענין עשיית עניבה ע״ש : ודין

פרישה

יומיס : (ג) מותר לכתחלה מיץ מקשר של אומן לכן יש מממירין בכל הקשרים לפי שאין אנו בקיאין מיץ מבמקום לצר רמ״א ע״ש : (ד) מתירין בית הצואר מקשר כו׳ ז״ל מ״ן ואם לא יכול לפתוח בידו הקשר כ״ל דאף לנתק שרי ואף המרדכי בשם׳ שבת בהג״ה לפי׳ הגאונים לא אסר אלא בנותק הקשרים אבל הכא שעומד להתיר רק שלא יכול לפתוח בידיו פשיטא דשרי וק״ל עכ״ל : (ה) אף בחבל וכ״ם בפסיקיא והוא אזור רחב דלאו קשירה הוא אלא בב׳ קשרים זע״ז ואם עושה קשר בראש א׳ של חוט אז משיחה דינו כשני קשרים וכ״פ רמ״א : אבל

הדושי הגהות

שיז א בגמרא שלפנינו וכן בהרא״ש א״ר אבא א״ר חייא בר אשי א״ר : יהואיל

ומביא ב"י: **מטלטלין** הכל גרדי וכו' שם א"ר יוחנן מביא אדם הכל מתוך ביתו וקשר בפרה ובאיבוס ומוקי לה בחבל דגרדי אבל חבל דעלמא אסור ופירש"י דעלמא מבטל ליה דגרדי לא מבטל ליה אבל הרמב"ם מפרש דגרדי מוכן הוא אבל דעלמא מוקצה הוא ואסור לטלטלו ורבינו כתב מטלטלין חבל דגרדי וכו' משמע דתרתי אתא לאשמועינן חדא דגרדי מוכן הוא ועוד דלא חיישי' שמא יניח השני קיים דלא מבטל ליה התם אבל בדעלמא איכא תרתי אסור לטלטלו ואפי' היה מכינו מבע"י חיישינן שמא יניח השני קיים דמבטל ליה והר"ה הקשה' אדברי הרמב"ם דבגמ' גבי קושרין לגי גרהא כפירש"י שחילוק החבליס בין גרדי לדעלמא הוא מפני ביטול עכ"ל ולמאי דפרי' התיישב דמודה הרמב"ם דהחילוק הוא מפני ביטול אבל צריך לפרש דעוד יש חילוק מפני איסור טלטול דמדקאמר ר' יוחנן מביא אדם הכל מתוך ביתו ויקשר בפרה ובאיבוס ומותבינן עלה מדתניא ובלבד שלא יביא חבל מתוך ביתו ויקשר בפרה ובאיבוס ופרקינן התם חבל דעלמא הכא חבל דגרדי דקשה ולאי למה אמר חבל מתוך ביתו בין בדברי ר' יוחנן בין בברייתא בע"כ דבר' יוחנן אתא לאשמועינן בחבל דגרדי דאע"פ דלא הכינו מבע"י אפ"ה מביאו מתוך ביתו בלא הכנה דשל גרדי מותר לטלטלו וכדקאמר תלמודא בתר הכי אמר רב יהודא אמר שמואל כלי קיומי מותר לטלטל בשבת ובריתא דתני בחבל דעלמא ובלבד שלא יביא חבל מתוך ביתו היינו משום דכשמביאו מתוך ביתו בלא הכנה אסור הוא בטלטול והא דמשמע בגמ' דהא דמחלק בין גרדי לדעלמא הוא מפני ביטול היינו כשהחבל דעלמא אינו אסור בטלטול דהכינו מבע"י אפ"ה אית ביה משום ביטול כ"ל: כתב ב"י דלהרמב"ם ניחא הא דשרינן בחבל דעלמא אם היה קשור מבע"י בפרה או באיבוס דכיון דיהבו לכך מבע"י מותר לטלטלו אבל לפירש"י דהטעם הוא דילמא מבטל ליה אדרבה כשקשור כבר איכא למיחש דילמא מבטל ליה וכ"ל דכשקשרו בפרה ובאיבוס איכא למיחש שרוצה שתהיה הפרה קשורה לעולם ולא תזוז משם והוי קשר של קיימא אבל כשהיה קשור בא' מהם לבד גלי אדעתיה שלא קשרה שם אלא לפי שעה ואח"כ יתירנה הילכך לא הוי קשר של קיימא עכ"ל ורחוקה היא כברא זו מעניות דעתי שרוצה שהפרה תהיה קשורה לעולם ולא תזוז משם ויותר נראה לפרש דבקושרו בפרה ובאיבוס אע"פ דיתירנה אח"כ איכא למיחש שמא לא יתיר אלא א' מהם ויניח השני קיים ויבטלו אבל כשהיה החבל כבר קשור בא' מהם מבע"י כברא הוא שאותו קשר שהוא קושר מחדש בשבת הוא שיחזור ויתירנו והקשירה שהיה מקודם ויניחנה כבתחלה. כתב עוד ב"י ולא ידעתי למה השמיט רבינו הא דאם היה קשור בפרה קושרו באיבוס עכ"ל ונעלם אז מהרב שכתבו רבינו בסימן ש"ה: המבשל

קושרין הכל בפני הפרה בשביל שלא תצא וכו' משנה שם (קיא:) ר"א בן יעקב אומר קושרין לפני בהמה בשביל שלא תצא ופירש"י קושרין בפני בהמה הכל ברוחב הפתח. וגמ' (קיב:) פשיטא לא צריכא דאית ליה תרתי איסרי מהו דתימא אדא מיגייהו בטולי מבטל קמ"ל ופירש"י תרי איסרי. שני חבלים קושר ברוחב הפתח זה למעל' מזה ל"א תרי איסרי שקושרו היום בב' לידי הפתח ולא היתה תלויה בה מאתמול: חד מיגייהו. אחד מן הראשים חד מיגייהו מבטל ליה כשיוצא הבהמה לא יתיר אלא תחתון ויוציאנה בדוחק. ורבינו כ' כל"א אבל ר"י בחי"ד כ' כלשון ראשון וז"ל וכן מותר לכתחלה לקשור ולהתיר פתח הבית בחבל כדי לשמור הבהמה שבתוכו ואפי' שיש שם ב' קצרים א' למעלה ואחד למטה ולפעמים כשרואה להוציא הבהמה אינו מתיר אלא אותו שלמטה ומוציאה בדוחק עכ"ז מותר לקשר ולהתיר תמיד בכל יום: **מטלטלין** חבל של גרדי לקושרו באיבוס ובפרה וכו' מימרא דר' יוחנן הזכרתי' בסמוך. ופירש רש"י וקושרו בפרה. ראשו אחד והשני באיבוס ולא חיישינן שמא כשיתיר הפרה לא יתיר אלא הקשר שברראשה ויבטל החבל באיבוס שיהא מוכן לכך או יתיר שבאיבוס ויבטל אותו שבפרה ונמצא האחד של קיימא ופי' רש"י בתתיתין דהתם חבל אסור משום דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא ב אבל דגרדי כיון דצריך ליה לא מבטל ליה אבל מדברי הרמב"ם שכתב בפ"י אם היה חבל גרדי שמותר לטלטלו ה"ז מביא וקושר בפרה ובאיבוס נראה דטעמא דאסרינן בחבל דעלמא הוא מפני שאסור לטלטלו ותמה עליו ה"ה משום דגמ' גבי קשירת דלי נראה כדברי רש"י ודברי רבינו נוטים לדברי הרמב"ם וכבר נתבאר בסמוך דבחבל דעלמא לא מיתסר אלא לקשרו בפרה ובאיבוס אבל אם היה קשור בפרה קושרו באיבוס ואם היה קשור באיבוס קושרו בפרה ולכאורה נראה דלהרמב"ם דאסר בחבל דעלמא משום טלטול אתי שפיר שמאחר שראשו אחד קשור בפרה או באיבוס הרי הוא מיוחד לכך ומותר לטלטלו אבל לדברי רש"י דטעמא לאו משום איסור טלטול הוא אלא משום דילמא מבטל ליה התם אדרבה כשקשור כבר בפרה או באיבוס איכא למיחש טפי דילמא מבטל ליה התם וג"ל דכשקושרו בפרה ובאיבוס איכא למיחש שרוצה שתהיה הפרה לעולם קשורה באיבוס ולא תזוז משם והוי קשר של קיימא אבל כשהיה החבל קשור באחד מהן לבד גלי אדעתיה שאין רצונו שתהיה קשורה שם אלא לפי שעה ואח"כ יתירנה הילכך לא הוי קשר של קיימא ולא ידעתי למה השמיט רבינו הא דאם היה קשור בפרה קושרו באיבוס: **תנן** בפ' אלו קצרים (קיא:) קושרת אשה מפתחי חלוקה וחוטי סכנה ושל פסיקיא ורצועות מנעל וכלכל ונודות יין ושמן וקדירה של בשר ובגמ' (קיב:) פריך פשיטא ומשני לא צריכא מפתחי חלוק בדאית ליה תרי דשי מהו דתימא חדא מיגייהו בטולי מיבטיל קמ"ל. וחוטי סכנה אוקמוה בדרויחא לה מ"ד מושלף שלפה ליה קמ"ל דאשה חכמה על שערה ושריא ליה. ונודות יין ושמן אוקמוה (שם:) בדאית ליה תרתי אוני מ"ד בטולי מבטל לה קמ"ל. וקדירה של בשר אוקמוה דאית לה שלאכא מ"ד בטולי מבטל לה קמ"ל: ופירש"י מפתחי חלוקה. כמו שיש לכומרים כעין לבושות לכהן ולכהן וקושרין של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף של ימין דכיון דכל יומא שרו ליה לא דמי מידי לקדר של קיימא ומותר לכתחלה: ושל סכנה. קוייפא. ושל פסיקיא. אזור רחב וחוטין תלויין בראשה לקשרן בהן: ונודות יין. של עור שכופפין פיהם וקושרין: וקדירה של בשר. פעמים שקושר בגד לפיה: תרי דשי. ב' פתחים היינו אותן לשונות והיין זו למעלה וזו למטה וזו לימין וזו לשמאל ואם אינה מתרת אלא האחד יכולה לפושטה ולצובשה בדוחק: דרויחא. לא דחקתו בראשה אלא קושרתו בריוח שיכולה לחלצה. מראשה כשהיא קשורה: מ"ד מושלף שלפה לה. מראשה הכי וה"ל קדר של קיימא: חסה על שערה. שמא תוציא בדוחק ותיתקע שערה. ודפסיקיא איכא לשנויי כה"ג מ"ד מתתא ליה דרך רגלה ויוצאה קמ"ל דלא מבדא הכי משום לגיעותא: תרתי אוני. אזנים שכופלין לתוכו ובאחת מהן יכול להוציא היין: ג שלאכא פי' הערוך כגון דדי הכיור: מהו דתימא מבטל. לקדר שעל פיה ומוציא מה שבתוכו דרך שלאכא וכתב הרמב"ם בפ"י שהטעם מפני שכל אלו הקשרים מעשה הדיוט הם ואינן של קיימא אלא פעם קושר ופעם מתיר ולפיכך מותר לקשר אותם לכתחלה ור"י בחי"ד כתב דטעמא מפני שעשויים לקשר ולהתיר תמיד ומש"ה אע"פ שיש בנוד פיפיות הרבה ולפעמים מניח הפה הגדול קשור ימים הרבה ומוציא ומכניס יין בפה קטן שיו מותר לכתחלה ומהאי טעמא מותר לקשר לפני בהמה כדלעיל ולפי דבריו הא דאמרינן בכל הני מהו דתימא אדא מיגייהו בטולי מבטיל קמ"ל ה"ק מ"ד אדא מיגייהו מבטיל לה לעולם קמ"ל דאע"ג דמבטיל לה לקלת ימים לא מבטיל לה לעולם וכמ"ש הרמב"ם דאינה של קיימא אלא פעם קושר ופעם מתיר ומה שאמרו גבי כסבה קמ"ל דאשה חסה על שערה ושריא לה ה"ה אפילו אי לא הוה חסה על שערה הוה שרי משום דלא עבדא הכי לעולם אלא דעבידא מינה קאמר דאפילו אדא זימנא לא עבדא הכי משום דהייכא על שערה ועל דרך זה יש לפרש מ"ש רש"י ודפסיקיא איכא לשנויי כה"ג וכו': **כתוב** בכלבו מצאתי כלל א' כל קשר שפעמים נמלך ומבטלו לעולם אע"פ שבתחלת עשייתו לא היתה ע"מ להניח שם אחור הילכך הקשר שעושין בקרדליא"ם היכא דאינו יכול לכשוט אתי הכגד בלא היתר הקשר מותר אבל אם יכול לכשוט הבגד בלא היתר הקשר אסור לקשור כי קשר של קיימא הוא וכן נמי הדין בחבלי הדוקי צואר שקורין קורדו"ן וקשר רצועות המכנסיים מותר לכתחלה לפי שכופפי להתירו כשיכבסו המכנסיים אבל אם החבל הוא של פשתן המתכבס עם המכנסיים אסור שפעמים נמלך ומבטלו שם לעולם ולא יתירנו עד שיהיה בלוי עכ"ל וכלל זה שלא כדברי בעה"ת שכתב דבינו לאסור ברצועות של מבנט שאין מתירין אותן אלא בשעה שמחליפין המכנסיים וכן דעת כמה פוסקים כמ"ש לאחלה כתב הר"ן בפ' כלל גדול גבי תופר ב' תפירות דפריך בגמ' (שם עד:) והא לא קיימא ומוקי לה בשקשרן שקשר ב' ראשי החוט ומכאן למד רא"ם דקשר א' לא מיחייב שאינו מתקיים דאי מיחייב כיון דתופר ב' תפירות לא משכחת לה בלא קשר אלא ודאי כדאמרן והכא בשלא קשר אלא קשר אחד עסקינן וכ"כ סמ"ג מדקדק רא"ם למה אין תופר ב' תפירות חייב גם משום קושר שהרי אין מתחייב אא"כ קשרן ופוסק מכאן שאין נקרא קשר של קיימא אא"כ עשה קשר ע"ג קשר אמאם יש קצרים שמתקיימים בקשר אחד כגון שקושר חבל א' בראש ואינו קושר ב' ראשיו וכיוצא בזה ודאי נחשב קשר של קיימא אף בקשר אחד עכ"ל וכתב הגה"ה בפ"ו וכ"כ המרדכי בפ' אלו קצרים בשם ה"ר פורת דהרבה עניני קצרים הן יש קשר שמתקיים בקשירה א' כגון קשר של גרדיים שקושרין קשר אחד כשנפסק החוט ומתקיים וקשר שבראש החוט כשרואה לתפור וחייב ויש קשר שאינו חייב אא"כ עושה ב' קצרים זה על זה כגון חבל דלי שנפסק הכל לפי מה שמתקיים עכ"ל: בפ' כלל גדול (שם) נסתפקו התו' והרא"ש אי מיחייב דוקא במתיר ע"מ לקשור או אף במתיר לחודיה ואח"כ כתב הרא"ש בפ' הנזכר וז"ל מה שנסתפק ר"י אי בעינן מתיר ע"מ לקשור או לא יראה דלא מיחייב אלא דומיא דהואי במשכן מתיר קשר של קיימא ע"מ לקשור של קיימא כגון גדי חלזון עכ"ל ונראה דלא איירי אלא לענין חיוב חטאת אבל מדרבנן אסור להתיר אפי' שלא ע"מ

דרישה

כלל דק מעמידין עליו רגל מישו כשאינו דרך הלוכו ודאי אסור כ"א להעמיד עליו רגל:

סי' שיז [א] מטלטלין חבל גרדי כו' עיין בב"י מ"ש דרבינו תפס לשון הרמב"ם דכתב דמשום איסור מוקצה אסרו חבל דעלמא ומש"ה אמר לשון מטלטלין. ובאמת נראה דלשון הגמרא תפס דאמר"י מביא אדם חבל מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאיבוס ומוקי לה בחבל גרדי. ומה לי לשון מביא ומה לי לשון מטלטלין וכאשר יתפרש לרש"י לשון מביא כן יפרש לשון מטלטלין דנקט רבינו. ומ"ש ב"י עוד שם בסוף לשונו ולא ידעתי למה השמיט הא דאם היה קשור בפרה קושרו באיבוס כו' לע"ד לא ק"מ דהא כבר כתבו רבינו לעיל בסימן ש"ה בדין במה בהמה ובלאה שכתב שם ו"ל חבל הקשור באבוס בראשו האחד מותר לקושרו בראשו השני וכן איכא הקשר בבהמה מותר לקושרו באבוס ושיך שם משום דבהמה ובלאה שבקרנה וקמ"ל דמותר לקושרו באבוס וכמ"ש אח"כ דבהמה אחד יכול להוליאה בחבל ואם הוא חרוך יכריכו כביב צוארו. וגם כמעט מדין זה דאם אסורה לצאת בחבל לא כתבו לקושרה באותו חבל באבוס דשמא יראה להוליאה לר"ה או לכרמלית ויניח חבל קשור באבוס ויהיה של קיימא משא"כ כשמותר לצאת בו דאז יתיר אותו הקצה שקשורה בו באבוס ויכרכנו סביב קרניה וק"ל ובזה נתיישב למה כתבה שם וא"ש למ"ש ב"י שם שאבד גרדא נקטיה ושמקומו בסי' שי"ד שהרי לאינו שבסי' שי"ד לא כתבו רבינו ובתבו שם בסי' ש"ס בודאי בכיון עשה כן ודו"ק. ומ"ש ב"י שם עוד ו"ל לכאורה נראה דלדברי הרמב"ם דאסר בחבל דעלמא משום טילטול א"ש כו' עד אדרבה כשקשור כבר בפרה או באיבוס כו' אמרתי אמכמה והיא דאיכא ממני מה עלה על דעת ב"י להקשות זה דבודאי אם בא לקשור עתה שני הקצות איכא למיחש שיתיר הא' ויניח בא' קשר של קיימא משא"כ כשהיה קצה א' קשור כבר מע"ש ועתה בשבת בא לקשור קצה השני בפרה או באיבוס בזה ודאי כשיתיר לבהמה אא"כ יתיר אותו הקצה שקשרו בע"ש מיירי שדרכו להניח קשר במקומו בפרה או באיבוס וזה ברור ואף שכתב רבינו לפני זה ו"ל קושרין חבל בפני הפרה בשביל שלא תצא אפי' בשני דאשי הפתח ולא מיישינן שמא יתיר את דאש הא' ויוציאנה דרך שם ויניח דאש השני קיים דאינו כל הא דאמרינן דאם אין דרך העולם להניח החבל קשור שם אלא בזמן שהבהמה שם וכשהבהמה הולכת משם מתיר קשרי שני הקצות המבל בפרה ובאבוס יש לחוש להכי וכבהוב עכשיו וק"ל:

ור"י

פרישה

(ו) **אבל** חבל דעלמא לא משום שמא יניח דאש השני קיים ויבטלנו שם לצורך הבהמה רש"י ומדברי הרמב"ם נראה שאסור משום איסור טילטול ומש"ה כתב גם כן רבינו מטלטלין חבל גרדי כו' משמע משום איסור וטיתר טילטול נגעו בה והא דכתב לעיל סימן ש"ס שתם חבל הקשור באיבוס מותר לקושרו בבהמה וכן איפכא הקשור בבהמה מותר לקושרו באבוס משמע אפי' בחבל דעלמא לפי' הרמב"ם א"ש דשם מאחר שראשו א' קשור בפרה או באבוס מיוחד הוא לכך ואיכא איסור טילטול וגם לפירש"י איכא למימר דכשקשרו בפרה ובאיבוס אין לומר שרוצה שתהיה הפרה לעולם קשורה משא"כ כשהחבל קשור בא' מהן לבד גלי דעתיה שאין רצונו שתהיה קשורה שם אלא לפי שעה ואח"כ יתירנה הילכך לא הוי קשר של קיימא. ב"י. ואין צריך לזה שלא תהיה שם קשורה לעולם מ"מ החבל נשאר קשור במקום אחד והרי שני קצרים עשה בשבת משא"כ כתם דודאי מקום שהיה החבל כבר קשור שם יאחר קשור וא"כ לא עשה כלום וק"ל. וכאשר כתבתי מוכח במרדכי ס"פ אלו קצרים:

המבשל

הידושי הגהות

ב והואיל ואסור לקשור בו בטלטול נמי אסור משום מוקצה ובזה מיו שב מה דנקט השור מטלטלין וכו' (מהרל"ח): ג ורש"י פירש ברצו"ו:

ע״מ לקשור כתב המרדכי בפ׳ המביא כדי דאמר אין בנין ואין כתירה בכלים ומטעם הטלה ולפעמים מהדקין אותו באוט וקרוב יש בנין בכלים שהרי אינו כלי שאינו ק בבית ר״מ שעל השלחן לפניו היו נוהגין לחתוך קשרי הספר וכן היו נוהגין בבית המי רבינו יואל מפרי״ם עכ״ל וכ״כ בשבולי הלקט שנוהגים לחתוך בשבת אגד גדיים ועופות המקולסים וחוטי תפירתן משום דפסיקת תלוש אינו אסור אמ״כ מתקנו למדה או לעשות כלי ואפי׳ בפסיקת תלוש אין שום איסור בשבת ואפילו שבות דרבנן אלא היתר גמור הוא כדאיתא במכת״י ״ט (לא:) חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחוזר ולפיכך לחתוך את התלוש היתר גמור חוץ מדבר שיש בו כלי בתחיכתו אבל מקלקלין בפסיקת תלוש מותר לגמרי זוג של מנעל שמדבקים הרצועים וכן בית המוסר שהיה תפור כתב בהגה״מ פ׳ במה טומנין שאסור למתקן זה מזה לדעת ריב״א ורפ״א בידיה ונראה מדברי רבינו יואל ורא״ה מש״ה רש״ם שהביא שם המרדכי שהוא מוהר הואיל ואא עביד להתקיים ע״כ ואין להקל בפני ע״ה : בפ׳ חבית (קמו.) תניא חוטלות של תמרים ושל גרוגרות מתיר ומפקיע וחוזר . ופירש״י מתיר . אם הכסות קשור בחבל : ומפקיע . כותר שרשרות החבל . וכבר נתבאר דין זה בכו׳ טו״ד : כתוב בתשובה אשכנזית ששאלת אם מותר להכניס אגבנט במכנסים בשבת פשיטא דמו ר ואמאי לא והא אמר רב חסדא שרא לאהדורי אודרא לבי כדיא בפ׳ במה טומנין (מח.) ואע״ג דאמר התם ר״מ בעתיקי אבל בחדתא לא הייגו משום דעביד כלי אבל הכא דלא מבטל ליה ועשוי להכניס ולהוציא תדיר פשיטא דשרי אפילו בחדתי ע״כ :

שיח המבשל בשבת חייב פשוט בפ׳ כלל גדול (מג.) שהוא אחד מאבות מלאכות : **ולענין** המתבשל ר״מ בבר אם נעשה בשוגג מותר למ״ש וכו׳ ור׳ יוחנן הסנדלר סבר בשוגג אסור לו עולמית וכו׳ ור״י סבר בשוגג מותר למ״ש וכו׳ ור׳ יוחנן הסנדלר סבר בשוגג אסור לו עולמית ולאחרים מותר למ״ש ובמזיד אסור לעולם בין לו ובין לאחרים ופסקו הגאונים כר״י דבמזיד אסור לו לעולם ולאחרים מותר למ״ש מיד וא״צ להמתין בכדי שיעשו ובשוגג אסור בו ביום גם לאחרים ולערב מותר גם לו [ה] ור״י פסק כר״מ דבשוגג מותר אפילו לו בו ביום ובמזיד אסור בו ביום אף לאחרים ולערב מותר גם לו ויראה שאין הילוק בכל מעשה שבת אבל בעל התרומה כתב דוקא במבשל בשבת בשוגג מותר אפילו לו דמעיקרא חזי לכוס [ו] אבל השוחט או שאר מלאכות דמעיקרא לא חזי כלל כגון שהדליק נר אפילו בשוגג אמור לו באותו שבת השוחט לחולה בשבת ל״ש חלה מאתמול ל״ש

שיח המבשל בשבת חייב המבשל פליגי ר״מ סבר אם נעשה בשוגג מותר אפילו בו ביום בין לו בין לאחרים ואם נעשה במזיד אסור בו ביום אפילו לאחרים ולמ״ש מותר אפי׳ לו ור״י סבר בשוגג מותר למ״ש אפילו לו ובו ביום אסור אפילו לאחרים ובמזיד אסור לו עולמית ולאחרים מותר למ״ש ור׳ יוחנן הסנדלר סבר בשוגג אסור לו עולמית ולאחרים מותר למ״ש ובמזיד אסור לעולם בין לו ובין לאחרים ופסקו הגאונים כר״י דבמזיד אסור לו לעולם ולאחרים מותר למ״ש מיד וא״צ להמתין בכדי שיעשו ובשוגג אסור בו ביום גם לאחרים ולערב מותר גם לו [ה] ור״י פסק כר״מ דבשוגג מותר אפילו לו בו ביום ובמזיד אסור בו ביום אף לאחרים ולערב מותר גם לו ויראה שאין הילוק בכל מעשה שבת אבל בעל התרומה כתב דוקא במבשל בשבת בשוגג מותר אפילו לו דמעיקרא חזי לכוס [ו] אבל השוחט או שאר מלאכות דמעיקרא לא חזי כלל כגון שהדליק נר אפילו בשוגג אמור לו באותו שבת השוחט לחולה בשבת ל״ש חלה מאתמול ל״ש

ולענין המתבשל פליגי בה וכו׳ מקומו ידוע בכמה מסכתות ומביאו הרי״ף בפ׳ כירה ופסק כר׳ יהודה כדעת הגאונים ומדברי רבינו ירא״ה מדבריו בסוף דבריו דר״י פסק כר״מ אלמא דכך מבקנתו כר״מ ולכן כתב אח״כ ויראה שאין הילוק בכל מעשה שבת כלומר דמותר בשוגג לר״י דפסק כר״מ אבל בעל התרומות כתב דלא התיר ר״מ אלא במבשל בשבת בשוגג וכו׳ אבל אפי׳ בשוגג אסור לו באותו שבת דכיון דלא חזי לכוס אקציה דעתיה מינה ולפ״ז הא דכתב רבינו אסור לו לאו דוקא לו דאפילו לאחרים נמי אסור משום דהוי מוקצה לכל ישראל אלא דנקט לו משום דאיירי ביה וכל זה כתב רבינו לפי שמסקנתו לפסוק כר״מ דאילו היה פוסק כר׳ יהודה לא היה צריך לכל זה דפשיטא לר׳ יהודה אין הילוק בכל מעשה שבת דבשוגג מותר למ״ש אפילו לו ובו ביום אסור אפי׳ לאחרים במזיד אסור לו עולמית ולאחרים מותר למ״ש השתא כיון דבו ביום אסור אפילו בשוגג אפי׳ לאחרים ונראה ברור דרבינו היה מפרש בדברי הרא״ש פ״ק דחולין מדכתב תחלה דברי הרי״ף ואח״כ כתב ור״י פסק דהלכה כדברי מאיר וכו׳ אלמא דמסקנתו כר״מ אלא דהגאונים כתבו דהאיבעיא יש לחוות כר׳ יהודה דנפשטי ע״ה ומיהו הלכה כר״מ ולכן הקשה על פי׳ רש״י בפ׳ אין נדין דטעם בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת י״ט דכיון דהלכה כר״מ בשוגג יאכל אלמא דמותר ליהנות ממלאכת שבת מכל זה משמע דהרא״ש ס״ל כר״י דהלכה כר״מ וכך היא דעת רבינו כדפי׳ מיהו אנן נקטינן כדוב פוסקים כר׳ יהודה וכ״פ פש״ע וזה פשוט דלר׳ יהודה אין הילוק בין מבשל לכל מעשה שבת כדפי׳ : **ומ״ש** דבמזיד מותר לאחרים למ״ש מיד וא״צ להמתין בכדי שיעשו כ״כ הרמב״ם ושאר פוסקים משום דס״ל דלא בעינן בכדי שיעשו אלא במלאכה שנעשה ע״י עכו״ם בשביל ישראל כדאיתא בפ׳ אין נדין ובפ׳ בכל מערבין משום גזירה שמא יאמר ישראל לעכו״ם לעשות בשבת כדי שיאכל לאלתר במ״ש אבל כשנעשה האיסור ע״י ישראל בעצמו ליכא למיחש דאי שרית ליה מיד אתי לבשולי להדיא אבל לפירש״י דפי׳ בפ׳ אין נדין דטעם בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת י״ט שכא נמי במבשל צריך להמתין בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת שבת ויתבאר לקמן בסי׳ תקט״ו ולפ״ז נראה דהמבשל לחולה בשבת דנכ״ע מותר לבריא במ״ש מיד דהכא ליכא למימר כדי שלא יהנה ממלאכת שבת שהרי בהיתר עשה מלאכה זו בשבת אלא דבשבת עצמו אסור משום מוקצה או שמא ירבה בשבילו אבל למ״ש מותר מיד וכ״כ ב״י ע״ש הרשב״א ע״ש : **השוחט** לחולה בשבת וכו׳ כבר הניע הב״י הגמ׳ ודעת הפוסקים באורך ומי אקצר והוא כי רבינו פוסק כרב דימי בפ״ק דחולין (דף טו) דאמר בסתם הלכתא השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא וכו׳ ודלא כר׳ יצחק בר אלא אמר רב דאמר וכך פסק האלפסי ומדאמר בסתם לחולה משמע דשרי אפילו חלה בשבת ואיכא משום מוקצה וכתב הרא״ש הטעם משום דקי״ל כר״ש דלית ליה מוקצה מהמת איסור אלא בדאיכא תרתי דחינהו בידים ולא חזו והכא לא דחינהו בידים :

שיח המבשל בשבת חייב המבשל בפרק כלל גדול (דף ע״ג) אלו אבות מלאכות וכו׳ עד הלש והאופה ובגמ׳ מקשינן שבק תנא דידן בשול סמכין דהוה במשכן ונקט אופה ופרקינן תנא דידן סידורא דפת נקט דכיון שהתחיל הזורע והחורש והקוצר וכו׳ והטוחן והמרקד והלש נקט נמי והאופה במקום ביסול וכו׳ אלמא דהמבשל הוי אב מלאכה והייב חטאת : **ולענין** המתבשל פליגי בה וכו׳ מקומו ידוע בכמה מסכתות ומביאו הרי״ף בפ׳ כירה ופסק כר׳ יהודה כדעת הגאונים ומדברי רבינו ירא״ה מדבריו בסוף דבריו דר״י פסק כר״מ אלמא דכך מבקנתו כר״מ ולכן כתב אח״כ ויראה שאין הילוק בכל מעשה שבת כלומר דמותר בשוגג לר״י דפסק כר״מ אבל בעל התרומות כתב דלא התיר ר״מ אלא במבשל בשבת בשוגג וכו׳ אבל אפי׳ בשוגג אסור לו באותו שבת דכיון דלא חזי לכוס אקציה דעתיה מינה ולפ״ז הא דכתב רבינו אסור לו לאו דוקא לו דאפילו לאחרים נמי אסור משום דהוי מוקצה לכל ישראל אלא דנקט לו משום דאיירי ביה וכל זה כתב רבינו לפי שמסקנתו לפסוק כר״מ דאילו היה פוסק כר׳ יהודה לא היה צריך לכל זה דפשיטא לר׳ יהודה אין הילוק בכל מעשה שבת דבשוגג מותר למ״ש אפילו לו ובו ביום אסור אפי׳ לאחרים במזיד אסור לו עולמית ולאחרים מותר למ״ש השתא כיון דבו ביום אסור אפילו בשוגג אפי׳ לאחרים ונראה ברור דרבינו היה מפרש בדברי הרא״ש פ״ק דחולין מדכתב תחלה דברי הרי״ף ואח״כ כתב ור״י פסק דהלכה כדברי מאיר וכו׳ אלמא דמסקנתו כר״מ אלא דהגאונים כתבו דהאיבעיא יש לחוות כר׳ יהודה דנפשטי ע״ה ומיהו הלכה כר״מ ולכן הקשה על פי׳ רש״י בפ׳ אין נדין דטעם בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת י״ט דכיון דהלכה כר״מ בשוגג יאכל אלמא דמותר ליהנות ממלאכת שבת מכל זה משמע דהרא״ש ס״ל כר״י דהלכה כר״מ וכך היא דעת רבינו כדפי׳ מיהו אנן נקטינן כדוב פוסקים כר׳ יהודה וכ״פ פש״ע וזה פשוט לר׳ יהודה אין הילוק בין מבשל לכל מעשה שבת כדפי׳ : **ומ״ש** דבמזיד מותר לאחרים למ״ש וא״צ להמתין בכדי שיעשו כ״כ הרמב״ם ושאר פוסקים משום דס״ל דלא בעינן בכדי שיעשו אלא במלאכה שנעשה ע״י עכו״ם בשביל ישראל כדאיתא בפ׳ אין נדין ובפ׳ בכל מערבין משום גזירה שמא יאמר ישראל לעכו״ם לעשות בשבת כדי שיאכל לאלתר במ״ש אבל כשנעשה האיסור ע״י ישראל בעצמו ליכא למיחש דאי שרית ליה מיד אתי לבשולי להדיא אבל לפירש״י דפי׳ בפ׳ אין נדין דטעם בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת י״ט הכא נמי במבשל צריך להמתין בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת שבת ויתבאר לקמן בסי׳ תקט״ו ולפ״ז נראה דהמבשל לחולה בשבת דנכ״ע מותר לבריא במ״ש מיד דהכא ליכא למימר כדי שלא יהנה ממלאכת שבת שהרי בהיתר עשה מלאכה זו בשבת אלא דבשבת עצמו אסור משום מוקצה או שמא ירבה בשבילו אבל למ״ש מותר מיד וכ״כ ב״י ע״ש הרשב״א ע״ש : **השוחט** לחולה בשבת וכו׳ כבר הניע הב״י הגמ׳ ודעת הפוסקים באורך ומי אקצר והוא כי רבינו פוסק כרב דימי בפ״ק דחולין (דף טו) דאמר בסתם הלכתא השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא וכו׳ ודלא כר׳ יצחק בר אלא אמר רב דאמר וכך פסק האלפסי ומדאמר בסתם לחולה משמע דשרי אפילו חלה בשבת ואיכא משום מוקצה וכתב הרא״ש הטעם משום דקי״ל כר״ש דלית ליה מוקצה מהמת איסור אלא בדאיכא תרתי דחינהו בידים ולא חזו והכא לא דחינהו בידים :

שיח (ה) המבשל בשבת חייב ולענין המתבשל פליגי ר״מ סבר אם נעשה בשוגג מותר אפילו בו ביום בין לו בין לאחרים ואם נעשה במזיד אסור בו ביום אפילו לאחרים ולמ״ש מותר אפי׳ לו ור״י סבר בשוגג מותר למ״ש אפילו לו ובו ביום אסור אפילו לאחרים ובמזיד אסור לו עולמית ולאחרים מותר למ״ש ור׳ יוחנן הסנדלר סבר בשוגג אסור לו עולמית ולאחרים מותר למ״ש ובמזיד אסור לעולם בין לו ובין לאחרים ופסקו הגאונים כר״י דבמזיד אסור לו לעולם ולאחרים מותר למ״ש מיד וא״צ להמתין בכדי שיעשו ובשוגג אסור בו ביום גם לאחרים ולערב מותר גם לו [ה] ור״י פסק כר״מ דבשוגג מותר אפילו לו בו ביום ובמזיד אסור בו ביום אף לאחרים ולערב מותר גם לו ויראה שאין הילוק בכל מעשה שבת אבל בעל התרומה כתב דוקא במבשל בשבת בשוגג מותר אפילו לו דמעיקרא חזי לכוס [ו] אבל השוחט או שאר מלאכות דמעיקרא לא חזי כלל כגון שהדליק נר אפילו בשוגג אמור לו באותו שבת השוחט לחולה בשבת ל״ש חלה מאתמול ל״ש

פרישה

סי׳ שיח (ה) המבשל כו׳ ואין צריך להמתין בכדי שיעשו :

ולענין המתבשל ר״מ בבר אם נעשה בשוגג מותר למ״ש וכו׳ ור׳ יוחנן הסנדלר סבר בשוגג מותר למ״ש וכו׳ ור׳ יוחנן הסנדלר סבר בשוגג אסור לו עולמית וכו׳ בפ״ק דחולין (טו.) ובפ׳ הניזקין (נג.) ובפ׳ אלו ערערות (לד.) ובפ׳ מרובה (עא.) והב״ח הרי״ף בפ׳ כירה ואמרינן בפ״ק דחולין (סס) דכי מורו להו רב לתלמידיו מורי כר״מ וכי דריש בפירקא דריש כר״י משום דנפשטי עמי האלות ופסק הרי״ף כר״י וכן פסק הרמב״ם בפ״ו וכתב הר״ן דעצמא משום דע״כ לא מורי להו רב לתלמידיו כר״מ אלא משום דס״ל דלא איתמר בדר״מ ור״י הלכה כר״י אלא מטין איתמר אבל אין דקי״ל דהלכה איתמר נקטינן כר״י ועוד דרב גופיה כי דריש בפירקא דריש כר״י משום עמי הארץ הא שכיחי עמי הארץ גבן וכתב ה״ה בפכ״ו שכ״כ הגאונים ושכן הכריע הרמב״ן ז״ל ולזה נוטין דברי הרא״ש בפ״ק דחולין אבל התוס׳ כתבו בפ״ק דחולין (סס) מורי להו כר״מ משמע שכן הלכה וכן דרש רבא בפ׳ כירה כר״מ וכ״פ סמ״ג וספר התרומה אלא שכמ״ג כתב דכיון דכי דריש בפירקיה דריש כר״י משום עמי הארץ הילכך כר״י נדחוש אין ולענין הלכה כיון שברי״ף והרמב״ם והרא״ש מסכימים לדעת אחת וגם הגאונים והרמב״ן כוברים כן הכי נקטינן :

ומ״ש רבינו מ״ל להמתין בכדי שיעשו כ״כ הרמב״ם בפ״ו וכתב ה״ה שכן דעת ה״ר יונה וטעמא משום דלא מצרכינן בכדי שיעשו אלא בדבר שאינו נעשה ע״י ישראל משום דמתוך שקל בעינו יבא לעשות כן פעם אחרת אבל דבר שנעשה ישראל בידים ודאי ליכא למיחש דאי שרית ליה מיד אתי לבשולי בהדיא וכ״כ הרא״ש והר״ן לאפוקי מרש״י וה״ג והרמב״ן דה״ל מצרכי כדי שיעשו א וכתב הרשב״א בפ״ק דחולין ומיהו לכ״ע במבשל לחולה בשבת או שקצן לו דלעת מותר לבריא במ״ש מיד דלא בעינן בכדי שיעשו אלא כשנתחלל שבת או בשוגג או במזיד אבל כאן שעשה ברשות שאינו אסור לבריא אלא משום מוקצה או משום גזירה שמא ירבה בשבילו לא בעינן בכדי שיעשו וכן כתב הר״ן וגם ה״ה כתב בפרק ב׳ שכן הסכימו המפרשים :

ומ״ש רבינו וראה שאין חילוק בכל מעשה שבת כלומר דלדברי ר״י שפסק כר״מ דאמר בשוגג מותר בו ביום ל״ד מבשל דהוא הדין לשוחט או עושה שאר מלאכות בשוגג דמותר בו ביום : **אבל** בעל התרומה כתב בסימן רמ״ח דוקא במבשל בשבת בשוגג הוא דשרי ר״מ משום דמעיקרא חזי לכוס אבל השוחט או שאר מלאכות דמעיקרא לא חזי כלל אסור בו ביום לכל ישראל וכן דעת כמ״ג וסמ״ק ואע״פ שבספרי רבינו כתוב אסור לו באותו שבת דמשמע דלאחרים שרי ל״ד דכיון דטעמא משום דמעיקרא לא חזי כלל אפילו לאחרים נמי אסור וכן כתב בהגהות בספר התרומה : **השוחט** לחולה בשבת מותר לבריא וכו׳ בפ״ק דחולין (סס) א״ר יצחק בר אלא א״ר השוחט לחולה בשבת אסור לבריא המבשל לחולה בשבת מותר לבריא מ״מ אפי׳ רחוי לכוס והאי אינו רחוי לכוס א״ר פפא פעמים שהשוחט מותר כגון שהיה לו חולה מבעוד יום מבשל אסור כגון שקצן לו דלעת א״ר דימי מנהרדעא הלכתא השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא מ״ט כיון דא״א לכזית בשר בלא שחיטה כי קא שחיט מדעתא דחולה קא שחיט המבשל לחולה בשבת אסור לבריא נזירה שמא ירבה בשבילו . ופירש״י השוחט לחולה . שנחלה ביום השבת : אסור . לאכול לבריא מאותה בהמה בו ביום דאע״ג דאיסור שבת ליכא דפיקוח נפש דוחה שבת איסור מוקצה מיהא איכא דבין השמשות אקצה

דרישה

סי׳ שיח [ה] ור״י פסק כר״מ דבשוגג מותר אפי׳ בו ביום כו׳ עיין בב״י שכתב הרי״ף והרמב״ם והרא״ש מסכימין לדעת אחת דהלכה כר׳ יודא דבשוגג אסור

בו ביום גם לאחרים ולערב מותר גם לו כו׳ ותימא בעיני אם הרא״ש מסכים לפסק הלכה כר׳ יודא אין לא כ״כ רבינו בשמו ולא הזכיר אלא דעת הגאונים שפסקו כר״י ודעת ר״י כר״מ ולא כתב בהכמת הרא״ש . ועוד יש לתמוה הא אלא על הב״י אלא כתב הרא״ש בהדיא בפרק מרובה דהלכה כר״מ ע״ש דף קל״ט עוף ראה שהביא שם דברי הרי״ף שפסק הלכה כדברי יודא וכתב עליו ז״ל הא אמרינן בפ״ק דחולין דרב מורה כר״מ וגם רבא ס״ל כר״מ בפרק בירה עכ״ל מכל זה נראה דלדעת ס״ל כר״י דפסק כר״מ אלא שיש לתמוה גם מרבינו שבא״מ ס״ם ס״ן כתב דהרא״ש פסק הלכה כר״י הסנדלר בשגג ע״י שלא אי קוראי אי הוכיחם דאין הלכה כר״י הסנדלר בשגג ומדברי הרא״ש שמדברי הרא״ש יש לישב דלק״מ. שם לדברי הרי״ף הכ״ל שפסק הלכה כר״י והוכיחם דאין הלכה כר״י הסנדלר מפלוגתא דרב אסי ורבינו דקי״ל כדברי המיקל כו׳ ע״ש ונראה יש לדקדק דדברי הרא״ש סכל לכאורה נראין כסותרין זא״ז שמתחיל לדקדק וכתב דמסתבר דהלכה כר״י הסנדלר ומסיק ונראה פסק כר״מ דמסתברא דהלכה כר״מ (מיהו הא איכא לישב ולומר דהרא״ש סל דלף דרב ורבא ס״ל הר״ע מ״מ קי״ל כהך דבנן בתרתי דס״ל דהלכה כר״י הסנדלר ולא תמה כ״א אפי״ף דס״ל דבנן בתרתי לא קי״ל כר״י הסנדלר מ״כ לפחות לא היה לו לפסוק כרבי יודא כ״א כר״מ וכדעת רב ורבא וק״ל) לכן היה נראה דהרא״ש לא בחליט דברין תחלה לפסוק כר״י הסנדלר אלא דכתב דהרי״ף הוכיח משם דאין הלכה כר״י הסנדלר וע״ז כתב דלדרבנן משם היה נראה להוכיח דהלכה כר״י הסנדלר ולכן דקדק הרא״ש בלשונו וכתב היה נוסתבר לפסוק הלכה כוותיה דוק במלת היה דמשמע דאיכא על לבו כן נוכח כבדא מבל מהניא דמרק בירה מוכח דהלכה כר״מ אלא על רבינו קשה דכתב שם בס״מ סימן ש״ן ז״ל ולדעת מ״ה הרא״ש פטור משום שמיטה שמיטה דאויב כר״י הסנדלר . לעד״ג דרבינו ס״ל מדמלינו לענין איסור שבת דרבא פסק כר״מ וכן סורה רב כר״מ ולענין גנב שבת בשבת מינו אמוראי בלינו בדברי ר״י הסנדלר משמע דס״ל כוותיה ומש״ה פסק רבינו כתרוויהו לענין איסור שבת ס״ל דהלכה כר״מ דמאמר דקי״ל כדברי המיקל דס״ל דגם לר״ל הסנדלר אינו אסור אלא מדרבנן ומאלא דלינו דאיסור דרבנן מש״ה פסק רבא כדברי המיקל . ולענין לשלם ד׳ וה׳ שהוא אבוקי ממונא פסק כר״י הסנדלר לפטור המשלם מהמשלומין דהמוציא מחבירו עליו הראייה ודו״ק . ומיהו בזה לא נתחייב שם דבמוגיא בפ׳ מרובה מוכח מינה ובזה דמעשה שבת אפי׳ לר״י הסנדלר אינו אלא מדרבנן ומאלא בד׳ וה׳ ועיין בק״ם מ״ם שם . ובאמת מדרבה פ״ק דחולין דף קיב ע״ב משמע ומוכח מלשון הרא״ש שם ס״ל דהלכה כר״מ שהיא אסר שכתב דברי הרי״ף הבינו דברי ר״י וכל דאותיו וקומתיו . אלא שמ״כ כתב ז״ל והגאונים כתבו דהאיבעיא דרשינן בפירקא ואורוויי מורינן כדבי יודא משום דנפשטי עמי הארץ ומזלזלי באיסורי . וסיינו לאומרא בעלמא אבל לענין הלכה ודאי ס״ל להרא״ש דהלכה כר״מ כמו שפסק ר״י בעל התו׳ . וג״מ גם האיבעיא לענין שביעית מולאי שבת דאם היה מדינא מותר א״ל להמתין בכדי שיעשה ולא דרבינו כתב שגם להגאונים שפסקו כר׳ יודא א״ל להמתין בכדי שיעשה מ״מ יש ל״מ לדעת הש״ע ע״ש . ודומה לזה מסיק הרא״ש וכתב שם ז״ל ולפי מה שסוכים ר״י דהלכה כר״מ קשה לרש״י כו׳ ע״ש וגם מזה מוכח דהרא״ש הסכים לפסק ר״י דהלכה כר״מ דאל״כ קשה מאי מקשה מהוכמתיו ר״י על רש״י הא אין ממש בהוכמתיו שם פ״ק דחולין הבינו דעת הגאונים ואמ״כ דעת ר״י דהלכה כר״מ ע״ש : [ב] אבל השוחט או שאר מלאכות דמעיקרא לא חזי כלל כגון שהדליק נר אפי׳ בשוגג אסור לו באותו שבת . אין להקשות הא פסק הרא״ש ורבינו בסמוך דאם״כ דעת ר״י דהלכה כר״מ ע״ש : [ג] אבל השוחט לחולה בשבת אפי׳ אלא דלא מקלא אינים מדעתיה כל מה שיכול לחיות רחוי לו ואם״ש ב״י שאל״ש דאינו יכול לחיות רחוי כ״א ע״י שיעשה מלאכת איסור בשבת

חדושי הגהות

שיח א כדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת (מהרל״ח)

ומ"ש ובלא מל"מ כ"כ התוספות (דף יד) בד"ה וגכבין חבריה והטעם משום דבשבת אסור למלות דהמולה העור הוא אב מלאכה ואפי' למלות לגון אסור כ"ש מליחת בשר ושרי לאכול מי בלא מליחה ואין לחוש משום איסור דם לפי שהדם שבתוך ההתיכה הוה דם האיברים שלא פירש ואין בו איסור אפילו מדרבנן:

כשם שאסור לבשל באור וכו' משנה וגמרא בפ' כירה והלכה כת"ק דגזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור ודלא כרבי יוסי דמתיר בתולדות חמה דלא גזור: **ומ"ש** ואסור להטמינה בחול וכו' משנה שם ומפרש בגמ' דבהא ר' יוסי נמי מודה דאסור ואמר רבא גזירה שמא יטמין ברמץ רב יוסף אמר שמא יזוז עפר ממקומו וכתב הרא"ש לרבה אסור אפי' מבע"י לצורך שבת וכתב עוד דאפי' לא הטמין בתוך החול אלא אפי' לגלגל ע"ג החול בשביל שתצלה נמי אסור ותימה למה לא כתב כן רבינו הלא הלכה כרבה לגבי רב יוסף בר משב' עניו ומחצה: **אפי'** תבשיל שנתבשל כבר וכו' בפ' ב"מ (דף לד) אמר רבא מפני מה אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה גזירה שמא ירתיח א"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי נגזור א"ל סתם קדרות רותחות הן ופירש"י גזירה שמא ימלא קדירתו שנצטננה כשירלה להטמינה וירתיחנה תחלה ונמצא מבשל בשבת. א"ה בה"ש נמי נגזור דהא שבות מעלייתא היא דהא איכא גזירת איסור דאורייתא. רותחות הן שסמוך לבה"ש הוא מעבירן מעל האור ואיכא למיחש לשמא נצטננה וירתיחנה עכ"ל וז"ל הרא"ש בפ' כירה ולמאי דפי' דלא שייך בישול בתבשיל שנתבשל לא תקשה מהא דאמר בפ' ב"מ שמא ירתיח דהתם לאו משום בישול היא אלא משום שמא יתתה והא דירט הרתחה דבר הצריך להטמנה נקט ה"ש"

דחולין והרי"ף סתם הדברים ולא פירש כל צרכו עכ"ל. ומשמע לי דהר"ן סבר דבר דימי לא פליג אדרב דימי ואדרב פפא אלא במאי דשרו מבשל לחולה שנחלה היום בשר שהיתה שחוטה מאתמול לבדיה אפ"ה אסור גזירה שמא ירבה בשבילו אבל בשוחט לבדרי הכל אי חלה מבע"י שרי ואי חלה בו ביום אסור משום מוקצה וכן פירש"י ולדעת הרא"ש וה"ה נראה דגם בשוחט כליג רב דימי ואמר דבכל גוונא מותר ואפילו חלה היום ואם נפסד לומר דגם לדידהו לא פליג רב דימי אלא במבשל אבל בשוחט גם לרב דימי לא שרי אלא בחלה מבע"י דוקא וכדברי רש"י איכא למימר דס"ל דמשום דסתמא קאמר השוחט לחולה בשבת מותר לבדיה נקטה הרי"ף לחימריה כי היכי דלשתמע דאפילו בחלה היום שרי משום דקי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה ב אלא בשדחתו בידים ויש לדקדק בדברי הר"ן היאך לא הרגיש במ"ש הרא"ש וה"ה דכיון דקי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה אלא בגר שהלליקו בו באותו שבת א"נ גרוגרות ומוקיס כדאמרינן בפ' כירה (מה:) ופירש"י גרוגרות ומוקיס דאיכא תרתי דחיבה בידים ולא חזו וכיון דהאי בהמה לא דהאהה הוא בידים היכי קאמר דאית בה משום מוקצה ויש לומר דמדמי לה למחובר דאף על גב דלא דחייה בידים אסור כדאמרינן בפרק אין צדין (כד:) עכו"ם שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסור ופירש"י (שם) דאסור משום מוקצה ואפילו לר"ש משום דבל שלא לקטן מבערב אסח דעתיה מינייהו ודמי לגרוגרות ומוקיס וה"נ כיון דלא שחטה מבערב אסח דעתיה ולדעתו ז"ל שכתב שם על דברי רש"י וז"ל וכתב הרז"ה שלא היה צריך לכל זה כי ברור הוא דמודה ר"ש בכל מוקצה מחמת איסור שאין דעתו עליו כגון כוס וקערה ועששית וזהו טעמו בבכור שאם עבר ובקרו אינו מבוקר דכיון דס"ל אין רואין מומין בי"ט מוקצה הוא מחמת קדושתו ואיסורו ודבריו נ"ל עיקר אע"פ שחלק הרמב"ן ז"ל עליהם עכ"ל הדבר ברור דבלא טעמא דרש"י שפיר קאמר דאיכא בבהמה שנשחטה לחולה שחלה היום משום מוקצה והרשב"א כתב בפ"ק דחולין ואיכא מ"ד דאפי' ר"ש דלית ליה מוקצה מחמת איסור מודה הוא בשוחט ואפילו מר בריה דרב יוסף דלית ליה (שם כז:) חלוק היה ר"ש אף בבעלי חיים שמתו הכא מודה דמודה בה ר"ש דשאני התם דאדם יושב ומצפה אימתי תמות בהמתו דמיתה שכיחה אבל שוחט דבר רחוק הוא שיבא יושב ומצפה אימתי תשחט בהמתו בשבת ורבינו נ"ר כתב דר"ש ודאי כיון דלית ליה מוקצה מחמת איסור אלא בשדחתו בידים כגון כוס וקערה ועששית דאיכא תרתי לגרישותא דלא דחתו בידים ואינו יושב ומצפה לכבייתן מחמת גדלן בשוחט בשבת ודאי שרי לחיכל מיניה ביומיה עכ"ל וא"ת לדברי הרא"ש וה"ה ורבו של הרשב"א מ"ש בהמה ממחובר דכי היכי דבעכו"ם שהביא דורון אמרינן דמדה"ל ללקטם מבע"י ולא לקטם אכח דעתיה מינייהו וה"ל מוקצה כ"נ הל"ל בבהמה שנשחטה לצורך חולה שחלה היום דאסור לבדיה משום מוקצה והיה נ"ל דלדידהו לא הוי טעמא דעכו"ם שהביא דורון משום מוקצה אלא משום גזירה שמא יעלה ויתלוש וכתירוצא קמא דתוס' דריש ביצה (ג.) ואפי' את"ל דמשום מוקצה מיתסר איכא למימר דההוא כר"י דאית ליה מוקצה וקי"ל כוותיה לגבי י"ט לדעת הרי"ף והרמב"ם אבל בשבת דקי"ל כר"ש לא מיתסר משום מוקצה אלא משום שמא יעלה ויתלוש אבל הרא"ש כתב גבי עכו"ם שהביא דורון דאפי' לר"ש הוי מוקצה כיון דלא לקטינהו מאתמול ואפשר לומר דהרא"ש ס"ל דבמחובר דוקא שייך לומר מדלא לקטינהו אקטינהו לפי שכל אדם יכול ללקוט בידיו משא"כ בבהמה שנשחטה לצורך חולה ע"י מומחה ובסכין בדוק וגם יש טורח בשחיטתה ואפשר שהיה בדעתו לשחטה אלא שלא נזדמן לו מומחה או סכין בדוק או שלא יכול ליפות מעשקיו כדי לשחטה וכיון שאין מניעתו מלשחוט מוכיח שהקצה אותה לא אמרינן בה מדלא שחטה אקצה. ועי"ל דס"ל דהלכה כמ"ד בפרק כירה (מה:) ובפרק אין צדין (כז:) הלוק היה ר"ש אף בבעלי חיים שמתו שמותר לטלטלם אלמא לאו מוקצה נינהו וא"כ כשנשחטו בשבת בהיתר לחולה אפילו שחלה היום שרו וא"ל לפ"ז דכל שאינו מוקצה לענין טלטול אינו מוקצה לענין אכילה ומיהו לא משמע הכי ממ"ש הרא"ש בפ' אין צדין גבי אין מוקצה לחצי שבת:

(נ) ליש חלה היום מותר לבריא לאוכלו חי (ג) ובלא מליחה אבל המבשל להולה אסור לבריא (ד) שמא ירבה בשבילו כשם שאסור לבשל באור כך אסרו לבשל בתולדות האור [ג] כגון ליתן ביצה בצד הקדרה בשביל שתצלה ואפילו בתולדות חמה נמי אסור כגון סודר שנתחמם בחמה אסור ליתן בו ביצה כדי שתצלה גזירה אטו אור (ה) אבל בחמה עצמה כגון ליתנה בחמה או ליתן מים בחמה כדי שיחמו מותר ואסור להטמינה בחול ובאבק דרכים (ו) כדי שתצלה [ד] אפילו תבשיל שנתבשל כבר יש בו משום בישול אם נצטנן

ומ"ש רבינו שמותר לאכלו חי ובלא מליחה כ"כ התוס' והרא"ש בפ"ק דחולין (יד.) גבי ונכבין חבריה למימר ר"י הוא וכ"כ שם הר"ן אהא דהשוחט לחולה בשבת בא"ח הקונן פרי שלא נגמר ביעולו לחולה בשבת אסור לבריא משום מוקצה ואפי' אלה מבע"י שאין הכנה במחובר בכיולא בזה שהוא גדל והולך כ"כ הרא"ה ז"ל עכ"ל. והא דאמרינן דמבשל לחולה בשבת אסור שמא ירבה בשבילו כתב הרשב"א פי' רבינו הרב ז"ל גזירה שמא אחר שיניח הקדרה על האש ירבה שם חתיכה בשבילו ומש"ה גזרינן שמא יעשה כך לפי שיבא לידי איסור סקילה בכך אבל אין לפרש שמא ירבה חתיכות בקדרה קודם שיתן אותה על האש דאפי' עדיד הכי ליה כאן איסורא דאורייתא אלא דרבנן בלבד: בסימן של"א אכתוב דברי הר"ן בפ"ב דביצה על המרבה בשבת יותר מהשיעור הצריך אם אסור מדאורייתא או מדרבנן: כבר כתבתי בתחלת הסימן דלכ"ע מבשל לחולה בשבת מותר לבריא במ"ש לאלתר ולא בעינן בכדי שיעשו. כתב האגור בשם תשובת הרשב"א שהמבשל בשבת לחולה שיש בו סכנה אסור לחולה אחר שאין בו סכנה כיון שאפשר על ידי עכו"ם. ואני מצאתי התשובה הזאת בסימן תתי"ד וכתוב בה בטעמא משום דאיכא למיחש דלפעמים לא ימצא לעשות על ידי עכו"ם ועבד ושפחה שאינן של ישראל ויבא זה לרבות בשבילו וכתבו התוספות בפ"ק דגיטין (ח:) דשמא בוקא לצורך מילה שרי להרבות כדאמרינן התם (עירובין כח.) ניחוש ליה אגב דאיכא אבל לצורך ד"א אפי' ע"י עכו"ם אסור להרבות וכ"נ מדברי הר"ן שהכתוב בסמוך כתב הר"ן בפרק אין מעמידין גבי הא דכי אתא רבין אמר בכל מתרפאין חוץ מע"ג ג"ע וש"ד והעכו"ם שבישל לחולה בשבת מותר לבריא במ"ש (ח) דליכא משום בישולי עכו"ם כלל דלא שייך הכא חתנות וכתב שאין לסברא זו ראיה: **כשם** שאסור לבשל באור כך אסור לבשל בתולדת האור כגון ליתן ביצה בצד הקדרה וכו' משנה בפ' כירה (לח:) אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ורבי יוסי מתיר לא יטמינה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה ופירש"י בצד המיחם. קומקום של נחושת: בשביל שתתגלגל. שתצלה קצת עד שתהא מגולגלת: ולא יפקיענה בסודרין. לא ישברנה על סודר שהוחם בשבת בחמה כדי שתצלה מחומו של סודר: בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכח חמה: ובגמרא (שם) מיבעיא להו גלגל מאי א"ר יוסף גלגל חייב חטאת: **ואמאי** דתנן ולא יפקיענה בסודרין אמרינן (שם לט.) והא דתנן נותנין תבשיל לתוך הבור וכו' ואת הכונס בחמה בשביל שיחמו לימא ר' יוסי היא ולא רבנן אר"נ בחמה דכ"ע ל"פ דשרי בתולדות האור דכ"ע ל"פ דאסור כי פליגי בתולדות חמה מ"ש גזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור ומ"ש לא גזרינן. ופירש"י בתולדות האור. כגון אם הוחם הכודר הזה באור מתחלה דאסור דהוי בישול: תולדות חמה. שהוחם הסודר בחמה. ופסק הרי"ף כת"ק וכן דעת הרמב"ם בפ"ט:

אפי' תבשיל שנתבשל כבר יש בו משום בישול אם נצטנן כבר וכו' בפרק כירה (מ:) אהא דת"ר מביא אדם קיתון של מים ומניח כנגד המדורה כתב הרא"ש תימה מ"ש הכא דשרינן להביא קיתון של מים אצל המדורה בשביל שתפוג צמתן ואי לאו משום דמבשל בשבת הוי שרי אפילו יד סולדת בו ולעיל אסרינן להביא על גבי כירה אפילו גרופה וקטומה אע"פ שהתבשיל נתבשל מע"ש ולית ביה משום בישול כדאמרינן (לט. קמה:) כל שבא בחמין מלפני השבת שורין

דרכי משה

שיח (א) ודין עכו"ם המבשל בשבת אי מותר לאכול משום בישולי עכו"ם עיין בי"ד סימן קי"ג ולקמן סימן שכ"ח: ובהגהות

דרישה

בשוגג וכולהו מקלה דעתו מעניין הם מלעשות איסור ולא דמי לשוחט לחולה ששוחט בסיתר וק"ל:
[ג] כגון ליתן ביצה בצד הקדירה בשביל שתצלה ז"ל המשנה אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ופירש"י בשביל שתתגלגל שתצלה קצת עד שתהא מגולגל מלשון זה דרש"י היה נראה לדקדק שם"ל פי' דמגולגלת ר"ל שתתגלגל הביצה בעצמו אמר הלצייה במחוג סביב כדרך העולם שבודקין הביצה אם היא צלוייה מגלגלין אותה והוא סימן לצלייתה ומש"ה הוצרך רש"י לשנות ולכתוב במקום בשביל שתתגלגל שתצלה קצת עד שתהא מגולגלת. אבל מלשון הברטנורא לא משמע כן שאמר שכתב כל' רש"י הנ"ל מוסיף עליו וכתב ז"ל עד שתהא מגולגלת כלומר מעורבת ש"מ שפירוש גלגול ל' מעורב וקיימנו כשנצלה הביצה נתערבה זו בזו:
[ד] אפילו תבשיל שנתבשל כבר יש בו משום בישול אם נצטנן כבר אבל בעודו רותח לא ואם לא נתבשל כל צרכו אפילו נתבשל כמב"ד שייך בו בישול אפילו בעודו רותח.

ו פייו בב"י שבביא לשון הרא"ש דפרק כירה ומסיק וכתב עליו דרבינו לא תפס דברי הרא"ש עיקר דלדברי הרא"ש אם נתבשל כמב"ד אינו אסור כ"א נצטנן ואף שברמזים כתב דבריו כדברי הרא"ש

פרישה

(ב) ל"ש אלא היום מותר כו' ולא אמרינן שיהא אסור משום מוקצה דאתקצאי בין השמשות דקי"ל כר"ש דמתיר במוקצה ממחמת איסור אם לא שדחאו בידים כמו גר וגרוגרות ומוקיס ולא דמי למחובר דאסרי' מדה"ל ללקטינהו בבין השמשות דכל אדם יכול ללקוט. אותן ודאי אקצינהו אבל בהמה שצריכה לשחוט ע"י מומחה וסכין בדוק לא אמרינן אדלא שחטה אקצה ב"י:
(ג) ובלא מליח' דאסור למלוח בשבת תו' ס"ש כלל גדול: (ד) שמא ירבה בשבילו פי' אחר שיניח הקדירה על האש ירבה שם חתיכה בשבילו וזהו איסור סקילה אבל קודם לכן ליכא למיגזר דליכא אלא איסור דרבנן רשב"א: (ה) אבל בחמה כו' דאין דרך בישול בכך וחמה בחור לא מיחלפא דמיגזר הא אטו הא ר"ן: (ו) כדי שתצלה גזירה שמא יטמינה ברמץ או שמא יעשה גומא: בתרגולת

נצטנן כבר אבל בעודו רותח לא ואם לא נתבשל כל צרכו ואפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי שייך בו בישול אפי׳ בעודו רותח וה״מ שיש בישול אחר בישול בתבשיל שיש בו מרק אבל דבר יבש שנתבשל כבר מותר לשרותו בחמין בשבת דתנן כל שבא בחמין מלפני השבת פי׳ שנתבשל כבר שורין אותו בחמין ומוקי לה בתרנגולת

שורין אותו בחמין בשבת וי״ל דיש לחלק בין להסיס ע״ג כירה למדורה דחזרה ע״ג כירה אסור אבל אצל המדורה שרי משום דדמי לסומך ואע״פ שאין דבר מפסיק כיון שהצריכו חכמים להרחיק מן המדורה איכא היכרא ולא אתי לאתויי ולמאי דפרישית דלא שייך בישול בתבשיל שנתבשל לא תקשה הא דאמרינן בפ׳ במה מדליקין (לד.) דאין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל גזירה שמא ירתיח דהתם לאו משום בישול אלא משום שמא יחתה ורש״י פי׳ לעיל גזירה שמא ירתיח קדירה שנצטננה כשירצה להטמינה וירתיחנה בתחלה באור ומצא מבשל בשבת ופריך א״ה בין השמשות לגזור דהא שבות מעלית היא דהא איכא גזירת איסור דאורייתא וכן בפ״ק (יח:) דפריך גבי יורה עקורה והלא מגיס ופירש״י ובמבשל הוי בישול מדבריו למדנו שאף בתבשיל שנתבשל ונצטנן שייך בה בישול כיון שיש בו משקה והא דאמרינן כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת היינו כגון תרנגולת דרבי אבא בפ׳ חבית (קמה:) וי״ל להביא ראיה לדבריו מדתניא בפ׳ המביא כדי יין (לד.) אחד מביא האור ואחד מביא העצים וכו׳ כולם חייבים אע״פ שאותו שתן לתוכו מים נתחייב משום מבשל המגיס בה נמי חייב משום מבשל אלמא יש בישול אחר בישול ואע״פ שלא נצטננה ואיכא למידחי דעד שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי כל המקרב בישולו חייב ואחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אפשר דאין בישול אחר בישול ומכתבשל דעד שלא הגיע למאכל בן דאוסאי כל המקרב בישולו חייב ואחר שהגיע למאכל בן דרוסאי אפשר דאין בישול אחר בישול ומכתבשל דעד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי אע״פ שלא נצטננה ואיכא למימר סמכין לגבוע בהם צריך בישול לעולם א״כ לאו משום בישול פריך אלא משום לובע כשהוא מגיס מכיון הסמכין בגמר ונראה לומר דמסיק דוקא בנצטנן והרתיחו חייב הא אם היה רותח לא כיון שכבר הגיע למאכל בן דרוסאי ולפ״ז ה״ל לרבינו לפסוק כדמסיק הרא״ש דמשהגיע למאכל בן דרוסאי אם נצטנן והרתיחו חייב וכמ״ש ברמזים והיאך כתב כאן דאפילו בעודו רותח שייך בו בישול ואפשר שהע״ג שברמזים כתב מסקנת הרא״ש היינו לפי שבאותו הספר לא בא לכתיב כברת עצמו אלא לסדר דברי הרא״ש בקצרה אבל בספר זה שבא לפסוק הלכה למעשה לא רצה לכמוך על כברת הרא״ש שאין לה ראייה דברייתא דפרק המביא כדי יין שתמה קתני כולם חייבין ולא חילקה בין הגיע למאכל בן דרוסאי ללא הגיע ומה מאי דשני אמאי דפריך בפ״ק דשבת והלא מגיס שיעור דחיקי ניהו ולא סמך עליהם אלא דאפילו בהגיע למאכל בן דרוסאי שייך בה בישול אפילו רותח כפשטא דברייתא דהמביא כדי יין ופירכא דהלא מגיס וכיון דאפילו בהגיע למאכל בן דרוסאי שייך בה בישול אפילו בעודו רותח א״כ כשכתב רש״י גזירה שמא ירתיח קדרה שנצטננה ומצא מבשל בשבת נ״ל דבנתבשלה כ״ל לגמרי היא ומש״ה לא הוה מיחייב משום מבשל מא״כ נצטננה דאם לא נתבשלה כ״ל לגמרי מאי איריא נצטננה אפי׳ עודה רותחת נמי הייב משום מבשל ובלאו הכי נמי משמע דבקדרה שנתבשלה כ״ל לגמרי היא דהתם קדרה כשמטמינים אותה בדבר שאינו מוסיף הבל כבר נתבשלה כ״ל ואפ״ה מחייב רש״י אם נצטננה והרתיחה וא״ל דרבי׳ פסק כסברת הרא״ש דע״כ לא קאמר הרא״ש שיש חילוק בין הגיע למאכל בן דרוסאי ללא הגיע אלא לענין חיוב חטאת אבל איסורא איכא אע״פ שהגיע למאכל בן דרוסאי דאי אית ביה משום בישול חיובא נמי איכא ואי לית ביה משום בישול אמאי מיתסר ועוד שהרא״ש כתב בסברתו ואחר שהגיע למאכל בן דרוסאי אם נצטנן והרתיחו חייב כפירש״י גבי שמא ירתיח הרי שלא חילק בין נתבשל כ״ל ללא נתבשל כל שהגיע למאכל בן דרוסאי ומ״ל לרבינו לחלק ביניהם הילכך כמ״ש בתחלה עיקר ומשמע לי שכל שהי״ם בו מיקרי רותח והא דאמרי׳ דתבשיל שנתבשל כ״ל ונצטנן יש בו משום בישול אם יש בו רוטב כתב סמ״ק וז״ל ומיהו בדבר לח ולגלול לד״ה יש בישול אחר בישול ללאחר שנצטנן אם חוזר ומרתיחו כדאמרי׳ בפ׳ במה מדליקין שמא ירתיחו וכדפי׳ שם בקונטרס ע״כ ומשמע דאפילו בנתבשל כ״ל אסר דהתם קדרות כשמטמינין אותם בדבר שאינו מוסיף הבל כבר נתבשלו כ״ל וכ״כ ר״י בה״ג וז״ל כי כל דבר שנצטנן אפילו מבושל כ״ל ויש בו רוטב ומצטמק

ורש״י פי׳ שמא ירתיח כו׳ ומצא מבשל בשבת וכו׳ וכן לעיל דפריך גבי יורה עקורה והלא מגיס ופירש״י ובמבשל הוי בישול מדבריו למדנו שאף בתבשיל שנתבשל ונצטנן שייך בה בישול כיון שיש בו משקה והא דאמרינן כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת היינו כגון תרנגולת דרבי אבא בפ׳ חבית (קמה:) וי״ל להביא ראיה לדבריו מדתניא בפ׳ המביא כדי יין (לד.) אחד מביא האור ואחד מביא העצים וכו׳ כולם חייבים אע״פ שאותו שתן לתוכו מים נתחייב משום מבשל המגיס בה נמי חייב משום מבשל אלמא יש בישול אחר בישול ואע״פ שלא נצטננה ואיכא למידחי דעד שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי כל המקרב בישולו חייב ואחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אפשר דאין בישול אחר בישול ומכתבשל דעד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי כל המקרב בישולו חייב ואחר שהגיע למאכל בן דרוסאי אם נצטנן והרתיחו חייב הא אם היה רותח לא כיון שכבר הגיע למאכל בן דרוסאי ולפ״ז ה״ל לרבינו לפסוק כדמסיק הרא״ש דמשהגיע למאכל בן דרוסאי אם נצטנן והרתיחו חייב וכמ״ש ברמזים והיאך כתב כאן דאפילו בעודו רותח שייך בו בישול ואפשר שהע״ג שברמזים כתב מסקנת הרא״ש היינו לפי שבאותו הספר לא בא לכתיב כברת עצמו אלא לסדר דברי הרא״ש בקצרה אבל בספר זה שבא לפסוק הלכה למעשה לא רצה לכמוך על כברת הרא״ש שאין לה ראייה דברייתא דפרק המביא כדי יין שתמה קתני כולם חייבין ולא חילקה בין הגיע למאכל בן דרוסאי ללא הגיע וגם מאי דשני אמאי דפריך בפ״ק דשבת והלא מגיס שיעור דחיקי ניהו ולא סמך עליהם אלא דאפילו בהגיע למאכל בן דרוסאי שייך בה בישול אפילו רותח כפשטא דברייתא דהמביא כדי יין ופירכא דהלא מגיס וכיון דאפילו בהגיע למאכל בן דרוסאי שייך בה בישול אפילו בעודו רותח א״כ כשכתב רש״י גזירה שמא ירתיח קדרה שנצטננה ומצא מבשל בשבת נ״ל דבנתבשלה כ״ל לגמרי היא ומש״ה לא הוה מיחייב משום מבשל מא״כ נצטננה דאם לא נתבשלה כ״ל לגמרי מאי איריא נצטננה אפי׳ עודה רותחת נמי הייב משום מבשל ובלאו הכי נמי משמע דבקדרה שנתבשלה כ״ל לגמרי היא דהתם קדרה כשמטמינים אותה בדבר שאינו מוסיף הבל כבר נתבשלה כ״ל ואפ״ה מחייב רש״י אם נצטננה והרתיחה וא״ל דרבי׳ פסק כסברת הרא״ש דע״כ לא קאמר הרא״ש שיש חילוק בין הגיע למאכל בן דרוסאי ללא הגיע אלא לענין חיוב חטאת אבל איסורא איכא אע״פ שהגיע למאכל בן דרוסאי דאי אית ביה משום בישול חיובא נמי איכא ואי לית ביה משום בישול אמאי מיתסר ועוד שהרא״ש כתב בסברתו ואחר שהגיע למאכל בן דרוסאי אם נצטנן והרתיחו חייב כפירש״י גבי שמא ירתיח הרי שלא חילק בין נתבשל כ״ל ללא נתבשל כל שהגיע למאכל בן דרוסאי ומ״ל לרבינו לחלק ביניהם הילכך כמ״ש בתחלה עיקר ומשמע לי שכל שהי״ם בו מיקרי רותח והא דאמרי׳ דתבשיל שנתבשל כ״ל ונצטנן יש בו משום בישול אם יש בו רוטב כתב סמ״ק וז״ל ומיהו בדבר לח ולגלול לד״ה יש בישול אחר בישול ללאחר שנצטנן אם חוזר ומרתיחו כדאמרי׳ בפ׳ במה מדליקין שמא ירתיחו וכדפי׳ שם בקונטרס ע״כ ומשמע דאפילו בנתבשל כ״ל אסר דהתם קדרות כשמטמינין אותם בדבר שאינו מוסיף הבל כבר נתבשלו כ״ל וכ״כ ר״י בה״ג וז״ל כי כל דבר שנצטנן אפילו מבושל כ״ל ויש בו רוטב ומצטמק

הרישה

הרא״ש התם בספר הסוף לא כתב סברת עצמו והאריך וכל דבריו וב״י בזה תמוהים מאוד ודמויים המה בטלים ומבוטלים וכי איך שייך לומר שיפסוק רבינו נגד סברת הרא״ש בלי טעם ולמה מוכחת ואף לא יזכור דעת אביו כלל ובפרט בדין זה שהמעיין בדברי הרא״ש יראה לעיניה שה״ל להרא״ש דמיד שנתבשל כמאכל בן יש לו דין נתבשל כל צרכו לענין חיוב ואיסור דאוריי׳ שהרי מ״ש הרא״ש ומסתברא דעד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי חייב כל המקרב בישולו חייב ואחר שהגיע למאכל בן דרוסאי אם נצטנן חייב כו׳ לא מכח קושיא כ״כ שהרי קושייתו בלאו הכי תירץ תמלא במ״ש אילוק דקודם מאכל בן דרוסאי ולאחר שהגיע למאכל בן דרוסאי שבא כן מסברתו שאף לאחר שהגיע למאכל בן דרוסאי מלינו חיוב אפי׳ בבישול דהיינו היכא שנצטנן וה״ל בדין זה דנצטנן שויה הה נתבשל כמאכל בן דרוסאי דע״כ לא נתבשל כל צרכו. וכיון שכן שמכח סברא כ״כ ולאלו מוכח מיהא שלא מסתבר כלל לומר שבעודו רותח והגיע למאכל בן דרוסאי יהיה חייב דלא מצינו בכל חיובי שבת שאם הגיע למאכל בן דרוסאי יהיה בו משום בישול בעודו רותח. ומ״ש ב״י דברייתא דפ׳ המביא שאם קתני כולם חייבים ולא אילוק בין הגיע למאכל בן דרוסאי לבין הגיע למאכל בן דרוסאי ל״ל בין הגיע למאכל בן דרוסאי לנתבשל כל צרכו ובנתבשל כ״ל כבר יודעים דבעודו רותח אית בו משום בישול ואם בעודו רותח חייבי דאי אף שאם מ״מ כמאן דאין המבואר במקום אחר אימת בקלא בישול וכן מ״ש ב״י דמאי דשני הרא״ש אמאי דפריך פ״ק דשבת ולא מגיס הוא דשיעוריא דחיקא הוא ק׳ דהא אותו התירוץ לריכין לומר גם לדעת רבינו לפי סברת ב״י דהא שם פ״ק דשבת חייבי אפי׳ בנתבשל כל צרכו ואפ״ה ס״ל דחייב וז״א ועכ״כ לריכין לאלק כמו שתירץ הרא״ש וגם רבינו יונה בח״ג וכדאיתא ב״י בעצמו בסמוך בשם הר״י כדעת הרא״ש שהרי כתב ז״ל וכל זה שאמרנו שאחזירין דווקא שהגיע למב״ד ואפילו הגיע אם שהה בעודו בידו עד שנצטנן שתבשיל אסור להחזיר אם יש בה רוטב כו׳ הרי לפנינו דדוקא בנצטנן אסור אבל לא נצטנן אף שלא נתבשל אלא כמב״ד דאינה חייבי אינו אסור וע״כ לריכין לאיסד דעת רבינו ונומר דודאי לא עלתה על דעתו לאלוק על דבריו גם על עצמו כמ״ש ברמזים אלא הם אחייבי בחיוב ואיסור דאוריי׳ וס״ל דאינו אסור מן התורה אבל אסור לאחר שנצטנן ורבינו חייבי הכא באיסור דרבנן וכן דייק לשנא דרבינו שהרי כתב ז״ל ואפילו נתבשל כמב״ד שייך בו בישול הרי דשינה בלשונו לכתוב שייך ולא כתב יש בו משום בישול כמ״ש ברישא ש״מ דס״ל ג״כ דאינו אסור מן התורה אלא מדרבנן שייך בו בישול. ואף הב״י עצמו עלה על דעתו לאלק בין דאוריי׳ לדרבנן אלא שהזה זה וכתב דל״ב משום דמ״ב אי אית ביה משום בישול חיובא נמי איכא כו׳ ותמה אני הלא הב״י בעצמו הביא אמ״כ בשמוך דברי הרמב״ם והמ״מ שכתב על דברי הרמב״ם שם״ל דתנן כל שבא בחמין מלפני שבת שורין אותו בחמין בשבת משום בישול אית ביה משום בישול ומ״מ ע״ג אסור ממש מיתסר מדרבנן כו׳ ש״מ שמאלק בין איסור דאוריי׳ לדרבנן. גם מ״ש ב״י עוד ז״ל ועוד שהרא״ש כתב בסברתו ואחר שהגיע למב״ד אם נצטנן והרתיחו חייב כדפירש״י גבי שמא ירתיח הרי שלא חילק בין נתבשל כ״ל ללא נתבשל כל שהגיע למב״ד ומאן ליה לאלק ביניהן כו׳. גם מזה לק״מ לפי מ״ש דכל שנתבשל כמב״ד דינו לענין חיוב ואיסור דאוריי׳ שכנתבשל כל צרכו ואינו איסור ואיסור בעודו רותח אפי׳ לא נתבשל אלא כמב״ד וכשנצטנן חייב אפי׳ נתבשל כל צרכו אבל מ״מ לענין איסור דרבנן איכא לאיסלק ביניהן דכ״ז שלא נתבשל כל צרכו שייך בו בישול ואסור ומ״ש הם״מ לפרש דברי הרמב״ם ומ״ש לעיל וזה כ״ל ברור ודוק. ואין להקשות על מ״ש רבי׳ יונה בשם הר״י הכ״ל ז״ל ואפי׳ הגיע למב״ד אם שהה בעודו בידו עד שנצטנן התבשיל אסור להחזירה אם יש בו רוטב למה כתב לשון אסור הא כיון שנצטנן

הרא״ש התם בספר הסוף לא כתב סברת עצמו והאריך וכל דבריו וב״י בזה תמוהים מאוד ודמויים המה בטלים ומבוטלים וכי איך שייך לומר שיפסוק רבינו נגד סברת הרא״ש בלי טעם ולמה מוכחת ואף לא יזכור דעת אביו כלל ובפרט בדין זה שהמעיין בדברי הרא״ש יראה לעיניה שה״ל להרא״ש דמיד שנתבשל כמאכל בן יש לו דין נתבשל כל צרכו לענין חיוב ואיסור דאוריי׳ שהרי מ״ש הרא״ש ומסתברא דעד שלא הגיע למב״ד כל המקרב בישולו חייב ואחר שהגיע למב״ד אם נצטנן חייב כו׳ לא מכח קושיא כ״כ שהרי קושייתו בלאו הכי תירץ תמלא במ״ש אילוק דקודם מאכל בן דרוסאי ולאחר שהגיע למב״ד לא שייך בישול כלל אלא שבא כן מסברתו שאף לאחר שהגיע למב״ד מלינו חיוב אפי׳ בבישול דהיינו היכא שנצטנן וה״ל בדין זה דנצטנן שויה הה נתבשל כמאכל בן דרוסאי דע״כ לא נתבשל כל צרכו. וכיון שכן שמכח סברא כ״כ ולאלו מוכח מיהא שלא מסתבר כלל לומר שבעודו רותח והגיע למב״ד יהיה חייב דלא מצינו בכל חיובי שבת שאם הגיע למב״ד יהיה בו משום בישול בעודו רותח. ומ״ש ב״י דברייתא דפ׳ המביא שאם קתני כולם חייבים ולא אילוק בין הגיע למב״ד ללא הגיע אילוק בין הגיע למאכל בן דרוסאי ל״ל בין הגיע למאכל בן דרוסאי לנתבשל כל צרכו ובנתבשל כ״ל כבר יודעים דבעודו רותח אית בו משום בישול ואם בעודו רותח חייבי דאי אף שאם מ״מ כמאן דאין המבואר במקום אחר אימת בקלא בישול וכן מ״ש ב״י דמאי דשני הרא״ש אמאי דפריך פ״ק דשבת ולא מגיס הוא דשיעוריא דחיקא הוא ק׳ דהא אותו התירוץ לריכין לומר גם לדעת רבינו לפי סברת ב״י דהא שם פ״ק דשבת חייבי אפי׳ בנתבשל כל צרכו ואפ״ה ס״ל דחייב וז״א ועכ״כ לריכין לאלק כמו שתירץ הרא״ש וגם רבינו יונה בח״ג וכדאיתא ב״י בעצמו בסמוך בשם הר״י כדעת הרא״ש שהרי כתב ז״ל וכל זה שאמרנו שאחזירין דווקא שהגיע למב״ד ואפילו הגיע אם שהה בעודו בידו עד שנצטנן שתבשיל אסור להחזיר אם יש בה רוטב כו׳ הרי לפנינו דדוקא בנצטנן אסור אבל לא נצטנן אף שלא נתבשל אלא כמב״ד דאינה חייבי אינו אסור וע״כ לריכין לאיסד דעת רבינו ונומר דודאי לא עלתה על דעתו לאלק על דבריו גם על עצמו כמ״ש ברמזים אלא הם אחייבי בחיוב ואיסור דאוריי׳ וס״ל דאינו אסור מן התורה אבל אסור לאחר שנצטנן ורבינו חייבי הכא באיסור דרבנן וכן דייק לשנא דרבינו שהרי כתב ז״ל ואפילו נתבשל כמב״ד שייך בו בישול הרי דשינה בלשונו לכתוב שייך ולא כתב יש בו משום בישול כמ״ש ברישא ש״מ דס״ל ג״כ דאינו אסור מן התורה אלא מדרבנן שייך בו בישול. ואף הב״י עצמו עלה על דעתו לאלק בין דאוריי׳ לדרבנן אלא שהזה זה וכתב דל״ב משום דמ״ב אי אית ביה משום בישול חיובא נמי איכא כו׳ ותמה אני הלא הב״י בעצמו הביא אמ״כ בשמוך דברי הרמב״ם והמ״מ שכתב על דברי הרמב״ם שם״ל דתנן כל שבא בחמין מלפני שבת שורין אותו בחמין בשבת משום בישול אית ביה משום בישול ומ״מ ע״ג אסור ממש מיתסר מדרבנן כו׳ ש״מ שמאלק בין איסור דאוריי׳ לדרבנן. גם מ״ש ב״י עוד ז״ל ועוד שהרא״ש כתב בסברתו ואחר שהגיע למב״ד אם נצטנן והרתיחו חייב כדפירש״י גבי שמא ירתיח הרי שלא חילק בין נתבשל כ״ל ללא נתבשל כל שהגיע למב״ד ומאן ליה לאלק ביניהן כו׳. גם מזה לק״מ לפי מ״ש דכל שנתבשל כמב״ד דינו לענין חיוב ואיסור דאוריי׳ שכנתבשל כל צרכו ואינו איסור ואיסור בעודו רותח אפי׳ לא נתבשל אלא כמב״ד וכשנצטנן חייב אפי׳ נתבשל כל צרכו אבל מ״מ לענין איסור דרבנן איכא לאיסלק ביניהן דכ״ז שלא נתבשל כל צרכו שייך בו בישול ואסור ומ״ש הם״מ לפרש דברי הרמב״ם ומ״ש לעיל וזה כ״ל ברור ודוק. ואין להקשות על מ״ש רבי׳ יונה בשם הר״י הכ״ל ז״ל ואפי׳ הגיע למב״ד אם שהה בעודו בידו עד שנצטנן התבשיל אסור להחזירה אם יש בו רוטב למה כתב לשון אסור הא כיון שנצטנן

להרא״ש ורבינו חיובי נמי מיחייב ואפי׳ בנתבשל כל צרכו די״ל דשאני התם דבמזרח חיירי ועדיין בידו שהרי דקדק בלשונו וכתב בעודו בידו דמשמע דדוקא בעודו בידו אמו אף שנצטנן ומחזירו ליכא בישול גמור שהרי עדיין לא הגיעה ע״ג קדקדו וכמ״ש רבינו חילוקים הללו לעיל סי׳ רכ״ב ע״ש. גם מ״ש ב״י בסמוך אמ״ש הר״מ ז״ל פ״ט המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל צרכו פטור. דמשמע מדברי הרמב״ם דבשלא נתבשל אע״פ שהגיע למב״ד שייך בה בישול וחיובי נמי מיחייב וכ״כ עוד ב״י אמר כך בסמוך בשם הרמב״ם קשה לי דא״כ דברי הרמב״ם קלת סתרי וא״ז. שהרי כתב בפרק כ״ט וז״ל דבר שנתבשל קודם השבת או נפרש אותו בחמין מלפני השבת אע״פ שהוא עכשיו לוגן מותר לשרותו בחמין בשבת עכ״ל והביאו הב״י בסמוך וכתב עליו ז״ל ונראה מדבריו דאפילו לא נתבשל כמב״ד כיון שנפרש בחיים רותחין חשוב כמבושל לענין שלא יאסר כמבשל בשבת כשסורין אותו בחמין בשבת בחמין עכ״ל ואיך יהיו חלוקים כך הרבה לענין בשלו על האש אפי׳ הגיע למב״ד ס״ל דיש בו משום בישול ולשרותו בחמין מתיר אפי׳ לא הגיע עדיין למב״ד ומשמע דאיירי דאפי׳ בשריית חמין דכלי ראשון ולפ״ה מותר לשרותו בו. ע״כ נלפענ״ד דגם הרמב״ם בנתבשל כמב״ד נתבשל כל צרכו קרי ליה וכדעת הרא״ש ורבינו ואף שהמ״מ כתב על דברי הרמב״ם שדעת הראב״ד ז״ל דדעת הרא״ש בנתבשל כמב״ד לית ביה משום בישולי ומשמע קלת דדעת הרמב״ם אינו כן מ״מ אינו מוכרע די״ל דדעת המ״מ מדגילו שאר המפרשים דעתם בנתבשל כמב״ד לית ביה משום בישול יש לפרש ג״כ דעת הרמב״ם בהכי ודו״ק ובזה נתבלל קושיית הרמ״ך שהביא שם בכסף משנה ריש פ״ט על הרמב״ם לפי שעלה על דעתו שהרמב״ם נתבשל כל צרכו דווקא קאמר ע״ש. ומ״ש ב״י דהסמ״ג בשם הא״ם אוסר לאיתן פת אפי׳ בכלי שני וסמ״ך הא״ם לא כתב אלא כלי ראשון יש לישב דהסמ״ג ר״ל מדרבנן יש לאזהר אף בכלי שני וסמ״ך אאיירי באיסור דאוריי׳ וכמ״ש הסמ״ג ומ״ש ס״ג והביאו ב״י אמר זה ואע״פ שגם סמ״ך לא נקט אלא לא אסור דמשמע דאינו חייב ע״כ זה ליתא לפי הרמב״ם שהביא הא״ם ממלא שרוש ומקרבן פסח שאלאו ואפ״כ בשלו שמאלו״ת אאיירי וק״ל. ומ״ש ב״י ז״ל ומתוך הסגנות נתבטל מה שתמה רבינו למה אסרו בכלי שני וגם מ״ש ואינו נראה לאסרו בכלי שני שמדברי הגרות נתבאר שגם הא״ם מודה בכך ואפ״ה כו׳ עד וכיון שאין אנו בקיאין איך לאזהר אלא״ד דגם רבינו הבין דברי הא״ם כן דאל״כ קשה למה כתב על דברי הא״ם ואינו נראה לאסרו גהגלי שני ס״ל להקשות הא לא קי״ל כהך לישנא דאוסר במלא אפי׳ בכ״ש אלא ודאי גם רבינו שכתב ואפשר דמדמי ליה למלא ר״ל הואיל ואיכא חד לשון דבמלא אסור אפי׳ בכ״ש אע״פ דלא קי״ל כאותו לשון מ״מ עלינו לזהר בפת משום דילמא בפת משום דילמא מודים כן הוא דעת הא״ם. ואזה כתב רבינו דאינו דאינו נראה לו לסמוך כ״כ ולאסור בכ״ש ובזה נתבטלו דברי ב״י בזה ודו״ק. גם בלאה״ב לק״מ שהרי הרא״ם כתמיל וכתב דבטלו ובאפוי יש בו משום בישול ומסיק וכתב ואסור ליתן כו׳ משמע דבחדא מחתא מחתינן והכו ג״כ דעת הסמ״ג שכתב על דברי הא״ם ז״ל ומכלי שני שכתב הרב דומה שתופס עיקר שם דברים שמתבטלים אף בכ״ש כו׳ משמע דס״ל דאפילו אסר אסור דאוריי׳ יש בכלי שני הואיל ואין אנו בקיאין וק״ל. גם נתבאר שם מדברי הא״ם דיש עליה אמר בישול שהרי כתב ובשר לו דג מבושל לא יתן אבל הפת בחום גדול כו׳. ומ״ש על ספר הפרדס שדברי מגומגמין ע״ש סוף ע״ב ורים ע״ד לע״ד לק״מ דהכי הלעת דבריו פי״מ מלים יש בריה הוא והוא שנאכל מי אפי׳ לא הודח בחמין אלא בקרים ע״ז כתב דאינו דכיון דא״ל לתיקונו חמין וזה פשוט דבלונן מותר לסדיחן לתקנו שיהא ראוי לאכילה וכיון שראוי אפילו ע״י קרים מש״ה נמי מותר ע״י חמין כיון שא״ל לתיקונו חמין וזה ברור

ביטול אם נעטן ומביאו ב"י ותימא לענין מבטל שהוא אב מלאכה וחייב חטאת מה לי מעטמק ויפה לו מה לי מעטמק ורע לו הלא לא חילקו בפ' כירה בין יפה לו לרע לו אלא לענין גזירת שמא יחתה דביפה לו חייסינן שמא יחתה וברע לו לא חייסינן וכדלעיל בסימן רנ"ג אבל לענין אב דמבטל דחייב חטאת פטיטה דאף ברע לו חייב וג"ל דלא כתבו כן אלא היכא דליכא מבטל דבר תורה אלא דאסור מדרבנן לעס יש סברא לומר דברע לו גזרו רבנן מ"מ נקטינן כהרמב"ם וכפירש"י ודברי רבינו דבטיל כמב"ד אפילו בעודו רותח יש בו משום ביטול לענין איסורא ואפילו במעטמק ורע לו שברי לרש"י והרמב"ם נמי חייב חטאת אפילו ברע לו הילכך לכתחלה אסור אפילו ברע לו וכן פסק בש"ע דלא כמ"ש בהגהת ש"ע להקל ברע לו דליתא דהך כברא דחויה היא :

וכתב הר"א ממי"ן וכו' כ"כ הסמ"ג משמו אפי' לכלי שני אסור וכ"כ בהגהות פ"ט משמו אלא שכתב דהעיקר דמלא אפילו בכלי ראשון לא בשלה כלשון שני אלא דיש להחמיר כלשון ראשון דמלא אפילו בכלי שני בשלה וכיון שאין אנו בקיאין בדכין וקשין לפיכך צריך ליזהר בפת ואע"ג דבסמ"ק כתב בשם רא"מ ומתוך כך יש לאסור לתת פת בתוך כלי ראשון בעודו רותח וכו' הנה בלבו נדפס וז"ל כ"א מצאתי ומתוך כך יש ליזהר שלא לתת לחם בקערה שיש בו תבשיל אם היה סולדת בו עכ"ל ונוסחא זו עיקר וכ"כ במרדכי ריש פרק כירה בשם רא"מ ואע"פ שאין ביטול אחר ביטול מ"מ יש ביטול אחר אפייה ואלו כדאמרינן בפסחים אלא ואח"כ בשלו חייב (פי' אלא לקרבן פסח ואח"כ בשלו בפ' כל שעה דף מ"א) ומוקי לה כר' יוסי דאמר יוצאין בדקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח אלמא דיש ביטול אחר אפייה וה"ה דיש ביטול אחר צלייה הילכך יזהר אדם שלא יתן פת אפוי אף בכ"ש במקום שהי"ם בו ואם עשה כן חילל שבת וגם מצלי יש ליזהר כמו כן והמבושל לא יתן אצל האש בחוש גדול שהי"ם בו ואם עשה חילל שבת מיהו רא"בי"ה כתב דלאו מילתא היא דבפרק כילד מברכין הייתי לה ומסיק דע"כ לא קאמר ר' יוסי אלא לגבי מצה דבעינן טעם מצה בפיו וליכא ויש להקשות בהא דכתב המרדכי בשם רא"מ דלאיזה צורך הביא סוגיא דפ' כל שעה דמוקי להך דצלאו ואח"כ בשלו כר' יוסי לא ה"ל להביא אלא דברי ר' יוסי דאמר אחר אפייה במצה וה"ה לענין שבת וי"ל דמדר' יוסי לחוד ליכא ראיה דאיכא למידחי דילמא דווקא מצה משום דבעינן טעם מצה בפיו וליכא אבל מדמוקי להך דצלאו ואח"כ בשלו כר' יוסי ולא דחינן דילמא שאני מצה וכו' אלמא דיש ביטול אחר אפייה ואחר צלייה בין לענין מצה בין לענין קרבן פסח בין לענין שבת והא דכתב רא"בי"ה לחלוק אדברי רא"מ מהך דס"מ (דף ל"ח) דדחי ואמר ע"כ לא אמר ר' יוסי אלא לגבי מצה וכו' כבר כתבו התו' בפרק כל שעה בד"ה עולה אמר וז"ל הכא מדמה פסח לביטול מצה והיינו דלא כמסקנא דכילד מברכין דקאמר התם עולא משמיה דר' יוחנן שלקות מבדך עליה שהכל לר' יוסי דאית ליה הכא גבי מצה דביטול מבטל האפייה הכי נמי ביטול מבטל מהם שם ירק ודחי ע"כ לא אמר ר' יוסי אלא דבעינן טעם מצה ועולא לטעמיה דלא בעי לדחויי הכי דטעמא דר' יוסי דבעינן טעם מצה והתם נמי קאמר דלר' יוסי מברך שהכל עכ"ל והב"י כתב דקושיית רא"בי"ה קושיא חזקה היא לדעת הפוסקים דבשלקות מברך עליה בפה"א ובדקיק המבושל קי"ל כר' יוסי דביטול מבטל האפייה ע"כ לומר דשאני מצה דבעינן טעם מצה בפיו עכ"ל. וג"ל לייסד דעת רא"מ דמפרש דהא דקי"ל שלקות מברך עליה בפה"א היינו משום דהביטול אינו מבטל שם ירק וטעמו אבל לגבי אפייה וצלייה כיון דאשכחן גבי מצה דביטול מבטל אפייה לר' יוסי וליף מינייה דה"ה דביטול מבטל לצלייה דקרבן פסח ולא דחי שאני מצה דבעינן טעם מצה בפיו ה"ה לענין שבת ביטול מבטל האפייה והא דפ' כילד מברכין דדחינן שאני מצה משום דבעינן טעם מצה בפיו לא היה צריך להאי דיחוי דהוי מצי לדחויי שאני אפייה דביטול מבטל לטעם האפייה וה"ה דמבטל לטעם הצלייה אבל אין ביטול מבטל טעם ירק דאף לאחר ביטול עמד טעם הירק בכחו ולכך לא נשתנה ברכתו אלא לרווחא דמילתא ולרבותא דחינן לה בהאי טעמא דשאני מצה דבעינן טעם מצה בפיו כלומר דלא דמי כלל שלקות למצה דבשלקות ליכא אפייה אלא שביטל הירק בלחוד ולא נשתנה טעמו והתם אפייה היא וגם מצה היא דביטול מבטל אפייה וגם בעינן טעם מצה בפיו וליכא אבל לגבי קרבן פסח דאיכא צלייה לא דחינן הכי וה"ה לגבי שבת בביטול אחר אפייה או צלייה. ומ"ש רבינו ותימה למה אסרו בכלי שני וכו' ואין נראה לאוסרו בכלי שני השיב ב"י ואומר דנתבטלה תמיהתו במ"ש המפרשים דטעמו של רא"מ הוא משום דאין אנו בקיאין בדכין וקשין ודילמא פת אפייה קל להתבשל בכלי שני כמו מלח לגשון ראשון ואפילו לגשון שני דמלח אינו מבשל אפילו בכלי ראשון דלריכה מילחא ביטולא כביסר' דתורא אפסר דמודה הוא בפת כיון דרכיך מתבשל אפילו בכלי שני דכי היכי דסבירא ליה לגשון ראשון גבי מלח הכי נמי סבירא ליה לגשון שני גבי פת ואפסר לי לומר דרבינו ודאי גם הוא נראה מ"ש הסמ"ג והסמ"ק ע"ש רא"מ ואע"כ כתב ואין נראה לאוסרו בכלי שני והוא כיון דקי"ל דכלי שני אינו מבשל ולא אשכחן אלא גבי מלח לגשון שני דאפי' בכלי שני מבשל משמע דבכל שאר דברים אין כלי שני מבשל. עוד כתב ב"י ודע דכי היכי דאותביגן רא"בי"ה מפ' כ"מ דשאני התם דבעינן טעם מצה וליכא אינכא לדחויי נמי דטעמא דגלאו ואח"כ בשלו חייב לאו משום דביטול מבטל את הצלייה אלא משום דאמר קרא ובשל מבושל מ"מ וכדאמר התם עולא עכ"ל וכתב כן לפי פירש"י שכתב שאני הכא דרבייה קרא ובשל מבושל דה"ל למיכתב ומבושל וגזירת הכתוב היא בפסח עכ"ל אבל מדברי התוס' נראה דמדקאמר עולא אפי' תימא ר"מ שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מ"מ אלמא דאי לאו בשל מבושל הוי טעמא דגלאו ואח"כ בישלו חייב מטעם שהביטול מבטל הצלייה כר' יוסי גבי מצה דהביטול מבטל האפייה אלא כר"מ דהביטול אינו מבטל האפייה אלא דהשתא דכתיב ובשל מבושל אפי' לר"מ נמי חייב משום דביטול מבטל הצלייה אע"פ דביטול אינו מבטל האפייה והכי מוכח ממ"ש התוס' בד"ה אמר רב כהנא שהקשו כיון דמסברא אמרינן דביטול

ומעטמק ויפה לו יש בו משום ביטול ולפיכך אין מביאין אותו כ"כ סמוך למדורה במקום שהיד סולדת בו אלא ברחוק שלא תהא היד סולדת בו עכ"ל וכ"כ עוד בשם הר"י וז"ל וכ"ז שאמרנו שמחזירין דוקא שהגיע למאכל בן דרוסאי ואפילו הגיע אם שהה בידו עד שנעטן התבשיל אסור להחזירה אם יש בה רותב דכל דבר שיש בו רותב ומעטמק ויפה לו והוא נתן כשהחזירו ע"ג כירה ומעטמק הוי מבשל גמור ע"כ ולמדנו מדבריו דאם מעטמק ורע לו אף ע"פ שיש בו מרק אין בו משום ביטול ושרי ליתנו אצל המדורה אפילו במקום שהיד סולדת בו וכתב עוד ר"י ומ"מ מוכח מהגמרא שאם לא נעטנן אפילו שינה מרתיחתו קצת מותר להחזירה עכ"ל אבל הרמב"ם כתב בפ"ט המבשל על האור דבר שהיה מבושל כ"ל או דבר שא"ל ביטול כלל פטור עכ"ל וכתב ה"ה שכתב כן מדתנן בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת שאם היה בו משום ביטול אפילו בחמי האור היה חייב אלא ודאי ליתיה משום ביטול ומש"ה שרי לשרותו בחמין ומיהו על האור ממש מיתסר מדרבנן וזה נלמד מדין חזרת מעטמק ורע לו ומשמע מדברי הרמב"ם דכשלא נתבשל כ"ל אע"פ שהגיע למאכל בן דרוסאי שייך ביה ביטול וחיובי נמי מיחייב וה"ה כתב שדעת הרשב"א וקצת מפרשים שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי שוב אין בו משום חיוב ביטול דבר תורה ונראה לפי דבריהם כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי מותר לשרותו בחמין בשבת כיון כשמבשלו על האור ליכא חיובא אבל לדעת הרמב"ם כל שלא נתבשל כ"ל אם שורה אותו בחמין בשבת חייב חטאת כמבשל באור עצמה כמ"ש למעלה ומ"מ לא חילקו בין תבשיל שיש בו מרק ליבש וגם בפכ"ב כתב ה"ה בשם הרשב"א דלדברי הכל תבשיל שנתבשל מע"ש ונעטנן מותר לחממו כנגד המדורה אפילו במקום שהיד סולדת בו והוא שלא יתן על גבי המדורה או על גבי כירה עד כאן לשונו ולא חילק בין יש בו מרק לאין בו אלמא בכל גוונא שרי לתתו כנגד המדורה במקום שהיד סולדת וא"כ מתני' דכל שבת בחמין מלפני השבת אפי' ביש בה מרק נמי היא וכ"נ דעת הר"ן שכתב בפרק כירה (מ:) גבי הא דאמרינן להניח קיתון של מים כנגד המדורה במקום שהיד סולדת מיהו ה"מ בדבר שלא נתבשל אבל אם נתבשל מותר להניח אפילו בכלי ראשון או כנגד המדורה ואפי' במקום שהיד סולדת בו שאין דרך ביטול בכך ורא"ה לדבר מדתנן כל שבת בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת כלומר אפילו בכלי ראשון אע"פ שתולדות האור כאור והמבשל בה חייב חטאת כמבשל ע"ג האש ממש ומיהו דווקא בכלי ראשון או כנגד המדורה אבל ע"ג האש ממש אסור דהא אסיקנא לעיל דאפילו תבשיל המעטמק ורע לו אסור להחזיר ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה עכ"ל הרי שכתם דבריו להתיר לתת כנגד המדורה במקום שהיד סולדת בו אם שנתבשל ולא חילק בין יש בו מרק ליבש אלמא דבכל גוונא ס"ל דשרי ומיהו לתתו כנגד המדורה במקום שאין היד סולדת בו אפי' יש בו מרק ונעטנן וכמו שיבואר בדברי רבינו לקמן מותר ליתן קיתון של מים או של שמן כנגד האש וכו' ואם יש בו שומן והוא נימוח מחוסר האש ג"כ יבא משפטו בדברי רבינו בס"ס זה :

וכתב הר"א ממיץ אע"ג שאין ביטול אחר ביטול וכו' ז"ל כמ"ג כתב הר"א ממיץ אע"פ שאין ביטול אחר ביטול כדתנן בפרק חבית (קמה:) כל שבת בחמין וכו' פי' בחמין בכלי ראשון שנתבשל כ"ל מ"מ יש בו ביטול אחר אפי' וצלייה דקי"ל כר"י (ברכות לח: פסחים מא.) דאמר יוצאין בפסח במצות רקיק שרוי אבל לא במבושל אחר אפייה אף על גב שלא נימוח שהביטול שאח"כ מבטל האפייה הילכך יזהר אדם שלא יתן פת אפויה אפילו בכלי שני בשבת במקום שהיד סולדת בו גם מצלי יזהר אדם ובשר או דג מבושל לא יתן אצל האש בחוש גדול שהיד סולדת בו ואם עשה חילל את השבת וחוששני לו מסקילה וחטאת עכ"ל ומכלי שני שכתב הרב דומה שתופס עיקר ליצנא דיש דברים רבים שמתבשלים אף בכלי שני כדאמרינן דמלח בכלי שני נמי בשלה ואין אנו בקיאין בדברים הקלים להתבשל ורחוי להחמיר בכולן עכ"ל סמ"ג ואע"פ שלא הזכיר רא"ש יבש ביבש אלא סתם וכתב שאין ביטול אחר ביטול כתב רבינו להיות כן הדין לדעתו כמ"ש קודם לכן בסמוך דהא דאין ביטול אחר ביטול דוקא בדבר יבש אבל בתבשיל שיש בו מרק יש ביטול אחר ביטול וגם כי כמ"ג כתב על דברי רא"ש דלד"ה יש ביטול אחר ביטול בדבר לח ולגול כמ"ש בסמוך וסמ"ק כתב בדברי רא"ש שאסור ליתן פת בתוך כלי ראשון בעודו רותח ורבינו כתב דאפילו בכלי שני אסור כמ"ש בכמ"ג וכ"כ גם במרדכי פרק כירה ודברי רא"מ וסמ"ג כתובים ג"כ בהגהות פ"ט ושם מבואר שלא אסר רא"מ ליתן פת לתוך כלי שני מן הדין שכתב דאיכא תרי ליצני במלח לחד ליצנא אפילו בכלי ראשון לא בשלה ולאידך ליצנא אפילו בכלי שני בשלה וראשון עיקר והמחמיר שלא לתת בכלי שני כ"ז שהיד סולדת בו תע"ב מ"מ חזינן דיש דברים המתבשלים בכלי שני ואין אנו בקיאין בדכין וקשין לכך צריך ליזהר בפת עכ"ל וזה נתבטל מה שתמה רבינו למה אסרו בכלי שני וגם ממ"ש ואינו נראה לאסרו בכלי שני שטעמו הוא משום דבמלח קי"ל כליצנא דשרי ומתוך דברי ההגהות נלמוד דגם רא"מ מודה בכך ואפ"ה יליף מינה שפיר דיש דברים רבים שמתבשלים אף בכלי שני וכיון שאין אנו בקיאין בהם צריך ליזהר ג וכמרדכי בפרק כירה כתב דברי רא"ש ורא"ש מדאמר ר"י יוצאין בדקיק שרוי אבל לא במבושל וכתב עליו מיהו רא"בי"ה כתב דלאו מילתא היא דבפרק כילד מברכין (לח:) מייתי לה ומסיק דע"כ לא קאמר ר"י אלא לגבי מצה דבעי טעם מצה וליכא והתוספות כתבו בפרק כל שעה (מא.) אבל לא במבושל פירש"י דביטול מבטל ליה מתורת לחם ולפירושו מיירי בבלילתו רכה דבבלילתו עבה לא נפיק מתורת לחם כדפרישית לעיל הרי דאפילו במצה ליתא להו שביטול יבטל את האפייה והיא דאותביה רא"בי"ה ממסקנא דפרק כילד מברכין היא קושיא חזקה שהרי היא ממאי דאמרינן (שם) גבי שלקות מאי מברכין עלייהו דשמואל אמר מברכין עליהם שהכ"ב ור"י אמר בפה"א ואמרינן דפליגי במחלוקת שנויה דתניא יוצאין בדקיק שרוי ומבושל שלא נמוח דברי ר"מ ר"י אומר יוצאין בדקיק אבל במבושל

(ז) בתרגנולת דר' אבא שנתבשלה כל צורכה והיתה יבשה וכל שלא בא בחמין לפני השבת אין שורין אותו בחמין בשבת דחשיב כמבשל אבל מדיחין אותו בחמין חוץ ממליח הישן (ב) וקוליים האספנין פירוש דג קטן מליח שאין צריכין אלא בישול מעט הדהתן הוא גמר בישולן וכתב ה"ר אליעזר ממיץ אע"ג שאין בישול אחר בישול בדבר יבש בדבר שנאפה או נצלה יש בו משום בישול אם בישלו אחר

דרכי משה

(ב) ובהגהות מרדכי דף קפ"ג ע"ג דדבר קשה שאין ראוי לאכול כי אם בשרייה אסור לשרותו בשבת דהוה גמר מלאכה ; וצ"ע

דרישה

בפירוש הפרדס . דאל"כ קשה מה ר"ל בכתבו אבל טרית אני אומר שמותר לרוחצו במים קרים דמתן דכיר איסורו וק"ל . מ"ש שם שהיו אומרים דאסור לאכול טרית כו' ה"ק הדמת טרית הוא דומה להדמת כוס וכשם שזה מותר ה"כ זה . ושהיו אוסרים בטרית כאילו אסרו בהדם' כוס וז"ל: אבל

פרישה

(ז) בתרגנולת דר' אבא כו' פרק כירה ופרק חבית קמ"ה ושם פירש"י דר' אבא היה מבשלה ישורה אותם ימים רבים בחמין למתוקה מחליה ואוכלה לרפואה והר"ן שם דף קס"ג ע"ב פי' שהיתה מלוחה ביותר וכשמבקשין לאוכלה שורין אותם במים חמין : ואסור

חדושי הגהות

ג אכן נ"ל שאפשר שגם רבינו הבין דברי רא"ם כמ"ש הב"י ומ"מ כתב עליו ואינו נראה לאוסרו משום דס"ל לרבינו כיון דאדחי ליה ללישנא קמא במלח מנ"ל לומר עוד דאיכא

במבושל אע״פ שלא נמוח ואסיקנא ולא היא דכ״ע שלקות מברכין עליהם בפה״א וע״כ לא אמר ר״י התם אלא משום דבעינן טעם מצה וליכא אבל הכא אפי׳ רבי יוסי מודה וכן פסקו כל הפוסקים דמברכין עליהם בפה״א וגבי רקיק מבושל קי״ל כר״י וא״כ ע״כ לומר דטבר דלא דמי לרקיק המבושל דשאני התם דבעינן טעם מצה וליכא ומס״ק כתב ג״כ דברי רא״ש והביא ראיה שיש ביטול אחר צלייה מדאמרינן בס״פ כל שעה (מא ·) צלאו לקרבן פסח ואח״כ בשלו חייב לפי שהביטול מבטל את הצלייה וכתב אח״כ ומיהו בדבר לח ולצלול לד״ה יש ביטול אחר ביטול לאחר שנצטנן אם מוזר ומרתיח והשתא יש ג׳ חלוקים בדבר לח ולצלול לד״ה יש ביטול אחר ביטול ובדבר יבש אם ראשון ושני הכל דרך אפייה וצלייה לכאורה לד״ה אין אפייה אחר אפייה ואין צלייה אחר צלייה וסברא הוא דגם הר״א מודה בזה אבל בשהראשון דרך אפייה או צלייה והשני בביטול בתוך מים אוסר הר״א דיש ביטול אחר אפייה וצלייה דומיא דהיא דרקיק מבושל ולפיכך מותר להניח צלי סמוך לאש כדי לחמם אפילו היד סולדת בו ויש רוצים לומר דגם בזה אסר הר״א ואינו נראה דלפי הראיה שהוא מביא מרקיק ופסח אינו כ״א דוקא היכא שבשל בסוף במים או ביין עכ״ל וזהו שכתב רבינו בסמוך בשם הר״פ ודע דכי היכי דאותביה ראבי״ה ממסקנא דפ׳ כיצד מברכין (לח :) לדחויי דאין ביטול מבטל האפייה ושאני התם דבעינן טעם מצה וליכא איכא לדחויי נמי דטעמא דצלאו ואח״כ בשלו חייב לאו משום דביטול מבטל את הצלייה אלא משום דאמר קרא ובשל מבושל מ״מ וכדאמר התם עולא הא דתנן כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח היטן וקוליים האיספנין שהדחתן היא גמר מלאכתן פרש״י כל שבא בחמין.כלומר שנתבשל שורין אותו בחמין כדי שיהא נמוח וכל שלא בא בחמין כגון בשר יבש שאוכלין אותו ע״י הדחק מדיחין ולא אמרינן זהו ביטולו . אבל לאשורין. חוץ מן המליח היטן דג מליח של שנה שעברה וקוליים האיספנין שם דג שאוכלין אותו מחמת מלחו ע״י הדחה בחמין והכך אפי׳ הדחה נמי לא שזהו גמר מלאכתן והוי ביטול עכ״ל ואמרינן בגמ׳ שאם הדיח מליח היטן וקוליים האספנין בחמין חייב חטאת משמע מדברי רש״י דבנתבשל לפני השבת דוקא הוא דשרי לשרותו בחמין בשבת ולא נתבאר בדבריו אי בעינן שיהיה מבושל כ״ג או במבושל במאכל בן דרוסאי סגי והתוס׳ כתבו בפ״ק כירה (לט ·) כל שבא בחמין פי׳ שנתבשל לגמרי כדמפרש בפ׳ חבית כגון תרנגולת דר׳ אבא וכ״כ ר״י בח״ג וז״ל כל שבא בחמין מע״ש כלומר שנתבשל כל צרכו וכן כתב בהגהות חדשות פ״ט אבל הרמב״ם כ׳ בפכ״ב דבר שנתבשל קודם השבת או נשרה בחמין מלפני השבת אף ע״פ שהוא עכשיו לוגן מותר לשרותו בחמין בשבת ונראה מדבריו דאפי׳ לא נתבשל במאכל בן דרוסאי נמי כיון שנשרה במים רותחים חשוב מבושל לענין שלא יחשב כמבשל בשבת כששורה אותו בשבת בחמין (ג) וכ״ל לישנא דמתני׳ קשיתה דקתני שבא בחמין ולא קתני שנתבשל ומפני כך פירש״י בפ׳ כירה כל שבא בחמין כל מליח שבא בחמין מע״ש חוזרים ושורים אותו בחמין בשבת ואין בו משום תיקון שהרי נתקן כבר קלת עכ״ל כלומר דבא בחמין דקתני קאי בין לדבר מליח בין לשאינו מליח דבדבר מליח הוא ביאה לבד ובדבר שאינו מליח הוא ביטול ואטו דבר מליח נקט שבא ולא נקט שנתבשל והרמב״ם לא נראה לו לידחק בכך ומש״ה התם וכתב דבר שנתבשל או נשרה ולא חילק בין מליח לשאינו מליח : וכ׳ ר״י בח״ג דהא דתנן שורין אותו בחמין בשבת אפי׳ בכלי ראשון נמי שרי וכ״כ הר״ן בפ׳ כירה וכתבתיו בסמוך וכ״כ התוס׳ שם (לט ·) והא דתנן כל שלא בא בחמין מדיחין אותו בחמין בשבת כתבו התוס׳ (שם) בפ׳ כירה לפי׳ רשב״א דעירוי בכלי שני אתא שפיר הכא דאין שורין אותו בכלי ראשון אבל מדיחין אותו מכלי ראשון דרך עירוי אבל לפי׳ ר״ת דמפרש דעירוי הוי ככלי ראשון ע״כ מדיחין אותו מכלי שני קאמר וא״כ מאי איריא מדיחין אפי׳ שורין נמי ואור״י דאפילו בכלי שני אין שורין דהואיל והמים חמין מיחזי כמבשל א״כ ה״ה שורין אותו כיון דאיירי בכלי שני והא דנקט מדיחין לאשמועי׳ דאפי׳ הדחה הויא גמר מלאכה במליח היטן וקוליים האספנין עכ״ל : וקוליים האספנין פי׳ רש״י בפ׳ כירה שהוא דג שקורין טונינא . וכתוב בספר הפרדס שי״מ מליח היטן וקוליים האספנין שניהם טרית הם ולאו הכין הוא אלא מליח היטן בשר מלוח הרבה ודיקא נמי שאומר יטן שלא יאכל כלל אם לא ידיחנו בחמין אבל טרית אינו אומר שמותר לרחוץ במים קרים בשבת כל דהוא ואכיל ליה מידי דהוה ארחיצת כוסות וקערות שמותר לעשות כן בשבת שהיו אומרים דאסור לאכול טרית דהיינו טונינא אם לא ירחצנו בע״ש ד הדה ו של טרית לאו זה גמר מלאכה שתהא אסור הדחתה בשבת דנאכל מחמת מלחו וכדאמרי׳ טרית טרופה אוכלין אותה הספנין חי מחמת מלחו וכל שהוא נאכל מחמת מלחו אין הדחתו גמר מלאכתו וקוליים האספנין דג מלוח הרבה שאינו יכול לאכלו מחמת מלחו אע״כ ידיחנו בחמין עכ״ל ודבריו מגומגמים דא״כ אפילו במים חמין מותר להדיח הטונינא ולמה לא התיר אלא במים קרים :

כדי שיש בו תבשיל קר אסור ליתנו ע״ג קדירה וכו׳ אבל אם יש בו דבר חם יכול ליתנו וכו׳ כבר נתבאר כל זה בסי׳ רנ״ח : **כדי** ראשון מבשל אפי׳ בשר שור וכולי לאחר שהעבירו מעל האש הלכך אסור ליתן בו אפילו זמותר ליתן בו מלח וכו׳ בפ׳ כירה (מב ·) תנן האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי ופירש״י שהעבירן מן האור : מרותחין . בין השמשות : לא יתן לתוכן תבלין . משתחשך דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל : אבל נותן הוא לתוך הקערה . דכלי שני אינו מבשל וגמ׳ (שם :) סבר רב יוסף למימר מלח אינה כתבלין דבכ״ר בשלה ובכלי שני לא בשלה א״ל אביי תני ר׳ חייא מלח אינה כתבלין דבכ״ש נמי בשלה ופליגא דר״ל דאמר

דביטול מבטל הצלייה כדא״ר יוסי גבי מצה האי בשל מבושל מאי עביד ליה וא״ל דר׳ יוסי ילף מבשל מבושל דביטול מבטל אפייה עכ״ל משמע דבהא פליגי רבי יוסי סבר כיון דגלי קרא דבשל מבושל דהביטול מבטל הצלייה ה״נ ביטול מבטל האפייה ור״מ ס״ל דאע״פ דגלי קרא בצלייה באפייה לא גלי ולעולם ביטול אינו מבטל האפייה והכי נמי מבואר ממ״ש התוס׳ עוד בד״ה עולא אמר אפילו תימא ר״מ וכו׳ הכא מדמה פסח לביטול מצה וכו׳ הבאתיו לעיל בסמוך . ובפירוש כל שבא בחמין וכו׳ האריך ב״י וז״ל המרדכי ר״פ כירה כל שבא בחמין וכו׳ פי׳ הר״א ממי״ץ מכאן דאין ביטול אחר ביטול ואם כן כל דבר שנתבשל כל צרכו מותר להחזירו לכלי ראשון להתחמם או ליתנו אצל האש ופי׳ כל שבא בחמין וכו׳ שורין אותו בחמין בכ״ר ושלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בכ״ר חוץ ממליח היטן כו׳ פי׳ אלו שלשה וכיוצא בהן שבהדחה בעלמא מתבשלין דביטול אינו תלוי אלא בכ״ר ולא בכ״ש אך לפי דבר שמתבשל כדלקמן גבי מלח דא״ד דאפילו בכ״ש נמי בשלה ואע״ד דאפילו בכ״ר נמי לא בשלה ובהג״מ כתב ע״ז והתוס׳ פ׳ כירה ריש (ד׳ ל״ט) פי׳ מדיחין אותו בחמין היינו בכ״ש דאילו כ״ר מבשל אפי׳ ע״י עירוי לקמן לפר״ת ואפי׳ בכ״ש דוקא מדיחים אבל לא שורין ואע״ג דתבלין שרינן ליתן בתוך הקערה ואע״ג דהתם איכא שריית י״ל דתבלין לא הוי אלא למתק הקדירה ולא דמי כל כך למבשל והיכא דבא בחמין בכ״ר איכא לספוקי אי שורין אותו בחמין היינו בכ״ש או אפי׳ בכ״ר עכ״ל נראה ודאי כיון דמסתפק אזלינן לחומרא דאף דבר שנתבשל כבר והוא יבש דאסור לשרות אותו בחמין בכ״ר או ע״י עירוי לר״ת אלא בכ״ש ואם לא נתבשל כל צרכו מדיחין אותו בכ״ש אבל לא שורין אפי׳ בכ״ש והכי נקטי׳ ובש״ע כ׳ בסתם ולא פי׳ . כלי שיש בו תבשיל קר וכו׳ נתבאר לעיל בס״ד בסימן רכ״ח :

כ״ר מבשל אפי׳ לאחר שהעבירו מעל האש וכו׳ בפ׳ כירה תנן האלפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין דכ״ר כ״ז שהוא רותח מבשל אבל נותן הוא לתוך הקערה דכ״ש אינו מבשל וקאמר בגמ׳ בלשון שני אלא כתבלין דאפילו בכ״ר נמי לא בשלה וכדרב נחמן דאמר מילתא לריכא ביאולא בביארא דתורא ופסקו הפוסקים כהאי לשון שני והיינו לאחר שהעבירו מן האש דאפי׳ בכ״ר לא בשיל ביארא דתורא אלא ע״י רתיחות וכשהעבירו מעל האש ונחו רתיחותיו לא בשיל בה ביארא דתורא אבל אם הוא ע״ג האש דאיכא רתיחות אפי׳ ביארא דתורא בשלה ביה וכ׳ הרא״ש משמע הכא דביארא דתורא לא בשלה בכ״ר ומותר לתת בשר חי לתוך כ״ר שהעבירוהו מעל האור ומיהו אי מליח יטן הוא אפשר דאסור דממהר להתבשל כדאמרינן לעיל ואפילו נמלח מחדש נהי דבשר אינו מתבשל הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר ואסור עכ״ל וקשה תימה דתחלת דבריו הם לענין איסור שבת בבשר שנמלח והודח כדינו דמותר לתתו חי לתוך כלי שהעבירוהו מעל האור בשבת כיון דאינו מבשל אלא דאם חזרו ומלחוה לא מבעיא אם הוא מליח יטן דהבשר עצמו אפשר דממהר להתבשל כדתנן בפ׳ חבית חוץ מן המליח יטן אלא אפי׳ נמלח עתה נהי דבשר אינו מתבשל וכו׳ וסיים באיסור דם שאמר הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר וכ״ל דודאי עיקר דינו לענין איסור שבת אלא אגב זה בא להורות ג״כ לענין איסור דם דכן הדין אם שנו בשר שנמלח ולא הודח מדמו בכ״ר שהעבירוהו מן האש אע״ג דהבשר עצמו אינו מתבשל מ״מ לחלוחית המלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר ואסור והיה לו לומר לחלוחית המלח והדם שעליו מאי הלחלוחית והמלח ועוד דהו״ל לומר והדם שעליו מאי והדם שבתוכו אלא אמר הלחלוחית לענין איסור שבת דאפי׳ בשר שנמלח והודח כדינו ולא חזר ונמלח אפ״ה הלחלוחית שעליו ושבתוכו מתבשל ואסור לתתו חי לתוך כ״ר שהעבירוהו מן האש וכן בשר שלא נמלח כלל ונתנוהו לתוכו ג״כ הדם שבתוכו מתבשל אע״פ שאין שום מלח ולא שום דם על הבשר וכן בנמלח ולא הודח ג״כ לחלוחית המלח והדם שעליו נתבשל ונבלע בבשר ואסור ולפ״ז ניחא הא דרבינו לא הזכיר מליחה והוא לפי שלא בא כאן אלא להורות לענין איסור שבת בלבד ולכן כתב בסתם אסור ליתן בו בשר שור דאפי׳ בשר שנמלח והודח כדינו ולא חזר ונמלח נמי אסור בשבת משום מבשל דאע״פ דהבשר אינו מתבשל מ״מ הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר וכ״ל דודאי עיקר דינו לענין איסור שבת אלא אגב זה בא להורות ג״כ לענין איסור דם דכן הדין אם שנו בשר שנמלח ולא הודח מדמו בכ״ר שהעבירוהו מן האש אע״ג דהבשר עצמו אינו מתבשל מ״מ לחלוחית המלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר ואסור והיה לו לומר לחלוחית המלח והדם שעליו מאי הלחלוחית והמלח ועוד דהו״ל לומר והדם שעליו מאי והדם שבתוכו אלא אמר הלחלוחית לענין איסור שבת דאפי׳ בשר שנמלח והודח כדינו ולא חזר ונמלח אפ״ה הלחלוחית שעליו ושבתוכו מתבשל ואסור לתתו חי לתוך כ״ר שהעבירוהו מן האש וכן בשר שלא נמלח כלל ונתנוהו לתוכו ג״כ הדם שבתוכו מתבשל אע״פ שאין שום מלח ולא שום דם על הבשר וכן בנמלח ולא הודח ג״כ לחלוחית המלח והדם שעליו נתבשל ונבלע בבשר ואסור ולפ״ז ניחא הא דרבינו לא הזכיר מליחה והוא לפי שלא בא כאן אלא להורות לענין איסור שבת בלבד ולכן כתב בסתם אסור ליתן בו בשר שור דאפי׳ בשר שנמלח והודח כדינו ולא חזר ונמלח נמי אסור בשבת משום מבשל דאע״פ דהבשר אינו מתבשל מ״מ הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר ואסור ולפ״ז דודאי עיקר דינו לענין איסור שבת אלא אגב זה בא להורות ג״כ לענין איסור דם דכן הדין אם שנו בשר שנמלח ולא הודח מדמו בכ״ר שהעבירוהו מן האש אע״ג דהבשר עצמו אינו מתבשל מ״מ לחלוחית המלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר ואסור ואפי׳ נמלח מחדש נמי אסור משום דהלחלוחית מתבשל הבתא לפ״ז אפילו נמלח והודח כדינו ולא חזר ונמלח נמי אסור בשבת משום דהלחלוחית מתבשל כנלפע״ד דהיה מפרש דבינו בדברי הרא״ש אבל ממ״ש הרב בס״ע וז״ל ויש מי שאוסר לתת לתוך כלי זה בשר מלוח אפי׳ הוא של שור עכ״ל דאלמא דבאינו מלוח שרי וכתב כן לפי משמעות דברי הרא״ש כפשוטו שכתב תחלה בסתם מותר לתת בשר חי לתוך כ״ר שהעבירוהו מעל האור ואח״כ כתב ומיהו אי מליח יטן הוא וכו׳ דאלמא דמ״ש תחלה דמותר היינו בלא נמלח והיינו בשנמלח והודח כדינו ולא חזר ונמלח דמותר לתתו בשבת לתוך כ״ר ואין בו משום מבשל ולא הייטינן ללחלוחית אלא כשחזר ונמלח התם הוא דאמרינן דלחלוחית המלח שעליו מתבשל לפי שהוא קלת רותח מכח המליחה וכך הבין רבינו ירוחם שכתב כן בנתיב ע״ו ח״ה סוף אות כ״ה בשר חי שנתנוהו לכלי רותח שהוסר מעל האור ונדבק בדפני הכלי ביבש כתבו בתוספות שמותר על הניח בשבת דביארא דתורא לא בשלה ומ״מ אם נמלח ועדיין לא עמדה במלחה והדביקה בתוך כלי רותח אסור ול״מ אם מלוח ישנה היא דממהרת להתבשל אלא אפילו נמלח עתה אסור שאע״פ שהבשר אינו מתבשל לחלוחית הדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר ואסור וכ״כ הרא״ש וכ״ל כי מ״ש במלוח יטן דממהר להתבשל דמיירי שהכ״ר הוא של חלב כגון שהקדירה חולבת

אחר כך במשקים (מ) ואסור ליתן פת אפילו לתוך כלי שני שהיד סולדת בו ותימה למה אסרו בכלי שני ואפשר דמדמי ליה למלח (ע) דקאמר בגמרא לחד לישנא שמבשל אפילו בכלי שני ואינו נראה לאוסרו בכלי שני וכתב הר״פ שבאפייה אחר אפייה וצלייה אחר צלייה י״א שגם זה אסור לדברי ה״ר אליעזר ממיץ והוא כתב שאפי׳ לדבריו אין אפייה אחר אפייה ולא צלייה אחר צלייה כלי שיש בו תבשיל קר אסור ליתנו ע״ג קדרה הטמונה כדי להתחמם ה אם הקדרה חמה בענין שהעליון יכול להתבשל ואם אינו יכול להתבשל מותר אם אין בו דבר קרוש (י) אבל אם יש בו דבר חם יכול ליתנו כדי שישמר חומו . כלי ראשון מבשל אפילו לאחר שהעבירו מעל האש הלכך אסור ליתן בו אפי׳ בשר שור אף על פי שצריך

דרכי משה

(ג) וצ״ע דהא לעיל כתב בשם הרמב״ם דאפילו לשרות אסור אלא כשנתבשל כל צרכו ואין להלק לדעת הרמב״ם בין דבר לח לדבר יבש וכמ״ש לעיל וצ״ע : כתב

פרישה

(מ) **ואסור** ליתן פת כו׳ וכ״כ רמ״א סמיכג לכתחלה דאסור : (ע) **דקאמר** בגמ׳ לפר לישנא כו׳ אע״ג דאין הלכה כאותו לשון מ״מ מאחר דאיכא חד דיעה במלח י״ל דשאני מלח דלריכה בשול כבשרא דתורא ושמא בפת כ״פ מודו מהרש״ל וכמ״ש בסמוך בפנים : (י) **אבל** אם יש בו דבר חם כו׳ אפי׳ יכול להתבשל כיון שאינו מכוין לכך ועיין במ״מ מלכפדא

חדושי הגהות

דאיכא שאר דברים שמתבשלים בכ״ש ולהוציא סתם משנה ממשמעותה דקתני אבל נותן הוא להתוך הקערה דמשמע כ״ש אינו מבשל לעולם (מהרל״ח) : ד ר״ל שהם היו אוסרים דאסור משום הדחה אבל באמת אינו דהדחתו לאו זה גמר מלאכתו וכו׳ (דרישה) : ה ר״ל אפילו אם הקדירה חמה בענין שהעליון יכול להתבשל (מהרל״ח) : נראה

שצריך בישול רב ואינו מתבשל מ"מ לחלוחית שבו מתבשל ומותר ליתן בו מלח שאינו ממהר להתבשל: מיחם של נחשת שהעבירו מעל האש ואין בו מים או שיש בו מים חמין לא יתן בו מים צוננין מועטין מפני שהן מתחממין: אבל נותן בו מים רבים להפשירה אפי' אם מפעפעין אותו ומחזיקין אותו שרי ביון שאינו מבוין לבך. כום שהריק בו מים חמין מכלי ראשון לשתייה מותר לערב עמהם צוננים בין שיתן המים שבו לתוך הצוננין או שיתן הצוננין לתוכו

י [ה] אבל ספל שיש בו מים חמין לרחיצה אפילו הוא כלי שני אסור

חולבת דאם לא כן אין כאן לחלוחית ולא דם בבשר עד שיתבשלו ויהיה נבלע בבשר מאחר שהמלוח יצן עכ"ל הבין שדברי הרא"ש מתחלה ועד סוף לא בא להורות אלא לענין איסור דם ומתחלה כתב דבשר חי אלא נמלח כלל מותר לתת לתוך כ"ר שהעבירוהו מעל האש ולפ"ז צ"ל דמ"ש דמותר לתת וכו' היינו שאם נתנוהו מותר בדיעבד לכתחלה פשיטא דאסור אבל נמלח אסור אפילו דיעבד משום דלחלוחית דם ומלח מתבשל לפי שהוא רותח מחמת מליחה משא"כ בלא נמלח אלא דמ"ש דמליח יצן מיירי בכלי חולבת וכו' לפע"ד דאינו נכון ומ"ש דבמלוח יצן אין בו לחלוחית משמע שהבין דמיירי בבשר שנמלח ולא הודח ונתייבש ואין בו לחלוחית דם ומלח ומותר בדיעבד לדעת מקצת פוסקים אפילו נתבשל ממש ואין זה דעת הרא"ש אלא רצונו לומר בשר שנמלח והודח כדינו ואח"כ חזר ומלחו בחביות כמו שרגילין דאותו מליח יצן בו לחלוחית הרבה ומיירי לענין איסור שבת דכיון דמליח יצן הוא בקל הוא מתבשל כדתנן חוץ מן המליח היצן כדפי' ואף לפי הבנתו בדברי הרא"ש דמיירי לענין איסור דם האי מליח יצן לענין איסור שבת קאמר ועוד דאף מליח יצן יש לפרשו לענין איסור דם ובבשר יבש והיינו דס"ל להרא"ש כמ"ש המרדכי בפ' כירה דאפי' בבשר יבש אין להתיר אם רחץ אותו מכ"ר שהוגבה מעל האור וכן ראיתי בתוך אלפסי שכתב כך ע"ש ר"י וז"ל ומ"מ לא רצה להתירו דנהי דהבשר אינו מתבשל מ"מ הדם עצמו מתבשל מהר ונבלע בבשר עכ"ל וכ"כ עוד במרדכי פ' כל הבשר בשם ספר רוקח דאפילו בשר יבש אסור אבל לפע"נ דכל זה לא עלה על דעת הרא"ש מעולם שהרי מדכתב ומיהו אי מליח יצן הוא אפשר דאסור דממהר להתבשל כדאמר לעיל ואפי' נמלח מחדש אלמא דמליח יצן אסור טפי מנמלח מחדש ואי מיירי בבשר יבש וטמוהו בכלי חולבת אז לענין איסור דם אדרבה נמלח מחדש אסור טפי אלא כל דברי הרא"ש לענין איסור שבת הן ומליח יצן קל להתבשל כדתנן חוץ מן מליח יצן ולא בבשר יבש קאמר אלא מוגח בכלי בתוך הציר אלא דבסוף לשונו הזכיר דם להורות אגב זה גם לאיסור דם כדפי' ומ"מ הב"י הבין כמ"ש הר"י דמ"ש הרא"ש מותר לתת בשר חי כו' היינו בלא נמלח ואינו אסור אלא בנמלח ויש להביא ראיה לסברא זו ממליגת תרנגולת דבכ"ש כשהיד סולדת בו דשרי ולא אמרינן אע"ג דכ"ש אינו מבשל מ"מ לחלוחית הדם מתבשל ונבלע בתרנגולת אלא בע"כ דליתא לסברא זו אלא בנמלח. מיהו לדברי רבינו דאוסר בשבת אפילו בלא נמלח כדפירש ליכא להקשות ממליגת תרנגולת דיש לתרץ דבמליגת תרנגולת נמי לא שרי לכתחילה למולגה בכ"ש שהיד סולדת בו דחייטינן דהדם מתבשל אלא דבדיעבד שרי. ובהגהת ס"ע כ' וז"ל וכ"ל דבלא מלוח נמי אסור אלא דנקט מלוח דבלאו הכי אסור משום דם שבו עכ"ל ותימה וכי לא אשכחן בשר שאינו מלוח ואין בו דם כגון שנמלח והודח כדינו ולא חזר ונמלח וכדפי' אלא הדבר ברור דהש"ע הבין מדברי הרא"ש דאין איסור אלא בנמלח משום דלחלוחית של מליחה הוא קצת רותח אבל הלחלוחית בלא מליחה אינו מתבשל כדפי' והרב בהגה"ה נמשך אחר דברי רבינו דמשמע מדבריו דאף הלחלוחית שבבשר כשלא נמלח נמי מתבשל בכ"ר שהעבירוהו מעל האש וע"כ רצה לפרש גם דברי ס"ע ע"פ דעת רבינו ולית אלא שתי דעות הן.

ולענין הלכה נקטינן להחמיר כדברי רבינו:

מיחם של נחשת וכו' משנה ומסקנת הגמ' פ' כירה (ד' מ"א) דהלכה כשמואל דכל שנותן להפשירה אפילו אם מצרפין את המיחם כגון שמילאהו מים דבר שאין מתכוין הוא ומותר כר"ש וכתבו התוס' בד"ה ומיחם שפינה וכ"כ הר"ן דלא הוי פסיק רישיה דאפשר שלא יגיע לצירוף וה"ה כתב בפי"ב שכל שהוא אסור מפני תקון כלי כל שאינו מתקנו פטור אפילו לר' יהודה המחייב בדבר שאינו מתכוין וה"ה לר"ש אפי' הוי פסיק רישיה שרי וכן בקטימתא קיסם כל שאינו מתכוין לאוצה בו שיגיע אע"פ שראוי לכך בקטימתו פטור וע"ש: **כום** שהריק בו מים חמין וכו' כבר הבינו ב"י הסוגיא ופירושה ולא באתי אלא לבאר ולבדר דברי רבינו שהם סתומים ותמוהים במקצת דבריו וכמ"ש ב"י ועל מ"ש ביישובם איכא לתמוה טפי כמו שנבאר בס"ד והנה לפע"ד דכל דברי רבינו הם ע"פ דברי התוס' והוא דב"ש דאמר נותן אדם חמין לתוך צונן אפילו בכ"ר דחמין לתוך צונן אינו מבשל כמו שפי' ר"ת דחמין לתוך צוננין משמע שהצוננין שלמטה מרובין שדרך ליתן המועט במרובה ולכך אין מבשלין החמין המועטים כלל לפי שמתערבים בצוננין המרובין ומתבטל חמימותן ולא צונן לתוך חמין אפילו בכ"ש דגזרי ב"ש כלי שני אטו כ"ר והיינו נמי שהחמין שלמטה מרובין ומתערבים בהם הצוננים המועטים ומתבשלין וב"ה דפליגי ושרו צונן לתוך חמין היינו דוקא בכ"ש כדקתני בד"א בכום משמע דבכ"ר מודו ב"ה עכ"ל וז"ש רבינו כום שהריק בו וכו' פי' דכיון דהחמין שבכום הם כ"ש מותר לערב עמהם צוננין בין שיתן חמין שבו לתוך צוננין או שיתן הצוננין לתוכו ומשמע דלב"ה דלא גזרי כ"ש אטו כ"ר אפי' נותן צוננין מועטין לתוך חמין מרובים נמי שרי דכ"ש אינו מבשל אף למאי דקי"ל תתאה גבר ולכן כתב רבי' כאן גבי כום שהחמין בתוכו הם בכ"ש דמותר ליתן לתוכו צוננין בסתם דמשמע אפילו צוננים מועטין לתוך חמין מרובין: **ומ"ש** אבל ספל שיש בו מים וכו' הוא תמוה דבגמ' אסיקנא דא"ל אביי לרב יוסף הכי תני ר' חייא ספל אינו ליה שיחומו הרבה ועוד דכלי שני הוא הואיל ולאו לשתייה אלא לרחיצה אסירי דגיחא מי סברת ר"ש אסיפא קאי. דלא שרי ת"ק אלא חמין לתוך צונן ואתא אינו ואסר אף חמין לתוך צונן: אריבא קאי. לשתייה וצונן לתוך חמין דקא שרו ב"ה קא אסר: וכתב הרי"ף ומסקנא דשמעתין דהלכה כב"ה דקאמר א"ר הונא בריה דרב יהושע חזינא לרבא דלא קפיד מדתני ר' חייא וכו' ואע"פ שיש חולקים על הרי"ף ופוסקין כר"ש בן מנסיא דפסק ר"נ כוותיה וסוברים דלא אמרינן דר"ש בן מנסיא אסיפא קאי דאמבטי אפי' חמין לתוך צונן אסור וכמ"ש הר"ן ור"י בח"ג כבר נתן הרא"ש טעם לסברת הרי"ף וכן הסכים ר"י וגם הרמב"ם בפכ"א פסק כדעת הרי"ף ז"ל וכתב התוס' דהא דתניא נותן אדם חמין לתוך צונן אפילו בכ"ר דחמין לתוך צונן אינו מבשל ולא צונן לתוך חמין אפי' בכלי שני דגזרו ב"ש כלי שני אטו כ"ר וב"ה דפליגי ושרו צונן לתוך חמין היינו דוקא בכלי שני כדקתני בד"א בכום משמע דבכ"ר מודו ב"ה וכ"נ מדברי רש"י דחמין לתוך צונן אפי' בכ"ר שרי ולכן כתב רבינו דכ"ר והוא לשתייה מותר לערות ממנו לתוך צוננין ואסור לערות לצוננין לתוכו: **ומ"ש** עוד רבינו וה"מ מעט צוננין אבל אם מרובין ואין יכולין להתבשל בהם אלא להפיג ליתן מותר הוא ממה שנתבאר בסמוך מיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשירן: **ומ"ש** רבינו אבל ספל שיש בו מים חמין לרחיצה

דאמר לריכה מילתא ביטולא כביטרא דתורא ומ"ד א"ל אביי תני ר' חייא אלא אינה כתבלין דאפי' בכ"ר נמי לא בשלה והיינו דר"נ ופסק הרי"ף והרא"ש בלישנא בתרא וכ"פ הרמב"ם בפכ"ב וכ"פ התוס' (שם) אלא שסיימו וכתבו והמחמיר כלישנא קמא שלא ליתן מלח בקערה כ"ז שהיד סולדת בו תע"ב וכתב הרא"ש משמע מהכא דביטרא דתורא לא בשלה בכלי ראשון ומותר לתת בשר חי לתוך כ"ר שהעבירוהו מעל האור ומיהו אי מליח יצן הוא אפשר דאסור דממהר להתבשל כדאמר לעיל ואפי' נמלח מחדש אלמא דמליח יצן אסור טפי מנמלח מחדש ואי מיירי בבשר יבש וטמוהו בכלי חולבת אז לענין איסור דם אדרבה נמלח מחדש אסור טפי אלא כל דברי הרא"ש לענין איסור שבת הן ומליח יצן קל להתבשל כדתנן חוץ מן מליח יצן ולא בבשר יבש קאמר אלא מוגח בכלי בתוך הציר אלא דבסוף לשונו הזכיר דם להורות אגב זה גם לאיסור דם כדפי' ומ"מ הב"י הבין כמ"ש הר"י דמ"ש הרא"ש מותר לתת בשר חי כו' היינו בלא נמלח ואינו אסור אלא בנמלח ויש להביא ראיה לסברא זו ממליגת תרנגולת דבכ"ש כשהיד סולדת בו דשרי ולא אמרינן אע"ג דכ"ש אינו מבשל מ"מ לחלוחית הדם מתבשל ונבלע בתרנגולת אלא בע"כ דליתא לסברא זו אלא בנמלח. מיהו לדברי רבינו דאוסר בשבת אפילו בלא נמלח כדפירש ליכא להקשות ממליגת תרנגולת דיש לתרץ דבמליגת תרנגולת נמי לא שרי לכתחילה למולגה בכ"ש שהיד סולדת בו דחייטינן דהדם מתבשל אלא דבדיעבד שרי. ובהגהת ס"ע כ' וז"ל וכ"ל דבלא מלוח נמי אסור אלא דנקט מלוח דבלאו הכי אסור משום דם שבו עכ"ל ותימה וכי לא אשכחן בשר שאינו מלוח ואין בו דם כגון שנמלח והודח כדינו ולא חזר ונמלח וכדפי' אלא הדבר ברור דהש"ע הבין מדברי הרא"ש דאין איסור אלא בנמלח משום דלחלוחית של מליחה הוא קצת רותח אבל הלחלוחית בלא מליחה אינו מתבשל כדפי' והרב בהגה"ה נמשך אחר דברי רבינו דמשמע מדבריו דאף הלחלוחית שבבשר כשלא נמלח נמי מתבשל בכ"ר שהעבירוהו מעל האש וע"כ רצה לפרש גם דברי ס"ע ע"פ דעת רבינו ולית אלא שתי דעות הן.

ולענין הלכה נקטינן להחמיר כדברי רבינו:

מיחם של נחשת וכו' משנה ומסקנת הגמ' פ' כירה (ד' מ"א) דהלכה כשמואל דכל שנותן להפשירה אפילו אם מצרפין את המיחם כגון שמילאהו מים דבר שאין מתכוין הוא ומותר כר"ש וכתבו התוס' בד"ה ומיחם שפינה וכ"כ הר"ן דלא הוי פסיק רישיה דאפשר שלא יגיע לצירוף וה"ה כתב בפי"ב שכל שהוא אסור מפני תקון כלי כל שאינו מתקנו פטור אפילו לר' יהודה המחייב בדבר שאינו מתכוין וה"ה לר"ש אפי' הוי פסיק רישיה שרי וכן בקטימתא קיסם כל שאינו מתכוין לאוצה בו שיגיע אע"פ שראוי לכך בקטימתו פטור וע"ש: **כום** שהריק בו מים חמין וכו' כבר הבינו ב"י הסוגיא ופירושה ולא באתי אלא לבאר ולבדר דברי רבינו שהם סתומים ותמוהים במקצת דבריו וכמ"ש ב"י ועל מ"ש ביישובם איכא לתמוה טפי כמו שנבאר בס"ד והנה לפע"ד דכל דברי רבינו הם ע"פ דברי התוס' והוא דב"ש דאמר נותן אדם חמין לתוך צונן אפילו בכ"ר דחמין לתוך צונן אינו מבשל כמו שפי' ר"ת דחמין לתוך צוננין משמע שהצוננין שלמטה מרובין שדרך ליתן המועט במרובה ולכך אין מבשלין החמין המועטים כלל לפי שמתערבים בצוננין המרובין ומתבטל חמימותן ולא צונן לתוך חמין אפילו בכ"ש דגזרי ב"ש כלי שני אטו כ"ר והיינו נמי שהחמין שלמטה מרובין ומתערבים בהם הצוננים המועטים ומתבשלין וב"ה דפליגי ושרו צונן לתוך חמין היינו דוקא בכ"ש כדקתני בד"א בכום משמע דבכ"ר מודו ב"ה עכ"ל וז"ש רבינו כום שהריק בו וכו' פי' דכיון דהחמין שבכום הם כ"ש מותר לערב עמהם צוננין בין שיתן חמין שבו לתוך צוננין או שיתן הצוננין לתוכו ומשמע דלב"ה דלא גזרי כ"ש אטו כ"ר אפי' נותן צוננין מועטין לתוך חמין מרובים נמי שרי דכ"ש אינו מבשל אף למאי דקי"ל תתאה גבר ולכן כתב רבי' כאן גבי כום שהחמין בתוכו הם בכ"ש דמותר ליתן לתוכו צוננין בסתם דמשמע אפילו צוננים מועטין לתוך חמין מרובין: **ומ"ש** אבל ספל שיש בו מים וכו' הוא תמוה דבגמ' אסיקנא דא"ל אביי לרב יוסף הכי תני ר' חייא ספל אינו ליה שיחומו הרבה ועוד דכלי שני הוא הואיל ולאו לשתייה אלא לרחיצה אסירי דגיחא מי סברת ר"ש אסיפא קאי. דלא שרי ת"ק אלא חמין לתוך צונן ואתא אינו ואסר אף חמין לתוך צונן: אריבא קאי. לשתייה וצונן לתוך חמין דקא שרו ב"ה קא אסר: וכתב הרי"ף ומסקנא דשמעתין דהלכה כב"ה דקאמר א"ר הונא בריה דרב יהושע חזינא לרבא דלא קפיד מדתני ר' חייא וכו' ואע"פ שיש חולקים על הרי"ף ופוסקין כר"ש בן מנסיא דפסק ר"נ כוותיה וסוברים דלא אמרינן דר"ש בן מנסיא אסיפא קאי דאמבטי אפי' חמין לתוך צונן אסור וכמ"ש הר"ן ור"י בח"ג כבר נתן הרא"ש טעם לסברת הרי"ף וכן הסכים ר"י וגם הרמב"ם בפכ"א פסק כדעת הרי"ף ז"ל וכתב התוס' דהא דתניא נותן אדם חמין לתוך צונן אפילו בכ"ר דחמין לתוך צונן אינו מבשל ולא צונן לתוך חמין אפי' בכלי שני דגזרו ב"ש כלי שני אטו כ"ר וב"ה דפליגי ושרו צונן לתוך חמין היינו דוקא בכלי שני כדקתני בד"א בכום משמע דבכ"ר מודו ב"ה וכ"נ מדברי רש"י דחמין לתוך צונן אפי' בכ"ר שרי ולכן כתב רבינו דכ"ר והוא לשתייה מותר לערות ממנו לתוך צוננין ואסור לערות לצוננין לתוכו: **ומ"ש** עוד רבינו וה"מ מעט צוננין אבל אם מרובין ואין יכולין להתבשל בהם אלא להפיג ליתן מותר הוא ממה שנתבאר בסמוך מיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשירן:

דרכי משה

(ד) כתב המרדכי פרק כירה והר"ר דן אומר דמלח שלנו דמתקנים אותו ע"י בישול אין לחוש כדתניא כל שבא בחמין לפני השבת וכו' ומ"מ המחמיר תע"ב: הכ"נ

דרישה

[ה] אבל ספל שיש בו מים חמין לרחיצה אפילו הוא כלי שני אסור ליתן בהם מים צוננין כו' עיין בב"י שמתמה ע"ז הלא מסקינן בגמרא דספל אינו כאמבטי ודבא לא קפיד ונתן אפי' צונן לתוך חמין כו' ע"ש שהאריך בתירוצים דחוקים ולענ"נ דרבינו ס"ל כדעת התוספות ולא כהרי"ף שהתו' כתבו בהדיא שם בד"ה מי סברת ר"ש בן מנסיא קאי אסיפא אריבא

הגהות

ז נראה שדעת רבינו לפסוק כר"ש בן מנסיא דבריתא דאמר דאמבטי בין חמין לתוך צונן בין חמין לתוך חמין אסור משום דר"ג פסק כוותיה וקאמר בגמרא סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי

אסור ליתן בהם צוננים וכו׳ קשה בעיני דהא רב יוסף הוא דהוה סבר למימר הכי עד דא״ל אביי תני רבי רבינו חייא ספל אינו כאמבטי ומשמע דאז הדר רב יוסף מסברתו וכ״כ הרא״ש וא״כ היאך פסק רבינו כמאי דהוה ס״ל מעיקרא ושבק מאי דס״ל לכוס קושטא ומאלתתי שכתבו התוס׳ (סס) דהאי אמבטי אייריי כגון שהוא כלי שני ואתא לאפלוגי בכ״ש בין כוס שהוא לשתייה לאמבטי לפי שחמין הרבה ואיכא למיגזר דהרואה אותן חמין כ״כ סבור דכ״ר הוא וכתבו דספל ג״כ הוא כלי שני ולפי דבריהם צ״ל שאע״פ שאמבטי וספל שניהם כלי שני הם האמבטי משמר חומו יותר מספל ומש״ה אמרי ספל אינו כאמבטי וע״פ פי׳ זה יש לישב דברי רבינו דאפשר שהוא מפרש דאמבטי הוא עשוי לרחיצה ומפרש שהוא כ״ש כדברי התוס׳ וזה״ה אסור ולא מפני שהרואה אותם חמין כ״כ יסבור שהוא כלי ראשון כדבריהם אלא מפני שכיון שהם לרחיצה שתמן חמין הרבה ומתבשלין הצוננין שמתערבין עמהם וספל הוא גם כן כלי שני העשוי לרחיצה אלא שאינו משמר חומו כ״כ כמו אמבטי ומש״ה אמרו שאין דינו כאמבטי ומפני שאין ידוע לנו תמונת כלים אלו יש לנו לאסור בכל כלי שני העשוי לרחיצה ולכן כתב רבינו לאסור אפי׳ בספל דאגן לא מפלגינן בין אמבטי לספל בשתרוייהו אסרינן ועוד י״ל דס״ל לרבינו דכיון דאמבטי דברייתא הוי כלי שני אם כן ספל דשרי בגמ׳ הוי כלי ג׳ ורב יוסף הוה סבר למיגזר כלי ג׳ אטו כלי ב׳ ואהדרי אביי מדתני ר׳ חייא וכיון שביאר רבינו וכ׳ אפי׳ הוא כ״ש תו ליכא למטעי בספל דנקט דהא פשיטא דלא אסר אלא בכ״ש ולא בשלישי ומש״ה לא דק ותני ספל במקום אמבטי אבל ברמזים כתב וז״ל נותן אדם בכוס בין מים חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין ובאמבטי חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין וספל דינו כאמבטי עכ״ל ונס א״א לפרש כמו שפירשתי כאן דברמזים אינו מסדר לשון מעצמו אלא דברי הרא״ש מקצר והולך וספל המזכר בדברי הרא״ש קאמר דדינו כאמבטי והוא הפך ממ״ש בגמרא וממ״ש הרא״ש ואפשר שצריך להגיה שם אינו כאמבטי כי הסופר טעה בין אינו לדינו . ודעת הר״ן שלא כדברי התוס׳ בזה אלא אמבטי היינו כ״ר ואסור ליתן בו צונן לתוך חמין אפי׳ להפסיר מדלא מפלגינן באמבטי כדמפלגינן במיחם דדוקא בכלי ראשון אחר הוא דאיכא לאיפלוגי דבכלי שיחמו אסור ובכלי להפסירן שרי אבל באמבטי מתוך שמקפידין הרבה על חומו בכל ענין אסור וכ״כ ר״י בח״ג : וכתב דטעמא משום דאמבטי הוא לרחיצה ושיש מי שפירש דצונן מועט לתוך חמין מרובין הוא דאסור אבל בהפך מותר ושראשון נראה עיקר . וכתב עוד הר״ן ובכ״ש בכולהו גווני שרי ואפילו טפי מהפסר דכיון דכלי שני אינו מבשל למאי ניחוש ליה ומאי דאמרינן נותן אדם חמין לתוך צונן ופי׳ רש״י טעמא משום דתתאה גבר הקשו עליו התוס׳ דאם כן תיקשי למ״ד עילאה גבר ולמ״ד תתאה גבר הא מבשל כדי קליפה אלא נראה כמו שאומר ר״ת דחמין לתוך צונן משמע שהצוננין שלמטה מרובים שכן דרך ליתן המועט במרובה ולכך אין מבשלין המועטין כלל לפי שמתערבין בצוננין המרובין ומתבטל המיעוטן ולא צונן לתוך חמין שהחמין שלמטה מרובין ומתערבין בהם הצוננים המועטים ומתבשלים וכ״פ ר״י בח״ג (ה) וז״ל ומה שאמרנו באמבטי דחמין לתוך צונן מותר דוקא חמין מועט לתוך צונן מרובה אבל בהפך אסור ורבינו כתב כדברי רש״י דטעמא משום דתתאה גבר ומשמע ודאי דאפילו בכ״ר ורחיצה נמי שרי ליתן חמין לתוך צונן ומ״ש וכן הדין בכ״ר והוא לשתייה לאו דאיכא לאו דאמרינן דדוקא בכ״ר דשתייה מותר לערות ממנו לתוך צוננין אבל בכ״ר דרחיצה לא דיקא

אסור ליתן בה צוננין דכיון שהם ומתבשלין הצוננין לרחיצה סתמא חמין הן הרבה שמערבים

אינו כאמבטיא ורבא נמי לא קפיד מדתני ר׳ חייא מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין . ומ״ש ב״י לישב דכיון שפי׳ התוספות דאמבטיא נמי כ״ש הוא ואין ידוע לנו תמונת כלים אלו יש לנו לאסור בכל כלי שני העשוי לרחיצה עכ״ל הוא גם כן תמוה דא״כ למה לו לרבינו להזכיר ספל יאמר בסתם דכל כלי שני הוא אסור ועוד דלפי טעמו אפילו חמין לתוך צונן נמי אסור בספל כמו באמבטי דהלכה כר״ש בן מנסיא דאוסר באמבטי אפי׳ חמין לתוך צונן לדעת התוס׳ דלא כהרי״ף וא״כ קשה למה מתיר רבינו בספל חמין לתוך צונן . וכתב עוד ב״י ועי״ל דרבינו מפרש דספל דמתיר בגמרא הוא כלי שלישי כו׳ והא ודאי ליתא דאם כן מאי מקשה בגמרא ולמאי דס״ד מעיקרא דספל ה״ה באמבטיא וא״ר נחמן הלכה כר״ש בן מנסיא אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא ומאי קושיא ליתא דאיכא רחיצה בכלי רביעי אלא בע״כ דאין חלוק בין כ״ש לשלישי ורביעי דהכל דין כ״ש יש להם אבל האמת בלי ספק דרבינו פסק כך בספל ע״פ דברי התוס׳ שהקשו בהך דרבא דמייתי אידך ברייתא דתני ר׳ חייא אמאי לא מייתי ברייתא דלעיל דספל אינו כאמבטיא ואמאי אלטריך ר׳ חייא למתני תרוייהו וי״ל דהשתא קמ״ל בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין דהך דספל אינו כאמבטיא ה״א דקאי אדשב״מ דאסר באמבטיא אפי׳ חמין לתוך צונן ועליה קאמר דספל אינו כאמבטיא ושרי חמין לתוך צונן אבל צונן לתוך חמין הו״א דאסור ואפשר דהיא דלעיל היינו הך דהכא אלא שקילרה ונקט לישנא דרב יוסף דמייתי עלה עכ״ל והשתא תופס רבינו דהאי אפשר שכתבו התוס׳ ליתא אלא פשוטו משמע דשתי ברייתות הן ואביי תופס עיקר הך ברייתא דספל אינו כאמבטי ואיכא לפרש לתומרא דאינו כאמבטי לאסור אף חמין לתוך צונן אלא שרי חמין לתוך צונן אבל צונן לתוך ספל שיש בו חמין נמי אסור כדכתבו התוס׳ ולכן פסק דאף ספל שהוא כלי שני לא שרי אלא חמין לתוך צונן אבל צונן לתוך חמין אסור אף בספל והא דלא כתב רבינו דאמבטיא אסור אפי׳ חמין לתוך צונן היינו לפי׳ שפי׳ התוס׳ שאמבטיא שהוא כ״ש דאסרינן אפי׳ חמין לתוך צונן היינו מפני שהמיס שבתוכו חמין הרבה והרואה אותו חמין כל כך סבור דכ״ר הוא כדכתבו התוס׳ אינו ידוע לנו צורתו אבל ספל הכל יודעין מה הוא ספל ואין להקשות הלא רבא לא קפיד ומתיר בספל אפילו צונן לתוך חמין וקי״ל כרבא לגבי אביי חוץ מיע״ל קג״ס דהא פשיטא דלא קי״ל כרבא לגבי אביי אלא בדוכתא דפליגי בהיא אבל הכא לא אזכחן דפליג רבא עלה דאביי להיא אלא דרבא לא הוה קפיד אמאן דקא הוי מיקל בספל בביתיה וכיון דאביי הביא לרב יוסף מהך ברייתא דתני ר׳ חייא ספל אינו כאמבטי וחזר בו רב יוסף אלמא דהך ברייתא דסמכא היא ולא כאידך ברייתא דהוה ביהיה דרבה דלאו דסמכא היא ואיכא למימר דרבא גופיה הדר ביה לבתר דקיבלה רב יוסף מיניה דאביי דהך ברייתא דתני ר׳ חייא ספל אינו כאמבטיא הוא דסמכא ולא שרינן בספל אלא בחמין לתוך צונן כדפי׳ : **ומ״ש** אסור ליתן בהם צוננים דכיון שהם לרחיצה סתמא חמין הן הרבה ומתבשלין הצוננין שמערבין בהן ולא אמר דטעם האיסור הוא משום דתתאה גבר נראה דא״כ הוה קשה בכוס נמי ליתסר מה״ט דתתאה גבר אלא בע״כ כל כ״ש בין בכוס בין בספל בין באמבטי שרי מדינא דקי״ל כלי שני אינו מבשל אלא דחכמים גזרו בספל ואמבטיא דכיון דחמין הן הרבה הרואה אומר שמתבשלין הצוננין שמערבין בהן דבודאי כ״ר הוא ויבא לערות ג״כ לכ״ר אבל בכוס ליכא למיגזר דהכל יודעין דכ״ש הוא כיון דאין המים חמים בתוכו כל

דרכי משה

(ה) וכ״נ דעת המ״מ :

ולא

דרישה

דאיישא קאי היינו דיקא למאי דס״ד דרב יוסף מעיקרא אבל למאי דמסיק דספל אינו כאמבטי קאי אסיפא ובכוס סבר שפיר ר״ש בן מנסיא כב״ה דבכל ענין שרי כו׳ ובאמבטי פסק רב נחמן כר״ש בן מנסיא דאורב אפילו חמין לתוך צונן וס״ל לרבינו מדסבר רב יוסף לפשוט ספל לאמבטי אף שא״ל אביי דתני רבי חייא ספל אינו כאמבטי היינו דוקא אינו לגמרי כאמבטי לאסור אפילו חמין לתוך צונן אבל אינו כאמבטי ולא תני ספל הרי הוא כבוס · ומש״ה נ״כ נתייסד הא דלא הביא לו אביי אידך דתני רבי חייא דאינו דומה אפילו צונן לתוך חמין בספל אלא דאתרתי אינו אינו ס״ל דתרתי אינו ספל אינו דומה לכוס ואינו ספל העומד לרחיצה ובספל העומד לשתייה ובספל העומד לרחיצה ע״ו תני רבי חייא דאינו כאמבטי לאסור לגמרי אבל נ״כ אינו כבוס לאיסור אבל אינו כאמבטי · ובאידך דרבי חייא דאיירי בספל העומד לשתייה ומש״ה כ׳ דמותר ליתן אפילו צונן לתוך חמין והשתא נתייסד נ״כ למה אמר רבי חייא דברינו כספל אלא ודאי תנאינו ממלקים אינו ואיירי בתר׳ שהקשו בתירוצים אחרים ולפי מ״ש לדעת רבינו ניחא · והשתא מ״ש נמי הא דמסיק רב הונא בריה דרבי יהושע קאמר ז״ל אזיל ליה לרבא דלא קפיד אמיא כו׳ ולא קאמר אזיל ליה לרבא דלא קפיד אספל ונראה לפשוט שגם דעת הרי״ף והרא״ש הוא דמה דתניא ברבי חייא ספל אינו אפילו צונן לתוך חמין ר״ל ספל העומד לשתייה שהוא דומה לכוס המוכר בפלוגתא ב״ש וב״ה הכ״ל דאל״כ קשה קושיא גדולה אדברי״ף ועל הרא״ש שתרוייהו לא שעתיקו בהלכותיהן האי מימרא דרבא לא קפיד אספל כו׳ הא ודאי לא הו״ל לאשמועי כדי ללמדינו דאפילו בספל אותר לגמרי · ולא עוד שכתב הרי״ף והרא״ש בביאור ז״ל ומסקנא דשמעתא והילכתא כב״ה דקאמרינן דרבא לא קפיד מדתני רבי חייא מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים כו׳ וק׳ אדאשמעינן דהלכתא כב״ה מהא דרבי חייא דבותא טפי הוה לנו לאשמעינן דהלכתא אפילו בספל אותר ליתן צונן בתוך חמין כדתני רבי חייא ורבא עבד כוותיה וכ״ש בכוס אלא ודאי גם הרי״ף והרא״ש פירשו לספל דרבי חייא תניא דמייירי בספל העומד לשתייה דאל״כ תרתי דרבי חייא הוא ליה ועוד מדאמר בדרבי חייא קמייתא ספל אינו כאמבטי ולא אמר ספל הרי הוא כבוס אינו דומה לגמרי וכמ״ש הרא״ש דגם לכוס אינו דומה לגמרי ואין כ״מ בין הרי״ף ומ״ש התו׳ אלא אמבטי אינו כבוס ולא אמר ספל הרי הוא כבוס ש״מ דגם לכוס אינו דומה לגמרי ודעת התו׳ לפי המסקנא ר״ש בן מנסיא קאי אחמבטי ולא אמבטי לאסרו לגמרי ולדעת התו׳ לפי המסקנא ר״ש בן מנסיא קאי אחמבטי ואסרו לגמרי והלכתא כוותיה כמ״ש רב נחמן . ואפשר דרבינו נסתפק אי הלכה כהרי״ף או כדעת התוס׳ ומ״ה השמיט דין אמבטי ולא כתב אלא דין כוס וספל העומדת לרחיצה ובהם כ״ל שוין · ודעת הרא״ש ג״כ הוא כדעת הרמב״ם ורבינו שלף שנתן טעם לדברי הרי״ף אלא כתב הרא״ש ז״ל וירא״ה שה״ע שפסק כו׳ משמע דעת הרי״ף כן ואיה לא ס״ל אלא כמ״ש לפני זה וכדעת התוס׳ שכ״כ בהגיה וכן הוא דעת רבינו ודע שאמלתי כתוב ברמזים על קלף שכתב שם ז״ל וספל דינו ככוס וברמזים הנדפסים כתב וספל דינו כאמבטי וכן הביאו הב״י ונראה לייחס שני הגרסיות ע״פ מ״ש דספל העומדת לשתייה דינו ככוס · וספל העומד לרחיצה דינו כאמבטי ור״ל דדין אמבטי הנזכר בדברי ב״ה הכינו לתוך חמין ואסור וחמין לתוך צונן אותר · ומה שת״ י רבי חייא אבל אינו כאמבטי ר״ל כפי מה שפסק רב נחמן דהלכה כר״ש בן מנסיא דאמבטי אסור לגמרי ע״ז קאמר דספל אינו דינו כז וזהו שהקשה הגמרא ולפי מאי דס״ד דרב יוסף דספל כאמבטי לאסור לגמרי ורב נחמן אמר דהלכה כר״ש בן מנסיא א״כ הרואה בשבת ליכא והשיב לו אמו ר״ש בן מנסיא אסיפא קאי ר״ל מה שאמרתי ספל הרי הוא כאמבטי לא לאסור הכל אמרתי ורב נחמן דפסק כר״ש בן מנסיא ס״ל דר״ש ב״מ אסיפא קאי ואמ״ה נמי א״ר חייא ספל אינו כאמבטי לאסור לגמרי וזו״ק . ודע שהתו׳ מקשין בד״ה מי שבת כו׳ ז״ל וא״ת למאי דס״ד דאריש״א קאי אסר בכוס לוגן לתוך חמין ונראה לי דרב יוסף לא קאי אדברי ר״ש בן מנסיא דס״ל דבר״ש מותר לערות ממנו לתוך צוננין אבל בכ״ר דרחיצה לא דיקא

דבכ״ה גם בכוס אינו מתירין לגמרי אלא קאי אדברי ת״ק דס״ל דב״ה מתיר בכוס לגמרי ובאמבטי ממלק בין לוגן לתוך חמין או איכא ובע״ז קאמר רב יוסף דספל הרי הוא כאמבטי אלא אלר״ש ב״מ אין ב״מ בזה דהא הכל שוין וכמו שהקשו התו׳ והמקשן הקשה לפי דקי״ל כר״ש בן מנסיא וס״ד דר״ש ב״מ אוסר באמבטי לגמרי והשיב לו דס״ל לרב יוסף דר״ש בן מנסיא אריש״א קאי וגם באמבטי אינו אוסר לגמרי אלא דאינו כבוס ורב יוסף לא בא להשמיענו שדינו דספל כאמבטי אלא אליבא דת״ק דס״ל דב״ה מתירין בכוס לגמרי וכמ״ש וק״ל . כן כ״ל כוונת התו׳ ולפ״ז גם לרבי חייא דאמר ספל אינו כאמבטי יכול לסיים דאליבא דהלכתא דקי״ל כר״ש בן מנסיא כדפסק רב נחמן אמר כן ור״ש ב״מ אסיפא קאי לפי המסקנא וכמ״ש התו׳ וממילא ר״ש בן מנסיא ס״ל באמבטי אסור לגמרי וע״ז אמר ספל אינו כאמבטי · אבל לסברת הרי״ף דס״ל דגם לפי המסקנא רבי שמעון ב״מ אריש״א קאי אבל דינו כאמבטי · עוד יש לדקדק הרבה בפשט זה וסוגיא דגמרא ואין כאן מקום להאריך רק לישב כוונת רבינו והרמזים והתו׳ בתוס׳ והו״ק . ומ״ש רבינו ז״ל וכן הדין בכלי ראשון והוא לשתייה כו׳ כנלע״ד דוקא קאמר לשתייה דאינו בכלי ראשון העומד לרחיצה לא היה מותר לערות ממנו לתוך צונן דהשתא אף דקי״ל אתתא גבר מ״מ כדי קליפה היא מבשל והיה אסור לכתחלה וכ״ש למ״ד דס״ל דעילאה גבר אבל בשהוא לשתייה דאינו מקפיד להיות מה כ״כ מודה דמותר לגמרי ובזה נתיישב למה כתב רבינו כלפי סברת התו׳ בתתאי גבר וכמו שהקשה ב״י ולא כב״י שכתב דרבינו לאו דוקא קאמר ואף שב״י ג״כ כתב סברא הנ״ל וכתב עליה וכ״כ מהרש״ל מינו מ״ש סברא זו ור״ל מי שיכתב דב״ה לרחיצה דוקא אמרי׳ שמתבשל כדי קליפה ולא בחם לשתיה · מ״מ כ״ל טפי לומר דרבינו דוקא קאמר לשתייה ולייחס קושיית התו׳ ולומר דרבינו ס״ל סברא זו כיון דמסתבר לומר כן אף שלא מצינו מי שכתב כן ודו״ק · ומ״ש רבינו ז״ל וכן מותר ליתן הקיתון בכלי שני כו׳ וכתב ב״י ע״ז ז״ל ומקום דין זה מקולף דהו״ל לרבינו לכותבו קודם מותר ליתן קיתון של מים דבהכך דיינן שלגיל שייך עכ״ל · ולעד״נ דיפה כיון דרבינו לכתבו כאן מהם דלעיל מייירי בתערובת מים לונן עם המין דמתממין יחד · ואמ״כ התמיל לכתוב דמותר ליתן קיתון מים לו שמן כנגד האש כו׳ דמייירי דכלונן נתחמם מכח האש ועומד האש והמים כל מ׳ בפני עצמו ומש״ה סמך לכאן ג״כ דין דנותן קיתון של לונן בכ״ש שיש בו חמין דגם כן כל מ׳ עומד בפני עצמו ואינו מתערב יחד וק״ל . ומ״ש רבינו ובלבד שיתנו רחוק מן האש כו׳ עד שהיד סולדת בו דהיינו כל שכריחו של תינוק כבוים בו הוא ל׳ הגמרא דף מ׳ ע״ב ז״ל היכי דמי יד סולדת בו ופירש״י שיש שסולד מרתיחה מועטת אמר רבנה כל שכריחו של תינוק נכוית · וז״ל ב״י ואעפ״י שמפשיטות דברי ר׳ יהודה משמע דבמקום שהיד סולדת כו׳ ר״ל דבמקום שמניח אדם ידו כנגד המדורה ותהיה סולדת מחמתה דבור בחור כדברי הרא״ש דבמקום שאם יונח שם הקיתון של מים יחמו עד כדי שתהא היד סולדת הוי מקום הראוי לבישול ואסור עכ״ל . ומכאן תשובה למורי שרלאה דשואלין אם היד סולדת בתבשיל ומשערין באצבע וז״א אלא שכריחו של תינוק נכוה בו וכ״כ הגמרא וכמ״ש רבינו וק״ל · עוד הביא ב״י דברי בעל התרומה שכתב ז״ל שאם מע״ש עירה ושכך מולח המים והשימן שבתוכה מותר לאמש הפשטידא וכתב ב״י ע״ז ז״ל ונראה מכאן שאפילו לדעתו מותר להחם בשבת אמיכת בשר שמן כו׳ . יגעתי ולא מצאתי כי לי זה כתוב בספר התרומה וע״ש בסימן רל״ה שתולה שמן הדין באיסור חימום הפשטידא מפני השומן שבה שהיה מתחלה צולל ונקרם ונקפה וכשיחמם יחזור לחיות צולל ויהיה מולד כו׳ . ומשם יש לדקדק האי דינא הכ״ל דמדלא קפיד אלא אשמנוני המולחת שם בעין משמע הא בשבך מתוכו מבע״י השמנונית מותר לחממו אע״פ שיש עדיין בשר שם בתוכו . ומ״ש ומיש ר״ל המרק שלא מתוך הבשר שבתוך האיפכנדא וק״ל . ועיין מ״ש בש״ע רמ״ח ורמ״י ז״ל ובתשובה כתבתי שמ״ש רמ״י בזה אינו נכון בעיני גם הסגתי שם על רמ״ח · עוד שם הביא ב״י דברי המרדכי ז״ל והמרדכי בס״פ במה טומנין כתב כדברי ב״ה ואמ״כ כתב יר״י מפרי״ם היה מולח ראייה לחתר כו׳ עד ומ״מ טוב ליזהר שלא לשוה כ״כ קרוב לאש אלא רחוק כדי שלא תהא היד סולדת עכ״ל . וכתב ב״י ע״ז נראה מהברייו דבעל התרומה לא אסר אלא במקום שהיד סולדת וליתא כו׳ עד ועוד דשמע דלרבי יחיאל שרי לחמם כו׳ עד ובהגיה אסיקנא כו׳ . נראה כוונת ב״י בביאור דברי המרדכי שמה שכתב בשם ר״י מפרי״ם

שהיה

חדושי הגהות

א״ל אביי תני רבי חייא ספל אינו כאמבטי וס״ל לרבינו דכאמבטי לא הוי דאסור לגמרי וכבוס נמי לא הוי דשרי לגמרי אלא דגרע מכוס משום שהם לרחיצה ועדיף מאמבטי משום

שמערבים בהן אבל לערות מהם לתוך צונן מותר דתתאה גבר וכן הדין ז' בבלי ראשון והוא לשתייה שמותר לערות ממנו לתוך צוננין ואסור לערות צוננין לתוכו וה"מ מעט צוננין אבל אם הן מרובים

כל כך: וט"ש אבל לערות מהם לתוך צונן מותר דתתאה גבר אינה למידק הלא בע"כ בכל כ"ש לא אמרינן תתאה גבר כדמוכח מדברי בכוס אפילו צונן לתוך חמין כדפי' בסמוך ותו דבסמוך גבי כ"ר במערה צונן לתוכו דהתיר בצוננין מרובין אדרבה היה לו לאוסרו כיון דתתאה גבר ואם לא אמרינן הכא גבי ערוי מים לתוך מים לאוסרו מטעם תתאה גבר א"כ אמאי קאמר גבי ספל במערה חמין לתוך צונן להתירו מטעם תתאה גבר דמאי שנא. ועוד איכא לתמוה במה שפי' ב"י דהא דכתי' רבינו בסמוך וכן תדין בכ"ר וכו' דאם מערה צוננין לתוכו אם הם צוננין מרובין מותר הוא נלמד ממ"ש בסמוך מיחם שפינהו וכו' דתלי תניא בדלא תניא דהא רב אדא בר מתנה ורב ושמואל מפרשים מיחם שפינהו שפינה ממנו מים חמין כמו שפי' רש"י דלא כאביי דמפרש שפינהו ויש בו מים חמין כו' ור' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור אלא כר' שמעון היא דאמר דבר שאין מתכוין מותר וכדקי"ל הלכה כר"ש והאי אוקמתא דהוי אליבא דהילכתא עדיף טפי מאוקמתא דאביי דאוקמא כר"י דלא קי"ל כוותיה וכ"כ ב"י גופיה בביאורו לדברי הרמב"ם בסמוך והוא האמת והשתא לדידהו לא שמעינן ממתני' דמיחם דאינו אסור אלא לערות צוננין מועטין לתוך מים חמין דכ"ר אבל מים מרובין מותר והא דכתב רבינו לעיל בסמוך גבי מיחם לחלק בכך נלפע"ד דמיחם הוא דנלמד מהכא כמו שאפרש והוא דהתוס' הקשו אפרש"י דפי' בהא דת"ר גבי חמין דשתייה ב"ש אומרים נותן אדם חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין דהטעם הוא משום דסבר תתאה גבר דא"כ יקשה מהכא למ"ד עילאה גבר ולמ"ד תתאה גבר נמי הא מבשל כדי קליפה אלא נראה כמו שאומר ר"ת דחמין לתוך צונן משמע שהצוננין למטה מרובים וכו' כמו שהבאתי לשונם בסמוך ריש סעיף ו' והשתא ודאי כיון דאליבא דכ"ע בין למ"ד עילאה גבר בין למ"ד תתאה גבר קאמר ב"ש דחמין לתוך צוננין שרי אפי' בכ"ר משום דהחמין מועטין והצוננין מרובין וצונן לתוך חמין דאסור לב"ש אפילו חמין דכ"ש היינו כשהצוננין מועטין והחמין מרובין דאם היו כ"ר היה אסור וגזרינן כ"ש אטו כ"ר וב"ה לא פליגי עליה אלא בצונן לתוך חמין בכ"ש דאפילו צוננין מועטין לתוך חמין מרובין מותרין דלא גזרי אבל בחמין דכ"ר מועטין לתוך צוננין מרובין דשרו ב"ש כל שכן דלב"ה שרי דמקילין טפי מב"ש וכן כשהצוננין מועטין לתוך חמין מרובין דאם היו החמין כ"ר דאסור לב"ש מדינא נמי מודה בה ב"ה דלא פליגי בהא אב"ש אבל אם היו הצוננין מרובין אפילו לתוך חמין דכ"ר דשרו אף לב"ש דהא לא אסר ב"ש אלא בצוננין מועטין לתוך חמין דכ"ר אבל צוננין מרובין לתוך חמין דכ"ר שרו ב"ש לכ"ע אף למ"ד תתאה גבר דלא אמרינן תתאה גבר אלא בשתי התיכות אבל לא בעירב מים לתוך מים דנתערב יחד כל שכן דשרי לב"ה אף למאי דקי"ל תתאה גבר וז"ש רבינו וכן הדין בכ"ר והוא לשתייה שמותר לערות ממנו לתוך צוננין ואסור לערות צוננין לתוכו וה"מ מעט צוננין וכו' דאפילו צוננין לתוך חמין דכ"ר אינו אסור אלא מעט צוננין אבל מרובין שרי דלא אמרינן הכא בעירוב מים במים תתאה גבר ולפ"ז נמשך דהא דמותר לערוב חמין דכ"ר לתוך צוננין היינו נמי חמין מועטין אבל חמין מרובין דכ"ר דיכולין להתבשל הצוננין מהם אסור דהא לא אמרינן הכא גבי עירוב מים במים תתאה גבר והיו ראוי לרבינו לפרש זה להדיא אלא שנסמך על המבין דכיון דאפילו צונן לתוך חמין מותר בצוננין מרובים ולא אמרינן תתאה גבר אפילו לתומרא כ"ש בחמין מרובין לתוך צוננין דלא אמרינן תתאה גבר לקולא ואסור וכל זה בחמין שהם לשתייה אבל בחמין שהם לרחיצה דחמין הם הרבה ואסור אפי' בספל שהוא כ"ש כשמערה צוננין לתוך חמין משום גזירה דהרואה אותן חמין כ"כ סבור דהוא כ"ר ויערה גם לב"ר דהוא אסור מדאורייתא דהצוננין מתבשלים בהן דאין דרך לערות מים צוננים מרובים לתוך החמין להפיג צינתן אלא כשהם רותחים וחמין כ"כ הרבה מערה לתוכן צוננין מועטין להפיג רתיחתן אבל ודאי צריכים להיות עכ"פ חמין הרבה אף לאחר שעירה לתוכן צוננין דלרחיצה שהוא לתענוג צריך שיהא חמין הרבה וא"כ ודאי דאסור מדאורייתא לפ"ז קשה דבחמין שהם בספל שהוא כ"ש נמי נגזור שלא לערות ממנו לתוך צוננין מועטין מה"ט דהרואה סבור שהוא כ"ר ושפוך ג"כ מכ"ר ועל זה אמר רבינו דלא גזרינן הכא מפני הרואה כיון דאפילו סבור הרואה שהוא כ"ר ושפוך ג"כ מכ"ר לתוך צוננין מועטין איכא איסורא דאורייתא כיון דקי"ל תתאה גבר והתחתון הוא צונן ואע"ג דבעירוב מים במים לא ס"ל תתאה גבר היינו מדרבנן אבל איסור דאורייתא איכא הכא כיון שהתחתון הוא צונן ואע"פ שהוא מועט והא דשרי גבי שתייה לערות צוננין מרובים לתוך חמין דכ"ר ולא אמרי' תתאה גבר היינו משום דאין יכולין להתבשל בהם אלא להפג צינתן וכיון דליכא כאן בישול כלל מותר אפי' מדרבנן ומכאן נלמד למיחם שיש בו מים חמין דלא אסרינן ליתן בו צוננין אלא כשהם מועטין וכו' ודוק היטב עוד האריך ב"י בביאור דברי הרמב"ם ולעד"נ דמה שפי' ה' המגיד במ"ש הרמב"ם אמבטי של מרחץ וכו' שהוא מדתניא בברייתא אליבא דב"ה בד"א בכוס אבל באמבטיא חמין לתוך צונן אבל לא צונן לתוך חמין הוא האמת והוא דהרמב"ם מפרש כמ"ש הרי"ף ומסקנא דשמעתא דהלכה כב"ה דר"ש בן מנסיא אריש קאי וקאמר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה ולית הילכתא כר"ש בן מנסיא אלא הילכתא כת"ק ואליבא דב"ה דלשתייה דאינו מחממן הרבה אפילו צונן לתוך חמין שרי ובאמבטי של מרחץ צונן לתוך חמין אסור אבל נותן הוא חמין לתוך אמבטי של צונן ומ"ש ה' המגיד ואמבטיא זה כלי הוא וכן פרשוהו הגאונים ז"ל והטעם שאסור לתת צונן לתוך חמין שבו מפני שהמים שבו עומדים לרחיצה ואדם מחממן הרבה עכ"ל הוא תמוה דמאי אתא לאשמועינן דאמבטי זה כלי הוא הא פשיטא דכלי הוא ומאי קשיא ליה דכתב כן ותו דמאי וכן פרשוהו הגאונים וכו' ומאי והטעם דאסור וכו' דמאי אתא לאשמועינן הלא מפורש הטעם בדברי הרמב"ם ולכי אמרת לי דצריך להגיה בלשונו ואמבטי זה כלי שני הוא והמדפיס השמיט תיבת שני ולפי דלכאורה משמע דאמבטי זה נמי כ"ר הוא כמו שפירשו מקצת מפרשים וא"כ קשה למה אמר הרמב"ם דהטעם הוא שאין נותנין

דהא טעמא דמשום דתתאה גבר אפי' בכ"ר דרחיצה נמי שרי אלא לומר דאע"ג דלשתייה הן שאין דרך להחמין כ"כ אפ"ה אסור לערות צוננין לתוכו כיון דכ"ר הוא (ו) ואינו מפרש שדעת רבינו דלא שרינן חמין לתוך צונן אלא בכ"ר דשתייה שאינם חמין כ"כ ובהא אמרי' תתאה גבר אבל בכ"ר דרחיצה שהם חמין ביותר אפילו לתוך צונן אסור מפני שחרוב חומם הם מרתיחין את הצוננין אע"ג דתתאי עינהו לפי שלא מצאתי מי שכתב כן וכבר כתבתי לעיל שדעת הרמב"ם כדעת הרי"ף שכתב בפכ"ב מאבטיי של מרחץ שהיא מלאה מים חמין אין נותנין לה מים צונן שהרי מחממן הרבה אבל נותן הוא מים לתוך אמבטי של צונן מיחם שפינהו וכו' דתלי תניא בדלא תניא חמין מותר ליתן לתוכו מים צונן כדי להפשירן ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן או צונן לתוך חמין והוא שלא יהיו בכ"ר מפני שמחממן הרבה עכ"ד ולפי שה"ה לא ביאר יפה אמרתי לבארם וה"פ מ"ש אמבטי של מרחץ מלאה חמין אין נותנין להם מים צונן אבל נותן מים לתוך אמבטי של צונן כלומר אבל נותן ממים חמין שבזה האמבטי לתוך אמבטי אחר של צונן כדברי ב"ה ומ"ש מיחם שפינה ממנו מים חמין וכו' היינו מתני' שכתבתי בסמוך וכדאוקמא אביי ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר ור"י היא אבל לר"ש דקי"ל כוותיה שרי ומ"ש ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן וכו' והוא שלא יהיו בכ"ר הוא כב"ה דשרו בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין בכוס שהוא כלי שני ויש לתמוה היאך כתם וכתב והוא שלא יהיו בכ"ר דהא במיחם שרי אפילו צונן לתוך חמין והוא שיהיו הצונן מרובים כדאוקי אביי מתני' דה"ק מיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשירן ולפיכך כ"ל דהרמב"ם סבר דלא נקטינן כאביי אלא כאוקימתא קמייתא דרב אדא דאוקי מתני' דה"ק מיחם שפינה ממנו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין כדי שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשירן ואע"ג דמצרף לית לן בה דמתני' מני ר"ש היא דאמר דבר שאין מתכוין מותר דכיון דמוקי מתני' אליבא דהלכתא עדיף טפי מאוקמתא דאביי דאוקמה כר"י דלא קי"ל כוותיה ומאי דאתקיף אביי לרב אדא מידי מיחם שפינה ממנו מים קתני מיחם שפינהו קתני אינו כדי לדחות אוקמתיה דכמה משניות מיתרצות בענין יותר דחוק מזה ואביי נמי לאו למידחייה אתא אלא לתרוצי שפיר טפי ליישא דמתני' דבדוקא קתני שפינהו דהיינו שפינהו למיחם עצמו ומדקתני מיחם שפינהו ולא קתני מיחם שפינה ממנו מים אלמא כשפינה ממנו מים לעולם אשור ומש"ה איצטריך לאוקמי מתני' כר"י אע"ג דלא קיי"ל כוותיה הילכך לאוקומי מתני' דמאי פינהו שפינה ממנו כדאוקי רב אדא דהוי אליבא דהלכתא עדיף טפי ועוד דהא רב דאמר ל"ש אלא שיעור להפסיר אבל שיעור לערף אסור ע"כ כר' אדא משמע ליה וכדפירש"י ושמואל דאמר אפילו שיעור לערף מסתמא לא פליג ארב באוקומתא דמתני' ואע"ג שפי' המשנה כתב הרמב"ם באוקימתא דאביי כבר מצינו בהרבה מקומות בחיבור שחזר בו ממ"ש בפי' המשנה והשתא לפי דבריו בחיבור לא נצטרך לומר דהאי אמבטי הוי כלי שני ולא הוי כאידך אמבטי דאיתא בהניא פירקא דקאמר דקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי כדברי הקוספות וגם לא נצטרך להלק בין אמבטי שהוא כ"ר לשאר כלי ראשון כדברי ה"ן דאמבטי ודאי כ"ר ובין כל כלי ראשון שוה לו דלא שרי אלא חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין דמתני' דמיחם שפינהו לא בפינהו מיירי כלומר ועדיין יש בו מים חמין דכל כה"ג אסור לתת לתוכו צונן כלל דהיינו אמבטי אלא כשפינה ממנו מים מיירי ולאשמועי' דאע"ג דמצרף לית לן בה ומ"ש הרמב"ם אמבטי של מרחץ ל"ל לפ"ז דלאו דוקא של מרחץ אלא משום דברייתא תני אמבטי נקט אמבטי אבל ה"ה לכל כ"ר וזהו שכתב אח"כ ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן או צונן לתוך החמין והוא שלא יהיו בכ"ר מפני שהוא מחממן הרבה הרי דבכל כ"ר אסר ואפילו אינו עשוי לרחיצה כאמבטי שהרי הפסיק בין דין דאמבטי לדין זה במיחם שפינה ממנו מים חמים ואל"ל שמ"ש והוא שלא יהיו בכ"ר בנותן צונן מועטים לתוך חמין מרובים דוקא אבל צונן מרובים אין ה"נ דשרי אפי' בכ"ר ולא הוצרך הרמב"ם לכתבו משום דדבר פשוט הוא דמ"מ הוה ליה לכתבו כדי לאשמועי' דלא גזרינן ביה ועוד כיון דמתני' אתיא לאשמועי' הא מלתא אליבא דאביי לא הו"ל להשמיטו ומיהו אפשר שסמך על מ"ש והוא שלא יהיו בכ"ר מפני שהוא מחממן הרבה דמשמע דבצונן מועטים מיירי שהן מתחממין הרבה אבל בצונן מרובים שרי ודבר ברור הוא שמ"ש והוא שלא יהיו בכ"ר לא קאי אלא אצונן לתוך חמין אבל חמין לתוך צונן בכ"ר נמי שרי וה"ה שכתב מיחם שפינה ממנו מים שם אוקמתא על המשנה ואע"פ שנדחית ראיה זו שם הדין דין אמת הוא עכ"ל נראה מדבריו שתופס דברי רב אדא לדחויי ומ"כ ל"ל לומר שאע"פ שנדחו דבריו הדין דין אמת הוא תיפוק ליה משום דלאביי נמי דאמר דמתני' אסרה הא אמר דהיינו לר"י אבל לר"ש דקי"ל כוותיה מיסרא שרי ועוד אי ס"ל להרמב"ם כאביי למה השמיט דין מיחם שפינהו מעל האור שמותר לתת לתוכו מים אלא ודאי כמ"ש עיקר עוד כתב ה"ה גבי אמבטי של מרחץ והטעם שאסור לתת צונן לתוך חמין שבו מפני שהמים שבו עומדים לרחיצה ואדם מחממן הרבה וזהו שכתב רבינו אמבטי של מרחץ עכ"ל ולפי דבריו בשאר כ"ר דלאו לרחיצה מותר ליתן צונן לתוך חמין להרמב"ם וקשה שכתב אח"כ מיחם שפינה ממנו מים חמין וכו' ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן או צונן לתוך חמין והוא שלא יהיו בכ"ר משמע דבכל כ"ר אסור אע"ג דלאו דרחיצה. הלכך כמ"ש עיקר. ומ"ש הרמב"ם אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמין נראה דמילתא דקאמר לאורחא דמלתא קאמר ול"ד דכיון דטעמא מפני שהוא כ"ר אפילו אינה מלאה נמי :

מותר

דרכי משה

(ו) ולא משמע כדבריו בגמרא ובתוס' פרק כירה דף מ"ב ע"א דמשמע שם דבכלי ראשון לרחיצה בכל ענין אסור כר"ש בן מנסיא דס"ל חבי אליבא דמסקנא דשמעתא לפי פירוש

דרישה

ס"ס מתיר ומסיק עלין דמ"מ טוב ליזהר שלא לשוס כ"כ קרוב לאש כו' ר"ל שלא יגיס אותו כל כך קרוב כדמתיר ר"י מפרש שהוא מותר אפילו לשומו במקום שיש סולדת בו והוא לא ס"ל כן • וא"כ מוכח מינים דס"ל להמרדכי דב"ס אינו אוסר אא"כ במקום שיש סולדת בו דאל"כ מנא ליה להמרדכי סר"י מפרש מתיר אפילו במקום שיש סולדת בו אדהוצרך המרדכי לכתוב דמ"מ יזהר שלא יגיס אותו כ"כ קרוב. ומש"ס הקשה ב"י ב' קושיות אלין כן דעת בעל התרומה דאסר אפילו בחין יד סולדת בו ממילא ר"י דמתיר נוכל לומר דאינו מתיר אלא להניחו במקום שאין שיר סולדת בו. וחדא בחדא תליא וק"ל • אבל לע"ד נר' שאין ביאור דברי המרדכי כן ולק"מ. דמ"ש דמ"מ טוב ליזהר שלא לשוס כ"כ קרוב לאש אלא רחוק כו' אינו

דהא הוי אלא כ"ש ולכן צונן לתוך חמין שרי וחמין לתוך צונן אסור (מהרל"ה) : ז מעמא משום דברייתא לא קאמר אלא דאמבטי אסור לגמרי משום דהוי תרתי לריעותא דהוי

מותר ליתן קיתון של מים או של שמן כנגד האש וכו׳ שם בפרק כירה (מ:) ת״ר מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתן ובשמן מיפליגו תנאי ואסיקנא אר״י א״ש אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר ה״ל יד סולדת בו מותר אמר רחבה כל שכריסו של תינוק נכויה ממנו: ופירש״י לא בשביל שיחמו. אלא שיניחם שם עד שיחמו: אלא כדי שתפיג צינתן. במקלתן: וכתב עליו הר״ן נראה מדבריו שאפילו קרוב למדורה במקום הראוי לבשל מותר כדי להפשיר דהיינו כל שלא שיהא אותם כ״כ כדי שיתבשלו ולדבריו הא דאר״י א״ש יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר לא במקום שיד סולדת ומקום שאין יד סולדת קאמר אלא כל שהניחן עד שתהא יד סולדת קאמר וכ״כ מדברי הרמב״ם בפכ״ב: וכ׳ הר״ן דאפי׳ לפי סברא זו על גבי האש ממש אסור מפני שנראה כמבשל דהא אפילו תבשיל שנתבשל כ״כ אע״פ שמצטמק ורע לו אסרו להחזיר בכירה שאינה גרופה וקטומה וכ״ש לתת לכתחלה ואפילו להפשיר אלא ודאי לא התירו כאן אלא כנגד המדורה בלבד אלא שהרמב״ן ז״ל כתב דלהפשיר ל״ש כנגד המדורה ול״ש ע״ג וכת׳ עוד הר״ן שהקשו על רש״י מדמשמע בסמוך שלא התירו להפשיר אלא במקום שאינו ראוי לבשל והיינו נמי הך דיד סולדת לומר דכל שהוא קרוב מן המדורה כל כך בכדי שתהא היד סולדת שם מחמת חום האש אסור והכי אמרינן בירושלמי וכן דעת ר״י דבכ״מ הראוי לבישול אפילו להפשיר אסור וכ״כ תוס׳ בר״פ במה טומנין (מח:) דנראה לרשב״א דלא שרי אלא בדחוק מן המדורה שלעולם לא יוכל לבא לידי בישול אבל בקרוב אסור אפילו להפשיר דלמא משתלי ואתי להניחן שם עד שיתבשל ולא בשביל שיחמו דקתני היינו כלומר במקום שיוכל לבא לידי שיחמו וכ״כ ה״ה בפכ״ב שכן דעת הרשב״א וכן דעת הרא״ש בפרק כירה דהא דאר״י יד סולדת בו אסור ה״ק יד סולדת בו הוי בישול הלכך אסור להניחו במקום שאפשר שיחומו כדי שיד סולדת בו ומותר להניחו במקום שיחומו ולא תהא יד סולדת בו ואף על פי שמפשט דברי ר״י ז״ל נראה דמקום שיד סולדת בו היינו לומר דבמקום שמניח אדם ידו כנגד המדורה ותהיה סולדת מחמתה הדבר ברור כדברי הרא״ש דבמקום שאש יונח שם הקיתון של מים יחמו כדי שתהא יד סולדת הוי מקום הראוי לבישול ואסור וכך הם דברי התוספות ג״כ וכיון דכמה רבוותא פליגי אשריותא דמשמע מדברי רש״י והרמב״ם נקטינן הלכתא כרבים דאסרי וכ״ש דירושלמי מסייע להו וכתב הר״ן דהא דאסרינן לתת דבר המתחמם כנגד המדורה במקום שיד סולדת ה״מ בדבר שלא נתבשל אבל נתבשל מותר להניחו אפילו בכ״ר או כנגד המדורה ואפילו במקום שיד סולדת בו שאין דרך בישול בכך אבל ע״ג האש ממש אסור וכ״כ ה״ה בפכ״ב בשם הרשב״א מיהו כבר נתבאר לעיל שהרבה פוסקים סוברים דה״מ בדבר יבש שאין בו מרק אבל תבשיל שיש בו מרק ונצטנן אפי׳ נתבשל כ״כ יש בו משום בישול ואסור ליתנו כנגד המדורה במקום שיד סולדת ואם לא נתבשל כ״כ אפי׳ נתבשל כמאכל בן דרוסאי שייך בו בישול אפי׳ בעודו רותח ואסור ליתנו כנגד המדורה במקום שיד סולדת וכבר כתבתי בסימן זה דלהרמב״ם כל שלא נתבשל כ״כ אע״פ שנתבשל כמאכל בן דרוסאי יש בו משום בישול ואסור לשרותו בחמין בשבת וא״כ אסור ליתנו כנגד המדורה במקום שיד סולדת ואפילו אם הוא דבר יבש ואפילו לדברי הרשב״א שכתבתי לעיל שנראה מדבריו שאם נתבשל כמאכל בן דרוסאי מותר לשרותו בחמין בשבת אפשר דלהניחו כנגד המדורה במקום שיד סולדת אסור משום דהוי כמבשל ע״ג האור שאע״פ שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אסור מדבריהם ואפשר דשרי דלא אסרו אלא במניח על האור עצמה וכתבו התוספות והר״ן בר״פ במה טומנין (מח:) גבי עובדא דרבה ורבי זירא בבי ריש גלותא דע״ג מיחם נמי אסור ליתן נוכן אפילו להפשיר כל שהמיחם חם כ״כ שאילו היה מניחו שם הרבה היה בא לידי בישול דהיינו שיהיה יד סולדת בו שאין מניח ע״ג מיחם כדין מניח כנגד המדורה ואם אינו חם כ״כ שרי ובסימן רנ״ח כתבתי די״א דהיכא דשרי להניח על גבי מיחם היינו דוקא כשאין התחתון על האש וי״א דאפילו אם התחתון על האש שרי. כתב המרדכי בפרק כירה בשם רא״ה דאין לתת פירות תוך הכוקלא״ש בבית החורף כדי שיצולו דלא גריע ממיס:

זכן מותר ליתן הקיתון בכלי שני וכו׳ בפרק כירה (שם:) א״ר יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח לו כך של שמן באמבטי ואמר לי טול בכ״ש ותן ופירש״י טול. מן המיס: בכ״ש. שיצטננו מעט דכלי שני אינו מבשל ואח״כ תן הכך לתוך אותו כלי שני וכתבו התוס׳ דכ״ש אע״פ שהיד סולדת בו מותר שאין כאן מתקרר: ומקום דין זה מחולף דהו״ל לרבינו לכותבו קודם מותר ליתן קיתון של מים דבהגך דינין דלעיל שייך:

ואסור ליתן אינפנאד״ה אפילו בדחוק מקום וכו׳ בסוף פרק במה טומנין (נא:) תניא אין מרסקין לא את השלג ולא את הברד בשבת בשביל שיזובו מימיו אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש ופירש״י מרסקין. משברין להתיכות דקות: כדי שיזובו מימיו. משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שבורא מים הללו: אבל יין בימות החמה ואע״פ שנימוח מאליו ואינו חושש: וכתב הרא״ש על זה כתב רבינו ברוך בספר התרומות ואסור להחם פשטיד״א בשבת אבל המדורה משום דשומן הנקרש נימוח והו״ל מוליד ודמי להך דאין מרסקין לא את הברד וכו׳ אבל הר״ן כתב פירש״י דטעמא דאין מרסקין משום דדמי למלאכה שבורא המים הללו ומשמע דמשום סרך מלאכה נגעו בה א״כ גזירה שמא יסחוט פירות העומדין למשקין וכ״כ מדברי הרמב״ם בפכ״א ודוקא היכא דעביד בידים הא אילו הניחם בחמה ונפשרו ואפילו כנגד המדורה מותרים הם דלאו מולד הוא ולא דמי למשקין שזבו משום דהני בעודם קרושים תורת משקין עליהם לכל דבר אבל בספר התרומה כתב דאסורין משום מולד ואסר ליתן קדירה שקרש כנגד המדורה ולפי טעמו אף בחמה אסור השומן דמולד הוא והקשה עליו הרמב״ן דשומן כיון דלעולם אוכל הוא אפי׳ לרסק ולסחוט מותר דהא בפירות דלאו בני סחיטה נינהו סוחטין אותם לכתחלה ואין זו קושיא אצלי דשומן זה כיון דכל זמן שלא קרש זב ונלול הוא ודרכו בכך אף כשקרש כפירות העומדין למשקין דמי עכ״ל הר״ן וסמ״ג כתב מה שהביא רבינו ברוך מהריא דאין מרסקין את השלג וכו׳ לאסור ליתן פשטיד״א סמוך לאש מפני השמנונית הנקרש ועתה נמחה על ידו יותר יש מכאן ראיה להיתר מלאיסור כלומר דלא אסור אלא לרסק בידים אבל היכי שנמחה ממילא שרי וכ״כ בסמ״ק וכתב ה״ה בפכ״א שדעת הרשב״א שהטעם שאין מרסקין משום גזירת פירות העומדין למשקין ושכן נראה מדברי הרמב״ם ומדבריהם למדנו שאין כאן איסור מולד לפיכך מותר ליתן מאכל או קדירה שקרש שמינותה בחמה או כנגד המדורה ואין כאן מולד וכ״כ הרמב״ן ז״ל עכ״ל ור״י בח״ג הביא שתי הסברות וכתב שנראה עיקר כדברי המתירין ונראה לבעל התרומות נמי לא אסור אלא בפשטיד״א שהשומן הנקרש הוא בעין לבדו ואין מתערב עם שום דבר ויכר אבל קדרה שיש בה שומן קרוש עם מרק שכשהוא נימוח מתערב עם המרק ואינו ניכר שרי כי היכי דשרי בסיפא דברייתא ליתן לתוך הכוס משום דמאליו הוא נמחה וכשהוא נמחה אז הוא מתערב ומתבטל ביין שבכוס ואין ניכר וכ״כ מדבריו ומדברי המרדכי בפ״פ במה טומנין והר״ן שכתב לבעל התרומה אסור ליתן קדרה שקרש שמינותה כנגד המדורה י״ל דבקדירה של בשר שומן שאין בה מרק אלא דבר מיעוט היא ומיהו אפשר דהר״ן סובר דלבעל התרומה פשטיד״א ל״ד דה״ה לקדירה ואע״פ שיש בה מרק לא דמי לגותן בדר לתוך כוס יין דשרי דשאני התם שאין הברד ניכר כלל אבל שומן שכשנמחה קא למעלה ניכר הוא ואסור לדעת בעל התרומה וכתב בעה״ת שאם מע״ש עירב ושפך חולה המים והשומן שבתוכה מותר להחם בשבת הפשטיד״א ונראה מכאן שאפילו לדעתו מותר להחם בשבת חתיכת בשר שומן ואע״פ שמקלתו זב שאל״כ אע״פ ששפך המים והשומן הו״ל לאסור מפני חתיכת בשר שומן שבתוך האינפנאד״ה שהם נפשרים וזבים והטעם משום דכיון דדבר מגונע הוא הדבר הנפשר לא חשוב ושרי והמרדכי בס״פ במה טומנין כ׳ כדברי בעל התרומה ואח״כ כת׳ ורבינו יחיאל מפרי״ש היה מביא ראיה להתיר כדאמרי׳ בפרק כירה (מ:) סכה אשה ידה שמן ומחממה כנגד המדורה וסכה לבנה וסתם שמן זית הוי קרוש ואפ״ה שרי ומ״מ טוב ליזהר שלא לשים כ״כ קרוב לאש אלא רחוק כדי שלא תהיה היד סולדת בו עכ״ל נראה מדבריו דלבעל התרומה לא אסור אלא במקום שיד סולדת וליתא דהא טעמא לאו משום בישול הוא אלא משום מולד וא״כ אפילו אין יד סולדת בו נמי אסור ועוד דמשמע דלרבינו יחיאל שרי להחם שמן זית אפי׳ במקום שיד סולדת ובהדיא אסיקנא בפ׳ כירה דשמן יש בו משום בישול והפשירו זהו בישול ובעיקר הדין כיון דמידי דדבקן הוא נקטינן כר״י והרמב״ם והרמב״ן דפליגי אגבעה״ת ומותר. כתב הר״ן בפ״ק דשבת גבי נתינת למר ליורה מבעוד יום דאוקימנא ביורה עקורה וטוחה דמכאן לאלפס ולקדירה שהעבירן מרותחין מע״ג האור שכל שלא נתבשל כמב״ד אין מוליאין בכף מהם דגמלא מגיסן ואיכא משום מבשל אבל כל שנתבשל כמב״ד תן ליכא למיחש להכי וה״מ בקדירה (ו) אבל בגמר ליורה לעולם אסור להגיס בו שאף ע״פ שקלטו העין דרך הלבנעין להגיס בהן תמיד כדי שלא יחרכו והכי מוכח

מרובים ואין יכולין להתבשל בהם אלא להפיג צינתן מותר. מותר ליתן קיתון של מים או של שמן כנגד האש להפיג צינתן ובלבד שיתנם רחוק מן האש בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום עד שתהא היד סולדת בו דהיינו כל שבריסו של תינוק נכוית בו אבל אסור לקרבו אל האש למקום שיכול להתחמם שתהא היד סולדת בו ואפי׳ להניח בו שעה קטנה שתפיג צינתו אסור כיון שיכול להתבשל שם וכן מותר ליתן הקיתון בכלי שני שיש בו מים חמין אבל בכלי ראשון אסור ליתנו ואסור ליתן (יא) אינפנאד״ה אפי׳ ברחוק מקום מפני

נותנין לתוכו נוכן שהרי מחממן הרבה תיפוק ליה דכ״ר מבשל ע״כ אמר ה״ה דאמבטי זה כ״ש הוא וכן פרשוהו הגאונים וכמו שפירשו התוס׳ להדיא דהשתא ניחא הא דקאמר הרמב״ם דהטעם הוא שהרי מחממן הרבה לאורווי דאע״ג דסתם ר״ש אינו מבשל באמבטי זה של מרחץ החמירו אף בכ״ש לפי שהוא מחממן הרבה. ומ״ש הרמב״ם מיחם שפינה ממנו מים חמין וכו׳ שפי׳ בו ה״ה אליביה דאביי נראה דלדקו דברי ב״י דהרמב״ם דחה לאוקומתא דאביי מקמי אוקמתא דרב אלא בר מתנא דהוי אליבא דהילכתא וה״כ ס״ל לרב ושמואל כדפי׳ לעיל. ומ״ש הרמב״ם ומותר לנוק מים חמין לתוך מים נוכן או נוכן לתוך החמין והוא שלא יהיו בכ״ר מפני שהוא מחממן נראה ודאי דכיון דכתב בסתם אלמא דבין חמין שהם לשתייה ובין חמין שהם של מרחץ אם הם בכלי שני שרי אפילו נוכן לתוך חמין דדוקא אמבטי של מרחץ אע״פ שהוא כ״ש אסור נוכן לתוך חמין אבל כל שאר כ״ש שרי וכדרבא דלא קפיד אספל מדתני ר׳ חייא להדיא באידך ברייתא דאפילו נוכן לתוך חמין בספל שרי. וכ״ש לענין שתייה דמותר לשרות אפי׳ נוכן לתוך חמין בכ״ש וכב״ה אליבא דת״ק דלא כר״ש בן מנסיא אבל נוכן לתוך חמין דכ״ר אסור אע״פ שהם לשתייה ומערה עליהן נוכנים מרובים דכיון דדחיקן לאוקמתא דאביי אין לחלק בין מועטין למרובים אלא כל שהוא מערה נוכנין לתוך חמין דכ״ר הוי מבשל מיד כשמתחיל לערות הנוכנין אע״פ שלבסוף תפיג רתיחתן והטעם דס״ל כפירש״י דתתאה גבר ולכן לא כתב הרמב״ם לחלק בחמין שהם לשתייה ובכ״ר בין מערה לתוכן נוכנין מועטין דאסור ובין מרובים דשרי אלא סתם וכתב אסור דאפילו בנוכנין מרובין אסור הכ״ל פשוט בזה לדעת הרמב״ם ולכן בש״ע כתב בדברי הרמב״ם ולשונו אין להתיר בחמין שהם לשתייה לערות לתוכן נוכנין מרובין ודלא כהרב בהגה״ה שכתב על דברי הרמב״ם שהביא בש״ע להתיר אפילו בחמין דכ״ר לערות עליהן נוכנין מרובין ומשך אחר דברי ב״י שכתב היתר זה לדעת הרמב״ם ולפע״ד אין להקל בזה ודו״ק:

מותר ליתן קיתון של מים או של שמן וכו׳ ברייתא בפרק כירה דמים הכל מודים דאסור במקום שהי״ם בו אבל בשמן איכא מ״ד דשמן אין בו משום בישול ושרי אפי׳ במקום שהי״ם בו ואסיקנא דאחד שמן ואחד מים כו׳ ולכן הזכיר רבינו מים ושמן ולעולם ה״ה שאר משקים דינם כמים ושמן ודברי רבינו בפי׳ ברייתא זו כפי׳ התוס׳ והרא״ש ורוב פוסקים דלא כפירש״י והרמב״ם והאריך ב״י בזה. וזהו שכתב רבינו עד שתהא היד סולדת בו כלומר בו ביין ושמן דהיינו כל שבריסו של תינוק נכויה בו ביין ושמן אם יהא נשפך על בריסו:

ואסור ליתן אינפנדא וכו׳ הב״י האריך ומסקנתו להתיר בספר המלות וכ״פ בש״ע אבל בהגהת ש״ע כתב ונהגו להחמיר מיהו במקום צורך יש לסמוך אמתירין: הבורר

פרישה

(יא) **אינפנדא** פי׳ פשטיד״א: בספר פשטיד״א יש להקל טפי אלא קושיית ב״י היא מדהביא ר״י ראייה להתיר פשטידא דמותר ליתן נתנה כנגד המדורה כך טוב ליזהר בפשטידא שלא ישימו כ״כ קרוב לאש

דרישה

וכו׳ ולא נקט בל׳ דמשמע מר״י דמותר לחמם פשטיד״א במקום שהיד סולדת וה״ט משום דס״ל לא היה יכול להקשות מהא דאסיקנא שם משום בישול בהפשרת שמן דבודאי בחמים אפשר יהא הסוכה בשמן כנגד המדורה. וע״ז כתב המרדכי הנמו הכשמן יש מיסור ומיוב אם לבעל התרומה שאסור משום מולד ודאי אפילו בכה״ג אוסר ולק״מ:

שיט הבורר חייב משנה פרק כלל גדול (דף עג) אלו אבות מלאכות וכו' הזורה הבורר והטוחן והמרקד וכו' ומ"ש וה"מ בבורר בנפה וכברה שם (דף ע"ד) ת"ר היו לפניו מיני אוכלים בורר ואוכל בורר ומניח (פי' התוספות לצורך אחריו) והרמב"ם בפ"ח פירש בורר ואוכל מיד בורר ומניח לאכול מיד כלומר מניח לאוכלו בסעודה שהוא רולה לאכול עכשיו מיד ולאפוקי בשחרית לאכול בין הערבים. ולא יברור ואם בירר חייב חטאת ואסיקנא אמר אביי ה"ק בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוכל והייב חטאת ותו קאמר התם דבורר בקנון ותמחוי פטור אבל אסור בנפה וכברה חייב חטאת ופירש"י עיקר ברירה לא הוי אלא בנפה וכברה אבל קנון ותמחוי ברירה כלאחר יד הוא אבל ביד לא דמי לבורר כלל וא"כ הא דאמר בורר ואוכל לאלתר וכו' בבורר ביד היא ואפילו הכי בבורר לבו ביום אפילו ביד נעשה כבורר לאוכל והייב אבל בנפה וכברה אפילו אוכל לאלתר חייב וכך כתבו התוס' לשם בד"ה והתניא חייב ולכן כתב רבינו הר"מ בבורר בנפה וכברה פי' אפי' לאכול לאלתר או בורר לאוכל אפילו ביד חייב וכסמוך כתב דאפי' לבו ביום הוי כבורר לאוכל אבל בידו כדי לאכול לאלתר מותר: **ומ"ש** הילכך היו לפניו אוכלין עם פסולת שלהן וכו' הוא ע"פ פי' רש"י שכתב דבברייתא קמייתא גרסינן היו לפניו מיני אוכלין כלומר שהיו לפניו מיני אוכלין עם פסולת שלהן וכדמוכחא מאוקומתא דרב המנונא דמוקי לברייתא באוכל עם פסולת ובאידך ברייתא גרסי' היו לפניו שני מיני אוכלין ואותו שאינו חפץ לאכול עכשיו חשיב פסולת לגבי אותו שחפץ לאוכלו וכמ"ש רבינו בסמוך. ואפשר דמשום הכי דקדק רבינו ואמר עם פסולת שלהן כלומר כאילו מדבר כאן בשני מיני אוכלין ואותו שאינו חפץ בו עתה הוא נקרא פסולת אלא מיירי כאן באוכלין עם פסולת שלהן כלומר הפסולת של אותו אין בעצמו שהוא פסולת ממש כגון לרורות ועפר:

ומ"ש בורר בידו לצורך אותה אכילה כ"כ הרא"ש שפי' בורר ואוכל לאלתר הוא שבורר בידו לצורך אותה סעודה בלבד שמיסב בה על השלחן ובראה דר"ל כל מה שצריך אף לאחריה המסובין עמו כדתני בורר ומניח גם לצורך אחריה שרי לאלתר. ואם בירר יותר אפילו לבו ביום נעשה כבורר לאוכל וה"ל ואפילו בידו חייב וכדפי' בסמוך אבל מ"ש בקנון וכו' היינו אפי' לאכול מיד נמי בקנון ותמחוי פטור אבל אסור ובנפה ובכברה חייב חטאת והכ"ר הקשה דהכא משמע דכשבורר בידו שרי לאלתר אפי' שהוא מטיל האוכל לתוך נפה וכברה ובפ"ק די"ט תנן בה"א בורר כדרכו בחיקו בקנון ותמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה וכברה ובחיקו משמע שבורר בידו ונותן לתוך חיקו ודומיא דחיקו הוי קנון ותמחוי וכברה וכו' ושגגה פלטתו הקולמוס דפי' בחיקו אין רלונו לומר שהוא נותן בחיקו לאחר הברירה כמו שהבין הרב אלא שהברירה היא בחיקו והוא שפורס טליתו ברוחב על חיקו ובורר עליו שדרך הברירה היא על דבר רחב כמ"ש רש"י קנון כלי עץ כעין צור רחב מלאחריו וקצר מלפניו ובעלי מטבע עושין אותו (בל"א לי"ל ברע"ט) והבורר בו קטניה אותן הקטניה במקום הרחב ומנענעו וכו' ותמחוי נמי היא קערה גדולה ורחבה שמערין כל המילפס לתוכה ומשם נותן לקערות קטנות וכיון שהיא רחבה נותן בה קטניה ומנענעו והקטניה שהוא סגלגל ויורד למטה לשפתי התמחוי והפסולת נשאר למעלה בתמחוי וכך היא הברירה בחיקו על הרוחב של טליתי כדפי' גם נראה שלשון המשנה היתה כתובה בטעות לפני הרב ז"ל שאוסר בי"ט בקנון ותמחוי וליתא דלא אסרה המשנה בי"ט אלא נפה וכברה אבל בקנון ותמחוי שרי כמו בחיקו וכ"כ הרמב"ם בפ"ג דהלכות יו"ט: ומ"ש

מפני שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח והוי ליה נולד ואסור (יב) ובספר המצות התירו כיון שאינו עושה בידים וא"א הרא"ש ז"ל אסר וכ"כ בספר התרומה [ו] מותר ליתן מים היפים במים צוננין הרעים כדי לצננן ח:

שיט הבורר הייב והני מילי בבורר בנפה וכברה או בורר לאוצר אפי' ביד [ח] אבל בידו (ט) כדי לאכול מיד מותר הלכך היו לפניו אוכלין עם פסולת שלהם בורר בידו לצורך אותה אכילה ואם בירר יותר אפילו לבו ביום נעשה כבורר לאוצר והייב

מוכח בירושלמי וה"ה כתב בפ"ט שיש מי שכתב שאין חייב משום מבשל אלא בהגסה ראשונה שאינו מתבשל מהרה אלא בהגסה זו אבל משהגיעם פעם א' בבלא מגיעם מתבשל אף המגיעם פעור דמאי עבד ולזה נוטה דעת הרמב"ן והרשב"א ובפ"ג כתב הרמב"ם אסור להכניס מגריפה לקדירה בשבת והיא על האש להוציא ממנה בשבת מפני שמגיעם בה וזה מלרכי הבישול הוא ונמצא כמבשל בשבת וכתב ה"ה וז"ל וכ"ל שאין דברי רבינו אמוריים במבשל כ"ל דהתם ודאי אפילו מחזירן על האש ומבשלן פטור כמו שיתבאר פ"ט וכיון שכן אין לגזור בהכנסת מגריפה אבל באינו מבושל ודאי יש לחוש לדעתו שכתב פ"ט ובהשגות א"א הפריז על מדותיו שאסר להוציא מן הקדירה במגריפה עכ"ל: ולפי דברי ה"ה לדעת הסוברים שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי שוב אינו חייב משום מבשל כמ"ש לעיל כיון שהגיע למאכל בן דרוסאי שוב אין לגזור בהכנסת המגריפה: ומ"ש הרמב"ם והיא על האש כ"ל דלאו דוקא אלא כל שהעבירה מרותחת מע"ג האור היא על האש קרי לה וכ"כ רבינו בסי' רנ"ב שהמגיעם בקדירה אפילו אינו על האש חייב משום מבשל כלומר בשעה רותחת וכ"כ ר"י בח"ג כ' הרמב"ם בפכ"א שמותר לגמור שחיקת הריפות בעץ הפרור בתוך הקדירה בשבת אחר שמורידין אותה מעל האש ויתבאר בסי' שכ"א. כתוב בכלבו שאסור לעיה שמן ושום על הכלי בעודו כנגד המחורה אפי' נגלה הכלי מבע"י דמ"מ יתבשל השום והשמן עכ"ל גרסי' בפ"ח שרלים (קט:) אמר רב חכלא שריקה טויא שרי פעפועי ביעי אסור ופי' רש"י לשחק ולעוה שמן וביצים מגולגלים על הכלי כשהוא חם משחשכה שרי ובלבד שלא יהא רותח כדי לבשל ולא אמרי' דמי למתקן: פעפועי ביעי. לערוף ביצים מגולגלים בקערה אסור דמיתחזי כמאן דבעי למשדינהו בקדירה: דין יורה מליאה תבשיל שנהגה על הפטפוט מע"ש והאש תחתיה ולאחר מתקררת ועבדיש נכרים עושים אש תחתיה ומחממין אותה כתבתי בסי' רנ"ג: אש מותר להוציא החמין על התנור שבבית החורף מבפנים והשפחה מבערת האש לחמם בית החורף וע"י כך נרתחים החמין כתבתי שם ג"כ:

שיט הבורר חייב וה"מ בבורר בנפה וכברה וכו' בפרק כלל גדול (עד:) ת"ר היו לפניו שני מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת מאי קאמר ואסיק אביי דה"ק בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת ואמרי' בתר הכי היו לפניו ב' מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח רב אשי מתני פטור ור' ירמיה מדפתי מתני חייב רב אשי מתני פטור והא תני חייב ל"ק הא בקנון ותמחוי הא בנפה וכברה כלומר הא דתני חייב בנפה וכברה דעיקר ברירה כך היא והא דמתני רב אשי פטור בקנון ותמחוי דהוי ברירה כלאחר יד ופי' רש"י דכי פריך והא תני היינו ברייתא דלעיל וכתבו התוס' (שם) וקשה לר"י דלמאי דאוקימנא לה בנפה וכברה משמע דוקא לבו ביום אסור אבל לאלתר אפילו בנפה וכברה שרי ובפ"ק דביצה (יד:) משמע דבנפה וכברה אסור בכל ענין ונראה לר"י דבברייתא איירי בבורר ביד והכא דמוקמי' לה בנפה וכברה ברייתא אחריתי היא ואפילו לאלתר חייב חטאת וכן משמע מתוך כר"ח דפי' שיש ג' דיעות בבורר לאלתר דביד אוסר לאלתר בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור בנפה ובכברה חייב חטאת וכ"כ הרא"ש והר"ן וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ח שכתב בנפה ובכברה חייב בקנון ובתמחוי פטור ואם בירר בידו לאכול לאלתר אסור ומניח לאלתר פירש"י (שם) לאכול לאלתר שאין זה דרך בוררים והתוספות כתבו בורר ומניח לצורך אחריה ושיעור לאלתר כתבו הרא"ש והר"ן בשם ר"ח דהיינו שיעור מה שמיסב על השולחן באותה סעודה בלבד וכן כתב הרב המגיד בפרק ח' וכ"כ ר"י בח"ה אלא שכתב קודם לכן וז"ל ואפילו ביד שאמרנו דאותר דוקא לאלתר

כלומר לאותה סעודה אבל לבו ביום כלומר שבורר ומניח לצורך סעודה אחרת של אותו יום בעצמו אסור וכ"ל דה"ק שאם הוא בורר אחר סעודה כל שבורר לצורך סעודה אחרת באותו יום בעצמו הוי לאלתר ואם כשהוא בתוך סעודה בורר אינו יכול לברור אלא לצורך אותה סעודה בלבד וכן אם בורר קודם סעודה צריך לאוכלם בתוך הסעודה ראשונה ואם הגיה מהם עד אחר שעומד מסעודתו לא מיקרי לאלתר וחייב והמרדכי כתב דדוקא להתחיל ולאכול אחר ברירתו שרי אבל לאכול אחר שעה נעשה כבורר לאוצר והרמב"ם בפ"ח כתב וז"ל הבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו לפניו שני מיני אוכלין ובירר מין ממין אחר בנפה וכברה חייב בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור ואם בירר בידו לאכול לאלתר מותר. הבורר אוכל מתוך פסולת בידו להניחו אפילו לבו ביום נעשה כבורר לאוצר וחייב היו לפניו שני מיני אוכלין מעורבין בורר אחד מאחד ומניח לאכול מיד ואם בירר ומניח לאחר זמן אפי' לבו ביום כגון שבורר שחרית לאכול בין הערבים שלא יבורר לאכול מיד אחר ברירתו כדברי המרדכי ואפשר שכל שבורר לצורך סעודה כ"ז שמיסב באותה סעודה אשוב לאלתר כדברי ר"ח ומ"מ אם בירר להניח עד אחר ג' או ד' שעות נראה מדבריו שיש חלוק בין בורר אוכל מתוך פסולת לבורר אוכל אחד מאחר דבבורר אוכל מתוך פסולת חייב ובבורר אוכל אחד מאחר לא מיחייב אא"כ בירר שחרית לאכול בין הערבים אלא שאינו יודע מנין לו חילוק זה ואם לא נתכוון לכך קשה אמאי פלגינהו בתרתי והא דמפלגי' בין בורר בידו לבורר בקנון ותמחוי לבורר בנפה וכברה נראה מדברי רש"י בפרק כלל גדול שהברירה נעשית בקנון ותמחוי ונפה וכברה שכך כתב שם בקנון כלי עץ שעושין כעין צור רחב מלאחריו וקצר מלפניו ובעלי מטבע עושין אותו והבורר בו קטניות נותן קטניות במקום הרחב ומנענעו והקטניות מפני שהוא סגלגל מתגלגל ויורד דרך פיו הקצר והפסולת נשאר בכלי פעור אבל אסור מותר לכתחלה לא הוי דמי לברירה וחייב חטאת לא הוי דעיקר ברירה בנפה ובכברה אבל ביד לא דמי לבורר כלל עכ"ל ולפ"ז כל שהוא בורר בידו אע"פ שהוא מטיל האוכל לתוך כלי אחר ואפי' לתוך נפה וכברה מותר כיון שהוא בורר לאכול לאלתר וקשה לי על זה הא דתנן בפ"ק דיו"ט (יד:) הבורר קטניה ביו"ט בש"א בורר אוכל ואוכל ובש"א בורר כדרכו בחיקו ובקנון ובתמחוי ובחיקו משמע דהיינו שבורר בידו ונותן לתוך חיקו ודומיא דחיקו הוי קנון ותמחוי ונפה וכברה וא"כ לא שרי אלא לברור ולהניח בידו אבל להניח בקנון ותמחוי אסור אע"פ שאינו בורר אלא בידו לאכול לאלתר וא"ל דהא כדאיתא והא כדאיתא דחיקו היינו שבורר ונותן לתוך חיקו ונפה וכברה וקנון ותמחוי היינו שעושה הברירה בהם

וכילד

דרישה

[ו] **מותר** ליתן מים היפים במים צוננים הרעים כדי לצננן · כן הוא נדפס בספרי רבינו בבבוא בית יוסף בס"ם סי"ח אבל בנוסחי ספרי רבינו המדוייקים וגם בנוסחי של קלף ז"ל. ודע שמשנה שלימה היא בפרק הבית דף קמ"ו ושם בגמרא פריך עלה ז"ל פשיטא פיפא מיצטריכא ליה ואת הצונן בחמים הא נמי פשיטא הוא דתימא כגון דילמא אתי לאטמוני ברמן קא משמע לן. ומזה תלמוד טעם נוסחא שגרסו בל' המשנה וטעם נוסחאות המדוייקים שלא גרסו · דהא דין זה פשיטא הוא וגם עדיפא מינה כבר השמיענו רבינו במה שכתב דמותר ליתן קיתון של מים לתוך כ"ש. ועוד דאפי' דינא לגופא לא מיצטריך לכותבו אלא משום סיפא דקתני ואת הצונן לתוך הסמין וכמ"ש ל' הגמרא ורבינו כבר כתב לעיל בסי' זה הוי דינא שהרי כתב ז"ל אבל בחמים עצמה כגון ליתנה בחמים או ליתן מים בחמים כדי שיחמו מותר וק"ל · כתב ב"י כתוב בכלבו שאסור לטוח שמן ושומן בכלי בעודו בנגד המדורה אפי' נגלה הכלי מבע"י דמ"מ יתבשל השום והשמן עכ"ל מכאן כ"ל להניח רגיש שמותר לטוח שומן אוזנא ונקפה ע"ג מיני קמחין וקטניות כגון לתקשי"ן ממין או סיר"ז שנותנין ע"ג הקערה בשבת שאף שנמחה ע"ג והוא בעין מ"מ הואיל ואינו מתבשל ע"ג מותר הכי שמן ושומן ג"כ נקרש קצת ונמחה אצל הסאם ואע"ג דאין מרסקין הכלל יהשלג שיריים וכמ"ש רבינו בסי' שס"ו שאני הכא שהיה נמחה כבר ועדיין אינו קפוי כ"כ בקיומי כמו הגלד ואף שבאמיתות הפשטיד"א נגד הסאם יש תוארין כנוכר בסי' זה שאני הסם שהשומן נמחה והיה בעין משא"כ בזה ודו"ק ועיין בקונטרס שלי מ"ש מזה:

סי' שיט [א] **אבל** בידו כדי לאכול מיד מותר כו' ז"ל הגמרא וסביאוהו ב"י בריש הסימן בורר ואוכל לאלתר וכו' ופירש"י ז"ל ומניח לאלתר שאין זה דרך בוררין וסתו' פירשו בורר ומניח לצורך אחריה · ושם בגמרא בהיו לפניו שני מיני אוכלין וקאמר דבורר אמר לאכיל לאלתר והאמר מניח לאלתר. ונלע"ד דכוונת רש"י היא דמפרש

פרישה

(יב) **ובספר** המצות התירו כו' וכ"ש קדירה שיש בה רוטב שנקרש כשהשומן נימוח אינו בעין דשרי אליביה ונסגו להאמיר כסרא"ש ובמקום צורך יש להקל:

סי' שיט (א) **הבורר** כדי לאכול מיד מותר הייגו שיעור מה שמיסב על השלחן באותה סעודה בלבד ובב"י דכתב לאחר סעודת שחרית קרוי מיד לסעודת מנח' אבל לא קודם שחרית ע"ש:

בקנון

חדושי הגהות

ב"ר והוי נמי לרחיצה משמע דכ"ר שהוא לשתייה דלא הוי אלא הרא לריעותא צונן לתוך חמין שרי וחמין לתוך צונן אסור ומה שלא כתב רבינו דאמבטי אסור לגמרי היינו משום דהוא מבוילא נשמע שהרי לא התיר בצונן לתוך חמין אלא בספל שהוא כ"ש או בכ"ר שהוא לשתייה משמע דאמבטי שהוא כ"ר והוא לרחיצה אסור לגמרי כ"ג לפרש דברי רבינו וא"כ אין מקום לתמיהתו של ב"י שתמה על דברי רבינו (מהרל"ח): ח הב"י לא ביאר ע"ז מאין הוציא הטור דין זה ובנוסחת הטורים הישנים לא נזכר דין זה כלל ומצאתי בדרישה שכתב שנוסחא זו נכונה שדין זה מבואר במשנה שבת (קמו:) ופריך בגמרא פשיטא ומסיק דלא נקט ליה אלא משום סיפא ואת הצונן בחמין וכו' וזה לא שייך בדברי הטור ומה גם שהטור כבר כתב להתיר ליתן מים צוננין אפילו בחמיי ולכו דברים אלו מיותרים הם ועיין ט"ז:

וכיצד הוא בורר אם יש טורח בברירת האוכל יותר מברירת הפסולת וכו' בספ"ק די"ט (סס) תנן הבורר קטניות בי"ט בש"א בורר לאוכל ואוכל ובה"א בורר כדרכו וגמרא תניא בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל כשהפסולת מרובה על האוכל ד"ה נוטל את האוכל ומניח את הפסולת פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי ל"ל דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא ופירש"י בד"א. דשרו ב"ה ליטול פסולת ממש ולהשליך: מי איכא מאן דשרי. ואפילו לטלטלו והא בטיל ליה מיעוטא לגבי רובא והו"ל ככולה פסולת ולא חזו: דנפיש בטירחא. שיטנו דק והכי קאמר במה דברים אמורים בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת הוא דקאמרי ב"ה נוטל פסולת דמעוטי בטירחא עדיף אבל אם טורח פסולת מרובה על של אוכל ד"ה נוטל וכו'. וכתב הר"ן ואחרים פירשו דאוכל קאי דנפיש כגון שהוא דק אבל אם הוא מעט והפסולת מרובה והוא גס וזוטר בטירחא דמהו דתימא דמעוטי בטירחא עדיף קמ"ל דכיון דפסולת מרובה אסור ואפשר דתרוייהו איתנהו עכ"ל ורבינו סתם דבריו כרש"י ואע"ג דהאי ברייתא ביו"ט איתניא ס"ל דאין חילוק בין שבת ויו"ט בדין זה:

ומ"ש ומ"מ לוזים ובטיס שנשתברו וכו' כ"כ שם הרא"ש וז"ל נראה דאגוזים ובטיס שנשברו ומונחין עדיין בקליפין אע"פ שהקליפה מרובה על האוכל לא מיקרי שם פסולת עלייהו כיון דאורחייהו בהכי והוי שומר לפרי ולא דמי לעצמות וקליפין שכבר נפרדו לגמרי מן האוכל עכ"ל והרא"ש כתב דברי רש"י במי איכא מאן דשרי דהיינו לומר אפילו לטלטלן אסור אבל הרמב"ם כתב בפ"ג מהל' י"ט וז"ל וכן הבורר קטניות ביו"ט בורר כדרכו בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל ד"ה בורר את האוכל ומניח את הפסולת ואם היה טורח בברירת הפסולת מן האוכל יתר מטורח בברירת האוכל מן הפסולת אע"פ שהאוכל מרובה בורר את האוכל ומניח את הפסולת נראה מדבריו שהוא מפרש דכי אמרינן פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי לאו לתימר מי איכא מאן דשרי לטלטל כדפירש"י אלא ה"ק מי איכא מאן דהוה ס"ד דשרי לברור פסולת מתוך אוכל דאיצטריך רשב"ג לאשמועינן דאסור ומשני לא צריכא דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא כלומר הא ודאי כשהפסולת מרובה לא היה צריך רשב"ג לאשמועינן דפשיטא דד"ה אסור לברור פסולת מתוך האוכל ומיהו לברור אוכל מתוך פסולת ודאי כיון שאין דרך בורר בכך וכו' אצטריך לאשמועינן בנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא דס"ד כיון שאוכל מרובה שרי לברור כדרכו ואפילו פסולת מתוך אוכל נמי קמ"ל דכיון דנפיש בטירחא אסור לברור כדרכו ומיהו דעתו ז"ל דה"מ ביום טוב אבל בשבת דוקא לברור אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל בכל גווני חייב חטאת וזהו שכתב בפ"ח מהלכות שבת הבורר פסולת מתוך אוכל אפילו בידו אחת חייב וכ"כ הר"ן בפרק כלל גדול בשם ר"ח ויליף לה מדאמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב ומדקאמר סתמא משמע אפילו לאלתר וטעמא משום דעיקר בורר היינו פסולת מתוך אוכל וכתב ה"ה שכן הסכים הרמב"ן ושכ"כ מן הלכות וכ"כ בסמ"ג וסמ"ק ומ"מ לענין בורר אוכל מתוך פסולת משמע דבכל גווני שרי בשבת לפי שטה זו ואפילו פסולת מרובה ולכן כתב הרמב"ם דבריו בפ"ח וכתב הבורר אוכל מתוך פסולת אם בירר בידו לאכול לאלתר מותר ודברי רבינו ירוחם בח"ח מעורבבים בדין זה ולא ראיתי להאריך בהם:

והתורמוס קאמר בגמרא דאפילו אוכל מתוך פסולת אסור בפ' כלל גדול מימרא דחזקיה ופרש"י ודשלקי ליה ז' זמנין למתקו ואי לא שקלי ליה לאוכל מתוך הפסולת שמא יבא לברר ולהכניס בקנון ובתמחוי אע"פ שאינו בורר בידו כי' וכתב רש"ל הא כדאיתא והא כדאיתא כו' ופי' דמיקר מאד למלך פירות דמיקר מקנון ותמחוי ועוד איך ס"ד לפרש לאסור להכניס בקנון ובתמחוי דהא אין עשה לאסור בשבת לברור ביד ולהכניס בקנון ותמחוי דמה לי לברור בידו ולהכניס בכלי אי להכניס בקנון כיון שרוצה לאוכלו מיד ואי ר"ל שאסור להכניס הבורר בשוק כלי אי לתפיס אותו בידו שברר בה אי להכניסו בידו דשני ודוקא בי"ט קילו להכניס ג"כ במיקר ובקנון ובתמחוי אבל קשה מה לי קנון ותמחוי שמותר להכניס בו בי"ט ומה לי נפה וכברה שאסור להכניס בו דהא לפי ב"י לא הזכיר בגמרא דדבר בידו אלא וכברה אלא ר"ל להכניס לתוכו. וכן קשה לפי האמת שפי' ב"י במיקר. שר"ל שיניח במיקר מה לי בכלי. לכן נלע"ד פשוט דפי' במיקר הוא דומה לפי' בקנון ובתמחוי ופי' דקנון ותמחוי הוא כדפירש"י שנותן הקטניות במקום הרחב והקטניות מפני שהוא סגלגל מתגלגל ויורד דרך פיו הקלר והפסולת נשאר בכלי וקמ"ל דבי"ט מותר לברור כדרכו וגם מותר לברור בקנון ותמחוי אף דבשבת אסור כ"א לברור בידו ודו"ק: [ב] **בורר** כדרכו לזרוק הפסולת כו' ז"ל רא"ש לשון סמ"ג ומיימוני בהדיא דוקא לוקח הפסולת אבל פסולת מתוך הפסולת אסור לברור בידו ולטלטלו לאפי' בידו ומשמע בתשר"י פרק כלל גדול ותמיהני על הטור שכתב אם יש עורים כו' בורר כדרכו לזרוק הפסולת. כי הילוק זה מלמנו פ"ה דבילה גבי י"ט לא בכלל גדול גבי שבת וק"ל עכ"ל. ועיין בב"י שכתב ג"כ שדעת הרמב"ם והרמב"ן וסמ"ג וסמ"ק והר"ן ויש בו משמעות דעת הסלבות הולך על הטור בזה. וכתב שדעת רבינו שמ"ג דהאי ברייתא בי"ט מיתניא ס"ל דאין חילוק בין שבת לי"ט בדין זה עכ"ל. וז"ל הרא"ש כלל גדול דף קפ"ב ע"א וביד בורר ואוכל ובורר ומניח לאלתר כו' עד ודוקא לוקח מתוך פסולת אבל איסכא אסור. והבורר שם מיני אוכלין אותו שרוצה לאכול עתה מקרי אוכל ומידך מקרי פסולת. אמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב חטאת. לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור לא שאני תורמוסין דשלקי להו ו"פ ואי לא ס"לי מיניהו פסולת שלהן הרא דמי ולהפי חייב עכ"ל. ובאמת משמעות לשון הרא"ש משמע דס"ל דפסולת מתוך האוכל אסור בשבת בכל ענין ולא כמו דבינו. וגם זולת זה לשון רבינו תמוה שכתב ותורמוס קאמר בגמרא דאפילו אוכל מתוך פסולת אסור אפי' אפי' דקאמר הא לדידיה בריר אוכל ופסולת שוה ושלק אחר מיעוט טירחא גם קשה מאי דמסיק לכך חייב אפי' בדרכא אוכל בברירת פסולת גם מ"ש סיו לפנינו שני מיני' השני חייב פסולת ואסור לברור. גם מ"ש אמ"כ ולא שפיר אותו ביד כדי לאסיר פסולת דהו"ל כבורר דכל זה עולה יפה לפי דעת האומרים דאין מבררין בשבת הפסולת מתוך האוכל ולפי דעת רבינו ז"ל דה"ק דתורמס יוצא שהאוכל מרובה על הפסולת הוא נפיש בטירחא בבירורו מברירת האוכל דהיינו התורמוס • ואשמועינן חזקי' דאף דבשאר מיני כש"ב מבררין האוכל בתורמסין אסור לברר וקמתמה תלמודא אלא יש טעם לחלק בין תורמוס לשאר מיני' וכי סבר חזקיה דאין לברר אוכל מתוך פסולת אפילו לאכול מיד וביד • וזה שרי לכ"ע ומשני שאני תורמס כו' עד ובפסולת מתוך אוכל דמי כך הוא לשון הגמרא והרי"ף והרא"ש ורבינו שיטה ובקור ואכתב לכך חייב אפי' בדרכא אוכל בברירת פסולת משום דס"ל ה"ט דאסור משום דמשבר הכל לפסולת מחמת שאינו רחוי לאכול כו' וכבר אשמועינן דאפי' בדוב פסולת אסור לטלטל הכל כ"ש בשכולו מיקשב לפסולת דאסור לברור ולטלטלו • והא דקאמר בגמרא דחייב בברירת פסולת מתוך האוכל אם לא נאמר שסיתה לרבינו גירסא אחרת ל"ל דה"פ אלו תורמס האוכל מיקשב לפסולת וכיון שהוא הדוב כמ"ש אפילו אף שהפסולת היה אוכל ע"פ אסור לברר התורמוס דמשבר מתוך שליקותו לפסולת כיון שהוא הדוב וק"ל ומסיק דתורמוס דידן מותר לברר מתוך הפסולת לאו מטעם שהתורמוס הוא האוכל לבד אלא כיון שפסולת הוא רוב בטירחא וכמ"ש. וגם בדין שאמר זה היה לפנינו שני מיני' כו' שיהא רבינו וכתב לבסוף ואסור לברר אם אלא כתב אבינו הרא"ש דהיינו נמי לשיטתו דס"ל דאותר לברר הפסולת מתוך האוכל כשהוא זוטר בטירחא וא"כ קשה ליה ליה נפקא מינה נמשב אותו שרוצה להכניס לפסולת אי משום דאסור לברר ז"א כיון שאם הוא שמעטו מותר לברר ומאי נפקא לימר אפילו אוכל מתוך פסולת אסור בפ' כלל גדול מימרא דחזקיה הוא הדוב ומשבר כפסולת א"כ אף מין הנשי המעוט אסור לברר אם לא שתאמר שאותו שרוצה להכניס הוא פשיט בטירחא וזוטר בשיעורא וכל זה הוא דוחק לשיטתי דהא מצי אוכלין שתמא חייבי ואיירי אפילו בשאין אותו שמין שרוצה לאכול הוא המעט. לכך הוסיף וכתב ואסור לברר • ור"ל דכ"מ דלא מיקשב הכל לאוכל ולומר דאף אם אינו רוצה לאכול מיד משום אחד מכן מותר לברר כיון דליתא כאן פסולת לא שייך בזה איסור בירור קמ"ל דו"א אלא יש בו איסור בירור וא"מ דאם אינו רוצה לאכול מיד אסור לברר מין מתוך מין אבל כשיוצא לאכול מיד אז כשיוצא לאכול אינו בכלל איסור בירור אלא שמן אמ"ש לפני זה בדברינו זה בורר בטירחא וק"ל. וכעין זה נמי נראה לפרש ממ"ש אחר זה ולא שפיר אותו ביד כדי לאסיר הפסולת דהו"ל כבורר ר"ל יש כאן איסור בירור וא"מ דאם אינו רוצה לאכול כשרצונו אין איסור בירור. אבל אם רצונו לאכול כשרצונו מיד אפשר דמותר דומיא דבריר' הכ"ל דמותר לברר הפסולת כדי לאכול מיד • ודוקא לומר דשאני התם דיד מיקשב שיהי משא"כ הכא דשפיר הוא בתורמי' אבל דגם שם מייב לאיר אפי' בידים. ועוד דגם כתב לכאורה משמע דהיכן היה לשרות שרשיונין בכלי • ואם כן שפיר ביד ג"כ היה דרך שיהי שלו ודו"ק. ועיין מ"ש רא"ף בשבתותיו אמ"ש רבינו ואסור לברר ר"ל דר"ל אסור אלא הפסולת בו לע"ד אין זה כוונת רבינו אלא כמ"ש דאל"כ קשה דברי רבינו דידיה אדידיה ודו"ק: [ג] **ותורמוס** קאמר בגמרא דאפי' אוכל מתוך פסולת אסור עיין מ"ש בק"ם והמרכתי בבילתו גם שם כתבתי הסגנות רא"ף על רבינו מה שמתיר לברר פסולת מתוך אוכל כשהאוכל מרובה על הפסולת וגם כתבתי אוך שמיישב רבינו לשון הגמרא ע"ש • ומ"ש רבינו שיש לו מלילות מפ"ש מנפש

מיד ליד ואוכל ועיין מ"ש ב"י ע"ז ופי' תמוה דמנפש מיד ליד בתותו יד עצמו ורבינו ס"ל דר"מ מיירי קתני דכל כה"ג ודאי לא ה"ל

ומ"ש וכילד הוא בורר וכו' משנה ומסקנת הגמרא ספ"ק די"ט וע"פ פי' רש"י לשם דאם כמות הפסולת מרובה אסור אפילו לטלטלו שהאוכל בטלה ברוב הפסולת וכ"כ לקמן בה' י"ט בסימן תק"י והיא דעת הרא"ש שכתב בשם כפרש"י אבל מפי' ר"ת בפרק טוטל בד"ה שהאוכל מרובה וכן מדברי הרמב"ם בפ"ג מה' יו"ט מפורש דלא ס"ל דכשהפסולת מרובה שיהא האוכל בטל לגבי פסולת ואסור לטלטלו דודאי האוכל לא בטל לגבי פסולת ומותר לטלטל האוכל אלא שהפסולת כיון שהוא מרובה ג"כ לא בטל לגבי האוכל ואסור לטלטלו וכ"כ ממ"ש הלפסי לשם וז"ל פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי דמדגרס פשיט' אלמא דהקושיא היא פשיטא דבפסולת מרובה אינו נוטל את הפסולת אלא נוטל את האוכל דאין האוכל בטל לגבי פסולת אע"פ שהאוכל הוא מועט והכי משמע בש"ע שלא כתב איסור זה לפי פי' רש"י והרא"ש ורבינו ומ"מ כיון שלא כתב ג"כ היתר לברור האוכל אף על פי שהוא מועט אלא כתב סתם דבוררין אוכל מתוך הפסולת בידו לאכול לאלתר משמעו דוקא כשהאוכל מרובה כמו שהוא הרגילות אבל כשהאוכל מועט מן הפסולת לא אמר דה לא איסור ולא היתר והלכך יש לנו להחמיר שלא לטלטלו כלל כשהפסולת מרובה מן האוכל וכן מ"ש רבינו דאין שבת כאין י"ט דבאוכל מרובה מן הפסולת בורר כדרכו הפסולת מן

ומ"ש ומ"מ דברי הגמרא ומוכחין עדיין בקליפין אע"פ שהקליפה מרובה על האוכל לא מיקרי שם פסולת עלייהו כיון דאורחייהו בהכי והוי שומר לפרי ולא דמי לעצמות וקליפין שכבר נפרדו לגמרי מן האוכל עכ"ל והרא"ש כתב דברי רש"י במי איכא מאן דשרי דהיינו לומר אפילו לטלטלן אסור אבל הרמב"ם כתב בפ"ג מהל' י"ט וז"ל וכן הבורר קטניות ביו"ט בורר כדרכו בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל ד"ה בורר את האוכל ומניח את הפסולת ואם היה טורח בברירת הפסולת מן האוכל יתר מטורח בברירת האוכל מן הפסולת אע"פ שהאוכל מרובה בורר את האוכל ומניח את הפסולת נראה מדבריו שהוא מפרש דכי אמרינן פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי לאו לתימר מי איכא מאן דשרי לטלטל כדפירש"י אלא ה"ק מי איכא מאן דהוה ס"ד דשרי לברור פסולת מתוך אוכל דאיצטריך רשב"ג לאשמועינן דאסור ומשני לא צריכא דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא כלומר הא ודאי כשהפסולת מרובה לא היה צריך רשב"ג לאשמועינן דפשיטא דד"ה אסור לברור פסולת מתוך האוכל ומיהו לברור אוכל מתוך פסולת ודאי כיון שאין דרך בורר בכך וכו' אצטריך לאשמועינן בנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא דס"ד כיון שאוכל מרובה שרי לברור כדרכו ואפילו פסולת מתוך אוכל נמי קמ"ל דכיון דנפיש בטירחא אסור לברור כדרכו ומיהו דעתו ז"ל דה"מ ביום טוב אבל בשבת דוקא לברור אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל בכל גווני חייב חטאת וזהו שכתב בפ"ח מהלכות שבת הבורר פסולת מתוך אוכל אפילו בידו אחת חייב וכ"כ הר"ן בפרק כלל גדול בשם ר"ח ויליף לה מדאמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב ומדקאמר סתמא משמע אפילו לאלתר וטעמא משום דעיקר בורר היינו פסולת מתוך אוכל וכתב ה"ה שכן הסכים הרמב"ן ושכ"כ מן הלכות וכ"כ בסמ"ג וסמ"ק ומ"מ לענין בורר אוכל מתוך פסולת משמע דבכל גווני שרי בשבת לפי שטה זו ואפילו פסולת מרובה ולכן כתב הרמב"ם דבריו בפ"ח וכתב הבורר אוכל מתוך פסולת אם בירר בידו לאכול לאלתר מותר ודברי רבינו ירוחם בח"ח מעורבבים בדין זה ולא ראיתי להאריך בהם:

והתורמוס קאמר בגמרא דאפילו אוכל מתוך פסולת אסור בפ' כלל גדול מימרא דחזקיה ופרש"י ודשלקי ליה ז' זמנין למתקו ואי לא שקלי ליה לאוכל מתוך הפסולת ומתוך הפסולת שמא יבא לברר ולהכניס בקנון ובתמחוי אע"פ שאינו בורר בידו כי' וכתב רש"ל הא כדאיתא והא כדאיתא כו' ופי' דמיקר מאד למלך פירות דמיקר מקנון ותמחוי ועוד איך ס"ד לפרש לאסור להכניס בקנון ובתמחוי דהא אין עשה לאסור בשבת לברור ביד ולהכניס בקנון ותמחוי דמה לי לברור בידו ולהכניס בכלי אי להכניס בקנון כיון שרוצה לאוכלו מיד ואי ר"ל שאסור להכניס הבורר בשוק כלי אי לתפיס אותו בידו שברר בה אי להכניסו בידו דשני ודוקא בי"ט קילו להכניס ג"כ במיקר ובקנון ובתמחוי אבל קשה מה לי קנון ותמחוי שמותר להכניס בו בי"ט ומה לי נפה וכברה שאסור להכניס בו דהא לפי ב"י לא הזכיר בגמרא דדבר בידו אלא וכברה אלא ר"ל להכניס לתוכו. וכן קשה לפי האמת שפי' ב"י במיקר. שר"ל שיניח במיקר מה לי בכלי. לכן נלע"ד פשוט דפי' במיקר הוא דומה לפי' בקנון ובתמחוי ופי' דקנון ותמחוי הוא כדפירש"י שנותן הקטניות במקום הרחב והקטניות מפני שהוא סגלגל מתגלגל ויורד דרך פיו הקלר והפסולת נשאר בכלי וקמ"ל דבי"ט מותר לברור כדרכו וגם מותר לברור בקנון ותמחוי אף דבשבת אסור כ"א לברור בידו ודו"ק: [ד] **בורר** כדרכו לזרוק הפסולת כו' ז"ל רא"ף לשון סמ"ג ומיימוני בהדיא דוקא לוקח הפסולת אבל פסולת מתוך הפסולת אסור לברור בידו ולטלטלו לאפי' בידו ומשמע בתשר"י פרק כלל גדול ותמיהני על הטור שכתב אם יש עורים כו' בורר כדרכו לזרוק הפסולת. כי הילוק זה מלמנו פ"ה דבילה גבי י"ט לא בכלל גדול גבי שבת וק"ל עכ"ל. ועיין בב"י שכתב ג"כ שדעת הרמב"ם והרמב"ן וסמ"ג וסמ"ק והר"ן ויש בו משמעות דעת הסלבות הולך על הטור בזה. וכתב שדעת רבינו שמ"ג דהאי ברייתא בי"ט מיתניא ס"ל דאין חילוק בין שבת לי"ט בדין זה עכ"ל. וז"ל הרא"ש כלל גדול דף קפ"ב ע"א וביד בורר ואוכל ובורר ומניח לאלתר כו' עד ודוקא לוקח מתוך פסולת אבל איסכא אסור. והבורר שם מיני אוכלין אותו שרוצה לאכול עתה מקרי אוכל ומידך מקרי פסולת. אמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב חטאת. לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור לא שאני תורמוסין דשלקי להו ו"פ ואי לא ס"לי מיניהו פסולת שלהן הרא דמי ולהפי חייב חטאת • לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור בשבת בכל ענין ולא כמו דבינו • וגם זולת זה לשון רבינו תמוה שכתב ותורמוס קאמר בגמרא דאפילו אוכל מתוך פסולת אסור אפי' אפי' דקאמר הא לדידיה בריר אוכל ופסולת שוה ושלק אחר מיעוט טירחא גם קשה מאי דמסיק לכך חייב אפי' בדרכא אוכל בברירת פסולת גם מ"ש סיו לפנינו שני מיני' השני חייב פסולת ואסור לברור. גם מ"ש אמ"כ ולא שפיר אותו ביד כדי לאסיר פסולת דהו"ל כבורר דכל זה עולה יפה לפי דעת האומרים דאין מבררין בשבת הפסולת מתוך האוכל ולפי דעת רבינו ז"ל דה"ק דתורמס יוצא שהאוכל מרובה על הפסולת שהא נפיש בטירחא בבירורו מברירת האוכל דהיינו התורמוס • ואשמועינן חזקי' דאף דבשאר מיני כש"ב מבררין האוכל בתורמסין אסור לברר וקמתמה תלמודא אלא יש טעם לחלק בין תורמוס לשאר מיני' וכי סבר חזקיה דאין לברר אוכל מתוך פסולת אפילו לאכול מיד וביד • וזה שרי לכ"ע ומשני שאני תורמס כו' עד ובפסולת מתוך אוכל דמי כך הוא לשון הגמרא והרי"ף והרא"ש ורבינו שיטה ובקור ואכתב לכך חייב אפי' בדרכא אוכל בברירת פסולת משום דס"ל ה"ט דאסור משום דמשבר הכל לפסולת מחמת שאינו רחוי לאכול כו' וכבר אשמועינן דאפי' בדוב פסולת אסור לטלטל הכל כ"ש בשכולו מיקשב לפסולת דאסור לברור ולטלטלו • והא דקאמר בגמרא דחייב בברירת פסולת מתוך האוכל אם לא נאמר שסיתה לרבינו גירסא אחרת ל"ל דה"ק אלו תורמס האוכל מיקשב לפסולת וכיון שהוא הדוב כמ"ש אפילו אף שהפסולת היה אוכל ע"פ אסור לברר התורמוס דמשבר מתוך שליקותו לפסולת כיון שהוא הדוב וק"ל ומסיק דתורמוס דידן מותר לברר מתוך הפסולת לאו מטעם שהתורמוס הוא האוכל לבד אלא כיון שפסולת הוא רוב בטירחא וכמ"ש. וגם בדין שאמר זה היה לפנינו שני מיני' כו' שיהא רבינו וכתב לבסוף ואסור לברר אם אלא כתב אבינו הרא"ש דהיינו נמי לשיטתו דס"ל דאותר לברר הפסולת מתוך האוכל כשהוא זוטר בטירחא וא"כ קשה ליה ליה נפקא מינה נמשב אותו שרוצה להכניס לפסולת אי משום דאסור לברר ז"א כיון שאם הוא שמעטו מותר לברר ומאי נפקא לימר אפילו אוכל מתוך פסולת אסור בפ' כלל גדול מימרא דחזקיה הוא הדוב ומשבר כפסולת א"כ אף מין הנשי המעוט אסור לברר אם לא שתאמר שאותו שרוצה להכניס הוא פשיט בטירחא וזוטר בשיעורא וכל זה הוא דוחק לשיטתי דהא מצי אוכלין שתמא חייבי ואיירי אפילו בשאין אותו שמין שרוצה לאכול הוא המעט. לכך הוסיף וכתב ואסור לברר • ור"ל דכ"מ דלא מיקשב הכל לאוכל ולומר דאף אם אינו רוצה לאכול מיד משום אחד מכן מותר לברר כיון דליתא כאן פסולת לא שייך בזה איסור בירור קמ"ל דו"א אלא יש בו איסור בירור וא"מ דאם אינו רוצה לאכול מיד אסור לברר מין מתוך מין אבל כשיוצא לאכול מיד אז כשיוצא לאכול אינו בכלל איסור בירור אלא שמן אמ"ש לפני זה בדברינו זה בורר בטירחא וק"ל. וכעין זה נמי נראה לפרש ממ"ש אחר זה ולא שפיר אותו ביד כדי לאסיר הפסולת דהו"ל כבורר ר"ל יש כאן איסור בירור וא"מ דאם אינו רוצה לאכול כשרצונו אין איסור בירור. אבל אם רצונו לאכול כשרצונו מיד אפשר דמותר דומיא דבריר' הכ"ל דמותר לברר הפסולת כדי לאכול מיד • ודוקא לומר דשאני התם דיד מיקשב שיהי משא"כ הכא דשפיר הוא בתורמי' אבל דגם שם מייב לאיר אפי' בידים. ועוד דגם כתב לכאורה משמע דדרכן היה לשרות שרשיונין בכלי • ואם כן שפיר ביד ג"כ היה דרך שיהי שלו ודו"ק. ועיין מ"ש רא"ף בשבתותיו אמ"ש רבינו ואסור לברר ר"ל דר"ל אסור אלא הפסולת בו לע"ד אין זה כוונת רבינו אלא כמ"ש דאל"כ קשה דברי רבינו דידיה אדידיה ודו"ק: [ג] **ותורמוס** קאמר בגמרא דאפי' אוכל מתוך פסולת אסור עיין מ"ש בק"ם והמרכתי בבילתו גם שם כתבתי הסגנות רא"ף על רבינו מה שמתיר לברר פסולת מתוך אוכל כשהאוכל מרובה על הפסולת וגם כתבתי אוך שמיישב רבינו לשון הגמרא ע"ש • ומ"ש רבינו שיש לו מלילות מפ"ש מנפש

ומ"ש וכילד הוא בורר וכו' משנה ומסקנת הגמרא ספ"ק די"ט וע"פ פי' רש"י לשם דאם כמות הפסולת מרובה אסור אפילו לטלטלו שהאוכל בטלה ברוב הפסולת וכ"כ לקמן בה' י"ט בסימן תק"י והיא דעת הרא"ש שכתב בשם כפרש"י אבל מפי' ר"ת בפרק טוטל בד"ה שהאוכל מרובה וכן מדברי הרמב"ם בפ"ג מה' יו"ט מפורש דלא ס"ל דכשהפסולת מרובה שיהא האוכל בטל לגבי פסולת ואסור לטלטלו דודאי האוכל לא בטל לגבי פסולת ומותר לטלטל האוכל אלא שהפסולת כיון שהוא מרובה ג"כ לא בטל לגבי האוכל ואסור לטלטלו וכ"כ ממ"ש הלפסי לשם וז"ל פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי דמדגרס פשיט' אלמא דהקושיא היא פשיטא דבפסולת מרובה אינו נוטל את הפסולת אלא נוטל את האוכל דאין האוכל בטל לגבי פסולת אע"פ שהאוכל הוא מועט והכי משמע בש"ע שלא כתב איסור זה לפי פי' רש"י והרא"ש ורבינו ומ"מ כיון שלא כתב ג"כ היתר לברור האוכל אף על פי שהוא מועט אלא כתב סתם דבוררין אוכל מתוך הפסולת בידו לאכול לאלתר משמעו דוקא כשהאוכל מרובה כמו שהוא הרגילות אבל כשהאוכל מועט מן הפסולת לא אמר דה לא איסור ולא היתר והלכך יש לנו להחמיר שלא לטלטלו כלל כשהפסולת מרובה מן האוכל וכן מ"ש רבינו דאין שבת כאין י"ט דבאוכל מרובה מן הפסולת בורר כדרכו הפסולת מן

ומ"ש ומ"מ לוזים ובטיס שנשתברו וכו' כ"כ שם הרא"ש וז"ל נראה דאגוזים ובטיס שנשברו ומונחין עדיין בקליפין אע"פ שהקליפה מרובה על האוכל לא מיקרי שם פסולת עלייהו כיון דאורחייהו בהכי והוי שומר לפרי ולא דמי לעצמות וקליפין שכבר נפרדו לגמרי מן האוכל עכ"ל והרא"ש כתב דברי רש"י במי איכא מאן דשרי דהיינו לומר אפילו לטלטלן אסור אבל הרמב"ם כתב בפ"ג מהל' י"ט וז"ל וכן הבורר קטניות ביו"ט בורר כדרכו בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל ד"ה בורר את האוכל ומניח את הפסולת ואם היה טורח בברירת הפסולת מן האוכל יתר מטורח בברירת האוכל מן הפסולת אע"פ שהאוכל מרובה בורר את האוכל ומניח את הפסולת נראה מדבריו שהוא מפרש דכי אמרינן פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי לאו לתימר מי איכא מאן דשרי לטלטל כדפירש"י אלא ה"ק מי איכא מאן דהוה ס"ד דשרי לברור פסולת מתוך אוכל דאיצטריך רשב"ג לאשמועינן דאסור ומשני לא צריכא דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא כלומר הא ודאי כשהפסולת מרובה לא היה צריך רשב"ג לאשמועינן דפשיטא דד"ה אסור לברור פסולת מתוך האוכל ומיהו לברור אוכל מתוך פסולת ודאי כיון שאין דרך בורר בכך וכו' אצטריך לאשמועינן בנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא דס"ד כיון שאוכל מרובה שרי לברור כדרכו ואפילו פסולת מתוך אוכל נמי קמ"ל דכיון דנפיש בטירחא אסור לברור כדרכו ומיהו דעתו ז"ל דה"מ ביום טוב אבל בשבת דוקא לברור אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל בכל גווני חייב חטאת וזהו שכתב בפ"ח מהלכות שבת הבורר פסולת מתוך אוכל אפילו בידו אחת חייב וכ"כ הר"ן בפרק כלל גדול בשם ר"ח ויליף לה מדאמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב ומדקאמר סתמא משמע אפילו לאלתר וטעמא משום דעיקר בורר היינו פסולת מתוך אוכל וכתב ה"ה שכן הסכים הרמב"ן ושכ"כ מן הלכות וכ"כ בסמ"ג וסמ"ק ומ"מ לענין בורר אוכל מתוך פסולת משמע דבכל גווני שרי בשבת לפי שטה זו ואפילו פסולת מרובה ולכן כתב הרמב"ם דבריו בפ"ח וכתב הבורר אוכל מתוך פסולת אם בירר בידו לאכול לאלתר מותר ודברי רבינו ירוחם בח"ח מעורבבים בדין זה ולא ראיתי להאריך בהם:

והתורמוס קאמר בגמרא דאפילו אוכל מתוך פסולת אסור בפ' כלל גדול מימרא דחזקיה ופרש"י ודשלקי ליה ז' זמנין למתקו ואי לא שקלי ליה לאוכל מתוך הפסולת ומתוך הפסולת שמא יבא לברר ולהכניס בקנון ובתמחוי אע"פ שאינו בורר בידו כי' וכתב רש"ל הא כדאיתא והא כדאיתא כו' ופי' דמיקר מאד למלך פירות דמיקר מקנון ותמחוי ועוד איך ס"ד לפרש לאסור להכניס בקנון ובתמחוי דהא אין עשה לאסור בשבת לברור ביד ולהכניס בקנון ותמחוי דמה לי לברור בידו ולהכניס בכלי אי להכניס בקנון כיון שרוצה לאוכלו מיד ואי ר"ל שאסור להכניס הבורר בשוק כלי אי לתפיס אותו בידו שברר בה אי להכניסו בידו דשני ודוקא בי"ט קילו להכניס ג"כ במיקר ובקנון ובתמחוי אבל קשה מה לי קנון ותמחוי שמותר להכניס בו בי"ט ומה לי נפה וכברה שאסור להכניס בו דהא לפי ב"י לא הזכיר בגמרא דדבר בידו אלא וכברה אלא ר"ל להכניס לתוכו. וכן קשה לפי האמת שפי' ב"י במיקר. שר"ל שיניח במיקר מה לי בכלי. לכן נלע"ד פשוט דפי' במיקר הוא דומה לפי' בקנון ובתמחוי ופי' דקנון ותמחוי הוא כדפירש"י שנותן הקטניות במקום הרחב והקטניות מפני שהוא סגלגל מתגלגל ויורד דרך פיו הקלר והפסולת נשאר בכלי וקמ"ל דבי"ט מותר לברור כדרכו וגם מותר לברור בקנון ותמחוי אף דבשבת אסור כ"א לברור בידו ודו"ק: [ב] **בורר** כדרכו לזרוק הפסולת כו' ז"ל רא"ף לשון סמ"ג ומיימוני בהדיא דוקא לוקח הפסולת אבל פסולת מתוך הפסולת אסור לברור בידו ולטלטלו לאפי' בידו ומשמע בתשר"י פרק כלל גדול ותמיהני על הטור שכתב אם יש עורים כו' בורר כדרכו לזרוק הפסולת. כי הילוק זה מלמנו פ"ה דבילה גבי י"ט לא בכלל גדול גבי שבת וק"ל עכ"ל. ועיין בב"י שכתב ג"כ שדעת הרמב"ם והרמב"ן וסמ"ג וסמ"ק והר"ן ויש בו משמעות דעת הסלבות הולך על הטור בזה. וכתב שדעת רבינו שמ"ג דהאי ברייתא בי"ט מיתניא ס"ל דאין חילוק בין שבת לי"ט בדין זה עכ"ל. וז"ל הרא"ש כלל גדול דף קפ"ב ע"א וביד בורר ואוכל ובורר ומניח לאלתר כו' עד ודוקא לוקח מתוך פסולת אבל איסכא אסור. והבורר שם מיני אוכלין אותו שרוצה לאכול עתה מקרי אוכל ומידך מקרי פסולת. אמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב חטאת. לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור לא שאני תורמוסין דשלקי להו ו"פ ואי לא ס"לי מיניהו פסולת שלהן הרא דמי ולהפי חייב חטאת • לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור בשבת בכל ענין ולא כמו דבינו • וגם זולת זה לשון רבינו תמוה שכתב ותורמוס קאמר בגמרא דאפילו אוכל מתוך פסולת אסור אפי' אפי' דקאמר הא לדידיה בריר אוכל ופסולת שוה ושלק אחר מיעוט טירחא גם קשה מאי דמסיק לכך חייב אפי' בדרכא אוכל בברירת פסולת גם מ"ש סיו לפנינו שני מיני' השני חייב פסולת ואסור לברור. גם מ"ש אמ"כ ולא שפיר אותו ביד כדי לאסיר פסולת דהו"ל כבורר דכל זה עולה יפה לפי דעת האומרים דאין מבררין בשבת הפסולת מתוך האוכל ולפי דעת רבינו ז"ל דה"ק דתורמס יוצא שהאוכל מרובה על הפסולת שהא נפיש בטירחא בבירורו מברירת האוכל דהיינו התורמוס • ואשמועינן חזקי' דאף דבשאר מיני כש"ב מבררין האוכל בתורמסין אסור לברר וקמתמה תלמודא אלא יש טעם לחלק בין תורמוס לשאר מיני' וכי סבר חזקיה דאין לברר אוכל מתוך פסולת אפילו לאכול מיד וביד • וזה שרי לכ"ע ומשני שאני תורמס כו' עד ובפסולת מתוך אוכל דמי כך הוא לשון הגמרא והרי"ף והרא"ש ורבינו שיטה ובקור ואכתב לכך חייב אפי' ב

מן האוכל אין לנו להקל אלא להחמיר כהרמב"ם דמחלק בין שבת לי"ט ובשבת אסור לברור הפסולת אפי' כדי לאכלו לאלתר ואפי' האוכל מרובה וגם יש טורח בברירת האוכל וכמ"ש ב"י ופסק כך בהגהת ש"ע :

אין מוללין וכו' בפ"ק די"ט המולל מלילות מע"ש למחר מנפח וכו' ואמרינן מע"ש אין אבל בשבת אין מוללין ואמרינן תו התם כילד מולל וכו' וכתב הרי"ף והרא"ש בפרק מפנין דהאי כילד מולל כו' אשבת קאי דאף בשבת שרי למלול על ידי שינוי והלכ' כרבא דבכולהו ראשי אצבעותיו נמי שרי ואפילו לפרק האוכל מן השבלים נמי שרי למלול דכיון דמשני הו"ל מפרק כלאחר יד כדי לאכול ושרי אבל ביו"ט מותר למלול בלא שינוי וכך היא דעת הרמב"ם בפכ"א מה' שבת ובפ"ג מה' י"ט וכתי' ה"ה שכך הוא העיקר וכך היא דעת רבינו כמ"ש כאן ולקמן בסי' תק"י מיהו התוס' והמרדכי ושאר מפרשים כתבו דהאי כילד איו"ט קאי דצריך שינוי אבל בשבת אסור אפילו ע"י שינוי וכת' בהגהת ש"ע וטוב להחמיר גראה דרצונו לומר דולאי הלכה כרוב פוסקים המפורסמים להתיר בשבת ע"י שינוי אלא שטוב להחמיר שלא יבואו לזלזל באיסור שבת והכי נקטינן :

אין שולין כרשינין וכו' משנה פרק תולין (דף ק"מ) ופי' רש"י מציף עליהם מים בכלי לברור פסולתן כדתנן במס' בילה (פ"ק דף י"ד) אף מדיח ושולה עכ"ל ולשם פרש"י כמו משיטלה בחבית דהיינו נמי שנטל חרצנים הצפים ע"פ החבית עכ"ל ואיתיה בפרק הפועלים (דף נב) ובמקצת ספרי רבינו כתוב אין שורין וכ"כ בש"ע וט"ס הוא : **משמרת** וכו' פלוגתא דר"א וחכמים במשנה ר"פ תולין והלכה כחכמים דאין נותנין לתלויה בשבת ואמרי' בגמרא שימר מאי א"ר כהנא שימר חייב חטאת וז"ש רבינו אסור ליתן בה שמרים לסננן משום בורר כלו' דאם עבר ונתן חייב חטאת משום בורר כדכתב בתחלת סי' זה הבורר חייב :

ומ"ש אבל אם נתן בה שמרים וכו' משנה אם כדי שיצלו ופי' רבינו כדי שיחזרו צלולין וכפרש"י והרמב"ם ויש לפרשו מלשון צללו כעופרת פי' שירדו ויזובו למט' זכן נראה מלשון הר"ן : **ויין** או מים וכו' מימרא דזעירי אם נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורים לא ונראה דמה שהולרך לומר ואינו חושש הוא להורות דיוקא אבל עכורים לא משום דחוששני לו מחטאת דלא תימא דבעכורין ליכא אלא איסורא דרבנן לכך הורה דבעכורין איכא חששא דחיוב חטאת וזה נמי דעת רבינו שאמר ואין כאן משום בורר כיון שהן צלולין אבל עכורין לא כלומר דאיכא בהו משום בורר ויש לחוש לחיוב חטאת ולהכי נמי תני רשב"א אומר טורד אדם חבית של יין יינה ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש ומוקמינן לה בין הגתות לאורויי דיוקא דבהני עכורין דבין הגתות אינו חושש לחטאת אבל עכורין דעלמא חוששני לו מחטאת וכן כתב רבינו ובשעת הגתות וכו' ואין בו משום בורר כלומר אבל עכורין דעלמא חוששני לו משום בורר ונראה דמדאמר זעירי יין צלול ומים צלולין משמע דוקא צלולין אבל עכורין אסור במשמרת אפי' רובא דאיכשי קא שתי להו כיון דמיעוטא קפדי איכא משום בורר ולא שרי אלא צלול לגמרי ואינו מסננו במשמרת אלא מפני קלת קסמין וקשין שבתוכו א"כ כדי שיהא צלול יותר דלא כמשמע מדברי הר"ן דבעכור דוקא היכא דרוביהו דאינשי לא שתו להו הכי הוא דאסור במשמרת ולא שרי אלא בסודרין וכפיפה אלמא דהיכא דרוביהו דאינשי שתו ליה הכי אפי' במשמרת שרי דלא משמע הכי מדזעירי דקאמר יין צלול וכו' והך דבין הגיתות דשרי למשמרת דפי' הר"ן ג"כ משום דרוביהו דאינשי שתו ליה הכי ליתא אלא כדפי' רש"י דאין בכאן תיקון דכולהו אינשי שתו ליה הכי א"כ משום דכל היין כגוף אחד וכדכתב הר"ן

מינו אוכלים אותו שרוצה לאכול עתה השוב כאוכל והשני השוב פסולת [א] ואסור לבררו אין מוללין מלילות בשבת אלא מולל בשינוי מעט בראשי אצבעותיו היו לו מלילות מערב שבת (ה) מנפח מיד ליד ואוכל (ו) אבל לא בקנון ותמחוי : [ז] אין שורין כרשינין פירוש שמציף מים עליהן בכלי כדי להסיר הפסולת ולא שפין אותו ביד כדי להסיר הפסולת (ז) דהו"ל כבורר אבל נותנן בכברה אע"פ שפעמים נופל הפסולת דרך נקבי הכברה : משמרת שמסננים בה שמרים אפילו תלויה מע"ש אסור ליתן בה שמרים לסננו משום בורר אבל אם נתן בה שמרים מע"ש יכול ליתן עליהם מים (ח) כדי שיחזרו צלולין ויין או מים שהן צלולין יכול לסננן (ד) במשמרת ואין כאן משום בורר (ט) כיון שהן צלולין אבל עכורין לא ובשעת הגיתות

ומולל ואוכל וכו' ולבלבד שלא ימלול בכלי דברי ר"י וחכ"א מולל בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך שהוא עושה בחול ופירש"י במלתיה דר"י גרסינן מולל ואוכל ובלבד שלא ימלול בכלי הרבה וחכ"א מולל בראשי אצבעותיו ובלבד שלא ימלול הרבה דרך חול דרבנן מחמירין דבכוליה ידיה אסור אלא בראשי אצבעותיו ומיהו מולל כגון אם בא לאכול הזרע מולל הסרבישין שהזרע בתוכן וגרסינן בספ"ק די"ט כילד מולל אביי משמיה דרב יוסף אמר חדא אחדא ורב אויא אמר חדא אתרתי ופרש"י חדא אחדא · בין גדול לאצבע חדא אתרתי בין גודל לב' אצבעותיו רבא אמר כיון דמשני אפי' חדא אכולהו נמי וכתבו התוספות (שם) כילד מולל בי"ט ובשבת אסור למלול והר"ן כת' ואיכא למידק דהכא משמע דבשבת לא שרי למלול כלל ואילו בפרק מפנין אמרינן דמולל בראשי אצבעותיו תירץ הרז"ה דהתם בחבילי פאה וכו' אבל בחבילי תבואה וקטניות לא שרי כלל ואחרים תירלו דהתם אינו מולל אלא לרכך האוכל ומש"ה שרי ע"י שינוי ומולל דהכא לפרק האוכל מתוך הקשין דאסור לגמרי (ג) וכ"כ המרדכי ולפי דעת זו כי אמרי' כילד מולל בי"ט היא דבשבת אסור אפי' על ידי שינוי ואין זה דעת הרי"ף והרא"ש שכתבו בפ' מפנין דאשבת קאי ופסקו כרבא דקיימי רבנן כוותיה וכן דעת הרמב"ם בפ' כ"א וכן הסכים שם ה"ה ור"י בח"ח דמלילה שריא בשבת אפי' לפרק הזרע מהגבעולין וגרסינן תו בפ"ק די"ט כילד מנפח א"ר אדא בר אהבה מנפח מקשרי אצבעותיו ולמעלה כלומר ולא בכפו מחכו עלה במערבא כיון דמשני אפי' בכולא ידא נמי אלא אר"א מנפח בידו אחת ובכל כחו כתב הרמב"ם בפכ"א כשהוא מנפח מנפח בידו א' בכל כחו אבל לא בקנון ובתמחוי גזירה שמא ינפח בנפה ובכברה שהוא חייב וכתב ה"ה וז"ל וכתבו המפרשים דל"ד קנון ותמחוי אלא אפילו בב' ידיו אסור כדאסיקנא בידו אחת ובכל כחו וזהו שכתב רבינו בידו אחת וכן מבואר בהלכה פ' מפנין עכ"ל וכ"כ הר"ן בפ"ק דביצה ולפ"ז הא דתני מנפח מיד ליד ה"ק מיד לאותו יד עצמו ינפח ורבינו שכתב מנפח מיד ליד ולא פירש יותר אפשר דס"ל דמיד ליד היינו מיד לחברתה והא דאר"א מנפח בידו אחת איידי דא"ר אדא קשרי אצבעותיו אמר אינו בידו אחת כלומר בכל ידו אבל אין א"כ דמיד לחברת' נמי שרי כלישנא דברייתא גרסי' בפ"ק דביצה תנן התם המקלף שעורים מקלף א' אחד ואוכל ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב אר"א וכן לשבת איני והא רב מקלפא ליה דביתהו כסי' כסי ור' חייא מקלפא ליה דביתהו כסי כסי אלא אי אתמר אסיפא אתמר המולל מלילות של חטים מנפח ע"י ע"י ואוכל אם נפח ונתן לתוך חיקו חייב אר"א וכן לשבת וכתבו התוספות ואם קלף ונתן לתוך ידו חייב פירש"י ואם קלף מתוך השבלין ותימא היכי מקלפא דביתהו לרב כסי כסי הא אמרינן לעיל דמולל מלילות מע"ש וכו' משמע הא בשבת אסור וי"ל דהתם מיירי לתלוש מן השבלים שהוא מפרק וזהו תולדה דדש שהוא אב מלאכה והכא מיירי בשכבר נתלשו מע"ש מן השבלין אבל עוד הן בקליפתן החיצונה ולכך שרי ע"כ : **אין** שורין כרשינין וכו' משנה בפרק תולין (קמ·) אין שורין את הכרשינין ולא שפין אותן אבל נותן הוא לתוך הכברה או לתוך הכלכלה :

משמרת שמסננין בה שמרים אפילו תלויה מע"ש וכו' רא"א תולין (קלו :) רש"ל תולין את המשמרת בי"ט ונותנין לתלויה בשבת וחכ"א אין תולין את המשמרת בי"ט ואין נותנין לתלויה בשבת וידוע דהלכה כחכמים ובגמרא (שם) תלה מאי ואסיקנא דלא מיתסר אלא מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול : שימר מאי אמר רב כהנא שימר חייב חטאת ופרש"י שימר נתן שמרים לתלויה וגרסינן תו בגמרא (קלח ·) משום מאי מתרינן ביה רבה אמר משום בורר ר' זירא אמר משום מרקד ומפרש בגמרא טעמא דרבה משום דמה בורר נוטל אוכל ומניח פסולת אף זה כן וטעמא דר"ז משום דמה מרקד פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה אף זה כן ופירש"י לדרבה ה"ה דאי אתרו ביה משום מרקד הויא התראה אבל לר' זירא אי אתרו ביה משום בורר לאו התראה היא והרמב"ם כתב בפ"ח הבורר שמרים מתוך המשקין ה"ז תולדת בורר או תולדת מרקד וחייב ונראה שהוא פוסק כרבה והוא מפרש כדברי רש"י דלרבה בלחוד מהם שהתרו בו הויא התראה ורבינו כתב דאסור משום בורר כלישנא דרבה ולא חשש לכתוב אי חייב משום מרקד משום דלא בא לבאר בספר זה דיני החיוב והפטור :

אבל אם נתן בה שמרים מע"ש יכול ליתן עליהם מים וכו' משנה שם (קלט :) נותנין מים ע"ג שמרים בשביל שילו ופירש"י נותנין מים בשבת ע"ג שמרים הנתונים במשמרות מבע"י כדי שילו שיהיו צלולין לזוב : **ויין** או מים שהם צלולין יכול לסננן במשמרת ואין כאן משום בורר וכו' אם אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורי לא מיתיבי רשב"א אומר טורד אדם חבית של יין יינה ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש תרגמא זעירי בין הגיתות שנו · ופרש"י טורד . מערבב : בין הגיתות שנו . שכל היינות עכורין ושותין אותם בשמריהם הלכך אין תיקון דבלא"ה משתתי והרמב"ם בפ"ח כתב שהטעם מפני שכל זמן שהוא תוסס עדיין לא נפרשו השמרים מן היין יפה יפה וכל היין כגוף אחד הוא וכתב הר"ן שכך מטין דברי הרי"ף ושניהם שם במשנה מסננין את היין בסודרין ובכפיפה מלרית ובגמ' שם מסננין את היין בסודרין אמר רב שימי בר חייא ובלבד שלא יעשה גומא ובכפיפה מלרית אמר רב חייא בר אשי אמר רב ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח ופירש"י מסננין את היין · מפני הקמחין שלא יעשה גומא מן הסודר

כפי

דרכי משה

(ב) אלא יקח אותו המין שרוצה לאכול וע"ל סימן תרי"א מדין קניבת ירק שלטי"ן בשבת וב"י כתב לקמן סימן שנ"א דמותר לתקנן בשבת דמשום בורר ליכא כיון דאוכלין אותם לאלתר ומיהו יזהר להתוך אותו להתיבות גדולות קצת דאסור לחתוך הירק דק כדלקמן סי' שכ"א : (ג) ועיין בהר"ן פרק מפנין דף קט"ו עוד חילוקים בדינים אלו : (ד) ובסמ"ג כתב דאע"פ שיש בו קסמין דקין אפ"ה שרי : כתב בא"ז דמותר לתת יין מע"ש לתוך המשמרת והיין זב ממנו בשבת :

כתב

דרישה

סי"ל לסתום אלא לפרש וגם רבינו היה מביא דברי הרמב"ם והיה עליו עליו כדרכו . לכן נראה לע"ד פשוט דאף שהרמב"ם סתם וכתב בל' הגמרא בידו אל ידו בכל שאינו נוטל אלא מלא יד א' אף שמזקקו מידו הא' לידו הסמיה ומנפח בו יד הא' מיקרי וז"ש ר"א ובכל כחו ל"ל בתמיה ענין שוכל ינפח רק שלא יקח בפעם אחד מלא שתי ידיו וינפחן הסייע בוריקתן למעלה מידיו לאויר וק"ל :

[ד] **אין** שולין כרשינין עיין בפרק תולין דף ק"מ ע"א שכן הוא לשון בהמשנה שלפנינו אבל ברא"ש וכרי"ף ור"ן בכולן כתוב שורין ופירש"י שם ז"ל אין שורין את הכרשינין מציף עליהם מים בכלי לברור פסולתן כדתנן במסכת ביצה אף מדיח ושולה ע"כ . ושם בפ"ק דביצה דף י"א במשנה קאמר רבן גמליאל אף מדיח ושולה ומפרש שם בגמרא שמדיח במים ושולה

פרישה

כלל גדול דף ע"ד ע"ב שפירש' דשלקו ליה ו' זמנין למתקו ומי לא שהליה ליה לאוכל מתוך הפסולת מתוך שהוא רך וגימום ע"י שנשלק הרבה מסרס הילכך אוכל נמי כל זמן שמעורב בו הוי כפסול' מתוך אוכל ע"כ ועיין ב"י :

(ה) **מנפח** מיד ליד כו' ולדעת הש"מ דוקא בידו א' : (ו) **אבל** לא בקנון ובתמחוי גזירה משום נפה וכברה : (ז) **הוי** ליה כבורר ובורר אפילו לאוכלו מיד אינו מותר אם לא ע"י שינוי : (מ) **כדי** שיחזרו צלולין ול"ל רש"י בחלפם דף קנ"ד שיהיו שמרים צלולים ויזובו המים מהם :

(ט) **כיון** שהם צלולים אע"פ שיש בו קמחין הוחיל ודאי לשתות בלאו הכי · ומשום ליבון נמי ליכא ר"ל דקאי אמים לעיל . גליון :

שלא

חדושי הגהות

שיט א כתב מהרל"ח וג"מ דהיכא דשירחייהו שוין שיברור אותו המין שהוא רוצה לאכול עתה דאי בשורה האחד יותר מחבירו הא לעולם בוררין אותו שטרחתו מועטת ואין חילוק בין הוא האוכל או הפסולת וגם י"ל דלא אתא לומר אלא דשייך בו איסור ברירה דל"ת הואיל ושניהם אוכלים לא שייך איסור ברירה אפילו בוררו לאוצר או בנפה או בכברה קמ"ל דשפיר שייך בו איסור ברירה ואם בוררו לאוצר או בנפה או בכברה חייב :

בפי הכלי כעובדין דחול ג״כ אתי לידי סחיטה: שלא יגביה כפיפה מקרקעית כלי התחתון טפח כמדת אהל · והר״ן כתב בשם רבינו יונה דמשום שינוי והיכר קאמר שלא יגביה כפיפה ולא משום אהל דאי משום אהל קאמר אפילו במסגן בסודרין נימא הכי שלא ודאי משום שינוי הוא והתם כיון דאיכא שינוי אחרינא דלא עביד גומא ש״ד וכ״כ ה״ה בפכ״ב ולכאור׳ משמע דהא דאמר זעירי נותן אדם יין לגול וכו׳ לתוך המשמרת וכן הא דתניא עורד אדם חבית של יין וכו׳ ונותן לתוך המשמרת בשבת לתוך המשמרת ממש העשוי׳ לכך שרי וא״כ כי תנן מסגנין את היין בסודרין וכו׳ בשאינו גלול הוא שאם היה גלול אפילו במשמרת היה מותר וכ״כ ה״ה בפ״ח בשם הרשב״א שלא שכתב של״ל ג״כ דבאין בו שמריס כלל היא כלומר דאם יש בו שמריס אפילו בסודרין וכפיפה היה אסור דהוי בורר ממש אלא בעבור מיתוקמא וכן דעת הר״ן שכתב מסגנין את היין בסודרין וכו׳ ומיירי ביין עכור ומיהו משתתי הכי דאי ביין גלול אפי׳ במשמרת שרי כדאיתא בגמרא ואי ביין עכור דלא משתתי הכי אפילו בסודרין וכפיפה מצרית אסור דמ״מ בורר הוי אלא כדאמרן וכתב עוד וגמגא פסקן של דברים דיין שהוא גלול דרובייהו דאינשי לא קפדי ביה כלל מותר לתת אותו אפילו לתוך המשמרת כדי שיהיה **צלול** ביותר אבל יין שהוא עכור קצת ואפשר דמשתתי הכי ומיהו רובייהו דאינשי לא שתו ליה הכי בסודרין וכפיפה שרי דאיכא שינוי ובלבד שלא יעשה גומא ושלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח אבל לתוך המשמרת דליכא שינוי אסור ויין שהוא עכור לגמרי ולא משתתי הכי כלל אפילו בסודרין וכפיפה אסור עכ״ל וכ״כ מדברי רש״י שכתב מסגנין את היין בסודרין מפני הקמחין כלומר דאי בגלול אפילו לתוך המשמרת נמי שרי ואי ביש בו שמריס אפילו בסודרין נמי לא הלכך ע״כ ביש בו קמחין היא ומש״ה אסור במשמרת ומותר בסודרין וזהו דעת רבינו להתיר יין גלול ומיס צלולין וכן חביות עם שמריה בשעת הגיתות לתוך המשמרת עצמה ובסודרין אפילו מינן צלולין שרי אלא שנראה מדבריו שאפילו יש בהם שמריס נמי שרי בסודרין וכפיפה שהרי כתב הרמב״ם לא התיר וכו׳ או בכפיפה וסודר מיס עכורין ושאין בו שמריס אסור ואינו נראה כן מדברי הרא״ש אלא כדפרישית אלמא דלדידיה ביש בו שמריס נמי שרי בסודרין ומיהו אפשר דכל שהוא עכור קצת יש בו שמריס קרי ליה אבל אם יש בו שמריס כל כך דלא משתתי הכי כלל מודה דאפילו בסודרין וכפיפה נמי אסור וכדברי המפרשים אבל הרמב״ם כתב בפ״ח מסגנין יין שאין בו שמריס או מיס צלולין בסודרין ובכפיפה מצרית כדי שיהא צלול ביותר וכן יין מגיתו כל זמן שהוא תוסס טורף חבית בשמריה ונותן לתוך הסודרין משמע דס״ל דמשמרת כיון דמצי אתי בה לידי חיוב חטאת אפילו מיס ויין צלולין נמי לא ויין או מיס שאינן צלולין אפילו בסודרין אסור גזרינן אטו משמרת ומשמרת דזעירי ודרשב״ג לא משמרת ממש קאמרי אלא מותר לשמרו קאמרי דנתינה בסודרין ובכפיפה קרו משמרת וזעירי מתני׳ אתי לפרושי דמסגנין בסודרין דקתני היינו דוקא בצלולין ולא ידעתי למה העלים עיניו הי״ה במקום הזה:

ומ״ש רבינו ואינו נראה כן מדברי הרא״ש אלא כדפרישית אע״ג שהרא״ש לא ביאר דבריו אלא ס״ל כהרמב״ם מדלא פירש דמשמרת דזעירי ודרשב״ג ולאו משמרת ממש היא אלא נתינה בסודרין וכפיפה דוקא: **ומ״ש** ומשום ליבון נמי ליכא דמשמרת עשויה לכך וכו׳ דבר פשוט דאמאי מיס צלולין קאי דאי אבין הגיתות דסמיך ליה מאי איריא משמרת הא אפילו בסודרין נמי שרי דלא שייך ליבון אלא במיס כדבסמוך:

ומ״ש דאסור לסנן מיס בסודר משום ליבון הוא כדברי רשב״ם שכתב בתוס׳ בפרק כל כתבי וכתב עוד כן רבינו בסימן של״ד גבי עלית שאחז בה האור וכבר כתבתי בסימן ש״ב שיש חולקים ואומרים דלא אמרינן בגד שרייתו זהו כיבוסו אלא בשיש בו טינוף דוקא אבל אם אין בו טינוף אין אסור לשרותו משום כיבוס אלא גזירה שמא יסחוט · כתב הגהות בפ״א בשם סמ״ג דלא גזרינן שמא יסחוט אלא במיס שהבגד מתלבן ומתכבס בכך אבל סחיטת שאר משקין אינו אסור אלא משום דש ולא חיישינן שמא יסחוט כי אין רגילות לסוחטו והוא מדברי התו׳ בפ״פ ח׳ שרצים ובסוף סימן ש״כ אכתוב סברת החולקים ע״ז בס״ד:

ומ״ש אבל אסור ליתן קסמין ע״פ הכלי ולסננו עליהם דדמי למשמרת וכו׳ שם אמר רב פפא לא ליהדק אינש ציציתא בפומיה דכוזני דחביתא משום דמחזי כמשמרת ופירש״י כלי חרס קטן שמערין בו יין מחבית לא יתן בפיו קטן וקסמין בחזקה שאין לך מסננת גדולה מזו וכתב הר״ן דאע״ג דלאו משמרת ממש היא שהרי עוברים בה שמריס כיון דאיכא קסמין וטינופת דמעכב בהו ולא עברי דמי למשמרת: **מותר** לערות בנחת מכלי לחבירו ולא חשיב כבורר ובלבד שיכוין שמיד שיפסקו וכו׳ גם זה שם דבי ר״פ שפו שיכרא ממנא למנא א״ל רב אחא מדפתי לרבינא הא איכא ניצוצות לבי ר״פ ניצוצות לא חשיבי ופירש״י שפו שיכרא · כל לשון שפוי בנחת הוא והפסולת נשאר בשולי הכלי: והא איכא ניצוצות

הר״ן עלמו ע״ש הרי״ף והרמב״ם: **ובשמסננין** היין בסודר וכו׳ משנה וגמרא לשם ומ״ש שלא יגביה הכפיפה משולי הכלי טפח משום אהל כך פירש״י וכ״כ הרמב״ם סוף פכ״ב והקשה הר״ן דא״כ אפי׳ במסגנן בסודרין נימא הכי עכ״ל ויש לישב דבגמרא דקאמר ובלבד שלא יגביה וכו׳ לאו דוקא בכפיפה מצרית דבסודרין ודאי נמי איכא משום אהל אלא דנקט לה בכפיפה משום דמילתא דפסיקא היא דאיכא אהל דאכולה כובא עביד לה אבל סודר לא פסיקא ליה דהא אפלגא דכובא ליתא ביה משום אהל ועוד דבכפיפה קעבדינן לה בכלי שהוא רחב הרבה ואית ביה משום אהל אבל סודר אשכחן לה בכלי קטן שאינו רחב דליתא ביה משום אהל וכ״כ התוס׳ בפרק המביא כדי יין דהיא דאכוליה כובא אסיר מיירי בדחב הרבה וכ״כ הר״ן בפרק תולין ע״ש התוס׳ והכי מוכח בפי׳ רש״י ר״פ במה טומנין בעובדא דעבדא דר״ג דפרס דסתודר אפומי דכובא וז״ל דכובא קנקן וכ״ל דהוה קטיא ליה מאי קא״ל ר׳ זירא לרבה אמאי נזהיה מר ודילמא נזהיה דקא עביד אהל דלשנא דפריס דסתודר אפומי דכובא בסתמא משמע דפרסיה אכולא פומא דכובא ולהכי פירש״י דכובא קנקן כלומר הך כובא אין פירושו גיגית ככובא דפרק תולין שהוא רחב הרבה אלא פי׳ כובא קנקן שאינו רחב ולית ביה משום אהל והכי נקטינן דאף במסגן בסודר צריך שלא יגביה הסודר משולי הכלי טפח משום אהל כשהכלי רחב או לא יפרוס הסודר אלא אפלגא דכובא ולא כהש״ע שנמשך אחרי דברי הר״ן דהא דלא יגביה אינו אלא משום שינוי ולא הזכיר אהל דלא חיישינן לאהל במסגנו בסודר אעפ״י דהכלי הוא רחב ופרסיה אכולא כובא ותימא למה לו להקל ולדחות פרש״י והרמב״ם אלא נראה אדרבה מדינא איכא משום אהל כדפרישית: **ומ״ש** רבינו אח״כ והרמב״ם ז״ל לא התיר וכו׳ איכא לתמוה אמאי השינו מדברי הרא״ש ולא השינו מדאמר זעירי ומברייתא דרשב״ג אומר טורף אדם וכו׳ דמפורש בדבריהם דמותר ליתן יין גלול או אפי׳ עכור ובין הגיתות לתוך המשמרת בשבת ולהרמב״ם אין שום היתר ליתן למשמרת בשבת א״כ כתב כנגד הגמרא וא״ל דדרכו של הרמב״ם לפסוק בכתם משנה וכיון דמפורש במשנה בכתם דאין נותנין למשמרת בשבת ותו תנן ומסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית אלמא דלתוך המשמרת אין לו היתר כלל ואף על גב דהך דזעירא ובריתא דרשב״ג בבין הגיתות הילכתא היא אפ״ה במאי דמתירין ליתן לתוך המשמר׳ לאו הילכתא היא אלא בכתם משנה. ואפשר ג״כ לומר דלא היה גורס בדזעירי ובברייתא דרשב״ג לתוך המשמרת אלא כך היה גורס מסנן אדם יין גלול ומיס צלולין בשבת ואינו חושש וכן בברייתא דרשב״א טורף אדם וכו׳ ומסנן בשבת ואינו חושש ולכך אין עליו השגה מן הגמרא וד״י כתב מה שכתב ע״ש:

ומ״ש ומשום ליבון נמי ליכא וכו׳ כתב ב״י דבר פשוט דאמאי דאמר בריש דמסגנין מיס צלולים קאי דאי אבין הגיתות דסמיך ליה מאי איריא משמרת הא אפילו בסודרין נמי שרי דלא שייך לבון אלא במיס כדבסמוך עכ״ל:

ומ״ש צריך שלא יעשה בו גומא לקבל היין וכו׳ איכא לתמוה דרש״י פירש ב׳ טעמים חדא דהוי כעובדין חול ותו דאתי לידי סחיטה אלא איסור סחיטת בגד אינו אלא משום מכבס דהיינו מלבן וביין ואפר משקים דלא שייך ביה לבון ליכא למיגזר משום סחיטה ויש לישב ע״ד שכתב ה״ה בפ״ט על מ״ש הרמב״ם המכבס בגדים הרי הוא תולדות המלבן וחייב וסותם את הבגד עד שיוצא המיס שבו הרי זה מכבס וחייב וכתב ה״ה וז״ל וקלת מפרשים פירשו שהסחיטה בבגד יש בה ב׳ פנים הא׳ כשהיא ממיס שבגד בסחיטה זו מתלבן וזו היא תולדת המלבן והשני כשהיא משאר משקים כגון יין ושמן שאין הבגד מתלבן בהן ואסורה מפני תולדת הדש לפי שהוא מפרק ומוציא המשקין המובלעין וזו אינה אסורה אלא כשהמשקין היוצאין אינן הולכין לאבוד ולזה נראה שנוטה דעת הרשב״א ז״ל עכ״ל וכ״כ הר״ן ע״ש ר״ת בסוף פרק ה׳ שרצים ומביאו ב״י סימן ש״כ לפ״ז ניחא דאיכא נמי בסמגן יין בסודרין משום דאתי לידי סחיטה דמפרק ומוציא היין מן הסודר ואינו הולך לאיבוד כיון דנסחט לתוך הכלי שמסנן לתוכו אך קשה לפ״ז דא״כ הא דכתב רבינו דאף מיס צלולין מותר ליתנו לתוך המשמרת דמשום ליבון נמי ליכא דמשמרת עשויה לכך ואינו חושש לליבונו דמכל מקום איכא משום מפרק וכן הא דמתיר שאר משקים חוץ מיס לסנן בסודר כיון דלא שייך בהו ליבון תיפוק ליה דאסורים משום מפרק דמוציא המיס או המשקין המובלעין ואינן הולכים לאיבוד כדפי׳ ולכן נראה ודאי דרבינו תופס עיקר דאין בסחיטת בגד משום מפרק כלל אלא משום ליבון לחוד ודוקא בסחיטת פירות איכא משום מפרק אבל לא בסחיטת בגד והיא דעת הרמב״ם בפ״ח ופ״ט ופרק כ״א ופרק כ״ב והכי מוכח לעיל בסימן ש״ב דלא משש ר״ם מרוטנבור״ק גבי בגד המלוכלך משום סחיטה אלא כשיש בסחיטה משום לבון ולהכי מחלק בשם בין כבוס שהוא דרך לכלוך כגון המסתפג באלונטית או המקנח במפה ובין שאינו דרך לכלוך וכן מחלק בין בגד גמר לבגד פשתן ואם היה אסור משום מפרק בכל ענין איכא משום מפרק ולכן קאמר רבינו דמיס צלולין לתוך משמרת ושאר משקים בסודריס שרי כיון דאין שם לא משום ליבון ולא משום מפרק והא דאסור לעשות גומא לאו משום סחיטה אלא משום דהוה כעובדין דחול כפי׳ קמא דרש״י וכ״כ הרמב״ם בפכ״א דלא יעשה גומא בסודר אלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויביא לשמור במשמרת וכ״כ הר״ן · ומה שפרש״י בפרק בתרא דלא יעשה גומא משום דאתי לידי סחיטה היינו לאותן מפרשים דבסחיטת בגד אית ביה נמי משום מפרק: **מותר** לערות בנחת וכו׳ בפרק תולין דבי רב פפא שפו שיכרא ממנא למנא פי׳ דאם אינו מערה בנחת מתערבים השמרים עם השכר וליכא הכא משום בורר והרי״ף גורס ממנא למנא בלבאתא פי׳ שנתנו בפי הכלי בחזקה קסמין וקשיש שמעכבין השמרים מלצאת לתוך הכלי שמערה

פרישה

(י) **שלא** יעשה בו גומא כו׳ שהוא עובדא דחול אי נמי אתי לידי סחיטה דש״י: ושולה הפסולת הצף למעלה כמו שיש לה בחבית דהיינו נמי שנוטל המרצנים הצפים **על פי** (יא) **מותר** לערות בנחת כו׳ כדי להפריד המשקה מהשמרים שבשולי הכלי: סחבית כן פי׳ ר״ש שם ור״ן שם ור״ן מכל זה נראה לכוכים שבי׳ אין שולין עיקר אף שברי״ף ורא״ש ורש״י ור״ן איתא שורין וק״ל:
מסננת

[ה] **ובשאר** משקין חוץ ממיס שרי. ה״מ מכאן סורה ר״י הלבה למעשה שמשקה של שקדים כתושים מע״ש מותר לסנן דרך סדין או מטפחת דמשום בורר ליכא כיון שיכולין לשתותן בלא סינון ושמא יסחוט לא גזרינן אלא במיס שהבגד מתלבן ומתכבס בכך אבל סחיטת שאר משקין אינו אלא משום מפרק דאינו אלא כדרך הגילים לסחוט לצורך משקה הבלוע בבגד שם יציא כעין דישם וק״ל וכן בסמ״ג עכ״ל:

[ו] **וכן** מותר לסננו בכפיפה ובלבד שלא יגביה כפיפה משולי הכלי טפח משום אהל עשה זה דאוסל כתבו ג״כ רש״י ורמב״ם והר״ן כתב בשם הר״י ז״ל דהעשה משום שינוי והיכר קאמר דאי משום אהל דאמר מסנן את היין בסודרין נימא הכי שלא יגביה כפיפה משולי הכלי טפח משום אהל דאמר דאי משום אהל דאמר דאי משום אהל דאמר דאי

הניצוצות לטפטף שיפסוק שאם לא יפסוק השוב כבורר מה שבורר הניצוצות מתוך השמרים (יב) מסננת שנתן בה הרדל לסננו (יג) מותר ליתן בה ביצה אע"פ שהחלמון יורד למטה עם החרדל והחלבון נשאר למעלה עם הפסולת לא השיב כבורר [ה] שהחלבון והחלמון שניהם אוכלין הם ואין נותנין אותה לתוכו אלא לתקן מראה החרדל הלכך לא השיב כבורר אוכל מתוך הפסולת :

שב זיתים וענבים אסור לסוחטן (א) ואם יצאו מעצמן אסורין ואפילו עומדין לאכילה דלא הוה לן למיחש שמא יסחוט אפ"ה כיון שרובן לשתייה היישינן שמא ימלך עליהם לשתייה ואם נתרסקו יפה מע"ש מותרין המשקין היוצאין מהן : כתב בעל התרומות גיגית מליאה ענבים שבועטין אותם במקלות אין זה נתרסקו ואסור היין היוצא מהם ואם יש בגיגית יין צלול שיוצא מערב שבת מותר שכל יין ויין שיוצא בשבת מן הענבים (ב) מתבטל ביין שיצא מערב שבת ומטעם זה נמי מותר לשתות יין מן החבית שממלאין אותה ענבים שלימים ונותנין יין עליהם ולאחר זמן מתבקעין ויוצא מהם יין אף כשנתבקעו בשבת שכל מה שיוצא מהם מתבטל ביין שיש בו : (ג) תותים ורמונים אסור לסוחטן ואם יצאו מעצמן אם עומדין לאכילה מותר ולא היישינן שמא ימלך עליהן

ניצוצות קטנות . הנשיפות באחרונה מתוך הפסולת והנה מוכחן דבורר הוא . ניצוצות בי ר"פ לא חזיבי . שחנוני ומטיל שכר היה הלכך אינו מקפיד לניצוצות כל כך וכשמגיע לניצוצות משליך הן ופסולתן לתוך ומתחילה שפייתן כשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא : **כתב** הרוקח בהלכות י"ט להגביה חבית יין על שוס דבר להוציא היין היטב מותר ע"כ ודבר פשוט הוא דה"ה בשבת :

מסננת שנתן בה הרדל לסננו מותר ליתן בה ביצה אף על פי שהחלמון יורד למטה עם החרדל וכולי משנה שם נותנין ביצה במסננת של הרדל ובגמרא לפי שאין עושין אותה אלא לגוון ודברי רבינו בה כפירש"י והר"ן והרמב"ם בפי' המשנה פירש בענין אחר וכך הם דבריו בפ"ח :

כתב הרא"ש בתשובה דמיס שיש בהם תולעים מותר לסתומן על ידי מפה בשבת ולא הוי כבורר ומשמע דלא שייך בורר ומשמר אלא במתקן הענין קודם אכילה או שתייה שיהא ראוי לאכילה או לשתיה שזהו דרך מלאכה אבל אם בשעת שתייה מעכב את הפסולת שלא יכנס לתוך פיו אין זה מענין מלאכה ומותר וכ"ל דלא איצטריך להאי טעמא אלא בתולעים דלא הוי משתתי כלל בלא סינון משום דאיכא למיחש שמא יבלע אח' מהם דאסור אבל אם היו קטנים וקמחים דבלא סינון נמי הוה משתתי ע"י הדחק בלאו האי טעמא נמי שרי דלאו היינו בורר כמו שנתבאר בסמוך ומ"מ איכא למידק נהי דליכא משום בורר הא מיתסר משום דמלבן המפה ואפילו אח"ל דהרא"ש סבר דלא אמרינן בגד שרייתו זהו כיבוסו אלא דוקא בשיש בו טינוף מ"מ הא איכא למיגזר שמא יסחוט וכמ"ש התוספות בפ"פ שמנה שרצים ושמא יש לומר דכיון שאינה נשרה במים אלא דבר מועט מהבגד כדי הנחת פיו לא אתי לידי סחיטה וגם כי אין זה שרייה הצריכה כחיטה שבהגעת המים בבגד סחוט ועומד הוא : **כתב** הרמב"ם המחבר תולדת בורר הוא לפיכך אע"פ שנותנין שומשמין ואגוזים לדבש לא יחבילם בידו וכתב ה"ה שהוא בתוספתא בפי' שב"א כתב רבינו שמותר לעשות ייומלין בשבת וכתב בשבולי הלקט כתב ה"ר יעקב דאפילו לסננו מותר בשבת ואין בו משום בורר שהדבש והבשמים שמערב בו אינו פסולת אלא אדרבה הוא מתכוין לערב היין בהם כדי שיהא קולט ריחן וטעמם ואינו מסנן אלא כדי שיהא דק ולולו ולא יהא עב מתערובת הדבש והבשמים ע"כ ונראה בעיני שצריך ליזהר בין בעשייתן בין בסימון שהרי כמה מלאכות יש בו כגון בירית סמנין ושחיקתן שהם איסור גמור וזולתן ואין מרבין להקל בזה עכ"ל (ה) :

שב זיתים וענבים אסור לסוחטן ואם יצאו מעצמן אסורין בריש פ' חבית (קמג :) ויתבאר בסמוך בס"ד : **ואם** נתרסקו יפה מע"ש מותרין המשקין היוצאין מהם נתבאר בסימן רל"ב : **כתב** בעל התרומות גיגית מלאה ענבים שבועטין בה במקלות וכו' כ"כ בסמ"ג ובסמ"ק וכ"כ המרדכי סוף פרק קמא דשבת דשרינן יין היוצא בשבת ע"י שמתבטל ביין שיצא מע"ש ולא דמי לדטיל"מ שיכול להמתין עד לאחר השבת ואפילו באלף לא בטיל דה"מ כשהאיסור בעין מתחלה ואח"כ נתערב בהיתר אבל הכי לא ניכר מעולם אלא מעט מעט שיוצא מתערב עם המשקין שיצאו מאתמול וכתבו עוד דענבים שדרכן והוצאה היין ונתנו עליהם מים לעשות תמד מותר למשוך מהם ולשתות ואפילו לא נתן מים והיין מתמלא וזב מאליו מותר כיון דדרכן מבע"י ורבי' לא הזכיר דין זה לפי שהוא בכלל מה שנתבאר בסימן רל"ב :

תותים ורמונים אסור לסוחטן וכו' בר"פ חבית (קמג :) הנן אין סוחטין את הפירות להוציא מהם משקין ואם יצאו מעצמן אסורים ר"י אומר אם לאוכלין היוצא מהם מותר ואם למשקין היוצא מהם אסור ופירש"י אין סוחטין את הפירות . דהו"ל מפרק תולדה דדישה ואם יצאו מעצמן אסורין גזירה שמא יסחוט לכתחלה : רי"א אם לאוכלין הם מכוונין אותם פירות היוצא מהם מותר דלא ניחא ליה במה שזבו ואיכא למיגזר שמא יסחוט . ובגמרא (שם) אר"י א"ש מודה היה ר"י לחכמים בזתים וענבים מ"ט כיון דלסחיטה ניהו יהיב דעתיה ופירש"י מודה ר"י דאע"ג דהכניסן לאוכלין היוצא מהם אסור דכיון דרוב לסחיטה קיימי כי אתי לידי משקה יהיב דעתיה למיסחו ניחא ליה בהכי ועולא א"ר חלוק היה ר"י אף בזתים וענבים ור"י אמר הלכה כר"י בשאר פירות ואין הלכה כר"י בזתים וענבים אמר רבה אר"י א"ש מודה היה ר"י לחכמים בזתים וענבים ומודים חכמים לר"י בשאר פירות א"ל ר' ירמיה לר' אבא אלא במאי פליגי אר"ב בר יצחק מסתברא בתותים ורמונים פליגי דתניא זתים שמשך מהן שמן וכו' אשכחן ר"י דמודה לרבנן בזתים וענבים רבנן דמודו לר' יהודה בשאר פירות מ"ל דתניא סוחטין בפגין ובפריסין ובעוזרדין אבל לא ברמונים ושל בית מנשיא בן מנחם היו סוחטין ברמונים ופירש"י סוחטין ברמונים דאורתייהו בהכי ואין כאן משום דש אבל לא ברמונים דאורחייהו בהכי ושל בית מנשיא היו רגילין לסחוט רמונים בחול אלמא דאיכא לסחיט להו הלכך בשבת אסור א"ר נחתן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם וכתב הרי"ף נמצא עכשיו הכלל הראוי מכל אלו הדברים שזתים וענבים אין סוחטין אותן בשבת ואם יצאו מעצמן אסורין בין לאכילה בין למשקין לדברי הכל ותותים ורמונים אסור לסוחטן בשבת לדברי הכל ואם יצאו מעצמן אם לאוכלין היוצא מהם אסור כר"י ושאר פירות כגון פגין ופריסין סוחטין אותם בשבת לדברי הכל עכ"ל וכ"כ הרא"ש וכ"כ הרמב"ם בפכ"א וכ"כ הסמ"ג אבל סמ"ק כתב וז"ל זתים וענבים אין סוחטין אותם ואם יצאו מעצמם אסורין ושאר פירות סוחטין אותם לכתחלה ותותים ורמונים אין סוחטין אותם וכו' והו מסקינן התם כבשים ושלקות שסחטן לגופן מותר וכו' אבל אסור עכ"ל אסור סמ"ק וע"ז כתב בהגהת סמ"ק לימיהן פטור אבל אסור אע"ג דהתם אינן יוצאין מגופן אפ"ה אסור לכתחלה כ"ש סוחט פירות דהתם יוצאין מגופן דאסור לסוחטן להוציא מימיהם וא"כ הא דשרי בפגים בשאר פירות חוץ מזתים וענבים ותותים ורמונים דוקא למתק קאמר ואפ"ה זתים וענבים תותים ורמונים אפילו למתק גזרו אטו למשקין

דרכי משה

(ה) כתב מהרי"ל בשם א"ז דהרוקק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק חייב משום זורה :

ולבן

דרישה

כיבוסו וכמ"ש רבינו לפני זה ואף שלי' רבינו יש לישב ולומר דמיס אכפיפא קאי וסולד לנקט משום יין אבל באמת ז"א דבהרמב"ם בהגיה כתב מיס גם אסור להיתר והביאו ב"י ע"ש ולריכים לומר דהרמב"ם סוא גם כן ס"ל דלא אמרינן במיס שרייתו זהו כבוסו כ"א בבגד שיש עליו טינוף אבל אי לאו הכי אף שהוא שחור מחמת לבישה או תשמיש לא אמרינן שרייתו זהו כבוסו וכמ"ש ב"י בשם הרא"ש יהרבה פוסקים דס"ל הכי לעיל בס"ם ס"ב ע"ש אלא שרבינו ורא"ש וכ"ג לא ס"ל הכי אלא בכל ענין ס"ל דשרייתו זהו כיבוסו :

[ה] **שהחלבון** והחלמון שניהם אוכלים הם כו' ל"ע מאי קאמר הא כתב לעיל היו לפניו שני מינים אוכלים אותו שרוצה להניח מיתשב כפסולת ואסור לנרלו . ותוקף לומר דהכא איירי שרוצה לאכול שניהם מיד גם החלבון אלא דה"א דהוה אסור כיון שבורר אותו במסננת דדרכו בכך ודומה לבורר בנפה וכברה דאסור אפי' הוצה לאכול מיד קמ"ל דלא דאין כאן פסולת כיון דרוצה לאכול שניהן שניהן אין אוכלין הן ולא השיב כבורר אינה מתוך פסולת . דא"כ עיקר חסר מן הספר בפרט מאחר שכתב שהחלבון נשאר עם הפסולת משמע

פרישה

(יב) **מסננת** שנתן כו' ר"ל בע"ש : (יג) **מותר** ליתן בה כו' ר"ל בשבת . בת"ס סימן כ"ז נסתפק בב' מיני בגים וכתב דיש להסתיר בספק איזה מטלת ואסור לבטול אחד מהבגדים אלא בידו כדי לאכלן מיד אע"פ שהתחיל בגזולה וכל אחד ניכר בפ"ע וכ"פ רמ"א : ליתן כרכום בתבשיל כהב בשבולי הלקט דמותר ואין לחוש משום טובא דאין טובא בהוכלים וכתב בספר יראים שהאוכל תותים או שאר פירות הצבועים צריך ליזהר שלא יגע בידיו צבועים בבגדיו או במפה משום טובא אבל אם טובא פירות במשקים הפירות אינם לן בה דאין צבועה באוכלין וכ"פ בש"ע :

סי' שך (א) **זתים** ואם יצאו מעצמן אסורין דהו"ל מפרק תולדה דדישה :

(ב) **מתבשל** ביין שיצא מע"ש פי' לא היה עליו שם יין קודם שנתבטל משום דאל"כ הוי אסור להשקות בבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל סמ"ג ומרדכי :

(ג) **תותים** ורמונים אסור כו' . לאו דווקא אלא כל דבר שדרכן לסחוט עי' בב"י : והו"ל

ומ״ש ושאר כל הפירות מותר לסוחטן לכתחלה אסיקנא התם דבהא לא פליגי ת״ק ור׳ יהודא • הב״י הביא לשון הסמ״ק ואינם מובנים לפי שהעתיקו בטעות וזהו לשון הסמ״ק בפנים זתים וענבים אין סוחטין אותם ואם יצאו מעצמן אסורים ושאר פירות מותרין לסחוט לכתחלה ותותים ורמונים וכו׳ ואח״כ כתב כבשים ושלקות שסחטן לגופן מותר כשמות ל ורבי יוחנן דשרי תרווייהו • למימיהן פטור אבל אסור כרב ושמואל דתנא דבי מנשה מכייב להו פי׳ כבשים כמו דגים ובשר וכבשים במלח וחומץ ונקרא שולני״ן בלע״ז • ע״כ הפנים • וז״ל ההגה״ה על מ״ש כגון דגים וכו׳ שע״ג דהמים אינם מגופם אפ״ה אסור לכתחלה כל שכן סוחט פירות דהמים יוצאים מגופם דאסור לסוחטן להוציא מימיהם וא״כ הא דשרי בפנים בשאר פירות חוץ מזתים וענבים תותים ורימונים ושרי אפילו לסחוט לכתחלה דוקא למתק קאמר ואפילו למתק אסור בזתים וענבים ותותים ורימונים גזרה אטו למשקין כיון שעשוי למשקין עכ״ל • ודברי הגה״ה זז הם מה שפירשו רש״י והתוס׳ הביאם ב״י אלמא דאפילו שאר פירות אסור לסוחטם למימיהם לרש״י ותוס׳ והגהת סמ״ק וכ״כ ה״ר ירוחם דשוס פרי אין מותר לכתחלה לדעת רש״י והאי כ״ש סוחט פירות שכתב הסמ״ק מבואר בפלוגתא דרב ושמואל ור׳ יוחנן גבי כבשים ושלקות בפרק הבית (דף קמ״ה ע״א) בפרש״י שכתב וז״ל פטור אאין זה מפרק שאין משקה זה יוצא מן הכבשים אלא גדל בתוכן וכו׳ והב״י החזיק משמעות הלשון דשאר פירות סוחטין לכתחלה כפשוטו אחיטה ממש למימיהן ואמר דלמסקנא דרב פפא הדרינן ממאי דקא״ר נחמן ולא היי טעמא דרב חסדא בסוחט תרדין דפוסל המקוה משום דאחשביהו אלא טעמא היי דכל דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחלה פוסל את המקוה ע״ש ואיכא לתמוה דמאן לימא לן דמאי דקאמר רב פפא הוי מסקנא דתלמודא ולעולם איכא למימר דהלכה כרב נחמן דמוקי לטעמא דרב חסדא משום דאחשביהו דאע״ג דמדאייי ורבא ואילך הלכה כבתראי מ״מ אין הלכה כתלמיד במקום רבו ורב נחמן רבו דרב פפא הוה דאף רבו של רבא הוה ר״נ ורבא רבו של רב פפא הוה א״כ פשיטא דהלכה כרב נחמן ותו דהסמ״ק הביא ראיה ברורה מדקי״ל גבי כבשים כרב ושמואל דלמימייהו אסור לכתחלה אעפ״י שאין מימיהם מגופם אלא גדל בתוכם כ״ש סוחט פירות דהמים יוצאים מגופם וגדל בתוכם דאסור לכתחלה וא״כ הא דקאמר תלמודא דשאר פירות מותר לסחוט לכתחלה בעל כרחך דאינו מותר אלא למתק אבל לא לסחוט למשקה ותותים ורמונים אפילו למתק אסיר גזירה דילמא עביד נמי למשקה ועל ראיה זו לא השיב ב״י כלום אפשר כיון שהיתה כתובה הגה״ה זז לפני הרב אלא במקומה לא היה מובן מ״ש אע״ג דהמים אינן מגופן כו׳ ועל איזה דבר אמר אע״ג וכו׳ אבל כאשר העתקתי מסמ״ק יש מדוייק כך הוא האמת ואין בו ספק ובספרי הדפוס שבידינו השמיטו הגה״ה זז והיה יתד בל תמוט דכך היא הלכה כמו שכתבה הגה״ה זז והלכך נלפע״ד דאין להורות היתר בשום פרי לסוחטו למימיהן חלילה וחלילה ולא כמ״ש בש״ע בשאר וכל הפירות מותר לסוחטו וגם בהגהת ש״ע נמשך אחריו ליתא והכי נהוג עלמא לאסור כל פרי לסוחטו למימיהם • כתב ב״י וא״ת ולדברי הפוסקים שכתבו שאר פירות מותר לסחטן ומשמע דאפילו להוציא מימיהם נמי שרי היאך יתרלו הא דאוקימנא להאי דאסור כדרב חסדא דא״כ כל אדם שסוחט שום פרי למימיו אע״פ שאין דרך לסוחטו כיון דאשביה הוי ליה משקה ואסור וי״ל דלא ס״ל דטעמא דרב חסדא משום דכיון דאחשביה הוה ליה משקה אלא כדאמר ר״פ דטעמא משום דהוי דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחלה וכל דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחלה פוסל את המקוה בשינוי מראה ופירש״י רב פפא אמר טעמא דתרדין לאו משום חשיבותא דאחשביהו הוא ולעולם לאו משקה ניהו והא דמיפסיל משום דכל דבר שאין עושי ממנו מקוה וכו׳ וכיון דלמאי דאמר רב פפא לא צריכין לאפוקי ליצנא דסוחטין מפשטיה הכי נקטינן וכ״ל דגם לרש״י ותוספות יש לומר כן דמה דפירשו דסוחטין לאו להוציא מימיהן קאמרו אלא למתק הפרי היינו למאי דס״ל דטעמא דרבן חסדא משום דאשביה הו״ל משקה אבל למאי דאסיר ר״פ כיון דמליגן לפרושי סוחטין כפשטיה הכי נקטינן [ה] וא״ת אכתי תיקשי מנשיא בן מנחם הוי רובא דעלמא ואפשר לומר דשל בית מנשיא ל״ד דאיכשי טובא נמי הוו סחטי להו בחול אלא דנקט חד מינייהו ואשיבותא דרבים הוי אשיבותא אע״ג דלאו רובא דעלמא ניהו כדאמרי׳ שם בגמרא גבי שכן בערבים מקיימין קולים מידי אירית ערבית אתרא הכא בטלה דעתו אאל כל אדם ותשמע לי דתותים ורמונים לאו דוקא אלא ה״ה לכל פרי שדרך לסחטו למימיו שאסור לסוחטו בשבת וכ״כ ממ״ש הרא״ש וז״ל ושאלת על סחיטת לימוני״ש גראה שהם בכלל שאר פירות שמותר לסחטן שאין דרך כלל לסחוט לימוני״ש לצורך משקה אלא לצורך אוכל ומותר לסחטן בשבת עכ״ל משמע שאם היה דרך לסוחטו לצורך משקה היה אסור כמו תותים ורמונים ועל כרחך צריך לומר כן שהרי בימי התלמוד היו עושין יין מתפוחים כדאיתא בס״פ אין מעמידין (מ :) וא״כ ודאי חמירי מרמונים דלא היו עושין יין מהם מדהוו אמרי דמנשיא בן מנחם בטלה דעתו אאל כל אדם ואפ״ה לא הזכירו תפוחים אלא ודאי כדאמרן דתותים ורמונים לאו דוקא ולא עוד אלא אפילו אם רובא דעלמא אין נוהגין לסחוט אותו פרי למימיו אם נודע לנו שבשום מקום סוחטין אותו למימיו אסור לסחטו כדאשכחן ברמונים שלא היו נוהגים לסחטו ואפ״ה אסרו משום דבית מנשיא ואפילו אאן דאקשי ומנשיא הוי רובא דעלמא לא אקשי הכי אלא משום דכיון דיחידאה הוא בטלה דעתו אבל אם היה מנהג מקום אחד לסחטן היה ניחא ליה דיהוא להם וכדחייסינן למנהג עבדיא גבי מקייס קולים בכרם מיהו ה״מ כשדרך בני המקום ההוא לסחטו לשתות מימיו להסיר הצמא או לתעגוג אבל אם אין דרכם לסחטו למימיו אלא לרפואה נראה לי דלא מיתסר משום הכי דאם לא כן פריכין דתניא דסוחטין ופירש״י שהם קודוני״ש וכן לימוני״ש שהתיר הרא״ש וכן רמונים לאאן דאקשי ומנשיא בן מנחם הוי רובא דעלמא מי לא סחטי להו הרופאים לעשות ממימיהם משקין אלא ודאי כל שאין סוחטין אותן אלא לרפואה אינו בכלל תותים ורמונים דדוקא לומר שבימיהם לא היו סוחטין אותם הרופאים כלל ויש לתמוה שבמלרים נוהגים לסחוט לימוני״ש לתוך מים שנתנו בהם סוכר לשתות לתענוג ואין נמנעין מפני כך לסחטן בשבת לתוך אותם מים ולא דאינו מי שמיתה בידם ולא דאינו מי שפקפק בדבר ואפשר דלא מיתסר אלא כשסוחטין מי סחיטת הפרי בלא תערובת משקה אחר א״נ דלא מיתסר אלא כשסוחטין מימיו לבד ואח״כ מערבים אותם אבל אם המנהג לסחוט מימיו לתוך משקה אחר שרי ולסחטן לתוך התבשיל בלאו הכי טעמי שרי כדבעינן למימר לקמן סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה :

וכתוב בשבלי הלקט כתב הרב רבי יאשיה כל שדרכו בסחיטה כגון תפוחים שמוציאים מהם יין וכן לימונים חדשים שסוחטין אותם למימיהם אסורים **דדמו** לרימונים וה״ר יהודה ב״ר בנימין כתב נראה דמותר לסחוט הלימונים דלא **דמו** לשום ובוסר ומלילות דהני דרכן בכך והוו דומיא דזתים וענבים שהרי רגילים לסחוט הבוסר לצורך הקיץ וגם השום דרכו בכך כדאמרי׳ (תשנה בעדיות פ״ב) שום שרסקו מע״ש וכו׳ אבל הלימונים דומים לפגין ופרישין דאין דרכן בכך ומותר לסחטן בקערה אע״פ שאין בה אוכל ועתיד לערב שם אוכל הכ״ע ידעי דלמתק אוכלא עביד ולא לצורך משקה אבל אם היה אוכל בקערה וסוחטן עליו איכא מאן דפליג דודאי שרי עכ״ל • ולפי דברי הגהות שכתבו בפכ״א בשם רא״מ קנה הסוקר בשבת שהרי דרך לסוחטן למימיהם לעשות מהם הסוקר וגם כשמוצאים בסמוך בשם שבלי הלקט דסחיטה לתוך הפה לאו סחיטה היא פשיטא דשרי **אמר** שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה אבל לא לתוך

הא

הא דאמר רב סוחט אדם אשכול וכו׳ שם בפרק חבית האריך הרי״ף והביא דברי

שאסור למוץ בפיו ענבים וכיוצא בהם דאלמא מוצץ בפה מיקרי סוחט אסור למצוץ אותם הם נסחטים לתוך הפה ולא גרעי מתותים ורימונים מיהו לפי מה שאכתוב בסמוך בשם שבלי הלקט דסחיטה לתוך הפה לאו סחיטה היא פשיטא דשרי : **אמר** רב יהודה אמר רב חסדא מדברי רבינו גלמוד חולב אדם עז לתוך הקדירה אבל

דרישה

שאינו אוכלו כמו הפסולת דהכל . ומיהו ע״כ ז״ל דהא מדכתב שאינם אוכלים הם משמע דשוין בתכילתן מיד אלא שנתנו במסננת להפרידם זה מזה בשביל הלבע :

סי׳ שך [מ] **בב״י** ז״ל וא״ת אכתי תקשה מנשיא בן מנחם הוי רובא דעלמא ואפשר לומר דשל בית מנשיא ל״ד דאיכשי טובא נמי הוו סוחטין אותו וכו׳ וכ״ע

בי בא ב״י לשנות תירוץ אדם אלא מוזכר בגמרא בדברי רב פפא . ואם אפשר לומר ולתרץ כן ודאי לא הוי שתף גמרא מהאי תירוצא ובאמת קושיית ב״י אינו קשה כ״כ והמעיין שם בגמרא דף קמ״ד ע״ב ז״ל ברייתא אבל לא ברימונים דשל בית מנשיא הוו סוחטין ברימונים . ומשיב בגמרא ע״ז ז״ל אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם א״ל רבא לרב נחמן מנשיא בן מנחם תנא הוא פירש״י בתמיה וכי איכא למימר דבשבת אסור דתימא הלכתא כותיה ותי׳ דה״ק הלכה כי האי תנא דסבר לה כשל מנשיא ד״מ . ומשום דסבר כמנשיא ב״מ הלכה כמותו . מנשיא בן מנחם הוא רובא דעלמא . ומשיב דה״ט כדרב חסדא כו׳ ומה לדקדק מדפריך והיינו דה״ק הלכה כי האי תנא כו׳ ולא פריך בקיצור מאי דאייה מבית התנא משל בית

עליהן לשתייה כיון דרובן לאכילה עומדין ואם עומדין לשתייה אסורים חיישינן שמא יסחוט ושאר כל הפירות מותר לסוחטן לכתחלה הא דאמר רב סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך קדירה פי׳ שיש בה אוכל והוה ליה משקה הבא לאוכל ולא לתוך הקערה פי׳

דברי ר"ח והשיג עליו וכ"כ הרא"ש לשם והכי נקטינן: **ומ"ש** וכן התיר ה"ר יוסף בוסר וכו' כלומר לא מבעיא דהתיר אשכול של ענבים לאכילה ודלא כר"ח אלא אפי' בוסר נמי התיר: **וא"א** דענבים רשויין שאלה על סחיטת הבוסר והוא ז"ל הסיב דכיון דר"ח אוסר אפי' אשכול של ענבים והר"ר יוסף מתיר אפי' בוסר מי יכנים רשו בין ההרים הגדולים והמחמיר תע"ב וכן הפריס רבינו בין דברי הר' יוסף לדברי ר"ת בדברי הרא"ש להורות הכרעת הרא"ש בין ר"ח ובין ה"ר יוסף דלר"ח אפילו אשכול של ענבים אסור וכ"ש בוסר ולה"ר יוסף אפילו בוסר מותר וכ"ש אשכול ולהרא"ש מדינא שרי אפילו בוסר והמחמיר אפילו באשכול של ענבים תע"ב ואח"כ כתב על זה אבל ר"ת מחלק דבוסר ודאי אסור מדינא ואשכול של ענבים א"ל להחמיר דכיון דאשכול עומד לאכילה ורגיל לאכילה ובא לאוכל אין זה דרך מפרק אלא כמפריד אוכל מאוכל: **אין** מרסקין השלג וכו' ברייתא סוף פ' במה טומנין: **ומ"ש** אע"פ שמתמהה כיון שאינו עושה בידים עושה עוסה בידים שרי אינה לרקסו' דלעיל בסוף סימן שי"ח כ' רבינו דאוסר בעל התרומות ליתן אנפנד"ש לפני האש דחוזר השומן ונימוח אף עפ"י שאינו עושה בידים וי"ל דהתם ה"ל נולד שהרי כשנימוח נראה השומן ונכר אבל הכא אין מחוי השלג והברד ניכר ונראה כשהוא בכוס אלא מתערב ומתבטל וכ"כ ב"י כאן בשם בעל התרומות עיין עליו במ"ש כאן ולעיל בסימן שי"ח האריך על זה: **ומ"ש** וא"א הרא"ש נזהר בדבר וכו' כתב מהרש"ל יש קצת ראיה לאיסור דהא בסימן שכ"ו אסרו לחמש

פי' שאין בה אוכל (ד) והוה ליה משקה הבא למשקה ואסור וכן הא דאמר רב חסדא הולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה פי' ר"ה שאינו הלכה וכן הסיחט כבשין ושלקות מפני שצריך למימיהן כתב שחייב חטאת ואפילו לתוך הקדירה אבל רי"ף פסק שסוחטין אשכול וכבשין ושלקות לתוך הקדרה ולכתחלה אפי' בצריך למימיהן אבל לתוך הקערה פטור אבל אסור ולגופן שאינו צריך למים ואינו מכוונין אלא לתקנן לאכילה אפי' לתוך הקערה מותר (ה) והולב אדם עז לתוך הקדרה בי"ט קאמר ולכך מותר וכן התיר הרב רבי יוסף לסחוט בוסר לתוך האוכל וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובת שאלה על סחיטת בוסר לתוך הקערה שיש בה אוכל מי יכנים ראשו בין ההרים הגדולים והמחמיר תע"ב (ו) והתיר לסחוט לימוני"ם ואסר לסחוט רמונים אפי' לצורך הולה אם לא שיהא בו סכנה. ור"ת כתב דבוסר ודאי אסור דלא שרינן אלא באשבול של ענבים שראוי לאכילה אבל בוסר שאינו ראוי לאכילה ואפי' האוכלו בטלה דעתו הוי כבורר אוכל מתוך פסולת אין מרסקין השלג והברד אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש אף על פי שמתמהה כיון שאינו עושה בידים שרי על כן צריך ליזהר בחורף כשנוטלין הידים שלא יהא במים לא שלג ולא ברד והר"ם מרוטנבורק התיר להטיל מי רגלים בשלג שדומה לדריסת הרגלים שדורס אותו ברגליו ואינו חושש וא"א הרא"ש ז"ל נזהר בדבר שאינו דומה לדריסת הרגלים כי על ידי השתן ודאי נימוח (ז) ואבי העזרי כתב שמותר לשבר הקרח כדי ליטול המים מתחתיו כתב בעל התרומות שאסור לשפשף הידים במלח בשבת לפי שהוא נימוח

והוי

אבל לא לתוך הקערה ופירש"י לתוך הקדירה • של תבשיל לתקנו דמוכחא מלתא דלאו למשקה בעי ליה אלא לאוכל ואין זה דרך פריקתו אלא כשמפריש אוכל מאוכל אבל לא לתוך הקערה דזמנין דלמשקה קאי ואע"ג דבקערה לא שתי אינים לא מוכחא מלתא ואיכא איסור עכ"ל וכ"כ הרי"ף פי' הקדירה יש בה אוכל הלכך ה"ל משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי והקערה אין בה אוכל ולפיכך ה"ל משקה ואסור וכתב עוד דאיכא מ"ד דהאי מימרא דסוחט אדם אשכול בי"ט אתמר ולא בשבת דהא תנן אין סוחטין את הפירות להוציא מהם משקין וכו' ואוקימנא בזתים וענבים דבין למשקין בין לאוכלין היולא מהם אסור וזה דעת בעל הלכות פסוקות ואיכא מ"ד דהאי מימרא בשבת אתמר ומוקי למתני' בסוחט לתוך הקערה דהוי להו משקין אבל לתוך הקדירה סוחט כשמואל ודוקיא דדייק מינה רב חסדא בלחוד הוא דהוא בי"ט וכן הדעת נוטה ור"ח כך היה דעתו אלא שאמר שדברי שמואל ורב חסדא דדייק מינייהו לאו הלכה אינון משום דס"ל דר"י פליג עלייהו מדאמר הסוחט כבשים ושלקות למימיהן כסוחט זתים וענבים וחייב חטאת ולא מפליג בין קדרה לקערה והרי"ף דחה דבריו והכריע דלא פליג ר"י עלייהו בהא הלכך הכי נקטינן וכ"כ שהוא דעת התוס' וכן כתב הרמב"ם בפ"ח וכ"כ שהוא דעת הרא"ש שהעתיק בפסקיו דברי הרי"ף ולא חלק עליהם אלא שבתשובה כתב פלוגתא דרבותא היא ומי יכנים רשו בין ההרים והמחמיר תע"ב עכ"ל ולענין הלכה כיון דהרי"ף והרמב"ם והתוספות מסכימים לדעת אחת הכי נקטי' כ"ש במקום שגם הרא"ש סובר כן משורת הדין וכתב הר"ן דטעמא דבשבת מותר לסחוט אשכול ואסור לחלוב עז משום דאשכול נופיה רגיל לאכילה מה שאין כן בעז דלא

מזיא בשבת כלומר והו"ל בורר אוכל מתוך פסולת וכן כתבו הגהות בפ"ח בשם סמ"ק וכתב הכלבו וז"ל והראב"ד נמי כתב דהא דאשכול מיירי בין בשבת בין ביום טוב מיהו דוקא באשכול העומד לאכילה אבל למשקה אסור ובעל ההשלמה כתב דהא דאשכול מיירי בין לאכילה בין למשקה עד כאן לשונו:

ומ"ש רבינו וכן הסוחט כבשים ושלקות וכו' ג"ז שם (קמה) כבשים שסחטן שמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ושלקות בין לגופן בין למימיהם מותר ושמואל אמר אחד זה ואחד זה לגופן מותר למימיהם פטור אבל אסור רבי יוחנן אמר אחד כבשים וכ' שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ופירש"י לגופן • אם לאכול הכבשים סוחטן ממשקה הלף עליהם והנבלע בהן מותר לכתחלה דלאו מפרק הוא הואיל ולאו למשקה הוא צריך: פטור • שאין זה מפרק שאין המשקה הזה יוצא מן הכבשים שלא גדל בתוכן אבל אסור אבל שלקות אפי' למימיהן לאו משקה נינהו אלא אוכל וכ' הרי"ף שר"ח פסק כרבי יוחנן דאמר למימיהן חייב חטאת בין לתוך הקערה בין לתוך הקדרה אבל הוא ז"ל פסק דלית הלכתא כר' יוחנן לענין חייב חטאת דהו"ל רב ושמואל בחדא שיטתא והו"ל רבי יוחנן יחיד ואין דבריו של אחד במקום שנים ומיהו איסורא איכא כדאמר שמואל דקאי רבי יוחנן כוותיה לענין איסור דהא ליכא ביניייהו פלוגתא אלא לענין חייב חטאת וכ"כ הרמב"ם בפכ"ח וכ"כ שהוא דעת הרא"ש שהעתיק דברי הרי"ף ולא חלק עליו וממה שכתבתי בסמוך יתבאר לך דלא מיתסר לסחוט למימיהן אלא בסוחט לתוך הקערה כלומר שאין בה אוכל אבל לסחוט לתוך האוכל מותר דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי לדעת הרי"ף וסיעתו: ומשמע בגמרא דהסוחט דג לצירו דינו כסוחט שלקות למימיהן וכתב בהגהות פכ"ח בשם רא"ם שיהיר אדם שלא יסחוט בשר הנבלע בו מרק לצורך משקה היוצא ממנו והנותן בשר במרק או השורה פתו ביין ומחזירו לפיו ומוצץ המשקים אסור וחושבני לו מחטאת וכ"ש שלא יאמר בפיו מענבים וכיוצא בהם: ושבלי הלקט כתב על זה בשם הרב רבי שמעון דאין במרק ופת ולא המוצץ בפיו משקה מפירות או מענבים דרך סחיטה כלל ואפילו תימא דהוי דרך סחיטה לא חמירי מפריסין ופגין ואין איסור סחיטה שייכא אלא בדבר שדרכו להיות משקה כגון זתים וענבים דחזיב אבל הכא מה חזיבות יש למשקה בתוך פיו ואפי' אם יתכוין למצוץ המשקה ממנו בפיו אוכל הוא חשוב ובטלה דעתו אצל כל אדם וכ"כ בעל הדברות דאפילו למצוץ משק' מן הענבים מותר לכתחלה דאין דרך סחיטה בפיו אבל יניקה בפה לכתחלה אסור וכל דבר שאין דרכו בכך לא גזרו ביה ואינה תולדה עכ"ל וע"פ זה יש להתיר מצינת קנה הסוקר בפיו בשבת כמו שכתבתי בסמוך: **ומ"ש** רבינו וכן התיר ה"ר יוסף לסחוט בוסר לתוך האוכל כלומר כי היכי דשריא באשכול ענבים לסוחטן לתוך האוכל כן התיר הרב רבי יוסף בבוסר • והיתר זה דה"ר יוסף כתוב בסמ"ג וכתב אלא הודה לו ר"ת והביאוהו הגהות בפ"ח והמרדכי בפרק חבית וסמ"ק לא הביא אלא דברי ר"ת דאסר ורבינו הפסיק בין דברי ה"ר יוסף ודברי ר"ת בדברי הרא"ש בבוסר ולימוני"ם ורימונים:

ומ"ש הרא"ש על הבוסר מי יכנים רשו בין ההרים לא מפני שעלה בדעתו שיש חילוק בין בוסר לענבים אלא משום דלר"ח לא קי"ל כהא דסוחט אשכול של ענבים לתוך הקדרה שהרי כך הוא לשון התשובה הנה ידעת כי פלוגתא הוא דרבותא ר"ח פסק הלכה כרבי יוחנן דשלקות למימיהן חייב ואומר כי רבי יוחנן פליג אהא דשמואל והרי"ף פסק כשמואל ומי יכנים רשו בין ההרים והמחמיר תע"ב עד כאן לשונו: **ומה** שהתיר לסחוט לימוני"ם כ"כ ג"כ רבינו ירוחם בח"ח וכסמוך האריכתי בדין זה • ומה שאסר לסחוט רמונים נתבאר גם כן בסמוך: **ומ"ש** ור"ת כתב דבוסר ודאי אסור וכולי הוא אשר כתבתי בשם סמ"ג שהרב רבי יוסף התיר ולא הודה לו ר"ת מטעם זה שכתב רבינו: **אין** מרסקין השלג והברד אבל נותן הוא לתוך הכוס וכו' ברייתא בסוף פרק במה טומנין (נא:) ופירש רש"י מרסקין • משברין לחתיכות דקות כדי שיזובו מימיו משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שבורא מים הללו • אבל נותן לתוך הכוס של יין בימות החמה ואע"פ שנימוח מאיליו ואינו חושש דמשום סרך מלאכה נגעו בה אי נמי גזירה שמא יסחוט פירות העומדין למשקין וכ"כ מדברי הרמב"ם בפרק כ"א ודוקא היכא דעביד בידים הא אילו הניחם בחמה ונפשרו ואפילו בנגד המדורה מותרים הם דלאו מולד הוא ולא דמי למשקין שזובו דהני בעודם קרושים תורת משקין עליהם לכל דבר אבל בספר התרומה כתב דאסורים משום מולד ולפ"ז אפילו הניחם בחמה ונפשרו או שזבו מאליהם אסורים משום מולד והא דשרי ליתנו לתוך הכוס או לתוך הקערה שאני התם שמתערב ומתבטל ביין או במים שבכוס ואינו ניכר וכבר כתבתי בס"ם סי"ח שרוב הפוסקים חולקים על בעל התרומה בדין זה (א) וכתב ה"ה בפכ"א בשם הרמב"ן שבתו' התירו אפילו לרסקו לתוך הקערה וכ"כ הר"ן כלומר דכל שיש יין או מים בקערה אע"פ שהוא נמתה וזב ע"י ריסוקו כיון שהוא מתערב במשקה שבקערה ואינו ניכר שרי • ומשמע דהא דאסרינן לרסק דוקא במרסקו לתחיכות קטנות כדפירש"י אבל לשבר חתיכה ממנו שרי וכ"ג מ"ש רבינו בסמוך שמותר לשבר הקרח כדי ליטול המים מתחתיו ואע"פ שכשמשברו ניתזו ממנו חתיכות דקות שרי דלא מיתסר אלא שהוא מרסקו כדי שיזובו מימיו אבל הכא שאין מימיו זבים על ידי כך ואפילו אם יזובו מועטים אם לא חזיבי ועוד שהם הולכין לאיבוד וכן נהגו להתיר ולפי שרגילתי מי שערער בדבר כתבתי זה: **ומ"ש** ע"כ לריך ליזהר בחורף וכו' כן כתבו התו' והרא"ש בס"פ במה טומנין ור"י כתב בחי"ג בברד או בשלג או במים שיש בהם ברד אסור ליטול ידיו ואם יטול יזהר שלא ידחוק: **ואבי** העזהי כתב שמותר לשבר הקרח וכו' כ"כ המרדכי בס"פ במה טומנין וכן כתוב בשבולי הלקט:

הסוחט

דרישה

דרישה

אשכול וכבשין ושלקות לתוך הקדירה ולכתחלה ואפי' בצריך למימיהן אבל לתוך הקערה פטור אבל אסור כ"ע דמשמע מדברי רבינו דגם באשכול קאמר בשם הרי"ף דאם סחטו למימיו לתוך הקערה אינו חייב אלא אם"ת ולא משמע הכי בהרי"ף אלא הסוחטו אשכול לתוך הקערה למימיו חיובי נמי מחייב גם ל' רש"י והביאו ב"י משמע כן שהרי כתב ז"ל למימיהן פא"ת שאין זה מפרק שאין המשקה הזה יוצא מן הכבשין שלא גדל בתוכן אבל אסור אלו זתים וענבים משמע דבתותים וענבים חייב אפי' לרב ואף א"ת שרבינו מיירי בסוחטו האשכול לתוך הקערה כדי ליתנו אח"כ מתוך הקערה אל התבשיל מ"מ בשעת סחיטה שסחטו למימיו משמע שם ברי"ף דחייב עליה ע"ש בפרק חבית דף קס"ג ע"ב. ולפי מאי דקי"ל דאליבא דדברי הכל מותר לכבוש כבשין ושלקות לצורך גופן ופרש"י שבדי לאיכלן סוחטן ממשקה הנבלע בהם עכ"ל דה"ס דמותר לכתחלה לסחוט מינו לאקשי"ן משומן הנבלע בהן אם הוא עושה מעני שאינו יכול לאוכלן משום שומן הרבה שבהן וק"ל. כתב ב"י אחא דספוג אין מקנחין בו אא"כ יש בו בית אמיזה משום גזירה שמא יסחטו ולא יזובו מימיו אבל הכא שאין מימיו זבין אלא בעותיו וכתב המ"מ פרק כ"ב בהשגות ק"ל וכי יש לו אמיזה מאי הוי הא אי אפשר לקינוח בלא סחיטה ואני אומר כיון שיש לו בית אמיזה הו"ל כלכלוכית מלאה מים שמריק ממנה עכ"ל. והכא בתתי להודיע שהאי

פרישה

(ד) **והוה** ליה משקה הבא למשקה ר"ל לצורך משקה אע"ג דאין בה משקה וגם אין דרך לשתות מהקערה אפ"ה כיון דאין בה אוכל בראה כאילו ראוי לאוכל בסחיטה זו לצורך משקה

והו"ל מפרק ואסור משא"כ בשבת לאוכל גם מתחילה היה אוכל והיה אוכלא דאפרת:

(ה) **והולב** אדם עז לתוך הקדירה בי"ט כו' כתב הר"ן הטעם דלא דמי לאשכול דמותר בשבת דהוא רגיל לאכילה. משא"כ בעז דלא מזיא בשבת כלום והוי כבורר אוכל מתוך הפסולת:

(ו) **והתיר** לסחוט לימוני"ם כתב בשבולי הלקט הטעם דוקא בוסר ומלילות כיון דדרכן בכך הוו כמו זתים וענבים שהיו רגילים לסחוט הבוסר לצורך הקיץ וכן שם כו' אבל הלימוני"ם דומה לפריסין שאין דרכן בכך אפי' שאינן בקערה שאין בה אוכל דכ"ע יודעי דלמתקי אוכלא עבד ולא לצורך משקה ע"כ:

(ו) **ואבה"ע** כתב שמותר כו' ר"ל אע"ג דקי"ל דאין מרסקין השלג והברד היינו שמרסקים לתחיכות דקות שלא יזובו מימיו אבל הכא שאין מימיו זבין ע"י כך ואפילו אם יזובו מועטים המים לא מסיבי. ועוד שאינו מתכוין לכך וגם סילכים לאיבוד מותר ב"י. המרדכי כתב בסוף פרק במה טומנין כן בשם רא"י ה"ר והביא דגדולה מזו הביאו דמותר

הסוחט בגד וכו׳ הלכך אסור לפרוש סודר ע״פ חבית וכו׳ כשוט בר״פ במה טומכין (מח) גבי עובדא דרבה ורבי זירא בי ריש גלותא וטעמא דמשום דבגד העשוי לפרוס על חבית לא קפיד עליה אם הוא שרוי שהרי לכך עשוי והלכך לא אתי לידי סחיטה כך פירש״י וכך הם דברי הרמב״ם בפכ״ב ור״י כתב בחי״ז וז״ל כיסוי המשימין על חבית של מים אם הוא מבגד שלובשים כגון חלוק או כיוצא בו אסור לכבות בו אבל כיסוי מבגד אחר שאין לובשין אותו מותר וכ״ל שאין דבריו מדוקדקים אלא כדברי הרמב״ם ורש״י עיקר. ואע״פ שעיקר איסור סחיטת בגד הוא משום דש ואיסור סחיטת בגד הוא משום מכבס וכמו שכתב הרמב״ם בפ״ח ובפ״ט ובפכ״א ובפכ״ב כתבם רבינו בסימן אחד משום דשם סחיטה אחד היא:

והוי נולד הסוחט בגד להוציא מים שבו חייב הלכך אסור לפרוש סודר ע״פ החבית וליתן על גביו הכלי שדולין בו שמא יבא לידי סחיטה אבל בגד העשוי לפרוש עליו מותר שאינו חושש עליו לסוחטו (מ) ואסור להדק מוכין בפי הבית שיש בו משקין שמא יבא לידי סחיטה: ספוג אין מקנחין בו אא״כ יש בו בית אחיזה משום גזירה שמא יסחוט: חבית שפקקו בפקק של פשתן לסתום הנקב שמוציאין ממנו היין התיר בערוך להסירו בשבת אע״פ שא״א שלא יסחוט וה״ל פסיק רישיה וקי״ל כל פסיק רישיה אסור אפ״ה הכא שרי כיון שאינו נהנה בסחיטה זו שהרי היין נופל לארץ הוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה ושרי אבל אם היה כלי תחתיו לקבל היין אסור ור״י היה אוסר אפי׳ היכא דלא ניחא ליה: חבילי

ואסור להדק מוכין וכו׳ בפ״פ תולין (קמא) אמר רבא לא ליהדק אינים אודר׳ בפומא דשיש׳ דילמא אתי לידי סחיטה ופי׳ רש״י אודרא מוכין שכותמין בהן פי הפך: **ספוג** אין מקנחין בו וכו׳ משנה ס״פ טוטל (קמג) ופירש״י אין מקנחין בו. לפי שבשאוחזו נכחט בין אצבעותיו וכתב ה״ה בפרק כ״ב בהשגות ק״ל וכי יש לו אחיזה מאי הוי אי אפשר לקיומו בלא סחיטה ואני אומר כיון שיש לו בית אחיזה ה״ל כלותית מלאה מים שמרגיל ממנה עכ״ל: **חבית** שפקקו בפקק של פשתן לסתום הנקב וכו׳ בפ״פ ח׳ שרצים (קיח): אמר רב שימי בר חייא משמיה דרב האי מבוכרייא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא ופירש״י הכיינו בגד שבורכין בברזא של חבית אסור להדוקה בנקב משום סחיטה ואמרינן בגמרא דאפילו ר״ש דבבר שאין מתכוין מותר מודה בהא דאסור משום דהוי פסיק רישיה ולא ימות וכתב הר״ן אבל רבי נתן בעל הערוך כתב שא״א שתהא הא מבוכרייא בדבנה של חבית אלא הכי אע״ג דהוי פסיק רישיה כיון שאינו נהנה ביין הנסחט ממנה בכה״ג לא מודה ר״ש אלא דוקא היכא דהוי פסיק רישיה וניחא ליה ולפיכך פי׳ דהאי מבוכרייא היינו כתיתת הנקב של מעלה דומיא דהיא דאמרינן בפרק תולין לא ליהדק אינים אודרא אפומא דשישא ומפני שהמשקה נכחט לתוך הכלי אסור שהוא נהנה בסחיטתו אבל ברזא הדבוקה שאינו נהנה בסחיטתן שרי להדוקינהו כלומר שאין כלי תחתיה לקבל היין הנופל והוא הולך לאיבוד והיא כמה דאיתא והר״ן דאמר ובכוף כתב ולפיכך כיון דהיינו דאיתא הללו אפשר לפרש דף מבוכרייא שהוא ברזא בדופן החבית ובריש פרק הבונה (קג) ת״ר התולש עולשים וכו׳ אם לייפות הקרקע כל שהן אסור אבל הני לא לייפות הקרקע נינהו כלו׳ הרי הקרקע מתייפה מאיליו ואוקמה אביי כגון דלא מכוין ופריך והא מודה ר״ש בפסיק רישיה ומשני לא צריכא דעביד במרעא דחבריה כלומר דלא איכפת ליה לייפות וכתבו שם התוס׳ והרא״ש דממקום זה ומהמקומות אחרים למד בעל הערוך דפסיק רישיה דלא ניחא ליה מותר לכתחלה ואפילו איסורא דרבנן ליכא ועל זה התיר להסיר סתם החבית אע״פ שא״א שלא יסחוט והוי כפסיק רישיה כיון דאינו נהנה בסחיטה זו שהיין נופל לארץ מותר והם דהו דבריו וכתבו דאיתיה הללו אע״ג דלא מיחייב חטאת איסורא מיהא איכא ועוד הביאו התוס׳ מחלוקת זה בריש כתובות ובפרק אמר להם הממונה והמרדכי הביאו בפרק תולין וכתב שר״י אסר בכל ענין אפי׳ אם נופל לאיבוד דנהי דאיסורא דאוריי׳ ליכא מ״מ איסורא דרבנן איכא וכמ״ג והתרומה כתבו מחלוקת זה ודבריהם נוטים לדברי האוסרים וה״ה כתבו בפ״א ולא הכריע ור״י הביא בחי״ד ובכוף הדברים כתב וז״ל ולפי דברי בעל הערוך מה שנהגו שחבית פקוקה הנקב שלה בפשתן ומסירין הפקק ליקח ממנה יין ונוהגים בו היתר אפילו אם״א שלא יסחוט בשעה שנוטלו או שמחזירו מלאחר שאינו מתכוין נכון הם עושים ולפי שאר האחרונות שעברתי בהם נוהגין בו היתר עכ״ל. משמע מדברי הכלבו שאפילו לדברי האוסרים אם הברזא חרוכה חוץ לגעורת ואין יד מגעת אל הגעורת מותר מידי דהוה אספוג שיש לו בית אחיזה וכתב הר״ן בסוף פרק ח׳ שרצים וז״ל ולפיכך כיון שדחינו דאיתיה הללו איכא לפרש דף מבוכרייא שהוא ברזא בדופן החבית ובריש פרק הבונה (קג) ת״ר התולש עולשים וכו׳ אם לייפות הקרקע כל שהן אסור אבל הני לא לייפות הקרקע נינהו כלו׳ הרי הקרקע מתייפה מאיליו ואוקמה אביי כגון דלא מכוין ופריך והא מודה ר״ש בפסיק רישיה ומשני לא צריכא דעביד במרעא דחבריה כלומר דלא איכפת ליה לייפות וכתבו שם התוס׳ והרא״ש דממקום זה ומהמקומות אחרים למד בעל הערוך דפסיק רישיה דלא ניחא ליה מותר לכתחלה ואפילו איסורא דרבנן ליכא ועל זה התיר להסיר סתם החבית אע״פ שא״א שלא יסחוט והוי כפסיק רישיה כיון דאינו נהנה בסחיטה זו שהיין נופל לארץ מותר והם דהו דבריו וכתבו דאיתיה הללו אע״ג דלא מיחייב חטאת איסורא מיהא איכא ועוד הביאו התוס׳ מחלוקת זה בריש כתובות ובפרק אמר להם הממונה והמרדכי הביאו בפרק תולין וכתב שר״י אסר בכל ענין אפי׳ אם נופל לאיבוד דנהי דאיסורא דאוריי׳ ליכא מ״מ איסורא דרבנן איכא וכמ״ג והתרומה כתבו מחלוקת זה ודבריהם נוטים לדברי האוסרים וה״ה כתבו בפ״א ולא הכריע ור״י הביא בחי״ד ובכוף הדברים כתב וז״ל ולפי דברי בעל הערוך מה שנהגו שחבית פקוקה הנקב שלה בפשתן ומסירין הפקק ליקח ממנה יין ונוהגים בו היתר אפילו אם״א שלא יסחוט בשעה שנוטלו או שמחזירו מלאחר שאינו מתכוין הכל אסור אבל אם בשעה שנוטלו ומחזירו אינו דומה למפרק דהא מפרק ופטור אבל אסור מדרבנן דדומה לסחיטה וגזרו אטו זיתים וענבים. אבל משקה היוצא מענבים מקמי שהיה שם משקה עליו כגון זה שמולן בענבים בפיו ומשליך החרגנים אין זה מפרק אלא כך הוא דרך אכילת ענבים ודרי מדינה ומ״מ אהמיר תע״ב וכן נלע״ד דבשר וכפת אפור ובענבים דרך לאכלן הוא לכך שרי והכי נקטינן: חבילי

כתב המרדכי פרק חבית בשם ר״א ממי״ץ דכל דבר השרוי במים אסור לטלטלו גזירה שמא יסחוט והוא שאותו דבר השרוי דבר שאין מקפיד על מימיו עכ״ל ומביאו ב״י ותימה אדרבה אם אין מקפיד על מימיו שבו לא חיישינן שמא יסחוט שאינו חושש עליו לסוחטו כדכתב רבינו דבגד העשוי לפרוס על החבית מותר לפרוס בשבת וט״ס הוא במרדכי וכל״ל דבר שאדם מקפיד על מימיו ובן מצאתי מגבה מגדול אחד וכ״כ בהגהת ש״ע סימן ר״א סעיף מ״ו ופשוט הוא: כתב בהגהת מיימוניות פכ״א בשם הר״א ממי״ץ הלכך בשר שנבלע בו מרק יזהר אדם שלא יסחוט משקה היוצא ממנו והנותן בשר במרק או שורה פת ביין ומחזירו לפיו ומוצץ המשקה חוששני לו מחטאת ומק״ו שלא יוצץ בפיו מענבים משקים וכיוצא בהם עכ״ל ומביאו ב״י וכתב ע״ז דשבולי הלקט בשם הרב ר׳ בנימין כתב דאין במוצאת בשר ופת ולא המוצץ בפיו משקה מפירות או מענבים דרך כתיתה בפיו אבל ינוקה בפה לכתחלה אסור וכל דבר שאין דרכו בכך לא גזרו בזה ואינה תולדה עכ״ל והגהת ש״ע הביא דעת שבולי הלקט ואח״כ הביא דעת הר״מ נראה דדעתו לאיסור כהרא״ש. וז״ל מהר״ש לוריא שכתב על דברי רא״מ ואני אומר דיש לחלק דבמרק הנבלע בבשר או יין בלחם כבר היה שם משקים עליהם אע״ה קרוב הוא לאיזה הטאת לסברת התוס׳ דלהם ואע״ג דרש״י בפרק חבית כתב לגבי כבשים ושלקות דכיון שהמשקה לא גדל בתוכו ומעלתא אתי אינו דומה למפרק הייגו מדאורייתא אינו דומה למפרק ופטור אבל אסור מדרבנן דדומה לסחיטה וגזרו אטו זיתים וענבים. אבל משקה היוצא מענבים מקמי שהיה שם משקה עליו כגון זה שמולן בענבים בפיו ומשליך החרגנים אין זה מפרק אלא כך הוא דרך אכילת ענבים ודרי מדינה ומ״מ אהמיר תע״ב וכן נלע״ד דבשר וכפת אפור ובענבים דרך לאכלן הוא לכך שרי והכי נקטינן: חבילי

כתבו ידיעה אחר נטילה וכו׳ אע״פ שלא נתכוין כלל לחמס המים חייב ליין פסיק רישיה ואסור וה״ג דכותה עכ״ל: **הסוחט** בגד וכו׳ ר״פ במה טומכין תולין: ספוג וכו׳ משנה ס״פ טוטל: חבית שפקקו וכו׳ מחלוקת זו האריכו בה התוס׳ ס״פ שמנה שרצים ור״פ הבונה וס״ק דכתובות (דף ו׳) והסמ״ג בדין הדש: כתב במרדכי סוף פ׳ מי שהחשיך וכן בהגהותיו לשם בשם הר״ס ועל שם תשובת הגאונים מותר לומר לעכו״ם להלוך בשבת דקי״ל נער בעלי חיים דאורייתא והחלב מלער הבהמ׳ וכך יאמר לעכו״ם חלוב וטול החלב לעצמך ומותר לו בכך משום סכנת בהמה וצריך לקנות החלב מן העכו״ם דאז בדידיה קא טרח עכ״ל ונראה דבשפחות עכו״ם שנשכרים לשנה לכל מלאכה אין צריך לומר לו טול החלב לעצמך ולא לחזור ולקניתו ממנו דכל מלאכה שעושה עכו״ם בבית בעל הבית בין בחול בין בשבת אדעתיה דנפשיה קא עביד לקבל שכירות דאדעתא דהכי נשכר מתחלה אבל בחומר לעכו״ם מן השוק חלוב לי בהמה זו נ״ל

חלוב לעצמך והכי נהוג עלמא. ואשה כשמלטערת מרוב חלב מותר לה לחלוב ע״ג קרקע דכיון דהולך לאיבוד ה״ל שלא לרצון ושרי כדאיתא ריש פ׳ הבית:

כתב המרדכי פרק חבית בשם ר״א ממי״ץ דכל דבר השרוי במים אסור לטלטלו גזירה שמא יסחוט והוא שאותו דבר השרוי דבר שאין מקפיד על מימיו עכ״ל ומביאו ב״י ותימה אדרבה אם אין מקפיד על מימיו שבו לא חיישינן שמא יסחוט שאינו חושש עליו לסוחטו כדכתב רבינו דבגד העשוי לפרוס על החבית מותר לפרוס בשבת וט״ס הוא במרדכי וכל״ל דבר שאדם מקפיד על מימיו ובן מצאתי מגבה מגדול אחד וכ״כ בהגהת ש״ע סימן ר״א סעיף מ״ו ופשוט הוא: כתב בהגהת מיימוניות פכ״א בשם הר״א ממי״ץ הלכך בשר שנבלע בו מרק יזהר אדם שלא יסחוט משקה היוצא ממנו והנותן בשר במרק או שורה פת ביין ומחזירו לפיו ומוצץ המשקה חוששני לו מחטאת ומק״ו שלא יוצץ בפיו מענבים משקים וכיוצא בהם עכ״ל ומביאו ב״י וכתב ע״ז דשבולי הלקט בשם הרב ר׳ בנימין כתב דאין במוצאת בשר ופת ולא המוצץ בפיו משקה מפירות או מענבים דרך כתיתה בפיו אבל ינוקה בפה לכתחלה אסור וכל דבר שאין דרכו בכך לא גזרו בזה ואינה תולדה עכ״ל והגהת ש״ע הביא דעת שבולי הלקט ואח״כ הביא דעת הר״מ נראה דדעתו לאיסור כהרא״ש. וז״ל מהר״ש לוריא שכתב על דברי רא״מ ואני אומר דיש לחלק דבמרק הנבלע בבשר או יין בלחם כבר היה שם משקים עליהם אע״ה קרוב הוא לאיזה הטאת לסברת התוס׳ דלהם ואע״ג דרש״י בפרק חבית כתב לגבי כבשים ושלקות דכיון שהמשקה לא גדל בתוכו ומעלתא אתי אינו דומה למפרק הייגו מדאורייתא אינו דומה למפרק ופטור אבל אסור מדרבנן דדומה לסחיטה וגזרו אטו זיתים וענבים. אבל משקה היוצא מענבים מקמי שהיה שם משקה עליו כגון זה שמולן בענבים בפיו ומשליך החרגנים אין זה מפרק אלא כך הוא דרך אכילת ענבים ודרי מדינה ומ״מ אהמיר תע״ב וכן נלע״ד דבשר וכפת אפור ובענבים דרך לאכלן הוא לכך שרי והכי נקטינן: חבילי

אפי׳ אם נופל לאיבוד דנהי דאיסורא דאוריי׳ ליכא מ״מ איסורא דרבנן איכא וכמ״ג והתרומה כתבו מחלוקת זה ודבריהם נוטים לדברי האוסרים וה״ה כתבו בפ״א ולא הכריע ור״י הביא בחי״ד ובכוף הדברים כתב וז״ל ולפי דברי בעל הערוך מה שנהגו שחבית פקוקה הנקב שלה בפשתן ומסירין הפקק ליקח ממנה יין ונוהגים בו היתר אפילו אם״א שלא יסחוט בשעה שנוטלו או שמחזירו מלאחר שאינו מתכוין הכל אסור אבל אם בשעה שנוטלו ומחזירו אינו דומה למפרק דהא מפרק ופטור אבל אסור מדרבנן דדומה לסחיטה וגזרו אטו זיתים וענבים. אבל משקה היוצא מענבים מקמי שהיה שם משקה עליו כגון זה שמולן בענבים בפיו ומשליך החרגנים אין זה מפרק אלא כך הוא דרך אכילת ענבים ודרי מדינה ומ״מ אהמיר תע״ב וכן נלע״ד דבשר וכפת אפור ובענבים דרך לאכלן הוא לכך שרי והכי נקטינן: חבילי

פרישה

אדם רשם המבית בסיוף ותכן שובר אדם את המבית ליטול מסם גרוגרות:

(מ) **ואפור** להדק מוכין כו׳ לסתום בו פי המבית גזירה שמא יסחוט אפי׳ כשאמרו נסחט בין אצבעותיו אבל כשיש לו בית אחיזה ה״ל כלותית מלאה מים שמריק ממנה ה״ס: חבילי

דרישה

ואני אומר לאו אל׳ כיוגיד משקה הוא אלא לשון הראב״ד הוא. והב״י שהביא כאן לשון הרשב״ם לא כיון יפה שלא הביא אלא הסיג אלא על הרמב״ם שכתב שם פרק כ״ב וז״ל ואין מקנחין בספוג אפילו יש לו בית אחיזה שלא יסחוט עכ״ל שהשמעות ל׳ זה דהרמב״ם משמע דכשיש לו בית אחיזה לא יכסחוט וע״ז כתב הראב״ד דזה הפירוש אינו דואלי גם בשיש לו בית אחיזה יסחוט אלא דכיון לו בית אחיזה הפחיפה אינו מיקרי דמולא אינו מיקרי הסכוג בין אצבעותיו בידים אלא כי כלותית מלאה מים שמריק ממנה המים וק״ל. ובאמת גם ל׳ הרמב״ם אפשר לפרש כן במ״ש שלא יסחוט אדלעיל קאי אמ״ש אין מקנחין בספוג דקאמר ה״מ דאין מקנחין בו כדי שלא יסחוט אבל לפי מ״ש רבינו ורש״י משמע דלא״מ. ואפשר דסב״י לא כביא דברי הרשב״ם אלא כדי לגלות ממנו ראיות רבינו ורש״י וק״ל.

שכא חבילי פיאה וכו' ברייתא בפרק מפנין (דף קכח.) והתוס' פירשו דה"ק הא סתמא נעשה כמי שהכניסו למאכל בהמה כי היכי דלא תיקשי רישא לסיפא ועיין במ"ש בסימן ש"ח סעיף י"ז:

ומ"ש וקוטם ואוכל וכו' בברייתא ורבינו נמשך לדעת הרי"ף והרא"ש דמלילה מותר אפילו בשבת על ידי שינוי אבל שאר מפרשים אוכרים בשבת אפי' על ידי שינוי והכי נקטינן מלד חומרא דחמירי עלן איסור שבת ואסור למלול מלילות בשבת ודוקא כדי לפרק האוכל מתוך הקשין אבל למוללו בראשי אצבעותיו כדי לרכך האוכל שרינן הכא בחבילי פיאה למוללו דהיינו לרכבו בלבד ועיין במ"ש בסימן שי"ע סעיף ד' ועיין עוד שם בב"י מ"ש בזה: **אין** עושין מי מלח הרבה **וכו'** בפרק ח' שרצים (דף ק"ח) פליגי בה ת"ק ורבי יוסי ופסקו הפוסקים כת"ק דמי מלח מועטים מותרים דלא כר' יוסי דאמר יאסרו מלאכה מרובה אסורה מלאכה מועטת מותרת אלא אלו ואלו אסורים וכן הוכיחו התוספות דלית הילכתא כר' יוסי: **אסור** למלוח חתיכות צנון ד' או ה' ביחד וכו' שם תניא ר' יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת ופירש"י ג' או ד' חתיכות יחד שהמלח מעבדן ונעשין קשין והוי תיקון רב חזקיה משמיה דאבוי אמר צנון אסור וביצה מותרת ואסיקנא אמר רב נחמן מימלח לא מלהנא טבולי ודאי מטבילנא ואכילנא ופרש"י מימלח לא מלהנא שתיש יחד טבולי בשעת אכילה מטבילנא ואכילנא עכ"ל וכן כתב הר"ן בלשון פירש"י. וקשה דמשמע ליה לרש"י דדוקא טבולי בשעת אכילה הוא דשרי אבל למלוח אפילו רק שתיש ביחד ולאכלן זה אחר זה הוא דאסור כיון דהשנייה לא נמלחה בשעה שאוכלה אלא קודם שאכל הראשונה נמלחה וא"כ למה פירש תחלה אין מולחין ג' או ד' חתיכות יחד דמשמע אבל שתיש יחד מותר משום דאין כברא דהשנייה מתעבדת ונעשה קשה מיד בשעה שאוכל התיכה הראשונה וא"כ דברי הרב כותרים תוך כדי דיבור ויש לייסד דס"ל לרש"י דמדינא ודאי אין לאסור אלא ג' ביחד וכ"ש ד' או יותר ורב נחמן דאמר מטבילנא בשעת אכילה אבל שתיש ביחד אסור מחמיר על נפשו היה דאל"כ אלא דינא הכי הוא דאפילו שתיש יחד תני בברייתא דאין מולחין קשה מאי אתא רב נחמן לאשמועינן דהיה טובל במלח בשעת אכילה הא פשיטא כיון דאינו נאכל בלא מלח דמותר לטובלו במלח אלא בע"כ אתא לאשמועינן דלא היה מולח שתיש ביחד אלא כל חדא וחדא היה טובל בשעת אכילה דאע"ג דמדינא ג' ביחד מותר למלוח הוא היה מחמיר אלמא דמדינא אין איסור למלוח ביחד אלא ג' ולכן פירש רש"י בברייתא דתני בה אין מולחין צנון וביצה ג' או ד' חתיכות יחד וזו היא דעת רבינו שכ' ד' או ה' ביחד ולפי דעתי דטעות סופר הוא וצ"ל ג' או ד' ביחד דאפי' ג' ביחד אסור מדינא כדפרישית ומאי דמסיק רבינו אלא מטבל כל אחת ואחת לבדו הוא לפי דמלוה הוא להחמיר לטבול כל אחת ואחת ולאוכלה כדעבד רב נחמן אבל מדינא שתיש יחד נמי שרי למלוח אלא דג' יחד אסור מדינא כדפרישית ואיכא לתמוה עובא על מ"ש בתרומת הדשן סימן כ"ה דמותר למלוח כמה חתיכות צנון אחת ואחת לבדה ולהניחם יחד לפניו כדי לאוכלן מיד זו אחר זו דהכי משמע לשון רש"י ולשון בעה"ת דעיקר קפידא כשנמלחו ב' או ג' ביחד וכו' נראה שהכין דהקפידא היא שלא יהיו נוגעין יחד החתיכות כשמולחין אותן אלא כל אחת ואחת תהיה מונחת לבדה בשעת מליחה ותימה הלא מפירש"י בברייתא מבואר שהאיסור הוא מפני שהמלח מעבדו ונעשה קשין והוי תיקון. וכך לי אם מונחת כל אחד לבדה כמו אם מונחות יחד העיבוד היא מכח המלח ולא משום שהם מונחים יחד. ומה שפירש"י שנמלחו יחד היינו לומר שנמלחו ג' בפעם אחת שאז כשאוכל הראשונה שוהין במלחן וכשאוכל שנייה עדיין שוהה השלישית במלח ונתקשו השתיש בשעה שאוכל הראשונה אלא צריך שלא יהא שוהין ומונחין במלחן אלא דבשעה שבא לאכול החתיכה מטבל אותה במלח ואוכל וכן כל החתיכות זו אחר זו ואין חילוק כשנמלחו ב' או ג' ביחד בפעם אחת בין אם מונחים יחד ונוגעין זה בזה והרב ז"ל נדחק לפרש בלשון רש"י דר"ל בשעת אכילה לאפוקי אם היה רוצה לשרות זמן ארוך עד לאחר שגמר הסעודה ומי ישמע לו לפרש פי' דחוק כדי להקל באיסור שבת דמפורש בתלמודא דאסור למלוח צנון בשתים וכן הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפרק כ"א כתבו בשתים דאסור למלוח צנון אלא לטובלו במלח ואוכל אלא דרש"י ז"ל דקדק לפרש דג' או ד' אסור מדינא אבל שתיש מותרים אלא דמצוה היא להחמיר שלא למולחן כלל אלא לטבל במלח כל אחת בשעת אכילה כדפרישית ומיתי אנן לפרש פי' דחוק להקל יותר. עוד כתב הרב וז"ל וכן כתב בא"ז וז"ל מותר לטבול צנון במלח להניח שעה קטנה בשבת ואינו ר"ל דוקא חתיכה אחת דהא כתב סמ"ג וסמ"ק וז"ל צנון אסור למלוח חתיכות אחת אבל לטבול פעם אחת בשעת אכילה כלל אפילו לשהות טובא עכ"ל והא נמי ליתא דפשיטא היא דהא"ז לא אמר אלא בחתיכה אחת אלא שבא לפרש הא דמטבל טבילנא דקאמר רב נחמן אין פירושו שמטבל החתיכה במלח צריך לאוכלו מיד בלי שום שיהוי כלל ע"ז אמר דזהו חומרא יתירא אלא מותר לטבול חתיכת הצנון להניח שעה קטנה לפניו כשיעור שהמלח נימוח וגמם בפיס ואוכלו מיד לאחר שמוכשר לאכלו ודברי הסמ"ג והסמ"ק אי אפשר שיובנו אם לא כמו שכתבתי לדעת רש"י דמדינא מותר למלוח שתיש ביחד בפעם אחת ובעוד שאוכל הראשונה שוהה השנייה אבל ג' חתיכות אסור למלוח יחד ולאוכלן זו אחר זו ולכן כתבו צנון אסור למלוח כדי להשהותו במלח יותר מחתיכה אחת דכשמולח שתיש ביחד ואוכל האחת אין כאן שהייה במלח כי אם חתיכה אחת לאפוקי אם היה מולח ג' חתיכות דבשעה שהיה אוכל הראשונה היו שוהין במלח שתי חתיכות שזה אסור מדינא אפילו היה אוכלן מיד זו אחר זו וס"ק הסמ"ג וסמ"ק אבל לטבול פעם אחת שרי כרב נחמן כוונתם דאע"ג דמדינא מותר למלוח ב' חתיכות יחד והשנייה שוהה במלח בעוד שאוכל הראשונה מ"מ מצוה מן המובחר לעשות כרב נחמן שלא יהא שתיש יחד אלא לטבול כל אחת בשעה שרוצה לאוכלה מיהו יכול להניח שעה קטנה לפניו כדי לאוכלה מיהו אם אבל לטבול פעם אחת שרי בר"ג והוזרין דבריהם אלו על מ"ש מקודם דאסור מדינא לשהותו במלח יותר מחתיכה אחת אבל הא ודאי אף למי שבא להחמיר מותר לשהותו כשטובל חתיכה אחת ומניחה במלח שעה קטנה ואח"כ אוכלה כרב נחמן דלא הוה מולח ב' חתיכות ביחד אע"פ דמדינא היה שרי והכי נקטינן דמן הדין שרי למלוח ב' חתיכות בפעם אחת ולאוכלן זו אחר זו והשנייה שוהה במלחה בשעה שאוכל הראשונה אבל מצוה מן המובחר שלא למלוח ב' ביחד אלא כל אחת ואחת טובל במלח כשרוצה לאוכלה אלא שמותר להניח לפניו שעה קטנה עד שנימוח המלח ונמס כמיס כדי שיהא המלח נבלע בחתיכה ונותן טעם לשבח בשעה שאוכלה דבשעה קטנה כזו אין בו משום עיכוב ומשום תיקון ואפילו רב נחמן דהיה מחמיר היה נוהג כן אבל לא כמ"ש הרב בת"ה דבחתיכה אחת אין קפידא כלל אפילו לשהות טובא דפשיטא

דרכי משה

(ב) וכ"כ בא"ז בשם רא"ם ובאגור כתב דאין לחוש לדברים אלו דכל זה אינו אלא דרך לכלוך ושרי ולא הוה ביה משום צובע ושמעתי מא"א ש"ן ששמע ממהור"ר אברהם מינץ דאסור ליתן יין אדום לתוך יין לבן בשבת משום צובע אבל לפי דברי בעל יריאים דאין צביעה באוכלין נראה דזה ג"כ שרי ונראה קצת ראיה לדבריו מהא דסוף סימן שי"ט דנותן ביצה לתוך החרדל אע"ג דעושה לו מראה וע"ל: וכתב

דרישה

סי' שכא (ח) **חבילי** הכניסן לעצים כו' הכניסן למאכל כו' וממילא בסתם לפי הנוסב והסוה אם הוא לבהמה מותר וכן להיפך אבל לא בכלי משום שהוא עובדא דחול כדאמרינן המי מלן דפריס סילקא דמי לטומן רש"י: (ב) **ואם** נתן לתוכו כו' מפני שנראה כעושה מוריים וסתם מוריים עבדי ליה לזמן מרובה לכבוש בו דגים ומשום דמיחזי ככובש אסור לצבוע בו דגים לבדו הוא שעיקר הקפידא שלא למלוח יחד וכ"כ בא"ז: (ג) **אסור** למלוח חתיכות כו' בת"ה הוכיח דמותר לטבל כמה חתיכות צנון ח' ח' ולהניחם יחד לפניו כדי לאוכלם מיד זו אחר זו ולהניחם יחד לפניו כדי לאוכלם מיד זו אחר זו אם לא בשביל לשהותו במלח יותר מחתיכה אחת אבל לטבל פעם אחת בשעת אכילה כלל אפילו לשהות טובא דפשיטא

פרישה

סי' שכא (ח) **חבילי** הכניסן לעצים כו' הכניסן למאכל כו' וממילא בסתם לפי הנוסב והסוה אם הוא לבהמה מותר וכן להיפך אבל לא בכלי משום שהוא עובדא דחול כדאמרינן המי מלן דפריס סילקא דמי לטומן רש"י: (ב) **ואם** נתן לתוכו כו' מפני שנראה כעושה מוריים וסתם מוריים עבדי ליה לזמן מרובה לכבוש בו דגים ומשום דמיחזי ככובש אסור למלוח חתיכות כו' בת"ה הוכיח דמותר לטבל כמה חתיכות צנון ח' ח' ולהניחם יחד לפניו כדי לאוכלם מיד זו אחר זו אם לא בשביל לשהותו במלח יותר מחתיכה אחת אבל לטבל פעם אחת בשעת אכילה כלל אפילו לשהות טובא דפשיטא הא דמטבל טבילנא דקאמר רב נחמן אין פירושו שמטבל החתיכה במלח צריך לאוכלו מיד בלי שום שיהוי כלל ע"ז אמר דזהו חומרא יתירא אלא מותר לטבל חתיכת הצנון להניח שעה קטנה לפניו כשיעור שהמלח נימוח וגמם בפיס ואוכלו מיד לאחר שמוכשר לאכלו ודברי הסמ"ג והסמ"ק אי אפשר שיובנו אם לא כמו שכתבתי לדעת רש"י דמדינא מותר למלוח שתיש ביחד ובעוד שאוכל הראשונה שוהה השנייה אבל ג' חתיכות אסור למלוח יחד ולאוכלן זו אחר זו ולכן כתבו צנון אסור למלוח כדי להשהותו במלח יותר מחתיכה אחת דכשמולח שתיש ביחד ואוכל האחת אין כאן שהייה במלח כי אם חתיכה אחת לאפוקי אם מולח ג' חתיכות דבשעה שהיה אוכל הראשונה היו שוהין במלח שתי חתיכות שזה אסור מדינא אפילו היה אוכלן מיד זו אחר זו וס"ק הסמ"ג וסמ"ק אבל לטבול פעם אחת שרי כרב נחמן כוונתם דאע"ג דמדינא מותר למלוח ב' חתיכות יחד והשנייה שוהה במלח בעוד שאוכל הראשונה מ"מ מצוה מן המובחר לעשות כרב נחמן שלא יהא שתיש יחד אלא לטבול כל אחת בשעה שרוצה לאוכלה מיהו יכול להניח שעה קטנה לפניו כדי לאוכלה מיהו אם אבל לטבול פעם אחת שרי בר"ג והוזרין דבריהם אלו על מ"ש מקודם דאסור מדינא לשהותו במלח יותר מחתיכה אחת אבל הא ודאי אף למי שבא להחמיר מותר לשהותו כשטובל חתיכה אחת ומניחה במלח שעה קטנה ואח"כ אוכלה כרב נחמן דלא הוה מולח ב' חתיכות ביחד אע"פ דמדינא היה שרי והכי נקטינן דמן הדין שרי למלוח ב' חתיכות בפעם אחת ולאוכלן זו אחר זו והשנייה שוהה במלחה בשעה שאוכל הראשונה אבל מצוה מן המובחר שלא למלוח ב' ביחד אלא כל אחת ואחת טובל במלח כשרוצה לאוכלה אלא שמותר להניח לפניו שעה קטנה עד שנימוח המלח ונמס כמיס כדי שיהא המלח נבלע בחתיכה ונותן טעם לשבח בשעה שאוכלה דבשעה קטנה כזו אין בו משום עיכוב ומשום תיקון ואפילו רב נחמן דהיה מחמיר היה נוהג כן אבל לא כמ"ש הרב בת"ה דבחתיכה אחת אין קפידא כלל אפילו לשהות טובא דפשיטא

כתב כתוב ה"ר שמשון שאין למלוח ביחד הרבה פולין וכו' כ"כ בהגהות פכ"ב: בשבלי הלקט מותר למלוח בשר מבושל או ביצה מבושלת לאכלה לאלתר אבל למלחה ולהניחה אסור וכן מצאתי בתשובת הגאונים משום דמליחה אב מלאכה היא כדתנן שבת (עג:) הלד את הצבי וכו' המולחו ואע"ג דההיא מיגה מליחת בשר ועוד שיוכל לומר אמלח חתיכה זו ואוכלנה עכשיו וחוזר ומלך ואינו אוכלה וכדרב אדא בר אהבה דמערי' ומלח גרמא גרמא (ביצה יח.) אעפ"כ אין רוצה לעשות כן במבושל הואיל ואין הבשר נפסד בלא מלח עכ"ל וכתב עוד בשר חי או דג חי אסור למלחו בשבת כדי שלא יסריח דבשבת לא שייך לאיערומי כמו בי"ט דהא לא ניתן לצלות ולבשל בשבת ור"ת פסק בשר חי בין תפל בין מליח מותר לטלטלו אבל דג תפל אסור לטלטלו ומליח מותר שהרי נאכל מהמת מלחו כמו בשר מלוח: מותר

שכא חבילי פיאה חבילי איזוב וקורנית (ח) הכניסן לעצים אין מסתפקין מהן הכניסן למאכל בהמה מסתפק מהן וקוטם ואוכל ביד אבל לא בכלי ומולל בראשי אצבעותיו: אין עושין מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים שכיון שעושהו כדי להתקיים דמו לעיבוד שהמלח מקיימם אבל יכול לעשות ממנו מעט לתת לתוך התבשיל (ג) ואם נותן לתוכו שני שלישי מלח אסור לעשות ממנו אפילו מעט: (ג) [ח] אסור למלוח חתיכות צנון (ד) ד' או ה' ביחד אלא מטביל כל אחת ואחת לבדה ואוכלה אבל ביצים מותר למולחן כתב הרב ר' שמשון שאין למלוח ביחד והרבה

ומ"ש בסמ"ק ח"ז כתבוהו ההגהות בפכ"ב וכתב שהביא ראיה מהירושלמי: ה"ר שמשון שאין למלוח ביחד הרבה פולין וכו' כ"כ בהגהות פכ"ב: בשבלי הלקט מותר למלוח בשר מבושל או ביצה מבושלת לאכלה לאלתר אבל למלחה ולהניחה אסור וכן מצאתי בתשובת הגאונים משום דמליחה אב מלאכה היא כדתנן שבת (עג:) הלד את הצבי וכו' המולחו ואע"ג דההיא מיגה מליחת בשר ועוד שיוכל לומר אמלח חתיכה זו ואוכלנה עכשיו וחוזר ומלך ואינו אוכלה וכדרב אדא בר אהבה דמערי' ומלח גרמא גרמא (ביצה יח.) אעפ"כ אין רוצה לעשות כן במבושל הואיל ואין הבשר נפסד בלא מלח עכ"ל וכתב עוד בשר חי או דג חי אסור למלחו בשבת כדי שלא יסריח דבשבת לא שייך לאיערומי כמו בי"ט דהא לא ניתן לצלות ולבשל בשבת ור"ת פסק בשר חי בין תפל בין מליח מותר לטלטלו אבל דג תפל אסור לטלטלו ומליח מותר שהרי נאכל מהמת מלחו כמו בשר מלוח: מותר

דרישה

סי' שכא [ח] **אסור** למלוח חתיכות צנון ד' וס' ביחד עיין מ"ש בעל תרומת הדשן בסי' כ"ה דשרי לטבול כמה חתיכות צנון אחת אחת לבדה ולהניחם יחד לפניו כדי לאוכלם מיד זו אחר זו והכי משמע לשון רש"י ול' ספר התרומה שעיקר הקפידא במלח שניה וג' ביחד כו' ע"ש והנה נראה לי לדקדק מלשון בעל תרומת הדשן דדוקא לטבל ח' ח' ולהניח לפניו שרי אבל להניח לפניו על כלי אחד שורה שורה למלוח עליהן יחד ולהופכן ולסובב ולמולמן יחד כ"ל דאסור דוהו נ"ל דאבדא דחול דמה לי מולמן כשמניחן זה על גבי זה אם מונחים מפוזרין ודו"ק:

פרישה

סי' שכא (ח) **חבילי** הכניסן לעצים כו' הכניסן למאכל כו' וממילא בסתם לפי הנוסב והסוה אם הוא לבהמה מותר וכן להיפך אבל לא בכלי משום שהוא עובדא דחול כדאמרינן המי מלן דפריס סילקא דמי לטומן רש"י: (ב) **ואם** נתן לתוכו כו' מפני שנראה כעושה מוריים וסתם מוריים עבדי ליה לזמן מרובה לכבוש בו דגים ומשום דמיחזי ככובש אסור למלוח חתיכות כו' בת"ה הוכיח דמותר לטבל כמה חתיכות צנון ח' ח' ולהניחם יחד לפניו כדי לאוכלם מיד זו אחר זו אם לא בשביל לשהותו במלח יותר מחתיכה אחת אבל לטבל פעם אחת בשעת אכילה כלל אפילו לשהות טובא דפשיטא הא דמטבל טבילנא דקאמר רב נחמן אין פירושו שמטבל החתיכה במלח צריך לאוכלו מיד בלי שום שיהוי כלל ע"ז אמר דזהו חומרא יתירא אלא מותר לטבל חתיכת הצנון להניח שעה קטנה לפניו כשיעור שהמלח נימוח וגמם בפיס ואוכלו מיד לאחר שמוכשר לאכלו ודברי הסמ"ג והסמ"ק אי אפשר שיובנו אם לא כמו שכתבתי לדעת רש"י דמדינא מותר למלוח שתיש ביחד ובעוד שאוכל הראשונה שוהה השנייה אבל ג' חתיכות אסור למלוח יחד ולאוכלן זו אחר זו ולכן כתבו צנון אסור למלוח כדי להשהותו במלח יותר מחתיכה אחת דכשמולח שתיש ביחד ואוכל האחת אין כאן שהייה במלח כי אם חתיכה אחת לאפוקי אם מולח ג' חתיכות דבשעה שהיה אוכל הראשונה היו שוהין במלח שתי חתיכות שזה אסור מדינא אפילו היה אוכלן מיד זו אחר זו וס"ק הסמ"ג וסמ"ק אבל לטבול פעם אחת שרי כרב נחמן כוונתם דאע"ג דמדינא מותר למלוח ב' חתיכות יחד והשנייה שוהה במלח בעוד שאוכל הראשונה מ"מ מצוה מן המובחר לעשות כרב נחמן שלא יהא שתיש יחד אלא לטבול כל אחת בשעה שרוצה לאוכלה מיהו יכול להניח שעה קטנה לפניו כדי לאוכלה מיהו אם אבל לטבול פעם אחת שרי בר"ג והוזרין דבריהם אלו על מ"ש מקודם דאסור מדינא לשהותו במלח יותר מחתיכה אחת אבל הא ודאי אף למי שבא להחמיר מותר לשהותו כשטובל חתיכה אחת ומניחה במלח שעה קטנה ואח"כ אוכלה כרב נחמן דלא הוה מולח ב' חתיכות ביחד אע"פ דמדינא היה שרי והכי נקטינן דמן הדין שרי למלוח ב' חתיכות בפעם אחת ולאוכלן זו אחר זו והשנייה שוהה במלחה בשעה שאוכל הראשונה אבל מצוה מן המובחר שלא למלוח ב' ביחד אלא כל אחת ואחת טובל במלח כשרוצה לאוכלה אלא שמותר להניח לפניו שעה קטנה עד שנימוח המלח ונמס כמיס כדי שיהא המלח נבלע בחתיכה ונותן טעם לשבח בשעה שאוכלה דבשעה קטנה כזו אין בו משום עיכוב ומשום תיקון ואפילו רב נחמן דהיה מחמיר היה נוהג כן אבל לא כמ"ש הרב בת"ה דבחתיכה אחת אין קפידא כלל אפילו לשהות טובא דפשיטא

דרכי משה

(ב) וכ"כ בא"ז בשם רא"ם ובאגור כתב דאין לחוש לדברים אלו דכל זה אינו אלא דרך לכלוך ושרי ולא הוה ביה משום צובע ושמעתי מא"א ש"ן ששמע ממהור"ר אברהם מינץ דאסור ליתן יין אדום לתוך יין לבן בשבת משום צובע אבל לפי דברי בעל יריאים דאין צביעה באוכלין נראה דזה ג"כ שרי ונראה קצת ראיה לדבריו מהא דסוף סימן שי"ט דנותן ביצה לתוך החרדל אע"ג דעושה לו מראה וע"ל: וכתב

מותר לדוך פלפלין בשבת בקתא של סכין וכו׳ בכרך תולין (קמח.) מ״ר יהודה הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרי אסור רבא אמר כיון דקא משני אפי׳ טובא נמי וכתבו הרי״ף והרא״ש דאיכא דמוקי לה בשבת ואיכא דמוקי לה בי״ט ומסתברא כמאן דמוקי לה בשבת וכן דעת התוס׳ וגם הרא״ש והר״ן כתבו בפ״ק די״ט דמשם תשובה על רש״י ור״ח והשאלתות שכתבו דהא דרב יהודה ורבא בי״ט הוא ולית״א אלא בשבת קאי וכן דעת הרמב״ם שכתב דין זה בפכ״א מהלכות שבת וכתב ה״ה שכן כתבו הרמב״ן והרשב״א ז״ל וכ״כ סמ״ק אלא שכתב שנכון להחמיר מפני מראית העין ומשמע דהלכה כרבא דבתרא הוא וכ״ג מדברי הרמב״ם בפכ״א וכ״כ רבינו ירוחם בח״ח וכך הם דברי רבינו. והא דשרי למידק פלפלי בקתא דסכינא דוקא בקערה אבל לא במכתשת כ״כ הרמב״ם בפכ״ח: **כתב** האגור יש מי שמתיר לדוך מלא בשבת בקתא דסכינא או בשולי הקערה וה״ה לכלפלין. והכלבו כתב דמלא כיון שדרכו להדק אותו כך בחול על גבי השלחן הלכך בעי שיעוי (א) וה״ה כתב בפכ״א שכתוב בתוס׳ אין כותשין את המלח במדוך של עץ אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש וכתב בשבלי הלקט בשם הרב רבי יאשיה מי איכא דקשיא ליה כיון דכדרכו חייב משום טוחן ע״י שיעוי ליהוי פטור אבל אסור תשובה בקתא דסכינא שיעוי גמור הוא דבין מדוך של עץ למדוך של אבן הוי שיעוי כדאיתא בפרק קמא דביצה ובקתא דסכינא הוי שיעוי גמור הלכך מותר לכתחלה כדאמרינן גבי בורר בגפה ובכברה חייב בקנון ובתמחוי דהוי שיעוי פטור אבל אסור ביד דהוי שיעוי גמור מותר לכתחלה עכ״ל תניא בתוספתא פ״ק דבילה אין מרסקין דבילה וגרוגרות וחרובין לפני הזקנים בשבת אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש:

אסור לחתוך הירק דק דק וכו׳ בפרק כלל גדול (עד) אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן ופירש״י פריס. מחתכו הדק והתוס׳ כתבו דוקא בסילקא שייך טחינה אבל שאר מאכלין שרי ובס״פ אלו קשרים (קיד:) כתבו התוספות אהא דשרי התם קציבת ירק כי״ה ולא דמי להא דאמרינן התם בפרק כלל גדול האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן דהתם מיירי כשעושה חתיכות דקות מאוד והכא מיירי כשעושה חתיכות גדולות והגהות מיימון בפרק כ״א כתבו דברי התוספות ואחר כך כתבו הר״ר יוסף פירש בשם רשב״ם דלהם מותר לפרר מאחר שנטחן כבר דלא מצינו טוחן אחר טוחן ורא״מ כתב דאסור לפרר פירות לפירורין דקין עכ״ל משמע דס״ל דסילקא לאו דוקא (ב) וכ״כ בא״ז והאי סברא דרשב״ם כתב סמ״ג וגם הר״ן והמרדכי בפרק כלל גדול והרא״ש כתב וז״ל פר״ח עני דקליס שעומדים שיבי שיבי כעין נימין שבמפרק הנימין הללו יולא מביניהם כמו קמח דק לפיכך המנהגו חייב משום טוחן ופירוש כגון דומיא דסלית סילתי דבסמוך ופירש״י תמוה היא דבר שהוא אוכל ומחתך אותו דק דק אי שייך ביה טחינה עכ״ל והרמב״ם כתב בפכ״א המחתך את הירק דק דק כדי לבשלו ה״ז תולדת טוחן וחייב לפיכך אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני הבהמה מפני שנראה כטוחן ובפ״ח כתב המחתך את הירק מעט לבשלו ה״ז חייב שזו המלאכה תולדת טחינה נראה שהוא ז״ל מפרש דדוקא נקט סילקא שחותכין אותו דק דק לבישול וה״ה לשאר ירקות שחותכין אותן דק דק לבישול ואפשר דאפילו הן נאכלות כמו שהן חיות אם חתך אותן דק דק לבשל נמי מיחייב אבל אם רוצה לאוכלן חייס אפילו אפשר דאפי׳ איסורא דרבנן ליתא כהו דאין דרך טחינה בכך והייני דכדי לומר דמיתסר לרסקן מדרבנן משום דמיחזי כטוחן אחדר אשחת וחרובין לפני הבהמה ומ״הו יש לדחות דלישנא דמתניתין דבפרק מי שהחשיך (קנה.) נקט וכפרק מפנין (קכח.) גבי הא דתני חבילי פאה ואיזוב וכו׳ וקוטס ביד ואוכל ובלבד שלא יקטוס בכלי פירש״י שלא יקטוס בכלי כדרך חול כדאמרי׳ מאן דפריס סילקא דמי לטוחן משמע מדבריו דלא מיחייב אלא כדפריס בכלי דוקא אבל פריס ביד לא ומיהו אפשר דאיסורא דרבנן מיהא איכא וכתב בת״ה סימן ל״ו דבשר מבושל או צלי מודו כ״ע דשרי לחתכו דק דק בסכין ולא דמי לעצים ולפירות ולחם דאינהו כולהו גידולי קרקע ויש במינם טחינה כגון תבואה וקיטניות דעיקר טחינה שייך בה אבל בשר דאין גידולו מן הארץ י״ל דבאוכל כזה לכ״ע לא שייך ביה טחינה ואפילו למי שאינו יכול ללעוס אא״כ יחתך שרי דאזלינן בתר רובא דעלמא אמנם אין נראה להתיר משום זה לחתוך בשר חי דק דק לצורך עופות להאכילן דהואיל ואין הבשר כך ראוי לאכילה אלא לכוס אותו דלא כאורחיה איכא למימר דהא דהתירו התוס׳ לטחון מאכלין היינו משום דא״ל טחינה אלא בעי אכיל ליה כמו שהוא אלא שהיה לועסו בין שיניו אבל אי לאו האי טעמא לא ותו משום דיש לנו ליגע ביה משום שוויה אוכל לבהמה ומשום מיתרא באוכלין לבהמה כהיא דפרק מי שהחשיך עכ״ל והרשב״א כתב בתשובה הא דפריס סילקא דוקא במחתך כדי לאכלו למחר או אף לבו ביום ולאחר שעה לפי שדרך סילקא לחתכו דק דק בשעת בישולו וכל שדרכו בכך ומציחו לאחר שעה הא לאוכלו מיד שרי אלא אסרו על האדם לאכול מאכלו תחיכות גדולות או קטנות וכדאמרינן בפרק כלל גדול (עד.) היו לפניו שני מינין בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יבורר ואם בירר נעשה כבורר לאוסר וחייב חטאת דאלמא כל שאוכל מיד כדרך שבני אדם אוכלין אע״פ שיש באותו לב בעצמו חיוב חטאת כשמניח לאחר זמן ואף לבו ביום מותר עכ״ל וכתב הר״ן בפ׳ כלל גדול וכבר ביארתי בסימן שי״ט שיעור לאלתר האמור גבי בורר ואוכל לאלתר נמצינו למדין דמותר להתוך בשבת קיבוץ ירקות שקורין אינטאלד״ה והוא שיאכל לאלתר לדברי הרשב״א ואפי׳ אם אחד מחתך לצורך כל בני הסעודה שרי שהרי התוספות פירשו בורר ומניח דהיינו בורר לצורך אחרים ומשמע דליכא מאן דפליג עליה דהרשב״א בהא דהא ספיר מייתי ראיה מהתם דבורר ובלאו הכי לדברי התוס׳ פשיטא דכל שאר ירקי בר מסילקא שרי ולפר״ח והרא״ש אפילו סילקא נמי שרי ולדברי הרמב״ם כל היכא שאינו מחתך כדי לבשל כעור ואפשר דמיסרא נמי שרי לכתחלה ולדברי רשב״ם ורא״ש דלא מילקו בכך איכא למימר דלא מיתסר אלא במחתך כדי לאכול אחר שעה אבל לאכול מיד שרי כדאשכחן בבורר ועוד דפריס סילקא משמע שמחתכו לחתיכות דקות ביותר וכדדייק לישנא דרש״י ולישנא דהרמב״ם ומפורש בדברי התוספות ואינטאלד״ה אין דרך לחתכה לחתיכות פ״כ דקות הלכך נראה דלכ״ע שרי ומ״מ נכון הדבר להזהיר שיחתכום לחתיכות גדולות קצת ושיאכלו לאלתר וכל בכה״ג נראה דליתא ביה בית מיחוש לד״ה כתב הרשב״א בתשובה שמותר להשקות את התלוש בשבת כדי שלא יכמוש דכיון דירקות הללו ראויות לאכילה ביומן מותר להשקותן כדרך שמותר לטלטלן כתב הריב״ש בתשובה שאסור לגרור הגבינה בשבת בדבר שהוא מורג הרוך בעל פיפיות:

ואסור לרדות דבש מהכוורת וכו׳ בס״פ המצניע (לה) תנו רבנן המולב וכו׳ והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד בי״ט לוקה מ׳ ד״ר אליעזר וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות ופסק הרמב״ם בפכ״א מחכמים וכתב ה״ה בשם הרשב״א בד״א בזמן שדבוקות בכוורת וצריך לרדות לפי שנראה כעוקר דבר מגידולו אבל נתלשו מן הכוורת וכן דבש הנף בכוורת מותר וכ״ד התוספות בפרק כירה וכן מורה לשון רבינו שאינו נאסר כשאינו צריך רדייה עכ״ל והא דשרי ליטול דבש הנף בכוורת דוקא בשזב מע״ש אבל אם זב בשבת פשיטא שאסור אא״כ ריסק החלות מע״ש וכמו שנתבאר בסימן ש״ך:

קמח של קליות שנתייבש בתנור וכו׳ בפ׳ מי שהחשיך (קנה) ת״ר אין גובלין את הקלי וי״א א״ר חכלא ר׳ יוסי ב״ר יהודה הוא וה״מ הוא דמשני היכי משני אמר רב חסדא על יד על יד ושוין שבושסין את השתית בשבת ושותין זיתום המצרי והא אמרת אין גובלין ל״ק הא בעבה הא ברכה והוא דמשני היכי

דרכי משה

שכא (א) וכתב בשם הרי״ף כדברי האגור וכתב דוקא במלח הגס של ים אבל מלח שהיה דק מתחלה ובשלוהו ועשאו מטגו פתיתים גדולים מותר לדרוך ממנו בסכין מידי דהוי אפת: (ב) וכתב הר״ן דף קל״א ע״א דמש״ה מותר לפרר פירורי לחם לתרנגולים:

פרישה

כמבשל: (ה) בקתא של סכין ובתוך קערה אבל לא בתוך מכתשת דמכתשת של עץ הוי כמי שיעוי גמור בית יוסף: (ו) שתיתא פי׳ שמן ומים ומלח מעורבין בו רש״י:

(ז) אסור לגובלם כו׳ דדמי לשיסה: ולא

דרישה

[ב] אסור לחתוך הירק דק דק שדומה לטוחן. ו״ל הגמרא פרק כלל גדול ד׳ ע״ד אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן ופירש״י פריס מחתכו דק. ודפריס במ״ס גרסינן ולא בסמ״ך כדאיתא בהטור והרוטב הקיפה פי׳ פריס מחתכו הדק עכ״ל והתוס׳ כתבו שם ז״ל דפריס סילקא דוקא בסילקא שייך טחינה אבל שאר אוכלין שרי עכ״ל:

[ג] אם היא עבה אסור לגובלם הרבה ביחד אלא מעט מעט. בת״ה סימן ל״ג כתבאר וסביאו ב״י בסמוך ע״ב דבלילתו עבה לא מסני מה שיתן המשקה תחלה או אח״כ לכיון

הרבה פולין ועדשים שנתבשלו בקליפתן. מותר לדוך פלפלין בשבת (ה) בקתא של מכין אפי׳ הרבה ביחד כיון שהוא דרך שינוי: [ג] אסור לחתוך הירק דק דק שדומה לטוחן ואסור לרדות דבש מהכוורת שדומה לתולש קמח של קליות שנתייבש בתנור ועושין ממנו (ו) שתיתא [ג] אם היא עבה (ז) אסור לגובלה הרבה ביחד אלא

דפשיטא דאסור לשהות יותר משעת אכילה דהתיכה הראשונה דצריך לאוכלן מיד זו אחר זו גם מה שהתיר לעבול כמה חתיכות במלח כל אחת ואחת לבדה ולהניחן יחד לפניו כדי לאכול מיד זו אחר זו הוא איסור גמור אפילו למלוח ג׳ וכ״ש יותר מג׳ דאסור דאין היתר אלא לשתיס ביחד ואף בשתיס יש להחמיר והכי נהוג עלמא שלא למלחן כלל אלא כל אחת מטבילן במלח כשרוצה לאוכלה וכבר היה אפשר להתיר כמה חתיכות כשמולח כל אחת בלבדה לדברי הרמב״ם שכתב וז״ל אבל נתן וכיוצא בו אסור למלוח מפני שנראה ככובש כבשים בשבת והכובש אסור מפני שהוא כמבשל ומותר לעבל נתן וכיוצא בו במלח ואוכל עכ״ל דלפי טעם זה איכא למימר דאינו נראה ככובש כבשים אלא כשמולחן ביחד ונוגעין זו בזו דהיינו כעין כשורי כשורי דבני מערבא אבל כשכל חתיכה וחתיכה מונחת לבדה אין בזה משום כובש כבשים אבל מי יקל ראשו כנגד כל הגאונים דתוספים פירש״י דהטעם הוא דהמלח מעבדן והוי תיקון דלפי זה אסור למלוח יותר משתיס כדפרישית ולא כהש״ע שכתב דאסור למלוח ד׳ או ה׳ ביחד מפני שנראה ככובש כבשים וכו׳ וכתב עוד להתיר למלוח כמה חתיכות כל אחת לבדה כמ״ש ת״ה דפתח בלשון רבינו דאסור למלוח ד׳ או ה׳ ביחד וסיים בלשון הרמב״ם דמשמע דג׳ ביחד שרי להרמב״ם ומי הגיד לנו היתר זה להרמב״ם ושמא להרמב״ם לא שרי אלא כשהיא לבדה אבל למלוח ביחד דנראה ככבשים שהוא אסור משום מבשל אפילו שתיס ביחד אסור דלא פלוג רבנן וכל שכן דג׳ אסור. ועוד דרבינו לא כתב ד׳ וה׳ אלא ע״פ פירש״י דהטעם משום עיבוד וכדמשמע נמי מדהביא מ״ש רבינו שמשון שאין למלוח ביחד הרבה פולין וכו׳ שהביאו הכמ״ג בדין מעבד אבל דין הנתן שאסור משום מעבד והב״י ז״ל הרכיב שיעור ד׳ וה׳ שכתבו רבינו לפי הטעם דהאיסור הוא משום מעבד וכתבו לפי הטעם דהרמב״ם דהאיסור הוא משום מבשל ותו דאין לנו לתפוס אלא דעת כל הגאונים שהם מפרשים כפירש״י ולא כהרמב״ם שהוא יחיד הלכך נקטינן דלא שרינן אלא שתיס בפעם אחת אבל לא ג׳ אפילו כל אחת ואחת לבדה. והא דמשמע מדברי רבינו דד׳ הוא דאסור אבל ג׳ שרי מדינא נראה דטעות סופר הוא כמ״ש לעיל דאין טעם כלל לחלק בין ג׳ לד׳ משא״כ בין ב׳ לג׳ כדפרישית דאל״כ מאי אתא רב נחמן לאשמועינן ועוד כיון דבפירש״י והר״ן כתב דג׳ אסור הכי עיקר: **מותר** לדוך פלפלין בשבת וכו׳ בפרק תולין פליגי בה רב יהודה ורבא ופסקו הפוסקים כרבא כיון דקא משני אפילו טובא נמי שרי מיהו בהגהת סמ״ג כתב בדין הטוחן ומכל מקום נכון להחמיר משום הרואה עד כאן לשון הסג״ה: **ואסור** לחתוך הירק דק דק שדומה לטוחן בפרק כלל גדול אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן והרשב״א מתיר כשאוכלו לאלתר בסעודה ועל זה סומכים בסעודות גדולות לחתוך הירק דק דק ולהשיס בהן תבלין ורא״ז ושמן זית כדרך שמתקנין החזרת והעולשין שקורין שלאט״א וכן נראה עיקר דכיון דאשכחן בדברים שאסרו חכמים משום בורר דשרי לאלתר באותה סעודה ה״נ בדבר שאסרו משום טוחן נמי שרי לאלתר באותה סעודה דמ״ש הא מהא: **ואסור** לרדות דבש מהכוורת בשבת תחלת רדייתו ממקום שהיה דבוק אסור דנראה כתולש ועוקר דבר מגידולו אבל אם נתלש מבע״י ממקום דבוקו או שנתרסק מבע״י והדבש נף בכוורת מותר לרדותו וכ״כ ה׳ המגיד ע״ש הרשב״א הביאו ב״י: **קמח** של קליות וכו׳ בפרק מי שהחשיך ריש (דף קנ״א) פליגי בה ר׳ ור׳ יוסי בר׳ יהודה דלר׳ דאמר בין בקמח דבר גידול הוא ובין מורסן דלאו בר גידול הוא מיד שנותן מים לתוך הקמח או לתוך המורסן חייב דנתינת מים זהו גידולו הוא הדין בקלי דקמח שעושין ממנו לאו בר גידול הוא אלא עושין מאכל שתיתא משמן ומים ומלח שמערבין בו והוא קימחא דאבישונא נמי לרבי מיד שנותן המים לתוכו מיחייב ולא מהני ליה שינוי אבל לר׳ יוסי בר יהודה דהלכה כמותו דבנתינת מים בקמח אינו חייב עד שיגבל ובמורסן דלאו בר גידול הוא יכול ליתן מים למורסן דכיון דלאו זהו גידולו לאו מידי עביד אבל בקימחא דאבישונא דאם עושין השתית עבה דומה לליסה דבקמח

הלכות

(ד) כל הכלים הנשברין בין שהיו עשויין מעצים בין שהיו עשויין מן העור בין שהיו עשויין מן הבגדים בין שהיו עשויין מן הצמר בין שהיו עשויין מן הפשתים בין שהיו עשויין מן הגבינה בין שהיו עשויין מן הזכוכית בין שהיו עשויין מן הקש בין שהיו עשויין מן הגומא בין שהיו עשויין מן הדלעת בין שהיו עשויין מן הקרמיקה בין שהיו עשויין מן הנחושת בין שהיו עשויין מן הברזל בין שהיו עשויין מן הבדיל בין שהיו עשויין מן העופרת בין שהיו עשויין מן הזכוכית הלבנה הרי אלו מקבלין טומאה מדברי סופרים ואינן מקבלין טומאה מדברי תורה שנאמר כל אשר יפול עליו מהם בהיותם טמא מכל כלי עץ וגו' ואם כלי עץ הוא אינו מקבל טומאה אלא אם כן נעשה לצורך אדם ראוי לו לשכב עליו או לישב עליו כגון כסא ומטה ומגדל ומכתשת ומדוכה ומנפה ומכבר ומגרפה ומזרה ומרחשת ומלגת ומגל ומחרשת ומשור ומגירה ומגל ומקל ומוט ומעדר ומרדה ומגרד ומגרדת ומגרזת ומגרה ומגרעת ומגרפה ומגרפת ומגרר ומגרר ומגרר

וכ״ש רבינו בשם בעל התרומה כ״כ המרדכי בפרק הנזכר וכן דעת סמ״ג וסמ״ק וטעמא מדאמרינן בירושלמי האי מאן דשמיק תומא וכו׳ כל **היוצ** משקה משום לש והבילוחו ההגהות פליג אתלמודא דידן דאמנם בספר המצות חילוק בין שום וחרדל ושחלבים וירושלמי כתב דלא פליג והטוא דחרדל ושחלבים מיירי שנתן המשקים מבע״י אבל בשבת אסור לתת בכולהו יין או מים משום לש עכ״ל וגם ר״י בח״ח הזכיר סברא זו וכתב בת״ה סימן כ״ג שטעמם משום דקי״ל כרבי לגבי ר׳ יוסי ב״ר יהודה דסבר נתינת מים או שאר משקין זהו גיבולן ולכך כי יציב משקה מבע״י כבר מגובל הוא בחול ומאי דעביד הו בשבת אין קפידא רק שלא יטרוף אבל אי יציב משקה בשבת אתנינת משקה הוא דאיתייב ולא מהני מידי אי ממתו אח״כ דרך שינוי אבל הרי״ף ואשיר״י פסקו בפרק בתרא דשבת כר״י דרבי יהודה דנתינת משקה לא חשיב גיבול ושרי לתת משקה בתחלה בשבת ולערבו אח״כ בדרך שינוי כגון באצבעו או בכלי עצמו לנערו וכה״ג כתב בהליא בא״ז דשם ושלבן וחרוסת שבתשו מבע״י ולא נתן בהם יין מותן בהם הומץ או יין בשבת ומערבן באצבעו ובפרק המביא (לב:) אמרינן קיטמא שרי ופירשו הרי״ף ורש״י והרמב״ם דאבר מוקר לגבלו משום דלאו בר גיבול הוא אבל התוספות פרק קמא דשבת (יח.) הוכיחו בהוכחה גמורה דאדרבה מידי דלאו בר גיבול הוא שייך ביה טפי נתינת מים זהו גיבולו והשתא נראה דכל מיני טיבולים ושלבן שרגילין לעשות ע״י גיבול משקין אפילו הם דברים שאינם בני גיבול לפי כפר התרומה והמצות בשם ר״י וכמו שהוכיחו התוס׳ אי לא יציב משקה מבע״י אסור לתת בהם בשבת ונראה דאפילו אם נתן בהם מעט משקה כמו שרגילין לתת מעט טיפין דלא מהני מידי דנתינת משקה מבע״י מהני משום דאיתייב בחול והדבר ידוע דבמעט טיפין לא חשיב מגובל ונראה לחלוק היתר לכ״ע אפי׳ אי לא יציב כ״ל משקה מבע״י כגון שיעשה הבלילה רכה כדאיתא בפרק בתרא דשבת גבי שתיתא וקאמר נמי התם דאריך אליבא דרבי לעשות שינוי שיתן המאכל תחלה בכלי ואח״כ המשקה זה היה שינוי לדידהו ונראה דאף לדידן אע״ג דבחול אין לנו מנהג קבוע אי זה מהם ליתן תחלה מ״מ כבר נן בהאי שינוי ונראה דבלילה עבה הוא״ל וחשיבא ליה גמורה אין חילוק בין נותן המשקה תחלה או אחריו למ״ד דנתינת משקה זהו גיבולו ועוד דנראה אפילו בבלילה רכה צריך אח״כ לערב בכלי עצמו או באצבעו דאליבא דמ״ד דנתינת מים לא חשיב גיבול א״כ לא מהני דעביד שינוי בנתינת המאכל בתחלה דאכתי לא עביד מלאכה עד שיגבל ובעינן שינוי בגיבול עכ״ל ומדבריו למדנו דלהרי״ף והרא״ש והרמב״ם בפרק כ״ב שבתנו הא דחרדל ושחלבים ושום דפרק תולין כתם מה שהחירו בין ביד בין בכלי לאו למימרא דלערבו בכף שרי אלא דוקא לנערו בכלי עצמו הוא דשרי ואין זה בחשבע דבריהם אלא בכף אבל אי יטרוף אינו בכח. ומ״ש המרדכי שם ואומר ר״י דתלמודא דידן דפסיק ממתו בין ביד בין בכלי היינו בשנתן מים מע״ש ואם לא נתן משקין מבע״י מערב באצבעו אבל לא בכלי כגון כף עכ״ל קשה דכיון דס״ל כמו הירושלמי דאמר כל יציב משקה הייב משום לש אם לא נתן משקין מבע״י ונתן משחשבה הא עבד איכורא ואפי׳ לערב ה״ל לאיסר וכ״ע וז״ל שבלי הלקט כתב רבינו יאשיה דוקא שום ושחלבים הרבו בריסוק ושחיקה מע״ש ליתן לתוכו יין או חומץ וגריסין אבל בחרדל לא סגי ליה ריסוק לחוד אלא בעינן שלושתו מבערב שלשתו היא חשובה ואסור ליתן בחרדל המרוסק מים או חומץ בשבת ובעה״ת כתב הרדל שלשו ושום שרסקו שמותר לערב היינו בשנתן המשקה מבע״י אבל בשבת אסור ליתן וכו׳ כדאיתא בירושלמי הדין דשחיק הומין הייב משום דש הוא דיציב משקין חייב משום לש ובעל הירחיים כתב ולא כמכיון הירושלמי שהרי נראה כחולק על תלמוד שלנו עכ״ל:

מותר לעשות אומולין וכו׳ משנה בפרק תולין (קלא) ובס״ם שי״ש כתבתי אם מותר לסנן את היינמולין ואם יש ליזהר מעשיית ייומולין:

אין עושין אלוגתית וכו׳ ברייתא שם: **אין** שורין את החלתית וכו׳ משנה שם אין שורין את החלתית בפוטרין **וגמרא** בעי מיניה רבי יוחנן מרבי יגאי מהו לשרות את החלתית בצונן א״ל אסור א״ל והא אמן תנן אין שורין את החלתית בפוטרין הא בצונן מותר א״ל מתניתין יחידאה היא דתניא אין שורין את החלתית לא בחמין ולא בצונן רבי יוסי אומר בחמין אסור בצונן מותר יפירש״י מתני׳ ר״י היא אבל לרבנן אפילו בצונן אסור:

אם שתה יום ה׳ ויום ו׳ וכו׳ פשוט שם בגמ׳: **שום** ובוסר ומלילות שרסקן מע״ש וכו׳ כבר נתבאר בסימן רכ״ב: **וכתב** הרמב״ם לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפות וכו׳ בפכ״א בתשובת הרמב״ם שנשאל על קדרה של דייסא שמשרין אותה ע״ג כירה בשבת למחר כשמורידין אותה מעל הכירה מכניסין בה עץ הפרור ומגיסין בה הרבה ומערבין אותה ומכין אותה בעץ הפרור עם לדדי הקדרה או בתוך הקערה עד שמתערב הבשר והריפות והמים ותסמך ותעשה כולה גוף אחד ופעמים מסירין מים מעל פניה. ואח״כ מערבין אותה ופעמים מוסיפין לה מים חמין לפי מה שהיא צריכה כל אלו המעשים אסור או מותר והשיב ודאי שכל זה מותר הוא שהרי בפי׳ תניא בפי׳ שיקתן בנחת אבל לא יטרוף בכח אבל מלשון תשובתו שהביא ב״י מבואר שהתיר אף לטרוף בכח בעץ הפרור וכ״ע מ״ש מהרדל ושחלבים שגם כן אין שם אלא גמר ואוסר לטרוף בכח ואפשר שחזר בו מתשובה זו בחיבורו ולכן כתב בחיבורו בכתם לגמור שחיקת הריפות בעץ הפרור ור״ל ג״כ שלא יטרוף בכח:

ביצה

וכ״ש רבינו אלא מערבו חעט מעט נראה דר״ל לומר דבשיבא מערב הרבה ביחד אין מערבו בטוב שלא בכח אבל בשמערבו מעט מעט שפיר מתערב אע״פ שלא יערבנו בכח אלא דקאת קשה לאיזה צורך כתב כך ואמר בכתם שלא יטרוף בכח כלשון התלמוד ולכן נראה דקשיא ליה לרבינו דלא הל״ל אלא ולא יטרוף לאיזה צורך קאמר אלא מערב פי׳ בלא טריפה דכח הא ממילא משתמע מדקאמר ולא יטרוף בכח אלמא דצריך לערבו בלא טריפה בכח ולכן פי׳ דתרתי אתא לאשמועינן חדא שלא יטרוף בכח אידך אלא מערבו מעט מעט. ומיהו משמע דאף בשמערבו שלא בכח יכול לערבו בכף וכדקאמר להדיא ממתו בין ביד בין בכלי דאפי׳ בכלי ממתו כדרך שהוא נמתה בחול אלא דמשני שלא יטרוף בכח וכן מבואר בפירש״י וכ״כ ר״י דהכי משמע מלשון הרי״ף והרא״ש והרמב״ם ורבינו שכתבו בכתם בין ביד בין בכלי אלא שלא יטרוף בכח ולא כתרומת הדשן שכתב דהשינוי לערבו הוא כגון באצבעו או בכלי עצמו לנערו וכתב כן לפי דעת הרי״ף והרא״ש וליתא דזה שכתב בתרומת הדשן לשנות באצבעו כו׳ אינו אלא לפי מה שכ׳ בספר התרומה סימן ר״ך לייחד ת״מודא דידן בפרק תולין דקאמר דמערבין בין ביד בין בכלי ובירושלמי קאמר כל יציב משקין חייב משום לש וקא מייחד בשם ר״י דתלמודא דידן היינו כשנתן משקה לתוך השום והחרדל מע״ש דבלול שבת ממתי אפי׳ בכלי ואין בו משום לש אבל בירושלמי מיירי דלא נתן מים מע״ש הלכך אם נתן משקה בשבת חייב משום לש אם מערבו בכף אלא צריך לשנות לערבו בלאחר יד באצבעו או בכלי עצמו לנערו אבל לא בכף וכ״כ המרדכי ס״פ תולין מקלתו הוא בפנים ומקלתו בהגהותיו והכל הוא מלשון ספר התרומה אבל הרי״ף והרא״ש והרמב״ם ורבינו דכתבו בכתם משמע דאפי׳ לא נתן משקה מע״ש בכלי בלי שום שינוי אלא שלא יטרוף בכח וא״ל דהירושלמי פליג אתלמודא דידן וכן הוא דעת הר״א ממי״ץ כתבו ה״מ הביאו ב״י ועל כן לאחר שהביא רבינו דבעל התרומות כתב דוקא שנתנו בו משקה מבע״י כתב וא״א כסברא הראשונה דאפי׳ לא נתן משקה מבע״י וכדעת הרי״ף והרמב״ם ואיכא לתמוה בש״ע דכתב תחילה בכתם להתיר בכלי כמ״ש הר״י והרא״ש והרמב״ם ורבינו ואח״כ כתב וי״א דאסור אלא אם כן נתן משקה מתחלה והיא דעת סה״ת בשם ר״י והנמשכים אחריו והרב בהגהת ש״ע על סברת הרי״ף ודעימיה וי״א דלא יערב בכף אלא ביד משמע דאף לדעת הרי״ף ודעימיה י״א דלא יערב בכף אלא ביד והא ליתא דליכא מאן דמפרש כך לדברי הרי״ף ודעימיה והני י״א דלא יערב בכף מאן מינהו אלא המה אור זרוע והמרדכי ס״פ תולין שכתבו כלשון ספר התרומה כדי לייחד תלמודא דידן ע״פ הירושלמי והרי״ף ודעימיה לא ס״ל האי ייחודא דס״ל דלית הלכתא כרבי דנתינת מים זהו גיבולו וא״כ נתינת המשקה מע״ש לא מעלה ולא מוריד לדידהו ובע״כ צריך לומר דתלמודא דידן פליג אירוש׳ וצריך לומר דהרב בהגהתו זאת נמשך אחר דברי תרומת הדשן בזה וכבר נדחו דבריו וכתב עוד בהגהת ש״ע על כברת הרי״ף דאם נתן המאכל תחלה ואח״כ נותן את החומץ ומערבו באצבעו נמי הוי שינוי אפי׳ לא נתן המשקה מבע״י כמו בשתיתא לעיל נמי קשה דהוה ליה לפרש דדוקא כשיעשה רכה אבל כשיעשה עבה לא מהני שינוי זה אלא דוקא על יד על יד אפי׳ מעט מעט ולא הרבה ביחד כמו גבי שתיתא גם בזה נמשך אחר מ״ש בתרומת הדשן ולית: וז״ל מהרש״ל דבר פשוט הוא דאף לבעל התרומות אם נתן בו משקה מבע״י דיכול להרבות בו משקין דבכה״ג לא הוי לש ושוב שמעתי דבמדינתינו לא שייך לישה בשום והרדל כי אם בארץ ספרד ולועז שעושין אותו עב כעין עיסה וכן עושין התמכא שהוא קרי״ן שמדבקין אותו ועושין בתחלה עגול כעין כדור ולפיכך השרייה שאח״כ היא גיבולו וליסגא דתלמודא משמע הכי דאיתמר הכי הרדל שלשו ולפי זה אין איסור בשום והרדל והתמכא שלנו עכ״ל. ולא נהירא כלל לקל דבפרק בתרא דשבת מבואר דהלישה היא לאחר שנתן המשקה אם יעשה בלילה עבה דומה לליסה ואסור בלא שינוי על יד על יד כדלעיל ועוד דלא אמרו לשון לישה גבי שחלבים ושום אלא לשון דיכה וגם לישת הרדל אין אותו בקיאין בהם ואין לנו להקל מאומד הדעת: **שום** ובוסר ומלילות שרסקן מע״ש וכו׳ מה שקשה דהכא קאמר דאם אין מחוסרין אלא שחיקה מותר לגמרא בשבת דמשמע דמותר אפי׳ בידים ולעיל בסימן רכ״ב לא כתב אלא דמה שיותר מהן מעצמן מותרין אבל בידים לא נתבאר יפה בחורף בס״ד הבי׳ רכ״ב ס״ט ע״ש:

וכתב הרמב״ם ז״ל לפיכך מותר לגמור שחיקות הריפות בעץ פרור וכו׳ בפכ״א ואיכא להקשות הלא הרמב״ם בפכ״א כתב גבי הרדל ושחלבים דלא יטרוף וי״ל דהכא לא התיר אפי׳ בעץ הפרור אלא לגמור שחיקתן בנחת אבל לא יטרוף בכח אבל מלשון תשובתו שהביא ב״י מבואר שהתיר אף לטרוף בכח בעץ הפרור וכ״ע מ״ש מהרדל ושחלבים שגם כן אין שם אלא גמר ואוסר לטרוף בכח ואפשר שחזר בו מתשובה זו בחיבורו ולכן כתב בחיבורו בכתם לגמור שחיקת הריפות בעץ הפרור ור״ל ג״כ שלא יטרוף בכח:

ביצה

בכלי ונותן לתוכו דבש (ח) ולא יטרוף לערבו בכח אלא מערבו מעט מעט: שהליים שדבש מע״ש למהר נותן יין וחומץ ולא יטרוף אלא מערב וכן שום שדכו מע״ש למהר נותן לתוכו פול וגריסין ולא יטרוף אלא מערב ובעה״ת כתב כל מה דשרי לערב משקה בחרדל דוקא שנתנו מבע״י אבל בשבת אסור לתת משקה בחרדל או בשום שבתשו מבע״י וא״א הרא״ש ז״ל כתב בסברא ראשונה: מותר לעשות אנומלין שהוא יין ישן ודבש ופלפלין מפני שהוא לשתייה ואין עושין אלונתית שהוא יין ישן ומים צלולים ושמן אפרסמון (ט) שהוא לרפואה אין שורין החלתית לא בפושרין ולא בצוננין שדרך לשרותו (י) ולשתותו לרפואה אבל נותנו לתוך החומץ ומטבל בו פתו היה שרוי מאתמול מותר לשרותו בשבת ואם שתה ממנו יום ה׳ ויום ו׳ וצריך לשתות גם בשבת מותר שבן הוא דרך רפואתו לשתותו ג׳ ימים זה אחר זה הלכך מותר לשרותו בצונן וליתנו להמין מפני שיש בו סכנה אם לא ישתה ממנו: שום ובוסר ומלילות שרסקן מע״ש אם מחוסרין דיכה אסור לגמור דיכתן בשבת ואם אין מחוסרין אלא שחיקה מותר לגמור בשבת וכתב הרמב״ם ז״ל (יא) לפיכך מותר לגמור שחיקת דריפות בעץ פרור בקערה בשבת אחר שמורידין אותה מעל האש:

ביצה

אפי׳ בכלי ואין בו משום לש אבל בירושלמי מיירי דלא נתן מים מע״ש הלכך אם נתן משקה בשבת חייב משום לש אם מערבו בכף אלא צריך לשנות לערבו בלאחר יד באצבעו או בכלי עצמו לנערו אבל לא בכף וכ״כ המרדכי ס״פ תולין מקלתו הוא בפנים ומקלתו בהגהותיו והכל הוא מלשון ספר התרומה אבל הרי״ף והרא״ש והרמב״ם ורבינו דכתבו בכתם משמע דאפי׳ לא נתן משקה מע״ש בכלי בלי שום שינוי אלא שלא יטרוף בכח וא״ל דהירושלמי פליג אתלמודא דידן וכן הוא דעת הר״א ממי״ץ כתבו ה״מ הביאו ב״י ועל כן לאחר שהביא רבינו דבעל התרומות כתב דוקא שנתנו בו משקה מבע״י כתב וא״א כסברא הראשונה דאפי׳ לא נתן משקה מבע״י וכדעת הרי״ף והרמב״ם ואיכא לתמוה בש״ע דכתב תחילה בכתם להתיר בכלי כמ״ש הר״י והרא״ש והרמב״ם ורבינו ואח״כ כתב וי״א דאסור אלא אם כן נתן משקה מתחלה והיא דעת סה״ת בשם ר״י והנמשכים אחריו והרב בהגהת ש״ע על סברת הרי״ף ודעימיה וי״א דלא יערב בכף אלא ביד משמע דאף לדעת הרי״ף ודעימיה י״א דלא יערב בכף אלא ביד והא ליתא דליכא מאן דמפרש כך לדברי הרי״ף ודעימיה והני י״א דלא יערב בכף מאן מינהו אלא המה אור זרוע והמרדכי ס״פ תולין שכתבו כלשון ספר התרומה כדי לייחד תלמודא דידן ע״פ הירושלמי והרי״ף ודעימיה לא ס״ל האי ייחודא דס״ל דלית הלכתא כרבי דנתינת מים זהו גיבולו וא״כ נתינת המשקה מע״ש לא מעלה ולא מוריד לדידהו ובע״כ צריך לומר דתלמודא דידן פליג אירוש׳ וצריך לומר דהרב בהגהתו זאת נמשך אחר דברי תרומת הדשן בזה וכבר נדחו דבריו וכתב עוד בהגהת ש״ע על כברת הרי״ף דאם נתן המאכל תחלה ואח״כ נותן את החומץ ומערבו באצבעו נמי הוי שינוי אפי׳ לא נתן המשקה מבע״י כמו בשתיתא לעיל נמי קשה דהוה ליה לפרש דדוקא כשיעשה רכה אבל כשיעשה עבה לא מהני שינוי זה אלא דוקא על יד על יד אפי׳ מעט מעט ולא הרבה ביחד כמו גבי שתיתא גם בזה נמשך אחר מ״ש בתרומת הדשן ולית: וז״ל מהרש״ל דבר פשוט הוא דאף לבעל התרומות אם נתן בו משקה מבע״י דיכול להרבות בו משקין דבכה״ג לא הוי לש ושוב שמעתי דבמדינתינו לא שייך לישה בשום והרדל כי אם בארץ ספרד ולועז שעושין אותו עב כעין עיסה וכן עושין התמכא שהוא קרי״ן שמדבקין אותו ועושין בתחלה עגול כעין כדור ולפיכך השרייה שאח״כ היא גיבולו וליסגא דתלמודא משמע הכי דאיתמר הכי הרדל שלשו ולפי זה אין איסור בשום והרדל והתמכא שלנו עכ״ל. ולא נהירא כלל להקל דבפרק בתרא דשבת מבואר דהלישה היא לאחר שנתן המשקה אם יעשה בלילה עבה דומה לליסה ואסור בלא שינוי על יד על יד כדלעיל ועוד דלא אמרו לשון לישה גבי שחלבים ושום אלא לשון דיכה וגם לישת הרדל אין אותו בקיאין בהם ואין לנו להקל מאומד הדעת: **שום** ובוסר ומלילות שרסקן מע״ש וכו׳ מה שקשה דהכא קאמר דאם אין מחוסרין אלא שחיקה מותר לגמרא בשבת דמשמע דמותר אפי׳ בידים ולעיל בסימן רכ״ב לא כתב אלא דמה שיותר מהן מעצמן מותרין אבל בידים לא נתבאר יפה בחורף בס״ד הבי׳ רכ״ב ס״ט ע״ש:

וכתב הרמב״ם ז״ל לפיכך מותר לגמור שחיקות הריפות בעץ פרור וכו׳ בפכ״א ואיכא להקשות הלא הרמב״ם בפכ״א כתב גבי הרדל ושחלבים דלא יטרוף וי״ל דהכא לא התיר אפי׳ בעץ הפרור אלא לגמור שחיקתן בנחת אבל לא יטרוף בכח אבל מלשון תשובתו שהביא ב״י מבואר שהתיר אף לטרוף בכח בעץ הפרור וכ״ע מ״ש מהרדל ושחלבים שגם כן אין שם אלא גמר ואוסר לטרוף בכח ואפשר שחזר בו מתשובה זו בחיבורו ולכן כתב בחיבורו בכתם לגמור שחיקת הריפות בעץ הפרור ור״ל ג״כ שלא יטרוף בכח:

הרב משה

נ״ע״ל סימן רנ״ב

פרישה

(ח) **ולא** יטרוף כו׳ בכח כדרך שטורפין בילא בקדירה **לו** בשום שכתבו מבע״י וכתב בת״ה סימן כ״ג ונראה דאפילו אם נותן בהם מעט משקים מבע״י כמו שרגילין לתת מעט טיפין דלא מהני מידי דנתינת משקים מבע״י מהני משום דאיתייב ובנתינת טיפים יבוע דלא איתייב מגובל ונראה למעוט איתר לכ״ע אפילו לא יציב כלל משקה מבע״י כגון שיעשה הבלילה רכה אבל אם יעשה עבה דומה לליסה ואסור בלא שינוי על יד על יד כדלעיל ועוד דלא אמרו לשון לישה גבי שחלבים ושום אלא לשון דיכה וגם לישת הרדל אין אותו בקיאין בהם ואין לנו להקל מאומד הדעת: (ט) שהוא לרפואה כשהוא יולא מסמרמן שותהו: (י) לשתות פי׳ מי הפרייס: (יא) לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפות והוא מעשה דייסא ועיין בתשובת הרמב״ם בכנ״ל

שכב ביצה שנולדה בי״ט וכו׳ עד בפעם אחרת נתבאר בס״ד בסי׳ תקי״ג ותקי״ד גם לעיל בסי׳ ש״י כתוב טעמים מפני מה צריך שיהא מוכר שלא יגע בביצה הלא מותר ליגע במוקצה כשאינו מטלטלו ועיין בסוף סי׳ ש״ח במ״ש ב״י בד״ה כתב המרדכי: **פירות** שנשרו וכו׳ רפ״ק דיו״ט פירות הנושרים טעמא מאי גזירה שמא יעלה ויתלוש: **ומ״ש** דאסורין בו ביום ולערב מותרים מיד בברק אין לדין דף כ״ה גבי דורון שהביא עכו״ם לישראל בחבו התוספות והרא״ש דכיון שעשה עכו״ם בשביל ישראל צריך להמתין בכדי שיעשו מיושין שמא יאמר להביא לו וכו׳ והאי טעמא לא שייך אלא כשהביא עכו״ם בשביל ישראל הבל אם לא עשה עכו״ם בשביל ישראל אפי׳ עשה בשביל עצמו מותר לערב מיד כ״ש בפירות הנושרין דמותרין מיד ולאידך טעמא דפירש רש״י שם דבעינן כדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת יום טוב הבא לא נעשית מלאכה:

אבל קיבס אפילו ליטלו כדי לחצות בו שיניו אסור איכא למידק מאי אפי׳ ליטלו כדי לחצות בו שיניו דמשמע ואע״ל להסקה הא ודאי דאסור בשבת ליטלו להסקה ולא איצטריך למימר ליה וגראה דרצונו לומר דבקיבס אפי׳ ליטלו בלא קטימה כדי לחצות בו שיניו נמי אסור משום מוקצה דבר הראוי לאכילה מוכן הוא אבל עצים לא ולפיכך אפי׳ בי״ט נמי אסור וכמ״ש בסוף כי׳ תקי״ט וכתבו נס כן דבזה דין שבת ודין י״ט שוין וכן בדין עצי בשמים דבכמוך דין שבת הוא דין יום טוב שוין ולפי כתב רבינו להביא אפילו ליטלו בלא קטימה ע״ש:

המחלק לבני ביתו וכו׳ משנה פרק שואל ודייקינן עם בני ביתו אין עם אחר לא אפי׳ במנות שוות כדשמואל דאמר שמואל בני חבורה המקפידין זה על זה עוברים משום מדה וכו׳ כלומר אבל עם בני ביתו הכל של בעל הבית ולא קפדי ומ״מ מנה גדולה כנגד קטנה אסור אפי׳ בבני ביתו ובחול משום קוביא והכי משמע מדברי הרי״ף והרא״ש וכן פסק בגדולה ואע״פ דבגמרא משמע להדיא דאסיקנא דבבני ביתו אפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה מותר דאע״ג דאיכא משום קוביא כדא״ר יהודה אמר רב דמותר ללוות לבני ביתו בריבית להטעימן טעם ריבית כדי שידעו כמה קשה הוא גזילת ריבית וה״נ שרי להטעימו טעם קוביא כדי שידעו כמה קשה הוא גזל הקוביא אפ״ה דהו לרך סוגיא מקמי סוגיא דברק איזהו נשך דקאמר עלה דהך דרב דמותר להטעימן טעם ריבית ולא היא דילמא אתי למיסרך א״כ קי״ל כבסמא דמתני׳ ובמנות שוות דוקא תני עם בני ביתו אין עם אחר לא כדפרי׳ וכ״כ ה׳ המגיד שיש סוברים כן אלא שהיה קשה לו הא דתני עם בני ביתו אין עם אחר לא ונדחק בישוב זה ולא קשה כלל וכן כתב ב״י והאריך אבל מה שכתבנו הוא העיקר מיהו הרמב״ם והסמ״ג בפכ״ג ורבינו ירוחם פסקו כסוגיא דפרק שואל לקולא דאפי׳ מנה גדולה כנגד קטנה שרי לבני ביתו ולפע״ד נראה דאין להקל בפלוגתא דרבוותא וכן משמע בש״ע דהביא ג׳ סברות בזה ומספיקא ודאי אזלינן לחומרא באיסור שבת:

ומ״ש כיון שמקפידין זה על זה יבואו לידי שאלה וכו׳ ט״ס הוא וצריך להגיה הלואה במקום שאלה דהא בלשון שאלה אינו אסור כדלעיל בסי׳ ש״ז **וכך** דשמואל נמי קאמר עוברין משום מדה וכו׳ ומשום לוין ופורעין ולא קאמר משום שואלין וכן הוא בספרים המדוייקים:

מותר

גדולה כנגד קטנה מאי טעמא כדרב יהודה אמר רב עם בניו אין עם אחר לא מאי טעמא כדרב יהודה אמר שמואל מנה גדולה כנגד קטנה אסור לאחר אף בחול משום קוביא. ופירוש רש״י להלוות. משלו בניו ובני ביתו הכמוכים על שלחנו דכיון דהכל משלו אין כאן ריבית: להטעימן טעם ריבית. שידעו כמה קשה אלמא כיון דמשלו הוא אין כאן איסור ריבית והלכך גבי משקל ומדה ומנין נמי אלו אלא להשוותם בלא קנאה: אי הכי מנה גדולה כנגד מנה קטנה. דמוקמינן טעמא לקמן משום קוביא ואפילו בחול אסור דהכל משלו אמאי אסור להטעימן טעמא דקוביא בעלמא: מאי טעמא. מותר ולא חייש לקוביא: כדרב יהודה אמר רב. דלהטעימן בעלמא הוא: עם אחר לא כדרב יהודה אמר שמואל דכיון דמקפידין עוברין משום מדה ומשקל ומנין: משום קוביא. דגזל הוא דאסמכתא לא קנא. ומפסטא דשמעתא משמע דנקטינן דעם בניו ובני ביתו מפיק אפילו מנה גדולה כנגד קטנה דכיון דהכל שלו ליכא משום מדה וכו׳ ולא משום קוביא וזו היא דעת הרמב״ם שכתב בפכ״ג ומפיק עם בניו ועם בני ביתו על מנה גדולה כנגד קטנה מפני שאין מקפידין ואע״פ שהרי״ף והרא״ש השמיטו כל זה ולא כתבו אלא עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחר לא מ״ט כדאמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפידים זה על זה עוברים משום מדה ומשקל ומנין י״ל דבכלל דברים אלו הם כל דברי הגמרא דמאחר דיהביון טעמא דעם אחרים לא משום דסתמן מקפידין זה על זה ממילא משמע דבבניו ובני ביתו שרי דהא כיון שהכל של בעל הבית אחד ואם כן בבניו ובני ביתו אפילו מנה גדולה כנגד קטנה שרי ומתני׳ דקתני ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד קטנה קוביא כיון שהכל של בעל הבית אחד ואם כן בבניו ובני ביתו אפילו מנה גדולה כנגד קטנה שרי לפי שהכל של בעה״ב אבל עם אחר אפילו במנות שוות אסור כיון שמקפידין זה עם זה כדרב יהודה אמר שמואל ומתני׳ הסורי מיתסרא. וה״ק מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השלחן ואפילו מנה גדולה כנגד קטנה עם בניו ובני ביתו אין עם אחר לא ואפילו מנות שוות וה״מ בי״ט אבל בחול כל שמנות שוות אפי׳ עם אחר מותר אבל מנה גדולה כנגד קטנה לאחר אפילו בחול אסור מ״ט משום קוביא הכי אמרינן בגמרא ולא נתפרש יפה דהלרות עכ״ל אבל רבינו משמע ליה דאם איתא ה״ל לפרושי בהדיא דמתניתין הסורי מיתסרא והכי קתני שאין זה דבר שראוי לקנה בו ועוד שמאחר שהרא״ש שדא אחריו לא הוסיף על דבריו כלל משמע ודאי דסבירא ליה דאפילו בבניו ובני ביתו אסור מנה גדולה כנגד קטנה משום קוביא כפסטא דמתני׳ וכבר הזכיר הרב המגיד בפרק כ״ג סברא זו וטעמא וז״ל ויש כוברים שכיון שאין הלכה כרב דאמר מותר להלוות את בניו ואת בני ביתו בריבית כדאיתא בפרק איזהו נשך (עה.) ולא היא דילמא אתי למיסרך אף הבפסא אסור במנה גדולה כנגד קטנה וכתב עוד ואני אומר דעד כאן לא אסרו הכא דרב אלא בני ריבית שהושאין מן התורה ומושאין דילמא אתי לסרוכי אבל קוביא שאינה אסורה אלא מדבריהם בבניו ובני ביתו לא גזרו ותדע לך שכן הוא

פרישה

שבביאו ב״י ע״ז וה״ל כשאלה קדרה של דייסא כו׳ ע״ש:

סי׳ שכב (א) **ואפילו** נתערבה באלף בו׳ משום דהוה דבר שיש לו מתירין:

(ב) ובלבד שלא יגע בה לאע״ג דמוקצה מותר ליגע בה בשעת לוז מוקצתו כמו בילה שבילה סגלגלת אסור:

(ג) **אסורין** בו ביום גזירה שמא יעלה ויתלוש: (ד) ולערב מותרין מיד דכיון דלא נעשה בהן מלאכה בשבת לא שייך למיגזר בהו מידי ודוקא בחול אבל בשבת לא נעשה עוד מלאכה לא. רא״ש:

(ה) **קש** אם תבן כו׳ ו״ל דאמרינן דיש פרק כירה גרמא לר״י דקש הייגו זכות כשיבלים שנשאר בשדה בקרקע שעופל״ת בלע״ז. ותבן הוא הנקצר עם השבלים וכבי משמע לקמן בפרק הסולת כו׳ וכ״כ ר״ן ורש״י פי׳ בפרק אלו דף ק׳ אבל דתבן אין כורכין את התבן בכברה בו ו״ל תבן הוא שעושין מן הבהמה מפתך לאותו בחוריגין ושאר כל זבל הבהמות תבן:

(ו) **ולחצות** בו שיניו דבר המוכן למאכל בהמה מוכן הוא לכל לצורך: (ז) **א׳** קשין ומ׳ רבין כמו שהתיר לשבר הסבנות ליטול מהן גרוגרות וכן אותה בסדיא בגמרא **דשתר**: (ח) **אבל** עם אחרים אסור כיון שמקפידים זע״ז יבואו לידי הלואה ולידי מדה ומשקל כו׳ עיין פי׳ בתוס׳ דף קו״ט ע״ב והביאו ב״י בסימן שכ״ג:

(ט) **אבל** ליתן מנה גדולה נגד מנה קטנה כו׳ אסור היינו לפי מאי דקי״ל דאסור לאב להלוות לבניו ובני ביתו בריבית אפילו הכל משלו כדי שלא ירגילם בזה וה״נ בגדול ובקוביא וכמ״ש ב״י ע״ש. ועיין מ״ש שם הב״י ז״ל ואע״פ שהרי״ף והרא״ש השמיטו כו׳ עד ״ל דבכלל דברים אלו הם כל דברי הגמרא דמאחר כו׳ ק׳ דו״ל דא״כ לא הוה פריך הגמרא אכא דאמר מקפידין כו׳ אי הכי בנו ובני ביתו נמי כו׳ והר״ן מ״ש סוגיית הגמרא דאמר דלא בני לומר שדעת הרי״ף כן אמנם שכתתיק לשון הגמרא לפי שס״ל הכי להלכה ומסיק ע״ז וכתב ולא נתפרש יפה בהלכות ור״ל שקילר מתיהו הטעם שכתב ולא פסק כסוגיית הגמרא:

שכב ביצה שנולדה בשבת אסור לאוכלה **ואפי׳** לטלטלה אסור (א) ואפי׳ נתערבה באלף כולן אסורות ויכול לכוף עליה כלי שלא תשבר (ב) ובלבד שלא יגע בה ושבת שלאחר י״ט או לפניו נולדה בזה אסורה בזה וכן שירי פתילה שבבה בשבת אסור להדליק בה. בי״ט שלאחריו משום הכנה אם לא שביבה אותם בחול קודם שהדליק בהם דהשתא הוכנו בחול וכן לפידים שנותרו בשבת וכבו אסור להדליקם בי״ט שאחריו כי הביבוי הוא הכנה שבשביל הביבוי הם נוחין לידלק בפעם אחרת: פירות שנשרו מן האילן בשבת (ג) אסורין בו ביום (ד) ולערב מותרין מיד אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי לפיכך מותר לקטום אפי׳ בסכין (ה) קש או תבן (ו) ולהצות בו שיניו אבל קיסם שאינו אוכלי בהמה אפי׳ ליטול כדי לחצות בו שיניו אסור: מותר לטלטל עצי בשמים להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומול לו להריח בו וקוטמו להריח בו (ז) א׳ קשין וא׳ רכין המחלק לבני ביתו מנות בשבת יכול להטיל גורל לומר למי שיצא גורל פלוני יהיה הלק פלוני שלו והוא שיהיו ההלקים שוין ואינו עושה אלא כדי להשוותם שלא להטיל קנאה ביניהם (ח) אבל עם אחרים אסור כיון שמקפידין זה על זה יבואו לידי הלואה שאסור בשבת ולידי מדה ומשקל (ט) אבל ליתן מנה גדולה כנגד מנה קטנה ולהטיל גורל עליהן אפי׳ בבני ביתו ובחול אסור משום קוביא:

מותר

גדול הא׳ מאן דשחיק תומא (פירוש שכותש שומים) כל מפרך בריזיה (פי׳ שחפיר ראשי השומים) חייב משום דש כל מחבר בקליפיתא (פירוש שנוטל אותם מן הקליפות) חייב משום בורר והתבו כמ״ג וסמ״ק והתרומה דאפ״ה אין לאסור לקלוף שומים ונצלים לאכול לאלתר דהיא דירושלמי לא מיירי בקולף לאכול לאלתר אלא בקולף להניח כמו שפר״ח וכ״כ הג״ה בפכ״ב ור״י כתב בח״ח שמה שאסר בירושלמי להסיר קליפתו דוקא כדי לבשלו אבל אם מסיר לו הקליפה כדי לאכלו כך מותר וכן הדין בנצלים קטנים וכ״כ בעה״ת כדי לאכלו מיד מותר ור״פ כ׳ דוקא מעט מעט אבל לקלוף קיבוץ גדול יחד נראה כבורר ואסור עכ״ל רבינו ירוחם: **שכב ביצה** שנולדה בשבת וכו׳ עד הם נוחין לידלק בפעם אחרת יתבאר בהלכות י״ט בס״ד: **פירות** שנשרו מן האילן בשבת וכו׳ פשוט בריש מסכת י״ט (ג.) דפירות הנושרין אסורין גזירה שמא יעלה ויתלוש וכתבו הרמב״ם בפכ״ג: **ומ״ש** ולערב מותרין מיד פשוט הוא שהרי כיון שלא נעשה בהם מלאכה בשבת לא שייך למיגזר מידי: **אוכלי** בהמה אין בהם משום תיקון כלי מימרא דרב יהודה בפרק המביא כדי יין (לג) ומה שהתירו לקטום אפילו בסכין בפרק הנזכר אפלוגתא דר״א ורבנן בטול קיבס לחצות בו שיניו כתב הרא״ש דאע״ג דבתוספתא משמע דלא שרי לקטום אלא ביד אבל לא בכלי בגמרא דידן משמע דאף בכלי שרי וגמרא דידן עיקר: **אבל** קיבס שאינו אוכלי בהמה וכו׳ שם ר״א אומר בוטל אדם קיבס לחצות בו שיניו וחכ״א לא יטול אלא מאכום של בהמה ופירש״י לא יטול אלא מן האכום של בהמה דדבר הראוי לאכילה מוכן לכל טורך אבל עצים הואיל ודרכן לדבר האסור כגון לעשות כלים לא התירו לטלטלן אלא להסקה כלומר בי״ט אבל בשבת אסור בכל גוונא וידוע דהלכה כחכמים:

מותר לטלטל עצי בשמים וכו׳ גם זה ברייתא שם:

ומ״ש וקוטמו להריח בו וכו׳ גם זה שם דאליבא דחכמים אפילו קטים נמי שרי לקטום כדי להריח דלא שבא מהא דתנן שובר אדם את החבית לאכול ממנו גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות לה כלי ואמרינן נמי רבא בר רב אדא אמר כי הוינן בי רב יהודה הוה מפשח ויהיב לן אלוותא אלוותא ואע״ג דחזיין לקתתא דגגרי ואמינא. ופירש״י אלוותא. מקלות גדולים: ואע״ג דחזיין לקתתא דגגרי. שהיה קשה ראוי לעשות ממנו בית יד לקרדום ולפסל שקורין דוליר״ה והוא היה שובר להריח:

המחלק לבני ביתו מנות בשבת וכו׳ בפרק שואל (דף קמח) תנן מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד קטנה משום קוביא ופירש רש״י מפיס. ל׳ פיים מטיל פיים לחלק למי תגיע כל מנה ומנה: ובלבד שלא יתכוין וכו׳. שיהו המנות שוות ולא תהא אחת גדולה ואחת קטנה לזכות בגדולה הזוכה על פי הגורל והמחייב על פי הגורל לקטנה יטלנה ובגמ׳ (דף קמט) עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחר לא מ״ט כדרב יהודה דאמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפידים זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום לוין ופורעין כי״ט אי הכי בניו ובני ביתו נמי בניו ובני ביתו היינו טעמא כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מותר להלוות בניו ובני ביתו בריבית כדי להטעימן טעם ריבית. אי הכי מנה גדולה נמי אין ה״נ ומסורי מיתסרא וה״ק מפיס עם בניו ועם בני ביתו אפי׳ מנה גדולה כנגד קטנה אסור לאחר אף בחול משום קוביא. ופירוש רש״י להלוות. משלו בניו ובני ביתו הכמוכים על שלחנו דכיון דהכל משלו אין כאן ריבית: להטעימן טעם ריבית. שידעו כמה קשה אלמא כיון דמשלו הוא אין כאן איסור ריבית והלכך גבי משקל ומדה ומנין נמי אלו אלא להשוותם בלא קנאה: אי הכי מנה גדולה כנגד מנה קטנה. דמוקמינן טעמא לקמן משום קוביא ואפילו בחול אסור דהכל משלו אמאי אסור להטעימן טעמא דקוביא בעלמא: מאי טעמא. מותר ולא חייש לקוביא: כדרב יהודה אמר רב. דלהטעימן בעלמא הוא: עם אחר לא כדרב יהודה אמר שמואל דכיון דמקפידין עוברין משום מדה ומשקל ומנין: משום קוביא. דגזל הוא דאסמכתא לא קנא. ומפסטא דשמעתא משמע דנקטינן דעם בניו ובני ביתו מפיס אפילו מנה גדולה כנגד קטנה דכיון דהכל שלו ליכא משום מדה וכו׳ ולא משום קוביא וזו היא דעת הרמב״ם שכתב בפכ״ג ומפיס עם בניו ועם בני ביתו על מנה גדולה כנגד קטנה מפני שאין מקפידין ואע״פ שהרי״ף והרא״ש השמיטו כל זה ולא כתבו אלא עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחר לא מ״ט כדאמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפידים זה על זה עוברים משום מדה ומשקל ומנין י״ל דבכלל דברים אלו הם כל דברי הגמרא דמאחר דיהביון טעמא דעם אחרים לא משום דסתמן מקפידין זה על זה ממילא משמע דבבניו ובני ביתו שרי דהא כיון שהכל של בעל הבית אחד ואם כן בבניו ובני ביתו אפילו מנה גדולה כנגד קטנה שרי ומתני׳ דקתני ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד קטנה קוביא כיון שהכל של בעל הבית אחד ואם כן בבניו ובני ביתו אפילו מנה גדולה כנגד קטנה שרי לפי שהכל של בעה״ב אבל עם אחר אפילו במנות שוות אסור כיון שמקפידין זה עם זה כדרב יהודה אמר שמואל ומתני׳ הסורי מיתסרא. וה״ק מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השלחן ואפילו מנה גדולה כנגד קטנה עם בניו ובני ביתו אין עם אחר לא ואפילו מנות שוות וה״מ בי״ט אבל בחול כל שמנות שוות אפי׳ עם אחר מותר אבל מנה גדולה כנגד קטנה לאחר אפילו בחול אסור מ״ט משום קוביא הכי אמרינן בגמרא ולא נתפרש יפה דהלרות עכ״ל אבל רבינו משמע ליה דאם איתא ה״ל לפרושי בהדיא דמתניתין הסורי מיתסרא והכי קתני שאין זה דבר שראוי לקנה בו ועוד שמאחר שהרא״ש שדא אחריו לא הוסיף על דבריו כלל משמע ודאי דסבירא ליה דאפילו בבניו ובני ביתו אסור מנה גדולה כנגד קטנה משום קוביא כפסטא דמתני׳ וכבר הזכיר הרב המגיד בפרק כ״ג סברא זו וטעמא וז״ל ויש כוברים שכיון שאין הלכה כרב דאמר מותר להלוות את בניו ואת בני ביתו בריבית כדאיתא בפרק איזהו נשך (עה.) ולא היא דילמא אתי למיסרך אף הבפסא אסור במנה גדולה כנגד קטנה וכתב עוד ואני אומר דעד כאן לא אסרו הכא דרב אלא בני ריבית שהושאין מן התורה ומושאין דילמא אתי לסרוכי אבל קוביא שאינה אסורה אלא מדבריהם בבניו ובני ביתו לא גזרו ותדע לך שכן הוא

הוא דהא מתניתין ליתא לה פתרי לחלק בהפסקה בין בניו ובני ביתו לאמר אלא בכך ואין כדחה משנתינו מהלכה עכ״ל ולי נראה דאפילו אית״ל דמימרא דרב אידחייא לה גם לענין קודיא משום דילמא אתי לסרוכי משכחת לה למתניתין פתרי דבבניו ובני ביתו לא שרי להפיס אלא במנות שוות דוקא ועם אחריס אפילו בשוות לא ומשום דשמואל דאמר בני חבורה המקפידים זה על זה עוברים משום מדה ומשקל ומנין ואע״ג דאטעמא דיבבנין משום בני חבורה המקפידים זה על זה אקשינן אי הכי בניו ובני ביתו למי היינו משום דהוה ס״ד דמקשה דבבניו ובני ביתו נמי איכא למיחש לבני חבורה המקפידים זה עב זה ואהדר ליה דבבניו ובני ביתו ליכא קפידא כיון דהכל שלו וכדרב יהודה אמר רב מותר להלוות לבניו ובני ביתו ברידית אלמא דכיון דהכל שלו ליכא משום ריבית וה״נ ליכא משום מקפידין זה על זה כיון שהכל שלו וכך הם דברי רש״י ואע״ג דהא דאמר רב מיתר להלוות בניו ובני ביתו ברידית אידחיא לה בדוכתה כיון דלא נדחית אלא משום דילמא אתי לסרוכי אלמא דמדינא ליכא איסורא מפני שהכל שלו וא״כ שפיר מייתי ראיה דכיון שהכל שלו ליכא משום בני חבורה המקפידין זה על זה וכי כריך בתר הכי אי הכי מנה גדולה כנגד קטנה היינו משום דס״ד דס״ל דהיא דרב דאמר מותר להלוות בניו ובני ביתו ברידית כיון דמייתי מינה והוה מצי לאהדורי ליה דאע״ג דלא ס״ל כוותיה משום דחייסין דילמא אתי לסרוכי מ״מ שפיר מייתי ראיה מינה כיון דמדינא ליכא משום ריבית כשהכל שלו ה״ה דליכא משום מקפידים זה על זה וכדפריסית אלא שהשיב לו לפי מה שעלה על דעתו שהמתרץ היה סובר דקי״ל כדרב יהודה דאפ״ה מייתבא מתני׳ דחסורי מיהסרא והכי קתני ועוד י״ל דודאי מתני׳ ידע דמייתבא שפיר לדידן דכל היכא דהכל שלו ליכא משום קפידא אע״ג דלא קי״ל כדרב וכדפריסית לעיל ולא אקשי ליה א״ה אפילו מנה גדולה כנגד קטנה נמי אלא לאותבי לר״י ממתני׳ שאע״פ שהכל שלו חייש משום קודיא ואהדר ליה לדרב יהודה צ״ל מתני׳ חסורי מיחסרא וה״ק מפיס עם בניו ובני ביתו אפילו מנה גדולה כנגד קטנה וכו׳ אבל לדידן דלא קי״ל כוותיה מתני׳ במנות שוות דוקא היא דכיון דהכל שלו ליכא קפידא לכ״ע כדפי׳ אבל גדולה כנגד קטנה לא ומשום קודיא שאע״פ שהכל שלו אסור משום דילמא אתי לסרוכי ועם אחריס מנות שוות נמי לא משום דמקפידין זה על זה ועי״ל דאין ה״נ דבהאי שקלא ותריא ס״ל לתלמודא כדרב דאמר מותר להלוות בניו ובני ביתו ברידית מיהו כיון דחזינן דאידחיא לה בדוכתה ע״כ צריכין לאוקמי מתני׳ במנות שוות דוקא וכדפריסית וע״פ איזה מדרכים אלו מה שהשמיטו הרי״ף והרא״ש בכוונה ובדעת נכונה השמיטוהו ולא שלא במתכוין כדסבר הר״ן (א): אם מותר לשחוק בשבת בתפוחים או באגוזים או בכדורים אכתוב בסי׳ של״ח בס״ד. הא דאמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפידים זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לוין ופורענין בי״ט איתא נמי בס״פ אין מוחאין כף (עה:). ופירש״י המקפידים זה על זה. שאין מוחלין על דבר מועט ומקפידים להלוות זה את זה במדה ובמשקל ובמנין: עוברים. בשבתות ובי״ט משום לוין ופורענין דתנן במכרכת שבת ובלבד שלא יאמר לו הלויני והתם מפרש טעמא שמא יכתוב ודברי התוס׳ בזה אכתוב בסימן תקי״ז בס״ד:

שכג מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה וכו׳ משנה בס״פ אין מדין (כט) אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה ר״י אומר אם היה כלי של מדה לא ימלאנו וידוע דהלכה כת״ק וגמ׳ מאי אבל לא במדה א״ר יהודה אמר שמואל אבל לא בכלי המיוחד למדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו הא מדד בו: עומד ומוכר בו: עומד למדה. שכשיסבר זה בא זה תחתיו אבל עדיין לא מדד בו והרמב״ם כתב בפי׳ המשנה דכלי העומד למדה היינו שהוא מוכן למדה ועדיין לא נעשה בדיוק ולא שמוהו מדה עכ״ל ולפ״ז אם כבר נעשה בדיוק אע״פ שעדיין לא שמוהו מדה הו״ל כלי המיוחד למדה וכתב הרא״ש ומסתבר כרבא דבתרא הוא וכ״פ בעל העיטור והרמב״ן פסק כרב יהודה והרי״ף לא הביא דברי רבא כמו שכתוב בגמרא עכ״ל כלומר שהרי״ף כתב אמר רבא שלא יזכיר לו שם מדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו ע״כ ולפי דבריו כלי המיוחד למדה לרבא לא ימלאנו ובגמרא האי היא סברא דרב יהודה אבל לרבא כלי המיוחד למדה נמי ימלאנו ונמצא שתלה סברת רב יהודה בשם רבא והרמב״ם בפ״ד מהלכות י״ט פסק כרבא וכדעת הרא״ש שאפילו אם היה כלי מיוחד למדה ימלאנו והוא שלא יזכיר לו שם מדה יב״כ הר״ן בשמו אבל רבינו כתב בסי׳ תקי״ז שהרמב״ם אסר בכלי המיוחד למדה וגם ר״י כתב בב״ד ח״ג שהרי״ף והרמב״ם פסקו כרב יהודה וכ״ל שטוסהא משובשת נזדמנה להם בספרי הרמב״ם שהיה אוסר בכלי המיוחד למדה אז שיש להגיה בדבריהם הרמב״ן בנו״ן ומתכוונו למה שכתב הרא״ש והרמב״ן פסק כרב יהודה אבל אין לומר שכתבו כן בשם הרמב״ם משום דבפירוש המשנה כתב כאוקימתא דרב יהודה דכיון דבתיבור הדר ביה ופסק כרבא דברי המיבור שהם אחרונים יש לתפוס עיקר והר״ן כתב על דברי הרי״ף וז״ל מוכח לת״ק דקי״ל כוותיה אפילו כלי המיוחד למדה ימלאנו וכ״כ הרמב״ם ותמהני על הרי״ף שכתב אבל כלי העומד למדה לא ימלאנו וכ״כ הרמב״ם אין סתירה בין זה לזה שהרי כתב הר״ן שיש תימה על הרי״ף שכתב שכלי העומד למדה (לפי פי׳ מהרי״ל שפיר גירסת תיבת לא בדברי הר״ן גם ב״י לא אמקו לפי זה וכמ״ש אמ״כ ב״י בלשונו ע״ש) לא ימלאנו מאחר שהלכה היא כמו שכתבתי והשיב ע״ז דכי שריגן הכי ה״מ כשהלוקח נוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו. אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך תוך כלי של הלוקח אסור ואמר שכן נראין דברי הרמב״ם בפ״ד מהל׳ י״ט וגם המאגר נראה שהבינו הרמב״ם לאסור זה שהרי אחר שאמר שמותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אמר לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא בכלי המיוחד למדה אע״ג דהא שאמרנו הרמב״ם אסור למדוד כו׳ שהכוונה היא שאסור למדוד בדרך שאמרנו ולפ״ז אין חילוק בין שבת לי״ט כו׳ אבל מהרי״ל ז״ל. והבי״ה הקשה עליו בישוב דברי הרמב״ם הנ״ל וגם בפירושו לדברי הר״ן שמהרי״ל עלתה על דעתו שמ״ש הר״ן דכי שריגן כו׳ כ״כ ליישב תמיהתו על הרי״ף וז״ל כו׳ פ״ב. ועוד כתב ומ״ש מהרי״ל שכוונת רבינו במ״ש כתב הרמב״ם כו׳ הוא לומר שהרמב״ם מודה במה שכתב לפני זה וז״ל שהרי בפי׳ תקי״ז כתב הרמב״ם לאיסורא כו׳ עד ועל מ״ש שהמבאר הביא הא דכתב הרמב״ם אסור לשקול כלל אז לאמנות אבל דלגיג על מ״ש דמותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה יש לדקדק דא״כ אבל הרמב״ם כתב מובאי ליה כו׳ ותימא בעיא אין עלתה על דעתו דב״י לבנין דעת מהרי״ל דמ״ש רבינו כאן כתב הרמב״ם כו׳ לפלוגי כתבי הא ב״י גופא הקשה לעיל על מהרי״ל מפי׳ תקי״ז שכתב רבינו שם בשם הרמב״ם דאסור לומר מלא לי כלי זה אבל מ״ש רבינו בשם הרמב״ם כאן בשוט בדברי מהרי״ל הכ״ל דכוותיה דהרמב״ם מתיר באומר מלא לי כלי זה דאל״כ לא נתייאבו כלל דברי ב״י ומהרי״ל הכ״ל דו״ק ותשכח בדברי ב״י הכ״ל. לכן נלע״ד דטעות גמל בדפוס ב״י ובמקום שנדפס לפנינו ועל מ״ש שהמבאר כו׳ שנדפס ועל בעי״ן ל״ל ואל באל״ף. ור״ת הוא ואין לומר שהמבאר כו׳ והכי הלעת דבריו דעד כאן כתב ב״י לפי פשוטו בהבנת דברי מהרי״ל דמ״ש מהרי״ל ז״ל וגם כן המבאר נראה שהבינו הרמב״ם לאסור זה. ר״ל לאסור אם נותן הלוקח לתוך מדותיו דוקא. אבל אם מוליך לביתו במדת המוכר מותר שהרי מתמיל רבינו בהיתר דמותר לומר כו׳ וכתב עליו ז״ל כתב הרמב״ם דמשמע דלא אתי לפלוגי הרמב״ם אלא כוונתו דפעמים שהוא אסור והיינו הפשוטה הלוקח לתוך כליו

שכג מותר לומר לחבירו וכו׳ משנה ס״פ אין מדין פליגי בה ת״ק ורבי יהודה ופסקו הפוסקים כת״ק וכדמפרש רבא דלת״ק אפי׳ הוא מיוחד למדה פירוש שמודד ומוכר בו ימלאנו אלא כרב יהודה אלא שרי אלא בעומד למדה ועדיין לא מדדו בו וכן פסק הרמב״ם בפ״ד די״ט והרא״ש וכן כתב רבינו וכתב הרא״ש שכן פסק בעל העיטור והרמב״ן פסק כרב יהודה והרי״ף לא הביא דברי רבא כמ״ש בגמרא עכ״ל וז״ל הרי״ף בספרים שבידינו מאי אבל לא במדה אמר רבא אלא יזכיר לו שם מדה. אבל כלי העומד למדה ימלאנו עכ״ל ואי אפשר לישבו דפתח בדברי רבא דפי׳ אבל לא במדה אלא יזכיר לו שם מדה כגון תן לי מדה כלוטית או פלוגית ומדיוקא נשמע דכשאינו מזכיר לו שם מדה אפי׳ בכלי המיוחד למדה ימלאנו ומסיים בדברי רב יהודה שאמר אבל כלי העומד למדה ימלאנו ומדיוקא נשמע אבל בכלי המיוחד למדה לא ימלאנו ובעל כרחינו צריכין אנו לומר דבסיום דבריו איכא ט״ס וצריך להגיה אבל כלי המיוחד למדה ימלאנו. והר״ן הביא לשון הרי״ף בטעות גדול מזה אבל כלי העומד למדה לא ימלאנו וצריך למחוק לא גם מ״ש בר״ן ומוכח בגמרא לישנא קמא וכו׳ צריך להגיה לישנא בתרא וכמ״ש ב״י גם מ״ש הר״ן וג״ל דכי שרינן הכי וכו׳ הוא מילתא באנפי נפשיה לא בא ליישב דברי הרי״ף וכ״כ ב״י דלא כמ״ש הר״י אבוהב וכל זה פשוט

שכג [א] מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו הוא מיוחד למדה אבל אסור להזכיר לו שם מדה כגון תן

דרכי משה

שכב (א) וכתב מהרי״ל דאסור להטיל גורלות בשבת אפילו ע״י עכו״ם כתב בא״ז זה שעושים הקצבים כשהולקין בשר משליכין בכיס ואיזה צד קדם צד החדוד יהא שלי או שלך הא נמי פיים מיקרי ואסור לעשותו בי״ט ג

ופירש״

הרישה

סי׳ שכג [א] מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו הוא מיוחד למדה כו׳ הכא אעתיק לשון הגמרא והמאגרף מדברי הפוסקים ולהקדק בהן ו״ל על כוונת דברי רבינו לסלק המבוכה והסתירה שהקשה הר״י. בס״פ אין מדין דיש לדון כ״מ תנן אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה כו׳ ובגמרא מאי אבל לא במדה אמר רב יהודה אמר שמואל אבל לא בכלי המיוחד למדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו (פירש״י מיוחד למדה שמוקף ומוכר בו עומד למדה שכשיסבר זה בא זה תמתיו אבל עדיין לא מדד בו) רבא אמר מאי אבל לא במדה שלא יזכיר לו שם מדה אבל כלי המיוחד ימלאנו עכ״ל הגמרא וז״ל הרי״ף מאי אבל לא במדה אמר רבא שלא יזכיר לו שם מדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו ולפי דבריו כלי המיוחד למדה לרבא לא ימלאנו ובגמרא האי היא סברא דרב יהודה אבל לרבא כלי המיוחד למדה נמי ימלאנו ונמצא שתלה סברת רב יהודה בשם רבא והרמב״ם בפ״ד מהלכות י״ט פסק כרבא וכדעת הרא״ש שאפילו אם היה כלי מיוחד למדה ימלאנו והוא שלא יזכיר לו שם מדה יב״כ הר״ן בשמו אבל רבינו כתב בסי׳ תקי״ז שהרמב״ם אסר בכלי המיוחד למדה וגם ר״י כתב בב״ד ח״ג שהרי״ף והרמב״ם פסקו כרב יהודה וכ״ל שטוסהא משובשת נזדמנה להם בספרי הרמב״ם שהיה אוסר בכלי המיוחד למדה אז שיש להגיה בדבריהם הרמב״ן בנו״ן ומתכוונו למה שכתב הרא״ש והרמב״ן פסק כרב יהודה אבל אין לומר שכתבו כן בשם הרמב״ם משום דבפירוש המשנה כתב כאוקימתא דרב יהודה דכיון דבתיבור הדר ביה ופסק כרבא דברי המיבור שהם אחרונים יש לתפוס עיקר והר״ן כתב על דברי הרי״ף וז״ל מוכח לת״ק דקי״ל כוותיה אפילו כלי המיוחד למדה ימלאנו וכ״כ הרמב״ם ותמהני על הרי״ף שכתב אבל כלי העומד למדה לא ימלאנו וג״ל דכי שרינן הכי ה״מ כשהלוקח לוקח מדה

דרכי משה

שכב (א) וכתב מהרי״ל דאסור להטיל גורלות בשבת אפילו ע״י עכו״ם כתב בא״ז זה שעושים הקצבים כשהולקין בשר משליכין בכיס ואיזה צד קדם צד החדוד יהא שלי או שלך הא נמי פיים מיקרי ואסור לעשותו בי״ט ג

ופירש״

רבא בגמרא וז״ש לישנא קמא ולישנא בתרא ותמה על הרי״ף למה לא פסק לקולא כלישנא בתרא דהרי הוכרח שם מדה איסור מדבריהן הוא ומזלינן בשל סופרים להקל. והשתא מ״כ נמי מ״ש הרא״ש הכ״ל וז״ל והרי״ף לא הביא דברי רבא כמ״ש בגמרא עכ״ל. דק״ מאי משמעינן הרא״ש בזה ומאי בא ללמדינו. ולפי מ״ש מ״ש וכבי הלעת דבריו והמתבר הלכה כרבא דבתראה הוא אבל הרמב״ן או הרמב״ם בפסק כרב יהודה. וק״ למה הניחו דברי רבא ופסקו כרב יהודה. ועי״ז כתב ליישב דס״ל הרי״ף דלא הביא דברי רבא כמ״ש בגמ׳ ור״ל וא״ל דלא גרס רב יהודה אלא גרס רבא בתרוייהו וק״ל. ומכל זה מוכח דגירסת רבינו בסימן תקי״ז ור׳ יהושע היא הנוסחאות הממתיות דכתבו בשם הרמב״ם לאסור. ולפ״ז נראה דמ״ש רבינו כאן בשם הרמב״ם וז״ל כתב הרמב״ם אסור לשקול כלל אז לאמנות ולמדוד בין בכלי מדה כו׳ אף שכתב כתב הרמב״ם צריכין לפרשו כתילו כתב והרמב״ם כתב בלשון פלוגתא (ואין מדרך רבינו לדקדק בלשון זה וכמ״ש ב״י בעצמו כמה פעמים על דברי רבינו) דברי הרמב״ם אוסר מ״ש רבי׳ לפני זה דמותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו הוא מיוחד למדה. והשתא הויין דברי רבינו שבכאן כמו שהן בסימן תקי״ז מלה במלה ע״ש וזו״ל. וגם לא סתרו לפ״ז דברי הרמב״ם אהדדי ולפי נוסחאות רבינו ורבינו ירושם בגרסו בדברי הרמב״ם בהלכות י״ט לאסור בכלי המיוחד למדה. ל״ש מ״ש הרמב״ם בהדיא בהל׳ שבת פכ״ג לאיסור שכתב ז״ל כשם שאסור לשקול כך אסור לאמנות ולמדוד בין ביד בין בכלי בין במבל. ולפי נוסחאות שכתוב לפני הר״ן והב״י בספרים שבידינו בשם הרמב״ם בהלכות י״ט לכיתר קשה דברי הרמב״ם דידיה אדידיה. ולפי מ״ש הכלבו וב״י מביאו דאסור להוליך דבר המוגדר בכליו של מוכר ואינו מותר אלא בכליו של לוקח למלאותו ולהביאו לביתו. ז״ל דמ״ש הרמב״ם בפ״ד די״ט דמותר אפילו המיוחד למדה ר״ל כשימלא כלי של לוקח. ומ״ש רבינו ורי״ו בשם הרמב״ם דאסור לומר מלא לי כלי זה המיוחד למדה ר״ל כלאו של מוכר. ומיהו זהו דוקא דא״כ לא ס״ל לסתום אלא לפרש. ומהרי״ל הקשה קושיא זו וב״י הביאו לעיל וכתב דאין לומר דבשת המיר הרמב״ם וב״ש איקל דלהרא״ש דכתב בשם הרמב״ם לקולא דפסק כרב יהודה הכ״ל בדין ל״ש ל״ל לתרץ כן ומסיק וכתב ז״ל אבל כפי הראה מדברי המבאר אין סתירה בין זה לזה שהרי כתב הר״ן שיש תימה על הרי״ף שכתב שכלי העומד למדה (לפי פי׳ מהרי״ל שפיר גירסת תיבת לא בדברי הר״ן גם ב״י לא אמקו לפי זה וכמ״ש אמ״כ ב״י בלשונו ע״ש) לא ימלאנו מאחר שהלכה היא כמו שכתבתי והשיב ע״ז דכי שרינן הכי ה״מ כשהלוקח נוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו. אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך תוך כלי של הלוקח אסור ואמר שכן נראין דברי הרמב״ם בפ״ד מהל׳ י״ט וגם המבאר נראה שהבינו הרמב״ם לאסור זה שהרי אחר שאמר שמותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אמר לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא בכלי המיוחד למדה אע״ג דהא שאמרנו הרמב״ם אסור למדוד כו׳ שהכוונה היא שאסור למדוד בדרך שאמרנו ולפ״ז אין חילוק בין שבת לי״ט כו׳ אבל מהרי״ל ז״ל. והבי״ה הקשה עליו בישוב דברי הרמב״ם הנ״ל וגם בפירושו לדברי הר״ן שמהרי״ל עלתה על דעתו שמ״ש הר״ן דכי שרינן הכי כ״כ ליישב תמיהתו על הרי״ף וז״ל כו׳ פ״ב. ועוד כתב ומ״ש מהרי״ל שכוונת רבינו במ״ש כתב הרמב״ם כו׳ הוא לומר שהרמב״ם מודה במה שכתב לפני זה וז״ל שהרי בפי׳ תקי״ז כתב הרמב״ם לאיסורא כו׳ עד ועל מ״ש שהמבאר הביא הא דכתב הרמב״ם אסור לשקול כלל אז לאמנות לומר דלגיג על מ״ש דמותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה יש לדקדק דא״כ אבל הרמב״ם כתב מובאי ליה כו׳ ותימא בעיא אין עלתה על דעתו דב״י לבנין דעת מהרי״ל דמ״ש רבינו כאן כתב הרמב״ם כו׳ לפלוגי כתבי הא ב״י גופא הקשה לעיל על מהרי״ל מפי׳ תקי״ז שכתב רבינו שם בשם הרמב״ם דאסור לומר מלא לי כלי זה אבל מ״ש רבינו בשם הרמב״ם כאן בשוט בדברי מהרי״ל הכ״ל דכוותיה דהרמב״ם מתיר באומר מלא לי כלי זה דאל״כ לא נתייאבו כלל דברי ב״י ומהרי״ל הכ״ל דו״ק ותשכח בדברי ב״י הכ״ל. לכן נלע״ד דטעות גמל בדפוס ב״י ובמקום שנדפס לפנינו ועל מ״ש שהמבאר כו׳ שנדפס ועל בעי״ן ל״ל ואל באל״ף. ור״ת הוא ואין לומר שהמבאר כו׳ והכי הלעת דבריו דעד כאן כתב ב״י לפי פשוטו בהבנת דברי מהרי״ל דמ״ש מהרי״ל ז״ל וגם כן המבאר נראה שהבינו הרמב״ם לאסור זה. ר״ל לאסור אם נותן הלוקח לתוך מדותיו דוקא. אבל אם מוליך לביתו במדת המוכר מותר שהרי מתמיל רבינו בהיתר דמותר לומר כו׳ וכתב עליו ז״ל כתב הרמב״ם דמשמע דלא אתי לפלוגי הרמב״ם אלא כוונתו דפעמים שהוא אסור והיינו הפשוטה הלוקח לתוך כליו

דבר הגמרא ומאגרף מדברי הפוסקים ולהקדק בהן ו״ל על כוונת דברי רבינו לסלק המבוכה והסתירה שהקשה הר״י. בס״פ אין מדין דיש לדון כ״מ תנן אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה כו׳ ובגמרא מאי אבל לא במדה אמר רב יהודה אמר שמואל אבל לא בכלי המיוחד למדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו (פירש״י מיוחד למדה שמוקף ומוכר בו עומד למדה שכשיסבר זה בא זה תמתיו אבל עדיין לא מדד בו) רבא אמר מאי אבל לא במדה שלא יזכיר לו שם מדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו עכ״ל הגמרא וז״ל הרי״ף מאי אבל לא במדה אמר רבא שלא יזכיר לו שם מדה אבל כלי העומד למדה ימלאנו ולפי דבריו כלי המיוחד למדה לרבא לא ימלאנו ובגמרא האי היא סברא דרב יהודה אבל לרבא כלי המיוחד למדה נמי ימלאנו ונמצא שתלה סברת רב יהודה בשם רבא והרמב״ם בפ״ד מהלכות י״ט פסק כרבא וכדעת הרא״ש שאפילו אם היה כלי מיוחד למדה ימלאנו והוא שלא יזכיר לו שם מדה יב״כ הר״ן בשמו אבל רבינו כתב בסי׳ תקי״ז שהרמב״ם אסר בכלי המיוחד למדה וגם ר״י כתב בב״ד ח״ג שהרי״ף והרמב״ם פסקו כרב יהודה וכ״ל שטוסהא משובשת נזדמנה להם בספרי הרמב״ם שהיה אוסר בכלי המיוחד למדה אז שיש להגיה בדבריהם הרמב״ן בנו״ן ומתכוונו למה שכתב הרא״ש והרמב״ן פסק כרב יהודה אבל אין לומר שכתבו כן בשם הרמב״ם משום דבפירוש המשנה כתב כאוקימתא דרב יהודה דכיון דבתיבור הדר ביה ופסק כרבא דברי המיבור שהם אחרונים יש לתפוס עיקר והר״ן כתב על דברי הרי״ף וז״ל מוכח לת״ק דקי״ל כוותיה אפילו כלי המיוחד למדה ימלאנו וכ״כ הרמב״ם ותמהני על הרי״ף שכתב אבל כלי העומד למדה לא ימלאנו וג״ל דכי שרינן הכי ה״מ כשהלוקח לוקח מדה

דרכי משה

שכב (א) וכתב מהרי״ל דאסור להטיל גורלות בשבת אפילו ע״י עכו״ם כתב בא״ז זה שעושים הקצבים כשהולקין בשר משליכין בכיס ואיזה צד קדם צד החדוד יהא שלי או שלך הא נמי פיים מיקרי ואסור לעשותו בי״ט ג

ופירש״

הרישה

רבא בגמרא וז״ש לישנא קמא ולישנא בתרא ותמה על הרי״ף למה לא פסק לקולא כלישנא בתרא דהרי הוכרח שם מדה איסור מדבריהן הוא ומזלינן בשל סופרים להקל. והשתא מ״כ נמי מ״ש הרא״ש הכ״ל וז״ל והרי״ף לא הביא דברי רבא כמ״ש בגמרא עכ״ל. דק״ מאי משמעינן הרא״ש בזה ומאי בא ללמדינו. ולפי מ״ש מ״ש וכבי הלעת דבריו והמתבר הלכה כרבא דבתראה הוא אבל הרמב״ן או הרמב״ם בפסק כרב יהודה. וק״ למה הניחו דברי רבא ופסקו כרב יהודה. ועי״ז כתב ליישב דס״ל הרי״ף דלא הביא דברי רבא כמ״ש בגמ׳ ור״ל וא״ל דלא גרס רב יהודה אלא גרס רבא בתרוייהו וק״ל. ומכל זה מוכח דגירסת רבינו בסימן תקי״ז ור׳ יהושע היא הנוסחאות הממתיות דכתבו בשם הרמב״ם לאסור. ולפ״ז נראה דמ״ש רבינו כאן בשם הרמב״ם וז״ל כתב הרמב״ם אסור לשקול כלל אז לאמנות ולמדוד בין בכלי מדה כו׳ אף שכתב כתב הרמב״ם צריכין לפרשו כתילו כתב והרמב״ם כתב בלשון פלוגתא (ואין מדרך רבינו לדקדק בלשון זה וכמ״ש ב״י בעצמו כמה פעמים על דברי רבינו) דברי הרמב״ם אוסר מ״ש רבי׳ לפני זה דמותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו הוא מיוחד למדה. והשתא הויין דברי רבינו שבכאן כמו שהן בסימן תקי״ז מלה במלה ע״ש וזו״ל. וגם לא סתרו לפ״ז דברי הרמב״ם אהדדי ולפי נוסחאות רבינו ורבינו ירושם בגרסו בדברי הרמב״ם בהלכות י״ט לאסור בכלי המיוחד למדה. ל״ש מ״ש הרמב״ם בהדיא בהל׳ שבת פכ״ג לאיסור שכתב ז״ל כשם שאסור לשקול כך אסור לאמנות ולמדוד בין ביד בין בכלי בין במבל. ולפי נוסחאות שכתוב לפני הר״ן והב״י בספרים שבידינו בשם הרמב״ם בהלכות י״ט לכיתר קשה דברי הרמב״ם דידיה אדידיה. ולפי מ״ש הכלבו וב״י מביאו דאסור להוליך דבר המוגדר בכליו של מוכר ואינו מותר אלא בכליו של לוקח למלאותו ולהביאו לביתו. ז״ל דמ״ש הרמב״ם בפ״ד די״ט דמותר אפילו המיוחד למדה ר״ל כשימלא כלי של לוקח. ומ״ש רבינו ורי״ו בשם הרמב״ם דאסור לומר מלא לי כלי זה המיוחד למדה ר״ל כלאו של מוכר. ומיהו זהו דוקא דא״כ לא ס״ל לסתום אלא לפרש. ומהרי״ל הקשה קושיא זו וב״י הביאו לעיל וכתב דאין לומר דבשת המיר הרמב״ם וב״ש איקל דלהרא״ש דכתב בשם הרמב״ם לקולא דפסק כרב יהודה הכ״ל בדין ל״ש ל״ל לתרץ כן ומסיק וכתב ז״ל אבל כפי הראה מדברי המבאר אין סתירה בין זה לזה שהרי כתב הר״ן שיש תימה על הרי״ף שכתב שכלי העומד למדה (לפי פי׳ מהרי״ל שפיר גירסת תיבת לא בדברי הר״ן גם ב״י לא אמקו לפי זה וכמ״ש אמ״כ ב״י בלשונו ע״ש) לא ימלאנו מאחר שהלכה היא כמו שכתבתי והשיב ע״ז דכי שרינן הכי ה״מ כשהלוקח נוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו. אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך תוך כלי של הלוקח אסור ואמר שכן נראין דברי הרמב״ם בפ״ד מהל׳ י״ט וגם המבאר נראה שהבינו הרמב״ם לאסור זה שהרי אחר שאמר שמותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אמר לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא בכלי המיוחד למדה אע״ג דהא שאמרנו הרמב״ם אסור למדוד כו׳ שהכוונה היא שאסור למדוד בדרך שאמרנו ולפ״ז אין חילוק בין שבת לי״ט כו׳ אבל מהרי״ל ז״ל. והבי״ה הקשה עליו בישוב דברי הרמב״ם הנ״ל וגם בפירושו לדברי הר״ן שמהרי״ל עלתה על דעתו שמ״ש הר״ן דכי שרינן הכי כ״כ ליישב תמיהתו על הרי״ף וז״ל כו׳ פ״ב. ועוד כתב ומ״ש מהרי״ל שכוונת רבינו במ״ש כתב הרמב״ם כו׳ הוא לומר שהרמב״ם מודה במה שכתב לפני זה וז״ל שהרי בפי׳ תקי״ז כתב הרמב״ם לאיסורא כו׳ עד ועל מ״ש שהמבאר הביא הא דכתב הרמב״ם אסור לשקול כלל אז לאמנות לומר דלגיג על מ״ש דמותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה יש לדקדק דא״כ אבל הרמב״ם כתב מובאי ליה כו׳ ותימא בעיא אין עלתה על דעתו דב״י לבנין דעת מהרי״ל דמ״ש רבינו כאן כתב הרמב״ם כו׳ לפלוגי כתבי הא ב״י גופא הקשה לעיל על מהרי״ל מפי׳ תקי״ז שכתב רבינו שם בשם הרמב״ם דאסור לומר מלא לי כלי זה אבל מ״ש רבינו בשם הרמב״ם כאן בשוט בדברי מהרי״ל הכ״ל דכוותיה דהרמב״ם מתיר באומר מלא לי כלי זה דאל״כ לא נתייאבו כלל דברי ב״י ומהרי״ל הכ״ל דו״ק ותשכח בדברי ב״י הכ״ל. לכן נלע״ד דטעות גמל בדפוס ב״י ובמקום שנדפס לפנינו ועל מ״ש שהמבאר כו׳ שנדפס ועל בעי״ן ל״ל ואל באל״ף. ור״ת הוא ואין לומר שהמבאר כו׳ והכי הלעת דבריו דעד כאן כתב ב״י לפי פשוטו בהבנת דברי מהרי״ל דמ״ש מהרי״ל ז״ל וגם כן המבאר נראה שהבינו הרמב״ם לאסור זה. ר״ל לאסור אם נותן הלוקח לתוך מדותיו דוקא. אבל אם מוליך לביתו במדת המוכר מותר שהרי מתמיל רבינו בהיתר דמותר לומר כו׳ וכתב עליו ז״ל כתב הרמב״ם דמשמע דלא אתי לפלוגי הרמב״ם אלא כוונתו דפעמים שהוא אסור והיינו הפשוטה הלוקח לתוך כליו

(א) תן לי מדה פלונית או פלונית (ב) כתב הרמב"ם ז"ל אסור לשקול כלל או למנות ולמדוד בין בכלי מדה בין ביד בין בחבל ומותר לומר לחבירו תן לי ביצים ואגוזים במנין ואומר לחנוני (א) תן לי ד' ביצים וה' רמונים ובלבד שלא יזכיר לו שם דמים (ב) ולא סכום מדה

פשוט לפע"ד אין צריך להריכות לבאר כל זה: **ומ"ש** רבינו כתב הרמב"ם אסור לשקול כלל או למנות ולמדוד בין בכלי מדה בין ביד בין בחבל בפרק כ"ג דשבת כתב כן ורצונו לומר בכלי מדה דכתב כאן בסתם שהוא אסור היינו כמו שרגילין למדוד בחול דמזכיר לו שם מדה דומיא דמודד ביד או בחבל וכאן קיצר הרמב"ם ולא כתב אלא דרך כלל.

ובה' י"ט האריך בפרטי דינין של משקל ומנין ומדידה כמו שמפורש במשנה ובגמרא גבי י"ט דבהא דין שבת ודין י"ט שוין והתנא דקבע דיוים אלו בי"ט הוא לפי דשכיח טפי בי"ט מבשבת כיון דאוכל נפש מותר בי"ט ושוקלין ומונין ומודדין שהולכין אצל רועה צאן וא"ל תן לי טלה אחד ואצל פטם ואצל נחתום ואצל חנוני ושוחטין ושוקלין בשר וכו':

ומותר לומר לחבירו תן לי ביצים ואגוזים במנין משנה שם. ואומר לחנוני תן ד' ביצים וה' רימונים ברייתא שם והיינו חבירו ישראל. אבל בעכו"ם אסור דשמא הביצים היום נולדו ועיין במ"ש הר"ן לשם:

ומ"ש ובלבד שלא יזכיר לו שם דמים וכו' ברייתא שם פליגי בה ת"ק ורשב"א. ואיכא חילוף גירסאות דמחלפי דת"ק בדרשב"א ודרשב"א בדת"ק ומסיק הרא"ש ואמר לכך יש ליזהר בשניהם ועוד יש גירסא אחרת בדת"ק ולכך יש ליזהר בכל שלשתן דהיינו סכום מקח וסכום מדה וסכום מנין. ובסכום מקח איכא שני פירושים הרי"ף מפרש לקולא דוקא כשהיה חייב לו תחלה כסף וא"ל תן לי עתה בכסף הרי לך בידי שני כסף זהו סכום מקח פי' סכום דמים שהוא סוכם הדמים זה אסור אבל בא"ל תן לי בכסף מותר דאע"פ דמזכיר דמים כיון שאינו סוכם הדמים דהיינו סך הכל כך וכך וכן פי' ר"ח וה"ג וכתב המרדכי שכן נראה לרא"ה עיקר וב"כ בהגהת אשיר"י וכתבו עוד המרדכי והא"ז דלא קשה על פי' זה מהא דאמר התם אין פוסקין דמים לבהמה דאלמא דפסיקת שם דמים בלבד אסור דשאני התם דהוי דבר שאינו ידוע שיעור ממכרה. א"כ כשפוסק דמים הוי מקח וממכר ממש אבל לרש"י פי' סכום מקח דמים משמע דכשמזכיר שם דמים בלחוד תן לי בכסף נמי אסור וכ"כ הרמב"ם שלא יזכיר לו שם דמים ולא סכום מנין ומביאו הרא"ש משמע דהכי ס"ל ואחריהם נמשך רבינו ואמר בלבד שלא יזכיר לו שם דמים ולא סכום מדה ולא סכום מנין נזהר שלא אמר סכום דמים אלא דמים בלחוד להורות דבדמים אסור אפי' בלא סכום גם הר"ן כתב כך ותמה על הרי"ף ומביאו בית יוסף והכי נקטינן מיהו בהגהת ש"ע כ' דנהגו במדינות

(א) תן לי מדה פלונית אם פלונית אם פלונית דמה לי מדה זו אם זו זה והיינו נמי דאמרינן בגמרא דעבידי אינשי דמקרבין חמרא במאני דכיילי ושתו אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח אסור וכן נראים דברי הרמב"ם בפ"ד מהלכות י"ט עכ"ל ונראה שיש טעות סופר בדבריו שכתב דלליצנא קמא אפילו כלי המיוחד למדה יתלאנה וצריך להגיה דלליצנא בתרא במקום דלליצנא קמא דהא לליצנא בתרא הוא דברי המיוחד למדה ולא לליצנא קמא גם מ"ש ותמהני על הרי"ף שכתב אבל כלי העומד למדה לא יתלאנו צריך למחוק לא שהרי הרי"ף כתב אבל כלי העומד למדה יתלאנו ומיהו אפשר שטעתה משובשת נזדמנה לו בספרי הרי"ף שהיה כתוב בה לא יתלאנו ומדברי הכלבו בה' יו"ט נראה לדיעול כלי המדה של מוכר ולהוליכה לתוך ביתו נמי אסור ולא שרי אלא כשהלוקח מביא הכלי מתוך ביתו ואומר תלא לי כלי זה: **ומ"ש** הר"ן וא"ל דכי שרינן הכי ה"מ כשהלוקח נוטל מדה של מוכר וכו' ומשמע לי דמילתא באנפי נפשה היא ואינה ענין לתמיהתו שתמה על הרי"ף וכתבתי כן לפי שמצאתי כתוב בביאור הגאון מהר"י אבוהב ז"ל וז"ל אבל הרמב"ם פסק כר"י כ"כ בפסקי הרא"ש אבל לשון הרמב"ם לא מצאנו אותו בספרו שסובר כר"י שהרי הוא כתב אומר לחנוני תלא לי כלי זה ואפי' כלי המיוחד למדה שזו היא סברת רבא אבל בהלכות שבת פכ"ג כתב כשם שאסור לשקול כך אסור למנות ולמדוד בין בכלי בין ביד בין בחבל ואם נפרש שבכל מדה ר"ל שלא יוכל לומר לחבירו תלא לי כלי זה אם הוא מיוחד למדה א"כ הוא סותר מ"ש בה' י"ט אם לא שנאמר שיש הפרש ביניהם שבשבת אסרו מיוחד למדה וביו"ט התירו אבל הרא"ש א"א שיסבור זה שהרי מקור הדין שהוציא הרמב"ם זה הדין הוא מאומר אדם לחנוני שכתב בהלכות י"ט ומזה הלד אמר שפסק כר"י אבל כפי הנראה מהמחבר אין סתירה בין זה לזה שהרי כתב הר"ן שיש תימה על הרי"ף שכתב שכלי העומד למדה לא יתלאנו מאחר שהלכה הוא כמו שכתבתי והשיב על זה דכי שרינן הכי ה"מ כשהלוקח נוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לתוך כלי הלוקח אסור ואמר שכן נראין דברי הרמב"ם בפ"ד מהלכות יום טוב וגם כן המחבר נראה שהבינ הרמב"ם לאסור זה שהרי מאחר שאמר שמותר לומר לחבירו תלא לי כלי זה אמר כתב הרמב"ם אסור למדוד שהכוונה היא שאסור למדוד כדרך שאמרנו ולפ"ז אין חילוק בין י"ט לשבת שאפילו בשבת שרי לדעת הרמב"ם תלא כלי זה ובי"ט ג"כ אסור ליקח כלי המדה ולשפוך אותו בכלי אחר אע"פ שהרמב"ם כתב האיסור לשבת ה"ה לי"ט עכ"ל הגאון הגאון ז"ל ותמיהני דלפ"ז כשכתב הרי"ף אבל כלי העומד למדה לא יתלאנו היינו כששופך לתוך כליו של לוקח דוקא ופלוגתא דרב יהודה ורבא באוקימתא דמתניתין דהיינו כשבוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו אי שרי בכלי העומד למדה דוקא או אפי' בכלי המיוחד למדה לא נזכר בדברי הרי"ף כלל ואת"ל דמאחר שכתב ובלבד שלא יזכיר לו שם מדה ממילא משמע דאפילו כלי המיוחד למדה שרי ליטול ולהוליכה לתוך ביתו הדבר ברור שאין הלשון סובלו דא"כ הל"ל הכי אבל לא יתלאנו אפילו עומד למדה כלומר דהא דשרי אפילו במיוחד למדה והוא שלא יזכיר לו שם מדה דוקא בטוטל המדה ומוליכה לתוך ביתו אבל לא יתלא ויישפוך לתוך כלי של לוקח אפילו הוא כלי העומד למדה אבל מה שכתב אבל כלי העומד למדה לא יתלאנו לא משמע הכי כלל הלכך נ"ל דבודאי זה שכתב הר"ן וא"ל דכי שרינן הכי ה"מ כשהלוקח נוטל מדה של מוכר וכו' מילתא באנפי נפשה היא ואינה ענין לתמיהתו על הרי"ף כמו שכתבתי לעיל ועוד יש לדקדק בדברי הגאון ז"ל שכתב שלדברי המחבר יש לייסד דעת הרמב"ם ע"פ דברי הר"ן שמה שאסר למדוד בשבת היינו בשופך לתוך כלי הלוקח ומה שהתיר לומר בי"ט אלא לי כלי זה הוא במוליך המדה לתוך ביתו שהרי רבינו כתב בסימן תקי"ז וז"ל מותר לומר לחבירו אלא לי כלי זה ואפילו היא מיוחד למדה ובלבד שלא יזכיר שם מדה לומר תן לי מדה פלונית והרמב"ם אוסר בכלי המיוחד למדה ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל הרי דבאלא לי כלי זה שמשמעו שמוליך המדה ומוליכה לתוך ביתו כדכתב הר"ן כתב דאסר הרמב"ם בי"ט ובי"ט בשבת ועל מ"ש ובפ"ז אין חילוק בין י"ט לשבת שאפילו בשבת שרי אפילו לדעת הרמב"ם לומר אלא לי כלי זה וכיוס טוב גם כן אסור ליקח כלי המדה ולשפוך אותו בכלי אחר אע"פ שהרמב"ם כתב האיסור לשבת ה"ה ליוס טוב יש לדקדק דבשלמא אי הוה נקט שריותא דאלא לי כלי זה בשבת ה"א דכ"ש דשרי בי"ט ואי הוה נקט איסורא דלשפוך המדה לתוך כלי אחר בי"ט ה"א דכ"ש בשבת אבל השתא דכתב איסורא דשופך המדה לתוך כלי אחר בשבת ושריותא דאלא לי כלי זה בי"ט אימא בשריותא דבוטל המדה ומוליכה לתוך ביתו שכתב גבי י"ט דוקא בי"ט הוא דקא שרי ולא בשבת דאמיר ולגבי איסורא דשופך המדה לתוך כלי אחר שכתב בשבת נהי דבי"ט נמי אסור מיהו לאו משום דילפינן לה מדכתב כן לענין שבת דאי מהא לא אירע דאימא דוקא בשבת דאמיר הוא דאסור ולא בי"ט אלא משום דלעשות אלא לי כלי זה האמור בי"ט דייקינן הכי כמ"ש הר"ן ועל מ"ש שהמחבר הביא הא דכתב הרמב"ם אסור לשקול כלל או למנות ולמדוד וכו' לומר דפליג על מ"ש דמותר לומר לחבירו אלא לי כלי זה יש לדקדק הא"כ אבל הרמב"ם כתב מיבעי ליה ומדנקט כתב הרמב"ם נראה דדבר בפני עצמו הוא ואינו ענין למה שהזכיר למעלה לכן נ"ל כמ"ש בתחלת הדיבור שנוסחא משובשת נזדמנה לרבינו בדברי הרמב"ם או שיש להגיה בסי' תקי"ז הרמב"ן במקום הרמב"ם ולענין דעת הרמב"ם נראה דבגוונא דשרי בי"ט שרי נמי בשבת ומה שלא כתב בי"ט היינו משום דמתני' דאומר אדם לחנוני אלא לי כלי זה בי"ט מיתניא ומ"ש בפכ"ב מהלכות שבת שאסור למדוד בין בכלי מדה בין ביד איכא לאוקמא במדת קרקע או בגדים דוקא וכדמשמע מדקתני בין בחבל אבל מדת הלח אין ה"נ ה"נ דשרי בי"ט ואפי' את"ל דבמדת הלח מיירי איכא לאוקמי במזכיר לו שם מדה או בשופך המדה לתוך כלי אחר דבי"ט נמי אסור ואע"פ שאפשר לומר דהרמב"ם ס"ל דע"כ לא שרי מתניתין לומר אלא לי כלי זה אלא בי"ט דוקא אבל בשבת בכל גוונא אסור מדברי רבינו לא משמע דבהאי ליצנא דאסור לשקול ולמדוד וכו' נתכוין לאסור לומר אלא לי כלי זה דא"כ הל"ל אבל הרמב"ם כתב אסור לשקול כלל וכו' וכמו שכתבתי בסמוך ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והרא"ש מסכימים לפסוק הלכה כרבא דאמר כלי המיוחד למדה ימלאנו הכי נקטינן ומיהו דוקא בטול המדה ומוליכה לתוך ביתו כדכתב הר"ן כתב דאסר הרמב"ם בי"ט ובשבת אבל מה שכתב אבל כלי העומד למדה לא יתלאנו לא משמע הכי כלל הלכך נ"ל דבודאי זה שכתב הר"ן וא"ל דכי שרינן הכי ה"מ כשהלוקח נוטל מדה של מוכר וכו' מילתא באנפי נפשה היא ואינה ענין לתמיהתו על הרי"ף כמו שכתבתי לעיל ועוד יש לדקדק בדברי הגאון ז"ל שכתב שלדברי המחבר יש לייסד דעת הרמב"ם ע"פ דברי הר"ן שמה שאסר למדוד בשבת היינו בשופך לתוך כלי הלוקח ומה שהתיר לומר בי"ט אלא לי כלי זה הוא במוליך המדה לתוך ביתו שהרי רבינו כתב בסימן תקי"ז וז"ל מותר לומר לחבירו אלא לי כלי זה ואפילו היא מיוחד למדה ובלבד שלא יזכיר שם מדה לומר תן לי מדה פלונית והרמב"ם אוסר בכלי המיוחד למדה ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל הרי דבאלא לי כלי זה משמעו שמוליך

במילתיה דת״ק והכי איתא בתוספתא ופירש בה״ג שלא יאמר נטלת כך וכך מגוזים טול עדיין כך כדי שיהא לך ק׳ או ר׳ ורשב״א מתיר אע״פ שמזכיר סכום מנין מאחר שאינו מזכיר סכום מקח שלא יאמר לו טול כך וכך להשליש דינר והרי״ף גורס במילתיה דת״ק מקח ובמילתיה דר״ש מנין ולכך יש ליזהר בשניהם וכ״כ הרמב״ם בפ״ד מהל׳ י״ט שלא יזכיר שם דמים ולא סכום מנין עכ״ל וז״ל הרי״ף שם ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח רשב״א אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מנין פירוש סכום מקח כגון שיש עליו כסף לא יאמר לו תן לי בכסף ויש עלי כסף אחר הרי יש לך בידי שתי כספים וסכום מנין לא יאמר לו הרי שיש לך בידי ג׳ מגוזים תן לי ג׳ אחריס והרי יש לך בידי ק׳ וכתב עליו הר״ן ותמהני אם אמר לו תן לי בכסף אע״פ שלא עשה חשבון לומר הרי יש לך בידי שתי כספים מתכר ועוד דפשיטא דהיינו מקח וממכר וכ״ל דתן לי בכסף לאו דוקא אלא תן לי בכדי שיהיו לך בידי שתי כספים וסל״א כיון שאינו פוכח בפירוש על מה שהוא לוקח עכשיו שרי קמ״ל עכ״ל ובהג״א בפרק המזכר כתב ולא הייתי שמא יזכיר לו סכום מקח שיאמר לו תן לי בפשוט או בשני כשיטים דהיינו לא הוי סכום מקח אלא כגון שמתחלה היה חייב לו פשוט הרי לך בידי שנים זהו סכום מקח ואסור והא דאמרינן לעיל אין פוסקין דמים בי״ט היינו דוקא בדבר שאין יהוא שיעור ממכרו עכ״ל ונראה שהם תוספסים דיבורים במאי דקתני התם הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי כ׳ בינים או כ׳ מגוזים וכו׳ לומר דלשמועינן דלא חייבינן שמא יזכיר לו סכום מקח וכו׳ ודבריהם כפשט דברי הרי״ף אע״פ שהם תמוהים כמו שתמה עליהם הר״ן והתוס׳ כתבו שם דנראה להם גירסת ר״ח וכפירוש בה״ג ולכך יש ליזהר שלא להזכיר אפילו כסוס מנין לפי שדומה למקח וממכר עכ״ל וכך הם דברי רבינו ובס״פ אינשי נשך (עה.) כתבו התוכפ״ת דברי בה״ג וכתבו עליו ונראה הטעם דכיון שבא לדקדק בגימטוס החשבון אסור שאין זה כדרך בעה״ב כי אין רגיל לדקדק בגימטוס החשבונות כעין זה וחומרא גדולה היא ונראה דדוקא כשנותנין ק׳ מגוזים בפרוטה אז אסור דאי חשבון של ק׳ לא שייך לגימטוס דמיס אין נראה שיהא אסור עכ״ל וכן כתבו שם הג״א וכתבו עוד התוס׳ בפרק שואל (קמט.) וז״ל ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח שאם היו נותנין ק׳ מגוזים בדינר ולקח כבר ג׳ לא יאמר לו תן לי כ׳ מגוזים שאתחייב לך י׳ מגוזים שנראה שעושה להשליש המכר אבל יכול לומר לו תן לי כ׳ מגוזים סתם ע״כ: דין בני חבורה המקפידין זה על זה אם יכולין לומר מלא לי כלי בכלי המיוחד למדה וכן אם יכולין לומר תן לי בינים ומגוזים במנין מכתוב בסי׳ תקי״ז בס״ד:

המביא כדי יין וכדי שמן לא יביאם בכל וקופה וכו׳ רפ״ד דמסכת י״ט שם וסובר רבינו דה״ה לשבת אבל התוספות (שם) כתבו דה״מ בי״ט שהוא מותרת להוציא ונראה אומר לצורך חול מביא אותם אבל בשבת שאינו מעלטל אלא מזוית לזוית למעוטי בהילוכא עדיף ויותר טוב להביאם בכל ובקופה בפעם אחת מלבניאן כל אחד בפני עצמו. ומיהו מדברי הר״ן נראה קצת שסובר כדעת רבינו דשבת וי״ט שוין לענין זה שכתב לא יביאם בכל ובקופה לתת ג׳ וד׳ בתוך קופה אחת מפני שנראה כמעשה הול לשאת משאות אבל יביאם על כתיפו אחת או ב׳ דמוכח דלצורך י״ט הוא או לפניו בידיו ואע״ג דמסקינן בפרק מפנין (קכז.) דאפושי במשוי עדיף מאפושי בהילוכא שאני הכא דעביד עובדין דחול: **מדיחין** כלים בשבת לצורך היום וכו׳ ברייתא בפרק כל כתבי (קיח.):

רמ״ש אבל אסור להטביל כלי חדש וכו׳ בפ״ב די״ט (יז:) תנן אל להיות אחר השבת ב״ש אומרים מטבילין את הכל מלפני השבת ובה״א כלים מלפני השבת ואחדש בשבת ובגמרא דכ״ע מיהת כלים בשבת לא מ״ט אמר רבה גזירה שמא יטלנה בידו ויעבירנה ד״א בר״ה הא תינח בשבת בי״ט מא״ל גזירה י״ט אטו שבת רב יוסף אמר גזירה משום סחיטה א״ל אביי תינח כלים דבני סחיטה מינהו כלים דלאו בני סחיטה מינהו מאי איכא למימר א״ל גזירה הני אטו הני רב ביבי אמר גזירה שמא ישהה ופירש״י אי שרית ליה לאטבולינהו בי״ט משהי להו עד י״ט שהוא פנוי ואתי בהו בתוך כך לידי תקלה להשתמש בהן תרומה רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי וכתב הרא״ש וז״ל והביא הרי״ף טעמא דרב ביבי ושביק טעמא דרב יוסף וטעמא דרב ביבי ותמהני למה האריך לפרש משנה זו מה שייך טבילת כלים האידנא ועוד לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים בי״ט הלכך נראה דהלכתא כוותיה לגבי רב יוסף וכן מצינו זה הטעם גבי שופר ולולב ומגילה וכן רבא בתראה הוא ומאלו שני הטעמים אסור להטביל כלים חדשים בי״ט עכ״ל והרמב״ם בפ״ד מהלכות י״ט כתב ביבי וה״ה נתן טעם למה כתב טעם זה והביא האחרים וכתב עוד בשם הרשב״א שאין מטבילין בי״ט כלי תשמיש הנקחין מן העכו״ם הצריכים טבילה והוא ז״ל כתב דאע״פ שיש מקום לומר דלהרמב״ם שרי עכ״ז אפשר שגם הוא מודה בכך. והכלבו כתב בהלכות י״ט כלים הלקוחים מן העכו״ם כיון שהן צריכים טבילה נראה לומר שאסור להטבילן ביום טוב ויש מתירין עד כאן ולענין הלכה כיון דלהרי״ף והרמב״ם משמע דשרי להטביל כלים חדשים בי״ט הכי נקטינן מיהו כיון דאפשר בתיקון שכתב המרדכי שאכתוב בסמוך נכון לחוש לדברי האוסר ושלא להתיר כ״א ע״י אותו תיקון היכא דאפשר ה״ה בפ״ד מהל׳ י״ט בשם הרשב״א שכלי תשמיש הנקחין מן העכו״ם הצריכין טבילה אם הוא כלי העשוי לדלות בו או למלאות מים מן המעיין ממלא בו והוא טהור כעין שאמרו בפ״ב די״ט (יח.) מדלין בדלי טמא והוא טהור וכ״כ בהגהות פכ״ג מהלכות שבת ונראה מדבריהם דהא דקתני דלי לאו דוקא אלא ה״ה לכל כלי כל שממלא אותו דלא מיחזי אלא כמאן דבעי למיסקל מיא והכי איתא בהדיא בירושלמי פ״ב דביצה דגרסינן התם תני רבי הושעיא ממלא אדם כלי טמא מן הבור ומעריס עליו ומטבילו תני נכל דליו לתוך הבור מעריס עליהם ומטבילן: **כתב** המרדכי בפ״ב דביצה מי ששכח ולא הטביל כלי מע״ש או מערב י״ט יתן הכלי לעכו״ם במתנה ויחזור ויטלנו ממנו וה״ל כשואל מן העכו״ם דא״ל טבילה:

ומותר

מדה א ולא סכום מנין לומר כך וכך יש לך בידי תן לי כך וכך ויהיה לך בידי כך וכך: המביא כדי יין וכדי שמן לא יביאם בכל וקופה בדרך הול אלא יביאם לפניו או על כתיפו וכיוצא בזה שישנה מדרך הול אפי׳ אין בשינוי קלות במשא ואם ב א״א לו לשנות מותר: מדיחין כלים בשבת לצורך היום כגון שנשאר לו עדיין סעודה לאכול אבל לאחר סעודה שלישית אין מדיחין וכלי שתייה מדיחין כל היום שכל היום ראוי לשתייה אבל אסור להטביל

ומ״ש רבינו לומר כך וכך יש לך בידי וכו׳ מתרווייהו קאי אסכום מדה ואסכום דבסכום מנין פירושו שיאמר לו יש לך בידי י׳ מגוזים תן לי עוד י׳ מגוזים ויהיה לך בידי ד׳ מגוזים אבל בסכום מדה א״א לומר יש לך בידי מדה פלונית תן לי עוד מדה פלונית ויהיה לך בידי כך וכך מדה פלונית דא״כ תיפוק ליה בלא סכום מדה אסור לומר תן לי מדה פלונית אלא צריך לפרש בכה״ג דאומר לו יש לך בידי שתי כלי זה שמלאת לי מלא לי עוד כלי זה ויהיה לך בידי מלא שני כלים זהו סכום מדה ואסור אלא יאמר לו מלא לי כלי זה: **המביא** כדי יין וכו׳ רפ״ד דמסכת י״ט ולגבי י״ט תמן וסובר רבינו דבדין זה שוין שבת וי״ט אבל התוס׳ לשם כתבו לחלק בין י״ט לשבת ומביאו ב״י ובש״ע הביא שני הדעות וז״ל רש״י לא יביאם בכל ובקופה לתת ג׳ וד׳ בתוך הקופה ויבאם משום שנראה כמעשה דהול לשאת משאות אבל מביא על כתפו אחת או ב׳ דמוכח דלצורך י״ט הוא או לפניו בידיו ואע״ג דמסקינן בפרק מפנין (קכז.) דאפושי במשוי עדיף מאפושי בהילוכא שאני הכא דעביד עובדין דחול: **מדיחין** כלים בשבת לצורך היום וכו׳ ברייתא בפרק כל כתבי (קיח.): ב״ש אומרים מטבילין את הכל מלפני השבת ובה״א כלים מלפני השבת ואחדש בשבת ובגמרא דכ״ע מיהת כלים בשבת לא מ״ט אמר רבה גזירה שמא יטלנה בידו ויעבירנה ד״א בר״ה הא תינח בשבת בי״ט מא״ל גזירה י״ט אטו שבת רב יוסף אמר גזירה משום סחיטה א״ל אביי תינח כלים דבני סחיטה מינהו כלים דלאו בני סחיטה מינהו מאי איכא למימר א״ל גזירה הני אטו הני רב ביבי אמר גזירה שמא ישהה ופירש״י אי שרית ליה לאטבולינהו בי״ט משהי להו עד י״ט שהוא פנוי ואתי בהו בתוך כך לידי תקלה להשתמש בהן תרומה רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי וכתב הרא״ש וז״ל והביא הרי״ף טעמא דרב ביבי ושביק טעמא דרב יוסף וטעמא דרב ביבי ותמהני למה האריך לפרש משנה זו מה שייך טבילת כלים האידנא ועוד לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים בי״ט הלכך נראה דהלכתא כוותיה לגבי רב יוסף וכן מצינו זה הטעם גבי שופר ולולב ומגילה וכן רבא בתראה הוא ומאלו שני הטעמים אסור להטביל כלים חדשים בי״ט עכ״ל והרמב״ם בפ״ד מהלכות י״ט כתב ביבי וה״ה נתן טעם למה כתב טעם זה והביא האחרים וכתב עוד בשם הרשב״א שאין מטבילין בי״ט כלי תשמיש הנקחין מן העכו״ם הצריכים טבילה והוא ז״ל כתב דאע״פ שיש מקום לומר דלהרמב״ם שרי עכ״ז אפשר שגם הוא מודה בכך. והכלבו כתב בהלכות י״ט כלים הלקוחים מן העכו״ם כיון שהן צריכים טבילה נראה לומר שאסור להטבילן ביום טוב ויש מתירין עד כאן ולענין הלכה כיון דלהרי״ף והרמב״ם משמע דשרי להטביל כלים חדשים בי״ט הכי נקטינן מיהו כיון דאפשר בתיקון שכתב המרדכי שאכתוב בסמוך נכון לחוש לדברי האוסר ושלא להתיר כ״א ע״י אותו תיקון היכא דאפשר ה״ה בפ״ד מהל׳ י״ט בשם הרשב״א שכלי תשמיש הנקחין מן העכו״ם הצריכין טבילה אם הוא כלי העשוי לדלות בו או למלאות מים מן המעיין ממלא בו והוא טהור כעין שאמרו בפ״ב די״ט (יח.) מדלין בדלי טמא והוא טהור וכ״כ בהגהות פכ״ג מהלכות שבת ונראה מדבריהם דהא דקתני דלי לאו דוקא אלא ה״ה לכל כלי כל שממלא אותו דלא מיחזי אלא כמאן דבעי למיסקל מיא והכי איתא בהדיא בירושלמי פ״ב דביצה דגרסינן התם תני רבי הושעיא ממלא אדם כלי טמא מן הבור ומעריס עליו ומטבילו תני נכל דליו לתוך הבור מעריס עליהם ומטבילן: **כתב** המרדכי בפ״ב דביצה מי ששכח ולא הטביל כלי מע״ש או מערב י״ט יתן הכלי לעכו״ם במתנה ויחזור ויטלנו ממנו וה״ל כשואל מן העכו״ם דא״ל טבילה:

ומותר

דרכי משה

בכמוך אמר להקל להזכיר שם מדה): (ג) ול״ג דמדינא אסור כי יש לחוש לדברי האחרונים הרא״ש והרשב״א והמרדכי והה״מ דחק לפרש דעת הרמב״ם לאסור כדי להעמידה כהלכתא ואיך נוציא הדבר ממשמעו לדרות דבריהן ולכן אסור לשנות כלים בשבת וי״ט:

ול״ג

פרישה

למשקל וכמו שבמשקל המשקל נשאר אצל המוכר ואין הלוקח לוקח אלא דבר המשקל כן מה שאכר דבר שבמדה ג״כ ר״ל שהמדה נשאר אצל המוכר והלוקח מערה דבר המדד לתוך כליו ומוליכו לביתו וזהו דוקא הוא שאסר ומסיים אח״כ אלא כיצד הוא עושה אומר לחנוני אלא לי כלי זה ר״ל הכלי שמביא הלוקח עמו מביתו אומר למוכר למלאותו וזהו דוקא מותר ואפילו בכלי המיוחד למדה ובלבד שלא יזכיר לו שם מדה לגדר אלא לי מדה זו שלי. והשתא ת״ש נמי הא דאזר לכתוב והוא שלא יזכיר לו שם מדה דאם לא תפרשהו כן אלא ר״ל דאם שאסר בריאש ליקח במדה ובמשקל ר״ל שלא יזכיר שם מדה קשה למה אזר לכותבו בסיפא וק״ל. ול״ב קשה מנא ליה להרמב״ם תלתא מילוקים הכ״ל וע״כ ל״ל דגירסתו היה כגירסת הרי״ף הכ״ל שגרס וכתב ז״ל אלא אבל לא במדה אמר רבא שלא יזכיר לו שם מדה אבל כלי הצומד למדה לא ימלא ור״ל ת״ל דאמר אומר מדה לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה ר״ל דאם הלוקח מביא כלי עמו ואומר למוכר מלא לי כלי זה זהו מותר יהיה כלי של לוקח מה שיהיה אפילו מיוחד למדה רק שלא יאמר לו מלא לי מדה זו זהו שאמר אבל לא במדה ומפרשה רבא שלא יזכיר לו שם מדה אפילו בכלי של לוקח. ומסיים רבא ואומר אבל כלי הצומד למדה לא ימלאנו ר״ל המוכר לא ימלאנו בכלי שבידו הצומד למדה את כלי של לוקח. וכאלו אמר אבל בכלי בבי״ת וק״ל. וסם המה הג׳ מילוקים שכתב הרמב״ם הכ״ל כי ידוע שהרמב״ם בשיטת הרי״ף רבו רוב דבריו אמורים ויתיישב נמי הקשה שפיר ל׳ הרמב״ם דשבת סימן י״ג במ״ש שם ז״ל וכשם שאסור לשקול כך אסור למות ולמדוד בין ביד בין במבל עכ״ל. הרי שגם לשם לא כתב איסור דיוקא אלא דומיא דמשקל ומדידת אבל שמשקל והמבל נשאירים ביד המוכר ואע״ג דאסר שם גם למות איסור למות שאני וכאילו מזכיר שם מדה דמי וק״ל. ותמה אני על הב״י מאחר שמילוק זה מוכרח לומר בדברי הרמב״ם וכמו שדייק הר״ן מדברי הרמב״ם וכמ״ש וב״י בעצמו מודה במילוק זה כמו שמוכח מסוף דבריו וגם הכלבו אוסר יותר אפילו להלך במדה של מוכר לתוך ביתו ואינו מתיר אלא כלי של לוקח דוקא למלאותו ולטולכה לביתו למה טרח לייסד דברי הרמב״ם בע״א וכתב שהרמב״ם אינו אוסר אלא במדידת הקרקע מיהו לנסוף גם הב״י רמז וכיב הר״ן ומהר״א הכ״ל במ״ש ז״ל אז בשוף המדה לתוך כלי אחר כו׳ ע״ש והגם בהגות שבהרמב״ם מוכרח לחלק כן והדין דין אמת בודאי פשוט דלשם כיון ג״כ הרי״ף אף שהר״ן תמה מתחילה עליה ה״ט משום דלפי הראשם אין משמעות לשון הרי״ף כן. אבל כדי לייסדו שלא יהא פסקו דהרי״ף נגד סוגיית הגמרא ע״כ ל״ל דכוונתו כמ״ש הרמב״ם ומה שמסיק וכתב הר״ן ז״ל וכ״ל דבי שרינן כו׳ אלעיל קאי וכ״ב לייסד לפי׳ זה כשכתב הרי״ף אבל כלי הצומד למדה לא ימלאנו הוא בשוף לתוך כליו של לוקח דוקא ולגבאתא דרב יוחא ורבא באוקימתא דמתניתין דהיינו כשוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו אי שרי בכלי

דרישה

מוזר אדלעיל מעיקר יסוד דברי הרמב״ם. ואע״פ שהפשט הזה הוא רחוק מאוד מ״מ כיון שגם הפשט הראשון בהגהת ל׳ מהרי״א הוא רחוק מכח כל הקושיות שהקשה עליו הב״י בבל הב״י דוחקים הללו ואמר ואין לומר שבוגעת מהרי״א כן כמ״ש בתחרוגה ודאם זה דא״כ לא הי״ל לרבינו לכתוב כתב הרמב״ם אלא והרמב״ם כתב בל׳ אלעתא. שם הביא ב״י תשובת הרא״ש כלל כ״ב שכתב ז״ל מה שנוהגין במקומך שמודדין יין בשבת וכותבין מע״ש שפלוני הניח כך וכך משות ופלוני כך וכך לאמר כשמודדין היין לוקח בעל היין מחט ועושה נקבים כמנין המדות שמוליך. דע כי מנהג רע הוא אדם המדידה כתתן אומר אדם לחבירו אלא לי כלי זה אבל לא במדה ומפרש בגמרא מאי אבל לא במדה אבל לא בכלי המיוחד למדה כו׳ תימא איך הביא דברי רב יוחא דלא כהלכה שהרי הוא פסק בפסקא כרבא דאינו אוסר אלא בכלי המיוחד למדה ונראין לומר דרבינו בבחרותו כתב התשובה ואז הוא ס״ל כהרי״ף והרמב״ם הכ״ל דפסקו כרב יוחא ובפסקים דאחרונים ניכר אז בו ופסק כרבא וכן מצינו הרבה פעמים שפסקו סותרין למ״ש בתשובותיו. ומה שעשה נקבים כמנין המדות ר״ל בלותו כתב שהיה נרשם שם פלוני ופלוני רשם בלד שם כל פלוני מנין המדות אשר לקח ולריך עיון למה לא כתב שעשיית הנקבים ג״כ הוא אסור ואפשר דבנקב כי הלי שאין בו ממש ויש בו משום עונג שבת והפסד ממון לא הקפידו לאוסרו וגדול מזה התירו לפתוח מגופת חבית ולשבר הלתות ליקח מהן המוכל וכמ״ש לעיל סימן שי״ד ע״ש ומ״ש ב״י אח״כ שם ז״ל וגירסת הש״י ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח. ל״ל דש״ם הוא ול״ל שלא יזכיר לו סכום מדה ודו״ק. ומ״ש אח״כ ולכך יש ליזהר בשניהן בגמרא הכל קאי אכלי של מוכר שמוליכין מלאין לביתו אבל דעת הרא״ש בהבנת הרי״ף ודאי אינו כן אלא כמ״ש לעיל וע״פ פירושו בדברי הרי״ף פי׳ נמי דברי הרמב״ם וע״ד שכתב הרמב״ם בפירוש המשנה וכמו שפירשו הרי״ף כן פירשו רבינו ורבי׳ יונה וכמ״ש לעיל וזו״ק:

כתב

חדושי הגהות

שבג א כתב מהרל״ח זהו כגירסת רש״י ופירושו (כמ״ש הב״י) ור״ל דכל שם מדה אסור ולא הוי פירושו כמו פי׳ של כסום מנין דאינו אסור אלא כשאומר יש לך בידי כך וכך תן לי כך וכך ויהיה לך בידי כך וכך אבל סכום מדה אפילו אינו אומר אלא תן לי קב אחד אסור דכל שם מדה אסור ורבינו לא היה צריך לכותבו כי כבר כתב דכל שם מדה אסור להזכיר אלא כיון שכתב הברייתא כתב כל מה דתני בברייתא: ב ובדלכות י״ט סימן הק״י כתב רבינו באיזה ענין ר״ל שא״א לשנות (מהרל ה):

[טור א״ח ה״]

כרש״י

אינו אלא כמסיר ממנו גרף של רעי ואין זה מתקן כלי וכ"כ ה"ר יהודה דמטעם זה יכול להניח הכוס ששתה ממנו העכו"ם יין ומביאו ב"י בסי' זה: **ומותר** לשפשף וכו' בריתא בפרק במה טומנין ופירש"י דאע"ג דגריד דבר שאין מתכוין מותר כו"ש אבל בגרתקון פסיק רישיה הוא דודאי הוא גורד בכסף שהוא רך:

שכד אין כוברין וכו' משנה בפרק תולין (דף ק"א). ולא ימדוד שעורים וכו' בס"פ אין נדין אדבריה רב חסדא לרב עוקבא ודרש לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו בי"ט אבל קודר הוא קב או קבייס ונותן לפני בהמתו ואינו חושש ואיכא למידק לפירש"י ניחא הא דקאמר ואינו חושש דאף ע"פ שנוקב בקב עצמו או בקבייס עצמן בכרי וכל"א דכיון שלוקח השעורים במדה השבינן ליה כמודד קמ"ל דאינו חושש כיון שממלאה שלא כדרך מדידה לתת בידו לתוך המדה אבל לפי' האלפסי דמשער באומד הדעת אבל לא ימדוד כלל ופי' קודר הוא מלשון מקדרים בהריס שפי' שמודד בחבל התחוס ומשער לפי אומד דעתו אמאי איצטריך לומר ואינו חושש הא פשיטא הוא דליכא הכא שום חששא דאיסורא וי"ל דהאי משער בדעתו הכי פירושו דאם רוצה ליתן לפני בהמתו קב או קבייס לא ימדוד בקב ובקבייס אלא נותן לפי אומד דעתו ומשער שמה שהוא נותן לפני בהמתו שהוא קב או קבייס פחות קצת או יותר ואשמועינן דאע"פ דמשער בדעתו שזה שהוא נותן לפני בהמתו הוא קב או קבייס אפ"ה אינו חושש

(ג) ומותר לשפשף הכלים בכל דבר כו' מתן מכלי כסף בגרתקון בפרק במה טומנין ופירש"י סס אע"ג דגריד כיון דלא מתכוין שרי אבל גרתקון ודאי גריד לכלי כסף שהוא רך וס"ל ממחק וכיון דפסיק רישיה הוא מודה ביה ר"ש ומשמע דשאר כלים חופפין אותם בכל דבר וכ"כ בהמ"ג וכתב ר"י בחי"ג דהא דשרי בנתר וחול להוף בשייחד מקום מבע"י לנתר וחול היא שאל"כ אסור לטלטל ודבר פשוט הוא. וכתוב במרדכי בשם ספר המלות דגרסה שאסור להוף כלי כסף במלח בשבת לפי שהמלח ממחק כשהופף בחזקה עכ"ל וכ"ל דכלי כסף ל"ד דשאר כלים נמי אסור להוף אותם במלח דבכולהו שייך האי טעמא ומיהו בתוספת' דביצ' ספ"ד תני אין מדיחין את הכלים בנתר בי"ט אבל מדיחין אותם במלח ובמורסן בשבת ואע"ל בי"ט ע"כ ושמא י"ל דמדיח לחוד והופף לחוד דהופף הוי כמרסק שלג וברד דאסור ומדיח הוי כנותן שלג וברד לתוך הכוס דשרי ומאי דקתני אין מדיחין כלים בנתר אתיא כר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור דאילו לר"ש מותר להוף הכלים בנתר כמו שמפורש בפרק במה טומנין: כתב ר"י בח"ח כוס ששתה בו העכו"ם כתב הרא"ש בתשובה דמותר להניחו ולא דמי לטבילה דהתם האיסור בגוף הכלי מיחזי כמתקן והכא גוף הכלי היתר והיין אוסרו ובפ"א אינו מתקנו אלא כמסיר ממנו גרף של רעי עכ"ל:

שכד אין לא כוברין את התבן בכברה וכו' משנה בפרק תולין (קמ:): (כט.) אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש לא ימדוד שעורי' ויתן לפני בהמתו אבל א קודר ופירש"י קודר שנוקב בכרי במדה והיא מתמלאת מאליה אבל לתת בידיו לתוך המדה לא אבל הרי"ף פי' קודר משער באומד דעתו וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' י"ט: **אין** גובלין המורסן לפני הבהמה אבל נותנין בו מים וכו' בפרק מי שהחשיך (קנה:) תנן נותנין מים למורסן אבל לא גובלין ואוקימנא לה בגמרא כר"י ב"ר יהודה דאילו לרבי אסור ליתן מים ע"ג מורסן וכתב הרי"ף והרא"ש דהלכה כר"י בר"י כיון דסתם לן תנא כוותיה וכ"פ הרמב"ם בפכ"א וכתב ה"ה בספ"ח שהטעם מפני שהמורסן אינו בר גיבול ולכך אפילו יגבול לא יהא בו חיוב אלא איסור מדבריהם ומתוך כך הותר נתינת מים מדבריהם עד כ"ל וזה ע"פ דעת הרי"ף ורש"י שפירש בפרק המביא כדי יין (לב:) דהא דאמרינן וקיטמא שרי היינו לומר שהאפר אינו בר גיבול ולפיכך מותר לגובלו ביום טוב וכ"כ הרמב"ם בספ"ח וז"ל ואין גיבול באפר ולא בחול הגם ולא במורסן ולא בכיוצא בהם אבל התוספות כתבו בפרק קמא דשבת (יח:) ובפרק המביא כדי יין (שם) דאדרבה מידי דלאו בר גיבול הוא חייב טפי וכן דעת הראב"ד שהשיג על הרמב"ם בספ"ח וז"ל כמדומה אני שטעה בזה שהוא סבור שאם נתן בהן מים וגבלן שאינו חייב משום ליבון גדול שלא אמרו אפר לאו בר גיבול הוא אלא שאינו מחוסר גיבול ובנתינת מים לבדה חייב עכ"ל וכתב ה"ה עליו וכדעתו דעת האחרונים ואע"פ שלא הזכירו התוספות והראב"ד אלא אפר נראה דה"ה לתורסן דהא בהדיא אמרו בפרק מי שהחשיך (שם) דמורסן לאו בר גיבול הוא כדרך שאמרו באפר וכיון דלפי דבריהם גיבול מורסן מיתסר מדאורייתא טעמא דר"י בר"י דשרי ליתן מים ע"ג מורסן שכתב הרב המגיד הוא אלא משום דכיון דבנתינת מים לא מיחייב לר"י בר"י אע"פ שהכמים גזרו עליו כדמשמע מדקתני בפרק מי שהחשיך ר"י בר"י אומר אינו חייב עד שיגבל דאלמא חיובא ליכא אבל איסורא מיהא איכא ה"מ בקמח שאין בו צורך היום אבל במורסן שיש בו צורך היום להאכיל לחיה ועוף לא גזר ומיהו בעיקר דינא פליג סמ"ג שהוא פוסק הלכה כרבי דאסר ליתן מים למורסן משום דסתם מתני' בפ"ק (שם) כוותיה והא דשרי בפרק מי שהחשיך להוליך המקל שתי וערב דוקא כשנתן מים מע"ש

וכן כתוב בסמ"ק וכן כתב בעל התרומה והזכירו רבינו בסמוך. ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן (א):

ומ"ש רבינו ומעביר בו במקל וכו' בפרק מי שהחשיך (קנו:) לוי בריה דר"ה בר חייא אשכחיה לגבלא דבי נשיה דגבול וספי בטש ביה אתא אבוה אשכחיה א"ל הכי אמר אבוה דאמר משמיה דרב גובלין וה"מ הוא דאמשי היכי משני אמר רב יימר בר שלמיה משמיה דאביי שתי וערב והא לא מערב שפיר אמר רב יהודה מנערו לכלי ב אחר ופירש"י שתי וערב. פעם אחת מוליך המקל שתי ופעם אחר ערב נראה מדבריו שאינו רשאי להוליך המקל יותר מפעם אחת שתי ופעם אחת ערב אבל הרי"ף פי' כלומר מוליך התרווד שתי וערב ואינו חושש כיון שאינו ממרס בידו ולא מסבב התרווד וכ"כ הרמב"ם בפכ"א נראה מדבריהם דאפילו כמה פעמים מוליך התרווד שתי וערב ואינו חושש כיון שאינו ממרס בידו ולא מסבב אותו: **ומ"ש** ואפילו כוריים יכולין ליתן לפני בהמה אחת שם אמר רב מנשיא חד תרי קמי חד תרי ש"ד תלתא קמי תרי אסור רב יוסף אמר אפי' קבייס עולא אמר ג אפי' כור ואפילו כוריים ופסקו הרי"ף והרא"ש בעולא דאמר אפילו כור ואפילו כוריים וכ"פ הרמב"ם בפכ"א ופירש"י חדא מדה שרגילין לתת לפני בהמה מותר לתת לפניה בשבת וכן תרתי קמי תרתי האוכלות באחוס אחד אבל תלתא קמי תרתי הואיל ובחול לא יהיב להו כי האי הוי טירחא דלא צריך וכ"ש תרתי קמי חדא אבל הר"ן פירש דלענין מנערו מכלי לכלי קאמר דמדה א' שרגילין לתת לפני בהמה מותר לערות ולנער בשבת וכן תרתי קמי תרתי האוכלות באחוס א' אבל ג' קמי ב' הואיל ובחול לא יהיב להו כה"ג לא ואסיקנא אפילו כור ואפילו כוריים עכ"ל והרמב"ם כתב בפכ"א וז"ל ומותר לערב המורסן בדרך זה בכלי א' ומחלק אותו בכלים הרבה ונותן לפני כל בהמה ובהמה ומערב

דרכי משה

שכד (א) ול"נ מאחר שכתבתי לעיל סימן שכ"א פסק מהרא"י כדעת בעה"ת לענין שום והרדל ה"ה דקי"ל ג"כ כדברי בעה"ת דחד מעמא הוא דדעת המתירים דכל מידי דלאו בר גיבול לא אמרי' ביה נתינת מים זהו גיבולו כמ"ש המ"מ פ"ה ולדעת האוסרים אמרינן דהוי גיבולו והוא אסור כתב המ"מ פ"ח שכן דעת האחרונים ומאחר שפסק לעיל

פרישה

בכלי העומד למדה דוקא או אפילו בכלי המיומד למדה לא נזכר בדברי הרי"ף כלל כו' אלא"ד דוקא אינו קושיא דהרי"ף בהלכותיו לא הביא סוגיא דגמרא רק מה שהוא פסק הלכה ובכלל מ"ש ובלבד שלא יוכיר לו שם מדה הוא דוגלת זה הכל מותר כשממלא כליו לוקח ומביאו לביתו וכמ"ש ב"י עצמו. ואף שהב"י מזי להקשות ע"ז דא"כ הל"ל אבל לא ימלאנו אפילו עומד למדה גרעה דלאו דקדוק הוא ואינ סיל. ובאמר כתבתי בתיישבו עוד שני קושיות גדולות האחת מאי דשיהה הרי"ף דברי רבא המאורין בגמרא בתרתי שבגמרא אמר בשם רבא דאפילו כלי המיומד למדה ימלאנו ורי"ף כתב בשם רבא דאפילו כלי העומדת למדה ימלאנו ואינ תמיהת הר"ן וגם הרא"ש דמוסה במ"ש שהרי"ף לא הביא דברי רבא כמ"ש בגמרא השנית אף א"ת שגירסת הרי"ף שלפנינו היא עיקר דבמדה העומדת למדוד ס"ל דימלאנו מ"מ קשה כיון דרבא פי' דמ"ש ת"ק אבל לא במדה דל"ל שלא יוכיר שם מדה ממילא נשמע דאפילו במדה המיומד למדה ימלאנו וא"כ קשה למה אמר כלי העומד למדה ימלאנו אלא ודאי ל"ל כמ"ש הר"ן ומהרי"א הכ"ל דמ"ש ובלבד שלא יוכיר שם מדה ממילא נשמע דכשאינו מוכיר שם מדה אפילו כלי המיומד למדה של לוקח מותר לכוליכו לביתו ומ"ש הרי"ף אבל כלי העומד למדה לא ימלאנו קאי אכלי של מוכר כשיוצא לעצות מתוכה לכלי של לוקח וזה אסור אפילו בכלי העומד למדה. א"כ ה"ק כלי העומד למדה של לוקח לא ימלאנו המוכר והשתא א"ש מ"ש העומד למדה דכל כלי של לוקח עומדים למדה מוקדי דמודדים לתוכו וקל"ל והשתא א"ש נמי מה שסיים הר"ן ומהרי"א בנשוכם וכתבו ז"ל אבל למדוד בכלי המיומד למדה ולשפך כו' דק' דמתמיל בכלי העומד למדה וסיים בכלי המיומד. אלא ודאי מ"ש העומד למדה ר"ל למלאות בכלי של מוכר המיומדת למדה לתוך כלי של לוקח העומד למדה וק"ל. והשתא א"ש נמי דא"נ לומר דהרי"ף היה לו גירסא אחרת בגמ' דלפ"ז תסס הרי"ף ליגמא דבבא דהוא ובתראה וגם הוא ל"ק לו יותר מדבר יודא. דדברי הרי"ף ורבא כל' רב יודא בשניהן וגם ר"ל בסכום מדה פשיטא דאסור ולא סולרך לכותבו וכמ"ש בתו' שם ס"פ על רש"י ע"ש: ומ"ש ב"י עוד שם תמיהת הרא"ש על הרי"ף ז"ל ותמהני למה הארוך לפרש מעשה זו מאי שייך טבילת כלים הא'ידנא יש לישב ולומר דכוונת הרי"ף הוא ללמד שטבילת כלים חדשים מותר בשבת דהמשנה אינו אוסר אלא טבילת כלים טמאים וק"ל:

(ג) ומותר לשפשף הכלים בכל דבר כו' מתן מכלי כסף בגרתקון בפרק במה טומנין ופירש"י סס אע"ג דגריד ומול זימנין דגריד כיון דלא מתכוין שרי אבל גרתקון ודאי גריד לכלי כסף שהוא רך וס"ל ממחק כיון דפסיק רישיה הוא מודה ביה ר"ש:

סי' שכד (א) **אין** כוברין את התבן בפרק תולין דף ק"מ ופירש"י תבן הוא שעושין מן הקש ומתבך אותו במוריגין ועושה כל זנב השבולת תבן. עוד פי' מין הוא מוצב השבולת העליון ואינו לאוי למאכל וכוברין אותה בכברה כדי שיפול המוץ. ומש"כ כיון שאינו מכוון ז"ל רש"י בגמרא ואע"פ שהמוץ נופל מאליו כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר: (ב) אין גובלין המורסן לפני הבהמה אבל נותנים בו מים כתב הב"י שכתב הרב המגיד בספ"ח שהטעם מפני שהמורסן אינו בר גיבול ולכך אפילו גובל לא יהא בו חיוב אלא איסור מדבריהם ומתוך כך הותר נתינת מים מדבריהם עכ"ל. וזהו על פי דעת הרי"ף ורש"י שפירשו הא דאמרינן וקיטמא שרי היינו לומר שהאפר אינו בר גיבול ולפיכך מותר לגובלו ביו"ט. אבל לדעת התוס' והראב"ד דאדרבה מידי דלאו בר גיבול הוא חייב טפי הוי הטעם כיון דבנתינת מים לא מיחייב לרבי יוסי בר יודא אע"פ שהכמים גזרו עליו ה"מ בקמח שאין בו צורך היום אבל במורסן שיש בו צורך היום להאכיל לחיה ועוף לא גזר ע"כ. ועיין מ"ש לעיל בסימן שכ"א בפלוגתת בעל התרומות עם הפוסקים שכתבו טעם לדבריהן ובעל התרומות אוסר ליתן בו מים וכו' והטעם שפוסק כרבי דאמר נתינת מים זהו גיבולו:

(ג) ואפילו כור או כוריים בו' שאין דרכם לאכול כ"כ ולא אסרינן משום טירחא ותירא אבל אסור לשפשף בגמרא פרק מי שהחשיך לאפסם ע"ש בפירש"י שפירש שכן דרך שמפורין לבהמה הטשנים ויפה לה לאוכלן שכשהן דמוקים מתממין ואינה מרויחה ברי"כ וקלה בהן וכן בתשר"י ורי"ף וכן בכל הגמרות דאיתי לפשפש ולא כתב שם לשפשף בס' לת

הדושי הגהות

שכד א ברש"י שלפנינו איתא בזה הל' אבל קודר הוא בקב עצמו נוקב בכרי וממלאו שלא כדרך מדה לתת בידו לתוכו: ב מלת אחר בגמ' שלפנינו ליתא: ג מלת אפילו בגמרא ליתא

מעורב בכלי אחד אפי׳ כור ואפילו כוריים עכ״ל וזה ע״ד פי׳ הר״ן אלא שהרמב״ם שיש לו ומדברי הר״ן נראה שהוא מתיר לגבל יותר ממה שהן מייבות ואין ספק שדברי הרמב״ם נראין אפני שאע״פ שאינו מגבל אלא בשינוי מ״מ עירבא אלא צריך דקאמר ג׳ קמי תרי אסור ואתא רב יוסף ואיפליג ושרי ואפילו כוריים ועולא שרי אפילו כוריים ואם איתא דעולא נמי לא שרי לגבל יותר מהצריך לבהמותיו הא רב מנשיא לא אסר אלא ג׳ קמי תרי אבל תלתא קמי תלתא שפיר דמי ואפשר דאפילו כוריים נמי שרי כל שהוא צריך לבהמותיו ומאי אתא לאשמועינן עולא ואפשר שהיה גורס הרמב״ס תלתא קמי ג׳ אסור והשתא אתי שפיר דאיפלוג עליה עולא ושרי לגבל יחד כור או כוריים:

כתב הר״ז בס׳ מי שהחשיך שנראה מדברי הרמב״ן דהא דשרינן לגבל מורסן ע״י שינוי דוקא לתורי אבל לתרנגולים בכל גונא אסור והוא ז״ל כתב אל זה ולא ידעתי מנין לו מי משום דתנן במתניתין אבל לא נובלין הרוא בגידול נמור עסקינן ומכיון שמצינו בגמרא דלשורים שרי פ״י שינוי למה לא נלמוד ממנו לתרנגולין דא ודא אחת היא וכן דעת הרמב״ם בפכ״ה:

קשים של שבלים שקוצרין בב׳ או ג׳ מקומות מותר להתירן וכו׳ בפרק מי שהחשיך (קנב.) תנן מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את הזירין ופירש״י פקיעי עמיר. קשין של שבלים שאגדן מתירין אותן שיהו נוחים לבהמה לאוכלן: מפספסין. שכן דרך שמפזרין לבהמה העשבים ויפים לה לאוכלם שכשהן דחוקין מתהממין ואינה מריחה ריחם כל כך ונקלה בהם: ובגמרא (שם) אמר רב הונא הן הן פקיעין הן הן כיפין מקיעין תרי כיפין תלתא זירין דאר״א וה״ק מתירין פקיעי עמיר ומפספסין וה״ה לכיפין אבל לא את הזירין לא לספסם ולא להתיר אמר רב חבדא מ״ט דרב הונא קבבר למיטרח באוכלא טרחין לשויי אוכלא לא משוינן ופירש״י הן הן פקיעין הן הן כיפין. כולם קשין של שבלים הם מיהו פקיעין שאינם קשורים אלא בב׳ דאשין כיפין קשורין ג׳: זירין דאר״א. ענפים לחים של ארז שמזרדין אותם ונעודם לחים דאיתא לבהמה ורוב בני אדם מניחים אותם לעצים: רב יהודה אמר הן הן פקיעין הן הן זירין תרי זירין תלת כיפין דאר״א וה״ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה אבל פספוסי לא וכיפין פספוסי נמי מפספסים אבל לא את הזירין לספסם אלא להתיר אמר רבא מ״ט דרב יהודה קסבר שוויי אוכלא משוינן מטרחא בשובל לא טרחינן ופירש״י הן הן פקיעין הן הן זירין. שניהם בקשין של שבלים ואה שהתיר בזה התיר בזה ודקתני אבל לא את הזירין אספסום קאי. וה״ק מתירין פקיעי עמיר. דכ״ז שהוא קשור לאו אוכלא ומתירו לשויי אוכלא ומשום צער בהמה אבל אבל פספוס לא דסגי ליה בהתרה ואיתעביד אוכלא ופספוסיה לתענוג בעלמא הוא ומיטרח באוכל בדבר שהוא כבר אוכל בלא תיקון זה לא טרחינן ומפספסין את הכיפין דאר״א דבלאו פספוס לא הוי אוכלא אבל לא את הזירין לספסם אלא להתיר ג׳ אגדיהן כפקיעין דהתרת אגדיהן שוויי אוכלא הוא ואיתעביד רב הונא וכליך בקשיא וקס לה הלכתא כרב יהודה ובקצת נוסחי הלכות הרי״ף כתב בסברת רב יהודה אבל לא את הזירין לא לספסם ולא להתיר וכתב הר״ן דטעמא מכני שכיון שקשור בג׳ מקומות הוי טירחא יתירא ואסור אבל רש״י גורס כמו שהתבתי בתחלה וכן גורס הרא״ש והרמב״ם כתב בפכ״א ומתירין אלומות של עמיר לפני בהמה ומפספסם כידו אלומות קטנות אבל לא אלומות גדולות מפני הטורח שבהם ה״ה שא״א לייסד דבריו לא כאוקימתא דרב הונא ולא כאוקימתא דרב יהודה ול״נ דאפ״ל שהרמב״ם מפרש דלר״ה פקיעין וכיפין תרווייהו אלומות גדולות ניהו אלא דפקיעין קשורין בב׳ דאשין וכיפין בג׳ דאשין וזירין הן אלומות קטנות שדומות לענפי המילן הרכים והיינו דקאמר זירין דאר״א וה״ק מתירין כקיעי עמיר ומפספסין וה״ה לכיפין אע״ג דבלא התרה ופספוס לא חזו לאכילה קלת ס״ד למיטרח בהו דלא מיתסר למיטרח אלא במידי דלא חזי לאכילה בלל דוקא דשוויי אוכלא לא משוינן וזירין שהן אלומות קטנות כיון דבלא התרה כלל חזי לאכילה גמורה אסור להתירם משום דהוי טירחא שלא לצורך כלל ולפ״ז הא דקאמר רבא מ״ט דרב יהודה קסבר שוויי אוכלא משוינן מטרחא בשובל לא טרחינן לא קאי אזירין ורב יהודה סבר דפקיעין וזירין תרווייהו אלומות גדולות אלא דפקיעין קשורין בשני דאשין קשורין בג׳ וכיפין הן אלומות קטנות כענפי המילן שהם רכין והיינו דקאמר כיפין דאר״א וה״ק מתירין פקיעי עמיר ומפספסין לפני בהמה ומפספוסיה לא משוי דכיון דבלא״ה חזו לאכילה בלא דוקא דשוויי אוכלא לא משוינן וזירין שהן אלומות קטנות כיון דבלא התרה כלל חזי לאכילה גמורה אסור להתירם משום דהוי טירחא שלא לצורך כלל ולפ״ז הא דקאמר רבא מ״ט דרב יהודה קסבר שוויי אוכלא משוינן מטרחא בשובל לא טרחינן לא קאי אזירין ורב יהודה סבר דפקיעין וזירין תרווייהו אלומות גדולות אלא דפקיעין קשורין בשני דאשין קשורין בג׳ וכיפין הן אלומות קטנות כענפי המילן שהם רכין והיינו דקאמר זירין דאר״א וה״ק מתירין פקיעי עמיר ומפספסין וה״ה לכיפין אע״ג דבלא התרה ופספוס לא חזו לאכילה קלת ס״ד למיטרח בהו דלא מיתסר למיטרח אלא במידי דלא חזי לאכילה בלל

אכור וכן נראה ממ"ש הר"י ח"י מני"ב: שבת מחתכין את הדלועים לפני הבהמה ר' יהודה אומר אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן ופסקו הפוסקים כת"ק דהיינו ר"ש דלית ליה מוקצה אבל בתלשו בשבת מודה ר"ש במחובר דה"ל מוקצה בגרוגרות ומוקיים וא"ת כיון דתלושים הם פשיטא דשרי אע"פ דקיימי לאדם ולא לאכל בהמה הא קי"ל מוכן לאדם הוי נמי מוכן לכלבים. וי"ל דאתא לאשמועינן דבתוך זה משוי אותם אוכל דאם לא אתכו לא היו יכולין הכלבים לאוכלם ולפיכך מותר לחתכו בשבת ולא תימא דבלתו הכי יכולים הכלבים לאוכלם וא"כ מטרח באוכל הוא ואסור קמ"ל וכ"כ הרא"ש לשם: **וכ"ש** ואת הנבילה לפני הכלבים הקשה הב"י דבסימן תקי"ח כתב רבינו דאם היתה בריאה אפילו ר"ש מודה דאסור לטלטלה ובמסוכנת אפי' ר' יהודה מודה דשרי לטלטלה כי פליגי בחולה קלת ואם כן ה"ל לרבינו לפרש כאן דלא שרי אלא כשהיתה חולה מבע"י וא"ל שסמך על מ"ש בהלכות י"ט והא דכתב רבינו בסימן שי"ח דאפי' בהמה בריאה לא הוי מוקצה לר"ש כיון דלא דחייה בידים היינו לגבי אדם שחלה בשבת אבל לגבי כלבים הוי מוקצה כשהיתה בריאה מבע"י ונתנבלה בשבת ומיהו לענין הלכה פסק ב"י כמ"ד דלר"ש אפילו היתה בריאה מותר לטלטלה גם פסק דאסור לאחוך הנבלה אלא בנבלה הקשה שא"א להם לאכלה בלא חתיכה דומיא דחלושים שהם קשים אבל אם היתה רחויה להם בלא חתיכה לא דמטרח באוכלא במה שהוא רחוי לא טרחינן ושכ"כ ה' המגיד דה"א בגמרא ושמתמיהין על הפוסקים שלא הביאו חילוק זה ולעד"כ לייש"ב דכיון דבדלועין לא שרי אלא בתלושין מבע"י ואצטריך לאשמעי' דשוויי אוכלא הוא וכדפי' בסמוך א"כ בע"כ דומיא דכי בנבילה בדשוויה אוכלא קא מיירי ולא במיטרח אוכלא כדאיתא בגמרא נבלה דומיא דחלושין. ותו נראה לייש"ב דעת רבינו במה שכתב דבריו ולא פירש כאן דבנבלה שהיא חולה הוא דשרי אבל בריאה לא דסמך ג"כ אמאי דקאמרינן נבלה דומיא דחלושין וה"כ כי היכי דחלושין בתלושין קאמר דדעתיה עילוויייהו הכי נמי נבלה בשהיה חולה מבע"י א"כ

מסכנתא דדעתיה עילוה אבל בריאה אסור לטלטל אף לר"ש לדעת רבינו:

ואין מחתכין השחת וכו' דקדק רבינו וכתב ואין בוי"ו לקשרו עם מ"ש קודם זה מחתכין את הדלועין וכו' וכאילו אמר מחתכין את הדלועים ואת הנבלה וכו' משום דשוויה אוכלא הוא דקשין הן אבל אין מחתכין את השחת והחרובין וכו' דרכיכי דמיטרח באוכלא הוא וכדמפרש בגמרא פרק מי שהחשיך והרמב"ם פכ"א כתב דהטעם הוא מפני שנראה כטוחן ותימה דלא נאמר טעם זה בגמרא וכתב ב"י דכוונתו להורות דאפילו היו קשים השחת והחרובין ושוויה אוכלא הוא נמי אסור לחתכם לפי שמחתכים אותם דק דק וה"ל תולדה דטוחן ויש להקשות לפי פירוש ב"י דמי דחקו להרמב"ם לפרש דבקשין אית ביה משום טוחן ועל כן נראה לפע"ד כשנתקדק במה שכתב הרמב"ם לפיכך אין מרסקין לא את השחת וכו' אבל מחתכין את הדלועין לפני בהמה וכו' דלמה קשרם זה עם זה לומר אבל מחתכין את הדלועין וכו' ולכן נראה דה"ל לפרש מדשינה התנא הלשון דגבי שחת וחרובין אמר אין מרסקין וגבי דלועין ונבלה אמר מחתכין. ולפי המסקנא ניחא דגבי דלועין ונבלה מיירי בקשין ושוויה אוכלא הוא דאילו בדכין אסור משום דמיטרח באוכלא הוא ואע"פ שקשין הם יכולה הבהמה לאכול הדלועין והכלבים לנבלה אפי' יתקבו אותן לחתיכות גדולות ולהכי נקט מחתכין פי' חתיכות גדולות אבל גבי שחת וחרובין תנא אין מרסקין לפי שאסורין בין בקשין ובין בדכין דאסורין משום דמיטרח באוכלא הוא דיכולין לאוכלן בלא חיתוך כלל ובקשין נמי אסורין דבשחת וחרובין כשהן יבשין וקשין אין הבהמה דקה וגסה יכולין לאוכלן אלא א"כ מחתכין אותה דק דק וה"ל טוחן ומשום הכי נקט אין מרסקין משום דלשון ריסוק משמע בין שמחתך חתיכות קטנות בין חתיכות גדולות דבכל ענין אין מרסקין ולדדין קתני גדולות לא בדכיכי דמיטרח באוכלא הוא קטנות לא בקשין ומשום טוחן. אבל לשון מחתכין מיירי בגדולות ולהכי שינה הלשון ולפי זה לשון הרמב"ם שאמר לפיכך אין מרסקין וכו' מפני שנראה כטוחן כלומר בכל ענין אין מרסקין לא מיבעיא בדכיכי דמיטרח באוכלא הוא שא"צ לחתכן כלל אלא אפי' בקשין דשוויה אוכלא הוא נמי אין מרסקין משום דצריך לחתכן דק דק ונראה כטוחן אבל מחתכין את הדלועין ואת הנבלה כשהן קשין דכיון דמחתכין אותן גדולות לית ביה משום טוחן ושוויה אוכלא הוא ומותר והא דכתב הרמב"ם בסוף דבריו שאין טחינה בפירות ובמקצת ספרים כתוב שאין טחינה אלא בפירות וכתב ה' המגיד ולא הבנתי אחת מנוסחאות וב"י כתב דפירוש שאין טחינה בפירות הוא נתינת טעם מפני מה אינו אלא איסור טוחן בריסוק השחת ולא חיוב חטאת ואמר מכני שאין טחינה בפירות ותימה לפירושו א"כ למה אמר קודם זה בסמוך במחתך את הירק דק דק חייב חטאת משום דה"ז תולדות טוחן הלא אין טחינה בפירות ולפע"ד דברי ה' המגיד אמת דשתי נוסחאות אלו אין להם הכנה אבל העיקר דט"ס הוא וצריך להגיה שיש טחינה בפירות והוא נתינת טעם על ב"ש אין מרסקין את השחת והחרובין מפני שנראה כטוחן דזהו מפני שיש טחינה בפירות ומה שקשה אם כן אמאי מחתכין את הדלועין הלא דלועין פירות הם כבר נתבאר דחיתוך דלועין לא מיירי אלא בחתך אותן חתיכות גדולות דלית בהו משום טוחן אבל בשחת כשהן קשים צריך לרסק אותן חתיכות קטנות דאסור משום שנראה כטוחן שיש טחינה

משחת קשה לה ונריכה חיתוך שויי אוכלא הוא ושרי נראה שהרי"ף והרא"ש ורבינו לא כתבו זה מפני שסמכו על מה שכתב בסמוך דשויי אוכלא משוינן: והרמב"ם כתב בפכ"א וז"ל המחתך את הירק דק דק כדי לבשלו ה"ז תולדות טוחן וחייב לפיכך אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה מפני שנראה כטוחן אבל מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבילה לפני הכלבים שאין טחינה בפירות וכתב ה"ה שבמקצת נוסחאות כתוב שאין טחינה אלא בפירות וכתב שלא הבין אחת מהן אבל זו שגורסין אלא נראית יותר וכ"ל שטעמו מפני שהנוסחא שאין כתב בה אלא א"א להעמידה כלל דהיכי קאמר שאין

דרישה

וא"ל אמר מר בר אמימר מודה היה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין. וכ"ק נמי מודה ר"י במסוכן דשרי לפי מאי שכתבתי דבמסוכן דברי הכל שרי אלא נראה דצ"ל דלא אמרינן אלא לאמר בר רב יוסף אבל מר בר אמימר ס"ל דמודה ר"ש בחולה ופלוגתא במסוכנת וכדפירש"י שם וא"כ ממילא נשמע דרבי יודא אוסר אפילו במסוכן. ואמר בר רב יוסף אף דס"ל דמודה רבי יודא במסוכנת לא קשה אליבי' למה לא אמר דמודה רבי יודא במסוכן משום דאמר בר רב יוסף לא אתא אלא לפלוגי אמ"ש מר בר אמימר וכל זה נלע"ד ומדברי ב"י לא משמע הכי ע"ש והאמת יורה. עוד כתב ב"י שם ז"ל והע דבפרק מי שהחשיך מותבינן לרב יודא מדתנן אמתכין את הדלועין וכו' אמאי לאו דלועין דומיא דנבילה מה נבילה דרכיך אף דלועין דרכיך כו' עד ותמה הא"מ על הרמב"ם למה לא כתב דאסור לחתוך הנבילה היינו דוקא הנבילה הקשה כו' וכן יש לתמוה על הרי"ף והרא"ש ורבינו כו' ע"ש שתירץ שסמך אמ"ש לפני זה והוא דוחק. ולפע"ד לדקדק מהמקשן דפריך אמאי לאו דלועין דומיא דנבילה דרכיך. ולמה לא פריך בלא דומיא מנבילה עצמה דרכיך היא ואע"פ מחתכין ודוחק לומר דמשום כדי שלא תאמר וליטעמיך אדמקשה מנבילה לרב יודא תקשה מדלועין לרב הונא ומש"ס קאמר לרב הונא לא קשה ל"ל דשניהן רכיכין הן ודומיא קתני. ונראה דל"ל מנבילה לא היה יכול למיפרך

פרישה

את הדים אבל בב"י ובש"ע נקט כך וכ"ל שהוא לשון הפוך ובש"ע כתב לשפשף בהם בדים בבית וא"ש טפי:

(ד) ואפי' נתנבלה היום כר"ש דלית ליה מוקצה כתב הב"י רבינו כתב בהל' י"ט סימן תקי"ח שאם היתה בריאה ומתה אפילו לר"ש אסור לטלטלה משמע דס"ל דהלכה כמר בר אמימר דאמר מודה ר"ש בב"ח (בריאים) שמתו שאסורים וא"כ ס"ל לפרש כאן דלא שרי אלא כשהיתה חולה מבעוד יום אבל לא בבריאה. ועל כרחך צריך לומר שסמך על מה שכתב בהלכות יום טוב ועיין בדרישה: וכתב הב"י בגמרא איתא דוקא בנבילה קשה אתיא לאתך וכיי איתא וכיי משכחת בבשר פילי א"כ בגורייתא ווטרא פירש"י דכל נבילה קשה להם וא"כ יש לתמוה על מ"ש רבינו שלא כתב כן. ועיין בדרישה:

(ה) ואין ממתכין השחת והחרובין לפניה כתב ב"י בגמרא אפרש טעמא משום דמיטרח באוכלא הוא כלומר דבלא חיתוך נמי חזי לאכילה משמע שאם לא היו רחויים לאכילה בלא חיתוך כגון שהיו יבשים או שהיתה הבהמה עור קטנה שאף השחת קשה לו וצריכה חיתוך שוויא אוכלא היא ושרי ורבינו לא כתבו אפני שסמך על מה שכתב בסמוך דשויי אוכלא משוינן ועיין בדרישה:

ואפילו

מהתכין את הדלועים וכו' משנה דסוף שבת (קנו:) מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבילה לפני הכלבים ר"י אומר אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן ובפרק א"ל (כז:) אמרי' ת"ק דמתני' ר"ש הוא דלית ליה מוקצה והעלו הרי"ף והרא"ש סוף שבת דהלכה כר"ש וכ"פ הרמב"ם בפכ"א: ומחתכין את הדלועין. פירש"י התלושין מיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם וכ"כ הרא"ש דבתלשו מאתמול מיירי מתני' ואשמועינן דלית בהו משום שוויא אוכלא למר ומשום מטרח באוכלין למר עכ"ל כלומר דאם נתלשו בו ביום אפילו לר"ש אסור לטלטלם דאע"ג דלית ליה מוקצה אלא בגרוגרות ומוקיים דדחיהו בידים במחובר כיון דלא לקטן מבע"י אקציהו מדעתיה ודמי לגרוגרות ומוקיים וכמו שפירש"י בפרק אין לדין וכתב כן שם הרא"ש ומאי דשרי ר"ש לתתוך הנבילה לפני הכלבים פירש"י בסוף שבת (שם) ובפרק א"ל דאפילו בנתנבלה היום שרי מדפליג עליה ר"י ואמר אם לא היתה נבילה מע"ש שאסורה ובפרק כירה (מה:) אמרינן דמר בר אמימר משמיה דרבא אמר מודה היה ר"ש בבע"ח שמתו שאסוריים ומר בריה דרב יוסף אמר משמיה דרבא חלוק היה ר"ש אף בבע"ח שמתו שהם מותריים ופירש"י מודה היה ר"ש דאע"ג דאמר מחתכין את הנבילה לפני הכלבים ה"מ במסוכנת דדעתיה עלה מאתמול לכלבים אבל מודה הוא בבע"ח כלומר בבריאים שמתו שאסורים. ומשמע לי דכיון דאיסור מוקצה מדרבנן הוא אזלינן לקולא וכמו שפסק הרא"ש בפרק א"ל גבי אין מוקצה לחני שבת והלכך אפילו בריאה שנתנבלה היום שרינן ואע"ג דבפ' א"ל (כז:) תנן בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה ואמרינן בגמרא לימא תנן סתמא דלא כר"ש דשרי לתתך נבילה לכלבים אפילו תימא ר"ש מודה ר"ש בבע"ח שמתו הניחא למר בר אמימר אלא למר בר רב יוסף מא"ל תרגמא זעירי בבהמת קדשים כלומר שאסורה בהנאה ופריך אלא טעמא דקדשים הא דחולין שריא הניחא למר בריה דרב יוסף אלא למר בר אמימר מא"ל ומשני הב"ע במסוכנת וה"ה וכתבו שם הרי"ף והרא"ש תרגמא זעירי בבהמת קדשים והיתה מסוכנת מעי"ט וטעמא דבהמת קדשים דאין מאכילין אותה לכלבים הא דחולין שרי לטלטולי כיון דמסוכנת היא מעי"ט דעתיה עילוה מאתמול להאכילה לכלבים הלכך שרי לטלטולי לטלטל לד"ה ע"כ שאני התם די"ט הוא ובי"ט קי"ל כר"י דאית ליה מוקצה כמ"ש הרי"ף בסוף ביצה והרמב"ם בפ"א מהלכות י"ט אבל בשבת דקי"ל כר"ש אפילו היתה בריאה מבע"י שריא ולכן כתבו הרי"ף והרא"ש בסוף שבת מתני' דמתתכין את הנבילה לפני הכלבים סתם ולא העמידוה במסוכנת דוקא וגם הרמב"ם בפכ"א מהלכות שבת ורבינו כאן בענין שבת ור"י בני"ב ח"י התירו לתתך הנבילה לפני הכלבים ולא חילקו בין בריאה למסוכנת ובהלכות י"ט חילקו ביניהם ומיהו רבינו כתב בהלכות י"ט סימן תקי"ח שאם היתה בריאה ומתה אפי' לר"ש אסור לטלטל משמע דס"ל דהלכה כמר בר אמימר דאמר מודה ר"ש בבע"ח שמתו שאסורין וא"כ ה"ל לפרש כאן דלא שריא אלא כשהיתה חולה מבע"י אבל לא בבריאה וע"כ צ"ל שסמך על מ"ש בהלכות י"ט ומ"מ צריך ליתן טעם למה פסק להחמיר בפלוגתא דמר בר אמימר ומר בר רב יוסף כיון דאיסור מוקצה אינו אלא מדרבנן ולענין הלכה נקטינן להקל כמו שכתבתי תחלה וכמו שהוכחתי שהוא דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ורבינו ירוחם ז"ל:

ודע דבפ' מי שהחשיך (שם) מותבי' לרב יהודה מדתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה כו' מאי לאו דלועין דומיא דנבילה מה נבילה דרכיכי אף דלועין דרכיכי אלמא טרחי' באוכלא ותיובתא דר"י אמר לך רב יהודה לא נבילה דומיא דדלועין מה דלועין דאשוגא אף נבילה דאשוגא והיכי משכחת בבשר פילי א"כ בגורייתא זוטרי ופירש"י א"כ כלבים דקאמר בגורייתא זוטרי דכל נבילה קשה להם. ותמה ה"ה על הרמב"ם למה לא כתב דהא דשרי לתתך הנבילה לכלבים דוקא בנבילה הקשה שא"א להם לאכלה בלא חתיכה דאוכלא משוינן אבל אם היתה רכה מטרח במה שהוא דבר רחוי לא טרחינן עכ"ל וכן יש לתמוה על הרי"ף והרא"ש ורבינו ור"י שלא כתבו כן ואפשר שסמכו על מה שכתבו בסמוך דקי"ל כר"י דאמר מיטרח באוכלא לא טרחינן ונתבאר זה יותר בדברי הרא"ש שכתב גבי מתחכין את הדלועין ואשמועינן דלית בהו משום שוויי אוכלא למר ומשום מיטרח באוכלא למר כלומר דלרב הונא לית בהו משום שוויי אוכלא דבלא חיתוך נמי חזו לאכילה קצת ולרב יהודה לית בהו משום מיטרח באוכלא כיון דבלא חיתוך לא חזו לאכילה אלא ע"י הדחק הרי בהדיא דלא שרי אלא בקשין קצת שאינן נאכלין להדיא אבל אם נאכלים להדיא בלא חיתוך לר"י דקי"ל כוותיה מיטרח באוכלא הוא ואסור ואע"פ שלא כתב הרמב"ם בהדיא דמיטרח באוכלא אסור כיון דבמ"ש אבל לא אלומות גדולות מפני הטורח שבהם צריך לפרש דטעמא משום דמיטרח באוכלא לא טרחינן ממילא משמע דבנבילה נמי לא שרי לתתך אלא כשאינו רחויה ליאכל אלא ע"י הדחק:

כתב בת"ה סימן כ"ו דאפי' לדעת התוס' שכתב דבשאר אוכלין בר מסילקא לא שייך בהו טחינה אין נראה להתיר לחתוך בשר חי דק דק לצורך עופות להאכילן כיון דאין הבשר רחוי כך לאכילה אלא לכוס אותו דלאו כאורחיה וכו' וכבר כתבתי זה בסי' שכ"א: **ואין** מחתכין השחת והחרובין לפניה וכו' משנה בפרק מי שהחשיך (קנה.) אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה ומפרש טעמא בגמרא לר"י דקי"ל כוותיה משום דמיטרח באוכלא הוא כלומר דבלא חיתוך נמי חזו לאכילה ומשמע שאם לא היו רחויים לאכילה בלא חיתוך כגון שהיו יבשים או שהיתה הבהמה עייר קטן שאף

אין טחינה בפירות והא שתת וחרובין פירות נינהו וקאסר לחתכם משום דגרמא כטוחן וא״ל דה״ק מ״ט שתת וחרובין אינו אסור לחתכם אלא מפני שגרמה כטוחן אבל אינו חייב מפני שאין טחינה בפירות דא״כ לא היה לו להפסיק ביניהם באבל מחתכין את הדלועין לפני הבהמה וכו׳ לפיכך נראה לי דפירות כלומר ומש״ה אסור לרסק שתת וחרובין דפירות נינהו אבל דלועין ובצילה מותר לחתכם דלאו פירות נינהו הילכך לא מיחזי כטוחן אלא שקשה לו דלועין נמי פרי נינהו ולא גריעי מירק ומפני כך כתב שלא הבין אחד מהנוסחאות וא״נ דיותר נכון לגרוס שאין טחינה בפירות וטעמא הוא דיהיב לפיטור׳ דמרסק שתת וחרובין כדפרי׳ ואע״פ שהפסיק ביניהם במחתכין את הדלועין אינה למימר דבתר דסיים כל הני דיני אהדר למיהב טעמא לפיטורא דמרסק שתת וחרובין וכתב בתשובת הרשב״א שקשה לי על הרמב״ם דבגמרא משמע דטעמא דאין מרסקין שתת וחרובין הוי משום דמיטרח באוכלא הוא והרמב״ם נתן טעם לפי שגראה כטוחן וא״נ דמשום דטעמא דמיטרח באוכלא לא סגי אלא לשתת וחרובין שהן רכים אבל לקשין דלית בהו משום מיטרח באוכלא משמע דשרי לפיכך נתן הרמב״ם טעם משום טוחן דהאי טעמא שייך אף בקשין ואע״ג דבגמרא אסיקנא לרב הונא בקשיא מדאסרה מתניתין לרסק שתת וחרובין דרכיכי אלמא לא טרחינן באוכלא ולא שני דטעמא משום טוחן היינו משום דמשמע ליה לתלמודא דבהוא פירקא לאו בדיני טוחן עסיק תנא אלא בדיני מיטרח באוכלא או שוויי אוכלא וכדקתני רישא מתירין פקיעי עמיר וכו׳: **אין** אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין אבל מלעיטין משנה שם ובגמ׳ שם מאי אין אובסין אין עושין לה אבוס בתוך מעיה כלומר שמאכילה כל כך עד שמרחיבין בני מעיה כאבוס:

ולא מאמרין העגל אבל מלעיטין גז״ש במשנה ואיפליגו אמוראי בפירושה והלכה כרב יהודה דאמר המראה למקום שאינה יכולה להחזיר הלעטה למקום שיכולה להחזיר משום דתניא בוותיה איזו היא הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותן כרשינין בפ״ע ומיס בפ״ע ופירש״י מאכילה מעומד שכ״ז שאינו מרביצה אינו יכול לתחוב כ״כ ויכולה להחזיר ונותן כרשינין בפ״ע ומיס בפ״ע דכשמאכילה בבת אחת המיס מבליען את הכרשינין לתוך בית בליעתה ע״כ ורבינו קיצר בזה שלא כתבו והרי״ף והרא״ש העתיקו הברייתא וכ״כ ג״כ הרמב״ם בפכ״א:

מהלקטין לתרנגולין ואין נותנין מיס לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל אין נותנין לפני אווזין ותרנגולין ולכני יוני הרדסיאות משנה שם ובגמ׳ אמר ביר״י דאמר דהמראה נמי ביד היא ואפ״ה אסור מדתניא מהלקטין לתרנגולין ואע״ל שמלקיטין ואין מלקיטין ליוני שובך וליוני עלייה ואע״ל שאין מהלקטין מאי מהלקטין ומאי מלקיטין וכו׳ ושני רב יהודה לעולם מהלקטין דספי להו בידים מלקיטין דשדי ליה קמיה ודקשיא לך יוני שובך ויוני עלייה למשדי קמייהו נמי לא הני מזונותן עליך והני אין מזונותן עליך כדתניא נותנין מזונות לפני כלב ואין נותנין מזונות לפני חזיר ומה הפרש בין זה לזה זה מזונותיו עליך וזה אין מזונותיו עליך ה״ר אשי מתני׳ נמי דיקא אין נותנין מיס לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל נותנין לפני אווזים ותרנגולים וכו׳ מ״ט לאו משום דהני מזונותן עליך והני אין מזונותן עליך וליטעמיך מאי איריא מיא אפי׳ חטי ושערי נמי לא אלא שאני מיא דשכיחי באגמא: **וכתב** הר״ן מדאמרינן בגמ׳ וליטעמיך וכו׳ ומפרקינן שאני מיא דשכיחי משמע לי דמזונות דלא שכיחי כגון חטי ושערי מותר ליתן לפני יוני שובך אע״פ שאין מזונותן עליך ודקתני ואין מלקיטין ליוני שובך ויוני עלייה במזונות דשכיחי קאמר ולפיכך תמהני מהרמב״ם שכתב בפכ״א מהלכות שבת אבל מי שאין מזונותיו עליו כגון חזיר ויוני שובך ויוני עלייה ודבורים לא יתן לפניהם לא מזון ולא מים ולא חילק בין שכיח ללא שכיח וכן הרי״ף לא הזכיר מזה כלום ולא ידעתי למה עכ״ל ומתוך דבריו ניכר שהוא גורס שאני מיא דשכיחי באגמא בלא אלא ומפני כך עלה על דעתו שהם דברי רב אשי שבא לתרץ מ״ט לא תני מתני׳ דאין נותנין לפניהם חטים ושעורים כיון דאין מזונותן עליו ושני דלא אסור לפני מי שאין מזונותן עליו אלא מיס משום דשכיחי אבל חיטי ושערי מותר ולפ״ז בברייתא דאין מלקיטין דיוני שובך וכן ברייתא דאין נותנין מזונות לפני חזיר במיס דוקא היא אבל שאר דברים שרי ואין זה במשמע דמזונות קתני ומיס לא זייני כדאיתא בר״פ בכל מערבין (כז:) הילכך ודאי גירסא דידן עיקר דגרסינן אלא שאני מיא דשכיחי והכל הוא דברי האומר וליטעמיך כלומר לא תידוק ממתני׳ דבשאין מזונותן עליך אין נותנין לפניהם מזונות דאם כן אמאי נקט מיא ולא נקט מזונות הילכך איכא למימר דלא אסר אלא מיא דשכיחי באגמא אבל חיטי ושערי אפשר דאע״ג דאין מזונותן עליך שרי כיון דלא שכיחי ומיהו לענין הלכה נקטינן ככתם ברייתא דקתני אין נותנין מזונות לפני חזיר מפני שאין מזונותיו עליך וכל מזונות במשמע וכרב אשי דס״ל הכי ואע״ג דאידחי לה דיוקא דמתניתין לא אידחי דינא מש״ה הילכך אוס מזון אין נותנין לפני מי שאין מזונותיו עליך וכדברי הרי״ף והרמב״ם ז״ל: **מצאתי** כתוב בתשובה בשם רבינו מותר להאכיל בשבת תולעת המשי שהרי מזונותיו עליך ולא אפשר בהשטה ע״כ וכן מצאתי עוד בתשובת הר״ן בר״ש בר׳ שמעון ז״ל להתיר דהני תולעים לא גריעי מאווזים ותרנגוליס ויוני הרדסיאות שמזונות עליך כיון שאינם יוצאים מן הבית חוצה כדבורים ויוני שובך ואין לאלו התולעים אלא מה שנותן להם האדם ולפיכך דבר פשוט הוא שנותן לפניהם עשבים לאכול ולפזר לפניהם עלי התותים וזולתם שלא אסרו אלא הזירין וכיוצא בו שיש לו ג׳ אגדין ויש בו טורח הרבה אבל מתירין פקיעי עמיר ואינו דומה בזה שוס חשש איסור אלא א״כ הוא מקוס שנהגו בו איסור להחמיר על עצמן עכ״ל:

מעמיד אדם בהמתו ע״ג עשבים מחוברים וכו׳ עד מותר בש״פ כל כתבי (קכב:): **נוטלין** המאכל מלפני בש״פ תולין (קמ:) ומפרש בגמרא דטעמא דגמאס המאכל לפני השור משום לאיתי ליה רירי מה שאין כן בהמור. וכתב בספר התרומה ובסמ״ג דצריך לדקדק אם מותר לתת מספוא שנשאר לזו לפני זו שאינה מינה (ד): **אסור** לגרוף האבוס לפני שור של פטם וכו׳ משנה שם גורפין מלפני הפטם ומסלקין

לפניה בין אם היא דקה או גסה: אין אובסין הגמל פי׳ שמאכילו בידו ותוחב המאכל הרבה עד שנראה כאבוס במעיו ולא דורסין שדורס לו המאכל בגרונו למקום שאינו יכול להחזירו אבל מלעיטו (ג) שאינו תוחב לו כ״כ בעומק בגרון אלא עד מקום שיכול להחזירו משם ולא מאמרין העגל פי׳ לתחוב לו עד מקום שאינו יכול להחזירו אבל מלעיטין כדפרישית עד מקום שיכול להחזירו משם ומהלקטים לתרנגולים פירו׳ ליתן המאכל בפיהם ולא ליוני שובך ועלייה (ו) ואפי׳ ליתן לפניהם מים אסור ולא לפני הדבורים (ז) אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולין ד ויוני הרדסיאות (ח) נותנין מזונות לכלב ולא לחזיר: מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים מחוברים ולא היישינן שמא יתלוש מהם ולא ע״ג מוקצה מפני שאיסורו קל והיישי׳ שמא יתן לה ממנו בידים ודוקא להעמידה שם בידים אסור אבל לעמוד בפניה בענין שלא תוכל להטות אלא דרך שם מותר: נוטלין המאכל מלפני המור ונותנין לפני שור שאינו גמאס לפני המור וראוי עדיין לשור ואין נוטלין לפני השור ליתנו להמור שנגמאס לפני השור ואינו ראוי עוד להמור: אסור לגרוף האבוס לפני שור של פטם אפילו באבוס של כלי גזירה אטו של קרקע דאתי לאשווויי ביה גומות (ט) ואסור ג״כ לסלק התבן מלפניו: מותר

פרישה

(ו) **ואפילו** ליתן לפניהם מים אסור גזירה שמא יאוסם תוס׳ פרק אין נדין גליון:

(ז) **אבל** נותנין לפני אווזין ותרנגולין הב״י המרדכי לסייב על הר״ן ותשובה לדבר אשר הקשה על דבריו ממשמעות הגמרא דמיתר ליתן מזונות אף לאלו שאין מזונותן עליו ואינו אסור אלא מים דשכיחי באגמא ועיין בדרישה:

(ח) **נותנין** מזונות לכלב ולא לחזיר משום דאין מזונותן עליך דאדרור ישראל המגדל חזירים כדאיתא בש״ס מרובה משום מעשה שהיה והתוס׳ הקשו שם וא״ת תיפוק לן דאסור לעשות סחורה בדברים ממאיס ותירצו דאינו אסור אלא הוקא בדבר העומד לאכילה אבל אם מגדלן למשוא עורות לא היה אסור אם לא משעה הגזירה הזאת וכן הוא בירושלמי ע״ש:

(ט) **ואסור** ג״כ לסלק התבן מלפניו שיש בו שמאס מדריסת רגליו ולא חזי רש״י: מותר

דרישה

משום דאף דבשר נבילה היא רכיכין מ״מ הערר של הגוף הוא קשה וגריכה מיתוכא ומ״ש במתני׳ דמתתכין היינו יכולים לפרש דאתור קאי א״ל אגב הערר ממתכין שני הבשר. ומש״ה הוצרך להקשות מכח דומיא. והתרצן הביב לו אם אתה ר״ל שהמשנה דומיא קתני איכא איכא למימר דקתני נבילה דומיא דדלוטין. ומ״מ לאו לאוקימתא גמורה מוקי לה הכי אלא לפי סברת המקשן. והשתא א״ש הכפוסקים כתבו שתמא שהרי מתחלה לא היה קשה להמקשן שום דבר מהנבילה והוא ס״ל ג״כ כל״ל ולק״מ מזה אף לרב יודא דקי״ל כוותיה ודו״ק. עוד כתב ב״י שם בסוף העמוד ז״ל ואין מתתכין את הבשר כו׳ עד ומשמע דאם לא היו רואים לאכילה בלא מיתוך כו׳ שיוויי אוכלא ושרי וא״כ קשה על הפוסקים שסתמו לאיסור. ונדחק ב״י ג״כ לומר שסמכו על איך בבא והוא דומה. ולענ״ד דלפי מאי דכתב הב״י עצמו אח״כ בסמוך לישב קושית

תירושי הגהות

24 ליתא: ד פירוש יונים שגדלים בבתים ונקראים הרדיסאות ע״ש הורדוס המלך שהיה מגדל מהן בארמונו. מהרל״ח וכן פירש״י בביצה (כד.):

שכה (א) **מותר** לזמן עכו"ם בשבת אע"פ שבי"ט אסור ומותר ליתן לו מזונות בחצר ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו ודוקא שהעכו"ם בחצר אבל אם עומד בחוץ ופשט ידו לפנים שידוע הוא שיוציאו או ליתן לו שאר הפצים שדרכן להוציאן אסור אפילו אם עומד בפנים או אפי' אם החפצים של העכו"ם שהרואה שנותן לו אינו יודע שהחפצים של העכו"ם: [ה] פת של עכו"ם שנאפה בשב' ר"ת אוסר אותו (ב) דשמא נטחן היום ונמצא שהוא מוקצה דבין השמשות

שכה מותר לזמן עכו"ס בשבת ולתת לתוכו תבן והשעורים ולא יתערב בהם עפרורית ויקון במאכלו: ומסלקין התבן שלפניו לצדדין שהוא רב כדי שלא ידרסנו ברעי: ומפרש בגמ' דתכמיס אתרווייהו פליגי וידוע דהלכה כתכמיס ואיתא תו בגמ' ת"ר חסדא מחלוקת באבוס של כלי אבל באבוס של קרקע דברי הכל אסור ומאחר דקי"ל כתכמיס אפי' באבוס של כלי אסור:

שכה מותר לזמן עכו"ס בשב' וכו' בפ"ב די"ט (כח:) סברי הכי אמוראי טובא ואף על גב דר' אחא אמר התם דאפילו בשבת אסור ה"ל יחיד לגבי רבים וכ"פ שם הרי"ף והרא"ש וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהלכות שבת:

ומ"ש ומותר ליתן לו מזונות בחצר וכו' ברייתא בפ"ק דשבת (יט.) וכתב הרמב"ם פ"ו ונותן מזונות לפניו לאוכלן ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו וכתב ה"ה שכתב לאוכלן לפי שבמערב להוציא אסור וכן אמרו בירושל' וכן פי' ז"ל וכ"כ הגהות דכן מוכח לישנא דברייתא וכתב עוד בשם המפרשים שהיתר כדי לאכלן הוא מפני שאנו חושבין אותו כמזונותיו עלינו כיון שאנו מצווים לפרנסו מפני דרכי שלום ואינו דומה לחזיר שאסור ליתן לו מזונות כמבואר בסי' שכ"ד וכ"כ התוס' והר"ן פ"ק דשבת וכתב הר"ן עוד והרא"ד מתמיר בדבר לאסור כל היכא דמצי לאיסתמוטי והא דקי"ל מזמנין את העכו"ס בשבת לאו דכפינן ליה אנן אלא דמחוינן ליה ושקיל איהו לנפשי' א"נ דכפי' לדידן ואכל איהו בהדן:

ודוקא שהעכו"ס בחצר אבל אם עומד בחוץ ופשט ידו לפנים וכו' כ"כ התוספות (שם) והרא"ש והר"ן ברים שבת דאסור לתת לו ע"מ להוציא:

ומ"ש או ליתן לו שאר חפצים וכו' כ"כ התוס' והרא"ש והר"ן והמרדכי שם אהא דנותנין מזונות לפני עכו"ס בחצר דדוק' במזונות אבל שאר חפצים אסור כלומר דמזונות שדרך לאכלן בבית לא מיחזי כניתן ע"מ להוציא אבל שאר חפצים מיחזי כנותן לו ע"מ להוציא:

ומ"ש או אפילו אם החפצים של עכו"ס וכו' ברים שבת (ב.) אמתני' דפשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור ואמרי' בגמ' (שם ג.) דבעה"ב פטור ומותר והקשו התוס' והרא"ש והר"ן דאפי' אם העני עכו"ס איסורא דרבנן מיהא איכא כיון דגרמה כנותן על מנת להוציא ותירצו דלעולם בעכו"ס ומיירי כגון שהחפץ של עכו"ס שאפי' מוציא ומכניס כל היום כולו אין כאן איסור כלל אפי' גרמה כנותן לו על מנת להוציא וכתב אח"כ הרא"ש ובאשכנז ראיתי מורים לאסור אף בחפץ של עכו"ס וכן מסתבר כיון שאסור הוא מפני מראית העין כי הרואה סבור שנותן לו ע"מ להוציא אין לחלק כי הרואה אינו מכיר של מי החפץ עכ"ל כתב במרדכי פ"ק דשבת שפסק ריב"א דדוקא מזונות שיתכן לאכלם בחצר אבל דברים אחרים העשויים להוליכם ממקום למקום אסור וכמ"ש בסמוך בשם המפרשים וכתב ומדבריו דקדק רבינו יואל דאסור לישראל להחזיר משכונות של עכו"ס בשבת אפי' ייחד לו מקום מבע"י. וכתב עוד וז"ל כתב בא"ז כשי"ד בנסן חל להיות בשבת י"מ שאסור ליתן לעכו"ס מותר החמץ שיוליכנו לחוץ וי"מ דלהשיס לפניו והוא יקח מותר וגראה דלדידן דליתן לה' אפי' ביד שיוליך חוץ וכבר היה מעשה ברגנשפורג ששלח עירון שחלה אחר מאכל יהודי ושלחו לו ע"פ רופאי העיר ותו' כתבו דאסור ליתן ליד עכו"ס דה"ל עקירה וכן לתת לו משכונו אם לא יטלנו דרך מלבוש עכ"ל גראה לכאורה דא"ז בכל גווני שרי לדידן ליתן לעכו"ס ע"מ להוציא והתוס' חולקים עליו ודייק הכי מדכתבו דאסור ליתן לו משכונו שלא נזכר בגמרא אלמא דאפילו לדידן דליתן לן ר"ה אסרו אבל כתב בהג"מ פ"ו בשם א"ז דהיכא דאיכא מנהג דרכי שלום או עכו"ס אלם מותר לתת לו או לשלוח לו ע"י עכו"ס אחר לדידן דליתן לן ר"ה עכ"ל וגראה שזהו מה שכתבתי בסמוך דאיתא במרדכי בשם א"ז ועד כאן לא שרי לדידן דליתן לן ר"ה דאורייתא אלא במקום מנהג כגון לבער חמץ מהבית או מפני דרכי שלום כי ההיא דעירון ששלח אחר מאכל יהודי אבל היכא דליכא מנהג ולא דרכי שלום מודה א"ז דאפילו לדידן נמי אסור (א) דאע"ג דליתן לן ר"ה מ"מ איכא למיחש למראית העין ולכן כ"ל שמ"ש א ותוס' כתב דאסור ליתן ליד עכו"ס וכו' ולהו לאיפלוגי אמאי דקאמר ברישא כתביה דהא ליכא מאן דפליג בהא אלא לאשמעי' דאפי' משכונו של עכו"ס אסור ליתן לו מפני מראית העין כמ"ש הרא"ש שהיו מורים בשאסכנו: כתוב במרדכי בספ"ק די"ט משכונות שאנו אוסרים להחזיר בשבת ובי"ט משום דמיחזי כמשא ומתן אם לא מפני הדחק אנו מתירין ע"י ארמאי ור"י כתב בחי"ב להחליף משכון עכו"ס בשבת נהגו בו היתר מטעם שיהיה מלבוש או דבר שאינו מוקצה ויוציאנו העכו"ס דרך מלבוש כי אין זה משא ומתן וגם מישראל מותר בענין זה אם הישראל צריך ללובשו עכ"ל: **פת** של עכו"ס שנאפה בשבת ר"ת אסר אותו דשמא נטמן היום וכו' כ"כ בס' התרומה סי' רמ"ז ובסמ"ג ובסמ"ק ובמרדכי פרק כל כתבי ובהגה"מ פ"י ובפסקי הרא"ש בס"פ א"ל שר"ת אוסר וכן דעת הרשב"א בתשובה שכל המתיר לאכול פת חמה מן הפלטר בשבת אינו אלא מן המתמיהין וטועין גמוריס הם והאריך בטעם הדבר ובהגה"מ פ"ו ובהג"א סוף פרק אין לדין כתב בשם א"ז שראבי"ה היה מלקה ב"א שאכלו פת שאפה עכו"ס בשבת (ב):

ולשון רבינו בסברת ר"ת צריך ביאור דמדתלה טעם האיסור בשמא נטמן היום משמע שאם היה ידוע שנטמן מבע"י הוה שרי ולפי מ"ש ומצא שהוא מוקצה דבה"ש לא היה רואי יש לאסור גם בנטמן מבע"י שהרי בה"ש לא היה רואי וכ"ת דיותר רואי קמח לכוס מחיטים וכיינו דקאמר דטעמא דאיסורא משום

דרכי משה

שכה (א) וכן בחידושי אגודה. וכתב לבכוף הורגלתי לומר לשואלים אם תרצה להתענות מבחרת השבת או י"ט תניה לעכו"ם ליטול משכונו בעצמו והוא יניח המעות או משכון אחר שוה והישראל לא יטלטל א' מן המשכונות גם לא יהשוב עמהן ולעיל סי' ש"ו כתבתי דמותר להחליף משכונות בשבת ולא מיקרי משא ומתן ועיין במרדכי פ"ק די"ט משכונות שאנו אוסרים כו' וע"ל סי' ש"ז עכו"ם המביאין בחובתן תבואה ושאר דברים בשבת אי מותר לקבלו: (ב) וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תש"ט ותת"ה דאסור אפילו לצורך מצוה: וב"ל

דרישה

קושיית הרשב"א למה כתב הרמב"ם הטעם משום טומן כדי לאסור לתקן אף בקשין כו' ע"ש בזה נתיישבו ג"כ הרי"ף והרא"ש ורבינו וק"ל. וגם בלאה"כ י"ל ע"ד שכתבתי בסמוך דהגמרא פריך שם דף קנ"ב ע"א מהאי דאין מחתכין לרב הונא דאמר מטרמין באוכלא מאי לאו חרובים דומיא דשמת דרביכי. וק' גם כן למה לא פריך בקילור משמת לרב הונא ודו"ק וגם מדראיתו שהמקשה לא הקשה אלא לרב הונא אבל לרב יודא הוי מיתא ליה ש"מ דס"ל דבכל דהמה אפילו דקה דקה הוה לה שמת מטרם באוכל וק"ל. ומ"ש בשם הר"ן מדאמרינן בגמרא וליטעמיך כו' עד ומיהו לענין הלכה נקטינן כסתם ברייתא דקתני אין נותנין מזונות כו' וכל מזונות במשמע כו' וק' א"כ הרא"ש קושיא לדוכתא למה קתני המשנה אין נותנים מיס כיון דמזונות נמי אסורי לכן נלע"ד לאפי' הספרים דיתן דגרסינן אלא ה"פ אלא לא מצית למידק מידי ממתניתין דגם דבורים ויוני שובך מזונתן עליך דלא גריעי מתולעי משי שכתב בסמוך אחר זה דנקראים מזונותן עליך ודוקא מזון דלא שכיח. מיהו בדבר המצוי לכן בגון מיס אסור ליתן לסס לדבורים ויוני שיבך דדרכן לשוט לאגמא. משא"כ באווזין ותרנגולין שהן מצויין בבית דלדידהו גם מיס כמזונות מיהשב ומותר ליתן לפניהם גם מיס. אבל לעולם דילמא גם באין מזונותן עליך יכול אתה ליתן לפניהן מזונות וליכא לך להוכיח מהמשנה מידי אלא שקשה למה כתב רבינו ז"ל ומהלקטין לתרנגולין פירוש ליתן המאכל בפיהן ולא ליוני שובך ועליה ואפילו ליתן לפניהם מיס אסור אמאי אפי' ליתן לפניהם מיס דקאמר הא מיס אסור עפי דשכיח באגמא וגם מדקאמר ולא ליוני שובך כו' מוכח דס"ל דאפי' מזונות אסור ליתן להן. וק' למה נקט המשנה דוקא מיס. והיה נלע"ד לכאורה לפי מאי דמשני שאני מיא דשכיחי באגמא תו אין לדקדק מל' המשנה דקתני מיס דקאמר אלא דקתני מיס לרבותא דשיפא לאשמעינן דאפי' מיס דשכיחי באגמא אפ"ה מותר לתת לפני אווזין ותרנגולין אבל אפילו מזונות אסור ביוני שובך ודבורים כיון שאין מזונותן עליך. ולפ"ז אף אם לא גרסינן אלא ת"ש דהתרלן הסיב לו לעולם ממשנה ידוק דשאני בין כני דמזונותן עליך ולקשיא לך למה נקט מיס י"ל דנקט מיס משום דשכיחי באגמי ומשום רבותא דשיפא וכמ"ש. וגם אי גרסינן אלא מ"ש ודו"ק. שם בב"י בד"ה מלאתי כתוב בתשובה כו' עד שלא אסרו אלא הזירין כו' ק' אלא מבואר לעיל דגם הזירין מותר לשתיין שאע"ג שיש להן שלשה אגודות לרב יודא דקי"ל כוותיה וכ"ל דתשובה זו בנוסאות הרי"ף שסבירא ב"י לעיל שגרסינן אבל לא את הזירין לא לפסס ולא לתתיר כו' ע"ש ודו"ק:

סי' שכה [ה] פת של עכו"ס שנאפה בשבת ר"ת אוסר אותו דשמא נטמן היום שכתב הב"י וז"ל וק' לי אמאי תלי טעמא דאיסורא בשמא נטמן היום הא אפילו נטמן מאתמול הוי מוקצה כמו גרוגרות ולמוקים מאחר שנאפה היום ואין לומר דקמא יותר רואי לכום מהטין ומש"ה קאמר שמא נטמן היום דאפילו נטמן מאתמול לא היה מוקצה דו"א שהרי כתב רבינו בסמוך

חדושי הגהות

שכה א עי' ב"ח ודרו"פ שכתבו דנוסחא מוטעת היתה לפני הרב"י והנוסח נכונה בדברי המרדכי דלעיל ותו כתב דאסור וכו' וא"כ א"צ לכל דברי הב"י: ב דברים אלו כבר כתבם הרב"י

פרישה

ס' שכה (ה) **מותר** לומן לעכו"ס בשבת אע"פ שבי"ט אסור. פי' משום דמיסי' שמא ידבק בשפיל ובשבת לא שייך למיגזר כן: (ב) דשמא נטמן היום. רבותא דשמעינן אע"פ דבין בשמשות היו תיבים ורחוים לכום אע"פ אסור משום מוקצה. משום דבס"ש לא היה רואי לאכול באותו ענין שנעשה לבסוף לאחר שנעשה בו איסור דאוריתא ועיין בדרישה: ול"ל

פרישה

בשבת אע"פ שאסור לתת לו שיך למיגזר כן: (ב) דשמא נטמן היום. רבותא דשמעינן אע"פ דבין בשמשות היו תיבים ורחוים לכום אע"פ אסור משום מוקצה. משום דבס"ש לא היה רואי לאכול באותו ענין שנעשה לבסוף לאחר שנעשה בו איסור דאוריתא ועיין בדרישה: ול"ל

משום שמא נמחק היום ונמצא שבת"ש הוי חטיס שאינם רשויים לכום אבל בשבטחן מבע"י לא הוה מוקצה בה"ש שהרי היו רשוי הקמח לכום מ"מ לומר כן שהרי כתב רביו בסמוך בשם הרא"ש דאפילו היה קמח או עיסה בה"ש לא הוי מוקצה ומדקאמר אפי' משמע דשני עליף בשהיה בין השמשות חטים מבשהיה מן קמח ואלמתי בספר התרומה סימן רמ"ז ז"ל ורביו יעקב אסר להר"י לאכול לחם של עכו"ם שנאפה בשבת ושמא טעמא דאסע"ג דמבשל בשבת בשוגג יאכל זהו משום שרשוי הבשר לכום ולאכול קודם לכן אבל לחם שנאפה בשבת שמא אין הקמח רשוי לאכול ואפילו היו החטים בשבת הלא לא היו רשויים כמו לאחר שנאפה דהיינו בבת ובסי' רמ"ח כתב ועל העכו"ם שאפה לחם בשבת וגם שמא נטחנו החטים ונרקדו בשבת יש פנים להתיר כמו מבשל בשבת יאכל וכמו עכו"ם שהדליק נר ישתמש לאורו ישראל ויש פנים לאסור כדפרישית דלא דמי לעכו"ם שהדליק הנר דאיכא חילוק בין מידי דאכילה לחלאכה אחרת כדפרישית לעיל וגם לא דמי למבשל בשבת בשוגג יאכל דהתם ליכא למיגזר שמא יהיה הישראל רשע לבשל במזיד אבל יקל לומר לעכו"ם לבשל ואפי' נדמה למבשל בשוגג יאכל יש לאסור הכי לחם דדמי לשותה בשבת בשוגג דאסור משום דלא חזי לכום והקמח נמי לא היה רשוי לכום ואפילו אם הקמח רשוי לכום אין החטין והקמח רשויים לאכול באותו ענין שנעשו לבסוף לאחר שנעשה בו איסורא דאורייתא שנעשה פת ואינו דומה לחזי לכום של מבשל בשר ודגים וכ"ת הלחם מותר דהא פסקינן שלחי שבת בר"ש דשרי מוקצה בר מנר שהדליקו בה באותו שבת דדחייה בידים לא דמי דשמא הכא מודה ר"ש דהוי כגרוגרות ומוקיס ג כיון שנטחן ונאפה ונרקד בשבת כדאמרינן בפרק אין לדין (כד.) עכו"ם שהביא דורון לישראל אם יש באינו באסור אסור בכדי שיעשו ופירש"י דאפילו ר"ש מודה בהא דהוי כגרוגרות ומוקיס דאמרינן פרק כירה (מה:) דמודה ר"ש עכ"ל והשתא יש לפרש דברי רביו דה"ק ר"ת אסר משום מוקצה ואע"ג דקי"ל כר"ש דל"ל מוקצה שאני הכא דאיכא למיחש שמא נטחן היום והוי כמוקצה דגרוגרות ומוקיס וזהו שכתב ונמצא שהוא מוקצה כלומר אפי' לר"ש שבה"ש לא היה רשוי כלומר דלא היה רשוי ליעשות מחמת עצמו וכיון שלא עשאו מבע"י הוי כאילו דחאו בידים וקשה לי אמאי אלי טעמא דאיסורא בשמא נטחן היום הא אפילו נטחן מאתמול הוי מוקצה כמו גרוגרות ומוקיס מאחר שנאפה היום ושמא י"ל דנקט עתיקה דאיסורא מטעמא אפילו ביום טוב מה שאין כן בחפייה אבל אין ה"ג דלענין שבת אפילו נטחן מאתמול הוי מוקצה כגרוגרות ומוקיס מטעם שנאפה בשבת והא דנקט הרא"ש אפילו היה קמח או עיסה בין השמשות לא נחת לחילוקי מוקצה אלא משום דחטים חזי לכום טפי מקמח קאמר דאפילו אם היה קמח דלא חזי כלל לכום לא הוי מוקצה משום דהוי גמרו בידי אדם ולא אידכר מוקצה דבין השמשות אלא היכא דמתקן ממילא אבל לא היכא דאיתקן בידי אדם כי הכא ושלא כדברי רש"י בפ' אין לדין ואפשר לפרש דברי רביו בע"מ דה"ק ר"ת אסר אותו משום דאפי' אם"ל דשמא נטחן היום ונמצא שבין השמשות היו חטים וחזו לכום מ"מ הוי מוקצה מכני שבה"ש לא היה רשוי לאכול באותו ענין שנעשה לבסוף לאחר שנעשה בו איסורא דאורייתא שנעשה פת ואינו דומה לחזי לכום של מבשל בשר אלא דומנא וגם ליתנא דשמא אינם מיושבים לזה :

ובספר התרומה כתב פנים לאיסור ולהתיר בסימן רמ"ז ורמ"ח וכתבתיה בסמוך וכ"כ ג"כ כמ"ג וכמ"ק :

ואא" ז"ל כתב ול"ג להתיר וכו' בפ"פ אין לדין וגם בהג"מ שם כתב שיש מתירין בשעת הדחק וגם התוכפות בפרק בתרא דע"ז (סו:) כתבו שיש מתירין אפילו בשבת וכתבו אמנם יש מאוסרים בשני ימים טובים של ר"ה לפי שנמשך לפעמים הקצר עד ר"ה ואפשר שקצרו ואפאו בי"ט והעלו וכמו להחמיר בשני ימים טובים של ר"ה (ג) וה"ה כתב בפ"ו וז"ל ודע שמהדינים הנזכרים יש ללמוד שפת שאפה עכו"ם בשביל עצמו או בשביל עכו"ם אחר מותר לישראל אא"כ מכירו ויודע שצריך לו שיש לחוש שמא ירבה בשבילו וכ"כ הרמב"ן פירות שתלשן לצורך עצמו אסורין משום מוקצה ודברים התלושים שאפאן ובשלן מותרין והוא שרשויים מתחילתן לכום הא לא"ה מוקצין הן ואסורין למי שיש לו מוקצה בכך וכ"כ הרשב"ם והוכיף לאסור אף הנולד כגון משקין הבאים ע"י סחיטת עכו"ם עכ"ל : ומ"ש אא"כ מכירו ויודע שצריך לו יתבאר בסמוך בפ"ד והר"ן בפ"פ כל כתבי כתב סברת הרמב"ן ובפ' בתרא דע"ז נראה שמסכים לדברי התוספות שהתירו ליקח מן העכו"ם פת המה בשבת . ומ"מ יש לדקדק בדברי הרא"ש שכתב דלא הוי מוקצה משום דהוי גמרו בידי אדם דהא עכו"ם שהביא דורון לישראל מדבר שיש במינו במחובר הוי גמרו בידי אדם שהרי ע"י אדם נלקטים ואפ"ה אסור ושמא י"ל דשאני התם דאפשר ליגמר שלא ע"י אדם כגון שיפלו מאליהן הילכך כי ליקטם אדם אמ"מ לעשות אלא ע"י אדם ד ושבולי הלקט כתב שהרוקח אסר ורב יהודאי מתיר ושכן דעת ה"ר בנימין וה"ר יעקיה ז"ל : ור"י בה"ח כתב בברת ר"ת ובברת הרא"ש ואחר כן כתב וז"ל ובאותן המקומות שרגילין הנשים לו אנשים לקנותו בשבת ואומרים לעכו"ם ממש שכוס מקח ואומרים תן לי ופשבע לו שני פשיטים אלחם וגם קורין לעכו"ם בביתם ונותנין לו המעות ראוי לאסרו להם מכל וכל שלא יאכלו פת הנאפה בשבת כך יראה לי ועוד כתב רמ"ה כי אסור לומר לעכו"ם מע"ש הילך מעות ותן לי הפת למחר שבבר נאפה לצורך ישראל עד כ"ל כתב בהגהות אשיר"י פ"פ אין לדין בשם א"ז דלדברי הכל אם פישל או אפה עבד ישראל בשבת אפילו לצורך עצמו ואפילו בשבת ראשונה שאין העבד יודע אם אדונו יאכל מזה אם לאו אפ"ה אסור : **וכתוב** בסמ"ק פת שנאפה בשבת בשביל העכו"ס שאוסרים בו ביום ומיהו גדולים התירו לצורך סעודה ובריית מילה ונראה דה"ה לצורך ברכת המזונות ואף אם נטחן בשבת עצמו (ד) אע"ג דבה"ג תשיב ליה לטחינה גולד ומורי ר' יחיאל לא היה מודה עכ"ל : ולענין הלכה כיון שאיסור מוקצה דרבנן יש לסמוך על המתירין בשעת הדחק או לצורך מצוה : עכו"ס

השמשות לא היה ראוי ובספר התרומות כתב פנים לאיסור ולהיתר
(ג) וא"א ז"ל כתב ול"ג להתיר דאפי' היה קמח או עיסה בין השמשות
לא הוי מוקצה (ד) כיון דנטרו בידי אדם והטחינה

לחם של עכו"ם שנאפה בשבת ולא כתב טעמו ואפשר שנסמך הרא"ש על מ"ש מקודם אין להתיר פת הניקח בשבת שמא היה ב"ה קמח או עיסה דלא חזי לכום וכן אסר ר"ת וכו' משמע שמטעם זה אסרו ר"ת אבל רביו כתב דר"ת אסרו מטעם אחר דשמא נטחן היום וכו' משמע דס"ל לר"ת דאם היה נטחן מבע"י דהיה הקמח ראוי לאפות ממנו פת בין השמשות לא היה עליו דין מוקצה אבל אם נטחן ביום הבשת דב"ה כשהיו חטים לא היה ראוי לעשות מהם פת ה"ל הפת שנאפה מוקצה שהקצה דעתו בין השמשות מהני חטים שיהיו נעשים פת ומנו דאתקצאי בין השמשות אתקצאי לכולי יומא ומה שיש להקשות הלא קי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה ותו דהלא החטין ראויין לכום ומש"ה תני בברייתא פרק כיצד מבדרכין (דף ל"ז) הכוסס את החטה מברך עליה בפה"א בין חיין בין מבושלין וכדפסק רביו לעיל בסימן ר"מ ס"ג וא"כ לא הוי מוקצה איכא לתרץ כיון דר"ת פסק דבגולד הלכה כר' יהודה דאסור בין בשבת ובין בי"ט כדכתב רביו לקמן בסימן תקנ"ה התם הני חטים דנטחנו ביום הבשת ה"ל גולד ולפ"ז אע"ג דהחטים בעינייהו לא אתקצאו ב"ה מ"מ אתקצאו מאפייתא פת כיון דהקמח שמהם אפו הפת הוי גולד וס"ל לר"ת כדעת בה"ג דקמח שנטחן בשבת או בי"ט הוו להו גולד כמ"ש בשמו הרא"ש ס"פ אין לדין ז"ל כתב בה"ג ה"מ חטוני ישראל אבל חטוני עכו"ס בחאי דאיתיה בחזרה אי נמי קימחא דאיכא למימר נטחן בי"ט וכו' אסור למישקל מיניה וכו' וכ"כ התוס' בפרק בתרא דע"ז (דף סו) בד"ה אמר רבא דבה"ג חשבי ליה לטחינה גולד מיהו ה"ר יחיאל היה נוהג היתר בדבר גם בסמ"ק כתב דה"ר יחיאל לא היה מודה לבה"ג . ומ"מ ר"ת היה מודה לבה"ג דטחינה ה"ל גולד וא"כ קמח זה שנטחן בשבת יש עליו דין מוקצה ב"ה ולכן הפת הנאפה ממנו אסור :

ומ"ש ובספר התרומות כתב פנים לאיסור ולהיתר כבר הביא ב"י דברי סה"ת וכ"כ סמ"ג בדבריו בהני פנים אלא דקשיא לי במ"ש שהקמח היו רשוי לכום דהא בפ' כ"מ (דף לו) פליגי בה רב יהודא ורב נחמן דלר"י מברך בפה"א ולרב נחמן שהכל אלמא דרשוי לכום הוא ואע"ג דפסק הרי"ף כר"נ משום דלא רגילי אינשי לספויי קימחא מ"מ הא קא חזינא דרשוי לכום הוא . ותו דבפ"ק דפסחים (דף יא) דקא משני רבה אליביה דרבי יהודה דמה שהיו עושין קמח וקלי מקמי שהתירו העומר ולא חששו דילמא אתי למיכל מיניה היינו טעמא דמתוך שלא התרתה לו אלא ע"י קיטוף הוא זכר א"ל אבי פיתא בשעת קטיפה טחינה והרקדה מאי איכא למימר דלמא אתי למיתב לפומיה קמח אלמא דחזיא קמח לכום . וי"ל דלרבא דעלמא ודאי לא חזי לכום אלא דמ"מ כריך ליחוש למיעוטא וליגזור והוה מצי לשנויי דלא חיישינן למיעוטא ולא גזרינן אלא דעדיפא מינה משני דאפילו לדידן לא קשיא טחינה ברחיא דידא הרקדה ע"ג נפה ותדע דהא בתר הכי קאמר רב אשי קמח וקלי תנן ופיר"י ואין ראויין לאכילה עכ"ל אלמא דקמח לא ראוי לאכילה אלא לענין ברכה כיון שנהנה חייב לברך ונתיישבו דברי הספר התרומה והכסמ"ג שכתבו שהקמח אינו ראוי לכום פי' לרובא דעלמא אינו ראוי לכום משא"כ חיטים עצמן ראויין לכום לרובא דעלמא : **ואא"** הרא"ש ז"ל כתב ולי נראה להתיר דאפילו היה קמח וכו' הא דכתב ואפי' היה קמח וכו' קאי אמ"ש קודם זה להשיג אבה"ג שכתב דאסור למישקל מעכו"ס קמח בי"ט דאיכ' למימר דנטחן בי"ט וכתב הרא"ש דמאי איסורא איכא כיון דרובא עכו"ס אדעתא דרובי טחני לה ומשום מוקצה ליכא למיסר דחטין הוו לכום ב"ה או לעשות מהן קליות ודייכא אבל בשבת אין להתיר פת הניקח בשבת שמא היה ב"ה קמח או עיסה דלא חזו לכום וכו' וכתב על זה וכ"כ להתיר דלא מיבעיא אם היו חטין ב"ה דחזו לכום ב"ה ואין זה נולד מה שטחנו בשבת דלא כבה"ג אלא כה"ר יחיאל אלא אפי' היה קמח או עיסה דלא חזי לכום נמי לא הוי מוקצה כיון דגמרו בידי אדם אפי' כיון דאיכא ביד אדם לתקנו בו ביום לא מקצה ליה מדעתו אפילו דחייה בידים כיון דאפשר לחזור ולתקנו בידו וכדאמרינן להדיא בפ' אין לדין (ריש דף כ"ז) וא"כ ה"כ כל קמח ועיסה שביד העכו"ס ב"ה לא מקצה הישראל דעתיה מיניה כיון דהוה ביד עכו"ס לאפות ממנו פת ה"ל גמרו בידי אדם ורבינו נקט בלשון הרא"ש גמרו בידי אדם כלשון הגמ' לאפוקי היכא דהדבר תלוי בידי שמים כגון פירות שהניחן על הגג לייבשן ע"י החמה דכיון שאין בידו לתקנן אסור דעתיה מיניה . והרא"ש כתב כיון דהוי גמרו ביד עכו"ס לפי מה שהוא הענין שהקמח או העיסה הוא ביד עכו"ס ובידו לגמרו ולאפות ממנו פת וא"כ לא הוי מוקצה ואפשר דהרא"ש דנקט עכו"ס כוונתו לומר עוד טעם דלא הוי מוקצה דקי"ל דאין הכן ביד עכו"ס כמ"ש כ"י לעיל בסימן שי"ח ע"ש לירושלמי ושכ"כ הכל בו : ומ"ש

(ג) וא"א ז"ל כתב ולי נראה להתיר דאפי' היה קמח וכו' היינו משום דהרא"ש לית ליה הך סברא דהוה כגרוגרות וצימוקין משום דמחוסרי מלאכות הרבה וא"כ יותר יש לאסור בקמח דלא חזו כלל משאם היה בה"ש חיטים ולכן כתב דאפי' מוקצה בעלמא נמי לא הוי לומר דבין השמשות הוה קמח דלא חזי כלל דגמרו בידי אדם (מהרל"ח) : ד ואין דבריו נכונים דהא אפי' מחובר דצנון ולפת אסרו משום מוקצה כדאיתא בעירובין (מ.) בהאי ליפתא דאתא למחוזא וכו' ושם א"א שיתלשו מאליהן אלא מעמא דמחובר אסור

דרכי משה

(ג) וכ"ל דלדבריהם ה"ת בשאר י"ט במקום דאיכא למיחש לקציר דאסור ולא נקטו ב' ימים של ר"ה אלא משום דהתם אסור בב' חיטים משום דביומא אריכתא דמי אבל בשאר י"ט ביום השני שרי : (ד) ודעת הטור משמע למנה דפת הנאפה בשבת אסור וכ"כ ב"י בשם מהרי"א דכן דעת הטור : ובמרק

פרישה

(ג) וא"א ר"ל נראה להתיר וי"ל דאסרש"ל בביאורי לאוין סמ"ג דף י"ט ע"ד במ"ש שם סמ"ג בשם ר"ת לאסור ז"ל הטולם נהגו להקל לפי שראו שהרא"ש מתיר ואין כ"ל להקל שהרי רביו האוסרים ור"ת אוסר הלכה למעשה ובפרט מאמר שכתב הא"ז שרלוב"ה היה אנקה בני אדם שאכלו את שבת ת"כ משיטא שאין להקל אם לא ע"י הדחק עכ"ל . וכ"פ ב"י ורמ"א ועוד כתב רמ"א אבל אסור ליתן לו מעות מע"ש שיתן לו הפת בשבת דאו אדעתא דישראל קעביד ע"כ ועיין לקמן בסימן תקי"ז :

(ד) כיון דגמרו בידי אדם פי' שאין התחלת ביאתו לעולם ע"י העכו"ס רק הגמר . לכן אין בו איסור מוקצה משא"כ לגבי דורון שהביא העכו"ס שאסור משום מוקצה הוא מטעם דאסשיגנו מדעתו הוא ולא לקנו הישראל מע"ש ועיין אבל כשנלקט בחול ולא נעשה הגמר דהיינו הטעמא מו שאמייה ביד עכו"ס אם אין שייך בו דאקצינהו ואין בו איסור מוקצה וע' בדרישה : כמו

דרישה

בסמוך בשם הרא"ש ז"ל דאפילו היה קמח או עיסה בין השמשות לא הוי מוקצה ומדקאמר אפילו ס"מ דטפי עדיף כשהיה בין השמשות מיטיס מכשהיה אם קמח . ושמא י"ל דנקט עיסה דאסרינא מטעמא אפילו בי"ט משא"כ באפייה . אבל אה"כ לענין שבת אפילו נטחן מאתמול הוי מוקצה כגרוגרות ומוקיס מטעם שנאפה בשבת . והא דנקט הרא"ש אפילו היה קמח או עיסה בין השמשות לא נחת לחילוקי מוקצה אלא משום דחטים טפי מקמח קאמר דאפילו היה קמח דלא חזי כלל לכום לא הוי מוקצה משום דהוי גמרו בידי אדם ולא אידכר מוקצה דבין השמשות אלא היכא דמתקן ממילא אבל לא היכא דאיתקן בידי אדם כי הכא ושלא כדברי רש"י בפרק אין לדין עכ"ל . עוד כתב הב"י בסמוך ואיכא למידק הא עכו"ס שבביא דורון לישראל מדבר שיש במינו במחובר הוי גמרו בידי אדם שהרי ע"י אדם נלקטין ואפ"ה אסור אלא דנראה דקשה למ"ש הרא"ש דלא הוי מוקצה משום דהוי גמרו בידי אדם ושמא י"ל דשאני התם דאפשר ליגמר**

חדושי הגהות

הרב"י בסי' ש"ו : ג ולקמן שכתב בשם הרא"ש דאפי' היה קמח כו' היינו משום דהרא"ש לית ליה הך סברא דהוה כגרוגרות וצימוקין משום דמחוסרי מלאכות הרבה וא"כ יותר יש לאסור בקמח דלא חזו כלל משאם היה בה"ש חיטים ולכן כתב דאפי' מוקצה בעלמא נמי לא הוי לומר דבין השמשות הוה קמח דלא חזי כלל דגמרו בידי אדם (מהרל"ח) : ד ואין דבריו נכונים דהא אפי' מחובר דצנון ולפת אסרו משום מוקצה כדאיתא בעירובין (מ.) בהאי ליפתא דאתא למחוזא וכו' ושם א"א שיתלשו מאליהן אלא מעמא דמחובר אסור

והטחינה והאפייה אינה אוסרת כיון דבשביל עכו״ם היא: [כ״] עכו״ם שצד דגים או ליקט פירות או אפה פת או בשל לעצמו כתב ס׳ המצות יש

וכ״ש והטחינה והאפייה אינה אוסרת וכו׳ כתבו כמ״ג וכן סמ״ק והתרומה דיש כ״ש דגים לו ליקט פירות

מודה דשרי ולחלק ביניהם משום דגידת דגים ולקיטת פירות לא משמע לאיסור שהוא מלאכה כ״כ ואיכא למיגזר שמא יעשה בידיו משא״כ באפייה ובישול דמידע ידעי כ״ע דאין לך מלאכות המורות מהם וכמו שכתוב בספר התרומה סימן רמ״ז מ״מ מדנקט אפייה ובישול בהדי גידה וליקוט משמע דלא מפליג ביניהו ובכולהו אסור מטעמא דלא גרע מנשרו מאיליהן:

ואפי׳ אם כפק אם לקטן או לדן היום וכו׳ כ״כ כמ״ג וכמ״ק והתרומה והגהות פ״ו והביאו רמיה מדתנן בר״פ אין לדין (כד) ספק מוכן אסור וגם הר״ן בפרק שואל גבי עכו״ם שהביא חלילין כ׳ דהא דאסרינן בעכו״ם שהביא דורון לישראל כל שיש במינו במחובר אע״ג דאיכא למיתלי שנחלשו מבע״י אסור וכ׳ דטעמא משום דכל שיש מאותו המין במחובר דרכן של בני אדם לקוטו אותו ביומו ולא מבערב אבל לערב מותרין מיד אפי׳ אם ודאי לקטן ודאי לדן היום וכתוב בחמשה ספרים הנזכרים והביא רמיה מדתנן בתוספתא בפ״ו שואל (קנא) מרחץ המרחצת בשבת אם רוב עכו״ם למ״ש רוחץ בה מיד וכ״כ הרא״ש בפ׳ אין לדין: **ואם** לקטן ולדן בשביל ישראל אסורים לכל בו ביום וכו׳ פשוט בפ׳ אין לדין (שם) עכו״ם שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסור ולערב אסורין בכדי שיעשו והכי איתא בפרק בכל מערבין (מ) גבי הנהו עכו״ם דגזו אבא לגננא ומדברי הרמב״ם בפ״ו נראה לישראל אחר נמי אסור בכדי שיעשו וכ״כ רבינו ירוחם בחי״ב וכ׳ ה״ה שאע״פ שיש מפרשים שמתירין לישראל אחר לערב מיד פשט המימרא שבפ׳ אין לדין מורה כדברי הרמב״ם ולזה נוטין דברי הר״ן בפ״פ כל כתבי (ה) וכ״כ רבינו בהדיא בהלכות י״ט וכן משמע מדבריו כאן: **וכן** אם לד בשביל ישראל ועכו״ם וכו׳ כ״כ כמ״ג והתרומה והביאו רמיה מדתנן במסכת מכשירין ואיתא בהשואל (קנא) מרחץ המרחצת בשבת אם רוב עכו״ם למ״ש רוחץ בה מיד ואם רוב ישראל צריך להמתין בכדי שיעשו מאלה על מאלה הביאו רמיה מהירושלמי:

ואם ספק אם ליקט בשביל ישראל אם לאו וכו׳ אסורין בו ביום משום דתקן (ביצה כד) ספק מוכן אסור כדבמוך: **ולערב** כתב בכמ״ג שמותרין מיד

יש מתירין (ד) כמו שאר מלאכות שעושה לצורכו ויש אוסרין כמו פירות הנושרין שנאסרו אפי׳ נשרו מאיליהן דבדבר מאכל ההמירו טפי ה והכי מסתבר לאסור דלא גרע מנשרו מאיליהן ואפי׳ אם ספק אם לקטן או צדן היום אסורים בו ביום אבל לערב מותרין מיד אפי׳ אם ודאי לקטן וצדן היום (ה) [ג] ואם לקטן וצדן בשביל ישראל אסורים לכל בו ביום ולערב בכדי שיעשו וכן נמי אם צד ולקט בשביל ישראל ועכו״ם צריך להמתין לערב בכדי שיעשו (ו) [ד] ואם ספק אם לקט בשביל ישראל אם לאו או שידוע שלקט לצורך ישראל ואין ידוע אם נלקטו היום אם לאו אסורין בו ביום ולערב כ׳ בס׳ המצות שמותרין מיד

אפילו אפייה הפת או שמא מותר לכל הפחות הפת אבל לקיטת פירות וצידת דגים אין בהן ספק דפשיטא דאסור ולא הזכירם בדבריו אלא לומר דכי היכי דאסורים כך יש לאסור הפת או שמא מותר הפת וכך מבואר מדקדוק לשונו שכתב תחלה הפנים לאיסור כלומר שהכל אסור כדי לומר אח״כ או שמא מותר הפת אבל רבינו כתב בדברי ספר המצות בתחלה הפנים שהם להתיר דמשמע שרצונו לומר דאף בלקיטת פירות וצידת דגים יש מתירין וזה ודאי קשה לכאורה דלא גרע מפירות הנושרין. ותו קשה לי טובא היאך כתב רבינו תחלה שלשה סברות בדין פת דר״ת אסרו וסה״ת נסתפק בו וכתב פנים לאיסור ולהיתר והרא״ש התירו ואח״כ יכתוב בסתם דדעתו לאסור וה״ל לכתוב אחר דברי הרא״ש ומסתברא כר״ת ונראה לפע״ד לייסד דברי רבינו והוא העיקר דיש מתירין ס״ל דאע״פ דבפירות של ישראל גזרו אף על הנושרין גזירה שמא יעלה ויתלוש אבל בפירות של עכו״ם אף בעלה עכו״ם ותלשן לעצמו נמי שרי כ״ש בנושרין של עכו״ם ויש אוסרין כמו פירות הנושרין וכו׳ נראה שרבינו מפרש דיש אוסרין אינן אוסרין אלא בלקיטת פירות וצידת דגים דס״ל דבכלל גזירת פירות הנושרין בסתם משמע דכל שלא תלשן ישראל פירות הנושרין הם והילכך אף כשלקטן העכו״ם לעצמו נאסרו ועל זה כתב רבינו והכי מסתבר לאסור לקיטת פירות דעכו״ם דלא גרע מנשרו מאליהו וה״ה בצידת דגים דעכו״ם נמי אסור כשלקן עכו״ם לצרכו. אבל בפת ובשר ודגים לא קאמר דאסור דכבר כתב מסקנת הרא״ש להתיר אף הפת משום דגמרו בידי אדם כ״ש בשר ודגים וזהו שאמר רבינו אח״כ ואפילו אם בפק לקטן וכו׳ אלמא דמ״ש והכי מסתבר לאסור וכו׳ לא קאמר אלא בלקיטת פירות או בצידת דגים דעכו״ם דעליו חוזר מ״ש ואפילו אם ספק אם לקטן או לדן היום וכו׳ ויאיא השתא דכתב רבינו סברת יש מתירין בתחלה כלומר יש מתירין לקיטת פירות וצידת דגים כמו הפת ויש אוסרים בלקיטת פירות וצידת דגים דלא דמו לפת משום דלא גריעי הני פירות שלקטן עכו״ם מפירות הנושרין וכו׳ אבל פת לא דמי לפירות הנושרין וכל זה דלא כמ״ש ב״י הדא דכתב דבאפה הפת נמי כתב רבינו לאסורו מה״ט דלא גרע מפירות שנשרו מאליהן ושכ״כ מהר״י אבוהב והא ליתא כדפרישית. גם כתב דאיכא לחלק דבלקיטת פירות וצידת דגים לא משמע שהיא מלאכה כ״כ ואיכא למיגזר שמא יעשה בידיו משא״כ באפייה ובישול וכמ״ש בסה״ת סי׳ רמ״ז עכ״ל. ולפענ״ד מבואר דלא כתב כן בסה״ת אלא לענין תלישת פירות וכחיטתן שהוא דבר קל לעשות אבל בצידת דגים לא קאמר שהוא קל דהבדר ידוע שהיא מלאכה חמורה כמו אפייה ובישול אלא כדפרישית דהטעם הוא דהחמירו חכמים במוקצה דמחובר ומחוסר צידה שלא להתירו בגמרו בידי אדם כיון דאדם לא דחינהו בידיו אלא מן השמים נדחו:

ומ״ש ואפילו אם ספק כו׳ כ״כ סה״ת והסמ״ג וכמ״ק ושאר פוסקים והיא מדתנן ר״פ אין לדין ספק מוכן אסור: **ומ״ש** לערב מותרין מיד כו׳ כ״כ בספרים הנזכרים והטעם משום דאין צריך להמתין בכדי שיעשו אלא כשנעשה מלאכה בשבת בשביל ישראל גזירה שמא יאמר לעכו״ם לך והבא כמו שפי׳ ר״ת והסכים עמו הרא״ש אבל כשנעשה העכו״ם מלאכה לעצמו ה״ל כפירות הנושרים דא״ל בכדי שיעשו. אבל לפירש״י דטעם כדי שיעשו שלא יהנה ממלאכה שנעשה בשבת אף כשנעשה עכו״ם לעצמו צריך בכדי שיעשו אלא רבינו תופס העיקר כר״ת כמ״ש הרא״ש ועיין במ״ש לעיל בכי׳ שכ״ב:

ואם לקטן ולדן בשביל ישראל וכו׳ פשוט בפרק אין לדין ובפרק בכל מערבין ומשמע מלשון רבינו דאף לאחרים אסור בכדי שיעשו וכ״כ להדיא לקמן בכי׳ תקט״ו והיא דעת רוב הפוסקים והכי נקטינן: **ומ״ש** וכן נמי אם לד ולקט בשביל ישראל ועכו״ם וכו׳ פי׳ לא מיבעיא ברוב ישראל אלא אפי׳ במחצה על מחצה. ולהכי נקט רבינו לשון יחיד בשביל ישראל ועכו״ם להורות דמיירי במחצה על מחצה ולאפוקי אם היו רובן עכו״ם דא״צ בכדי שיעשו וכדתנן במסכת מכשירין במרחץ ומביאו ב״י: **ומ״ש** ואם ספק וכו׳ עד ולערב כתב בספר המצות שמותרין מיד מפני שהוא ספק. איכא לתמוה דבדין איסור תחומין דפירש״י בפרק שואל בהא דאמר שמואל הייסינן שמא חוץ לתחומה לנו והלכה כמותו דהשתא זו לקולא היא לומר שא״צ בכדי שיעשו ואעפ״כ כתב רבינו בכימן תקט״ו בדין

דרכי משה

(ה) ובפרק שואל (דף קטו.) ודין כלים שנגמרו ביד עכו״ם בשבת אם מותר ליהנות מהם ע״ל סימן רנ״ב: וכן

פרישה

(ה) כמו שאר מלאכות שעושה לצרכו פי׳ דתנן בס״פ כל כתבי שאם עכו״ם עשה כבש לעצמו או סלליק גר לעצמו או מילא מים לבהמתו דשרי ישראל ליהנות מהם. והא דשרי לירד על הכבש מיירי כשקנה העכו״ם הצעים בשבת ממחובר ואח״כ מותר היינו מטעם שכתבו התוספות בפ׳ בתרא דע״ז דמוקצה מותר בהנאה (וא״ת לפ״ז מאי קאמר דבדבר מאכל הממירו הל״ל לאסור לאכול המוקצה ולא לקיטו ולא לגקוט בדבר מאכל הממירו טפי דמשמע מכח מורא שמתאוה האכילה מישיגן שיאוה לשעכו״ם. י״ל דה״ק ויש אוסרים אפי׳ באופה ומבשל דאין שייך בו מוקצה משום דגמרו בידי אדם ג״כ בגד וליקט העכו״ם לעצמו דאין ברור בו איסור דשאני עכו״ם שהביא דורון שליקט אתמלא לצורך ישראל. ואפ״ס אוסרים מטעם דלא גרע מנשרו מאליהן דגם בנשרו מאליהן אין ברור לאוסרו משום מוקצה ואפ״ס אסור. ואפ״כ על כרחך צריך לחלק בין זה לנדון דנר משום דבדבר מאכל הממירו אפילו באופה ומבשל דאין בו איסור מוקצה וכן בגד העכו״ם וליקט שאין ברור לאוסרו משום מוקצה בס״מ זה): (ו) ואם לקטן ולדן בשביל ישראל אסורים לכל בו ביום ולערב בכדי שיעשו. כתב הב״י משמע מדבריו כאן דלישראל אחר נמי אסור בכדי שיעשו אף והא דנקט אסורים לכל קאי נמי אמה שמסייים ולערב בכדי שיעשו. וכ״כ רבינו בהלכות י״ט: (ז) ואם ספק אם לקט בשביל ישראל או לאו אם שידוע שלקט לצורך ישראל ואין ידוע אם נלקטו היום אם לאו אסורים בו ביום. אם ספק אם לקט בשביל ישראל אם לאו אם שידוע שלקט לצורך ישראל ואין ידוע אם נלקטו היום אם לאו אסורים בו ביום. אם ספק אם לקטן ולדן אסורים לכל בו ביום. אם ספק אם לקטן ולדן אסורים לכל בו ביום. אם ספק אם לקטן ולדן אסורים לכל

בדין מחובר בספק אם לקטן היום דאף לפירש"י צריך בכדי שיעשו והיינו משום דבמחובר דאיסור דאורייתא הוא מחמירין טפי אף לפירש"י ותו דהר"ן בפרק שואל כתב ע"ש ה"ר יונה דבמחובר מחמירין טפי משום דדרכן של בני אדם ללקוט אותן בידו ואין לוקטין אותן מבערב הולכים אחר הרוב ואין תולין להקל וכאן פסק גבי שבת בדין זה עצמו בספר המצות דא"ל בכדי שיעשו. ונראה דס"ל לרבינו דבי"ט ב"ק מחמירין במחובר דהוא איסור דאורייתא ואף בספיקו מחמירין דכיון דבי"ט קיל הוא אתי לזלזולי ביה אבל בשבת דחמיר ראוי להקל בספיקו כמ"ש בספר המצות דליכא למיחש דאתי לזלזולי ביה. ובזה מתיישב מה שהקשה ב"י דכאן כתב בכתס דמותר בספר המצות ובספק תחומין בכמוך הביא דעת רש"י והרי"ף דפליגי בספיקו וכן בס"ס זה גבי תלילין הביא דעת רש"י והרי"ף דפליגי בספיקו אלא בע"כ דבשבת במחובר יש להקל בספיקו טפי משום דלא אתי לזלזולי ביה אבל בשבת בספק תחומין דאינן אלא דרבנן ג"כ בי"ט בספק מחובר אף על פי דאיסור דאורייתא הוא כיון די"ט קיל אתי לזלזולי ביה מכתבת דיש להחמיר בספיקו כנ"ל. ועיין במ"ש לקמן בסי' תקט"ו בס"ד. וגר"ר להה"ן דאע"פ שהעכו"ם הביא דורון לישראל בשבת בדבר שיש בו חשש גזירה ומחובר אפ"ל איכא ספק אם לקטן או לדן בשביל ישראל דשמא לקטן או לדן לעצמו או בשביל עכו"ם ואח"כ הביאה דורון לישראל ולפיכך צריך שיהא ידוע שהעכו"ם לקטן או לדן בשביל ישראל אז אסור בכדי שיעשו וכך מבואר מלשון רבינו כאן ולקמן בסי' תקט"ו ע"ש: **ודבר** שאין בו חשש גזירה וכו' ה"א בפרק אין לדין אלא דמ"ש רבינו כאן בכתס דלמי שהובא בשבילו אסור בכדי שיעשה קשה טובא דבהלכות י"ט כתב רבינו שזאת היא דעת האלפסי ובעל התרומות אבל לר"י א"צ בכדי שיעשו ולזה הסכים הרא"ש וא"כ למה פסק כאן בכתס דצריך בכדי שיעשו ויש לייסד דס"ל לרבינו דאיכא לחלק בין י"ט לשבת ולפיכך אע"פ דהר"י והרא"ש מקילין בי"ט בודאי תחומין אפ"ה מודים דיש להחמיר טפי בשבת מבי"ט ואע"ג דבסמוך כתבנו דדבי ר מיקל טפי בשבת בספק גזירה ומחובר מבי"ט היינו דוקא בספיקו דבי"ט דקיל אתי לזלזולי בספיקו משא"כ בשבת דחמיר לא אתי לזלזולי אף בספיקו כיון דמחובר וגזירה הוי איסור דאורייתא אבל בודאי איסור דתחומין החמיר טפי בשבת מבי"ט: **ומ"ש** ואם הוא ספק וכו' עד לר"י איכא לתמוה הלא לר"י אפי' בודאי תחומין א"צ בכדי שיעשו וכתבו רבינו בסימן תקט"ו הבאתי דברי בסמוך. וגם רבינו לקמן בשכתב דין זה כתב לרש"י במקום לר"י ואפילו אם באנו להגיה כאן לרש"י במקום לר"י ג"כ קשה דבכאן לא אמר אלא דא"צ בכדי שיעשו לרש"י אלמא דבו ביום אסור ולגבי י"ט כתב רבינו דלרש"י אפילו בו ביום שרי ליה לישראל אחר אתי למימר לעכו"ם לעשות בשבילו ואפי' אינו מכירו יש לאסור שמא יאמר לעכו"ם לך והבא דליכא למיפלג בין מכירו לשאינו מכירו אלא כשהעכו"ם עושה מעצמו וכ"כ ב"י לעיל ופשוט הוא וכל זה כתבו התוס' בפ' כל כתבי (דף קכב) בד"ה ואם בשביל ישראל ובד"ה משקה אחריו: **ומ"ש** ור"ת היה אומר וכו' ור"י אוסר כ"כ התו' לשם בד"ה משקה אחריו ועיעמו של ר"י דאין לחלק במלאכה דאורייתא שנעשית בשביל ישראל דאיכא גזירה שמא יאמר לעכו"ם לעשות בשבילו ואסור אפי' לישראל אחר אפי' לשתותן אסור. ונראה מלשון רבינו דר"ת לא פסק הלכה למעשה להתיר אלא היה אומר כך אבל ר"י פסק לאיסור וכ"כ הר"ן לשם וכ"כ הרב המגיד בפ"ו ושכן ד' הרמב"ם ז"ל והכי נקטינן מיהו מודה ר"י דלדידן דליתא לן אלא כרמלית אם ממלא לצורך ישראל זה מותר לישראל אחר וכ"כ התוס' להדיא בשם ר"י בד"ה משקה אחריו וכ"כ הסמ"ג והיה לו לרבינו לכתוב כאן אחר מ"ש ור"י אוסר והאידנא כו' שדברים אלו כתבן ר"י אלא דאתא לאשמועינן רבותא דאפי' לבהמתו מותר לישראל אחר האידנא ומכ"ש דמותר לישראל אחר לשתותן האידנא כיון דאיכא לד היתר דמתחלה אם היה רואה לירד לבור היה שותה בבור אבל סה"ת והסמ"ג והמרדכי לא כתבו היתר זה דהאידנא אלא לאחר שכתבו דעת ר"י שאוסר גם לישראל אחר בעצמו לשתותן דמ"מ לישראל אחר האידנא שרי לשתותן וכמ"ש התו' לאחר דר"י אוסר ואפשר דמש"ה דקדקו לכתבו אחר דברי ר"י כדי להורות דלא התירו האידנא אלא לישראל עצמו לשתותן אבל לא לבהמתו ואפילו

מיד כיון שהוא כפק ודבר שאין בו חשש צידה ומחובר אלא הושש שהובא הוץ לתחום אם הביאו העכו"ם לעצמו מותר אפילו בו ביום ואם הביאו בשביל ישראל אסור בו ביום למי שהובא בשבילו ולערב בכדי שיעשו ולאחרים מותר בו ביום ואם הוא ספק אם הובא מהוץ לתחום אם לאו מותר לערב לאלתר אפילו למי שהובא בשבילו לר"י ולרי"ף גם בזה צריך להמתין בכדי שיעשו: עכו"ם שמילא מים לבהמתו מבור שהוא רשות היחיד לר"ה יכול הישראל להשקות מהם לבהמתו והוא שאין העכו"ם מכירו דליבא למיחש שמא ירבה בשבילו ואם מילא לצורך בהמת ישראל אסור לכל בכל מיני תשמיש והאידנא שאין לנו ר"ה דאורייתא מ"מ לאחר שלא מילא בשבילו ור"ת היה אומר הא דאסרינן בממילא לצורך ישראל דוקא לבהמתו אבל הוא עצמו מותר בהם אף על פי שנתמלאו בשבילו כיון שאם היה רוצה היה יורד לבור ושותה

ור"י

מיד מכני שהוא כפק וכ"כ בספר התרומה ובהגהות פ"ו וטעמא משום דקיימא לן כשמואל דקאמר בפ' שואל (קנא) שם גבי עכו"ם שהביא תלילין חיישינן שמא הוך להומה לנו ופירש"י חששא זו לקולא שיש לנו לומר שבאו ממקום קרוב ומותר לערב מיד וא"ל להמתין לערב בכדי שיעשו והם סוברים כמותו אבל יש חולקים ומפרשים דחששא זו לחומרא היא כמו שיתבא' בסמוך בס"ד ולדבריהם ודאי דבנדון דידן נמי אסו' לערב בכדי שיעשו ויש לתמוה למה רבינו כ' כתס דעת כמ"ג בלי שום חולק וא"ל שסמך על מ"ש לקמן בסי' זה פלוגתא דרש"י והרי"ף בזה ושהרא"ש הסכים לדעת רש"י דשרי: **ודבר** שאין בו חשש גזירה ומחובר וכו' אם הביאו העכו"ם לעצמו מותר אפילו בו ביום זה פשוט וק"ו היא מהבא מחוץ לתחום בשביל ישראל זה שמותר לישראל אחר כדאיתא בפרק אין לדין (כד.) וכתבו רבינו בסמוך:

ואם הביאו בשביל ישראל אסור בו ביום למי שהובא בשבילו מסקנא דהלכתא בפרק אין לדין ואמרינן התם שהבא בשביל ישראל זה ביום טוב מותר לישראל אחר ומשמע דה"ה לשבת וכ"כ מדברי הפוסקים ולא כדברי הגהות אשיר"י. שכתבו בפ' אין לדין דדבר הבא מחוץ לתחום בשבת אסור אפי' לישראל אחר וגם לערב בכדי שיעשו:

ומ"ש רבינו ולערב בכדי שיעשו כן דעת הר"ן בפרק אין לדין וכן דעת המרדכי בפ' כל כתבי וסמ"ג והתרומה וכתב הרא"ש בפ' אין לדין שכן דעת האלפסי בתשובה אבל הוא ז"ל כתב דמסתבר כדברי ר"י שכתב דבבא מחוץ לתחום א"צ להמתין לערב בכדי שיעשו אלא אחמירו חכמים אלא בדבר שנעשה בו איסורא דאורייתא ורבינו לא חשש להזכיר כאן כברת הרא"ש לפי שאין כאן מקום עיקר דינין הללו אלא בהלכות י"ט וגם כתב שם כל פרטי דינים אלו יותר באריכה: **ולאחרים** מותר בו ביום מסקנא דהלכתא בפ' אין לדין: וכתב הר"ן ומיהו כי שרי לישראל דוקא בתוך ד"א או בתוך העיר משום דכולה מתא כד"א דמי כדאית' בפ' מי שהוציאוהו (מא:) אבל לטלטלן חוץ לעיר לד' אמות ודאי אסור (ו): וכתב הרא"ש בפ' מי שהוציאוהו והביאו רבינו בפי' ת"א דהא דכל העיר כד' אמות דוקא במוקפת לדירה ואם עיירות מוקפין לדירה אבל אם מבצרים אינן מוקפין לדירה וכ"מ שאם העיר אינה מוקפת לדירה ועירבו כולם או קצתם אסור לשלטל פירות אלו חוץ לד"א: **ואם** הוא ספק אם הובא מחוץ לתחום אם אלו מותר לערב לאלתר אפי' למי שהוב' בשבילו לר"י תמהני דמשמע מדברי רבינו דלא שרי אלא בספק אם הובא מחוץ לתחום אבל אם ודאי הובא מחוץ לתחום מודה דאסור והא ליתא דאפילו בודאי הובא מחוץ לתחום שרי ר"י כמ"ש הרא"ש בפ' אין לדין וכתבתיו בסמוך וכ"כ ג"כ התוס' שם בשמו ובהלכות י"ט כתב רבינו לרש"י במקום לר"י ולפי אותה גירס' נצטרך לומר דהיינו מה שפירש"י (שם קנא.) גבי שמואל דאמר בעכו"ם שהביא תלילין חיישינן שמא חוץ לחומה לנו דהאי חששא לקולא היא כלומר דכיון דמספקא לן אם באו מחוץ לתחום אם לאו תלינן דמתוך התחום באו והרי"ף פירש דחיישינן לחומרא קאמר כלומר כיון דמספקא לן חיישינן שמא מחוץ לתחום באו וכמו שיתבאר בסמוך בס"ד וגם על גירסא זו יש לתמוה דלרש"י מאי איריא לערב אפי' בו ביום שרי וצריך לדחוק דמשום דלהרי"ף אסור לערב בכדי שיעשה נקט פלוגתייהו בהכי אבל אין ה"נ דלרש"י בו ביום נמי שרי (ז). כתב רבינו בהלכות י"ט בשם הרשב"א דלשיטת הרי"ף והגאונים דאסרי מספקא היינו דוקא בעכו"ם שאין שרוי עמו בעיר דאיכא למיחש שמא מחוץ לתחום הביאם אבל עכו"ם השרוי עמו בעיר ופירות המצויין בעיר אין לחוש מספק וכ"כ הר"ן בפרק אין לדין ובפ' שואל וה"ה בפ"ב מהלכות י"ט:

עכו"ם שמילא מים לבהמתו וכו' משנה בס"פ כל כתבי (קכב.): **ומ"ש** והוא שאין העכו"ם מכירו ברייתא שם ויתבאר בסמוך בס"ד:

ומ"ש ואם מילא מים לצורך בהמת ישראל אסור ג"ז שם במשנה:

ומ"ש אסור לכל בכל מיני תשמיש הרי קמ"ל חדא דלא תימא דלישראל שמילא בשבילו הוא דאסור אבל לישראל אחר שרי וכמ"ש הר"ן בפ' אין לדין שיש מי שסובר כן אלא לכל בני ישראל אסור כיון דאתעביד בהו מלאכה דאורייתא וכמו שכתבתי בסי' רע"ו ותו קמ"ל דלא תימא דבשתייה דוקא אסורין אבל בשאר תשמישין מותרים וכמו שיש שרצו לומר כן אלא בכל מיני תשמיש אסורין וכמסקנת התוס' והרא"ש ז"ל: **ומ"ש** והאידנא שאין לנו ר"ה דאורייתא מותר לאחר שלא מילא בשבילו כן כתבו שם התוס' וטעמא דכיון דליכא איסורא דאורייתא שרי לישראל אחר כדשרינן בפ' אין לדין (כד:) הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכ"כ המרדכי בפ' כל כתבי והגהת מיימון בפ"ו בשם סמ"ג וכ"כ בספר התרומה ולדברי האומרים דלית לן ר"ה דאורייתא מפני שאין שיש רבוא בוקעים בשווקים דיקן הדבר פשוט דלישראל אחר מותר אבל יש חולקים בעיקר הדין ואומרים דאע"ג דליכא שיש רבוא נמי הוי ר"ה וכמו שאכתוב בסי' שס"ד בס"ד:

ומ"ש ור"ת היה אומר הא דאסרינן בממילא לצורך ישראל דוקא לבהמתו וכו' פלוגתא דר"ת ור"י ורא"ות כל אחד מהם בפרק כל כתבי (שם) בתוספות והרא"ש והר"ן ואף על פי שהרא"ש לא הכריע בהדיא מ"מ מתוך לשונו משמע שנוטה לסברת ר"י ולזה הסכים הר"ן בהדיא וכן דעת ה"ה בפ"ו וכתב שכן

דרכי משה

(ו) וכן הוא במרדכי פ' מי שהוציאוהו ע"ג ובהג"א שם ובחא"ו נתיב ב' ח"ח: (ז) וכתב הסמ"ג והביאו המרדכי פ"פ כל כתבי למאן דמצריך לערב בכדי שיעשו יש לספק אם

דרישה

טעם כיון דרש"י פי' דתלילין מותרין לערב מיד כו' וכמ"ש הסמ"ג ג"כ מה"ט בספק ליקט דמותרין לערב מיד וכמ"ש ב"י משום דס"ל כרש"י ולמה כתב ב"י בסמוך בד"ה ואם הוא ספק אם הובא מחוץ לתחום מותר לערב מיד לר"י כו' עד ויש גורסין רש"י במקום ר"י ולאותו גירסא קשה מאי איריא בערב אפי' בו ביום שרי לרש"י ולק"מ דודאי לרש"י דס"ל משמא לקולא ודאי דאין שם אלא איסור תחומין מותר לאכול מיד בשבת וי"ט ושאני תלילין דבשבת וי"ט אין מספידין בהן אלא לאולאי י"ט ובשבת ומש"ה כתב שם דמותרין לערב מיד ומ"ש ב"י דטעמו דסמ"ג משום דס"ל כרש"י דתלילין אע"ג דבתלילין ליתא אלא ספק איסור דרבנן וכאן בספק ליקט הוא ספק איסור דאורייתא ס"ל דאיסור בכדי שיעשו בודאי הוא דאלא מדרבנן וק"ל. ומ"ש רבינו ולערב בכדי שיעשו כו' עד וכתב הרא"ש בפ' אין לדין שכן דעת הרי"ף אבל הוא ז"ל כתב דמתבר ליה בדברי ר"י

שכתב דבבא מחוץ לתחום א"צ להמתין לערב בכדי שיעשו אלא אחמירו חז"ל אלא בדבר שנעשה בו איסור דאורייתא ורבינו לא כ"כ וסמך למ"ש בהלכות י"ט ולכאורה היה נראה לומר דרבינו ס"ל דלא הסכים הרא"ש עם ר"י אלא בי"ט דמותר בו לתקות ולבשל ולעשות כל צורכי אכילה משה"ה הקילו ג"כ בזה משא"כ בשבת דמחמיר וכיון דלא גילה הרא"ש דעתו בפירוש שסובר כר"י ומש"ה סתם רבינו כדעת הרי"ף וק"ל. א"כ י"ל דגם ר"י עצמו איננו חולק שם עם הרי"ף אלא בי"ט ולא בשבת וזהו נתיישב ג"כ תמיהת ב"י שכתב בסמוך אמר זה בד"ה ואם הוא ספק אם הובא מחוץ לתחום מותר ולערב לאלתר ואפי' מי שהובא בשבילו לר"י וכתב ב"י ע"ז ז"ל תמהני הא לר"י אפילו בודאי הובא מחוץ לתחום שרי לר"י כו' ע"ש דל"ל דגם ר"י עצמו לא גילה דעתו בשבת כ"א בי"ט. ומש"ה לא כתב אלא בספק ולא בודאי וק"ל:

ור״י אוסר: ליקט עשבים לצורך בהמתו מאכיל אחריו ישראל אם אינו מכירו אבל אם מכירו אסור וכן בכל דבר דאיכא למיחש שמא ירבה בשבילו אבל בדבר דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו בגון שהדליק הנר לעצמו שבנר אחד יספיק לכל או עשה כבש לירד בו אפילו מכירו מותר דכבש לאחד כבש למאה ואם ליקט בשביל ישראל אסור ואם ליקט והאכיל לבהמת ישראל א״צ למחות בידו לפי שעה אבל אם רגיל בכך צריך למחות ואם עשה ארון או קבר לעצמו מותר לישראל ליקבר בו ואם עשאו בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית וא״א ז״ל לא חילק בפסקיו בין אם הוא בצנעה או בפרהסיא אבל הרמב״ם כתב דוקא שהקבר בפרהסיא והארון על גביו שהכל יודעין שנעשה לפלוני ישראל אבל אם הוא בצנעה מותר לערב ליקבר בו בכדי שיעשה ואפי׳ הוא בפרהסיא מותר לאחר ליקבר בו בכדי שיעשה וכן משמע בגמרא דמוקי לה בקבר העומד בסרטיא והארון מונח על גביו אלא שרש״י פי׳ אותו י על עשה קבר וארון לעצמו שאם עומד הקבר בסרטיא במקום שאין דרך הישראל ליקבר שם אז ודאי לא נעשה בשביל ישראל ומותר ליקבר בו מיד הא לאו

ואפילו אם ת״ל מדלא פירשו דלבהמתו אסור משמע דלבהמתו נמי שרי וכדברי רבינו ואפ״ה איכא למימר דלא שרי האידנא לישראל אחר אלא כשאין העכו״ם מכירו לישראל אחר אבל במכירו אסור לבהמתו מפני שמרגילו לעשות כן לשבת אחרת כדאיתא בתוספתא הביאה הסמ״ג וכן מצאתי בהגהה נדפסה בסמ״ג דף ע״ב וז״ל דבהובא מחוץ לתחום אסור גזיה שמא ישלח להבי׳ בשבילו והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר דליכא למיגזר ביה כשאין מכירו עכ״ל אלמ׳ דבמכירו אף לישראל אחר אסור בתחומין וה״ה הכא אבל מדברי רבינו ירא׳ מדכתב האי האידנ׳ גבי בהמתו דדעתו לומר דאפי׳ לבהמתו שרי האידנא לישראל אחר ואפי׳ כשהעכו״ם מכירו לישראל אחר דכיון שאין שם מלאכה דאורייתא ולא נעשית בשבילו לא החמירו וס״ל לרבינו דבאיסור תחומין נמי כיון דאינו אלא דרבנן הכא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אפילו במכירו לישראל אחר ואע״פ דאינו יכול לילך בעצמו חוץ לתחום הכי נמי האידנא במילא עכו״ם מיס דמותר לישראל אחר אפי׳ מכירו לישראל אחר ואף לבהמתו דלא אפשר לו להשקותה בתוך הבור נמי שרי כיון דליכא האידנא איסור דאורייתא וכן פסק בש״ע כר״י דמחלק בין ר״ה לכרמלית וכדס״ל לרבינו דבכרמ״ית שרי לישראל אחר אפי׳ לבהמתו. מיהו בהגהת ש״ע כתב דנהגו היתר כר״ת לומר אף לכתחלה לעכו״ס להביא לו שכר או שאר דבריס דרך כרמלית או בלא עירוב וכו׳ וכ״כ בהגהות מרדכי בסוף שבת בשם רא״ה דאפי׳ דרך ר״ה שרי אמירה לעכו״ס כיון דאפשר למצוא תקנה ע״י ישראל דיכול להביא בעצמו ע״י מחילות בני אדם וכו׳ ועי׳ לעיל בסימן ש״ז ס״ג במ״ש לבאר דברי רא״ה אלו ובתשובת מהר״י מולי״ן סי׳ ק״ט כתב טעם אחר להתיר לכתחלה לומר לעכו״ס להביא לו שכר משום דעכו״ס שותה ג״כ מן השכר שמביא מ״מ עכו״ס אדעתי׳ דנפשיה קעביד וע״ש ועיין עוד לעיל בסי׳ רע״ו במ״ש בדין היתר אמירה לעכו״ס: **ליקט** עשבים וכו׳ ברייתא בפ׳ כ״כ ודוקא בדקאים לה באפה כדלעיל בס״ס שכ״ד: **ומ״ש** ואם ליקט בשביל ישראל אסור וכו׳ לאו דוקא ליקט דה״ה אם הדליק נר כמפורש במשנה סוף פ׳ כ״כ ולא כתבו רבינו כאן לפי שכתבו לעיל בסימן רע״ו: **ואם** עשה ארון וכו׳ משנה ס״פ שלוחל: **ומ״ש** וא״א ז״ל לא חילק כו׳ פירוש דברי רבינו כך הם הרא״ש הביא המשנה בצורתה דאם עשוי בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ולא חילק לפרש דהיינו דוקא שהקבר של ישראל נעשה בפרהסיא וכו׳ משמע דס״ל דאין חילוק בכל ענין אסור עולמית אבל הרמב״ם כתב דוקא שהקבר בפרהסיא וכו׳ דאין חילוק הפירוש בגמ׳ וכו׳ אלא דעתו הא גבי חלילין תנן נמי בסתם לא יספוד בהן ופי׳ ר״י דהיינו בכדי שיעשו אע״פ שלא פירש בפירוש וה״ג גבי ארון וקבר תנן סתם יקבר בו ישראל ופירושו בהמתנה בכדי שיעשו ותלמוד׳ דהוי פריך אמאי ה״ג יאתין בכדי שיעשו דפי׳ רש״י דפריך אריש הוה מצי לשנויי דאין ה״ג דהכי קתני יקבר בו ישראל לאחר שיאתין בכדי שיעשו אלא דקא משני ליה דאף לדידך דקס״ד דרישא קאמר יקבר בו ישראל מיד וא״ל בכדי שיעשו נמי איכא לתרץ דהיינו דוקא בסרטיא שאין דרך הישראל למקבר שם וכו׳ אבל לקושטא דמילתא אין חילוק דכשעשה עכו״ס קבר או ארון לעצמו לערב מותר בכדי שיעשו ואם עשה בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית זו היא דעת הרא״ש אלא הביא אלא המשנה כצורתה והשמיט הקושיא ופירוקא דלאו כהילכתא היא כדפי׳ וזו היא נמי דעת הרי״ף שלא כתב ג״כ אלא המשנה ולא הביא הקושיא ופירוקא כנ״ל דבר ברור ופשוט ולא כמ״ש הר״ן לפרש דברי הרי״ף בדברים רחוקים וגם ב״י כתב לפרש דברי הרא״ש בדרך זה ולא נהירא. כנ״ל לפרש דברי רבינו ולענין הלכה נקטינן כהרמב״ם דהכי משמע פשט הגמ׳: ואם

לכתחלה לעכו״ס להביא לו שכר או שאר דבריס דרך כרמלית או בלא עירוב וכו׳ וכ״כ בהגהות מרדכי בסוף שבת בשם רא״ה דאפי׳ דרך ר״ה שרי אמירה לעכו״ס כיון דאפשר למצוא תקנה ע״י ישראל דיכול להביא בעצמו ע״י מחילות בני אדם וכו׳ ועי׳ לעיל בסימן ש״ז ס״ג במ״ש לבאר דברי רא״ה אלו ובתשובת מהר״י מולי״ן סי׳ ק״ט כתב טעם אחר להתיר לכתחלה לומר לעכו״ס להביא לו שכר משום דעכו״ס שותה ג״כ מן השכר שמביא מ״מ עכו״ס אדעתי׳ דנפשיה קעביד וע״ש ועיין עוד לעיל בסי׳ רע״ו במ״ש בדין היתר אמירה לעכו״ס: **ליקט** עשבים וכו׳ ברייתא בפ׳ כ״כ ודוקא בדקאים לה באפה כדלעיל בס״ס שכ״ד: **ומ״ש** ואם ליקט בשביל ישראל אסור וכו׳ לאו דוקא ליקט דה״ה אם הדליק נר כמפורש במשנה סוף פ׳ כ״כ ולא כתבו רבינו כאן לפי שכתבו לעיל בסימן רע״ו: **ואם** עשה ארון וכו׳ משנה ס״פ שלוחל: **ומ״ש** וא״א ז״ל לא חילק כו׳ פירוש דברי רבינו כך הם הרא״ש הביא המשנה בצורתה דאם עשוי בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ולא חילק לפרש דהיינו דוקא שהקבר של ישראל נעשה בפרהסיא וכו׳ משמע דס״ל דאין חילוק בכל ענין אסור עולמית אבל הרמב״ם כתב דוקא שהקבר בפרהסיא וכו׳ דאין חילוק הפירוש בגמ׳ וכו׳ אלא דעתו הא גבי חלילין תנן נמי בסתם לא יספוד בהן ופי׳ ר״י דהיינו בכדי שיעשו אע״פ שלא פירש בפירוש וה״ג גבי ארון וקבר תנן סתם יקבר בו ישראל ופירושו בהמתנה בכדי שיעשו ותלמוד׳ דהוי פריך אמאי ה״ג יאתין בכדי שיעשו דפי׳ רש״י דפריך אריש הוה מצי לשנויי דאין ה״ג דהכי קתני יקבר בו ישראל לאחר שיאתין בכדי שיעשו אלא דקא משני ליה דאף לדידך דקס״ד דרישא קאמר יקבר בו ישראל מיד וא״ל בכדי שיעשו נמי איכא לתרץ דהיינו דוקא בסרטיא שאין דרך הישראל למקבר שם וכו׳ אבל לקושטא דמילתא אין חילוק דכשעשה עכו״ס קבר או ארון לעצמו לערב מותר בכדי שיעשו ואם עשה בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית זו היא דעת הרא״ש אלא הביא אלא המשנה כצורתה והשמיט הקושיא ופירוקא דלאו כהילכתא היא כדפי׳ וזו היא נמי דעת הרי״ף שלא כתב ג״כ אלא המשנה ולא הביא הקושיא ופירוקא כנ״ל דבר ברור ופשוט ולא כמ״ש הר״ן לפרש דברי הרי״ף בדברים רחוקים וגם ב״י כתב לפרש דברי הרא״ש בדרך זה ולא נהירא. כנ״ל לפרש דברי רבינו ולענין הלכה נקטינן כהרמב״ם דהכי משמע פשט הגמ׳: ואם

בשבילו ישראל לא יקבר בו עולמית ולא חילק לפרש דהיינו דוקא שהקבר של ישראל נעשה בפרהסיא וכו׳ משמע דס״ל דאין חילוק בכל ענין אסור עולמית אבל הרמב״ם כתב דוקא שהקבר בפרהסיא וכו׳ דאין חילוק הפירוש בגמ׳ וכו׳ אלא דעתו הא גבי חלילין תנן נמי בסתם לא יספוד בהן ופי׳ ר״י דהיינו בכדי שיעשו אע״פ שלא פירש בפירוש וה״ג גבי ארון וקבר תנן סתם יקבר בו ישראל ופירושו בהמתנה בכדי שיעשו ותלמוד׳ דהוי פריך אמאי ה״ג יאתין בכדי שיעשו דפי׳ רש״י דפריך אריש הוה מצי לשנויי דאין ה״ג דהכי קתני יקבר בו ישראל לאחר שיאתין בכדי שיעשו אלא דקא משני ליה דאף לדידך דקס״ד דרישא קאמר יקבר בו ישראל מיד וא״ל בכדי שיעשו נמי איכא לתרץ דהיינו דוקא בסרטיא שאין דרך הישראל למקבר שם וכו׳ אבל לקושטא דמילתא אין חילוק דכשעשה עכו״ס קבר או ארון לעצמו לערב מותר בכדי שיעשו ואם עשה בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית זו היא דעת הרא״ש אלא הביא אלא המשנה כצורתה והשמיט הקושיא ופירוקא דלאו כהילכתא היא כדפי׳ וזו היא נמי דעת הרי״ף שלא כתב ג״כ אלא המשנה ולא הביא הקושיא ופירוקא כנ״ל דבר ברור ופשוט ולא כמ״ש הר״ן לפרש דברי הרי״ף בדברים רחוקים וגם ב״י כתב לפרש דברי הרא״ש בדרך זה ולא נהירא. כנ״ל לפרש דברי רבינו ולענין הלכה נקטינן כהרמב״ם דהכי משמע פשט הגמ׳: ואם

ומ״ש אבל אם מכירו אסור וכן בכל דבר דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו וכו׳ שם תנו רבנן עכו״ס שליקט עשבים מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מילא מיס להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור בד״א בשאינו מכירו אבל מכירו אסור ומותיב עלה בגמרא והא ר״ג מכירו היה כלומר דתנן במתני׳ שעשה עכו״ס בשבת כבש לירד בו וירדו בו ר״ג וזקניס ושני תלמי׳ בפניו הוה רבא אמר אכילו תימא בפניו הוה כשעשאו לא היה ר״ג שם לניכוין ליה נר לאחד נר לאחד כבש לאחד כבש אבל גבי עשבים כשהוא מכירו מרבה בשבילו והרי״ף והרא״ש והרמב״ם כתבו דברי רבא לבד וכתב ה״ה ובודאי אפילו במכירו כל שלא בפניו שאין לחוש שמא ירבה בשבילו מותר וכאביי וכ״כ ז״ל וגם זה אפשר שהוא בכלל דברי רבינו שכל שאין לחוש שמא יעשה בשביל ישראל מותר ומ״מ בהלכות לא הביאו הא דאביי ואפשר שדעתם דרבא לא מודה לאביי אלא תולה הכל במכירו בין דבר שיש בו כדי להרבות בין דבר שאין בו עכ״ל והר״ן כתב וז״ל אבל מכירו אסור מיהו בגמ׳ מוכח דשלא בפניו שרי הילכך נקטינן דבשאינו מכירו אפי׳ בפניו שרי ושלא בפניו אפי׳ מכירו שרי ואי מידי דליכא לאפוקי ביה בשביל ישראל כגון וכבש אפי׳ מכירו והוא בפניו שרי עכ״ל נראה מדבריו ומדברי ה״ה שהם סוברים דרבא מודה לאביי דשלא בפניו ודאי שרי דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו אלא שבא לומר דאפי׳ בפניו נמי שרי אם הוא מידי דליכא לאפוקי ביה בשביל ישראל ועוד כתב ה״ה שאפי׳ במכירו אינו אסור אלא דבר שיש בו ישראל צריך לאותו דבר ומשמע דאפי׳ בפניו נמי שרי וכן בדין לפי שיטתו דבעינן מכירו ובפניו נמי ודאי שאם אינו יודע שישראל צריך לאותו דבר ליכ׳ למיחש למידי ול״כ דאם אית׳ דרי״ף והרא״ש והרמב״ם הוו סברי הכי לא היו משמיטים דברי אביי אלא ודאי שהם מפרשי׳ דרבא פליג על אביי ואסר אפי׳ שלא בפניו שמאחר שמכירו אפילו שלא בפניו ליכא למיחש שמא ירבה בשבילו וכ״כ שהוא דעת התוס׳ שכתבו שאסור לאכול דג מליח שנלאו העכו״ס לעצמו בשבת מדאסרינן במיס שמילא עכו״ס לצרכו משום שמא ירבה בשבילו ואין לחלוק ולומר דשאני מיס שמא ירבה בשבילו אבל כאן שפחה נלאתו כבר ולא שייך ה״ט דהא ליכא בתוספת׳ בהדיא במכירו אסור מפני שמרגילו לשבת הבא וכתבו רבי׳ יהוסף בחי״ב: **כתוב** בהגהות מרדכי פי״ד בשם רא״ש לאפי׳ אם אינו מכירו אם אמר העכו״ס בפירוש שלצורך ישראל הוא עושה או שהוא מתקן האש לישראל והולך העכו״ס אסור ליהנות ממנו:

ומ״ש רבינו ואם ליקט בשביל ישראל אסור בדרייתא הנזכרת בסמוך:

ומ״ש ואם ליקט והאכיל לבהמת ישראל א״צ למחות בידו כ״כ הרא״ש והמרדכי בפרק כל כתבי וה״ה בפרק שני בשם התוס׳ וכתב שכן נראה מדברי הרמב״ם: **ומ״ש** אבל אם רגיל בכך צריך למחות וכו׳ כ״כ שם הרא״ש וה״ה וג״כ נראה מדברי המרדכי שם: **ואם** עשה ארון או קבר לעצמו וכו׳ בס״פ שואל (קנא.) תנן עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ופירש״י עשו לו ארון בשביל עכו״ס או למכור וגמ׳ אמאי ה״כ יתתין בכדי שיעשו אמר עולא בעומד בסרטיא וארון במוטל על קברו ופירש״י דאריש קאי דקתני יקבר בו ישראל דמשמע מיד ופריך יתתין בכדי שיעשו דהכי דלא מוכחא מילתא מיהו י״ל בשביל ישראל נעשה ומפרקינן בעומד הקבר בסרטיא שאין דרך ישראל ליקבר שם דודאי לא נעשה בשביל ישראל וארון במוטל על קברו דעכו״ס בסרטיא דמוכח דלשם אותו קבר נעשה הארון וכתב הר״ן אבל הגאונים פירשו דאסיפא דקתני לא יקבר בו עולמית פריך אמאי ליסגי בכדי שיעשו ומפרקינן דבעומד בסרטיא עסקינן שהוא מקום פרהסיא וגנאי הוא לישראל שיקבר בקבר מפורסם שנתחלל בו שבת וכן דעת הרמב״ם בפ״ו אלא שביאר דבריו לומר דהא דאוקימנא בעומד בסרטיא היינו לומר שהוא מפורסם לכל שעושין אותו בשביל ישראל פלוני הוא ומשמע דאע״ג דנעשה בסרטיא כל שאין עובדים ושביס מכירים שהוא לישראל ואפי׳ מכירים שהוא לישראל אם אינם מכירים לאיזה ישראל הוא אינו אסור עולמית וכתב עוד הרמב״ם דכשהוא בפרהסיא אינו אסור אלא לאותו ישראל שנעשה בשבילו אבל לישראל אחר מותר והוא שיתתין בכדי שיעשו והראב״ד ז״ל כתב עליו לא הכל מודים לו שיהא ישראל אחר צריך להמתין בכדי שיעשו ולפי הטעם (ט) שהוא מפרש לפנים בהמתנה זו דומה שאין ישראל אחר צריך להמתין עכ״ל כלו׳ שהרמב״ם ז״ל כ׳ שם דטעמא שצריך שיתתין בכדי שיעשו שאם תאמר יהא מותר מיד שמא יאמר לעכו״ס לעשות לו ויתלה הדבר מוכן מיד וטוהן הראב״ד דהכא כיון דאסר לאותו ישראל שנעשה בשבילו הוי ליכ׳ למיגזר מידי וה״ה כתב וז״ל ומ״ש רבינו בטעם ההמתנה מוסכם הוא מרוב המפרשים ואעפ״כ צריך אפי׳ לישראל אחר להמתין אלא חילקו בדבר שנעשית בו מלאכה גמורה בשביל ישראל וכן דעת רש״י וכ״כ הרמב״ן בס׳ תורת האדם שלו ואפי׳ בשנעשה בצנעה כתב ה״ה לישראל אחר צריך להמתין בכדי שיעשו ודקה דברי החולקים על זה ולזה נוטים דברי הר״ן בפ׳ כל כתבי ובפרק שואל והרא״ש כתב המצנה לבד ולא כתב מאי דאיתמר עלה בגמ׳ וזהו שכתב רבינו ואם״ל לא חילק בהא ולא יקבר בו עולמית בין צנעה לפרהסיא אבל הרמב״ם חילק וכן משמע בגמ׳ כלומר דפשטא דשמעתא

דרכי משה

אם הלילה מן החשבון לפי שאין דרך להביאם ממקום רחוק אלא צריך להמתין למחר ביום בכדי שיעשו: (ח) והכלבו כתב שנהגו להקל ע״פ ר״ת ועכשיו נהגו להקל לומר לעכו״ם ולתינוק להביא ולהוליך דרך ר״ה לפי שאין לנו ר״ה גמורה ע״כ נהגו להקל וכ״ל דנכון להחמיר בדבר דלא יהא אלא כרמלית כבר נתבאר לעיל סי׳ ש״ז דהרבה פוסקים אוסרים שם אמירה לעכו״ם וע״כ המחמיר תע״ב וכ״כ מהרי״ל בתשובה סי׳ ק״ט דאף ר״ת אינו מתיר אלא בדיעבד אבל לכתחילה אסור ע״ל סי׳ ש״ז יש מתירין אפילו בר״ה אמירה לעכו״ם במקום דאפשר למצוא היתר לישראל בלאו הכי וע״ל. לכן במקום צורך מצוה או דוחק גדול יש להקל: (ט) והאגור כתב בשם שבולי לקט דאם הביאו דבר ממקום רחוק א״צ להמתין רק שיעור מיל אחד: וכתב

חדושי הגהות

דס״ל כדעת אביו הרא״ש וכאן כתב דמסתבר לאסור דלא גרע מנשרו מ.ליהן לכן נראה דדוקא בצד דגים או ליקט פירות מסתבר ליה לאסור משום דלא גרע מנשרו מאליהן דאסרו משום שמא יעלה ויתלוש משום דבקל יכול לתולשן וכן בדגים בקל יכול לצודן קודם שיזכור שבת אבל בעכו״ם שאפה פת ודאי ס״ל כהרא״ש דשרי משום דליכא למיגזר שמא יאפה בעצמו משום דקודם שיאפה יזכור שבת והכי מהלק בסה״ת סימן רמ״ז (מהרל״ח): ו ר״ל לפ כך י״ל שדעת הרא״ש כדעת רש״י דהא דמוקי לה בסרטיא ארישא איתמר דקתני עשה לו ארון מותר לישראל ליקבר בו ר״ל מיד וא״צ להמתין כדי שיעשה היינו בסרטיא דמוכח מילתא שנעשה בשביל העכו״ם והשתא אין להקשות

ואם הביא חלילין וכו' משנה שם עכו"ם שהביא חלילין לא יספוד בהן ישראל אע"כ בתו ממקום קרוב פירש"י ממקום קרוב בתוך התחום אבל אם בתו מחוץ לתחום לא יספוד בהן ישראל לעולם וקנסא הוא משום דמוכחא מילתא דבשבילו הוא דאין דרך להביא חלילין אלא בשביל מת עכ"ל והשתא לרש"י אין חלילין כדין אחרון וקבר דאם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית אבל לר"י אין בחלילין שהובאו מחוץ לתחום אלא איסור תחומין שהוא מדרבנן דאין לחוש שהובאו דרך ר"ה ליתא לן ר"ה והילכך מותרין לערב בכדי שיעשו ולאחריה מותרים מיד ואפי' בו ביום היה מותר כדאמר בפרק א"ל דבאיסור תחומין דהוי דרבנן הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אלא כיון דבשבת אין מספידין בהן אמר לערב מותרים לאחריה מיד ואינו דומה לאחרון וקבר דאיכא איסורא דאורייתא הילכך לא יקבר בהן עולמית ואע"ג דבשאר מלאכה דאורייתא כגון ליקט פירות וכל דגים בשביל ישראל אינן אסורין אלא בו ביום לכל ישראל ולערב מותרין בין לו בין לאחרים בכדי שיעשו שאני מילתא דמת דאוושא טפי והכל יודעין שבשביל מת נעשה אחמור טפי באיסור דאורייתא ולא יקבר בהן עולמית: **ומ"ש** ודוקא בידוע וכו' הוא לפי דרש"י מפרש הא דאמר שמואל אמתני' דחלילין חיישינן שמא חוץ לחומה לנו והלכה כמותו דפירושו לקולא דבכתמא תלינן לקולא ולהרי"ף הוי פירושו להומרא דכתמא נמי אסור וא"כ הרמב"ם וכו' נראה דדברי הרמב"ם הם עד ממקום שהביאן ואע"פ שבספרי הרמב"ם שבידינו אין כתוב לשון זה שהביא רבינו מ"מ משמע דהכי ס"ל והוא דבספרים שבידינו השוה הרמב"ם דין אחרון וקבר לדין חלילין שבשהוא מכורסם לכל שאלו החלילין הובאו לפלוני אסורין עולמית כמו גבי אחרון וקבר וכתב עוד שם דכתמא אסור אבל אין כתוב בהן לאפי' בידוע שהביאן בתוך התחום צריך להמתין בכדי שיבואו מפני שהעבירן ד' אמות בר"ה ונראה דמ"ש בספר הרמב"ם ואם ידע בודאי וכו' היינו בוסתאתו של רבינו ברמב"ם ואפילו אם ידע בודאי וכו' ויהא מפרש דהאי אפילו ר"ק דאפילו ידע שהביאן בתוך התחום נמי צריך להמתין בכדי שיבואו מפני שהעבירן בר"ה: **ומ"ש** רבינו ואם א"ל ישראל להביאן וכו' היינו מ"ש הרמב"ם והוא שלא יהא הדבר בסרטיא גדולה כמו שאמרנו ורצונו לומר דאבל אחרון וקבר וחלילין אמר קודם זה דאם היה מכורסם שזה שהעכו"ם עושים בשבת לפלוני הוא הרי זה לא יקבור בו אותו ישראל עולמית ולאחר מותר בכדי שיעשו ומפרש רבינו דגבי חלילין כשאמר לו ישראל לעכו"ם להביאן לו והביאן לו בשבת דרך סרטיא גדולה זהו פרהסיא דידהו ואסורין לו לעולם ובאחרון וקבר הוי פרהסיא דידהו כשהקבר הוא בסרטיא גדולה והאחרון הוא על גביו כל זה כתב רבינו ע"ש הרמב"ם ואח"כ אמר דהרא"ש הסכים לפירש"י דאמתא שרי דלא כהרי"ף והרמב"ם אבל ב"י הבין דמ"ש ואם א"ל ישראל להביאן לו וכו' הם דברי רבינו וכתב דלמד כך מדברי התוס' ומלבד מה שיש להקשות על פי' זה שכתב דלמד כך מדברי התוס' עוד יש לתמוה היאך הפסיק רבינו בדברי עצמו בדין אחר בין המחלוקת שכתב תחלה דרש"י והרי"ף נחלקו בהך דשמואל ובין הסכמת הרא"ש לפירש"י אלא הדבר ברור הוא שכל זה כתב רבינו ע"ש הרמב"ם וכדפרי' ואיכא להקשות למ"ש כאן דאפי' בידוע שהביאן בתוך התחום צריך להמתין מפני שהעבירן ד"א בר"ה א"כ למה כתב לעיל בדבר שאין בו חשש לידה ומחובר דאינו אסור אלא בודאי הובא מחוץ לתחום לו בפק מחוץ לתחום אלא אפי' בודאי שהובא מתוך התחום אסורין בכדי שיעשו מפני איסור שהעבירן בשבת ד"א בר"ה ונראה דהרמב"ם שכ' כך אזיל לטעמי' דבספק חוץ לתחום הייאיך לאומרא כהרי"ף לפי זה ג"כ אפי' הובא מתוך התחום חוששין נמי לאומרא דהעבירן ד"א בר"ה וכן הוא ודאי להרי"ף וא"כ כשכתב רבינו לעיל גבי פירות דלהרי"ף בספק חוץ לתחום צריך להמתין בכדי שיעשו הוא הדין בספק העברת ד"א בר"ה דצריך בכדי שיעשו אפי' הובא מתוך התחום אבל לרש"י דבספק חוץ לתחום אזלינן לקולא א"כ דבספק אם העבירן ד"א בר"ה נמי אזלינן לקולא מיהו ודאי האידל' שאין לנו ר"ה אף להרי"ף והרמב"ם אם הביאן בתוך התחום א"צ להמתין בכדי שיעשו אבל בשבת עצמו אסורין הפירות כיון שהעבירן ד"א בכרמלית שהוא איסור דרבנן. כתב הרב בש"ע סעיף ט"ו עכו"ם שהביא בשבת חלילין וכו' וכתב בדברי הרמב"ם דאפי' הובאו מתוך התחום צריך להמתין בכדי שיבואו מאותו מקום וה"מ כשהביאם דרך ר"ה אבל אם לא הביאם אלא דרך כרמלית כיון שלא נעשה איסור תורה א"צ להמתין כדי שיבואו אלא מותרין לערב מיד עכ"ל וצריך להבין דמ"ש וה"מ כשהביאם דרך ר"ה ר"ל אפי' איכא ספק שמא הביאן דרך ר"ה נמי צריך להמתין עד כדי שיבואו אבל אם הוא בודאי אלא הביאם אלא דרך כרמלית א"צ להמתין כדי שיבואו אלא מותרין החלילין לערב מיד והיינו דוקא בהובאו מתוך התחום אלא שהובאו דרך כרמלית אבל בהובאו מחוץ לתחום צריך בכדי שיעשו וכמ"ש הש"ע בסעיף ח' ואע"ג דכתב נמי די"א בחוץ לתחום דלמי שהובאו בשבילו מותר לערב מיד מ"מ נראה דהעיקר כסברא הראשונה דהיא הרי"ף והרמב"ם ורוב פוסקים: אסור

לאו הכי צריך להמתין בכדי שיעשו ואם הביא הלילין לצורך ישראל לסופדו בהם לרש"י לא יספוד בהן עולמית ולר"י מותרין לו לערב בכדי שיעשה ולאחר מותרין מיד ודוקא בידוע שהביאן מחוץ לתחום אבל סתמא שאינו ידוע אם הביאם בשבת אם לאו שרי לרש"י ולרי"ף סתמא נמי אסור אא"כ ידוע שהיו בתוך התחום וכן כתב הרמב"ם ז"ל דאפילו סתמא נמי אסור ואפילו בידוע שהביאן בתוך התחום צריך להמתין בכדי שיבואו מפני שהביאן באיסור שהעבירן ד' אמות בר"ה אפי' הביאן סתם ואם אמר לו ישראל להביאן לו אסורין לו לעולם ולאחרים בכדי שיביאום ממקום שהביאן (ז) וא"א ז"ל הסכים לפירש"י: אסור

דשמעתא משמע כפי' הרמב"ם והגאונים אלא ברש"י פי' אותו על עשה קבר ואחרון לעצמו כלומר ולפי זה ספיר עבד הרא"ש שלא הילק בלא יקבר בו עולמית בין נעשה לפרהסיא כנ"ל לפרש דברי רבינו מ"מ עדיין יש לדקדק למה השמיט הרא"ש סוגיית הגמ' דאפי' תימא דס"ל כפירש"י ה"ל לכתבה כדי לאשמועינן דיקבר בו ישראל דקתני מתני' אם בנעשה יקבר מיד ואם בפרהסי' ימתין בכדי שיעשו לכך נ"ל דהרא"ש מפרש כפי' הגאונים אלא שהוא סובר עוד דכי פריק בעומד באסרטיא לאו אוקימתא היא אלא לומר דסתם קבר עומד באסרטיי' ומש"ה לא יקבר בו עולמית וכיון דסתם קבר הכי הוא לא הולרך לכתבו ובדרך זה ייאב הר"ן להרי"ף שהשמיט ג"כ סוגיא זו כפי מה שהעיר עליו הר"ן ז"ל ואע"פ שבספרי הרי"ף דידן כתוב סוגיית הגמ' נ"ל דתוס' סופרים הוא ולא מדברי הרב ז"ל וכן יש להוכיח מדחזינן להרא"ש שלא כתבה ומידע ידיע דבסתמא שיטת הרי"ף נקיט ואזיל:

ואם הביא חלילין לצורך ישראל וכו' ג"ז שם במשנ' עכו"ם שהביא חלילין לא יספוד בהם ישראל אע"כ בתו ממקום קרוב ופירש"י עכו"ם שהביא חלילין בשבת בשביל ישראל לא יספוד בהם עולמית והתו' הקשו עליו ופירשו דלא יספוד בהם עד כדי שיבואו קאמר וכן דעת הרי"ף והרא"ש וכ"כ הרמב"ם בפ"ו וכן דעת הרשב"א בתשובה וכ' הרא"ש בפ' א"ל אהא דא"ר פפא עכו"ם שהביא דורון לישראל ואין בתוכו מין במחובר אם הובא מחוץ לתחום אסור וא"ל להמתין לערב בכדי שיעשו דלא החמירו חכמים אלא בדבר שנעשה בו איסורא דאורייתא ואין לחוש שמא הביאן העכו"ם דרך ר"ה סרטיא ופלטיא דלא שכיח האידל' ר"ה דס' רבוא בוקעין בו והא דתני עכו"ם שהביא חלילין לא יספוד בהם ישראל אע"ש עד כדי שיבואו ממקו' קרוב שאני מילתא דמת דאוושא טפי והכל יודעין שבשביל מת הביאו ואחמור טפי כדתנן התם אם עשה עכו"ם קבר בשבת בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ולא שרי בכדי שיעשו: **ומ"ש** רבינו ולאחרים מותרים מיד כבר כתבתי בסמוך שי"א כן ושרוב הפוסקים חולקים עליהם ואומרים שכל שנעשה בו מלאכה דאורייתא אפילו ישראל אחר צריך להמתין בכדי שיעשו ותמהני על רבינו שסתם וכתב לעיל ואם לקטן ולכן בשביל ישראל אסורין לכל בו ביום ולערב בכדי שיעשו ומשמע דלישראל אחר נמי בעינן כדי שיעשו וכ"כ בהגה בהל' י"ט והיאך כתם וכתב כאן בהיפך ואפשר שרבינו סובר שדעת ר"י כסברת ר"ת שמתיר לישראל אחר למ"ש מיד אפילו בדבר שנעשה בו איסור תורה כמ"ש הרא"ש בשמו בפרק אין צדין ולכן כתב כאן דלדעת ר"י מותרין לאחר מיד אבל איהו ס"ל דאחר נמי צריך להמתין כמו שכתם וכתב' לעיל ועוי"ל דהבאת חלילין לא איתעביד בהו איסורא דאורייתא דאין לחוש שהביאם העכו"ם דרך ר"ה סרטיא ופלטיא דלא שכיח האידל' ר"ה דס' רבוא בוקעין בו וכמ"ש בשמוך בשם הרא"ש וכל דלא איתעבד בהו איסור דאורייתא מותר לישראל אחר מיד לד"ה זה נראה עיקר אלא דאכתי ק"ק דהוה ליה לרבינו לפרושי דלדברי הסוברים דלא בעינן ס' רבוא בוקעין בו כמו שיתבאר בסי' שמ"ו הא איכא למיחש שנעשה בהבאתם איסור תורה ואסורים אף לישראל אחר בכדי שיעשו וי"ל שסמך על מ"ש בסמוך לדעת הרמב"ם דלאחרים אסורים עד כדי שיבואו ממקום קרוב: **ודוקא** בידוע שהביאן מחוץ לתחום וכו' שם על המשנה דקתני לא יספוד בהם ישראל אע"כ בתו ממקום קרוב בעי בגמ' מאי ממקום קרוב רב אמר ממקום קרוב ממש ושמואל אמר חייישינן שמא חוץ לחומה לנו ופסקו הפוסקים כשמואל משום דאמרינן בגמ' דמתני' דייקא כוותיה ופירש"י ממקום קרוב בתוך התחום חיישינן שמא חוץ לחומה לנו אפי' הביאן מחוץ לחומה אנו תולין להתיר ואומרים שמא בתוך התחום לנו ע"ש וכופדין בהם למ"ש מיד. אבל הרי"ף פי' אע"ג דהזי להו דעיילי בצפרא לא אמרינן אי לאו דעיילי מאתר קריבא לא הוו עיילי בצפרא אלא אמרינן הכי מאתר רחיקא אתו ואאי דאתו בצפר' בלילא אזלי עד דמטו לחומה ובתו התם והא עיילי השתא וכ"כ הרמב"ם בפ"ו דאפי' כתמא נמי אסור עד כדי שיבואו ממקום קרוב וכתב עוד ואם ידע בודאי שממקום פלוני הביאו בשבת ימתין בכדי שיבואו מאותו מקום אחר השבת והוא שלא יהא הדבר בסרטיא גדולה כמו שאמרנו עכ"ל וכ' ה"ה כך דעת קצת מפרשים שאפי' דבר המצוי ממקום קרוב אם בא מרחוק צריך להמתין בכדי שיבא ממקום שבא ויש מי שהיקל בהמתנת שיעור חוץ לתחום עכ"ל. ודעת הרשב"א בתשובה כסברא הראשונה דבעינן שיבואו ממקום שבאו והרא"ש הסכים לפירש"י בחייישינן שמא חוץ לחומה לנו וכתב רבינו בסמוך: **ומ"ש** ואפילו בידוע שהביאן בתוך התחום צריך להמתין וכו' אע"פ שאין זה לשון הרמב"ם מ"מ דעתו כך היא כמ"ש בסמוך וכתבו רבינו כאן לאשמועינן דבהא פליג אר"י דשרי לאחרים מיד כדבסמוך והיכא דהביאם מחוץ לתחום שלא בר"ה ואח"כ העבירם בר"ה כ"ל דבכדי שיבואו מתחלת ר"ה סגי: **ומ"ש** ואם אמר לו ישראל וכו' אסורין לו לעולם לא ידענא מהיכא נפקא ליה לרבינו לקנסו בכך דא"ל דמדמי ליה למבשל בשבת במזיד אליבא דר"י דשאני התם שחילל שבת בידיו אבל הכא שלא עבר אלא על אמירה לעכו"ם שאינה אלא שבות למה יאסר עולמית ואפשר דנפק ליה מדכתבו התו' בעכו"ם שהביא חלילין לא יספוד בהם ישראל לא כפי' הקונדרים דלא יספוד בהם עולמית קאמר אלא לא יספוד בהם ישראל היינו עד כדי שיבואו דכתם חלילין אין מביאין אותם לשם אדם אחד אלא לשם כמה בני אדם עכ"ל משמע מדבריהם שאם היו מביאין אותם לשם ישראל זה מודו דלא יספוד בהם עולמית אלא דא"כ קשה דמאי איריא אמר לו ישראל להביאן לו אפילו לא אמר לו ישראל נמי כיון שהביאן בשביל ישראל זה אסור. ואפשר דס"ל דכל שאמר הישראל לעכו"ם לעשות לו אותה מלאכה לעולם משום קנסא וכמ"ש בשם רבינו ירוחם בסי' ס"ז וכבר כתבתי שם שאין כן דעת הרמב"ם ז"ל. תשלום דיני עכו"ם שהבי' דורון לישראל ושיעור בכדי שיעשו יתבארו בהל' י"ט בס"ד. דין יורה מלאכה תבשיל שהיא נתונה על הפטפוט והעבדים מחממין אש תחתיה בשבת כתבתי בסי' רנ"ג: דין שפחה שהוציאה החמין מהתנור ונתנו על תנור שבבית החורף מבפנים ואז מבערת האש תוך התנור כדי לחמם בית החורף וע"י כך נרתחין החמין שע"ג התנור כתבתי שם ג"כ: דין גבינות שהשפחות עושות בשבת נתבאר בסימן ש"ה וש"ו ודין דברים הנעשים ע"י אמירה לעכו"ם בסימן ש"ו: אסור

פרישה

(ז) **ומ"ש** רבינו ואח"א הסכים לפירש"י להקל בספק ובסתם והא דכפסיק בו אפילו אם ידוע שהביא בתוך התחום כו' משום דלא לסיים דברי הרמב"ם וגם בעמת דהרא"ש מולק ג"כ ע"ז הכא טעמא דהרמב"ם בזה מפני שהעבירן ד"א בר"ה והיינו דוקא לסברתו אלא בעינן ס' רבוא בוקעין בו כמ"ש בסימן שמ"ה ושם"ז אבל לדעת הרא"ש דבעינן וסתם רבובות ושווקים לית ביה ס' רבוא בוקעין בו בכל יום איכא למיסר אם ידוע שהביאו מתוך סתמא משום דמוכחא מילתא דשבת הוא הביאו לעצמו כלומר ולפי זה ספיר עבד הרא"ש שלא הילק בלא יקבר בו עולמית בין נעשה לפרהסיא כנ"ל לפרש דברי רבינו מ"מ עדיין יש לדקדק למה השמיט הרא"ש סוגיית הגמ' דאפי' תימא דס"ל כפירש"י ה"ל לכתבה כדי לאשמועינן דיקבר בו ישראל דקתני מתני' אם בנעשה יקבר מיד ואם בפרהסי' ימתין בכדי שיעשו לכך נ"ל דהרא"ש מפרש כפי' הגאונים אלא שהוא סובר עוד דכי פריק בעומד באסרטיא לאו אוקימתא היא אלא לומר דסתם קבר עומד באסרטיי' ומש"ה לא יקבר בו עולמית וכיון דסתם קבר הכי הוא לא הולרך לכתבו ובדרך זה ייאב הר"ן להרי"ף שהשמיט ג"כ סוגיא זו כפי מה שהעיר עליו הר"ן ז"ל ואע"פ שבספרי הרי"ף דידן כתוב סוגיית הגמ' נ"ל דתוס' סופרים הוא ולא מדברי הרב ז"ל וכן יש להוכיח מדחזינן להרא"ש שלא כתבה ומידע ידיע דבסתמא שיטת הרי"ף נקיט ואזיל:

(ח) **ומ"ש** רבינו ואח"א הסכים לפירש"י להקל בספק ובסתם והא דכפסיק בו אפילו אם ידוע שהביא בתוך התחום כו' משום דלא לסיים דברי הרמב"ם וגם בעמת דהרא"ש מולק ג"כ ע"ז הכא טעמא דהרמב"ם בזה מפני שהעבירן ד"א בר"ה והיינו דוקא לסברתו אלא בעינן ס' רבוא בוקעין בו כמ"ש בסימן שמ"ה ושם"ז אבל לדעת הרא"ש דבעינן וסתם רבובות ושווקים לית ביה ס' רבוא בוקעין בו בכל יום איכא למיסר אם ידוע שהביאו מתוך

הידושי הגהות

מ"ם למה לא הביא הרא"ש אוקימתא דגמ' אריש היינו משום דפשוט הוא דכיון דקאמר עשה לו אדון דאיירי בענין דמוכחא מילתא דנעשה לעצמו ולא בשביל ישראל (מהרל"ח) ב:

שכו אסור לרחוץ כל גופו בחמין בשבת וי״ט וכו׳ בפ׳ כירה (דף לט) תניא לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין בין בצונן דר״מ ר״ש מתיר רבי יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר אמר רב אסדא מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור ופירש״י בכלי • דהרואה אומר היום הוקמו ומוכחא מלתא דתולדת האור ניצוצו ואתי להחם בשבת ופסקו הרי״ף והרא״ש כר׳ יהודה וכ״כ הרמב״ם בפכ״ב וגרסינן תו בגמרא (מ) אתמר חמין שהוחמו מע״ש רב אמר למחר רוחץ בהם כל גופו אבר אבר ושמואל אמר לא התירו אלא לרחוץ פניו ידיו ורגליו תניא כוותיה דשמואל חמין שהוחמו מע״ש למחר רוחץ בהם פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אבר אבר • ופירש״י בפרק חבית (קמז •) דמשתטף היינו שטופך על גופו דלאו דרך רחיצה היא כלומר שדרך רחיצה היא להכניס גופו או אבריו בתוך המים ולרחוץ שם וכן כתב סמ״ק והתרומה והוה משמע לי דפניו ידיו ורגליו דוקא אבל לא שאר אברים אע״פ שאינו רוחץ כל גופו דאהא דת״ר מיחם אדם אלונתית וכו׳ ובלבד שלא יביא קומקומוס של מים ויניחנו על גבי מעיס פירש״י שמא יספכנו עליו ונמצא רוחץ בשבת בחמין הרי כשנספכים עליו מים חמין אינו רוחץ אלא קצת גופו ואפ״ה אסור ומיהו ממ״ש הרא״ש בפ׳ תינוקת ומחמת קיתון של מים להדיח בית הסתרים כב״ה דמתירין להחם חמין בי״ט ולרגליו אבל לא כל גופו ע״כ משמע דפניו ורגליו לאו דוקא דאע״ג דהתם י״ט והכא שבת אין זה מדברים שבין יום טוב לשבת וגם דברי רש״י יש לפרש דשמא יספכו על גופו קאמר וכדדייק ליטנא דשמא יספכו עליו דנקט ולא נקט שמא יספכו על גבי מעיו ומה שהשוה רבינו י״ט לשבת יתבאר בהלכות י״ט בס״ד: **ומ״ש** וה״מ בחמי האור אבל בחמי טבריה או בצונן מותר וכו׳ שם בפרק כירה (לט :) בתחלה היו רוחצים בחמין שהוחמו מע״ש התקילו הבלנין להחם בשבת ואומרים מע״ש הוחמו אסרו את החמין והתירו את הזיעה ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרים מזיעין אנחנו ואסרו להם את הזיעה והתירו חמי טבריה ועדיין היו רוחצין בחמי האור ואומרים בחמי טבריה רחצנו אסרו להם חמי טבריה והתירו להם את הצונן ראו שאין הדבר עומד התירו להם חמי טבריה וזיעה במקומה עומדת וכ׳ שם׳ התרומה דבחמי טבריה התירו לרחוץ אפי׳ כל גופו יחד וכן משמע מדנקט לשון רחיצה דקתני היו רוחצין בחמי האור ואומרים בחמי טבריה רחצנו ומתם רחיצה היא רחיצת כל הגוף ומשמע נמי שהוא נכנס לתוך המים שזה נקרא רחיצה כדפרישית בסמוך ונראה לי דהוא הדין נמי בצונן שרי להכניס כל גופו לתוך המים במכ״ש מחמי טבריה ואע״ג דהא דתניא רבי יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר קאי אמאי דתני לא ישתטף אדם משום דר״מ אסר אפי׳ להשתטף נקט לא ישתטף אבל לר״י אין ה״נ דלרחוץ נמי שרי אלא שהמרדכי כתב על דברי ר״י ושרי בצונן להשתטף פי׳ לשפוך על אבריו אבל רחיצה לא שרי אפילו בצונן ובסמ״ג לא התיר בחמי טבריה אלא א״כ הם בקרקע וכן כתב בספר התרומה וטעמא דמסתבר הוא דכל שהוא בכלי לא מיגכר בין חמי האור לחמי טבריה: **ומ״ש** רבינו וא״א ז״ל התירם בכל עניין לא כתב הרא״ש בהדיא דבכלי נמי שרי אלא דמדסתם דחמי טבריה שרי ולא חילק בין קרקע לכלי משמע ליה דבכל גוונא שרי:

שכו אסור לרחוץ כל גופו בחמין בשבת וי״ט אפי׳ כל אבר ואבר לבד אפילו במים שהוחמו מע״ש וי״ט בין אם הם בכלי או בקרקע ואפילו לשפוך המים על גופו ולהשתטף אסור אבל מותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו וה״מ בחמי האור אבל בחמי טבריא או בצוננין מותר לרחוץ כל גופו ובספר המצות לא התיר בחמי טבריא אלא א״כ הם בקרקע אבל לא בכלי וא״א הרא״ש ז״ל התירם בכל ענין • אמת המים שהיא חמה אסור להמשיך לתוכה סילון של צונן אפי׳ מע״ש ואם המשיכו בה המים אסורין ברחיצה ובשתיה כאילו הוחמו בשבת אפי׳ המים שנכנסו לה מע״ש: לא ישתטף אדם בצונן ויתחמם מיד אח״כ כנגד האש מפני שהמים שעליו מתחממין לכן צריך ליזהר שלא לחמם ידיו אצל האש אחר הנטילה אם לא שיגנבם תחלה יפה אבל מותר להשתטף בצונן אחר שנתחמם אצל האש שאין המים שעליו מתחממין כל כך מותר לחמם בגד וליתנו ע״ג בטנו אבל כלי שיש בו מים חמין אין להניח עליו: הרוחץ בנהר צריך שיגנב גופו יפה כשעולה מן הנהר מפני המים שלא ישארו עליו ויטלטלם ד׳ אמות בברמלית אבל

ורגליו לא נהגו בזה איסור: **ומ״ש** והסמ״ק בדין האופה וכ״כ ספר מדתניא (דף מ) מרחץ שפקקו נקביו מע״ש וכו׳ ואסרו רחיצה וגם אסרו זיעה בלא רחיצה והתירו חמי טבריא עכ״ל פי׳ דבריהם דמדתני מרחץ שפקקו נקביו שפי׳ אותן נקבים שהמרחץ מתחמם על ידיהם שהאור ניסקת מבחוץ מתחתיו כמו שפירש״י בשם לוי״ה ועיקר דאלמא דמיירי בחמין שבקרקע ע״י שמסיקין מתחתיו • ועוד מדקא תני בסיפא ואסרו רחיצה גם אסרו זיעה בלא רחיצה והתירו חמי טבריא משמע דכולה מיירי בחמין שבקרקע דומיא דרישא א״כ אין לנו להתיר חמי טבריא אלא בקרקע אבל לא בכלי דכיון דאזיל דאף חמי טבריא לא התירו אלא מדוחק לפי שראו שאין הדבר עומד אין לנו להתיר אלא במאי דאיירי ברייתא דוקא בקרקע אבל לא בכלי דהרואה אומר היום הוקמו כחמי האור דלא מיגכר בין חמי האור לחמי טבריא: **ומ״ש** וא״א הרא״ש התירם בכל ענין הוא מדכתב הרא״ש והלכתא בחמין אסור ודוקא חמי האור אבל חמי טבריא מותר עכ״ל אלמא משמע דחמי טבריא שרי בין בכלי בין על גבי קרקע מדלא אמר אבל חמי טבריא שרי על גבי קרקע ואף על גב דגם הרי״ף כתב כלשון זה דכתב הרא״ש תלאו רבינו בהרא״ש מתרי טעמי חדא דהרי״ף כתב אבל חמי טבריא שרי כדבעינן מימר קמן משמע קצת דלא שרי אלא כדמשמע מברייתא דמריתן שפקקו נקביו וכו׳ דמייתי בסמוך דהיכא לפרש דוקא בקרקע כדפירש סה״ת וסמ״ג וכמ״ק אבל הרא״ש לא כתב כדבעינן מימר קמן משמע דחמי טבריא מותר אפילו בכלי ועוד דהרא״ש דרכו לפרש ואם לא היה דעתו להתיר חמי טבריא אף בכלי הו״ל לפרש מדלא פירש אלמא דבכלי נמי מותר אבל הרי״ף דרכו לסתום: **אמת** המים וכו׳ משנה שם (סוף דף ל״ח) וע״פ דברי התוספות לשם בד״ה מעשה והביאו דהאיסור משום העמנה בדבר המוסיף הבל אף מע״ש אסור:

מוקר

תנן בפרק חבית (קמז •) הרוחץ בחמי מערה או בחמי טבריה ובגמ׳ קתני מי מערה דומיא דחמי טבריה מה חמי טבריה חמין אף מי מערה חמין הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא וכתב הרי״ף על זה ואי קשיא לך דגרסי׳ בפ׳ כירה ראו שאין הדבר עומד והתירו להם חמי טבריה דמשמע מינה מותר לרחוץ בחמי טבריה לכתחלה לא קשיא דהא דאמרי׳ דיעבד אין לכתחלה לא לא אתמר אלא בחמי מערה משום דמערה היא מטללא כלו׳ שהיא מקורה הלכך נפיש הבלא דידה ואתו לידי זיעה ומש״ה לא שרי לכתחלה וכ״כ הרמב״ם בפכ״ב וכתב הרב המגיד שכן דעת הגאונים דזיעה אפי׳ בחמי טבריה אבל הר״ן כתב דלא נהירא דהא משמע בפרק כירה דלא אסרו זיעה אפילו בחמי האור אלא משום לתא דרחיצה ובחמי טבריה דרחיצה שריא היאך נאסור הזיעה וכן דעת ה״ר יונה והרמב״ן וכ״כ ה״ה בשם ובשם הרשב״א וכן דעת התוס׳ והרא״ש בפרק חבית דמי מערה דקתני בחמי האור היא ומש״ה לכתחלה אסור אבל בחמי טבריה לכתחלה נמי שרי ולא חילקו בין מקורה לשאינו מקורה:

ולענין הלכה היה נראה דכיון דהרי״ף והרמב״ם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן וכ״ש שגם הגאונים נלוו עמם אבל הר״ן כתב בתשובה דכיון דבשל סופרים הוא וקלים איסורי דגזירות טובא הוו כדאיתא בפ׳ כירה כדברי האחרונים ז״ל ראוי להקל ולהורות הלכה למעשה עכ״ל:

כתוב בהגהת מרדכי פ״ג שטוב להמנע מלרחוץ בחמי טבריה מדאמרינן בגמרא שלא התירום אלא מפני שראו שאין הדבר עומד ע״כ ואין נעשה בדבר זה דכיון שעיקר הדבר אינו אלא גזירה בעלמא מאחר שהתירו מאיזה טעם שיהיה כבר הותר ולא שייך להחמיר בו:

אמת המים שהיא חמה אסור להמשיך לתוכה סילון של צונן וכו׳ משנה בפרק כירה (לח :) מעשה שעשו אנשי טבריה והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין אמרו להם חכמים אם בשבת בחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתייה ואם בי״ט בחמין שהוחמו בי״ט אסורין ברחיצה ומותרים בשתייה ופירש״י והביאו סילון מבע״י של צונן כדי לחממן דהמים נמשכים ובאים כל השבת לתוך אמה של חמי טבריא אם בשבת בחמין שהוחמו בשבת וכתבו התוס׳ והביאו סילון של צונן מבע״י הביאו כדפירש״י ואין שום איסור כלל בהבאה כדקתני בפ״ק (יח :) פותקין מים לגנה ומתמלאת והולכת כל השבת כולה ואסרו ברחיצה גזירה שמא יערבם בשבת ולערבם בשבת אסור משום תולדת האור אך בגמרא מדמי ליה להטמנה מבעוד יום ויליף מינייה דאסור להטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הבל ולר״י נראה דמה שהיו מתערבין צונן בחמין לא הוה דמי להטמנה ונראה לו דסילון לא היה מתערב בחמין כי היה מוקף מחיצות מכל צד והיו מתחממים המים צונן שבסילון מחמת חמי טבריה והשתא דמי להטמנה שמים צונן היו נטמנין בתוך החמין להתחמם וסייס בה הר״ן דסילון זה היה עובר בתוך האמה ופיו יוצא לחוץ והיו מימיו נשפכים לעוקא שבקרקע ורבינו תופס פי׳ התוס׳ עיקר ומפני כך כתב שאסור להמשיך לתוכה סילון של צונן ואפילו מע״ש דמאחר דדמי להטמנה הרי אסרו להטמין בדבר המוסיף הבל ואפי׳ מבע״י דאילו לפירש״י מותר להמשיכו מע״ש וגם מפני כך כתב שאסורין אפילו המים שנכנסו לה מע״ש דאסור להטמין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבע״י אם עבר והטמין דין הוא שיהא אסור וכדאי״ר חסדא (לט :) ממעשה שעשו אנשי טבריה ואסרי להו רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף הבל ואפילו מבע״י וכ׳ הר״ן ומהא שמעינן דמטמין בדבר המוסיף הבל התבשיל אסור אפי׳ בדיעבד וכתב הרמב״ן דדוקא בצונן שנתחמם או שנלטמק ויפה לו אבל בעומ׳ בחמימותו בשעה ראשונה אין לנו עכ״ל דאילו לפירש״י מה שנמשך מע״ש משמע דשרי דהא לא איתעביד בהו שום איסורא וכ״כ ממ״ש ואם בשבת אותן שבאו בשבת דמשמע הא אותן שבאו מע״ש מותרות ולפי׳ התוספות שתפס רבינו עיקר צ״ל דהא דקתני אם בשבת בחמין שהוחמו בשבת אין פירושו אם נכנסו לתוכה המים בשבת דהא אפילו נכנסו מע״ש נמי אסורין הם אלא לפלוגי בין שבת לי״ט הוא דתני הכי והכי קאמר אם בענין דשייך לשבת אירע מעשה זה אפילו אותן שנכנסו מע״ש הרי הן כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתייה ואם בענין דשייך בי״ט אירע הרי הן כחמין שהוחמו בי״ט ואפילו אותן שנכנסו מערב י״ט אסורין ברחיצה ומותרין בשתייה: **לא** ישתטף אדם בצונן ויתחמם מיד אח״כ כנגד האש וכו׳ שם (מ •) ת״ר מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן ובלבד שלא ישתטף בצונן ויתחמם כנגד המדורה מפני שמפשיר מים שעליו:

ומ״ש לכך צריך שלא יחמם ידיו אצל האש אחר הנטילה וכו׳ כן כתבו שם הרא״ש והמרדכי וכ״כ מדברי התוס׳ וכן משמע מפירש״י שם גבי הא דתנו רבנן מיחם אדם אלונטית ומניחה על גבי מעיס בשבת וכו׳ אבל הרמב״ם ז״ל כתב בפכ״ב אבל אינו משתטף כל גופו בצונן ומתחמם כנגד המדורה מפני שמפשיר מים שעליו ונמצא כרוחץ גופו בחמין וכתב ה״ה שכתב כן מפני שאין ההפשרה אסורה בעצמה אלא מפני רחיצת הגוף וכן העלה רמב״ן עכ״ל ולפ״ז אף ע״פ שיחמם ידיו בעוד המים עליהם אין בכך כלום ולדברי הר׳ רבינו אשר י״ל דאע״ג דלהפשיר מים לצורך שתייה מותר שאני הכא שדומה כרוחץ במים חמין ויבא להחם חמין לרחוץ גופו א״כ דלא מיתסר אלא בתחמם כנגד האור במקום שהיד סולדת וכן העמידוה בירושלמי פרק כירה: **מותר** לחמם בגד וכו׳ אבל כלי שיש בו מים חמים אין להניח עליו ברייתא שם ומסיים בה דדבר זה אף בחול אסור מפני הסכנה כלומר שפעמים שהם רותחים: **הרוחץ** בנהר צריך שיגנב גופו יפה וכו׳ מימרא דר״י בס״פ תולין (קמא •) וכתב הרא״ש על זה לפי שהעולה מן הרחיצה יש ריבוי מים על גופו ולא דקדקו בר״ה ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו עכ״ל ונראה דלפי שהם מועטים לא גזרו עליהם אפילו בר״ה ובסימן של״ט יתבאר דין השטה במים:

מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בעפר לבינה וכו' בפרק במה טומנין (דף ג) ופי' או בעפר לבינה כתושה או בעפר פלפלין או במי זתים ולא מיירי שיגן שיער השער דדבר שאין מתכוין מותר כר"ש וכן באהלא מעורב עם הדם ועם עשב שקורין וייאול"ש כל אחד שליש דבר שאין מתכוין הוא אם ישיר הדם ועם עשב שקורין וייאל"ש כל אחד השער אבל רובו אהלא פסיק רישיה הוא ואסור והא דנקט פניו ידיו ורגליו נראה משום דהך דרוחץ בעפר כו' מיירי ברוחץ בחמין שהוחמו מע"ש דאסור לרחוץ בשבת אלא פניו ידיו ורגליו וה"ה שאר מקלת כל גופו ולמאי שכתבו התוס' לשם בד"ה במאי אוקימתא משמע דאפשר לומר דשערות דפניו ידיו ורגליו אינם נוטרות מהר ולא הוי פסיק רישיה ושרי אבל שערות הוא פסיק רישיה לפי זה דוקא נקט פניו ידיו ורגליו: **מרחץ** שפקקו נקביו כו' ברייתא פרק כירה (ד' מ) ופירש"י רוחץ בו מיד שהרי לא נתחמם בשבת אבל בשבת וי"ט לא מצינו דאסור לו לרחוץ אפי' בחמין שהוחמו מע"ש כמ"ש בתחלת סי' זה אלא אפי' ליכנס בה כדי להזיע בלבד נמי אסור משום גזירה שמא ירחוץ בה ויאמר דלהזיע נכנס בה:

שכז החושש במתניו וכו' פרק ח' שרצים לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן וכך היא גירסת ספרים שבידינו וכך הוא באלפסי וכ"כ הרמב"ם בפכ"א ורבינו היה גורס שמן וחומץ ועשה איסור דבריה אלו משום דאסרו חכמים לעשות רפואה בשבת גזירה משום שחיקת סמנים: **ומ"ש** ואפי' בשמן ורד וכו' פסק כרב ולא כר"ש וכתב בית יוסף כיון דאין אנו נוהגין לסוך בשמן בשאנו בריאים אסור לסוך בשום שמן על גבי המכה וכ"כ בשלטי הגבורים וז"ל ומכאן אזהרה למי שיש לו חטטין בראשו שסכין אותו בשמן ואסור בשבת והאריך ע"ש בסוף פרק ח' שרצים: **סכין** וממשמשין בכל הגוף וכולי הרמב"ם כתב פירוש כדפירש"י בהא דתנן אבל לא מתעמלין וכו' אבל אחר כתבו רבינו בסוף סימן שכ"ח ע"ש בד"ה כתב הרמב"ם ז"ל אין מתעמלין: כל

אדם מותר לטבול מטומאתו בשבת וכו' בפ"ב דביצה (יז:) תנן אל י"ט להיות אחר השבת בש"א מטבילין את הכל מלפני השבת ובית הלל אומרים כלים מלפני השבת ואדם בשבת ובגמרא אמרינן דכ"ע מיהת כלים בשבת לא מ"ט אמר רבא מפני שנראה כמתקן כלי א"ה אדם נמי אדם נראה כמיקר קינח מים יפים מים רעים מאי איכא למימר אר"נ בר יצחק פעמים שאדם בא בשרב ורוחץ אפילו במי מערה קינח בימות החמה בימות הגשמים מאי איכא למימר אר"נ בר יצחק פעמים שאדם בא מן השדה מלוכלך בטיט ובצואה ורוחץ אפילו בימות הגשמים ע"כ ורבינו קיצר בדבר וכך הו"ל לכתוב מפני שנראה כמיקר ואפילו אם טובל במים שרוחים לפעמים אדם מיקר עצמו במים שרוחים ובימות הגשמים דליכא למימר דמיחזי כמיקר נראה כיורד לרחוץ עצמו מטיט וצואה שבגופו. ואיכא למידק אהא דאר"נ בר יצחק פעמים שאדם בא מלוכלך מן השדה וכו' קינח מים יפים מים רעים מאי איכא למימר וא"ל דאפילו מים הרעים יורד אדם לרחוץ בהם כדי להעביר טיט וצואה שעל בשרו אע"פ שנשאר בו ריח רע מהמים הרעים כשהוא מסתפג עובר ממנו. ובסמוך נתבאר שצריך לנגב גופו יפה כשעולה מן המים כדי שלא יטלטלם ד' אמות בכרמלית:

מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בעפר לבינה וכו' כל זה מימרות בפ"פ במה טומנין (ג:) ורבותא קא משמע לן דכל היכא דליכא רובא אהלא אינו חושש שיער שיער לפי שאינו מתכוין אבל כי איכא רובא אהלא אסור לפי שודאי משיר השיער ומודה ר"ש בפסיק רישיה ופסק רבינו כרבי נחמיה דאמר התם כל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי וכ"כ שהוא דעת הרי"ף והרא"ש וכ"כ ה"ה בפכ"ב שהטוסחא המיתית בדברי הרמב"ם היא אם היה הרוב מדבר המשיר ודאי אסור לחוץ ואם לאו מותר:

ומ"ש ובמי זתים שם בעו מרב ששת מהו לפטוע זתים בשבת מ"ל ובחול מי התירו כלומר משום הפסד אוכלין וכתבו הרי"ף והרא"ש לפטוע זתים פירוש לממשי ידיה ומשמע לרבינו דכיון דאהדר ליה הכי דכל היכא דליכא הפסד אוכלין לא מיתסר משום שבת וא"כ במי זתים דליכא הפסד אוכלין שרי כתב המרדכי שם נראה שמותר לרחוץ ידיו במורסן או באפר כירה מגובלין מע"ש או יקחם בידו יבשים ויטפוך המים על ידו דגיבול כלאחר יד שרי (מ): **מרחץ** שפתמו נקביו מע"ש וכו' ברייתא בפרק כירה (מ:) וכתב הר"ן דהיכא שלא פתמו נקביו אע"פ שמאליו הוחם בשבת צריך להמתין לערב בכדי שיעשו לפי שאסור לעשות כן גזירה שמא יחתה בגחלים: **ומ"ש** אבל בשבת וי"ט אסור אפילו להזיע ומיהו חושש אמר רבא דוקא אפילו להזיע מימרא שם כתבתיה בסימן זה: **ומ"ש** וה"מ באמבטי קטנה וכו' גז"ש אמבטיות של כרכין מטייל בהם ואינו כרכין אבל בכפרים לא מאי טעמא כיון דזוטרין נפיש הבלייהו ופירש רש"י אמבטיות. בתי מרחץ גדולים: מטייל בה. מהלך בתוכה לפי דרכו ולא להזיע ואינו חושש שמא יאמרו מזיע הוא והרא"ש כתב חילוק זה בין כרכים לכפרים אבל הרי"ף השמיט כל דין זה וכתב הר"ן שהטעם לפי שאין השיעור שבין כרכים לכפרים ברור כלומר והלכך אין לך היתר בדבר ואפשר שזה היה דעת הרמב"ם שכתב בפכ"ב שלא יכנס אדם למרחץ בשבת אפילו להזיע ולא חילק בין של כרכים לשל כפרים אלא שנראה מדבריו שאינו אסור ליכנס למרחץ אם נכנס שלא להזיע ושלא כדמשמע מדברי רש"י: **עיר** שישראל וכהרי דרים בה וכו' יש שם רשות רוחץ מיד ומפר' בפ' שואל מאי רשות אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שממתינין לו י' קומקומסיס של מים בשבת אחת ופירש"י באמבטי קטנה שיש לתלות ולומר משתשכה הוחמו ע"י עבדים וקומקומוסין הרבה ומשמע מדברי רש"י דלא פליג ת"ק אדרבי יהודה אבל הרמב"ם בפ"ו לא כתב אלא דברי ת"ק משמע דס"ל דפליג אר"י ונקטינן כת"ק וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שפירש חיישינן שמחון לחומה לנו דאמר שמואל חיישינן לחומרא קאמר וגמרא מסייעין ליה מהאי ברייתא ופירש הר"ן דמת"ק דפליג אר"י ואסר אפילו יש שם רשות וכו' מסייעיה ליה דאע"ג דאיכא למיתלי' לקולא אסור לת"ק דקי"ל כוותיה ולפ"ז צ"ל דהא דמפרש בגמרא מאי רשות אדם חשוב וכו' וכתבו הרי"ף לאו משום דקי"ל כוותיה מפרש' מילתיה אלא כדי ללמוד ממנו דת"ק אסר אע"ג דאיכא למיתלי שנעשה משתשכה:

שכז החושש במתניו לא יסוך שמן וחומץ א משנה בפ"פ שמנה שרצים (קיא.) ונעשה איסור דברים אלו מפני שאסור לעשות שום רפואה בשבת כמו שיבואר בסימן שאחר זה: **ומ"ש** אפילו בשמן ורד במקום שהוא מצוי וכו' שם במשנה סכין בני מלכים שמן ורד ע"ג מכותיהם בשבת שכן דרכן לסוך בחול רש"א כל ישראל בני מלכים הם ופירש"י אבל לא שמן ורד. לפי שדמיו יקרים ואינו מצוי ומוכחא מלתא דלרפואה עביד. שכן דרכן לסוך בחול בלא מכה וגמרא א"ר הלכה כר"ש ולא מטעמיה ומפרש בגמרא דה"ק הלכה כר"ש דשרי ולא מטעמיה דאילו ר"ש סבר אע"ג דלא שכיח שרי ורב סבר אי שכיח אין אי לא שכיח לא ובאתריה דרב שכיחא משחא דזורדא ופירש"י רב במקומו הוא דשרא דסכין שמן ורד ולא מוכחא מלתא ופסקו הרי"ף והרא"ש הלכה כרב וכן כתב הרמב"ם בפכ"א וא"כ לא קי"ל כר"ש והר"ן כתב שר"ח ובה"ג פסקו כר"ש ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל מסכימים דהלכה כרב הכי נקטינן (א) ואיכא למידק היכי שרי לסוך שמן ע"ג מכה והא בפרק ר"א דמילה (קלד:) אמר רב אין מונעין חמין ושמן מע"ג מכה בשבת ושמואל אמר נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה ותניא כוותיה דשמואל י"ל דשאני סיכה שהוא דבר מועט והתוספות כתבו שם דפלוגתא דרב ושמואל דמעורבים יחד דאי כל חד בחפי נפשיה מותר כדתנן אבל סך הוא את השמן והיינו אפילו ע"ג מכה וכתב בהגהות פכ"א דאין סכין בשומן וחלב לפי שנמחה והו"ל טולד בעי' וכתבו רבינו בסימן שאחר זה וכ"ל וכיון דבזמן הזה אין אנו רגילים לסוך בשום שמן כשאנו בריאים אסור לסוך שום שמן ע"ג המכה בשבת דודאי מוכח מלתא דלרפואה עביד:

סכין וממשמשין וכו' בפ"פ חבית (קמז.) תנן סכין וממשמשין אבל לא מתעמלין ולא מתגרדין ופירש"י סכין שמן וממשמשין ביד על כל הגוף להגלה אבל לא מתעמלין לשפשף בכח ולא מתגרדין במגרה דהוה עובדא דחול וגמרא (שם:) ת"ר סכין וממשמשים בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול היכי עביד רבי חמא בר חנינא אמר סך ואח"כ ממשמש ר"י אמר סך וממשמש בשבת אחת ופסקו הפוסקים כר"י: **ומ"ש** אבל אם היו ידיו או רגליו מטונפות וכו' בריתא שם בשם רשב"ג ופסקו הפוסקים כמותו: **לא** יסוך רגלו בשמן והוא בתוך המנעל וכו' כב סוף הסימן בש"פ תולין וכתב

אבל ההולך במטר ומטר יורד עליו ועל לבושו שרי: אדם מותר לטבול בשבת מטומאתו מפני דנראה כמיקר מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בעפר לבינה כתושה ובעפר פלפלין ובמי זיתים ובאהלא מעורב עם הדם ועם עשב שקורין ויאול"ש ולא חיישינן שישיר השיער ובלבד שלא יהא רובא אהלא: מרחץ שפתמו נקביו מע"ש למ"ש רוחץ בו מיד (מ) אבל בשבת וי"ט אסור אפילו להזיע וה"מ באמבטי קטנה אבל באמבטי גדולה של כרכין שאין בה זיעה הרבה מותר לעבור בה אע"פ שבדרך הילוכו הוא מזיע: עיר שישראל ונכרים דרים בה א ויש בהן מרחץ שרוחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה במ"ש ואם רוב ישראל או אפילו מחצה על מחצה אסור למ"ש עד כדי שיהמו ובאמבטי קטנה ושלטון בעיר (ב) ויש לו עבדים שאפשר לתלות שהממו אותו לצרכו בבת אחת תולין בו ומותר מיד במ"ש:

שכז **החושש** במתניו לא יסוך שמן וחומץ אבל סך הוא שמן לבדו ואפילו בשמן ורד במקום שהוא מצוי שדרך בני אדם לסוך בו אפילו בלא רפואה אבל במקום שאינו מצוי אסור סכין וממשמשין בכל הגוף להנאתו ועל ידי שינוי כגון שסך וממשמש ביחד אבל לא יסוך ואחר כך ימשמש וכן לא ימשמש ואח"כ יסוך ולא ימשמש אלא ברפיון ידים אבל לא בכח ולא מגררין בכלי העשוי לכך שהוא כעובדא דחול אבל אם היו ידיו או רגליו מטונפות בטיט וצואה יכול לגרר בדרכו שהוא ניכר שאינו עושה לרפואה: לא יסוך רגלו בשמן והוא בתוך המנעל

דרכי משה

שכז (א) וכתב האגור בשם בעה"ת דאסור לרחוץ הידים במלח מפני שנימוח והוי גולד וכן כתבתי לעיל סימן שכ"ג ונראה מכאן דכ"ש דאסור לרחוץ בשבת עם בורית שקורין זייף בל"א וכ"כ בנימן זאב סימן רע"ח וכ"ה לקמן סימן שכ"ה דאסור לסוך בחלב וכ"כ המרדכי פרק במה בהמה וב"כ בסמ"ג והג"מ פכ"א:

בהגהות

פרישה

קרוב. ומ"ש והוא שלא יהא דבר בסרטיא גדולה כמו שאמר ר"ל הרמב"ם לטעמיה הג"ל דס"ל דס"ט בעשה תרון וקבר בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית משום דעשאו בשביל ישראל בסרטיא גדולה מקום פרסיא וכמ"ש רבינו וב"י לעיל. ומש"ה קאמר דאילו סובאו המלילין ג"כ בפרסיא סיס אסור בו עולמית וק"ל. ומ"ש ב"י וכתב בשם הרמב"ם ז"ל והיכא דכניסתם מחון לתחום ואמ"כ הענינים בר"ה כ"ל דבכדי שיבואו מתחילת ר"ה סגי לריכין לומר דר"ל לאחרים אינו אסור אלא עד בכדי שיבואו מתחלת ר"ה דאילו למי שהובא בשבילו צריך נמי להמתין עד בכדי שיבואו מתחלת מקום הבאתן וכמ"ש לעיל בהבאת מחון לתחום ומשום דהוכאי ג"כ דרך ר"ה לא עדיפי וק"ל:

סי' שכז (מ) **מ"ש** רבינו אבל בשבת וי"ט אסור אפילו להזיע ק"ק דהול"ל דאפי' לעבור בה אסור: (ב) **ויש** לו עבדים שאפשר לתלות שהממו אותו לצורכו בבת א' תולין בו ומותר מיד ומפר' בפ' שואל מאי רשות אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שממתינין לו י' קומקומסיס של מים בשבת אחת ופירש"י באמבטי קטנה שיש לתלות ולומר משתשכה הוחמו ע"י עבדים וקומקומוסין הרבה ומשמע מדברי רש"י דלא פליג ת"ק אדרבי יהודה אבל הרמב"ם בפ"ו לא כתב אלא דברי ת"ק משמע דס"ל דפליג אר"י ונקטינן כת"ק וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שפירש חיישינן שמחון לחומה לנו דאמר שמואל חיישינן לחומרא קאמר וגמרא מסייעין ליה מהאי ברייתא ופירש הר"ן דמת"ק דפליג אר"י ואסר אפילו יש שם רשות וכו' מסייעיה ליה דאע"ג דאיכא למיתלי' לקולא אסור לת"ק דקי"ל כוותיה ולפ"ז צ"ל דהא דמפרש בגמרא מאי רשות אדם חשוב וכו' וכתבו הרי"ף לאו משום דקי"ל כוותיה מפרש' מילתיה אלא כדי ללמוד ממנו דת"ק אסר אע"ג דאיכא למיתלי שנעשה משתשכה:

חידושי הגהות

שכז **א** ואע"ג דהא דאמבטי קטנה ושלטון כו' ר"י קאמר לה סבירא ליה לרבינו דת"ק לא פליג אר"י והיינו משום דרבינו לטעמיה אזל שכתב בס"ס שלפני זה שא"א הרא"ש ז"ל הסכים לפירש"י בפירוש דחיישינן דהוץ לחומה לנו דר"ל לקולא דכל שהוא ספק א"צ להמתין כדי שיעשה וה"נ פסק הכא דיכון דספק הוא אם חממו אותו לצורך השלטון מותר במ"ש מיד ושעם דמחצה אסור הוא משום דכל שהוא מחצה על מחצה וודאי לדעת נכרים וישראלים עשאו ולאו משום ספק אסרו ליה (מהרל"ח):

שכז **א** שם במשנה איתא יין וחומץ:

(קמח י) וכתב הרמב״ם בפרק כ״ג והכל בחדשים אבל בישנים מותר :

שבח בר רפואה אסור לעשות בשבת מתבאר בתוך הדינין שיבואו בסימן זה וגם ממה שכתב בסימן הקודם לזה החושש במתניו לא יסוך שמן וחומץ והא דאסריגן לעשות כל רפואה בשבת פשיטא דלאו בחולה שיש בו סכנה היא שהרי מחללין עליו את השבת וגם אין לומר דבחולה שיש בו סכנת אבר קאמר שהרי אפילו מלאכות דדבנן עושין לו ע״י ישראל וכמו שיתבאר וחולה שאין בו סכנה כלל ע״י נכרי מיהא עושין לו לרכיו הלכך עכ״ל דבש בו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא היא דכל כה״ג אין מתירין אפילו שבות דדבריהם ואפילו ע״י נכרי ולא עוד אלא אפילו שבות דדבריהם שאין בהם מלאכה גזרו משום שחיקת סמנין כך הם דברי ה״ה בפ״ב והר״ן בפ׳ ח׳ שרצים וכך הם דברי הרשב״א בתשובה :

אבל דבר שיש בו סכנה מותר לאו דוקא מותר דהא מלוה נמי היא לחלל עליו שבת אם הוא צריך לכך ולא חשש רבינו לדקדק דבריו כאן לפי שסמך על שמתבאר בסי׳ זה :

הלכך כל מכה של חלל וכו׳ בפ״ב דע״ג (כח י) פשוט דמכה של חלל מחללין עליה את השבת ובעי בגמר׳ שם מהיכן מכה של חלל פי׳ רב אמי מן הספה ולפנים בעי רבי אלעזר ככי ושיני מאי ולא איפשטא וכתב הרא״ש וספק נפשות להקל ואע״ג דבעינן למיפשטה מדתנן החושש בשיניו לא יגמע בהם את החומץ חושש הוא דלא הא כייב ליה טובא שפיר דמי ודחי דלמא תנא היכא דכייב ליה טובא חושש קרי ליה מ״מ כיון דלא איפשטא ספיקא היא ולקולא אבל הר״ן כתב בפ׳ ח׳ שרצים על מימרא דעין שמרדה דחושש בשיניו לא יגמע בהם את החומץ אמרינן בפרק אין מעמידין דאפי׳ כייב ליה טובא חושש קרי ליה לפי שדבר זה אינו חולי אלא מיחוש בעלמא ע״כ ותימא שגראה שפוסק כן כיון דדרך דחייה אתמר ספק נפשות הוא ולקולא ואפשר שאף הר״ן לא אמרה לפסוק כן אלא לפרש טעמא דההוא דדחי כ״כ ואין ה״ג דס״ל דטפיקא הוא ולקולא ומ״מ נ״ל דהאי בעיא בחולי אחר בשיניים דלאו לפדינא הוא דאילו בלפדינא לא הוה מיבעיא ליה דהא בהדיא תנן בפרק בתרא דיומא (פג י) החושש בפיו מטילין לתוכו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות ואוקימנא לה (פד י) בלפדינא שמתחיל בפה וגומר בבני מעיים וה״נ משמע הכא בגמרא דבעינן למפשט בעיין מדר׳ יוחנן חש בלפדינא ועבד רפואה בשבת ודחי שאני לפדינא דמתחיל בפה וגומר בבני מעיים משמע בהדיא דבחולי דלאו לפדינא הוא דאיבעיא לן וכ׳ הר״ן בפ׳ ח׳ שרצים בשם הר״י והרשב״א דמכה של חלל שמחללין עליה את השבת דוקא בשתתקלקל ג׳ מן האיברים הפנימיים מחמת מכה או בועה וכיוצא בזה אבל מיחושין אין נקראין מכה ואין מחללין עליהם את השבת עכ״ל וכתבו ה״ה בפ״ב : **ומ״ש** רבינו מחללין עליה את השבת בשתה אפי׳ אין שם בקי וחולה אינו אומר כלום אבל כשיודעין בחולה חולי שא״צ להלל אין מחללין ז״ל הרמב״ן בספר תורת האדם פי׳ מכה של חלל דאמרינן בגמרא אינה צריכה אומר לומר שאפילו אין שם בקיאין וחולה נמי אינו אומר כלום עושין לו כל שרגילין לעשות לו בחול ממאכלים ורפואות שהם יפים לחולה ומחללים שבת ואין נשאלין כלל אבל כשיודעין ומכירין בחולה חולה שהוא ממתין וא״צ חילול ודאי אסור לעשות לו וכ״ש בחולה אז רופא אומר שא״צ דאין מחללין אע״פ שהיא מכה של חלל הא במכה שאינה של חלל נשאלין בבקי או בחולה ואין מחללים עליו עד שיאמר אחד מהם צריך הוא לחילול או שיעשה אצל אחד מהם ספק נפשות עכ״ל וכ״כ בשמו הר״ן בפרק ח׳ שרצים וה״ה בפ״ב :

ומ״ש רבינו וכן מכה שעל גב היד וגב הרגל מחללים בפרק ח׳ שרצים (קט י) ובפ״ב דע״ג (כח י) א״ר אדא בר מתנא אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הם כמכה של חלל ומחללים עליהם את השבת ומדברי רש״י משמע דלא שרי לחלל שבת בשביל חולה שיש בו סכנה אלא דוקא בדבר שאם לא יעשוהו לו הוא מסוכן למות בשבילו אבל דבר שאף אם לא יעשוהו לו אינו מסוכן למות בשבילו אין עושין אותו ע״י ישראל שבס״פ מפנין (קכט :) אמרה דאמרינן חולה שאין בו סכנה אומר לנכרי פירש״י לרכי חולה שאם לא יעשו לו רפואה זו אין מסוכן למות ומ״מ צריך הוא לה אבל ה״ה כתב בפ״כ גבי אין עושין מדורה לחולה דלחולה שיש בו סכנה משמע דלכל לרכיו מחללין ואע״פ שאין במניעת הדבר שעושין לו סכנה וכתב עוד שם דמדאמרינן בפרק מפנין דלחיה מביאין שמן ע״י שינוי למד הרמב״ן דכל לרכי חולה אע״פ שיש בו סכנה היכא דאפשר למעבד למלאכה בשינוי שלא יתחלל בה שבת משנין ואין מחללין והוא שלא יתאחר לרכיו של חולה כלל בשינוי זה והוא ז״ל כתב שאין נראה כן מלשון הרמב״ם דביולדת דוקא החמירו לומר כל דאפשר לשנויי משנינן ולא החמירו בחולי כתב ר״י בח״ט וז״ל יש מי שכתב שכל דבר שאין בו סכנה עתה אע״פ שיוכל לבא לידי סכנה אין מחללין אלא שבות דרבנן אבל לא איסור דאורייתא :

מי שבלע עלוקה מחממין לו חמין מימרא דרבי חנינא בפ״ק דע״ג (יב :) וכתב הרמב״ם בפ״ב שעושין לו כל לרכי רפואה מפני שהוא סכנת נפשות ופשוט הוא דמחממין לו חמין דקתני היינו מפני שזו רפואה המיוחלת לו אבל אין ה״נ שאם הוא צריך לרפואות אחרות שעושין לו : **מי** שנשכו כלב שוטה וכו׳ בסוף יומא (פד י) אמרו דנכנס ליה כלב שוטה מיית ואמרינן נמי התם דמי שנשכו נחש מחללין עליו את השבת : **ומ״ש** רבינו אפילו ספק אם ממית אם לאו הוא משום דספק נפשות דוחה שבת וכמו שיתבאר :

החושש בשיניו מטילין לו סם וכו׳ משנה סם (פג י) החושש בגרונו מטילין לתוכו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות ומפרש בגמרא שזהו דוקא במין חולי השיניים שנקרא לפדינא שמתחיל בפה וגומר בבני מעיים וכבר כתבתי

שבח בר רפואה אסורה לעשות בשבת גזירה משום שחיקת סימנים פי׳ כל רפואה אפילו דברים שאין בהם משום מלאכה אפילו מלאכה דרבנן ליכא בהו כגון לסוך בשמן וחומץ כשחושש במתניו וכל הני דאמרן בסימן הקודם וכיוצא בהן דאין בו חולי אלא מיחוש בעלמא ועושין לו רפואה שאין בו משום מלאכה כלל אפילו הכי אסור משום גזירה דשחיקת סמנים שהיא אב מלאכה אבל כשהוא חולה ויש בו סכנת נפשות או סכנת אבר או חולה שאין בו סכנה כלל יתבאר בסימן זה דינו של כ״א ואחד :

ומ״ש אבל כל דבר שיש בו סכנה מותר וכו׳ פי׳ כל סכנה אע״פ שאין בו סכנת נפשות אלא סכנת אבר ואע״פ דמלוה נמי איכא אתא כתב רבינו כאן לשון מותר דכיון דמתחלה כתב כל רפואה אסורה וכו׳ נופל עליו הלשון אבל של סכנה מותר שאין בו משום איסור שבת ואח״כ כתב דלא זו דאין בו איסור אלא מלוה נמי איכא לחלל עליו את השבת והזריז הרי הוא משובח וכו׳ :

ומ״ש הלכך כל מכה של חלל וכו׳ מן השיניים ולפנים מחללין עליה את השבת בסתם פי׳ מן השיניים ולפנים וגם שיניים עצמם בכלל מיהו דוקא דכייב ליה טובא דנופל עליו שם מכה אבל מיחוש בעלמא בשיניו אין מחללין וכל זה מוכח בפ״ב דע״ג דקאמר התם בעי ר״א ככי ושיני מאי ולא איפשטא וכתב הרא״ש וכתב הרב רבינו אשר וספק נפשות להקל ואע״ג דבעינן למיפשטה מדתנן החושש בשיניו לא יגמע בהם את החומץ חושש הוא דלא הא כייב שפיר דמי ודחי דלמא תנא היכא דכייב ליה טובא חושש קרי ליה מ״מ כיון דלא איפשטא ספיקא הוא ולקולא והקשה בית יוסף הרר״ן זכרונו לברכה בפרק ח׳ שרצים כתב על מימרא דעין שמרדה דהא דתנן החושש בשיניו לא יגמע בהם את החומץ אמרינן בפ״ב דע״ג דאפילו כייב ליה טובא חושש קרי ליה לפי שדבר זה אינו חולי אלא מיחוש בעלמא ע״כ ותימא שגראה שפוסק כן וכיון דדרך דחייה אתמר ספק נפשות הוא ולקולא ואפשר שאף הר״ן לא פסק כן אלא לפרש טעמא דההוא דדחי כתב כן ואה״נ דס״ל דטפיקא הוא ולקולא עד כאן לשונו ולא הבין לאיזה צורך יפרש טעמא דההוא דדחי כיון דלא ס״ל כוותיה ועוד דאין עניין פי׳ זה לאותו עניין שכתב שם הר״ן אלא נראה לפע״ד ברור ופשוט דלפי דהר״ן כתב חילוקי דיניס דחולה וכתב דבש לו מיחוש ומתחזק והולך כבריא אפילו דברים שהם מותרין לבריאים אסורים לו ומביא ראיה ממה ששנינו החושש בשיניו לא יגמע בהם את החומץ הנה ראה הר״ן דאיכא להקשות דשמא הא דתנן החושש בשיניו לא יגמע בהם את החומץ מיירי שהוא חולה ונפל מחמתו למשכב הלכך לא יגמע בהם את החומץ דמוכחא מילתא דלרפואה קא מכוין אבל מיחושין שהולך כבריא דינו כשאר בריאין ולכך הביא הר״ן נמי הך דפ״ב דע״ג וז״ל ואמרינן נמי דאפילו היכא דכייב ליה טובא חושש קרי ליה כלומר וא״כ בעל כרחך צ״ל דלמאי דדחי וקאמר לעולם ככי ושיני לאו מכה של חלל היא אפילו כייב ליה טובא ולהכי אסור לגמע בהם את החומץ והא דתני החושש הינו משום דהיכא דכייב ליה טובא חושש קרי ליה לפי שאין זה חולי אלא מיחוש בעלמא השתא איכא ראיה דבשאר מיחושין בעלמא אף ע״פ דליתא בהו כלל סכנה ואפילו כייב ליה טובא מתחזק והולך כבריא אין דינו כשאר בריאין ואפילו דברים שהן מותרין לבריאים כגון לגמע חומץ וכיוצא בו לסוך בשמן אסורין לזה שחושש בשיניו או חושש במתניו כל היכא שמעשו מוכיחין שלרפואה הוא מתכוין אבל לפסק הלכה היכא דכבי ושיני כייבין ליה טובא מודה הר״ן דמחללין עליהן השבת דכיון דבעיין לא אפשיטא ספק נפשות להקל ודו״ק :

ומ״ש דמחללין עליה השבת בסתם אפילו אין שם בקי וכו׳ כל זה כתב הרמב״ן בספר תורת האדם דבזה הוא חלוק מכה חלל ממכה שאינה של חלל דבאינה של חלל אין מחללין שבת עליה בסתם אלא נשאלין בבקי או בחולה ואם אין שם בקי חולה אינו אומר כלום אין מחללין אבל מכה של חלל אפילו בסתם מחללין אבל כיודעין שאין צריך לחלל אפילו מכה שאינה של חלל אין מחללין ואם יודעין שצריך לחלל אפילו מכה שאינה של חלל נמי מחללין ואין חלוק ביניהם אלא בסתם :

החושש בשיניו וכו׳ משנה בפרק יום הכפורים החושש בפיו מטילין לתוכו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות ומפרש בגמרא שזהו מין חולי השיניים שנקרא לפדינא מתחיל בפה וגומר בבני מעיים ואיכא להקשות לאיזה צורך כתב רבינו דין זה כלל הלא כבר כתב דכל מכה של חלל דהיינו מן השיניים ולפנים ומשמע הלשון דהשיניים עצמן בכלל מחללין עליהן השבת ואפילו אינו לפדינא כ״ם בלפדינא ואפשר לישב דכיון לישנא דתלמודא היא מהיכן מכה של חלל מן הספה ולפנים ואעפ״כ קא מיבעיא ליה ככי ושיני מאי א״כ יש לטעות בדברי רבינו ג״כ לפרש מן השיניים ולפנים ולא שיניים עצמן בכלל לפיכך חזר וכתב דין השיניים עצמן וכתב החושש בשיניו וכו׳ ומיהו קשה דהו״ל לומר למעלה בפירוש מן השיניים ולפנים ושיניים בעצמן בכלל למה לו לחזור ולכתוב בבא שלימה החושש בשיניו וכו׳ ולכן נראה עיקר דלעיל מיירי בחולי השיניים דכייב ליה טובא אבל אינו החולי של שיניים שקורין לפירנא והתם הוא דדוקא בסתם מחללין עליה השבת אבל ברופא אומר א״צ או אין שם רופא וחולה אומר א״צ אין מחללין אבל בחולי שיניים שקורין לפירנא שהוא סכנת נפשות בידוע שגומר בבני מעיין וסימניה כי רמי מידי בכבא אתא דמא מעל בשר שעל השיניים בזו אפי׳ אומר חולה א״צ לחלל שבת ואפילו גם רופא אומר א״צ אין שומעין להן דמיטעי קא טעי דכבר מקובל ביד התנאים דסכנת נפשות היא אלא דקלת קשה הו״ל לרבי׳ לפרש דהכא מיירי בלפירנא אבל המאמר תורה דרבינו דדעת רבינו כדפי׳ כנ״ל והכי נקטי׳ : כתב מהרש״ל דלהוציא השן בשבת ע״י נכרי אומן אין ראיה להתירו מטעם סכנת נפשות

דרכי משה

שבה (א) בהגהות מרדכי פרק מפנין דף קפ״ב ע״ב האריך בדינים אלו וכתב דלא שיאמר שאם לא יעשו לו דברים אלו שימית אלא כל שיודע החולה שהוא שבת ואומר שצריך

פרישה

דאל״כ מותר וכדתנן במתניתין אבל סך הוא את השמן וכדמייתי לה הב״י בעצמו מיד אחר זה גם הבילו שנית בסימן זה גם שם כתב בהדיא הדין דאין עוקרין עליהן שמן ומיין ע״ש : ואי בעי ב״י לתרץ הקושיא בע״ת הול״ל כן אדברי התו׳ ולא לעשות לו בזה עניין בפני עצמו :

(ב) ומ״ש רבינו והוא שלא יהא בשמן הנישוף מגופו לעור שיעור כדי לעבדו כו׳ : ונראה דבסך רגלו ומניחו בתוך המעגל א״צ לדקדק כ״כ כיון שהוא אינו נראה ואינו דומה לעבוד כ״כ ומש״ה לא כ״כ אלא גבי מתעגל ע״ג שעור :

נפשות דדוקא להטיל סס שהוא רפואה ודאי מחללין אפילו במלאכה דאורייתא כגון שחיקת סמנים אבל הוצאת השן הוי סכנת נפשות ג"כ ע"כ : אבל הב"י כתב בשם אורחת חיים דמותר לומר לנכרי להוציאו ואעפ"י דישראל מסייעו ק"ל מסייע אין בו ממש כדאסיקנא בפרק המצניע וכן פסק בהגהת ש"ע להיתר :

ומהממין לו חמין בין להשקותו בין להברותו ברייתא בפרק יה"כ (דף פ"ד) ובסיפא קתני ואין אומרין נמתין לו שמא יבריא אלא מחמין לו מיד וכו' והכי פי' כשהרופא אומר צריך לו חמין להשקותו לרפואה וצריך לו ג"כ חמין להברהה כדי לרחצו אחר ההשקאה לא נמתין שמא יבריא בהשקאה בלבד אלא מלא בחלל השבת ב' פעמים אלא יעשו מיד אע"פ שצריך להלל עליו שתי שבתות ואין עושין הדבר ע"י קטנים וכותיים ונשים אלא ע"י גדולי ישראל וכל הזריז הרי זה משובח ומפקחין פיקוח נפש בשבת וא"צ ליטול רשות מב"ד וכל המקדים להציל הנפש ה"ז משובח אפי' אם מתקן עמו דבר אחר כגון שצריך להעלות תינוק מן המים וצד עמו דגים וכיוצא בזה (ג) היה החולה צריך לבשר שוחטין לו ולא יתנו לו בשר נבילה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת כשחיטה כי השבת הוא אצלו כחול לכל מה שצריך ע"כ אין להאכילו בשר

לו סם שהוא ספק נפשות ומחממין לי המין בין להשקותו בין להברותו ולא ספק שבת ו בלבד אלא אפילו ספק שבת אחרת דוחה כגון שאמדוהו שצריך לעשות לו רפואה זו ח' ימים והיום שבת לא יאמרו נמתין עד הלילה אלא יעשו מיד אע"פ שצריך לחלל עליו שתי שבתות ואין עושין הדבר ע"י קטנים וכותיים ונשים אלא ע"י גדולי ישראל וכל הזריז הרי זה משובח ומפקחין פיקוח נפש בשבת וא"צ ליטול רשות מב"ד וכל המקדים להציל הנפש ה"ז משובח אפי' אם מתקן עמו דבר אחר כגון שצריך להעלות תינוק מן המים וצד עמו דגים וכיוצא בזה (ג) היה החולה צריך לבשר שוחטין לו ולא יתנו לו בשר נבילה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת כשחיטה כי השבת הוא אצלו כחול לכל מה שצריך ע"כ אין להאכילו בשר

(ג) והרא"ש כתב דטעמא דלא ע"י קטנים אפילו אם יצא אם דחייסינן זימנין דליתנהו ואתי לאהדורי בתרייהו ובמאי דתני מפני שמלטרפין לדעת אחרת פירש הרא"ש שיאמרו אינם חוששים שנעשה עבירה ואתי לידי סכנה כלומר שהנשים או הכותיים יעלה בדעתם אלא ניתן שבת לידחות אפילו מפני פיקוח נפש ומפני כך נמנעים מלעשות מלאכה זו ומוסרין אותה לכותי או לאשה לעשותה ומתוך כך יבואו להתעצל במלאכה ואתי לידי סכנה והרמב"ם כתב בפ"ב שהטעם כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם ולדברי הרא"ש הא דפלגינהו בתרי בני משום דכל אית לה טעמא באפי נפשה דא"י וקטנים הוי טעמא משום זימנין דליתנהו ואתי לאהדורי בתרייהו ונשים וכותיים הוי טעמא משום שמא יתעצלו והיינו דקתני מפני שמלטרפים לדעת אחרת ולדעת הרמב"ם מפני שמלטרפים לדעת אחרת היינו שלא תהא שבת קלה בעיניהם והאי טעמא שייך בנשים וכותיים ולא בא"י וקטנים דקטנים כשיגדלו ילמדו וידעו חומר שבת ואיסורו וכ"כ ה"ה דטעם שלא תהא שבת קלה בעיניהם לא קאי אלא לנשים ועבדים אבל רא"י לחודיה שכתב ביומא דלהרמב"ם מש"ה אין עושין ע"י נשים ולא ע"י קטנים ולא ע"י עבדים כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם הרי שנתן טעם זה גם לקטנים וא"כ יקשה על הרמב"ם אמאי נקט קטנים בהדי א"י בברייתא והר"ן פי' הברייתא שאין עושין ע"י א"י ולא ע"י קטנים שמא יאמרו הרואים בקושי התירו פיקוח נפש ואין מתירין אותו לכתחלה ע"י המחוייבים במלות שמא יבא הדבר שכשלא יאמר א"י או קטנים לא ירצו לחלל שבת ע"י גדולי ישראל והדר תני דע"י נשים או כותיים עושים אם בזמן הדבר שהרי הן מחוייבים בשבת והוחזקו בה ואפ"ה אין אנו מייחדים להם מלאכה לאמר תתעסק פלוני או פלוני כותי בפיקוח זה שמא יבואו להרהר ולומר הם אינם רוצים לחלל את השבת ומכשילין אותנו · ויש גורסים אבל מלטרפים אל דעת אחרת וכתב הר"ן דה"פ אין מוסרין לנשים ולכותיים לבדם העסק והפיקוח הזה שיעשה על ידם שמא יתעצלו או יפשעו בו אבל מלטרפין עם ישראל ומוסרין הדבר לישראל והאשה או הכותי מתעסקין ע"י ישראל דכיון דישראל עוסק בו אף הם מזדרזין בו וכתב רבינו ירוחם בפ"ט שאם הנשים או הכותיים יעשו דברים אלו מעצמן אין מוחין בידם וכן אם אין אחרים שיעשו אלא הם ופשוט הוא ורבי' השמיע א"י משום דבטעמא דקטנים שייך כדפרישית לעיל והא דקתני אלא ע"י גדולי ישראל לאו גדולים בחכמה קאמר וכדמשמע לכאורה ממ"ש הרמב"ם אלא ע"י גדולי ישראל והכמיהם דא"כ מאי איריא נשים וכותיים אפילו שאר אינשי נמי אלא ודאי גדולים לאפוקי קטנים ישראל לאפוקי א"י והוסיף הרמב"ם והכמיהם כלומר שהם בני דעת לאפוקי נשים ועבדים שדעתן קלה · ויש גורסא אחרת בברייתא זו ואכתבנה בסמוך בס"ד :

והזריז הרי זה משובח אפי' אם מתקן עמו דבר אחר וכו' פשוט בפרק בתרא דיומא (פד :) : **היה** החולה צריך לבשר שוחטין לו וכו' כ"כ הרא"ש ביומא ובתשובה כלל כ"ז בשם הר"מ (ד) ובשם הראב"ד כתב דדברי האומרים מוטב שיעבור הוא על לאו דנבילה משיעברו אחרים על איסור סקילה מכוונים הם אבל י"ל שאיסור שבת כבר ניתן לדחות בהערה ובישול ובהחם לו חמין אבל אם היה החולה צריך לאכילה לאלתר והנבילה מוכנת לו מיד והשחיטה מתאחר לו ודאי מאכילין אותו הנבילה ואין ממתינין לשחיטה הפשט ובישול עכ"ל והר"ן כתב שם שאין איסור נבילה קל מאיסור שבת משום דהאוכל נבילה עובר בלאו של כל זית וזית שבה אבל לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה ומש"ה לאוין הרבה דנבילה לא מיקרי איסור קל לגבי חד לאו דשבת ואע"ג דהוי איסור סקילה · והרא"ש כתב ואני שמעתי שמא יהיה החולה קץ באכילת איסור ויפרוש ויסתכן והרשב"א כתב בתשובה ששמע בשם הר"מ שהורה לשחוט אפי' במקום שיש שם נבילה להאכילו אלא שהטעם שאמרו לי משמו חלוש מאד והוא משום דחייסינן שיבא לידי סכנה שימנע מלאכול הנבילה ול"ל שהכל תלוי במחלוקת אם נאמר שבת דחויה היא אצל חולה או הותרה שאם נאמר הותרה שוחטין לו שלא אסרה תורה מלאכה בשבת אצל חולה ושוחטין לחולה בשבת כדרך ששוחטין אנו לעצמנו כי"ט אבל למ"ד דחויה היא מאכילין לו הנבילה ואין אנו עוברין לשחוט לו שבמקום שיש לו בשר לאכול לא נעבור אנו ולא נדחה שבת וכמדומה לי שהוא הלכה דחויה היא ולא הותרה מ"מ כל שאין שם נבילה אין אומרים לא"י לשחוט כיון שהיא דחויה אצלו ותדע לך שהרי שנינו אין עושין דברים הללו ע"י א"י ולא ע"י קטנים אלא ע"י גדולי ישראל והרמב"ם פסק בפ"ד מהלכות בית המקדש כמ"ד טומאה דחויה היא בנגעים וא"כ גם בשבת יסבור כן ולהדיא כתב רפ"ב מהלכות שבת דחויה היא שבת אצל נפשות וכדעת הרשב"א וגם הר"ן כתב בפ"ב דבילה גבי ממלאה אשה קדירה של בשר מע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת שהשבת דחויה היא אצל חולה

כתבתי בסמוך דבפ"ב דע"ג איבעיא ככי ושיני בחולי דלאו לסדיגא הוא אי הוה כמכה של חלל או לא ולא איפשטא וכתב הרא"ש דנקטי' לקולא ושם כתבתי דעת הר"ן בדין זה : **ומ"ש** ומחממין לו חמין ברייתא שם מחמים לו חמין בין להשקותו בין להברותו פירוש לרחצו :

כתוב בא"ח (ב) החושש בשיניו ומצטער עליו להוציאו אומר לנכרי להוציאו ונעמו משום דכל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה כמו שיהבאר :

ולא ספק שבת זו אלא אפילו ספק שבת אחרת דוחה כגון שאמדוהו שצריך לעשות לו רפואה זו ח' ימים וכו' גם זה שם : **ואין** עושין הדבר ע"י קטנים וכותיים ונשים ברייתא שם ואין עושין הדברים הללו לא ע"י א"י ולא ע"י נשים ולא ע"י קטנים ואין אומרים לעשות דברים הללו ע"י כותיים מפני שמלטרפים לדעת אחרת והאריך ב"י בפירושים לישב אמאי פלגינהו בתרי בני ע"ש : והא דתני מפני שמלטרפים לדעת אחרת כך היא גירסת הרי"ף ופי' הרא"ש שיאמרו הכותיים אינם חוששים שנעשה עבירה וכן תאמרנה הנשים והיינו מלטרפין לדעת אחרת כלומר לאפיקורסת שאין חוששין כשעושין עבירה ואתי לידי סכנה עכ"ל וגראה דהכי פירושו שיבואו לאפיקורסת לומר אין חוששין אם נעשה עבירה ולכן אין לחוש ג"כ אם לא נאכיל את החולה ולעשות לו רפואה דאף אם נגרוס לו שימות אין לחוש אם נעשה עבירה וא"כ אתי החולה לידי סכנה גם הר"ר ירוחם כתב לפי גי' הרי"ף לפי שיבואו לאפיקורסת אבל למאי שפירש ב"י אין הכנה למה שכתב הרא"ש לאפיקורסת : **היה** החולה צריך לבשר וכו' כן כתב הרא"ש ביומא בשם רבו מהר"ם דכיון שהתירה התורה פיקוח נפש הו"ל כאילו עשאה בחול וטעמו דסבירא ליה כמ"ד בפרק כיצד צולין (דף ע"ז) ופ"ק דיומא דף ו' דטומאה הותרה בצבור וה"ה דשבת הותרה בצבור והותרה אצל סכנת נפשות מיהו הרא"ש בשם הראב"ד כתב לשם דאם היה החולה צריך לאכילה לאלתר והנבלה מוכנת מיד והשחיטה מתאחרת לו מאכילין אותו הנבלה אבל אם אין השחיטה מתאחרת לו שוחטין ואע"ג דבדברים דליכא חשש דאיחור ועיכוב עושין ע"י א"י שאני נבלה שעובר בלאו על כל כזית וכזית שבה חמיר איסורו טפי ותו דאיכא לחוש שמא החולה יקוץ באכילת נבלה ויסתכן כמ"ש הרא"ש והר"ן עוד כתב בהגהת מרדכי דתקלת אכילת איסור הגוף כדאמרו לדיקים אין הקב"ה מביא תקלה אכילת איסור על ידם אעפ"י שמביא עליהם תקלה אפי' באיסור סקילה כדר' ישמעאל שקרא והטה · ועוד נלפע"ד דאף למ"ד טומאה דחוייה בצבור וא"כ בשבת נמי דחוייה היא אצל חולה וכמ"ש הרמב"ם בפ"ד מהל' דיאת המקדש וכן פסק בריש פ' ד' דשבת וכך פסקו הרשב"א והר"ן כמו שהביא ב"י היינו דוקא היכא דלא

מסתכאי לעשות בטהרה וכן לא מיסתכאי לעשות בלא חלול אבל היכא דאפשר לעשות בלא חלול כלל אבל היכא דאפשר להאכילו בלא חלול אלא ע"י חלול שיאכל נבילה מנין לנו להאכילו נבילה ולא לשחוט לו דכיון דאי אפשר להאכילו בלא

דרכי משה

שצריך שאינו יכול לסבול מחמת החולי מחללין כו' וכן משמע לקמן סימן תרי"ח : (ב) וכן משמע מדברי הר"ן דף קל"ט ע"א אבל מדברי ראבי"ה לא משמע כן כמו שאכתוב למטה והא"ז כתב בהדיא כדברי התוספות והר"ן מיהו כתב דאם ישראל יכול לעשות ע"י שינוי בלי דיחוי עושה : (ד) וכ"ה בהגהות דף קפ"ב ע"ג : וכ"מ

פרישה

סי' שכח (ג) **מה** שכתב רבינו היה חולה צריך לבשר שוחטין לו ולא יתנו לו בשר נבילה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת בשחיטה להלן לומר כדי שלא יצטרכו לסוסיף הרבותא דאעפ"י שגורס שאמרים עושין מלאכה בשחילו בשחיטה אע"ה מוטב שיעקרו לו אמרים שהשבת נעשה כחול לקולא המתעסקים בלרכיו וק"ל : ומ"ש

חולה ולא הותרה : **מעלין** אונקלי בשבת מימרא דריב״ל בפ״ב דע״ג (כט :) והביאה הרי״ף בפרק ח׳ שרצים ופירש״י דופני בשר שתחת הלב והוא טרפשא ל״א תוך שכנגד הלב ופעמים שנכפף לצד פניס ומעכב את הנשימה וזה עיקר • והא דשרי בשבת לאו משום דאין בהעלאה זו מלאכה וכמ״ש לקמן בשם הרמב״ם :

פדעתא ועבעתא וסימטא גם זה שם והביאה ג״כ הרי״ף בפרק ח׳ שרצים ופירש הר״ן עבעתא שאין הבא בפי הטבעת סימטא פלורונק״א בלע״ז ופדעתא ופירש״י פלע מכת חרב ונראה מדברי הגהות פ״ב דחרב לאו דוקא דה״ה לכל מכה שנעשית מחמת ברזל (ה) :

ואישתא למירתא בפרק כל שעה (כה :) ופירש״י למירתא חס וא״כ יהיה פירוש אישתא למירתא קדחת חס ביותר והרמב״ם כתב בפ״ב החוס שמסמר הבשר ולפ״ז יהיה כמו בסמ״ך מלשון (איוב ד) תסמר שערת בשרי וכ״כ רבינו ירוחם אישתא למירתא פי׳ קדחת עם קרירות מלשון תסמר שערות בשרי : **כתוב** בא״ח מי שאחזו דם מקיזין לו דם מפני הסכני׳ וכ״כ ה״ר שם טוב אפילו הולך על רגליו ואפילו ביום ראשון עכ״ל :

מחללין על חולי העין וכו׳ בפ״ב דע״ג (כח :) וסמך רבינו בפי׳ דמא ודילא וכו׳ על דברי הרמב״ם שבביא בסמוך והם בפ״ב מה׳ שבת :

וכן אם רופא א׳ אומר צריך וכו׳ הכי אמרינן בפ״ב דיומא (פד :) לענין להאכילו ביה״ה ומשם נלמד להחילול שבת • בהכיא ברייתא דאיתא בסוף יומא שבתבתי לעיל רש״י גורם ואין אומרים יעשו דבריהם הללו על פי נשים וע״פ כותים אבל מלטרפין לדעת אחרת ופירש״י שאם אמרו נשים או כותים אין מחללין על פיהם אבל מלטרפין לדעת אחרת כגון שנים אומרים צריך ושלשה אומרים אינו צריך ואשה או כותי אומרים צריך מלטרפין למיהוי פלגא ופלגא וספק נפשות להקל וכתבו הרא״ש והר״ן שהקשו עליו על פי נשים אמאי לא דהא גבי יולדת שרי בגמ׳ לחלל על פי נשים וכתב הר״ן ואין זו קושיא אללי דשאני פיקוח נפש דחיה שהוא אומנות המסור לנשים אלא מיהו הדבר מוכרע שאם אמרה אשה צריך וכל האחרים אומרים אין אנו יודעין שאף זה בכלל ספק נפשות להקל הוא עכ״ל ובמה שסובר רש״י דבאומדנא דספק נפשות הולכין אחר רוב דעות יש מן הפוסקים חולקים בדבר ויתבאר בסימן תרי״ח בס״ד (ו) : **הנשאר** ה״ז מגונה פירש ה״ר ישראל בכתביו סימן קכ״ו שהטעם מפני שהיה לו להודיע דין זה לבני עירו קודם שיצטרכו לו וכ״כ בת״ה סימן כ״ח : **אמדוהו** הרופאים שצריך לגרוגרת אחת וכו׳ אמדוהו לשני גרוגרות ולא אלא ב׳ גרוגרות בשתי עוקצין וכו׳ הכל במנחות פרק רבי ישמעאל (סד :) וכתבו הרמב״ם בפ״ב וכתב הר״ן בפ״ב דביצה דע״כ לא איבעיא לן אלא כה״ג דבשתי בשני עוקצין איכא ריבוי בצירה אבל משמע דפשיטא לן דשתים בעוקץ אחד וג׳ בעוקץ א׳ ב׳ מייתינן ג׳ לא מייתינן דלריבויי בשיעורא אסור וכ״כ הרשב״א בפ״ק דחולין וכ״כ הרא״ש בתשובה כלל כ״ז (ז) : **כך** צריכי חולה בדבר שאין בו סכנה הוא לא יעשה אבל אומר לא״י ועושה מיתרא בס״פ מפנין (קכט :) :

ומ״ש אפילו יש בו סכנת אבר אין מחללין עליו וכו׳ כ״כ הרא״ש בפ״ב דע״ג והר״ן בפרק ח׳ שרצים ולמדו כן מדאמרי׳ התם עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת מבור מינה ה״מ דשחיקי סמנין מאתמול אבל מישחק ואיתויי לא א״ל ההוא מרבנן לדידי מפרשא לי מיניה דרב יהודה דאפילו מישחק ואיתויי מר״ה נמי משום דשורייני דעינא בליבא תלו הרי בהדיא דאי לאו משום דשורייני דעינא בליבא תלו לא הוה שרי למישחק ואיתויי אע״ג דאיכא סכנת עוורון וכי הוה ס״ד דליכא בעין שמרדה סכנת נפשות הוה שרי לכוחלה כי שחיקי סמנין מיהא ואף על גב דרבנן אסרו לעשות שום רפואה משום שחיקת סמנין ונסתפק שם הרא״ש בחולה שאין בו סכנה ואפילו סכנת אבר אם התירו לו רפואה ע״י ישראל דהוי שבות כשם שהתירו לו אמירה לא״י דשבות היא או דלמא לא התירו לו אלא אמירה לא״י שהוא שבות דלית ביה מעשה אבל לעשות לו הישראל רפואה בידיו לא התירו דכיון שהישראל עושה מעשה בידיו חמיר טפי איסור דידיה והרשב״א פוסק ספק זה לקולא שכתב בתשובה חולה שאין בו סכנה או שיש בו סכנת אבר דברים שאין בהם אלא איסור דרבנן אבל חולה שאין בו סכנת נפש ולא סכנת אבר נהי דשרי ביה מלאכה גמורה ע״י א״י וכדאמרינן בפרק מפנין אין מתירין ע״י ישראל אפילו שבות של דבריהם והביא ראיה לדבר :

אבל

בשר נבילה : מעלין אונקלי בשבת פי׳ רב אלפס פסאר אל מעדי״ה פדעתא פי׳ מכת חרב ענבתא פי׳ מורשא וסימטא ואישתא צמירתא על כולן מחללין עליהם את השבת מחללין על חולי העין כגון מאי אמר רב יהודה דמא ודיצא ורירא ודמעת עינא וקדחא ותחלת אוכלא לאפוקי סוף אוכלא דלא (ג) וזה לשון הרמב״ן ז״ל החושש בשתי עיניו או שהיה באחד מהן ציר או שהיו שותתות מהן דמעות מחמת הכאב או שהיה דם שותת או שהיה בהם קידחא ודיצא וכיוצא בהן הרי זה בכלל חולי שיש בו סכנה : והחום שמסמר הבשר מחללין עליו השבת וכן כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה אע״פ שהוא על הבשר מבחוץ מחללין עליה את השבת על פיהם (ד) וכן אם רופא אחד אומר צריך וא׳ אומר אינו צריך מחללין וכתב ר״י שא״צ מומחה דכל בני אדם חשובין מומחין קצת וספק נפשות להקל (ד) ואסור לאחר הדבר כדי לשאול אם הוא מותר דגרסינן בירושלמי הנשאל הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופך דמים והרי הכתוב אומר וחי בהם ולא שימות בהם אמדוהו הרופאים שצריך לגרוגרת אחת ורצו עשרה והביאו לו כל אחד וא׳ גרוגרת כולן פטורין אפי׳ הבריא בראשונה אמדוהו לשתי גרוגרות ולא מצאו אלא שתי גרוגרות בשתי עוקצין ושלשה בעוקץ א׳ כורתין העוקץ שיש בו ג׳ אע״פ שאין צריכין אלא לב׳ כדי שלא להרבות בבצירה לכרות שתי עוקצים : כל צורכי חולה בדבר שאין בו סכנה הוא לא יעשה אבל אומר לא״י ועושה (ה) כיון שאין בו סכנת הגוף אפי׳ יש בו סכנת אבר אין מחללין עליו באיסור דאורייתא אבל מחללין באיסור דרבנן אע״ג דעביד מעשה אבל בחולי שאין בו סכנת אבר נסתפק א״א הרא״ש ז״ל אם מותר לחלל עליו בשבות דאית ביה מעשה דשמא לא התירו אלא אמירה לא״י אבל לא שבות דאית ביה מעשה אלא בסכנת אבר

אבל

ענבר פי׳ מורסא נראה מדברי רבינו שהן אבעבועות והן נקראין מורסא ולפי דעת הערוך קרי לה אענבתא ורפואתה שמעביר עליהן ענבים כמראיתן אם לבנה מעביר עליהם ענבים לבנים אם שחורה מעביר עליהם ענבים שחורים מחללין עליהם השבת • ובסימטא פי׳ הערוך שהוא שחין וי״מ נפה העומד באדם גם עליהם מחללין השבת אבל הר״ן פי׳ ענבתא שחין הבא בפי הטבעת סימטא פלונקד״ו בלע״ז וכ״כ בש״ע וראה לענין מעשה אזלינן בספק נפשות לקולא ועל כולן מחללין את השבת : כתב בא״ח מי שאחזו דם מקיזין לו דם מפני הסכנה וכן פסק ה״ר שם טוב ואפילו הולך על רגליו ואפילו ביום ראשון עכ״ל ומביאו ב״י ופסק כך בש״ע וכ״כ באלפסי פ״ח שרצים והגה״ה היא דבאלפסי יש ליתיה וראה להני גדולים דשרו להקיז דם ס״ל דהלכה כר׳ מתיא בן חרש בפרק יה״כ (דף פ״ד) כדתניא מקיזין דם לסרוגכי בשבת והא דפליגי חכמים וקאמרי בגלו אין בהם משום רפואה לא פליגי אהא אלא מאחריני וכדאמר תלמודא ה״כ מסתברא ואע״ג דקא דחי להאי ה״כ מסתברא אדיחויא לא סמכינן אלא אב״כ ישיבה קא סמכינן דקאמרי ה״כ מסתברא ובתוספות לבשם משמע דס״ל דהני מסתברא אינו נשאר במסקנא ויש דלא גרסי ליה אבל הני גדולים גרסי לי׳ ונשאר במסקנא ואדיחויא לא סמכינן כדפי׳ : **וז״ל** הרמב״ם וכו׳ נראה דמה שהביא דברי רב יהודה וחזר והביא דברי הרמב״ם משום דמלשונו למדנו פי׳ לדברי רב יהודה חדא דלאו דוקא שתי עיניו אלא אפילו על עין אחד נמי מחללין אידך דאף עפ״י דרב יהודא קאמר דמא ודילא וכו׳ אין פירושו דבאיכא כולהו קא מחללין אבל בחדא מהני אין מחללין ליתא אלא אם דמא אם דילא אם רירא וכו׳ קאמר אידך דלאו דוקא הני דקא מני רב יהודא אלא כל כיוצא בהן נמי מחללין ואיכא ט״ס בלשון הרמב״ם וכל״ל אם שהיה בהם קדחת וכיוצא בהן וכו׳ והחום שמסמר הבשר וכו׳ מחללין עליה את השבת על פיהם ע״כ : **רופא** א׳ אומר צריך וכו׳ . וצריך להעביר הקולמוס על וכן אם • וכתב ר״י שאין צריך מומחה דכל בני אדם חשובין מומחין קצת וספק נפשות להקל מיהו נראה דוקא ישראלים אבל סתם א״י שאינן רופאים לא מחזקינן אותם כבקיאין כך כתב א״ו האחרון ומביאו בהגה״ת שלחן ערוך : **ומ״ש** אבל בחולי שאין בו סכנת אבר נסתפק א״א הרא״ש וכו׳

אבל

מלא נבלה ואף עפ״י שהרשב״א כתב דלמ״ד דחוייה היא מותר להאכילו נבלה ואין אנו עוברין לשחוט לו לא ידעתי מנין לו והגהת מרדכי פי״ז משמע דמהך דב׳ גרוגרות בב׳ עוקצין וג׳ בעוקץ אחד דאסור להרבות בבצירה מביא ר״ב דאיה שיש להאכילו נבלה שאינו אלא אסור לאו ולא לחלל שבת שהוא איסור סקילה ולא נהירא דודאי באיסור שבת גופיה דהיא דחוייה צריך ליזהר שלא להרבות דחלול שבת אבל לגבי איסור אחר כגון נבילה אין לנו להאכילו איסור כיון דשבת היא דחוייה אבל החולה • וכתב עוד בהגהת מרדכי לשם על שם ראבי״ה אם היה החולה צריך לחמם לו יין ימלא ישראל וייחס הא״י שמוטב שיתנסך היין משיתחלל השבת עכ״ל ומביאו ב״י בסוף סי׳ זה ופי׳ ב״י דבית בו סכנה פשיטא דעשה ע״י גדולי ישראל ולא ע״י א״י אלא דבאין בו סכנה מיירי וע״ש מיהו אפשר דביש בו סכנה נמי מיירי ואעפ״כ כל שאפשר לעשות ע״י א״י עושים על ידם וכן כתב בשה״ג ע״ש רבינו יעשיה אחרון ז״ל ע״ש בפ״ח שרצים וביומא וס״ל דמ״ש לא ע״י א״י וקטנים היינו כשאינן מזומנים לפנינו וצריך לחזר אחריהם ואיכא למיחש שבעוד שמחזרין אחריהן יסתכן החולה אבל אם נמצאו לשם א״י עושין על ידם וכן הדין בקטנים אך קשה מ״ש מהא ששוחטין לו ואין מאכילין אותו נבלה ע״י א״י וכי היכא דהתם אמרינן דאיסור נבלה חמור דעובר על כל כזית וכזית כדלעיל א״כ שמא יקום החולה באכילת נבלה ויסתכן כמ״ש הרא״ש או משום דאכילת איסור מגונה כמ״ש ראבי״ה ה״כ עובר על כל רביעית ורביעית שהוא שותה וכן איכא למימר שמא יקום בו כיון שהוא איסור וכן תקלת שתיית איסור הוא ודאי מגונה כמו אכילת איסור ולכן נלפע״ד דמוטב שיתחלל שבת כי שבת דחוייה הוא כיון דא״א להשקותו אלא באיסור יין נסך ואין חילוק בין איסור נבלה לאיסור יין נסך :

ולפי דעת הערוך קרי לה אענבתא ורפואתה שמעביר עליהן ענבים כמראיתן אם לבנה מעביר עליהם ענבים לבנים אם שחורה מעביר עליהם ענבים שחורים מחללין עליהם השבת • ובסימטא פי׳ הערוך שהוא שחין וי״מ נפה העומד באדם גם עליהם מחללין השבת אבל הר״ן פי׳ ענבתא שחין הבא בפי הטבעת סימטא פלונקד״ו בלע״ז וכ״כ בש״ע וראה לענין מעשה אזלינן בספק נפשות לקולא ועל כולן מחללין את השבת : כתב בא״ח מי שאחזו דם מקיזין לו דם מפני הסכנה וכן פסק ה״ר שם טוב ואפילו הולך על רגליו ואפילו ביום ראשון עכ״ל ומביאו ב״י ופסק כך בש״ע וכ״כ באלפסי פ״ח שרצים והגה״ה היא דבאלפסי יש ליתיה וראה להני גדולים דשרו להקיז דם ס״ל דהלכה כר׳ מתיא בן חרש בפרק יה״כ (דף פ״ד) כדתניא מקיזין דם לסרוגכי בשבת והא דפליגי חכמים וקאמרי בגלו אין בהם משום רפואה לא פליגי אהא אלא מאחריני וכדאמר תלמודא ה״כ מסתברא ואע״ג דקא דחי להאי ה״כ מסתברא אדיחויא לא סמכינן אלא אב״כ ישיבה קא סמכינן דקאמרי ה״כ מסתברא ובתוספות לבשם משמע דס״ל דהני מסתברא אינו נשאר במסקנא ויש דלא גרסי ליה אבל הני גדולים גרסי לי׳ ונשאר במסקנא ואדיחויא לא סמכינן כדפי׳ : **וז״ל** הרמב״ם וכו׳ נראה דמה שהביא דברי רב יהודה וחזר והביא דברי הרמב״ם משום דמלשונו למדנו פי׳ לדברי רב יהודה חדא דלאו דוקא שתי עיניו אלא אפילו על עין אחד נמי מחללין אידך דאף עפ״י דרב יהודא קאמר דמא ודילא וכו׳ אין פירושו דבאיכא כולהו קא מחללין אבל בחדא מהני אין מחללין ליתא אלא אם דמא אם דילא אם רירא וכו׳ קאמר אידך דלאו דוקא הני דקא מני רב יהודא אלא כל כיוצא בהן נמי מחללין ואיכא ט״ס בלשון הרמב״ם וכל״ל אם שהיה בהם קדחת וכיוצא בהן וכו׳ והחום שמסמר הבשר וכו׳ מחללין עליה את השבת על פיהם ע״כ : **רופא** א׳ אומר צריך וכו׳ . וצריך להעביר הקולמוס על וכן אם • וכתב ר״י שאין צריך מומחה דכל בני אדם חשובין מומחין קצת וספק נפשות להקל מיהו נראה דוקא ישראלים אבל סתם א״י שאינן רופאים לא מחזקינן אותם כבקיאין כך כתב א״ו האחרון ומביאו בהגה״ת שלחן ערוך : **ומ״ש** אבל בחולי שאין בו סכנת אבר נסתפק א״א הרא״ש וכו׳

אבל

דרכי משה

(ה) וכ״מ במרדכי ר״פ אין מעמידין : (ו) וכתוב באו״ח הא דסתם בני אדם בקיאים במקצת היינו בסתם ישראל אבל לא בסתם א״י : (ז) וכתבו הגהות מרדכי פרק מפנין דף

פרישה

(ב) **ומ״ש** רבינו וזה ל׳ סרמב״ם בשתי עיניו כו׳ עיין ברמב״ם פ״כ מה׳ שבת דין ד׳ ז״ל הסומא בעיניו והוא שיהיה בשתיהן א׳ בא׳ מהן איר או שהיו דמעות שותתות כו׳ הרי שלשון הרמב״ם שלשם יותר מדוקדק מל׳ הרמב״ם שהביא רבינו כאן שמלשון רבינו משמע שהשתת עיניו ל״ל בשתיהן בא׳ מהן וכל׳ הרמב״ם שלשם שאיר שהיה פירוש אמשתת עיניו ואין שיהיה בשתיהן או בא׳ מהן קאמר וק״ל :

(ג) **וכן** אם רופא א׳ אומר צריך וא׳ אומר אינו צריך מחללין ל״ד א׳ אלא אפילו הרבה א״ל ועיין בבית יוסף :

(ד) **ואסור** לאחר הדבר כדי לשאול אם הוא מותר כו׳ עד הנשאל ס״ז מגונה עיין בתרומת הדשן סימן כ״ח ובכתבין סימן קכ״ו שכתב הטעם שהיה לו להודיע דין זה לבני עירו קודם שיצטרכו ע״ש ונראה דרבינו לא ס״ל הא״ט דא״כ הו״ל לכתוב ואמדוהו שצריך להודיע ולדרוש הדין ברבים דא״ל לשאול • לכן נראה דרבינו ושאר הפוסקים ס״ל דפי׳ הנשאל ה״ז מגונה ר״ל מי שמקפיד על מי שמתיר לעצמו ואינו שואל מפני שמקפיד על כבודו אלא להורות שום דבר זולתו ה״ז מגונה • והשואל ר״ל שראוי להמתיר אלא לעשות שום דבר זולת שאלת המורה • ה״ז שופך דמים • ומ״ש והרי כתוב אומר וחי בהם אינו אלא מ״ש הגמ׳ והביאו בספר

ב״י בי״ד סימן רמ״ב דכל דבר הנראה הנמצא כתוב אפילו בספרי הגאונים אי״ל לשאול עליהן לחדש ע״ש • ומש״ה כתב כאן נמי והרי הכתוב אומר וחי בהן פי׳ ואי״ל שאלה לחדש לדבר הכתוב בפירוש :

(ה) **ומ״ש** רבינו כיון שאין בו סכנת הגוף אפילו יש בו סכנת אבר אין מחללין עליו באיסור דאורייתא אבל מחללין עליו באיסור דרבנן אע״ג דעביד מעשה • ר״ל תרתי מיני איסור דרבנן אמירה לא״י לעשות רפואה אפילו באיסור דאורייתא או לעשות מלאכה דאורייתא אומר לא״י ועושה אבל מלאכה דאורייתא כבר כתבה ברים דברינו בא״ם כל צרכי חולה בדבר שאין בו סכנה הוא לא יעשה אבל אומר לא״י ועושה ור״ל דאפילו לעשות מלאכה דאורייתא אומר לא״י ועושה אבל יותר כ״ל מ״ם דאשונה וכבר הבאנו דברי רבינו דמתחלה כתב לשון הגמרא ס״פ מפנין ואח״כ חזר ופירשו וכתב דמ״ם הוא לא יעשה ר״ל אפילו אם יש בו סכנת אבר כיון שאין בו סכנת הגוף אין מחלל ע״י עצמו באיסור דאורייתא ואח״כ פי׳ מ״ם אבל אומר לא״י ד״ל אמירה לא״י שהוא דרבנן אלא ה״ה ע״י עצמו יכול לעשות מעשה איסור דרבנן ואע״י דקאמר משום דבא״י אפילו מלאכה דאורייתא מותר ומסייים בספר

אבל הרמב"ם כתב חולה שאין בו סכנה וכו' נראה דס"ל לרבינו דהעלאת אזנים ואונקלי והחזרת שבר אין בהם אפילו סכנת אבר ואפ"ה התירו הרמב"ם ע"י ישראל בשבת דאית ביה מעשה ומה שהקשה ב"י דא"כ למה כתב הרמב"ן שכוחל עינינו מן הא"י הרי כוחל אינו אלא איסור מדבריהם ואפילו מישראל נמי נראה דהרמב"ם מיירי בכוחל שהוא עושה מלאכה דאורייתא קאמר כגון מישחק סמנים ואתויי והכי משמע מלשונו שכתב חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו ע"י א"י כילד כו' לבשל לו ולאפות לו ולהביא רפואה מרשות לרשות וכיוצא בהלו וכן כוחל עינינו מן הא"י וכו' הנה דעל מ"ש ברישא לאפות ולבשל וכו' דמותר ע"י א"י אפייה וביסול שהוא מלאכה דאורייתא אמר וכן כוחל עינינו מן הא"י אפי' מלאכ' דאורייתא' אעפ"י שאין בו סכנה אבל שבות מותר אפילו ע"י ישראל כגון לכחול בסימנים דשחיקי' מאתמול להרמב"ם ואעפ"י שאין שם כלל סכנה אפי' סכנת אבר אחד כנ"ל דבר פשוט שמפרש רבינו בדברי הרמב"ם עוד כתב ב"י להשיג על דברי ה"ה וכ' דנראה לו להרמב"ם דאפילו יש בו סכנת אבר אין עושין לו דבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא כגון כוחל שהוא אסור מפני שהוא ככותב אבל דבריס שאין בהן סמך מלאכה כגון העלאת אזנים ואונקלי עושין אפילו אין בו סכנת אבר וכש"ע הביא כל דיעות הפוסקים ועל כברתו זאת שפירש בדברי הרמב"ם כתב שהיא נראית ואיכא לתמוה לפי פירושו היאך יחלוק הרמב"ם על הביא דפרק ח' שרצים גבי עין שמרדה שמותר לכוחלה בשבת דמוכח התם דלמאי דקס"ד דליתי בה סכנת נפשות הוי שרי לכוחלה בשבת כי שחוקי סמנין מאתמול אלמא דאפילו כוחל שהוא נסמך למלאכה דאורייתא מפני שהוא ככותב ואית בה נמי משום שחיקת סמנים ואפ"ה מותר לכוחלה ע"י ישראל כיון דאית בה סכנת אבר אלא ודאי להרמב"ם נמי מותר בדאיכא סכנת אבר אפילו בשבת דאית ביה מעשה ע"י ישראל ואעפ"י שהוא דומה למלאכה דאורייתא אלא דמלאכה גמורה לא הותרה אלא בדאיכא סכנת נפשות וכמ"ש ה' המגיד לדעת הרמב"ם והוא דעת כל הגדולים מיהו מ"ש ב"י דלהרמב"ם בחולי שאין בו סכנה אין חילוק בין חולי הכולל כל הגוף ובין אינו כולל כל הגוף אלא שהוא חולי באבר אחד דלא כהרב המגיד שפירש דהרמב"ם מחלק בכך נראין דברי ב"י דאין נרמז בלשון הרמב"ם חלוק זה גם מ"ש ב"י היכא דחולה באבר אחד ואין בו סכנה דמותר להרמב"ם ע"י ישראל דוקא בשבות דאין בה

סמך מלאכה אבל בדאית בה סמך מלאכה אסור נראין ג"כ דברי ב"י בזה:

ורוק תפל אפילו ע"ג אסור וכו' בפרק ח' שרצים ופרש"י דאילו לרחיצה מאיס ולפי זה נראה דאם מיס אדם מיס בתוך פיו ורוחץ שם בכל לדדין אח"כ רוחץ באותם מיס את עיניו אגם הם לרפואה כיון שמעורב בו רוק תפל שרי דלא מוכחא דלרפואה קעביד כיון דלא מאיס כרוק תפל בעיניה וכתב מהרש"ל ונראה דמי שלא יכול לפתוח העינים יכול ללחלחן ברוק תפל ואין זה משיב רפואה

(ח) אבל הרמב"ם ז"ל כתב חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו ע"י א"י ואם היו צריכין לדברים שאין בהן מלאכה עושין אותן אפילו ע"י ישראל לפיכך מעלין אזנים ומעלין אונקלין בשבת ומחזירין השבר וכל כיוצא בזה והרמב"ן הילק (ט) בדבר דבחולה שאין בו סכנה אפי' סכנת אבר אע"פ שהתירו אפי' שבות דאית ביה מעשה צריך שיעשנו בשינוי אבל בלא שינוי אסור אבל אם יש בו סכנת אבר מותר אפילו שבות דאית ביה מעשה בלא שינוי: אין נותנין יין לתוך העין או אפילו על גביו אם פותח וסוגר העין כדי שירד לתוכו דמוכחא מלתא דלרפואה עביד אבל אם נתן על גביו ואינו פותח וסוגר מותר ורוק תפל (יא) אפילו על גביו אסור דמוכחא דלרפואה

אבל הרמב"ם כתב בפ"ב חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו ע"י א"י וכו' כילד אומר לא"י לעשות והוא עושה לבשל לו ולאפות וכו' וכן כוחל עינינו מן א"י בשבת אע"פ שאין שם סכנה ואם היו צרכים שאין בהם מלאכה עושין אותן אפילו ע"י ישראל וסובר רבינו שפשט ספיקו של הרא"ש לקולא שהרי התיר לעשות ע"י ישראל צרכים שאין בהם מלאכה אע"פ שכל רפואה אסורה משום שבות: **ואיכא** למידק היכי מלי למימר דהרמב"ם שרי שבות הנעשה ע"י ישראל א"כ היאך כתב שכוחל עינינו מן א"י בשבת ומאי חיריא מן א"י אפילו מישראל נמי הו"ל למישרי כיון דכוחל לא מיתסר אלא מדרבנן כדאיתא בס"פ המצניע (לה:) וה"ה כתב וז"ל וכבר נתבאר בדברי רבינו שכל שבות מותר בחולי שאין בו סכנה כיון שהוא חולי כולל כל הגוף בין שבות דאמירה לא"י בין שבות הנעשה ע"י ישראל אבל באבר אחד כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפילו שבות גמור וזהו שלא התירו לכחול אלא מן א"י אע"פ שאין בכוחל אלא משום שבות אבל מלאכה גמורה בישראל לא הותרה אפילו בסכנת אבר אחד אלא בסכנת נפשות עכ"ל ומתוך דבריו נראה שנתיישב ספק זה דהא דשרינן שבות הנעשה ע"י ישראל אף על פי שאין בו סכנה היינו דוקא בחולי הכולל בגוף והא דלא שרינן למכחל אלא מא"י אע"פ שיש בו סכנת אבר משום דאינו חולי הכולל כל הגוף ולפ"ז נ"ל דהעלאת אזנים ואונקלי והחזרת שבר הם חלאים כוללים כל הגוף אשם לא כן לא היו מתירים לעשותם על ידי ישראל: **ואין** דבריו ברורים אצלי שהרי מ"ש הרמב"ם שכוחל עינינו מן א"י דמשמע אבל לא מישראל וגם מ"ש ואם היו צרכים שאין בהם מלאכה עושין אותם אפילו על ידי ישראל אחולה שאין בו סכנה דקתני ברישא קאי ולא נרמז בלשונו חילוק בין סכנת אבר לחולי הכולל כל הגוף ולפיכך נראה לי דבכלל חולה שאין בו סכנה הוי בין שהוא חולי כולל כל הגוף בין שאינו כולל בין שיש בו סכנת אבר בין שאין בו בכל גווגא לא התירו שבות הנעשה ע"י ישראל מיהו ה"מ בשבות שיש בו עיקר מלאכה שהוא נסמך לה כגון כוחל שאסור מפני שהוא ככותב או לעשות שום רפואה בסם דאיכא למיחש משום שחיקת סמנין אבל שבות שאין עיקר מלאכה שהוא נסמוך עליה מותר אפילו ע"י ישראל ומטעם זה התירו להעלות אזנים ואונקלי ולהחזיר את השבר שדברים אלו לא נאסרו מפני שהם דומים למלאכה וגם ליכא למיגזר בהו משום שחיקת סמנים שאין דבריה הללו נעשים בסמנים. וזהו שכתב כאן ואם היו צרכים שאין בהם מלאכה עושין אותם ע"י ישראל וכפכ"א כתב ומותר לכפות על הטבור בשבת ולהעלות אזנים בין ביד בין בכלי ולהעלות אונקלי שכל אלו וכיוצא בהם אין עושין אותם בסמנין כדי לחוש לשחיקה ויש לו לענר מהן ומעתה לא נפשט ספיקו של הרא"ש מדברי הרמב"ם לקולא אלא להומרא ולא עוד אלא דמאי דפשיטא להרא"ש והר"ן דבש בו סכנת אבר הותר שבות הנעשה ע"י ישראל להרמב"ם כל שהוא דבר הדומה למלאכה אז מידי דאיכא למיגזר ביה משום שחיקת סמנין אסור לעשות ע"י ישראל ולא הותר אלא דבר שאינו דומה למלאכה ואינו נעשה ע"י סמנין (ח): **ומ"ש** רבינו והרמב"ן חילק וכו' כתב ה"ה בפ"ב גם בשם הרשב"א ז"ל וכתב שאין נראה כן מדברי ההלכות והרמב"ם ז"ל ודע דהא דאמרינן דלרכי חולה שאין בו סכנה אסור בשבות הנעשה ע"י ישראל אפילו החולה עצמו אסור לשום בידיו הרפואה אז לעשות לרפואתו דבר שהוא משום שבות אבל אם הא"י עושה לו רפואה רשאי הישראל לסייעו סיוע קל והכי איתא בפ"ב די"ט (כב:) אמימר כחל עינא מא"י בשבתא א"ל רב אשי מאי דעתיך דבר שאין בו סכנה אומר לא"י ה"מ היכא דלא קא מסייע בהדיה מר קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח א"ל מסייע אין בו ממש ופירש"י מי שאינו עושה מלאכה ממש אלא מסייע מעט כי האי ובלאו הוא מתעבדא אין בו ממש: **כתב** הר"ן בפ"ח שרצים דכי שרי ע"י א"י ה"מ בחולה שהוא נופל מחמת חליו למשכב אבל במיחוש שאדם מתחזק בו והולך כברייה לא ולא עוד אלא אפילו דברים שמעשיו מוכיחין שלרפואה הוא מתכוין וזו היא שאינו המוש בשינוי לא יגמע בהם את החומן וגם ה"ה כתב בפ"ב חולי שאין בו סכנה עושין כל צרכיו ע"י א"י ודוקא בדבר שיש בו חולי לכל גופו של אדם כגון חיה שלשים יום וכגון לכחול בסוף האוכלא שהוא נופל למשכב או מצטער וחולה ממנו (י) אבל מתחזק והולך כברייה והוא חוטש אין מתירין לו אפילו שבות דדבריהם ואפילו ע"י א"י ולא עוד אלא דברים שאין בהם מלאכה ולא כלום בעולם גזרו משום שחיקת סמנין ע"כ כתב הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ם ז"ל ודברים ברורים הם יתבאר בדברי רבינו בפכ"א עכ"ל: **אין** נותנין יין לתוך העין אפילו על גביו אם פותח וסוגר וכו' ורוק תפל אפילו על גביו אסור בפ"ח שרצים (קח:) חד אמר יין בתוך העין אסור על גב העין אין מותר וחד אמר רוק תפל על גב העין אסור ופירש"י יין בתוך העין. דעמיק ופתח אסור דמוכחא מלתא על גב העין מותר דאמרי לרחיצה בעלמא עבד רוק תפל אפילו ע"ג העין אסור דמוכח מלתא דלרפואה דאילו לרחיצה מאיס

וכתב

דרכי משה

דף ק"ם ע"ב דאם הדבר בהול אין מדקדקין כ"כ: (ח) ואין דבריו מוכרחים לדחות על ידן פי' המ"מ וכ"נ דעת הטור שפשט ספיקות הרא"ש מדברי הרמב"ם א"כ דעתו כדעת המ"מ להקל וכב"י וכן דעת הרשב"א דבחולי שאין בו סכנה מותר לישראל לעבור שבות דרבנן דלא כהר"ן פ' ח' שרצים שפסק להחמיר ולכן נ"ל דנקטינן לקולא מאחר דספיקא דרבנן היא כ"ש שנראה שרבו המתירין וכ"ש בסכנת אבר שמותר להלל עליו שבות דרבנן כמ"ש הטור סתמא וכ"כ הרא"ש פ"ב דע"ג והר"ן פ' ח' שרצים: (ט) ובהר"ן פרק הבית דף קג ע"א משמע דיותר קיל שבות הנעשה ע"י ישראל בשינוי וכלאחר יד מאמירה לא"י וכתב המ"מ פ"ב דברי הרמב"ן וכתב דכ"כ הרשב"א אבל אינו נראה כן מדברי ההלכות והרמב"ם: (י) כל גופו כנפל למשכב דמי וכ"כ לעיל המצטער בשינה מותר לומר לא"י להוציאו: (יא) וכתב בא"ז ואם נמנם בלילה אע"פ שלא ישן לגמרי אם לא אכל לאחר שניעור מתרדימה הוי נמי רוק תפל וביום אי אכל שחרית אפילו ישן כל הלילה לא הוי רוק תפל ואם עבר עליו חצי הלילה בשינה וניער משנתו ולא אכל אם למד אח"כ הלכה אחת לא הוי רוק תפל:

וכתב

פרישה

(ו) **ומ"ש** רבינו ז"ל אבל הרמב"ם כתב חולי שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו ע"י א"י ואם יש בהן מלאכה אע"פ שכל רפואה אסורה משום שבות הנעשה ע"י ישראל אף על פי שאין בו סכנה היינו דוקא בחולי הכולל בגוף והא דלא שרינן למכחל אלא מא"י אע"פ שיש בו סכנת אבר משום דאינו חולי הכולל כל הגוף ולפ"ז נ"ל דהעלאת אזנים ואונקלי והחזרת שבר הם חלאים כוללים כל הגוף אשם לא כן אם מתירים לעשותם על ידי ישראל: **ואין** דבריו ברורים אצלי שהרי מ"ש הרמב"ם שכוחל עינינו מן א"י דמשמע אבל לא מישראל וגם מ"ש ואם היו צרכים שאין בהם מלאכה עושין אותם אפילו על ידי ישראל אחולה שאין בו סכנה דקתני ברישא קאי ולא נרמז בלשונו חילוק בין סכנת אבר לחולי הכולל כל הגוף ולפיכך נראה לי דבכלל חולה שאין בו סכנה הוי בין שהוא חולי כולל כל הגוף בין שאינו כולל בין שיש בו סכנת אבר בין שאין בו בכל גווגא לא התירו שבות הנעשה ע"י ישראל מיהו ה"מ בשבות שיש בו עיקר מלאכה שהוא נסמך לה כגון כוחל שאסור מפני שהוא ככותב אז לעשות שום רפואה בסם דאיכא למיחש משום שחיקת סמנין אבל שבות שאין עיקר מלאכה שהוא נסמוך עליה מותר אפילו ע"י ישראל ומטעם זה התירו להעלות אזנים ואונקלי ולהחזיר את השבר שדברים אלו לא נאסרו מפני שהם דומים למלאכה וגם ליכא למיגזר בהו משום שחיקת סמנין דברים אלו נעשים בסמנים. וזהו שכתב כאן ואם היו צרכים שאין בהם מלאכה עושין אותם ע"י ישראל וכפכ"א כתב ומותר לכפות על הטבור בשבת ולהעלות אזנים בין ביד בין בכלי ולהעלות אונקלי שכל אלו וכיוצא בהם אין עושין אותם בסמנין כדי לחוש לשחיקה ויש לו לענר מהן ומעתה לא נפשט ספיקו של הרא"ש מדברי הרמב"ם לקולא אלא להומרא ולא עוד אלא דמאי דפשיטא להרא"ש והר"ן דבש בו סכנת אבר הותר שבות הנעשה ע"י ישראל להרמב"ם כל שהוא דבר הדומה למלאכה אז מידי דאיכא למיגזר ביה משום שחיקת סמנין אסור לעשות ע"י ישראל ולא הותר אלא דבר שאינו דומה למלאכה ואינו נעשה ע"י סמנין (ח): **ומ"ש** רבינו והרמב"ן חילק וכו' כתב ה"ה בפ"ב גם בשם הרשב"א ז"ל וכתב שאין נראה כן מדברי ההלכות והרמב"ם ז"ל ודע דהא דאמרינן דלרכי חולה שאין בו סכנה אסור בשבות הנעשה ע"י ישראל אפילו החולה עצמו אסור לשום בידיו הרפואה אז לעשות לרפואתו דבר שהוא משום שבות אבל אם הא"י עושה לו רפואה רשאי הישראל לסייעו סיוע קל והכי איתא בפ"ב די"ט (כב:) אמימר כחל עינא מא"י בשבתא א"ל רב אשי מאי דעתיך דבר שאין בו סכנה אומר לא"י ה"מ היכא דלא קא מסייע בהדיה מר קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח א"ל מסייע אין בו ממש ופירש"י מי שאינו עושה מלאכה ממש אלא מסייע מעט כי האי ובלאו הוא מתעבדא אין בו ממש: **כתב** הר"ן בפ"ח שרצים דכי שרי ע"י א"י ה"מ בחולה שהוא נופל מחמת חליו למשכב אבל במיחוש שאדם מתחזק בו והולך כברייה לא ולא עוד אלא אפילו דברים שאין בהם מלאכה אסורים לו כל היכא שמעשיו מוכיחין שלרפואה הוא מתכוין וזו היא שאינו המוש בשינוי לא יגמע בהם את החומן וגם ה"ה כתב בפ"ב חולי שאין בו סכנה עושין כל צרכיו ע"י א"י ודוקא בדבר שיש בו חולי לכל גופו של אדם כגון חיה שלשים יום וכגון לכחול בסוף האוכלא שהוא נופל למשכב או מצטער וחולה ממנו (י) אבל מתחזק והולך כברייה והוא חוטש אין מתירין לו אפילו שבות דדבריהם ואפילו ע"י א"י ולא עוד אלא דברים שאין בהם מלאכה ולא כלום בעולם גזרו משום שחיקת סמנין ע"כ כתב הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ם ז"ל ודברים ברורים הם יתבאר בדברי רבינו בפכ"א עכ"ל: **אין** נותנין יין לתוך העין אפילו על גביו אם פותח וסוגר וכו' ורוק תפל אפילו על גביו אסור בפ"ח שרצים (קח:) חד אמר יין בתוך העין אסור על גב העין אין מותר וחד אמר רוק תפל על גב העין אסור ופירש"י יין בתוך העין. דעמיק ופתח אסור דמוכחא מלתא על גב העין מותר דאמרי לרחיצה בעלמא עבד רוק תפל אפילו ע"ג העין אסור דמוכח מלתא דלרפואה דאילו לרחיצה מאיס

וכתב

בספק דהרא"ש שנסתפק בל' הגמרא אי חולי שאין בו סכנה ר"ל שאין בו סכנה כלל אפילו סכנת אבר אז דוקא שאין בו סכנת הגוף קאמר וק"ל. ודע שספיקת הרא"ש אינו אלא במושש באבר לבד ואין בו סכנה אבל הגוף אפילו אין בו סכנה לא נספפק הרא"ש וס"ל דמותר לעשות ע"י ישראל באיסור דרבנן וק"ל:

(ו) **ומ"ש** רבינו ז"ל אבל הרמב"ם כתב חולי שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו ע"י א"י ואם היו צרכים שאין בהן מלאכה עושין אותן אפילו ע"י ישראל לפיכך מעלין אונקלי כו' וכתב ב"י ע"ז ז"ל וסובר רבינו שפשט ספיקא של הרא"ש לקולא שהרי התיר לעשות ע"י ישראל צרכים שאין בהן מלאכה אע"פ שכל רפואה יש בה משום שבות והקשה ע"ז ז"ל ואיכא למידק היכי מלי למימר דהרמב"ם שרי שבות הנעשה ע"י ישראל הלא כתב שכוחל עינינו מן הא"י בשבת דמשמע דוקא מן הא"י ולא מישראל אע"ג דלכתחלה אינו אלא מדרבנן כדאיתא בפ' המצניע כו' ותמה אני על פירושו וקושייתו דב"י איך ס"ד דב"י לפרש דרבינו פשט ספיקו לקולא מהא דהרמב"ם דהא הרמב"ם איירי בחולי שנחלה בכל הגוף אלא שאין בה סכנה. ועוד כתב דעושין ע"י ישראל איסורא דרבנן ואילו הרא"ש לא נספפק בזה וכמ"ש לזה פשוט לו בנחלה בכל הגוף דעושין ע"י ישראל איסורא דרבנן אפילו אין בו סכנה לא סכנת הגוף ולא סכנת אבר וכן כתב רבינו שהרי מדכתב רבינו ז"ל כיון שאין בו סכנה אפילו יש בו סכנת אבר כו' עד אבל אחלל כו' מדכתב אפילו יש בו סכנת אבר ש"מ דאיירי בלא סכנת אבר נמי ועל שניהן כתב דאין ממלאין באיסור דאורייתא אבל ממלאין על שניהן באיסור דרבנן אפילו ע"י ישראל מדכתב אע"ג דעביד מעשה. וה"ט כיון שהוא מושש בכל גופו אתיא אע"ג דליתא כאן סכנת הגוף ולא סכנת אבר לכן נראה פשוט דרבינו אדרבה פשט דברי הרמב"ם מהרמב"ם לאומרא דמדכתב דוקא במולה שאין בו סכנה דהיינו במושש בכל גופו דעושין ע"י ישראל לרבינו שאין בהן מלאכה ש"מ דוקא בכה"ג הא במושש באבר ל' ואין בו סכנה פשוטא דאין עושין ע"י ישראל כלל ואין לפקפק דא"כ הו"ל לפשוט לאומרא ממציעתא דדברי הרמב"ם שם כתב וכן כוחל עינינו מן הא"י בשבת אע"פ שאין בו סכנה דמשמע דוקא ע"י א"י ולא ע"י ישראל וכדאיתא הב"י וכמ"ש לעיל י"ל דאילו מהא הו"א דמ"ש כוחל ע"י א"י ר"ל אפילו לשאוק הסמנין שהוא מלאכה דאורייתא ואע"ג דכאילה עלמא הוא מדרבנן בשחיקה היא דאורייתא ובכלל שם כאילה היא וכדאיתא בגמרא שבבאתי לעיל פ"ב דע"ג עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת. דמפרש הגמרא דר"ל אכילו למישחק ואתויי דרך ר"ה שרי אא"כ אין כאן לדקדק הס"ט ע"י ישראל לא משום דאיירי נמי במלאכה דאורייתא והיא שרי

דלרפואה עביד: שורה אדם קילורין מע״ש ונותן ע״ג העין בשבת שאינו נראה אלא כרוחץ ולא חיישינן משום שחיקת סמנין דכיון שלא התירו לו לשרותן אלא מע״ש איכא היבירא: מעבירין גלדין המכה (ז) וסכין אותה בשמן אבל לא בחלב מפני שהוא נימוח ואפי׳ בגמר מכה דליכא אלא צערא שרי אבל אין נותנין עליה שמן והמין (ח) ולא ע״ג המוך שעליה אבל נותן הוא חוץ למכה ושותת ויורד לתוכה ונותנין התיכות של בגדים וספוג יבשים וחדשים שאינן לרפואה אלא כדי שלא יסרטו הבגדים את המכה אבל לא ישנים שהן מרפאין והני מילי ישנים שלא נתנו מעולם על המכה אבל היו כבר על גבי מכה אפי׳ ישנים שרי ואין נותנין עליו גמי שהוא מרפא: (ט) רטייה שנפלה מעל גבי המכה על גבי הקרקע לא

רפואה אלא לפתוח עיניה קעביד עכ״ל: ומיירי דוקא ע״ג העין ולא עמין ופתח סבר מיא בעלמא ניכו ואינו אלא רוחץ ואף לדידיה דידע דלרפואה קעביד ליכא למיגזר משום שחיקת סמנים דכיון שלא התירו לו אלא לשרותן מע״ש ליכא היכירא ודין קלור עב נתבאר לעיל בסימן רכ״ב ועיין במ״ש לשם בס״ד:

ומ״ש שורה אדם קילורין וכו׳ שם ובקילור אלול דמאן דחזו ליה דלרפואה עביד: **שורה** אדם קילורין מע״ש וכו׳ גם זה שם ופירש״י דלדידיה כיון דאלרכוה לשרותה מע״ש ליכא היכירא וליכא למיגזר ומאן דחזי סבר דרחיצה בעלמא הוא כסבור שהוא יין ובפ״ק דשבת (יח:) אמר דתניא מניחין קילור על גבי העין בע״ש ומתרפא והולך כל השבת כולו כתבו הרא״ש והר״ן ז״ל ומיירי בקילור שהוא עב דומיא דאספלניית הלכך דוקא מע״ש אבל בשבת אסור להניחו על העין משום גזירה שחיקת סמנין או גזירה שמא ימרח אבל קילור אלול אף בשבת מותר להניחו ע״ג העין כדאמרינן בפרק ח׳ שרצים שורין קילורין ומניחין על גבי העין בשבת דכיון שהוא אלול אינו אלא כרוחץ עיניו וליכא למיגזר משום שחיקת סמנין עכ״ל אבל התוספות כתבו דבפרק ח׳ שרצים מיירי באדם בריא ואינו מניח בעין לרפואה אלא תחת העין לתענוג וליכא למיחש לשחיקת סמנין ובפ״ק דשבת מניח בעין לרפואה ולא שרי אלא מע״ש וסמ״ג כתב דבפ׳ ח׳ שרצים מיירי בנותן ע״ג העין ובפ״ק דשבת מיירי בנותן בתוך העין ממש ודברי רבי׳ כדברי הרא״ש והר״ן וכן הלכה ואמרינן בגמרא דאי עמין ופתח אסור לתת קילורין ע״ג העין ולא הזכירו רבי׳ לפי שסמך על מ״ש בסמוך בנותן יין על גבי העין (יב): **מעבירין** גלדי המכה וכו׳ בריתא בפרק במה בהמה (גג:) סכין ומפרכסין לאדם אבל לא לבהמה ומפרש בגמר׳ דבגמר מכה היא ומשום תענוג ומש״ה אסור לבהמה ואפ״ה שרי לאדם ופירש״י מפרכסין גלדי מכה: **ומ״ש** רבינו אבל לא בחלב מפני שהוא נימוח כלומר והוי דומי׳ דריסוק שלג וברד שנתבאר בסימן ש״כ והוא מדברי המרדכי שם וכן כתוב בסמ״ג ובהגהות מיימון פכ״א: **אבר** אין נותנין עליה שמן וחמין בפרק רבי אליעזר דמילה (קלד:) אמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת ושמואל אמר נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה ותניא כוותיה דשמואל: **ומ״ש** ולא על גבי מוך שעליה גם זה בריתא שם ואמרינן הו בבריתא אין נותנין שמן וחמין על גבי מוך ליתן על גבי מכה בשבת וכתבו התוספות דפלוגתא דרב ושמואל במעורבין יחד דאי כל חד באפי נפשיה ודאי מותר כדתנן בפרק ח׳ שרצים אבל סך הוא את השמן והיינו אפילו ע״ג מכה וכתבו ר״י בח״ט: **ונותנין** תחיכות של בגדים וספוג יבשים וחדשים וכו׳ בפ׳ ר״א דמילה (קלד׳) ת״ר נותנין ע״ג המכה מוך יבש וספוג יבש אבל לא גמי יבש ולא כתיתין יבשים קשיא כתיתין אכתיתין כלומר דבריתא שרי מוך יבש דהיינו כתיתין וסיפא אסר כתיתין ל״ק הא בחדתי הא בעתיקי ופירש״י חדתי • שלא היו על גב מכתו מעולם מסו עתיקי לא מסו אבל הרי״ף פי׳ בהפך דעתיקי מסו חדתי לא מסו וכתב הרא״ש ואפשר שגם רש״י מודה דעתיקי מעלי לרפואה טפי אלא שמלריך דאותם עתיקי לא נתנו ע״ג מכה פעם אחרת ורבינו כתב שתם כדברי הרא״ש אליבא דרש״י • כתוב בסמ״ג אמרינן בירושלמי פרק במה אשה נותנין עלה ע״ג מכה בשבת שאינו אלא כמשחרה א״ר תנחום חוץ מעלי גפנים שהם לרפואה וכתבוה הגה׳ בפכ״א: **רטייה** שפירשה מעל גבי המכה וכו׳ בפרק בתרא דעירובין (קב:) ת״ר רטייה שפירשה מע״ג מכה מחזירין אותה בשבת ר״י אומר הוחלקה למטה הוחקה למעלה למעלה הוחקה למטה אמר ר״י אמר שמואל הלכה כר״י אמר רב חסדא ל״ש אלא שפירשה ע״ג כלי אבל פירשה ע״ג קרקע ד״ה אסור אמר מר בר רב אשי הוה קאימנא קמי אבא נפלה ליה אבי סדינא וקא מהדר ליה אמינא ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא מחלוקת כשפירשה ע״ג כלי אבל פירשה ע״ג קרקע דברי הכל אסור ואמר ר״י הלכה כר״י אמר לי לא שמיע לי כלומר לא ס״ל ודעת הראב״ד דאפילו פירשה ע״ג קרקע מחזירין וכתב הר״ן בפרק ר״א דמילה (קל:) שטעמו מפני שהוא מפרש דהא דאמר ליה לא שמיע לי כלומר לא ס״ל דלא ס״ל דבפירשה בכלי אלא בפירשה על גבי קרקע ואפ״ה קי״ל כת״ק דאמר מחזירין והרא״ש כתב דהרי״ף פסק הלכתא כת״ק דהא רב אשי דהוא בתרא עבד כוותיה דאמר מר בר רב אשי וכו׳ כלומר לא ס״ל כי גם כשפירשה ע״ג קרקע מחלוקת והלכה כת״ק וכתב על זה הרא״ש ותמיהא לי מנ״ל להרי״ף לאקולי כולי האי היתרא לגבי קרקע והלא עובדא דרב אשי פירשה ע״ג כלי הוא ומאינו לפרושי לא שמיע לי הא דרב יהודא אבל שמיע לי הא דרב חסדא דבקרקע דברי הכל אסור והלכתא כת״ק דשרי ע״ג כלי א״כ לא שמיע לי הא דרב חסדא דאמר דבקרקע דברי הכל אסור אלא ס״ל דבקרקע פליגי אבל בכלי ד״ה מותר דכהוחלקה דמיא לר״י וכן פירש״י ודרב יהודא שמיע ליה דהלכה כר״י בפירשה ע״ג קרקע עכ״ל ואין ספק שנוסחא משובשת נזדמנה להרא״ש שהיה כתוב בסוף דברי הרי״ף כי גם בשפירשה ע״ג קרקע מחלוקת דבנסתי הרי״ף דיקן אין כתוב כן וה״ג וקי״ל הלכתא כת״ק ואע״ג דאמר רב יהודה הלכה כר״י לא קי״ל כוותיה דהא רב אשי דהוא בתרא עבד עובדא כת״ק דאמר מר בר רב אשי

ולא כרב יהודא דאמר הלכה כר׳ יהודא דאין מחזירין והלכה כרב חסדא דאמר דלא פליגי אלא בפירשה על גבי כלי אבל אם פירשה על גבי קרקע ד״ה אסור: אסבלניה

דרכי משה

(יב) וכ״כ במ״מ פכ״א והג״א ע״א ד׳ קע״א:

פרישה

ג״כ בתוספ כל גופו • וגם הב״י כתב דלדעת המ״מ הטלאת תוסים ואונקלי כו׳ הן תוליס שתוספין מהן כל הגוף ע״ש • וגם המ״מ ס״ל כרבינו דמ״ש הרמב״ם בפיפא דנעשה ע״י ישראל אינשא אתשתא כל הגוף קאי דוקא • ואמלעיתא כתוב המ״מ דהטעם דרמב״ם כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפילו בשבות וא״כ לא התיר לכתול אלא ע״י א״י ול״ל דשוט דמ״ש המ״מ כיון שאין בו סכנה ר״ל אפילו סכנת אבר שעין בו • ודוקא שמסיק המ״מ וכתב ז״ל אבל מלאכה גמורה בישראל לא הותרה אפי׳ בסכנת אבר א׳ ולאי אעשה שכתב לאפי זה דמש״ה אסור ע״י ישראל משום דאין בו סכנת אבר דמשמע דמכה הא אי הוה בו סכנת אבר מותר אפי׳ ע״י ישראל מלאכה דרבנן דומיא דכמילה ומש״ה מסיק אבל מלאכה גמורה אסור אפי׳ בסכנת אבר וזה ספי׳ פשוט בעיני ותמה אני על הרב ב״י דפי׳ לדברי המ״מ דמ״ש כיון שאין בו סכנה דר״ל סכנת כל הגוף ויש בו סכנת אבר • שהרי כתב עליו ז״ל ומתוך דבריו כו׳ עד והא דלא שרינן אלא למיכחל אמ״ע אים בו סכנת אבר וז״ל גם מ״ש אמ״כ והקשה עליו דלא נרמו בדברי הרמב״ם חילוק בין סכנת אבר כו׳ וסו דוקא לפי הבנתו דבמולת עין יש בו משום סכנה אי לא דכאליגתו • אבל לפי מ״ש ז״ל וקמ״ל שם דאפי׳ בחשש אבר לשוד ואין בו סכנת אותו אבר אפ״ה אותר ומיהו דוקא ע״י א״י מותר ולא ע״י ישראל כיון שאין בו סכנה • ודוק היטב ותמלא כמ״ש דדברי רבינו והמ״מ בחדא מתתא מתתיהו • וגם

ג״ל לומר דהרמב״ם פליג אפשיטא דהרא״ש והר״ן בסכנת אבר אפי׳ בדו״ז ולא״מ ודו״ק • וממ״ש בסמוך נתבאר ג״כ דמה שאסרו להחזיר רטייה מע״ג קרקע דוקא כשאין בו סכנת אבר אפי׳ ולא כמ״ש ב״י דלית בו סכנת הגוף קאמר ע״ש • ועל הב״י קשה דכתב דבסכנת אבר ג״כ אסור לעשות ע״י ישראל בשבת ק׳ מהא דאמרינן בגמרא והביאו ב״י לפני זה ז״ל עין שמדלה מותר לכולה בשבת סבור מיניה ס״מ דשחיקי סמנין מאתמול אבל מיפזק ואתויי לא א״ל הכוא מרבנן לדידי מכרשי לי מיניה דבר ידע אפי׳ מישחק ואתויי מר״ה נמי משום דשוייני דעיניה בלידיה תלי הרי לסברת המקשן הש״ך דאין בו סכנת נפשות אפ״ה היה ס״ד דאותר לכאול ואפי׳ ע״י ישראל • וגם התרנן היה לו להשיב ולומר ולימעמיך דס״ל דאיירי דלית בו סכנת נפשות אפי׳ איסור דרבנן נמי לא עבד ע״י ישראל וק״ל:

(ז) **וסכין** אותו בשמן אבל לא בחלב מכני שהוא נימוח בזה נלמד דגם בזו״ף אסור ועיין בש״ע: (ח) **ולא** ע״ג המוך שעליה ז״ל הבריתא והביאה הב״י אין נותנין שמן וחמין ע״ג המוך ליתן ע״ג המכה בשבת • ומשמע מיניה דר״ל אפי׳ אין המוך ע״ג המכה אפ״ה אסור ליתן עליה שמן וחמין כדי ליתנה אח״כ ע״ג המכה וצ״ע:

(ט) **ומ״ש** דרטייה שפירשה כו׳ עיין שם בב״י שכתב ז״ל ואין ספק שנוסחא משובשת נזדמנה להרא״ש כו׳ וצ״ע דהו״ל לב״י לדייק כן מדבריו הרי״ף דרב אשי עבד עובדא

אספלנית וכו' הקשה ב"י דלמה הוצרכה לכתבה מדין רטייה הוא גלמד והמריך בזה ותימה דהלא רמה ב"י דהביא הרי"ף תוספתא בפ' במה אשה דקתני בה תרוייהו וז"ל אספלנית שפירשה מן האגד מחזירה עם האגד ויצאין באספלני' ובמלוגמא ובדטייה שע"ג המכה ואם נפל לא יחזיר וכו' וא"כ הו"ל לב"י להקשות אתוספתא דקתיא בה טפי דתני אספלנית גופא בריש ובסיפא אבל הדבר ברור דבריש אשמועינן דמחזירה תחת האגד ע"פ המכה ואין לחוש שמתוך שדוחקה תחת האגד יצא נתרפא לידי ממרח דדבר שאין מתכוין הוא ולאו פסיק ריש וכסיפא אשמועינן בדטייה ומלוגמא ואספלנית שע"ג המכה בלא אגד כלל לריכ' בחזרה זו משום דממרח באספלנית ובדטייה אלא דאם נפלה ע"ג הקרקע לא יחזיר דלכתחלה דמי ואסור משום דגזרו על כל רפואה ובנפל ע"ג כלי יחזיר ואלטריך תרוייהו ובש"ע נמשך אחר דבריו והשמיט דין אספלנית שפירשה מן האגד ולא דק: **המפים** מורסא וכו' מימרא דשמואל ס"פ האורג ועיין במ"ש לעיל בסי' שי"ז ס"ד: מי שנגפ' ידו וכו' בפ"ח שרלים ופי' התו' שלא באה מחמת ברזל דאי מחמת ברזל מחללין עליה שבת כדלעיל בסימן זה ס"ח פדעתא כו': לפורן שפירשה רובה וכו' ברייתא פרק המלניע (סיף דף ל"ד) ואיסורו משום אב דגוזז והיכא דפירשו רובן קרוביס ליתתן וליכא כ"כ משום גוזז ולפיכך היכא דמלערות אותו לא החמירו חכמים:

החושש בגרונו וכו' ברייתא בפרק כ"מ ופרש"י לא יערענו בשמן דמשהי ליה בתוך גרונו ואינו בולעו וכיון דלא בלע ליה מוכחא מילתא דלרפואה הוא עכ"ל משמע אבל ע"י אניגרון (פי' מי שלקות) אפי' להשהותו או בולעו לשמן בעייה בלא אניגרון בלא שהייה שרי וכן פי' התוס' לדעת רש"י:

ומ"ש נותן שמן הרבה לתוך אניגרון לרבותא נקט הכי דאעפ"י שאין דרך ליתן לתוך אניגרון אלא שמן מועט ועכשיו משום רפואת גרונו נותן לתוכו שמן הרבה וסד"א דאסיר דמוכחא מילתא דלרפואה הוא אפ"ה שרי כיון דשותה ע"י אניגרון לא מוכחא מילתא ויש סי' ר"ב ס"ב. ובש"ע כתוב אבל בולע הוא שמן ואם נתרפא נתרפא שינה בשני דברים הא' שלא כתב לתוך אניגרון כמ"ש בגמרא וכ"כ האלפסי בפרק כ"מ ובסוף פ' ח' שרלים וכן כתבו כל הפוסקים דדוקא לתוך אניגרון אלא אורחא דמילתא נקט יחיד הוא כנגד כל הפוסקים ולא שריגן אלא דוקא לתוך אניגרון ועוד שינה בתוספתא תני שמן הרבה וכ"כ כל הפוסקים וכ"כ הרמב"ם שמן הרבה לאורויי דאפי' שמן הרבה שרי וכדפרישית והרב השמיט תיבת הרבה ואולי ט"ס הוא: **נונה** מכאב לב שרפואתו ליגק חלב מן הבהמה מותר חרש בשם ר"ת מביאו בית יוסף ולא כהרי"ף בפרק חבית דבשבת כל גונח במקום לערא לא גזרו בה רבנן דמשמע דאפילו גונח מחמת לערא דרעבון נמי שרי וכך היא דעת ר"י בתוספות דפרק אעפ"י (דף ס') אלא כר"ת עיקר להחמיר דלא התירו רבנן אלא בלערא דחולי כגון גונח מכאב לב אף על פי שאין בו סכנה אבל במלטער מחמת רעבון כיון

לא יחזירנה נפלה ע"ג כר או כסת יחזירנה ומגלה קצת הרטייה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה קצת השני ומקנחה ורטייה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח פי' משוה אותה והממרח חייב חטאת (י) אספלנית שפירשה מן האגד מחזירין אותה תחת האגד ע"פ המכה: המפים מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב חטאת ואם אינו חושש לעשות לה פה אלא להוציא הליחה מותר לבתחלה: מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין כדי להעמיד הדם אבל לא בחומץ מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה ואם הוא מעונג אף היין לו כמו החומץ ואסור: מי שנשמטה פרק ידו או רגלו ממקומו לא ישפשפנה הרבה בצונן שזהו רפואתו אלא רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא: ציפורן שפירשה רובה וכן ציצין שפירשו רובן כלפי מעלה שמצערות אותו ביד מותר להסירן בכלי פטור אבל אסור לא פירשו רובן ביד אסור בכלי חייב חטאת כך פירש רש"י דכל כלפי מעלה מצערות אותו על הא דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו אבל מדברי הרמב"ם ז"ל משמע שהם ב' עניינים כלפי מעלה וגם מצערות שב' אם פירש כלפי מעלה ומצערות אותו מותר ביד ואם אין מצערות אותו אסור (יא) ופי' כלפי מעלה שפירש כלפי הגוף וי"מ כלפי ראש אצבעות וצריך לחוש לכל הפירושים: החושש בשיניו לא יגמע בהן החומץ ויפלוט אבל מגמע ובולע או מטבל בו כדרכו: (יב) החושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע: גונח מכאב לב שרפואתו ליגק חלב מן הבהמה מותר

מאי וכו' א"ל לא שמיע לי כלומר לא ס"ל ע"כ ולפי גירסא זו מצינו לפרושי שפיר דסבר הרי"ף דמאי דאמרינן לא ס"ל לא קאי אלא אמאי דפסק הלכה כר"י אבל כרב חסדא ס"ל דע"כ לא שרי ת"ק אלא בפירשה ע"ג כלי אבל פירשה ע"ג קרקע מודה דאסור להחזירה וכ"כ הרי"ף עצמו בהדיא בפרק ר"א דמילה וז"ל גרסינן בסוף עירובין ת"ר רטייה שפירשה מע"ג מכה וכו' אמר רב חסדא בשפירשה ע"ג כלי וכו' אמר רב יהודה הלכה כר"י ולית הלכתא כוותיה דהא רב אסי דהוא בתרא עבד עובדא כוותיה דתנא קמא עד כאן לשונו:

כתוב בשבלי הלקט בשם בעל הדברו' כי פליגי דפירשה שלא מדעת אבל אם פירשה מאתמול או אם הזיד וסילקה בשבת ד"ה לא יחזיר עכ"ל ואיני יודע מנין לו לחלק בין הזיד ללא הזיד נמצא דגם להרי"ף פירשה ע"ג קרקע אסור להחזירה פירשה ע"ג כלי מותר להחזירה וכ"כ שם הר"ן וכן פסק הרמב"ם בפ' כ"א טעמא דאסור להחזיר רטייה פירש רש"י גזירה שמא ימרח וכתבו התוספות אבל גזירה שמא ימרח לשחיקת סמנין ליכא למיחש כיון דמאתמול הוה עילויה וכתבו ר"י בח"ט:

ומ"ש רבינו ומגלה קצת הרטייה ומקנח פי המכה וכו' שם בברייתא והא דאסרינן חזרת רטייה דבר פשוט הוא דבחולי שאין בו סכנה היא דאם יש בו סכנה להניח לכתחלה נמי שרי כמו שנתבא' ומיהו ע"י א"י מותר להניח לכתחל' דכל דבר שאין בו סכנה אומר לא"י ועושה כתוב בסמ"ג גרסי' בירושלמי פ' במה אשה א"ר יוסי מכה שנתרפא נותנין עליה רטייה שאינו אלא כמשמרה והביאו הגהות בפכ"א ותמהני דאע"ג דליכא למיגזר משום שחיק' סמנין כיון שכבר נתרפא מ"מ איכא למיגזר שמא ימרח ואפשר שאין דרך למרח אלא כדי שתתפשט הרפואה בכל המכה וכשנתרפאה תו ליכא למיחש שימרח כיון דאין לו צורך בכך שאינו אלא כמשמרה שלא יסרטו בגדיו את המכה: **אספלנית** שפירשה מן האגד מחזירה וכתבה הרי"ף בפ"פ במה אשה ופי' הר"ן אספלנית מטלית של בגד שמושחין אותו במשיחה ומשימין אותו ע"ג המכה עד כאן וא"ל שמשיחה זו היא רכה ביותר דלא שייך בה מירוח דאל"כ היה אסור אם פירשה ע"ג קרקע ומדסתים לה סתומי משמע דאפילו בפירשה ע"ג קרקע ותו דאי דפירשה ע"ג כלי דוקא הוא למה הוצרכו הפוסקים לכתבה מדין רטייה הוא גלמד ומדקדוק לשון רבינו נראה דלאו בפירשה ממש היא אלא פירשה מע"ג המכה והוחלקה לגד אחר וכדקתני ר"י הוחלקה למטה דוחקה למעלה אבל קשה דכיון דאסיקנא דאפילו פירשה ממש ע"ג כלי מותר להחזירה מכ"ש בהוחלקה דשרי לדחקה ואם כן למה הוצרכו הפוסקים לכתוב תוספתא זו (יג):

המפים מורסא בשבת וכו' בפ"ב דעדיות תנן לה ובפ"פ ר"א דאורג (קז.) אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מתלת דפטור ומותר וחדא מינייהו הא דתנן המפים מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור: פי' רש"י (שבת שם) המפים. מבקע מורסא: אם לעשות לה פה בתוספתא תני הכי אם לקולפה ולעשות לה פה כדרך שרופאין של עכשיו עושין דמתקן לה פתח חייב משום בונה פתח או משום מתקן כלי מה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי ואם להוציא ליחה של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתום חייב פטור ומותר דאין כאן תיקון ורבנן נמי לא גזור בה שבות משום לערא: והרמב"ם כתב בפ"י כלשון הזה המפים שחין בשבת כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאים עושים שהן מתכוונים לרפואה להרחיב פי המכה ה"ז חייב משום מכה בפטיש שזו היא מלאכת הרופא ואם הפיסה להוציא ממנה הליחה שבה ה"ז מותר:

מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין וכו' ואם הוא מעונג אף היין לו כמו החומץ ואסור פשוט בפ' ח' שרלים (קט:) ונתבאר שם בגמרא שאם נגף ביד או בגד הרגל מותר דהוי כמכה של חלל וכמו שקדם וכתב בהגהות פ"ב פר"י כגון שלא באה מחמת ברזל דאילו באה מחמת ברזל והרגל מחללין עליו כדאמרינן בגמרא (ע"ג כח.) הא פדעתא מחללין עליה את השבת והוא מדברי התו' בפ"ב דע"ג (שם): **מי** שנשמטה פרק ידו או רגלו וכו' משנה ס"פ הבית (קמז:): **ציפורן** שפירשה רובה וכו' בפ"פ המלניע (לד:) תניא רשב"א אומר לפורן שפירשה רובה וציצין שפירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור לא פירשו רובן ביד אסור בכלי חייב חטאת אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו ופירש"י ציצין. כמין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הלפורן: כלפי מעלה. מלד הלפורן התחילו לפרוש דקא מצערו ליה טפי והרמב"ם כתב בפ ט אם פירשו כלפי מעלה ומצערות אותו מותר ליטול אותן בידו אבל לא בכלי ואם אינם מצערות אותו אפילו ביד אסור ואם לא פירשו רובן אפילו מצערות אותו אסור לנטלן בידו ואם נטלן בכלי חייב וכתבו התו' כלפי מעלה פי' הקוטרים כנגד ראשי אצבעותיו שהן למעלה כשמגביה ידיו ור"ת פירש שכלפי הגוף קרי כלפי מעלה:

החושש בשיניו וכו' משנה בפ' ח' שרלים (קיא.) המושש בשיניו לא יגמע בהם את החומץ אבל מטבל כדרכו ואם נתרפא נתרפא וגמרא שם לא יגמע בהם את החומץ והתניא לא יגמע ופולט אבל מגמע ובולע אמר אביי כי תנן נמי מתני' מגמע ופולט תנן וכבר כתבתי בסימן זה שאם מלטער משינו אומר לא"י להוציאו: **החושש** בגרונו וכו' ברייתא בפרק כיצד מברכין (לו.) כתבה הרי"ף בפ"פ ח' שרלים ומפרש בגמרא (שם) דאניגרון מיא דסילקא ופי' רש"י לא יערענו בשמן. דמשהי ליה תוך גרונו ואינו בולעו וכיון דלא בלע ליה מוכחא מלתא דלרפואה הוא וגירסת הברייתא לא יערענו בשמן תחלה ופירש"י כלומר לכתחלה לא יתן השמן בפיו לשם ערער אלא לשם בליעה ואם בא לשהותו ישהנו וכתבו התוס' (שם) א"כ ליפלוג וליתני בדידה מאי איריא על ידי אניגרון אפילו בעייה שרי לבלעו לאלתר דהא אינו אסור אלא לערער דסיינו להשהותו ע"כ פירש הר"י לא יערענו אפילו בבליעה בלא שהייה משום דמוכחא מלתא דלרפואה קא מכוין (יד) א"כ יש לייסד פירוש רש"י לא יערענו בשמן להשהותו אבל נותן הוא לתוך אניגרון אפילו להשהותו או בולעו בעייה בלא שיהוי והרמב"ם כתב בפכ"א החושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל בולע הוא שמן ואם נתרפא נתרפא מדבריו שהוא מפרש דכי קתני אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע לתוך אניגרון ל"ד אלא אורחא דמלתא נקט ועיקרא דמלתא הוא לומר שיבלע שמן הרבה ולא יפלטנו ולא ישהנו בגרונו דתו ליכא הוכחה דלרפואה קא מכוין: **גונח** מכאב לב וכו' בפרק אע"פ (ס.) תניא רבי מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת והביאו הרי"ף בפרק חבית וכתב ע"ז ואי קשיא לך דגרסינן בפרק חרש (יבמות קיד) אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקים מבהמה טהורה בי"ט ואמרינן היכי דמי אי דליכא סכנה וכו' דשמעת מינה דגונח אע"ג דאית ליה לערא אסור לו ליגק מבהמה בשבת ההיא לא קשיא מידי דהיא מימרא אליבא דאבא שאול הוא ולית הלכתא כוותיה דהא פסק רב יוסף (שם) בפרק

דרכי משה

(יג) ול"ג דקושייתו אינו כלום דעיקר החידוש באספלנית שפירשה מן האגד דמאחר שיש עליו אגד אסור להחזירה ולהתיר אגודו שעליה ולכן קאמר כשפירשה מקצת שנוכל להחזירה שם בלא התרת האגד שרי אבל אם פירשה לגמרי דא"א להחזירה בלא התרת האגד אסור להתיר האגד ולהחזירה משא"כ גבי רטייה שאין עליו אגד ולכן מותר להחזירה כשלא בפלה ע"ג קרקע כנ"ל: (יד) וכ"כ הר"י פרק כיצד מברכין (דף קיח) וכתב שם אבל לערער אפילו ע"י אניגרון אסור שכשרוזר ופולטו נראה שעושה משום רפואה: אע"ג

פרישה

מובחא כת"ק. ומי דלא כרב חסדא יכול להיות שעבד גם כר"י ולומר דפליגי דוקא בע"ג קרקע ודו"ק:

(י) **אספלנית** שפרשה מן האגד כו' עיין בב"י משמע דלא פי' ולפי זה נ"ל דאספלנית עבה וכמ"ש הרא"ש והביאה ב"י לעיל ולא כב"י שקשלו בקושיא:

(יא) **ופירוש** כלפי מעלה שפירש כלפי הגוף ויש מפרשים כלפי ראשי אצבעות כו' פי' קמא הוא פי' התוספות בשם ר"ת: ופי' די"מ הוא פירש"י וז"ל ציצין כמין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הציפורן כלפי מעלה מלד הציפורן התחילו לפרוש דהא מצערו ליה טפי. ופשוט דר"ל דלפירש"י הציצין הן מופרשין מלד מעלה אבל הציפורן סביבו באיזה מקום שיהיה ומחוברים לגד מטה באצבע תחת הציפורן ולכתו' הוא בהיפוך שמותתקין ומפורשין ממטה למעלה ומחוברין למעלה בגד האצבע וק"ל. וכתבתי זה לאפוקי ממה ששמעתי מפרשין כוונת רבינו בע"א וק"ל. ועיין במ"ש רבינו דמדברי הרמב"ם משמע שהם שני עניינים כלפי מעלה וגם מצערות:

(יב) **החושש** בגרונו לא יערענו בשמן אבל נותן כו' רבינו ס"ל כפירוש התוספות ובאיאו ב"י ע"ש:

בפרק אע״פ (ס׳) הלכה כר׳ מרינוס דאפילו בשבת במקום צערא לא גזרו ביה רבנן והרא״ש אחר שכתב דעת הרי״ף כתב וי״מ דהיא דפרק חרש בצער של רעב היא כלומר ומש״ה לא שרי אלא בי״ט ולא בשבת והיא דפרק אע״פ בצער של חולי שאין בו סכנה היא ומש״ה שרי אפילו בשבת וכ״כ התוס׳ בפרק חרש בשם ר״ת וכן כתב סמ״ג וכך הם דברי רבינו והרא״ש בתשובה הסכים לדברי הרי״ף ז״ל. כתוב בשבלי הלקט תוספתא לא תקלה אשה חלב מדדיה לתוך הכוס או לתוך הקדירה ותניק את בנה כתב ה״ר בנימין מה שנוהגות שמקלחות מהחלב כדי שיאחוז הדד ויפק מותר אבל מה שנוהגות להתיז מהחלב על נשיפת רוח רעה אסור שאין בו סכנה וצערא יתירה נמי ליכא עכ״ל וכ״ם ס״ל מכתוב דברי המרדכי בזה:

ואין לועסין מסטכי וכו׳ תוספתא כתבה הרי״ף והרא״ש בס״פ ח׳ שרצים והרמב״ם בפכ״א: **כך** אוכלים ומשקין שהם מאכל בריאין וכו׳ וכל שאינו מאכל ומשקה בריאין וכו׳ אבל אם אם אוכל ומשקה ואינו נופל למשכב ולא חולה אלא שחושש והוא מתחזק והולך כבריא אבל אם היה חולה שאין בו סכנה הרי אמרו שצריכו נעשים ע״י א״י ומשמע דאוכל הוא אוכלין המרפאים אותו ולא חיישינן שמא ישחוק סמנין כיון שלא התירו לעשות מעשה הרפואה ע״י ישראל ואפילו ע״י החולה עצמו ומשמע דכל שאינו חולה כלל מותר לו לאכול ולשתות אוכלים ומשקים שאינם מאכל בריאים כיון שאינו חולה ליכא למיגזר מידי הלכך אפילו אינו לא רעב ולא צמא מותר לאכלן ולשתותן והא דנקט לרעבו ולצמאו ל״ד אלא אורחא דמלתא נקט וכן נראה מדברי המרדכי שכתב בפרק שמונה שרצים שמותר לאכול שרצים מתוקים ולגמוע בילא מיה כדי להגעיס הקול ואין בו משום רפואה כיון דאין לו מכה בגרונו:

אין עושין אפיקטוזין וכו׳ משנה בפרק חבית (קמז׳) אין עושין אפיקטוזין בשבת רבי נחמיה אומר אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין ופירש״י מפני הפסד אוכלין שבמעיו ומתוך כך הוא רעב וחוזר ואוכל וכ״כ בר״פ כל הכלים (קכג:) אפיקטוזין שותה ומקיא ולא לרפואה אלא להריק את מעיו שיוכל לאכול ולשתות הרבה וכתבו הרי״ף והרא״ש דה״מ היכא דליכא צער אבל היכא דאית ליה צער וכשמקיא אוכלין שבמעיו מתרפא מותר וכ״ל דהיינו לומר דבמצטער ליכא משום הפסד אוכלין ומ״מ בשבת בסם אסור אפילו במצטער דהא אפשר ביד: **החושש** במיעיו מותר ליתן עליהם כוס וכו׳ בס״פ במה אשה (סו:) סחופי כסא מעבורא בשבתא שפיר דמי: **מי** שנשתכר וכו׳ גז״ש שהיו עושין כן למקצת חכמים כשהיו משתכרים ומשמע דלהתיר לעשות כן בשב׳ מייתי לה התם: **כתב** הרמב״ם אין מתעמלין בשבת וכו׳ כ״כ בפכ״א והא דאין מתעמלין הוא משנה בפרק חבית (קמז.) והרמב״ם מפרש דהיינו שדורסין על גופו בכח וכו׳ ורש״י פירש אין מתעמלין לשפשף בכח ואסכין וממשמשין דקתני ריש״א קאי וכבר הזכיר כן רבינו בסימן שקודם זה: **ומ״ש** ואסור לדחוק כריסו של תינוק ג״ז מדברי הרמב״ם שם וכתב ה״ה שאפשר שזהו פי׳ לאסובי יונקא שנחלקו בו ר״נ ורב ששת בפרק כל הכלים (קכג:) ותמה עליו דהוה ליה למיפסק כר״ש דשרי והא דאסובי יונקא כתב רבינו בס״ם ס״ל וכתב בו שני פירושים אחרים:

ומ״ש ומותר לכפות כוס על הטיבור כדי להעלותו היינו סחופי כסא מעבורא שכתבתי בסמוך ואגב שיטפא דמילי דהרמב״ם חזר רבינו ושנאו כאן:

ומ״ש ולהעלות אזנים מימרא דרב חנינא בפ״ב דע״ג (כח:) גרסינן בגמרא תני רבי שמואל בר יהודה ביד אבל לא בסם א״ד בסם אבל לא ביד מ״ט מיזרף זריף ופירש״י מעלין אזנים · גידי האוזן שפעמים יורדים למטה ומתפרקי׳ הלחייס ויש סכנה בדבר · אבל הרמב״ם כתב בפ״ב שאין סכנה בדבר וכך הם דבריו עוד בפכ״א ופירש״י אבל לא בסם · הואיל ואפשר ביד: מיזרף זריף · עושה חבורה ויש חילול שבת יותר אבל קשירת סם אין שם חילול דאורייתא: ור״י בח״ט פסק כליצנא בתרא דבסתם ולא ביד והרמב״ם כתב בפכ״א מותר להעלות אזנים בין ביד בין בכלי ולהעלות אונקלי שכל אלו וכיוצא בהם אין עושין אותן בסמנין כדי לחוש לשחיקה ויש לו לענר מהם וכתב הה״ה שנראה מדבריו שהוא פוסק כליצנא קמא דבסם אסור וכ״כ ג״כ הר״ן וקשה לי מנ״ל להרמב״ם למיסרי בכלי ועוד קשה היאך כתב שכל אלו וכיוצא בהן אין עושין אותם בסמנין דמשמע שאין דרך לעשותן בסמנין ובגמרא משמע שדרך העולם להעלותם בסם מדאיצטריך לומר אבל לא בסם ועוד למה לא כתב הרמב״ם בהדיא אבל לא בסם לפיכך נ״ל שהרמב״ם גורס בכלי במקום בסם והכי גרסינן תני רב שמואל בר יהודה בין ביד בין בכלי א״ד ביד אבל לא בכלי מ״ט מיזרף זריף ופסק כליצנא קמא וסובר שאין דרך להעלותם בסם ומש״ה ליכא למיגזר ביה משום שחיקת סמנין:

ומ״ש ולהעלות אונקלי וכו׳ שם (כט·) וכבר נתבאר לעיל:

ומ״ש שכל אחד מאלו אין עושין אותן בסמנים וכו׳ ג״ז מדברי הרמב״ם ופירושו שמאחר שאינם עושין בסמנין ליכא למיסר משום שחיקת סמנין וכ״ת אפ״ה ליתסר משום דאיכא טורח והוי כעובדין דחול לכך כתב ויש לו לענר מהם כלומר ובמקום צערא לא גזור רבנן כיון דליכא למיחש לשחיקת סמנין: **רוחצין** במי גרר וכו׳ בפ״ח שרצים (קט·) ת״ר רוחצין במי גרר ובמי חמתן במי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ולא במי מערה ולא בימה של סדום ופירש״י רוחצין במי גרר · ואע״פ שהן מלוחין קלת דרך

מותר לינק בשבת ממנה ואם הוא מצטער מחמת רעבון אסור בשבת ומותר בי״ט: אין לועסין מסטכי ולא שפין בו השינים לרפוא׳ ואם מכוין לריח הפה מותר: כל אוכלין ומשקין שהן מאכל בריאין מותר לאוכלן ולשתותן לרפואה אעפ״י שהן קשין לקצת בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה עביד אפ״ה שרי כיון שדרך בריאין לאוכלן ולשתותן וכל שאינו מאכל ומשקה בריאין אסור לאוכלו ולשתותו לרפואה אבל אם אוכל ושות׳ אותו לרעבו ולצמאו ואין לו חולי שרי: אין עושין אפיקטוזין פירוש גרמת הקיאה אפי׳ בחול משום הפסד אוכלין ואם מצטער מרוב המאכל בחול מותר אפילו בסם ובשבת אסיר בסם ומותר ביד: החושש במעיו מותר ליתן עליהם כוס שעירה ממנה חמין אף ע״פ שעדיין יש בו הבל: מי שנשתכר שרפואתו לסוך כפות ידיו ורגליו בשמן מותר לסוכו בשבת כתב הרמב״ם ז״ל אין מתעמלין בשבת ואיזהו עימול שדורסין על גופו בכח כדי שיגע ויזיע שאסור להולה ליגע עצמו בשבת כדי שיזיע מפני שהוא רפואה ואסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי שלו שמא יבא להשקותו סמנין המשלשלים · מותר לכפות כוס על הטיבור כדי להעלותו: (יג) ולהעלות אזנים בין ביד בין בכלי ולהעלות אונקלי שכל אחד מאלו אין עושין בסמנין כדי לחוש לשחיקה ויש לו צער מהם: רוחצין במי גרר ובמי חמתן ובמי טבריה ובמים היפים שבים הגדול אע״פ שמלוהים קצת שכן דרך לרחוץ בהם וליכא הוכחה דלרפואה עביד (יד) אבל לא במים הרעים שבים הגדול ובמי משרה שהם מאוסים ואין דרך לרחוץ בהם אלא לרפואה ודוקא ששוהה בהם אבל

כיון שאינו חולה אסור: **אין** לועסין מסטכי פי׳ הר״ן מסטכי מי שרף וכך שמו בלשון ערבי והוא האספתא כתבה הרי״ף והרא״ש בפ׳ ח׳ שרצים אבל בלשון אחר וז״ל אין לועסין מסטכי וכו׳ ולא יגוף אדם פה בשינויו וכו׳ וכ״כ הרמב״ם בפכ״א אין לועסין את המסטכי ואין שפין את השיניים בסם בשבת בזמן שמתכוין לרפואה ואם מתכוין לריח הפה מותר ואינו יודע למה שינה רבינו לכתוב ולא שפין בו השיניים דמשמע דבמסטכי קאמר דאין שפין וצ״ע: **כך** אוכלין ומשקין כו׳ פירוש אפילו חולה שאין בו סכנה מותר לשתותן ולאוכלן לרפואה כיון שדרך בריאין לאוכלן ולשתותן וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אם הוא חולה שאין בו סכנה אסור ואם אינו חולה כלל מותר לאכלן ולשתותן כל״ל פשט הסוגיא בפ׳ ח׳ שרצים אבל ב״י כתב דאם הוא חולה שאין בו סכנה מותר לאכלן ולשתותן ע״י א״י המאכילו והמשקהו ותימה הוא מה מועיל שהא״י מאכילו ומשקהו כיון דישראל הוא האוכל והשותה הרי עובר על גזירת חכמים שאסור לאדם לאכול לרפואה דברים שאין הבריאים אוכלין אותו וכי משמע בפ״ב די״ט בעובדא דאמימר כחל עינא מא״י בשבתא וכו׳ עד א״ל מסייע אין בו ממש ומביאו ב״י לעיל אצל הרמב״ן חולק בדבר וכו׳ אלמא דלא שרי ע״י א״י אלא היכא דלא קא עביד ישראל מעשה אלא מסייע לבד ומסייע אין בו ממש אבל אם ישראל אוכל או שותה לרפואה דברים שאין הבריאים אוכלים אותם הרי ישראל עושה מעשה והא״י הוא המסייע ופשיטא דאסור אם הוא חולה שאין בו סכנה או חושש ומתחזק והולך כבריא ואפילו ע״י א״י אסור וכש״ע כתב אבל אם אין לו חוש מיחוש מותר וכתב על זה בהגהת ש״ע וכן אם נפל למשכב שרי עכ״ל ורצונו לומר דשרי ע״י א״י ומשך אחר דברי ב״י ולתא כדפרישית: **ומ״ש** רבינו כל אוכלין ומשקין שהן מאכל בריאים מותר לאוכלן ולשתותן לרפוא׳ אעפ״י שהן קשין לקצת דברים וכו׳ פי׳ מאחר דקשין הם לקצת דברים אין רגיל האדם לאוכלן ואם אוכלן ודאי לרפואה הוא אוכל אותם והוה אמינא דאסור לאכלן דמוכחא מילתא דלרפואה הוא ואפ״ה מותר לאכלן כיון דמאכל בריאים הוא והכי איתא להדיא לשם (דף ק״ו) בפיסקא כל האוכלים וכו׳ כל האוכלין לאתויי מאי · לאתויי טחול לשייויס וכרשינין לבני מעייס ופרש״י טחול · הוא רפואה לעיניס ואעפ״י שקשה לבני מעייס וכרשינין הוא רפואה לבני מעייס ואעפ״י שהוא קשה לשייויס וסל״ל כיון שקשין לאדם לאו אירחיה למיכליהו אי לאו לרפואה שיש בהם ומוכחא מילתא ויתסר קמ״ל עכ״ל אבל בש״ע כתוב אעפ״י שהן קשין לקצת בריאים נראה שכך היתה נוסחאתו בספרי רבינו ואין ספק דט״ס הוא דטעה וכתב בריאים במקום דברים: **כתב** הרמב״ם אין מתעמלים ס״ל לרבינו דלענין דינא לא פליגי וזה וזה אסור וכן מ״ש ואסור לדחוק כריסו של תינוק וכו׳ דלפע״ד הוא פי׳ להא דתנן ואין מעלין את הקטן אע״פ דבפכ״ב כתב ואין מתקנין חוליות של שדרה וכו׳ דהכי אוקמוה בס״פ חבית דאין מעלין מעלין היינו דלמאי דקס״ד דאין מעלין היינו נמי לפופא יונקא קמהדר ליה דאף לדידך לא אסרינן לפופא אלא בחומרי שדרא אבל פשוטו דאין מעלין היינו דאסור לדחוק כריסו דומיא דאין עושין אפיקטוזין וזה וזה אסור ודלא כפי׳ ה׳ המגיד דזהו פי׳ לאסובי יונקא דא״כ קשה אמאי קא אסר ליה הלא הלכה כרב ששת דאסובי יונקי שרי · וכן במ״ש הרמב״ם מותר לכפות כוס על הטבור כדי להעלותו שהוא פי׳ על מ״ש בשוף במה אשה מחופי כסא מעבורי בשבתא שפיר דמי ובסמוך כתב רבינו כפרש״י היינו משום לענין דינא לא פליגי וזה וזה מותר · ולהעלות אזנים וכו׳ עד אין עושין בסמנים כדי לחוש לשחיקה איכא לתמוה הלא כל רפואה אסרו גזירה משום שחיקת סמנים דאע״פ דאין רפואה זו בסמנים כלל מ״מ גזירה משום רפואה אחרת דליתא אלא בסמנים וגזרו כל רפואה אטו הך: **רוחצין** במי גרר וכו׳ בפרק ח׳ שרצים (דף קט) מייתי תלתא ברייתא קמייתא ת״ר רוחצין במי גרר במי חמתן במי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ולא במי מערה ולא בימה של סדום מצינתא הניא רוחצין במי טבריא ובים הגדול אבל לא במי מערה ולא בימה של סדום ובתרייתא הניא רוחצין במי טבריא ובמי מערה ובימה של סדום ואע״פ שיש לו חטטין בראשו בד״א שלא נשתהא אסור ואסיקנא יש הגדול אים הגדול ל״ק הא ביפין שבו הא בריעים שבו · מי מערה אמי מערה נמי ל״ק הא דאשתהי הא דלא אשתהי · השתא לפי זה ברייתא קמייתא וברייתא מצינתא איירי באשתהי ורוחצין במי גרר ואע״פ שהן מלוחין קלת דרך לרחוץ בהן בחול ולא מוכחא מילתא דלרפואה ואפילו אשתהי שרי אבל בים הגדול בריעים שבו וכן מי מערה שעורין בהן פשתן ואין דרך רחיצה בהן אלא לרפואה דמשו וכן בימה של סדום דמליח טובא ואין רוחצין בה אלא לרפואה ומוכחא מילתא דבאשתהי ואסור · ומצינתא דרוחצין במי טבריא ובים הגדול ביפין שבו אפילו אשתהי מותר אבל לא במי מערה ולא בימה של סדום בדאשתהי אסור ובתרייתא דקתני רוחצין במי מערה ובימה של סדום אינו אלא בדלא אישתהי כדקתני בה להדיא בד״א בשלא נשתהא כו׳ דשרי משום דאינו נראה אלא כמיקר אבל תמיהא לי טובא דבתרייתא תני נמי מי טבריא והלא בקמייתא ובמצינתא קתני דמי טבריא שרי אפילו אשתהי דרך לרחוץ בהן בחול דדוחק לומר דהאי בד״א שלא נשתהא כו׳ לא קאי אמי טבריא דבריש אלא קאי אמי מערה ובימה של סדום דבסיפא אלא נראה דבקמייתא ובמצינתא לא שרי במי טבריא בדאשתהי אלא בשאין לו חטטין בראשו אבל בשיש לו חטטין בראשו לא שרי אלא בדלא אשתהי וכיון דבבתרייתא תני ואע״פ שיש לו חטטין בראשו תני הא בד״א בדלא נשתהא וכולי דבמי טבריא נמי לא שרי אלא בדלא נשתהא היכא דאיכא חטטין בראשו מיהו במי מערה

פרישה

(יג) **ולהעלות** אזנים בין ביד בין בכלי וב״י הביא לשון הרמב״ם והקשה עליו כמה קושיות ע״ש ומסיק שבל׳ הרמב״ם היה גורס בכלי במקום בסם כו׳ וק״ל ולא בכלי · ע״ש למה מסיק דגירסת הגמרא: (יד) **אבל** לא במים הרעים כו׳ עד מפני שהרואה כמיקר עיין לעיל סי׳ שכ״ו שכתב רבינו ג״כ לענין טבילה בשבת שמותר מה״ט וכתב ב״י שם שרבינו

מדרס וכימה של סדוס אפילו ליכא טעין לא שרי אלא בלא נשתכח אלא דא"כ קשה אמאי לא הוכירו הפוסקים לחלק במי טברייא בין דליכא טעין דליכא טעין וצ"ע: **לוחשין** לחישות נחשים ועקרביים וכו' כפ' חלק ופי' כשרואין שבאין להזיק לוחשין לשם כדי שיעמדו במקומן ולא יבואו להזיק ואין בכך משו' גידה:

שבת כל פיקוח נפש דוחה את השבת וכו' מבואר בכמ' מקומות בתלמוד ובדלעיל בסימן שכ"ח:

ומ"ש אפילו אם נפלה דליקה לחצר אחרת וכו' פרק בתרא דיומא (סוף ד' פ"ד) ופירש"י דליקה בחצר זו ונפשות בחצר אחרת והם חוליים או קטנים עד כאן לשונו כלומר ואין שהות להבריחם קודם שהגיע להם האש יכול לכבותה:

ומ"ש ואין הולכין בו אחר הרוב כגון תשעה עו"ג וישראל וכו' שם ועל פי דברי הרא"ש והלא כפירש"י גם לא כפירוש התוספות והרבה גירסאות ופירושים נאחרו בסוגיא זו כמ"ש ה' המגיד וכסף משנה בכב"ב ומ"ש אלא אפי' אם פירש אחד וכו' כ"כ הרא"ש ודש להקשות דיוקא דרישא דקאמר אפי' פי' אחד דמשמע דוקא אחד שפירש מפקחים וכסיפא קאמר דוקא נעקרו כולן אבל לא נעקרו כולן מפקחין אפילו פירשו כולן הוי מת' שנשאר בקביעות הראשון וגראה דאלו דלאו דוקא נקט ברישא פירש אחד אלא אפילו פירשו ג' וד' מהם או יותר לחצר אחרת אפי' לא נשאר בקביעות הראשון אלא אחד הרי נשאר קביעות הראשון ואם נפל שם בחצר אחרת על אחד מהם מפקחין עליו כיון דנשאר קביעות הראשון במקומו והכי אמיקנא בגמרא לא קשיא הא דפרים כולהו אין מפקחין הא דפרים מקצתייהו מפקחין ה"נ משמע מ"ש הרא"ש ורבינו בסוף דבריהם אבל אם נעקרו כולן וכו' דאלמא דוקא נעקרו כולן דאפילו אחד לא נשאר בקביעותו הראשון אין מפקחין הא לאו הכי מפקחין והא דכתב רבינו אלא אפילו פירש אחד מהם וכו' היינו לומר דלאחר שנעקר ממקום קביעותן או בשעת עקירתן פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו שם מפקחין כיון שנשאר קביעות הראשון • ויותר גראה דכפשוטו הוא דבפירש אחד מהם

אבל אם אינו שוהה בהם מותר שאינו נראה אלא כמיקר: לוחשים לחישות נחשים ועקרבים ונותנין כלי ע"ג העין להקר והוא שיהא כלי הניטל בשבת: ועצם שיצא ממקומו מחזירין אותו:

שבת כל פיקוח נפש דוחה שבת והזריז הרי זה משובח (ג) אפי' נפלה דליקה לחצר אחרת וירא שתעבור לחצר זו ויבא לידי סכנה יכול לכבותה כדי שלא תעבור (ד) ואין הולכין בו אחר אחר הרוב כגון תשע עו"ג וישראל אחד לא מיבעיא באותה חצר דפשיטא שאם נפל שם עליהן שמפקחין דהוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אלא אפילו פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו שם מפקחין כיון שנשאר קביעות הראשון במקומו חשבינן ליה כמחצה על מחצה אבל אם נעקרו כולן ובשעת עקירתן פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו אין מפקחין כיון שנעקר קביעות הראשון ממקומו אמרינן כל דפריש מרובא קא פריש: מי שנפלה עליו מפולת ספק חי ספק מת ספק שם וספק אינו שם ואפילו אם תמצא לומר שהוא שם ספק עו"ג וספק ישראל מפקחין אף ע"פ שיש בו כמה ספקות ואפי' מצאוהו מרוצץ שאינו יכול לחיות אלא לפי שעה מפקחין ובודקין עד חוטמו ואם לא הרגישו בחוטמו חיות אז ודאי מת ל"ש פגעו בראשו תחלה או ברגליו תחלה ואפילו מצא עליונים מתים לא יאמר כבר מתו התחתונים אלא בודק עליהם שמא עדיין הם חיים: עו"ג שצרו על עיירות של ישראל אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהם השבת באו על עסקי נפשות או אפי' סתם יוצאין עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת ובעיר הסמוכה לכפר אפילו לא באו אלא על עסקי ממון מחללין עליהם את

דרך לרחוץ בהם בחול ולא מוכחא מלתא דלרפואה היא אבל לא בים הגדול לקמן מפרש טעמא: ולא במי מדרס • שטורין בו פסקן ואין דרך רחיצה בהם אלא לרפואה וכן בימה של סדוס דמליח טובא ואין רוחצין בהן אלא לרפואה ומוכחא מלתא • ודמינהו רוחצין במי טברייא וכיס הגדול אבל לא במי מדרס וכימה של סדוס קשיא יס הגדול מים הגדול ל"ק הא דאשתכי הא דלא אשתכי ופירש"י הא דאשתכי בגוייהו אסור דמוכחא מלתא דלרפואה קא מכוין: הא דלא אשתכי • אלא רחץ וילא מותר: ופריך במאי מוקימנא לברייתא אי דלא אשתכי אפי' במי מדרס במי דסתיא רוחצין במי טברייא ובמי מדרס וכימה של סדוס אע"פ שיש לו חטטין ברגשו בד"א שלא נשתכי אבל נשתכי אסור אלא יס הגדול מים הגדול ל"ק הא ביפין שבו הא ברעים שבו מי מדרס אמי מדרס במי ל"ק הא דאשתכי הא דלא אשתכי ופירש"י שלא נשתכי • בתוך המים דגראה כמיקר בעלמא: ביפין • שכן רוחצין בהם בחול לרחיצה שאינה לרפואה: ברעים • אין רוחצין דמוכחא מלתא דלרפואה ותרוויהו בדאשתכי: מי המדרס אמי המדרס במי ל"ק • הך דקתני רוחצין במי המדרס אהכא תרתי דלעיל דקתני אבל לא במי המדרס הא דאשתכי הא דלא אשתכי: הרי בהדיא דבמים יפים שבים הגדול אפי' לשהות מותר ומי מדרס אם לא נשתכי מותר אפילו אם יש לו חטטים ברגשו משמע דבמים הרעי' שבים הגדול רוחצין בהם והוא שלא יסחה והא דתניא אין רוחצין בהם דוקא בדאשתכי וכפירש"י וכ"כ הר"ן וכ"פ הרמב"ם בפכ"א וכתב ה"ה שכן דעת הרמב"ן וכן עיקר דלא גריעי מים הרעים שבים הגדול ממי מדרס ושלא כדברי הרשב"א שאוסר במים רעים

שבים הגדול אפילו לא נשתכי: **לוחשים** לחישות נחשים ועקרביים ומתנין כפ' חלק (קא ב) ופירש"י לוחשים כלי ע"ג העין להקר וכו' ברייתא על נחשים ועקרביים בשבת בשביל שלא יזיקו ואין בכך משום גידה: כלי על העין • שכן דרך ליתן כלי מתכות על העין כדי לקרר העין ע"ג כגון שעושים לאדם שחש בעינו מקיפין עינו בטבעת: כלי הניטל • כגון מפתח סכין וטבעת:

ועצם שיצא ממקומו מחזירין אותו בס"פ חבית (קמח:) תנן אין מחזירין את הסדר ובגמרא אמר שמואל הלכה מחזירין את הסדר ופירש"י דס"ל מחזירין תנן ומשמע בגמרא דהלכה כשמואל וכ"פ הרי"ף והרא"ש ז"ל: אם מותר לעשות מדורה לחולה בשבת כתב רבינו בסימן ש"ל: כתב הר"ן בסוף פרק מפנין אהא דאמרינן (קכט •) דבר שאין בו סכנה אומר לא"י ועושה דדווקא אומר לא"י אבל ע"י עבד ואפילו ערל לא דאדם מצווה על שביתת עבדו וכבר כתבתי בסימן ש"ל דברי האומרים כן ודברי החולקים עליהם: **כתב** בהגהות הארמרוות דמרדכי כתב רא"ה אם היה חולה צריך לחמם יין ימלא ישראל ויחם הא"י ומוטב שיתנסך היין משיתחלל שבת עכ"ל (טו) ויחם הא"י דקאמר ע"כ. במרתיחו הוא וא"ג בצריך לו מיד שאל"כ יניחנו ישראל במקום שאין היד סולדת וגראה דבחולה שיש בו סכנה היא דאילו חולה שאין בו סכנה למה נתיר לו יין שנתנסך וקשה אי בשיש בו סכנה למה כתב דמוטב שיתחלל השבת דא"כ לא נשחוט לו ונאמר לא"י לנחור לו ולא נחלל שבת לשחוט לו ובהדיא אמרי' ביומא (פד:) דצרכי חולה שיש בו סכנה אינם נעשים ע"י א"י ולא ע"י קטנים אלא ע"י גדולי ישראל ואפשר דבחולה שאין בו סכנה היא דצרכיו נעשים ע"י א"י וכשיתן ישראל לא"י כלי מלא יין ויטלנו הא"י ויחממנו אמרא מיסרא שרי כל שלא נגע בו ואמאי מוטב שיתנסך היין דקאמר שהוא קרוב להתנסך אע"ג שישראל עומד ע"ג אפסר דנגע ביה כל דהו ולאו אדעתיה דישראל: **כתב** ר"י בת"ע נ"ב שהרמב"ם מתיר בישולי א"י לחולה שאין בו סכנה והרשב"א עשה לו סמוכות והעלה בידו דאיסור בישולי א"י שהוא איסור קל משום שמא יבא לאכול עמו הותר בחולה שאין בו סכנה בשבת עכ"ל ומ"ש בשם הרמב"ם הוא ממה שכתב בפ"כ חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו ע"י א"י כיצד אומרים לא"י לעשות לו והוא עושה לבשל לו ולאפו' וכו' והר"ן כתב בפרק אין מעמידין אהא דכי אתא רבין אמר בכל מתרפאין חוץ מע"ג ג"ע ש"ד וז"ל ועכשיו נהגו לבשל לחולה שאין בו סכנה על ידי א"י בשבת ואע"פ שהתבשיל עצמו אסור משום בישולי א"י ואע"פ שאין בדבר ראיה מכרעת דאי מדאמרינן בפרק אין מעמידין צרכי חולה נעשין ע"י א"י בשבת אבל אם בהם משום בישולי א"י אלא דכיון דסתמא אתמר הראשונים שהגיגו כן לא ראו לחלק דכיון שהדבר מותר בעצמו לא רצו להחמיר בו יותר מפני שהוא בישולי א"י ממעשה שבת: והרא"ה כתב דאפשר דטעמא משום דא"י המבשל לחולה בשבת שהיא שעה שאין אנו יכולין לבשל בישולי א"י כי האי לא מיתסר משום חתנות ולפיכך כ' שמותר לברייא במ"ש דליכא משום בישולי א"י כלל כיון דליכא משום חתנות ואין לסברא זו ראיה שאפילו נאמר דבכלל צרכי חולה נעשין ע"י א"י בשבת הוי דבר שיש בו משום בישולי א"י וכמו שפשט המלגג אכתי אפשר דהיינו דוקא לחולה מפני שהתירו בו כל דבר הנעשה ע"י א"י שאין איסורו מגופו אבל לאחרים לברייא אין לנו עכ"ל בהגהות פרק כ"א לא יתן ע"ג מכה דבר המושך ליהה ודם דהוי מפרק: כתב המרדכי בפרק קמא דשבת סר"ש משל"ן התיר לברוך גלגול בשבת למי שלקה באצבעו שהרי לא אסרו אלא נמי משום דמסי לקט בשם ספר ירחים אסור להניח בגד על מכה שיצא ממנו דם מפני שהדם יצבע אותו ואסור להוציא דם מן המכה כדאמרינן במשנה עירובין (קג:) ואם להוציא דם כאן וכאן אסור הלכך יש לרחוץ המכה במים או ביין תחלה כדי שלא יהא דם שע"פ המכה נוגע את הבגד ע"כ וגם בכל בו כתב שאסור להניח בשבת על חתוך יד שיוצא ממנו דם שום בגד משום נוגע כיצד יעשה כורך עליו קורי עכבים ומכסה בה כל הדם וכל ההבורה ואח"כ כורך עליו הסמרטוט עכ"ל וכיוצא בזה כתב הרוקח ואני חוכך בהגהת קורי עכבים משום דמסי (טז) כתב המרדכי בפרק ח' שרגיס דמי שיש לו חטטים ברגשו סך כדרכו בשבת כדאמרינן ביומא (עז:) ושעמא משום דסיכה לא מוכחא שתהא לרפואה שכן דרכו לסוך בחול בלא מכה ע"כ ונראה דלדידן דאין דרך לסוך בחול שלא לרפואה אסור מהא דאמרינן בסוף פרק המוציא יין אסור למשמש בצרור בשבת כדרך שמשמש בחול משום הטרת נימין אתבאר בסימן שי"ב ונראה שאסור לשוס פתילה בפי הטבעת בשבת אלא כלאחר יד דהיינו שאוחזה בב' אצבעותיו ומניחה בנחת (יז) דין אשה המצטערת מרוב חלב אם יכולה להוציא החלב בידה כתבו רבינו בסימן ש"ל:

שבת כל פיקוח נפש דוחה שבת והזריז הרי זה משובח בפרק בתרא דיומא (פד:): **ומ"ש** אפילו נפלה דליקה לחצר אחרת וכו' גם זה ברייתא שם מכבין ומפסיקין מפני הדליקה ואוקימנא דאפילו לחצר אחרת ופירש"י דליקה בחצר זו ונפשות בחצר אחרת והם חוליים או קטנים כלומר ואין שהות להבריחם קודם שיגיע להם: **מי** שנפלה עליו מפולת וכו' משנה שם (פ"ג:): **ומ"ש** ואפי' מצאוהו מרוצץ וכו' גז"ש א בגמר': **ומ"ש** בודקין עד חוטמו וכו' שם (פה •) ת"ר עד היכן הוא בודק עד שיבורו וי"א עד חוטמו א"ר פפא מחלוקת ממטה למעלה כלומר שמצאו דרך מרגלותיו ובודק והולך לצד מעלה אבל מעלה מעלה כיון דבדיק ליה חוטמו שוב א"צ לבדוק כל אבר נשמת רוח חיים באפיו ופסק הרמב"ם בפ"ב מ"ד עד חוטמו ונראה שטעמו משום דספק נפשות להקל ודלא כר"י בת"ט שפסק כת"ק: **ומ"ש** ואפילו מצא עליונים מתים וכו' ברייתא שם: **עו"ג** שצרו של עיירות של ישראל אם באו על עסקי ממון וכו' באו על עסקי נפשות וכו' ובעיר הסמוכה לספר וכו' ברייתא בפ' מי שהוציאוהו (מה:) ואע"פ שלא נזכר בה דין באו סתם

כתב

דרכי משה

(טו) אע"ג דמחללין שבת ולא מאכילין אותו נבילה י"ל נבילה שהוא ג"כ איסור דאורייתא • א"ב משעם דלעיל שיקוץ ההולה באכילתו משא"כ לגבי י"ג ומ"מ דברי ראב"ה צ"ע דהא כתבתי לעיל בשם התוס' והר"ן דאסור לעשות לו דבר ע"י א"י מיהו כמרומה לי שנוהגין כדברי ראב"ה דכל היכא דאפשר לא"י בלא שיהוי עושין לו הכל ע"י א"י אבל ב"י כתב כו' עד והא דקאמר דמושב כו' ר"ל שקרוב לנכך עכ"ל ב"י ואין דבריו נראין אלא כמ"ש וע"ל ריש סי' ש"ל מדין חילול שבת לחולה: (טו) ובאו"ה דמותר לעשות לו רפייה ע"י א"י על התתך או על שאר חבורה כתב המרדכי פ"ק ח' שרצים דאסור ליתן אפר מקלה על גבי הסכה בשבת: (יז) והוא כדברי תשובת מוהר"ם בענין משמוש הברזא שכתב הטור בסי' שי"ב:

וכתב

פרישה

ברגיש קילר יהשו גם בימות הסמוך סרי לפ"ג דבימי הסמוך אין שיך לומר שמיקר וכן יש להקשות כאן ועי"ק:

שי' שבת (פ) **אפילו** נפלה דליקה כו' עד יכול לכבות כדי שלא תעבור כו' ע"ש למה לא כתב רבותא בלשון הברייתא דהיינו אפילו יכול לכבות כדי להפסיק שלא תעבור וכיונו אין בו חידוש כ"כ שהיא מלאכה שא"צ לגופה דאינו חייב עליה לר"ש: (ג) **ואין** הולכין בו אחר הרוב כו' יעיין בק"ס מה שכתבתי לל"ק מכ' ציטורין של מלכיא' של ממן כו' הכיא' רבינו בסי' תל"ט כו' וחולת הסוא תיחוך לק"מ דשמני הכא דמשום פקוח נפש דוקא הקילו וכמ"ש רבינו בהתחלת דברי ש"ל ואין הולכין בו אחר הרוב

הדושי הגרות

שבת • שלא בגמרא הוא טעות הדפוס והוא במשנה (שם) וגם במשנה לא נמצא לישנא כי האי רק ואפילו מצאוהו מת: רבינו

כתב הרמב״ם בפ״ב וטעמא משום דספק נפשות להקל וכתב מהר״ר ישראל בכתביו סימן קכ״ו דבזמן הזה אפילו על עסקי ממון מחללין עליהם דידוע הוא שאם לא יניחם ישראל לשלול ולבוז ממונו יהרגנו והוי עסקי נפשות (מ) :

וכן (יט) על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה אויביה או נהר ועל ספינה המטורפת בים ר׳ יוסי אומר לעזרה אבל לא לצעקה כלומר דת״ק סבר מתריעין כדי שישמעו הסביבות ויתקבצו לעזור להם ולהצילם וגם מתריעין לזעוק ולהתחנן לפני הש״י שירחם עליהם ויצילם ור״י אומ׳ אין מתריעין לזעקה ומכל מקום לד״ה מתריעין לעזרה :

ומ״ש וכן יחיד הנרדף מפני לסטים מצוה להצילו כן כתב הרמב״ם בפ״ב ואע״פ שלא נזכר במשנה כיון דפיקוח נפש הוא פשיטא דמהללין עליו את השבת : **ומ״ש** והמצילין חוזרין בכלי זיינם למקומם ברייתא בפרק מי שהוציאוהו (מה.) :

את השבת וכן על הספינה המטורפת בים ונהר השוטף מצוה על כל אדם להצילן ולהלל עליהם וכן יחיד הנרדף מפני ליסטים מצוה להצילו והמצילין הוזרין בכלי זיינם למקומם :

של יולדת היא כחולה שיש בו סכנה ומחללין עליה השבת לכל מה שצריכה קורין לה הנר אפי׳ היא סומא ומ״מ כל מה שיכולין לשנות משנין (מ) ונקראת יולדת משתשב על המשבר והדם שותת ויורד אבל הרמב״ן כתב דאיזה שקודם מחללין אם יושבת על המשבר קודם או הדם שותת קודם מיד מחללין וכל ג׳ ימים הראשונים אפילו אמרה אין צריכה אני מחללין עליה השבת אם

של יולדת היא כחולה שיש בו סכנה ומחללין עליה את השבת לכל מה שהיא צריכה וכו׳ משנה בפ״פ מפנין (קכח:) :

ומ״ש ומחליקין לה הנר אפילו היא סומא ברייתא שם אם היתה צריכה לנר חבירתה מחלקת לה את הנר ופריך בגמרא פשיטא ל״ל בסומא מ״ד כיון דלא חזיא אסור קמ״ל איתובא מיתבא דעתה סברה אי איכא מידי חזיא חבירתה ועבדה לי : **ומ״ש** ומ״מ בכל מה שיכולין לשנות משנין גז״ש בברייתא אם היתה צריכה לשמן הבירתה מביאה לה את השמן ביד ואם אין סיפק ביד מביאה בשערה ואם אין סיפק בשערה מביא לה בכלי ובגמרא מביאה בשערה ותיפוק ליה משום סחיטה רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין סחיטה בשיער רב אשי אמר אפ״ת יש סחיטה בשיער מביאה לה בכלי דרך שערה כמה דאפשר לשנויי משנין ופירש״י דרך שערה . כורכת הכלי בראשה בשערה ופסק הרמב״ם בפ״ט דאין סחיטה בשיער וראה שהוא ז״ל סובר דרב אשי אזל לאיפלוגי ארבה ורב יוסף בסחיטת שיער אתא אלא לומר דאפילו אי הוה סחיטה בשיער שפיר תני מביאה בשערה ובפכ״ב כתב מביאה לה כלי תלוי בשערה וטעמו משום קמ״ג דאין סחיטה בשיער איכורא מיהא איכא וכמ״ש ה״ה בפ״ט וא״כ מוטב לעשות הוצאה ע״י שינוי מבלי איכור אחר מלהוסיף עליו איסור סחיטה :

ונקראת יולדת משתשב על המשבר וכו׳ בסוף פרק מפנין (קכט.) מאימתי פתיחת הקבר אמר אביי משתשב על המשבר ורב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד ואמרי לה משעה שחברותיה נושאות לה בגפיה כלומר בזרועותיה שאינה יכולה להלך וכתב הרי״ף דרב הונא קודם שתשב על המשבר קאמר וכאביי עבדינן ולא מהללין עליה שבתא עד שיהא דם שותת ויורד ותשב על המשבר ותמהו עליו הרא״ש והר״ן היאך פסק בספק נפשות להחמיר והו״ל למיפסק משעה שהדם שותת ויורד וכ״פ הרמב״ם בפ״ב : **ומ״ש** רבינו בשם הרמב״ן בספר תורת האדם תמה על פסק הרי״ף והעלה דמסתברא דשיעורי לא תלו בהדדי ואית בנשי דלא יתבי על משבר כלל שהולד ממהר לצאת אלא משעה שישבה על המשבר או ששותת הדם ויורד או שחברותיה נושאות אותה בגפיה הרי היא בחזקת מסוכנת ועושין לה עכ״ל והכי נקטינן :

וכל ג׳ ימים הראשונים אפי׳ אמרה אינה צריכה אני מחללין עליה כל שבעת ימים הראשונים פירוש

מהם קאמר אלא דלאו דוקא דה״ה פירשו רובן לאחר אחרת ונפל על אחד מהם וכ״כ ה׳ המגיד להדיא וז״ל הא דפירשו מקצתייהו ונשארו האחרים במקומם ואותו מקצת שפירש נכנס לאחר אחרת בין שיהיה המקצת רוב כולם או אחד מהם מפקחין עליו עכ״ל וע״ש :

של יולדת היא כחולה שיש בו סכנה וכו׳ משנה בפ׳ מפנין (כוף ד׳ קכ״ח) מילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה השבת ובגמרא אמי ומחללין לאתויי הא דת״ר אם היתה צריכה לנר חבירתה מדלקת לה את הנר וכו׳ ופרכינן פשיטא ומהדרינן ל״ל בסומא מ״ד כיון דלא חזיא אסור קמ״ל איתובא מיתבא דעתה סברה אי איכא מידי חזיא חבירתה ועבדה לי ונראה דהא דקתני אם היתה צריכה לנר היינו שהיא אינה אומרת כלום אלא שהגיע הלילה ואז צריכה לנר ליתובא דעתה מדליקין לה את הנר ואע״ג דביה״כ אם החולה אינו אומר צריך אני אין מאכילין אותו ליתובי דעתיה מן הסתם אלא ע״פ מומחה כתבו התוספות שיותר יכולה להסתכן ע״י פחד שתתפחד שמא אין עושין יפה מה שהיא צריכה ממה שיסתכן החולה ברעב עכ״ל :

ומ״ש ומ״מ בכל מה שיכולין לשנות משנין בברייתא לשם אם היתה צריכה לשמן מביאה לה שמן ביד וכו׳ ופירש״י מביאה לה שמן דרך ר״ה ביד בכפה ולא בכלי דכמה דאפשר משנים ועיין בב״י הביא סוגיית התלמוד ותימה למה השמיט רבינו דין הבאת שמן ואפשר כיון דעכשיו אין לנו ר״ה דאורייתא לא איצטריך ליה לכתבו דכיון דשרי לדליק לה את הנר ליתובי דעתה דהוי מלאכה דאורייתא כ״ש הבאת שמן דרך כרמלית דאינו אלא איסור דרבנן :

ונקראת יולדת וכו׳ בסוף פרק מפנין מאימתי פתיחת הקבר אביי אמר משתשב על המשבר ורב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד ואמרי לה משעה שחברותיה נושאות לה בגפיה כלומר בזרועותיה שאינה יכולה להלך פי׳ כל אחד מיקל על חבירו . רב הונא קודם שתשב על המשבר קאמר ואמרי לה קודם שהדם שותת ויורד קאמרי והרי״ף פסק לחומרא ואמר כאביי עבדינן ולא מחללין עליה שבתא עד שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר עכ״ל וכתב בהגהות מרדכי שכן פירש ר״ח וכ״כ רבינו דאע״פ שהרא״ש תמה עליו הה״ל למיפסק בספק נפשות להקל ס״ל לרבינו כיון דלא נחלק עליו בפירוש הכי ס״ל אלא שתמה עליו למה פסק כן כי אין כפק שהיה לו טעם בחומרא זו אלא שאינו יודע טעמו ולפעד״נ דטעמו דלא אמרינן דמחללין שבת ביולדת אלא כשנתברר לנו דהיא יולדת התם הוא דאמרינן דבפלוגתא דאמוראי אזלינן לקולא דספק נפשות להקל וכדאמר בגמרא פלוגתא דמר זוטרא ורב אשי גבי נסתם הקבר הביאו הרי״ף בסמוך לפסק זה אבל בפלוגתא דפתיחת הקבר הכא לא אזלינן לקולא כיון שלא נתברר לנו שהיא יולדת וכדמות רמיה לזה משכחן בפרק יש בכור דאמרו כי אקילו רבנן בעדות אשה בסופה אבל בתחילתה לא אקילו בה רבנן ומ״מ נראה דמ״ש הרי״ף עד שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר דאין דעתו לומר דאין מחללין עד דאיכא תרווייהו דהא קאמר וכאביי עבדינן ואביי לא אמר אלא משתשב על המשבר דמשמע אפילו לא היה הדם שותת דהא תלמודא לא אדכר עדיין הך שיהא הדם שותת מקמי מילתא דאביי אלא ודאי לאביי משעה שתשב על המשבר מחללין אפילו אין הדם שותת אלא לפי דרב הונא אמר משעה שהדם שותת ולא אמר עד שיהא הדם שותת דהוי משמע חומרא עד שיהא הדם שותת לאחר שתשב על המשבר אלא דכי פליג רב הונא אדאביי להקל עליו אתא לומר דמשעה שהדם שותת אע״פ שלא ישבה על המשבר ולפיכך אמר דכאביי עבדינן דאפילו הדם שותת לא מהללין עד שתשב על המשבר והדם שותת ופשוט הוא וכן צריך לפרש דברי רבינו שאמר משתשב על המשבר והדם שותת ויורד ואיכא לתמוה אמ״ש הר״ן לדחות דברי הרי״ף שכתב דדייקי רבוותתא מדלא אמר רב הונא עד שיהא הדם שותת ש״מ קודם שתשב על המשבר קאמר והקאמר הר״ן דליתא דמשום דמשעה לא מוכח דקדים דמשום דקאי אמאימתי פתיחת הקבר אפילו לא קדים אדשיעוריה דאביי שייך למימר משעה עכ״ל . ול״נ דרבוותתא שפיר דייקי והכי קאמרי אי איתא דרב הונא מחמיר אדאביי דלא מחללינן אלא כשהדם שותת ויורד לאחר שתשב על המשבר וכשאין דם שותת אפילו יושבת על המשבר אין מחללין ה״ל לפרושי ולומר עד שיהא הדם שותת כי היכי דלא ליתי למיטעי ולהקל אלא בע״כ דרב הונא להקל בא דמיד משעה שהדם שותת אפילו לא ישבה על המשבר מחללינן . עוד כתב הר״ן וז״ל ועוד ה״ל לרי״ף לפסוק כרב הונא דאמר משעה שהדם שותת ויורד דספק נפשות להקל וכן פסק הרמב״ם בפ״ב עכ״ל ואיכא למידק דכיון דס״ל לפסוק בהך פלוגתא להקל בספק נפשות אמאי לא קאמר דנפסוק להקל כאמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה בגפיה אפילו אין הדם שותת ולא ישבה על המשבר ויש לייסד דכרב הונא יש לנו לפסוק דהוא אמר מילתא מגיעתא דאביי נמי קאי כוותיה דלא מקילינן כל כך לחלל את השבת משעה שחברותיה נושאות אותה בגפיה ואמרי לה נמי קאי כוותיה דלא מחמרינן כל כך שלא לחלל עד שתשב על המשבר דקודם זה נמי הוי פתיחת הקבר וכבר כתבתי דבר זה לעיל בהלכות ק״ש סימן ס״ג בדין עמידה בק״ש ע״ש . מיהו נקטינן להקל כהרמב״ן שהביא רבינו ואיכא למידק אמאי לא כתב רבינו ע״ש הרמב״ן דאם קדים שחברותיה נושאות אותה בגפיה דמהללין אע״פ שלא ישבה על המשבר ולא היה הדם שותת ויורד וכמ״ש בתורת האדם ומביאו ב״י ונראה דרבינו השמיטו בכוונה לפי שלא נראה לו להקל כל כך הדא דהא באמוראים אביי קאי כוותיה דרב הונא שלא להקל כ״כ ועוד שגם בפוסקים האלפסי קאי כוותיה דהרמב״ם שלא להקל כל כך מקמי שהדם שותת ולא ישבה על המשבר וכ״פ הר״ן והסמ״ג כהרמב״ם והגהות מרדכי כתב נמי דהרמב״ם פסק להקל דלא כהאלפסי משמע בסתמא דפסק כרב הונא וכך נראה לפע״ד להלכה אבל כבר הורה זקן הרב ב״י להקל בספק נפשות לחלל שבת אף משעה שחברותיה נושאות אותה בגפיה וכהרמב״ן : **וכל** ג׳ ימים הראשונים אפילו אמרה אין צריכה אני מחללין עליה השבת שם אליבא דכ״ע לרב אשי ולמר זוטרא ולהרדעי היה כל זמן שהקבר פתוח דהיינו ג׳ ימים הראשונים אפי׳ אמרה אין צריכה אני מהללין ופירש״י דהיינו כשחברותיה אומרות צריכה וכן פי׳ הרא״ש וכ״כ רבינו ונראה דבאמרה צריכה אני אפי׳ חברותיה אומרות אינה צריכה ואפי׳ ק׳ רופאים אומרים אינה צריכה לה שומעים לבד יודע מרת נפשו כדאמר בפרק בתרא דיומא גבי חולה שיש בו סכנה דמשם למד רש״י דהא דבאמרה אינה צריכה דמחללין היינו דוקא כשחברותיה אומרות צריכה דאם היו חברותיה ג״כ אומרות אינה צריכה שומעין לה ולהן כדאמר התם לגבי חולה וה״ה ביולדת תוך ג׳ דג״כ סכנה היא ומיהו בסתמא כשהיא לא אמרה מידי נמי מחללין אע״פ דחברותיה אומרות אינה צריכה והיינו כגירסתינו בגמרא נהרדעי אמרי ג׳ בין אמרה צריכה אני ובין לא אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת דפי׳ לא אמרה צריכה אני דלא אמרה מידי והיינו סתמא התם הוי דינא כאילו אמרה צריכה אני דמחללין אפילו חברותיה אומרות דאינה צריכה וכך הוא משמעות לשון רבינו שלא כתב כלשון גמרא בדרב אשי ומר זוטרא בין אמרה צריכה אני בין אמרה אין צריכה אני מהללין אלא כתב כל ג׳ ימים הראשונים אפי׳ אמרה אין צריכה אני מהללין עליה אם חברותיה אומרות צריכה לאורויי דיוקא אבל כשאינה אומרת אין צריכה אני אין חילוק בין אמרה צריכה אני ובין בסתמא דכי היכי דבאומרת צריכה אני מחללין עליה השבת אפילו חברותיה אומרת אינה צריכה ה״נ בסתמא בלא אמרה מידי מחללין אפילו חברותיה אומרות אינה צריכה והרמב״ן והרי״ף כתבו ואמרו דה״ה אפילו בדאמרה אמרה אינה צריכה וחברותיה אינן חכמות ולא אמרי

דרכי משה

שכט (א) וכתב עוד מיהו הכל לפי ראות העין והזמן לפי שיתקרב לביתו של ישראל ותן לחכם ויחכם עוד וכתב א״ז עוד דאפילו לא באו עדיין אלא שומעים שרוצים לבוא מחללין עליו השבת : וכן

פרישה

וזו דוקא קאמר וכן מוכח לשון הגמרא ועיין בתורת חטאת כלל מ״ג מה שכתב בשם מהר״ר שכנא ז״ל ובי״ד סימן ק״ו וסי׳ כ״ו כתבתי קצת מנהו שהביא דאיה מכאן לחלק בהא דאמרינן כל דפרוש כו׳ ע״ש ולפי מ״ש דבפיקוח נפש הקילו אין לאיה ודו״ק :

סי׳ של (מ) **מ״ש** רבינו ונקראת יולדת משתשב על המשבר ויורד בס״פ מפנין דף קכ״ח ובית יוסף הביאו גרסינן מאימתי פתיחת הקבר אביי אמר משתשב על המשבר ורב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד וכתב הרי״ף וז״ל ודייקי רבוותתא מדלא קאמר רב הונא עד שיתחיל הדם להיות שותת שמעת מינה דוקא קאמר ולא אמר לשון הגמרא ועיין בתורת חטאת כלל מ״ג מה שכתב בשם מהר״ר שכנא ז״ל ובי״ד סימן ק״ו וסי׳ כ״ו כתבתי קצת מנהו שהביא דאיה מכאן לחלק בהא דאמרינן דמחללין עליה השבת ולא אמר עד שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר דאין דעתו לומר דאפילו הדם שותת ויורד לא מחללין עד שתשב על המשבר אלא דכל כשתשב על המשבר מחללין אפילו אין הדם שותת ופשוט הוא דאם לא אמר אלא משתשב על המשבר ולא אמר עד שיהא הדם שותת ויורד ואיכא לתמוה אמ״ש הר״ן לדחות דברי הרי״ף שכתב דדייקי רבוותתא מדלא אמר רב הונא עד שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר קאמר וכאביי עבדינן ולא מחללין עליה שבתא עד שיהא דם שותת ויורד ותשב על המשבר ותמהו עליו הרא״ש והר״ן היאך פסק בספק נפשות להחמיר והו״ל למיפסק משעה שהדם שותת ויורד וכ״פ הרמב״ם בפ״ב : **ומ״ש** רבינו בשם הרמב״ן בספר תורת האדם תמה על פסק הרי״ף והעלה דמסתברא דשיעורי לא תלו בהדדי ואית בנשי דלא יתבי על משבר כלל שהולד ממהר לצאת אלא משעה שישבה על המשבר או ששותת הדם ויורד או שחברותיה נושאות אותה בגפיה הרי היא בחזקת מסוכנת ועושין לה עכ״ל והכי נקטינן :

וכל ג׳ ימים הראשונים אפי׳ אמרה אינה צריכה אני מחללין עליה כל שבעת ימים הראשונים פירוש

ישבה על המשבר ולפיכך אמר דכאביי עבדינן דאפילו הדם שותת לא מהללין עד שתשב על המשבר אבל כשתשב על המשבר מחללין אפילו אין הדם שותת ופשוט הוא וכן צריך לפרש דברי רבינו שאמר משתשב על המשבר והדם שותת ויורד ואיכא לתמוה אמ״ש הר״ן לדחות דברי הרי״ף שכתב דדייקי רבוותתא מדלא אמר רב הונא עד שיהא הדם שותת ש״מ קודם שתשב על המשבר קאמר וקאמר הר״ן דליתא דמשום דמשעה לא מוכח דקדים אמאימתי פתיחת הקבר אפילו לא קדים אדשיעוריה דאביי שייך למימר משעה עכ״ל . ול״נ דרבוותתא שפיר דייקי והכי קאמרי אי איתא דרב הונא מחמיר אדאביי דלא מחללינן אלא כשהדם שותת ויורד לאחר שתשב על המשבר וכשאין דם שותת אפילו יושבת על המשבר אין מחללין ה״ל לפרושי ולומר עד שיהא הדם שותת כי היכי דלא ליתי למיטעי ולהקל אלא בע״כ דרב הונא להקל בא דמיד משעה שהדם שותת אפילו לא ישבה על המשבר מחללינן . עוד כתב הר״ן וז״ל ועוד ה״ל לרי״ף לפסוק כרב הונא דאמר משעה שהדם שותת ויורד דספק נפשות להקל וכן פסק הרמב״ם בפ״ב עכ״ל ואיכא למידק דכיון דס״ל לפסוק בהך פלוגתא להקל בספק נפשות אמאי לא קאמר דנפסוק להקל כאמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה בגפיה אפילו אין הדם שותת ולא ישבה על המשבר ויש לייסד דכרב הונא יש לנו לפסוק דהוא אמר מילתא מגיעתא דאביי נמי קאי כוותיה דלא מקילינן כל כך לחלל את השבת משעה שחברותיה נושאות אותה בגפיה ואמרי לה נמי קאי כוותיה דלא מחמרינן כל כך שלא לחלל עד שתשב על המשבר דקודם זה נמי הוי פתיחת הקבר וכבר כתבתי דבר זה לעיל בהלכות ק״ש סימן ס״ג בדין עמידה בק״ש ע״ש . מיהו נקטינן להקל כהרמב״ן שהביא רבינו ואיכא למידק אמאי לא כתב רבינו ע״ש הרמב״ן דאם קדים שחברותיה נושאות אותה בגפיה דמהללין אע״פ שלא ישבה על המשבר ולא היה הדם שותת ויורד וכמ״ש בתורת האדם ומביאו ב״י ונראה דרבינו השמיטו בכוונה לפי שלא נראה לו להקל כל כך הדא דהא באמוראים אביי קאי כוותיה דרב הונא שלא להקל כ״כ ועוד שגם בפוסקים האלפסי קאי כוותיה דהרמב״ם שלא להקל כל כך מקמי שהדם שותת ולא ישבה על המשבר וכ״פ הר״ן והסמ״ג כהרמב״ם והגהות מרדכי כתב נמי דהרמב״ם פסק להקל דלא כהאלפסי משמע בסתמא דפסק כרב הונא וכך נראה לפע״ד להלכה אבל כבר הורה זקן הרב ב״י להקל בספק נפשות לחלל שבת אף משעה שחברותיה נושאות אותה בגפיה וכהרמב״ן : **וכל** ג׳ ימים הראשונים אפילו אמרה אין צריכה אני מחללין עליה השבת שם אליבא דכ״ע לרב אשי ולמר זוטרא ולהרדעי היה כל זמן שהקבר פתוח דהיינו ג׳ ימים הראשונים אפי׳ אמרה אין צריכה אני מהללין ופירש״י דהיינו כשחברותיה אומרות צריכה וכן פי׳ הרא״ש וכ״כ רבינו ונראה דבאמרה צריכה אני אפי׳ חברותיה אומרות אינה צריכה ואפי׳ ק׳ רופאים אומרים אינה צריכה לה שומעים לבד יודע מרת נפשו כדאמר בפרק בתרא דיומא גבי חולה שיש בו סכנה דמשם למד רש״י דהא דבאמרה אינה צריכה דמחללין היינו דוקא כשחברותיה אומרות צריכה דאם היו חברותיה ג״כ אומרות אינה צריכה שומעין לה ולהן כדאמר התם לגבי חולה וה״ה ביולדת תוך ג׳ דג״כ סכנה היא ומיהו בסתמא כשהיא לא אמרה מידי נמי מחללין אע״פ דחברותיה אומרות אינה צריכה והיינו כגירסתינו בגמרא נהרדעי אמרי ג׳ בין אמרה צריכה אני ובין לא אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת דפי׳ לא אמרה צריכה אני דלא אמרה מידי והיינו סתמא התם הוי דינא כאילו אמרה צריכה אני דמחללין אפילו חברותיה אומרות דאינה צריכה וכך הוא משמעות לשון רבינו שלא כתב כלשון גמרא בדרב אשי ומר זוטרא בין אמרה צריכה אני בין אמרה אין צריכה אני מהללין אלא כתב כל ג׳ ימים הראשונים אפי׳ אמרה אין צריכה אני מהללין עליה אם חברותיה אומרות צריכה לאורויי דיוקא אבל כשאינה אומרת אין צריכה אני אין חילוק בין אמרה צריכה אני ובין בסתמא דכי היכי דבאומרת צריכה אני מחללין עליה השבת אפילו חברותיה אומרת אינה צריכה ה״נ בסתמא בלא אמרה מידי מחללין אפילו חברותיה אומרות אינה צריכה והרמב״ן והרי״ף כתבו ואמרו דה״ה אפילו בדאמרה אמרה אינה צריכה וחברותיה אינן חכמות ולא אמרי

מיניה דקודם שתשב על המשבר קאמר וכאביי עבדינן ולא מחללין שבת עד שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר עכ״ל הרי״ף והביאו הרא״ש וכתב עליו ז״ל תמוה ליה בסקנו ספק נפשות לא מרא עכ״ל הרא״ש והכא רבינו כתב דעת הרי״ף ורבוותתא בסתמא ולא הזכיר תמיהת הרא״ש . וה״ט שם״ל שלא שהרא״ש תמה על טעמייהו מ״מ לא פסק דלא כוותייהו לקולא אלא שקלת קשה ששינה את ל׳ הרי״ף שהרי״ף כ׳ עד שיהא הדם שותת ותשב על המשבר ורבי׳ כתב משתשב על המשבר והדם שותת ויורד ולכאורה איכא ביניהו דלהרי״ף לא מחללינן שבת עד דאיכא תרווייהו דהיינו דם וישיבה על המשבר . ולרבינו משתשב על המשבר ואז רגיל להיות שמקדמת

אמרי מידי וליכא רופא שאומר צריך נמי מחללין. וז"ש והרמב"ן כתב אפילו ליכא חכמה ולא רופא וכו' אלא אמר רבינו והרמב"ן כתב לחלוק על מ"ש תחלה אלא ר"ל דהרמב"ן הוסיף דה"ה איפכא כדפרי'. כלל העולה דתוך ג' ימים הראשונים בכל ענין מחללין לדעת הרמב"ן ורבינו אא"כ בדאיכי אמרה אינה צריכה והברותיה או רופא ג"כ אומר אינה צריכה אתם הוא דלה ולכן שומעין ולא כהשאלתות דאף דזו מחללין כמ"ש ה"ה משמו בפ"ב דליתא כנגד כל הפוסקים וכתב הרמב"ן דהטעם הוא לפי שבחול ג"כ הרבה חיות אין עושות מדורה וחמין בכל יום ומביאו ב"י:

ומ"ש כל ז' ימים הראשונים וכו' פי' היכא דאמרה צריכה אני פשיטא דאין חילוק בין תוך ג' לתוך ז' דאפילו תוך ז' והברותיה אומרות אינה צריכה מחללין כיון שאיהי אומרת צריכה אני וכן בסתמא דאיהי לא קאמרה מידי נמי מחללין תוך ז' היכא דהברותיה אינן יודעין ולא קאמרי מידי ואין צ"ל כשהברותיה אומרות צריכה דמחללין אבל כשהיא לא קאמרה מידי והברותיה אומרות אינה צריכה אין מחללין כיון שהוא תוך ז' וכל שכן כשהיא אומרת אינה צריכה דאין מחללין תוך ז' אע"פ דהברותיה קאמרי צריכה ואע"ל בדהברותיה לא קאמרי מידי והכי מוכח להדיא במימרא דנהרדעי ובגירסת הרי"ף ע"ש. כ' ב"י ע"ש הרשב"א בתשובה דתוך ג' ימים אע"פ שאוכלת מאכל הבריאים ואומרת שאינה צריכה שיבשלו בשבת אפילו הכי כמסוכנת אנו חושבין לה מפני שאיבריה מתפרקין וכו' ע"ש ויש להביא ראיה ברורה לדברי הרב מפרק הדר בההוא יונקא דאיסתפוך חמימיה דקאמר רבא נישיילה לאימיה אי צריכה ניחיימי ליה אגב אימיה וקאמר ליה רב משרשיא לרבא אימיה הא קא אכלא תמרי א"ל אימר תוכבא בעלמא הוא דנקט לה אלמא דאפילו אכלה תמרי דהוא מאכל בריאים חשבינן לה כמסוכנת וע"ש (בדף ס"ח) ומביאו הרי"ף לשם בפרק הדר:

ועושין מדורה ליולדת או לשאר חולה וכו' שם א"ר יהודה אמר שמואל עושין בבי"ה לא ולא היא ל"ש חיה ל"ש חולה ל"ש ביה"ג ול"ש ביה"ח דאיתמ' אמר ר' אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז ופירש"י הקיז דם וכ"ש חולה עכ"ל כלומר הא דמייתי ראיה מהקיז דם הוא לפי דכיון דאפילו בהקיז דם עושין לו מדורה כ"ש חולה וכן כתבו הרי"ף והרא"ש ואחריהם נמשך גם רבינו והיה נורם ולא היא כו' וכך היא גי' ספרים שלנו ולא היא וכו' אבל הרמב"ם והכמ"ג פסקו דבחיה דוקא עושין מדורה ביה"ח וכן בהקיז דם ונצטנן אבל חולה לא דלא היה נורם ולא היא וכו' אלא הכי גרסינן סבור מינה לחיה אין לחולה לא ביה"ג אין ביה"ח לא אימתר א"ר חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם וכו' וכתב ה' המגיד שהרמב"ם מפרש דהא דאייתי הא דהקיז דם ונצטנן לא מייתי לה אלא לדחות מאי דהוה סברי דביה"ח לא מכני שהחיה הרי היא כהקיז דם אבל מה שאמרו לחולה לא כדקאי קאי וכ"כ הר"ן לדעת הרמב"ם ומביאו ב"י ובש"ע השמיט דין חולה נראה דמסכים ליה אם הגון הוא להחמיר כהרמב"ם ולפעד"ע דבחולה שאין בו סכנה פשיטא דיש להתיר אמירה לעכו"ם לעשות לו מדורה אפילו ביה"ח אם צריך למדורה כגון שנצטנן אבל בחולה שיש בו סכנה אין ליישראל לעשות לו מדורה אם אפשר ע"י עכו"ם ואם אי אפשר ע"י עכו"ם ורופא אומר צריך למדורה כדאי הם רש"י והרי"ף והרא"ש ורבינו לכמוך עליהם להקל בספק נפשות כנ"ל:

הולך לאחר הלידה וכו' בסוף פרק מפנין א"ר נחמן כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת לא כרת שרך מכאן שאותכין הטבור בשבת וכו' ובמשנה וקושרין את הטבור ר"י אומר אף אותכין וגמרא א"ר נחמן א"ר בר אבהו מודים חכמים לרבי יוסי בטבור של שני תינוקות שהותכין מ"ט דמנתחי אהדדי והרי"ף הביא כל זה ועוד כתב אר"נ א"ר בר אבוה הלכה כרבי יוסי אבל בספרים דידן ליתיה גם הרא"ש לא הביאו וז"ש רבינו וא"א הרא"ש ז"ל פסק שאין אותכין אותו אא"כ תאומים וכו' והוא דכיון דלא כתב כגירסת הרי"ף דר"נ אמר הלכה כרבי יוסי והביא הא דאר"נ מודים חכמים לרבי יוסי אלמא דס"ל להרא"ש דאין סומכין על גירסת הרי"ף לקבל בזה אלא גי' ספרים דידן עיקר דלית בה הלכה כרבי יוסי וא"כ הלכה כחכמים לגבי רבי יוסי שהוא יחיד כנגד רבים. ולכן הביא הרא"ש דמודים חכמים לרבי יוסי בתאומים דאלמא דבאחד הלכה כחכמים דלא קושרין דאי הלכה כרבי יוסי לא ה"ל להרא"ש לאתויי אלא היא דר"נ לא כרת שרך מכאן שאותכים את הטבור דסתמא משמע אפילו באחד אלא להכי הביא הרא"ש הא דמודים חכמים לרבי יוסי לאורויי הלכתא כחכמים דדוקא בתאומים חותכין ולא באחד ומכל מקום הביא הך דר"נ משום שאר צרכי ולד שעושין בשבת מרחיצין אותו וכו' ולא חשש הרא"ש לאה שהביא במימרא דר"נ בסתם שאותכין את הטבור דליכא למיטעי כיון שכבר פירש דקי"ל כחכמים דדוקא בתאומים חותכין כנ"ל פשוט לפרש לדעת הרא"ש אלא דלא ה"ל לרבינו לומר לשון וא"א ז"ל פסק דמשמע דכך פסק בפירוש. ולכן יראה דראה ממנו הלכה למעשה שפסק כן ודבריו בפסקיו נמי מורין כן ודלא כמ"ש בית יוסף ומכל מקום לענין הלכה נקטינן כהרי"ף והרמב"ם דכיון דאין בו איסור דאורייתא כמו שכתבו התוספות בדבור האחרון אזלינן לקולא וכתב בית יוסף שכן עמא דבר וכן פסק בש"ע:

ומ"ש והני מילי בנולד לט' או לז' וכו' בכאן קיצר רבינו אבל בי"ד סי' רס"ו האריך ע"ש בסעיף י"ד וט"ו ובמ"ש לשם:

אסורי

פירוש מג' עד ז' וכו' מכאן ואילך עד ל' יום וכו' בש"פ מפנין שם:

ומ"ש רבינו בשם הרמב"ן כתבה ג"כ הר"ן שם ובה"ה בפ"ב ונתבאר עוד זה בדבריה שכתב הרמב"ן דדוקא בשאין שם חכמה ובקי וארכי החיה ידועים לכל אבל אם יש שם ואומרים לא צריכה אין מחללים הרבה שבתות אינן עושין מדורה וחמין בכל יום ולא כרב אחא שכ' דכל ג' אפילו היא ורופאים אומרים לא צריכה מחללין ועבדין לה מדורה ומחמין לה חמין (א) כ' הרשב"א שנשאל על יולדת תוך ג' שאוכלת מאכל ב"א ואומרת שא"צ שיבשלו לה בשבת והשיב כמסוכנת אנו חושבים ליולדת מפני שאיבריה מתפרקים ומרוסקת היא אלא שאינה מרגשת לשעתה ואם תאכל עוגן או דבריה שאין המסוכנת אוכלת אותם יביאוה לידי סכנה ולפיכך כל שאין לה דבריה המחזקים ומאכלים הבריאים מחללין עליה את השבת שהשבת דהויה היא אצל החולה ולא הותרה אצלו כיולד הרי שבשלו לה ע"ש והותירה ובליל שבת אחר עבור קצת שעות מהלילה הוצרכה לאכול אין אומרים נשחוט ונבשל אלא די לה במה שבשלו לה מבע"י סמוך להשיכה שעדיין אותו תבשיל כבן יומו לחולים הוא ראוי עכ"ל:

הושבת על המשבר ומתה וכו' מימרא ס"פ הכל מעריכין (ז.) וכתבה הרמב"ם בפ"ב מה' שבת:

ועושין מדורה ליולדת או לשאר חולה וכו' בפ"פ מפנין (קכט.) אר"י א"ש עושין מדורה לחיה בשבת בימות הגשמים סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא איתמר אמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז וכתב הרי"ף והרא"ש ואסיקנא ל"ש חיה ל"ש חולה ל"ש בימות החמה ל"ש בימות הגשמים מדאמר רבי חייא בר אבין הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה ואפילו בתקופת תמוז וכך הם דברי רש"י אבל הרמב"ם כתב בפ"ב עושין מדורה לחיה ואפילו בימות החמה מפני שהצנה קשה לחיה הרבה במקומות הקרים אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפי' בתקופת תמוז וכ"כ בסמ"ג וכתב ה"ה שהרמב"ם מפ' דהא דאייתי' הא דהקיז דם ונצטנן לא מייתינן לה אלא לדחות מאי דהוו סברי דבימות החמה לא מפני שהחיה הרי היא כהקיז דם אבל מה שאמרו לחולה לא כדקאי קאי וכ"כ הר"ן ג"כ לדעת הרמב"ם והוסיף עוד לומר דהא דסבור נמי למימר לחיה אין אבל לשום חולה לא מידחיא לה מדאמר רבי חייא הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אלמא יש חולה שעושין לו מדורה ומיהו לחולה זה דוקא הוא שעושין לו מדורה אבל לא לחולה אחר וכתב הרב המגיד שהיה סבר לפרש דברי הרמב"ם דאפילו בחולה שיש בו סכנה קאמר דאין בכנה סכנה לו משום דאפשר בבגדים אלא שמדברי הראב"ד נראה שהוא מפרש בשאין בו סכנה כלומר שצריכו נעשים ע"י עכו"ם ואין אומר לעכו"ם לעשות לו מדורה וכתב שהוא מבטל דעתו מפני דעת הראב"ד לפי שאם יש בו סכנה משמע דלכל צריכו מחללין עליו את השבת ואע"פ שאין במניעת הדבר שעושין לו סכנה ע"כ ובסי' שכ"ח כתבתי דמשמע מדברי רש"י דכל שאין במניעת אותו דבר סכנה אין מחללין עליו את השבת ואפשר שהרמב"ם סובר כן ומיירי בחולה שיש בו סכנה וכמו שהיה סבור ה"ה כתב הרב המגיד שם שנראה מדברי הראב"ד דלהיה כל שלשים עושין לה מדורה דכל שלשים לענין מדורה יש בה סכנה: **הולך** לאחר הלידה עושין לו כל צרכיו וכו' בש"פ מפנין (שם:) אר"נ אמר רבה בר אבוה א"ר כל האמור בפרשת התוכחה עושין לחיה בשבת שנאמר ומולדתיך ביום הלדת אותך לא כרת שרך ובמיס לא רחצת וכו' ובמשנה (קכח:) וקושרין את הטיבור רבי יוסי אומר אף אותכין ובגמרא (קכט.) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב מודים חכמים לר"י בטיבור של שני תינוקות שהותכין מ"ט דמנתחי אהדדי. זה אילך וזה אילך ונמצאו מסוכנים: וכתב רבינו שהרא"ש פסק שאין אותכין אותו אא"כ הם תאומים וטבורם דבוקים זה בזה ולא ראיתי להרא"ש שכתב כן ואולי דעת רבינו דמדכתב מתני' סתמא ולא פסק הלכה כדברי מי אלמא כת"ק ס"ל ואי מהא לא איריא שסמך על מה שכתב אר"נ אמר רבה בר אבוה א"ר כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת וכו' לא כרת שרך וכו' מכאן שאותכין את הטיבור בשבת דמשמע דאפילו ולד יחידי כורתין טיבורו בשבת וגם א"ל דדייק הכי רבי' מדמייתי הא דאר"נ מודים חכמים לרבי יוסי בטיבור של ב' תינוקות אלמא כחכמים ס"ל דע"כ סבר כר' יוסי מדאמר מכאן שאותכין את הטיבור והא דאמר מודים חכמים לר"י לאו לפרושי דברי חכמים אתא אלא לפרש דברי ר"י דכי אמר אותכין את הטיבור אפילו ביחידי אמר דאילו בטיבור של ב' תינוקות אפילו לרבנן אותכין והרי"ף כתב בהדיא אר"נ הלכה כר"י וכתב נמי הביא דמודים חכמים לר"נ וע"כ לומר אלא כתבה אלא לפרש דברי ר"י וכמ"ש והרא"ש שלא כתב הלכה כר' יוסי אפשר שלא היה בנוסחת הרי"ף שבידו ומ"מ מהא דאר"נ מכאן שאותכין את הטיבור הוא נלמד ואפי' את"ל שהיה כ"כ בנוסחת הרי"ף שבידו אפשר שלא השש לכתבו מפני שסמך על זה וכ"כ הרמב"ם בפ"ב שאותכין את הטיבור ומשמע דאפילו ביחידי ברי וכן עמא דבר: **והמ** בנולד לט' או לז' אבל נולד לח' וכו' בפרק ר"מ דמילה (קלה.) תניא בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו אבל אמו שוחה עליו ומיקתו מפני הסכנה ואמרינן תו בהתיא ברייתא דספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת ומשמע לרבי' שבינו כבן ח' ממש ואסור לטלטלו וכתבו התוס' שם והרא"ש וכל זה איירי שלא גמרו שערו ולפרניו דמי גמרו שערו ולפרניו אפי' ידוע שהוא בן ח'

ומ"ש רבינו בשם הרמב"ן כתבה ג"כ הר"ן שם ובה"ה בפ"ב ונתבאר עוד זה בדבריה שכתב הרמב"ן דדוקא בשאין שם חכמה ובקי וארכי החיה ידועים לכל אבל אם יש שם ואומרים לא צריכה אין מחללים הרבה שבתות אינן עושין מדורה וחמין בכל יום ולא כרב אחא שכ' דכל ג' אפילו היא ורופאים אומרים לא צריכה מחללין ועבדין לה מדורה ומחמין לה חמין (א) כ' הרשב"א שנשאל על יולדת תוך ג' שאוכלת מאכל ב"א ואומרת שא"צ שיבשלו לה בשבת והשיב כמסוכנת אנו חושבים ליולדת מפני שאיבריה מתפרקים ומרוסקת היא אלא שאינה מרגשת לשעתה ואם תאכל עוגן או דבריה שאין המסוכנת אוכלת אותם יביאוה לידי סכנה ולפיכך כל שאין לה דבריה המחזקים ומאכלים הבריאים מחללין עליה את השבת שהשבת דהויה היא אצל החולה ולא הותרה אצלו כיולד הרי שבשלו לה ע"ש והותירה ובליל שבת אחר עבור קצת שעות מהלילה הוצרכה לאכול אין אומרים נשחוט ונבשל אלא די לה במה שבשלו לה מבע"י סמוך להשיכה שעדיין אותו תבשיל כבן יומו לחולים הוא ראוי עכ"ל:

הושבת על המשבר ומתה וכו' מימרא ס"פ הכל מעריכין (ז.) וכתבה הרמב"ם בפ"ב מה' שבת:

ועושין מדורה ליולדת או לשאר חולה וכו' בפ"פ מפנין (קכט.) אר"י א"ש עושין מדורה לחיה בשבת בימות הגשמים סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא איתמר אמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז וכתב הרי"ף והרא"ש ואסיקנא ל"ש חיה ל"ש חולה ל"ש בימות החמה ל"ש בימות הגשמים מדאמר רבי חייא בר אבין הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה ואפילו בתקופת תמוז וכך הם דברי רש"י אבל הרמב"ם כתב בפ"ב עושין מדורה לחיה ואפילו בימות החמה מפני שהצנה קשה לחיה הרבה במקומות הקרים אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפי' בתקופת תמוז וכ"כ בסמ"ג וכתב ה"ה שהרמב"ם מפ' דהא דאייתי' הא דהקיז דם ונצטנן לא מייתינן לה אלא לדחות מאי דהוו סברי דבימות החמה לא מפני שהחיה הרי היא כהקיז דם אבל מה שאמרו לחולה לא כדקאי קאי וכ"כ הר"ן ג"כ לדעת הרמב"ם והוסיף עוד לומר דהא דסבור נמי למימר לחיה אין אבל לשום חולה לא מידחיא לה מדאמר רבי חייא הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אלמא יש חולה שעושין לו מדורה ומיהו לחולה זה דוקא הוא שעושין לו מדורה אבל לא לחולה אחר וכתב הרב המגיד שהיה סבר לפרש דברי הרמב"ם דאפילו בחולה שיש בו סכנה קאמר דאין בכנה סכנה לו משום דאפשר בבגדים אלא שמדברי הראב"ד נראה שהוא מפרש בשאין בו סכנה כלומר שצריכו נעשים ע"י עכו"ם ואין אומר לעכו"ם לעשות לו מדורה וכתב שהוא מבטל דעתו מפני דעת הראב"ד לפי שאם יש בו סכנה משמע דלכל צריכו מחללין עליו את השבת ואע"פ שאין במניעת הדבר שעושין לו סכנה ע"כ ובסי' שכ"ח כתבתי דמשמע מדברי רש"י דכל שאין במניעת אותו דבר סכנה אין מחללין עליו את השבת ואפשר שהרמב"ם סובר כן ומיירי בחולה שיש בו סכנה וכמו שהיה סבור ה"ה כתב הרב המגיד שם שנראה מדברי הראב"ד דלהיה כל שלשים עושין לה מדורה דכל שלשים לענין מדורה יש בה סכנה: **הולך** לאחר הלידה עושין לו כל צרכיו וכו' בש"פ מפנין (שם:) אר"נ אמר רבה בר אבוה א"ר כל האמור בפרשת התוכחה עושין לחיה בשבת שנאמר ומולדתיך ביום הלדת אותך לא כרת שרך ובמיס לא רחצת וכו' ובמשנה (קכח:) וקושרין את הטיבור רבי יוסי אומר אף אותכין ובגמרא (קכט.) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב מודים חכמים לר"י בטיבור של שני תינוקות שהותכין מ"ט דמנתחי אהדדי. זה אילך וזה אילך ונמצאו מסוכנים: וכתב רבינו שהרא"ש פסק שאין אותכין אותו אא"כ הם תאומים וטבורם דבוקים זה בזה ולא ראיתי להרא"ש שכתב כן ואולי דעת רבינו דמדכתב מתני' סתמא ולא פסק הלכה כדברי מי אלמא כת"ק ס"ל ואי מהא לא איריא שסמך על מה שכתב אר"נ אמר רבה בר אבוה א"ר כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת וכו' לא כרת שרך וכו' מכאן שאותכין את הטיבור בשבת דמשמע דאפילו ולד יחידי כורתין טיבורו בשבת וגם א"ל דדייק הכי רבי' מדמייתי הא דאר"נ מודים חכמים לרבי יוסי בטיבור של ב' תינוקות אלמא כחכמים ס"ל דע"כ סבר כר' יוסי מדאמר מכאן שאותכין את הטיבור והא דאמר מודים חכמים לר"י לאו לפרושי דברי חכמים אתא אלא לפרש דברי ר"י דכי אמר אותכין את הטיבור אפילו ביחידי אמר דאילו בטיבור של ב' תינוקות לרבנן אותכין והרי"ף כתב בהדיא אר"נ הלכה כר"י וכתב נמי הביא דמודים חכמים לר"נ וע"כ לומר אלא כתבה אלא לפרש דברי ר"י וכמ"ש והרא"ש שלא כתב הלכה כר' יוסי אפשר שלא היה בנוסחת הרי"ף שבידו ומ"מ מהא דאר"נ מכאן שאותכין את הטיבור הוא נלמד ואפי' את"ל שהיה כ"כ בנוסחת הרי"ף שבידו אפשר שלא השש לכתבו מפני שסמך על זה וכ"כ הרמב"ם בפ"ב שאותכין את הטיבור ומשמע דאפילו ביחידי ברי וכן עמא דבר: **והמ** בנולד לט' או לז' אבל נולד לח' וכו' בפרק ר"מ דמילה (קלה.) תניא בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו אבל אמו שוחה עליו ומיקתו מפני הסכנה ואמרינן תו בהתיא ברייתא דספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת ומשמע לרבי' שבינו כבן ח' ממש ואסור לטלטלו וכתבו התוס' שם והרא"ש וכל זה איירי שלא גמרו שערו ולפרניו דמי גמרו שערו ולפרניו אפי' ידוע שהוא בן ח'

דרכי משה

של (א) וכן משמע ממ"ש הר"ן ס"פ מפנין בשם הרמב"ן אבל בתשובת הרשב"א שכתב דב"י משמע כדברי רב אחאי וז"ל כתב הרשב"א שנשאל על היולדת תוך ג' שאוכלת מאכל בני אדם וכו' עיין בב"י ומאחר שתלה הטעם במה שאינה מרגשת לשעתה נראה דאפי' רופא אומר שאינה צריכה מחללין עליה כדברי רב אחאי ז"ל וע"ל סי' שכ"ה **אם** מחללין במקום דאיכא עכו"ם ומ"ש בתשובה דשבת דדוויה היא ולא הותרה כ"כ הר"ן פ"ב דביצה והרמב"ם פ"ב דהלכות שבת: (ב) כתב באו"ה ומה שעכשיו אין נוהגין כן אפילו בחול שמא הטעם דאין אנו בקיאים כ"כ להכיר במיתת האם בעוד שהולד יכול לחיות דשמא מעולפת היא עכ"ל:

ומהרא"י

פרישה

דגא סתמיל סדס להיות שותת ואף אם אירע שעדיין לא שותת מ"מ מחללין מיד שתשב על המשבר והיינו ממש כמבוי דתלה הכל בשיבתה על המשבר ונראה דרבינו דקדק לכתוב כן כיון דכתב הרי"ף דכמבוי עבדינן ש"מ דהרי"ף לא כתב עד שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר אלא משום דדרכן של נשים לשב על היות שותת הדם מהן קודם ישיבתן על המשבר אבל אם אירע דלא שותת דם ויושבת על המשבר לזמן שהנשים רגילין לשב מזי ג"כ מחללים עליה וזהו כמבוי לחוד והרי"ף ורבינו לא הזכירו דם אלא למעט הנשים שישבו נפשם קודם ומז

ח׳ כגון שפירש ממנה אחר שבעל מותר לטלטלו ולמולו בשבת דאשתהויי אשתהי ופי׳ רש״י מפני הסכנה מפני שחלב הרבה תכה בדדיה ומביא לידי חולי וכתבו התוס׳ (שם) והרא״ש דל״ד סכנה אלא בשביל לערא בעלמא מותר ולא עוד אלא אפילו לחלוב היא בעצמה ולהוציא החלב שרי מידי דהוה אמפיס מורסא דשריא מלאכה שא״ל מנוס לערא וכ״כ ר״י בח״ט והרמב״ם אע״פ שפוסק דמלאכה שא״ל לגופ׳ חייב עליה פסקו להיא דמפיס מורס׳ בשבת בפ״י וטען ה״ה דכר״י נמי אתיא לדעת הרמב״ם וא״כ גם בזו יסבור דיכולה לחלוב היא בעצמה מידי דהוה אמפיס מורסא בשבת דשרי • וכתב המרדכי בפ׳ המוציא יין בשם ר״נ גאון שלמד מהתוספתא שאסור לאשה לחלוב מדדיה ביד בשבת להקל דלא שרי אלא ביניקת התינוק בלבד מיה: י״מ דוקא בכלי אסור דהוי מפרק והוי תולדה דדש אבל בקרקע מותר לחלוב ובסי׳ שכ״ח כתבתי דברי שבלי הלקט :

אסובי יונקא פלוגתא דר״נ ורב ששת בפ׳ כל הכלים (קכג •) ופסק הרי״ף והרא״ש הלכה כרב ששת דשרי ופי׳ הראזון שכתב רבינו הוא פירש״י ופי׳ ר״ח כתב הרא״ש והר״ן ז״ל ובסי׳ שכ״ח כתבתי פי׳ אחר שכתב הרב המגיד לדעת הרמב״ם : **ומ״ש** ודוקא ביום הלידה כ״כ שם הרא״ש על פירש״י בפלוגתא דהני אמוראי וע״ל דמיירי ביום שני דאילו ביום הלידה ר״נ גופיה שרי ליה בש״פ מפנין (קכט •) ובש״פ חבית (קמז •) תנן אין מעלבין את הקטן ומוקי לה בגמרא בחומרי שדרה משום דמיחזי כבוגה ופירש״י חומרי שדרה • הליות שדרה שנתפרקה ג׳ מהם ולאחר זמן תיירי דאי ביום לידה כבר אמר כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת : **ומ״ש** אבל לכרכו בבגדים וכו׳ בש״פ חבית (קמז :) אר״י לפופי יונקא בשבת ש״ד ופירש״י לפופי אינמלוטו״י כמו שעושין לקטן שיתייבשו מיבריו ולא יתעקש :

שלא עושין כל צרכי מילה וכו׳ משנה בפרק ר״א דמילה (קלג •) וכל הסי׳ הזה הוא שם : **ומרחיצין** את הקטן אחר המילה משנה שם (קלד •) מרחיצין את הקטן בין לפני המילה בין לאחר המילה רא״ע אומר מרחיצין את הקטן ביום הג׳ למילה אחל להיות בשבת שנא׳ ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ואיפסיקא הלכתא בגמרא שם כרא״ע וכתב הרב המגיד בפ״ב מה״ש שנראה מדברי הרמב״ם שביום שני אין מחממין וכן דעת קצת מפרשים אבל דעת קצתם דכ״ש יום ב׳ ויום ג׳ לרבותא נקטיה וזה דעת הרשב״א וכ״נ דעת הרמב״ן ז״ל וכתב הר״ן בפרק ר״א דמילה שדברי הרי״ף מטין כדברי הרמב״ם דדוקא בג׳ שרי ולא בב׳ (א) :

ומ״ש רבינו ואפילו ישראל מבעיר האש וכו׳ כ״כ שם הרא״ש וכ״כ התוס׳ בפרק הדר (סז :) ודבר פשוט הוא כיון דסכנה הוא לו אם לא ירחץ כדאמר בגמרא מיהו ה״מ לדידהו אבל לדידן דבר ידוע דאינו מסוכן בכך

הלכך

(ג) ואסור לטלטלו אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני צער החלב וכן היא בעצמה יכולה להוציא בידה החלב המצער אותה אסובי ינוקא שרי פי׳ שמיישרין איבריו שנתפרקו מחמת צער הלידה ודוקא ביום הלידה אבל אח״כ אסור אבל לכרכו בבגדיו שלא יתעקמו איבריו שרי לעולם ור״ח פי׳ כשנופלת ערלת הגרון של תינוק משימה החיה אצבעה לתוך פיו ומסלקת הערלה למקומה ומותר אע״פ שפעמים שמקיא התינוק :

שלא **עושין** כל צרכי מילה ומרחיצין ופורעין ומוצצין ונותנין עליו כמון (ה) ומרחיצין הקטן אחר המילה אפילו ביום הג׳ שחל להיות בשבת ואפילו ישראל מבעיר האש ומחמם המים

אחריה אין מעלבין כמי קאי דאסור משום דלאו אורחיה ובכוף חבית פי׳ רש״י בחומרי שדרה הליות של שדרה שנתפרקה אחד מהן ולאחר זמן קמיירי דאי ביום לידה האמרן כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת אע״ל נראה מפירוש רש״י דאסובי ינוקא פירושו דמסדר האברים שנתפרקו בידים ממש אבל לפופי ינוקא אינו מסדר בידים אלא כריכה בעלמא בחגורות ופסיקיאות והאברים מתיישבין מאיליהן ושרי אף לרב נחמן וכך פי׳ הר״ן לדברי רש״י וכך נראה השכמת התוספות דהחילוק הוא בין לפופ בבגדים לסדור אברים בידים כדפי׳ אבל הרא״ש כתב וז״ל ואסובי ינוקא פירש״י שמחליקין לקטן סדר אבריו שמלפפין אותו וקושרין אותו בבגדי לייבר אבריו ונראה לומר דמיירי ביום שני דאילו ביום לידה ר״נ גופיה שרי ליה לקמן בפרק מפנין אע״ל מבואר מדבריו דמפרש אסובי ינוקא ולפופי ינוקא הכל ענין אחד ור״נ דמתיר לפופי בסוף מפנין מיירי ביום הלידה כמפורש לשם דאמר ר״נ כל האמור בפרשת תוכחה וכו׳ ואסובי דאסר ר״נ מיירי ביום שני ולרב ששת שרי אף ביום שני והך דפרק במה אשה ובסוף פרק חבית דקאמר לפופי ינוקא שרי ומדקאמר בסתם משמע דלעולם שרי לפופי כרב ששת היא דהלכה כרב ששת וכתב הרא״ש בסוף פרק חבית דהא דאין מעלבין את הקטן דמוקמינן לה בחומרי שדרה משום דמחזי כבוגה מיירי שלא ביום הלידה דאי ביום הלידה הכל מותר אע״ל לפי זה הא דאקשינן התם אדרבי יוחנן דשרי לפופי ינוקא ממתניתין דאין מעלבין היינו משום דרבי יוחנן בסתמא קאמר דשרי ואפילו לאחר לידה ואין מעלבין נמי אחר הלידה היא דאילו ביום הלידה הכל מותר ואע״ג דלרב נחמן דמתיר לפופי ינוקא ואוסר אסובי ינוקא היה יכול לתרץ הא דאין מעלבין היינו אסובי ינוקא מכל מקום אכתי לרב ששת דמתיר אף אסובי ינוקא קשיא ולריך לתרץ אליבא דרב ששת דלא אסרינן אלא חומרי שדרה דמחזי כבוגה ומיהו ביום הלידה שרי אפילו חומרי שדרה ואף לרב נחמן ולאחר הלידה אסור חומרי שדרה ואף לרב ששת כי פליגי באסובי ינוקא ולאחר הלידה והלכה כר״ש דשרי ואע״ג דרש״י פי׳ באסובי ינוקא דמסדר אבריו שנתפרקו בשעת לידה ואע״כ קשה אאמאי שרינן להו ולא מיחזי כבוגה כמו חומרי שדרה שנתפרקו יש לייבב דשאר אבריו הוי אורחיה והרי הוא כמי שמאכילו ומשקהו אבל חומרי שדרה לאו אורחיה הוא קמתמה דאורחיה ולאו אורחיה קא משני לה רב ששת ג״כ אאין מעלבין כמפורש בתוס׳ שהבאתי ומשמע לי דבחומרי שדרה אפילו אין מייבבין בידים ממש אלא ע״י לפופ בגדים נמי אסור לאחר לידה ואף לרב ששת דכיון דלאו אורחיה הוא מחזי כבוגה אבל אסובי ינוקא דהיינו שאר אבריו שנתפרקו אפילו בידים ממש שרי לייבבן אפילו אחר לידה לרב ששת כיון דאורחיה הוא • אבל דברי רבינו הם תמוהים דכתב אסובי ינוקא לייבר אבריו שנתפרקו דלא שרי אלא דוקא ביום הלידה ולכרכן בבגדים אלא יתעקמו שרי לעולם וקשה הדא דהלא אסובי ינוקא שרי לרב ששת דהלכה כמותו אפילו לאחר הלידה ורבינו פסק דאסור ותו קשה דלא הביא לחלק בין לפופי ינוקי לחומרי שדרה כדאיתא בגמרא גם לא כתב לחלק בין סדור אבריו ע״י בגדים ובין בידים ממש ותו קשה טובא דב״י ז״ל כאן הביא סוגייתא הגמרא ודברי הרא״ש כדי לפרש דברי רבי׳ דאסובי ינוקא שרי ביום שני לרב ששת דהלכתא כוותיה ולא כתב לייבב הא דכתב רבינו בהפך דאסובי ינוקא לא שרי אלא ביום הלידה ובין דברי רבינו נראה לפע״ד דרבינו דקדק במ״ש הרא״ש וז״ל אסובי ינוקא פירש״י שמחליקין לקטן סדר אבריו שמלפפין אותו וקושרין אותו בבגדים לייבר אבריו עכ״ל מנוסחת זו של פירש״י שלא הזכיר שנתפרקו אבריו מפורש דאסובי ינוקא דפליגי בה ר״נ ורב ששת אין פירושו לייבב אבריו שלא יתעקמו ובהא פליגי ר״נ ורב ששת והלכה כרב ששת דשרי דהיינו אורחיה ולא מיחזי כבוגה אלא כשנתפרק אבר ממקומו וחוזר ומייבבו ואין חלוק בין שדרה לשאר אבר דכל שנתפרק אסור משום בוגה והא דקאמר בגמרא התם בחומרי שדרה ופירש רש״י שנתפרקה אחת מהן לאו דוקא שדרה דה״ה שאר אבר אלא אורחא דמילתא נקט דרגילין חומרי שדרה להתפרק וגם ס״ל לרבינו דאין חלוק במסדר אבריו בידים ממש ללפופ בבגדיו אלא החלוק הוא בין נתפרק האבר ממקומו ולריך לייבבו ולהחזירו במקומו דמיחזי כבוגה ואסור ובין שלא נתפרק שום אבר אלא כורכו בבגדים לייבבן שלא יתעקמו דלא מחזי כלל כבוגה ושרי לפי זה הך לפופי ינוקא דפרק במה אשה ודפרק חבית ומלפפין את הולד דפרק מפנין ואסובי ינוקא דפליגי בה ר״נ ורב ששת הכל ענין אחד הוא דכורכין אותו בבגדיו שלא יתעקמו אבריו ולא נתפרק שום אבר ממקומו ולרב נחמן אסור כל לפופ לאחר הלידה ולא קאמר רב נחמן בסוף פרק מפנין דמלפפין את הולד אלא דוקא ביום הלידה ולרב ששת שרי והני אמוראים דשרו לפופ אף בסתם אף לאחר יום הלידה בפרק במה אשה ובס״פ חבית ס״ל כרב ששת דהלכה כמותו ומאן דפריך אמתניתין דאין מעלבין את הקטן קס״ד דפירושו ג״כ לייבר אבריו שלא יתעקמו ופריך דהכא תנן דאין מעלבין ור׳ יוחנן קאמר דלפופא ינוקא שרי • ומשני התם בחומרי שדרה שנתפרקו דמחזי כבוגה • ולשון רבינו הכי פירושו אסובי ינוקא שרי • והדר מפרש דבאסובי שהוא מייבר אבריו שנתפרקו לא שרו אלא ביום הלידה והיינו דתנן אין מעלבין דהיינו כשנתפרקו אבל כשלא נתפרקו אלא לכרכו בבגדים שלא יתעקמו האי אסובי שרי לעולם • ואכתי איכא לתמוה במ״ש בש״ע בסתם מייבבין אברי הולד שנתפרקו מחמת צער הלידה ולא חילק והא דאף למאי דמשמע מפירש״י והתוס׳ והר״ן דשרי לעולם לייבר שאר אבריו שנתפרקו מ״מ בחומרי שדרה אסור לאחר יום הלידה וכ״כ הרמב״ם בפכ״א מותר לכפף את הקטן ובפכ״ב כתב ואין מתקנין הליות של שדרה שליקטן זו בלד זו מפני שנראה כבוגה ולדעת הרא״ש ורבינו ביום ב׳ לילדה אסור אף בשאר אברים שנתפרקו כמו הליות שבשדרה היכא דידוע שנתפרקו והכי נקטינן כדעת רבינו דמסתברא טעמיה : **ור״ח** פירש וכו׳ עד ומותר אע״פ שפעמים שמקיא התינוק כלומר וא״כ איכא למימר דכיון שנגינו בס״פ חבית אין עושין אפיקטויזין בשבת הא נמי כמי שעושה אפקטויזין הוא ואסור וכדרב נחמן דאמר מנא אמינא לה דתנן אין עושין אפיקטויזין וקאמר רב ששת לא דמי דאפיקטויזין לאו אורחיה והכא אורחיה :

שלא עושין כל צרכי מילה וכו׳ משנה פרק ר״א דמילה (דף קלג) : **ומ״ש** אפילו ביום ג׳ שחל להיות בשבת משמע דוקא ביום המילה וביום הג׳ אבל לא בשני וכדברי הרמב״ם בפרק שני דמילה : **ומ״ש** ואפילו ישראל מבעיר האש וכו׳ פי׳ אם נשפכו החמין לאחר המילה אבל אם נשפכו החמין דבתר מילה מקמי מילה תדהה המיל׳ ואסור ליסראל להבעיר האש והכי משמע להדיא בי״ד סימן רס״ג ס״ה וכמ״ש לשם בס״ד : וכתב

ב״י

דרבי משה

שלא (א) ומהרא״י כתב בכתביו בסימן נ״ו דמותר לרחצו ביום ב׳ כמו בשלישי

ואינו

פרישה

דעת רבינו מדכתב המתניתין סתמא ואי מסא לא מיירא דסמך על מה שאמר אמר רב נחמן כל האמור כו׳ עושין בשבת כו׳ לא כרת שרך כו׳ מכאן שכותבין את הטיבור בשבת דמשמע דאפי׳ נולד ואפילו וגם אין לומר דלייק הכי רבינו מדמייתי הרא״ש הא דאמר רב נחמן מוהים מכמים לר׳ יוסי בטיבור של ב׳ תינוקות אלמא כחכמים ס״ל דזה אינו אלא כתב אלא ללמדינו דר׳ יוסי מתיר לכרות אפי׳ בולד אחד כו׳ • ולעל״ג דוודאי מדכתב הרא״ש המשנה סתמא ס״מ דס״ל הלכה כחכמים שהם רבים דאל״כ הקלרה יד הרא״ש לכתוב לנו בפירוש ולאמדינו דמדרבנן נשמע לר׳ יוסי דאפילו בולד אחד ס״ל דמותכין כיון דבשני ולדות תאומים גם חכמים מודים • ואי משום דסמך אמ״ש אמ״כ הא דא״ר נחמן כל האמור כו׳ עושין כו׳ ע״כ אוס אין סוכרה דא״כ גם לסברת הב״י לא היה לריך לכתוב הא דמודים חכמים לרבי יוסי ללמדינו הר״י ס״ל דאפי׳ בולד יכולין כורתין הסא וה נלמד מהא דסא כל הנאמר בפ׳ תוכחה עושין כו׳ • ועוד דא״כ תקשה מינה לחכמים דס״ל דאין כורתין ומאותו פ׳ נלמד דכורתין אפי׳ בשבת דומיא דאינך דקאשיב שם דהיינו לידה ודפילה ולכופא ומליחה אלא ע״כ אין ללמד משם לולד יכולין דאיכא למימר דאותה פרשה מיירי בוקא בתאומים שהוא לריך לכן ולא ביאידי שאין לו לריך כ״כ ואמנם דה״ש דרב נחמן דאמר לענין זה דומיה מכמים לרבי

יוסי בתאומים דקשה מכ״ל דמודים ואי מסא לא מיירא דסבר נותנת כן כיון דא״א להן לחיות זולתו א״כ לא היה לריך לאומרו • וג״כ למה לריך לומר בתאומים • בתאומים ודאי מודה דאל״כ א״א להן לחיות אלא ודאי אינו מוכרח כ״כ לומר כן אפילו בתאומים אלא שמא דהוכחה נלמד שכורתין עכ״פ ומש״ה קאמר דלרבנן מיירי בתאומים וממילא נלמד מינה דבתאומים מודים ודו״ק : (ג) **ואסור** לטלטלו אבן ע׳ ולא נגמרו שערו וצפרניו קאי וכ״כ התוספות והרא״ש בפרק ר״א דמילה ע״ש ד׳ קל״ה ע״א • ומ״ש התוס׳ בפרק הערל ד׳ פ׳ ריש ע״ב ז״ל ונראה דאפילו נגמרו סימנין (פי׳ דשערו וצפרניו) דאסור לטלטלו כו׳ • לא כ״כ אלא לרבנן דס״ל דאינו יולא מידי ספיקו למיסבב בר היימא עד שיהא בן עשרים שנה וכו׳ אבהו שאמר כן משמייהו ע״ש אבל לר׳ ורשב״ג דס״ל דבל׳ יום יולא מידי ספיקא ודאי מיד אם נגמרו שעריו וליפרניו מותר לטלטלו מיד שנולד • וכן מוכח מל׳ התוס׳ שם דמסקי וכתבו ז״ל דאין יולא מתורת כפל בל׳ יום אלא עשרים ומילתא דלא שכיח הוא עכ״ל ש״מ דדוקא לרבנן כ״כ דאילו לר׳ סגי בל׳ יום וק״ל :

סי׳ שלא (ה) **מה שכתב** רבינו ומרחיצין הקטן אחר המילה אפילו ביום ג׳ שחל בשבת בלע״ל דגרסינן ואפי׳ בוי״ן • ול״ל דמרחיצין אותו

בתותו

ב"י לדידן דבר ידוע דאין התיעוק מסוכן בכך דיכו כדין רחיצת גדול עכ"ל ועיין בהגהת ש"ע מ"ש בדין זה: **וכל** זמן שלא סילק ידיו וכו' ברייתא שם (קלג:) ופירש"י סי' רס"ד ס"ד ורש"ו ס"ב:

ואפילו ספק אם נולד לז' וכו' פי' דוקא כשהוא שלא בחיבריו אלא שלא גמרו שעריו ולפרניו ולפרניו דעת רבינו למולו בשבת מטעם ממה נפשך ולא קי"ל הכי אלא אין חלוק בין אם הוא בן ח' ואלו אם ספק בן ז' אם גמרו שעריו ולפרניו אין מלין אותו ואם לאו אין מלין אותו אפילו הוא שלם באבריו ואם הוא בן ז' ואלו מלין אותו אפילו לא גמרו שעריו ולפרניו וכן פסק ביה יוסף והדין עמו דלא כדברי

וכל שלא סילק ידו מן המילה חוזר ולטיין ובמתניתין מפורש דלטיין המעכבין היינו בשר החופה את רוב העטרה ופירש"י העטרה אינו אלא הגיד סביב וממנה משפע ויורד ובגמרא מפרש דבשר החופה את רוב העטרה היינו שחופה רוב גובהה של עטרה ופירש"י לא תימא רוב העטרה דקתני מתני' רוב היקפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד ובה' מילה כתב רבינו שבעל העיטור כתב דאע"פ שאין מעכבין חוזר אע"פ שפירש ושם אבאר טעמו וגם שם אכתוב עוד מה נקרא עטרה:

ואפי' ספק נולד לז' או לח' וכו' שם (קלה:) אמר מר ולא ספק דוחה

המים וכל זמן שלא סילק ידו מן המילה חוזר אפילו על ציצין שאינן מעכבין סילק ידיו אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין ואלו הן המעכבין בשר החופה רוב גובה של עטרה (ג) ואפילו ספק אם נולד לשבעה או לשמונה ולא גמרו שעריו וצפרניו מלין אותו בשבת דאי חי הוא שפיר מהיל ואי מת הוא מהתך בבשר בעלמא הוא אבל אם הוא ודאי נולד לשמונה אין מלין אותו בשבת אא"כ גמרו שעריו וצפרניו

שבת לאיקווי מאי לאיקווי הא דת"ר בן ז' מחללין עליו את השבת בן ח' אין מחללין עליו את השבת ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת ובתר הכי (שם:) תניא רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום בחדש אינו נפל ודייקינן הא לא שהה ספיקא הוי מימהל היכי מהלינן ליה א"ר אדא בר אהבה מלין אותו ממ"כ אי הי הוא שפיר קא מהיל ואי לאו מהתך בשר בעלמא הוא ואלא הא דתניא ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת אמאי נמהליה ממ"כ ומשני ה"כ דמהלינן לא נגרכא אלא למכשירי מילה ואליבא דר"א דאמר מכשירי מילה דוחין את השבת כלומר דע"כ לא קאמר ר"א דמכשירי מילה דחו שבת אלא בדקיים לן שכלו חדשיו כגון שבעל ופירש אבל ספק אם כלו לו חדשיו אין מחללין שבת למכשירי מילה דידיה והרי"ף והרא"ש כתבו ברייתא דספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת ולא כתבו הא דרב אדא בר אהבה דמחללין אותו ממ"כ וכתב הר"ן שנראה שדעת הרי"ף שאין מוחלין ספיקות בשבת ולפיכך הביא ברייתא זו בהלכות סתם שאילו היה דעתו דמחלינן ספיקות בשבת הו"ל להביא לדרב אדא בר אהבה בהלכותיו והו"ל להשמיט ברייתא זו דכיון לדרב אדא בר אהבה לא מיתוקמא אלא במכשירי מילה ואליבא דר"א ואכן לא קי"ל כר"א לא הו"ל להרי"ף לכותבה אלא משמע דס"ל דלא אמרינן ממ"כ ומיתוקמא ברייתא כפשטה ול"ל לאוקומה אליבא דר"א עכ"ל וכיוצא בזה הם דברי רבינו שכתב בטור י"ד סימן רס"ו וז"ל כתב א"א ז"ל ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו השבת ואיני מבין דבריו דודאי מלין אותו ממ"כ והא דקתני אין מחללין עליו השבת מוקי לה בגמ' במכשירין ואליבא דר"א דדרי מכשירין בשאר מילה ובזה אין נפקותא לפסק הלכה דאפילו בודאי בן קיימא קי"ל דאין מכשירין דוחין שבת עכ"ל וכתב עוד דאפילו לא גמרו שעריו ולפרניו מלין אותו ממ"כ כל שהוא ספק בן ז' ספק בן ח' ודאי כדמשמע מדברי הרמב"ם דמשמע שמדריך גמרו שעריו ולפרניו ותמהני על הר"ן שפי' לדהרי"ף לא מהלינן ספיקות בשבת ומעשים בכל יום שמוהליס אותם וגם בימי חכמי התלמוד משמע שהיו מוהליס אותם

דרכי משה

(ב) ואיני מבין דבריו דמה בין זמנינו לזמנם בדבר סכנה אבל א נראה דיש להחם ההמין ע"י א"י כמ"ש סימן שכ"ח גבי חולה:

עיין

פרישה

בלותו יום שיימול אחר המילה וגם ביום הסליקי למילתו • אבל ביום שני למילתו נראה דס"ל דלא וכמ"ש הרמ"ם מדברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות הזכיר שם אלא אחר המילה ויום ג' למילתו וגם רבינו לא הזכיר אלא אחר המילה ויום ג' למילתו גם בי"ד סי' רס"ו וכתב שם ואפילו ביו"ו ע"ש וק"ל:

(ג) **ואפי'** ספק אם נולד לז' או לח' ולא גמרו שעריו ולפרניו מלין אותו בשבת. דאי חי הוא שפיר מהיל כו' • כן הוא דברי רב אדא בר אהבה פרק ר"א דמילה סוף ד' קל"ח אמר תניא התם ו"ל תניא דשב"ג אומר כל ששהה ל' יום בחדש אינו נפל כו' עד הא לא ששהה ספיקא הוא מימהל היכא מהלינן ליה אמר רב אדא בר אהבה מלין אותו ממ"כ אם חי כו' עד ואלא הא דתניא ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו השבת ואמאי נמהליה ממ"כ אם אי הוא מכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר בלא נגרכא אלא למכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר עכ"ל הגמרא שם • ואע"ג דלא נזכר שם דאפילו בלא גמרו שעריו ולפרניו מהלינן ממ"כ מ"מ שתמא כפירושו דמי דאי גמרו שעריו ולפרניו תו לא מקרי ספיקא דקאמר לעיל הא לא שהה ספיקא הוי השא אמי נולד ודאי בן ח' אם אמרי בן ז' הוא ואשתכי הוא וכדברי ר"ל דהכי תניא בברק הערל ד' פ' ע"ב ו"ל תניא איזהו בן ח' כל שלא כלו חדשיו ר' אומר סימנין מוכיחין עליו שערו ולפרניו אע"פ שלא כלו לו חדשיו הרי גמרו אמרינן בר ז' הוא ואשתכי הוא דאשתכי עכ"ל • וז"ש רבינו נמי ז"ל לבל אם הוא ודאי נולד לח' אין מלין אותו בשבת אא"כ גמרו שעריו ולפרניו ואם לא כמאן דמיירי אם דבמאן דאמר אמרינן בר ז' הוא ואשתכי הוא דלא לשנות דמלין אותו ממ"כ ומיהו דוקא ספק בן ז' ספק בן ח' הא ודאי בן ח' ולא גמרו שעריו ע"ז אמרו בבריתא דבר אהבה הגמרא שם וגם בפרק הערל הרי הוא בן ח' ולא גמרו שעריו ולפרניו ואם דאמר בלא הגמרא שם אם בתוך ברייתא דגם על ספק בן ז' אין מחללין את השבת מוקי לה רב אדא בר אהבה הא דתניא במכשירי מילה ואליבא דר"א וכמ"ש לעיל • גם במ"ש נסתלק תמיהת ב"י מהר"ן כי דברי הר"ן נראין כן במ"ש על הרי"ף שכתב ב"כ הברייתא דספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת בהלכותיו • וכתב עליו הר"ן ז"ל שנראה שדעת הרי"ף שאין מוכלין ספיקות בשבת הרי"ף שאין ז"ל מטמא מדברי הר"ן דס"ל דלהרי"ף אפי' נגמרו שעריו ולפרניו אין מלין ולכן כתב שם דלהרי"ף אין מלין ספיקות • ונראה אלא נזכר מ"ש הרי"ף בפ' הערל דאילו נזכרו הו"ל לכתוב ולפרש דברי הרי"ף דוקא בלא נגמרו שעריו ולפרניו אייתי כו' • ועוד תמה עליו לפני זה הלא מעשים בכל יום שמוהלין כו' ע"ש • ולפי מ"ש לק"מ דהר"ן ס"ל מלכתב דלהרי"ף אין מוהלין ספיקות שתמא כפירושו וכאילו פירש וכתב ספק בן ז' דלא נגמרו שעריו ולפרניו דאילו נגמרו לא נקרא ספק וכמ"ש לעיל • גם מה שתמה ב"י על רבינו על ששהה כאן שדבריה לדעת עצמו ולא כמאן שהרי בן ח' ספק בן ח' אלא נגמרו שימנינו לכ"ע אין מוהלין אותו בשבת אין זה תמיה בעיני כי אין כאן מקום דין מילה לפ"ש עיקר דיינו ופרטיו ואסמ"ל אמ"ש בי"ד בהלכות מילה כי שם מקומו וכאן כתב הדין לפי מה שנראה לו מוכרח ע"פ סוגיית הגמרא וק"ל • גם מ"ש הלכ"ע אין מוהלין לספק בן ז' כאלא נגמרו שימנינו קשה אלא הר"ן כתב שם הלרמב"ן מלין ספק ב"ז אף כאלא נגמר אותו • וסיימו כדברי רבינו ואפשר דבב"י כ"כ לפי מה שרבינו עצמו לא פירש דברי הרמב"ם בפי' הר"ן ע"ש בי"ד ס"ם רס"ו • ואין להקשות אמ"ש דבנגמרו שעריו ולפרניו תו לא מקרי ספק א"כ למה הוצרך הגמרא פרק הערל למוקים אאי בריתא כאלא נגמרו שעריו ולפרניו כמ"ש הב"י הא בלא מוקימתא היאך אפשר ואם"ל דמקשן לפרשם בע"א דא"כ קשה למה קרי לה ספק בן ז' דב"י לא דק בזה דאאי מוקימתא בגמרא לא מצטרך לדמינו דאאי בריתא בלא נגמרו אייתי אלא לדמינו

בלא נגמרו שעריו ולפרניו אין מלין אותו בשבת דאי חי הוא שפיר מהיל ואי לאו מהתך בשר בעלמא הוא ואלא הא דתניא ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת אמאי נמהליה ממ"כ ומשני ה"כ דמהלינן לא נגרכא אלא למכשירי מילה ואליבא דר"א דאמר מכשירי מילה דוחין את השבת כלומר דע"כ לא קאמר ר"א דמכשירי מילה דחו שבת אלא בדקיים לן שכלו חדשיו כגון שבעל ופירש אבל ספק אם כלו לו חדשיו אין מחללין שבת למכשירי מילה דידיה והרי"ף והרא"ש כתבו ברייתא דספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת ולא כתבו הא דרב אדא בר אהבה דמחללין אותו ממ"כ וכתב הר"ן שנראה שדעת הרי"ף שאין מוחלין ספיקות בשבת הו"ל להביא לדרב אדא בר אהבה בהלכותיו והו"ל להשמיט ברייתא זו דכיון לדרב אדא בר אהבה לא מיתוקמא אלא במכשירי מילה ואליבא דר"א ואכן לא קי"ל כר"א לא הו"ל להרי"ף לכותבה אלא משמע דס"ל דלא אמרינן ממ"כ ומיתוקמא ברייתא כפשטה ול"ל לאוקומה אליבא דר"א עכ"ל וכיוצא בזה הם דברי רבינו שכתב בטור י"ד סימן רס"ו וז"ל כתב א"א ז"ל ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו השבת ואיני מבין דבריו דודאי מלין אותו ממ"כ והא דקתני אין מחללין עליו השבת מוקי לה בגמ' במכשירין ואליבא דר"א דדרי מכשירין בשאר מילה ובזה אין נפקותא לפסק הלכה דאפילו בודאי בן קיימא קי"ל דאין מכשירין דוחין שבת עכ"ל וכתב עוד דאפילו לא גמרו שעריו ולפרניו מלין אותו ממ"כ כל שהוא ספק בן ז' ספק בן ח' ודאי כדמשמע מדברי הרמב"ם דמשמע שמדריך גמרו שעריו ולפרניו ותמהני על הר"ן שפי' לדהרי"ף לא מהלינן ספיקות בשבת ומעשים בכל יום שמוהליס אותם וגם בימי חכמי התלמוד משמע שהיו מוהליס אותם

דרכי משה

(ב) ואיני מבין דבריו דמה בין זמנינו לזמנם בדבר סכנה אבל א נראה דיש להחם ההמין ע"י א"י כמ"ש סימן שכ"ח גבי חולה:

עיין

פרישה

דר' אבהו דמקשו שם עליו מהאי ברייתא מייתי בגמרא שהרי ז"ל הגמרא הב"ע בגמרו סימנין ור"ל ר' אבהו מייתי בגמרו והאי ברייתא פשיטא דמייתי בלא נגמרו מדקתני לה ספק בן ז' ובפשיטא קתני ליה בן שמנה וק"ל:

ומ"ש ב"י לאלק לעניין מילה אותו מאחר שנגמרו שעריו ולפרניו וסמכינן אהרוב מע"ג לעניין שאר דברים לא יצא מפלל נפל עד ל' יום וזהו ג"כ לפי מ"ש בכסף משנה בפ"א דמילה הל"ב דשם כתב בשינויא בתרא דרשב"ג מודה לרבי דבנגמרו שעריו ולפרניו לאוד יצא מכלל נפל • וכשינויא קמא דכתב רשב"ג מצריך בכל עניין ל' יום מ"מ אלא כתב שם דלא קי"ל כרשב"ג במאי דמצריך ל' יום אף בנגמרו כו' וכו' דס"ל דבנגמרו לאוד סגי ע"ש גם מל' הרמב"ם שנשם דין י"ג משמע דאין לאלק בין מילה לעניין שאר דברים שהרי כתב שם מי שנולד במודש הסמיני אם היה אלא בשערו ולפרניו ה"ו ולד אלא דאשתכי כו' עד אבל אם נולד ושערו לקוי ואין לפרניו של ימין בבריתן ה"ו בן ח' ואלו אלא היה דאלו לבוליד אלא לתשעה ואלא אדם בן אם אם שהה ל' יום הרי הוא ולד של קיימא והרי הוא כשאר הנולדים לכל דבר שכל שהה אלשים יום בחדש אינו נפל אע"ל • וגם הכסף משנה כתב שם דהרמב"ם משום דס"ל דר' דאמר סימנין מוכיחין עליו מודה לרשב"ג דאפילו לא נגמרו סימנין אם שהה למ"ד יום יצא מכלל נפל ע"ש • והשתא א"ל דאשתכי כו' עד אבל אם נולד ושערו לקוי ואין לפרניו של ימין בבריתן ה"ו בן ח' ואלו אלא היה דאלו אשתכי הוא דאלו אלא לתשעה ואלא אדם בן אם שהה אלשים יום בחדש אינו נפל אע"ל • ולפי מה שכתב הרמב"ם

לותם הדאמרינן חימכל היכי מהליגן וכן יש לתמוה על מה שפי׳ רבינו בדברי הרא״ש כאן ל״ל דודאי כל שגמרו שערו ופרניו מחללין עליו את השבת להרי״ף והרא״ש אפי׳ אם הוא בן ח׳ ודאי ומ״ש ברייתא דקתני בן ז׳ מחללין עליו את השבת בן ח׳ אין מחללין עליו את השבת אפילו בן ח׳ הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו סמכו על מ״ש בפרק הערל (פ.) דאוקמוה להאי ברייתא התם בגמרא בשלא גמרו שערו ופרניו ולפ״ז ל״ל דרב אדא לא הוה מפליג בין גמרו שערו ופרניו ללא גמרו וכדהוה ס״ל בפרק הערל דהא תניא דאין מחללין בשלא גמרו אבל אם גמרו מחללין ממילא נתייבש מנהג העולם דבגמרו הוא דמהלי וכדין עבדי ולא מטעם ממ״ש כדאמר רב אדא בר אהבה והשתא אתיא ברייתא כפשטא ולא צריכין לדחוק ולאוקמה כר״א כדאוקמה רב אדא ואע״ג דלאתא לגמרי מקורת נפל לא סגי בגמרו שערו ופרניו עד שיעבא ל׳ יום מ״מ מאחר שגערו ופרניו מוכחין עליו דבן קיימא הוא מחזקינן ליה ברוב העולדים שהם בני קיימא ומהלינן ליה כמו שאנו סומכים בכמה דברים על הרוב וכי לא גמרו כיון דלית ליה שום הוכחה אתרע ליה רובא ולא מהלינן ליה ואע״ג

אנדרוגינוס וכו׳ ברייתא שם ובאנדרוגינוס פליגי בה תנאי ופסק רבינו גבי מילה בשבת לחומרא ועיין בי״ד בסי׳ רס״ה ס״ז מ״ש בדינו בכל ההלכות שנזכר שם אנדרוגינוס בספר האדבעה טורים: ובתימוק שנולד בע״ש סמוך לבין השמשות כתבתי דינו בי״ד סי׳ רס״ו סעיף י״ב דאם נולד שעה אחת מכ״ד שעות קודם יציאת שלשה כוכבים בינונים נימול לשמיני ביום ו׳ הא לאו הכי כפק הוא ותדחה ליום א׳ ואע״ג דלעיל בסימן רס״א לענין תוספת שבת יש להחמיר לקבל עליו שבת מסוף שעה כ״ד מ״מ לענין מילה אינו כן: **ודוקא** מילה עצמה וכו׳ רבינו האריך בי״ד בדין הבאת סכין דרך חצרות וכו׳ ושם נתבאר בס״ד ע״ש בסימן רכ״ו ס״ג:

לא ה״ל כמון שחוק מע״ש לא ישחקנו אלא לועס בשיניו וכו׳ עד כוף הסי׳ הא דאצריך לעשות בשיניו היינו לפני המילה אבל לאחר המילה מותר בלא שינוי ג״ז נתבאר באורוכה בסימן רס״ו דלא כמ״ש הר״ן ומה שהקשה ב״י למה כתב רבינו אלא יתן כל אחד לבדו ולא כתב יטרוף הנה בי״ד דקדק רבינו ואמר טורף לה זה לעצמו וזה לעצמו ועיין במ״ש לשם בס״ד: **אסור** לומר לעכו״ם וכו׳ כ״כ הרי״ף ושאר פוסקי׳ דלא כבה״ג ובעל העיטור ונתבאר בי״ד סי׳ רס״ו ע״ש: זין

וצפרניו ודוקא מילה בזמנה אבל שלא בזמנה כגון שהיה חולה והמתינו לו עד שהבריא אינו דוחה שבת אנדרוגינוס ונולד בין השמשות (ג) **ונולד כשהוא מהול ומי שאין אמו טמאה לידה כגון יוצא דופן אין מחללין עליהן השבת ודוקא מילה עצמה דוחה שבת משום שאי אפשר לעשותה מערב שבת אבל מכשיריה שאפשר לעשות מע״ש אין דוחין שרת הלכך אם לא הביא סכין מע״ש לא יביא בשבת אפי׳ דרך גגות וחצרות וקרפיפות אם לא ששבת בהן: לא היה לו כמון שחוק מע״ש לא ישחקנו אלא לועס בשיניו אם לא עירב מאתמול יין ושמן ליתן עליה לא יערבם היום אלא יתן כל אחד ואחד לבדו ובי״ט מערב כדרכו ואין עושין לה חלוק אלא כורך עליה סמרטוט ואם אין לו כורך על אצבעותיו דרך מלבוש ומביא דרך חצר אחרת אפילו לא עירבו יחד אסור לומר לעכו״ם לפני המילה לחמם המין לצורך המילה דכיון שיש בו איסור דאורייתא לא התירו אמירה לעכו״ם אבל באיסור דרבנן כגון להביא דרך מבוי שלא נשתתפו או בחצר שלא עירבו מותר לומר לעכו״ם להביאם וכן אם היה לעכו״ם מים שחימם בשבת לצורך עצמו או שעבר ישראל וחימם אותם מותר לרוחצו בהם אע״פ שאכרו**

דלאי נכל הוא אין כאן איסור תורה שהרי מחתך בשר בעלמא הוא לא רצו חכמים להתיר טלטול במקום שקרוב לודאי שאינו בן קיימא ויש לתמוה על הר״ן שגרשה שלא הזכר ב״ש הרי״ף בפרק הערל ולכן כתב כתם לדברי״ף אין מוהלין ספיקות בשבת דמשמע דאפי׳ גמרו שערו ופרניו נמי אין מוהלין שאילו נזכר למ״ש בפ׳ הערל ה״ל לכתוב אבלא גמרו שערו ופרניו הוא דאמר הרי״ף דלא מהלינן ספיקות אבל אם גמרו מוהלין ויותר יש לתמוה על רבינו שלא פקח עיניו בדברי הרא״ש דבפרק ר״א דחולין דף ה כתב אחר ברייתא זו וכ״ז אחירי שלא גמרו שערו ופרניו אבל גמרו שערו ופרניו אפי׳ שהוא ידוע שהוא בן ח׳ כגון שפירש ממנה אחר שבעל מותר לטלטלו ונמצא בשבת דפסק הלכה בפרק הערל כמאן דאמר משתהויי אשתהי עכ״ל ועוד יש לתמוה עליו שסתם הדברים כאן לדעת עצמו ולא כמאן שהרי בן ח׳ וספק בן ז׳ ספק בן ח׳ אלא גמרו שימניהם לכ״ע אין מוהלים אותם בשבת והוא כתב כאן ואפי׳ ספק אם נולד לז׳ או לח׳ ולא גמרו שערו ופרניו מלין אותו בשבת ולא הביא שום חולק על זה ואע״פ שיש לומר שסמך על מה שכתב בהלכות מילה בדברת הרמב״ם וסברת הרא״ש מ״מ גם בכאן ה״ל להכתוב לדעת עצמו. ומה שפסקו של ד״ה אם גמרו שערו ופרניו אפילו אם הוא בן ח׳ ודאי מוהלין אותו לדעת הכל ואם לא גמרו אם הוא ספק בן ז׳ ספק בן ח׳ אין מוהלין אותו לדעת הרי״ף והרא״ש ואע״ל אם הוא בן ח׳ ודאי ואם הוא בן שבעה ודאי להרי״ף והרא״ש מוהלין וכדתניא בן שבעה מחללין עליו את השבת ואוקימנא להאי ברייתא בפרק הערל בשלא גמרו שערו ופרניו ואע״פ שמדברי הרמב״ם בפ״א מהלכות מילה נראה שאע״פ שהוא בן שבעה כל שלא גמרו שערו ופרניו אין מוהלין אותו בשבת כי דייקת במילתיה שפיר תשכח דלדידיה נמי מוהלין אותו ויתבאר הדבר יפה בטור י״ד סי׳ רס״ו:

ודוקא מילה בזמנה כלומר הא דאמרינן דמילה דחיא שבת דוקא בזמנה אבל שלא בזמנה לא וכדאיתא בפרק ר״א דמילה (קלב:) ת״ר מילה דוחה לרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה י״ט אינו דוחה אלא בזמנה כלומר כ״ש דאינו דוחה שבת אלא בזמנה ופירש״י שלא בזמנה כגון קטן חולה והמתינו לו עד שיבריא ו״ש משבתת לה כשנולד בע״ש בין השמשות דאין מלין אותו בשבת כדתנן בההוא פירקא וכתבו רבינו בסמוך: **אנדרוגינוס** ונולד בין השמשות ונולד כשהוא מהול שם (קלד:) ת״ר ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא אנדרוגינוס ולא נולד כשהוא מהול ולא נולד בין השמשות ואע״ג דר״י מתיר בא אנדרוגינוס הלכה כת״ק כן פסק הרמב״ם בפ״א מהלכות מילה ואע״פ שרבינו כתב בסימן רס״ו שיש פוסקים כר״י נקטינן כהרמב״ם. גרסינן בפרק יוצא דופן (מב:) הנולד דאתא לקמיה דרבא א״ל מהו לממהל בשבת א״ל אימא לי מיזי גופא דעובדא היכי הוה א״ל שמעית ולד דטוין אפנא דמעלי שבתא ולא אתיליד עד שבתא א״ל אמי הוינא רמשו מוך לכרוזדור הוה והוי מילה שלא בזמנה ואין מחללין עליה את השבת ופירש״י דטוין. שמעתי את הולד לוטק בתוך המעיים מבע״י של ע״ש וכתב סמ״ג דטעמא דאי לאו משום דהוינא רמשו לא הוה טוין דכמה שהוא במעי אמו פיו סתום וטיבורו פתוח: **כתוב** בסמ״ג שהשיב ר״י שאם לאלתר שהוינא הולד רמשו הוך לכרוזדור נראו ג׳ כוכבים בינונים יש לכמוך עליהם שהוא לילה אפילו הוא למהר שבת אבל אם שהו הכוכבים לצאת אח״כ אם לפי השיהוי נראה להם שהיה יום בהוצאת הראש אין להם אלא מה שעיניהם רואות ויהא נימול לח׳ ואפילו אם יאחר בשבת עכ״ל וכתבו הגהות בפ״א מהלכות מילה וכתב עוד אם בהגהות ואין הלוי בתכלה כלל אם קבלו שבת מבע״י לא לקבל ולא להחמיר אלא רק ביציאת הכוכבים וכ״כ הרא״ש עכ״ל וכ״כ בהגהות אחרונות דמרדכי:

ומי שאין אמו טמאה לידה כגון יוצא דופן וכותית שילדה וכו׳ ג״ז בפרק ר״א דמילה (קלה:) אמר רב אסי כל שאין אמו טמאה לידה אינו נמול לח׳ ופירש״י כגון יוצא דופן אינו אתמר איתמר יוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות רב הונא ורבא חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר אין מחללין ע״כ ל״פ אלא לחלל עליו את השבת אבל לח׳ ודאי מהלינן ליה הא בהא תליא ואוקימנא לדר׳ אסי כתנאי וקס״ל ליה רב אסי כיחידאה וכתב הרא״ש והר״ן שנכתפקו הפוסקים בפסק הלכה ולפיכך מטילין אותו לחומרא ונמול לח׳ ואין מחללין עליו את השבת וכן כתב הרמב״ם בפ״א מהל׳ מילה ומי שיש לו ב׳ ערלות פירש״י שני עורות זע״ז ואמרי לה שני גידין ורבינו לא כתב כה דין מי שיש לו ב׳ ערלות לפי שסמך על מ״ש בהל׳ מילה: **ודוקא** מילה עצמה דוחה שבת וכו׳ אבל מכשיריה שאפשר וכו׳ שם (קל.) בר״פ פלוגתא דר״א ור״ע ואיפסיקא הל׳ כר״ע דאמר הכי: **ומ״ש** לא יביא בשבת אפילו דרך גגות וכו׳ שם פעם אחת שכחו ולא הביאו מיזמל מע״ש והביאו בשבת שלא בדרגן ר״א מתקיף לה רב יוסף אדרבה ר״א הוא דשרי וכ״ת שלא כדרגן ר״א דשרי אפילו בר״ה אלא כדרגן דבנן דאסרו דרך ר״ה ושרו דרך גגות חצירות קרפיפות ומי שרי והתניא כשם שאין מביאין אותו דרך ר״ה כך אין מביאין אותו דרך גגות חצירות וקרפיפות אלא אמר רב אשי שלא כדרגן ר״א ומחלוקתו אלא כדרגן ר״ש דתנן ר״ש אומר אין גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית ופירש״י שלא כדרגן ר״א דאיהו אפילו בר״ה שרי ושלא כדרגן החולקים עליו דאמרי דרך חצירות דהעמידו חכמים דבריהם אף במקום כרת אלא כדרגן ר״ש דמתיר אף לדברי הרשות ובפרק כל גגות (לא.) איפסיקא הלכתא כר״ש וכן הכריע הרי״ף בר״פ ר״א דמילה לאפוקי מרבותא שפסקו דלא כר״ש ודין זה כתב רבינו בסימן שע״ד ושם ביאר משפט קרפף זה שמותר לטלטל בו ושיש קרפף שאסור לטלטל בו ומשם יתבאר לך דהא דשרי לבנות סכין דרך גגות חצירות וקרפיפות בשבת בהן הייו כשהתינוק עומד בבית אחר שאין בה דיורין או שיש בה דיורין ועירבו אבל אם עומד בבית אחר שיש בה דיורין ולא עירבו לא הועילו כלום בהבאת הסכין שהרי אסור להכניסו לתוך הבית וכן אסור להוציא התינוק לאחר זה: **לא** היה לו כמון שחוק מע״ש וכו׳ משנה שם (קלג.) אם לא שחק מע״ש לועס בשיניו אם לא טרף יין ושמן מע״ש נותן זה לעצמו וזה לעצמו ובגמרא (קלד.) דייק מברייתא דמותר לטרוף יין ושמן ומשני התם לא בעי ליכא הכא בעי ליכא ופירש״י ליכא. לטרפו ולערבו יפה יפה ופריך ה״ג נעביד ולא לילף ופירש״י לא יערבנו כל כך ומשני היינו דקתני נותן זה לעצמו וזה לעצמו וכירש״י היינו דקתני נותן זה לעצמו שמערב ואינו לוכך וכ״כ הר״ן אהא דתניא דברים שאין עושין למילה בשבת עושין לה בי״ט שוחקין לה כמון וטורפין לה יין ושמן כלומר אפילו לטרוף ולערב יפה יפה אבל בשבת לטרוף בלבד הוא שמותר והיינו דקתני נותן זה לעצמו וזה לעצמו והכי אמרינן בגמרא עכ״ל ולא נזכר זה בדברי הרא״ש ובקיאים ומפשר דטעמא משום דלא איתמר הכי בגמרא אלא אליבא דר״מ דאתיר לטרוף יין ושמן להולה בשבת אבל לת״ק דאסר אפילו בלא ליכא אסור לטרפו לצורך המילה: **ומ״ש** רבינו ובי״ט מערב כדרכו ברייתא שם הזכרתיה בסמוך ומ״ת למה לא כתב רבינו דשוחקין לה כמון בי״ט כדאיתא בברייתא ויש לומר שסמך על מ״ש כן בהלכות מילה: **ואין** עושין לה חלוק וכו׳ משנה שם (קלג.) ואין עושין לה חלוק לכתחלה אבל כורך עליה סמרטוט אם לא התקין מע״ש כורך על אצבעו ומביא אפילו מחצר אחרת ופירש״י חלוק. כעין כיס דחוק היו עושין ומכסין את ראש הגיד עד העטרה וקושר שם כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד: כורך על אצבעו. דרך מלבוש לשנותו מדרך הולאה בהול. ומשמע לרבינו שאע״פ שמוציאו בשינוי אינו מותר להביאו אלא דרך אחר אחרת שלא עירבו יחד כלומר שלא נשתתפו יחד אבל לא דרך ר״ה משום דאין דרך מלבוש בכך והכי משמע מדקתני אפילו מחצר אחרת ולא תני אפילו דרך ר״ה ומ״ש הר״ן בשמועה זו והיכא דאיתתפוך חמימי וכו׳ ועוד דכורך על אצבעו ומביא דרך ר״ה ואפילו מחצר אחרת בשלא נשתתפו איכורא דרבנן מיהא איכא ע״כ. אפשר דמביא דרך ר״ה דקאמר לאו ר״ה ממש היא אלא היינו לומר דכי היכי דבר״ה איכא איסורא בכורך על אצבעו ה״נ איכא איסורא אפילו מחצר אחרת שלא נשתתפו: **אסור** לומר לעכו״ם לפני המילה לחמם וכו׳ כן העלו בפרק ר״א דמילה הרי״ף והרא״ש והביאו ראייה מהגמרא ודחו דעת בה״ג שמתיר לפני המילה כל אמירה לעכו״ם אפילו בדבר שהוא מלאכה גמורה והם כתבו דבדבר שאילו עשהו ישראל ליתא ביה אלא איסורא דרבנן דוקא הוא דשריא אמירה לפני מילה אבל בדבר שיש בו איסור תורה לא הותר לומר לעכו״ם שיעשהו וכן דעת הרמב״ם בפ״ב מהלכות מילה. ודין זה בין בהבאת מים חמין בין בהבאת סכין וממנין ודברים הצריכים למילה וכשוב הוא:

ומ״ש וכן אם היה לעכו״ם מים שחימם בשבת לצורך עצמו וכו׳ מדברי הרא״ש שם שכתב לפרש דברי הרי״ף. גרסינן בפרק הדר (סח.) ההוא יוקא דאיתתפוך חמימיה אמר רבא נשיילוה לאימיה אי צריכה אהא דתניא התם בפ״ב דביצה אהא דתניא הכא ממלאה אשה קדירה בשר ואע״פ שא״ל לחתיכה א׳ דמהא משמע לרבות בשיעורא בי״ט מותר אבל בשבת אסור ולא תיקשי לך ההיא דפרק הדר דאלמא אפילו בשבת שרי לרבויי בשיעורא שכבר פירש״י שם וכן בתוס׳ דניחוס ליה ע״י עכו״ם קאמר והרשב״א מוסיף עוד ואומר דאפילו למאן דמפרש התם דע״י ישראל קאמר ל״ק דכיון דלא מיתסר אלא מדרבנן כיון דבי״ט שרי התם גבי מילה משום מצוה התירו לגמרי אפילו על ידי ישראל מכלל דס״ל ז״ל דרבויי בשיעורא בשבת לא מיתסר אלא מדרבנן ותמהני עליהם

דרכי משה

(ג) עיין ביורה דעה סימן רס״ו אימת נקרא בין השמשות לענין מילה

שלב אין מיילדין בבהמה בשבת כו' משנה סוף פרק מפנין אין מיילדין את הבהמה בי"ט אבל מסעדין אותה וכתב הרא"ש ר"י נסתפק אם הא דקתני מסעדין אין מיילדין תניא עכ"ל וכתב ב"י ויש לתמוה על רבינו איך כתבה לענין שבת מאחר דר"י מספקא ליה עכ"ל ולפעד"נ דרבינו הכריע דאי איתא דבשבת אסור לבעדה ה"ל למיתני הכי אין מיילדין הבהמה אבל מסעדין אותה בי"ט דהשתא דהוה תני בי"ט בסיפא מוכח דבי"ט דוקא מסעדין אבל אין מיילדין אבל בשבת אף לסעדה נמי אסור מדלא תני הכי אלמא דמסעדין אותה אף בשבת קאמר ותו דמההוא דאין מפרכסין דבפ' במה בהמה (דף נ"ג) וכו' שמעינן דבתחלת מכה כיון דאיכא משום צערא דבהמה ואיכא טירחא יתירא שרי לפרכס בידים ה"ה דשרי נ"כ לבעדה שלא יפול הולד לארץ ול"ב"ש בול של מלח כו' דכל זה להגילה מצער ולית בהו טירחא יתירא והא דאמר רשב"ג מרחמין היינו על בהמה טהורה בי"ט לאו דוקא בי"ט דאף בשבת שרי אלא דהמעבה שהיה בי"ט היה :

ואם אכלה כרשינין בפרק במה בהמה פליגי בה תנאי בברייתא ודרש רבא הלכה כרבי אושעיא דמתיר דלא גזרו משום שחיקת סמנים ברפואת בהמתו דאין אדם בהול כל כך על רפואת בהמתו דליתי לידי שחיקת סמנים : **ואם** אחזה דם וכו' שם ובברייתא תני' אין מעמידין אותה במים והרי"ף והרא"ש והרמב"ם כתבו דכיון דהלכה כרבי אושעיא שמעינן דלית הלכתא כהך ברייתא ומותר להעמידה במים דלא גזרינן משום שחיקת סמנים ברפואת בהמה אבל בעל התרומות ס"ל דהליכה בתר דוקא התירו דלא ניכר כ"כ משום רפואה אבל העמדת בהמה במים מוכחא מילתא טפי משום רפואה ואסור וכן פסקו סמ"ג וסמ"ק כפשטא דברייתא ולפעד"נ דיש לכל אחד להחמיר בפלוגתא דרבותא ובש"ע דפסק לקולא היינו להורות לאחרים :

שלג מי שיש לו אורחים וכו' משנה ר"פ מפנין מפנין ארבע וחמש קופות של תבן דתבן הוא מאכל בהמה ואינו מוקלה ע"ל ריש סימן שכ"ד . ושל תבואה מפני האורחין ומכני ביטול ב"ה אבל לא את האוצר ואפילו רב הסדא ושמואל בפירושא דמתניתין והכריס הרא"ש למ"ש הרז"ה דהליכה כרב הסדא דמפרש ארבע מאוצר קטן וחמש מאוצר גדול פי' דכשאין שם תבואה אלא שיעור ה' קופות אין מפנה ממנו אלא ארבע ואם היה אוצר גדול מפנה ממנו חמש ולא כשמואל דמפרש ד' וה' כדאמרי אינשי לדידיה אפי' מאוצר קטן שאין בו אלא ה' יכול לפנות כל החמש אלא שלא יכבד את האוצר כדרך לכבד לפני האורחין אליבא אלא לא יפנה אלא ד' בלחוד כרב הסדא דסוגיא דשמעתין כוותיה ובפי' אבל לא את האוצר קי"ל כשמואל דמפרש אבל לא יגמור את האוצר שלא יבא להשות את הגומות ונראה דהשתא דקי"ל ארבע מחמש האי שלא יגמור וכו' רצונו לומר דאפילו אין שם אלא ג' או ד' קופות לא יפנה כולו ואילו לרב הסדא שרי לפנות כולו דאפי' ישווה גומות דבר שאין מתכוין הוא אבל לשמואל חיישינן שמא ישווה גומות במתכוין הלכך לעולם לא יפנה כולו אפילו אם אין שם אלא ג' :

ומ"ש דשלא לצורך מצוה אסור לבטותו כ"כ כל הפוסקים דהכי מוכח מדתני מכני האורחין ומפני ביטול ב"ה דאל"כ ליתני כתמא מפנין ד' וה' קופות . ואע"ג דקי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה אפ"ה לפנות אסור משום דהוי עובדין דחול ולא התירוהו אלא לצורך מצוה ומה שלא הביא רבינו ברייתא דעושה שביל ברגלין וברייתא דתבואה לצורה שהביא הרי"ף הוא לפי שהרא"ש כתב דתרווייהו אליבא דר' יהודה דאית ליה מוקצה כל זה כתבנו בביאור דברי רבינו אבל עוד יש להאריך בביאור דברי הרי"ף והרב רבינו משה בר מיימוני וקצרתי ועיין בב"י ואלו

שאברי רחיצה בכל הנוף אפילו במים שנתהממו בערב שבת במילה התירו :

שלב אין מיילדין הבהמה בשבת אבל מסעדין אותה לאחוז בולד שלא יפול לארץ ונופח לו בהוטמו ונותן דד לפיו ומביא מלא אגרוף מלח ונותן לתוך רחמה של טהורה שריחקה ולדה כדי שתקרבנו ומזלפין מי שליא על הולד כדי שתרחם עליו אבל לא בטמאה שלאחר שריחקתו לא תקרבנו עוד : אין מפרכסין לבהמה גלדי המכה ולא סכין אותה בשמן והני מילי בגמר מכה ומשום תענוג אבל בתחלת מכה ואיכא צערא שרי ואם אכלה כרשינין הרבה ומצטערת יכול להריצה בהצר כדי שתיגע ותתרפא ואם אחזה דם יכול להעמידה במים כדי שתצטנן ובעל התרומה אסר להעמידה וא"א ז"ל התירו :

שלג מי שיש לו אורחין בשבת ואין לו מקום להכניסם או שאין לו מקום לבה"מ ויש לו אוצר תבואה יכול לפנותו בשבת כדי להכנים האורחין או לפנות מקום לבה"מ אבל שלא לצורך מצוה אסור לפנותו וכיצד מפנהו היה האוצר גדול מפנה ממנו ה' קופות היה שם ה' קופות מפנה מהם ד' אבל כולו לא יפנה שמא יבא

עד לאחר מילה ואפ"ה כל מי דהפסד נשמין ומדברי הרי"ף והרמב"ם ורבינו בהל' מילה נראה שסודרים כדעת הרז"ה והרשב"א : **כתב** רבינו בטור י"ד סי' רס"ו וז"ל כתב הר"א הלוי אם האב יודע למול אין לו למול בשבת אם יש אחר שיודע למול דהא מילה הוא פסיק רישיה גבי דידיה דהוא מכוין לתקן את בנו אבל לגבי אחר לא מיקרי תיקון ושרי ומיהו אם אין אחר שיודע למול ימול והמרדכי כתב בס"פ כיסוי הדם ששאל רבינו משולם את רבינו שמחה אם יכול למול בשבת אדם שלא מל מעולם מי חיישינן שמא יקלקל ונמצא מחלל שבת או לא והשיב דודאי לא ימול כדאמרינן במסכת ביצה (לד.) מפני שצריך לבודקן ובת"ה כתב שנהגו העולם שלא ליזהר בהא דהר"א הלוי וכתב שהאב מל את בנו אפילו היכא דאיכא אחר וכתב עשה הר"א הלוי וגם נתן טעם למנהג העולם שהולקים עליו וכתב עוד ששמע שאחד מהגדולים הזהיר לאבי הבן שמל כבר פעמים שלא ימול בשבת אם יש שום מוהל אחר ועל אדם שלא מל רק פעם אחת השיב שהוא מסופק אם יכול למול בשבת הואיל ולא אתחזק בתלת זימני והוא ז"ל כתב דלא בעינן אתחזק ג' זימני דהכי משמע לשון המרדכי דכפעם אחת סגי שכתב אדם שלא מל מעולם הא אם מל פ"א לא מיבעיא ליה והעלה דאב נמי שרי למול בשבת אע"ג דלא מל רק פעם אחת ואע"ג דאיכא אחר המל זימני טובא :

שלב אין מיילדין את הבהמה בשבת וכו' משנה בס"פ מפנין (קכח:) אין מיילדין את הבהמה בי"ט אבל מסעדין אותה ומפרש בגמרא שם דהיינו שאחז בולד שלא יפול לארץ וכתב הרא"ש ר"י נסתפק אם הא דקתני מסעדין אי"ט דוקא קאי א"ד אפי' בשבת שרי והא דקתני בי"ט משום רבותא דאין מיילדין תלא א"א ויש לתמוה על רבינו היאך כתבה לענין שבת מאחר דר"י מספקא ליה :

ומ"ש אין מפרכסין לבהמה וכו' ולא סכין אותה וכו' ברייתא וגמ' בפרק במה בהמה (נג:) הזכרתיה בסי' שכ"ח : **ומ"ש** ואם אכלה כרשינין הרבה וכו' שם פלוגתא דתנאי ופסק רבא כרבי אושעיא דמתיר : **ומ"ש** ואם אחזה דם יכול להעמידה במים וכו' ברייתא שם בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן וכתב הרי"ף והרא"ש דכיון דקי"ל הלכתא כרבי יאשיה דמיקל באכלה כרשינין הרבה משום צערא דבהמה ולא גזרינן משום שחיקת סמנים ש"מ דלית הלכתא כי האי ברייתא דאסרה דהאי תנא דאסר משום שחיקת סמנין הוא דאסר ובהא איפסיקא הלכתא כרבי יאשיה דלא גזר משום שחיקת סמנין דאין אדם בהול כל כך על רפואת בהמתו דליתי לשחיקת סמנין וכ"פ הרמב"ם בפכ"א אבל בעל התרומה וסמ"ק כתבו דדוקא הליכה בתר שרי רבי יאשיה שאינו ניכר כל כך משום רפואה אבל להעמידה במים איכא הוכחה טפי משום דרפואה ואסור וכתבו בהגהות בפ"כ . כתב המרדכי שם דבהמה שאחזה דם אם הוא כפק שאם לא יקיזה לה דם תמות מותר לומר לעכו"ם להקיזה והבא ראיה לדבר :

שלג מי שיש לו אורחין בשבת ואין לו מקום להכניסם וכו' ר"פ מפנין (קכו:) מפנין אפילו ארבע וה' קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש אבל לא את האוצר וכתב הרי"ף והרא"ש ודוקא מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש המלות נינהו אבל שלא במקום מצוה לא וכ"כ הרמב"ם בפכ"ו ובגמרא הסתם ה' מפנין ד' מינעיא א"ר חסדא ד' מה' א"ד ד' מאוצר גדול ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה ומנו ר"י היא דאית ליה מוקצה ופירש"י ד' מה' . אם לא היה שם אלא כשיעור ה' קופות לא יפנה אלא ד' מהם שאסור לגמור את האוצר דילמא חזי גומות בקרקעיתו ומשוי להו . מאוצר גדול ואם יש הרבה אין מפנין אלא ה' דחיישינן לעירחא ושמואל אמר ד' וה' כדאמרי אינשי ואי בעי אפי' טובא נמי מפנין ומאי אבל לא את האוצר שלא יגמור כולו דילמא אתי לאשווי גומות אבל אתחולי אתחיל : ומנו ר"ש היא דלית ליה מוקצה ופירש"י שלא יגמור משום אשווי גומות והרי"ף כתב דאיכא מאן דפסק כר"ח ואיכא מאן דפסק כשמואל ולא הכריע ביניהם והרא"ש כתב בשם הרז"ה דקי"ל כרב חסדא משום דסוגיא דשמעתין כוותיה . ובפי' אבל לא את האוצר קי"ל בשמואל שלא יגמור את האוצר ולא תיקשי לך הדא כרב חסדא והדא כשמואל משום דלא הא בהא תליא והכריס הרא"ש לדבריו וכן דעת הרמב"ם בפכ"ו וכתב ה"ה שכן כתב הרמב"ן והרשב"א וז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר אוצר של תבואה או של כדי יין אע"פ שמותר להסתפק ממנו אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה שפינהו להכנסת אורחים או לקבוע בו בית המדרש וכיצד מפנין וכו' אלא נכנס ויוצא בו ועושה שביל ברגליו בכניסתו וביציאתו ואין לפרש שם"ש אסור להתחיל בו לפנותו הוא ממאי דפריש רב חסדא אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה דהא רב חסדא אליבא דר"י דאית ליה מוקצה אמרה ואנן קי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה ותו דלרב חסדא אליבא דר"י אפילו לצורך דבר מצוה לא יתחיל את האוצר אלא טעמו מדת"ר אין מתחילין באוצר אבל עושה בו שביל ברגליו בכניסתו וביציאתו ומפרש הוא ז"ל דלדבר הרשות היא אבל לדבר מצוה מישרא שרי וכן פירש שם ה"ה בשם רבותיו של הרמב"ן ז"ל ובהכי ניחא מה שתמה הרא"ש על הרי"ף שכתב ברייתא זו דאתיא כר"י דאית ליה מוקצה ונראה דמשום מוקצה הוא דאסרינן להתחיל באוצר ולפיכך כתב אע"פ שמותר להסתפק ממנו אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה כלומר דבהי דלית לן מוקצה היינו כשרוצה להסתפק ממנו אבל אם אינו רוצה להסתפק ממנו אלא להתחיל בו לבד לכנותו אסור להתחיל בו לפנות ממנו אם לא לדבר מצוה ובהכי ניחא לי מ"ש עוד הרי"ף ת"ר תבואה לצורה כל זמן שמתחילין בה בע"ש מותר לטלטלה בשבת ואם לאו אסור לטלטלה בשבת דברי רבי אחא ור"ש מתיר תנא כמה שיעור תבואה לצורה לתך ותמה עליו הרא"ש למה כתבה וכ"ל דלפנותה לדבר הרשות עסקינן ולרבי אחא אפי'

פרישה

דוקא אין מחללין אבל מחללין ליה דמ"כ אין בו חילול שבת וכמ"ש רבינו . וכ"כ סמ"ג בהליכות הא דאין מחללין עליו את השבת היינו דאין מפקחין עליו סגל אע"ג דמחללין ליה עכ"ל בד"מ . ודבריו דמוקין בעיני דודאי לא היו מקלרין לפרש דבריהם דלענין פיקוח דוקא קאמר דאין מחללין. וגם היה לכן להעתיק ל' הגמרא דאמר רב אחא דמלין לאותו ממ"כ . ועוד נראה מוכח מדברי הרי"ף לשון הברייתא דתניא ערלתו ודאי דוחה שבת ולא ערלה ספק דוחה את השבת כו' עד אמר מר ולא ספק דוחה את השבת לאתויי הא דת"ר בן שמנה אין מחללין עליו את השבת ספק בן ז' ספק בן מ' אין מחללין עליו את השבת כו' הרי לפנינו דמערלתו דקאי אמילה ממעט ספק בן ז' ספק בן מ' ועוד הרי מסיק הרא"ש שם וכתב ע"ז ז"ל וכל זה שלא גמרו שערו ופרניו אבל גמרו מותר לטלטלו ולמולו עכ"ל . ש"מ מדסיים ולמולו לענין מילה קאמר דאם לא גמרו אפי' למולו ודו"ק . ולכאורה הש"ש הרי"ף והרא"ש מוכיחים בברייתא הנ"ל מיתורא דערלתו למעט ספיקו ס"ל דהכי קי"ל וק"ל : וכתב

חדושי הגהות

שלב א כתב מהרל"ח ואפשר דמה דמיבעיא ליה לר"י פשיטא ליה לרבינו דאי דוקא בי"ט קאמר במסכת י"ט ה"ל לשנותה למשנה זו והואיל וקתני לה במסכת שבת ע"כ לומר דה"ק אין מיילדין את הבהמה בי"ט ואצ"ל בשבת דאין מיילדין אבל מסעדין אותה והשתא אבל מסעדין קאי אשבת :

אפילו תבואה כל דהו מאחר שהיא צבורה הויא לה אוצר ואסור להתחיל בה בשבת לפנותה ור״ש סבר שאע״פ שהיא צבורה כל שהיא פחות מלאך אין לה דין אוצר ומותר לטלטלה אפילו לדבר הרשות ולפ״ז נ״ל שכל שהתחיל באוצר מבע״י מותר לפנותו אפילו לדבר הרשות והר״ן העמיד האי דתבואה צבורה בלדבר מצוה ובעי כמה מפנין ממנה דממתניתין לא שמעינן שיעורא אלא בתבואה שבקופות אבל בתבואה שבאוצר לא שמענו ומש״ה בעי כמה מפנין ומהדרינן לתך ולפי דברי הירושלמי היינו נמי כשיעור ד׳ וה׳ קופות:

ומ״ש וכשמפנה אלו ד׳ וה׳ קופות לא יחלקם בקופות קטנות וכו׳ שם איבעיא להו הני ד׳ וה׳ דקאמר בד׳ וה׳ קופות אין שפי לא אלמא למעוטי בהילוכא עדיף מ״ד למעוטי משוי עדיף ולא איפשיטא וכתב הר״ש ועבדינן כפשטא דמתניתין ד׳ וה׳ קופות אין טפי לא:

ואלו ד׳ וה׳ קופות שמפנה היינו לאורח מ׳ וכו׳ שם (קכ״ז) איבעיא להו הני ד׳ וה׳ קופות דקאמרינן אע״ג דאית ליה אורחין טובא מ״ד הכל לפי האורחין ואת״ל הכל לפי האורחין חד גברא מפנה לכולהו מ״ד כל חד וחד מפנה לנפשיה ופשיטא דהכל לפי האורחין אבל אי כל חד וחד מפנה לנפשיה לא איפשיט וכתבו הרי״ף והרא״ש וכיון דאיכורא הוא עבדינן לחומרא וכל חד וחד מפנה לנפשיה וכ״כ הרמב״ם בפכ״ו והא דאמרינן כל חד וחד מפנה לנפשיה נראה דלאו למימרא שהאורחים עצמם צריכין לכנות אלא האחרים יכולים לפנות לצרכם ובלבד שלא יפנה כ״א יותר מד׳ וה׳ קופות (מ):

כתב בת״ה כימן ע״ב דשבות דשרי משום מצוה שרי נמי משום כבוד אורחים מיהו ה״מ באורחים שבאו לביתו כדאמרינן בהדיא בפ׳ מפנין גדול הכנסת אורחים ממטות בית המדרש והתם נמי אשבות דשבת קאי אמנס אם זימן אורחים לסעוד סעודה בביתו אבל לא נתארחו אצלו כה״ג אין לו רשות להקל דהתם באורחים שבאו מן השדה לביתו קאי ואפשר דמ״מ אין לחלק עכ״ל וא״ל דלאו בזמנן את חבירו שיסעוד אצלו מיירי דהיא פשיטא דסעודת הרשות היא ואין בה מצוה כלל אלא באורחין ש תארחו אצל אחד וזימנם אחר לסעוד סעודה בביתו הוא דמספקא ליה (ב): בר״פ משילין (לו.) אר״כ לא שנו דמשילין פירות דרך ארוכה בי״ט אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא ואיבעיא לן בגמ׳ מי אמרינן בהא דתנן גבי שבת מכנין כיון דאיכא ביטול בית המדרש אפילו מגג לגג שרי מ״ד לא שנא ואמרינן תו התם גבי משילין פירות בי״ט לא ישלשלם בחבל דרך חלונות ולא יורידם בכולמות ואיבעיא לן מי אמרינן דהכא משום ביטול בית המדרש אפי׳ כה״ג שרי מ״ד ל״ש ולא אפשיטא וכתב הר״ן שלפי דרך הרז״ה מכתבת דילפינן שבת מי״ט ולא נזכר דבר מזה בדברי שאר פוסקים משמע דס״ל דכיון דמידי דרבנן הוא נקטינן לקולא ומשום ביטול בית המדרש או מפני האורחים שרי בכל גוונא דאל״כ ה״ל לפרש ולא לכתוב:

שלד נפלה דליקה בשבת אם הוא בלילה וכו׳ עד ובמנחה מזון סעודה אחת משנה בפרק כל כתבי (קיז:): **ודוקא** בבית שהדליקה בו אותם לא יצילו יותר מכדי צורך שבת וכו׳ בתים הקרובים לדליקה וכו׳ כן כתבו שם התוס׳ (קיו.) והרא״ש והר״ן בשם ר״ת דכל הוא פירקא באותו בית או באותו חצר דכיון שהאש שם ודאי בהול הוא ואי שרית ליה אתי לכבויי כדמפרש בגמ׳ אבל נפלה דליקה בבית אחר מותר להציל הכל וכ״כ המ״ג והתרומה וה״ה כתב בפכ״ג שהרמב״ן כתב שזו סברת בלא רמיה ושהרשב״א הסכים לדברי התו׳ ושכן נראה מדברי הרמב״ם: **וכתב** בעל התרומות דאפילו מעות ודברים המוקצים יכולים להציל וכו׳ ז״ל בעל התרומות בכי׳ רכ״ו ונראין הדברים אם רואה אנשים בתים בשבת ליקח מעות שבתוך תיבתו יכול ליטלם ולהצניעם במקום אחר אע״פ שמוקצים הם וגדולה מזו אמרו להוליך פחות פחות מד״א למי שהחשיך לו בדרך שיש מוקצה גם איכא למיחש פן יעבירנו ד״א בלא הנאה בתחיים ומה ששנינו מצילין תיק הספר עם הספר אע״פ שיש בתוכו מעות מפני הדליקה אבל בלא ספר אסור להציל המעות לאדם היינו להציל לאחר שאינו מעורבת ואע״ג דכבכורות נמי לא יציל יותר ממזון ג׳ סעודות היינו לאחר מעורבת אבל לביתו ולאחרו שלא הוצרכו תיקון כל מה שירצה יציל ועוד דכירש רבינו יעקב דהתם מיירי בשהדליקה באותו הבית מתוך שאדם בהול אי שרית ליה אתי לכבויי אבל אם הדליקה בבית אחר יכול להציל כל מה שירצה באחר מעורבת וה״ה מעותיו שיכול להציל ובמקום פסידא לא יניח בשביל מוקצה ואפילו כי יהיה נמי אסור מפני הדליקה להציל מעותיו בלא שום דבר קדושה עמהם בתיק משום דלמא אתי לכבויי אבל מפני פחד שוללי ממון מותר דליכא למיחש כולי האי לאיסורא דאורייתא והא דאמרינן שילהי דכפ׳ נוטל (קמב:) שכח ארנקי בסרטיא או באחר מניח עליה תיגוק ומטלטלה ורב אשי אמר לא אמרו ככר או תיגוק אלא למת בלבד משמע דכבר נמי אסור שאני התם דפושע בשכחה טפי מבהחשיך לו בדרך ועוד יכול ליטב שם בעירו

ואלו ד׳ או ה׳ עד אלא כל אחד יפנה לעצמו שם קמיבעיא לן חד מפני לכולה מ״ד גברא וגברא מפני לנפשיה ובעינן למיפשטיה מעובדא דרבי דתניא ועמר רבי כל השדה כולה ומעובדא דר׳ חייא דתניא ועמר ר״ח כל השדה כולה ומהדרינן וליטעמיך רבי בנדפשיה עמר אלא זה ועמר ולעולם כל חד וחד מפנה לנפשיה ולא אפשיטא ופסקו הפוסקים דכל אחד יפנה לנפשיה. ומיהו נ״ע דב״י כתב לאו למימרא שהאורחים עצמם צריכין לפנות אלא האחרים יכולין לפנות לצרכם ובלבד שלא יפנה כל אחד יותר מד׳ או ה׳ קופות עכ״ל ובגמ׳ על וליטעמיך רבי בדנפשיה עמר ופירש״י בתמיה וכי אורחיה דנשיא בהכי עכ״ל והתוס׳ כתבו וז״ל וליטעמיך רבי בדנפשיה עמר פי׳ כל השדה עכ״ל מבואר דמאי דנאדו התוספות מפירש״י הוא משום דלפירש״י משמע דרבי לא עמר כלום אף לנפשיה דנשיא היה מ״כ קשה היאך היו התלמידים מפנים בשביל רבי כיון דאסור לפנות בשביל אחר ומאי שנא רבי מאחר היכא דהוי איסורא ולכך פירשו התוספות דולאי רבי הוה מפני לנפשיה והתימה אינה אלא וכי אפשר שיפנה רבי כל השדה אלא זה ועמרו ולעולם כל חד עמר לנפשיה וגם רבי עמר לנפשיה לפי זה משמע דליתא למה שפסק ב״י דאחרים יכולים לפנות בשביל האורחים דהא בתוספות צריך לפרש דס״ל דאף רבי היה מפנה לנפשיה ואם היה רשאי אחר לפנות בשביל האורח לא הוה רבי מפנה לנפשיה אלא תלמיד היה יכול לפנות בעבורו מיהו ודאי אין סברא שיהיו האורחים מחוייבים כל אחד לפנות בדנפשיה וגם ליתא דמתני׳ מפנין מפני האורחים הכי משמע שאחרים מפנין לצורך ישיבת האורחים וכדמשמע מפירש״י שתלמיד היה מפנה לצורך רבי ור׳ חייא דמאי דנקט רש״י נשיא לאו דוקא דה״ה כל אדם חשוב לאו אורחיה לעמר בשדה כ״ש אורחים בביתו של אדם וכמו שפסק ב״י הוא העיקר וכדפירש״י ולא כדמשמע מדברי התוס׳ וכן פסק בש״ע והכי נקטינן:

שלד נפלה דליקה בשבת אם הוא בלילה קודם סעודה וכו׳ משנה בפ׳ כל כתבי (דף קיז:) נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג׳ סעודות שחרית מצילין מזון ב׳ סעודות ומנחה מצילין מזון סעודה אחת ופירש״י בלילי שבת קודם אכילה שחרית קודם סעודה נראה דכוונתו לייחד מה שקשה דה״ל למיתני נפלה דליקה ערבית כדתני שחרית ומנחה ומייחד כיון דסעודת ערבית אין לה זמן קבוע דכל הלילה זמנה להכי נקט בלילי שבת לאוריי כל שהוא קודם אכילה אפי׳ בסוף הליל׳ משא״כ שחרית דוקא קודם סעודה כלומר זמן סעודה עד סוף שעה שתית אבל אחר שעה ששית עבר זמנה ואינו מציל אע״פ שהוא קודם אכילה אבל רבינו לא בא אלא לכתוב הדין אמר בלילה קודם סעודה ובשחרית כתב בכתס ולא כתב בפירוש קודם סעודה דממילא מובן קודם סעודה וגם קודם כלות זמנה שהוא קודם סוף ששית:

ודוקא בבית שהדליקה בו וכו׳ כ״כ התוספות בדבור הראשון בשם ר״ת וכתב לשם באותו בית או באותו חצר וכו׳ ורצונו לומר בין אם הבתים פתוחים למבוי שכל בית ובית הוא עם חצר שלו בפני עצמו כמו שהוא בזמנינו זה על הרוב ובין אם הם דרים כמו בזמן חכמי התלמוד שכמה בתים פתוחים לחצר וחצרות פתוחים למבוי ודליקה נפלה בחצר בבית אחד מן הבתים שבחצר דכל החצר דינו כבית אחד ורבינו לא הזכיר חצר לפי שבמדינתו היה כל בית ובית בפני עצמו אבל ודאי דכן הדין בנפלה דליקה בחצר וכ״כ הרמב״ם פכ״ג נפלה דליקה בחצר וכו׳ וכ״כ הסמ״ג וסמ״ק ונראה מדברי רבינו מדכתב דברי ר״ת כאן אבל דין הכלת ג׳ סעודות ולא כתבם אבל דין הכלת כתבי הקדש כמו שכתוב בתוס׳ אלמא דמפרש דמ״ש ר״ת דאם נפלה דליקה בבית אחד מותר להציל הכל עיקר דבריו אינן אלא על סיפא דמצילין ג׳ סעודות וכו׳ ומצילין כל מלא כברות וכו׳ דהתם דוקא כיון דבהיתירא קא טרח דבני טלטול ניהו ולחצר המעורבת דוקא ולא אסרוה אלא מפני דאי שריה ליה לאתהוי בהאלה כולי האי מתוך שהוא בהול ישכח לשבת אתי נמי לכבויי וכשאת׳ אומר עליו נמצא מתייאש מן הכל ואינו בא לידי כיבוי ולפי זה ודאי בתים וחצרות דכמוכין לדליקה דלא בהילי כולי האי מותר להן להציל יותר ממה שצריך הכא דבהיתר׳ קטרח ולא הייאשינן שמא ישכח את השבת אבל כתבי הקודש דבאיכור׳ קטרח למבוי שאינו מתוקן אף בבתים הסמוכים לדליקה לא התירו יותר ממה שהתירו לאותו בית שנפלה בו הדליקה והכי מוכח בדברי הרא״ש שלא כתב דברי ר״ת בתחלת הפרק אבל הכלת כתבי הקודש אלא כתבו לאחר שכתב המשנה דמצילין מזון ג׳ סעודות גם לא כתב כלל בלשון התוספות דכולה האי פירקא איירי כשנפלה דליקה באותו בית וכו׳ כדי שלא נטעה לפרש דברי ר״ת גם אכתבי הקודש ומשם למד רבינו לפרש דוקא אהכלת שלש סעודות היכא דבהיתרא קטרח:

וכתב בעל התרומות דאפילו מעות וכו׳ פי׳ בעה״ת קאי אדברי ר״ת שהתיר לבתים הקרובים לדליקה להציל יותר ממה שהוא צריך לפ״ז יכולין ג״כ להציל אפילו מעות ודברים המוקצים דלא בהילי כולי האי כיון שהדליקה בבית אחר ואע״פ

יבא להשוות גומות וכשמפנה אלו ד׳ או ה׳ קופות לא יחלקם בקופות קטנות להוליכם בהרבה פעמים כדי להקל המשוי מפני שמרבה בהילוך ואווישא מלתא טפי ואלו ד׳ וה׳ קופות שמפנה היינו לאורח א׳ ואם באו לו הרבה מפנה כשיעור הזה לכל אורח ואורח ובלבד שלא יפנה אחד לכולם דאיכא טירחא יתירתא אלא כל אחד יפנה לעצמו:

שלד נפלה דליקה בשבת אם הוא בלילה קודם סעודה יכול להציל כדי מזון שלש סעודות הראוי לאדם לאדם והראוי לבהמה לבהמה ובשחרית מזון ב׳ סעודות ובמנחה מזון סעודה אחת ודוקא בבית שהדליקה בו אותם לא יצילו יותר מכדי צורך שבת שאם יצילו יותר איכא למיחש מתוך שהוא טרוד בהצלה ישכח השבת ויכבה אבל בתים הקרובים לדליקה ויראים שתגיע אליהם הדליקה לא דחיל כולי האי ויכולין להציל (מ) וכתב בעל התרומות דאפילו מעות ודברים המוקצים יכולין להציל דבמקום פסידא

דרכי משה

שלג (א) וכ׳ הר״ן פ׳ מפנין דף ק״ן ע״א דהיינו ט״ו סאין וכ״כ אתבואה צבורה יכול לפנות ט״ו סאין וכ״כ הגהות דף ק״פ ע״ב: (ב) כתב בא״ז מעשה היה בבו״ן שהיו מביאין יין בעגלה מבע״י וכשקידש היום הורידוהו מעגלה בגס עליהם ר׳ יואל דאין מפנין אוצר בשבת אלא ט״ו סאין ובעגלה היה יותר ועוד דאין מפנין אלא לדבר מצוה וכתב עוד ומעשה שהביאו יין למקום שהיה דר שם אבי העזרי ז״ל בע״ש ולא הכפיקו להורידו מעגלה עד שקידש היום והיו הרבה סוסים בעגלה והיה אומר להם העגלן או תורידו היין או תצטרכו לשלם כל הוצאת הסוסים ואעפ״כ לא רצה אבי העזרי לומר להורידו ולא לומר לעכו״ם להורידו עכ״ל וע״ל ר״ם של״ד מדין אמירה לעכו״ם במקום פסידא:

וכתב

פרישה

סי׳ שלד (מ) וכתב בעל התרומות דאפילו מעות ודברים המוקצים יכולים להציל דבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה כו׳. ב״י הביא לשון בעל התרומה ומסיק וכתב עליו נראה מדבריו דלהציל מפני הדליקה לא פשיטא ליה כולי האי לתתיר טלטול דבר מוקצה וכן דעת הסמ״ג כו׳ עד ודוקא בדליקה לא התירו להציל מעות אם לא שיש ספר עמהן דילמא אתי לכבויי עכ״ל הסמ״ג. ולענד״ד דאין ראייה מכל זה למלך דהסמ״ג לא כתב דבדליקה לא התירו להציל כ״א לאותו בית שהדליקה נפלה בתוכו שהן עורדין ובכולין בפי התם גזרו משום דאם ישילו ודאי יכבו ומה״ט אכי׳ לאם ומזון יותר מג׳ סעודות אסור ולא נקטו בלשון מעות כ״א לאשמועינן אע״ג דהתירו בשביל פסידא מרובה לטלטל משאשיכה פחות מד״א אע״ג דאיכא מוקצה אפ״ה בדליקה באותו בית התירו בהכבד מרובה ולא מטעם מוקצה כ״א שמא אתי לכבויי משא״כ במילי עבדי המושל דלא יבא לעשות ודאי איסור דאורייתא דהא יכול להצניען בריש״י וכמ״ש הסמ״ג בהדיא ז״ל יכול להצניען במקום שירצה בריש״י אע״פ שהן מוקצה עכ״ל ר״ל כיון דליכא שם ודאי איסור דאורייתא כ״א איסור מוקצה שהוא מדרבנן לא התירו והקילו משום הפסד מרובה. אבל

מעמע

אע"פ שהוא מוקצה כבר ק"ל במי שהחשיך לו בדרך לטלטל כיסו שהוא מוקצה פחות פחות מד"מ משום פסידא וה"ג שרי משום פסידא ודוקא בבית שנפלה בו הדליק' אסור כל מה שהוא יותר מהצריך לו לאותו שבת אפי' מה שאינו מוקצה גזירה למא מתוך שהוא בהול ישכח לשבת ואתא לכבויי אבל בבית הסמוך לדליקה שרי אפילו מה שהוא מוקצה . וכן אם רואה אנסים וכו' כי' יכול להצניע באותו בית במקום מוצנע שאין כאן שום איסור אחר כ"א שמטלטל למוקצה וגם לא יבא לידי איסור אחר ואיכא למידק דסה"ת כתב וז"ל ואפילו כי יהיה אסור מכני הדליקה להציל בלא שום דבר קושה עמהם בתיק משום דלמא אתי לכבויי אבל מפני מושלים ופחד שוללי ממון מותר דליכא למיחש כולי האי לאיסור דאורייתא אלמא דמתיר מפני האנסין יותר ממה שמתיר מפני הדליקה וכן כתב בספר מצות גדול הביאו בית יוסף ורביו בשם ספר התרומה מהפך הסברא כדמשמע מלישנא דוכן אם רואה אנסין וכו' דקאמר הה"ל כאילו אמר לא מיבעיא לדליקה דשרי אלא אפי' מפני האנסין ואח"כ אמר וגם בדליקה וכו' דמשמע דה"ק דגם בדליקה דאיכא טפי להתיר מבאנסין משום דבדליקה איכא למיחש לאיסור גדול מזה דהיינו דילמא אתא לכבויי הכא מיהו ליכא למיחש לכבוי דדוקא באותו בית שנפלה בו הדליקה דהוא בהול אתא לכבויי אבל בבית הסמוך לדליקה דאינו בהול לא אתא לכבויי א"כ ליכא למיחש שיבא לידי איסור גדול מזה ולכן לא התירו לו איסור טלטול וא"כ מהפך הסברא בשם הה"ת וגראה בעיני פשוט דהאי וכן אם רואה אנסין הוא לשונו של רבינו שפופס הסברא איפכא מסברת הה"ת והסמ"ג וה"ק רבינו הכא בעה"ת התיר לטלטל מוקצה בבי דליקה וכן התיר אפילו מפני האנסין וג"ל שהוא אסור דלא מיבעיא מפני האנסין דאסור כיון דליכא למיחש שיבא לידי איסור גדול מזה אלא גם מפני הדליקה דאיכא לד סברא למיחש שיבא לידי איסור גדול מזה אפ"ה לא חיישינן ליה ואסור ולענין הלכה נלפע"ד דהדין עם בעה"ת דבבית הסמוכין לדליקה דלא בהילי כולי האי ולא חיישינן שמא ישכח לשבת ואתא לכבויי בשוגג ולפיכך מותר להציל הכל וכמ"ש ר"ת התם נמי אין לחוש לאיסור מוקצה במקום פסידא ורא"ש ברורה ממה שהתירו במי שהחשיך לטלטל את כיסו משום פסידא דמ"ש רבינו דהתם לא התירו אלא כדי שלא יבא לידי אוסור דאורייתא וכ"כ ה' המגיד בפ"ו ע"ש הרמב"ן והרשב"א וכ"כ הר"ן בר"פ מי שהחשיך משמו ומביאו ב"י ונחלקו על בעה"ת הוא תמוה טובא דהא התם ליכא למיחש שמא ישכח השבת דלאו בהיל הוא אלא כיון דקים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא שריא ליה איסור מוקצה שהוא קל כדי שלא יפסיד ממונו אתי לידי איסור חמור לאתויי ד' אמות בר"ה במזיד א"כ ה"נ לא שריא ליה להציל ממונו שיש בו איסור מוקצה שהוא קל אין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואתא לחפור בקרקע במזיד ולהטמין ממונו שם להצילו מפני הדליקה או מן האנס או להוליכו חוץ לעיר למקום אחר בסברא דאית בה ר"ה גמורה וכיונא בזה מאיסורי דאורייתא ודוקא באותו חצר שנפלה בו הדליקה דליכא למיחש שמא ישכח לשבת ויבבה בשוגג הילכך כדי להצילו מחיוב חטאת שיגיע על ידינו כשנתיר לו להציל הכל אחרו רבנן שלא להתיר לו אפילו דברים המותרים אלא מה שהוא צריך אבל באינו בהול דליכא למיחש לשמא ישכח אלא כדי שלא יבא לידי אות דאורייתא ובמקום פסידא דמ"ש רבינו דהתם לא התירו אלא כדי שלא יבא לידי אוסור דאורייתא וכ"כ הר"ן בר"פ מי שהחשיך לטלטל מוקצה במקום פסידא ורא"ש ברורה ממה שהתירו לו לטלטל את כיסו משום פסידא דמ"ש רבינו דהתם לא התירו אלא כדי שלא יבא לידי אוסור דאורייתא וכ"כ ה' המגיד בפ"ו ע"ש הרמב"ן והרשב"א וכ"כ הר"ן בר"פ מי שהחשיך משמו ומביאו ב"י ונחלקו על בעה"ת הוא תמוה טובא דהא התם ליכא למיחש שמא ישכח השבת דלאו בהיל הוא אלא כיון דקים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא שריא ליה איסור מוקצה שהוא קל כדי שלא יפסיד ממונו אתי לידי איסור חמור לאתויי ד' אמות בר"ה במזיד א"כ ה"נ לא שריא ליה להציל ממונו שיש בו איסור מוקצה שהוא קל אין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואתא לחפור בקרקע במזיד ולהטמין ממונו שם להצילו מפני הדליקה או מן האנס או להוליכו חוץ לעיר למקום אחר בסברא דאית בה ר"ה גמורה וכיונא בזה מאיסורי דאורייתא ודוקא באותו חצר שנפלה בו הדליקה דליכא למיחש שמא ישכח לשבת ויבבה בשוגג הילכך כדי להצילו מחיוב חטאת שיגיע על ידינו כשנתיר לו להציל הכל אחרו רבנן שלא להתיר לו אפילו דברים המותרים אלא מה שהוא צריך אבל באינו בהול דליכא למיחש לשמא ישכח

הציל פת נקייה וכו׳ עד ולא לשבת הבאה ברייתא שם . וכתב הר״ן מדאמרינן אבל לא משבת ליה״כ משמע דמיה״כ למוצאי יוה״כ מצילין מזון סעודה אחת והכי איתא בירושלמי וכ״כ ה״ה בפכ״ג בשם הרשב״א ז״ל וכתב עוד שם ה״ה דאיתא בירושלמי דמצילין לחולה ולזקן ולרעבתן כביצוני :

והא דאין מצילין אלא מזון ג׳ סעודות היינו דוקא בב׳ כלים כו׳ משנה שם (קב.) מצילין כל מלא כברות אף ע״פ שיש בו מאה סעודות ושיגול של דגילה וחבית של יין וכגמ׳ שם והא תנא רישא שלש סעודות ותו לא אמר רב הונא ל״ק כאן בבא להציל כאן בבא לקפל ופירש״י להציל . בבא אחת מציל כל מה שבכל דהא חדא זימנא הוא מה לי טורתא מה לי טובא : לקפל . סליס הרבה זה עם זה לטרוח ולהזור ולהוציא מזון ג׳ סעודות הוא דיכול להציל בכליס הרבה ותו לא שכל אחד טורח בעצמו הוא ור׳ אבא שני בגוונא אחרינא ופסקו הרי״ף והרא״ש כרב הונא וכן פסק הרמב״ם בפרק ג׳ . ומשמע מדבריהם דאפילו במוציא בבת אחת כל שהוא בכליס הרבה אסור אם הוא יותר מג׳ סעודות וכ״כ ה״ה שם דלא שרי להציל יותר משלש סעודות אלא בכלי אחת ובבת אחת : ובעה״ת פירש דבא לקפל היינו שמקבץ ממקומות הרבה ונותן למקום אחד ומוציא והולך הרבה דרכים לא יוציא בדרך רק ג׳ סעודות ואפילו באותו חצר עכ״ל משמע מדבריו שיכול להציל כל מזון שיש לו כל שאינו מציל יותר ממזון ג׳ סעודות בכל דרך וכן כתוב בהגהות מרדכי שמציל מזון ג׳ סעודות לכל אחד בכל דרך שילך אבל הר״ן כתב אמתני׳ דשריא בהצלת מלבושין לחזור ולבוש ולהוציא הא דלא שרינן הכי גבי אוכלין ומשקין משום דהתם כיון דבידו הוא מוציא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שריא ליה אתי לכבויי אבל הכא כיון שאי אתה מתירו אלא דרך לביתה רמי אנפשיה ומדכר יכ״כ ה״ה בפכ״ג בשם הרשב״א ומשמע דבשום גוונא לא התירו לו יותר מדרך אחד : **ואפי׳** פירש טליתו וקיפל וכו׳ בעיא שם ואיפשיטא דבבא להציל דמי ובספרי הרי״ף שבידינו לא יש שום פי׳ בעיא זו וה״ה כתב בפכ״ג וז״ל ופירשו בהל׳ שהבגיא כליס הרבה וקיפל עליתו עליהם והוציא הטלית מקופל על הכליס הנמצאים המלאים אבל הרמב״ן פי׳ שזה אסור הוא כיון שהמזון בכליס מחולקים ולא התירו אלא בכליס מלאים ומערן בתוך הטלית ואח״כ הוציא הטלית מליאה אוכלים וכ״כ מדברי רבינו ועיקר עכ״ל וכ״כ מדברי רש״י . וכתב הר״ן שמדברי התוס׳ נראה שאפי׳ קיפל והניח כליס הרבה לתוך כלי אחד בבא להציל דמי ואין כן דעת רש״י ע״כ . תנן בפרק כל כתבי (שם) ולשם הוא מוציא את כל כלי תשמישו כלומר למקום שהתירו לו להציל מזון ג׳ סעודות מוציא כל כלי תשמישו ופירש״י כלי תשמישו הצריכים לו לאותו היום כגון כוסות וקיתוניות :

ולובש כל מה שיכול ללבוש ומוציא וכו׳ משנה שם לובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול לעטוף ר׳ יוסי אומר י״ח כליס וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו עמי ופסקו הפוסקים כת״ק וכתב הר״ן דאפשר דלא פליגי רבנן עליה דרבי יוסי אלא משום דסיון דאינו מציל אלא ברה״ר לא חיישינן דילמא נפיק בהו לר״ה אבל היכא דנפיק בהו לר״ה מודו דאסור משום משוי אבל ממ״ש רבינו דין זה בס״ם ס״א דבמוציא מרה״י לר״ה עכקינן נראה דאפי׳ למיפק בהו לר״ה שרי סיון שדרך לביתה הוא מוציאם אלא שבסימן זה אחר שכתב לובש כל מה שיכול ומוציא וכו׳ כתב ואין מצילין אלא לחצר המעורבת אבל לשאינה מעורבת אין מצילין כלל ומשמע דלא שרי להוציא לבושים שאינם צריכים לו אלא ברה״י דוקא אם לא נאמר דלא קאי אאי אין מצילים אלא באוכלים וכלים ולא במלבושים ובהגהת מרדכי כתב לובש ומוציא ופושט וחוזר ולובש ומציל הרבה אפילו לחצר שאינה מעורבת :

ופושט וחוזר ולובש ומוציא משנה הזכרתיה בסמוך ובגמ׳ (שם) ת״ר לובש ומוציא ופושט וחוזר ולובש ומוציא ופושט ואפילו כל היום כולו דברי ר״מ רי״א י״ח כליס ומשמע בהדיא דהא דתנן וחוזר ולובש ומוציא לא דברי ר׳ יוסי בלבד היא אלא ד״ה וכ״כ בספר התרומה ובסמ״ג וכ״פ ה״ה בפ׳ כ״ג וכתב שזה לא נזכר בדברי הרמב״ם ז״ל בביאור ואני אומר אלא בביאור ולא נרמז לא נזכר בדבריו זה ואדרבה משמע מתוך דבריו שאינו פושט וחוזר ולובש ומוציא שהרי כתב נפלה לליק׳ בחצר וכו׳ לפי כך גזרו שלא יציל אלא מזון שהוא צריך לו לאותו שבת וכליס שצריך להשתמש בהם בשבת ובגדים שיוכל ללבוש שנמצא מתיישב מן הכל ואינו בא לידי כיבוי נראה מדבריו שאינו מציל אלא בגדים שהוא יכול ללבוש בלבד ואינו פושט וחוזר ולובש ומוציא כשם שאינו יכול להציל אלא מזון ג׳ סעודות לבד ואינו מציל וחוזר ומציל ואפשר שטעמו מפני שהוא סובר דכי תנן במתני׳ פושט וחוזר ולובש ומוציא דברי ר״י הם ות״ק פליג עליה דאל״כ הכי ה״ל למיתני לובש כל מה שהוא יכול ללבוש וחוזר ולובש ומוציא כדקתני ר״מ בברייתא וס״ל דר״מ לאו היינו ת״ק דמתני׳ והלכה כת״ק דמתני׳ הילכך אינו פושט וחוזר ולובש ומוציא :

ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכו׳ עד ולא הוי שכר שבת משנה שם ואומר לאחרים בואו והצילו לכם יאם שם פקחים עושין עמו השבון לאחר השבת ומפרש בגמ׳ דה״ק ואם היו פקחים דידעי דבא״ג אלא שכר שבת הוא עושין עמו השבון לאחר השבת וטעמא דשרי ליטול שכר פירש״י משום דבבא״ג אלא שכר שבת הוא דמעיקרא אלא מדעתא דשכר פעולה נחית והרמב״ם כתב בפרק כ״ג שהטעם לפי שאין שם מלאכה ולא איסור אלא הוצאתו אלא במקום המעורב : והא דאמרינן דמותרים לקבל שכר על הצלתם מוכח בגמ׳ דחסידים לא שקלי האי אגרא ומתני׳ בירא שמים הוא ופירש״י דאע״ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה עמו והמפקירא זכו אפ״ה חסידים יש להם לותר משלהם בכל מקום נדנוד עבירה : **וכתב** הר״ן דמשמע מדברי רש״י שזוכין מן ההפקר בדברים שמצילין אם רצו לעכבן מפני שאמר להם הצילו לכם כלומר לעצמכם והוא ז״ל כתב דאין טורך לכך דאפי׳ לא אמר להם הכי כיון שהוא אינו רשאי להציל יותר ממזון ג׳ סעודות הרי הוא מופקר לכל מידי דהוה אמצא מזונו של יס ומשלילותו של נהר . וה״ה מהרי״א ז״ל תירץ דלא דמי דשאני הכא דיכול להציל הוא אלא דאריא רביע עליה . ול״כ דאין זו טענה דכל שאינו יכול להציל מאיזה טעם שיהיה ה״ל כזוטו של יס : **כתב** הר״ן בשם ה״ר ישעיה מטראני ז״ל דהכא אחרים רשאים להציל אפילו כמה ואפי׳ בכליס הרבה דליכא למיחש בהו דילמא אתי לכבויי דאדרבה דליקה גורמת להם שיכולין לזכות מן ההפקר ואפשר דאע״ג דכתב רש״י בר״פ חבית (קמג.) ואומר לאחרים בואו והצילו לכם כל אחד מזון ג׳ סעודות דמשמע דגם הבאים להציל אינם יכולין להציל יותר ממזון ג׳ סעודות דשאני התם דאיישינן שמא יבוא כליס דרך ר״ה והבא חשבון שיוכל באחרים כמו בנעה״ב אבל הרמב״ם כתב בפכ״ג שגם אחרים הבאים להציל אינם יכולין להציל יותר ממזון ג׳ סעודות כדין הבנעה״ב וכך הם דברי רבינו :

הציל פת נקייה לא יציל פת הדראה אבל איפכא שרי : (ג) מצילין מיוה״כ לשבת אבל לא משבת ליה״כ וי״ט ולא לשבת הבאה והא דאין מצילין מזון אלא של ג׳ סעודות היינו דוקא בב׳ כלים אבל בכלי אחד מצילין אפי׳ כל הכלי מלא אפי׳ אם הוא מהזיק הרבה (ד) ואפי׳ פירש טליתו וקיפל והביא לתוכו וחזר וקיפל והביא לתוכו שרי כיון שמוציא הכל בפעם אחת ולובש כל מה שיכול ללבוש ומוציא ופושט והוזר ולובש ופושט ואומר לאחרים בואו והצילו לכם כל אחד מזון שלש סעודות ויכולין ללבוש כל מה שיוכלו ללבוש ואם רוצין זוכין בו מן ההפקר כיון שאמר הצילו לכם ואם אינן רוצין לזכות אלא רוצין להחזירו ולקבל

נעשה איסור דאורייתא׳ על ידו משא״כ הכא דאם נתיר לו להציל שמא ישכח את השבת ואתי לכבויי ויהא נעשה איסור דאורייתא׳ על ידינו שהתרנו לו להציל אבל בבית הסמוך לדליקה לשם יש מתירין כמ״ג וסה״ת להציל את המוקצה משום פסידא ויש אוסרין הם דבינו ועפ״י דברי הרא״ש שמפרש דלא התיר ר״ת בבית הסמוך לדליקה להציל את הכל אלא כל דברים המותרים בלבד אבל לא דברים המוקצים ויש מתירין הם רבינו ברוך והנמשכים אחריו ולדעתינו העניין העיקר הוא כדברי המתירים ודוקא בבית הסמוך לדליקה אבל בבית שנפלה מ״ד הדליקה הכל אסור להציל זולתי דברים המותרים לצורך אותו שבת בלבד וכל המלבושים שיכול ללבוש כו׳ כמו ושיתבאר בסמוך בס״ד :

ולובש כל מה שיכול ללבוש וכו׳ משנה ולשם מוציא כל כלי תשמישו ולובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף ר׳ יוסי אומר י״ח כליס וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו עמי והאי חוזר ולובש וכו׳ ליכא לפרש דר׳ יוסי היא ולא דת״ק דא״כ קשיא אאמאי מיקל בתחלת לביסה דאפי׳ טפי מי״ח כליס ומחמיר בחזרה דאינו חוזר ולובש ור״י מחמיר בתחלת לביסה דוקא י״ח כליס ומיקל בחזרה וליכא למימר דלא פליג ר״י אלא בתחלת לביסה אבל בחזרה מודה לת״ק דאכתי קשה לר״י מ״ט מחמיר טפי בתחלת לביסה מבחזרה אדרבה איפכא מכתבת בע״כ דר״י לא ס״ל חזרה כלל אלא לובש י״ח כליס ואינו פושטן לחזור וללבוש ולהציל לאחרים וכן פירש״י וכן פי׳ בספר התרומה בסימן רמ״ה וא״כ האי וחוזר ולובש וכו׳ אתא לת״ק וכ״כ הרא״ש והכי משמע מברייתא דתני בדר״מ חוזר ולובש והוא ת״ק דמתני׳ דפליג אדר׳ יוסי במשנה ובברייתא והלכה כת״ק וכן פסקו הפוסקים ומה שקשה אאמאי לא תני במשנה חוזר ולובש מקמי דתני ר״י אומר י״ח כליס ובדקתני בברייתא י״ל דאי הוה תני הכי ה״א דר״י לא פליג אלא אחזרה י״ח כליס ותו לא אבל בתחלת לביסה מודה לת״ק דאפי׳ טפי מי״ח כליס להכי תני לדר״י אתחילת לביסה דוקא י״ח כליס ובתר הכי תני וחוזר ולובש ומוציא דאתאן לת״ק ולא פליג עליה ר״י אלא דליתא ליה לר׳ יוסי חזרה כלל דאם איתא דאית ליה חזרה ה״ל לפרושי בכמה היא החזרה וא״ל א״כ בברייתא איכא למיטעי דר׳ יוסי לא פליג אלא אחזרה דהא פשיטא כיון דבמשנה מוכח דר׳ יוסי פליג אתחילת לביסה תו ליכא למיטעי בברייתא ושפיר איכא למימר דתנא דברייתא קא סמיך אתנא דמשנתינו אבל לא בהפך . אבל הב״י כתב וז״ל דהא דתנן וחוזר ולובש ומוציא לאו דברי ר״י בלבד היא אלא דברי הכל היא וכ״כ בכה״ת ובכמ״ג וזה כשגגה היוצא לפני השליט דבכה״ת סימן רמ״ה כתב וז״ל הך סיפא וחוזר ולובש מדברי ת״ק הוא שיכול ללבוש אפילו יותר מי״ח כליס ופושט וחוזר ולובש ומוציא ולר״י י״ח ולא יחזיר ויוציא יותר וכן פירש״י וכן מוכח בברייתא דקתני וחוזר ולובש על ר״מ ולא על ר״י עכ״ל הרי מפורש דלר״י י״ח ולא יחזור ויוציא יותר כפירש״י והך סיפא מדברי ת״ק הוא ובכמ״ג פסק בפתם וחוזר ולובש ומוציא ולא הזכיר דכך הוא הדין לת״ק אלא לר״י מיהו כ״י לא נתכוין בדבריו אלא אלא לומר שכך פסקו הלכה דפושט וחוזר ולובש ומוציא כדברי רבינו . ומ״ש כ״י עוד דמדברי הרמב״ם משמע דאינו פושט וכו׳ משום דמפרש דר׳ יוסי הוא דתני לה ואין הלכה כר׳ יוסי אלא כת״ק דאינו חוזר ולובש כלל הוא תימה רבה דת״ק מיקל בתחלת לביסה ומחמיר בחזרה ור״י מחמיר בתחלת לביסה ומיקל בחזרה : **ואם** רוצין זוכין בו מן ההפקר כיון שאמר הצילו לכם דברי רבינו בזה הם כפירוש רש״י בגמ׳ אהא דתנן ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ואם היו פקחין עושין עמו השבון דמקשינן השבון מאי עבידתיה מהפקירא קא זכו ופירש רש״י דהא הצילו לכם קאמר להו לגרכיכם והקשה הר״ן דאין צורך לכך דאפילו לא אמר להו הכי כיון שהוא אינו רשאי להציל אלא מזון ג׳ סעודות הרי הוא מופקר לכל מידי דהוה אמצא מזונו של יס ומשלולותו של נהר ומכל אדם הני ודאי הוה הפקר לכל ממיל׳ אבל כאן דאינו אבוד שהרי יש לממונו של זה הצלה ע״י עכו״ם שיאמר להם כל המכבה אינו מפסיד איכא למימר דאע״פ שאמר לכולם בואו והצילו דעתו היה שיקבלו שכר ממנו על הצלתם ולא הפקיר כלל אבל מדאמר לכם דמשמע לגרכיכם ה״ל הפקר ודאי : **ואם** אין רוצים וכו׳ ולא הוי שכר שבת שם בגמ׳ ופירש״י דכה״ג אלו שכר שבת היא דמעיקרא אלו אדעתא דשכר פעולה נחית עכ״ל אבל הרמב״ם כתב שהטעם לפי שאין שם מלאכה ולא איסור הוצאה שלא הוציאו אלא למקום המעורב עכ״ל ותימה מ״ש מהא דתניא השוכר את הפועלים לשמור הזרעים והפרה והתינוק אין נותנין לו שכר שבת אע״ג דאין שם לא מלאכה ולא איסור הוצאה וע״ל בסי׳ ש״ו ולקמן בסי׳ תקפ״ה במ״ש ב״י שוב ראיתי שה״ה בפכ״ג הקשה קושיא זו אדברי הרמב״ם ויישבה ע״ש :

פרישה

איסור הצלת מצות ומוקצה ג״כ לגבייהו וק״ל . וא״ל מש״ם שמשכה לו הקילו לעצלנו ולא משום שיבא לידי איסור דמוציאתא מכח טירדתא . דודאי לא שייך שם בקיל כ״כ כמו בשריפה שהוא דבר שאינו בידו כמו במי שהמשיך שהוא בידו שיכול להמשיך כאן . ובעבדי סמוכל יכול להטמין ברש״י וק״ל :

(ג) ומצילין מי״ח לשבת ל׳ משנה ובריתא דפ׳ כ״ב נקט רבינו אפ״ג דבומנינו דקובעים ר״ה ומועדות ע״פ החשבון לעולם לא מזדמן שיהיה י״ב ושבת זה אחר זה דמשום דוקא ומתני׳ אינו דומין הקביעות כידוע ולכאה למימר דס״ל דמצילין לשבת שיהיה אחר יום או אפילו דא״כ משבת לשבת ג״כ היה מותר להציל וק״ל . ומ״ש אבל בכלי ל׳ מצילין אפילו כל בכלי אלא לשון כל לשון שאין מדוקדק הכל״ל אפי׳ בכלי אלא :

(ד) ואפילו פירש טליתו וקיפל כו׳ כיון שמוציא הכל בפעם אל׳ אין בבי׳ שכתב בשם התרומה ז״ל כי דבכ לקבל היינו שמקבץ ממקומות הרבה ונותן למקום אחד ומוציא והולך בהרבה דרכים לא יוציא בדרך רק ג׳ סעודות וכתב ב״י ע״ז משמע מדבריו שיכול להציל כל שלש לו כל שאינו מציל יותר ממזון ג׳ סעודות בכל דרך וכ״כ בהגמ״ר כו׳ ע״ש . והגהות מרדכי לא מצאתי שכ״כ ב״מ במרדכי אלמן רש״ פ׳ כ״ב ואפשר שם הג״ה הוא ומיט מהמרדכי . ובאמת שם לתמוה ע״ז גם לא נאלא כתוב כן בשם בעל התרומה בשום פוסק ובודאי מידוע גדול כזה לא היה להן להמיטו מלכתוב כן בשמו ולהסכים אמו לא לגלוג אמו גם מעיקרא דדינא יש פירכא למה ליה לבעל התרומה להוסיף ולהקל בפירוקא דשמעתא מה שאינו צריך כי מאחר בגם כי אפרש מ״ש כאן שבת לבבל דר״ל שמקבץ ממקומות הרבה

ואין מצילין אלא לחצר המעורבת וכו' שם במשנה לאחר דין הצלת ג' סעודות וכו' עד עושין עמו השבון אחר השבת תנן להיכן מצילין אותן לחצר המעורבת בן בתירא אומר אף לשאינה מעורבת ולשם מוצי' כל כלי תשמישו ולובש כל מה שיכול ללבוש וכו' ומשמע דהא דקאמר ולובש כל מה שיכול ללבוש וחוזר ולובש ומוציא היינו נמי לחצר המעורבת לת"ק כדאית ליה ולבן בתירא כדאית ליה דאין חילוק בין הצלת ג' סעודות להצלת מלבושים וכך הוא משמעות כל הפוסקים זולתי בספר התרומה סי"ם רע"ה וכסימני הספר מפורש דמפרש דהצלת מזון ג' סעודות דוקא לחצר המעורבת דהלכה כת"ק אבל הצלת מלבושים אפילו לחצר שאינה מעורבת ולריך לומר דס"ל כיון דתנן מחלוקת דת"ק ובן בתירא אחר דין הצלת ג' סעודות ואח"כ תני בסתם ולובש כל מה שיוכל ללבוש משמע דלעניין לבישה אף ת"ק מודה דמציל אף לחצר שאינה מעורבת דאל"כ ה"ל למתני הך בבא ולובש כל מה שיכול ללבוש וכו' בתחלה ואח"כ מחלוקת ת"ק ובן בתירא דהוה משמע להדיא דמחלוקתם ג"כ אלבישה ומדלא תני הכי אלמא דלא נחלקו אלא בהצלת ג' סעודות אבל בלבישה מודה ת"ק דאפילו לחצר שאינה מעורבת וה"ע דכי היכי שהקילו בלבישה דפושט וחוזר ולובש ומוציא ולא הייסינן מי שריא ליה טפי אחי לכבויי משום דכיון דלא שריגן ליה אלא דרך לבי ה רגי מנפשיה ומידכר וכדכתב לשם ר' המגיד בשם הרשב"א והר"ן בפרק כל כתבי ומביאו ב"י הכי נמי שריגן מטעם זה הצלת מלבושים אף לחצר שאינה מעורבת וכך מפורש בסמ"ג דבתחלה כתב דין הצלת ג' סעודות לחצר המעורבת ואם לא עירבו אף מזונו וכליו אינו מציל וכו' כל' הרמב"ם ואח"כ כתב ומה שהוא מציל ללבושו לובש כל מה שיכול ושוטף כל מה שיכול להתעטף ומוציא לחצר שאינה מעורבת כך פסק רבי' ברוך אבל רבינו משה כתב דווק' במעורבת וכו' הרי מבואר ומפורש דלגבי לבישה דוקא מיקל רבינו ברוך להצילם אף לחצר שאינה מעורבת וכך מבואר במרדכי בפ' כ"כ שכתב בלשון הה"ת אות בלות ע"ם אבל הב"י כתב וז"ל ואין מצילין אלא לחצר המעורבת וכו' משנה שם להיכן מצילין וכו' ופסק הרמב"ם בפכ"ג הל"ק והכי נקטינן ולא כסמ"ג שכתב שרבי' ברוך פסק כבן בתירא עכ"ל ושגגה יצאה מלבני הסליע דודאי אף רבינו ברוך פוסק הל"ק אלא דמפרש דאף ת"ק מודה בהצלת לבושו כדפרישית ומיהו ודאי אין כך הלכה אלא ככל שאר פוסקים דאין חילוק בין מזון ג' סעודות ובין מלבושים לעולם אינו מציל אלא לחצר מעורבת ולכן נזהר רבינו שלאחר שכתב דין הצלת מזון ג' סעודות וגם כתב דין הצלת מלבושיו כתב ואין מצילין אלא לחצר המעורבת וכולי דאתרווייהו קאי ואמר דאין מצילין אלא לחצר המעורבת וכך פסק בש"ע ואמר כל הצלה שאמרנו אינו אלא לחצר המעורבת וכו' וקאי אתרווייהו אהצלת מזון ג' סעודות ואהצלת מלבושיו שאינן אלא לחצר המעורבת אבל מ"ש אח"כ בהגה"ה ויש מקילין אף לשאינה מעורבת דמשמע דאף במזון ג' סעודות מקילין נמשך אחר פי' ב"י שהבין דר"ב פסק כבן בתירא ואינו כן דבמזון ג' סעודות אין מי שמיקל להציל בחצר שאינה מעורבת והוא טעות גמור:

כתב בעל התרומות הצלה דהכא כו' כך כתב בסה"ת סוף סימן רמ"ה וגלפע"ד מתוך לשוני שכתב בסימנים שהביא תחלה דברי ר"ת דמחלק בין אותו בית שנפלה שם הדליקה ובין הבית הסמוך להדליקה ואחר כך אמר ומוסיף אני לומר דוקא בחצר שאין מכוסה וכו' דלאו לומר דכיון דר"ת מתיר בבית הסמוך להדליקה משום דלא בהיל כ"כ וליכא למיחש שמא יבא לידי שבת ואתי לעבור איסור דאורייתא לכבויי מ"מ מסתברא אמי הא דלא התירו להציל אלא מזון שלש סעודות אינו אלא לחצר ומבוי הסמוכים לר"ה ואינן מקורין ודמו לר"ה אתם הוא דאיכא למיחש אי שריא ליה טפי להציל מתוך שיהא בהול להציל ישכח ויגיע לידי איסור דאורייתא שיציל לר"ה עצמה דמיחלף חצר ומבוי בר"ה ותלמודא דקאמר אחי לכבויי לאו דוקא כיבוי לחוד קאמר אלא נקט חדא איסורא דאורייתא והוא הדין שאר איסורי דאורייתא דמתוך שהוא בהול ישכח ויבוא להוציא מרה"י לר"ה וזו היתה עיקר טעם הגזירה שלא יציל אלא מזון ג' סעודות שלא יבא להוציא מרה"י לר"ה אבל בבית אחר שעירב עמו אע"פ שהוא בהול לא אתי לידי איסורא דאורייתא דלא אתי למיחלף מקורה בחצרה מקורה וה"ה דלא חייש' שמא ישכח ואתי לכבויי דלא גזרו אלא לדידהו שהיו להם חצירות ומבוי דמיחלפו בר"ה והשתא שמא יציל לר"ה ואגב זה חשבו ג"כ שמא ישכח שבת ואתי לכבויי ולפי זה אין מקום להשגת רבינו שאמר דכיון דטעמא משום שמא יבא לי בבית מה לי בחצר ותו איכא לתמוה טובא על רבינו בהשגה זו דהלא תלמוד ערוך הוא דרב אדא בר זבדי מוקים לריש"ל דמתניתין דאין מצילין אלא מזון ג' סעודות משום דילמא אתי לכבויי דהייינו דוקא במציל לחצר אחרת וסיפא דמתיר להציל אפי' טובא אינו אלא במציל לאותה חצר שהדליקה נפלה בו וא"כ לדידיה נמי איכא להקשות דכיון דטעמא הוא משום שהוא בהיל אתי לכבויי מה לי חצר אחרת מה לי אותה חצר ואע"ג דלא קי"ל כהך אוקימתא אלא כאוקימתא דרב הונא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל מ"מ שמעינן דאיכא טעמא לחלק בין אותה חצר לחצר אחרת אלא אקשינן עלה בתלמודא מאי איכא בין אותה חצר לחצר אחרת א"כ בהא מילתא נמי דמחלק ר"ב בין חצר שלהם בזמן חכמי התלמוד לבתים שלנו ליכא לאקשויי מה לי בחצר מה לי בבית ודו"ק:

כל כתבי הקודש מצילין האידנא וכו' פירוש אע"ג דבזמן חכמי המשנה והתלמוד לא ניתנו לכתוב כל הדברים כמו האידנא ולא היה רשאי להצילן מפני הדליקה מ"מ האידנא שהכל ניתן ליכתב אפי' תורה שבעל פה משום עת לעשות לה' הפרו תורתך מצילין אותן וקורין בהן וכו' וכך כתבו כל הפוסקים זולתי מה שכתב רבינו **וכן** הברכות והקמיעין כו' תפס עליו מהרש"ל ואמר דאין חילוק בין האידנא לקדמונים אלא לענין תלמוד וברכות שמתחילה לא ניתנו ליכתב והאידנא שרבתה השכחה עת לעשות לה' התירו אבל לא לענין קמיעות שאע"פ שניתנו לכתוב מ"מ אינו דומה לכתבי הקודש ואין דינם אלא כשאר תכשיט וכן משמע באשיר"י ומס"ג והגהות מיימוניות דקמיע באיסור קיימי עכ"ל וכיונא דזה כתב ב"י אלא שבש"ע כתב שתי סברות דזה ולא נהירא אלא פשוט הוא דקמיעין אין מצילין אותן אף האידנא וכ"כ הר"ר יריחס בביאור דקמיעין אסורין לעולם והכי נקטינן ואיכא לתמוה על מ"ש רבינו בסתם כל כתבי הקודש מצילין וכו' והיה לו לפרש דמצילין אף לחצר אחרת שאינה מעורבת שבאותו מבוי כשיש למבוי ג' מחיצות ולחי אחד ונריך לומר שנסמך על מה שמבואר כך בסוף דבריו בסמוך: מצילין

ואין מצילין אלא לחצר המעורבת וכו' שם (קכ.) להיכן מצילין אותם לחצר המעורבת בן בתירא אומר אף לשאינה מעורבת ופסק הרמב"ם בפכ"ג הל"ק והכי נקטינן דלא כסמ"ג שכתב שרבינו ברוך פסק כבן בתירא:

כתב בעה"ת כל הצלה דהכא לחצר ומבוי הסמוכים לר"ה וכו' כ"כ סמ"ג וסמ"ק והמרדכי והר"ן בפ' כל כתבי וכתב הר"ן שהקשה הרמב"ן דכיון דטעמא משום דשם כיבוי מה לי לחצר מה לי לבית הבירה וכמו שהקשה רבינו וע"ד הקשה עליו דהא אפילו לשמא יוציא לר"ה איכא למיגזר נמי בבית הבירה כדגזרו שבת (קיז:) גבי נשברה לו בראש גגו:

וכתב שוב בעה"ת דהא דאינו מציל מזון ג' סעודות וכלי תשמישו הצריכים לו לאותו יום לבד היינו במציל לחצר הבירה שם שירוב אבל לחצר שלו שא"צ שירוב מציל כל הפצו הן מזונות הן בגדים כל מה שם לו וכ"כ בהגמ"ר ומה שהקשה של הדין המזכר בסמוך קשה נמי על דין זה ומשום כן לא הזכירו רבינו:

כתב הר"ן בפ' כל כתבי (קיז:) אהא דת"ר שכח פת בתנור וקידם עליו היום מצילין מזון ג' סעודות וכו' כי אמרינן דמצילין מזון ג סעודות דוקא בשאין לו מה יאכל וכן נמי הא דאמרינן ואומר לאחרים בואו והצילו לכם בשאין להם מה יאכלו הא לאו הכי לא שרי ומשמע דאמצילין מפני הדליקה נמי קאי ואין נראה כן מדברי הפוסקים אלא אע"פ שיש להם מה יאכלו מצילין מפני הדליקה ואפשר דהר"ן נמי סבר הכי בדליקה ומ"ש וכן הא דאמרינן ואומר לאחרים בואו והצילו לכם בשאין להם מה יאכלו וכו' משכח פת בתנור קאי:

כל כתבי הקודש מצילין האידנא מפני הדליקה וכו' ר"פ כל כתבי (קעו.) כל כתבי הקודש מצילין אותם מפני הדליקה ובגמ' (שם) היו כתובים תרגום או בכל לשון רב הונא אמר אין מצילין רב חבדא אמר מצילין ופסקו הפוסקים כרב הונא דאמר אין מצילין ושאמיה דרב הונא משום דלא ניתנו לקרות בהם כלומר דרשב"ג אסר בפ"ק דמגילה (ח:) לכתוב ספרים אלא בלה"ק או יווני וכתב הרמב"ם בפכ"ג דאפילו היה שם עירוב אין מצילין אותם והרי"ף והרמב"ם כתבו כתם דאין מצילין אותם ולא חילקו בין זמן לזמן אבל התוס' (שם קעו.) והרא"ש והמרדכי כתבו דהשתא ספרים שלנו מצילין דניתנו לקרות בהם משום עת לעשות לה' הפרו תורתך כדאמרינן בהניזקין (ס.) וזהו שכתב רבינו כל כתבי הקודש מצילין אותם האידנא מפני הדליקה וקורין בהם אפילו כתובים בכל לשון וכו' גם ה"ה כתב שהרמב"ן והרשב"א הכריעו שבזמן הזה מצילין תרגום של אונקלוס הגר ושל יונתן בן עוזיאל וכן הורה שבע"פ לפי שהותר לכתוב בזמנינו משום עת לעשות לה' הפרו תורתך והר"ן כתב בר"פ כל כתבי בשם הרא"ד דכיון דרב הונא משום דלא ניתנו לקרות בהם קאמר דאין מצילין ע"כ לענ יווני אינו בכלל זה דהא קי"ל לענ יווני לכל כשר הילכך הו כתובים בלענ יווני מצילין וכן נמי כיון דקי"ל שהתירו במגלה גפטית לגפטיים עילמית לעילמיים וכיון דבמגלה התירו כ"ש בשאר ספרים הילכך כה"ג כתבי הקודש למי שניתנו לקרות בהן מצילין אותם במקומם מפני הדליקה ומיהו כי שריא גפטית לגפטיים ואיכ מסתברא דדוקא לשאינם בקיאים בלה"ק אבל לבקיאים לא וכתב עוד הרז"ה דהאידנא דצער לבא ר"ל שעכשיו אנו חסירי לב ושר השכחה גובר ותרגום והלכות ניתנו לקרות בהן הילכך מצילין אותם מפני הדליקה ואף הרמב"ן הודה לו והביא ראיה ממס' סופרים וכתב עוד הרמב"ן וז"ל וזה שכתב הרי"ף דתרגום אין מצילין אותו לא תרגום דילן כהוא דאונקלוס ויונתן נתכוון אלא לשון תרגום בעלמא שאע"פ שהפרו תורות לכתוב הכל לא התירו לכתוב ספר הקודש אלא בלה"ק אבל לא בלעגי ספר ובלשון אחר ותמה הר"ן על הרמב"ן והעלה הוא ז"ל דה"ה אם היו כתובים בלשון שאותו העם בקיאים בו איזה לשון שיהיה ניתן לכתוב הוא ומצילין אותם:

ומ"ש רבינו בסס וכסקרא ובכל דבר בעיא (שם:) ופשטוה מברייתא דמצילין: **כתב** המרדכי דה"מ בשאר ספרים מפני האזכרות שבהם אבל מגלת אסתר הואיל ואין בה אזכרות אם אינה כתובה כמשפטה אשורית על הספר ובדיו אין בה קדושה להצילה מפני הדליקה:

וכן הברכות והקמיעין וכו' ג"ז בפרק כל כתבי (שם:) ת"ר הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהם אותיות של שם ומעינות הרבה של תורה אין מצילין אותם מפני הדליקה ופירש"י הברכות מטבע ברכות שטבעו חכמים: ומעינות הרבה מפרשיות שהיו כותבין בקמיעין פסוקי לחש כגון כל המחלה וגו' וכתב הרא"ש והאידנא דנהיגי לכתוב סדר הברכות ויש בהן מעינות של תורה הואיל וניתן ליכתב משום עת לעשות לה' וניתנו לקרות בהן גם מצילין אותם מפני הדליקה וכ"כ המרדכי והר"ן כתב שהרמב"ן אוסר לכתוב פסוקי דרחמי ולפיכך אין מצילין אותם מפני הדליקה בשבת והוא ז"ל תמה עליו וכתב שאינו דואה מקום לחלק בין פסוקי דרחמי לאפטרתא דשרי בפרק הניזקין משום עת לעשות לה' הפרו תורתך עכ"ל. ומכל מקום הקמיעין ליתא בהו משום עת לעשות לה' נראה דהאידנא נמי אין מצילין אותם וכ"כ הרשב"א בתשובה ורבינו שכתב קמיעין בהדי ברכות אפשר שנמשך אחר לשון הגמ' דקתני להו כחדא ולאו דוקא או אפשר דס"ל דכיון דאיתיהיב רשותא

דרכי משה

(ב) ועוד האריך בזה:

אבנט

פרישה

ונותן למקום אחד ומוציא והולך הרבה דרכים דיומא אפילו הכי לא התירו לו להציל הכל יחד כ"מ מזון ג' סעודות ומהרדכי אינו קשה קושיא זו שבמרדכי לא כתב פירש דקיפול שמקבץ ממקומות הרבה ויכול להיות שהוא פי' קיפול לשון שהולך פעמים הרבה ומוציא בכל פעם ג' סעודות משא"כ בבא להציל דאינו הולך רק פעם אחת ויל בתר טעמא דמשום דילמא מחמת שהוא בהול אתי לכבויי והאי דשבת שיוכח נמי אם יש לו רשות להלך כמה פעמים אחר מזון ג' סעודות. ועוד דמ"כ ק' על הרמ"ן למה הביא כאן בבא להציל וכאן בבא

חידושי הגהות

שלד א גם הר"ן כתב שם שכן הקשה על דברי בעה"ת כמו שהקשה רבינו וג"ל דדעת בעה"ת דכיון דלא שרינן ליה אלא לבית מקורה לא ישכח שבת וא"כ לא יכבה וגם לא יוציא

דשותף למיכתב ברכות ה״ה לקמיעין: **ומ״ש** עוד רבינו וטעונין גניזה שלא יניחום במקום הפקר בר״פ כל כתבי אמרינן תרגום או בשאר לשונות מניחן במקום התורפה והן מרקיבין מאליהן ובודאי דהיינו לדידהו משום דלא ניתנו ליכתב אבל לדידן שאם היו כתבי הקודש כתובים כיון דניתנו ליכתב הא אמרן דמצילין אותם מפני הדליקה וכ״ש שאין מניחים אותם במקום התורפה:

ומ״ש ותרגום שכתבו עברית וכו׳ ברייתא שם ופירש״י תרגום של תורה יגר שהדותא או שבגביאים כגון כדנא תימרון להוס: **ומ״ש** וס״ת שיש בו פ״ה אותיות וכו׳ גם זה שם בעא מיניה רב הונא בר חלוב מרב נחמן ס״ת שאין בו ללקט פ״ה אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון כלומר שהוא ספר בפ״ע מצילין אותו מפני הדליקה או לא א״ל ותיבעי לך פרשת ויהי בנסוע הארון גופא פרשת ויהי בנסוע הארון לא קא מיבעי׳ לי׳ כיון דאית בה הזכרו׳ אע״ג דלית בה פ״ה אותיות מצילין כי תיבעי לי׳ ס״ת שאין בו ללקט מאי א״ל אין מצילין איבעיא להו הני פ״ה אותיות מכונכות או מפוזרות רב הונא אמר מכונכות רב חסדא אמר אפילו מפוזרות מיתיבי ס״ת שבלה אם יש בו ללקט פ״ה אותיות מצילין תיובתא דרב הונא תרגמא רב חסדא אליבא דרב הונא בתיבות ופירש״י תיובתא דרב הונא דמדקתני ללקט מכלל דמפוזרות נינהו: בתיבות. הא דקתני ללקט דמשמע דמפוזרות לא ללקט אות ואות לבד אלא ללקט תיבה שלימה תיבה כאן ותיבה כאן עד פ״ה אותיות וכי פליגין באותיות המפוזרות ופסקו הפוסקים כר״ה ואמרינן בגמ׳ שאפי׳ א״א ללקט פ״ה אותיות אלא א״כ נמנה יגר שהדותא מכללם מצילין וכ״כ הרמב״ם בפכ״ג ורבינו סתם וכתב שיש בו ללקט פ״ה אותיות וממילא משמע דמהני תיתי לן לפלוגי:

מצילין תיק הספר עם הספר וכו׳ משנה שם (קטז:) מצילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין אע״פ שיש בתוכן מעות וכתב בעה״ת דה״ה לשאר כתבי הקודש וכ״כ בסמ״ק: **כתב** בעה״ת אם הניח תפילין בארנקי מלא מעות וכו׳ כ״כ בסמ״ג ובמרדכי בפרק כל כתבי אלא שסמ״ג והמרדכי לא הזכירו היתר זה אלא כשהיו תפילין בתוך הארנקי מע״ש משמע מדבריהם שאם הניחם בשבת בתוך הארנקי אין מצילין על ידיהם אך מסוף לשונם שכתבו ומיהו בירושלמי יש דסקי׳ מליאה פירות נותן עליה כסר ומטלטלה מפני הדליקה משמע דתפילין אפי׳ לא היו שם מבע״י אלא בשבת הניחם ש״ם שרי וגם לשון רבינו מוכח כן שכתב אם הניח תפילין בארנקי מעות ולא כתב אם הניח מע״ש ולפ״ז אפ״ל שדרך עלה טובה קאמר שיניחם שם מע״ש שאם תפול דליקה יוכל להציל מיד שאם לא יניחם מע״ש אולי לא ימצאו תפילין בשעה שתפול דליקה ויפסיד מעותיו אלא שהמרדכי כפ׳ מי שהחשיך כתב בשם ר״מ דלהניח ביום השבת כדי לטלטל ביום השבת אסור ואפילו מפני הדליקה או מפני הגנבים: **ומ״ש** עוד רבינו אבל הניח בו טבעת או כלי אחר וכו׳ ג״ז מדברי המ״ג והתרומה ב שכתב אבל טבעת לתוך ארנקי אינו נראה שיהא מותר לטלטלו דשמא הטבעת בטל למעות ששוין יותר ובכ״ם ש״י כתב רבינו חילוק זה דשוין יותר: **ומ״ש** בשם סמ״ג דשרי בירושלמי ע״י כסר או תינוק ובגמרא דיון אסר כ״כ ג״כ המרדכי בפ׳ כל כתבי וכ״כ בכפר התרומה ומשום דבסמ״ג מסיים שמא בהלכה מודה דשרי ובפ׳ התרומה לא מסיים בה הכי כתב רבינו בשם סמ״ג ולא בשם בעה״ת והמרדכי בפ׳ כל כתבי כתב כדברי סמ״ג וכ״כ בהג״מ בפ״ג וכ״כ בסמ״ק וכך הם דברי הכלבו שכתב בשם הר״פ שאם הניח מע״ש פת או מוכלים בכים מליאה מעות מותר לטלטלה בשבת מפני הדליקה או מכני האנסים משום דהוי בכים לדבר האסור ולדבר המותר והרשב״א כתב בתשובה לא אמרו אלא מצילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין אע״פ שיש בתוכן מעות מפני שהתיק תשמיש הספר והתפילין כדי שלא יתעכב בהצלתן עד שיוציא הספר והתפילין ויגער את התיק וכן הדין בכלכלה שיש בה פירות ואבן בתוכה שאם הם פירות דמיטנפי מ״מ יותר להוציא הכלכלה אע״פ שהאבן בתוכה אבל אם הם פירות דלא מיטנפי אסור להוציא עד שיגער האבן מתוכה כדאית׳ בפ׳ נוטל (קמב:) ותיבה שיש בתוכה מעות כיוצא בה עכ״ל (ג): **ומ״ש** מצילין ספרים ואפי׳ לאחר שאינה מעורבת גם הבי׳ לשם הירוש׳ דמתיר ע״י כסר ותינוק ובתלמוד שלנו משמע דלא התירו ע״י כסר ותינוק אלא למת בלבד ואח״כ כתב ושמא בדליקה תלמוד שלנו לדברי הירושל׳ עכ״ד הסמ״ג דלא כמ״ש רבינו בשם ס׳ המצות ול״ל דמ״ש רבינו כאן בשם ס׳ המצות ר״ל הסמ״ק שכתב כך להתיר ע״פ הירוש׳ בכסר ותינוק ע״ג הארנקי מפני הדליקה וה״ה מפני האנס ודוקא לרה״י אבל לאחר שאינה מעורבת או לכרמלית לא ע״ש בסוף דין המכבה וכמוך כתבתי דהמיקל ע״י כסר או תינוק בשבת עצמו אע״פ דהכסר אינו חשוב וגם אינו שוה כמו הדסקיא של מעות כ״ש דמותר ע״י טבעת שהוא דבר חשוב אע״פ שאינו שוה כמו המעות ואל״ל ע״י תפילין אפי׳ במיחם לשם בשבת עצמו:

מצילין הספרים אפילו לאחר שאינה מעורבת ולמבוי וכו׳ משנה שם פי׳ אפילו למבוי שלא נשתתפו ולא עירבו דכיון דאינו מפולש דהיינו שיש לו ג׳ מחיצות ולחי אחד ה״ל מטלטל לרה״י ואין שם אלא איסורא דרבנן: וכן

מצילין אותן וטעונין גניזה שלא יניחום במקום הפקר ותרגום שבתבו עברי ועברי שבתבו תרגום וספר תורה שיש בו ללקט פ״ה אותיות מתוך תיבות שלימות או שיש בו אזכרה מצילין אותה: מצילין תיק הספר עם הספר אפילו יש בו מעות וכתב בעה״ת אם הניח תפילין בארנקי מלא מעות יכול להצילו כדין תפילין אפילו לחצר שאינה מעורבת אבל אם הניח בו טבעת או כלי אחר שמותר לטלטלו אין הארנקי מיטלטל אגביו שהכלי אינו חשוב ובטל גבי הארנקי כתב בספר המצות דבירושלמי שרי על ידי כסר או תינוק להציל דסקיא מלאה מעות מפני הדליקה וכתב דה״ה דשרי מפני יראת אנס ודוקא לרה״י אבל לא לחצר שאינה מעורבת אע״ג דבגמרא דידן לא התירו כסר או תינוק אלא למת בלבד שמא בדליקה מודי דשרי ואין להקל: מצילין הספרים אפילו לחצר שאינה מעורבת ולמבוי ובלבד שיהא לו ג׳ מחיצות ולחי אבל אם אין לו לחי לא: אפיקורסים (ד) שכתבו להם ספרי הקדש אין מצילין

ומ״ש כתב בעה״ת אם הניח תפילין אלא בעה״ת התיר משום פסידא לטלטל מעות ודברים המוקצים בלא תפילין וי״ל דבלא תפילין לא שרי אלא בחצר המעורבת ודוקא בבית הסמוך לדליקה דכיון דהיינו בהיל כל כך התיר בעה״ת לעבור על איסור דרבנן משום פסידא. אבל כאן מדבר בבית שנפלה בו הדליקה דלא דבריס המוקצים לא התירו לו לטלטל אלא מה שצריך לו לאותו שבת מזון ג׳ סעודות כ״ש דאסור לו ג״כ לטלטל מעות ודברים המוקצים כמו שהארכתי בזה לעיל ס״ג אבל ע״י תפילין יכול להציל אמרנקי אפי׳ בבית שנפלה בו הדליקה ואפי׳ לחצר שאינה מעורבת כדין הצלת כתבי קודש. אך ק׳ מ״ש אח״כ דע״י הטבעת אין הארנקי מיטלטל דשמא אין הטבעת שוה כמו המעו׳ ובטל לגביה בלאו הכי נמי אלא הטבעת עצמו אינו רשאי להציל בבית שנפלה בו הדליקה דלא שרי כ״א מזון ג׳ סעודות ובבית הסמוך לדליקה א״ל טבעת. וי״ל דמיירי בטבעת שהוא רגיל לנתן בו באצבעו שהו׳ בכלל מלבוש וכדתנן ולובש מה שיכול ללבוש וכן מ״ש או כלי אחר וכו׳ הוא נמי כלי תשמישו שצריך להשתמש בו ביום השבת והא דתנן דמצילין תיק הספר או תיק התפילין עם הספר והתפילין ואע״פ שיש בתוכו מעות הלשון משמע שכבר היו בתוכו מעות ומשום הצלת התפילין או הספר שהוא צורך גבוה לכבוד התפילין והספר עבדינן בהדיה הצלת המעות שהן צורך הדיוט אבל להניח בשבת ספר או תפילין בשק של מעות כדי להציל המעות א״כ עיקר הצלה זו היא בשביל המע׳ת ואסור והכי משמע מפירש״י שכתב כך להדיא בסוגיא זו דמדמי הפשטת הפסח בשבת להצלת המעות עם הספר ע״ש וכ״כ מהר״ם דאין להתיר הצלת המעות אלא כשהניח לשם התפילין בע״ש כדכתב המרדכי בשמו פרק מי שהחשיך מיהו מתוך הירושלמי שמתיר להציל דסקיא מלאה מעות מפני הדליקה ע״י כסר או תינוק משמע דה״ה ע״י טבעת נמי שרי וכ״ש דמותר ע״י הנחת דבר קדושה בתוכו בשבת ולכן איכא לתמוה דבש״ע כתב שתי סברות בהנחת תפילין אם בעינן דוקא שהונחו התפילין לשם מע״ש משמע דע״י טבעת פשיטא דאסור אפילו הונח אפילו לשם מע״ש. ואח״כ בדין הצלה ע״י כסר או תינוק כתב בכתם יש מתירין ולא כתב דיש אוסרין וכיון דמתירין ע״י כסר או תינוק ה״ה דמותר ע״י טבעת ואפי׳ במיחם לשם הטבעת בשבת כמו הנחת כסר ותינוק בשבת עצמו וכ״ש דשרי ע״י הנחת תפילין בתוכו בשבת עצמו והמיקל יש לו על מי לסמוך דלא כמ״ש רבינו בסמוך ואין להקל: **כתב** בספר המצות דבירושלמי שרי ע״י כסר ותינוק וכו׳ הכ״י האריך בזה ונראה מבואר מתוך דבריו דהבין מ״ש רבינו בשם ספר המצות היינו סמ״ג ואינו כן דהסמ״ג לא כתב שמפני ירא׳ אנס לא שרי אלא ע״י כסר או תינוק ודוקא לרה״י אלא התיר מפני ירא׳ אנס להציל לרה״י בלא כסר ותינוק ואף בלא תפילין וכמו שפסק הה״ת בסי׳ רכ״ו אלא דבדליקה לא התיר להציל המעות בלא ספר בבית שנפלה בו הדליקה וקודם לזה כתב הסמ״ג ע״ש ר״ת דבבית הסמוך לדליקה מותר להציל המעות להדיא לאחר דברו המעורבת גם הבי׳ לשם הירוש׳ דמתיר ע״י כסר ותינוק ובתלמוד שלנו משמע דלא התירו ע״י כסר ותינוק אלא למת בלבד ואח״כ כתב ושמא בדליקה תלמוד שלנו לדברי הירושל׳ עכ״ד הסמ״ג דלא כמ״ש רבינו בשם ס׳ המצות ול״ל דמ״ש רבינו כאן בשם ס׳ המצות ר״ל הסמ״ק שכתב כך להתיר ע״פ הירוש׳ בכסר ותינוק ע״ג הארנקי מפני הדליקה וה״ה מפני האנס ודוקא לרה״י אבל לאחר שאינה מעורבת או לכרמלית לא ע״ש בסוף דין המכבה וכמוך כתבתי דהמיקל ע״י כסר או תינוק בשבת עצמו אע״פ דהכסר אינו חשוב וגם אינו שוה כמו הדסקיא של מעות כ״ש דמותר ע״י טבעת שהוא דבר חשוב אע״פ שאינו שוה כמו המעות ואל״ל ע״י תפילין אפי׳ במיחם לשם בשבת עצמו:

מצילין ספרים עם הספר ותיק הספר ותיק התפילין עם התפילין אע״פ שיש בתוכן מעות דגם הבי׳ לשם הירוש׳ דמתיר ע״י כסר ותינוק ובתלמוד שלנו משמע דלא התירו ע״י כסר ותינוק אלא למת בלבד ואח״כ כתב ושמא בדליקה תלמוד שלנו לדברי הירושל׳ עכ״ד הסמ״ג דלא כמ״ש רבינו בשם ס׳ המצות ול״ל דמ״ש רבינו כאן בשם ס׳ המצות ר״ל הסמ״ק שכתב כך להתיר ע״פ הירוש׳ בכסר ותינוק ע״ג הארנקי מפני הדליקה וה״ה מפני האנס ודוקא לרה״י אבל לאחר שאינה מעורבת או לכרמלית לא ע״ש בסוף דין המכבה וכמוך כתבתי דהמיקל ע״י כסר או תינוק בשבת עצמו אע״פ דהכסר אינו חשוב וגם אינו שוה כמו הדסקיא של מעות כ״ש דמותר ע״י טבעת שהוא דבר חשוב אע״פ שאינו שוה כמו המעות ואל״ל ע״י תפילין אפי׳ במיחם לשם בשבת עצמו:

אפיקורסים שכתבו להן ספרי הקודש וכו׳ ברייתא שם ופירש״י אפיקורסין שכתבו להם תורה נביאים וכתובים כתב אשורי ולשון הקדש: איבעי׳ לן בפ׳ כל כתבי בפכ״ג גליון של מעלה ושלמטה ושבין פרשה לפרשה ושבין דף לדף ושבתחלת הספר ושבסוף הספר ולא איפסיק׳ וכתבו הרי״ף והרא״ש דאין מצילין אותם וכ״פ הרמב״ם בפכ״ג וכתב הר״ן דטעמא משום דכשטא דברייתא משמע דאין מצילין ואע״ג דדחיקן לה בגמר׳ לא סמכינן אדיחויא א״כ כיון דלא איפסיק׳ אין מצילין דשב ואל תעשה

דרכי משה

(ג) אמנם בתשובת הרשב״א סימן תתמ״ו משמע להתיר וכ״מ במרדכי ס״פ מי שהחשיך: (ד) וכתב רי״ו ח״ז דמינים הם האדוקים בע״ג וה״ה למומרים לע״ג: וכתב

פרישה

בשא לקפל הל״ל מאי מזון ג׳ סעודות דקאמר כל פעם ופעם ג׳ סעודות אף שמקופל ועומד מע״ש לא יציל יותר כיון שהולך בדרכם דרכים. ואא״ל דתנן אפילו יש בו מאה ככרות היינו כשמהלך רק פעם א׳ ועוד דא״כ קשה למה אמרו במלבושים דלובש ופושט ומוזר ולובש הל״ל ג״כ במזון דמוציא ומוזר ומוציא וכמ״ש הר״ן והרשב״א והמ״מ. לכן היה נלע״ד להגיה בדברי ב״ה תיבת זה וכל״ל לא יוציא בדרך זה רק ג׳ סעודות ור״ל בדרך זה כשאין כל המזון בכל א׳ אלא צריך לטרוח לקפל בהרבה הליכות לאספו יחד ולהוציאן יחד בדרך זה לא התירו לו כ״א מזון ג׳ סעודות לבד ולא יותר. ואא״כ לא ק״מ מכל הנ״ל והוא בדרך פירש״י והרי״ן ורשב״א והמ״מ והו״ק. ומ״ש ב״י אמא דכתב רבינו וטלית שאמו בה אסור וכו׳ עד והריף השמיט הא דנותנין עליה מים ולא כתב אלא הא דפושטה ומתכסה בה ותמה עליו הר״ן והמ״מ ותירלו דה״ל שאינו הלכה כו׳ עד והרא״ש הטעתיק דברי הריף בלא תוספת ובלא גרעון ומשמע דכוותיה ס״ל דאין הלכה כו׳ וא״ע א״כ למה סתם הטור נגד אביו הרא״ש ולא זכרהו כלל ושכחהו. ולכאורה היה נלע״ד דרבינו ס״ל דלהריף ס״ל ג״כ הא דרב יודא להלכה והא דלא כתבוהו משום דכ״ש הוא מהא דכתבו ופסקו דטלית או ספר שאמו בה אסור פושטו וקורא בו או מתכסה בו ומה כתם דמגביה הבגד עם הפה ומתנענע וגורם הכיבוי בידים מותר ק״ו במאי דמתן המים מן הכד וכמ״ש ב״י מילוק זה לעיל ועוד כתב מילוק בסמוך בשם הר״ן דבנותן מים או עור גדי אינן מכבין את הדליקה אלא גומרין אלא יפשטו הטור וא״כ שפיר נילף בק״ו מהא דמותם הספר ופושטו הטלית דשם מכבה את הדולק. ומ״ש ב״י דמשמע ליה מדברי רבינו דס״ל דצריך שלא יתכוון לכבות כאשר מתכסה בטליתו כו׳ אינו מוכרח אלא כדעת שאר פוסקים כן דעת רבינו דאפילו מכוון לכיבוי מותר אלא שפושטו ומתכסה כדי שלא יהא נראה כמתכוין אלא שקשה א״כ מאי מקשה הגמרא דרב יודא מהא דתניא טלית שאמו בה אסור כו׳ כלומר דדוקא בה״ג מותר אבל נותן עליה מים לא דילמא כ״ש הוא וכמ״ש. ועוד שברי רבינו כתב בטלית דמותר כיון דאינו מכוון לכבות משמע דבכוון אסור וכמ״ש ב״י ובנותן עליו עור ומים מכוון לגרוס כיבוי וליכא למשמע מינה בק״ו. לכן נראה דרבינו ס״ל דודאי הלכה הוא דהא ליכא מאן דפליג עליה בגמרא אלא

חדושי הגהות

יוציא לר״ה (מהרל״ח): ב ור״ל לטלטל המעות אגב הטבעת לחצר המעורבת כשהדליקה בחצר אחרת דאי כשהדליקה באותה חצר אפי׳ טבעת עצמה אינו יכול לטלטל בדליל. או מיירי אפי׳ כשהדליקה באותה חצר ור״ל לטלטל הארנקי אגב הטבעת באותה חצר עצמה במקום שאין האור שולט דבאותה חצר מותר להציל כל דבר שמותר לטלטל (מהרל״ח):

ומ"ש רבינו ואינו חושש אם תכבה כיון שאינו מכוין לכך תימה דכיון דאמר טלית שאחז בה האור פושטה ומתכבה בה אלמא דמלמדין אותו שיהא פושטה ומתכבה כדי להציל הטלית שלא תשרף מ"כ בעל כרחך מכוין הוא שתהא כבה ואיך אמר כיון שאין מכוין לכך ונראה דרבינו בא לפרש הא דקאמר ואם כבתה שלא איצטריך אתא להזהירו שלא יהא עושה מעשה כשמתכבה בה לכוין שתהא כבה כגון שיעצנע עצמו אצה ואינה או ירוח ויקפוץ בה וכיוצא בזה כדי שתהא כבה שזה אסור אלא אם כבתה מעצמה כבתה אבל הוא לא יכוין במעשיו שתהא כבה והכ"ל הכין דדעת רבינו היא שלא התירו לו אלא כשצריך להתכסות בטלית מתכסה בה ואינו נמנע אבל אם מתכסה בה לגרוס לה כבוי ע"י כסוי זה דאסור והאריך בזה וכ"כ בש"ע שיש מי שאומר שצריך לכוין לכך ולפע"ד שגגה יצאה מלפני הסליט והדבר פשוט כדפרי' וכמשמעות שאר כל הפוסקים כך היא דעת רבינו דאפי' מכוין לכך מתחלה שרי אלא שלא יכוין לעשות מעשה שתהא כבה ע"י מעשיו :

זכן יכול ליתן עליה מגדה האחרת משקין וכו' מימרא דרב יהודא אמר רב שם אלא דבגמ' קאמרינן נותנין עליה מים מגד אחר ורבינו מפרש דלאו דוקא מים קאמר דהא קי"ל שרייתו זהו כבוהו אלא ר"ל משקין כגון יין דלית ביה משוש כיבוים והתוס' בשם רשב"ם כתבו דלאו דוקא על הטלית עצמו קאמר ע"ש :

עכו"ם שבא לכבות וכו' משנה שם וגבמ' שמעת מינה קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו (פירש"י ותיקשי לר' יוחנן דאמר פ' חרש (דף קי"ד) דאין ב"ד מצווין להפרישו) . מ"ר יוחנן בקטן העושה לדעת אביו (פירש"י בקטן שידע להבחין שהכיבוי זה נוח לאביו ועושה בשבילו) והרי"ף והרא"ש השמיטו הא דתקשי ש"מ קטן אוכל נבילות אין ב"ד מ"ל ומאי דאוקי ר' יוחנן בעושה ע"ד אביו ורבינו ממשך אחריהם ולכך פסק בסתם קטן שבא לכבות צריך למחות בידו אלא דאיכא לתמוה טובא כיון דרבינו פסק בסי' שמ"ג דאפי' באיסור דאורייתא אין מצווין להפרישו וכמ"ש כמ"ג ובעה"ת מ"כ היה לו לפרש דקטן שבא לכבות שצריך למחות בידו דאינו אלא דוקא בעושה ע"ד אביו ומ"ש ב"י דהם מפרשים דבעושה ע"ד אביו היינו לומר דכל קטן המכבה ע"ד אביו הוא עושה דודאי שיודע שאביו נוח לו בכבוי זה ומ"כ כל קטן הבא לכבות אין שומעין לו עכ"ל ליישנא דתלמודא לא משמע הכי דהל"ל כבוי שאני דעושה ע"ד אביו הוא שהרי מחלק בין כבוי לאוכל נבלות אבל מדקאמר בקטן שעושה ע"ד אביו משמע להדיא דאין חילוק בין כיבוי לאוכל נבילות ככברת המקשה אלא מחלק בין קטן לקטן ולפע"נ דדעת הרי"ף והרא"ש ורבינו הוא כיון דבע"כ צריך לפרש האי קטן בדאלא הגיע לחנוך וכמ"ש התוס' בפ' כ"כ ומביאו ב"י והיינו קטן בן ד' וה' אין ספק שאין אנו בקיאין בקטן כזה לידע ולהבין ממעשיו אם עושה לדעת אביו אלו אינו עושה לדעת אביו ולפיכך כתבו בכתבו דצריך למחות בידו והכי נקטינן מיהו לפי מ"ש התוס' דלר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור אבל אסור מ"מ למחות ביד הקטן אם לא שמכוין לעשות פחמין מ"כ קשה כיון דרבינו פסק בסי' רע"ח כר"ש זכמו שמבואר בסמוך בדין גחלת ה"ל לפרש כאן דא"ל למחות בידו אלא דכ"כ במכוין לעשות פחמין וי"ל דס"ל לרבינו דמן הסתם כשבא לכבות צריך למחות בידו אף לר"ש דשמא מכוין לעשות פחמין הוא : גחלת

תיבה שאחז בה האור וכו' משנה שם (קכ.) ר' שמעון בן גמס אומר פורכין עור של גדי ע"ג שידה תיבה ומגדל שאחז בה האור מפני שהוא מחרך . ועושין מחיצה בכל הכלים להפסיק בין הדליקה אפילו הדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע אליהם הדליקה דגרם כיבוי מותר וטלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואינו חושש אם תכבה כיון שאינו מכוין לכך ובן יכול ליתן עליה מצדה האחרת משקין כגון יין שאינו דרך כיבוים אך לא מים משום כיבוים : עכו"ם שבא לכבות אין צריך למחות בידו אבל קטן שבא לכבם צריך למחות בידו ויכול לומר בפני העכו"ם כל המכבה אינו מפסיד או אם אינו מזומן כאן יכול לקרותו שיבא אף על פי שודאי יכבה כשיבא וכן כל כיוצא בזה בהיזק הבא פתאום כגון אם נתרועע חבית של יין יכול לקרות לעכו"ם אע"פ שודאי יתקננה כשיבא : גחלת

מצילין אותן . תיבה שאחז בה האור יכול לפרוש עור של גדי מצדה האחת שלא תשרף : ועושין מחיצה בכל הכלים להפסיק בין הדליקה אפילו הדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע אליהם הדליקה דגרם כיבוי מותר וטלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואינו חושש אם תכבה כיון שאינו מכוין לכך ובן יכול ליתן עליה מצדה האחרת משקין כגון יין שאינו דרך כיבוים אך לא מים משום כיבוים : עכו"ם שבא לכבות אין צריך למחות בידו אבל קטן שבא לכבם צריך למחות בידו ויכול לומר בפני העכו"ם כל המכבה אינו מפסיד או אם אינו מזומן כאן יכול לקרותו שיבא אף על פי שודאי יכבה כשיבא וכן כל כיוצא בזה בהיזק הבא פתאום כגון אם נתרועע חבית של יין יכול לקרות לעכו"ם אע"פ שודאי יתקננה כשיבא : גחלת

וטלית שאחז בה האור וכו' שם אמר רב יהודה אמר רב טלית שאחז בה האור מצד אחד נותנין עליה מים מצד אחר ואם כבתה כבתה מיתיבי טלית שאחז בה האור מצד אחד פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה וכן ס"ת שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה כלומר דדוקא כה"ג שרי אבל נותן עליה מים לא הוא דאמר כר"ש בן גמס דאמר גרם כיבוי שרי ונראה דמדברי רבינו דדוקא בשאינו מתכוין לכבות ע"י כך אלא שאם הוא צריך להתכסות בטלית ולקרות בספר מתכסה וקורא ואינו נמנע ואע"פ שע"י כך תכבה לית לן בה דדבר שאינו מתכוין הוא ומותר אבל אם הוא מתכוין לכבות ע"י כך ודאי אסור ואע"פ שנותן משקין על הטלית מתכוין לכבות הוא ושרי התם שאני דלא הוי אלא גרם כיבוי שהרי אינו עושה מעשה בגוף הדליקה אלא לכשיגיע האש למקום המים לא יוכל לשלוט שם ויכבה מאיליו אבל הכא כשמתכסה בטלית ופותח הספר תורה שמנענע האש עצמה וע"י כך היא נכבית אם היה מתכוין לכך היה אסור כל"ל לדברי רבינו אבל מדברי שאר פוסקים אין נראה כן אלא אפילו אם א"ל לטלית ולספר אלא שמתכוין לכבות האש ע"י שמתנענע מצד כסויו בטלית ומחיזתו בספר שרי דלא הוי אלא גרם כיבוי שהרי כתבו דיעים אלו כתם ומשמע מפשט הלשון שהוא מתכסה בטלית וקורא בספר כדי שלא יראה כמתכוין לכבות אבל הוא ודאי מכוין לכבות ואפ"ה שרי וכ"מ בירושלמי פרק כל כתבי ובתוס' פי"ד ונראה דטעמא משום דלאו פסיק רישיה הוא שהרי אינו בוודאי שיכבה על ידי כך ועוד דהוי כיבוי כלאחר יד הילכך לא גזרו ביה רבנן במקום פסידא (ה) והרי"ף השמיט הא דנותנין עליה מים ולא כתב אלא ההיא דפושטה ומתכסה בה ותמה עליו הר"ן וגם ה"ה בפי"ב ותירצו בשם הראב"ד והרמב"ן שכובר הרי"ף דהא דרב יהודה אינה הלכה לפי שהוא מדמה מחיצת מים ממש למחיצת כלים חדשים מלאים מים ואינו כן אלא אפילו ר"ש בן גמס אומר מחיצת מים ממש כדאסיק רב אשי בפרק כירה (מז:) דהא דתנן נותנין כלי תחת הגר לקבל בו ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה אפילו כרבנן דפליגי אר' יוסי וסברי גרם כיבוי שרי אתיא דשאני הכא שהוא מקרב כיבוי כלומר לפי שנותן מים להדיא ומצאנו רב יהודה ורב אשי חולקין וקי"ל כרב אשי שהוא בתרא ויש לזה הוכחה מן הירושל' ע"כ והרא"ש העתיק דברי הרי"ף בלא תוספת וגרעון ומשמע דכוותיה ס"ל דאין הלכה כר"י . אבל דעת הר"ן לפסוק כרב יהודה דשרי ליתן מים מצד אחר וכתב שכן הסכמת הרמב"ן וכ"פ הרמב"ם בפי"ב וכתב שם ה"ה שכן דעת הרשב"א וחילק בין הניח דפרק כירה להא דרב יהודה דהתם אין דבר מפסיק בין הניצוצות והמים אלא האויר והמים תחת הניצוצות ממש אבל בטלית אין המים תחת האש כדי לכבותו כשיפול אלא מן הצד ואין האש נופלת לתוך המים להדיא עכ"ל וגם הר"ן בכוף כירה כתב לחלק ביניהם דטלית שאחז בו האור היינו טעמא לפי שאין המים מכבין את הדולק אלא מונעים שלא יתפשט האור אבל ההיא דפ' כירה טפי מגורם הוי וגם בהגמ"ר פרק במה טומנין חילקו ביניהם בע"א : **ומ"ש** רבינו אבל לא מים התוס' כתבו (שם:) פרשב"ם נותן מים מצד זה לאו דוקא על הטלית דהא קי"ל שרייתו זהו כיבוהו ולעיל בס"פ ח' שרצים פירשתי כלומר שכתבו שם דלא אמרינן שרייתו זהו כבוהו אלא כשיש טפת דם או טינוף דוקא ורבינו תופס עיקר כדעת רשב"ם וכבר כתבתי טעמו בס"ם ש"ב ולפיכך כתב אך לא מים משום כיבוים וכ"כ הגהות מרדכי בפרק י"ב :

עכו"ם שבא לכבות וכו' אבל קטן שבא לכבות וכו' משנה בפרק כל כתבי (קכא.) עכו"ם שבא לכבות אין אומרין לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביתתו עליו אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליו וגמ' שמעת מינה קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו א"ר יוחנן בעושה לדעת אביו דכוותה גבי עכו"ם דקעביד אדעתא דישראל מי שרי עכו"ם לדעתא דנפשיה עביד ופירש"י עכו"ם לדעת' דנפשיה קא עביד ואפילו יודע שנוח לו לישראל הוא להנאת עצמו מכוין שיודע שלא יפסיד : **וכתב** בהגמ"ר פי"ד בשם רא"ם דעבד עכו"ם או שפחה המוסכרים לזמן אדעתא דנפשייהו עבדי ואע"ל להם אל תכבה (ו) ואמאי דאוקימנא מתני' דקטן בעושה ע"ד אביו פירש"י בקטן שידע להבחין שכיבוי זה נוח לאביו ועושה בשבילו ובפרק חרש (קיד.) גבי הא דאיתא התם רב יצחק בר ביסנא אירכבו ליה מפתחי דבי מדרשא בר"ה בשבת א"ל ר' פדת זיל דבר עליא ועליתא ולטיילו התם דאי משכחי להו מייתי להו אלמא קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו תא שמע מדתנן קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני שביתתו עליו ומשני ר' יוחנן בעושה על דעת אביו ופירש"י שהתינוק נופה באביו שנוח לו בכך ואביו עומד עליו כאילו הוא מצווהו לעשות אבל הגך מפתחות דרב יצחק לא הודיעו שנאבדו ולא הכירו בדעתו שנוח לו ולכאורה משמע שדעת רש"י לומר שכל שאין בו דעת להבחין אם נוח לאביו בכיבוי זה אע"פ שאביו עומד עליו ומראה לו שנוח לו בכך שרי דכיון דאין בו דעת להבחין אינו כמצווהו וזהו מ"ש בפרק כל כתבי . וסובר עוד שאם אין אביו מראה שנוח לו בכך וגם אינו עומד עליו אע"פ שיש בו דעת להבחין שרי דשוב אינו כמצווהו וזהו מ"ש בפרק חרש . ויותר נכון לומר דבדליקה מסתמא מרגיש הקטן שעושה נחת לאביו בכיבוי הילכך אע"פ שלא הראה לו אביו דניחא ליה בכיבוי מכתמא לעשות נחת רוח לאביו הוא עושה וצריך למחות בידו אא"כ אין בקטן דעת להבחין אי ניחא ליה בהכי אבל בדבר שאין היזקו ברור אם לא הרגיש הקטן בהיזק אע"פ שאם היה יודע בהיזק יש בו דעת להבחין דניחא לאבוה בתיקונו השתא דלא הרגיש בהיזק הוי כמו שאין בו דעת להבחין ושרי ולכן בפרק כל כתבי דמיירי בדליקה שהוא היזק הנראה לעינים לא חילק אלא בין יש בו דעת להבחין לאין בו דעת להבחין דכל שיש בו דעת להבחין אפילו לא יראה לו אביו דניחא ליה אסור אבל בפרק חרש שההיזק הוא אבידת מפתחות שהוא דבר שאינו נראה לעינים כתב בעושה על דעת אביו שהתינוק נופה באביו שנוח לו בכך כלומר לא דמיא לדליקה לאבידת מפתחות דהתם בדליקה מאחר שיש בו דעת להבחין ודאי מן הכתם נופה ויודע שנוח לאביו בכך וכיון שאביו שם ואינו מוחה בידו הוי כמצווהו לעשות ועליו עומד עליו כאילו הוא מצווהו לעשות אבל מפתחות שנאבדו כיון שלא הודיעו שנאבדו לא הוי עושה ע"ד אביו ואע"פ שכשמוצאם מביאם לאביו מ"מ לא הוי כאילו נופה אביו להביאם מאחר שלא הודיעו קודם לכן וגם עכשיו כשמביאם לו לא הכיר בדעתו שנוח לו שהביאם בשבת כנ"ל ומשמע דהכי קי"ל דכשאינו עושה על דעת אביו מותר להניחו לכבות וכ"כ הרמב"ם בפ"ב קטן שבא לכבות אין שומעין לו והוא שיהיה עושה ע"ד אביו אבל מדעת עצמו אין ב"ד מצווין להפרישו וכ"פ סמ"ג וכ"כ ר"י בתיב כ"א ומשמע מדבריו דבעושה ע"ד גדול אע"פ שאינו אביו אסור . וכתבו התוס' בפ' כל כתבי דהא דאין ב"ד מצווין להפרישו דוקא בשלא הגיע לחינוך אבל אם הגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ"ש שצריך להפרישו שלא יעשה עבירה והרי"ף והרא"ש השמיטו הא דאקשי ש"מ קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו ומאי דאנקי ר' יוחנן בעושה ע"ד אביו ואפשר שהם מפרשים דבעושה ע"ד אביו היינו לומר דכל קטן המכבה את הדליקה ודאי עושה על דעת אביו שיודע שאביו נוח לו בכיבוי זה וא"כ כל קטן הבא לכבות אין שומעין לו ולפיכך כתבו המשנה סתם דקטן הבא לכבות אין שומעין לו ולא חילקו . ובסי' שמ"ג בס"ד נבאר דיעות הפוסקים בדין קטן אוכל נבילות אי ב"ד מצווין להפרישו :

ומ"ש רבינו ויכול לומר בפני העכו"ם וכו' מימרא דר' אמי בפ' כל כתבי (קכא.) : **ומ"ש** אם אם אינו מזומן כאן יכול לקרותו וכו' עד אע"פ שודאי יתקננה כשיבא כ"כ שם הרא"ש ז"ל ונראה דהא דנקט היזק הבא פתאום ל"ד אלא אורחא דמילתא נקט דאם מרגישים בהיזק מבעוד יום רגילים לתקנו קודם שיבא שבת

דרכי משה

(ה) וכתב המרדכי ע"ד פרק כ"כ דגרם כיבוי לא שרי אלא במקום היזקא אבל בלא היזקא אפי' בי"ט אסור : (ו) ועיין במרדכי בהגהות דף קע"ט ע"ב מה שעם לא התירו בדליקה לומר

פרישה

אלא שהרי"ף והרא"ש השמיטוהו לדברי רב יודא מפני שאמר דנותן עליו מים מצד השני . ומים ס"ל דאסור ליתן משום דהוי כיבוהו וכמ"ש רבינו וכן מצאתי כתב בשלטי הגיבורים ה"ט דמש"ה השמיטוהו אלא שלא יישב הש"ל להביאו ולכתוב עליו דמים אסור ושאר משקים מותר וכמ"ש רבינו דהוא בחמת חידוש ובפרט מאחר שהמקשן עלתה על דעתו לאסור . לכן נראה דבכלל דברי הרי"ף והרא"ש הוא דברי רב יודא הא דברי רב יודא הא כ"ל דהא כתבו על המשנה בפלוגתא ר"ש בן גמס דאמר גרם כיבוי מותר ור' יוסי מוסרו וז"ל ולית הילכתא כר' יוסי דאמר גרם כיבוי אסור . ור"ל אלא כר"ש בן גמס דפליג עמו ומתירו וממילא מהיכא תיתי לאסור ליתן עור גדי ומים בלא שאמר דהא ליכא בינה משום מיקום כ"א משום גרם כיבוי וגם שתם גמ' תירץ אליבא דרב יודא דס"ט דמתיר דס"ל כר"ש בן גמס וק"ל . והשתא א"ש ג"כ טעם דש"ג דמש"ה לא הביאו בתירוץ דברי רב יודא כיון דר"י הוכיר מים והייתי אומר דמשום הפסד התירו

אבל אם הוא מוכר לו, יכול הוא לומר לו, אל תמכור לי אלא בדמים יקרים. ואם אינו מוכר לו, אינו יכול

דלא יטפח בשמן וכו' פי' משום עובדא דחול כמ"ש בסמוך : **ואם** נשברה בראש גגו וכו' ברייתא בפרק כ"כ ופי' מביא כלי אחד בלבד ומניח תחתיה אבל לא יביא עוד כלי אחר ויקלוט המיוכר שמציל ואפילו להביא כלי אחר לצרף אותו לראש הגג דלא מיוכר כולי האי שהוא מציל גמי אסור כך פי' התוספות דלא זו אף זו קתני :

שלו אין עולין באילן וכו' בסוף עירובין אסיקנא הכי דלא שהוא מחובר בקרקע אסור מדינא שמא יתלוש ענף ממנו והוה ליה תולדה דקוצר אבל יבש אינו מחובר ואינו אסור אלא משום מראית עין דהרואה אומר לא הוא ומשתמש באילן לא ולפיכך בימות החמה שניכר שהוא יבש מותר והרי"ף לא הביא זה וכתב הרא"ש ונראה דרי"ף לא מפליג בין אילן לעשבים ולהכי לא הביא בהלכות הביא דאילן יבש עכ"ל פי' דכיון דהביא הרי"ף בפסקיו דבעשבים אפי' בזמן שהן קשין ונוחין ליטבר כשדורס ברגליו עליהן ואפ"ה שרי משום דקי"ל דדבר

ישאב היין בספוג להחזירו לכלי אפילו יש לו בית אחיזה דליבא למיחש לסחיטה ולא יטפח בשמן להכנים בו את ידו ולקנחה בשפת הכלי ואם נשברה בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד* שלא יביא כלי אחר ויקלוט לקבל מן הקילוח באויר לאחר שירד מן הגג ולא יביא כלי אחר ויצרף אותו לראש הגג נזדמנו לו אורחים מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ויצרף ולא יקלוט ויצרף ויזמין אה"ב האורחים אלא יזמין תחילה ואח"כ יקלוט ויצרף (ג) ולא יערים לזמן אורחים שאין צריכין לאכול : (ד) נתפזרו לו פירות מלקט מעט מעט ובלבד שלא ילקט לתוך הסל או לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול :

שלו (ה) **אין** עולין באילן בין לח בין יבש וה"מ בימות הגשמים שאין ניכר בין לח בין יבש אבל בימות החמה שניכר שהוא

בגמ' שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכ"כ הרמב"ם בפכ"ב ובלבד שלא יספוג ביין או יטפח בשמן שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול שמא יבא לידי סחיטה . ורבינו לא כתב כאן שאומר לאחרים בואו והגילו לכם לפי שכמך על מ"ש בסימן שקודם זה בענין הדליקה . וכ"כ הר"ן בפרק כל כתבי אמתיתין דמגילין כל מלא ככרות בשם ה"ר יעעיה מטראני דהכך אחרים שאומר להם בואו והגילו לכם מגילים הם אפילו בכלים הרבה דבבעל הבית הוא דחייסינן דמתוך שהוא בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לאתויי דרך ר"ה אבל במי שזוכה מן ההפקר שאינו ממונו ליכא למיחש להכי וכבר כתבתי בזה בסי' של"ד : **ואם** נשברה בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט וכו' ברייתא בפרק כל כתבי (קיז:) ומפרש טעמא בגמרא גזירה שמא יביא כלי דרך ר"ה ואמרינן תו בהוא פירקא גמרא מגילין סל מלא ככרות אטעייה רב שיזבי לרב חסדא ודרש ובלבד שלא יביא כלי שהוא מחזיק יותר מג' סעודות אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא מאי טעותא א"ל דקתני ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף כלי אחר הוא דלא אבל בהרו' מגא כמה דבעי מציל וכתוב בסמ"ג והתרומה דבשמציל בחד מגא מציל באיזה ענין שירצה כלומר אפילו קולט או מצרף וטעמא דכיון דלא שרית ליה להציל אלא בכלי אחד תו ליכא לאיחסי למידי : **נזדמנו** לו אורחים וכו' גם זה בברייתא שבפ' כ"כ שם : **ומ"ש** ולא יקלוט ויצרף ויזמין אח"כ האורחים גז"ש ולא יקלוט ואח"כ יזמין אלא יזמין ואח"כ יקלוט ואין מערימין בכך משום ר' יוסי בר"י אמרו מערימין בכך ופירש"י ואין מערימין בכך . לזמן אורחים שא"צ לאכול ויותירו ונראה מדברי רבינו שהוא מפרש הברייתא כפשטא דלא חיישי כלל בעבר והערים אלא באי שרי להעריס לכתחלה או לא ופסק כת"ק אבל מדברי הרמב"ם וה"ה בפכ"ב נראה שמפרשים דאין מערימין בכך היינו לומר שאם העריס וקלט קודם שיזמין האורחים מותר ופסק כר' יוסי בר"י להקל בשל דבריהם : כתבו התוס' בפרק כל כתבי בשם ר"ת דדוקא נשברה לו חבית אבל נסדקה ועשה טיף טיף מותר להביא כלים לקלוט ולצרף דאינו בהול כל כך להביא כלים דרך ר"ה כמו נשברה וכתבוהו הגהות בפרק כ"ב כתב ה"ר ישראל סי' קצ"ו דהא דאסרינן בחבית שנשברה להציל ממנה בכלים הרבה דוחק מחצר לחצר אבל בבית אחר שעירב עמו שרי וכמ"ש בעה"ת בענין הדליקה וכבר הזכיר רבינו דעת בעה"ת בסימן שקודם זה וכתב שאין נראה לו כן וכתבתי שם שגם הרמב"ן חלק בדבר כתב עוד ה"ר ישראל שם שאם נשברה החבית ונשפך היין לארץ מותר לשאוב כל מה שירצה בכוסות קטנים ובתוך עריבות דבה"ג דלאו עובדא דחול בודאי שרי דכיון שנשפך לארץ לגמרי במה יהא בהול ואי"ת דבהול הוא שלא יבלע בקרקע מאן לימא לן דהך בהיל הוא כמו נשברה דלמא כמו נסדקה הוא וקשה לי על דבריו דבפרק כל כתבי פריך נבי דליקה מדתניא נשברה לו חבית בראש גגו והקשו התוספות אמאי לא פריך מדתנן חבית שנשברה וכו' וה"י תירץ דהתם מיירי בשנשפך מן היין לארץ דחייסינן שמא יספוג ושמא יפרש מה"ר ישראל דהיינו לומר דהוה מצי למידחי דהתם מיירי בשנשפך מן היין לארץ דחייסינן שמא יספוג אבל לפוס קושטא דמילתא משנשפך לארץ שרי כיון דליכא למיחש למידי ומיהו פשט דברי התוספות לא משמע הכי דאדרבה בנשפך לארץ פשוט לאיסור יותר מכשלא נשפך ועוד דא"כ ה"ל לה"ר ישראל להביא דברי ר"י ולפרשם כן ומדלא הביאם יש לחוש שנעלמו ממנו לכך כ"ל שאין לסמוך על תשובה זו אלא בין נשפך בין לא נשפך אסור להציל יותר ממיון ג' סעודות וכפשט דברי ר"י : **כתב** הכלבו בהל' י"ט שאם יזוב תירוש מן הגיגית של ענבים שעדיין לא נדרכו שמצא אותו הדלף שאינו ראוי שהרי המשקין שזבו אסורין ואינו ראוי להניח כלי תחתיו אלא יבטלנו מהיכנו אלא כיצד יעשה יניח שם מטתו או שולחנו ואז יהיה הדלף לפניו גרף של רעי ויכול להניח שם כלי לקבל הדלף כדי שלא יעשה שם טיט וכשיתמלא הכלי לא יזרקנו בכלי אחרי שלא יבטלנו מהיכנו אלא מריקו בתוך הגיגית שזבו המשקין ממנה שהיא מבוטלת מהיכנה ע"י משקין שבה משום משקין שזבו ויש שהורו להניח לכתחלה כלי שיש בו מ"ס תחת הדלף שנוטף מן הגיגית אע"פ שהוא דלף שאינו ראוי משום דאמרינן דאותו דלף קמא קמא בטיל במים שבכלי ויש לפקפק בהוראה זו לפי שאין זה הדלף אסור אלא משום י"ט והוא דבר שיל"מ שאפי' בחלב לא בטיל (ה) . ואם אחד מכלי היין נסדק או ניקב והיין זב ממנו כיון שאותו יין הזב ראוי מותר לתת כלי תחתיו שאין שם בטול כלי מהיכנו כלל עכ"ל ומי שרתחה חבית של נבע שלו והיה הנבע יוצא ונשפך לארץ כתבתי בסי' ש"מ מה תיקון יעשה וגם שם יתבאר באי זה מקום מועיל הנחת מטתו או שולחנו אצל הדלף לשיעשה כגרף של רעי :

נתפזרו לו פירות מלקט מעט מעט וכו' ברישא פרק חבית (קמח:) ת"ר נתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד על יד-ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכתבו התוס' והרא"ש נראה דל"ג ואוכל מדקתני סיפא אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה הוא דאסירי דחול אבל ללקט ולתן לתוך מיקו אי לא דתנן בכלבה ובדבר שהיו מעמיד לאכל בתוכה לשדיניהו לפירי ולשדיא לאכן ולינקטינהו תירץ ה"ר יונה כגון שנתפזרו בחצי רו אחת הנה ואחת הנה אבל במקום מ' מלקט ונותן לתוך הסל ובהיא דפ' נוטל והרמב"ן פירש דהב"ע כגון שנפלו בחצירו בתוך צרורות ועפרורית שבחצר ומש"ה נקט חצר שהבית עשוי להתכבד בכל יום ויש לזה קצת הוכחה בתוספ' עכ"ל וכ"ז כתב ה"ה בפכ"א ותתב שלכן כתב הרשב"א בספרו כך נתפזרו לו פירות בחצר אחת הנה ואחת הנה מלקט על יד על יד ואוכל ולא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה והורו רבותי שאם נפלו למקום אחד נותן אפילו לתוך הסל ונתפזרו לו בין צרורות ועפרורית שבחצר מלקט אחד אחד ואוכל ולא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה ע"כ : והרמב"ם כתב בפכ"א המדבק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר לפיכך מי שנתפזרו לו פירות בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה כדרך שהוא עושה בחול שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול שמא יכבש בידו לתוך קופה ויבא לידי עימור . וכתב ה"ה על זה והוא חשש רחוק וטעמו נ"ע ובסמ"ג כתב יזהר שלא לאסוף פירות ולקבצם יחד דהוי כמעמר מיהו בפ' המביא (לג:) מוכיח שאין עימור אלא כשלוקחן ממקום גידוליו ומקבצן יחד כעין קמה קצורה שמגבב הסבלים עכ"ל וכתבו הגה ת בפכ"א :

שלו אין עולין באילן וכו' בסוף עירובין (ק.) ת"ר שרשי אילן שגבוהין מן הארץ ג"ט וכו' ה"ז לא יזב עליהם לפי שאין עולין באילן ובתר הכי תני חדא אחד

דרכי משה

שלה (א) ולפי מה שיתבאר לקמן סי' תקי"ג ובי"ד סי' ק"ב דמין בשאינו מינו בטיל אף דבר שיש לו מתירין א"כ הוראה זו נכונה היא :

וכ"כ

פרישה

רש"י ורבינו בפי' הערמה שר"ל שהזמין אורחים שא"צ לאכול והא דכתב לי' דיעבד לשון זה מצינו בכל הערמה וכמ"ש רבינו לעיל ס"ם שי"ד ז"ל חבית שניקב והיין יולא ממנו אסור ליתן בו בד של שוס לסותמו ואם הוא מערים ואומר שנתנו שם להגיעו אסור לחיים דעלמא ולאורחא מרבנן שרי . וגם לקמן ס"ם של"ט כתב ז"ל אסור ליכנס לסמיכה כו' ואם הוא מערים שנראה ככנס לישן כו' אסור לחיים דעלמא ולאורחא מרבנן שרי . ס"מ שכתב ואם הוא מערים ולכתב עליו לשון מותר וה"כ כוונת הרמב"ם בדין זה שפסק הלכה כר"י דמותר לכתחלה להערים ולהזמין אורחים שא"צ לאכול וכ"כ בש"ע בהדיא ע"ש סעיף ג' ז"ל ולא יערים לזמן אורחים שא"צ לאכול עכ"ל ורמ"א הוסיף שם וז"ל ומיהו אאם עבר ועשה שקלט ואמר כך זימן אורחים מותר עכ"ל והיינו פי' הבי"י להרמב"ם . ותמה עליו שראה שהבי"י עצמו חזר בו ולא כתב פי' זה ולמה כתבוהו רמ"א וז"ל . וגם תמה אני על הב"י כי מאחר שהרמב"ם פסק כדברי יוסי דמותר להערים משום דבטל דבריהם הולכים אחר המיקל למה פסק בש"ע כת"ק דלא יערים כו' ודוחק לומר שגם בש"ע ס"ל דפי' הערמה המוכר בדברי הפלוגתא דת"ק ור"י וי"ל שהעריס וקלט ואח"כ הזמין והכא הוא דקאמר ר' יוסי דאסר עבר והעריס מותר . אבל בהערמה זו שהזמין אורחים שא"צ לאכול ד"ה מודים דאסור . דא"כ קשה תרתי מדא דאיכא אסתברא הערמה זו יותר מותר ואם אפני שבת לומר שלכתחלה אסור היה לו לומר שלכתחלה אסור ובדיעבד מותר והיה לו להב"י לכתוב ג"כ זה מ"ש רמ"א . ועוד דאם פי' הערמה דפלוגתא דמיירי שלא יערים לקלוט אמאי א"כ הערמה לזמן אורחים אמאי צריך לאכול אמאן דכר שמייהו וק"ל :

(ד) **נתפזרו** לו פירות מלקט מעט מעט ו"ל ב"י בר"פ חבית ת"ר נתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכתבו התוספות והרא"ש נראה דל"ג ואוכל מדקתני סיפא אבל לא לתוך הסל כו' משמע הכי דוקא הוא דאסירי משום עובדא דחול אבל ללקט ולתן לתוך מיקו אי לא דתנן בכלבה ובדבר שהיו מעמיד לאכל בתוכה הרשב"א בספרו וכתבו הבילו ב"י אמ"כ מיד ז"ל נתפזרו לו פירות בחצר א' הכא ומ' הכא מלקט על יד ואוכל ולא שיתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה כו' ע"ש . וגם בש"ע כתבו המחבר ב"י עלמו ע"ש . ולע"ד דלפי מאי דכתבו הר"ן בשם הר"י לאלק דהא דאסרו ליתן לתוך הסל וקופה מיירי כשנתפזרו לו ב' הכא ומ' הכא . אבל במקום אחד מותר אפי' בסל אם לא שבאל בין צרורות אז בכל ענין אסור . ומ"כ לפי זה מוכל לייסב דאוכל דברייתא הוא דוקא דה"ק ללקט על יד ולאכול מותר בכל ענין אפי' בנתפזר ונכל בין הצרורות ולתן לסל וקופה אסור אפי' נתפזר לאוד ולא נכל בין הצרורות הא ליתן למיקו ובכאותו מותר בלא נכל צרורות אלא נתפזרו לאוד אבל נתפזרו בין הצרורות אינו מותר אא"כ לוקט על יד ואוכל מיד וק"ל . ואף שהרשב"א וש"ע לא משמע הכי מ"מ יש לייסב ולומר דכוונו לזה :

סי' שלו (ה) אין עולין באילן בין לח בין יבש כו' עיין בב"י בחבית דברי הרא"ש שכתב הרי"ף שהשמיט מ"ש בגמרא לאלק בין לח ובין יבש משום דסובר

אז כלי אמר אז ודאי מכח בהילתו וטירדתו יבא לספוג . וק"ל שבתוך תוס' שלנו ליתא שם תיבת מן היין מ"מ הרי דאינו מהעתיקו ב"י כן ש"מ שבספרים ישנים של תוס' כ"כ ובודאי הוא הגיהה הכוכוה בעיני הגאון מהרא"י ז"ל וק"ל . והא דהביא דין הכ"ל דאילן ר"ת בין נשבר לנסדק ועושה טיף טיף בשם הגמרא ולא כתבו בשם התוס' איכא למימר שזה לבד לא היה כתוב לפניו בתו' שלו . וגם זולת זה קשה שאין דין זה דאמר ר"ת באותו דיבור דה"ל לביין אח"כ שאמר הגמרא גופא דיבור אחר ולפרש הברייתא בשם ר"ת דאתי דקתני נשברה חבית כו' דדוקא נשברה קתני ולא נסדקה וכו"ק . עוד הקשה ב"י אמ"ש מהרא"י שם בכתביו סי' קל"ו דהא דאמרינן בחבית שנשברה לסלול בכלים הרבה דווקא ממצר לחצר אבל בבית אחר שעירב עמו שרי וכמ"ש ב"ה בענין דליקה . וכתב ב"י ע"ו ו"ל וכבר הזכיר רבינו דברי ב"ה בסי' שקודם זה וכתב שאין נראה לו כן וכתבתי שם שגם הרמב"ן חולק בדבר עכ"ל ב"י . וסתם נראה פשוט דדברי הגאון כיון ואמתיים דורלאי ג"כ ראה דברי הטור שהלך על ב"ה לעיל בהלכה מן הדליקה אלא שם"ל דאינו דומה דזיל בתר טעמא דהא ע"כ לא קאמליג רבינו על ב"ה אלא מכח מ"ש בסי' שקודם זה ל"ל ואינו נראה לי הכיון דטעמא הוא משום שמא יבא ברוך ויכבה א"כ מה לי בחצר ומה לי בבית עכ"ל . והנה השגתו זאת לא שייכא כ"א בדליקה . אבל בחבית שנשברה משום שמא יבא כלים מר"ה ומשם זו ודאי אינו שייכא כ"כ בבית אחות מקורה ואינו דומה לר"ה שאינה מקורה . ומ"ש מהרא"י במ"ש ב"ה בענין דליקה ס"ק בדברי הסברת ב"ה בדליקה הכי סברי לן כוותיה בחבית שנשברה ולא בדליקה . ואף שהרמב"ן הקשה עוד על ב"ה וז"ל ועוד דהא אפי' לשמא יוצא לר"ה איכא למיגזר מי בבית מבינו בדגזרינן גבי נשברה לו חבית בראש גגו ס"ל למהרא"י דדבר זה אינו מוכרע דחבית שנשברה אייתי אפילו בכללת כלים בתוך אותו בית אם אז בית מבינו לאסור ע"י קליטה וצירוף משום גזירה שמא יבא כלים מר"ה . ועוד דא"ל דמיירי דמביא כלים מחצר מבינו . והרמב"ן שהקשה זה לא אמר על קושיא זו להשיג על ב"ה כ"א מכח קושיא דאשוהה שהשיג רבינו ומדהא ליתא גבי חבית וכמ"ש קושיא זו לאודא נמי ליתא ודאייתי למהרא"י מלא הקשה רבינו קושיא השייתה הרמב"ן על ב"ה ש"מ דלא מסתבר ליה וכמ"ש וק"ל :

(ג) **ולא** יערים לזמן אורחים שא"צ לאכול ז"ל הברייתא פרק כל כתבי ולא יקלוט ואח"כ יזמין אלא יזמין ואחר כך יקלוט ואין מערימין בכך משום ר' יוסי בר' יודא אמרו מערימין בכך והכא רבינו פי' כפי' הש"י שהערמה הוא שזמין אורחים שאינן צריכין לאכול ויותיון ופסק כת"ק ונראה שגם הרמב"ם פי' כן אף שכתב בפ' כ"ב דין י' ז"ל ולא יקלוט ואח"כ יזמין אלא יזמין ואח"כ יקלוט ואם הערים בדבר זה לשון דיעבד וגם כתב בדבר זה דאמאמ דהערמה הוא מ"ש לפני זה הכיונו שקלט תחלה ואח"כ הזמין מותר ופסק כר' יוסי וכן פירשו הב"י וכתב שכן משמע מדברי המ"מ שפי' דברי הרמב"ם כמו כן . ואני בעיני לא ראיתי שום הוכחה בדברי המ"מ שפירש הערמה זו דר"ל שאם קלט ואח"כ הזמין וגם תמיה בעיני היאך נולתה על דעת ב"י לפרש כן ולא שייך למימר ע"ז לשון הערמה אחמר שכבר אמרו והזהירו אלא לעשות אלא כך הל"ל ואם עבר ועשה כן מותר . אלא ודאי שגם דעת הרמב"ם כדעת

שהוא יבש מותר והוא שאין בו לא פירות ולא ענפים שיוכל להסירם: עלה מבע״י כדי לירד והשכבה או שעלה בשוגג משחשיבה ירד במזיד לא ירד אבל בור שיח ומערה הטפס ויורד מטפס ועולה אפי׳ עמוק מאה אמה ולא חיישינן שמא יעקור מן הקרקע במתכוין: שרשי אילן הגבוהים מן הארץ ג׳ טפחים אסור להשתמש בהן פחות מכן מותר להשתמש בהן דבקרקע חשיבי ואם באין מלמעלה ויורדין למטה במקום שגבוהין ג׳ אסורין ובמקום שאין גבוהים

לחד אילן לח ולחד אילן יבש אסור ותניא אידך בד״א בלח אבל ביבש מותר ל״ק כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים ופירש״י בימות החמה יבש מותר דליכא אפילו משום מרחית העין שהרי ניכר לכל שהוא יבש שאינו מוציא עלין והא דקתני אסור בימות הגשמים שאין ניכר בין לח ליבש ואיכא משום מרחית העין ופריך בימות החמה הא קא כתרי פירי כלומר שנשארו בו משנה שעבר׳ ואתי למישרי ביה תליסה ומשני בדליכא פירי והדר פריך והא קא כתרי קינסי ומשני בגדולה ופירש״י בגדולה. יחור שנשרו עפיו כולם והרא״ש כתב ע״ז אבל הרי״ף השמיטו וכתב הרא״ש שהשמיטו משום דבתר הכי אמרינן תני חדא אסור ל״ק כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים ואיבעית אימא הא והא בימות הגשמים ול״ק הא דאיים מסאני והא דלא סייס מסאני ואיבעית אימא הא דקתי״ל כר״ש דאמר אין מתכוין מותר כולהו שרו וסובר הרי״ף דאין להלק בין אילן לעשבים והוא ז״ל כתב דאעשבים דוקא קאמר דשרי ר״ש אבל באילן אין להוכיח מכאן שום היתר דבאילן יבש נמי איכא למיגזר משום דמינכר טבי וכן כתבו התוס׳ דבאילן שהוא גבוה שייך למיגזר טפי משום דמינכרא מילתא. ותמהני על דברי הרא״ש דהיאך אפ״ל דטעמא דהרי״ף משום דלא מפליג בין אילן לעשבים והכל מותר דא״כ לא ה״ל לכתוב הכא דאין עולין באילן והכא דאם עלה לא ירד ועוד הכי היכי דכתב תני חדא ותני חדא דגבי עשבים וסמך על מ״ש אח״כ והאידנא דקי״ל כר״ש כולהו שרו ממאי לא כתב תני חדא ותני חדא דגבי אילן לכך נ״ל דאדרבה דעת הרי״ף לחלק בין אילן לעשבים דעשבים שאין אסור לילך על גבן אלא מפני שהן נתלשות בדריכתו עליהם לר״ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר הא ודאי שרי אבל לעלות באילן שאסור משום דחייש׳ שמא יעלה ויתלוש כדאמרינן בפרק משלין (לו:) אינו ענין לדבר שאין מתכוין והלכך לר״ש נמי אסור וביבש נמי אסור דגזרינן אטו לח וכ״כ הרמב״ם בפכ״א אין עולין באילן בין לח בין יבש ואין נתלין באילן וכו׳ ואין משתמשין במחובר לקרקע כלל גזירה שמא יעלה ויתלוש ואע״ג דבגמרא אמרינן דיבש שרי בגדולה והוא ז״ל לא חילק בכך כבר כתב ה״ה שטעמו משום דאמרינן בגמרא אינו רב איקלע לאפטכיא ואסר בגדולה ומשני רב בקעה מצא וגדר בה גדר וכתבו המפרשים שעל אותו גדר אנו סומכים לאסור בכל אילן וזה דעת רבינו עכ״ל וכ״ז לומר שזה ג״כ דעת הרי״ף דסתם ותני אין עולין באילן ולא חילק בין לח ליבש ורבינו כתם דבריו כדברי הרא״ש ז״ל וכיון שהוכחתי שהרי״ף והרמב״ם מסכימים לדעת א׳ הכי נקטי׳: **כתב** הג״א בפרק בכל מערבין בשם א״ז קנים הרכיס דהוו כירק מותר להשתמש בהן אע״פ שהן מחוברים לקרקע דבירק לא הזכירו חכמים שבות ע״כ וכ״כ מדגרסינן התם (לד:) א״ל רב נחמן פוקו כבשו כבשי באגמא ולמחר ניזיל ונתיב עליה פירוש לאו וכפו הקני׳ זה על זה הרבה כמין כמתות ליטב עליהן ואותבוהו מדתנן נתנו לעירוב בראש הקנה כל זמן שהוא תלוש ונעוץ אפי׳ גבוה ק׳ אמה ה״ז עירוב תלוש ונעוץ אין לא תלוש ונעוץ לא ושני התם בעוזרדין ופירש״י עוזרדין שהוקשו כבר הרי הן כאילן וכו׳ שרינן בשאינן עוזרדין בעוד הקנים רכים דהוו כירק ובירק לא הזכירו חכמים שבות והפוסקים שלא הזכירו זה אפשר שסמכו על מה שכתבו אסור להשתמש באילן דמשמע דוקא אילן אבל בירק מותר דאל״כ ה״ל לכתוב אסור להשתמש במחובר לקרקע:

עלה מבע״י כו׳ ג״ז בפרק בתרא דעירובין תני חדא אם עלה מותר לירד ותני חדא אסור לירד לא קשיא כאן מבע״י כאן משחשיבה ואבע״א הא והא משחשיבה ול״ק הא בשוגג הא במזיד ולפ״ז עלה מבע״י אפילו במזיד ירד עלה בשוגג אפי׳ עלה משחשיבה נמי ירד ולא מיתסר אלא בעלה משחשיבה ובמזיד ואע״ג דאמרי׳ הו בגמרא ואבע״א הא והא בשוגג ובקנכו שוגג אטו מזיד קמיפלגי לא כתבוהו הרי״ף והרא״ש משמע דסבירא להו דאין כדברא לקנוס שוגג אטו מזיד והא דאמרינן עלה מבע״י אפילו במזיד ירד כתב ה״ה בפכ״א דהיינו שהיה דעתו ליטב אם בשבת וכתב עוד שלזה כתב הרמב״ם עלה באילן בשבת בשוגג מותר לירד במזיד אסור לירד לומר שאם היתה העלייה מבע״י בכל לד היה מותר לו לירד ע״כ ונראה מדבריו שאפילו עלה מבע״י על דעת לירד בשבת נמי ירד והטעם מפני שבשעת עלייתו לא עשה שום איסור אבל רבינו מפרש דדוקא בשהיה דעתו לירד מבע״י הוא דשרי לירד אבל כל שלא היה דעתו לירד מבע״י כיון שהיה דעתו ליטב אם באיסור לא ירד כתב ה״ה בפכ״א בשם המפרשים שלא התירו באלו הנדרים אלא באדם עצמו מפני שהוא עושה איסור בעמידתו אם אבל אם הניח חפץ באילן אפילו מבע״י אסור להורידו בשבת: **אבר** בור שיח ומערה וכו׳ ברייתא שם ופרש״י וז״ל מטפס ויורד דטעמא לאו פירש דאשמועינן דטעמא דאין עולין באילן לאו משום טירחא דאם כן היה אסור לטפס בבור אלא טעמא משום שלא יתלוש מן המחובר: **שרשי** אילן הגבוהים מן הארץ וכו׳ משנה שם (קט.): אילן הבאים מלמעלה מג׳ לתוך ג׳ רבה אמר מותר להשתמש בהם רב ששת אמר אסור להשתמש בהם דכל פחות מג׳ לארעא ארעא היא רב ששת אמר אסור להשתמש בהם דכיון דמכח איסור קא אתו אסורים דדמו כמשוניתא דסלקין לעילא אסורין דנחתין לתתא שרו לגדדין פלוגתא דרבה ורב ששת וכן אנגרא וכן בקרן זוית: ופירש״י מלמעלה. מג׳ לתוך ג׳ חזרו וכפפו: דדמו כמשוניתא. כשן כלב כהר זה שמשופע לגדדין כך יוצאין שרשיו קטנים מתוך הגדולים לגדדין וכפופים לארץ מכאן ומכאן והגדולים הולכים ומגביהין באלכסון יותר מג׳: דסלקין לעילא. הגדילים משגביה למעלה מג׳ אסורין לדברי הכל: דנחתין לתתא. הגדילים לראשו של לד האילן כל שלא גבה ג׳ וכן קטנים היוצאים מן הגדולים בשיפולו שרו לד״ה דאכתי לאו לכלל איסור אתי: לגדדין. השרשים הקטנים היוצאים מתוך גובה של גדולים ומטין לארץ לתוך ג׳ לרב ששת אסירי דמכח איסורא אתו לרבה שרו: וכן אנגרא. אילן היוצא מתוך חרין קצר העשוי להוליך המים לשדות ושני צידי האילן של לד גידולי החרין נכנסים בגדודיו ואם בא למדוד מגדדים שבתוך האנגרא הרי הוא גבוה ג׳ ויותר ואם בא למדוד מגדדיו השניים שהם מגידולי החרין ולמעלה אין גבוה ג׳ לרבה דמודד הגידודין שרו דכל פחות מג׳ לארעא כארעא לרב ששת מעומקו מודד

פרישה

כרי״ף דאין למלק בין לח ויבש באילן כמו שמסקינן בעשבין לר״ש דאין מילוק כו׳ ותמה ב״י על הרא״ש דסיתם דפשר לומר כן לדעת הרי״ף הרבה מותר דא״כ לא הל״ל הסיא דאין עולין באילן והסיא דאם עלה לא ירד כו׳ ואני בעניי אינו רואה שום מקום קושיא על הרא״ש כי בודאי אין כוונת הרא״ש כמו שהבינו הב״י וכן מוכח מדברי הרא״ש שכל דבריו מיוסדין ע״פ דברי התוס׳ כי המדקדק שם יראה עין בעין דלף לפי המסקנא דקאמר דשתא דקי״ל כר״ש כו׳ לא קאי אלא על עשבים שאיסורן אפי׳ בלח אינו אלא משום שהם נתלשות בדריסתו עליהן שלא במתכוין כי אין לו הנאה בתלישתן ומש״ה אינו אסור אלא לר׳ יודא דאוסר דבר שאין במתכוין. משא״כ בעלייה באילן דיש לחוש שמא יתלוש במתכוין פירי כדי לאוכלו בזה ודאי ג״כ לר״ש אסור כמו לר׳ יודא. אלא שבאילן יבש שאין עליו פירי שליכא למיחש שמא יתלוש במתכוין אלא דליכא למיחש שמא דרך עלייתו יתלוש קיימא שלא במתכוין בזה שייך ג״כ עלותא דר׳ יודא ור״ש דלר״י אסור ולר״ש מותר. ומש״ה הוצרך בגמ׳ לאוקמי בדליכא קיימא והיינו דוקא לר׳ יודא אבל לר״ש לק״מ דבלאו הכי לר״ש לעולם אינו אסור כי אם בלח ובימות החמה בשעה שיש עליו פירות אבל ביבש ליכא איסור לגבי׳ כמו בעשבים כן הוא דעת הרי״ף ומש״ה לא הביא הסיא דיבש אבל אין עולין באילן כו׳ הביא משום דמוקי לה באילן לח ויש בו פירות. ודעת הרא״ש הוא כדעת התוס׳ דר״ש מודה באילן יבש הואיל והוא גדול ומינכר תלישת הקינסי מינה לעינים טפי מש״ה גזור ר״ש דילמא אתמרו דליכא איסור בדבר ויעשה כמו במתכוין משא״כ בתלישת העשבים שהן נדרסים ברגלים

בתין רואה. וכן מוכח בתוס׳ עירובין ע״ש ד׳ ק׳ ע״ב בד״ה והאידנא דקי״ל כר״ש כולהו שרי. ז״ל פי׳ ר״ת דהאי לא קאי אלא אעשבים דשרי בכל ענין אבל באילן אין להוכיח שום היתר אפילו יבש דשייך למיגזר טפי משום דמינכרא מילתא עכ״ל. הרי לפנינו דסולכך ר״ת ללמדינו דלא תאמר כמו שאמרינן דלר״ש בעשבים אותר אפילו בלח כן נלמד ממנו לאילן יבש דאותר ומטעם דכתבתי דהא ביבש ליכא למיחש שיתלוש במתכוין ומש״ה הולכך ר״ת ללמדינו דאפי׳ יבש אין לגזור אטו משום דמינכר. וגם הרא״ש עצמו כתב ז״ל ולהכי לא הביא הרי״ף הסיא דאילן יבש עכ״ל הרי דהקדק בלשונו לומר הרי״ף דוקא ביבש כ׳ אותר ולא בלח וק״ל. וב״י עצמו כתב לחלק בישובו קצת כמו שחלקתי. ומ״ש ב״י בישובו לומר הרי״ף אוסר בכל אפי׳ ביבש בימות החמה משום דאמרי׳ דרב בקעה מצא כו׳ ל״ב דא״כ לא ה״ל לתתוס ולכתוב דמה״ט אית לן להמיר בכל ענין ועוד כיון דבפרק משלין אמרינן דטעמא דאין עולין באילן משום גזירה שמא יתלוש פירי ודאי לא ה״ל להרי״ף לקצר דהא לפי הטעם דהתוס׳ נפר׳ הרי״ף כאן סתם אין עולין באילן מייירי דוקא באילן שיש בו פירי אלא ודאי הא אמת הוא שכן הוא כוונת הרי״ף ודו״ק. שם פי׳ לפירש״י במ״ש דדמו כמשוניתא כו׳ עד דנחתי לתתא הגדילים לראשו של לד אילן כל שלא גבה כו׳ ר״ל דשרשים אשר באילן המיוחד ועומד עליהן פעמים שגדילים ממטה ללד מעלה. ועליהן אמר בעוד שלא עלו למעלה בגובה ג׳ וכן שרשים אמרים קטנים היוצאים מאותן שרשים גדולים כל שיצאו מהגדולים בעוד שלא עלו ג׳ כמלא

שיעוי ביניהם כלל: **הין** גבוהין ג' וחלל תחתיהן וכו' כך היא גירסת הרי"ף והרא"ש ת"ר שרשי אילן הגבוהים מן הארץ ג' טפחים אם יש חלל תחתיהם ג' וכו' ואיכן גורסין אז שיש חלל תחתיהם ג' דלפי גירסת אם יש חלל תחתיהם ג' וכו' הכי פירושו אם היו שרשי האילן בקרקע גבוה כמו הר קרוב לשפולי ההר וכשאתה מודד משפולי ההר יהיו השרשים גבוהים ג' אם יש חלל תחת השרשים הרי ג' הללדין גבוהין מן הארץ ג' ואז אע"פ שנשאר לד אחד שוה לארץ אסורין דה"ל כמו אילן העולה אצל הכותל באמצעה דג' לדדי האילן גבוהין והרביעי שוה לכותל דאסורין כמו שפרש"י. אבל אם אין חלל תחתיהן אז אע"פ שבולטין מקצת השרשים מן ההר שכשאתה מודד משיפולי ההר יהיה גבוה ג' מותר להשתמש בהן דכקרקע ההר הוא מאחר שאין שלשה לדדין נראין גבוהין שלשה וכגמרא. איתא להדיא דלרבה דהלכה כמותו אפי' אם שני לדדין נראין גבוה שלשה הרי ע"ש בתוס'. אבל הרמב"ם כתב בפרק כ"א היו גבוהים שלשה אע"פ שאיכן אחד שוה לארץ או שיש חלל תחתיהן שלשה אסור לישב עליהן עכ"ל אפי' אם שכל הלדדין למעלה שוין לארץ אלא שלמטה מן השרשים יש חלל תחתיהן השבין לקרקע של החלל כאילו היא קרקע עולם ונמצא שהשרשים גבוהים שלשה ואסור לישב עליהן והיה גורס אז שיש תחתיהם חלל שלשה טפחים וכו' כמו שהוא בספרים שבידינו ולא הבנתי מי דחקו לב"י שמהפך לשון הרמב"ם וכתב ושיעור הלשון כך הוא וכו' דלפע"ד לפי גירסתינו והיא גירסת הרמב"ם הוי פירושו דכשיש חלל תחתיהם שלשה אפילו כל הלדדין שוין לארץ אסור לישב עליהן מטעמא דפריצות דמשבינן לקרקע החלל כאילו הוא קרקע עולם והשרשים מתחילין לצאת משם והם חשובים גבוהים שלשה: **מותר** לילך על גבי עשבים בין לחים ובין יבשים כיון לאינו מכוין לתלוש הכי אסיקנא סוף עירובין. ופירש ה"ר יונתן לא מיבעיא יבשים דאפי' תלשן כתלושין דמי ושרי אלא אפילו לחים דהוה ליה תולש מן המחובר ואפי' ביה"ח שנוטים ליבשות וקרובים ליבשר ומכ"ש ביה"ג שהם לחים יותר ואפילו אינו נועל מנעלים שהעשבים נכנסים בין קשרי אצבעות רגליו ונתלשין אין לחוש דדבר שאין מתכוין הוא ולאו פסיק רישיה ובאשיר"י כתב איפכא דביה"ג העשבים קשים ונוחין לישבר וביה"ח רכים ונכפפים ואם אינו ט"ס יש לייישב שכל אחד מפרש כפי הגידול במדינתו: **צנור** שעלו בו קשקשים ממעכן ברגליים בצנעא בפרק אע"פ והא דכתב רבינו לעיל סוף סימן שי"ח דכל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור היינו דוקא במלאכה דאורייתא כגון בכום אבל הכא אינו אלא מתקן כלאחר יד לא אסרו עליו בצנעא כ"כ התוס' ומביאו ב"י:

כל

גבוהים ג' מותרין היו גבוהין שלש והלל תחתיהן אע"פ שצד אחד שוה לארץ כגון שהקרקע גבוה אצלם מצד אחד אסורין כיון שג' צדיהן נראין: מותר לילך על גבי עשבים בין לחים בין יבשים כיון שאינו מכוין לתלוש אבל האוכלים בגנות אסור להם ליטול ידיהם על העשבים שמשקין אותו אע"פ שאינן מכוונין פסיק רישיה הוא אבל מותרים להטיל בהם מי רגלים או שאר משקין שאינם מצמיחין: עשבים שעלו על אוזן הכלי מלחות הכלי חשובין כמחוברין והתולשן חייב עשבים ששתלן בטיט לחה אם מקצתן מגולין יכול להוציאן בשבת אע"פ שלא הוציאן תחילה בחול ואסור לתלוש אפילו מעציין שאינו נקוב צינור שעלו בו קשקשין ממעכן ברגליו בשבת בצינעה הדם מחובר יכול להריח בו שאין הנאתו אלא להריח וזה יכול לעשות במחובר אתרוג ותפוח וכל דבר הראוי לאכילה אסור להריח בו במחובר שמא יקוין אותו לאכלו:

כל

מותר לילך על גבי עשבים בין לחים בין יבשים וכו' מסקנא דגמרא והאידנא דקי"ל כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר כולהו שרי:

אבל האוכלים בגנות וכו' כ"כ בסמ"ג וסמ"ק והתרומה וכ"כ המרדכי בפרק במה טומנין וכ"כ בהג"מ פ"ח בשם הגאונים. וז"ל בעל ספר התרומה בסימן רל"ה וטוב לשמור עצמו בשבת מלאכול במקום עשבים מחוברים מפני שבקושי יכול ליזהר שלא יפלו מים עליהם בשעת שתייה או בשעת נט"י וכתבו סמ"ג והגהות ומיהו בגינת חבירו שאינו להנה בגידול העשבים לדברי הערוך דסבר דפסיק רישיה דלא ניחא ליה שרי ה"ג שרי אבל לדברי החולקין עליו ודאי אסור ומחלוקת זה נתבאר בס"ס ש"ך:

אבל מותר להטיל בהם מי רגליים וכו' כ"כ סמ"ג וסמ"ק וספר התרומה דיין אז מי רגליים אין לחוש לפי שטורפים העשבים ואדרבה מועיל אותם מלמוח וכ"כ המרדכי בפרק במה טומנין וכ"כ בהגה"מ פ"ח ודלא כרא"מ דאסר כתב בהגהות מרדכי פ"ו יזהר אדם שלא ישליך זרעים בשבת במקום ירידת גשמים שסופן להצמיח וכ"כ בהגה"מ פ"ח וסייס בה ואם ישליך לתרנגולים לא ישליך אלא כשיעור שיאכלו בו ביום או ליומים ואם הוא במקום דריסת רגלי אדם שאין סופן לצמוח מותר ואין בו משום זורע ע"כ (מ):

עשבים שעלו על אוזן הכלי וכו' בר"פ ח' שרצים (קז: קת.) אמר חכמי המלך דתלש פיטרא מאונא דאצבא מיחייב משום עוקר דבר מגידולו:

עשבים ששתלן בטיט לחה וכו' בפרק במה טומנין (כ:) אמר רב הונא האי סליקוסתא דלה ושלפה והדר דלה שרי ואי לא אסור ופירש רש"י סליקוסתא עשב שהוא נאה למראה ולהריח בו ומתלאין כד עפר לח ותוחבין אותו לתוכו וכשהוא רואה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו ואיתותב רב הונא מדתניא הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולין אינו חושש משום כלאים וכו' ונטלין בשבת ופירש"י ונטלין בשבת שאוחזה במקצת עליה המגולין ולא חייש אם העפר נזוז מאליו ה"ה לסליקוסתא וכתבו התוספות והר"ן דבשלא השריש עסקינן דאי השריש הרי עוקר דבר מגידולו וכתבו עוד התוספות ודוקא נקט הטומן שאינו רואה בהשרשתן אבל במתכוין לזריעה לא ונראה מדברי התוספות דאף על פי שניתוספו מחמת לחות הקרקע שרי כיון שלא נתכוין לזריעה וגם לא השרישו וכבר כתבתי זה בסימן שי"ח (ב):

ואסור לתלוש אפילו מעצין שאינו נקוב בס"פ המצניע (לה.) תנן התולש מעצין נקוב חייב משאינו נקוב פטור וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהנך תלת דאיתא בס"פ האורג (קז.) ופירש"י התולש מעצין נקוב חייב דהוי כמחובר דיונק מן הקרקע ע"י הנקב שמריח לחלוחית הקרקע ואפילו הנקב בדופנו כתב הרשב"א בתשובה ודוקא כשהנקב כנגד מה שטמון מהגזע בעפר העצין אבל למעלה ממה שטמון לא דא"כ אפילו שאינו נקוב כנקוב דמי ומשמע בגמרא שאם יקב בכדי שורש קטן חשיב עצין נקוב ליחשב מחובר לקרקע כתב רש"י בפ"ק דגיטין (ז:) דעצין של עץ בעי נקיבה ליחשב כמחובר ושל חרס לא בעי נקיבה אם הוא מוכח ע"ג קרקע והתוספות כתבו להיפך דבשל חרס בעי נקיבה ובשל עץ לא בעי נקיבה שהוא מתלחלח יותר מהחרס והזכירו מחלוקת זה התוספות בס"פ המצניע והגהות מיימון פ"ח אלא שכתב דלר"ת של חרס מהני ביה נקיבה אבל של עץ אפילו נקוב כאינו נקוב דמו והתוספות בפרק כל הקרבנות (פד:) כתבו שר"ת היה רגיל לפרש דבשל חרס בעי נקיבה ושל עץ לא בעי נקיבה ואח"כ פי' דבשל חרס מהניא נקיבה והרא"ש בהלכות ערלה כתב כדברי רש"י בשם הירושלמי וכ"כ רבינו בטור יורה דעה סימן רל"ד. גרסינן בס"פ המוציא יין (כא.) פרפיסא היה מונח ע"ג קרקע והניחו ע"ג יתדות חייב משום תולש היה מונח ע"ג יתדות והניחו ע"ג קרקע חייב משום נוטע ופירש"י פרפיסא. עצין נקוב שזרעו בו חייב משום תולש דאינו נהנה עוד שוב מריח הקרקע ול"נ דהאי חייב לאו דוקא אלא אסור משום דדמי לתולש ובאיור דברי רש"י כתבתי בסימן שי"ד בדין צרור שעלו בו עשבים אבל הרמב"ם כתב בפ"ח מגבשושית של עפר שעלו בה עשבים הגבוהה מעל הארץ והניחה ע"ג יתדות חייב משום תולש היתה ע"ג יתדות והניחה על הארץ חייב משום זורע וכתב ה"ה שזהו פרפיסא הנזכר בגמרא וכ"ל דלהרמב"ם דין עצין נקוב שוה לדין גבשושית דמ"ש וכתוב בהגהת אשיר"י ס"ס המוציא יין שטעמו של רש"י מפני שאע"ג שמונח על גבי יתדות יונק מן הקרקע קצת הלכך מדאורייתא חייב משום תולש ומשום נוטע וא"כ משמע שאם הפסיקו לגמרי בעצים או בבגד הפסיק וניקתו לגמרי אין שייך בו תלישה ונטיעה מדאורייתא עכ"ל:

צינור שעלו בו קשקשים וכו' בפרק אע"פ (ס.) וכתבוהו הרא"ש בפרק חבית תניא נחוש אים גליא אומר ציור שעלו בו קשקשים ממעכם ברגלו בשבת בצנעא ואינו חושש מ"ט מתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזרו רבנן א"ר יוסף הלכה כנחוש אים גליא ופירש"י ציור. המקלח מים מן הגג: קשקשים. קשים ועשבים שסותמים ומעכבים את קילוחו ומימיו יוצאים ומתפשטים לגג ודולפין לבית: כלאחר יד. ע"י שינוי ברגלו וכתבו התוס' כ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור היינו דוקא באיסור מלאכה דאורייתא כמו שוטחן במה אבל לא כנגד העם שאם יראו יסברו שכבסן בשבת אבל הכא לא יראה אלא מלאכה כלאחר יד דהוי דרבנן ולא גזרו רבנן לאסור בחדרי חדרים וקרוב לזה כתב הר"ן בפרק חבית וכתב עוד ואפשר דלאו דוקא בצנעא דאי לא אפשר בצנעא אפילו בפרהסיא נמי שרי מיהו כל היכא דמצי למיעבד בצנעא טפי מעלי:

הדם מחובר וכו' אתרוג ותפוח וכו' מימרא דרבא בפרק לולב הגזול (לו.) וכן היא גירסת הרי"ף והרא"ש וכ"כ הרמב"ם בפכ"א והר"ן כתב בפ' אין בין שהגאונים גורסים בהיפך דהדם אסור משום דכיון דלריחא קאי ליכא היכרא ואתי למקייה ומאחר שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימים לדעת א' ודאי הכי נקטינן כתב הרמב"ם בפ"ח השורה חיטים ושעורים וכיוצא בהם במים ה"ז תולדת זורע וחייב בכל שהוא: וכתב עוד שם תמיס שיבשו באיבריהן וכן אילן שיבשו פירותיו בו התולש מקום בשבת חייב אע"פ שהן כעקורים לענין טומאה והוא בפרק העור והרוטב קכ"ז (ג):

אסיקנא (ב) בפ' מי שהחשיך (קנה.) דאסור להשתמש בגדי אילן אבל בגידי אילן מותר וכתב הר"ן ולפיכך אסור לכמוך הסולם לגידי האילן דכי סליק ביה משתמש בגדדין אבל אם יש יתד תקועה בגידי אילן מותר לכמוך כולם עליו דה"ל יתד לגדדין וסולם גידי לגדדין וגם ה"ה כתב בפכ"ד וז"ל ופירוש גידי אילן כגון שנעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה מבע"י היתד נקרא לגדדין והכלכלה גידי לגדדין עכ"ל כלומר דכשבוטל או מניח בכלכלה הוי גידי לגדדין ושרי דאילו ליטול הכלכלה עצמה ודאי אסור דהא משתמש ביתד שהוא לגדדין כך היה נראה בעיני אבל מצאתי בא"ח נעץ יתד באילן או שלשלת או חבל ותלה בהם כלי מותר להשתמש בכלי משום לגידי לגדדין הוא אבל אם קשר הכלי באילן אסור להשתמש בכלי כיון שהכלי מוגע באילן וכן ביתד או בשלשלת או בחבל אסור להשתמש משום לגדדין עכ"ל וכתב עוד שם מותר ליגע באילן ואסור לנגיד. דין רדיית חלות דבש מהכוורת כתב רבינו בסימן שכ"ח:

כל

דרכי משה

שלו (א) וכ"כ הכלבו: (ב) ובתא"ו נ"ב ח"ב כ' בשם תשובות הגאונים דחמים שנזרעו בארץ ועדיין לא נשרשו מותר ליטול מהם בשבת עכ"ל ונראה דלדעת התוס' שכתבתי אסור וכתב עוד שם דיחור של אילן שנפשח מע"ש מן האילן ובו פירות מותר לתלוש הפירות ממנו בשבת: (ג) כתב מהרי"ל מותר להעמיד במים בשבת ענפי אילנות רק שלא יהא בהם פרחים ושושנים דהם נפתחים מחמת לחלוחית המים וע"ל סימן תרנ"ד בדין זה:

והמנהג

פרישה

שאין כאן עדיין לד איסור ומותר לד"ס. ומ"ש דנאתי לתתא איתו ר"ל דנאתי מלמעלה למטה דו"א אלא ר"ל שהן מתוקין מצד עצמן שמעולה לא עלו עדיין ג'. ואשר עלה מהן רבר ג' מהמרן זה נקרא דסלקי לעילא אשר כתב לבני זה דלד"ס אסור. ואשר יצאו שרשים מאותן שרשים הגדולים לאמר שהגביהו ג' ושם פשיטא דאסור לגדדין. וקאמר שמאחר שמקום שיצאתן מהגדולים הוא לאמר שהגביהו מהמרן ג' ושם פשיטא דאסור להשתמש בהן אלא אף שירדו משם ומטו

לתוך ג' פליגי בהו לרב ששת אסירי טאיל ומגובה המקום איסור קאתי וק"ל:

(ד) כתב ב"י ז"ל אסיקנא בס"פ מי שהחשיך דאסור להשתמש בגדדי האילן כו' עד אבל מצאתי בא"ח נעץ יתד באילן כו' עד מותר להשתמש בכלי כו'. לכאורה קשה מאי אבל מצאתי כו' דכתב הלא גם זה נוכל לפרש כדמפרש המלא לדברי המ"מ דמ"ש דמשתמש בכלי ר"ל שמניח דבר בכלי אבל ליטול בכלי עצמו אסור' וא"ל דמשמע לי מדשתם וכ' ותלה בהן כלי וידוע שלאו

שלז כל ומ״ש דבר שאינו מתכוין מותר וכו׳ מסקנא דגמ׳ דהלכה כר״ש דאמר הכי: הלכך גורר אדם מטה כסא וספסל בין גדולים בין קטנים בפ׳ במה מדליקין (כב.) וכן דעת הרי״ף והרא״ש והרמב״ם שסתמו להיתר ולא חילקו בין גדולים לקטנים וכ״כ בסמ״ג והתרומה והרוקח וכן דעת הגהות מיימון שכתב בפ״א ונראה דאין חילוק בין גדולים דלא אפשר לטלטלן לקטנים ובלבד שלא יהא פסיק רישיה ודלא כרא״ם שפסק דבקטנים אסור אפילו בעליתא דשישא עכ״ל וכ״ל דטעמא דרא״ם משום דאפשר לטלטלם שלא בגרירה וע״כ לומר שגירסא אחרת היתה לו בגמרא דאילו לגירסא דידן הדבר ברור שהי אפשר לומר כן וגירסא דידן עיקר וכמו שהסכימו הפוסקים וכתב הרוקח אבל גדולות מאד אסור דהוי פסיק רישיה ואסרינן אפילו בעליתא דשישא בפ״פ כירה אמרינן דכל היכא דכי קא מכוין איכא איסורא דרבנן כי לא מכוין שרי ר״ש לכתחלה כלומר גרירת כסא וספסל אפילו במתכוין לעשות חריץ ליכא איסורא דאורייתא וכי אמרינן בפרק כלל גדול (עג:) דחופר תולדה דשם הוא וחייב ה״מ במרא וכיוצא בו אבל במטה כסא וספסל לא:

ומ״ש רבינו אבל כל פסיק רישיה אסור וכו׳ הכי אמרינן בכמה דוכתי מהם ר״פ הבונה (קג.) אביי ורבא לאמרי תרווייהו מודה ר״ש בפסיק רישיה ולא יומת: **הלכך** מותר לרבן הבית וכו׳ בפ״ם המצניע (צה.) אמימר שרי זילא׳ במחוז׳ אמר טעמא מאי אמרו רבנן דילמא אתי לאשווויי גומות הכא ליכא גומות ופירש״י זילחא לרבן הבית ורצפת אבנים היתה בכל העיר ובתר הכי אמרינן רבה תוספתה אשכחיה לרב אשי דקא מצטער מהבלא ופירש״י שהיה אבק עולה ומרבה הבל א״ל לא סבר לה מר להא דתניא הרולה לרבן את ביתו בשבת מביא עריבה מלאה מים ורוחץ פניו בזויות זו וידיו בזויות זו ורגליו בזויות זו ואמלא הבית מתרבן מאיליו ואסיקנא דהאידנא דס״ל כר״ש שרי אפילו לכתחלה. וכתבו שם התוספות דמהאי טעמא התיר בה״ג כיבוד אפילו בדהוצי כלומר במכבדות של תמרה שמזיזות עפר ממקומו וכן דעת הרי״ף שכתב בפרק כל הכלים אבל תמרה אסור לטלטלן בשבת מחמה לכל שרי וכתב הר״ן בפרק המצניע דהא דתנן בפ״ב די״ט אף הוא אומר ג׳ דברים להקל וכו׳ מכבדין בין המטות וכו׳ וחכמים אוסרים כתב הרי״ף בתשובה מאן חכמים ר״י ולא קי״ל כוותיה וכתב ה״ה בר״פ כ״א שכן דעת הרמב״ן והרשב״א וכתב הר״ן בפ״ב די״ט וכ״ת הרי הוא מ״מ מזיז עפר ממקומו איכא למימר דטלטול מן הצד ע״י ד״א משום כבוד י״ט התירוהו אבל התוספות והרא״ש כתבו בהמצניע דכיבוד ודאי אסור כדמשמע בפרק כל הכלים דחשיב מכבדות של תמרה מלאכתן לאיסור מפני שעשויות לכבד בהם את הבית ואפילו לר״ש אסור לכבד את הבית מפני שמזיז עפר ממקומו וכ״כ סמ״ג וכמ״ק והתרומה וכ״כ המרדכי בפ׳ כל הכלים בשם כמה גדולים וכתב ר״י בחי״ג דבן עמא דבר לאסור כיבוד בשבת: **וכתב** עוד בשם הרמ״ה שפתח המכבדת את הבית אין למהוה בידה. והאגור כתב שאביו ז״ל היה אוסר הכיבוד אמנם התיר לכבד בבגד או במטלית עכ״ל ולא ידענא מ״ש שהרי הוא מזיז עפר ממקומו וגם משוה גומות כשמכבד בבגד כמו שמכבד בכבדות (מ) וכתוב בספר התרומה לדרבן מותר אפי׳ בבית שאינו מרוצף ולכבד אסור אפילו בבית מרוצף. ורש״י כתב בפרק כל הכלים דאסור לכבד את הבית מלאכת אבן ברזל ואפילו לר״ש אסור לכבד את הבית מפני שמזיז עפר ממקומו וכ״כ הרמב״ן ז״ל התיר בבית מרוצף. ומיהו האלפסי כתב בפרק כל הכלים דהאידנא דקי״ל כר״ש מכבדות מלאכתן להיתר היא ומותר לטלטלן. אם נראה לומר דס״ל לר״י דאף לר״ש אסור כיבוד דהא קא חזינן דודאי מזיז עפר ממקומו הוא ופסיק רישיה הוא וזה הוא דעת הרמב״ם דאוסר באינו מרוצף דה״ל פסיק רישיה וחילק בסיכה לפי שאין בהם צורך כמו בכיבוד ומ״ש הר״ן בשם הרשב״א להתיר הכיבוד אפילו יש שם מדברים האסורים לטלטל משום דה״ל כגרף של רעי טעם זה מהני דאין לחוש לאיסור טלטול אבל איכור מזיז עפר ממקומו מיהא איכא. ואפשר דלא אמר אלא במרוצף שאין שם אלא איסור מוקצה. א״כ תופס דעת הה״ג והאלפסי שאין הכיבוד פסיק רישיה כלל וכן מבואר ממ״ש ה׳ המגיד משמו ריש פכ״א ע״ש ומהגינו כר״י לאסור הכיבוד לגמרי אפילו במרוצף ואפשר דלאו משום גזירה אטו שאינו מרוצף נהגו כך אלא משום דמטלטלין דברים המוקצים ועוד כיון דנהגו באדינו לעשות מכבדות מקנים ארוכים דקים ובשעת כיבוד נשברים בודאי וגראה כמוזלזלים באיכור שבת וגם נראה כעובדין דהול ואל תעוש תורת אמך ובים מדינות נוהגים לכבד הבית בבגד או במטלית דכיון דבגד קל הוא אינו פסיק רישיה דמזיז עפר ממקומו ולטלטול דבר המוקצה אין לחוש דה״ל כגרף של רעי ונראה נראה ופשטיה:

שלח כל השמעת קול אסור לר״ח אפילו אינו מכוין לשיר כו׳ פי׳ כיון דמכוין להשמעת קול אסור לר״ח אפילו אינו מכוין לשיר ולפי זה אסור להקיש על הדלת באגרופו ואפי׳ אינו לו אסור אפילו

שלז כל דבר שאינו מתכוין מותר הילכך גורר אדם מטה כסא וספסל בין גדולים בין קטנים ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ אבל כל פסיק רישיה ולא ימות פי׳ שאע״פ שאינו מכוין לעשותה אי אפשר שלא יעשה אסור הילכך מותר לרבן הבית כיון שאינו מכוין להשוות גומות אלא שלא יעלה האבק ובה״ג התיר ג״כ לכבד הבית בכל מקום (מ) והרמב״ם ז״ל התיר במקום המרוצף ואסר כשאינו מרוצף והילק בסיכה שכתב אין סכין הקרקע ואין מדיחין אותו אפי׳ אם הוא מרוצף גזירה אטו שאינו מרוצף דאתו לאשוויי גומות ור״י אסר גם הכיבוד בכל מקום וא״א הרא״ש ז״ל כתב בתשובת שאלה על כיבוד נוהגין איסור באשכנז ובארץ הזאת סומכים על דברי רב אלפס ולא מלאני לבי לאוסרו להם כי לא היו שומעין לי ומאחר שנתלין באילן גדול למה אעשה אותם מזידין; אסור לצדד הבית על הארץ דכיון שהיא כבידה יבא להשוות גומות:

שלח כל השמעת קול אסור לר״ח אפילו אינו מכוין לשיר ולפי זה אסור להקיש על הדלת ואפילו באגרופו ואפי׳ במרוצף שאין שם אלא איכור מוקצה. א״כ תופס דעת הה״ג והאלפסי שאין הכיבוד פסיק רישיה כלל וכן מבואר ממ״ש ה׳ המגיד משמו ריש פכ״א ע״ש ומהגינו כר״י לאסור הכיבוד לגמרי אפילו במרוצף ואפשר דלאו משום גזירה אטו שאינו מרוצף נהגו כך אלא משום דמטלטלין דברים המוקצים ועוד כיון דנהגו באדינו לעשות מכבדות מקנים ארוכים דקים ובשעת כיבוד נשברים בודאי וגראה כמוזלזלים באיכור שבת וגם נראה כעובדין דהול ואל תעוש תורת אמך ובים מדינות נוהגים לכבד הבית בבגד או במטלית דכיון דבגד קל הוא אינו פסיק רישיה דמזיז עפר ממקומו ולטלטול דבר המוקצה אין לחוש דה״ל כגרף של רעי ונראה נראה ופשטיה:

שלח כל השמעת קול אסור לר״ח אפילו אינו מכוין לשיר כו׳ פי׳ כיון דמכוין להשמעת קול אסור לר״ח אפילו אינו מכוין לשיר ולפי זה אסור להקיש על הדלת באגרופו ואפי׳ אינו לו אסור אפילו

מרוצף כן כתב התוס׳ בשמו בסוף פרק המצניע בהא דאסיקנא דמותר לרבן הבית דהמרבן אין מתכוין להדביק עפר בגומא ולהשוות הבית אלא שלא יעלה אבק אבל וס״ל לבה״ג דה״ה לכבד הבית דג״כ אינו פסיק רישיה דישוה את הגומות ור״י השיג עליו ואמר דכיבוד ודאי אסור לכ״ע מפני שמזיז עפר ממקומו ולא שרינן הכא לרש״י אלא ריבון והבית ר״י דאיה דכיבוד אסור מדאסרינן בפרק כל הכלים לטלטל מכבדות של תמרה אלמא דמלאכתו לאיסור היא משום דאסור לכבד את הבית. ומיהו האלפסי כתב בפרק כל הכלים דהאידנא דקי״ל כר״ש מכבדות מלאכתן להיתר היא ומותר לטלטלן. אם נראה לומר דס״ל לר״י דאף לר״ש אסור כיבוד דהא קא חזינן דודאי מזיז עפר ממקומו הוא ופסיק רישיה הוא וזה הוא דעת הרמב״ם דאוסר באינו מרוצף דה״ל פסיק רישיה וחילק בסיכה לפי שאין בהם צורך כמו בכיבוד ומ״ש הר״ן בשם הרשב״א להתיר הכיבוד אפילו יש שם מדברים האסורים לטלטל משום דה״ל כגרף של רעי טעם זה מהני דאין לחוש לאיסור טלטול אבל איכור מזיז עפר ממקומו מיהא איכא. ואפשר דלא אמר אלא

הלכך אמר טעמא מאי אמרו רבנן דילמא אתי לאשוויי גומות הכא ליכא גומות ופירש״י זילחא לרבן הבית ורצפת אבנים היתה בכל העיר ובתר הכי אמרינן רבה תוספתה אשכחיה לרב אשי דקא מצטער מהבלא ופירש״י שהיה אבק עולה ומרבה הבל א״ל לא סבר לה מר להא דתניא הרולה לרבן את ביתו בשבת מביא עריבה מלאה מים ורוחץ פניו בזויות זו וידיו בזויות זו ורגליו בזויות זו ואמלא הבית מתרבן מאיליו ואסיקנא דהאידנא דס״ל כר״ש שרי אפילו לכתחלה. וכתבו שם התוספות דמהאי טעמא התיר בה״ג כיבוד אפילו בדהוצי כלומר במכבדות של תמרה שמזיזות עפר ממקומו וכן דעת הרי״ף שכתב בפרק כל הכלים אבל תמרה אסור לטלטלן בשבת מחמה לכל שרי וכתב הר״ן בפרק המצניע דהא דתנן בפ״ב די״ט אף הוא אומר ג׳ דברים להקל וכו׳ מכבדין בין המטות וכו׳ וחכמים אוסרים כתב הרי״ף בתשובה מאן חכמים ר״י ולא קי״ל כוותיה וכתב ה״ה בר״פ כ״א שכן דעת הרמב״ן והרשב״א וכתב הר״ן בפ״ב די״ט וכ״ת הרי הוא מ״מ מזיז עפר ממקומו איכא למימר דטלטול מן הצד ע״י ד״א משום כבוד י״ט התירוהו אבל התוספות והרא״ש כתבו בהמצניע דכיבוד ודאי אסור כדמשמע בפרק כל הכלים דחשיב מכבדות של תמרה מלאכתן לאיסור מפני שעשויות לכבד בהם את הבית ואפילו לר״ש אסור לכבד את הבית מפני שמזיז עפר ממקומו וכ״כ סמ״ג וכמ״ק והתרומה וכ״כ המרדכי בפ׳ כל הכלים בשם כמה גדולים וכתב ר״י בחי״ג דבן עמא דבר לאסור כיבוד בשבת: **וכתב** עוד בשם הרמ״ה שפתח המכבדת את הבית אין למהוה בידה. והאגור כתב שאביו ז״ל היה אוסר הכיבוד אמנם התיר לכבד בבגד או במטלית עכ״ל ולא ידענא מ״ש שהרי הוא מזיז עפר ממקומו וגם משוה גומות כשמכבד בבגד כמו שמכבד בכבדות (מ) וכתוב בספר התרומה לדרבן מותר אפי׳ בבית שאינו מרוצף ולכבד אסור אפילו בבית מרוצף. ורש״י כתב בפרק כל הכלים דאסור לכבד את הבית מלאכת אבן ברזל ואפילו לר״ש אסור לכבד את הבית מפני שמזיז עפר ממקומו וכ״כ הרמב״ן ז״ל התיר בבית מרוצף. ומיהו האלפסי כתב בפרק כל הכלים דהאידנא דקי״ל כר״ש מכבדות מלאכתן להיתר היא ומותר לטלטלן. אם נראה לומר דס״ל לר״י דאף לר״ש אסור כיבוד דהא קא חזינן דודאי מזיז עפר ממקומו הוא ופסיק רישיה הוא וזה הוא דעת הרמב״ם דאוסר באינו מרוצף דה״ל פסיק רישיה וחילק בסיכה לפי שאין בהם צורך כמו בכיבוד ומ״ש הר״ן בשם הרשב״א להתיר הכיבוד אפילו יש שם מדברים האסורים לטלטל משום דה״ל כגרף של רעי טעם זה מהני דאין לחוש לאיסור טלטול אבל איכור מזיז עפר ממקומו מיהא איכא. ואפשר דלא אמר אלא

אסור לצדד הבית וכו׳ מימרא דרבא בפ״פ תולין (קמא.). אם מותר לשחוק בתפוחים או באגוזים יתבאר בסימן שאחר זה:

שלח כל השמעת קול אסור וכו׳ בכוף עירובין (קד.) עולא איקלע לבי רב מנשה אתא חד גברא טרף אבבא אמר מאן האי ליתחל גופיה דקא מחיל שבתא א״ל רבא לא אסרו אלא קול של שיר. ופירש״י דקא מחיל שבתא. דקסבר כל אולודי קלא אסור: קול של שיר. הנשמע כעין שיר בנעימה ובנחת איתביה מעלין בדיוקי א ומטיפין מי ארג לחולה בשבת לחולה אין לבריא לא ה״ד לאו דנייס וקא בעי לאיתער ש״מ אולודי קלא אסור לא דתיר וקא בעי דלינם דמשתמע כי קלא דזמזומי ופירש״י מי ארג. כלי הוא של מתכת ופיו צר ומנוקב בתחתיתו נקבים דקים וממלאו מים וסותם פיו העליון וכל זמן שפיו סתום אין המים יוצאים בנקבים התחתונים וכשרוצה נוטל כקק העליון והמים יוצאים בנקבים טיף טיף אחר טיף טיף ונותן כלי מתכת וכופהו תחתיו וקולו נשמע לחולה וקא בעי לאיתעורי ע״י קול זה וכיון דלהקיץ הוא לא בעינמה ונחת נשמע שהרי קול נעים מרדימו אפ״ה לבריא לא איתיביה המשמר פירותיו מפני העופות ודלוטיו מפני החיה משמר כדרכו ובלבד שלא יספוק ולא יטפח ולא ירקד מ״ט לאו משום דקא מוליד קלא אמר רב יעקב גזירה שמא יטול צרור ופירש״י שמא יטול צרור ויזרוק לר״ה להבריח העופות ואלא הא דא״ר יהודה א״ר נשים המשחקות באגוזים אסור מ״ט לאו משום דקא מוליד קלא וכל אולודי קלא אסור לא דילמא אתי לאשוויי גומות דאי לא תימא הכי הא דא״ר יהודה נשים המשחקות בתפוחים אסור התם מאי אולודי קלא איכא אלא דילמא אתי לאשוויי גומות ופירש״י לאשוויי גומות. להכין דרך לגלגל האגוז: תנן ממלאין מבור הגולה ומבור הגדול בגלגל בשבת במקדש אין במדינה לא מ״ט לאו משום אולודי קלא לא גזירה שמא ימלא לוגתו ולחורבתו וכתב הרי״ף ומסתבר לן דהלכתא כוותיה דרבא דאמר לא אסרו אלא בקול של שיר בלבד מדתרין רב אחא בר יעקב כוותיה ועוד דהא אמימר ארא למימלא בגלגלא בשבת בחוזא וחזינן למקלת רבותא דסבירא להו כעולא וסמכין אגמרא דבני מערבא דאמר ר׳ אלעזר כל משמיעי קול בשבת אסורין ר׳ אלעא ב איעצר בסדרא סליק לביתיה ואשכחון דמכין דמך על תרעא בגין דלא מיקש בשבתא ואנן לא סבירא לן הכי דכיון דסוגיא דגמרא דילן להיתרא לא איכפת לן במאי דאמרי בגמרא דבני מערבא: והרא״ש

דרכי משה

שלז (א) והמנהג כדברי האגור ואף בכנפיים של אווזים נהגו לכבד ונ״ל טעמא דמאהר דדברים קלים הן אינן נוטלין רק האבק שלמעלה וליכא למיחש בהו לאשוויי גומות ובהגהת אלפסי פרק הזורק כתב ויש אוסרין לכבד מטעם ששובר את קסמי המכבדות בפסיק רישא ומטעם זה יהיה (מותר) לכבד במכבדות שאינו נשבר גם מטעם זה יש ליזהר לכבד הבגדים באותן מכבדות של קסמים שנשברו הקסמים בפסיק רישא עכ״ל: (ב) כתב הר״ן פרק כירה דף קי״ז ע״א דמותר לעשות גומא תוך הקמח וכיוצא בו בשבת: (ג) וב״כ הר״ן פ״ב דביצה: (ד) וכבר פשט המנהג לאסור אף במרוצף כדעת המחמיר ואין לשנות:

ובמרדכי

פרישה

בכל בלי רמוי לסיח בו אלא להשתמש בכלי עצמו במו קודם וכיולא בו וקאמר דמותר להשתמש בכלי עצמו וק״ל: **סי׳ שלז** (מ) **והרמב״ם** כתיר במקום המרוצף ואסר בשאינו מרוצף ומילק בסיכה שכתב אין סכין הקרקע אפילו אם הוא מרוצף כו׳. לשון רבינו שכתב ומילק

חדושי הגהות

שלח א ומטיפין מי ארק כ״ה בגמרא וגירסת ב״י היא בגירסת הרי״ף והרא״ש: ב פי׳ ה״ר יהונתן שנתעכב בבה״מ ובא לביתו ומצאן ישנים והוה ישן כל הלילה לפני הדלת שלא

אינו מכוון לשיר אלא להשמעת קול בלבד ואפי' לפי זה כתב הרמ"מ אי לא בעי לקלא שרי וכו' דלא אסרו חכמים אלא כשמתכוין להשמעת קול גזירה שמא יתקן כלי שיר ולהאלפסי לא גזרו שמא יתקן כלי שיר אלא במשמיע קול של שיר . אבל כשאינו של שיר לא גזרו בו ושרי ומחלוקתם תלוי במחלוקת עולא ורבה בסוף עירובין דר"ח פסק כעולא והאלפסי פסק כרבה :

ומ"ש הלכך מותר להטיף מי ארג לחולה וכו' פי' מי ארג שרגילין לעשות לחולה כי היכי דליתער משיתיה דאינו משמיע קול בנעימה ככלי שיר ומותר לעשותו אף לבריא ואורחא דמילתא נקט שעושין זה לחולה דאם לחולה עצמו אפילו כגון דתיר ובעי דלינם דמשתמע כי קלא דזמזומי דהוא כלי שיר נמי שרי אלא לבריא קאמר דשרי כשאינו מכוין לכלי שיר וכך פי' מהר"י אבוהב ומביאו ב"י ומפורש כך בסוגיא :

ומ"ש רבינו אני כתבתי למעלה (בסי' ש"ז) שאין להתיר אמירה לעכו"ם וכו' כתב ע"ז מהרש"ל ומ"מ נהגו העולם היתר לנגן בכלי שיר בחופה וכן ראיתי בתשובת האחרונים שאף גדולי עולם הורו להיתרא ואף רבינו הטור אינו חולק על עיקר הדין אלא על הטעם שאמר דאמירה לעכו"ם במקום מצוה שרי דמשמע בכל מצוה שרי על זה לבד נחלק ואמר דלפי דעת התוס' לא שרינן לה אלא במקום מילה אבל לענין כלי שיר בחופה ודאי שרי משום כיבוד חתן וכלה דעדיף טפי וכדכתב מהרי"ק בשורש ט' על ריקוד דשמחת תורה ע"כ :

מותר לשמור אילניו וכו' ברייתא לשם ור"ח אליבא דעולא-איסוריה משום דמתכוין להשמיע קול ולהאלפסי אליבא דרבה איסוריה משום גזירה שמא יטול ערור ויזרוק לר"ה להבריח העופות והרב מהר"ל מלובלין ראה בב"י שהעתיק לשון הברייתא ולא יטפח ולא ירקד מ"ט לאו משום דקא מוליד קלא עלה על דעתו דמ"ש רבינו כדרך שעושה בחול הוא לשון רבינו ור"ל כרבה שיעשה כדרך חול ויטול ערור ויזרוק ומהגנתו זאת הקשה קושיא וארא ליה מאריה כי לשון זה הוא לשון הברייתא : **ומ"ש** ובלבד שלא יספוק כף אל כף ולא יטפח כפו על יריכו כך פירש"י בסו' עירובין ובסימן שאחר סימן זה כתב רבינו בהיפך :

אין שוחקין באגוזים וכו' איכא לתמוה אמאי לא כתב רבינו דאסור לשחוק אף בתפוחים משום אשויי גומות אליביה דכ"ע דאף לר"ח דבאגוזים הוי טעמ' משום משמיע קול מ"מ בתפוחים קאמר רב דאסור משום אשויי גומות וכבר התעורר ב"י בקושיא זו ותשובתו עליה לא נתקבלה לע"ד וכדי להשיב באמת אביא לשון התלמוד דפריך אדרבה דלא אסר אלא קול של שיר מהא דאמר רב נשים המשחקות באגוזים אסור מ"ט לאו משום דאולודי קלא לא דילמא אתי לאשויי גומות דאל"ת הכי הא דאמר רב נשים המשחקות בתפוחים אסור התם מאי אולודי קלא איכא אלא משום דילמא אתי לאשויי גומות ה"נ דילמא אתי לאשויי גומות וכתבו התוספות ה"ג בקונטרס ואלא הא דאמר רב נשים המשחקות באגוזים וכו' לא משום אשויי גומות דאל"ת הכי וכו' ותימה דתרתי דרב ל"ל ומיהו י"ל דחדא מכלל חבירתה איתמר ור"ח גרים הכי אלא הא דאמר רב נשים המשחקות באגוזים וכו' לא דמשתמע קלא כי זמזומי פי' שזורק ומקבל אחת בהשמעת קול דאסור ואלא הא דאמר רב נשים המשחקות בתפוחים וכו' ומשני לא משום אשויי גומות והשתא תרי ענייני איסור אשמועינן עכ"ל וגירסא זו הביאה הרי"ף ז"ל בפסקיו והשתא אליביה דר"ח ולעולא אף בתפוחים איסורייהו משום השמעת קול שמשליכין זו לזו ע"ג קרקע וטוגעות אלו באלו ומולדי קלא ובאגוזים איכא אולודי קלא בשחוק אלא ע"ג הקרקע ואפי' היכא דלא מישתמע כי זמזומי נמי אסור והיינו תרי ענייני איסור לעולא ולר"ח אבל לרבה שחוק האגוזים שלא ע"ג קרקע והיינו שזורק אחת ומקבל אחת ואסור משום דמשתמע ככלי שיר כי זמזומי ותפוחים השחוק בקרקע ומשום אשויי גומות וכן מפורש באלפסי . ולפי זה ניחא דרבינו דקדק ואמר אין שוחקין באגוזים וכיוצא בזה לר"ח משום משמיע קול אמר וכיוצא בזה להורות דאף בתפוחים אסור משום משמיע קול זו בזו ע"ג קרקע וטוגעות אלו באלו ואפי' במקום המרוצף דליתא ביה משום אשויי גומות נמי אסור לר' חננאל משום משמיע קול . אבל לרב אלפס אליבא דמסקנא דאיסורא דתפוחים משום אשויי גומות אגוזים נמי משום אשויי גומות . ותרתי דרב חדא מכלל חבירתה איתמר ולא נצטרך לשיטתא דחיקא

והרא"ש כתב שר"ת כ' אע"ג דשני רבא כל הני כירכי דפרכי' עילויה אשיטוי דחיקי לא סמכינן לדחויי להא דעולא והרי"ף כתב מסתברא לן דהלכה כרבה דהא רב אחא בר יעקב פריק כוותיה וכו' ואע"פ שלא הכריע הרא"ש בין שתי הסברות דברינו נוטים לדברי הרי"ף שהרי כתבם באחרונה ודעת הרמב"ם כדעת הרי"ף שהרי בפכ"א כתב שטעם איסור השחוק באגוזים משום אשויי גומות וגם כתב שם שמותר למלאות בגלגל מבור שבאחר וכתב שטעם האיסור כשאינו באחר הוא משום שמא ימלא לגנתו ולחורבתו ובפכ"ד גבי משמר פירותיו כ' שהטעם שלא יטפח ולא ירקד הוא גזירה שמא יטול ערור ויזרוק ד"א בר"ה וכל הדברים אלו הם שינויי דשני רבא ובהדיא כתב בפכ"ג אסור להשמיע קול של שיר בשבת משמע דוקא של שיר אבל קול שאינו של שיר מותר וכ"כ בהגהות פכ"ג בשם כמה גדולים דהלכה כרבא אע"פ שר"י פסק כעולא :

ומ"ש רבינו ואפילו לפ"ז כתב הר"מ מרוטנבורג אי לא בעי לקלא שרי כגון טבעת הלול' שיש בה אבן המשמיע קול וכו' כתוב באורך בהגהות פכ"ג :

ומ"ש רבינו והרי"ף התיר כיון שאינו מכוין לשיר דלכך מותר להטיל מי ארג לחולה וכגון שאינו מכוין לשיר דמשמע דדוקא לדעת הרי"ף שרי מי ארג לחולה אבל לדעת ר"ח אסור קשה לי היכי אפשר לומר כן שהרי ברייתא שלימה היא מטיפין מי ארג לחולה בשבת וכך היה לו לכתוב הלכך מותר להטיף מי ארג לבריא וכגון שאינו מכוין לשיר דבה"ג להרי"ף שרי ולר"ח אסור והגאון מהרי"ל כתב דאפשר דה"ק מותר להטיף מי ארג שעושין לחולה אף לבריא ואורחא דמילתא נקט שעושין זה לחולה עכ"ל :

ומ"ש וכן התיר ר"ת להקיש על הדלת כשאינו דרך שיר כך יש ללמוד ממה שהתיר ר"ת למלאות מים בגלגל קטן בשבת כמו שאכתוב בסמוך בס"ד ואילו לדעת ר"ח ודאי אסור משום משמיע קול וכ"כ המרדכי בפרק משילין דאיתא בירושלמי א"ר שמואל בר רב יצחק בבי אקושי דבי כניסתא הוה פירוש זקני היה חזן הדופק לבית הכנסת כנהוג השמש בינינו ונראה דאהא סמכינן לדפוק על הפתחים בשבת להקיץ את הקהל לבה"כ ולית הלכתא כאמוראי דפליגי עליה דרב שמואל בר רב יצחק ע"כ :

כתב האגור בשם מהר"י מולין דאסור לדפוק על הדלת בכלי המיוחד שם להשמיע קול (ב) עכ"ל ומדלא כתב המיוחד להשמיע קול של שיר משמע אפילו אינו מיוחד אלא להקיש על הדלת כדי שישמעו קולו ויבואו לפתוח לו אסור ואינו יודע טעמו דאי סבירא ליה כעולא אפילו אם אינו מיוחד לכך אסור ואי כ"ל כרבא אפילו אם מיוחד לכך שרי כיון שאינו מכוין לשיר ושמא י"ל דאע"ג דה"ל כרבא במיוחד לכך חייסינן שמא יכוין לשיר וכ"ג ממה שכתוב בפסקי התוס' של עירובין קול שאינו של שיר אין לאסור אך טבעת הדלת אסור לקשקש בו (ג) ולענין הלכה כיון דהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת וכמה גדולים סברי כוותייהו וגם הכי משמע דסבירא ליה להרא"ש הכי נקטינן (ד) :

וכתב עוד שמותר לומר לעכו"ם לנגן בכלי שיר וכו' כ"כ במרדכי ובהגהות אשיר"י בפרק משילין : **ומ"ש** רבינו ואני כתבתי למעלה שאין להתיר אמירה לעכו"ם וכן הוא ממה שכתב בסימן ש"ז בשם התוס' :

מותר לשמור אילניו וכו' ובלבד שלא יכפוק וכו' כבר נתבאר בסמוך :

אין שוחקין באגוזים בשבת ג"ז נתבאר בסמוך וג"ל שרבינו סובר דלר"ח נמי אסור לשחוק באגוזים משום אשויי גומות אלא שמוסיף לאסור גם משום משמיע קול ומפני כך לא הוצרך לכתוב דאסור לשחק בתפוחים דכיון דלכ"ע איכא בשוחק באגוזים משום אשויי גומות בשבת דה"ה לתפוחים שאל"כ לא היה לו להשמיטו דאליבא דר"ח לא שמעינן דאסור לשחק בתפוחים מדאסור לשחק באגוזים אי טעמא דאסור לשחק באגוזים לא שייך בשחוק דתכוחים :

בתב רבינו ירוחם בח"ז דלדברי הפוסקים כעולא אסור לשחוק באגוזים אפילו על גבי מחצלת דליכא אשויי גומות וכן כתב הרמב"ם ולא גזרינן שמא יחשוק בהם על גבי קרקע דא"כ הוא גזירה לגזירה ע"כ (ה) ואני לא מצאתי כן בדברי הרמב"ם בפירוש אבל יש לדקדק כן מדברי שהתיר בפכ"א לכבד קרקע המרוצף ולא גזר אטו

ואפי' לפ"ז כתב הר"מ מרוטנבורג אי לא בעי לקלא שרי כגון טבעת הלולה שיש בה אבן המשמיע קול מותר להניחה כיון דלא בעי להאי קלא (ה) ורב אלפס התיר כיון שאינו מכוין לשיר (ג) הלכך מותר להטיף מי ארג לחולה והוא שמטיפין מים טיפין טיפין לתוך הספל וכגון שאינו מכוין לשיר וכן התיר ר"ת להקיש על הדלת כשאינו דרך שיר וכ"כ אבי העזרי וכתב עוד שמותר לומר לעכו"ם לנגן בכלי שיר (א) בחופות דאמירה לעכו"ם במקום מצוה שרי ואין שמחת חתן וכלה בלא כלי שיר וכל שכן הכא דאפילו ישראל אין בו איסור אלא משום גזירה ואין לאסור לאומרו לעכו"ם עד כאן . על מה שנתן טעם להתיר משום דאמירה לעכו"ם שרי במקום מצוה אני כתבתי למעלה שאין להתיר אמירה לעכו"ם אלא בדבר שהוא בעצמו דוחה שבת כגון מילה ; מותר לשמור אילניו וזרעיו ופירותיו התלושים בשבת מפני העופות ובלבד (ג) שלא יספוק כף אל כף ולא יטפה כפו על יריכו ולא ירקד להבריח כדרך שעושה בחול ג אין שוחקים באגוזים בשבת וכיוצא בזה (ד) לר"ה משום משמיע

דרכי משה

שלח (א) ובמרדכי פרק משילין דאפילו לומר לעכו"ם לתקן הכלי שיר שרי משום כבוד חתן וכלה ומשמע דבלאו הכי אפור כשאר אמירה לעכו"ם ולכן יש לתמוה על המגהג שפשט להקל וכתב מהרי"ו דאי איישר חילי אבטליניה אבל מצאתי בתוס' דביצה שכתבו דבזמן הזה שאין אנו בקיאים לתקן כלי שיר ולכן מותר לרקד ולספק ולא גזרינן שמא יתקן כלי שיר ואפשר לכן אין לאסור אמירה לעכו"ם בזו מאדר דאיסור השמעת קול משום שמא יתקן כלי שיר ועיין בסימן שאחר זה : (ב) ולכן נוהגים בקצת מקומות להעיר לבית הכנסת ביד אבל לא בכלי המיוחד לכך : (ג) וכן המנהג כדברי האגור שלא לקשקש בו : (ד) וכתוב בהגהת אלפסי נאינו אכור אלא בזמר שע"י מעשה וא"כ אותן שכשרוצים לקרות חבריהם מצפצפים בפיהם ואע"פ שאותו צפצוף ג"כ לפעמים הם מנעימים בשיר מכל מקום כשמתכוין לקרות חבירו לא יעים ושפיר דבר וגם לא יבוא מעשה : (ה) ובהגהות אלפסי סוף מסכת עירובין ואסור לשחוק באותן עצמות שקורין מש"ך על גבי טבלא לפי שמשמיעין קול ולפי מה שנתבאר לעיל דאין אבור רק בהשמעת

פרישה

ומילק בסיכה נראה שאינו מדוקדק כיון שס"ל שאסור לגמרי למה כתב ומילק בסיכה . ומ"ש שהתיר במרוצף כ"ל דבמרוצף לא שייך מזיז עפר . בס"ם כתב ב"י ז"ל ובתוס' פ' י"ז אין סכין ואין נופחין כו' נראה טעם דאין נופחין מפני שאווי גומא אבל לא משום מזיז עפר שכוא מוקלה דהא בסימן ש"ח כתב ב"י דמותר לטלטל מוקלה ע"י נפיחה ע"ש :

סי' שלח (א) **והרי"ף** התיר כיון שאינו מכוין לשיר פי' מתיר הקשה על הדלת בחגרופו ומשום הכי סתם וכתב התיר כיון כו' ולא כתב אם משום דאדלעיל אסתמלת דברי ר"מ קאי וכם שייסם קאי אעובדא דעולא ורבא דסוף עירובין דאיירי פלוגתתן במעשה דסכוה גברא דטרף אבבא ע"ש וב"י הביאו ע"ש . ומה"ט נמי ר"ת נקט בלשונו היתר דהקשת דלת עפי מאינך משום דאעובדא דגמרא קאי אבל ממילא ה"ה לאינך וק"ל : (ב) **הילכך** מותר להטיף מי ארג כו' עד וכגון שאינו מכוין לשיר . עיין מה שהקשה ב"י ומהרי"ל דמלשונו משמע דלר"ח אסור וזה אינו דהא ברייתא בהדיא קתני דמותר ויש בדוחק ע"ש ולי ק' עוד למה כתב וכגון שאינו מכוין לשיר הא בגמרא מוכח דרבא מוקי להברייתא דקתני מטיפין מי ארג לחולה דמיירי דתיר וקבעי דלינם דקמשתמע כקלא דזמזומי וא"כ להרי"ף דפסק כרבא ה"ל למימר דלחולה מותר להטיף במי ארג אפילו כיון לשיר . לכן נלע"ד לישב שתי הקושיות דה"ק רבינו ומטיפין מי ארג לחולה בכל ענין אפילו כדי לנייח משום דה"ל לחולה כמו לחינם דעלמא ואינו נחשב לכלום ול' כגון דקקו הוא ל"ד וכאילו אמר ומי שאינו מכוון לשיר דמי וק"ל . ומ"ש רבינו אני כתבתי למעלה להתיר אמירה לעכו"ם אלא בדבר שהוא עצמו דוחה כגון מילה עיין מ"ש בפרישה בשם מ"ו . כו'

הדושי הגהות

שלא רצה להקיש בדלת בשבת : ג כתב מהרל"ח כלומר שאם יעשה כדרך שעושה בדול היישינן שמא יטול צרור ויזרקנו לר"ה (עיין בב"י בתחלת הסימן) ונקט רבינו

אלא שאינו מרוקף כתב האגור בשם ה״ר אליעזר שאסור לשחוק בשבת בתס וחכר מכ״ל ואפשר שטעמו משום דגזרינן שמא יבוא לשחוק ע״ג קרקע וכוכר כדברי האומרים דאסור לכבד קרקע המרוקף אלא שאינו מרוקף שכתבתי בסימן של״ז. ואפשר שטעמו משום דכל שחוק שעשוי להרויח את של חבירו אסור בשבת משום דמיחזי כמקח וממכר וכמו שכתב הרמב״ם בפכ״ג. ולפי זה מה שאסרו לשחק בתפוחי׳ משום אשוויי גומות ולשחק באגוזי׳ משום אשוויי גומות או משום משמיע קול צריך לומר דבמשחק שלא להרויח אלא דרך שחוק בעלמא אמרו כן דאילו משחקים להרויח בלאו הכי טעמא אסור משום דמיחזי כמקח וממכר מ״מ במשחקים להרויח, מי אמרו דבלאו טעמא דמיחזי כמקח וממכר מי אסור משום אשוויי גומות או משום משמיע קול. אם מותר לשחוק בכדור כתבתי בסוף סימן ש״ח. אלא דא״ר יהודה נשים המשחקות באגוזים אסור כתבו התוס׳ מיהו אין למחות בנשים ותימוקות דמוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין וכ״כ בסמ״ג וכן כתב בהגהות פרק כ״א בשם ס״ה:

אין דולין מים בשבת בגלגל גדול וכו׳ בסוף עירובין (קד.) אמימר שרא למימלא בגלגלא במחוזא אמר מ״ט גזרו רבנן שמא ימלא לגנתו ולחורבתו הכא לא גנה איכא ולא חורבה איכא כיון דחזא דקא תרו כיתנא אסר להו ופירש״י גזירה שמא ימלא לגנתו מ וך שממלאים בו בלא טורח אתי להשקות בו גנתו וחורבתו בשבת: תרו כיתנא. שורין בו פשתן בחול. וכתב הרא״ש והכי שרינן למלאות מבורות שיש להם גלגל דהא אכרינן אפילו במקום דליכא גנה וחורבה משום שרייתא דכיתנא ובכל דוכתא איכא למיחש להכי ותירץ ר״ת דהאי גלגל מיירי בגלגל גדול שמוציא מים הרבה ביחד דכיון שמוציא מים הרבה ביחד בלא טורח איכא למיחש שמא ימלא לגנתו ולחורבתו או משום שריית כיתנא והם אותם גלגלים הקבועים בהם דלייס הרבה כביב לבל אותם שלנו אין ממלאים בהם אלא מעט מעט מותר דליכא למיחש דילמא אתי למיעבד עובדין דחול ו והרמב״ם בפכ״א לא חילק בין קטן לגדול אלא כתם וכתב אסור לשאוב מן הבור בגלגל גזירה שמא ימלא לגנתו ולחורבתו ומפני זה אם היה הבור של גלגל בחצר מותר למלאות ממנו בגלגל: וכתב ה״ה ומדברי אמימר כתב רבינו שבור בחצר מותר וע״כ לא חזר ואסר אמימר אלא כאותן שבחוץ שהיו שואבים בהם בגלגל וממלאים בריכות והריצין ושורין בהם פשתן עכ״ל ול״כ דבחוץ לחצר נמי שרי הרמב״ם כל היכא שאין סמוך לו גנה וחורבה ולא בריכות לצרות פשתן אלא דהרמב״ם מילתא פסיקתא נקט דשתים בור שבחצר אין דרך למלא ממנו לשום דבר מאלו ותדע שהרי אם היתה גנה בחצר מי לא אייש הרמב״ם שמא ימלא לה אלא ודאי כדאמרן דלא דיבר אלא בחוץ:

ומ״ש רבינו אבל גלגל קטן כאותם שבבתים מותר אינו מדברי הרמב״ם אלא סוף דברי ר״ת ולפי שהזכיר גבי גלגל גדול דאסור לצלות אפילו אם הוא בחצרו סמך לו שהרמב״ם התיר בחצרו ולא חילק בין קטן לגדול ואח״כ חזר וכייס דברי ר״ת ושיעור הלשון כך הוא אין דולין מים בשבת בגלגל כעין אותם שדולים בהם השדות אפילו הוא בחצרו אבל גלגל קטן כאותם שבבתים מותר והרמב״ם התיר בחצרו שאין שם גנה:

מי שיש לו פירות בראש גגו וכו׳ משנה ריש פרק בתרא די״ט (לה:) משילין פירות דרך ארובה בי״ט אבל לא בשבת ומכסין פירות בכלים מפני הדלף ונותנין כלי תחת הדלף בשבת ובגמרא אמר עולא דאפילו לבינים שהם מוקצים מותר לכסותן מפני הדלף ורבי יצחק פליג ואמר דדוקא פירות הראויים לטלטל מכסין אבל דבריס המוקצים אסור לכסות דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל:

וכתבו הרי״ף והרא״ש וכבר בירונו במסכת שבת שאין הלכה כרבי יצחק. ודברי רבינו סתומים דלכאורה משמע מדבריו דלא פליגי ר״י ורש״י אלא בלבינים שהם מוקצים אבל פירות וכיוצא בהם לד״ה מכסין אותם וליתא אלא פלוגתייהו בעיקרא דדינא איתא דלרש״י אפילו פירות הראויים אסור לכסות שפירש ומכסין את הפירות ולא אמרינן טורח שלא לצורך י״ט הוא דשרי ליה רבנן משום הפסד ממון ומפני שהזכיר רש״י י״ט ולא הזכיר שבת כתב הרא״ש מתוך פירש״י משמע דהא דמכסין את הפירות אייירי בי״ט ויותר נראה כדברי ר״י דבשבת אייירי דבשבת דקתני בסיפא קאי אתרי בבי דמתני׳ עכ״ל ושיעור לשון רבינו כך הוא אבל מותר לכסותן מפני המטר וכן הלבינים אע״פ שהם מוקצים מותר לכסותן והא דשרינן לכסות בין פירות בין לבינים לרש״י דוקא ביום טוב אבל בשבת אסור לכסות לא לבינים ולא פירות ולר״י אפי׳ בשבת שרי לכסות בין פירות בין לבינים וכך הם דבריו בהלכות יום טוב סימן תקכ״ח:

ומ״ש רבינו אבל לרש״י אף לכסותן אסור בשבת האי אף אינו מדוייק דלא שייך לומר אף לכסותן כיון דלא אייירי הכא אלא לענין לכסותם בלבד ואינו יודע למה לא כתב רבינו שהרא״ש הסכים לדברי ר״י ושמא משום לבינים נקט אף כלומר לא מיבעיא לטלטלן דאסור אלא אף לכסותן אסור לרש״י:

אבל לכולי עלמא יכול ליתן כלי תחת הדלף ואפילו בשבת והיא משנה הזכרתיה בסמוך וכתב רבינו לכולי עלמא שרי כלומר דאפילו רש״י דאסר לכסות פירות בכלים מפני הדלף משום דהוי טירחא שלא לצורך שבת מודה דיכול ליתן כלי תחת הדלף דבהדיא קתני מתני׳ דשרי אפילו בשבת:

ומ״ש ואם נתמלא שופכו וכו׳ ברייתא שם: **וכתב** הרמב״ם בפכ״ה והוא שיהיה הדלף רואה לרחיצה אבל אם אינו רואה אין נותנין כלי תחתיו: **ומ״ש** רבינו ולא נהירא דהא דמוקים לה בגמרא הכי היינו דוקא לרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל ואין הלכה כמותו כלומר דבגמרא אותיבנא לרבי יצחק מדתנן נותנין כלי תחת הדלף ושני הכא במאי עסקינן בדלף הראוי וא״כ לדידן דקיימא לן דלא כרבי יצחק אפילו בדלף שאינו ראוי שרי ואפשר היה לומר דטעמא דהרמב״ם משום דבפרק כירה אליבא דרב חסדא דפליג אדרבי יצחק אוקימנא לה נמי בדלף הראוי משום דאיקא למימר באגוזים דזורק אחת ומקבל אחת ומשתמע כי זמזומי כדאמר מעיקרא אלא כפשוטו משום אשוויי גומות ולפי זה במקום המרוקף דליכא משום אשוויי גומות שרי בין באגוזים בין בתפוחים לרב אלפס כל״ל לדעת רבינו שאמר דלר״ח משום משמיע קול ולרב אלפס משום אשוויי גומות דאלמא דאליכא נפקותא בין לרב אלפס אלא הוי איסוריה משום השמעת קול אלא משום אשוויי גומות אינו אסור אלא באינו מרוקף ודו״ק. כתב ב״י הא דאוסר בספר האגור לשחוק בתס וחכר ה״ט דכל שחוק שעשוי להרויח את של חבירו אסור בשבת משום דמיחזי כמקח וממכר. ולפ״ז נלע״ד בשחוק דאגוזים ותפוחים דאינו אסור אלא משום אשוויי גומות לרב אלפס אף במרוקף או על השלחן או על המחצלת דליכא משום אשוויי גומות אפ״ה אסור משום מקח וממכר ובהגהת אלפסי מחלק דמידי דתלי בחכמה ואינו תלוי בגורל אינו דומיא לקוביא ולפי זה כך דתס וחכר אסור משום דדמי לקוביא׳ ואסור אפי׳ כשמשחקים בחנם משום הטלת גורלות וזהו שכתב האגור בסתם לאסור השחוק דתס וחכר אבל שחיקת אגוזים ותפוחים דתלוי בחכמה אינו כמו הטלת גורלות ושרי היכא דליכא משום אשוויי גומות לרב אלפס:

אין דולין מים בשבת בגלגל גדול וכו׳ הגדול בגלגל בשבת ובמדינה לא אמימר שרי למימלא בגלגלא מיא במחוזא אמר מאי טעמא גזרו רבנן שמא ימלא לגינתו ולחורבתו הכא לא גינה איכא ולא חורבה איכא כיון דקא חזא דקרו ביה כיתנא אסר להו וכתבו התוספות מפרש רבינו תס דוקא בגלגלים גדולים שממלאים הרבה מים ביחד שייך למיגזר שמא ישקה לגינתו ולחורבתו ולפשתנו אבל שלנו קטנים הם ולא גזרינן עכ״ל וכ״כ הרא״ש משם ר״ת: **ומ״ש** רבינו ואפילו הוא בחצירו אע״פ שלא מפורש כך לא בתוס׳ ולא בדברי הרא״ש מ״מ כיון שראה רבינו שהרמב״ם מתיר כשהגלגל עומד בחצירו ולר״ת דמחלק בין גדול לקטן משמע דכל שהוא גדול גזרו בו דלא פלוג רבנן לכך כתב בספרא הראשונה אפי׳ היא בחצירו. ושהרמב״ם התיר בחצירו שאין שם גינה: **ומ״ש** אבל גלגל קטן כאותם שבבתים מותר הוא סיוס כדברא הראשונה דמחלק בין גדול לקטן כמ״ש ר״ת אלא שהכניס בין הדברים שהרמב״ם התיר בחצירו אפילו בגדול וראה דטעמיה דהרמב״ם דמפרש דמשמעות עובדא דאמימר הוא דמעיקרא הוה שרי לבני מחוזא למימלא בגלגלא של אנשי העיר שהיתה בר״ה שממלאים לשם כל אנשי העיר ופשיטא אלא היה שם בר״ה לא גינה ולא חורבה וכיון דחזא דשרו בה אנשי העיר כיתנא אסר להו אלמא בגלגל העומד בחצירו דאין רגילות כלל שיעשה מי משרה בחצירו אפי׳ אלא יוכל להשתמש בחצירו מפני סרחון המגיע ממי משרה מותר:

מי שיש לו פירות וכו׳ פי׳ לשלשלן למטה מפני המטר אסור בשבת אבל לכסותן מותר ואף לבנים שרי לכסותן מפני המטר בשבת לר״י אבל לרש״י בין פירות בין לבנים אסור אף לכסותן כלומר אלא מיבעיא דלשלשלן למטה אסור אלא אף לכסותן אסור בשבת דלא התירו כיסוי אלא בי״ט וכן הוא להדיא באשיר״י ריש פרק משילין:

ומ״ש אבל לכ״ע יכול ליתן כלי תחת הדלף ואפילו בשבת משנה ר״פ משילין ונותנין הכלי תחת הדלף בשבת ופירש״י תחת הדלף לקבלו בתוכו מפני טינוף הבית ואמר רבינו לכ״ע לומר דאף לרש״י דאסור לכסות הפירות בשבת מפני הדלף אע״פ שנפסדו הפירות מ״מ מפני טינוף הבית התירו טפי:

ומ״ש ואם נתמלא שופכו בריתא שם וגראה דאתא לאשמעינן דאפילו אם היה הדלף מאום אם נתמלא שאם לא יהא שופכו איכא טינוף הבית בדלף שיורד והולך יותר שופכו ואינו ממנע אבל אם לא נתמלא וכגון דפסק הדלף אסור לו לטלטלו ולשפכו בדמאים ולא חזי למידי אף לבהמה. וא״ת א״כ היאך התירו ליתן כלי תחת הדלף הלא מבטל כלי מהיכנו כיון דאסור לטלטלו כבר הקשו כן בפרק כירה ומשני בדלף הראוי כלומר לא התירו לכתחלה ליתן כלי מאום תחת הדלף שלא יהא ראוי לשתיית הבהמה שלא לבטל כלי מהיכנו אלא דוקא בכלי נקי מכל מיאום כדי שיהא הדלף ראוי לשתיית הבהמה ומ״מ כך ברייתא דפרק משילין אתא לאשמעינן דאם נתן כלי מאום ולא היה ראוי לשתייה אם נתמלא שופכו וכו׳ כדפרישית:

ומ״ש וכתב הרמב״ם וכו׳ כוף פרק כ״ה כתב כן ומ״ש רבינו ולא נהירא וכו׳ פשט השמועה משמע כדברי רבינו דפרכינן אדרבי יצחק מדתנן נותנין כלי תחת הדלף בשבת אע״ג דהדלף לא חזי למידי אף לבהמה אלמא דלמאי דקי״ל דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל. ומשני בדלף הראוי לשתיית בהמה אלמא דלמאי דקי״ל דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל אפילו בדלף שאינו ראוי נמי שרי ליתן ותימה הלא מוקמינן לה בפרק כירה בדלף הראוי דאל״כ מבטל כלי מהיכנו הוא והיאך נעלם דבר זה מעיני רבינו ופסק כאן דמותר ליתן כלי תחת הדלף אף בדלף שלא יהא ראוי לשתיית בהמה כגון בכלי מאום כדברי׳ וגראה דרבינו מפרש דמדכריך בפ׳ משילין אדר׳ יצחק ממתני׳ ומשמע ליה דאפילו בדלף הלא חזי אף לבהמה קאמר דנותנין אלמא דהכי קי״ל דאע״פ דקא מבטל כלי מהיכנו התירו לו מפני טינוף הבית כי היכי דהתירו לו לשופכו ולטלטלו מפני טינוף הבית אם נתמלא ובפרק כירה ה״מ לשנויי הכי אלא דמשני ליה דאף לדידך דקשיא לך היאך התירו לבטל כלי מהיכנו מפני טינוף הבית איכא לשנויי בדלף הראוי דלא התירו ליתן כלי תחת הדלף אלא כלי נקי שיהא הדלף ראוי לבהמה אבל לקושטא דמילתא אם אין לו כלי נקי מותר ליתן אף כלי מאום ולבטל כלי מהיכנו מפני טינוף הבית כדמשמע בסוגיא בפרק משילין וכיוצא בזה כתבו התוספות בפרק כירה אהא דמשני אליבא דרבי יצחק דהא דתנתין כלי תחת הדלף בשבת בצריך למקומו דה״מ לשנויי בדלף הראוי כדמשני לעיל וכו׳ זו היא דעת רבינו אבל דעת הרמב״ם דהיא אוקימתא דפרק כירה דוקא היא דלא התירו לבטל כלי מהיכנו לכתחלה אף מפני טינוף הבית ולפיכך אין נותנין תחת הדלף אלא כלי נקי שיהא הדלף ראוי לרחיצה אלא שהבריתא אתי לאשמעינן דאם

משמיע קול ד ולרב אלפס משום אשוויי גומות: אין דולין מים בשבת בגלגל גדול כעין אותן שדולין בהם להשקות השדות אפי׳ הוא בחצירו והרמב״ם ז״ל התיר בהצירו שאין שם גנה ה אבל גלגל קטן כאותם שבבתים מותר: מי שיש לו פירות בראש גגו וראה מטר שבא מותר בי״ט לשלשלם למטה דרך ארובה שבגג אבל בשבת אסור אבל מותר לכסותן מפני המטר וכן הלבינים שיש לו סדורים על הגג לבנין אע״פ שהן מוקצין יכול לכסותן אפי׳ בשבת לר״י אבל לרש״י אף לכסותן אסור בשבת אבל לכולי עלמא יכול ליתן כלי תחת הדלף ואפי׳ בשבת ואם נתמלא שופכו ומחזירו למקומו וכתב הרמב״ם ז״ל והוא שיהא הדלף ראוי לרחיצה ולא נהירא דהא דמוקים לה בגמרא הכי היינו דוקא לר׳ יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל אלא אין הלכה כמותו:

אין

דאם נתן כלי תחוב ותחלה הכלי שופכו ומטלטלו עם המים המאוסין שבו ולפי שלשיטת הרמב"ם אין לברר דהתירו לו לשופכן מכני שנתמלא ואיכא טיגוף הבית דא"כ לכתחלה אמאי לא שריגן ליה מפני טיגוף הבית לכך פי' הרמב"ם דודאי מפני טיגוף הבית לא שריגן ליה איכורא לא בתחלה ולא בסוף והא דשריגן ליה בסוף לשופכו אינו אלא מפני שהכלי עם המים המאוסין שבו הן גרף של רעי שאותר לטלטלו אבל אין עושין גרף של רעי לכתחלה ולהכי לא שרי לכתחלה אלא בדלף הראוי ומה שקשה לפ"ז הא דתניא נתמלא שופכו דאמאי הוריא נתמלא אפילו פסק הגשם ולא נתמלא נמי שופכו כיון שהוא גרף של רעי י"ל דאתא לאשמועינן דשופכו ושונה ואינו נמנע דאע"ג דלכתחלה לא היה רשאי ליתן כלי מאוס לבטל ר"ה מהיכנו עכשיו שעבר ונתן כלי מאוס ונתמלא ושופכו מותר לו לשנותו וליתן אותו הכלי תחת הדלף ואינו נמנע להחשיבו כאילו נותן לכתחלה כלי לבטלו מהיכנו אלא ביון דנתן נתן ושופכו ושונה ונמנע דפריסית לדברי הרמב"ם מהיכנה השגת הראב"ד עליו דל"ק ולא מידי וכ"ש כתב מ"ש ולא נהירא גם הרב מהר"ר ליב מלובלין כתב לישב דברי הרמב"ם ודחה דברי רבינו בדבריה דחויים:

שלט ואפילו בבריכה וכו' מימרא דרב אחא בפרק כירה דיין שיש לו שפה דמיא לכלי ובכלי לא אסרו לשוט דליכא למיגזר בכלי שמא יעשה חבית של שייטין ובמרדכי האריך ריש פרק משילין מייתי עליה הא דאיתא בירושלמי א"ר הבהו שמי שרוצה לשתות מים והיו עליו קסמין אסור לו להשיטן ולפעל הקסמים לבאן ולבאן כדי לנקות המים שיהיו יפין לשתייה ואיכורו משום ולא שטין על פני המים מאמי"ה ונראה דהיינו דוקא בשותה מים מן הנהר אבל מן הכלי שרי דאפילו הוא בעצמו מותר לשוט כשיש שפה לבריכה ובש"ע כתב בסתם לאיסור וכ"כ כדפריסית דדוקא בנהר: **ולא** מטפחין וכו' משנה לשם: **ומיש** מטפחין כף אל כף ומספקין כף על ירך כן פירש"י לשם ובסי' קדושים כתב רבינו איסור בכן פירש"י בכוף עירובין ג"כ איסור כמ"ש לעיל. וכ"ל בישוב זה דבין מספקין ובין מטפחין כל אחד תרוייהו משמע אלא דרך בני אדם להכות כף אל כף בתחלה ואח"כ להכות כף על ירך או על לבו ולפיכך בעירובין דתני בברייתא ובלבד שלא יספוק ולא יטפח כיון דנקט בריש ולא יספוק פי' רש"י יספוק כף אל כף יטפח ידו על לבו אבל בפרק משילין תנן איסור ולא מטפחין ולא מרפקין פירש"י ג"כ איסור אין מטפחין בידים ואין מספקין על ירך ומה"ט נמי בהלכות ר"ח בסימן ת"כ ובהלכות חש"מ סי' תקמ"ז ובאורה דעה סי' ת"מ שלא הוזכר בהם ספוק כי אם מטפחות בלחוד כתב רבינו פירושו כף אל כף לפי שהכאת כף אל כף עושה האדם בתחלה בדפריסית ולעולם ה"ה כף על ירך. כתב מהרא"י בת"ה סימן ס"ב ובכתביו סימן קנ"ד דאותר להקיש באגודל ובאמה שבאצבעותיו לשהק בו לתינוק ותמה עליו ב"י שהרי הרמב"ם פסק להדי' דאסור עיין עליו בפכ"ג ולכן פסק בש"ע דאסור והכי נקטינן: **ולא** דנין ולא מקדשין הב"י האריך בזה והביא בשם ר"ת דבבר נעשה מעשה לעשות קידושין ותופסה הביא בב שייטין עכ"ל ודברי הרא"ש כפירוש רש"י אבל דברי הרמב"ם בפכ"ג כדברי הרי"ף ז"ל: **ולא** מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין אלא שטין על פני המים ואפילו בבריכה קטנה שבחצר ואם יש לו שפה סביב שרי לדינן אין אסו בקיאין לעשות כלי שיר ולא שייך למיגזר עכ"ל. ואע"ג דבפ"ק דביצה אמרינן שאע"פ שנתבטל טעם הגזירה לא נתבטלה הגזירה התוס' מדמו ליה למשקין מגולים דשרו האידנא לפי שאין נהשים מצויים כמ"ש הש ז"ל בפ"ב דע"ז: **וכתב** מהר"י קולון ז"ל בשורש ט' בשם רבינו האי שביום שמתה תורה אותר לרקד בשעה שאומרים קילוסים דתורה דנהגו בו היתר משום שבות ונראה מדבריו דליתא ליה חילוק בין ימי חכמי התלמוד לימי דידן כמו שחילקו התוס' דא"כ בלא כבוד התורה נמי הוה שרי לרקד וכ"כ שהוא דעת הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חילקו בכך:

שלט אין רוכבין ע"ג בהמה ולא שטין על פני המים ואפילו בבריכה קטנה שבחצר ואם יש לו שפה סביב שרי דדמיא לכלי בעלמא ולא מטפחין א להכות כף אל כף ולא מספקין להכות כף על ירך ולא מרקדין ולא דנין ולא מקדשין ולא הולצין ולא טייבמין

כתב הרמב"ם בפכ"ג ולספק כלאחר יד מותר ולמד כן מדאמרינן בירושלמי רבי יוסה אמר ב אחורי ידיהון שרי דהא אית סבין ביומייהו והיו מטפחין אחורי ידיהון ואע"ג דאיתא נמי התם בהילוכה דר"ש ברבי הוו מטפחין אחורי ידיהון בשבתא עבר ר"מ ושמע קליהון אמר רבותינו הותרה שבת שמע רבי קליה אמר מי הוא שבא לרבותינו בתוך ביתינו שמע ר"מ קליה דרבי וערק וכתבו הרי"ף והרא"ש משמע דלר"מ אסור לטפח כלאחר יד דעפ"כ פסק כרבי יוסה דבתרא הוא דס"ל כרבנן דבי רבי דהוו מטפחי אחורי ידיהון ועוד דאיכא למימר דאפילו ר"מ שרי לטפח כלאחר יד ולא אמר רבותינו הותרה שבת אלא משום דסבר דהוו מטפחי כדרכם והיינו דכי א"ל רבי מי זה שבא לרבותינו בתוך ביתינו ערק ר"מ דכיון דאהדר ליה רבי הכי ידע ר"מ דכלאחר יד הוו עבדי ושרי וערק מכיסופא משום דאיגלאי מילתא דאוכחינהו שלא כדין וסמ"ג כתב בהלכות י"ט על הירושלמי הזה משמע שמתיר רבי דבר זה ובמסכת נדה משמע שיש לאסור על דבריו ומשום דהוי שכיחי רבים נגיה ומחדדין שמעתיה ע"כ: **כתב** עוד הרמב"ם בפרק כ"ג שאפילו להכות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים או לקשקש האגוז לתיקוק או לשחק בו בזוג כדי שישחוק כל זה וכיוצא בו אסור גזירה שמא יתקן כלי שיר: ומהר"ר ישראל בת"ה סימן כ"ב ובכתביו סימן קנ"ד כתב להתיר בגדול ובאמה שבאצבעותיו (א) מדתנן בפ"ק דיומא בקש להתמנות פרחי כהונה מכיס לפניו באצבע גדולה ואין לומר דשאני מקדש שלא גזרו בו משום שבות דא"כ ה"ל לתלמודא לאסוקי עלה דשרי מהאי טעמא כדמסיק בפרק אמר להם הממונה אצירוף נחליס עכ"ל ותמהני היאך כתב על דיוק כזה להתיר מה שאסר הרמב"ם להכות אחת כדרך המשוררים ומשמע דהיינו להקיש בגדול ובאמה שבאצבעותיו שזהו דרך המשוררים וכמ"ש הוא ז"ל בפי' המשנה בפ"ק דיומא מכין באצבע גדולה עם האצבע האמצעי בכח והרבה עושין אותו בני אדם בעת השמחה ויעשו בו תנועות ערוכות גרסינן בר"פ המביא כדי יין (ל.) ת"ל דבא בר רב חנן לאביי תנן אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין והאידנא דחזינן דעבדין הכי ולא אמרי להו ולא מידי אמר ליה הכא לסם ליסראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהו מזידין: **ולא** דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מייבמין משנה בפרק משילין (לז:) וטעמא משום דגזרינן שמא יכתוב ופריך בגמרא והא מצוה קעביד ומשני לא דנין בדאיכא דעדיף מיניה ולא מקדשין בדאית ליה אשה ובנים ולא חולצין ולא מייבמין דאיכא גדול דמצוה בגדול לייבם ומשמע דהיכא דליכא דעדיף מיניה אבל לדון והיכא דליכא גדול אבל אבי להלוץ ולייבם וכ"כ הר"ן בשם ר"ת ומ"ת כתב ר"ת בתשובה שאין מקדשין אשה בשבת אלא מתוך דוחק גדול וכתבוהו הגהות פ"י מהלכות איסורי ואכתבו עוד ומ"מ לא היה מורה כן הלכה למעשה וכ"כ גם בפ"ד מהלכות י"ט בשם סמ"ג (מ) וכתבו עוד בשם סמ"ק שאסור לכנוס בי"ט וכ"כ הכלבו בהלכות י"ט ומשמע מדבריהם דאפילו לר"ת קאמרי דאסור לכנוס וכן משמע מדברי הר"ן שם ואכתוב דבריו בכמוך אבל רש"י פי' והא מצוה קעביד כלומר וה"ל לאחשבינהו בהדי הכך דמני התם שהם משום מצוה ומכני דהכ"ע בדאיכא דעדיף מיניה וכו' ומש"ה לא מני להו בהדי הכך אבל אין ה"נ דאפילו ליכא אשה ובנים אין מקדשין ואפילו ליכא גדול לא חולצין ולא מייבמין וזה דעת הרי"ף והרא"ש ז"ל שכתבו המשנה כצורתה דמשמע בכל גווני אסור וגם הרמב"ם בפכ"ג כתב סתם דאין דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מייבמין: **וכתב** הר"ן בפרק משילין שאפילו קידש מבע"י אסור לכנסה לחופה בשבת שהרי קונה אותה ליורשה ותדע לך דהא אין מייבמין אע"פ שאין שם אלא ביאה וירושלמי אמרו הלין דכנסין אתרמלן צריכין למכנס מבערב עכ"ל (ב) ובמרדכי שם כתב ג"כ הירושלמי הזה ומ"כ כתב ור"מ פסק דצריך לבא עליה מבע"י לכך נוהגין לייחדן אחר ברכת מתנים כי אלמנה אין לה חופה ונמצא דאינה ניקנית לו למצותה ולמעשה יהיה אלא בביאה ע"כ אסור לעשות ביאה דאשה בשבת עכ"ל ולפ"ז מהאי טעמא נקט הירושלמי אתרמלן דאלמנה דוקא צריך למיכנס מבע"י כלומר לבא עליה מבע"י ולא בשבת

דאם אינו רואה הוא מבטל כלי מהיכנו וזהו דעת הר"ן דכתב בפרק משילין ואיפ דוקא בדלף הראוי דאי בשאינו ראוי אסור לתת כלי תחתיו שאסור לבטל כלי מהיכנו (ו) אבל מתוך לשון הרמב"ם משמע דטעמיה משום דאין עושין גרף של רעי לכן כתב אבל אם אינו ראוי משמע דלא נתן מותר לטלטלו במים המאוסים שבו שאין עושין גרף של רעי לכתחלה עכ"ל וא"א כיון דאם נתן מותר לטלטלו במים המאוסים שבו אין עושין גרף של רעי לכתחלה ולהכי לא שרי לכתחלה אלא בדלף הראוי ומה שקשה לפ"ז הא דתניא נתמלא שופכו דאמאי הוריא נתמלא אפילו פסק הגשם ולא נתמלא נמי שופכו כיון שהוא גרף של רעי י"ל דאתא לאשמועינן דשופכו ושונה ואינו נמנע דאע"ג דלכתחלה לא היה רשאי ליתן כלי מאוס לבטל ר"ה מהיכנו עכשיו שעבר ונתן כלי מאוס ונתמלא ושופכו מותר לו לשנותו וליתן אותו הכלי תחת הדלף ואינו נמנע להחשיבו כאילו נותן לכתחלה כלי לבטלו מהיכנו אלא ביון דנתן נתן ושופכו ושונה ונמנע דפריסית לדברי הרמב"ם מהיכנה השגת הראב"ד עליו דל"ק ולא מידי וכ"ש כתב מ"ש ולא נהירא גם הרב מהר"ר ליב מלובלין כתב לישב דברי הרמב"ם ודחה דברי רבינו בדבריה דחויים:

שלט ואפילו בבריכה וכו' מימרא דרב אחא בפרק כירה דיין שיש לו שפה דמיא לכלי ובכלי לא אסרו לשוט דליכא למיגזר בכלי שמא יעשה חבית של שייטין ובמרדכי האריך ריש פרק משילין מייתי עליה הא דאיתא בירושלמי א"ר הבהו שמי שרוצה לשתות מים והיו עליו קסמין אסור לו להשיטן ולפעל הקסמים לבאן ולבאן כדי לנקות המים שיהיו יפין לשתייה ואיכורו משום ולא שטין על פני המים מאמי"ה ונראה דהיינו דוקא בשותה מים מן הנהר אבל מן הכלי שרי דאפילו הוא בעצמו מותר לשוט כשיש שפה לבריכה ובש"ע כתב בסתם לאיסור וכ"כ כדפריסית דדוקא בנהר: **ולא** מטפחין וכו' משנה לשם: **ומיש** מטפחין כף אל כף ומספקין כף על ירך כן פירש"י לשם ובסי' קדושים כתב רבינו איסור בכן פירש"י בכוף עירובין ג"כ איסור כמ"ש לעיל. וכ"ל בישוב זה דבין מספקין ובין מטפחין כל אחד תרוייהו משמע אלא דרך בני אדם להכות כף אל כף בתחלה ואח"כ להכות כף על ירך או על לבו ולפיכך בעירובין דתני בברייתא ובלבד שלא יספוק ולא יטפח כיון דנקט בריש ולא יספוק פי' רש"י יספוק כף אל כף יטפח ידו על לבו אבל בפרק משילין תנן איסור ולא מטפחין ולא מרפקין פירש"י ג"כ איסור אין מטפחין בידים ואין מספקין על ירך ומה"ט נמי בהלכות ר"ח בסימן ת"כ ובהלכות חש"מ סי' תקמ"ז ובאורה דעה סי' ת"מ שלא הוזכר בהם ספוק כי אם מטפחות בלחוד כתב רבינו פירושו כף אל כף לפי שהכאת כף אל כף עושה האדם בתחלה בדפריסית ולעולם ה"ה כף על ירך. כתב מהרא"י בת"ה סימן ס"ב ובכתביו סימן קנ"ד דאותר להקיש באגודל ובאמה שבאצבעותיו לשהק בו לתינוק ותמה עליו ב"י שהרי הרמב"ם פסק להדי' דאסור עיין עליו בפכ"ג ולכן פסק בש"ע דאסור והכי נקטינן: **ולא** דנין ולא מקדשין הב"י האריך בזה והביא בשם ר"ת דבבר נעשה מעשה לעשות קידושין ותופסה הביא בב שייטין עכ"ל ודברי הרא"ש כפירוש רש"י אבל דברי הרמב"ם בפכ"ג כדברי הרי"ף ז"ל: **ולא** מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין אלא שטין על פני המים ואפילו בבריכה קטנה שבחצר ואם יש לו שפה סביב שרי לדינן אין אסו בקיאין לעשות כלי שיר ולא שייך למיגזר עכ"ל. ואע"ג דבפ"ק דביצה אמרינן שאע"פ שנתבטל טעם הגזירה לא נתבטלה הגזירה התוס' מדמו ליה למשקין מגולים דשרו האידנא לפי שאין נהשים מצויים כמ"ש הש ז"ל בפ"ב דע"ז: **וכתב** מהר"י קולון ז"ל בשורש ט' בשם רבינו האי שביום שמתה תורה אותר לרקד בשעה שאומרים קילוסים דתורה דנהגו בו היתר משום שבות ונראה מדבריו דליתא ליה חילוק בין ימי חכמי התלמוד לימי דידן כמו שחילקו התוס' דא"כ בלא כבוד התורה נמי הוה שרי לרקד וכ"כ שהוא דעת הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חילקו בכך:

כתב הרמב"ם בפכ"ג ולספק כלאחר יד מותר ולמד כן מדאמרינן בירושלמי רבי יוסה אמר ב אחורי ידיהון שרי דהא אית סבין ביומייהו והיו מטפחין אחורי ידיהון ואע"ג דאיתא נמי התם בהילוכה דר"ש ברבי הוו מטפחין אחורי ידיהון בשבתא עבר ר"מ ושמע קליהון אמר רבותינו הותרה שבת שמע רבי קליה אמר מי הוא שבא לרבותינו בתוך ביתינו שמע ר"מ קליה דרבי וערק וכתבו הרי"ף והרא"ש משמע דלר"מ אסור לטפח כלאחר יד דעפ"כ פסק כרבי יוסה דבתרא הוא דס"ל כרבנן דבי רבי דהוו מטפחי אחורי ידיהון ועוד דאיכא למימר דאפילו ר"מ שרי לטפח כלאחר יד ולא אמר רבותינו הותרה שבת אלא משום דסבר דהוו מטפחי כדרכם והיינו דכי א"ל רבי מי זה שבא לרבותינו בתוך ביתינו ערק ר"מ דכיון דאהדר ליה רבי הכי ידע ר"מ דכלאחר יד הוו עבדי ושרי וערק מכיסופא משום דאיגלאי מילתא דאוכחינהו שלא כדין וסמ"ג כתב בהלכות י"ט על הירושלמי הזה משמע שמתיר רבי דבר זה ובמסכת נדה משמע שיש לאסור על דבריו ומשום דהוי שכיחי רבים נגיה ומחדדין שמעתיה ע"כ: **כתב** עוד הרמב"ם בפרק כ"ג שאפילו להכות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים או לקשקש האגוז לתיקוק או לשחק בו בזוג כדי שישחוק כל זה וכיוצא בו אסור גזירה שמא יתקן כלי שיר: ומהר"ר ישראל בת"ה סימן כ"ב ובכתביו סימן קנ"ד כתב להתיר בגדול ובאמה שבאצבעותיו (א) מדתנן בפ"ק דיומא בקש להתמנות פרחי כהונה מכיס לפניו באצבע גדולה ואין לומר דשאני מקדש שלא גזרו בו משום שבות דא"כ ה"ל לתלמודא לאסוקי עלה דשרי מהאי טעמא כדמסיק בפרק אמר להם הממונה אצירוף נחליס עכ"ל ותמהני היאך כתב על דיוק כזה להתיר מה שאסר הרמב"ם להכות אחת כנגד אחת כדרך המשוררים ומשמע דהיינו להקיש בגדול ובאמה שבאצבעותיו שזהו דרך המשוררים וכמ"ש הוא ז"ל בפי' המשנה בפ"ק דיומא מכין באצבע גדולה עם האצבע האמצעי בכח והרבה עושין אותו בני אדם בעת השמחה ויעשו בו תנועות ערוכות גרסינן בר"פ המביא כדי יין (ל.) ת"ל דבא בר רב חנן לאביי תנן אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין והאידנא דחזינן דעבדין הכי ולא אמרי להו ולא מידי אמר ליה הכא לסם ליסראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהו מזידין: **ולא** דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מייבמין משנה בפרק משילין (לז:) וטעמא משום דגזרינן שמא יכתוב ופריך בגמרא והא מצוה קעביד ומשני לא דנין בדאיכא דעדיף מיניה ולא מקדשין בדאית ליה אשה ובנים ולא חולצין ולא מייבמין דאיכא גדול דמצוה בגדול לייבם ומשמע דהיכא דליכא דעדיף מיניה שרי לדון והיכא דליכא גדול שרי להלוץ ולייבם וכ"כ הר"ן בשם ר"ת ומ"ת כתב ר"ת בתשובה שאין מקדשין אשה בשבת אלא מתוך דוחק גדול וכתבוהו הגהות פ"י מהלכות איסורי ואכתבו עוד ומ"מ לא היה מורה כן הלכה למעשה וכ"כ גם בפ"ד מהלכות י"ט בשם סמ"ג (מ) וכתבו עוד בשם סמ"ק שאסור לכנוס בי"ט וכ"כ הכלבו בהלכות י"ט ומשמע מדבריהם דאפילו לר"ת קאמרי דאסור לכנוס וכן משמע מדברי הר"ן שם ואכתוב דבריו בכמוך אבל רש"י פי' והא מצוה קעביד כלומר וה"ל לאחשבינהו בהדי הכך דמני התם שהם משום מצוה ומכני דהכ"ע בדאיכא דעדיף מיניה וכו' ומש"ה לא מני להו בהדי הכך אבל אין ה"נ דאפילו ליכא אשה ובנים אין מקדשין ואפילו ליכא גדול לא חולצין ולא מייבמין וזה דעת הרי"ף והרא"ש ז"ל שכתבו המשנה כצורתה דמשמע בכל גווני אסור וגם הרמב"ם בפכ"ג כתב סתם דאין דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מייבמין: **וכתב** הר"ן בפרק משילין שאפילו קידש מבע"י אסור לכנסה לחופה בשבת שהרי קונה אותה ליורשה ותדע לך דהא אין מייבמין אע"פ שאין שם אלא ביאה וירושלמי אמרו הלין דכנסין אתרמלן צריכין למכנס מבערב עכ"ל (ב) ובמרדכי שם כתב ג"כ הירושלמי הזה ומ"כ כתב ור"מ פסק דצריך לבא עליה מבע"י לכך נוהגין לייחדן אחר ברכת מתנים כי אלמנה אין לה חופה ונמצא דאינה ניקנית לו למצותה ולמעשה יהיה אלא בביאה ע"כ אסור לעשות ביאה דאשה בשבת עכ"ל ולפ"ז מהאי טעמא נקט הירושלמי אתרמלן דאלמנה דוקא צריך למיכנס מבע"י כלומר לבא עליה מבע"י ולא בשבת

דרכי משה

בהשמעת קול של שיר פשיטא דשהוק זו שרי וכן המנהג: (ו) ובהג"א פרק משילין ואותן המים מסתפק מהן אם ראויים מידי דהוה אנהרות המושכין מהוץ לתחום: **שלט** (א) לשחק בו לתינוק דלא מיקרי שיר בכה"ג: (ב) אבל לא משמע כן בסמ"ג סימן י"ט גם מ"ש דמשמע מדברי הר"ן דאף לדברי ר"ת קאמר אינו מוכרח כלל בדבריו וע"ש

פרישה

כי' עד ומ"ת כיון דאם נתן מותר לטלטלו במים המאוסין שבו מ"כ אמאי כי ק"ק מאי מקשה ב"י הא קי"ל דאין עושין גרף של רעי לכתחלה ובמשנה קתני דנותנין כלי תחת הדלף אפילו לכתחלה. וכ"ל דהא דאין עושין גרף של רעי לכתחלה היינו במקום שאין דר שם והוא רוצה ליתן שם מעתו כדי שיתמלא בעינו ולסולמו והו ודאי אסור. אבל במקום שהוא דר שם ומאוס בעינו אז מתקלקל שם דבר לכשירד עליו הדלף אפילו לכתחלה מותר. ומ"כ שעור מקשה הב"י אמאי דוחקא דגמרא ס"ל לאוקמי דמיירי דהדלף של מים המאוסין הוא ירד במקום שדר שם ואז מותר לכתחלה. ומש"ה אמני ב"י שהתרצן הביב כן לסברת המקשן מ"כ בעי לאוקמי דמיירי בכל ענין אף במקום שאינו דר שם. וע"מ דבינו מדייק שפיר על הרמב"ם שכתב והוא שיהא הדלף רחוי לרמיא לשון והוא שוכא דס"ל דדוקא בענין זה ולא בע"א וזהו דוקא לר' יוסף דס"ל דאין כלי מיטל אלא לדבר הבטל דאז בכל גווני אסור. דאילו לרב אסדא לעמיס מותר והיינו כשהדלף במים המאוסים יורדים במקום שהוא דר שם. מ"ב שיורד במקום המקלקל שבמקום שהדלף מפסיד פשיטא דמותר לכתחלה לתת הכלי תחתיו ולשופכו וק"ל. ועיין בהגהות הרא"ש ובמ"מ שם ותמצא שג"כ הסיג עלה מה"ע שבכה"ג דכתבו מותרת:

סי' לט (מ) **מה שכתב** ב"י שם וכתבו עוד בשם סמ"ק שאסור לכנוס בי"ט דקשה דהא אסור לערב שמש בשמש. ולכאורה היה נראה דכתב

שלט א כתב מהרל"ח זהו כפירש"י אלא שצ"ע דבסימן שלפני זה פי' כפי' התוספות: ב אחורי ידיהון שרי דהא אית סבין ביומייהו (שהיו זקנים בימינו והיו מטפחים אחורי ידיהון)

בשבת דאילו בתולה אע״פ שלא יבא עליה מבע״י כיון שכנסה לחופה נקנית לו וכ״כ בהגהת בכלבו סימן קכ״ד וגראה מדבריו דביחוד לבד סגי וכתב עוד אבל אם הוא רוצה להמתין שלא יתייחד עמה עד מוצאי שבת יכול לכונסה בע״ש בלא יחוד ואם היא כמאה אין לו להתייחד עמה עד שתטבול ודבריה פשוטים הם :

וכתב עוד הר״ן דכיון דלא דנין ולא מקדשין וכו׳ גזירה שמא יכתוב כ״ש גירושין דלא סגי אלא בכתיבה וגריך גם כן שיהא נכתב בו ביום ומש״ה לא חש למיתנייהו ומיהו בתוס׳ תני ליה ודאמרינן בהזורק גבי שביב מרע דתקיף ליה עלמא טובא דשרי לגרש דוקא בשכ״מ הקילו ש״ש שמא תזקק אשתו לייבום וכדי שלא תטרוף דעתו עליו וכ״כ התוס׳ בפ״ב די״ט (ג) :

ולא מקדישין ולא מעריכין משנה שם ומפרש טעמא בגמ׳ גזירה משום מקח וממכר וכבר כתבתי בסימן ש״ו היאך מותר לפסוק לעניים בשבת ג׳ וכתב ה״ה בפכ״ג וז״ל ובספר העתים שאסורים ליבור להחריש שום דבר בשבת אא״כ הוא לצורך שבת דדומה להיתר נדרים ע״כ :

וכולן אם נעשו שוגגין או מזידין או מוטעין מה שעשה עשוי ירושלמי כתבוהו וכתבו ושמעינן מינה דמאן דעבר ואקני בשבת מקרקעי או מטלטלי הקנאתו הקנאה וכ״כ הרמב״ם בפכ״ג ודיניס אלו כתב רבינו עוד בסימן תקכ״ד ושם יתבארו עוד בס״ד :

כתב הריב״ש בתשובה סימן קכ״ו שאסור לפדות הבן בשבת וכ״כ בכתבי ה״ר ישראל סימן תל״ג (ד) :

אסור ליכנס וכו׳ עד סוף הסי׳ בפרק תולין (קלט:) ומפרש טעמא בגמרא הוא ולורבא מרבנן לא אתי למעבד לכתחלה ופירש רש״י דך הערמה לאו באיסור דאוריי׳ היא אלא באיסורא דרבנן דמ״ב עבוד ממש בלא הערמה אלרבנן הוא דעבר הלכך כיון דלורבא מרבנן הוא לא אחמור עליה דהוא לא אתי למעבד לכתחלה להדיא בלא הערמה לעבור שם לפני הכל . וכתב הרא״ש לא כל הערמה במילי דרבנן שוין יש הערמה מותרת לכל אדם ויש הערמה אסורה אפילו לגורבא מרבנן והרמב״ם לא הזכיר דין זה וכתב ה״ה בפכ״ג שהטעם לפי שאין לורבא מרבנן מצוי בזמן הזה . כתב הרא״ש בר״פ מי שהוציאוהו פסק רשב״ם דמותר ליכנס בספינה מבע״י אע״פ שהולכת בשבת חוץ לתחום דספינה ממילא אזלא ואיהו לא מידי עביד ובשבת נמי מותר ליכנס בה דלא מידי עביד בכניסתו לתוכה והא דאמרינן בפ״ק דשבת (יט.) אין מפליגין בספינה פחות מג׳ ימים קודם השבת אתיא כב״ש דלא שרו להתחיל מלאכה מע״ש אלא כדי שתעשה מבע״י אבל ב״ה דשרו עם השמש שרו אפילו ליכנס בה בשבת דהא לא עביד מידי בכניסתו בשבת וכי תו הדר ממטי׳ חוץ לתחום לאו מידי עביד והרא״ש כתב דבריו בכמה ראיות וגם התוס׳ שם סתרו דבריו וכתבו עוד דלרשב״ם נמי אסור ליכנס בה בשבת משום דדמי לאמירה לעכו״ם שבות . והם כתבו בשם ריצב״א דטעם שאסור ליכנס בספינה משום דדמי לשט בנהר ואסור גזירה שמא יעשה חבית של שייטין א״כ שמא יהיג הספינה והוי כמוליכה ד״א בכרמלית וכ״כ הרא״ש ג״כ וז״ל מהרי״ק בשורש מ״ה אשר שאלת אם יש פקפוק עבירה ללכת בספינה בשבת באותן הנהרות המושכים ספינות בחבלים ע״י עכו״ם או בהמה ומתכוונים ללכת בשפת הנהר שאין בו ג׳ טפחים אם יכנסו ג׳ ימים קודם השבת נראה דמותר לדברי ר״ח וגם לפירש״י שרי והאריך להוכיח כן . אם מותר לעבור בימים עד שאמרו מתבאר בסימן ש״מ :

כתב המרדכי בפרק משילין גרסינן בירושלמי א״ר אבהו אסור לאדם להושיט דבר להוליכו מאצלו ולכוותיה אסור להושיט דבר להביאה אצלו . וכתב שם בהגה״מ אשיר״י על זה דקסמין שעל פני המים אסור להפילן לכאן ולכאן כדי לנקות המים שיהיו יפים בי״ט . כ׳ האגור מצאתי בשם ה״ר יעקיה שהיה נכנס ועובר בשבת בעיר ומיניאה באותן ספינות קטנות שעוברין משבוה לשבוה והיה אומר שהעכו״ם המנהיגים הספינה לעצמם הם מכוונין ורבינו מאיר הקשה לו מר״ג שירד למגל עכ״ל . ולדעת ר״י שכתב רבינו בסי׳ רמ״ח וכן לדעת התוס׳ והרא״ש שכתבתי בכמוך ולמי אסור . ודבר תימה הוא הביתר הזה שכתבו בשם ה״ר יעקיה :

כתב עוד האגור בשם הגאונים שאם המחוז יבש שאין הספינה יכולה להתקרב אל היבשה כדי שיעשו כבש מותר לירד במעבר היא בינית קטנה שמעברים כמו בגשר וה״ר אביגדור כתב שאין ליכנס בדוגים קטנה אם היא שטה על פני המים וזזה ממקומה אך אם היא עומדת כארעא שמיכתא היא עכ״ל וכל זה הוא בשבולי הלקט. וגראה דלא מיירי אלא בשאין הספינה קשורה ואפ״ה אם עומדת כלומר שיושבת בקרקע היא ואינה זזה ממקומה כארעא שמיכתא היא ושרי אבל אם היא קשורה כמנהג ספינות העומדות בנמל אע״פ שהיא שטה על פני המים מותר ליכנס בה כ״כ מדברי הכלבו שכתב אסור ליכנס בספינה בשבת אא״כ קשורה משמע אבל אם היא קשורה מותר ליכנס בכל גוונא וכן עמא דבר וכ״ג מדברי שבלי הלקט שכתב שאלו לבני רב יהודאי גאון ספינה שבאה מחוץ לתחום בשבת מהו לעלות בני העיר לתוכה בשבת והשיב מותרים בני העיר ליכנס ולצאת ולאכול מפירותיהם עכ״ל . ומיהו מצאתי בתשובת הגאונים בשם רב משה גאון שאסור ליכנס בספינה בשבת אפילו העמידה בעוגן שלה אא״כ היא יושבת בקרקע היש ממש ואינה שטה ע״פ המים כלל עכ״ל . וכן יש לפרש הא דשבלי הלקט שכתבתי בסמוך שהתיר ליכנס בספינה שבאה מחוץ לתחום דביושבת בקרקע היש ממש היא ובהא הוא דשרי . ומ״מ כיון דמידי דרבנן הוא יש לסמוך על דברי הכלבו שמתיר . כיצד מותר להפליג בספינה ע״ש או בשבת מתבאר בסי׳ רמ״ח :

שמ הנוטל שערו או צפרניו וכו׳ בס״פ המצניע [לד:] הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו רבי אליעזר מחייב חטאת וחכמים אוסרים משום שבות ופסק רבי׳ כחכמים וכ״פ הרמב״ם בפ״ט (ה) אבל הר״ן כתב שר״ח מסכים לדברי הפוסקים כר״א משום דאיסורא דאוריי׳ הוא ולאומרא עבדינן ואיני מבין דבריו דכיון דחכמים נמי אכרי מה שייך לומר לאומרא עבדינן ועוד מאי קאמר משום דאיסורא דאוריתא הוא הלא זה המחלוקת אי מיתסר מדאוריתא אי מדרבנן . ובגמ׳ אר״א מחלוקת ביד אבל בכלי חייב וא״ר אליעזר מחלוקת לעצמו אבל לחבירו דברי הכל פטור :

ומ״ש וחייב על שתי שערות ומלקט לבנות מתוך שחורות חייב אפילו באחת ואפי׳ בחול נמי אסור אליעזר במלקט לבנות מתוך שחורות שאפי׳ אחת חייב ודבר זה אף בחול אסור משום שנאמר לא יבבש גבר שמלת אשה ודין זה כתבו רבינו בסימן קע״ב בטפר יו״ד . כתב הרמב״ם בפ״ט החותך יבלת מגופו בין ביד בין בכלי פטור בין לו בין לאחר וכתב ה״ה הכלי שב׳ רבינו הוא מתמיה אצלי כי לפי הסוגיא שבסוף עירובין (קג.) נראה בביאור שהיבלת הלחה החותכה הרי הוא כחותך לפרניו בכלי שהוא חייב . דין לפורן שפירשה ומיני שפירשו מתבאר בסי׳ שכ״ח :

אם מותר לברוק ראשו במסרק כתבתי בס״ס ש״ג :

המטשטש בדיו הקלף וכו׳ בס״פ כלל גדול [עה.] ת״ר כתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב גדולה ויש במקומה לכתוב שתים פטור מחק אות אחת שתים פטור מחק אות אחת לכתוב שתים חייב אמר רבי מנחם ב״ר יוסי זה תומר במוחק מבכותב וכתב הרא״ש כי פעמים כתב במשכן טעות על קרש אחד ומוחק כדי לכתוב אחרת במקומה מן הדין היה ראוי לחייב אף מוחק אות אחת כדי לכתוב אות אחרת במקומה אלא שאינו ראוי לחייב על מחשבת כתיבה יותר מעל כתיבה עצמה וירא״ה שאין חייב על מחיקת טשטוש דיו אפילו לכתוב כמה אותיות כי לא היה במשכן אלא מחיקת אותיות כדי לכתוב במקומו ואחרי כותבי זה מתוך הסברא וגם מדנקט בברייתא מחק אות אחת ראיתי בתוספת׳ וכתוב בה נפלה דיו על ספר ומחקו שעוה על הפנקס ומחקו אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב

דרכי משה

וע״ש : (ג) וכ״כ בא״ע סימן קל״ו : (ד) כתב בת״ה סימן נ״ה דאיסור שנתערב בהיתר מותר לשער אם יש ס׳ דמותר לבטלו : **וכ״מ**

פרישה

מדכתב אסור לכנוס בי״ט ולא כתב אפילו בי״ט דגם הסמ״ק לא אסר לכנוס אלא מטעם אין מערבין שמחה בשמחה . ומה״ט ג״כ כתבו הכלבו ג״כ כ״א בהלכות י״ט ע״ש . וכן משמע קצת בש״ע סעיף ד׳ שכתב רמ״א ז״ל וי״א דמותר לקדש ולפסר דס״ס להכניסה לחופה שרי וק׳ הא סמ״ק וכלבו כתבו דאפילו לר״ת אסור להכניסה לחופה וכאשר כתבתי דהם לא כתבו אלא בי״ט ש״ם דרמ״א אשבת קאי ושם אין שייך טעם דאין מערבין שמחה בשמחה וק״ל :

סי׳ שמ (א) **מה שכתב** ב״י שם אבל הר״ן כתב שר״מ מסכים לדברי הפוסקים כר״א משום דאיסורא דאוריתא היא ולאומרא עבדינן וכתב ב״י עלין ז״ל אינו מבין דבריו דכיון דחכמים נמי אסרי מאי שייך לומר לאומרא עבדינן עכ״ל ב״י ולי לא קשה מידי דהא לענין כמה ענינים מקילין בשבות כמו לענין אמירה לעכו״ם בדין הסמסות ולענין קנין הטוסה שבות דאין ב״ד ממנין בידו משא״כ באיסור דאוריתא לרמב״ם וסייעתו וכמ״ש רבינו בשמו בסימן שמ״ג ע״ש וכיוצא בהם עובדא . ומה שהקשה ב״י עוד ז״ל ועוד מאי קאמר משום דאיסורא הוא הלא זהו המלוקת אי מתסר מדאוריתא או מדרבנן עכ״ל ב״י גם זה אינו קשה דמ״מ יש בו צד דאוריתא לכ״ע וכמ״ש ב״י גופיה לחמיר בכינוי דליקה אף שמלאכה שאינה צריכה לגופה היא שוגיל ויש בו צד דאוריתא וכמ״ש לעיל בשם הר״ן סימן של״ד ע״ש . ומ״ש ב״י שם בשם המרדכי ז״ל פרק כלל גדול נשאל על עוגות קטנות שכתבן עליהן אותיות ותיבות אין אוכלים אותן התינוקות בי״ט והשיב כו׳ עד מיהו איסורא איכא כו׳ אין לדקדק מכאן על הפרים שכתב על הדפיס תיבות ושמות הספר וכשפותחין אותן בשבת וי״ט אזי מתבר האות והתיבה לומר שהוא אסור כמו תיבות שכתבן על העוגות הכ״ל דיש לחלק ולומר דשאני העוגות שבשעת אכילתו מתבר האות לגמרי ואין לו תיקון משא״כ בפתיחת הספר שאף שכשפותחין אותן מתבר האות מ״מ כשחוזר וסוגרו הוא מתקן בתחלה ותחלת כתיבתו עליו נעשה לאותו ולסוגרו וה״ל כמו דלת הנפתח ונסגר דאין בו משום בנין וסתירה וק״ל . ומ״ש עוד בשם תרומת הדשן שכתב בשם א״ז ז״ל שאריך ליזהר שלא לכתוב במשקין שעל השלחן וגם לא ישרטט באצבעו כמו אותיות

חדושי הגהות

יד״ה) אמר רבותינו הותרה שבת (בתמיה וכי הותר לחלל שבת דסבר ר״מ אפילו אחורי ידיהן אסור לטפח) מי הוא שבא לרדותינו וכו׳ (לייסר אותנו בתוך ביתינו) שמע ר״מ (קליה דרבי וברח) כך פי׳ בעל קרבן העדה : ג כבר הזכיר הרב״ו כ״ז בסי׳ ש״ז :

לא נטף אלא כל אות אחת ואם נטף על שתים חייב חטאת: **מותר** לרשום (דף ק"ג) מ"ר יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו מתכוין אלא משום רושם שכן דומין על קרשי המשכן לידע איזה איזה הוא **כן זוגו לפיכך שרע שריטה אחת על** שני כסרים לו שתי שריטות על כסר אחד חייב ואע"ג דהכא מיירי בשתי שריטות בשריטה שיש מתקיימת מ"מ איכורא מיהא איכא בשריטה אחת ואפילו אינו מתקיים כדתנן ס"פ הבונה כתב במשקין וכו' וכל דבר שאינו מתקיים פטור וכל פטורי שבת כטור אבל אסור בר מתלת כדאיתא בכוף האורג ועוד דאיתי שכתב מהרש"ל בהגהותיו דבמס"ק אוסר לרשום בציפורן על הכסד ושמעתי מחכם אחד שהיה מכריע ביניהם ואומר שזה בקלף הקשה וזה בנייר הרך וכברא נכונה היא עכ"ל ולפע"ד דלף בקלף הקשה דאינו מתקיים פטור אבל אבור הוא ואע"ג דאיכא הכא תרתי חדא שאינו מתקיים זעוד דאינו אלא רשימה אחת איסורא דרבנן מיהא איכא נ"ל:

שמא נשאלין להתיר נדרים וכו' משנה בס"פ מי שהקשיך וכאן קיצר רבינו אבל בי"ד סימן רל"ד סל"ו פירש דבעל שמיפר בשבת לא יאמר לה מופר ליכי כמו שאומר בחול אלא מיכר ומבטל הנדר בלבו וא"ל טלי ואכלי טלי ושתי וכיוצא בזה. כתב ב"י ע"ש הרשב"א שנהגו להתיר חרמי הקהל בשבת הע"פ שאינן לצורך שבת משום דאין כונתם אלא בשבת ודמיא להפרת הבעל נדר שאינו לצורך השבת שאם לא יפר לה היום לא יוכל עוד להפרם. ונראה דה"ה להחרים בדברים שאינן לצורך שבת דאסור כמ"ש הרב המגיד בפכ"ג בשם ספר העתים ומביאו ב"י בסימן הקודם דדומה להפרת נדרים אם צורך שעה היא להבריז בשבת דאיכא כמופיא אם נהגו כך אין לבטל מנהגם וע"ל מ"ש בדין זה סימן ס"ז:

שמב כל שבות דרבנן וכו' בפס כרבי בברק בכל מערבין (דף ל"ד) וכן בפסק הרמב"ם בפכ"ד מהל' שבת דלצורך מצוה או אפילו לדבר הרשות והיה טרוד ונתפז ונצרך לדבר שהוא משום שבות ב"ה ה"ז מותר אלא דעל דברי רבינו שאמר לו שהיה טרוד והוצרך לעשר פירות ב"ה הקשה ב"י דאי בדמאי אפילו אינו טרוד שרי ואי בודאי אפילו טרוד ונתפז אסור כדתנן בפרק הבכה ספק אינה הבכה אין מעשרין את הודאי וכו' דמיירי במעשר דמאי אלא לצורך השבת דלא שרי אלא בטרוד ועוד פי' דאפילו ודאי שרי לעשר אפילו אלא לצורך השבת אם הוא טרוד ונתפז דמאי דקי"ל דלא גזרו על שבות ב"ה בשעת הדחק והא דתנן אין מעשרין את הודאי אינה אם"ד גזרו על שבות ב"ה וכמו שפירש"י לשם עכ"ל ואין דברי נראין דהא דתנן אין מעשרין את הודאי אפילו לצורך השבת קאמר דומיא דאין מעבילין את הכלים וכו' ועומנין את החמין דהם לצורך שבת ואעפ"כ אינה נקראת בשם מצוה גמורה כיון שאפשר לבבד השבת בשאר דברים אינו דומה לשופר ולולב ומשום הכי לא התירו לעשר הודאי אפי' לצורך השבת דהוי

מותר לרשום (א) בציפורן על הכפר כמו שרושמים לסימן לפי שאין זה דבר המתקיים חוט של תפירה שנפתח אסור למותחו משום תופר וכ' הר"פ (ב) אותן שמהדקין הבגדים סביב זרועותיהם ע"י החוט שמותחין אותו ומתהדק אסור למותחו בשבת אא"כ יהו הנקבים שהחוט בהן רחבים קצת ומתוקנין בתפירה בעיגול: מוכין שנפלו מן הכבסת מותר להחזירן אבל אסור ליתנן בתחלה אפילו בי"ט: אסור לקבץ מלח ממשרפות המלח שדומה למעמר וכן אסור לקבץ כל דבר במקום גדולו: (ג) הנותן זרע של פשתן או זרע של שומשמין וכיוצא בזה במים חייב משום לש מפני שמערבין וניתלין זה בזה:

שמא נשאלין להתיר נדרים בשבת בנדרים שהן לצורך שבת כגון שנדר שלא לאכול שלא לשתות אע"פ שהיה לו פנאי להתירם קודם השבת אבל שאין לצורך השבת אין מתירין אותם אבל הבעל יכול להפר נדרי אשתו אפילו שאינן לצורך שבת מפני שאינו יכול להפר נדרה אלא עד שתחשך ואם לא יפר לה היום לא יוכל עוד להפירם:

שמב (ג) **כל** שבות דרבנן מותר בין השמשות לצורך מצוה כגון ליטול עירובו המונח בכרמלית או לעלות אחריו באילן או ליטול ממנו לולב המונח עליו או שהיה טרוד והוצרך לעשר פירות בין השמשות וכ"כ הר"י שמותר לומר לעכו"ם ביה"ש להדליק הנר:

כתב המרדכי בפרק כלל גדול בשם ר"מ על עונות התיקוקין שכותבים עליהם אותיות ותיבות איך אוכלים אותם התיקוקין בי"ט והשיב מי משום מוחק ליכא איסורא דאורייתא אלא במוחק ע"מ לכתוב ומיהו איסורא דרבנן איכא ובתיקוק אין לחוש דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו היכא דלא ספינן ליה בידים עכ"ל: **מותר** לרשום בציפורן וכו': בתרומת הדשן סימן **כתוב** ס"ג בשם מ"ז שאריך ליזהר שלא לכתוב במשקין שעל השלחן וגם לא ישרטט באצבעו כמו אותיות בשבת באפר נגוב או במשקין אבל לרמוז באצבעו להוליכו באויר בעין כתיבת אותיות שרי:

חוט של תפירה שנפתח אסור למותחו משום תופר מימרא בפ' כלל גדול (שם) המותח חוט של תפירה חייב חטאת ופירש"י המותח חוט של תפירה. בגד התפור ועומד והניח החוט ארוך ונתפרדו שתי תחיכות הבגד זו מזו במקצת וחוטי התפירות נמשכים ומותח את ראש החוט להדק ולחבר זו היא תפירתו וחייב ומדברי הגהו' מרדכי פ"ז משמע דלא מיחייב אא"כ קשרו בסופו דאל"כ אינו עומד והרמב"ם כתב בפ"י המותח חוט של תפירה בשבת חייב מפני שהוא מצרכי התפירה משמע מדבריו שהוא מפרש מותח חוט של תפירה שמותח החוט שרוצה לתפור בו כדי שלא יהיה כוון ולפי שדבר זה מצרכי התפירה הוא חייב חטאת:

וכתב הר"פ אותם שמהדקין הבגדים וכו' כ"כ המרדכי בפ' כלל גדול והגה"מ בפ"י בשם סמ"ק וז"ל שבלי הלקט כתב ה"ר יעקב ר"ל שאלו שעושים נקבים בפי בתי ידים ויש חוט מחובר עם מחט שמכניסין באותם הנקבים ומהדקין עליהם בין אם היה הפתיל מושם בנקבים מע"ש ומרווח ומהדקו בשבת בין אם הכניסו בנקבים בשבת אין בו משום תופר דתופר לא הוי אלא שרוצה בקיומו שיהא מהודק תמיד כי רפה החוט קשה לו הלכך כשמותחו חייב חטאת אבל זה שאינו רוצה בהדוקו אלא בשעה שלובשו ובשעה שפושטו מרפה אותו אין בו משום תופר ואינו דומה אלא למי שיש בבגדיו לולאות וקרסים ומחברן בשבת וגם מפני המחט שהיא נקובה אין לאוסרה כיון שמאוכרת בפתיל והפתיל בבגד ואינו נפרד לעולם מותר וה"ה הפתיל העשוי למנעלים ודוקא אם יש נקבים מותר אבל לתפור חוט אחד בבתי ידיו וכשפושטו מרחיבו וכשלובשו מותחו ומהדק בתי ידיו תפירה היא זאת דמה לי תפירה ליום אחד מ"ל תפירה עולמית. ובעל הירחים כתב אותם שיש להם נקבים ובם חבלים בבגדיהם והחבלים קבועים ומהדקים אותם חוטם אני להם מחטאת ואינו דומה למתיחת חבלים או רצועות שמהדקן בצואריו שאם סופו להרפותן ולהוציא ראשו ואם חבילי בגדיהם מהודקים שאינו יכול לצאת אלא בהרפותו מותר כחבילי הדקי צואר ואם חבילי הדקי צואר רחבים שמוציאן בעודם מהודקים ונמלך פעמים להניחם כך לעולם אסור להדקן בחוט של תפירה עכ"ל:

מוכין שנפלו מן הכבסת וכו' אבל אסור ליתנן וכו' ברייתא בר"פ במה טומנין (מח.) וטעמא דאסור ליתנן לכתחלה פירש"י משום דהשתא קא עביד ליה מנא: **אסור** לקבץ מלח וכו' בפרק כלל גדול (פג) אמר רבה האי מאן דכניף מילחא ממילחתא חייב משום מעמר אביי אמר אין עימור אלא בגידולי קרקע ופסק הרא"ש כאביי וכן דעת הרמב"ם בפ"ח ומשמע לרבינו דלא פליג אביי אלא לפוטרו מחטאת אבל איסורא מיהא איכא וכן הוא שלא לחלק כל כך בין איסורא לדבר: **הנותן** זרע של פשתן או זרע של שומשמין וכו' פשוט בזבחים פ' דם חטאת (לד) וכתבו הרמב"ם בכפ"ח. כתב הרמב"ם בפ"ח המקבץ דבילה ועשה ממנה עיגול שנוקבין שומשמין ואגוזים לדבש לא יחבילם בידו וכתב ה"ה שדין זה תוס' בפי"ב. כתב הרמב"ם בפכ"ג אין שוברין את החרס ואין קורעין את הנייר מפני שהוא כמתקן כלי. כתב הרמב"ם בפ"י המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו ה"ז תולדת תופר וחייב וכן המבריד ניירות דבוקים או עורות דבוקים ולא מתכוין לקלקל בלבד ה"ז תולדת קורע וחייב. אם מותר להחזיר רצועה שנשמטה מהלולאות כתבאר בסימן שי"ז:

שמא נשאלין להתיר נדרים בשבת וכו' משנה בכוף מי שהקשיך (קנו) מפירין נדרים בשבת ונשאלין נדרים שהם לצורך השבת ופירש"י מכירין. בעל לאשתו ונשאלין. לחכם שהן לצורך השבת כגון שנדר שלא יאכל: **ומ"ש** אע"פ שהיה לו פנאי להתירם קודם השבת שם בעי' דאיפשיטא ואיבעי' לן בגמ' (שם) האי דקתני מפירין נדרים בשבת אי דוקא לצורך השבת או אפי' שלא לצורך השבת ואסיקנא תנאי היא דתניא הפרת נדרים כל היום רבי יוסי בר יהודה אר"א בר"ש אומרים מעת לעת ופירש"י כל היום עד שתחשך ותו לא ואפי' שמע סמוך לחשיכה הלכך אפי' שלא לצורך השבת. כתבו הרי"ף והרא"ש דבפ' נערה המאורסה איפכיקא הלכה כת"ק הלכך מפירין נדרים אפילו שלא לצורך השבת. כתב הרשב"א בתשובה שנהגו העולם להתיר הרמי הקהל בשבת אע"פ שאינן לצורך השבת ואע"פ שמעיקר הדין נראה שאינם רשאין לעשות כן אלא שכך נהגו ומנהגן של ישראל תורה היא אולי יש להם על מה שיסמכו לפי שאין כונתם אלא בשבת ואם לא יתירוהו בשבת לא יתאספו ביום אחר ונמצא שאין לו היתר לעולם ועל זה סמכו להתיר אפילו בשבת כעין הפרת נדרים שמפירין אותם בשבת אע"פ שאינן לצורך השבת מן הטעם הזה שאם יעבור השבת שוב לא יוכל הבעל להפר שאינו מיפר אלא ביום שמעו ע"כ והגור הסיר תשובה ו בסימן תרע"ח:

כתוב עוד בתשובת הרשב"א על מי שנשבע לעשות מלאכה פלוני עד זמן פלוני ולא נזדמן לו לעשותה עד יום האחרון של אותו זמן ואותו יום בא בשבת ומ"מ לעשותה בשבת ויש לו פתחים להתיר נדרו נשאלים אפילו בשבת:

שמב כל שבות דרבנן מותר בין השמשות וכו' בפרק כל מערבין (לב:) אוקימנא מתני' דקתני נתנו לעירוב בחילן למטה מי' טפחים עירובו עירוב כרבי דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות משמע דדוקא לדבר מצוה דלא גזרו עליו דומיא דהיא מתניתין דבעירובי תחומין היא וקי"ל דאין מעבירין אלא לדבר מצוה אבל במקום אליבא דבר מצוה בין השמשות כמו גזרו משום שבות וסייעו דתנן בס"פ ב"מ (לד.) ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעבירין את

דרכי משה

שם (א) ובא"ז כתב דאסור לרשום וכ"כ בעל המראה מקום בשם פסקי תוס' פ"פ הבונה ופ"ב דגיטין: (ב) בהגהות מרדכי דף ק"פ ע"כ כתב וז"ל והרא"ש כתב דדוקא תפירה אסור שעיקר תיקונו לתפור בלי פירוד ועכשיו כשמותחה החוט להתקיים ה"ל כתופר מעיקרא ולכן הנשים מותרים לתתה בחוט סביב זרועותיהן ואפי' קושרין אינו קשר של קיימא עכ"ל. וב"י כתב בשם שיבלי לקט כדברי הרי"ף אמנם נהגו להקל כדברי הגהות וכן כתבתי לעיל: (ג) וכ"ה בדברי הרא"ש וכ"כ מהר"א בהגהותיו:

פרישה

אותיות בשבת בשאר נגוב אלו במשקין כו' בתרומת הדשן גם בש"ע לא כתב שעל השלחן אלא במשקין על השלחן וגם בש"ע לא כתב שתי תיבות אחרונות אלו במשקים ובאמת לכאורה איתר היא דהיינו רישא מ"ש שלא לכתוב במשקין על השלחן. אבל בתרומות הדשן ישנו. ונלע"ד דה"פ דמ"ש אלו במשקין ר"ל דיתן אצבע בתוך המשקין ויכתוב בהן אותיות דומיא מ"ש שרטט באצבעו כמו אותיות בשבת באפר הנגוב דהיינו שישרטט כמו אותיות בתוך האפר בן קאמר נמי שלא ישרטט כמו אותיות בתוך המשקין ומיירי נמי במשקה שהוא עב קצת במו שומן או דבש שנקרש דומיא דאפר נגוב דקאמר גם לפעמים במשקים כמו שכר בשהן על השלחן קלישות לא הרבה ביחד רק בתלאלא השלחן מהן כשמדבק אדם אצבעו על השלחן ישרטט נראה בהן כמו אותיות וש"ש בדישא שלא לכתוב במשקים על השלחן היינו שיטבול אצבעו במשקה וילאלאו ויכתוב על השלחן. וזהו שדקדק לכתוב בדישא שלא יכתוב דהיינו דרך כתיבה דמה לי: ותב בדיו או במשקה. ובסיפא כתב שישרטט שאינו כותב כ"א באצבע בגובה דומיא שישרטט באפר וק"ל. וש"ש באפר נגוב נראה דלרבותא כ"כ דאפילו בנגוב דדרכו להתערב מיד אפ"ה אסור וק"ל:

(ב) הנותן זרע של פשתן או זרע של שומשמין וכיוצא בהן במים חייב משום לש מפני שמערבין ונתלין זה בזה עכ"ל. ונראה דוקא זרע קטן כי הני חייב משום לש משום דמתלין אלדדי כמו עיסה משא"כ בשורה חיטין ושעורים שאין ניתלין אלדדי ומש"ש כתב הרמב"ם וב"י הביאו לעיל ס"ם אל"ו דשורה חיטין ושעורים וכיוצא בהן חייב משום זורע עכ"ל. ובשורה פשתן ליכא לחיובא משום זורע:

סי' שמב (א) **כל** שבות דרבנן מותר בין השמשות עיין מ"ש ב"י ז"ל ודברי רבינו סתומין ביותר כו' ע"ש ולא ידעתי

לת הוודאי ואין מעבילין את הכלים ואע״פ שאין בדבריהם אלו אלא משום שבות לא התירום בין השמשות וכ״כ ה״ה בפכ״ד בשם המפרשים ז״ל . והרמב״ם כתב בפ״ו מה׳ עירוב שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה או בשעת הדחק ובפכ״ד מה׳ שבת כתב כל הדברים שהן אסורים משום שבות לא גזרו עליהן בין השמשות אלא בעצמו של יום הוא שהן אסורין אבל בין השמשות מותרין והוא שיהא שם דבר מצוה או דוחק כיצד מותר לו בין השמשות לעלות באילן או לשוט על פני המים להביא לולב או שופר וכן מוריד מן האילן או מוציא מן הכרמלית עירוב שעשה וכן אם היה טורד ונתפז ונערך לדבר שהוא משום שבות בין השמשות ה״ז מותר אבל אם לא היה שם דוחק ולא דבר מצוה אסור לפיכך אין מעשרין את הוודאי בין השמשות מע״פ שאיסור הפרשת מעשר בשבת משום שבות אבל מעשרין את הדמאי וכ׳ ה׳ המגיד והוסיף ז״ל אם היה טרוד ונתפז וכו׳ וכ״ל שיצא לו ממה שהוא סובר שאם עירב אדם עירובי תחומין לדבר הרשות **שעירבו** עירוב כתבואר פ״ו מה׳ עירובין ואעפ״כ אמרו שלא גזרו עליו משום שבות אלמא כל שהוא דחוק בין השמשות מותר עכ״ל ודברי רבינו כתומין ביותר שכתב או שהיה טרוד והולרך לעשר פירות בין השמשות ואי מוקמת לה בודאי קשיא מתני׳ דס״פ ב״מ דקתני כפק חשיכה כפק אינה חשיכה אין מעשרין את הוודאי ואי מוקמת לה בדמאי קשה דלמה כתב או שהיה טרוד אפילו אינו טרוד נמי שרי דהא מתני׳ כתמא קתני מעשרין את הדמאי ואפשר שהוא סובר דמתני׳ דקתני אין מעשרין את הוודאי אבל מעשרין את הדמאי ע״כ לא במעשר לצורך השבת עסקינן דא״כ אפילו ודאי הוה שרי לעשורי ודאי כל לצורך השבת דבשלא לצורך השבת עסקינן לא הוי לן למישרי לעשר אפילו דמאי אם לא מפני הדוחק ולכן כתב או שהיה טרוד והולרך לעשר פירות כלומר דמפני הטירדא דוקא שרי הא אם אינו טרוד לא ולפ״ז לא התיר כאן לעשר אלא דמאי דוקא ויותר נראה לומר דאפי׳ ודאי שרי לעשר ואפילו שלא לצורך השבת אם הוא טרוד ונתפז לדידן דקי״ל דלא גזרו על שבות בין השמשות בשעת הדחק והא דתנן אין מעשרין את הוודאי כמ״ד גזרו על שבות בין השמשות וכמו שפירש״י שם :

שמג כתב הרמב״ם בפכ״ד ותמה עליו ה״ה כמו שתמה עליו רבינו ועוד שהרמב״ם עצמו כתב בפי״ב מה׳ שבת ובסוף הלכות מאכלות אסורות גבי איסורי תורה שאין ב״ד מצווין להפרישו והביא הדבר בצריך תלמוד ומצאתי כתוב בשם הרב הגדול מהר״ר יוסף פאסי ז״ל שמה שכתב הרמב״ם בפכ״ד גבי שבות דמשמע דוקא שבות אבל לא איסור תורה לא קאי אריש דקתני אין ב״ד מצווין להפרישו דאפילו באיסורי תורה נמי אין מצווין להפרישו אלא אסיפא דקתני ואם הניחו אבין אין ממחין בידו קאי וקאמר דהיינו באיסורי דרבנן דוקא אבל באיסורי תורה ממחין ב״ד בידו אבין שלא יניחו לעשות איסור וזה יתישב על פי מה שכתב בסוף הלכות מאכלות אסורות שאע״פ שאין ב״ד מצווין להפרישו מצוה על אבין לגעור בו ולהפרישו ואהאי מצות ב״ד מצווין באיסורי תורה דוקא אבל לא באיסורי דרבנן וכיוצא בזה מצאתי שכתב מורי אמי הרב החסיד הגדול ה״ר חייס ן׳ אלבלג ז״ל :

ודאי יודע דבנוסחי דידן בפ׳ חרש (קיד.) רבי פדת הוא דאמר לידבר עליה ועליתא ולטיילא התם אבל ר״י אמרינן התם דבפוקי מספקא ליה אי ב״ד מצווין להפרישם קטן או לא ואמאי דשני אמתני׳ דקטן שבא לכבות אין שומעין לו דדוק׳ בעושה על דעת אביו היא לאו משום דס״ל הכי אלא משום דזיל הכא קא מדאי ליה וזיל הכא קא מדאי ליה ואפשר שמפני כך השמיטו הרי״ף והרא״ש הא דמתמה בפ׳ כ״כ אמתניתין דקטן שבא לכבות אין שומעין לו שמעת מינה קטן אוכל נבילות ב״ד מצווין להפרישו א״ר יוחנן בעושה על דעת אביו דכיון דבפרק חרש אמרינן דרבי יוחנן ספוקי מספקא ליה וזיל הכא קא מדאי ליה וזיל הכא אתיתי לן למיפסק הלכה דאין מצווין דאע״ג דרבי עבד עובדא כיון דלר״י מספקא ליה לדידן נמי מידי ספיקא לא נפקא ויש הוכחה לזה בדברי הרא״ש שכתב בריש שבת וז״ל וקשה היכי קאמר דפטור ומותר לגמרי דהא קעבר משום לפני עור לא תתן מכשול ואין לומר דהכא מיירי בכה״ג דאפילו לא היה נותנו בידו היה יכול ליטלו דהשתא ליכא משום לפני עור דמ״מ איסור דרבנן איכא דאפי׳ קטן אוכל נבילות ב״ד מצווין להפרישו עכ״ל ומיהו יש לדחות שמה שהשמיטו אוקימתא דבעושה על דעת אביו אפשר שהטעם לפי שהם מפרשים דבעושה על דעת אביו היינו לומר דכל קטן המכבה על דעת אביו הוא עושה בודאי וכמו שכתבתי בסי׳ של״ד ובנ״ס שתת רבינו נראה שהיה כתוב ר׳ יוחנן במקום ר׳ פדא ולפ״ז לא היה בנוסחת רבינו ר״י ספוקי מספקא ליה מ״מ דעת הרמב״ם וסמ״ג ורבינו לפסוק כמ״ד קטן אוכל נבילות אין ב״ד מצווין להפרישו וכ״כ הרמב״ן בפרשת אמור אל הכהנים ודע שרבינו כתב בטור י״ד סי׳ שע״ג וז״ל כתב הרמב״ם שאין הגדולים מוזהרין על הקטנים אלא שלא לטמאם ביד אבל אם בא לטמ׳ בעצמו אין ב״ד מצווין להפרישו אלא שאביו מצווה לחנכו בקדושה וכ״ל שריכין להפרישם וכן משמע הלשון שדרשו אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים משמע שצריך להזהירם מלטמאם ע״כ וקשה דבפ׳ חרש מוקיב למ״ד קטן אוכל נבילות אין ב״ד מצווין להפרישו מדתניא אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטני׳ מאי לאו דאמרינן להו לא תטמאו לא דלא לטמו להו בידים ומאחר שהוא פוסק כאן מ״ד דאפי׳ בשל תורה אין ב״ד מצווין להפרישו א״כ ע״כ כי תניא אמור ואמרת הזהיר גדולים על הקטנים דלא לטמו להו בידים הוא אבל להפרישם לא הוזהרו וכדברי הרמב״ם וכ״ל דטעמא דרבינו משום דבגמ׳ מוקיב נמי מדתניא גבי שקנים כתיב לא תאכלום להזהיר גדולים על הקטנים לגבי דם תניא כל נפש מכל לא תאכל דם להזהיר גדולים על הקטנים מאי לאו דאמרינן להו לא תיכלו לא דלא ליספו להו בידים ובתר הכי אמרינן וצריכי דאי אשמעי׳ שקנים משום דאיסורן במשהו אבל דם דעד דאיכא רביעית אימא לא ואי אשמועינן דם משום דאיסורן שוה בכל אבל טומאה אימא לא ואי אשמועינן **אי אשמועינן** הני תרתי משום דאיסורן אבל טומאה אימא לא ואי אשמועינן

טומאת

דהוי מעייני אכילה ושתייה דאכסר לאדם מבלעדם אלא א״כ שהיה טרוד ונתפז אליו ואם לא היה מגיע לידו היה מצטער בשבת ומיהו לא שרי אלא מעייני אכילה ושתייה וכיוצא בזה כגון נר לכבוד שבת שהוא צורך מצוה קצת אבל אם הוא עסק גמור לחול ודאי דאסור אע״פ שהוא בהול אליו כן נראה דעת רבינו וכ״כ מהרש״ל בתשובותיו סי׳ מ״ו ע״ש וע״ל בסי׳ רס״א :

שמג כתב הרמב״ם קטן העובר שבות דרבנן וכו׳ ואיני יודע וכו׳ גם ה׳ המגיד הקשה על הרמב״ם מפרק חרש כמו שהקשה רבינו גם הקשה עליו מדברי עצמו שכתב פי״ב מהלכות שבת בקטן שבא לכבות מדעת עצמו אין ב״ד מצווין להפרישו גם ממ״ש בסוף הלכות מאכלות אסורות דאף באיסור דאורייתא אין הב״ד מצווין להפרישו וכן פסק פ״ג דה׳ אבל בכהן קטן שאם בא לטמאות בעצמו אין ב״ד מצווין להפרישו וב״י כתב לתרץ בשם גדולי עולם דלא נקט הרמב״ם שבות משום ריש לאורוי דבאיסור דאורייתא מצווין להפרישו אלא משום כיפא נקטיה דכתב וכן אם הניחו אבין אין ממחין בידו דוקא באיסור דאורייתא אבל באיסור דרבנן אבין אין ממחין בידו אבל אם הניחו אבין אין ממחין בידו שלא יניחו לעשות איסור ולפעד״ג פי׳ זה הוא דוחק אבל הקרוב הוא דבכל מקום שכתב הרמב״ם דאין ב״ד מצווין להפרישו מיירי בכתם קטן שלא הגיע לחינוך אבל כאן בפכ״ד דשבת גילה הרמב״ם במ״ש בסוף׳ וכן אם הניחו אבין אין ממחין בידו דמדבר בקטן שהגיע לחינוך ומש״ה דוקא בדבר שהוא משום שבות אין ב״ד מצווין להפרישו וכן אם הניחו אבין אין ממחין בידו אע״פ שהגיע לחינוך אבל באיסור דאורייתא חייבין ב״ד להפרישו אם אין לו אב ואם עושה כן בפני אביו ומניחו לעשות ממחין בידו כיון שחייב האב לחנכו ועובר על ד״ת וכך נרא׳ קצת מבואר ממ״ש בסוף הא״מ דאע״פ דאין ב״ד מצווין על הקטן להפרישו מאיסור דאורייתא בשעשה מעצמו מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי להנכו בקדושה שנא׳ חנוך לנער ע״פ דרכו וגו׳ והא ודאי אפי׳ בקטן בן ד׳ וה׳ מצוה לגעור בו להפרישו מטעם הכתוב חנוך לנער וז״ש מצוה לחנכו בקדושה דאי אתא דמיירי בהגיע לחינוך חייב להנכו מיבעי ליה למימר כדתנן בס״פ לולב הגזול וכל קטן שיודע לנענע חייב בלולב ות״ר היודע להתעטף חייב בציצית והיודע לשמור תפילין אביו חייב ליקח לו תפילין וכו׳ וגבי כהן קטן נמי כתב הרמב״ם אבל אביו צריך להנכו בקדושה ולא אמר חייב לחנכו אלא בע״כ בקטן שלא הגיע לחינוך קאמר ותדע דבפ״ג מה׳ ציצית ובפ״ו דסוכה ובפ״ז דלולב כתב הרמב״ם בלשון חיוב קטן חייב בציצית כדי לחנכו במצות חייב בסוכה מד״ס כדי לחנכו במצות חייב בלולב מד״ס כדי לחנכו במצות וא״כ כ״ש דחייב להפרישו מן העבירה באיסור דאורייתא בהגיע לחינוך ולמה לא אמר חייב לחנכו אלא בע״כ בהגיע לחינוך לא מיירי בזה הרמב״ם דהא פשיטא היא דאכילו ב״ד מצווין להפרישו כשאין שם אביו או אין לו אב כ״ש אביו דחייב בכך אלא בקטן שלא הגיע לחינוך קאמר דאע״פ דאין ב״ד מצווין להפרישו מצוה על האב לגעור בו כדי לחנכו בקדושה. אבל בפכ״ד מהלכות שבת מדבר בהגיע לחינוך שאביו חייב להנכו וב״ד מצווין להפרישו אם הוא עובר על איסור דאורייתא אבל בדבר שהוא משום שבות אין ב״ד מצווין להפרישו וכן אם הניחו אבין אין ממחין בידו וכ״כ התוס׳ בפרק כ״כ דהא דאסיקנא דאין הב״ד מצווין להכריחו דוקא בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ״ש לגריך להפרישו שלא יעשה עבירה עכ״ל ומביאו ב״י והיינו כדפרישית דבהגיע לחינוך לא שני להו בין ב״ד לאביו והא דמחלק הרמב״ם בין ב״ד לאביו היינו דוקא בלא הגיע לחינוך ולא כמ״ש ב״י דהרמב״ם מחלק בהגיע לחינוך בין ב״ד לאביו דליתא . גם לא כמהרא״י בכתביו בסי׳ ס״ב דפי׳ בהך דאין ב״ד מצווין להפרישו דבקטן שהגיע לחינוך מיירי כדמוכח ממה שהקשו התוס׳ שנ״ן בפרק בתרא דיומא מהנוך קטנים דהתם אהך דאין ב״ד מצווין להפרישו דליתא אלא כתוס׳ שלנו בפרק כל כתבי עיקר דהא דאין ב״ד מצווין להפרישו דוקא בדלא הגיע לחינוך ואין ה״נ דלא קשיא כלל מחינוך קטנים דהתם דמיירי בהגיע לחינוך והכא מיירי בלא הגיע לחינוך וא״ת לדעת רבינו דאין ב״ד מצווין להפרישו באיסור דאורייתא אמאי כתב בסי׳ של״ד בקטן שבא לכבות צריך למחות בידו ולא פי׳ דדוקא בעושה לדעת אביו כדמפרש בגמ׳ וכבר האריך בזה ב״י לעיל וגם כאן ולפעד״ג דעת רבינו דאין אנו בקיאין להבין בקטן אם עושה לדעת אביו אם לאו לפיכך מספק צריך למחות בכל קטן שלא הגיע לחינוך וזה היה דעת הרי״ף והרא״ש שהשמיטו הך אוקימתא בעושה ע״ד אביו וכבר כתבתי זה לעיל . ואכתי קשה לרבינו דמחלק בקטן בין איסור טומאת כהנים לשאר איסורים דבשאר איסורים א״צ להפרישו ובאיסור טומאה צריך להפרישו כדכתב בי״ד סימן שע״ג וכ״כ בב״י בה׳ טומאה וכ״כ הרשב״א בתשובה סי׳ קכ״ח ע״ש ה״ר יונתן וכ״כ הרא״ש בסדר אמור ע״ש רבינו הלל בפי׳ ת״כ דמה נפשך אי ס״ל הלכה כר׳ פדת דאין ב״ד מצווין להפרישו א״כ הך דרשא דאמור ואמרת אינה אלא אזהרה דלא לטמינהו בידים כדמוקים לה בפרק חרש במסקנא ואי ס״ל להאמיר כר׳ יוחנן דספוקי מספקא ליה א״כ בשאר איסורין נמי מצווין להפרישו וכיוצא בזה הקשה ב״י והאריך בישובה ואינו מתקבל לפע״ד ומה שנראה קרוב הוא דרבינו ודעימיה ס״ל כרבי פדת דאין ב״ד מצווין להפרישו מיהו דוקא בכל שאר איסורין אבל בטומאה מצווין להפרישו והך אוקימתא דמוקים לאמור ואמרת דלא לטמינהו בידים בני הישיבה אוקמוה בהכי מקמי דתלמודא מצריך להו צריכי להנהו תלתא קראי דשרצים ודם וכהנים אבל לבתר דמצרכי להו וקאמר ואי אשמעינן טומאת כהנים שאני משום דריבה להן מצות יתירות תו לא איצטריך לאוקימתא דאמור ואמרת אתא דלא לטמינהו בידים אלא כיון דריבה להו מצות יתירות החמירה תורה להפרישם הקטנים מטומאה וכדמשמע פשטא דקרא אמור אל הכהנים הגדולים שיאמרו לבני אהרן הקטנים לנפש לא יטמא בעמיו ולא דמי לשרצים דכתיב בהו לא תאכלום קרי ביה לא תאכילום וכן כל נפש מכם לא תאכל דם קרי ביה לא תאכילו דם התם הוא כדקאמרינן דלא ליספו בידים דהכי משמע דיוקא דקרא לא תאכילו בידים אבל אין מצווין להפרישו ואע״ג דדם אמור דאיכא כרת ושרצים אמירי

דאיסורן

פרישה

ידעתי מאי קשיא להב״י דהא איכא למימר דרבינו מיירי במעשר את הוודאי ואפילו שלא לצורך שבת והבריתא שאוסר לעשר את הוודאי מיירי כשאינו נתנו ואין לו שעת הדחק וכמ״ש ב״י עצמו לעיל ריש סי׳ רס״א ע״ש :

סי׳ שמג (א) **כתב** הרמב״ם קטן העובר שבות דרבנן אין ב״ד מצווין להפרישו ואיני יודע למה כתב העובר שבות דרבנן דאפילו באיסור דאורייתא נמי אין ב״ד מצווין להפרישו כהא דפרק חרש דאירכסו מפתחות דבי מדרשא בר״ה וא״ר יוחנן לידבר טליא התם פירוש שנאבדו מפתחות של בית המדרש בר״ה וצוה שיוליכו נערים שימצאום שם ויכניסום וקאמר טעמא משום דקטן אוכל נבילות אין ב״ד מצווין להפרישו אלמא אפילו באיסור דאורייתא נמי אע״ג דקא בעי למייתי ליה סיוע מהרבה משניות

דהכי״ל דהתם בשם גדולי עולם דלא נקט אלא משום ריש לאורוי דבאיסור דאורייתא מצווין להפרישו אלא משום כיפא נקטיה דכתב וכן אם הניחו אבין אין ממחין בידו היינו דוקא באיסור דרבנן אבל באיסור דאורייתא ממחין ב״ד בידו שלא יניחו לעשות איסור ולפעד״ג פי׳ זה הוא דוחק אבל הקרוב הוא דבכל מקום שכתב הרמב״ם דאין ב״ד מצווין להפרישו מיירי בכתם קטן שלא הגיע לחינוך אבל כאן בפכ״ד דשבת גילה הרמב״ם במ״ש בסוף׳ וכן אם הניחו אבין אין ממחין בידו דמדבר בקטן שהגיע לחינוך ומש״ה דוקא בדבר שהוא משום שבות אין ב״ד מצווין להפרישו וכן אם הניחו אבין אין ממחין בידו אע״פ שהגיע לחינוך אבל באיסור דאורייתא חייבין ב״ד להפרישו אם אין לו אב ואם עושה כן בפני אביו ומניחו לעשות ממחין בידו כיון שחייב האב לחנכו ועובר על ד״ת וכך נרא׳ קצת מבואר ממ״ש בסוף הא״מ דאע״פ דאין ב״ד מצווין על הקטן להפרישו מאיסור דאורייתא בשעשה מעצמו מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי להנכו בקדושה שנא׳ חנוך לנער ע״פ דרכו וגו׳ והא ודאי אפי׳ בקטן בן ד׳ וה׳ מצוה לגעור בו להפרישו מטעם הכתוב חנוך לנער וז״ש מצוה לחנכו בקדושה דאי אתא דמיירי בהגיע לחינוך חייב להנכו מיבעי ליה למימר כדתנן בס״פ לולב הגזול וכל קטן שיודע לנענע חייב בלולב ות״ר היודע להתעטף חייב בציצית והיודע לשמור תפילין אביו חייב ליקח לו תפילין וכו׳ וגבי כהן קטן נמי כתב הרמב״ם אבל אביו צריך להנכו בקדושה ולא אמר חייב לחנכו אלא בע״כ בקטן שלא הגיע לחינוך קאמר ותדע דבפ״ג מה׳ ציצית ובפ״ו דסוכה ובפ״ז דלולב כתב הרמב״ם בלשון חיוב קטן חייב בציצית כדי לחנכו במצות חייב בסוכה מד״ס כדי לחנכו במצות חייב בלולב מד״ס כדי לחנכו במצות וא״כ כ״ש דחייב להפרישו מן העבירה באיסור דאורייתא בהגיע לחינוך ולמה לא אמר חייב לחנכו אלא בע״כ בהגיע לחינוך לא מיירי בזה הרמב״ם דהא פשיטא היא דאכילו ב״ד מצווין להפרישו כשאין שם אביו או אין לו אב כ״ש אביו דחייב בכך אלא בקטן שלא הגיע לחינוך קאמר דאע״פ דאין ב״ד מצווין להפרישו מצוה על האב לגעור בו כדי לחנכו בקדושה. אבל בפכ״ד מהלכות שבת מדבר בהגיע לחינוך שאביו חייב להנכו וב״ד מצווין להפרישו אם הוא עובר על איסור דאורייתא אבל בדבר שהוא משום שבות אין ב״ד מצווין להפרישו וכן אם הניחו אבין אין ממחין בידו וכ״כ התוס׳ בפרק כ״כ דהא דאסיקנא דאין הב״ד מצווין להכריחו דוקא בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ״ש לגריך להפרישו שלא יעשה עבירה עכ״ל ומביאו ב״י והיינו כדפרישית דבהגיע לחינוך לא שני להו בין ב״ד לאביו והא דמחלק הרמב״ם בין ב״ד לאביו דליתא אלא כתוס׳ שלנו בפרק כל כתבי עיקר דהא דאין ב״ד מצווין להפרישו דוקא בדלא הגיע לחינוך ואין ה״נ דלא קשיא כלל מחינוך קטנים דהתם דמיירי בהגיע לחינוך והכא מיירי בלא הגיע לחינוך וא״ת לדעת רבינו דאין ב״ד מצווין להפרישו באיסור דאורייתא אמאי כתב בסי׳ של״ד בקטן שבא לכבות צריך למחות בידו ולא פי׳ דדוקא בעושה לדעת אביו כדמפרש בגמ׳ וכבר האריך בזה ב״י לעיל וגם כאן ולפעד״ג דעת רבינו דאין אנו בקיאין להבין בקטן אם עושה לדעת אביו אם לאו לפיכך מספק צריך למחות בכל קטן שלא הגיע לחינוך וזה היה דעת הרי״ף והרא״ש שהשמיטו הך אוקימתא בעושה ע״ד אביו וכבר כתבתי זה לעיל . ואכתי קשה לרבינו דמחלק בקטן בין איסור טומאת כהנים לשאר איסורים דבשאר איסורים א״צ להפרישו ובאיסור טומאה צריך להפרישו כדכתב בי״ד סימן שע״ג וכ״כ בב״י בה׳ טומאה וכ״כ הרשב״א בתשובה סי׳ קכ״ח ע״ש ה״ר יונתן וכ״כ הרא״ש בסדר אמור ע״ש רבינו הלל בפי׳ ת״כ דמה נפשך אי ס״ל הלכה כר׳ פדת דאין ב״ד מצווין להפרישו א״כ הך דרשא דאמור ואמרת אינה אלא אזהרה דלא לטמינהו בידים כדמוקים לה בפרק חרש במסקנא ואי ס״ל להאמיר כר׳ יוחנן דספוקי מספקא ליה א״כ בשאר איסורין נמי מצווין להפרישו וכיוצא בזה הקשה ב״י והאריך בישובה ואינו מתקבל לפע״ד ומה שנראה קרוב הוא דרבינו ודעימיה ס״ל כרבי פדת דאין ב״ד מצווין להפרישו מיהו דוקא בכל שאר איסורין אבל בטומאה מצווין להפרישו והך אוקימתא דמוקים לאמור ואמרת דלא לטמינהו בידים בני הישיבה אוקמוה בהכי מקמי דתלמודא מצריך להו צריכי להנהו תלתא קראי דשרצים ודם וכהנים אבל לבתר דמצרכי להו וקאמר ואי אשמעינן טומאת כהנים שאני משום דריבה להן מצות יתירות תו לא איצטריך לאוקימתא דאמור ואמרת אתא דלא לטמינהו בידים אלא כיון דריבה להו מצות יתירות החמירה תורה להפרישם הקטנים מטומאה וכדמשמע פשטא דקרא אמור אל הכהנים הגדולים שיאמרו לבני אהרן הקטנים לנפש לא יטמא בעמיו ולא דמי לשרצים דכתיב בהו לא תאכלום קרי ביה לא תאכילום וכן כל נפש מכם לא תאכל דם קרי ביה לא תאכילו דם התם הוא כדקאמרינן דלא ליספו בידים דהכי משמע דיוקא דקרא לא תאכילו בידים אבל אין מצווין להפרישו ואע״ג דדם אמור דאיכא כרת ושרצים אמירי

דאיסורן

דס״ל לרבינו להביא בקיצור דאייס דמייתי דאמרינן בפרק חרש קטן אוכל נבילות כו׳ ונבילות איסור דאורייתא הוא . וגם ל״ע דיש לחלק ולומר דזה אמור מחמת כ״א אחד וכמ״ש ב״י בס״ס זה וגם ל״ע מאי מקשה הרא״ש ודב״י הביאו בסי׳ זה ז״ל וקשה היכי קאמר דפטור ומותר לגמרי כו׳ עד דמ״מ איסורא איכא דהא אפי׳ קטן אוכל נבילות ב״ד מצווין להפרישו עכ״ל הרא״ש מאי קשיא מקטן אוכל נבילות שהוא דאורייתא לדינא דשבת דהתם דהוא איסורא דרבנן ולק״מ דהא גם

דאיסורין במשנה מ"מ קרא לא קא מזהיר אלא שלא להאכילן בידים וה"ה בכל שאר איסורין משא"כ בטומאה דקרא קא אזהר לגדולים להפרישם קטנים מן הטומאה כדפי' והיינו מטעם שריבה בהן מצות יתירות והכי משמע ממ"ש הרי"ף והרא"ש בהלכות טומאה הך דרשא דאמור ואמרת להזהיר הגדולים על הקטנים ולא הביאו עליה הך מוקימתא דלא לעמיקנו בידים אלא דס"ל דאזהר עלייהו להפרישינהו מטומאה ומשם למד רבינו להורות כן והכי נקטינן דכהנים מוזהרין להפרישם הקטנים אפילו בקטנים דלא הגיעו לחינוך ובאים ליטמא בעצמם מחייבים הגדולי' להפרישן:

כתב בהגהות ס"ע וקטן שהכה אביו או עבר שאר עבירה בקטנות אע"פ שאינו צריך תשובה כשהגדיל מ"מ טוב לו שיקבל איזה דבר לתשובה ולכפרה אע"פ שעבר קודם שנעשה בר עונשין עכ"ל והוא מפסקי מהרא"י כי' ס"ב מיהו נראה דה"מ בעבירות שבין אדם למקום אבל בעבירות שבין אדם לחבירו ודאי ב"ד מצווין עליו להפרישו כדי שלא יאחרע תקלה על ידו וכ"כ הרב המגיד פ"א מגנבה ואמאי דכתב הרמב"ם לשם ראוי לב"ד להכות את הקטנים כפי כח הקטן על הנגבה כדי שלא יהיו רגילין בה וכן אם הזיקו שאר נזקין וכן מכין את העבדים וכו' וכ"כ בח"מ סימן שמ"ט אבל מן הדין אין הקטן חייב בתשלומין כשיגדיל כמ"ש הרמב"ם להדיא בפ"ד דחובל ומזיק וכ"כ כל הפוסקים אך קשה מהא דאיתא פ' הגוזל עניים (ד' צח) אכפייה רחמים לרב אשי ואגבי מיניה כי כשורא לגלמי ופירש"י רב אשי שור שלו חוב של חבירו בילדותו ואגבי מיניה גובינא מעליא כל מה שכתוב בשטר ומשמע ודאי דהאי בילדותו בקטנותו שלא היה בר דעת דאם ר"ל בילדותו לאחר שהגדיל לא היה צריך לפרש בילדותו דמה לי בילדותו מה לי בזקנותו מ"מ היה גדול ואם שרפו באונס לו בשוגג ואדם מועד לעולם אין כאן גנאי אפילו בזקנותו ואם שרפו במזיד גם בילדותו לא ה"ל לעשותו כיון שהגדיל והיה בר דעת אלא בע"כ בקטנותו היה המעשה וכך היה מפרש הא"ז והביא ראיה מכאן שהקטן שחייב לשלם כשהגדיל גם הביא ראיה מהא דאמר בפ' ד' וה' (דף לט) שור של יתומים שהזיק משלם מן העלייה ר"י בר הינא אמר ונעליית אפוטרופא והוזרין ונפרעין מן היתומים לכי גדלי וכ"ש היכא דאזקי נפשייהו ע"כ מא"ז כדאית' בהגהת אשיר"י פרק החובל והוא תימה גדולה וצריך לומר דס"ל דאע"ג דמדין תורה ודאי פטור מ"מ תקנת חכמים היא לשלם כשיגדיל מפני תיקון העולם והכי כתבו התוס' להדיא בפ' ד' וה' דהיא דשור של קטן שהזיק דמשלם אע"ג דאיהו גופיה כי מזיק פטור דפגיעתו רעה ממונו לא כ"ש עבדו רבנן תקנה במועד מפני תיקון העולם ע"ש בד"ה אין מעמידין מ"מ אין דעת הפוסקים כן לחייבו בב"ד לשלם כשיגדיל כשהזיק בעצמו דמילתא דלא שכיחא היא ולא עשו הקנה אלא בשור שכיח דשכיחא טובא ואית ביה משום תיקון העולם אבל הך עובדא דרכרס נלפע"ד דהאמת הוא כודאי דרב אשי בקטנותו היה שרפו לשטר של חבירו ומן הדין היה פטור אלא כיון דראוי לב"ד להכות לקטנים וכו' ורב אשי לא היה רוצה לקבול המכות היה משלם כל הנזיק שעשה והשתא ניחא הא דאכפייה דאי איתא דאכפייה כשהגדיל וכי הגון הוא לומר על רב אשי דאחר שהגדיל היה מסרב על ציווי ב"ד עד דאכפייה רפרם אלא ודאי דבעודו קטן קאמר דאכפייה והוא דמן הדין היה פטור מלשלם ממון אלא ראוי היה להלקותו וע"י כך היה כפוי לשלם מה שהזיק ומכאן יצא לו לרש"י ז"ל לפרש בילדותו פי' בקטנותו דמדקאמר אכפייה דאלמא דבלא כפייה לא היה גובה ונכנסו אלמא דמדין היה פטור וגם התיישב הא דכתב הרמב"ם ראוי לב"ד להכות את הקטנים וכו' דכתב הרב המגיד על זה לא מצאתי מבואר אבל למה שכתבנו מוכח הכי מהך דאכפייה רפרם כלל העולה דהקטן שגנב או שהזיק פטור מלשלם כשהגדיל ולא היתה על זה תקנת חכמים לשלם דלא כהא"ז גם בעבירות שבין אדם למקום אין עליו עונש לאחר שהגדיל אלא שאני קורא עליו גם בלא דעת נפש לא טוב דאע"פ דקטן שעבר עבירה בלא דעת היא לא טוב לנפש כי המשיך עליה טומאה מצד הרע על כן טוב לו כשיגדיל לשוב בתשובה מעצמו על כל מה שעבר הן בדברים שבינו ובין המקום הן בדברים שבינו ובין חבירו:

שדמ ההולך במדבר וכו' בפ' כלל גדול (דף סט) כלונתא דר"ה וחייא בר רב הוא ואיתותב חייא בר רב דאמר משמר יום ג' ומונה ששה אלא מונה ששה ומשמר יום אחד פי' ומתחיל מיום שנתן אל לבו שבחתו שגם הוא בכלל מנין הששה לאפוקי מחייא בר רב דמשמר יום ג' ומונה ששה דמשמר יום המחרת אבל ביום ששם אל לבו אינו משמר דשמא עשה מלאכה:

היה יודע וכו' מימרא דרבה שם ופריך פשיטא ומשני מה"ד כיון דבשבתא לא נפיק בתעלי שבתא נמי לא נפיק דאין דרך לצאת מפני כבוד השבת ולשתרי ליה תרי יומי ח' וט' קמ"ל זימנין דמשכח שיירתא ומיקרי ונפיק:

שמה ארבע רשויות לשבת וכו' ברייתא פ"ק דשבת (דף ו) ומ"ש רב"י הוא המקום וכו' וז"ל רש"י ומצא רשות מוקף מד' לדדין וחללו ד' עכ"ל ומביאו ב"י משמע דלא ה"ל רש"י אלא כשחללו ד' בלא מחיצות וכן נראה מדברי הרמב"ם פי"ד שבתב וכן מקום שהוא מוקף ד' מחיצות וביניהן ד' על ד' וכו' אבל מדברי התוס' לשם (דף ח) בד"ה רחבה שהה מבואר דס"ל דהמחיצות מצטרפין לשטור ד' על ד' וכ"כ הרא"ש להדיא וז"ל והדפנות מצטרפות עם חלל הכוורת לרוחב ד' כי ניכי דמצטרפות הסולים לגובה עשרה וכן נראה ממ"ש רבינו ויש בו ד' על ד' שנזהר ולא כתב כלשון הרמב"ם וביניהן ד' על ד' אלא דקשה לפי זה למה כתב רבינו בסוף סימן זה דאם אין ביניהם ד' הוי מקום פטור דמשמע מלשון זה דאין המחיצות מצטרפין לשיעור ארבעה: ומ"ש

דאיסורין בשאר מ"מ קרא לא קא מזהיר אלא שלא להאכילן בידים וה"ה בכל שאר איסורין משא"כ בטומאה דקרא קא אזהר לגדולים להפרישם קטנים מן הטומאה כדפי' והיינו מטעם שריבה בהן מצות יתירות והכי משמע ממ"ש הרי"ף והרא"ש בהלכות טומאה הך דרשא דאמור ואמרת להזהיר הגדולים על הקטנים ולא הביאו עליה הך מוקימתא דלא לעמיקנו בידים אלא דס"ל דאזהר עלייהו להפרישינהו מטומאה ומשם למד רבינו להורות כן והכי נקטינן דכהנים מוזהרין להפרישם הקטנים אפילו בקטנים דלא הגיעו לחינוך ובאים ליטמא בעצמם מחייבים הגדולי' להפרישן:

כתב בהגהות ס"ע וקטן שהכה אביו או עבר שאר עבירה בקטנות אע"פ שאינו צריך תשובה כשהגדיל מ"מ טוב לו שיקבל איזה דבר לתשובה ולכפרה אע"פ שעבר קודם שנעשה בר עונשין עכ"ל והוא מפסקי מהרא"י כי' ס"ב מיהו נראה דה"מ בעבירות שבין אדם למקום אבל בעבירות שבין אדם לחבירו ודאי ב"ד מצווין עליו להפרישו כדי שלא יאחרע תקלה על ידו וכ"כ הרב המגיד פ"א מגנבה ואמאי דכתב הרמב"ם לשם ראוי לב"ד להכות את הקטנים כפי כח הקטן על הנגבה כדי שלא יהיו רגילין בה וכן אם הזיקו שאר נזקין וכן מכין את העבדים וכו' וכ"כ בח"מ סימן שמ"ט אבל מן הדין אין הקטן חייב בתשלומין כשיגדיל כמ"ש הרמב"ם להדיא בפ"ד דחובל ומזיק וכ"כ כל הפוסקים אך קשה מהא דאיתא פ' הגוזל עניים (ד' צח) אכפייה רפרם לרב אשי ואגבי מיניה כי כשורא לגלמי ופירש"י רב אשי שור שלו חוב של חבירו בילדותו ואגבי מיניה גובינא מעליא כל מה שכתוב בשטר ומשמע ודאי דהאי בילדותו בקטנותו שלא היה בר דעת דאם ר"ל בילדותו לאחר שהגדיל לא היה צריך לפרש בילדותו דמה לי בילדותו מה לי בזקנותו מ"מ היה גדול ואם שרפו באונס לו בשוגג ואדם מועד לעולם אין כאן גנאי אפילו בזקנותו ואם שרפו במזיד גם בילדותו לא ה"ל לעשותו כיון שהגדיל והיה בר דעת אלא בע"כ בקטנותו היה המעשה וכך היה מפרש הא"ז והביא ראיה מכאן שהקטן שחייב לשלם כשהגדיל גם הביא ראיה מהא דאמר בפ' ד' וה' (דף לט) שור של יתומים שהזיק משלם מן העלייה ר"י בר הינא אמר ונעליית אפוטרופא והוזרין ונפרעין מן היתומים לכי גדלי וכ"ש היכא דאזקי נפשייהו ע"כ מא"ז כדאית' בהגהת אשיר"י פרק החובל והוא תימה גדולה וצריך לומר דס"ל דאע"ג דמדין תורה ודאי פטור מ"מ תקנת חכמים היא לשלם כשיגדיל מפני תיקון העולם והכי כתבו התוס' להדיא בפ' ד' וה' דהיא דשור של קטן שהזיק דמשלם אע"ג דאיהו גופיה כי מזיק פטור דפגיעתו רעה ממונו לא כ"ש עבדו רבנן תקנה במועד מפני תיקון העולם ע"ש בד"ה אין מעמידין מ"מ אין דעת הפוסקים כן לחייבו בב"ד לשלם כשיגדיל כשהזיק בעצמו דמילתא דלא שכיחא היא ולא עשו הקנה אלא בשור שכיח דשכיחא טובא ואית ביה משום תיקון העולם אבל הך עובדא דרכרס נלפע"ד דהאמת הוא כודאי דרב אשי בקטנותו היה שרפו לשטר של חבירו ומן הדין היה פטור אלא כיון דראוי לב"ד להכות לקטנים וכו' ורב אשי לא היה רוצה לקבול המכות היה משלם כל הנזיק שעשה והשתא ניחא הא דאכפייה דאי איתא דאכפייה כשהגדיל וכי הגון הוא לומר על רב אשי דאחר שהגדיל היה מסרב על ציווי ב"ד עד דאכפייה רפרם אלא ודאי דבעודו קטן קאמר דאכפייה והוא דמן הדין היה פטור מלשלם ממון אלא ראוי היה להלקותו וע"י כך היה כפוי לשלם מה שהזיק ומכאן יצא לו לרש"י ז"ל לפרש בילדותו פי' בקטנותו דמדקאמר אכפייה דאלמא דבלא כפייה לא היה גובה ונכנסו אלמא דמדין היה פטור וגם התיישב הא דכתב הרמב"ם ראוי לב"ד להכות את הקטנים וכו' דכתב הרב המגיד על זה לא מצאתי מבואר אבל למה שכתבנו מוכח הכי מהך דאכפייה רפרם כלל העולה דהקטן שגנב או שהזיק פטור מלשלם כשהגדיל ולא היתה על זה תקנת חכמים לשלם דלא כהא"ז גם בעבירות שבין אדם למקום אין עליו עונש לאחר שהגדיל אלא שאני קורא עליו גם בלא דעת נפש לא טוב דאע"פ דקטן שעבר עבירה בלא דעת היא לא טוב לנפש כי המשיך עליה טומאה מצד הרע על כן טוב לו כשיגדיל לשוב בתשובה מעצמו על כל מה שעבר הן בדברים שבינו ובין המקום הן בדברים שבינו ובין חבירו:

שדמ ההולך במדבר וכו' בפ' כלל גדול (דף סט) כלונתא דר"ה וחייא בר רב הוא ואיתותב חייא בר רב דאמר משמר יום ג' ומונה ששה אלא מונה ששה ומשמר יום אחד פי' ומתחיל מיום שנתן אל לבו שבחתו שגם הוא בכלל מנין הששה לאפוקי מחייא בר רב דמשמר יום ג' ומונה ששה דמשמר יום המחרת אבל ביום ששם אל לבו אינו משמר דשמא עשה מלאכה:

היה יודע וכו' מימרא דרבה שם ופריך פשיטא ומשני מה"ד כיון דבשבתא לא נפיק בתעלי שבתא נמי לא נפיק דאין דרך לצאת מפני כבוד השבת ולשתרי ליה תרי יומי ח' וט' קמ"ל זימנין דמשכח שיירתא ומיקרי ונפיק:

שמה ארבע רשויות לשבת וכו' ברייתא פ"ק דשבת (דף ו) ומ"ש רב"י הוא המקום וכו' וז"ל רש"י ומצא רשות מוקף מד' לדדין וחללו ד' עכ"ל ומביאו ב"י משמע דלא ה"ל רש"י אלא כשחללו ד' בלא מחיצות וכן נראה מדברי הרמב"ם פי"ד שבתב וכן מקום שהוא מוקף ד' מחיצות וביניהן ד' על ד' וכו' אבל מדברי התוס' לשם (דף ח) בד"ה רחבה שהה מבואר דס"ל דהמחיצות מצטרפין לשטור ד' על ד' וכ"כ הרא"ש להדיא וז"ל והדפנות מצטרפות עם חלל הכוורת לרוחב ד' כי ניכי דמצטרפות הסולים לגובה עשרה וכן נראה ממ"ש רבינו ויש בו ד' על ד' שנזהר ולא כתב כלשון הרמב"ם וביניהן ד' על ד' אלא דקשה לפי זה למה כתב רבינו בסוף סימן זה דאם אין ביניהם ד' הוי מקום פטור דמשמע מלשון זה דאין המחיצות מצטרפין לשיעור ארבעה: ומ"ש

משניות ומוקי להו באיסור דרבנן מ"מ דברי ר' יוחנן לא נדחו וכ"פ בספר המצות ובעל התרומות:

שדמ ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת מונה ז' ימים מיום שנתן אל לבו שבחתו ומקדש השביעי שעוש' קידוש והבדלה ועושה בכל יום מלאכה כדי פרנסתו ולא יותר ואף ביום שמקדש בו ומותר לילך בו בכל יום היה יודע מנין יום שיצא בו כגון שיודע שהיום יום ד' או יום חמישי ליציאתו אבל אינו יודע באיזה יום יצא מותר לעשות כל מה שירצה שמיני ליציאתו שביום כזה יצא מביתו ובודאי לא יצא בשבת וכן ביום ט"ו וכן ביום כ"ב וכן לעולם:

שמה ארבע רשויות לשבת רה"י ור"ה כרמל. ויקום פטור רה"י

טומאת כהנים שאני משום דריבה בהם מצות יתירות אבל הני אימא לא צריכא וסובר ז"ל דנהי דמעיקרא כי אותביה מכל חד מהני דהזהרו גדולים על הקטנים הוה ס"ד דילפינן מינייהו לשאר איסורין ומש"ה הוה צריך למימר שאין זאת האזהרה אלא לא הזהרו גדולים אבל בתר דאשכחן דבכמה דוכתי הזהרו גדולים על הקטנים ה"ל ג' כתובים הבאין כאחד ולכ"ע אין מלמדין ואי בהני תלת דוכתי לא הזהרו אלא דלא ליספו להו בידים א"כ בשאר איסורין מותר למיספי להו בידים והא ליכא מאן דסבר הכי דהא לא קאמר אלא קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו אבל למיספי להו בידים לא הילכך כ"ל דהני אזהרות הייני להפרישם אבל בשאר איסורין אין מצווין להפרישם ומש"ה גבי טומאה דהויא חד מהנך תלת כתב רבי' שהזהרו להפרישם ודוקא בהנך תלת אבל בשאר איסורין לא הזהרו להפרישם וכמו שכתב כאן לענין שבת דשאר איסורין לא ילפי' מהנך תלת דג' כתובים הבאים כא' אין מלמדין ואע"ג דבגמ' מצריך להנך זולת קראי וא"כ לא חשיבי אלא כחד קרא וילפינן מינייהו לשאר איסורין וא"כ ע"כ הני אזהרות דלא ליספו להו בידי' מינהו למ"ד קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו וי"ל דס"ל לרבינו דהאי צריכותא ל"ד הוא דא"כ נכתוב רחמנא בנבילה וטומאה וליתו כל שאר איסורין מינייהו דהא דס דאית ביה כרת אתי בק"ו מנבילה דליתא בה כרת ושרצים דאיסורן במשהו אתו בק"ו מנבילה שאיסורה בכזית א"כ כמו שהקשה הרב המובהק מה"ר אליהו מזרחי ז"ל בספרשת אמור דלכתוב רחמנא טומאה ודס ולייתי שרצים מינייהו דכי פרכת מה לכהנים שכן ריבה להם הכתוב מצות יתירות איכא למימר דס יוכיח וכי פרכת מה לדס שכן כרת איכא למימר טומאה תוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הלך השור שבהן שהן באזהרה והוזהרו בהן גדולים על הקטנים אף שרצים ושאר כל איסורין שבתורה שהן באזהרה יהיו גדולי' מוזהרין על הקטנים וכיון דהאי צריכותא' לאו דוקא הוא ועוד דפשטא דלישנא דברייתא' דקתני להזהיר גדולים על הקטנים משמע שצריך להזהירם מלטמאם הכי נקטינן והוא צריכותא איכא למימר דלא איתמר אלא לפוס מאי דדחקי לשנויי דהני אזהרות דלא ליספו או דלא ליטמו בידים ולאפוקי ברייתות מפשטן ולא קי"ל הכי כך כ"ל לדעת רבינו וכן כ"ל לדעת כ"י שכתב בהל' טומאה אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים אע"ג דבשאר איסורין אין האב מוזהר על הבן כדתנן קטן שבא לכבות אין שומעין לו ומוקמינן ליה בעושה על דעת אביו הא לאו הכי לא אסרינן ליה אבל בטומאה מוזהר מדיבויא דקרא ע"כ אבל הרמב"ם מפרש כפשטא דסוגיא דקא מצריך להני תלת קראי וה"ל כחד קרא וילפינן מינייה לכל איסורין שבתורה וא"כ למ"ד קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו ע"כ לא הזהרו אלא דלא ליספו ולא ליטמו להו בידים אבל להפרישם לא הזהרו בשום מקום וכ"כ הרמב"ן בפרשת אמור אל הכהנים וכ"כ בסמ"ג מל"ת סימן ס"ה גבי סכין ומפרכסין לאדם וסי' קמ"ח וסי' רל"ד: **וכתבו** התו' בפ' כ"ב (קכא.) דהא דאמרינן קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו מיירי בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ"ש דצריך להפרישו שלא יעשה עבירה עכ"ל משמע דלא שני להו בין ב"ד לאביו וכ"כ הרשב"א והביא ראיה מהתם דמייתי בפרק חרש בן חבר שרגיל לילך אצל אבי אמו ע"ה וכו' ועוד מדאמרינן בפ' יוצא דופן לא צריכא לאותן המוזהרים עליו ואקשינן ס"מ קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו ואם איתא לימא לא צריכא לאביו שמוזהר עליו וכתב עוד שקשה לו לאיקמי הא דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו בשלא הגיע לחינוך ממתני' דקטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה דהתם משמע דאפי' כשהגיע לחינוך היא ואפ"ה אקשינן בגמ' ולאכול קטן אוכל נבילות הוא וכו' ובפ' יוצא דופן איבעיא לן מופלא סמוך לאיש דאורייתא או דרבנן ואמרינן ת"ש קטנה שנדרה וכו' ופרקינן ה"ל קטן אוכל נבילות ואין ב"ד מצווין להפרישו אלמא דאפי' במופלא סמוך לאיש אמרינן הכי וגדולה מזו אמרו (שם בנדה מו:) גבי מופלא לאותן המוזהרים עליו ואקשינן ס"מ קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו דאלמא מאן דאית ליה אין מצווין אפי' בקטן סמוך לאיש קאמר ושמא נאמר דלא אמרו מחנכין אלא למ"ע ולא לאזהרות ל"ת עכ"ל ולהרמב"ם דמפליג בין ב"ד לאביו אתי שפיר דכי אמרינן קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו בהגיע לחינוך נמי היא אבל אביו מצווה להפרישו כשם שהוא מצווה לחנכו במצות עשה:

ולענין איסורין דרבנן כתב הר"ן בריש יומא שכל שהוא לצרכו של תינוק אע"פ שהגיע לחינוך מאכילין אותו איסור דרבנן אפילו בידים (א) וכ"כ הרשב"א ומיהו כתב בתשובה עלא אמר כן אלא להלכה אבל לא למעשה והרמב"ם בסוף מאכלות אסורות כתב דלהאכילו בידים אסור אפי' בדברים שאיסורן מדברי סופרים וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהן משום שבות (ב):

שדמ ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת וכו' מימרא דרב הונא בפ' כלל גדול (סט:) ותניא כוותיה: **ומ"ש** ומקדש השביעי וכו' ועושה בכל יום מלאכה שם אמר רבא בכל יום עושה כדי פרנסתו ופריך והרוא יומא לימות ומשני דעביד מאתמול שתי פרנסות ופריך ולמא מאתמול שבת הואי ופירש"י ומצא מחלל שבת שלא לפיקוח נפש אלא כל יום ויום עושה לו כדי פרנסה אפילו הרוא יומא והרוא יומא במאי מיעכר ליה בקידושא ואבדלתא ופירש רש"י בקידושא ואבדלתא לזכרון בעלמא שיהיה לו שם חלוק משאר ימים ולא תשתכח שבת ממנו וכתב הר"ן בכל יום עושה כדי פרנסתו כלומר ולא יותר דלמא שבת הוא ולאו פרנסה מרווחת אלא מצומצמת כדי שיוכל לחיות בו באותו היום בצמצום שלא יותר לו אלא מפני פיקוח נפש בלבד ומש"ה פרכינן והרוא יומא לימות בתמיה דכיון דאתמול לא עבד אלא כדי פרנסה מצומצמת אי לא עביד מידי בהרוא יומא לימות ע"כ ומשמע דלא שרינן ליה לעשות מלאכה אא"כ הוא עני שאין לו ממה להתפרנס אלא ממה שמשתכר עם בני השייר' אבל אם יש לו ממה להתפרנס אסור לו לעשות מלאכה אם שם לו ואז יעשה מלאכה בכל יום כדי חייו וכ"כ הכלבו בהדיא ופשוט הוא שמ"ש רבינו ואף ביום שמקדש בו לא קאי אולא יותר דמיך ליה אלא לעשה בכל יום מלאכה כדי פרנסתו קאי והוי כאילו כתב ועושה בכל יום אפי' ביום שמקדש בו כדי פרנסתו אבל לא יעשה בכל יום יותר מכדי פרנסתו: **ומ"ש** ומותר לילך בו בכל יום כלומר ואפי' ביום שמקדש בו כ"כ שם הר"ן ובייק הכי מדאמרי' והרוא יומא במאי מיעכר ליה ולא אהדר ליה דמיעכר בתחומין אלמא דאפי' בהרוא יומא נמי מותר לצאת חוץ לתחום הואיל ותחומין דרבנן וכך כתבו התוס' והרא"ש בתירוץ שני דגם באותו יום הוא מהלך כדי להחר לצאת מן המדבר ואע"פ שלתירוץ ראשון אסור לצאת חוץ לתחום ביום ששבת תפס רבינו תירוץ שני לעיקר וכ"כ ה"ה בפ' ב' בשם הרמב"ן ז"ל: **היה** יודע מנין יום שיצא בו וכו' מימרא דרבא שם:

שמה ארבע רשויות לשבת וכו' ברייתא בפ"ק דשבת (ו.):

רשות

דרכי משה

שמג (א) וכ"כ בפ' מי שהחשיך דף קס"ח ע"א וכתב עוד שם דאפי' אם הוא לצרכינו אי יש להוש דאי לא שרית ליה אתי הגדול לעבירה דאורייתא חוץ מבדליקה כו' ובמ"ם

(ב) ועיין בי"ד סי' רמ"א מדין קטן שעבר עבירה בקטנותו:

רשות היחיד זהו מקום המוקף מחיצות גבוהות י׳ ויש בו ארבעה טפחים על ארבעה פשוט בכמה דוכתי מסה בברייתא המזכר מי זו היא רה״י חדין שהוא עמוק י׳ ורחב ד׳ וכן גדר שהוא גבוה י׳ ורחב ד׳ כלומר שראש הכותל הוא רה״י כגון שגבוה י׳ ורחב ד׳ וכ״כ רש״י בסמוך אהא דאמרי׳ ואמאי קרו לה גמורה מ״ד כי פליגי רבנן וכו׳ קמ״ל כלומר זו היא שנגמר מצין מחיצות שלה שיש לה מחיצות מכל צד כגון חדין וכן גדר דאמרי׳ מד׳ לדדין גוד אסיק פני המחיצה על ראשו ונמצא ראשו מוקף מארבעה לדדין וחללו ד׳ וסתם רבינו דבריו ולא פי׳ כמה מחיצות צריך כדי שיהיה רה״י וא״ל טעמא משום דלא בעא לנחותי לפלוגתא דהרמב״ם ושאר פוסקים (א) דלהרמב״ם צריך ד׳ מחיצות או ג׳ ולחי בד׳ דקי״ל לחי משום מחיצה וכמו שכתב בפרק י״ד ושאר פוסקים סוברים דבקיקף ג׳ מחיצות סגי לחייב הזורק מר״ה לתוכו כמבואר בדברי ה״ה בפ״ח דהא לדברי הכל בג׳ מחיצות לא הוי רה״י גמורה שיהא מותר לטלטל בתוכה אפילו מדרבנן וכיון דהכא ברה״י גמורה מיירי כמו שכתבתי ה״ל לפרושי דלא סגי בג׳ מחיצות ועוד דבהדיא כתב לקמן בסברת הרמב״ם דבמבואות שיש להם ג׳ מחיצות ואין להם לחי ולא קורה ברוח רביעית הוו כרמלית וא״ל דודאי כבר בהרמב״ם ולא כתב שצריך שיהיה מוקף ד׳ מחיצות משום דהוה משמע דבעי׳ ד׳ מחיצות גמורות והא ליתא דברוח רביעית סגי בלחי או קורה ומש״ה סתם וכתב מקום המוקף מחיצות וכמדן על מה שיתבאר לקמן: **ומ״ש** רבינו ואפילו אם יש בו כמה מילין אם מוקף לדירה הוא מדברי הרמב״ם בפי״ד ולאו למימרא שאם לא הוקף לדירה לא הוי רה״י כלל דהא גרסינן בפ״ק דשבת (ז.) אמר ר״י קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ואפילו כור ואפי׳ כוריים הזורק לתוכו חייב וכ״כ הרמב״ם בראש פרק ט״ז אלא היינו לומר שכל שלא הוקף לדירה אם הוא יותר מב׳ סאתים אסור מדרבנן לטלטל בו אלא בד׳ בכרמלית אע״פ שהוא רה״י גמור לחייב הזורק לתוכו וכך הם דברי הרמב״ם בפרק ט״ז ודברי רבינו בסימן שמ״ו אבל בפ׳ י״ד וכן רבינו בסימן זה מיירי ברה״י גמורה כלומר שמותר לטלטל בתוכה אפי׳ מדרבנן ולפיכך כתבו שאם הוא רחב הרבה כלומר שהוא יותר מבית סאתים צריך שיהא מוקף לדירה כדי שיהיה מותר לטלטל בכולו:

ומ״ש עוד רבינו ולתותיו נעולות בלילה ג״ז מדברי הרמב״ם בפ׳ י״ד שכתב וז״ל כגון מדינה המוקפת חומה שלתותיה נעולות בלילה וא״ת הא בפ״י דעירובין (קא.) אמתניתין דלא יעמוד אדם ברה״י ויפתח בר״ה פריך ורבנן אמר ר״מ ר״ה ומהדרו מינהו כרמלית דאמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן ירושלים אלמלא לתותיה נעולה בלילה חייבין עליה משום ר״ה ומשמע דהשתא נעולות בלילה הוי כרמלית י״ל דאין ה״נ דכי לתותיה נעולות בלילה הוא רה״י גמורה אפילו להתיר לטלטל בבולה אם לא היו דרים בה רבים ולא קרי לה כרמלית אלא משום דכיון דדיירי בה רבים הוא לה חצר של רבים שלא עירבו שלסיר לטלטל מתוכה לבתים ומבתים לתוכה כשם שאסור לטלטל מכרמלית לבתים ומבתים לכרמלית וכן פירש״י שם ובכסי נימא מה שהוקשה לה״ר יהונתן בריש עירובין היכי מערבי ירושלים בדלתות לבדן כיון שנקרא כרמלית וכי עירוב מפיק ליה מכרמלית ומשמע לי דהא דבעינן שיהו לתותיה נעולות בלילה דוקא כשיש לה שני פתחים זה כנגד זה שנמצא שמדינה זו מפולשת משער לשער שאם אין לה אלא פתח א׳ מה צורך שינעלו בלילה בלאו הכי נמי הויא רה״י כדאין כל חצרות שבעולם דלא מצרכינן שיהו לתותיהן נעולות בלילה וכ״נ מדברי רש״י בריש עירובין (ו:) ונראה דה״ה אם יש לה כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו משער לשער לאו ר״ה הוא כמו שנתבאר בסמוך והא פשיטא שלא הצריכו לנעול לתותיה בלילה אלא כדי להוציאה מדין ר״ה כדאמרינן אלמלא לתותיה נעולה בלילה חייבין עליה משום ר״ה וכיון דבשאינו מפולש משער לשער לא הוי ר״ה כשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה בלא נעילת לתותיה בלילה נמי הוי רה״י ומהאי טעמא כ״ל עוד דלא מצרכינן לתותיה נעולות בלילה אלא כשאותו דרך שבתוך העיר המכוון משער לשער יש לו כל דיני ר״ה שיתבארו בסמוך אבל אם חסר אחד מהם הוי רה״י גמורה אע״פ שאין לתותיה נעולות בלילה:

ומ״ש ודיר וסהר ואחר גם זה מדברי הרמב״ם בפרק י״ד וכ״ל שהוצרך לכתבם לאשמועינן דכתמן מוקפין לדירה הם וכדפירש״י בפ״ב דעירובין (יח.) אמאי תתקן רבי יהודה אומר עד בית סאתים וכו׳ אבל אם היה דיר או חצר או מוקלה אפילו בית חמשת כורים אפילו בית עשרת כורים מותר:

ומ״ש וכן תל גבוה י׳ ורחב ד׳ על ד׳ פרק הזורק (ק.): **וכותלים** המקיפין רה״י על גביהן רה״י כלומר ואפילו אין רחבן ד׳ והדין בעיא דמיפשיטא בפרק הזורק (עט:): **והוריהן** רה״י פשוט בפ״ק דשבת (ז:) חורי רה״י כרה״י דמו ופירש״י כותלי רה״י ובהם חורין כלפי רה״י ר״ה: **ואויר** רה״י הוא רה״י וכו׳ גז״ש (ז) מימרא דרב חסדא: ואפי׳ כלי אם הוא גבוה י׳ וכו׳ ג״ז פשוט שם (ח.) ויתבאר עוד בסימן זה אלא יש בה כדי לרבע ד׳ על ד׳ כדי שתבאר שאם הוא גבוה עשרה ורחב ד׳ הוא רה״י ומיהו אם אינו רחב ד׳ אינו רה״ר ולא מיחייב אא״כ זרק חפץ: **ור״ה** הוא רחובות ושווקים וכו׳ שרוחב ר״ה הוא ט״ז אמה פשוט בהזורק (עט:) דגמרי לה ממשכן ותניא בפ״ק דשבת (ו.) ומיהו היא ר״ה כרשות ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין ופירש״י סרטיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר פלטיא רחבה של עיר שאם מתקבצים לסחורה ומבואות של עיר רחבים ט״ז אמה המפולשות משני ראשיהם לפלטיא ובריש עירובין (ז.) גבי כילד מערבין ר״ה פירש״י ר״ה ט״ז אמה ועיר שמצויים בה ס׳ רבוא ואין בה חומה או שהיה ר״ה שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר ובפרק כילד מעברין (עט.) גבי עיר של יחיד ונעשית של רבים כתב ג״כ דכל שאין נכנסין בה תמיד ס׳ רבוא לא חשיב רשות הרבים ולא דמיא לדגלי מדבר והרא״ש בפ״ק דעירובין (קיד) כתב דברי רש״י בלא מחלוקת משמע דהכי ס״ל וכ״נ ממ״ש בפ׳ אין נדין ואין לחוש שמא הביאו העכו״ם דרך ר״ה ולא שכיח האידנא ר״ה דס׳ רבוא בוקעין בו וכן דעת סמ״ג וסמ״ק וכה״ת וכ״כ הרוקח בסימן קע״ה וגם התוס׳ כתבו בריש שבת גבי הא דאמרי׳ כאן בזמן שישראל שרויים במדבר דמשמע קצת דאינו ר״ה אא״כ מצויים שם ס׳ רבוא כמו במדבר וכ״כ גם בפ׳ במה אשה (סד:) גבי הא דאמר רב כל שאסרו לצאת בו לר״ה אסור לצאת בו לחצר ואין כן דעת הרמב״ם שלא הזכיר תנאי זה בפי״ד וכתב הרב המגיד שכן דעת הרמב״ן והרשב״א ז״ל הסכים על ידם וכתב שאין לזה רמז בגמרא ואינו עיקר וכ״כ בהגהת מרדכי ממס׳ שבת שבכוף עירובין וגם הר״ן כתב בר״פ אשה דלא מתורא האי כברא שלא מינו שהזכירו ה מיס בר״ה דבעינן שיהו עוברים שם ס׳ רבוא בכל יום ואע״פ שרש״י מכרש כן בהרבה מקומות אם איתא אי אפשר דלא משתמיט תלמודא לאדכורי הכי בחד דוכתא וכן הסכים הריב״ש בתשובה וכתב הרא״ש בפ״ק דעירובין בדף המזכר בשם ר״י דמבואות הרחבים י״ג אמה ושליש וב׳ ראשיהם מפולשים לר״ה שהוא רחב ט״ז דכיון דבקעי בהו רבים תשיבי ר״ה ממש מן התורה והבא ראיה לדבר וכתבו רבינו בסימן שכ״ד: וכתב ה״ה בדפי״ד בשם הרשב״א דמבואות הרחבים ט״ז אמה אע״פ שמתקצרין בקצתן ואין בו ט״ז אמה ה״ז ר״ה שא״א לר״ה להתלקט במלקט לפיכך מבואות המפולשים לר״ה ואורכן לאורך ר״ה אע״פ שאין ברחבן ט״ז אמות הרי הן ר״ה גמורה היה אורכן מפולש לרוחב ר״ה אין זה ר״ה עכ״ל וכבר אז שבאורכן לאורך ר״ה הרי הן כמוהו אע״פ שאין ברחבן ט״ז אמה היא כברת התוכפות ואינה מוכרחת בגמרא עכ״ל ה״ה ז״ל ומ״ש שזו היא סברת התוס׳ הוא בפ״ק דעירובין (ז.) גבי כילד מערבין ר״ה אמאי דאמרינן וכ״ת בכך הוא דלא מיערבא הא בלת מיערבא וכו׳ ודע שעוד תנאי אחר צריך לר״ה והוא שלא יהיה מקורה דגרסינן בהזורק (עח:) א״ר שמואל בר יהודה אמר רב המעביר ד׳ אמות בר״ה מק רה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר והרמב״ם הזכירו בפי״ד וגם מדברי רבינו הוא נלמד שכתב לקמן דר״ה מקורה הוי כרמלית והרמב״ם כתב בפי״ד דמדברות ויערות ודרכים המפולשים להם הוי ר״ה ותמה עליו ה״ה משום דבפ״ק דשבת הקשו אברייתא דאין זו היא ר״ה סרטיא ופלטיא וליתסוב נמי מדבר דתניא אי זו היא ר״ה כרטיא ופלטיא והמדבר ואמר אביי ל״ק כאן בזמן שישראל שרויים במדבר כאן בזמן הזה ופירש״י בזמן שהיו ישראל במדבר חשוב ר״ה בזמן הזה אינו מקום הילוך לרבים דהולכי מדברות לא שכיחי ואם כן לא ה״ל להרמב״ם להזכיר מדברות ויערות כתם והרשב״א כ׳ בכלל כרמלית מדברות ויערות עכ״ל: **וכל** דבר שהוא בר״ה ואינו גבוה ג׳ טפחים וכו׳ בפ״ק דשבת (ז.): **ומ״ש** אפי׳ קוצים או צואה שאין רבים דורכין עליהן כלומר ומש״ה ה״א דאפי׳ גובהן פחות מג׳ לא חשיבי כקרקע קמ״ל דלא משום

ומ״ש רבינו רה״י הוא המוקף מחיצות ולא פי׳ כמה מחיצות כתב ב״י דכוכר בהרמב״ם שהרי בדין כרמלית כתב דבג׳ מחיצות בלא לחי או קורה ברוח רביעית הוי כרמלית ולכן סתם וכתב כאן מקום המוקף מחיצות וסמך על מה שיבאר לקמן אבל לפעד״ל דלא אמר רבינו דבג׳ מחיצות הוי כרמלית אלא שיש עליה דין כרמלית מדרבנן לענין שאסור לטלטל בה אלא בארבע אבל מלאורייתא רה״י גמורה היא בג׳ מחיצות בין לטלטל בה בין לחייב הזורק לתוכה וכדכתב לקמן בריש סימן שס״ג ולכך לא ביאר כאן כמה מחיצות צריך לפי שנסמך על מה שכתב בסימן שס״ג דלטלטל צריך תקון ברביעית מדרבנן. ועוד נראה דלשון רבינו שכתב כאן רה״י הוא המקום המוקף מחיצות משמע ודאי דצריך ד׳ מחיצות דבג׳ מחיצות אינו מוקף מחיצות ואינה רה״י גמורה לטלטל בתוכו מדרבנן אא״כ יש לו תיקון ברביעית כדמוכח ממ״ש בדין קרן זוית בכאן וכן לקמן בכי׳ שס״ג. גם הסמ״ק בדין המוציא מרשות לרשות כתב דמבואות שאינן מפולשין הוי כרמלית ובהלכות עירובין כתב דג׳ מחיצות רה״י דאורייתא היא אלמא דמ״ש דהוי כרמלית אינו אלא לומר שנתנו לו דין כרמלית מדרבנן: **ומ״ש** ואפי׳ אם יש בו כמה מילין אם מוקף לדירה וכו׳ פי׳ לענין לטלטל בכולו לא שרי מדרבנן אלא בהוקף לדירה אבל מן התורה רה״י גמורה היא לחייב הזורק לתוכו מר״ה ואפי׳ לא הוקף לדירה כדלקמן בכי׳ שמ״ו: **וכן** חדין וכו׳ כלו׳ ל״מ כל הני דאמרן דהמקום מוקף מחיצות גמורים ומיכרות הן אלא אפי׳ חדין דאין שם מחיצה ממש אלא כותל החדין חשבינן ליה מחיצה ול״מ חדין אלא אפילו תל דאין כאן מחיצה כלל אמרינן גוד אסיק מחיצה ול״מ תל שהוא קבוע אלא אפילו כלי שהוא מיטלטל כגון תיבה או כוורת או מגדל הוי רה״י דבכלי נמי אמרינן גוד אסיק: **ומ״ש** ולתותיה נעולות בלילה איכא להקשות מדאיתא בפ״ב דעירובין (ד׳ ק״א) דאמר ר׳ יוחנן ירושלים אלמלא לתותיה נעולות בלילה חייבים עליה משום ר״ה אבל עכשיו דנעולות ה״ל כרמלית כבר פי׳ מהרא״ו בתרמות הדשן סי׳ ע״ג דר״ל דין כרמלית דאסור לטלטל בה מדרבנן אבל ודאי רה״י גמורה היא וכ״כ ה׳ המגיד בתחלת ה׳ עירובין ובר ששת בכי׳ ת״ה ובב״י האריך בזה ע״ש: **ומ״ש** ודיר וסהר ואחר במשנה ראשונה דפ׳ עושין פטין פי׳ רש״י דיר של בהמות שעושין בשדות היום כאן והיום כאן כדי לזבלם בגללי הבהמות. סהר לבהמות של עיר. מוקלה רחבה שאחורי הבתים ואחר שלפני הבתים כל הני היקפן לדירה הוא עכ״ל ורבינו השמיט מוקלה וכתב אחר שהכל נקרא אחר בסתם בין מה שאחורי הבתים ובין מה שלפני הבתים:

ור״ה הוא רחובות וכו׳ כתב הרמב״ם דמדברות ויערות ודרכים המפולשים להם הוו ר״ה וה׳ המגיד תמה עליו דהא מוקמינן לה בפ״ק דשבת (ד׳ ו׳) דוקא בזמן שישראל שרויים במדבר אבל בזמן הזה בזמן שאינו מקום הילוך לרבים דהולכי מדברות לא שכיחי לא הוו ר״ה וא״כ לא ה״ל להרמב״ם להזכיר מדברות ויערים סתם והרשב״א כתב בכלל כרמלית מדברות ויערות עכ״ל ונראה לי לישב קושית ה׳ המגיד כשנשים לב בהא דתניא דהמדבר הוו ר״ה ומיירי בזמן שהיו ישראל במדבר דמאי דהוה הוה ולאיזה צורך תני ליה אלא בע״כ צריך לומר דהא קמ״ל דאי איכא רבים מצויין עכשיו במדבר תדיר ג״כ הוא בכלל ר״ה וכמ״ש לשם ה׳ המגיד גופיה והשתא יש לישב דברי הרמב״ם דמ״ש דמדברות ויערות ודרכים המפולשים להם הוו ר״ה רצונו לומר דהיכא דנמצאים בזה זמן דרכים המפולשים למדברות או ליערות השתא ודאי שכיחי רבים במדבר זו ויער זה וכל המדבר וכל היער נעשה ר״ה דהדבר ידוע דבשיירא ההולכים מסתלקים רבים מן המסילה והולכים במדבר וביער עצמו ולא דמי לדרכים המפולשים לבקעה ושדה דאין מסתלקין מן המסילה ליכך בבקעה ובשדה בין ביה״ח בין ביה״ג דשדה ובקעה נפשדת בדריכת הרגלים בשיש בהן זרעים או עשבה ניר אבל במדברות ויערות אין הפסד כלל

כלל וה"כ מבואר בדברי הרמב"ם שהורה באלצע דהכי קאמר דבדאיכא בזמן הזה דרכים מפולשים למדברות ויערות דכל המדבר וכל היער נעשה ר"ה כיון דכיחי בה דרכים כדברי' והרשב"א שכתב דמדברות ויערות הם כרמלית היינו בדליכא דרכים מפולשים להם ואין ביניה' מחלוק' דלא כמה שהבין ה' המגיד דפליגי בהנ"ג התיישב קושייתו באמת: **וקרן** זוית הסמוכה לר"ה כגון מבואות שיש להם ג' מחיצו' וכו' דברות רביעית שהו' פתוח לר"ה דחקי בה רבים דכיון דרגיליס רבים להיות נדחקים לשם דינו ככרמלית מדרבנן שאסור לעלטל בכל המבוי אלא בתוך ד' וכך פירש הרמב"ם בפי"ד מהל' רש"י פי' שני פירושים אחרים ומביאם ב"י ותימה היאך הניח פי' רש"י ותכם פירוש הרמב"ם וי"ל דלרבותא נקט הכי לאוריי דכל תוך מבוי זה דין כרמלית יש לו עד כותל האמצעית אבל במה שפירש"י בקרן זוית שהוא כרמלית הוא דבר פשוט: **ומ"ש** או תל שיש בו ד' על ד' ואינו גבוה עשרה וכן חריץ וכו' הכי איתא בברייתא פ' הדר (דף סז) כלע שבים וכו' וע"ל בסי' שמ"ו: **בית** שאין תוכו עשרה וכו' מימרא דרב (דף ז):

ומ"ש אפילו באמצע רחוק וכו' שם בתוספות ובאשיר"י מבורר הטעם דלא דמי לסוכה דצריך שלא יהא בין החקק ולכותל רחוק שלשה טפחים כדלקמן סוף סימן תרל"ג: **גג** הבולט וכו' כך פירש רש"י בפרק כל גגות (דף לב) והטעם הוא דמה שהגג רה"י ואף ע"פ שאין מחיצות מקיפות אותו אינו אלא משום דאמרינן גוד אסיק מחיצות התחתונות וכשאין מחיצות התחתונות ניכרות לעומד על הגג לא אמרינן גוד אסיק ברב דלא כשמואל דפליג עליה דהלכ' כרב באיסורי:

ומ"ש ואם חלון פתוח לו וכו' עד פתוח להן כך כתב הרא"ש ר"פ כל גגות (דף קכט ע"ב) והוא מדברי התוס' לשם בשם ר"י ע"ש (דף פט) בד"ה במחיצות וע"ל בסימן שכ"ג בדין זיזין הבולטין: תורי

מין ברוחבו ד' אע"פ שאורכו אלף אמה הוי מקום פטור ואם הוא עגול או משולש כתב ה"ה בפי"ד שצריך שיהא אפשר לרבע בו ד' על ד' ואם לאו אף על פי שיש בו בתשבורת יותר מכאן אינו רה"י כלומר אע"פ שגבוה י' וטייס וכתב וכ"מ שהזכיר רבינו עמוד רחב ד' אם הוא עגול ר"ל שיש באלכסונו ה' וג' חומשין כדי לרבע בו ד' על ד' ואם הוא מרובע כבר יש באלכסונו כן עכ"ל (ב): **דין** גג הסמוך לר"ה ואינו גבוה י' יתבאר בסי' שס"ח: ומי' ולמעלה אם הוא רחב ד' הוי רה"י ובו' שמי' ולמעלה אי' ר"ה משנה היא בפרק הזורק (דף ק:) הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק בתוך כגון דבילה שמינה כדמוקי לה לקמן כזורק בתוך ופטור דלאו בר"ה נח ורה"י לא הוי אלא דבר המטייס (ז.) מייתי להאי משנה ופירש"י הזורק ד"א בר"ה ובדבק בכותל כגון דבילה שמינה כדמוקי לה לקמן כזורק בתוך ופטור דלאו בר"ה נח ורה"י לא הוי אלא דבר המטייס ארחב ד' שאם הוא רחב ד' הוי רה"י כבר נתבאר בתחלת הסי' שנדר רה"י הוא מקום גבוה י' ורחב ד' ופחות מכן הוא מקום פטור בפ"ק דשבת (ז:) כי אתא רב דימי א"ר חייא זרק דר"מ סבר חוקקין להשליט ורבנן סברי אין חוקקין וידוע דהלכה כרבנן דרבים ניכרו כי"פ הרמב"ם בפי"ד: **וגומא** בר"ה שאינה עמוקה ג' הוי ר"ה ומג' עד י' אם רחבה ד' וכו' בפ"ק דשבת (דף ח.) אמר אמר עולא עמוד בר"ה וכו' א"ל אביי לרב יוסף גומא מאי א"ל וכן בגומא רבא אמר בגומא לא מ"ט תשמיש ע"י הדחק לאו שמי' תשמיש. וכתב הרא"ש הלכך האי גומא פחות מג' הוא ר"ה מג' ועד י' אי רחבה ד' הוא כרמלית ואי לא הוא מקום פטור עכ"ל ואם היא עמוקה י' כבר נתבאר שהיא רה"י והוא שתהיה רחבה ד': **ר"ה** אינה תופסת אלא עד י' ו(ב.) הזורק (דף ק.) הזורק ד"א בכותל למעלה מי' טפחים כזורק בתוך ופטור משום דאין ר"ה למעלה מי' והכי פירש"י בפ"ק דשבת (ז.) **וכרמלית** שמי לא הוי כמ"ש בסמוך דכרמלית אינה תופסת אלא עד י': **חורי** ר"ה אינם כר"ה וכו' פלוגתא דאמוראי ורבא בפ"ק דשבת (ז.) והלכה כרבא דלאו כר"ה דמו ופירש"י חורי ר"ה חוריס שבכתלים כלפי ר"ה וכתב הר"ן וכשהן למעלה מג' אמה כלומר שאם הן תוך ג' הוו ר"ה וז"ל הרשב"א מה נקרא חורי רה"י חור שבכתלים של רה"י ועובריס כלפי פנים היו בהם חוריס פתוחים כלפי חוץ ואין עובריס כלפי פנים בין פתוחים לר"ה או לכרמלית אין אלו חורי רה"י אלא גדונין לפי גבהן ורחבן עכ"ל ודבריס אלו כתובים במגיד משנה פי"ד בטעות סופר: **ומ"ש** אלא גדונים כפי מדותיהם וכו' כן פירש"י שם וכ"כ הרי"ף והרא"ש שם והרמב"ם בפי"ד: **וברמלית** הוא מקום שאין הילוך לרבים כגון ים ובקעה וכו' וכך פשוט בברייתא פ"ק דשבת (ו.) ופירש"י בקעה. שדות הרבה קופניא בלע"ז: אלטווניה. שלפני החנויות שיושבים שם הסוחרים כלומר פוז"ש בלע"ז והם רחבים ד' ואינם גבוהים י': **ומ"ש** וכן עמודים העומדים בר"ה וכו' בפ"ק דשבת (ז.) כי אתא רב דימי אר"י בין העמודים נדון ככרמלית מ"ט כיון דלא מסתגיא להו בהדיא ככרמלית דמיא יהודה אלטבא שלפני העמודים נדון ככרמלית מ"ד בין העמודים כ"ש אלטבא ומ"ד אלטבא אבל בין העמודים זימנין דדרסי רבים כר"ה דמי ופירש"י בין העמודים שהיו עומדין ברחבה ותולין בהם התגרים פרגמטיא וגם אלטבאות היו שם לישב שם התגרים וכתבו התוספות בין העמודים כר"ה דמי אע"פ שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמות הוי ר"ה כיון שבני ר"ה בוקעים בו וחוץ לבין העמודים רחב י"ו אמה ופסק הרמב"ם בפי"ד כרב יהודה וכתב ה"ה אבל הרשב"א פסק כר' יוחנן וכן פסק הרא"ש ז"ל ואלטבא זה ברחבה ד' וגבוהה מג' ועד י' שאם אינה רחבה ד' מקום פטור היא ואם אינה גבוהה ג' ר"ה היא ואם גבוהה י' כיון דרחבה ד' רה"י היא:

ומ"ש וקרן זוית הסמוכה לר"ה וכו' מימרא דר"י בפ"ק דשבת (י) ויהיב טעמא משום דלא ניחא תשמישתיה ופירש"י קרן זוית שנכנס בו בית לתוכו והביא מקרקעו לר"ה לא ניחא תשמישתיה שאין יכולין ליכנס לה להדיא דרך הילוכן א"כ בית שפניו עומד באלכסון שזויתו אחת כמוכה לר"ה והשני משוכה מר"ה ולפנים וזוית הבולטת מעכבת את הרבים מליכנס בהדיא בתוך כניסה של זויות האחרת ובפ' כל גגות (לד:) אמי אוקימנא דר"א ורבנן בגידי ר"ה פליגי והלכה כחכמים דאמרי דלאו כר"ה דמו: **ומ"ש** כגון מבואות שיש להם ג' מחיצות וכו' זהו דעת הרמב"ם בפי"ד דכיון שאין להם אלא ג' מחיצות היינו קרן זוית הסמוכה לר"ה שהוא כרמלית וכבר כתב ה"ה בפי"ו שיש חולקים ואומריס שכל שיש לה ג' מחיצות הוי גמור לחייב הזורק מר"ה לתוכו וכבר ביאר ז"ל שם טעם מחלוקתם:

ומ"ש ואין להם לחי ולא קורה כלומר שאם היה להם לחי הוי רה"י גמור אפילו לחייב הזורק מר"ה לתוכו דלחי מעלה מעשה ואילו היה להם קורה נהי דלא הוי רה"י לחייב הזורק לתוכו לדעת הרמב"ם מאחר דקורה לא הוא אלא מעשה היכר מ"מ הוי רה"י לבטל בתוכו דכשאין למבוי לא לחי ולא קורה אם יש בו דיורים אסור לבטל בו עד שיערבו דגזרו דיה רבנן ושוויה ככרמלית: **ומ"ש** ור"ה שיש עליו תקרה כבר נתבאר בסמוך שהוא מימרא בפרק הזורק

ומ"ש אם דבר המוקף מחיצות וכו' פשוט בדין בית שאין תוכו ד' שכתב הכרמלית הוא מקום רחב ד' ואינו גבוה י' כמבואר בסימן זה: **בית** שאין תוכו התקרה הוא גבוה י' גגו כיון דגבוה י' ורחב ד' הוי רה"י תוכו כיון דמוקף מחיצות שאינו גבוה י' הוי כרמלית: **ואם** חקק בו ד' על ד' וכו' ג"ז שם מימרא דאביי פי' שחקק בו עד שהשליש גבוה י' במקום החקק וטעמא משום דאידך דלא נחקק ה"ל כחורי רה"י דהוו כרה"י וכתב הרא"ש אם חקק בו ד' על ד' מותר לבטל בכולו ואפילו אם יש בין שפת החקק ולכותל שלשה טפחים ולא דמי להא דאמר בסוכה (ד.) בסוכה שאינה גבוהה י' וחקק בה להשליחה לי' דגבי סוכה בעינן מחיצות סמוכות לסכך אבל גבי שבת רק שהרשות משתמר ע"י המחיצות אפילו רחוקים ממנו הרבה קרוי רה"י הלכך ע"י מחיצות החיצונות שגבוהות י' נקרא רה"י אבל לא ע"י הפנימיות שאין שפת החקק מצטרף עמהן כיון שרחוקים ממנו ג' טפחים: **גג** הבולט על מחיצות הבית וכו' בפרק כל גגות (לב) תנן גג גדול כמוך לקטן הגדול מותר והקטן אסור ופירש"י הגדול מותר להכניס לו כלי הבית של משה אבל קטן אסור להוציא לו כלי הבית דבני גדול אכרי עליה ואמרינן בגמ' דמה אכר דמינכרא מחיצתא אף גג דמינכרא מחיצתא ופירש"י מה אכר דמינכרא מחיצתא שהרי יש לה מחיצות אף גג גג הרי יש לה מחיצות אף גג הרי יש לה מחיצות מיהו מחיצות ניכרות בעינן שלא יהא גג בולט חוצה לה דאי לא מינכרא לא אמרינן גוד אסיק וגדול נמי אסור דאין לו שום מחיצה וכל שאין לו מחיצות אינו רה"י כל גגין שלהם חלקים היו ולא משופעים וכתב הרא"ש (דף קכז) הילכך גגים שלנו שבולטים ראשיהם לר"ה ולא מינכרא מחיצתא הויין ככרמלית ואסור לבטל על גגן ד"א ואין לומר כיון דלא שלטי ביה רבים שהרי גבוה הוא אין נעשה כרמלית אלא מקום פטור הוי דלא אשכחן בשום דוכתא דבמקום שהוא רחב ד' שיהא נקרא מקום פטור והא דאמרינן בפ"ק דשבת אין כרמלית למעלה מי' ה"מ מכח קרקע אין האויר שלמעלה מי' כרמלית וכתב עוד שנראה דאם יש חלון ד' על ד' פתוח לגג

דרכי משה

(ב) וכתב בהגהות דף קע"ז ע"ג דאילן העומד במקום אחד שדינן גופו בתר עיקרו וע"ל

פרישה

שם קאי בעובר ד"א בר"ה וה"ה איסור דאוריתא דהא עבד הערקיה והכנסה למוד:

סי' שמה (א) **מ"ש** ב"י ז"ל אבל אם עומד לאלכסון העולם אין אסור ר"ם עד שיהא ה' טפחים וג' מומשים לכאורה נראה דזה לראב"ד הכ"ל דכתב המ"מ בשמו דגם ברבים מכתפים עליו לא סגי למיהוי ר"ה עד שיהיה ג"כ רחב לאפוקי לרש"י ולרבינו לא בעינן רחב וכמ"ש שם וק"ל: (ב) ואין להן לחי ולא קורה כו' כתב ב"י מ"מ הוי רה"י כו' שם ט"ם ומסופק הוא וכל"ל מ"מ הוי רה"י לבטל בתוכו ואם יש בו דיורין אסור לבטל בתוכו עד שיערבו דכשאין למבוי לא לחי ולא קורה גזור ביה רבנן ומ"ש מ"מ הוי רה"י לבטל בתוכו ר"ל דאינו רה"י ולא ר"ה אלא כרמלית וכמ"ש בסמוך:

ובלבד

[ריב] חו"מ

[ריב] חו"מ

[ריב] חו"מ

הגכוה בכפרי רבינו והוא ברייתא סוף (דף ה) המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב וכן עזאי פוטר דמהלך כעומד דמי ואמן קי"ל כת"ק דמהלך לאו כעומד דמי וכיון דעביד עקירה ברה"י והנחה בר"ה אע"פ שהעבירו ברגליו דרך מקום פטור חייב ותנ"ה המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב אחד המוציא וא' המכניס אחד המושיט ואחד הזורק: **ומ"ש** וכן העומד ברה"י ומוציא וכו' משנה ריש פ"ק דשבת כשם העני את ידו לכניס ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובע"ה פטור ואסיקנא בגמ' דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ולפיכך אפילו עומד ברה"י ומוציא בידו לר"ה דרך אויר מקום פטור או איפכא דמכניס מר"ה לרה"י בידו או מושיט וזורק חייב: **ומ"ש** וכן לא יעמוד אדם עליו וכו' ברייתא שם (דף ז) אדם עומד על האסקופה נוטל מבע"ה וכו'. והשתא קא חשיב רבינו בהני שלשה בנות שלשה עניינו הולאה והכנסה מרה"י לר"ה דרך פטור א' במעביר חפץ ברגליו דרך מקום פטור ב' בעומד במקומו ומעביר בידו על פני מקום פטור בהני תרתי חייב חטאת ג' בעומד על גבי מקום פטור ונוטל מבע"ה ונותן לעני או נוטל מעני ונותן לבע"ה ובזה הוי פטור אבל אסור. ובמקצת ספרי רבינו גורסים בבבא ראשונה ובלבד שלא יוציא מרה"י למקום פטור דרך ר"ה ותימה כיון דעביד עקירה ברה"י והנחה במקום פטור למה יהא חייב במה שעובר ברגליו דרך ר"ה הלא קיימא לן כת"ק דמהלך לאו כעומד דמי וב"י פירש דאסור מטוס דגזרינן שמא יעמוד לפוס והא ולאי ליתא אדלא נזכרה גזירה זו בתלמודא ולא בפסקי הגאונים ועוד מדכתב רבינו אחר בבא זו וכן העומד ברה"י ומוציא וכו' חייב אלמא דבבבא ראשונה נמי חייב ואי ליתא דבבא ראשונה פטור אבל אסור קאמר ה"ל לאבר בבא בראשונה עם האחרונה שהיא לא יעמוד אדם עליו וכו' דכתור אבל אסור הוא אלא נוסחא זו מוטעת היא ולפי הדין מותר לכתחלה להוציא מרה"י ולעבור ברגליו דרך ר"ה ולהניחה במקום פטור: גרסינן בגמ' א"ר יוחנן מודה בן עזאי בזורק דחייב ותניא נמי הכי ומביאו הרי"ף בפסקיו והביאו ה"ר יונה והרא"ש והר"ן דמדהביא להא דר"י אלמא דס"ל הלכתא כבן עזאי דמהלך כעומד דמי וכתור ואינו חייב אלא בזורק והקשו עליו מן הכוגיא דפ"ק דשבת ומכרך אלו נערות ועוד קשיא לי מדברי הרי"ף עצמו דבכרך המניע תנן המוציא חוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור מכני שלא עשה מלאכתו בבת אחת ומוקי לה באסקופת כרמלית וטעמא דנח בכרמלית הא לא נח בכרמלית מיחייב דא"ל כבן עזאי דתניא המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר ורב אלפס הביא לשם המשנה כצורתה דאלמא דס"ל דהלכה כרבנן ולא כבן עזאי וא"כ היאך פסק כאן כבן עזאי ולכן נ"ל דמה שהביא הרי"ף בפ"ק דשבת הא דאמר ר"י מודה בן עזאי בזורק לא לפסוק כבן עזאי בא כמו שעלה ע"ד הגדולים אלא כדי לברר דפלוגתייהו במהלך הוא דכיון דברייתא תני בסתמא לת"ק חייב ולבן עזאי פטור סד"א דפליגי בזורק ובקלוטה כמי שהונחה דמיא פליגי אבל במהלך לכ"ע פטור דמהלך כעומד דמי אבל מדרבי יוחנן שמעינן דבמהלך פליגי אבל בזורק אף בן עזאי מודה דחייב וכדתניא נמי הכי ומביאו הרי"ף בפסקיו ואבינו ה

מן הפתח ולפנים כשהוא נעול רה״י גמורה דהא אותו משקוף שבתקרה עליונות מתיר כל מה שלפנים ומה שיש חוץ לפתח אסור להכנים מעליו לפנים דליכא לדקדק השתא בקירוי שאין לנו קירוי רחב ד׳ והמדקדק שמא יכול לעבור על ד״ת ואף אסור להוציא מעליו לחוץ דשמא התקרה ד׳ ואסור להוציא מדאורייתא לחוץ כתב בשבולי הלקט תשובה זו מצאתי בשם רש״י ור״ת כל בית שהוא פתוח לר״ה אסור להוציא ממנה שום דבר חוצה ולא להכנים לה מבחוץ אא״כ למעלה באסקופה והוא שיש לה על פתח הבית מקום גבוה מר״ה כדי שיהו בני ר״ה נמנעים מלדחוק בפתח הבית ותניא אסקופה אדם עומד עליה נוטל מבע״ה ונותן לו ואמרי׳ עלה בגמ׳ מאי אסקופה כגון דלת שיש בה ד׳ טפחים על ד׳ טפחים ויש בגובהה ד׳ טפחים וא״ר יהודה באסקופה מבוי עסקינן אבל אסקופת בית כתוח לר״ה אסור דתניא היתה ידו מליאה פירות והוציאה לחוץ בשוגג אסור להחזירה ותניא אידך מותר להחזירה כאן באותה חצר כאן בחצר אחרת אסור כ״ש בר״ה ואם היה באסקופה ד׳ טפחים על ד׳ טפחים ולא יוכלו בני ר״ה ליכנס לתוכה הרי היא ככרמלית ות״ר לענין כרמלית אבל יש ובקעה וכו׳ אין נושאין ונותנין לתוכה ואין מוציאין מתוכן לר״ה ולא לרה״י וכו׳ ואם היה זה בצד זה אפילו י׳ בתים ונסרים על פתחיהם לא מעלין ולא מורידין לענין איסור שבת שאין מוטיל אלא עומק י׳ או גבוה י׳ או מחיצות שהעומד שבהם מרובה על הפרוץ אבל תקרה בלבד לא מעלה ולא מוריד (ב) הגע עצמך אם היה ר״ה מקורה יש בו הגאה של כלום אין לתקרה הגאה לענין איסור שבת זה מי שמוציא כלים מפתח הבית לחוץ או מחוץ לבית כ״ש אם מוציאין מזה הבית לבית שבצדו או להעלות לעליות שום דבר שמא יהיו העליות על אותם הבתים ומעלין ומורידין מהם חפצים שהוא איסור הגאה מרשות לרשות ואל יעלה בדעתך שהעירוב מועיל במקום שאין מבוי אבל אם יהיה אותו המבוי המקורה ע״פ פתחי הבתים גבוה או עמוק מר״ה אע״פ שיש בין בתים לר״ה נסרים עומדים כמו מחיצות ויש בהם עומד מרובה על הפרוץ הרי דינו דין מבוי מכולם שאינו ניתר אלא בפתח מכאן ולהי או קורה מכאן ואח״כ מערבין ואחר כל זה ניתר ודאיה לכל זה שאמרנו הרי בבי דיליאות השבת פשט הענין את ידו לכניס וכו׳ כ״ש המוציא חפצים מהבית שהוא רה״י ומקום שהוא לה ועל פתחה רשות אחרת ואם יהיו קורות או עמודים עומדים לצד הבתים הפתוחים לר״ה תחת אותם הקירוי שעל פתחי הבתים הרי אלו לא מעלין ולא מורידין וכי אמרינן שיירא שהתה בבקעה וכו׳ מקיפים בקנים וכו׳ ל״ש אלא בבקעה שהיא עגמה כרמלית והרבה דברים התירו לענין מחיצה אבל מרה״י לר״ה אפי׳ ע״י סטיו איסור גמור וכ״ש אם יהיה בין הקורות והעמודים שכנגד פתחי הבתים יותר מג״ט במקום שהוא שוה עם ר״ה לא עומק ולא גובה ולא גדודיות ולא קרן זוית שהוא איסור ואין עירוב מועיל אלא במבואות שאינן מפולשין ובחצרות וה״ר אביגדור כתב בתשובה ועל אסקופתיהו שאינן גבוהות מן הקרקע י׳ טפחים ולא רחבות ד׳ טפחים מותר להכניע המפתח בין הדלת לאסקופה ומקום פטור הוא אך לא להכניעו לפנים מן הדלת עכ״ל (ג) וע״ע בדברים אלו: כתב בכלבו סוף הלכות שבת שאין אדם יכול לעמוד בר״ה או כרמלית לנעול ביתו להכנים המכתה לפנים תחת הדלת או למעלה או מן הצדדין לפי שאפילו משהו אסור להכנים ולהוציא מרשות לרשות:

שמז מן התורה אינו חייב אלא כשעוקר החפץ מרה״י ומניחו בר״ה או איפכא אבל אם עקר חפץ מר״ה והכניסו לרה״י ונטלו הבירו מידו והניחו שניהם פטורין אבל אסורין לעשות כן אבל אם עקר חפץ מר״ה והכנים לרה״י והניח לתוך ידו של חבירו או שנטלו מתוך יד חבירו בפנים והוציאו העומד בחוץ חייב והעומד בפנים פטור ומותר לעשותו לכתחלה ואין בו משום איסור שבת אלא שאסור לעשותו מפני שמכשיל את חבירו וגורם לו להוציא החפץ ולבא לידי חילול שבת:

שמח היה עומד ברה״י והוציא ידו מלאה פירות להוץ בשוגג מותר להחזירה לאותה הצר ואסור להושיטה לחצר אחרת הוציאה במזיד אסור להחזירה אפילו לאותה חצר וה״מ שהוציאה מבעוד יום והניחה שם עד הלילה שאינו יכול לבא לידי חיוב הטאת אף אם ישליכם מידו ויבא לידי חיוב הטאת. הא דבעינן עקירה מע״ג מקום שיש בו ד׳ על ד׳ והנחה עליו ויעקור מתחילה כדי להוציא ושיוציא כדרך המוציאין וכשיעורו וילך ד״א בלא עמידה באמצע וכן זרק מרה״י לרה״י ור״ה באמצע ונתכוין לזרוק שתים וזרק ד׳ לזרוק לתוך ד׳ ונתגלגל חוץ לד׳ או איפכא ומושיט מרה״י לרה״י דרך ר״ה וכמה צדדים שנאמרו בענין הוצאה והעברת ד״א לא נאמרו אלא לענין חיוב חטאת אבל איסורא איכא בכולהו ולכך אין רצוני להאריך בהם:

שמט כל אדם יש לו ד׳ אמות בר״ה שיכול לטלטל בהן ומודדים אותן לו באמה שלו מרווחת ואם איבריו גדולים ואמתו קטנה שלא יספיקו לו ארבע אמותיו נותנין לו ד׳ אמות בינונית

שמז מן התורה אינו חייב וכו׳ משנה וגמ׳ דפ״ק דשבת דהעומד בפני׳ פ ור׳ ומותר וכתב הרא״ש דר״ל דמותר משום איסור שבת אבל ודאי דעושה איסור במה שמכשילו אלא דמאיסור זה לא איירי המשנה והגמ׳ וכ״כ הגהות מרדכי והר״ן ז״ל. ודין עכו״ם בזה נתבאר למעלה ריש סימן שכ״ה שג״כ אסור מפני הרואה ויפה כיון בש״ע לכתוב פסק דין זה בכתב כשור אבל אסור ואפילו היה עכו״ם שקיבל החפץ מישראל והשמיט דין מותר הכתוב במשנה גם הרב רבינו משה בר מיימוני בפי״ג לא הזכיר לשון מותר אלא שלא עשה כלום

והבירו חייב שהרי עקר והניח:

שמח היה עומד ברשות היחיד והוציא ידו מליאה פירות לחוץ בשוגג וכו׳ פירוש לחוץ לר״ה למטה מעשרה שאז יכול לבא לידי חיוב חטאת אם ישליכם מידו לר״ה כדמסיק ולהחזירם לאותו חצר שרי דלא גזרו שמא כעס אחרת ישליכם לר״ה כיון דלא נתקיימה מחשבתו שנתכוין לכעוס אחרת הפירות מחצר זו אבל להחזירם לחצר אחרת אסור דאי שרית ליה כיון דנתקיימה מחשבתו חיישינן דילמא זימנא אחריתי שדי להו לר״ה ודוקא הוציא בשוגג אבל במזיד קנסוהו דאסור להחזירה אפי׳ לאותה חצר אלא תהא כך ידו פשוטה עם הפירות עד שתחשך במ״ש: וה״מ שהוציאה מבע״י וכו׳ וכל זה מסקנא דגמ׳ בפ״ק דשבת סוף דף ג׳:

שמט כל אדם יש לו ד״א וכו׳ בפ׳ מי שהוציאוהו (דף מח) תניא שבו אינו תחתיו כתחתיו וכמה תחתיו גופו ג׳ אמות ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו דברי ר״מ ר׳ יהודה אומר גוכו ג׳ אמות ואמה כדי שיטול חפץ מתחת מרגלותיו ויניח תחת מראשותיו מאי ביניהו איכא ביניהו ד״א מצומצמות ופירש״י לר״י מצומצמות ולר״מ גדולות דפשוט ידים ורגלים יותר ממה היא והרי״ף והרא״ש מפרשים איפכא לר״י מרווחות ולר״מ מצומצמות וכיון דר״מ ור״י הלכה כר״י א״כ מודדין לו מרווחות ואהריהם נמשך גם רבינו וכתב מרווחות אבל לפירש״י הלכה כר״י ומצומצמות דוקא ואע״ג דקי״ל הלכה כדברי המיקל בעירוב בפלוגתא דתנאים היינו היכא דלא ידענן הלכתא כמאן אבל הכא אפסיקא ר״מ ור׳ יהודה הלכה כר׳ יהודה והרמב״ם בפי״ד כתב בסתם דמתניתין לו ד״א ולא כתב לא מצומצמות ולא מרווחות נראה שהיה מסופק בפירוש זה וב״י מפרש דהרמב״ם סובר דבעינן מצומצמות ותימה דא״כ היה לו לפרש אלא כדפי׳ דהיה מסופק:

ומ״ש ומודדים לו באמה שלו ה״א התם דאל״כ עוג מלך הבשן היכא יתיב:

ומ״ש ואם אבריו גדולים וכו׳ ה״א התם וכתב ב״י דממ״ש רבינו מרווחות גבי מודדין לו באמה שלו משמע דבכיר׳ ליה דוקא במודדין באמה שלו בעינן מרווחות אבל בנגם באבריו דמודדין לו באמה בינונית מצומצמות בעינן כדאמרינן בריש עירובין דכי אמרינן באמה בת שש טפחים הוי עולבות ולא שוחקות ותימה דאם כן הוה ליה לרבינו לפרש חידוש דין זה שלא קדמוהו שום מחבר אבל הדבר פשוט דרבינו מילי מילי קתני תחלה כתב דין כל אדם כפי מה שהוא האדם גדול בענקים או קטן מאוד מודדין לו באמה שלו אידך כתב דלקולא אזלינן דמודדין לו באמה מרווחות שלא מצומצמות אחר כך כתב דין נגם באבריו אבל ודאי דאף לנגם באבריו מודדין לו מרווחות דר׳ מאיר ור״י דפליגי בהא בכתמא תניא והלכה כמאן דאמר מרווחות בין נגם בין אינו נגם והא דאיתא בפ״ק דעירובין באמה בת שש טפחים מודדין בעולבות ולא שוחקות היינו בעלמא היכא דתני אמה בסתמא כגון גבי סוכה ומבוי אבל הכא הא קאמרינן בהדיא דמודדין מרווחות אבל בש״ע כאן ובריש סימן שי״ז כתב בסתם נמשך אחר דברי הרמב״ם אבל

שמז מן התורה אינו חייב אלא כשעוקר החפץ מרה״י וכו׳ עד סוף הסי׳ הכל פשוט בריש שבת במשנה וגמ׳: **ומ״ש** אלא שאסור לעשותו מפני מכשיל את חבירו וכו׳ כ״כ שם התוס׳ והרא״ש והר״ן ואפי׳ אם העומד שחוץ עכו״ם אסור מדרבנן מפני שנראה כנותנו לו ע״מ להוציא וכתבו התו׳ שאם החפץ של העכו״ם שרי והרא״ש אסר אפי׳ אם החפץ של העכו״ם שהרואה אינו מכיר אם הוא של עכו״ם וכתבו רבינו בסימן שכ״ה:

שמח היה עומד ברה״י והוציא ידו וכו׳ בריש שבת (ג:) היתה ידו מליאה פירות והוציאה לחוץ תני חדא אסור להחזירה ותני חדא מותר להחזירה ואסיקנא הא והא בשוגג ול״ק כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת ופירש״י לאותה חצר. שהוא עומד בתוכה מותר להחזירה אבל לחצר אחרת הסמוכה לה אסור לזורקה כדבעינא רבא מר״ב היתה ידו מליאה פירות והוציאה לחוץ מהו להחזירה א״ל לאותה חצר מותר לחצר אחרת אסור ומאי שנא התם לא אתעבידא מחשבתו הכא אתעבידא ומחשבתו ופירש״י לא אתעבידא מחשבתו. שתכוון לפעות מחצר זו הילכך לא גזרו אבל לחצר אחרת נתקיימה מחשבתו וגזור דלמא זימנא אחריתי שדי להו לר״ה וכתב הר״ן בשם התוס׳ וה״ה בשם הרמב״ן והרשב״א דהא דמשמע שאם הוציא דוקא כשהוציאה מבע״י שא״א לו לבוא לידי איסור סקילה אפי׳ אם ישליך הפירות בר״ה בשבת אבל אם הוציאה משחשיכה מותר להחזירם ויבא לידי איסור סקילה ולמדו כן מדא״ר ביבי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה וכ״ד הרא״ש וכתב שגם זה דעת הרי״ף שאע״פ שכתם ולא פי׳ סמך לו על מ״ש ההיא דהדביק פת בתנור דהתירו לו לרדות קודם שיבא לידי איסור סקילה. אבל מדברי רש״י נראה דאפי׳ הוציאה משחשיכה נמי אסור להתירה ולא דמי להיא דהדביק פת בתנור דהתם אי לא שרינן לרדותה על כרחך תגמור אפיית הפת ויתחייב אבל הכא אי בעי נקיט לפירי בידיה ולא שדי להו לר״ה והרמב״ם דבריו סתומים כדברי הרי״ף והר״ן כתב עליו שדעתו כדעת רש״י ולפ״ז י״ל דאסור בכל גונא ולא כמו שפי׳ הרא״ש ורבינו כתם דבריו כדעת הרא״ש ודע דהא דאסרינן להחזירה היינו בהוציא ידו לר״ה למטה מי׳ דאילו למעלה מי׳ מקום פטור הוא והכי משמע בגמ׳ וכ״כ ה״ה בפי״ג ופשוט הוא ונראה נמי דלא נאמרו דבריה אלו אלא במוציא לר״ה כדדייק לשון הרמב״ם ולשון רש״י אבל במוציא לכרמלית לא גזרו דא״כ ה״ל גזירה לגזירה:

שמט כל אדם יש לו ד״א בר״ה שיכול לטלטל בהם ומודדין אותם לו באמה שלו וכו׳ עד נותנין לו ד״א בינוניים כשוט בפ׳ מי שהוציאוהו (מח): **ומ״ש** מרווחת תחת גז״ש גופו ג׳ אמות ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו דברי ר״מ ר״י אומר גופו ג׳ אמות ואמה כדי שיטול חפץ מתחת מרגלותיו ומניח מראשותיו מאי ביניהו ד״א מצומצמות א״ב ופירש״י דלר׳ יהודה הוי מצומצמות ולר״מ מרווחות אבל הרי״ף והרא״ש כתבו איפכא דלר״מ הוו מצומצמות ולר״י הוו מרווחות וע״פ דברי הרי״ף והרא״ש כתב רבינו מרווחות דקי״ל

דרכי משה

(ב) וכ״ה בהגהות מרדכי פ״ק דשבת דאסקופה רחבה ד׳ הוי רה״י גמור אף כשפתחה נעול דהא יש לה ג׳ מחיצות משמע דבלא מחיצות לאו כלום הוא אע״ג דיש תקרה עליה דבהכי מיירי התם א״כ גגין הבולטין לפני הבתים שלנו אינו מעלה ולא מוריד אלא מותר דר״מ ר״י אומר גופו ג׳ אמות ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו דברי ר״מ ר׳ יהודה אומר גוכו ג׳ אמות ואמה כדי שיטול חפץ מתחת מרגלותיו ומניח תחת מראשותיו מאי ביניהו ד״א מצומצמות ולר״מ מרווחות אבל הרי״ף והרא״ש כתבו איפכא דלר״מ הוו מצומצמות ולר״י הוו מרווחות דקי״ל

פרישה

שאין לו משקוף כלל ולכן ליכא למיחש שקירויו ד׳ ולכן כתב סתמא דהאסקופה מקום פטור ואף לדברי הגהה דלעיל שרי אם אפשר דפליג עלייהו וס״ל דאף האידנא מדקדקין בקירוי כדברי המרדכי עצמו שכתבתי ואע״ג דהמרדכי ס״ל דדין האסקופה כר״ה אפשר לומר דאיירי באסקופה שאינה גבוה ג׳ ולכן בטילה לגבי ר״ה אבל גבוה ג׳ אמרינן בהדיא ע״ל פ״ק דשבת דהוי מקום פטור כל שאין עליה תקרה ד׳:

במקום פטור ועושה עקירה ברה״י והנחה בר״ה. וסיפא מיירי דאיכא עושה העקירה דמ״ש ויקח מפץ מיד מי שעומד בר״ה ל״ל שעומד בר״ה מניח הפפץ בידו ונמצא שהעומד בר״ה עושה העקירה והעומד על מקום פטור מולך הפפץ בידו דרך פטור לרה״י ועושה הנחה ונותנו ליד

העומד ברה״י שנמצא שהוא לא עשה אלא הנחה בלבד אפ״ה איסורא דרבנן איכא בהשויתא דאוריתא וגזרו עליו אפילו במקום פטור כדי שלא יעשה בהשויתא דאורייתא ומ״ש ב״ל שהוא כעין הזין דבלבד שלא יטול מיד ב״ה ויתן לענני ג״כ לזה כתכוין ודו״ק:

אבל בהגה"ה לשם כתב כדברי רבינו דמותרים לו מרווחות ומשמע דאף בנגס בדבריו נותנין לו מרווחות כדפי' ואפילו אם ת"ל דהדבר שקול אם ר' יהודה דהלכה כמותו ס"ל מצומצמות כפירש"י או מרווחות כפירו' הרי"ף והרא"ש ורבינו אנן נקטינן בעירובין כדברי המיקל בעירוב: **ואלו** ד"א מוסיפין עליהן אלכסונן וכו' אם (דף נא) קאמר תלמודא דילכינן מערי הלויים לרבנן דיהבינן לה פיאות לתחום שבת מדכתיב זה יהיה לכם מגרשי הערים כזה יהיו כל שובתי שבת מ"ר אחת בר יעקב המעביר ד"א בר"ה אינו חייב עד שמעביר הן ואלכסונן: **ומ"ש** ומיהו פי' רשב"ם וכו' ור"ת פירש וכו' אם בתוס' וכתב אם דבעמוד ד' בר"ה נמי פליגי רשב"ם ור"ת כי היכי דפליגי במעביר ולא ידעתי למה לא כתבו רבינו:

ומ"ש והרמב"ם חילק וכו' ואיני יודע וכו' ונראה לישב דהרמב"ם דקדק מדלא אמר רב אחא בסתם הני ד' אמות הן ואלכסונן צריך וממילא הוה ידעינן דבכותל מכן אפילו משהו מותר מדלא קאמר הכי אלא אמר המעביר ד' אמות ברה"ר אינו חייב עד שמעביר הן ואלכסונן אלמא דאתא לאשמעינן דלא תימא דאין כאן אלא שתי מדות תוך ד' אמות מותר ד"א חייב חטאת דליתא אלא שלש מדות הן תוך ד"א מותר ד"א אינו חייב עד שמעביר הן ואלכסונן אבל פחות מכן פטור אבל אסור ולכן כתב הרמב"ם אמנם כאן שלש מדות וכו' והרמ"ך הביג ואמר לא ידעתי מאין הוציא אלו השלש מדות וכו' כמ"ש הכסף משנה בשמו ולמאי דפי' ניחא ולפע"ד שכדברי הרמב"ם הוא העיקר והכי נקטינן גם בש"ע הביא דעתו: **ומ"ש** לפיכך מותר לאדם וכו' פלוגתא דתנאי במשנה ריש פרק המולא תפילין וכתב הרא"ש דאפסיקא הלכתא דשרי ליתן לחבירו וחבירו לחבירו ולא חיישינן לאוושא מילתא ולא כהרמב"ן זע"ל בסוף סי' ס"א: **ומ"ש** ובלבד שלא יוציאנו מתחום שלו פי' לא יוציא את החפץ שיש לו בעלים מתחום שלו ממקום שקנה שביתה דהיינו במקום שבעליו קנו שביתה שם וא"כ מאה מילין אלו דוקא קאמר או בחפץ של הפקר שאין לו תחום לפי שאינו קונה שביתה כלל דהשתא אכי' מאה מילין דוקא והוא הדין יותר:

שנ עומד אדם ברה"י משנה בפ' המולא תפילין (דף לח) ובגמ' מקשה עלה דהך משנה מסיפא דלא יעמוד אדם ברה"י וישתה בר"ה גזירה שמא יכנים הכלי אצלו וכרקינן בחפצים שצריכין לו פירוש משקין הללו צריכין לו במקום שהוא עומד ברה"י גזרינן שמא יכנים אצלו אבל ריסא דמטלטל שם חפצים שאינן צריכין לו במקום שהוא עומד ברה"י כגון מפתח וכו' לא גזרינן: **ומ"ש** ובלבד שלא יעבירם ד"א איכא למידק למה איצטריך ליה למימר האי ובלבד וכו' הא כבר ידעינן דאסור להעביר ד"א בר"ה וי"ל דאתא לאשמעינן אפילו מעבירם לרבע אמות דרך מקום פטור למעלה מעשרה אי נמי מעבירם לפניו במקום שהוא עומד נמי חייב והכי משמע בגמרא: **לא** יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין או ירוק ברשות הרבים משנה שם ומ"ש אפילו הוציא אמתו לחוץ בעיא שם ואסיקנא בתיקו ולהומרא: **ומ"ש** אפילו הוציא פיו לחוץ כך היא דעת התוס' בפרק

בינוניות שכל א' מהם ו' טפחים ואלו ד"א מוסיפין עליהן אלכסונן שיהו ה' אמות וג' חומשין ומיהו פירש"י שאין לו אלכסון אלא לאלכסון העולם אבל לריבוע העולם אין לו אלא ד"א ור"ת פירש שלכל צד יש לו ה' אמות וג' חומשין והר"ם במז"ל הילק שבתוך ד"א מותר לטלטל מד' עד ה' אמות וג' חומשין פטור אבל אסור מכאן ואילך חייב חטאת ואיני יודע למה א אמר כשיעור האלכסון פטור אבל אסור כיון שנותנים אלכסון מותר בו לכתחלה לפיכך מותר לאדם לעקור החפץ מר"ה וליתנו לחבירו שאצלו בתוך ד' אמותיו וחבירו לחבירו שאצלו אפילו ק' מילין אע"פ שההפץ הולך במה מילין בר"ה שכל אחד לא יטלטלנו אלא בתוך ד' אמותיו ובלבד שלא יוציאנו מתחום שלו או בחפץ שלא קנה שביתה כגון שהוא הפקר שאינו קונה שביתה היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה כגון שיש ביניהם שש אמות מביאין ואוכלים באמצע ובלבד שלא יוציא כל אחד מתוך שלו לתוך של חבירו היו ג' ואמצעי מובלע ביניהם כגון שבין שני החיצונים ח' אמות האמצעי מותר עם כל א' מהחיצונים במה שד' אמותיו מובלעים בתוך שלו ושני החיצונים אסורין זה עם זה:

שנ עומד אדם ברה"י ומוציא ידו לר"ה ומטלטל שם חפצים שאין צריכים לו שנוטלן מכאן ומניחן לכאן ובלבד שלא יעבירם ד"א ולא חיישינן שמא יביאם אליו הילכך יכול לעמוד בר"ה וליטול מפתח ברה"י ולפתוח שם וכן מרה"י לר"ה אבל לא יעמוד אדם ברה"י ויוציא ראשו לר"ה וישתה שם או איפכא אא"כ יכנים ראשו ורובו למקום שהוא שותה דכיון שהוא צריך לאלו המים אנו חוששים שמא יביאם אליו אבל מותר לעמוד ברה"י או בר"ה ולשתות בכרמלית לא יעמוד אדם ברה"י וישתין או ירוק בר"ה או איפכא אפילו אם הוציא פיו ואמתו לחוץ ורוקו

דקי"ל כר' יהודה וממ"ש מרווחות גבי מודדין לו באמה שלו משמע דס"ל דע"כ לא פליג ר' יהודה אלא היכא דמשערין ליה באמה דיליה כי היכי דלא ניתיב בדוחקא אבל היכא דמשערין באמה ציבורית ודאי דמצומצמות הוו כדאשכחן דכי אמרינן אמה בת ששה טפחים הוו עוקבות ולא שוחקות כדאית' בריש מסכת עירובין (ד.) אבל הרמב"ם בפי"ב מהלכות שבת לא כתב אם מרווחות הוו או מצומצמות אלא שכתב ומפי הקבלה אמרו שזה שנאמר בתורה שבו אין תחתיו שלא יטלטל חוץ למרובע זה אלא במרובע זה שהוא כמדת אורך אדם כשיפשוט ידיו ורגליו בו בלבד יש לו לטלטל ומ"מ יש יש לדקדק עליו שכתב כדברי ר"מ ותימה הוא למה פסק כר"מ לגבי ר' יהודה ואפשר שהוא מפרש שכדי לפשוט ידיו ורגליו הוו ד"א מצומצמות וכמו שפירשו הרי"ף והרא"ש וס"ל דכי אסיקנא בריש עירובין דבטפחים עוקבות משחין לאומרא ממילא ה"ל ד"א מצומצמות ולא כר"י ודע שכתב ה"ה בפי"ב דהא דאמר רבא בפרק מי שהוציאוהו (מה.) מהלוקת להלך אבל לטלטל ד"ה ד"א ותו לא כלומר דחכמים דס"ל אתם דיש לו ד"א לכל רוח דהיינו ח' על ח' דוקא להלך למי שיצא חוץ לתחום אבל לטלטל ד"א ותו לא שי"מ דלטלטל בבת אחת קאמר שאסור לטלטל מתחלת ח' ולהניח בסוף ח' אבל ודאי כיון שח' אלו מקומו הם מותר לו לטלטל בכל הח' ובלבד שלא יטלטל בבת אחת יותר מד"א ולזה הסכים הרשב"א ואין נראה כן מדברי הרמב"ם והרי"ף אלא אין מותר לטלטל אלא תוך ד"א דוקא וכך הם דברי רבינו. ואי הני ד"א יהבינן ליה לרוח אחת או לב' רוחות שיהיו לו ב' אמות לכל רוח יתבאר בסי' שנ"ו בס"ד. וכתב ה"ה בפי"ב שכתב הראב"ד שלא התירו לטלטל בתוך ד"א בר"ה אלא במקום הדחק ואינו מחוור אלא בכל גוונא מותר וכן דעת התו' והרשב"א ז"ל: **ואלו** ד"א מוסיפין עליהן אלכסונן וכו' בס"פ מי שהוציאוהו (נא.) א"ר אחא בר יעקב המעביר ד"א בר"ה אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונן ופירש"י הן ואלכסונן. ד"א וח' חומשי אמה דאמרן כזה יהיה כל שובתי שבת פיאות הן להם וגבי העבדה ליכא למיתב פיאות אלא כה"ג שנותנין להם שיעור אלכסונן דהא ליכא למימר בהו ריבוע ועיגול וכ"כ התוס' והרא"ש דף קי"ט בשם ר"ת וכן דעת הרמב"ם בפי"ב וכתב ה"ה שכן דעת הרשב"א: וכתבו עוד התו' והרא"ש שרשב"ם פירש דתלוי בריבוע העולם שאם הוא מעביר או זורק ממזרח למערב או מצפון לדרום חייב בד"א לחודייהו ואם העביר או זרק לאלכסון העולם מקרן מזרחית צפונית לקרן מערבית דרומית אינו חייב עד שיעביר ד"א הן ואלכסונן ורבינו כתב לרש"י דעת הרשב"ם ולא ידעתי למה ואפשר דגרסינן כר"ש והוא רשב"ם אבל ראיתי לגאון מהרי"א ז"ל שנדחק לפרש דברי רבינו לרש"י שיבואו כפירש"י בגמ' ולא הבנתי דבריו: **והרמב"ם** חילק וכו' בפי"ב וכבר הלין שם ה"ה בעבדו ומ"מ כתב שמדברי הרשב"א נראה שכל שהוא פחות מד"א ואלכסונן מותר גמור הוא וכתב עוד שהראב"ד כובר דבמקום הדחק מותר הן ואלכסונן פחות משהו ושלא במקום הדחק אסור אפילו לטלטל בפחות מד"א וכמו שכתבתי בכמוך לדעתו ז"ל: **לפיכך** מותר לאדם לעקור החפץ מר"ה וכו' משנה בפ' בתרא דעירובין (לה:) ר"י אומר נותן אדם חבית לחבירו

וחבירו לחבירו אפילו חוץ לתחום אמרו לו לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה ואוקמה רב אשי בחבית ומיס דהפקר ומאן אמרו לו ר' יוחנן בן נורי דאמר נכסי הפקר קונין שביתה ואיפסיקא הלכתא כמי שהוציאוהו (מו.) דלא כר' יוחנן בן נורי. וכתב הרא"ש וז"ל כתב הרז"ה כיון דלא קי"ל כר"י בן נורי ממילא שמעת מינה דהלכה כר"י והרי"ף לא כי' ונראה מדבריו שאין הלכה כר' יהודה עכ"ל. וכ"ל מה שלא הביא הרי"ף משום דאיכא אלשה אוקימתות לאוקימתא דרבה ורב יוסף פשיטא דהלכה כרבנן ולאוקימתא דרב אשי כבר איפסיקא לעיל דנכסי הפקר אינם קונין שביתה עכ"ל הרא"ש ודעת הרמב"ם בפי"ב מה' שבת לפסוק כר' יהודה וכתב ה"ה שכן דעת הראב"ד והרז"ה (ב ועי"ל סימן רס"ו מותר לאדם אחד להוליך פחות מד"א) אבל הרמב"ן כתב שאין הלכה כר"י משום דאוושא מילתא ואפילו במולא תפילין אמר בה"ג כ"ש לדברי הרשות עכ"ל ונעמא דהרמב"ן הוא משום דהי דלענין נכסי הפקר לתתימין הלכה כר"י אבל לענין שיהא נותן לחבירו וחבירו לחבירו לא קי"ל כוותיה אלא כת"ק דס"ל שלא הקילו כן אפילו בתפילין משום דאוושא מילתא כדאית' בגמ': **הין** שנים מקצת אמותיו של זה בלד אמותיו של זה עד סוף הסימן משנה בפרק מי שהוציאוהו (מה.): **כתב** ר"י בח"ו מוליכו פחות פחות מד"א שאז"ל בכ"מ צריך ליזהר בכל פחות מד"א ישב בכל פחות מד"א שאם לא ישב אע"פ שעמד ולא הלך בכל פחות מד"א חייב שאע"פ שעמד הליכה אחת היא ואפילו בכרמלית או בשדה חייב מלקות מדרבנן כ"כ מר שר שלום בתשובה עכ"ל וגם הכלבו כ"כ מהאי דגרסינן בפרק בירה (מב.) אמר רבינא הילכך קוץ בר"ה מוליכו פחות פחות מד"א ופירש"י מוליכו פחות פחות מד"א עד שיסלקנו לצידי ר"ה דאיסור דרבנן הוא משמע שלא התירו להוליך פחות פחות מד"א לכתחילה ובר"פ מי שהחשיך (קנג:) תני בו ביום גדשו סאה ופירש"י בו ביום שעלו לעליית חנויה בן חזקיה וגזרו י"ח דברים וזו אחת מהם היתה כדאמרינן בפ"ק (יז:) נותן כיסו לעכו"ס בו ביום גזרו שלא יוליכנו פחות פחות מד"א אם יש עכו"ס וכתבו התוס' והמרדכי בפרק בכל מערבין (לד.) דלהוליך פחות פחות מד"א גזרו אמי בין השמשות:

שנ עומד אדם ברה"י ומוציא ידו לר"ה וכו' משנה בפ' המולא תפילין (לח:) עומד אדם ברה"י ומטלטל בר"ה ר"ה ומטלטל ברה"י ובלבד שלא יוציא חוץ לד"א ואע"ג דר"מ פליג ואמר לא יעמוד אדם בר"ה ויפתח ברה"י ברה"י ויפתח בר"ה כת"ק קי"ל והכי משמע בגמ' ומה שהתנה שיהיו הפצים שאין צריכין לו בלומר שאין צריכין לו במקום שהוא עומד כגון שנוטל מפתח שברשות אחרת ופותח שם באותה רשות אחרת שא"צ למפתח ברשות שהוא עומד אבל חפצים שצריכים לו ברשות שהוא עומד אסור לטלטלם דחיישינן שמא ישכח וימשכם אצלו וכתב כן מדתנן בההוא פירקא בתר הכי לא יעמוד ברה"י וישתה בר"ה ר"י אלא א"כ הכנים ראשו ורובו במקום שהוא שותה וקריך בגמ' ריסא רבנן וכיפא ר"מ כלומר דריסא קתני עומד אדם ברה"י ומטלטל בר"ה וכו' כרבנן דלא גזרי וסיפא קתני לא יעמוד ברה"י וישתה בר"ה וכו' כר"מ דגזר ושני רב יוסף בחפצים הצריכים לו ברה"י ופירש"י בחפצים הצריכים לו אפי' רבנן מודו דגזרינן בהו דמתוך שהוא צריך להם יכניסם אצלו הילכך משקים הללו צריכים לו וגזרינן וכתב הר"ן בפ"ק דשבת שכן דעת התוס' וה"ה כתב בפ' ט"ו שכן דעת הרשב"א ושכן נראה שהוא דעת הרי"ף אבל יש מפרשים דחפצים הצריכים לו היינו כלים נאים שהוא צריך להם אבל אם הם כלים שאינם נאים מותר לשתות בהם אע"פ שלא הוציא ראשו ורובו אלא שהושיט צואריו לבד וזה דעת הרמב"ם בפט"ו ונראה מדבריו דשאר טלטולין חוץ משתייה אפילו כלים נאים מותר לטלטל לפי שלא גזרו אלא בכלים נאים ובשותה בהם שהוא מקרבן לפיו וכ"כ ה"ה לדעתו ורבינו כתב כדברי רש"י: **אבל** לא יעמוד אדם ברה"י ויוציא ראשו לר"ה וכו' כבר נתבאר בסמוך: **ומ"ש** אבל מותר לעמוד ברה"י או בר"ה ולשתות בכרמלית אם פלוגתא דאמוראי ורבא ופסק כרבא:

לא יעמוד אדם ברה"י וישתין וכו' משנה בפ' בתרא דעירובין (לח:): **ומ"ש** אפי' אם הוציא פיו ואמתו לחוץ אם (לט.) בפי רבא הוא ברה"י ופי אמה בר"ה מהו תיקו

הידושי הגהות

שמט א כתב מהרל"ח וז"ל כבר הליץ ה"ה בעדו ול"נ דיישב דברי הרמב"ם שר"ל כשמטלטל בריבוע העולם כי הוא מסופק אם אין נותנין אלכסון אלא כשמטלטל לאלכסון העולם כמו שמפרש הרשב"ם אבל כשמטלטל בריבוע העולם אין לו אלא ד"א ולכן כתב כשמטלטל בריבוע העולם עד ד"א מותר למלטל לכתחלה ומד"א עד ה' אמות וג' חומשין פטור שמא יש לו אלכסון אבל אסור דשבא אין לו אלכסון כמו שפי' רשב"ם ומכאן ואילך חייב חטאת אבל כשמטלטל לאלכסון העולם אפשר דמודה הרמב"ם שמותר לטלטל לכתחלה עד ד"א וג' חומשין ולפ"ז אין לתמוה על דברי הרמב"ם וע"כ גם רבינו מודה בזה ע"כ: ב כ"ז הוא מד"מ: כתב

תיקו והרא״ש בפ׳ הנזכר אמתניתין דלא יעמוד אדם בר״ה ויסתה ברה״י וכו׳ (קכח.) והתוס׳ בריש עושין פסין (כ.) כתבו דלכי דברי רש״י שם מותר להוציא ראשו לר״ה ולרוק דפיו הוי מקום פטור ולא דמי לפי אמה בר״ה משום דמי רגליס כיון שנעקרו מגופו שוב אין נחין בפי אמה אבל קשה מפ״ק דשבת . וי״ל דלא תשיב הנחה במקום פטור אלא בדבר שהוא מוטל ממקומו אבל התם שהכלי נח מאיליו לא תשיב הנחה במקום פטור ולפ״ז אסור להוציא ראשו בר״ה ולרוק . וכתב הרא״ש בפ׳ במה אשה יוצאה דבהא דלא יעמוד בר״ה ויסתין ברה״י וכן לא ירוק מודו כ״ע דה״ה בכרמלית :

ורוקו שנתלש מפיו וכו׳ משנה בפ׳ בתר׳ דעירובין (לח.) ר׳ יהודה אומר אבל משנתלש רוקו מפיו לא ילך בו ד״א עד שירוק . ופירש״י משנתלש רוקו . משנתלש ונאסף ללאת לא יהלך ד״א כיון דלמשדייה קאי משוי הוא ומשמע לרבינו דת״ק לא פליג אהא דאמר ר׳ יהודה אבל הרמב״ם כותב בפי׳ המשנה דפליג ולפיכך כתב ואין הלכה כר״י וכ״כ הרב המגיד בפי״ג :

ע נא לא יעמוד אדם בר״ה ויחבר ידו למזחילה וכו׳ משנה בפרק בתרא דעירובין (צט:) קולט אדם מן המזחילה למטה מי׳ טפחים ומן הצינור מ״מ ושותה פירש״י מ״מ בין קולט בין מגרף ובגמ׳ קולט אין מגרף לא מ״ט מ״ר נחמן הכא במזחילה כחות מג׳ כמוך לגג עכקינן דכל כחות מג׳ כמוך לגג כגג דמי תנא אם יש בצינור ד׳ על ד׳ אסור מפני שהוא כמוציא מרשות לרשות ודברי רבינו בזה הם ע״פ פירש״י דקולט אפי׳ למעלה מי׳ שרי והא דתני במתני׳ למטה מי׳ משום שריותא דצינור במגרף הוא דמגרף היינו שמחבר ידו לצינור לא שרי אלא דוק׳ למטה מי׳ דליכא למגזר בגינו רחב ד׳ אטו רחב ד׳ משום שאפי׳ אם הוא רחב ד׳ כרמלית הוא כיון שאינו גבוה י׳ אבל למעלה מי׳ אסור לגרף אפילו אינו רחב ד׳ גזירה אטו רחב ד׳ דהוי רה״י כיון שהוא למעלה מי׳ : **ומ״ש** ומותר לקלוט מן האויר אפילו אם ידו תוך ג׳ למזחילה פשוט שם בברייתא אבל הרמב״ם כתב בפט״ו עומד אדם בר״ה וקולט וכו׳ ובלבד שלא יגע בצינור או בכותל ויקלוט מעל גבן ואם נגע אם היה המקום שנגע בו למעלה מי׳ בפחות מג׳ כמוך לגג ה״ז אסור דגמלא כעוקר מעל הגג שהוא רה״י וכן אם היה בצינור ד׳ על ד׳ בין שהיה הצינור בתוך י׳ בין שהיה למעלה מי׳ וקולט ממנו מים ה״ז אסור ולמה אינו חייב מפני שלא נחו המים אלא הרי הם נזחלים והולכים עכ״ל . וה״ה כתב הגירס׳ שגורס ופירשה על דעתו מ״מ נראה מדבריו אלה שחולק על שיטת רש״י בכמה דברים האחד דלדידיה לא משכחת לה איסור דאורייתא כלל בשום גוונא לפי שהמים אינם נחים . ב׳ דלמטה מי׳ יכול לגרף אפילו תוך ג׳ כמוך לגג . ג׳ דכשאין בו ד׳ על ד׳ אפילו למעלה מי׳ מותר לגרף :

שנב הקורא בספר על האסקופה וכו׳ משנה בפרק בתרא דעירובין (לז:) היה קורא בספר על האסקופה ונתגלגל הספר מידו גוללו אצלו . ופירש״י כל ספריהם עשויין בגיליון כעין ס״ת גוללו אצלו הוא״ל ורא״ש ז״ל בידו ולוקחה רבה באסקופה רה״י ואפ״ה גוללו אצלו מאחר שראשו אחד בידו ולא גזרינן אטו כשנפל לגמרי מידו דהוי איסורא דאורייתא משום דבאסקופה נדרכת עסקינן כלומר דרגל הרבים עוברת דרך לה משום בזיון כתבי הקודש שרו ליה לגוללו ואותביה אכתי מדתניא תוך ד״א גוללו אצלו חוץ לד״א הופכו על הכתב ואי אמרת באסקופה נדרסת עסקינן מה לי תוך ד״א מה לי חוץ לד״א אלא אמר אביי באסקופה כרמלית ור״ה עוברת לכניה עכקינן תוך ד״א דאי נפיל ומייתי לה לא לתי לידי חיוב חטאת לא שרו ליה רבנן ומשמע דלא שרו אלא באוגדו בידו אבל אם אין אוגדו בידו לא יחזירנו לאסקופה אע״פ שהיא כרמלית דמ״מ איסור שבות איכא וקי״ל כר״י דסבר דאיסור שבות עומד בפני כתבי הקודש כדבסמוך וכתב הרא״ש בשם הרז״ל דלא קי״ל כהיא ברייתא אלא ככתמא דמתני׳ ונתן טעם לדבריו וכ״ל שזהו דעת הרי״ף שכתב המשנה כצורתה לבד אבל הרמב״ם בפט״ו פסק כאביי ולענין הלכה כיון דהרי״ף והרא״ש מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן וכתב ה״ה ומתוך הסוגיא דלוקח כתבי הקודש אבל שאר דברים מכי נחו להו אסור אפי׳ תוך ד״א וכ״כ הרשב״א ז״ל בהגהות אשיר״י כתב ברש״ש שבת דהא דתנן נתגלגל הספר מידו גוללו אצלו לאו דוקא ספר אלא אפילו דבר אחר לרבא דלא גזר גזירה לגזירה עכ״ל ולדעת הרשב״א וה״ה קשה דה״ל גזירה לגזירה וכ״ע ומ״מ אין להקל ראש במה שהם

המתירו (א ומשמע מדבריהם דאפילו בכרמלית אסרוה בשאר דברים) :

היה

בכרך עושין פסין (דף ד) והרא״ש בפ׳ המוצא תפילין (דף קל ע״ב) וב״י הביאו בקונר וע״ש מבואר באורך : **ומ״ש** ורוקו שנתלש שם ר׳ יהודה אומר אף משנתלש רוקו מפיו לא יהלך עד שירוק ומשמע בגמ׳ דבתליסה לחודיה אע״ג דלא הפיך ברוק להוציאו לחוץ למשדייה קאי ומ״מ לומר כיהו דלמשדייה קאי משנתלש ואיכא לתמוה אמאי כ׳ רבינו ר״ה כלשון המשנה הלא כתב הרא״ש בפ׳ במה אשה דקד דלא יעמוד אדם ברה״י ויסתין או ירוק בר״ה לאו דוקא ר״ה דכ״ע מודו דה״ה בכרמלית ונראה דכיון דרבינו כתב דאין רצונו להאריך בענין הוצאה והעברת ד״א דאיסורא איכא בכולהו לכך לא דקדק לפרש כאן דגם בכרמלית כו׳ הדין דהא פשיטא דאיסורא איכא בכרמלית כמו בר״ה ומזה הטע׳ לא כ׳ רבי׳ הא דרב׳ בפ״ק דשבת סוף (דף ח) דהמעביר חפץ מתחלת ד׳ לסוף ד׳ בר״ה אע״פ שהעבירו דרך עליו חייב ולפירש״י והרמב״ם בפי״ב היינו לומר שהעבירו למעלה מראשו למעלה מי׳ דהוי מקום פטור ולפי׳ ר״ח שבתוספות והסגת הראב״ד היינו שהעבירו לפניו ימינו לשמאלו וכו׳ ולא לכי שבכל ענין איכא איסורא לכ״ע . כתב ב״י דממ״ש רבינו ורוקו שנתלש מפיו וכו׳ משמע דמפרש דת״ק לא פליג אהא דקאמר ר׳ יהודה אף משנתלש וכו׳ אבל הרמב״ם בפי״ג לא כתב הך דר׳ יהודה נראה דס״ל שאין דברי ר׳ יהודה הלכה וכ״כ ה״ה וכ״כ בפי׳ המשניות דת״ק פליג ואין הלכה כר׳ יהודה ע״כ וכ״ל דמ״ש דלרבינו ת״ק לא פליג אהא דר״ר יהודה הא ליתא דדוקא איכא דאר״י אמתי ובמה במשנתינו אינו אלא לפרש דברי חכמים כדאיתא ס״פ חלון וא״כ הכא דליכא לא אימתי ולא במה ודאי לאפלוגי אתא אלא דרבינו פוסק כר״י ועל פי דברי התוס׳ (בדף ל״ט) בד״ה הוא כבר דת״ק הוי ר״מ דהוא כתב בר פלוגתיה דר׳ יהודה והלכה כר׳ יהודה לגבי ר״מ ודעת הרמב״ם היא דמדתנא להא דר״מ בכתם הלכה ככתם משנה :

שנא לא יעמוד אדם בר״ה ויתחבר ידו למזחילה וכו׳ דברי רבינו בזה היא ע״פ גירסת רש״י במשנה פרק המוצא תפילין (דף צט) קולט אדם מן המזחילה למטה מעשרה ומן הצינור מ״מ שותה פירוש קולט מן המזחילה אין אבל מגרף לא ומן הצינור מ״מ שותה כלומר בין קולט בין מגרף . וז״ש רבינו לא יעמוד אדם בר״ה ויחבר ידיו למזחילה שזהו שאמרו בגמ׳ מגרף לא פי׳ שלא יגרף ידיו ויחבר כמוך למזחילה לקבל ממנה המים שכיון שהמזחילה הוא בתוך ג׳ טפחים סמוך לגג ה״ל לבוד לגג וכשמקבל ממנה המים חשיב כאילו קבלם מן הגג עצמו ואסור ולא מיבעיא אם ראש המזחילה שמשם מקבל המים בידיו הוא למעלה מי׳ דפשיט׳ דאסור דהמזחילה עצמה רה״י היא ומוציא המים מרה״י לר״ה אלא אפי׳ ראש המזחילה למטה מי׳ הוא דכרמלית היא אפ״ה כיון דהיא מונחת לאורך הגג בתוך ג׳ טפחים סמוך לגג חשיב כגג עצמו וכשם שהגג רה״י הוא כך המזחילה רה״י היא ואסור לחבר ידיו וכו׳ : **ומ״ש** אבל מותר לקלוט מן האויר היינו ריש״א דתנן קולט אדם מן המזחילה דפי׳ קולט מן האויר והכא ג״כ אפי׳ המזחילה שהוא קולט ממנה היא עצמה למעלה מעשרה ורחבה ד׳ וא״כ רה״י היא אפ״ה משתרי דאורייתא מקום פטור הוא כך פירש״י להדיא אלא דמ״ש רבינו אפילו אם ידו תוך ג׳ למזחילה אינו מפורש בפירוש רש״י אלא שרבינו מפרש כך מדמחלק בין קולט למגרף ולא מחלק בקולט גופיה בין ידו תוך שלשה למזחילה ובין ידו רחוק שלשה מן המזחילה בעל כרחך כל קולט מן האויר משתרי אפי׳ ידו תוך ג׳ למזחילה מטעמא דפריש״ת אבל ה״ר יונתן כתב ע״ד פירש״י דלא אמרו קולט מן המזחילה אלא דוקא רחוק מן המזחילה ג׳ טפחים אבל תוך ג״ט ה״ל כאילו חיבר וגרף ידיו לפי המזחילה :

ומ״ש היתה המזחילה בולטת שלשה מן הגג וכו׳ היינו סיפא ומן הצינור מ״מ שותה פירוש בין קולט בין מגרף דכיון שהתם צינור בולט ראשו שלשה מן הגג וכן מזחילה אם היתה בולטת שלשה מן הגג מותר לגרף ידיו בהן דכיון דבולט שלשה מן הגג אינו חשוב כאילו קיבל מן הגג עצמו וגם כיון דאין בהן ד׳ על ד׳ וגם הן למטה מעשרה א״כ המזחילה והצינור הן עצמן אינן לא רה״י ולא כרמלית ליכא למגזר בהו אטו רחב ד׳ על ד׳ דאפילו היו רחבים ד׳ על ד׳ אכתי אינן אלא כרמלית כיון שהן למטה מי׳ ותדתי לא גזרינן אטו ד׳ על ד׳ ואטו למעלה מעשרה אבל אי איתא בהו ד׳ על ד׳ אלא דהן למטה מעשרה או אפילו אין בהן ד׳ על ד׳ והן למעלה מעשרה אסור דחדא גזירה גזרינן כך הוא הדין לפי גירכת רש״י והיא גירכת הרא״ש אבל גירכת הרי״ף והרמב״ם היא קולט אדם מן המזחילה למעלה מי׳ טפחים ומן הצינור ומ״מ ושותה ובגמ׳ קולט אין מגרף לא וכו׳ וה״פ קולט מן המזחילה בין למעלה מעשרה טפחים בין למטה מי׳ טפחים ולא נקט ולמעלה מעשרה טפחים אלא משום דהא דדייקינן מיניה קולט אין גירוף לא היינו דוקא למעלה מי׳ : **ומ״ש** ומן הצינור ומ״מ כלומר לאו דוקא קולט מן המזחילה קאמינא דהוא הדין מן הצנור ומכל שאר מקום כגון מן הכותל נמי קולט ושותה אבל גירוף אסור בכולן דלא כפירש״י דבצינור מותר לגרף ועוד יש חילוקים בין גירסת רש״י לגירכת הרמב״ם עיין בב״י ובש״ע כתב כדברי רבינו :

שנב הקורא בספר על האסקופה וכו׳ פסק כסתם משנה ודחי לאוקימתא דאביי דמוקי למתני׳ כברייתא דמחלק בין תוך ד״א לחוץ לד״א ומתני׳ כבן עזאי דמהלך כעומד דמי דכיון דלית הילכתא כבן עזאי לא דחיק כתם משנתינו ולא סמכינן על הברייתא אלא אפילו חוץ לד״א נמי גוללו ולא גזרינן אגודו בידו אטו היכא דנפל כוליה מידיה דאיכא חיוב חטאת בדגוללו אצלו דמכנים מר״ה לאסקופה שהיא רה״י ובחוץ לד״א איכא נמי מעביר ד״א בר״ה כי נפיל כוליה מידו אפ״ה כיון

פרישה

סי׳ שנא (א) **לא** יעמוד אדם בר״ה ויחבר ידו למזחילה שהוא ציצור אחוך מונח לאורך הגג בתוך ג׳ טפחים סמוך לגג לקבל המים ממנה כו׳ עיין לשון המשנה ורש״י וכוונת רבינו ובכשיו בתתי להוסיף בביאור ולומר מ״ש רבינו שהוא ציצור אחוך מונח לאורך הגג בתוך ג״ט כו׳ ר״ל אינו מרוחק מגובה הגג לגד מטה ג״ט אבל אין לפרש דר״ל שאינו בולט ג׳ שסרי קאי אמ״ש שהוא ציצור אחוך מונח לאורך הגג אאותו הגג קאמר שהיא בתוך ג׳. וע״ז מסיק וכתב שכיון שהוא בתוך ג׳ סמוך לגג ר״ל שאינו נמוך ממנו ג״ט אמרינן לבוד וסוי לגג . ודע שגם ציצור מונח בתוך ג״ט סמוך לגג בגובה אלא שבולט מאולה פי׳ ציצור רחוק מהגג ג״ט משא״כ במזחילה שסתם מזחילה אינו בולט מולה מהגג ג״ט ותדתי בעינן לאיסורא דצירוף ולא שלפ״ז יהיה עיקר חסר מן הספר דלמאי נקט טעם לאיסורא כיון שאינו רחוק מן הגג מבגובה ג׳ הכא זה אינו עיקר טעם לאיסור דהרי ציצור ג״כ אינו רחוק בגובה מהגג ג״ט אפ״ה אותר לגרף וטפי הל״ל כיון שאינו בולט ג״ט מהגג מ״מ י״ל דרבינו נקט לשון משנה וגמרא . ומשנה וגמרא נקטה בקיצור ומלקו בין ציצור למזחילה

חדושי הגהות

שנא א כתב מהרל״ח טעמא משום דכשהן למעלה מי׳ אפי׳ אין בה׳ ד׳ על ד׳ גזרו משום יש בו ד׳ על ד׳ דהוי רה״י ונמצא מוציא מרה״י לר״ה דאורייתא וכן אם יש בו ד׳ אפי׳ הוא למטה מי׳ אסור משום דהוי כרמלית ונמצא עתה מוציא מכרמלית לר״ה אבל אם אין בו ד׳ על ד׳ וגם הוא למטה מי׳ לא גזרינן דלא גזרינן אין בו ד׳ משום יש בו ד׳ דהא אפי׳ אם יש בו ד׳ אינו אלא כרמלית כיון שהוא למטה מי׳ ומשום כרמלית לא גזרינן ולי״נ למיגזר נמי אין בו י׳ משום י׳ דהא אפי׳ יש בו י׳ אינ אלא מקום פטור כיון דאין בו ד׳ ולמיגזר אין בו י׳ ואין בו ד׳ משום יש בו [י׳ ויש בו ד׳] כולי האי לא גזרינן ואע״ג דהיו לצינור מחיצות גבוהות וא״כ אפילו הוא למעלה מי׳ ורחב ד׳ אינו אלא ברמלית כמ״ש סי׳ שמ״ה דכל שאין לו גבוה מהיצות אפי׳ הוא גבוה י׳ ורחב ד׳ אינו אלא כרמלית ומשום כרמלית לא הוי גזרינן אין בו י׳ משום יש בו י׳ כמ״ש דמשום כרמלית לא גזרינן צ״ל דאיירי שהצינור פתוחה לבית והורי רה״י כרה״י דמו ומ״מ צריך שתהא רחבה ד׳ כי היכי דליהוי עקירה מע״ג מקום ד׳ ע״כ : **שנב** א כ״ז מד״מ :

כיון דאסקופה נדרסת היא איכא בזיון כתבי הקודש אי מנח לה התם ואע"פ דהסיפא דהיה קורא על ראש הגג ונתגלגל הספר מידו ונח בארץ עצמו דקאמר ר"ש גוללו אצלו שאין לך דבר משוש שבות שעומד בפני כתבי הקדש קי"ל דאין הלכה כר"ש לגבי ר' יהודה אלא אסור לגוללו אצלו וכמ"ש רבינו בכמוך לא דמי אסקופה לקורא בגג דהתם ליכא בזיון כולי האי מש"ה היכא דנח בכותל משופע מ"ב דנפיל כוליה בארץ גזור רבנן אבל באסקופה הנדרסת לא גזור כלל באגדו בידו וכ"כ הרא"ש ע"ש הרז"ה וכתב ב"י שזהו דעת הרי"ף: **ומ"ש** והרמב"ם כתב דוקא תוך ד"א וכו' טעמו דפסק כאוקימתא דאביי וס"ל דמה שהקשה לאביי א"ה תוך ד"א נמי נגזור דילמא מעייל מר"ה לרה"י לאו קושיא הוא דאה"נ דגזרינן בכה"ג אלא דמתני' דאיירי באסקופה שהיא כרמלית מיירי ולכנים מהאסקופה ג"כ כרמלית ותלמוד דקמשני שינויא דחיקי באסקופה אחרוכה וא"א לעולם בשאינה אחרוכה וכו' והא מני בן עזאי היא וכו' הני שינויא ודאי דלאו הלכתא נינהו וכמ"ש הרא"ש ע"ש הרז"ה ולא אתא אלא לדחויי

נתגלגל חוץ לד' אמות ואפילו בר"ה ואסקופה ברה"י והר"ם במז"ל כתב דוקא תוך ד' אמות אבל נתגלגל חוץ לד' אמות לא וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן היה קורא בו על הגג ונתגלגל ראשו הא' מידו עד שלא הגיע לי' טפחים התחתונים הקרובים לארץ גוללו אצלו הגיע לי' טפחים התחתונים אם הבותל משופע בענין שנה עליו אסור לגוללו אצלו וכדי שלא יעמוד בבזיון הופכה על הכתב ואם אינו משופע כל זמן שלא הגיע לארץ גוללו אצלו:

שנג שני בתים בשני צידי ר"ה והם של אדם אחד או של ב' ועירבו אם שניהם שוין מותר לזרוק מזה לזה ואם אחד גבוה מחבירו אסור לזרוק מזה לזה: זיז הבולט מן הבותל לר"ה למעלה מי' ויש בו ד' על ד' וחלון הבית פתוח לו משתמשין עליו

למקשה דאף לדידך איכא לשנויי הכי והכי אבל לפי האמת ל"ק ולא מידי דאיירי בדלכנים מן האסקופה נמי כרמלית היא כדפי' וכך מורין דברי הרמב"ם שלא הזכיר בסוף פט"ו אסקופה כלל אלא כתב הקורא בכרמלית ונתגלגל מקצת הספר לר"ה וכו' משמע דמיירי בקורא בספר ברשות שהוא כולו כרמלית וליכא לחוש לשם לחיוב חטאת אלא היכא דנתגלגל חוץ לד"א שאם ישמט כולו מידו יעבירנו ד"א בר"ה כנ"ל לייסד לדעת הרמב"ם מיהו ב"י פסק כדברי רבינו וכ"כ בש"ע ובראה דאף לרבינו אם קורא בכרמלית ונפל כוליה מידו לר"ה או קורא ברה"י ונפל כוליה מידו לכרמלית אסור לגוללו אצלו אפילו באסקופה הנדרסת דמ"מ איסור שבות איכא וקי"ל כר' יהודה דאיסור שבות עומד בפני כתבי הקודש ולא שרי לגלול אצלו באסקופה הנדרסת אלא היכא דאוגדו בידו וכיוצא בזה כתב ב"י אלינא דאביי:

היה קורא בו על הגג וכו' נראה היכא דלא הגיע לי' טפחים התחתונים אפי' נח על כותל משופע גוללו אצלו כיון דלמעלה מי' מקום כעור הוא וכן אפילו הגיע לי' טפחים התחתונים ונח ע"ג כותל משופע אינו אסור אלא מ"כ דהכותל משופע הוא ר"ה כגון שרבים מכתפים עליו דהשתא כיון שאם לא היה אגדו בידו אתא לחיוב חטאת אם היה גוללו אצלו גזרו בו אף כשאגדו בידו אבל אם אין רבים מכתפים עליו דהוי כרמלית מותר לגללו אצלו וכ"כ התוס' בשם ר"י בפ"ק דשבת (דף ה) בד"ה בכותל משופע ולא ס"ל לר"י דט' מצומצמות דוקא הוי כרמלית אלא כל מט' ולמעלה אם אין מכתפין עליו הוי נמי כרמלית כדכתב הרא"ש וגם רבינו כתב כך בסימן שמ"ה ולא כפירש"י והרמב"ם:

כתב הרב המגיד ומתוך הסוגיא משמע דוקא כתבי הקודש אבל שאר דברים מכי נחו ליה אסור אפילו תוך ד"א וכך כתב הרשב"א ז"ל עכ"ל ומביאו ב"י וצל"ע כיון דלאביי מיירי באסקופה כרמלית ותוך ד"א לא אתא לידי חטאת ואפ"ה בשאר דברים אסור למה אמרו שלא לאכור אלא בנחו הלא כיון דאיכא כתבי הקודש אף בלא נחו אין להקל וכן אין להקל בזה לאוקימתא דרבה וע"ע ומיהו לקמן בסימן שכ"ד משמע להדיא דאף בשאר דבר אין לאסור אלא בנחו ועיין במ"ש לשם בס"ד: **ומ"ש** בשם הגה"ת אשיר"י דאין להלק בין כפר לדבר אחר הם דברי התוספו' בפ"ק דשבת אבל ב"י כתב דאין להקל דאשם במה שהאמירו הרשב"א וה' המגיד:

שנג שני בתים בשני צידי ר"ה וכו' והא דמותר לזרוק בשוין היינו דוקא למעלה מי' דליכא איסורא משום הפסק ר"ה דלמעלה מי' בר"ה אויר מקום פטור היא אבל למטה מי' אפילו בשוין אסור לזרוק דאע"ג דקיימא לן דקלוטה לאו כמי שהוגבה דמי מ"מ איסורא מדרבנן איכא וה"א בפ' הזורק (דף לז) ע"ש וכ"כ הרמב"ם וכ"כ רבינו לעיל בסימן שמ"ה: **ומ"ש** ואם הבולט גבוה מחבירו אסור לזרוק מזה לזה אם בגמ' מפרש זימנין דנפל ואתא לאתויי ופירש"י דמתוך שצריך לאמן ידו מגבוה לנמוך או מנמוך לגבוה טריד בה ודילמא לא זריק על הגג ונופל לר"ה ואתי לאתויי ולהכי נקט ואתי לאתויי דאילו משום נפילת ר"ה ליכא חיוב חטאת דמתעסק הוא אבל הוצאה אלא נתכוין לזרוק לר"ה עכ"ל פי' לפירושו דאם לא היה מתעסק בהוצאה איכא חיוב חטאת אע"ג דזרק למעלה מי' בר"ה דמקום פטור הוא מ"מ כיון דעביד עקירה ברה"י והגהה בר"ה אע"פ שהעבירו דרך מקום פטור חייב חטאת מדרבא דאמר רבא המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' והעבירו דרך עליו חייב והא דאין לחלק בזה בין העברה להוצאה דפ' המוצא (ריש דף לט) מייתי מהך דרבא דאמרה בהעברה לדין הוצאה ולהכי פירש"י דמטעם מתעסק הוא אבל הוצאה פטור ולכיכך נקט דלמא נפל ואתא לאתויי. וכתב הרמב"ם בפט"ו דאף בחינן שוין אינו אסור לזרוק אלא בגד וכיוצא בו שמא יפול ויביאנו אבל כלי חרס וכיוצא בהן זורק עכ"ל ולמד כן מדין זיז דבסמוך וכן פסק בש"ע וכתב ה"ה ע"ש הרשב"א דאף דכרמלית עוברת ביניהם מותר בכל גווגא עכ"ל טעמו דלא גזרינן גזירה לגזירה וכן פסק בש"ע: **זיז** הבולט כו' משנה בפ' המוצא תפילין (דף לח) זיז שלפני החלון נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת ומפרש בברייתא דהיינו דוקא שלא יהא הזיז יוצא לר"ה בתוך עשרה תחתונים שבר"ה דאם הוא בתוך עשרה תחתונים ה"ל כמוצא מרה"י לר"ה ועוד מפרש בגמ' דלא חיישינן דילמא נכל לר"ה מן הזיז ואתא לאתויי מר"ה לרה"י דלא התירו להשתמש אלא בכלים הנשברים כגון של חרס ושל זכוכית שאם יפלו משתברים דליכא למימר דילמא אזיל ומייתי להו ופירש"י דאף בכלים הנשברים לא שרי אלא בזיז רחב ארבעה דלא שכיחי למיפל כולי האי אבל בדליתא דיה ארבעה דרובא נכלי מיחזי כמאן דשדי להדיא לר"ה. עוד תניא דאם יש זיז אחר למטה ממנו משתמש בו ובעליון אינו משתמש אלא כנגד חלונו בלבד ומפרש בגמ'

היה קורא בו על הגג וכו' ג"ז שם במשנה הנזכר היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו עד שלא הגיע לי' טפחים גוללו אצלו משהגיע לי' טפחים הופכו על הכתב ופירש"י ר"ל אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו וגמ' פריך הופכו על הכתב והא לא נח כלומר ויגללנו אצלו דאפילו שבות ליכא ומוקי לה בכותל משופע כלומר דכיון דבולט למטה נח על בליטתו ומתני' כולה ר' יהודה היא וחכורי מיתסרא והכי קתני בד"א בכותל משופע אבל בשאינו משופע אפילו פחות מג"ט גוללו אצלו שרבי יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו משום דבעי הנחה על גבי משהו כלומר דאפילו נפל כולו מידו לא מיחייב אא"כ נח ומש"ה השתא דראשו אחד בידו דאפילו נח אינו אסור אלא מדרבנן כל היכא דלא נח לא גזרינן:

שנג שני בתים בשני צידי ר"ה וכו' בפרק הזורק (לז.) ובפ' כיצד משתתפין (פח) פלוגתא דרב שמואל ופסק כרב והטעם שבשאחד גבוה מחבירו

אסור גזירה דילמא מגבהו ונפיל ואתי לאתויי וכ' הרמב"ם בפ"ו דכלי חרס וכיוצא בהם דאי מגבהו מתברי מותר לזורקם וכ' ה"ה בשם הרשב"א שאם היתה כרמלית עוברת ביניהם כל הנדרים מותרים כלומר אפילו א' גבוה מחבירו ונראה דטעמא משום דקי"ל כרבא דאמר בפ"ב דעירובין (לט.) אמתני' דלא יעמוד אדם בר"ה וישתה ברה"י דבכרמלי' מותר משום דהיא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה: **זיז** הבולט מן הכותל לר"ה משנה בפ' המוצא תפילין (לח) זיז שלפני החלון נותנין עליו ונוטלין הימנו בשבת וגמ' האי זיז דמפיק לרבינא אילימא דמפיק לר"ה ליהוש דלמא נפיל ואתי לאתויי ושני אביי מאי נותנין עליו דקתני כלים הנשברים הניא נמי הכי זיז שלפני החלון היוצא לר"ה נותנין עליו קערות וכוסות ומשתמש בכל הכותל עד י' התחתונים כלומר שאם הוא בתוך י' טפחים של ר"ה אסור להשתמש בו ומשמע דאכי' אין בו ד' אע"ג דמקום כעור הוא אסור דכיון שהוא בתוך ר"ה וכו בו רבים ואסור להשתמש בו בשבת ה"א מטעמא דמפרש בגמ' בכמוך דאין משתמשין בזיז שאין בו ד' אינו הוא לנעלה מי' והו הני ואם יש זיז אחד למטה ממנו משתמש בו ובעליון אין משתמש בו אלא כנגד חלונו האי זיז היכי דמי אילימא דליתא ביה ד' מקום פטור הוא ואפילו כנגד חלונו לא ישתמש ואי אית ביה ד' בכוליה כותל לישתמש אמר אביי תחתון דאית ביה ד' ועליון דליתא ביה ד' וחלונו משלימתו לד' כנגד חלון משתמש דחורי חלון הוא דהאי גיכא והאי גיכא אסור. ופירש"י מקום כעור הוא. נהי דבמקום פטור הוא ומותר לכתף עליו בני ר"ה ובני רה"י מיהו תכמים תיר לא משתרו ביה דלא חזי לתשמיש ושכיחי כלים למיפל לר"ה ואע"ג דאוקימנא בכלים הנשברים ה"מ בדאית ביה ד' דלא שכיחי למיפל כולי האי אבל הכא דרובא נפלי מיחזי כמאן דשדי להדיא לר"ה: חורי חלון הוא. כלומר זזית החלון והרהבתו הוא ולשון חורי דנקט משום דגבי שבת שייך למימר חורי ר"ה וחורי רה"י וכתבו התוס' והרא"ש דף קכ"ח דמשמע מדברי רש"י דבאינו רחב ד' אינו משמש אפילו בכלים הנשברים וברחב ד' משתמש בכלים הנשברים דוקא וקשה דא"כ אי זה שיעור נתן לזיז להשתמש עליו כלים שאינם נשברים כיון דברחב ד' אסור ה"ה ברחב ד"א דלענין שבת אשב רשות ד' טפחים כמו ד"א או יותר וגם העומד אצל ר"ה שאין לו מעקה יהא אסור להשתמש עליו בכלים שאינם נשברים לפיכך פירשו דברוחב ד' שרי אפילו כלים שאין נשברים וכי אוקימנא מתניתין בכלים הנשברים דוקא באינו רוחב ד' וכתב ה"ה שכן דעת הרשב"א אבל דעת הרמב"ם בפט"ו כדעת רש"י ורבינו כתם הדברים כדעת הרא"ש ועל מה שהקשו התוס' על פירש"י דא"כ גם שאין לו מעקה העומד אצל ר"ה יהא אסור להשתמש עליו כתב הריטב"א שאין זו קושיא כ"כ שלא נאמרו דברים אלו אלא בזיז הבולט באויר ברוחב ד"ט אינה הנחה חשובה לדבר העומד באויר ולפיכך לא התירו בשום זיז להשתמש בכלים שאינם נשברים אבל בגג העומד לעצמו שהמשתמש שם עומד עם כליו במקום אחד הנחתו עומדת טפי וכל שהוא גג רחב ד"ט מותר להשתמש שם אפילו בכלים שאינם נשברים עכ"ל ומאחר שלא הזכיר רבינו דין שני זיזין זה למעלה מזה נראה שהוא סובר דכי תניא ואם יש זיז אחר למטה ממנו משתמש בו ובעליון אין משתמש בו אלא כנגד חלונו לאו למימרא דמשום דאיכא זיז אחר למטה ממנו הוא דאינו משתמש דכל מילתא תליא באם הוא רחב ד' או אינו רחב ד' כדמפרש ואזיל ולא תנא ואם יש זיז אחר למטה ממנו אלא לגלות לן דטעמא דאינו משתמש אלא כנגד חלונו הוא משום דליתא ביה ד' שהרי בתחתון משתמש בכולו וא"כ ע"כ טעמא דאינו משתמש בעליון אלא כנגד חלונו אינו אלא משום דאינו רחב ד' ואילו לא הוה תני הכי אלא הוה תני זיז שלפני החלון נותנין עליו קערות וכו' ומשתמש בכל הכותל עד י' התחתונים ואינו משתמש בו אלא כנגד חלונו הוה משמע דבשום זיז אינו מותר להשתמש אלא כנגד חלונו ומש"ה איצטריך למיתני ואם יש זיז למטה ממנו לאשמועינן דכשרחב ד' משתמש בכולו אבל הרמב"ם בפט"ו כותב דמשום זיז שלמטה ממנו הוא דאינו משתמש בעליון אלא כנגד חלונו לפי שהתחתון אוסר עליו וגם גירסתו הוא היפך מגירסת רש"י שהוא ז"ל גורס ה"ד אי דליתא ביה ד' אפילו כנגד חלונו לא ישתמש אי ליתא ביה ד' מאי איריא כנגד חלון אפי' בכותל כולו נמי אמר אביי תחתון דאית ביה ד' עליון דליתא ביה ד' וחלונו משלימתו לד' וכו' ופי' ה"ה הסוגיא לדעתו וכתב ג"כ דדברי הרשב"א ומהם מתבאר שגם הוא הולך בדרך הרמב"ם דטעמא דלא ישתמש הוא מפני שהם שני זיזין זה על זה ומ"מ כתב שיש חילוק בין הרשב"א והרמב"ם דלהרמב"ם זיזים אלו אוסרים זה על זה אפילו אינם זה כנגד זה ולדעת הרשב"א דוקא בזה כנגד זה ועוד חילוק אחר במה שאמרו נגד חלון עכ"ל כלומר שהרשב"א כתב היה התחתון רחב ד' והעליון אינו רחב ד' אם הוא כנגד החלון תוך ג' לחלון החלון משלימתו לד' והרי הוא כחורי

רה"י ואם לא היה כנגד החלון אסור להשתמש עליו וע"כ לומר דמשמע מדבריו שהוא מפרש שמ"ש אבל כנגד חלונו אינו נמשך למשתמש הכתוב אחריו ויהיה גירסת המאמר

פרישה

למזקילה משום שידוע היה שסתם מזקילה אינו בולט ג' וסתם ציור בולט ג' ויותר אלא שרבינו כשבא לכתוב דין ציור דמותר אפי' לגרף ממנה מפני שסתמא בולט ג' הוסיף וכתב דה"ה אם אירע שהמזקילה בולט ג' שדינם שוה לציור דמותר אפילו לגרף ממנה ועיין בר' יונתן שם דף רכ"ב ע"א שכתב לפי שיעתו דגם אם היתה המזקילה בולט ג' ויותר דאסור לגרף ממנה מפני דהמזקילה עצמה היא רחבה ד' ואף אם המזקילה היא נמוכה מן הגג הרבה מ"מ היא מצד רש"י והבליטה מושכת במורי רש"י. ל"ל דרש"י לא ס"ל הכי מדכתב להתיר

כשמזקילה בולט ג' ור' יונתן לא כתב הכי אלא מפני שק' לו למה נקט תנא דמתניתין היתר בציור משום דבולט ג ויותר מהגג ולא נקט היתר במזקילה כשבולט ג' ומש"ה כתב שנ"ל דאסר משום דהוי כמורי רש"י ע"ש. ורבינו שכתב היתר במזקילה כשבולטת הג"ט ממילא מוכח דלא ס"ל דהוי כמורי רש"י והקושיא דר' יונתן לא קשיא ליה לרבינו שכתב שסתם ציור בולט ג' ממילא מוכח מדבריו שסתם מזקילה אינו בולט ג' וא"כ י"ל דתנא דמתניתין אורחא דמילתא נקט וק"ל. ואין להקשות לשבת רבינו ורש"י מ"ש דבלמעלה מי' אם ל

המאמר כנגד חלונו משתמש אלא כנגד חלונו הוא עומד בעצמו והוא תנאי ומלת משתמש לבדה הוא גזירת מאמר וה״ק אם הזיז יוצא מכנגד חלונו או מתוך ג׳ סמוך לו דכל פחות מג׳ כלבוד דמי משתמש בו כלומר בכולו דכיון דחלונו משלימתו לד׳ מה שמן הנדדין ה״ל כחורי חלון דהאי גיסא והאי גיסא כלומר אבל כשהזיז יוצא מנדדי החלון כלומר חוץ לג׳ סמוך לחלון אסור.דתו לא אפשר לחלון להצטרף עמו להשלי׳ ודרייתי׳ דתני אינו משתמש בו אלא כנגד חלונו ה״פ אינו משתמש בו אא״כ יוצא מכנגד חלונו או מתוך ג׳ סמוך לה אבל הרמב״ם מפרש דכנגד חלונו משתמש בו הכל הוא גזירת המאמר וכפשטא דשמעתא כלומר שאינו משתמש בזיז אלא בהלך שהוא כנגד חלון אבל במה שהו׳ מתרחב יותר מהחלון לנדדין אינו משתמש בו ואפשר שנדחק הרשב״א בפי׳ זה כדי ליישב מאי דאמר אביי דחורי חלון הוא לדידיה שפיר מיקרי חורי חלון וכתב ה״ה בשם הרשב״א דאפי׳ היו כמה זיזין לאדם א׳ משתמש בכל הכותל ופירוש אם יש שם זיז אחד לאדם אחד ואפשר שאף רבי׳ לבך נתכוין עכ״ל וכ״כ הריטב״א וכתב ועי״ל כשאין בעלים אחרים לתחתון ואעפ״כ הזיזין הבולטין מן הכותל כלפי ר״ה אינם שלו דבזכות בני ר״ה עומדים ונהי דמדינא דאורייתא אין אויר ר״ה עולה עד לרקיע כל אותם הזיזין שלהם הם ויש רשות לכל אחד מבני ר״ה להשתמש בהם וכשיש שני זיזין זה למעלה מה בני ר״ה משתמשין בתחתון ומניחין העליון לבעל החלון וכן כשאין בו אלא זיז אחד הרי הוא לבני החלון שתשמישן תדיר בו וכתב עוד ה״ה בשם הרשב״א שאם היה דף אחד לבדו יוצא על אויר כרמלית כל שהוא גבוה י׳ מתיר בין רחב בין קצר ואפי׳ כלים שאינם משתברים שאין גוזרין בכרמלית ובזה יודה רבינו ועיקר עכ״ל וכ״כ גם התוס׳ בפ׳ האזכר (צח) :

שנד בור בר״ה וחוליא סביבו וכו׳ משנה בפ׳ ב׳ דעירובין (צט:) בור בר״ה וחוליתו גבוה י׳ חלון שעל גביו ממלאין ממנו מים בשבת

גמ׳ במאי עסקינן אלימא בסמוכה ל״ל חוליא י׳ א״ר הונא הכא במאי עסקינן במופלגת מן הכותל ד׳ וטעמ׳ דאיכ׳ חולי׳ י׳ הא ליכא חולי׳ י׳ קא מטלטל מר״ה לרה״י דרך ר״ה ור׳ יוחנן אמר אפי׳ תימא בסמוכה הא קמ״ל דבור וחולייתו מצטרפין לי׳ ופירש״י ל״ל חולי׳ י׳ בור גופיה רה״י די׳ עמוקה והרי אין ר״ה מפסקת ביניתייס כלום׳ דכיון שהפסק שבין הבור והכותל אין בו ד׳ לא חזי לתשמיש בני ר״ה ואם כן ה״ל מקום פטור וכתב הריטב״א ואף על גב דמשמע במכתב שבת דתל בר״ה שאין בו ד׳ לא הוי מקום פטור אלא כשהוא גבוה ג׳ שאני הכא דכל הפסק פחות מד׳ בין בור וכותל לא דרסי ליה רבים כלל וכיון שכן אע״פ שהוא כמוך לר״ה מקום פטור הוא כב״מ שאין בו ד׳ שהוא גבוה ג׳. במופלגת מן הכותל ד״ט פי׳ דהשתא לא הויא מקום פטור אלא או ר״ה או כרמלית בקרן זוית הסמוכה לר״ה וכתב עוד הריטב״א וה״ת ואפילו במופלגת למה לי גבוה י׳ דהא דכיון דאגבה בידו כי מייתי לה מרה״י לר״ה נמי אפילו שבות ליכא כדאיתא גסוף פירקין וכ״ל כי דרך המשלשל דלי מלמעלה על הרוב כשמוציא הדלי מן הבור ומושכו להביאו אצלו שהוא נח בחמצע האויר וזימנין דמוכרח ליה דלי ונפל בחמצע ונח בקרקע וכאילו הוא אינו מעמידו כלל מחמת כובד דה״ל כמי שאין אגדו בידו ומש״ה כיון שתהא סמוכה לכותל כדי שיהא המקום שבינתייס מקום פטור או שתהא החוליא גבוה י׳ דמכתמא לא מנכדרא ליה כולי האי עד שתנוח בקרקע ומסיק ליה מן האויר ואזיל עכ״ל ואמאי דא״ר יוחנן והא קמ״ל דבור וחולייתו מצטרפים לי׳ פירש״י ומתני׳ לא כדס״ד דתיהוי חוליא י׳ לבר מבור אלא ה״ק בור בר״ה וחולייתו וסך הכל גבוה י׳ מקרקעות הבור רה״י הוי וממלאין ממנו להלון כלומר משום דממלא מרה״י לרה״י דרך מקום פטור דכל למעלה מי׳ בר״ה מקום פטור הוא :

אשפה בר״ה וכו׳ משנה וגמרא שם : **ומ״ש** דשל יחיד אסור נתנו טעם בגמ׳ משום דיחיד עשוי לפנות אשפה שלו ויבואו לשפוך שם כדרכן ונמצאו שופכין בר״ה . וכתב ה״ה בפט״ו בשם הרשב״א דהא דלא חייבי׳ שמא יתגלגל מה שיש׳ליך בתוכה וילך ויטלנו כדחייבי׳ בב׳ בתים שבשני צידי ר״ה לפי שאין מטילין לאשפה כלי אשר הפן בו אלא כלים או שברי כלים : גזוזטרא

עליו בכל מיני כלים ובכל מקום אפילו שלא כנגד החלון אם אין בו ד׳ על ד׳ אין משתמשין עליו אבל בכלים שודאי ישברו אם יפלו אבל לא באחרים שאנו חוששין שמא יפלו ויביאם אליו ואם החלון משלימו לד׳ מה שממנו לפני החלון משתמשין עליו בכל מיני כלים שלא כנגד החלון אין משתמשין עליו אלא בכלים הנשברים (א ואם היו ב׳ זיזין זו למעלה מזו והם של ב׳ בני אדם יתבאר בסימן שע״ג) :

שנד (א) **בור** בר״ה וחוליא סביבו (א) אם עומד בתוך ד״ט לרה״י מותר למלאות ממנו לרה״י אפילו אין החוליא גבוה י׳ ואם הוא רחוק ד׳ מרה״י אין ממלאים ממנו אא״כ תהא החוליא גבוה י׳ : אשפה ברה״ר שגבוה י׳ ורחבה ד׳ אם היא של רבים מותר לזרוק לה מרה״י הקרוב לה ואם היא של יחיד אסור : גזוזטרא

בגמ׳ דמיירי בדאית ביה ד׳ בתחתון אבל בעליון לית ביה ד׳ וחלונו משלימו לד׳ כנגד חלונו משתמש דחורי חלון הוא דהאי גיסא והאי גיסא אסור ולפירש״י ליכא היתרא להשתמש בזיז בכלים שאינן נשברים והקשו התוס׳ והרא״ש דא״כ איזה שיעור נותן לזיז להשתמש עליו כלים שאינן נשברים וגג שאין לו מעקה העומד אצל ר״ה יהא אסור להשתמש בכלים שאינן נשברים דילמ׳ נפלי ואתי לאייתינהו הלכך נראה לר״י לכרש דברחב ד׳ שרי לאשתמושי ביה אפילו כלים שאינן נשברים ובאינו רחב ד׳ לא שרי אלא כלים שאינן נשברים ובשני זיזים דמשתמש בלמטה היינו ברחב ד׳ דמשתמש אף בכלים שאינן נשברים אבל בעליון דאין בו ד׳ אין משתמש דמיירי בדלית ביה ד׳ ואסור להשתמש בכלים שאינן נשברים אבל כנגד חלונו משתמש בהן שהחלון משלימו לד׳ וכך הם דברי רבינו אלא שצריך עיון למה לא כתב דין שני זיזין זה למטה מזה ונראה ליישב דרבינו נראה שהתו׳ הקשו דל״ל למיתני תחתון בדאית ביה ד׳ דמשתמש בו דמעליון שמעיון ליה דשרינן כנגד חלונו משום דחלון משלימתו לד׳ . וי״ל דאיצטריך לאשמועינן בתחתון אע״ג דלא ניחא תשמישתיה דהא איכא עליון דמפסיק עכ״ל השתא כיון דהוצרכו לתרץ למה איצטריך ליה למיתני תחתון לכך קיצר רבינו ולא כתב דין תחתון דמדכתב בשתמא דביש בו ד׳ משתמש בכל מיני כלים ובכל מקום משמע דאפילו בתחתון כן הדין וב״י פי׳ מה שפירש ע״ש . והרמב״ם היה גורס גירסא אחרת ובש״ע פסק כמותו וגם הוא תופס פירש״י דאין משתמש בזיז אפילו יש בו ד׳ אלא בכלים הנשברים ומה שהקשו התוס׳ מגג שאין לו מעקה תירץ הריטב״א וייסבו בטוב טעם ומביאו ב״י וכך פסק הרב בהגהת ש״ע אבן במ״ש רש״י דבאין בזיז ד׳ אסור להשתמש עליו אף בכלים הנשברים נחלק עליו גם הרמב״ם דשרי והכי נקטינן . כתב ה״ר יונה דכמו כן אם יוצא זיז לאחר חבירו אלא עירב עמו אסור להשתמש עליו כלים שאינן נשברים דלמא נפלי ואתי לאתויי מרשות חבירו לר״ה ויחזירנו אח״כ לביתו עכ״ל אבל התוספות כתבו בפשיטות להיתר ע״ש (דף לד) בד״ה ניחוש וכ״כ ה׳ המגיד בפט״ו ע״ש הרשב״א גבי כרמלית ופסק כך בש״ע :

שנד בור בר״ה וחוליא סביבו משנה בפ׳ המולא תפילין ואוקימתא דגמ׳ סוף ל״ט והטעם דה״ל מטלטל מרה״י לר״ה דרך מקום פטור דכיון שאין בין מחיצות הרה״י ובין מחיצות החוליא ד׳ טפחים ה״ל מקום פטור כדין מחיצת הגבוהות מג׳ ולמעלה ואין ביניהם ד׳ על ד׳ כדכתב רבינו סוף סימן שמ״ה וזהו משמעות לשון הרמב״ם שכתב בד״א כשהיה סמוך לכותל בתוך ד׳ טפחים שאין אדם יכול לעבור שם וכו׳ אבל הריטב״א הקשה מתל בר״ה וכו׳ וכמו שהביא ב״י ולא דמי תל להכא אלא כי אוכלא לדנא אבל דמי למחיצות שאין ביניהם ד׳ על ד׳ כדפרישית . ומיהו משמע ודאי כיון שאין בין כותל דרה״י לבור ד״ט ואין אדם יכול לעבור שם ה״ל מקום פטור אפילו ליכא חוליא כלל אלא שהבור עמוק עשרה ה״ל מטלטל מר״ה לרה״י דרך מקום פטור והכי מפורש בהא דפריך אילימא בסמוכה ה״ל חוליא י׳ ופירש״י בור גופיה רה״י די׳ עמוקה והרי אין ר״ה מפסקת ביניתייס ונמ

נקט תנא לחוליא אלא לאשמועינן דבור וחולייתו מצטרפין לי׳ כדאיתא בגמ׳ :

ומ״ש ואם הוא רחוק ד׳ וכו׳ ג״ז אוקימתא דגמ׳ שם ופי׳ דכיון דאיכא ד״ט ה״ל ר״ה ואין ממלאין מרה״י לרה״י דרך ר״ה אא״כ תהא החוליא גבוה י׳ שנמצא הדלי כשיצא מן החוליא יצא למקום פטור וא״כ מביאו מרה״י לרה״י דרך מקום כבור ושרי וא״ת כיון דמתני׳ תנן בכתמא חלון שע״ג ממלאין הימנו בשבת משמע דאפי׳ בחלון שהוא בתוך י׳ קאמר וא״כ מביא הדלי מאויר ר״ה לרה״י ולא שרינן ליה אלא בכתבי הקודש וכדלעיל בסוף סימן שכ״ב ומיהו מלשון הלון שעל גביו משמע שהחלון הוא למעלה מהבור וא״כ כשהחוליא גבוה י׳ בע״כ שהחלון למעלה מי׳ הוא ומביאו ממקום פטור לתוך החלון וכן משמע לשון הרמב״ם . אבל לשון רבינו שלא כתב אלא שממלא ממנו לרה״י משמע אפילו תוך י׳ מותר ומריך לומר דרבינו ס״ל כיון דאגבו בידו אפי׳ מביא הדלי מאויר ר״ה לרה״י שרי אע״פ דלאו כתבי הקודש הוא כיון שלא נח בר״ה וכדכתב הרשב״א ע״ל סי׳ שכ״ב . והריטב״א הקשה הלא כיון דאגבו בידו הוא אפילו ממלא מרה״י לרה״י דרך ר״ה אפי׳ שבות ליכא כדאיתא גבי היה קורא בספר וכו׳ ונראה בייאושו לקושיא זו כמו שהביא ב״י ולפע״ד אין כאן התחלה לקושיא דהתם דיעבד הוא דנתגלגל הכפר מידו הלכך שרי לגוללו אצלו כיון דאגבו בידו ולא נח בר״ה אבל הכא לכתחלה קאמרינן דממלא ממנו הלכך אע״ג דאגבו בידו ה״ל כמטלטל מרה״י לרה״י דרך ר״ה להדיא ואסור :

אשפה בר״ה וכו׳ משנה ואוקימתא דגמרא לשם דבאשפה דרבים לא חיישינן שמא תיטול האשפה ותעמוד על פחות מי׳ ואתי למישרי ביה נמי כמעיקרא אבל בדיחיד חיישינן שמא תטול האשפה כו׳ דיחיד עשוי לפנות אשפה שלו : גזוזטרא

דרכי משה

שנד (א) ע״ל סי׳ שע״ו מדין בור שבין חצר לר״ה או שבין חצר לכרמלית :

מבואר

פרישה

אע״ג דאינו רחב ד׳ משום גזירה דרחב ד׳ ואפילו אם בולט ג׳ ה״נ ה״ל למיסר אפילו לקלוט מהמזחילה משום גזירה דילמא יחבר . די״ל דדוקא לחבר אסור אפילו למטה מי׳ כשאינו בולט ג׳ או בולט ג׳ והוא מלמעלה מי׳ אפילו אינו רחב ד׳ משום דכיון דעשה עובדא דחול דהיינו שהוא מצרף ומחבר ודאי אי אפשר אתי למיסרי גם בכל ענין משא״כ כשעושה שינוי דהיינו שקולט דכיון דמוכרח לעשות ולשנות מעובדא דחול ודאי מדכר ולא אתי למיעבד בכל ענין וק״ל . ומ״ש הגמרא ודבינו הכא במזחילה פחות מג׳ סמוך לגג עסקינן ולא קאמר במזחילה שהיא שוה לגג בגובה . ועל המקשן דפריך קולט אין מצרף לא מ״ט כו׳ קשה טפי מאי עלה על דעתו להקשות מ״ט דלמה לא ניחא ליה במזחילה שהיא שוה לגג . ובפרט מאחר שהמזחילה זו כיתן שם כדי להציל את הכותל ממים המוטפין מן הגג . ובודאי היו סומכין אותו להגג בכל אתי דאפשר ה״ט משום דהתם מזחילה ואינור המונחים למרך הגג הם מונחים בשיפוע בעין ציורין על גגין שלנו שמונח בקצה אחד בגובה ומשפע ויורדת עד שבקצה השני במקום שמשם שופכים המים לתרן במדרון טובא כדי שיקלח המים יפה וגם כדי שלא יתעבבו בהציור ומזחילה ערורות ועפרורות וכמ״ש ר׳ יונתן שם ובימיהן שהיו הגגין שוה בגובה אלא שהמזחילה ואינור שקבלו כל המים מהגג המה היו מונחין בשיפוע עד שבקצה הא׳ היה מונח בצד הגג במעט בשוה להגג ומשפע משם ואילך והולך במדרון מעט הכ״ל ומש״ה הוצרך הגמרא לומר אלא שהוא משופע מ״מ היא אף במקום שפיכת המים בתוך ג׳ לגג דאל״כ היה מותר אפילו לצרף וק״ל . ובזה ג״כ ניחא אלו דכתב רבינו דין מזחילה אם היתה בולטת מן הגג . ולא בתב דדין אם היה נמוך ג׳ מן הגג דג״כ דינו אם הוא רחב ד׳ אסור ואם לאו מותר אלא

ולאי ה״ט משום דמסתמא אינו רחוק מן הגג ג׳ דמקרבין אותו סמוך לגג בכל אלי דאפשר כדי שלא יתקלקל הכותל ולפי מ״ש ג״כ ניחא במ״ש רבינו אפילו הוא למטה מי׳ ר״ל במקום שאם המים יוצאין בקצה הסני בסוף השיפוע הוא למטה מי׳ אבל בקצה הראשון שאם הוא מונח סמוך לגג בודאי הוא למעלה מי׳ כי הגג הוא למעלה מי׳ והוא הה״י בודאי וק״ל. ומה״ט נמי פשוט ליה לרבינו דלא נאסר לצרף משום דהוי כאוירי הה״י כיון שהוא מונח מן הצד בשיפוע אלא כיון שאינו בולט ג׳ ה״ל כגג עצמו וק״ל . וגם ל״ל דלפי׳ ר׳ יונתן לפי מ״ש במסקנא לפי שיטתו אף שהמזחילה רחוק יותר מג״ט מהגג מ״מ אסור לצרף ולחבר אליהן שהיה בולט המזחילה הרבה או מעט וה״ט משום דס״ל דהמזחילה מצד עצמה היא הה״י משום דס״ל היא רחבה ד׳ והרי היא מונחת לאורך הגג והיא יותר מד׳ על ד׳ וג״כ מונחת בגובה י״ט לשיטת הרי״ף וא״כ הוא כאוירי הה״י מצד המזחילה עצמה . משא״כ לשיטת רש״י ודבינו דאיירי דהמזחילה היא מונחת למטה מי׳ וגם כן לא כתבו שהמזחילה היא רחבה ד׳ וליכא איסורא במזחילה מצד עצמה כ״א מכח שהיא סמוכה תוך הגג והגג דמיא ור׳ יונתן שנדחק לכל זה הוא כדי לתרץ ליה לא כתב תנא דמתניתין היתר במזחילה לכך כתב בכל ענין אסור אפילו היא בולטת יותר מג׳ ורש״י ודבינו לא ס״ל כותיה שהרי כתבו דהמזחילה אם היא בולטת ג׳ דאינו לצרף וכמ״ש לעיל וק״ל :

סי׳ שנד (א) **בור** בר״ה וחוליא סביבו אם עומד בתוך ד״ט מותר למלאות ממנו מרה״י ואפי׳ אין החוליא גבוהים יו״ד נראה דאפילו ליכא חוליא כלל נמי מותר דזיל בתר טעמא ולא נקט חוליא אלא משום הופלג ולשון המשנה נקט והמשנה מוקי לה בגמרא דמייבי

שנה גזוזטרא שהיא למעלה מן המים וכו' משנה פ' כיצד משתתפין (ד' פז) פי' דף יוצא מן הכותל על המים והוא נקוב באמצעיתו וחלון פתוח לה וכו': **ומ"ש** וכן ההולך בספינה אינה יכול למלאות וכו' כלומר ל.ז מיבעיא גזוזטרא שבזית אלא אפי' בספינה נמי מחמרי' דבעינן מחיצה אע"פ שאין אדם יכול לעשות בספינה כל מה שיעשה בביתו: **ומ"ש** וכיון שעשו מחיצה מותרין גם לשפוך ממנה כלומר אע"פ שהגבר מוליך שופכין חוץ למחיצות הגזוזטרא ושני לשונות אית' בגמ' ופסק כאיכא דאמרי דמיקל:

ומ"ש וה"מ שהוא בתוך י"ט למים וכו' כ"כ הרמב"ם כוף פט"ו וכתב ב"י והא דמוצא זיז כל שהוא משמע שנוקבו באמצעיתו וממלא דרך הנקב דומיא דמקוס ד' שהוא בתוך י' עכ"ל ומדברי ה' המגיד בשם רבינו האי גאון למד לפרש כן אבל תימה גדולה דבפ' כיצד משתתפין ריש (דף פ"ה) גבי בור שבין שתי חצרות וכו' דאמר רב יהודה אמר שמואל זה מוציא זיז כ"ש וממלא וזה מוציא זיז כל שהוא וממלא ורב יהודה דידיה אמר אפי' קנא מבואר להדיא דאין נוקבין בזיז דלא פליגי אלא אי סגי להיכרא בקנא או בעינא זיז רחב קצת להיכרא ורש"י כתב דלא מבעי זיז אלא להיכרא בעלמא אלא ישתמשו ברשות אחרת של שנים בלא עירוב משה"ה מיתקני הכא פורתא והכוותא איתמר בפ' הזורק ספינה רב הונא אמר מוצא היומא זיז כל שהוא וכו' אלמא דזיז כל שהוא דגבי ספינה נמי בלא נקב באמצעיתה להיכרא כל דהו דומיא דהך דבי חצרות ובפ"ע כתב ג"כ דעושה נקב בזיז ולא משמע כן בכל הפוסקים זולתי בדברי ה"ה ולא"ל:

ומיומין יכול לשפוך כו' הזורק סוף (דף ק) קאמרינן שופכין דידיה היכא שדי להו וכי תימא דשדי להו באותו מקום מאיתי ליה: דשדי להו אדפנא דספינה והא איכא חו כהו בכרמלית גזרו וזהו שכתב רבינו יכול לשפוך על דופני הספינה כלומר אי מאיס ליה למשדינהו באותו מקום אז יכול לשפוך על דופני הספינה: **וכן** בית הבסא וכו' כלומר ואפילו בב"ה שהיה רחוי להתיר מפני כבוד הבריות **וכן** בלא מחיצה נמי אינו מותר אלא ע"י מחיצה עגולה ושתהא תלויה להתיר ולא לצניעותא דקי"ל כרבנן דמחיצה לשם מים בעינן ולעיל גבי גזוזטרא לא היה צריך לפרש שתהא עשויה להיתר דהא אין ספק שאין עושין מחיצה בגזוזטרא אלא להתיר דאל"כ לא היה צריך לעשות מחיצה אבל בב"ה שהכל עושין מחיצה לצניעות להזהיר שתהא עשויה להתיר וכן הוא באשיר"י פ' כיצד משתתפין (דף קכח ע"ב): כתב ב"י וא"ל דמיס שאין עמוקים י' טפחים אין לסס דין מים להתיר לשפוך בהם במחיצה תלויה וכדתנן בהזורק בים בד"א פטור ואם היה רחק מים ור"ה מהלכת בו הנותן לתוכו ד"א חייב וכמה רקק מים פחות מעשר' טפחים עכ"ל וכך פסק בש"ע ותימה דהתוס' בפרק הזורק (דף ק) בד"ה עושה מקוס ארבעה וכן בתוס' פרק כיצד משתתפין (דף פז) בד"ה אא"כ עושה מבואר שכתבו להדיא דמחיצה תלויה אף במים שאינן עמוקים עשרה ע"ש. והך מתניתין דהזורק אין לה ענין לכאן דהתם מיירי ברקק מים ור"ה מהלכת בו דעבידי אינשי למיסגי בה בין בימות החמה בין בימות הגשמים כדאיתא התם אבל נחלים ונהרות שהם כרמלית מחיצה תלויה מתרת בהם דליהוי רשות היחיד ולכן נלפע"ד ברור ופשוט דליתא

שנה **גזוזטרא** שהיא למעלה מן המים והלון פתוח לה מן הבית אין ממלאין ממנה אא"כ עשה לה מחיצה גבוה י' כל סביבה דהשתא הוי כל שכנגדה עד למטה רה"י דהשבינן לה כאילו יורדת' למטה או יעשו מחיצות סביב הנקב שדולין דרך שם והוא שיהא בו ד' על ד' ואין הילוק בין יעשנה למטה מהוברות לה בין אם יעשנה על גבה וכיון שעשו מחיצה מותרין גם לשפוך ממנה וכן ההולך בספינה אינו יכול למלאות אא"כ יעשה דף ד' על ד' ומקיפו מחיצות ועושה בו נקב וממלא דרך שם וה"מ שהוא בתוך י' טפחים (ה) אבל אם דופני הספינה גבוהים י' מעל המים מוציא זיז כל שהוא וממלא שהרי דרך אויר מקום פטור הוא ממלא וא"צ זיז אלא להיכירא (ב) ומימיו יכול לשפוך על דופני הספינה והן יורדין לים (ג) וכן בית הבסא שעל פני המים מותר כה"ג ע"י מחיצה תלויה ובלבד שתהא עשויה להיתר כגון שיהברנה למטה סביב אבל אם עשאה לצניעות כגון שעשאה למעלה לא ואם עשה דף שתפול הצואה עליו קודם שיפול למים א"צ מחיצות דה"ל כהו בכרמלית ושרי אבל בית הבסא בולט חוץ להומת העיר ונופלת בחפירה שסביב העיר שיש בה יותר מבית סאתים שהוא כרמלית אינו מותר ע"י מחיצה תלויה שלא התירו אותה אלא במים אבל על ידי דף שרי דבהו שרי בכל כרמלית היו

שנה גזוזטרא שהיא למעלה מן המים וכו' משנה בפ' כיצד משתתפין (פז.) גזוזטרא כלומר דף יוצא מן הכותל על המים והוא נקוב באמצעיתו שהיא למעלה מן המים אין ממלאין ממנה מים בשבת אלא א"כ עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים בין למעלה בין למטה. ופירש"י אא"כ עשו לה. כל כביבותיה דאמרי' גוד אחית מחיצתיה: בין מלמטה. מחובר לגזוזטרא מתחתיה עכ"ל ומדבריו נראה שמפרש מלמעלה למעלה מהגזוזטרא ובתוס' נתנו טעם לדבריו משום דאפילו במחיצות למעלה מהגזוזטרא איכא היכרא אבל הריטב"א כתב בשם התוס' דלמעלה היינו שהוא מחובר בגזוזטרא מתחתי' ולמע' שהיא משוקעת במים ועולה כנגד הגזוזטרא וכ"כ הרמב"ם בפט"ו ורבינו סתם הדברים כדעת רש"י (א): **וה"מ** והוא שיהא בו ד' על ד' שם (כו.) גבי קורה ד' מתרת בתורבה כתב רש"י דמחיצה העשויה לפחות מחלל ד' אינה מחיצה וכ"כ התוס' בפ' הנזכר: **ומ"ש** שמותרין לשפוך ממנה גם זה שם (פח:) פלוגתא דתרי ליטני ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כליטנא בתרא דשרי: **וכן** ההולך בספינה אינו יכול למלאות אא"כ יעשה דף וכו' בהזורק (ק:) איתמר ספינה רב אמר מוציא ממנה זיז כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ד' וממלא כלומר ועושה נקב בתוכו וממלא דרך שם ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כרב חסדא ורבה בר רב הונא ופירש"י מקום ד'. אלא ד' מוקף מחיצות ומחיצה תלויה מתרת במים וכ"כ שם הרא"ש אבל הרמב"ם בפט"ו לא הזכיר מחיצות וממ"ש ה"ה שם והר"ן בפ' הזורק בשם רבינו האי מתבאר דלא בעינן מחיצות אלא אמרינן כוף הלבדין וגוד אחית מחיצות כאילו הם על שפת היס והכל הר"י ואע"פ שבכלומרה שע"ג מים צריך מחיצה י' בספינה הקילו מפני שאינו יכול לעשות שם מה שיעשה בביתו: **והא"מ** שהוא בתוך י' טפחים וכו' זה מדברי הרמב"ם בפט"ו והא דמוצא זיז כל שהוא משמע שנוקבו באמצעיתו וממלא דרך הנקב דומיא דבמקוס ד' כשהוא בתוך י' ויש לתמוה על רבי' איך כתב חילוק זה סתם והוא כותר למ"ש בסי' שמ"ו דאסור להחליף דרך מקוס פטור אפי' ברשויות דרבנן שהרי כשדופני הספינה גבוהים י' שאינו מוציא אלא זיז כל שהוא נמצא שהוא מוציא מכרמלית לרה"י דרך מקוס פטור ואפשר דכיון דלא שריגן ליה אלא ע"י היכר דהוצאת זיז כל שהוא ברשויות דרבנן מיהו שרי ואין כאן דעת ה"ה שכתב בפט"ו דלדברי האומרים שאסור להחליף אפי' ברשויות דרבנן אפי' אם דופני הספינה למעלה מי' שיהא בזיז של ד' על ד': **ומ"ש** ומימיו יכול לשפוך על דופני הספינה וכו' פשוט בפרק הזורק (קו.) וטעמ' דכיון דלא זרק להו להדיא ליס אלא מכחו הם כחו בכרמלית לא גזרו והא פשיטא שאם רוצה לשפוך דרך הזיז הרשות בידו ורבינו אשמעינן דאע"ג דליתא ליה זיז שופך על דופני הספינה וכן משמע בגמ': **וכן** בית הבסא שע"פ המים וכו' בפרק כיצד משתתפין (פו.) תנן בור שבין ב' הצירות אין ממלאין ממנו בשבת אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוה עשרה טפחים מלמעלה ופירש רב הונא דמלמעלה היינו למעלה ממש כמוך לשפתו מלמעלה ור"י פליג ואמר דמאי למעלה למעלה מן המים אבל למעלה ממש לא ונתבאר בגמרא דלר"י צריך שיסקע ראש המחיצה במים טפח ואמרינן בגמרא שם דהא דקיימא לן דקורה ד' מתיר במים כלומר בבור שבין שתי חצירות ונתונה על רחבה בגמרא הבור למעלה היינו טעמא משום דקל הוא שהקילו חכמים במים וכתב שם רש"י אלא קל הוא שהקילו חכמים במים ולית לדרב יהודה אלא כרב הונא קי"ל וכתבו התוספות והרא"ש (דף קכז) ועל זה כומכים העולם שיש להם בתי כסאות על המים אע"פ שאין המחיצות מגיעות עד המים ומיהו נראה דאינה מועלת מחיצה העשויה לצניעות בית הבסא ולא לשם מחיצות מים דאין הלכה כר"י דאמר במתני' דבור שבין שתי חצירות א"צ לעשות לו מחיצה דכותל שביניהם חשיב מחיצה אלא כרבנן דפליגי עליה וכדברי דמחיצה לשם מים בעינן וכתב הרא"ש דאפי' לר"ח והרי"ף דפסקו כר"י מודו דבתי כסאות סגי להו במחיצה תלויה כלומר שאינה נוגעת במים דדוקא בין שתי חצירות מצריך רב יהודה שיקוע ראשי הקנים בבור שלא ילך הדלי להדיא לרשות חבירו לשאוב מים אבל בבית הבסא מודים דלא בעי שיקוע דעדיף בית הבסא מקורה ד' שמתרת במים: **ואם** עשה דף וכו' כ"כ המרדכי בהזורק והגהות בכט"ו מה"ש בשם מהר"ם וכתב עוד שם המרדכי דלאו דוקא דף אלא אפי' קנה פחות מג' שהצואה נופלת עליו ומשם למטה שרי וכן אם ב"ה עשוי כך שהצואה נופלת על צידי הכותל אע"פ שאח"כ מתגלגל ונופלת בכרמלית למטה מותר דכאו בכרמלית לא גזרו וכתב עוד ההגהות ואם אין דף מ"מ רצוי להתיר משום כבוד הבריות והגהות מרדכי פ"י כתב וז"ל ועוד נראה לומר דאפילו אם היתה נופלת מלמעלה למטה להדיא שרי היכא דא"א בענין אחר כגון שנסדר הדף בשבת משום דגדול כבוד הבריות וכתב ההגהות עוד שם על בית הבסא שעל המים והמים רגילים להתייבש אם יש היכר מחיצה בין מלמעלה בין מלמטה בעינא שיש מים מותר דמחיצה תלויה אינה מתרת בהורבה ואע"פ שיש שם צואה מ"מ הוא כרמלית ואפילו אין מקום הצואה רחבה ד' מ"מ לא הוי מקום פטור דכיון שאין לו ר"ה כי אם כרמלית אמרינן אין אתי מינו וגיעור עכ"ל וא"ל דמים שאין עמוקים י' טפחים אין להם דין מים להתיר לשפוך בהם במחיצה תלויה (ג) וכדתנן בהזורק הזורק בים ד"א פטור ואם היה רקק מים ור"ה מהלכת בו הזורק לתוכו ד' אמות חייב וכמה רקק מים פחות מי' טפחים: **ומ"ש** אבל בית הבסא בולט חוץ להומת העיר וכו' בהזורק כתב

דרכי משה

שנה (א) מבואר לקמן בסימן שע"ו ובסימן זה דבעינן שהמחיצה עשויה בשביל זה כדי להתיר וכן הוא בהדיא בהר"ן פ' כיצד משתתפין דף רי"ו ע"א: (ב) נ"ל טעם היבר זה כדי להתיר להחליף ברשויות דרבנן דאסור בלא היכרא כמ"ש לעיל סי' שמ"ו ולכך סגי בהיתר כל שהוא כתב המרדכי ס"פ הזורק ב' ספינות זו אצל זו אסור למלמל מאחד לחבירו אם אינן קשורות ואם הם גבוהים י' מן המים שרי דהרי מטלטל מרה"י לרה"י דרך מקום פטור וכתב הכלבו דצריכין עירוב אם הם של ב' ב"א וכ"ה בגמ' פ' הזורק (קא:) בהדיא וכתבו התוס' פ' כיצד משתתפין והגהות מרדכי דף רפ"ה הביאו בשבת דף ק"פ ע"ב דוקא גבי גזוזטרא לא גזרינן למעלה מי' אטו פחות מי': (ג) ומ"ש דצואה מיחשב בכרמלית המרדכי פ' הזורק פליג שכתב ס"פ הזורק ואותן בתי כסאות שהן של ב' שותפין היה נראה לאסור עד שיערבו ור"י מקילו' התיר משום דצואה

פרישה

דמיירי במופלג ד' וב"י כתב ס"ש. ומ"ש בסוף הסי' ו"ל ומאי דא"ר יוחנן והא קמ"ל דבור ומולייתו מצטרפין לי' כו' עד כלומר משום דממלא מרה"י לרה"י דרך מקום פטור דכל למעלה מי' בר"ה מקום פטור הוא. ר"ל אף שאין המולית על הארץ גבוה כ"א ד' טפחים או פחות וא"כ כשמולית הבלי מן הבור ומוליתו מונח לבוץ בפויר כ"א דה"ל פויר רה"י קמ"ל כיון שמתחברות הבור עם המולית הוא גבוה עשרה ולא נמ בינתיים על הארץ דרך מקום פטור מיקרי וז"ש דכל למעלה מי' ר"ל אפי' למעלה מי' זו דתחתית הבור ג"כ פויר דע"ב אפילו כשמונח הבלי לארץ דרך מקום פטור מקרי:

סי' שנה (א) **אבל** אם דופני ספינה גבוהין י' מעל המים מוציא זיז כל שהוא וממלא עיין בב"י שכתב זה מדברי הרמב"ם בפט"ו. והא דמוציא זיז כל שהוא משמע שנוקבו באמצעיתו וממלא דרך הנקב דומיא דמקוס ד' כשהוא בתוך י' ובאמת לשון זיז כל שהוא לא משמע הכי דלפי' הב"י אין זה כל שהוא כיון שצריך להיות כ"כ רחב שיוציא ויכנים כלי שדולין דרך מלגו ועוד דא"כ בודאי לא סתם מינים רבינו ללמדינו שהזיז יהא מגול ושיעשה דרך שם. לכן נראה דכל שהוא ממש קאמר וכ"ע כיון דאין זיז זה אלא להיכר בעלמא וכמ"ש רבינו מש"ה סגי בכל שהוא והיינו כשעומד מים מגיע הכלי שדולה דרך הבאתו על אותו הזיז ולא מעלה דרך הנקב ומ"ש ב"י דמ"ש המים וכו' משנה בפ' כיצד משתתפין (פז.) גזוזטרא כלומר דף יוצא מן הכותל על המים והוא נקוב באמצעיתו שהיא למעלה מן המים אין ממלאין ממנה מים בשבת אלא א"כ עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים בין למעלה בין למטה. כל כביבותיה דאמרי' גוד אחית מחיצתיה: בין מלמטה. מחובר לגזוזטרא מתחתיה עכ"ל ומדבריו נראה שמפרש מלמעלה למעלה מהגזוזטרא ובתוס' נתנו טעם לדבריו משום דאפילו במחיצות למעלה מהגזוזטרא איכא היכרא אבל הריטב"א כתב בשם התוס' דלמעלה היינו שהוא מחובר בגזוזטרא מתחתי' ולמע' שהיא משוקעת במים ועולה כנגד הגזוזטרא וכ"כ הרמב"ם בפט"ו ורבינו סתם הדברים כדעת רש"י (א): **והא"מ** והוא שיהא בו ד' על ד' שם (כו.) גבי קורה ד' מתרת בתורבה כתב רש"י דמחיצה העשויה לפחות מחלל ד' אינה מחיצה וכ"כ התוס' בפ' הנזכר: **ומ"ש** שמותרין לשפוך ממנה גם זה שם (פח:) פלוגתא דתרי ליטני ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כליטנא בתרא דשרי: **וכן** ההולך בספינה אינו יכול למלאות אא"כ יעשה דף וכו' בהזורק (ק:) איתמר ספינה רב אמר מוציא ממנה זיז כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ד' וממלא כלומר ועושה נקב בתוכו וממלא דרך שם ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כרב חסדא ורבה בר רב הונא ופירש"י מקום ד'. אלא ד' מוקף מחיצות ומחיצה תלויה מתרת במים וכ"כ שם הרא"ש אבל הרמב"ם בפט"ו לא הזכיר מחיצות וממ"ש ה"ה שם והר"ן בפ' הזורק בשם רבינו האי מתבאר דלא בעינן מחיצות אלא אמרינן כוף הלבדין וגוד אחית מחיצות כאילו הם על שפת היס והכל הר"י ואע"פ שבכלומרה שע"ג מים צריך מחיצה י' בספינה הקילו מפני שאינו יכול לעשות שם מה שיעשה בביתו: **והא"מ** שהוא בתוך י' טפחים וכו' זה מדברי הרמב"ם בפט"ו והא דמוצא זיז כל שהוא משמע שנוקבו באמצעיתו וממלא דרך הנקב דומיא דבמקוס ד' כשהוא בתוך י' ויש לתמוה על רבי' איך כתב חילוק זה סתם והוא כותר למ"ש בסי' שמ"ו דאסור להחליף דרך מקוס פטור אפי' ברשויות דרבנן שהרי כשדופני הספינה גבוהים י' שאינו מוציא אלא זיז כל שהוא נמצא שהוא מוציא מכרמלית לרה"י דרך מקוס פטור ואפשר דכיון דלא שריגן ליה אלא ע"י היכר דהוצאת זיז כל שהוא ברשויות דרבנן מיהו שרי ואין כאן דעת ה"ה שכתב בפט"ו דלדברי האומרים שאסור להחליף אפי' ברשויות דרבנן אפי' אם דופני הספינה למעלה מי' שיהא בזיז של ד' על ד': **ומ"ש** ומימיו יכול לשפוך על דופני הספינה וכו' פשוט בפרק הזורק (קו.) וטעמ' דכיון דלא זרק להו להדיא ליס אלא מכחו הם כחו בכרמלית לא גזרו והא פשיטא שאם רוצה לשפוך דרך הזיז הרשות בידו ורבינו אשמעינן דאע"ג דליתא ליה זיז שופך על דופני הספינה וכן משמע בגמ': **וכן** בית הבסא שע"פ המים וכו' בפרק כיצד משתתפין (פו.) תנן בור שבין ב' הצירות אין ממלאין ממנו בשבת אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוה עשרה טפחים מלמעלה ופירש רב הונא דמלמעלה היינו למעלה ממש כמוך לשפתו מלמעלה ור"י פליג ואמר דמאי למעלה למעלה מן המים אבל למעלה ממש לא ונתבאר בגמרא דלר"י צריך שיסקע ראש המחיצה במים טפח ואמרינן בגמרא שם דהא דקיימא לן דקורה ד' מתיר במים כלומר בבור שבין שתי חצירות ונתונה על רחבה בגמרא הבור למעלה היינו טעמא משום דקל הוא שהקילו חכמים במים וכתב שם רש"י אלא קל הוא שהקילו חכמים במים ולית לדרב יהודה אלא כרב הונא קי"ל וכתבו התוספות והרא"ש (דף קכז) ועל זה כומכים העולם שיש להם בתי כסאות על המים אע"פ שאין המחיצות מגיעות עד המים ומיהו נראה דאינה מועלת מחיצה העשויה לצניעות בית הבסא ולא לשם מחיצות מים דאין הלכה כר"י דאמר במתני' דבור שבין שתי חצירות א"צ לעשות לו מחיצה דכותל שביניהם חשיב מחיצה אלא כרבנן דפליגי עליה וכדברי דמחיצה לשם מים בעינן וכתב הרא"ש דאפי' לר"ח והרי"ף דפסקו כר"י מודו דבתי כסאות סגי להו במחיצה תלויה כלומר שאינה נוגעת במים דדוקא בין שתי חצירות מצריך רב יהודה שיקוע ראשי הקנים בבור שלא ילך הדלי להדיא לרשות חבירו לשאוב מים אבל בבית הבסא מודים דלא בעי שיקוע דעדיף בית הבסא מקורה ד' שמתרת במים: **ואם** עשה דף וכו' כ"כ המרדכי בהזורק והגהות בכט"ו מה"ש בשם מהר"ם וכתב עוד שם המרדכי דלאו דוקא דף אלא אפי' קנה פחות מג' שהצואה נופלת עליו ומשם למטה שרי וכן אם ב"ה עשוי כך שהצואה נופלת על צידי הכותל אע"פ שאח"כ מתגלגל ונופלת בכרמלית למטה מותר דכאן בכרמלית לא גזרו וכתב עוד ההגהות ואם אין דף מ"מ רצוי להתיר משום כבוד הבריות והגהות מרדכי פ"י כתב וז"ל ועוד נראה לומר דאפילו אם היתה נופלת מלמעלה למטה להדיא שרי היכא דא"א בענין אחר כגון שנסדר הדף בשבת משום דגדול כבוד הבריות וכתב ההגהות עוד שם על בית הבסא שעל המים והמים רגילים להתייבש אם יש היכר מחיצה בין מלמעלה בין מלמטה בעינא שיש מים מותר דמחיצה תלויה אינה מתרת בהורבה ואע"פ שיש שם צואה מ"מ הוא כרמלית ואפילו אין מקום הצואה רחבה ד' מ"מ לא הוי מקום פטור דכיון שאין לו ר"ה כי אם כרמלית אמרינן אין אתי מינו וגיעור עכ"ל וא"ל דמים שאין עמוקים י' טפחים אין להם דין מים להתיר לשפוך בהם במחיצה תלויה (ג) וכדתנן בהזורק הזורק בים ד"א פטור ואם היה רקק מים ור"ה מהלכת בו הזורק לתוכו ד' אמות חייב וכמה רקק מים פחות מי' טפחים: **ומ"ש** אבל בית הבסא בולט חוץ להומת העיר וכו' בהזורק כתב

[ב) ובן בית הבסא וכו' עד ואם עשה דף כו' אין להקשות הא אמרינן כל שבכרמלית אלא מין

בתב המרדכי שאם נ"ה למעלה מי' טפחים מ"כ הרי נוחה עופלת מרה"י לכרמלית דרך מקום פטור שהחפירה היא כרמלית כיון דהוי יותר מבית כמתים שלא הוקף לדירה ואויר כרמלית למעלה מי' מקום פטור ואי הלכתא כרב דימי בפ' כיצד משתתפין (פה.) להחליף ברשויות דרבנן ה"נ שרי ורבינו לא חילק בזה משום דס"ל דלא קי"ל כרב דימי אלא אפילו ברשויות דרבנן אסור להחליף וכמ"ש בסי' שמ"ו וכ' עוד בהגהות מרדכי שם ואין להתיר ע"י עוקא פירוש שיעשו גותא ע"פ הנקב עמוק' י' ורחבה ד' והשתא עופלים שופכין מרה"י לרה"י כדאמר פ' כיצד משתתפין דה"מ מים דלא מבטלי מחיצתא אבל מי רגליים וצואה מבטלים מחיצות דלא עדיפי מפירות דאמרינן בהזורק (ק.) דמבטלי מחיצות כתוב בא"ח נהגו הולכי ימים לעשות ארכיסם מן המשוטות ליס ואם אותו מקום אינו גבוה י' טפחים אע"פ שרחב ד' מותר ה"ז מוציא מכרמלית לכרמלית ואין לך בזה אלא מקומו ושעתו עכ"ל: **דין** שתי גזוזטראות זו למעלה מזו וכו' משנה בפ' כיצד משתתפין (פז.) שתי גזוזטראות זו למעלה מזו עשו לעליונה ולא עשו לתחתונה שתיהן אסורות עד שיערבו ופירש"י שתיהם אסורות. למלאו' בנקב העליונה עד שיערבו והתחתונה בנקב שלה אין צריך לומר שהיא אסורה דהא מכרמלית לרה"י קא ממלא ובגמ' אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא בסמוכה אבל במופלגת עליונה מותרת ורב לטעמיה דאמר אין אדם אוסר על הבירו דרך אויר ופירש"י בסמוכה שאינה רחוקה מתחתונה במשך הכותל ד"ט ואני שמעתי שאינה גבוהה ממנו י' ולא מצינו לשון הפלגה בתלמוד גבוהה אלא במשך עליונה מותרת כדאמרינן דאין תשמיש לתחתונה בעליונה אלא דרך אויר זריקת משך ד"ט ורב לטעמיה דאמר אין אדם אוסר על הבירו דרך אויר ולעיל בהאי פירקא (כד:) מייתי האי מתני' ופירש"י שם שאין השתי גזוזטראות מכוונות זו על זו אלא משוכות זו מכנגד זו בתוך ד' והקשינן בגמ' דמאי קתני שתיהן אסורות הא רשותא דעליונה היא ותחתונה שלא כדין משתמשת בה בחול ושני רב ששת דהא דקתני שתיהן אסורות כשעשו מחיצה בשותפות אי הכי כי עשו לתחתונה נמי כיון דעשו לתחתונה גלויי גליא דעתיה דאגא בהדך לא ניחא לי ופירש"י שעשו אותה מחיצה של עליונה בשותפות א"ה כי עשו לתחתונה בני תחתונה אם יש להם שותפות בעליונה נמי אסרי עלה: גלויי גליא דעתיה. תחתונה לעליונה דסלקה נפשה בשבת מינה דהא מחיצה זו מינה נעשית אלא להיתר שבת: **ומ"ש** וכ"ש עשו שתיהן לתחתונה וכו' כלומר דכיון דתחתונה אע"פ שאין יכולה להשתמש דרך העליונה אלא בזריקה שורקין הדלי לה אפ"ה אסרה עלה וכ"ש עליונה שהיא משתמשת דרך התחתונה בנחת דאסרה עלה: **ומ"ש** אבל כל א' מהם שעשתה לבדה וכו' הוא מדאקשינן אמאי שתיהן אסורות הא רשותא דעליונה היא ושניהן בשעשו בשותפות משמע בהדיא אבל אלא עשו בשותפות אם עשתה עליונה לבדה היא מותרת ותחתונה אסורה וה"ה אם עשתה תחתונה לבדה שהיא מותרת ועליונה אסורה: **ומ"ש** וכן אם עשו בשתיהם בשותפות וכו' נראה לי שהוא מדאקשינן א"ה כי עשו לתחתונה נמי ושניהן כיון דעשו לתחתונה גלויי גליא דעתיה דאגא בהדך כו' ומשמע ליה דבעשו לשתיהן בשותפות נמי שייך האי טעמא דכיון דעשו לתחתונה וכו' ומה שעשו בשותפות אפשר שהוא כדי להקל בהוצאה דיותר בזול עושין האומנים ב' ממה שעושים אחד או מטעם אחר אבל הרמב"ם בפ"ד מהל' עירובין נראה שמפרש שהגזוזטראות מכוונות זו כנגד זו ואין בני עליונה יכולין למלאות אא"כ יכנס הדלי דרך התחתונה ומ"ה אחרי אהדדי ומפרש מופלגת גבוה י' דכל שהן בתוך י' הרי הן כגזוזטרא אחת ולכיכך צריך שיערבו ואם היה ביניהם יתר על י' טפחים ועירבה זו לעצמה וזו לעצמה שתיהן מותרות למלאות לא עשתה העליונה מחיצה ועשתה התחתונה אף התחתונה אסורה למלאות מפני דלי של בני העליונה שהן אסורין שעובר עליה עשתה העליונה מחיצה העליונה מותרת והתחתונה אסורה ואם נשתתפו בני התחתונה עם בני העליונה במחיצה שעשו שתיהן אסורות למלאות עד שיערבו עירוב אחד עכ"ל והרב המגיד רצה לישב דב"ו על הגמרא ואינו רואה להם ישוב:

שנו אמת המים העוברת בחצר וכו' משנה פרק כיצד משתתפין (פז:) אמת המים העוברת בחצר אין ממלאין ממנה מים בשבת אא"כ עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים בכניסה וביציאה א"ר יהודה משום בראמה של אבל שהיו ממלאין ממנה מים בשבת ע"פ זקנים אמרו לו מפני שלא היה בה כשיעור והאי שיעור מפורש בברייתא בגמרא דהיינו שלא היתה עמוקה י' ורחבה הרבעה ופירש"י שאין מים נעשין רשות לעצמן בבחות מעומק י' ורוחב ד' דכשהיא עוברת בר"ה אם אינה עמוקה י' ורחב ד' ר"ה כדתנן בהזורק וכי הוי נמי בחצר הוא לרה"י ונריך מחיצה בכניסה כדי להבדיל בין מים שחוץ לחצר שהן כרמלית למים שבתוך החצר ונריך מחיצה ביציאה להבדיל בין מים שבתוך החצר למים שחוץ לחצר שהן כרמלית: **ומ"ש** ויהיה טפח משוקע ממנה במים כ"כ הרמב"ם בפי"ב וכן כתב הרי"ף והרא"ש וז"ל פירוש מחיצה של אמת המים צריכה להיות משוקעת בתוך אמת המים כדי שתהלוק בין המים שברה"ר למים שברה"י כמו מחיצה של בור שצריכה להיות משוקעת בתוכה להלק בין רשותו לרשות הבירו והטעם משום דכ"ל דהלכה **כר"י** דאמר גבי בור שבין ב' חצרות אין ממלאין ממנו מים בשבת אא"כ עשו לו מחיצה גבוה י"ט בש"א מלמעלה למטה למטה מן המים למעלה מן המים ומפרש בגמ' אהא דאמר ר"י למעלה מן המים צריך שישקע במים רחשי קנים טפח ומיהו לדברי הכותיקים בבור שבין ב' הצירות כדב הונא וכמו שיתבאר בסימן שע"ו משמע שה"ה באמת המים אלא בעינן שישקע רחשי הקנים במים: **וכתב** עוד הרמב"ם על דין זה דאמת המים העוברת בחצר ואם היתה המחיצה כולה יורדת בתוך המים צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים וטעמו מדאמרי' התם בגמ' אהא דאמר ר"י למטה למטה מן המים צריך שיהיו רחשי הקנים למעלה מן המים טפח ומשמע ליה ז"ל דה"ה למחיצת אמת המים העוברת בחצר: **ומ"ש** ואם התחיל לעשות המחיצה אבל הספה וכו' כלומר שהמחיצה שהזכיר בתחלה היא מונחת לרוחב האמה והשתא קאמר שאם לא עשה המחיצה לרוחב האמה אלא לארכה מצד אחד וכן מצד השני אם אין בין ב' המחיצות ג' טפחים מותר משום דכל פחות מג' כלבוד דמי ומצאתי להריטב"א שכתב על האמת המים זו שאם אין הנקבים שנכנסת ויוצאת בהם רחבים ג' טפחים מותר למלאות ממנה בלא עשיית מחיצה עכ"ל ולפ"ז ל"ל דאמר שרבינו מצריך שיעשו מחיצות מן הצדדין בנקבים רחבים יותר מג' טפחים היא שאם אינם רחבים שלשה טפחים בלא מחיצות נמי שרי וכתב הרמב"ם בפט"ו דה"ה אם היה ברחבה שבתוך החצר יותר מי' אע"פ שאין בגבהה י' צריך מחיצה שכל יתר מי' פירצה היא ומפרצת המחיצות וכ"כ כמ"ג ופשוט הוא והוא מבואר בדין חצר שנפרצה ולשון יש עובר על הפרצה שבכמוך (א): **הגר** שנפרצה ולשון יש עובר על הפרצה וכו' בפ"ק דעירובין (יב) ת"ר לשון יש הנכנס

דרכי משה

יצואה חשיב מקום פטור וכן הורה ריב"א וכ"ה בהג"מ פט"ו דשבת בשם הר"ר שמשון וצ"ל דמיירי שב"ה זה עומד בר"ה אי בכרמלית או בין ב' חצרות שאינן מעורבות דאסור בכרמלית והוא של ב' שותפים אבל אם עומד בין ב' בתים או בשאר רה"י לא שייך למימר בהו מקום פטור כמו שנתבאר לעיל סוף סי' שמ"ה אלא מיירי שעומד בכרמלית מאחר שאין לדידן ר"ה גמורה וא"כ פליג אדברי הגהות דלעיל וס"ל דצואה הוי מקום פטור וא"כ לדבריו אף כלא קנה שרי כשיש שם צואה אבל לעיל סי' שמ"ה משמע דנקטינן כדברי הגהות דאין מקום פטור בכרמלית ונראה ג"כ דבתי כסאות שבין ב' חצירות או בתים צריך עירוב מאחר שאין מקום פטור ברה"י ולא דמי לכותל שבין ב' הצירות דמותר להעלות עליה מכאן ומכאן אם אין בה רוחב ד' כראיתא לקמן סי' שע"ב וכמו שהביא ר"י מקינון מזה ראיה להתיר דאפשר לומר דכותל שאני דה"איל וחולקת הרשויות אינן נטלין לגבי החצירות ועוד דאין להתיר מה"מ כי אם בעומד בין ב' חצירות אבל לא בין ב' בתים ומ"מ בדיעבד נראה להתיר בלא עירוב מטעם גדול כבוד הבריות כמש"ל בשם מוהר"ם:

שנו (א) ואני תמה שפשוט לו כ"כ והראב"ד השיג על הרמב"ם שם ועוד שנדמהו ללשון ים דבסמוך **ששם המחיצה נפרצת ביותר מי' אבל בדין אמת המים** מיירי שהמחיצות **החצר קיימות** כמ"ש שם בהשגות גם המ"מ כתב שם **דדעת האחרונים** כדעת ההשגות וע"ש:

וכתב

פרישה

סי' שנו (א) **מ"ש** רבינו ואם התחיל נעשות המחיצה אלא לשפה מכל לד עיין מ"ש בב"י דר"ל שלא עשאה מחיצה לרוחבה אלא לארכה לכתורה תמוסין וכמ"ש

שון לת מינו ונינר ומ"כ מאי הוחילו בתקנתן הרי מרה"י יורד על הדף שהוא כרמלית דר"ל כיון שאינה נח על הדף אינו חוזר מרה"י לכרמלית ומועיל ודומה לכה כמו בכרמלית וק"ל:

דין שני גזוזטראות בולטות וכו' משנה בפרק כיצד משתתפין (דף פז) וסוגיא דגמ' בדף פ"ה דאם היו רחוקות זו מזו במשך ד"ט ברוחב לא היתה התחתונה חוסרת עליה בתשמיש מופלג במשך ד' זהו תשמיש במויר ולמו תשמיש הוא דאין אדם אוסר על הבירו דרך אויר אבל אם אין רחוקות ד' אפי' יש ביניהם גובה יותר מי' אוסרת עליה דאדם אוסר על הבירו אף כשמשתמש עליו בזריקה אע"פ שהוא בגובה י' שהוא תשמיש קשה כיון שאינו משתמש עליו דרך אויר ומ"ש וכ"ש עשו שניהם לתחתונה כדה' אמר וכ"ש משום דתשמיש העליונה היא בנחת דרך אלשול כמו התחתונה ואוסרת יותר: **ומ"ש** אבל כל אחת מהן שעשתה לבדה בשלה וכו' פי' דכיון דאין לה חלק במחיצה הבירתה אינה אוסרת עליה וכן אפי' עשו בשניה בשותפות משל שניהם וכו' דכיון דכל אחת גילתה בדעתה דשילקה נפשה מהבירתה שוב אינה אוסרת עליה והכי הוא מסקנת הגמ' (דף כח):

שנו אמת המים העוברת בחצר וכו' משנה בפ' כיצד משתתפין (דף פז) ופירש"י דאם אינן עמוקים י' או אינן רחבים ד' אינן נעשית רשות לעצמן ואינן צריכין תיקון דאם בר"ה אין הויין ר"ה כדתנן בהזורק וכי הוו נמי בחצר הויין רה"י אבל בעמוקים י' ברוחב ד' נעשים רשות כרמלית לעצמן אפילו בחצר וצריך תיקון שתהא מחיצה נעשית בשביל המים בתוך אוגניה אבל מחיצת החצר התלויה ועוברת על גבה אינה מועלת לה: **ומ"ש** ויהיה טפח ממנה משוקע במים כתב ב"י דכ"כ הרי"ף והרמב"ם משום דפוסקין כרב יהודה בבור שבין ב' חצרות אבל לרש"י דפוסק כרב הונא לא בעינן שישקע רחשי הקנים במים וכמו שיתבאר לקמן בסי' שע"ו ע"כ. ומיהו אפשר לדייק ממ"ש רש"י כאן במשנה וז"ל ואע"ג דמחיצה תלויה מותרת במים ה"מ היכא דנרחית מחיצה שנעשית בשביל המים כגון גזוזטרא דמתני' וכגון מחיצה שבתוך הבור עכ"ל משמע דלרש"י שפוסק כרב הונא דלמעלה ממש אעפ"כ לא הוי היכר אלא בתוך הבור וכדאמר רב הונא וזה וזה בבור הא לאו הכי לא הוי היכר א"כ בתמת המים העוברת בחצר הדבר פשוט דלא הוי היכר אא"כ בשהמחיצה תוך המים ממש אפי' לרב הונא שאם לא תהיה אלא כמוך למים אינה נראית שנעשית בשביל המים אלא נראית כמחיצת החצר מיהו נראה דהיכא דאיכא אוגנים עמוקים לאמת המים א"צ שתהא משוקע במים לרש"י דכשנעשית המחיצה בתוך האוגנים איכא נמי היכר טובא שנעשית בשביל המים משא"כ להרמב"ם שמצריך לעולם שיקוע במים: **ומ"ש** ואם התחיל לעשות המחיצה אלא לשפה וכו' שם קאמרי' רבינא אמר כגון דעבד לה נפקי אפומה עבקינן ופירש"י דעביד לה מוגלות וביציאה והתחיל לעשות המחיצה כמוך לאוגניה בתוך אוגנים מכאן ומכאן ולא היברה באמצע שיהו המים נכנסין ויוצאין דרך שם ואמרי רבנן דבחות משלשה אמרינן לבוד אבל שלשה לא אמרינן לבוד ואכור דפירצה היא עכ"ל והרז"ה בבפרו ביאר זה יותר וכן הראב"ד בהשגות פט"ו גם הרא"ש פסק כהרוא שיטה דרבינא וזו היא דעת רבינו והכי קאמר באם התחיל לעשות המחיצה אלא בשפה לרוחב האמה בשפת הכניסה ובשפת היציאה ולא חיברה באמצע אלא הניח כמו הלון כחות מג' בין פס לפס כדי שיהיו המים עוברים דרך שם בכניסה ויציאה הוי נמי תיקון דנעשית האמה הה"י דאמרינן לבוד וכאילו לא הניח שום חלון דמי ומותר למלאות ממנה בשבת ולא הייתי צריך להאריך בדבר פשוט אלא לפי שכתוב בב"י דמ"ש ואם התחיל לעשות מחיצה אלא בשפה כלומר שהמחיצה שהזכיר בתחילה היא מונחת לרוחב האמה והשתא קאמר שאם לא עשה המחיצה לרוחב האמה אלא לארכה מצד אחד וכו' וכל מיים כתב להך פירושא:

הגר שנפרצה ולשון יש וכו' ברייתא בפ"ק דעירובין (דף יב) ודברי רבינו בזה הם

שנו (א) ואני תמה שפשוט לו כ"כ והראב"ד השיג על הרמב"ם שם ועוד שנדמהו ללשון ים דבסמוך **ששם המחיצה נפרצת ביותר מי' אבל בדין אמת המים** מיירי שהמחיצות **החצר קיימות** כמ"ש שם בהשגות גם המ"מ כתב שם **דדעת האחרונים** כדעת ההשגות וע"ש:

וכתב

פרישה

סי' שנו (א) **מ"ש** רבינו ואם התחיל נעשות המחיצה אלא לשפה מכל לד עיין מ"ש בב"י דר"ל שלא עשאה מחיצה לרוחבה אלא לארכה לכתורה תמוסין וכמ"ש

הס כפירש״י והחילוק בין לשון יש ובין אמת המים דלעיל הוא לפי שהאמה נכנסת בחצר מצד זה ויוצאת כנגדה מצד אחר הלכך חולקת רשות לעצמה כשהיא עמוקה י׳ ורחבה ד׳ שנעשית כרמלית ולכך צריך תיקון במחיצה שיהא דין המים שהם בחצר כרה״י והמחיצה צריכה שתהא גדולה שנעשית בשביל המים ומחיצה התלויה ועוברת ע״ג אינה מועלת לה וגם צריך שטפח ממנה משוקע במים כדי להבדיל בין המים שחוץ לחצר שהן כרמלית למים שבתוך החצר שהן רה״י לכך צריך מחיצה שלימה שלא יהא בה פרצה כי אם פחות מג״ט דאמרינן לבוד ודמי כאילו לא היה לשם פרצה כלל אבל לשון יש מיירי שנכנס לחצר מצד זה במקום שנפרץ החצר ונשארו המים בתוכה ואינן יוצאים ממנה בצד אחר וכיוצא בזה פירש הראב״ד בהשגות ומביאו ב״י והכי מסתברא ובתוס׳ כתבו ארבעה פירושים הביאם בית יוסף גם הבית פי׳ ר׳ יונתן . ולכעד״ע דהא דקאמר בגמרא הא דאסור למלאות ממנו אבל מותר לטלטל בחצר הב״ע דאית ביה גידודי הכי פירושו דאית ביה גידודי למעלה מן המים דלענין טלטול בחצר הוי מחיצה מעלייתא אבל לגבי מילוי מים ממנו לא מהני מחיצה זו דמחיצה תלויה למעלה מן המים לא מהני למלאות

על הפרצה אם אינו במילואו ואין בפרצה יותר מי׳ מותר למלאות ממנו ולהכנים לבית (ג) נפרצה במילואה או שיש בפרצה יותר מי׳ אם נשאר במקום שנפרץ גדודין גבוהין י׳ והמים מכסין אותו מותר למלאות ממנו בחצר אבל אסור להכניסן לבית אא״כ עשו מחיצה גבוה עשרה על המים לגדור הפרצה ולהעמידה על י׳ לא נשאר גדודין אסור אפילו למלאות בחצר :

שנז הצר שפחותה מד׳ אמות על ד׳ אמות אין שופכים לתוכו מים בשבת בימות החמה שכיון שאין בה ארבע אמות אין סאתים מים שאדם עשוי להשתמש בכל יום ראוי לבלוע בה והוי כאילו שופך לר״ה לכך צריך לעשות גומא שתהא הללה מחזקת סאתים (א) בין אם יעשנה בפנים בחצר או בחוץ אלא אם יעשנה בחוץ צריך לכסותה בנסרים כדי שתהא מקום פטור ויפלו המים מידו למקום פטור וכיון שיעשה גומא יכול לשפוך בה כל מה שירצה ואם אין מחזקת סאתים לא ישפוך כלל ואם יש

הנכנס לחצר אין ממלאין הימנו בשבת אא״כ יש לו מחיצה גבוה י׳ טפחים בד״מ שפרצתו יתר מי׳ אבל י׳ א״כ כלום ובגמרא ממלא הוא דלא מלין הא טלטולי מטלטלין והא נפרצה במילואה למקום האסור לה הב״ע דאית בה גידודי ופירש״י שנכנס לחצר דרך פירצת הכותל ובשלא נפרץ במילואו עסקינן מדמפליג בין עשר ליותר מעשר אא״כ עשו מחיצה לגדור פירצת החצר עד י׳ אבל י׳ א״כ כלום שהרי יש שיור מכאן ומכאן ממלא הוא דלא מלין משום דמטלטל מכרמלית לרה״י : הא טלטולי מטלטלין בהאי חצר במילואה לאו דוקא אלא כל יתר מי׳ קרי ליה מילואה דאית ליה גידודי מה שנשאר מן הפרצה בגובה י׳ אבל היס כסהו וכתבו התוס׳ והרא״ש (קטו) על דברי רש״י הלכך בחצר המחיצה ניכרת דכעמיס המים שוקעין והמחיצ׳ נראית ולכך מותר להשתמש בחצר אבל מן החצר לבית אסור הואיל ואין המחיצה ניכרת בבית והא דקאמר ממלא הוא דלא מלין הייגו למלאות מים ולהכיאן לבית ורשב״ם פי׳ דאית ליה גידודי שלשון היס הפיל הקרקע ונשארו גידודים גבוהים עשר בשפת המים ואותם הגידודים מתירים לטלטל בחצר אבל למלאות מן היס לחצר אסור דמקום המים נפרץ במילואו ליס עכ״ל ורבינו כתב כפירש״י והרמב״ם בפט״ו כתב אם נשאר מצד הפרצה פס מכאן ופס מכאן בכל שהוא או פס רחב ד׳ טפחים ברוח אחת מותר לטלטל בכל החצר ואין אסור אלא למלאות מן האמה בלבד אבל אם לא נשאר פס כלל אסור לטלטל בכל החצר שהרי נפרצה חצר ליס שהיא כרמלית עכ״ל דבריו נוטין לדברי רשב״ם וכתבו עוד התוס׳ שהשר מקולי מפרש ממלא הוא דלא מלין ה״ה טלטול ונקיט מילי משום דקתני בברייתא אין ממלאין אבל טלטולי מטלטלין אם הלכו להם המים ואמאי וכו׳ דאית ליה גידודי ולהכי שרי כשאין המים אבל כשיש המים ומחיצה אינה ניכרת ועריבי מים אסור ורי״אנ״א פירש כרש״י דאית ליה גידודי אבל היס כסהו ולהכי לא ממלאין דילמא אזיל דלי לאידך גיסא חוץ לחצר וטעמא דעריבי מיא אין אסור אלא משום דילמא אזיל דלי לאידך גיסא ולא משום דאין המחיצות ניכרות ובעשר דהוי כפתח לא הייטינן דאיכא היכירא אבל טלטולי מטלטלין אע״ג דאין מחיצות ניכרות וריב״א מפרש דמיירי בחצר שנפרצה בע״ש והמים באו בשבת וקאמר הכא במאי עסקינן דאית ליה גידודי ולהכי מטלטלין בשבת הואיל והותרה הותרה אע״ג דהשתא אינם מחיצות ניכרות אבל למלאות מן המים שבאו בשבת לא שייך הואיל והותרה הותרה וה״ר יונתן כתב שי״מ דאית ליה גידודי שיולמין אבנים מן פינת הכותל מכאן ומכאן והם חשובים מחיצה לענין טלטול לפיכך אפילו ביותר מעשר מטלטלין לתוכה שהרי אותה יתר מי׳ אינו שוה בכל הפרצה שהרי אבן יוצא ואבן נכנס ומעכבין לאדם ליכנס לאותו מקום שהוא רחב יותר מעשרה אבל אותם גידודין אינם מהני והגידודין אין מעכבים כניכת המים הלוס לפיכך אין ממלאין ממנה עד שתהא כלוס שיוכל לשאוב מים מן לשון היס דמ״מ הפרצה בהרבה מקומות הוא יתר מי׳ הפרצה רחוקה רק י׳ אמות ודע דהרמב״ם בפט״ו משום דין אמת המים ללשון יש אבל הריטב״א כתב וז״ל הקשו התוס׳ דמשמע הכא דכל היכא דליכא פרצה אלא בי׳ שאין החצר נאסר דמלין מלשון היס להצר בלא שום מחיצה ומ״ש מאמת המים העוברת בחצר שצריך לעשות לה מחיצה גבוה י׳ כדי למלאות ממנה וכיתלי חצר אינם מתירים אותה אפילו הם שלימות ותירצו דהתם באמה שהיא עמוקה עשרה ורחב ד׳ שחלקה רשות לעצמה ואינה בטילה לגבי החצר אבל הכא אע״פ שיש בגידודין הסמוכים לחצר גבוה י׳ אבל בשאר השכתות שיש ללשון היס זה מכאן ומכאן אינם גבוהים י׳ וכן תירץ הראב״ד וי״מ דשאני התם שאין האמה מתעכב בחצר אלא שעוברת מצד לצד כיון שכן והיא גבוה י׳ חלקה רשות לעצמה ואינה בטילה לגבי החצר עד שיעשה מחיצות הניכרות לשמה אבל הכא שהמים מתעכבים ועומדים בחצר נתבטלו לחצר כאילו היו מים שנשפכו שם אבל כשהכרלה יותר מי׳ מתערבים הם עם היס שמחוץ לי׳ ואינם מתבטלים וזה נכון מאד עכ״ל וזה לשון הראב״ד בהשגות פט״ו אני רואה זה המחבר כולל ומערב ענין בענין סובר שהם ענין אחד והמה רחוקים ונפרדים שלקח עתה לשון יש ואמת המים וערבן וטרפן זה בזה ויש הפרש גדול ביניהם שהאמה אם אין לה בגובהה י׳ ובראבה ד׳ אע״פ שיש בפרצה יותר מי׳ מותר למלאות ממנה משא״כ בלשון יש והטעם מפני שהאמת נכנסת ויוצאת וחולקת רשות לעצמה ואפי׳ כותל שעל גבה אינה מתירה למלאות לפי שהיא בעצמה נפרצת במילואה למקום האסור לה וכותל שע״ג אינו נחשב לה והלשון נכנס לחצר ואינו יוצא הרי הוא כבור שבחצר ומחיצות החצר מתירות אותו וכיון שאין פרצתו יותר מי׳ הכל מותר והאמה לא דקדקו בה על בטול החצר עצמו בין פרצתה י׳ ליתר מי׳ הכל מותר מפני שיש כותל על גבה שמתיר החצר והיא עצמה נעשית מחיצה בינה ובין החצר שהרי עמוק עשרה ואין החצר נאסר מפני האמה והלשון דקדקו בו על בטול החצר עצמו שאם יש בפרצתו יותר מי׳ היאך הוא מותר והלא פרצתו אוסרתו והלשון עצמו אוסרת לפרצה במילואה ולפיכך העמידוה בית לה גידודים והם קצת מחיצות על שפת הלשון שמשלימו לעומק י׳ ונמצאת החצר מוקפת מד׳ רוחותיה ואינו אסור למלאות מן הלשון עכ״ד :

שנז הצר שפחותה מד׳ אמות וכו׳ משנה פרק כיצד משתתפין (פח) חצר שפחותה מד׳ אמות אין שופכין לתוכה מים בשבת אא״כ עשו לה עוקא מחזקת סאתים מן הנקב ולמטה בין מבפנים בין מבחוץ אלא שמבחוץ צריך לקמור ופירש״י עוקא גומא מן הנקב ולמטה שמחזיק סאתים החלל שלה בין מבפנים בין שעשאה בתוך החצר בין שעשאה בר״ה אלא שמבחוץ צריך לקמור לכסות פיה בנסרים שיפלו המים מידיו לתוך מקום פטור וכתב הריטב״א פירוש לפירושו כי כשהוא בר״ה אם הוא מגולה כעמים שיעלה בקרקעית העוקא טיט ורפש וכיוצא בו ויתמעט גובהו מי׳ ונמצא שהיא כרמלית ואולי יפחת עד פחות מג׳ שהוא ר״ה וכי זריק התם הרי הוא שופך מרה״י לכרמלית או לר״ה אבל כשהוא מכוסה כולו מבחוץ ויעשה פיו ברה״י לעולם דינו כרה״י דחורי רה״י הוא וכי שפיך מרה״י לרה״י הוא שפיך וזה הטעם בעצמו פי׳ הראב״ד ז״ל (ב) אבל הרמב״ם בפט״ו כתב וצריך לבנות עליה כיפה מבחוץ כדי שלא תראה העוקא הזאת בר״ה משמע דלא מיתכר אלא משום חשדא והר״ר יונתן כתב אותה עוקא לאו ר״ה גמורה אלא ככרמלית שהוא עמוק מג׳ טפחים ורוחבו ד׳ וכיון דאיכא למיחש נמי לאיסור דרבנן מרבנן ליה לקמור

דרכי משה

שנז (א) וכתב הרמב״ם דגומא חצי אמה על חצי אמה ברום ג׳ חומשי אמה מחזיק סאתיים : (ב) ול״נ טעם הביסוי משום דאסור לעשות תקלת בור ברה״ר : וכתב

פרישה

וכמ״ש וג״כ כתבתי יפה דדקדק ב״י מל׳ רבינו מדהאריך לכתוב ואם התחיל לעשות המחיצה אבל הספיק כו׳ ולא כתב בקיצור ואם לא מיבר המחיצה בחלצא כו׳ ס״מ דכוותא רבינו הוא כמ״ש שעשה מחיצה אבל הספיק מכל צד ר״ל לאורך החמה . ולפ״ז נ״ל דמ״ש אם אין ביניהן ג״ט דהתחיל רבינו בחמה שהיא רחבה ד׳ וכך הוא מוכרח דאל״כ לא היה מולך רשות לנפשו מ״מ אפשר לעשות המחיצה באורך אבל הספיק בתוך המים בתופן שיתקרבו המחיצה ולא יהיה ביניהן ג׳ וג״ל ג״כ שם״ל לפ״ז דדוקא כשהמחיצה נעשית באורך ואין ביניהן ג׳ אמרינן לבוד משא״כ בשנעשית המחיצות ע״ג המים לרוחבן דאדרבה אמרינן מדנעשית שם אותה מחיצה וולת זה לצורך החצר בכל רוחב החצר ואינו שתוה לגמרי ונכנס בתוך המים טפח אלא בחמצא אמרי דהגדודין דמן הצדדין בטלין אגב שאר המחיצה דמכאן ומכאן ומצד המים משא״כ כשהמחיצה נעשית באורך שאז ניכר לכל שצורך המים נעשית המחיצה וק״ל : (ב) **בפרצה** במילואה כו׳ עד אבל אסור להכניסו לבית אא״כ עשו מקולא גבוה יו״ד על המים כו׳ הא אלא בעינן כאן טפח נכנס במים ה״ט משום דלא בעינן אלא שיתקן המחיצה כמו שהיה בתחלה קודם שנפרצה כיון שאין המים עוברים מצד אל צד דרך החצר וק״ל :

בי׳ שנז (א) הצר שפחותה מד׳ אמות על ד׳ אמות אלא אם יעשנה בחוץ צריך לכסותה בנסרים כדי שתהא מקום פטור ויפלו המים מידו למקום פטור כלשון רבינו כן הוא לשון רש״י וכמ״ש ב״י . וג״ע דהריטב״א כתב פי׳ לפירש״י וכתב כשהיא מכוסה מבחוץ לעולם דינו כרה״י דחורי רה״י הוא וא״כ קשה למה כתב רבינו ורש״י דהוא מקום פטור . ודוחק לומר דה״ק צריך לכסותה כדי שתהא מקום פטור ר״ל אם יכסנה כולו פשיטא דמותר דהא רה״י הוא אלא אפילו לא יכסנה כולו אלא יניחנה פתוח מד״ט מגולה מן הבית למקום המקורה הנשאר מ״מ אותו מקום מגולה לאו ר״ה הוא אלא מקום פטור וכמ״ש רבינו ע״פ הגמ׳ לעיל סי׳ סג״ד בבור בר״ה ומולויות סביבו אם עומד בתוך ד״ט לרה״י מותר למלאות ממנו לרה״י מה״ט דאותו מקום פתוח מד״ט מקום פטור הוא . ומ״ש הריטב״א עוד שם ו״ל כי כשהוא בר״ה אם הוא מגולה פעמים יתמעט גובהו מי׳ ונמצא שהוא כרמלית ואין להקשות הא פירש״י ובי״ה הביאו לעיל ריש סי׳ רס״ו ו״ל דאין מים נעשין רשות לעצמן בפחות מעומק י׳ ורוחבו ד׳ דכשהיא עוברת בר״ה אם אינה עמוקה יו״ד ורוחבה ד׳ ר״ה כדתנן בשורק כו׳ וכאן כתב דבפחות מי׳ הוא כרמלית דגרמא פשוט דלא כתב רש״י לעיל דהוה ר״ה אלא דוקא במים דנתמלא מהן העוקא מש״ה המרין כ״ו שאינו עמוק י׳ הוה ר״ה משא״כ כשהעוקא ריק ואין בו המים ולא כלום ודאי הוא כרמלית וק״ל . גם אין להקשות מ״ש שם הריטב״א דיתמעט גובהו מי׳ דמשמע דצריך לעשות העוקא עמוקה רחבה ד׳ והרמב״ם כתב דשיעור המחזקת סאתים היא אלא אמה על אלא אמה ברוחב ג׳ חומשי אמה דה״ק לא דה״ק לאמר צריך לקמור העוקא יעשנה עמוקה י׳ ואין צריך קמירה ע״ז כתב דלא יועיל זה דפעמים שתמלא ברפש ועיט כו׳ אלא אי קשיא הא קשיא שר׳ יונתן כתב וב״י הביאו ז״ל אותה עוקא לאו ר״ה גמור היא אלא כרמלית שהוא עמוק מג״ט ורחבו ד׳ וז״א לפי מ״ש בשם הרמב״ם דאפי׳ בית שאתים לא יעלה לשיעור זה ומ״ש ב״י עוד שם ז״ל ל״ל שבע״ש לא יספוך שם כלל ר״ל אין דרכו לשפוך אבל אין בו איסור כלל שהרי תניא בגמ׳ וב״י הביאו אמ״כ ז״ל אע״פ שנתמלאו מים מע״ש שופכין לתוכו מים בשבת . ומ״ש ב״י ז״ל דכתב הרא״ש אבל ר׳ אלי והראב״ד ור״מ כתבו דכשיש בו אורך ד״א אע״פ שאין ברוחבו ד״א . נראה דהרא״ש לא כ״כ אלא לדעת ר׳ זירא והשם מפרשים מ״ש אורך וקטן איכא ביניהו דלר׳ זירא סגי באורך ד׳ ורוחבו אפי׳ כל שהוא אבל לרב ואלי ד׳ ע״ל בעינן ורוחב בתשר״י ותמצא כן . ומ״ש ב״י ז״ל ומדברי רבינו נראה שהוא סובר דלהרא״ש בימות החמה נמי בעוקא בית שאתיים שופכין לה אפי׳ כורייס דאל״כ כי היכי דבית שאתים אסור לשפוך לה כלל משום דילמא אתי למיתן בה שאתיים בבית שאתיים נמי לא ניתיב כל עיקר משום גזירה כו׳ נראה דאי משום הא לא אריא דלא גזרו אלא בבית שאתים משום דאי ניתיר לו שאתים לשפוך נמי נופי כמו שיעור מי תשמישו משא״כ בשאתיים דלאו מן הדין לשפוך נופי משאתיים בכל יום ואי משום דמותר לשפוך אף אם כבר נתמלא העוקא א״כ לא ה״ל לאוכיח מדלא הא דו בעוקא

לקמיר אותם . ועל מן הנקב ולמטה פי׳ שתחזיק סאתים מים קודם שיגיעו המים לנקב העשוי לה על שפתה כדי שיצאו ממנה המים לרשות הרבים ולא שיהיה הנקב לגמרי סמוך לקרקע העוקה שא״כ תיכף שישפוך לתוכה אני קב מים יצא לאוזן מכאן וא״ת כיון שהעוקה מלאה בסאתים ונתמלאה מע״ש היאך ישפוך שופכיו שם בשבת י״ל שבע״ש לא ישפוך שם כלל שהרי יכול להוציאם לר״ה ולזורקם שם ואפילו אח״ל שהיא מליאה אפ״ה מותר לשפוך בה ואע״פ שיצאו ממנה המים לר״ה דכיון שיש לו עוקה מוכנת לקבל קצת משופכיו נמצא שבשעת זריקתו שם יעשו הנחה אותם המים תחלה בעוקה קודם שיצאו לר״ה ולא משכחת לעולם דאיכא איסורא דאורייתא וכיון דמילתא דלא שכיחא היא שתהא מליאה מע״ש כיון שיכול לשופכן לר״ה וא״נ נתמלאה אפשר שנתבלעו במקומה וא״נ שיכול להשליך קצת משופכיו בחצר וקצתם בעוקה לא גזרו חכמים בכך והתירו לשפוך שופכיו שם בעוקה אע״פ שנתמלאה מע״ש ובגמ׳ תניא אחד לי עוקה ואי׳ לי גיסטרא בריכה ועריבה אע״פ שנתמלאו מים מע״ש שופכין לתוכה מים בשבת וכתב לקמן ה״ר יונתן דטעמא משום דכיון שתיקנו לו חכמים זכר לשבת שלא יסכה וישליכם בר״ה הוא עצמו תו לא גזרינן ובעיא בגמרא מ״ט מפלגינן בין חצר שהוא פחותה מד״א לחצר שיש בה ד״א א״ר מפני שאדם עשוי להכתפק סאתים מים בכל יום עד ד״א אדם רוצה לזלפן פחות מד״א שופכן אי עביד עוקא שרי אי לא אסור ר׳ זירא אמר ד׳ תיימי מיא פחות מד׳ לא תיימי מיא מאי ביניייהו אמר אביי אריך וקטין איכא ביניייהו ופירש״י מאי טעמא . אחצר פחות מד״א קאי דמסמע הא ד״א שריא אדם רוצה לזלפן שרשויה היא לזלפה להרבין עפרה שלא יעלה אבק דבימות החמה מוקמינן למתני׳ וכיון דרוצה לזלפן אי נמי שפיך להו ונפקי לא מיקיימא מחשבתו . פחות מארבע אינה רשויה לזילוף ושוכן וכו׳ נפקי מיקיימא מחשבתו וגזור רבנן עליה דילמא אתי למיזרק בהדיא לר״ה תיימי מיא בד״א רשויים ליבלע סאתים הילכך א״נ נפקי לבר לא מיקיימא מחשבתו . דאריך וקטין כגון שיסנה שמנה אמות על ב׳ דאיכא קרקע בשיעור ד״א מרובעות ויש מקום ליבלע סאתים אבל לזלף אינה רשויה לרב אסור לשפוך בלא עוקא לר׳ זירא לא בעי עוקא ובין למר ובין למר ד״א דמתני׳ באורך וברוחב משמע דאי לא יביב שיעורא נמי לכותיא אין כאן שיעור מפורש כלום ומשמע אפילו רחבה מטהו ואיכא לאוקמי בה טעמא וכתב הרא״ש אבל רבינו האי והרמב״ד ור״ת כתבו דכשיש בו אורך ד״א אע״פ שאין ברחבו ד״א וכברא דרש״י נ״ל עיקר עכ״ל וכך הם דברי הרמב״ם בפט״ו וכתב הריטב״א אדם עשוי להסתפק סאתים מים כי׳ וכי מסתפק טפי מילתא דלא שכיח הוא ולא גזרינן בה אדם רוצה לזלפן פי׳ דאחר שיש בה ד״א רשויה היא לזילוף מפני שמשתמשין בה דרך כבוד שלא יעלה האבק הילכך אפי׳ כשנותן דרך שפיכה וכמוך לר״ה אין דעתו אלא שיתפשטו באחר וימצאו האבק ועוד דשפיכתא לא שכיחא ואין דרך אלא לזלף וכיון דכן לא גזור בה רבנן פחות מכן אין אדם רוצה לזלפן פי׳ שהרי אינה רשויה לזילוף שאינה רשויה לתשמיש של כבוד וכיון שכן אין מזלפן אלא שופכן במקום שיצאו לחוץ כדי שלא יצנפו אצירו ולפיכך אסרו אפילו לזלפן שם דזילופן מילתא דלא שכיחא היא ומכתמא דעתו שיצאו לחוץ והוי כאילו שופכן ממש כדי שילכו מכחו וכחו כי הא גזרו ופסק הרא״ש כרבי זירא וכן דעת הרשב״א אבל הרמב״ם בפט״ו פסק כרב ואיתא תו בגמ׳ תנא בד״א בימות החמה אבל בימות הגשמים שופך ושונה ואינו נמנע מ״ט אמר רבא אדם רוצה שיבלעו המים במקומן א״ל אביי והרי שופכין וכו׳ א״ל התם למאי ניחוש לה אי משום קילקול אצירו הא מיקלקלא וקיימא ואי משום גזירה שמא יאמרו צינורו של פלוני מקלא מים פתח צינורות מקלחין הם אמר אביי הלכך אפילו כור ואפילו כוריים ופירש״י מחזיק סאה עוקא נותנין לו רשות להסתפק ולשפוך סאה והאי דקאמרינן לעיל שופך ושונה ואינו נמנע ס״ל לרב נחמן בעוקא קטנה ושיעור מדתה קאמר תנא דברייתא דשרי התם למאי ניחוש לה א״כ אתי למיתב סאתים לא איכפת לן דהא הוא גופיה לא יליף מינה חורבא למימרא כי היכי דשרי ליה לשפוך בעוקא זו כדי לצאת לחוץ ה״כ שרי למשדינהו לברא דהא לא מיקיימא מחשבתו ולא ניחא ליה דליפקו מים דהא אצירו מיקלקלא וקיימא ואי משום שמא יאמרו הרואים הרי צינורו של פלוני וכו׳ וכבורים שהוא מתכוין לכך כתם צינורות וכו׳ ומיהו לכתחלה לא שרינן ליה טפי משיעורא אמר אביי הלכך כיון דליכא למיחש למידי אפילו כור וכוריים קא שרי תנא דברייתא עכ״ל ודעת הרמב״ם בפט״ו דאביי אעוקא סאתים בימות הגשמים קאי אבל כל שפחותה מסאתים בימות הגשמים שופכין לתוכה מילותה ובימות החמה אין נותנין לה כל עיקר אבל הרא״ש כתב דאביי קאי אהא דקאמר בימות הגשמים נמי בבית סאה לגזור דילמא אתי למעבד בה סאתים ושני בימות הגשמים ליכא למיגזר ועלה קאמר אביי כיון דליכא למיגזר אפילו כור וכוריים שרי ליתן בבית סאה וליכא לפרושי דאביי בעוקא בית סאתים קאמר דהא רב נחמן גופיה אפילו כור וכוריים שרי דהא קאמר מחזקת סאתים נותנין לו סאתים ע״כ סאתים לאו דוקא דה״ה טובא דאי בית סאתים דוקא אם כן אין חילוק בין בית סאתים לבית סאה ולתרווייהו אין שופכין אלא שיעור העוקא ואמאי נקט מחזקת סאתים הלכך אבית סאה קאי דקאמר בבימות הגשמים נותן בה אפילו כוריים כיון דליכא למיחש למידי מסתברא אפילו בלא עוקא נמי כיון דליכא למיחש למידי בבית סאה לא מעלה ולא מוריד דאין זה שיעור שנתנו חכמים לעוקא והלכתא כאביי דבתרא הוא ומכתבר טעמיה עכ״ל ולזה נוטים דברי הרשב״א שכתב ה״ה בפט״ו ודברי רבינו בכל דינים אלו כשיטת הרא״ש ז״ל . ומדברי רבינו נראה שהוא כובר דלהרא״ש בימות החמה נהי בעוקא בית סאתים שופכין לה אפילו כוריים דאם לא כן כי היכי דבית סאה אסור לשפוך לתוכה כלל משום דלמא אתי ליתן סאתים בבית סאתים לא ניתיב לה כל עיקר גזירה דילמא אתי למיתן לה ג׳ או ד׳ סאין אלא ודאי כל שהוא מכילה סאתים שאדם עשוי להסתפק בכל יום לא גזרינן בה ומותר לשפוך בה כמה שירצה ורב נחמן דאמר בימות החמה מחזקת סאתים נותנין לו כסאתים לאו דוקא דאפילו טובא נמי יהבינן ליה אלא דנקט שיעור מה שאדם עשוי להסתפק בכל יום וכן דעת הרשב״א כפי מ״ש ה״ה ואין כן דעת רבינו ירוחם שכתב בחי״ו דבימות החמה צריך עוקא סאתים ולא כתב שיש על זה שום חולק משמע דכבירה ליה דגם הרא״ש ס״ל בהא כרמב״ם בפט״ו שכתב בימות החמה מחזקת סאתים אין שופכין לה אלא סאתים : **הצר** ואכבדה שאין באחד מהם לבד ד׳ אמות מצטרפין לד׳ אמות להתיר לשפוך בהם : (ג) ביב שמכוסה ד׳ אמות במשך (נ״א ביב שנמשך ד״א ומכוסה) בר״ה ויש בו ד׳ על ד׳ (ס״א או שיעור ד׳ על ד׳) מותר לשפוך אפילו על פי הביב אפילו בימות החמה אע״פ שהמים יוצאים מיד מידו לחוץ ובלבד שיהא בנין של אבנים שהמים ראוין ליבלע

ביב וכו׳ ויש בו ד׳ על ד׳ או שיעור ד׳ על ד׳ כך צריך להיות וכן הוא בספרים המדוייקים ופירוש אפילו אינו מרובע אלא צריך וקטין דטעמא דהיתירא משום דתיימי מיא כפירש״י ולא כפרשב״ם דטעמא משום חשדא וכיון דקמור ד״א במשך בר״ה אע״ג דאין שם ד׳ על ד׳ ולא שיעור ד׳ על ד׳ ליכא חשדא ושרי אבל לפי׳ רש״י אסור כיון דלא תיימי מיא בכאו׳ משיעו׳ ד׳ על ד׳ : **ומ״ש** ובלבד שיהא של אבני כן כתבו התוס׳ וז״ל ולפי׳ ר״ש סילון שקמור ד׳ אמות בר״ה שופכין לו מים בשבת אבל לפ״ה דהטעם משום דמיבלעי אחור דבשל עץ לא מיבלעי ומיהו אומר ר״י דאפילו עשוי כעין רצפה של אבנים מיבלעי ושרי עכ״ל ומפרש רבינו דהאי ומיהו אומר ר״י הכי פירושו אע״ג דודאי בשל עץ לא מיבלעי מיהו אומר ר״י דלא מיבעיא בשאינו של עץ דמיבלעי אלא אפי׳ של אבנים נמי מיבלעי דאל״כ מאי אפילו א״נ אשל חרס קאמר דלא מיבעיא של חרס דמיבלעי אלא אפי׳ של אבנים אבל של עץ ודאי לא מיבלעי ולכן כתב רבינו בשל עץ לא מיבלעי ושל אבנים מיבלעי אבל העיקר נלפע״ד דהאי ומיהו אומר ר״י לחלוק אתא על מ״ש בשל עץ לפי׳ הקונטרס לא מיבלעי ואסור אלא ס״ל לר״י דלא מיבעי׳ בשל עץ דמיבלעי אלא אפילו של אבן נמי מיבלעי דר״י חולק אפירש״י בפ״ק דגיטין ולעיל סוף סי׳ של״ז מביא ב״י מחלוקת

ומ״ש ואפילו הוא אריך וקטין כמו זיר׳ דטעמ׳ דד׳ על ד׳ הוא משום דתיימי מיא ואריך נמי תיימי מיא ולא כרבא דטעמא משום דרוצה לזלפן להרבין העפר ואריך וקטין אינו ראוי לזילוף . ומ״ש או בימות הגשמים באחר כל שהוא וכו׳ מפורש שם בברייתא אליבא דאביי וכמו שפי׳ הרא״ש :

כן כתבו התוס׳ וז״ל ולפי׳ ר״ש סילון שקמור ד׳ אמות בר״ה שופכין לו מים בשבת אבל לפ״ה דהטעם משום דמיבלעי אחור דבשל עץ לא מיבלעי ומיהו אומר ר״י דאפילו עשוי כעין רצפה של אבנים מיבלעי ושרי עכ״ל ומפרש רבינו דהאי ומיהו אומר ר״י הכי פירושו אע״ג דודאי בשל עץ דמיבלעי אלא אפי׳ של אבנים נמי מיבלעי דאל״כ מאי אפילו א״נ אשל חרס קאמר דלא מיבעיא של חרס דמיבלעי אלא אפי׳ של אבנים אבל של עץ ודאי לא מיבלעי ולכן כתב רבינו בשל עץ לא מיבלעי ושל אבנים מיבלעי אבל העיקר נלפע״ד דהאי ומיהו אומר ר״י לחלוק אתא על מ״ש בשל עץ לפי׳ הקונטרס לא מיבלעי ואסור אלא ס״ל לר״י דלא מיבעי׳ בשל עץ דמיבלעי אלא אפילו של אבן נמי מיבלעי דר״י חולק אפירש״י בפ״ק דגיטין ולעיל סוף סי׳ של״ז מביא ב״י

מחלוקת זו אבל רבינו תופס פירש״י כמ״ש בי״ד סוף סי׳ רל״ד לכך כתב בשל עץ לא מיבלעי ובשל אבן מיבלעי :

שנח כל מלאכות שבת והלכותיו וכו׳ מפורש במסכת שבת ומסכת עירובין . ומ״ש שאינן עשויין אלא לשמור שבתוכן אינו מוזר אלא אבורגנין וה״ק ל״מ גנות ופרדסין דפשיטא דלא הוקף לדירה אלא הוקף כדי שיהא גן נעול וחתום שלא יבואו זרים לבוז מה שיתנו לתוכו אלא אפי׳ בורגנין שבשדות שהשומר יושב בתוכו ביום ואוכל שם את פתו ג״כ אינו הוקף לדירה שהרי בלילה הוא לן בביתו ואין תשמישו עשוי אלא לאויר ליושב בתוכו ולשמור את השדות ומה״ע ילפינן סאתים מחצר המשכן ולא ילפינן מהר הבית ועזרת נשים שהיה קל״ה אמות ועזרת ישראל קפ״ז אלא לפי שהעזרה חשובה מוקפין לדירה שהיו שומרים בה כל הלילה משא״כ חצר המשכן וכמ״ש התוס׳ בד״ה שהוא בתירוץ הב׳ פ״ב דף כ״ג וע״ל ריש סימן שס״ב :

ומ״ש אבל עד סאתים וסאתים בכלל מותר לטלטל בתוכו ואפי׳ אין בו שומרה וכו׳ שם פליגי תנאי במשנה ר״י בן בבא אומר בית סאתים מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא בה שומרה וכו׳ ור״ע אומר אפי׳ אין בה אחת מכל אלו מטלטלין והלכה כר״ע ופי׳ התוס׳ דלר״י ב״ב פחות מסאתים נמי צריך שומרה ולפיכך כתב רבינו דעד סאתים וסאתים בכלל מותר ואפילו אין בו שומרה לתפוקי דר״י ב״ב אבל ביתר מסאתים אפילו משהו גם לר״י ב״ב לא שרי לטלטל אלא דוקא בפתח ולבסוף הוקף אבל שומרה לא מהני ולא כמ״ש בהגהת אשיר״י וכ״כ ב״י : **ומ״ש** ובלבד שלא יהא מחכו יותר משנים ברחבו וכו׳ כתב הרא״ש דוקא כשהוא יותר אמה אחת וכ״כ ב״י ע״ש ה״ר ירוחם וכן פסק בש״ע : **ומה** נקרא מוקף לדירה וכו׳ ורצה לומר כשלא הוקף לדירה ופרוץ ביותר מעשר דהשתא נתבטלו כל המחיצות

שנח כל מלאכות שבת והלכותיו אינו למדין ממלאכת המשכן וכו׳ פשוט בכמה מקומות מהש פרק הזורק (צו:) : **הלכך** כל הוקף שלא הוקף לדירה וכו׳ אע״פ שמן התורה הוא רה״י גמור וכו׳ בפ״ק דשבת (ז.) ובפרק הדר (סז:) א״ר יוחנן קרפף יותר מבית סאתים׳ שלא הוקף לדירה אפי׳ כור אפי׳ בוריים הזורק לתוכו חייב : **ומ״ש** חכמים אסרו לטלטל בתוכו וכו׳ משנה בפרק עושין פסין (דף כג) ועוד א״ר יהודה הגנה והקרפף שהיא ע׳ אמה ושיריים וכו׳ ואמרינן בגמ׳ על מתני׳ ואמר רבא אפי׳ עירבו א״ל אביי מ״ט אילימא משום נפישא דמיא והתניא א׳ לי עוקא וא׳ לי גיסטרא בריכה ועריבה אע״פ שנתמלאו מים מע״ש שופכים בתוכה מים בשבת אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב ל״ש אלא שלא עירבו אבל עירבו מותרים וכי לא עירבו אמאי אסורים אמר רב אשי גזירה דילמא אתי לטלטולי מאני מבית לחצר ופירש״י ואפי׳ עירבו ב׳ העליונות דליכא למיחש אי שריגהו להני ע״י עוקא דהכך אתי לאפוקי מאני מן הבתים להורידן לחצר בהדיא עד שפת העוקא ברגליהם וקא מטלטל בחצר דלא מערבי אפ״ה אכור משום נפישא דמיא דיש כאן ד׳ סאים לב׳ בתים : גיסטרא כלי חרס שנסדק ונתנו שם חלוי לקבל המים להכי נקט גיסטרא דלא חזי לתשמישא אחרינא : בריכה . חריץ רחב כעין ביבר שעושין לדגים : עריבה . ספינה קטנה . ה״ג דילמא אתי לאפוקי מיא במאני דבתים לבהכ״ל . לשפת העוקא לשפוך לתוכה וכ׳ ה״ר יונתן דאי שרית ליה לשפוך שופכין שלא בתוך ביתו ויתגלגלו וירדו לעוקת חבירו שמא יחוש על קילקול ביתו ויוציאם עם הכלי להצר ויפסכם בעוקת חבירו וקא מטלטל מגא דבתים לחצר שאינה מעורבת אבל אם עירבו מותר אע״פ שמסתפקין בין שניהן ד׳ סאין והעוקא אינה מחזיק אלא סאתים :

שנח בל מלאכות שבת והלכותיו אינו למדין ממלאכת המשכן וכו׳ פשוט בכמה מקומות מהש פרק הזורק (צו:) : **הלכך** כל הוקף שלא הוקף לדירה וכו׳ אע״פ שמן התורה הוא רה״י גמור וכו׳ בפ״ק דשבת (ז.) ובפרק הדר (סז:) א״ר יוחנן קרפף יותר מבית סאתים׳ שלא הוקף לדירה אפי׳ כור אפי׳ בוריים הזורק לתוכו חייב : **ומ״ש** חכמים אסרו לטלטל בתוכו וכו׳ משנה בפרק עושין פסין (דף כג) ועוד א״ר יהודה הגנה והקרפף שהיא ע׳ אמה ושיריים וכו׳ ואמרינן בגמ׳ על מתני׳ ואמר רבא אפי׳ עירבו א״ל אביי מ״ט אילימא משום נפישא דמיא והתניא א׳ לי עוקא וא׳ לי גיסטרא בריכה ועריבה אע״פ שנתמלאו מים מע״ש שופכים בתוכה מים בשבת אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב ל״ש אלא שלא עירבו אבל עירבו מותרים וכי לא עירבו אמאי אסורים אמר רב אשי גזירה דילמא אתי לטלטולי מאני מבית לחצר ופירש״י ואפי׳ עירבו ב׳ העליונות דליכא למיחש אי שריגהו להני ע״י עוקא דהכך אתי לאפוקי מאני מן הבתים להורידן לחצר בהדיא עד שפת העוקא ברגליהם וקא מטלטל בחצר דלא מערבי אפ״ה אכור משום נפישא דמיא דיש כאן ד׳ סאים לב׳ בתים : גיסטרא כלי חרס שנסדק ונתנו שם חלוי לקבל המים להכי נקט גיסטרא דלא חזי לתשמישא אחרינא : בריכה . חריץ רחב כעין ביבר שעושין לדגים : עריבה . ספינה קטנה . ה״ג דילמא אתי לאפוקי מיא במאני דבתים לבהכ״ל . לשפת העוקא לשפוך לתוכה וכ׳ ה״ר יונתן דאי שרית ליה לשפוך שופכין שלא בתוך ביתו ויתגלגלו וירדו לעוקת חבירו שמא יחוש על קילקול ביתו ויוציאם עם הכלי להצר ויפסכם בעוקת חבירו וקא מטלטל מגא דבתים לחצר שאינה מעורבת אבל אם עירבו מותר אע״פ שמסתפקין בין שניהן ד׳ סאין והעוקא אינה מחזיק אלא סאתים :

ליבלע אבל אם הוא של עץ אסור והרמב״ם ז״ל פסק כחכמים דאפילו ביב ארוך ק׳ אמה וציינור ארוך מאה אמה לא ישפוך על פי הציינור וע״פ הביב אלא שופך על הגג והן יורדין לביב וא״א הרא״ש ז״ל לא כ״ב :

שנח בל מלאכות שבת והלכיתיו אנו למדין ממלאכת המשכן הלכך כל היקף שלא הוקף לדירה כגון גנות ופרדסין ובורגנין שאינן עשוין אלא לשמור בתוכן אף על פי שמן התורה הוא רה״י גמור והזורק מר״ה לתוכן חייב חכמים אסרו לטלטל בתוכו יותר מד׳ אמות אם הוא מסאתים ולמעלה אבל עד סאתים וסאתים בכלל מותר לטלטל בתוכו ואפילו אין בו שומרים ולא היה לו בית דירה כמו חצר המשכן שהיה בו סאתים ולא היה בו בית דירה אלא היקף של קלעים ושיעור בית סאתים הוא שיעור ע׳ אמה וד׳ טפחים על ע׳ אמה וד׳ טפחים ל״ש אם הוא מרובע או עגול או ארוך וקטין ובלבד שלא יהא ארכו יותר משנים ברחבו כחצר המשכן שהיה אורך מאה אמה ורוחב המשים אבל אם ארכו יותר משנים ברחבו אין מטלטלין בו אלא ד׳ אמות ואם הוקף לדירה אפילו יש בו מאה מילין שרי (א) ומה נקרא מוקף לדירה זה שבנה בו בית דירה או שפתח לו פתח מביתו ואח״כ הקיפו אבל אם הקיפו ואחר כך פתח לו פתח לא ואם היה מוקף שלא לשם דירה ורוצה להקיפו לדירה א״צ לפרוץ בולו אלא יפרוץ בה פרצה ביותר מי׳ ובזה יתבטל ההיקף ונמצא בית פתוח בו בלא היקף ויחזור ויגדור הפרצה והרי הוא פתוח ולבסוף הוקף (ב) ואם פרץ אמה ונדרה וחזר ופרץ אמה אצל מה שגדר וחזר ועשה כן עד שהשלימו

במרדכי כתב בשם הר״ם דדוקא במיס דלא אתי למיחלף בר״ה דהא ליכא ר״ה לא גזור אבל בעיר אפי׳ כרמלית גזרו רבנן אטו ר״ה (ג) וגם סמ״ק בסימן ס״ה מל״ת כתב וז״ל בפ׳ הזורק אמרינן דשופכין דספינה שופכין אותן על דופני הספינה והם יורדים ליס דכתו בכרמלית לא גזרו מכאן פוסק רבינו משה שאם היה שופך ע״פ הביב והמיס יוצאין לכרמלית הרי זה מותר אפילו בימות החמה ורבינו יעקב מחלק דשאני ספינה דאין דרכה להיות אצל ר״ה ואין שייך לגזור בה כ״כ כמו בבית :

מצאתי כתוב בתשובת הר״ם על אבן שוקת ששופכין בה ברה״י והמיס מקלחין לר״ה אם אינו מכוסה ד״א בר״ה אסור כדתנן ביב שהוא קמור וכו׳ ואע״ג שאין לנו עתה ר״ה וכל רחובות שלנו כרמלית הן ואם כן היה לנו להתיר דכתו בכרמלית לא גזרו כדאיתא בהזורק הא ליתא דהתם דספינה ביס או בנהר דלא אתי למיחלף בר״ה אבל בעיר אפי׳ בכרמלית לא דגזרו אטו ר״ה כדאמרי בס״פ כיצד משתתפין ל״ש אלא למלאות אבל לשפוך אסור ולאיכא דאמרי אפילו לשפוך והלכה כאיכא דאמרי דבשל סופרים הלך אחר המיקל אפ״ה אסור דשאני התם שאינו מתכוין שיצא לחוץ אבל הכא מתכוין להוציא עכ״ל והמרדכי הביאו בהזורק תנן תו במתניתין וכן ב׳ דיוטאו׳ זו כנגד זו מקצתן עשו עוקא ומקצתן לא עשו עוקא את שעשו עוקא מותרים ואת שלא עשו עוקא אסורין וכתב ה״ר יהונתן למי שגרס וכן מתפרש הכי כי על ענין צירוף קאי דקאמר לעיל מינה החצר והאכסדרה מצטרפין זה עם זה וקאמר כמו כן דב׳ דיוטאות שלפני עלייה ופתח אחד של עלייה סתומה אל הדיוטא האחת ופתחה השניה פתוחה אל הדיוטא השניה ובשתיהם ד״א נמצא שיש לעלייה ההיא ד״א ריוח מלמטה אף ע״פ שאינה במקום אחד אלא בב׳ מקומות קמ״ל מתניתין זו דמצטרפין כיון שהם זו כנגד זו ואינם זו למעלה מזו והן סמוכות זו לזו הרי הן כדיוטא אחת ושופכין בהם בשבת וא״ל לעוקא כלל והדיוטאות הללו יש על התקרה מעזיבה רבה שמתבלע בהם המיס כמו בחצר אבל אם אינם זו כנגד זו או שהם זו למעלה מזו או שתיהן רחוקות ד׳ טפחים זו מזו אינם מצטרפות אע״פ שיש בין שתיהם ריוח ד״א לפי שאין תשמישתן נוחין זו לזו ושמא כשיצא אל הדיוטא האחרת לשפוך שופכיו וירחה שמתקלקל ומקצתן לא עשו עוקא וכו׳ עכשיו מדברת המשנה על בני החצר שהיא פתוחה מל״א שריכה עוקא ואם עשה אחת עוקא לתשמיש ביתו והאחת לא עשה את שעשה עוקא מותר ואת שלא עשה עוקא אסור לשפכה בחצר בפתחו ואין מתגלגלין ויורדין לעוקת חבירו אבל רש״י נראה דמפרש דב׳ דיוטאות אמקצתם עשו עוקא דכתיב בתריה קאי ואמרינן בגמ׳ על מתני׳ ואמר רבא אפי׳ עירבו א״ל אביי מ״ט אילימא משום נפישא דמיא והתניא א׳ לי עוקא וא׳ לי גיסטרא בריכה ועריבה אע״פ שנתמלאו מים מע״ש שופכים בתוכה מים בשבת אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב ל״ש אלא שלא עירבו אבל עירבו מותרים וכי לא עירבו אמאי אסורים אמר רב אשי גזירה דילמא אתי לטלטולי מאני מבית לחצר ופירש״י ואפי׳ עירבו ב׳ העליונות דליכא למיחש אי שריגהו להני ע״י עוקא דהכך אתי לאפוקי מאני מן הבתים להורידן לחצר בהדיא עד שפת העוקא ברגליהם וקא מטלטל בחצר דלא מערבי אפ״ה אכור משום נפישא דמיא דיש כאן ד׳ סאים לב׳ בתים : גיסטרא כלי חרס שנסדק ונתנו שם חלוי לקבל המים להכי נקט גיסטרא דלא חזי לתשמישא אחרינא : בריכה . חריץ רחב כעין ביבר שעושין לדגים : עריבה . ספינה קטנה . ה״ג דילמא אתי לאפוקי מיא במאני דבתים לבהכ״ל . לשפת העוקא לשפוך לתוכה וכ׳ ה״ר יונתן דאי שרית ליה לשפוך שופכין שלא בתוך ביתו ויתגלגלו וירדו לעוקת חבירו שמא יחוש על קילקול ביתו ויוציאם עם הכלי להצר ויפסכם בעוקת חבירו וקא מטלטל מגא דבתים לחצר שאינה מעורבת אבל אם עירבו מותר אע״פ שמסתפקין בין שניהן ד׳ סאין והעוקא אינה מחזיק אלא סאתים :

ומ״ש ל״ש אם הוא מרובע או עגול וכו׳ ג״ז שם בגמ׳ הלכה כר״י דשרי אפי׳ באריך וקטין : **ומ״ש** ובלבד שלא יהא אחרכו יותר מד׳ ברחבו וכו׳ ג״ז שם במשנה ר׳ יוסי אומר אפילו אם היה אחרכה בשנים ברחבה מטלטלין בתוכה ומשמע הא אם היה אחרכה יותר על שנים ברחבה אין מטלטלין בתוכה וכתב רבינו ירוחם בח״ד ואם הוא יותר מפי שנים באחרכו על רחבו אמה א׳ אין מטלטלין בתוכו אבל בפחות מאמה מטלטלין כי אין תשוב יותר מפי שנים אם לא היה שם אמה יותר וכן משמע בגמ׳ : **ומ״ש** ואם הוקף לדירה אפילו יש בו ק׳ מילין שרי (שם:) : **ומה** נקרא מוקף לדירה וכו׳ אמר רב כהנא רחבה שאחורי הבתים אין מטלטלין בה אלא בד״א אמר רב נחמן אם פתח לו פתח מותר לטלטל בכולו פתח אחד מתירו ולא אמרן אלא שפתח ולבסוף הוקף אבל הוקף ולבסוף פתח לא ופירש״י רחבה שאחורי הבתים . ואין פתח הבית פתוח לה הוא מוקפת שלא לשם דירה ואי יותר מבית סאתים הוא אין מטלטלין בו אלא בד״א : **ומ״ש** ואם היה מוקף שלא לשם דירה ורוצה להקיפו לדירה וכו׳ ג״ז שם (דף כ״ד) אר״נ אמר שמואל קרפף יותר מבית כאתים שלא הוקף לדירה פורץ בו פרצה יותר מי׳ וגודרו ומעמידו על י׳ ודיו ופירש״י שלא הוקף לדירה ואח״כ בנה אצלו דירה ואמר לקמן הוקף שלא לדירה ואח״כ פתח לו פתח לדירת ביתו לא מהני כיצד הוא עושה פורץ פרצה יותר מי׳ דהוי כמי שאין בו מחיצות וסותם אותה פרצה ומעמידה על י׳ והוי כפתח ולבסוף הוקף לדירה שנפתחת לו וכ׳ ה״ר יה נתן פורץ בה פרצה יותר מי׳ ונתבטלו כל המחיצות שאפילו היה מוקף לדירה היה אסור לטלטל בו אף כנגד העומד וגודר וסותם אותה פרצה לשם דירה אם ירצה כולו או אם ירצה אמה אחרת היתירה על עשר והוי כפתח ולבסוף הוקף ואותן י׳ אמות הנשארות פתח הן ואפילו כנגדן מותר לטלטל והרמב״ם בפי״ו כתב מקום שהוקף שלא לשם דירה אם פרץ בו פרץ יותר על י׳ אמות בגבוה י׳ טפחים וגדר בה לשם דירה עד עשר מותר לטלטל בכולה . וכתב הרב המגיד נראה מדבריו שהכל תלוי בכוונת הגדרים אם נעשו על דעת דירה ונראה שא״א שתועיל כוונתו אא״כ היה בדעתו לעשות ממנו בית לדור אבל אם היה דעתו לקרפף ואינו כוונך לבית דירה היאך יאמר רבינו שגדרתו לשם דירה יועיל והוא מכוון לדבר שא״א ודבריו צל״ע (ב) והרשב״א כתב גבי קרפף איזה מוקף לדירה כל שפתח לתוכו פתח דירה ואח״כ הוקף וכמימרא זו כתב שיטת רש״י עכ״ל : **ומ״ש** ואם פרץ אמה וגדרה וכו׳ ג״ז בעיא דאיפשטא שם (דף כ״ד) בספר ת״ה כתוב תקון נקל לקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה בלא שיפרוץ כלום מן החומה ויהיה נחשב מוקף לדירה : **כתוב** בהגהות אשיר״י בפ׳ עושין פסין בשם א״ז גנה וקרפף שהיקפן בגדר גבוה י׳ טפחים ויש שם שומרים דהיינו סוכת שומרים או בית דירה או שתהא סמוכה לעיר דהואיל וקרובה לביתו דעתו עליה להשתמש בה תדיר וכהוקף לדירה דמי אפילו גדולים הרבה שרי עכ״ל . ונראה שטעמו מדתנן ועוד א״ר יהודה בן בבא הגנה והקרפף שהם ע׳ אמה ושיריים על ע׳ אמה ושיריים

דרכי משה

(ג) וכתב המרדכי שם ריש הזורק דאף בזמן הזה דלית לן רק כרמלית אפ״ה בעיר דשכ״ח ר״ה אסור אף בכרמלית וג״ל דדוקא בעיר אבל מחוץ לעיר שלא שכיחי ר״ה אפילו לדברי מהר״ם דהרי נתבאר לעיל גבי דיני ב״ה בשם מהר״י דאם יש שם קנה או דף דמותר מטעם דכהו בכרמלית לא גזרו ש״מ דאין לחלק בדברי הרמב״ם וא״כ דבריו סותרים אהדדי אלא ע״כ צריכים לחלק כמ״ש וכתב בת״ה סימן ע״ג וע״ד דעיר המוקפת חומה דינה כחצר שאינה מעורבת . ואם הגים מקלהין להוכה מותר לשפוך על הביב או לחצר אף שהוא פחות מד״א ומהרי״ל כתב דדינה ככרמלית אבל אם הציגור למעלה מי׳ דאז הוא דרך מקום פטור לכ״ע שרי עכ״ל מהרי״ל ובמרדכי ר״פ הדר כ״כ מהר״ם כדברי מהרא״י וע״ל סימן שס״א דכתבתי דברי מהר״ם :

שנח (א) ע״ל סי׳ ת״א עיירות ומבצרים אי אמרינן שהם מוקפין לדירה : (ב) וכתב בת״ה סי׳ ע״ה דה״ה אם רוצה יכול להניח מב׳ צידי הכותל יותר מי׳ אמות סמוך לכותל ברוחב ח״ט לפחות ובגבוה פרות מי״ט מעט עפר ואם אז אין מן העפר עד ראש הכותל י״ט אזי הכותל נחשבה כנפרצה נגד כל אותו העפר שהרי ע״י העפר יש דריסת הרגל למעלה מן הכותל וכפרוץ דמי ויניח שם העפר מע״ש ואח״כ יפנה העפר משם והמחיצה נעשה מאיליו מיהו זה הביטול לא מהני אלא לרש״י ואשיר״י דס״ל דעפר מבטל מהיצה אבל

פרישה

עד שהמים נמשכים בתוך ביב בעודן בבית שיעור ד׳ ע״ד וק״ל : **בי׳ שנח** (ה) **ואם** פרץ בה אמה וגדרה וחזר ועשה כן עד שהשלימו לי׳ שרי וצ״ע הא אפי׳ מי׳ בעי די׳ מיפשב לפתח ואין שם פירלא עליו . וכן קשה לא״ש אמר זה ול״ל בנה מחילה באורך עשרה לפני מחילה ראשונה כו׳ וכ״ל כיון דא״א לנמלא אם אומרים י׳ ודאי עפי מי׳ בעי׳ וכן ל״ל הרבה פעמים בגמ׳ ובדברי פוסקים דלקטו בלשונו פחות מי׳ ולמעלה מי׳ וכיונא בו ולא נקטו בלשונם שיעור מלומלם וק״ל :

ושיריס מוקפת גדר גבוה י׳ טפחים מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא שם שומירה או בית דיור או שתהא כמוכה לעיר ואע״ג דקי״ל כר״מ דאמר אפי׳ אין בה אחת מכל אלו מטלטלין בתוכה מ״מ מדר׳ יהודה בן בבא שמעינן דהכא חשיבי בית דירה הילכך לדינן כי הוי יותר מבית סאתים דבעי הוקף לדירה דהא ע׳ אמה ושיריס לר׳ יהודה בן בבא כיותר מבית סאתים לדינן אבל אין כן דעת התו׳ שבתבו דאפי׳ לר״י בן בבא ביותר מבית סאתים לא סגי בשומירה ובית דירה אלא פתח ולבסוף הוקף הקרפף לצורך הבית: **תל** גבוה י׳ דינו כקרפף וכו׳ ג״ז שם בד׳ כ״ה משמע הכי מהא דא״ר חסדא ומודה לי רב ששת שאם עשה מחילה על התל שהועיל מ״ע בלוויר מחילות העליונות דר הוא וכמו שיתבאר בכו׳ זה בס״ד: **היה** הקרפף יותר מסאתים ובא למעטו באילנות וכו׳ פשוט שם (דף כה) וכ׳ הא המגיד פי״ו בשם הרשב״א מפני שדרך לטעת אילנות בקרפיפות לפיכך אפילו היו האילנות גבוהים י׳ ורחבים ד׳ שחולקים רשות לעצמם אין ממעטים. עוד כתב לפיכך יראה לי שהבורות שבגיהה אפילו עמוקים עשרה ורחבים ד׳ תשמיש הגיהה הם ואין ממעטין וכן בית כנוס המיס להשקות הגן אינו ממעט ומן הטעם שאמרנו עכ״ל: **בנה** בו עמוד למעטו וכו׳ ג״ז שם (דף כ״ה) בנה בה עמוד גבוה עשרה ורחב ד׳ הוי מיעוט פחות מסלסה לא הוי מיעוט מסלסה ועד ארבעה רבה אמר הוי מיעוט ורבא אמר לא הוי מיעוט הרחיק מן הכותל ארבעה ועשה מחילה הועיל פחות מסלסה לא הועיל מג׳ ועד ד׳ רבה אמר הועיל רבא אמר לא הועיל רב שימי מתני לקולא. ופירש״י בנה בה עמוד. ואפילו באמצע ובכך נתמעט מבית סאתים: פחות מג׳ טפחים. אפילו נתמעט מבית סאתים כמלן דליתיה דמי: הרחיק מן הכותל. של קרפף ד׳ טפחים ועשה מחילה לדירה הועילה מחילה זו להיות היקף חדש והוי פתח ולבסוף הוקף: פחות מג׳ לא הועיל. דהוי כמחילה ע״ג מחילה ולא נתמעט מבית סאתים מיירי מלא נקב מיעוט ואינו מיעוט דאי נתמעט ודאי הוי מיעוט שאפילו הוסיף על עודי הכותלים עד שנתמעט ש״ד כדלקמן אלא בפתח ולבסוף הוקף מיירי. מתני לקולא. להך פלוגתא דלעיל ואמר דבג׳ כ״ע מודו דעמוד הוי מיעוט ומחילה הוי מחילה לדירה ולא במוסיף ובפחות מג׳ פליגי וגבי הרחיק מן הכותל ועשה מחילה כתב הרא״ש בדף קי״ו ב״ל דא״ל לעשות מחילה אלא ביותר מי׳ דבבנין מחילה חדשה סותר את הישנה וה״ל כמו פרץ אמה וגדר אמה וכ״כ מהא דקאמר הרחיק מן התל ד׳ ועשה מחילה מש ע דיש לקרפף ג׳ מחילות אלא אחד ובאותה מחילה שעשה לפני התל הוקף כולו לדירה. אבל הרמב״ם בפי״ו כתב הא דהרחיק מן הכותל ועשה מחילה לענין מיעוט מבית סאתים וכתב ה״ה שהוא היה נורס הוי מיעוט במקום הועיל וכי׳ הסוגיא לדעתו שכל מיעוט שהזכירו הוא בנתמעט הקרפף מיותר מבית סאתים ע״י הבנין והבנין הזה אפילו פחות מי׳ אמות ושלא לשם דירה ולענין פסק הלכה כתב הרא״ש שפסק ר״מ כליטנא קמא דלא כרב שימי וכן דעת הרמב״ם בפי״ו וגבי טח בטיט כתב בדף קי״ו שר״מ והראב״ד והרז״ה פסקו כרבא והרמב״ם בפי״ו פסק כרבה וכ״כ דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ודע שמם״ש רש״י גבי בנה בה עמוד ואפילו באמצע נראה שהולך הרמב״ם בפי״ו שכתב בנה בו עמוד בצד הכותל דמשמע אבל אם בנאו באמצע הוי מיעוט: **טח** טיט על מחיצות הראשונות וכו׳ ג״ז שם (כה.) טחו בטיט ויכול לעמוד בפ״ע הוי מיעוט אינו יכול לעמוד בפ״ע רבה אמר הוי מיעוט רבא אמר לא הוי מיעוט ופירש״י טח בטיט והוסיף על עודי הכותלים עד שנתמעט: יכול לעמוד. הטיט בפני עצמו שעשוי בעודי שאפילו ניטל כותל הראשון יכול זה לעמוד וכבר כתבתי בסמוך שדעת הרא״ש והרמב״ם בפי״ו לפסוק כרבה ולא כר״מ והראב״ד והרז״ה שפסקו כרבא ומה שקשה לדעת הרמב״ם מדין הרחיק מן הכותל פחות מג׳ דלא הוי מיעוט ובטחו בטיט הוי מיעוט כבר יישבו ה״ה בפי״ו: **בנה** מחיצות על הראשונות וכו׳ שם (כה.) העושה מחיצה ע״ג מחיצה א״ר חסדא בשבת הועיל ורב ששת אמר לא הועיל א״ר חסדא ומודה לי רב ששת שאם עשה מחיצות עליונות הוא דר ופירש״י הרחיק מן התל שבקרפף ויש מן התל עד המחיצה יותר מבית סאתים הרבה ועשה מחיצה לדירה אצל התל בריחוק ד׳ טפחים ועדיין יש יותר מבית סאתים בין ישיבה לחדשה אבל זו לדירה עשאה: הועיל. והכל מותר: לא הועיל. דהוא מחיצה ע״ג מחיצה: מודה לי רב ששת שאם עשה מחיצה על התל. ול״ג על שפת התל וה״פ אע״פ דפליג ואמר דלא מישתרי קרפף בהכי היינו טעמא שהדר בקרפף באויר מחיצות התחתונות דר אבל אם היה תל יותר מבית סאתים ועשה מחיצות בביב עליו להשתמש על גובה התל הואיל והדר על התל דר באויר מחיצות העליונות ולא מהני ליה תחתונות מידי הלכך לאו מחיצה ע״ג מחיצה הוא וכתבו התוס׳ רש״י לא גרים על שפת התל דהוה משמע לאותם הדרים על התל והועיל לאותם הדרים על התל ומיהו צריך לכרם דמיירי על שפת התל שאם הרחיקו ד׳ מן הסכה אין שם הידוש דה״ג למשה אם הרחיק הועיל עכ״ל. וכתב הרא״ש דהלכה כרב ששת וכן דעת הרמב״ם בפי״ו: **ומ״ש** ואם נבלעו התחתונות וכו׳ שם בעיא דאיפשיטא ומה שכתבתי בסמוך בשם התוס׳ יתבאר לך שמ״ש רבינו אבל תל שיותר מסאתים ועשה מחיצות על שפתו לדבותא נקט על שפתו דאפ״ה מועיל וכ״ש שלא על שפתו: **קרפף** יותר מסאתים וכו׳ פשוט שם (כג.): **ומ״ש** אפילו אינן נטועין שורות וכו׳ פלוגתא דאמוראי שם (כד.) ומשמע בגמ׳ דהלכה כרב נחמן דשרי וכן פסק הרא״ש וכ״כ מדברי הרמב״ם בפי״ו: **ומ״ש** נזרע מיעוטו אם אין בו אלא סאתים מותר וכו׳ גז״ש (כד.) תרי ליטני ופסק הרא״ש כליטנא בתרא לקולא וכן פסק הרמב״ם שלא נזרע הוא לפי שנפרץ במילואו למקום האכור לו:

שהשלימו לי׳ שרי: תל גבוה י׳ דינו כקרפף עד סאתים מותר לטלטל בכולו יתר מכאן אין מטלטלין בו אלא בד׳ אמות: היה הקרפף יותר מסאתים ובא למעטו באילנות שנוטעה לתוכו למעט אויר אינו מתמעט בכך שכן דרך הקרפף להיות בו אילנות: (ג) בנה בו עמוד למעטו ונתמעט בכך אם הוא רחב ג״ט הוי מיעוט פחות מג׳ בטל ואינו מיעוט בנה מחיצה באורך י׳ לפני המחיצה הראשונה לבטל מחיצה הראשונה שתהיה כמו שאינה ויהיה מוקף לדירה ע״י השנייה אם הרחיקה מן הראשונה ג׳ שרי פחות מג׳ אסור דכיון שאין ביניהם ג׳ הוי כאילו דבוקות בזו: טח טיט על מחיצות הראשונות למעט אוירו ונתמעט בכך אם הטיט עבה שאם תבטל המחיצה הראשונה ראוי לעמוד בפני עצמה הוי מיעוט ואם לאו לא הוי מיעוט: (ג) בנה מחיצות על הראשונות להקיפו על ידם לדירה אינו מועיל ואם נבלעו התחתונות ונשארו העליונות מאליהם ניתר על ידם אבל תל יותר מסאתים ועשה מחיצות על שפתו לדירה מועיל שהרי דר באויר מחיצות שעושה עתה: (ד) קרפף יותר מסאתים שהוקף לדירה נטע רובו באילנות אפילו אינן נטועין שורות שורות אין מבטלין הדירה שכן דרך קרפף לנטוע בו אילנות להסתופף בצילן נזרע רובו הזרעים מבטלין דירתן אפי׳ אין בהם אלא סאתים נזרע מיעוטו אם אין בו אלא סאתים מותר יותר

המחיצות ואח״כ יפתח לו פתח ויחזור ויגדור הפירצה לשם דירה אם ירצה גודר כולה ואם ירצה אינו גודר כולה אלא מניח פירצה עד עשר שהוא נחשב לפתח אבל מדברי הרמב״ם נראה דכשפרץ ביתר מעשר וחזר וגדר לשם דירה עד עשר מותר לטלטל בכולה אפי׳ לא פתח בה פתח מביתו קודם שחזר וגדר לשם דירה ותמה עליו ה׳ המגיד ומביאו ב״י ולכן כתב בש״ע כלשון רבינו דלא כהרמב״ם:

בנה מחיצה באורך י׳ וכו׳ נראה דדוקא כשפתח תחלה פתח מביתו לשם דיר׳ ואח״כ בנה מחיצה חדשה לבטל הראשונה ויהא מוקף לדירה ע״י השנייה ותלמודא קא נקט בשתמא משום דקודם זה מפורש שם לצריך לפתוח פתח לדירה ואחר כך לפרוץ המחיצה ולחזור ולגדור כדפי׳ ורבינו משמע גם כן אחר התלמוד לכתוב כאן בכתם. ואפשר דמכאן למד הרמב״ם דבמכוין לגדור לשם דירה ה״ל מוקף לדירה אפי׳ לא פתח מביתו פתח לדירה ותלמודא דקאמר קודם זה שפתח פתח מביתו וכו׳ לאו דוקא הוא: **טח** טיט על מחיצות הראשונות וכו׳ שם (דף כ״ה) פליגי בה רבה ורבא ותיא׳ דהכא פסק רבי׳ כרבא דאף אם אינה ראויה לעמוד בפ״ע לא הוי מיעוט ולגבי בנה עמוד דבג׳ הוי מיעוט ובבנה מחיצה והרחיקה ג׳ דהועיל פסק רבינו כרבה ולא כרבא וכן הרא״ש הסכים למ״ש הרמב״ם דהלכה כרבה דאין הלכה כתלמיד במקום הרב כו׳ ואי ס״ל לרבינו כהר״מ והראב״ד דהלכה כרבא אם כן גבי עמוד ומחיצה נמי ה״ל למיפסק כרבא ואפשר דרבינו פסק הלכה כרב שימי דמתני לקולא ובשלשה כ״ע ל״פ דבעמוד הוי מיעוט ובמחיצה הועיל ובפחות מג׳ פליגי ופסק כרבא בכל דבריו. אך קשה דכל הפוסקים פסקו כליטנא קמא דלא בשלשה כרב שימי וכ״פ הרא״ש: **ומ״ש** אבל תל יותר מסאתים ועשה מחיצות על שפתו וכו׳ לדבותא נקט על שפתו ואע״ל אם הרחיק המחיצות שלשה משפתו דאפי׳ לאותן הדרים למטה מן התל נמי הועיל כ״ש למעלה מן התל וכך מפורש בתוס׳ ומביאו ב״י: **קרפף** יותר מסאתים וכו׳ שם סוף דף כ״ג וריש דף כ״ד ומ״ש נזרע רובו הזרעים מבטלין דירתן אפילו אין בהם אלא סאתים דמשמע דוקא בדיש בהם סאתים אבל אין בהם סאתים אין מבטלין דירתן הוא טעות כופר דהא בגמ׳ הכי איתא נזרע רובו ה״ה כגונא ואסור ובלישנא בתרא דהלכתא היא מתני לקולא וקאמרינן הא מיעוטו שרי לא אמרן אלא בית סאתים אבל יותר מבית סאתים אסור והשתא מדלא מכליא נמי בנזרע רובו בין סאתים לאסור ובין פחות מסאתים דשרי אלמא דבנזרע רובו אסור אפי׳ פחות מסאתים משום דבטל מיעוטא לגבי רובא והוי כאילו נזרע כולו וכך היא הנוסחא בספרי רבינו המדוייקים הזרעים מבטלין דירתן אפילו אין בהן סאתים ובש״ע כתוב אפילו אין בהם אלא סאתים וכו׳ כלשון הנוסחא הראשונה ואפשר דלאו דוקא סאתים דה״ה פחות מסאתים דכבר כתב דדין פחות כדין סאתים וכמו שאפרש בסמוך בסוף הלכה זו וכך מפורש אצל דין קרפף שנכנסו בו מים: **ומ״ש** נזרע מיעוטו וכו׳ עד שמבטלין הדירה פי׳ לגמרי מבטלין אף במה שלא שנפרץ במילואו למקום האכור לו דאילו לא נפרץ אלא הוי מחיצה ביניהם היה הנזרע ש״ס בו יותר מסאתים נעשה בו דין כרמלית כיון דלא הוקף לדירה ואסור לטלטל מאצר לקרפף שהיא כרמלית אבל באצר גופיה מותר לטלטל והכא דנפרצו זה לזה הרי כל אחד נפרץ למקום האכור לו ואסור לטלטל אף באצר: ומ״ש

פרישה

(ג) בנה בה עמוד דפחות מג׳ בטל ואינו מיעוטו וכן פסק רבינו אח״כ בדין בנה מחיצה לפני מחיצה דאשה דאם הרחיקה פחות מג׳ אסור והיינו כרבה וכליטנא קמא דגמ׳ וב״י הביאו דס״ל לליטנא קמא דבפחות מג׳ כ״ע מודו וכי פליגי מג׳ עד ד׳ והלכה כרבה וכן פסק הרא״ש וכתב דוקא מחיצי הלכה כבתרתי אבל קודם לכן הלכה כרב במקום התלמיד. ומה״ט פסק הרמב״ם נמי הלכה כרבה בטחו בטיט דס״ל דאפי׳ בחיטה יכול לעמוד בפני עצמו דהוה מיעוט כרבה דס״ל הכי וכ״כ מדברי הרא״ש דס״ל הכי ע״ש. וה״כ תימה על רבינו דפסק שם בטחו בטיט וס״ל דבחיטה יכול לעמוד לא הוה מיעוט. וכן יש לתמוה ג״כ על המחבר ש״ע סבב״י כ׳ כל זה שהרמב״ם והרא״ש הסכימו מה״ט לפסוק כרבא. ובש״ע פסק כרבה. ואיך הניח דברי הרמב״ם וישכחהו ולא זכרהו לכתוב דעתו אפי׳ לדעת י״א ואפשר דה״ט דרבינו משום דהרמ״ך והמ״מ תמהו שם על פסקו דהרמב״ם דפסק בטח בטיט דאפי׳ אינו יכול לעמוד הוי מיעוט מ״ש מבנה מחיצות מפחות מג׳ דלא הוי מיעוט והכסף משנה הביא שם פ׳ י״ז דברי הרמ״ך והניחו בצ״ע. והמ״מ תירץ שם קושיא זו להרמב״ם וכתב דס״ל דכשהמחיצה תוך ג׳ כבר ניכר שיש בשטח הקרקע זה יותר מב״ש שהרי המחיצה הזו מוקפת שטח אויר הקרקע מכל צד והיא בעצמה אינה ראויה למעט כל שהוא תוך ג׳. אבל בשטח הכותל בטיט אין טיחה זו מוקפת השטח וה״ז כאילו מעיקרו לא היה בו יותר מבית סאתים כך כ״ל לדעת רבינו וגירסתו עכ״ל המ״מ. ותירוץ זה אפשר דלא נתיישב להם ומש״כ לא פסקו כוותיה ומיהו ז״א דקושיא הנ״ל לא קשיא אלא לסברת הרמב״ם דפי׳ פלוגתא דרבה ורבא בבנה מחיצה דבנהו הדי למעט הקרפף

(ד) בנה מחיצה דאשה הרחיקה פחות מג׳ אסור והיינו כרבה וכליטנא קמא דגמ׳ וב״י הביאו דס״ל לליטנא קמא דבפחות מג׳ כ״ע מודו וכי פליגי מג׳ עד ד׳ והלכה כרבה וכן פסק הרא״ש וכתב דוקא מחיצי הלכה כבתרתי אבל קודם לכן הלכה כרב במקום התלמיד. ומה״ט פסק הרמב״ם נמי הלכה כרבה בטחו בטיט דס״ל דאפי׳ בחיטה יכול לעמוד בפני עצמו דהוה מיעוט כרבה דס״ל הכי וכ״כ מדברי הרא״ש דס״ל הכי ע״ש. וה״כ תימה על רבינו דפסק שם בטחו בטיט וס״ל דבחיטה יכול לעמוד לא הוה מיעוט. וכן יש לתמוה ג״כ על המחבר ש״ע סבב״י כ׳ כל זה שהרמב״ם והרא״ש הסכימו מה״ט לפסוק כרבא. ובש״ע פסק כרבה. ואיך הניח דברי הרמב״ם וישכחהו ולא זכרהו לכתוב דעתו אפי׳ לדעת י״א ואפשר דה״ט דרבינו משום דהרמ״ך והמ״מ תמהו שם על פסקו דהרמב״ם דפסק בטח בטיט דאפי׳ אינו יכול לעמוד הוי מיעוט מ״ש מבנה מחיצות מפחות מג׳ דלא הוי מיעוט והכסף משנה הביא שם פ׳ י״ז דברי הרמ״ך והניחו בצ״ע. והמ״מ תירץ שם קושיא זו להרמב״ם וכתב דס״ל דכשהמחיצה תוך ג׳ כבר ניכר שיש בשטח הקרקע זה יותר מב״ש שהרי המחיצה הזו מוקפת שטח אויר הקרקע מכל צד והיא בעצמה אינה ראויה למעט כל שהוא תוך ג׳. אבל בשטח הכותל בטיט אין טיחה זו מוקפת השטח וה״ז כאילו מעיקרו לא היה בו יותר מבית סאתים כך כ״ל לדעת רבינו וגירסתו עכ״ל המ״מ. ותירוץ זה אפשר דלא נתיישב להם ומש״כ לא פסקו כוותיה ומיהו ז״א דקושיא הנ״ל לא קשיא אלא לסברת הרמב״ם דפי׳ פלוגתא דרבה ורבא בבנה מחיצה דבנהו הדי למעט הקרפף

(ד) קרפף יותר מבית סאתים. אבל לפי הרא״ש והטור דפירשו הפלוגתא דלא בנה המחיצה למעט דאפי׳ בפחות מג״ט הוי מיעוט אלא בנהו כדי לבטל מחיצה ראשונה שהוקפה אלא לשם דירה וכדי להיות מוקף לדירה וכ״כ בש״ע פי׳ דבנה מחיצה ע״ש. אבל א״כ הדרא קושיא לדוכתא למה לא פסק גבי טח בטיט כרבה דאפי׳ בחיטה יכול לעמוד הוי מיעוט. ואין לומר דאולי בתר דעת רבינו התלמיד. ומה״ט פסק הרמב״ם נמי הלכה כרבה בטחו בטיט דס״ל דאפי׳ בחיטה יכול לעמוד בפני עצמו דהוה מיעוט כרבה דס״ל הכי וכ״כ מדברי הרא״ש דס״ל הכי ע״ש. וה״כ תימה על רבינו דפסק שם בטחו בטיט וס״ל דבחיטה יכול לעמוד לא הוה מיעוט. וכן יש לתמוה ג״כ על המחבר ש״ע סבב״י כ׳ כל זה שהרמב״ם והרא״ש הסכימו מה״ט לפסוק כרבא. ובש״ע פסק כרבה. ואיך הניח דברי הרמב״ם וישכחהו ולא זכרהו לכתוב דעתו אפי׳ לדעת י״א ואפשר דה״ט דרבינו משום דהרמ״ך והמ״מ תמהו שם על פסקו דהרמב״ם דפסק בטח בטיט דאפי׳ אינו יכול לעמוד הוי מיעוט מ״ש מבנה מחיצות מפחות מג׳ דלא הוי מיעוט והכסף משנה הביא שם פ׳ י״ז דברי הרמ״ך והניחו בצ״ע. והמ״מ תירץ שם קושיא זו להרמב״ם וכתב דס״ל דכשהמחיצה תוך ג׳ כבר ניכר שיש בשטח הקרקע זה יותר מב״ש שהרי המחיצה הזו מוקפת שטח אויר הקרקע מכל צד והיא בעצמה אינה ראויה למעט כל שהוא תוך ג׳. אבל בשטח הכותל בטיט אין טיחה זו מוקפת השטח וה״ז כאילו מעיקרו לא היה בו יותר מבית סאתים כך כ״ל לדעת רבינו וגירסתו עכ״ל המ״מ. ותירוץ זה אפשר דלא נתיישב להם ומש״כ לא פסקו כוותיה ומיהו ז״א דקושיא הנ״ל לא קשיא אלא לסברת הרמב״ם דפי׳ פלוגתא דרבה ורבא בבנה מחיצה דבנהו הדי למעט הקרפף

למוקקו

ומ"ש אבל בחצר ורחבה שאחורי הבתים מספקא ליה לרבינו וכו' במקצת נוסחאות כתוב מספקא ליה לר"י כו' ובאשיר"י כתב ספק זה בסתם. ומ"ש שאם רובן זרועים שיבטלו כל הדירה היינו לומר אפי' אין בכל הרחבה סאתים אסור להכניס ממנה ולהוציא לבית דהמיעוט בטל אצל הרוב הזרוע כדפי' הר"ם בחצר דאם רובו זרוע מבטל ממנו הדירה כמו בקרפף. ואפילו אית"ל וכו' כלומר אע"פ שרובו זרוע אין מבטל דירת החצר שהוא דירה גמורה מ"מ הזרוע הוא מפסיד דירה שלו אלא שיש בזה לחלק דאם הזרוע יותר מסאתים אפי' היה מיעוטו אוסר אפי' כל החצר כיון דנפרץ במילואו למקום האסור לו דהיינו הזרוע דנעשה כרמלית כדלעיל וכ"ש ברחבה שאינה דירה גמורה כמו החצר ואין מטלטלין לא ברחבה ולא בחצר אלא בד"א וכן אפי' אין בזרוע אלא בחצר אלא בד"א אפ"ה הזרוע שם קרפף עליו שלא הוקף לדירה ואסור לטלטל ממנו לבית. ומיהו דוקא כשהזרוע הוא הרוב דאם אינו אלא המיעוט אין עליו שם קרפף ומותר וכן היא הנוסחא במקצת ספרי רבינו שכתוב בהן וכן אפילו אין בו אלא סאתים או פחות והוא הרוב הזרוע שם קרפף עליו ומ"ש אח"כ ואם הוא יותר מסאתים אין מטלטלין בו אלא בד' אמות פי' אפילו הזרוע הוא מיעוטו נמי אסור כדלעיל או שמא לא אמרו בגמרא דהזרעים מבטלין את הדירה אלא בקרפף שהוקף לדירה זאינו דירה גמורה אבל דירת רחבה שהיא דירה גמורה אין הזרעים מבטלין הדירה וחשיב כאילו לא היה שם זרעים כלל. ובספר המאיר"ר שלמה לוריא הוגה בזה הלשון וכן אפילו אין בו אלא סאתים או פחות אפילו המיעוט זרוע הזרוע שם קרפף עליו וה"פ מעיקרא קאמר דאיכא ספק דאם הרוב זרוע וכו' כדפירשתי ואחר כך אמר וכן אפילו אין בו אלא סאתים או פחות והוא המיעוט מ"מ הזרוע שם קרפף עליו ואע"ג דבקרפף לעיל דאם נזרע מיעוטו והוא סאתים או פחות מותר היינו דהקרפף גופיה מותר לטלטל בתוכו דלא נתבטלה דירתו אבל ממנו לבית ודאי אסור וא"כ שמא בחצר ורחבה נמי אסור או שמא זרעים אינן מבטלין אלא דירת קרפף וכו' וזאת הנוסחא היא הנכונה כדמשמע מ"ש רבינו בסמוך הלכך מי שיש לו גינה בחצרו וכו' דכתב בסוף ואם היא מיעוט החצר אם יש בה יותר מסאתים כו' והיינו כדפרי' לפי נוסחא זו: **ומ"ש** שבת דחמירא ולפיכך בזרע רוב החצר אפי' אין בכל החצר אף בהדי מה שאינו זרע אלא ב"ס המיעוט שלא נזרע בטל הוא אצל הרוב וכאילו כולו נזרע וה"ל קרפף סאתים שלא הוקף לדירה דאע"פ שמטלטל בכולו מ"מ אסור לטלטל ממנו ומן החצר לבית וה"ה בפחות מסאתים כמ"ש תחלה דדין פחות מסאתים כדין סאתים ואם החצר כולו בהדי מה שאינו נזרע הוא יותר מסאתים כיון שרובו נזרע ה"ל כאילו כולו נזרע וה"ל קרפף יותר מסאתים שלא הוקף לדירה דנעשה כרמלית ולא יטלטל בה ובחצר אלא בד"א כדין כרמלית ואם הגינה היא מיעוט החצר אם יש בגינה יותר כרמלית אוסר כל החצר כיון דנפרץ במילואו למקום האסור לה לכרמלית כדלעיל ואם יש בגינה סאתים או פחות ה"ל קרפף סאתים שלא הוקף לדירה ומותר לטלטל בכולו אבל אסור לטלטל ממנו לבית כדין כל קרפף שאינו מותר לטלטל אלא ממנו לחצר אבל לא לבית. מיהו ודאי דשרי לטלטל מן החצר לבית כדין כל חצרות דכיון דאין הגינה אוסר על החצר אם כן החצר בהיתירו עומד לטלטל ממנו לבית אע"פ שמן הגינה אוסר לטלטל לבית כדין שאר קרפף שהוא סאתים או פחות מ"מ מן החצר מותר לבית ואין נוהג בכאן דין נפרץ למקום האסור לו מיהו במרדכי כתב דקרפיפין שלנו הן מוקפין לדירה והיכא דאיכא בהיקפו יותר מב"ס ונזרע מיעוטו ואיכא בזרוע ב"ס וה"ל מקום הזרוע קרפף ומותר לטלטל בכולן ממקום שנזרע למקום שלא נזרע בחצר וקרפף רשות אחד הן מ"מ אף ממקום שלא נזרע אסור לטלטל ממנו לבית משום לגבי בית הוי אותו מקום שלא נזרע נפרץ במילואו למקום האסור לו דאותו מקום שנזרע הוי אסור לו לגבי כלי הבית דאסור לטלטל מן הבית לקרפף ומביאו ב"י בסוף סי' זה. ובספריס ישנים נמצא נוסחא אחרת בספרי רבינו שכתוב בה וז"ל הלכך מי שיש לו גינה בחצרו אם הוא רוב החצר אפי' אין בה אלא בית סאתים לא יטלטל ממנה ומן החצר לבית ולא יטלטל בה ובחצר אלא בד"א ואם הוא מיעוטו כו' דלפי נוסחא זו צריך לומר דמ"ש אפילו אין בה אלא סאתים היינו דהזרוע הוא סאתים וכיון דרובו נזרע א"כ המיעוט בטל וה"ל קרפף יותר מסאתים דנעשית כרמלי' ואסור לטלטל בה ובחצר כ"א בד"א:

אבל בחצר ורחבה שאחורי הבתים מספקא ליה לר"מ א אם זרעים מבטלין לענין זה שאם רובן זרועין שיבטלו כל הדירה ואפי' אם תמצא לומר ביון שהשובין דירה יותר אין הזרעים מבטלין דירתן הזרוע מיהא אין שם דירה עליו ואם הוא יותר מסאתים אוסר כל החצר ואין מטלטלין בו אלא בד' אמות וכן אפילו אין בו אלא סאתים או פחות (והוא רוב) אפילו הכי הזרוע שם קרפף עליו וכ"ת מאי נ"מ אפילו אם שם קרפף עליו והלא קרפף וחצר רשות אחד הן איבא למימר דנפקא מינה שאסור להוציא ממנו לבית וגם אם הוא יתר מסאתים שאין מטלטלין בו אלא בד' אמות או שמא אין זרעים מבטלין אלא דירת קרפף ולא דירת חצר ורחבה וטוב להחמיר הלכך מי שיש לו גינה בחצרו אם היא רוב החצר אפי' אין בה אלא בית סאתים לא יטלטל ממנה ומן החצר לבית ב ואם היא יותר מסאתים לא יטלטל בה ובחצר אלא בד' אמות ואם היא מיעוט החצר מה שיש בה יותר מסאתים אוסר כל החצר ואם יש בה סאתים או פחות אסור להוציא ממנו לבית קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונבנסו בו מים אין ראוין לשתייה אין מבטלין הדירה אפילו אם המקום שנתפשטו שם יותר מבית סאתים ואפי' נתמלא כולו מים ואפילו הם עמוקים הרבה ואם אינן ראוין לשתייה אז דינו כזרעים אם נתפשטו ברובו כולו אסור אפילו אין בהם סאתים במיעוטו אם יש בהם יותר מסאתים כולו אסור אפילו אין בעומקן עשר ואם אין בהן אלא סאתים מותר: (ה) קרפף בית ג' סאין וקירה הקירוי משופע דהשבינן באילו ממנו בית סאה מותר אפילו אם מחיצה

יותר מסאתים אסור שמבטלין הדירה אבל בחצר ורחבה שאחורי הבתים מספקא ליה לר"מ א אם זרעים מבטלין לענין זה שאם רובן זרועין שיבטלו כל הדירה ואפי' אם תמצא לומר ביון שהשובין דירה יותר אין הזרעים מבטלין דירתן הזרוע מיהא אין שם דירה עליו ואם הוא יותר מסאתים אוסר כל החצר ואין מטלטלין בו אלא בד' אמות וכן אפילו אין בו אלא סאתים או פחות (והוא רוב) אפילו הכי הזרוע שם קרפף עליו וכ"ת מאי נ"מ אפילו אם שם קרפף עליו והלא קרפף וחצר רשות אחד הן איבא למימר דנפקא מינה שאסור להוציא ממנו לבית וגם אם הוא יתר מסאתים שאין מטלטלין בו אלא בד' אמות או שמא אין זרעים מבטלין אלא דירת קרפף ולא דירת חצר ורחבה וטוב להחמיר הלכך מי שיש לו גינה בחצרו אם היא רוב החצר אפי' אין בה אלא בית סאתים לא יטלטל ממנה ומן החצר לבית ב ואם היא יותר מסאתים לא יטלטל בה ובחצר אלא בד' אמות ואם היא מיעוט החצר מה שיש בה יותר מסאתים אוסר כל החצר ואם יש בה סאתים או פחות אסור להוציא ממנו לבית קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונבנסו בו מים אין ראוין לשתייה אין מבטלין הדירה אפילו אם המקום שנתפשטו שם יותר מבית סאתים ואפי' נתמלא כולו מים ואפילו הם עמוקים הרבה ואם אינן ראוין לשתייה אז דינו כזרעים אם נתפשטו ברובו כולו אסור אפילו אין בהם סאתים במיעוטו אם יש בהם יותר מסאתים כולו אסור אפילו אין בעומקן עשר ואם אין בהן אלא סאתים מותר: (ה) קרפף בית ג' סאין וקירה הקירוי משופע דהשבינן באילו

הרי הם כעין בחצר רקק הוא זה ורקק אינו חולק רשות לעצמו בשום מקום:

קרפף בית ג' סאין וקירה ממנו בית סאה וכו' שם בפ"ב דעירובין (כה.) קרפף בית ג' וקירה בו בית סאה רבה אמר אויר קירוייו מייתרו ור' זירא אמר אין אויר קירוייו מייתרו לימא בדרב ושמואל קא מיפלגי דאיתמר אכסדרה בבקעה וכו' רב אמר אמרי' פי תקרה יורד וסותם ושמואל אמר לא אמרינן אי דעביד כי אכסדרה ה"כ הכ"ע דעביד כי אורזילא ופירש"י אויר קירוייו מייתרו. סאה המקורה מיתשבא בהדי אידך כאילו לא קירוהו ואכתי הוי יותר מבית סאתים ג"ר זירא ומודינן בקרפף שנפרץ במילואו לחצר שאסור מ"ע דאויר חצר מייתרו ואסיקנא דה"ק שאויר מקום מחיצות מייתרו ופירש"י מקום מחיצות שנטלו וניתוסף על האויר ועושהו יותר מב"ס. ולפי הא דפירש"י באויר קירוייו מייתרו הוי רבה לחומרא ור' זירא לקולא אבל הרא"ש כתב וז"ל כתב ר"ח וקי"ל כר' זירא ובא"ז פסק כרבה דמיקל בעירובין וא"ל שהוא גורם אויר קירוייו מתירו כלומר שהוא ניתר ע"י הקירוי וכן גורם הרמב"ם בפי"ו מהלכות שבת: **ומיהו** בהא דא"ר זירא ומודינן בקרפף שנפרץ וכו' שאסור מ"ט שאויר חצרו מייתרו ע"כ לומר דגרסי' מייתרו כגירסת רש"י דא"א למיגרס אויר חצר מתירו בשום פנים ויש לדקדק היכי א"ר זירא ומודינן בקרפף שנפרץ וכו' שאסור למאן מודה מי לרבה הא רבה מיגרא שרי בקירה בו בית סאה והיכי ליתא דמודה ליה ר' זירא דבקרפף שנפרץ וכו' שאסור ועוד מאי איצטריך לאשמועינן ר' זירא שהוא אוסר בכה"ג דכיון דאסר בקירה בו בית סאה ממילא שמעינן דאסר בקרפף שנפרץ במילואו לחצר וא"ל דודאי לא אתי ר' זירא לאשמועינן דהוא אסר בחצר שנפרץ במילואו לחצר אלא לאשמועינן דרבה מודה בקרפף שנפרץ במילואו לחצר דאסור והיינו דלא קאמר ומודינא אלא ומודינן כלומר בין לדידי בין לרבה אסור דבהא לא פליגינן ולענין פסק הלכה כבר כתבתי בשם הרא"ש שר"ח פסק כדברי המחמיר וא"ז פסק כדברי המיקל ונראה מדבריו שכן דעת רבינו מאיר וכן דעת הרמב"ם בפי"ו והכי נקטינן והא דאוקימנא בגמ' לפלוגתייהו דעביד כי אורזילא כלומר דאל"כ לכ"ע הוי שרי משום דפי תקרה יורד וסותם פירש"י אורזילא. גג משופע דליכא פה אבל התוס' פי' דאורזילא היינו שהוא כתוח מכל לדדיו והרמב"ם בפ' י"ז כתב קירוייו מתירו שפי תקרה יורד וסותם וכתב ה"ה שהרמב"ם מפרש כפי' התוס' דכי אורזילא היינו שהוא פתוח מכל לדדיו כלומר ואפ"ה לדברי המיקל מותר אבל הרשב"א כתב דדוקא כשקירה על גבי שתי מחיצות דבוקות זו לזו הא לאו הכי לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם ודברי רבינו נ"ל עיקר עכ"ל. ודברי רבינו כדברי רש"י והיינו שהגג משופע ופסק כדברי המיקל:

קרפף

קרפף בית ג' סאין וקירה ממנו בית סאה וכו' בפ"ב דעירובין פליגי בה רבה אמר אויר קירוייו מייתרופי' אויר הקירוי אוסרו כאילו לא קירוהו ועושהו יותר מסאתים וזהו מייתרו לשון יותר ור' זירא אומר אין אויר קירוייו מייתרו ומ"ר אמר ר' זירא ומודינן בקרפף שנפרץ במילואו לחצר שאסור מ"ט שאויר חצר מייתרו

פרישה

למוסקו דמ"ש אפילו אין בו אלא בית סאתיים ר"ל בכל החצר ליכא אלא בית סאתיים דאע"ג דמותר לטלטל בחצר גופו דאע"פ שהזרוע בטל דירת החצר מ"מ לא יהא אלא כקרפף דמותר לטלטל בה כל שאינו יותר מבית סאתיים מ"מ מכן לבית אסור לטלטל וכל"ל בש"ע ולמסוק גם שם תיבת בה ולהגיה בו ול"ל בו בחצר ובש"א בש"ע מצאתי בדפוס במקום בה. בו. וא"ש נמי ור"ל בהן בחצר ובמקום שזרוע בו בהכל יחד אין בו אלא בית סאתיים וכן י"ל דברי רבינו אלא שלפי' זה לא א"ש מ"ש אמ"כ בדברי רבינו ובש"ע ואם הוא יותר מבית סאתיים כו' דהל"ל נמי ואם הם יותר כו' ולפי מ"ש להגיה בו א"ש ודו"ק:

(ה) **קרפף** בית ג' סאין וקירה ממנו בית סאה מותר אפי' הקירוי משופע דהשבינן כאילו ממילא בסוף הקירוי ולא נשאר אלא קרפף בית סאתיים נראה דשפיר דייק

רבינו במ"ש דהשבינן כאילו מחיצה בסוף הקירוי משום דאף דקי"ל דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם בקירוי משופע וכמ"ש רבינו בסימן שכ"א מ"מ כיון שהקרקע הוא רה"י מן התורה ורבנן הוא דהחמירו לטלטל בה משום גזירת ר"ה לכך בכה"ג הקילו וכמ"ש לשיטת הרשב"א דאף דבעלמא לא ס"ל דאמרי' פי תקרה יורד וסותם כ"א בשם שני מחיצות עיין בסימן שם"א ושם"ב מ"מ כאן מודה מה"ט דכתיבנא. ורא"ף כתב ג"כ כאן בהגהותיו דשרי מטעם פי תקרה יורד וסותם ובאמת שכ"כ גם כן הרש"י וכן קיומו פסקי הרא"ש וע"כ ל"ל דל"ד קאמרי וא"ל דכוונתן דה"ק קאמרי דהוא כאילו פי תקרה יורד וסותם. ומ"ש רבינו בסוף הסימן ז"ל קרפף בבית סאתיים מאומסק ומכר שנפרצו במילואם זה לזה כו' וקשה למה מותר לטלטל בחצר כיון דהוי נפרץ במילואו למקום האסור לו. וא"ל כיון דהממילא הוי

הדושי הגהות

שנח א והב"י נקט בלשונו מספקא ליה לר"י והרא"ש כתב סתם וצ"ע וכו' ובקיצור פסקי הרא"ש כתב מספקא להו לתוס' וכ"ה באמת בתוס' (כג:) ד"ה נזרע רובו בשם ר"ח ע"ש בפסקי תוספות: ב כתב מהרל"ח ר"ל בכל החצר בין מה שזרוע בין מה שאינו זרוע שאילו היה בכל החצר יותר מבית סאתים היה אסור אף לטלטל בחצר אלא בד"א כיון שהמיעוט בטל אצל הרוב וזהו מ"ש אח"כ ואם הוא יותר מסאתים אסור לטלטל בה בחצר אלא בד"א שר"ל שאם הוא בין הכל יותר מסאתים אסור לטלטל בה ובחצר אלא בד"א ואע"פ שהזרוע לבדו אינו סאתים ומ"ש ואם היא מיעוט וכו' ואם יש בה סאתים או פחות' אסור להוציא ממנה לבית נ"ל דר"ל ממקום הזרועה אסור להוציא לבית אבל מן החצר מותר להוציא לבית דאל"כ הוי דינא דמיעוט זרוע כנזרע רובו ורבי' מחלק בסאתים בין רוב למיעוט אלא ע"כ לומר דבנזרע מיעוט מ"ל לרבי' דאין אסור להוציא לבית אלא

קרפף בית סאתים והצר שנפרצו וכו' ג"ז שם (כה:) אהא דאמר ר' זירא ומודינן בקר פף שנפרץ במילואו לחצר שאסור מ"ט הואיל והויר חצר מייתרו מתקיף לה רב יוסף וכי מויר המותר לו מוסרו מ"ל אביי כמאן כר"ש לר"ש נמי הא איכא מויר מקום מחיצות דא"ר חכדא קרפף שנפרץ במילואו לחצר חצר מותרת וקרפף אסור חצר מ"ט דאית ליה גיפופי והא זימנין דמשכחת לה איפכא אלא משום דאמרי' זה מויר מחיצות מייתרו וזה אין מויר מחיצות מייתרו ופירש"י שמויר חצר מייתרו ועושהו יותר מבית סאתים ואסור וכי מויר המותר לו מוסרו וכו' ודברי רבינו כרש"י שפירשה בקרפף בית סאתים אבל הרמב"ם בכרק י"ו פירשה בקרפף יותר מבית סאתים וכתב ה"ה שאין הכוגי' נוחה לפירושו ושהרשב"א כתב כפירוש רש"י ושכתב עוד בד"א בשנפרץ הקרפף למילואו וכותליו נכנסים בתוך חלל החצר או שהיו כותלי החצר שבצד זה ושבצד זה יתרים על רוחב הקרפף ד"א ואם לאו אין זה נפרץ במילואו שכל שנראה מבחוץ אע"פ שהם מבפנים נדון משום לחי עכ"ל :

קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה וכו' שם בעירובין (כה.) הכוא בוסתנא דהוה סמוך לאפדנא נכל אשייתא ברייתא דאפדנא סבר רב ביבי למימר לכמוך אגודא גווייתא א"ל רב פפי הכך מחיצות לגואי עבידן וכתב הרא"ש שר"ת פי' שהבוכתנא היתה יתירה מבית סאתים שהוקף ולבסוף כתח האפדנא ועשו גודא להקיפה לדירה ברחוק ד"א מגודא דאפדנא וגם היה באותה גודא פתח ללכת מאפדנא לבוסתנא ונכל ההוא גודא וסבר רב ביבי למיכמך אגודא גווייתא דאפדנא הואיל והותר ע"י מחיצה שעשו להקיפה לדירה ואע"ג דנכל ההוא מחיצה רצה לכמוך אגודא גווייתא דהואיל והותרה הותרה ותועיל ההוא גודא דאפדנא אע"פ שנעשית קודם שפתח האפדנא לבוסתנא ומסיק כיון דלדירה גואי נעשית המחיצה ולא לדירה בראי דבשעה שנעשית לא היה פתח בין אפדנא לבוסתנא ולא הוקף בוסתנא לדירה באותה אשיתא לא תועיל כאילו עכשיו הקיפה לדירה ורש"י פי' בע"א ודברי רבינו הם כדברי ר"ת ויישוב לשונו קרפוף וכו' והותר ע"י מחיצה זו שע"י כן נתבטלה מחיצה שהיתה שלא לשם דירה ואח"כ נעלו מחיצה אחרונה לא אחרינן דלישתרי ע"י מחיצה דהואיל והותרה הותרה. כתוב בהגהות אשיר"י ספ"ב דעירובין פרדס גדול שלא הוקף לדירה סמוך לבית ובנה בו בית ועשה שביל בקנים פחות מג' מפתח ביתו לפתח הבית שבנה ויטלטל דרך השביל עכ"ל ודבריו הם כתומים והם לקוחים מההוא אבורנקא דה"ל לרש גלותא בבוסתניה דאיתא בעירובין (כה.) לפי' שי שכתב רש"י. כתב בתשובות הרשב"א גנה יתירה על בית כאתים שעשו בתוכה בית דירה ובור עמוק י' ורחב ד' להשקות את הגן ובית כנים מים שקורין סאפארי"ג להקוות בו מים להשקות זרעים יש מן החכמים שהורה שהבור ובית כנים המים ממעטין ונתן טעם לדבריו לפי שהם רה"י וא"כ אינו מכלל הגנה שהיא כרמלית ואינם נמדדים עמה ועוד הורה שמותר להכנים מן הבית שבתוכו אליה וממנה אל הבית ונתן טעם לדבריו מפני שהכל רשות מיוחדת לו ולא נחלקו ר"ש ורבנן אלא בדשויות מחולקין על שנים הא בחד גברא לא ואני אומר בכל להחמיר והשבתי עליו דבור אינו ממעט ואף לכשת"ל שהוא רה"י לפי שאין הדבר תלוי בחילוק רשויות כדברי אמרו בשלהי פסין מיעטו באילנות אינו מיעוט קא פסיק ותני ל"ש גבוה י' ורחב ד' שהוא רה"י ול"ש אינו גבוה י' ורחב ד' אלא פליג בזה כדפליג בעמוד ועוד דעמוד גבוה י' ואינו רחב ד' לכ"ע אינו מועיל ואע"פ שהוא רשות בפני עצמו דמקום פטור הוא ואמרו הדברים בין הרשב"א והחכם ההוא ובסוף עמדו דברי הרשב"א. כתב הריטב"א בפ"ב דעירובין שי"א דהא דאסור להוציא מבית לקרפף דוקא כשהם של ב' בני אדם אבל אם הם של אדם א' מותר מידי דהוה אבית ואחר דאדם א' ושעמא דמסתבר הוא וכן דעת מורי הר"מ ז"ל אבל י"א בבית וקרפף לר"ש כאחר וקרפף לרבנן דאמרי בחד גברא (ג) הלכך רחבה שיש להצירות אחורי הבתים אפילו לר"ש אסור להוציא שם בשבת כלים ששבתו בתוך הבית ואע"פ שהם בגברא חד אלא א"כ נעשית הרחבה באחרונה דה"ל פתח ולבסוף הוקף ויש נותנין טעם להתיר הוצאה מן הבתים לרחבות משום דלא חשיבא רחבה שלא לשם דירה אלא רחבה שאחורי הבתים שעשה כל אחד ביתו סביב ונשארה רחבה בתחיים דה"ל לגואי עבידא לברא לא עבידא אבל רחבה שנעשו כותלים לערבה מוקפה לדירה חשיבא וכן פי' הרשב"ד ז"ל ואין זה מחוור אבל יש למצוא היתר לרחבה שלנו לפי שיטה זו שלא אמרו דרחבה חשיבא כקרפף לגבי בית אלא כשהוא יותר מבית סאתים אבל בית סאתים לא הוי כקרפף וכדאמר שמואל גבי גג בפרק כל גגות (ג.) הא רחבה יותר מבית סאתים לא קרפף אפי' של בית סאתים אסור לגבי הבית ואפילו לר"ש ואפילו דחד גברא וכ"כ דעת התוס' עכ"ל. כתב המרדכי בפ"ב דעירובין דכל קרפיפות שלנו הויין מוקפין לדירה ורגילות הוא לעשות פתח קודם להיקף וא"כ אם לא נזרע כלל מותר לטלטל גם ממנו לבית אבל אם הוא נזרע בזה נפרש דיניו אם היקפו אינו אלא בית סאתים אז יש בו ב' דיניים אם לא נזרע אלא מיעוטו מותר לטלטל ממנו לבית דאינו חשוב ומתבטל לגבי השאר והוי כולו אחר אבל אם נזרע רובו או כולו ודאי מותר לטלטל בכולו כיון דאינו אלא בית סאתים אבל אסור לטלטל ממנו לבית דהוי כולו קרפף ואסור לטלטל מקרפף לבית אבל כשהיקפו הוי יותר מבית סאתים אם נזרע רובו אפילו אם אותו רובו לא הוי בית סאתים מ"מ אסור לטלטל גם בו אלא בד' אמות

מחיצה בסוף הקירוי ולא נשאר אלא קרפף בית סאתים; קרפף בית סאתים מצומצם והצר שנפרצו במילואם זה לזה הקרפף ג הוא אסור שהרי הוא עתה יותר מבית סאתים אע"פ שאויר החצר אינו גורם לו ליחשב יותר מבית סאתים שהרי הוקף לדירה וכל מקום שהוקף לדירה אין שיעור לאוירו מ"מ מקום מהיצה שנפרצה מייתר אותו והחצר מותר כדפרישית שאין שיעור לאוירו; קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ופתח בו פתח ועשה מחיצה לפניו יותר מי' והותר ע"י שנתבטלה מחיצה הראשונה ונפלה האחרונה אינו ניתר ע"י הראשונה: רחבה

מייתרו ואסיקנא שאויר מקום מחיצות מייתרו ופירושו כמ"ש בסמוך קרפף ב"ס מצומצם וחצר וכו' וכתב ב"י אבל הרא"ש כתב וז"ל וכ' ר"ח וק"ל כר' זירא ובא"ז פסק כרבה דמיקל בעירובין וכ"ל שהוא גורם אויר קירויו מתירו כלומר שהוא ניתר מה"ש ומיהו בהא דאמר ר' זירא ומודינן בקרפף שנפרץ וכו' שאסור מ"ט שאויר חצר מייתרו ע"כ לומר דגרסי' מייתרו כגירסת רש"י דא"א למיגרס אויר חצר מתירו בשוס פנים ויש לדקדק היכי אמר ר' זירא ומודינן בקרפף שנפרץ וכו' שאסור למאן מודה אם לרבה הא רבה מישרא שרי כו' עד אלא אתא לאשמועי' דרבה מודה בקרפף שנפרץ במילואו לחצר דאסור ומיהו אלא ומודינן כלומר בין לדידי בין לרבה אסור דבהא לא פליגינן עכ"ל ואיכא לתמוה על פירושו דא"כ ה"ל לר' זירא לומר ומודה לי רבה כאורחא דתלמודא בכל דוכתא ותו דמ"ש דהגירסא היא במחלוקתן רבה אמר אויר החצר

מתירו כלומר שהוא ניתר ע"י הקירוי ור' זירא אמר אין אויר החצר מתירו ובהא דאמר ר' זירא ומודינן תהא הגירסא מ"ט דאויר החצר מייתרו כלומר עושהו יותר מב"ס פי' זה אין הדעת סובלתו אלא נראה לדברי כל הגדולים רבה אוכר ור' זירא מתיר ור' זירא קאמר דמודה הוא בקרפף שנפרץ וכו' דאכור ולהרמב"ם נמי כך הוא אלא דהכי היא גירסתו רבה אמר אין אויר קירויו מתירו ור' זירא אמר אויר קירויו מתירו לימא וכו' מ"ר זירא ומודינא בקרפף שנפרץ במילואו לחצר שאסור מ"ט הואיל ואין אויר החצר מתירו ומנא תימרא דתני רב כהנא קרפף שנפרץ במילואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו חצר מותרת וקרפף אסור ומפרש הרמב"ם דבקרפף יותר מסאתים קאמר והחצר מותר בשהיתה ואינה חשובה כנפרצה במילואה למקום האסור לה ואין אויר החצר מתירו לקרפף למיחשביה כחצר גדול כי היכי דאויר הקירוי מתירו דשאני התם דהקרפף שאין בו קירוי אינו אלא כאתים אבל הכא הקרפף הוא יותר מסאתים הרי הוא אסור גם עתה כמו שהיה ואין אויר החצר מתירו אבל אם לא היה הקרפף אלא ב"ס היה אויר החצר מתירו כי היכי דאויר הקירוי מתירו דחצר חשיב דירה גמורה כי היכי דחשיב הקירוי לקרפף ובזה מתיישב מה שהשיגו הרמב"ם והרשב"א והרמ"ך על דברי הרמב"ם ע"ש במ"ש הרב המגיד וכסף משנה. ומ"ש עוד ב"י לשון הרא"ש נוסחא מוטעת נזדמנה להרב בספר הרא"ש דבנוסחא דידן כתב הרא"ש וז"ל וכתב ר"ח וקי"ל כר' זירא דמיקל בעירובין וכו' ובהגהת אשיר"י כתב ובא"ז פסק כרבה והסופר טעה והכניס ההגה"ה בפנים ולפי זה גם הרא"ש פסק כר' זירא לקולא וכמ"ש גם רבינו וכן היא דעת כל הפוסקים זולתי א"ז דמחמיר כרבה ואין הלכה כמותו. ומ"ש רבינו אפילו אם הקירוי משופע וכו' לא מיבעיא אם אינו משופע דאפי' לרבה מותר דאמרינן פי תקרה יורד וסותם אלא אפי' משופע דהיינו דעביד כי ארזילא וכפרש"י דלרבה אסור ולר' זירא שרי והלכה כר' זירא כדפרישית:

קרפף ב"ס מצומצם וכו' הכי אסיקנא התם אליבא דר' זירא אויר מקום מייתרו פי' עושה אותו יתר מב"ס ומיהו פשט ההלכה משמע דוקא בנפרץ במילואו דכיון דנתבטלה ממנו תורת פתח מצטרף אויר מקום המחיצה עם הקרפף ומייתרו ולפי זה אם אינו נאסר משום דנכרן במילואו כגון דנראה מבחוץ דאשוב פתח גמור השתא אין אויר מקום הכתח מייתרו דכל הפרוץ מיחשב כפתח ודמי לחצר שנפרץ במילואו לקרפף דלא מייתרו לקרפף הואיל דאיכא גיפופי כמו שפירש"י והתו' לשם וה"ט דאויר מחיצות חשיב כמו פתח וה"נ בנראה מבחוץ חשיב פתח והא דקאמר הכא דאויר מקום המחיצות מייתרו מיירי שנפרץ במילואו וכותלי הקרפף נכנסין בחצר דאינו נראה מבחוץ וכ"כ ה"ה להדיא בפי"ו מה"ש ע"ש הרשב"א דדוקא בכותלו נכנסים בתוך חלל החצר או שהיה כותלי החצר שבצד זה ושבצד זה יתירים על רוחב הקרפף ד"א ואם לאו אין זה נפרץ במילואו שכל שנראה מבחוץ אע"פ שהוא מבפנים נדון משום לחי עכ"ל ומביאו ב"י מיהו זה שכתב הרשב"א דבתירים על ד"א אינו נידון משום לחי הוא חולק על מ"ש התוס' פ"ק דעירובין (דף ה' בד"ה אינו דין וכן בדף ט' בד"ה כותל שבצדו) דדוקא במבוי הוא דאמרינן דבד"א אינו נדון משום לחי אבל בחצר לא שייך זה דכיון דפס ד"ט מהני משום מחיצה כ"ש דמהני היכא דסתמו טפי וע"ש וכדברי התוס' נקטינן:

ומ"ש והחצר מותר כדפרישית שאין שיעור לאוירו וכתבו התוס' וכגון שלא נפרץ יותר מי' דביתר מי' חצר נמי אסור וקשה למהר"י דע"כ בקרפף ב"ס איירי מדקאמר הואיל ואויר מחיצות מייתרו וא"כ ה"ל אריכה יותר הרבה ע"פ שיש ברחבה וזה לא אצינו לשום תנא דמתיר (כלומר וא"כ בלאו טעמא דאויר מחיצות מייתרו נמי קרפף אסור) וי"ל דבמקום שנפרצה לא הוי יותר מעשר אבל מכאן ואילך מתרחבת והולכת וכו' ואריך לומר דלא פירשו התוס' כך אלא בדקא ס"ד דאתיא כרבנן דחצר וקרפף לאו רשות אחת הן אבל לר"ש דרשות אחת הן וכדמסיק דקרפף אסור משום דנפרץ במילואו אויר מחיצות מייתרו ואחר מותר משום דאית ליה גיפופי אפילו נפרץ חצר ביתר מעשר נמי מותר דכיון דרשות אחת הן לר"ש ואי הוה איפכא דחצר נפרץ במילואו וקרפף אית ליה גיפופי שניהם מותרים קרפף מותר דכיון דאינו נפרץ במילואו ה"ל פתח ואין אויר המחיצה מייתרו וחצר נמי מותר דלא נפרץ למקום האסור לו ואפילו נפרץ ביתר מי' נמי מותר ואם שניהם נפרצו במילואם כיון דקרפף אסור דאויר מחיצה מייתרו חצר נמי אסור דנפרץ במילואו למקום האסור לו וא"כ מ"ש רבינו שנפרצו במילואם זה לזה אינו אלא היכא

מ"ש

דרכי משה

אבל לר"ח ולראבי"ה לא מהני: (ג) ובמרדכי פ"ב דעירובין כתב כדברי האוסרין: ומדברי

פרישה

היה נעשה לצורך החצר וכחצר היה מוקף לדירה אין כדאי שהגדוס מקום המחיצה שום לד איסור לחצר ולענין החצר מחשבינן כאילו המחיצה היה עומד עדיין על עמדה והוא דוקא שוב מצאתי שכתב מהרי"ל ז"ל בהגהותיו ז"ל מ"ש רבינו שנפרצו זה לזה ר"ל זה לו זה ופי' דכוונת רב בו כמ"ש רש"י ותוס' ונראמת שגם דעת רשב"א והבינולו ב"י משמע כן מדכתב דיש לחצר גיפופין ע"ש דלא נפרצו שניהן במילואן ולפי דבריו הללו נ"ל דגם כוונת הרא"ש בהא כן והוא דוקא. ומ"ש רבינו עוד בסוף הסי' ז"ל ונפלה האחרונה אינו ניתר ע"י הראשונה. אין להקשות משיטת ומיכא תיתי לתתיר י"ל דמיירי דלא פתח פתח ביתו עד שעשה תחלה המחיצה לפני מחיצה ראשונה נמצא דלא פתח עד שכבר הוקף לדירה אפ"ה כיון דנפל אותו מחיצה אסור וק"ל. ומ"ש הב"י ז"ל א"ל הרא"ש כתב וז"ל וכתב ר"מ דקי"ל כרבי זירא ובא"ז פסק כרבה דמיקל וכ"ל דהוא גורם אויר קירויו מתירו. וכן גורם הרמב"ם בפי"ן כו' הרא"ש

חדושי הגהות

אלא ממקום הזרוע וא"ל דהא הוי החצר נפרץ במילואו למקום האסור לה לענין זה להוציא ממנו לבית דהא ממקום הזרוע אסיר להוציא לבית ג"ל די"ל דס"ל לרבי' דל"א פרוץ במילואו למקום האסור דאסור אא"כ שבמקום האסור אכור לפלטל בתוכו אסור ג"כ במקום הפרוץ לטלטל בתוכו אבל אם מותר לטלטל אף במקום האכור אלא שאסור להוציא ממנו לבית לא אמרינן שאסור אף במקום המותר להוציא ממנו לבית הואיל והוא נפרץ במילואו למקום האכור להוציאו ממנו לבית ונעמא הוא משום דכשאסור לטלטל בתוכו אסור אף במקום המותר הפרוץ לטלטל בתוכו משום דכשנטלטל במקום המותר בכולו אתי לטלטל אף במקום האסור הואיל וליכא הפסק ביניהם אבל הא לא גזרינן שכשיוציא ממקום המותר לבית שמוציא אף ממקום האכור לבית כיון שההוצאה אינה אלא בחצר במקום הסמוך לבית ולא בכולו: ג כתב מהרל"ח הך זה לזה שכתב רבינו ר"ל או זה או זה ור"ל ראם הקרפף נפרץ במילואו והחצר אינו נפרץ במילואו הקרפוץ אסור משום דאויר מקום מחיצות מייתרו והחצר מותר אבל אם החצר נפרץ במילואו ואין הקרפף נפרץ במילואו

שניהם

היכא דהחצר אית ליה גיפופי מבחוץ מ"נ אפי' ליכא גיפופי ונפרצו שניהם במילואם אלא שלא נפרץ אלא עד י' ובהגהת אשיר"י כתב וז"ל ולחצר איכא גיפופי ואין הפרצה יותר מי' עכ"ל נראה לר"ל או שאין הפרצה יותר מי' ולרבנן דבחלא סגי. ומ"ש דלחצר איכא גיפופי קשה דא"כ קרפף נמי שרי בנראה מבחוץ וי"ל דמיירי דכותלי הקרפף נכנסין בחצר כדפרישית בסמוך:

שנט רחבה שאחורי הבתים ולא הוקפה לדירה וכו'

בפ"ב דעירובין (דף כד) מימרא דרב כהנא ופירש"י רחבה שאחורי הבתים ואין פתח הבית פתוח לה הויא מוקפת שלא לדירה ואי יותר מב"ס היא אין מטלטלין בה אלא בד"א עכ"ל ואיכא לתמוה דהרא"ש לשם נשא ונתן אם רחבה עדיף מקרפף ואין הזריעה מבטל דירת הרחבה כמו שמבטל דירת הקרפף והניחו בצ"ע וכ"כ רבינו בסי' שכ"ח ולמה נכתפקו והלא כאן מפרש דרחבה דינו כקרפף וי"ל דאע"ג דבלא הוקף לדירה דין רחבה כדין קרפף מ"מ בהוקף לדירה חשיבא דירה טפי משאר קרפף שהוקף לדירה והיינו לפי דתשמיש רחבה שאחורי הבתים כשהוקף לדירה הוא תדיר וכדירה גמורה היא ואיכא למימר דאין הזריעה מבטל דירתה ומה שפירש"י רחבה שאחורי הבתים ואין פתח הבית פתוח לה אע"ג דאפילו פתוח לה פתח ולא הוקף לדירה נמי אין מטלטלין בה אלא בד' אמות כדמכיך תלמודא אבל הוקף ולבסוף פתח לא וכ"כ הרמב"ם ורבינו אפ"ה בדרב כהנא צריך לפרש דברחבה שאין פתח הבית פתוח לה כלל קאמר מדמסיק עלה ר"נ וקאמר אם פתח לו פתח מותר לטלטל בכולו פתח מתירו ולא אמרן וכו' אלמא דרב כהנא מיירי ברחבה שאין בה פתח מן הבית כלל:

שם יחיד ששבת בבקעה משנה וגמ'

בפ"ק דף י"ו והב"י בכתפק במ"ש בגמ' שנים נותנין להם ב"ם הם רצונו לומר לכל אחד בית סאתים דהיינו ד' סאין או לשניהם בית סאתים אחת ותו לא והניחו בצ"ע ואיכא לתמוה דמהניא דפרק כל גגות שהביא ב"י מבואר בסוגיא ובפירש"י דאין נותנין לשנים אלא סאתים אחת שהרי כשהאמצעי מגופף דדיורי האמצעי בחיצונים וזיל הכא תרי הוא דאיכא ואם אחת מהן יותר מסאתים היא אסור וכו' א"מא דאע"פ דבית ביה הרי אין להם אלא בית סאתים אחת וכך מבואר מלשון הרמב"ם דליחיד אם היתה יתר על סאתים אינו מטלטל בה אלא בד"א וכן אם היו שנים והכי משמע להדיא מלשון רבינו שאמר וכן הדין אם הם שנים וכ"כ להדיא בשלטי הגבורים ספ"ק וכ"כ ה"ר יונתן בפירוש במשנת מקיפין ג' חבלים:

ואם הם ג' וכו' עד שלא ישאר בית סאתים פנוי שא"ל לתשמיש שם בריש (דף י"ז) וכתב המרדכי גם פכק ר"י דליחיד בית סאתים ולשיירא בית שם שאפילו יש ב"ם פנוי מכלים אבל אם אין ב"ם נותנין לשיירא כל צרכן עכ"ל ומביאו ב"י וכתב עליו וכן משמע שם בגמ' מדאמר רב גידל ג' בה' אסורים וכו' ואסיקנא דה"ק לא הוצרכו אלא לה' והקיפו ז' אפילו בחמש אסורים ואם איתא ה"ל לאשמועי' דאם לא הוצרכו אלא לד' והקיפו שם אפי' בד' אסורין אלא ודאי כדאמרן עכ"ל וכן פסק בש"ע ואיכא לתמוה שפסק להקל דלא כפירש"י שכתב במסקנא וז"ל לא פנו מכלים כלומר שיש בין המחיצות בית סאתים פנוי שלא היו צריכין לו ואע"ג דאינהו שלא אם אין צריכין אלא לב"ם והקיפו ד' כאין נמי בטלי מחיצות וכך הוא משמעות כל הפוסקים שכתבו בכתם שלא יהא ב"ם פנוי מכלים ולא כתבו חילוק בין שם לשבע והרא"ש שהביא ב"י מדרב גידל איכא לדחותה דאיידי דנקט ג' בשבע מוקדין נקט נמי ג' בה' אסורין וה"ה ג' בד' נמי אסורין אם ישאר ב"ם פנוי מכלים ולכן נלפע"ד דאין להקל ולא כש"ע:

ומ"ש היו ג' וכו' עד והחיצונים אינן מוקדין אלא עד סאתים הכי איכא לדקדק מפירש"י שכתב דהותר אמצעי זה כל שהוא היקף גדול וכו' אלמא משמע דיוקא דבאמצעי זה מותר אפילו הוא גדול הרבה אם אין ב"ם פנוי אבל בחיצונים אינן מוקדים אלא עד סאתים אבל הריעב"א וה' המגיד בפ"א כתבו ע"ש הרשב"א דאף בחיצונים נותנין להם כל צרכן דכיון דנעשו שיירא באמצע ה"ל ליחיד כחצר לאמצעי

שנט רחבה שאחורי הבתים ולא הוקפה לדירה אין מטלטלין בה אלא בד' אמות ואם פתח לה פתח מביתו ואחר כך הקיפה הוי היקף לדירה אפילו אם יש גורן בינה לבין הבית ולא אמרינן דהך פתח הוי פתוח לשם הגורן ולא בשביל הרחבה ואין כאן פתח לרחבה אלא חשיבי ליה שפיר פתח לרחבה:

שם יחיד ששבת בבקעה והקיף מחיצות גרועות כגון שתי בלא ערב או ערב בלא שתי עד סאתים מותר לטלטל בכולה מסאתים ואילך אין מטלטלין בה אלא בד' (ה) וכן הדין אם הם שנים ואם הם ג' השובין כשיירא ומותרין לטלטל בכולה אפילו הוא גדול הרבה ובלבד שלא יקיפו יותר מכדי צרכה שלא ישאר בית סאתים פנוי שאין צריכין לו לתשמישה אבל אם נשאר בית סאתים פנוי אין מטלטלין בכל המוקף אלא בד' אמות כתב הרמב"ם ז"ל שאין הקטן מצרף להשלים לשיירא היו שם ג' והקיפו כל צרכן ומת אחד מהם בשבת מותרין בכל כיון שהותרו כבר. היו שנים והקיפו יותר מסאתים ונתיספו עליהם בשבת אסורים כיון שנכנס השבת באיסור היו ג' והקיפו כל אחד לעצמו זה בצד זה ועירבו יחד אם החיצונים רחבים והאמצעי קצר כזה שנמצא האמצעי פרוץ במילואו להיצונים והחיצונים שיש להם גיפופין עודפין עליו מכל צד מותרין באמצעי אפילו הוא הגדול הרבה שאנו רואין כאילו כולן דרין בתוכו והרי יש ג' ביחד והחיצונים אינן מותרין אלא עד סאתים ואם א' מהם יותר מסאתים גם האמצעי אסור שהרי הוא פרוץ במילואו ואם החיצונים פרוצים במילואו לאמצעי והאמצעי מגופף ויחיד בכל אחד אין נותנין לכל אחד אלא בית סאתים ואם אחד מהחיצונים יותר מבית סאתים הוא לבדו אסור ואם האמצעי יותר מסאתים גם החיצונים אסורים שהרי הם פרוצים למקום האסור להם אבל אם א' בכל אחד מהחיצונים וב' באמצעי או ב' בכל אחד מהחיצונים וא' באמצעי נותנין לשנים החיצונים כל צרכם דחשיבי כל מה שבאמצעי כאילו הוא בחיצונים:

גג

משום דכיון דנזרע רובו מ"כ מיעוטה בטל לגבי רובא וה"ל קרפף יותר מבית סאתים אבל אם אינו נזרע אלא מיעוט בזה יש ג' דינין האחד אם אותו המיעוט לא הוי בית סאתים אז הוא מותר לטלטל ממנו לבית דאינו חשוב ומתבטל לגבי השאר והוי חצר. והשני אם יש באותו מיעוט בית סאתים דהשתא אותו מקום שנזרע הוי קרפף ואמת הוא דמותר לטלטל בכולן ממקום שנזרע לאותו מקום שלא נזרע דחצר וקרפף רשות א' לר"ש דהלכה כמותו מ"מ גם מאותו מקום שלא נזרע אסור לטלטל ממנו לבית משום לגבי הבית הוי אותו מקום שלא נזרע נפרץ במילואו במקום האסור לו (ד) דאותו מקום שנזרע הוי אם ר' לו לגבי כלי הבית דאמר דאסור לטלטל מן הבית לקרפף ואפי' לר"ש וה"ג אם המיעוט הנזרע הוי יתר מב"ס הוי אסור לטלטל בכולו אלא בד' גם לר"ש משום דהשאר הוי נפרץ במילואו למקו' האסור לו:

שנט רחבה שאחורי הבתים הוקפה לדירה וכו'

בעירובין (כד.) מימרא דרב כהנא:

ואם פתח לה פתח מביתו וכו' ג"ז שם בדף הנזכר מימרא דרב נחמן. דין רחבה שאחורי הבתים נתבאר בסימן שכ"ד זה בשם הריטב"א (ה):

שם יחיד ששבת בבקעה והקיף מחיצות גרועות בספ"ק דעירובין (יו.) תנן מקיפין ג' חבלים זו למעלה מזו ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו ג' טפחים ומקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג"ט בשיירא דברו דברי רבי יהודה וחכ"א לא דברו בשיירא אלא בהווה כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה ד"ר יוסי בר' יהודה וחכ"א אחד משני דברים ובגמ' דרש רב נחמן וכו' ברש כך אמרו יחיד נותנין לו בית סאתים שנים נותנין להם בית סאתים שלש נעשו שיירא ונותנין להם כל צרכן ופירש"י נותנין לו בית סאתים במחיצה זו אבל במחיצה מעלייתא כמה דבעי ע"כ והא דאמרינן שנים נותנין להם בית סאתים מספקא לי אם רצה לומר לשנים נמי אין נותנין לשניהם אלא בית סאתים כיון ששבתו יחד או אם ר"ל דאין נותנין לכל אחד מהם אלא בית סאתים ובפ' כל גגות (נג.) גבי הא דא"ר יהודה ג' קרפיפות זה בצד זה וכו' משמע דלכל א' נותנין בית סאתים דקאמר אמצעי מגופף וכו' אין נותנין להם אלא בית שם ושמא יש לחלק דשאני התם ששבתו כל א' בקרפף שלו אבל היכא ששבתו שני בקרפף אחד אפשר שאין נותנין לשניהם יותר מבית סאתים וצ"ע:

ומ"ש ובלבד שלא יקיפו יותר מכדי צרכם שלא ישאר בית סאתים פנוי וכו' ג"ז שם ומיהו כתב שם המרדכי דהיינו בשהקיפו יותר על שם אבל אם לא הקיפו יותר על ו' ואע"פ שיש סאתים פנוי כיון שהם ג' שרי וכן משמע שם בגמ' מדא"ר גידל ג' בה' אסורין וכו' ואסיקנא דה"ק לא הוצרכו אלא לה' והקיפו ז' אפילו בה' אסורין ואם אית' ה"ל לאשמועינן דאם לא הוצרכו אלא לד' והקיפו שם אפי' בד' אסורין אלא ודאי כדאמרן: **ומ"ש** דהיינו במחיצות גרועות כגון שתי בלא ערב וכו' אבל במחיצות גמורות שהם שתי וערב אפי' ליחיד נותנין לו כל צרכו כן פירש"י שם:

כתב הרמב"ם בפי"ז שאין הקטן מצטרף וכו' וכתב ה"ה דהכי איתא בירושלמי אין העכו"ם משלים בשיירא קטן מהו שישלים ונקטה הרמב"ם לחומרא ולא ידעתי למה דהא קי"ל כדברי המיקל בעירוב וא"כ בכפיקו נמי נקטינן להקל: (לשון ד"מ וקצת משמע שם דס"ל דקטן מצטרף):

היו ג' והקיפו כל צרכן וכו' היו שנים והקיפו יותר מסאתים וכו' ג"ז שם בעירובין (יז.) פלוגתא דרב הונא ור' יצחק ופסק הרא"ש כרב הונא דאמר שבת גורמת כלומר שאם כשקידש היום היה אסור תו לא משתרי כל היום ואם כשקידש היום היה מותר תו לא מיתסר כל היום וכן פסק הרמב"ם בפי"ו:

היו ג' והקיפו כל אחד לעצמו זה בצד זה וכו' בפרק כל גגות (נג.) א"ר יהודה ג' קרפיפות זה בצד זה ושנים החיצונים מגופפים ואמצעי אינו מגופף ויחיד בזה ויחיד בזה נעשו כשיירא ונותנין להם כל צרכן ודאי אמצעי מגופף ושנים החיצונים אינם מגופפים ויחיד בזה ויחיד בזה אין נותנים להם אלא בית שם אינבעיא להו אחד בזה ואחד בזה ושנים באמצעי מהו אי להכא נפקי ג' הוו ואי להכא

דרכי משה

(ד) ומדברי הטור נתבאר למטה שנהלק עליו בתרתי שהרי אף בפחות מסאתים אוסר להוציא ממנו לבית ולא אמרינן דבטל לגבי חצר ואם הוא בית סאתים כתב ג"כ שאינ אסור לטלטל אלא ממנו לבית משמע אבל מן החצר שרי וזה שלא כדברי המרדכי:

שנט (א) ול"נ דסמכינן אדברי המרדכי דלעיל דכתב דבזמן הזה סתם קרפף מוקף לדירה וכ"ש סתם חצר ולכן אפילו יתר מבית סאתים שרי:

ומשמע

פרישה

נראה דומק מאד דא"כ לא א"ש הא דאמר שם ר"ז ומודינא בקרפף שנפרץ שאסור מ"ט שאויר אצר מייתרו הא שם ע"כ גרסינן שאויר אצר מייתרו וכמ"ש ב"י גופא. ומ"ש ב"י שכן גרס ג"כ הרמב"ם בפי"ג יגעתי ולא מצאתי כן בדברי הרמב"ם אלא ז"ל קירוי מתירו ור"ל קירויו דאמרינן ביה פי תקרה יורד וסותם ולא כתב שם בלשונו אויר דאויר ודאי אם לא יזיק לא יועיל ג"כ לגרוס היתר ולשון לנפשו נקט הרמב"ם לא לשון הגמרא. ונראה דסברא"ם סיב גורס בגמרא איפכא רבא סבר אין אויר קירויו מייתרו ועיין שם בלשון הרא"ש שכתב בשם ר"ם דקי"ל כר"ז ובא"ז שפסק כרבא הולכך ליתן טעם למה פסק כוותיה. ומ"ש ב"י עוד שם ע"א ז"ל פירש"י אורזילא גג משופע דלית ליה פה אבל התוס' כתבו פי' דאורזילא היינו שהוא פתוח מכל צדדיו וכן פירשו הרמב"ם כו' סתם ב"י כאן דבריו וקילר דלפי קוצר דבריו קשה דדברי ב"י סותרין אהדדי מכאן ומ"ש בסי' שס"א אמ"ש רבינו שם ז"ל אבל אם הוא משופע ואין בו ד"ט לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם שכתב ב"י ז"ל דרבינו כתב זה אהא דאמרינן בעירובין מפלוגתא דרבא ורבי זירא אי אויר קירויו מייתרו כו' לימא בפלוגתא כו'

דאויר מקום מהיצות מייתרו והחצר אבורה משום שנפרצה במילואה למקום האסור לה:

חדושי הגהות

שניהם מותרין החצר מותר משום שאין שיעור לאוירו והקרפף מותר משום שאינו נפרץ במילואו אבל אם היו שניהם נפרצו במילואה כאחת שניהם אסורים הקרפף אסור משום

סי' שם (ה) **וכן הדין** אם הם שנים כו' עיין בב"י שמסתפק אם ר"ל שנותנים לשנים ב"ם א' או ב' ואין להביא ראייה מדכתב רבינו אמ"כ ז"ל ואם החיצונים פרוצים במילואם לאמצעית כו' אין נותנין לכל א' אלא בית סאתים וה"ט משום דדיירי האמצעי בחיצוני וא"כ ה"ל חד ואפ"ה אין נותנים להם סאתים אלא בית סאתים דהא י"ל לכל

להכא נפקי ג׳ הוו אז דילמא חד להכא נפיק וחד להכא נפיק שניס בזה ושניס בזה ואחד באמצעי מהו הכא ודאי אי להכא נפיק ג׳ הוו ואי להכא נפיק ג׳ הוו אז דילמא אימא להכא נפיק ואימא להכא נפיק והלכתא בעיין לקולא . ופירש״י ג׳ קרפיפות זה בצד זה . כגון שהיו מהלכין בדרך והקיפו ג׳ קרפיפו׳ לדירה בחוצ׳ של שתי כגון קני׳ אז של ערב כגון חבלים שלא התירו בו ליחיד אלא בית שתיים : ושניס החיצונים מגופפים וכו׳ . שהחיצונים רחבים מן האמצעי והוא פרוץ לשתיהן במילואו וגיפופיהם עולפין עליו : ויחיד בזה ויחיד בזה כו׳. נעשו שיירא ונותנין להם כל צרכן דאמריכן דיורי גדולים בקטן ומצאו שלשתן באמצעי ואמצעי מצרפן ומותר אמצעי זה כל שהוא גדול היקף במחיצה של שתי אז של ערב וכגון שערבו : אמצעי מגופף וכו׳ . שהוא רחב מהם והן פתוחים לו במילואן ולדידיה לא הוי מילואו: אין נותנין להם . אלא בית שתיים לכל קרפף שהרי אין ג׳ דיורין בא׳ דדיורי אמצעי בחיצונים ואיל להכא תרי הוא דאיכא ובאמצעי ליכא אלא חד ואם אחד מהם יותר מבית שתיים הוא אסור ואם אמצעי יותר מבית שתיים כולם אסורין שהרי הם פרוצים לרשות האכורה : חיבעי׳ להו. אמצעי מגופף ולא חיצוני׳ וב׳ אנשים באמצעי ויחיד בזה ויחיד בזה מאי : אי להכא נפקי כו׳. והנך דאמצעי הואיל ושניהם שולטין לכאן ולכאן שדי תרווייהו להכא ותרווייהו להכא ולישתרו שתי קרפיפות החיצונים היקף בכל צרכן: או דילמא. כולי האי לא מקילי׳ דנישדיהו להכא ולהכ׳ וה״נ לא אמרי׳ דנירמיהו תרווייהו לחד ולמישרי מיהא חד מן החיצונים בכל צרכו דמכתמא הכי ניחא ליה טפי דניהוי הד להכא וחד להכא ולא ניהוו אלא תרי בכל חד דרווח להו תשמישתייהו מלמיהוי תלתא בחד ובאינך לא ניהוו אלא חד : וא׳ באמצעי. והוא שליט על החיצונים : וכל היכא דנפיק תלתא הוו . ושדיא להכא ולהכא אז שדיא מיהא לחד מייתיהו ונשתרי חד מן החיצונים בכל צרכי היקף : אז דילמא אימור להכא אז להכא. ולא ידעינן להי מייתיהו הלכך אפילו חד נמי לא יהבינן ליה כ״ל : והלכתא בעיין לקולא. שאלותינו אלו הן להקל וכ׳ הריטב״א דהב״ע בשאינן פתוחים זה לזה ביותר מי׳ דא״כ ה״ל פרצה וגם מגופפין אסורים וכתב עוד וכולה שמעתין בשכותלי קטנה נכנסין לגדולה דאי לא קי״ל נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי וכולם חשובים מגופפין וכאילו אין אחד מהם נפרץ לחבירו ואין נותנין להם בחחד מהם אלא בית שתיים וכתב עוד דבנותנין להם כל צרכן פירש״י שנותנין להם כל צרכן באמצעים ואחריס פירשו דאף בחיצונים נותנין להם כל צרכן דכיון דנעשו שיירא באמצע ה״ל חידך כחצר לאמצעי ונותנין לה בהם כל צרכן וכן דעת הרשב״א וגם ה׳ המגיד כתב כן בפי״ו בשם הרשב״א וכתב עוד בשמו ובלבד שלא יהא מקום בית שתיים פנוי מהכליס כדאמרש בפ״ק ופשוט הוא :

שסא גג הסמוך לר״ה וכו׳ בעירובין (פה.) מ״ר נחמן אמר שמואל גג הסמוך לר״ה צריך כולם קבוע להתירו ופירש״י גג הסמוך לר״ה שאינו מוקף חצר לכל צדיו אלא צדו אחד ר״ה וכתב גג גבוה י׳ צריך כולם קבוע מן העלייה לגג להתירו לטלטל מן המרפסת לגג דאי עביד ליה כולם גלי דעתיה דסלקיה לגג מכח ר״ה ואיהו ניחא ליה לאיסתמושי ביה וכולם ערבי׳ לא פירש״י כיון דמסלק ליה כמאן דליתיה הוא והרי״ף והרא״ש השמיטוהו והרמב״ם בפי״ד הביאו וז״ל גג הסמוך לר״ה בתוך י״ט רוחיל ורבים מכתפים עליו אסור לטלטל בגג עד שיעשה לו כולם קבוע להתירו וכן פי׳ ר״ת דבגג שהוא בתוך י׳ טפחים לר״ה קאמר וכ״כ רבינו אלא שקיצר שהוה ליה לפרש הואיל ורבים מכתפים עליו תוך י״ט צריך כולם קבוע לגגות דעתיה דסלקיה לגג מכח ר״ה ואיהו ניחא ליה אלא דממילא מוכן שכך צריך לפרש . וכתב ה׳ המגיד בשם הרשב״א דמיירי דגג זה גבוה מצד החצר י׳ טפחים וכולם קבוע פי׳ שקבעו שם בין לחול בין לשבת :

חצר שנפרצה במלואה וכו׳ משנה ואוקימתא דגמרא בפרק כל גגות (דף ל״ד) וע״פ דברי התוס׳ שמ״ש וקירויו באלכסון היינו שנפרץ הקירוי באלכסון עם המחיצות בקרן זוית : **ומ״ש** וכגון שפי התקרה חלק ורחבה ד״ט כך הוא בנוסחאו׳ המדוייקות בספרי רבינו וס״ל לרבינו דתרתי בעינן וכמ״ש התוס׳ בפי׳ כיצד משתתפין (דף פ״ו) בד״ה קורה ארבעה מתרת בחורבה וכ״כ הרא״ש שם (דף קכ״ח ע״א) ודלא כפירש״י דבפיה חלק אמרינן פי תקרה בקורה טפח וכ״כ רבינו בסימן שע״ו אך קשה דגבי סוכה בסימן תר״ל כתב רבינו אם יש בפי האכסדרה טפח דפכך כרש״י דבטפח סגי ואפשר דרבינו הכריע דבשבת דבעי׳ מחיצה גמורה בעינן ד׳ טפחים לפי תקרה אבל בסוכה דלא בעינן אלא טפח בשלישית הקילו חכמים דסגי בפי תקרה אע״פ שהתקרה אינו אלא טפח ולקמן בסימן תר״ל התבאר יותר ע״ש ולפי זה מ״ש רבינו אבל אם הוא משופע ואין בו ד״ט האי ואין פירושו אז המחיצות המדבר אם הוא משופע ואין בו ד״ט אינו מגופף ואינו מגופף ואינו מגופף וא

מז מין בו ד"ט וכן פי' ב"י : **ומ"ש** ואפילו נפרצו ב' מחיצות וכו' דברי רבינו בזה כהרא"ש והר"ת דלא כפירש"י וג"כ לא כפי' הרי"ף מביאו ב"י :

שסב כב מחיצה וכו' בס"פ עושין פסין (דף כ"ז) מחיצת המדרכלין לא שמה מחיצה משום דלגניעותא עבידא פי' בגמיס עושין מחיצה להגניע עצמם מפני החמה כשבונין בחמה וכן מחיצה העשויה לנחת פי' להשתמר מה שיניחו לשם או כדי לשמור השדות הם בורגניס שאין שומריס לשם אלא ביום ולגין בלילה בביתם ועיין לעיל ריש סימן שכ"ח :

מחיצה העומדת מאליה כו' פ"ק דעירובין פליגי בה אביי ורבא בלחי העומד מאליו והלכה כאביי דהוי לחי אבל מחיצה העומדת מאליה דברי הכל הוה מחיצה וכ"כ הרי"ף בלשון זה ודקדק ב"י לאיזה צורך כ' כך הרי"ף דמודה רבא במחיצה כיון דלא קי"ל כרבא ותירץ דאתא לאשמעינן דכיון שלא חלקו בה כלל משמע דאפילו לא סמכו עליה מאתמול הוי מחיצה משא"כ בלחי לאביי לא הוי לחי אא"כ בדסמיכי עליה מאתמול . דאל"כ לאביי מאי איכא בין לחי למחיצה גמורה ע"כ ותימה בה דקאמר דאל"כ לאביי מאי איכא בין לחי למחיצה גמורה דמי מכריח אוקמו דאיכא ביניהו דילמא אין הכי נמי דליכא מידי ביניהו ותו דכל כי האי מילתא ה"ל לפרושי אלא נראה דלפי דמסתברא דדוקא נבי לחי דליתא ביה אלא תיקון מדרבנן הקילו בו להתירו אף בעומד מאליו אבל היכא דבעינן מחיצה מן התורה צריך שיעשה מתחלה להיות מחיצה גמורה לכך בא הרי"ף ואמר דאיפכא הוא דאדרבה במחיצה העומדת מאליה ד"ה הוא מחיצה וכסימן שס"ג כתב ב"י דרך זה לישב דברי הרי"ף גבי מבוי שאבו אחד קצר ע"ש :

ומ"ש וה"מ שנעשית בשבת בשוגג וכו' מימרא דר"נ בס"פ עושין פסין דף כ"ה :

ומ"ש וה"מ שלא היה שם מחיצה תחלה כו' שביבותיהן ברשות היחיד והבדילו

וסותם אפי' נפרצו ב' מחיצות שלמות אמרינן פי תקרה יורד וסותם אבל נפרצו ג' לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם ואפילו בשנים דאמרינן פי תקרה יורד וסותם דוקא כשנפרצו שנים זו כנגד זו אבל שנים זו בצד זו לא :

שסב כב מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה אלא לצניעות או לשמור מה שיתנו בתוכה או לישב בה כדי לשמור השדות הויא מחיצה להתיר לטלטל בתוכו אבל לא הויא מחיצה לעשות מה שבתוכה מוקף לדירה אם הוא יותר מסאתים הלכך אילן שענפיו יורדין למטה אם אינן גבוהין ג' מן הארץ ועיקרן במקום שמהובברים לאילן הוא גבוה י' חשוב מחיצה ומותר לטלטל בכולו והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצים או בקש ויקשור הענפים שלא ינידם הרוח (א) שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה ודוקא עד בית סאתים אבל יותר מסאתים לא אפילו אם נטעו לכך כיון שאינו עשוי לדור בתוכו אלא להסתופף בצלו לשמור השדות : תל שגבוה ה' והשליכו לי' שעשה עליו מחיצה גבוה ה' חשיב מחיצה לטלטל ולכל דבר מחיצה העומדת מאליה פי' שלא נעשית לשם מחיצה כשרה אפילו נעשית בשבת שלא סמכו עליה מאתמול והני מילי שנעשית בשבת בשוגג אבל במזיד הויא מחיצה להחמיר לחייב הזורק מר"ה לתוכה אבל לא להתיר לטלטל בתוכה . (ב) וה"מ שלא היה שם מחיצה תחלה אבל

כהרי"ף דכתס אכסדרה יש לה ג' מחיצות וכן פר"ח דדוקא ברוח רביעית אמרינן פי תקרה יורד וסותם וגרים כי לית ליה בג' אבל בד' אית ליה פי' כשאין שם אלא ג' מחיצות והרביעית פרוצה במילואה אבל בד' פי' שיש שם ד' מחיצות כגון שיש ברביעית שני לחיים דאיכא שם מחיצה אע"פ שפרוצה יתר מי' אמרינן פי תקרה יורד וסותם ור"ת פי' דסתם אכסדרה הוי נמי מוקפות משני רוחות ובהיות נמי אויירי רב והעלה הרא"ש דנראה כדברי ר"ת דב' מחיצות נמי מהני פי תקרה מדאמרינן בפ"ק דסוכה (יח.) בהיות מודינא לך דהוי כמבוי מפולש פי' ולא מהני פי תקרה נבי שבת במפולש כדאשכחן דאסרי רבנן עלייה על ב' בתים משמע הא בלא פילוש מהני פי תקרה בשתי מחיצות ורבינו כתב כדעת הרא"ש ז"ל וא"ל שיש בדברי רבינו ט"ס ונריך להגיה דוקא כשנפרצו שניס זו בצד זו אבל כשנפרצו שניס זו כנגד זו לא :

שסב כב מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה וכו' בעירובין (כו.) א"ל רב פפא לרבא והאמר רב אסי מחיצות אדרכלין לא שמה מחיצה משום דלגניעותא עבידא ופירש"י אדרכלין . בגמיס שעושים מחיצה לכל כביבותיהם כשבונין בחמה כיון דלגניעותא הוא ולמאר סותרין לה לאו כלום היא וא"ר הונא בריה דרב יהושע לרבא והאמר רב הונא מחיצה העשויה לנחת לא שמה מחיצה ופירש"י לנחת . שלא לדור שם אלא להשתמר מה שיניחו שם ומדברי הרמב"ם בפי"ז משמע דמחיצה העשויה לנחת או לצניעות לאו מחיצה היא כלל ואפילו היא מקפת פחות מבית סאתים אין מטלטלין בה דהא נקיט להו הרמב"ם שם בהדי מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה ושאינה גבוהה י' והנהו לאו מחיצה נינהו כלל וכבר כתב שם ה"ה שאין כן דעת הרשב"א דודאי בפחות מבית סאתים מחיצה הוא וכ"כ ג"כ ר"ת מחיצות גמורות הן ודעת רבינו כהרשב"א : **ומ"ש** או ליתב בה כדי לשמור השדות וכו' בפרק בתרא דעירובין ויתבאר בסמוך בס"ד :

הלכך אילן שענפיו יורדין למטה אם אינם גבוהים ג' מן הארץ וכו' משנה בעירובין (צט:) אילן המיסך על הארץ אם אין גופו גבוה מן הארץ ג"ט מטלטלין תחתיו ופירש"י מיסך. שגופו נוטה למטה מכל צדדיו סביב סביב מטלטלין תחתיו דאמרינן לבוד והרי יש כאן מחיצה י' ובגמרא א"ר הונא ברבה דרב יהושע אין מטלטלין בו יתר מבית סאתים מ"ט משום דהוי דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בו יותר מבית סאתים ופירש"י אלא בבית סאתים אם היה היקפו יתר על בית סאתים אין מטלטלין בו אלא בד' אפילו נטעו לכתחלה לכך דהוי מוקף לדירה מ"ט משום דהוי דירה שתשמישה לאויר אינה לדור בה תמיד אלא להסתופף בה שומרי אויר השדה : **ומ"ש** אבל יותר מסאתים לא אפי' אם נטעו מתחלה לכך וכו' הכי אמרינן בעירובין (טו) : **ומ"ש** והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצים וכו' ויקשור הענפים וכו' הכי מוקים לה רב אחא בר יעקב בסוכה (כד:) : **תל** שגבוה ה' והשליכו לי' וכו' בעירובין (נג:) הלכתא גידוד ה' ומחיצה ה' מצטרפין ופירש"י גידוד ה' אחר שקרקעיתה גבוה ה' טפחים והוסיפו על גובה מחיצה ה' : **מחיצה** העומדת מאליה וכו' פשוט בגמרא ספ"ק דעירובין (טו:) גבי לחי העומד מאליו מחיצה העומדת מאליה ד"ה הוי מחיצה ומשמע דאפילו לא סמכו עליה מאתמול מהני וכ"כ שם הרא"ש וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שאחר שפסק הלכה כאביי דאמר לחי העומד מאליו הוי לחי כתב אבל מחיצה העומדת מאליה דברי הכל הוי מחיצה ולכאורה נראה דדבר שא"ל הוא דכיון שפסק דלחי העומד מאליו הוי לחי כ"ש למחיצה העומדת מאליה ומה צורך יש להשמיענו דמודה רבא במחיצה העשויה מאליה כיון דלא קי"ל כוותיה אלא ודאי משום דגבי לחי אמרינן היכא דלא סמכו עליה מאתמול כ"ע לא פליגי דלא הוי לחי כי פליגי בדסמכו עליה מאתמול אתא לאשמועינן דבמחיצה לא בא לכלל מחלוקת כלל דכיון דמחיצה גמורה היא בכל גוונא הוא מחיצה אפילו עומדת מאליה וכיון שלא חלקו בה כלל משמע דאפילו לא סמכו עליה מאתמול הוא מחיצה דאם לא כן לאביי מאי איכא בין לחי למחיצה גמורה :

ומ"ש וה"מ שנעשית בשבת בשוגג אבל במזיד הוא שתעשה שלא לדעת המטלטל אבל אם נתכוון אדם לזו המחיצה שתעשה בשבת כדי לטלטל בה אע"פ שנעשה אותה העושה בשגגה אסור לטלטל בה באותו שבת ונתן ה"ה טעם לדבריו ומיהו כתב בשם הרשב"א שכל שנעשית בשגגה אפילו נתכוון העושה לטלטל בה הרי זה מותר לטלטל בה ושאינו יודע עיקר לדברי הרמב"ם : **ומ"ש** וה"מ שלא היתה שם מחיצה וכו' בס"פ הזורק (קא:) תניא ספיגות קשורות זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נגללו נאסרו חזרו ונפרשו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסים בין מוטעים חזרו להיתרן הראשון שכל מחיצה שנעשית בשבת בין בשוגג בין במזיד

דרכי משה

(ב) ואין אני מסכים לדבר לדחות דברי התוס' והרא"ש והסמ"ג והטור מדברי רש"י והרמב"ם : (ג) וצ"ע בדבריו דהא כתבתי לעיל סימן שנ"ח בשם המ"מ דלהרמב"ם אמרינן בית יורד וסותם אפי' מד' רוחות וה"ל לפרש כמ"ש המ"מ פי"ו דבכרמלית דהיינו בבקעה בעי ג' מחיצות אבל בקרפף שדינו כרה"י דבר תורה אמרינן פי תקרה יורד וסותם אפי' מד' רוחות לדעת הרמב"ם וחילוק המבואר לקמן בדברי רבינו בעל הטור לענין היתר צורת הפתח : שסב (א) ובהג"א פ"ק דעירובין דה"ה לחי או קנים של צ"ה : וכ"ה

פרישה

אלא שלף שמבחוץ מכל סלדדיס אינו גבוה י' מ"מ כיון שתוכו גבוה י' אסור לטלטל עליו בלא סולם ול"ד לעמוד וק"ל :

פי' שסב (א) וה"מ שלא היה שם מחיצה תחילה אבל אם היתה שם והוסרה ומורה ונעשית אפילו במזיד חוזר להיתרה הראשון כגון שניס או ג' שקיפו במקלאות סביבותיהן בר"ה והבדילו גם ביניהן במקלאות וערבו יחד ומותרין לטלטל מוס לזה ונגללו שמחיצות בשבת נאסרו חזרו ונפרשו אפילו במזיד חזרו להיתרן הראשון כגון בבר כתבתי מה שיש להתעורר בפשט זה בלשון רבינו מדא שנתעורר עליו ג"כ הבי"ו במה שחילק רבינו בין אם היתה שמחיצה מתחלה שם והותר ובין שתחילת עשייתו נעשה בשבת וזהו מ"ש הר"ן בשם ר"ת ומסתום' והרא"ש מוכח דלא ס"ל הא מילוקא אלא שמחלקין בין נעשית המחיצה להבדיל בין הרשויות ובין אם נעשה להבדיל בין ר"ה . ומ"ש ב"י ודמק נפשו שגם הרא"ש ס"ל הר"ן כתבתי שם דז"א דא"כ לא ה"ל למכתב דרב נחמן אייתי בעשה מחיצה בר"ה . וע"ק בלשון רבינו מיניה וביה במ"ש והבדילו גם ביניהן במחלקות כי מאחר שס"ל כשיטת הר"ן ומהר"ן משמע אפילו נגללו מחיצות ר"ה אפ"ה מותר כיון שהיו אלא מתחלה וכמ"ש ג"כ הב"י א"כ לא הל"ל אלא כגון שהקיף בעדו בר"ה במחלקות ונגללו בשבת וחזר ונפרשו ובשלמא הבריתא אתא לאשמועינן גופא דדינא דאם הבדילו ביניהן במחלקות מותרין לערב זע"ז ולטלטל יחד דומיא דרישא דב' ספיגות קשורות זו בזו וכן משמע

חדושי הגהות

שסא א כתב מהרל"ח וז"ל כתב הרב"י ורבינו כתב וי"ו במקום או ור"ל או שאין בו ד' טפחים אפילו הוא חלק לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אלא כשהוא חלק ויש בו ד' טפחים וכ' שכן הוא בתוס' ורא"ש פרק כיצד משתתפין אך היה נראה לומר שאפשר דס"ל לרבינו דכי משני אפלוגתא דרבה ור' זירא בפ"ב דעירובין דפליגי שם בקרפף בית ג' וקירה בו בית סאה רבה אמר אויר קירויין מייתרו ורבי זירא אמר אין אויר קירויו מייתרו דפריך שם לימא בפלוגתא דרב ושמואל וכו' ומשני וכו' (כמו שהעתיק הב"י) ס"ל לרבינו דכי משני דרבה ורבי זירא פליגי היכא דעביד כי אורזילא צ"ל דביש בו רוחב ד' טפחים מיירי דאל"כ הא לכ"ע ל"א פי תקרה יורד וסותם אבל כשפי התקרה חלק ס"ל לרבינו דאפילו בשאינו רחב ד' אלא רחב טפח אמרינן פי תקרה יורד וסותם וכמו שנראה מדברי רש"י שם דא"צ רוחב ד' כשפי התקרה חלק לפ"ז אצ"ל שכתב רבינו וי"ו במקום או אך אם היה דעת רבינו כן לעיל סי' שנ"ח שכתב קרפף בית ג' סאין וקירה ממנו בית סאה מותר אפילו אם הקירוי משופע היה צריך לכתוב דדוקא ברוחב ד' הוא מותר אלא ע"כ לומר דס"ל דגבי קרפף שאני דאפילו עביד כי אורזילא ואינו רחב ד' אפ"ה ממעטו מדין קרפף יותר מבית סאתים הואיל והיא מקורה אפילו לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם וא"כ עכ"ל דס"ל לרבינו כדעת התוס' ורא"ש דאפילו כשפי התקרה חלק צריך שיהא רחב ד' לומר פי תקרה יורד וסותם וכדברי ב"י אך צ"ע דלקמן בה' סוכה בסימן תר"ל משמע דס"ל לרבינו דביש בו טפח אמרינן פי תקרה יורד וסותם צ"ל דטפח דנקט שם הוא אליבא דפירש"י ע"כ :

אבל היתה שם והוסרה והזרה ונעשית אפילו במזיד חזרה להיתירה הראשון א כגון ב׳ או ג׳ שהקיפו במחצלאות סביבותיהן ברה״י והבדילו גם ביניהם במחצלאות ועירבו יחד ומתירין לטלטל מזה לזה ונגללו המחצלאות בשבת נאסרו חזרו ונפרשו אפילו במזיד חזרו להיתירן הראשון ספינה מותר לטלטל בכולה אפילו יותר מסאתים דחשיבא מוקפת לדירה. כפאה לדור תחתיה הוי רה״י עליה כפאה לזפתה לא הוי רה״י עליה בכל עושין מחיצה בכלים ובאוכלין בין של ערב לבד כגון של חבלים או של שתי לבד כגון קנים נעוצין בארץ ומותר עד סאתים אפילו ליחיד בישוב ובלבד שלא יהא בין חבל להבירו ובין קנה להבירו ג״ט ואפילו חיים ובלבד שיהו כפותים ואפילו באנשים שעומדים

במזיד שמה מחיצה היא והא תר״ל ל״ש אלא לזרוק אבל לטלטל אסור כי איתמר דר״ל אמזיד איתמר ופירש״י אמזיד איתמר ומשום קנסא ודקתני מתניתין חזרו להיתרן הראשון משונגין ואנוסין ומוטעין קאי וכי קתני מזידין אשמה מחיצה קאי ולזרוק כר״ל והתוס׳ כתבו שר״ת מפרש דחזרו להיתרן הראשון אפילו אמזידין ור״ל דאמר דבמזיד לא הוי מחיצה אלא לזרוק ולא לטלטל היינו טע״י המחיצה נעשית רה״י אבל ספינות דבלאו הכי הם רה״י כי קשרן אפילו מזיד שרי לטלטל ומחצלאות הפרוסות ברה״י איירי שיש מחצלאות מפסיקות בין שתי חצירות נגללו נאסרו שהרי הן כאחד אחד והם עירבו שניהם חזרו ונפרסו חזרו להיתרן הראשון ומערבין אלו לכאן ואלו לכאן וגם הרא״ש כתב בלשון הזה כי איתמר דר״ל אמזיד איתמר פירש״י והא דקתני חזרו להיתרן הראשון לא קאי אמזיד ולא נהירא ופר״ת דמילתא דר״ל בעלמא איתמר אמחיצה הנעשית במזיד ולא אהך ברייתא וה״פ דברייתא מחצלאות הפרוסות לר״ה כעין בתים זו אצל זו מערבין ומטלטלין מזו לזו כדין כותל שבין ב׳ חצירות וזו חלון שמערבין בין שניהם ואם רצו מערבין א׳ נגללו נאסרו פי׳ אם עירבו שניהם וסמכו על פריסת מחצלאות שביניהן כשנגללו נאסרו כדין שתי חצירות שנפרצו במילואן זו לזו חזרו ונפרסו חזרו להיתרן הראשון דהוו כב׳ חצירות ומטלטלין אלו בכאן ואלו בכאן. שכל מחיצה שנעשית בשבת וכו׳ טעמא יהיב למילתיה דקי״ל בעלמא מחיצה הנעשית בשבת ואפילו לר״ה הוי מחיצה וכ״ש הכא דהאי מחיצה אינה באה אלא להתיר איסור דיורין של שתי החצירות הלכך חזרו להיתרן הראשון אפילו מזידים דלא שייך למילתיה דר״ל כלל דר״ל איירי בעושה מחיצה בר״ה שעל ידה נעשית רה״י אבל הכא בלא הך מחיצה נעשית רה״י והמחיצה אינה באה אלא לסלק הדיורין ומכיון דקתני שכל מחיצה הנעשית בשבת שמה מחיצה דמשמע אפילו לטלטל דומיא דרישא פריך אהדיא דר״ל דאיתמר בעלמא ומשני דר״ל אמזיד איתמר היכא דעושה מחיצה בר״ה והך דמחצלת חזרו להיתרן הראשון ואפילו במזיד עכ״ל. נראה מדבריו דלר״ת כל שע״י המחיצה נעשית רה״י אע״פ שהיתה שם מתחלה כיון שנעשית במזיד אינה מחיצה לטלטל וכדמשמע מדברי התוס׳ שהרי כתב כשנגללו נאסרו כדין שתי חצירות שנפרצו במילואן זו לזו דמשמע שלא נגללו אלא מחיצות שביניהם אבל מחיצות החיצונות נשארו ומש״ה אם נגללו גם מחיצות החיצונות היה אסור אם נפרסו במזיד כך הם דברי ר״י בח״ד אבל הר״ן כתב בהזורק דברי ר״ת בשגגון אחר וז״ל אלא עיקרן של דברים כדברי ר״ת שפי׳ דהא דאמרינן כי איתמר דר״ל אמזיד לאו אמזיד דברייתא קאמרינן אלא אמזיד דעלמא דהיינו אמחיצה הנעשית בשבת לכתחלה ומעיקרא קס״ד דליכא לאיפלוגי בין שנעשית בתחלה בשבת או שהיתה שם מתחלה ואח״כ חזרה לענייניה הראשון ומשנינן דאמזיד דעלמא איתמר ולאו כי הדדי נינהו עכ״ל ונראה מדבריו שאפילו נגללו מחיצות החיצונות וחזרו ונפרסו במזיד חזרו להיתרן כיון שהיו עשויין מתחלה ודברי רבינו הם כשיטת ר״ת שכתב הר״ן שהחילוק הוא בין אם לא היתה שם מחיצה מתחלה להיתה שם והוסרה וחזרה ונעשית. ויש לתמוה עליו היאך הניח דברי הרא״ש וכתב כדברי הר״ן ושמא הוא ז״ל היה מפרש דברי הרא״ש כדברי הר״ן ומ״ש כשנגללו נאסרו כדין ב׳ חצירות וכו׳ היינו לומר שאע״פ שלא נגללו אלא מחיצות שביניהן נאסרו אבל אין ה״נ שאע״פ שנגללו גם מחיצות שבביותיה כשחזרו ונפרסו חזרו להיתרן הראשון וכמו שנראה מדברי הר״ן. והרמב״ם בפי״ו כתב כתם דמחיצה הנעשית במזיד אסור לטלטל בה ולא הילק כלל משמע דכרש״י ס״ל וכ״נ שהוא דעת הרי״ף ז״ל: **ספינה** מותר לטלטל בכולה בעירובין (ל.) אסיקנא דהלכתא כרב דאמר הכי ופירש״י מותר לטלטל בכולה ואפי׳ יש בה יותר מדית סאתים דהוקף לדירה הוא: **ומ״ש** כפאה לדור תחתיה וכו׳ כפאה לזפתה וכו׳ ג״ש ומודה רב שאם כפאה על פיה שאין מטלטלין בה אלא בד״א כפאה למאי חילימא לדור תחתיה מ״ש מגג יחיד אלא שכפאה לזופתה ופירש״י מ״ש מגג יחיד. דאפילו לרבנן מותר לטלטל בכולו ואפילו יותר מדית סאתים דכיון דמחיצות לדירה נעשו אע״פ שלא לדירת מעלה נעשו כי אמרי׳ בהו גוד אסיק הוי כהיקף לדירה ה״נ כיון שכפאה לדור כפייתה זו עשיית מחיצתה לדירת מטן כי אמרת בהו גוד אסיק הוי היקף לדירה. שכפאה לזופתה שביטל מחיצותיה מתורת דירה דאינן עומדות כ״ז כפייתה לא לדירת מעלן ולא לדירת מטן והוי כעמוד בעלמא וכי אמרינן בהו גוד אסיק הוי היקף יותר מדית סאתים שלא הוקף לדירה וכרמלית היא עכ״ל נראה מדבריו דבדית סאתים אפי׳ כפאה לזופתה מותר לטלטל בכולה ולפ״ז נ״ל שמ״ש רבינו כפאה לזופתה וכו׳ איותר מדית סאתים דקאמר בדרישא קאי ועוד נראה מדברי רש״י דכי כפאה לזופתה אפילו תחתיה אסור שהרי כתב דאינן עומדות כ״ז כפייתן לא לדירת מעלן ולא לדירת מטן אבל הרא״ש כתב שאם כפאה לזופתה שאין מטלטלין על גבה וכ״כ רבינו ונראה מדבריהם דתחתיה לעולם מותר מאחר שעיקר המחיצות נעשו לדירה והרי״ף השמיט הא דמודה רב שאם כפאה על פיה אין מטלטלין בה אלא בד״א ולא ידעתי למה:

בכל עושין מחיצה וכו׳ משנה בפ״ק דעירובין (טו.) בכל עושים לחיים אפילו בדבר שיש בו רוח חיים: **ומ״ש** בין של שתי לבד וכו׳ ג״ז שם במשנה (טז:) ובפלוגתא דתנאי ופסק כחכמים: **ומ״ש** אפילו ליחיד ביישוב ג״ז שם פלוגתא דתנאי ופסק כחכמי׳: **ומ״ש** ובלבד שלא יהא בין כתבתיה בסמוך: **ומ״ש** ובלבד שיהו כפותים הוא מדברי הרמב״ם בפי״ו וטעמא כדי שלא יזדו ובעינן מחיצה ומהסוגיא שבפרק היש הוציא זה אע״פ שאינה מכרחת עכ״ל ה״ה: **ואפי׳** באנשים שעומדין

והבדילו גם ביניהן וכו׳ כך צריך להגיה ברה״י ולהעביר קולמוס על בר״ה והוא ע״פ דברי הרא״ש ס״פ הזורק וגם לשם נדפס בטעות לר״ה וצריך להגיה וה״פ דברייתא מחצלאות הפרוסות ברה״י כעין בתים וכו׳ שהרי כל דברי הרא״ש הם ע״פ פי׳ ר״ת דמחלק בין עושה מחיצה בר״ה שעל ידה נעשית רה״י דאסור לטלטל בה אם חזרה ונעשית בשבת במזיד ובין כשהמחיצה אינה באה אלא לסלק הדיורין דכבר היתה רה״י ועושה מחיצה לסלק הדיורין ונגללה וחזרה ונפרסה וסילקה דיורין דחזרו להיתרן הראשון ואפילו במזיד וכן מפורש בתוס׳ פרק הזורק (דף ק׳) בד״ה כי איתמר דר״ת מפרש דמחצלאות הפרוסות ברה״י איירי שיש מחצלאות מפסיקות בין ב׳ חצירות נתגללו נאסרו שהרי הן כאחד אחת וכו׳ ור״ת גורס בברייתא וכן מחצלאות הפרוסות מערבין וכו׳ ולא גרס הפרוסות לר״ה כמ״ש בספריס שבידינו ובאלפסי דאותה גירסא אתי שכיר לפירש״י אבל לפר״ת בתוס׳ ובהרא״ש אי אפשר לגרוס בר״ה אלא גריס בסתם וכן מחצלאות הפרוסות מערבין וכו׳ ומפרש לה הפרוסות ברשות היחיד אי נמי גורס להדיא הפרוסות לרה״י וכן צריך להגיה בדברי רבינו לרשות היחיד במקום לרשות הרבים וה״פ דברי רבינו וה״מ שלא היה שם מחיצה תחלה וכו׳ פי׳ כגון שהיתה ר״ה ועשו מחיצות בר״ה במחצלאות שעל ידה נעשית רה״י ואע״פ שעשו כן מע״ש ונגללו בשבת אם חזרו ונפרסו במזיד ה״ל מחיצה לזרוק אבל לא לטלטל כיון דעיקר מחיצה זו נעשה בר״ה מתחלה כדי שעל ידן יהא נעשית רה״י ועכשיו חזר ונעשה רה״י בשבת אסור לטלטל אבל היתה שם מחיצה שע״י נעשה רה״י כבר כגון חצר ובאו לשם שניים או ג׳ שהקיפו במחצלאות סביבותיהן ברה״י והבדילו גם ביניהן במחצלאות כו׳ אע״פ שנגללו כל המחצלאות מ״מ עדיין הוא רה״י דמחיצות החצר הן קיימים והך מחיצה שנגללה אינה גורמת אלא לבטל הדיורין והעירוב שביניהן לפיכך כשחזרו ונפרסו המחצלאות חזרו להיתרן הראשון ואפילו במזיד ואע״פ שהר״ן כתב ע״ש ר״ת דאינו מחלק אלא בין שנעשה המחיצה מתחלה בשבת במזיד דאסור לטלטל בה ובין שנעשה מע״ש אלא שנגללה בשבת וחזרה ונפרסה במזיד דמותר לטלטל בה ואין חילוק בין נפרסו המחצלאות בר״ה ובין נפרסו ברה״י מ״מ מדברי התוספות והרא״ש ורבינו מבואר כדפרישית דהחילוק הוא בין נפרסו בר״ה ובין נפרסו ברה״י וכן מפורש בדבינו ירוחם חלק ד׳ שכתב תחלה פירש״י ואח״כ כתב פר״ת דמחלק דכשעשו המחיצה בר״ה אסור לטלטל בה כשעשאה במזיד בין שנסתרה בשבת וחזר ונגלה ובין שנגלה מתחלה אבל ב׳ חצירות שהפסיקו במחצלת ונסתרה וחזרו ושתחזה אפילו במזיד מותר לטלטל בה. ואח״כ כתב פירוש שלישי כמו שכתב הר״ן על שם ר״ת. ותמהני אדברי ב״י שהבין מדברי הרא״ש ומדברי הר״י דמהא ר״ת בין מחיצות הפסימיות שנסתרו ובין מחיצות החילוניות ובדבריהם מפורש דר״ת אינו מחלק אלא בין מחיצה שעל ידן נעשית רה״י בר״ה ובין מחיצה שנעשית בתוך רה״י גופיה לסלק הדיורין גם הבין שדברי רבינו הם ע״פ דברי הר״ן בשם ר״ת ולית אלא כדברי׳ גם בש״ע הבתיק לשון רבינו שביבותיהן בר״ה והוא טעות סופרים ומדפיסים ותו לא מידי:

ספינה מותר וכו׳ מימרא דרב פרק כל גגות (דף ל׳): **ומ״ש** כפאה לדור תחתיה הוי רה״י עליה פי׳ אף עליה הוה רה״י כתחתיה ואפילו יותר מדית סאתים דאמרינן גוד אסיק מחיצתא. כפאה לזופתה לא הוי רשות היחיד עליה פי׳ ודינה כקרפף שלא הוקפה לדירה וכן תחתיה כיון דאינה עומדת לדירה כל זמן כפייתה לא למעלה ולא למטה כמו שפירש רש״י וכן היא דעת הרא״ש ורבינו והא דנקטו לא הוי רה״י עליה לאו דוקא עליה דה״ה תחתיה אלא איידי דנקט בדרישא היכא דכפאה לדור תחתיה דהוי רה״י עליה נקט בסיפא נמי לא הוי רה״י עליה ודלא כמ״ש ב״י לדברי הרא״ש ורבינו ע״ש:

בכל עושין מחיצה וכו׳ עד ג׳ טפחים כל זה משנה וגמרא פ״ק (דף ט״ו וי״ו) ואע״פ דהפרוץ מרובה על העומד כיון שכל עומד הוא פחות מג׳ טפחים מעומד שני וכן שני פחות מג״ט מן השלישי וכן כולם כעומד הוא חשיב לפי שכל פחות מג״ט כלבוד דמי: ואפילו בב״ח ובלבד שיהו כפותין וטעמא כדי שלא יזדו דבעינן מחיצה שיכולה לעמוד ועומדת כדלעיל גבי ענפי אילן: **ואפי׳** באנשים וכו׳ עד והוא שלא ידעו וכו׳ בפ׳ מי שהוציאוהו (דף מ״ג ומ״ד) וכתב ה״ר יהונתן דטעמא דבלא ידעו הוי מחיצה שנעשית בשוגג אבל בידעו נעשית במזיד ואסור לטלטל כדלעיל ומה שהקשה הרא״ש דאם מהלכים חשובים מחיצה מאי קא מיבעיא ליה לרב חסדא בעובדא דנחמיה בדלא מלו ליה גברא עד תוך התחום הלא יכולין לעשות מחיצה עד תוך התחום כשהם מהלכין וכמו שכתב ב״י נראה לפע״ד לייחד דהאי דינא דמהלכין חשובין מחיצה לא שמעינן ליה אלא מעובדא דהני זיקי של רבא דהוו שדיין בריסתקא דמחוזא דבהדי דאתא רבא מפירקיה אעלנהו השמש ניהלייהו בתוך מחיצות ההולכין ובאים ואתם דיעבד הוה שהשמש עשה מעצמו ולא הורה לו רבא לעשות כך לכתחלה לכמוך על מחיצות אנשים ההולכים אלא דוקא כשאינן הולכין אלא עומדין יכולין לעשות מחיצה לכתחלה והיינו דקמיבעיא לן לרב חסדא בעובדא דנחמיה בדלא מלו גברי היאך יעשה לכתחלה וה״מ להדיא מלשון רבי׳ שאמר בכל עושין מחיצה וכו׳ פי׳ לכתחלה עושין מחיצה בכל דבר ואפי׳ בב״ח וכו׳ ואפילו חבל לחבירו וכו׳ פשוט שם במשנה הנזכר: **ומ״ש** ואפי׳ בב״ח גז״ש משנה יכולה לעמוד ועומדת

פרישה

משמע שם בגמרא אבל רבינו לא בא כאן ללמדינו דין עירוב הכ״ל ה״ל לקצרו וע״ק במ״ש רבינו ועירבו יחד ומותרין לטלטל מזה לזה ונגללו מחיצות בשבת נאסרו למה נאסרו כיון שעירבו יחד ודיין המחצלאות המילונות קיימות ולא איירי שנגללו ג״כ אלא שקשה למה נקט כלל שהבדילו גם ביניהן במחצלאות וכמ״ש רלשונה. וגם התוס׳ והרא״ש פירשו הברייתא דקתני נגללו נאסרו דבעירבו שניהם איירי ואף שם בפרק הזורק ברישא קתני ספינות שנקשרו זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו וכתבו שם התוס׳ ז״ל ולא דמי לעירב דרך הפתח ונפתח דקי״ל הואיל והותרה הותרה דהכא כיון דנפסקו נאסרו ולא דמי למחצלאות שנגללו דהתם בהסכמות נפסקו מקשירתן נבדלו זו מזו ובמקום שנבדלו הוי ר״ה או כרמלית ביניהן ומש״ה אין מועיל מה שעירבו יחד ומן הדין שאסור משא״כ במחצלאות שאף שנגללו המחצעות מ״מ כיון שהקיף מחצלאות המילונות קיימות אין הפסק ר״ה וכרמלית ביניהן ובודאי מועיל עירוב הראשון. תדע שהרי סיימו שם התוס׳ וכתבו ז״ל ואם עירבו ג׳ בתים וגלל המחצעי ונעשה ר״ה פשיטא דלא אמרינן הואיל והותרה הותרה עכ״ל. הרי לפנינו שדומה שנבדלו זו מזו לג׳ בתים שנפל המחצעי ביניהן ונעשה במקום אותו הבית שנפל ר״ה ומש״ה אין מועיל עירוב. וע״ק כיון דקי״ל כשמואל דאמר מחיצה שנפל בין ב׳ חצירות אף שעירבו שניהם מותר לטלטל וכ״ש כשעירבו יחד. ורלוחי באסר״י פ״ק דעירובין דף קט״ו ריש ע״ד שכתב ז״ל ונראה דאם עירב לצורך בנה מקצר למצר ונסתם הפתח בשבת ואח״כ נפתח בו ביום פשיטא דמותר לטלטל מזו לזו אלא אפילו נסתם בחמצא השבוע ונפתח בשבת חוזר העירוב למקומו

חדושי הגהות

שסב א כתב מהרל״ח ה״ה דהיה יכול לפרש בא׳ שעשה לו מחיצות בר״ה להיות רה״י לטלטל בתוכו ונגללו המחיצות נאסר היחיד לטלטל משום דחזר לחזיות ר״ה חזרו ונפרשו חזר להיתרו הראשון אלא רבותא קנ״ל רבינו שאפילו הם ג׳ ועירבו יחד דה״א הואיל ונתבטל העירוב לא יחזור להיתרו הראשון קמ״ל דגם העירוב חוזר להיתרו דהואיל ואנו מתיריו המחיצות שנעשו בשבת במזיד משום שכבר היו שם מחיצות וא״כ קא אתי ההיתר מחמת מחיצות הראשון ה״ה נמי העירוב חוזר להיתר הראשון שמותרים לטלטל יחד ע״כ:

שעומדים זה אצל זה בפחות משלשה ואפילו כשהם מהלכים השובין מהיצה וביניהן רשות היחיד והוא שלא ידעו שהועמדו שם לשם מהיצה ואפילו אם לא הודיעם שעושה מהם מהיצה עתה אם קרוב הדבר שידעו כגון שעשה מהם מהיצה פעם אחרת לא יעשה בהם מהיצה עוד פרוץ כעומד מותר בין בשתי בין בערב ובלבד שלא יהא במקום אחד פרוץ יותר מעשרה אבל עד עשרה מותר מפני שהוא כפתח ואם עשה צורת הפתח אפילו לפרצה יתירה מעשרה מותר וכתב הרמב"ם ז"ל ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ ור"י פי' אפילו לא נעץ אלא ד' קונדיסין בארבע רוחות ועשה צורת הפתח על גביהן שרי וה"מ בחצר ומבוי שיש בהם דיורין אבל בבקעה שבא לעשות היקף לטלטל בתוכו לא מהני

ודוקא

זאפילו באנשים שעומדים וכו' ואפילו כשהם מהלכין השובים מהיצה וביניהם רה"י דאי איתא דבמהלכים נמי עושין לכתחלה הוי ליה למימר בכתם ואפי' כשהם מהלכים אלא נ"ע"כ דס"ל לרבינו דאין עושין לכתחלה מחיצה אלא באנשים זה אצל זה בפחות מג' אלא דאפילו כשהן מהלכין השובים מחיצה אם נעשה בדיעבד והכי נקטינן להלכה מיהו בשבולי הלקט בשם הה"ת התמיר שלא יעשו מחיצה מבני אדם וטעמו ודאי הוא לפי שיש לחוש שמא ירגיש אחד מהם שהועמד לשם לשם מחיצה ותהיה המחיצה בטילה וכ"כ הרב בהגהת ש"ע. ואכתי איכא לתמוה במ"ש באנשים שעומדים זה אצל זה בפחות מג' אלא שהם רחבו אמה אחת כדמוכח בכוכין בפרק המוכר פירות ובדוכתי טובא וא"כ בעומדין בדחוק אמה זה מזה הוי נמי מחיצה דפרוץ כעומד מותר דהכי תניא בס"ק ריש ד' י"ו גבי מחוג' שהקיפוה בגמלין ובלבד שלא יהא בין גמל לגמל כאלא גמל וחוקימנא ביומא וכנסם דהיינו אויר מרווח ואז הוי פרוץ מרובה אבל פרוץ כעומד שרי וי"ל דהתם דבעי כפותים שרי בפרוץ כעומד אבל אדם דלא ידע שהועמד לשם כך מכתמא נייד איכא לחוש טפי דילמא אתא לפרוץ מרובה הלכך בעינן פחות מג' דתו ליכא לחוש כלל: **פרוץ** כעומד מותר הכי איקינא בס"ק דעירובין (דף י"ו) והיינו דהפירלה היא משלשה טפחים ולמעלה דאם הוא פחות מג"ט ר"ל לבוד וחשוב כעומד ואפילו פרוץ מרובה מן העומד שרי כדפרישית בסמוך:

ומיהו

שעומדין זה אצל זה והוא שלא ידעו שהועמדו לשם מחיצה וכו' הכל פשוט בעירובין (מג: מד.) ומשמע התם בעובדא דזיקי דהוו שדיין בריסתקא דמחוזא דאפילו כשהם מהלכים השובים מחיצה וכן כתב הרא"ש בתשובה כלל ג' אלא שכתב שם דקשיא ליה מעובדא דנחמיה דקא מיבעיא ליה אי הלכה כרבי אליעזר ואי מחיצת בני אדם מועלת דרך הלוכם אמאי לא מלו גברי וא"ל דהתם היינו טעמא דלא מלו גברי לפי שיש לחוש אחד מהם לא עירב אלא עד ג' אמות סמוך לתחום דכי לתחום דא"כ מאי קשיא להו לתום' דכי לא מלו גברי נמי ילך אל מקום שמחיצה מגעת ואח"כ יעשה היקף אחר עד שיגיע לתחום דהא כיון שאוס אחד מהם לא עירב אלא עד ג' אמות סמוך לתחום לא שייך להקשות כן שהרי אינן יכולין לעשות היקף אחר אלא ודאי שסודרים התום' שאפי' עירבו עד התחום עצמו אמר בדלא מלו גברי עסקינן וקא מיבעיא ליה אי הלכה כר"א. וכתב הרשב"א בתשובה דאפי' בר"ה מהני האי מחיצה דמחיצת בני אדם מחיצה גמורה היא מדאמרינן שם (מד.) גבי סוכה עושה אדם את הבירו דופן. כתב ה"ר יהונתן הנהו דעבדינן מחיצה מינייהו בעינן שלא ירגישו בדבר כלומר שלא ידעו שלשם מחיצת אדם משיש אותם שם והוו מחיצה שנעשית בשוגג דהויא מחיצה אפי' להקל לטלטל שאם ירגישו בדבר הויא נעשית במזיד ולא הויא מחיצה אלא להחמיר שמי שזורק מר"ה לתוכו חייב ולא לדבר אחר כלל וכתב בא"ת בשם הרשב"א שאפילו אחד מהם יודע אכור כדי שלא יבואו לזלזל בשבת: **ומ"ש** ואפילו אם לא הודיעם שעושה מהם מחיצה עתה אם קרוב הדבר שידעו וכו' לא יעשו מהם מחיצה עוד כ"כ שם התום' אהא דאמרינן בעובדא דנחמיה בדלא מלו גברי עסקינן והכי משמע שם (מד.) בעובדא דהנהו זיקי דהוו שדיין בריסתקא דמחוזא וכו' וכ"כ שם המרדכי בשם ר"מ וטעמא משום דשמא ירגישו בדבר קודם שיספיקו לגמור מיהו כתב אבל אם נעשו מחיצה בלא מתכוין לאדם אחד יכולין להיות מחיצה לאדם אחר שלא לדעת ורפיא ביד מורי עכ"ל (ב): וכ"כ הריטב"א ומיהו אם בלו בתחלה שלא לדעת ואח"כ הבינו אין לחוש לכך. וכתב הרמב"ם בפרק י"ו שריך שלא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו אלא יעמיד אותם אדם אחר שלא לדעתו וא"ל דיליף לה מדאמרינן התם בסמוך הנהו בני גננא דאטילו מיא במחיצה של בני אדם גדיגהו שמואל אמר אם אמרו שלא מדעת יאמרו לדעת והוא ז"ל מפרש דהנהו דאטילו מיא הם העמידו מחיצת האנשים ומש"ה קרי להו לדעת ורבינו שלא הזכיר זה נראה שסובר שבני אדם שנעשית מהם המחיצה ידעו שלעשות מחיצה נקבצו שם וכן פירש"י. כתוב בשבלי הלקט אם צריך אדם לחפץ שבר"ה או שבבית אחר ור"ה מפסיק ביניהם יוליך שם תינוקות אם יקחוהו מאליהם טוב הדבר כדאיתא בפרק חרש (קיד.) ואם לא יבאנו להבית יעשו מחיצה של בני אדם וכו' אבל מבית חבירו לביתו לא יועיל כך לפי שצריך עירוב כל זה בכפר התרומה מ"מ צריך אדם ליזהר בזה שאין להתיר אלא בשעת הדחק וצריך שלא ידעו שלשם מחיצה נאספו שם שאם ידע אחד מהם אסור וכן נמי בקטן שלא יהא עושה ע"ד אביו שאם יודע שנוח לאביו בכך אסור להוליכו שם ע"כ:

פרוץ כעומד מותר פלוגתא דאמוראי בכפ"ק דעירובין (יז.) ואסיקנא הלכה כמ"ד מותר והא דמשמע דפרוץ מרובה על העומד אסור דוקא כשהפרצות מג' טפחים ומעלה אבל אם היתה כל פרצה מהם פחותה משלשה ה"ז ואף על פי שהפרוץ מרובה על העומד דכל פחות מג' כלבוד דמי וכ"כ הרמב"ם בפי"ו והוא מדתנן בפ"ק דעירובין (טז:) מקיפים בחבלים ובלבד שלא יהא בין חבל לחבל ג"ט וכן אמרו בקנים והזכירו רבינו בסמוך וכן פירש"י אמתני' דשיירא שהגתה בבקעה וכ"ש וכן כתבו הגהות אשיר"י: **ומ"ש** בין בשתי בין בערב שם א"ר המנונא הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי בין בערב דבהגהת מאי ואמרינן דהכי קא מיבעיי' ליה כגון דאייתי מחלצת דהוי ז' ומשהו וחקק בה ג' ושבק בה ל' ומשהו ואוקמה בפחות מג' ורב אשי אוקי בעיא דרב המנונא בגוונא אחרינא. ופירש"י הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד. אע"ג דאיכא פרצות כדתנן לעיל שיירא שהגתה בבקעה והקיפם בכלי בהמה מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא גדר גבוה י' טפחים ולא יהו פרצות יתירות על הבנין וסתם כלי בהמה של שתי היא שעומד ע"ג הקרקע. בערב מאי מחבלים דמתני' ליכא למילף הכשרה משום דהתם כולו עומד הוא דכלבוד דמי: ושבק בה ל'. שלימים למעלה ומשהו למטה ואוקמיה להך גיסא דמשהו פחות מג' כמוך לקרקע דהשתא ה"ל עומד מרובה על הפרוץ מרוח אחת ואוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא נמי ליכא למימר הואיל ועומד מרובה על האויר דתותיה מינה ולא מיפשיטא וכתב הרא"ש י"א כיון דלא מיפשיטא עבדינן להומרא והראב"ד כתב כיון דרב אשי אוקי בעיא דרב המנונא בע"א אלמא פשיטא דערב כשתי לענין עומד מרובה על הפרוץ ולא מיצטריך ליה למיבעי וכן מסתבר עכ"ל ואע"ג דרב המנונא נקט עומד מרובה על הפרוץ היינו משום דס"ל דפרוץ כעומד אסור א"ג דלא בעא למיחת נפשיה לפלוגתא ונקט בגוונא רווחא דלדברי הכל בשתי הוי עומד אבל לדידן דקי"ל פרוץ כעומד מותר הוי פרוץ כעומד בשתי פשיטא דערי ובערב בעיא ולא מיפשיטא ואזלינן בה לקולא כדברי הראב"ד והרא"ש וז"ש רבינו פרוץ כעומד מותר בין בשתי בין בערב וכך הם דברי הרמב"ם בפט"ז: **ומ"ש** ובלבד שלא יהא במקום אחד פרוץ יותר מי' וכו' פשוט שם במשנה (טז:) וכל פרצה שהיא בי' אמות מותרת מפני שהוא כפתח יתר מכאן אסור ואם עשה צורת פתח אפי' לפרצה יותר מי' מותר בריש עירובין תנן גבי מבוי ואם יש לו צורת פתח אע"פ שהוא רחב מי"א א"ל למעט ובגמ' (יא.) מתני ליה רב יהודה לחייא בר רב קמיה דרב א"ל למעט אמר ליה אתנייה צריך למעט א"ר יוסף מדברי רבינו נלמוד אחר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בל"פ מ"ט הואיל ויתר מי' אסור במבוי ופרוץ מרובה על העומד אוסר בחצר מה יותר מי"ט במבוי אינו ניתר בלא"פ אף פרוץ מרובה על העומד האוסר בחצר אינו ניתר בצורת פתח. ופירש"י מדברי רבי' . רב דאמר צורת כתח לא מהני. שרובה כתחים בד' דוכוותיה אינה ניתרת בצורת פתח ואפי' פתחים קטנים מי' כי היכי דלא מהני צורת פתח לגוויי' יותר מי' פתחא לא מהניא נמי לפרוץ מרובה על העומד בכתחים קטני' עכ"ל וכיון דלא קי"ל כרב אלא ככתם מתני' וכמו שפסק רבינו בסימן שס"ג ממילא משמע דה"ה דלכרוץ מרובה על העומד מהני צורת כתח דהא משמע בגמ' דפרוץ מרובה על העומד בצורת פתח קיל טפי מיותר מי' בצורת פתח וכיון דמהני צורת כתח בפרוץ מרובה על העומד ל"ש לן בין י' ליותר מי' וכתב ה"ה בפט"ז שכן דעת התום' והרשב"א שכל שיש שם צורת הפתח עשוי כתקונו אפי' פרוץ מרובה על העומד בד' מחיצות וכולן צורת פתח הרי הן כעומדין. אבל הרמב"ם כתב בפט"ז שאין צורת פתח ביותר מי' מתיר אלא בעומד מרובה על הפרוץ דוקא וכתב ה"ה שאפי' לדעתו יש צורת כתח מועילה אפילו בכרוץ מרובה ברוח ג' כמבואר פי"ז בדין הכשר מבוי מפולש ולא בא רבינו להזכיר כאן אלא המחיצה שבעצמה בלא אבריתיה היא מחיצה וכתב עוד שאפשר דבפרצה י' יודה הרמב"ם דאפילו פרוץ מרובה על העומד כשר אם יש לו צורת פתח ונראה שכן דעת כמ"ג וכמ"ק שכתבו צורת הפתח שאינו יותר מי' מתיר אפילו בד' רוחות אפילו כרוץ מרובה:

ומ"ש רבינו והר"י פי' אפילו לא נעץ אלא ד' קונדסין וכו' בפ"ק דעירובין (יא.) פלוגתא דר"ל ורבי יוחנן ור"י הוא דאמר שרינן מחיצות לענין שבת ואוקמה בגמרא דפלוגתייהו בצורת כתח העשוי מן הצד כלומר שמתח מקונדס לקונדס באמצעית ולא על ראשיהן הא אם מתח על ראשיהן מודה ר"י דהוי מחיצה ומהני אף מד' רוחות לרב דתני צריך למעט דוקא בי' ולכתם מתני' אפילו ביותר מי': **ומ"ש** וה"מ בחצר ומבוי וכו' שם בדברי הרא"ש דף קי"ד שהקשה דא"כ למה הוצרכו לעשות פסין לבירות ויותר קל היה לעשות צורת כתח מד' רוחות ואפילו ביותר מי' כשתם מתני' וי"ל דלא היה מתקיים כ"כ דאתו גמלים ושדו ליה וגם נקל ליפול ברוח שאינה מצויה לפי שהיו צריכין להגביהן מכני הגמלים וכן ג"ל גבי שיירא שהגתה בבקעה שמקיפין ג' חבלים זה למעלה מזה או קנים בפחות מג' ולא עבדי צורת פתח א"כ הא דשרי בחצר ומבוי שיש בה דיורין אבל בבקעה שאין בה דיורין לא שרי ובירושלמי דמסכת כלאים גרסינן א"ר זעירא מודה ר"ל לענין שבת שאין פיאה מתרת ביותר מי' א"ר חגי מתני' אמרה כן מקיפין ג' חבלים זו למעלה מזו ואם אתה אומר שפיאה מועלת ביותר מי' ויו בחבל אחד ע"כ פי' פיאה צורת פתח. ואע"פ שכתב הרא"ש הירושלמי הזה לא סמך עליו רבינו משום דירושלמי ס"ל כרב דסבר לא מהני צורת פתח ביותר מי' ואין קי"ל כמתניתין דסברה דמהני והסכרע שהביא הירושלמי מדתנן מקיפין ג' חבלים כבר ייסבו הרא"ש הלכך לא נקטינן כאותו ירושלמי. וכתב רבינו כדברי הרא"ש בתירוץ השני דלא שרי פיאה אלא בחצר ומבוי ולא בבקעה מפני שהוא מחמיר:

ומ"ש

ומיהו

דרכי משה

(ב) וכ"ה בהג"א:

פרישה

ומיכא מאן דשרי התם לטלטל עד עיקר מחיצה לא דמי לבכא דהתם אוירי שלא היה שם אלא בית מ' באחר זה ובית מ' באחר זה אבל הכא כשיש רבים כאן אמרינן נגלו נאסרו וע"ע בשמעתתא דדיורין שבתין בשבת דאמרינן שבת הואיל והותרה הותרה עכ"ל התום' שרי לפנינו דהתום' מוקי לשאי בריתא דאיירי כשנגללו בשבת ואפ"ה נאסרו כיון דבכל אחר כן רבים. מ"מ דברי רבינו א"א לישב בהכי שהרי הוא כתב שיש לו ג' שהקיפו במחלוקת כו' ובשיש ליכא רבים אלא בבית מ' באחר זה כו' דכתבו התום' שרי. והתום' דשני התם הכא אוירי בשיש רבים כאן ורבים כאן ה"ט משום דהם פי' בריתא דמחלוקת הפרוסה דמיירי בשני מצירות כדאיתא שם בתום' ורבינו בשיטת הרא"ש פירשו דאיירי שהקיפו כעין בתים זו אצל זו. וגם התום' נראה דלא קאי בהאי שיוויא דברי מסקי וכתבו על שיוויא דוקא שייכי מ"מ נראה דל"ד קאמר דהא ודאי תירוץ של התום' הכ"ל נכון ויפה הוא ואין לפקפק עליו דכיון דהספינות נפקהו זו מזו יש לחוש שיתבלבלו זו מזו ויהיה ר"ה או כרמלית ביניהן) ואיך שיהיה מ"מ מוכח מדברי הרא"ש הכ"ל דס"ל דמחלוקת שבין שתי מצירות בנגלו בשבת אפילו לא נאסרו ומש"ה מוקי לשאי בריתא דמחלוקת דמיירי בנגללו בכולו. וא"כ קשה לרבינו ג"כ שמוקי לה בנגללו בשבת. ובאמת שהתום' שם בפרק הזורק דף ק"א ע"ב בד"ה כי איתמר דרב נחמן כו' הקשו קושיות הכ"ל וז"ל ומהכיא דכל גגות כותל שבין שתי מצירות שנפל

ומ"ש ודוקא בשכל ד' רוחות על ידי צורת פתח וכו' נראה דדייק לה מדכתב הרא"ש חילוק שבין אחר לבקעה על פסי ביראות משמע דדוקא דומיא דפסי ביראות הוא מד' רוחות הוא דמפלגינן בין אחר לבקעה ודברי רבינו הם כדעת הרא"ש דס"ל דקיימא לן דאוקימתא דאוקימנא לדרבי יוחנן מן הצד אבל בצורת פתח העשויה כהלכתה לכ"ע מהניא אפי' בד' רוחות וכ"כ מדברי סמ"ג וסמ"ק שכתבתי בסמוך אבל אין כן דעת הרמב"ם בפט"ז וכתב ה"ה דס"ל דהיא אוקימתא דחייה בעלמא היא ונקטינן דברי רבי יוחנן כפשטן דאפילו בצורת פתח העשויה כהלכתה הן:

ומהו צורת הפתח קנה מכאן וכו' בפ"ק דעירובין (י"א) וכתב המרדכי דבצורת פתח סגי בקנה ע"ג ובלבד שלא יהא ניטל ברוח וכתוב בכלבו שאם אין לו קנים עושה בחבליס וכ"כ הרוקח בסימן קע"ג: **ומ"ש** אפילו אינו נוגע בהם וכו' ג"ז שם בדף הנזכר פלוגתא דר"נ ורב ששת ופסקו הרי"ף והרא"ש כרב נחמן דאמר אין צריכין ליגע משום דתניא כוותיה וכן פסק הרמב"ם בפט"ז וכן פסק המרדכי (ג) וכתב ונראה דאפילו יש ביניהם יותר מג' שרי ופשוט הוא דאי בפחו' מג' לא הוי פליג רב ששת וכ"כ הרמב"ם בפט"ז אע"פ שאינו נוגע בשני הלחיים אלא שיש ביניהם כמה אמות הואיל וגובה הלחיים עשרה הרי זה צורת פתח:

ומ"ש שיהא גובה הקנים י' כ"כ הרמב"ם בפט"ו והכי משמע בפ"ק דעירובין (יא.) בברייתא דכיפה: **ומ"ש** ויהיו מכוונים וכו' הכי משמע ממאי דתנא וקנה על גביהן וכ"כ הרא"ש דף קי"ד צריכין ליגע או אין צריכין ליגע פירוש אלו הקנים שבמזוזות המבוי אם היו גבוהים י' טפחים ואין מגיעין לקנה שלמעלה אלא שמכוונין כנגדו משמע דמכוונין מיהא בעינן ואפילו אינם רחוקים במשך ג' משמע לי דלא חשיבי מכוונים משום דפתחא כה"ג לא עבדי אינשי וכ"כ מדברי המרדכי שאכתוב בסמוך דאפילו אינו מרוחק אלא טפח פסול וה"ה לפחות מטפח עד שיהו מכוונים ממש: **ומ"ש** ואם חיבר הקנה העליון וכו' בפ"ק דעירובין (יא) אמר רב חסדא צורת פתח שעשאה מן הצד לא עשה כלום ופירש"י שלא נתן העליון על שני הקנים העומדים אלא חבירו להם מן הצד לפי שאינו דומה לפתח שהמשקוף נתון על ב' המזוזות וכן פי' שם הרא"ש וגם ה"ה כ"כ בפי"ו בשם הרשב"א ושלא כדברי הרי"ף והרמב"ם שכתבו שמן הצד היינו שעשאן מצד של כותל דה"ל פתחא בקרן זוית ופתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי וכתב ה"ה בשם הרשב"א שאין דבריהם מתוורים אלא אפילו בראש הכותל צורת פתח גמור הוא כלומר דלא מיקרי פתחא בקרן זוית אלא כשאוכל משתי רוחות ואע"פ שהרי"ף והרמב"ם לא פירשו מן הצד כפירש"י מ"מ לענין דינא משמע דאף לדידהו אם חיבר הקנה העליון לשני הקנים מצדיהן לא מהני לישנא דקנה על גביהן משמע ודאי על גביהן ולא מצדיהן וכ"כ מדברי הרא"ש שכתב אהא דאמר רב חסדא צורת פתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום פי' רבינו האי כגון שעשאו מצדו של כותל וכו' ולא משמע אלא כפירש"י וכו' והיינו כברייתא דלקמן צורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן ע"כ משמע מדבריו דלכ"ע בעינן על גביהן ולא פליגי אלא בפי' מן הצד וכתב המרדכי בפ"ק דעירובין בשם מהר"ם ששאלת על הלחי שמרוחק למעלה מן הקורה יותר מטפח כדאמר רב חסדא צורת פתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום וכתב שיש מתירין כיון שהקורה מונח מצד אחד על הלחי אע"פ שמצד אחד הוא מן הצד כשר לא חילק ידענא וכו' אלא צריך שמזה ומזה הלחיים יהיו תחת הקורה דצורת פתח היא במקום פתח וכתבתא כי הא לא עבדי אינשי ועוד דתניא וקנה על גביהן משמע דע"ג תרוויהו בעינן: **ומ"ש** וצריך שיהיו הקנים חזקים וכו' ומיהו אפילו אינם יכולים לקבל וכו' מימרא דרב חסדא בפ"ק דעירובין (יא.):

ומ"ש וצריך שיעשה לו היכר ציר גז"ש (יא:) מימרא דר"ל ואמרינן מאי היכר ציר אבקתא ופירש"י אבקתא חור שהלת סובב בו ואע"פ שאינה צריכה דלת מיהו חזיא לדלת בעינן והרי"ף לא הזכיר מימרא דר"ל וכתב הרא"ש שהר"מ תמה עליו למה השמיטה דהא ליכא מאן דפליג עליה ודחק לפרש הכוונה לקיים דבריו שלא יהא צריך היכר ציר ומ"מ כתב דאין הלשון משמע כן אלא דבעי היכר ציר וכ"ג שהוא דעת הרא"ש וכן דעת כמ"ג וסמ"ק ובהגהות פט"ז כתב דברי הר"מ ואח"כ כתב וז"ל ולי המעתיק אמר הר"י שראה בטרוי"ש עירובין שקבלה בידם שנתקנו בימי רש"י ולא היה להם היכר ציר והקשה לבני העיר מהא דר"ל וכלשון הזה השיבו לו האשכנזים טועים בפירוש כוונתו זו ופירשו לו כפירוש הרמ"ך עכ"ל. וכן דעת הרמב"ם שלא הזכיר היכר ציר בפי"ו וכן עמא דבר (ד) וז"ל הריב"ש בתשובה והלחיים שהם מזוזות הפתח די להם כשתהיינה ברוחות לקבל דלת של קסין אע"ג דליכא היכר ציר וכמו שפסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל ורחוי לכמוך עליהם אע"פ שיש הולקין ממנם הקנה שלמעלה סגי בכל שהוא כמו שאמרו בירושלמי אפי' קנה מכאן וקנה מכאן וגמי על גביהן עכ"ל. כתב הרשב"א בתשובה מבוי שיש בראשו כיפה שקורין אלט"א כל שיש ברגלי הכיפה י' טפחים קודם שיתחיל להתעגל יש לה דין פתח לחייב במזוזה ולהתיר במבוי משום צורת פתח כדאיתא בפ"ק דעירובין:

שסג מן התורה כ"מ שיש לו ג' מחיצות הוא רה"י גמור אלא שחכמים אסרו אותו עד שיעשה לו שום תיקון ברביעית וביון שא"צ אלא תיקון דרבנן התירו בתיקון כל דהו ואם הוא הצר שנפרץ במילואו עד י' אמות ניתר בפס רחב ד' טפחים שיעמידנו מצד אחד במקום הפרוץ ואם ירצה לתקנו בשני צידי הפרצה די בשני מבואן כו' דלפ"ז הלכה כרב אשי דלא בעינן היכר ציר וגו' זו היא גיר' האלפסי שהשמיט לגך דר"ל וכן הרמב"ם לא הזכיר היכר ציר אבל ברוב ספרים גרסינן א"ל תנא ל"ה שאמרו קנה מכאן כו' משמע דהשאלה היתה בכתם מי אמר מר מידי בל"ה שום חידוש ואינו חוזר על היכר ציר אלא בכתם שאלו אם אמר שום חידוש וא"ל לא אמר שום חידוש א"ל אני אומר לכם דבר חידוש תנא ל"ה שאמרו קנה מכאן וכו' דא"ל קורה טפח על גביהן אלא קנה משהו בעלמא אבל שתהא בריאה לעמוד בה דלת של קסין והיכר ציר ודאי בעינן דליכא דפליג עלה וגי' זו היא גירסת רבי' מאיר רבו של הרא"ש ולכן תמה על האלפסי למה השמיט דר"ל ורצה לייסד דבריו ע"פ גירסתו ואחר כך הסיג על ייסודו וגם הרא"ש הסכים לדברי מהר"ם רבו ואחריהם נמשך גם רבינו דפסק וצריך שיעשה לו היכר ציר אבל למה שכתבנו דהאלפסי והרמב"ם לא היו גורסים א"ל תנא וכו' הפסק נכון וקיים דלא בעינן היכר ציר וכך הוא המנהג מכל גדולי העולם כמה שכתב בהגהת מיימוני והגהת אשיר"י והכי נקטינן:

שסג מן התורה כל מקום שיש לו ג' מחיצות הוא רה"י גמור וכו' והא דקשה ממ"ש בסימן שמ"ה דבג' מחיצות הוא כרמלית פי' ב"י דלא קאמר כאן דהוא רה"י גמור לחייב הזורק לתוכו מר"ה אלא דמותר לטלטל בתוכו מן התורה שכך דינו של כרמלית מן התורה וכמ"ש הרמב"ם בפי"ד ופי"ז ולא נהירא דברמב"ם ודאי ניחא דביאר דבריו שהוא כרמלית ומותר לטלטל בכולו ד"ת והזורק לתוכו פטור אבל רבינו שכתב כאן דהוא רה"י גמור אין הדעת סובלת לפרשו על הטלטול בלבד אלא בין לטלטל ובין לחייב הזורק לתוכו מר"ה קאמר דבג' מחיצות הוי רה"י גמור מן התורה ולעיל לא האמר שהיא כרמלית אלא שיש עליה דין כרמלית מדרבנן דנוקטינן עליה מומרי רה"י ומומרי ר"ה והכי אשכחן בירושלים דשויוה כרמלית ופשוט הוא וכבר כתבתי לעיל בסימן שמ"ה:

ואם הוא אחר כו' פי' בחצר מרובעת שנפרץ בצד רביעית צריך תיקון אחר ממה שמתקנין מבוי שארכה יתר על רחבה ופרוץ בצד רביעית דבחצר צריך פס ד' בצד אחד או בב' פסין משהו מכאן ומשהו מכאן אבל במבוי שאר יתר על רחבו ופרוץ בצד רביעית התירו בלחי כל שהוא מצד אחד וה"א בפ"ק דעירובין (דף י"ב) ואע"ג דבפרש"י מבואר דכולה כוונתו מיירי דנשתייר מן הכותל הנפרץ בחצר פס ד' מצד אחד או ב' פסין של ב' משהויין מב' צדדין אפ"ה נקט רבינו שמתקנו בידים לאשמעינן רבותא דלא מיבעיא בנשתייר מן הכותל דניתקן בכך דחשיב טפי מאחר שנשתייר מן הכותל שהיה מתירו לטלטל מתחלה אלא אפי' לא נשתייר כלום מהכותל הראשון מהני תיקון זה שעשאו עכשיו בידים ואע"פ שאינו חשוב כל כך כאילו נשתייר מן הכותל הראשון אכן ממ"ש התוס' (דף י) בשיטת בתרא בד"ה וב' טפחים משמע דהסברא איפכא שהרי כתבו וז"ל א"כ בפס גמור סגי בב' משהויין אבל כותל עצמו לא חשיב פס אם לא ברוחב טפח דאין היכר כ"כ בכותל כמו בפס גמור עכ"ל ויש לדחות דלא דמי לגברן ונשתייר מן הכותל ודו"ק. כתב הר"ר יהונתן דהני ב' משהויין מכאן ומכאן בחצר היינו דנשאר טפח מכאן וטפח מכאן בגובהו של כותל או עד עשרה טפחים והכי מסתברא דמשהו דקאמר לא דוקא אלא שיעור טפח מיהא בעינן דליהוי חשיב מחיצה והכי משמע מפשטא דלישנא דגמ' (דף י') דקאמר בי' וב' טפחים סגי אלמא דמשמע דמשהו דמשהו לאו דוקא דטפח מיהא בעינן וכדאמרינן בפ' חלון (דף פ') מאי משהו גמי דקאמר

ומהו צ"ה קנה מכאן וקנה מכאן וכו' עד סוף הסימן בפ"ק דעירובין (דף י"א) מ"ר חסדא צ"ה שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום ומ"ר חסדא צ"ה שאמרו צריכה שתהא בריאה כדי להעמיד בה דלת ואפילו דלת של קסין אר"ל משום רבי יוחנן צ"ה שאמרו צריכה היכר ציר מאי היכר ציר א"ר אויא אבקתא אשכחינהו רב אחא בריה דרבא לתלמידי דרב אשי א"ל אמר מר מידי בצ"ה א"ל לא אמר ולא כלום. תנא צ"ה שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן צריכין ליגע או אין צריכין ליגע ר"נ אמר אין צריכין ליגע ורב ששת אמר צריכין ליגע. אשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל א"ל תני מר מידי בצ"ה א"ל אין תנינא כיפה ר"מ מחייב במזוזה כו' אלמא אין צריכין ליגע. כך היא הגירסא במקצת ספריס משמע דשאלת רב אחא לתלמידי דרב אשי אמר מר מידי בצ"ה היינו מי אמר דבעי היכר ציר כדאמר ר"ל דעלה דמימרא דר"ל דכמיך ליה היתה השאלה וא"ל לא אמר כלום פירוש דלא בעינן היכר ציר כי היכי דבכמוך דאשכחיה רב ששת וכו' היתה השאלה מי תני מר מידי בצ"ה אם צריך ליגע כו'. ובתר הכי גרסינן תנא צ"ה שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן כו' דלא בעינן היכר ציר וגו' זו היא גיר' האלפסי שהשמיט לגך דר"ל וכן הרמב"ם לא הזכיר היכר ציר אבל ברוב ספרים גרסינן א"ל תנא צ"ה שאמרו קנה מכאן כו' משמע דהשאלה היתה בכתם מי אמר מר מידי בצ"ה שום חידוש ואינו חוזר על היכר ציר אלא בכתם שאלו אם אמר שום חידוש וא"ל לא אמר שום חידוש א"ל אני אומר לכם דבר חידוש תנא צ"ה שאמרו קנה מכאן וכו' דא"ל קורה טפח על גביהן אלא קנה משהו בעלמא אבל שתהא בריאה לעמוד בה דלת של קסין והיכר ציר ודאי בעינן דליכא דפליג עלה וגי' זו היא גירסת רבי' מאיר רבו של הרא"ש ולכן תמה על האלפסי למה השמיט דר"ל ורצה לייסד דבריו ע"פ גירסתו ואחר כך הסיג על ייסודו וגם הרא"ש הסכים לדברי מהר"ם רבו ואחריהם נמשך גם רבינו דפסק וצריך שיעשה לו היכר ציר אבל למה שכתבנו דהאלפסי והרמב"ם לא היו גורסים א"ל תנא וכו' הפסק נכון וקיים דלא בעינן היכר ציר וכך הוא המנהג מכל גדולי העולם כמה שכתב בהגהת מיימוני והגהת אשיר"י והכי נקטינן:

שסג מן התורה כל מקום שיש לו ג' מחיצות הוא רה"י גמור וכו' והא דקשה ממ"ש בסימן שמ"ה דבג' מחיצות הוא כרמלית פי' ב"י דלא קאמר כאן דהוא רה"י גמור לחייב הזורק לתוכו מר"ה אלא דמותר לטלטל בתוכו מן התורה שכך דינו של כרמלית מן התורה וכמ"ש הרמב"ם בפי"ד ופי"ז ולא נהירא דברמב"ם ודאי ניחא דביאר דבריו שהוא כרמלית ומותר לטלטל בכולו ד"ת והזורק לתוכו פטור אבל רבינו שכתב כאן דהוא רה"י גמור אין הדעת סובלת לפרשו על הטלטול בלבד אלא בין לטלטל ובין לחייב הזורק לתוכו מר"ה קאמר דבג' מחיצות הוי רה"י גמור מן התורה ולעיל לא האמר שהיא כרמלית אלא שיש עליה דין כרמלית מדרבנן דנוקטינן עליה מומרי רה"י ומומרי ר"ה והכי אשכחן בירושלים דשויוה כרמלית ופשוט הוא וכבר כתבתי לעיל בסימן שמ"ה:

ואם הוא אחר כו' פי' בחצר מרובעת שנפרץ בצד רביעית צריך תיקון אחר ממה שמתקנין מבוי שארכה יתר על רחבה ופרוץ בצד רביעית דבחצר צריך פס ד' בצד אחד או בב' פסין משהו מכאן ומשהו מכאן אבל במבוי שאר יתר על רחבו ופרוץ בצד רביעית התירו בלחי כל שהוא מצד אחד וה"א בפ"ק דעירובין (דף י"ב) ואע"ג דבפרש"י מבואר דכולה כוונתו מיירי בנשתייר מן הכותל הנפרץ בחצר פס ד' מצד אחד או ב' פסין של ב' משהויין מב' צדדין אפ"ה נקט רבינו שמתקנו בידים לאשמעינן רבותא דלא מיבעיא בנשתייר מן הכותל דניתקן בכך דחשיב טפי מאחר שנשתייר מן הכותל שהיה מתירו לטלטל מתחלה אלא אפי' לא נשתייר כלום מהכותל הראשון מהני תיקון זה שעשאו עכשיו בידים ואע"פ שאינו חשוב כל כך כאילו נשתייר מן הכותל הראשון אכן ממ"ש התוס' (דף י) בשיטת בתרא בד"ה וב' טפחים משמע דהסברא איפכא שהרי כתבו וז"ל א"כ בפס גמור סגי בב' משהויין אבל כותל עצמו לא חשיב פס אם לא ברוחב טפח דאין היכר כ"כ בכותל כמו בפס גמור עכ"ל ויש לדחות דלא דמי לגברן ונשתייר מן הכותל ודו"ק. כתב הר"ר יהונתן דהני ב' משהויין מכאן ומכאן בחצר היינו דנשאר טפח מכאן וטפח מכאן בגובהו של כותל או עד עשרה טפחים והכי מסתברא דמשהו דקאמר לא דוקא אלא שיעור טפח מיהא בעינן דליהוי חשיב מחיצה והכי משמע מפשטא דלישנא דגמ' (דף י') דקאמר בי' וב' טפחים סגי אלמא דמשמע דמשהו דמשהו לאו דוקא דטפח מיהא בעינן וכדאמרינן בפ' חלון (דף פ') מאי משהו גמי דקאמר

דרכי משה

(ג) מיהו בהגהות מרדכי פ"ק דעירובין ע"ג כתב דאם הרחיק ה' או ו' אמות לא יפה הם עושים: (ד) וכ"ה בהג"א פ"ק דעירובין:

משמע

פרישה

אמר מדא ומר אמר מדא ול"פ דהרא"ש מוקי לאלי ברייתא בנגלו במול וקזרו ונפרשו בשבת ואז ליכא למלך בין היו תחלה דכיון שנגלו במול כשנכרשו בשבת כאילו לא היו מעולם דמו ומש"ה הולרך הרא"ש לאוקמי הברייתא דמתיר כשקזרו במחילות המבדילות בין שני רשויות דימודים דכיון דאין כאן לד ר"ה ולא כרמלית מש"ה מותר אפילו נעשו מתחלה. והר"ן מוקי לאלי ברייתא שנגלו בשבת ע"כ צריכין למימר דהא דנגלו נאסרו אוירי בנגלו המחלאות המילוות לצד ר"ה מש"ה נאסרו ולא אמרינן בכה"ג הואיל והותרה הותרה כמ"ש בשם התוס' הכ"ל וכ"כ הרא"ש בהדיא בפ"ק דעירובין וכ"כ רבינו לקמן סימן שע"ד ע"ש ואתי שפיר ויכול להיות דר"ת אמר שני המוקימתות דכיון דל"פ לא בדין ולא בסברא אסדי. ולפ"ז

דקאמר טפח וכפ' המפלת (דף כ"ו) גבי תנורי בגות אבל בקטן תחלתו כל שהוא אמרינן נמי וכמה כל שהוא טפח אלא דכתבו התוס' ע"ש ר"ת דבעמיס כל שהוא בגיר מטפח ובעמיס טפי מטפח מ"מ הכא דקאמר תלמודא להדיא בעשר וב' טפחים סגי אלמא דהאי דהאי משהו מכאן ומשהו מכאן ר"ל טפח מכאן וטפח מכאן. ואע"ג דבתוס' (דף י') הקשו ע"ז דא"כ ה"ל לפרושי הכא כי התם אין זה קושיא כל כך דהא התם נמי לא אתא לפרושי אלא לתרץ למאן דסוה קשיא ליה מברייתא דתני ומגביה מן הקרקע משהו אבל יכולה דאמר צריך להגביה מן הקרקע טפח והכי נקטינן דטפח בעינן ולא כמ"ש ב"י דלאו דוקא טפח דבמשהו סגי. שוב ראיתי בש"ע דכתב דבעושה תיקון בידים סגי בשתי משהויין אבל בנשתייר בכותל צריך טפח מכאן וטפח מכאן נמשך אחר מ"ש התוס' בשינויא בתרא ומ"מ נלפע"ד דאין להקל אלא אף בעושה בידים יש לעשות טפח לכתחלה מכאן ומכאן:

ואם הוא מבוי וכו' משנה פ"ק (דף י"ד) לחיין שאמרו גובהן י' טפחים ורחבן ועביין כל שהוא ואיכא לתמוה דבגמרא קאמרי' וכמה כל שהוא תני ר' חייא אפילו כחוט הסרבל וכתבו הרי"ף והרא"ש ואמאי לא כתבו רבינו וי"ל דלפי שאין

בשני פסין של שני משהויין ואפילו אין בפירצה ד"ט כיון שהוא במילואו צריך תיקון עד שיהא בה פחות מג' ואם יש בפירצה יותר מי' אמות אפילו אינה במילואו צריך לתקנה בצורת הפתח ואם הוא מבוי שיש לו ג' מהיצות ופרוץ בצד הרביעית היתרו בלחי שעוביו ורחבו כל שהוא שיעמידנו בפתח המבוי ויהיה גבוה י' טפחים ומכל דבר שיעשנו כשר אפילו מבעלי חיים ובלבד שיהא קשור שמה ואפי'

לכאן וכן פירשו שם רב כפא ורב הונא ברי' דרב יהושע אליבא דשמואל ופירש ה"ר יהונתן חצר שנפרצה למקום האסור לה אע"פ שאין בפירצה יותר מי' כיון שנפרצה במילואה נאסרה החצר לטלטל בכולה אבל אם לא נפרצה כולה שנשתייר מכותל רביעית בנוי כזיעור ד' טפחים במקום אחד ניתרת בכך אבל לא בפחות מי' אפי' בפחות שיעור זה (ה) אם מכל צד אותו כותל נשאר טפח מכאן וטפח מכאן בגובהו של כותל או עד י' טפחים נהשב אותה פרצה כפתח ע"כ. וכן משמע מדברי רש"י דלריכה שני פסין דאמרינן בנשתייר מן הכותל אלא נפרץ סגי וא"ל לעשות הפסים בידים וה"ה למאי דאמרינן ברוח א' בד' דבנשתייר מן הכותל ד' סגי אע"פ אלא עשאו בידים: ומ"ש ה"ר יהונתן אם מכל צד אותו כותל נשאר טפח מכאן

וטפח מכאן לאו דוקא טפח דבמשהו מכאן ומשהו מכאן סגי (ו):

ומ"ש ואפילו אין בפירצה ד' טפחים וכו' שם איכא תרי ליטני בגמ' ופסק רבינו כליטנא קמא דמפליג בין חצר למבוי דבחצר צריך תיקון עד שיהא פחות מג' וכ"פ הרא"ש בשם הר"מ:

ומ"ש ואם יש בפירצה יותר מי' אמות וכו' מדתנן בספ"ק דעירובין (טו) כל פירצה שהיא בי' אמות מותר מפני שהיא כפתח יתר מכאן אסור וכתב ה"ר יהונתן אהא דא"ר יוחנן חצר לריכה ב' פסים דכשהפירצה יותר מי' אע"פ שנשאר מן הכותל בנוי כעשר וביותר מי' אינו

מועיל כלום וכאילו נפל כל הכותל דמי ונאסרה החצר לטלטל בתוכה עד שיעשה לאותו חצר צורת פתח ע"כ וכ"כ הרא"ש בפרק כיצד מערבין גבי הא דת"ר עיר של יחיד ונעשית של רבים דאין מערבין את כולה דבשני פסים כשאין ביניהם יותר מי' או בפס ד' והפירצה בי' או בצורת פתח אפי' ביותר מי' מהני בכל דוכתי ובריש עירובין תנן אם יש לו צורת פתח אע"פ שרחב מי' אמות אינו לריך למעט וכבר נתבאר בסימן שקודם זה שדעת הרמב"ם דלא מהני צורת פתח ביותר מי' אלא בעומד מרובה על הפרוץ ושיש חולקין עליו:

ואם הוא מבוי שיש לו ג' מחיצות וכו' בפ"ק דעירובין (יא) תנן הכשר מבוי בש"א לחי וקורה ובה"א לחי או קורה ומפרש בגמרא דמבוי סתום מג' רוחות עסקינן:

ומ"ש בלחי שעוביו ורחבו כל שהוא גז"ש משנה (יד) לחיים שאמרו גבהם י' טפחים ורחבם ועביים כל שהוא רבי יוסי אומר רחבן ג' טפחים ושקלין ועריין בגמ' מי הלכה כרבי יוסי ואסיקנא פוק חזי מאי עמא דבר ופירש רש"י וכבר נהגו העם בלחי משהו וכתבו התוספות בפ"ק דעירובין (י:) גבי הא דאמרינן בחצר קטנה שנפרצה לגדולה בי' ושני טפחים סגי דכותל עצמו לא הזיב לחי אם לא בדחב טפח דאין היכר כ"כ בכותל כמו בפס גמור וכתבוה הגהות בפי"ז ובגמרא (יד) וכתב כל שהוא אפילו כחוט הסרבל ומשמע מדברי מהר"ם שכתב המרדכי בפ"ק דעירובין דכחוט הסרבל מיהא בעינן ולפיכך כתב שעושים לחיים מסיד מחוי או ג' פסים שמדביקים אותם אצל החומה בעובי אצבע הוא הרבה יותר חזק מחוט הסרבל או קנה וכתב בתרומת הדשן סימן ע"ד דנפקא ליה מדקאמר אפילו כחוט הסרבל דהיינו עובי אצבע מיהא בעינן וכתב עוד בתרומת הדשן שאין דברי מהר"ם אמורים אלא במבוי שהכשירו בלחי אבל מבוי שצריך לחיים או צורת פתח אפילו פחות מכחוט הסרבל סגי וע"כ התיר בלחיים העשוים מסיד מחוי בעובי ולא כלום במבוי הצריך שני לחיים וגם כתב שכן נוהגין בכל המקומות אמנם כתב תמיהא אחרינא חזינא בהך תיקון דמחוי סיד הטחוי בכותל דזמנין טובא אתי לידי תקלה כי הכלבים רגילים להתחכך בכותלים וחוקקים כל מיחוי הסיד למטה כמוך לארץ יותר משלשה טפחים מן הקרקע ולמעלה ותו לא חזי לא ללחי ולא לצורת פתח דהוי מחיצה שהגדייים בוקעים בה ולא מסקי אינשי אדעתייהו ומטלטלי באיסור עכ"ד ומ"מ לא ידענא מאן פלג ליה לחלק בין עובי לחי של מבוי שהכשירו בלחי אחד לעובי לחי של מבוי שהכשירו בשני לחיים ועוד דפשט דברי מהר"ם בצורת פתח החומה שרצה להכריע מדכתב שהקורה שע"ג יש בה לקבל אריח וקורה ובצורת פתח פסק שם במרדכי בהדיא דצורת פתח סגי בקנה עליון בכל דהו כ"ל דאין משם ראיה דהכי פירושה כשעושים לחיים מסיד מחוי שמדביקין אותו אצל החומה בעובי אצבע הוא חזק יותר מחוט הסרבל או קנה כלומר יותר מחוט הסרבל המוזכר גבי לחיים ומקנה המוזכר גבי צורת פתח שהרי סיד מחוי בעובי אצבע המודבק אצל החומה יש לו כח להעמיד קורה שיהיה ע"ג אריח ואילו כחוט הסרבל או קנה אין להן כח לזה וא"כ סיד מחוי בעובי אצבע מיהו טיח בכותל שפיר דמי בין בלחי אחד בין בב' לחיים דבעינן שיהיו כחוט הסרבל בין בצורת פתח דבעינן שיהא עוביה קנה כמו שאמרנו קנה מכאן וקנה מכאן ומיהו כעובי אצבע בעינן וגם בעל תרומת הדשן עצמו כתב שנדחק לפרש דברי מהר"ם כמו שפירשה כדי לקיים מנהג רוב המקומות ומיהו שאר פוסקים כולם סתמו דבריהם וכתבו שיעור לחי כל שהו משמע דס"ל דכחוט הסרבל לאו דוקא אלא כלומר כל שהו והרא"ש כתב בכלל ג' ולחי כחוט הסרבל כשר לכך מקצתו שקוע וחקוק בקיר ומקצתו בולט רק שיהיה ניכר בעלמא סגי עכ"ל משמע בהדיא דס"ל דכחוט הסרבל אין לו שיעור אלא היינו כל שהו מיהו אפשר דבסיד מחוי אפילו אם הוא כעובי אצבע טיח בכותל לא מהני כיון שאינו יכול לעמוד בפני עצמו ולדברי מהר"ם דס"ל דחוט הסרבל דוקא לא תיקשי מדמכשרינן לחי מעצי אשרה דכתותי מכתת שיעוריה דאיכא למימר דהא דבעינן כחוט הסרבל לאו משום דבעינן שיעורא אלא משום דבעינן שיהא ראוי להעמיד בו סוס דבר ואשרה דאויה להעמיד בה דלא מיפסל משום מכתת שיעוריה אלא במידי דבעי שיעור מדין שיעור ג"ג דטעמא דמכתת שיעוריה הוא לפי שעומד לשריפה וכיון שאפילו שיפרף ויעשה אפר אם גבלו ועשה ממנו עמוד מהני משום לחי לא מיפסל משום דמיכתת שיעוריה ובענין גבהו כתב ה"ה בפי"ז בשם הרשב"א הגביהו למעלה מן הקרקע פחות מג' טפחים שאין בארכו אלא ז' טפחים ומשהו כשר שכל לבוד רואין אותו כמלא עכ"ל כתבו הגהות אשיר"י בפ"ק לחי או מחיצה דאינשיב ביה זיקא ולא מצי קאי לא חשיב לחי ע"כ ופשוט הוא מדאמרינן בפרק היטן (כד.) כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה ומשמע דה"ה ללחי כתב ה"ר יהונתן בפ"ק דעירובין על מתניתין דהכשר מבוי צריך שיהיה הלחי סמוך לכותל המבוי בלא הפסק ג"ט שאם היה מרוחק מן הכותל ג' אמי חוירא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטל ליה שבכל פחות מג' אמרינן לבוד וכאילו דמחבר דמי (ב):

ומכל דבר שיעשנו כשר אפילו מבעלי חיים משנה פ"ק דעירובין (טו) בכל עושין לחיים אפי' בדבר שיש בו רוח חיים ר"מ אוסר והלכה כת"ק:

ובלבד שיהא קשור שמה נלמד מדין מחיצה שנתבאר בסימן שס"ב וכ"כ ה"ה בפי"ז וה"ר יהונתן כתב אפילו בדבר שיש בו רוח חיים כגון אדם ובהמה ולא חיישינן שמא תמות דמיתה לא שכיחא ולשמא תברח נמי ליכא למיחש דבקשורה מיירי ולשמא תרבץ תחתיה וליכא מחיצה י' ליכא למיחש נמי דמיירי דמתיחה

דרכי משה

שסג (א) משמע מדבריו דאינו מחלק בין פס הנשאר מן הכותל לפס הנעשה בידים ולכן כתב דטפח דקאמר רבי יהונתן ל"ד ולא נהירא לי דאם נשאר מן הכותל (בעינן) בעין טפח אע"ג דבעלמא כגי במשהו וכמ"ש למטה גבי לחי: (ב) וכ"ה לקמן בסמוך דאם הרחיק ג' פסול וכתב בא"ז דאם עבדי ליה צורת פתח לא אמרינן ביה דאוירא דהאי גיסא

פרישה

יחד ותרתי קאמר וכי קאמר שנים ושלשה שקיפו במחצלאות סביבותיהן ברשות הרבים וכלי שלא תקשה מאי מועילין המחצלאות הא אוסרים זה על זה משום הכי קאמר שמיירי נמי שעשו אחד מהתי תיקונים או שסבדילו גם ביניהן במחצלאות ושיה כל אחד מותר בשלו וזהו דומיא דעירבו שנים שכתבו התוס' והרא"ש בשתי מצירות או שלא הבדילו ביניהן במחצלאות אלא שעירבו יחד וע"ז משיק וכתב ומותרין לטלטל מזה לזה ר"ל כשעירבו יחד (ולא מיירי שהבדילו ביניהן) דנגללו המחיצות בשבת ר"ל המחיצות המחצלאות נאסרו כו' והיינו כשיטת פי' הרא"ש ממש. ומ"ש תחלה והבדילו גם ביניהן במחצלאות ע"ז לא קאי מה שמשיק נגללו בשבת אלא לענין אותן מחיצות תייני בנגללו במול וכמ"ש הרא"ש בהדיא. ועי"ל דרבינו לא נחית הכא לפיסקא דרב ושמואל בפלוגתא כותל שבין שתי מצירות שנפל בשבת דרב אוסר לטלטל כל אחד בחצירו ושמואל מתיר ומש"ה כתב לפי דעת שניהן פירוש דבריית בקיצור דידוע דרב דאוסר פירש אלו בריית דמחצלת כפשוטו דאפילו נגללו מחיצות המפסיקות ביניהן בשבת אפ"ה נאסרו כדין כותל שבין שתי מצירות שנפלה ואין חילוק בין רבים בכל אלה אם יחידים לתחום לא אמרן דמתיר בכותל שנפלה ושמואל דמתיר בכותל שבין שתי מצירות בשבת שנפל מוקי לאלו בריית דמחצלאות דנגללו דנאסרו היינו דוקא בנגללו מחצלאות המחיצות ור"ן בשם ר"ת כתבו לייסד הבריית אליבא אלו מאי דקיי"ל כשמואל ומש"ה מוקי לה כמ"ש דמיירי בנגללו מחיצות המחיצות והתוס' והרא"ש כתבו ייסוד הגמרא והבריי' לפי פשוטו דמשמעות דתיירי בנגללו מחצלאות המבדילות והיינו כשיטת רב ורבינו כתב לתרוויהו וע"ד שכתבתי דמ"ש ועירבו יחד ר"ל או עירבו יחד ותרתי קאמר והשתא א"ש דמאי דמשיק וכתב נגללו המחיצות נאסרו קאי לתרוויהו ר"ל לרב נגללו מחצלאות המבדילות בשבת אפ"ה נאסרו ולשמואל מיירי בנגללו המחצלאות המחיצות אפ"ה דוקא נאסרו. ולשמואל לא הולרך לאוקמי בשנים שהקיפו במחצלאות לר"ה והולרך לומר שעירבו ביניהן אלא היה יכול להעמידו בתחם שהקיף אצילו לר"ה וגנללו בשבת אלא אגב של רב הולרך לומר דמיירי בשנים ושלשה קאמר נמי הכי לשמואל. א"כ לשון הבריית נקט והבריית קתני גם גבי מחצלאות מערבין ומטלטלין מזו לזו לא אמרינן גופא דדינא דיכולין לעבר יחד כמו גבי סיפוק דקתני בריש וק"ל. גם לפי מ"ש התוס' דמחצלאות נאסרו בנגללו המחיצה שביניהן משום דרבים הייכו יכולין לייסד דברי רבינו ע"פ הדרך שכתבתי דמ"ש ועירבו ר"ל אם עירבו ונגללו נאסרו ר"ל אפילו אין נגללין המחיצות רק נגללו הפנימיים משום דרבים. היינו אלא שכבר כתבתי דרבינו שנקט שנים אי אלשה קשה לייסד ולומר דקאי אמ"ש ונגללו המחיצות שביניהן ומשום דרבים הייכו ועוד דהא התוס' משמע דמזו מהאי שינויא וגם הרא"ש לא זכרו ומוקי לה בחול לפי' אחת משינויי קמאי בה"מ עיקר לענ"ד בייסוד דברי רבינו ודו"ק:

סי' שסג (ו) **מ"ש** ב"י ז"ל ומ"ש הר"ר יונתן אם מכל צד אותו כותל נשאר טפח מכאן וטפח מכאן לאו דוקא טפח דבמשהו מכאן ומשהו מכאן סגי ק"ק הלא כתבו התוס' פ"ק דעירובין והביאם ב"י מיד אחר זה דמגמרא מוכח דכותל עצמו לא חשיב לחי

אם לא ברוחב טפח דאין היכר כ"כ בכותל כמו בפס גמור וכ"כ הגהות בפי"ז ור"ל בכותל עצמו אם נפרץ ונשאר מן הכותל בעצמו בעינן טפח אע"פ שאם הצמידו לשם לחי סגי בכל שהוא דאיתי בר"מ שג"כ כ"כ לייסד דברי רבינו יונתן הנ"ל דדוקא קאמר טפח מהאי טעמא. וגם בש"ע כתב המחבר עצמו אם נשתייר טפח מכאן וטפח מכאן. ונראה דב"י ס"ל כיון דרש"י ור' יונתן פירשו מ"ש בגמרא אם בשני פסין ומשהויין דמיירי בנשתייר ומשמע לב"י מדפירשו רבינו יונתן לגמרא בנשתייר ואפ"ה תני הגמרא משהו ש"מ דאפילו בנשתייר משהו סגי. ומ"ש בש"ע טפח אפשר שפסק כן בהוכחת הר"מ מיהו אינו מוכרח ודו"ק ומ"ש ב"י עוד לתמוה אתרומת הדשן שמחלק בין לחי אחד דבעינן כחוט הסרבל ובין שני לחיין דלא בעינן עוביים אלא משהו כו' לא ידעתי מאין רא"ה רמז ומיזה בת"ס שחילק בין לחי אחד לב' לחיין כי המדקדק בת"ס יראה לעיניים דלא חילק אלא בג"פ משום הכי לא נתנו שיעור ואע"ג דבשאלה מתחיל וכתב ז"ל מה שנהגין בכל המקומות לעשות הלחיים מסיד מחוי בעובי ולא כלום כו' ומסיק וכתב ע"ז דיפה עושים הא מסיק וכתב שם ז"ל כדי לייסד המנהג ברוב מקומות שאין נוהגין לעשות הכשר כל המבואות כ"א בג"פ כו' הרי לפנינו דלא כתב היתרו כ"א אלא ולא אלחיים ואף שהשואל נקט בלשונו לחיים ר"ל הלחיים העומדים ועליהן כמין קנה ונעשה מהן ג"פ דהא מסיק דבכל מקומות נהגו לתקן בג"פ וק"ל. ומ"ש אחר כך או ב' פסין משהויין זה עניין אחר דבחצר תיקנו כן ובמקום אחר. אבל במבוי שתיקנו בשני לחיין ובשני מקומות וע"ד שיתבאר ודאי הם"ל לעובי הכל אחד בעינן כחוט הסרבל. ומ"ש ב"י על מהרא"י שכוכיח מדכתב מהר"ם שהקורה שע"ג יש בה כח לקבל אריח וקורה. וב"י פירשו דאין הגירסא כן וכן הגירסא המרדכי כ"כ וכן הגירסא לבינו במרדכי שבתב בה כן ז"ל וכשהקורה על גבינו יש לה כח לקבל אריח וקורה ור"ל כשהקורה ע"ג הסיד יש בו בסיד כח לקבל אותו הקורה שמיחין עליו וגם (ר"ל הקנה או אם היו מיחין עליו קורה) אם היו מיחין עליו אריח היה בו כח לקבלו ור"ל כיון שהטיח חזק כ"כ הוא עדיף מקנה הל"פ ולא שר"ל דבעי שיקבל קורה ואריח כמו שכתב על דעתו דמהרא"י בת"ה אלא לאשמעינן כיון דהוא חזק כ"כ הוא עדיף מקנה דעלמא אבל לפי הגירסא שכתב תרומת הדשן ז"ל שהקורה שע"ג יש בה כח לקבל אריח וקורה כו' ולשון זה משמע שר"ל שהקורה יש בה כח לקבל אריח ואף אם היה מיחין עליה קורה היה כח לקבלה ומש"ה כתב אריח ואפ"כ קורה דלא שרי מאריח ע"ג קורה ע"ג סיד מחוי. ולפ"ז יש להקשות מאי בא מהר"ם ללמדינו מזה ומה רולה לומר בזה אלא זה בעצמו הקשה שם בעל ת"ה שכתב ז"ל אע"פ כן לריך הוא לייסד מה רולה לומר. ור"ל לפי גירסתם הל"ל וכמ"ש קשה מה בא מהרר"י לומר בזה ומסיק וכתב ז"ל ומ"מ מתבאר הוא למדקדק ואין לתריך בזה עכ"ל. וגם קשה לפי' ב"י וגירסתו דל"כ מאי טעמא דמהר"ם דמיבעי בג"פ עובי אצבע בסיד מחוי מכאן ומכאן ומאחר דלא מיתחר דלא. ניתנה שיעור בקנה דמכאן ומכאן והוא גופא כתב דעיש מחוי חזק יותר מקנה בפ"ע. וא"כ יותר מסתבר לומר דלא קאי מהר"ם כ"א אלחי ולחיים דבר נתנו מכמים שיעור והלמיכו עובי חוט הסרבל וכמ"ש מהרא"י ודו"ק:

ל"ש

דמתוחה בחשלי מלעיל כלומר שקשורה בחבלים לכותלי המבוי ביתדות שיוצאות מן הכתלים או מן התקרה ואינה יכולה לרבוץ תחתיה והכי מפרשי בסוכה פ׳ הישן (ג) :

ומ״ש ואפילו מעצי אשרה וכו׳ מוסכם מהאמוראים בפרק חלון (פ) וכתב הרמב״ם בפי״ז דטעמא משום דכיון דעובדי הלחי ורחבו כל שהוא לא אמרינן כתותי מכתת שיעוריה ואע״פ שגבהו צריך שיהא י׳ כבר ייצב זה שם ה״ה . וכתב הגהות בפי״ז בשם ר״י דלחי אפי׳ שבריס ושברי שבריס כשריס בו בלבד שלא יגביה התחתונה מהקרקע ג׳ :

ל״ש אם נראית בליטת הלחי לעומדים בתוך המבוי וכו׳ מבקנא דגמרא בפ״ק דעירובין (ט.) איתמר נראה מבפנים ושוה מבחוץ נדון משום לחי נראה מבחוץ ושוה מבפנים רבי חייא ור״ש ב״ר חד אמר נדון משום לחי וחד אמר אינו נדון ואסיקנא והלכתא נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי ופירש״י נראה מבפנים ושוה מבחוץ . שהעמיד הלחי רחבו לצד ארכו של מבוי ולא משך קצת רחבו קימעא כלפי חוץ אלא השוה חודו החיצון לעובי כותלי המבוי ודומה כמו שמוסיף על רחב הכותלים ואינו נראה מבחוץ כלחי אבל חודו הפנימי נראה מבפנים שעובין בולט לתוך רוחב המבוי . נראה מבחוץ ושוה מבפנים שמשך כל הלחי לחוץ וחודו הפנימי נכנס בכותלי המבוי ואינו נראה מבפנים אלא דומה כמוסיף על אורך הכותל אבל מבחוץ ניכר שאינו מכותל המבוי שהרי נראה כמשך להלאה מרוחב הכותל . והתוס׳ והרא״ש כתבו דאין נראה לפרש נראה מבחוץ ושוה מבפנים כמו שפירש כאן דכה״ג לא הוי אפילו נראה מבחוץ כיון שאין נראה לצד אחד המבוי אלא לעומדים אחורי המבוי אלא כמו שפירש הוא עצמו שם בסמוך גבי כותל שצדו א׳ כנוס מחבירו בין שנראה מבחוץ ושוה מבפנים וכו׳ שנכנס הבנין ומיעטו מעביו דהשתא בולט ויוצא ממנה כמין עמוד שקורין פילא״ר בין שכניסתו נראית מבפנים ושוה מבחוץ ששוקע הכותל מאחריו ונראית הפגימה בפנים בין שנראה מבחוץ ושוה מבפנים כגון ששוקע הכותל מלפניו שאין הכניסה נראית לעומדים מאחריה אלא לבני ר״ה עכ״ל וצ״ל דצד הכותל שהוא לתוך המבוי קרוי אחורי הכותל וצד הכותל שהוא חוץ למבוי קרוי פני הכותל ולפירש״י שדחו התוספות העמיד רוחב הלחי כנגד עובי הכותל ורוחב הלחי עודף על עובי הכותל ודחה פירוש זה לפי שאינו נראה לעומדים מבחוץ כנגד הלל המבוי שהרי אין הלחי ניכר אצלם לפי שהוא מכסה את כל עובי הכותל ואין ידוע להם אם הוא עודף על עובי הכותל אם לאו ואינו ניכר אלא לעומדים אחורי המבוי שרואים עובי הכותל ומזכירים שרוחב הלחי עודף על עובי הכותל וכמכו על פירושו בכותל שצדו א׳ כנוס דהיינו ששוקע הכותל מלפניו וכו׳ ודוגמת זה בלחי שהעמיד עביו כנגד עובי הכותל ועובי הכותל רחב מעובי הלחי ומבפנים הוא שוה שנראה כמוסיף על אורך הכותל ולעומדים כנגד הלל המבוי ניכר בליטת רוחב הלחי שמאחר שעובי הכותל רחב מעובי הלחי

ניכרת הפגימה לעומדים בחוץ :

הרחיקן מן הכותל ג׳ או שהגביהו מן הארץ ג׳ פסול מימרא דרבא בפ״ק דעירובין (יב) וכתב ה״ה בפי״ז בשם הרשב״א שאם הגביהו פחות מג׳ אע״פ שאין בו אלא ז׳ ומשהו כשר וכבר כתבתי זה בסמוך :

ואפילו לא עשאו לשם לחי וכו׳ ג״ז בפ״ק דעירובין (דף ט״ז) פלוגתא דאביי ורבא ואביי הוא דאמר הוי לחי ואזדא לטעמיה דאמר לחי משום מחילה ומחילה העומדת מאליה הוי מחילה ופסקו הפוסקים כוותיה אזו היא ג׳ מהשמועות שסימנם יע״ל קג״ם דקי״ל בהו כאביי ומ״ש שיסמכו עליו מע״ש כן מפורש שם היכא דלא סמכי עליה מאתמול כ״ע לא פליגי דלא הוי לחי כ״פ היכא דסמכי עליה מאתמול ופירש״י העומד מאליו שלא הוקבע לשם תיקון מבוי שלא הזמינוהו לכך כלומר דאפילו הוקבע בידים מיקרי עומד מאליו כיון שלא הוקבע שם לשם לחי וראה להשמיענו עוד שא״צ שיתכוין לכמוך עליו מע״ש אלא כל שלא היה שם לחי אחד בע״ש זה מיקרי סמך עליו מע״ש . היכא דלא סמכי עליה מאתמול שהיה שם לחי אחד ונפל בשבת וכ״כ בהגהת אשיר״י וכך הם דברי ה״ה בפי״ז בשם הרשב״א שכתב וז״ל כיצד העמידו לחי במבוי וניטל בשבת אפילו היה שם אילן וכיוצא בו ואפילו נטעו בידים אינו מועיל כיון שלא סמך עליו מע״ש לא העמיד שם לחי אחר או שהיה שם ונפל מע״ש אילן זה מתיר משום לחי וכן כל כיוצא בזה וכבר כתבתי בסמוך דעת התוס׳ דכותל עצמו לא חשיב לחי אם לא ברוחב טפח דאין

ואפי׳ מעצי אשרה שטעון שריפה (ג) ל״ש אם נראית בליטת הלחי לעומדים בתוך המבוי ואינה נראית לעומדים בחוץ כזה או שנראית לעומדים בחוץ ואינה נראית לעומדים בפנים כזה כשר הרחיקו מן הכותל ג׳ או שהגביהו מן הארץ ג׳ פסול ואפילו לא עשאו לשם לחי אלא שנזדמן לו שם מאליו כשר ובלבד שיסמכו עליו מע״ש אבל לא סמכו

שאין אנו בקיאין בשיעורא דחוט הסרבל כמה הוא לכך לא כתבו וזה היה דעת הרמב״ם בפי״ז שכתב ג״כ בכתם דלחי עביו ורחבו כל שהוא ולא כתב שיהא כחוט הסרבל דכיון דלא ידעינן שיעורא דחוט הסרבל אזלינן לקולא במידי דרבנן וסגי בלחי כל שהוא ממש והכי נהוג עלמא דלא כמ״ש המרדכי בשם מהר״ם דבעינן כעובי אצבע וכ״כ מהרא״י בת״ה סי׳ ע״ד אלא שמתוך לשון מהרא״י שהביא ב״י מבואר שלא היה כתוב בו בלשון תשובת מהרא״י שבידינו שנדפס שנת ש״ו ולכן השיב על מקצת דבריו אבל בלשון תשובת מהרא״י שבידינו ליכא קושיא וע״ש :

ומ״ש ואפי׳ מעצי אשרה שטעון שריפה פי׳ וכשר אע״פ דכתותי מכתת שיעוריה לפי שלחי סגי בכל שהוא ואע״ג שיש לו שיעור בגבהו שצריך י׳ י״ל כיון דאף אם ישרבנו אפשר לגבלו ולחזור ולתקן ממנו לחי ע״י סיד מחוי לא מפסיל משום דמכתת שיעוריה עיין בב״י : **לא** שנא אם נראית בליטת הלחי וכו׳ הכי אסיקנא הלכתא בפ״ק (ד׳ י״ד) ורש״י בדף ט׳ כתב נראה מבפנים ושוה מבחוץ כזה

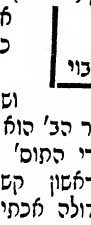

אבל בנראה מבחוץ ושוה מבפנים ציור ב׳ ציורים ציור האחד כזה

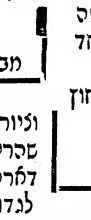

וציור השני כזה

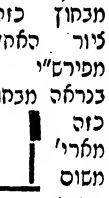

והב״י הבין שפירש״י מפירש״י בנראה מבחוץ ושוה מבפנים הוא כזה

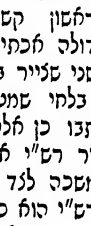

וציור הב׳ הוא כזה

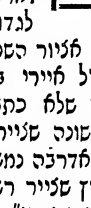

ושרי ליה מארי׳ משום קטנה שהרי התוס׳ כתבו דהציור הראשון קשה היכי משני לגדולה אבתי נראה מבחוץ

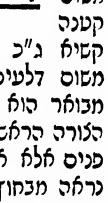

השני ניחא טפי לקמן בנכנסין כותלי הוא וכו׳ וקושיא זו קשיא ג״כ אציור השני שצייר בית יוסף ותו דמ״ש התוס׳ תחלה לדבר שינה רש״י משום לעניל חייבי בלחי שמעמידין אצל הכותל ודרך להעמידו לצד פנים כו׳ מבואר הוא שלא כתבו כן אלא אהך צורה שנייה שצייר ב״י שהיא לפי האמת הצורה הראשונה שצייר רש״י אבל הצורה הראשונה שצייר ב״י אין העמדתה לצד פנים אלא אדרבה נמשכה לצד חוץ ועודף על עובי הכותל אלא השתי צורות של נראה מבחוץ שצייר רש״י הוא כדאמרן וכך הבינו התוספות בדפי׳ וכן הוא בתשיר״י ובהגהת מיימוני פי״ז וכן הוא במרדכי פ״ק וז״ל הש״י פי׳ אותו בתרי גווני גבי כותל שצדו א׳ כנוס מחבירו פי׳ בין שנראה מבחוץ כגון שהכותל שקוע מלפניו

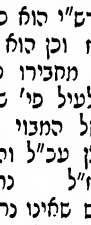

ולעיל פי׳ שמשך כל הלחי לחוץ וחודו הפנימי הוא דבוק בעובי

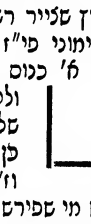

ובתוס׳ כתבו דרש״י הוצרך לשנות בחלק י״ז בדף כ״ד ריש ע״ב כתב מבחוץ ושוה מבפנים יש לו ב׳ צורות כי יש מי שפירש שאינו נראה אלא מצד ר״ה כנגד פתח המבוי

אבל מצד המבוי מבחוץ הוא חלק כולו ואינו נראה כלל וגם אינו נראה מבפנים כלו׳ מבפנים המבוי כזה

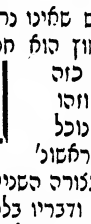

ר״ה וזהו נוכל הראשון׳ ויש מי שפירש שנראה מבחוץ מצד המבוי לחי המושך מדופן המבוי או עם דופן המבוי לפרש שנמשך דופן המבוי בחודו שכלפי חוץ או נוכל לפרש שנמשך דופן המבוי בחודו הפנימי כצורה השנייה שעשיתי וכו׳ והצורה הראשונה עיקר ולזה הסכימו רוב הפוסקים עכ״ל ודבריו בלחי המושך הם מדברי הרא״ש והרי מבואר דלא כפי׳ ב״י בצורה הראשונה דאין לשון המשנה עם הדופן נופלת כלל בציור זה . ושוב מצאתי למהר״ל חביב בתשובות סי׳ י״ד שצייר אלו הב׳ צורות כאשר ציירתי ואח״כ כתב והיה נ״ל אופן ג׳ ופי׳ אותו בכותל כנוס והוא כזה

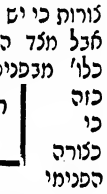

ראיתי אדם גדול הלא הוא הריטב״א ז״ל שפי׳ כן ולדעתי שלא רצה דנראה מבחוץ צריך שיהיה לעובדיים לפני המבוי בדרך אינו נראה לחי לא לבני מבוי ולא לאותם העובדים בר״ה עכ״ל הנה גם הוא ז״ל כתב דלרש״י אינו נקרא נראה מבחוץ אלא א׳ מב׳ הצורות שציירתי ודלא כב״י . עוד קשה על מה שהביא ב״י לשון רש״י גבי כותל שצדו א׳ כנוס מחבירו בין שנראה מבחוץ ושוה מבפנים וכו׳ שנכנס הבנין ומיעטו מעביו דהשתא בולט ויוצא ממנו כעין עמוד שקורין פילא״ר בין שכניסתו נראית מבפנים ושוה מבחוץ ששוקע הכותל מאחריו ונראית הפגימה בפנים בין שנראה מבחוץ ושוה מבפנים כגון ששוקע הכותל מלפניו שאין הכניסה נראית לעומדים מאחריה אלא לבני ר״ה עכ״ל רש״י וכתב ב״י וצ״ל דצד הכותל שהוא לתוך המבוי קרוי אחורי הכותל וצד הכותל שהוא חוץ למבוי קרוי פני הכותל עכ״ל נמשך למה שסובר שהציור שנראה מבחוץ שהסכימו עליו התוס׳ והרא״ש הוא כזה דהשתא מ״ש רש״י ששוקע הכותל מלפניו היינו צד הכותל מבחוץ למבוי שהוא כנגד הכותל ואין הדעת כובלתו שלשון חוץ יהא פירושו הפנים והפנים יהא פירושו האחור אלא הדבר פשוט שהמבוי הכתוס ופתוח מצד הל׳ לר״ה ראשו הפתוח הוא הנקרא בשם פנים כי הוא פני המבוי וכוף המבוי בצד הסתום הוא האחור של מבוי רחוק מר״ה ולפי זה ניחא לשון רש״י שאמר בין ששוקע הכותל מאחריו ונראית הפגימה בפנים כזה

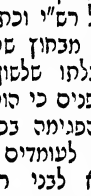

לעומדים בתוך המבוי מצד האחור ובין ששוקע הכותל מלפניו כזה

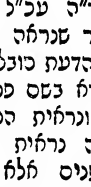

נראה מבחוץ ושוה מבפנים ובמקצת ספרי רש״י הגיהו שאין הכניס׳ נראי׳ שלשון שוקע הכותל מאחריו ושוקע הכותל מלפניו זה וזה מיירי ששוקע בחותו צד שהוא חוץ למבוי ומיכרין דברי אמת ומהרש״ל כתב כי שאין הכניסה נראית לעומדים בחוץ אלא לבני ר״ה ואיך הכותל בחותו צד שהוא תוך המבוי

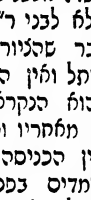

רוחים שהכותלים שויס בעובי ואינו נראה לחי אלא לעומדים בפנים ליתא להאי פירושא דבגמרא והדבר פשוט שאינו נראה שהוא בדאמיכא פגימה או בליטה אבל בשיעור העובי לא נראה אינה עבה כמו כותל שכנגדה וכן משמע בסמוך גבי לחי הבולט והכי נקטינן דשני ציורים שצייר רש״י בנראה מבחוץ וכמו שפירשנו הם ר״י׳ שכתבו בכתם בנראה מבחוץ התוס׳ לא דחו הציור הראשון אלא שכתבו שהציור השני ניחא טפי ואח״כ כתבו לייסד הציור הראשון בשני דרכים וגם הרי״ף והרמב״ם כתבו בכתם בנראה מבחוץ ושוה מבפנים שהוא לחי והרב המגיד כתב כפי׳ הראשון של רש״י וכ״כ ה״ר יהונתן והמרדכי הביא שני הפירושים ולא דחה הראשון אע״ג שהרא״ש והגהת מיימוני דחו הראשון כרוב הגדולים נקטינן דלא דחאוהו והכי משמע מדברי רבינו שכתב בכתם בנראה מבחון שהוא לחי אבל אותן שני הציורים בנראה מבחוץ ושוה בפנים האחד הוא הציור שצייר ב״י לפי פירש״י שדחאוהו התוס׳ והוא שרוחב הלחי הוא עודף על עובי הכותל כזה

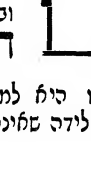

אחורי המבוי . והב׳ הוא שמבחוץ בר״ה נראה שהכותל האחד הוא עובי הרבה מכותל שכנגדה שאין כאן נראה לחי לא מבפנים לבני המבוי ולא מבחוץ לאותם העובדין בר״ה שלפני המבוי

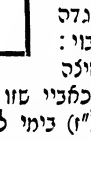

והוא פי׳ הריטב״א דה״ל נראה מבחוץ לאותן העובדין ובפנים אינו נראה הני תרתי אינן מתירין המבוי כלל

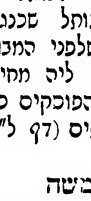

הרחיקו מן הכותל ג׳ דאמרא דרבא בפרק קמא (דף י״ד) אפילו לרשב״ג דס״ל לבוד בפחות מד׳ ה״מ למעלה אבל למטה כיון דהוי ליה מחילה שהגדיים בוקעין בה לא הוי מחילה :

ואפי׳ לא עשאו לשם לחי וכו׳ פלוגתא דאביי ורבא בפ״ק (דף ט״ו) ופסקו הפוסקים כאביי אזו היא למ״ד דיע״ל קג״ם ולא כר״ת שפסק כרבא גבי לחי ואומר דלמ״ד דיע״ל קג״ם היא ליה דפליגי בה אביי ורבא בפ׳ בנות כותים (דף ל״ז) בימי לידה שאינה רואה בהם וכ״כ הסמ״ג בהלכות נדה בשם כל הגאונים

דרכי משה

גיסא ודהאי גיסא מבטלא ליה : (ג) בא״ז אם קשר אדם ללחי הוי לחי :

ומשמע

פרישה

(ב) **ל״ש** אם נראית הלחי לעומדים בתוך המבוי ואינה נראית לעומדים בחוץ כו׳ ולשון הגמרא פ״ק דעירובין דף ט׳ ע״ב הוא ושוה מבחוץ או שוה מבפנים כו׳ ופירש״י **נראה מבפנים ושוה מבחוץ** שהעמיד רחבו לצד אורכו של מבוי ולא משך קצת רחבו קימעא כלפי חוץ אלא השוה חודו החיצון לעובי כותלי המבוי ודומה כמו שמוסיף על רוחב הכותלים ואינו נראה מבחוץ בלחי לבל חודו הפנימי נראה מבפנים שעובין בולט לתוך רוחב המבוי עכ״ל . נראה בעיני פשוט דל״ל כוה ולא כמו שנדפס בחכמת שלמה כוה דהא מדכתב כ״י

ויאמר ה' אל משה עוד נג אחת אביא על פרעה ועל מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה: דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעתה כלי כסף וכלי זהב: ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם: ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים: ומת כל בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחים וכל בכור בהמה: וצעקה גדולה תהיה בכל ארץ מצרים אשר כמוהו לא נהיתה וכמוהו לא תסף: ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו למן אדם ועד בהמה למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים לבין ישראל: וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר רגלי אחריך ואחרי כן אצא ויצא מעם פרעה בחרי אף: ומשה ואהרן עשו את כל המופתים האלה לפני פרעה ויחזק ה' את לבב פרעה ולא שלח בני ישראל מארצו: ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר: החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבת שה לבית: ואם יקטן הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו לפי נפשות איש מאכלו תכסו על השה: שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכשבים ומן העזים תקחו: והיה לכם למשמרת עד יום ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים: ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף הבתים אשר יאכלו אתו בהם: ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מררים יאכלהו: אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו: ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו: וכה תאכלו אתו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא לה': ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה': והיה הדם לכם לאות על הבתים אשר אתם שם ראיתי את הדם ופסחתי עליכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים: והיום הזה יהיה לכם לזכרון וחגתם אתו חג לה' לדרתיכם חקת עולם תחגו אתו: שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשבתו שאר מבתיכם כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי: וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם: בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ואזרח הארץ: כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות: ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם והשחטו הפסח: ואגדתם אזוב ולקחתם אל הדם אשר בסף ונגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר: ועבר ה' לנגף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן הנגף לבא אל בתיכם לנגף: ושמרתם את הדבר הזה לך ולבניך עד עולם: והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את העבודה הזאת: והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם: ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו: וילכו בני ישראל ויעשו כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו: ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם: ויהי בחצי הלילה ה' הכה כל בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על כסאו עד בכור השבי אשר בבית הסהר וכל בכור בהמה: ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדולה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת: ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל וגם אתם לכו עבדו את ה' כדברכם: גם צאנכם גם בקרכם קחו כדברכם וברכתם גם אתי: ותחזק מצרים את העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כלנו מתים: ויסע העם מרקמה לפני שאת בצקתם משארתם צרורת בשמלתם על שכמם: ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו מצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות: וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום ויניצלו את מצרים: ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה כשש מאות אלף רגלי הגברים מלבד טף: וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד מאד: ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגות מצות כי לא חמץ כי גרשו מצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צידה לא עשו להם: ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה: ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים: ליל שמרים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שמרים לכל בני ישראל לדרתם: ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו: וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אז יאכל בו: תושב ושכיר לא יאכל בו: בבית אחת יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועצם לא תשברו בו: כל עדת ישראל יעשו אתו: וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה' המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו והיה כאזרח הארץ וכל ערל לא יאכל בו: תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוכם: ויעשו כל בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו: ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם: ויאמר ה' אל משה לאמר קדש לי כל בכור פטר רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוצא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ: היום אתם יצאים בחדש האביב: והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסי אשר נשבע לאבתיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה: שבעת ימים תאכל מצות וביום השביעי חג לה': מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלתך: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים: והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי בחזק יד הוצאך ה' ממצרים: ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה: והיה כי יביאך אל הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתיך והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה': וכל פטר חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוצאנו ה' ממצרים מבית עבדים: והיה כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה: והיה לאות על ידך ולטטפת בין עינך כי בחזק יד הוצאנו ה' ממצרים: ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלהים פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה: ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים: ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים אתכם והעלתם את עצמתי מזה אתכם: ויסעו מסכות ויחנו באתם בקצה המדבר: וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם לילך יומם ולילה: לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם: ויאמר ה' אל משה דבר אל בני ישראל ויסבו ויחנו לפני פי החירות בין מגדל ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו על הים: ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר: וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה' ויעשו כן: ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך לב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו: ויאסר רכבו ואת עמו לקח עמו: ויקח שש מאות רכב בחר וכל רכב מצרים ושלשים על כלו: ויחזק ה' את לב פרעה מלך מצרים ורדף אחרי בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד רמה: ורדפו מצרים אחריהם כל סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו ויחנו אתם על הים: ופרעה הקרב וישאו בני ישראל עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה': ויאמרו אל משה המבלתי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים: הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבד את מצרים מאשר נמות במדבר: ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם: ה' ילחם לכם ואתם תחרשון: ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו: ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה: ואני הנני מחזיק את לב מצרים ורדפו אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו ברכבו ובפרשיו: וידעו מצרים כי אני ה' בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו: ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם: ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה: ויט משה את ידו על הים ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים: ובני ישראל באו בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם: וירדפו מצרים ויבאו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים: ויהי באשמרת הבקר וישקף ה' אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם את מחנה מצרים: ויסר את אופן מרכבתיו ויהנהגהו בכבדת ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים: ויאמר ה' אל משה נטה את ידך על הים וישבו המים על מצרים על רכבו ועל פרשיו: ויט משה את ידו על הים וישב הים לפנות בקר ומצרים נסים לקראתו וינער ה' את מצרים בתוך הים: וישבו המים וכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד: ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חומה מימינם ומשמאלם: ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים: וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים ויירא העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו: אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים: עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארממנהו: ה' איש מלחמה ה' שמו: מרכבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים סוף: תהמת יכסיומו ירדו במצולות כמו אבן: ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב: וברב גאונך תהרס קמיך תשלח חרונך יאכלמו כקש: וברוח אפיך נערמו מים נצבו כמו נד קפאו תהמת בלב ים: אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי: נשפת רוחך כסמו ים צללו כעופרת במים אדירים: מי כמכה באלים ה' מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא: נטית ימינך תבלעמו ארץ: נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך אל נוה קדשך: שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת: אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמגו כל יושבי כנען: תפל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועך ידמו כאבן עד יעבר עמך ה' עד יעבר עם זו קנית: תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידיך: ה' ימלך לעלם ועד: כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב ה' עליהם את מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים: ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלות: ותען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים: ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים: ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים במרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה: וילנו העם על משה לאמר מה נשתה: ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו: ויאמר אם שמע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך: ויבאו אילמה ושתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים ויחנו שם על המים: ויסעו מאילם ויבאו כל עדת בני ישראל מדבר סין אשר בין אילם ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ מצרים: ויתלונן כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר: ויאמרו אליהם בני ישראל מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב: ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתי אם לא: והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום: ויאמר משה אליהם בערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים: ובבקר וראיתם את כבוד ה' בשמעו את תלנתיכם על ה' ונחנו מה כי תלינו עלינו: ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמעו ה' את תלנותיכם אשר אתם מתלוננים עליו ונחנו מה לא עלינו תלנותיכם כי אם על ה': ויאמר משה אל אהרן אמר אל כל עדת בני ישראל קרבו לפני ה' כי שמע את תלנותיכם: והיה כדבר אהרן אל כל עדת בני ישראל ויפנו אל המדבר והנה כבוד ה' נראה בענן: וידבר ה' אל משה לאמר: שמעתי את תלנות בני ישראל דבר אליהם לאמר בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם: והיה בערב ותעל הסלו ותכס את המחנה ובבקר היתה שכבת הטל סביבות המחנה: ותעל שכבת הטל והנה על פני המדבר דק כמסכת דק כפרת על הארץ: ויראו בני ישראל איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמר אליהם משה הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה: זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשתיכם איש אשר באהלו תקחו: ויעשו כן בני ישראל וילקטו הרבה והמעיט: ויכל בעמר ולא הרבה לא המעיט איש אשר לקט לפי אכלו: ויאמר משה אליהם איש אל יותר ממנו עד בקר: ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים מהם עד בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עליהם משה: ולקטו אתו בבקר בבקר איש כאכלו ואם חם השמש ונמס: והיה ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה: ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קדש לה' מחר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו וכל הנותר הניחו לכם למשמרת עד בקר: ויניחו אותו עד בקר כאשר צוה משה ולא הבאיש ורמה לא היה בו: ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה: שת ימים תלקטהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו: ויהי ביום השביעי יצאו מן העם לקט ולא מצאו: ויאמר ה' אל משה עד אנה מאנתם לשמר מצותי ותורתי: ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי: וישבתו העם ביום השביעי: ויקרא בית ישראל את שמו מן והוא כזרע גד לבן ולטעם כצפיחת בדבש: ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר ממנו למשמרת לדרתיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוצאי אתכם מארץ מצרים: ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת וקח שמה מלא העמר ממנו והנח לפני ה' למשמרת לדרתיכם: כאשר צוה ה' את משה והניחהו אהרן לפני העדות למשמרת: ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד בואם אל קצה ארץ כנען: והעמר עשרת האיפה הוא: ויסעו כל עדת בני ישראל מדבר סין למסעיהם על פי ה' ויחנו ברפידים ואין מים לשתות העם: ויריב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר אליהם משה מה תריבון עמדי מה תנסון את ה': ויצמא שם העם אל המים ויתלונן העם על משה ויאמרו למה זה העלית אותנו מארץ מצרים להמית אתי ואת בני ואת מקני בצמא: ויצעק משה אל ה' לאמר מה אעשה לעם הזה עוד מעט ורגמוני: ויאמר ה' אל משה עבר לפני העם וקח אתך מזקני ישראל ומטך אשר הכית בו קח בידך והלכת: הנני עמד לפניך שם על הצור בחרב והכית בצור ויצאו מימיו ושתה העם: ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין: ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים: ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלהים בידי: ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה: והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק: וידי משה כבדו ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה ומזה ויהי ידיו אמונה עד בא השמש: ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב: ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים: ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי: ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר: וירא יתרו כהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים: ויקח יתרו חותן משה צפורה אשת משה אחר שלוחיה: ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה: ושם האחד אליעזר כי ואלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה: ויבא יתרו חותן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלהים: ויאמר אל משה אני חותנך יתרו באה אליך ואשתך ושתי בניה עמה: ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו איש לרעהו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האהלה: ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה': ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים: ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים: עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם: ויקח יתרו חותן משה עלה וזבחים לאלהים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים: ויהי ממחרת לשבת משה לשפט את העם ויתיצב העם על משה מן הבקר עד הערב: וירא חותן משה את כל אשר הוא עשה לעם ויאמר מה הדבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב: ויאמר משה אל חותנו כי יבא אלי העם לדרש אלהים: כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלהים ואת תורתיו: ויאמר חותן משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה: נבול תבול גם אתה גם העם הזה אשר עמך כי כבד ממך הדבר לא תוכל עשהו לבדך: עתה שמע בקולי איעצך ויהי אלהים עמך היה אתה לעם מול האלהים והבאת אתה את הדברים אל האלהים: והזהרתה אתם את החקים ואת התורות והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון: ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות: ושפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדול יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם והקל מעליך ונשאו אתך: אם את הדבר הזה תעשה וצוך אלהים והיכלת עמד וגם כל העם הזה על מקומו יבא: ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל ויתן אותם ראשים על העם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות: וישפטו את העם בכל עת את הדבר הקשה יביאון אל משה כל הדבר הקטן ישפטו הם: וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו: בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני: ויסעו מרפידים ויבאו אל מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר: ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל: אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי: ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והיתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ: ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל: ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו ה': ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה': ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור שמעו העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ויגד משה את דברי העם אל ה': ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם: והיו נכנים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני: והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת: לא תגע בו יד כי סקול יסקל או יורה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה במשך היובל המה יעלו בהר: וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם ויכבסו שמלתם: ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה: ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה: ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר: והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד: ויהי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יעננו בקול: וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר ויקרא ה' למשה אל ראש ההר ויעל משה: ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל מהם רב: וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו פן יפרץ בהם ה': ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדת בנו לאמר הגבל את ההר והקדשתו: ויאמר אליו ה' לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יהרסו לעלות אל ה' פן יפרץ בהם: ויאמר אל ה' אל

[בית ר"ח ומ"ש]

הגיה

ובמה שכתב הרב ר"ש ז"ל דאם אינו מבין בעצמו ומקבל מן אחר אינו נאמן לומר אינו מבין אלא אם כן

ג' כשרה ואם לאו פסולה: היתה יוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל זה כגון שסמכה על קורות או שתי קורות אחת יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל זה ופוגעת זו בזו באמצע המבוי אם אין ביניהם ג' כשרה יש ביניהן ג' פסולה: הניח שתי קורות זו בצד זו ואין נוגעות זו בזו ואין שום אחת מהן יכולה לקבל חצי לבינה אם הן קרובות זו לזו שבין שתיהן יכולות לקבל חצי לבינה שהוא טפח ומחצה א"צ לעשות אחרת ואם לאו צריך לעשות אחרת (ד) היתה אחת גבוה ואחת נמוכה רואין את העליונה כאילו היא למטה ואת התחתונה כאילו היא למעלה עד שיהו זו אצל זו ובלבד שלא תהא העליונה למעלה מכ' והתחתונה למטה מי' ולא יהו ביניהן ג' טפחים שכשרואין אותה כאילו הן בשוה שתהא זו בצד זו כ"כ הרמב"ם ז"ל וה"ר מאיר מרוטנבורק כתב בזה שהוא פסול וכ"כ א"א הרא"ש

זמ"ש רבינו שהוא טפח ומחצה כך היא הנוסחא במקצת ספרי רבינו וכך היא הגירסא בגמ' וכן כ' קורות מתאימות כו' אם מקבלות אריח לרחבו טפח ומחצה וכו' ורבא דה"פ אם אינן נוגעות זו בזו מיהו אין ריוח ביניהם אלא טפח אחד היכולות לקבל אריח לרחבו שהוא טפח ומחצה ויסמוך באצבע מכאן ובאצבע מכאן מצטרפים וא"צ להביא קורה אחרת וכ"כ ה"ר יהונתן אבל מפירש"י שכתב המתאימות שהשכיבן זו אצל זו כמו תאומים משמע שנוגעות זו בזו ממש ואז מצטרפין לשיעור טפח לת"ק אבל אם אין נוגעות אין מצטרפין אלא אמרינן הכא לבוד דזיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא וכ"כ המרדכי והגהת מיימוני ע"ש מהר"ם ושכן משמע מפירש"י דהכא ובפ' הישן פירש"י כך להביא ולפי פי' זה גרסי' בגמ' אם מקבלות אריח לרחבו טפח ואם גרסי' טפח ומחצה דהא לפי פי' זה אתא לאשמועי' דצריך שיהא בין שתיהן כשהן נוגעות זו בזו רוחב טפח וה"ג בפ' הישן ובכל הספרים ובפירקין נמי גרסי' הכי במקצת ספרים וכך היא הגרס' באלפסי ובאשיר"י וכך היא הנוסחא ברוב ספרי רבינו שהוא טפח אלא דלא ס"ל כמהר"ם שצריך שיהיו נוגעים זו בזו אלא כדברי התוס' דבסמוך והב"י היה ג"כ גורס בדברי רבינו שהוא טפח והבין דר"ל שהן קרובות זו לזו פחות מעכא והקשה ואמר ותימה למה נשתנה דין לבוד זה משאר לבוד דהוי בפחות מג' ולמאי דפריסית ל"ק ולא מידי דא"ל שיהיו קרובות פחות מטפח מטעם לבוד אלא שיסמוך האריח לרחבו על אלו כ' הקורות אצבע מכאן ואצבע מכאן וא"ל ג"כ פחות מטפח אלא אפילו יש ביניהם טפח שלם נמי א"ל להביא קורה אחרת כיון דיכולת לקבל אריח שיסמוך באצבע מכאן ואצבע מכאן ונמשך רבינו בדין זה אחר דברי התוס' שכתבו ריש (דף יד) בד"ה ובלבד שלא דלרבנן פסולין כ' קורות המתאימות אפילו בלבודים פחות מג' משום דבעינן קורה ראויה לקבל אריח עכ"ל דמפרשין דלרבנן צריך שיהיו מתאימות שיכולין לקבל האריח לרחבו דהיינו בשיש ביניהם טפח וא"ל שיהיו נוגעין זו בזו ולרשב"ג מתכשר בשיש ביניהם פחות מג' אבל ה' המגיד פי"ז כתב ג"כ גירסא זו שהוא טפח וכתב עוד דלרבנן אפילו יש בין זו לזו פחות מג' אם יש בין שתיהן רוחב טפח סגי ושכך היא דעת הרמב"ם ובש"ע הביא דעת הרמב"ם כמו שפי' הרב המגיד והביא ג"כ דעת רבינו שיהיו קרובות בתוך טפח אבל מלשון הרמב"ם נראה לפע"ד שתופס פירש"י וכמ"ש מהר"ם דבעינן שיהיו נוגעות זו לזו שהרי כתב וז"ל וכן כ' קורות המתאימות אלא בזו בזו כדי לקבל אריח ולא בזו כדי לקבל אריח אם יש בשתיהן כדי לקבל אריח א"ל להביא קורה אחרת עכ"ל משמע מדכתב בכתס שדין כ' קורות המתאימות כדין כל שאר קורה ושיהיו נוגעין זו בזו כאילו היה קורה אחת. ותו מדכתב הרמב"ם אח"כ היתה אחת למטה ואחת למעלה וכו' ולא יהיה ביניהן ג"ט כשרואין אותה שירדה זו ועלתה זו בכוונה עד שיעשו זו בצד זו עכ"ל דמשמע דנתכוין לומר שלא יהא ביניהם גובה אבל היכא דרחבה ובריאה אמרינן רואין ולהכי בשתי קורות א' למטה וא' למעלה נמי אמרינן רואין כיון שיש ברחבן טפח ובריאין לקבל אריח והכי מוכח להדיא מפירש"י דבהא פריך עקומה רואין וכו' פשיטא כתב רש"י פשיטא דהכא נמי אמרינן רואין דמ"ש הא מדרישא ורישא ר"י תני לה אלא דלפי זה קשיא טובא הא דמשני תלמודא אהך פירכא קמ"ל כדר' זירא דאמר ר' זירא היא בתוך המבוי ועקומותיה חוץ למבוי וכו' רואין וכו' דהאיך יאמר ר' זירא הך מילתא דרואין אליבא דר' יהודה דקאמר רואין ולית הלכתא כוותיה ותו דלמה כתבו הפוסקים הך מילתא דר' זירא דאמר רואין כיון דלאו הילכתא היא וי"ל דאע"ג דהמקשה קס"ד דהך בבא דעקומה ועגולה ר"י הוא ולהכי כריך פשיטא כדפירש"י מ"מ למאי דמשני קמ"ל כדר' זירא וכו' גלי ליה דלא כדקא ס"ד דהך בבא דעקומה ועגולה ר"י הוא דהא מדר' זירא שמעינן דבהאי רואין רבנן נמי מודו דאמרינן

אחרת וכתב הרא"ש בדף קט"ו אע"ג דרבנן פליגי עליו דר"י בהיתה של קש וכל קנים בהא דעגולה ועקומה מודו דאמרינן רואין וכן דעת הרמב"ם בפ' ז' וכתב שם ה"ה שכן הוא דעת הרשב"א ז"ל ורבינו כתב מימרא דר"ז דמכשר בעקומותיה נוטה תוך למבוי אז למעלה מכ' וכ"ש להיכא דגם עקומותיה בתוך המבוי ותוך כ' והרמב"ם בפי"ז שכתב מימרא דר' זירא כתב קודם לכן לשון המשנה כמנהגו:

היתה יוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל זה וכו' בריית' שם בדף המזכר וכתב ה"ה בפי"ז דאפילו במרוחקות משני הכותלים אמרינן לבוד מתרי רוחי:

הניח שתי קורות זו בצד זו וכו' ג"ש שם ברייתא בדף המזכר וכן שתי קורות המתאימות לא בזו כדי לקבל אריח ולא בזו כדי לקבל אריח אם מקבלות אריח לרחבו טפח ומחצה א"ל להביא קורה אחרת ואם לאו אינו צריך להביא קורה אחרת ומפרש רבינו דאם מקבלות אריח לרחבו היינו שהן קרובות זו לזו פחות מטפח א"ל להביא וכו' ותימה הוא למה נשתנה דין לבוד זה משאר לבוד דהוי בפחות מג' ויותר נראה דברי הרמב"ם שכתב בפי"ז אם יש בשתיהן כדי לקבל אריח אינו צריך להביא קורה אחרת וכתב ה"ה ופירוש רבינו אם יש בין שתיהן רחב טפח וכשאין בין זו לזו ג' טפחים ואח"כ מצאתי בהגה"מ החדשות שכתבו וכן שתי קורות המתאימות וכו' נראה למהר"ם דהיינו דוקא כשנוגעות זו בזו אבל אם אינם נוגעות אפילו אין ביניהם ג"ט אין מצטרפין דלא אמרינן לבוד דזיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא שיעורא עכ"ל והר"ר יהונתן ג"כ פי' שהניחן בתוך ג' ל"א בהו לבוד ומצטרפו זה עם זה לשיעור טפח דלא לקביעות הושמו שם שניהם אא"כ הם כ"כ סמוכים בתוך טפח שאם יתן האריח שרחבו טפח ומחצה בין ב' הקורות ולא יפול לארץ שיסמוך באצבע מכאן ואצבע מכאן מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין ע"כ ואע"פ שבברייתא אמרו אם מקבלין אריח לרחבו טפח ומחצה כתבו רבינו והרמב"ם טפח לבד משום דבפ"ק דעירובין (יד.) אמתני' דקתני הקורה שאמרו רחבה לקבל אריח והאריח חצי לבינה של ג"ט דיה לקורה שתהא רחבה טפח כדי לקבל אריח לרחבו ופריך טפח טפח ומחצה בעי ומשני כיון דרחבה לקבל טפח אידך חצי טפח מלבין ליה בטינא משהו מהאי גיסא ומשהו מהאי גיסא:

היתה אחת גבוה ואחת נמוכה וכו'. גז"ש בדף המזכר ברייתא דר' יוסי בר"י: **וכ"ש** ולא יהיו ביניהם ג' טפחים אינו בברייתא אלא מדברי הרמב"ם בפי"ז ופשוט הוא והרא"ש כתב בשם ר"ת דלית הלכתא כרבי יוסי בר ר' יהודה דסבר כאבוה דאית ליה רואין דלית הלכתא כוותיה ומה שהביאה הרי"ף משום סיום הברייתא הביאה ולא להלכתא עכ"ל וזהו שכתב רבינו שהר"ם והרא"ש כתבו בזה שהוא פסול כלומר משום דלית להו רואים ובנוסחת הרי"ף דיקן כתוב בהדיא דלית הלכתא כר"י ב"ר יהודה אבל הרמב"ם פסקה בפ' י"ז וכתב ה"ה מתוך דברי רבינו נראה שכל שהן תוך כ' אמר ולמעלה מי' אפילו יש ביניהן במרחק גובה יותר מג' מצטרפות וקשה לי בזה שהרי רבינו פסק פ"ה מה' סוכה כרבא דאמר פרק הישן (כב:) דכל דבר שאין בגנו טפח אין רואין אותו כאילו ירד ושם הקשו עליו מברייתא זו ואמר תריץ ואימא הכי ובלבד שלא תהא תחתונה למטה מי' אלא למעלה מי' ועליונה סמוכה לה פחות מג' א"כ ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מכ' אלא בתוך כ' והתחתונה סמוכה לה פחות מג' אבל ג' כיון דלית ליה טפח לא אמרינן חבוט רמי ויאלך הביא ברייתא כפשטה ולא כ' אוקימתא זו והרשב"א פסק בכפרו כדברי אוקימתא זו ועיקר ע"כ לומר שהוא ז"ל מפרש מה שכתב הרמב"ם ולא יהיה ביניהם ג' טפחים במרחק משך דוקא קאמר כדמשמע טיפא דלישניה וע"כ הקשה עליו מדאותבינן מהאי ברייתא לרבא דאמר כי לית ביה טפח לא אמרינן חבוט רמי ושני תריץ ואימא הכי ובלבד שלא תהא תחתונה למטה מי' וכו' ואפשר לדחות שבכלל מ"ש ולא יהיה ביניהם ג' טפחים הוא שגם במרחק הגובה לא יהא יותר מג' ואם זאת היתה כוונתו יפה עשה שפסקה כיון דלא קאמר ר"י ב"ר יהודה רואין אלא בפחות מג' ליכא מאן דפליג בהא ואע"ג דאמיי אמר בפ"ק דעירובין (יד.) דר"י ב"ר יהודה סבר לה בהא כאבוה דאית ליה רואין נקטינן כרבא דפ' הישן דאוקימנא בפחות מג' ואם נפשך לומר שלא נתכוון אלא למרחק המשך ולא למרחק הגובה אכתי איכא למימר דשפיר פסק כר"י ב"ר יהודה דאע"ג דאמר אביי דסבר לה כאבוה דאית ליה רואין ולא קי"ל כאבוה שאני התם שהקורה פיכולה מתחת עצמה שהיא של קש או של קנים הלכך לא אמרינן רואין אותה כאילו היא של מתכת אבל בדר"י ב"ר יהודה שאין פיכולה מחמת עצמה אלא מחמת מקומה אפשר דאמרינן בה רואין וכדאמרינן בעלמא גוד אסיק גוד אחית והא דאוקימנא לה בפרק ב' דכוכה בפחות מג' לרווחא דמילתא הוא דתריץ הכי אבל היה אפשר ליה לתרוצי דכי אמר רבא דלא אמרינן חבוט רמי אלא בשגגה טפח ה"מ דשהוא צריך לאהל כגון גבי סוכה או גבי טומאה אבל כשאינו צריך אלא להיכר בעלמא כגון גבי קורה אפילו אין בו טפח אמרינן ביה חבוט רמי:

כירש

פרישה

עיין מה שמסיק ב"י וכתב וז"ל ומ"ש רבינו אפילו כמכו עליו מע"ש לא מכני אא"כ יהא בולט לתוך המבוי פחות מד"א הוא דלא כפירש"י כו' עד דלפירושו יש לתמוה על רבינו שכתב כן וצ"ע עכ"ל. ואני שמעתי ולא אבין דלא משמע מלשון רש"י אלא אי עבדיה מאתמול לשם לאי דאו יש לו קול ולא בסמיך עליה מאתמול. ומ"ש ב"י בד"ה ומ"ש ואם רחבה ד"ט כו' עד וגם המרדכי כתב שכן פסק הר"מ כו' צ"ע כיון שמהר"ם כסק כר' יודא דאפילו ברחבה טפח א"ל להיות בריאה וכמ"ש ב"י בשמו לפני זה בע"א בד"ה ושיעור הקורה כו' ק"ו ברחבה ד' ומאי קמ"ל בזה דפסק כרבי אילעא ואפשר לומר משום דבגמ' דף י"ד ע"א אפיסקא דמשנה דרבי יודא אמר רחבה אע"פ שאינה בריאה גרסינן מתני ליה רבי זירא לחייא בר רב קמיה דרב רחבה אע"פ שאינה בריאה א"ל אתנייה רחבה ובריאה ומשמע דס"ל דרבי יודא ס"ל דבעינן רחבה ובריאה וא"כ מ"ש דלעיל קאמר הר"ם דהלכה כר' יודא והיינו דסגי ברחבה טפח ובריאה ולאפוקי מרבנן דפליגי עמו וס"ל לפי אתנייה דרב דלא סגי ברחבה טפח אע"פ שהיא בריאה דאל"כ קשה רבי יודא היינו תיק וקמ"ל עוד דהלכה כרבי אילעא דאם היא רחבה ד' אע"פ שאינה בריאה דאולא ג"כ בשיטת רבי יודא דהא לרבנן פשיטא דלא סגי אם אינה בריאה וע"ש בתוס' בד"ה אתנייה ומסקי וכתבו בע"א:

(ג) ומ"ש רבינו בדין היתה אחת גבוה כו' עד ולא יהו ביניהן ג"ט שכשרואין אותה כאילו הן בשוה שיהו זו בצד זו כ"כ הרמב"ם. והרמ"ם כתב בזה שהוא פסול וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל וכן שתי קורות המתאימות כו' ומשמע דס"ל פירושו דבמונחין ממש זה אצל זו אם בפחות מטפח וכמ"ש רבינו וכ"ש באחת מונחת למעלה ואחת למטה דצריכין שלא יהיו ביניהן סבדל במשך אלא שאם הן מרוחקין בגובה פחות מג"ט בזה פסק כרבי יודא דאמרינן רואין

ג"ט כשרואין אותה שירדה זו ועלתה זו בכוונה עד שיעשו זו בצד זו עכ"ל ולשון זה נראה לפרש דאגבוהן קאי ולא אמשך שבא הרמב"ם בעצמו לבאר מ"ש בברייתא היתה אחת למטה ואחת למעלה רואין את העליונה כאילו היא למטה כו' דהיינו דוקא כשאין בין עליונה לתחתונה ג"ט בזה דוקא אמרינן רואין דאל"כ לא אמרינן רואין כיון שהעליונה היא פחות מטפח והיינו כאוקימתא דר"פ הישן דמייתי הכ"מ וב"י והשתא מ"ש דכתב הרמב"ם פי' זה בבבא שניה דהיתה אחת למטה כו' ולא כ"כ בריש בשני קורות המתאימות דל"ל אלא יהיה ביניהן ג"ט במשך ומשם נלמד במה"ש בדין זה דהיתה אחת למטה. ועוד מהיכא תיתי לכשיר בדין זה דהיתה אחת גבוה ואחת נמוכה כו' בהיתה ג"כ במשך דאמר ג"ט כיון שאפילו במתאימות זו בלד זו צריכין להיות בתוך ג"ט ולפי מ"ש דתפס אוקימתא דגמרא וז"ש כשרואין אותה שירדה זו ועלתה זו בכוונה דר"ל בתיבת כוונה שהיא בתוך ג' וא"כ ה"מ דא"ל לומר רואין כאילו עלתה זו וירדה זו דהא כלבוד דמי וכאילו היא אחד קמ"ל דשאני הכא דבעינן רחב טפח ולא בעובי הקורה מונחת עליו ומש"ה בעינן שיהא מכוון רחב טפח לא בעקמומית שמן הלד יהיה רחב טפח ולא בעובין וק"ל. ולעד"נ שכן לכאיה בדברי רבינו מ"ש בדברי הרמב"ם והשתא מ"ש הכל דמש"ה כתב דהרמ"מ פליג בזה דלפי מ"ש לא אכיר הרמב"ם כלל שמיירי במרוחקים במשך לא בריש ולא בסיפא ויכול להיות שמודה הרמב"ם דאפי' במתאימות צריך להיות שיהיו מונחין זה בלד זה ובמרוחקין אפילו בפחות מג"ט מודה דבסיל שהרי כתב ז"ל וכן שתי קורות המתאימות כו' ומשמע דס"ל פירושו דבמונחין ממש זה אצל זו אם בפחות מטפח וכמ"ש רבינו וכ"ש באחת מונחת למעלה ואחת למטה דצריכין שלא יהיו ביניהן סבדל במשך אלא שאם הן מרוחקין בגובה פחות מג"ט בזה פסק כרבי יודא דאמרינן

33

פירש עליה מחצלת וכו׳ ג״ז שם בפ״ק דעירובין (יד.) מימרא דרב ששת: **ומ״ש** אבל אם עשה קורה רחבה וכו׳ שם (קטו) כתב הרא״ש וז״ל כ׳ הרשב״א דקורה שהיא משוכה למטה מי׳ טפחים פסולה דכיון שיש שיעור מהיכא נפקא מתורת קורה ומהיכא אין כאן דהויא מחיצה שהגדייס בוקעין בה וליתא דהכא דוקא דאמרינן קורה אין כאן משום דמכסיא ואינה נראית וסוברין דבמחצלת המבוי ניתר אבל בשהקור׳ נראית בשביל גדלה לא נפקא מתורת קורה עכ״ל ונראה דבשהקורה מונחת למעלה מי׳ איירי דאי במונחת למטה מי׳ אפילו אינה רחבה יותר מהראוי פסולה כמו שכתבתי בשם ה״ר יהונתן וכן משמע מדא״ר זירא היא בתוך המבוי ועקמימותה חוץ למבוי היא בתוך כ׳ ועקמומיתה למעלה מכ׳ היא למעל׳ מי׳ ועקמומיתה בתוך י׳ רואין כל שאילו יגעל עקמומיתה ואין בין זה לזה ג׳ ח״ל להביא קורה אחרת וכו׳ משמע דכי היכי דחוץ למבוי ולמעלה מכ׳ פסלי בקורה ה״נ פסול למטה מי׳: **נעץ** שתי יתדות עקומות וכו׳ גז״ש(ט:) היתה קורתו משוכה ותלויה פחות מג׳ ח״ל להביא קורה אחרת ג׳ צריך להביא קורה אחרת ואוקמה רב אשי דה״ק משוכה והיא תלויה וה״ד כגון שנעץ ד׳ יתדות עקומות על שני כותלי מבוי שאין בגובהן ג׳ ואין בעקמומיתן ג׳ ופירש״י והיכי דמי כגון שנעץ ד׳ יתדות עקומות על כותלי מבוי ועקמימותיהם נוטות זו כלפי זו להיותן סניף להאריך הקורה משני צדיה כשתגהן עליהם והם עצמם אינם ראויות להכשר קורה שאין בהן רוחב טפח כשיע״ר הכשר קורה ואין בעקמומיתן ג׳ ואיכא למימר לבוד מראשי הקורה ולכתליס ואין בגובהן של יתדות ממעל לכותליס ג׳ טפחים דאי הוה בגובהן שלשה הוה מיפסלא דקורה על גבי כתליס בעי׳ אבל השתא בפחות מג׳ אמרינן חבוט השכל כאילו מונחת על הכותל: **והא** דמבוי ניתר בלחי וקורה דוקא כשאין בגובהן וכו׳ משנה בריש עירובין (ד.) מבוי שהוא גבוה מכ׳ אמה ימעט והרוחב מי׳ אמות ימעט:

ומ״ש ולא יהא נמוך פחות מי׳ כן משמע שם בגמרא (ה) דאמרינן היה פחות מי׳ ותקן בו להשלימו לי׳ כמה חוקק בו וכו׳: **ומ״ש** ושיהא ארכו ד״א שם בדף הנזכר היה פחות מי׳ ותקן בו להשלימו לי׳ כמה חוקק בו וכו׳ אלא משכו בכמה רב יוסף אמר בד׳ טפחים אביי אמר בד׳ אמות ומשמע שם בגמרא דבתחלת מבוי נמי כליגי דלאביי הוי ד״א ולרב יוסף ארבעה טפחים ופסק הרי״ף כאביי וכן דעת הרמב״ם בפי״ז וכתב הרא״ש שכן דעת ר״מ אע״פ שראבי״ה פוסק כרב יוסף: **ומ״ש** בגבוה מכ׳ ורוחב מי׳ מצומצמות ונמוך מי׳ ואורך ד׳ מרווחות מפורש בריש עירובין (ג:) רבא משמיה דר״נ אמר כל אמה באמה בת ו׳ אלא הללו שוחקות והללו עצבות כלומר דלעולם נקטינן לחומרא הילכך בגבוה מכ׳ או רוחב מי׳ ימעט אע״פ שהם מצומצמות ומשם למד לנמוך ואורך דהוי מרווחות ולחומרא וכתב ה״ה בפ״ב בשם הרשב״א ששיעור יתרון השוחק על העצב אינו אלא לאמה: **ומ״ש** אבל אם היה גבוה יותר מכ׳ וכו׳ אין לו תקנה בלחי וקורה זה הלשון אינו כתוב בדקדוק דהא דמבוי שהוא גבוה מכ׳ ימעט היינו דוקא אם בא להכשירו בקורה משום דקורה משום היכר וכל שהוא גבוה מכ׳ לא שלטא ביה עינא אבל אם בא להכשירו בלחי כיון דקי״ל לחי משום מחיצה אע״פ שהמבוי גבוה ליתא לן בה אלא אגב שיטפא דאחריני נקט בגבוה מכ׳ לחי וכ״כ הרמב״ם בפי״ז וכתב עליו ה״ה בלשון הזה דע שהמבוי שהכשרו בלחי אין גובה יותר על כ׳ אמה פוסלו שהרי הלחי כמוך לקרקע הוא ואין גובהו אלא י׳ אמה ומה לנו אם המבוי גדול כמה וזה פשוט ורבינו שכתב ויהיה די להכשירו בלחי או קורה לא הזכיר לחי אלא מפני פיסול גבוה פחות מי׳ ורוחב יותר מי׳:

ומ״ש דבעורת פתח מהני לכל הני ברחב מי׳ משנה שלימה היא בריש עירובין ובברייתא בגמרא (יא.) מבוי שהוא גבוה מכ׳ אמה ימעט ואם יש לו עורת פתח אינו צריך למעט וק״ל מאי איריא עורת פתח אפי׳ לחי משהו מכשר מבוי גבוה מכ׳ אמה כמו שנתבאר בסמוך וי״ל דמיירי במבוי שאינו ניתר בלחי כגון שהוא מפולש או ביותר מעשר וכן העמידו בתוס׳ ברייתא זו: **ומה** שכתב ובנמוך מי׳ כ״כ הרמב״ם בפי״ז וכתב ה״ה דיליף לה מגבוה מכ׳ ושכן דעת הרשב״א: ומ״ש

הרא״ש ז״ל (ה): פירש עליה מחצלת ואינה נוגעת עד הקרקע אם גבוהה ג׳ טפחים פסולה שהרי כיסה הקורה ואינה נראית ובטלה מהיות קורה ומהיצה ג״כ אינה כיון שגבוהה מן הארץ ג׳ אבל עשה קורה רחבה ונמשכת עד למטה מי׳ (צ״ל י׳ טפחים) כשרה: נעץ שתי יתדות עקומות על ב׳ כותלי המבוי ועקמומיתה נוטה לתוך המבוי ונתן הקורה עליהן ואין ביתדות טפח שיעור קורה להיות נחשבין בקירה כזה אם אינן גבוהין מכותלי המבוי ג׳ ואין בנטייתן ג׳ כשרה שאנו רואין כאילו הן על כותלי המבוי וכאילו הקורה נוגעת במבוי יש בגובהן או בנטייתן ג׳ פסולה והא דמבוי ניתר בלחי וקורה דוקא כשאין בגובהו יותר מכ׳ אמות מצומצמות (ו) ולא יהא נמוך פחות מי׳ טפחים מרווחין ולא יהא רחבו יותר מעשר מצומצמות ושיהא ארכו ד׳ אמות מרווחות או יותר אבל אם הוא גבוה יותר מכ׳ אמות או נמוך מי׳ טפחים או רוחב יותר מי׳ אמות או שאינו

דאמרינן רואין אלא סתמא היא ואף רבנן מודו דהיכא דרחבה ובריאה דאמרינן רואין ולא פליגי אלא ברחבה ואינה בריאה ובטל קש וקנים דהתם הוא דלא אמרינן רואין ולפ״ז נמי אידחייא ליה לדאביי דאמר ר״י בר יהודה אמר ס״ל כאבוה אלא ס״ל כרבנן ובהך רואין מודו רבנן ולכך פסק הרמב״ם כהך דבא דעקומה ועגולה דאמרינן רואין ופסק נמי להך דר״י בר יהודה דאמרי׳ רואין וכדאוקימנא לה בפ׳ הישן בדאמרי׳ בין זה לזה ג׳ והיינו כר׳ זירא ודלא כאביי וכדפריש״ת ועוד נראה דקס״ד דאביי דלר״י בר יהודה היכא דשתיהן בתוך כ׳ אפילו העליונה סמוכה לשפת כ׳ והתחתונה לשפת עשרה נמי כשר דלפי זה צ״ל דס״ל כאבוה דאי כרבנן וכר׳ זירא הא לא אמרינן רואין אלא כשאין ביניהם ג׳ בגובה והכי קס״ד מעיקרא בפ׳ הישן דאבל למאי דמסקינן לשם דר״י בר יהודה לא קאמר אלא כשאין בין זו לזו אלא פחות מג׳ לפי זה ודאי דלא איצטריך לן למימר דשבר ליה כאבוה אלא כרבנן וכדפי׳ זאת היא דעת הרמב״ם לפע״ד ודלא כמ״ש ב״י גם לא כפי׳ ה״ה אבל דעת מהר״ם מרוטנבר״ק והרא״ש היא דודאי בעקומה ועגולה נמי מודו רבנן דאמרינן רואין והך בבא דעקומה ועגולה סתמא היא ולהכי פריך פשיטא דבעקומה מילתא דפשיטא היא לכ״ע דאמרינן רואין ודלא כפירש״י דפשיטא היא מ״ש מריש אלא פשיטא היא לכ״ע אף לרבנן והשתא ניחא דאיתא של קש ושל קנים פריך מאי קמ״ל ר״י דאמרינן רואין הייגו הך דרחבה אע״פ שאינה בריאה דאמר בה ר׳ יהודה דכשרה ומה לי תו היתה של קש אבל אעקומה פריך פשיטא דלכ״ע אמרינן רואין ומשני קמ״ל כדר׳ זירא והשתא ניחא דהך דר׳ זירא הילכתא היא ובעגולה פריך הא תו למה לי דודאי דינא דעיולה כדינא דעקומה אבל לית הילכתא כר׳ יוסי דר יהודה מדקאמר אביי דס״ל כאבוה ולית הילכתא כאבוה ולפי זה צ״ל דאחת למטה ואחת למעלה וכו׳ לא עדיף מרחבה ואינה בריאה דלא אמרינן

בהו רואין ולענין הלכה נקטינן לחומרא גם בפ״ע כתב ויש פוסלין:

פירש עליה מחצלת וכו׳ מימרא דרב ששת בפ״ק דעירובין ריש (דף יד) ופירש״י פירש עליה מחצלת להיות מחיצה ליפות כח היתרו:

ומ״ש אבל אם קורה רחבה ומשכת עד למטה עשרה כשרה כצ״ל ור״ל דמשפת הקורה מלמעלה עד שפתה למטה לארץ ממשכה הקורה עשרה טפחים שיעור מחיצה אלא דגבוה מן הקרקע ג״ט כשרה דאע״ג דמדין מחיצה לא מיתכשרא כיון דגבוה ג״ט ה״ל מחיצה תלויה ואינה מתרת ביבשה כיון דהגדייס בוקעין בו מ״מ מדין קורה מיתכשרא דבשביל גודלה לא נפקא מתורת קורה כ״כ הרא״ש ומחלק על הרשב״א בפוסל משום דכיון דיש בה שיעור מחיצה נפקא מתורת קורה והביא ראיה ממחצלת ודחה הרא״ש דבריו ואמר דאין ראיה ממחצלת שאין הקורה נראית וסבורין דבמחצלת המבוי ניתר אבל בשהקורה נראית בשביל גודלה לא נפקא מתורת קורה מכל זה מבואר דמיירי כשגובה הקורה משפתה התחתון סמוך לקרקע עד שפתה העליון הוא עשרה טפחים שיעור מחיצה ואין חילוק בין כולה למעלה מי׳ ובין מקצתה תוך י׳ וא״כ מ״ש בספרי רבינו למטה מעשרה וכ״כ בפסקי הרא״ש צריך למחוק המ״ם וצריך להגיה למטה עשרה כדפרי׳ אבל בש״ע כתב וז״ל אבל אם הניח קורה רחבה ומשכת קצת למטה מעשרה כשרה עכ״ל הבין דהקפידא היא במה שמקצתה היא למטה מעשרה ולא כולה למעלה מעשרה ושרי ליה מאריה: **נעץ** שתי יתדות עקומות וכו׳ ברייתא פ״ק (ריש דף ט׳) וכדאוקמה רב אשי מהו דתימא מו לבוד אמרינן מו חבוט אמרינן לבוד וחבוט לא אמרינן קא משמע לן דאמרינן חבוט ורמי קורה על גבי מבוי ואמרינן לבוד משתי רוחות וכן פסק הרא״ש שם (דף קי״ד ע״ג) ונזורו כזה מיהו הרי״ף השמיט הך אוקימתא דרב אשי גם הרמב״ם לא כתבה ובהגהת מיימוני כתב הרמב״ם פסקו ולא ידעתי למה דילג רבינו המחבר זה הפסק עכ״ל ואפשר שדילגו מתרי טעמי חדא משום דסתמא דתלמודא אוקמה בגוונא אחריתא ודחינן לאוקימתא דרב אשי מיקמי אוקימתא דסתמא דתלמודא ותו לכתמא דתלמודא מיתוקמא ברייתא כפשטא משוכה או תלויה משוכה מרוח אחת או תלויה משתי רוחות ולרב אשי צריך להוציא הלשון מפשוטו ולפרש משוכה והיא תלויה: **והא** דמבוי ניתר בלחי וקורה דוק׳ כשאין בגבהו יותר מכ׳ אמות מצומצמות כו׳ מסל׳ וברייתא

רפ״ק דעירובין כליגי בה ת״ק ור״י בגובהה וברוחבה והלכה כרבנן דצריך למעט בין בגובה יותר מכ׳ אמה ובין ברחב יותר מעשר אמה: **ומ״ש** ולא יהא נמוך פחות מי״ט מרווחין שם (בד׳ ג) הא קמ״ל דלמטה כלמעלה מה למעלה חללה עשרה ובדף ה׳ אף למטה חללה כ׳ אף לפחות מעשרה וחקק בו להשלימו לי׳ וכו׳: **ומ״ש** ושיהא ארכו ד״א וכו׳ שם פליגי בה רב יוסף ואביי ופסק הרי״ף כאביי ואע״ג דר״י רביה דאביי ואמר דמשך מבוי בד״ט כיון דטוגיין כאביי דאמר בד״א הלכתא כוותיה וכן פסקו הרמב״ם והסמ״ג והסמ״ק והרא״ש כ׳ עוד שכך פסקו הרמב״ן ומהר״ם אלא דראבי״ה פסק כרב יוסף ונקטינן כרוב פוסקים. ומ״ש דבגובהה ורחבה משעריס במצומצמות ונמוך ובאורך במרווחות היינו משום דשם (בדף ג׳) פליגי בה אביי משמיה דרב נחמן אמר אמת מבוי ואמת בוכה באמת בת חמשה אמת כלאים באמת בת ששה פי׳ הכא הומרא והכא הומרא ורבא משמיה דרב נחמן אמר אחד זה ואחד זה באמת בת ששה אלא עצבות כלומר דלעולם נקטינן לחומרא והרי״ף השמיטו אבל הרמב״ם בפי״ז והרז״ה פסקו כרבא משמיה דר״נ וכן פסק הרא״ש משום דמילתא דאביי מוקי כרשב״ג ומילתא דרבא כדברי הכל עכ״ל. והא דלא פסק כרבא מטעם דאביי ורבא הלכה כרבא חוץ מביע״ל קג״ם דאין כלל זה אלא בדפליגי בטעמא דנפשייהו אבל הכא לא פליגי אלא במשמיה דרב נחמן: **ומ״ש** אבל אם הוא גבוה יותר מכ׳ אמה וכו׳ אין לו תקנה בלחי או קורה אלא בג״ה וכיונא בלשון הזה כתב גם הרמב״ם ותמה ה׳ המגיד הלא בלחי אין גובה יותר על כ׳ אמה פוסלו ולריך לומר דלא הזכיר לחי אלא מכני כיכול גבוה פחות מי׳ ורחב יותר מעשר ומביאו ב״י וכתב ב״י דרבינו ג״כ אגב שיטפא דאחרינא נקט בגבוה מכ׳ לחי ואין זה ייסוד אבל לפעד״ע דאע״פ דאין כפף בלחי הביכר סמוך לקרקע ואין גובהו אלא עשרה מכשיר המבוי אפילו אם המבוי גבוה הרבה יותר מכ׳ מ״מ אם העמיד הלחי אצל עודי הכותל מבחוץ ושוה מבכנים ומבחוץ אלא דגבוה יותר מן הכותל למעלה מכ׳ ולשם הוא נראה לחי דאינו מתיר המבוי והתם הוא דקאמר הרמב״ם ורבינו דאין לו תקנה בגבוה מכ׳ לא בלחי ולא בקורה דאם היה בתוך כ׳ היה מתיר גם משום לחי כדפירש״י בהתיא דמטפי ביה או דמבליר ביה בפירוש הראשון אבל בלמעלה מכ׳ אינו מתיר ואע״ג אלחי משום מחיצה אפ״ה צריך שיהא נראה כי היכי דקורה אינו מתיר למעלה מכ׳ אף למ״ד קורה משום מחיצה כיון דלא שלטא ביה עינא ול״ז אין אנו צריכין לדברי התוס׳ במאי דקאמר תלמודא אשכחן ל״ה דהמניא ברחבה ואמלתרא דהמניא בגובהה איפכא מאי וכתבו התוס׳ (ריש דף י״א) איפכא מאי כלומר מי מהניא ל״ה בגובהה וקשה לר״ת דהא ל״ה הוי קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן דל לקנה דעל גביהן ליתכשר בקנה דמכאן ומכאן דהוי כלחי משהו וי״ל דמיבעיא ליה היכא דלא מהני לחי כמו במפולש או ביותר מעשר דבעי ל״ה או לר׳ יוסי דבעי לחי רוחב ג׳ ובהכי מיתוקמא נמי ברייתא דמייתי

עכ״ל

דרכי משה

מהני וכן נראה מדברי רש״י ותוס׳: (ה) ומשמע מדברי ב״י דאם אינן גבוהים זו מזו רק פחות מג׳ כשר לכ״ע: (ו) וז״ל המיימוני פ״ז והאמה שמודדים בו לענין עירוב ומחיצות וסוכה וכלאים לפעמים שוחקות ולפעמים דוחקות והכל להחמיר וכן הוא בגמרא פ״ק דעירובין (ד:): ונראה

פרישה

רואין וס״ל דל״פ רבנן עליה בהא וכמ״ש ב״י אבל הרמ״מ והרא״ש ס״ל דרבנן פליגי עליה גם בפקות מג״ט וכן משמע בתוס׳ ריש דף י״ד בד״ה ובלבד שלא תהא עליונה כו׳ עד ז״ל וקשה אדפריך מר״י בר יודא לסייעיה מרבנן דלית להו רואין ואמר ר״י דטעמייהו דרבנן לאו משום דלית להו חבוט רמי אלא משום דבעינן קורה דאויר לקבל תריס מש״ס פסלי ב׳ קורות המתאימות אפילו בפחות מג׳ משום דבעי קורה לקבל תריס הרי לפנינו דכתבו התוספות דפליגי רבנן עליה ולפי הטעם שכתבו פליגי עליה גם לפי המסקנא דרבי יוסי אייירי בגבוה זה מזה פחות מג״ט ואפ״ה פסלי רבנן כיון דעדיין אינו רואה תריס עליו כיון שאינן מכוונין ממש זה בצד זה וזהו טעם הרמ״מ והרא״ש שפסלי אפילו בפחות מג״ט וכמ״ש רבינו ובש״ע כ״כ בהגהת

עכ"ל. אבל למאי דפי' אין צורך לדחוק בכך אלא דקא מיבעיא להו בל"ה היכא דהעמיד הקנה מכאן ומכאן אבל הכותל דמכאן ומכאן ואינו נראה לא מבפנים ולא מבחוץ דאפי' היה הקנה גבוה יותר מן הכותל אם אינו נראה לחי אלא למעלה מכ' אינו מתיר משום לחי ומ"מ מיבעיא לן מי מהניא צורת הפתח בגובה מכ' ובהכי מיתוקמא כמי ברייתא דמייתי דתני בה מבוי שהוא גבוה מכ' אמה ימעט ואם יש לו ל"ה אינו צריך למעט דהיינו דהקשה מכאן ומכאן אינן נראין לא מבפני' ולא מבחוץ אפי' נראין לחי בולט למעלה מגובה הכותל למעלה מכ' אינו מתיר משום לחי אלא בל"ה אלא דאיכא למידק דבדברי ה"ר יהונתן לא משמע דל"ה מהני כשהעמיד הקנה מכאן ומכאן מבחוץ ושוה מבפנים ומבחוץ שהרי כתב גבי ואפי' דלת של קשין וז"ל כלומר כיון דאיכא צורת הפתח שיש לו עמוד מכאן ועמוד מכאן סותמין במבוי קלת והקורה דקה מן הדקה מונחת עליהן כו' משמע דס"ל דבל"ה נמי בעינן שיהא הקנה מכאן ומכאן סותמין במבוי קלת ולא ידענו מניין לו הוראה זו ואפשר משום דכך הוא הרגילות אבל אינו מעכב כלל ודו"ק והא דכתב רבינו דל"ה מהני לגמוך פחות מי' ולאורך פחות מד"א נראה דטעמו משום דל"ה מחיצה גמורה היא ומ"כ איכא ד' מחיצות למבוי זה. ומיהו עד כ' סגי וכו' הכי אמר רבא ריש פ"ק (דף ג') ודלא כרבה בר רב עולא.

דפוסל עד שיהא עובי הקורה בתוך עשרים וכן פסקו הפוסקים כרבא:

היתה למעלה מכ' ועשה למעלה בפתחו כמין קינים בולטין וכו' כל"ל וברוב ספרי רבינו כתוב כמין קנים ונראה דע"ס הוא ובגמרא (דף ג) ה"מ מאי אמלתרא ר' אמא בריה דרבה בר אבוה אמר קיני אתא רב דימי אמר פסקי דארזי. מ"ד פסקי דארזא כ"ש קיני. מ"ד קיני אבל פסקי דארזא לא. וכתב הרא"ש לשון הגמרא משמע שדעתו לחומרא דוקא קיני אבל פסקי דארזא לא וכך פסק רבינו וז"ש כמין קינים וכו' הכל מכתבלין בו וכו' והוא לשון רש"י שכתב קיני כמין קיני עופות היו בולטין למעלה מן הפתח וכ"ש קיני דאיידי דחשיבי ומילתא דתמיהא הוא מכתבלי בהו אינשי ואזו לקורה וכן פסק הרמב"ם כמ"ד קיני. אבל ב"י לפי שהיתה נוסחאתו בספרי רבינו כמין קנים אמר שרבינו פסק כמ"ד פסקי דארזא וכמו שכתב הרשב"א ותימה דא"כ למה אמר כמין קנים הלא רש"י פי' פיסקי דארזא כלוכסות של ארז אחרכין תחובין בכותל ואיידי דנפיש מסכא דידהו חזו להו אינשי ואיכא היכרא אם כן הם קנים ממש ומאי כמין קנים דקאמר ה"ל למימר קנים בולטין וכו' ועוד דקאמר שכיון שיש בו שיעור הכל מסתכלין בו הלא צריך לפרש דמ"ד קיני אבל פסקי דארזא לא דה"ט דמשום דבקיני איכא שיעור דחשיבי ומילתא דתמיהא הכל מסתכלין בו משא"כ בפיסקי דארזא אלא צריך להגיה כמין קנים וכן בסמוך אבל הקנים אינן מועילין לרוחב וכו': **ומ"ש** אבל הקנים אינן מועילין לרוחב וכו' נראה דרצונו לומר דבין שהקנים הם למעלה מן הקורה או בקורה עצמה ובין שהם מצד הפתח בכל ענין לא מהני לרוחב דאמלתרא לא מחשיב ליה פתח ליתר מעבר רוחב שהוא חשוב פירצה אלא דבגובה יותר מעשרים אלא שלטא ביה עינא קחשיב אמלתרא דליסתכלו בקורה זהכי מוכחא בסוגיא דבריש עירובין פרק לבר דאמר לרבנן מפתחו של היכל למדינן דגובה פתח כ' אמה אלא מעתה לא תיהני ליה אמלתרא דליחשב פתח ודכוותה בהא דבעינן למיפשט ריש (דף י"א) מברייתא דתני בה ואם יש לו אמלתרא א"צ למעט מאי לאו דקאי נמי אסיפא פי' דברוחב נמי מהני אמלתרא לשווייה פיתחא ביותר מעבר כי היכי דמשוי ליה פיתחא בגובה ודחינן לה דלא מהני אמלתרא אלא בגובה ולאו משום דמשוי לה פיתחא דבלא אמלתרא נמי הוי פתח ביותר מכ' ורשוייה מפיתחא דמלכין אלא דמהני אמלתרא בגוה דליהוי שלטא ביה עינא אבל ברוחב לא מהני ביה אמלתרא לשווייה ליה פיתחא ביתר מעבר דאיכא פירצה ולפי זה אין חילוק בין אמלתרא בגובה לאמלתרא בצדדי הפתח בכל ענין לא מהני ברוחב יתר מעבר לשווייה פיתחא:

היתה גבוה מעשרים וכו' שם (דף ד) פליגי בה רב יוסף ואביי וכתב הרי"ף דממעטו בקורה רחב טפח ודיו ולכאורה משמע שפוסק כרב יוסף דבמיעטו ברוחב טפח סגי אלא דקשה לאיזה צורך דקדק הרא"ש ממקום אחר דהרי"ף פוסק הלכה כרב יוסף הלא מפורש בדבריו דסגי בטפח ונראה דלפי דהרא"ש הבין מדברי הרי"ף שממעטו בקורה אחרת שנותן למטה מעשרים וא"כ איכא למימר דפסק כאביי דכשממעט בעפר למטה בארץ תחת הקורה בעינן ארבעה אלא דכשנותן קורה אחרת דסגי בטפח לכך דקדק הרא"ש ממקום אחר דהרי"ף פוסק כרב יוסף סגי במיעוט טפח אף בממעטו בעפר למטה בארץ ולפי זה הקשה אדברי הרי"ף דלמה כתב דממעטו בקורה אחרת דהא אביי נמי מודה בהא דסגי בטפח ודעת רוב פוסקים דהלכה כרב יוסף והכי נקטינן דלא כמה שכתב הרא"ש על שם מהר"ם דהלכה כאביי בכל דוכתי לגבי רב יוסף. ומה שהקשה הרא"ש על דברי הרי"ף כך הקשה הרז"ה והרשב"א אבל ה' המגיד הליץ בעד הרי"ף ואמר שלא עלה ע"ד הרי"ף להורות כך כמו שהביאו מדבריו אלא דעת הרי"ף לומר שמביא קורה אחרת רחבה טפח ונותן אותה למטה בארץ תחת הקורה וכדפירש רש"י וכן פי' ה"ר יונתן וכך הוא בפי' שסביב האלפסי אלא דה"ר יונתן כתב לייסד למה נקט הרי"ף קורה ואמר שהחמיר לתת דוקא קורה כדי שלא יפחות ע"י דריסת רגלים ואע"פ שהב"י קשה ליה למה לו להרי"ף להחמיר במאי דמשמע בגמרא דשרי אלא הרי"ף נקט חדא וה"ה עפר דשרי לעניות דעתי מקובלין יותר דברי ה"ר יונתן והכי נקטינן: **ומ"ש** אבל אם אינו גבוה י' וחוקק בו וכו' שם (בדף ה') פליגי בה רב יוסף ואביי ופסקו הפוסקים כאביי דבעינן ד' אמות אלא

ומ"ש דלשמאינו אריך אריך אבל המבוי אמות מהני צורת פתח. ומ"ש ומיהו עד כ' סגי בלחי וקורה אפילו חלל המבוי עשרים וכו' הכי אמר רבא בריש עירובין (ג.) ואע"ג דפליג עליה רבה בר רב עולא כבר פסקו כל הפוסקים כרבא דבתרא הוא: **היה** למעלה בפתחו כמין קנים בולטין וכו' בריש עירובין (ג.) תניא אמלתרא מהני לגבוה מכ' ובגמרא מאי אמלתרא רב אמא אמר קיני רב דימי אמר פיסקי דארזא מ"ד פיסקי דארזא כ"ש קיני ומ"ד קיני אבל פיסקי דארזא לא ופירש"י קיני. כמין קיני עופות בולטים מתחת האולם למעלה מן הפתח: פיסקי דארזא. כלוכסות של ארזא אחרכין תחובין בכותל ואיידי דנפיש מסכא דידהו חזי להו אינשי ואיכא היכרא: כ"ש קיני. דאיידי דחשיבי ומילתא דתמיהא היא מסתכלי בהו אינשי וחזו לקורה. והר"ר יונתן פי' אמלתרא קורה של ארז ארוכה ותחובה בכותל ומצויירת בציורין והרמב"ם בפי"ז בפסק כמ"ד קיני וה"ה כתב שהרשב"א פסק כמ"ד פיסקי דארזא (ח) וזה דעת רבינו שכתב שהקנים בולטים מועילים וכ"ש הוא לקיני " "ב"ה אלא שהרשב"א מצריך התיכות לוח משונים ורבינו כתב דהוא הדין לקנים:

והרי"ף השמיט דין אמלתרא ולא ידעתי למה: **ומ"ש** שאינם מועילים לרחב מי' שם (בדף י ויא) מיבעיא לן ובעי למיפשט מברייתא אחת דמהני ודחינן לה ואע"ג דמידי דרבנן הוא נקיט לה לחומרא משום דמסתבר טעמא לאיסורא וכ"כ הרא"ש ואמלתרא מהניא בגובה ולא ברחבה דאמלתרא מהניא בגובה משום דדבר חידוש הוא ומסתכל כלפי מעלה לראותה ואגב זה רואה הקורה והאי טעמא לא שייך ברחבה וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם שלא הזכיר בפ' י"ז אמלתרא לענין רחבה: **היה** גבוה מכ' ובנה בנין תחת הקורה וכו' גז"ש (ד.) היה גבוה מכ' אמה ובא למעטו רחבה בכמה רב יוסף אמר טפח אביי אמר ד' ופירש"י ובא למעטו. לעשות בנין אצטבא או עפר תחת הקורה בארץ למעט גובה החלל: רחבו. של מיעוט להרחיבו לתוך אורך המבוי בכמה וגם כי הרא"ש והרשב"א סוברים דהרי"ף והרמב"ם מפרשים בע"א כבר השיב עליהם ה"ה בפי"ז והכריח שדעתם כרש"י ופסק הרי"ף כרב יוסף וכן הרמב"ם בפי"ז וכ"כ הרא"ש בשם הר"ז ושכן דעת רא"ה ה"ר הלכה כתלמיד במקום הרב אבל כתב דמשמע בירושלמי כאביי ושכן דעת מהר"ם דהלכה כאביי לגבי רב יוסף וכתב רבינו יהונתן שמ"ש הרי"ף ממעטו בקורה טפח היינו לומר דלא הוי מיעוט אא"כ ממעט בקורה או באבן וכיוצא דאין דרכן ליפחת לאפוקי אם מיעטו בעפר דלא הוי מיעוט ואע"ג דבגמ' לא משמע הכי אלא דאפילו מיעט בעפר הוי מיעוט הרי"ף נקט להחמיר ואין דבריו נראין דאמאי לינקט הרי"ף לחומרא במאי דמשמע בגמ' דשרי וכ"ש במידי דרבנן הלכך כ"ל דקורה דנקט הרי"ף מילתא חדא נקט וה"ה לכל מילי ואפי' עפר: **ומ"ש** אבל אם אינו גבוה י' וחוקק בו להשלימו לי' וכו' ג"ז בפ"ק דעירובין היה פחות מי' וחקק בו להשלימו לי' משכו בכמה רב יוסף אמר בד' טפחים אביי אמר בד"א ופירש"י משכו. של חקק לתוך אורך המבוי בדבר הבולט כגון מיעוט שייך לומר רוחב ובדבר משוקע ומקיפות אותה מחיצות כגון חקק שייך לומר לשון משך ופסק הרי"ף כאביי וכן פסק הרמב"ם בפי"ז וכ' הרא"ש שראביי"ה פסק כרב יוסף ור"מ פסק כאביי והכא נקטינן וא"ת מ"ש דלמעט מגובהו סגי בטפח לרב יוסף ולאביי בד' טפחים והכי בעי לרב יוסף ד"ט ולאביי ד"א כבר תירץ רש"י דהתם דאיתא לדופן כלומר שכבר נקרא דופן אלא שצריך למעטו קצת בהיכר בעלמא סגי לרב יוסף בהיכר טפח ולאביי בהיכר ד"ט אבל הכא דהשתא הוא דמשוי ליה דופן דכל פחות מעשרה לא מיקרי דופן בעינן דליתחזי מאי דופן לשיעור הכשר אורך מבוי אלא דמשוי ליה דופן לרב יוסף דס"ל שיעור משך מבוי בד"ט חוקק בו ד"ט במשך המבוי וכשיעור רחבו ולאביי דס"ל שיעור משך מבוי בד"א חוקק בו ד"א במשך המבוי וברחבו:

כתב הרמב"ם בפי"ז מבוי שאין ברחבו ג' טפחים אא"ל לא לחי ולא קורה וטעמא משום דכלבוד דמי ובפ"ק דעירובין (יב) אמרינן וכמה א"ר אחלאי עד ד"ט כלומר ובפחות מכן אינו צריך כלום ולא פסק הרמב"ם כוותיה משום דלחד ליטנא אוקמיה בגמ' כתנאי ושמואל לית ליה דרב אחלאי וכן דעת הרי"ף שהשמיטו אבל הרא"ש והמרדכי כתבו בשם ר"מ דכיון דלליטנא קמא סבר שמואל כוותיה ומפליג בין מבוי לחצר דבחצר אפילו אין בו ד' צריך תיקון אבל מבוי כל שאין בו ד' אינו צריך תיקון נקטינן כהיא ליטנא דבשל כופרים הלך אחר המיקל וכן דעת הראב"ד והסכים הרא"ש לדבריהם וכ"כ ה"ה בפ' י"ז בשם הרשב"א וז"ל ויש מגדולי המורים שהורו שכל שאינו רחב ד' או שאין בפתחו ד' א"ל כלום ולזה הדעת נוטה עכ"ל ומשמע מדבריו שאם אין בפתחו ד' אע"פ שבתוכו רחב ד' אינו צריך כלום וטעמא דמסתבר הוא דכיון שאין בפתח שיעור מקום שהם ד"ט חשוב כפתוח אפילו רחב כמה בפנים ליתן לן בה ומזה נלמוד להרמב"ם נמי אע"פ שבתוכו רחב כמה אם אין בפתחו שלשה א"ל כלום דחשוב כפתוח ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן (ע): ואינו

דרכי משה

(ז) ונראה מדברי הרי"ף והר"ר יונתן ריש עירובין דאם היה בתחלה למעלה מכ' ובא למעטו יניח הקורה שיהא ג"כ מכלל העשרים אבל אם אינו גבוה למעלה מכ' רק הקורה א"צ למעטו בשביל זה כן דקדקתי שם מדבריהם: (ח) ובהג"א דה"ה אם יש סיוד או כיור בקורה עד שיהא הכל מסתכלים בו דמהני: (ט) ואין נ"ל דבדאי הם אלו המתירין

פרישה

וכשתא א"ס דכאן בדין קורה ס"ל דלא אמרינן רואין אפילו בפחות מג"ט ובדין סכך סוכה ס"ל דאמרינן רואין בפחות מג"ט דשאני הכא דבעינן שיהא רואה להניח עליו וק"ל. וזהו דלא כמ"ש המ"מ פי' הרמב"ם בשני הב' דס"ל דגם אם במשך מרוחקין פחות מג"ט ס"ל דמותר והיינו מטעם שפיסם מ"ם בסיפא ולא יסיח בינתיים ג"ט כו' דאמשך קאי ומ"כ משם נלמד דכ"ש ברישא וכפי' המ"מ דפי' דברי הרמב"ם דקאי אמשך נמשך הגיהסא בדברי הרמב"ם כשרואין ובמ"ש בנוסחת ספרי הטור אבל לפי מ"ש והוכחתי אתיא שפיר גירסת הספרים שבנוסחת הרמב"ם כשרואין ואגובה קאי ומ"ש הכל והו"ק. ועיין בהגהות רא"ש דגם משם מוכח דפי' מ"ש הרמב"ם שלא יהיה בינתיים דאמשך כ"כ רק שנראה מדבריו דס"ל דס"ל דהרמב"ם דפסק כרשב"ג דאמר שיהא רואה לקבל לבנה לאוכסן ג"ט ומש"ם כתב בריש ס"ל להרמב"ם כן ומ"ש נראה לענ"ד עיקר והוק: ומ"ש בפי' בשם הרי"ף דפסק כאביי ושכן פסק הרא"ש קילר ב"י בהעתקה שה"ל להסיק מילתא בעעס

הידושי הגהות

כבר הקשו כן התוס' שם ותירצו דהכא קי"ל אליבא דר"ה בריה דר"י דאית ליה לקמן פרוץ כעומד אסור ע"כ: ב כתב מהרל"ח לשון זה אינו מדוקדק דלחי מכשיר אפילו הוא גבוה יותר מכ' אמה שהרי הלחי עומד על הארץ וכי משום דהמבוי גבוה טובא מגרע גרע ולא נקט רבינו גבוה יותר מכ' אלא משום קורה דכשהשירו בקורה צריך שלא יהא גבוה מכ' אמות אבל הלחי לא נקט אלא משום נמוך מי' או רחב מי' אמות או אינו ארוך ד"א שם אינו מכשיר הלחי ע"כ: ג כתב מהרל"ח נראה דטעמו משום דע"כ ל"פ ר"י ואביי אלא

ואינו ניתר בלחי וקורה עד שיהו שתי חצירות פתוחים לתוכו בפ"ק (יב) אמר ר"ע נקטי' איזהו מבוי שניתר בלחי או קורה כל שאר כו יתר על רחבו ובתים וחצירות פתוחים לתוכו ואע"פ שסס פירש"י ב' חצירות פתוחים לתוכו ובית לכל חצר כתבו התוס' והרא"ש דאין נראה אלא כמו שפירש"י בפ' הדר ב' חצירות למבוי וב' בתים לכל חצר וחצר וכ"כ סמ"ג וסמ"ק והכי איתא בירושלמי וכתב המרדכי והיכא דלא פתיח ליה בתים וחצירות דינו כחצר ובעי פס ד' או שני פסין שני משהויין או צורת פתח וכן בדין שלא אמרו אלא שאינו ניתר בלחי לבד או בקורה לבד אבל בשאר הכשרים ניתר הוא וה"ה למבוי שאין אחרו יותר על רחבו שיתבאר בסמוך . וכתב הרשב"א שנשאל מבוי שחסר אחד מדרכי מבוי שאמרו שאינו ניתר בלחי וקורה כגון שאין בתים והצירות פתוחים לתוכו או שאין אחרו ניתר בל"פ מחיצה גמורה היא ויהי יש כאן ג' מחיצות מבוי שאינו פתוח אלא לרוח אחד הלך השני מותר בלחי או קורה (י) והרמב"ם כתב בפ' י"ז ומבוי שאין בתים והצירות פתוחות לתוכו וכגון שלא היה בו אלא בית אחד או חצר אחד וכן מבוי שאין באחרו ד"א אינו ניתר אלא בשני לחיים או בפס ד' ומשהו ונדחק ה"ה בפי' דבריו והעלה דה"ק שלא היה בו אלא בית אחד אע"פ שיש בו כמה בתים ויהיה דעת רבינו שהבתים פתוחים למבוי אבל רש"י פי' בתים וחצירות שני בתים לכל חצר ושני חצירות לכל מבוי ולזה הכסיס הרשב"א ז"ל . עוד כתב שכל פתח מאלו צריך שיהיה ברחבו ד"ט או יותר וכן מוכיח בפ"ק מסוגיא דמשך מבוי גבי פלוגתא דאביי ורב יוסף עוד כתב שצריך שיהיו דיורים אוכלים בכל בית ובית מהם שמקום הבית גורם עכ"ל : ולענין הלכה כיון דהרא"ש וכמה גדולים וגם הירושלמי מסכימים לפירש"י הכי נקטינן כתב ה"ר יהונתן ובתים והצירות פתוחים לתוכו כלומר שתי חצירות ובכל חצר שני בעלי בתים כדי שיצטרכו לעירוב חצירות וצריך שתי חצירות כדי שיצטרכו לשיתוף מבוי דהא קי"ל אין סומכין לשיתוף במקום עירוב ולעירוב במקום שיתוף ולכל חצר וחצר צריך היכר שאין לסמוך זה על זה ע"כ לא סגי בבעה"ב אחד בחצר אחד מצד אחד ובשני בעלי בתים בחצר אחד מצד השני או ברוח אחד שאם היה כאן אותו בעה"ב שהיה יחיד אינו נודע לו אם צריך עירוב אם לא שהרי הוא משתתף עמהם ולא עירב ואם היו בחצר אחד ד' בעלי בתים לא סגי בהכי להתיר המבוי שהרי אינם צריכין אלא עירוב ואינם צריכים שיתוף ובסימן שפ"ז יתבאר שזהו לדעת רש"י אבל הרמב"ם כותב שסומכין על שיתוף במקום עירוב ולפי דבריו נ"ל דטעמא דבעינן בתים וחצירות כתיחות לתוכו משום דכל שיש בו פחות מכאן אינו דומה אלא לחצר וכ"כ הרשב"א בתשובה שהטעם שאמר ואין מבוי ניתר בלחי או קורה אא"כ בתים וחצירות פתוחים לתוכו מפני שכל שהוא עשוי יותר לדירה ולתשמישו הצנע צריך יותר מחיצות גמורות ולפיכך החצירות גמורות שדרכן של בעלי בתים להשתמש בהם יותר בתשמישי הצנע ולאכול בהם צריכות המחיצות יותר גמורות וכן הדין במבואות שאין בתים והצירות פתוחות לתוכן דיוריהם מועטים והרי משתמשים בהם יותר שאינן בושים כ"כ לאכול ולהשתמש בהם ולפיכך הרי הם כחצר כי לפי ריבוי הדיורין מתמעט תשמיש המבוי ובמחיצה כל דהו סגי ע"כ : **ומ"ש** רבינו ואפילו כל החצירות פתוחות זו לזו ס"ד בכרך הדר דף ע"ג תנן חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי עירבו בחצירות וכו' ואם נשתתפו במבוי וכו' וגמרא רב לא תני פתוחות זו לזו משום דכיון דפתוחות זו לזו נעשו כחצר אחד ואין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהיו בתים והצירות פתוחות לתוכו וכתב הרא"ש והמרדכי בשם ר"מ דלא קי"ל כרב דהא אלא בכתם מתני' דתני פתוחות ואפ"ה לא חשיבי כחצר אחד אבל הרי"ף כתב הא דרב משמע דס"ל דהלכתא כוותיה וכ"כ לדקדק מדברי הרמב"ם בפ"ה מהלכות עירוב והכי נקטינן (יא) : **ומ"ש** ואפילו אין דרין בו אלא אחד ובניו וכו' גז"ש בדף הנזכר בעי' דאיפשיטא ומשמע בגמרא דבבן המקבל פרס מאביו ותלמיד מרבו והם אוכלין לעצמן מבתיהן הוא דכיון שאין אוכלין על שולחן אחד חשיבי שיש ואע"ג דלענין לאסור זה על זה משבינן להו כאחד כמבואר בסימן ש"ע ומשום דעירובין דרבנן אזלינן להו הכא והכא לקולא : **ומ"ש** וכן אם צדו אחד עכו"ם ואחד ישראל וכו' גז"ש (עד:) א"ר יהודה א"ר מבוי שצדו אחד עכו"ם וצדו אחד ישראל אין מערבין אותו דרך הלוגות להתירו דרך פתחים למבוי אמר ליה אביי לרב יוסף אמר רב אפילו בחצר א"ל אין דאי לא אמר מאי הוה אמינא טעמא דרב משום דקבבר אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים והצירות פתוחים לתוכו ותרתי למה לי צריכא דאי מהניא ה"א דירת עכו"ם שמה דירה קמ"ל דירת עכו"ם לא שמה דירה השתא דא"ר אפי' חצר טעמא דרב דקבבר אסור לעשות יחיד במקום עכו"ם והכריע שם הרא"ש דלמאי דמסקינן דטעמיה דרב משום דאסור לעשות יחיד במקום עכו"ם לא נאמר דדירת עכו"ם לא שמה דירה כדהוה בעי למימר מעיקרא אלא אמרי' דאשיבא דירת עכו"ם דירה לקולא למשרייה למבוי בלחי ע"י חצירו של עכו"ם וכ"כ הגהות בפ"ב מה"ע : **וצריך** שיהא אחרו יותר על רחבו וכו' בפ"ד דעירובין גמרא הכשר מבוי א"ר נקטינן אי זהו מבוי שניתר בלחי או קורה כל שאחרו יותר על רחבו ואי זו היא חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה אלא בשם אחרבעה כל שאחרבעת אחין ועגולה לא ה"ק אי אחרבה יתר על רחבה ה"ל מבוי ומבוי בלחי וקורה סגי ואי לא ה"ל חצר וכמה אפילו משהו ופירש"י ואי לא ה"ל חצר ובעיא פס והאי אחרבעת לא לאעוטי עגולה אחי אלא לאעוטי אחרבה יותר על רחבה וכמה יהא אחרבה יותר ונפקא ליה מדין חצר ומשתריא בלחי משהו ובריש פירקא איתא נמי להא דר"נ ופירש"י אחרבו יתר על רחבו אבל אחרבע דין הצר עליו ואמרינן לקמן חצר צריכה פס ד' או פס משהו מכאן ומשהו מכאן וכתב ה"ה בפרק י"ז בשם הרשב"א אי זהו אחרבו של מבוי זה כניסתו ומה שאינו דרך כניסתו קרוי רחבו (יב) וכתב עוד אי זהו שגדון משום הצר כל שאין אורך כניסתו יתר על רחב תוכו ויש מגדולי המורים שאינה נדונת משום הצר אלא כל שהיא אחרבעת ואין אחרבה יתר על רחבה ואין רחבה יתר על אחרבה וכתב ה"ה וכראשון נראה מדברי רבינו וכן עיקר שכל שרחבו יתר על אחרבו יש לה דין חצר עד כאן לשונו וכתב המרדכי בפ"ק דעירובין מבוי שאחרבו כרחבו או יותר על רחבו אינו ניתר בקורה טפח או בלחי משהו אלא בפס ד' טפחים ונראה לר"מ דיתר בב' כסין משהו לכאן ומשהו לכאן כמו חצר וזה דבר פשוט הזכירו רש"י כמו שכתבתי בסמוך וכתבוהו גם הרמב"ם וסמ"ג וכבר כתבתי בסמוך דברי הרשב"א בתיקון מבוי שאין אחרבו יותר על רחבו והוא מפולש : **ומ"ש** וחצר שאחרבו יתר על רחבו וכו' כן כתב הרמב"ם בפרק י"ז וכשוט הוא מתוך הגמרא שכתבתי שכל שאחרבו יתר על רחבו נקרא מבוי ולכאורה נראה דאין לו דין מבוי להתירו בלחי וקורה עד שיהיו בתים והצירות פתוחים לתוכו וכן כתב ה"ר יונתן אבל מצאתי שכתבו התוספות בפ"ק (דף יב) (יג) ובתים והצירות פתוחים לתוכו וא"ת חצר שאינה מרובעת היכי משתרי בלחי וקורה הא אין בתים והצירות פתוחים לתוכו ונראה לפרש משום דמבוי קרוב לרה"ר יותר מחצר בעינן בתים והצירות וכן כתב הגהות בפי"ז בשם סמ"ק וכתב עוד

צריך שום תיקון וכ"כ הראב"ד ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ואינו ניתר בלחי וקורה עד שיהו שתי הצירות פתוחים לתוכו ולכל הצר שני בתים ואפילו כל החצירות פתוחות זו לזו שפיר דמי ואפי' אין דרין בו אלא האב ובניו או הרב ותלמידיו חשיב כרבים וניתר בלחי וקורה וכן אם צידו א' עכו"ם וצידו אחד ישראל ניתר בלחי וקורה וצריך שיהא ארכו יותר על רחבו ואם רחבו יותר על ארכו דינו כחצר שנפרץ במילואו וצריך פס ד' טפחים בצד אחד או בשני צדדין שני משהויין והצר שארכו יותר על רחבו דינו כמבוי וניתר בלחי

בפ' הדר שתי בתים לכל חצר דלא כפירש"י בפ"ק בית אחד לכל חצר : **ומ"ש** ואפי' כל החצרות פתוחות זו לזו וכו' . מכאן פ' הדר (דף עג) ואע"ג דרב לא תני פתוחות זו לזו פסקו המרדכי בשם מהר"ם והרא"ש דלא קי"ל בהא כרב דהא הלשון משמע רב לא תני אבל אם תנינן פתוחות וכך פסק רבינו אבל מדברי הרי"ף שם משמע דהלכתא כרב וכ"כ בשלטי הגבורים פ' הדר בשם רבינו ישעיה אחרון דחצרות פתוחות זו לזו הוא וראוין לערב דרך פתח שביניהם כחצר אחד הן נחשבין במבוי וכן בבתי החצר שאם היו פתוחין זה לזה הוא וראוין לערב דרך פתח שביניהם כבית אחר נחשבין בחצר ומ"מ במידי דרבנן נקטינן לקולא כדברי רבינו : **וצריך** שיהא אחרו יתר על רחבו וכו' כל זה בפ"ק (סוף דף יב) וכ' ה' המגיד בפי"ז בשם הרשב"א מיזהו אחרו של מבוי זה כניסתו פי' הרוח רביעית שהוא פרוץ בלא מחיצה לר"ה ולשם נכנסין מר"ה למבוי ויוצאין משם בני המבוי לר"ה זהו אורך המבוי ואיכא למידק בדברי רבינו דבריש אמר דצריך שיהא אחרו יותר אחרבו משמע אבל אחרו כרחבו דינו כחצר ובסיפא אמר ואם רחבו יותר על אחרו דינו כחצר משמע אבל אחרו כרחבו דינו כמבוי . וי"ל דבסיפא רבותא אשמועינן דלא תימא דהאי גידוגית משום חצר אלא באחרו כרחבו משום דכתיב חצר מרובעת או עגולה היא אבל אם רחבו יותר על אחרו דינו כמבוי משום דהרוחב נעשה אחרו והאורך נעשה רחבו קמ"ל דאף ברחבו יותר על אחרו דינה כמרובעת : **ומ"ש** וחצר שאורכו יותר על רחבו דינו כמבוי וניתר בלחי וקורה שם בגמרא כבר שמואל למימר הוא ואחר הוא לא נפקא מדינה עד דאיכא פי שנים כרחבו א"ל רב הכי אמר חביבי (פי' ר' חייא דודו) אפילו משהו . והקשו התוס' לשם אמאי ניתר החצר באחרו יתר על רחבו בלחי וקורה הא אין בתים והצרות פתוחין לתוכה (כלומר שאין שם אלא בתים אבל אין שם שתי חצרות אלא חצר אחד) . ונראה דמשום דמבוי קרוב לר"ה יותר מחצר נעי בתים והצרות עכ"ל ומביאו ב"י פירוש מבוי כיון דקרוב לר"ה הצריכו בו תרתי חצירות ובתים אבל חצר רחוקה היא מר"ה שהרי מבוי מפסיק בנתיים כגי בחדא דהיינו בתים אע"פ שאין שם חצירות וכ"כ בהגהת סמ"ק בסי' רפ"ד וכתב עוד והשתא מבואות שלנו שסמוכות לר"ה צריכין הם שני לחיים ואע"ג דאחרו יתר על רחבו כיון דליכא חצירות פתוחות לתוכו

אלא דרא"ה פסק כרב יוסף דסגי בד"ט וטעמא דרב יוסף דלמעט מגודרו סגי בטפח ולאביי בעינן ד"ט והכא בחוקק בו להשלים בעינן לרב יוסף ד"ט ולאביי בעינן ד"א כך פירש"י ומביאו ב"י . ומשמע דבד"א במשך המבוי סגי ע"פ רחבו כשהמבוי רחב לכל הפחות ד"ט דאין נקרא פתח פחות מד"ט ומיהו צריך שאין המבוי רחב ד"א דא"כ הוי אחרו כרחבו אלא צריך דאיכא ברחבו משהו פחות מד"א וכיוצא בזה כתבו התוס' שם בד"ה ואי באחרבעה וכ"כ בדף ג' בד"ה כמאן דאמר דאיכא לתמוה במ"ש הרי"ף חוקק בו ד"א על ד"א ובאלפסי יש ל"ג על ד"א אבל ברמב"ם והמרדכי כתבו ד"א על ד"א וע"ע מיהו הרא"ש והר"ר ירוחם בריש חי"ז כתבו ד"א לאורך המבוי ע"פ רוחב כל המבוי וכ"כ רבינו ואפשר לומר דהרמב"ם והמרדכי נמי רצונם לומר ד"א לצפון וד"א כנגדו לדרום דהיינו לומר ע"פ רוחב כל המבוי : **ואינו** ניתר בלחי וקור' וכו' כ"כ התוס' לשם וכן פירש"י

ומ"ש ואפי' כל החצרות פתוחות זו לזו וכו' . מכאן פ' הדר (דף עג) ואע"ג דרב לא תני פתוחות זו לזו פסקו המרדכי בשם מהר"ם והרא"ש דלא קי"ל בהא כרב דהא הלשון משמע רב לא תני אבל אם תנינן פתוחות וכך פסק רבינו אבל מדברי הרי"ף שם משמע דהלכתא כרב וכ"כ בשלטי הגבורים פ' הדר בשם רבינו ישעיה אחרון דחצרות פתוחות זו לזו הוא וראוין לערב דרך פתח שביניהם כחצר אחד הן נחשבין במבוי וכן בבתי החצר שאם היו פתוחין זה לזה הוא וראוין לערב דרך פתח שביניהם כבית אחר נחשבין בחצר ומ"מ במידי דרבנן נקטינן לקולא כדברי רבינו : **וצריך** שיהא אחרו יתר על רחבו וכו' כל זה בפ"ק (סוף דף יב) וכ' ה' המגיד בפי"ז בשם הרשב"א מיזהו אחרו של מבוי זה כניסתו פי' הרוח רביעית שהוא פרוץ בלא מחיצה לר"ה ולשם נכנסין מר"ה למבוי ויוצאין משם בני המבוי לר"ה זהו אורך המבוי ואיכא למידק בדברי רבינו דבריש אמר דצריך שיהא אחרו יותר אחרבו משמע אבל אחרו כרחבו דינו כחצר ובסיפא אמר ואם רחבו יותר על אחרו דינו כחצר משמע אבל אחרו כרחבו דינו כמבוי . וי"ל דבסיפא רבותא אשמועינן דלא תימא דהאי גידוגית משום חצר אלא באחרו כרחבו משום דכתיב חצר מרובעת או עגולה היא אבל אם רחבו יותר על אחרו דינו כמבוי משום דהרוחב נעשה אחרו והאורך נעשה רחבו קמ"ל דאף ברחבו יותר על אחרו דינה כמרובעת : **ומ"ש** וחצר שאורכו יותר על רחבו דינו כמבוי וניתר בלחי וקורה שם בגמרא כבר שמואל למימר הוא ואחר הוא לא נפקא מדינה עד דאיכא פי שנים כרחבו א"ל רב הכי אמר חביבי (פי' ר' חייא דודו) אפילו משהו . והקשו התוס' לשם אמאי ניתר החצר באחרו יתר על רחבו בלחי וקורה הא אין בתים והצרות פתוחין לתוכה (כלומר שאין שם אלא בתים אבל אין שם שתי חצרות אלא חצר אחד) . ונראה דמשום דמבוי קרוב לר"ה יותר מחצר נעי בתים והצרות עכ"ל ומביאו ב"י פירוש מבוי כיון דקרוב לר"ה הצריכו בו תרתי חצירות ובתים אבל חצר רחוקה היא מר"ה שהרי מבוי מפסיק בנתיים כגי בחדא דהיינו בתים אע"פ שאין שם חצירות וכ"כ בהגהת סמ"ק בסי' רפ"ד וכתב עוד והשתא מבואות שלנו שסמוכות לר"ה צריכין הם שני לחיים ואע"ג דאחרו יתר על רחבו דינו כחצר ובסיפא אמר ואם רחבו יותר על אחרו דינו כחצר משמע אבל אחרו כרחבו דינו כמבוי . ונראה לפרש משום דמבוי קרוב לרה"ר יותר מחצר בעינן בתים והצירות וכן כתב הגהות בפי"ז בשם סמ"ק וכתב עוד

דרכי משה

המתירין לסמוך עליהם אפי' באיסור דאורייתא כ"ש באיסור דרבנן הקל כמו עירוב ; (י) ודברי תשובה זו צ"ע דחשיב ממבוי שאין אורבו יותר על רחבו ואז דינו כחצר והביא ראיה ממבוי ותו דבודאי לא עדיף צ"ה שברוח שלישית ממחיצה גמורה דל"מ ברוח רביעית לחי או קורה וכנ"ל דבהצר מפולש בעינן מב' הצדדים צ"ה או צ"ה מצד א' ופס ד' או ב' פסין ומשהו בצד השני וכ"ה מהר"י בתשובה ; (י) ולא נ"ל כמ"ש לעיל ומשמע עוד במרדכי דה"ה אם הבתים פתוחים זו לזו וכ"כ בא"ז דאין חילוק בין אם הבתים והחצירות פתוחים לו מצדו או בראשו הסתום נגד ראש הפתוח ; (יב) וכן הוא בא"ז ; (יג) ובת"ה סי' ע"ד כ' דברוב המקומות נהגו לעשות הכשר כל המבואות רק בצ"ה ולא בלחי וקורה אפי' בפרות מי' וכן נראה נכון וראוי דכל עיירות שלנו הם כחצירות של רבים וכו' ותמיהני על מה שנהגו האידנא שמערבין ע"י חבל הקשור בב' צידי המבוי או החצר דלא אדע בה אדון ביה דאינו לא קורה דבעינן רחבו טפח וגם אינו צ"ה דהא בעינן קנה מכאן וקנה מכאן וקנה ע"ג וא"ל ג"כ מאחר שנקשר בב' בתים הבתים עולים משום קנה מכאן וקנה מכאן והחבל שעל גביהן הוא הקנה שעל גביהן כמ"ש לעיל סי' שס"ב דאפי' נמי על גביהן מהני וכעין זו כתב מהרא"י בת"ה סי' ע"ד דאי כה"ג מחשיב צ"ה א"כ אין לך קורה שאין

פרישה

בעמס שכתב שם הרי"ף ז"ל ואע"ג דפליג רב יוסף עליה שהוא רביה ואמר דסגי בד"ט כיון דסוגיא כאביי דאמר משך מבוי בד' אמות הילכתא כוותיה עכ"ל ובזה נסתלק מה שמקשין הלא כתב ב"י בשם הרא"ש לפני זה דאין הלכה כאביי נגד רב יוסף רביה וק"ל : ומ"ש ב"י בשם רשב"א שם בד"ה ואינו ניתר כו' עד והשיב ל"פ מחיצה גמורה היא והרי יש כאן ג' מחיצות כו' דלא אמר בד"מ ע"ז ז"ל וצ"ע דהשיב אחר והביא ראיה דאיה דלא עדיף ל"פ ממחיצה גמורה דלא מסני ברוח רביעית לחי או קורה בחצר עכ"ל ולענ"ד היה נראה דע"ס יש בשאלות תשובות זו וכל"ל מכן שיהא ניתר בל"פ או לחי מכאן ולחי מכאן . ולמבוי שאינה מפולש קאי דהא לא שאל אלא מבוי שלא היה למבוי בתים ומצרות פתוחין לתוכו והשתא א"ש שאין לה

הידושי הגהות

אלא לענין שיהיה לו דין מבוי להיות ניתר בלחי וקורה אבל לא גרע מחצר דמהני צורת הפתח ונראה דה"ה פס ד' מצדו אחד או ב' פסין משהו מב' צדדין נמי מהני ע"ב ; כ"ז

לתוכו ואע"ג דאין לנו ר"ה מיחלף עכ"ל : **מבוי** כתוס שאחד מצדדיו יס וכו' ה"ל פ"ק (דף ח) וגרסינן במסקנא מרימר פסק לסורא בחולי (הפסיק ועשה מחיצה בגד היס במכמורות ורשתות) אמר חיישינן שמא יעלה היס שרטון אבל הרמב"ם כתב שאין חוששין שמא יעלה היס שרטון לפי שהיה גורס מרימר אמר לא חיישינן שמא יעלה היס שרטון וכיון דדין זה תלוי בנוסחאות נקטינן לחומרא :

מבוי שצדו אחד ארוך וכו' שם פליגי בה רב כהנא בר תחליפא ורבא ופסק מהר"ם והרא"ש כרבא דאפילו לא היה לד הארוך אלא פחות מד' אמות אינו מניח הקורה אלא כנגד הקצר אבל לא באלכסון דקורה משוס היכר ובאלכסון לא הוי היכר וכ"פ הרמב"ם בפי"ז ואמרינן התם דהיכא דאיכא באלכסון יותר מעשר אפילו לרב כהנא מניח כנגד הקצר דנמצא פתחו רוחב יותר מעשר שהרי כל תחת הקורה הוי פתחו ורבינו כתב בסתם מניח כנגד הקצר ולא כתב להדיא דאפי' שאין באלכסונו יותר מעשר דסתמא ודאי משמע דבכל ענין מניח כנגד הקצר ומש"ה כתב הרא"ש דמדברי הרי"ף שכתב דבאלכסונו יותר מעשר דברי הכל מניח כנגד הקצר משמע שפוסק כרב כהנא דלרבא דלעולם אינו מניח אלא כנגד הקצר לא היה צריך לפרש דביתר מעשר ד"ה מניח כנגד הקצר מיהו ב"י דהה דבריו ואמר שדעת הרי"ף לבאר שלא נטעה לפרש דלא אמר רבא אלא ביתר מעשר אבל באין בו יתר מעשר מודה רבא דמניח כנגד הארוך להכי כתב דאיפכא הוא דביותר מעשר מודה רב כהנא ולא פליגי אלא באין בו יותר מעשר ואפ"ה אמר רבא דאינו מניח אלא כנגד הקצר ודרך זה כתבתי לייסב מ"ש הרי"ף דבמחיצה העומדת מאליה ד"ה הוי מחיצה ע"ל בסי' שס"ב ס"ב :

ומ"ש אבל אם ירצה יעשה שם צורת הפתח באלכסון כ"כ הרא"ש לשם משם הראב"ד דבל"ה דהוי משוס מחיצה לד"ה אפילו באלכסון הוי מחיצה ולמאי שנתבאר בסוף סי' שם"ב אפילו באלכסונו יותר מעשר נמי מהני ל"ה אף להרמב"ם היכא דאיכא עומד מרובה על הפרוץ ולפי זה דוקא ל"ה מהני אבל שני לחייס לא מהני אע"ג דלחייס משוס מחיצה מ"מ ביתר מעשר לא מהני אלא ל"ה אבל באין בו יותר מעשר מהני לחייס וכך מפורש בדברי מהר"ם שהביא הרא"ש פ' כיצד מעברין בדין לחי שהעמיד באמצע מבוי דבלחייס יכולין להלקו באין בו יתר מעשר וכמ"ש גם רבינו בדין הכמוך אם לא עשו שני פסין והיא רחב עשר כיוצא שני פסין משהו מכאן ומשהו מכאן ומ"ש הראב"ד כאן דל"ה מהני הייגו לומר דאפילו ברחב יתר מעשר מהני ל"ה משא"כ שני לחייס ודלא כמסקנת ב"י לחייס לא מהני כלל וסגנה היא דבעשר ודאי מהני ואפי' באלכסון :

ומ"ש ותוך המבוי יכול להניח הקורה באלכסון וכו' כ"כ הרא"ש בשם מהר"ם וכ"כ המרדכי לשם : **ומ"ש** ואם העמיד לחי וכו' כ"כ הרא"ש בפ' כיצד

בלחי וקורה . מבוי סתום שאחד מצדדיו ים לא חשיב כסתום דהיישינן שמא יתייבש הים ותתבטל המחיצה . היה אחד מצדדיו אשפה של רבים חשוב כסתום אבל אם האשפה של יחיד לא חשוב כסתום דהיישינן שמא יטלנה משם : מבוי שצדו אחד ארוך ואחד קצר אפילו אין צד הארוך עודף על הקצר ד' אמות אינו מניח הקורה אלא כנגד הקצר אבל אם ירצה יעשה שם צורת הפתח באלכסון ותוך המבוי יכול להניח הקורה באלכסון ומשתמש עד הקורה ואם העמיד לחי באמצע המבוי אם יש חצר מהלחי ולהוץ ועשו גם החיצונים לחי לראש המבוי אוסרין אלו על אלו עד שיערבו יחד ואם אין שם חצר או שיש חצר ולא עשו החיצונים לחי לראש המבוי שמן הלחי ולפנים מותרין ממנו ולחוץ אסורין אבל אם עשו באמצע צורת הפתח אפילו הוא רחב יותר מעשרה או אם עשו שני פסין והוא רחב עשרה אפי' אם יש חצר מהתיקון ולהוץ ועשו גם החיצונים תיקון לראש המבוי כל אחד יכול לערב לבדו

עוד וכ"כ במבוחות שלנו אם אין בתיס וחצירות פתוחים לו צריך ב' לחייס מפני שהם קרובות לר"ה אע"פ שאין לנו ר"ה לא פלוג עכ"ל (יד) : ובתשובת מהרי"ל מצאתי המבוי שכתבת הוי מפולש וצריך צורת פתח מצד אחד ולחי לו קורה מצד שני ואע"ג דלאו בתיס וחצירות פתוחים לתוכו וכתב סמ"ק דהשתא מבוחות שלנו רחוקים מר"ה כ"כ באגודה לא בעי' בתיס וחצירות לע"ד היה צריך גם בצד השני שני לחייס כמו שכתב מהר"ם לסלק דריסת הרגל אמנם מהר"ר זלמן התיר בלחי אחד וכמך על הא דסמ"ק דלעיל ואמינא כבר הורה זקן ומ"מ ה"כ ס"ל אם הוא סוף מבוי אבל להלק מבוי לחצאין היה .קצת נראה להצריך שניס וגם יש לי לייסב לפי הירוש' וכל זה אי לא הוי יותר מי' רוחב אבל יותר מי' אין לו תקנה אלא בצורת פתח עכ"ל :

מבוי סתוס שאח' מצדדיו יס וכו' בפ"ק דעירובין (ח') מעשה במבוי שצדו א' עולה ליס ולדו אחד כלה לאשפה ובא מעשה לפני רבי ולא אמר בה לא איסור ולא היתר איסור לא אמר דהא קיימא מחיצה היתר לא אמר חייסין שמא תבטל אשפה ויעלה היס שרטון ומוקי לה באשפה של יחיד שעשוי לינטל אבל באשפה דרבים לא חייסין שמא תינטל . ופירש"י צדו אחד יס ולדו אחד אשפה ראשו אחד

כתוס כשאר מבוי וראשו אחד לר"ה מתוקן בלחי וקורה אשפה גבוה י' טפחים ויס שפתו גבוה י' : ויעלה היס שרטון . של חול ואבנים על אבל שפתו כי כן דרכו ומתקבר רוחב היס ונעשה קרקע ברוחב פרסה אז יותר וכתב ה"ה בפי"ז דחיישינן שמא יבואו לבטלם מן המבוי לשרטון ומצאו מבטלין מרא"י לכרמלית . ובתר הכי אמרינן והכמים אוסרין אמר ר"נ הלכה כחכמים מרימר פסק לסורא בחולי אמר חיישינן שמא יעלה היס שרטון זו גירסא שלנו וכן היא גירס' הרא"ש וכ' ה"ה בפי"ז שזו גירסת רש"י והרשב"א והאחרונים אבל הרמב"ם כתב שם שאין חוששין שמא יעלה היס שרטון ועל כרחך לומר שהיה גורס בהא דאמימר לא חיישינן שמא יעלה היס שרטון וכמו שכתב ה"ה ולי נראה שהיא גירסת הרי"ף מדהשמיט כל זה משוס דממילא משמע היתירא דמהי תיתי לן למיחש שמא יעלה היס שרטון וכו' וזה לשון הריב"ש בתשובה הביא דמבוי שצדו אחד יס ולדו אחד אשפה לא היה המבוי ההוא מפולש בשני ראשין כי המבוי של ג' מחיצות היה אלא שבשני צדדיו היה כרוז קצת בצד אחד ליס ובצד אחד לאשפה ושכת היס היתה עקומה י' וכן האשפה גבוה י' ולכן היו שתיהם מחיצות גמורות למבוי אלא שהיו חוששין באשפה של יחיד כיון שעשויה לפנות שמא תינטל וכן היס אע"פ שהיה עמוק מן המבוי י' שמא יעלה היס שרטון ולא תהיה שפתו עמוקה מן המבוי י' ויעלה המבוי נפרץ כי היו פרצות יתירות על י' עכ"ל ולענין הלכה כיון דריב"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן (טו) : **מבוי** שצדו אחד ארוך וכולו גז"ם בדף הנזכר ר"ה כהנא בר תחליפא משמיה דרב כהנא מבוי שצדו אחד ארוך ואחד קצר פחות מד"א מניח הקורה באלכסון ד"א אינו מניח אלא כנגד הקצר רבא אמר אחד זה ואחד זה אינו מניח אלא כנגד הקצר וטעמא דידי משוס דקורה משום היכר

ובאלכסון לא הוי היכר וטעמא דרב כהנא קורה משוס מחיצה ובאלכסון נמי הוי מחיצה ר"ר כהנא הא דאמר מניח קורה באלכסון לא אמרן אלא שאין באלכסונו יותר מי' אבל אם יש באלכסונו יותר מי' ד"ה אינו מניח אלא כנגד הקצר ופירש"י צדו אחד ארוך . ונמשך כותלו לר"ה יותר מכותל השני ובאלכסון לא הוי היכרא שהרוחה בני מבוי נמשכין ומשתמשין בר"ה חוץ מכנגד כותל הקצר אומר מותר להשתמש בר"ה לפי שאין אותו עודף דומה שיבא מן המבוי וכתב הרא"ש (קיד) ר"מ פסק כרבא וכן הרמב"ם בפי"ז ומתוך שכתב הרי"ף ואם יש באלכסונו יותר מי' ד"ה אינו מניח אלא כנגד הקצר משמע שפוסק כרב כהנא דלעולם אינו מניח אלא כנגד הקצר ולפי זה דוקא ל"ה אף להרמב"ם היכא דאיכא עומד מרובה על הפרוץ ולפי זה דוקא ל"ה מהני אבל שני לחייס לא מהני אע"ג דלחייס משוס מחיצה מ"מ ביתר מעשר לא מהני אלא ל"ה אבל באין בו יותר מעשר מהני לחייס וכך מפורש בדברי מהר"ם שהביא הרא"ש פ' כיצד מעברין בדין לחי שהעמיד באמצע מבוי דבלחייס יכולין להלקו באין בו יתר מעשר וכמ"ש גם רבינו בדין הכמוך אם לא עשו שני פסין והיא רחב עשר כיוצא שני פסין משהו מכאן ומשהו מכאן ומ"ש הראב"ד כאן דל"ה מהני הייגו לומר דאפילו ברחב יתר מעשר מהני ל"ה משא"כ שני לחייס ודלא כמסקנת ב"י לחייס לא מהני כלל וסגנה היא דבעשר ודאי מהני ואפי' באלכסון :

ומ"ש אבל אם ירצה יעשה שם צורת הפתח באלכסון כ"כ הרא"ש בשם מהר"ם וכ"כ המרדכי לשם : **ומ"ש** אבל אם ירצה יעשה שם צורת הפתח באלכסון דבלחי אחד ולחי אחר אינו מניח אלא כנגד הקצר ולא פליגי אלא בשאין באלכסון יותר מי' אמות אבל בפחות מכאן מודה דמניח כנגד הקצר להכי כתב דאיפכא הוי דביש באלכסון יותר מי' מודה רב כהנא ולא פליגי אלא בשאין באלכסון יותר מי' ואפ"ה אמר רבא דאינו מניח אלא כנגד הקצר : **ומ"ש** אבל אם ירצה יעשה שם צ"פ באלכסון כן כתב שם הרא"ש בשם הראב"ד וה"ה בפ' ט"ז בשם הרשב"א דצורת פתח מודה רבא דעביד באלכסון דלכ"ע הפתח משוס מחיצה ונראה לכאורה דה"ה ללחיים דהא קי"ל לחי משוס מחיצה ונהי דבחד לחי לא שרי אלא נכחו וביותר אבל בשני לחיים מונחים זה כנגד זה באלכסון מותר להשתמש עד כנגד הלחיים באלכסון והוא שלא יהיה ביניהם יותר מי' אלא שקשה לי דא"כ ה"ל לאשמועינן דבשני לחיים סגי ומינה נילף בכ"ש לצורת פתח שהרי צ"פ ב' לחיים הם וקנה על גביהן ואפשר דאע"ג דלחיים משוס מחיצה הם לא מהני כמו צורת פתח כדאשכחן דברתב יותר מי' לא מהני ב' לחיים ומהני צ"פ : **ומ"ש** ותוך המבוי יכול להניח הקורה באלכסון וכו' כ"כ שם הרא"ש וז"ל וכתב ר"מ ז"ל דבתוך המבוי יכול להניח את הקורה באלכסון ומשתמש בקצר כנגד הקצר ובארוך כנגד הארוך וכ"כ המרדכי :

ואם העמיד לחי באמצע המבוי וכו' בפרק כיצד מעברין (עט) אהא דתנא דעיר של יחיד ונעשית של רבים שאין מערבין אותה לחצאין אלא אם כולה או מבוי מפני עצמו ופריך מ"ש לחצאין דלא דאסרי אהדדי מבוי בפני עצמו נמי אסרי אהדדי כתבו התוס' והרא"ש דמשמע מפירש"י דאפילו לחי מפסיק בינו ובין ר"ה כיון שהורגלו לערב יחיד הוי כמו מבוי אחד ואין מפסיק לחי לחצי מבוי וקשה מדאמרינן בפ"ק עשה לחי לחצי מבוי יש לו חצי מבוי וכ"ל דהתם מיירי שאין חצר פתוח למבוי מן הלחי ולחוץ ומסיים בה הרא"ש אבל אם היה חצר פתוח ועשו לחי להשתמש במבוי כי היכי דאסורים להשתמש הכא במבוי מבוי בפני עצמו אע"פ שעשו לחי אבל בירושלמי לא משמע הכי דגרסינן א"ר אסי מדתנא בני מבוי שנתנו קורתם באמצע מבוי אלו אסורין ואלו מותרין נתנו אלו ואלו אלו ואלו אסורים והשתא ניחא הכל דהא דאמרינן יש לו חצי מבוי מיירי שלא נתנו היצונים קורה כיון שאין היצונים יכולים לטלטל במבוי לא אסרו על הפנימים אבל כשנתנו גם היצונים אסורין גם הפנימים אם ערבו אלו לעצמן ואלו לעצמן ואלו עירבו יחד כיון שהורגלו לערב יהד כל המבוי א"א ליחלק להשתמש אלו בחצי המבוי ואלו בחצי המבוי עכ"ל וכ"כ שם המרדכי וכ"כ הגהות מיימון בפ"ה מהל' עירובין בשם כמ"ק והריב"ש בתשובה הוא מפני שכשנתנו גם היצונים קורה כיון שכולם יכולים לערב כאחד ולא עירבו אוסרים אבל כשלא נתנו היצונים קורה כיון שלא היו היצונים יכולים לערב עם הפנימים כיון שלא הוכשר המבוי מצדם ואין על המבוי אוסרים אלא של רשות אחר שיכולים לערב עמו : **ומ"ש** אם עשו באמצע צורת פתח וכו' או אם עשו שני פסים וכו' כ"כ שם הרא"ש בדף הנזכר בשם ר"מ וכ"כ ג"כ המרדכי בפ' הנזכר והגה"מ בפ"ה מהל' עירובין וה"ה דכשאין הפירצה יתירה מי' שאם עושה פס ד' מהני כמבואר בכפרים שכתבתי ולא חש רבינו לכתבו כאן לפי שסמך לו על מ"ש ונריך פס ד' טפחים בצד אחד או משני צדדין שני משהויין שהרי מבואר שפס ד' מהני כמו שני כסין והריב"ש כתב בתשובה נראה דאפילו צורת פתח אינו מונע על הרבים מלאסור שהרי הפתוחות הפתוחות למבוי בפתח גמור אוסרות המבוי כשלא עירבו עמו אלא שבצדדים הוי ב' לחיים וא"כ החבל ל"ל דהרי לחיים וקורה אינם מועילים רק במבוי סתום ולא במפולש וכן בהרבה מקומות דמועיל לכן הנהיג ג"כ בחבל אפילו במבוי סתום צ"ה ול"מ לחי וקורה ומקום דאית לחי או קורה או ב' לחיים וכמ"ש בשם מהרא"י מתה"ד דהנהיגו בתיקון צ"ה ולא בלחי וקורה כנ"ל : (יד) וכ"ה בהג"א פרק קמא דעירובין :

(טו) ואף זה אינו נ"ל לדחות כל האחרונים מפני דברי הרי"ף ורמב"ם ואף בדעת הרי"ף אין הכרע דסבר לא היישינן דהרי השמיט דין זה לגמרי :

ול"נ

פרישה

לא תנאי מבוי להיות ניתר בלחי או קורה מ"מ בצ"פ דהוי כמחיצה גמורה ולאי ניתר ומה שמסיק וכתב מבוי שאינה פתוח וכו' ס"ק שאר מבוי שיש לה כל תנאי מבוי ניתר בלחי או קורה וזו שאין לה תנאי מבוי לריך צ"פ ובצ"פ מיהא סגי ומ"ש לפני זה וכרי יש לה ג' מחיצות ר"ל וכרי בלא זה יש לה ג' מחיצות ונמצא שהיא מתוקנת בצ"פ זה ברוח רביעית וק"ל : ומ"ש ב"י שם בשם המ"מ טעם איסור בצדו אחד יש דשמא יטלטל במקום היס ק"ק בל"ז נמי לאסור משוס נפרץ לתקום כאסיר לו עוד כביא ב"י לשון רש"י דפירש אמ"ש ולימוה דילמא שבקי פתחא רבא ז"ל דילמא שבקי פתחא רבא ובטיל תורת פתח מינה כמתוקן בו כו' משמע מלשונו דבעינא לחי וכתב רשב"ו אף שיש לו גיפוטין מכל צד ולכאורה הוא משמע דלא בעינן לחי וקורה כ"ש בנכרן

לפנים מן הלחי מותר לטלטל בו והחצי החיצון שהוא חוץ מן הלחי אסור וכתב ה״ה בשם הרשב״א שהוא הדין אם העמיד קורה בחצי מבוי והכי איתא בתוספתא ומיהו דוקא כשיש באותו חצי מבוי המוכשר תורת מבוי אלא יהיה ארכו פחות מד״א ושיהא ארכו יתר על רחבו ושיהיו בתיס וחצירות פתוחות לתוכו הא לאו הכי צריך לחי מכאן ולחי מכאן א״כ פס ד׳ כחצר עכ״ל :

מבוי שרחב כ׳ אמות עושה פס וכו׳ מימרא דשמואל משמיה דלוי בפ״ק דעירובין (י) : **וכתב** א״א ז״ל וצריך ליזהר (שם קיד) וכ״כ ה״ה בפי״ז בשם הרשב״א וכתב עוד וכן צריך שיהא בכל מבוי ומבוי משני אלו שהפס מפסיק ביניהם בתיס וחצירות פתוחים לתוכו וכל תנאי מבוי :

ומ״ש אם יש מן הפס עד הכותל האמצעי יותר מי׳ אמות וכו׳ ג״ז מדברי הרא״ש שם ולא ידעתי למה כ״כ דהא אפילו אין ביניהם יותר מעשרה יש לו דין מבוי עקום שדינו כמפולש לרב דקי״ל כוותיה כדמשמע בשמעתא דמבוי עקום בפ״ק דעירובין (ו) ומלאתי שהתוס׳ שם (י.) כתבו וז״ל אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל אמצעי של מבוי יותר מי׳ צריך למבוי זה צורת פתח דהוי כמבוי עקום ואע״ג דאליבא דשמואל קיימינן כדפריך לעיל גבי מבוי עקום אי ביותר מי׳ בהא לימא שמואל תורתו כתוס עכ״ל . הרי בהדיא שלא אמרו כן אלא לדעת שמואל שהוא בעל מימרא זו וכובר דכל שאינו יותר מי׳ תורתו כתוס אבל לדינן דקי״ל כרב דאמר תורתו כמפולש אפי׳ אין בין הפס לכותל י׳ דינו כמבוי עקום ותמהני על הרא״ש איך כתב דבריו ועל רבינו ורבינו ירוחם שלא הרגישו בדבר זה (טז) וכתבו עוד התוס׳ שהריצב״א חולק ואומר דהכא אפי׳ ביתר מי׳ לא איקרי מפולש כיון דשני הכתחים ר״ה אחד ועומד בכתף זה לא יסבב לבא בביב הפס לפתח אח׳ והרשב״א כתב פס זה המשוך ד׳ מתוך אע״פ שיש בין הודו הפנימי לכותל האמצעי יתר מי׳ אמות ואין זה כמבוי עקום שכבר ביארנו למעלה שכל עקום כמין חי״ת הרי הוא כתוס עכ״ל ולטעמיה אזיל בדין מבוי עקום כמין חי״ת שיתבאר בסי׳ שלאחר זה ושם יתבאר שאין דעת הפוסקים כן אלא דינו כמפולש בשני עקימותיו :

ומ״ש או אם ירצה ירחיק ד׳ אמות מהכותל וכו׳ . או אם ירצה ירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וכו׳ מפורש שם בגמ׳ בדף הנזכר ומבואר שם דבעי׳ שהפס יהא יתר על האויר שבינו לכותל דאל״כ אתי אוירא דהאי גיכא ודהאי גיכא ומבטל ליה ועל פי זה כתב ה״ה בפ׳ י״ז בשם הרשב״א שה״ה שיכול להכשירו ע״י שירחיק ד׳ אמות וב׳ טפחים ויעשה פס ב׳ אמות וד״ע מצד זה וכן יעשה בצד השני שכל שהפס רבה על האויר שבינו ובין הכותל נדון משום עומד ומכאן אתה דן לכל כיוצא בזה ולבר פשוט הוא עכ״ל : ופריך בגמ׳ וליחוש דילמא שביק פתחא רבא ועייל בפתחא זוטא ופיר״י דילמא שביק פתחא רבא ובטיל תורת פתח מיניה ובטיל לחי המתוקן בו ומצא מבוי זה בלא תיקון א״ר יהודה חזקה אין אדם מניח פתח גדול ונכנס ויוצא בפתח קטן וכתב בהגהת אשיר״י ואי שבקא פתחא רבא ועייל בפתחא זוטא בטל כל תיקון המבוי ואי עבדי צורת פתח לזוטא לא בטיל וכתבו הגהות בפי״ז מה״ש ופס דקא עביד מג׳ אמות א״כ שיהא פס אחד שלם אלא קנה קנה פחות מג׳ דפחות מג׳ כשלם דמי עכ״ל הר״מ וכ״כ המרדכי בריש עירובין וכ״כ מדברי סמ״ג וכמ״ק : **מבוי** שאינו מתוכו ומדרון לר״ה וכו׳ בפ׳ הזורק (ק.) אר״י אמר רב חל המתלקט י׳ מתוך ד׳ וזרק ונח על גביו חייב תנ״ה מבוי שאינו מתוכו ונעשה מדרון לר״ה או שאינו לר״ה וגעשה מדרון לתוכו אותו מבוי א״כ לא לחי ולא קורה ר׳ חגיגא בן גמליאל אומר חל המתלקט עשרה מתוך הרבע וזרק ונח על גביו חייב וכי׳ רש״י חל המתלקט . שהוא מדרון והולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה י׳ מתוך ד״א הרי הוא כאילו זקוף כולו והוי רה״י במקום גובהו ודוקא נקט מתוך ד״א דאי מתוך ה׳ הרי הוא כשאר ר״ה דיחא תשמישתיה להילוך : ונעשה מדרון לר״ה . שהיה קרקע המבוי גבוה מקרקע ר״ה והולך לשפע אצל כתפו לצד ר״ה או שהיה שוה לר״ה ונעשה מדרון לתוכה שהיה ר״ה גבוה מקרקע המבוי וכניסת המבוי מן הפתח ולפנים גבוה קרקע ר״ה ברחב אמה או חצי אמה אח״כ הוא נעשה מדרון לצד דופן האמצעי אותו מבוי א״ל לחי לפי שאותו גובה שבצד הפתח ה״ל מחיצה אע״פ שהוא מפסע והולך :

זכתב ה״ה בפי״ז בשם הרשב״א דהא דמבוי שאינו לתוכו ומדרון לר״ה או איפכא דוקא במתלקט עשרה טפחים מתוך ד״א הוא דאמרינן א״ל לחי וקורה ואע״פ שמפסע ל׳ רבינו נראה דהא דאמרינן דמבוי האינו מתוכו ומדרון לר״ה או איפכא א״ל שום תיקון דוקא בשיש שם תל המתלקט י׳ מתוך ד׳ שכתב מבוי שאינו מתוכו וכו׳ המתלקט וכו׳ או שאינו לר״ה וכו׳ שהתל עולה במקום לחי ל״ל דהכי קאמר מבוי שאינו מתוכו וכו׳ או תל המתלקט וכו׳ או שאינו לר״ה וכו׳ וכתב וא״ל במקום או דהא תרי מילי נינהו כדמפרש בברייתא ומ״ש שהתל עולה במקום לחי למבוי שהוא שוה מצד אחד ומדרון מצד אחד קרי נמי תל שהרי כמין תל עשוי ואע״ג שלא הוזכר בברייתא תל אלא לענין שאם זרק ונח על גביו חייב ולא לענין שא״ל לחי וקורה משמע לרבינו דלא שנא אבל הרמב״ם בפי״ד הזכיר תל המתלקט י׳ מתוך ד׳ לענין שא״ל לחי ורבינו לא דק במ״ש עולה במקום לחי דה״ל למכתב עולה במקום מחיצה כדפירש״י אלא דמשום דמבוי סגי ליה בלחי נקט עולה במקום לחי אבל תל ודאי שאם לא היה עולה אלא במקום להי לא הוי מהני מידי כיון שאין בו מחיצות אלא טעמא משום דעלה במקום מחיצה דאמרינן גוד אסיק מחיצתא מד׳ רוחות . בריש עירובין (ג:) איפליגו אמוראי בשיעור אמת סוכה ואמת מבוי ופסק הרא״ש כרבא דאמר אחד זה ואחד זה באמה בת ששה אלא שהללו שוחקות והללו עגבות ולחומרא היכא דשוחקות חומרא משחיקן בריוח והיכא דעגבות חומרא מצטלמים להו :

שסד מבוי המפולש בשני ראשין לר״ה וכו׳ בפ״ק דעירובין (דף ו׳) ת״ר כיצד מערבין ר״ה עושה צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן חגיגא אומר עושה לחי וכו׳ ובה״א עושה דלת מכאן ולחי וקורה מכאן ור״ה מי מיערבא והתניא וכו׳ אמר רב יהודה ה״ק כיצד מערבין מבואות המפולשים לר״ה אתמר

דרכי משה

(טז) ול״ג דבריהם דודאי אין לו דין מבוי עקום לגמרי כדברי הריצב״א ולזה הצריכו כאן בעקימות י״א אע״פ שא״צ כך בשאר מבוי עקום בנ״ל : ואינו

פרישה

בנפרץ במילואו ולא כשיש לו גיפופין מהצדדין ובאמצע ליכא יתר מיו״ד :

סי׳ שסד (א) **מ״ש** רבינו בריש סי׳ שס״ד ז״ל ובהכי מיהא סגי ל״ש אם מפולש כו׳ לפי גירסא ל״ש בשני ראשין סגי בצ״פ וא״ל דלת ולאפוקי מה שכתב הרשב״א וסייעתו דס״ל דבפתוח לשני ראשיו לר״ה צריך דלת ולא סגי בצ״פ . ומ״ש תחלת הסי׳ ז״ל מבוי המפולש בשני ראשיו לר״ה צריך צ״פ כו׳ הא דכתב צריך אין להקשות פשיטא דצריך דהא ליכא מאן דמתיר בפחות ואדרבה יש תנא ס דמצריכין דלת גמור ואפילו במפולש בראשו אחד לכרמלית וכ״ש במפולש משני ראשין מ״מ רבינו לא כתב לשון הגמרא וקאי אמ״ש בסימן שס״ב שאם נתבאר שתיקון מבוי הוא בלחי וקורה לאוד וקמ״ל דבמפולש בשני ראשיו צריך צ״פ בלבד כאחד מיכו מדהתחיל רביני תחלה וכתב מבוי מפולש בשני ראשיו לר״ה . לכן יש נו״סין ול״ש בוא״ו ואחלעיל קאי דהתחיל במבוי המפולש בשני ראשין לר״ה ואתי לאשמועינן דלאו דוקא לר״ה דה״ה אם פתוח בצד אחד לכרמלית ולא כתב תחלה שני ראשין לר״ה אלא לאשמועינן רבותא דאפילו בכה״ג סגי בצ״פ וכמ״ש וכתב ובהכי מיהא סגי וק״ל . ומ״ש ב״י בד״ה מבוי

כיצד מעברין (דף קכב ע״א) . הביאו ב״י באורך : **מבוי** שרחב כ׳ אמה וכו׳ הקשה ב״י דהלא התוס׳ לשם בד״ה עושה פס לא כתב כך אלא לשמואל דבמבוי עקום תורתו כסתוס אלא דביותר מעשר בעקמומיתו צריך ל״ה א״כ הכא גבי פס שמעמידו באמצע נמי כך הדין דביותר מעשר בעקמומיתו צריך ל״ה אבל בעשר תורתו כסתוס אבל לרב דקי״ל כמותו אפילו בעשר בעקמומיתו צריך ל״ה וא״כ קשה דלא ה״ל למיכתב יתר מעשר וכ״ל לייסב דלא כתב הרא״ש ורבינו יתר מעשר למידק מינה דבעשר א״ל ל״ה דפסיטא דאפי׳ בעשר נמי צריך ל״ה כמ״ש הרא״ש וכ״כ רבינו בסי׳ שס״ד אלא דלפי דהריצב״א פי׳ דהכא גבי פס שהעמידו באמצע אפילו ביתר מעשר לא איקרי מפולש ולא צריך ל״ה כמ״ש התוס׳ בא״ד ומביאו ב״י וכ״כ הרשב״א אבל הרא״ש תופס עיקר כפי׳ קמא דתוס׳ לכך כתב דהכא נמי גבי פס שהעמיד באמצע דינו כמבוי עקום וצריך ל״ה בעקמומיתו אבל ודאי למאי דקי״ל כרב ה״ה בעשר צריך ל״ה בעקמומיתו לדידיה אין חילוק בין יתר מעשר לעשר ובספרים מדוייקים מספרי רבינו כתוב וכ״ל דה״ה נמי בפחות מעשר והיינו כדאמרן דרבינו בא לפרש דברי הרא״ש דלא נקט יתר מעשר למידק מינה דבעשר אין לו דין מבוי עקום אלא ה״ה נמי בפחות מי׳ אלא נקט יתר מעשר לאפוקי מפי׳ הריצב״א : **מבוי** שאינו מתוכו ומדרון לר״ה בתל המתלקט י׳ מתוך ד׳ וכו׳ כל״ל בתל בבי״ת ופי׳ שהמדרון שהוא לר״ה או למבוי דא״ל שום תיקון היינו דוקא בתל המתלקט וכו׳ דהיינו שהגובה שמשם נעשה הקרקע מדרון נקרא בשם תל והוא המתלקט בגובה י׳ מתוך ד״א . וכן מ״ש או שאינו והמדרון בתוכו היינו נמי בתל המתלקט י׳ מתוך ד״א וקאמר דא״ל שום תיקון והב״י היה גורס ותל בוא״ו ופי׳ דהוא״ו במקום או כלומר או תל המתלקט וכו׳ ותימה הלא ב״י נופיה הביא שהרשב״א פי׳ דאי מדרון לר״ה או איפכא דוקא במתלקט י׳ מתוך ד׳ וא״כ למה לא יפרש כך בדברי רבינו וגם לספרים שכתוב בהם ותל בוא״ו ג״כ כך פירושו ומדרון לר״ה והוא תל המתלקט וכו׳ או שאינו לר״ה והמדרון בתוכו והוא ג״כ תל המתלקט וכו׳ א״ל שום תיקון שהתל עולה במקום לחי ובש״ע חזר בו וכתב כדפי׳ ובמ״ש רבינו שהתל במקום לחי תפס עליו ב״י שהיה לו לומר שהתל במקום מחיצה כפירש״י ואפשר לייסב דכיון דקי״ל דלחי משום מחיצה א״כ לשון אחד הוא :

שסד מבוי המפולש בשני ראשין לר״ה כו׳ בפ״ק דעירובין (דף ו) ת״ר כיצד מערבין דרך ר״ה עושה צ״ה מכאן ולחי וקורה מכאן חגיגא אומר בש״א עושה דלת מכאן ודלת מכאן וכשהוא יולא ונכנס נועל ובה״א עושה דלת מכאן ולחי וקורה מכאן ואסיקנא דר״ה עצמה נעילת דלתות בעי׳ והך פלוגתא דת״ק ודתנגיא במבואות המפולשין לר״ה היא איתמר רב אמר הלכה כת״ק ושמואל אמר הלכה כתנגיא ופסקו הרי״ף והרא״ש והרמב״ם הלכה כרב ולכן כתב רבינו מבוי המפולש בב׳ ראשים לר״ה צריך צ״ה מכאן ולחי וקורה מכאן :

ומ״ש ובהכי מיהא סגי ל״ש וכו׳ ולכאורה קשה דלאיזה צורך האריך בזה הלא כתב להדיא מבוי המפולש מב׳ ראשיו לר״ה אבל נראה דעת רבינו נכון באריכות זה והוא דלפי דאיכא לפרש דע״כ לא כליגי ת״ק אדתנגיא אלא במבואות המפולשין מצד אחד לר״ה ומצד השני לכרמלית אבל בשני ראשיו לר״ה מודה ת״ק להגניא דאמר משמיה דב״ה דבעי׳ דלת מכאן ולחי וקורה מכאן כמ״ש ה״ה בפי״ז משם הרשב״א וה״ע דמדלא אמר ת״ק לא נחלקו ב״ש וב״ה בדבר זה אלמא דמודה דנחלקו אלא דמפרש דלא נחלקו אלא במפולש בשני ראשיו לר״ה אבל במפולש מצד אחד לר״ה ומצד אחד לכרמלית לא נחלקו דלב״ע כגי׳ ב״ה מכאן ולחי וקורה מכאן ולתנגיא אף בצד אחד לכרמלית נמי נחלקו והלכה כת״ק וכרב זו היא דעת הרשב״א וסייעתו לפי הנלע״ד ולזה בא רבינו לבאר דבריו שלא נבא לפרש דמ״ש מבוי המפולש בשני ראשיו לר״ה צריך צ״ה מכאן ולחי וקורה מכאן דאינו אלא דוקא במפולש מצד אחד לר״ה ומצד אחד לכרמלית דאשכחן דכרמלית נכללת בלשון ר״ה כדתנן בפרק בתרא דעירובין לא יעמוד אדם בראה״י ויאמר בר״ה וקמיבעיא ליה כרמלית מאי אמיי אמר היא היא וכן בפ״ק דשבת זימנין משני ליה הוא ועירובו בכרמלית ואמאי קרי לה ר״ה לפי שאינה רה״י וכמ״ש הריב״ש בתשו׳ סוף סי׳ ת״ה אבל במפולש משני ראשיו לר״ה ממש בעינן דלת מכאן ולחי וקורה מכאן ליה בא רבינו לבאר דבריו דאין זה דעתו אלא דבהכי מיהא סגי ל״ש אם הוא מפולש בשני ראשיו לר״ה או צד אחד לר״ה וצדו השני לכרמלית דלת״ק ודאי לא נחלקו ב״ש וב״ה בדבר זה ואי נמי נחלקו לא אמרו ב״ה אלא צ״ה מכאן ולחי וקורה מכאן

מכאן דלא כחכמים: **ומ"ש** אבל אם צד אחד פתוח לר"ה וצדו השניה לחצר שאינה מעורבת וכו' האסור לו מ"מ לא בעי צ"ה כלל אלא סגי בלחי מאותו צד של רה"י והוי כסתום מאותו צד ע"י הלחי ומצד אחר דלר"ה כגי' לחי אי בקורה וכן משמע מדמוקי פלוגתייהו בגרמה מבחוץ ושוה מבפנים דיבון משום להי דוקא ולא משום צ"ה דהא אינו יכול להיות נידון כי אם לפי מה שגרמה מבחוץ והוא אינו גרמה אלא בלחי עכ"ל כפי מה שהגהתי מספר יסן מדוייק ועיין דבר כפ' קמא בסוגיא דמבוי שכלה לרחבה (בדף ו' וז') לשם התבאר דין זה ואיכא לתמוה בדברי רבינו שכתב א"צ צ"ה אלא לחי או קורה בשני ראשין דמשמע דבקורה מכאן וקורה מכאן נמי שרי והא ליתא דהא כיון שמפולש מב' ראשין צריך שיעשה תיקון ומצד אחד דליהוי כסתום ומש"ה במפולש משני ראשין לר"ה או מצד אחד לר"ה ומצד שני לכרמלית בעי' צ"ה מצד אחד דל"ה הוי כמחיצה וכאילו הוא כתוס ומצד השני לחי או קורה כדין מבוי כתוס דסגי בהיכר קורה וא"כ במפולש בצדו השניה לחצר שאינה מעורבת אף ע"ג דלא בעינן צ"ה מ"מ לחי דהוי משום מחיצה מיהא בעינן כי היכי דליהוי כאילו היה סתום ע"י לחי שהוא חשוב כמחיצה ומצד ר"ה סגי בלחי או בקורה אבל ע"י קורה דאינו אלא משום היכר לא הוי כסתום וכדמשמע להדיא ממ"ש הגהת סמ"ק דמדקדק בלשונו דבצד החצר צריך דליהוי כמו כתוס ובצד ר"ה סגי בלחי או קורה ובודאי דגם דעת רבינו כך היא אלא דלשונו אינו מכוון ובש"ע נמשך אחר לשון רבינו: **ומ"ש** ור"ה עצמה וכו' הכי אסיקנא התם דירושלים אלמלא דלתותיה נעצלות בלילה חייבין עליה משום ר"ה אלמא דלתות בעינן ושיהיו נעצלות בכל לילה וכמ"ש הרא"ש והכי אמרינן התם נמי באבולי דמחוזא:

ומ"ש בשם הרמב"ם דא"צ לנעול בלילה וכו' טעמו משום דבתר הכי קאמרינן אינבעיא להו לחכמים אליבא דב"ה דבמבואות המפולשים לר"ה צריך דלת מכאן ולחי וקורה מכאן צריך לנעול או א"צ לנעול ואסיקנא דצריך לפנות העפר כדי שיהא ראוי לנעול אע"פ שאין נעצלות וממילא בר"ה גופא דבעינן דלת מכאן ודלת מכאן ושיהיו נעצלות ל"ד נעצלות אלא ראויין לנעול דהא לא שאני לן בין ר"ה גופא למבואות המפולשין לר"ה אליבא דב"ה אלא דבמבואות סגי בדלת אחד ובר"ה בעי ב' דלתות אבל לענין נעצלות אין לחלק ביניהם וכיון דבמבואות סגי בראויין לנעול ה"נ בר"ה וכיון דהכי הוא לחכמים אליבא דב"ה ה"נ לדידן בר"ה גופיה סגי בראויין לינעל דבהא לא פליג ת"ק אדחכמים וה' המגיד כתב שהרמב"ם סובר שזו הסוגיא שאמרו לחכמים אליבא דב"ה וכו' היה משום דנ"מ לדידן בהכשר ר"ה וכו' פי' לדידן דקי"ל כדאמר רב דהלכה כת"ק לא נפקא לן מידי מהך סוגיא דנאמר לחכמים אליבא דב"ה אבל לכע"ד נראה עיקר כדכרישית. ועוד הביא ה' המגיד דאי' לדעת הרמב"ם משערי נהרדעא שהיו כתומים עפר וא"ל ר"נ פנו העפר כדי שיהו ראויין לנעול ושערי ר"ה גמורה היו עכ"ל וזו ראיה ברורה:

ור"י כתב וכו' כ"כ הרא"ש בפ"ק (דף קיד ע"א) ומה שאמר ור"י כתב וכו' הוא לחלוק על מ"ש לעיל דר"ה דבעינן לתקן בדלתות היינו דוקא בראב"ד י"ו אמה וכו' שכן פירש"י דאלמא משמע שאם אינו ראב"ד י"ו אין לה דין ר"ה ור"י חולק ואמר דאפילו אינו ראב"ד אלא י"ג אמה ושליש נמי דינו כרשות הרבים וצריך דלתות כיון דבקעי בה רבים וכ"כ התוס' (בדף ו') בד"ה וכי תימא וכך מבואר מדברי הרא"ש דבר"י לחלוק על פירש"י הוא והך שיעור י"ג אמה ושליש נלמד מפסי בירות כדאיתא התם בדף עשירי:

מבוי עקום כמין דל"ת כזה רב ושמואל ופסקו כרב דאמר תורתו כמפולש ודברי בפי' תורתו כמש לש כפירוש רש"י בו התוס' והרא"ש ודלא כפר"י הביאו ב"י:

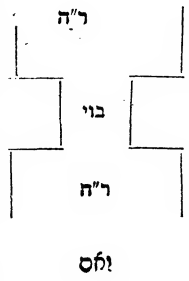

מפולש בשני ראשיו לר"ה או צד אחד לר"ה וצדו השנית לכרמלית אבל אם צד אחד פתוח לר"ה וצדו השנייה לחצר שאינה מעורבת א"צ צורת הפתח אלא לחי או קורה בשני ראשין ורשות הרבים עצמה דהיינו רחב י"ו אמה מפולש משער לשער וששים ריבוא עוברין בו אינו ניתר אלא בדלתות וכתב א"א הרא"ש ז"ל והוא דנעלות בלילה והרמב"ם ז"ל כתב ואינן צריכין לנעול בלילה אבל צריך שיהו ראוין לנעול היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן לנעול וכן נראה מסוגיית ההלכה ולאחר שעשה לה דלתות השובה בולה כחצר אחד ואין מבואותיו צריכין תיקון ור"י כתב מבוי שרחב י"ג אמות ושליש ושני ראשיו מפולשין לר"ה הרחב י"ו אמות דינו כר"ה וצריך דלתות מבוי עקום כמין דל"ת בזה דינו כאילו

מיתמר רב אמר הלכה כת"ק ופסקו הרי"ף והו א"ש הלכה כרב וכן דעת הרמב"ם בפי"ז וכ"כ כמ"ג ומס"ק. ודלא כדוקא שהצריך דלת מכאן ודלת מכאן וגם דלא כר"ח והרשב"א והריב"ש שפסקו כחכמים אליבא דב"ה. ומדברי הרי"ף והרא"ש משמע דאפילו במפולשים בב' רשויות לר"ה בהכי סגי וכ"כ מדברי הרמב"ם בפי"ז אבל ה"ה כתב שם שיש חולקין ואומרים שאין הכשרו בכך אלא כשהאחד מהצדדים מפולש לכרמלית אבל אם מפולש בב' צדדיו לרשות הרבים צריך דלת ראויה לנעול אף על פי שאינה נעצלת ולחי או קורה מכאן ולזה הסכים הרשב"א וכתב עוד ה"ה שם ופי' מפולש לר"ה מכאן ומכאן בשאינו רחב י"ו אמות אבל רחב זו היא ר"ה גמורה עכ"ל ובסמוך כתב רבינו בשם ר"י שמבוי שרחב י"ג אמות ושליש וב' ראשיו מפולשין לר"ה הרחב י"ו אמה דינו כר"ה ובכימן שמ"ה כתבתי סברת מי שאומר שיש ר"ה גמור בלא רחב י"ו כשאורך המבוי לאורך ר"ה ולענין הלכה כיון דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימים לדעת אמ' הכי נקטינן וז"ל הריב"ש בתשובה אם היו ראשי מבואות העיר פתוחים מב' ראשיהם לסרטיא שהיא מסילה שהולכים בה מעיר לעיר אף אם היו עמוקים דינם כמפולשים וכן אם היו בעיר פלטיות שהן הרחבות שמתקבצים שם לסחורה והיו המבואות מפולשים להם אם ביושר אם בעקמומית הרי הן נקראין מפולשים לר"ה ואף אם המבואות ההם אינן רחבים י"ו כיון שמפולשים לר"ה מב' ראשיהם נקראין מפולשים לר"ה אבל אם אם הם רחבים י"ו הן עצמם ר"ה כ"כ הרשב"א וגם דעת התוס' דכשאינן רחבים שהה עשר אמה והן מפולשים לרשות הרבים ואחרכן לאורך רשות הרבים הרי הן עצמן רשות הרבים וכשהעמידו בגמרא הביאל מערבין ר"ה במפולשים לר"ה אלא הוי דינן כר"ה היינו בשאין רחבים י"ו אמה ומפולשין לר"ה אחרכן לרוחב ר"ה ואח' שאין באחרכה מבואות רחבים י"ו אמה ולא פלטי' שהוא ר"ה ולא מבואות מפולשין לר"ה א"כ כל העיר דינה כסרטיא וא"צ להתירה בדלתות נעצלו' כירושלים שהיא עצמה היתה ר"ה אבל זו שאינה אלא כרמלית אף אם תהיה מפולש לסרטיא די לה בהכשר מבואות המפולשין לר"ה וכתב עוד בתשובה הנזכרת שאותה העיר היתה מוקפת חומה ובה פרצות מפני הפרצות שיש בה בטל הכשרה אם הרבים בוקעים בהם ואע"פ שאין בה פרצה יתירה על י' אמה' רב חנן בר אבא אאמר דמבוי שנפרץ מצידו בי' מודה דאי בקעי ביה רבי' פרצתו בד' כדאיתא בפ"ק (ו.) ומעתה כיון שהעיר בכרמלית הנה כל המבואות המפולשין הרי הן מפולשין לכרמלית וצריכין צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן כדאמר רב מתלוקת בסרטיא מכאן וסרטי' מכאן אבל סרטיא מכאן ובקעה מכאן או בקעה מכאן ובקעה מכאן עושה צ"פ מכאן ולחי וקורה מכאן ובודאי דהלכתא היא דליבא מאן דפליג עליה בהא ומה שלא הביאה הרי"ף לפי שלא היה צריך דהא דרב לחכמים הוא דאיצטריך לומר דהא איהו דלא סגי ליה בצ"פ ובעי דלת היינו דוקא במפולשים לר"ה אבל במפולשין לכרמלית סגי בצ"פ אבל לת"ק דאמר' במפולשין לר"ה סגי ליה בצ"פ לא הוה צריך לאשמועינן מידי וא"כ הרי"ף שפסק במפולשין כת"ק מפולש לכרמלית הוי כמפולש לר"ה וצריך צ"פ גם הרמב"ם שפסק כת"ק כתב דין מבוי כתוס ואחריו דין מבוי מפולש ולא פירש אם לר"ה אם לכרמלית נראה מדבריו דכרמלית ור"ה שוים במפולש כמו בסתום ואל תשיבני מהיא דמבוי שכלה לרחבה דלא אצרכוה מידי דרחבה איהי כרמלית אלא רשות היחיד גמורה שהרי מוקפת היא בד' מחיצות ואינה יתירה על סתתים ומותר לטלטל בכולה ואפילו הוא של רבים דהא לית בה דיורין ואפילו עירוב אינה חברה ואפילו אם היתה הסרה עירוב כגון שהיו בה דיורין עדיין אינה כרמלית ואע"פ שאסור לטלטל בכולה רה"י גמורה היא במחיצותיה אלא שמפני חסרון הציתוף אסור לטלטל בכולה ככרמלית והויא כירושלים שקראוה כרמלית בפרק המוצא תפילין (קא.) והרמב"ם לא חשש להזכיר כי אם ההכשר הנעשה מצד זה כדי להכשיר הרחבה עצמה אבל הכשר המבוי מראשו האחד מצד מה שהוא מפולש בזה לא היו דבריו בזה הפרק עכ"ל וכתב עוד העיר הזו שמוקפת חומה סביב בדלתות רחוויות לנעול זולתי בפתח אחד שאין דלתות כולה ניתרת במחיצות אלה שהרי זה הפתח שאין בו דלתות לא גרע מלהי או קורה וכל העיר כמבוי אחד שיש לחי בראשו שאין מערבין אותו לחצאין אמנם נראה שמפני הפרצות שיש בה בטל הכשירה אם הרבים בוקעים בהן וכיון שאין כל העיר מוכשר במחיצותיה הנה

יכולין להכשיר חציה במחיצה לערב אותה עכ"ל: וז"ל הר"ן בתשובה אע"פ שעירבן דין רה"י עליה כיון שיש לה חומה ודלתותיה נעצלות בלילה אעפ"כ כיון שלא הוכשר כל המבוי נמצא משני ראשיו פתוח למקום האסור לו והוי ליה כהיא דפ"ק דעירובין דמבוי המפולש שיש בקעה מכאן ומכאן עושה צ"פ מכאן ולחי או קורה מכאן ועכשיו שפתוחים לתוכו שני מבואות קטנים צריך עוד תיקון להכשיר שני המבואות וגם המבוי הגדול מחמתה דקיימא לן כרב דאמר מבוי עקום תורתו כמפולש ולענין אותה הפירצה אם יש בתחתיה גדודים דהיינו שפה שמעכבת את הרבים מלעבור להדיא אינה צריכה שום תיקון דקי"ל כרב חנן ואם אין שם גדודים כלל הרי נעשה פירצה זו כמבוי עקום ולפיכך צריכה פירצה זו צ"פ בראשו האחד שאינו פתוח למבוי אם רצונם לתקן גם מקום הבתים שנפלה או בראשו הסמוך לגדול אם אינכם רוצים לתקן מקום הבתים עכ"ל: **ומ"ש** רבינו אבל אם צד אחד פתוח לר"ה וצדו השנית לחצר וכו' כן כתב הגהת סמ"ק בהגהות: **ור"ה** עצמה דהיינו רחב י"ו אמה וכו' כל הדעות שיש בגדר ר"ה כתבתי בפי' שמ"ה ולענין מה שכתב כאן רבינו להתיר לבטל בר"ה שצריכה דלתות כלומר משני הצדדין בפ"ק דעירובין ד' ז' אהא דתניא כילד מערבין ר"ה וכו' ור"ה מי מיערבא והתניא יתר ע"כ אמר ר' יהודה וכו' א"ל אין מערבין ר"ה בכך וכ"ת בכך הוא דלא מיערבא הא בדלת מיערבא והאמר רבה בר בר חנה ירושלים אלמלא דלתותיה חייבין עליה משום ר"ה אמר רב יהודה ה"ק וכו' הרי מפורש שאין ר"ה מתערבת אלא בדלתות וכתבו הרי"ף והרא"ש דדוקא בנעלות בלילה וכדאמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעצלות בלילה חייבין עליה משום ר"ה אבל הרמב"ם בפי"ז כתב שא"צ לנעלן אלא בראוויות לנעול שלא יהיו משקעות בעפר כגי' וטעמו מדאמרינן שם בגמ' דשמואל אמר הלכה כחכמים דאמר במבואות המפולשין לר"ה צריך לב"ה דלת מכאן ולחי או קורה מכאן איבעיא להו לחכמים אליבא דב"ה צריך לנעול או אין צריך ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל אינו צריך לנעול בעו מרב ענן צריך לנעול או לא אמר להו תא חזי הני אבולי דנהרדעא דעיתן עד פלגייהו בעפרא ועייל ונפיק מר שמואל ולא אמר להו ולא מידי אמר רב כהנא הנך מגופות הויאן כי אתא רב נתמן אמר פניה לעפרייהו לימא קסבר רב נתמן צריך לנעול לא כיון דראוויות לנעול אע"פ שאינן נעצלות. וכתבו הרמב"ם דכיון דלא קי"ל כחכמים לא בעינן בגמרא אליבא אלא משום דנפקא מינה לדידן בהכשר ר"ה וכיון דאמרי' דסבר ר"נ דבראוויות לנעול אע"פ שאינן נעצלות מערבינן לדידן ר"ה נמי מיערבא בכך וזהו שכ' רבינו וכ"נ מנוגיות ההלכה וכתב ה"ה בפי"ו שבדברי הרמב"ם נ"ל עיקר: ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרא"ש מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן (ת) וכתב עוד ה"ה שבהכשר ר"ה כתב הרשב"א כיון הוא מכשירו עושה לו דלתות נעצלות בלילה והרי הוא רה"י וראה לי שאין צריך דלתות נעצלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן לחי או קורה ודלת נעצלות בלילה הרי זה רה"י שאין ר"ה אלא המכור לרבים בכל עת והואיל ויש לזה דלת נעצלות בלילה וחוכמת היא את העוברים שם בלילה אין זה ר"ה עכ"ל: **ומ"ש** רבינו ור"י כתב מבוי שרחב י"ג אמות וכו' כ"כ הרא"ש בפ"ק דעירובין דף קי"ד ואע"פ שמקומו המיוחד לו היה למעלה בבימן שמ"ה כשהזכיר גדר ר"ה כתבו כאן מפני שהוא דין מבוי ובסימן זה הוזכרו דיני מבוי: **מבוי** עקום כמין דל"ת מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש ושמואל אמר תורתו ככתוס וירוע דהלכה כרב באיסורי וכן פסקו הפוסקים. ופירש"י תורתו כמפולש. ומבוי המפולש לר"ה צריך

דרכי משה

שסד (א) ואינו נראה דכיון דהמ"מ ורבינו הטור כתבו דדברי הרמב"ם עיקר אין לזוז מדבריהם אך במרדכי ריש הדר כתב דר"י סובר דבעי בעילת דלתות אפי' בזמן הזה דלית לן

פרישה

עקום כמין דל"ת וכו' עד וכן נראה שהוא דעת ר"מ שכתב המרדכי ברפ"ק דעירובין כו' ול"נ הא מדכתב דבעינן בתמצעי לחי וכמ"ש בהדיא בהמרדכי ע"ש ש"מ דס"ל כרש"י דמפרש דדינו כמפולש וצריך ל"פ בתמצע ולחי בכל קצה או ל"פ בכל קצה ולחי בתמצע ואינו לפי' ר"י דמפרש דדינו כמפולש גמור לא בעינן בתמצע שום תיקון ולא קאמר רב דדינו כמפולש אלא

צריך צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן אף זה צריך לב׳ פתחיו לכך ר״ה לכל רוח לחי או קורה ובעקמומיתו צריך צורת פתח דפילוש שהוא מפולש לחבירו הוי כמפולש לר״ה והסכימו התוספות והרא״ש לפירוש רש״י ולא כר״י שפירש תורתו כמפולש מבוי זה שהוא עקום תורתו כאילו היה מפולש ביושר בלי עקמומית וניתר באחד מפתחיים בצורת פתח ומצד אחד לחי או קורה אבל ה״ה כתב בפי״ז שהרשב״א כתב כדברי ר״י וכן כתב ג״כ בתשובה וכ״כ שהוא דעת ר״מ שב׳ המרדכי בריש פ״ק דעירובין ז״ל פסק ר״מ דמבוי עקום אפילו יש בעקמומיתו יותר מעשר די בכך בלחי (ב) דהא דאמר רב תורתו כמפולש הוי פירושה אע״ג דעקום קוא וגרמה ככתוס אפ״ה תורתו כמפולש ואילו נפשט עקמומיתו והיה הכל מבוי אחד שמפולש בראשו ובאמצעיתו היה יותר מי׳ לא הוה בעי מידי באמצעיתו רק בשני ראשיו ורבינו סתם הדברים כפירש״י לפי שהסכימו בו התוספות והרא״ש

וכתב ה״ר יהונתן אע״פ שיש רשות לכל אחד ואחד מאלו המבואות העקומות לדרוס על חבירו ואין לעכב בידיהם אפילו הכי אם עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן לא אכרי אהדדי לפי שהרי יש להם כתף פתוח לר״ה לכל אחד ואחד וכיון שעירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן גלו אדעתייהו שבלקו דריסתן זה מזה וכגון זה כופין על מידת סדום שלא יעברו זה על זה בשבת אע״פ שדרכם בחול לעבור כיון שיש להם דרך אחרת קרובה ממנה וכענין זה אמרינן בפ׳ מי שהוציאוהו (מע.) בהאי שבין שני מבואות ויש להם דרך על זה ועל זה כדאיתא התם עכ״ל ולכי מה שפסקו הרמב״ם והרא״ש בת״ק דס״פ הדר (עה.) דבבר דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת אלא במקומה וכמ״ש בסי׳ שע״ח בס״ד כל שעירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן אינם אוסרים אלו על אלו כלל ואפילו עודרין בשבת אלו על אלו :

ומ״ש ואם עשוי כמין חי״ת צריך צורת פתח וכו׳ גז״ש בדף הנזכר הוא מבוי עקום דהוה בהרדעא רמו עליה הומריה דרב והומריה דשמואל ואצרכוה לתוא חומריה דרב תורתו כמפולש והאמר רב הלכה בת״ק כשמואל דאמר הלכה כהגניא : וכירש״י מבוי עקום . ב׳ פתחים מפולשין לר״ה אחת ואצרכוה לתוא בשני עקמימותו : תורתו כמפולש . וכאן בני פילושין יש ולפ״ז לדידן דקי״ל כרב דלא בעי לתוא צריך ב׳ צורת פתח בשני עקמומיות ולחי או קורה מכאן ומכאן וכתס רבינו הדברים לדעתו . ולר״י דמכרש הא דאמר רב תורתו כמפולש שרוטין אותו כאילו אין בו עקמומית ואינו צריך שום תיקון בעקמומיתו כתבו התוספות והרא״ש של״ל שגורס ואצרכוה דלת כגיר״ה כלומר גרוחות הפתוחות לר״ה אבל בעקמומיות לא הצריכו כלום ואם כן לדידן דקי״ל כרב א״כ אלא צ״פ מכאן ולחי או קורה מכאן במפולש ובעקמומית אינו צריך כלום אבל ה״ה כתב בפרק י״ז שהרשב״א כותב שהוא בכתוס וא״כ אלא או לחי או קורה מכאן ומכאן וצריך טעם כיון דבעקום כמין דל״ת פסק דתורתו כמפולש כרב ומשמע בגמרא דבעשוי כמין ח׳ גמי כבר רב דדינו כמפולש . ומ״מ לענין הלכה כבר כתבתי בסמוך דנקטינן כפירש״י : **וראינו** מבואות הפתוחים אלו לאלו ואין העיקום של אחד מהם מוטה לר״ה כתב הרא״ש בתשובה הוי יודע כיון שפתיחת המבוי החיצון לר״ה הרי אותו מבוי שכתוח אליו בעקמומיתו הטוב ככתוח לר״ה וכן מבוי הפתוח לאותו מבוי וכן כולן אין חילוק עכ״ל :

והעשוי כגדל וכו׳ גז״ש בפ״ק דעירובין דף ח׳ איתמר מבוי העשוי כגדל אמר אביי עושה צורת כתף לגדול והכך כולהו מכתרי בלחי או קורה א״ל רבא כמאן כשמואל דאמר תורתו ככתוס אלא אמר רבא עושה צ״פ להאי גיסא לכולהו ואידך גיסא מסתרי בלחי וקורה ופי׳ רש״י עושה צ״פ לכולהו הקטנים בעקמומיתן לצד מבוי גדול ואידך גיסא לר״ה מסתרי בלחי או קורה :

ומ״ש אפילו אין כתפי הקטנים מכוונים זה כנגד זה כלומר אע״פ שאין פתחי הקטנים מכוונים זה כנגד זה דינם כמפולש וצריך לעשות לכל אחד מהן במקום פתיחתו לגדול צ״פ מצד אחד ובראשו הבאי לחי או קורה וכ״כ הרמב״ם בפי״ז מה״ש וז״ל מבוי שהיו לו שבילים מצד זה ושבילים מצד האחר שמצאו מפולשין לר״ה אע״פ שאין מכוונים זה כנגד זה כל אחד מהן מבוי מפולש כיצד מכשירין אותו עושה צ״פ לכל אחד ואחד מן השבילין שבצד האחד וכן לפתח הגדול ועושה לכל השבילין שבצד האחר לחי או קורה משמע מדבריו דכשהם מכוונים זה כנגד זה נמי צריכין תיקון לכל אחד ואחד במקום פתיחתו כתבו מבוי העשוי כגדל כר״ה שמבואות קטנים כתוחים למבוי גדול משני צדדיו ואינו זה כנגד זה דאם כן היו מפולשין ובענין זה הם כרגלי הגדל שיש לו ב׳ שורות של רגליים מימין ומשמאל והם זה שלא כנגד זה ע״כ ומשמע דסברא להו שאם היו מכוונים זה כנגד זה לא היו צריכין שום תיקון במקום פתיחתן למבוי דהוו להו שני מבואות הקטנים כמבוי אחד ארוך ומ״מ כדעת הרמב״ם ורבינו נראה מדברי רש״י שכתב דהא כל מבואות קטנים הללו מבואות עקומות הן נכנס בדרך זה ויוצא בדרך זה ומשמע מלא בו שמאחר שמפכיח בין שני המבואות המבוי הגדול שהוא יכול לעקום בו ולצאת דרך מבוי שבצד מבוי שבצדו הוי מבוי עקום ואין מבוי המכוון כנגדו מוציאו מעקמימותו והכי נקטינן : **ומ״ש** ומבוי הגדול אם הוא מפולש וכו׳ כשוב הוא ע״פ מה שנתבאר בדין מבוי מפולש ובדין מבוי כתוס. וכתב ה״ה בפי״ז שהרשב״א שפסק במבוי מפולש כחגניא אזיל הכא לטעמיה וכתב שצריכין הקטנים לתת מכאן ולחי או קורה מכאן וכן צריך ג״כ הגדול אם הוא מפולש וכבר נתבאר בסמוך דלא קי״ל כוותיה כתבו הגאונים תשיר״י בפ׳ עושין כסין מבוי שכלה לרחבה ית״רה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה וחד גיסא דרחבה פתוח לשביל של כרמים דסליק לגודא דנהרא

ואם עשוי כעין חי״ת וכו׳ אם הוא מבוי עקום דהוה בהרדעא רמו עליה הומריה דרב והומריה דשמואל וכו׳ ופירש״י כמין חי״ת דכאן שתי פילושין יש וא״כ לרב הלכה כמותו צריך ב׳ צ״פ בב׳ עקמומיותיו ולחי או קורה מכאן ומכאן . והא דהשו נמי להומרא דשמואל היינו משום דבהרדעא אתריה דשמואל הוא אבל מדהשו לרב באתריה דשמואל אלמא הלכה כמותו וכ״כ התו׳ בד״ה והא הוא (דף ח׳) גם בכאן נחלק ר״י ונקטינן כפירש״י וכמ״ש רבינו וכן פסק בש״ע :

והעשוי כגדל וכו׳ אם פליגי הא אביי ורבא והלכה כרבא דעושה צ״פ לכולהו מבואות הקטנים מהך גיסא בעקמומיתו לצד מבוי הגדול כדרב דבמבוי עקום עושה צ״פ בעקמומיתו ואידך גיסא לר״ה מסתרי בלחי או קורה וזהו שאמר רבינו אפילו אין פתחי הקטנים מכוונים זה כנגד זה כו׳ כלומר לא מידעית כשהן מכוונים דפשיטא דבהך גיסא שהוא פתוח למבוי הגדול חשיב כאילו הוא פתוח לר״ה והוי להו כל מבואות הקטנים מפולשין משני ראשין לר״ה דצריך צ״פ מכאן ולחי וקורה מכאן אלא אפילו אינן מכוונין זה כנגד זה דהשתא כל מבוי קטן בפתיחתו למבוי גדול אינו חשוב מפולש לר״ה אלא ה״ל כמבוי עקום אפ״ה צריך צ״פ בפתיחתו למבוי גדול דקי״ל כרב דתורתו כמפולש וצריך צ״פ בעקמומיתו וז״ל התוס׳ מבוי העשוי כגדל פי׳ ר״ת שמבואות קטנים פתוחים למבוי גדול משני צדדיו ואינן זה כנגד זה דאם״כ היו כרגלי הגדל שיש לו שני שורות של רגליים מימין ומשמאל והם זה שלא כנגד זה עכ״ל רצינם לומר שאם היו זה כנגד זה אף לשמואל צריך לכל מבוי קטן צ״פ מכאן ולחי וקורה מכאן שהרי כל אחת חשובה מפולש לר״ה מכני צדדין וא״כ קשה ואביי מאי קסבר דאמר עושה צ״פ לגדול והכך כולהו מיסתרי בלחי וקורה בלא צורת הפתח אלא בע״כ דזה שלא כנגד זה היו כגדל וא״כ בפתיחתם למבוי גדול אינו אלא כמבוי עקום ולשמואל תורתו ככתוס ואין צריך שום תיקון בעקמומיתו אלא לחי וקורה בצד פתיחתו לר״ה ואביי כשמואל ס״ל ואקשי ליה רבא מדחשו לה בהרדעא לדרב אע״ג דאתריה דשמואל הוה אלמא דכרב קי״ל דמבוי עקום תורתו כמפולש . אבל הב״י הבין מדברי התוס׳ שאם היו מכוונים זה כנגד זה לא היו צריכין שום תיקון במקום פתיחתן למבוי דהוו להו שני מבואות הקטנים כמבוי אחד ארוך אע״ל ולא דק :

ומ״ש ובמבוי הגדול אם הוא מפולש וכו׳ פשוט הוא אלא דקשיא לי בהך מבוי העשוי כגדל דפליגי בה אביי ורבא במאי איירי דאי איירי דמבוי גדול מפולש היתה ואמר אביי עושה צ״פ לגדול והכך מיסתרי בלחי וקורה אם כן מאי אקשי ליה רבא כמאן כשמואל דאמר תורתו ככתוס ומה לי צ״פ לגדול הא פשיטא דצריך צ״פ כיון דמפולש הוא ואי איירי דמבוי גדול היה כתוס וכדמשמע מכירש״י שכתב וז״ל ה״ג למה לי צורת הכתף אמאי אצרכת צ״פ לגדול הא איהו נמי אין פילושיו מכוונין עכ״ל א״כ קשה ואביי מאי קסבר דעשה צ״פ לגדול דכיון שהיה כתוס פשוט הוא דסגי בלחי וקורה לדברי הכל ועוד לעיל בסמוך פירש״י עושה צ״פ לגדול באחד משני ראשיו אלמא דמפולש היתה ואם כן דברי רש״י סותרין זה את זה וצריך לומר דרש״י מפרש דהמבוי גדול היה ג״כ עקום שלא היו פילושיו מכוונים וכן פי׳ מהרש״ל שהיה עקום קצת וכתב שמצא כך בא״ז הגדול שהעתיק דברי רש״י וכתב ושתי ראשין פתוחין לר״ה והמבוי היה עקום עכ״ל אלא שמה שכתב שהיה עקום קצת לא ידעתי למה לא פירש עקום ממש הלא גם שהיה עקום קצת אקשי ליה רבא כמאן כשמואל דאמר תורתו ככתוס למה לי צ״פ אלמא דעקום קצת נמי דינו כאילו היה עקום לגמרי כמו דלי״ת לשמואל וה״ה לרב דלאו דוקא כמין דלי״ת אלא נקט דלי״ת לאורויי דאיכא להלק בין ד׳ לחי״ת. מיהו מלשון האלפסי והרא״ש ושאר פוסקים משמע דלא גרסי הך קושיא למה לי צ״ה כגירסת רש״י אלא ה״ג א״ל רבא כמאן כשמואל דאמר תורתו ככתוס והא הוא מבוי עקום וכו׳ דלפי זה א״ל לדחוק לפרש דמבוי גדול עקום הוא ולא קשיא ולא מידי .

מבוי

כאילו היה מפולש בעקמימות וצריך צורת הפתח בעקמומיתו ובשני ראשיו לכל אחד להי או קורה או צורת הפתח בכל אחד משני ראשיו ולחי או קורה בעקמומיתו ואם עשוי כמין ח׳ צריך צורת הפתח בשני עקמימותיו ובשני ראשיו לחי או קירה (ג) והעשוי כגדל פירוש מבוי גדול שהרבה מבואות קטנות פתוחין לו וראשם השנייה פתוחות לר״ה כזה אפילו אין פתחי הקטנים שמכאן ומכאן מכוונין זה כנגד זה עושה לכל אחד במקום פתיחתו לגדול צורת הפתח מצד אחד ובראשו השני הפתוח לר״ה לחי או קורה ובמבוי הגדול אם הוא מפולש עושה צורת הפתח מצד אחד ומצדו השני לחי

דרכי משה

לן רשות הרבים גמורה ומהר״ם מרוטנבורג פליג וסובר דכיון דבזמן הזה דלית לן רק כרמלית לא בעי נעילה כו׳ עד וא״כ ה״ל הכרך כחצר של רבים כו׳ וכ״ה בהג״מ פ״ב דעירובין : (ב) דבזו דינו כסתום שם ותיקון הלחי שם אינו אלא כדי שיראהו ב׳ הצדדים התיקון מב׳ צדדיו וכ״ה בהג״א פ״ק דעירובין . אבל בתשובת הרא״ש כלל כ״א סי׳ א׳ פי׳ דצריך שלא יהא רחב מי׳ : ואע״ג

פרישה

אלא לצריך מצד אחד ע״פ לאפוקי משמואל דאמר דדינו כסתום לא בעינא ע״פ כלל אלא בלחי אחד בכל קלא סגי שוב מצאתי במרדכי ישן של קלף בסדינא כדברי שכתב שם ז״ל מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש הקשה ר״י לפירש״י הא ממיר טפי ממפולש דמפולש סגי ליה בצ״פ אחד מצד אחד ומצד השני וקורה ע״כ פירש ר״י כו׳ עד ויש ראיה לפירש״י ממבוי העשוי כגדל כו׳ עד ויש ליתן טעם לפירש״י אמאי בעי טפי ממבוי מפולש שפילושו ביתר וי״ל דבעינן דמזו לצ״פ בני ראשו זה ובני ראשו זה וכי עביד ליה בעקמומיתו מזו ליה מכאן ומכאן ואי בעי למיעבד צ״פ מכאן ומכאן בשני ראשיו סגי בעקמומיתו בלחי אחד אפילו לרב ופסק מורי מהר״ם דאפילו יש בעקמומיתו יותר מי׳ דיו בכך בלחי דהא רב אמר תורתו כמפולש כו׳ ע״ש הרי לפנינו דכתב המרדכי המלא טעם לפירש״י דלא בעינן תיקון באמצעיתו אלא כדי שיראהו הדרים בולשם כל מבוי תיקון צ״פ כו׳ וגם רביא ראיה לפירש״י וסכים עמו וע״ז כתב דרש״י ל״ד קאמר צ״פ באמצע אלא ה״ה אם עשה צ״פ מכל צד ולחי באמצע ושע״ז כתב מהר״ם דאותו לחי שעומד באמצע סגי אפילו הוא רחב יותר מי״ט ושרי בסכי אפילו לרש״י דהא מדינא לא היה צריך גם לרש״י באמצע שום תיקון כ״א מצד אחד צ״פ ומצד השני לחי או קירה וכמה שכתבתי ודו״ק :

(ג) ומ״ש רבינו במבוי העשוי כגדל דעושה צ״פ לכל אחד ואחד בצד כו׳ וכתב ב״י שכ״כ הרמב״ם ולא כדעת ר״ת ולענ״ד לא משמע הכי מלשון הרמב״ם שכתב שם פי״ז ז״ל מבוי שהיה לו שבילים מצד אחד ושבילים מצד האחר שנמצאו מפולשין לר״ה אע״פ שאינן מכוונין זה כנגד זה הרי כל אחד מהן מבוי מפולש כיצד מכשירין אותו עושה צ״פ לכל אחד ואחד

מן השבילין שבצד האחד וכן לפתח הגדול ועושה לכל השבילין שבצד השני לחי או קורה עכ״ל הרי מבואר דר״ל שני השבילין שזה כנגד זה אע״פ שאין מכוונים ממש מ״מ חשובין כאחד מבוי מפולש ומש״ה א״צ לעשות באמצע במקום שפתוחין למבוי הגדול שום תיקון לשום אחד מהן אלא עושה לשביל אחד שבצד אחד צ״פ ולשביל שבצדו עושה בצד הפתוח לר״ה לחי וקורה ובלבי ניתרין שניהם וז״ש הרמב״ם עושה צ״פ לכל אחד ואחד שבצד האחד ועושה לכל השבילים שבצד השני לחי או קורה דאילו לפי ב״י לדעת הרמב״ם הל״ל ועושה צ״פ לכל אחד מהשבילין מצד האחד ועושה לחי או קירה לצד השני לכל אחד מהשבילין . ורבא נמי דקאמר דף ח׳ ע״ב דדין זה כמפולש ועושה צ״פ לבולהו אחד ואידך גיסא משתרי בלחי וקורה לדעת הרמב״ם ה״פ במ״ש דתיקון שני הבדדין היינו לצד הפתוח לר״ה ובמקום שפתוחין למבוי לא היה צריך תיקון כלל ועושה צ״פ אחד גיסא ר״ל למקום הפתוח לר״ה ולאידך גיסא השבילין העומדין בצד השני דמבוי מעמיד לחי וקורה ולאפוקי מאביי דלא היה מצריך לעשות שום צ״פ בשום צד . ונראה דה״ט דהרמב״ם משום דס״ל דבפירוש מבוי עקום דתורתו כמפולש היינו כדפי׳ ר״י דא״ל שום תיקון בעקמומיתו וכן משמע ומוכח מלשון הרמב״ם שכתב שם לפני זה ברישא פי״ז דדין ג׳ ז״ל היאך מתירין מבוי מפולש עושה לו צ״פ מכאן ולחי או קורה מכאן ומבוי עקום תורתו כמפולש כ״ל . הרי לפנינו בהדיא מבואר בדברי הרמב״ם דס״ל דמבוי עקום א״צ שום תיקון באמצעיתו במקום עקמומיתו שהרי אחר שכתב דין מבוי מפולש סתם וכתב שכן דין מבוי עקום וכן מבואר שם בדברי הרמ״ם שכתב לדברי הרמב״ם הל״ל וכתב הרשב״א א״צ בעקמומית כלום אלא בשני ראשיו כתב עוד כתב הרב מפולש כמין

מי״ת

חיג ימ

שסה מבוי שנפרץ מצדו כו' בפ"ק (דף ה') איתמר מבוי שנכרת מצדו כלפי רשו אם יש בו פס דלי"ת מתיר פירצה עד עשר ואם אין פחות מג' מתיר ג' אינו מתיר. וכרבינן לאביי דשיעור משך מבוי בארבע אמות דהא הכא ס"ל דמשך מבוי בד"ט ומבני התם סוף מבוי הכא תחלת מבוי וכירש רש"י אם יש שם פס ד' אם נשתייר מן הכותל או עשה פס ד' במקום הפירצה סמוך לקורה מתיר הפירצה עד עשר וכו' והתוס' נחלקו על זה ואמרו דאם לא נשתייר מן הכותל ד' אלא עשה פס ד' ה"ל תחלת מבוי שצריך לעשות לו הכשר אלא מיירי שלא נבכלה שנשתייר שם פס ארבעה וזהו שדקדק רבינו ואמר וה"מ שנשאר ממנו ד"ט כלפי רשו אבל לא נשאר לא מהני אם עושה פס ארבעה דה"ל תחלת מבוי וכ"כ הרמב"ם בפי"ז אם נשאר עומד ברשו פס רוחב ארבעה וכו': **ומ"ש** לחלק בין בקעי בה רבים וכו' הוא מדאיתא תו התם ריש (ד' ו') אמר רב חנן בר אבא משמיה דרב מבוי שנכרת מצדו בעשר ברשו בארבעה מ"ש בצדו עשר דאמרינן איתתא הוא מרשו מי נימא איתתא הוא אמר רב הונא בריה דר"י כגון שנכרת בקרן זוית דפיתתא בקרן זוית לא עבדי אינשי. ורב הונא אמר אחד זה ואחד זה בארבעה אמר ר"נ בר יצחק כוותיה דרב הונא מסתברא דאיתמר מבוי עקום וכו' אלמא פירצת מבוי בצדו בארבעה ורב חנן בר אבא שאני התם דבקעי בה רבים מכלל דרב הונא כבר אע"ג דלא בקעי בה רבים מ"ש מדר' אמי ורבי אסי התם דאיכא גידודי הכא ליכא גידודי פירוש לרב הונא כיון דליכא גידודי דמעכבין הליכת הרבים ונוחה לעבור בה אע"ג דלא בקעי בה רבים פירצתו בד' אבל לרב חנן אי בקעי בה רבים פירצתו בד' ואי לא בקעי בה רבים פירצתו בעשר אע"ג דליכא גידודי ופירש"י דלא בקעי בה רבים כגון שפרוצה למקום מטונף או למקום מקולקל בפחתים וטיט ואין דרך רבים מצויה לעבור באותה פירצה עכ"ל וכתב הרא"ש דמהר"ם פסק כרב הונא ורא"בי"ה פסק כרב חנן וכן פסק הרז"ה ורי"ף הביא דברי ר' אמי ורבי אסי ולא הביא פלוגתא דר' חנן ורב הונא דכליגי במילתיה דר' אמי ורבי אסי מכלל דס"ל דפירצת מבוי בעשר אפילו כי ליכא גידודי וכיון דבשל סופרים הוא עבדינן לקולא ופירצת המבוי בעשר היכא דלא בקעי בה רבים עכ"ל הרא"ש וא"כ גם הרי"ף והרא"ש פסקו כרב חנן דבדלא בקעי בה רבים פירצתו מצדו בעשר ואע"ג דליכא גידודי ואי בקעי בה רבים פירצתו בארבעה ומשמע ודאי דאפילו איכא גידודי דנשאר בן הכותל ג' או ד' טפחים גובה על פני כל הפירצה שאינה נוחה לעבור בה אפ"ה כיון דבקעי בה רבים אינו מתיר אלא בארבעה וזהו שכ' רבינו מבוי שנפרץ מצדו אי בקעי בה רבים וכו' דכתב בכתב חדא משום דסתם פירצה אית בה גידודי ועוד דכיון דחומרא היא שאין מתיר אלא בד' כתב בכתב דאי איתא דבדאית בה גידודי מתיר בעשר ה"ל לפרש אבל בסיפא דקאמר קולא דבדלא בקעי בה רבים מתיר בעשר צריך לפרש דמותר אפילו ליכא גידודי דלא תימא דאינו מתיר אלא בדאית בה גידודי ככתם פירצה וזה היה ג"כ דעת הרא"ש דכתב בדבקעי בה רבים בד' בכתם ובדלא בקעי בה רבים פי' אע"ג דליכא גידודי. וכתב ה' המגיד דהרי"ף והרמב"ם דהשמיטו הך סוגיא דרב חנן וכו' ודנפרץ בקרן זוית משום דס"ל דחולקת היא על הא דר"א ור' אסי וכו' ומביאו ב"י ותמה ב"י על רבינו דכיון דכובר דהך סוגיא הילכתא היא למה כתב בכתם נפרץ מרשו פירצתו בד' ולא חילק בין נפרץ בקרן זוית ללא נפרץ בקרן זוית ולכעל"ג דרבינו ס"ל דלמאי דמסקינן דרב חנן דאמר מצדו בעשר בדלא בקעי בה רבים תו לא איצטריך להך שינויא דאוקמא רב הונא בריה דר"י כגון שנפרץ בקרן זוית דשינויא דחיקא היא דא"כ קשה אדמכליג בין מצדו למרשו במרשו גופיה ה"ל לאפלוגי בין נפרץ בקרן זוית לאינו נפרץ בקרן זוית אבל למסקנא ליכא הכא קושיא כלל דהא דנפרץ מצדו מתיר בעשר היינו בדלא בקעי בה רבים דנפרץ למקום מקולקל בטיט ובפחתים כמו שפירש"י אבל בנפרץ מרשו דאין לשם קלקול דכיון שבני המבוי נכנסין ויוצאין בה לר"א תדיר אין ספק שהמקום נוחה לעבור שם ובקעי בה רבים דסתמא כך הוא ברשו אבל מצדו מסתמא לא בקעי בה רבים להכי מכליג בין מצדו למרשו דמצדו דלא בקעי בה רבים בעשר ומרשו דבקעי בה רבים בארבעה ומה שתמה עוד ב"י ואמר דע"כ מרשו בארבעה מיירי בנפרץ בקרן זוית דאל"כ פליגא אדרבא דאמר מבוי שהוא רחב ט"ו מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות וכו' וכמ"ש לשם התוס' גלע"ד דשתי תשובות בדבר חדא

דנכרת ושפת הגודא גבוה י' דהוו מחיצה ליעבד להי אפומא דרחבה בכוף המבוי וכ"כ ברשו האחד של מבוי הפתוח לר"ה ויטלטל במתא ובדרבה וממתא לרחבה ושביל גופי' אסור ואפומא דשביל לא עבדי' להי אלא יאמרו להי מועיל לשביל מפולש דליכא גודא והוא מבואר שם בגמ' (כד:) הביא רחבה דהואי בפוס נהרא דחד גיסא הוי פתיח למתא וחד גיסא הוי פתיח לשביל של כרמים ושביל של כרמים הוה כליק לגודא דנהרא אמר אביי היכי נעביד לעביד לי' מחיצה אגודא דנהרא אין עושין מחיצה ע"ג מחיצה ולעביד ליה לה"פ אשביל של כרמים אתו גמלי שדיין ליה אלא אמר אביי לעביד לחי אפתחא דשביל של כרמים דמגו דמהניא לשביל של כרמים מהני נמי לרחבה אמר ליה רבא יאמרו לחי מועיל לשביל של כרמים דעלמא אלא אמר

להי או קורה ואם הוא סתום עושה לחי או קורה בראשו:

שסה מבוי שנפרץ מצדו כזה אי בקעי רבים במקום הפירצה אפילו לא נפרץ אלא פירצה של ד' טפחים לא חשיב כפתח וצריך תיקון ואי לא בקעי ביה רבים עד פירצת י' א"צ תיקון אפי' אי ליכא גדודי וה"מ שנשאר ממנו ד' טפחים כלפי ראשו אבל לא נשאר ארבעה טפחים אפילו לא נפרץ אלא בג' צריך

רבא עבדינן ליה להי לפיתחא דמתא דמגו דמהני ליה לחי למתא מהני נמי לרחבה הלכך טלטולי במתא גופיה שריא טלטולי ברחבה גופה שרי ממתא לרחבה ומרחבה למתא פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי מאן דשרי דאמר ליכא דיורין ומאן דאסר זימנין דהוי בה דיורין ואתי לטלטולי ופי' רש"י ההיא רחבה. יותר מבית כאתים הוה ולא הוקפה לדירה: פוס נהרא. שם מקום: חד גיסא פתיח למתא. למבוי שבעיר שכלה לרחבה זו: שביל של כרמים. דיורין היו בו: היכי נעביד. למישרינהו לכולהו שברי רחבה זו כרמלית היא ואוסרת כל המבוי ואת השביל שיש לו ג' מחיצות דהא גודא דנהרא מחיצה מעלייתא היא שגבוהה י' אבל הרחבה אוכרתן לפי שפרוצין הן במילואן לכרמלית והא דאמרינן בפ"ק אם היה מבוי כלה לרחבה א"צ כלום במוקפות לדירה והיו בה דיורין קאמר כדאפליג התם בין עירבו ללא עירבו אבל רחבה כרמלית אסור כדאמרינן בהניא שמעתא בקעה מכאן ובקעה מכאן וכו': היכי נעביד. להתיר את כולה שהיו רוצים מעכשיו להשתמש בהם בני העיר ולהיותה מוקפת לדירה ושוב לא תיהוי כרמלית ותיהוי היא בכולן מותרין ואמרינן לעיל הוקף ולבסוף פתח לא מהני וגדר של אבנים היתה רחבה זו מוקפת וקשה להם לפרוץ פירצה יותר מעשר ולגודרה לדירה אדעתא דליעשתמשו בה בני מבוי ושביל מהשתא וליהוי כפתח ולבסוף הוקף כדשמואל. נעביד ליה מחיצה. של קנים: אגודא דנהרא. כלומר ליהוי שביל כמוכף על הרחבה דיהוי רחבה ושביל חד ויהוי הך מחיצה דעבדינן בשביל אדעתא לדירה דליעשתמשו מהשתא בני שביל ברחבה כאילו עבדינן ליה ברחבה גוכה לדירה דהוי פתח ולבסוף הוקף: אין עושין מחיצה על גבי מחיצה. כיון דגודא גבוהה עשר כל מה שמוסיפין עליה הגבהת אותה מחיצה עצמה הויא שברי אם היה מגביה כל מחיצת הרחבה לדירה לא מהני עד שיפרוץ בה פירצה האוכרתה ויחזור ויגדור לדירה: לעביד ליה צורת פתח אפומא דשביל של כרמים. דפתוחה לרחבה דמגו דמהני לשביל שלא יהא פרוץ לרחבה שאפילו היה פתוח לר"ה מועיל לו ליהני נמי לרחבה להיות לה תוספת זה היקף לדירה: אתו גמלי. הבאים לשתות מן העיר דרך מבוי לרחבה ומשם לשביל ולנהר: שדיין ליה. שהיה פתח השביל נר להם ועכשיו הוא דוחקן: להי. הנעוץ בארץ ועביו משהו אין גמלים נוגעין בו: דמיגו דמהני לשביל. לטלטל בו דלא הוי השתא פרוץ לכרמלית: מהני נמי לרחבה. להיות לה היקף לדירה ויתירנה לטלטל בה ובלאו מגו לא משתריא דהא כתח שבין רחבה לשביל לא היה יותר מעשר וכל כמה דכתיס ליה לדירה לאו כלום הוא דהא כל כתח כתימה מעלייתא היא וכתוס ועומד הוא: לשביל של כרמים דעלמא. דלא סליק לגודא דנהרא וה"ל כמבוי מפולש ויאמרו שא"צ תיקון אלא בראשו אחד כי האי: ומגו דמהני למתא. לטלטל במבוי כדאמרינן בפ"ק כרטיא מכאן ובקעה מכאן עושה צ"פ מכאן ולחי או קורה מכאן והכא נמי ליעבדו בראש המבוי הפתוח לר"ה צ"פ והאי לחי דלאל הרחבה שרי ליה: טלטולי במתא גופיה שרי. דהא שרינן ליה בהאי לחי ואפילו היא והרחבה אכורין זה עם זה שיהם משתמש'ן לעצמן כשתי חצירות וכתח ביניהם וכן ברחבה גופה: דליתי בה דיורין. שיאכרו על בני מבוי הלכך רשות בני מבוי הוא ובני שביל לא אכרי עלה דהויא כח ר קטנה שנפרצה לגדולה דגדולה מותרת וקטנה אכור' ושביל לא מתקנינן לי' גזירה שמא יאמרו לחי מועיל לשביל דעלמא עכ"ל ובכלונת' דרבינא ורב אחא קי"ל דכל היכא דפליגי הלכה כדברי המיקל:

שסה מבוי שנפרץ מצדו וכו' פ"ק דעירובין (ה.) איתמר מבוי שנכרת מצדו כלפי רשו איתמר משמיה דרבי אמי ורבי אסי אם יש שם פס ד' מתיר בפירצה עד עשר ואם לאו כחות מג' מתיר ג' אינו מתיר ופירש"י מצדו אחד מהכתלים שבצד ארכו: כלפי רשו. סמוך לקורה הימנה ולפנים: אם יש שם פס ארבעה. אם נשתייר מן הכותל או עשה פס ד' במקום הפירצה כמוך לקורה: מתיר פירצה. אע"ג שנשתייר שם עדיין פירצה עד י' דכיון דיש הכשר אורך מבוי מהקורה עד הפירצה לא בטל ליה תורת פתח מקמאי ובמילתיה קאי וקורתו מתירתו ופירצתה מתרת כיון דלאו יותר מי' תורת כתח עליה ומבוי אינו נפסל בכתחים הרבה א"נ שנקי בני מבוי כתחה רמא ונפקי ועיילי בהיא כירצה משום דדרך קורה היא להם אפ"ה לא בטלה תורת פתח וקורה מהראשון משום דהוי כתח לד' הכמוכים לו הואיל ול' אורך ראויים לקורה דיש בהם הכשר מבוי: ואם לאו. דאין שם פס ד': פחות מג'. אם הפירצה פחות מג' מתיר תיקון המבוי את המבוי בהרי כלבוד דמי ואם הפירצה ג' אינו מתיר דכיון דמבוי בהילוכן ומקצרין את דרכם דרך אותה פירצה חייבינן דילמא שבקי פיתחא רבא ונפקי ועיילי בהיא פירצה ובטיל לה פיתחא קמא ובטלה קורה דידה ואין קורה למבוי זה וא"ת הא בהיתה פחות מי' ואחקק בו להשלימו לי' אמר אביי שחוקק בו במשך ד"א ופסקו רוב הפוסקים כמותו כמ"ש בכי' שכ"ג אלמא שיעור אורך מבוי ד"א והיכי פסקינן הכא כרבי אמי ור' אסי דאמרי אם יש שם פס ד' מתיר דא"כ הוי שיעור אורך מבוי ד' טפחים כבר תירצו בגמ' דלא דמי דגבי בהיא דאביי דהוי אלא שאירע בו כיסול ומהדר לשוויי מבוי הלכך בד' טפחים סגי ליה וגרסינן תו בעי משך ד"א אבל בהא דרבי אמי ור' אסי דסוף מבוי הוא שכבר היה מבוי אלא שאירע בו כיסול ומהדר לשוויי מבוי הלכך בד' טפחים סגי ליה וגרסינן תו בסוף הדף הנזכר א"ר חנן בר רבא אמר רב מבוי שנכרת מצדו בי' מרשו בארבע מ"ש מצידו בי' ודאמרינן כתחא הוא מרשו אמר א"ר הונא בריה דרב יהושע כגון שנפרץ בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ורב הונא אמר אחד זה ואחד זה בד' א"ר נחמן כוותיה דרב הונא מכתברא דאיתמר מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש וכו' במאי עסקי' אילימא ביותר מי' בהא לימא שמואל תורתו ככתו' אלא לאו בי' וקאמר רב תורתו כמכולש אלמא פירצת מבוי בצדו בד' ורב חנן בר רבא שני התם

פרישה

מי"ת ירמה לי שהוא כסתום ומ"ל אלא לאי או קורה מכאן ומכאן עכ"ל המ"מ בשם הרשב"א ולמדנו מדברינו שני ענייניס דמדלא מצטרך בעקומיתו שום תיקון מש"ה אמ"ש דא"ש שום תיקון לגדדין הפתוחין למבוי שכן מקום עקמומית וכדי שלא תקשה תיכף מצד אחד הפתוח לר"ה שעשו שם צ"פ לכל פתחא כדין מבוי עקום הבשוי כמין ח' אבל מצד השני אלא מצריך הרמב"ם כ"א לאי או קורה וזהו דלא כמאן ומש"ה כתב הרמב"ם ס"ל הרשב"א דמבוי עקום הבשוי כמי"ת א"צ צ"פ כלל ומש"ה מכח העקמומית הכ"א בפ"ע בעקמומיתו הוא כשין מי"ת מכח זה לא היינו צריכין לשום צ"פ אלא משום הרחבה כמבוי מפולש מצד אחד והוא מכח שפתוחין זה כנגד זה משני הגדדין וע"ז כתב הרמב"ם דאע"פ שאינם פתוחין ממש זה כנגד זה אפ"ה דין מבוי מפולש יש לו מיהו סגי ליה עכ"פ בצ"פ אחד גיסא הפתוח לר"ה ובלאי או קורה מצד השני כדין מבוי מפולש ממש ואע"ג דרבא מכח דמבוי דינו כמפולש מצריך לגדל צ"פ הרמב"ם מפרש דלא במקום עקמומיתו מצריך אלא מצד הפתוח לר"ה ולא בא אלא לאפוקי מאביי דס"ל דדינו כסתום בחמצע ולא מצריך לשום צ"פ בשום צד וק"ל וכן מוכח לשון המ"מ שפירש דברי הרמב"ם כמ"ש בסרי מסיק וכתב שם ז"ל וכבר הוכחתי למעלה שדעת רבינו שאפילו מבוי המפולש משני צדדין בר"ה דין לבסטירו בצ"פ מכאן וקורה או לחי מכאן אבל הרשב"א ז"ל כתב שאם היו מפולשין כאן וכאן לר"ה צריך דלא מצד אחד כו' הרי לפנינו מדבכתב המ"מ אבל הרשב"א כתב בלשון פלוגתא ב"מ דגס פי' דברי הרמב"ם דלא מצריך כאן כ"א צ"פ מצד אחד כו' דמיירי בפתוחין משני רשויו

לר"ה ועי"ז כתב שפיר הרשב"א ס"ל דבכה"ג לא סגי בצ"פ מצד אחד לחוד כ"א בדלתות דאילו בד' דתיקון צ"פ וקורה דב' הרמב"ם לא קאי כ"א אבל שביל בפני עצמו קשה כיון דכל שביל אינו פתוח כ"א מצד אחד לר"ה ומצד השני למבוי מאי שייך כאן פלוגתא הרשב"א דמצריך דלא בפתוחין משני צדדין לר"ה וק"ל. גם בחיימוני המדשים נדפס הליור ע"ד שכתבתי דסיינו מצדדים הפתוחין לר"ה מציירים מצד אחד צ"פ ומצד השני קורה ובאמצע במקום הפתוחים למבוי לא מצוי שום תיקון אלא טעות הסיכר שם בליור וק"ל. וכאשר כתבתי הרמב"ם ס"ל כפירוש ר"י דאין צריך לעשות בעקמומיתה שום דבר ובעקום כמין חי"ת אפילו צ"פ א"צ ופי' עושה לגדל צ"פ מכאן כו' אשני צדדין הפתוחין לר"ה מוזה ומזה קאי נתיישב דל"ת מה שאמאתי במרדכי של קלף שאמר שכתב תאלם פירש"י ופר"י בדין מבוי עקום אסיק וכתב ז"ל ויש ראיה לפירש"י ממבוי העשוי כגדל דאמרינן לקמן עושה צ"פ לכאי גיסא לבולמו ואיכך גיסא אשתרי בלחי וקורה משמע דלכל המבואות קטנים עושה צ"פ במקום שפתוחים לר"ה וגדול היינו בעקמומיתה דאי כפי' ר"י א"כ ה"ק עושה צ"פ לב לאו לגד ר"ה ואיכך גיסא היינו בראש המבוי הגדול א"כ לא כל"ל לאיכך גיסא אלא הל"ל ואיכך אשתרי בלחי וקורה פי' דהיינו המבוי הגדול עכ"ל המרדכי של קלף. ור"ל כיון דכל המבואות הקטנים עקומים כמין חי"ת דריכים לכל אחד בשני פתחיו צ"פ במקום הפתוח לר"ה וא"כ לא מצינו אלא סגי ליה בלחי וקורה כ"א בראש המבוי הגדול שהם נתעקם בראשו כמין דל"ת וסגי ליה בלחי או קורה ולפי מ"ש לק"מ ודו"ק ועיין מ"ש התוס' במבוי העשוי

אתם דבקעי בה רבים מכלל דרב הונא סבר אע"ג דלא בקעי בה רבים מ"מ מדרבי אמי ורבי אסי שאני התם דאיכא גידודי ופירש"י מצדו בכותל מרכו ולא אצל ראשו אלא שיש ד' עומד מהפתח עד הפירצה מראשו שהיא מבוי רחב כ' אמה וסתמו י' אמות כדתנן והרחב מעשר ימעט ונפרצה פירצה באותה סתימה: ומאי שנא מדרבי אמי ורבי אסי. דאמרי לעיל אם יש שם פס ד' מתיר פירצה עד י' אלמא פירצת מבוי מצדו עד י'. התם דאיכא גידודי. שנשתייר מן הכותל ביסוד ג' או ד' טפחים גובה על כל פני הפירצה שאינה נוחה לעבור בה ופסק ה"ר יהונתן כרב חנן והרא"ש כתב פסק רבינו הגנאל כרב הונא ומ"ש רא"י"ה שנראה לו הלכה כרב חנן א"ר ולא כרב הונא משום דרב הונא תלמיד הוה ואין הלכה כתלמיד במקום הרב לא נהירא לי דרב הונא נמי אמר למילתיה משמיה דרב ושמא בספרו היה חסר במילתיה דר"ה אמר רב אבל בכל הספרים שלנו יש א"ר הונא אמר רב ע"כ לשון ר"מ ז"ל והרז"ה ז"ל פסק כר"א בר רבא משום דקאי רב הונא בריה דרב יהושע כוותיה ורי"ף הביא דברי רבי אמי ורבי אסי ולא הביא דברי רב חנן בר רבא ודברי רב הונא דפליגי במילתא דרבי אמי ורבי אסי מכלל דסברא ליה דפירצת מבוי בי' אפילו כי ליכא גידודי וכיון דבשל סופרים הוא עבדינן לקולא ופירצת מבוי בי' כל היכא דלא בקעי בה רבים עכ"ל הרא"ש נראה שדעתו לומר דכיון דר' אמי ור' אסי מיירי כתם ולא מפלגי בין איזה בה גידודי לאין בה גידודי אבל אמי לא מפלגינן ביניהו מיהו בין בקעי בה רבים ללא בקעי ע"כ אית לן לפלוגי מדאיתמר מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש כדדייק מינה בגמרא דפירצת מבוי מצדו בד' וההוא בקעי בה רבים היא וא"כ כי אמר רבי אמי ורבי אסי דפס ד' מתיר פירצה עד י' בדלא בקעי בה רבים היא הא בקעי בה רבים אינו מתיר אלא פירצת ד' אבל הרמב"ם כתב בפי"ז דברי רבי אמי ורבי אסי כתם ולא חילק בין בקעי בה רבים ללא בקעי וכתב ה"ה נראה שכוונת רבינו והטלטלת שאותה מיירא שהזכירו שם מבוי שנפרץ מצדו בי' מראשו בד' דאמרו שם כגון שנפרץ בקרן זוית וכו' חולקת היא על הא דרבי אמי ורבי אסי וכולה סוגיא דאיתא התם ליתא לענין הלכתא והרשב"א הטיל שלום ביניהם וכתבן בספרו בכנים אחרים עכ"ל ורבינו סתם הדברים כדעת הרי"ף שכתב הרא"ש. ומ"מ יש לתמוה שסתם וכתב שאם נפרץ מראשו פירצתו בד' ולא חילק בין אם נפרץ בקרן זוית לשלא בקרן זוית כדמפליג בגמרא וכן י"ל על ר"י שכתב בחי"ו שאם הפירצה היה בראש המבוי בפתחו הכל מודים שאם הפירצה יותר מד' טפחים שפוסלת ולא חילק בין היא בקרן זוית לאינה בקרן זוית. ועוד יש לתמוה דמשמע דע"כ צ"ל דנפרץ בראשו שלא בקרן זוית אינו בארבעה וכמ"ש שם התוס' (ו.) דאל"כ פליגא אדרב יהודה דאמר מבוי שהוא רחב ט"ו מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות והשתא הוי פירצה ב' אמות ויש בו ד' אלא ולאי אפי' מ"ד מצדו בד' מודה דבראשו אינו בד' אלא א"כ הוא בקרן זוית ומאחר שרבינו ור"י כתבו הכיא דרב יהודה היאך כתבו סתם דפירצת מבוי מראשו בד' ומיהו על הרא"ש אין לתמוה למה השמיט דין אם נפרץ מראשו דאיכא למימר דכיון דהוי בעשר כמו נכרץ מצדו לא הוצרך להזכירו דמהי תיתי לן דפלוגי בין נפרץ מצדו לנפרץ מראשו וכשנפרץ בקרן זוית דהוי בד' כיון דטעמא משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי דמקום מבוי אינו בארבעה וכמ"ש שם התוס' (ו.) דאל"כ פליגא אדרב יהודה דאמר מבוי שהוא רחב ט"ו מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות והשתא הוי פירצה ב' אמות ויש בו ד' אלא ולאי אפי' מ"ד מצדו בד' מודה דבראשו אינו בד' אלא א"כ הוא בקרן זוית ומאחר שרבינו ור"י כתבו הכיא דרב יהודה היאך כתבו סתם דפירצת מבוי מראשו בד' ומיהו על הרא"ש אין לתמוה למה השמיט דין אם נפרץ מראשו דאיכא למימר דכיון דהוי בעשר כמו נכרץ מצדו לא הוצרך להזכירו דמהי תיתי לן דפלוגי בין נפרץ מראשו וכשנפרץ בקרן זוית דהוי בד' כיון דטעמא משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי דמקום דבקרן זוית אינו בארבעה וכמ"ש שם התוס' (ו.) דאל"כ פליגא אדרב יהודה דאמר מבוי שהוא רחב ט"ו מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות והשתא הוי פירצה ב' אמות ויש בו ד' אלא ולאי אפי' מ"ד מצדו בד' מודה דבראשו אינו בד' אלא א"כ הוא בקרן זוית ומאחר שרבינו ור"י כתבו הכיא דרב יהודה היאך כתבו סתם דפירצת מבוי מראשו בד' ומיהו על הרא"ש אין לתמוה למה השמיט דין אם נפרץ מראשו דאיכא למימר דכיון דהוי בעשר כמו נכרץ מצדו לא הוצרך להזכירו דמהי תיתי לן דפלוגי בין נפרץ מראשו וכשנפרץ בקרן זוית דהוי בד' כיון דטעמא משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי דמקום מטונף או מקולקל בטיט ואין דרך ר"ה לעבור בתוכה פירצה ולענין הלכה וכו' גם זה שם בפ"ק דעירובין (ז.) יתיב רב יוסף קמיה דרב הונא וכו' ומסיים בה משמיה דרב יהודה אם היה מבוי כלה ארחבה א"ל יוסף הא דרב יהודה דשמואל היא דאי דרב קשיא דרב אדרב דא"ר ירמיה אמר רב מבוי שנפרץ במילואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו חצר מותרת ומבוי אסור ואסיקנא דלא קשיא כאן שעירבו בני חצר עם בני מבוי כאן שלא עירבו ופירש"י ונכרצה חצר כנגדו בפתוח מי': חצר מותרת. דלדידיה לא הוי במילואו ונשתיירו בה גיפופין מכאן ומכאן לפיכך לגבי דידה כתתים נינהו ולא אסרי עליה בני מבוי שאין מבוי אוסר על חצירות הכתוחים לו אבל חצירות אוסרין במבוי שהרי דריסת רגליהם עליו. ואמרינן בגמרא דחצר מותרת אע"ג דבקעי בה רבים ואמרינן בתר הכי א"ר אלא שכלה לאמצע רחבה אבל כלה לצידי רחבה אסור ופירש"י ל"ש שא"ל כלום אלא שכלה מבוי לאמצע רחבה דכיון דרוחבה של רחבה עודף על המבוי לכל לד נראה שהמבוי לרחבה כלה ואינו מושך עד הר"ה שבנגדו ולא אתי למישרי מפולש: אבל כלה לצידי רחבה. שכותלי אורך המבוי שוה לאחד מכותלי אורך הרחבה ונראה כמבוי אחזי כמפולש ואסור. אמר רבה הא דאמרת לאמצע רחבה מותר לא אמרן אלא זה שלא כנגד זה אבל זה כנגד זה אסור ופירש רש"י זה כנגד זה פירצת חצר כנגד המבוי והאי כנגדו דקאמר רב ואוקימנא טעמא דאיסור מבוי בשלא עירבו הא עירבו מותר האי כנגדו לאו דוקא אלא כל כותל שכנגדו קרי הכי ובצידי רחבה אפי' זה שלא כנגד זה אסור משום דכותל רחבה מאריך המבוי והוי כמבוי אחר עד כותל שכנגדו ואסור. א"ר משרשיא הא דאמרת זה שלא כנגד זה מותר לא אמרן אלא רחבה דרבים אבל רחבה דיחיד זימנין דמימלך עלה ובני לה בתים וה"ל כמבוי שכלה לצדי רחבה ואסור ופירש"י ובני לה בתים ברחבה ברוחב העודף על המבוי ומשוה כותלי אחרו לכותל אורך המבוי:

ומ"ש וכגון שנכנסו כותלי המבוי בחצר וכו' כ"כ שם הרא"ש ובויאור דבריו בפ"ק (ע.) אהא דאמרינן דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי אמר רבה ומותבי' אמתני חצר קטנה שנפרצה לגדולה גדולה מותרת וקטנה אסורה מבני שהיא כפתחה של גדולה ואם איתא קטנה נמי תשתרי בנראה מבחוץ ושוה מבפנים אמר רבי זירא בנכנסין כותלי קטנה לגדולה וכירש רש"י חצר קטנה שנפרצה לגדולה קטנה נמי תשתרי דלא ליסרו בני גדולה עלייהו אלא ליהוי נמי כתתא לגבה להיות כב' חצירות ופתח ביניהן ואע"ג דשוה מבפנים שהעומד בתוכה רואה כל כותלי חדרה שוין שאין שם מכותל רחבה לפיאותיה כלום והוי מילואה הרי מבחוץ בתוך הגדולה נראין לה שיורין מכותל זה מכאן ומכאן אותו עודף שהגדולה עודפת על הקטנה דהא גדולה בהו משתריא משום דלדידה נראין מבפנים: בנכנסין כותלי קטנה. וגדלטין לתוך הגדולה בשתים וג' אמות דהנך גיפופים דפשו להו מגדולה שעומדין מאחרי פירצת הקטנה נראות שלא מאותו כותל היו. ופריך תו בגמרא ונימא לבוד ותשתרי ופירש"י ונימא לבוד ותשתרי כלומר אי נראה מבחוץ מהני ליהוי כאילו ראשי הכניסה של כותלי קטנה סגיפים לגד כותלי אורך הגדולה

דהדר

פרישה

בנפרץ בקרן זוית תדע דאל"כ למה הקשה הגמרא מ"ש ראשו מצידו ולא פריך בקלרה ממה שאסור בנפרץ בראשו בד' הא שם פתח עליו וכדאמר רב יודא מרחיק ב' אמות ומעמיד פס כו' כמ"ש ליעל אלא ודאי זה לא קשה ל"ה בהמלצו וכמ"ש עסמוך דיל דדוקא כשתחלת עשייתו הוה פתוח ט"ו אמה והוא מראש נכשו שרוצה לסתום ומעמיד האויר בכה"ג לא הוה פירצה משא"כ כאן שאדרבה מתחלה היה סתום ונכנס ל"ט שם פרצה עליה כיון שאינו רגיל לכנוס ונלאת שמה וכמ"ש. ואע"ג דהגמרא העמידו אליבא דרב חנן בנפרץ בקרן זוית דוקא הא כתב הרא"ש ז"ל הרי"ף הביא דברי רבי אמי ורבי אסי ולא הביא דברי רב חנן בר רבא ודברי רב הונא דפליגי במילתא דרבי אמי ורבי אסי ז"מ דלא ס"ל כוותיה אלא מקטינן למילתייהו דרבי אמי ורבי אסי כפשטא כו' ע"ש וב"י הביאו ופסק הרא"ש כהרי"ף. ורבינו פסק ג"כ כהוקימתא שהוקמא הגמ' ואליבא דר"מ דדוקא בקרן זוית ג"כ לא ס"ל כוותיה וק"ל. ואע"ג דהתוס' כתבו כן שם כ"ל אכשר דלא כתבו כן אלא משום דאליבא דר' חנן הוצרך להוקמינן דמיירי בקרן זוית וכמ"ש ומש"ה ראו התוס' ליתן טעם לדבריו וכתבו כן ג"כ אליבא דרב הונא בר פלוגתיה שם דכיון דנפרץ מראשו דאיירי ביה רב חנן ר"ל בקרן זוית א"כ ודאי רב הונא דפליג עמו ג"כ אייר מזה דאל"כ לא הוי לסתום רק לפרש. אבל לר' אמי ור' אסי אין צריך להוקמי רבי וכמ"ש ומ"ל מ"ל לרבינו לפלוגי בבכי מאחר שלא מיגו ג"כ בהדיא בגמ' י"ל דס"ל דמאחר דרב הונא סתם דבריו וכתב אחד זה ואחד זה ד' וגם כבראתם הוא בראשו אין שם פתח עליו ומש"ה כ"כ. ואפשר דמש"ה לא כתבו לדא"ש משום דסמך אסברא וגם רי"ן כתב ז"ל בנפרץ מראש המבוי המבוי כל מודים בפרצתו ביותר מד"ט פוסל. והא דכתב רי"ן יותר מד"ט הוא ג"כ דלא כמ"ש התוספות שם דף ו' בד"ה מצדו בעשר מראשו בד' ז"ל עשר אין פירוש כארבע דעשר כשל מטה ואדבש כשל מעלה ע"ל ש"מ דבארבעה פסול ואין צריך יותר מד"ט ומ"ש ב"י אמרז ז"ל כתבו הגאונים דלא בקעי בה רבים היינו לומר שנפרץ למקום מטונף כו' תימה למה כ"כ בשם הגאונים הלא רש"י פי' כן בהדיא שם דף ע"א בד"ה מכלל דרב הונא כו' והגאונים מדברי רש"י למדו וק"ל:

(ב) ומ"ש רבינו ז"ל וכגון שנכנסו כותלי המבוי בתוך בענין שאין הגיפופין שנשארו לחצר נראין לה דפוס. אבל רש"י פירש להאין למי שעומד בתוכו כן היא גירסת כל הספרים של דפוס. אבל רש"י פירש להאין למי שעומד בתוכו ומן מצאתי בגור של קלף ובביאורים שלי כתבתי שוב לגירסת הספרים של דפוס

שבידינו

סי' שסה (א) **מ"ש** רבינו ואם נפרץ מראשו פרצתו בד' עיין בב"י שכתב ז"ל וכ"כ ר"י בפירוש ז"ל שאם הפרצה היא בראש המבוי בפתחו הכל מודים שאם הפרצה יותר מד' טפחים שפוסלת ולא חילק בין אינה בקרן זוית לבין היא בקרן זוית. ועוד יש לתמוה דמשמע דע"כ צ"ל דנפרץ בראשו שלא בקרן זוית אינו בארבעה וכמ"ש שם התוס' (ו.) דאל"כ פליגא אדרב יהודה דאמר מבוי שהוא רחב ט"ו מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות והשתא הוי פירצה ב' אמות ויש בו ד' אלא ולאי אפי' מ"ד מצדו בד' מודה דבראשו אינו בד' אלא א"כ הוא בקרן זוית ומאחר שרבינו ור"י כתבו הכיא דרב יהודה היאך כתבו סתם דפירצת מבוי מראשו בד' ומיהו על הרא"ש אין לתמוה למה השמיט דין אם נפרץ מראשו דאיכא למימר דכיון דהוי בעשר כמו נכרץ מצדו לא הוצרך להזכירו דמהי תיתי לן דפלוגי בין נפרץ מראשו וכשנפרץ בקרן זוית דהוי בד' כיון דטעמא משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי דמקום דבקרן זוית אינו בארבעה וכמ"ש שם התוס' (ו.) דאל"כ פליגא אדרב יהודה דאמר מבוי שהוא רחב ט"ו מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות והשתא הוי פירצה ב' אמות ויש בו ד' אלא ולאי אפי' מ"ד מצדו בד' מודה דבראשו אינו בד' אלא א"כ הוא בקרן זוית ומאחר שרבינו ור"י כתבו הכיא דרב יהודה היאך כתבו סתם דפירצת מבוי מראשו בד' ומיהו על הרא"ש אין לתמוה למה השמיט דין אם נפרץ מראשו דאיכא למימר דכיון דהוי בעשר כמו נכרץ מצדו לא הוצרך להזכירו דמהי תיתי לן דפלוגי בין נפרץ מראשו וכשנפרץ בקרן זוית דהוי בד' כיון דטעמא משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי דמקום מטונף או מקולקל בטיט ואין דרך ר"ה לעבור בתוכה פירצה ולענין הלכה וכו' גם זה שם בפ"ק דעירובין (ז.) יתיב רב יוסף קמיה דרב הונא וכו' ומסיים בה משמיה דרב יהודה אם היה מבוי כלה לרחבה א"ל יוסף הא דרב יהודה דשמואל היא דאי דרב קשיא דרב אדרב דא"ר ירמיה אמר רב מבוי שנפרץ במילואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו חצר מותרת ומבוי אסור ואסיקנא דלא קשיא כאן שעירבו בני חצר עם בני מבוי כאן שלא עירבו ופירש"י ונכרצה חצר כנגדו בפתוח מי': חצר מותרת. דלדידיה לא הוי במילואו ונשתיירו בה גיפופין מכאן ומכאן לפיכך לגבי דידה כתתים נינהו ולא אסרי עליה בני מבוי שאין מבוי אוסר על חצירות הכתוחים לו אבל חצירות אוסרין במבוי שהרי דריסת רגליהם עליו. ואמרינן בגמרא דחצר מותרת אע"ג דבקעי בה רבים ואמרינן בתר הכי א"ר אלא שכלה לאמצע רחבה אבל כלה לצידי רחבה אסור ופירש"י ל"ש שא"ל כלום אלא שכלה מבוי לאמצע רחבה דכיון דרוחבה של רחבה עודף על המבוי לכל לד נראה שהמבוי לרחבה כלה ואינו מושך עד הר"ה שבנגדו ולא אתי למישרי מפולש: אבל כלה לצידי רחבה. שכותלי אורך המבוי שוה לאחד מכותלי אורך הרחבה ונראה כמבוי אחזי כמפולש ואסור. אמר רבה הא דאמרת לאמצע רחבה מותר לא אמרן אלא זה שלא כנגד זה אבל זה כנגד זה אסור ופירש רש"י זה כנגד זה פירצת חצר כנגד המבוי והאי כנגדו דקאמר רב ואוקימנא טעמא דאיסור מבוי בשלא עירבו הא עירבו מותר האי כנגדו לאו דוקא אלא כל כותל שכנגדו קרי הכי ובצידי רחבה אפי' זה שלא כנגד זה אסור משום דכותל רחבה מאריך המבוי והוי כמבוי אחר עד כותל שכנגדו ואסור. א"ר משרשיא הא דאמרת זה שלא כנגד זה מותר לא אמרן אלא רחבה דרבים אבל רחבה דיחיד זימנין דמימלך עלה ובני לה בתים וה"ל כמבוי שכלה לצדי רחבה ואסור ופירש"י ובני לה בתים ברחבה ברוחב העודף על המבוי ומשוה כותלי אחרו לכותל אורך המבוי:

ומ"ש וכגון שנכנסו כותלי המבוי בחצר וכו' כ"כ שם הרא"ש ובויאור דבריו בפ"ק (ע.) אהא דאמרינן דנראה מבחוץ ושוה מבפנים אמר רבה ומותבי' אמתני חצר קטנה שנפרצה לגדולה גדולה מותרת וקטנה אסורה מבני שהיא כפתחה של גדולה ואם איתא קטנה נמי תשתרי בנראה מבחוץ ושוה מבפנים אמר רבי זירא בנכנסין כותלי קטנה לגדולה וכירש רש"י חצר קטנה שנפרצה לגדולה קטנה נמי תשתרי דלא ליסרו בני גדולה עלייהו אלא ליהוי נמי כתתא לגבה להיות כב' חצירות ופתח ביניהן ואע"ג דשוה מבפנים שהעומד בתוכה רואה כל כותלי חדרה שוין שאין שם מכותל רחבה לפיאותיה כלום והוי מילואה הרי מבחוץ בתוך הגדולה נראין לה שיורין מכותל זה מכאן ומכאן אותו עודף שהגדולה עודפת על הקטנה דהא גדולה בהו משתריא משום דלדידה נראין מבפנים: בנכנסין כותלי קטנה. וגדלטין לתוך הגדולה בשתים וג' אמות דהנך גיפופים דפשו להו מגדולה שעומדין מאחרי פירצת הקטנה נראות שלא מאותו כותל היו. ופריך תו בגמרא ונימא לבוד ותשתרי ופירש"י ונימא לבוד ותשתרי כלומר אי נראה מבחוץ מהני ליהוי כאילו ראשי הכניסה של כותלי קטנה סגיפים לגד כותלי אורך הגדולה

כתוב בהג"מ דהא דאוקימנא לרב חנן בדלא בקעי בה רבים ה"ל שנפרץ נקשינן כדעת הרי"ף שכתב הרא"ש: **מבוי** שנפרץ במילואו לחצר כלום א"ל אדיי לרב

ואם עירבו בני החצר עם בני המבוי והפירצה שבמבוי להצר אינו מצד ההצר ופירצת ההצר מצד השני אינן מכוונות כנגד פירצת המבוי כזה וההצר של רבים גם המבוי מותר אבל אם לא עירבו או אפי' עירבו ופרצת המבוי להצר מצדו כזה או אפי' באמצע ופרצת ההצר מצד השני כנגדה כזה או אפילו אינו כנגדה וההצר הוא של יחיד אסור ואם נפרץ לרחבה פחות מסאתים או יותר על כאתים והוקפה לדירה דינו כאילו נפרץ להצר אבל אם יתירה על סאתים וא"א הוקפה לדירה הוי כאילו נפרץ לכרמלית וצריך תיקון: מותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלהי וה"מ בפתוח לר"ה אבל בפתוח לכרמלית אסור בין תחת הקורה ובין כנגד הלהי מפני שמצטרף לכרמלית שאצלו והראב"ד התיר כנגד הלהי אף בפתוח לכרמלית וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן: ואע"ג דמותר להשתמש תחת הקורה מ"מ לא ישב אדם בראש המבוי שמא יפול לו ההפץ מידו לר"ה ויביאנו אליו כיון שאין היכר בינו לר"ה אבל על פתח החצר מותר שיש בו הכירא: מבוי שניטל קורתו או לחיו בשבת (א) אע"פ שהותר למקצת השבת אסור משם ואילך:

ומ"ש ואם עירבו בני החצר עם בני המבוי וכו' הכל מבואר שם והיינו טעמא דליכא למימר דהמבוי נאסר משום דריכת הרגל דבני החצר שהרי עירבו יחד גם אין לאסור משום דמיחזי כמבוי מפולש משני ראשיו לר"ה דכיון שהפירצה זה שלא כנגד זה וגם הפירצה שבמבוי אינה מצד החצר לא מיחזי כמבוי המפולש לר"ה וג"כ אין לחוש שמא יבנו עוד בתים בחצר ברוחב העומד על המבוי ומשום כותל ארכה לכותל אורך המבוי ומיחזי כמבוי מפולש לר"ה דבשל רבים לא חיישינן לזימנין דמימלכו רבים ובנו לה בתים אבל אם לא עירבו דאז נאסר המבוי משום דריכת הרגל דבני החצר או אפילו עירבו ופירצת המבוי לחצר מצדו דמיחזי כמבוי מפולש לר"ה לפי שנמשך אורך כותל המבוי לארכה של כותל החצר ואע"פ שנפרצו זה שלא כנגד זה ה"ל כמבוי עקום ובני ראשיה מפולשין לר"ה או אפילו פירצת המבוי באמצע כותל החצר אלא שנפרצו זה כנגד זה והעומד במבוי רואה לשני ראשי ר"ה ומיחזי כמבוי המפולש משני ראשין לר"ה או אפילו אינה כנגדה והחצר הוא של יחיד ואיכא למיחש זימנין דמימלך עלה ובני לה בתים והוה ליה כמבוי שכלה לצידי החצר ואסור:

ומ"ש ואם נכרן לרחבה וכו' עד וצריך תיקון כ"כ הרא"ש דף קי"ב סוף ע"א והם דברי התוס' בשם ר"י דף ז' בד"ה דאי דרב:

ומ"ש הוי כאילו נכרן לכרמלית. צריך תיקון כבר התבאר בריש סימן שם"ד דבמפולש לד אחד לר"ה ולד השני לכרמלית דינו שוה למפולש משני ראשיו לר"ה לצריך תיקון כ"ה מצד אחד ולהי או קורה מצד השני ואם מפולש לד אחד לר"ה ולד השני לחצר שלא עירבו צריך להי מצד החצר ולהי או קורה מצד המפולש לר"ה כמ"ש הסמ"ק הסמ"ק ועי"ש:

מותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלהי כלשונתא דאמוראי פ"ק (דף ח' וט') ופסקו רוב פוסקים כמאן דאמרי בתרוייהו: **ומ"ש** וה"מ בפתוח לר"ה וכו' עם ופרכינן יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא כלומר היאך נחמיר בכרמלית עפי' מבר"ה ומשני אין מצא מין את מינו ונישור דכיון שזו בכרמלית מלטרף עם הבקעה דפתוח לו וחוזר ונישור לאחר שנתבטל אבל בפתוח לר"ה שלא זה מינו ולא זה מינו בטל לגמרי ולכאן ולכאן והראב"ד התיר תחת הקורה אף בפתוח לכרמלית וא"ל לא כתב כן כ"ל דעת הראב"ד דהא דקאמר וה"מ דפתוח לר"ה וכו' לא קאמר לה אלא אבין לחייס והרא"ש האריך בזה ומביאו ב"י ומשמע ממאי דכתב בכוף דבריו ומיהו יש כפריס וכו' וכן מכתבר וכו' ולפי זה אין ראיה שיהא חילוק בין קורה ללהי בפתוח לכרמלית משמע ודאי כיון דליכא ראיה לחלק א"כ תחת הקורה נמי אסור בפתוח לכרמלית וכ"פ בש"ע:

ומ"ש ואע"ג דמותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלהי בפתוח לר"ה אבל אם אינו בטל לכאן ולכאן והראב"ד התיר תחת הקורה אף בפתוח לכרמלית וא"ל לא כתב כן כ"ל דעת הראב"ד דהא דקאמר וה"מ דפתוח לר"ה וכו' לא קאמר לה אלא אבין לחייס והרא"ש האריך בזה ומביאו ב"י ומשמע ממאי דכתב בכוף דבריו ומיהו יש כפריס וכו' וכן מכתבר וכו' ולפי זה אין ראיה שיהא חילוק בין קורה ללהי בפתוח לכרמלית משמע ודאי כיון דליכא ראיה לחלק א"כ תחת הקורה נמי אסור בפתוח לכרמלית וכ"פ בש"ע:

ומ"ש ואע"ג דמותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלהי בפתוח לר"ה אבל אם אינו בטל לכאן ולכאן והראב"ד התיר תחת הקורה אף בפתוח לכרמלית וא"ל לא כתב כן כ"ל דעת הראב"ד דהא דקאמר וה"מ דפתוח לר"ה וכו' לא קאמר לה אלא אבין לחייס והרא"ש האריך בזה ומביאו ב"י ומשמע ממאי דכתב בכוף דבריו ומיהו יש כפריס וכו' וכן מכתבר וכו' ולפי זה אין ראיה שיהא חילוק בין קורה ללהי בפתוח לכרמלית משמע ודאי כיון דליכא ראיה לחלק א"כ תחת הקורה נמי אסור בפתוח לכרמלית וכ"פ בש"ע:

ומ"ש ואע"ג דמותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלהי בפתוח לר"ה אבל אם אינו בטל לכאן ולכאן והראב"ד התיר תחת הקורה אף בפתוח לכרמלית וא"ל לא כתב כן כ"ל דעת הראב"ד דהא דקאמר וה"מ דפתוח לר"ה וכו' לא קאמר לה אלא אבין לחייס והרא"ש האריך בזה ומביאו ב"י ומשמע ממאי דכתב בכוף דבריו ומיהו יש כפריס וכו' וכן מכתבר וכו' ולפי זה אין ראיה שיהא חילוק בין קורה ללהי בפתוח לכרמלית משמע ודאי כיון דליכא ראיה לחלק א"כ תחת הקורה נמי אסור בפתוח לכרמלית וכ"פ בש"ע:

ומ"ש ואע"ג דמותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלהי בפתוח לר"ה אבל אם אינו בטל לכאן ולכאן והראב"ד התיר תחת הקורה אף בפתוח לכרמלית וא"ל לא כתב כן כ"ל דעת הראב"ד דהא דקאמר וה"מ דפתוח לר"ה וכו' לא קאמר לה אלא אבין לחייס והרא"ש האריך בזה ומביאו ב"י ומשמע ממאי דכתב בכוף דבריו ומיהו יש כפריס וכו' וכן מכתבר וכו' ולפי זה אין ראיה שיהא חילוק בין קורה ללהי בפתוח לכרמלית משמע ודאי כיון דליכא ראיה לחלק א"כ תחת הקורה נמי אסור בפתוח לכרמלית וכ"פ בש"ע:

ומ"ש ואע"ג דמותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלהי בפתוח לר"ה אבל אם אינו בטל לכאן ולכאן והראב"ד התיר תחת הקורה אף בפתוח לכרמלית וא"ל לא כתב כן כ"ל דעת הראב"ד דהא דקאמר וה"מ דפתוח לר"ה וכו' לא קאמר לה אלא אבין לחייס והרא"ש האריך בזה ומביאו ב"י ומשמע ממאי דכתב בכוף דבריו ומיהו יש כפריס וכו' וכן מכתבר וכו' ולפי זה אין ראיה שיהא חילוק בין קורה ללהי בפתוח לכרמלית משמע ודאי כיון דליכא ראיה לחלק א"כ תחת הקורה נמי אסור בפתוח לכרמלית וכ"פ בש"ע:

מבוי שניטל קורתו וכו' פלוגתא דר' יהודה ור' יוסי במשנה ס"פ כל גגות ופסקו הפוסקים כרבי יוסי דאסור אף לאותו שבת ועיין בתרומת הדשן סימן ע"ג: חצר

ואם עירבו בני החצר עם בני המבוי והפירצה שבמבוי להצר אינו מצד ההצר ופירצת ההצר מצד השני אינן מכוונות כנגד פירצת המבוי כזה וההצר של רבים גם המבוי מותר אבל אם לא עירבו או אפי' עירבו ופרצת המבוי להצר מצדו כזה או אפי' באמצע ופרצת ההצר מצד השני כנגדה כזה או אפילו אינו כנגדה וההצר הוא של יחיד אסור ואם נפרץ לרחבה פחות מסאתים או יותר על כאתים והוקפה לדירה דינו כאילו נפרץ להצר אבל אם יתירה על סאתים וא"א הוקפה לדירה הוי כאילו נפרץ לכרמלית וצריך תיקון: מותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלהי וה"מ בפתוח לר"ה אבל בפתוח לכרמלית אסור בין תחת הקורה ובין כנגד הלהי מפני שמצטרף לכרמלית שאצלו והראב"ד התיר כנגד הלהי אף בפתוח לכרמלית וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן: ואע"ג דמותר להשתמש תחת הקורה מ"מ לא ישב אדם בראש המבוי שמא יפול לו ההפץ מידו לר"ה ויביאנו אליו כיון שאין היכר בינו לר"ה אבל על פתח החצר מותר שיש בו הכירא: מבוי שניטל קורתו או לחיו בשבת (א) אע"פ שהותר למקצת השבת אסור משם ואילך:

ומ"ש הוי כאילו נכרן לכרמלית. צריך תיקון כבר התבאר בריש סימן שם"ד דבמפולש לד אחד לר"ה ולד השני לכרמלית דינו שוה למפולש משני ראשיו לר"ה לצריך תיקון כ"ה מצד אחד ולהי או קורה מצד השני ואם מפולש לד אחד לר"ה ולד השני לחצר שלא עירבו צריך להי מצד החצר ולהי או קורה מצד המפולש לר"ה כמ"ש הסמ"ק הסמ"ק ועי"ש:

מותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלהי כלשונתא דאמוראי פ"ק (דף ח' וט') ופסקו רוב פוסקים כמאן דאמרי בתרוייהו: **ומ"ש** וה"מ בפתוח לר"ה וכו' וכו' שם ופרכינן יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא כלומר היאך נחמיר בכרמלית עפי' מבר"ה ומשני אין מצא מין את מינו ונישור דכיון שזו בכרמלית מלטרף עם הבקעה דפתוח לו וחוזר ונישור לאחר שנתבטל אבל בפתוח לר"ה שלא זה מינו ולא זה מינו בטל לכאן ולכאן והראב"ד התיר תחת הקורה אף בפתוח לכרמלית וא"ל לא כתב כן כ"ל דעת הראב"ד דהא דקאמר וה"מ דפתוח לר"ה וכו' לא קאמר לה אלא אבין לחייס והרא"ש האריך בזה ומביאו ב"י ומשמע ממאי דכתב בכוף דבריו ומיהו יש כפריס וכו' וכן מכתבר וכו' ולפי זה אין ראיה שיהא חילוק בין קורה ללהי בפתוח לכרמלית משמע ודאי כיון דליכא ראיה לחלק א"כ תחת הקורה נמי אסור בפתוח לכרמלית וכ"פ בש"ע:

מבוי שניטל קורתו וכו' פלוגתא דר' יהודה ור' יוסי במשנה ס"פ כל גגות ופסקו הפוסקים כרבי יוסי דאסור אף לאותו שבת ועיין בתרומת הדשן סימן ע"ג: חצר

והוא עצמו כתב גבי נפרץ המבוי במילואו לחצר שההלכות לא הזכירו הסוגיא שלמעלה מזו וכו': **ומ"ש** רבינו ואם נפרץ לרחבה וכו' כך הם דברי הרא"ש דף קי"ד ופשוט הוא על פי מה שנתבאר בסי' שכ"ח: **כתב** המרדכי אמר רב מבוי שנפרץ במילואו לחצר וכו' חצר מותרת ומבוי אסור ואע"ג דהיום נפרץ לחצר לא אמרינן הואיל והותרה הותרה דרב לטעמיה דלית ליה הואיל והותרה הותרה ובמרדכי יש כתוב עוד א"כ לא אמרינן שבת הואיל והותרה אלא בחצר שנכל המחיצה בינו ובין הצר אחר דאידי ואידי חד תקינתא הוא אבל מבוי לחצר לא עכ"ל: **מותר** להשתמש תחת הקורה וכנגד הלהי וכו' ג"ז פ"ק דעירובין (ט.) פליגי אמוראי אם מותר להשתמש תחת הקורה ובתר הכי תני רב זכאי קמיה דר' יוחנן בין לחייס ותחת קורה נדון ככרמלית א"ל פוק תני לברא אמר אביי מכתברא מילתיה דרבי יוחנן תחת הקורה אבל בין לחייס אסור ורבא אמר בין לחייס נמי מותר ואמרינן בגמרא דלא שרי רבא אלא בפתוח לר"ה אבל כתוח לכרמלית מודה דאסור משום דמצא מין את מינו ונישור ופירש"י מצא כרמלית שבין לחייס אלא היה בו שיעור כרמלית: את מינו. שחוצה לו: ונישור. נתחזק ע"י מינו ונישור משמתו שהיה בתחלה בטל אצל שאינו מינו: אבל כתוח לר"ה. אלא זה מינו ולא זה מינו ולכאן ולכאן בטל. ורבינו יהונתן פירש מצא מין את מינו ונישור כלומר לפי שהכרמלית קל הוא בעינו המשתמשים במבוי שהרי אין בו אלא איסור דרבנן ודומה תוך הפתח אליו שהרי יש לו ג' מחיצות כמו שיש לכרמלית חיישינן מי שרי לטלטולי תוך הפתח דילמא יטלטל בכרמלית הכמוך לו וכתב הרא"ש הרמב"ם בפי"ז הסוב יחד תחת הקורה ובין לחייס דכל שפתוח לכרמלית אסור. והראב"ד השיג עליו ואמר דתחת הקורה אפילו פתוח לכרמלית מותר וכן משמע מתוך דברי רי"ף והא דקאמר ה"מ דפתוח לר"ה קאי דוקא אבין לחייס וראיה דהיינו טעמא דרבא אמר בין לחייס נמי מותר וקאמר עלה והוא דפתוח לר"ה והא דקאמר רבא מצא אמינא לה אבין לחייס דוקא קאי אבל אתחת הקורה לא איצטריך להבינא ראייה דרבא הוא דאמר לקמן דקורה משום היכר ולחי משום מחיצה הלכך תחת הקורה פשיטא דמותר להשתמש אבל תחת הלחי דהוי משום מחיצה הוצרך להבינא ראיה דמותר להשתמש דה"ק כתמא דתלמודא לימא בהא קמיבלגי דאמר כבר משום היכר ולכך מותר להשתמש תחת הקורה ומ"ש משום מחיצה ולכך אסור להשתמש תחת הקורה ואע"ג דתו קאמר דכ"ע קורה משום היכר ואבע"א משום מחיצה מ"מ חזינן דכברת התלמוד דלמ"ד קורה משום היכר מותר להשתמש תחת הקורה ומ"ד משום מחיצה אסור הלכך רבא דאית ליה קורה משום היכר ולחי משום מחיצה אהא דאמר מותר להשתמש תחת הקורה לא איצטריך לאתויי ראיה אלא אבין לחייס הוא דאיצטריך לאתויי דאף על גב דאית ליה לחי משום מחיצה מותר להשתמש בין לחייס משום דבטיל לגבי מבוי ואהא הוא דמסיק דוקא דפתוח לר"ה אבל לכרמלית אסור ומיהו י"ס דגרסי לקמן רבה אמר קורה משום היכר ולחי משום מחיצה ורבא אמר אחד זה ואחד זה משום היכר וכן מכתבר דמזכיר רבה קודם רבא וכן משמע בפלוגתא דלחי העומד מאליו דרבא אית ליה דלחי משום היכר ולפ"ז אין ראיה שיהא חילוק בין קורה ללחי בפתוח לכרמלית. והר"ז ז"ל פוסק דבין לחייס אסור משום דקי"ל דלחי משום מחיצה כאביי דאמר לחי העומד מאליו הוי לחי וטעמא דהוי לחי משום מחיצה ולאו ראיה היא דאפשר דקי"ל דחודו החיצון יורד וכותש כמו שהוכיח ר"י דמ"ד בין לחייס אסור לאו משום דבבר דלחי משום מחיצה אלא משום הכשירו בכל דהו ואי שרית לאשתמושי כנגדו אתי להשתמש חוצה לו עכ"ל. אבל ה"ה כתב בפ' י"ז שדעת הרי"ף כדעת הרמב"ם ובאמת שדקדוק דברי הרי"ף מוכיחים כמו שפירשה הרא"ש שכתב והלכתא מותר להשתמש תחת קורת המבוי ובין לחייס נמי מותר כרבא וה"מ דפתוח לר"ה אבל פתוח לכרמלית לא משמע דלא קאי ה"מ וכו' אלא אלחייס דל"כ הכי הל"ל והלכתא מותר להשתמש תחת הקורה ובין לחייס כרבא וה"מ דפתוח לר"ה וכו' ויש ספרי רבינו שכתוב בהן והראב"ד התיר כנגד הלחי וט"ס הוא וצריך להגיה תחת הקורה במקום כנגד הלחי וכן יש ספרים שכתוב בהם ולזה היה נוטה דעת א"א ז"ל וט"ס הוא וצריך להגיה וא"א ז"ל לא כתב כן וכתב ה"ה בפי"ז בשם הרשב"א אם היתה הקורה רחבה ד' ובריאה לקבל מעזיבה אפילו פתוח לכרמלית יראה לי שמותר להשתמש תחתיה לפי שהודה החיצון יורד וכותש עכ"ל וכתבו כמ"ג וכמ"ק דמותר להשתמש תחת הקורה ובין לחייס בפתוח לר"ה כרבא וא"כ כתבו פוסק ר"י דקי"ל כרבא דאמר בפ"ק דקורה משום היכר לא משום מחיצה ולא אמרי' פי תקרה יורד וסותם להתיר תחת הקורה אלא כשהיא רחבה ד' ומיהו א"א לומר כן לדעת הרשב"א שהרי כתב ה"ה בפי"ז שהוא אוסר תחת הקורה בכרמלית ואם איתא דלא שרי בפתוח לר"ה אלא ברחבה מרובעה נמצא דכי אסר בפתוח לכרמלית ברחבה ד' היא והוא כ' בפרק הנזכר בשמו דברחבה ד' שרי אפי' פתוחה לכרמלית לפי שחודה החיצון יורד וסותם ואין לומר דשאני התם דראויה לקבל מעזיבה שאם א"א לומר פי תקרה יורד וסותם אם כן פתוחה לר"ה נמי לא שריא להשתמש תחתיה אא"כ היא ראויה לקבל מעזיבה אלא ודאי אפי' איכא רחבה ד' נמי שרי בפתוח לר"ה דאע"ג דאיכא אלא משום היכר שרי לכי שלא זה מינו ולא זה מינו ובטל לכאן ולכאן ולענין הלכה כיון דהרמב"ם והרא"ש מכריעים לדעת אחת ואפשר דגם הרי"ף נמי סבר כוותייהו הכי נקטינן: **ומ"ש** רבינו ואע"ג דמותר להשתמש תחת הקורה וכו' בס"פ תולין (קמא.) ובגיטה (ל.) אמר רבא לא ליתיב איניש אפומא דלחייא דילמא מיגנדר לי' חפץ ואתי לאתויי וכתב הרא"ש אבל על פתח אחר הפתוח לר"ה או לכרמלית נראה דמותר דמינכר מילתא ולא אתי לאתויי וכ"ג מדברי רש"י ואמרי' בר"פ המביא כדי יין דהני נסי דשקלן חלביהו דיתבן אפומא דמבואה ולא אמרינן להו מידי משום דכיון דמידי דרבנן הוא מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין:

מבוי שניטל קורתו או לחיו וכו' בעירובין במשנה (לד.) וכן מבוי שניטלו קורותיו או לחיו מותרים באותה שבת ואסורין לעתיד לבא דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר

דרכי משה

שסה (א) ואע"ג דלגבי מחיצה שבין ב' חצירות שנפלה אמרינן לקמן סי' שע"ד דשבת כיון דהותרה הותרה פירשו התוספות והרא"ש דשאני התם דמחיצה החיצונית קיימת ז וכ"כ

פרישה

שניטלו דודאי רש"י פירש לשיטתו בגרשה בתוך הולך לפרש למי שעומד במקר. אבל רבינו כ"כ לפי שהוא סבור בגרשה בתוך כפי' התוס' שלריך לשיות הכי כלפי המקר גרשה בתוך להשומד בלפי המבוי והעומד בעולף מה שבכנסו כותלי המבוי תוך המקר שוב לא גרשה לי מן הלד ביפולים של מקר. וז"ש רבינו למי שעומד במבוי ר"ל בתוך עולף מלק מבוי דהיינו מה שבכנסו כותלי המבוי ב' או ג' אמות לתוך המקר ע"ש שכתבתי שרש"י לא כ"כ ג"כ אלא לשיטת פירושו ומיהו נשאר קשה למה לא כתב רבינו לריכין שתבה גיפוים של מקר ג"ש דאל"כ אמרי' לבוד שהו גמרא עלוכה ולאה השמיטו רבינו •

אומר אם מותרים באותה שבת מותרים לעתיד לבא ואם אסורים לעתיד לבא אסורים באותו שבת ומפרש בגמרא דר׳ יוסי לאסור פליג והכי קאמר כשם שאסורין לעתיד לבא אסורין באותה שבת ופסקו הרי״ף והרא״ש כרבי יוסי ואמרי׳ בגמ׳ (לה.) דלרב דקיימא לן כוותיה לגבי שמואל אפילו בנפרץ לכרמלית אסר רבי יוסי וכן כתב הרי״ף והרא״ש וכן כתב ג״כ הרמב״ם בפי״ז: וכתב בתה״ד דהיינו בעיר שאינה מוקפת חומה אבל בעיר המוקפת חומה דכולה חשיבא רשות היחיד גמור ע״י היקף חומה סביב שפיר איתנהו למחילות כיון דעדיין אף לאחר שנטל הכשר המבואות רשות היחיד גמור הוא והביא ראיה לדבריו וכתב שאע״פ שיש הולכים על הילוך זה שיש לכמוך עליו להתיר (ב) אמנם נראה שאם העניין כך שעושין הכשר מבוי לצורך שעה כגון לחופה ואז רגילות הוא כמה פעמים שקרוב לודאי שהעכו״ם שוברים האכסר באותה הלילה מחמת שלא הורגלו בו בכי הא לא אמרינן הואיל והותרה הותרה הואיל ועומד לבתור והביא ראיה לדבר וכתב עוד שאם הכשר המבוי נמצא שבור ואין ידוע אם נשבר מבעוד יום דברי משום דמוקמינן ליה אחזקתיה והשתא הוא דנשבר:

כתב המרדכי פרק הדר והגהות מיימון פ״ה פסק הר״ם על המבוי שנשתתפו בו ונשברה הקורה נראה שאותו חצר שהעירוב מונח בו והחצירות הפתוחות לו מותרות דקיימא לן סומכין על שיתוף במקום עירוב אבל חצירות שאין כתוחות לאותו חצר אסורין דליתיה לעירובייהו גבייהו ולא מצי לאתויי העירוב דרך המבוי כיון שנשברה הקורה:

ששו הצר שהרבה בתים פתוחים לתוכו מן התורה מותרים לטלטל בכל החצר וכו׳ הם דברי הרמב״ם בהל׳ עירובין והיא ברייתא ברישׁ שבת (ו.) חצירות של רבים ומבואות שאינן מפולשים עירבו מותרים לא עירבו אסורים ופירש״י חצר של רבים. שפתוחים לחצר בתים הרבה וחצר פתוחה לר״ה ובני הבתים יוצאין דרך חצר לר״ה: עירבו. כל הבתים בפת מותרים לא עירבו אסורים להוציא מן הבתים לחצר מפני שהבית מיוחדת לבעליה והחצר רשות כולם ונמצא מוציא מרשותו לרשות חבירו וגזרו רבנן מרשות לרשות אע״פ ששתיהם רה״י דעשו סייג לתורה להרחיק אדם מן העבירה שלא יוציא מרה״י לר״ה:

כתוב בשבלי הלקט חצר שהרבים נכנסין לה בזו ויוצאין בזו רה״י לשבת ומותר לטלטל בכולה: **ומ״ש** רבינו ע״כ הולכי מדברות פטורים וכו׳ בספ״ק דעירובין (יז.) תנן ד׳ דברים פטרו במחנה וחד מינייהו מלערב ומפרש בגמ׳ דהיינו דוקא עירובי חצירות ובגמ׳ משמע דהיינו דוקא במחנה היוצא להלחם אבל שיירת ההולכת ממקום למקום דינה כדין כל אדם וכ״כ ה״ר יונתן: והרמב״ם כתב בפ״א מה״ע וכן יושבי אהלים או סוכות או מחנה שהקיפוהו מחילה אין מטלטלין מאהל לאהל עד שיערבו כולם אבל שיירת שהקיפה מחילה אין צריכין לערב לפי שכולן מעורבים ואין אותם אהלים קבועים להם וכתב ה״ה דהכי איתא בירושלמי שכל שהם שיירת ההולכת לדרכה ונחו שם מפני השבת פטורים מלערב מפני שאינן קבועים ואם הוא מחנה קבוע ועומד ימי צריכים לערב אא״כ הולכים להלחם שאז אע״פ שחונים ימים פטורים כדתנן בספ״ק דעירובין: וכתב שיש גורסים בהיפך וכתבו שאין נקרא מחנה פחות מי׳ ובמחנה פטורים וכל שהן פחות מי׳ הם שיירת וחייבים. ורבינו כתב הולכי מדברות דהיינו שיירת פטורים וכדברי הרמב״ם ולא חשש לכתוב דין יושבי אהלים משום דלא שכיחי:

וכתוב בשבלי הלקט דהיכא שפטורים מלערב ויש שם עכו״ם נ״ע אם הם אוסרים עליהם ע״כ ול״נ דאין זה צריך לפנים דכיון שאין הישראלים צריכין לערב פשיטא דאין העכו״ם אומר דה״ל יחיד במקום עכו״ם: **ומ״ש** רבינו אבל התירו אותו ע״י עירוב פשוט במסכת עירובין ומתבאר והולך לקמן:

ומ״ש ומפני זה הבית שמניחין בו העירוב א״צ ליתן פת מימרא דשמואל בפרק מי שהוציאוהו (מט.) ומפרש בגמרא שאע״פ שאין שם פת בבית זולתי העירוב שהביאו שאר שכנים מותר: **ומ״ש** ואינו משום קנין וכו׳ ג״ז שם בדף הנזכר אמר שמואל עירוב משום קנין רבה אמר עירוב משום דירה מאי ביניהו כלי ופחות משוה פרוטה וקטן א״ב ופירש רש״י למ״ד משום קנין יכולין לקנות בסודר כדרך שאר קנין ואין יכולין לקנות בפת שאין בו ש״פ ואין יכול לעשות קטן שליח לערב עליו עירובי חצירות דלאו בר מיקנא ואקנויי הוא ולמ״ד משום דירה לא מהני קנין סודר ומערבין באוכל שאין בו ש״פ וקטן גובה עירוב דפת משוי להו חדא דירה וקטן לאו מידי עביד ופסקו הפוסקים כרבה:

ומ״ש ואין מניחין אותו בחצר וכו׳ בפרק כיצד משתתפין (פה:) גמ׳ הנותן את עירובו בבית שער: **ומ״ש** או בבית שאין בו ד״א בריתא בפ״ק דסוכה (ג.) בבית שאין בו ד״א על ד״א אין מניחין בו עירוב וכתבו הרי״ף פרק הלון: ומ״ש שראוי לדירה הוא לאפוקי בית שער אכסדרה ומרפסת כדתנן בפ׳ כיצד משתתפין ובגמרא (פח:) איכא מימרא דרב יהודה דמשמע מינה דהנותן עירובו בבית שער דיחיד עירובו עירוב אבל הרמב״ם בפ״א כתב דאפילו בבית שער דיחיד אין נותנין עירוב וכתב שם ה״ה שהיתה לו גירסא אחרת ובסימן ש״ע אחר הדבר באר היטב בס״ד: **ומ״ש** רבינו ואפילו הוא של קטן על מה שכתבתי בסמוך איכא ביניהו כלי ופחות מש״פ וקטן כתבו התוס׳ שאין נראה להם פירש״י על קטן ונראה לר״ת כמו ספר״ח דבבית של קטן מיירי הכא כלומר דלמ״ד משום קנין אין מניחין את העירוב בביתו של קטן דלאו בר מקנויי רשותא הוא ומ״ד משום דירה מניחין את העירוב בביתו של קטן וכ״נ מדברי ה״ה בפ״א: **ומ״ש** ואם רגיל תמיד ליתנו בבית ידוע ו׳ משנה בשילהי הניזקין (נט.): **וצריך** ליתנו בכלי אחד וכו׳ בפרק מי שהוציאוהו (מט.) אמר רב יהודה אמר שמואל החולק את עירובו אינו עירוב ואסיקנא דהיכא דמלייה למנא ואייתר ספיר הוי עירוב ולא אמר שמואל אלא בשחלקו מדעת ופירש״י דטעמא משום דמה שמו עירוב שמו כלומר שיהו כולן מעורבין ומרולין בו שלא יתפרד אותה שותפות נוהה ועריבה וכתב ה״ר יהונתן פלג מיפלג שהיה הכלי יכול להחזיק כולם ולא רצה לערבם כדי שלא יתהלף בכרו עם בכר חבירו ובשעת החילוק יקח כל אחד ואחד בכרו כיון שהם קפדים בזה אע״פ שכולם מונחים בבית אחד אינו עירוב וכ״ל דלאו דוקא מטעם זה אלא שכל שכלי אחד מכיל אותו וחלקו בשני כלים מאיזה טעם שיהיה אינו עירוב דלא פליג רבנן במילתייהו: וכתב ה״ה בפ״א אפילו כשנתמלא הכלי והותר לא התירו אלא כששני הכלים בבית א׳ וכ״כ הרשב״א ז״ל: **ומ״ש** וצריך שלא יקפיד שום אחד מהם על עירובו וכו׳ ג״ז שם בדף הנזכר אמר שמואל ואע״ג דפליג ר׳ חנינא עליה פסקו הפוסקים כשמואל:

ומ״ש ולכך צריך ליזהר שלא לערב בדבר שתיקן לצורך השבת כ״כ שם המרדכי והרא״ש וכ״כ הגהות בפ״ה מה״ע וגם התוספות כתבו כן בפ׳ הדר (סח.) גבי הא דא״ל רבא לאביי מבואה דדיירו בה תרי גברי וכו׳ וכ״כ סמ״ג וכמ״ק ובהגהות הרא״ש פרק הדר בשם א״ז כתוב על דין זה כשאדם עושה עירוב בבית בעל

ששו הצר שהרבה בתים פתוחין לתוכו וכו׳ הם דברי הרמב״ם ברישׁ ה׳ עירובין ואמר דשלמה ובית דינו תקנו דבר זה כדאיתא ריש פ״ב דעירובין (דף כ״א) וכתב הסמ״ג ריש ה׳ עירובין ע״ש רבינו האי גאון כי לכך לא נתקנו עד שלמה המלך ע״ה מפני שהיו כל הימים במלחמה עד שלמה שבימיו נתן הקב״ה שלום בארץ וכו׳ ועוד האריך בענין זה ועיין שם ועיין עוד בפירוש רש״י פ״ק דשבת (דף ו) בד״ה לא עירבו אסורים ומביאו ב״י: כתב ב״י בשם שבולי לקט אחר שהרבים נכנסים לה בזו ויוצאין לה בזו רה״י לשבת ומתר לטלטל בכולה עכ״ל ותלמוד ערוך הוא בפ״ק דעירובין (דף ח׳) דפרכינן עלה דרב דאמר מבוי שנפרצה במילואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו חצר מותרת ומבוי אסור ולאו משנתנו היא זו הצר קטנה שנפרצה לגדולה כו׳ ופריק אי מהתם ה״א ה״מ היכא דלא קא דרסי בה רבים אבל היכא דקא דרסי בה רבים אימא אפילו חצר נמי ופריך והא נמי תנינא חצר שרבים נכנסין לה בזו ויוצאין לה בזו רה״י לשבת ור״ה לטומאה ומסיקנא אי מהתם ה״א לזרוק אבל לטלטל אימא לא קמ״ל ודין זה כבר כתבו רבינו בסימן הקודם מבוי שנפרץ בשבת לחצר וכו׳ ואפילו בקעי בה רבים וכו׳: **ומ״ש** ועל כן הולכי מדברות פטורין מע״ח כו׳ משנה סוף פ״ק דעירובין ד׳ דברים פטורין במחנה וחד מינייהו מלערב ומפרש בגמ׳ אמרי דבי ר׳ ינאי ל״ש אלא ע״ח אבל ע״ת חייבין ואע״ג דבברייתא תניא מחנה היוצאת למלחמת הרשות כתב רבינו הולכי מדברות פטורין מע״ח וכו׳ דמשמע כל שיירת בני רה אפילו אינה יוצאת למלחמה ע״פ מקצת גירסאות בירושלמי דשיירת פטורה וכ״כ הרמב״ם ריש פ״א וכמ״ש ה״ה שם והולכי מדברות היינו שיירת ב״י:

אבל התירו וכו׳ עד ומפני זה הבית שמניחין בו העירוב א״צ ליתן פת וכו׳ מימרא דשמואל בפ׳ מי שהוציאוהו (מט) ותימה דהא שמואל גופיה קאמר התם דעירוב משום קנין ורבה אמר עירוב משום דירה משמע דשמואל ליתיה ליה משום דירה וכאן מתיר בבית שמניחין בו עירוב שא״צ ליתן פת משום דכולהו הכא דיירי אלמא דשמואל ליתיה ליה טעמא דדירה. ונראה דודאי שמואל ליתיה ליה נמי טעמא דדירה אלא דפליג ואית לי׳ נמי טעמא דקנין ולהכי יכול לקנות נמי בק״ם או בשאר כלי וצריך שיהא בו ש״פ כדין קנין שאינו קונה בפחות משוה פרוטה ואין יכול לעשות ע״י קטן דלאו בר מקנויי הוא אלא דס״ל לשמואל דוקא כשמפרש ועושה דרך קנין לא בעי חזו לאכילה וקונה אפילו בכלי אבל בסתם בעי נמי השיבות אוכל מזון שתי סעודות וכמ״ש התוספות בד״ה אי איכא ביניהו ורבה פליג ואמר משום דירה להודיע ולא משום קנין כלל על כן אין מערבין בכלי אבל א״צ שוה פרוטה ומערבין נמי ע״י קטן דפת משוי להו חדא דירה וקטן לאו מידי עביד וכתבו התוס׳ לשם דהלכה כרבה והביאו ראיה מפ׳ הדר וכך פסקו הפוסקים וכמ״ש משום קנין ואינו משום דירה:

ומ״ש ואין מניחין אותו בחצר וכו׳ הכי אסיקנא בפרק כיצד משתתפין (סוף דף פ״ה ע״ב) בבית שבחצר (לאפוקי בית שבחצר אחרת) שיתופי מבואות בחצר שבמבוי (לאפוקי חצר שאינה פתוחה לו): **ומ״ש** שצריך שהבית יש בו ד׳ אמות על ד׳ אמות ה״א בפ״ק דסוכה (דף ג׳): **ומ״ש** שראוי לדירה הוא לאפוקי בית שער אכסדרה ומרפסת דלאו דירה הוא כדתנן בפרק כיצד משתתפין (דף פ״ה): **ומ״ש** ואפילו הוא של קטן הוא ע״פ דברי התוספות בהא דקאמר איכא ביניהו דלשמואל דמשום קנין הוא אין קטן לפרש״י דלשמואל דמשום קנין הוא אין יכול לערב ע״י קטן הקשו התוס׳ מהא דאיתא בפרק בכל מערבין א״ר הונא קטן גובה העירוב אלא ודאי לשמואל נמי יכול לעשות עירוב ע״י קטן אלא דלשמואל אין יכול להניח העירוב בבית של קטן דלא מצי הקטן להקנות ביתו לבני החצר וכתבו התוס׳ דכך פירשו ר״ח ור״ת וכיון דהלכה כרבה דעירוב משום דירה הוא יכול להניחו ג״כ בשל קטן: **ומ״ש** וצריך ליתנו בכלי א׳ וכו׳ וצריך שלא יקפיד וכו׳

דרכי משה

(ב) וכ״כ האגור בשם מהרי״ו: ובתב

פרישה

כי׳ ששו (א) **מ״ש** רבינו חצר שהרבה בתים פתוחין לתוכו כו׳ עד וסתמא דשות משותפת לכולם ודומה קצת לר״ה וא״ל א״כ שהוא דומה לר״ה מ״מ לא אסרו לבטל בחצר עצמו ד״א ויותר כ״א מהבתים לחצר אסרו וכמ״ש רבינו דהחצר מלא עצמו מקף מחיצות ודומה לרה״י ואינו נראה לר״ה אלא לענין הוצאה מהבתים לחצר וק״ל:

(ב) **ומ״ש** רבינו ע״כ הולכי מדברות פטורין מעירובי חצירות אלא רצו להחמיר עליהם אבל התירו אותו בתנאי שמותר להוציא מרה״י לר״ה (ג) על כן הולכי מדברות פטורין מעירובי חצירות שלא רצו להחמיר עליהם אבל התירו אותו על ידי עירוב שנובין פת מכל בית ובית ונותנין אותו באחד מבתי החצירות שעתה אנו רואין כאילו כולם דרין באותו הבית וכאילו כל הצר מיוחד לאותו בית ואינו דומה לר״ה ומפני זה הבית שמניחין בו העירוב א״צ ליתן פת שהרי אין העירוב אלא שנהשוב כאילו כולן דרין שם והרי הוא דר שם ואינו משום קנין שנהשוב כאילו זה הבית קנוי לכולם הלכך א״צ שיהא בעירוב שוה פרוטה ואין מערבין בכלי ואין מניחין אותו בחצר אלא בבית שיש בו ד״א על ד״א שראוי לדירה ואפי׳ הוא של קטן ואם רגיל ליתנו תמיד בבית ידוע אין להם לשנותו וליתנו בבית אחר משום דרכי שלום ואפילו קטן יכול לגבות העירוב ולקבצו וצריך ליתנו בכלי אחד ואם הלקוהו ונתנוהו בשני כלים אינו עירוב אלא א״כ נתמלא האחד וצריך שלא יקפיד שום אחד מהם על עירובו אם יאכלנו חבירו ואם מקפיד אינו עירוב ולכך צריך ליזהר שלא לערב בדבר

שתיקן

זכו' שם מימרי דשמואל ניהו ותרווייהו לריכי ע"ש: **ואין** מערבין אלא בפת שלימה וכו' משנה וגמ' פרק חלון (דף פ' ופ"א) וטעמא שזה יאמר אני נותן שלימה ואתה נותן פרוסה: **ואם** אחד מבני החצר רוצה ליתן פת וכו' משנה פ' חלון (דף ע"ט) כיצד משתתפין מבואות וה"ה בעירובי חצירות:

ומ"ש ולא יזכה להם ע"י בנו ובתו הסמוכין על שלחנו ואפילו הם גדולים וכו' עד אפילו אין לה בית בחצר הם דברי התוס' בשם ר"ת ור"י וכ"כ הרא"ש דהלכה כר' יוחנן דאמר הכי גבי מציאה בפ"ק דמציעא וה"ה לענין עירוב:

ומ"ש

שתיקן לצורך השבת ואין מערבין אלא בפת שלימה (א) אבל לא בפרוסה אפילו היא גדולה הרבה אבל שלימה אפי' קטנה מאד מערבין בה ובלבד שיהא מהן כ"כ שיהא בהן כשיעור (ג) ומיהו אם נוטל ממנו הלת נהתום כדי לתקנה או שיעור כדי חלת נחתום שהוא אחד ממ"ח מערבין בה נפרסה והיברה בקיסם אם ניכר שנפרסה אין מערבין בה ואם אינו ניכר מערבין בה ואם א' מזכה לכולם יכול לערב בפרוסה מערבין בפת אורז ועדשים אבל לא בפת דוהן ואם אחד מבנ' החצר רוצה ליתן פת בשביל כולם שפיר דמי ובלבד שיזכנו להם וצריך לזכותו להם על יד אחר שיאמר לו זכה בזה בשביל כל בני החצר ולא יזכה להם ע"י בנו ובתו הסמוכין על שולחנו אפי' הם גדולים מפני שידם כידו ולא יצאו עדיין מרשותו (ד) אבל אם יש לאדם מלמד או סופר שאוכל בשכרו

בעל הבית מדעתו שלא לערב מדבר שבע"ה מקפיד עליו ולאו למימרא דבע"ה עצמו יכול לערב בדבר שהוא מקפיד עליו דהא אדיי ברייתא דידיה קאמר אלא ל"ל דא"ז אורחא דמילתא נקט. וגרסינן בפרק הדר (סח.) אמר רבא ב"ר חנן לחביי מבואה דאית בה תרי גברי רברבי לא ליהוי ביה עירוב א"ל מאי נעביד אי אקני להו פיתא בשלא כיון דאי בעו לה מינאי ולא אפשר למיתבה ניהליהו בטיל שיתוף דתניא אחד מבני המבוי שביקש יין ושמן ולא נתנו לו בטל השיתוף וכתבה הרמב"ם בפ"ה וכתב בה שביקש יין ושמן קודם השבת והסכים הרב המגיד על ידו והיה גורס כיון דאי בעו לה מאתמול לא אפשר למיתבה ניהליהו ופשטא דברייתא משמע דכשביקש יין ושמן משל השיתוף היא וכן פירש"י אבל הרמב"ם כתב דבריו בפ"ה וכתב אחד מבני המבוי שביקש מהבירו יין ושמן קודם השבת ולא נתן לו בטל השיתוף שהרי גילה דעתו שאינו כולם כשותפים שאין מקפידים זה על זה ומשמע מלשונו שאם השכיים מקפידים בחול שלא לתת אחד לחבירו משלו אין שיתופן שיתוף וזה דבר תימה ואפשר לומר דדוקא כשביקש יין ושמן משל שיתוף הוא דקאמר ומה שלא פירש דבשל שיתוף קאמר לשון הברייתא העתיק כמות שהיא כמנהגו ומ"ש שביקש קודם השבת כ"ל דהייגו לומר שאם קודם שבת הוה אפשר למיתבה ניהליה אע"פ שאחר שנכנס השבת א"א למיתבה ניהליה הוי עירוב מאחר שבשעת קניית העירוב הוי אפשר למיתבה ניהליה. וכ' ה"ה בפ"ה והוסיף להקל שלא אמרו אלא באחד המזכה לכולם משלו דאיגלאי מילתא שאין הזיכוי גמור ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וכן משמע דהא הוא מבואה דאחבי במזכה משלו הוה ועלה הוא דמייתי אחד מבני מבוי וכו' אבל התוס' והרא"ש ס"ל דאפילו בשכל אחד נותן חלק בעירוב היא וכדאמר רב יהודה המקפיד על עירובו אינו עירוב והכי נקטינן: **ואין** מערבין אלא בפת שלימה וכו' משנה בפ"ב חלון (פ:) בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר ככר הוא עירוב אפי' מאפה כאה והיא פרוסה אין מערבין בה ככר כאיכר והוא שלם מערבין בו ומפרש בגמרא טעמא דאין מערבין בפרוסה משום איבה ופירש רש"י שבאין לידי מחלוקת שאומר אני נותן שלימה ואתה פרוסה דאפילו עירבו כולם בפרוסות נמי לא שמא יחזור דבר לקילקולו כלומר שיבאו ליתן זה פרוסה וזה שלם: **ומ"ש** ובלבד שיהא כשיעור יתבאר בסימן שס"ח: **ומה** שכתב ומיהו אם בטל ממנה חלת נחתום כדי וכו' מבואר שם בגמ' וכתבו התוס' דנראה לר"י דדוקא בטבולה לחלה דאי לא בעיא תיקון איכא איבה ומיהו לשון כדי קשה ואומר ר"י דנקט כדי לאשמועינן דאפילו ניטל לשם חלה אם הפרש יותר מכדי טורף איכא איבה והרא"ש כתב ולפי הסברא כ"ל דכיון דטעמא משום איבה אין חילוק בין ניטל לשם חלה לניטל שלא לשם חלה דמה יודעים שכיונו אם ניטל לשם חלה או שלא לשם חלה אלא בכדי שיעור חלה והם תולים לשם חלה ניטל ואיכא איבה ע"כ וזה שכ' רבינו או שיעור כדי חלת נחתום: **נפרסה** והיברה בקיסם וכו' שם מ"ר חכמה תפרה בקיסם מערבין לו בה והתניא אין מערבין לו בה הא דיליע תפרה הא דלא ידיע ופי' תפרה בקיסם שלקח קיסם אחד והכניס הקלה האחד בתוך הפת והקלה הב' בתוך הפרוסה: **ומה** שכתב ואם אחד מזכה לכולם וכו' כ"כ הרא"ש והמרדכי שם וטעמו משום דתו ליכא איבה וכ"כ הגהות בפ"א בשם הר"מ ז"ל: **מערבין** בפת אורז ועדשים וכו' ג"ז שם (פא). מימרות אמוראים: **ואם** אחד מבני החצר רוצה ליתן פת בשביל כולם וכו' ג"ז שם (עט:) משנה כיצד משתתפין במבוי מביא את הפת ואומר הרי זה לכל בני המבוי ומזכה להם על ידי בנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו העברים ועל ידי אשתו אבל אינו מזכה על ידי בנו ובתו הקטנים ועבדו ושפחתו הכנעניים מפני שידם כידו ופירש"י מביא את הפת. משלו אם ירצה ומזכה להם על ידי בנו וכו' ואומר להם קבלו חבית זו וזכו בה לשם כל בני מבוי. וכתב ה"ה בפ"א בשם הרשב"א וכשהוא מזכה אם בקי בהלכה הוא ראוי לזכות לכל בני החצר והמבוי ולכל מי שיתוסף מיום זה ואילך במבוי שאל"כ פעמים שתתוספו דיורין ויאסרו עליהם עכ"ל. והריטב"א כתב בשם רבו שעכשיו שמערבין בתחלת השנה לכל שבתות השנה אע"פ שיתוספו דיורין בעיר א"ל להוסיף בשבילם שמתחלה מתכוונים לזכות לכל הבא ואע"פ שאין מזכין להם בפירוש לב הציבור מתנה עליהן ומיהו אם נתוספו דיורין לאחר שנתמעט העירוב מן השיעור אי"ר שצריך להוסיף מחמתן שהרי הן לא היו בתחלת העירוב עד עכשיו ולדידהו הוי תחלת עירוב ולכן צריך לשומרו תמיד שיהיה בו שיעור וכ"כ בתשובות להרמב"ן סימן רי"ב בשם התוספות ואכתוב לשונו בס"ם שס"ח ושם יתבאר (ב) אם לעירוב חצירות בעינן שיעור כמו לשיתופי מבואות. וכתב הרא"ש בשם ר"ח דלרבי יוחנן דאמר בפ"ק דמציעא (יב.) גבי מציאה לא גדול גדול ממש אלא קטן ואינו סומך על שולחן אביו זהו גדול וסומך על שולחן אביו זהו קטן ה"ה נמי לזכות העירוב ע"י בנו הגדול הסומך על שולחן אביו דידו כיד אביו דמי ועבדו ושפחתו העברים אע"ג דסומכים על שולחן רבן לא הוי ידן כידו הגדול הוא דאר"י דידו כיד אביו לפי שרגיל להיות תמיד על שולחן אביו אבל הנכרי הסומך על השולחן בע"ה אין מציאתו לב"ה אפילו אוכל בחנם אלו וכ"כ גם התוספות והמרדכי וסמ"ג וסמ"ק וכתבו עוד התוספות שם ומיהו בתו אפילו נערה ואינה סמוכה על שולחנו מציאתה לאביה וכ"כ הרמב"ם בפי"ז מהלכות גזילה ולפי זה אין לזכות ע"י בתו אפילו אינה סמוכה על שולחנו עד שתבגר. והרמב"ם בפרק י"ז מהלכות גזילה פסק כרבי יוחנן ובפ"א מהלכות עירובין כתב המשנה כצורתה וכתב ה"ה דמשמע דס"ל דלענין עירוב גדול גדול ממש וקטן קטן ממש ורבינו כתב בסמוך שהרמב"ם פסק כשמואל דאמר גדול גדול ממש ולא דק דהא לענין מציאה דאיפליגו בה שמואל ור' יוחנן פסק כר"י בפרק י"ז מהלכות גזילה ומה שכתב המשנה כצורתה כתב דקטן אינו סומך על שולחן אביו אבל אם מזכה לכולם בני המבוי אפילו הם גדולים ומה שכתב בפרק הנזכר גבי מציאה כתבה לדרבי יוחנן ולא איפליגו רבי יוחנן ושמואל אמתניתין דעירובין משמע דלכ"ע מתניתין דעירובין כפשטא דגדול גדול ממש ונראה שכך דעת הרי"ף דבפ"ק דמציאה כתבה לדרבי יוחנן וגבי עירוב כתב משנתינו כצורתה ויש שום טעם לחלק בין מציאה לעירוב וכמ"ש בתשובת הרמב"ן סימן רי"ג דמציאה אין הא"ב זוכה אלא כדי שלא תהא לו איבה כיון שהבן סומך על שולחנו אבל במה שהא"ב רוצה לזכות לאחרים על ידי בניו זוכים הם לאחרים כאיש דעלמא והגהות כתבו בפ"א דבפ"ג בפסק כשמואל וכן פסק בירושלמי וכן פסק רשב"א וכ"כ סמ"ג בשם ה"ג ורבינו שמשון וכן משמע בירושלמי לגבי עירוב מודה ר' יוחנן דקטן ממש ע"כ. וכיון דהרי"ף והרמב"ם והני רבוותא מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן (ג): **ומ"ש** רבינו וטוב להחמיר כדברי שניהם וכו' כ"פ סמ"ק ומיהו הייגו לכתחלה אבל בדיעבד כל אחד מהם חשיב גדול וכיון דמידי דרבנן הוא סומכין על דברי המיקל. וכתב עוד שם בהגה"ה ומיהו נראה **לאחר** שנשא אשה לא מהני סמיכות שולחן וכ"כ בכלבו בשם ר"פ (ד): **ומ"ש** רבינו אבל אם יש לאדם מלמד או סופר וכו':

שם

ששו (א) וכתב הראב"ד בהשגות פ"א מהלכות עירובין במקומות הללו נוהגין שגובין מעט קמח מכל בית ובית ועושין מזה חלה אחת שלימה ומשמרין אותה כל השנה דקסברי דפת חלה לבולן ואם באו לערב בפרוסות אינו עירוב ומסתברא דבעינן כגרוגרת לכ"א באותה חלה עכ"ל. וכתב המ"מ אף במקומו נוהגים בעירוב וקיימו הגאונים והאחרונים מנהג זה ומשמע עוד מדבריו הא דבעינן כגרוגרת לכ"א הייגו כשהן לחמה מ"ח בני אדם אבל מרובים מ"ח די בשתי סעודות וכן יתבאר לקמן סימן שפ"ח וכתב הכלבו דנהגו לערב בע"פ במצה מפני שמצה אינה מתעפשת כמו חמץ ואם נעשה בחמץ כשר כל זמן שקיים וכן המנהג במדינות אלו: ואני שמעתי ט"א שמערבין במצה משום דמשהגיו העירוב כך כל השנה ואילו היה חמץ היו צריכין לבערו בפסח אחרת ואולי ישכחו ויבואו לידי תקלה כתב בתא"ו בי"ב הי"ו דמערבין בלחמניות וע"ל סימן קס"ח מהו לחמניות וע"ל סימן שצ"ה אם טוב לערב כל שבת ושבת או אם מערבין פעם אחת על כל השנה: (ב) ובכל בו וא"צ להודיע שיזכה להם עד השבת: (ג) כתב בא"ז וצ"ע אם יכול לזכות עירובו ע"י בנו ובתו הקטנים כשיש להם בית באותה החצר אם זוכה לאחרים מיגו דזכי לנפשיה: (ד) וכ"כ בהג"א:

יפשוט

פרישה

ובגמרא משמע דהייגו דוקא במחנה סילמא להלחם אבל בשיירות הטולכות ממקום למקום דיינא כדין כל אדם עכ"ל ונראה שרבינו נקט הולכי מדבר משום דס"ל דהולכי מדבריות דיינא כיולא להלחם משום דאלו ואלו טורדין ואין להם פנאי לשבות ולהתעסק בעירוב ולא הממירו עליהן ולא כתב יולאי מלחמה משום דלא שכיחי בזמן הזה אלא שקשה הא דמסיק ב"י וכתב ז"ל והרמב"ם כתב בפ"א כו' עד דכתב המ"מ שבל שהם שיירא הטולכות לדרך ומה שם מפני הסבת פטורים מלערב מפני שאינם קבועים ואם הוא ממנה קבוע ועומד ומים רבים צריכין לעבוד אא"כ הולכים להלחם כו' עד ורבינו כתב הולכי מדבריות דהייגו שיירות פטורים וכדברי הרמב"ם עכ"ל. וקשה דהא אין ענין דברי רבינו לדברי הרמב"ם דהרמב"ם מחלק בין שיירא למחנה ותלה הסילוק דשיירא אינה מיחדה נפשה ואין קביעות למחנתן והוי כאילו דרין יחד ולפ"ז הטעם ג"כ אפילו לא הלכו במדבר כ"א מעיר לעיר ה"ל למפטר מעירוב שהרי בכלל שיירא הן לפי הטעם הזה. ולדברי הרמב"ם ה"ל לרבינו לכתוב דין יולאי מלחמה ללמדינו דאף שמחנתן קבוע ועומד דאה"ם פטורין כיון שטרודין הן במלחמה ואין ענין דברי הרמב"ם לדברי רבינו וקשה על הב"י שכתב שרבינו כתב כדברי הרמב"ם ונראה שהב"י לא כתב להשוות דברי רבינו לדברי הרמב"ם אלא שגם רבינו לא ס"ל כיש גורסין בהיקף שהביא הם"מ ס"ל דבמחנה שהן י' ל"ל לעירוב הזה אינו שהרי רבינו לא פטר אלא הולכי מדבריות ואתם הולכי מדבריות הן יותר מי' ואא"כ דומתן כשאינן הולכין במדבר חייבין וק"ל ומ"ש ב"י ז"ל וכתב הס"מ מ"ש והוסיף להקל כו' עיין שם במ"מ ותמלא דהאי והוסיף להקל לא אדברי הרמב"ם קאי כ"א אסרתב"ד שמייתי שם הס"מ וכ"כ שם בהשגות שהשיג אהרמב"ם ופירשו דמ"ש אחד מבני מבוי שביקש מהבירו יין כו' לא קאי כ"א אין של שיתוף אבל אם ביקש ממנו ליתן שאר יין אף אם אינו נותן לו אין מעכב העירוב וזהו קולא מ' וע"ז כתב והוסיף להקל דאפילו ביקש ממנו יין של שיתוף ואינו נותן לו לא אמרינן דמעכב אלא במזכה להן משלו כיון דאי בעי לא יביא ליה לא גמר ומקנה בדיבור להן אבל אי כל חד משתתף בשלו לא שייך הא מילתא דמ"מ דידיה קיימי בשיתוף עכ"ל הרמב"ד שם וב"י קיצר בכאן ונתן מקום לטעות ודו"ק: ומ"ש ב"י שם ז"ל ורבינו כתב בסמוך שהרמב"ם פסק כשמואל כו' ולא דק דהא לענין מציאה דאפליגו בה שמואל ורבי יוחנן פסק כר"י כו' ר"ל אף שמאינו שהרא"ש ג"כ כ' דעת ר"י דאמר לענין מציאה גדול לאו גדול ממש כו' גם לענין עירוב. ס"ט לפי שהוא סבור כמו שפליגי לענין מציאה פליגי נמי לענין עירוב משא"כ הרמב"ם מדסתם לענין עירוב וכתב גדול וקטן כתם מה שלא כ"כ לענין

מציאה ס"מ דס"ל דל"ק בעירוב והכל מודים דגדול גדול ממש וכן קטן. מ"מ י"ל דרבינו שכתב דהרמב"ם פסק כשמואל לא שכתב כן שהרמב"ם ס"ל דפליגי אלא כ"כ לפי מאי דס"ל בהרא"ש אבינו דפליגי ג"כ לענין עירוב וכאיך גאונים דמייתי ב"י בסמיך דס"ל ג"כ כן וכתב שהרמב"ם פסק לענין דין דעירוב גדול גדול ממש והייגו כדעת שמואל לדעת הרא"ש וסיעתו וק"ל. ומ"ש ב"י אמ"כ וז"ל ויש שום טעם לחלק בין מציאה לעירוב דמציאה אין הא"ב זוכה כו' ק"ק טעם זה מספיק לגדול הסומך על שלחן אביו אע"ג דלענין מציאה מיהא קטן לענין עירוב מיהא כגדול אבל אינכא בקטן ואין סומך על שלחן אביו דמיהא כגדול ולענין עירוב כקטן אין טעם זה מספיק. מיהו י"ל דהדא בחיוך תליא. דבמציאה כיון שאינו סומך על שלחן אביו מציאתו לעצמו אע"פ שהוא קטן לדמיות נפשו הא משא"כ לענין עירוב דמ"מ כיון שהוא קטן אין לו יד בפני עצמו לזכות ע"י לאחרים. מיהו בסוגיא משמע שם דעירוב כיון דהוא דרבנן זוכין ע"י הכרי כתוס' הקשו על הש"י דפי' קטן שאין זוכין על ידו כאי קושיא כיון דהוא דרבנן זוכה וקושה לאחרים ע"ש: ומ"ש ב"י שם וז"ל ונראה לי דאף שלא אומר זכיתי להם מהני ומפני כך לא הזכירוהו הפוסקים טעמו דב"י דכיון דהמזכה א"ל להזוכה שיזכה לאלו והזוכה אע"פ שנטל בידו ומגביה סתם זכה למה זה דומה למי שאומר זכה לי במציאה זו והגביה סתם שזכה לו ואינו יכול לחזור בו וכמ"ש בח"מ סי' רס"ט ע"ש:

(ג) ומ"ש רבינו ז"ל ומיהו אם נטל ממנו חלת נחתום כדי לתקנה שהוא אחד ממ"ח לריך ליתן טעם למה אמרו דוקא חלת נחתום כיון שהיא עושה ג"כ מפת של בעל הבית ולריך תיקון אלא אמרו מקפידין תגעילת אלא א"כ אפילו נטל ממנו חלת בע"ה שהוא אחד מכ"ד נמי. ובשלמא לרא"ש ורבינו דס"ל אפילו אינו טובל מאלא שבר נטלה ממנו לחלה אפ"ה אם נטל ממנה שיעור חלת נחתום מותר א"ש דמשום שאם יטול ממנו כדי שיעור חלת בע"ה דישאל ע"ז אם מה שנטלו עבור חלה היא או לא וכשיודע שלא לשם חלה נטלו יבא לידי איסור ושא"כ בשנוטלין ממנו חלת נחתום דאז תולה לומר ודאי משום חלה נטלו דאינו מקפיד כולי האי כיון דהוא דבר מועט אבל לר"י שכתב דדוקא כשהוא משובל לחלה אתיא וכמ"ש ב"י בשמו קשה אפילו כדי חלת בע"ה נמי. ואפשר לומר משום דמקלת אנשים מערבין בפת בע"ה שלהן וקצתן קונין מן הנחתום ומשום הכי השון מדותיהן וכדי שלא יבא לידי איסור וקפידא וק"ל:

[ד) ומ"ש רבינו ז"ל אבל אם יש לאדם מלמד או סופר שאוכל בשכרו אמי בשכרו ל"ד דה"ה אם אוכל אצלו בחנם וכ"פ הרא"ש. ורבינו אורחא דמילתא נקט ואע"א בדברי

בשברו או יתום אוכל על שולחנו בתורת צדקה יכול לזכות על ידן אע״פ שכמוכים על שולחנו ואינו מזכה ע״י עבדו ושפחתו הכנענים ולא ע״י אשתו שנותן לה מזונות אפילו אם יש לה בית בחצר לבדה אבל מזכה להם ע״י בנו ובתו שאינן סמוכים על שלחנו אפילו אם הם קטנים א וע״י עבדו ושפחתו העברים וע״י אשתו שאינו מעלה לה מזונות אפילו אין לה בית בחצר הרמב״ם ז״ל פסק כשמואל דאמר גדול ממש וקטן קטן ממש שאינו יכול לזכות ע״י קטן אפילו אינו סמוך על שלחנו וא״א הרא״ש ז״ל לא כתב כן וטוב להחמיר כדברי שניהם ב שלא לזכות ע״י בנו קטן אפילו אינו סומך על שלחנו ולא ע״י בנו הסומך על שלחנו אפילו הוא גדול וכשזוכין בו צריכין להגביהו מן הארץ טפח: בעל הבית שהיה שותף עם שכניו בסחורה אפילו זה ביין וזה בשמן א״צ לערב אפילו לא נשתתפו לשם עירוב ובלבד שיהא הכל בכלי אחד

ומ״ש ולא ע״י אשתו שנותן לה מזונות אפילו אם יש לה בית בחצר לבדה כלומר ואע״פ דאיכא למימר בית לה בית מגו דזכיה לנפשה זכיה נמי לאחרינא אפ״ה כיון דבעלה נותן לה מזונות לא יצא העירוב מתחת ידו במה שמזכה על ידה דידה כידו וכתב רבינו בסתם דבעלה נותן לה מזונות ע״פ מסקנת הרא״ש בפרק הדר (דף קכ״ה ע״א) דבפלוגתא דר״י בן בבא ור״י בן בתירא בנשים שמקבלות פרס מבעליהן ועבדים שמקבלים פרס מרביהן וכל אחת יש לה דירה לבדה עמו בחצר אם האשה והעבד אוסרין אם לאו דר״י בן בבא מתיר בעבדים ואוסר בנשים ור״י בן בתירא מתיר בנשים ואוסר בעבדים ופסק הרא״ש בשם מהר״ם הלכה כדברי שניהם להקל דלפי זה הלכה כר״י בן בתירא דמתיר בנשים ול״ש לן בין יש לה בית בחצר ול״ש אין לה בית אלא כולה מילתא תליא במקבלת פרס או אינה מקבלת פרס ומסקנא דנדרים כר״י בן בבא היא דמתיר בעבדים ואוסר בנשים ולאו הילכתא היא אלא דקשיא לי מה שכתב הרא״ש אחר כך בעירוב תבשילין דאינו יכול לזכות ע״י אשתו משום דכשהוא מערב כולם מותרים בלא זיכוי וכיון דאינה צריכה לזכות אין מזכין על ידה מידי דהוה אעירובי חצירות היינו כשאין לה בית באותו חצר עכ״ל דמביא הא הלכתא היא וי״ל דמביא הא דרך זה דכי היכי דלכברת התוספות בע״ח מסקנא דנדרים אתיא כר״י בן בבא דאוסר בנשים ומשום הכי אינו מזכה ע״י אשתו אא״כ כשיש לה בית באותו חצר דאמרינן מגו דזכיה לנפשה וכו׳ וכשאין לה בית אלא זכיה לנפשה אינו מזכה על ידה משם הא לעירוב תבשילין דאמרינן נמי כיון דאינה צריכה לזכות א״כ לא זכיה לנפשה הלכך אין מזכה נמי על ידה אבל בעירובי חצירות דקי״ל כר״י בן בתירא דמתיר בנשים אם אין בעלה נותן לה מזונות אין ידה כידו לא לאיאלה ולא למעשה ידיה כיון דלא זיין לה ומזכה ע״י אשתו אע״ג דאין לה בית ולא זכיה לנפשה: **והרמב״ם** פסק כשמואל וכו׳ כתב רבינו כן לפי שכתב הרמב״ם בפ״א מה״ע בסתם דמזכה ע״י בנו ובתו הגדולים ואינו מזכה ע״י בנו ובתו הקטנים וכתב עליו ב״י אלא דק דהא בסוף פי״ז פסק להדיא כר׳ יוחנן אלא כיון דלא אפליגו ר״י ושמואל אמתניתין דעירובין משמע דלכ״ע גבי עירוב גדול גדול ממש וקטן קטן ממש ולא ה״ל לב״י לומר לא דק דוראי אף רבינו לזה נתכוין כשאמר הרמב״ם ז״ל פסק כשמואל וכו׳ כלומר דבעירוב פסק כשמואל לגבי מציאה משום דס״ל דר׳ יוחנן מודה לשמואל בעירובין דגדול גדול ממש וקטן קטן ממש וכמ״ש מקצת פוסקים בשם בה״ג ורבינו שמשון הזקן וכן יש בירושלמי דלגבי עירוב מודה ר״י לשמואל דקטן קטן ממש וגדול גדול ממש:

ומ״ש ועוד להחמיר וכו׳ כ״כ סמ״ק: **ומ״ש** וכשזכין בו צריכין להגביהו מן הארץ טפח שם סוף (דף ע״ט) אמר רב יהודה חביית של שיתופי מבואות צריך להגביה מן הקרקע טפח ופי׳ רש״י כשהוא מוכה אותה להן ככל כמה דמנהה ברשותיה לא הוי זכייה והכי תני לה בתוספתא אם משלהן א״צ לזכות ואם משלו שליח מגביה ואומר זכיתי לכם עכ״ל ואמר אמורא בתוספתא קאמר שיהא מתכוין בשעה שמגביה כדי לזכות לכולם וכ״כ ב״י דא״ל שיאמר בפה ומשמע עוד מפירש״י ומלשון התוספתא דדוקא במזכה משלו צריך הגבהה כדי שיהיו בני המבוי קונים אותו אבל אם היה משלהן א״צ להגביה וכ״כ ה׳ המגיד בשם האחרונים מביאו ב״י ועוד משמע לי מדתני בתוספתא ואם משלו השליח מגביה אלמא דכל בני המבוי צריכין להגביהו כדי שכל אחד יהא זוכה בעירוב ומי שלא הגביה לא זכה בו ומשום הכי צריכין לעשות שליח שיהא גובה בשביל כולם וכל זה מדוקדק בלשון רבינו שאמר וכשזכין בו צריכים להגביהו אמר וכשזכין בו לאורויי דדוקא כשזכין מיד אחר שהוא מזכה להן משלו וגם אמר צריכין להגביהו בלשון שכולן צריכין והא דלא כתב דהשליח מגביה בשביל כולן הוא דבר פשוט דבכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו אלא דהיכא דלא עשו שליח כ״מ צריך להגביה ורב יהודה דאמר צריך להגביה בלשון יחיד מיירי בעשו שליח:

ביעל הבית שהיה שותף עם שכניו כו׳ משנה בפרק הדר (דף ע״א) בע״ה שהיה שותף לשכניו לזה ביין ולזה ביין א״ל לערב לזה ביין ולזה בשמן צריכין לערב ר׳ שמעון אומר אחד זה ואחד זה אין צריכין לערב ובגמרא אמר רב ובכלי אחד אמר רבא דיקא נמי דקתני לזה ביין ולזה בשמן צריכין לערב אא״ב ריש״א בכלי אחד וסיפא בשני כלים שפיר אא״א ריש״א בב׳ כלים וסיפא בב׳ כלים מה לי יין ויין מה לי יין ושמן א״ל אביי יין ויין דאוי לערב יין ושמן אינו דא״י לערב רש״א אחד זה ואחד זה אינן צריכין לערב ואפילו לזה ביין ולזה בשמן (בתמיה הא לא חזי לעירובי) אמר רבה הב״ע בחצר שבין שתי מבואות ור״ש לטעמיה וכו׳ ורב יוסף אמר ר״ש ורבנן בפלוגתא דר״י בן נורי ורבנן קמיפלגי דתנן שמן שלא ע״ג יין וגבע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן בלבד וריב״ן אומר שניהן חיבורין זה לזה רבנן כרבנן ור״ש כריב״ג ופסק רבינו כרב דאמר בכלי אחד וכהרבא דאמר דיקא נמי ואע״ג דדחי אביי להאי דיוקא דרבא מ״מ מימרא דרב לא אידחיא גם הרי״ף והרא״ש כתבו להא דרב ובדר״ש ס״ל לרבינו דקי״ל כאוקימתא דרבה לגבי רב יוסף דהב״ע בחצר שבין שני מבואות והכי פירושא דמתני׳ ת״ק אייר בחצר שבמבוי אחד ובין ויין דסתמא בכלי אחד הוא א״ל לערב ובין ושמן דסתמא בשני כלים הן צריכין לערב וה״ה איפכא ביין ושמן בכלי אחד א״ל לערב ויין ויין בשני כלים צריכין לערב אלא דאורחא דמילתא נקט ת״ק אבל בחצר שבין שני מבואות לת״ק אפילו לזה ביין ולזה ביין ובכלי אחד נמי צריך לערב ופליג עליה ר״ש ואמר דבחצר שבין ב׳ מבואות אפילו לזה ביין ולזה בשמן נמי אין צריכין לערב אפילו בשני כלים וכ״כ רש״י דאית דמפרשי הכי וכן נראה עיקר לרבינו ואלא כפירש״י וכן פירש ה״ר יהונתן והשתא לפי זה בחצר שבמבוי אחד לא פליגי דלת״ק נמי בכלי אחד אפילו לזה ביין ולזה בשמן א״צ לערב ובב׳ כלים אפילו ביין ויין צריכין לערב וכדכתב רבינו אבל הרמב״ם רע״ה כתב דדוקא ביין ויין בכלי א׳ א״צ לערב אבל ביין ויין בב׳ כלים או ביין ושמן אפי׳ בכלי א׳ צריכין לערב וא״ל דפסק כאוקימתא דרב יוסף דלת״ק יין ושמן לאו מחוברין הינהו ואפילו בכלי א׳ צריכין לערב ולר״ש מחוברים הינהו בריב״ג ואפילו ביין ושמן א״צ לערב והלכה כרבנן דריב״ג וכרבנן דר״ש וכן פי׳ ב״י דזו היא דעת הרמב״ם והוא האמת אבל לדעת רבינו כתב ב״י דפסק כר״ש דהלכה כדברי המיקל בעירוב ותימה דא״כ למה אמר רבינו ובלבד שיהא הכל בכלי אחד

ב״ה שהיה שותף עם שכניו בסחורה וכו׳ משנה בפרק הדר (עא.) בעה״ב שהיה שותף לשכניו לזה ביין ולזה ביין אין צריכין לערב לזה ביין ולזה בשמן צריכין לערב רש״א א׳ זה וא׳ זה אינם צריכין לערב וכתבו הרמב״ם בפ״ה לענין שיתוף מבוי וכתב ה״ה בשם הרשב״א דה״ה לבני חצר אם היו שותפין בפת וכסך רבינו כר״ש משום דאמרינן בפרק מי שהוציאוהו (מו) הלכה כדברי המיקל בעירוב אפילו יחיד במקום רבים אבל הרמב״ם בפ״ה מה״ע פסק כת״ק ונראה שטעמו מדאוקי רב יוסף כלוגתייהו בפלוגתא דר׳ יוחנן בן נורי ורבנן גבי טבול יום וקס ליה ר״ש כר״י בן נורי וכיון דבהיא טבול יום לא קי״ל כרבי יוחנן בן נורי הכא נמי לא קיימא לן כר״ש ואע״ג דרבה אוקי פלוגתייהו בגוונא אחרינא הא פליג עליה אביי התם וה״ל רב יוסף ואביי תרי לגבי חד. ורבינו סבר דכיון דשני רבה מאי דפריך ליה אביי ליכא הכא אלא רב יוסף לגבי רבה וקי״ל הלכה כרבה והרי״ף והרא״ש כתבו האשה כצורתה ונראה שסמכו על מ״ש בפ׳ מי שהוציאוהו הלכה כדברי המיקל בעירוב ואפי׳ יחיד במקום רבים: **ומ״ש** ובלבד שיהא הכל בכלי אחד מימרא דרב שם ואף על פי

אחד

חדושי הגהות

שסו א כתב מהרל״ח אע״ג דזכייה היא מטעם שליחות ואין קטן נעשה שליח ואינו זוכה לאחרים כבר כתבו התוספות שאני שיתופי מבו ות דרבנן דהא ממ״נ אמה עבריה קטנה היא דאי אתיא שערות מאי בעית גביה וקתני דמזכה על ידה: ב כתב מהרל״ח אע״ג דבסמוך פסק רבינו כר״י דקטן וסומך על שולחנו של אביו יכול לזכות על ידי אפשר

אחד הלא לאוקימתא דרבה לא קאמר ר"ש אחד זה ואחד זה א"ל לערב ואפי' כשהן בב' כלים אלא בחצר שבין ב' מבואות אבל בחצר שבמבוי אחד צריכין לערב כיון דלא חזי לערובי כסברת המקשה דקא מתמה ואמר ואפילו לזה ביין ולזה בשמן ורבה נמי מודה ליה דה"מ אלא דמפרש דר"ש לא קאמר אלא בחצר שבין ב' מבואות אבל בחצר שבמבוי א' בין בכלי א' בין בב' כלים צריכין לערב אבל למאי דפריסית ניחא דלא פסק רבינו כר"ש אלא כת"ק ור"ש נמי מודה בה וכאית דמפרשי שהביא רש"י ורו"ק. וכתב ב"י ודין זה לא ניתן ליכתב כאן דהא בע"ח קיימינן שאינה אלא בפת אלא בכי' שפ"ו דמיירי בשיתוף מבואות שם הוא מקומו עכ"ל ולפעד"נ דרבינו מפרש דדוקא לכתחלה בעי' פת אבל בדיעבד הוי עירוב בכל דבר מזון והכי משמע בפרק מי שהוציאוהו (דף מט) דבמעה דוקא לא הוי עירוב אפילו דיעבד וכ"כ רש"י והר"ר יונתן ריש בכל מערבין דע"ח נמי בכלל וכן הוא בירושלמי וכך הוא לאוקימתא דרבה בפרק חלון ריש דף פ"א ולכן כתבה רבי' כאן להורות דבדיעבד הוי עירוב בע"ח אף ביין ושמן ובכל דבר:

שסז אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו אפילו אם מיחה בה שלא לערב וכו' בפרק חלון (דף פ') הוא טורזינא עו"ג דהוה בחצר א"ל אוגר לן רשותך לא אוגר להו אתא לקמיה דרב יהודה א"ל הכי אמר שמואל אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו פי' ואפילו אם אין הבעל רוצה לערב דאין לברש שלא מדעתו שלא בידיעתו דא"כ מנא לן דמיתר לשכור מדביתהו של עו"ג היכא דאינו רוצה עו"ג למיגר כי הוא עובדא דטורזינא אלא ודאי דשמואל נמי קאמר דבישראל מערבת לו שלא מדעתו אפילו אם אין הבעל רוצה ואם כן אשתו של עו"ג נמי אפילו אין הבעל רוצה להשכיר היא משכרת:

ומ"ש אפילו אם מיחה בה שלא לערב כ"כ הרא"ש וז"ל אע"ג דמיחה בעלה ורא"ל אע"ג דמיחה בה בעלה דאי ר"ל אע"ג דמיחה בבני חצר שלא לערב עמו לא ה"ל לומר לשון מיחה אלא ה"ל לומר אע"ג שאינו רוצה לערב עמהם אבל לשון מיחה נופל על אשתו שמיחה בה שלא לתת פת עמהם ולבי אומר לי דט"ס הוא דהשמיט תיבה וצריך להגיה אע"ג דמיחה בה בעלה ואיכא להקשות מנ"ל להרא"ש דאפילו מיחה בה מערבת דילמא דוקא שאינו רוצה לערב עמהם ומיהו לא מיחה בה לערב אבל אם מיחה בה שלא לערב אינה מערבת בעל כרחו ואם עירבה אינו עירוב ונראה לתרץ דהכי מוכח בסוגיא דמותיב אהא דשמואל מדתניא נשים שעירבו ונשתתפו שלא מדעת בעליהן אין עירובן עירוב ואין שיתופן שיתוף ואי איתא דשמואל מודה לאם מיחה בה אין עירובו עירוב מאי תיובתא איכא הכא מברייתא נוקים לה בדמיחה בה אלא ודאי דשמואל דאמר מערבת לו שלא מדעתו אפילו אין הבעל רוצה לערב עמהם היינו נמי אפילו מיחה באשתו שלא לערב עמהם וה"ט כיון דמלות עשה היא מדברי סופרים ולכן צריך לברך עליו הוה ליה כאילו מיחה בה שלא לקיים המצוה:

ומ"ש ואפילו אם אין רגיל לערב עמהם וה"מ שאוסר עליהן כגון וכו' איכא להקשות דאהך תיובתא דמותיב מברייתא דשמואל פריקו לא קשיא הא דאסר הא דלא אסר (פירש"י הא דאסר על בני המבוי לא בעינן דעתיה ומתניתא בדלא אסר כגון חצר שבין ב' מבואות ורגילה עם זה ולא עם זה) הכי נמי מכתברא דא"כ קשיא דשמואל אדשמואל דאמר שמואל אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני מבוי ולא נשתתף (פירש"י אינו רוצה ומתכוין לאסור עליהן) בני המבוי נכנסין לתוך ביתו ונוטלין שיתופו ממנו בעל כרחו

אבל אם הבית פתוח לשתי הצרות (ג) באחת רגיל לצאת ולבא תדיר שאוסר עליהם ובאחת אינו רגיל לצאת ולבא ברגיל שאוסר מערבת שלא לדעתו אפילו אינו רגיל לערב (ד) ובשאינו רגיל לצאת ולבא נמי אע״פ שאינו אוסר אם רגיל לערב עמהם מערבת שלא לדעתו אבל אם אינו אוסר וגם אינו רגיל לערב עמהם אינה מערבת שלא לדעתו וכל זמן שלא מיחה בה בפירוש אפילו אינו רגיל לערב עמהם ואינו אוסר מערבת שלא לדעתו דמסתמא ניחא ליה אבל אינה יכולה לזכות משלו לאחרים שלא מדעתו ואפילו בני הבית יכולין לערב שלא מדעתו אם אין הבית פתוח אלא לחצר אחת (ה) אבל בני החצר א״ אין יכולין ליקח פתו מביתו לערב שלא מדעת שום אחד מבני הבית ואפי׳ רגיל עמהם ואוסר עליהם:

ומ״ש אבל אם הבית פתוח לשתי מדעתו וכו׳ הוא ממה שמתבאר אפילו אם אינו רגיל לערב עמהם: על פי שאינו אוסר אם רגיל לערב עמהם כו׳ דאמר שמואל מ׳ מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני מבוי ולא נשתתף בני מבוי באין ונוטלין ממנו בע״כ ופי׳ הרא״ש דכשאינו רגיל ואסר הוא ומפני שכתבו התו׳ והרא״ש דדעת אשתו בעי תלה רבינו הדבר באשתו: **ומ״ש** אבל אם אינו אוסר וגם אינו רגיל לערב עמהם שאינה מערבת שלא מדעתו היינו דתניא נשים שעירבו ונשתתפו שלא מדעת בעליהן אין עירובן עירוב ואוקימנא בדלא אסר וע״כ בשאינו רגיל לערב עמהם הוא דאי ברגיל הא אמר שמואל אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף וכו׳ ואוקימנא בדלא אסר הילכך ע״כ האי ברייתא דקתני אין עירובן עירוב בשאינו רגיל היא דכיון דאינו רגיל וגם לא אסר אין מערבת שלא מדעתו: **וכל** זמן שלא מיחה בה בפי׳ אפי׳ אם אינו רגיל לערב עמהם וכו׳ כ״כ שם הרא״ש וז״ל והיכא דלא אסר ולא רגיל דאמר אין עירובן עירוב היינו דוקא היכא דמיחה הבעל דבהכי איירי כולה שמעתין כעין עובדא דעורזיינא אבל כ״ז שלא מיחה הבעל עירובן עירוב דמסתמא לא קפיד: **אבל** אינה יכולה לזכות משלו לאחרים שלא מדעתו כ״כ שם התוספות והרא״ש והמרדכי וכ״כ סמ״ג וסמ״ק והאי שלא מדעתו אינו כמו שלא מדעתו דלעיל דהוי אפילו בע״כ אבל האי שלא מדעתו היינו שלא בידיעתו וזהו שכתבו התוס׳ וצריך ליזהר שלא תזכה האשה לשכיניה כשאין בעלה בעיר: **ואפי׳** בני הבית יכולין לערב וכו׳ התוספות כתבו שם ואם אין הבעל והאשה בעיר אלא בני ביתו צריך לדקדק אם יכולין לערב בני ביתו בלא רשות משל בעל הבית דהא בכמוך תנן ניתוספו עליהם מוסיף וצריך להודיע וכשאלה האוכל נמי קתני דצריך להודיע ממין אחד. וכתב הרא״ש בשם ר״מ דמה שנשתתפו היינו באחר שבין ב׳ מבואות דלא ידעינן בהי ניחא ליה כדאמר בסמוך ואפ״ר דבהא אפילו רבי יהודה מודה אבל אחר הפתוח למבוי מ׳ אע״ג דלרבנן צריך להודיע כיון דלרבי יהודה א״צ להודיע קי״ל כר״י כדפסיק לקמן שמואל ועוד דהלכה כדברי המיקל בעירוב. וג״ל דאחר שבין ב׳ מבואות נמי היכא דרגיל לערב באחד מהן ידעינן בהי ניחא ליה ובני הבית מערבין עליו ודבר פשוט הוא דהאי שלא מדעתו שכתב כאן רבינו הוי כמו שלא מדעתו דבסמוך דהיינו שלא בידיעתו (ו):

אבל בני החצר אין יכולין ליקח פתו מביתו לערב שלא מדעת וכו׳ הוא מה שכתבו התוספות והרא״ש דאמר שמואל אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עמהם ולא נשתתף בני מבוי באין ונוטלין ממנו בע״כ כלומר שלא מדעתו ושלא מדעת אשתו והמרדכי כתב שי״מ דרגיל ואסר נוטלין שיתופו לגמרי בע״כ ודעת אשתו נמי לא בעי והרי״ף כ׳ כתם אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו ולא חילק בין אסר ללא אסר והרמב״ם בפ״ה מה״ע כתב אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו והוא שלא יאסור על שכניו אבל אם אסר אינה מערבת ולא משתתפת עליו שלא מדעתו כיצד אסר כגון שאומר איני מערב עמכם או איני משתתף עמכם נראה מדבריו שהוא מכרח הא דאסר שהוא מתכוין לאסור על שכניו והיינו ברייתא דנשים שעירבו ואפי׳ שלא מדעתו דקתני בע״כ הא דלא אסר שלא היה מתכוין לאסור עליהם ובהא אמר שמואל אשתו של אדם מערבת לו ואפי׳ שלא מדעתו דקאמר שאינו יודע בדבר אבל אם יודע ומוחה אינה מערבת ולפ״ז כי קאמר ר״נ מכתבה מייתי ראיה מדאמר בני מבוי נוטלין ממנו בע״כ דמשמע דוקא בני מבוי הוא דנוטלין ע״כ אבל אשתו אינה מערבת בע״כ וא״כ ע״כ לומר דאפי׳ דקאמר הכא מערבת שלא מדעתו היינו שלא בידיעתו אבל יודע ומיחה לא וא״ל שאינו גורם רגיל אין שאינו רגיל לא דאין לו ענין לפי שיטה זו ואפי׳ דנקט שמואל רגיל הוא משום דאם אינו רגיל אפילו בני מבוי אין נוטלין ע״כ אבל כופין אותו בב״ד עד שיאמר רואה אני או ב״ד יורדין לנכסיו וכמ״ש ר״ה ברא״ש

להשתתף עמהם נמי קאמר שמואל דנוטלין ממנו בע״כ אבל בדלא אסר ואינו רגיל לערב עמהם אין נוטלין ממנו בעל כרחו ודקאמר שמואל מערבת שלא מדעתו אף עפ״י שמיחה בה הבעל וסתמא קאמר אפילו אינו רגיל לערב עמהם היינו דוקא היכא דאסר עליהן כגון שאין הבית פתוח אלא לאותו החצר וכן לענין שיתוף אין החצר פתוח אלא לאותו מבוי ובריית׳ דתני אין עירובן עירוב היינו בדאינו רגיל לערב עמהן וגם בדלא אסר אבל ב״י הבית דברי התוספות וכתב אח״כ וכן הכריע הרא״ש שכתב דאל״ת הכי קשיא דשמואל וכו׳ עד בדלא רגיל ולא אסר הבין שהתוס׳ והרא״ש שוין בפי׳ הסוגיא וג״ל דלא דק: **ומ״ש** וכל זמן שלא מיחה בה בפירוש וכו׳ כ״כ התו׳ והרא״ש והוא דכיון דכל הסוגיא מוכחת דאיירי בדמיחה בה הבעל ובהא מפלגינן בין רגיל ואסר ללא רגיל ולא אסר אלמא בכסתם דלא ידעינן דעתו דבעל מסתמא לא קפיד והיינו מטעם דפי׳ כיון דמצוה מד״ס היא מסתמא ניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה ומשום הכי נמי אינה יכולה לזכות לאחרים שלא מידיעתו כיון דאין בזה מצוה אלא מתנה בעלמא היא ואינה רשאה לתת מתנה לאחרים בלי רשות בעלה ואם עברה וזיכתה אין עירובן עירוב: **ומ״ש** ואפילו בני הבית יכולין לערב וכו׳ התוס׳ והרא״ש כתבו דל״ע ודקדוק אם רשאין בני הבית לערב שלא לדעתו וכתב הרא״ש על שם מהר״ם דלא נכתבקו התוס׳ אלא באחר שבין שתי מבואות דלא ידעינן בהי ניחא ליה אבל אחר הפתוח למבוי אחד רשאין לערב שלא מדעתו והבית הא״ה לדבריו ונתבאר בפי׳ שם״ח ס״ד ולכן גם רבינו לא התיר לבני הבית אא״כ שאין הבית פתוח אלא לאחר אחד דאלמא אם היה פתוח לשתי חצירות אסורין לערב שלא מידיעתו אעפ״י דלא ידעינן אם אינו רוצה לערב עמהם דכיון דכפק הוא י״ל לאסור מכפק אבל פתוח לאחר אחד מסתמא זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו שלא מידיעתו. ואפילו אינו רוצה לערב עמהם יכולין בני הבית לערב כל זמן שלא מיחה בהם כיון דהבית פתוח לאחר אחד ואוסר עליהם אבל אם מיחה בבני הבית אין עירובן עירוב אפילו רגיל עמהם ואוסר עליהם דדוקא אשתו מערבת אעפ״י דמיחה בה אבל אחד מבני הבית אין עירובו עירוב כשמיחה פסן. ולפע״ד דלפ״ז מתיישבת קושיית התוס׳ בטוב טעם שהקשו על הא דאמר תלמודא אתו לקמיה דרב יהודה א״ל הכי אמר שמואל אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו וז״ל וא״ת ואמאי לא מייתי מדרב יהודה דאמר בריש הדר (דף פ״ד) משמיה דשמואל שכירו ולקיטו של עו״ג נותן עירובו ודיו וכ״ש אשתו והוה מייתי מעו״ג אעו״ג וי״ל דאשתו אאשתו ניחא ליה לאתויי עכ״ל ויישוב זה נראה דוחק דכיון דמשכירו ולקיטו שמעינן כל שכן אשתו והוה מייתי מעו״ג אעו״ג א״כ לא תירצו כלום אבל למ״ש דניחא דמשכירו ולקיטו לא שמעינן אלא דהוי עירוב שלא מדעת העו״ג אפילו אינו רוצה להשכיר כהך עובדא דהמן בר ריסתק דריש הדר דמייתו התוס׳. אבל אם מיחה בשכירו ולקיטו ודאי דאינו עירוב והשתא אף ע״ג דמשכירו ולקיטו למדנו כל שכן אשתו מ״מ אם מיחה באשתו לא שמעינן דהוי עירוב, דדילמא לא עדיף אשתו של עו״ג משכירו ולקיטו אבל מדשמואל דאמר אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו שמעינן דאפילו מיחה בה מדקאמר בסתם מערבת שלא מדעתו כדלעיל: **ומ״ש** אבל בני החצר אין יכולין ליקח פתו מביתו וכו׳ שם דאמר אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף ואינו רוצה להשתתף דנוטלין ממנו שיתופו בע״כ כתבו התוס׳ והרא״ש היינו בע״כ של בעל ע״י אשתו אבל דעת אשתו צריך והכי מוכחת הסוגיא דקאמר ה״ג מסתברא וכו׳ רגיל אין שאין רגיל לא שמע מינה ואי איתא דברגיל נוטלים ממנו בע״כ ואפילו דעת אשתו לא צריך א״כ איכא למידחי ולמימר דהא דקאמר רגיל אין שאין רגיל לא היינו דברגיל א״כ דעת אשתו ונוטלין ממנו בע״כ אבל בשאין רגיל אין נוטלין ממנו בע״כ אלא צריך דעת אשתו אבל כשאשתו מערבת עמהם הוי עירוב אפילו אין הבעל רוצה ואעפ״י דאינו רגיל עמהם ואינו אוסר עליהם אלא ודאי אפילו רגיל ואוסר עליהם נמי צריך דעת אשתו ואם כן באינו רגיל ואינו אוסר עליהם לא מהני דעת אשתו. ונראה דמ״ש אבל בני החצר וכו׳ שלא מדעת שום אחד מבני

מבני

דרכי משה

שסז (א) משמע הא אם מיחה בהם בני הבית אין יכולים לערב אע״ג דאשתו מערבת וצ״ע דמ״ש אשתו משאר בני הבית ע

וע״ל

פרישה

אסור כ״א בחצר שרגיל לצאת וליכנס ומזו אוסר אף שאין רגיל לערב עמהן או שרגיל לערב עמהם אף שאינו רגיל לצאת וליכנס עמהן במול בכל אחד מהני גוונא אוסר. ואם אינו פתוח אלא לחצר אחד אף שעדיין לא עירבו מעולם אפ״ה כיון שאוסר עליהן כשמבקשים עתה לערב יכול אשתו לערב אף שהוא מוחה בה:

(ג) **ומ״ש** רבינו אמ״כ בסמוך ז״ל וכשאינו רגיל לצאת ולבא אע״פ שאינו אוסר אם רגיל לערב כו׳ שאי שאינו אוסר דכתב ג״ל דה״פ אע״פ שאינו אוסר מכח הסליכה והסולמא מ״מ כיון דרגיל לערב עמהן אסור וצריך לערב ואם אינו מערב אוסר וכמ״ש התוס׳ שבית סב״י בריש ספי׳ ז״ל רגיל אין שאין רגיל לא דרגיל אסור כמו פתח הרגיל ור״ל ברגיל שרגיל לערב עמהן אע״פ שאינו רגיל לצאת וליכנס עמהן בו וק״ל:

(ד) **ומ״ש** רבינו בשמת רגילה שאוסרת לפוס ריסטא משמע דדריסת רגל אוסר אבל התוס׳ פירשו פרק כיצד מעברין דף נט ומה שפי׳ בקונטרס שלא יהא לה דריסת הרגל על הסילוקה לאו דוקא דליכא קפידא בדריסת רגל כו׳ אלא תיקוד דשם מלהשתמש קאמר וע״ש. ועוד אבינו לך לשון רש״י שלשם וז״ל רגל המותרת במקומה אוסר שלא במקומה כגון שתי מצילות זו לפניה מזו והסילוקה פתוחה לר״ה ולא פתח לר״ה אלא יוצאה דרך מצילוקה ולא מיבעיא היכא דעירבו דיורין שבמצילוקה ובני הפנימית לא עירבו בינהן לבדן לדון מותרין בתשמיש אלא לעצמן דהוי רגל המותרת במקומה דאסרה דריסת רגל דידהו אמצילוקה אפילו לרבנן כיון דמצילוקה גופייהו אסרי ליכא למיכפינהו למיקד דשם ולמחול על דריסת הרגל שיש לה על המצילוקה אלא אפילו עירבה זו לעצמה וזו לעצמה דהוי פנימית מותרת במקומה פליג ר״ע וכו׳ ואמ״כ כותב עצמה דרבנן סברי רגל המותרת במקומה אינה אוסרת משום דבגון זו כופין על מדת סדום וע״ש וכתבתי כ״ז כי הרבה פעמים צריך טעמים אלו בדברי רבינו בפרט בסימן שע״ח: (ה) **ומ״ש** רבינו בס״ם זה וז״ל אבל בני אחר אין יכולין ליקח פת מביתו לערב שלא מדעת שום אחד מבני הבית ואפילו רגיל עמהן ואוסר עליהן וכתב ב״י דאפי׳ שלא מדעת ר״ל שלא מידיעתו שאינן מערבין משלו בע״כ אלא אפילו שלא מדעת

חדושי הגהות

שסז א כתב מהרל״ח ולשון אבל בני החצר וכו׳ שכ׳ רבינו קאי למעלה אאשתו דאשתו מערבת שלא לדעתו בבית הפתוח לב׳ הצירות אפילו רגיל ואינו אוסר או אוסר ואינו רגיל אבל בני החצר אין יכולין לערב שלא מדעתו אפי׳ רגיל ואוכר אבל בני הבית ובני החצר שוין הם בדין דכשאין הבית פתוח אלא לאותו החצר שאלו ואלו יכולין לערב שלא מדעתו ואם הבית פתוח גם לחצר אחרת בני החצר אינם יכולים לערב שלא מדעת אפילו רגיל ואוסר ובני הבית פפוקי מספקא להו בתוספות ורא״ש אי הוי דינו כבאשתו או לא ולכן השמיטו רבינו ולא ה״ל לרבינו לכתוב הא דבני הבית יכולין לערב שלא מדעתו אם אין הבית פתוח אלא לחצר אחת דמלתא דפשיטא הוא כיון דאפילו בני החצר יכולין לערב שלא מדעתו כ״ש דבני הבית יכולין לערב שלא מדעתו אלא דעת רבינו לפרש דדוקא כשאין הבית פתוח אלא לחצר אחת מפשט פשיטא ליה דבני הבית יכולים לערב שלא מדעתו

מבני הבית לבדן קתני דמדעת אחד מבני הבית יכולין לערב שלא מידיעתו אע"פ שאינו רוצה לערב עמהם כל זמן שלא מיחה בהם אבל אשתו יכולה לערב אפילו מיחה בה כדפרי' לעיל ואם הוא שלא מידיעתו לגמרי דלא ידעינן אם רוצה לערב אם לאו אפילו שלא מדעת שום אחד מבני הבית יכולין בני האחר לערב וליקח מפתו כיון שהבית אינו פתוח אלא לאחר אחת דבזה שוין בני בית ובני חצר וכמו שהוא מפורש בסי' שאחר זה אלא דהיכא דהבעל הבית אינו רוצה לערב איכא לאחלוקי דבני חצר אינן רשאין לערב שלא מידיעתו אבל בני בית רשאין לערב כל זמן שלא מיחה בהן אע"י שאינו רוצה לערב כדמוכח מעובדא דהמן בר ריסתק וכדפי' לעיל. אבל ב"י כתב על הא דכתב רבינו ואפילו בני הבית יכולין לערב שלא מדעתו היינו שלא בידיעתו כמו שלא מדעתו דבסמוך הבין דלוקא שלא מידיעתו לגמרי אבל אם בני הבית יודעין שאינו רוצה לערב אם עירבו אין עירובן עירוב. וא"ל דאינו כן אלא כדפי' גם ראיתי שהרב מהר"ל מלובלין בביאור שלו הבין דבני הבית ובני החצר שוין הם בדין דבשאין הבית פתוח אלא לאותו חצר שאלו ואלו יכולין לערב שלא מדעת והוקשה לו לפי זה דאמאי כתב רבינו היתר זה אצל בני בית יותר מבני החצר ותירץ על זה מגדל הפורח באויר דלדיוקא איצטריך דבפתוח לחצר אחת הוא דפשיטא לן דיכולין בני בית לערב שלא מדעתו אבל בפתוח לב' חצרות אף לבני הבית ספוקי מספקא לן אם יכולין לערב שלא מדעתו אם לאו אבל לבני החצר מפשט פשיטא לן דאין יכולין לערב ולכן פתח רבינו בבני הבית דבפתוח לחצר אחת מותרין לערב וכיון בבני החצר דאסורים לערב בפתוח לשתי חצרות ודייק מינה דבני הבית בפתוח לב' חצרות ספוקי מספקא ליה אם יכולין לערב שלא מדעת או לא עכ"ל ושרי ליה מאריה דמפרש דברי רבינו דמכיון בבני החצר דאסורים לערב בפתוח לשתי חצרות והלא רבינו מכיון ואמר ואפילו רגיל עמהם ואוסר עליהם ובתחלת סימן זה כתב רבינו וה"מ שאוסר עליהם כגון שאין הבית פתוח אלא לאותו חצר ואם כן אין רבינו מדבר גם בכיוון דבריו אלא בבית שאינו פתוח אלא לחצר אחת ועוד דלא יעלה על הדעת דרבינו דלא הזכיר בדבריו אפילו ברמז מהספק שנסתפקו התוספות דנבין מדבריו דהתחיל בבני הבית וכיון בבני החצר לחורות בפתוח לב' חצרות מספקא ליה בבני בית ובבני החצר פשיטא לן דאינו יכול לערב ועל כן לא מספקא לן אלא מפשט פשיטא לן דפירוש זה אינו הגון לאומרו כ"ש לכתבו בספר גם השורש שמכתו קשיא ליה והוא דנמשך אחר דברי ב"י דבני בית ובני חצר שוין הן דיכולין לערב שלא מדעתו בפתוח לחצר אחת אינו אמת אלא כדפרישית הוא האמת ודו"ק:

שסח עירבו כבר ונתקלקל ובו' משנה וגמרא ס"פ חלון (דף פ') וע"פ פירש"י ודלא כפירוש הרי"ף והרמב"ם דמין אחד וב' מינין דקאמר בגמרא אתחלת עירוב קאי וכך הבין בעל המאור מדברי הרי"ף וחלק עליו ופי' כפירש"י אבל ה"ר יונתן כתב לתקן לשון הרי"ף שגם הוא מפרש כפרש"י ואין דבריו נראין אלא דעת הרי"ף כדעת הרמב"ם. ואיכא להקשות דבסיפא תנן א"ר יוסי בד"א בתחלת עירוב אבל בשירי עירוב כל שהוא משמע דפליג אתי"ק דאמר נתמעט האוכל מוסיף ומזכה וכו' וכך הוא במקצת ספרי רש"י ור"י פליג אתי"ק וכן פי' הרמב"ם בפירוש המשניות ותימה לפי זה היאך פסק רבינו כאן כת"ק ובס"ס זה פסק כר"י ונראה דרבינו נמשך אחר דברי הרי"ף והרא"ש שכתבו המשנה כצורתה משמע דמברשינן דלא פליגי דאי ס"ל דפליגי היה להם לפרש דאין הלכה כת"ק או דאין הלכה כר' יוסי אלא ודאי תרוייהו הילכתא מינהו והכי משמע מלישנא אמר ר' יוסי דאי הוה פליג הו"ל למימר ר' יוסי אומר. וה"ר יונתן גם הוא מפרש דלא פליגי ומפרש דרישא מיירי שנתמעט משיעורו מקמי שבת ראשון ור"י קאמר בנתמעט לאחר שנכנס שבת ראשון והא דכתב ה"ר יונתן דרישא וז"ל נתמעט האוכל מע"ש השני משיעורו הראשון המפורש לקמן במשנתינו א"כ דבריו סותרין זה את זה מרישא לסיפא פשוט דט"ס הוא במ"ש תחלה וכל"ל נתמעט האוכל מע"ש ראשון משיעורו המפורש לקמן וצריך להעביר הקולמוס על תיבת השני ולהגיה מע"ש ראשון משעורו המפורש וכו' מיהו קשה על פירושו דזה פשוט ודאי דלא נקרא נתמעט העירוב אלא כשהוא אחר שנכנס שבת אבל מה שראה אמת דאין כאן קושיא כלל דת"ק לא איירי בשיעורא דעירוב כמה צריך שיור אם נתמעט אלא איירי לענין מוסיף ומזכה משלו ושא"ל להודיע וכו' ואין פירוש מוסיף ומזכה שצריך להוסיף כדי שיחזור העירוב להכשרו ולשיעורו והכי משמע מלשון רבינו שאמר ובא אחד מבני החצר ולתקנו וכו' ולא אמר שצריך לחזור ולתקנו דודאי א"ל לתקנו

שסח עירבו כבר ונתקלקל העירוב ובא אחד מבני החצר להזור ולתקנו ולזכות לאחרים אם חוזר ומתקנו ממין שהיה העירוב הראשון אפי' בלה כל העירוב מזכה להם וא"צ להודיע אפילו מתקנו שלהם ואם מתקנו ממין אחר אם נתמעט משיעור ובא להוסיף עליו מוסיף ומזכה להם א ואין צריך להודיעם אפילו מתקנו משלהם בלה כולו צריך להודיעם אם מתקנו משלהם וכן אם נתוספו עליהם דיורים צריך להודיעם דשמא אינן חפצים בעירוב והי"מ

ברא"ש הפרק גבי אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני המבוי וכו' ודעת הרי"ף נראה שהוא כדעת הרמב"ם וזהו שלא פירש דהא דאשתו מערבת שלא מדעתו היינו דוקא בדלא אסר שסמך על מ"ש אידך מימרא דשמואל דאמר בני מבוי בתין וטולין ע"כ דמשמע אבל אשתו ע"כ לא וא"כ ע"כ אתא לומר דכי אמר אשתו מערבת שלא מדעתו היינו שלא מידיעתו אבל לא בע"כ: ודע שהרמב"ם כתב הא דאשתו מערבת לו גבי אחר שיש לה ב' פתחים לב' מבואות וא"ל דלרבותא נקט הכי לאשמועינן דאפילו בכה"ג אשתו מערבת לו שלא בידיעתו וז"ל הרשב"א בתשובה בחצר שאינה בין ב' מבואות אפילו אחד מן השוק מערב עליו לכ"ע ואינו צריך להודיע דזכות הוא לו וכ"ש אם עירב אחד עליו משלו מערב ודוקא שלא בפניו אבל בע"כ לא ואחד מבני החצר מערב עליו אפילו בע"כ ואפי' משלו

מפני שהוא אוסר עליהם כתב הרא"ש בר"פ הדר מערב שאמר חוזרי בי מן העירוב ואינו רוצה לערב עם בני החצר ובני המבוי צריך לחזור ולזכות פעם אחרת ולערב ואע"ג דאחד מבני המבוי שרגיל להשתתף עם בני מבוי ולא נשתתף באין בני מבוי ונכנסים בתוך ביתו וטולין עירובו בע"כ ה"מ ברגיל להשתתף אבל שאינו רגיל לא. אם טוב לערב בכל ע"ש או פעם אחת בשנה יתבאר בסימן שנ"ה:

שסח עירבו כבר ונתקלקל העירוב וכו' משנה בפרק חלון (פ:) נתמעט האוכל מוסיף ומזכה וא"ל להודיע נתוספו עליהם מוסיף ומזכה וצריך להודיע ופירש"י ואינו צריך להודיע. שהרי כולן נתרצו בתחלה: וצריך להודיע. לדיורין שנתוספו אם דעתן בעירוב ותרתי קתני מוסיף ומזכה אם משלו מערב וצריך להודיע אם משלהם מערב. אבל מדברי הרמב"ם בפ"ה מה"ע משמע שאינו מפרש כפירש"י אלא דחדא קתני מוסיף ומזכה משלו וצריך להודיע אע"פ שהעירוב שלו משום דדילמא לא ניחא להו בהאי פתחא ובגמרא במאי עסקינן אילימא במין אחד מאי איריא נתמעט אפילו כלה נמי אלא בשני מינין אפי' נתמעט נמי לא דתניא כלה האוכל ממין א' א"ל להודיע מב' מינים צריך להודיע אבע"א ממין א' מאי נתמעט נתמעט ואבע"א משני מינים כלה שאני ופירש"י במין אחד שהוזר ומערב מן המין האחד מב' מינים שעירב בשנייה ממין אחר אבל הרמב"ם כתב בפ"ה מה"ע אם במין אחד נשתתפו אפי' כלה אותו המין ה"ז עושה שיתוף אחר ומזכה וא"ל להודיע ואם בשני מינים נשתתפו ונתמעט האוכל מוסיף ומזכה וא"ל להודיע נראה מדבריו דמאי דאמרינן במין אחד ובב' מינים אתחלת עירוב קאי ודברי רבינו הם כפירש"י. וה"ר יהונתן כתב אם בא לערב מאותו המין הראשון אפילו כלה מוסיף ומזכה ואפי' מערב עליהם משלהם וא"ל להודיע ואם בא לערב ממין אחר אם כלה הראשון צריך להודיע להם אם מערב משלהם ואם משלו א"צ להודיע כלל ואם נתמעט מוסיף ומזכה אם ממין אחד וא"ל להודיע להם בין שיערב משלו בין משלהם ובנתוספו דיורין אם משלו מוסיף על כברות העירוב ומשיס בכלי אחד א"צ להודיע לדיורין הנוספים אם משלהם צריך להודיע אם יתרצו בעירוב עכ"ל. וזה כדברי רש"י ולפי שבאו כל החילוקים מבוארים יפה בדבריו כתבתי ולקמן בהאומ פירקא (פח:) גבי הא דא"ר יהודה בד"א בעירובי תחומין אבל בעירובי חצירות מערבין לדעתו ושלא מדעתו ואריב"ל כל מקום שא"ר יהודה בד"א אינו אלא לפרש דברי חכמים אוקימנא למתני' בחצר שבין ב' מבואות שמתוך שאתה מתירו במבוי זה אתה אוסרו במבוי זה אבל אם אינו פתוח אלא למבוי אחד א"צ להודיע משום דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו ואפילו לשמואל דאמר דרבי יהודה לאיפלוגי אתא הא אמר הלכה כר"י וא"כ כשאין החצר פתוח אלא למבוי אחד כיון דזכות הוא לו מערבין שלא מדעתו וכ"כ הרי"ף והרא"ש וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מה"ע וכתב ה"ה שי"א דהיא אוקימתא הוא אליבא דמ"ד שחצר הפתוח לב' מבואות עירבה עם שניהן אסורה עם שתיהם אבל לדיין דקי"ל שהיא מותרת עם שתיהם א"צ להודיע והוא ז"ל ליתא זכות על הרמב"ם דאע"פ שהיא מותרת עם שתיהם לאמת לא ניחא ליה בהכי דאווסי ליה אינשי דב' המבואות בסימן שס"ו כתבתי תקנה שאפילו יתוספו דיורין לא יאסרו עליהם וכתבתי שם בשם הריטב"א שצריך שבשעת הוספת הדיורין יהיה קיים כשיעור לדידהו הוי תחלת עירוב וכ"כ תשובת הרמב"ן סימן רי"ב אם נתעפס פת העירוב ונפסל מלאכול הרי הוא כמי שכלה כולה לגמרי וצריכים לערב מחדש אבל אם לא נפסל כ"כ אפילו נשתייר בו פורתא אין צריכין להוסיף דסוף עירוב בכל דהו ומיהו כ"ל שאמר בתוספות שאם נתוספו דיורין לאחר שנתמעט האוכל צריכין להוסיף דכיון דנתוספו ה"ז להם כתחלת עירוב ולפיכך ראוי להוסיף דשמא יתוספו עליהם דיורין עכ"ל:

וכמה

פרישה

ולף שרש"י ורבי יונתן פירשו בנתוספו עליהן דיורין צריך להודיע ופליג רבי יודא עליהן דמיירי בין במערב משלהן אז משלו י"ל דלא פירש כן אלא בתמני' אליבא דרבנן אבל רבי יודא דפליג ויביב טעמא לפי שזכין לאדם י"ל דלא איירי אלא במערבין עליו משלהן וע"ז לחוד קאמר הגמ' דפליגי ומה שאוסר כאן ר"ל כשילכו לערב ויקח משלו וכמ"ש רבינו בסימן ז"ל אין יכולין ליקח פתו מביתו לערב שלא מדעת שום אחד. והא דכתב הרא"ש בשם הר"ם וב"י הביאו אמה שנשתפקו התוס' באחד מבני הבית אם יכול לערב משל בע"ה שלא מידיעתו דהיינו דוקא כשפתוח לב' אבל כשפתוח לאחד מערב ומייתי ראיה מרבי יודא דאמר בעירובי חצירות מערבין שלא מדעתו כו'. ולפי מ"ש קשה מה ענין זה לזה הא רבי יודא מיירי שם במערב הנפתוח משלו י"ל דמה שאלקתי בין מערב משלו ובין מערבין עליו משלהן דהיינו דוקא בבני הבית בביתו דאף שנותנין משל בית בע"ה ולאי לא יקפיד על הלקח שהוא בידן לאוכלו ולעשות כמו אם שילכו אין מילוק אלא שנתוס' נשתפקו אם מועיל שלא מידיעתו וע"ז הביא הרא"ש ראיה מהא דקי"ל כרבי יודא וק"ל. ואף שהתוס' שם בשסיקתם כתבו ז"ל צריך לדקדק אם יכולין לערב בני ביתו בלא רשות בע"ה דהא בשמוך בנתוספו עליהן דיורין כו' משמע מלשונם דפירשו אלוגתא דרבי יודא ורבנן במערב עליו משלו עיין באסר"י ותמלא שלא כתב שם בהאי ספיקא בשעירבו משל בע"ה ואפילו לפי מ"ש כן בתו' לק"מ דהא פירש הרא"ש דנשתפקו בפתוח בשתי חצירות ואפשר דשם גם רבי יודא מודה דאסור והיינו במערבין עליו משלו ודו"ק. ואגב דהלא כתבתי דנגד בני הבית אין מילוק בין עירב עליו משלו או משלהן ולא כתבו התוס' אם עירב משל בע"ה אלא לאמרינו שאיירי שעילבו על בע"ה שהרי עירבו משל בע"ה וק"ל:

הידושי הגהות

מדעתו וה"ה בני החצר כמו שנתבאר בסי' שאח"ז אבל כשהבית פתוח לב' חצירות או מפשט פשיטא ליה דבני החצר אין יכולין לערב שלא מדעת ובני הבית ספוקי מספקא ליה אם יכולין לערב שלא מדעת או לא ולכן פתח בבני הבית דפתוח לחצר א' מותרים לערב וסיים בבני החצר דאסורים לערב בפתוח לב' חצירות ודייק מינה דבני הבית לב' חצירות ספוקי מספקא ליה אם יכולים לערב שלא מדעת או לא:

שסח א כתב מהרל"ח אע"ג דלקמן בסימן זה פסק רבינו דשיורי עירוב כל שהו וא"כ מה צריך להוסיף והיה נראה לפרש דלקמן מיירי דכבר עבר שבת א' שסמך על זה העירוב ולכן אפילו לשבת הבאה סומך עליו בכ"ש אבל הכא מיירי שנתמעט מיד אחר שהניחו לקודם שבא שבת א' לכך צריך להוסיף עליו אך ה"ר יונתן פירש דהך דנתמעט האוכל מוסיף ומזכה נמי איירי דוקא בשנתמעט מע"ש הב' וטעמו משום דאל"כ הוי תחלת עירוב דצריך דעת וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ועל המשנה גופא לק"מ משום דא"ל דהך מתני' דמוסיף ומזכה אליבא דת"ק דר"י מיתנייא דס"ל דאפילו בשנתמעט צריך שיעור ולדידיה שפיר קתני שצריך להוסיף או היה דקאמר ר"י שיורי עירוב כ"ש היינו דוקא כשנשתתפו במבוי כדקא מפרש ר"י גופיה טעמא במתני' דלהכי מיקל בשיורי עירוב משום שלא אמרו לערב בהצירות אלא כדי שלא לשכח את התינוקות דהיינו כשנשתתפו במבוי אבל כשלא נשתתפו ר"י מודה דצריך להוסיף וא"כ אתיא מתני' כב"ע אבל לדברי רבינו א"א לפרש כן דרבינו פסק דאפילו כשלא נשתתפו במבוי דשיורי עירוב בכ"ש כמו שיונבאר בסמוך וא"כ למה פסק להך מתני' דמוסיף ומזכה כיון שכבר פסק דא"צ להוסיף ונראה לפרש לדברי רבינו דנ"מ בהא דמוסיף ומזכה שלא לדעת שאם יתקלקל אותו כל

וכמה שיעור העירוב בתחלתו וכו׳ משנה וגמרא בפרק חלון (פ׳:) וכתב הרמב״ם בפ״א מה״ע די״ח גרוגרות הם כשסה ביצים ביצונים ולדעת רבינו בחי׳ ת״ט הם כח׳ ביצים **ומ״ש** היה בה כשיעור ונתמעט וכו׳ גז״ש מגבה מ״ר יוסי בר״א בתחלת עירוב ה״ר יהונתן בשיורי עירוב שנתמעט משיעורו משנכנס בשבת ראשון כל שהוא וא״צ להוסיף עליו אפי׳ לשבת הבאה ואם נתמעט קודם שנכנס שבת ראשון תחלת עירוב קריון ביה וכבר כתבתי בסמוך בשם הרמב״ם שאם נתעבה את העירוב ונפסל מלאכול הרי הוא כמי שכלה כולו לגמרי וצריכין לערב מחדש . ודעת רבינו כדעת הראב״ד בפ״א מה״ע שאף לעירובי חצירות בעינן שיעור כמו בשיתוף וכתב שם ה״ה שכן הוא דעת האחרונים ושדחקו עצמן בלשון המשנה שאמרה כבר כאיסר והוא שלש מערבין בה דהיינו בשיש שם בכרות הרבה כגרוגרת לכל אחד אבל מדברי הרמב״ם שם משמע שדי לכל אחד בכבר כאיסר ואפילו אין בו כגרוגרת וכתב ה״ה דהכי משמע מדברי הגאונים ושכן נראה :

ומ״ש בבית שפתוח לב׳ חצרות וכו׳ שם סוף (דף פ״ח) אמיקגא הכי דבפתוח לב׳ להודיע ובפתוח לחצר אחד א״צ להודיע וכבר כתבתי בכי׳ שם״ז ס״ה דהא דקאמרי׳ הכא דבני החצר מערבין שלא לדעתו היינו שלא מידיעתו דאינו ידוע לבני החצר שאינו רוצה לערב עמהם דמסתמא ודאי ניחא ליה אבל אם אינו רוצה לערב אע״ג דלא מיחה בהן אין מערבין שלא מדעתו משא״כ בני הבית וע״ש . וכמה שיעור העירוב וכו׳ פי׳ שהוא כשמנה ביצים וע״ל בסי׳ ת״מ נתבאר בארוך :

שסט הנותן מעה לנחתום וכו׳ משנה ס״פ חלון (דף פ״ח) נותן אדם מעה לחנוני ולנחתום כדי שיזכה לו בעירוב ר״א ואחכמים אומרים לא זכו לו מעותיו שאין מעות קונות עד שימשך ואפילו עירב החנוני הזה לכל האחרים וזיכה גם לזה אינו עירוב שהרי לא נתכוין לזכות לו במתנת חנם כשאר מזכין בעירוב אלא לקנות במעה והרי אינה קנויה לו וכיון דמעות אינן קונות לא סמכא דעתיה דהאי ולא הוי דעתיה לאקנויי ונמצא מערב לו במעותיו שלא מדעתו עכ״ל והתוס׳ הביאו פירש״י וכתבו וז״ל ובחנם פי׳ כן דאפילו מתכוין להקנות לו בחנם ואפילו זיכה לו ע״י אחר או לקח המעה וקנה לו מן השוק אינו עירוב כיון שהנותן מתכוין לקנות לו מן החנוני ואין המעה קנה לו וכל הזכיות שעושה החנוני שלא מדעת בעל הבית קנו עביד ואין מערבין אלא מדעתו ולפ״ן הקונטרס נמי מוכיח כן בסמוך עכ״ל מבואר מדברי התוס׳ שהבינו מפירש״י שמה שכתב שהרי לא נתכוין לזכות לו בחנם וכו׳ היינו לומר שהחנוני לא נתכוין לזכות לו במתנת חנם וכו׳ ולכך היכא דהחנוני זיכה לנותן בעירוב שלא ע״י אחר אינו עירוב משום דלא זיכה לו אלא בשביל מעותיו אבל אם זיכה לו ע״י אחר הוי עירוב ותימה גדולה הלא אפשר לפרש פירש״י דה״ק שהנותן המעה לא נתכוין שהחנוני יבא לזכות לו העירוב במתנת חנם כשאר מזכין בעירוב אלא לקנות במעה שנתן לחנוני וכו׳ ולפיכך כל הזכיות שעושה החנוני שלא מדעת הנותן קעביד ואין מערבין אלא לדעתו ואין ספק בזה שדעת רש״י כדעת התוס׳ וכמו שסיימו התוס׳ בדבריהם ולשון הקונטרס נמי מוכיח כן בסמוך ולפע״ד דבתחילת פירש״י נמי מוכיח כן שהרי כתב וכיון דמעות אינן קונות לא סמכא דעתיה דהאי וכו׳ דהיינו לומר דלא כמכא דעתיה דנותן לאקנויי בלא מעה א״כ נמצא שהחנוני שמערב לו בדרך שיועיל לו העירוב כגון שזיכה לו ע״י אחר או קונה לו את במעותיו שלא מדעתו דנותן קעביד שהרי דעת הנותן אינו אלא לקנות הפת מיד כשנתן המעה וכמ״ש רש״י בסמוך וז״ל והלכך גבי חנוני כי א״ל זכי לי לא נתכוון אלא לקנות הימנו ולא כמך עליו שיעשה שלוחו וכו׳ ועוד אפילו היתה דעת רש״י שלא נתכוין החנוני לזכות לו במתנת חנם וכו׳ הכי פירושו דכיון דבשעה שנתן לו המעה לחנוני ראה הנותן שלא נתכוין לזכות לו במתנת חנם דאל״כ לא הוה ליה לקבל ממנו המעה א״כ גם הנותן לא נתכוין אלא לקנות ונמצא שכל הזכיות שעושה החנוני שלא מדעת הנותן קעביד דאלו דעתיה דנותן לאקנויי בלא מעה כיון דהחנוני לקח המעה מידו אבל הרא״ש הביא פירש״י שכתב בתחלה ותמה עליו מה תולה עירוב במעות בשלא מדעתו אפילו עירב במעות מדעתו לא הוי עירוב כיון דמעות אינן קונות והתוס׳ כתבו דאפילו זיכה לו ע״י אחר או קנה לו לחם מן השוק באותה מעה אינו עירוב וכו׳ ותמה גם על דבריהם דכיון דגילה בדעתו שחפץ בעירוב שהרי נתן מעה לחנוני ומאחר שאין קונה לו המעה וזיכה לו החנוני אמאי לא זכה לכן כ״ל לפרש דבלא זיכוי לא זכו לו מעותיו אבל אם זיכה לו ע״י אחר מודו רבנן דהוי עירוב עכ״ל ותימה דמשכן נפשיה לחלוק על פירוש רש״י והתוס׳ בסברא בעלמא ולהקל דהוי עירוב ותו דכי היכי דמפרש הרא״ש דבע״ח נמי אינא למימר דאפילו בחצר אחד דאין מערבין אלא מדעתו אף ע״ג דזכות הוא לו חשבינן ליה קנת חובה אולי יש לו קנת טעם למה אינו רוצה לערב הכי נמי אינא למימר בהא דאעפ״י שגילה דעתו שרוצה לערב אולי יש לו קנת טעם שאינו רוצה לערב ע״י מתנת חנם אלא ע״י שיהא קונה מהחנוני במעותיו ותו דנדחק לפרש הא דתנן שאין מערבין וכו׳ מילתא באנפי נפשיה היא וכה״ג בפ״ק די״ט שאפר כירה מוכן הוא דלא כפירש״י וכל המפרשים הלכך נלע״ד דנקטינן כפירש״י והתוס׳ : **ומ״ש** אפילו אם זיכה הנחתום לכולם וזיכה גם לזה שנתן לזה אינו עירוב דהמעה אמר שלא המעה היתה כוונתו שהנחתום מזכה לו בחנם וכו׳ כך פירש רש״י ומבואר מלשון רבינו שעל הנותן יהא מזכה לו בחנם וכו׳ . וב״י הבין מלשון וזיכה גם לזה דהיינו זיכה ע״י אחר וכתב דט״ס הוא שהרי כתב בסמוך שאם זיכה ע״י אחר מהני ובלשון רש״י נמי היו״ד של וזיכה ט״ס הוא וצריך להגיה וזכה וכן בתוס׳ וכו׳ עד נמצא שהוא זוכה להם עכ״ל ושרי ליה מאריה דאין כאן ט״ס והאי וזיכה שכתב רש״י ורבינו אין פירושו וזיכה ע״י אחר אלא זיכה לו שלא ע״י אחר אלא ע״י עצמו שאמר הנחתום הרי אנכי מזכה את זה לכל בני החצר שיהא עירוב לכולם וגם לזה שנתן לו המעה הוא מזכה לו שלא בפניו עם כל בני החצר ובני החצר נטלו הפת מיד הנחתום ועשו בו עירוב אינו עירוב לזה וכו׳ ואדרבה בתוספות צריך להגיה בלשון רש״י שהביאו וזיכה וכו׳ שהרי חלקו על פירושו דבחנם פירש כן דאפילו מתכוין להקנות לו בחנם ואפילו זיכה לו ע״י אחר וכו׳ אלמא דתרתי קאמרי התוס׳ חדא דאפילו מתכוין להקנות לו בחנם ע״י עצמו שלא ע״י אחר כמו שהוא מזכה לכל בני החצר ועוד ואפילו זיכה לו ע״י אחר וכו׳ אלמא לדעתם לשון וזיכה שכתב רש״י אינו ט״ס אלא פירושו וזיכה ע״י עצמו כדפרישית . שוב ראיתי לתהר״ל מלובלין שכתב לחלק בין זיכה לזה ע״י אחר בהדי שאר בני החצר לזיכה לזה בפני עצמו

פרישה

ואינו אוסר משום דסמך אמ״ש בהלכותיו אידך דשמואל דאמר ברגיל לשתף בני מבוי באיש ובוטלין ממנו בע״כ דמשמע רגיל אין לא רגיל לא . וכדי שלא תקשה דברי שמואל אהדדי ע״כ צריך לחלק בין אוסר ללא אוסר וכמ״ש ב״י דעת הרי״ף לשיטת הרמב״ם . ולשיטת רש״י על דרך זה אתי שפיר טפי ודו״ק . ומ״ש ב״י זל ודעת הרי״ף כו׳ עד וזהו שלא פי׳ כו׳ דהא מ״ש וזהו אינו דאיה והוכחה אלא בית יוסף מפרש ומתרץ כן מדעתו ודו״ק . ונראה שהב״י נכנס לכל הקושיות הנ״ל מפני שהרמב״ם שתם וכתב אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני מבוי ולא נשתתף בני מבוי ונכנסין לביתו ונוטלין ממנו שיתוף בעל כרחו ואחד מבני מבוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם בני המבוי כופין אותו בב״ד להשתתף עמהן ע״ל וכתב הרמ״ם שהשיפא מביאר בירושלמי ובאור הענין לדעת רבינו הרמב״ם באינו רגיל לערב עמהן אינן יכולין לכופו לבוא אבל יכולין לכופו בב״ד אז שהב״ד ידון לנכסיו ויערבו אותו עמהן וא״כ אין יודקין הגמרא רגיל אין שאין רגיל לא דאמאנ דלא עירב כלל אפילו מדעת אשתו . הא הדיוק לא אתא אלא לאשמעינן דכופין אותו בב״ד . אלא ואלי לאו מדיוק רגיל אין קאמר ה״ג אסתברא אלא מדיוק דוקא בני מבוי ולא אשתו . ור״ל דוקא בני מבוי שאוסר עליהן מש״ס יכולין ליטול בע״כ . משא״כ כשאין בני מבוי מקפידין על מה שאוסר עליהן אלא שאשתו רוצה לערב בזה אין כח ביתה לערב בעל כרחו דהיינו כשאומר שאינו רוצה לערב וק״ל . ונראה הא דמיקי הרא״ש ורבינו מ״ש שמואל אשתו מערבת עליו

חדושי הגהות

יהה שיורי עירוב ויסמכו עליו : ב כתב מהרל״ח משנה שם כמה הוא שיעורו בזמן שהן מרובין מזון ב׳ סעודות כו׳ אר״י בד״א בתחלת עירוב אבל שיורי עירוב כל שהו ולא אמרו וכו׳ ופסק רבינו כר״י או אפשר לומר דרבינו ס״ל דר״י לפרושי מלתא דת״ק קאתי אכן מ״מ יש לדקדק בדברי רבינו דהא ע״כ לא קאמר ר״י שיורי עירוב כ״ש אלא כשג שתתפו במבוי כדקא מפרש טעמא לא אמרו לערב בחצירות אלא כדי שלא לשכח את התינוקות דהיינו דוקא כשנשתתפו במבוי כמו שפירש״י והרמב״ם והר״י ז״ל דאם לא נשתתפו אין העירוב בשביל התינוקות אלא מדינא צריך לערב להתיר ההוצאה מבית לחצר ורבינו ע״כ בשלא נשתתפו הא כבר פסק רבינו לקמן סי׳ שפ״ז כמ״ד סומכים על השיתוף במקום עירוב אפי׳ לא נשתתפו אלא ביין וא״צ לערב כלל וא״כ למה כתב כאן שיורי עירוב בכ״ש כשר הא א״צ לערב כלל אלא ע״כ בשלא נשתתפו במבוי קאמר וא״כ קשה מנ״ל דבשלא נשתתפו דשיורי עירוב בכ״ש הא ר״י גופא לא קאמר אלא בשנשתתפו לכן נ״ל דס״ל לרבינו הא דאמר ר״י בד״א בתחלת עירוב אבל שיורי עירוב בכ״ש אפילו בשלא נשתתפו קאמר והא דאמר לא אמרו לערב בחצירות כו׳ לאו למיהב טעמא למלתיה קאמר אלא מלתא באפי נפשיה הוא דלא אמרו לערב בחצירות בשנשתתפו במבוי אלא כדי שלא לשכח את התינוקות ולמ״ד כשנשתתפו בפת כ״ע מודים דסומכים על השיתוף כ״ש בשנשתתפו ביין אתיא הך מתני׳ כמ״ד אין סומכין על השיתוף במקום עירוב והוכרח רבינו לפרש כן משום דס״ל דר״י לפרושי מלתא דת״ק קאתי ואי ס״ד דר״י דוקא בשנשתתפו במבוי קאמר דשיורי עירוב כ״ש הו״ל לפרש מלתא דת״ק כשלא נשתתפו במבוי דאפי׳ שיורי עירוב צריך שיעור אלא עכ״ל דר״י אפי׳ בשלא נשתתפו במבוי ס״ל דשיורי עירוב כ״ש ולכן הוכרח לפרש דת״ק דבעי שיעור בתחלת עירוב דוקא קאמר והא דקאמר לא אמרו לערב בחצירות וכו׳ מלתא אחריתא הוא ואע״ג דבהא ס״ל לרבינו דלית הלכתא כוותיה דהא פסק דסומכי׳ על השיתוף במקום עירוב אפי׳ נשתתפו ביין וא״צ לערב כדי שלא לשכח מכל מקום בהא דקאמר שיורי עירוב כל שהוא פסק רבינו כוותיה הואיל ולפרושי מלתא דת״ק קאתי אכן הרמב״ם פי׳ בפירוש המשנה דרבי יהודה לאיפלוגי קאתי בהא דשיורי עירוב כל שהוא ומפרש דאפילו רבי יהודה לא קאמר דשיורי עירוב כל שהוא אלא כשנשתתפו במבוי וכדקא מפרש טעמא שלא אמרו לערב בחצירות כלומר מש״ה מקילים דשיורי עירוב כ״ש ופי׳ הרמב״ם שם דלא כר״י דאפי׳ כשנשתתפו במבוי שיורי עירוב צריכי שיעור דאע״ג דהרמב״ם פסק כמ״ד סומכים על השיתוף במקום עירוב וא״צ לערב כלל היינו כשנשתתפו בפת משום דס״ל כמ״ד דבשנשתתפו ביין ד״ה צריך לערב ובהא פסק דלא כר״י דאפ״ה שיורי עירוב צריכי שיעור כשנשתתפו ביין ודעת רבינו שאף לעירובי חצירות בעינן כשיעור זה כמו בשיתוף ואע״ג דתנן גבי ע״ח כבר באיכר והוא שלם מערבים בה כבר כ׳ ה״ה שהסוברים שגם לע״ח בעינן כשיעור גרוגרת לכל אחד ואחד מפרשים המשנה דהיינו כשיש שם בכרות הרבה כגו וגרת לכ״א ע״כ :

וכתב

עצמו ע"י אחר ואין לזה לא שורש ולא ענף בתלמודא : **ומ"ש** אבל אם אמר ערב לי וכו' שם מימרא דשמואל ל"ש אלא דאמר זכה לי אבל אמר ערב לי שליח שוייה וקני פי' אפילו נתן לו מעה ואמר ערב לי שליח שוייה לערב לו בענין שיועיל וכו' ואפילו אמר זכה לי אלא שלא נתן לו מעה אלא כלי בתורת קנין שיקנה לו בו קנה וכו' ודקדק רבינו שאמר אם נתן לו כלי בתורת קנין כלומר שיקנה לו הפת תמורת כלי קנה עירוב כי כל המטלטלין קונין זה את זה והא דאמר רבה דאין קונין בכלי דלא כשמואל דאמר קונין בכלי והלכה כרבה וכדעביל בסי' שם"ו היינו דוקא כשמקנה לו רשותו בתורת ק"ם בלי עירוב פת אבל הכא מיירי דמקנה לו הפת תמורת הכלי בהא מודה רבה לשמואל דקנה עירוב גם רש"י שכתב כאן אבל כלי קונה ק"ם עכ"ל נמי ר"ל קונה הפת בתורת ק"ם דהמטלטלין קונין זה את זה וכך מבואר מדברי כל הפוסקים שפסקו כרבה דאין קונין בכלי וכאן פסקו כשמואל : **ומ"ש** וכן אם זיכה לו הנחתום ע"י אחר וכו' פי' אפילו אם אמר כשנתן לו המעה זכה לי בעירוב וכו' והנחתום זיכה לו ע"י אחר וכו' נמי קנה עירוב וכו' וכבר כתבתי שזו היא דעת הרא"ש והוא חולק אפי' רש"י והתוס' וכ"פ בש"ע ולפעד"נ דנקטינן כפרש"י והתוס' כדפרי' :

שע הדר בבית שער וכו' משנה בפרק כיצד משתתפין (דף פ"ה) הנותן עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אין עירובו עירוב והדר עם אינו אוסר עליו בבית התבן ובבית הבקר ובבית העצים ובבית האוצרות ה"ז עירוב והדר שם אוסר עליו ובגמרא א"ר יהודא ברבי דרשב"ש כל מקום שאמרו חכמים הדר שם אינו אוסר אם נתן עירובו שם אינו עירוב חוץ מב"ש דיחיד פי' דבב"ש דיחיד נמי אמרו הדר שם אינו אוסר ואעפ"כ אם נתן שם עירובו הוי עירוב ופירש"י חוץ מב"ש דאחר של יחיד ומתני' בב"ש דאחר של רבים עסקינן עכ"ל וגרסה דר"ל בית שער דיחיד היינו ב"ש דאחר שרבים דרים בו כל אחד בביתו שבאחר אלא דהבית שער בעצמו הוא של יחיד שרבים דורסין בו לאפוקי בית שער של בית דיחיד בלבד דורס בו ומתני' בבית שער דאחר שרבים דרים בו והב"ש עצמו הוי ג"כ של רבים ולכך הדר בו אינו אוסר . אבל הרמב"ם כתב בפ"א דאם נתן העירוב בב"ש אפילו ב"ש של יחיד וכו' אינו עירוב ובפ"ד כתב מי שיש לו בחצר הבירו ב"ש שרבים דורסים בו וכו' ה"ז אינו אוסר עליו וכו' משמע מדכתב מי שיש לו בחצר הבירו ב"ש אלמא דמדבר היכא דהב"ש עצמו הוא של יחיד ובני החצר שהם רבים דורסין בו ואפ"ה אינו אוסר ואע"ל היכא דב"ש עצמו הוא ג"כ של רבים בני החצר דהדר בו אינו אוסר וא"כ קשה היאך פסק הרמב"ם דלא כרב יהודא ברבי דרשב"ש דאמר אע"ג בבית שער דיחיד שבחצר אינו אוסר אפ"ה אם נתן שם עירובו הוי עירוב . וכתב ה' המגיד דהרמב"ם היה גורס בדרב יהודא כ"מ שאמרו חכמים אם נתן שם עירובו אינו עירוב הדר שם אינו אוסר חוץ מב"ש דיחיד דאינו עירוב והדר שם אוסר ולכן בפ"ד אמר ב"ש שהרבים דורסין בו וכו' ה"ז אינו אוסר משמע הא של יחיד אוסר עכ"ל ולפי זה ב"ש דיחיד היינו ב"ש שעשה יחיד לפני בתו שאין רבים דורסים בו וכו' ה"ז אינו אוסר עליו וכו' משמע מדכתב מי שיש לו בחצר הבירו ב"ש אלמא דמדבר היכא דהב"ש עצמו הוא של יחיד ובני החצר שהם רבים דורסין בו ואפ"ה אינו אוסר אבל הקובע לו מקום לאכול בב"ש שבחצר שהם רבים דורסים בו אינו אוסר אבל הקובע לו מקום לאכול בבית שער דיחיד אוסר וכתב גבי הנחת עירוב ומניחין הכל בכלי אחד בבית אחד מבתי החצר אפילו בבית התבן או בבית הבקר או בבית האוצר אבל אם נתנו בבית שער אפילו בבית שער של יחיד או באכסדרה או במרפסת אינו עירוב וכ' ה"ה שם שאין ספק אצלו שהרמב"ם היה גורס במימרא דרב יהודא כל מקום שאמרו הנותן את עירובו אינו עירוב הדר שם אינו אוסר עליו חוץ מבית שער דיחיד לפי זה הנותן את עירובו בבית שער דיחיד אינו עירוב והדר שם אוסר עליו וכתב שהרשב"א קיים גירסא דידן להרמב"ם והעמיד דבריו בדרך אחרת א"א להולמה ע"כ ועע"ד נראה דשפיר גרים הרמב"ם כגירסא דידן ומיהו ס"ל דלא קי"ל הכי מדגרסינן בפ"פ הדר (עה.) א"ר יהודה אמר שמואל י' בתיס זה לפנים מזה פנימי נותן את עירובו ודיו ור' יוחנן אמר אפילו חיצון חיצון בית שער הוא חיצון של פנימי במאי קא מיפלגי מ"ם בית שער דיחיד שמיה בית שער ומ"ם לא שמיה בית שער כלומר אלא דין בית יש לו והדר שם אוסר וקי"ל כר' יוחנן וכיון דלא קי"ל כרב יהודה בר שמואל בר שילת במאי דאמר דהדר בבית שער של יחיד אינו אוסר אלמא כי תנן והדר שם אוסר ל"ש בית שער דרבים מבית שער דיחיד ממילא דגם במאי דאמר הנותן את עירובו בבית שער דיחיד אינו עירוב לא קי"ל כוותיה דבית שער דמתני' בכל בית שער היא בין דרבים בין דיחיד והנותן את עירובו שם אינו עירוב והדר שם אינו אוסר וא"כ שפיר כתב הרמב"ם בפ"א שהנותן את עירובו בבית שער אפי' אם הוא בית שער של יחיד אינו עירוב ומ"ש בפ"ד בית שער שרבים דורסים בו י"ל דלרבותא נקט הכי לומר שאע"פ שהוא של רבים לא אסרי וכ"ש אם הוא של יחיד אי נמי דבפ"ד לא בית שער של רבים קאמר אלא בית שער שרבים דורסים ובית שער של יחיד נמי במשמע שהרי בבית שער של יחיד ג"כ דורסין בו רבים כשבאים ליכנס לביתו וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שהשמיט מימרא דרב יהודה בר שמואל בר שילת ולא כתב אלא המשנה כצורתה הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב והדר שם אינו אוסר עליו ולא חילק בין בית שער דרבים לבית שער דיחיד כנ"ל לדעת הרמב"ם והרי"ף אבל התוספות בפ"פ הדר כתבו דמימרא דרב יהודה בר שמואל בר שילת אתיא נמי כר' יוחנן דהתם

לו חלק בעירו' אבל אם אמר לו ערב לי קנה עירוב שהרי עשאו שליח לערב לו בענין שיועיל וכיון שא"א להיות לו עירוב אלא א"כ יזכה לו כמו לאחרים הוי כאילו אמר שיזכה לו כמו לאחרים ואפילו אם אמר זכה לי אם נתן לו כלי בתורת קנין שיקנה לו בו קנה עירוב שאז נקנית לו הפת וכן אם זיכה לו הנחתום על יד אחר או שקנה במעה שנתן לו לחם מן השוק קנה עירוב ואם נתן מעה לבע"ה ואמר לו זכה לי בעירוב קנה עירוב לפי שאין דרך בע"ה למכור משלו ולדעת שיקנה לו במעותיו אמר לו וכאילו אמר לו ערב לי שעשאו שליח לערב והזקה שליח עושה שליחותו :

שע (ה) **הדר** בבית שער אכסדרה ומרפסת שבחצר אינו אוסר על בני החצר שאינן חשובין דירה אבל הדר בבית

תחומין אבל אם נתן לחנוני או לנחתום ואמר לו זכה לי במעה זו אינו עירוב ואם אמר ערב עלי במעה זו הרי זה לוקח בה פת או אוכל מהאוכלים ומערב עליו ואם נתן לו כלי ואמר לו תן לי בזה אוכל וזכה לי בו הרי זה לוקח אוכל ומערב עליו בו . וכתב ה"ה כל דברי רבינו מבוארים ולא כרבי אליעזר לפי שהוא יחיד במקום רבים ועשה החנוני שאינו מזכה כשנתן לו מעה ואמר לו זכה לי לפי שהחנוני מוכר הפת ואין בעל המעה קונה אותה עד שימשוך וכיון שלא אמר לו ערב לי נראה שמשלו הוא רוצה לקנות תחת המעה ואינו קונה אבל כשאמר ערב לי הרי הוא עושה שלוחו לערב עליו וקונה פת מאחר ומערב לו אבל בפת עצמו לא שאין שליח קונה ומקנה וכשנתן כלי כל המטלטלין קונין זה את זה ופירשה רבינו בעירובי תחומין וש מפרשים אותה בעירובי חצירות ודברי רבינו עיקר עכ"ל :

שע הדר בבית שער אכסדרה ומרפסת שבחצר וכו' משנה בפרק כיצד משתתפין (פה:) הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב והדר שם אינו אוסר עליו בבית התבן ובבית הבקר ובבית העצים ובבית האוצרות ה"ז עירוב והדר שם אוסר עליו . ופירש"י הנותן עירובו עירובי חצירות . וכתב ה"ר יהונתן בית שער אע"פ שיש לו ד' מחיצות כיון דרבים עוברי' לבתיהם דרך שם אין עליה תורת בית אלא תורת חצר אבל אם הניח עירובי חצירות בבית שבחצר שהוא מיוחד לאוצר שם תבן ובהמותיו הרי זה עירוב שהרי רואו לדירה הוא ובית מיקרי והדר שם בבית העשוי לתבן והוא עשוי מענפי אילנות ומקנים כלומר שאינה בית של קבע אפ"ה בית מיקרי לכל דבר וגרסינן בגמרא א"ר יהודה ברבי דרב שמואל בר שילת כל מקום שאמרו הדר שם אינו אוסר הנותן את עירובו שם אינו עירוב חוץ מבית שער דיחיד ופירש"י חוץ מבית שער דאחר דיחיד ומתני' בבית שער דאחר דרבים ולפי דברי רב יהודה בית שער דיחיד הדר שם אינו אוסר והנותן עירובו שם הוי עירוב והרמב"ם בפ"ד כתב מי שיש לו בחצר הבירו בית שער שרבים דורסים בו או אכסדרה או מרפסת או בית הבקר בתבן בו בית העצים או אוצר ה"ז אינו אוסר עליו עד שיהיה לו עמו בחצר מקום דירה שהוא סומך עליו לאכול פתו בו ואח"כ יהיה אוסר עליו עד שיערב עמו אבל מקום ליכה אינו אוסר לפיכך אם קבע לו מקום לאכול בו בבית שער או באכסדרה ומרפסת אינו אוסר עליו לפי שאינו מקום דירה עכ"ל משמע דדוקא הקובע לו מקום לאכול בבית שער דרבים אינו אוסר אבל הקובע לו מקום לאכול בבית שער דיחיד אוסר וכתב גבי הנחת עירוב ומניחין הכל בכלי אחד בבית אחד מבתי החצר אפילו בבית התבן או בבית הבקר או בבית האוצר אבל אם נתנו בבית שער אפילו בבית שער של יחיד או באכסדרה או במרפסת אינו עירוב וכ' ה"ה שם שאין ספק אצלו שהרמב"ם היה גורס במימרא דרב יהודה כל מקום שאמרו הנותן את עירובו אינו עירוב הדר שם אינו אוסר עליו חוץ מבית שער דיחיד לפי זה הנותן את עירובו בבית שער דיחיד אינו עירוב והדר שם אוסר עליו וכתב שהרשב"א קיים גירסא דידן להרמב"ם והעמיד דבריו בדרך אחרת א"א להולמה ע"כ ועע"ד נראה דשפיר גרים הרמב"ם כגירסא דידן ומיהו ס"ל דלא קי"ל הכי מדגרסינן בפ"פ הדר (עה.) א"ר יהודה אמר שמואל י' בתיס זה לפנים מזה פנימי נותן את עירובו ודיו ור' יוחנן אמר אפילו חיצון חיצון בית שער הוא חיצון של פנימי במאי קא מיפלגי מ"ם בית שער דיחיד שמיה בית שער ומ"ם לא שמיה בית שער כלומר אלא דין בית יש לו והדר שם אוסר וקי"ל כר' יוחנן וכיון דלא קי"ל כרב יהודה בר שמואל בר שילת במאי דאמר דהדר בבית שער של יחיד אינו אוסר אלמא כי תנן והדר שם אוסר ל"ש בית שער דרבים מבית שער דיחיד ממילא דגם במאי דאמר הנותן את עירובו בבית שער דיחיד אינו עירוב לא קי"ל כוותיה דבית שער דמתני' בכל בית שער היא בין דרבים בין דיחיד והנותן את עירובו שם אינו עירוב והדר שם אינו אוסר וא"כ שפיר כתב הרמב"ם בפ"א שהנותן את עירובו בבית שער אפי' אם הוא בית שער של יחיד אינו עירוב ומ"ש בפ"ד בית שער שרבים דורסים בו י"ל דלרבותא נקט הכי לומר שאע"פ שהוא של רבים לא אסרי וכ"ש אם הוא של יחיד אי נמי דבפ"ד לא בית שער של רבים קאמר אלא בית שער שרבים דורסים ובית שער של יחיד נמי במשמע שהרי בבית שער של יחיד ג"כ דורסין בו רבים כשבאים ליכנס לביתו וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שהשמיט מימרא דרב יהודה בר שמואל בר שילת ולא כתב אלא המשנה כצורתה הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב והדר שם אינו אוסר עליו ולא חילק בין בית שער דרבים לבית שער דיחיד כנ"ל לדעת הרמב"ם והרי"ף אבל התוספות בפ"פ הדר כתבו דמימרא דרב יהודה בר שמואל בר שילת אתיא נמי כר' יוחנן

דהתם

שהוא זוכה להם : **ומ"ש** אבל אם א"ל ערב לי קנה עירוב וכו' גז"ש מימרא דשמואל :

ומ"ש ואפי' אם אמר זכה לי אם נתן לו כלי בתורת קנין וכו' גז"ש מימרא דשמואל וטעמא משום דנקנית לו הפת בכלי בתורת קנין סודר :

ומ"ש ואם זיכה לו הנחתום ע"י אחר וכו' גז"ש מדברי הרא"ש ושלא כדברי התוס' שכתבו דאפילו זיכה לו ע"י אחר או קנה לו לחם מן השוק באותה מעה אינו עירוב כיון שהנותן נתכוין לקנות מן החנוני מיד כי היכי דאיכא מעותיו קונות לו בלא משיכה וכל הזכיות שעושה לו החנוני שלא מדעת בעל הבית קא עביד ואין מערבין אלא מדעתו וכתב עליהם הרא"ש דדברים תמוהים הם :

ומ"ש (ו) ואם נתן מעה לבע"ב וא"ל זכה לי בעירוב וכו' גם זה אם משנה וגמ' והרמב"ם כתב דיני משנה זו ומאי דאיתמר עלה בגמרא לענין עירובי תחומין בפ"י וז"ל נותן אדם מעה לבע"ב כדי ליקח לו פת ויערב לו בהי עירובי תחומין אבל אם נתן לחנוני או לנחתום ואמר לו זכה לי במעה זו אינו עירוב ואם אמר ערב עלי במעה זו הרי זה לוקח בה פת או אוכל מהאוכלים ומערב עליו ואם נתן לו כלי ואמר לו תן לי בזה אוכל וזכה לי בו הרי זה לוקח אוכל ומערב עליו בו . וכתב ה"ה כל דברי רבינו מבוארים ולא כרבי אליעזר לפי שהוא יחיד במקום רבים ועשה החנוני שאינו מזכה כשנתן לו מעה ואמר לו זכה לי לפי שהחנוני מוכר הפת ואין בעל המעה קונה אותה עד שימשוך וכיון שלא אמר לו ערב לי נראה שמשלו הוא רוצה לקנות תחת המעה ואינו קונה אבל כשאמר ערב לי הרי הוא עושה שלוחו לערב עליו וקונה פת מאחר ומערב לו אבל בפת עצמו לא שאין שליח קונה ומקנה וכשנתן כלי כל המטלטלין קונין זה את זה ופירשה רבינו בעירובי תחומין וש מפרשים אותה בעירובי חצירות ודברי רבינו עיקר עכ"ל :

שע הדר בבית שער אכסדרה ומרפסת שבחצר וכו' משנה בפרק כיצד משתתפין (פה:) הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב והדר שם אינו אוסר עליו בבית התבן ובבית הבקר ובבית העצים ובבית האוצרות ה"ז עירוב והדר שם אוסר עליו . ופירש"י הנותן עירובו עירובי חצירות . וכתב ה"ר יהונתן בית שער אע"פ שיש לו ד' מחיצות כיון דרבים עוברי' לבתיהם דרך שם אין עליה תורת בית אלא תורת חצר אבל אם הניח עירובי חצירות בבית שבחצר שהוא מיוחד לאוצר שם תבן ובהמותיו הרי זה עירוב שהרי רואו לדירה הוא ובית מיקרי והדר שם בבית העשוי לתבן והוא עשוי מענפי אילנות ומקנים כלומר שאינה בית של קבע אפ"ה בית מיקרי לכל דבר וגרסינן בגמרא א"ר יהודה ברבי דרב שמואל בר שילת כל מקום שאמרו הדר שם אינו אוסר הנותן את עירובו שם אינו עירוב חוץ מבית שער דיחיד ופירש"י חוץ מבית שער דאחר דיחיד ומתני' בבית שער דאחר דרבים ולפי דברי רב יהודה בית שער דיחיד הדר שם אינו אוסר והנותן עירובו שם הוי עירוב והרמב"ם בפ"ד כתב מי שיש לו בחצר הבירו בית שער שרבים דורסים בו או אכסדרה או מרפסת או בית הבקר בתבן בו בית העצים או אוצר ה"ז אינו אוסר עליו עד שיערב עמו אבל מקום ליכה אינו אוסר לפיכך אם קבע לו מקום לאכול בו בבית שער או באכסדרה ומרפסת אינו אוסר עליו לפי שאינו מקום דירה עכ"ל משמע דדוקא הקובע לו מקום לאכול בבית שער דרבים אינו אוסר אבל הקובע לו מקום לאכול בבית שער דיחיד אוסר וכתב גבי הנחת עירוב ומניחין הכל בכלי אחד בבית אחד מבתי החצר אפילו בבית התבן או בבית הבקר או בבית האוצר אבל אם נתנו בבית שער אפילו בבית שער של יחיד או באכסדרה או במרפסת אינו עירוב וכ' ה"ה שם שאין ספק אצלו שהרמב"ם היה גורס במימרא דרב יהודה כל מקום שאמרו הנותן את עירובו אינו עירוב הדר שם אינו אוסר עליו חוץ מבית שער דיחיד לפי זה הנותן את עירובו בבית שער דיחיד אינו עירוב והדר שם אוסר עליו וכתב שהרשב"א קיים גירסא דידן להרמב"ם והעמיד דבריו בדרך אחרת א"א להולמה ע"כ ועע"ד נראה דשפיר גרים הרמב"ם כגירסא דידן ומיהו ס"ל דלא קי"ל הכי מדגרסינן בפ"פ הדר (עה.) א"ר יהודה אמר שמואל י' בתיס זה לפנים מזה פנימי נותן את עירובו ודיו ור' יוחנן אמר אפילו חיצון חיצון בית שער הוא חיצון של פנימי במאי קא מיפלגי מ"ם בית שער דיחיד שמיה בית שער ומ"ם לא שמיה בית שער כלומר אלא דין בית יש לו והדר שם אוסר וקי"ל כר' יוחנן וכיון דלא קי"ל כרב יהודה בר שמואל בר שילת במאי דאמר דהדר בבית שער של יחיד אינו אוסר אלמא כי תנן והדר שם אוסר ל"ש בית שער דרבים מבית שער דיחיד ממילא דגם במאי דאמר הנותן את עירובו בבית שער דיחיד אינו עירוב לא קי"ל כוותיה דבית שער דמתני' בכל בית שער היא בין דרבים בין דיחיד והנותן את עירובו שם אינו עירוב והדר שם אינו אוסר וא"כ שפיר כתב הרמב"ם בפ"א שהנותן את עירובו בבית שער אפי' אם הוא בית שער של יחיד אינו עירוב ומ"ש בפ"ד בית שער שרבים דורסים בו י"ל דלרבותא נקט הכי לומר שאע"פ שהוא של רבים לא אסרי וכ"ש אם הוא של יחיד אי נמי דבפ"ד לא בית שער של רבים קאמר אלא בית שער שרבים דורסים ובית שער של יחיד נמי במשמע שהרי בבית שער של יחיד ג"כ דורסין בו רבים כשבאים ליכנס לביתו וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שהשמיט מימרא דרב יהודה בר שמואל בר שילת ולא כתב אלא המשנה כצורתה הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב והדר שם אינו אוסר עליו ולא חילק בין בית שער דרבים לבית שער דיחיד כנ"ל לדעת הרמב"ם והרי"ף אבל התוספות בפ"פ הדר כתבו דמימרא דרב יהודה בר שמואל בר שילת אתיא נמי כר' יוחנן

דהתם

פרישה

עליו דמיירי באינו רגיל ואוסר ולא מוקי לה ברגיל וכאיתך דשמואל משום דבשלמא איתך דשמואל פירש דבריו ואמר שרגיל לבשתתף ומכח זה מבקשין גם עתה בני מבוי שיערב עמהן וע"ז קאמר שבלין ונוטלין בע"כ ור"ל מדעת אשתו . משא"כ בשמואל קמייתא אלא הוכיח רגיל וג"כ לא הוכיר שבני מבוי מבקשין שיערב עמהן אלא שאשתו מבקשת לבטל במבוי ומדבר עמהן שיערבו וכיינו בלאוסר ואינו רגיל לערב שעד שכה לא עירבו יחד ולא בטלו בשבת במלר ובמבוי ומש"ה כתב רבינו ג"כ לשון כגון שאין הבית פתוח כו' משום דמדברי שמואל קמייתא מיירי ברשאל ולו"ק :

סי' שסט (א) **מ"ש** ב"י בד"ה ומ"ש אם נתן שמעה כו' עד והרמב"ם כתב כו' וז"ל נותן אדם מעה לבע"ה כדי ליקח לו פת כו' ק"ק אלשון הרמב"ם מאי איריא בע"ה אפילו נחתום נמי בשאלא ליתא דאמר לו ליקח לו וכמו שמבואר בדברי הרמב"ם ודבינו וכ"ל דאורחא דמילתא נקט דבע"ה שאין דרכו למכור דגילין לומר לו ליקח לו :

סי' שע (ה) **הדר** בבית שער אכסדרה ומרפסת שבחצר אינו אוסר כו' עיין בב"י שהביא

מה שכתב הרמב"ם בפ"א ובפ"ד ומסיק וכתב שנראה שגם כן היה לו גירסת ספרים שלנו שגרסו בגמרא ו"ל א"ר יודא ברבי דרב שמואל בר שילת בכל מקום שאמרו הדר שם אינו אוסר הנותן את עירובו שם אינו עירוב חוץ מבית שער דיחיד . ור"ל חוץ מבית שער דיחיד הדר שם אינו אוסר ואמנם עירובו שם עירובו אלא שלא קי"ל כותיה דרב יודא אלא כר' יוחנן דאמר בעשרה בתים זה לפנים מזה דאפילו חילון של פנימי נותן את עירובו מפני דבית שער דיחיד לא שמיה בית שער כלומר אלא דין בית יש לו והדר שם אוסר . ומסיק וכתב הב"י ז"ל וכיון דלא קי"ל כרב יודא במאי דאמר אינו אוסר אלמא כי תנא והדר שם אוסר ל"ש ב"ש דרבים כו' עד ממילא במאי דאמר והנותן עירובו שם אינו עירוב לא קי"ל כותיה כו' עד ונראה שזהו דעת הרי"ף כו' כל דבריו נפלאים ונראים עמוק עמוק מי ימלאנה והיותר קשה שדבריו הללו שכתבן כאן כן הוא בעינן בכ"מ בפ"א דהלכות עירובין וקשה לומר דנפל טעות גדול בשני הספרים ואף שיש לישב ולומר שיש כאן ט"ס הנראה וממקן הסתירה אינו בסיעה במאי דכתב אינו עירוב שהרי ס"ל לרב יודא דעירובו עירוב ונגיס אותו תיבת אינו לבריאת

במאי

דהתם מיירי בבית שער דחצר כדפירש״י דאינו עשוי לדירה אבל הכא בבית שער דבית אוסר וכ״כ ג״כ הרא״ש וקודם לכן כתב דהכיא דרב יהודה בר שמואל בר שילת כליגא אדר׳ יוחנן והלכה כר״י וזה נראה שתופס רבינו עיקר שכתב כאן הדר בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו אוסר ולא חילק בין בית שער דרבים לבית שער דיחיד ובסימן שס״ו כתב שאין מניחין את העירוב אלא בבית הראוי לדירה שכוונתו בזה למעט בית שער אכסדרה ומרפסת ולא חילק בין בית שער דרבים לבית שער דיחיד וזהו כמו שכתבתי לדעת הרמב״ם והרי״ף והכי נקטינן והוי יודע שמה שלא כתב הרמב״ם דין זה בפ״ד בסגנון המשנה כמנהגו הוא משום דגרסינן בפ׳ הדר (עב:) האחין שהיו אוכלין על שולחן אביהם ת״ר מי שיש לו אכסדרה ומרפסת בחצר חבירו אינו אוסר עליו בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצר ה״ז אוסר עליו ר׳ יהודה אומר אינו אוסר אלא מקום דירה בלבד ומשמע דהלכה כר׳ יהודה דקאמר התם שעשו חכמים מעשה כמותו וכן פסקו הפוסקים ומקום דירה הוא מקום פיתא כמו שיתבאר דרב יהודה לא פליג אסתם מתניתין דפרק כילד משתתפין דמפלגא בין בית שער אכסדרה ומרפסת לבית התבן וכו׳ הלכך כל היכא שאינו קובע לאכול פתו שם אפילו הוא בית התבן ובית הבקר וכו׳ שהם מקומות ראויים לדירה ואפילו בית גמור המיוחד לדירת אדם אינו אוסר כיון שאינו קובע לאכול פתו שם וכדא״ר יהודה בברייתא ואם קובע לאכול פתו שם אם הוא בית שער אכסדרה ומרפסת לא חשיב בית דירה ואינו אוסר ואם הוא בית התבן או בית הבקר וכו׳ חשיב בית דירה ואוסר ובכה״ג הוא דמפלגא מתני׳ ביניהם ורבינו ירוחם ח׳ ט״ו כתב וז״ל ומי שיש לו אכסדרה ובית הבקר ובית שער ובית התבן ובית העצים ובית האוצרות בחצר אחד ודר בחצר אחרת אינו אוסר עליהם אא״כ היה אוכל שם עכ״ל . נראה מדבריו שתפס הברייתא כפשטה דמקום דירה מהני גם לבית שער ואכסדרה ומרפסת ולא נזכר מהמשנה שמחלקת ביניהם או חשב שהיא נדחית מפני ברייתא זו ולא דק דתרווייהו איתנהו כדפרישית :

בע״ה שיש לו הרבה בתים בחצר וכו׳ ג״ז בפרק כילד משתתפין בסוף משנה שהזכרתי בסמוך ר״י אומר אם יש שם תפיסה לבע״ה אינו אוסר עליו דפירש״י והדר שם אוסר אם השאיל ב״ה בית התבן שלו לאחר לדור שם אוסר עליו בה״ר הואיל ופתוח לחצר אם יש שם תפיסת יד לבע״ה שיש לבע״ה מקום בדירתו של זה שנותן שם כליו להצניע אינו אוסר עליו דכל רשותא דחצר דידיה היא כאילו דר עמו בבית . ומדמפרשי אמוראי מילתיה דרבי יהודה אלמא הלכתא כוותיה וכן פסק הרמב״ם בפ״ד מה״ע וטעמא משום דקים להו דלפרושי מילתא דתא״ק אתא ואפילו אי אתא לאיפלוגי הא קי״ל כדברי המיקל בעירוב וטעמא דכשיש תפיסת יד לבע״ה אינו אוסר נתבאר בדברי רש״י שכתבתי וכ״כ הרמב״ם בפ״ד דטעמא משום דכל שיש לבע״ה תפיסה נעשו הכל כאורחים אצלו ולפ״ז גם הם מותרים להוציא מבית התבן לחצר אף על פי שלא נתנו עירוב כיון דאורחים נינהו וכ״כ שם המרדכי שהוא דעת רש״י להתיר ולא כריב״א שפירש דיש לו תפיסה מהניא כדי שלא יאסור הדר בבית התבן על בע״ה אבל הדר בבית שער ואכסדרה ומרפסת ולא נזכר מהמשנה שמחלקת ביניהם גם בע״ה אסור להכנים ולהוציא מבית הדר בו לחצר דאי לדידיה שרי הו״ל הדר בבית התבן אורח גביה ומותר איהו נמי :

ומ״ש רבינו אם אינם ניטלים בשבת מחמת איסור או מחמת כובדן שם בגמ׳ (פו.) תנא דבי שמואל דבר הניטל בשבת אוסר דבר שאינו ניטל אינו אוסר תניא״י דבר הניטל בשבת . אינו תפיסת יד ואוסר דאי בעי שקיל ושדי ליה לבראי : עששיות של ברזל מתיכות גדולות . וסובר רבינו דנקט טבל ועששיות ללמד דכל שאינו ניטל מחמת איסורו או מחמת כובדו חשיב יש לו תפיסת יד דטבל אינו ניטל מחמת איסורו ועששיות אפילו אם היה מותר לטלטלן אינן ניטלות מחמת כובדן . וכתב ה״ה בפ״ד שפ״ל שכל דבר שראוי לטלטלו לצורך מקומו בכלל דבר שניטל הוא ולזה ביארו טבל ועששיות שאין להם תורת כלים ומדקתני אם יש שם תפיסת יד לבע״ה משמע דלא חשיב תפיסת יד אלא כשהבית שלו והוא שוכרה או משאילה לאחרים אבל אם אין הבתים שלו לא קנויות ולא שכורות אע״פ שיש לו בהם תפיסת יד אסרי אהדדי וכ״ג מדברי הרמב״ם בפ״ד וכ״ג מדברי רבינו וכ״כ שם המרדכי וכן הכריע מהר״י קולון ז״ל בשורש מ״ז : וכתב ה״ר יהונתן יש מן הרבנים שאומרים כי מה שאמרו שאינו אוסר ה״מ כגון חצר שהיה כולה שלו ומשכיר הבתים שבה לאחרים והוא שוכן באחד מהם ויש לו תפיסת יד בכולן שאינם אוסרי׳ עליו משום דדמי לאחין השותפין שאוכלין על שלחן אביהם וישנים בבתיהם שאין צריכין עירוב כל אחד ואחד וה״מ בזמן שאין עמהם דיורין בחצר אבל אם יש שם דיורין בחצר ומוליכין עירובן אצל אחרים צריכין עירוב כל אחד ואחד מגו דאסרי הני הני נמי אסרי והכא נמי כך אינו דנין בו ודיקא נמי דקתני אינו אוסר עליו עליו הוא דאינו אוסר אבל על האחרים אוסר הא למדנו שאם יש שם דיורין אחרים אוסר עליהם וצריך לערב עמהם ואע״פ שבעה״ב עירב עמהם נמצא שכולם צריכין לערב בזמן שיש שם אחרים בחצר עכ״ל כתב מהר״י קולון בסי׳ מ״ח על שנים שדרים בדירה מושכרת לאחד מן העכו״ם שאם מתחלת השכירות הסכימו לדור יחד בבית אחד אף על פי שהאחד שכר מן העכו״ם ולא האחר דמ״מ לא יוכל השוכר מן העכו״ם לסלק את חבירו מן הבית כיון שמתחלה נתרצו לדור יחדיו משתכח דהאי שוכר מן העכו״ם שליחותא דחבריה עביד וא״כ משום הא לא מיריא שלא יאסור האחד על חבירו ואשר כתבת שאין אתם מקפידים זה על זה בתשמיש הבית אלע״ד דמשום כך לא יועיל שלא תאסרו זה על זה אם לא שהאחד שכר מתחלה הבית בשבילו לבד ושוב נמלך ושכר לחבירו ושייר שיוכל להניח חפציו בפנה מפנות הבית כי כ״כ רבי׳ יעקב מקולי וכ״כ מלשון הרמב״ם וטור א״ח עכ״ל ונראה מדברי המרדכי שאפילו יש לו בה כליו חשיבא תפיסה והביאו מהר״י קולון בשורש מ״ח ואע״ג דלגבי עכו״ם המשכיר ביתו לעכו״ם לא מהני שבירות מהמשכיר אלא כשיש לו תפיסה אלא בפנה מיוחדת לא שאני התם שאע״פ שאין לו שום כלי בבית יכולין לשכור ממנו מאחר שיש לו רשות להניח שם כליו. הלכך בעינן שיהיה לו רשות בכל הבית ואפילו הניח שם כליו כל שאין לו רשות בכל הבית אין שוכרין ממנו דלא פליג רבנן אבל הכא דבעינן שיהיו לו שם כליו ממש אפי׳ בית לו פנה מיוחדת כגון :

חמ״ש חבורות ששבתו בטרקלין וכו׳ משנה בפרק הדר (עב .) ר׳ חבורות ששבתו בטרקלין מ׳ בש״א עירוב לכל חבורה וחבורה וב״ה עירוב אחד לכולן ואסיקנא בגמרא דהלכה כמ״ד לא נחלקו במחיצות המגיעות לתקרה שהם צריכים עירוב לכל חבורה וחבורה על מה נחלקו על מחיצות שאינן מגיעות לתקרה אמר ר״נ

בבית התבן בבית העצים בבית הבקר ובבית האוצרות אוסר : בע״ה שיש לו הרבה בתים בחצר והשאילן או השכירן לאחרים ויש לו בכל א׳ מהן כלים אם אינן ניטלין בשבת מחמת איסור או מחמת כובדן אין הדרין בהם אוסרין עליו שהשובין כולם כאילו דרין עמו ואם ניטלין בשבת אוסרין כיון שיכול להוציא משם : ה׳ חבורות ששבתו בטרקלין והלקוהו במחיצות אם עוברין כולם זה על זה שאין פתח פתוח לחצר אלא ההיצון וכולן עוברין דרך עליו אין צריכים ליתן בעירוב אלא שנים הפנימיים וכל האחרים חשובים בבית שער להם היה לכל אחד פתח פתוח להצר אם המחיצות מגיעות

הפוכה הכברא והפוכה מילא ועוד היאך אפשר לומר ל״ש ב״ש דרבים מב״ש דיחיד דלעולם אינו אוסר הלא לא קי״ל כרב יהודה דאינו אוסר אלא כר׳ יוחנן דב״ש דיחיד אוסר ולפי שרב גדול הוא ומימיו אנו שותין לא מזיגנא ריש׳ אבי סדיא עד דמהפיכנא לייש דבריו ונראה שדעתו לומר דמ״ש ר״י בריה דרשב״ש כל מקום שאמרו חכמים וכו׳ חוץ מבית שער דיחיד ולאי דכך קיבלה בבית המדרש דאמרו כל מקום וכו׳ וא״כ למאי דקי״ל כר׳ יוחנן דב״ש דיחיד אוסר בעל כרחינו דכך אמרו בב״ה על מקום שאמרו חכמים הדר שם אוסר הנותן עירובו שם עירובו עירוב חוץ מב״ש דיחיד דאעפ״י דאוסר אין עירובו עירוב ואמר ב״י אלמא כי תנן הדר שם אוסר כלומר הא דאמרו כל מקום שאמרו חכמים הדר שם אוסר על זה אמר ב״י אלמא כי תנן הדר שם אוסר ל״ש ב״ש דרבים מב״ש דיחיד דהא לשון כל מקום שאמרו חכמים כו׳ חוץ מב״ש דיחיד משמע דאף בבית שער של רבים אמרו הדר שם אוסר ועירובו נמי עירוב חוץ מב״ש דיחיד דאוסר ואין עירובו עירוב והסברא הפוכה לפי זה א״כ ממילא הא דקאמר דב״ש דיחיד הוא דאינו עירוב אבל ב״ש דרבים עירובו עירוב לא קי״ל כוותיה בבית שער דמתניתין בכל ב״ש היא בין דרבים ובין דיחיד וקתני דאינו עירוב אלמא דשל רבים נמי אין עירובו עירוב מיהו בהא דקתני במתני׳ והדר שם אינו אוסר צריך לומר דוקא ב״ש של רבים אינו אוסר אבל של יחיד ולאי אוסר כדמוכח מדקי״ל כר׳ יוחנן ואי לאו דר׳ יוחנן הוה אמרינן נמי דל״ש של רבים ל״ש של יחיד אינו אוסר דמתניתין בכל ב״ש היא אלא דאיכא הוכחה מדקי״ל כר׳ יוחנן דהא דתנן אינו אוסר אינו אלא של רבים מכל מקום במאי דתנן הנותן שם עירובו אינו עירוב דליכא הוכחה אמרי׳ דמתני׳ בכל ב״ש תנן דאינו עירוב ל״ש דרבים ול״ש דיחיד והדרינן לכברא דגמרא דב״ש דיחיד טפי הוי בית מב״ש של רבים אף מ״ש אח״כ י״ל דלרבותא נקט הכי וכו׳ דקאמר הך סברא לפי האמת שרי ליה מאריה דהך סברא הפוכה היא ולא היה לו לכתבה ועוד שהרי הרמב״ם כתב להדיא גבי עשרה בתים זה לפנים מזה דבית שער דיחיד אוסר וב״ש דרבים אינו אוסר אלא דקא סמיך ב״י אמ״ש אח״כ א״כ בפ״ד וכו׳ מיהו פי׳ ה׳ המגיד הוא הנכון ולענין הלכה הכי נקטינן דאין חילוק בין בית שער לחצר שהב״ש בעצמו הוא של רבים ובין ב״ש לחצר דהב״ש בעצמו הוא של יחיד אלא שרבים דורסים בו הדר שם אינו אוסר וכ״ש דהנותן עירובו שם אינו עירוב אבל ב״ש דיחיד שעושה לפני ביתו אין לו דין ב״ש אלא יש לו דין בית דהדר שם אוסר כדמוכח מדקי״ל כר׳ יוחנן אבל אם נתן שם עירובו אינו עירוב ולא כב״י שכתב לדעת הרי״ף והרא״ש והרמב״ם שאף בבית שער דיחיד שעושה לפני ביתו שגם כן דורסים בו רבים כשבאים ליכנס לביתו דהדר שם אינו אוסר דליתא כדמוכח מדין עשרה בתים וכו׳ שכתבה הרמב״ם בפ״ד והדר פשוט שאין זה נקרא רבים דורסים כיון שאין להם רשות לדרוס בו כשהבעל הבית מוחה עליהם מה שאין כן בבית שער דחצר כשהוא של יחיד שיש לרבים בני החצר דריסת הרגל דרך בית השער ואינו יכול למחות התם הוא דלא חשיב בית דירה והדר שם אינו אוסר ולדעת הרא״ש כ״פ הדר דכתב ב׳ פירושים פירוש אחד דר׳ יוחנן פליג אדשמואל ואדרב וס״ל דב״ש דיחיד אוסר ולפי פי׳ זה אין חילוק בין ב״ש דיחיד בחצר דלא עביד לדירה ובין ב״ש לפני ביתו דעביד לדירה בכל ענין אוסר . פי׳ שני דלא פליג ר״י אלא אדשמואל דאמר ב״ש דיחיד אינו אוסר אפילו עביד לדירה ור׳ יוחנן אוסר אבל אדרבה דאמר ב״ש דיחיד בחצר אינו אוסר לא פליג עליה ר״י דמודה בהא כיון דלא עביד לדירה דאינו אוסר ולכך כתב רבינו כאן בתים דב״ש שבחצר אינו אוסר ולא ח׳לק דמשמע אפילו דיחיד אינו אוסר דספיקא במידי דרבנן נקטינן לקולא אבל בסוף הסי׳ כתב עשרה בתים זה לפנים מזה וכו׳ פסק כר׳ יוחנן דב״ש דיחיד בדעביד לדירה אוסר דליכא בהא ספיקא : **בעיר** הבית שיש לו הרבה בתים בחצר וכו׳ שם סוף (דף פ״ה) וריש (דף פ״ו) ואע״ג דרש״י כתב ומשאילין בתים שבחצר לאחרים וכו׳ כתב בהגה״ת אשיר״י לאו דוקא משאיל אלא ה״ה משכיר וכ״כ הרמב״ם משכיר ורבינו כתב תרוייהו לאורויי דאם ניטלין בשבת אוסרין אפילו השאילן ואם אינן ניטלין אין אוסרין אפילו השכירן : **ומ״ש** ואם ניטלין בשבת אוסרין כיון שיכול להוציאם משם מדקאמר לשון יחיד משמע דאבעל החצר קאמר דיכול להוציאם בבדיה תלי האיסור והיתר דאי בדידהו תלה הו״ל למימר שיכולין להוציאם בלשון רבים שהרי מזכירן בלשון רבים וכן כתב הרמב״ם בפירוש ותימה דאעפ״י דבעל החצר יכול להוציאם משם מ״מ כיון דאין השוכרים והשואלים רשאין להוציאם משם ה״ל תפיסת יד בבתים ואין אוסרין ונראין דברי רש״י שכתב וז״ל דבר הניטל בשבת אינו תפיסת יד ואוסר דאי בעי שקיל ושדי ליה לבראי עכ״ל אלמא דתלי האיסור והיתר בשואלים ובשוכרים :

חמ״ש חבורות וכו׳ משנה וגמרא בפרק הדר (דף ע״ב) : **ומ״ש** אם עוברין כולן זה על זה וכו׳ כ״כ התוס׳ לשם והיינו מדקי״ל כרבי יוחנן

גבי עשרה בתים זה לפנים מזה וכו׳ שיתבאר בס״ס זה והזכרתיו בסעיף ח׳ :

ומ״ש היה לכל אחד פתח פתוח לחצר אם מחיצות מגיעות לתקרה וכו׳ כלומר ברישא כשעוברין כולן זה ע״ז אפילו היה לכ״א ואחד בית גמור בפני עצמו א״צ לערב אלא ב׳ הפנימיים וכל האחרים פטורין ואע״ל בטרקלין שחלקוה במחיצות דכל האחרים פטורין מיהו הב׳ פנימיים אינן חייבים אלא בחלוקים במחיצות המגיעות לתקרה והא דלא כתב כך בפי׳ משום דנכמך על מה שכתב כאן . אבל כשב״א פתוח לחצר איכא לחלק בין המחיצו׳ המגיעו׳ לתקרה דהוי כ״א חדר בפ״ע כו׳:

ומ״ש

הבית אינו אוסר ר״ל אפילו בבית שער דיחיד וכמו שם״ל לרב יודא דסיפא דהדר שם אינו אוסר ר״ל אפילו בבית שער דיחיד כמו שם״ל לרב יודא דסיפא דהדר שם אינו אוסר מיירי אפילו בבית שער דיחיד ס״כ ריש״א דקתני דבמתניתין עירובו שם אינו עירוב אפילו בבית

במאי דכתב כי תנן והדר שם אוסר דל״ל אינו אוסר דהרי הכי תנן במתניתין אינו אוסר וגם אם נפרש מ״ש אלמא כי תנן והדר שם אינו אוסר ל״ש בית שער דרבים מבית שער דיחיד ור״ל רב יודא דאמר דאפי׳ הדר בבית שער דיחיד אינו אוסר ע״כ צריך לפרש דמתניתין דתנן בה

פרישה

ומ"ש אבל מי שיש לו מלמד וכו' אפילו אם יש לכל אחד פתח פתוח לחצר וכו' אע"ג דבתוס' ובסמ"ק כתב פתח אחד לר"ה נלע"ד דהכל תלוי בפתח החצר דאם יש לכל אחד פתח פתוח לחצר אוסרין זה על זה בחצר אפי' אין לכולם כ"א פתח אחד לר"ה ואם אין לכולם אלא פתח אחד לחצר אין אוסרין זה על זה בחצר אפילו היה לכל אחד פתח מיוחד לר"ה דכולם חשיבי כבית אחד בחצר ומה שהזכירו התוס' והסמ"ק פתח אחד לר"ה נלפע"ד דאיירי לפי זמנינו זה שרוב פתחי הבתים פתוחים לר"ה וכל הדרים בחדרים ובעליות שבבתים יוצאים בפתח הבית לר"ה והב"י פי' בע"א ע"ש: מי

ר"מ בר יצחק מתני' נמי דיקא דקתני ומודים בזמן שמקצתן שרוים בחדרים ובעליות שאריכים עירוב לכל חבורה וחבורה מאי חדרים ומאי עליות אילימא חדרים חדרים ממש ועליות עליות ממש פשיטא אלא לאו כעין חדרים כעין עליות ומאי ניהו מחיצות המגיעות לתקרה ש"מ ופירש"י חדרים ממש שלא היו מחודרים מעולם וכתב ה"ה בפ"ד בה"ע בשם הרשב"א שאם המחיצות מגיעות תוך ג' לתקרה חשיבי מגיעות לכל פחות מג' כלבוד דמי וכתב רש"י והתוספות דהב"ע בשכל חבורה יש לה פתח לחצר שאל"כ לא היו צריכים לתת עירוב אלא ב' הפיומיים כר"י דאמר (עה.) הכי גבי י' בתים זה לפנים מזה וכ"כ הרא"ש וכ"כ סמ"ג וסמ"ק כתב פסק ר"י על הבחורים והמלמדים בחדרים לבדם וכו' והשר מקולי היה מצריך תפיסת יד לו עירוב אלא ברכה וע"ע לי מצריך אפילו בפתחא לר"ה דהא משמע דלא מהני פתח אחד כי אם לאחשוביה החיצונה בית שער וכן נהגו בבירה גדולה

מניעות לתקרה דהוי כל אחד חדר בפני עצמו אפי' הן של יריעות יש בהן חילוק רשויות בפני עצמם לענין זה שאם בני החצר נותנין עירוב באחד מבתי החצר שלא בזה הטרקלין צריך כל אחד וא' ליתן בעירוב אבל אם נתנו בזה הטרקלין אין צריכין ליתן כולם בעירוב שכולן דרים בבית זה ובבית שמניחין העירוב א"צ ליתן עירוב וכן אם אין דיורין אחרים עמהם בחצר אין צריכין עירוב

חלקוהו במחיצות שאין נוגעות לתקרה אפי' אם נותנין העירוב במקום אחר די בעירוב א' להמשתן ואם היו דיורין בעליות ממש אפילו נותנין העירוב בטרקלין צריך עירוב לכל אחד ואחד אבל מי שיש לו מלמד או סופר בביתו וכן תלמידים הלומדים בבית הרב ודרים בביתו כל אחד ואחד בחדרו אפי' יש לכל אחד פתח פתוח

שמשכירים בני אדם הרבה כל אחד ואחד בחדר לבדו ואין להם כי אם פתח אחד לר"ה אפ"ה נהגו לערב עכ"ל. וכ"ל דכשאין הבתים פתוחים זה לזה מיירי כגון שכל הבתים פתוחים לבית שער אחד ואותו בית שער פתוח לחצר ומש"ה קאמר דלא מהני פתח אחד אלא להיכא שהבתים פתוחים זה לזה שתחשב החיצונה כבית שער אבל כה"ג שאינם פתוחים זה לזה אף על פי שאין להם אלא פתח אחד צריכים לערב זה עם זה ואין לפרש דהבתים הפתוחים זה לזה קאי דא"כ היכי אפשר לשר מקולי להצריך תפיסת יד הא אפילו לר"י שני הפיומיים לבד מותנין עירובן וכל השאר חשיבי בית שער ואינם אוסרים כמו שיתבאר בסוף סימן זה והוא כתב שמשכירים בני אדם הרבה דמשמע דביותר משנים נמי נהגו לערב ומשמע דאכל הדרים בבירה קאמר ולפ"ז מ"ש מהרי"ק בשורש מ"ח אפילו אח"ל דהלכה כר"י כמ"ש בסמ"ק דלכאורה צריכין לערב וכן נהגו בבירה גדולה כ"ל דוקא נהגו בבירה גדולה שכ' מהרי"ק לא מדברי סמ"ק הם דהא כמ"ק לא כתב כן בבתים הפתוחים זה לזה ויש לכל א' מהם דריסת רגל על חבירו אלא מדברי מהרי"ק עצמו הם. ואם באמו לומר דמדברי סמ"ק הם כ"ל שמהרי"ק מפרש דהבתים הפתוחים זה לזה קאי וה"ק דהא משמע דלא מהני בהו פתח אחד אלא לאחשוביה החיצונה בית שער כלומר חיצונה דהיינו השליטת אבל השנייה אבל השנייה השובה בית וכר"י דאמר אפילו חיצון של פנימי וכן נהגו בבירה גדולה שמשכירים בני אדם הרבה כל א' בחדר לבדו ואין להם כי אם פתח אחד לר"ה אפ"ה נהגו לערב כלומר שגם הפיומיים מערבין אבל החיצונים פשיטא דאין צריכין לתת עירוב כלל דהוו בית שער והיינו כר"י דאילו לשמואל לא היו צריכין לערב כלל אם אין עמהם דיורין אחרים חוץ לטרקלין שהרי אין כאן בית אלא הפיומי וכל שאר הבתים חשיבי בית שער ואינם אוסרים עליו: **ומ"ש** רבינו אפילו הן של יריעות כ"כ שם התוספות והרא"ש והמרדכי והגהות בפ"ד מהלכות עירובין בשם ס"ה ולא כמו שכתב המרדכי שנראה לר' הלל דמחיצות דיריעות גריעי: **ומ"ש** רבינו אבל אם נתנו בזה הטרקלין אין צריכין ליתן כלל וכו' (שם:) בגמרא תנא בד"א בשמוליכין עירובן למקום אחר אבל אם היה עירוב בא אצלם ד"ה עירוב אחד לכולן וכתב התוספות וא"ת טעמא דב"ש אתי לאשמועינן וי"ל דלב"ה נמי נפקא מינה בכעין חדרים ועליות דדוקא במוליכין עירובן קאמר דמודו שצריכה עירוב לכל חבורה וחבורה אבל בעירוב בא אצלן עירוב אחד לכולן בכעין חדרים ועליות לב"ה כמו מחיצות שאין מגיעות לתקרה לב"ש ומיהו בחדרים ועליות ממש אין נראה לחלק בין מוליכים עירוב לעירוב בא אצלן מדפשיטא ליה לתלמודא דקאמר אילימא חדרים ועליות ממש פשיטא וכ"כ הרא"ש ג"כ ורבינו כתב כשיטתם אבל מדברי הרמב"ם בפ"ד מהלכות עירובין משמע דכל שמחיצות מגיעות לתקרה הם כחלוקים לכל דבר שהם צריכים לטלטל מזה לזה ואפילו עירוב בא אצלן צריך כל אחד ואחד לתת עירוב כאילו היו שרויים בעליות וחדרים ממש וכ"כ שם ה"ה בהגיה וכתב ה"ה שדקדק הרשב"א בלשון המשנה שאם עשו מקצתן מחיצות מגיעות לתקרה ומקצתן לא עשו אותן שעשו הם כמחולקין ושלא עשו הם כמשותפין: **ומ"ש** רבינו אבל מי שיש לו כופר או מלמד בביתו וכן תלמידים הלומדים וכו' כ"כ שם התוספות והרא"ש והמרדכי וכמ"ג וסמ"ק והגהות בפ"ד אלא שכתוב ושאר הספרים כתבו בין יש להם פתח לרשות הרבים בין אין להם פתח לרשות הרבים ובפסקי הרא"ש כתב במקום לר"ה ורבינו כתב כלשון הרא"ש וכ"כ ר"י וכ"ל דלהרא"ש נמי אפי' יש לכל אחד פתח פתוח לר"ה שרי ולא הזכיר פתוח לחצר אלא משום דאם אינם פתוחים לחצר בע"ה לא הוו שייכי אהדדי כי היכי דלימא דהו אינם אוסרים עליו וטעמא דהני אינם אוסרים על בע"ה ולא זה על זה נתבאר בספרים הנזכרים וז"ל התוספות כיון שכולם משתמשים בתוך הבית בכל עסקי תשמישיהן באפייה ובישול ובכל דבר חשיבי כולהו כאילו אוכלים ויושבים במקום א' ואע"פ שיש לה פתח לצד ר"ה הכל נקראים על שם בע"ה ועוד דאין משאיל להם רשותו לאסור עליו ולא זה על זה ומאי לסלוקינהו וה"ל כה' שכירים וה' לקיטים דלא אמרינן הכא להחמיר כדאמרינן לעיל אחד נותן עירוב וכו'. ודבר פשוט הוא דלא איצטריכינן להני טעמי אלא כדי להתיר כשאין לב"ה תפיסת יד במקום שהשאיל להם שאם היה לו שם תפיסת יד בלאו הני טעמא הוה שרי כמו שנתבאר בסמוך ובסמ"ק כתב בשם ר"י על מי שיש לו כופר ומלמד בביתו כפסק התוס' והספרים הנזכרים ואח"כ כתב והשר מקולי היה מצריך תפיסת יד לו עירוב בלא ברכה ע"כ ומשמע דהשר מקולי היה מכופף בדין זה ומשום הכי כתב שצריך שיהיה לבע"ה תפיסת יד באותם חדרים לו שיערב בלא ברכה. וכתב סמ"ק על דברי השר מקולי וכ"ע לי מצריך אפי' בפתח א' לר"ה דהא משמע דלא מהני פתח אחד כי אם לאחשוביה החיצונה בית שער וכבר ביארתי דברי בסמוך. ואם שנים או ג' אנשים דרים כל אחד בביתו המושכר או הקנוי לו אע"פ שכל הבתים פתוחים לטרקלין ומקום אפיית' ובישולם ותשמישם ביחד נראה דלכ"ע אוסרים זה ע"ז ולא דמו לכופרים ומלמדים הדרים בבית בע"ה שאינם אוסרים דאיכא למימר שאני התם דאיכא שמי טעמא דלא השאיל להם רשותו לאסור עליו וכ"כ מהרי"ק בשורש מ"ח וז"ל ואשר כתבת שאין אתם מקפידים זה על זה בענין תשמיש הבית נלע"ד דמשום כן לא יועיל שלא תאסרו זה ע"ז: **כתב** מהרי"ק בשורש מ"ח על שנים שדרים בבירה א' שאם כל אחד משניהם יש לו פתח פתוח לחצר ואין לאחד דריסת רגל על חבירו דפשיטא דאין לדמותו כלל להיות דפסק ר"י על הבחורים ועל המלמדים לא מיבעיא דאם אין להם אלא פתח אחד לר"ה וכו' דפשיטא דהתם בחדרים ועליות שהם פתוחות לטרקלין ואין להם דרך לצאת לא לחצר ולא לר"ה אלא דרך הטרקלין אבל היכא שיש לכל אחד דרך יציאה לחצר מבלתי יצטרך עבור דרך הטרקלין פשיטא שיהיו אוסרים על הבע"ה אם לא מטעם שאפייתם ובישולם ביחד או משום שלא השאיל להם רשותו וכו' אבל אם היו בג' בתים זו לפנים מזו באנו למחלוקת שמואל ורבי יוחנן ונסתפקו הפוסקים הלכה כדברי מי ומ"מ אפילו את"ל דהלכה כר"י כמ"ש בסמ"ק דלכאורה צריכין לערב. וכן נהגו בבירה גדולה ופשיטא דאין להתירה בלא עירוב וטוב לערב בלא ברכה אמנם לענין לטלטל בכל העיר מאחר שאין הדבר ברור כ"כ להצריך עירוב בשנים זו לפנים מזו אפשר דבזה יש לסמוך על דברי רבינו אשר ובנו ה"ר יעקב בספר א"ח שכתבו להתיר לטלטל בכל העיר היכא שאין כי אם חצר אחד של יהודים בכל העיר ואע"ג דיש הרבה בתים פתוחים לאותו חצר ואוסרים זה על זה לטלטל באותו חצר בלא עירוב עכ"ל: ומ"ש דהתם בחדרים ועליות שהם פתוחות לטרקלין ואין להם דרך לצאת לא לחצר ולא לרשות הרבים אלא דרך הטרקלין תימה דהא בחורים ומלמדים אפילו אינם פתוחים לטרקלין נמי לא אסרי אהדדי כמו שנתבאר וכמ"ש הוא מטעם שאפייתם ובישולם כאחד או שלא השאיל להם רשותו וכו' ונראה דמשום דלשון סמ"ק הכי איתא ופסק ר"י על הבחורים והמלמדים הדרים בחדרים לבדם לא מיבעיא אם אין להם אלא פתח אחד לר"ה דאין צריכין לערב אלא אפי' יש לכל אחד ואחד פתחו לר"ה א"צ לערב ולא מיבעיא היכא שאוכלים מכבר של הבית אלא אפילו כל אחד ואחד אוכל מכבר במקומו בחדרו אפילו בשבת כיון שאפייתן ובישולם ביחד א"צ לערב ועוד שאין בע"ה משאיל להם רשותו כדי שיאסרו עליו עכ"ל. וממ"ש לא מיבעיא אם אין להם אלא פתח אחד לר"ה דאין צריכין לערב משמע דבלאו טעמא דאפייתן ובישולם כא' או שלא השאיל להם רשותו וכו' אין צריכין לערב מטעם שאין להם אלא פתח אחד לר"ה והיה נראה דאפי' באין להם דריסת רגל זה על זה שרי מטעם שאין להם אלא פתח א' לר"ה וא"כ בלותה בירה כיון שלא היה להם אלא פתח אחד לר"ה היה עולה על הדעת להתיר מש"ה כתב מהרי"ק דליתא דע"כ לא קאמר ר"י דבלא טעמא דאפייתן ובישולם כאחד או שלא השאיל להם רשותו וכו' אין צריכין לערב מטעם שאין להם אלא פתח א' לר"ה אלא כשהחדרים והעליות פתוחין לטרקלין וכו' עד או מפני שלא השאיל להם רשותו: ומ"ש אפילו את"ל דהלכה כר"י וכו' פירושו דבס"פ הדר (עה:) איתא א"ר יהודה אמר שמואל י' בתים זה לפנים מזה נותן את עירובו ודיו ור' יוחנן אמר אפילו חיצון חיצון בית שער היא חיצון של פנימי אמאי קא מיפלגי מר סבר בית שער דיחיד שמיה בית שער ומר סבר לא שמיה בית שער. ופירש"י י' בתים זו לפנים מזו. חיצון פתוח לחצר וכולן דריסת רגלו עליו ופנימי דורס על כולן שאין לו יציאה אלא דרך זו כולן נעשין בית שער לו ואינם אוסרין על בני חצר אלא פנימי לבדו כדאמרן בפרק כיצד והדר שם אינו אוסר הלכך כשבאים שאר דיורים הפתוחין לחצר לערב את חצירן פנימי זה נותן פת והשאר אין צריכין אפי' חיצון צריך ליתן את הפת חיצון של פנימית בית התשיעי לחצר עכ"ל. וא"כ בשני בתים הפתוחות זה לזה לשמואל א"צ לתת פת אלא הפנימי ויחיד הוי בית שער וא"צ לתת פת ולר' יוחנן גם השני צריך לתת פת דהוי בית שער דיחיד ולא שמיה בית שער והשתא קאמר מהרי"ק דלא מיבעיא אי פסקינן הלכתא כשמואל דאין השני צריך לתת פת דיש להתיר לטלטל בכל העיר שאע"פ שיש כאן שני בתים לא חשיבי אלא בית אחד ויחיד הוי בית שער אלא אפילו את"ל דהלכה כר"י כדכתב בסמ"ק אפ"ה איכא למישרי לטלטל בכל העיר דמאחר דלא פסיקא לן אי הלכתא כשמואל או כר"י בהא כמכוין על דברי הרא"ש והטור שאע"פ שדרים יהודים בהרבה בתים מאחר שכולם פתוחים לחצר אחד מותר לטלטל בכל העיר: וסמ"ש אפילו את"ל דהלכה כר"י כמ"ש בסמ"ק וכו' וכן נהגו בבירה גדולה כבר נתבאר בסמוך:

כתב הרמב"ם בפ"ד מאנשי חצר שהיו אוכלים על שלחן אחד אף על פי שכל א' וא' יש לו בית בפני עצמו אין צריכין עירוב מפני שהם כבני בית א' וכשם שאין אשתו של אדם ובניו ובני ביתו ועבדיו אוסרין עליו וא"צ לערב עמהם כך אלו כאנשי בית א' הן מכני שהן סומכין על שולחן אחד וכן אם הוצרכו לעשות עירוב עם אנשי חצר אחרת עירוב א' לכולן ופת אחד בלבד מוליכין לאותו מקום שמערבין עמו ואם היה העירוב בא אצלם אינם צריכים לערב כמו הבית שמניחים בו העירוב

שא"צ

פרישה

בבית שער של יחיד ואפ"ה קתני דאינו עירוב וזהו דלא כר' יודא דאמר עירובו עירוב. ושטעם של הרמב"ם דבית שער דיחיד הדר שם אינו אוסר ואינו עירוב להנותן שם עירוב אע"ג דס"ל בית שער דיחיד לא מיקרי בית שער וגם אינו מחלק בין בית שער לחצר ובין בית שער דבית כמו שכתבו התוספות והרא"ש לומר דהא דאמר רבי יוחנן פנימי דאינו נותן עירובו ל"ק אלא התם דאותו מיקון אינו בית שער אלא לבית שלפנים ממנו ומש"ה אין תורת בית שער עליו. משא"כ בית שער דנכנסין ממנו לתוך הצר לאף דשל יחיד הוא מ"מ תורת בית שער עליו. דו"א דא"כ מנ"ל להב"י לומר דס"ל להרמב"ם דבלגבי מהדדי רבי יוחנן ורב יודא הכ"ל הא לתוס' והרא"ש לחד שיטוייא ייאבו וכתבו דל"פ ואלקו בסכי וכמ"ש הב"י עלמא כ"ל דהא דאמר רבי יוחנן בית שער דיחיד אין לו בית שער הייגו כשקובע לו מקום לאכול שם וכמו שמסיק ב"י בסוף הענין דס"ל כרב יודא דאמר אפילו בית הבנן והמיומד לדירה אינו אוסר עד שיקבע לו מקום לאכול שם וס"ל דמתניתין מיירי בכל בית שער אף בבית שער דיחיד מיהו הייגו דוקא הקרוי בית שער והייגו כבית שער דרבים אף שאוכל שם וכמ"ש הרמב"ם בפרק ד' מן בית שער דיחיד ואינו אוכל שם ואף שהמשכה שתמא קמני מ"מ שתמא כפירושו דאילו בית שער דיחיד ואוכל שם לא מיקרי בית שער אלא בית גמור עליו. ודכוותיה נמי מ"ש הכונתן עירובו בבית שער אינו עירוב מירי בבית שער דרבים אפילו לא ואוכל שם. ובבית שער דיחיד שדר ואינו אוכל שם דדירה בלא קביעות מקום לאכול שם אינו כלום וכמ"ש הרמב"ם. ומ"ש ב"י שמ"ש הרמב"ם בפ"ד בית שער שרבים דורסים כו' לרבותא נקט הכי ר"ל דוקא בריעא דמילתא דהרמב"ם דמיירי שם באינו אוכל שם כמפורש בהדיא בדבריו

ועיי

שאין צריך ליתן את הפת שכל אלו הבתים כבית אחד הם חשובים עד כאן לשונו . וא"ל שאפילו אם הם חלוקין בעיכתן קאמר שאינם אוכרין זה על זה וכיון שאוכלין על שולחן אחד תמיד וטעמא משום דקי"ל כרב דאמר (שם עב .) מקום פיתא גרים וכיון דמקום פיתא דכולהו הוי במקום א' חשיבי כמנשי בית א' " וכ"כ ר' ירוחם בתע"ו בשם התוספות כמה אנשים שדרים בבית אחד אפילו הבית שלהם אינם אוכרים זה על זה ונראה דה"ק לא מיבעיא אם הבית של א' לבד שאינם אוכרים זה על זה דהא איכא טעמא דלא השאילה לו רשותו כדי שיאסר עליו אלא אפילו אם הבית של שניהם לא שייך האי טעמא אפ"ה אינם אוכרים זה על זה וטעמא משום דכיון שאין לכל אחד מקום חלוק במחיצות לאכול בו פיתא לא חשיבי אלא כמנשי בית א' ולפ"ז בני מצרים שנוהגים לדור שני שכינים בבית אחד זה באכסדרה שבצד זה וזה באכסדרה שבצד זה אינם צריכין לערב זה עם זה דכיון דמקום אכילת פיתם הוי באכסדראות שאין ביניהם חילוק מחיצות הוו כמנשי בית א' ואע"פ שיש לכל אחד חדר מיוחד ליתן בו הא קי"ל כרב דאמר מקום פיתא גרים ולא מקום לינה ואפילו אם יש עמהם דיורים אחרים בחצר ונותנין העירוב באחד משאר בתי החצר א' מהם נותן עירוב ודי דהוי כחמשה חבורות ששכתו בטרקלין אחד ואין ביניהם חילוק מחיצות ואע"פ שיש וילון תלוי בפני כל אכסדרא לא חשיב חילוק מחיצות בהכי מכני שאין אותו וילון מגיע לתקרה או לפחות מג' כמוך לו ואפילו אם מגיע לתקרה גראה דלא חשיב מחיצה כיון שאינו פרוס תדיר בשעה שרוצים לעשות דבר של צניעות מותחין אותו ואח"כ מסלקין אותו לצד א' ועוד שאין הוילון קבוע מלמטה והרוח מוליכו ומביאו וקי"ל דכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה לא שמה מחיצה ואפילו אם כל אחד אוכל בחדרו המיוחד לו מ"מ מאחר ששניהם משתמשים בתוך הבית בכל עבקי תשמישיהם באפייה וביסול וכל דבר חשיבי כאילו אוכלים ושנים בבית אחד אחר שכולם יוצאים בבתא אחד ואין לשום אחד מהם פתח מיוחד לר"ה ואפילו אם היה לכל אחד פתח מיוחד לר"ה יש לדון להקל וכמו שכתבו הפוסקים בתלמידים הדרים בבית בע"ה כל אחד בחדרו אלא שאינו חומך להתיר בזה משום דאיכא למימר אלא כמכו הפוסקים על מעשה זה לבדו אלא משום שלא השאיל להם רשותו כדי שיאסרו עליו ומהרי"ק כתב בשורש מ"ו לא ידעתי במה שנסתפקת בענין האורח ובע"ה שהרי דבר פשוט הוא דכל היכא שיש לכל אחד מקום פיתא לעצמו חשיב כל אחד כבע"ה ואוסרים זה על זה ודוקא במשאיל מקום לחבירו ואפייה וביסול ביחד איכא לאסתפוקי ואפילו בכה"ג כתב בהגהות שצריך עירוב בלא ברכה והכא אוסרים בע"ה על האורח ואורח על בע"ה ולא תמצא חילוק אלא לענין בני אדם הדרים בחצר אחד מהם ולא עירבו עכ"ל :

מי שאוכל במקום אחד וכו' פרק הדר (עג .) תניא אינו אוסר אלא מקום דירה בלבד מאי מקום דירה רב אמר מקום כיתא ושמואל אמר מקום לינה ופסקו כל הפוסקים כרב : **ומ"ש** הלכך האחין שאוכלין על שלחן אביהם וכו' משנה שם (דף ע"ב) האחין שהיו אוכלין על שולחן אביהם וישנים בבתיהם צריכין עירוב לכל אחד ואחד ובגמרא ש"מ מקום לינה גורס ר"ר יהודה אמר רב במקבלי פרס ופירש"י במקבלי פרס . הוצאה מבית אביהם ואין אוכלין על שלחנו ממש . ומשמע דל"ש לן בין אם מקבלים מאכל ממש למקבלים משאר ליקח בהם מאכל ואע"פ שהתוספות והרא"ש רצו לחלק ביניהם בפרק חלון כבר כתבתי בכימון שם"ו דהיינו למאי דס"ד אבל לפי המסקנא אין חילוק ביניהם ומדברי הרמב"ם בפ"ד מהל' עירובין נראה שהוא מפרש דמקבלי פרס שאינם סומכין על שולחן אביהם תמיד אלא לפעמים אוכלין על שולחנו שבוע או חדש בשכר מלאכה שעושין לו או בטובה : **ומ"ש** דבינו ודוקא בעוקין העירוב במקום אחר וכו' מכורש שם במשנה ופירש"י אימתי בזמן שמוליכין עירובן לתתו בא' מבתי שאר האחר דהומיל והוזקקו לעירוב אמרי' מגו דשאר דיורין אוסרים אינהו נמי אסרי אבל אם היה עירוב כל האחר בא לבית אביהם שלא הוזקקו לעירוב דבית שמניחין בו העירוב אינו צריך ליתן פת וכולן נמשכין בו או שאין עמהם דיורים אחרים שאין דיורין מוקיקין אותם לעירוב אין צריכין לערב בכיחידים הם : **מי** שיש לו חמשה בנים וחמשה עבדים וכו' גם זה בברייתא (עג .) ורבי יהודה בן בתירא מתיר בנשים ואוסר בעבדים ורבי יהודה בן בבא מתיר בעבדים ואוסר בנשים וכתב הרא"ש שר"מ פסק כדברי שניהם להקל וכ"ד הרמב"ם בפ"ד מה"ע וכתב שם ה"ה שהרשב"א פסק כר"י בן בבא וכ"כ הרא"ש בשם הרז"ה ובעירוב נקטינן כדברי המיקל : **ומ"ש** וכן תלמיד המקבל פרס מרבו וכו' גז"ש בעיא דאיפשיטא וגם בכל אלו מפרש הרמב"ם בפ"א מה"ע דמקבלי פרס היינו שלפעמים אוכלין על שולחן אביהם או רבן ולפעמים אין אוכלין : **עשרה** בתים זה לפנים מזה וכו' בס"פ הדר (עה :) פלוגתא דרב יהודה אמר שמואל ור"י ופסק הרא"ש כר"י וכן פסק הרמב"ם בפ"ד מה"ע ומפרש בגמרא טעמא דר"י דכמוך לפנימי צריך ליתן עירוב משום דבית שער דיחיד הוא הלכך הדר שם אוכר אבל אינך בתים הוו בית שער דרבים שהרי הפנימי והסמוך לו דורכין עליהם הלכך הדר שם אינו אוכר וכתב הרא"ש ואע"ג דבפרק כיצד משתתפין אמרו כל מקום שאמרו חכמים הדר שם אינו אוכר הנותן עירובו שם אינו עירוב חוץ מבית שער דיחיד כי' שאע"פ שהדר שם אינו אוכר הנותן עירובו שם עירובו עירוב וי"ל דהתם פליגא אר' יוחנן והלכתא כר"י לגבי דרב ושמואל א"כ התם בבית שער אחר דיחיד דלא עביד לדירה אבל הכא דעביד בית לדירה אמרי' בית שער דיחיד לא שמיה בית שער . המתארח בחצר אפילו נתארח בבית בפני עצמו אם לא נתארח דרך קבע אלא לל' יום או פחות אינו אוכר על בני החצר והוא והם מותרין בין בביתם וכמו שהוכיח בת"ה סימן ע"ו :

כתב הרשב"א בתשובה ומה ששאלת בישראלים שדרים בב' וג' מקומות מוהלקים ולתות כל אחד ואחד מהמקומות נעלים בלילה והשמש נובה קמח מכולם אם העירוב במקום אחד או שהאחד קונה כת גדול כי"ח גרוגרות ומזכה ע"י אחד לכולם יספיק אותו העירוב לכל אותן המקומות או אם צריכין לערב בכל מקום ומקום : **תשובה** צריכים הם לערב בכל מקום ומקום לפי ששיתוף המבוי צריך שיהא מונח בחצר שבמבוי ואלו שמובלין זה מזה ורחוקים זה מזה אין שיתופם אחד ואין מבוואותיהם כאחד (א) : **כתוב** בשבלי הלקט בה"כ שאין בה דיורים א"ל לערב עם שאר בני החצר ואע"ג דאכלו ושתו בני מתא בגויה א"כ אכסנאים ואפילו בגייה חד גברא מדידיה ואקדשה כיון דמכנפין ומצלי בגויה הוי הפקר לכל בני ישראל וא"ל לערב כן מפורש בתשובות הגאונים וה"ר יצעיה פירש דוקא אם לא שבתו שם אורחים ואוכלים ושנים שם בודאי אוסרים וצריכין לערב עכ"ל ודברי ה"ר יצעיה צ"ל דמיירי בששבו שם האורחים ל' יום או יותר אבל פחות מל' אינם אוכרים כמו שנתבאר :

שעא דירה בלא בעלים אינה אוסרת וכו' משנה בפרק כיצד משתתפין (פו .) המניח את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת אחד עכו"ם ואחד ישראל ה"ז אוסר דר"מ (ופירש"י דדירה בלא בעלים שמה דירה) רבי יהודא אומר אינו אוסר רבי יוסי אומר עכו"ם אוסר ישראל אינו אוסר שאין דרך ישראל לבא בשבת רש"א אפילו הניח את ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר שכבר הסיע מלבו פי' ר' יהודא ור' יוסי לא התירו אלא בהלך לשבות בעיר אחרת אבל באותה העיר אוסרין ור"ש אומר אף באותה עיר אינן אוסרין ובגמרא אמר רב הלכה כר"ש ודוקא בתו אבל בנו לא דאמרי אינשי נבח בך כלבא עול . נבח בך גורייתא פוק . ומשמע דהא דאמר אבל בנו לא דוקא באותה עיר אבל בעיר אחרת אפילו בנו נמי אינו אוסר ודעכו"ס נמי דוקא בהלך לעיר אחרת אבל באותה העיר אוסר דר"ש לא פליג אלא אישראל וכ"כ תוס' בפרק הדר (דף ס"ה) בד"ה איקלעו והכי משמע מדברי רבינו שכתב תחלה דין ישראל שהלך מביתו כר"ש ואח"כ כ' ואפי' עכו"ס וכו' וכר' יהודא ומה שפסק כר' יהודא אע"ג דקי"ל ר' יהודה ור"י הלכה כר' יוסי כתב הרא"ש לשם האי כללא הוא והיכא דאשכחן אמוראי דפרשי בהדיא הלכה כר' יהודא איקיימא כללא בשאר פלוגתייהו וכיון דשמואל אמר כל מקום שאינה ר' יהודה בעירובין הלכה כמותו כדאיתא ס"פ חלון נקטינן כר' יהודה אף לגבי ר' יוסי וכן כתבו התוס' בפרק הדר (דף ס"ה) בד"ה איקלעו

מי שאוכל במקום אחד וכו' תניא אינו אוסר אלא מקום דירה בלבד מאי מקום דירה רב אמר מקום כיתא ושמואל אמר מקום לינה ופסקו כל הפוסקים כרב : **ומ"ש** שיש לו חמשה בנים וחמשה עבדים וכו' גם זה בברייתא (עג .) ורבי יהודה בן בתירא מתיר בנשים ואוסר בעבדים ורבי יהודה בן בבא מתיר בעבדים ואוסר בנשים וכתב הרא"ש שר"מ פסק כדברי שניהם להקל וכ"ד הרמב"ם בפ"ד מה"ע וכתב שם ה"ה שהרשב"א פסק כר"י בן בבא וכ"כ הרא"ש בשם הרז"ה ובעירוב נקטינן כדברי המיקל : **ומ"ש** וכן תלמיד המקבל פרס מרבו וכו' גז"ש בעיא דאיפשיטא וגם בכל אלו מפרש הרמב"ם בפ"א מה"ע דמקבלי פרס היינו שלפעמים אוכלין על שולחן אביהם או רבן ולפעמים אין אוכלין : **עשרה** בתים זה לפנים מזה וכו' בס"פ הדר (עה :) פלוגתא דרב יהודה אמר שמואל ור"י ופסק הרא"ש כר"י וכן פסק הרמב"ם בפ"ד מה"ע ומפרש בגמרא טעמא דר"י דכמוך לפנימי צריך ליתן עירוב משום דבית שער דיחיד הוא הלכך הדר שם אוכר אבל אינך בתים הוו בית שער דרבים שהרי הפנימי והסמוך לו דורכין עליהם הלכך הדר שם אינו אוכר וכתב הרא"ש ואע"ג דבפרק כיצד משתתפין אמרו כל מקום שאמרו חכמים הדר שם אינו אוכר הנותן עירובו שם אינו עירוב חוץ מבית שער דיחיד כי' שאע"פ שהדר שם אינו אוכר הנותן עירובו שם עירובו עירוב וי"ל דהתם פליגא אר' יוחנן והלכתא כר"י לגבי דרב ושמואל א"כ התם בבית שער אחר דיחיד דלא עביד לדירה אבל הכא דעביד בית לדירה אמרי' בית שער דיחיד לא שמיה בית שער . המתארח בחצר אפילו נתארח בבית בפני עצמו אם לא נתארח דרך קבע אלא לל' יום או פחות אינו אוכר על בני החצר והוא והם מותרין בין בביתם וכמו שהוכיח בת"ה סימן ע"ו :

כתב הרשב"א בתשובה ומה ששאלת בישראלים שדרים בב' וג' מקומות מוהלקים ולתות כל אחד ואחד מהמקומות נעלים בלילה והשמש נובה קמח מכולם אם העירוב במקום אחד או שהאחד קונה כת גדול כי"ח גרוגרות ומזכה ע"י אחד לכולם יספיק אותו העירוב לכל אותן המקומות או אם צריכין לערב בכל מקום ומקום : **תשובה** צריכים הם לערב בכל מקום ומקום לפי ששיתוף המבוי צריך שיהא מונח בחצר שבמבוי ואלו שמובלין זה מזה ורחוקים זה מזה אין שיתופם אחד ואין מבוואותיהם כאחד (א) : **כתוב** בשבלי הלקט בה"כ שאין בה דיורים א"ל לערב עם שאר בני החצר ואע"ג דאכלו ושתו בני מתא בגויה א"כ אכסנאים ואפילו בגייה חד גברא מדידיה ואקדשה כיון דמכנפין ומצלי בגויה הוי הפקר לכל בני ישראל וא"ל לערב כן מפורש בתשובות הגאונים וה"ר יצעיה פירש דוקא אם לא שבתו שם אורחים ואוכלים ושנים שם בודאי אוסרים וצריכין לערב עכ"ל ודברי ה"ר יצעיה צ"ל דמיירי בששבו שם האורחים ל' יום או יותר אבל פחות מל' אינם אוכרים כמו שנתבאר :

שעא דירה בלא בעלים אינה אוסרת וכו' משנה בפרק כיצד משתתפין (פו .) המניח את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת אחד עכו"ס ואחד ישראל ה"ז אוסר דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר אינו אוסר רבי יוסי אומר עכו"ס אוסר וישראל אינו אוסר שאין דרך ישראל לבא בשבת רש"א אפילו הניח ביתו והלך לשבות בעיר אחרת אבל באותה העיר אינו אוסר שכבר הסיע מלבו פי' ר' יהודא ור' יוסי לא התירו אלא בהלך לשבות בעיר אחרת אבל באותה העיר אוסרין ור"ש אומר אף באותה עיר אינן אוסרין ובגמרא אמר רב הלכה כר"ש ודוקא בתו אבל בנו לא דאמרי אינשי נבח בך כלבא עול . נבח בך גורייתא פוק . ומשמע דהא דאמר אבל בנו לא דוקא באותה עיר אבל בעיר אחרת אפילו בנו נמי אינו אוסר ודעכו"ס נמי דוקא בהלך לעיר אחרת אבל באותה העיר אוסר דר"ש לא פליג אלא אישראל וכ"כ תוס' בפרק הדר (דף ס"ה) בד"ה איקלעו והכי משמע מדברי רבינו שכתב תחלה דין ישראל שהלך מביתו כר"ש ואח"כ כ' ואפי' עכו"ס וכו' וכר' יהודא ומה שפסק כר' יהודא אע"ג דקי"ל ר' יהודה ור"י הלכה כר' יוסי כתב הרא"ש לשם האי כללא הוא והיכא דאשכחן אמוראי דפרשי בהדיא הלכה כר' יהודא איקיימא כללא בשאר פלוגתייהו וכיון דשמואל אמר כל מקום שאינה ר' יהודה בעירובין הלכה כמותו כדאיתא ס"פ חלון נקטינן כר' יהודה אף לגבי ר' יוסי וכן כתבו התוס' בפרק הדר (דף ס"ה) בד"ה איקלעו

דרכי משה

שע (א) וע"ל ר"ס ש"פ :

שאין

פרישה

דוקא כתב דבית שער דרבים דנקט לאו דוקא קאמר אלא י"ל דלרבותא כ"כ אבל ודאי אם משמיק הרמב"ם וכתב שם ז"ל לפיכך אם קבע לו מקום לאכול בבית שער אינו אוסר עליו לפי שאינו מקום דירה לא כ"כ כ"פ אבית שער דרבים דאיירי בי' ברישא אבל בית שער דיחיד בכ"ג אוסר כיון שקובע לו מקום לאכול בו . ובזה י"ל ליישב דמש"ה נקט הרמב"ם גם ברישא בלשונו בית שער דרבים משום דסיפא דוקא איירי ביה ולו"ק . אלא שאכתי קשה לשון הב"י דכתב וכיון דלא קי"ל כרבי יודא כו' אלמא כי תנן כו' דלא ה"ל לתנא במאי דלא קי"ל כו' אלא ה"ל לסקשות בקיצור כיון דר' יודא מפרש אינו אוסר דמיירי גם בבית שער דיחיד ה"ה מאי דתנן אינו עירוב ג"כ מיירי אפילו בבית שער דיחיד וזהו דלא כמ"ש רבי יודא . ועוד למה נדחק ב"י לומר לרמב"ם דכמשנה בכל גוונא אמרה בין בית שער דרבים לו דיחיד. גם מי איירי בבית שער דרבים ניחא עפי גם במ"ש שכן דעת רבינו והרמב"ם ושלא ס"ל כמו שתירץ הרא"ש לבסוף לחלק בין בית שער דבית לבית שער דאלר זהו דוקא :

מלר

הדושי הגהות

שעא א וכתב מהרל"ה דר"ל דאפי' בשעה שעדיין הוא אינו בביתו דהכי אמרינן בפ' הדר ישראל דכי איתיה אכר איתיה אסר כלומר מן הדין כי ליתיה גזרו ביה רבנן כלומר שאפשר לו לבוא בשבת עכו"ם דכי א היה גזירה שלא ילמוד מנעשיו כלומר שאינו אוכר מן הדין שדירתו כדירת בהמה אלא אוסר משום גזירה כי איתיה אסר כי ליתיה לא אסר :

וכתב

לאיקלעו דהלכה כר' יהודה ע"ש : **ומ"ש** ומיהו אם בא בשבת אסור הכי איתא לדאיתא בפרק הדר סוף (דף ס"ה) (בדף ס"ו) ואלע"ד מלשון רבי יוסי שאמר שאין דרך ישראל לבא בשבת כלומר אפילו יכול לבא מעיר אחרת שאינו רחוק יותר ממהלך יום אחד נמי אינו אוסר שכבר הסיע מלבו אבל עכו"ם דרך לבא בשבת לא הסיע מלבו ואוסר אם יכול לבא היום אפילו לא בא וא"כ לר' יהודה אפילו עכו"ם אינו אוסר אם לא בא ואף עפ"י שאינו רחוק אלא מהלך יום אחד. וז"ש רבינו ואפי' עכו"ם שאפשר לו לחזור בשבת כגון שאינו רחוק וכו' וכ"כ ה' המגיד הביאו ב"י : **ומ"ש** דישראל שבת אצל בתו באותה העיר אינה אוסר אפילו חוזר בשבת כן כתב הרא"ש דכיון דהסיע מלבו ובודאי לא יחזור הו"ל שבת שהותר ושוב לא תיאסר ולא דמי לעכו"ס שעתיד לבא בשבת וכו' : **ומ"ש** והרמב"ם כתב שעכו"ם אוסר וכו' טעמו דקי"ל דרבי יהודה ורבי יוסי הלכה כר"י ועוד כתב ה' המגיד טעם לזה ע"ש בפ"ד : **אחד** מן השוק שהיה לו בית בחצר וכו' ברייתא פרק הדר (דף ע') והא דנקט אחד מן השוק היינו לפי דסתם אחד מן השוק אינו מערב עמהם אבל ולאי ה"ה אחד מן החצר כשלא עירב עמהם ומת והניח רשותו לאחד מבני החצר אם מת מבע"י אין הזוכה אוסר וכו' מת משחשיכה אוסר ועוד דרבותא אשמועינן דלא מיבעיא א' מבני החצר שלא עירב עמהם ומת משחשיכה והניח רשותו לא' מבני החצר דהא פשיטא דאוסר דכיון דלא עירב עמהם בשודו חי כשנכנס השבת נאסר למקלת שבת ונאסר לכל השבת אלא אפי' א' מן השוק דאף על פי שמת משחשיכה ולא עירב עמהם לא נאסר החצר כיון דלא דר עמהם אינו אוסר אפילו הכי הזוכה אוסר וכו' : **ומ"ש** רבינו שאותו עירוב שמערב על ביתו וכו' משמע דרבא לומר דאותו עירוב שהוא מערב עכשיו אחר מיתתו מתיר גם מה שירש והכי משמע מלשון רש"י שכתב מבע"י אינו אוסר שהרי יערב זה עם שכניו עכ"ל אבל הרא"ש כתב מבע"י אינו אוסר דמה שעירב בחצר על הבית שדר בו מהני נמי לבית שירש מבע"י עכ"ל וכ"כ ב"י וצ"ע :

אחד מן החצר שמת בשבת אם עירב אפי' אם ירשו א' מבני השוק אינו אוסר אפי' אפילו היה לו לאחד מן השוק ג"כ בית באותה חצר ולא עירב עמהם אפ"ה כיון שלא היה דר עמהם ולא היה אוסר א"כ גם עכשיו שבא בשבת לדור באותו חצר נמי אינו אוסר דאי משום ביתו כיון שלא דר שם כשנכנס שבת הסיע מלבו ושוב אינו אוסר אפילו חזר בשבת כדלעיל בסימן זה ס"א ואי משום בית מוריש כיון שעירב מוריש הרי הותר למקלת שבת הותר לכל השבת :

לא עירב ירשו אח' כו' כל זה כתב הרא"ש בפ' הדר (דף קכ"ד ע"ג) ויש להקשות בזו דכיון דלא עירב המורים ומת בשבת הרי נאסר החצר למקלת השבת ונאסר לכל השבת ואפילו לא בא היורש לדור עמהם בשבת אינו אוסר עד שיבטל וכ"כ ה"ה בפ"ב ע"ש הרשב"א אבל לא קשה על מ"ש ה"ה ע"ש הרשב"א דבא' מבני החצר שמת והניח רשותו לאחד מן השוק דאם מבע"י מת אוסר דזהו דוקא כשבא זה היורש ודר עמהם בשבת הא לאו הכי אינו אוסר ואמאי אוסר כשבא ודר עמהם בשבת נימא נמי כיון דהותר לכל השבת הא ודאי ל"ק דאיכא למימר דהרשב"א ר"ל כשבא זה היורש קודם שנכנס השבת ודר עמהם בשבת דהשתא אוסר מיד בהכנכת שבת וליכא הכא היתר כלל אפילו למקלת שבת אבל אם לא בא היורש אלא לאחר הכנסת שבת התם ודאי מודה הרשב"א כיון שהסיע מלבו בתחלת שבת מדירתו אף עפ"י שנמלך וחזר לביתו שוב אינו אוסר כיון שהותר למקלת שבת אבל בדברי הרא"ש ורבינו דאיירי בא' מבני החצר שמת בשבת ולא עירב וירשו אחד מבני השוק דאם לא בא לדור עמהם בשבת אינו אוסר ואמאי הלא נאסר למקלת שבת ונאסר לכל השבת עד שיבטל כמו שכתב הרשב"א וצ"ל דהרא"ש חולק בדבר זה וס"ל דבהא אע"פ שהמורים לא עירב והיה אוסר כשהיה חי מ"מ לאחר שמת הו"ל דירה בלא בעלים ואין מי שאוסר על בני החצר אלא דלפי זה צ"ע דא"כ אף אם בא היורש בשבת לדור עמהם לא יהא אוסר כיון שהסיח לבו מדירה זו בהכנסת שבת בעוד שהיה מוריש חי וצ"ל דדעת הרא"ש כיון דבהכנסת שבת כשהיה חי ולא עירב נאסר החצר אעפ"י דאח"כ מת מ"מ כיון דבא היורש לדור עמהם חוזר האיסור ועיעור אך ק' לעיל באחד מן השוק שהיה לו בית בחצר ומת משחשיכה וא' מבני החצר ירשו דאוסר ואמאי לא נימא כיון דהותר למקלת שבת הותר לכל השבת :

ישראל וגר וכו' עד שבהיתרו הראשון הוא עומד וכך הוא לשון הרמב"ם בפ"ב ור"ל דאם הגר עירב עמו מבע"י והותר למקלת שבת בעוד שהגר חי כשנכנס שבת אעפ"י שמת בשבת והחזיק בו ישראל אחר אינו אוסר שבהיתרו הראשון הוא עומד אבל אם מת מבע"י כבר נתבטל העירוב שעירב הגר מבע"י אם החזיק בו ישראל אחר אוסר :

שעב חצר שפתוחה לחצר אחרת משנה ריש פרק כל גגות העיר רשות אחת הן ובלבד שלא יהא גג גבוה מעשרה או נמוך מעשרה דברי

עכו"ם שאפשר לו לחזור בשבת אם הלך מבע"י אינו אוסר ומיהו אם בא בשבת אוסר והרמב"ם ז"ל כתב שעכו"ם אוסר כיון שיכול לבא : א' מן השוק שהיה לו בית בחצר ומת והניח רשותו לאחד מבני החצר אם מת מבע"י וזכה בו מבע"י אין הזוכה אוסר שאותו העירוב שמערב על ביתו מתיר גם מה שירש מת משחשיכה אוסר ואע"פ שעירב הזוכה עמהם אינו מועיל למה שירש בשבת אחד מן החצר שמת בשבת אם עירב אפילו ירשו אחד מבני השוק אינו אוסר לא עירב ירשו אחד מבני השוק כל זמן שאינו בא לדור עמהם אינו אוסר בא לדור בשבת בבית מורישו אוסר ירשו אחד מבני החצר אם עירב היורש והיה דר עם המוריש בבית אינו אוסר אע"פ שלא עירב המוריש לא היה דר עם המוריש אלא בבית אחר שבהצר אוסר אע"פ שעירב היורש כיון שלא עירב המוריש : ישראל וגר שהיו דרין בחצר ומת הגר מבע"י וההזיק ישראל בנכסיו אפילו לא החזיק עד שהשיכה אוסר עד שיבטל רשותו ובשאר יורש מת משהשיכה אין המהזיק אוסר שבהיתרו הראשון עומד כתב הרמב"ם ז"ל אחד מבני החצר שהיה גוסס אף על פי שאינו יכול לחיות בו ביום אוסר עד שיזכו לו ויערב עליו וכן קטן אוסר אע"פ שאינו יכול לאכול כזית אבל האורח אינו אוסר :

שעב (א) **חצר** שפתוחה להצר אחרת יכולין לטלטל מזה לזה כלים ששבתו בתוכן דגנין והצרות וקרפיפות כולן

מן השוק אינו מערב עמהם ולפ"ז ראשא בשעירב המורים ואפ"ה כשמת מבע"י אוסר משום דכיון שמת קודם שתחשך לא קנה לו עירוב וכלא עירב דמי ואחד מן השוק מן הסתם אינו מערב עמהם ומש"ה קתני אוסר אבל אם היורש עירב עמהם פשיטא דאינו אוסר ואם משחשיכה מת כיון דקנה עירובו משחשיכה והותר שבת הא קי"ל שבת כיון שהותרה הותרה ומשום דסתם בן חצר מערב עם שכניו קתני משחשיכה אינו אוסר אבל אם לא עירב פשיטא דמת משחשיכה נמי אוסר . ובסיפא דא"ה היה אחד מן השוק שכתמו אינו מערב עם בני חצר קתני שאם מת המורים מבע"י אינו אוסר שגם בית זה שזכה בו נכנס בכלל עירובו . וממ"ש ה"ה בפ"ב מהלכות עירובין בשם הרשב"א דהא דאמרינן אחד מבני חצר שמת וכו' מבע"י אוסר דוקא שהניחו לאחד מן השוק אבל אם רשיחו לאחד מבני חצר שעירב עמהם הכל מותר שאע"פ שלא עירב עמהם על דירה זו כיון שעירב עמהם ונכנס השבת לאחר שמת המורים הרי חל העירוב על כל מה שיש בחצר ופשוט הוא שם עכ"ל משמע דאפילו עירב קודם שמת המורים אינו אוסר דכיון שזכה מבע"י בבית מורישו הכל נכנס בכלל עירובו וכ"כ מדברי הרא"ש ז"ל (דף קכ"ג) אבל אם לא עירב כלל פשיטא שאוסר ואם משחשיכה אח כיון דכמת מוריש זה לא עירב לפי שהיה מן השוק והיורש אינו יכול לערב עכשיו אע"פ שהיורש זה עירב מבע"י עם שכיונו בעבור ביתו לא אמרינן שיכנס בית זה דירש עכשיו בכלל עירובו כיון דמשחשיכה היה אוסר כל שנאסר למקלת שבת נאסר לכל השבת וכ"כ הרא"ש וגם ה"ה בפ"ב מה"ע בשם הרשב"א ז"ל וכתב עוד ה"ה בשם הרשב"א וראיה דאפילו לא היה היורש דר באותו שבת עמהם אוסר עד שיבטל שכל שנאסר למקלת שבת נאסר לכל השבת עד שיבטל עד כאן לשונו :

וכתב הרא"ש אחד מבני החצר שמת וכו' מבע"י אוסר היינו דוקא כשבא היורש בבית אביו בשבת דאי לא בא לא הוה אסר דקי"ל כר"ש דאמר אם הניח את ביתו והלך אצל בתו אינו אוסר וכ"כ ה"ה בפ"ב מה"ע בשם הרשב"א וכתב עוד הרא"ש שם ומיהו אי הוה דייר היורש בחצר בבית אחר אוסר אע"פ שלא נכנס לדור בבית כיון שהוא בחצר וראוי להשתמש בו חשבינן כאילו נכנס לדור בבית ואוסר עליהם כיון שלא עירב ואע"פ שהיורש עירב עמהם אין אותו עירוב מועיל לבית שירש בשבת כדתניא אחד מבני השוק שמת והניח רשותו לאחד מבני החצר משחשיכה אוסר ואע"פ שעירב לא מהני עירוב לאותו בית שירש בשבת ומ"ש הרא"ש ואף ע"פ שהיורש עירב עמהם וכו' כבר כתבתי בסמוך שכ"כ ה"ה בשם הרשב"א : **ומ"ש** רבינו גבי אחד מן החצר שמת בשבת וכו' ירשו אחד מבני החצר אם עירב היורש והיה דר עם המוריש בבית אינו אוסר וכו' כ"כ שם הרא"ש בדף הנזכר והוכיח בראיות ומעתה כל דברי רבינו בזבח זו מבוארים במה שכתבתי מהגמרא ודברי הרא"ש ולא השמיט רבינו מהם זולת הא דתניא גבי אחד מבני חצר שמת וכו' מבע"י אוסר והטעם שהשמיטו הוא משום דלא איצטריכא ליה דבכלל לא עירב המוריש הוא דכל שמת מבע"י אע"פ שעירב כלא עירב דמי דהא פסק עירובו קודם השבת :

ישראל וגר שהיו דרים בחצר וכו' ג"ז ברייתא שם (ע') ישראל וגר שרויים במגורה אחת ופירש"י מגורה . גורן והוא חלוק בחדרים והיה לכל אחד פתחו בחצר ואוסרין זה על זה ומת גר מבע"י אע"פ שהחזיק ישראל אחר בנכסיו אוסר משהשיכה אף על פי שלא החזיק ישראל אחר בנכסיו ואסיקנא דה"ק מת גר מבע"י אף על פי שלא החזיק ישראל אחר בנכסיו אלא משהשיכה כיון דה"ל להחזיק מבע"י אוסר מת משהשיכה אף על פי שהחזיק ישראל אחר בנכסיו

כיון דלא הו"ל להחזיק מבע"י אינו אוסר ופירש"י מבע"י . אם החזיק ישראל בנכסיו אוסר ואף על פי שלא החזיק מבע"י מיד והמתין עד שהשיכה ואיכא היתר למקלת שבת אוסר הואיל והיה לו כח להחזיק בה מבע"י אם ירצה נמצאת רשות זו תלויה ועומדת ולא הוה הותר למקלת שבת . ה"ק אף על פי שהחזיק כיון דלא הו"ל להחזיק מבע"י שלא היתה זו רשות תלויה בין השמשות אלא מוחזק לגר אם היה בא להחזיק לא היה יכול הותר בה למקלת שבת ואינו אוסר עכ"ל ומאי דנקט בדרייתא החזיק ישראל אחר הוא משום דאי הוי מחזיק בנכסיו ישראל עצמו השרוי עמו בחצר לא הוה מצי למיתני אוסר ואינו אוסר דהא ליכא מאן דאסר עליה כיון דיחיד הוא כדמשמע ליעא דברייתא דקתני ישראל לשון יחיד וא"כ צריך להגיה בלשון רבינו והחזיק ישראל אחר בנכסיו ואם אינו ט"ס אגב ריהטי' לא דק בה : **כתב** הרמב"ם אחד מבני החצר שהיה גוסס וכו' בפ"ד מה"ע וכתב ה"ה שהיא תוספתא פ"ה . בה"כ אם צריך לערב כתבתי בסוף סימן ש"ע :

שעב חצר שפתוחה לחצר אחרת וכו' משנה (פט') ר"פ כל גגות העיר רשות אחת הן ובלבד שלא יהא גג גבוה מי' לו נמוך מי' דר"מ וחכ"א כל אחד ואחד רשות בפני עצמו רש"א אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית ובגמרא (לא.) אמר

פרישה

סי' שעב (א) **חצר** שפתוחה לחצר אחרת כו' עיין בדרישה לאו דוקא פתוחה דאפילו אינם פתוחה מטלטלים מזו לזו ע"י גג וקרפף שביניהם אלא אורחא דמילתא נקט ב"י ויש לדחוק

אמר רב הלכה כר״ש והוא שלא עירבו בני החצירות כל א׳ לעצמה דהשתא לא שכיחי כלי הבתים בחצר אבל עירבו לא גזרינן דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחצר ושמואל אמר בין עירבו בין שלא עירבו וכן אמר רבי יוחנן ומשמע דהלכה ורבי יוחנן לגבי רב וכ״ש השתא דאיכא שמואל בהדיה וכן פסקו הפוסקים ושלא כדברי בעל העיטור שכתב בהלכות מילה דהלכה כרב וכתב רש״י דטעמא דר״ש משום דכיון דגזרות חצירות וקרפיפות כולם אין תשמישן מיוחד ותדיר רשות אחת הן מטלטלין מזה לזה אפילו מחצר של רבים לחצר של רבים בלא עירוב ולית ליה לר״ש עירובי חצירות אלא משום היתר כלי הבית ואיתא תו התם בגמרא (עב.) ומי אמר רבי יוחנן הכי דהלכה כר״ש ואפי׳ עירבו והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן כותל שבין שתי חצירות וכו׳ היו בראשו פירות אלו עולים מכאן ואוכלין ואלו עולין מכאן ואוכלין ובלבד שלא יורידו למטה מאי למטה לבתים ומ״ש רבינו חצר שבתוכה לחצר אחרת ל״ד פתוחה דאפילו איכא פתוחה לחצר אחרת נמי מותר לטלטל ממנה לחצר אחרת ע״י גג וקרפף שביניהם אלא אורחא דמילתא נקט דכשהוא פתוח מטלטלין מזו לזו:

ומ״ש או למבוי שמתוקן בלחי או קורה ברייתא שם בגמרא (עא:) שהיה ר״ש אומר כל זמן שהן של רבי וכו׳ גג וחצר אכסדרה ומרפסת וקרפף ומבוי כולן רשות אחת הן: **ומ״ש** והא דחצר וקרפף רשות אחת הן דוקא כשאין בקרפף יותר מארבעה וכו׳ כ״כ שם רש״י במשנה ובגמרא והכי אמרינן בהדיא בפרק עושין פסין (כב.) דלא שרי ר״ש אלא בקרפף בית שאתים וכ״כ הרמב״ם בפ״ג מה״ע וכ״כ סמ״ג וכשוט הוא ומ״ש ומקרפף לקרפף עד בית שאתים יכול לטלטל כ״כ רש״י בר״פ ר׳ אליעזר דמילה על הא דר״ש וז״ל קרפיפות אם של בית שאתים היא מטלטל בכולה ואם יותר ולא הוקף לדירה קרו ליה רשות אחת לגבי חבירו או לגבי חצר לטלטל ב׳ אמות אבל אמות בזה הוא ובהכנים מזה לזה עכ״ל: **שתי** חצירות שרוצין לערב יחד וכו׳ בריתא בס״פ מי שהוציאוהו (מט:) ה׳ שגבו עירוב כשהן מוליכין עירובן למקום אחד אחד מוליך לכולן ופירש״י אחד מהן מוליך ע״י כולם בשביל כולם ואפילו נתן הוא לבדו פת אחת בשבילן הואיל והוא כבר עירב עם חבירו קונה לעורב כולן. ובפרק הדר (עג.) בעא מיניה אביי מרבה ה׳ שגבו את עירובן כשמוליכין עירובן למקום אחד עירוב אחד לכולם או צריכין עירוב לכל אחד ואחד א״ל עירוב אחד לכולן. ופירש״י למקום אחד לחצר אחרת אביי לא שמיע ליה ההיא מתניתא דתניא לעיל ה׳ שגבו את עירובן א״נ שמיע ליה ומיבעיא ליה הלכתא מאי משום דאוקימנא לה בפלוגתא ומשמע בגמרא דה״ה אם חצר אחת דרים אב ובניו המקבלים פרס ממנו וכן הרב ותלמידיו המקבלים פרס ממנו דקי״ל דכל שאין דורין אחריהם בחצר אינם צריכין לערב כמ״ש בסימן ש״ע אם באים לערב בחצר הסמוכה להם אחד מוליך לכולן (א): **ואין** שני חצירות יכולין לערב יחד אא״כ יהא פתח ביניהם או חלון שיש בו ד׳ על ד׳ טפחים וכו׳ משנה ריש פרק חלון (עו.):

ומ״ש ואפי׳ אין ממנו אלא משהו בתוך עשרה וכולי ברייתא שם ודייקינן נמי ממתני׳ הכי: **ומ״ש** וכשיש ביניהם פתח או חלון וכו׳ גם זה באותה משנה:

ומ״ש ואחורה שבין בית לעליה וכו׳ שם א״ר נחמן ל״ש אלא חלון שבין שתי חצירות אבל חלון שבין שני בתים אפילו למעלה מי׳ נמי אם רצו מערבין אחד מ״ט דבתיה כמאן דמליא דמי כלומר והוי כמאן דלא גבוה י׳ ואמרינן בגמרא דאע״ג דלא בעינן שיהא גבוה י׳ מ״מ בעינן שיהא ד׳ על ד׳ וגרסינן תו בגמרא בעי מיניה רבי אבא מר״ב לול הפתוח מבית לעלייה צריך סולם קבוע להתירו או לא כי אמרינן בית כמאן דמלי דמי ה״מ מן הצד אבל באמצע לא או דילמא ל״ש א״ל א״נ ואסיקנא דאפילו סולם ערמי א״ל ורבינו כתב דין אחורה שבין עלייה לבית ומכ״ש נלמוד לחלון שבכותל בין ב׳ בתים. ותו בגמרא א״ר יוחנן חלון עגול צריך שיהא בהיקפו כ״ד טפחים וד׳ טפחים ומשהו מהם בתוך י׳ שאם ירבענו נמצא משהו מהם בתוך י׳ והעלו דבשיבבר נכי חומשא סגיא וכתב ה״ה בפ״ג שהשבון זה אינו מדוקדק בכוון וכתב עוד ה״ה בפ״ג בשם הרשב״א דחלון שהיא ד׳ עשו לה שריגות בטלה וכן בירושלמי כיוצא בזה: **כתוב** בשבלי הלקט השיב ה״ר אביגדור חלון שמערבין ע״י בעינן דייקוי ד׳ על ד׳ מרובעים בציר מהכי אע״ג דנפיש אורכיה טפי משיעוריה אינו משלים דלא חשיב דפליגי עליה דרשב״ג בר״פ חלון דהא לא חזי להכנים ולהוציא מתוך שהוא צר וכמאן דליתיה דמי ואין מערבין אחד וכתב עוד דהיכא דעירוב משוי לתרווייהו כחד ע״י חלון שהוא מרבע על ד׳ או ע״י לול שבין בית לעלייה פשיטא דמותר לטלטל מזה לזה דרך כתפים קטנים וכתב עוד ב׳ חצירות ובית אחד ביניהם והבית פתוח לשתי החצירות והבית עירב עם שתיהם אבל החצירות לא עירבו שתיהם זה עם זה פשיטא שאין לטלטל מחצר לחצר ע״י בית האמצעי שביניהם:

היה בין החצירות כותל גבוה י׳ טפחים וכו׳ משנה שם: **ומ״ש** או שהיה קרקעיתו של אחד גבוה מחבירו ה׳ וכו׳ הוא על הכלל שהעלו בפ׳ כל גגות (עג:) גידוד ה׳ ומחילה ה׳ מלטרפין וכמו שכתבתי בסימן שס״ב: היה

דרכי משה

שעב (א) וכתב הרא״ש בתשובה ס״ו הא דאחד יכול לערב בשביל כולן דוקא שעירבו כולן תחלה ואח״כ הלך א׳ ועירב בשביל כולן אבל לאחר שעירבו החצירות ביחד בא לחצר ועירב עמהן ל״מ העירוב הראשון שעירבו החצירות דאין עירוב למפרע וכן בחצר ומבוי כו׳ וע״ל סימן ש״ע מדין יהודים הדרים בב׳ או בג׳ מקומות: ב״ל

פרישה

לדמוק ולומר דלרבותא נקט פתוחה דאע״פ שמטלטל מרשותו לרשות חבירו בהדיא כדרך שמטלטל בלי הפסק ושיעור אפ״ה מותר מפ״ש כשמטלטל דרך המומה שביניהן דהוה קלת כמטלטל מרשות לרשות דרך מקום פטור וק״ל:

(ב) ומ״ש רבינו כו׳ רשות אחת הן דהלכה כר״ש דאמר כן ונעמיה כיון שאין מיומד ותדיר רשות אחת הן ומטלטלין אפילו מחצר של רבים בעירוב ולית ליה לר״ש עירובי חצירות אלא משום היתר כלי בית הש״י:

(ג) או למבוי שמתוקן ברייתא פרק כל גגות היה ר״ש אומר גג ומחצר כו׳ ומבוי כולן רשות א׳ הן:

(ד) ומקרפף לקרפף עד שאתים וכו׳ פי׳ אם אין כל אחד מהן אלא שאתים יכול לטלטל בכולו בכ״מ מהן גם להוציא ולהכנים מזה לזה בכולו ואם כל אחד מהן יותר משאתים ולא הוקף לדירה אז שם כרמלית עליו ואסור לטלטל בכולו מיהו יכול להוציא מזה לזה ולטלטל בכ״מ ב׳ אמות ומשמע מלשון רבינו שקרפף שהוא יותר מבית שאתים אסור

כולן (ג) רשות אחת הן ומותר לטלטל מזה לזה אפילו הן של בעלים הרבה ולא עירבו יחד מותר לטלטל מחצר להצר אחרת או מחצר לגג או לראש הכותל שביניהם ומגג לגג אחר הסמוך לו אפילו הוא גבוה ממנו הרבה ומהגג לקרפף (ג) או למבוי שמתוקן בלחי או קורה אע״פ שלא עירבו בו ואפילו עירבו בני החצר לעצמן דשביהי מאני דבתים בחצר אפ״ה מותר לטלטל כלי חצר לחצר אחרת ולא היישינן שמא יטלטל גם כלי הבית וכלים ששבתו בבית אסור לטלטלן מחצר להצר או לאחד מאלו הא דהצר וקרפף רשות אחת הן דוקא כשאין בקרפף יותר מסאתים או יותר על סאתים והוקף לדירה אבל לא הוקף לדירה אסור לטלטל ממנו להצר שהרי כרמלית הוא (ד) ומקרפף לקרפף עד סאתים יכול לטלטל בכולהו מזה לזה יותר מכאן (ה) יכול לטלטל שתי אמות בזה ושתי אמות בזה שתי חצירות שרוצין לערב יחד להתיר אף כלי הבתים אין צריכין עירוב אחר אלא העירוב שעשו כבר להתיר אחד מבני החצר מוליכו בשביל כולם ונותנו באחד מבתי החצר השנייה וכולם מותרין (ו) ואם ירצה יוליך שם אפי׳ פת משלו וכולן מותרין והוא שעירבו בני החצר השנייה לעצמן ואין בני החצר השנייה ג״כ צריכין פת אחר (ז) אלא העירוב שעשו כבר מתירן ואין ב׳ חצירות יכולין לערב יחד אא״כ יהא פתח ביניהן או חלון שיהא בו ד׳ על ד׳ טפחים ואפילו אין ממנו אלא משהו בתוך י׳ טפחים הקרובים לארץ וכשיש ביניהן פתח (ח) או חלון רצו מערבין כל אחד לבדו רצו מערבין יחד (ט) וארובה שבין עלייה לבית רצו מערבין ביחד אפילו היא למעלה מי׳ ואפילו אין שם סולם לעלות בו היה בין החצירות כותל גבוה עשרה טפחים (י) או שהיה קרקעיתו של אחד גבוה מחבירו ה׳ ועושה עליו מחיצה ה׳ להשלימו לי׳ אין יכולין לערב

דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל אחד ואחד רשות בפני עצמו רש״ג ג׳ גגות וג׳ חצירות ואחד קרפיפות כולן רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לשבתו בתוך הבית ואיפסיקא הלכה כר׳ שמעון ובגמרא נחלקו רב ושמואל ור׳ יוחנן ופסקו הפוסקים כשמואל ור׳ יוחנן דאפילו עירבו בני החצירות כ״ג לעצמה דבשיבבר נכי חומשא

מן העיגול ח' טפחים דהעיגול היקפו כ"ד טפחים וריבוע הפנימי היקפו שיתסר מ"כ ה"ל פחות ממנו ח"ט דהוה פלגא של היקף ריבוע הפנימי ואולי דרבינו כיון שראה דתלמ' דא דחה לדר' יוחנן ולדעתו ז"ל היה נראה שלא לדחותו וכדאמרן על כן לא כתבו כלל ונראה דאע"פ דאין ספק דלא נעלם מן התלמוד דהכי הוי דעתיה דר' יוחנן מ"מ דחוה מהלכה וס"ל דנשיבסר נכי חומשא סני דרואין המרובע שבתוך העיגול בגלעות שוות ואין לנו להוסיף חומשא טפי במידי דאיכוריה מדרבנן. כתב ה' המגיד ברפ"ג ע"ש הרשב"א דאיתא בתוספתא חלון שהיא ד' על ד' ועשו לה סריגות בטלה וכן בירושלמי כיוצא בזה עכ"ל וכן הדין בחלון פותח טפח בין ב' בתים והטומאה באחד מן הבתים ועשו לה סריגות ה"ז חוצץ ולא יצטרפו נקבי הסריגים לפותח טפח כמ"ש בי"ד סי' ש"ע וכן כאן אין מצטרפין נקבי הסריגות לד' על ד':

היה כותל לשניהם גבוה י' ובראשו פירות וכו' משנה שם וע"פ דברי התוס' דקי"ל כר"ש דחצירות וגגין וכו' רשות אחת הן וכותל זו אם יש בו ד' דין חצר יש לו ואסור להעלות מן הבתים עליו כשלא עירבו ואם אין בו ד' מקום פטור הוא ויכול להעלות עליו אפילו מן הבתים. ובריב ספרי רבינו כתו' כאן וז"ל אבל אינן יכולין וכו' ולהכניסן לבית אפי' אין בו רוחב עד דרך הכתליס וכך היתה הטוסחא לפני ב"י ותמה ואמר דהוא כנגד הגמרא והדין עמו אבל אין תפיסה על רבינו אלא על הסוכר והמדפיסים שמהפכים השורות ומחסרין תיבות והאי אפי' אין בו רוחב צריך להגיהו בסוף הדיבור ולהגיה בתחלתו אא"כ וכך צריך להיות אבל אינן יכולין וכו' ולהכניסן לבית אא"כ אין בו רוחב ארבעה וכו' עד דרך הכתליס אפילו אין בו רוחב ארבעה וטוסחא זו מכוונת עם מסקנת הגמרא וכמ"ש הרי"ף והרא"ש:

היה לא' מחצירות כותל גבוה י' וכו' מימרא דרב נחמן שם (דף ע"ז) להיכא דהשני שוה לארץ ורבינו כתב ולשני אינו גבוה י' לרבותא כמו שפירש"י דאע"פ דהשני אינו שוה לארץ אלא שאינו גבוה י' מותר להשתמש מן האחר עליו אפילו כשלא עירבה לעצמה ואף בכלי הבית מותר אם עירבה לעצמה ולחבירו שהוא גבוה י' אסור בכל ענין ומיהו הרמב"ם ז"ל כתב ז"ל כותל שבין שתי חצירות שהוא רחב ארבעה וכו' וכתב ה' המגיד דפירושו דוקא ברחב ד' אבל בשאינו רחב ד' ה"ל מקום פטור ומותר לשניהם אפילו לא עירבו יחד ואין ספק דכך היה גורס בגמרא ורחב ארבעה ולפי זה מ"ש הרמב"ם וכן חרין שבין ב' חצירות וכו' נמי דוקא ברחב ד' כדמשמע מל' וכן וכ"כ הרי"ף והרא"ש גבי חרין רחב ארבעה והכי מוכח בתלמודא מדמצריך להו צריכי דאי אשמועינן כותל וכו' ואי איתא דכותל צריך שיהא רחב ד' ובחרין אינו צריך רחב ד' אי איפכא פשיטא דאיצטריך תרווייהו אלא בע"כ דלהרמב"ם אידי ואידי ברחב ד' אבן בספרי תלמוד שבידינו לא כתוב ורחב ד' לא גבי כותל ולא גבי חרין וגם רבינו בס"ס זה כשכתב דין זה גבי חרין לא כתב רחב ד' וכ"כ האגודה וה"ר יהושע בסתם ולא כתבו רחב ד' לא בכותל ולא בחרין והכי נמי מסתברא שהרי אם היה הכותל שוה לזה כמו לזה היה מותר לשניהם לטלטל מכלים שבאחר על הכותל בין שהוא רחב ד' או אין רחב ד' ואפי' לא עירבו כדלעיל בסמוך וכן מן הכותל לאחר אלא דבזו דלא' גבוה י' ולב' שוה לארץ נותנים לזה שהוא אליו בנחת השתא לפי טעם זה גם באינו רחב ד' ה"ל לזה בקשה ולזה בנחת ונותנין לזה שהוא אליו בנחת ויש לייסד דלא אמרו דנותנין לזה שהוא אליו בנחת אלא כשרחב ד' שהוא ראוי לתשמיש והכי משמע לישנא דתלמודא דקאמר ה"ל לזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו בקשה נותנין אותו לזה שתשמישו בנחת ואך ליישנא א"ר נחמן בדין זה גם בחרין דאלמא דוקא היכא דראוי להשתמש עליו תשמיש קבוע כיון דרחב ד' בכל אורך הכותל דה"ל ד' על ד' אם הוא דאמרו רבנן דנותנין אותו לזה שתשמישו בנחת אבל כשאינו רחב ד' דאינו ראוי לתשמיש קבוע לא תקנו אלא הניחוהו לשניהם ולא מטעם שכתב ה' המגיד שהוא מקום פטור והכי נמי משמע ליישנא דתלמודא דמצריך להו צריכי דסד"א היכא דלא מישתמשי אינשי א"כ דבעיתא תשמישתיה לא תקנו רבנן דבר אלא הניחוהו לשניהם וכ"פ בש"ע כהרמב"ם. ומ"מ להלכה למעשה אין להקל כיון דלגירסת ספרים שלנו לעולם אין נותנין אלא לזה שתשמישו בנחת וכמ"ש רבינו וה"ר יהושע והאגודה בסתם ובאלפסי ישן ראיתי ג"כ שאין כתוב בו ורחב ד' לא בכותל ולא בחרין:

עקר חוליא כו' כתב הרא"ש דבאצטבא כיון שאין ראוי לעמוד עליה ולהשתמש כיון שאין בה ד' הלכך אינו מועיל אפילו להתיר להשתמש בנגדו אבל כשעקר חוליא מראש הכותל עומד על הקרקע ומשתמש שם מועיל להתיר להשתמש כנגד המיעוט אפי' אין בו ד' וכ"כ התוס' בשם ר"י (דף ע"ז

היה כותל לשניהם גבוה י' ובראשו פירות וכו' משנה שם (עז:) כותל שבין ב' חצירות גבוה עשרה ורחב ארבעה מערבין ב' ואין מערבין אחד היו בראשו פירות אלו עולין מכאן ואוכלין ואלו עולין מכאן ואוכלין ובלבד שלא יורידו למטה וכתבו התוספות ובלבד שלא יורידו למטה דוקא לפי שאין פתח ביניהם שאין החצירות יכולין לערב יחד אבל אם יש פתח בכותל זה ועירבו מותר להוריד ולהביא מן הבתים לחצר ומן הבתים מעלין על הכותל. ובגמ' אין בו ד"א מאי אמר רב אויר ב' רשויות שולטות בו לא יזיז בו אפילו מלא גימא ורבי יוחנן אמר אלו מעלין מכאן ואוכלין ואלו מעלין מכאן ואוכלין תנן אלו עולין מכאן ואלו עולין מכאן ואוכלין עולין אין מעלין לא ה"ק יש בו ד' על ד' עולין אין מעלין לא אין בו ד' מעלין נמי ואזדא ר"י לטעמיה דכי אתא רב דימי א"ר יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני ר"ה ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יהליפו [א] ופירש"י מעלין. מחצירן לראשו וה"ה דמורידין דמקום פטור היא ובטל לכאן ולכאן אבל התוס' פירשו אלו מעלין מן הבית דמן החצר אפילו ברחב ד' שרי דכר"ש מוקי לה רבי יוחנן בריש כל גגות והרי"ף והרא"ש כתבו הא דקתני ובלבד שלא יורידו למטה אוקימנא בפרק כל גגות למטה לבתים אבל לחצירות מורידין דקי"ל כר"ש דאמר גגות חצירות וקרפיפות רשות אחת הן וא"כ ריש"א דקתני עולין אין מעלין לא מבית לכותל קאמר וטעמא משום דרוחב ד' אבל אם אין בו ד' מעלין מבית לכותל לר"י דאמר אין בו ד' אלו מעלין מכאן לר"ש דקי"ל כוותיה ולכן תמהני על רבינו שכתב אבל אין יכולין להעלות מפירות הבית וכו' אפילו אין בו רוחב ד' והא ליתא אלא ברחב ד' דוקא אבל אם אינו רחב ד' מותר וא"ע: **ומ"ש** ובלבד שלא יהליפו כבר כתבתי בסימן שמ"ו דהיינו לדעת הרשב"א אבל לדעת הרי"ף והרמב"ם כל כה"ג מותר להחליף דהא רשויות דרבנן הם: **היה** לאחד מהחצירות גבוה י' כלומר הכותל שבין שתי חצירות היה גבוה י' לאחד מהחצירות שהיה קרקע שאצלו גבוה ה' וכנה עליו כותל גבוה ה' שנמצא לאחר אחד גבוה י' ולשני אינו גבוה אלא ה' אינן יכולין לערב יחד כדפרישית בסמוך: **ומ"ש** ועיקר תשמיש הכותל נותנין אותו וכו' בפרק חלון (עז.) א"ר הונא אר"ל כותל שבין ב' חצירות גידו אחד גבוה י' טפחים וגידו אחד שוה לארץ נותנין אותו לזה ששוה לארץ משום דה"ל לזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו בקשה ונותנין אותו לזה שתשמישו בנחת ופירש"י כל כמה דלא גבוה י' קרי ליה שוה לארץ נותנין אותו להעלות ולהוריד מעליו וחבירו אסור והרמב"ם בפ"ג כתבה בזה שיהא הכותל רחב ד' וכתב ה"ה שאם אין ברחבו ד' מותר לשניהם להשתמש בו אפילו מן הבתים אע"פ שעירבו כל אחת לעצמה כן מבואר שם בגמ' שמקום שאינו רחב ד' הוא מקום פטור שרחב ד' על ד' ולא עירבו יחד זו שתשמישה בנחת מותר לו אפי' מן הבתי' כיון שעירב' לעצמה וזו שתשמישה קשה אסורה אף מן החצר וכשתשמיש שניהם ש"ים מותרים בו שניהם מ' החצירות ואסורים מן הבתים אא"כ עירבו יחד עכ"ל (ג):

נפריץ הכותל עד י' אמות חשיב כפתח נפרץ ביתר מי' כו' משנה בפרק חלון. וכתב ה"ר יהונתן נפרץ הכותל י' אמות ונשאר משהו מכאן ומשהו מכאן או מצד אחד לבדו ונשאר ד"ט רוחב בגובה י' מערבין ב' אם ירצו אלו לעצמן ואלו לעצמן ואין אוסרין זה ע"ז שהרי לא נפרצה במילואה ואותה פירצה אינה נחשבת אלא כפתח נפרץ יתר מי' אמות אע"פ שנשאר מן הכותל מכאן ומכאן כפלי כפלים ממה שנפל הכל חשיב כנכול ואין זה פתח אלא פירצה והוו כולהו כדיורי חצר אחד ואם עירב כל אחת לעצמה הוי כחולקין את עירובן ואוסרים אלו על אלו ע"כ ודבריה ברורים הם: **העמיד** אבל הכותל סולם רחב ד' וכו' לאו אנפרן הכותל קאי אלא אריש שכתב היה כותל לשניהם גבוה י' וכו' וקאמר השתא דסולמות חשיב כפתח והוא שיהיו על התנאים שכתב והדין מימרא דאביי בפ' חלון (עז:) וכתב ה"ה בפ"ג מה"ע ולא ראיתי בדברי רבינו זכר לרוחב כולם אבל הרשב"א כתב רחב ד' כלשון המימרא וכתב עוד בלשונו סולם אמרו שיש בו ד' חוקין ואם היה סולם כבידה שרועותיו ושליבותיו גסות וכבידות אע"פ שאין בו ד' חוקין ממעט לפי שבודאי קובעו ובסמוך יתבאר בדברי רבינו:

עקר חוליא מראש הכותל וכו' בגה אצטבא אצל הכותל וכו' ג"ז שם (עז:) בא למעטו אם יש במיעוטו ד' מותר להשתמש בכל הכותל ואם לאו אינו משתמש אלא כנגד המיעוט מה נפשך אי אהני מיעוטא בכוליה כותל ליתמש אי לא אהני מיעוטא אפי' כנגד המיעוט נמי לא אמר רבינא כגון שעקר חוליא מראשו ופירש"י אם יש במיעוט ד' אורך בגד משך הכותל הוי כפתח וכיון דממנו למעלה לא גבוה י' משתמש בכל הכותל שהרי תשמישו בנחת שעולה לו דרך פתחו: אי אהני

לערב יחד היה כותל לשניהם גבוה י' ובראשו פירות בני ב' החצירות יכולין לעלות עליו ולהעלות עליו מפירות החצר להורידם ממנו להצר אחרת ולהוריד מה שעליו להצר בין אם הוא רחב ד' או אינו רחב ד' אבל אינן יכולין להעלות מפירות הבית עליו ולא להוריד ממנו להכניסן לבית (יא) אפי' אין בו רוחב ד' וכ"ש שלא יהליפו פירות בית זה לבית אחר דרך הכתלים היה לאחד מהחצירות כותל גבוה י' (יב) ולשני אינו גבוה י' כגון שקרקעיתו של אחד גבוה משל חבירו אין יכולין לערב יחד כדפרישית ועיקר תשמיש הכותל נותנין אותו לבי שאינו גבוה לו י' שאותו מותר להשתמש עליו אף בכלי הבית והשני אסור נפרץ הכותל עד י' אמות חשיב כפתח נפרץ ביתר מעשר חשיב כ"ד חצר וצריכין לערב יחד העמיד אצל הכותל סולם רחב ד' וכן בנגדו בחצר השני אפילו אין הסולמות זה כנגד זה אם אין ביניהן ג' חשיבי כפתח היו מופלגין זה מכנגד זה ג' אם הכותל רחב ד' עדיין חשובין כפתח שיכול לעלות בסולם זה ולילך על הכותל עד הסולם ולירד אין בו רחב ד' לא חשיבי כפתח עקר חוליא מראש הכותל למעטו מגובה י' אם יש בה משך ד' מהני בין לענין לעשותו כפתח

דרכי משה

(ב) נ"ל שזו הגירסא אינה נכונה (וכ"פ ב"י) דאם אין בכותל רחב ד' מותר להעלות עליו מן הבית ולהוריד מעלייה תוך הבית וכן אמרינן בגמרא וכ"כ התוספות והרא"ש והמ"מ פ"ג דעירובין וכן פירש רבי יהונתן פרק הלון דף רי"ב ונ"ל הגירסא הנכונה ולא להוריד להכניסן לבית אא"כ אין בו רוחב ד' דבאין בו רוחב ד' שרי דמקום פטור הוא כל שאין בו רוחב ד' מיהו להחליף מבית לבית דרך מקום פטור אסור כמ"ש לעיל סימן שמ"ו: (ג) וכתב הר"ר יהונתן פרק הלון ע"ב דב' הצירות שביניהם כותל ואינו גבוה י' צריכים לערב אחד ולא שנים וכ"ה לקמן בסימן זה לגבי גדיש שבין החצירות: כתב

דרישה

סי' שעב [פ] מה שכתבתי ב"י פירש"י על הא דאר"י אלו מעלין כו' נלע"ד ליתן טעם לדברי רש"י דפי' מ"ש רבי יוחנן אלו מעלין מכאן כו' דר"ל מעלין מן הכותל לכותל ומתוכו יבואר ג"כ דעת רבינו במ"ש לאסור טילטול מכתיא בל הכותל וזה שיש לדקדק בהסוגיא דדיקדק עולין אין מעלין לא דזה אינו מיושב אליבא דר"ש במאי דמשני דהמשנה איירי בכותל רחב ד' דמ"מ ה"ל לשנות רבותא דמעלין פירות מן האחר מותר ומכ"ש דלעולות בלא פירות דמותר. ועי"ק דבריש פרק כל גגות דפרינן אי' יוקנן דאמר הלכה כר"ש ואפי' עירבו ומי אמר ר"י הכי והאמר ר"י הלכה כשתים משנה ותנן כותל שבין ב' חצירות אלו עולין מכאן כו' ובלבד שלא יורידו למטה ומשני מאי שלא יורידו למטה לבית. וקשיא ב"י לעיל בריש הסימן וקשה למה פריך מסיפא דמתני' מרישא הכ"ל ה"ל להקשות דקתני אלו עולין מכאן דמשמע עולין אין מעלין לא ואין לומר דמיתא ליה לקשות מסיפא דקתני בס בהדיא ובלבד שלא יורידו למטה ממש שיקשה מדיוקא דרישא דז"א הכא בסוגיא זו בפרק הלון פריך אר"י מדיוקא דעולין אין מעלין לא. וע"כ נ"ל דאף דרבי יוחנן ס"ל הלכה כשתים משנה ותיתא אליבא דר"ש מ"מ י"ל דהמשנה נשנית אליבא דר"ע. ומש"ה א"ש דלא פריך בפרק כל גגות אר"י ממאי דקתני עולין אין מעלין לא דא"ל דה"ס נעלין נמי. והא דקתני עולין מסוס דהמשנה נשנית אליבא דר"ע ואליבא דרבנן דפליגי עם ר"ש ס"ל דאין מטלטלין ממצר לחצר לפרוך ממאי דקתני במשנה ובלבד שלא יורידו למטה דלא תיתא כר"ש כלל דהוא מתיר אפילו בעירבו והמשנה קתני לאסור. ומשני מאי שלא יורידו לבית. ול"ל ואליבא דר"ש מפורש המשנה כן ואליבא דרבנן יפורש המשנה

פרישה

ומסיקנא ממשנה מצטרפין כמו שכתבתי בסימן שס"ב בית יוסף:

(יא) אפילו אין בו רוחב ד' וכו' ב"י תמה על זה עיין בדרישה וקוטים מדברי הרי"ף והרא"ש דאם אין רוחב ד' מותר. ובד"מ כתב וז"ל וכ"ל דה"ג ולא להוריד ולהכניס לבית אא"כ אין רוחב ד' דבאין בו רוחב ד' שרי דמקום פטור הוא מיהו להחליף מבית לבית דרך מקום פטור אסור כמו שכתבתי לעיל סי' שמ"ו עכ"ל ועל להחליף כתב ב"י דוקא להרשב"א אסור אבל להרי"ף והרמב"ם מותר כיון דרשויות דרבנן ועיין לעיל סימן שמ"ו:

(יב) ולשני אין גבוה י' התשמיש הוא לו לגמרי שיכול להשתמש בכל הכותל דכיון שרחב ד' הוי פתח ותשמישו בנחת לעלות דרך שם ומשתמש בכל הכותל עקר חוליא מלדו מותר לבדו לטלטל בכל הכותל ולא אותן שדר במצר אחרת שלהן עדיין גבוה י' וא"ל דזה מיירי שעקר החוליא גם מצד השני ולשניהם נימא תשמישתא דא"כ היו אוסרין זה על זה אם לא עירבו דא"ל דמיירי בכלי מצר דא"כ אפילו בגבוה י' שרי ולא נ"ל דלעדיים קתני דמ"ש ברישא בין לענין לעשותו כפתח לערב יחד מיירי שנפרץ גם מצד השני ופיסא לענין תשמיש מיירי

אהני מיעוטא למיהוי פתחא כוליה שרי: אמר רבינא לא מלמטה עסקינן דהתם ודאי בציר מד׳ לא מהני למידי אלא כגון שעקר חוליא מראשו הלכך אי הוי מיעוטא ד׳ אורך הוי פתחא לכל הכותל בציר מהני פתחא הוא דלא הוי אבל למישתמושי ביה שרי דכיון דלא גבוה י׳ לא הוי רשותא וכתב הרא״ש כגון שעקר חוליא מראשו אבל אצטבא ואין במיעוטו ד׳ אפילו כנגד האצטבא אין משתמש שאין ראוי לעמוד על האצטבא להשתמש כיון דאין בו ד׳ אבל במקום עקירת החוליא עומד על הקרקע ומשתמש שם: **ומ״ש** רבינו ובולטת ד׳ הוא מדברי הרא״ש שם גבי אצטבא ע״ג אצטבא ד׳ קכ״ה ודלא כדמשמע מפירש״י דלא בעי ד׳ עד ד׳:

ומ״ש אבל אינו חשו׳ כפתח וכו׳ הרא״ש שם גבי אצטבא על גבי אצטבא כתב כן בשם ר״מ ז״ל: **ומ״ש** כפה אצלו ספסל וכו׳ ג״ז שם (עז.) מימרא דר׳ יחיאל: ומ״ש ובלבד שיחברנו בטיט כלומר דבעי מרא וחצינא כדאמרינן בגמרא כי היכי דלא ניהוו דבר הניטל בשבת והרמב״ם כתב להא דרבי יחיאל בפ״ג לענין חרץ שבין ב׳ חצירות ולפוס דינא אין הפרש בדבר שהרי החרץ והכותל שויס בדינים אלו כדמשמע בגמרא (עז:):

בנה אצטבא ע״ג אצטבא וכו׳ ג״ז בפרק חלון (עז:) אמר רב ביבי בר אביי בנה אצטבא ע״ג אצטבא אם יש באצטבא התחתונה ד׳ ממעט אי נמי אין בתחתונה ד׳ ויש בעליונה ד׳ ואין בין זה לזה ג׳ ממעט ופירש״י בנה אצטבא. של עץ ע״ג האצטבא סמוך לכותל ויש אויר מפסיק בין זו לזו שהיה לעליונה רגליס אם יש בתחתונה אורך ד׳ ובה נתמעט גובהו של כותל אי׳ ממעט דל עליונה מהכא מ״נ אין בה ד׳ ויש בעליונה ד׳ ואין בין זה לזה ג׳ תשבינן ליה כאחד אבל יש ביניהם ג׳ הרי נינהו ומיעוט באויר לא שמיה מיעוט וכתב הרא״ש דמשמע מדברי רש״י דלא בעי ד׳ על ד׳ וקשה לקמן בשמעתין בעי שיגיע הכולם לראש הכותל ואין לומר דהתם מיירי שאין אורכו ד׳ אצל הכותל דהא בכל שמעתין משמע בכולם צריך שיהא אורכו ד׳ וכ״ל דהכא בעי ד׳ על ד׳ שאז ראוי לעמוד עליו ולעלות על הכותל ולהכי לא בעי׳ אלא שיתמעט הכותל אי׳ אבל לקמן מיירי שאינו רחב ד׳ על ד׳ ולהכי בעינן שיגיע הכולם בראש הכותל ור״מ תירץ דכל הני מיירי לענין זה שאם עשה האחד בין אבל הכותל ומיעטו אי׳ דה״ל תשמישו בנחת ומותנין אותו לו אבל פתח לא חש״ב לערב אחד אפילו שבנגדו עשה כיוצא בו אם לא שיגיע הכולם בראש הכותל עכ״ל ואין כן דעת הרמב״ם בפ״ג אלא לענין מערבין אחד הוא וכתב ה״ה שם גבי חרץ שבראה מדבריו שכל מיעוט צריך שיהיה בפחות מג׳ לראש הכותל וכתב עוד ה״ה בפ״ג עוד שם כולם שעליבותיו פורחות אם יש בשליבה התחתונה ארבעה ממעט אין בשליבה התחתונה ד׳ ויש בשליבה העליונה ד׳ ואין בין זה לזה ג׳ ממעט ורבינו לא הזכיר ויש בעליונה ד׳ ואפשר שלא היה בגירסתו עכ״ל. הרבינו הצריך ד׳ רוחב כתירוץ הרא״ש ולהיות כפתח הצריך שיגיע לראש הכותל כתירוץ ר״מ ולא ידעתי למה הכיון דבאיזה תירוץ מהם מתיישב: **ומ״ש** ואם אין הכותל גבוה אלא י׳ וכו׳ גז״ש (עח.) א״ר יהודה אמר שמואל הונא בריה דרב יהושע אמר אפילו ז׳ ומשהו ופסקו הפוסקים כרב הונא בריה דרב יהושע וכבכרי רבינו יש ט״ס בזה וכן צריך להגיהו ואם אין הכותל גבוה אלא י׳ וזוקף כולם גבוה ז׳ ומשהו במשך ד׳ אצל הכותל מתירו בין להשתמש עליו בין לערב יחד כיון שלא נשאר ג׳ עד ראש הכותל וכן מצאתי בספר מוגה ומ״ש במשך ד׳ ולא הצריך שתהא רחבה ד׳ היא מפני מה שכתבתי בסמוך בשם הרא״ש דכיון שמגיע לראש הכותל או לפחות מג׳ סמוך לו לא בעינן שיהא רחב ד׳:

ומ״ש ודוקא שיש בכולם ד׳ שליבות וכו׳ שם כולם המצרי אינו ממעט והצורי ממעט ה״ד כולם המצרי אמרי דבי רבי יגאי כל שאין לו ד׳ חוקין ופירש״י כולם המצרי הואיל וקטן הוא ונוח ליטלו משם אינו ממעט. חוקין מישקאלויס: **זיין** היוצא מן הכותל ויש בו ד׳ על ד׳ וכו׳ שם בפ׳ חלון (עז: ועח.) א״ר נחמן אמר

כפתח לערב יחד בין לענין שיכול להשתמש בכל הכותל אין בו ד׳ אינו חשוב כפתח לא לערב יחד ולא להשתמש בכל הכותל אלא כנגד המקום שנתמעט יכול להשתמש בנה אצטבא למטה אצל הכותל למעטו מגובה י׳ אם יש בה ד׳ אורך במשך הכותל (יג) ובולטת ד׳ מועיל להשתמש בכל הכותל אבל אינו חשוב כפתח לערב יחד עד שיגיע לראש הכותל אין בה ארבעה על ארבעה (יד) אינו מועיל אפילו להתיר להשתמש כנגדו (טו) אפילו כפה אצלו ספל שיש בו ד׳ על ד׳ וגבוה כל שהוא ומיעט בו גובהו מי׳ מותר להשתמש (אפי׳ שלא) כנגד המיעוט (טז) ובלבד שיחברנו בטיט בנה אצטבא ע״ג אצטבא אם יש בתחתונה ארבעה על ארבעה או אין בה ד׳ על ד׳ ויש בעליונה ד׳ על ד׳ (יז) ואין בין זו לזו ג׳ טפחים ממעט להתיר להשתמש עליו אבל (יח) לא מהני למיהוי פתח לערב יחד ואם אין הכותל גבוה אלא י׳ וזוקף כולם גבוה ז׳ ומשהו במשך ד׳ אצל הכותל (יט) מתירו בין להשתמש עליו בין לערב יחד כיון שלא נשאר ג׳ עד ראש הכותל ודוקא שיש בכולם ד׳ שליבות אז מותר לשמש עליו אבל אם אין בו ד׳ שליבות אינו מתיר: (כ) זיז היוצא מן הכותל ויש בו ד׳ על ד׳

ע״ז) בד״ה אם יש: **ומ״ש** אפי׳ כפה אצלו ספל וכו׳ מותר להשתמש כנגד המיעוט ובלבד שיחברנו בטיט שם מימרא דר׳ יחיאל ומקיקנא בגמרא דמיירי בספל שיש לה אוגנים וחברינהו בארעא בטיט ובעי מרא וחצינא כשיבא ליטלו משם דהשתא ה״ל דבר שאינו ניטל בשבת מחמת איכור וממעט ורבינו לא כתב שיש לו אוגנים משום דהתם ספל יש לה אוגנים וכ״כ רש״י דאית לה אוגנים כעין כפלים שלנו אבל תימא אמאי לא כתב רבינו הא דאסיקנא ל״ל דבעי מרא וחצינא וכתבו הרא״ש והרמב״ם בפ״ג וגראה דטעמו משום דבגמ׳ מקשין אהא דמוקמינן בדחבריה בארעא ובלאית ליה אוגנים וכי אית ליה אוגנים מאי הוי והא תנן העומן לפת ולגון תחת הגפן בזמן שמקלת עלין מגולין ניטלין בשבת דיעור שרי וה״ג הספל מגולה ומוטלו ומוער העפר ומשני לא צריכא דבעי מרא וחצינא והשתא ס״ל לרבינו כיון דלא מוקי׳ ליה בהכי אלא כדי לתרץ הקושיא מלפת ולגון וכיון דלמה שהקשו התוס׳ לשם בד״ה מקלת עלין וז״ל מע״ג דבמניח אסרי׳ בפרק מוטל מטעם בשים לדבר האסור מת בשבת הוי כמו שוכח וכל דבר שדעתו ליטלו בשבת ולא להניחו בו כל השבת אפילו מניח חשוב כשוכח כי ההיא דמוער את הכיסוי וכו׳ עכ״ל והכי נקטינן דדוקא במניח הוא דאסור וכו׳ מ״כ ל״ק כלל מלפת ולגון דהתם אפילו מניח חשוב כשוכח מאחר שדעתו ליטלו בשבת כי ההיא דמוער את הכיסוי

אבל מיעטו בספל דחבריה בארעא לליהוי מיעוט ומניחו לכל השבת אסור ליטלו ולגער העפר אפילו לא בעי מרא וחצינא כך נראה לייסד דעת רבינו והכי משמע מדבריו לעיל ס״ס שי״א שכתב משות שסכה על הכר מוער את הכר וכן מופלות וכן לגון שטמן בארץ וכו׳ מדכתב וכן לגון אלמא דהך לגון נמי דינו כשוכח כיון שדעתו ליטלו בשבת וכ״כ לשם ב״י. אך קשה דלמה כתב רבי׳ אפי׳ כפה ספל וכו׳ דמשמע דאינטבא וספל חד דינא אית להו ולא דיניהם חלוקים דבאצטבא ד׳ על ד׳ כתב רבי׳ דמועיל להשתמש בכל הכותל ובספל ד׳ על ד׳ כתב מותר להשתמש כנגד המיעוט אלמא דכשלא כנגד המיעוט אסור ולכן נראה להגיה מותר להשתמש אפי׳ שלא כנגד המיעוט ולהכי כתב רבינו דמיירי בספל ד׳ על ד׳ אף על פי דבגמ׳ הזכירו סתם ספל ממעט משום דס״ל דאפילו בתל עפר או באצטבא אינו מועיל להשתמש אפילו כנגד המיעוט אם אין בו ד׳ על ד׳ כ״ש ספל אלא בע״כ בדאית ביה ד׳ על ד׳ ומועיל אפילו בכל הכותל דדין ספל כדין האצטבא ותל עפר ואם אין בו ד׳ על ד׳ אפי׳ כנגד המיעוט אינו מתיר וכדפריך בגמ׳ מנ״ל מהני המיעוט בעוליה כותל ליתשמש ואי לא מהני המיעוט אפילו כנגד המיעוט נמי לא אמר רבינא כגון שעקר חוליא מראשו אלמא כל שאין המיעוט מראשו אלא מלמטה אפי׳ כנגד המיעוט נמי לא אם אין בו ד׳ על ד׳ ואם יש בו ד׳ על ד׳ מהני בעוליה כותל אבל ב״י תפס דיבורו כפה אצלו ספל משמע דלא היה גורס אפילו וכ״כ בש״ע וכתב כלשון רבינו בספל ד׳ על ד׳ אינו משתמש אלא כנגד המיעוט ולע״ד הוא ט״ס: **בנה** אצטבא על אצטבא וכו׳ שם מימרא דרב ביבי בר אביי ופירש״י אם יש בתחתונה אורך ארבעה ובה נתמעט גובהו של כותל אי׳ והקשו התוס׳ מהא דגבי כולם בעי׳ שיגיע עד ראש הכותל ופר״י דהכא בעי׳ ד׳ על ד׳ ולהכי כגי׳ בנתמעט גובהו אי׳ אבל גבי כולם דבעי׳ עד ראש הכותל לא בעינן ארבעה על ד׳ עכ״כ דגמרא שיגיע עד ראש הכותל ופר״י דהכא בעי׳ ד׳ על ד׳ ולהכי כגי׳ בנתמעט גובהו אי׳ אבל גבי כולם דבעי׳ עד ראש הכותל לא בעינן

מראשו ואין בו ד׳ כלל מפורש בגמרא דמועיל להשתמש כנגד המיעוט אבל גבי אצטבא וספל החמיר רבינו כפר״י והרא״ש דאינו מועיל להשתמש בכל הכותל אא״כ בדאית ביה ד׳ על ד׳ ואי׳ לית ביה אלא ארבעה אינו מועיל אפילו להשתמש כנגד המיעוט דאילו למהר״ם אפילו אין בו אלא ארבעה מועיל להשתמש בכל הכותל והיא דעת רש״י דדוקא גבי זיז מפרש תלמודא ארבעה על ארבעה דבנין אצטבא ע״ג קרקע וכן תל עפר וכן כולם שזרועותיה עומדים ע״ג קרקע באורך ד׳ סגי אע״פ שאינו בולט ארבעה ברוחב ואיכא למידק לפר״י והרא״ש אמאי מפרש תלמודא גבי זיז ארבעה על ארבעה טפי מבאיצטבא וכולם שליבותיו פורחות דקאמר בסתמא בארבעה ואינו מפרש אע״פ דגם לשם בעינן ארבעה על ארבעה ואם אין הכותל גבוה אלא עשרה אפ״ה בעי זיז ארבעה על ארבעה דאע״ג דבכולם רחב ארבעה ומגיע לראש לא בעינן ארבעה על ארבעה הכא בכולם כל שהוא שהגיח ע״ג זיז ומגיע לראש הכותל בעינן שיהא בזיז ד׳ על ד׳ וז״ל ב״י ורבינו הצריך ארבעה כתירוץ הרא״ש ולהיות כפתח הצריך שיגיע לראש הכותל כתירוץ מהר״ם ולא ידעתי למה הכיון דבאיזה תירוץ מהם מתיישב למה ליה למינקט כחומרי שניהם עכ״ל ולא אבין דבריו הלא בכולם שוין הן הרא״ש ומהר״ם הכיון דהגיע בראש הכותל או ז׳ ומשהו דהוי לבוד לראש הכותל ה״ל פתח אף לערב יחד ואפילו לית ביה ד׳ על ד׳ אלא דבמיעוט שלמטה בארץ בתל עפר או באיצטבא דלא מהני לערב יחד אלא להשתמש בכל הכותל ס״ל למהר״ם דמועיל אפילו אין בו ארבעה על ארבעה אלא באורך ד׳ סגי אף על פי דאינה בולטת ארבעה ולהרא״ש אינו מועיל להתיר ולהשתמש אלא בדאית ביה ד׳ על ד׳ דאז מותר להשתמש בכולה אבל באין בו אלא באורך ארבעה אינו מועיל להתיר כנגד המיעוט והכריע רבינו בזו לחומרא כהרא״ש לפי שכך פר״י כמו שהוא בתוספות וכדפי׳. ודוקא שיש בכולם ארבע שליבות וכו׳ שם דבד׳ שליבות כובדו קובעו ופירש״י דמתוך שהוא כבד אין טוטלין אותו משם ולא משום איכור אבל אם אין בו ארבע שליבות קטן הוא ונוח ליטלו משם אינו ממעט וע״ל סימן ש״ח סי״א:

זיין היוצא מן הכותל וכו׳ שם ריש (דף ע״ח) מימרא דר״נ א״ר אבוה פי׳ אפילו כולם כל שהוא שאינו רחב ארבעה ומצמידו בקרקע וסמך ראשו בזיז שהוא

פרישה

מיירי דוקא שבפרץ מלדו ולא מלד הסדני ודו״ק: (יג) ובולט ארבעה פירוש לרוחב:

(יד) אינו מועיל אפילו להתיר פי׳ שאין ראוי לעמוד על האצטבא שאין בה ד׳ אבל במקום עקירת חוליא יכול לעמוד על הארץ ומשתמש שם אמר״י:

(טו) מ״ש רבינו אפילו כפה אצלו ספל שיש בו ד׳ על ד׳ וגבוה כל שהוא וכו׳ מותר להשתמש כנגד המיעוט יש לתמוה מנא ליה לרבינו למלך בין ספסל ד׳ ע״ד בין אצטבא ד׳ ע״ד והלא בגמרא אמרו סתם ספל ד׳ ע״ד ממעט ומדלא פירשו ממילא הוי דינו כמו אצטבא וצ״ע:

(טו) ובלבד שיחברנה בטיט בענין שלא יהא דבר הניטל בשבת. אם יש בתחתונה ד׳ ובה נתמעט גובה של כותל דל עליונה מהכא יהיה מיעוט רש״י: (יז) ואין בין זו לזו ג׳ טפחים פי׳ שאצטבא עליונה היא של עץ ויש לה רגליים נמצא שיש אויר מפסיק בין הרגליים ומיעוט באויר לא שמיה מיעוט: (יח) לא מהני למיהוי פתח וכו׳ אם שיגיעו לראש הכותל עיין בדרישה: (יט) אבל לא מהני לערב יחד בספרי רבינו וצריך להגיה מתירו בין להשתמש עליו בין לערב יחד כיון שמגיעו לראש הכותל וכו׳ ב״י. ואע״ג דכולם צריך להעמידו זקוף בכותל קיל דכולם אלא גבוה י׳ וכ״ם אם היה י״ג וזקוף כולם גבוה י׳ אמשהו ואפילו גבוה י׳ לחוד סגי אעיפ שהעמידה זקוף והכותל גבוה ב׳ דכולם גבוה י׳ במשך ד׳ מיהשב פתח כמ״ש בסמוך גבי מקקן להשלימו לד׳ והוקא כשהכולם מגיע עד ראש הכותל אלא שאינו רחב ד׳ בכל גובה וכמ״ש שם. אבל אם אין בו י׳ אינו מתיר דכולהו זקוף הוא ונוח לטלטלו משם אינו ממעט: (כ) זיז היוצא כל שהוא פי׳ ואין מהזיז ולמעלה י׳ טפחים:

דרישה

המשנה כפשטיה דלא יוריד כלל אפילו מן הכותל ואם״ס דאין מעלין מן הסאר על הכותל אליבייהו. והמשנה אתיא לכ״ע. והכא בסוגיא דפרק חלון עלוגתא רב ורבי יוחנן קאי אמשנה גופה דז״ל הגמרא המשנה דקתני כותל שבין ב׳ חצירות גבוה י׳ ורמבב ד׳ כו׳ אין בו ד׳ אמאי

שהוא ד' על ד' הוו כמי סולם מתחתיו דרגא לזיז והוא שלא יהא שליבה התחתונה וכו'. דהוה ליה לבוד והוי דרגא לזיז כשמכו אצלו ה"ל הרוח לזיז ולא הוה דרגא לזיז אין כאן מיעוט שהזיז מובדל מן הקרקע הרבה:

ומ"ש דמתיר נמי לערב יחד כשהאצר הא' עשה ג"כ כנגדו תיקון כזה ופשוט הוא:

וכל זמן שאין גובה הכותל עשרים וכו' ג"ז מימרא דר"כ שם דבסולם כל שהוא וכותל י"ט סגי בזיז ג' וראש הסולם כומך על הזיז ממש והוי דרגא לזיז כלאמרן אבל כותל ד' כו' שראוי להטות הסולם מזה לזה וכו' פי' דכשעולה בסולם עד הזיז התחתון ראוי הוא לעמוד על הזיז שהוא רחב ד' על ד' ולמשוך הסולם ולהעמיד רגליה על הזיז וראש הסולם סומך על הזיז העליון ולכן צריך להעמיד הזיזין זה שלא כנגד זה. ומ"ש רש"י שיוכל לקבוע סולם ב' מזה לזה ללא דוקא דבעינן ב' סולמות דבאחת נמי סגי כדפי': **העמיד** ב' סולמות' וכו' שם בעא מיניה רב יוסף מרבה ופשט לי' הכי דקשין באמצ' אינו מועיל דאין כף הרגל עול' בהן אבל סול' באמצע ראויין הקשין מכאן ומכאן לאחוז היד בהן ולעלות בסולם: **אין** הסולם רחב ד' וחקק אצלו בכותל וכו' פי' לרש"י מיירי דהסולם כל שהוא מגיע לראש הכותל ונוח לעלות בו ומשוי ליה רוחב ד' בגובה עשרה למיהוי פיתחא וחוקק בכותל מכאן ומכאן עד עשרה ואע"ג דגבוה כותל טובא ליית לן בה ור"ת פי' דבעינן שלא יעבר מן הסולם עד ראש הכותל עשרה אבל בשלא העמיד סולם כלל אלא חקק בכותל דאין נוח לעלות כל כך צריך שיחוק בכותל שיהא משך החוקין ארבעה אלא קומתו של כותל: **ומ"ש** רבינו ומועיל בין להתיר וכו' קאי אתרווייהו בין אחקק להשליס בכותל וכן אחקק כולו בכותל: **עשה** כה אמורא' מר פסק במר ומר פסק כמר והקשו התוס' הלא בעי' דהסולם יהי' רוחב ד' וכתוני מכתת שיעוריה כדאמר גבי קורה ואר"י דבסולם חשיב כתח כיון דחזי לעלייה אי לאו היסור' דאשרה אבל קורה הצריכו חכמים שיעור' של חשיבות ע"ש בדף פ' בד"ה אבל קורה:

היה בין החצירות וכו' משנה וגמרא שם והדבר פשוט דה"ה אם לא נסתם מאותו חרין אלא עשר אמות לבד ולא יותר ונשאר חרין מכאן ומכאן דה"ל פתח ואם רצו מערבין אחד ואם רצו מערבין ב' אבל אם נסתם יותר מעשר ה"ל פירצה ומערבין א' ואין מערבין שניים וזה היה דעת ה"ר יונתן וב"י הקשה על פירושו ותקפה עליו משנתו כי לא קשה כלום ועיין בזה במ"ש בסימן שע"ג:

ואם החרין לאחד עמיק עשרה ולשני אינו עמוק י' וכו' זה הדין ה"ל לרבינו לכתבו למעלה בסי' זה אבל דין כותל שהיה לא' גבוה עשרה ולב' אינו גבוה עשרה דדין חרין בענין זה כדין כותל גם ברישא הלון תרווייהו מימרא דר"נ ניהו וכתבן התלמוד סמוכין אלא דרבינו רצונו היה לכתוב כל דיני חרין במקום אחד ועיין במ"ש לעיל בדין זה:

ואם יש ביניהן גדיש וכו' משנה וגמ' שם (דף עט) והכל פשוט שם ומביאו ב"י:

ומ"ש נתמעט בחול מגובה עשרה לריכין לערב יחד אבל נתמעט בשבת כיון שהותר למקלת שבת הותר לכל השבת כולה כדלעיל בסי' שע"א ולקמן ריש סימן שע"ד וב"י כתב פי' אחר ומה שכתבנו הוא פשוט:

ד' והניח עליו סולם כל שהוא מועיל להתיר לו תשמיש הכותל (כא) והוא שלא תהא שליבה התחתונה גבוה מן הארץ ג' ולא יהא בין שליבה לשליבה ג' והוא שיניח הסולם על גבי הזיז אבל סמכו אצלו לא וכל זמן שאין גובה הכותל כ' טפחים די בזיז אחד שמניחו באמצע שהרי אין גבוה י' עד הזיז ולא גבוה י' ממנו עד הראש הכותל ואם הוא גבוה כ' צריך ב' זיזין אחד למטה מי' התחתונים ואחד למעלה ממנו למטה מי' העליונים שאם היה הזיז גבוה י' לא סגי ליה בסולם כל שהוא והוא שלא יהו הזיזין זה כנגד זה שראוי להטות סולם מזה לזה: העמיד ב' סולמות זה בצד זה ולא היה בשניהם משך ארבע והרחיקם זה מזה כדי שיהא בשניהם ד' ומילא האויר שביניהם בקש אינו מועיל לא להתירו לשמש עליו ולא לערב יחד שמקום מעמד הרגלים הוא באמצע הסולם ואין ראוי לעלות בקש העמיד הסולם באמצע והקש מן הצד מהני בין להתירו לשמש עליו בין לערב יחד אין הסולם רחב ד' והקק אצלו בכותל להשלימו לארבע א"צ לחוק בכל גובה הכותל ודי לו שיחוק בגובהו עשרה להשלימו לד' לא העמיד סולם כלל אלא הקק בכותל במין שליבה של סולם לעלות בו (כב) צריך שיחוק בכל גובה הכותל ומועיל בין להתיר תשמיש בין לערב יחד: עשה מאילן מחובר סולם אינו מועיל מפני שאסור לעלות בו בשבת ואם הוא אשירה יבשה שאין בו משום איסור שבות מועיל אע"פ שיש בו איסור ע"ז והרמב"ם ז"ל כ' שאילן מועיל (כג) ואשרה אינו מועיל (כד) וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן היה בין הצירות הריץ עמוק י' ורחב ד' אין יכולין לערב יחד אפילו מלא אותו תבן וקש כל זמן שלא בטלו ואם הוא מלא עפר וצרורות אפילו סתמא שלא בטלו א' חשוב כמלא וצריכין לערב יחד נתן עליו נסר כמין גשר משפת החריץ אצל שפתו אם הוא רחב ד' השיב כפתח פהות מכאן לא השיב פתח (כה) נתן הנסר לאורך החריץ במשך ד' אפי' אין בו אלא כל שהוא השוב כפתח שהרי אין בחריץ במשך ד' שהוא שיעור פתח רוחב ד"ט ואם החריץ לאחד עמוק י' ולשני אינו עמוק עשרה דינו בכותל שנתנין אותו למי שאינו עמוק י' ואם הוא לשניהם שוין דין שניהם שוין בו ואם יש ביניהן גדיש של תבן גבוה י' כל אחד מער' לעצמו (כו) נתמעט בחול מגובה י' צריכין לערב ביחד ובעוד שלא נתמעט (כז) אסור לשום אחד מהן ליתן מן התבן לתוך קופתו בשבת להאביל

אמר רבה בר אבוה זיז היוצא מן הכותל ד' על ד' והניח עליו סולם כל שהוא מיעטו ולא אמרן אלא דאותביה עליה אבל אותביה בהדיה ארווחי ארווחיה ופירש"י והניח עליו סולם כל שהוא. אפי' אין בו ד' ומעמידו בקרקע ומכל ראשו בזיז הוי כאד מיעוטא והרי בעליון ד' וכגון שאין חווקי הסולם מרווחים ג': ולא אמרן אלא דאותביה עליה. ממך ראשו עליו כדפרישית אבל אותביה בהדיה ורחשו נכמך לכותל ארווחי ארווחיה לזיז ולא הוי אמי סולם מתחתיו דרגא לזיז ואין כאן מיעוט שהוא מובדל מן הקרקע הרבה: ומ"ש והוא שלא תהא התחתונה גבוה מן הארץ ולא יהא בין שליבה לשליבה שלשה למד כן ממאי דאמר התם רב נחמן אמר רבה בר אבוה גבי סולם ששליבותיו פורחות:

ומ"ש וכל זמן שאין גובה הכותל ד' טפחים וכו' גז"ש (עח.) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כותל י"ט צריך זיז אחד להתירו כותל ד' צריך ב' זיזים להתירו אמר רב הסדא והוא שהעמידן זה שלא כנגד זה. ופירש"י צריך זיז אחד להתירו. והזיז יוצא באמצעיתו שאינו גבוה י' לא ממנו ולמטה ולא ממנו ולמעלה: צריך ב' זיזים. אחד קודם י' התחתונים ואחד למעלה הימנו בתוך י' העליונים דאי הוה גבוה י' לא הוה סגי ליה בסולם כל שהו מידי דהוה אכותל זה שלא כנגד זה שיוכל לקבוע סולם שני מזה לזה וכבר כתבתי בסמוך שדעת רבינו כדעת ר"מ שכתב הרא"ש דכל הני מיירי לענין זה שאם עשה הא' בנין אצל הכותל ומיעטו מי' דה"ל תשמישו בנחת ונותנים לותו לו אבל פתח אחד לא חשיב לערב אחד אפילו כשכנגדו עשה כיוצא בו אם לא שיגיע הסולם בראש הכותל ואין כן דעת הרמב"ם בפ"ג מה"ע אלא דהני מימרי דרב נחמן לענין לערב אחד הם ודעתו דמימרא דכותל גבוה י"ט וכו' אפילו בלא סולם מערבין אחד וכתב ה"ה שהוא ז"ל מפרש מימרא דאשונה שמצרכה סולם בשהזיז גבוה יותר מי' מן הקרקע לפיכך בלא סולם אין מיעוטו כלום אבל אם היה פחות מי' לקרקע פחות מי' לכותל א"צ סולם וזהו שלא הזכירו סולם במימרא השנית ע"כ ולפי פי' זה הא דצריך שני הזיזים יהיו זה שלא כנגד זה הוא כדי שיוכל לעלות מזיז לחבירו שאם היו מכוונים זה לתעלה מזה אינו יכול לעלות מאחד לחבירו ולרשב"א ז"ל שיטה אחרת בזה כתבה ה"ה בפ"ג מה"ע:

העמיד ב' סולמות זה בצד זה וכו' העמיד סולם באמצע והקש מן הצדדים וכו' שם בפרק חלון (עח.) בעיא דאיפשטא ודברי רבינו הם כפי' רש"י ולהרמב"ם וה"ה פי' אחר באבעיות אלו בפ"ג:

אין הסולם רחב ד' וחקק אצלו בכותל וכו' גז"ש (עח:) חקק להשליס בכותל בכמה א"ל בי' א"ל חקק כולו בכותל בכמה א"ל מלא קומתו ומ"ש התם מסתלק ליה הכא לא מסתלק ליה ופירש"י חקק להשליס בכותל. כולם לר וחוקק בכותל מכאן ומכאן כנגד חווקי הסולם להשליס רוחבו בד' עד י' ישלימנו וכיון דאיכא בגובה י' ורוחב ד' הוי שיעור פתח ואע"ג דגבוה כותל טובא ליית לן בה התם כי איכא סולם מגיע לראש הכותל נוח לעלות בו ומיהו לא חשיב למיהוי פתח בציר מרוחב ד' הלכך כי משוי ליה רוחב ד' בגובה י' פתחא הוי אבל הכא אין נוח לעלות כ"כ אבל הרמב"ם פ"ג מה"ע פירשה לענין אחר שכתב וז"ל נפרץ הכותל הגבוה שביניהם אם היתה הפירצה עד י' אמות מערבין ב' עירובין ואם רצו מערבין אחד מפני שהיא כפתח היתה יתר מי' מערבין עירוב אחד ואין מערבין ב' עירובין היתה הפירצה כחותה מי' ובא להשלימה ליתר מי' חוקק בכותל גבוה מי' טפחים ומערבין עירוב אחד ואם בא לפרוץ לכתחלה יתירה מי' בכל הכותל צריך להיות גובה הפירצה מלא קומתו וכבר ייסד ה"ה הסוגיא לדעתו: **עשה** מאילן מחובר כולם וכו' ואם היא אשירה וכו' גז"ש בדף הנזכר פלוגתא דאמוראי ונחלקו הרמב"ם והרא"ש בפסק ההלכה וכבר כתב ה"ה בפ"ג טעם לדברי הרמב"ם ודברי רבינו כהרא"ש: **היה** בין החצירות הריץ עמוק י' וכו' ג"ז משנה שם (עח:) ומ"ש בתבן וקש כ"ז שלא ביטלו ובעפר וצרורות אפילו סתמא הכי איתא התם בגמרא וכתוב בהג"א (קכה) ואם מילא פירות אפילו סתמא בטלי להו. הואיל וצרכם לעשות מהם אוכר: **כתב** ה"ר יהונתן אפילו לא נסתם מכל אותו חרין אלא י' אמות לבד ונשאר חרין מכאן ומכאן כפתח הוי ואם רצו מערבין אחד ואם רצו מערבין ב' אלא משום דלא שכיח למיהוי כענין זה לא הוזכר כתב שלא הוזכר במשנה כל כה"ג משמע דבד' טפחים סגי מכ"ש דנתן עליו נסר דהגי בד' טפחים: **נתן** הנסר לאורך החריץ וכו' גז"ש (עח.) מימרא דרבה וסובר רבינו דבמשך ד' סגי פירש"י שם: שבין ב' חצירות לדו אחד עמוק י' ולדו אחד שוה לארץ נותנין אותו לזה ששוה של תבן וכו' משנה שם (עט.) מתבן שבין ב' חצירות וכו' וכתב רבינו נתמעט בחול משום דקתני צריכין לערב ביחד והא לא שייך בנתמעט בשבת ב:

ובעוד שלא נתמעט אסור לשום אחד מהן ליתן מן התבן וכו' שם אמתני' דמתבן שבין ב' חצירות וכו' אלו מאכילין מכאן ואלו מאכילין מכאן א"ר הונא ובלבד שלא יתן לתוך קופתו ויאכל ולאוקומי שרי והאמר רב הונא מעמיד אדם ע"ג עשבים בשבת ואין מעמיד בהמתו ע"ג מוקצה דקאים

דרישה

מאי רב אמר אויר שתי רשויות שולטת בו ולא יוצו בו אפילו אלא נימא ורבי יוחנן אמר אילו מעלין מכאן ומוכלין כו' וא"כ כיון דאסמכתא עצמה קאי אלוגתייהו שפיר פריך מדיוקא דרישא דקתני בה עולין אין מעלין לא. דהא ליכא לתרץ דאליבא דרבנן קתני ככא וכמ"ש לעיל דהא ר"י לפרש המשנה אתא ולומר דכוונת המשנה היא לומר דמעלין מכאן וא"כ א"ש מאי דפירש"י מעלין מכאן דר"ל מאצירו דהא המשנה כישנית גם אליבא דרבנן ואליבא דרבנן ע"כ אפילו בכותל דאין בו רחב ד' אסור להעלות עליה מוץ מן הבית כ"א מן האצר וק"ל: כתב

פרישה

(כא) והוא שלא תהא שליבה התחתונה כו' דאז מיעוט כל שהוא דדמי כאילו הוא לבוד וכזו היא על הארץ כדלעיל באינטבא אבל סמכו אצלו לא פי' ולאשו נסמך לכותל לא הוי אמי סולם מתחתיו דרגא לזיז שהוא מובדל מן הקרקע הרבה דבזיז ג' וכו' לא סגי בסולם כל שהוא מידי דהוה כותל י' ומקק אצלו בכותל אמי כותל איירי אפילו בוקיפה כפסוקה דהא קי"ל סולם וקוף מקעבו ומיסבב בכתם עיין בגמרא ובתוס' דף מ':

(כב) צריך שיחוק בכל גובה הכותל אבל גבי סולם שמגיע לראש הכותל נוח לעלות טפי ומיהו לא חשו למיהוי פתח בפחות מרוחב ד' הילכך כי משוי ליה רוחב ד' בגובה י' פתח הוא אבל הכא אין נוח לו לעלות כ"כ רש"י: (כג) ואשרה אינו מועיל כיון שאסורה מן התורה: (כד) וא"א הרא"ש ז"ל לא כ"כ פלוגתא דאמוראי היא בגמרא במסק ד' אפילו אין בו רוח אלא כל שהוא דבמיעוט ד' טפחים סגי ועיין בב"י: (כה) נתן הנסר לאורך כו' פירש"י שנתן לאורך החריץ ד' ד' אורך ע"ג יתידות אבל שפתו דסתם קלת רוחב החריץ ומיעטו בד' עכ"ל: (כו) נתמעט בחול מגובה י' לאוקמי נתמעט בשבת דא"ל לערב יחד ב"י: (כז) אסור לשום אחד

הדושי הגהות

שעב א כתב מהרל"ח ואע"ג דלקמן בסימן תרל"ג יתבאר דאפי' עכר בעי ביטול לענין סוכה גבי חריץ שאני כדקא מתרץ רב אשי הכא משום דחריץ למטיימיה קאי:

ב ומהרל"ח כתב שמעמו משום דאם נתמעט בשבת אומרים שבת הואיל והותרה הותרה ומותר כל אחד כמו שיתבאר בסימן שע"ד:

הנוסחא

דקאים לה באפה ואכלה ולא יתן לתוך קופתו תבן והתניא בית שבין ב׳ חצירות וכו׳ זה נותן לתוך קופתו וזה נותן לתוך קופתו אמרי בית כיון דאיכא מחיצות ותקרה כי מפחית מינכרא ליה מילתא הכא לא מינכרא ליה מילתא ופירש״י שלא יתן בידים לתוך קופתו דילמא שקיל ט בא וממעיט ליה מי׳ וקא מטלטל באחר האסור ומאכילין דקתני במתני׳ שבהמה באה ואוכלת והתם לא חיישינן לדילמא ממעיט דבהמה קלי קלי אכלה ל״א לא יתן לתוך קופתו משום דמוקצה מאתמול למחיצה זו: דקאי׳ לה באפה. מתני׳ לאו דמוקים לה עלה בידים אלא קאים באפה שלא תלך במקום אחר ואיהי אזלא ואכלה. כיון דאיכא תקרה ניכר שגג הנדיש מתרחק מן התקרה ואי מפחית מי׳ רמי לנפשיה ופרים ולליטא דמוקצה נמי אינו אסור משו׳ מוקצה אלא מי׳ ולמטה דכל מי׳ ולמעל׳ לאו נורך מחיצה הוא והרא״ש הקשה עליו ופירש דאלו מאכילין מכאן וכו׳ בחול קאמר וקאמר רב הונא ובלבד שלא יתן לתוך קופתו בחול ודאי אי בעי לסלוקי כוליה בבת אחת מצי לסלקה ליה אבל לא יתן לתוך קופה ויאכיל מעט מעט דילמא ממעט ליה בע״ש סמוך לחשיכה ולאו אדעתיה וקא מטלטל בשבת באחר האכורה ופריך ואוקומי בחול מי שרי וניחוש דילמא יתן לתוך קופתו ויאכילה כדאסריגן בשבת להעמיד בהמתו על גבי מוקצה כתוב בהגהות אשיר״י (דף קב״ד) בשם א״ז דהני תרי שמעתתא דכותל וחריץ באחר שלא עירבו אבל באחר שעירבו תרוויהו שרי ופשוט הוא:

שעג שני גזוזטראות וכו׳ וכן ב׳ גזוזטראות וכו׳ פירש״י גזוזטראות נסרים בולטים מספת תקרת העליה לר״ה: **ומ״ש** אבל היו זו שלא כנגד זו וכו׳ ג״ז שם (עט.) מימרא דרבא וכתב ה׳ המגיד בפ״ג שהוכיח הרשב״א מהתוספות שאם אין ביניהם מרחק ד׳ אינו צריך נסר מזו לזו אלא אף בלא נסר מערבין אחד ואין מערבין שניים כל שהן זו כנגד זו (א):

שעד עירבו דרך חלון וכו׳ בס״פ כל גגות (לג) א בעי מינה דרב חסדא ובעי מרב יהודה עירב דרך הכתף ונכתם הפתח וכו׳ ואמר לי שבת כיון שהותרה הותרה ופירש רבינו המותרין לטלטל מזו לזו כמו שהיו אומר מותר לטלטל מזו לזו דרך גובה הכותל והורין וסדקין וכן פירש״י אבל הרמב״ם בפ״ג מה״ע כתב שכל א׳ מותר לעצמה וכתב ה״ה דקמ״ל שאע״פ שהעירוב מונח באחד מהם וא״א לאחר שייה ליטלו אבל מזו לזו דרך חורין או דרך הויר על גבי הכותל לא: **ומ״ש** ואפילו עירבו לשנה וכו׳ כ״כ הרא״ש בספ״ק דעירובין (דף קט״ו) וכתב האגור בשם מהר״י מולין שנשאל אם סתם הכתף ואח״כ נמלך לפתחו אם חזר העירוב להיתרו הראשון לשבת הבאה או נאמר דוקא כשנכתם הפתח מעצמו והשי׳ אין בידו לחלק בין שונג למזיד כיון דחזר העירוב למקומו: **וכן** אם היה הכותל ביניהם וכו׳ בס״פ כל גגות (לג.) איתמר כותל שבין ב׳ חצירות שנפל רב אמר אין מטלטלין בו אלא בד׳ אמות ושמואל אמר זה מטלטל על שמואל דאי כששבתו באחר אפילו מחצר לחצר נמי ופסקו הרי״ף והרא״ש כשמואל וכן דעת הרמב״ם בפ״ג מה״ע: **ומ״ש** אבל חצר שנפרצה בשבת לר״ה וכו׳ מצנה שם דף כ״ד חצר שנפרצה לר״ה המכניס מתוכה לרה״י וכו׳ וחכ״א מתוכה לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה פטור מפני שהוא כברמלית:

ומ״ש או לברמלית הוא פשוט בכמה מקומות במסכת עירובין חצר שנפרצה במילואה לברמלית אסור לטלטל בה ומשמע לרבינו דאפילו בנפרץ בשבת מיירי כדתנן בפרק כל גגות (לב.) חצר שנפרצה משתי רוחותיה וכו׳ ואיכסיקא התם הלכתא כרבי יוסי דאסר אפילו באותה שבת ואע״ג דבס״פ הנזכר בכותל שבין ב׳ חצירות שנפל פסקו הפוסקים כשמואל דשרי לטלטל כמו קודם שנפל ובעמא ודאי משום דשבת הוא ואין הותרה הותרה שאני התם דלא נפרץ אלא לחצר אחד שהוא רה״י כמוהו ואין ביניהם אלא שזה של יחיד א׳ הוא וזה של יחיד אחר אבל כשנפרץ לרשות אחרת ממש דאיירינו לר״ה או לברמלית לא אמרי׳ בה הוא הותרה הותרה וכבר נתבאר בסימן שמ״ו שאסור להעביר ד״א בברמלית וכיון שחצר זו היא ברמלית אסור לטלטל יותר מד״א אפילו בתוכה וכ״ש חוצה לה ומיהו איכא חומרא בנפרצה לר״ה או רה״י מבנפרצה לברמלית דבנפרצה לר״ה או לרה״י אסור לטלטל מהחצר להם אפילו בתוך ד״א ואילו בנפרצה לברמלית מותר לטלטל מהחצר לברמלית תוך ד״א ושיעור פירצה זו ליאסר לטלטל בחצר בפניה נתבאר בסימן ש״ס: **חצר** קטנה שנפרצה במלואה לגדולה וכו׳ משנה שם (דף כ״ב) חצר גדולה שנפרצה לקטנה גדולה מותרת וקטנה אסורה מכני שהיא כפתחה של גדולה. ופירש״י גדולה מותרת. להוציא כלי הבתים שבה אם עירבו לעצמה ולא אסרי עלה בני קטנה. ביאור דבריו דאילו כלים ששבתו בחצר מותרים בכל גוונא וכן כ״ל בגג גדול שנפרץ לקטן דבסמוך דלעניין כלים ששבתו בביתו עסקינן דאילו כלים ששבתו בגג מותרים הם בכל גוונא דהא קי״ל שם (פט.) כר״ש דאמר אחד אחד גגות וא׳ חצירות וא׳ קרפיפות רשות אחד לכלים ששבתו בתוכן: ומ״ש ואין הפירצה יותר מי׳ אמות פשוט הוא במשנה בפ״ק דעירובין (ב.) ופרק חלון (דף כ״ד) וכתבו רש״י אמתיתין דגג שיבא בסמוך וכתבו רבינו בסימן שס״ב ובפרק קמא דעירובין (דף ט׳) אוקימנא למתני׳ בנכנסין כותלי קטנה לגדולה כלומר דכיון דכותלי קטנה נכנסין ובולטים לתוך הגדולה כב׳ וג׳ אמות דהנך גיפופי דפשו להו שעומדים מאחורי פירצת הקטנה נראות שלא מאותו כותל היו דאל״כ קטנה נמי שרי דהא אית לה פכים שאים מבפנים הרי הם נראים מבחוץ ומוקי לה נמי בשכותלי קטנה מופלגים ג׳ טפחים מכותלי אורך הגדולה דאל״כ הוה מיסתרי קטנה ע״י לבוד כלומר דהוה אמרינן חזינן כאילו ראשי כניסת של כותלי קטנה סגיפין לגד כותלי אורך הגדולה דהדר הוא להו הכניסה להך גיפופי נראים מבחוץ ולא חש רבינו לכתוב כל זה לפי שכתב על מ״ש בסימן שע״ג דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי והא דאמרינן בחצר קטנה וכן בגג קטן דבסמוך היינו בנפרצו קודם שבת זה דאילו נפרצו בשבת מותרין באותה שבת דהא קי״ל דשבת כיון שהותרה הותרה כמ״ש בראש הסימן: **ומ״ש** וכן גג קטן שנפרץ במילואו וכו׳ ג״ז משנה בפרק כל גגות (לב.) גג גדול כמוך לקטן הגדול מותר והקטן אסור ופי׳ רש״י כשקטן נפרץ במילואו וכמ״ש רבינו: ומ״ש

שעג שני גזוזטראות וכו׳ כתב הרב המגיד בפ״ג ע״ש הרשב״א שאם אין ביניהם מרחק ד׳ א״צ נסר מזו לזו אלא אף בלא נסר מערבין א׳ ואין מערבין שניים כל שהן זו כנגד זו ומביאו ב״י ותימה רבה הלא בסי׳ הקודם בחרין שבין ב׳ חצירות ונתן הנסר לאורך החרין במשך ד׳ אפילו אין בו אלא כל שהוא חשיב פתח כיון שאין שם רוחב ד׳ וכיון שחשיב פתח הרי מערבין אחד ואין מערבין שניים וא״כ מרחק זה בפחות מד׳ לא עדיף מחרין רחב פחות מד׳ ואמאי קאמר הרשב״א בזו ממערבין אחד ואין מערבין שניים וכן כתבו התוספות בשם ר״ת בד״ה וכן שתי גזוזטראות דבמרחק פחות מד׳ הרי מערבין שניים הרי מערבין אחד ויש לייסד דמיירי דהמרחק פחו׳ מד׳ היא כל אורך הגזוזטראו׳ ביותר מעשר אמות דבחרין ג״כ כשנכתם ואינו רחב ארבעה כל משך יותר מי׳ אמות ונשאר חרין מכאן ומכאן מערבין אחד ואין מערבין שניים וכמ״ש בסימן הקודם בעיף ט׳ וכן הדין בגזוזטראות אבל אם מרחק זה בפחות מד׳ אינו אלא באורך עשר אמות בלבד ולא יותר חשוב פתח ואם הרי מערבין א׳ הרי מערבין שניים:

שעד עירבו דרך חלון בפרק כל גגות סוף (דף כ״ג) פשטינן הכי ופירש״י נסתם הפתח שנפלה מפולת כנגדו מותר לטלטל מזו לזו דרך גוב׳ הכותל וחורין וסדקין. ומ״ש ואפי׳ עירב לשנה וכו׳ כ״כ התוס׳ פ״ק דעירובין (דף י״ז) וכ״כ הרא״ש לשם (דף קט״ו ע״ד) כתב האגור ע״ש מהר״י מולי״ן דאם נתם הפתח ואח״כ נמלך לפתחו חזר העירוב להיתרו הראשון דאין לחלק בין נתם הפתח מעצמו ובין נתמו בידים ול״ג לחלק דאם פרץ פצימיו נתבטל העירוב ואם לא פרץ פצימיו דכשנתם פתחו לא סילק מזוזתו ומשקופו ומכתנו דגלי דעתיה דלא סילק לנפשיה וכוכו לפתחו לאחר זמן חזר העירוב למקומו והכי מחלק תלמודא בפ״ק דבבא בתרא סוף (דף י״ח): **וכן** אם היה כותל ביניהם כו׳ שם בסוף הדף פליגי בה רב ושמואל ופסקו הפוסקים׳ כשמואל דאמרי׳ הואיל והותרה הותרה והיינו שנפרץ במילואו או ביותר מעשר ובכלי הבית קאמר דאי כששבתו באחר אפילו מחצר לחצר נמי: **ומ״ש** אבל חצר שנפרץ בשבת לר״ה וכו׳ שם במשנה ריש (דף כ״ד) ולא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה אלא בנפרץ בין ב׳ חצירות דתרוויהו רה״י ניהו אבל לא בנפרץ בשבת לר״ה או לברמלית: **חצר** קטנה שנפרצ׳ לגדולה וכו׳ שם (דף כ״ב) ובגמרא מחלק דוקא בנכנסין כותלי קטנה

להאכיל לבהמתו ואפילו להעמידנה שם כדי שתאכל אסור אבל יכול לעמוד בפניה כדי שלא יהא לה דרך לנטות אלא לשם וא״א הרא״ש ז״ל כתב דאפילו בחול (כח) אסור ליתן ממנו לקופתה ולהעמידה שם בידים ודוקא גדיש שבין שתי חצירות אבל גדיש שבין שני בתים (כט) מותר להאכיל בהמתו ממנו בידים:

שעג (ה) **שני** גזוזטראות הבולטות משתי עליות זו כנגד זו ונתן ביניהן נסר רחב ד׳ חשוב כפתח (ג) ואם רוצין מערבין יחד אבל היו זו שלא כנגד זו שאחת משוכה למזרח והשנייה למערב כזה אין יכולין לערב שבשיתנו הנסר מזו לזו יבא מקרן זוית של זו לשל זו ולא השיב פתח דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי וכן אם היתה אחת גבוה מהבירתה לא השיב פתח אבל אם הם תוך שלשה זו לזו בין בריחוק בין בגובה השיב שפיר כפתח: שעד (ה) **עירבו** דרך חלון או פתח שביניהן ונסתם בשבת (ג) מותרין להשתמש דרך גובה הבותל והוריו דשבת כיון שהותרה הותרה (ג) ואפילו אם עירבו לשנה ונסתם הפתח בחול דהשתא לא נכנסה השבת בהיתר ונפתח בשבת הזר העירוב להתירו וכן אם היה כותל ביניהן ועירבו כל אחד לעצמו ונפרץ בשבת מותרין כל השבת לטלטל כל אחד בחצירו אפי׳ כלי הבית אבל הצר שנפרץ בשבת לר״ה או לכרמלית אסור (ד) חצר קטנה שנפרצה במלואה לגדולה ואין בפירצה יותר מעשר אמות גדולה מותרת להוציא כלי הבית להצרה אם עירבה לעצמה וקמינה אסורה להוציא כלי הבית להצרה אא״כ יערבו יחד וכן גג קטן שנפרץ במילואו לגג גדול קטן אסור להעלות עליו כלי הבית וגדול

דרכי משה

שעג (א) כתב המ״מ פט״ו דהלכות שבת אם היו ב׳ זיזין זו למעלה מזו והם של ב׳ ב״א אוסרים זו על זו וכ״מ שם מדברי הרמב״ם וב״י כתב לעיל סימן שנ״ג בשם הריטב״א דה״ה אם ב׳ זיזין בולטין לר״ה אסור לעליון להשתמש משום דכשהן ב׳ זיזין בני ר״ה זוכין בתחתון ואוסרים על העליון אבל כשהן רק א׳ מניחין אותו לבעל הבלון עכ״ל. אבל מדברי המ״מ משמע דאינו אוסר אלא כשיש לתחתון בעלים ושלא כדברי הריטב״א:

וכתב

פרישה

אמר מסס ליתן מן כתבן כו׳ שמא ישקול עובא וממעט ליה מעשרה וקא מטלטל באחר האסורה אבל בבהמה קלי קלי אכלה: (כח) אבור ליתן ממנו לקופתו כו׳ דודאי אי בעי לסלוקי כולו בבת אחת מצי לסלק ליה אבל לתוך הקופה דהיינו מעט מעט דילמא ממעט ליה בע״ש סמוך לחשיכה ולאו אדעתיה וקא מטלטל באחר האסורה:

(כט) מותר להאכיל דכיון דאיכא מחיצה ותקרה ואי מפחת מי׳ רמי לנפשיה ולא יטלטל בשבת ז״ל הרא״ש וק״ל על פירש״י דהא קי״ל שבת כיון שהותרה הותרה ובל״א פירש״י לא יתן לתוך קופתו משום דמוקצה היא אתמול למחיצה זו וקי״ל דלא הוקצה למחיצה דלא שייך מוקצה אלא בסוכה בנכלה או בבית שנפל שמתבטלה נעשה לשם מחיצה וגם היה מוקצה ב״ה משום שתיית אוכל לכן כ״ל לפרש דבמ״ל קאמר וכו׳ כדי שתאכל אסור משום דאי גזירה שיטול ממנו בידו וממעט המחיצה מי׳:

סי׳ שעג (ה) **שני** גזוזטראות הבולטות משתי עליות כו׳ משפת תקרת עליה לר״ה רש״י ותוקא שמשוכין זה מכנגד זה ד״ט דאל״כ מערבין א׳ ותוקא ולא שניים רש״ב: (ב) ואם רוצין מערבין יחד פי׳ לענין שיהו מותרין לטלטל כלים בשבת בבית מגג לגג אבל כלי הגג בלא עירוב מותרין. כתב הרב המגיד בפ״ג שהוכיח הרשב״א מהתוספות שאם אין ביניהן מרחק ד׳ אינו צריך נסר מזו לזו אלא אף בלא נסר מערבין ב׳ ואין מערבין שניים כל שהן זו כנגד זו ונראה שגם מהרמב״ן ז״ל סובר כן ולזה נתכוין לכתוב בס״ע מיד אמר ומערבין יחד ואם אין כמרחק ביניהן ד׳ אפילו בלא נסר נמי דינא הכי למימר דדוקא לערב עירוב יחד הוי דינא הכי אבל לא לענין עירוב שניים שהוא דעת הרשב״א וק״ל ולא כמו שכתב מהרמ״ו בס״ע ע״ש. אבל התוס׳ בפרק חלון ד׳ ע״ס כתבו הכי ליכא ד׳ מזו לזו מערבין שניים ואם לאו מערבין יחד שלא כדעת הרשב״א ע״ש:

סי׳ שעד (ה) **עירבו** דרך חלון או פתח שביניהן ונסתם לקף שכתב ליתא דדיעבד כתב מהרי״ל דה״ה למזיד דאין לחלק ב״י: (ב) מותר להשתמש דרך גובה הכותל וכו׳ פי׳ מותר לטלטל מזו לזו דרך גובה הכותל ב״י: (ג) ואפילו אם עירבו לשנה עיין בב״י: (ד) חצר קטנה שנפרצ׳ במילואו עיין בב״י:

למי

חדושי הגהות

שעד א הנוסחא שלפנינו בעי מיניה מרב הונא ובעי מיניה מר״י:

קטנה לגדולה כו' וכדלעיל בסימן שכ"ה ס"ב ודוקא כשכותלי קטנה מופלגים שלשה טפחים מכותלי אורך הגדולה וקיצר רבינו בזה וצ"ע למה השמיטו :

ומ"ש והוא שיהיו מחיצות הבית ניכרות וכו' שם לריב"ש דחיצר סימן שמ"ה ס"ו :

שעה מרפסת שהיא דרך לעליות וכו' משנה וגמרא פ' כיצד משתתפין (דף פ"ג ופ"ד) ועל פי פירש"י ומיירי במרפסת שהיא גבוה עשרה דאם היה גבוה עשרה השוב הכל כחצר אחד ואוכרין על בני החצר וכך פירש"י ותוס' במשנה ופשוט הוא :

ומ"ש ויש תל או עמוד בחצר שהוא משותף בין שניהם וכו' כ"כ התו' לשם דמרפסת היא לבני עליות לבדם והתל או העמוד הוי של שניהם שאילו היה של אחד מהם לא היו אחרים אוסרים עליהן כיון שהבעלים משתמשין בהן :

ומ"ש ואם היו גבוה עשרה לבני החצר וממנו למרפסת עשרה או אם הוא תוך עשרה לשניהן וכו' כל"ל ובמקצת ספרים דפוסים כתוב וממנו למרפסת ד' ונדחק ב"י לפרשו ע"ש וע"ם הוא וצריך להגיה י' במקום ד' וה"ק דאם היו גבוה עשרה לבני החצר דה"ל תשמישן בנחת וממנו למרפסת עשרה דה"ל תשמישן בקשה ואפילו היא סמוכה בתוך ד' למרפסת או אם הוא תוך עשרה לשניהם אלא שרחוק מן המרפסת ד' טפחים דה"ל לבני מרפסת בקשה בני החצר מותרין בו שהוא נוח להם :

ומ"ש היכא דרחוק מן המרפסת ד"ט שהוא זריקת משך ארבעה הוא חשוב קשה כמו זריקת גובה עשרה ואינו קרוי נחת אלא בפחות מזריקת גובה עשרה או פחות מזריקת משך ארבעה או פחות משלשול עשרה מבואר שם בסוגיא וכן מ"ש דאם הוא לשניהם בשוה יותר מי' בתוך ד' למרפסת דהיינו לבני מרפסת בשלשול עשרה ולבני חצר בזריקת גובה עשרה דשניהם אסורין בו שם פליגי בה רב ושמואל. ולשמואל ה"ל שלשול עשרה נחת כנגד זריקת עשרה בגובה ונותנין אותו לבני המרפסת ולרב לשניהם בקשה הוא ואוסרין זה על זה ופסקו הפוסקים כרב גם אין חילוק בין עשרה גובה לעשרים גובה וכן בין עמוק עשרה לעמוק עשרים לא עירבו כלל מותר לטלטל מן החצר למרפסת והרי הם בכלל גגות וחצירות שהן רשות אחת וכך מבואר בגמרא אמתניתין דאנשי חצר ואנשי מרפסת לזה בשלשול ולזה בזריקה מאי אמר רב שתיהן אסורים ושמואל אמר נותנין אותו לזה שבשלשול שלזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו בקשה ובל דבר שלזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו בקשה נותנין אותו לזה שתשמישו בנחת תנן אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו כל שבת אחד ד' אמות בגובה ד' עכו"ם למרפסת כהות מכאן לחצר קס"ד מאי מרפסת בני עלייה ואמאי קרו ליה מרפסת דקא בלקי במרפסת אלמא כל שלזה בשלשול ולזה בזריקה נותנין אותו לזה שבשלשול כדאמר רב הונא לאותם הדרים במרפסת ה"נ לאותם הדרים במרפסת מי הכי איתא דאם מרפסת כהות מכאן לחצר אמאי סיפא פחות מכאן לחצר אף לחצר ושניהם אסורין ה"נ מסתברא מדקתני סיפא בד"א בשמוכה אבל במופלגת אפי' גבוה י' טפחים לחצר מאי לחצר אילימא לחצר ושרי אמאי רשותא דתרווייהו הוא אלא מאי לחצר אף לחצר ושניהם אסורין ה"נ מאי לחצר אף לחצר ושניהם אסורין ס"מ. ופירש"י בני עלייה. דגבוהי ממרפסת טובא אבל דרך מרפסת זו עולין ויורדין ותל שבחצר שהוא גבוה י' הוי כמוך מן העלייה י' דהוי לזה בשלשול ולזה בזריקה וקתני דבני עלייה מותרין בו : הדרין במרפסת. כגון שיש בה דיורין הלדידהו הוי אמי תל שבחצר שזה לבן בתוך י' או כמוך או גבוה מהם פחות מי' : לזה בפתח ולזה בפתח הוא. ותרווייהו בעי איתכורי ביה דהא סתם מרפסת אינו גבוה טובא : אף לחצר. כלומר ב' הרשויות שולטות בו ואוסרין זה על זה : רשותא דתרווייהו היא. דלשניהם תשמישו בקשה לחצר בזריקת גובה ולעלייה בזריקה אף משך ההפלגה ובשלשול אף המכוכות ומהי דלשמואל שלשול לגבי זריקת גובה נוח היא הכא דאיכא שלשול וזריקת משך שוים הם לזריקת גובה ואמאי לחצר : אלא ע"כ אף לחצר ואסורים לרב מאי דמתרץ לה בדיורי מרפסת מאי לחצר דקתני אפחות מכאן אף לחצר קאמר ואסורין ע"כ וידוע דהלכה כרב בדיורי וכן פסק הרא"ש שם והרמב"ם בפ"ד מה"ע. והשתא מ"ש רבינו אם הוא גבוה מקרקעית החצר י' טפחים והוא בתוך ד' טפחים בני מרפסת מותרים בו הוא פשוט בתשובה :

ומ"ש ואין מרשאו למרפסת י"ט הוא מדאוקימנא מאי מרפסת לאותם הדרין במרפסת וע"פ מה שכירש"י שאע"פ שהוא גבוה או נמוך מהמרפסת כיון שאינו יותר מי' נדון כאילו הוא שוה לקרקעית המרפסת ומותרים בו ומ"ש ואם אינו גבוה י' לבני החצר ונמנו למרפסת ד' כלומר והוא רחוק ממרפסת י' דהשתא אינו נדון למרפסת מתרי טעמי דרחוק ממנו י' ומופלג ממנו ד' או אפילו אין בו אלא טעם אחד דהיינו מופלג ממנו ד' אע"פ שהוא לו בתוך י' גובה אינו נדון למרפסת מפני טעם ההפלגה ונדון להחצר וכיון שאינו גבוה ממנו י' אבל הרמב"ם כתב בפ"ד מה"ע כלשון הזה כיצד הכלע או התל וכיוצא בו שבתוך החצר אם אינם גבוהים י' טפחים הרי אלו נחשבים בין החצר ובין המרפסת ושניהם אסורים להוציא שם כלים שבבתים ואם גבוהים י' והיה ביניהם ובין המרפסת פחות מד' טפחים הרי אלו נחשבים עם המרפסת שהרי הם שוים לה ובני מרפסת מותרין בהם ואם היו רחוקים מן המרפסת ארבעה טפחים או יתר ע"כ אע"פ שגבוהין י' הרי אלו בכלל החצר והמרפסת ע"כ [א] ומדנקט בסיפא דלישנא אע"פ שגבוהין י' משמע דכל שמופלגין מן המרפסת ד' בין גבוהין י' בין אינם גבוהין י' שניהם אסורין משום דאע"ג דמופלגין ד' ממרפסת יכולין בני מרפסת להשתמש עליהם בזריקה ובני חצר ג"כ יכולין להשתמש עליהם ג"כ בזריקה בין שגבוהין י' בין שאינם גבוהין י' הלכך שתי הרשויות שולטים בהם ואוסרים זה על זה. ומרישא דלישניה שכתב אם אינם גבוהין י' טפחים הרי אלו נחשבין בין החצר והמרפסת ושניהם אסורין ולא חילק בין אם מופלגים ארבעה לאם אינם מופלגין משמע נמי דאע"פ שהן מופלגין מן המרפסת ד' ואינם גבוהין י' טפחים רשות מרפסת שולטת בהם ג"כ מהטעם שכתבתי דבכה"ג בני מרפסת יכול להשתמש בהם ע"י זריקה והלכך כל היכא דאפשר לבני חצר להשתמש עליהם שניהם אסורין ולא משכחת לה לד היתר אלא בגבוהים י' ואינם מופלגים ד' דהשתא הוי לבני מרפסת בנחת ולבני חצר בזריקה ונותנין אותה לזה שבנחת ופשטא דמתני' כוותיה מוכחא דקתני בד"א בשמוכה אבל במופלגת אפילו גבוה י' טפחים לחצר ומשמע דה"ק בד"א דגבוה י' טפחים למרפסת בשמוכה אבל במופלגת בין גבוה י' טפחים בין פחות מי' לחצר כלומר אף לחצר כדמוקי בגמרא הרי בהדיא לא משכחת לה לד היתרא אלא בשני תגאים גבוהים י' טפחים ושמוכים דאז בני מרפסת מותרין הא פחות מגובה י' אפילו הם שמוכים או מופלגים אע"ג שגבוהים י' הוי אף לחצר ושניהם אסורים א ולדעת רבינו צריך לדחוק ולומר שהוא כותב דכי אקשינן מאי לחצר אילימא לחצר ושרי אמאי רשותא דתרווייהו הוא לא קשיא לן הכי אלא בגבוהין י' דהוי תשמישן לחצר נמי בקושי אבל היכא דאינם גבוהים י' ניחא דליהוי לחצר זשרי דהא כיון דאינם גבוהים י' הוי תשמישן לחצר בנחת וא"כ כי אוקימנא אף לחצר לא הוי אלא בגבוהים י' אבל באינם גבוהים י' הוי לחצר דוקא ושרי ולפ"ז מתני' דקתני אבל במופלגת אפילו גבוה י' טפחים לחצר דלישנא דאפילו משמע בין

ומ"ש והוא שיהו מחיצות הבית ניכרות וכו' שם לריב"ש דחיצר מה חצר מיוכרא מחיצתא אף גג מיוכרא מחיצתא ופירש"י אף גג. נהי דשרינן ליה במחיצות התחתונות משום גוד אסיק מיהו מחיצות ניכרות בעינן שלא יהיה גג בולט הוא להם דאי לא מיוכר לא אמרינן גוד אסיק וגדול נמי אסור דאין שם שום מחיצה וכל שאין לו מחיצות אינו רא"י ומשמע מדברי הרא"ש שם דהכי קי"ל : ומ"ש אא"כ הלון מהבית פתוח לו כ"כ הרא"ש שם וטעמא משום דהוו כחורי רא"י אלא שהרא"ש הצריך שיהיה החלון ד' על ד' ורבינו כתב סתם חלון וראיה שכתב על שיעור חלון שכתב בסי' שע"ב :

שעה מרפסת שהיא דרך לעליות בפרק כיצד משתתפין (פג:) תנן אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו כל שגבוה י"ט למרפסת פחות מכאן לחצר בד"א בשמוכה אבל במופלגת אפילו גבוה י' טפחים לחצר ואי זו היא שמוכה כל שאינה רחוקה ד' טפחים. ופירש"י אנשי חצר ואנשי מרפסת וכו'. ולא עירבו אלו עם אלו אבל עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן. מרפסת גרוכה היא והרבה פתחי עליות פתוחין לה וכולם יוצאין בכולם א' לחצר וממנה לר"ה ואעפ"כ אין אוסרים הואיל וגבוה מרפסת י' שלא הלכו בכולם אלא להקל ואמרינן תורת מחיצה עליו ואינם אוסרין כדאמרינן בכיצד מעברין כולם תורת פתח ותורת מחיצה עליו והכל להקל מ"מ ב' רשויות הן ואין מוציאין מזו לזו : כל שגבוה י'. אם יש בחצר תל או עמוד גבוה עשרה סמוך למרפסת רשות מרפסת שולטת בו ומשתמשים הם בו אבל לא בני חצר : בשמוכה. שהחוליא סמוכה למרפסת :

ומ"ש רבינו אינם אוסרים על בני החצר היינו בשעירבו בני מרפסת לעצמן וקמ"ל דלא הוו בחצר אחד שעירבו בני חצר לעצמן ובני חצר לעצמן דאסרי אהדדי אלא הוו כב' חצירות אבל אם לא עירבו בני מרפסת לעצמן ודאי אסרי לבני חצר דרגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה כדאמרינן גבי ב' חצירות זו לפנים מזו שכתב רבינו בסי' שע"א ואמאי אוסרים ואינם אוסרים דקתני פי' הרמב"ם ה"ה בפ"ד דלענין כלים ששבתו בבית היא כלומר דאילו לכלים ששבתו בחצר אפילו לא עירבו כלל מותר לטלטל מן החצר למרפסת והרי הם בכלל גגות וחצירות שהן רשות אחת וכך מבואר בגמרא אמתניתין דאנשי חצר ואנשי מרפסת לזה בשלשול ולזה בזריקה מאי אמר רב שתיהן אסורים ושמואל אמר נותנין אותו לזה שבשלשול שלזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו בקשה נותנין אותו לזה שתשמישו בנחת תנן אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו כל שבת אחד ד' אמות בגובה ד' עכו"ם למרפסת כהות מכאן לחצר קס"ד מאי מרפסת בני עלייה ואמאי קרו ליה מרפסת דקא בלקי במרפסת אלמא כל שלזה בשלשול ולזה בזריקה נותנין אותו לזה שבשלשול כדאמר רב הונא לאותם הדרים במרפסת ה"נ לאותם הדרים במרפסת מי הכי איתא דאם מרפסת כהות מכאן לחצר אמאי לזה בפתח ולזה בפתח הוא מאי לחצר אף לחצר ושניהם אסורין ה"נ מסתברא מדקתני סיפא בד"א בשמוכה אבל במופלגת אפי' גבוה י' טפחים לחצר מאי לחצר אילימא לחצר ושרי אמאי רשותא דתרווייהו הוא אלא מאי לחצר אף לחצר ושניהם אסורין ה"נ מאי לחצר אף לחצר ושניהם אסורין ס"מ. ופירש"י בני עלייה. דגבוהי ממרפסת טובא אבל דרך מרפסת זו עולין ויורדין ותל שבחצר שהוא גבוה י' הוי כמוך מן העלייה י' דהוי לזה בשלשול ולזה בזריקה וקתני דבני עלייה מותרין בו : הדרין במרפסת. כגון שיש בה דיורין הלדידהו הוי אמי תל שבחצר שזה לבן בתוך י' או כמוך או גבוה מהם פחות מי' : לזה בפתח ולזה בפתח הוא. ותרווייהו בעי איתכורי ביה דהא סתם מרפסת אינו גבוה טובא : אף לחצר. כלומר ב' הרשויות שולטות בו ואוסרין זה על זה : רשותא דתרווייהו היא. דלשניהם תשמישו בקשה לחצר בזריקת גובה ולעלייה בזריקה אף משך ההפלגה ובשלשול אף המכוכות ומהי דלשמואל שלשול לגבי זריקת גובה נוח היא הכא דאיכא שלשול וזריקת משך שוים הם לזריקת גובה ואמאי לחצר : אלא ע"כ אף לחצר ואסורים לרב נמי דמתרץ לה בדיורי מרפסת מאי לחצר דקתני אפחות מכאן אף לחצר קאמר ואסורין ע"כ וידוע דהלכה כרב בדיורי וכן פסק הרא"ש שם והרמב"ם בפ"ד מה"ע. והשתא מ"ש רבינו אם הוא גבוה מקרקעית החצר י' טפחים והוא בתוך ד' טפחים בני מרפסת מותרים בו הוא פשוט בתשובה :

ומ"ש ואין מרשאו למרפסת י"ט הוא מדאוקימנא מאי מרפסת לאותם הדרין במרפסת וע"פ מה שכירש"י שאע"פ שהוא גבוה או נמוך מהמרפסת כיון שאינו יותר מי' נדון כאילו הוא שוה לקרקעית המרפסת ומותרים בו ומ"ש ואם אינו גבוה י' לבני החצר ונמנו למרפסת ד' כלומר והוא רחוק ממרפסת י' דהשתא אינו נדון למרפסת מתרי טעמי דרחוק ממנו י' ומופלג ממנו ד' או אפילו אין בו אלא טעם אחד דהיינו מופלג ממנו ד' אע"פ שהוא לו בתוך י' גובה אינו נדון למרפסת מפני טעם ההפלגה ונדון להחצר וכיון שאינו גבוה ממנו י' אבל הרמב"ם כתב בפ"ד מה"ע כלשון הזה כיצד הכלע או התל וכיוצא בו שבתוך החצר אם אינם גבוהים י' טפחים הרי אלו נחשבים בין החצר ובין המרפסת ושניהם אסורים להוציא שם כלים שבבתים ואם גבוהים י' והיה ביניהם ובין המרפסת פחות מד' טפחים הרי אלו נחשבים עם המרפסת שהרי הם שוים לה ובני מרפסת מותרין בהם ואם היו רחוקים מן המרפסת ארבעה טפחים או יתר ע"כ אע"פ שגבוהין י' הרי אלו בכלל החצר והמרפסת ע"כ [א] ומדנקט בסיפא דלישנא אע"פ שגבוהין י' משמע דכל שמופלגין מן המרפסת ד' בין גבוהין י' בין אינם גבוהין י' שניהם אסורין משום דאע"ג דמופלגין ד' ממרפסת יכולין בני מרפסת להשתמש עליהם בזריקה ובני חצר ג"כ יכולין להשתמש עליהם ג"כ בזריקה בין שגבוהין י' הלכך שתי הרשויות שולטים בהם ואוסרים זה על זה. ומרישא דלישניה שכתב אם אינם גבוהין י' טפחים הרי אלו נחשבין בין החצר והמרפסת ושניהם אסורין ולא חילק בין אם מופלגים ארבעה לאם אינם מופלגין משמע נמי דאע"פ שהן מופלגין מן המרפסת ד' ואינם גבוהין י' טפחים רשות מרפסת שולטת בהם ג"כ מהטעם שכתבתי דבכה"ג בני מרפסת יכול להשתמש בהם ע"י זריקה והלכך כל היכא דאפשר לבני חצר להשתמש עליהם שניהם אסורין ולא משכחת לה לד היתר אלא בגבוהים י' ואינם מופלגים ד' דהשתא הוי לבני מרפסת בנחת ולבני חצר בזריקה ונותנין אותה לזה שבנחת ופשטא דמתני' כוותיה מוכחא דקתני בד"א בשמוכה אבל במופלגת אפילו גבוה י' טפחים לחצר ומשמע דה"ק בד"א דגבוה י' טפחים למרפסת בשמוכה אבל במופלגת בין גבוה י' טפחים בין פחות מי' לחצר כלומר אף לחצר כדמוקי בגמרא הרי בהדיא לא משכחת לה לד היתרא אלא בשני תגאים גבוהים י' טפחים ושמוכים דאז בני מרפסת מותרין הא פחות מגובה י' אפילו הם שמוכים או מופלגים אע"ג שגבוהים י' הוי אף לחצר ושניהם אסורים א ולדעת רבינו צריך לדחוק ולומר שהוא כותב דכי אקשינן מאי לחצר אילימא לחצר ושרי אמאי רשותא דתרווייהו הוא לא קשיא לן הכי אלא בגבוהין י' דהוי תשמישן לחצר נמי בקושי אבל היכא דאינם גבוהים י' ניחא דליהוי לחצר זשרי דהא כיון דאינם גבוהים י' הוי תשמישן לחצר בנחת וא"כ כי אוקימנא אף לחצר לא הוי אלא בגבוהים י' אבל באינם גבוהים י' הוי לחצר דוקא ושרי ולפ"ז מתני' דקתני אבל במופלגת אפילו גבוה י' טפחים לחצר דלישנא דאפילו משמע בין

דרישה

סי' שעה [א] **כתב** ב"י ומדנקט בסיפא דלישנא אע"פ שגבוהין י' משמע דכל שמופלגין מן המרפסת ד' בין גבוהין י' בין אינן גבוהין י' שניהם אסורין כו' אע"ג דגם לישנא דרישא ג"כ נלשון אפילו הוא אינא למימר דלדדיה קתני כמ"ש ב"י בס"ם זה אבל מדברי הרמב"ם דנקט בסיפא דלישנא הרי אלו בכלל חצר ומרפסת דא"ל לפרש דלדדיה אינא למימר אפילו בין גבוה י' בין אינו גבוה י' ומ"ש ב"י בביאור דברי הרמב"ם סא פחות מגבוה י' אפילו הם סמוכים והלא בוה דברי רבינו ורמב"ם הם שוים והוא ז"ל בא לפרש כאן אילוקים שבין דברי רבינו לדברי הרמב"ם וגם על מ"ש המופלגים אפילו גבוה י' הוי אפילו לחצר מדקתמר אפילו לחצר לישנא מוכח שאין גבוה י' למרפסת ומדיפא הל"ל אפילו גבוה י' ממרפסת וגם מופלגת ד' הוי אף למרפסת לכי מ"ש הוא ל"ל דלא משכחת שום לד היתר אלא בשני תגאים גבוה י' וסמוכים משמע מלשונו אבל לחצר לא משכחת היתר בשום לד אפילו גבוה י' ממרפסת ומופלגת ד' ושטעם הוא כי אבל מרפסת אין חילוק בין גבוה י' ליתר מי'

סי' שעה (א) **מרפסת** ובלבד שעירבו כל בני מרפסת לעצמן כו' וז"ל ב"י וקמ"ל דלא הוו כחצר אחת וע"ש : (ב) שהוא משותף בין שניהם דאילו היה של אחד אסור לחצר יכולין לאסור עליהן : (ג) ואין מרשאו למרפסת י' טפחים פי' שהמרפסת גבוה יותר מהתל אבל אין מרשאו התל עד המרפסת י"ט בגובה ובמשך ממנו

פרישה

(ה) למי שעומד על הגג כמ"ש בסימן שמ"ה דאז אמרינן גוד אסיק ומותר בגג הגדול : (ו) אא"כ הלון מהבית כו' דאב ד' על ד' ואז הוי כחורי רא"י. ואין להקשות למה לא יועילו גיפופי הגג גדול לגג קטן כמו בחצר ונלע"ד כי ע"כ צ"ל שאין לגג אחתה כלל מדהתירו חז"ל לטלטל בגגות מטעם גוד אסיק מוכרח הוא שאין לו אחיזה כלל דאל"כ למה להם להתירו מטעם גוד אסיק ולא אלו הכי שרי וכיון שכן הוא ע"כ צ"ל דנפרץ לא קאי לגג גופא רק לאמילות הבית המתירות את הגג מטעם גוד אסיק ובזאת גג קטן שנפרץ לגדול כך הוא כי בית של גג קטן הוא מחובר לבית של גג גדול ומחיצה אחת ביניהן ובמקום שבית קטן פתוח לבית גדול הוא פרוץ במילואו של קטן וכותלי של בית של גג קטן נכנסים בבית של גג גדול בלופן שאם אמרינן גוד אסיק גיפופי גדולה עם כותלי קטנה הנכנסים בבית גדול אז יהיה ג"כ למעלה בגגות כותלי קטנה נכנסים ממילא סגר גיפופים דאשו להו מחמורי פירצא הקטנה יהיו נראות שלא מאותו כותל הם לשיטת רש"י ולשיטת התוספות הנזומד שם בקלה כלות כותלי הקטנה לא יהא עירוב לו גיפופי הגדולה ומ"ש לגיל סיים שם"ם :

חדושי הגהות

שעה א וצ"ע דהא רבינו פסק בסימן של אחר זה כרב דאין אדם אוסר על חבירו ע"י זריקת אויר משך ד' וכיון דאין בני המרפסת משמשים בתל אלא ע"י זריקת משך ד' לכמה יאסרו על בני החצר וכ"כ התוספות שם דהא דמפרש בגמרא דהאי להצר אף לחצר היינו לשבואל דס"ל דאדם אוסר דרך אויר אבל לרב דסבירא ליה דאין אדם אוסר דרך אויר האי לחצר לחצר דוקא דבני החצר מותרים ובני המרפסת אכורים דכיון דאין יכולים להשתמש בתל אלא ע"י זריקת משך ד' אינן אוסרין על בני החצר ואם כן יש לתמוה על רבינו שפסק כרב ופסק דבני מרפסת אוסרים על בני החצר דרך אויר דהיינו דלא כרב וכן יש לתמוה ג"כ על הרמב"ם שפסק ג"כ בפ"ג מה"ע כרב דאין אדם אוסר דרך אויר

בין גבוה מי׳ בין פחות מי׳ לצדדין קתני דבגבוה מי׳ הוי אף לאחר ושניהם אסורים וכפחות מי׳ הוי דוקא לאחר ושרי: **ומ״ש** רבינו אבל כל שתשמישו בנחת יותר מלהבירו נותנין אותו למי שהוא בנחת בין אם הוא עליון או תחתון: **שעו בור** שבין שתי חצירות ואין ביניהן פתח או חלון שיוכלו לערב או שיש ביניהן ולא עירבו אין ממלאין ממנו בשבת אא״כ עשו מחיצה י׳ למעלה מן המים ויהא טפח ממנו משוקע במים ואינה צריכה ליגע בקרקעית הבור [ה] (ה) או יעשו קורה רחבה ד׳ טפחים בפי הבור [ו] ולרש״י שרי אפילו המחיצה למעלה בפי הבור בתוכו ובלבד שתהא עשויה לכך להתיר למלאות

ואב

שלשניהם עמוק י׳ שניהם אסורין (ד) אבל כל שתשמישו בנחת יותר מלהבירו נותנין אותו למי שהוא בנחת בין אם הוא עליון או תחתון:

ומ״ש אבל כל שתשמישו בנחת יותר מחבירו עשרה בגובה או פחות מי׳ בשלשול או פחות מזריקת משך ארבעה כל זה הוא מיקרי בנחת לגבי שלשול עשרה או לגבי זריקת עשרה או לגבי משך ארבעה וכדכתב לעיל בסימן שע״ב בדין כותל או חריץ שגדו אחד שוה לארץ וגדו השני גבוה או עמוק י׳ אבל זריקת עשרה לגניסה בשוה הוא דה״ל קשה לזה ולזה ושניהם אסורין בו ויהוא דבר פשוט והב״י אמר דאין לשון רבינו טח לו ואלי הוא נוח בלי גמגום:

שעו בור שבין ב׳ חצירות משנה פ׳ כיצד משתתפין (דף פ״ו) בור שבין ב׳ חצירות אין ממלאין הימנו בשבת אא״כ עשו לו מחיצה גבוה י״ט בין מלמטה בין מתוך אוגנו כי׳ כל תוך אוגנו שרי בין בפי הבור בין באמצע הבור רשב״ג אש״א מלמטה ובה״א מלמעלה א״ר הוא למטה למטה ממש למעלה למעלה ממש וזה וזה בבור. וכתבו התוספות בד״ה הא קא אזיל דמלמעלה דרשב״ג היינו מתוך אוגנו דת״ק ור״י אמר למטה למטה מן המים למעלה למעלה מן המים ומפרש בגמרא דלמטה מן המים צריך היכר שיראו רשאי הקנים למעלה מן המים טפח ולמעלה מן המים צריך שישקעו רשאי הקנים במים טפח ופירש״י מעלה דרב יהודה הוא מטה דרב הונא ופסק רבינו כרב יהודה ואליבא דב״ה ורש״י פסק כרב הונא אליבא דב״ה:

ומ״ש רבינו ואינה צריכה ליגע בקרקעית הבור פי׳ לאפוקי מב״ש אליבא דרב יהודה דבהא פליגי דב״ש בעי מחיצה המפסקת עד התהום וב״ה בעי היכר מחיצה. וז״ל הרי״ף למטה מן המים כלומר יהיו הקנים משוקעין למטה מן המים ט׳ טפחים ונראין רשאי הקנים למעלה מן המים טפח למעלה למעלה מן המים ט׳ טפחים וצריך לשקוע מחיצת הקנים בתוך המים טפח שלא יהא זה דולה מרשות זה ולא יהא זה דולה מרשות זה וסוגיין כרב יהודה עכ״ל:

ומ״ש או שיעשו קורה רחבה ד׳ טפחים בפי הבור שם מימרא דרב נחמן קורה ארבעה מתרת במים ואי אפשר ליתן שום טעם להא דצריך ארבעה במים אלא משום דאמרינן פי תקרה יורד למטה ונמשכה עד המים והבדיל כל חלק רשות לעצמו ולהכי צריך קורה ארבעה דבפחות מד׳ לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אע״ג דרש״י פי׳ ספ״ק דסוכה דבקורה טפח אמרינן פי תקרה יורד וכותם צריך לומר דמהלך בין סוכה לשבת וכמ״ש לעיל בסימן שס״א אלא דקשה לפי זה הא דפירש״י קורה ד׳ מתרת בחורבה לטלטל תהתיה דלהכי נקט רחבה ד׳ דכי אמר חודיה יורדים וסותמים יהא בין חלל המחיצות ד׳ דמחיצה העשויה לפחות מד׳ חלל לא שמיה מחיצה אלמא דס״ל דגבי שבת נמי כי אין בו ד׳ אמרינן פי תקרה יורד וכותם מרוח אחת אם היו שאר הרוחות מוקפות מחיצה וכך הקשו התוס׳ ואין לומר דבעינן ד׳ כי היכי דלא ליזל דלי למידך גיסא ומייתי דהא הך שיטוייא לא קאי במסקנא דרש״י גורם אלא קל הוא וכו׳ וא״ע לישב דעת רש״י מיהו דעת רבינו כדעת התוס׳ דצריך קורה ארבעה לפי תקרה אבל ה״ר יונתן כתב אהא דאר״י לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהם דכותל דמתיר למלאות מן הבור לר״י משום דמסתמא רוחב הכותל ד׳ טפחים ואמרינן קורה ד׳ מתרת במים אע״פ שאינה מתרת בחורבה ובעינן ארבעה כדי שלא ילך דלי לחלק חבירו דאין דלי מהלך יותר מד׳ טפחים וא״ל דלא גרים אלא קל הוא וכו׳ כדגרים רש״י ושיטוייא דאין דלי מהלך יותר מד״ט כו׳ לא קאי אלא הך שיטוייא קאי במסקנא וה״פ כיון דלא מייתי להדיא משל חבירו אע״ג דעריבי מיא בהיכר כל שהוא כגי קל הוא שהקילו במים וכן הא דמצריך רב יהודה צריך שיעקעו רשאי הקנים במים טפח הייגו כדי שלא ילך הדלי ומייתי משל חבירו להדיא. ואע״ג דאזיל תותי הטפח ומייתי ממיא דעריבי לית לן בה וכ״כ שם הרמב״ן בס׳ המלחמות וכ״כ הרא״ש ע״ש ר״ח ושזו היא דעת הרי״ף וכ״כ התוס׳ דלא גרסינן אלא אבל פי׳ בדרך אחר ע״ש מיהו מה שכי׳ ה״ר יונתן דברי ר״י במשנה דטעמיה משום דמסתמא רוחב הכותל ד״ט וכו׳ א״כ כובר דהלכה כר״י דכותל תלויה מתרת בבור אין נראה כן מדברי הרי״ף לשם גבי אמת המים שהיא עוברת בחצר וכ״כ התו׳ בד״ה אלא קל דאין הלכה כר׳ יהודה דאמר לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהם וכן הוא דעת כל הפוסקים אלא דה׳ המגיד בפ״ג דה״ע כתב וז״ל ופי׳ הרשב״א ז״ל שכיון שהיה רחבה ד׳ אמרינן פי תקרה יורד וסותם ועוד שאין הדלי

ומ״ש או יעשו קורה רחבה ד״ט שם מימרא דר״נ וטעמא לפי שאנו רואים בפ״ג בשם הרשב״א וראה לי שהמחיצה י׳ בזמן שהיא רחבה ד׳ מותרת לד״ה משום שאין הכלי הולך יותר מד״ט ולפיכך מותר אע״פ שא״א במחיצה פי תקרה יורד וסותם א: **ומ״ש** ולרש״י שרי אפילו המחיצה למעלה וכו׳ אקורה קאי אלא אריש קאי והוא אשר כתבתי דרש״י פסק כרב הונא: **ומ״ש** ובלבד שתהא עשויה לכך וכו׳ הוא לאפוקי מר״י דאמר שם באותה משנה לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהם ואמרינן בס״פ חלון שיוכלו לערב הוא ע״פ מה בנזכר בסימן שפ״ב כתב ה״ר יהונתן אהא דאמרינן דבעינן קורה כדי שלא ילך הדלי לחלק חבירו (פא:) הלכה כרב יהודה בעירובין ולא במחיצות: **ומ״ש** ואין ביניהם פתח או חלון ג״ע דהא בגזוטרא חזינן דניתרת

דרכי משה

שעה (א) וכתב בתשובת הרא״ש כלל כ״א סימן ה׳ על מרתף והצר ובור ביניהם שדולין ממנו מים ונתבאר שם כל הילוקי דינים אלו:

בהג״מ

פרישה

ממנו בתוך ד׳ טפחים: (ד) אבל כל שתשמישו בנחת כו׳ ול״ל ב״י אין לשון זה נוח לי דלרב דקי״ל כוותיה שניהם אסורים עד שיהא לזה בנחת לגמרי עכ״ל ולזה קשה מדברי רבינו שכתב לפני זה או אם הוא עמוק בענין שלשניהם עמוק עשרה שניהם אסורים וידוע שאם הוא עמוק לבני הסנר עשרה שהוא עמוק טפי מעשרה למרפסת וה״ל לאחר תשמישו יותר בנחת ממרפסת ואפ״ה שניהם אסורים:

סי׳ שעו (ה) **או** יעשו קורה רחבה ד׳ טפחים בפי הבור דאו דאמרינן פי תקרה יורד וסותם כ״כ התוס׳ בהדיא בפרק כיצד משתתפין ד׳ כ״ו ע״ש. כתב ב״י דאיתא בגמ׳ דאם עשה כל המחיצות בתוך המים צריך שיהיה יוצא למעלה טפח ותמה למה השמיטו רבינו (ב) ולרש״י שרי כו׳ ר״ל דלרש״י א״צ שיהיה המחיצה דוקא למעלה מן המים אלא אפילו היא

דרישה

מי׳. בס״ע אע״ג שגבוה י׳ וכתב מהרמא״ו ז״ל לאחר ותוך י׳ למרפסת צ״ע הלא ב״י ז״ל כתב בס״ע הכל כלשון הרמב״ם שהוא עיקר בעיניו ולרמב״ם אפילו גבוה י׳ ג״כ ממרפסת אסורים שניהם כמו שמשמע בהדיא בדברי ב״י בסי׳ זה וע״ש:

סי׳ שעו [ה] **או** יעשו קורה ד״ט בפי הבור לכתוהב משמע מתוך סוגיית הגמרא דשקיל וטרי בשמעתין ומסיק ז״ל אלא דקולא הוא שהקילו במים משמע דאזר בו מטעם דאין הדלי הולך יותר מד״ט אמת הקורה מ״מ סמ״מ כתב בשם הרשב״א שני טעמים יקר מש״ה הקשה רבי יהונתן מגזוטרות וב״י הביאו ומה שב״י תירץ דשאני גזוטרות דאין הדלי הולך לרשות אלא מ׳ איני יודע מאי שנא לכתם נמי כרמלית אוסר ואם

חדושי הגהות

אויר ובפ״ד מה״ע פסק נמי דאם הכ״ל גבוה יו״ד לבני החצר ורחוק ד׳ מן המרפסת שאוסרים זע״ז וצ״ל דס״ל להרמב״ם ורבינו דהא דמפרש בגמרא דבתל גבוה יו״ד ורחוק ד׳ מן המרפסת דהוי אף לחצר ואוסרים זע״ז כרב נמי אתא דאע״ג דרב ס״ל דאין אדם אוסר דרך אויר היינו דוקא היכא דאף בהול אינו יכול להשתמש אלא דרך אויר כגון בור ודורבות שכתב רבי׳ בסי׳ שאה״ז שאין להם שום פתח לבור או לחורבה אלא חלון פתוח שאף בחול אינם יכולין להשתמש בהן אלא ע״י זריקת משך אויר ד׳ אבל הכא כיון שיש להם לבני המרפסת דרך על החצר ויכול לילך בחול אל התל ולשמש בו בזריקת גובה כמו בני החצר אע״פ שבשבת אינו יכול לטלטל שם הואיל ולא עירבו עם בני החצר מ״מ אוסרים עליהם אע״פ שבשבת אינם יכולים להשתמש בו אלא דרך אויר ד׳. מהרל״ח: ב ורבינו פסק כרב דס״ל הכי א״כ ע״כ לומר כל שתשמישו בנחת יותר מלהבירו שכתב ר״ל נחת ממש שא״צ לא שלשול ולא זריקה כגון שהוא לו חוץ י׳ בגובה וגם תוך ד׳ במשך והבירו צריך שלשול או זריקה אז נותנים אותו לזה שהוא לו בנחת וגם רב מודה בזה (מהרל״ה):

שעו א והא דצריך שתהא רחבה ד׳ לפי׳ התוס׳ לא אמרינן פי התקרה יורד וכותם אלא בקורה רחבה ד׳ כמו שנתבאר לעיל סימן שכ״א ולפירש״י שפי׳ דאפילו ברחבה טפח אמרינן

פי תקרה יורד וסותם מ״מ דבעי׳ הכא רחבה ד׳ דכי אמרינן הודין יורדים וסותמין יהא בין הלל המחיצות ארבעה דמחיצה העשויה לפחות מהלל ארבעה אינה מחיצה

הדלי הולך יותר מד' טפחים עוד כתב וירא לי שהמחיצה עשרה בזמן שהיא רחבה ד' מותרת לד"ה מן הטעם הזה שאין הדלי הולך יותר מד"ט ולפיכך מותר אע"פ שאין אומרים במחיצה פי מחיצה יורד וסותם עכ"ל משמע דס"ל דהך שיטא דאין דלי מהלך יותר מד"ט קאי במסקנא וסומכין על היתר זה ו"ע.

לשון ב"י כתב ה"ר יונתן אמת דבעינן קורה כדי שלא ילך הדלי לחלק חבירו כ"ע דהא בגזוטרא חזינן דניתרת במחיצה שאין בעביה ד' ולא חיישינן דילמא אזיל דלי לבראי עכ"ל ונראה דשאני גזוטרא דכי אזיל לבראי לא אזיל לרשות אדם אחר עכ"ל ב"י ואיכא לתמוה דאדרבה טפי איכא לאסור בגזוטרא דקא דלי מכרמלית כמ"ש התוספות בד"ה אלא קל אלא נלפע"ד דשאני גזוטרא דרוב פעמים היא על המיס שגבוהים יותר מעשרה שהיא מקום פטור ולא היו צריכין לגזוטרא אלא משום גזירה אטו שאר גזוטרא שאין תחתיה עמוק עשרה הלכך לא חששו לדלי אבל בבור שבין ב' חצירות שהוא איסור ודאי לדלות מחצר שאינה מעורבת חששו לדלי וכיוצא בזה כתבו התוספות בפ' כילד משתתפין בדף פ"ז בד"ה אלא א"כ:

ואם אין הבור קרוב להם וכו' שם ריש (דף פ"ה) פי' מופלג מכל א' אלא פחות מד' ה"ל כאילו הי' הבור שאם לא היה הבור חציה בחצר זו וחציה בחצר זו ואוסרין זה על זה עד שיערבו או עד שיעשו מחיצה בבור או קורה ד' על הבור כדין שאר בור שבין ב' חצירות כמ"ש ברישא סימן זה אבל כיון שמופלגת מכותל זה ד' ומכותל זה ד' ואין משתמשין בבור זה אלא ע"י זריקת משך ד' בעד החלון אין אדם אוסר על חבירו דרך אויר ויש מקשים א"כ אמאי כתב בסי' הקודם דאם התל או העמוד לבני החצר הוא גבוה עשרה ולבני מרפסת הוה ליה זריקת משך ד' דשניהם אוסרין זה על זה והלא פסק כאן כרב דאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר ואין כאן קושיא דדוקא הכא גבי בור וכן גבי חורבה דאין שם תשמיש כלל אפילו בחול אלא ע"י זריקת משך ד' דרך אויר קי"ל דאינו אוסר אבל לעיל גבי מרפסת דבחול משתמש בלא דרך אויר אלא דעכשיו שלא עירב על כרחו אין תשמישו אלא דרך אויר ודאי אוסר ומהאי טעמא כתב רבינו ואין דיורין פתוחין לו אלא מטלטלין דרך חלונות וכו' שאם היו דיורין פתוחין לו לא היו משתמשין בחול דרך חלונות אלא דרך פתחים היו אוסרין זה על זה דאע"פ דבשבת על כרחן צריכין להשתמש דרך אויר כיון שלא עירבו אפ"ה לא היה להן היתר כיון דבחול משתמשין שלא דרך אויר:

ומ"ש הלכך ב' חצירות וביניהן ג' חורבות וכו' שם (דף פ"ה) אמר רב שני בתים וג' חורבות זה משתמש בסמוך לו ע"י זריקה וזה משתמש בסמוך לו ע"י זריקה ובאמצע אסור ומקשה ר' אלעזר כיון דאמצעי אסור לשניהם אע"ג דלזה ולזה אינו אלא בזריקה אלמא דאוסר דרך אויר כסמוכין נמי ליתסרו דאע"ג דהסמוכה הוי תשמישה לכל אחד בשלשול ולחבירו בזריקה הא מר הוא דאמר לזה בשלשול ולא בזריקה שניהם אסורין א"ל מי סברת דקיימי כשורה לא דקיימי כחצובה כלומר כשורה האמצעי לשניהם מוקרת דכיון דלזה ולזה הוי בזריקה אין אדם אוסר על חבירו דרך אויר והסמוכין מותרין כל אחת לאותו שאצלה דה"ל בשלשול יחבירו דה"ל בזריקה אינו אוסר דרך אויר אבל דאמרי דקיימי כחצובה דהכי

כשורה כזה

כחצובה כזה

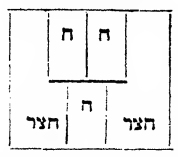

נמי מותר כ"א באותה שאצלו דה"ל בשלשול ולחבירו הוא בזריקה ואין אדם אוסר דרך אויר אבל האמצעי דלזה וזה בשלשול שניהן אסורין כך היא דעת רבינו וכך נראה מפירש"י אבל הר"י בחע"ו (סוף דף פ"ט) כתב וז"ל ומיירי דקיימי כחצובה כגון שהב' בתים בצד אחד כלומר ברוח אחת וכל אחד חורבה אצלו והאמצע כנגד שתיהם בענין שתשמיש שני הבתים שווין באמצעית כי כל כך בקושי או בנחת לזה כמו לזה. אבל אם היו כשורה כלומר שהיו הבתים זה כנגד זה והשלשה חורבות באמצע שתיהן מאחר שכל בית מהן משתמש לפעמים בזריקה עם החורבה שכנגדו סמוך לבית חבירו כולן אסורות כי כבר אמרנו לזה בזריקה ולזה בשלשול שניהם אסורין עכ"ל משמע דמפרש דהא דאקשי ר"א לרב והא מר הוא דאמר לזה בשלשול ולזה בזריקה שניהם אסורין לאו משום דאוסר באמצעי אקשי ליה דא"כ סמוכין נמי ליתסרו וכפירש"י דאפילו היה מתיר לשלשתם הוי נמי מקשה ליה כיון דכל בית ובית משתמשים באלו ג' חורבות בשוה בשלשול ובזריקה וכל לזה בשלשול ולזה בזריקה שניהם אסורים אם כן כולם אסורים לזה ולזה והא דאמר ליה רב לא דקיימי כחצובה היינו כזה ולפי' זה ניחא דלא קשיא כלל אהך דחורבה האמצעית דאסורה לשניהם וא"ש מבור בשביל קטן דנסמוך דמותר לשניהן כמו שהקשה רש"י בעצמו ונדחק לתרץ דבבור ליכא תשמיש אלא מילוי ואיכא לתמוה הלא בחול איכא תשמיש טובא דרך שלשול מהצר לשביל ומשביל אבל לדעת ה"ר יונתן אין קושיא גם בעל המאור כתב וז"ל ומנא תימרא דס"ל לרב אין אדם אוסר על חבירו דרך אויר דאמר רב שתי בתים ושלש חורבות ביניהן שמחיצותיהן פרוצות זו לזו וכו' זה משתמש בסמוכה לו דרך חלונו על ידי זריקה וכל שכן על ידי שלשול וחבירו אינו אוסר עליו אף על פי שמשתמש בה בחול בזריקה אינו אוסר על חבירו דרך אויר ואמצעי אוקימנא דעבידן כי הצובה שמתוך שהוא יוצא לחוץ איכא למיגזר דילמא מיגנדר ונפיל מאי דזורק ביה לר"ה נראה מבואר דמפרש כפירש"י דבכשורה כ"א מותר בסמוכה לו והאמצעי מותר לשניהם אלא דבחצובה מפרש דלא כפירש"י כי היכי דלא תיקשי מבור העומד בשביל קטן כמו שהקשה רש"י והליור לדעת בעל המאור הוא כזה:

בית	בית
חורבה	חורבה
חורבה	

דרישה

[ב] ואם אין הבור קרוב להם אלא רחוק מכל אחד ד' טפחים כגון שיש שביל קטן בין שתי חצירות והבור בתוכו ואין דיורין פתוחין לו אלא ממלאין דרך חלונות הפתוחין לו מב' חצירות מותרין (ה) שאין אדם אוסר דרך אויר הילכך ב' חצירות וביניהם ג' חורבות בזה כל אחד מותר באותה שאצלו והאמצעית מותרת לשניהם היו עומדות בחצובה בזה כל א' מותר בחורבה שאצלו והשלישית שקרובה לב' חצירות אסורה לשניהם ואפי' יש להחורבות בעלים

דניתרת במחיצה שאין בעביה ארבעה ולא חיישינן דילמא אזיל דלי לבראי עכ"ל ונראה דשאני גזוטרא דכי אזיל דלי לבראי לא אזיל לרשות אדם אחר ואם הבור בין ב' חצירות שאחר א' דר בו עכו"ם ואחר א' דריס בו כמה ישראלים כתב הרא"ש בתשובה דבין יש ביניהם כתף או חלון ד' על ד' בתוך י' בין אם הוא פחות מד' על ד' או למעלה מי' ממלאין ממנו וא"צ לעכו' מעכו"ם דכיון שאין לעכו"ם דריסת רגל עליה' אינו אוסר עליה' והר"ם נראה שחולק ע"ז כמ"ש בסימן שפ"ב ודין בור שבאחר ובמרתף סמוך לאחר דר אדם אחד ודולה מהבור דרך חלון ביאר הרא"ש בתשובה כל פרטי וחילוקי דיניו יפה:

ואם אין הבור קרוב להם אלא רחוק מכל א' ד"ט וכו' שם בפרק כילד משתתפין (פד ופה) א"ר יהודה אמר שמואל בור שבין ב' חצירות מופלגת מכותל זה ד' ומכותל זה ד' זה מוציא זיז כל שהוא וממלא וזה מוציא זיז כל שהוא וממלא ורב יהודה דידיה אמר אפילו קנים א"ל אבייי לרב יוסף הא דרב יהודה דשמואל הוא דאי דרב הא אמר אין אדם אוסר על חבירו דרך אויר פירש"י בור שבין ב' חצירות. הפרוזות זו מזו ומפסיק ביניהם כעין מבוי קטן ואין דיורין פתוחים לו והבור באותו הפסק מופלגת מכותל זה ד' וכו' דאי לאו הכי דמופלג הוי תשמישו בנחת והוי כמו שהבור חציה בחצר זו וחציה בחצר זו שרשות שניהם שולטות בה והתנן במתני' בור שבין ב' חצירות אין ממלאין הימנו בשבת דאי דרב הא אין אדם אוסר על חבירו בתשמיש מופלגת כזו שצריך לזרוק לדי באויר ד"ט ואפילו קניא לא צריך אבל הרמב"ם בפ"ג מה"ע כתב בארי שבאמצע השביל בין ב' כתלי חצירות ואע"פ שמופלגת מכותל זה ד"ט וכו' ולפ"ז מופלג דנקט שמואל אינו בדוקא כפירש"י אלא לרבותא נקט מופלגת בד' וכ"ש בפחות מכאן וכתב ה"ה שנראה עוד מדבריו שאע"פ שהחצירות פתוחות לשביל מותר למלאות דרך חלונות וכתב בשם הרשב"א לדרש"י האי מימרא בשאין חצירות פתוחות לשביל בדוקא היא שאם היו פתוחות כל שלא עירבו שניהם אסורים בו ופסק הרא"ש כרב וכן דעת הרמב"ם בפ"ג מה"ע והרי"ף השמיטו לפי שאינו דבר מצוי כ"כ. ודע שהתוספות כתבו בדף פ"ה שר"י מפרש כגון שזה הבור מושך כל אורך החצירות ומפסיק בין ד' הסמוכים לאחר זו לד' הסמוכים לאחר אחרת דאשיב כל אחד רשותא לנפשיה א"נ כגון שאותו הפסק שבין שתי חצירות שבבור עומד שם אינו רה"י אלא ר"ה או כרמלית ומחיצות הבור גבוהים י' דבשמלאים מהבור לאחר מביאין דרך מלמעלה מי' דהוי מקום פטור כלומר דאי לאו בחד מהני גווני כיון שמבוי הקטן אסור להשתמש בו שניהם כדמשמע שם גבי ב' בתים וג' חורבות ביניהם היאך יכול לבטל ולמלא מן הבור לאחר דרך המבוי האסור אבל רש"י כתב דלא דמי להיא דב' בתים וג' חורבות ביניהם דאילו חורבה משתמשים בה נמי בסמוך אבל הכא במבוי ליכא שום תשמי אלא מילוי והוא ע"י הפלגת אויר ד':

הלכך שתי חצירות וביניהם שלש חורבות וכו' גז"ש בפרק כילד משתתפין (פה.) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ב' בתים וג' חורבות ביניהם זה משתמש בסמוך לו ע"י זריקה וזה משתמש בסמוך לו ע"י זריקה והאמצעי אסור ופירש"י חורבות. מחיצות פרוצות זו לזו ואין בהם דיורים ואין להם בעלים אלא בני הבתים הללו ויש חלונות בבתים פתוחים לחורבה זה משתמש בחורבה הסמוכה לו דרך חלונו ע"י זריקה הואיל ואין לו בה תשמיש גמור בחול שאין לו בה פתח פתוח לה אלא חלון אין פירצת המחיצה אוכרתו ומותר להשתמש בכולו והוא אינו יכול להשתמש דרך חלון מרחוק אלא על ידי זריקה וחבירו אינו אוסרה עליו ואע"פ שמשתמש בה בחול בזריקה שזורק דרך אויר שלו בפירצה עד תוך חורבה זו אינו אוסר על חבירו דרך אויר שאין לו עליו תשמיש אלא על ידי אויר אבל בסמוכה לחבירו לא ישתמש אפילו בזריקה הואיל ויש לחבירו בה תשמיש גוף בשלשול סמוך לחלונו: והא דאמצעי אסור מוקי לה בגמרא בדקיימי כחצובה אבל אי הוי קיימי כשורה האמצעי נמי שרי. ופירש"י דקיימי כחצובה ושלשתן סמוכים לבתים האמצעי כנגד הב' כג' רשי קנקן הלכך הסמוכים מותרים דאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר והאמצעי אסור דשניהם משתמשים בה בשלשול ורשות שניהם היא ואע"ג דשתי הסמוכות פרוצות לאמצעי האוסרו לא אחמור רבנן במקום שאין לו תשמיש גמור שיהא אסור משום פרוץ עכ"ל וכי קיימי כשורה זו אצל זו שהחיצונה מפסקת בין הבית לאמצעי ושניהם אין משתמשין בה אלא דרך אויר שניהם מותרים בה דאינם אוסרים זה על זה דרך אויר. ועל מה שפירש"י שאין להורבות בעלים אלא בעלי בתים הללו כתב הרא"ש משמע דס"ל דאם יש להם בעלים אוסרין אותם הבעלים על בעלי בתים אע"פ שאין לבעלים דיורים בחורבה וקשה דהא קי"ל דירה בלא בעלים לא שמה דירה ונראה דרש"י סובר דהני שאינה אוסרת את החצר ואת המבוי שהיא פתוחה להם בתוכה מיהו אסור לבטל וקשה לעשות דירה בלא בעלים דירה לחצאין הלכך נראה דאינה אוסרת כלום ורבינו כתב דבריו כדעת הרא"ש. ואע"פ שלא התירו תשמיש בחורבות אלו אלא ע"י זריקה לא חשש רבינו לכתוב כן לפי שכתב על שתלה דין זה בדין הסמוך לו שתשמיש בני החצירות בבור אינו אלא דרך אויר לדעת רש"י שכתב רבינו דבריו לדעתו:

כתוב בהגהות פע"ו מה"ש בית הכסא שבין שני בתים אם יש ביניהם פתח שיכולין לערב יחד מערבין ומותרים בו ואם לאו רשות שניהם שולטת בו ואסורין עכ"ל וטעמא משום דדמי לבור שבין ב' חצירות ואין מחיצה תלויה מועלת בבית הכסא כמו בבור דאין מחיצה תלויה מתרת אלא במים וכ"כ המרדכי בפרק הזורק אך כתב שה"ר יעקב מקינון מתיר משום דלואה מקום פטור הוא וכמו שנינו בפרק חלון אין לאחר גם התוס' בשם ר"י תירצו קושיא זו בשתי דרכים ע"ש ריש (דף פ"ה) דס"ל לרב אין אדם אוסר על חבירו דרך אויר דאמר רב שתי בתים ושלש חורבות ביניהן שמחיצותיהן פרוצות זו לזו וכו' זה משתמש בסמוכה לו דרך חלונו על ידי זריקה וכל שכן על ידי שלשול וחבירו אינו אוסר עליו אף על פי שמשתמש בה בחול בזריקה אינו אוסר על חבירו דרך אויר ואמצעי אוקימנא דעבידן כי הצובה שמתוך שהוא יוצא לחוץ איכא למיגזר דילמא מיגנדר ונפיל מאי דזורק ביה לר"ה נראה מבואר דמפרש כפירש"י דבכשורה כ"א מותר בסמוכה לו והאמצעי מותר לשניהם אלא דבחצובה מפרש דלא כפירש"י כי היכי דלא תיקשי מבור העומד בשביל קטן כמו שהקשה רש"י והליור לדעת בעל המאור הוא כזה:

בית	בית
חורבה	חורבה
חורבה	

פרישה

(ג) ואם אין הבור קרוב להם אלא רחוק מכל א' ד"ט כו' עיין ב"י: (ד) ואם אין הבור מופלג היא למעלה כמתקיל כי הבור בעומק י"ט אע"פ שהוא עדיין רחוק מהמים אמרינן גוד אסיק: (ה) שאין אדם אוסר דרך סמוך להם אלא רחוק מכל א' ד"ט כו' עיין ב"י: (ד) ואם אין הבור מופלג מכל א' ד"ט כו' עיין ב"י: (ה) שאין אדם אוסר דרך דהא רבינו ס"ל דאפילו דרך מקום פטור ומכ"מ כאן שהוא כרמלית: (ה) שאין אדם אוסר דרך

(עז.) אין בו בו אדבעה אלו מעלין מכאן ואוכלין ואלו מעלין מכאן ואוכלין כר״י לגבי רב והביאו הכלבו בסוף הלכות שבת (מ) :

שעז שתי עליות הפתוחות לחצר ואחת עשתה גומא בחצר כדי לשפוך מימיה כדפרישית לעיל סי׳ שכ״ז והדין משנה ס״פ כיצד משתתפין (פח) **וכן ב׳** דיוטאות זו כנגד זו מקצתן עשו עוקה ומקצתן לא עשו עוקה את שעשו עוקה מותרין ואת שלא עשו עוקה אסורין וכגמ׳ (דף פט) אמר רבא ל״ש אלא שלא עירבו אבל עירבו מותרים וכי לא עירבו מ״ט לא א״ר אשי גזירה דילמא אתי לאפוקי מיא במאני דבתים להתם כלומר לשפת העוקה לשפוך לתוכו ופירש״י דיוטאות עליות וחצר פתוחה מד״א לפניהם שופכין בה מימיהם. מקצתם בני האחד עשו עוקה בחצר ובני האחד לא עשו וכתבו התוס׳ (שם פט.) והרא״ש וא״ת בלא עירבו תרווייהו ליתסרו וי״ל דמיירי בשאינן שופכין ממש לתוך העוקה בחצר אלא שופכין על הדיוטא והן יורדין לעוקה ואע״ג דהוי כאן בחצר שאינו מעורב לא אסרו חכמים אלא כגון בכרמלית אבל כאן בחצר שאין מעורב לא אסרו כלל וכן פסק רשב״ם דמותר לשפוך מים בחצירו אע״פ שהולכים לרשות אחרת שאינה מעורבת דמרשות לרשות לא בעי קמירה ואותן שלא עשו עוקה אסורין כדאמרן דילמא אתי לאפוקי מיא במאני דבתים להכא שיורידו מן הדיוטא בכלים מלאין מים לשפת העוקה שרחוקה מהם דאין רוצין שיפלו המים למטה ויקלקל החצר וכ״כ בהגהות מיימון בפט״ו מה״ש בשם סמ״ג. ודע דמיירי בחצר פתוחה מד״א ואם יתירה מד״א אין שופכין לתוכה ממש אע״כ עירבו ואם לא עירבו כל אחת שופכת ברשותה והמים הולכין מכאן לחצירן שאינה מעורבת ולא חיישינן שמא יוציא המים בכלים ששבתו בבית לחצר דכיון שיש בחצר שיעור לא חיישינן לכך דלא מקלקל החצר : שלש

שעז שתי עליות וכו׳ משנה ס״פ כיצד משתתפין וכן ג׳ דיוטאות זו כנגד זו מקצתן עשו עוקה ומקצתן לא עשו עוקה את שעשו עוקה מותרין את שלא עשו עוקה אסורין ופירש״י דיוטאות עליות וחצר פתוחה. מד״א לפניהם ששופכין בה מימיהם מקצתן בני האחת עשו עוקה בחצר ובני האחת לא עשו עכ״ל פי׳ דאם היה החצר ד״א לא צריך עוקה כלל וכמ״ש רבינו לעיל בסימן שכ״ז אבל בפחות מד״א דצריך עוקה אותן שעשו עוקה שופכין מן העלייה ויורדין לתוך העוקה הכמוכה להן ולא מתקלקל החצר ליכא למיחש דילמא אתי לאפוקי מיא במאני דבתי לשפת העוקה אבל אותן שלא עשו עוקה א״כ העוקה שעשאה האחת היא רחוקה ממנה ואין מימיה יורדין לתוך העוקה אלא לחצר ומתקלקל חיישינן דילמא אתי לאפוקי לשפת העוקה לפי שיבא אם על קלקול חצרו :

בעלים אינן אוסרים ב כיון שאין דרין בהם :

שעז (מ) **שתי** עליות הפתוחות לחצר זו כנגד זו ואחת עשתה גומא בחצר כדי לשפוך בחצר שאין בה ד״א מימיה כדפרישית לעיל והשנייה לא עשתה אם עירבו יחד שתיהן (נ) מותרות לשפוך מימיהן לא עירבו יחד א והאחת עירבה לעצמה והשנייה לא עירבה כלל (ג) זו שלא עירבה אסורה ושעירבה מותרת ובלבד שלא תשפוך להדיא לגומא אלא תשפוך בעלייה והם יורדין לגומא דכהו בחצר שאינה מעורבת שרי :

שלש

ומ״ש אם עירבו יחד וכו׳ שם בגמ׳ אמר רבא ואפי׳ עירבו א״ל אביי מ״ט אילימא משום דנפישי מיא והתניא אחת לי גיסטרא וכו׳ אע״פ שנתמלאו מים מע״ש שופכין לתוכה מים בשבת אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבא ל״ש אלא שלא עירבו אבל עירבו מותרין וכי לא עירבו מותרים וכי לא עירבו אמר רב אשי גזירה דילמא אתא לאפוקי מיא במאני דבתי להכא פירש״י להכא לשפת העוקה . ואיכא לתמוה עובדא בדברי רבינו חדא הא דלא כתב דאם לא עירבו את שעשו עוקה מותרין ושופכין לעוקה שלהן ואת שלא עשו עוקה אסורין ואם שתיהן עשו עוקה כל אחת שופכת לעוקה שלהן אע״פ שלא עירבו וכדכתב הרמב״ם בסמ״ד דה״ע ועוד תימה דכתב והאחת עירבה לעצמה וכו׳ הך בבא לא אשכחנא לה לא במשנה ולא בגמ׳ וי״ל דס״ל לרבינו דע״כ הא דתנן את שעשו עוקה היינו דוקא כשעירבה לעצמה שהרי התם עליות מרפסת לפניהם כדלעיל בסי׳ שע״ה ואם לא עירבה לעצמה אסורין להוציא הכלים מן העליות למרפסת שהיא משותפת לכל בני העליות ולשפוך המים עליה כדי שירדו לעוקה וא״כ צריך כל אחד לשפוך מימיו בעלייה עצמה ומשם יורד למרפסת ולחצר ואיכא למיחש טפי דיבא חס על קלקול ביתו ואתי לאפוקי למרפסת דהיא סמוכה לעלייה אלא בע״כ שהאחת שעשתה העוקה עירבה לעצמה דהשתה ניחא דמותרין לטלטל מאני דבתי למרפסת ולשפוך עליה וממנה יורדין לעוקה שבחצר הסמוכה עליה והשתא לרבינו היכא דלא עירבו יחד אפי׳ עשתה עוקה לא שרי אלא בדאיכא תרתי דעשה עוקה וגם עירבה לעצמה אבל לא עשתה עוקה אע״פ שעירבה לעצמה א״כ עשתה עוקה ולא עירבה לעצמה אסורה לשפוך מימיה ולכן אמר רבינו ואחת עשתה גומא וכו׳ והשנייה לא עשתה וכו׳ לא עירבו יחד והאחת עירבה והשנייה לא עירבה כלל וכו׳ מבואר מלשונו דמראה בהאבע דהאחת שעשתה גומא עירבה לעצמה והשנייה שלא עשתה גומא לא עירבה זו שלא עירבה אסורה מפני שלא עירבה ואפי׳ עשתה גומא כ״ש השתא דאיכא תרתי דלא עשתה גומא וגם כן לא עירבה ושעירבה וגם עשתה גומא מותרת הכא ביאר רבינו דמשנתינו דמדברת בשתי דיוטאות כל אחת עירבה לעצמה ואפ״ה כיון שלא עירבו יחד אותה שעשתה עוקה מותרת ושלא עשתה עוקה אסורין אבל אם לא עירבה לעצמה אפילו עשתה עוקה אסורה והדבר פשוט הוא אע״פ שלא פירשוהו בתלמוד ועוד נראה קצת סעד לדברי רבינו דמדקאמר תלמודא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבא ל״ש וכו׳ אלמא דהאי שקלא וטריא לאחר שמת רבא הוה וגרסינן אמר אביי מ״ט אילימא וכו׳ ולא גרסינן א״ל וכן הגיה מהרש״ל והשתא קשה מאי קס״ד דרבא דאמר ואפילו עירבו אלא ודאי דרבא ה״ק דהא דתנן דאותן שלא עשו עוקה אסורין ואפילו עירבו לעצמן נמי אסורין ואביי קא מתמה וקאמר דאם רבא קאמר שאפילו עירבו יחד נמי אסורים מ״ט אילימא משום דנפישי מיא והתניא וכו׳ אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבא ל״ש אלא שלא עירבו וכו׳ והשתא ממילא מוכן דאשלא עירבו ביחד קאמר רבא דאותן שלא עשו עוקה אסורין ואפי׳ עירבו לעצמן כל זה לרווחא דמילתא אבל לדברי רבינו ישרים ברורים ונכונים למולאי דעת אלא שדבריו קצת כתומים שהיה לו לפרש דבעינן תרתי להיתירא דעשתה גומא וגם עירבה לעצמה אבל בדליכא אלא חדא אסורה ולפי שלא פירש נבוכו רבים וכן שלמים ולא ידעו מהו וטעו לפרש פירושים זרים ולהגיה בדבריו והאמת מה שכתבנו :

שלש

דרכי משה

שעז (א) בהג״מ פט״ו פסק דבור שבין הצר לכרמלית או בין חצר לר״ה א״צ שום תיקון דהשתא בור בר״ה לא בעי כלום כשאינה רדוקה ד׳ מן הבית פי׳ כשהמחיצות תוך החצר ולא דמי לבור שבין ב׳ חצירות דבעי תיקון דהתם משום הדלי שהוא מאני דבתים וכן משמע פ׳ כל גגות דאמרינן חצירות וקרפיפות רשות אחד הן לכלים ששבתו בתוכן אבל לא לכלים ששבתו תוך הבית א״נ אין ממלאין דקאמר היינו להכניסן תוך הבית עכ״ל ראבי״ה וכן הוא בהג״א פ׳ כיצד משתתפין :

דהר

פרישה

דרך לוור עיין ב״י . וסלמצעי מותר לשניהן כנ״ל :

סי׳ שעז (מ) **שתי** עליות כו׳ משנה וגמרא ס״פ כיצד משתתפין : (נ) מותרות לשפוך מימיהם אפילו להדיא לגומא : (ג) זו שלא עירבה אסורה ושעירבה לעצמה מותרת ו״ל התוספות והביאן בית יוסף דמיישינן דילמא אתי לאפוקי מיא במאני דבתים מן הדיוטא לגומא שבמקומה אסורה לשפוך מימיה ולכן אמר רבינו ואחת עשתה גומא וכו׳ והשנייה לא עשתה עוקה ולא עירבה לעצמה אסורה לשפוך מימיה ולכן אמר רבינו ואחת עשתה גומא וכו׳ הך בבא לא אשכחנא לה לא במשנה ולא בגמ׳ וי״ל דס״ל לרבינו דע״כ הא דתנן את שעשו עוקה היינו דוקא כשעירבה לעצמה שהרי התם עליות מרפסת לפניהם כדלעיל בסי׳ שע״ה ואם לא עירבה לעצמה אסורין להוציא הכלים מן העליות למרפסת שהיא משותפת לכל בני העליות ולשפוך המים עליה כמוכה לעלייה אלא בע״כ שהאחת שעשתה העוקה עירבה לעצמה דהשתא ניחא דמותרין לטלטל מאני דבתי למרפסת ולשפוך עליה וממנה יורדין לעוקה שבחצר הסמוכה עליה והשתא לרבינו היכא דלא עירבו יחד אפי׳ עשתה עוקה לא שרי אלא בדאיכא תרתי דעשה עוקה וגם עירבה לעצמה אבל לא עשתה עוקה אע״פ שעירבה לעצמה א״כ עשתה עוקה ולא עירבה לעצמה אסורה לשפוך מימיה ולכן אמר רבינו ואחת עשתה גומא וכו׳ והשנייה לא עשתה וכו׳ לא עירבו יחד והאחת עירבה והשנייה לא עירבה כלל וכו׳ מבואר מלשונו דמראה בהאבע דהאחת שעשתה גומא עירבה לעצמה והשנייה שלא עשתה גומא לא עירבה זו שלא עירבה אסורה מפני שלא עירבה ואפי׳ עשתה גומא כ״ש השתא דאיכא תרתי דלא עשתה גומא וגם כן לא עירבה ושעירבה וגם עשתה גומא מותרת הכא ביאר רבינו דמשנתינו דמדברת בשתי דיוטאות כל אחת עירבה לעצמה ואפ״ה כיון שלא עירבו יחד אותה שעשתה עוקה מותרת ושלא עשתה עוקה אסורין אבל אם לא עירבה לעצמה אפילו עשתה עוקה אסורה והדבר פשוט הוא אע״פ שלא פירשוהו בתלמוד ועוד נראה קצת סעד לדברי רבינו דמדקאמר תלמודא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבא ל״ש וכו׳ אלמא דהאי שקלא וטריא לאחר שמת רבא הוה וגרסינן אמר אביי מ״ט אילימא וכו׳ ולא גרסינן א״ל וכן הגיה מהרש״ל והשתא קשה מאי קס״ד דרבא דאמר ואפילו עירבו אלא ודאי דרבא ה״ק דהא דתנן דאותן שלא עשו עוקה אסורין ואפילו עירבו לעצמן נמי אסורין ואביי קא מתמה וקאמר דאם רבא קאמר שאפילו עירבו יחד נמי אסורים מ״ט אילימא משום דנפישי מיא והתניא וכו׳ אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבא ל״ש אלא שלא עירבו וכו׳ והשתא ממילא מוכן דאשלא עירבו ביחד קאמר רבא דאותן שלא עשו עוקה אסורין ואפי׳ עירבו לעצמן כל זה לרווחא דמילתא אבל לדברי רבינו ישרים ברורים ונכונים למולאי דעת אלא שדבריו קצת כתומים שהיה לו לפרש דבעינן תרתי להיתירא דעשתה גומא וגם עירבה לעצמה אבל בדליכא אלא חדא אסורה ולפי שלא פירש נבוכו רבים וכן שלמים ולא ידעו מהו וטעו לפרש פירושים זרים ולהגיה בדבריו והאמת מה שכתבנו :

שלש

דרכי משה

שעז א לשון זה לא מצאתי בשום פוסק וג״ל דהכי ביאור ל׳ רבינו דהאחת עירבה לעצמה ר״ל עם דיורי העלייה שיכולה לשאת המים בעלייה עד מקום הגומא ולשופכן למטה וא״ל דהכא בלא טעמים אלו נמי צריך שיהא רחבה ד׳ דבגמ׳ שם פריך לר״נ הא קאזיל דלי לאידך גיסא ומייתי אמר להו קים להו לרבנן דאין דלי מהלך יותר מד״ט א״כ בימא דמש״ה צריך שיהא רחב ד׳ זה א״א לומר דהא דהמקשה לא ידע מזה א״כ ע״כ צריך לפרש לסברת המקשה למאי דהוי ס״ד למה צריך שיהא הקורה רחב ד׳ וא״כ ע״כ צריך לפרש או כטעם התוס׳ או כטעם של רש״י ועוד דלמסקנא לפירש״י הדר ביה מהך שינויא ומסיק דלא חיישינן לדילמא אזיל דלי לאידך גיסא וא״כ ע״כ צ״ל דהא דבעי קורה רחב ד׳ משום טעמים הנזכרים (מהרל״ח) : ב וטעמא משום דקי״ל דירה בלא בעלים כלובר שאין הבעלים דרים בתוכה לא שמה דירה (מהרל״ח) :

שעז א לשון זה לא מצאתי בשום פוסק וג״ל דהכי ביאור ל׳ רבינו דהאחת עירבה לעצמה ר״ל עם דיורי העלייה שיכולה לשאת המים בעלייה עד מקום הגומא ולשופכן למטה שלא יתקלקל החצר מותרת לשפוך והשנייה לא עירבה כלל ר״ל שלא עירבה עם דיורי העלייה שיכולה לשאת המים עד מקום הגומא רק שצריכה לשפוך מחלון שבדירתה שהוא רחוק ממקום הגומא וא״כ תתקלקל החצר וחיישינן דילמא אתי לאפיקי מיא במאני דבתים דרך החצר ממש עד שפת הגומא כדי שלא תתקלקל החצר והרי לא עירבו ולכן אסורה לשפוך אפילו מחלון שאצלה אכן דוחק הוא מאד ויותר נראה שטעות נפל בכפרי רבינו כי בסימני הרא״ש כתוב שני דיוטות מקצתן עשו עוקה בחצר ומקצתן לא עשו אם עירבו כולן מותרים ואם לא עירבו אותן שלא עירבו אסורות ושעירבו מותרות כו׳ ואפשר שגם בספרי רבינו היה כתוב כן ומפני שאין משמעות ללשון זה כלל הגיה איזה מגיה ואחת עירבה לעצמה והשנייה לא עירבה כלל אבל הגירסא הנכונה אם עירבו יחד שתיהן מותרות לשפוך מימיהן לא עירבו יחד זה שלא עשתה עוקה אסורה ושעשתה עוקה מותרת ובלבד שלא תשפוך כו׳ (מהרל״ח) :

ברש״י

חדושי הגהות

ומיהו התוס׳ מקשים שם לפירש״י כיון שהחצירות מוקפות מחיצות וא״צ הקורה כ״א להפסיק למה צריך שיהא רחב ד׳ לפירושו שפי׳ דאמרינן פי תקרה יורד וסותם בפחות מד׳ וא״ל דהכא בלא טעמים אלו נמי צריך שיהא רחבה ד׳ דבגמ׳ שם פריך לר״נ הא קאזיל דלי לאידך גיסא ומייתי אמר להו קים להו לרבנן דאין דלי מהלך יותר מד״ט א״כ בימא דמש״ה צריך שיהא רחב ד׳ זה א״א לומר דהא דהמקשה לא ידע מזה א״כ ע״כ צריך לפרש לסברת המקשה למאי דהוי ס״ד למה צריך שיהא הקורה רחב ד׳ וא״כ ע״כ צריך לפרש או כטעם התוס׳ או כטעם של רש״י ועוד דלמסקנא לפירש״י הדר ביה מהך שינויא ומסיק דלא חיישינן לדילמא אזיל דלי לאידך גיסא וא״כ ע״כ צ״ל דהא דבעי קורה רחב ד׳ משום טעמים הנזכרים (מהרל״ח) : ב וטעמא משום דקי״ל דירה בלא בעלים כלובר שאין הבעלים דרים בתוכה לא שמה דירה (מהרל״ח) :

שעה שלש חצרות פתוחות זו לזו וכו' משנה פ' מי שהוציאוהו (ד' מה) דהכי אמר ר"ש ואמר רב הלכה כר"ש ופירש"י פתוחות לר"ה דכ"ח רשות לעצמה ואין להם דריסת רגל זו על זו דאי הוה להו זו לפנים מזו אסרה פנימית אחיצונה והא דכתב רבינו ופתוחות למבוי במקום מה ששנינו ופתוחות לר"ה גרסה דהוא לפי דלשם (בדף מח) קאמר דרבנן פליגי עליה דר"ש בחצרות משום דאווסי דיורין פי' דיורי החצרות רגיל ולא ידעי כולן להזהר ואתו לטלטולי כלי' ששבתו בחיצונה לתוך חיצונה אחרת דרך אמצעית והשתא נקט פתוחות לר"ה לרבותא דרבנן דאע"פ דלא אווסי דיורין כ"כ בחצרות שפתוחות לר"ה כמו בחצרות שפתוחו' למבוי אפ"ה אמרי רבנן שלשתן אסורות ורבינו נקט פתוחות למבוי למאי דקי"ל כר"ש דאפי' אווסי דיורין טובא בחצרות שפתוחות למבוי נמי היא מותרת עמהן והן מותרות עמה והחיצונות אסורות זו עם זו: כתב ב"י דבגמרא (דף מח) אסיקנא דאין החיצונות אסורות אא"כ שתהא האמצעית עירובה בזו ועירובה בזו א"נ נתנו עירובן באמצעית ונתנוהו בשני בתים. אבל אם נתנו החיצונות עירובן באמצעית בבית א' הוא דלא שלשתן לכ"ע ואיכא לתמוה למה לא כתבוהו הפוסקים ואפשר לישב דברי רבינו דבמשנה אר"ש ג' חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות לר"ה עירבו שתים עם האמצעית היא מותרת עמהן והם מותרות עמה ושתים החיצונות אסורות זו עם זו ורבינו האריך ואמר זעירבה כל אחד מהחיצונות עם האמצעית והחיצונות לא עירבו יחד אלמא משמע דרצונו לומר דהחיצונה וכו' גילו דעתייהו דלא ניחא להו לערב בהדי הדדי דבאמצעי ניחא להו ובהא לא ניחא להו והיינו לפי שנתנו עירובן שעירבו עם האמצעית בחיצונות ולא נתנוהו באמצעית א"נ נתנוהו באמצעית בב' בתים הוי גילוי דעת דלא ניחא לחיצונות לערב יחד וכדאיתא להדיא האי לישנא בגמרא ע"ש: **שתי** חצרות זו לפנים מזו וכו' משנה פרק הדר (דף עא) ואליבא דת"ק דקאמר אין דריסת הרגל אוסרת אלא היכא דה"ל רגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה אבל רגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה והא דאמרינן כשנותנין עירובן בפנימית ושכח אחד מן החיצונה דפנימית מותרת טפי ה"ט דכשהעירוב בפנימית יכולה היא להכתלק מהחיצונה דאחדא לדשא ומשמשא ומסתליק מינה: **ואם** יחיד דר בפנימית ג"ז שם במשנה ובגמ' פליגי בה רב אחא ושמואל ופסקו הפוסקים כשמואל דאמר לעולם מותרת עד שיהיו ב' בפנימית דהויא רגל האסורה אבל מ' בפנימית וב' בחיצונה לא גזרינן בהו:

שתי

שעה שלש חצירות פתוחות זו לזו וכו' משנה בפ' מי שהוציאוהו (מה:) אר"ש למה הדבר דומה לג' חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות לר"ה עירבו שתיהם עם האמצעית וכו' ופירש"י פתוחות לר"ה דכל מ' רשות לעצמה ואין להם דריכת רגל זו על זו דאי הוו להו זו לפנים מזו אסרה פנימית א' מחיצונה ובגמ' (מט:) מ"ר חמא בר גוריא מ"ר הלכה כר"ש ולא ידעתי למה כתב רבינו ופתוחות למבוי במקום מה ששנינו ופתוחות לר"ה. ובגמ' (דף מח) ואמאי כיון דעירבו להו חיצונות בהדי האמצעית ה"ל חדא מ"ר יהודא כגון שנתנה אמצעית עירובה בזו ועירובה בזו ופירש"י שנתנה אמצעית עירובה בזו ובזו דדמיא אמצעית כאילו דרה בהם ואין דיורי חיצונות באמצעית למימרא דכי הדדי ניהו ורב ששת אמר אפי' תימא שנתנו עירובן באמצעית כגון שנתנוהו בב' בתים ופרש"י דהשתא לא מחברן חיצונות בהדדי. ולא ידעתי למה הרי"ף והרא"ש והרמב"ם השמיטו כל זה אבל הגהות אשיר"י כתבו שם וכגון שנתנה אמצעית עירובה בזו ועירובה בזו אבל אם נתנו החיצונות עירובן באמצעית בבית א' ה"ל חדא ושרו שלשתן לכ"ע. וגם ה"ה כתב בפ"ד מה"ע בשם הרשב"א וכתב שהעלה מהכוזרי שאם נתנו העירוב באמצעית בבית אחד ובכלי א' או בב' כלים ובבית אחד וכגון שהיה האחד מלא והותיר הרי שלשתן מותרות זו עם זו ואולי לזה כתב רבינו עד שיעשו שלשתן עירוב א' עכ"ל. ואפשר שגם רבינו שכתב והחיצונות לא עירבו יחד לכך כיון: **ב'** חצרות זו לפנים מזו ופנימית פתוחה לחיצונה כלומר ולא למבוי וע"י כן יש לה דריסת רגל על החיצונים דאין לה מקום ליכנס מהמבוי לפנימית אלא דרך החיצונה עירבה פנימית לעצמה או ששכח אחד מן החיצונה כלומר או שעירבה פנימית לעצמה וחיצונה לעצמה ושכח אחד מן החיצונה ולא עירב פנימית מותרת דחיצונה לא אסרי עליה עירבה חיצונה ולא פנימית או ששכח א' מן הפנימית ולא עירב כלום או שעירבה פנימית לעצמה וחיצונה לעצמה ושכח א' מן הפנימית ולא עירב אסורה גם החיצונה כיון דפנימית אסורה ויש לה דריסת רגל על החיצונה אוסרת אותה דקי"ל רגל האסורה במקומה אוסר שלא במקומה: **ומ"ש** עירבו ביחד ונתנו עירובן בחיצונה וכו' נתנו עירובן בפנימית וכו' משום דכשנתנו עירובן בפנימית יכולה היא להכתלק מהחיצונה דאחדא דשא ומשתמשת ואע"פ שעירוב החיצונה נתון בפנימית אמרת לה לתקוני שתפתיך ולא לעוותי אבל כשנתנו עירובה בחיצונה גם הפנימית אסורה משום שכחת א' מהחיצונה דאי אמרת פנימית תיחוד דשא הרי אין עירובה אצלה הילכך גם היא אסורה וכל אלו הדינים פשוטים בס"פ הדר (דף עה) במשנה ובגמ' לדעת ת"ק דאמר רגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה ורגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה ופסק הרא"ש כמותו וכ"ד הרמב"ם בפ"ד מה"ע: **ומ"ש** ואם יחיד דר בפנימית וכו' גז"ש במשנה ואם היו של יחידים אינם צריכים לערב ופירש"י ואם היו של יחיד שאין בפנימית אלא א' ובחיצונה ג' אין צריכין לערב זה עם זה משום דריכת רגל כיון דיחיד הוא והפנימית הויא רגל המותרת ואינה אוסרת ואם היו ב' אפילו בחיצונה גזרינן דילמא אתי למשרי ב' בפנימית וא' בחיצונה ובגמ' ב א"ר אחא היו ג' אוסרין הואיל ואני קורא רגיס בחיצונה ופירש"י אם היו ג' בין ב' חצירות אוסרין ולא מיבעיא ב' בפנימית דהויא רגל האסורה אלא אפי' ב' בחיצונה אסור עד שיערבו שתיהן יחד גזירה משום רגיס בפנימית ושמואל אמר לעולם מותרת עד שיהיו ב' בפנימית ואחד בחיצונה והרי"ף פירש דה"ק שאין קרויים יחידים אלא בזמן שהם ב' חצירות ובכל א' דר אחד שמצאו כולם שנים אבל אם היו ג' חצרות ובכל חצר דר א' שמצאו כולם ג' אסורים כלומר שג' חצרות אלו הם זו לפנים מזו והחיצונה בלבד היא שפתוחה לר"ה ורגלי הפנימית דרך עליה מ"ט הואיל ואני קורא רגיס בחיצונה דכל ג' רגיס הם וכיון שג' דורסים בחיצונה הרי הם רגיס ואסורים ושמואל אמר לעולם מותרים עד שיהיו שנים בפנימית ולא עירבו לפיכך אסורים בחיצונה והרמב"ם כתב בפ"ד ג' חצירות הפתוחות זו לזו ורגיס בכל חצר וכו' היה בכל חצר מהן אחד אע"פ שרגיס דורסים בחיצונה אינם צריכין לערב שכל א' מהם מותר במקומו היו שנים בפנימית הואיל והם אסורים במקומן עד שיערבו הרי הם אוסרים על היחידים שבחיצונה עד שיערבו ב' שבפנימית זה הכלל רגל האסורה וכו' ורגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה מפני שעוברת עליה עכ"ל. נראה שהוא מפרש כפירוש הרי"ף ופסק כשמואל וגם מתוך דבריו נראה דדוקא שנים בפנימית הוא דאסרי אבל א' בפנימית וב' בחיצונה לא גזרינן בהו ואע"פ שקודם זה כתב היה א' דר בחצר זו וא' דר בחצר זו אינם צריכים לערב אלא דוקא א' בזו וא' בזו דה"ה לב' בחיצונה וא' בפנימית דהא סתם דבריו בסוף וכתב זה הכלל רגל האסורה וכו' ורגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה:

ומיש היה א' בזו וא' בזו ולא כתב וב' בחיצונה הוא מפני שסמך לזה ואפי' היה עכו"ם בפנימית הרי הוא כרגיס והיא אפי' באין בחיצונה אלא יחיד היא וכמו שאבאר בעז"ה בסימן שפ"ב ובפלוגתא דרב אחא ושמואל גם הרא"ש פסק כשמואל דהלכה כדברי המיקל בעירוב. וכתב ה"ה בפ"ד אם היה יחיד דר בפנימית וכל שהוא כיחיד גם רגיס הכמוכים על שולחן א' שאין צריכין עירוב ביניהם אינם אוסרים על החיצונה (א) ולאו דוקא אוכלין על שולחן א' ממש אלא כל מי שמקבל פרס כענין שנתבאר בסימן ש"ע אוכלין על שולחן א' מיקרו והכי משמע בפרק הדר (עג.) דבעי רמי בר חמא מרב חסדא האב ובנו הרב ותלמידו כרגיס דמו או כיחידים דמו ופירש"י דלענין ב' חצירות זו לפנים מזו מיבעיא ליה אם אב ובנו או רב ותלמידו דרגיס הם וצריכין לערב עם החיצונה או כיחידים הם ואינם צריכים לערב עמהם ופשט ליה כיחידים דמו. ופירש ה"ר יהונתן דכשהבן מקבל פרס מהאב ותלמידים מהרב מיירי וכן משמע דאמי דאל"כ פשיטא דלא כיחידים דמו ואם עכו"ם דר באחד מהן יתבאר משפטו בסימן שפ"ב:

שתי

שעה [א] **שלש** חצרות פתוחות זו לזו (ב) (ג) ופתוחות למבוי כזה ועירבה כל אחד מחיצונות (ג) עם האמצעי׳ והחיצונות לא עירבו יחד החיצונות אסורות זו עם זו והאמצעית מותרת עם כל אחת מהם והם מותרות עמה: ב׳ חצירות זו לפנים מזו ופנימית פתוחה לחיצונה והחיצונה למבוי כזה ויש לפנימי׳ דריסת הרגל על החיצונה עירבה פנימית לעצמה ולא החיצונה (ד) או ששכח א׳ מן החיצונה ולא עירב פנימית מותרת והחיצונה אסורה עירבה חיצונה ולא פנימית או ששכח אחד מן הפנימית ולא עירב (ה) שתיהן אסורות דכיון דפנימית אסורה בחצירה אוסרת גם על החיצונה עירבה כל אחת לעצמה כל אחת מותרת בחצירה עירבו ביחד ונתנו עירובן בחיצונה ושכח אחד בין מן הפנימית בין מן החיצונה ולא עירב שתיהן אסורות עד שיבטל רשותו נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן-הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות אבל שכח אחד מן החיצונה ולא עירב פנימית מותרת דכיון שעירובה אצלה ואין להיצונה דריסת רגל עליה אלא בשביל עירובה שמרגילה לתוכה (ו) יסלקנה מעליה ותשאר עירובה אצלה לבדה ותהיה מותרת ואם יחיד דר בפנימית ויחיד בחיצונה (ז) או שנים בחיצונה ועירבו אין היחיד שבפנימית אוסר על החיצונה וכן ג׳ חצירות זו לפנים מזו ויחיד בכל אחד ואחד אף ע״פ ששניהם עוברים על החיצונה (ח) אין אוסרין עליה:

שתי

דרכי משה

שעה (א) דהרי הוא רגל המותרת במקומה ואינה אוסרת שלא במקומה ולעיל נתבאר סי׳ ש״ע איזה רבים אין צריכין עירוב:

ולא

דרישה

ו״ו בתב רבינו ואין דיורין פתוחים לו אלא ממלאים כו׳ שהוא כדעת רש״י. והתוס׳ תירצו בע״א ע״ם וב״י הניחו:

סי׳ שעה [א] **שלש** חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי ולשון משנה פסוקות לרה״ר ופירש״י פתוחות לרה״ר דכל אחד ואחד רשות לעצמן ואין לכם דריסת הרגל זו על זו דאי הוה להו זו לפנים מזו אסרה פנימית על החיצונה ותמה אמי דקי״ל רגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה וכאן עירבה כל אחת מהחיצונות ומותרת לטלטל כל אחת במקומה ומ״כ אמילו זו לפנים מזו אינה אוסרת ולענ״ד דמלבד זה יש לדקדק בדברי רש״י שפי׳ שם במשנה וז״ל דאי הוי להו זו לפנים מזו אסרה פנימית אחיצונה דאמילו בפני עצמן אסורה כל אחת להשתמש ע״כ וזה מן התימה להיות כל אחת אסורה במקומה ואם עירבו כ״א בפנימית לכן נלע״ד דהטעיין הכי הוא דאמרינן שם בגמרא דף מ״מ אלא דבר שאת ותיסוי כמשה שרויין בחצר א׳ ושכח א׳ מהן ולא עירב דאסרי אהדדי ומסיק לרב ששת לא קשיא אם אמרו דיורין להקל יאמרו דיורין להחמיר ופירש״י אם אמרו דיורין של זה אוסר להקל להתירן יחד יאמרו שהעירוב מביא הדיורים לתוכה כדי לאסור עליה הא לא דיירי ממש בגווה דליבעי עירובין בבית אחד ע״כ ואם תדוייק מלשון רש״י שטעם היתרן הוא משום דלא דיירי ממש בגווה ולכך נקט התנא ופתוחים לר״ה דכ״א רשות לעצמה ואין לכם דריסת רגל זו על זו דאי הוי להו זו לפנים מזו ובית המילון לבד פתוח לר״ה וא״כ הוי דיירי ממש בבית הפנימית ועירבו שם שני המילונות הוי אמרי דיורין להחמיר ומה

פרישה

סי׳ שנח (א) **ופתוחות** למבוי פירש״י ותוס׳ דנקט פתוחות זו לזו דאם אין לכם דריסת הרגל זו על זו דאי הוו להו זו לפנים מזו אסרה פנימית אחיצונה דאפילו בפני עצמן אסורה כל א׳ להשתמש עכ״ל מזה משמע דמיירי שהחיצונה לא עירבה כלל ועיין בב״י דלא משמע כן רק האמצעית נתנו עירובן בתוך כל אחת מהחיצונה ולפ״ז מ״ש רבינו וב׳ חצירות לא עירבו יחד לשון שאינו מדוקדק הוא אלא משום דגבי אמצעית נקט עירבו יחד נקט גבי חיצונים דלא עירבו יחד: (ב) **ופתוחות** למבוי ובגמ׳ אמר לר״ה: (ג) עם האמצעית כו׳ פי׳ שהאמצעית נתנה עירובה בזו ובזו אם שכל א׳ מהחיצונה נתנה עירובה באמצע ת בשני בתים אבל נתנו באמצעית בבית א׳ שלשתן מותרות זו עם זו כ״כ המ״מ: (ד) **או** ששכח א׳ כו׳ פי׳ עירבו כל א׳ לעצמה רק ששכח: (ה) ב׳ אסורות כל דריסת רגל האוסרת במקומה אוסרת שלא במקומה ורגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה בין מן הפנימית בין מן החיצוני׳ דאא״ל פנימית תיחד דשא אין עירובה אצלה אלא: (ו) יסלקנה מעליה כו׳ דאמרה לתיקוני שדרתין ולא לעוותי: (ז) **או** שנים בחיצונה כו׳ ולא גזרינן אטו ב׳ בפנימית שלא עירבו: (ח) אין אוסרים עליה שהרי יש לכל א׳ היתר במקומו:

שתי

הדושי הגהות

שעה א ברש״י שלפנינו איתא עוד בזה״ל דאפילו בפ״ע אסורה כל אחת להשתמש: ב ומשמיה דרב אדא בר אהבה אמריתה ניהליה הואיל ואני קורא בהו רבים בחיצונה כב לשון הגמרא שם (עה.): ברש״

שעט שתי חצירות ושלש בתים ביניהם וכו׳ בס״פ הדר (עה.) מימרא דר״ל: **שתי** חצירות וב׳ בתים ביניהם וכו׳ גז״ש (עט.) בעי׳ דאיפשיטא: **ומ״ש** וכן עשה הסני כלומר שגם הוא הניח עירובו בבית הסמוך לחצר אחרת:

שפ אחד מבני החצר ששכח ולא עירב וכו׳ משנה בפרק הדר (סט:): ומ״ש מה תקנתם יבטל להם רשותו פשוט שם וספ״ב (כו:):

ומ״ש וא״ל לזכות בקנין סודר ברייתא שם (סט:) ישראל מומר משמר שבתו בשוק מבטל רשות וכו׳ כילד אומר לו רשותי קנויה לך רשותי מבוטלת לך קנה וא״ל לזכות: **ומ״ש** ויכול לבטל משתחשך שם (סט.) תנן מאימתי בותנין רשות בש״א מבע״י ובה״א משתחשך:

ואם דר עם ד׳ או ה׳ צריך לבטל לכל להד וא׳ וכו׳ הכי אמרינן בעירובין (כו:) אליבא דרבנן דפליגי אר״א ובפרק הדר (ע:) איבעיא לן ופשטוה הכי וכתב שם הרא״ש בשם ר״ת דהלכה כרבנן:

ומ״ש או יאמר לכולכם בכלל בפ״ב מה״ע כתב ה״ה דהכי משמע מדברי רש״י בספ״ב דעירובין (כו:) ושלשון הרמב״ם בזה צריך תלמוד:

ואם ביטל רשותו כתם ולא פירש שמבטל רשות ביתו וכו׳ משנה וגמ׳ (סט:) שם לרבנן דקי״ל כוותייהו ופירש רש״י דהוי אורח לגבייהו. כיון דמביתו לא מפיק אף על פי דמשתמש בחצר לא מהדר ומשקל רשותיה הוא אלא כשאר אורחין. וכתב ה״ר יהונתן ביתו אסור לבני חצר שהרי לא ביטל רשות ביתו בפירוש וכ״ש שאסור לו מפני שכבר ביטל לכם ושארית ישראל לא יעשו עולה וגו׳ אלא דמי לשאר בתים שבחצר דשרי בהו דהתם ה״ט דאמרי׳ דהוי אורח לגבייהו

שעט (א) **שתי** חצירות וג׳ בתים ביניהם פתוחים זה לזה כזה ורוצין לערב יחד חצר זה בא דרך בית שאצלו ונותן עירובו בבית שבאמצע וכן עושה השנייה ומותרין בשלשתן שכל בית שאצל החצר חשוב לו כבית השער וא״צ ליתן פת והאמצעי הוא בית שמניחין בו העירוב א״צ ליתן פת: ב׳ הצירות וב׳ בתים ביניהן כזה ולא עירבו יחד אלא כל אחת לעצמה ובא חצר זה דרך בית שאצלו והניח עירובו בבית שאצל החצר השני וכן עשה השני לא קנו עירוב שאם נחשוב ב׳ הבתים כבית שער הרי נתנו עירובן בבית שער ואינו עירוב ואם נחשוב אותם כבית גמור הרי כל החצר מפסיק בית בינו ובין הבית שנתן בו עירובו: שפ **אחד** מבני החצר ששכח ולא עירב עם האחרים אוסר עליהם מה תקנתם יבטל להם רשותו שיאמר רשותי מבוטלת לכם או קנויה לכם וא״צ לזכות בקנין סודר ויכול לבטל (ב) אף משתחשך (ג) ואם דר עם ד׳ או ה׳ צריך לבטל לכל א׳ ואחד שיאמר רשותי מבוטלת לך ולך או יאמר לכולכם בכלל ואם ביטל רשותו סתם ולא פירש שמבטל רשות ביתו לא ביטל אלא רשות שיש לו בחצר הילכך הם מותרין להוציא מבתיהם לחצר [ד] (ג) וגם הוא שהוא אורח בעלמא (ד) אבל אסורים להוציא מביתם לחצר וגם הוא (ה) הילכך צריך לנעול ביתו שלא יבא להוציא באיסור ולא יפתחנו אלא כשרוצה לצאת ולבא וינעלנו מיד אדרי צאתו ובואו ואם ביטל להם בפירוש גם רשות ביתו (ו) מותרין גם מביתו לחצר ואם אינו רוצה לבטל להם רשותו אלא להשכירו מועיל כמו ביטול ואם בני החצר שעירבו מבטלין רשותן לאחד שלא עירב הוא מותר להוציא מביתו לחצר (ז) ולא מבתיהם

שעט שתי חצירות וג׳ בתים ביניהם ס״פ הדר מימרא דרב סוף (דף עה) ודין בית שער שאינו אוסר וא״ל ליתן בעירוב מבואר לעיל בסימן ש״ע:

שפ אחד מבני חצר וכו׳ ואם ביטל רשותו כתם וכו׳ איכא למידק דבפ׳ הדר (דף סט) קאמרינן ה״ד מי דביטל ביתו ממאי אסור מי דלא ביטל חצרו ממאי שרי הב״ע כגון שביטל רשות חצרו ולא ביטל רשות ביתו וקסברי רבנן המבטל רשות חצירו רשות ביתו לא ביטל דדיירי איגשי בבית בלא חצר משמע דכשביטל להן רשותו כתם רשות ביתו נמי ביטל אלא דוקא כשאמר בפירוש דמבטל להן רשות חצרו כתם הוא דאמרינן רשות ביתו לא ביטל וא״ל דכשאמר רבינו ולא ביטל רשות חצירו הוא כנגד משמעות הגמ׳ וצריך לומר דמ״ש רבינו ואם ביטל רשותו כתם וכו׳ לא ביטל רשות חצירו הוא כנגד מה שאמר בפירוש דמבטל להן רשות חצרו כתם הוא דאמרינן דמי ביטל אלא דוקא כשאמר בפירוש דמבטל רשות חצרו ולא ביטל רשות ביתו לא ביטל ומ״כ רבינו שאמר שמבטל רשות חצרו וקרו ליה כתם לפי שלא פירש שמבטל גם רשות ביתו ולא פירש ג״כ שאינו מבטל רשות ביתו דבהא פליגי ר״א ורבנן וקי״ל כרבנן דרשות חצירו ביטל רשות ביתו לא ביטל ואם פירש שאינו מבטל רשות ביתו אף ר״א מודה כיון דגלי בהדיא דביתו אסור לו ולהן והיכא דביטל בהדיא רשות חצירו ורשות ביתו אף רבנן מודו דביתו מותר לו ולהן ואפילו אמר כתם רשותי מבוטלת לכם משמע לי מתוך הסוגיא דבכתם ביתו נמי במשמע ומותר לו ולהן והכי משמע ממ״ש הרא״ש לשם ע״ש מהר״ם ולפי זה הא דכתב רבינו בסמוך ואם בני החצר שעירבו מבטלין רשותן לאחד שלא עירב וכו׳ היינו נמי לומר שבני החצר ביטלו רשותן שבחצר בכתם לאחד שלא עירב וכו׳ דהשתא לא ביטלו אלא רשות חצירן כיון שלא פירשו שביטלו גם רשות ביתם אבל אם פירשו שמבטלין גם רשות ביתם אבל אם פירשו שמבטלין גם רשות ביתם או שאמרו בכתם הרי אנחנו מבטלין רשותינו לך הכל בכלל מיהו בדרמב״ם ריש פ״ב מבואר מדכתב תחלה ביטל להן רשות חצירו מותרין מבתיהן לחצר ומחצר לבתיהן אבל לביתו אסור וכתב עוד המבטל רשותו כתם רשות חצירו ביטל רשות ביתו לא ביטל אלא דכשביטל רשותו כתם ה״ל כאילו אמר בפירוש אמי מבטל לכם רשות חצירי ולביתו אסור ודעתי מבוטלת כנגד דעתו ז״ל: המבטל

רשות ביתם אבל אם פירשו שמבטלין גם רשות ביתם או שאמרו בכתם הרי אנחנו מבטלין רשותינו לך הכל בכלל מיהו בדרמב״ם ריש פ״ב מבואר מדכתב תחלה ביטל להן רשות חצירו מותרין מבתיהן לחצר ומחצר לבתיהן אבל לביתו אסור וכתב עוד המבטל רשותו כתם רשות חצירו ביטל רשות ביתו לא ביטל אלא דכשביטל רשותו כתם ה״ל כאילו אמר בפירוש אמי מבטל לכם רשות חצירי ולביתו אסור ודעתי מבוטלת כנגד דעתו ז״ל:

פרישה

סי׳ שעט (א) **שתי** חצירות ושני בתים ביניהם ולא עירבו יחד כו׳ לכאורה יש לדקדק בדברי רבינו מה אתא לאשמועינן דאמר אם נמשך בית שער ולא בדברי זה ונתן עירובו בזה ומי לא הוי בית שער וא״ל לפי שלשון סגמרא כך הוא. זה בא בדרך זה ונתן עירובו בזה בית שער ור״ל לגבי דהאי שעבר תוכה נקרא בית שער ולשני שלא עבר דרך אותה בית אלא סיים עירוב תוכה נקרא בית ומסיק דשניהם לא קנו ממ״כ אי בית שער משוינן ליה כו׳ לכך כתב רבינו ל׳ שאם נמשך שהוא ל׳ הגמ׳ ומשמע בהדיא שם בגמ׳ וכאן מדברי רבינו שלריך שיהא עירובו מונח במקום שיוכל לבטלו לשם ולא יפסיק בית שלא עירב עמו בינו ובין עירובו וכאן יש סתירה למנהג קצת מקומות שנתנו עירובן בבית הכנסת ובתי עכו״ם מפסיקין ביניהם ובין העירוב ואין יכולין לבטל לבית הכנסת למקום עירובן:

סי׳ שפ (א) **אף** משתחשך כו׳ אע״ג דאסור להניח לעירוב. וגם הוא אותר להוציא מבתיהם שהוא אורח כל״ל. עיין מ״ש ב״י בשם ר׳ יהונתן עד מפני שכבר ביטל לשם ושארית ישראל לא יעשו עולה פי׳ אע״ג דלגבי דידה אמרינן רשות ביתו לא ביטל לגבי דידיה נמצא כאילו ביטל כיון שבחצר הוא אורח לגבייהו:

(ב) **ואם** דר עם ד׳ או ה׳ צריך לבטל לכל א׳ וא׳ נראה דלרבותא נקט ד׳ וה׳ דאע״ה צריך לבטל לכל אחד וא׳ ולא סגי בגילוי דעתו שבטול לשנים ולשלשה וכ״ש אם אינו דר אלא עם שנים או שלשה לצריך לכל אחד ורבינו הפסק לשון הגמ׳ דסוף פ״ב דעירובין ע״ש. ואם אומר לשנים אני מבטל רשותי לכם פשוט דמועיל דהא מיעוט רוב שנים ולטפי משנים צריך שיאמר לכולכם אבל ג״כ א״ל לומר לכולכם בכלל גם בדרמב״ם ובש״ע ליתא לתיבת בכלל ע״ש:

(ג) **וגם** הוא אותר אע״פ שרשות ביתו לא מבטל: (ד) **אבל** אסורים להוציא כו׳ וגם הוא ול״ד לשאר בתים שבחצר דשרי בהו דהתם הוי אורח לגבייהו אבל בבית של עצמו אסור להוציא אל החצר שבילך עצמו ממנו דבהיותו בביתו אין דרך לומר להיות כאורח נראה כאילו אוזר בו כיון שהאיזקו בני מבוי אף״ה אסור דנראה כאורח וטלולא משא״כ כשמבטל גם ביתו דאז אין לו בית כלל ר׳ יהונתן וב״י הביאו בקיצור במקום שהיה לו להאריך ע״ש: (ה) **הילכך** צריך כו׳ עיין בב״י שכתב ז״ל ונראה דהיינו דוקא במבטל כו׳ עד וכן נראה מדברי רבינו כו׳ ויש לתמוה קצת עליו שלא נראה מדברי רבינו כו״ש הוא אף שהשמ״ג ב״כ בהמ״ע דף רמ״ג מ״מ ממ״ש רבינו לא שהרי כתב בסמוך ז״ל ואם ביטל לכם בפי׳ גם רשות ביתו לחצר ולא כ״ה שהוא מיתר ולכא למידק מדכתב בריש דגם הוא אסור להוציא מביתו מדכתב ל׳ וגם הוא (ולפירושו צריך לדחוק ולומר דהם מותרין בכל ענין והוא אסור עד שיחזיקו הם תחלה וכן צריך לדחוק בסי׳ שאמ״כ במבטל רשותו כו׳ דמיירי שלא ביטל ביתו אז שעדיין לא שהחזיקו הם וכן במ״ש אמ״כ שבטל רשות אחצר לחצר כו׳ עד ולא הוא צריך לפרש דמיירי שלא ביטלו גם רשות ביתם אז אחר מטעם שכתב הרשב״א דאין רבים נעשים אורחים אפילו אצל רבים) דכל זה נראה דוחק לע״ד דדברי רבינו לפי׳ זה הם תמוהים ביותר והיה נלע״ד דס״ל כמ״ש ר״יונתן בפי׳ דף קל״ה ע״א ע״ש ודו״ק: (ו) **מותרים** גם מביתו לחצר וגם הוא רק שיחזיקו הם תחלה כמ״ש בסי׳ שאמר זה ב״ו: (ז) **ולא** מבתיהם ודוקא כשביטלו רשותם ולא ביתם אבל אם ביטלו ג״כ ביתם אז מותר לבטל גם מבתיהם לחצירם אבל הן אסורים

דרישה

סי׳ שפ [א] **ומה** שכתב רבינו וגם הוא שהוא אורח בעלמא. נראה דהוא מותר להוציא מבתיהם אפילו קודם שהחזיקו ול״ד לביטל חצירו וגם רשות ביתו דלא יכול להוציא קודם שהחזיקו דשאני התם דמוציא מביתו ומסתמא הם כלים שלהם ולא נראה כמוזר מביטולו אבל כאן שמוציא מבתיהם מסתמא הם כלים שלהם ולא נראה כמוזר מביטולו כנ״ל: כתב המ״מ בשם רשב״א דה״ה אם הם שנים וא׳ ביטל לחבירו המבטל אסור בשל חבירו ומחבירו מותר בשל עצמו וכן רבים שלא עירבו שנתנו רשותם לרבים שעירבו לפי שהיחיד נעשה אורח אצל רבים ואין רבים נעשים אורחים אצל רבים ויחיד אינו אורח אצל יחיד אלא משמע אבל יחיד אצל יחיד אז רבים אצל רבים נעשו אורחים וכן מוכח מל׳ תוס׳ שבת ב״י בסוי׳ שפ״א שכתבו אבל הכא כשביטלו כל השכונות רשותם לא׳ אשתרו כו׳ משמע שא׳ אצל א׳ נעשה אורח ואע״ג דהתם הם רבים שמבטלים ביתם לבית אחד ול״ד לבני חצר רבים שביטלו חצירם לאחד מבני החצר דאמר בגמ׳ דאין נעשים אורחים שאני התם שמבטלים רשותם שם להם בשיתוף לאחד והוי רבים אצל יחיד אבל התם בביטול בית לבית פ״א מבטל ביתו בפני עצמו והוי כיחיד ליחיד והוא ביטול וע״כ נראה לחלק בין ביטול בית לבית ובין ביטול בני החצר רבים שביטלו חצירם ליחיד דשאני התם שביטלו חצירם ולא ביתם ולכך אסורים להוציא אפילו מביתו מטעם דלא נעשו אורחים אצל יחיד אבל הכא שביטלו את ביתם ולא נשאר להם כלום מותרים לבטל מביתם אחר שנשארים בביתם דדוקא כשלא ביטלו את רשות ביתם אז מביתם ודאי לא יוצאו אחר שלא ביטלו וגם מביתו אסורים להוציא שאין נעשים אורחים אצל יחיד אבל כשביטלו גם ביתם אז מותרין להוציא מביתם ונעשים אורחים אחר שאותו בית שיהו של יחיד רק שביטלו להנאתן ולאורכן וזה מילתן נכון אבל יחיד אצל יחיד עכ״פ נעשה אורח ולא כעשה רשב״ל: שכמו

דכיון שלא נעשו כאורחים גבי היחיד הוי להו ביטול רשות. ר׳ יונתן

כיון

מבתיהם והם אסורין אף מביתן לחצר ולא אמרינן שהם יהיו כאורחים שאין רבים נעשין אורחין אצל יחיד [ג] שכחו שנים ולא עירבו יכולין לבטל רשותן שיבטל כל א' מהן רשותו לכל בני החצר בין אם מבטלים לרבים שעירבו ובלבד שכל אחד מהם יבטל לכל אחד בין אם מבטלין לא' שלא עירב אבל אין מבטלין לשנים שלא עירבו בין אם מבטלין רבים ועירבו בין אם הוא יחיד שלא עירב שהרי אף לאחר שיבטלו להם הם שנים וא' אוכר על חבירו ואפילו אמר לאחד אני מבטל לך ע"מ שתחזור ותבטל להבירך אינו מועיל (ה) כיון שלא זכה בחלק שביטלו לו בענין שיוכל לטלטל בחצר אינו יכול לחזור ולהקנותה לחבירו:

שפא (א) **המבטל** רשותו והוציא אח"כ מביתו לחצר בשוגג אינו אוסר במזיד אוסר שהרי חוזר בביטולו שביטל החזיקו בו כבר (ב) שהוציאו מבתיהם לחצר לא שנא מבע"י ל"ש משחשיכה אינו יכול להזור מביטולו ורש"י פי' שאין חזקה מועלת אא"כ החזיקו משתחשך: יש ביטול רשות מחצר לחצר (ג) ל"ש ב' חצרות ופתח ביניהן ולא עירבו יחד יכול אחת לבטל רשותה לחבירתה

שפא המבטל רשותו וכו' משנה פ"ק דדר (דף ס"ט) פלוגתא דר"מ ור"י ופסק כר' יהודה דבשוגג כיון דבלא דעת הוציא לא הויא חזרה: **ומ"ש** ל"ש מבע"י ל"ש משחשיכה הכי משמע מפשטא דתלמודא דבהחזיקו בני המבוי במבוי אפילו הוציא אח"כ במזיד דתניא בתחלת אינו אוסר ועוד נראה דהא דקאמר ל"ש מבע"י ל"ש משחשיכה ה"ק לא מיבעיא מבע"י דהחזקה שהחזיקו בני מבוי במבוי קנין גמור הוא דאינו יכול לחזור אלא אפילו החזיקו משחשיכה דמקני רשותא בשבתא אסור אפ"ה כיון דבטיל רשות אסתלוקי רשותא בעלמא הוא דמה"ט קאמרי ב"ה דאפי' משחשיכה נותנין רשות כדקאמר תלמודא (בדף ע"א) א"כ החזקה נמי שרי בשבתא דה"ל כאילו נכנס ברשות שהוא הפקר לכל וכי היכי דכתב רבינו בסימן הקודם דיכול לבטל אף משתחשך כך כתב כאן דיכול להחזיק אף משתחשך ולכן איכא לתמוה טובא על מה שכתב רבינו דרש"י פירש שאין חזקה מועלת אלא אם כן החזיקו משתחשך דאדרבה החזקה עדיפא מבע"י דקונה ממש הוא בחזקה זו ותו דלא אשכחן לרש"י שכתב כן דמה שפי' ב"י דבכוף (דף ס"ח) פירש רש"י גבי לדוקי והוציאו את הכלים והחזיקו במבוי ושוב לא יוכל לחזור מבטולו וכשקידש היום עכשיו לא יוכל לבטל אף דמבע"י לא נראה לפע"ד דאדרבה מוכח מדלא פירש רש"י ומשחשיכה עכשיו אלא וכשקידש היום עכשיו כו' דמבעוד יום קאמר דהיינו מקמי שתחשך כמו שפירש רש"י ריש ברכות דקידוש היום הוא בין השמשות ספק יום כפק לילה דקידש היום מכפק וכן במשנה ריש פרק הדר כתב רש"י וז"ל אבא מארו והוציאו כליכם למבוי והחזיקו בו כיון דקידש היום מיד כדי שלא יחזור בו עכ"ל דבא רש"י לישב למה אמר מארו והוציאו וכו' אמר דמהירה זו היתה לפי שהיה סמוך לחשיכה והיה ממהר עליהם שיחזיקו במבוי קודם שיקדש עליהם היום שלא יהא בחזקה זו גדול איסור קנין בשבת וז"ל רש"י מארו וכו' כלומר דכיון דקידש היום מיד צריכין אתם למהר להחזיק קודם שקידש היום דפשיטא דאע"פ דהלכה כב"ה דבין בנותן רשות ובין במחזיק רש"ת אף משתחשך היא מ"מ טפי עדיף מבע"י מבשחשיכה ולהכי אמר מהרו והוציאו וכאן בא רש"י לישב הלא הא גופא קשיא למה המתין עד סמוך לחשיכה דקידש היום מיד והולרך לומר מהרו ולמה לא אמר להם מבע"י טובא שיוציאו כליהם מיד לאחר שביטל להם רשותו ועל זה פירש רש"י דחזקה דמבעוד יום טובא לא מוכחא כדתנא ההוא סבא ובלבד שלא יקדיש ושלא יאחר כדאיתא בפרק ב"מ סוף (דף כג) וכדלעיל בסימן רס"ג אבל בסמוך לחשיכה מבעוד יום מוכחא ותו נראה דאפי' מבע"י טובא אם כבר החזיק פשיטא דקנה רשותו והיאך יאמר רש"י דאין חזקה מועלת מבע"י ולכן אני אומר דאיזה תלמיד טועה כתב הגה"ה זו בגליון והכניסוהו הסופרים בפנים ובספרי רבינו הישנים לא נמצא זה בשם רש"י והה עדות נאמנה דטעות הוא ולענין הלכה הכי נקטינן דלכתחלה יחזיקו מבע"י סמוך לחשיכה קודם שקידש היום ובדיעבד אפילו החזיקו מבע"י טובא או אפילו משחשיכה נמי מועלת חזקתם ולא כמ"ש בש"ע דלרש"י אין חזקה מועלת אלא א"כ החזיקו משחשיכה דליתא ותלו בפירוש רש"י מה שלא עלה על לבו:

יש ביטול רשות מחצר לחצר וכו' שם (דף סו) פליגי בה שמואל ור' יוחנן ופסקו הפוסקים כר"י דאמר יש ביטול אפילו בב' חצירות ופתח ביניהם ומכ"ש מומר לא נחלקו עליו התוספות אדרבה כתבו דהכי משמע בגמרא וכבר כתב רבינו כן בסימן שפ"ה: **ומ"ש** רבינו שהחזיקו בו כבר וכו' ג"ז שם בדף הנזכר אמר אביי הכי ותניא כוותיה ואע"פ שכתב שם רש"י דלרבי יהודה דמתני' לא מהניא חזקה מ"מ כבר כתב דלרבי יהודה דברייתא מהניא וקי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב וכן דעת הרמב"ם בפ"ב מה"ע וכתב ה"ה שכן דעת הרשב"א: **ומ"ש** החזיקו בו כבר שהוציאו מבתיהם לחצר לאו דוקא דה"ה להכניסו מחצר לבתיהם וכ"כ התוספות בפרק הדר (דף סח) אהא דאמר ר"ג הוציאו מה שאתם שאין נקרא מחזיק אלא כשמכניס לרשות שביטל אבל מה שמוציא ממנו איכא חזרה והם דברי התוספות (שם כג:) גבי המן בר ריסתק ל"ק דלא אמרן כן אלא דוקא לענין חוזר ומחזיק דכשמוציא מרשות שביטל לא מיקרי חזרה אבל לגבי חזקה כל שעושה דבר שהיה נאסר בלא ביטול הוי חזקה: **ומ"ש** ל"ש מבע"י ל"ש משחשיכה כן משמע מכתימת המשנה שם: **ומ"ש** ורש"י פירש שאין חזקה מועלת אא"כ החזיקו משתחשך הוא שם (סח) אהא דאמרינן חסורי מיחסרא וה"ק לדוקי הרי הוא כעכו"ם וכו' ואמר לנו אבא מארו והוציאו את הכלים לחבוי עד שלא יוציא ויאסר עליכם ופירש"י והוציאו את הכלים והחזיקו במבוי ושוב לא יוכל לחזור מביטולו וכשקידש היום עכשיו דחזקה דמבע"י לא מוכחא: **יש** ביטול רשות מחצר לחצר וכו' ג"ז בפרק הדר (דף ס"ו) פלוגתא דשמואל ור' יוחנן ופסק הרא"ש כר"י דאמר הכי וכן דעת הרמב"ם בפ"ב מה"ע וכ"כ כמ"ג וכמ"ק: **ומ"ש** ל"ש ב' חצירות ופתח ביניהם ולא עירבו וכו' ול"ש ב' חצירות זו לפנים מזו וכו' שם בדף הנזכר כי אמר שמואל אין ביטול רשות מחצר לחצר לא אמרן אלא ב' חצירות ופתח א' ביניהם אבל זו לפנים מזו מתוך שאוסרין זה על זה מבטלין וא"כ רבי יוחנן דפליג עליה אפילו בשתי חצירות ופתח ביניהם אמר דיש ביטול רשות: **ומ"ש** גבי ב' חצירות ופתח ביניהם לא עירבו יחד כלומר אבל כל חצר עירבה לעצמה ואין לפרש דלא עירבו כלל דא"כ היאך מבטלין הא קי"ל דלשנים שלא עירבו אין מבטלין לפי שכל אחד אוסר על חבירו כמ"ש בסימן ש"פ ופתח חצר יש בו ב' בתים: ומ"ש

דרכי משה

שם (א) ולא ידעתי מניין לו שכן נראה דעת רבינו שהרי כתב סתמא ולא אמרו שיהי כאורחים כו' דמשמע דבכל ענין לא מהני מהאי טעמא: (ב) ובמהרי"ל כתב דיש אוסרין לבטל רשות בזמן הזה ויש שהתירו: שפא (א) וכן כתב הר"י: וכתב

דרישה

[ג] **שכחו** שנים ולא עירבו יכולין לבטל כו' שיבטל כו' אמי שיבטל לשון מיותר הוא דהל"ל מיד בין אם כו'. ב"י דייק מדברי רש"י שכתב במשנה פ' הדר גבי לדוקי וש"מ שאינו בכותי דאי אגירו מינייה היכי מצי למהדר ע"כ ומשמע לו דכל שאינו ככותי אין שוכרין ממנו ול"כ דאי מהא לא אירא דמנכן לפרש דברי רש"י כך דכל שאינו ככותי אין שוכרין ולשונו של רש"י ז"ל משמע הכי דכותי מוכרחים לשכור ממנו ואם רוצים לשכור רשאי. ב"י הביא לשון סמ"ג בס"ם וה שפי' לשון הברייתא דקתני אחד שלא עירב נותן רשותו לא' שעירב דר"ל דגם השני שעירב יבטל גם הוא לאותו שעירב נמצא דשניהם ביטלו לאחד שעירב ופיפא דברייתא דקתני ואין אחד שעירב יכול ליתן רשותו לאחד שלא עירב ג"ל שאחד עירב למוד ביטל רשותו והשני שעירב עמו לא ביטל רשותו ומש"ה אינו יכול ואע"פ דפשיטא היא הלשון הברייתא קתני דקתני שם כל מלוקי דינים ובאמת אוקימתא דהסמ"ג היא דומק דמפרש דרישא דקתני א' שביטל דמיירי שגם השני שעירב ביטלו לו וא"כ בסיפא נמי אם היה שני גם השני שעירב מבטל לאותו שלא עירב הוה מועיל ולמה מילק בינייהו וקתני בזה יכול ובזה אינו יכול: ויש

(ג) ל"ש שני מצירות ופתח ביניהם כו' לכאורה נראה שהטעם הוא משום דהוי רבים משל רבים וכמ"ש רשב"א אבל כבר כתבתי שאין כן דעת רבינו ור"י לכן נראה דהטעם הוא

פרישה

(ה) כיון שלא זכה בחלק כו' אי' שלא הותר לו לטלטל תיכף בשעה שביטלו לו: **סי' שפא** (א) **המבטל** רשותו כו' כאן מיירי שלא ביטל ביתו דאסור בכל ענין להוציא אלא שאינו אוסר עליהם אם החזיקו הם תמלא א"כ מיירי שביטל גם רשות ביתו וקמ"ל שאינו שאסרים מותרין להוציא מביתו ולא הוא עד שיחזיקו בו תמלא מי שביטל לסם ואח"כ גם הוא מותר לכתחלה כמ"ש לעיל: (ב) **שהוציאו** מבתיהם לחצר פי' שתיהם ולא המיצום לבדם דהוי הפנימית רגל האחורים במקומה ופי' לא עירבו יחד הא כל אחת לעצמה עירבה דאל"כ הא קי"ל דאין מבטלין רשות לשנים שלא עירבו ואתם אבר יש בו ב' בתים וכתב ב"י בשם התוס' דה"ה אם הכניסו מחצר לבתים ולאו דוקא כשהוציאו מבמיהם לחצר אלא מזוקקין בחצר ומכניסין כלים לתוכו ובזה מראין הקנין משא"כ כשהוציאו מתוך החצר שרוצין לכנוס לבתיהם בזה אין מראין שום קנין בחצר ואע"ג דכתב רבינו בסמוך שאין נקרא מחזיק אלא כשמכנים כו' וקמל"ן ב"י דהכא מסני ושאני התם דקתי אהמבטל דלא מיקרי מוזר ומחזיק אלא כשמכנים לרשות שביטל אבל הכא דאיירי במי שביטל לאן שרוצים לקנות כל שעושה דבר שהיה נאסר לעשות בלא ביטול מסני לב"י אלא שכתב בקיצור אבל כן הוא בוודאי וזו"ק:

חידושי הגהות

שם א ברש"י שלפנינו איתא והקיפוהו חצר: ע"ש

ומ"ש גבי ב' חצירות זו לפנים מזו ולא עירבו אין לפרש דלא עירבו כלל מהאי טעמא גופיה וכן אין לפרש לא עירבו שתיהן יחד אלא עירבה זו לעצמה וזו לעצמה דאם כן היכי קאמר שפנימית אוסרת על החיצונה והלא כל אחת מותרת בחצירה וקי"ל דרגל המותרת במקומה איכה אוסרת שלא במקומה כמ"ש בסי' שע"ח גם אין לפרש לא עירבו שתיהן אלא הפנימית לבדה דא"כ לא מצי מבטלי רשותייהו לבני החיצונה שלא עירבו משום דאין מבטלין רשות לשנים שלא עירבו כדבסמוך אלא על כרחך לפרש לא עירבו שתיהן אלא החיצונה לבדה דהשתא כיון דפנימית לא עירבה כלל ה"ל רגל האסורה במקומה ואוסרת על החיצונה כמו שנתבאר בסימן שע"ח •

ומ"ש שלא תשמש ולא תעבור עליה וכו' הוא מדין כל מבטלי רשות שנתבאר בסי' ש"פ והי"ה נמי דבעינן הכא נעילת דלת אלא שרבינו לא חש לכתבו לפי שסמך על מ"ש שם ואע"ג דבש"פ כיצד מעברין (נט:) אמרו דפנימית אחדא לדשא ומשתמשת ופירש"י שלא יהא דריסת רגל על החיצונה כבר כתבו שם התוס' דלאו דוקא דליכא קפידא בדריסת רגל אלא תיבוד דשא מלהשתמש בחיצונה קאמר: **ומ"ש** או עירבו יחד ונתנו עירובן בחיצונה ושכח א' מן הפנימית יכול לבטל רשותו כלו' יבטל רשותו לכ"א מבני הפנימי' וגם לכל אחד מבני החיצונה ויהיה הוא לבדו אסור וכולם מותרים אבל אם ביטל לבני החיצונה ולא לבני הפנימית עדיין פנימית בחיצורה עומדת לפי שאין עירובה בחצירה ואי אמרינן תסתלק מן החיצונה הרי הן בלא עירוב וכולם אוסרין זה על זה. והי"ה שאם שכח אחד מן החיצונה ולא עירב שהוא מבטל רשותו לכל אחד ואחד מבני החיצונה ומבני הפנימית והוא אסור וכולם מותרים וכן אם נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב יכול לבטל רשותו לכל אחד ואחד מבני הפנימית והחיצונה יהיה הוא אסור וכולם מותרים ולא חש רבינו לכתוב הני בני משום דמתך בבא שכתב מישתמעי הני שאם בשכח א' מן הפנימית מהני ביטול רשותו לבני החיצונה אע"פ שיש לו דריסת רגל כ"ש שאם שכח אחד מן החיצונה מבטל רשותו גם לבני הפנימית ואם בנתנו עירובן בחיצונה מהני ביטול רשות דבן כנימית ששכח להתיר ב' חצירות ה"ה בשנתנו עירובן בכנימית דמהני דמ"ש ולא איצטריך למשמועינן אלא היכא דנתנו עירובן בפנימית ושכח א' מן החיצונה ולא עירב דפנימית מותרת משום דאחדא דשא ומשתמשת שהרי עירובה בחצירה ואמרה להיצונה תקנוני שתפתיך ולא לעוותי כמ"ש בסי' שע"ח ומיהו כי שכח אחד מן הפנימית לא שרי לפנימית דנימא דתיבוד דשא ותשתמש משום דלא מצי למימר לחיצונה לתקנוני שתפתיך ולא לעוותי שהרי העוות לא ע"י היצונה בא אלא ע"י פנימית וכמ"ש רש"י בפ' הדר (דף סז): **יש** ביטול רשות בחורבה וכו' ג"ז בפ' הדר (דף סו) כלונתא דשמואל ורבי יוחנן ופסקו כר' יוחנן: **ומ"ש** ויש ביטול רשות מבית לבית בפ' הדר (כג:) גבי ההוא מבואה דהוה דייר בה המן בר רכתק כתבו התוס' שרש"י הורה כן וכתב שאור"י דאם יועיל ביטול מבית לבי' א"כ יהיו כולם מותרים לטלטל מזו לזו גם אותם שבטלו להם שאע"פ שהמבטל רשות חצירו אסור להוציא מביתו לחצר בתוך בחצר אבל הכא כשבטלו כל השכונות רשותם לאחר מישתרו כולהו דאין דומה כלל להוזר ומחזיק ברשותו כשמטלטל מביתו לבית חבירו וכיון דמשתרו כולהו ע"י ביטול אין לביטול להועיל כאן דא"כ בטלת תורת עירוב מאותו מבוי שלא יחושו לעשות עוד עירוב כיון דמשתרו כולהו וביטול ומיהו אור"י דאם יש חדרים בבית יכול לבטל כל הבית בלא חדרים שיהא עכשיו אסור להוציא מן החדר לבית כמו מבית לחצר ואין שייך כאן בטלת תורת עירוב שהרי יסתכר בעירוב יותר מן הביטול ונראה דאין מכאן ראיה לחלוק על הורתת רש"י דשפיר דמי דהוזר בו מביטולו כשמטל כליו והכניס לתוך בית חבירו והוזר והחזיר לביתו שהוא רשות המיוחדת לו נראה כחוזר בו מביטולו וכיון שמפכיד בדבר לא בטלת תורת עירוב עכ"ל. והרא"ש כתב הא דנראה דאין מכאן ראיה לחלוק על הורתת רש"י וכו' דשם רבינו שמשון וכתבו שר"ת הולק ואומר שאין ביטול רשות מבית לבית והרא"ש הסכים לדעת רש"י ונראה מדבריו דס"ל כר"ש דאפילו אין חדרים בבית יכול לבטל ביתו וכ"כ רבינו ירוחם בחי"ו שדעת הרא"ש כר"ש ושכן נראה עיקר:

דו"ש רבינו אבל אינו יכול להוציא מבית חבירו לביתו וכו' והיינו כשאין חדרים בבית ומשום דאינו יכול להוציא מבית חבירו לביתו נמצא שנשתכר בעירוב מבביטול וזהו שכתב אח"כ וכן אם יש לו חדר פתוח משמע דעד השתא בשאין חדר פתוח עסקינן והגהות מיימון כתבו כברות אלו בפ"ב מה"ע בשם סמ"ג וסמ"ק ונראה מדבריהם דליתא לדר"ת וכתבו דעוד לשייר חדר אחד שלא יבטל וכדברי ר"י: **ומ"ש** אסור להוציא מהחדר לביתו ונראה דהיינו כשביטל רשות ביתו סתם אבל אם ביטל רשות ביתו ורשות חדרו בהדיא שרי להוציא אפילו מחדר לביתו ויותר נראה אבל אחר שהחזיקו יכול להוציא אפילו מחדרו: **ומ"ש** אבל ב' בתים ברה"ר וכו' גם זה בפ' הדר (דף ע) תני כל שהותר למקלת שבת הותר לכל השבת וכל שנאסר למקלת

פרישה

שהיא אסורה כמ"ש בדריסה דמיירי אם קודם שהחזיקו אם שלא ביטל רשות ביתו אלא רשות אילו. עיין בב"י שכתב דגם אין לפרש דשרבינו פנימי כו' יש לתמוה עליו למה ליה לאסדורי אדמייה אחרינא והלא הוא נדחה בדיחוי ראשון דא"כ הוה רגל המותרת במקומה כו' וק"ל:

(ד) ל"ש שני חצירות זו לפנים מזו כו' לכאורה היה נראה דכל"ל עד שיחזיקו הם תחלה כדלעיל אם שלא ביטלו רק מצירות אבל לפי מ"ש הרשב"א וב"י הביאו בסי' זה דאפילו רבים נעשים אורחים אבל רבים היא אסורה בכל ענין וק"ל: (ה) ולא עירבו שתיהם אלא החיצונה לבד דהוה הפנימית רגל האסורה במקומה:

(ו) אלא בשעה שצריכה לצאת ותהיה החיצונה מותרת אז עירבו אלא א"כ יש לאוש שישתמש בחיצונה ר"ל כלים ששבתו במלר יטלטל מזה לזה ולכך צריך גם כן שתיחד דשא כמו לעיל גבי בית אלא שסמך רבינו אדלעיל. ב"י:

(ז) יכול לבטל רשותו כלומר לכל אחד מבני הפנימית והחיצונים ויהיה הוא לבדו אסור וכולם מותרים אבל אם ביטל לבני החיצונה ולא לבני הפנימית עדיין פנימית בחיצורה עומדת לפי שאין עירובה בחצירה ואי אמרינן תסתלק מן החיצונה הרי הן בלא עירוב וכולם אוסרין ואע"ג שעירב שמבטל רשותו לכל אחד מהחיצונים והפנימית והוא אסור וכולם מותרים כו' ב"י ע"ש. והא דנקט נתנו עירובן בחיצונים נראה לדבריהם נקט אע"פ שאין עירובה בחיצונה אפ"ה יכול לבטל אע"ג דהוה ביטול אחצר לחצר ומכ"ש נתנו עירובם בפנימית דהוה כחיצונים בפנימית ואז לא הוה כביטול מחצר לחצר ממש אבל א"ל דאי הוה העירוב ממש בפנימית לא היה צריך לבטל גם לחיצונה משום דפנימית יכולה לסגור אדלת דכתבתי בחמוך כיון דהעיוות בא מיהת לחיצונה דהיינו שאחד מהן שכתב לערב אינו יכולה לסגור אדלת דכתבתי לעיל סי' שע"א ד"ל שאינו צריך אותו בשכתב בחיצונה לבטל גם לכל אחד מהפנימיים להתירם דבלא"ה מותרים אבל אם שכתב אחד מהפנימיים צריך הוא לבטל לכל אחד מהפנימיים וגם לכל אחד מהחיצונים אפי' העירוב מונחת בפנימית אם לא שעירבה לעצמה ואם לא ביטל לחיצונה גם הם אסורים דלא אני לאיתר לחיצונה לתקוני שדרתיך כו' שהרי העיוות לא ע"י חיצונה בא אלא ע"י פנימית כמ"ש רש"י בפרק הדר עלה ס"ז ב"י:

(ח) שאין נקרא מחזיק אלא כו' פי' לענין שיקרא מחזיק ברשותו שכבר ביטל אלא כשמכנים ועיין מ"ש לעיל בדיש הסימן ואינו דומה למ"ש לעיל דאם הוציא במחזיק אסור כו' דהתם הוא אלא זו הכנסה היא שהרי הוא מכנים לרשותו שביטל דהיינו המר משא"כ כאן שהוא מכנים לבית חבירו שמעולם לא היה שלו והיינו הוא אלא הכנסה וזה מיושב גם כן מ"ש בסי' ש"פ דכשביטל חצירו ולא ביתו אסור לו להוציא מביתו לחצר כו' ופי' ה"ר יונתן מד עצמא משום דנראה כאילו מוזר ומחזיק ברשותו אע"פ דלא הוא אלא הוא אלא הכנסה מבית אלא לפי שמוציא מביתו אלא ביטל לחצר שביטל דאותה הוא אלא הכנסה היא וק"ל:

(ט) אבל אינו יכול להוציא מבית חבירו כו' ואי"ת הא לעיל סי' ש"פ כתב דכשביטל גם ביתו מותר גם להכנים לביתו דהוי אורח לגבייהו וכמ"ש לעיל ב"י בשם רש"י ולק"מ דהתם איירי דכבר החזיקו המה בהוא אלא הכנסה דשוב לא יכול לחזור וכאן איירי דעדיין לא החזיקו וק"ל דאם"ש מותר מטעם דנעשה אורח גבייה כמו המבטל רשות אצירו לאחר גבייה אבל הכא דמיתר להוציא מביתו לרשותן אע"פ שעדיין המה לא החזיקו וק"ל. ומ"ש ב"י דמיירי כשאין חדרים בביתו כו' לא ידעתי מנ"ל ואדרבה כשנדקדק בדברי רבינו הטיב תראה דמיירי אפי' כשיש שם חדרים מדתלה האיסור משום דנראה כחוזר ומחזיק ברשות שביטל וממילא אין חילוק בין יש שם חדרים ובין אין שם חדרים:

(י) אבל שני בתים כו' כן הוא בגמרא (דף ס"ז ע"א) וא"ע אמאי נקט שני בתים בשני חצירות הרבים זה אינו שכיח כלל דבשבת יקיפו ר"ה ולא נקט שני בתים בשני חצירות ומחילה ביניהן שלא היו יכולין לערב בע"ש ונפל הממילה בשבת שאסורים בני אחר זה לבטל רשותם לבני אחר אחרת מה"ט אין יכולין לערב אלא אתמול וא"ל לישב קלת דלרבותא נקט הכי משום דה"א דבזה יש להקל טפי כיון דעיקר תשמישו הכל מד לפני פתחו כל השבוע וצריכא להו טובא משא"כ כל אחד בחצר חבירו אינו שכיח שם כל השבוע וכדאיתא שם בגמרא דף ס"ו ע"ב דהיינו טעמא דשמואל דיש ביטול א' לחבירו בחצר א' ואין ביטול א' לחבירו מחצר לחצר אלא לחורבה וכמ"ש רש"י ור' יהונתן התם דלא אקילו רבנן אלא היכא דעיקר תשמישו התם ונהי דאנן לא קי"ל כהא דשמואל דהואיל דיכולין לערב אתמול יאמר מבטלין

דרישה

סי' שפא [א] **ויש** ביטול רשות מבית לבית כו' עד שאין נקרא מחזיק אלא כשמכנים לרשות שביטל אבל מה שמוציא ממנו אינו חוזר ויש להקשות אסברא

ו שכתב רבינו והוא סברת התוס' שכ"כ שם בעובדא דסמן בר ריפתק ע"ש דף ע"ג ופי' מהא דכתבו התוס' שם דף ס"מ בד"ה הוציאו מה שאתם מוציאים כו' ו"ל פי' הוציאו מה שהכניסו דבאר מיניהו הוה חזקה כשעושה דבר שאינו נאסר בלא ביטול והא דקתני בסמוך מי שנתן רשות והוציא בין בשוגג בין במזיד אסור ה"ל הוציא אלא אפי' הכנים עכ"ל וקשה מה הקשו התוס' מהא דאמרו בסמוך והוציא דקאי אמבטל ויש לאוש שחוזר בו אמאי דאמר ר"ג הוציאו אז הכניסו דקאי אסגנא שביטל לשם לפי סברת רבינו שהרי המבטל אין לאוש שיחזור מביטולו עד שיכנים לרשות שביטל ומש"ה דוקא קאמר בסמוך והוציא ונראה שהם שאילקו התוס' ורבינו וכתבו דמבטל אין שייך לומר דחוזר בו כ"א כשמכניסה לרשות שביטל היינו דוקא אם ביטל רשות אצירו ובתו אז שביטל רשות ביתו לבד ומטלטל מביתו לבית מבחוץ במקום שאין לו אלא בו אבל המבטל רשות אצירו לבד ולא רשות ביתו וזו אסור לטלטל מן הדין מביתו לתוך המלר שלא שמותר לטלטל מביתה לתוך המלר הייני טעמא שנעשה אורח לגבייהו ומטלטל כלים שלהן לתוך הבית אבל אין לדם נעשה אורח בבית שלו לטלטל כלים מביתו לתוך המלר שבטל לתן וה"ה שאסור להכנים אפי' כלים שלהן לתוך ביתו שבתוך ביתו אין נעשה אורח מאחר שלא ביטל לתן ונמצא מבטל רשות אצירו לאוד וחזר ומכנים מאצירו לתוך ביתו ונראה לכל שאחר מביטולו וסובר כיון שיש לו אלא באחר מותר לטלטל מתוכו לתוך ביתו ומש"ה הקשו התוס' שפיר מהא דאמר בסמוך והוציא וכתבו דל"ד קאמר דכשעושה דבר שהיה נאסר בלא ביטול הוה חזקה ה"כ עושה דבר שלא היה עושה אולא שאחר בו ודו"ק ובזה נ"ל ליישב מה שיש להקשות ולדקדק ג"כ בדברי התוס' שכתבו שם דף ס"ו בד"ה א"כ בטלת תורת עירוב כו' שכתב שם ו"ל אומר ר"י דאם יועיל ביטול רשות מבית לבית א"כ יהיו מותרין כולן לטלטל מזו לזו גם אותן שבטלו להן אע"פ שהמבטל רשות אצירו אסור להוציא מביתו לחצר התם הוא שיש להם אלא באחר ונראה כאחר ומחזיק ברשותו אפי' אמ"ד לעיל בפ"ב המבטל רשותו ביתו ג"כ ביטל אבל הכא כשביטלו כל השכונות רשות, לאחר אשתרי כולהו דאין דומה כאחר ומחזיקה ברשותו כשאחר ומטלטל מביתו לבית חבירו ול"ד למוציא מביתו לחצר שיש לו באחר אלא כו' ע"ש ויש לדקדק ענינים בדברים הללו אדא למה לא אחר ומזר וכתב ול"ד למוציא מביתו דהא כבר כתב אחלה דלא דמי ועתה צריך ישוב מה כוונתו במה שכתב אחלה התם הוא שיש להם אלא באחר אלא שיש לו לכתוב יש להם אלא אלא יש לו אלא כמ"ש אח"כ ועוד למה שיש דבתחלה כתב דיש להם אלא באחר ואח"כ כתב לו ובמ"ש כאן דאשונה אתייאב הכל דמתחלה כתב דיש לאחר דכיון דיש להם אלא באחר ואסור לאדם להוציא מרשותו לרשות אחר ולאי נראה כשמוציא מביתו שלא ביטל להאחר שביטל להן כאילו אוזר בו ומוציא אפי' שסומך על מה שיש לו ג"כ אלא באחר ואח"כ כתב ואפילו אמ"ד דס"ל המבטל רשות שהתם שביטל גם רשות ביתו ול"ל ליכא לאיסר מה"ט דהא כבר כתבתי שהמבטל גם ביתו נעשה אורח גבייהו ומותר לטלטל מביתו לאחר אע"מ אמאר שיש לו ג"כ אלא כו' אלא באחר ומחזיק ברשותו ואינו אסור מביטולו לכך אסור לו להוציא עד שיחזיקו הם תחילה וק"ל משא"כ כשמוציא מביתו שביטל לבית חבירו דשם ליכא למטעי כלל דשא אינו מכנים לרשותו וגם אין שייך לומר שיראה שאחר מביטולו כיון שמוציא ואינו מכנים וגם אין לו אלא כלל בבית חבירו וליכא למיטעי ומש"ה מותר וא"ש התוס' שם בשם ר"י וסביאו ג"כ ב"י כאן וז"ל ומיהו אם יש חדרים בבית יכול לבטל כל הבית אבל המחדרים יש לדקדק למה כתב בלא החדרים הלא אם גם יבטל החדרים א"א יעתבר דהרי הוא אסור לו להוציא ולהכנים מהחדרים לביתו ומביתו לחדרים שזכו נקרא מכנים כיון שבטל שני החדרים מכנים לתוך רשות שביטל ונראה כאחר מביטולו והא דאיתא שרבינו כתב שהם דאם יש לו חדר פתוח לביתו ובטל רשות ביתו אסור להוציא מהחדר לביתו ומשמע דאפי' באם לא ביטל חדרו אינו אסור לטלטל מבית לבית דאם כן בטל תורת עירוב ולא תמה גם כן אמאי אמותר לבטל הבית והחדר ואז מותר לטלטל גם כן לכולם א"כ יבוטל תורת עירוב. ב"י הביא ברייתא דתניא עד שלא נתן רשותו הוציא בין בשוגג בין במזיד יכול לבטלו כו' קיצר במ"ש שהיה לו להתיר כי ברייתא זו אין ענין לכאן למאי דמיירי רבינו ודין זה דאיירי בו רבינו במבטל רשותו הוא בסיגא דברייתא שהביא הוא ז"ל וע"ש בפרק הדר. ב"י הביא בדיש הסימן דברי רבינו יהונתן ז"ל כתב ר' יהונתן בר"מ ומש

מבטלין

שפב הדר כו' ר"פ הדר פליגי בה ר"מ ורא"ש והלכה כרא"ש דלעולם אין כותי אוכר עד שיהיו ב' ישראלים אוכרים זה ע"ז ומ"ש דרים בשני בתים כ"כ הרא"ש לשם (דף קכב) והוא מדברי התוס' לשם (דף עד) בד"ה מבוי שלדו אחד כותי ומזה הטעם וכו' כי לא ירצה להשכיר וכו' אכיקנא לשם (ד' סב) כותי לא מוגר בחיים לכשפים פי' בכיון דישראל קפיד לוגיר ליה רשותו בדמי' ולא להחזיק ברשותו בחנם חיים כותי בבדמים שנותן ישראל ליד כותי עושה לו כשפים :

ומ"ש ואם ב' או ג' דרים עמו בתר כל אחד פי' דרים עמו וכו' בביתו המיוחד לו אין יכולים לבטל רשותם וכו' הכי אסיק רבא בעובדא דלחמן בר ריסתק (דף סד) והיינו דוקא בביטול רשות לחוד בלא שכירות אין יכולים לבטל רשותם וכו' אבל על ידי שכירות כגון שבא כותי בשבת דשוכרין ממנו בשבת ואח"כ מבטלין ליחיד וכמ"ש רבינו בסי' שפ"ג וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כר' יוחנן ולא כמ"ש הסמ"ג והסמ"ק בשם ר"י כשמואל דאין שוכרין ומבטלין בשבת והרב בעלטי הגבורים כתב דרבינו ס"ל כסמ"ג וסמ"ק מדכתב כאן ואם ב' או ג' דרים עמו אין יכולין לבטל רשותם וכו' ושגגה יצאה מתחת קולמסו דהדר ברור כדפרישית :

ומ"ש ושכירות בשתים שמשכיר להם מועיל וכו' שם (דף סב) איתמר רב חסדא אמר שכירות בריאה בעינן ורב ששת אמר שכיר ת רעועה בעינן ומפרשינן בריאה מוהרקי ואבורגני פירש רש"י למלאות החצר בספסלים וקתידראות אם ירצה עכ"ל וא"כ לרב ששת דשכירות רעועה בעינן א"ל לתקנות עם כותי ולפרש שהרשות בידו לבטלה כליו במבוי אלא שכירות שתים מתיר וא"ל לפרש דשוכר ממנו להתיר הטלטול וכ"כ הרא"ש לשם . עוד כתב הרא"ש דבערוך פירש מוהרקי כתיבה וחתימה אבורגני שלוחים משרתי העיר וכ"כ התוס' לשם ולכתב הרא"ש דהלכה כרב ששת דהלכה כדברי המיקל בעירוב :

ומ"ש וכל זמן שאינו חוזר בו מועיל וכו' כ"כ הרא"ש ע"ש מהר"ם והא דכתב רש"י שיקשה בעינו לתת שכר בכל שבת ושבת ולא משם היינו לומר כשהכותי חוזר בו מן השכירות אז צריך להחזיר ולשכור ממנו כשיתרצה ע"כ והקשה ב"י דמפירש"י בתשבה ר"פ מבואר דכשקיבל כותי שכירות לא יוכל לחזור בו ואם חוזר אין חזרתו חזרה שהרי אעובדא דאביו של ר"ג שאמר לבניו מהרו והוציאו את הכלים למבוי ויחזיקו במבוי אלא יקדים עצמו הצדוקי לחזור ולהחזיק בו ויאסור עליכם כתב רש"י וז"ל וש"מ דאינו ככותי דאי אגירו מיניה היכי מצי למיהדר אע"ג דמפיק לא אסר דהא נקט דמי עכ"ל אלמא בכל דנקיט דמי אינו יכול לחזור בו משכירותו עד שיחזור הדמים עכ"ל ותימה דהא פשיטא היא דאם שכרו לזמן דאין הכותי יכול לחזור בתוך הזמן ואם הגיע הזמן שקבע עמו אפי' שתק הכותי ולא אמר שחוזר בו פשיטא דצריך לחזור ולשכור שנית וכמ"ש בתשובה להרמב"ן בסימן ר"ז הביאו ב"י ואין בזה חולק ומהר"ם והרא"ש לא דברו אלא במי ששכר מן הכותי

אסור עליהן מ"מ אסורין הם הישראלים לטלטל מבית זה לבית זה דרך חלונות כל שלא עירבו דאטו משום דאיכא כותי ביניהם ליטהרו בלא עירוב . ואפשר שהתיר להם לערב כגון שהיו חלונותיהם פתוחות לחצר העירובין והיו ד' על ד' אע"פ שהכותי מפסיק ביניהם דאין אוסר עליהם אינו מעכבם מלערב :

ואם ב' או ג' דרים עמו אין יכולים לבטל רשותם לאחד מהן וכו' שם בכרך הדר (סג.) הרוא מבואה דהוה דייר בה המן בר רסתק אמרו ליה אוגר לן רשותך לא אוגר להו אתו אמרו ליה לאביי אמר להו זילו בטילו רשותייכו לגבי חד ה"ל יחיד במקום כותי ויחיד במקום כותי לא אסר א"ל מידי הוא טעמא אלא דלא שכיח דדיירי והכא הא קא דיירי אמר להו כל בטולי רשותייכו גבי הד מילתא דלא שכיחא היא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן אזיל רב הונא בריה דרב יהושע אמר לשמעתא קמיה דרבא א"ל א"כ ביטלת תורת עירוב מאותו מבוי כלומר שהרואה שהוא מוציא מביתו למבוי יאמר שמטלטל במבוי בלא עירוב דמערבי יאמרו עירוב מועיל במקום כותי דמכרזינן אכרזתא לדרדקי אלא אמר רבא ליזיל חד מינייהו ליקריב ליה ולשאול מיניה דוכתא ולינח ביה מידי דהוה ליה כשכירו ולקיטו ואמר רב יהודה אמר שמואל אפילו שכירו ואפילו לקיטו נותן עירובו ודיו ע"כ : **ומ"ש** ושכירות בשתים שמשכיר להם מועיל ואין צריך לברר כדי להתיר הטלטול ואין צריך כתיבה וחתימה וכו' שם בר"פ הדר (דף סב) רב חסדא אמר שכירות בריאה בעינן ורב ששת אמר שכירות רעועה ומפרש בגמרא בריאה במוהרקי ואבורגני וכתבו התוס' בשם הערוך הייגו כתיבות וחתימות ושר"ח פי' כמו בנין ורש"י פי' שימלא החצר בספסלים אם ירצה וכתב הרא"ש דהלכה כדברי המיקל בעירוב

וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם בפ"ב מה"ע ורבינו נראה בעייני כפירוש הערוך וכתבו הה"ה למידי דאיכא פירושי אלא צריכי :

ומ"ש ושוכרים ממנו אפילו בחצאי מש"פ פשוט שם בריש פרק הדר בדף הנזכר : **וכל** זמן שאינו חוזר בו מועיל השכירות וכו' כן כתבו המרדכי והרא"ש בר"פ הדר בשם ר"מ ז"ל וכ"כ הגה"ה בפ"ב מה"ע ואע"פ שכתב בהגהת מעיר"י שם בשם א"ז דצריך להשכיר מן הכותי בכל שבת לא שבקינן כל הני

דרכי משה

שפב (א) וכתב בא"ז אם שכר בית מכותי אינו מועיל אותו שכירות לענין עירוב כתב המרדכי ריש הדר ע"א דמותר לשכור מהכותי בשבת ול"ד למקח וממכר : רצ"ע

דרישה

ואם הוליא במוזיל אוסר דוקא אלא המזיקו עדיין המחריס במאר אבל אם המזיקו כבר ואח"כ הוליא אפילו במוזיל אינו אוסר וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם אבל רש"י לפי פירושו וקלת מהכוסקי' אוסרים במוזיל אפילו המזיקו כי כבר הוא מחלל שבת בפרהסיא ואינו מבטל ואפילו במילא במילתא דמדרבנן עכ"ל וכתב ב"י ע"ז והעניין הוא דאמרא דתניא עד אלא נתן רשותו הוליא בין בשוגג בין במזיד יכול לבטל דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר בשוגג יכול לבטל במזיד אינו יכול לבטל פירש"י קסבר ר' יהודה מחלל שבת אינו יכול לבטל בלא שכירות ע"ש ויש לדקדק בדברי ר' יונתן שכתב בשם רש"י דאסור במזיד אפי' המזיקו כו' ואלא שם בהדיא בברייתא פי' רש"י דלר' יהודה דברייתא מהני מזיקו וגם על ב"י יש לתמוה קלת שמביא הברייתא דמיירי קודם שנתן רשות ואינו ענין לדברי ר' יונתן דמיירי משנתן רשותו . לכן נלע"ד לבאר דברי ר' יונתן כך דשבר לפי פירש"י שפירש בשלא נתן רשות והוליא במוזיד אינו יכול לבטל קשבר מומר לחלל שבת אינו יכול לבטל מדתלה טעם בקונטרס משום מומר דא"כ לא יועיל מזיקו כלל כי היכי דאמרינן בכותי שאין מועיל אלא בשכירות ואפילו השכיר אפ"ה יכול לחזור בו אם יחזיר דמיו כמו שמשמע מדברי רש"י פרק הדר גבי לדוקי ובב"י בסי' שפ"ט ואם חזר בו בעל השכירות וה"ה שמועיל ביטולו אם ביטל והוליא במוזיד והוי מומר בפרהסיא והוי ככותי שאין מועיל בו ביטול רשות והוי כאילו חזר מביטולו ואפילו המזיקו לא יועיל מאמר שהוא ככותי ואין ביטול מועיל בכותי ואין להקשות ע"ז מה שפירש"י שם דף פ"ע ולרבי יהודה דברייתא מהני מזיקו למאי נ"מ מאמר שהוא במוזיד והוי ככותי ולא מהני מזיקו דר"ל

פרישה

מבטלין בכל עניין כר' יוחנן מ"מ בכה"ג שהיה כותל ביניהן לא היו יכולין לערב מאתמול יאמר פשיטא דאסור היכא דאין עיקר תשמישו הנתה אלא אפילו בכה"ג דעיקר תשמישים של כל אחד לפני שתה ביתו כל השבוע מ"מ אין יכולין לבטל זה לזה כיון שלא היו יכולין לערב מאתמול וק"ל : (יא) **אינם** יכולין לבטל כל ג' לחבירו והטעם כיון שנאסר למקלת שבת שלא היו יכולים עד שאסרו לדור וקאמרי שבכה"ג לא רגיל עמו אבל מ"מ איכא למיחש משום שישתכח תורת עירוב בלא עירוב ואיתא דאע"ג ביניהם אע"ג דלא מהני ומשני יאמרו אבל במקום כותי ויעשה הכרזה לאין עירוב מועיל אלא שאינו עושין זכר לעירוב ומה שאינו מטלטלין משום הביטול ומשני הכרזות לדדקי שאין בהן מועיל דהכרזה דעכשיו ירצה ולדורות הבאים יעשה כן מעשה עכ"ל הגמ' ורש"י : (ד) **ואפילו** בפחות משום פרוטה דמשיב בעינייהו מממת קמצותן כ"כ ר' יונתן . ואפילו

שהוא כמו חצר שב' בתים פתוחין לו (יא) אינן יכולין לבטל אחד לחבירו : (יב) יורש מבטל רשותו שאם לא עירב מוריש ומת בשבת והיורש דר בחצר ואוסר יכול לבטל רשותו : ומבטלין והוזרין ומבטלין פי' שמבטלין רשותן בני חצר לחצר אחרת עד שיוציאו מה שירצו או לאחד מבני חצר והוזרין ומבטלין לאותן שביטלו להם (יג) עד שיוציאו גם הם מה שירצו :

שפב **הדר** עם כותי בחצר (א) אינו אוסר עליו עד שיהו ב' ישראלי' דרים בשני בתים (ב) ואוסרין זה על זה אז הכותי אוסר עליהם ודבר זה מדרבנן ולכן לא הוצרכו לאסור אלא בשב' ישראלים דרים עמו ואם ב' או ג' דרים עמו אין יכולין לבטל רשותם לאחד מהם כדי שיחשיבם ביחיד ויהיה היחיד מותר (ג) להוציא מביתו לחצר ואין להם תקנה עד שישכיר להם רשותו ושכירות בכתם שמשכיר להם מועיל וא"צ לפרש כדי להתיר הטלטול וא"צ כתיבה והתימה ולא שטר משוטרי העיר ושוברין ממנו (ד) אפילו בפחות מש"פ וכל זמן שאינו חוזר בו מועיל השכירות

שפב הדר עם הכותי בחצר אינו אוסר עליו וכו' (שם) איתמר רב חסדא אמר שכירות בריאה בעינן ורב ששת אמר שכיר ת רעועה בעינן ומפרשינן בריאה מוהרקי ואבורגני פירש רש"י למלאות החצר בספסלים וקתידראות אם ירצה עכ"ל וא"כ לרב ששת דשכירות רעועה בעינן א"ל לתקנות עם כותי ולפרש שהרשות בידו לבטלה כליו במבוי אלא שכירות שתים מתיר וא"ל לפרש דשוכר ממנו להתיר הטלטול וכ"כ הרא"ש לשם . עוד כתב הרא"ש דבערוך פירש מוהרקי כתיבה וחתימה אבורגני שלוחים משרתי העיר וכ"כ התוס' לשם וכתב הרא"ש דהלכה כרב ששת דהלכה כדברי המיקל בעירוב :

ומ"ש וכל זמן שאינו חוזר בו מועיל וכו' כ"כ הרא"ש ע"ש מהר"ם והא דכתב רש"י שיקשה בעינו לתת שכר בכל שבת ושבת ולא משם היינו לומר כשהכותי חוזר בו מן השכירות אז צריך להחזיר ולשכור ממנו כשיתרצה ע"כ והקשה ב"י דמפירש"י בתשבה ר"פ מבואר דכשקיבל כותי שכירות לא יוכל לחזור בו ואם חוזר אין חזרתו חזרה שהרי אעובדא דאביו של ר"ג שאמר לבניו מהרו והוציאו את הכלים למבוי ויחזיקו במבוי אלא יקדים עצמו הצדוקי לחזור ולהחזיק בו ויאסור עליכם כתב רש"י וז"ל וש"מ דאינו ככותי דאי אגירו מיניה היכי מצי למיהדר אע"ג דמפיק לא אסר דהא נקט דמי עכ"ל אלמא בכל דנקיט דמי אינו יכול לחזור בו משכירותו עד שיחזור הדמים עכ"ל ותימה דהא פשיטא היא דאם שכרו לזמן דאין הכותי יכול לחזור בתוך הזמן ואם הגיע הזמן שקבע עמו אפי' שתק הכותי ולא אמר שחוזר בו פשיטא דצריך לחזור ולשכור שנית וכמ"ש בתשובה להרמב"ן בסימן ר"ז הביאו ב"י ואין בזה חולק ומהר"ם והרא"ש לא דברו אלא במי ששכר מן הכותי

ומ"ש ושוכרים ממנו אפילו בחצאי מש"פ פשוט שם בריש פרק הדר בדף הנזכר : **וכל** זמן שאינו חוזר בו מועיל השכירות וכו' כן כתבו המרדכי והרא"ש בר"פ הדר בשם ר"מ ז"ל וכ"כ הגה"ה בפ"ב מה"ע ואע"פ שכתב בהגהת מעיר"י שם בשם א"ז דצריך להשכיר מן הכותי בכל שבת לא שבקינן כל הני

הגי רבוותא מקמי א״ז וטעמא של א״ז מדכתב רש״י מתוך שיהא טורח לישראל לשכור בכל ע״ש יצא . וכבר כתב הרא״ש על דברי רש״י דלאו משום דבעו לשכור בכל ע״ש היכא דאין הכותי חוזר בו מן השכירות אלא בשהכותי חוזר בו מן השכירות אז צריך לחזור ולשכור ממנו כשיתרצה ע״כ . ונראה ממ״ש רש״י במשנת הדר גבי צדוקי וש״מ דאינו ככותי דאי אגירו מיניה היכי מצי למיהדר אע״ג דמפיק לא אסר דהא נקט דמי דכל דנקט דמי אינו יכול לחזור משכירותו עד שיחזיר הדמים : וכתוב בתשובת הרמב״ן סימן ר״ז שאם שכרו מן הכותי לזמן ידוע ובתוך הזמן שכר הכותי דירתו לכותי אחר די בשכירות הא׳ ואם כלה זמן השכירות אפילו לא השכירו לכותי אחר כלל צריך לחזור ולשכור שנית

השכירות אפילו לזמן מרובה וא״צ לשכור ממנו בכל ע״ש וחמשה הדרים עמו אחד שוכר בשביל כולם ואם אינו רוצה להשכיר (ה) אין יכולים לשכור ממנו בע״כ וזה תקנתם שאחד מבני החצר יתקרב אליו עד שישאיל לו שום מקום ברשותו ליתן בו שום דבר ונמצא זה כאילו הוא שכירו או לקיטו (ו) ודר עמו בביתו ונותן

וכל שצריכים לשכור צריך לחזור ולערב דאין עירוב הראשון חוזר וניעור :

ומ״ש וה׳ הדרים עמו א׳ שוכר בשביל כולם ג״ז בפ׳ הדר (ד׳ ס״ו) דלר״י שוכר כמערב דמי ומפרש בגמרא דמה מערב ה׳ שערויים בחצר א׳ א׳ מהם מערב ע״י כולם אף שוכר ה׳ שערויים בחצר א׳ אחד שוכר ע״י כולם כלומר וא״ל כל אחד מהדרים בחצר לשכור ממנו : **ומ״ש** ואם אינו רוצה להשכיר אין שוכרין ממנו בע״כ הכי משמע בפרק הדר (ד׳ פ״ג) גבי עובדא דהמן בר רכתק

[א] וכ״כ הרא״ש שם בראש הפ׳ וז״ל כותי שהיה רגיל להשכיר ועתה אינו רוצה להשכיר לענין שכירות בע״כ לא שייך למילף שכירות מעירוב וגם ההגהות בפ״ב מה״ע כתבו כן וכתב המרדכי בר״פ הדר ונראה דשוכרין מאשתו של כותי מא׳ מבני ביתו דהא אמרינן בפרק הלוז (פ.) בעובדא דטורזינא דשוכרין מאשתו. ופשוט שם בההוא עובדא דאפילו אלא רצה הכותי להשכיר רשותו שוכרין מאשתו וכ״כ הרשב״א בתשובה אפילו בקשו ממנו לשכור ולא רצה שוכרין מאשתו ואפילו משכירו ולקיטו וכמעשה דטורזינא ושלא מדעתו ואפילו מוחה קאמר :

ומ״ש וזה תקנתם שאחד מבני החצר יתקרב אליו עד שישאיל לו שום מקום ברשותו וכו׳ פשוט שם בעובדא דהמן בר רכתק ליקרב חד מינייהו אלוטיל דוכתא מיניה ולינח ביה מידי דה״ל .כשכירו ולקיטו ואמר רב יהודה אמר שמואל אפילו שכירו ולקיטו נותן את עירובו ודיו : וכתב בהגהות אשיר״י פ׳ הדר דוקא כשהאדון אין רוצה להשכיר אבל אם האדון חפץ להשכיר אין שוכר אלא מהאדון ולא משכירו ולקיטו וכ״ל שכתב כן משום דאמר בעובדא דהמן בר רכתק א״ל אוגר לן רשותך לא אגר להו ואסיקנא ליזיל חד מינייהו ליקרב ליה ולוטיל מיניה דוכתא וכו׳ דה״ל כשכירו ולקיטו ומשמע ליה דכיון דבריסא אמרו ליה אוגר לן רשותך דאם האדון רוצה להשכיר אין שוכרין אלא ממנו . ואין זו ראיה דאיכא למימר מעשה שהיה כך היה ועוד דהא לא הוו ידעי תקנתא דשכירו ולקיטו עד דאתא רבא אגמרינהו ואי הוו ידעי מקמי הכי אין ה״נ שהיו שוכרים משכירו ולקיטו בלי שיודיעו לאדון וכך נראה מדברי הרמב״ם בפ״ב וכן בדין שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל כן נראה מדברי הרשב״א שכתבתי בסמוך אפילו בקשו לשכור ממנו ולא רצה שוכרין מאשתו וכו׳ משמע דהיכא דלא בקשו ממנו לשכור אתיא במכ״ש ששוכרין מאשתו או שכירו ולקיטו. ופירש״י וישאיל לו מקום באצירו . לאתנויי ביה מידי נראה מדבריו אף ע״פ שלא הניח שום דבר מאחר דבידו להניח ה״ל כשכירו ולקיטו וכ״כ מדברי הרמב״ם שכתב בפ״ב מה״ע שאל מן הכותי מקום להניח בו חפציו ואע״פ שרבי׳ ירוחם כתב ויש כלי או שום דבר ליתנה דתלמודא נקט דאמר ולינח ביה ולאו דוקא ומ״מ נראה שצריך לקנות הקרקע באחד מהדרכים שנקנה בהם הקרקע לשאלה וטעמא דשרו רבנן בכה״ג משום דכיון דדירת כותי אינה אלא כדירת בהמה אע״פ שהצריכוהו לשכור מ״מ לא רצו להחמיר בו כ״כ והתירו לשכור משכירו משום דהא מקיימא תקנתא דרבנן דזמנין שיקשה גם בעיני השכיר לשכור לו יקשה בעיני בע״ה להשאיל מקום ולא דייר ישראל בהדיה ומיהו איכא למידק שכתב׳ וישאיל לו מקום בהצירו . וע״פ כ״ל דמקום לאו דוקא כלומר שאינו מייחד לו מקום דא״כ לא מהני כמו שכתב רבינו בכמוך אלא שמשאיל לו מקום להניח בו כלו ולא אמר לו בפירוש זה המקום אני משאיל לך ולא שאר הבית דכל שלא פי׳ לו כך אע״פ שלא השאיל לו אלא זוית אחד כיון שאפשר שלאחר יצטרך לזוית זו ויפנה כלו לזוית אחרת ה״ל כאילו השאילו כל הבית ובהכי ניחא לי מ״ש וישאיל לו מקום בהצירו דאפילו ברשות דאחר סגי כל שלא פירש ואמר אינו משאיל לך רשות ביתי כיון שאם לאחר יצטרך מקום הצירו יפנה לתוך ביתו ה״ל כאילו השאיל לו כל הבית כנ״ל . ורבינו ירוחם גם הוא כתב ילך אצל הכותי ויקח ממנו שאול שם מקום בבית הכותי או בהצירו . ופירש״י עוד אפי׳ שכירו ולקיטו של כותי אם ישראל הוא נותן עירובו עם בני מבוי ודיו וכך הם דברי רבינו ורבינו ירוחם וטעמא דמסתבר הוא דתו לא צריכא מידי דהא קי״ל ה׳ שערויים בחצר א׳ אחד שוכר ע״י כולם וה״ה כמי אחד שואל ע״י כולם דשאלה כשכירות חשיבא . אבל הרמב״ם כתב בפ״ב מה״ע ואפילו היה שכירו או שאנו ישראל ה״ז משכיר שלא לדעתו שאל מן הכותי מקום להניח בו חפציו והשאילו הרי נשתתף עמו ברשותו ומשכיר שלא לדעתו נראה שהוא מפרש אפילו שכירו ולקיטו של ישראל נותן את עירובו ודיו ומייתי ראיה דכיון דלגבי ישראל שכירו ולקיטו נותן את עירובו שלא מדעת בע״ה ה״ה בכותי שכירו ולקיטו משכיר שלא לדעתו דשוכר כמערב דמי ולפיכך שכירו ישראל משכיר שלא מדעת הכותי וכ״כ הרשב״א בתשובה ליזיל חד מינייהו ולשאול מיניה דוכתא דה״ל כשכירו ולקיטו נותן עירובו כבע״ה ודיו כך בכותי שכירו ולקיטו משכיר כבע״ה ודיו ואע״פ שרש״י לא פירש כן עכ״ל ושכירות בעי ולא כגי בנתינת עירוב כמו ה׳ שערויים בחצר שאחד שוכר ע״י כולם דהתם שאני שהוא שוכר מן הכותי אבל כשהוא נעשה שכירו של כותי אינו שוכר ביתו ממנו ומכתייה שיחשוב כבע״ה להשכיר שלא מדעתו וגם כשמשאיל לו מקום בחצירו צריך להשכיר לא התירו חכמים לגבי כותי אלא בשכירות דוקא דחייש כותי לכשפים אבל בשאלה לא חייש לכשפים וא״כ כי״משאיל ליה דוכתא לא מהני אלא ליחשב כשכירו ולקיטו ולא ליחשב כאילו שכרו ממנו הלכך צריך לשכור מישראל זה וא״כ לתת עירוב אלא דאכתי קשיא דא״כ היכי מייתי ראיה מדרב יהודה הא כי אמרינן בישראל אפילו שכירו ולקיטו נותן עירובו ודיו היינו כי לא מיחה בעל הבית אבל אם מיחה בעל הבית לא וכמ״ש הוא ז״ל בפ״ה גבי אשתי מערבת שלא מדעתו והא ודאי לא עדיף שכירו מאשתו ועוד דא״כ למה לא כתב דין שכירו ולקיטו גבי ישראל . לכן נ״ל שהוא ז״ל מפרש אפילו שכירו ולקיטו של כותי אם ישראל הוא נותן עירובו עם בני המבוי ודיו לענין שאין צריכים לשכור מהכותי אבל לעולם צריכין לשכור מהישראל שתחתיו של כותי הוא קס וגם צריך לתת עירוב כיון שהוא ישראל וכשהשאיל ישראל מכותי מקום בחצירו ה״ה נמי שצריכים לשכור ממנו דהא ע״י שאלה לא התירו חכמים רשות כותי וכמ״ש ולשון סמ״ג כלשון הרמב״ם וכתב הרשב״א בתשובה אשם שכרו מגזבר המלך לזמן קצוב כמו לשנה או לשנה אע״פ שנתחלף הגזבר בתוך הזמן אינו צריכין לחזור ולשכור אלא מותרים ע״י שכירות האחד עד תוס הזמן לפי שגזבר המלך כמלך והשוכר ממנו כשוכר מן המלך והשכירות נופל הוא לכיס המלך ואפילו בשכירו ולקיטו נראה כן שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל וכ״ש בגזבר המלך

פרישה

ואפילו בשבת במ״ש בסי׳ שאחר זה רמ״א : (ה) אין יכולין לשכור כו׳ אבל שוכרין מאשתו או משכירו ולקיטו אף שלא רצה להשכיר : (ו) ודר עמו בביתו ודמי כאילו השאיל לו כל הבית שהרי אם שמנים כאן מניח אמ״כ במקום אחר כשכותי צריך לאותו מקום והקילו לומר כן שהרי מן הדין אין צריך עירוב כלל : ואם

דרישה

דו״ל דשפיר הוי כ״מ להיכא דלא הוצאה במזיד רק להוצאה לאזור בדיבורו ממה שבטל ולזה מהני מזקה וק״ל וזה דוקא לפירש״י שבטעם הוא דהוי כמומר אבל התוס׳ הקשו עליו והעלו דהכא לאו מטעם מומר קאמר דמומר לא שייך אלא בחדש הרגיל לאכל שבת כו׳ ע״ש ד׳ ס״ט ולזה הבינא ב״ו ריטא דבריתא עד שלא נתן רשותו כו׳ ר׳ יהודא אומר בשוגג יכול לבטל בו וע״ז פירש״י קשבר ר׳ יהודא מומר לא יוכל לבטל וכמ״ש ר׳ ירוחם בשמו וע״ז הבינא ב״י כנ״ל . עיין בב״י בד״ה ומ״ש ואם בני המבוי כ״כ הי׳ יסוגתן נתנו לו רשות הוא מותר בשלו להוצאה לאחר אבל בשלהם לא שהרי לא סילקו כפשט מבתיהם ע״כ משמע מדבריו שאם בטלו בפירוש רשות אינן ורשות בתיהן שהוא מותר להוצאה אף מדבריהם וכן נראה מדברי רבינו עכ״ל מדכתב לישנא וכן נראה יוצא אני עליו שלא פקח עיניו בדברי רבינו סי׳ שפ״ב שכתב בהדיא ואם היה שם ב׳ או ג׳ דרים עמו אין יכולין לבטל רשותם לאחד מהן כדי שיהא כיחיד ויהיה היחיד מותר להוצאה ואילו פקח עיניו בזה לא כתב וכן נראה :

כי׳ שפב [א] **עיין** בב״י שכתב בד״ה ואם אינו רוצה כו׳ וז״ל וכ״כ הרא״ש שם וז״ל כותי שהיה רגיל להשכיר אין שוכרין ממנו בע״כ ולא שייך למילף שכירות מעירוב עכ״ל ואח״כ מביא בשם מרדכי דשוכרין מאשתו בע״כ וגם בשם רשב״א בתשובתו שוכרין מאשתו אפי׳ משכירו ולקיטו וא״כ יש לתמוה על הרא״ש ז״ל למה כתב

ודוקא כה"ג וכו' שם (דף ס"ו) כתבו התוס' בד"ה מערב אפילו שכירו ולקיטו דקשה דכאן קאמר תלמודא אליבא דר' יוחנן דשכירו ולקיטו של כותי נותן עירובו ודיו ובירושלמי קאמר ר' יוחנן דישראל וכותי שהיו דרים בבית אחד צריך ישראל לבטל והכותי להשכיר וי"ל דהתם מיירי ששניהם שותפים בבית הישראל והכותי ועוד יש לחלק כשייחד הכותי לישראל חדר מיוחד לא אמרינן נותן עירובו ודיו ובסמ"ג וסמ"ק לא כתבו אלא התירוץ הראשון ורבינו כתב ב' התירוצים דתרווייהו הלכתא נינהו: **ומ"ש** ודוקא כהאי גוונא וכו' אבל אם ייחד הכותי מקום וכו' הוא כתירוץ השני:

ומ"ש וכן אם ישראל וכותי דרין בבית וכו' שלכל אחד דירתו בפני עצמו הוא כהתירוץ הראשון: כתב ב"י וז"ל ומ"ש התוס' ואם ייחד הכותי חדר לאחד להשתמש בו דהוי השתא הכותי מסולק מישראל כ"ל דהיינו להצריך שכירות מכותי ועירוב מישראל אבל אם ייחד חדר לישראל והכותי יכול להשתמש בו אבל אין הישראל יכול להשתמש בשאר הבית נוטן לישראל דין שכירו ולקיטו ועירוב ושכירות דידיה אינו מועיל ואינו מוריד וז"ש רבינו ואם ייחד לו הכותי חדר לבד ולפע"ד נראה דכל היכא שהכותי יכול להשתמש בו דין שכירו ולקיטו יש לו אע"פ דאין הישראל יכול להשתמש בשאר הבית וכן אם הכותי יכול להשתמש בחדר של ישראל אלא שהכותי יכול לסלקו ממנו גם בזה דין שכירו ולקיטו יש לו דדוקא בדאיכא תרתי דאין הכותי יכול להשתמש בחדר של ישראל וגם אין יכול לסלקו לישראל ממנו אתם הוא דאין לו דין שכירו ולקיטו וכך משמע מדברי התוס' ומפורש בהגהת מיימוניות פ"ב מה' עירובין וכך היא דעת רבינו אלא שקיצר וכתב בסתם אבל אם ייחד הכותי מקום וכו' אינו קורא ייחוד אלא היכא שאין הכותי יכול להשתמש בו ולא לסלק את הישראל ממנו דהשתא אין הישראל בשלוחו בכל הבית שאין לו אלא המקום המיוחד לו אבל אם יכול הכותי להשתמש בו א"כ יכול הכותי לסלקו אין זה ייחוד מקום ושפיר יש לו דין שכירו ולקיטו וגם אין חילוק כלל בין נתן לו חדר אחד בסתם ובין מונעו בפי' מלהשתמש בשאר הבית בכל ענין ה"ל ייחד לו חדר א' ולא כמ"ש ב"י גם מה שפי' דברי רבי' במ"ש שלכל א' דירתו בפני עצמו שהוא כתירוץ השני של תוספות לא דק אלא הוא כתירוץ הראשון דתוספות כשניהם שותפים דלא הוי הישראל כשכירו ולקיטו כיון שלכל אחד דירתו בפני עצמו כל אחד ואחד עיקר זה כזה וכמ"ש הסמ"ק: ואם יש לכותי חמשה שכירים וכו' כך פירש"י (דף ס"ד) דאם שכח אחד מהם ולא עירב אינו אוסר דאלא אמרו דשכירו ולקיטו חשוב כבעל הבית אלא להקל ולא להחמיר:

שתי חצרות זו לפנים מזו וכו' שם (דף ס"ה): **ומ"ש** ל"ש ישראל וכותי בחיצונה וישראל בפנימית אוסר וכו' פי' האי אוסר על החיצונה אבל

ונותן עירוב בשבילו ודיו ודוקא כה"ג דמיחזי כשלוחו אבל אם ייחד הכותי מקום בבית לשכירו להשתמש בו אינו יכול ליתן עירוב בשבילו שאינו כשלוחו בכל הבית שאין לו אלא מקום המיוחד לו וכן אם ישראל וכותי דרין בבית אין הישראל יכול לערב בשביל הכותי שלכל אחד דירתו בפני עצמו וצריכין לערב עם הישראל ולשבור מן הכותי (ז) ואם יש לכותי ה' שכירים או לקיטים דרים בביתו אין דירתן השובה דירה שיאסרו זה על זה: [ב] ב' חצרות זו לפנים מזו לא (ה) שנא דר ישראל וכותי בפנימית וישראל בחיצונה לא שנא ישראל וכותי בחיצונה (ט) וישראל בפנימית אוסר עד שישכיר ואפילו כותי בפנימית וב' ישראלים בחיצונה אוסר אף ע"פ שישראל כה"ג אינו אוסר (י) בכותי אוסר וצריך לשבור ממנו כותי

המלך כמו שאמרנו ומשמע מדבריו דטעמא מפני ששכרו לזמן אבל אם שכרו סתם כיון שנתחלף הגזבר בטל השכירות וכן הדעת נוטה אע"פ שבשעה שהוא גזבר הוא כמלך עצמו וקי"ל שהמשכיר רשותו כ"ז שאינו חוזר בו משכירות מועיל השכירות כמו שנתבאר בראש סימן זה מ"מ מאחר שאין כחו אלא מצד המלך הממנה אותו כשהחליפו המלך ה"ל כאילו חוזר בו משכירותו ומוסר כחו לגזבר החדש ומיהו ה"מ בשעת הגזבר הראשון מהיות אוכל פרס שלו אבל אם לא כלקו אלא מהגזבר ועדיין הוא אוכל פרס שלו נראה אלא נתבטל שכירותו שהרי אפילו לא שכרו ממנו קודם לכן אם היו שוכרין ממנו עכשיו מהני שהרי הוא שכירו ולקיטו של מלך ועל מ"ש הרשב"א שהם מותרין עם השכירות הראשון מהיות אוכל פרס שלו לפי שגזבר המלך כמלך והשכירות נופל לכים המלך איכא למידק בשכירות דידן שאינו נופל לכים המלך שהגזבר פשוט הוא שהגזבר לוקחו לעצמו א"כ נאמר שנתחלף לא יועיל השכירות וכ"ל שמאחר שהשכירות הוא של מלך אע"פ שהגזבר

כוטלו לעצמו אינו מגרע בזה כח השכירות דמכיסו של מלך קא נזל א"כ שמאחר שדמי שכירות זה אינו סך גדול וגם כי אין זה דבר שעילה על ג' המלך שיבואו לשכור הרשות בדרך זו ומנהג למלכים שמשרתיהם וגזבריהם זוכים בדברים מועטין הניתנים להן ואינן מטילין אותו לכים המלך א"כ הוי כאילו זכה המלך בשכירות זה ונתנו לגזבר ומפתורא דמלכא קא זכי: **ומ"ש** רבינו ודוקא כה"ג דמיחזי כשלוחו אבל אם ייחד הכותי מקום לשכירו וכו' וכן אם ישראל וכותי דרים בבית וכו' בפרק הדר גבי הא דאמרי' ומה מערב אפילו שכירו ולקיטו אף שוכר אפילו שכירו ולקיטו כתבו התוספות וא"ת דהכא אליבא דרבי יוחנן קיימינן ובירושלמי משמע דלית ליה לרבי יוחנן האי סברא דא"ר יוחנן התם ישראל וכותי שהיו דרים בבית אחד צריך ישראל לבטל והכותי להשכיר. וי"ל דהתם ששניהם שותפין בבית ישראל וכותי דלא הוי כשכירו ולקיטו דהכא ועוד יש לחלק דאם ייחד הכותי לישראל שהוא שכירו ולקיטו חדר אחד שלא יוכל הכותי להשתמש בו דהוי השתא הכותי מסולק הישראל ואין יכול לסלק הישראל בכה"ג לא אמרי' נותן עירובו ודיו ובכה"ג איכא לאוקמי הניא דירושלמי עכ"ל ודברים אלו כתבום סמ"ג וסמ"ק והגהות בפ"ב מה"ע ומ"ש התוס' אם ייחד הכותי לישראל חדר א' להשתמש בו דהוי השתא הכותי מסולק מישראל כ"ל דהיינו להצריך שכירות מכותי ועירוב מישראל אבל אם ייחד חדר לישראל והכותי יכול להשתמש בו אבל אין הישראל יכול להשתמש בשאר הבית אין לישראל דין שכירו ולקיטו ועירוב ושכירות דידיה אינו מועלה ולא מוריד וזהו שכתב רבינו אם ייחד לו הכותי מקום לשכירו להשתמש בו אינו יכול ליתן עירוב בשבילו ומתירוץ זה שכתבו התוס' למד כן וכמ"ש מיהו כ"ל דלא מיקרי ייחד לו מקום אלא כשמונעו בפי' מלהשתמש בשאר הבית אבל כל שנתן הכותי חדר אחד סתם ולא מנעו בפירוש מלהשתמש בשאר הבית לא חשיב ייחוד מקום וכדמשמע מעובדא דהמן בר

דסתק שהבאתי בסימן זה: **ומ"ש** וכן אם ישראל וכותי דרים בבית אין יכול לערב בשביל הכותי וכו' היינו מימרא דרבי יוחנן דירושלמי: **ומ"ש** שלכל אחד דירתו בפני עצמו הוא כתירוץ שני התוספות דמוקמי לה בשיש לכל אחד מקום מיוחד להשתמש בו וכבר כתבתי באיזה ענין נקרא ייחוד מקום. וכתו'

בהגהות אשיר"י ר"פ הדר אם יש מבעלי בתים כותים אפילו י' ודרים כולם עמו בבית צריך להעמיד דברי הגאון וכן שהעמידו התוס' ההיא דרבי יוחנן דירוש' כי היכי דלא תיקשי ליה משכירו ולקיטו ומשמע דאם ב' כותים דרים בבית א' דינם שוה לישראל וכותי הדרים בבית וצריך לשכור משניהם:

ומ"ש ואם יש לכותי ה' שכירי' וכו' ג"ז בפרק הדר גבי עובדא דהמן בר רסתק (דף ס"ד) ופירש"י דבהיו בבית הכותי ה' שכירים בחדרים שאילו היה רשות שלהם היו צריכין לתת כולם בעירוב ההיא דלא משוינן להו כבעלי בתים לענין שאם שכח א' מהן ולא עירב יאסור דלא אמרו דשכירו חשוב כבע"ה אלא להקל אבל לא להחמיר דהני ודאי דירה דלאו דידהו היא ונראה מדבריו שאם שכרו מהכותי אין שום א' מהן צריך לתת עירוב דדירה דידהו לא חשיבא דירה. ונשמע לי שאע"פ שכל אחד שרוי בחדרו יש לכל א' מהן דין שכירו ולקיטו לענין עירוב דכל כה"ג לא מיקרי ייחד לו מקום דכיון שאפשר שלאחר יעלה על דעת בע"ה להחליף חדריהם או לתת להן מקום בבית עצמה ה"ל כאילו יש להן רשות בכל הבית דלא מיקרי ייחוד מקום אלא כשמפרש ואומר לא יהיה לך רשות כ"א בחדר זה לבדו וכמ"ש לעיל בסימן זה: כתוב בתשובת הרשב"א כל שצריכין לחזור ולשכור נמצא שאין כח בעירובן וכשחזרו אין העירוב חוזר ונעור אלא צריכין הן לחזור ולערב וכן דעת רש"י בפרק הדר ואע"פ שיש מן החכמים שסובר שחזר העירוב למקומו לדעת רש"י דעתי נוטה: **שתי** חצירות זו לפנים מזו ל"ש דר ישראל וכותי בפנימית וכו' בפ' הדר (ד' ס"ה) אמר ר"י אמר רב ישראל וכותי בבנימית וישראל בחיצונה בא מעשה לפני רבי ואסר וגרסינן תו התם בדף הנזכר בעא ר"א מרב ישראל וכותי בחיצונה וישראל בפנימית מהו א"ל תן לחכם ויחכם א עוד ופירש"י כי היכי דהתם אסור הכא אסור. והאי אסור היינו על החיצונה אבל פנימית מותר במקומה דהא אין לחיצונה דריסת רגל עליה ואחדא דשא ומשתמשא והכי איתא התם דבעו מיניה דרב ופשט להו דמותר וכ"פ הרמב"ם בפ"ב: **ומ"ש** ואפילו כותי בפנימית וב' ישראלי' בחיצונה וכו' ג"ז שם (ד' ע"ה) אר"א כותי הרי הוא כרבים מ"ש ישראל דלא אסר דמאן דידע ידע ומאן דלא ידע סבר עירובו עירוב כותי אמרינן דידע ידע ודלא ידע סבר

אגורי אגור סתם כותי אם איתא דאגר מיפעא פעי ופירש"י הרי הוא כרבים. אם דר כותי בפנימית וב' ישראלים בחיצונה אוסרת דריסת רגלו עליהן עד שישכור ואליבא דשמואל אמרה ר"א דאי לרב אדא מאי איריא כותי אפילו ישראל נמי אסר כי הוו שניים בחיצונה ואיכא למימר דביחיד בחיצונה אסר דהשתא אפילו דר עמו בחצר עצמה קי"ל כראב"י דאמר עד שיהיו ב' ישראלים אוסרים זה על זה דריסת רגלו לא כ"ש דלא אסרה: דידע. שהוא אם יחידי ידע שאין רגל המותרת אוכרת ולא נפקא מיניה הוריה: מיפעא פעי. קלא איתא ליה והכי לא אגור ומאן דלא ידע שהוא דר אם יחידי סבר שאין דריסת רגל אוסרת א"כ עירוב של פנימיים וחיצונים מועיל במקום כותי בלא שכירות עכ"ל: והרמב"ם כתב בפ"ד מה"ע היה אחד דר בחצר זו ואחד דר בחצר זו אין צריכין לערב אלא כל אחד מהן משתמש בכל חצירו ואם היה כותי בפנימית הרי הוא כרבים ואוסר על החיצונה עד שישכרו מהיכו נראה מדבריו שאפילו ביחיד בחיצונה אוסר וכן משמע לכאורה דבהא נמי איכא למיחש למאן דלא ידע שהוא דר אם יחיד וכיון דלא פעי כותיס ודאי לא שכרו ממנו וא"כ הרי הם אוסרין זה על זה ואפ"ה אין דריסת רגלם אוסרת על כן

החיצונה

דרישה

כתב אין למילף שכירות מעירוב ושלא בעירוב ג"כ דיעא הכי הוא דאין מערבין בע"כ אלא דוקא מדעת אשתו כמ"ש רבינו בסי' שס"ד וגם ב"י ז"ל שם הביא בשם התוס' והרא"ש דאין מערבין בע"כ אלא מדעת אשתו כו'. כתב ב"י בד"ה ומ"ש וכן אם ישראל וכותי ז"ל וכתב בהגהות אשר"י ר"פ הדר אם יש מב"ב כותים אפילו יו"ד ודרים עמו בבית צריך לשכור מכולם ע"כ וצריך להעמיד כמו שהעמידו התוס' הסיא דר' יוחנן דירושלמי אלא תיקשי ליה משכירו ולקיטו עכ"ל עיין בהגהות אשר"י פרק הדר ע"פ הכ"ג עד דה"ס בירושלמי כו' דכתב שם ג"כ תירוצים של תוס' וכ"ל דמדכתב צריך לשכור מכולם דייק הלשון צריך דמשמע דלא סגי בלאו הכי וק"ל ומ"ל מכ"ל להעמיד כך דלמא הגהות אולי לטעמייהו שכתבו והביא ב"י לעיל סימן זה בד"ה ווה מקנתם דאין שוכרין אלא מדעת אדון אם הוא רוצה לשכור ולכך צריך הישראל לשכור דא"כ קשה מ"מ למה הולרך להשכיר מכולם לשכור מאחד ואחיד ליהוי כשכירו ולקיטו לכך צ"ל שכולם שותפים בבית אז כל א' יש לו מקום מיוחד דכל א' הוי כב"ב:

[ב] שתי חצרות זו לפנים מזו וכו' שם דר ישראל וכותי בפנימית וישראל בחיצונה ל"ש ישראל וכותי בחיצונה וישראל בפנימית בפ' הדר א"ר יהודה אמר רב ישראל וכותי בפנימית וישראל בחיצונה בא מעשה לפני ר' ואסר כו' וב"ז הביאו אע"ג דמסיק התם אמר רב הונא ברים דרב יהושע ולעולם כראב"י וכר"ע דאמר כל רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה וע"ש

פרישה

(ז) ואם יש לכותי ה' שכירים כו' פי' ישראלים אע"ג דלענין לקנות מהן דירתן חשיב דירה לענין אם שכח אחד מהן לתת בעירוב אינו אוסרו אם שכרו מהכותי דף ס"ד:

(ט) וישראל בפנימית אוסר כו' ואפי' אוסר היינו על החיצונה אבל פנימית אוסרת במקומה דהא אין לה דריסת הרגל מהחיצונה ב"י ע"ש והוא מגמרא ורש"י דף ס"ב ע"ש:

(מ) ל"ש דר ישראל וכותי בפנימית וישראל בחיצונה. ואפי' כותי בפנימית ושני ישראלים בחיצונה אע"פ שבישראל כה"ג אינו אוסר ק"ק למה לא כתב ג"כ בבא מציעתא דישראל בפנימית כותי וישראל בחיצונה אף ע"ג דישראל בכה"ג אינו אוסר וכ"ל דרבינו אלשון גמרא אלא ומה דף ע"ס קאמר ר' אליעזר אלא בבא בתרא בפני עצמו ופירש"י שם דאליבא דשמואל אמר רבי אליעזר דאמר לפני זה דישראל אוסר עד שישכר שנים בפנימית ואחד בחיצונה וקמ"ל דבכותי אודה שמואל אע"ג דישראל אחיד ומש"ה כתב רבינו לשון אפי' בזה לאוד וק"ל:

(י) בכותי אוסר דבעלמא בישראל אין דינא דדר שם לאוד ידע שאין דריסת רגלו אוסרת ומאן דלא ידע סבר לאוד יסבור שעירבו עם החיצונה אבל שכירות דכותי קלא אית ליה ודעו דלא אגיר ולא ידעי סבר שם יחידי ויסבור שעירוב החיצונה ופנימית מועיל בלא שכירות רש"י:

לשכור

הדושי הגהות

שפב א ע"ש בפרק הדר (סה:) כל הענין ועיין לשון רש"י שם ויש לתמוה על רבינו למה פסק להך שמעתתא דלא אתיא אלא כר"ע הא פסק רבינו בסי' שע"ח כרבנן דר"ע דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה וא"כ לדבריהם אין הכותי אוסר הואיל ואין הישראל שבפנימית אוסר על החיצונה וכמבואר בגמרא וכן יש לתמוה ג"כ על הרמב"ם שפסק גמי בפ"ד מה"ע כרבנן דר"ע דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה ובפ"ב מה"ע פסק גמי להך שמעתתא דאתיא כר"ע וצ"ל דס"ל להרמב"ם ורבינו כיון דאמר ר"א לקמן בפ' הדר דאפי' כותי ביחידי בפנימי' וב' ישראלים בחיצונה אוסר מפני שעשאו לכותי כרבים כמו שיתבאר בסמוך ה"ה גמי היכא דישראל וכותי בפנימי' וישראל בחיצונה או ישראל וכותי בחיצונה וישראל בפנימי' דמצוי הוא שידורו כן ואינם הוששים שמא יהרגום ממעם דמפרש בגמרא משום דהכותי מירתת אז עשאו גמי לכותי כרבים ואוסר עליהם עד שישכור ואפי' לרבנן דר"ע גמי אסור ומ"מ בפנימי' אינו אסור הואיל ואין שם אלא יחיד שדר עמו לא עשאוהו כרבי' אע"ג דמצוי הוא שידור כך מ"מ כל שאין שם דריסת רגל של ב' ישראלים אינו אוסר וכמו שפירש"י ההיא דר"א אבל בחיצונה שיש בה דריסת הרגל של ב' ישראלים ושכיח שידורו כך אוסר הכותי עליהם מפני שעשאוהו כרבים מהרל"ח:

הסמוך

בחיצונה ואע״פ שישראל הדר יחידי והכותי אינו אוסר עליו שאני התם דלא נפיק מיניה חורבה דהא חזו ליה שהוא דר יחידי עמו אבל הכא שדרים בפנימית לא חזו אינשי כמה דריס בה הלכך חיישינן דילמא נפיק מיניה חורבה כתוב בהגהות אשיר״י פרק הדר דב׳ חצירות זו לפנים מזו וישראל וכותי בפנימית וישראל בחיצונה ישראל פנימי מותר בפנימית לכ״ע וכיון דהויא רגל המותרת במקומה לרבנן דקי״ל כוותייהו החיצונה מותרת לעצמה ואם עירבו מותרין לעלטל מזו לזו :

כותי שהשכיר ביתו לחבירו כותי וכו׳ כפ׳ הדר דף ס״ה : **ומ״ש** אם נשאר לו שום תפיסה בבית וכו׳ כ״כ ה״ה בפרק ב׳ מה״ע בשם הרשב״א וז״ל שאפילו היה משכיר יכול לסלקו ירמה לי שאם היה לו במה שהשכיר שום תפיסת יד שהיה לו קצת כלים או אפילו אין לו אלא שיש לו רשות להניח שם שום כלים שוכרים אפילו מן המשכיר שאינו גרוע משכירו ולקיטו עכ״ל והכי דייק ליישנא דרבינו שכתב ואם נשאר לו שום תפיסה וגם רבינו ירוחם כתב כן ולא כתבו אם נשאר לו תפיסה משום דא״כ לא הוה כגי כשהיה לו רשות להניח שם כלים אלא הוה בעינן שיהיו לו שם ממש כלים ושיהיו כלים שאינן ניעלין בשבת כעין תפיסה הנזכר בסימן ש״ע גם ליישנא דמרדכי דייק הכי שכתב בפרק הדר כל היכא דלא מצי מסלק ליה וכו׳ ל״ל שאין למשכיר שום תפיסת יד להשתמש בבית דאי יש לו תפיסת יד לא גרע משכירו ולקיטו והריב״ש הביא דברים אלו בשם הרשב״א למעשה וכן דעת ספר א״ח שכתב אניות גדולות שמהלכין אותם להדרים וכל אחד מהשוכרים אותם אוכל בחדרו וכו׳ ומה תקנתם ישכרו מבעל הספינה קודם שיחלוקו מקומות ידועים לשוכרים ואם לא שכרו ממנו קודם שיחלוקו מקומות צריך לשכור מן השוכרים אבל אם יש רשות לבעל הספינה להניח כלים בכל מקום שירצה ואפילו במקומות המושכרים די להם לשכור מבעל הספינה עכ״ל ושעמא דכגי לן הכא בתפיסה כל דהו יליף לה הרשב״א מדין שכירו ולקיטו דכי היכי דחזי דלכי שיש להם רשות להשתמש בבית שוכרין מהם המשכיר נמי אם יש לו רשות להשתמש בבית לא גרע ומשמע דהוא הדין נמי אם יש אחד דלאו משכיר הוא וגם אינו שכירו יש לו רשות להשתמש בבית כשירצה דשוכרין ממנו אלא משום הוא מילתא דלא שכיח לא מיירי ביה הרשב״א ונקט דינא במשכיר שהוא דרך לפעמים להניח לו בבית רשות להשתמש ותדע דהא משכיר שאינו יכול לסלקו אין לו כח בבית טפי מאיניש דעלמא ואפ״ה כל שיש לו רשות להניח כליו שם שוכרין ממנו ועוד ראיה מהא דאמרינן גבי המן בר ריסתק דלושיל ליה כותי דוכתא דה״ל כשכירו ולקיטו ואמר רב יהודה אפילו שכירו ולקיטו נוקן עירובו ודיו הרי מפורש דכל אדם שיש לו רשות בבית להניח שם כליו שוכרין ממנו וכ״כ מורי דודי מהר״ר יצחק קאדו ז״ל בתשובה והביא ראיה לדבריו וכך הם דברי הריב״ש בתשובה :

ומ״ש לא נשאר שום תפיסה אם יכול המשכיר לסלק השוכר וכו׳ פשוט שם ר״ל ותלמידי רבי אלינא איקלעו לההוא פונדק וכו׳ וכתב הרמב״ם דין זה בפ״ב מה״ע וז״ל כותי שהשכיר מכותי אם אין הראשון יכול להוציא הכותי השני עד שישלים זמן שכירותו שוכרין מזה הכותי השני שהרי נכנס תחת הבעלים ואם יש רשות לראשון להוציא הכותי השוכר ממנו בכל עת שירצה אם לא היה השני עומד ושכרו הישראלים מן הראשון הרי אלו מותרים ע״כ ורמיתי מי שדקדק מדבריו דדוקא כשאין השוכר מצוי הוא שוכרין מהמשכיר הא לאו הכי לא ואפילו כשאין השוכר מצוי לכתחלה אין שוכרין מהמשכיר אלא שאם השכירו ממנו בדיעבד מהני ומשמע מדבריו שבוכר דכשהשוכר מצוי בדיעבד נמי לא מהני אם שכרו מהמשכיר ואין זה נראה כלל אלא שוכרין מהמשכיר ואפילו לכתחלה וכדאמר רבי יפה עשיתם שנכרתם דלכתחילה יכולין לשכור מהמשכיר ומשמע שאפילו השוכר מצוי אם רצה לשכור מהמשכיר שוכרין ומהני לה שמאחר שמפני שיש לו רשות להוציאו חשיב כשלו מה לי אם השוכר מצוי או אם אינו מצוי . והרמב״ם תפס כלישנא דגמרא שלא היה השוכר מצוי ולפיכך הוצרכו לשכור מהמשכיר ונסתפקו אי מהניא אי לא ואילו היה השוכר מצוי היו שוכרין ממנו ולא היו מכניסין עצמן בספק וגם לפי שמעשה זה היה שבדיעבד שכרו מהמשכיר כתבו כן כמנהגו בכמה מקומות :

חצר שישראל וכותי דרים בו ובית אחד של ישראל אצל ביתו של ישראל זה ואינו פתוח לחצר וחלונות ביניהם אינו יכול לערב עמו דרך החלון וכו׳ בס״פ הדר דף ע״ד אמר רב יהודה אמר רב מבוי שלדו אחד כותי ולדו אחד ישראל אין מערבין אותו דרך חלונות להתירו דרך פתחים למבוי א״ל אביי לרב יוסף אמר רב אפילו בחצר א״ל אין ודברי רבינו כפירש״י וכתב עוד רש״י להכי נקט דרך חלונות שאין דרך לעשות פתחים גדולים מבית לבית ומשמע שאם היה פתח פתוח מבית לבית הוא פתח פתוח מבית לבית ה״כ דאין מערבין דרך הפתח אבל התוס׳ והרא״ש כתבו בשם ר״י דכיון דמסיק בגמרא דטעמא משום דאסור לעשות אכור לעשות סיוע ליחיד וכו׳ לפיכך לא יערבו אלו עמו ולא ישתתפו עמו במבוי כדי שיהא יחידי וכו׳ א״כ דוקא נקט חלונות משום דכי לא מערבי בהדי הדדי מירתת ישראל ולא דייר בהדי כותי וכי מערבין אהדדי לא מירתת אבל דרך פתחים כיון דאפילו לא מערבי שכיח דדייר ולא מירתת דכיון שיש פתח ביניהם נראה לו כאילו דר עמו בביתו שרי לערב בהדיה כיון דבלאו עירוב נמי שכיח דדייר ורבינו כתב דין זה לענין חצר וכסי׳ ש״ל כתבו לענין מבוי והרמב״ם מכרש המימרא בדרך אחרת שכתב בפ״ב מה״ע וז״ל חצר שישראל וכותי פתוחות מבית ישראל זה לבית ישראל זה ועשו עירוב דרך חלונות אע״פ שהם מותרין להוציא מבית לבית דרך חלונות הרי הן אסורין להוציא מבית לבית דרך פתחים מכני הכותי עד שישכיר אותן רבים נעשים בעירוב כיחיד בחקוס כותי וכיוצא בזה כתב בפ״ה לענין מבוי שלדו אחד כותי ולדו אחד ישראל וכתב ה״ה שאף על פי שיש לאחרונים שיטה אחרת בזה דינו של הרמב״ם לדברי כולם הוא אמת כתב המרדכי בפ״פ הדר בשם ר״מ שאם דרים במבוי ב׳ ישראלים וכותי ולא שכרו מהכותי אסור לערב מחצר ישראל לחצר כותי דרך חלון שביניהן למעלה מעשרה או דרך הכותל אבל אם אין חצר הכותי פתוח למבוי או לחצר ישראל כלל אלא דרך חלון למעלה מי׳ או דרך כותל לא בעי שכירות דכיון דלא שכיח דמשתמש ישראל בהדיה במבוי או בחצר לא אסר ולא בעי שכירות אבל הרא״ש כתב בתשובה שאין הכותי אוסר על הישראלים אלא כשיש לו דריסת רגל עליהם כגון ב׳ חצירות זו אצל זו ולכנים מזו אבל ב׳ חצירות זו אצל זו מותר להשתמש מחצר של כותי לשל ישראל דרך חלון שביניהם ולפע״ד אין כאן מחלוקת דדברי הרא״ש הם בב׳ חצירות א״כ אינו אוסר אלא היכא שהוא דר עם הכותי בקבע דשכיח בהדיה ולכן אינו אוסר אלא בהאיכא לכותי דריסת הרגל עליו דהשוב כאילו דר עם הכותי בקבע וכיון דאיכא ב׳ ישראל בב׳ בתים שבחצר שאוסרין זה על זה אוסר הכותי ג״כ עליהן אבל ב׳ חצירות זו אצל זו שאין להם דריסת הרגל זה על זה לא חשיב כאילו דר עם כותי בחצר וכל הבתים של ישראל הפתוחים בחצר אחד מיקרו יחיד במקום כותי לגבי המבואות כמ״ש הרא״ש להדיא ר״פ הדר ולכן אותר להשתמש מחצר של כותי לחצר של ישראל דרך חלון שביניהם כדין יחיד במקום כותי אבל מהר״ם מדבר בג׳ חצירות במבוי ב׳ חצירות של ישראל וחצר אחד של כותי התם כיון דב׳ חצירות של ישראל אוסרין זה על זה במבוי אוסר הכותי ג״כ עליהן ואסור לעלטל בכל ענין מחצירו של כותי לחצירו של ישראל אף דרך חלון של מעלה או דרך הכותל אבל אם אין חצר הכותי פתוח למבוי או לחצר ישראל כלל אלא דרך חלון וכו׳ כלומר שאינו פתוח לא לחצר ולא למבוי דהשתא לא השבינן ליה דר עם הכותי אין הכותי אוסר עליהן ואותר להשתמש מזה לזה דרך חלון ואף מהר״ם מודה לדינו של הרא״ש היכא שלא היה במבוי אלא ב׳ חצירות אחד של ישראל ואחד של כותי לא היה הכותי אוסר אע״פ שגם חצר הכותי פתוח למבוי משום דכל הבתים שבחצר ישראל מיקרו יחיד במקום כותי לגבי המבואות עד שיהיו ב׳ חצירות של ישראל פתוחות למבוי ואוסרין זה על זה במבוי אז הכותי גם כן אוסר עליהן וכדכתב הרא״ש להדיא ריש פרק הדר ומדברי של מהר״ם רבו ינקן לפרש כן כדמוכח בהך תשובת מהר״ם דלא אסר אלא בב׳ חצירות של ישראל ואחד של כותי וכך מפורש בדינין והלכות דבסוף ספרי מהר״י וויל״א בסימן ע׳ דתשובת הרא״ש מדברת בשני ישראלים דרים בחצר אחת וכותי דר בחצר אצל זה החצר וכו׳ ע״ש מיהו בספר האגור בסי׳ תק״מ כתוב וז״ל כתב הרא״ש ב׳ ישראלים הדרים בב׳ חצירות וכותי דר בחצר בין אלו ב׳ חצירות וכו׳ והכי מוכח בגוף השאלה ששאל רבינו מהרא״ש אביו ע״ש כלל כ״א סימן ד׳ ואריך לומר דלפי זה דהתם שהיה פתוח מחצר כותי לחצר ישראל לא היתה אלא למעלה מעשרה וגם לא היה חצר הכותי פתוחה לאותו מבוי שפתוחים בו חצרים של ב׳ ישראלים ולכן לא היה הכותי אוסר עליה וכדכתב מהר״ם במרדכי סוף פרק הדר ועובדא דמהרי״ל לשסדהתיר לעלטל החמין נמי בכה״ג הוה :

כותי

כותי שהשכיר ביתו לחבירו כותי אם נשאר לו שום תפיסה בבית יכולין (יא) לשכור ממנו לא נשאר לו שום תפיסה אם יכול המשכיר לסלק השוכר תוך זמנו השיב כאילו הוא ברשותו ויכולין לשכור ממנו ואם לאו (יב) אין יכולין לשכור ממנו : חצר שישראל וכותי דרין בו ובית אחד של ישראל אצל ביתו של זה ואינו פתוח לחצר והלונות ביניהן אינו יכול לערב עמו דרך החלון שביניהן כדי להוציא כליו דרך בית שכינו הפתוח לחצר אבל אם פתח פתוח ביניהן (יג) מותר לר״י ולרש״י אף אם פתח פתוח ביניהן אסור :

כותי

פרישה

(יא) לשכור ממנו וכ״ש מהשוכר : (יב) אין יכולין לשכור ממנו אלא מהשוכר וה״ה מכותי שיש ברשותו להשתמש שם בביתו ב״י : (יג) מותר לר״י ולרש״י אף אם פתח כו׳ דס״ל לר״י דדוקא חלונות משום דכי לא מערבי בהדדי מירתת ישראל וכי מערבי לא מירתת אבל בפתח אפילו לא עירבו שכיח ישראל ולא מירתת לגמרא כאילו דר שם :

כותי

דרישה

וע״ש וא״כ לדידן דקי״ל כרבנן דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה יהיה דב״ י רב ולאם פסק רבינו כדברי רב ר״ל לפי שסובר רבינו למאי דמסיק שם פרק הדר דף ל״ה אמר רבי אלעזר כותי הרי הוא כרבים ומסיק דטעמא הוא משום דסתם כותי אי איתי דאגורי מיפעי פעי פירש״י מיפעי פעי קלא אית ליה והכי לא אוגיר ומאן דלא יהב סובר דאין דיוסת הרגל אוסר כו׳ ולפ״ז הא דרב יהודה אמר רב מיתוקמא אמילו כרבנן דאמרי רגל המותרת במקומה אינה אוסרת דשאני הכא דמיפעי פעי ואפילו רבנן מודו בכותי דאסר מיהיה גוירא דר׳ אלעזר דשייך גם התם ונלמו דברי רב הונא בריה דרב יהושע ובזה יתיישבו דברי הגהות אשר״י שמביא ב״י בסימן זה וז״ל כתבו בהגהת אשר״י פרק הדר דף ל״ה אמר רבי אלעזר כותי הרי הוא כרבים ומסיק דטעמא הוא משום דסתם כותי אי איתי דאגורי מיפעי פעי קלא ולא אוגיר ומאן דלא יהב סובר דאין דיוסת הרגל אוסר כו׳ ולפ״ז הא דרב יהודה אמר רב מיתוקמא אמילו כרבנן דאמרי רגל המותרת במקומה אינה אוסרת לגמרא דל

שפג כותי הדר וכו' בפרק הדר ריש (דף ס"ו) שוכר כמבטל רשות מה בפ"כ וז"ל שהשכירות כביטול רשות היא שאינה שכירות ולאית אלא היכר בלבד לפיכך שוכרין מן הכותי אפילו בפחות מש"פ וכו' וכיונא זה כתבו התוס' וז"ל לא דמי למקח וממכר ליאסר בשבת דלא הוי אלא כמתנה בעלמא שאין עושין אלא להתיר הטלטול עכ"ל ותו קאמרינן התם דאמוראי עבדי בפונדק דלא הוי כותי בביתי' ועירבו מע"ש והוו מצי לטלטלי בחצר כך פירש רש"י לפי הנוסחאות המדוייקות וכמו שהסכימו התו' לשם בד"ה דאתא כותי ואסיקנא בהך עובדא דאתא כותי מאריה דפונדק בשבתא ואגרי מיניה אתו שיילוה לרבי יוחנן א"ל יפה עשיתם ששכרתם ושמואל פליג עליה ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כר' יוחנן ואחריהם נמשך רבינו דלא כסמ"ג וסמ"ק בשם ר"י ועיין במ"ש בזה ריש סימן שפ"ב וא"ת דהכא משמע דכשאין הכותי בביתו מצו לטלטולי ברשותו כשעירבו ובריש סימן שע"א כתב רבינו דכותי אוכר אפילו אינו בביתו להרמב"ם דפסק כר' יוסי ומיהו למאי שכתב הרב המגיד בפ"ד לא כתב הרמב"ם דאוסר אלא כשהוא במקום קרוב מהלך יום אחד דאפשר שיבא בשבת כדפרי' לעיל וכאן איירי כשהוא במקום רחוק :

ומ"ש ואחר ששכרו יבטל האחד לחבירו וכו' כך פירש"י לשם וכך הסכימו התוס' והרא"ש ועיין שם הטעם מביאו ב"י :

שפד כותי הנכנס בחצר כו' ירושלמי כתבוה התוס' בכוף (דף ס"ט) בד"ה ושלהם וכ"כ הרא"ש לשם :

שפה צדוקי הרי הוא כישראל וכו' ר"פ הדר פליגי בה ת"ק ור"ג ופסק בעל המאור ומהר"ם במרדכי דהלכה כת"ק דצדוקי הרי הוא כעו"ג אבל הרא"ש הביא דברי מהר"ם ודהה ראיותיו ופסק דאינו כעו"ג וכ"כ הרמב"ם ואחריהם נמשך רבינו ומה שקשה הלא צדוקי מחלל שבת בפרהסיא במילי דרבנן במזיד תירץ ב"י דמזיד דידיה כאונס דמי דמעשה אבותיהם בידיהם וה"ל כתינוק שנשבה : מן

שפג (א) **כותי** הדר עם ב' ישראלים ואין הכותי בביתו אינו אוסר ויערבו ויהיו מותרין בא הכותי בשבת אום' והעירוב בטל ומיהו יכולין לשכור ממנו ואחר ששכרו יבטל האחד לחבירו (ב) ויהיה היחיד מותר (ג) ולא אמרינן שיחזור העירוב לקדמותו אחר ששכרו להיות שניהן מותרין (ד) וכ"ש אם מת הכותי בשבת שיבטל א' לחבירו ויהיה היחיד מותר :

שפד **כותי** הנכנס בחצר לשם אכסנאות אם נכנס שלא ברשות אינו אוסר לעולם ואם נכנס ברשות אם הוא רגיל לבא אוסר מיד ואם אינו רגיל אינו אוסר עד לאחר ל' יום :

שפה (א) **צדוקי** הרי הוא כישראל ומבטל רשות אבל לערב כתב הרמב"ם ז"ל שאינו יכול כיון שאינו מוד' בעירוב (ב) וכותי הרי הוא כעו"ג וצריך להשביר וישראל מומר לחלל שבתות בפרהסיא (ג) אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן הרי הוא כעו"ג ואם אינו מחללו אלא בצנעה אפילו מחללו באיסור דאורייתא הרי הוא כישראל ומבטל רשות :

מן

אבל הרי"ף והרא"ש פסקו כרבי יוחנן וכ"ד הרמב"ם בפ"ב מה"ע. ופירש רש"י שאחר ששכרו ממנו יבטל האחד לחבירו דהא מיהא ליתתרי וכתבו התוספות והרא"ש והמרדכי שהדין עמו וכן מוכח כל הסוגיא דבעינן תרתי שכירות וביטול דאע"פ שעירבו לא משתרי בשכירות לחודיה דמיד כשבא הכותי בטל ליה העירוב וכי הדר שכר לא יחזיר העירוב לקדמותו. ואע"ג דאמרינן בהזורק (קא:) ספינות קשורות זו בזו וכו' חזרו להיתרן הראשון שאני הכא דמתהלה כשעשה העירוב אין סופו להתקיים כל השבת שעתיד כותי לבא אבל התם אין הספינות עומדות להפסק ואע"ג דהיכא דשכח אחד מבני חצר ולא עירב אין עירובו בטל אלא מבטל היחיד רשותו לאותן שעירבו ומותרין להכנים ולהוציא שאני התם דחזו כולהו לאיערובי מאתמול לפיכך אין בטל העירוב שלהם כלל וגם אין שייך לומר כלל שבת הואיל והותרה הותרה וכ"כ הגהות בפ"ב בשם סמ"ג וכ"כ כמ"ק וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מה"ע שאחר ששכרו יבטל האחד לחבירו וכתבו עוד תוספות והרא"ש וא"ת ולמה הוצרכו לשכור בביטולו לחודיה סגי כיון דביטלו רשותייהו לגביה ה"ל יחיד במקום כותי כדאמר בעובדא דהמן בר ריסתק ואע"ג דמסיק רבא דלא מהני ביטול לעשותו יחיד במקום כותי משום דא"כ בטלת תורת עירוב ה"מ כגון שאין רוצה לשמור אבל הכא שהכותי רוצה לשכור ובשבת אחרת יכולין לערב לא שייך למימר בטלת תורת עירוב וי"ל דהני אמוראי סברי כר"מ דאסר יחיד במקום כותי אבל לדידן דקי"ל כרא"י סגי בביטול לחודיה ולא בעי שכירות. א"כ י"ל כיון שאם לא היה הכותי מתרצה לשכור לא היה מועיל הביטול אין לחלק בין מתרצה לשאינו מתרצה דאטו אמירת הכותי תגרום לביטול שיועיל כשיאמר אתרצה לשכור ולא יועיל כשיאמר לא אתרצה הלכך תרתי בעינן לעולם עכ"ל. וגראה מדברי הרא"ש שתירוץ זה שכתב אחרון עיקר ואפשר דמש"ה אע"פ שהתוספות כתבוהו תחלה היפך הוא וכתבו בסוף. ועיין ובא הכותי בשבת שאוסר כתבתי למעלה בסימן שע"א :

ומ"ש וכ"ש אם מת כותי בשבת פשוט הוא לדעת ר"י דקי"ל כוותיה וגם הרמב"ם כתבו בפ"ב :

שפד כותי הנכנס בחצר לשם אכסנאות וכו' ירוש' כתבוה התוס' והרא"ש בפ' הדר (סט:) אמתני' דאנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב ולא נזכר זה בדברי הרמב"ם השיב הרשב"א על שר א' ששלחו המלך עם פרשים לשמור העיר והפרשים נכנסו בבתי היהודים מהם בחזקה ומהם ברצון הבעלים דכיון שיש לבעלי בתים באותן המקומות שנכנסו הכותים כלים שאסור לטלטלם בשבת אינם אוסרים עליהם דקי"ל כר' יהודה דאמר אם יש שם תפיסת יד של בע"ה אינו אוסר ולא עוד אלא אפילו היה הבית של כותי ממש ולא היה לישראל מקום בבית כלל אלא שהשאיל לישראל מקום להניח שם כלי אחד אותו ישראל נותן עירוב אז משכיר רשותו של כותי לשאר בני החצר ודיו כדאיתא בפ' הדר והנכנסים בלא רשות אע"פ שלא נשאר בבית שום דבר לישראל נראה מהירושלמי שאינו אוסר דגרסינן התם בפ' הדר אית תניי תני א הקוסטור אוסר מיד ואכסניא לאחר ל' יום אית תניי תני הקוסטור אוסר לאחר ל' יום ואכסניא אינו אוסר לעולם מאן דמר הקוסטור אוסר מיד ברגיל ואכסניא לאחר ל' יום בשאינו רגיל ומאן דמר הקוסטור לאחר ל' יום באילין דעאלין ברשות ואכסניא אינו אוסר לעולם באילין דעאלו בלא רשות ונראה דהלכה כמאן דמיקל דקי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב עכ"ל :

שפה צדוקי הרי הוא כישראל וכו' משנה ר"פ הדר (דף ס"ח) אמר ר"ג מעשה בצדוקי א' שהיה דר עמנו במבוי בירושלים וכו' ובגמרא (דף ס"ח) צדוקי מאן דכר שמיה חסורי מחסרא וה"ק צדוקי הרי הוא כעו"ג ור"ג אומר אינו כעו"ג וכתב המרדכי דהלכה דצדוקי הרי הוא כעו"ג והרא"ש כתב שר"ת פסק דצדוקי הרי הוא כעו"ג והוא דהה ראיותיו ופסק כר"ג דצדוקי אינו כעו"ג וכן דעת הרמב"ם בספ"ב מה"ע ומ"ש רבינו וכותי הרי הוא כעו"ג וצריך להשביר כך פשוט בריש חולין (ו:) ומ"ש וישראל מומר לחלל שבתות וכו' ברייתא בפ' הדר (סט) ישראל מומר משמר שבתות בשוק מבטל רשות שאינו משמר שבתות בשוק אינו מבטל רשות מכני שאמרו ישראל בוטל רשות ונותן רשות ובעו"ג עד שישכור ופירש"י בשוק בפרהסיא ואע"ג דמחללו בצינעה : **ומ"ש** אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן כן דקדקו שם התוס' והרא"ש והמרדכי וכן דעת רש"י והקשו התוס' דהא סתם צדוקי אינו נזהר במילי דרבנן ותירצו שרגילין הם ליזהר לפי שהם ירחים מחכמים כדאיתא בנדה (לג:) ולפי דבריהם הני צדוקים דשכיחי בגן כיון דעברי במילי דרבנן בפרהסיא הרי הם כעו"ג ושוכרין ואין מבטלים והרמב"ם בפ"ב כתב הברייתא כצורתה ולא הזכיר דין מחלל שבת במילי דרבנן מיהו אפילו אית"ל דס"ל דהוי מומר נראה דהני צדוקים לדידיה לא חשיבי מומרים אע"פ שעוברין בפרהסיא במילי דרבנן דלא הוי מומר עד שיעבור במזיד ובני מזיד דידהו כאונס הוי דמעשה אבותיהן בידיהם וה"ל כתינוק שנשבה בין העו"ג וכמ"ש הוא ז"ל בפי' המשנה בפ"א ממסכת חולין. ולא חש רבינו לכתוב דישראל מומר לע"ג דינו כעו"ג אע"פ שנזכר בגמרא ובדברי הרמב"ם משום דמילתא דפשיטא היא :

כתב הרשב"א בתשובה על אחד שיצא מכלל ישראל והיו לו בתים בשכונת ישראל שעירבו לכל שבתות השנה מיבדא שאם אין לו פתח אחר כלל שהוא אוסר בכל שבת שחל לאחר שהמיר ששבת זה לא הותר כלל ואע"פ שעירב עם כל בני השכונה לשנה והוא המיר באמצע השנה אין אומרים מותר למקצת שבתות הותרו כולם

דרכי משה

(ב) וצ"ע בגמרא פרק הדר דף ס"ו במעשה דלנו בפונדק כו' דמשמע שם דאורחין אוסרין זע"ז וג"ל דאינן אוסרין אלא כשאין בעל הבית קבוע דאין שייך לומר דה"ל אורחי גבי אחד אלא כשאחד קבוע שם אבל כשהבעל הבית קבוע אפשר דאורחים בטלים לגביה ואפילו האורחין רבים וכמ"ש מהרא"י בת"ה סימן ע"ה בהדיא :

שפה (א) ועיין עוד סימן שפ"ט מדין זה וע"ל סימן שפ"א אימת נקרא מומר לחלל שבת : וכ"כ

פרישה

סי' שפג (א) כותי הדר עם ב' ישראלים ואין הכותי בביתו כו' לרמב"ם שכתב לעיל בסי' שע"א שכותי אוסר אע"פ שאינו בביתו הכא מיירי שהיה במקום שאינו יכול לבוא בשבת דאינו אוסר אפי' לרמב"ם כמו שייך לכתוב דבריו בדבריו לעיל בסי' שע"א והרמב"ם כתב שהכותי אוסר כיון שיכול לבוא הא לא יכול לבוא אין אוסר וגם בב"י פי' שם כן דברי הרמב"ם :

(ב) **ויהיה** היחיד מותר הייגו כשלא בטל ג"כ ביתו או עד שלא הקזיק עדיין היחיד שנתבטלו ויותר נראה דה"ט משום דאין יחיד נעשה אורח אצל יחיד וכמ"ש לעיל וא"כ לעולם אסור המבטל עד שיחזור ויבטל לו אבל כבר כתבתי לעיל דדבריו לא ס"ל סברת הש"א :

(ג) **ולא** אמרינן שיחזור העירוב כו' דמיד כשבא הכותי בטל העירוב כיון דמתהלה לא עשה להתקיים שהרי הלוי לבא וגם לא מועילו השכירות לאוד כדלעיל ר"ל היכא ששכח אחד ולא עירב דמבטלין להו והשאריה כולם מותרים דשאני התם שהיו מאתמול כולם לערב ב"י עיין שם יותר :

(ד) **וכ"ש** אם מת כו' דר"ל אפילו לא עירבו כלל אם מת הכותי בשבת מבטל זה לזה ושרי ולא אמרי' כיון שנאסר למקצת שבת כו' דכיון דהיו בתורת עירוב אם רצו לשכור מהכותי אין שם איסור עליהן לומר שנאסרו למקצת ועיין במיימוני בפ"ב דהלכות עירוב ותמצא שם דקאי אלא עירבו :

סי' שפה (א) צדוקי הרי הוא כישראל כו' דישראל הוא אלא שנשבה למינים ר' יונתן : (ב) וכותי הרי הוא כעו"ג דגזרו חריות הם ולא גריס גמוריס : (ג) אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן ואם דצדוקי מותר אע"ג דשתם צדוקי אינו נזהר במילי דרבנן ומחללין אפי' בפרהסיא תירץ הר"מ דלא אוסר אלא מי שעובר במזיד

חדושי הגהות

שבד א הקוסטור (שם פקידות הוא כמו סרדיוט והוא שוטר) אוסר מיד (כשבא לישב שם בחצר) ואכסניא (חיל של מלך) וכו' מ"ד אוכר מיד ברגיל (לבוא שם וגם מחויבים להניחו לשכון שם הלכך אוסר מיד כאחד מבעלי בתים שבחצר) באילין דעאלין ברשות (שהקוסטור נכנס ברשות המלך הלכך הוה ליה כבעל הבית) כך פירש בעל קרבן העדה : וטעמו

כולם אבל בגדון שלפניו שיש לו פתח קטן לשכונת הכותי ואפילו פתח קטן שלא היה רגיל בו מתחלה דוחין אותו אבל הפתח הפתוח לשכונת הכותי אלא עדיף מישראל דבכיוצא בזה אינו אוסר דגרסינן במי שהוציאוהו חצר שבין ג׳ מבואות עירבו עם שניהם וכו׳ דוחין אותו אבל שאינה רגילה בו וכו׳ וכל שכן שאין צריך עירוב ודוחין אותו אבל שכונת הכותי כדי שלא יאסור ועוד שזה דעתו מעורבת עם הכותי ורגיל אצלם אפילו אין לו אלא פתח אחד צר כל׳ על ל׳ לצד הכותי דוחין אותו אבל אותה פתח כאותה שאמרו בפרק הדר (סז.) כותי שיש לו ל׳ על ל׳ פתוח לבקעה אפילו מכנים גמלים וקרונות כל היום אינו אוסר מ״ט בהנאת פתחא דמייחד ליה ניחא ליה וזה ודאי ידוע הוא לכל כיון שנתנכר עם הכותי ניחא ליה ואחריהם דוחין אותו :

שפו מן התורה מותר לטלטל מן החצירות למבוי וכו׳ זה מדברי הרמב״ם בפ״ו ופשוט הוא והוא שנו בברייתא ברים מסכת שבת חצירות של רבים ומבואות שאין מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורין ופירש״י לענין מבוי אם עירבו החצירות הפתוחות לו ביחד מותר להכנים ולהוציא וכו׳ :

ומ״ש שכשם שעירובי חצירות מערב כל בתי החצר כך שיתופי מבואות משתף כל חצרי המבוי גז״ש ודוגמא זה שנינו בפרק הדר (עג.) שהמבוי להצירות כחצר לבתים :

ומ״ש שגובין פת או דבר אחר ממיני מאכל משנה בר״פ בכל מערבין (כו.) ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח ובס״פ חלון (פא.) תניא בכל מערבין עירובי חצירות ובכל משתתפין שיתופי מבואות בין בפת בין בין בין בשאר פירות ולא אמרו לערב בפת אלא בחצר בלבד ופירש רש״י : משתתפין שיתופי מבוי בין בפת בין בין בשאר פירות ולא אמרו לערב בפת וכו׳ ובכל מערבין דרישא ה״ק בכל מיני פת מערבין עירובי חצירות ובפרק הדר (דף ע״א) תניא מערבין בחצירות בפת ואם רצו לערב בין מערבין משתתפין במבוי בין ואם רצו להשתתף בפת משתתפין וכת התוספות משמע דבתחלה מצוה בין יותר מבכת שמא בין מינכר טפי שהוא שיתוף ומיהו בכל דבר מהני כדאיתא בפרק בכל מערבין ובפרק חלון וכתב במרדכי פרק הדר דעיקר שיתוף לא הוי בפת אלא בדיעבד וטעמא משום דבעינן שיהו ניכרים איזהו עירוב ואי זהו שיתוף אבל רש״י כתב שם משתתפים בין וכ״ם בפת דהשיב טפי (א) וטעם חילוק עירובי חצירות לשיתופי מבואות פירש״י בהדר דעירוב משום דירה הוא לערב דירתן לעשות א׳ ודירתו של אדם אינו נמשך אחר ביין אלא אחר פתו אבל שיתוף דמבוי אינו אלא לשתף רשות החצירות שבמבוי לא רשות הבתים ואחר לאו בית דירה הוא . ומ״ש שיכולין ליתנו בחוור אחר בפרק כיצד משתתפין (ד׳ פ״ה) אמר רב יהודה אמר שמואל בני הבורה שהיו מסובין וקידש עליהן היום פת שעל השולחן סומכין עליו משום עירוב ואמרי לה משום שיתוף אמר רבה ולא פליגי כאן במסובין בבית כאן במסובין בחצר א״ל אביי לרבה הניא דמסייע לך עירובי חצירות וכו׳ אימא עירובי חצירות בבית שבחצר שיתופי מבואות בחצר שבמבוי ופירש״י עירוב משום דירה דמערב להו לבתי דירה כאילו כל בני הבתים דריס כאן הלכך אי לא חזי לדירה לא מצי שרי אבל שיתוף לא משום דירה הוא דהא לא בתים שייכי ביה אלא חצירות הלכך לאו דירה בעינן אלא מקום המשתמר כגון חצר אבל חוור דמבוי לא משתמר הוא : בבית שבחצר לאפוקי בית שבחצר אחרת : בחצר שבמבוי לאפוקי חצר שאינה פתוחה לו . ומפורש שם בגמ׳ כל מקום שאמרו חכמים אין מניחין בו עירוב מניחין בו שיתוף חוץ מחוור מבוי משום דלא מינטר . ובפרק הדר ד׳ ע״ב גבי הא דתניא מערבין בחצירות בפת כתבו התוספות בשם ר״י דשיתופי מבואות דוקא בחצר שבמבוי ולא בבית משום דבחצר מיב׳ טפי שיתוף דשייכי טפי למבוי וקרובים תשמישי דמבוי זה לזה ואחר כך כתב ומיהו בירושלמי משמע כפירש״י דשיתופי מבואות בחצר וכ״ם בבית וכן דעת הרא״ש בפ׳ כיצד משתתפין :

ומ״ש לו בבית שאין בו ד׳ אמות וכו׳ בברייתא ברים סוכה (דף ג׳.) כתב הרשב״א בתשובה על ישראלים שדרים בג׳ מקומות חלוקים ולהות כל אחד מהמקומות נעולים בלילה והשמש גובה קמח מכולם צריכים הם לערב בכ״מ ומקום ששיתוף המבוי צריך שיהיה מונח בחצר שבמבוי ואלו שנבדלים זה מזה ורחוקים אין שיתופן אחד ואין מבואותיהן כאחד : **וכבר** משפטי עירובי חצירות ושיעורו וכו׳ הכי משמע מדתנן בפרק הדר (דף עג:) שהמבוי לחצירות בחצר לבתים : אפילו אם אחד מזכה לכולם רביעית יין שיש לו בחוצר סגי הכי אמרינן בפרק הדר (ד׳ ס״ח) דס״ל לב״ה גבי הא דא״ל רבה ב״ר חנן לאביי מבואה דאית בה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ביה עירוב דאליבא דבית הלל אי מקני להו רביעתא דחלא בחבית מהני ופירש ה״ר יהונתן שיקנה רביעית חומץ לכל אחד ואחד . ומצאתי כתוב על מ״ש רבינו אפילו אם אחד מזכה וכו׳ ר״ל לפי שיש מי שפי׳ דהא דקאמר בגמ׳ ולינקי מר רביעתא דחלא בחבית א״ר ל רביעית לכל א׳ והוא דעת הראב״ד והרשב״א והריטב״א תמהו עליו וכתבו שברביעית מכפיק לכולם לכן כתב רבינו דלא מיבעיא כשנותן כ״א חלקו שמספיק ברביעית לכל אחד ואחד אלא אפי׳ כשמזכה אחד לכולם מספיק ברביעית א׳ לכולם ולא כהראב״ד וי״מ דלשון אפי׳ קאי איין שיש לו בחוצר וה״פ ל״מ אם רביעית יין של עירוב הוא בעין דמצי מזכה אלא אפי׳ שהוא מעורב בתוך חוצר של מזכה כלומר בתוך חבית מליאה ש״ד ע״כ ביאור דבריו דבגמרא אמרינן דלב״ש אין משתתפין בחוצר כלומר בדבר האצור ומערב בקלת יין או חומץ שבהן ולב״ה משתתפין וקי״ל כב״ה . כתב שם ה״ר יונתן לב״ה משתתפין בחוצר ומה שמסתפק מן החבית למ״ש או למחרתו אומר זה של שיתוף וכו׳ שאם לא יאמרו לא הועיל כלום כדאמר מי אתם מודים וכו׳ ואין זה מוכרח שהרי בפ״ק דביצה (יז:) ובכוף ביצה (לז:) מסיק רב הושעיה דלא פליגי ב״ש וב״ה הכא בברירה וכבר כתבו התוספות בזה . ומשתתפין בכל מיני מאכל כבר נתבאר בסמוך :

ומ״ש

דרכי משה

שפו (א) וכ״כ המ״מ פ״א דעירובין דנהגו לשתף לכתחלה בפת וע״ל סימן שפ״ג כתבתי כל דיני עירוב הנוהג בזמן הזה וע״ל סימן ש״ע יהודים הדרים בב׳ וג׳ מקומות אם שרו

פרישה

במויל ולדוקי זה מנהג מבותיו בידו ואינו מויל אלא כתיבוק שנשבה ומיקשב כאונס וכתוס׳ תירצו בענין אחר :

סי׳ שפו (א) **אלא** שהכמים אסרו כו׳ בסימן שפ״ח יתבאר דהיינו דוקא כלים שנשתו בבית ע״ש : (ב) **וגזרו** אטו מרה״ר לרה״י גראה דטפי הל״ל שגזרו אטו מרה״י לרה״ר שהרי מצירות כמו רשות היחיד לגבי מבוי אלא רבותא אשמעינן שגזרו לטלטלה אפילו ממבוי לחצר אטו מרה״ר לרה״י דאע״ג דהיא גופה לא בהיא כתיבא בתורה וכ״ש שאסור ממצר למבוי גזירה משום רה״י לרה״ר דהיא כתיבא בהדיא בתורה כמ״ש לעיל סימן שמ״ה ומש״ה התחיל רבינו מתחלה מן התורה מותר לטלטל מן החצירות למבוי דגבי היתר הוא רבותא טפי וק״ל :

(ג) **שגובין** פת או דבר אחר ממיני מאכל עיין מ״ש בק״ש במכתב השני :

(ד) **והוא** שיהיה הכל בכלי אחד עיין מ״ש לעיל סימן שס״ו דמשמע לה אפילו ביין ושמן שהשמן לא למעלה וכן הוא בהדיא בגמרא דף ע״א ריש ע״ב :

(ה) **ושיעורו** ושאשתו מערבת כו׳ לאו במדא מתחא מתתיכהו דלאו ממש הם שוים אלא כ״א לפי ענינו כי היכי דבעירוב צריך מזון שתי סעודות כמו כן בשיתוף צריך שיעור הסייף בו ג״כ בשתי סעודות אבל הסיעורים אינם שוים כמ״ש כ״א בפת הם שוים :

(ו) **ומערבין** שלא מדעתן ואם אין הקצר פתוח אלא למבוי נראה דמיירי דוקא כשמערבין בשלהן וכמ״ש בר״ם שם״ו ואפ״ה אם אינו פתוח אלא למבוי א׳ אבל לב׳ מבואות לא כמ״ש הם מ״מ וב״י הביאו בסימן שפ״ה מנעם דילמא לא ניחא ליה בהכי דאושי ליה אינשי : (ז) אפילו אם אחד מזכה לכולם פירוש מזכה לכן פ״י אחר אם ירצה בדאיתא פרק חלון דף ע״ט במשנה : (ח) רביעית יין אינו מדבר ביין מי דבעי ב׳ רביעית כמ״ש בסמוך :

שפו מן התורה מותר לטלטל וכו׳ עד פתוח כל המבוי לאותו חצר פשוט בכמה מקומות בתלמוד וע״ל ריש סימן שס״ו התבאר כל זה :

ומ״ש ומפני שאינו אלא לשתף וכו׳ הכי אסיקנא בפ׳ כיצד משתתפין סוף (דף פ״ה) אימא ע״ח בבית שבחצר שיתופי מבואות בחצר שבמבוי ופירש״י וכ״ם בבית וכן הוא בירוש׳ הביאו התוס׳ בפ׳ הדר ריש (ד׳ עב) בס״ה וכ״כ הרא״ש דלא כפי׳ ר״י שהביאו התוספות שם דשיתופי מבואות דוקא בחצר שבמבוי ולא בבית ולכן הצריך רבינו בלשונו ואמר ומפני שאינו אלא לשתף וכו׳ ואם אם אינו משתמר בחצר צריך ליתנו בבית כדי שיהא משתמר הלכך אין נותנין אותו בחוור המבוי דמסתמא אינו משתמר ואם היה משתמר בחוור המבוי יכולין ליתנו אף בחוור המבוי ועכשיו נוהגין ליתן העירוב בבית הכנסת שאינה מקום דירה וכתב בהגהת ש״ע לעיל בסי׳ שס״ו דהטעם דעירובין יש להם דין שיתוף עכ״ל ורצונו לומר כמ״ש הרב בסי׳ שפ״ו דמה שאנו גובין קמח מכל בעל הבית ועושין ממנו מצה אחת בע״פ הוי כעירוב ושיתוף ביחד ולכתחלה אין לעשות יותר וכו׳ עכ״ל ואיכא לתמוה דאכתי כיון דבעירוב זה מערבין כל הבתים של דירה ודאי דצריך להביאו בבית דירה ולא בב״ה שאין שם דירה ואינו חשוב אלא כחוור החצר ונראה לישב דודאי אמת הוא דעירוב שלנו הוי עירוב ושיתוף ביחד ואעפ״כ הכריעו הקדמונים להביאו בבית הכנסת ולא בבית דירה דאע״פ דלרש״י והרא״ש שיתופי מבואות בחצר וכ״ש בבית מ״מ לפר״י שיתופי מבואות דוקא בחצר שבמבוי ולא בבית וכיון שעירוב זה הוא עירוב ושיתוף ביחד ממ״כ אינו יוצא ידי חובתו לגמרי בין שהביאו בבית שבחצר והכריעו להביאו בב״ה מתרי טעמי חדא שאין לנו בתים ואצירות פתוחים למבוי כמו בזמן חכמי התלמוד אלא בתים פתוחים למבוי ושם שיתופי מבואות אלה על עירוב זה הרבה יותר משם עירוב חצירות ועוד דבתי היהודים ברוב מקומות נחלקים ומפורדים מקצתם במבוי זה ומקצתם במבוי אחר ואם יתנו העירוב באחד מן הבתים א״כ הדריש במבוי אחר אין עירובן אצלם ורש״י כתב בפ׳ כיצד משתתפין ע״ח בבית שבחצר לאפוקי בית שבחצר אחרת שיתופי מבואות בחצר שבמבוי לאפוקי חצר שאינה פתוחה לו וכמ״ש הרשב״א בתשובה הביאו ב״י אבל בבית הכנסת הוה ליה כמו חצר שפתוחה לכל המבואות שגבו העירוב מהם כי כולם משותפים בבית הכנסת ותולין אותו באויר ב״ה בגובה אצל הכותל כ״ל : **וכבר** משפטי ע״ח ושיעורו וכו׳ הכי משמע בכל הסוגיות דשון בדיניהם אלא דע״ח בפת ושיתופי מבואות בכל מיני מאכל וע״ח בבית שבחצר וש״מ בחצר שבמבוי :

ומ״ש ואפילו אם אחד מזכה לכולם רביעית יין וכו׳ פי׳ תרתי אשמועינן חדא דרביעית אחד סגי לכולם ואין צריך רביעית יין לכל אחד ואחד אידך דאפילו אין הרביעית בעין בפני עצמו אלא מעורב בתוך אחר של

דרישה

סי׳ שפו (א) **מן** התורה מותר לטלטל מן החצירות כו׳ עיין בב״י שמביא בשם התוספות דשיתופי מבואות דוקא בחצר משום דמוכרי טפי כו׳ ואע״ג דקאמר בתתניתין דשיתוף מבואות בבית שאין בו ד׳ על ד׳ ושם לא מיכר ע״ש בתוספות פרק סדר ושם פירש״י דלא קשה מידי :

(ב) **ובכל** משפטי עירוב וכתב ב״י ז״ל ומצאתי כתוב על מ״ש רבינו אפילו אם א׳ מזכה כו׳ ר״ל לפי שיש מי שפירש דהא דקאמר כו׳ לכן כתב רבינו דל״מ כשנותן כל א׳ מלקו שמספיק רביעית לכל אחד וא׳ אלא אפילו כשעירב אחד לכולם מספיק רביעית לכל א׳ ואע״ג דרבינו כתב בסמוך דיין מי ב׳ רביעית ויין מבושל רביעית אע״ל לב״ז דהתם איירי כשנותן בשביל א׳ כולם אבל כשנותן כל א׳ וא׳ בכני עצמו צריך ליתן רביעית מידי דמזי ומשוב קלת ופמות מרביעית לאו כלום . ומ״ש ב״י בד״ז וי״מ לשון דאפי׳ איין שיש בלאו כו׳ נראה דלפי אותן י״מ טוכל לומר דרבינו סבר כראב״ד ורביעית שכתב ר״ל רב מיתת לכל א׳ וא׳ וגם מ״ש רבינו בסמוך יין מבושל רביעית ויין מי ב׳ רביעית יסיח ג״כ פירושו לכל א׳ וא׳ . כתב ב״י בשם הגהות אשר״י דעירובי תחומין עושין אותו בחומץ וא״ל כ״א מעט לכל א׳ ועלה טובה קמ״ל וטוי מ״ל ג״כ יין מבושל ויכול לסיות דחומץ הוא בזול ולא מסיב כמו יין מבושל ואפ״ה סגי במעט לכל א׳ וא׳ :

אמר

מאכל אפילו ד' או ה' מיני מאכל מצטרפין לב' סעודות (ט) חוץ מבגודגדניות שהוקשו לזרע ולא בתבלין ופולין יבשים (י) ולא בעלי בצלים שלא גדלו אורך זרת ולא בכמהין ופטריות ולא במים לבדו ובמלח לבדו אבל אם ערבן יחד משתתפין בהם וכ"ד שרגילין ללפת בו הפת שיעורו כדי ללפת בו הפת הנאכל לב' סעודות (יא) וכל שאין מלפתין בו הפת שיעורו כדי לאכול ממנו מזון ב' סעודות ובשר חי לא הוי ליפתן וצריך כדי שיאכל ממנו מזון ב' סעודות אבל צלי הוי ליפתן ושיעורו ללפת בו ב' סעודות (יב) וחומץ הוי ליפתן וכן יין מבושל (יג) אבל יין חי לא הוי ליפתן ושיעורו ב' רביעית וכן שיעור שאר משקין (יד) ומשתתפין בב' ביצים ובה' רמונים ובה' אפרסקין ובליטרא ירק ומשתתפין אפילו באוכל שאינו ראוי לו אם ראוי לשום אדם כגון לנזיר ביין ולישראל בתרומה:

אמר

ואפילו ד' או ה' מיני מצטרפין למזון כל האוכלין שתי סעודות לעירוב וכו' בתוס' בפ' הדר (דף ע"ח) בד"ה יין ושמן מפורש שנכלל בזה גם שיתופי מבואות: כתב ב"י וכתב עוד הרא"ש דאין מערבין בכפניות ולא בעדשים וחטים ושעורים והוא מבואר בגמ' וכו' ואיכא לתמוה דלא נמצא בגמ' שדברו מעדשים ועוד תימה למה לא כתב הרא"ש ולא בעלי בצלים ולכן נלע"ד דמ"ש ולא בעדשים הוא ע"ס וצריך להגיה במקומו ולא בעלי בצלים גם רבינו והר"ר ירוחם לא הזכירו עדשים ומה שכתב בש"ע ולא בעדשים נמשך למ"ש כאן ואינו אמת לפע"ד: **ומ"ש** ולא בתבלין כך פסק הרא"ש ואיכא לתמוה ומי גרעי תבלין ממיס ומלח המערבין במזון הס לעבל בהן את פתו כ"ש דתבלין מזון הן לעבל בהן את הכלי ולדעת התוס' לעירוב נמי בנתן לתוכן שמן וכ"כ בהגהת אשר"י ניחא אבל לדעת הפוסקים ורבינו דוקא במעשר בעינן שמן אבל לעירוב סגי בלא שמן קשיא וצ"ל דכל דבינו כלפתן ואינו אלא כדי ללפת בו את הפת מזון ב' סעודות ואין מלפתין בתבלין את הפת אלא שמתבלין בו את הכלי ולכי גופיה הוי לפתן כמ"ש שמוך ולפיכך אין מערבין בתבלין כלל:

ומ"ש וכן יין מבושל שם מקשה אדרב דאמר מערבין בב' רביעית של יין והתניא יין כדי לאכול בו ומשני התם בהמרא מבשלא דקשוב הוא ללפת בו את הפת כדי לאכול בו ולא ניתן שיעור לחמרא מבשלא ואיכא למידק הא דכתב רבינו ואפילו אם אחד מזכה לכולם רביעית שיש לו באוכר סגי דמדקאמר באוכר מסתמא ביין חי קאמר ותו דיין מבושל לא נקבע שיעור ברביעית אלא סתמא קאמרינן כדי לאכול בו אלא ודאי בחי קאמר דנקבע שיעורו וא"כ היאך אמר רביעית יין והלא שיעורו ב' רביעית וצריך לומר כיון דלא אתי אלא לאורויי דלא צריך לזכות לכל אחד ואחד שיעור עירוב דלכולם סגי בשיעור אחד לפיכך לא היה מדקדק בלשונו לכוון השיעור ונקט בסתם דלכולם מזכה רביעית יין שיש לו באוכר כפי שיעור העירוב וכיון שצריך ב' רביעית מזכה לכולם ב' רביעית ולכן אמר סתם מזכה לכולם רביעית ולא אמר רביעית יין אחד אלא כפי מה שהוא שיעור עירוב: גרסינן בגמרא א"ל ההוא מרבנן לרבא תפוחים בכמה א"ל וכי מערבין בתפוחים ולא וכו' ואסיקנא א"ר נחמן תפוחים בקב וכתב במרדכי ובהגהות אשי"ר דבתפוחים של יער קאמר דאי בשאר תפוחים מאי תמיהא דרבא דאמר וכי מערבים בתפוחים ע"כ ומביאו ב"י ופסק כך בש"ע אבל התוס' ר"פ בכל מערבין (דף פ"ז) בד"ה מאן דמתני כתבו דאין לומר דמיירי בתפוחין של יער דצריך למתקן דא"כ לא מייתי שפיר ממתני' דמעילה עכ"ל וכן נראה מדכתבו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בכתם דתפוחים בקב כלשון התלמוד אלמא דכתם תפוחים של פרדס קאמרינן שטובים הם לאכול חיים ותמיהא דרבא הוי דקס"ד דתפוחים ליפתן הוי ודינן כדי לאכול בו וא"כ לא ניתן שיעור לתפוחים בעצמן אלא ללפת בהן את הפת מזון ב' סעודות. ולכן תמה על מה ששאלו תפוחים בכמה דאלמא דס"ל דשיעורן כדי לאכול הימנו מזון ב' סעודות וכי מערבין בתפוחין בעצמן דליהוי ליה שיעורא והלא ליפתן הן ולא ניתן להם שיעור ואסיקנא דלא כרבא אלא מערבין בתפוחין בעצמן בקב דלאו ליפתן הוי ואפילו בתפוחין של פרדס צריך קב והכי נקטינן ודלא כהש"ע:

ומשתתפין אפילו באוכל שאינו ראוי לו וכו' פסק כת"ק ר"פ בכל מערבין ומשתתפין דכיון דמזונא הוא גבי אחריני שרו ליה רבנן:

אמר

ומ"ש אפילו ד' או ה' מיני מאכל מצטרפין לב' סעודות בפרק בכל מערבין (ד' כ"ט) מייתי הא דתנן כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה בחצי פרס ובמזון ב' סעודות לעירוב סבר רב יוסף למימר עד דאיכא סעודה מהאי וכעודה מהאי א"ל אפי' למחצה לשליש ולרביע ודעת הרמב"ם בפ"א שנכלל בזה עירובי תחומין ושיתופי מבואות וכן פירשו בתוס' ובהשגות חלקו בזה ואמרו שלא נאמר אלא בעירובי תחומין בדוקא: **ומ"ש** חוץ מבגודגדניות' וכו' ולא בעלי בצלים וכו' ג"ז שם: **ומ"ש** ולא בתבלין הכי משמע התם דאמרינן אילימא משום דקתני בהך תבלין ותבלין לאו בני אכילה נינהו אטו הכא מי לא קתני חטין ושעורים ולאו בני אכילה נינהו וכן פסק הרא"ש דתבלין אין מערבין בהם ואע"פ שכתב הא דתני רשב"א לענין מעשר שני עוכלא תבלין ליטרא ירק וכו' ואמרינן עלה וכן לעירוב ולאו משום תבלין מייתי לה שהרי כתב שאין מערבין בהם אלא ללמד שיעורא דשאר דברים השנויים בה מייתי לה אבל הרמב"ם בפ"א מה"ע כתב עוכלא תבלין וכ"כ סמ"ג וכ"כ שהוא דעת הרי"ף משמע דס"ל דכי אמרי' ותבלין לאו בני אכילה נינהו לאו משום דקושטא הוא אמרינן הכי אלא לומר דאם עלה בדעת רב יוסף דתבלין לאו בני אכילה נינהו ומש"ה אמר דלא אמרינן על ההיא ברייתא וכן לעירוב לדידיה נמי תיקשי מחטין ושעורין דמיתני בההיא מתני' דאמר מיהו עלה וכן לעירוב:

ומ"ש ולא בפולים יבשים הכי משמע בגמרא שם (דף כ"ח) דאמרינן דמערבין בפולים להיס משמע אבל לא ביבשים וכ"כ הרא"ש דאין מערבין בפולים יבשים וכתב עוד הרא"ש דאין מערבין בכפניות ולא בעדשים וחטים ושעורים והוא מבואר בגמרא והרמב"ם ורבינו לא כתבוהו משום דכיון דלא חזו לאכילה כמות שהן ממילא משמע שאין מערבין בהם פירוש כפניות תמרים רעות שלא בשלו כל צרכן ואמרינן בגמרא בדף הנזכר דסילקא בשיל ולא בשיל אין מערבין בו וכתב הרמב"ם בפ"א ליטרא ירק בין הי בין שלוק ואם היה בשיל ולא בשיל אין מערבין בו לפי שאינו ראוי לאכילה וכתב עליו הראב"ד שלא נאמר זה אלא בתרדין. וכתב ה"ה ודברי רבינו נראין בטעמן שאין אדם אוכל ירק בשיל ולא בשיל: **ומ"ש** ולא בכמהין ופטריות ג"ז שם בגמרא (דף כ"ז): **ומ"ש** ולא במים לבדו ובמלח לבדו שם במשנה (דף כ"ז):

ומ"ש אבל אם ערבן יחד משתתפין בהם שם בגמרא (דף כ"ז) ודע דבגמרא אמרינן אהא דתנן הכל ניקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח ל"ש אלא מים בכני עצמן וכו' אבל מים ומלח ניקחין ואותבינן עלה ואוקימנא בשנתן בתוכן שמן וכתבו התוספות אבל במים ומלח מערבין בסמוך מוקי בשנתן לתוכן שמן וקשיא דתיפוק לי משום שמן וי"ל דאיצטריך אע"ג דלא הוי מן השמן מזון ב' סעודות. וגם הגהות אשי"ר כתבו בשם רבינו שמשון דדוקא בשנתן לתוכו שמן. והפוסקים שלא הזכירו נתן לתוכו שמן נראה שהם סובריס שלא הוצרכו להעמיד בנתן לתוכו שמן אלא דוקא גבי מעשר משום דבעינן מידי דהוי פירא אבל לגבי עירוב נראה ללפת בו את הפת סגי: **וכך** דבר שרגילין ללפת בו את הפת וכו' וכל שאין מלפתים בו את הפת וכו' שם ברישא בכל מערבין אמר רב יהודה אמר שמואל כל שהוא ליפתן כדי לאכול בו כל שאינו ליפתן כדי לאכול הימנו ופירש"י כדי לאכול בו ללפת בו את הפת מזון ב' סעודות: כדי לאכול הימנו שיהא כל ב' הסעודות ממנו:

ומ"ש ובשר חי לא הוי ליפתן וכו' עד ושיעורו ב' רביעיות הכל שם ברישא בכל מערבין וכתב ה"ה בפ"א בשם הרשב"א שהיין מבושל בקינוח סעודה הוא בא ולא לטבול בו ולפיכך שיעורו כדי שמביאין ממנו לקינוח ב' סעודות. ובחומץ יש בה בגמרא ב' לשונות וכתב ה"ה בפ"א שנראה שהרי"ף והרמב"ם פוסקין כלשון ראשון דאמר ששיעורו כדי לטבול בו ב' סעודות ירק כלומר שכל הסעודה מן הירק ודלא כליסנא בתרא דאמר ששיעורו כדי לטבול בו ירק הנאכל בב' סעודות עם הפת וכתב הה"מ בשם הרשב"א והחומץ לטבול בו ירק של ב' סעודות וראיה ששיעורו רביעית וגם התוספות כתבו בר"פ בכל מערבין (דף כ"ט) דחומץ שיעורו ברביעית: **ומ"ש** וכן שיעור שאר משקין נראה שלמדה ממאי דאמרינן בפרק בכל מערבין ואסיקנא דבב' רביעיות כדפירש"י וכ"כ ג"כ הרמב"ם בפ"א ומשמע שם בגמרא דדין שאר משקין שוה לשכר: **ומ"ש** ומשתתפין בב' ביצים ג"ז ברישא בכל מערבין (ל.) אמר רב שימי בר חייא מערבין בביצים חיות וכתב אמר רב נחמן בר יצחק סיני אמר שתים וכ"נ שהיא גירסת ה"ה: **ומ"ש** ובה' רמונים ובה' אפרסקין ובליטרא ירק שם (כט.) ברי"תא דרשב"א לענין מעשר עני ואמר עליה וכן לעירוב ואף על גב דרב יוסף אמר דלא אמר רב וכן לעירוב אלא אמתני' מכל מקום משמע דתלמודא סבר דשפיר איתמר עלה וכן לעירוב ורב יוסף נמי אפשר דלא דרב לא אמר וכן לעירוב אההיא ברייתא מיהו לענין דינא אה"נ דמודה דכן לעירוב וכן דעת הרא"ש וכן דעת הרמב"ם בפ"א מ"ה בקלת כפרי רבינו כתב ה' רמונים וט"ס הוא ויש להגיה ב' רמונים כדאיתא בגמרא וכמו שכתב הרא"ש והרמב"ם וכן הוא בכפרי רבינו המדוייקים וגרסינן בגמרא (כח:) אמר רב יהודה אמר רב כשות וחזיז מערבין בהן כשות בכמה כמלא היד חזיז בכמה כמלא חוזילתא דאיכרי ופירש"י אגודת ירק שבורכין האיכרים. והרמב"ם כתב בשיעורא הירק שבורכין האיכרים הוא ליטרא ופירש"י חזיז שהם של תבואה כשהוא ירק וגוזזין אותה ואוכלין ואמרי' בגמ' דמקמי דאתא רב לבבל וחזא דאכלי ליה הוה אמר דאין מערבין בו ואפשר שמטעם זה השמיטו רבינו דכיון דהשתא לא אכלי ליה אין מערבין בו והרמב"ם שכתבו נראה שסובר דאע"ג דאין לא אכלי ליה חשיב שפיר מאכל ומערבין בו וגרסינן תו בגמרא (כח:) מערבים בפולים לחיים ובכמה מלא היד וכתבו הרמב"ם. גרסינן תו בגמרא (כט.) אמר ר"נ תפוחים בקב וכתבוהו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וכתב המרדכי דבתפוחים של יער קאמר דאי בשאר תפוחים מאי תמיהא דרבא בגמרא ואמר וכי מערבין בתפוחים וגרסינן תו בגמרא (שם.) אין פותחין לעני בגורן מחצי קב חטים וכו' וקב גרוגרות או מנה דבילה אמר רב וכן לעירוב וכתבו הרמב"ם (ג) ופירש"י דבילה לאחר שנדרסין בעיגול קרי להו דבילה ושוב אינו מוכר במדה אלא במשקל: **ומשתתפין** אפילו באוכל שאינו ראוי לו וכו' שם במשנה (כו:) מערבין ביין וליטראל בתרומה סומכוס אומר בחולין ופסק הרמב"ם בפ"א כת"ק וגם הרא"ש כתב דלית הלכתא כסומכוס ואע"ג דשם משנה דמסכת כלאים כוותיה משום דב"ה סברי כרבנן וכן רב הונא דאמר שבועה שלא אוכל ככר זו מערבין לו בה והא דתנן במתני' והכהנים בחלה ובתרומה לא הוי כמחלוקת ואח"כ שתם דה"ה לישראל נמי אלא אורחא דמילתא נקט כהנים שתרומה וחלה מצויה להם ועוד דהך משנה נמי שנויה בפרק כל שעה (לה.) והתם דוקא כהנים וההוא ליטנא תנא נמי הכא עכ"ל. כתב בהג"א פרק בכל מערבין ושאר כל פירות כדי שימכור ויקח בהם מזון ב' סעודות ע"כ. ואין כ"ל דהא מתני' לענין אין פותחין לעני בגורן הוא דמיתני ואע"ג דאמרינן

דרכי משה

שרי להשתתף ביחד: (ב) וג"ל הא דלא כתב הכור דברים אלו משום דס"ל דאלו השיעורים כולם הם כשיעור ב' סעודות ולא נאמרו בגמ' שיעורין אלו אלא לפרש בו כמה הוי ב'

פרישה

(ט) חוץ מבגודגדניות שהוקשו לזרע דבפרק בכל מערבין דף כ"ח ע"א תניא גודגדניות מרובי בנים יאכלו משוכי בנים לא יאכלו ואם הוקשו לזרע אף מרובי בנים לא יאכלו ופירש"י גודגדניות אליינד"ר בלע"ז וממעטין הזרע ואם הוקשו הקלמים כגון שכבר נמס בהן זרע קטין הקלמין לכל אדם ושם בגמרא דוקא שהוקשו כעץ אבל מי לאו הכי אמילו משוכי בנים מערבין בו כיון שהוא ראוי למרובי בנים מידי דהוי יין לנזיר ע"ש: (י) לא בעלי בצלים כו' ז"ל הגמרא דף כ"ט ע"א ובצלים מי מערבין והתניא כו' עד אכל בצל ומת אין אומרין ממה מת ואמר שמואל ל"ש אלא בעלין אבל בחמכות לית לן בה ופירש"י עלים לא משיבי זרעים לאכול: (יא) וכל שאין מלפתין בו הפת כו' ובשר מי צריך שיאכל ממנו ב' סעודות:

(יב) וחומץ הוי ליפתן וכן יין מבושל כו' אבל יין מי שיעורו ב' רביעית נראה דהטעם כי כל דבר שדרכו לאכול בסעודה שיעורו הוא כדי לאכול לב' סעודות כמו יין מבושל ומזמן שדרכן לאכול בתוך הסעודה אבל יין מי ובשר מי אין דרכן לאכול בתוך הסעודה לכך לא יתן לתוכו שמן דסובר דלא הצריכו בגמרא ליתן שמן אלא גבי מעשר דבעי מידי דהוה פירות אבל גבי עירוב בדאוי ללפת בו את הפת סגי ב"י:

(יג) אבל יין מי כו' פירוש שאינו מבושל וכן הוא באשר"י בהדיא ובגמרא (דף כ"ט) דדוקא ביין מבושל מלפתין בו את הפת אבל יין מי ושאר משקים בעינן כשיעור שתייה בתוך ב' סעודות ופירש"י התם בגמרא מבשלא קאמר דמשוב ללפת בו את הפת והוי שיעורו כדי לאכול בו אבל בגמרא בעלמא בעי לגיות בו ב' סעודות וקיימו ב' רביעיות:

(יד) ומשתתפין בב' ביצים וכב' רימונים כן הגיה ב"י וכן הוא בגמרא וכ"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש:

דאמרינן עלה בפרק בכל מערבין (כט) וכן לעירוב לשאר מילי דמתני׳ בה קאי אלא לכדי שימכרם אלא כל הפירות כדי לאכול בהן מזון ג׳ סעודות וכדאמר רב יהודה אמר שמואל כל שהוא ליפתן כדי לאכול בו וזה היה דעת כל הפוסקים שלא הזכירו ברייתא זו לענין עירוב: כתב בהג״א פ״ב דביצה גראה דעירובי תחומין עושין אותם מחומץ אלא צריך כי אם מעט לכל אחד לג׳ סעודות ועלה טובה קמ״ל ויש ללמוד משם לשיתופי מבואות (ג):

אמר שבועה שלא אוכל ככר זו וכו׳ גם זה בר״פ בכל מערבין (ל.) אמר רב הונא אמר רב שבועה שלא אוכל ככר זו מערבין לו בה ככר זה עלי אין מערבין לו בה. וכתבו התוספות והרא״ש שראה להם דהא דאמרינן שבועה שלא אוכל ככר זה לאו דוקא שלא אוכל ה״ה גמי אם אמר שבועה שלא אהנה מכ״ז מערבין לו בה דקי״ל אין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו ואם אמר קונם אפילו אינו אוסר אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו ולא אמר קונם אפילו אינו אוסר אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו ואם אמר קונם הנאתו לא אכילתו אלא שאר הנאותיו אבל אמר שבועה שלא אהנה ממנה נראה שאין משתתפין בו בה אע״פ שמערבין לו בה עירובי תחומין היינו טעמא משום שאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו אבל אם אמר קונם הנאתו לא אכילתו נתנו מה שא״כ שיתופי מבואות ואם אמר קונם הנאתו לא אכילתו עלי אין משתתפין בו (יז) שהרי אפילו עירובי תחומין אין מערבין בו (יז) ואם אומר על ככר היום הול ולמחר קודש או קונם מערבין לו בו אבל אם אמר היום קונם (יז) ולמחר הול אין מערבין לו בו: חצר הפתוח לשני מבואות ושיתף עם כל א׳ מהם מותר עם כל אחד לטלטל ממנו לחצירו ומן החצר לתוכו ואסור לטלטל כלים ששבתו במבוי זה למבוי האחר דרך החצר לא שיתף עם שום אחד מהם אם הוא רגיל עם שניהם לצאת ולבא בחול דרך עליהם אוסר על שניהם ואם הוא רגיל עם האחר ועם השני אינו רגיל אותו שרגיל בו אוסר ושאינו רגיל אינו אוסר ואם שיתף עם אותו שאינו רגיל הותר הרגיל לעצמו אם שיתפו ביניהם ואין זה אוסר דכיון דשיתף עם השני סילק עצמו מזה שהיה רגיל בו (יח) וכן נמי אם רגיל עם שניהם ושיתף עם אחד מהם מותר השני שהרי סילק עצמו ממנו ואם המבוי שרגיל בו שיתפו ביניהם ואותו שאינו רגיל לא שיתפו והוא יא שיתף לא עם זה ולא עם זה דוחין אותו אצל זה שאינו רגיל ויסתלק מאותו שרגיל כדי שיהא מותר כיון שהוא אינו מפסיד בדבר שהרי לא שיתף עמהן ויש ריוח לאחרי׳ שע״י זה יהיו מותרין כופין אותו על מדת סדום:

שפז **סומכין** על עירוב במקום שיתוף ועל שיתוף במקום עירוב שאם היו המשה חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי ועירבו החצירות דרך פתחים שביניהם אין צריכין שיתוף במבוי וכן

[ג] אמר שבועה שלא אוכל ככר זו משתתפין לו בה שלא אסר אלא באכילתו ולא שאר הנאותיו אבל אמר שבועה שלא אהנה ממנה נראה שאין משתתפין לו בה אע״פ שמערבין לו בה עירובי תחומין היינו טעמא משום שאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו מה שא״כ שיתופי מבואות ואם אמר קונם הנאתו לא אכילתו עלי אין משתתפין בו (יז) שהרי אפילו עירובי תחומין אין מערבין בו (יז) ואם אומר על ככר היום הול ולמחר קודש או קונם מערבין לו בו אבל אם אמר היום קונם (יז) ולמחר הול אין מערבין לו בו: חצר הפתוח לשני מבואות ושיתף עם כל א׳ מהם מותר עם כל אחד לטלטל ממנו לחצירו ומן החצר לתוכו ואסור לטלטל כלים ששבתו במבוי זה למבוי האחר דרך החצר לא שיתף עם שום אחד מהם אם הוא רגיל עם שניהם לצאת ולבא בחול דרך עליהם אוסר על שניהם ואם הוא רגיל עם האחר ועם השני אינו רגיל אותו שרגיל בו אוסר ושאינו רגיל אינו אוסר ואם שיתף עם אותו שאינו רגיל הותר הרגיל לעצמו אם שיתפו ביניהם ואין זה אוסר דכיון דשיתף עם השני סילק עצמו מזה שהיה רגיל בו (יח) וכן נמי אם רגיל עם שניהם ושיתף עם אחד מהם מותר השני שהרי סילק עצמו ממנו ואם המבוי שרגיל בו שיתפו ביניהם ואותו שאינו רגיל לא שיתפו והוא יא שיתף לא עם זה ולא עם זה דוחין אותו אצל זה שאינו רגיל ויסתלק מאותו שרגיל כדי שיהא מותר כיון שהוא אינו מפסיד בדבר שהרי לא שיתף עמהן ויש ריוח לאחרי׳ שע״י זה יהיו מותרין כופין אותו על מדת סדום:

שפז **סומכין** על עירוב במקום שיתוף ועל שיתוף במקום עירוב שאם היו המשה חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי ועירבו החצירות דרך פתחים שביניהם אין צריכין שיתוף במבוי וכן

אמר שבועה שלא אוכל ככר זו וכו׳ מימרא דרב לשם (ד׳ ל) וכמ״ש התו׳ לשם בד״ה ככר זו דפירשו ר״י ורשב״ם דאין חילוק בין אכילה להנאה אלא החילוק הוא בין שבועה לקונם דאפי׳ אמר קונם אכילת ככר זה עלי אין מערבין לו בה דקונם הוי כעין הקדש ואתי לאחלופי בהקדש דלא כפירש״י דאין מחלק בין שבועה לקונם אלא בין אכילה להנאה דליתא ומ״מ מוכח מדברי התוס׳ לשם דדוקא לענין תחומין אין חילוק בין אכילה להנאה דאפילו באוסר עליו הככר בהנאה מערבין לו בה משום דאין מערבין ע״ת אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו אבל שיתוף כיון שמשתתפין לדבר הרשות אין משתתפין באיסור הנאה:

ואם אמר על הככר היום הול וכו׳ שם (דף ל״ו) פי׳ היום היום בע״ש יהא הול ולמחר יהא קדש מספיקא לא נחתא לה קדושת היום בע״ש תהא קדש ולמחר תהא הול על מעות שיש לי בביתי מספיקא לא פקעה לה קדושתיה מיניה:

חצר הפתוח לשני מבואות וכו׳ במשנה פרק מי שהוציאוהו (דף מ״ה) אר״ש למה״ל לג׳ חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות לר״ה עירבו שתיהם עם אמצעית היא מותרת עמהם והן מותרות עמה ושתיים החיצונות אסורות זו עם זו ופסק רב הלכה כר״ש וכן דעת כל הפוסקים ומשמע בגמרא במימרא דשמואל שאכתוב בסמוך שדין חצר שבין שתי מבואות שוה לדין ג׳ חצירות וכבר כתבתי בסימן שע״ח דמשמע בגמ׳ שאם נת שתי המבואות שיתוכן בחצר זו ה״ל חדא ומותר לטלטל כלים ששבתו במבוי זה למבוי האחר דרך החצר והוא שלא יתנוהו בשני בתים וכמו שנתבאר שם:

ומ״ש לא שיתף עם שום מ׳ מקן וכו׳ עד סוף הסימן שם (מט.) אמר שמואל חצר שבין ב׳ מבואות עירבה עם שניהם אסורה עם שניהם לא עירבה עם שניהם אסורה עם שניהם אסורות עם שניהם היתה בא׳ רגילה ובא׳ אינה רגילה זה שרגילה בו אסור וזה שאינה רגילה בו מותר א״ר בר רב הונא עירבה עם שאינה רגילה בו הותר רגילה לעצמו ואמר רבה בר רב הונא אמר שמואל אם עירב רגילה לעצמה וזו שאינה רגילה בו לא עירבה והיא עצמה לא עירבה דוחין אותה אצל שאי״ה רגילה בו כגון זה כופין על מדת סדום וכתב הרא״ש והרי״ף לא הביא כל זה משום דלית הלכתא כשמואל בהא דאמר חצר שבין שתי מבואות אם עירבה עם שניהם אסורות עם שניהם דלרבנן אמרה למילתיה וקיימא לן הלכה כר״ש ומיהו לשאר דברים אנו צריכין מה שחילק בין רגילה ובין שאינה רגילה וגם הרמב״ם כתב להני חילוקים בפ״ה מה״ע:

ומ״ש רבינו וכן אם רגיל עם שניהם ושיתף עם מ׳ מהם מותר הני אע״פ שלא נזכר בהדיא בגמרא למדה רבינו בק״ו מהיכא דשיתף עם אינו רגיל הותר רגיל לעצמו. נוסח דברי המשתף כתב רבינו בסימן שצ״ה. אם טוב לשתף בכל ע״ש או פעם א׳ בשנה יתבאר בסימן הנזכר:

שפז סומכין על עירוב במקום שיתוף וכו׳ בפרק הדר (פא:) מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי שלא לשכח תורת עירוב מן התינוקות שיאמרו אבותינו לא עירבו דר״מ וחכמים אומרים מערבין או משתתפין כליגי בה רב נחומי ורבא חד אמר בפת כ״ע לא פליגי דבחדא סגיא כי פליגי ביין וחד אמר ביין כ״ע לא פליגי דבעינן תרתי כי פליגי בפת א״ר יהודה א״ר הלכה כר״מ ורב הונא אמר מנהג ורבי יוחנן אמר נהגו א וכתב הרא״ש שהראב״ד פסק כמ״ד ביין כ״ע לא פליגי והרז״ה פסק כמ״ד בפת כ״ע ל״פ ולדבריו הסכימו הרא״ש והמרדכי וכתבו עוד הרא״ש והמרדכי דהלכה כר״י דאמר נהגו כלומר ולא מורין כר״מ אלא כרבנן וכ״כ בהגהות אשיר״י בפ׳ הדר ד׳ קכ״ב בשם מהרי״ח וכתבו עוד ד׳ קכ״ד והלכה כר״מ מיהו במקום מצוה לא בעינן תרתי דקאמר אביי והא לא ערבינן א״ל נסמוך אשיתוף וכן אם נשתתפו

דרכי משה

ב׳ סעודות מדברים אלו ולכך כתב הטור סתמא ב״ם מכל דבר: (ג) וכתבו בהג״א ר״פ בכל מערבין לחולה ולזקן כדי מזונותיו ולרעבתן כבינוני עכ״ל מא״ז: והמגהג

פרישה

(טו) **שהרי** אפילו עירובי תחומין אין מערבין כו׳ גזירה אטו אמר ככר זה הקדש משום דסתם קונם דומה להקדש ולהקדש אינו ברשותו שיכול לערב עמו:

(טו) **ואם** אמר על הככר היום כו׳ ר״ל היום בע״ש חול ולמחר בשבת קודש מערבין לו בה בלומה שבת דהא בשבת קנייה דעירוב ספק הוא אי חל עליו הקדושה או לא **ומספיקא** לא מפקינן ממילתא קמייתא וה״ה אינכא לא נפיק מקדושתה מספיקא כל בין דשמשות ע״ש רש״י דף ל״ו ע״א:

(יז) ולמחר חול יהא ממולא על מעות שיש לו בביתו רש״י:

(יח) **וכן** נמי אם רגיל עם שניהם כו׳ ז״ל ב״י ואע״פ שלא נזכר דין זה בהדיא בגמרא למדה רבינו בק״ו מדין שיתף עם מי שאינו רגיל: אין

מודים בקונם וגם על ב״י ז״ל בש״ע יש לתמוה שכתב ז״ל וכן הנודר מאוכל או נשבע שלא יאכלנו אבל אם כדר או נשבע שלא ליהנות אין משתתפין בו עכ״ל. והכה לשונו מוכיח דסובר אליבא דרמב״ם נדר מליהנות מותר ואיני יודע מי דחקו לפרש דברי הרמב״ם כן ואדרבה לע״ד נראה מוכרח לפרש דברי הרמב״ם שלא נדר מליהנות וכשתדקדק מדברי רש״י שם דף ל׳ על הא דאמר רב הונא ככר זו עלי אין מערבין לו בה ופירש״י דעלי משמע דאסר גם הנאתו כו׳ ופריך מברייתא הנודר מן הככר מערבין לו בה אמר אלו דאמר עלי ופירש״י ש״מ דלא אסר אינים מדעתיה אלא דרך עיקר הנאתו וכי נדר אדעתא דאכילה נדר עכ״ל והכה רש״י דחק לפרש דמקשה דאפילו כשאמר עלי אינו נדר הנאתו ולא רצה לפרש כפשטא. והכה לשונו מוכיח דאם נדר גם מליהנות אסור אליבא דכ״ע ואם״כ כתב ליבא אמרינא דאפילו נדר מליהנות מותר דאין מערבין אלא לדבר מצוה וז״ל עירובי תחומין משמע אבל להשתתף אסור אליבא דכ״ע והרמב״ם שהתיר לערב ולהשתתף א״ל לאוקמי כשנדר מהנאתו ואף שנתן כעס כיון שרצוי לאמר זה הטעם אינו מועיל רק לדבר דלא רצוי לאכילה אבל מידי דאסור לו בהנאה אינו מועיל כלל וכמו שמשמע מדברי רש״י שהבאתי ואם״כ מה״ל לב״י ז״ל לפרש דברי הרמב״ם כך וגם על הרא״ש קשה דכתב דבקונם הכל מודים דאסור והלא לפי׳ התוס׳ נדר דעלי דרב הונא ר״ל קונם ומותיב ע״ז מברייתא דס״ל דנדר עלי מותר לערב והיינו קונם ואם״ש מותר וכמ״ש לעיל:

ואינו

דרישה

[ג] אמר שבועה שלא אוכל ככר זה כו׳ בש״ע בסימן זה הביא ב״י דעת רבינו דסובר דוקא כשנדר או נשבע שלא יאכלנו אבל אם נשבע שלא יהנה ממנו אין משתתפין בו ודעת רמב״ן דסובר דאפילו נדר מליהנות מותר להשתתף בה וכתב הרמ״א בהג״ה ואם אמר קונם הנאתו לא אכילתו או אכילתו עלי לכ״ע אין משתתף בו יש לתמוה עליו דלא משמע כן ממה שפירשו התוס׳ כאן דאמר רב הונא אמר רב שבועה שלא אוכל ככר זו מערבין לו בה ככר זו עלי אין מערבין לו בה ל״ל ע״ת:

הדושי הגהות

שפו א ושעמו משום דכשאומר היום חול ולמחר קודש מספיקא לא נחתא ליה קדושה ובין השמשות דקניית עירוב ספיקא הוא וכשאומר היום קודש ולמחר חול מספיקא לא פקעה ליה קדושתיה ונמצא דבין השמשות דקניית עירוב קדוש הוא (מהרל״ח):

שפז א ומבואר שם בפרש״י ורבינו יהונתן דלמ״ד סומכים על שיתוף במקום עירוב היינו אפילו אם לא עירבה כל חצר לעצמה דאילו עירבה כל חצר לעצמה הכל מודים דסומכין על השיתוף ויכולים להוציא מחצר לחצר דרך פתחי החצירות אלא כשלא עירבו בחצירו׳ כלל פליגי ופסק רבינו כמ״ד כומכים והב״י כתב איפכא דאפי׳ למ״ד סומכים על השיתוף במקום עירוב היינו כשעירבה כל חצר לעצמה ולא דקדק בפרש״י והר״ר יהונתן וגם לשון הברייתא מוכח דלא כוותיה דהא מ״ד אין כומכים על השיתוף במקום עירוב מפרש שעמו דלכך צריך לערב כדי שלא לשכח את התינוקות ואם עירבה כל חצר לעצמה הרי יש עירוב לתינוקות אלא בשלא עירבה כ״א לעצמה פליגי והלכה כמ״ד כומכין (מהרל״ח):

ועמו

נשתתפו בפת סומכין משיתוף במקום עירוב מא״ז. והכא דתניא מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי מירש״י מערבין בחצירות הפתוחות מזו לזו אע״פ שעירבו דרך פתחיהם צריכין להשתתף במבוי להתיר המבוי ואם לאו חצירות מותרות מזו לזו ומבוי אסור דאין סומכים על עירוב במקום שיתוף ולא על שיתוף במקום עירוב היכא דלא עירבו בני חצר לעצמן שאם יסמכו על זה תורת עירוב תשתכח אבל עירבו בני חצר לעצמה ונשתתפו כולם במבוי אע״פ שלא עירבו חצירות זו עם זו שיתוף המבוי בין דרך המבוי בין דרך פתחיהם עכ״ל. וכך הם דברי התוספות בפ׳ הדר (עג.) גמרא חמשה חצירות פתוחות זו לזו אהא דאמרינן כל שיתוף שאין מכניסו ומוציאו דרך פתחים למבוי וכ״כ הגהות בפ״א בשם הר״ם וכ״כ רבינו ירוחם בחי״ז וכ״כ המרדכי בפרק הדר. ולפ״ז לד״ה כל חצר צריכה לערב בפני עצמה ואם לא עירבה בפני עצמה ליכא למ״ד דסומכין על השיתוף אלא הב״ע בשכל חצר עירבה לעצמה ואח״כ נשתתפו במבוי ולא עירבו דרך פתחים שביניהם או עירבו דרך פתחים שביניהם ולא נשתתפו במבוי לדרבן בחד מינייהו סגי להתירן במבוי ומחצר לחצר ור״מ סבר שאע״פ שנשתתפו במבוי צריכין לערב דרך פתחים מפני התינוקות שאינם יודעים מהשיתוף הנעשים במבוי ויאמרו שמטלטלין מחצר לחצר בלא עירוב דרך פתחיהם וע״ד זו צריך לפר הא דתנן בס״פ חלון (פ:) ולא אמרו לערב בחצירות אלא שלא לשכח התינוקות ומתני׳ דה׳ חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי דאיתמר בפרק הדר (עג.) וגם ל״ל דהכיא מתניתין דפרק חלון נמי אתיא כר״מ ולא קי״ל כוותיה ואע״ג דסתם מתניתין כוותיה כיון דר׳ יוחנן אמר נהגו כר״מ ולא מוקין כוותיה אלא בחכמים הכי נקטינן אבל הרמב״ם כתב בפ״א המשתתפין במבוי צריכין לערב בחצירות כדי שלא ישכחו התינוקות תורת עירוב שהרי אין התינוקות מכירים מה נעשה במבוי לפיכך אם נשתתפו במבוי בפת סומכין ע״ז ואין צריכין לערב בחצירות שהרי התינוקות מכירים בפת ובפ״ה כתב מבוי שעירבו כל חצירות שבו כל חצר לעצמה ואח״כ נשתתפו כולן במבוי שכח א׳ מבני החצר ולא עירב עם בני חצירות לא הפסיד כלום שהרי כולם נשתתפו ועל השיתוף סומכין ולא הצריכו לערב בחצירות עם השיתוף אלא שלא לשכח התינוקות ואם עירבו בחצירות הרי עירבו בחצירות נראה מדבריו שאפילו לא עירבה כל חצר לעצמה אם נשתתפו בפת סומכין עליו וא״כ לערב כלל ואע״פ שכתב בפ״ה נשתתפו במבוי ושכחו כולם לערב בחצירות אם אין מקפידין על פרוסתן סומכין על השיתוף בשבת ראשונה בלבד ואין מתירין להם דבר זה אלא מדוחק כבר הטמידה ה״ה בשעירבו בין ומאי פרוסתן פרוכה דעלמא שאילו נשתתפו בפת סומכין עליו משום עירוב ולפ״ז נראה שהרמב״ם כוסק כמ״ד שהלכה כר״מ ולא חיישינן לדרבי יוחנן דאמר נהגו כיון דסתמא דמתני׳ כר׳ מאיר וכמאן דאמר בפת כולי עלמא לא פליגי דבחדא סגיא וכן פירש הרב המגיד בפ״א וכתב שכן דעת הרשב״א ואפשר שפוסק כחכמים וכמאן דאמר בין כולי עלמא לא פליגי דבעינן תרתי וסתם מתניתין כחכמים דבנשתתפו בין היא דכהאי גוונא מודו רבנן דצריך לערב בחצירות מפני התינוקות שאינן מכירין בין שמשתתפין בו במבוי אבל כשמשתתפים בפת מתוך שהפת חיי האדם עיניהם תלויות בו ומתוך כך מכירים במשתתפין במבוי בו ולפי זה סומכין על שיתוף בפת במקום עירוב אבל לא שייך למימר סומכין על עירוב במקום שיתוף דעירוב שעירבה כל חצר לעצמה היאך יתיר לטלטל במבוי והרי אפילו מחצר לחצר שלא דרך מבוי אסור לטלטל ולכן לא הזכירו הרמב״ם מיהו היכא שהחצירות פתוחות זו לזו ועירבו דרך פתחיהם אפשר שמותר לטלטל במבוי על כמך עירוב זה ורבינו סתם דבריו ביותר שנראה מהם דאין חילוק בין הרמב״ם והרא״ש בפי׳ סומכין על שיתוף במקום עירוב וכן נמי משמע מדבריו דסומכין על עירוב במקום שיתוף לדעת כולם וליתא אלא כדפרישית: כתוב בתשובות אשכנזיות ששאלת אם צריך לערב בחצירות היכא שנשתתפו במבוי לא צריך כדמשמע כרק הדר דרבי יוחנן הלכתא כוותיה לגבי דרב דאמר נהגו העולם כר״מ דאמר מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי וכל היכא דאיכא נהגו אוריי לא מוקין הלכך לא צריך אלא שיתוף להודיע והעושה שניהם מברך ברכה לבטלה ואתה תעלה מעלה כנגדם מאיר ב״ר ברוך. ונראה לי שאין דבריהם שביניהם וכא לעשות גם כן שיתוף במבוי וכמו שנתבאר לדעת רש״י אבל לערב כל חצר לעצמה ולשתף במבוי שניהם צריכין ומבואר על כל אחד ואחד מהם (א):

אם

דרכי משה

שפז (א) והמנהג פשוט שלא לעשות אלא שיתוף לחוד ומימי לא ראיתי שום עירוב בחצירות במקום שיתוף וג״ל לומר טעם המנהג שלא פי׳ הפוסקים הנ״ל דבעינן מיהא שיערב כל חצר בפ״ע אלא היינו כשמשתתפין בדרך דין השיתוף כלומר שלא גבו השיתוף מכ״א מבני החצר רק שאחד מבני החצר נתן לשיתוף כי זה דין השיתוף המוזכר בתלמוד כמו שנתבאר לעיל סי׳ שע״ו ולכן כל חצר צריכה לערב בפני עצמו כדי שלא ישתכח תורת העירוב מהתינוקות שאינן יודעין משיתוף המבוי והוא הטעם המוזכר בדבריהם על זה. אבל בשיתוף הנהוג האידנא שכל אחד מבני החצר נותן לשיתוף ה״ז עירוב ושיתוף ביחד וא״צ עוד לערב כלל כדברי תשובת מוהר״ם דלעיל וכן הפוסקים שוים בדבר כן נ״ל: ול״ב

פרישה

סי׳ שפז (א) **אין** צריכין לערב בחצירות רש״י ותוספות פירשו דרך פתחיהן אבל כל חצר צריך לערב דאל״כ ישתכח תורת עירוב מהתינוקות שלא יודעין מהשיתוף במבוי ז״ל רמ״א ולעיל סי׳ ס״ע כתבתי לעשות רק שיתוף אחד בקמח ע״ל שטעם כי עירוב שלנו שכל אחד מבני החצר נותן לשיתוף ביחד ולכתחלה אין לעשות יותר וכמ״ש דאצריכו שיתוף לעירוב שיהיו בזמן התלמוד שבני החצר לא נתנו לשיתוף רק בני החצר עירבו ביחד ואחד מבני החצר נתן לשיתוף אבל בכה״ג לכ״ע אין עושין רק שיתוף אחד ומי שעניד יותר טוי ברכה לבעלה. ואחרי שעיון לעמוד על דעת הסמכ״ם הגאון בעל בית יוסף בס״ק דברין וכתב לדברי הכל היכך הרלב״ח מדברי הכל דעיינו רש״י ויתר הפוסקים ומה דאם אם ככה לכתוב ר״ן שמתי בני תמלה להתעורר ולעמוד על מ״ש אחרי שהעתיק תמלה לשון רש״י כתב עליו ז״ל וכך הם דברי הטור׳ פרק הדר עלה ע״ב כו׳ וכ״פ הגהות פ״א בשם הר״ם וכ״כ ר׳ יונתן בס׳ י״ו וכ״כ המרדכי בפרק הדר כו׳ כי הכא עיינתי שבעינן שעירבו לעצמן וכמ״ש לבפוף אבל פ״מ משמעות לשון ב״י שכתב וכך הם דברי הטוספות כו׳ לא משמע שבעין על מה שיש לדקדק קלת מדב״יהם כ״א על מ״ש בהדיא ולבי אומר לי שכוונת ב״י דבכל זה הטיר כי מאחר שאינו אסור״ל וכל הפוסקים והטוס׳ שבאו אחריו פירשו הלי מערבין המוזכר בפלוגתא זו דר״ל מערבין אחד בחצירות הפתוחות זו לזו ולא שיתוף אחד בחצירות הפתוחות אבל בחצירות אחרות אינם מערבין אחד בחצירות עם השיתוף אלא שלא לשכח התינוקות והרי עירבו בחצירות הרמב״ם ודעת הרמב״ם ז״ל דבעינן שיערבו כל חצר לעצמה ואם לא עירבו אם אינם מערבין בחצירות אלא שלא לשכח התינוקות ומתני׳ דה׳ חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי דאיתמר בפרק הדר (עג.) וגם ל״ל דהכיא מתניתין דפרק חלון נמי אתיא כר״מ ולא קי״ל כוותיה ואע״ג דסתם מתניתין כוותיה כיון דר׳ יוחנן אמר נהגו כר״מ ולא מוקין כוותיה אלא בחכמים הכי נקטינן אבל הרמב״ם כתב בפ״א המשתתפין במבוי צריכין לערב בחצירות כדי שלא ישכחו התינוקות תורת עירוב שהרי אין התינוקות מכירים מה נעשה במבוי לפיכך אם נשתתפו במבוי בפת סומכין ע״ז ואין צריכין לערב בחצירות שהרי התינוקות מכירים בפת ובפ״ה כתב מבוי שעירבו כל חצירות שבו כל חצר לעצמה ואח״כ נשתתפו כולן במבוי שכח א׳ מבני החצר ולא עירב עם בני חצירות לא הפסיד כלום שהרי כולם נשתתפו ועל השיתוף סומכין ולא הצריכו לערב בחצירות עם השיתוף אלא שלא לשכח התינוקות והרי עירבו בחצירות נראה מדבריו שאפילו לא עירבה כל חצר לעצמה אם נשתתפו בפת סומכין עליו וא״כ לערב כלל ואע״פ שכתב בפ״ה נשתתפו במבוי ושכחו כולם לערב בחצירות אם אין מקפידין על פרוסתן סומכין על השיתוף בשבת ראשונה בלבד ואין מתירין להם דבר זה אלא מדוחק כבר הטמידה ה״ה בשעירבו בין ומאי פרוסתן פרוכה דעלמא שאילו נשתתפו בפת סומכין עליו משום עירוב ולפ״ז נראה שהרמב״ם כוסק כמ״ד שהלכה כר״מ ולא חיישינן לדרבי יוחנן דאמר נהגו כיון דסתמא דמתני׳ כר׳ מאיר וכמאן דאמר בפת כולי עלמא לא פליגי דבחדא סגיא וכן פירש הרב המגיד בפ״א וכתב שכן דעת הרשב״א ואפשר שפוסק כחכמים וכמאן דאמר בין כולי עלמא לא פליגי דבעינן תרתי וסתם מתניתין כחכמים דבנשתתפו בין היא דכהאי גוונא מודו רבנן דצריך לערב בחצירות מפני התינוקות שאינן מכירין בין שמשתתפין בו במבוי אבל כשמשתתפים בפת מתוך שהפת חיי האדם עיניהם תלויות בו ומתוך כך מכירים במשתתפין במבוי בו ולפי זה סומכין על שיתוף בפת במקום עירוב אבל לא שייך למימר סומכין על עירוב במקום שיתוף דעירוב שעירבה כל חצר לעצמה היאך יתיר לטלטל במבוי והרי אפילו מחצר לחצר שלא דרך מבוי אסור לטלטל ולכן לא הזכירו הרמב״ם מיהו היכא שהחצירות פתוחות זו לזו ועירבו דרך פתחיהם אפשר שמותר לטלטל במבוי על כמך עירוב זה ורבינו סתם דבריו ביותר שנראה מהם דאין חילוק בין הרמב״ם והרא״ש בפי׳ סומכין על שיתוף במקום עירוב וכן נמי משמע מדבריו דסומכין על עירוב במקום שיתוף לדעת כולם וליתא אלא כדפרישית: כתוב בתשובות אשכנזיות ששאלת אם צריך לערב בחצירות היכא שנשתתפו במבוי לא צריך כדמשמע כרק הדר דרבי יוחנן הלכתא כוותיה לגבי דרב דאמר נהגו העולם כר״מ דאמר מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי וכל היכא דאיכא נהגו אוריי לא מוקין הלכך לא צריך אלא שיתוף להודיע והעושה שניהם מברך ברכה לבטלה ואתה תעלה מעלה כנגדם מאיר ב״ר ברוך. ונראה לי שאין דבריהם שביניהם וכא לעשות גם כן שיתוף במבוי וכמו שנתבאר לדעת רש״י אבל לערב כל חצר לעצמה ולשתף במבוי שניהם צריכין ומבואר על כל אחד ואחד מהם (א):

וכן אם שתפו במבוי אפי׳ ביין שאין ראוי לערב בו בחצירות (א) אין צריכין לערב בחצירות והרמב״ם ז״ל כתב שאין סומכין על שיתוף בשביל עירוב אלא א״כ שתפו בפת וא״א הרא״ש ז״ל לא כתב כן:

המגיד בפ״א וכתב שכן דעת הרשב״א ואפשר שפוסק כחכמים וכמאן דאמר בין כולי עלמא לא פליגי דבעינן תרתי וסתם מתניתין כחכמים דבנשתתפו בין היא דכהאי גוונא מודו רבנן דצריך לערב בחצירות מפני התינוקות שאינן מכירין בין שמשתתפין בו במבוי אבל כשמשתתפים בפת מתוך שהפת חיי האדם עיניהם תלויות בו ומתוך כך מכירים במשתתפין במבוי בו ולפי זה סומכין על שיתוף בפת במקום עירוב אבל לא שייך למימר סומכין על עירוב במקום שיתוף דעירוב שעירבה כל חצר לעצמה היאך יתיר לטלטל במבוי והרי אפילו מחצר לחצר שלא דרך מבוי אסור לטלטל ולכן לא הזכירו הרמב״ם מיהו היכא שהחצירות פתוחות זו לזו ועירבו דרך פתחיהם אפשר שמותר לטלטל במבוי על כמך עירוב זה ורבינו סתם דבריו ביותר שנראה מהם דאין חילוק בין הרמב״ם והרא״ש בפי׳ סומכין על שיתוף במקום עירוב וכן נמי משמע מדבריו דסומכין על עירוב במקום שיתוף לדעת כולם וליתא אלא כדפרישית: כתוב בתשובות אשכנזיות ששאלת אם צריך לערב בחצירות היכא שנשתתפו במבוי לא צריך כדמשמע כרק הדר דרבי יוחנן הלכתא כוותיה לגבי דרב דאמר נהגו העולם כר״מ דאמר מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי וכל היכא דאיכא נהגו אוריי לא מוקין הלכך לא צריך אלא שיתוף להודיע והעושה שניהם מברך ברכה לבטלה ואתה תעלה מעלה כנגדם מאיר ב״ר ברוך. ונראה לי שאין דבריהם שביניהם וכא לעשות גם כן שיתוף במבוי וכמו שנתבאר לדעת רש״י אבל לערב כל חצר לעצמה ולשתף במבוי שניהם צריכין ומבואר על כל אחד ואחד מהם (א):

אם

דרכי משה

שפז (א) והמנהג פשוט שלא לעשות אלא שיתוף לחוד ומימי לא ראיתי שום עירוב בחצירות במקום שיתוף וג״ל לומר טעם המנהג שלא פי׳ הפוסקים הנ״ל דבעינן מיהא שיערב כל חצר בפ״ע אלא היינו כשמשתתפין בדרך דין השיתוף כלומר שלא גבו השיתוף מכ״א מבני החצר רק שאחד מבני החצר נתן לשיתוף כי זה דין השיתוף המוזכר בתלמוד כמו שנתבאר לעיל סי׳ שע״ו ולכן כל חצר צריכה לערב בפני עצמו כדי שלא ישתכח תורת העירוב מהתינוקות שאינן יודעין משיתוף המבוי והוא הטעם המוזכר בדבריהם על זה. אבל בשיתוף הנהוג האידנא שכל אחד מבני החצר נותן לשיתוף ה״ז עירוב ושיתוף ביחד וא״צ עוד לערב כלל כדברי תשובת מוהר״ם דלעיל וכן הפוסקים שוים בדבר כן נ״ל: ול״ב

פרישה

סי׳ שפז (א) **אין** צריכין לערב בחצירות רש״י ותוספות פירשו דרך פתחיהן אבל כל חצר צריך לערב דאל״כ ישתכח תורת עירוב מהתינוקות שלא יודעין מהשיתוף במבוי ז״ל רמ״א ולעיל סי׳ ס״ע כתבתי לעשות רק שיתוף אחד בקמח ע״ל שטעם כי עירוב שלנו שכל אחד מבני החצר נותן לשיתוף ביחד ולכתחלה אין לעשות יותר וכמ״ש דאצריכו שיתוף לעירוב שיהיו בזמן התלמוד שבני החצר לא נתנו לשיתוף רק בני החצר עירבו ביחד ואחד מבני החצר נתן לשיתוף אבל בכה״ג לכ״ע אין עושין רק שיתוף אחד ומי שעניד יותר טוי ברכה לבעלה. ואחרי שעיון לעמוד על דעת הסמכ״ם הגאון בעל בית יוסף בס״ק דברין וכתב לדברי הכל היכך הרלב״ח מדברי הכל דעיינו רש״י ויתר הפוסקים ומה דאם אם ככה לכתוב ר״ן שמתי בני אחלה להתעורר ולעמוד על מ״ש אחרי שהעתיק תמלה לשון רש״י כתב עליו ז״ל וכך הם דברי הטוס׳ פרק הדר עלה ע״ב כו׳ וכ״פ הגהות פ״א בשם הר״ם וכ״כ ר׳ יונתן בס׳ י״ו וכ״כ המרדכי בפרק הדר כו׳ כי הכא עיינתי שבעינן שעירבו לעצמן וכמ״ש לבפוף אבל פ״מ משמעות לשון ב״י שכתב וכך הם דברי הטוספות כו׳ לא משמע שבעין על מה שיש לדקדק קלת מדב״יהם כ״א על מ״ש בהדיא ולבי אומר לי שכוונת ב״י דבכל זה הטיר כי מאחר שאינו אסור״ל וכל הפוסקים והטוס׳ שבאו אחריו פירשו הלי מערבין המוזכר בפלוגתא זו דר״ל מערבין אחד בחצירות הפתוחות זו לזו ולא שיתוף אחד בחצירות הפתוחות אבל בחצירות אחרות אינם מערבין אחד בחצירות עם השיתוף אלא שלא לשכח התינוקות והרי עירבו בחצירות הרמב״ם ודעת הרמב״ם ז״ל דבעינן שיערבו כל חצר לעצמה ואם לא עירבו אם אינם מערבין בחצירות אלא שלא לשכח התינוקות ומתני׳ דה׳ חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי דאיתמר בפרק הדר (עג.) וגם ל״ל דהכיא מתניתין דפרק חלון נמי אתיא כר״מ ולא קי״ל כוותיה ואע״ג דסתם מתניתין כוותיה כיון דר׳ יוחנן אמר נהגו כר״מ ולא מוקין כוותיה אלא בחכמים הכי נקטינן אבל הרמב״ם כתב בפ״א המשתתפין במבוי צריכין לערב בחצירות כדי שלא ישכחו התינוקות תורת עירוב שהרי אין התינוקות מכירים מה נעשה במבוי לפיכך אם נשתתפו במבוי בפת סומכין ע״ז ואין צריכין לערב בחצירות שהרי התינוקות מכירים בפת ובפ״ה כתב מבוי שעירבו כל חצירות שבו כל חצר לעצמה ואח״כ נשתתפו כולן במבוי שכח א׳ מבני החצר ולא עירב עם בני חצירות לא הפסיד כלום שהרי כולם נשתתפו ועל השיתוף סומכין ולא הצריכו לערב בחצירות עם השיתוף אלא שלא לשכח התינוקות והרי עירבו בחצירות נראה מדבריו שאפילו לא עירבה כל חצר לעצמה אם נשתתפו בפת סומכין עליו וא״כ לערב כלל ואע״פ שכתב בפ״ה נשתתפו במבוי ושכחו כולם לערב בחצירות אם אין מקפידין על פרוסתן סומכין על השיתוף בשבת ראשונה בלבד ואין מתירין להם דבר זה אלא מדוחק כבר הטמידה ה״ה בשעירבו בין ומאי פרוסתן פרוכה דעלמא שאילו נשתתפו בפת סומכין עליו משום עירוב ולפ״ז נראה שהרמב״ם כוסק כמ״ד שהלכה כר״מ ולא חיישינן לדרבי יוחנן דאמר נהגו כיון דסתמא דמתני׳ כר׳ מאיר וכמאן דאמר בפת כולי עלמא לא פליגי דבחדא סגיא וכן פירש הרב המגיד בפ״א וכתב שכן דעת הרשב״א ואפשר שפוסק כחכמים וכמאן דאמר בין כולי עלמא לא פליגי דבעינן תרתי וסתם מתניתין כחכמים דבנשתתפו בין היא דכהאי גוונא מודו רבנן דצריך לערב בחצירות מפני התינוקות שאינן מכירין בין שמשתתפין בו במבוי אבל כשמשתתפים בפת מתוך שהפת חיי האדם עיניהם תלויות בו ומתוך כך מכירים במשתתפין במבוי בו ולפי זה סומכין על שיתוף בפת במקום עירוב אבל לא שייך למימר סומכין על עירוב במקום שיתוף דעירוב שעירבה כל חצר לעצמה היאך יתיר לטלטל במבוי והרי אפילו מחצר לחצר שלא דרך מבוי אסור לטלטל ולכן לא הזכירו הרמב״ם מיהו היכא שהחצירות פתוחות זו לזו ועירבו דרך פתחיהם אפשר שמותר לטלטל במבוי על כמך עירוב זה ורבינו סתם דבריו ביותר שנראה מהם דאין חילוק בין הרמב״ם והרא״ש בפי׳ סומכין על שיתוף במקום עירוב וכן נמי משמע מדבריו דסומכין על עירוב במקום שיתוף לדעת כולם וליתא אלא כדפרישית: כתוב בתשובות אשכנזיות ששאלת אם צריך לערב בחצירות היכא שנשתתפו במבוי לא צריך כדמשמע כרק הדר דרבי יוחנן הלכתא כוותיה לגבי דרב דאמר נהגו העולם כר״מ דאמר מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי וכל היכא דאיכא נהגו אוריי לא מוקין הלכך לא צריך אלא שיתוף להודיע והעושה שניהם מברך ברכה לבטלה ואתה תעלה מעלה כנגדם מאיר ב״ר ברוך. ונראה לי שאין דבריהם שביניהם וכא לעשות גם כן שיתוף במבוי וכמו שנתבאר לדעת רש״י אבל לערב כל חצר לעצמה ולשתף במבוי שניהם צריכין ומבואר על כל אחד ואחד מהם (א):

וכן אם שתפו במבוי אפי׳ ביין שאין ראוי לערב בו בחצירות (א) אין צריכין לערב בחצירות והרמב״ם ז״ל כתב שאין סומכין על שיתוף בשביל עירוב אלא א״כ שתפו בפת וא״א הרא״ש ז״ל לא כתב כן:

אם

שפח אם לא עירבו החצירות יחד וכו׳ בר״פ ר״א דמילה (קל:) איתמר א״ר זירא אמר רב מבוי שלא נשתתפו בו אין מטלטלין בו אלא בד״א ופירשו בגמרא דהיינו כשעירבו חצירות עם בתים אבל אם לא עירבו חצירות עם בתים מותר לטלטל בכולו ואמרינן מ״ש כי עירבו חצירות עם בתים דנתקו חצירות ונעשו בתים ורב לטעמיה דאמר אין המבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים וחצירות פתוחים לתוכו והכא בתים איכא חצירות ליכא כי לא עירבו נמי ליחזינהו להני בתים כמאן דסתימי דמו וחצר דאיכא בית ליכא ופירש״י דנתקו חצירות ונעשו בתים . בטלו לגבי הבתים ואין שם חצירות עליהם : כמאן דסתימי .

דהא לגבי מבוי כמאן דסתימי הוו דהא חצירות מפסיקות בינתיים שאין הבתים מונחים להם ואסיקנא אלא אמר רב אשי מי גרס להצירות שיאסרו בתים וליכא ופירש״י אלא אמר רב אשי טעמא לאו משום בתים וחצירות פתוחים לתוכו הוא דרב בין עירבו בין לא עירבו מכיון דפתיחי כ׳ חצירות למבוי ושתי בתים לכל חצר תורת מבוי עליו וניתר בלחי וקורה והיינו טעמא דכי עירבו בחצירות ולא נשתתפו במבוי אסור לטלטל בו וכי לא עירבו שרי מי גרס לחצירות שיאסרו על המבוי להצריכו שיתוף להוציא מן החצירות לתוכו בתים הוא דגרמו לו דאם לאו משום בתים ה״ל חצירות ומבוי רשות א׳ דרב דאמר להא מילתא בר״ש דאמר גג וחצר ומבוי רשות א׳ הן ומטלטלין מזה לזה ואמר רב עלה הלכה בר״ש והוא שלא עירבו בתים עם החצירות דלא שכיחי מאני דבתים בחצר הלכך לענין טלטול בתוכו נמי כי לא עירבו חצירות עם הבתים שרי דה״ל כמו שנשתתפו בו דמי גרס למבוי ליאסר ולהצטרף לשיתוף בתים גרמו לו ואינם שהרי נכתלקו ממנו ומותר להוציא מהחצירות למבוי כאילו נשתתפו עכ״ל . ולפ״ז לא קי״ל דהא כרב משום דאזדא לטעמיה דלא פסק הלכה בר״ש אלא בשלא עירבו ומאחר דלא קי״ל כוותיה בהיא אלא כרבי יוחנן דאמר הלכה בר״ש בין עירבו בין לא עירבו וכמ״ש בסימן שע״ב ממילא בטלה הא דרב ולעולם מותר לטלטל במבוי בין עירבו חצירות בין לא עירבו וכ״כ התוספות בהדיא וזהו דעת הרי״ף והרא״ש שהשמיטו הא דרב אבל הרמב״ם פוסק בפ״ה מה״ע כרב לפי שהוא מכרע דברי רב אשי בענין שיעלו דברי רב במימרא

שצא כבל משפטי ביטול וכו׳ עד אע״פ שהם רבים כלו׳ וקי״ל דאין מבטלין רשות לב׳ שלא עירבו כדלעיל בסימן ש״פ : ומ״ש

אם לא עירבו החצירות יחד וגם לא שיתפו במבוי כתב הרמב״ם ז״ל שאם עירבו בחצירות כל אחת לעצ ה (א) אז אין מטלטלין במבוי אלא בד״א ואם לא עירבו כל אחת לעצמה אז מותר לטלטל בכולו ובה״ג כתב בכתם אסור לטלטל במבוי בלא עירוב ולא חילק בין עירבו חצירות לעצמן או לא (ג) וזה ודאי א״א דאפילו רב דאסר לטלטל במבוי בלא עירוב מודה שאם לא עירבו חצירות עם בתים שרי .

(ג) והתוספות פוסקים שאין הלכה כרב ושרי לטלטל בכל המבוי אפילו כי עירבו חצירות עם הבתים וכן נראה דעת רב אלפס שלא הביא דברי רב :

שפט כותי הדר במבוי ויש לו חלון אחורי ביתו פתוח לבקעה או לקרפף אפילו אין בו אלא ד׳ טפחים על ד׳ אינו אוסר על בני מבוי (א) אפי׳ מכנים ומוציא גמלים וקרונות דרך המבוי כל היום שחפץ יותר באותו שפתוח לו (ב) מאחוריו לבדו שיש לו אויר והוי פתחו למבוי (ג) כמו שאינו רגיל שאינו אוסר (ד) והוא שיש בבקעה או בקרפף יותר מסאתים אבל אם אין בו אלא סאתים קטן הוא ולא ניהא ליה ביה וישראל שיש לו פתח למבוי ופתח מאחריו לקרפף ושכח ולא עירב אם הקרפף יותר מסאתים אוסר לפי שאינו ראוי לו (ה) ואינו מסתלק מן המבוי ואם אינו אלא סאתים אינו אוסר דכיון שראוי לו מסתלק מן המבוי ופירש״י ואם הוקף לדירה אפילו יותר מסאתים אינו אוסר כיון שראוי לו ור״י פירש אדרבה אם הוקף לדירה אפי׳ בית סאתים אוסר שכיון (ו) שהוקף לדירה אין בו אויר ואינו חפץ בו להסתלק בשבילו מן המבוי :

שצ (א) **מבוי** שצדו אחד כותי וישראל בצדו השני ובית אחר של ישראל אצלו פתוח לר״ה ולא ל״ר ר״ה וחלון בינו לבין ישראל הדר במבוי אינו יכול לערב דרך החלון שביניהם להוציא כליו למבוי דרך בית ישראל שכינו הפתוח למבוי (ג) אבל אם פתח ביניהם מותר לר״י ולרש״י אף אם פתח ביניהם אסור :

שצא **כבל** משפטי ביטול למי ששכח ולא עירב בהצירו כן הוא במבוי שאם שכחה חצר אחת ולא נשתתפה מבטלים רשותה לשאר בני המבוי או הם לה (א) אע״פ שהם הרבים (ג) שבני החצר גבי מבוי חשובים כיחיד בחצר ומה שצריכין ביטול דוקא כשלא עירבו כולם יחד אבל אם כולם פתוחים זה לזה ועירבו יחד אין צריכין ביטול דסומכין על העירוב כ״פרי׳ לעיל וכבל משפטי ישראל בחצר עם הכותי כן הוא במבוי או בעיר שאין אסור לטלטל במבוי (ג) או בעיר המוקפת חומה עד שיהיו ב׳ הצירות של בתי ישראל בעיר אבל הצר אחד לא אפילו אם הרבה בתים של ישראל פתוחים לתוכו וכשיש ב׳ חצירות של בתי ישראל בעיר צריכין לשכור מבל

שפח אם לא עירבו החצירות יחד וגם לא שיתפו במבוי כתב הרמב״ם ז״ל שאם עירבו בחצירות כל אחת לעצ ה (א) אז אין מטלטלין במבוי אלא בד״א ואם לא עירבו כל אחת לעצמה אז מותר לטלטל בכולו ובה״ג כתב בכתם אסור לטלטל במבוי בלא עירוב ולא חילק בין עירבו חצירות לעצמן או לא (ג) וזה ודאי א״א דאפילו רב דאסר לטלטל במבוי בלא עירוב מודה שאם לא עירבו חצירות עם בתים שרי .

(ג) והתוספות פוסקים שאין הלכה כרב ושרי לטלטל בכל המבוי אפילו כי עירבו חצירות עם הבתים וכן נראה דעת רב אלפס שלא הביא דברי רב :

שפט **כותי** הדר במבוי ויש לו חלון אחורי ביתו פתוח לבקעה או לקרפף אפילו אין בו אלא ד׳ טפחים על ד׳ אינו אוסר על בני מבוי (א) אפי׳ מכנים ומוציא גמלים וקרונות דרך המבוי כל היום שחפץ יותר באותו שפתוח לו (ב) מאחוריו לבדו שיש לו אויר והוי פתחו למבוי (ג) כמו שאינו רגיל שאינו אוסר (ד) והוא שיש בבקעה או בקרפף יותר מסאתים אבל אם אין בו אלא סאתים קטן הוא ולא ניהא ליה ביה וישראל שיש לו פתח למבוי ופתח מאחריו לקרפף ושכח ולא עירב אם הקרפף יותר מסאתים אוסר לפי שאינו ראוי לו (ה) ואינו מסתלק מן המבוי ואם אינו אלא סאתים אינו אוסר דכיון שראוי לו מסתלק מן המבוי ופירש״י ואם הוקף לדירה אפילו יותר מסאתים אינו אוסר כיון שראוי לו ור״י פירש אדרבה אם הוקף לדירה אפי׳ בית סאתים אוסר שכיון (ו) שהוקף לדירה אין בו אויר ואינו חפץ בו להסתלק בשבילו מן המבוי :

שצ (א) **מבוי** שצדו אחד כותי וישראל בצדו השני ובית אחר של ישראל אצלו פתוח לר״ה ולא ל״ר ר״ה וחלון בינו לבין ישראל הדר במבוי אינו יכול לערב דרך החלון שביניהם להוציא כליו למבוי דרך בית ישראל שכינו הפתוח למבוי (ג) אבל אם פתח ביניהם מותר לר״י ולרש״י אף אם פתח ביניהם אסור :

שצא **כבל** משפטי ביטול למי ששכח ולא עירב בהצירו כן הוא במבוי שאם שכחה חצר אחת ולא נשתתפה מבטלים רשותה לשאר בני המבוי או הם לה (א) אע״פ שהם הרבים (ג) שבני החצר גבי מבוי חשובים כיחיד בחצר ומה שצריכין ביטול דוקא כשלא עירבו כולם יחד אבל אם כולם פתוחים זה לזה ועירבו יחד אין צריכין ביטול דסומכין על העירוב כ״פרי׳ לעיל וכבל משפטי ישראל בחצר עם הכותי כן הוא במבוי או בעיר שאין אסור לטלטל במבוי (ג) או בעיר המוקפת חומה עד שיהיו ב׳ הצירות של בתי ישראל בעיר אבל הצר אחד לא אפילו אם הרבה בתים של ישראל פתוחים לתוכו

ומ״ש וכבל משפטי ישראל בחצר עם העכו״ם כן הוא במבוי לו בעיר וכו׳ אבל חצר אחד לא אפי׳ הרבה בתים של ישראל פתוחים לתוכו כ״כ הרא״ש בר״פ הדר והביא ראיה לדבריו ורבינו ירוחם כתבה בספרו ודבר פשוט הוא שצריך שתהא העיר מוקפת חומה לדירה ואז יהיה מותר לטלטל בה וכבר האריך בזה מהרי״ק בשורש מ״ו וכתם עיירות הם מוקפות לדירה וכתם מבצרים אינם מוקפין לדירה וכמ״ש רבינו בכי׳ ת״א ודע שמהר״י קולון בשורש מ״ח כתב שדברי הרא״ש ליתנהו אלא לחד תירוץ שכתב המרדכי אבל לאידך תירוצא נראה שהוא אוסר היכא שב׳ ישראלים דרים בעיר ואוסרים זה על זה ואפי׳ דרים בחצר אחת וכ״כ שהוא דעת סמ״ג ושקשה בעיניו להתיר נגד הפוסקים שלהם דהיינו כמ״ג והמרדכי ומ״מ כתב דבב׳ בתים זה לכניס מזה דפליגי בה שמואל ור׳ יוחנן אם צריכין לתת כל אחד עירוב או אם די בשיתוף הכנימי ונכתפקו הפוסקים הלכה כדברי מי בהא יש לסמוך על הרא״ש להחשיבם כא׳ ולע״ד נראה דכאלו הוא הרא״ש לסמוך עליו בכל התורה

פרישה

אלונות הא אשכחן אלוגתייהו בנשתתפו לאוד ולא עירבו לעצמו דלרבנן סגי בשיתוף ולר״מ בעי ג״כ עירוב אלא ודאי בשעירבו כל אחד לעצמו כ״ע ל״פ דאריך כי פליגי אם צריכין ג״כ לערב האצרות יחד וכדי שלא יסתכם תורת עירוב מהתימוקות וכמ״ש ב״י . ויש לתקדק אם עירבו כל אחד לעצמו דאז בעי אפי׳ לרבנן שיתוף במבוי או לערב חצירות יחד ודאי אם נשתתפו במבוי סגי בשיתוף דיין או שאר כל דבר ולר״י הנ״ל עדיף שיתוף דיין או שאר כל דבר מעיתוף דפת אבל אם אינן משתתפין אלא מערבין דרך החצירות יחד יש לנסתפק אי סגי להו ג״כ דיין או שאר כל דבר כיון דכבר עירבו החצירות כל א׳ לנפשו בפת ואפי׳ שמערבין יחד אינו אלא כדי לערב ולשתף החצירות יחד ואפילו דין ותורת שיתוף עליו אז בעי ג״כ דוקא פת כדין כל אחד לעצמן ויש לדקדק בלשון הפוסקים ובלשון רבינו הטור שהזכיר בכל מקום אבל עירוב חצירות יחד פת בסימן שע״ב כתב ז״ל ואם ירצה יוליך שם אפילו פת משלו וכולן מותרין כו׳ הרי דאף שכבר עירבו לעצמן מצריך להוליך כל א׳ פת ומשמע דדוקא פת קאמר אבל לא כתב פת אז כל דבר כמ״ש בדין שיתוף ברים סימן שפ״ו גם לשון ר״ש ובשמעתין הנ״ל הוף דף ע״א כתב ז״ל ותרווייהו ס״ל דסומכין במבוי על עירובי חצירות שהוא לעילא של פת עכ״ל הרי לפנינו שכתב שהוא לעולם של פת משמע שעירבו כל אחד לעצמן אפ״ה צריך שיהיה הסיעוד שמערבין ג״כ בפת ובפרט לשיטת פי׳ ב״י הנ״ל שכתב שבלוגתתן איירי כשעירבו כל אחד לעצמן ואפ״ה כתב רש״י שעירוב שמערבין החצירות יחד הוא בפת וק״ל :

סי׳ שפח (א) **אז** אין מטלטלין במבוי כלים שנשבתו בתוכו : (ב) וזה ודאי א״א כו׳ פי׳ אלא ג״כ ס״ל כהרמב״ם אע״פ שהתם :

(ג) והתוספות פוסקים דאין הלכה כרב כו׳ פי׳ רב אחלק ומתיר דוקא שלא עירבו דאז לא שכיחי מאני דבתים בחצר ואז אותר בטלטל אחצר כל המבוי כר״ש דאמר גג וחצר ומבוי רשות אחד הן ומטלטלין מזה לזה אבל כשעירבו אז שכיחי מאני דבתים לא . והתוספות והרי״ף פוסקים כרבי יוחנן דאמר דר״ש אמר שרשות א׳ הן בין עירבו בין לא עירבו ולהרמב״ם שפירש פי׳ אחר בפי׳ דברי רב לכך פסק כמותו וכן בה״ג וכתבו הא״ה ע״ש :

סי׳ שפט (א) **אפילו** מכנים ומוציא גמלים וקרונות דרך המבוי כל היום כו׳ נראה דר״ל בכל יום ויום ואע״ג דמשתתם בכל יום דרך מבוי מ״מ כיון דאין משתתם אלא להוציא כלים גדולים אבל כלים קטנים ניחא לי׳ להוציא דרך בקעה או קרפף אשוב פתחו למבוי וכו׳ כמו שאינו רגיל ואם שייך רבינו לכתוב גמלים וקרונות שהם כלים גדולים דמשמע אבל כלים קטנים דיכול להוציא ולהכניס דרך מלון בקרפף שם מכנים ומוציא ומ״ה קאמר דהוי כמו שאינו רגיל ולא כתב דהוי שאינו רגיל : (ב) מאחוריו לבדו שיש לו אויר וטפי והוי כו׳ . ז״ל הגמרא דף ס״ו ע״א מ״ע במתחא דמיחד ל״ה בהכיא ניחא ליה ופירש״י משום דאיכא אוירא טפי ממבוי : (ג) כמו שאינו רגיל שאינו אוסר אף זה שאינו כאינו רגיל :

(ד) והוא שיש בבקעה או בקרפף יותר מבית סאתים אבל אם אין כו׳ ובגבי ישראל כתב איפכא כבר נתן רש״י טעם לזה בפרק הדר דף ס״ז ע״ב וז״ל ישראל שיש לו פתח לקרפף ופתחים למבוי ושכח ולא עירב במבוי אם קרפף בית סאתים הוא שראוי להשתמש בו אינו אוסר על בני מבוי ואע״ג דלגבי כותי אסיר אוסר לגבי ישראל נפיש דכתא בשבת ליכא הכלאות משאות יתירות וסגי בהכי עכ״ל :

(ה) ואינו מסתלק מן המבוי ואינו דומה למ״ש ס״ס שפ״ו שכופין על מדת סדום ודמיון אותו למבוי שאינו רגיל בו דשאני כתם דמ״מ יש מבוי ולא יעבור דרך מבוי זו כלל משא״כ כאן דאין לו בלא מבוי זה להכניס ולהוציא בו כלים ששבתו בחצר ודו״ק :

(ו) שהוקף לדירה פי׳ והוי כבית :

סי׳ שצ (א) **מבוי** שצדו כו׳ כבר נתבאר לעיל סימן שפ״ב לענין חצר וה״ה כאן לענין מבוי וכתב ב״י וז״ל וכבר כתב רבינו סי׳ שס״ג שמבוי זה אע״פ שאין בו אלא חצר אחד של ישראל ניתר בלחי או בקורה כו׳ אע״פ שדר בו כותי דירת כותי משובה דירה לקולא ולא לפרש כן כדי שלא תקשה מאי מועיל שעירוב במבוי זה לאין ניתר בלחי וקורה דברים אלו אינם מוכרחים כאן מדברי רבינו ואפשר לפרש דברי רבינו בענין אחר כמ״ש התוספות שם ז״ל ואת״ת אפילו יעברו יחד אינו יכולים להשתמש במבוי והלא אין רואה אלא חצר א׳ הפתוח למבוי ואין ניתר בלחי וקורה וז״ל דבלורת הפתח מיהא יכולים להתירו ואם״כ כתבו מ״ש ב״י דדירת כותי משובה דירה לקולא וב״י ז״ל הביא תירוץ שני לפי שהרא״ש כתב שם תירוץ זה והטעם דבכל מקום דקא ליישבא דמבוי הוא בלא צורת הפתח וניתר בלחי וק״ק ואע״ג דכותי אוסר עליהו אם בתים הרבה בחצר כבר כתבו התוס׳ שם דלגבי מבוי הוי כל בני חצר אחת יחידים לגבי עכו״ם וגם רבינו כתב בסימן שאמר זה כן : (ב) אבל אם פתח ביניהם מותר לר״י ולרש״י אף כו׳ כל״ל :

סי׳ שצא (א) **אע״פ** שהם רבים כו׳ עיין בב״י : (ב) **שבני** חצר משובים גבי מבוי כיחיד וכ״ל דהם עצמם יהיו אוסרים אינו אוסרים מטעם שאין רבים נעשים אוסרים אבל יחיד אם מיירי שבטלו ג״כ בתם ואז מותרים כמו שפירשתי לעיל בסימן שפ״א : (ג) או בעיר המוקפת חומה לדירה עד כל שתם עיר מוקף לדירה ושתם מבצר אינו מוקף לדירה

חדושי הגהות

שפט א וטעמו דכותי אוסר בקרפף סאתים וישראל אינו אוסר מפרש רש״י שם דאע״ג דלגבי כותי חשיב זוטר לגבי ישראל נפיש דהא בשבת ליכא הוצאות משואות יתרים יבגי בהכי דנפיש אוירו ממבוי (מהרל״ח) .

ומ"ש ואין מספיק במה שישכור משר העיר כ"כ המרדכי בשם רבינו מאיר וכתב דטעמו דאע"פ שכל הבתים הם של שר העיר הואיל שאין מנשיה מקבלין פרס מן השר לאכול משלו אלא משלהם השבינן להו חלוקים וצריך לשכור מכל א' וא' וכדאמרינן בפ' הדר (דף ע"ב) האחין השותפין הדרים באצר של אביהם בזמן שאוכלין משל אביהם א"צ לערב אבל אוכלין משל עצמן אע"פ שדרים בבית אביהם חשבינן להו חלוקים וצריכים לערב אף כאן אע"פ שקנו רשות מן השר הואיל שאינן מקבלים פרס מן השר חשבינן להו חלוקים וכ"כ בכל בו להדיא משמע דמדבר בעיר שהיא של השר בעצמו שאנשי העיר בנו בתים על קרקעו ונותנין לו מס הקצוב בכל שנה א"צ קנה העיר משר אחר ואע"פ שבתי העיר כולם הם שלו ואנשיה דרים בשלו אפ"ה אין מספיק במה שישכור משר העיר אבל הב"י כתב וז"ל דאין מדבר בשר שהבתים שלו והשכירם לבני העיר ויכול לסלקם א"צ אין רשות לבלקם ויש רשות להכ"ח שם כליו דכל כה"ג שוכרין מהמשכיר כדלעיל בסימן שפ"ב וכן אפי' אם אין הבתים שלו אם יש רשות להשר להניח כליו בבתי אנשי העיר שוכרין ממנו אלא נפרש דברי ר"מ בשר שאין לו רשות להניח כליו ואנשי מלחמתו בבתי בני העיר וכתב דהכי מוכח מתשובת הרשב"א הריב"ש ותימא אלא מהראייה שהביא מהר"מ מאחין השותפין הדרים באצר של אביהם משמע דאע"פ דהשר יש לו רשות להניח כליו בבתי אנשי העיר דומיא דאצר של ראובן שבניו דרים באצירו דודאי שהאב יש לו רשות להניח כליו בכל בתי בניו ואעפ"כ צריך לשכור מכל אחד ואחד דחשבינן להו חלוקים מן השר מאחר שאינן מאוכלי שלחנו של השר וכן נראה ממ"ש הכמ"ג בשם ה"ג ואי מתא דכותים היא צריכין למיזבן רשותא מכל כותי דאית ביה כי היכי דתיקו מתא כולא ברשותא דישראל והדר ערבי עכ"ל מדאא כתב היתר לשכרו משר העיר ולסמוך על תפיסת יד שלו בבתי העיר על ידי הנחת כליו אלמא דלא מהני לשכרו מהשר ונראה דס"ל דאע"פ דנהגו דהשר מניח כליו בבתי העיר אין זה אלא מפני הירא'ה או מפני אהבה או לפי שאינו דבר קבוע אלא לפעמים פעם ושתים בשנה לפיכך אין מקפידין. א"כ ס"ל דתפיסת יד לא מהני למיהוי כשכירו ולקיטו אלא גבי משכיר שהבית הוא התפיסת יד לא יצא הבית מרשותו אבל בשר העיר שאין הבתים שלו אלא יש עליהן חוק קבוע ליתן לו מס כך וכך בכל שנה לא מהני תפיסת יד של השר בהנהת כליו בבתי העיר להשכיר רשותם לישראל וגם מתשובת הרשב"א בסימן תרכ"ו מביאו ב"י נראה כן שכתב וז"ל ע"ד הפרש שהוא אדון העיר וכו' עד אבל בעלמא כלומר שהדיורין יכולין להוציא השוכרין מן הבתים אין אותו שכירות מועיל כלום וגרסינן בירושלמי וכו' כך צריך להגיה אין אותו שכירות כו' כי המדפיס השמיט תיבת אין וכוונת לשון זה הוא לומר דאע"פ דהפרש משכיר רשות הבתים לישראל להשתמש בהם הגה מאחר שהדיורין שבבתים שנותנין מס ידוע יכולין להוציא הישראלים השוכרין מן הבתים שלא ישתמשו בבתיהם אמנם שאין השכירות שהשכיר הפרש מועיל כלום אלא שלשון אבל בעלמא וכו' הוא מגומגם ונראה דאיכא איזה הבמטה בלבונו מ"מ הדבר מוכן שכוונתו כדפי' וע"ז מביא ראיה מהירושלמי דאסיקנא היכא שבעל הפונדק השכיר הפונדק כבר לדיורין ואח"כ השכירו לישראלים אין באותו שכירות כלום לפי שהכותים שכבר קדמו ושכרו מבעל הפונדק יכולים להוציאם מן הפונדק ואינו דומה לפרסיים שנכנסים בבתי ישראל ודרים שם עמהן דאין מוציאין אותן מבתיהם אבל פונדקי שאוכסים אותן ומוציאין אותן מפונדק אין בשכירות בעל הפונדק שהשכירו לישראלים כלום אלא כתב להתיר מצד שהפרש יש לו תפיסת יד בבתי העיר שהרשות בידו להניח כליו בבתי העיר אלמא שאין צד היתר זה ברור כפי הדין והא דאיתא בפרק כיצד משתתפין (דף פ') כל שיש לך להקל בעירובין הקל אין זה אלא היכא שצד ההיתר הוא ברור וגם הריב"ש בסימן תכ"ז שכתב לסמוך על תשובת הרשב"א דהיכא דיש לו תפיסת יד לא גרע משכירו ולקיטו כו' מסיק שטוב להשמר שלא להכניס ולהוציא מבתי כותים רק מבתי היהודים זה לזה דרך המבוי וטעמו כי דרך הרבים הוא לעולם לאדון העיר בין שהוא המלך בעצמו בין שהוא השר שהעיר שלו דבר ברור וידוע הוא שיכול הוא לשנות הדרכים כפי רצונו ולתת דרך מצד אחר וכיון שיכול לשנות הדרכים ומבואות העיר יכול ג"כ להקנות הרשות שבמבואות משא"כ הרשות בבתי כותים שאינו ברור ולא ידוע שכך הוא מדינא דמלכותא להניח כליו בבתי העיר או מפני הירא'ה או מפני אהבה או לפי שאין אנשי העיר מקפידין בכך כיון שזה נהנה וזה אינו חסר אין לסמוך על שכירות משר העיר להכניס ולהוציא מבתי הכותים וקצת נראה דגם הרשב"א מחלק בין מבואות העיר לבתי העכו"ם שהרי כתב דקניית הרשות מגזבר המלך מועיל כמ"ש ב"י בסימן שפ"ב וזה סותר למ"ש בתשובה זו ע"ד הפרש שאין קניית הרשות ממנו מועיל ובע"כ דבגזבר מיירי בקניית רשות מבואות העיר דמועיל ובפרש קאמר דאינו מועיל לקנות רשות מבתי העכו"ם שבעיר להכניס ולהוציא מהם כדמוכח להדיא באותה תשובה גם מ"ש רבינו דאין מספיק במה שישכור משר העיר וכמ"ש מהר"ם וכן מ"ש הכמ"ג בשם בה"ג היינו כשישכור הרשות להוציא ולהכניס לבתי הכותים אינו מועיל אבל לשכור הרשות דמבואות העיר להוציא ולהכניס לבתי ישראל אזה דרך המבוי בזה לבד מהני השכירות מאדון העיר או משכנו או משכירו דשכירו והכי נקטינן ועיין במה שכתב בהג"ה ס"ע כאן ולעיל סימן שפ"ב:

שצב ע"ר של יחיד וכו' משנה פרק כיצד מעברין (דף כ"ט) עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה (פירש"י כתחלתה) של רבים ונעשית

מה שאוסר הכותי אינו מן הדין שהרי אין דירת כותי אלא כדירת בהמה גם ענין העירוב עצמו היא דרבנן והלכה כדברי המיקל בעירוב בזה יש לדון ולהקל בענין זה שיוכל האדון להשכיר רשות מכותי והממונה שלו כמוהו שהרי גם הממונה יוכל מטעמו להניח כלי האדון בביתם וא"כ חזר הוא להיות בעד האדון ומטעמו כשכירו ולקיטו של כל אחד ואחד עכ"ל. ומדברי תשובה זו נראה ששוכרין משכירו דשכירו כל ששכירו יש לו רשות לקחת שכיר שיהיה לו רשות להשתמש בכל הבית ה"ל כשכיר בע"ה עצמו ואם שכרו מגזבר המלך לזמן קצוב ונתחלף הגזבר בתוך הזמן כתב הרשב"א בתשובה ובסימן שפ"ב כתבתיה:

וכתב עוד הריב"ש בתשובה ועוד יש טעם אחר להתיר קניית הרשות מהאדון כי יודע כי דרך הרבים הוא לעולם לאדון לשנותה כמו שירצה ולתת לבעלי בתים דרך מצד אחר וכיון שיכול לסלק הכותי מן הדרך הרוא הרי יכול להקנות הרשות אלא שטעם זה לא יספיק להכניס ולהוציא מן המבוי לבתי הכותים כיון שאין אלו מתירים כי אם מכני רשות האדון דמבוי ולא בבתים הפתוחים לו דה"ל כבטול רשות חצירו ורשות ביתו לא ביטל אבל מבתי היהודים מותרין הם כיון שקנו רשות ממי שהדרכים שלו ויכול לסלק בני המבוי מן הדרך הרוא ונתת להם דרך מצד אחר אבל הטעם הראשון מספיק אפילו להכניס ולהוציא מהמבוי לבתי כותים ומ"מ טוב לכם להשמר שלא להכניס ולהוציא מבתי הכותים רק מבתי היהודים זה לזה דרך המבוי ולזה יספיקו שני הטעמים שכתבתי עכ"ל:

שצב עיר של יחיד פירוש שאין בה ס' ריבוא וכו' משנה בפרק כיצד מעברין (דף כ"ט) עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים שנעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשה חוצה לה שיור ופירש"י עיר של יחיד שלא היו נכנסים בה תמיד ס' ריבוא ולא חשיבא ר"ה ונעשית של

דרישה

סי' שצא [א] **ואינו** מספיק במה שישכור משר העיר כתב הריב"ש דהיינו דוקא לענין להוציא מן המבוי לבתי היהודים ולהכניס די בשכירות מן השר של העיר כי הוא כו' עיין בב"י שם בתשובותיו סימן י"ח כתב קבלתי מכל זקנים לאסור לבטל בלובלין כעיר שישראלים שנתארחו שם מ' אוסר על מבירו שלא שאר אורחים אינן אוסרים

לדירה כמ"ש בסימן ת"א ודוקא שדלתותיה יהיו נעולים או רחוי לנעול כל הלילה מהרי"ק:

סי' שצב (א) **והרמב"ם** ז"ל כתב שהוא קנין של יחיד והמ"מ כתב בשם הרשב"א עיר של יחיד כגון שבנאה היחיד לעצמו ושכירנה לרבים או שמכרה אא"כ לרבים או שבנאה להושיב בה דיורים ומשיירי בה דרכים פלטיות וסרטיות כדרך שהמלכים עושים

פרישה

של רבים מערבין את כולה בתחלה ואין מבואותיה צריכין תיקון שהרי היא כחצר א׳ וכגון שאין בה ר״ה גמורה של י״ו אמה והתוס׳ כתבו שאינו של י״ג ושליש ואזדו לטעמייהו שנתבאר בסימן שס״ד דבהכי תשיב ר״ה ונראה מדברי רש״י דמתני׳ רבותא אשמועינן שאע״פ שנעשית של רבים מערבין את כולה ומבוי בפני עצמו שהשובה כולם כחצר אחד ויאסרו זה על זה אם לא יערבו יחד אלא כולם יעשו עירוב אחד ואם ירצו לחלק למבואות שרצו קצת מן המבואות לערב לבדם צריכין לעשות כל אחד מהיצה גבוה י״ט לפתח מבואו או שני פסין של שני משהויין אם הוא רוחב י׳ אמות ואם רוחב יותר מי׳ צריך צורת הפתח אבל אין יכולין לחלק בלחי וקורה: (ד) ועיר של רבים אין יכולה לערב כולה ביחד אלא צריך לשייר מעט ממנה שלא יערבו עמה והשאר יערבו ביחד אם ירצו וזה השיור שמניה [ה] אפילו אינו אלא בית אחד סגי ואפילו אינו פתוח לעיר בענין שיוכל לערב עמה אפ״ה הוי שיור (ו) ואפילו הוא בית הבקר או בית התבן שא״צ לערב ואם הוא משייר ממנה הרבה השיור יערב בפני עצמה ושאר העיר בפני עצמה וכל אחד מותר בשלו ובלבד שלא יוציא זה מזה וצריך שיעשה צורת פתח ביניהן אם הוא יתר מי׳ וב׳ פסים אם הוא א׳ י׳ ואם אין לעיר אלא פתח אחד השיב כשל יחיד ומערבין ביחד אפילו העמיד לה סולם בצד השני ואפילו העמיד הרבה סולמות זה בצד זה

ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אע״כ עשה חומה לה כעיר חדשה שביהודה שיש בה המשים דיורין ד״ר יהודה רש״א ג׳ חצירות של ב׳ בתים ופירש״י של רבים ונעשית של יחיד רבותא אשמועינן דאע״ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה הואיל ותחלתה של רבים דדילמא הדרא ומתעבדא של רבים ואתו לערובה כולה ואסור לערב עיר של רבים בלא שיור ואע״ג דאין בה ר״ה גמורה שלא תשתכח תורת ר״ה והוא שיור הוי היכרא דטעמא משום עירוב הוא אלא א״כ עשה חומה לה שיור שלא עירבו עם שאר העיר אלא לבדן עכ״ל. וכתב ר״ר יונתן בהוא שיור הוי היכרא לכל שאינו מטלטלים בה משום עירוב. וכתב עוד אלא א״כ עשה חומה לה שיור וכ״ש אם היו מערבין אותה מבואות בפני עצמן דאין שיור גדול מזה אלא רבותא אשמועינן שאפילו שיור של חומה לה מהני לשאר העיר ואיפליגו תנאים שם במשנה בשיעור השיור ובגמרא אמר רבי יצחק אפילו בית אחד בחצר אחד ופירש רש״י חצר ובית לתוכה סגי להיות שיור והתוספות פסקו שם כר״ש דאמר שלש חצירות של ב׳ ב׳ בתים אבל הרי״ף פסק כרבי יצחק ונתן הרא״ש טעם לדבריו וכן פסק הרמב״ם בפ״ה מה״ע וכן כתבו סמ״ג וסמ״ק וכך הם דברי רבינו והכי נקטינן: **ומ״ש** רבינו ואפילו אינו פתוח לעיר וכו׳ ואפילו הוא בית הבקר וכו׳ פשוט שם (ס.) גבי בני בני קקונאי דאמרו לרב יוסף הב לן גברא דלערב מאתין: **ומ״ש** ואם שייר ממנה הרבה וכו׳ גם זה פשוט שם בדף הנזכר גבי הא דאיבעיא להו חדשה מהו: **ומזה** שכתב ובלבד שלא יוציאו מזה לזה הוא שאינם מטלטלין אלא ע״י עירוב: **ומזה** שכתב לריך שיעשה צ״פ וכו׳ נתבאר בסימן שס״ג ולא חש רבינו לכתוב כאן דפס של ד׳ מהני כשאין ביניהם יותר מי׳ לפי שסמך לו על מה שכתב בסימן הנזכר: **ומזה** שכתב ואם אין לעיר אלא פתח אחד חשיב כשל יחיד וכו׳ פשוט שם בברייתא (נט:): **ומזה** שכתב אפילו העמיד לה סולם בצד השני גם זה שם בדף הנזכר מימרא דר״ג משמיה דרב: **ומזה** שכתב אפילו העמיד הרבה סולמות גם זה שם

ומבוי בפני עצמו שהשובה כולם כחצר אחד ויאסרו זה על זה אם לא יערבו יחד אלא כולם יעשו עירוב אחד ואם ירצו לחלק למבואות שרצו קצת מן המבואות לערב לבדם צריכין לעשות כל אחד מהיצה גבוה י״ט לפתח מבואו או שני פסין של שני משהויין אם הוא רוחב י׳ אמות ואם רוחב יותר מי׳ צריך צורת הפתח אבל אין יכולין לחלק בלחי וקורה: (ד) ועיר של רבים אין יכולה לערב כולה ביחד אלא צריך לשייר מעט ממנה שלא יערבו עמה והשאר יערבו ביחד אם ירצו וזה השיור שמניה [ה] אפילו אינו אלא בית אחד סגי ואפילו אינו פתוח לעיר בענין שיוכל לערב עמה אפ״ה הוי שיור (ו) ואפילו הוא בית הבקר או בית התבן שא״צ לערב ואם הוא משייר ממנה הרבה השיור יערב בפני עצמה ושאר העיר בפני עצמה וכל אחד מותר בשלו ובלבד שלא יוציא זה מזה וצריך שיעשה צורת פתח ביניהן אם הוא יתר מי׳ וב׳ פסים אם הוא א׳ י׳ ואם אין לעיר אלא פתח אחד השיב כשל יחיד ומערבין ביחד אפילו העמיד לה סולם בצד השני ואפילו העמיד הרבה סולמות זה בצד זה

כולה עכ״ל: **ומ״ש** רבינו מחיצה גבוה י׳ טפחים כן הוא באשיר״י ואיכא לתמוה למה נחלק הרא״ש אמ״ש התוספות דבד׳ טפחים סגי ואפשר שכך היה כתוב בתוכ׳ שלכני הרא״ש וכ״כ ה״ר יהודה בהו״ז (דף ל״ד ריש ע״ב) וז״ל והתוספות פירשו דקה מחיצה גבוה י׳ טפחים אבל לפעד״ב דאינו ט״ס שהרי בהך דעיר היוצבת על שפת הנחל דבעינן דקה ד׳ אמות מקשה תלמודא מ״ש מכל דרה דעלמא דד׳ טפחים ופריק התם לא בעית תשמישתיה הכא בעית תשמישתיה אלמא כל דקה דעלמא ד״ט וכמו שהוא בתוספות וכ״כ בשלטי הגבורים בשם רבינו ישעיה אחרון ז״ל דאם עשה דקה שהוא מחיצה קטנה גבוה ד״ט באורך כל הפתח הרי אלו יכולין לערב כל מבוי ומבוי לעצמו ואין מבוי אוכר על חבירו ואע״פ שהוא יוצא ובא דרך עליו הואיל ועשה דקה לפני פתחו הרי הוא כסתום וכאילו סילק את דרכו מעליו עכ״ל וכן כ״ל עיקר דלא בעינן מחיצה גמורה גבוה י׳ אלא לגלו׳ שכל מבוי ומבוי מסתלק מחבירו וכגי׳ בד׳ טפחי׳ ככל דקה דעלמא ודו״ק: **ומ״ש** ועיר של רבים וכו׳ עד והשאר יערבו ביחד אם ירצו וזה לשון הרי״ף שמע מינה דכל היכא דאיכא שני פתחים לא מערבינן ליה עד דעבדי ליה שיור וטעמא דשיור כדי שיכירו שהעירוב הוא שהתיר את הטילטול ולפיכך אסור השיור כדי להזכיר העירוב עכ״ל משמע דס״ל להרי״ף שהשיור אסור אף בשלו לערובי באנפי נפשיה וכך הבין בעל המאור והשיג עליו דהא מסיקנא בגמרא בעיר חדשה שביהודה דקטנה הוי שיור לגדולה וגדולה הוי שיור לקטנה וכו׳ ומיהו יש להליץ בעד הרי״ף דגם הוא סובר שהשיור מערב בפני עצמו והעיר בפני עצמו אלא הכי קאמר שאין היתר לשיור לאחר שעירב גם הוא בפני עצמו להוליך עירובו לאנשי העיר וכדין שתי חצירות ופתח ביניהן דמוליך עירובו לאחר חבירו כדי שיהא מותר לטלטל באחר חבירו וה״ט דמה שהשיור אסור לטלטל בתוך העיר הוא היכר שאין מטלטלין אלא ע״י עירוב אבל מדברי הרא״ש נראה שהיה נוסחאתו כדברי הרי״ף ולפיכך עשו השיור כדי להוכיח על העירוב כלומר השיור אסור לערב עם העיר אבל לעצמן יכולין לערב בני השיור וכו׳ וכך הם דברי רבינו שכתב והשאר יערבו ביחד אם ירצו וכו׳ וכן בסמוך כתב ואם משייר ממנו הרבה השיור יערב בפני עצמה ושאר העיר בפני עצמה וכל אחד מותר בשלו ובלבד שלא יוציאו מזה לזה וכו׳ כלומר לאפוקי ממה שהבין בעל המאור מדברי הרי״ף דהשיור אסור לערב לעצמו אלא יכול לערב לעצמו וכ״א מותר בשלו ובלבד שלא יוציאו מזה לזה דלא תימא דוקא בני העיר אסורין לערב ולטלטל בשיור אבל בני השיור רשאין לערב לעצמן ולחוור ולהוליך עירובן אבל בני העיר ולטלטל עמהן כדין שתי חצירות וכתב ביניהן וכו׳ אלא אף בני השיור אסורין משום היכר וכ״כ גם הר״י הי״ז: **ומ״ש** ואפילו אינו פתוח לעיר וכו׳ פירוש דאע״פ דמלשון המשנה אין מערבין את כולה משמע דלא הוי שיור אלא א״כ נדוכתא דלא בעי לערובי בהדדי מצו מערבי וכיון דאין הבתים פתוחים לעיר אלא פתוחים אחורי העיר לגד הנהר ולא מצו ערבי בהדדי לא הוי כמי שיור לעיר וקאמר דליתא אלא אפ״ה נעשה שיור לעיר:

ומ״ש

פרישה

עושים עכ״ל וכ״ל דבא לומר דמ״ש הרמב״ם קנין של יחיד אינו נכלל בו שעיר היה של רבים אלא שהשר קנאה שזה ודאי דין רבים לו אלא קנין ר״ל שהשר המציאה ובנה לעיר ונעשית קנין של: (ב) ועיר של רבים אינה יכולה לערב כו׳ עיין מ״ש ב״י בשם רש״י:

(ג) אפי׳ הוא בית הבקר או בית התבן שא״ל לערב ואע״ג דלעיל בסימן ש״ע כתב אבל הדר בבית התבן בבית הבקר כו׳ אוסר התם מיירי בדר בו וכאן מיירי שאינו דר בו ואע״ג דגבי בית נמי כשאינו דר בו אינו אוסר מ״מ רבינו אורחא דמילתא נקט ובבית התבן

דרישה

על ב״ה הדר שם וכמ״ש מהרמא״ל סי׳ שע״ו ע״ש מ״מ בכ״כ אורחים יש להמיר שא׳ אוסר על חבירו ובפרט בק״ק ר״ל ובלין שרגילים לבא שמה ואפי׳ ב׳ ישראלים שנתאכסנו בבית אחד כשיש לכל אחד חדר בפני עצמו ופתוח לאחר אחד אוסר על חבירו לטלטל באחר אם לא ע״י עירוב:

סי׳ שצב [ה] אפילו אינו אלא בית אחד ובגמרא פרק כיצד משתתפין דף כ״ט אמר רבי יצחק אפילו בית מ׳ ואמר מ׳ וגם הרמב״ם ז״ל ובש״ע כתבו ג״כ אלא וכתבו שבתב בית ס״ל דהגמרא דקאמר אלא ל״ד וגם רמ״א ז״ל כתב בית כלשון רבינו ע״ש

חדושי הגהות

שצב א צ״ע דמנ״ל הא דלמה לא יהא מגי בלחי וקורה כשהוא רחב י׳ דבשלמא בעיר של יחיד הצריכו ב׳ פסים משום שהשובה כולה כחצר אחת אבל בעיר של רבים שהיא מחלקת שפיר מבוי מבוי בפ״ע למה לא יועיל לחי וקורה להשיור וצ״ל דר״ל כשאין משיירים מב׳ בפ״ע אלא שמשיירים מקצת בתים מהמבוי שחצי המבוי מערבים עם העיר וחצי המבוי שהוא השיור מערבים בפ״ע אז צריך שיעשה ב׳ פסין וכבר שנתבאר לעיל סי׳ שס״ג ודוקא כשגם השיור מערבים בפ״ע אבל כשאין מערבים בפ״ע והם רבים שאוסרים זע״ז אז א״צ לחצי מבוי שעירבו עם העיר אלא לחי או קורה כמו שנתבאר בסימן הנזכר (מהרל״ח):

בטור

ומ״ש ואם היתה של רבים וכו׳ עד שתתמעט שלא יאמר בה אלא המשים דיורין שם מיומרא דשמואל בדף ס׳: **ומזה** אשפה בפני אחד מהם וכו׳ ערבא למתא דבני רבי חייא: **ומזה** וכו׳ היינו בבא המפורשת

זה עד רוחב י׳ לא השיב כפתח ואם יש לה ב׳ פתחין אם יש אשפה בפני אחד מהן השיבא כאילו אין בה אלא פתח אחד (ד) ואם היתה של רבים ונעשית של יחיד עדיין יש לה דין של רבים וצריכה שיור עד שתתמעט שלא ישאר בה אלא המשים דיורים (ה) ואם היא של יחיד ונעשית של רבים יש לה עדיין דין של יחיד וצריכין לערב יחד (ו) ואם רשות הרבים עובר בה משער לשער והולך אותה לארכה מתקן ר״ה כדינו בדלתות ואז יערבו כולם ביחד ואינן רשאין ליחלק וה״מ שאין רשאין ליחלק לארכה שאין בני עבר הלז רשאין לערב לבדן ובני עבר הלז לבדן מפני ששניהם עוברין דרך ר״ה ויוצאין דרך פתחו לכאן ולכאן ור״ה שבאמצע מהברן אבל אם רוצים ליחלק לרחבה ששני בני העברים בוררין להם פתח שאצלם ומכתלקין מן השני וכן הצי רחבה של צד השני בוררין להם פתח שאצלם יכולים ליחלק כיון שיכולין להכתלק אלו מאלו שלא יהא להם דרך אלו על אלו וצריך שיעשו ביניהם במקום שמתחלקין בר״ה צורת הפתח:

שצג אין מערבין עירובי חצירות ושיתופי מבואות בי״ט שחל להיות בע״ש (ה) אלא יערב מעי״ט ואם שכח יערב בי״ט ע״י תנאי (ע״ל סימן תקכ״ה) שיאמר א אם היום הול יהא זה עירוב ואם היום קדש אין בדברי כלום ולמחר יאמר על אותו הפת אם היום קדש הרי ערבתי מאתמול ואם היום חול יהא זה עירוב וה״מ בב׳ ימים טובים של גליות אבל בשני ימים טובים של ר״ה לא אחד עירובי חצירות ושיתופי מבואות מערבין אותן בין השמשות ואפילו אם כבר קיבל עליו תוס׳ שבת כתב ה״ר שמריה שיכולין לערב ויש אוסרין אם קיבל עליו תוספת שבת ואפי׳

זה יש לה ב׳ פתחים אם יש אשפה בפני אחד מהם וכו׳ עד שתתמעט שלא יאמר בה אלא המשים דיורים ואינה כמוכה לגדולה מהו רב הונא ורב יהודה חד אמר בעינא שיור וחד אמר לא בעינא שיור ופסק הרא״ש לקולא וכתב רבינו דין זה בחלוקה ז׳ דהיתה של רבים ונעשית של יחיד להורות רבותא דאע״פ דהיתה של רבים בתחלתה אפילו הכי עכשיו שנתמעטה עד המשים דיורים מערבין את כולה ואינה צריכה שיור ואין צריך לומר אם מתחלתה לא היתה אלא המשים ועוד נראה דלפי׳ רש״י דלא ה״ל של רבים דצריכה שיור אלא בשיש בה ששים ריבוא בע״כ דהא דמיבעיא לן כעין חדשה מהו ודפליגי עלה רב הונא ורב יהודה היינו דוקא בהיתה של רבים שיש בה ששים ריבוא ונתמעטה עד המשים דיורין דאם לא היתה מתחלתה אלא המשים דיורין ודאי אי אפשר שיהא בה ששים רבוא ואינה צריכה שיור לדברי הכל ומאי קמיבעיא להו ומאי פלוגתייהו דרב הונא ורב יהודה והכית יוסף בסוף סימן זה הביא דברי ה״ר ירוחם שכתב דין זה ופירשו כמו שכתבתי לדעת רבינו ותימה הוא אם לא היה כתוב דין זה בספר רבינו שהיה לפני בית יוסף שהרי בכל ספרי רבינו כתוב וצריכה שיור עד שתתמעט וכו׳:

שצג אין מערבין ע״ח ושיתופי מבואות בי״ט וכו׳ בפרק שני די״ט (סוף דף י״ז) פליגי בה רבי ורבנן ואיכא מ״ד רבי מתיר לערב ע״מ בי״ט ורבנן אוסרין ואיכא מ״ד רבי אוסר ורבנן מתירין ואפסיקא הלכתא בגמרא ד׳סור בי״ט לערב אפילו ע״ח דליתיה בי״ט אבל ע״ת ליכא למ״ד דמתיר דכיון דאף בי״ט אסור לאת חוץ לתחום פשיטא דאסור לעשות לצורך מחר דבר שהוא אסור בו ביום: **ומ״ש** ואם שכח יערב בי״ט ע״י תנאי וכו׳ שם (דף י״ז) פליגי בה רב ורבא בע״ת ופסקו הפוסקים כרבא דאמר דע״ת לא מ״ט מיקנא שביתה בשבת לא וכתבו עוד דאלתא ע״ח דביטול רשותא הוא שרי:

ומ״ש ולמחר יאמר על אותו הפת נראה דרבותא אשמועינן דלא תימא כיון דמערב היום וחוזר ומערב למחר צריך לכל עירוב פת מיוחד כדי שיהא ביכר ונראה שהיה מערב על ידי תנאי היום ומחר קמ״ל דיכול לערב על אותו פת וב״י לא פירש כן:

ספק

בפתח וכן מבואות היהודים המפולשין ופתוחים זה לזה ומתוקנין כהלכתן מדין מבוי עקום מותר לטלטל בכל המבואות כשיתתפו יחד הבתים והחצירות כדין שיתופי מבואות ואין צריך לעשות דקה לפני ביתו של מי שלא יערב להכריחו מן האחרים כדי שלא יאכור עליהם שאין זה דומה לעיר של יחיד ונעשית של רבים וכן אין היהודים הדרים הון לאגרש היהודים אוכרים על היהודים שבמגרש בנתקן כהלכה כי אין כל העיר חשובה כאחד אחד לאסור אלו על אלו ואע״פ שהכל תחת היקף חומה אחד סברא עכ״ל: **כתב** ר״י עיר של רבים ונתמעטה ועמדה על המשים דיורים אינה צריכה שיור עכ״ל ונראה דנפקא ליה מדתניא בפרק כיצד מעברין דף ס׳ א״ר יהודה עיר אחת היתה ביהודה וחדשה שמה וכו׳ והיא היתה שיור מיבעיא להו חדשה מהו חדשה כי היכי דאיהי הוי שיור לגדולה גדולה נמי הוא שיור לקטנה אלא כעין חדשה מהו רב הונא ורב יהודה חד אמר בעינא שיור וחד אמר לא בעינא שיור ופירש״י כעין חדשה. עיר קטנה אחרת של המשים דיורים ואינה סמוכה לגדולה ופסק כאן דמיקל דכיון דמידי דרבנן הוא אזלינן לקולא כתב הרמב״ם בפ״ה המוכה בשיתוף לבני המדינה אם עירב לכולם עירוב אחד א״צ להודיעם שזכות היא להם ודין מי ששכח ולא נשתתף עם בני המדינה או מי שהלך לשבות בעיר אחרת או כותי שהיה עמהן במדינה דין הכל כדינם בחצר ומבוי עכ״ל (ב):

שצג אין מערבין עירובי חצירות וכו׳ פלוגתא דחכמים ור׳ בברייתא פ״ב די״ט (טז:) ואיפסקא הלכתא בגמרא דאכור לערב בי״ט: **ומ״ש** ואם שכח יערב בי״ט ע״י תנאי וכו׳ שם א״ר חייא בר אשי אמר רב מניח אדם עירובי תחומין מי״ט לחבירו ומתנה וכ״ם עירובי תבשילין ורבא אמר מניח אדם עירובי תבשילין מי״ט לחבירו ומתנה אבל לא עירובי תחומין דלמיקני ביתא בי״ט לא וכתבו הרי״ף והרא״ש הלכתא כרבא דהוא בתראה ומסתברא לן דה״מ בעירובי תחומין דמיקני ביתא הוא אבל עירובי חצירות דביטול רשות הוא מניח אדם עירוב מי״ט לחבירו ומתנה וה״מ בשני ימים טובים של גליות אבל בב׳ ימים מסכק אבל השתא דבקיאינן בקביעא דירחא ולא עבדינן תרי יומי אלא משום מנהג בלבד אני אומר שאין מערב ומתנה לא עירובי חצירות ולא שיתופי מבואות ואע״פ שהראב״ד השיגו ה״ה החזיק בידו ונתן טעם לדבריו. והר״ן כתב בפ״ב די״ט שאין דברי הרמב״ם מחוורים בזה וגם הרשב״א כתב בתשובה שלא נראו לו דברי הרמב״ם בזה וכ״כ מדברי הרי״ף והרא״ש שכתבו כתם דין זה דיערב בי״ט ע״י תנאי ולא חילקו בין זמן לזמן וכיון דכל הני רבוותא מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן:

ומ״ש רבינו ולמחר יאמר על אותו פת לאו דוקא דה״ה אם אמר כן על פת אחר ב והרי בסוף הלכות י״ט הביא דין זה ולא כתב שם על אותו פת: **אחד** עירובי חצירות ושיתופי מבואות מערבין אותן בכ״מ במה מדליקין (לד.) אקשינן ריש״א דמתני׳ דקתני ג׳ דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע״ש עם חשיכה וחד מינייהו עירבתם ומשמע דוקא עם חשיכה אבל בכפק חשיכה לא אסיפא דקתני כפק חשיכה מערבין ושכ״ל כאן בעירובי חצירות כאן בעירובי תחומין ומפרש רש״י דעירובי חצירות שרי בכפק חשיכה וכן דעת התוספות והרא״ש וכ״כ הרמב״ם בפ״א מה״ע: **ומ״ש** אפילו קיבל עליו תוספת שבת כתב ה״ר שמריה שיכולין לערב ויש אוסרין וכו׳ ז״ל המרדכי שם פסק רבינו יואל וה״ה לאחר תפלת ערבית יכולין לערב אם יום הוא דעניית ברכו כתקיעת שופר הוא וקודם כפק חשיכה היו מקבלין שבת ותוקעין כדי להוסיף מחול על הקדש ואפ״ה מתיר בע״ש לערוב עירובי חצירות בכפק חשיכה וה״ה אחר עניית ברכו

דרכי משה

שצב (א) ול״נ דהלכה כדברי המיקל בעירוב: (ב) ובהג״א פרק כיצד מעברין והיכא שהקהל רגילים לערב יחד אין רשאין ליחלק עכ״ל מא״ז: ובהג״א

פרישה

שבתן אין אורחא לדור: (ד) ואם היתה של רבים ונעשית של יחיד ועדיין יש לה דין של רבים נ״ל דל הגמרא דף ס׳ ע״א איבעיא להו כעין עיר חדשה מאי רב הונא ורב יהודה חד אמר בעי שיור וחד אמר לא בעי שיור וכתב הרא״ש פי׳ עיר של רבים שנתמעטה ועמדה על כ׳ דיורין כעיר חדשה וחלכתא לקולא עכ״ל וזהו שכתב ג״כ תלמידו של הרא״ש רבינו יהושע בהגיה עיר של רבים ונתמעטה ועמדה על כ׳ דיורין אינה צריכה שיור עכ״ל ותימה על הב״י שהביא דברי ר״י הלוי וכתב עליו דנראה לו דנפקא ליה מהא דתניא כו׳ והביא פירש״י על איבעיא זו דהא אין ראיה ברורה לדברי רבינו יהושע מפירש״י מיהו קלת ראיה יש מפירש״י דע״כ כ״ל דכוונת הש״י היה שהיתה מתחלה עיר של רבים ונתמעטה ולא נשאר בה אלא כ׳ דאל״כ קשה למאי הוצרך חד מ״ד לעשות שיור הא ודאי כ׳ בתים עיר של יחיד הוא ולמ״ד אלא מצריך ג״כ ק׳ מאי איריא כ׳ אפילו טפי נמי כל שאין בה ס׳ ריבוא לפירש״י ה״ל עיר של יחיד וק״ל מ״מ קשה טפי הל״ל דנפקא ליה מפירוש הרא״ש וג״כ נראה מדברי ב״י כאילו דברי רבינו יהושע הם דברי חדש מה שלא כתב רבינו וז״א דע״ז עצמו נתכוון רבינו במ״ש ואם היתה של רבים כו׳ וק״ל. ופירוש עיר חדשה איתא בגמרא דעיר היתה ביהודה ועיר חדשה שמה ולא היה בה אלא כ׳ דיורין אנשים ונשים וטף ואל״י שם שבה שיעורו מכמיס שיר עיר של רבים ואמן קי״ל כמ״ד דפליגי עליה ומ״ל כ״כ שור ואפשר שמ״ד הכ״ל שמיקל ואמ״ל חד אמר בעי שיור וחד אמר לא בעי שיור וכתב הרא״ש על כ׳ שם״ל שיור מפרש שחה שעיורו הו״ל בעיר חדשה היינו לענין זה שאם לא נשתייר מעיר של רבים אלא כשיעור עיר חדשה דהיינו כ׳ דיורין דאז אינו צריך שיור דאז נשתקע ממנה עיר של רבים והו״ק:

(ה) ואם היא של יחיד כו׳ דכיון דמיקלא דחדא היא אסרי הני אסרי והוי כמבוי שסתם אחד מן הפתיחות ולא נשתתפו דאסורה אכולהו הש״י:

(ו) ואם ר״ה עובר בה כו׳ פירש״י ר״ה עובר בה רחב י״ו אמה ובה אינה מעורבת אמ״כ מתוקנת כדינא בדלתות ועיין בב״י:

סי׳ שצג (א) **אלא** יערב מעי״ט ואם שכח כו׳ כ״ל ולמאר יאמר על אותו פת ונראה לי דרבינו אורחא דמילתא נקט שאם אמר כן על פת אמר אם היה צריך להשמשות גם הראשון משום דשמא היום קודש ועירוב הראשון הוי עירוב וצריך להיות קיים בין השמשות ולכך נקט דבר על אותו פת כדי שלא יצטרך להשמות שיהם: כגון

חדושי הגהות

שצג א בטור הנדפס אצל מהרל״ח איתא בזה״ל שיאמר ביום ראשון ביום ה׳ אם היום כו׳: ב ולא כתב רבינו על אותו פת אלא שר״ל שצריך שיהיה אותו פת קיים גם בי״ש שני דשמא אתמול חול הוי והוא העירוב וצריך שיהא עירוב קיים בכניסת שבת (מהרל״ח):

כתב

ברכו ושוב מצאתי בסס רבינו שמריה שהורה כן והביא ראיה כמו שהביא רבינו יואל ומקצת תלמידיו אסרו ואמרו דיש חילוק בין קיבל עליו שבת ללא קיבל וחזר בו הרב ואסר והביא ראיה מן התוספת׳ עכ״ל: **ומ״ש** ואפילו עירב לשנים לאהד מבע״י ונאכל העירוב בין השמשות ולאחד עירב בין השמשות [ג] שניהם קנו עירוב שלאותו שנאכל עירובו בין השמשות אנו חושבין אותו לילה ולאותו שהניח עירובו בין השמשות הושבין אותו יום:

שצד ספק עירוב (ה) כגון ספק אם היה קיים בין השמשות אם לאו כשר והוא שיהיה לו חזקת כשרות שהניחו שם ואירע בו ספק אבל אם לא היה לו חזקת כשרות כגון ספק אם הונח שם אם לאו לא וצריך שיהא בין השמשות במקום שראוי ליטלו הלכך (ג) נפל עליו גל אם יכול ליטלו בלא מרא והצינא כשר ואם לאו פסול ואם נתנו במגדל ונעל לפניו ואבד המפתח אם הוא של לבנים מסודרין אלו על אלו בלא טיט וטיח (ג) בי״ט הוי עירוב א מפני שיכול לסותרו וליטלו אבל בשבת או בי״ט והוא של בנין אינו עירוב ואם המגדל כלי של עץ והמנעול קשור בחבל ויכול להתכו בסכין הוי עירוב אבל מנעול של עץ או של מתכת אסור להתכו אף בכלים דאף בכלים יש משום בנין וסתירה אם לא יהא עשוי משברי כלים מחוברים ע״י זפת בהחיא דוקא אין בו משום בנין ואם מצא מפתח בי״ט בין בעיר בין בשדה הוי עירוב שיכול לטלטלו ולפתוח אע״פ שלא היה בידו בין השמשות (ד) כיון שמצוי הוא שימצאנו השבינן ליה כאילו הוא בידו בשבת בעיר הוי עירוב (ה) שיכול להביאו ע״י גנין והצירות בשדה אינו עירוב:

שצה (ה) **מצוה** להזר בין אחר עירובי הצירות (ג) בין אחר שיתופי מבואות ועל שניהם מברך על מצות עירוב [ה] ומתי מברך בשעה שמקבץ אותו מבני ההצר ומבני המבוי

שצד ספק עירוב במשנה בפ׳ בכל מערבין (ד׳ ל״ה) פליגי בה תנאי ור״מ ור׳ יהודה ר״ז אמר גמל ואסור לו לילך אלא אלפים אמה שבין ביתו לעירובו והלכה כר׳ יוסי ור״ש דספק עירוב כשר דהלכה כר׳ יוסי לגבי ר״מ ור״י: **ומ״ש** הלכך אם נפל עליו גל וכו׳ פי׳ דכשיכול ליטלו בלא מרא וחצינא דליכא איסורא דאורייתא אלא טילטול אבנים שבגל דשבות דרבנן הוא וקי״ל כרבי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו ב״ה אבל ע״ח ושיתופי מבואות שמערבין לדבר הרשות אע״פ שהקילו בו יש לומר דכל היכא דאיכא לחלק בין זו לזו קמפרש לה תלמודא שמעינן דהיכא דתנן לה אתמא ולא מפרש מידי אין לחלק ביניהם:

שצה מצוה לחזר וכו׳ כלומר אע״ג דבע״ח וש״מ מערבין אפילו לדבר הרשות מכל מקום מצוה לחזר אחריהם כדי שלא יגיעו לידי איסור טילטול בחצר ובמבוי משא״כ בע״ת דאין מצוה לחזר אחריו דאדרבה אפשר דעל ידי ע״ת יגיע לידי איסור הליכת חוץ לתחום אלא דכדי לקיים מצוה מותר לערב ואע״ג דברי׳ סימן שפ״ז פסק רבינו כחכמים דפליגי אר״מ וסומכים אעירוב במקום שיתוף וכו׳ וכאן כתב דצריך להזר אחר אחר שניהם אין זה סתירה לדבריו דכבר נתבאר לעם דדוקא בחצירות שפתוחות זו לזו ועירבו החצירות ביחד סומכין על עירוב במקום שיתוף הא לאו הכי אין סומכין וע״ש:

ומתי מברך בשעה שמקבץ אותו וכו׳ נראה דר״ל דמיד כשבא אל אחד מבני החצר ונוטל ממנו פת אזי באותה שעה מתחיל העירוב ואז מברך דכל הברכות מברך עליהן עובר לעשייתן וכדלקמן בבדיקת חמץ ריש סי׳ תל״ד וכן אם א׳ מזכה משלו לכולם מברך בשעה שמזכה להם פי׳ דבשעה דמזכה ע״י אחר דנותן לידו הפת וא״ל תהא זוכה בעירוב זה לכל בני החצר דאז בשעה שמזכה ונותן ליד אחר

ואפילו עירב לשנים לאהד מבע״י ונאכל העירוב בין השמשות ולאחד עירב בין השמשות [ג] שניהם קנו עירוב שלאותו שנאכל עירובו בין השמשות אנו חושבין אותו לילה ולאותו שהניח עירובו בין השמשות הושבין אותו יום:

ומ״ש אפילו עירב לשנים לאהד מבע״י ונאכל העירוב בין השמשות ולאחד עירב בין השמשות [ג] שניהם קנו עירוב שלאותו שנאכל עירובו בין השמשות אנו חושבין אותו לילה ולאותו שהניח עירובו בין השמשות הושבין אותו יום: **ואם** נתנו במגדל וכו׳ עד סוף הסי׳ משנה וגמרא לעם (דף ל״ד ול״ה) וע״פ מ״ש התוס׳ והרא״ש וע״ל בסי׳ שי״ד ואע״ג דסוגיא זו משמע דבע״ת קאמר והתם הוא כיון דאין מערבין ע״ת אלא לדבר מצוה לא גזרו עליו ב״ה אבל ע״ח ושיתופי מבואות שמערבין לדבר הרשות מל״ל שהקילו בו יש לומר דכל היכא דאיכא לחלק בין זו לזו קמפרש לה תלמודא שמעינן דהיכא דתנן לה אתמא ולא מפרש מידי אין לחלק ביניהם:

שצה מצוה לחזר וכו׳ כלומר אע״ג דבע״ח וש״מ מערבין אפילו לדבר הרשות מכל מקום מצוה לחזר אחריהם כדי שלא יגיעו לידי איסור טילטול בחצר ובמבוי משא״כ בע״ת דאין מצוה לחזר אחריו דאדרבה אפשר דעל ידי ע״ת יגיע לידי איסור הליכת חוץ לתחום אלא דכדי לקיים מצוה מותר לערב ואע״ג דברי׳ סימן שפ״ז פסק רבינו כחכמים דפליגי אר״מ וסומכים אעירוב במקום שיתוף וכו׳ וכאן כתב דצריך להזר אחר אחר שניהם אין זה סתירה לדבריו דכבר נתבאר לעם דדוקא בחצירות שפתוחות זו לזו ועירבו החצירות ביחד סומכין על עירוב במקום שיתוף הא לאו הכי אין סומכין וע״ש:

ומתי מברך בשעה שמקבץ אותו וכו׳ נראה דר״ל דמיד כשבא אל אחד מבני החצר ונוטל ממנו פת אזי באותה שעה מתחיל העירוב ואז מברך דכל הברכות מברך עליהן עובר לעשייתן וכדלקמן בבדיקת חמץ ריש סי׳ תל״ד וכן אם א׳ מזכה משלו לכולם מברך בשעה שמזכה להם פי׳ דבשעה דמזכה ע״י אחר דנותן לידו הפת וא״ל תהא זוכה בעירוב זה לכל בני החצר דאז בשעה שמזכה ונותן ליד אחר

ומ״ש אפילו עירב לשנים לאהד מבע״י ונאכל העירוב בין השמשות ולאחד עירב בין השמשות [ג] שניהם קנו עירוב שלאותו שנאכל עירובו בין השמשות אנו חושבין אותו לילה ולאותו שהניח עירובו בין השמשות הושבין אותו יום: **

אחר מדרך: **ומה** שאמר ואחד מזכה לכולם ואומר בדין עירובא יהא שרא לנא כשאחד מקבץ אותו מבני החצר ומבדך אין צריך שכל אחד מבני החצר יאמר בשעה שנותן הפת בדין יהא שרא ליה לטלטולי אלא אחד מזכה באמירתו לכולם ואומר בדין עירובא יהא שרא לנא לטלטולי וכו' והב"י הדגיש מאמר זא' מזכה לכולם לדלעיל מינו' ובהגהם נדחק:

שצו תניא וכו' בפ' מי שהוציאוהו (דף מ"ח) וע"ל בסימן שמ"ט. ופסק רב אלפס שאין לו אלא ד' אמות והוא באמצען וכו' שם במשנה מי שיצא בדרך וכו' (דף מ"ה) פליגי בה תנאי וכתב הרא"ש בהראה דרב אלפס ס"ל כת"ק דריש פ' מי שהוציאוהו עכו"ם או רוח רעה אין לו אלא ארבע אמות וס"ל דבינו המשמע פשטא והוא באמצען דאלא כחכמים במשנת מי שיצא וכו' שיש לו שמנה על שמנה. והרז"ה פסק כחכמים. אבל ב"י כתב ודעת רבינו דלא קי"ל כר"א דאמר והוא באמצען שהרי כתב בסימן ת"ה מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס לחיות בבני העיר ואין לו אלא ד' אמות ואילו לר"א כיון שיש לו ב' אמות לכל רוח אפילו יצא ב' אמות עדיין הוא בתוך תחומו וכו' עכ"ל ותימא דזה אינו לא בהרי"ף שיש לו ד' אמות והוא באמצען וגם לא בהרז"ה שיש לו ח' על ח' כדכתב רבינו הכא וכמאן ס"ל דאין לפרש דס"ל כר' יהודה כמו שפי' ה"ה לדעת הרמב"ם ומביאו ב"י דא"כ ה"ל לרבינו לגלות דעתו כאן כשכתב דעת הרי"ף ודעת הרז"ה וה"ל לפרש שהוא תופס סברא שלישית כר' יהודה ועוד דהלא הרי"ף והרא"ש פסקו בהך משנה מי שיצא חוץ לתחום כת"ק דאפילו אמה אחת לא יכנס ולא כר' אליעזר דאמר שתים יכנס ג' לא יכנס דר"א לטעמיה דאמר והוא באמצען וכאן כתב רבינו בהרי"ף פסק דיש לו ד' אמות והוא באמצען כר"א וא"כ לדעת רבינו יהיו דברי הרי"ף סותרין זה את זה אבל האמת יורה דרכו דאע"ג דר"א ס"ל שתים יכנס אפילו יצא לדעת במזיד אלא לשם מצוה אבל לא קי"ל כר"א אלא היכא דהיה אנוס כגון ר' נחמיה לשם (ריש דף מ"ד) אבל בשאר במזיד אפילו אמה אחת לא יכנס ואע"פ שד' אמות שלו מובלעות בתוך התחום ראשון וכמ"ש התוס' לשם דף (מ"ד) בד"ה או דילמא ודוקא היכא דיצא חוץ לתחום במזיד כמו שפירש"י בהך מכנה פסק הרי"ף דהלכה כת"ק דאפילו אמה אחת לא יכנס והא דפסק הרי"ף דיש לו ד' אמות והוא באמצען כמ"ש רבינו כאן היינו דוקא היכא דיצא לאונסו וכ"כ בעל המאור דהלכה כת"ק דאפילו אמה אחת לא יכנס כמו שכתב הרי"ף והא דאמר בעובדא דרבי נחמיה דשתים לא יכנס כר"א התם מתוך אונסו יצא דמשכתי' שמעתתא אבל בלא אונסא לא כמאן אדר"י כדא"ל רב חנן בר רבא לאביי ומדר' אליעזר קא מוקמת ליה אמר אלמא לא כמאן לא יכנס עליה עכ"ל אח זה נראה לפע"ד לדעת רבינו דלא כפי' ב"י וזה היה ג"כ דעת הרמב"ם דלא כמה שכי' המגיד וכדמוכח מדברי התוס' שהבאתי:

כל

המבוי או בשעה שמזכה להם ואחד מזכה לכולם ואומר בדין עירובא יהא שרא לנא (א) לטלטולי מבתים להצר ומהצר לבתים ובשיתופי מבואות יאמר מהצירות למבוי וממבוי להצירות לנו ולכל הדרים בעיר הזאת:

שצו תניא (ג) שבו איש תחתיו מכאן שכל אדם יש לו ד"א (א) בב"מ אפילו יצא הוץ לתחום שהרי משה אמר כן לאותן שיצאו (ב) הוץ לתחום ללקוט ומודדין לכל אדם כפי אמותיו ומרווחות ולעיל פי' אם נותנין לו אלכסונן (ג) ואם היה נגם באיבריו שנותנין לו ד"א בינונית [ג] ופסק רב אלפס שאין לו אלא ד"א [ב] והוא באמצען וה"ר זרהיה הלוי פסק שיש לו ד"א בכל ריח שהן ח' על ח' וה"מ להלך אבל לטלטל אין לו אלא ד' בב"מ

שכבר עירבו א ואע"פ שלא בארבו מותרין לטלטל דברכות אינם מעכבות הלכך צריך לברך כשבא לקבלו: **ומ"ש** או בשעה שמזכה להם ואחד מזכה לכולם פי' או בשעה שמזכה להם אם אינו מקבץ עירוב אלא אחד מזכה לכולם: **ומ"ש** רבינו ואומר בהדין עירובא יהא שרא לנא וכו' מלתי תוספת דברים בשבלי הלקט וז"ל בעירובי חצירות יאמר בדין יהא שרא לנא לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומבית לבית לכל הבתים שבחצר ובשיתופי מבואות כתב אומר בדין יהא שרא לנא לאפוקי ולעיולי מן המבוי לחצירות ומן החצירות למבוי ומשתיהם לבתים ומן הבתים לשתיהן. וכתב עוד שם שאם נבו העירוב או השיתוף ולא בירכו עליו אין הברכה מעכבת ומותרין לטלטל וכתב שכן מצא בתשובת הגאונים (ב) בפרק כל כתבי אבא דרבי אמי ורב אחי כל הוה מיקלע להו ריפתא דעירובא ברו עליה המוציא כתב הר"ן שהיו מברכין בכל ע"ש (ג) ועירוב לכל השנה אינו עושה שמא יתעפש ולאו אדעתא ועכשיו נוהגים ערב משנה לשנה ולא חיישינן שמא יתעפש לפי שעושין אותה מצה מצויירת ותלויה באויר דאינה עשויה להתעפש והכי עדיף טפי מלערב בכל ע"ש דאיכא למיחש שמא ישכחו איזה ע"ש מלערב ויבואו לטלטל באיסור:

שצו תניא שבו אין תחתיו מכאן שכל אדם יש לו ד' אמות וכו' בפ' מי שהוציאוהו (מח:):

ומ"ש ומודדין לכל אדם כפי אמותיו ומרווחות נתבאר בסימן שמ"ט:

ומ"ש ולעיל פירשתי אם נותנין לו אלכסונן ואם הוא נגם באיבריו שנותנין לו ד"א בינונית ג"ז בסימן שמ"ט: **ומ"ש** ופסק הרי"ף שאין לו אלא ד"א וכו' בפ' מי שהוציאוהו (דף מ"ה) תני מי שיצא בדרך וכו' וחכמים אומרים אין לו אלא ד"א ר"א אומר והוא באמצען רבי יהודה אומר לאי זה רוח שירצה ילך ומודה רב יהודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו ופירש"י והוא באמצען של ד"א. כלומר ב' אמות יש לו לכל צדדיו. לאי זה רוח שירצה. יטול ד"א ואחר שבירר לצד זה אין יכול לחזור ולברור לצד אחר ובגמ' (דף מ"ח) ר' יהודה היינו ת"ק אמר רבא א' על א' איכא ביניהו וכי' רש"י דרבנן סברי אדעבר לכל צדדיו דהיינו א' על א' ור' יהודה סבר להד רוח ותו לא כדקתני ומודה רבי יהודה לר"א שאם בירר לו ב' לכאן וב' לכאן שאין יכול לחזור בו וכן אם בירר אדעבתן לרוח אחד ואמר רבא מחלוקת להלך אבל לטלטל ד"ה ד"א ותו לא וכתב הרא"ש שהרז"ה פסק כת"ק שיש לו א' על א' והוא כאמצען כר"א ור"א גור' חכמי' היינו ת"ק ומכרש היינו ת"ק דריש פירקין ונראה דמה שלא הביאה הרי"ף משום דס"ל כת"ק דריש פירקין דאין לו אלא ד"א א וכ' ה"ה בפי"ב ובפכ"ז מהל' שבת שכן דעת הרמב"ם ודעת רבינו דלא קי"ל כר"א דאמר והוא באמצען שהרי כתב בסימן ת"ה מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס לחיות בבני העיר ואין לו אלא ד' אמותיו ואילו לר"א כיון שיש לו ב' אמות לכל רוח אפילו יצא ב' אמות עדיין הוא בתוך

תחומו וגם הרמב"ם בפכ"ז מהלכות שבת פסק דאפילו אמה א' לא יכנס וכתב ה"ה דס"ל כרבי יהודה דאין לו אלא ד' אמות לרוח א' ואע"ג דרבי יהודה לאי זה רוח שירצה אמר אלא שאם בירר אינו יכול לחזור בו וא"כ זה שלא בירר לו עדיין יכול לברור ומדברי רבינו נראה שכיון שזה מהלך ורוצה לילך נראה כבורר אל עבר פניו וזה דחוק והרשב"א כתב שדעת רבינו הוא כשבירר לצד החיצון אלא שהיה לו לפרש עכ"ל. וכתב ה"ה בפי"ב מה"ש שדעת הרשב"א כדעת הרז"ה שיש לו ח' על ח' ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מככימים לדעת אחת הכי נקטינן (ב):

בכ"מ

דרכי משה

שצה (א) בכלבו נוסח הברכה בא"י אמ"ה על מצות עירוב בדין יהא מותר לנו להוציא ולהכניס ולטלטל מבית לבית ומבית לעלייה ומעלייה לבית ומחצר לבית ומבית לחצר וכ"ב ב"י בשם שבולי לקט: (ב) וכ"כ האגור: (ג) וכ"ה בהג"א בשם מוהר"ם:

שצו (א) כתב בא"ז ומשמע מפירש"י שד"א שמודדין לאדם הן מלבד המקום שעומד עליו אבל הרמב"ם לא כ"כ: (ב) ול"נ דיש להקל בתחומין דרבנן מאחר דהרשב"א הסכים לדברי הר"ר זרחיה וכן נראה קצת דעת רבינו הטור:

יע"ל

דרישה

טעם ב"י צריך לישב מנהגנו לומר דלב ב"ד מתנה עליו דלא ליכוי עירוב עד לאחר נתינתו בבית ודוחק הוא:

סי' שצו [ג] **ופסק** רב אלפס שאין לו אלא ד' אמות כו' ותמה אני עליו מכ"ל הא דריי"ף פסק כר' אליעזר דאסר והלא הרי"ף ז"ל הסמיכו כל זה וממנו דייק הרא"ש דס"ל להרי"ף כת"ק דריש פירקא ולא הזכיר כלל והוא באמצען. עיין בב"י שכתב בד"ה ומ"ש ופסק כו' דרבינו סובר לא קילין כר' אליעזר כו' יש לתמוה עליו והלא כתב בהגיה בדברי הרי"ף והוא באמצען ואילו לא ס"ל למה כתב כן בדברי הרי"ף ומה שיש עוד לדקדק כאן בב"י אכתוב בע"ה בסימן ת"ס:

[ב] **והוא** באמצען כו' כר"א דס"ל הכי ומש"ה פסק כחכמים אבל ר' יהודה פליג אהרווייהו וס"ל דא"א אלו לאיזה רוח שירצה ומודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו **ע"ש** ריש סי' ת"ה שמשמע שרבינו ס"ל כרי' וכ"כ ב"י בסי' זה וז"ל ודעת רבינו דלא קיל"ן כר"א דאמר והוא באמצען שהרי כתב בסימן ת"ה מי שיצא חוץ לתחום לא יכנס לחיות בבני העיר ואין לו אלא ד"א ואלו לר"א כיון שיש לו ב' אמות לכל רוח אפילו יצא ב' אמות עדיין הוא בתוך תחומו וגם הרמב"ם בפ"ט מהלכות שבת כתב דאם יצא אפילו אמה אחת לא יכנס **וכתב** המ"מ טעמיה דס"ל כר"י והבאתי דברינו ריש סי' ת"ה ע"ש ותימה לומר כן שרבינו המחבר **כתבא** דברי הרז"ה שפסק ח' על ח' ודעת הרי"ף שפוסק ד' על ד' והוא באמצען ולא הבינ' **דעת** ר' יהודה כלל לא כאן ולא לקמן סי' ת"ה ואיך נאמר שס"ל כוותיה וא"כ לא הוה ליה **לסתום** אלא לפרש או לכל הפחות להבינ' דברי ר' יהודה וגם מלשון הרא"ש שהבינ' הרז"ה

ודעת הרי"ף משמע דלא ס"ל כר' יהודה אלא כהרי"ף והוא באמצען כמ"ש בפי' שפירש רבינו ס"ל כהרי"ף או כהרז"ה **ואעפ"כ לא** קשה מידי מהא דכתב בסימן ת"ה דאפילו יצא אמה א' לא יכנס שהרי בהגיה כתב ר' יונתן שם בפי' אותו משנה ס"פ מי שהוציאוהו וז"ל מי שיצא חוץ לתחום במזיד ומדעת אבל לשם מצוה אפילו לא עבר התחום אלא אמה א' לא יכנס ולא שרי ליה שיכנס בתוך התחום כראוי אפילו לא יצא ואין לו אלא ד"א מזה שהם ח' על ח' ואע"פ שמובלעים לו ד"א בתוך תחום העיר ולא אמרינן כיון דעיל בתוך התחום עייל ור"א ס"ל דהבלעת תחומין מילתא ולכך אמר שתים יכנס והוא באמצען כו' שהרי לפיך שכתב דאפי' לחכמים דס"ל דיש לו ח' על ח' לא אמרינן כיון דעל על והיינו מטעמא כיון שיצא אבל אם לדבר מצוה ולכי ליתא בהגיה שם דף מ"ה והבינ' הרי"ף והרא"ש איתיביה אביי לרבא מהא דתנן ר"א אומר שתים יכנס כו' עד אלמא דס"ל לר"א הבלעת תחומין מילתא היא וע"כ לא פליגי עליה רבנן אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מודים ליה כו' **ס"מ** בהגיה דטעמא דחכמים דקאמרי אפילו יצא אמה אחת לא יכנס ס"ט משום דס"ל אע"ג דמובלע הוא הבלעת תחומין לאו מילתא היא דאל"כ ק"ל מדר"א קא מותבת **אמר** דילמא ס"ל כרבנן דפליגי עליה והולך לשנות לדבר מצוה ליה רבנן היפוך ליה בלא"ה דילמא טעמיה הוא משום דאין לו אלא ד"א לצד פנין שהתחיל לילך שם גם התוס' כתבו **כך** בפשיטות שם דף מ"ד ע"ב בד"ה ומ"ש הבלעת תחומין לאו מילתא היא כו' דפירש"י ולית ליה לרבא הא דנהרדעי דאמרינן לעיל ואי קקא הוא עייל לתחומי' כו' עד דאי לאו הכי תיקשה לנהרדעי ממתניתין דלרבנן אפי' אמה א' לא יכנס ואע"פ דע"י ד"א נכנס לתחומו הראשון ולא אמרינן כיון דעל על ע"מ דפשט לכו טעמא דמתניתין דאמה א' לא יכנס כמ"ש ולא **במו** שהבין בעל הב"י ז"ל ולפ שהביא דאיה מהמ"מ שפי' כן על הרמב"ם פרק כ"ז מהלכות שבת דאמיתא אינו דאיה לפרש דברי רבינו כן דהמ"מ מוכרח לכרם כן על לשון הרמב"ם שכתב **שם** ז"ל אי שיצא חוץ לתחומו אפי' אמה א' לא יכנס **כו'** עד ואין לו להלוך ד"א אלא הלכה דגליו ולאחר עכ"ל ס"מ דס"ל דהיינו טעמא **דלא** יכנס כיון דהד"א אינם מובלעים תוך תחומו אלא

חדושי הגהות

שצה א אך צריך לדקדק מה שכתוב מצוה לחזור בין אחר עירובי חצירות בין אחר שיתופי מבואות דהא כבר נתבאר לעיל סימן שפ"ז שפסק רבינו דכומכין על עירוב במקום שיתוף ועל שיתוף במקום עירוב דא"צ אלא אחד מהן או זה או זה וכן מ"ש ועל שניהם מברך וכו' **יש** לדקדק כיון דסגי בדד הא הוי ברכה שניה לבטלה ואפשר דרבינו נמי הכי ר"ל דצריך להזור בין אחר עירובי חצירות וכו' כלומר או על זה או וכן נמי מ"ש ועל שניהם מברך וכו' ר"ל נמי או על זה ולא אתי לאשמועינן אלא דברכת עירוב וברכת שיתוף שוין לברך על שניהם על מצות עירוב או נוכל לומר דר"ל כשעירב כל חצר וחצר לעצמו ואין החצירות פתוחים זה לזה אז מצוה לחזור גם אחר השיתוף ומברך גם על השיתוף אע"פ שבירך כבר על העירוב אבל אם שיתף כבר במבוי א"צ לערב כלל בחצירות כמו שנתבאר לעיל סימן שפ"א (מהרל"ה):

שצו א כתב מהרל"ה על זה וא"כ צ"ע דמנ"ל לרבינו דס"ל להרי"ף והוא באמצעיתן דהא לא מייתי אלא מתניתין דר"פ כצורתה אין לו אלא ד"א ומנ"ל דס"ל לרבינו כר' אליעזר דאמר באידך מתני' והוא באמצען דילמא ס"ל כר"י דאמר לאיזה רוח שירצה ילך עכ"ל:

ואפשר

בב״מ שקידש עליו היום אם הוא מוקף לדירה וכו׳ כך פשוט בסוף כיצד מעברין (דף ס״ח) לרבנן דקי״ל כ׳ ותייהו: **ומ״ש** ואם אינו מוקף לדירה וכו׳ בפרק מי שהוציאוהו (כ:) תניא כוותיה דרב מי שבא בדרך והשכה לו והיה מכיר אילן או גדר ואמר שביתתי במקום פלוני מהלך עד שמגיע לאותו מקום הגיע לאותו מקום מהלך את כולו והולה לו אלפים אמה בד״א במקום המכויס כגון שבת בתל שהוא גבוה י׳ טפחים והוא מד׳ אמות ועד בית סאתי וכן בקעה שהיא עמוקה י׳ והיא מד׳ אמות ועד בית סאתים אבל במקום שאינו מכויס אין לו אלא ארבע אמות ודעת רבינו שדין שובת שוה לדין המערב בזה וכתב ה״ה שכן דעת הרשב״א ז״ל אבל מדברי הרמב״ם בפ״ז מה״ע נראה דה״מ בקונה שם שביתה ע״י עירוב אבל בשבת ממש אפילו הוא יותר מבית סאתים ולא הוקף לדירה כיון שהוא רה״י מותר לעלטל בכולו:

ומ״ש ובקמה קצורה וכו׳ שם בגמרא (טו.):

שצז כל אדם יש לו אלפים אמה לכל רוח בכמה מקומות במסכת עירובין ושבת. וכתב הרא״ש בפ״פ מי שהוציאוהו דאין אם אין מכיר וכו׳ ואמר שביתתי במקומי זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח ולא דקתני ואמר שביתתי לאו דוקא אמר דהוא הדין בלא אמירה כמי הוי קנה דאמריק בפרק בכל מערבין אבל נעור דאי בעי למימר מצי אמר אף על גב דלא אמר כמאן דאמר דמי ולעיל גמי מוכח בגמרא דקנה שביתה גבי עובדא דר״ט והא דקתני ואמר שביתתי במקומי משום דבעי למיתני סיפא זהו שאמרו העני מערב ברגליו וכו׳ ר׳ יהודה גמי דאמר אחד עני ואחד עשיר ע״כ מיירי כדאמר להכי תנא בראשא ואמר שביתתי במקומי דעשיר העומד בעירו והחשיך על התחום אינו קונה משם אלפים אמה לכל רוח אא״כ נתכוין לקנות משם שביתה עכ״ל: **ומ״ש** חוץ מד׳ אמותיו ג״ז שם פשוט בכמה מקומות מכן ס״פ מי שהוציאוהו (כ:) כגון דאיכא ממקום רגליו ועד עיקרו תרי אלפים וד׳ גרמידי וגרסינן תו התם אמר רמי בר חמא הרי אמרו שבת יש לו ד׳ אמות ופירש״י יש לו ד׳ אמות. לקניית בית לבד מאלפים אמה לכל רוח וכן משמע בפרק בכל מערבין (דף ל״ה) דקתני נתגלגל חוץ לתחום ומסיק חוץ לד׳ אמות: **ומ״ש** כדדרשינן אל יצא איש ממקומו הוא בפרק מי שהוציאוהו (דף כ״א) גמרא אם אינו מכיר או שאינו בקי בהלכה: **ומ״ש** ואינו אלא מדרבנן כן כתבו הרי״ף והרא״ש בספ״ק דעירובין ונויהו חוץ לי״ב מיל כתב הרי״ף דבירושלמי קאמר דהוי מדאורייתא וכ״כ הרמב״ם בפכ״ז וכתב שם ה״ה שכן היה הסכמת הגאונים אבל הרא״ש והמרדכי כתבו דלגמרא דידן אפילו חוץ לי״ב מיל לא מיתסר אלא מדרבנן וכתב ה״ה שלדעה זו הסכימו הרמב״ן והרשב״א ז״ל: **ומ״ש** וכל אדם מחוור ליך וכו׳ אפילו הולכי מדברות שאין צריכין לערב בחצירות כלומר שפטרום חכמים מעירובי חצירות כמ״ש בסימן שס״ו עם כל זה לא פטרום מעירובי תחומין וזה פשוט בכפ״ק דעירובין (טז:) אמתניתין דתני דפטורים מלערב אמרי דבי ר׳ ינאי ל״ש אלא עירובי חצירות אבל עירובי תחומין הייבין: **ומ״ש** אם קידש עליו היום בבקעה וכו׳ מימרא דר״נ בר״פ מי שהוציאוהו (ד׳ מ״ב) ופירש״י פסיעות בינונית דרך הליכתו של אדם. כיצד מדידת האלפים אמה ואלכסונן כתב רבי׳ בס״ם של״ט: **וכשם** שאין לו אלא אלפים כך כל כליו ובהמותיו וכו׳ משנה וגמרא סוף מסכת י״ט (דף ל״ז) ופירש״י דכשאין בעיר אלא רועה אחד כל בני העיר מעמידין בהמתן בחוץ ובקניית שביתתו אבל בדאיכא בעיר ב׳ רועים דלא ידעינן להי מינייהו הוא דעת הבעלים אם אינן אלא רועה אחד בלבד הרי הן כרגלי הבעלים אם אינה אלא הרועה מבע״י דיקא נמי דמתני׳ בב׳ רועים אבל הרי״ף כתב אוקימנא מתני׳ בב׳ רועים דלא קנה אחד מהן אבל אם מכרה לרועה אחד הרי היא כרגלי הרועה. וכתב הר״ן שראה שהוא מפרש דכי אוקימנא מתני׳ בשני רועים היינו שמכר אותה מעי״ט לשניהם ולא בירר דבריו ולמחר בירר ומכר שמירתה לא׳ מהן ולפיכך הרי הן כרגלי הבעלים כיון דעדיין לא בירר למי ימכור שמירתה לא גמר בדעתיה לאפוקי מרשותיה וכן דעת הרמב״ם בפרק ה׳ מהלכות י״ט ודברי רבינו כפירש״י. וכתב עוד שם הרמב״ם המוסר את בהמתו לבנו הרי הוא כרגלי האב ופי׳ ה״ה המשנה והגמרא לדעתו (א):

שור של פטם וכו׳ ג״ז שם מימרא דשמואל: **ומ״ש** שאין דרך לקנות ממנו אלא אנשי עירו כלומר ולפיכך בני עיר אחרת הבאים לכאן ע״י עירוב אינם מוציאין אותו חוץ לתחום בני עיר זו כמו שיכולין בשור של פטם וז״ל הרמב״ם בפ״ה מהלכות י״ט שור של רועה כרגלי אנשי אותה העיר ושור של פטם כרגלי מי שלקחו לשוחטו בי״ט מכני שדעת בעליו למוכרו לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר מפני שהוא מפוטם והכל שומעין שמעו ובאים לקנותו וכן אם שחטו בעליו בי״ט ומכר בשרו כל אחד ואחד מן הלוקחים מוליך מנתו למקום שהוא הולך מפני שדעת בעליו כך הוא שיקחו ממנו אנשי עיירות אחרות ונמצא זה כבור של עולי בבל שהוא מסור לכל עכ״ל וכתב ה״ה שכן כתבו בתוספות ושהוסיפו לומר שהכמים עשאוהו כן מפני תקנת הפטם וכן בשל רועה עשו כן מפני תקנת המוכרים והלוקחים וכן עיקר: **כלים** המיוחדים לאחד מן האחים וכו׳ גם זה משנה שם: **ב׳** שלקחו חבית מותרת וכהמה מסורה ושמואל אמר אפילו חבית מסורה ואמרינן בגמרא דרב כהנא ורב אסי אקשו עליה

בב״מ שקידש היום עליו אם הוא מוקף לדירה אפילו אין בו עתה דיורין השוב כולו כד״א ואם אינו מוקף לדירה עד סאתים חשוב כולו כד׳ אמות ואפילו שבת בתל גבוה י׳ ובקמה קצורה ושבולות מקיפות אותה חשיבי כד״א עד סאתים:

שצז כל אדם יש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ מד׳ אמותיו (א) או מהמקום ששבת בו כדדרשי׳ אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה ואינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכל אדם אסור לילך חוץ לאלפים בלא עירוב אפילו הולכי מדברות (ב) שאין צריכין לערב בחצרות הייבין בעירובי תחומין ואם קידש עליו היום בבקעה ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפים פסיעות בינונית שהן תחום שבת וכשם שאין לו אלא אלפים (ג) כך כל כליו ובהמותיו יש להם אלפים שלו ואם עירב הוא לרוח אחד אין אחר יכול להוליכם לרוח אחרת אפילו פסיעה אחת וכל בהמות העיר הם כרגלי הרועה אם אין בעיר אלא רועה אחד אפי׳ היתה ברשות הבעלים בין השמשות ומסרה לו למהר שודאי ימסרנו לו אבל אם יש בעיר ב׳ רועים ומסרה לאחד מהם בשבת היא כרגלי הבעלים (ד) שור של פטם כרגלי מי שיקנהו ממנו בי״ט (ה) שהרי עומד לימכר לכל ושל רועה כרגלי אנשי העיר ואפילו עירב הרועה שאין דרך לקנות ממנו אלא אנשי עירו כלים המיוחדים לאחד מן האחין שבבית הם כרגליו ושאינן מיוחדין הם כרגלי כולם ואין יכולין להוליכם אלא למקום שכולם יכולין לילך: שנים ששאלו הלוק זה לילך בו שהרית וזה לילך בו ערבית לא יוליכוהו אלא למקום ששניהם יכולין לילך ואם עירב זה לסוף אלפים למזרח וזה לכוף אלפים למערב לא יזיזוהו ממקומו ואם הניח כל אחד עירובו לסוף אלף יכולין להוליכו כל אחד אלף מביתו עד מקום שגם חבירו יכול לילך בו (ו) שנים שלקחו הבית או בהמה בשותפות וחלקו בני העיר לפי שרגילין ליקח ממנו וכו׳ עכ״ל נראה דקשיא ליה דאי איתא דאיירי דלא עירב רועה זה ד׳ אלפים לרוח אחת אלא הוא כאנשי העיר אמאי תלי ליה לשורו זה שאמר ה״ה כרגלי אותה העיר הל״ל ה״ה כרגלי בעליו אלא ע״כ אתא לאשמועינן דאפילו עירב הרועה שיהא לו ד׳ אלפים לרוח אחת אפ״ה אינו כרגלי

שצז כל אדם יש לו אלפים אמה וכו׳ בפ׳ מי שהוציאוהו (דף נא) הני אלפים אמה היכן כתיב דתניא שבו איש תחתיו אלו ד׳ אמות אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה מנ״ל א״ר חסדא למדנו מקום ממקום וכו׳ וקודש לזה (בדף מ״ח) קאמר והני ד׳ אמות היכן כתיבן כדתניא שבו איש תחתיו כתחתיו וכמה תחתיו גופו ג׳ אמות ואמהו כדי לפשוט ידיו ורגליו וכו׳ שמעינן דהך ברייא דדריש שבו איש תחתיו אלו ד׳ אמות בהדי הך דרשא דאל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה אתא לאורויי דיש לו אלפי׳ אמה לכל רוח חוץ מד׳ אמותיו וכו׳ דאי לגופיה שיש לו ד׳ אמות לא היה צריך למיתנייה בהדי הך דרשא דאלפים אמה דכבר תני לה בקמייתא תחתיו כתחתיו והכי מוכחת הכוגיא לשם (דף ל׳) ובפ׳ בכל מערבין (דף לה:): **וכשם** שאין לו אלא אלפים כך כל כליו ובהמותיו וכו׳ משנה וגמרא סוף מסכת י״ט (דף ל״ז) ופירש״י דכשאין בעיר אלא רועה אחד כל בני העיר מעמידין בהמתן בחוצה ובקניית שביתתו אבל בדאיכא בעיר ב׳ רועים דלא ידעינן להי מינייהו הוא דעת הבעלים אם אינן אלא רועה אחד הרי הן כרגלי הבעלים אם אינה אלא הרועה מבע״י וכך הם דברי רבינו ודין זה שייך בין בשבת בין בי״ט וכן כלים המיוחדים וכו׳ ובין שנים ששאלו חלוק וכו׳ וכן השואל כלי מחבירו בע״ש וכו׳ כל זה שייך בשבת ובי״ט אבל שאר הדינים עד סוף הסימן לא שייכי אלא בי״ט ולא כתבן כאן אלא אגב גררא דהני דשייכי בשבת ובי״ט כדברי׳ כתב ג״כ הדינין השייכין בי״ט בלחוד: **שור** של פטם וכו׳ שם מימרא דשמואל (דף לח) שור של פטם ה״ה כרגלי כל אדם שור של רועה ה״ה כרגלי אותה העיר ופירש״י ואפילו עירב רועה זה ד׳ אלפים אמה לרוח אחת אינו מעכב על אחד מבני אותה העיר שלקחו ממנו מלהוליכו לרוח שכנגדה אלפים דמאתמול אוקמיה ברשות בני העיר לפי שרגילין ליקח ממנו וכו׳ עכ״ל נראה דקשיא ליה דאי איתא דאיירי דלא עירב רועה זה ד׳ אלפים לרוח אחת אלא הוא כאנשי העיר אמאי תלי ליה לשורו זה שאמר ה״ה כרגלי אותה העיר הל״ל ה״ה כרגלי בעליו אלא ע״כ אתא לאשמועינן דאפילו עירב הרועה שיהא לו ד׳ אלפים לרוח אחת אפ״ה אינו כרגלי

ומ״ש וחוץ מד׳ אמותיו ג״ז שם פשוט בכמה מקומות מכן ס״פ מי שהוציאוהו (כ:) כגון דאיכא ממקום רגליו ועד עיקרו תרי אלפים וד׳ גרמידי וגרסינן תו התם אמר רמי בר חמא הרי אמרו שבת יש לו ד׳ אמות ופירש״י יש לו ד׳ אמות. לקניית בית לבד מאלפים אמה לכל רוח וכן משמע בפרק בכל מערבין (דף ל״ה) דקתני נתגלגל חוץ לתחום ומסיק חוץ לד׳ אמות: **ומ״ש** כדדרשינן אל יצא איש ממקומו הוא בפרק מי שהוציאוהו (דף כ״א) גמרא אם אינו מכיר או שאינו בקי בהלכה: **ומ״ש** ואינו אלא מדרבנן כן כתבו הרי״ף והרא״ש בספ״ק דעירובין ונויהו חוץ לי״ב מיל כתב הרי״ף דבירושלמי קאמר דהוי מדאורייתא וכ״כ הרמב״ם בפכ״ז וכתב שם ה״ה שכן היה הסכמת הגאונים אבל הרא״ש והמרדכי כתבו דלגמרא דידן אפילו חוץ לי״ב מיל לא מיתסר אלא מדרבנן וכתב ה״ה שלדעה זו הסכימו הרמב״ן והרשב״א ז״ל: **ומ״ש** וכל אדם מחוור ליך וכו׳ אפילו הולכי מדברות שאין צריכין לערב בחצירות הייבין בעירובי תחומין וזה פשוט בכפ״ק דעירובין (טז:) אמתניתין דתני דפטורים מלערב אמרי דבי ר׳ ינאי ל״ש אלא עירובי חצירות אבל עירובי תחומין הייבין: **ומ״ש** אם קידש עליו היום בבקעה וכו׳ מימרא דר״נ בר״פ מי שהוציאוהו (ד׳ מ״ב) ופירש״י פסיעות בינונית דרך הליכתו של אדם. כיצד מדידת האלפים אמה ואלכסונן כתב רבי׳ בס״ם של״ט: **וכשם** שאין לו אלא אלפים כך כל כליו ובהמותיו וכו׳ משנה וגמרא סוף מסכת י״ט (דף ל״ז) ופירש״י דכשאין בעיר אלא רועה אחד כל בני העיר מעמידין בהמתן בחוצה ובקניית שביתתו אבל בדאיכא בעיר ב׳ רועים דלא ידעינן להי מינייהו הוא דעת הבעלים אם אינן אלא רועה אחד הרי הן כרגלי הבעלים אם אינה אלא הרועה מבע״י וכך הם דברי רבינו ודין זה שייך בין בשבת בין בי״ט וכן כלים המיוחדים וכו׳ ובין שנים ששאלו חלוק וכו׳ וכן השואל כלי מחבירו בע״ש וכו׳ כל זה שייך בשבת ובי״ט אבל שאר הדינים עד סוף הסימן לא שייכי אלא בי״ט ולא כתבן כאן אלא אגב גררא דהני דשייכי בשבת ובי״ט כדברי׳ כתב ג״כ הדינין השייכין בי״ט בלחוד: **שור** של פטם וכו׳ שם מימרא דשמואל (דף לח) שור של פטם ה״ה כרגלי כל אדם שור של רועה ה״ה כרגלי אותה העיר ופירש״י ואפילו עירב רועה זה ד׳ אלפים אמה לרוח אחת אינו מעכב על אחד מבני אותה העיר שלקחו ממנו מלהוליכו לרוח שכנגדה אלפים דמאתמול אוקמיה ברשות בני העיר לפי שרגילין ליקח ממנו וכו׳ עכ״ל נראה דקשיא ליה דאי איתא דאיירי דלא עירב רועה זה ד׳ אלפים לרוח אחת אלא הוא כאנשי העיר אמאי תלי ליה לשורו זה שאמר ה״ה כרגלי אותה העיר הל״ל ה״ה כרגלי בעליו אלא ע״כ אתא לאשמועינן דאפילו עירב הרועה שיהא לו ד׳ אלפים לרוח אחת אפ״ה אינו כרגלי

ומ״ש וחוץ מד׳ אמותיו ג״ז שם פשוט בכמה מקומות מכן ס״פ מי שהוציאוהו (כ:) כגון דאיכא ממקום רגליו ועד עיקרו תרי אלפים וד׳ גרמידי וגרסינן תו התם אמר רמי בר חמא הרי אמרו שבת יש לו ד׳ אמות ופירש״י יש לו ד׳ אמות. לקניית בית לבד מאלפים אמה לכל רוח וכן משמע בפרק בכל מערבין (דף ל״ה) דקתני נתגלגל חוץ לתחום ומסיק חוץ לד׳ אמות: **ומ״ש** כדדרשינן אל יצא איש ממקומו הוא בפרק מי שהוציאוהו (דף כ״א) גמרא אם אינו מכיר או שאינו בקי בהלכה: **ומ״ש** ואינו אלא מדרבנן כן כתבו הרי״ף והרא״ש בספ״ק דעירובין ונויהו חוץ לי״ב מיל כתב הרי״ף דבירושלמי קאמר דהוי מדאורייתא וכ״כ הרמב״ם בפכ״ז וכתב שם ה״ה שכן היה הסכמת הגאונים אבל הרא״ש והמרדכי כתבו דלגמרא דידן אפילו חוץ לי״ב מיל לא מיתסר אלא מדרבנן וכתב ה״ה שלדעה זו הסכימו הרמב״ן והרשב״א ז״ל: **ומ״ש** וכל אדם מחוור ליך וכו׳ אפילו הולכי מדברות שאין צריכין לערב בחצר

כרגלי בעליו אלא ה״ה כרגלי אותה העיר אבל בשור של פטם אשמועינן רבותא טפי אפילו לא עירב הכתם כלל אלא הרי הוא כאנשי העיר אף״ה לא ה״ל לשור זה כרגלי אותה העיר אלא כרגלי כל אדם אפילו של בן עיר אחרת שבא לכאן ע״י עירוב מוליכו למקומו וכך הם דברי רבינו :

בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אנשי העיר כרגלי אנשי אותה העיר ושל עולי בבל כרגלי הממלא וראה מדברי רבינו דבבור של יחיד אשמועינן דדוקא בבור אבל נהרות המושכין ומעיינות הנובעין ואינן מושכין להלאה אפילו הן של יחיד אינן כרגליו אלא כרגלי הממלא כמו שכתב בסמוך ובשל אנשי אותה העיר אשמועינן דאפילו עירב אחד מהם לרוח אחת אינו יכול להוליכן עמו ובשל עולי בבל שהן של הפקר באים הדרך אשמועינן דהרי הן כרגלי הממלא הראשון פירוש דאם הראשון מילאו לעצמו ובא אחר ושאל לו מימיו אינו מוליכן אלא כרגלי הממלא הראשון ולא כרגלי השואל דוקא השני לממלא דכיון שהן הפקר קנאם הראשון בהגבהה לעצמו וכן כ׳ רש״י אבל אבל מילא מים מבור של הפקר לצורך חבירו כתב רבינו הן כרגלי הממלא ולא כתב כרגלי הממלא הראשון וטעמו דהכא שהממלא לא נתכוון לקנותן בהגבהה לעצמו אלא למלאן לחבירו וקיימא לן כפר״ת דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו מטעם מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה הלכך כיון דלא זכי אלא מטעם מגו דזכי לנפשיה ה״ל כרגלי הממלא ולפי זה דוקא העודן ברשותו ה״ל כרגליו אבל אם נתן ליד מי שנתמלאו לו הרי הם כרגליו דכיון דלא נתכוין לזכות בהן הוי הפקר עד שבאו ליד השני ועיין במ״ש הרא״ש בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת בדין זה :

וה״מ

והלכו בי״ט כל אחד יכול להוליך הלכו למקום שיכול לילך ולא אסרינן בבהמה מפני הלכו של זה שיונקת משל זה השואל כלי מחבירו מע״ש אפילו לא לקחו עד הלילה הוא כרגלי השואל כיון שמערב שבת אמר להשאילו לו השאילו לו בשבת הוי כרגלי המשאיל אפילו הוא רגיל להשאילו לו בכל פעם : (ז) האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה ותבלין לקדרתה בי״ט (ח) הרי הם כרגלי שתיהם הנהלת כרגלי בעלים שאם השאילו לאחר לא יוליכנה אלא כרגלי בעלים והשלהבת שאדם מדליק בה כרגלי המדליק לפי שאין בה ממש שתקנה שביתה עם בעליה (ט) בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אותה העיר כרגלי אותה העיר אלפים לכל רוח ואפילו עירב אחד מהם לרוח אחת (י) אינו יכול להוליכם עמו ושל הפקר העומד באם הדרך כרגלי הממלא הראשון (יא) ונהרות המושכין (יב) ומעיינות הנובעין אפי׳ הן של יחיד אינן כרגליו אלא כרגלי הממלא ראשון מילא מים מבור של הפקר לצורך חבירו (יג) הן כרגלי הממלא מי שהוא בעיר ופירותיו בעיר אחרת רחוקה ממנו ארבעת אלפים ועירבו בני אותה העיר לבא לכאן לא יביאו לו מפירותיו עמהם לפי שהן כרגלי בעליהן שלא עירבו ואם עירב הוא פירותיו כמוהו ויכול לילך שם להביאן עמו : מי שזימן אורחים מעיר אחרת ובאו ע״י עירוב לא יוליכו עמהם ממה שיתן לפניהם לפי שהוא של בעל הבית וקנה שביתה כמוהו אלא א״כ זיבה להם מאתמול ע״י אחר שנמצא הם בעליו מאתמול : המפקיד פירות אצל חבירו אם קיבל עליו שמירתם הם כרגלי הנפקד ואם ייחד להם קרן זוית הם כרגלי המפקיד :

שצח הבא למדוד אלפים של תחום העיר אם אין כל החומה ישרה אלא יש בה מקומות בולטין ממנה רואין כאילו חוט מתוח על פני כולה כנגד מקום החיצון הבולט ממנה ומודד מן החוט ולהוץ אפילו יש לה בליטה לצד מזרח ולצד מערב כזה רואין כאילו חוט מתוח עליהם בכל צד היתה רחבה מצד אחד וצרה מצד אחר כזה או עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת (א) והריבוע שמוסיפין עליה לריבוע של עולם אבל אם היא מרובעת ולא

עליה דרב בדינא דבהמה לומר דאפילו בהמה מותרת ושתיק רב וכתב הרא״ש שהעיטור והרז״ה פסקו דבהמה נמי מותרת ודקדקו כן מסוגיית הגמרא כפי שיטתם והסכים הרא״ש לדעתם ולזה נוטה דעת הר״ן ז״ל אבל הרי״ף פסק כרב וכן דעת הרמב״ם בפ״ה מהלכות י״ט ורבינו סתם דבריו לדעת הרא״ש וה״ה כתב שהעלה הרשב״א שיש לחוש לדברי הרמב״ם ולדברי הגאונים שסוברים כן וכיון שהרי״ף והרמב״ם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן :

השואל כלי מחבירו מע״ש וכו׳ השאילו בשבת וכו׳ משנה וגמרא שם : **האשה** ששאלה מים ומלח וכו׳ משנה שם : **הנהל** כרגלי הבעלים וכו׳ והשלהבת שאדם מדליק בה וכו׳ ג״ז משנ׳ שם : **בור** של יחיד וכו׳ ג״ז משנה שם ומוקי לה בגמ׳ במכונסים אבל נובעים הרי הן כרגלי כל אדם וכמו שיש׳ בסמוך : **ומ״ש** ושל אותה העיר וכו׳ ג״ז שם במשנה ושל אנשי העיר כרגלי אנשי אותה העיר [א] וכתב ה״ה בפ״ה מהלכות י״ט ז״ל הרשב״א הרי הן כרגלי אנשי אותה העיר ולפיכך אנשי העיר אם לא עירבו כל אחד מוליכין אלפים אמה לכל רוח ואיש אחר שמילא מהם אינו מוליכן אלא כרגלי אנשי אותה העיר עירב אחד מן העיר לצפון ואחד לדרום זה מוליך לרגליו לצפון וזה מוליך לרגליו לדרום שבור זה כבור שותפין ויש בדיורה אבל אם איש אחר בא ומילא לעצמו לא יוציא ממנו אם לפי שהמים שבידו הרי הן של אנשי העיר והן מערבין התחומין זה בזה מילא אחד מן העיר ונתן לו מוליכן כרגלי הממלא שהרי מחלקו מילא ונתן לו ויש מי שכתב דבור של אנשי העיר אין להם אלא אלפים אמה לכל רוח ואפילו עירב אחד לא יוליכם אלא אלפים אמה ואין דבר זה מחוור והראשון עיקר עכ״ל ודברי הר״ן ג״כ כפי׳ הראשון ודברי רבינו הם כפי׳ ב׳ וכך נראה מדברי רש״י : **ומ״ש** ושל הפקר וכו׳ ג״ז שם במשנה ושל עולי בבל כרגלי הממלא : **ונהרות** המושכים וכו׳ ג״ז שם נהרות המושכים ומעיינות הנובעים הרי הם כרגלי כל אדם ופי׳ רש״י מעיינות הנובעים . ואין יוצאין מגומות נביעותן לימשך הלאה הרי הן כרגלי כל אדם אין להם שביתה לא במקומן ולא כרגלי הבעלים ולא כרגלי ממלא אלא כל אדם מוליכן כרגליו אבל הרא״ש כתב שהן כרגלי הממלא וכי איתא בתוס׳ וכן דעת הר״ן וכתב הרמב״ם בפ״ה מהי״ט על הא דנהרות המושכין ואם היו באים מחוץ לתחום ממלאין מהם בשבת ואמ״ל בי״ט וכתב ה״ה שלמד כן מהסוגיא שבפרק מי שהוציאוהו :

מילא מים מבור של הפקר וכו׳ ג״ז שם פלוגתא דרב נחמן ורב ששת ופסק הרא״ש כרב ששת דאמר כרגלי הממלא וכתב הר״ן שכן דעת הרי״ף שהשמיט מחלוקת זה וכן נראה שהוא דעת הרמב״ם בפ״ה מהי״ט שגם הוא השמיט דין זה ואע״ג דבגמ׳ אוקימנא פלוגתייהו במגביה מציאה לחבירו אם קנה חבירו ורש״י ז״ל פירש דלרב נחמן קנה חבירו וכיון דקי״ל דמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו א״כ הלכה כרב נחמן דאמר כרגלי הממלא שאם נתמלאו לו כבר נראה שאין דעתו ילך אמר הממלא ראשון אלא ה״ק כל מים שנדלה מהם הרי הוא כרגלי אותו שממלא וכ״מ שאם שתה ממנו והניחו שמה או השאילו לאחר לא אמרינן דלא קנה שביתה אצל הדולה המשאיל אלא יהיה כרגלי השואל גם לא כמ״ש רש״י בפירושו במשנה דהרי הוא כרגלי כל אדם ז״ל אין להם שביתה לא במקומן ולא כרגלי הבעלים ולא כרגלי הממלא אלא כל אדם מוליכן כרגליו אבל הרא״ש כתב שהן כרגלי הממלא והכי איתא בתוספתא וכן דעת הרי״ן וכ״ל דהם פירשו מ״ש במשנה הרי הם כרגלי כל אדם אינו ר״ל דאינו כרגלי הבעלים או שאינו קונה שביתה במקומו אלא הרי הוא כרגליו דהוא הפקר וכל מי שדולה מהפקר הרי הוא כרגליו אבל

המפקיד פירות אצל חבירו וכו׳ ג״ז שם פלוגתא דרב ושמואל ופסקו הרא״ש והר״ן כרב דאמר כרגלי מי שהפקידו אצלו דקי״ל כוותיה באיסורים וכן דעת הרמב״ם בפ״ה מהי״ט : **ומ״ש** ואם ייחד לו קרן זוית וכו׳ הכי אמרינן בהדיא בגמרא לדעת רב וכתב הר״ן מיהו איכא מ״ד שאין מוליכין הפירות אלא למקום שהמפקיד והנפקד יכולין לילך ונראה שהם מפרשים כרגלי מי שהופקדו אצלו אף כרגלי מי שהופקדו אצלו קאמר :

שצח הבא למדוד אלפים אמה וכו׳ משנה בר״פ כיצד מעברין (נב.) כיצד מעברין את העריס ביום נכנס ופגום יוצא וכו׳ מוציאין את המדה כנגדן ופירש״י אם היה מחיצתה שור איגר שאינה חומה חלקה אלא באים סמוכין ומחוברין ויש בית נכנס לתוך העיר יותר מחבירו ונראית כניסתו פגומה מבחוץ ויש בית בולטת ויוצא לחוץ מחבירו או פגום נכנס שהיתה מוקפת חומה ויש מגדלים עגולים בולטים בחומה פעמים שבולטין מבפנים פעמים שבולטים בחוץ מוציאין את המדה כנגדן אם בליטות הללו אצל קרן מזרחית צפונית רואים כאילו יש בליטה אחרת כנגדה בקרן מזרחית דרומית וחוט מתוח מזו לזו ומודד מן החוט לחוץ כדי שיהא התחום שוה לב׳ קרנות : **ומ״ש** אפילו יש לה בליטה לצד מזרח ג״ז שם (נה) ת״ר כיצד מעברין את העריס וכו׳ היה בית אחד יוצא כמין פגום או ב׳ בתים יוצאין כמין שתי פגומים רואין אותם כאילו חוט מתוח עליה ומודד ממנו ולהלן אלפים אמה וגמ׳ (שם)

השתא בית א׳ אמרת ב׳ מיבעיא לא צריכא מב׳ רוחות מהו דתימא מרוח א׳ אמרינן מב׳ רוחות א״ל לב׳ רוחות א׳ לצפון וא׳ לדרום :

היתה רחבה מצד א׳ וכו׳ או עגולה וכו׳ גז״ש (דף נ״ה) ת״ר כיצד מעברין את העריס וכו׳ עגולה עושין לה זוית היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחד רואין אותה כאילו היא שוה כלומר כשבא למדוד התחומין ברוח הצר אינו מודד מן החומה אלא רואין כאילו חוט משוך מצדה הרחב לצדה הצר וממקום החוט מתחיל למדוד כאילו היה הצד השני רחב מחבירו וכתב הרמב״ם בפכ״ח מהלכות שבת שה״ה אם היתה משולשת או שיש לה צלעות רבות מרבעים אותה :

והריבוע שמוסיפין עליה לריבוע העולם ברייתא שם : **ומ״ש** אבל אם היא מרובעת וכו׳ גז״ש בברייתא הנזכר אחרוכה כמות שהיא מרובעת אין עושין לה זויות וכגמ׳ אחרוכה כמות שהיא פשיטא לא צריכא דאחריכא וקטינא מהו דתימא ליתן לה כותיא אחרכה קמ״ל מרובעת אין

דרישה

אלא לצד מוץ וכן דעת הראב״ד והרשב״א שם דמוקי לה מתניתין כשבירר לו ד״א לצד מוץ וכדי שלא לתמוה על הגאונים הללו דהיינו הרמב״ם והראב״ד ורשב״א ומ״מ איך הבינו סוגיית הגמ׳ שבאתי שמשע מינה שעעמייהו דרבנן דלא יכנום משום שהוא מדבר הרשות והל״מ שנתנו לו מכמיס אע״פ שמובלעים שמה לא לכך ניתנו לו כדי שיכנום לרשות בבני עירו אלא מתוך אומם שכל אדם צריך לד׳ אמותיו אפשר שהלכו לשיטת לשון רש״י שם״ל דמאן דס״ל הבלעת תחומין לאו מילתא היא פליג אהראדני ואכן קי״ל ככראדני ויותר ס״ל שם״ל כליטגא בתרא שהבינא שם רש״י דלפי אותה לשון דגירסא אין להוכיח כלום ע״ש דהבלעת תחומין שפליגי שם מיירי ליתן לו מ׳ אלפים כו׳ אבל משום הוא שרבינו ס״ל כדברי התוס׳ שהשם מסקנת שיטת הלכה וע״ד שפירשתי ודו״ק :

סי׳ שצז [א] **עיין** בב״י שכתב בד״ה ושל אותה העיר כו׳ ז״ל וכתב המ״מ בפ״ה מהלכות י״ט ז״ל הרשב״א הרי הן כרגלי אנשי אותה עיר לפיכך אנשי העיר אם לא עירבו כ״א מוליכין אלפים אמה לכל רוח וכבר שהממלא מהן אינו מוליכן אלא כרגלי אנשי העיר עירב אחד מן העיר לצפון וא׳ לדרום זה מוליך לרגליו לצפון וזה מוליך לרגליו לדרום אבל אם נכרי בא ומילא לעצמו לא יוציאם אם שבאו אם כרגלי אנשי העיר והן מערבין התחומין זה בזה ובכנכי שמילא מהן אינו מוליכן אלא כרגלי אנשי העיר ובסיפא כתב אם בא נכרי ומילא לעצמו לא יוציאם ממקומן לפי שהמים שבידו הם כרגלי אנשי העיר והן מערבין התחומין זה בזה ולריך לאלק כי בסיפא איירי שעירב א׳ מן העיר לצפון ואחד לדרום והמים מערבין

פרישה

(ז) **האשה** ששאלה מים ומלח כו׳ כנ״ל : הרי הן פירוש העיסה והתבשיל וכן בש״ע :

(ט) **בור** של יחיד פי׳ מים מכונסים בבור אבל אי מעיין יש להן דין אחר כמ״ש בסמוך :

(י) **אינו** יכול להוליכו עמו כ״כ רש״י אבל המ״מ ור״ן כתבו שיכול להוליכן עמו שבור זה כבור שותפין ויש בדיורה אבל אם בא נכרי ומילא לעצמו לא יוציא ממקומו מילא אחד מבני העיר ונתן לו מוליכן כרגלי הממלא שהרי ממלאו נתן לו עכ״ל וכתב על דעת רש״י ודבינו שאינו מחוור ע״ש וב״י בביאור :

(יא) **ונהרות** המושכים כתב הרמב״ם שאפילו באים מחוץ לתחום סתם ממלאין מהן בשבת ואמ״ל בי״ט :

(יב) **ומעיינות** הנובעין פירש״י ואינם יוצאים מגומות נביעותן לימשך הלאה :

(יג) **הן** כרגלי הממלא ולא אמרינן כרגלי הממלא כדין המגביה מציאה לחבירו שקנה חבירו ושל הפקר העומד באמצע הדרך כרגלי הממלא הראשון מ״ש הראשון בגמרא אינו גם בעיימוני ובש״ע אינו וכן אמ״כ בדין נהרות המושכים ומעיינות הנובעים אין שם תיבת הראשון אלא כרגלי הממלא וכתב ב״י ל׳ הרא״ש ובסכי ניחא טפי דאין שייך לומר דכל הבור של הפקר ילך אמר הממלא ראשון אלא ה״ק כל מים שנדלה מהם הרי הוא כרגלי אותו שממלא וכ״מ שאם שתה ממנו והניחו שמה או השאילו לאחר לא אמרינן דלא קנה שביתה אצל הדולה המשאיל אלא יהיה כרגלי השואל גם לא כמ״ש רש״י בפירושו במשנה דהרי הוא כרגלי כל אדם ז״ל אין להם שביתה לא במקומן ולא כרגלי הבעלים ולא כרגלי הממלא אלא כל אדם מוליכן כרגליו אבל הרא״ש כתב שהן כרגלי הממלא והכי איתא בתוספתא וכן דעת הר״ן וכ״ל דהם פירשו מ״ש במשנה הרי הם כרגלי כל אדם אינו ר״ל דאינו כרגלי הבעלים או שאינו קונה שביתה במקומו אלא הרי הוא כרגליו דהוא הפקר וכל מי שדולה מהפקר הרי הוא כרגליו אבל

אמר שכבר דלה ומילא ממנו הרי אלו המים שדלה כרגלי הממלא אבל תיבת ממלא הראשון דוקא לפרש כן וכן רא״ף בהגהותיו פי׳ דאמים שמילא קאי שהם כרגלי הממלא מיהו שוב ראיתי בתשר״י שכתב ג״כ פעם אחת כרגלי הנוהה בה תחלה ור״ל ולא כרגלי הנשאל לו אלו מים השאובין וק״ל :

סי׳ שצח (א) **והריבוע** שמוסיפין עליה לריבוע של עולם ברייתא דף נ״ה ע״ב ופי׳ רבי׳ יהונתן דמתני׳ ליתן עליה שיבעה לריבוע של עולם לכתחלה אבל אינו מעכב והטעם דלכתחלה

בעינן

ובמקום אחר אמרו, אמר רב אבא בר כהנא אמר רבי אלעזר: אין הקב"ה מוחל לאדם עד שיגיע לו מן הדין, שנאמר: "ומן הדין אל אמר" (בראשית יב, ו). אמר רבי

שצה והמ"מ שאין בין יתר לקשת אלא אלפים שיכול להגיע שם אז מודדין לה מן היתר אפילו יש בין שני ראשיה ד' אלפים אמה או שאין בין ראשיה ד' אלפים אמה ששני התחומין מובלעין זה בתוך זה (ב) אפילו יש בין יתר לקשת יותר מאלפים אמה אבל אם יש בין יתר לקשת יותר מאלפים אמה ובין שני ראשיה ד' אלפים אין מודדין לה מן היתר אלא ממקום שלא נשאר הקשת עד שם יותר מאלפים או שנתקצרה עד שלא נשאר ביניהם ד' אלפים וכן הדין אם אחד מאלו (ג) שמתעברין עמה קרוב לה (א) בתוך (ד) ע' אמה ושירים ואחד בנגדה בראשה השני אפילו אם יש ביניהם יותר מד' אלפים אמה רואין כאילו חוט מתוח עליה ומודד משם ולהלן ולאחר שהוסיפו עליה לרבעה מוסיף עוד עליה שאין מתחילין למדוד מהריבוע מיד אלא מוסיפין עליה ע' אמה ושירים ומשם ואילך מתחילין למדוד אלפים היה בתוך ע' אמה וד' טפחים בית אפילו נהרס שלא נשאר בו אלא ג' מחיצות בלא

כ"כ התוס' והרא"ש דכיון דאי בעי מצי אתי דרך היתר מרחש האחד לרחש האחר כיון דהיתר מובלע תוך הקשת רואין כאילו היא מלאה בתים וכן אם יש בין שני ראשיה פחות מד' אלפים מודדי' לה מן היתר אפילו איכא יותר מן אלפים אמה בין יתר לקשת משום דאי בעי הדר אתי ליה דרך בתים כדרכא בריה דרבה בר רב הונא דהכי הלכתא ודלא כמאן דפליג עליה:

ומ"ש אבל אם יש בין יתר לקשת יותר וכו' שם מימרא דרב הונא ואם לאו מודדין לה מן הקשת ופירשו התו' לאו מן הקשת ממש אלא ממקום שמתקצר בכיס ואין שם ד' אלפי' דלא גרע מאילו ניטל אותו של מעלה וכ"כ הרא"ש ר"פ כיצד מעברין:

וכן הדין אם א' מאלו שמתעברין עמה וכו' כ"כ התוס' בד"ה עיר העשויה כקשת דנראה לר"י דאין לחלק בין ב' פגומי' לעיר העשויה כקשת וכן הר"ח דלא כמ"ש התו' מתחלה וכ"כ הרא"ש דצריך לדקדק אם יש להקל טפי בב' פגומין מבעיר העשויה כקשת וז"ש רבינו וכן הדין כלומר שדינים שוה אין להקל בזו יותר מבזו:

ולאחר שהוסיפו עליה וכו' שם (דף כ"ז) תנן נותנין קרפף לעיר דר"מ וחכמים אומרים לא אמרו קרפף אלא בין שתי עיירות בלבד וכתב הרא"ש והמרדכי בשם מהר"מ דהלכה כר"מ דאף לעיר אחת נותנין קרפף כשבא למדוד התחומין: **היה** בתוך ע' אמה וד"ט בית אפילו נהרס שלא נשתן מכשול בדברו הללו לענין הקורא יהיה דעתו אין שיהיה וק"ל. ומ"ש רבינו אמר דין כ"ל וכן הדין אם אחד מאלו שמתעברין עמה קרוב לה בתוך ע' אמה ושירים ואחד כנגדה בראשה השני אפילו אם יש ביניהם יותר מד"א אמה רואין כאילו חוט מתוח עליהן ומודדין משם ולהלן עכ"ל ונראה לענ"ד פשוט וכן הדין ממש קאמר ר"ל אפילו היה הרבה פגומין ויש ביניהן רחב ד"א ויותר אמ"ה רואין כאילו חוט מתוח עליהן ומודדין משם ולהלן ואף שהרא"ש כתב שם דף ק"ב סוף ע"ד ו"ל אבל אם יש בראש הא' הרבה פגומין זה אצל זה אחד בתוך ע' אמה ושירים של מבינו וכן בראש שאחר כו' בזה צריך לדקדק אם רואין כאילו חוט מתוח עליהן מזה לזה אפילו יש ביניהן ד"א כו' ולא הכריע הספק וגם רבינו שתם וכתב ז"ל אבל יש אחד מאלו שמתעברין עמה כו' משמע דלא כתב אלא אחי דפשט ליה להרא"ש שם דהיינו בשם יש אחד ולא בשם יש הרבה וזה בשם יש כ"כ הרבה על מהלך יותר מב"א לסברת רבא בריה דרבה דקי"ל כוותיה וס"ל דבכה"ג בקצת אין מודדין לו מן הקשר ומסתפקא ליה דדילמא דוקא בעיקר הקשר אמרינן הכי אבל בשני עיבורים שהן טפלים לעיר אפילו בטפי מב"א מצטרפין לעיר ומודדין מסוגה להן אלפים אמה והא דשתם הרא"ש דבריו משום דכתב שפיקו ג"כ אלינא דרבה ואליבא נשתפק שם יש הרבה אפילו אין בהן מהלך ב' אלפים כיון שיש ביניהן ד"א וכה"ג בקשת ג"כ אין מודדין לו מן היתר כיון שיש בין רחשי הקשת ד"א אבל אין שבראל להחמיר ולומר דלא במקום שמודדין בקשת מן היתר לכל מר כדאית ליה אפ"ה נשתפק הרא"ש בשני עיבורים דזה ודאי אינו וכן מבואר בהדיא שם דף ק"ב בד"ה עיר שעשויה כקשת שכתבו ז"ל ואפילו יש פגומין הרבה זא"ז כל תוך ע' אמה ושירים לשל חבירו וכן בכל השני שמא יש לחלק דגבי פגומין שאינן מעיקר העיר אפילו אין שם הבלעת תחומין מעברין אותה עם העיר לפי שבטל אצל העיר אבל בשני רחשי הקשת שהן מעיקר העיר אין בטילין אצל העיר ולכך בעינן שיהא שם הבלעת תחומין כו' ע"ש שאין לחלק בין פגומין לקשת והן הם דברי הרא"ש בעין

דרך בתים וכיון דאמר אביי דמכתבר כוותיה משמע דהלכתא כוותיה ופירש"י וכמה יהא הוצר החלק מן היתר לקשת דאמר ומודדין לה מן היתר כי ליכא ד' אלפים אמה בין ב' ראשיה אלפים אבל יותר מאלפים כיון דאכי נפיק מבינו הולך לו תחום שלם מקמי דלימטי ליתר לא משגיחין ליה מן היתר דאי בעי הדר אתי למקום היתר דרך הבתים סביב הקשת יכול להלך עד שמגיע לאחד מן הראשים ומשם יכול להלך לראשו האחר שהרי תחומיהם נבלעים זה בזה וכיון דבהיתר יכול להלך למקום היתר תו לא אסר ליה אורך החלק לשווייה כשתי עיירות ורואין אותו כאילו היא מלאה בתים וחצירות וכתבו התוספות לדרבא בריה דרבה בר רב הונא דאמר אפילו יתר מאלפים בין יתר לקשת מודדין לה מן היתר משום דאי בעי הדר אתי דרך בתים ולא נשאר אלא ממקום שלא נשאר הקשת עד שם יותר מאלפים אמה אבל אם יש בין יתר לקשת יותר מאלפים אמה ובין שני ראשיה ד' אלפים אין מודדין לה מן הית

ומ"ש אם שיש שם בנין שעושין על הקבר וכו' עד אם בית שביש שם בברייתא וכתב רש"י נפש בנין שעושין על הקבר וכתמיה לדירת שומר הקבר עביד הלכך אע"ג דלא דייר ביה בית דירה היא ואמרינן בגמרא בית שביש למאי הזי אמר רב פפא בית שעשו לפנות בו כלים שבכפינה ואע"פ שלא הוזכר בברייתא ד"א על ד"א אלא בבנין שע"ג הקבר ה"ה לאיך כדמשמע בגמרא וכ"כ התוס' וכ"כ הרמב"ם דפרק כ"ה מה"ש :

ומ"ש היה עוד בית אחר בתוך ע' אמה ושיריים לראשון מודדין שבעים אמה ושיריים מן השני וכן עד לעולם כ"כ הרמב"ם בפכ"ה וז"ל היה בית זה קרוב למדינה בע' אמה ובית שני קרוב לבית ראשון בע' אמה ובית ג' קרוב לבית שני בע' אמה וכן עד מהלך כמה ימים הרי הכל כמדינה אחת וכשמודדין מודדין מאחון לבית האחרון והכי משמע בפרק עושין פסין (כח:) אהא דהוו אתו מברייתא לבי כניסתא דדניאל תלתא פרסי בשבתא משום מתוותא דמבלבלן בע' אמה ושיריים וכן כתבו התוספות בפרק כיצד מעברין גבי הא דאמר רב הונא נותנין קרפף לזו וקרפף לזו וכתב הרא"ש בפרק כיצד מעברין (נז:) גרסינן בירושלמי מהו ליתן עיבור לעיבור מילתיה דרשב"י אמר נותנין דאמר רשב"י יכול אני לעשות שיהו מהלכין מאור לאידן ומטבריא לאפורי ע"י מערות וע"י בורגנין רבי חייא אמר אתפלגון רבי חייא רבה ובר קפרא חד אמר הלא דתימא בעיר גדולה אבל בעיר קטנה לא שלא תהא תוספ' יתיר' על העיקר וחד אמר בין בעיר גדולה בין בעיר קטנה בין אלפים ומיהו בתלמוד דידן קאמר הוו אזלינו מברייתא לבי כניסתא דדניאל תלתא פרסי ובדי שלא יהא הוא הגמ' דידן לירושלמי איכא למימר דברייתא עיר גדולה היתה מהכא ג' פרסי וטפי ורחה דגמרא דידן כברא כרשב"י דהלכה כדברי המיקל בעירובין וכתב ה"ה בפכ"ח בשם הרשב"ם לא היה עשוי לדירה לו שהיה עשוי לדירת ערלאי אין עושין אותו עיבור לעיר לכיוצא הבורגנין שעושין שומרי הפירות בגנות ופרדסין ושומרי העיר חוץ לעיר אינם נמדדין עם העיר מפני שהם ערלאי מפני הגנבים ומפני הגשמים ששוטפים אותם עכ"ל . ותמה עליו ה"ש דא"כ למה אמרו אין בורגנין בכבל דמשמע דוקא בכבל ועוד שבפירוש שניו בברייתא והבורגנין אלא ודאי לא אמרו אלא בכבל דוקא ולזה לא כתב רבינו דבר זה ע"כ . ואין ספק שנעלם מעיני ה"ה הא דאיתא בפרק עושין פסין (כא.) אמר רב ירמיה בר אבא אין בורגנין ולא פחי בירות לא בבבל ולא בשאר ארצות בורגנין בבבל לא משום דשכיחי בידקי מיא בשאר ארצות נמי לא דשכיחי נגבי והיא ברייתא דבורגנין איכא לאוקמה באתרא דלא שכיחי נגבי :

ומ"ש אבל בית שנכנס מד' רוחותיו וכו' הכל פשוט בברייתא בפרק כיצד מעברין (נה) ואיבעיא לן בגמרא אחי מחיצות שיש עליהם תקרה מהו ולא איפשיטא ופסקה הרמב"ם לקולא בפכ"ח מה"ש משום דהלכה כדברי המיקל בעירוב ויש לתמוה על רבינו שלא הזכירה " : **שתי** עיירות זו אצל זו וכו' שם (דף כ"ז) אמתניתין דתנינן קרפף לעיר שבתוך שיתמר רב הונא אמר נותנין קרפף לזו וקרפף לזו חיי בר רב אמר קרפף אחד לשתיהן ופסקו התוס' והרא"ש והמרדכי כרב הונא וכן פסק הרמב"ם בפרק ה"ב מהלכות שבת וכ"כ שהוא דעת הרי"ף ואף על פי שהביא אלו הפסק הלכה כמך על מה שכתב בפרק מי שהוציאוהו דהלכה כדברי המיקל בעירוב ושלא כדברי ה"ר יהונתן שפסק כחייא בר רב . ומה שכתב וכשיבא למדוד תחומי האחד מודד משבעים אמה ושיריים חוץ לחבירתה פשוט הוא שאינה אלא ע"פ שיטת הרא"ש דכסק כר"מ אבל למאן דפסק כחכמים אינו מודד אלא מקיר חבירתה וכן מה שכתב לעיל היה עוד בית אחר בתוך ע' אמה ושיריים לראשון מודדין ע' אמה ושיריים מן השני אינו אלא ע"פ שיטת הרא"ש שפסק כר"מ דאילו למאן דפסיק כחכמים אינו מודד אלא מקיר הבית השני :

ומ"ש אבל עיר ובית וכו' כך פירש"י בפרק כיצד מעברין (נז) אבל עיר ובית לא חשיב כעיר ליתן לו קרפף אלא אפילו הוא גדול הרבה לא עדיף מבית דירה שיש בו ד' על ד' והוא בתוך ע' אמה ושיריים שהוא נוסף על העיר ומודדין ממנו ואילך ע' אמה וכגירסת רשב"ם ופי' דלא כגי' ר"ת ופירושו ומביאו ב"י :

שתי עיירות וכו' שם במשנה (דף נז) וכן ג' כפריס וכו' ודברי רבינו כתומר ב' הפירושים שכתבו התוס' עיין בב"י ואף ע"ג דהלכה כדברי המיקל בעירוב מ"מ כל כה"ג דאיכא לפרש הכי והכי לא הו"ל בכלל הלכה כדברי המיקל בעירוב וכמו שפריסית בכמוך דבעיא דלא איפשיטא נמי לא הוי בכלל הלכה כדברי המיקל בעירוב ועיין במ"ש לקמן ריש סי' ת"ה :

ומ"ש אם היא מוקפת חומה גבוה וכו' כך פירש"י וכך פירש בעל המאור והרא"ש וה"ר ירוחם אבל הרי"ף כתב כפי' הרמב"ם וכתב ה' המגיד שכך היא דעת הגאונים וכ"כ בש"ע : אין

בלא תקרה או שיש שם (ה) בנין שעושין על הקבר ויש בו ד"א על ד"א או גשר או בית הקברות שיש בהם בית דירה (ב) (ו) והבורגנין שבתוכה או בה"כ שיש בה בית דירה להזן או בית ע"ג שיש בה בית דירה לכומרים או ארוות סוסים או אוצרות שבשדות שיש בהם בית דירה והבורגנין (ז) או בית שבים כל אחד מאלו שהוא קרוב לה בתוך ע' אמה ושירים רואין כאילו העיר מגעת עד שם ומודדין משם ואילך ע' אמה ושירים ואלפים : היה עוד בית אחר בתוך ע' אמה ושירים לראשון מודדין ע' אמה ושירים מן השני וכן עד לעולם אבל בית שנפרץ משתי רוחותיו או גשר וקבר ובה"כ או בתי ע"ג וארוו' ואוצרות (ובורגנין ס"א אינו) שאין בהם בית דירה ובור ושיח ומערה ונהר ושובך (ח) ובית הבנוי בספינה אינן חשובין להיות נוספים עליהם : שתי עיירות זו אצל זו כל זמן שאין ביניהן אלא קמ"א אמה ושליש חשובות כעיר אחת וכשיבא למדוד תחומי האחת מודד מע' אמה ושירים חוץ להבירתה אבל עיר ובית אפילו גדול הרבה אינן חשובין כאחת אא"כ היא בתוך ע' אמה ושירים וכן חומת העיר שנפרצה משתי רוחותיה זו כנגד זו והרבו הבתי' שביניה' עד קמ"א אמה ושליש חשוב ככתום : שתי עיירות זו כנגד זו ושלישית כנגד אויר שבין שתיהן רואין כאילו היתה האמצעית בין השתים שזו כנגד זו ואם אין ממנה לכל אחת מהחיצונות יותר מקמ"א אמה ושליש חשובות החיצונות כאחת ואפילו יש ביניהם הרבה ובלבד שלא יהא בין האמצעית (ט) ובין כל אחת מהחיצונות יותר מאלפים וגם לא תהא האמצעית גדולה מהאויר שביניהם בענין שכשנאמר רואין אותו כאילו היא ביניהן שיכיל אותה האויר שביניהן והאמצעית אין מודדין לה (י) אלא מחומותיה : עיר היושבת בעמק ונהר לפניה אם היא מוקפת חומה

דמשמע דכל שאין לה ג' מחיצות אין מתעברין עמה וס"ל דבעיא דלא איפשיטא לא הוי בכלל הלכה כדברי המיקל בעירוב והכי מסתבר : **שתי** עיירות זו אצל זו וכו' שם (דף נז) פליגי בה רב הונא וחייא בר רב ופסקו כרב הונא דנותנין קרפף לזו וקרפף לזו :

ומ"ש אבל עיר ובית וכו' כך הסכים ר"י והרא"ש דבית לא חשיב כעיר ליתן לו קרפף אלא אפילו הוא גדול הרבה לא עדיף מבית דירה שיש בו ד' על ד' והוא בתוך ע' אמה ושיריים שהוא נוסף על העיר ומודדין ממנו ואילך ע' אמה וכגירסת רשב"ם ופי' דלא כגי' ר"ת ופירושו ומביאו ב"י :

שתי עיירות וכו' שם במשנה (דף נז) וכן ג' כפריס וכו' ודברי רבינו כתומר ב' הפירושים שכתבו התוס' עיין בב"י ואף ע"ג דהלכה כדברי המיקל בעירוב מ"מ כל כה"ג דאיכא לפרש הכי והכי לא הו"ל בכלל הלכה כדברי המיקל בעירוב וכמו שפריסית בכמוך דבעיא דלא איפשיטא נמי לא הוי בכלל הלכה כדברי המיקל בעירוב ועיין במ"ש לקמן ריש סי' ת"ה :

ומ"ש אם היא מוקפת חומה גבוה וכו' כך פירש"י וכך פירש בעל המאור והרא"ש וה"ר ירוחם אבל הרי"ף כתב כפי' הרמב"ם וכתב ה' המגיד שכך היא דעת הגאונים וכ"כ בש"ע : אין

מכנים אמצעי ביניהם אלא קמ"א . ופירש רש"י הא דקתני אם יש בין שני החיצונים קמ"א בדמרחקי טובא מהדדי וה"ק אם יש אויר בין שתי החיצונים כדי להתמלאות אמצעית ולעמוד אויר הנשאר בין אמצעית לחיצונים מכאן ומכאן קמ"א לכאן וקמ"א לכאן דהיינו ב' קרפיפות לשתיהם רואים כאילו היא נתון ביניהם והרי כולן אח' והיינא מאחת מהם לילך דרך אחת מחברותיה מודד מחומות חבירתה אבל אם רבה אויר יותר מכאן לא אמרינן רואין . א"ל רבא לאביי כמה יהא בין חיצון לאמצעי א"ל אלפים אמה פירש"י אלפים אמה . הואיל ויכול לבא מזו לזו בלא עירוב אמרינן רואין ואמר ליה רבא לאביי כמה יהא בין חיצון להיצון מאי נפקא לן מינה כל שאילו מכנים אמצעי ביניהם ואין בין זה לזה אלא קמ"א ואפי' ד' אלפים אמה א"ל אין והאמר רב הונא עיר העשויה כקשת אם יש בין ב' ראשיה פחות מד' אלפים אמה מודדין לה מן היתר ואם לאו מודדין לה מן הקשת התם ליכא למימר מלי הכא איכא למימר מלי האויר שביניהם שאין לך במה למלאותו אבל התוספות והרא"ש פירשו התם ליכא למימר מלי משום דלעומדין באמצע הקשת מיירי שמודדין להם מפתח ביתם שאין אומרין כאילו ביתם נתונה במקום היתר דאם כן מפסדת להו אידך גיסא וה"נ לא אמרי' לאותן העומדים באמצעי רואין אותם כאילו הם בין ב' החיצונים למדוד להם משם אלפים אמה אלא דוקא לעומדים בשני החיצונים הוא דאמרינן א"נ התם ליכא למימר מלי לפי שאין האויר של היתר מחזיק כל הבתים שבקשת וה"ה בג' כפרים אם היה האמצעית גדולה יותר על האויר שבין ב' החיצונים לא אמרינן מלי עכ"ל ורבינו כתב כתומר פירוש קמא דלא אמרינן לעומדין באמצעית רואין ושלא כדמשמע מדברי רש"י וגם מדברי הרמב"ם בפכ"ח מה"ש דגם לבני האמצעית אמרינן רואין דשלשתן הביאו כעיר אחת ואם כן גם לבני האמצעית מודדין מכנגד החיצונות וכתב רבינו גם כתומר הפי' השני שאם האמצעית גדולה יותר מהאויר שבין ב' החיצונים לא אמרינן רואין ורבינו ירוחם כתב הב' פירושים ולא הכריע . ובמה שפירש"י דאם יש בין ב' החיצונים קמ"א היינו כל שרואין שאמצעית ביניהם יש בינה לחיצונות קמ"א מכאן וקמ"א מכאן כן דעת הרמב"ם בפכ"ח וכתב ה"ה שהרשב"א והרא"ש מפרשים שאין בין ב' החיצונים אלא שיעור האמצעית וקמ"א ודי אם נראה האמצעית כאילו היא ביניהם אבל שנתן לו קרפף ואיהו קאי לבדא לא :

עיר היושבת בעמק וכו' בפ"ב כיצד מעברין (ד' ס"א) אמר רב הונא עיר היושבת על שפת הנהל אם יש לפניה דקה ד' אמות מודדין לה משכת הנהל ואם לאו אין מודדין לה

דרבי משה

מהעיר אל בתים החיצונים אבל בפחות מאלפים לא גרע מהעיר העשויה כקשת דנתבאר לעיל דמודדין מן היתר אע"ג דאיכא יותר מד' אלפים בין ראשי הקשת : (ב) וכתב המרדכי דלא

דרישה

(ה) בנין שעושין ע"ג הקבר ויש בו ד' אמות שאם רצו לדירה ופרש"י וסתמיה לדירת שומר הקבר עבוד הלכך אע"ג דלא דייר ביה בית דירה הוא ועיין ב"י :

(ו) והבורגנין בית של קנים : (ז) או בית שביש פירש"י בחיי ביש בתוך ע אמה ושיריים לעיר ומפרש בגמרא דנעשה כדי לפנות בו כלים שבכפינה :

(ח) ובית שבנוי בספינה פירש"י דלא קביע ליה דוכתא דפעמים הוא בתוך ע' ופעמים אינו :

(ט) ובין כל אחת מהחיצונים כו' פירש"י הואיל ויכול לבוא מזה לזה בלא עירוב אמרינן רואין :

(י) אלא מחומותיה כו' פירש"י .מ' אמרינן גבה רואין כאילו היא באמצע בין ב' החיצונות ולמדוד

פרישה

בעין וש"ש הרא"ש אפילו יש ביניהן ד"א לפי שבטלין אגב העיר אבל עיר העשוי' כקשת שעיקר העיר כך יש סיבות הראש הקשת כמו באמצע ויכיל דהוי אדבע אלפים בין ראשיה אין מודדין לה מן היתר הרי לפנינו שהרא"ש לא נסתפק אלא כ"א במקום שהיולא בו בראשי הקשת אין מודדין מהיתר ואע"ה נסתפק דאמר בהני עיבורין מודדין מטעם דבטלין אצל העיר ודו"ק . וגם זה נראה לי ברור ובאשר"י של קלף ראיתי שאין שם תיבות אין מודדין וט"ס הוא שם וסברים שלפנינו הן עיקר ודו"ק וגם בזה יש לדקדק על הב"י שהעתיק לשון הרא"ש ולא העתיק דברי הטור ויש לטעות בדבריו ולפרש: דנסתפק גם באם אין מהלך יותר מד' אלפים מהקשת להיתר ו"ל ואמ"ש ודו"ק . ב"י ז"ל הבינו דברי הרשב"א בד"ס ומ"ש אם יש בין ו"ל כתב סמ"מ

חדושי הגהות

שצח א ואפשר משום דבעיא בגמרא למפשט מברייתא דקתני סתמא דנפש שנפרצה מב' רוחות אינה מתעברת עמה וקאמר מאי לאו דאיכא תקרה ואע"ג דדהי לה לא דליכא תקרה מ"מ ס"ל כיון דפשטא דברייתא אפילו בדאיכא תקרה איירי הכי קי"ל (מהרל"ח) :

כתב

[מור א"ח ח"ג]

שצט אין מודדין וכו' כתב הרמב"ם וז"ל ואין מודדין אלא בחבל של פשתן כדי שלא ימשך יותר מדאי: **וישים** החבל כנגד לבו פירש"י קבעו לו חכמים מקום לשום כנגדו רא"ש כנגד עוקרו וזה כנגד רגליו והחבל מתקצר והתחומין מתמעטין עכ"ל:

וימתחנו בכל כחו כך פירש"י במשנה סוף (דף נח) והכי איתא בתוספתא והטעם לפי שהחבל הוא מכביד באמצע ואינו נמתח כראוי אם לא ימתחנו בכל כחו: **ולא** ימדוד אלא כנגד העיר משנה שם אין מודדין אלא מן המומחה כך היא גי' ר"ח כמו שפירשו התוספות וכ"כ הרא"ש בשם ר"ת שהוא לשון ומחה על כתף יש כנרת פי' מכוון ושוה אל כתף יש כנרת אף כאן מכוון ושוה כנגד העיר ואתא לאשמועינן דאף עפ"י שהוא קשה למדוד שם לפי שיש שם הרים וגאיות ובלא העיר נוח למדוד לפי שהוא ישר וכו' אפ"ה צריך הוא למדוד כנגד העיר ולהבליע או לקדר בהרים וזהו חומרא כי ע"י הבלעה וקידור התחומין מתקצרין וז"ל הרי"ף פי' מומחה לשון ומחה כלום' מקום שוה ומישור והכין ב"י שהרי"ף פי' כפר"ח וכמו שכי' ר"ת דברי ר"ח וכן נראה מדברי הרא"ש וכ"כ ה"ר יהונתן בחי"ח ותימה דלשון מקום שוה ומישור שכתב הרי"ף לא משמע שרצונו לומר שיהא מכוון כנגד העיר אלא נראה דאיפכא מפי' ר"ח קאמר שאם יש מקום שוה ומישור כנגד העיר דהיינו קרקע חלקה אף על כי שיש ג"כ באותו צד מקום הרים וגאיות אין מודדין לחומרא במקום הרים וגאיות אלא מודדין במקומם שוה ומישור ומקולי עירוב שנו כאן אבל אם אין באותו צד רק מקום הרים וגאיות נדון בהם הדין המפורש במשנה וכמו שפי' הגאון הביאו ה"ר יונתן כך הוא דעת הרי"ף אלא דהגאון פי' לשון מומחה הגעה והשגה והרי"ף פי' לשון ישר ושוה כ"ל:

וכשיגיע

ומ"ש גבוהה ארבע אמות חשובה כעיר ומודדין תחומה מהומת' שהיא על שפת הנהר ואי לאו לא השיב כעיר ומודדין לכל אחד מפתח ביתו ודוקא זאת שאינה נוחה ליושביה (יג) לפי שהיא בעמק אבל שאר עיירות חשיבי כחדא אפילו בלא היקף הומה למדוד לה מהחיצון והרמב"ן ז"ל פירש ע"י החומה חשוב הנהר כאילו הוא מן העיר ומודדין לה מן הנהר והלאה ואם לאו אין מודדין לה אלא מבתים. יושבי צריפין פי' אלו שעושין סוכות מהוצין וערבה אינן חשובין להיות הכל כד' ואם יש ביניהם שלשה הצרות שכל אחד יש בו שני בתים הוקבעו כולם ליחשב כעיר:

שצט אין מודדין תחום העיר אלא בחבל של פשתן (יד) של חמשים אמה לא פחות שהוא נמתח ביותר ולא יהא ארוך יותר מפני שמהמת ארכו מכביד באמצע ואינו נמתח כראוי ואם יש נהר לפניו לסוף ע"ה אמה פליגי בה בירושלמי איכא מאן דאמר לאחר שמדד המשים (ג) חוזר לאחוריו כ"ה אמה כדי שיהא החבל של המשים אמה שלם עד הנהר ואיכא מ"ד שמודד כ"ה אמה הנותרים בחבל של ד"א ומסתברא כמ"ד שחוזר לאחוריו א (ג) וישים החבל כנגד לבו וימתחנו בכל כחו (ד) ולא ימדוד אלא כנגד העיר אפילו אם יש הרים וגאיות כנגדה לא ילך מכנגדו בצדה שהוא ישר וימדוד שם ויחזור כנגד העיר לפי מדה שמדד שם

לה אלא מפתח ביתה ומאי שנא מכל דקי דעלמא דד' טפחים א"ל התם לא בעיתא תשמישתא הכא בעיתא תשמישתא ופירש"י אם יש לפניה דקה. מחיצה ד' אמות גבוה על פני העיר כולה משפת הנחל מודד משפת הנחל שהיא כלה שם כשאר עיירות ואם לאו כיון דבעיתא תשמישתייהו לא הו"ל ישוב קבוע והו"ל כיושבי צריפין ואין מונין לכל אחד אלא מפתח ביתם:

ומ"ש רבינו שאינה נוחה ליושביה לפי שהיא בעמק הכוונה לפי שהיא על שפת הנחל וכדפירש"י דמש"ה בעיתא תשמישתא: **ומ"ש** אבל שער עיירות וכו' פשוט הוא מדלא מיעטו אלא זו שיושבת על שפת הנחל:

ומ"ש בשם הרמב"ם בפכ"ח מה"ש כתב וז"ל עיר שיושבת על שפת הנחל אם יש לפניה דקה רוחב ד"א על שפת הנחל כדי שיעמדו עליה ויתחמשו בנחל נמצא הנחל בכלל העיר ומודדין לה אלפים אמה משפת הנחל השניה ויעשה הנחל בכלל המדינה מפני הדקה הבאוי מצדו ואם לא היה שם דקה אין מודדין להם אלא מפתח בתיהם ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם עכ"ל. ואין פירוש דקה חומה להרמב"ם וכמ"ש רבינו אלא פי' איטבא וכן פירשו ה"ה שם וכן הרי"ף בפרק הזהו גבי עיר של יחיד ונעשית של רבים כתב פירוש דקה איטבא וכדברי הרמב"ם פי' הרי"ף מימרא זו וז"ל פירוש כי רוב העתים הנחל מתייבש ומשתמשים בו שאינו מתמלא אלא בשעת הגשם וכיון שאנו משתמשין בו נעשה בכלל העיר ואם אין לפניה דקה אין מודדין לה אלא מפתח בתיהן ומאי שנא מכל דקי דעלמא דכל דקה דעלמא ד' אמתי' והאי ד"א משום דהאי על שפת הנחל בעיתא תשמישתא הלכך אי הוא ד"א אין אי לא לא:

יושבי צריפין מימרא דרב הונא בברק כיצד מעברין (דף נ"ה):

ומ"ש ואם יש ביניהן ג' וכו' ג"ז שם מימרא דרב חנינא בר רב כהנא אמר רב אחי ופירש רש"י ג' חצירות של ב' בתים קבועים של אדם או של עץ בהכי חשיבי עיר וקובעת את כולן והרי"ף השמיט מימרא זו דאם יש ביניהם ג' חצירות ולא ידעתי למה והרמב"ם פסקה בפכ"ח מה"ש: **כתוב** בשבלי הלקט אהא דיושבי צריפין פירש"י שאינם קבועים הרבה במקום אחד כשיעור מהלך ק' אמה אינם חשובים במקום אחד אלא יושבים כאן עד שכלה המרעה ואחר כך הולכין למקום אחר הלכך אפילו יש עיר להיות כולה כד"א וכל אחד מודד מפתח ביתו אלפים אמה לכל רוח מכאן נראה שאלו היהודים היוצאים באמצע לצור על העיירות אף על פי שיש שם כאה אמה אלפים אין מודדין להם אלא מפתח אהליהם לכל אחד מפתח אהלו ודוקא שאין היקף מחיצות סביב למחנה אבל אם הוקף המחנה במחיצות גבוהות י' לו בחריץ כל המחנה חשוב כד' אמות ויש להם אלפים אמה מהוץ למחיצות ואפילו מחיצה קלה של שתי לו של ערב חשובה מחיצה אך שלא יהא בין קנה לחבירו לו בין חבל לחבירו ג' טפחים ולא תהא שם פירצה יותר על י' אמות ולא יהא פרוץ מרובה על העומ' עכ"ל כתב הרמב"ם בפכ"ח מה"ש עיר שהוקפ' ולבסוף ישבה מודדין לה מישיבתה ישבה ולבסוף הוקפה מודדין לה מחומותיה והדין הזה ברייתא בסוף פרק עושין פסין (כו.) (ג) עיר חדשה מודדין לה מישיבתה ישינה מחומותיה אינה היא חדשה שהוקפה ולבסוף ישבה ישינה ישבה ולבסוף הוקפה ופירש"י מודדין לה מישיבתה. אם מוקפת חומה ואינה מיושבת כולה כשבא למדוד תחומה לא ימדוד לו מן החומה אלא מן הבתים דחומתה לאו חומה הוא לשוייה כולה כד' אמות הואיל וישיבתה חדשה שקדמה חומתה לישיבתה אבל ישינה שישבה ישינה וקדם לחומתה מודדין לה מחומתה וכ' ה"ה על דברי הברייתא ביאור זה לדעת רבינו שכיון שאין נותנין קרפף לעיר א' אפילו תהיה החומה קרובה ליושב הבתים כיון שאין בחומה בית דירה אין מודדין אלא מישוב הבתים ולדעת האומרים שנותנין קרפף לעיר אחת כמו שכתבתי בראש הפרק מודדין מישיבתה ומוסיפין עד שיעור קרפף ואם החומה קרובה לו רחוקה הרי היא כאילו אינה ועיר שישבה ולבסוף הוקפה מודדין לה מן החומה ואין נותנין קרפף כדעת רבינו ולדעת אחרים נותנין הקרפף מחוץ לחומה האריכתי בזה מפני דברים שראיתי לרשב"א ז"ל:

שצט אין מודדין אלא בחבל של פשתן בפ' כיצד מעברין (דף כ"ח) תני רב יוסף ג' חבלים הן וכו' של כשתן למדידה וכו': **ומ"ש** של כ' אמה משנה שם ומייתי לה בגמרא (נח.) מדכתיב ארך החלר ק' באמה ורוחב כ' בחמשים בי"ת יתירה לומר לך בחבל של כ' אמה מדוד: **ומ"ש** לא פחות שהוא נמתח ביותר כלומר ומאריך המדה ולא יותר מפני שמחמת ארכו מכביד באמצע וכו' כלומר ונמצא שמתמעטת המדה שמתוך שהוא ארוך אינו יכול להמתח כראוי: **ומ"ש** ואם יש נהר לפניו וכו' פליגי בה בירושלמי וכו' פרק כיצד מעברין היה ממנו לנחל ע"ה אמה תרין אמורין חד אמר מודד בחבל של כ' אמה וחוזר לאחריו כ"ה אמה וחד אמר מודד בחבל של חמשים אמה והשאר מודד בחבל של ארבע אמות וכתבו הרא"ש שם ולא הכריע ומשמע לי דהכ"ע בנחל שרחב יותר מכ"ה אמה שאינו יכול להבלע בתוך חבל זה שאנו מודדים ביבשה שאם לא היה רחב כ"כ ימדוד חבל אחד של כ' אמה ויכול למדוד ממקום שכלה מדת חבל זה עוד חבל אחר ונמצא מדתו כלה בסוף הנחל בשפתו שבעבר השני: **ומ"ש** וישים החבל כנגד לבו משנה בפרק כיצד מעברין (דף כ"ז) ולא ימוד אלא כנגד לבו ופירש"י קבעו לו חכמים מקום לשום כנגד רא"ש החבל שלא יתן זה כנגד זוארו וזה כנגד רגליו והחבל מתקצר והתחומין מתמעטין:

ומ"ש וימתחנו בכל כוחו רש"י שם בשם התוספתא אמתיתין דאין מודדין אלא מן המומחה (נח:): **ומ"ש** ולא ימדוד אלא כנגד העיר וכו' משנה שם אין מודדין אלא מן המומחה וכתבו התוס' והרא"ש שפר"ח דרך ישרה ובכוונת כנגד העיר ומומחה מל' ומחה אל כתף יש כנרת שלא ילך לצדי העיר למדוד שם אלפים לפי שפעמים יש שם קרקע חלקה ונוח למדוד ואח"כ יהיה נופה ונא לו כנגד העיר ונופה כנגד מדתו אין לו לעשות כן משום דפעמים יש כנגד העיר הרים וגאיות שיש לו להבליעו או לקדר וכן פי' הרי"ף וכ"כ הגהות בפכ"ח מה"ש וה"ר יונתן כתב בשם גאון דמומחה הוא מלשון ומחה אל כתף יש כנרת והוא מל' הגעה והשגה כלומר אין מתחילין למדוד אלא ממקום שנוכל להגיע ממנו אל סוף התחום ולא נצטרך להגיע מקום מדידתנו ולילך למקום אחר כדי להבליע הגיע או הגדר שכנגדו ומ"מ אם התחלנו למוד וכגענו בהם כדון הדין המפורש במשנה ואם לא נוכל בשום צד להמלט מהם נעשה כאשר אמרנו עכ"ל אבל רש"י פי' מומחה בקי במדידה וכן פי' הרמב"ם ז"ל ורבינו כתב כאן כפי' ר"ח וזהו שכתב אפילו אם יש הרים וגאיות כנגדה כלומר אפילו אינה קרקע חלקה כ"כ ומפני כך רואה למדוד אלא כנגד העיר וכמו שנתבאר ולקמן כתב גם כפירוש רש"י והרמב"ם נראה שסובר דיש לחוש לדברי שני הפירושים וה' המגיד כתב בפ' כ"ח מה"ש דכפי' רש"י והרמב"ם נראה מן הירושלמי וכן עיקר עכ"ל:

וכשיגיעו

דרכי משה

ויש כיצד מעברין ובהגהות שם דבנין שעל הקבר א"צ להיות בית דירה: (ג) כתב בא"ז מעשה היה שהלכו בני אדם יותר מפרסה בשנת במשעול הכרמים והיו אומרים כי הכרמים והגדרים הן מן העיר וגערו עליהם רב שמואל בר נטרונאי ורשב"ם דאין מוסיפין על העיר רק בית:

מדברי

דרישה

סמ"מ בשם הרשב"א לא היה עשוי לדירת בית לפיכך הבורגנין שעושין שומרי הפירות אין נמדדין כו' מפני שהם עראי מפני הגנבים ומפני הגשמים ואח"כ הביא תמיהת הס"מ עליו וכתב שלא נפסק שנעלם מעיני הס"מ הא דאיתא בהרק עושין פסין אמר ר' ירמיה בר אבא אין בורגנין לא בבבל ולא בשאר ארצות אין בורגנין בבבל משום דשכיח בידקי דמיא בשאר ארצות

נמי

פרישה

ולמדוד לה משם אלפים דא"כ מפסיד לה אידך גיסא אלא דוקא לעומדים בב' הסיגומים הוא דאמרינן הכי דליכא פסידא תו' ואשר"י:

(יא) **גבוהה** ד' אמות משובח כו' משפת הנהר על פני העיר כולה: (יא) **לפי** שהוא בעומק כו' ר"ל לפי שהיא על שפת הנחל וכמו שפירש דמש"ה בעיתא תשמישתא:

(יג) **והרמב"ם** ז"ל פירש ע"י הסומכ כו' ואין פירוש אלא שנזכר בגמרא קומה כמ"ש רבינו אלא איטבא רוחב ד"א וז"ל פירוש ברוב עתים הנחל מתייבש ומשתמשין בו

שאינו מתמלא אלא מן הגשמים וכיון שאנו משתמשין בו נעשה בכלל העיר אם יש לפניה רוחב ד"א על שפת הנחל איטבא לעמוד עליהם ושתמשו בנחל אבל לא היה שם איטבא אין מודדין להם אלא מפתח בתיהם ונמצא הנחל מאלפים שלהן ב"י וש"ע. ולפי דעת רבינו מולק הרמב"ם בתרתי חדא דלרבינו דוקא עיר הישובת בעמק אבל שאר עיירות אין הנחל בטל לגבי העיר ואם אין שם חומה מודדין לכל אחד מפתח ביתו ולהרמב"ם כשאין דקה אין הנחל בטל לגבי העיר אבל מ"מ העיר עצמו משובח עיר ומודדין מסוף העיר ולזה כתב מבתיהם:

סז' שצט (א) **של** חמשים אמה דכתיב אורך החלר חמשים בחמשים בי"ת יתירה לומר לך בחבל של כ' אמה מדוד: (ב) חוזר לאחוריו כ"ה אמה ז"ל ב"י ומשמע שמייתי בנחל שרחב יותר מכ"ה אמה דאל"כ הרי יכול למדוד הכ"ה אמה של נחל בחבל ד' של חמשים אמה וכ"ל דאין ידוע ודאי קאמר אלא לפי אומד הדעת ובכל שיעוריה שמוכיר רבינו וסב"י אינו אלא באומד הדעת דאם היו יודעין בודאי כמה הוא יותר מכ"ה אז לא הו צריכין למדוד הנחל כלל: (ג) **וישים** החבל כנגד לבו מקום ידוע שלא ישימו זה כנגד הראש וזה כנגד רגליו אש"י: (ד) ולא ימדוד אלא כנגד העיר ר"ל כשיכול להבליע כנגד העיר דוקא לאפוקי אם הגיע לכר שכל מה שהוא ממנו שכנגדו הוא רחב מחמשים אמה שאינו יכול להבליעו כתב רבינו בסמוך דיכול להבליעו בתוך אלפים של לד לפון כו':

מוע

הדושי הגהות

שצט א כתב מהרל"ח נראה שטעמו משום דאז נמדד הכל במדידת החבל של ג' אמה שמתהלה מודדין ג' אמה ואח"כ חולק המקום שמדד באמצע ומודד מהאמצעו לנהר בחבל של ג' אמה ומאחר שבגמרא שלנו לא אמרו למדוד בחבל של ד"א ע"כ לומר דכמ"ד חוזר לאחוריו ס"ל דהוי הכל נמדד בחבל של ג' אמה:

חרם

וכשיגיע להר אם הוא זקוף כ"כ וכו' בפ' כיצד מעברין (דף כ"ז) תנן הגיע לגיא או לגדר מבליע וחוזר למדתו הגיע להר מבליעו וחוזר למדתו ואם אינו יכול להבליעו בזו אמר ר' יוחנן משום ר"מ שמעתי שמקדרין בהרים ובגמרא תניא הגיע לכותל אין אומרים יקוד את הכותל אלא אומדו והולך לו ופריך והא תנן תנן לגדר או לכותל מבליעו או מקדיר ופריק התם ניחא תשמישתיה פירוש דנוח להלוך קצת כגון מתלקט י' מתוך ד' אומדו והולך לו ופירש"י לגדר חומת אבנים שנפלה ונעשה גל גבוה ומשופע ובני אדם מהלכין עליו. בדניחא תשמישתיה נוח להיל

ופירש"י דהיינו במתלקט י' מתוך ד' וע"פ מה שפירש הרא"ש בהך דאין אומרים יקוב וכו' דהיינו לומר דאין להעריכו בכלונסות וכו' : **ומ"ש** הגיע לגיא אם חוט המשקולת מתרחק מכנגדו וכו' הוא ממ"ש וכי אין יורד כנגדו עד כמה אמר אבימי ד' פי' ד"א דאם יכול להבליעו מבליעו ואם אינו יכול להבליעו מקדר ודוקא עד אלפים ולא יותר אבל ביותר מאלפים מודד הירידה והעלייה וכמ"ש הרא"ש לליטגא קמא דרב יוסף וסובר רבינו דלף לליטגא בתרא דלא איירי רב יוסף בהכי הכי נקטינן : **ואם** אין החוט מתרחק מכנגדו וכו' היינו ליטגא בתר' דרב יוסף דפסקו הפוסקים כמותו דאפילו ביותר מאלפים ואוקימל' בשחוט המשקולת יורד כנגדו ואם יכול להבליעו מבליעו כמו שפי' הרא"ש ודלא כמ"ש התו' ואם אינו יכול להבליעו מדלג כל השפוע . ודע דהרי"ף כתב וז"ל הגיע לכותל אין אומרים יקוב את הכותל אלא אומדו והולך לו ואי ניחא תשמישתיה מודד מדידה יפה ופריק התם ניחא תשמישתיה הכא לא ניחא תשמישתיה וכתב ה' המגיד לשם שאלת היא גירסת הגאונים והרמב"ם ולפי זה ג' דינים בכותל. א' אם לא ניחא תשמישתיה מעבר את רחבו לפי אומד הדעת והולך לו . ב' אי ניחא תשמישתיה מודד כל הכותל מדידה יפה . ג' אם חוט המשקולת יורד כנגדו דהוא זקוף כל כך מודד כל השיפוע ומודד המישור בראשו בלבד מדידה יכה . עוד איתא באלפסי בספרים מדוייקים וכמה עומקו של גיא וכו' עד ואם חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר אבימי ארבעה וכן תני רמי בר יחזקאל ד' וגירסת זו הביא ה"ה לשם וכתב וכן מצאתיה בהלכות ובסכר העתים ופירושה היא שהשאלה היתה לליטגא בתרא אליבא דר"י דאמר דבשחוט המשקולת יורד כנגדו אפילו יותר מאלפים סוף סוף שיעורא עד כמה והשיב אבימי עד ארבעה ר"ל עד ארבעה אלפים ולא עד בכלל דאם יש בעמקו ד' אלפים אינו מבליעו בחבל של ג' אמה אפילו חוט המשקולת יורד כנגדו וכך פסק הרמב"ם ז"ל שם אבל מה שכתוב בספרי אלפסי בדפוסים ואם חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר אביי וכן תני רמי בר יחזקאל ארבע אמות ע"כ הוא ט"ס ואי אפשר להעמידה . גם ה"ר יונתן היתה גירסתו ופי' חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר אביי ארבעה אלא דכתב דפירושו ארבעה טפחים וז"ל כמה טפחים אנו רואים שיהיו זקופין בכותל זקוף שנאמר שתהא קשה ירידתו לתוכו ובבליעתו בחבל ג' ולא נצטרך למודדו אמר אביי ד"ט ויותר כ"ש אבל אם לא היו ד' אלא ג' כיון שהוא עמוק יותר מאלפים אין רשאי להבליעו אלא מקדר אבל לא מדידה יפה כיון שהוא מדרון ואין קרקעיתו שוה וחלק אלא בעלייתו וירידתו מדרון עכ"ל וראיה דה"פ דקאי תלמודא אליטגא בתרא דרב יוסף וקאמר דבחוט המשקולת יורד כנגדו אין רשאי להבליעו אפילו ביותר מאלפים אלא אם כן דזקוף הגיא בשפתו ממש ד' טפחים ואחר כך מתחיל השפוע כזה וכו' והא דכתב ה"ר יונתן קודם זה דבחוט המשקולת יורד כנגדו עד ד' אמות דנכנס לתוכו ומודד מדידה יפה ואפילו היה היינו היכא שאין שם מדרון כלל כזה שם מדרון קצת אם אין שפת תחתיתו מתרחקת מכנגד שפת גבהו ד' אמות הו"ל כאילו לא היה מדרון כלל ומודד קרקעיתו בלחוד מיהו איכא לתמוה טובא על פירושו אחר דחוט המשקולת יורד כנגדו בכאן לא יהא פירושו כמו שהוא בדברי שמואל ועוד דלפי גירסתו ארבעה פי' ד"ט לא איירי תלמודא בד' אמות מג"ל לשיעורא ד' אמות ועוד דהוא ז"ל קרא הקדור קולא ומדידה יפה בקרקעית הגיא בלחוד הוא קולא חומרא ואם איפכא תנינן במדידה יפה בקרקעית הגיא דמלבד כל השיפוע ואינו מודדו הוא ודאי קולא וע"ע אבל העיקר דדעת הרי"ף כדעת הרמב"ם וד' ר"ל ד' אלפים : **הגיע** להר וכו' שם במשנה מבליעו וחוזר למדתו ובלבד שלא יצא חוץ לתחום מ"ט א"ר הונא גזירה שמא יאמרו מדת תחומין באה לכאן ופירש"י בלשון שני כדברי רבינו אבל הפירוש הראשון

מנ' אמה מודדו בחבל של ד"א כדפרישית הגיע לגיא אם חוט המשקולת מתרחק מכנגדו למטה ד"א אז רואים אם יכול להבליעו בחבל של ג' אמה מבליעו ואם לאו מודדו בחבל של ד"א כדפרישית והוא שלא יהא עמוק יותר מאלפים אבל אם הוא עמוק יותר מאלפים מודד הירידה והעלייה של כל השיפוע ואם אין החוט מתרחק מכנגדו ד"א אז אם יכול להבליעו בחבל של ג' אמה מבליעו ואם לאו אינו מודד כלל השיפוע של ירידה ועלייה אלא המישור של מטה ואפילו אם עמוק יותר מאלפים : הגיע להר וכל מה

כהר"מ נגד כל הנך רבוותא לא חששו לכתוב הכוא ליטגא :

הגיע לגיא אם חוט המשקולת מתרחק מכנגדו למטה ד"א וכו' גז"ש במשנה (דף כ"ז) הגיע לגיא או לגדר מבליעו וחוזר למדתו ופירש"י מבליעו אם אינו רחב ממשיש אמה משפתו לשפתו מלמעלה אע"פ שיש במדרונו הילוך רב אין אומרים תעלה מדת מדרונו למדת התחום אלא יעמוד זה על שפתו מכאן וזה על שפתו מכאן ויבליע מדרונו בחבל אחד ותניא בגמרא (דף כ"ח) היה מודד והגיע לגיא אם יכול להבליע בחבל של ג' אמה מבליעו ואם לאו הולך למקום שיכול להבליעו ומבליעו ונופה וחוזר למדתו ואם היה גיא מעוקם מקדר ועולה מקדר ויורד אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא שאין חוט המשקולת יורד כנגדו אבל חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה וגראה מדברי הרא"ש דה"פ אם היה גיא מעוקם ואינו יכול להבליעו כלומר שרחבו יותר מתמשיש מקדר והיינו דתנן במתניתין ואם אינו יכול להבליעו הוא אמר רבי דוסתאי ב"ר יונאי משום ר"מ שמעתי שמקדרין בהרים ומשמע לגאונות נמי קרי הרים אמר רב יהודה ל"ש דמבליע והיכא דאינו יכול להבליע מקדר אלא שאין חוט המשקולת יורד כנ"ל אבל חוט המשקולת יורד כנגדו אם יכול להבליעו בחבל של אמה מבליעו ואם אינו יכול להבליעו אינו מקדר אלא מודדו מדידה יפה כלומר שאין מדת מדרונו ממעט מדת התחום על ידי קידור אלא נכנס לתוכו ומודד קרקעיתו מדידה יפה כקרקע הלקה ויוצא לשפתו ומשלים מדתו והולך . ואמרינן תו בגמרא וכמה עומקו של גיא אמר רב יוסף אלפים ופירש"י וכמה עומקו של גיא . דינא מבליעו כשהוא רחב ג' : אלפים . אבל יותר מכאן אפילו יכול להבליעו אינו מבליע אלא מקדר אבל הרא"ש כתב וכמה עומקו של גיא שהקילו לו להבליע לו לקדר אלפים אמה אבל אם הוא יותר מודד ירידה ועלייה מדידה יפה ומשמע לי דמדידה יפה דקאמר הייני שמודד כל השיפוע דכקרקע חלקה דמיא איתיביה אביי עמוק ק' אמה ורחב ג' מבליעו ואם לאו אין מבליעו הוא דאמר כאחרים דתניא אחרים אומרים אפילו עמוק אלפים ורחב ג' מבליע וא"ד אמר רב יוסף אפילו יתר מאלפים כמאן דלא כת"ק ולא כאחרים התם שאין חוט המשקולת יורד כנגדו הכא בחוט המשקולת יורד כנגדו ולהאי ליטגא לא קאי רב יוסף אהבלעה כמו לליטגא קמא דהא השתא לא איירי רב יוסף אלא בשחוט המשקולת יורד כנגדו דאמרי' ביה מודדו מדידה יפה וא"כ הכי קאמר הא דאמרי' כמה יהא עומקו של גיא דבשחוט המשקולת יורד כנגדו ימדדנו מדידה יפה אמר רב יוסף יותר מאלפי' וכן כתבו התוס' ואמרינן תו בגמ' וכי אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר אבימי ד' וכן תני רמי בר יחזקאל ד' ופירש"י עד כמה יתרחק המשקולת מכנגדו דקרי ליה אין יורד ונאמיר ביה וכתב הרא"ש דכיון דשיפועו מגיע עד ד"א צריך להבלעה ולא שני לן בין עמוק ק' לעמוק אלפים דכל שיעורי חכמים כך הם לק' צריך ד"א ולאלפים לא צריך אלא ד"א אע"פ שאין דומה שיפוע דבר מועט לשיפוע דבר מרובה דכיון שהגיע השיפוע לד"א שהוא דבר חשוב בכל מקום צריך לקדר :

וכתב עוד הרא"ש ובגיא לא התירו אומר אלא כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו מקדר או מבליע וכשחוט המשקולת יורד כנגדו אם יכול להבליעו בחבל של ג' אמה מבליע ואם לאו אינו מודד כלל שיפוע ירידה ועלייה אלא אם יש מישור מודדו מדידה יפה משליש עליו תחומו ועתה אבאר דברי רבינו על הסדר מ"ש אם חוט המשקולת מתרחק מכנגדו למטה ד"א הוא ממה שאמרו וכי אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר אבימי ד' . ומ"ש אם יכול להבליעו פשוט במשנה ובברייתא ואם לאו מודדו בחבל של ד"א זהו מקדר וכבר כתבתי שדעת הרא"ש שאם אינו יכול להבליעו מקדר . ומ"ש והוא שלא יהיה עמוק יותר מאלפים הוא ליטגא קמא דרב יוסף ואפילו ליטגא בתרא דלא איירי רב יוסף בהכי הכי נקטינן כאחרים המיקל בעירוב : **ומ"ש** אבל אם הוא עמוק יותר מאלפים וכו' כבר כתבתי שזהו דעת הרא"ש : **ומ"ש** ואם אין החוט מתרחק וכו' אם יכול להבליעו בחבל של ג' אמה כבר כתבתי שזהו דעת הרא"ש דסבר דכל שהוא יכול להבליעו לא הקילו בו חכמים למודדו מדידה יפה : **ומ"ש** ואם לאו אינו מודד כלל השפוע וכו' היינו מאי דאמר רב יהודה אבל חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה . ומ"ש אפי' אם עמוק יותר היינו ליטגא בתרא דרב יוסף והרמב"ם כתב בפ' כ"ח מה' שבת וז"ל הגיע לגיא אם היה רחבו חמשים אמה מבליעו והוא שהיה בעומקו פחות מד' אלפים בד"א כשהיה חוט המשקולת יורד כנגדו אינו מבליעו אע"כ היה עומקו אלפים או פחות מכאן היה גיא מעוקם מקדר ועולה מקדר ויורד עכ"ל וכתב ה"ה שהוא מפרש דכי אמר בגמרא ועד כמה היינו לומר עד כמה יהיה עומקו של גיא ומפרש גם כן דמאי דאמר אבימי ד' הוי כאילו אמר ארבע אלפים ויתר דבריו הם כדברי הגמרא כפשטן ולהרשב"א דעת אחרת בזה שלא כדעת הרא"ש והרמב"ם וכתבו ה"ה בפ"ח מה"ש והוא דס"ל דגיא נמי בכלל מה שאמרו מתלקט י' מתוך ה' או מתוך ד' ותמה עליו הרב המגיד ז"ל :

הגיע להר וכל מה שהוא ממנו מכנגד העיר הוא רחב מג' אמה וכו' משנה שם בפרק כיצד מעברין (דף נח) מבליעו וחוזר למדתו ובלבד שלא יצא חוץ לתחום ופירש"י לשון ב' שלא יצא חוץ לתחום אם היה ארוך ורחשיו יוצאין חוץ לתחומי העיר ואין יכול להבליעו בחבל כנגד התחומין מפני רחבו ויכול להבליעו שלא כנגד התחומין לא יצא להבליעו שם גזירה שמא יאמרו מדת תחומין של לדי העיר בא לכאן . ודע שאע"פ שרבינו כתב זה בהר ה"ה לגיא והכי תניא בגמרא וכ"כ

דרישה

דליטגא קמא דרבא דסברי דמתלקט י' מתוך ד' צריך להבליעו או לקדר ובמתלקט י' מתוך ה' צריך למדוד כל השיפוע דבקרקע חלקה היא וכמו שפירשו שם התוס' בהדיא ולדידיה לא מצי לפרש דהאי אין אומרים יקוב הכותל אלא אומדו מיירי במתלקט י' מתוך ד' דא"כ היה צריך להבליעו או לקדר ולכך מוקי רש"י ז"ל בדאין מתלקט ד' אבל לליטגא בתרא דסברי במתלקט י' מתוך ה' צריך להבליעו או לקדר ובמתלקט י' מתוך ד' אומדו והולך א"כ האי דלא יקוב בכותל אלא אומדו מיירי ג"כ במתלקט י' מתוך ד' לכך אומדו דאמרן קי"ל בהרא"ש וכמו שהביא ב"י בסי' זה וכך הם דברי הרא"ש בפרק כיצד מעברין דף כ"ח לליטגא בתרא דרבא הרא"ש לא יקוב בכותל דאוקמי בגמרא בדלא ניחא תשמישתיה מיירי במתלקט י' מתוך ד' וע"ש מ"ש ב"י ושם על דברי רש"י ועושין התחומין מרובעים כדי שיהא אלפים לכל רוח בבאמצע ולא עגולין שיהיה להם אלפים באמצע ובלבדין הם מתמעטין כדרך כל עיגול עכ"ל וכתב דאין לפרשו כפשוטו שהרי אם לכל אחד מהעיר אנו נותנים לו אלפים אמה כשנעגל כל סביבות העיר ממקום שהלו אותן אלפים אין עגול גמור ודבר פשוט הוא שבלב זויות מתמעטין מאלפים וא"ל דלאו עגול גמור קאמר אלא ר"ל כשאנו נותנין לו אלפים לכל רוח ואפילו לזויות דהוי ג"כ עגולה קצת ואלפ"ה לבדי העיר יהיה אלפים וחצי דקאמר אם לכל אחד מהעיר אנו נותנין בו' גללאם לא"ד לכל א' קאמר וכמ"ש אמ"כ בהדיא לכל כביבות העיר וכמו שפירשתי וזהו שסיים דבריו להשתכר בזויות המלכסון אנו מרבעין התחומין וק"ל . ב"י הביא דברי ה"ר יונתן וקילר בלשונו ולכאורה דבריו תמוהין קצת ובתחלה מעתיק דברי ה"ר יונתן בריש פ' כיצד מעברין כתב ז"ל והעיר מרובעת עשקינן שאין בה אלא אלפים על אלפים שאם אינה מרובעת כגון שהיא ג' אלפים על אלפים לא יהיו מרובעין התחומין דוקא שלא יהא אחרכן כראבן או שנאמר שניתן לראבן כמו לאחרכן אלא כך יהא דינן על כל פני העיר ראבן אלא אלף אמה אין לה לתחומים בכל רוח אלא טבלא אחרכא אלפים ורחבה אלף ועיר של אלפים על אלפים כו' עכ"ל ה"ר יונתן ותמה עליו ב"י דאטו מפני שעיר קטנה אין לה אלא אלף יגרע שיעור התחומין מי גרע ממי שעבר בבקעה שוכה לו מקומו ד' אמות ואלפים לכל רוח מרובעים כו' ותירץ בדרך נכונה והאמת אתו אבל מ"מ תמה אני עליו מה עלתה על דעתו לתמוה על הר"י הרי משמעות דבריו המה כמ"ש ב"י עצמו בסוף ודבר פשוט הוא ונלע"ד לפרש שכך הוא דעתו של ב"י דמעיקרא סבר דפירוש אחרכן ורחבן דסיפא הוי דומיא דפי' אחרכן ורחבן דרישא דקאמר שאם אינה מרובעת כגון שהיא ג' אלפים על אלפים כו' על כל פני העיר ראבן אלפים ומשך התחומין כמשך כל העיר וע"כ כ"ל דתחומין של לד העיר קורא אחרכן ותחומין של חוץ לעיר ר"ל מדת התחום שהולכין מן העיר ולחוץ ומשך התחומין במשך כל העיר ר"ל מדת התחום שהולכין לכל העיר הם כמשך כל העיר שהיא ג' אלפים וס"ל דב"י דכיון דפירוש אחרכן ורחבן דרישא כך הוא ע"כ כ"ל דאחרכן ורחבן דסיפא קאמר אם היתה עיר שאין לה אלא אלף אמה אין לה לתחומים אלא טבלא אחרכא אלפים ורחבה אלף פירוש ג"כ כמו בריש ומיירי בעיר שאחרכא אלפים ורחבה אלף ואחרכא אלפים דקאמר ר"ל מדת התחום של לד העיר ורחבה אלף דקאמר ר"ל מדת התחום שהולכין לחוץ לעיר לעיר לכך תמה וכי גרע ממי שעבר בבקעה כו' ותירץ דאחרכן ורחבן דסיפא לא הוי פירושו דומיא דאחרכן ורחבן דרישא ונתן טעם נכון לזה וזה טעמו לכל לד המרובה קרוי אחרכן והקצר ממנו קרוי ראבן

לראבן

וכ"ש כדפרישית הגיע לגיא אם חוט המשקולת מתרחק מכנגדו למטה ד"א אז רואים אם יכול להבליעו בחבל של ג' אמה מבליעו ואם לאו מודדו בחבל של ד"א כדפרישית והוא שלא יהא עמוק יותר מאלפים אבל אם הוא עמוק יותר מאלפים מודד הירידה והעלייה של כל השיפוע ואם אין החוט מתרחק מכנגדו ד"א אז אם יכול להבליעו בחבל של ג' אמה מבליעו ואם לאו אינו מודד כלל השיפוע של ירידה ועלייה אלא המישור של מטה ואפילו אם עמוק יותר מאלפים : הגיע להר וכל מה

כהר"מ נגד כל הנך רבוותא לא חששו לכתוב הכוא ליטגא :

הגיע לגיא אם חוט המשקולת מתרחק מכנגדו למטה ד"א וכו' גז"ש במשנה (דף כ"ז) הגיע לגיא או לגדר מבליעו וחוזר למדתו ופירש"י מבליעו אם אינו רחב ממשיש אמה משפתו לשפתו מלמעלה אע"פ שיש במדרונו הילוך רב אין אומרים תעלה מדת מדרונו למדת התחום אלא יעמוד זה על שפתו מכאן וזה על שפתו מכאן ויבליע מדרונו בחבל אחד ותניא בגמרא (דף כ"ח) היה מודד והגיע לגיא אם יכול להבליע בחבל של ג' אמה מבליעו ואם לאו הולך למקום שיכול להבליעו ומבליעו ונופה וחוזר למדתו ואם היה גיא מעוקם מקדר ועולה מקדר ויורד אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא שאין חוט המשקולת יורד כנגדו אבל חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה וגראה מדברי הרא"ש דה"פ אם היה גיא מעוקם ואינו יכול להבליעו כלומר שרחבו יותר מתמשיש מקדר והיינו דתנן במתניתין ואם אינו יכול להבליעו הוא אמר רבי דוסתאי ב"ר יונאי משום ר"מ שמעתי שמקדרין בהרים ומשמע לגאונות נמי קרי הרים אמר רב יהודה ל"ש דמבליע והיכא דאינו יכול להבליע מקדר אלא שאין חוט המשקולת יורד כנ"ל אבל חוט המשקולת יורד כנגדו אם יכול להבליעו בחבל של אמה מבליעו ואם אינו יכול להבליעו אינו מקדר אלא מודדו מדידה יפה כלומר שאין מדת מדרונו ממעט מדת התחום על ידי קידור אלא נכנס לתוכו ומודד קרקעיתו מדידה יפה כקרקע הלקה ויוצא לשפתו ומשלים מדתו והולך . ואמרינן תו בגמרא וכמה עומקו של גיא אמר רב יוסף אלפים ופירש"י וכמה עומקו של גיא . דינא מבליעו כשהוא רחב ג' : אלפים . אבל יותר מכאן אפילו יכול להבליעו אינו מבליע אלא מקדר אבל הרא"ש כתב וכמה עומקו של גיא שהקילו לו להבליע לו לקדר אלפים אמה אבל אם הוא יותר מודד ירידה ועלייה מדידה יפה ומשמע לי דמדידה יפה דקאמר הייני שמודד כל השיפוע דכקרקע חלקה דמיא איתיביה אביי עמוק ק' אמה ורחב ג' מבליעו ואם לאו אין מבליעו הוא דאמר כאחרים דתניא אחרים אומרים אפילו עמוק אלפים ורחב ג' מבליע וא"ד אמר רב יוסף אפילו יתר מאלפים כמאן דלא כת"ק ולא כאחרים התם שאין חוט המשקולת יורד כנגדו הכא בחוט המשקולת יורד כנגדו ולהאי ליטגא לא קאי רב יוסף אהבלעה כמו לליטגא קמא דהא השתא לא איירי רב יוסף אלא בשחוט המשקולת יורד כנגדו דאמרי' ביה מודדו מדידה יפה וא"כ הכי קאמר הא דאמרי' כמה יהא עומקו של גיא דבשחוט המשקולת יורד כנגדו ימדדנו מדידה יפה אמר רב יוסף יותר מאלפי' וכן כתבו התוס' ואמרינן תו בגמ' וכי אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר אבימי ד' וכן תני רמי בר יחזקאל ד' ופירש"י עד כמה יתרחק המשקולת מכנגדו דקרי ליה אין יורד ונאמיר ביה וכתב הרא"ש דכיון דשיפועו מגיע עד ד"א צריך להבלעה ולא שני לן בין עמוק ק' לעמוק אלפים דכל שיעורי חכמים כך הם לק' צריך ד"א ולאלפים לא צריך אלא ד"א אע"פ שאין דומה שיפוע דבר מועט לשיפוע דבר מרובה דכיון שהגיע השיפוע לד"א שהוא דבר חשוב בכל מקום צריך לקדר :

וכתב עוד הרא"ש ובגיא לא התירו אומר אלא כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו מקדר או מבליע וכשחוט המשקולת יורד כנגדו אם יכול להבליעו בחבל של ג' אמה מבליע ואם לאו אינו מודד כלל שיפוע ירידה ועלייה אלא אם יש מישור מודדו מדידה יפה משליש עליו תחומו ועתה אבאר דברי רבינו על הסדר מ"ש אם חוט המשקולת מתרחק מכנגדו למטה ד"א הוא ממה שאמרו וכי אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר אבימי ד' . ומ"ש אם יכול להבליעו פשוט במשנה ובברייתא ואם לאו מודדו בחבל של ד"א זהו מקדר וכבר כתבתי שדעת הרא"ש שאם אינו יכול להבליעו מקדר . ומ"ש והוא שלא יהיה עמוק יותר מאלפים הוא ליטגא קמא דרב יוסף ואפילו ליטגא בתרא דלא איירי רב יוסף בהכי הכי נקטינן כאחרים המיקל בעירוב : **ומ"ש** אבל אם הוא עמוק יותר מאלפים וכו' כבר כתבתי שזהו דעת הרא"ש דסבר דכל שהוא יכול להבליעו לא הקילו בו חכמים למודדו מדידה יפה : **ומ"ש** ואם לאו אינו מודד כלל השפוע וכו' היינו מאי דאמר רב יהודה אבל חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה . ומ"ש אפי' אם עמוק יותר היינו ליטגא בתרא דרב יוסף והרמב"ם כתב בפ' כ"ח מה' שבת וז"ל הגיע לגיא אם היה רחבו חמשים אמה מבליעו והוא שהיה בעומקו פחות מד' אלפים בד"א כשהיה חוט המשקולת יורד כנגדו אינו מבליעו אע"כ היה עומקו אלפים או פחות מכאן היה גיא מעוקם מקדר ועולה מקדר ויורד עכ"ל וכתב ה"ה שהוא מפרש דכי אמר בגמרא ועד כמה היינו לומר עד כמה יהיה עומקו של גיא ומפרש גם כן דמאי דאמר אבימי ד' הוי כאילו אמר ארבע אלפים ויתר דבריו הם כדברי הגמרא כפשטן ולהרשב"א דעת אחרת בזה שלא כדעת הרא"ש והרמב"ם וכתבו ה"ה בפ"ח מה"ש והוא דס"ל דגיא נמי בכלל מה שאמרו מתלקט י' מתוך ה' או מתוך ד' ותמה עליו הרב המגיד ז"ל :

הגיע להר וכל מה שהוא ממנו מכנגד העיר הוא רחב מג' אמה וכו' משנה שם בפרק כיצד מעברין (דף נח) מבליעו וחוזר למדתו ובלבד שלא יצא חוץ לתחום ופירש"י לשון ב' שלא יצא חוץ לתחום אם היה ארוך ורחשיו יוצאין חוץ לתחומי העיר ואין יכול להבליעו בחבל כנגד התחומין מפני רחבו ויכול להבליעו שלא כנגד התחומין לא יצא להבליעו שם גזירה שמא יאמרו מדת תחומין של לדי העיר בא לכאן . ודע שאע"פ שרבינו כתב זה בהר ה"ה לגיא והכי תניא בגמרא וכ"כ

זכ״כ הרמב״ם ופשוט הוא: **לא** ימדוד אלא אדם מומחה משנה שם אין מודדין אלא מן המומחה וכתב רש״י ה״ג אין מודדין אלא מומחה בקי במדידה וכך הם דברי הרמב״ם ז״ל והרי״ף גורס אין מודדין אלא מן המומחה ופי׳ מומחה מלשון ומחה כלומר מקום שוה ומישור ורבינו כתב לעיל כפירוש הרי״ף וכאן כתב כפירוש רש״י והרמב״ם למימרא דיש לחוש לדברי שניהם ולעיל כתבתי בשם הרב המגיד שפירש״י והרמב״ם עיקר:

ומ״ש ומדד ומצא מדתו במזרחית צפונית יתירה על שבנגדה וכו׳ במשנה הנזכר ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחר שומעין לו למקום שריבה וכירש״י שומעין למקום שריבה. ומוציא מדה הקצרה כנגדה ואינו תולין שלא מתח החבל כל צרכו ותניא בתוספתא צריך למתוח החבל בכל כחו ובגמרא למקום שריבה אין למקום שמיעט לא אימא אף למקום שריב׳ וכירש״י למקום שריב׳. בתמיה והלא יש בכלל מאתים מה ובמשנה כתב ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחר שנמצאו סימני תחום קרן זה ארוכין ובולטין מכנגד סימני תחום קרן שבנגדו שומעין לו למקום שריבה ומוציאין מדה הקצרה כנגדה ואינו תולין שמפני שלא מתח החבל כל צרכו נתקצרה והרא״ש הקשה על פירוש זה ופירש הוא למקום שריבה אין למקום שמיעט לא דמשמע ליה שהולכין הכל אחר המרובה ואף במקום הקצרה ומוציאין את המדה כנגד המרובה ואמאי שמא לא טעה המודד כי מצא דרך מדתו הר אז גיא שהיה צריך לקדר אז למודדו מדידה יפה ולא נתלה בטעות ומשני אימא אף למקום שריבה תולין להקל ולא נאמר שטעה להאריך וכ״ש שתולין למקום שמיעט להחמיר ומיהו הניון באלכסונא ממקום שריבה למקום שמיעט ודברי רבינו כפירוש הרא״ש והרשב״ם כתב כפירש״י והרמב״ם בפרק כ״ח כתב היה לנו תחומי שבת מוחזקים ובא מומחה ומדד ריבה בתחום מהם ומיעט בתחום שומעין לו בתחום שריבה עכ״ל והיה נראה לכאורה שדעתו לומר שאין שומעין לו במקום שמיעט אבל א״א לומר כן שהרי אמרו בגמרא אימא אף למקום שריבה וכ״כ הוא ז״ל בפירוש המשנה וז״ל מה שאמרו שומעין למקום שריבה פירשו אותו בתלמוד שאם אמר שבכאן הוא תחום שבת והוא כחות מן השיעור שהיינו חושבין אז אם אמר שבכאן תחום שבת והוא יותר ממה שהיינו חושבים כמו כן נסמוך עליו שהוא יותר ממה שהיינו חושבים קודם לכן ע״כ וא״כ צריך לפרש במ״ש שומעים לו בתחום שריבה לרבותא נקטיה דלע״פ שהוא מיקל שומעין לו וכ״ש ששומעין לו בתחום שמיעט דהוי להחמיר: **מדדו** שניים במקום אחד והוסיף אחד על הבירו וכו׳ ג״ז במשנה הנזכר ריבה לאחד ומיעט לאחר שומעין למרובה ומפרש בגמרא דה״ק ריבה לאחד ומיעט אחד שומעין לזה שריבה אמר אביי ובלבד שלא ירבה יותר ממדת העיר ואלכסונה ופירש״י דאפילו ריבה שיעור גדול דליכא למיתלי במת״ח החבל תלוין בטעות האלכסון דאמרינן זה היה בקי במדידה והניח טבלא של תחומין כנגד הקרן באלכסון וזה מדד אלפים מאמצע הקרן והפסיד את הזויות כל אלכסון של אלפים אבל אם ריבה יותר בכך אין לנו בחה להלות וכ״כ הרמב״ם בפכ״ח מהלכות שבת וז״ל כיצד בעת שריבה זה נאמר שמא הראשון מקרן אלכסון של עיר מדד האלפים ולפיכך מיעט מדתו ומצא אלע התחתון ביניו ובין המדינה פחות מאלפים וזה האחרון מדד האלפים מצלע המדינה ואין מחזיקים על אחד שטעה ביותר על זה לפיכך אם ריבה זה האחרון יותר על הראשון אפי׳ בתק״ף בקירוב שומעין לו ביותר על זה אין שומעין לו עכ״ל וטעמו משום דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא ולפ״ז כשתמדוד מצלע העיר אלף ותק״ח אמה ותבא למדוד מקרן אלכסון של עיר יהיו אלפים משום דתרי חומשי דאלף ותכ״ח הם תקע״ב ואע״פ שכתב הרשב״א דלא דק וכל שעולה יותר מע׳ קרי להו פ׳ והרב המגיד למד עליו זכות דאמתא בריבועא הוי באלכסונא טפי מאמתא ותרי חומשי לפי שהכלל האמיתי הוא שהאלכסון הוא גדר מרובע שתשבורתו הוא כפל מהמרובע הראשון שהאלכסון יוצא ממנו כגון מרובע ה׳ על ה׳ שתשבורתו כ״ה אלכסונו גדר מרובע שתשבורתו כ׳ וא״כ בהכרח הוא יותר מז׳ שהם ה׳ אמות וב׳ חומשים לפי שתשבורת ז׳ על ז׳ אינן אלא מ״ט ויש לזה מופת והעלה שלפי החשבון האמיתי יהיה תקפ״ה ועוד ולא נעלם זה מעיני רבינו אבל רצה להחמיר באותן ה׳ אמות וכ״ל ששיבוש ספרים הוא וצריך להיות בתקפ״ה ואם יש שטוכחתו כך הוא האמת לפי שאין דרך רבינו לכתוב בקירוב בחשבון שיוכל להוסיף או לגרוע ממנו אפילו אמה אחת עכ״ל וטעמו של הרב המגיד לפי שנאמר שהראשון מדד מקרן אלכסון העיר אלפים וכשנמדוד מצלע העיר תכלה מדת האלפים הם לסוף אלף ותט״ו לכי שתשבורת אלפים על אלפים הם ארבעה סכומים שכל כך עולה אלף הנקרא בלע״ז קוליגע״ו לפי שבאלפים יש מאתים עשיריות וכל עשירית מהם עולה בתשבורת ד׳ אלפים סך הכל ד׳ כעמים אלף פעמים אלף שהם ד׳ ככים. ואלף ותט״ו פעמים אלף ותט״ו עולה ב׳ ככים וב׳ אלפים וקקכ״ה כיצד באלף ותט״ו יש קמ״א עשיריות וחצי וכל עשירית מהם עולה י״ד אלכים וק״ן וקמ״א פעמים וחצי י״ד אלף וק״ן עולים ב׳ סכים ואלפים וקקכ״ה הרי שאפשר שהשני ירבה על הראשון תקפ״ה והרמב״ם לא דק אמות ולהומרא הוא דלא דק בה׳ אמות ותרי חומשי הנזכר בתלמוד עולה התוספת לתקע״ב ולחשבון חכמי המדות עולה תקפ״ה כתב הרמב״ם תק״ף בקירוב ואהא דאמר אביי ובלבד שלא ירבה לאחד ומיעט לאחר מיירי שנלך אחד משם מדדו שניהם ולא כמו ריש״א דאיירי בב׳ מקומות מרוח אחת ואמר אביי ובלבד שלא ירבה וכו׳ שאם הרחיק אחד ציון שלו יותר מהראשון כמדת העיר ואלכסונה אמרינן האחד בשעה שמדד היתה העיר קטנה ולא היו כי אם בתים מועטים בקרן מערבית דרומית ואח״כ ניתוספו על העיר דיורים גדולים ומדד מקרן מזרחית צפונית אלפים אמה נמצא שנתרבית מדתו כמדת העיר ר׳ חיינא בן אנטיגנוס פשיטא דלא קיימא לן כוותיה אלא כתנא קמא: **ומ״ש** שאלכסון אלכיס הוא ת״ת הוא ע״פ מה שאז״ל כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונה ותרי חומשי דאלפים הוי ת״ת: **ומ״ש** אבל לא ימדוד מאמצע הקרן אלפים באלכסון וכו׳ וגם לא יהיה התחום כנגד העיר אלא אלף ותכ״ח הוא ג״כ עפ״ז דתרי חומשי דאלף ותק״ח הוי תקע״ב וכמו שנתבאר בסמוך:

ומ״ש ור״ת פירש דמדת התחום כנגד העיר אלפים ואלכסונן וכו׳ כ״כ התו׳ והרא״ש בפ׳ מי שהוציאוהו בשמו והקשה עליו הרא״ש וזהו שכתב רבינו ולא נהירא וגם הרב המגיד כתב בפ״ז שדעת הרמב״ם שלא כדברי ר״ת ושכן נראה לו גם כן והביא הכרע לדבר (ג): **ואהא** דתנן כיצד מעברין את העירים וכו׳ ועושין אותה כטבלא מרובעת כדי שיהא נשכר את הזויות פירש״י בעיר מרובעת עסקינן שאין בה אלא אלפים על אלפים דהוי נמי תחומין מרובעות

דרכי משה

שצט (א) מדברי הרא״ש נראה דקאי על אלכסון העיר כי אמרינן בשעה שמדד הראשון היתה העיר קטנה ולא היו כ״א בתים מועטים בקרן שמדד משם ואח״כ נתוספו דיורים בעיר ונעשית גדולה ומדר משם ונתוספה המדה וכ״כ התוכפות ומדברי הרמב״ם נראה דקאי על אלכסון המדה שכתב דאם ריבה האחד יותר מחבירו אי עודף אלכסון של אלפים אמה תלינן שטעה ויותר לא תלינן. וכתב המ״מ ששיעור זה הוא תקפ״ה אמה ודעת רש״י כדעת הרמב״ם ודעת הרשב״א שתוספת האלכסון שהוא תקע״ב אמה וכ״כ רבי׳ למטה לא יהיה כנגד העיר רק אלף ותכ״ח דהיינו שחסרים תקע״ב אבל המ״מ כתב שם בראיות ומופתים שהחסרון הוא תקפ״ה: (ב) וכתב הכלבו בשם הר״מ אדם שמודד אלפים אמה לתחום

פרישה

(מ) ובלבד שלא יוסיף יותר ממדת העיר ואלכסונה דל הר״ש שאם הרחיק מ׳ ציון שלו במדת העיר ואלכסונה מהראשון אמרינן הא׳ בשעה שמדד היתה העיר קטנה ולא היה בה כ״א בתים מועטין בקרן מערבית דרומית (פי׳ העיר כאשר היא עתה לפנינו גדולה לא היתה מתגלה כ״כ גדולה כ״א קרן מערבית דרומית של העיר הזו היתה אז מיושב ומזרו אז

דרישה

רחבן ולהכי ברישא לפי שאורך העיר ג׳ אלפים וע״פ כולה יש לו להלוך אלפים מון לעיר ולגד העיר מקצה אל קצה יש לו להלוך ג׳ אלפים להכי קרי לאלפים אמה רחבן שהמועט נקרא רוחב וג׳ אלפים קרי אורכן שהמרובה נקרא אורך אבל בסיפא הוי איפכא דמיירי מעיר קטנה שאין לה אלא אלף על אלף ועל פני כולה יש לו להלוך אלפים מון לעיר ולגד העיר מקצה אל

מה שהוא ממנו מכנגד העיר הוא רחב מנ׳ אמה שאינו יכול להבליעו וכגון שהוא במזרח העיר וכל אורך מזרח העיר אינו יכול להבליע אם יכול להבליעו בתוך אלפים של צד צפון או דרום ילך שם ויבליעו כיון שהוא עדיין בתוך התחום של צד צפון העיר אבל אם אינו יכול להבליעו בתוך אלפים של צד העיר לא יתרחק יותר לצד העיר כדי להבליעו: לא ימדוד אלא אדם מומחה ובקי במדידה מדד ומצא מדתו במזרחית צפונית יתירה על שבנגדה קרן מזרחית דרומית מותה החוט של כימן התחום מזה לזה באלכסון מדדו שנים במקום אחד והוכיף אחד על חבירו הולכין אחר המרבה (מ) ובלבד שלא יוסיף יותר ממדת העיר ואלכסונה (א) ועושין אותה כטבלא מרובעת פי׳ שמודד על פני כל אורך העיר למזרח אלפים אמה להוין וכן לצפון ואח״כ רואין כאילו היתה טבלא מרובעת בקרן למלאותו ונמצא דתחום בקרן אלפים ואלכסון שהם אלפים ות״ת אבל לא ימדוד מאמצע הקרן אלפים באלכסון וכן בקרן שבנגדו ויתן החוט מזה לזה שא״כ מפסיד הת״ת שבקרן וגם לא יהיה התחום כנגד העיר אלא אלף ותכ״ח ור״ת פירש דמדת התחום כנגד העיר אלפים ואלכסונן שהוא אלפים ות״ת ולא נהירא:

אפילו

הראשון דחלוה התוס׳: **לא** ימדוד אלא אדם מומחה ובקי במדידה כך היה גורס רש״י במשנה אין מודדין אלא מומחה ובקי במדידה ובתחלת הסימן כתב רבינו הדין ע״פ גירסת ר״ת אין מודדין אלא מן המומחה וכאן כתב ע״פ גירסת שאר גדולי עולם רש״י והרמב״ם והשותפים מימיהם וכובר רבינו דתרוייהו הילכתא נינהו: **מדד** ומצא מדתו במזרחית צפונית **וכו׳** משנה שם ע״פ פי׳ הרא״ש דלא כפי׳ רש״י דלא תלינן בטעות אלא אמרינן דפגע בהר או בגיא שהיה צריך לקדר או למודדו מדידה יפה ולדלג השיפוע ולכך מיעט במקום זה וריבה במקום אחר ומותח התחום מזה לזה באלכסון וכן פי׳ התוס׳: **מדדן** שניים במקום אחד וכו׳ ג״ז משנה שם בסיפא וכמו שפירש התו׳ והרא״ש דלא תלינן בטעות אלא אמרי׳ דהראשון כשמדד היתה העי׳ קטנה ולא היה כי אם בתים מועטי׳ בקרן מערבית דרומית ואח״כ ניתוספו על העיר דיורים גדולים ומדד מי שהוציאוהו (דף מ״ט) במשנה תנן דפליגי בהא ת״ק ור״ח בן אנטיגנוס והלכה כת״ק וכמתם משנה דבפ׳ כיצד מעברין: **ומ״ש** ור״ת פי׳ כ״כ התו׳ בשמו פ׳ מי הרא״ש בשמו והקשו עליו ע״ש שהוציאוהו (דף כ״א) בד״ה כזה יהו וכ״כ גם בסכרי רבינו כתב ולא נהירא אבל בספרים ישנים ליתיה להאי ולא נהירא. הכ״י הביא דברי רש״י ודברי ה״ר יהונתן והקשה עליו וז״ל ולא הבנתי דבריו דאטו מפני שהעיר קטנה שאין לה אלף אמה יגרע שיעור התחומין מי גרע ממי ששבת בבקעה שזכה לו מקומו ואלפים אמה לכל רוח מרובעות וכו׳ עכ״ל ותימה דהלא מבואר מדברי ה״ר יהונתן באותו דיבור דמפרש כאן כמ״ש הוא גופיה בפ״פ כיצד מעברין אמתניתין דאנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה דאם שבת במקום שהוא מכויים וכו׳ דמביא ב״י כיוון משם לדבריו דכתב שם יש לו חולה להם אלפים אמה לכל רוח כרוחב אותו מקום אם מעט ואם הרבה והוא ממש כמ״ש ה״ר יהונתן בר״פ כיצד מעברין ומה שהקשה ב״י ממי ששבת בבקעה הוא תימה דהא פשיטא שגם בשבת בבקעה שזכה לו ד׳ אמות אין נותנין לו אלפים אמה לכל רוח באורך על רוחב ד׳ אמות בלבד ואח״כ נותנין לו אלפים על אלפים בכל קרן וקרן וכן היא דעת רש״י שכתב דטבלא מרובעת בעיר מרובעת עסקינן שאין בה אלא אלפים על אלפים וכו׳ ואם היה מרובעת כגון שהיא יתירה על אלפים לארכה או פחותה מאלפים לא הוו מרובעים וכו׳ שהרי רחבן למדת העיר היא אם קטנה אם גדולה ואורכן אלפים וכו׳ עכ״ל וב״י כתב וז״ל ורש״י שכתב שהרי רחבן למדת העיר היא אם קטנה אם גדולה ואורכן אלפים לאו בקטנה מאלפים מיירי דההיא ודאי רוחב התחומין יותר ממדת העיר היא וכו׳ א״כ מבואר מלשונו זה שהבין דאפי׳ בעיר קטנה שאינה אלא אלף על אלף או כחות נותנין לכל רוח אלפים על אלפים דלפ״ז לעולם אין תחום העיר אפילו היא קטנה או אפילו אין לו אלא ד׳ אמות אינו כחות משנה אלפים על שנה אלפים ולא ידעתי מנין לו זה דכל הכוגיות אין משמען אלא שנותנין לו אלפים לכל רוח באורך אבל ברוחב אין נותנין אלא כשיעור מקומו ששבת בו בין שאינו אלא ד׳ אמות ובין שהוא כמה אלפים וכך משמע להדיא ברמב״ם פ׳ כ״ז מה״ש. עוד כתב על פירש״י שכתב עושין התחומין מרובעות ולא עגולין כדי שיהא להם אלפים כבאמצע וכו׳ דאין לפרשו כפשוטו וכו׳ ולא ידעתי למה דלע״ד ככשוטו הוא דדעת רש״י הוא לומר דכשהעיר יש לה פינות ואתה עושה תחומיה עגולין מסביב אז מתוך לעיר אין לו אלפים לגדדין כבאמצע כי׳ כנגד האמצעי של עיר:

ואפילו

ואפילו עבד ושפחה וכו' משנה שם סוף (דף נ"ח) והטעם דאעפ"י שהחמירו חכמים שלא לצאת חוץ לאלפים אמה כי מן התורה אין אסור אלא חוץ לי"ב מיל אפ"ה לא החמירו בכל הדברים אלא להקל לפעמים כגון בעבד ובשפחה אבל קטן אינו נאמן והא דכתב רבי' יהונתן ואפילו עבדים וקטנים נאמנים טעות סופר הוא וצ"ל עבדים ושפחות נאמנים והא דאיתא בפ"ב ואלו נאמנים להעיד בגוללן מה שראו בקטנן זהו כ"י של אבא ועד כאן היינו מהלכין בשבת ומוקי לה והוא דיש גדול עמו אלמא דגדול בפני עצמו לא מהימן כתבו התוס' והרא"ש דלא קאי אתחום שבת ע"ש (בדף נ"ט) בד"ה אפילו עבד :

ת מי שישב בדרך וכו' משנה בפ' מי שהוציאוהו (דף מ"ה) פליגי בה ר"מ ור"י ופסק הלכה כר' יהודא לגבי ר"מ וע"פ פירש"י שלא נתכוין לקנות שביתה במקום שישב בדרך אלא ישב לנוח קצת שהיה עיף והיתה דעתו שאח"כ ילך לעיר זו וחשכה לו שם וכשעומד רואה שהוא סמוך לעיר ובתחומה ה"ה כאנשי העיר וכו' דכיון שאילו היה יודע שהעיר תוך תחומו לא היה קונה שביתה אלא עם בני העיר ה"ה כמי שקנה שביתה עמהם :

תא מי שישן בדרך וחשכה לו וכו' משנה פ' מי שהוציאוהו (דף מ"ה) פליגי בה ריב"ל וחכמים ובגמרא אריב"ל הלכה כריב"ל והלכה כדברי המיקל בשירוד והרתי למה לי צריכי דאי אשמועינן הלכה כריב"ל ה"א אין לקולא ואין לחומרא כי' לקולא כגון אדם ישן דאי לא קנה שביתה לא נפיק מד' אמות לחומרא כגון כלי הפקר א"א קונין שביתה אסור להוליכן למקום שעירב זה המונחן אלא אלפים הוא דאית לה לכל רוח קמ"ל כדברי המיקל בשירוד באדם הוא דהלכתא כוותיה דכיון דיעור קנה ישן נמי קנה אבל בכלים ליתא הילכתא כוותיה ולימא הלכה כדברי המיקל בשירוד הלכה כריב"ל ל"ל כד"א ה"מ יחיד במקום יחיד ורבים במקום רבים אבל יחיד במקום רבים אימא לא פי' כגון ריב"ל דפליגי רבנן עליה אימא ליתא הילכתא כוותיה :

ומ"ש אבל חפצי עכו"ם וכו' ג"ז שם סוף (דף מ"ז) פלוגתא דשמואל ור' יוחנן ואפסיקא שם הלכה כר' יוחנן : חריץ

ארבה אלפים ורחבה אלף מהלך ממזרח למערב שזה אלפים אלפים שכנגד העיר ואלפים לצד מזרח ואלפים לצד מערב ומן הצפון לדרום מהלך ה' אלפים אמה אלף שכנגד העיר ואלפים לצד צפון ואלפים לצד דרום ורש"י שכתב שהרי רחבן למדת העיר היא כ"ם קטנה אם גדולה וארכן אלפים לאו בקטנה מאלפים מיירי דהיא ודאי רוחב התחומין יותר ממדת העיר אלא כשהיא אלפים קרי קטנה וכשהיא יותר מאלפים קרי גדולה וה"ק בין שהיא בת אלפים או יותר מאלפים כנגד כל צדדי העיר יש לו אלפים אמה וכדפרישית וכ"כ ה"ר יונתן עצמו בס"פ כיצד מעברין אמתני' דאנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה אם שבת במקום שהוא מסויים כגון תל שהוא גבוה י' או חריץ שהוא עמוק י' וכו' יש לו חולה להם אלפים אמה לכל רוח כרוחב אותו מקום ששבת אם מעט ואם הרבה וצ"ל דה"ק הרב ר' יונתן שאם אינה מרובעת כלומר שאינה אלפים על אלפים מצומצמים אלא היא ארוכה ג' אלפים ורחבה אלפים על פני כל העיר רחבן אלפים ומשך התחומין במשך כל

מרובעות אם אינה מרובעת כגון שהיא עגולה אלפים לארכה או פחותה מאלפים לא הוו מרובעים דתחומין מרובעים לאו דוקא שיהא ארכן כרחבן שהרי רחבן למדת העיר היא אם קטנה אם גדולה וארכן אלפים אלא מרובעים דקתני למעוטי עגולים כדי שיהא נשכר את הזויות :

והיך יהונתן כתב שאם אינה מרובעת כגון שהיא שלשת אלפים בארכה וכו' ואם היתה עיר קטנה שאין לה אלף אמה אין לה לתחומה אלא טבלא ארכה אלפים אמה ורחבה של אלף אמה רק במדת הקרנות הן שוות עיר של אלף על אלף ועיר שהיא אלפים על אלפים וכו' ולא הבנתי דבריו דאטו מפני שהעיר קטנה שאין לה אלא אלף אמה יגרע ממי ששבת בבקעה שזכה לו מקומו ד"א ואלפים אמה לכל רוח מרובעות ואם כן בעיר קטנה ארוכה כנגד כל צדדי העיר יש לו אלפים אמה נמצא שאם היא ארוכה שלשת אלפים ורחבה אלפים שהוא מהלך חוץ לעיר ממזרח למערב שבע אלפים ג' אלפים שכנגד העיר ואלפים לצד מזרח ואלפים לצד מערב ומן הצפון לדרום מהלך ו' אלפים אלפים שכנגד העיר ואלפים לצד צפון ואלפים לצד דרום ואם היה

ואפילו עבד ושפחה נאמנים לומר ע"כ תהום שבת אבל קטן לא ונאמן לומר אחר שיגדיל שידע בקטנו שעד כאן תהום שבת :

ת מי שישב בדרך לנוח (ה) והשכה לו ולא ידע שהוא בתחום העיר ואח"כ מצא עצמו בתחומה הרי הוא כאנשי העיר שיהא כולה לו כד' אמותיו ויש לו אלפים לכל רוח :

תא מי שישן בדרך והשכה לו קנה שביתה במקומו ויש לו אלפים אמה לכל רוח ודוקא באדם וטעמא משום הואיל ואילו היה ניעור היה קונה (א) ישן נמי קונה אבל הפצי הפקר שדומין לאדם הישן אינן קונין שביתה והן ברגלי הזוכה בהן תחלה שיכול להוליכן למקום שילך הוא אבל הפצי עכו"ם קונין שביתה במקומן (ב) אע"פ שבעליהם לאו בני שביתה נינהו גזירה הפצי עכו"ם אטו הפצי ישראל ואם הוציאן עכו"ם חוץ לתחומן והביאן לעיר יכולין לטלטל בכולה שכולה כד' אמות ובלבד שתהא מוקפת לדירה וסתם עיירות מוקפות לדירה שבונין בתים תחלה ואח"כ מקיפין אותם אבל כתם מבצרים אינן מוקפין לדירה :

חריץ

ומ"ש אבל חפצי עכו"ם וכו' ג"ז פסוק סוף דף כ"ח הנזכר בעובדא דהנהו דיכרי דאתו למברכתא דיכרי דאתו לאמה ב"א ו"ט והגיה עליו הר"ף מיהו לדעת ר"ת דפי' ב' אלפים ואלכסונן אין לחוש :

תא (א) ובמרדכי ס"פ מי שהוציאוהו דאם ניעור אע"פ שאינו אומר שביתתי במקומי אפ"ה קונה עירוב ופשוט הוא לקמן סימן ת"ט : (ב) ובא"ז כתב דיש ליזהר ישראל שהשאיל כליו לעכו"ם והחזירם לו בשבת אין לטלטלם אלא בד"א משום דקנו שביתה אצל עכו"ם ולכן אינן ברגלי בעליהם ישראל : שמעתי

דרישה

אל קטן אין לו אלא אלף אמה אמנם שיש לו אלפים על אלף ולכאי לאלפים שמונן לעיר קרוי מרכן דהמרובה נקרא אורך ואלף של צד העיר קרוי רחבן כיון שהוא מועט ולכאי דייק ב"י במסקנא גבי עיר קטנה וכתב פי' אלף על אלף דמשמע דמתחלה הוי ס"ל דהעיר היא אלפים על אלף והוי לפי מאי דס"ל דאורכן אלפים דקאמר בסיפא הוא תחום לצד העיר ולכך היה צ"ל דהעיר היא אלפים על אלף אבל לפי המסקנא דאורכן אלפים דקאמר פי' מדת תחום שהולכין מן העיר ולאון ולפ"ז עיר קטנה שהיא אלף דקאמר הוי כפשוטו אלף על אלף וק"ל : ומש"ה נמי כתב ב"י בתחלה לפי מאי דס"ל ז"ל . ורש"י שכתב שהרי רחבן כו' נראה דס"ל כאילו אמר על תשיבני מרש"י שכתב שהרי רחבן למדת העיר היא ואם קטנה אם גדולה דמשמע נמי כר' יהונתן דרחבן של תחומין של און לעיר היא כמדת העיר ואם היא קטנה שרחבה פחות מאלפים הוי תחומין כמדתה ולכך דמה דלאו בקטנה מאלפים מיירי כו' אלא כשהיא אלפים קרוי קטנה וכשהיא יותר מאלפים קרוי גדולה וא"ק בין שהיא בת אלפים או יותר מאלפים כנגד כל צדדי העיר יש לו אלפים כו' ולפ"ז צ"ל דהלשון של רש"י שהרי רחבן למדת העיר אם קטנה ר"ל בין כשהיא

מרובעות אם אינה מרובעת כגון שהיא יתירה על אלפים לארכה או פחותה מאלפים לא הוו מרובעים דתחומין מרובעים לאו דוקא שיהא ארכן כרחבן שהרי רחבן למדת העיר היא אם קטנה אם גדולה וארכן אלפים אלא מרובעים דקתני למעוטי עגולים כדי שיהא נשכר את הזויות :

והיך יהונתן כתב שאם אינה מרובעת כגון שהיא שלשת אלפים בארכה וכו' ואם היתה עיר קטנה שאין לה אלף אמה אין לה לתחומה אלא טבלא ארכה אלפים אמה ורחבה של אלף אמה רק במדת הקרנות הן שוות עיר של אלף על אלף ועיר שהיא אלפים על אלפים וכו' ולא הבנתי דבריו דאטו מפני שהעיר קטנה שאין לה אלא אלף אמה יגרע ממי שבת בבקעה שזכה לו מקומו ד"א ואלפים אמה לכל רוח מרובעות ואם כן בעיר קטנה ארוכה כנגד כל צדדי העיר יש לו אלפים אמה נמצא שאם היא ארוכה שלשת אלפים ורחבה אלפים שהוא מהלך חוץ לעיר ממזרח למערב שבע אלפים ג' אלפים שכנגד העיר ואלפים לצד מזרח ואלפים לצד מערב ומן הצפון לדרום מהלך ו' אלפים אלפים שכנגד העיר ואלפים לצד צפון ואלפים לצד דרום ואם היה

אפילו עבד ושפחה נאמנין אבל קטן אינו נאמן אפילו עבד ושפחה נאמנים אבל קטן לא מהימן כדתנן בפ"ב דכתובות (כח.) אלו נאמנין להעיד בגוללן מה שראו בקטנן ע"כ היינו מהלכין בשבת משמע דוקא כשהוא מעיד כשהוא גדול מה שראה בקטנותו אבל בעודו קטן לא מהימן והא דאמרינן עלה בגמרא והוא שיש גדול עמו לאו אכולהו קאי דהא הזיב התם לענין תחום שבת אפי' גדול לחודיה מהימן דאפי' עבד ושפחה מהימני כדתנן הכא וע"כ לא קאי נמי אהא דקתני התם ושהיה אינה פלוני יוצא מביתו הכפר וטובל ואוכל בתרומה דהא מוקי לה התם בתרומה דרבנן ובהא גדול לחודיה מהימן כיון דאין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין עכ"ל וכ"כ הר"ן בספ"ב דכתובות :

ת מי שישב בדרך וכו' משנה בפרק מי שהוציאוהו (דף מ"ה) מי שישב בדרך ועמד ורואה והרי הוא כמוך לעיר הואיל ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס דר"מ רבי יהודה אומר יכנס כלומר שאע"פ שלא היה יודע שהעיר בתוך תחומו ונתכוין לשבות במקומו כדקתני שלא היתה כוונתו לכך כיון שאילו היה יודע שהעיר תוך תחומו לא היה קונה שביתה אלא עם בני העיר הרי הוא כמי שקנה שביתה עמהם ונכנס לעיר ומהלך את כולה ואוכל לה אלפים אמה וידוע דהלכה כרבי יהודה ומדברי הרמב"ם וה"ה בפכ"ו נראה דהב"ע בשהיה דעתו לילך למדינה זו ולפיכך קנה שביתה עם בני המדינה כמותן שהרי נכנס עמהם בתחום אבל אם לא היה דעתו ליכנס למדינה זו קנה שביתה במקומו ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח ואם כלים אלפים אמה ממקום שביתתו בחצי העיר אינו מהלך בעיר יותר מחציה וכתב שם ה"ה בשם הראב"ד והרשב"א שאם היה נעור והוציא בשפתיו ואמר תהא שביתתי במקומי הרי עיקר שביתתו מאנשי העיר כלומר ואפילו היה דעתו לילך למדינה זו נמי :

תא מי שישן בדרך וכו' משנה בפרק מי שהוציאוהו (דף מ"ה) מי שישן בדרך ולא ידע עד שחשכה יש לו אלפים אמה לכל רוח דברי רבי יוחנן בן נורי וחכ"א אין לו אלא ד' אמות ואמריגן בגמרא דטעמא דרבי יוחנן בן נורי משום דקסבר חפצי הפקר קונין שביתה ופירש"י חפצי הפקר . נכסים שאין להם בעלים וחשכה להם במקום אחד אע"פ שלא נתכוון אדם להם להקנותם שביתה קונין שביתה במקומן ואין אדם יכול לטלטלם משם יותר מאלפים לכל רוח ואפילו עירב לצד אחד ובגמרא (דף מ"ו) אריב"ל הלכה כרבי יוחנן בן נורי ואריב"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב ותרתי למה לי צריכי דאי אשמועינן הלכה כר"י בן נורי ה"א דין לקולא דין לחומרא קמ"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב : ופירש"י דין לקולא . כגון אדם ישן דאי לא קנה שביתה לא נפיק מד' אמות לחומרא כגון כלי הפקר אי אמרת קונין שביתה אסור להוליכן למקום שעירב זה המונחן קמ"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב באדם הוא דהלכתא כוותיה דכיון דעור קנה ישן נמי קנה אבל בכלים ליתא הלכתא כוותיה : **ומ"ש** אבל חפצי עכו"ם קונין שביתה במקומן וכו' ג"ז (בדף מ"ז) פלוגתא דשמואל ורבי יוחנן ואיפסיקא שם בגמרא הלכתא כר"י :

ומ"ש ואם הוציאן עכו"ם חוץ לתחומן וכו' ג"ז פסוק שם בדף הנזכר בעובדא דהנהו דיכרי דאתו למברכתא : **ומ"ש** ובלבד שתהא מוקפת לדירה כו' כלומר אבל אם לא היתה מוקפת אז היתה מוקפת שלא לדירה כגון שהוקפה ולבסוף יצאה לא חשיבא כולה כד' אמות כדין קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה שנתבאר בסימן שמ"ח וכ"כ הרא"ש והמרדכי בפרק הנזכר וכ"כ סמ"ג : **ומ"ש** וסתם עיירות מוקפות לדירה וכו' כן כתבו שם המרדכי והרא"ש בשם ר"מ :

חריץ

דרכי משה

בתחום שבת יש למדוד דרך הילוכו אם אין שם אלא אלפים בצימצום אין לכמוך על זו ולילך בכולן שמא יש יותר כי מן הדין אין לאמה כ"א ו"ט והגיה עליו הר"ף מיהו לדעת ר"ת דפי' ב' אלפים ואלכסונן אין לחוש :

תא (א) ובמרדכי ס"פ מי שהוציאוהו דאם ניעור אע"פ שאינו אומר שביתתי במקומי אפ"ה קונה עירוב ופשוט הוא לקמן סימן ת"ט : (ב) ובא"ז כתב דיש ליזהר ישראל שהשאיל כליו לעכו"ם והחזירם לו בשבת אין לטלטלם אלא בד"א משום דקנו שביתה אצל עכו"ם ולכן אינן ברגלי בעליהם ישראל : שמעתי

פרישה

לו מאותו ישוב לצד מזרח מקרן מזרחית לפונית של אותו סוף ישוב ולמון ואמ"כ נתרבה הישוב וכשבאו למדוד הם ג"כ בסוף ישובם לצד קרן מזרחית לפונית נמצא נתרבה התחום כפי ערך שנתוסף אלכסון של עיר וא"ה דהיה יכול לומר אם מדדו תחילה וסוף מצד מזרח ולא מהקרן אלא שאו לא נתרבה אלא במדת העיר ולא אלכסונה ולרבותא נקט קרן דאו אמילו בתוסף אלכסון וק"ל) ואמ"כ נתוספו של העיר דיוריס ונעשית גדולה ומדד הקרן מזרחית לפונית אלפים אמה ונמצא שנתרבה מדתו כמדת העיר שנתוספו ואלכסונה ע"כ ולא כפירש"י שפי' שתלינן הטעות שמדד מאמצע קרן העיר וקילור ע"פ הדרך שכתב בסמוך ולבסוף כתב ולפי מגמגם בלשון דפ' כיצד מעברין דף כ"ט ע"ש :

סי' ת' (ה) **והשכה** לו כלומר אעפ"י שלא ידע ונתכוין לשבות במקומו מ"מ אילו היה יודע שהעיר תוך תחומו לא היה קונה שביתה במקומו אלא עם בני העיר ודוקא בתחומה הרי הוא כמי שקנה שביתה במקומם וכן פירש"י שם במשנה אמעשה דר"ש ע"ש דף מ"ה ע"א אבל לשון הרמב"ם בפכ"ו היה בא למדינה ויצן בדרך ולא ניער אלא בשבת וכשניער מצא

דרישה

אל קטן אין לו אלא אלף אמה אמנם שיש לו אלפים על אלף ולכאי לאלפים שמונן לעיר קרוי מרכן דהמרובה נקרא אורך ואלף של צד העיר קרוי רחבן כיון שהוא מועט ולכאי דייק ב"י במסקנא גבי עיר קטנה וכתב פי' אלף על אלף דמשמע דמתחלה הוי ס"ל דהעיר היא אלפים על אלף והוי לפי מאי דס"ל דאורכן אלפים דקאמר בסיפא הוא תחום לצד העיר ולכך היה צ"ל דהעיר היא אלפים על אלף אבל לפי המסקנא דאורכן אלפים דקאמר פי' מדת תחום שהולכין מן העיר ולאון ולפ"ז עיר קטנה שהיא אלף דקאמר הוי כפשוטו אלף על אלף וק"ל : ומש"ה נמי כתב ב"י בתחלה לפי מאי דס"ל ז"ל . ורש"י שכתב שהרי רחבן כו' נראה דס"ל כאילו אמר על תשיבני מרש"י שכתב שהרי רחבן למדת העיר היא ואם קטנה אם גדולה דמשמע נמי כר' יהונתן דרחבן של תחומין של און לעיר היא כמדת העיר ואם היא קטנה שרחבה פחות מאלפים הוי תחומין כמדתה ולכך דמה דלאו בקטנה מאלפים מיירי כו' אלא כשהיא אלפים קרוי קטנה וכשהיא יותר מאלפים קרוי גדולה וא"ק בין שהיא בת אלפים או יותר מאלפים כנגד כל צדדי העיר יש לו אלפים כו' ולפ"ז צ"ל דהלשון של רש"י שהרי רחבן למדת העיר אם קטנה ר"ל בין כשהיא

תב הריץ מלא מים מכונסים וכו׳ בפרק מי שהוציאוהו (דף מ״ז) תני רבי חייא א הריץ שבין תחומי שבת לריך מחילה להפסיקו ולסיקנא דהיינו במכונסים שאם לא כן הא תניא נהרות המושכין ומעיינות הנובעים הרי הן כרגלי כל אדם ולסיקנא נמי דהאי מחילה אפילו היא של קנים סגי דקל הוא שהקילו חכמים במים כמו שהקילו להתיר במים מחילה תלויה כלומר שאינה נוגעת במים. וא״ת הא איפכא הלכתא בכרך מי שהוציאוהו כמ״ד נכסי הפקר אינם קונים שביתה במקומן וא״כ מחילה זו למה י״ל דשאני הכא שמים אלו כיון דסמוכים לעיר הם דעת בני העיר עליהם ומש״ה הרי הן כרגלי אנשי אותה העיר וכיון שהריץ זה בין שתי עיירות דעת אלו ואלו עליהם נמצא שאני החריץ הוא לאנשי עיר אחת והאני השני לאנשי עיר אחרת ולפיכך לריך שיזהר כל אחד ואחד מבני העיירות שלא יקח מהמים של עיר אחרת ומש״ה בעי מחילה:

גרסינן בפרק אלו (עט:) וכן אתה אומר בגוד של תכן שבין ב׳ תחומי שבת ופירש״י בור רחב להכניס בו תכן ואם בין שני תחומין הוא אינו בתחום עיר זו ואינו בתחום עיר זו אלו נוטלין ומאכילין מתוך תחומן בי״ט וכן אלו ואין חוששין שמא אלו יקחו מן התחום השני:

תג שבת בבקעה והקיפוה עכו״ם מחילה בשבת וכו׳ ריש פ׳ מי שהוציאוהו (דף מ״ב) א״ר נחמן אמר שמואל שבת בבקעה והקיפוה עכו״ם מחילה בשבת מהלך אלפים אמה ומטלטל בכולה ע״י זריקה ואע״ג דפליג עליה רב הונא הלכה כשמואל דתניא כוותיה ופירש״י והקיפוה עכו״ם לדירה דאי לאו הכי ביותר מבית סאתים לא משתריא לטלטולי וגם הרמב״ם כתב פכ״ו מה״ש דבשהקיפוה לדירה עכשיו ופשוט הוא ופירש״י עוד מהלך בה אלפים דלא מהני ליה הך מחיצות להיותה לו כד״א כיון דלא שבת באויר מחיצות מבע״י ומטלטל בכולה אפילו חוץ לאלפים שאין לו רשות להלך מותר לטלטל ע״י זריקה כלומר מותר לזרוק שם וממילא שמעינן דבתוך אלפים מטלטל כדרכן דהא מחיצות נינהו אבל התוכבות כתבו נראה לר״י דאף תוך אלפים מטלטל ע״י זריקה אבל כי אורחיה אינו מטלטל אלא ד״א דלענין טלטול כי אורחיה נפרצה למקום האסור לה וכן כתבו בהג״א שם וכתב רש״י דהא דאמר שמואל מהלך אלפים אמה אתיא אף לר״ג דאמר במי שהוציאוהו עכו״ם ונתנוהו בדיר וסהר מהלך את כולה דמודה בהא שאין כל ההיקף כד״א מאחר שיש לו אלפים אמה דדוקא בהוציאוהו עכו״ם אקילו גניה משום דאין לו אלא ד״א ובירוש׳ מוקי מילתיה דשמואל כר׳ יהושע וכתוב בהג״א בשם הגאון על הא דירושלמי א״כ לדידן דקי״ל כר״ג מותר להלך כל תוך המחילה אפילו טפי מאלפים ע״כ. ול״נ כיון דבגמרא דידן תניא כוותיה דשמואל משמע דס״ל דהלכה כוותיה ואפילו כר״ג אתא וכדפירש״י וזהו דעת הפוסקים שפסקו הלכה כשמואל ופסקו הלכה כר״ג:

תד יש תחומין למעלה מי׳ וכו׳ בר״פ מי שהוציאוהו (דף מ״ג) בעי רב חגגיא יש תחומין למעלה מי׳ או אין תחומין למעלה מי׳ עמוד גבוה י׳ ורחב ד׳ לא תיבעי לך דארעא כמיכתא היא כי תיבעי לך בעמוד גבוה י׳ ואינו רחב ארבעה א״נ דאזיל בקפילה ולא איפשיטא וכתב הרא״ש דלהומרא נקטינן וטעמו דאין זה מיל ולהרא״ש אפילו חוץ ל״ב מיל וכמ״ש בסי׳ של״ז וגם ר״י בחי״מ תמה על הרא״ש וכתב דנראה שדעת הרי״ף לקולא וכ״ד הרמב״ן והרשב״א וכן כתבו בהגהת אשירי בשם א״ז ואפשר שטעמא של המחמירים מדאמרינן בגמרא האי תנא שפוקי מספקא ליה אי יש תחומין ולחומרא והריטב״א כתב שמדברי רש״י נמי משמע דאזלינן בה לחומרא מהאי טעמא והוא ז״ל כי׳ דאפשר לנגדי נזיר אמרינן הכי משום דספיקא דאורייתא הוא אבל בתחומין ספיקא דרבנן הוא ולקולא וכן הגיה עליו רבינו הגדול וכ״כ הר״י וע״כ התיר רבינו ליכנס בספינה של עכו״ם בשבת וכן לירד ממנה בהגיעו ליבשה שהרי לא קנו שביתה כיש למעלה מי׳ וכן פסקו בתוספות עכ״ל. וכתב עוד רבינו ירוחם שם בשם הרשב״א דאסור להפליג בספינה בשבת דבעיא היא אם יש תחומין למעלה מעשרה ואין לנו להוציאו מחזקת איסו להספק אבל לאחת מן המים בשבת מותר דהא מספקא לן אם קונה שביתה למעלה ואזלינן לקולא ודוקא כשהוא למעלה מי׳ כל השבת אבל כל שהוא בתוך י׳ בשבת קנה שביתה וכל שיצא יותר מאלפים אמה חוץ למקום שביתתו אפילו יצא למעלה מי׳ כשיגיע לו אין לו אלא ד״א וכפירוש הרא״ש וכתב לילך בהם בשבת יותר מאלפים אמה ואפילו כולה עכו״ם ואפילו נכנס ד׳ ימים קודם השבת והרמב״ם בפרק כ״ז כתב שהוא ספק אם יש תחומין למעלה מי׳ וכתב שם הרב המגיד ולא ביאר רבינו ספק זה אם הוא לקולא או לחומרא ובתשובה ביאר שכל מה שיהיה מן התחומין מן התורה ספיקו להחמיר ומה שהוא מדבריהם ספיקו להקל ושם כתב שאין תחומין דבר תורה במים ובנהרות ולא בכרמלית וכל התחומין בהם מד״ס ולדעת האחרונים שאין תחומין מן התורה כל למעלה מי׳ ספק של דבריהם הוא ולקולא. מכלל דבריהם למדנו שכל שהוא פחות מי׳ לכשיגיע לגמל יורד ואינו נמנע ויש לו אלפים מן המקום שפגע בו למטה מי׳ וזה דעת הרמב״ן והרשב״א ז״ל ומכלל זה שההליכה בנהרות ויש ספק אם הם למעלה מי׳ אם לאו מותרת לפי שהיא ספק בשל דבריהם וכן התיר רבינו בתשובה. ומ״מ כתב הרשב״א שמי שהוא בין המשוח ביבשה לכתחלה אסור לצאת אפילו למעלה מי׳ לפי שיש לו חזקת איסו עכ״ל. ותשובה זו של הרמב״ם תמצאנה בספר הכלבו. ובתשובה אחרת ביאר

פרישה

מצא עצמו בתוך התחום ס״ז יכנס לה ויהלך את כולה ואולה לה אלפים אמה מפני שסיתה דעתו להלך במזיאה זו עכ״ל. הרי לשונו מבואר דלא ס״ל הכי שהרי הוקא בישן קאמר שאין לו דעת כלל וכדמסיק נמי טעמא שסיתה דעתו לילך במדינה זו משמע הא היה דעתו לשבות באן אין דינו כבני העיר וכן משמע בסמ״מ ע״ש וכב״י לא ראה לשון רש״י הנ״ל מדכתב כלומר לעפ״י שלא ידע כו׳ ועי״ש בסמ״מ שכתב שהרמב״ם פי׳ להלכה כמ״ש הרי״ף והרי״ף מבואר שם כלשון רש״י הנ״ל וצ״ע:

כי׳ תב (א) **הריץ** מלא מים מכונסים שהוא בין ב׳ תחומי שבת כו׳ נראה דמים מכונסים מיירי שמכונסים במקום א׳ דוקא אבל במים הנובעים אעפ״י שאין יולאים מגומת נביעותם (כמו שכביא ב״י בשם רש״י בסוף סי׳ של״ד) אפ״ה אין קונים שביתה כמו שכביא ב״י בגמרא בסי׳ זה דמסיק בהדיא דדוקא מכונסים אבל נהרות המושכים ומעיינות הנובעים הרי הן כרגלי כל אדם ונראה שהעשה הוא כיון שהם נובעים ובכל פעם נובעים מים אחרים אז אין דעת בעלים עליהן ואין מקפידין עליהן וזהו כמו נהרות המושכים ושעם א׳ לכן ולכך הרי הן כרגלי כל אדם ומלשון רש״י שם משמע דטעמא משום דמיידי אין קונים שביתה:

(ב) קונין שביתת העיר ואף על גב דקי״ל דנכסי הפקר אין קונין שביתה שאני הכא דמים הללו לעיר הם ודעת בני העיר עליהם מש״ה הרי הוא כרגלי אנשי העיר ב״י ולכאורה יש לפקפק מ״ש מבור של עיר דהוי כאותה העיר לעיל בסי׳ של״ז וכתב ב״י שם בשם הרשב״א דאם א׳ מבני העיר עורב לצאון וא׳ לדרום זה מוליך רגליו לצפון וזה מוליך רגליו לדרום שבור זה כבור שותפים ויש בדירה וכ״א ממלא מהלקו ולא אמרינן מים מתערבין אלו עם אלו ויש להלך דשאני התם שהבור הוא עומד בעיר במקום שהיהן יכולין לעלות ובהיתר ממלאים לכך אמרינן בכל מקום שהוא ממלא הוא מלקו ויש בדירה אבל הכא שהמים הם בין שני תחומין ואני מקן בתחום זה ואני בתחום אחר לא אמרינן יש בדירה משום דבשעה שהם ממלאין הם ממלאין בהיסור ואנו רואין שהוא ממלא ג״כ ממים שהם בתחום אחר והמילוי הוא בהיסור ולכך לא אמרינן בדירה ואריכין לעשות אמירה כו׳ כדלעיל סי׳ שע״ו: (ג) שאינה נוגעת לקרקעית כו׳ פי׳ אבל שיקוע עמם בעינן כדלעיל:

סי׳ תד (א) **מי** שהולך בכח שם ר״ל משמות הקדושים:

וגבוה

דרישה

כשהיא אלפים הוי רחבה התחומין שמחוץ לעיר ג״כ אלפים בין אם גדולה ר״ל יותר מאלפים כנגד כל צדדי העיר יש לו אלפים ואדרבה דנקט אמי אדרבה למדת העיר כל זה הוא לפי אמי דהא״ד מעיקרא אבל לפי מה שמסיק במסקנא בדברי ה״ר יונתן ממילא א״ל לדמוק בפי׳ רש״י ולא בפשיטות ובקטנה מאלפים מיירי והמיעוט שלגד העיר נקרא רוחב והמרובה שלמוץ לעיר נקרא אורך:

סי׳ תב ואפילו היא תלויה שאינה נוגעת בקרקעית הקרקע כו׳ וכתב ב״י ע״ז דקולא הוא שהקילו חכמים במים כמו שהקילו להתיר במים מחילה תלויה כלו׳ אעפ״י שאינה נוגעת במים יש לדקדק בדבריו והלא הוא עצמו הביא בסי׳ שע״ו גבי בור שבין שתי הקהילות דרוב הפוסקים פסקו כרב יהודא ובעי טעם ממנו משוקע במים וגם רבינו כתב בהדיא שם כך וא״ל דה״ק כמו שהקילו במים מחילה תלויה שאינה נוגעת ר״ל במקום שאין לריך ליגע אליבא דכ״ע כמו גבי גזוזטראות בסי׳ שכ״ו דהקילו אפילו כשאין מחילה נוגעת וה״ה דהכא הקילו אבל ממ״מ לריך להיות טפח במים כמו שפסקו רוב הפוסקים ולכך דייק רבינו לכתוב שאין נוגעת בקרקעית אבל לריך ליגע במים או אפשר לפרש דבריו בע״א דה״ק ואליבא דרש״י והרמב״ד דפסקו כרב הונא דא״ל ליגע במים כמו שהביא ב״י בסי׳ שע״ו ול״ל כמו שהקילו לרש״י אפילו כשאינו נוגעת כלל וה״ה ר״ה הקילו אבל לעולם לריך ליגע. מ״ש ב״י בסוף סי׳ זה בור של תבן שהוא בין ב׳ תחומי שבת אלו נוטלין מכאן ומאכילין ואלו נוטלין מכאן ומאכילין כו׳ (והטעם הוא משום דתבן עומד לנפשו ואמרינן בדירה וכל אחד נוטל מחלקו ואין חוששין שמא אלו יקחו מן התחום אבל) ואין דומה למילוי מים שהמים מעורבין הן וק״ל:

כי׳ תג [א] **ומטלטל** בכולה ע״י זריקה שיכול לזרוק אפילו חוץ מאלפים כו׳ ר״פ מי שהוציאוהו דף מ״ב אמר רב נחמן אמר שמואל שבת בבקעה והקיפוה א״י מחיצה בשבת מהלך אלפים אמה ומטלטל בכולה ע״י זריקה ורב הונא אמר מהלך אלפים ומטלטל בארבעה ופי׳ רש״י מטלטל בכולה אפילו חוץ לאלפים שאין לו רשות להלוך מותר לטלטל ע״י זריקה כלומר מותר לזרוק שם לקיל״ל מחיצה הנעשית בשבת שאמר מחיצה וממילא שמעינן דבתוך אלפים מטלטל כדרכו דהא מחיצות נינהו ובאמת שכן משמע לישנא דגמרא דאריך עליה רב הונא ולטלטל בכולה ע״י זריקה ואח״כ אריך ולטלטל כאורחא ומשני משום דהוי כמחיצה שנפרצה במילואה למקום האסור לה ומדאריך עלה רב הונא

חדושי הגהות

תב א חרם שבין תחומי שבת כן הוא בגמרא ופירש״י שהוא הריץ:

ומעמא

דאיסור תחומין נוהג בו ולא יעלה על ראשו שבתוך התחום ויצא לראשו אחר דהא חזי להילוך והילוך מעליא הוא כי תיבעי לך בעמוד גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה דלא ניחא תשמישתיה ולכן כתב רבינו אפי' אינו רחב ד' דחשוב כאויר ואלו הילוך מעליא הוא אפ"ה אסור ומכ"ש ברחב ד' :

תה מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס וכו' משנה סוף פרק מי שהוציאוהו והיינו במי שיצא לדעת במזיד חוץ לתחום וכבר האריכתי בזה בתחלת סימן שנ"ו דלא כפי' ב"י וע"ש:

מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת וכו' שם סוף (דף מ"ג) עובדא דנחמיה משכתי' שמעתתא ועיין במ"ש לעיל בסי' שס"ב סעיף ה' בדין זה :

ואפילו הוציאוהו עכו"ם וכו' אתחלת סימן קמי אמר מי שיצא חוץ לתחום וכו' ואין לו אלא ד"א וקאמר דלא מיבעיא בשלא לדעת אלא אפילו הוציאוהו עכו"ם וכו' נמי אין לו אלא ד' אמות אלא דבזה הקילו עליו דאם חזרו עכו"ם והכניסוהו בדיר וסהר או שיצא באונס ע"י רוח רעה ונכנס בדיר וסהר אעפ"י שלא שבת באויר מחיצות חשוב כולו כד' אמות וכן אפילו מי שהפליגה ספינתו בים אעפ"י דמחיצותיה להבריח מים עשויות מהלך את כולה דכיון שהיא מוקפת חשובה כולה כד' אמות ומיהו לא הקילו אלא בזה שיצא לאונסו והחזירוהו עכו"ם אבל יצא לדעת והחזירוהו עכו"ם לדיר וכהר אין לו אלא ד' אמות ואינו מהלך את כולה וכ"ש חזר לדעת אפי' הוציאוהו עכו"ם ומיהו

(ג) וגבוה י' אפי' אינו רוחב ד' דהשוב כאויר (ג) אסור לעלות עליו בתים התחום ולירד מצד השני שהוץ לתחום :

תה (ה) **מי** שיצא חוץ לתחום אפי' אמה אחת לא יכנס להיות בבני העיר ואין לו אלא ד' אמותיו רגל אחת בפנים ורגל אחת בחוץ יכנס : מי שקידש עליו היום בע"ש והוא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס להיות בבני העיר אלא עד סוף אלפים שלו : מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת (ג) מותר לעשות לו מהיצה של בני אדם שעירבו לאותו רוח ויכולין לילך שם ויעשו סביביו כמו מהיצה ויכנס ביניהם והוא שלא ידעו אותם שנעשית בהם המהיצה שלשם כך נקראו אבל אם יצא לדעת אסור ואפילו הוציאוהו עכו"ם או רוח רעה או שאר כל אונס אין לו אלא ד"א ההזירוהו כאילו לא יצא וכל העיר לו כד"א ואלפים לכל רוח נתנוהו עכו"ם או שיצא באונס ונכנס בדיר או סהר שהוא מוקף מהיצות

בתוכו וללכת בקפילה כמו שירצה הרשות בידו ומיהו כל שחזר ונח למטה מי' לא יזוז ממקומו שכבר הרחיק ממקום שביתתו אלפים אמה כשיעור תחומו ע"כ . ומ"ש שם לא קנה שביתה בין השמשות אלא למעלה מי' ומי אמרת אין תחומין למעלה מי' והלך בקפילה או בספינה שכשיעמוד יש לו אלפים אמה לכל רוח כן משמע מדאמרינן בגמרא ת"ש פעם אחת לא נכנסו לגמל עד שחשיכה וכו' מי אמרת בשלמא יש תחומין שפיר אלא מי אמרת אין תחומין כי לא היינו בתוך התחום מאי הוי הרי בהדיא שבבין השמשות היו בתוך הספינה שהיא למעלה מי' ומי אמרינן אין תחומין למעלה מי' כשהגיעו לגמל בשבת היו מותרים לירד בגמל וטעמא משום דבמקום שמגיעין בו ראשון שהוא למטה מי' קנו שביתה בו וכתב עוד שהרשב"א חולק בקצת מזה ופסק דהיכא דשבת ביבשה ורצה להפליג בים ולצאת דרך אניה למעלה מי' אסור לצאת מתחום ביתו דהא אית ליה חזקה דתחום ביתו וכל שיש שם חזקה לא אזלינן בתחומין להקל כדמוכח לעיל גבי ספק עירוב כשר הא כל שלא קנה שביתה ביבשה מותר הוא בספינה דבכי הא ספק עירוב לקולא הלכך מי שבת בספינה בשבת ולא יצא משם ליבשה מבין השמשות ועד עכשיו הרי הוא מותר לצאת ליבשה והיינו כבני העיר אם הגמל תוך תחום העיר ואם לאו יש לו ביבשה אלפים אמה וכן אם בא ליכנס בספינה למהר והלך שם מבין השמשות ולא יצא משם רשאי להפליג למהר לתחלה אבל אם קנה שביתה ביבשה אינו יכול להפליג בספינה בשבת דכיון שיש לו חזקה דביתו ספק תחומין לחומרא : **כתב** מהרי"ק בשורש מ"ה שאם נכנס בספינה ג' ימים קודם השבת מותר להלך בה חוץ לתחום בשבת ואפילו אין במים י' טפחים לדברי הכל וכבר כתבתי בסימן רמ"ה שהרמב"ם בתשובה חולק על זה : והרא"ש כתב בתשובה שאסור לצאת מן הים לגמל אם בא בשבת מחוץ לתחום ולטעמיה אזיל דס"ל דבעיין דיש תחומין למעלה מי' נקטינן לחומרא אבל הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א דנקטי לה לקולא כבר נתבאר שמתירין לירד והוא שהלכה הספינה למעלה מי' ומתני' דפעם אחת לא נכנסו לגמל עד שחשיכה אמרו לר"ג מה אנו לירד וכו' במהלכת למטה מי' והכי מוקי לה בגמרא והכי נקטינן הלכה למעשה כדברי המקילים (ו) אם לא במקום שנהגו להחמיר . ואפילו לדברי הפוסקים בבעיא דתחומין למעלה מי' לחומרא יש דרכים להקל שכתוב בהגהת אשי"ר פ' בכל מערבין דמי שבת בספינה מחוץ לתחום בי"ט שחל להיות בערב שבת דמותר לו בשבת לצאת ממנו ולהכנים לעיר ולהלך את כולה כד"א וכ"כ בשבלי הלקט משום דשבת וי"ט שתי קדושות והכנה ליכא דהא לא מיקריא הכנה וגם במרדכי פרק מי שהוציאוהו כתב וז"ל רבינו יואל התיר ספינה הבאה מחוץ לתחום בשבת לעיר שה קפה לדירה שכל העיר להם כד' אמות וכן פירש"י הבא לעיר שיש לה מחיצות כדיר וסהר ורבינו אפרים אסר עכ"ל . ומשמע דס"ל דיש תחומין למעלה מי' דאל"כ למה להו להגהות לכתוב דין זה בבא בי"ט שחל להיות בערב שבת לענין לצאת בו ביום היה לו לכתוב וכן במרדכי לא כתב שהתיר רבינו יואל להכנס אלא לעיר שהוקפה לדירה וכגון שהספינה נכנסת לתוך העיר משום דכולה כד' אמות אבל היכא דלא באה ספינה לעיר משמע דאסור לירד משום דיש תחומין למעלה מי' ואפילו הכי בהני גווני שרי :

תה מי שיצא חוץ לתחום וכו' משנה בס"פ מי שהוציאוהו (נב :) ואע"ג דכליג ר"ש קי"ל כת"ק וכן פסק הרמב"ם בפכ"ז א וכתב שם הרב המגיד שהרשב"א פסק כר"ש דאמר אפילו יצא ט"ו אמה יכנס לפי שאין המודדין מכוונין המדות וחוץ למקום הציון יש ט"ו אמה ונקטינן כהרמב"ם : **ומ"ש** רגל אחת בפנים ורגל אחת בחוץ יכנס שם מימרא דרבי חנינא בתרא : **ומ"ש** מי שקידש עליו היום וכו' משנה שם : **מי** שיצא חוץ לתחום שלא מדעתו וכו' פשוט בר"פ מי שהוציאוהו (דף מ"ג) נחמיה משכתיה שמעתא וטעם היתר זה הוא משום דכשהקיפוהו בני אדם מחיצות הו"ל כמו קרפף מוקף דחשיב כולו כד' אמות וזה ילך בתוך היקף לגד העיר ונמצא שנכנס לתוך תחומו בהיתר וכיון שנכנס לתוך תחומו הוי כאילו לא יצא וכתב הרמב"ם בפכ"ז מה"ש והוא שלא יהיה חלל אותו היקף יותר על אלפים אמה והרב המגיד כתב שהראב"ד והרשב"א חולקים עליו וכודרים דאפילו גדול כמה שרי ובזאר הוא ז"ל טעם מחלוקתם . וכתב הרמב"ם בפי"ו שצריך ג"כ שלא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו אלא יעמיד אותם אחר שלא לדעתו וכבר כתבתי טעמו בסימן שס"ב . וכתב המרדכי שם שדקדק ר"מ דבני אדם שעשאום פעם אחת מחיצה אין לעשותם עוד מחיצה אע"ג דהו"ל שלא לדעת שתא ירגישו בדבר קודם שיספיקו לגמור הדבר תדע מדלא קאמר ה"ל לדעת ואסור וכו' כיון שנעשו מחיצה לגורך רבא פעם אחד שוב לא יהיו מחיצה לגורך רבא גופיה אבל אם נעשו מחיצה בלא מתכוין לאדם א' יכולין להיות מחיצה לאדם אחר שלא לדעת ורפיא ביד מורי עכ"ל ואי הוא מחיצה דרך הילוכם עיין בסימן שס"ב : **ומ"ש** אבל אם יצא לדעת אסור הכי משמע שם דאמרי' נחמיה משכתיה שמעתא ומשמע דאי לאו דמשכתיה שמעתא לא היו מתירים לו ע"י מחיצה וכ"כ שם הרא"ש וגם מדין יצא לדע' והחזירוהו עכו"ם אין לו אלא ד"א שכתב רבינו בסמוך משמע הכי דלהא דמיא : **ואפילו** הוציאוהו עכו"ם וכו' ר"פ מי שהוציאוהו (מא.) מי שהוציאוהו עכו"ם או רוח רעה אין לו אלא ד"א החזירוהו כאילו לא יצא. ופירש"י החזירוהו לתוך התחום כאילו לא יצא והרי כל העיר לו כד' אמות כבתחלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח :

נתנוהו עכו"ם וכו' וכן מי שהפליגה ספינתו וכו' (שם) ר"פ מי שהוציאוהו עכו"ם או רוח רעה אין לו אלא ד"א החזירוהו כאילו לא יצא נתנוהו בדיר או בסהר ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה אומרים מהלך את כולה רבי יהושע ורבי עקיבא אומרים אין לו אלא ד"א מעשה שבאו מפלנדרסין והפליגה ספינתם בים ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה הלכו את כולה רבי יהושע ורבי עקיבא לא זזו מד' אמות שלהם להחמיר על עצמן ובגמרא אמר רב הלכתא כר"ג בדיר וכהר וספינה ושמואל אמר הלכתא כר"ג בספינה אבל בדיר וסהר לא דכ"ע מיהת הלכה כר"ג בספינה מ"ט אמר רבה הואיל ושבת באויר מחיצות מבע"י רבי זירא אמר, הואיל וספינה נטלתו מתחלת ד' ומניחתו בסוף ד' מאי בינייהו איכא בינייהו שנפחתו דופני ספינה מי נמי בקופץ מספינה לספינה ורבי זירא מ"ט לא אמר כרבה אמר מחיצות להבריח מים עשויות ורבה מ"ט לא אמר כר' זירא במהלכת כ"ע לא פליגי בשעמדה ואסיקנא דמתני' נמי דייקא דבמהלכת לא פליגי וכתב הרי"ף שפסקו רבותא הלכה כשמואל והוא ז"ל דחה דבריהם והעלה דהלכה כרב וכן פסקו התוס' והרא"ש ז"ל וכן פסק הרמב"ם בפרק כ"ז מה"ש וכתב הרב המגיד שכן הסכימו האחרונים ז"ל וכתב הרמב"ם בפרק הנזכר דכשם שמותר לילך בכל הספינה כך מותר לטלטל בכולה ולשון רבינו אינה מבואר יפה וכך פירושו נתנוהו עכו"ם כלומר אם הוציאוהו עכו"ם חוץ לתחומו ונתנוהו בדיר או בסהר או שיצא באונס כלומר ע"י רוח רעה יצא חוץ לתחומו ונכנס בדיר או בסהר מהלך את כולו . וכן

מי

דרכי משה

תד (א) שמעתי מאבא מורי ש"ן דפ"א היה ג"כ בא בספינה בשבת ויצא ע"י הערמה שהעמיד נצמו על ראש הספינה עד שהעכו"ם לא יכלו לצאת ודחפו אותו להוץ וג"ל דהערמה זו לא מהני אלא לענין יציאה מן הספינה אבל אח"כ אסור לצאת הוץ לד"א ולכן נראה דהמיקל לא הפסיד בכה"ג באיסור דרבנן שרבו ג"כ המתירין (וע"ל סימן ת"ו) : כתב

דרישה

הוא משמע דאליבא דשמואל ה"נ דמטלטל כאורחא דדוקא לומר דלפי המסקנא אפילו לשמואל אסור לטלטל כאורחיה אלא משמע הכי אבל התוס' פירשו שם ז"ל ומטלטל בכולה ע"י זריקה נראה לר"י דאף תוך אלפים מטלטל ע"י זריקה אבל כי אורחיה אינו מטלטל אלא ד' אמות דלענין טלטול כאורחיה ה"ל כנפרלא למקום האסור לה עכ"ל וצ"ל דס"ל דלפי מאי דמסיק אליבא דרב הונא דהוי נפרלא למקום האסור גם לשמואל אסור לטלטל כאורחיה מטעם דנפרלא למקום האסור אבל רש"י סובר מדשרי לזרוק בכולה בדין הוא דמותר לטלטל ג"כ בכולה רק האיסור הוא משום הילוך ומצד הטלטול ליכא שום איסור לכך מותר לטלטל תוך אלפים ואפילו כאורחיה ולא הוי נפרלא למקום האסור לה ולרב הונא דוקא דאסור לזרוק אפילו מתוך אלפים ה"כ הוי לענין טלטול ג"כ כנפרלא במילואה והרא"ש ורבינו וגם הרמזים שתמו דבריהם ונראה מאמר שדרכו של הרא"ש להביא דברי התוס' במקום שמסכים עמהן וכאן לא הביא משמע דסבר כפירש"י כנלע"ד : אבל

פרישה

(ב) וגבוה י' אפילו אינו רוחב ד' דאי רוחב ד' פשיטא דאסור דכאורחא סמיכתא דמיא ואפילו אם אורח הרבה דוקא ד' על ד' בעינן ועיין ב"י ובש"ע סי' זה :

(ג) אסור לעלות עליו בתוך התחום ולירד בצד השני כו' תיני יודע מה בא רבינו ללמד בלשון זה שכתב ולירד וגם הרא"ש ולא שוש פוסק כתב בלשון זה וגם בש"ע לא כתב בל' זה :

סי' תה (ה) **מי** שיצא חוץ לתחום אפילו אמה א"ל דס"ל כר"י דאין לו אלא ד' אמות לרוח מ' ואע"ג דר"י לאיזה רוח שירצה קאמר אלא שאם בורח לו שאינו יכול לחזור צ"ל לדברי רבינו כיון שזה מהלך ורוצה לילך גרלא כבורח אל עבר פניו וזה דוקא והרשב"א כתב שדעת רבינו הוא כשבירר לצד המילון אלא שהיה לו לפרש עכ"ל . וצ"ל הבינו לעיל ריש סי' שנ"ו וע"ש בדברי רבינו ובב"י ולא נראים לי דברינו בזה כמ"ש בסי' שנ"ו ע"ש :

(ו) מותר לעשות לו מחיצה כו' וכתב הרמב"ם בפי"ו שבת ג"כ שלא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו אלא יעמיד אותם אחר שלא לדעתו וכתב ב"י וכבר כתבתי טעמו בסי' שמ"ב ע"ש וע"ל מ"ש בשס ר' יונתן : וכן

הדושי הגהות

תה א ושעמא דאע"ג דהיוצא חוץ לתחום יש לו ד"א וד"א שלו נכנסים תוך התחום מ"מ לא יכנס דהבלעת תחומין לאו מילתא היא כדאמרינן שם בגמרא וא"צ לדחוק כמ"ש הב"י לע"ל סימן שצ"ז דס"ל כת"ק שאין לו ד"א אלא פניו אלא אפילו להכמים דס"ל דיש לו ד"א לאחריו מ"מ לא יכנס להיות בבני העיר דהבלעת תחומין לאו מילתא היא גבי מי שיוצא לדעת דדוקא גבי מי שיצא שלא לדעת אמרינן כיון שנכנס לתחומו בהיתר הרי הוא כאילו לא יצא או גבי מי שיצא לדבר מצוה כדלקמן בסי' ת"ז (מהרל"ח) :

ואפשר

מי שהפליגה ספינתו וכו׳ כלומר אבל אם יצא חוץ לתחומו מדעת אע״פ שהוא בתוך דיר או כהר אין לו אלא ד״א וכ״כ הרמב״ם בפכ״ז מה״ש וכתב ה״ה שכן דעת הרמב״ן וכ״כ הגהות אשיר״י בפ׳ מי שהוציאוהו בשם ר״ת וכ״כ הר״ן בפ״ק דשבת גבי אין מפליגין בספינה ג׳ ימים קודם השבת וכ״כ התוס׳ בפ׳ מי שהוציאוהו בשם רשב״ם אלא שהם חלקו עליו וכתבו שאפי׳ נכנס בשבת בספינ׳ מהלך את כולה והמרדכי פ״ק דשבת וס׳ התרומה כתבו כדברי התו׳ דלעולם מהלך את כולה וקצת יש לדקדק כן מדברי הרא״ש שכתב בפ׳ מי שהוציאוהו גבי הנכנסים בספינה מבע״י כדי לקנות שביתה שם לענין קניית שביתה כדי להלך את כולה דסברא להו דאסור לא מהני מידי עד כאן משמע קצת דאיהו ז״ל סבר להלך את כולה אע״פ שלא שבת בתוכה: ״ב״ה הרמב״ן והרשב״א אם הספינה גוששת שאין ביניה ובין קרקע הים י׳ טפחים אינו מותר להלך את כולה דאין לו להלך בה יותר ממיל ואם היא למעלה מי׳ מותר להלך את כולה ומותר לירד ממנה כשבת דאין תחומין למעלה מי׳ ובתנאי שלא פירש אותו היום מיבשה דאז אסור לירד עכ״ל:

וכתב ה״ה פכ״ז מה״ש שהרשב״א הקשה על דברי הרמב״ם והרמב״ן ז״ל בזה והוא ז״ל תירץ והעלה שכן עיקר. מי שפירש בשיירא במדבר והולך לילך בשבת חוץ לתחום וכנס לעיר אם מותר לילך את כולה

מחיצות מהלך את כולו דכיון שהוא מוקף מחיצות חשוב כולו כד״א (ג) וכן מי שהפליגה ספינתו בים מהלך את כולה כיון שהיא מוקפת יצא לדעת והחזירוהו עכו״ם אין לו אלא ד״א וכ״ש חזר לדעת אפי׳ הוציאוהו עכו״ם ומיהו כל העיר כולה כד״א אפילו יצא לדעת וחזר לדעת: פירות שהוציאם חוץ למקומם והוחזרו אפילו במזיד (ד) הרי הן כבתחלה וכל העיר כד״א להם ויש להם אלפים לכל רוח וכ״ז שלא הוחזרו והם חוץ למקומן אם הוציאם (ה) בשוגג מותרין (ו) במזיד אסור לטלטלם חוץ לד׳ אמותיו (ז) ואסור לאוכלם אפילו לאחר שלא הוציאם:

תו מי שאין לו אלא ד״א והוצרך לנקביו יכול לצאת מהם עד שימצא מקום צנוע לפנות ועצה טובה לו שיתקרב בצד תחומו שאם לא ימצא מקום צנוע עד תחומו יכול ליכנס ולאחר שנכנס הוי כאילו לא יצא (ח) כיון שנכנס ברשות [ט] אבל אם מצא מקום צנוע קודם לא יכנס אלא יפנה שם ויתרחק ממקום שנפנה עד שיכלה הריח ושם יש לו ד״א ואם בהתרחקו מן הריח נכנס בתחומו

ומיהו כל העיר כולה כד״א אפי׳ יצא לדעת וחזר לדעת כי׳ אם יצא לדעת מעירו וחזר לדעת לעירו אע״פ שאין לו אלא ד״א אבל בעירו כל העיר חשובה לו כד״א אבל הא ודאי דחוץ לעירו אסור אפי׳ אמר אפי׳ לדעת כדי שלא יהא

בו בי"ט והולך לנקביו יולא וממשמש את נקביו ואי פיקח הולא ולכנס לתחום ולכנס לעיר וה"ל כל העיר כד' אמות והולה לה אלפים מא"ז עכ"ל פי' שהיה ב"ה בתחומו של עירו ולא בספינה לאולנסו ויצא חוץ לתחום בשבת לו בי"ט והולך לנקביו יולא מן הספינה וממשמש את נקביו ואם פיקח הולא ולכנס לתחום שלו ולכנס לגד העיר וכיון שנכנס לתחום שלו ולכנס לעיר והרי הולא כאילו לא יצא וה"ל כל העיר כד"א והולה לה אלפים מחוץ ולכנס ברשות לתחום לא הפסיד דבר ודין זה פשוט ופירושו פשוט ולא ידעתי למה נתקשו דברי' אלו לפני הרב ב"י :

תז מי שיצא ברשות וכו' היוצא להציל חבירו מיד אויביו וכו' ואיכא תרתי אוקימתא חדא היכא דיד האויביס תקיפה שהאויביס נלחו חוזר למקומו אפילו טובא יותר מד' אלפים ואם יד ישראל תקיפה שנלחו לאויביס ואינן יראים מהן אין נותנין להם אלא אלפים לכל רוח ממקומו אידך אוקימתא דחוזרין עם כלי זייניו ולא אמרינן כיון דנעשה מעשה ישליכו כלי זיין מעליהן ולא יחללו שבת בחזרתן ובין דיד ישראל תקיפה ובין יד האויביס תקיפה לעולם חוזרין עם כלי זייניו משום מעשה שהיה כדאית' בגמ' פ' מי שהוציאוהו:

תח מפני שתחומין מדרבנן וכו' פי' הא דכתיב אל יצא איש ממקומו הייגו מקום ביתו דמשם יש לו אלפים אמה לכל רוח אבל שיתא מערב בפת בתוך התחום ויהא קובע שביתתו שם ותוך' ולן בביתו ונחש"ב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו הפת הוא קולא גדולה שהתירו חכמים למי שצריך לילך וכו' פי' שצריך לילך לדבר מצוה כמו שיתבאר בסי' תע"ו אבל לא לדבר הרשות דכיון דעיקר מקומו הוא ביתו שלן בו ודר בו אינו הגון שנאמר דביתו הוא במקום שהניח בו הפת בשדה וא"כ לפי זה איכא למיטעי ולתימר אע"ג דהתירו לו לצורך מצוה מ"מ עיקר מקומו שהוא ביתו לא הפסיד ויש לו אלפים אמה מעירו לכל רוח לזה אמר אע"ג שהקילו להתיר לו לקנות שביתה בשדה בהנחת פת מ"מ לא התירו לו לילך מעירו ג"כ אלפים אמה לכל רוח אלא מכסיד כנגדו וכו' ולפ"ז מתיישב הא דהשיג רבינו על דברי הרמב"ם שאפי' בעיר עצמה אין לו אלא ד"א ואמר ולא נהירא וכו' והוא דכיון דהקילו עליו דאע"פ שלן בביתו והוא עיקר מקומו אפ"ה קנה שביתתו במקום שהניח הכת מ"כ מי שדר בעיר גדולה ונתן עירובו חוצה לה לא יוכל לחזור לביתו כלומר וא"כ לא משכחת למי שדר בעיר גדולה שיתן עירוב כיון שיפסיד עירוב לאף בעירו אלא דאינו כדין מודד ופגע בעיר אחרת שאינו יכול לילך מעירובו אלא אלפים לגד ביתו ואם כלתה מדתו ועדיין לא הגיע לביתו אינו יכול לילך לביתו ללון בו מעתה אין כאן קולא שהקילו עליו לקנות שביתה בשדה וללון בביתו כיון שלא יוכל לחזור וללון בביתו והכ"י דחה דברי רבינו ע"ש ולפענ"ד עיקר כמ"ש רבינו : צריך

ומ"ש הילכך אם הניחו בתוך עיבורה של עיר לא עשה ולא כלום גם זה במשנה הנזכר : **ומ"ש** וכשחוזר ממקום שהניח עירובו לגד עירו וכו' וכן הדין נמי אם פגע בעיר אחרת בתוך אלפים וכו' שם מה שנשכר הוא מפסיד ותו לא תקנינא הטותן עירובו בתוך עיבורה של עיר לא עשה כלום נתנו חוץ לעיבורה אפילו אמה אחת משתכר אותה אמה ומפסיד את כל העיר מפני שמדת העיר עולה לו למדת התחום לא קשיא כאן שכלתה מדתו בסוף העיר כאן שכלתה מדתו בסוף העיר וכדאמר רב אידי אריב"ל היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר כלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר כולה כד"א ומשלימין לו את השאר ופסקו כן הרי"ף והרא"ש וכמ"ג וסמ"ק וכן דעת הרמב"ם בפכ"ז : **ומ"ש** אבל הרמב"ם כתב שאפילו בעיר עצמה אין לו אלא ד"א הוא בפכ"ז מה"ט ופ"ו מה"ט ורבינו לא כ"ל משום דא"כ מי שדר בעיר גדולה ונתן עירובו חוצה לה לא יוכל לחזור לביתו כלומר וא"כ לא משכחת למי שדר בעיר גדולה שיתן עירוב כיון שיפסיד עירוב ע"י כך ואין זו קושיא שהרי אם לרוך לילך לאותו צד שמערב אע"פ שיפסיד כל העיר אינו חושש ומ"מ הנהות דבכ"ז כתבו בשם סמ"ק כדברי רבינו ושכן פירש"י והא דאמרינן כלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר אפילו לן בה היינו לענין שלא יוכל ללכת כלל מחוץ לעיר אבל בכל העיר יכול לילך כיון שלן בה וסמ"ג כתב דברי ריב"ל סתם משמע דכהרמב"ם ס"ל : **ומ"ש** רבינו אם הם כלים בסוף העיר וכו' אז העיר כולה כד"א ומשלימין לו חוץ לעיר אלף אמות פחות ד' כ"כ הרמב"ם ז"ל

דרכי משה

תו (א) וכ"כ הכלבו בשם תשובת הרמב"ם דמותר לצאת מן הספינה לצורך נקביו אבל לא נראה דהוי כאילו לא יצא וכן השיג ב"י אדברי הג"א וכתב דלא אמרינן דאם נכנס לתחום דהוי כאילו לא יצא אלא כשיצא מתחומו ששבת שם והזר לתחום ששבת שם אין לו אלא ד"א מיהו אם הוצרך ליכנס לעיר כל העיר הוי לו כד"א וכ"כ בא"ז בשם רבינו יואל דאם נכנס לעיר כל העיר לדידיה כד"א דלא כרבינו אפרים דס"ל דאף בעיר אינו שרי רק בד"א ובתב עוד בא"ז דל"ד נצרך לנקביו אלא ה"ה אם הגשמים יורדין עליו או שהחמה זורחת עליו ומצערתו דמותר לצאת מן הספינה וכיון שעלה לעיר עלה כתוב בא"ז עוד שאם נכנס בשבת לספינה ויצאה הספינה דוץ לתחום והזרה לאחוריה לגמל שהפליג משם מותר לישראל זה לשוב לעירו כבתחילה דהוה כההזירוהו עכו"ם דהוי כאילו לא יצא וע"ל סי' רס"ו בסופו מי שישב על הקרון או רוכב ע"ג סוס והוא למעלה מי' אם יש בו איסור תחומין ומי שהרשיך לו בדרך והוא רוכב כיצד יעשה : וצ"ע

דרישה

ואם פקח הולא נכנס לתחום ולכנס לעיר וכ"ל כל העיר כד"א והולה לה אלפים אמה"ז עכ"ל . **וב"י תמה** על הג"א זו דהא לא שרי בגמ' אלא בנכנס לתוך תחומו ששבת בו דהוי כו' אבל תחום העיר שלא שבת בו מהיכא תיתי לן למשרייה ותירץ הוא ז"ל בדוחק דהג"ה זו מיירי כששבת חוץ לתחום הפליגה ספינתו בשבת ונלאה חוץ לתחום ואח"כ חזרה לתחום ולא אמרינן דאם נכנס מי שבת דמשמע שהספינה בת אמות לתחום דאקו לפרש שהספינה הפליגה חוץ לתחום ואח"כ חזרה ובאה כו' אבל כ"ל דבאמת שכל' אינו מוכיח כלום ואין לחוש לזה דוכל לפרש דמיירי שהספינה הלכה חוץ לתחום ול' מי שבת בספינה ממון לתחום ר"ל שחירא שבת בשבת בספינה והספינה הפליגה לחוץ לתחום וממילא היא בת בספינה ממון לתחום ולזה כתב ואם הוא פקח נכנס לתחום ר"ל הוא עצמו חוזר ונכנס אבל הספינה לא חזרה כלל אבל לפי מה שפי' ב"י שהספינה הפליגה ואח"כ חזרה הוא דאוק מאוד אאין משמע מל' הג"ה כלל שחזרה הספינה וגם ב"י ז"ל כתב שהוא דאוק ויש עוד לבאר דברי הג"ה זו לפי משמעות לשונו כי נראה לע"ד פשוט במה שתמה ב"י ז"ל וכתב דלא שרי בגמרא אלא בנכנס לתוך תחומו ששבת בו דהוי כו' אבל תחום עיר שלא שבת בו מהיכא תיתי לן למיסרי והדבר ברור שזה דוקא אם שביתה במקום אחר דבזה אין סברא שיכנס לתחום אחר שלא שבת בו ע"י משמוש נקבין כמו שתמה ב"י ז"ל אבל מי שלא קנה עוד שביתה בשום מקום אז כשוט בעיני דיכול לכנוס לתחום העיר על ידי משמוש ואין טעם וסברא לתחום על זה כלל וגזה יתישבו דברי הג"ה זו בשם אור זרוע היטב בלופן כי הא"ז פסק לקולא דאין תחומין למעלה מעשרה וכמ"ש הגהות אשר"י בשמו והכיאו ב"י בריש סי' ת"ל וכל הפוסקים לקולא סברי מי שבת בספינה בשבת מלמעלה מי' ולא יצא משם ליבשה עד עכשיו הרי מותר לצאת ליבשה ואינו כדבי העיר אם הגמל תוך תחום העיר ואם לאו יש לו ביבשה אלפים לכל רוח כיון דלא קנה שביתה בין השמשות בשום מקום וכמ"ש ב"י בסי' ת"ד וא"כ גם. הג"ה זו שכתב מי שבת בספינה בשבת מיירי שלא קנה עוד שביתה בשום מקום ולטעמיה אזיל ויכול לקנות שביתה במקום שפגע למטה מי' ובא לאשמועינן עכה טובה שאם העיר הוא ממון לתחום מספינה דאינו יכול לילך אם בביתו אי פקח הוא והוצרך לנקביו ממשמש את נקביו ונכנס לתחום העיר ויכול לקנות שביתה שלא יקנה שביתתו עד שיגיע לתחום העיר ומכני כמו שמשמע בהדיא בסימן ת"ט גבי מי שבת בדרך ומכיר אילן ואע"ג דהתם בעינן שיכול להגיע אם מבע"י מ"מ גבי ספינה הקילו שלא לריך כמו שמשמע בהדיא בסימן ת"ד בהרבה מקומות דלא יצטרך לסיות אם בין השמשות : ב"י

פרישה

סי' תז (א) **אבא** אלפים לכל רוח ממקומו פי' גם בכלי זייניו וכדמסיק רבינו וכ"כ הרא"ש בהדיא דהילכתא כתרי אוקימתי בגמרא ולאוקימתא קמייתא אין אלפים אם כלי זייניו אף שנלחמו ישראל וק"ל : (ב) **וכשחוזר** חוזר עם כלי זייניו הוא דברי הרא"ש שכתב בשם הר"מ דהילכתא כב' האוקימתות וכן דעת הרמב"ם וב"י הביאו בסי' זה :

סי' תח (א) **אז** אינו כולה כד"א כו' ז"ל הרי"ף פ' כיצד מעברין אע"ג דאמר רב אידי על מילוק זה אין אלו אלא דברי נביאות מ"מ כיון דרב דייק כן ממתני' קי"ל הכי ר"ל אע"ג דאין טעם לדבר ולא

חדושי הגהות

תז א **ומעמא** מפרש שם בגמרא משום מעשה שהיה (מהרל"ח) ואע"ג

בתחומו כאילו לא יצא ודוקא ביצא שלא לדעת אבל יצא לדעת לא וחך צרכיו פי' ר"ח אפי' לקטנים קאמר וא"א הרא"ש ז"ל כתב דוקא לגדולים וכ"כ ה"ר יהודה ברצילוני :

תז מי שיצא ברשות כגון חכמה לילד וכיוצא בזה ואמרו לו כבר נעשה המעשה ואינך צריך שם יש לו אלפים אמה במקום שנאמר לו היו אלפים שיש לו מובלעין בתוך תחום העיר כאילו לא יצא ויש לו אלפים סביב העיר : היוצא להציל חבירו מיד אויביו אם יד ישראל תקיפה שאינו ירא מהם אין נותנין לו (א) אלא אלפים לכל רוח ממקומו ואם יד אויביו תקיפה חוזר למקומו (ב) וכשחוזר חוזר עם כלי זייניו :

תח מפני שתחומין דרבנן הקילו בהם והתירו למי שצריך לילך ד' אלפים לרוח אחת שיתן עירובו לכוף אלפים וילך מהלאה לעירובו אלפים ומ"מ מפסיד כנגדו האלפים שמעבר לעירוב שאין לו לאדם אלא ד' אלפים וזה שנתן עירובו לכוף אלפים מן העיר אנו רואין כאילו דר שם ומשם יש לו אלפים לכל רוח הילכך אם הניחו בתוך עיבורה של עיר לא עשה ולא כלום שבלאו הכי יש לו העיר כולה ועיבורה וחוצה לה אלפים לכל רוח וכשחוזר ממקום שהניח עירובו לצד עירו ומודד האלפים אם הן כלין בכוף העיר כגון שנתן העירוב בסוף אלף והעיר אלף אז העיר כולה כד"א ומשלימין לו הוין לעיר אלף אמות פחות ד' ואם כלו באמצע העיר (א) אז אינה כולה כארבע אמות לענין שישלימו לו עליה השאר אבל מ"מ השובה כולה כד"א לענין שהולך כולה הואיל ולן בה אבל הרמב"ם ז"ל כתב שאפילו בעיר עצמה אין לו אלא

ומ"ש כיון דלא רוחות ותו לא והא אמרת כל היולאין להציל חוזרין למקומן אפילו טובא אמר רב שחוזרין בכלי זייניו למקומן כלומר דהא דתנן חוזרין למקומן לאו בשיעור ההליכה מיירי אלא לומר שחוזרין בכלי זייניו למקומן ור"ל שני כאן בשנלחו ישראל את האויבים כאן בשנלחו האויבים את עצמן וכתב הרא"ש שם בשם רבינו מאיר דהלכתא כהך תרי אוקימתי א וכן דעת הרמב"ם בפכ"ז מה"ש :

תח מפני שתחומין דרבנן הקילו בהם וכו' זה פשוט בכמה מקומות מהם פ' מי שהוציאוהו (מה:) ובפ' כיצד מעברין (נח:) :

ומ"ש ומכל מקום מפסיד כנגדו האלפים שמעבר לעירוב משנה בס"פ כיצד מעברין (דף ס) נתנו חוץ לתחום מה שנשכר הוא מפסיד ובגמרא חוץ לתחום כלקא דעתך אלא אימא חוץ לעיבורה ופירש"י מה שנשכר לרוח זה מפסיד מרוח שכנגדה ובעין נותן עירובו חוץ לתחום ממש פירש"י שאינו עירוב אלא הרי הוא בתחום ביתו וכן דעת הרמב"ם בפ"ו וכתב ה"ה שכ"כ הרשב"א בחידושיו דלא כמ"ש בספרו האורך דלא יוזז ממקומו ודברי חידושיו עיקר וכדעת רבי' ע"כ :

ומ"ש וכשחוזר ממקום שהניח עירובו לגד עירו וכו' וכן הדין נמי אם פגע בעיר אחרת בתוך אלפים וכו' שם מה שנשכר הוא מפסיד ותו לא תקנינא הטותן עירובו בתוך עיבורה של עיר לא עשה כלום נתנו חוץ לעיבורה אפילו אמה אחת משתכר אותה אמה ומפסיד את כל העיר מפני שמדת העיר עולה לו למדת התחום לא קשיא כאן שכלתה מדתו בסוף העיר כאן שכלתה מדתו בחצי העיר וכדאמר רב אידי אריב"ל היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר כלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר כולה כד"א ומשלימין לו את השאר ופסקו כן הרי"ף והרא"ש וכמ"ג וסמ"ק וכן דעת הרמב"ם בפכ"ז : **ומ"ש** אבל הרמב"ם כתב שאפילו בעיר עצמה אין לו אלא ד"א הוא בפכ"ז מה"ט ופ"ו מה"ט ורבינו לא כ"ל משום דא"כ מי שדר בעיר גדולה ונתן עירובו חוצה לה לא יוכל לחזור לביתו כלומר וא"כ לא משכחת למי שדר בעיר גדולה שיתן עירוב כיון שיפסיד עירוב ע"י כך ואין זו קושיא שהרי אם לרוך לילך לאותו צד שמערב אע"פ שיפסיד כל העיר אינו חושש ומ"מ הנהות דבכ"ז כתבו בשם סמ"ק כדברי רבינו ושכן פירש"י והא דאמרינן כלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר אפילו לן בה היינו לענין שלא יוכל ללכת כלל מחוץ לעיר אבל בכל העיר יכול לילך כיון שלן בה וסמ"ג כתב דאמרינן כלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר כולה כד"א ומשלימין לו חוץ לעיר אלף אמות פחות ד' כ"כ הרמב"ם ז"ל

דרכי משה

תו (א) וכ"כ הכלבו בשם תשובת הרמב"ם דמותר לצאת מן הספינה לצורך נקביו אבל לא נראה דהוי כאילו לא יצא וכן השיג ב"י אדברי הג"א וכתב דלא אמרינן דאם נכנס לתחום דהוי כאילו לא יצא אלא כשיצא מתחומו ששבת שם והזר לתחום ששבת שם אין לו אלא ד"א מיהו אם הוצרך ליכנס לעיר כל העיר הוי לו כד"א וכ"כ בא"ז בשם רבינו יואל דאם נכנס לעיר כל העיר לדידיה כד"א דלא כרבינו אפרים דס"ל דאף בעיר אינו שרי רק בד"א ובתב עוד בא"ז דל"ד נצרך לנקביו אלא ה"ה אם הגשמים יורדין עליו או שהחמה זורחת עליו ומצערתו דמותר לצאת מן הספינה וכיון שעלה לעיר עלה כתוב בא"ז עוד שאם נכנס בשבת לספינה ויצאה הספינה דוץ לתחום והזרה לאחוריה לגמל שהפליג משם מותר לישראל זה לשוב לעירו כבתחילה דהוה כההזירוהו עכו"ם דהוי כאילו לא יצא וע"ל סי' רס"ו בסופו מי שישב על הקרון או רוכב ע"ג סוס והוא למעלה מי' אם יש בו איסור תחומין ומי שהרשיך לו בדרך והוא רוכב כיצד יעשה : וצ"ע

פרישה

סי' תז (א) **אבא** אלפים לכל רוח ממקומו פי' גם בכלי זייניו וכדמסיק רבינו וכ"כ הרא"ש בהדיא דהילכתא כתרי אוקימתי בגמרא ולאוקימתא קמייתא אין אלפים אם כלי זייניו אף שנלחמו ישראל וק"ל : (ב) **וכשחוזר** חוזר עם כלי זייניו הוא דברי הרא"ש שכתב בשם הר"מ דהילכתא כב' האוקימתות וכן דעת הרמב"ם וב"י הביאו בסי' זה :

סי' תח (א) **אז** אינו כולה כד"א כו' ז"ל הרי"ף פ' כיצד מעברין אע"ג דאמר רב אידי על מילוק זה אין אלו אלא דברי נביאות מ"מ כיון דרב דייק כן ממתני' קי"ל הכי ר"ל אע"ג דאין טעם לדבר ולא

חדושי הגהות

תז א **ומעמא** מפרש שם בגמרא משום מעשה שהיה (מהרל"ח) ואע"ג

ז״ל בפכ״ז מה״ש דלא כה״ר יהונתן שכתב אע״פ שאנו אומרים שכל העיר כד״א אין אנו רוצים לומר שנאסור אותה כד״א ויפסיד מן האלף של כד מערב אותן ד״א אלא כוונתו לומר שאין העיר כולל מן האסור אע״פ שאנו אומרים שאין העיר כולל מן האסור :

כתב עוד הרב ר׳ יונתן [א] אע״פ שאנו אומרים שאין העיר כולל מן האסור בשעירב לסוף אלף אמה לרוח מזרח אבל אין לו לצאת חוץ לשאר העיר לצד צפון ולצד דרום כלל שהרי דרומו וצפונו חוץ למקום שנתן בו עירובו נמשך ואין לו לילך לצפון העיר ולדרומו כלל שהרי למי שנתן עירובו שנתן לו ד״א חוץ מן האלפים וגם האלפים שנותנין לו פירוש כשנתן עירובו בסוף אלפים אינם כ״א אלפים אמה ברוחב ד״א למזרח וכן למערב וכן לצפון וכן לדרום ולקרנות אלפים על אלפים להשלים פגימות הקרנות וכן לכל קרן וקרן נמצא שאין מגיעות כלל תחום של צפון ושל דרום של מקום שביתתו לתחום דרום וצפון של העיר ולכאורה משמע שאף לרוח מערבית שאמרנו שיש לו אלף אמה חוץ לעיר אין לו רשות לילך אלא אלף אמה ברוחב ד״א ולא לכל רוחב העיר אע״פ שהיה לו בתחלה רשות בזה גם בתוך העיר ג״ע אם ידקדק שלא ילך בה בכל רוחב העיר אלא כשיעור ד״א לדון אותן שכנגד מקומו ולא אנה ואנה שאין לו להטות ימין ושמאל ויש לבעל דין לחלוק על זה דכיון שאין אנו קפידין עליו למנות לו אורך העיר כלל כמו שפירשנו ג״כ אין למנות לו רוחב העיר ויש לו להלך את כולה לאורכו ולרחבו ויאמר גם כן היכא שכלתה מדתו בחצי העיר דאע״פ שאמרנו אין לו אלא חצי העיר אבל אותו חצי ילך לאורכו ולרחבו ואין נראין דבריו בזה שכלתה מדתו בחצי העיר עכ״ל (א) :

הנותן את עירובו במקום שמוקף לדירה וכו׳ אפי׳ הרבו דיורין שהיו בו וכו׳ גם זה בס״פ כיצד מעברין (דף סא) אר״י א״ש שבת בעיר חרבה לרבנן מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה והמניח את עירובו בעיר חרבה אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה ר״א אומר א׳ שבת וא׳ הניח מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה וכתב הרא״ש דמדלא כתב הרי״ף פלוגתייהו משמע דס״ל דהלכה כר״א וכ״פ הרמב״ם בפ״ו וכתב שם ה״ה ויש מי שפסק כשמואל דאמר כל שאין בהם דיורין אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה ולזה הסכים הרשב״א :

ומ״ש ומקום שהוקף מחיצות ולא לדירה כ״כ הרמב״ם בפ״ז וכתב שם ה״ה שדעת הרשב״א הוא שאפילו שבת שם בבה״ש אם היה הי״ו יותר על ב׳ סאתים ולא הוקף לדירה אין לו אלא ד״א ומדעת רבינו שלא נאמר חילוק זה אלא בקונה שם שביתה ע״י עירוב כגון שהלך שם וחזר או שאמר שביתתי במקום פלוני או שהניח עירוב פת אבל בשובת ממש כל שהוא הי״ו הרי הוא כד״א עכ״ל :

תט צריך שיהא העירוב במקום שיוכל להגיע אליו בה״ש וכו׳ פשוט בפרק בכל מערבין בכמה מקומות מהם במשנה שאזכיר בסמוך :

ומ״ש כגון שהוא כהן והוא בבית הקברות שם במשנה (דף כו) מערבין לכהן בבית הפרס ר׳ יהודה אומר אפילו בבית הקברות וכתב הרא״ש בשם ר״מ דאין הלכה כר״י אע״פ שהוא מיקל בעירוב א וכ״כ המרדכי וכ״פ הרמב״ם בפ״ו מה״ע וכתב שם ה״ה שכן דעת הרמב״ן ושלא כדברי הרשב״א שפסק כר״י ומשמע מדברי הרמב״ם דלישראל נמי אם נתן עירובו בבית הקברות אינו עירובו בבה״ק אינו עירוב לפי שבית הקברות אסור בהנאה וכיון שרוצה בקיום העירוב שם אחר קנייה הרי נהנה בו וכ״כ בהדיא בפי׳ המשנה (א) דלישראל נמי אסור להניח עירובו בבית הקברות אליבא דרבנן וטעמו מדאמרינן בגמרא מ״ט דרבנן קא סברי אסור לקנות בית באיסור הנאה מכלל דר״י סבר דמותר וכו׳ ואסיקנא אמר לך רב יוסף דכ״ע אין מערבין אלא לדבר מצוה ודכ״ע מצות לאו ליהנות ניתנו ובהא קא מפלגי מ״ס כיון דקנה ליה עירוב לא ניחא ליה דמינטר ומ״ס ניחא ליה דמינטר אבל ליה ופירש״י גבי אסור לקנות בית באיסורי הנאה ואפי׳ בישראל נמי אסרו רבנן והא דתני כהן להודיעך כוחו דר׳ יהודה ודבר פשוט הוא דכיון דטעמא דרבנן משום דאסור לקנות בית באיסורי הנאה מה לי כהן מה לי ישראל ומהאי טעמא איכא למימר נמי דלמאי דמסיק טעמייהו משום דניחא ליה דמינטר ל״ש לן בין ישראל לכהן ורבינו שכתב לכהן דוקא הוא דאינו עירוב ל״ל דמשמע ליה דלא אצטריכין לאוקמי כלוגתייהו בהכי אלא כי היכי דלא נצטרך לומר דמאן דאמר מצות לאו ליהנות ניתנו או מאן דאמר אין מערבין אלא לדבר מצוה כתנאי אמרוה למילתייהו זמש״ה אמר תלמודא דכבר אפשר לפרש פלוגתא דר׳ יהודה ורבנן בגוונא דלא ניחוו הני מימרא כתנאי אבל לפוס קושטא דמילתא לא מפקינן מתני׳ מפשטא אלא אמרינן דדוקא לכהן הוא דאמרו רבנן אינו עירוב וא״ל לישראל ופליגי במצות דלאו ליהנות ניתנו או באין מערבין אלא לדבר מצוה **ומ״ש** ודוקא שאיסור דאורייתא מונעו מליטלו וכו׳ אבל אם אין בו אלא איסור דרבנן וכו׳ וכיון שאין בו אלא איסור דרבנן לא גזרו עליו בין השמשות במקום קניית עירוב גם זה בפ׳ בכל מערבין אמתני׳

תט צריך שיהא העירוב וכו׳ משנה ר״פ בכל מערבין מערבין לכהן בבית הפרס ר׳ יהודה אומר אפילו בבית הקברות ופסקו הפוסקים דאין הלכה כר״י והקשה ב״י דבגמרא אסיקנא דכ״ע אין מערבין אלא לדבר מצוה ודכ״ע מצות לאו ליהנות ניתנו והכא בהא קמיפלגי מ״ס כיון דקנה ליה לא ניחא ליה דמינטר [פי׳ ועד קניית עירוב א״כ ניחא ליה לאו הנאה הוא דמשום מצוה היא] ומ״ס ניחא ליה דמינטר דאי אינטרך דאי אינטרך אכיל ליה ואשתא כיון דלרבנן אסור בבה״ק משום דנהנה באיסור הנאה מה לי כהן ומה לי ישראל וכן כתב הרמב״ם בפ״ו דה״ע דאפילו לישראל אינו עירוב וא״כ למה כתב רבינו דלכהן דוקא אינו עירוב ותירץ דלא אינטריך לאוקומי פלוגתייהו בהכי אלא כי היכי דלא נצטרך לומר דמ״ד מצות לאו ליהנות ניתנו או מ״ד אין מערבין אלא לדבר מצוה כתנאי אמרו למילתייהו אבל לפוס קושטא דמילתא לא מפקינן מתני׳ מפשטא אלא אמרינן דוקא לכהן אינו עירוב ולא לישראל ופליגי במצות לאו ליהנות ניתנו או באין מערבין אלא לדבר מצוה ואינה גדולה דאפי׳ אם תמצא לומר דפליגי בהכי מ״מ פליגי בקניית בית באיסור הנאה במקום מצוה מ״ל לא פליגי אלא בדבר הרשות מ״מ כיון דלרבנן אינו עירוב משום איסור הנאה ודאי דאפי׳ לישראל נמי אינו עירוב וא״כ קשה למה כתב רבינו דוקא לכהן הא לרבנן דהלכה כוותייהו אף לישראל אסור אלא הדבר ברור דלא כב״י אלא דרבינו ז״ל נמשך אחר פסקי הרא״ש שכתב על שם מהר״ם דהא דאמר דלית הילכתא כר׳ יהודה ואע״פ דאמר שמואל בפרק כל גגות בכל מקום שאמר ר״י בעירובין הלכה כמותו ועוד אמרו בפ׳ מי שהוציאוהו הלכה כדברי המיקל בעירוב ואפי׳ יחיד במקום רבים מ״מ הכא דפליגי באוהל זרוק ורבנן ס״ל כרבי ור׳ יהודה ס״ל כר״י ב״ר יהודה וקי״ל כרבי מחבירו הילכך הלכה כרבנן דאין מערבין לכהן בבה״ק ולא סמכינן אמאי דמצי לאזל בשידה תיבה ומגדל דכיון דאוהל זרוק לא שמיה אוהל כרבי וכל שאינו אוהל לא חיין בפני הטומאה ולא חזי למיכליה לכהן אינו עירוב אלא דבהך פלוגתא דפליגי רבנן ור׳ יהודה גבי כהן לא קי״ל כר׳ יהודה משום דקי״ל כרבי מחבירו אבל באידך פלוגתא דפליגי בקניית בית באיסורי הנאה דמ״ס ניחא ליה דמינטר וכו׳ הדרינן לכללן דהלכה כר׳ יהודה בעירובין והלכה כדברי המיקל בעירוב ואפילו יחיד כנגד רבים ולפיכך ישראל קני עירוב בבית הקברות כדברי רבינו :

ודוקא שאיסור דאורייתא וכו׳ עד וכיון שיכול ליטלו בין השמשות שרי משנה שם (דף לב) נתנו באילן למעלה מי׳ טפחים עירובו עירוב ומוקמינן לה בגמרא מעיקרא דהאי אילן קאי בר״ה

דרכי משה

תח (א) וצ״ע מאי נ״מ דמאחר דממלאין הקרנות א״כ מותר לילך בכל מרחב העיר דהוי כתוך תחום קרנות במ״ש לעיל סי׳ שצ״ח. ואפשר לומר דכשהעיר כד״א נותנין לו בתחום מלבד רוחב העיר : **תט** (א) וכ״ה בהג״א ריש פ׳ בכל מערבין ובתא״ו ני״ב חי״ח :

פרישה

(ב) **ולא נסירא** דא״כ כו׳ פי׳ וא״כ לא משכחת מי שדר בעיר גדולה שיתן עירובו כיון שיפסיד ביתו על ידי כך וכתב ב״י ז״ל דאין זו קושיא שהרי אם צריך לילך לאותו צד שמערב אע״פ שיפסיד כל העיר אינו מושם . ול״ב דשפיר הקשה רבינו על הרמב״ם מאחר דעיקר תקנת עירוב בשת לא אמרו אלא כדי שלא יטרח לצאת מביתו לכך תיקנו שיניח אם פת או ישלח ע״י שליח מבע״י ויחזור לביתו וכמ״ש רבינו בסי׳ ת״ט ואילו לדברי הרמב״ם ז״ל מי שדר בעיר גדולה לא יכול לחזור לביתו לכך אמר דהכמיס תקנו בעיר קטנה וא״כ ב״י ז״ל לא ייסד כלל דברי הרמב״ם :

סי׳ תט (א) **והעירוב** בבית הקברות אינו עירוב ואין זה דומה לנזיר שמותר לערב ביין דשאני התם דהוא ועירובו במקום אחד והעירוב חזי לאחריני משא״כ הכא שהרי אינו חזי ליה לשבות במקום הנאת העירוב וק״ל :

דרישה

סי׳ תח [א] **ב״י** ז״ל הביא דברי ר״י שכתב וז״ל אע״פ שאנו אומרים שאין העיר כולל מן האסור בשעירב לסוף אלף אמה לרוח מזרח אבל אין לו לצאת חוץ לשאר העיר לצד צפון ולצד דרום כלל שהרי דרומו וצפונו למקום שנתן בו עירובו הוא נמשך ואין לו לילך לצד צפון העיר ולדרומו כלל כו׳ ואח״כ כתב וגם בתוך העיר צריך עיון אם ידקדק שלא ילך בה בכל רוחב העיר אלא כשיעור ד״א לדון אותן שכנגד כו׳ והגה לשונו התמוה צריך ביאור דאיכא למידק בריש שכתב ואין לו לילך לצפון העיר כלל והיאך אפשר זה והלא משמע מלשונו בהדיא דמיירי כשעירב לסוף אלף אמה וכלתה מדתו בסוף העיר ויש לו חוץ לעיר אלף אמות וגם הוא עצמו כתב כאן בדבור זה שכל מי שנותן עירובו ואין לכל רוח אלפים אמה ברוחב ד״א ולקרנות אלפים על אלפים להשלים פגימה כו׳ וא״כ כל מי שעירב יכול לילך אלפים אמה אורך וגם אלפים רוחב במאי דממלאין הקרנות והיאך כתב שלא לילך לצפון העיר ולא לדרומו כלל והלא העיר היא בתוך האלפים של עירובו ויכול לילך כפי מה שיגיע תחום של צפון ודרום של מקום שביתתו לתחום לצפון ודרום של אותן אלף וגם מ״ש אפילו תוך העיר עצמו כ״ע אם ילך כו׳ יש לתמוה ג״כ למה לא ילך כפי מה שיגיע תחום לצפון ודרום של מקום שביתתו דבריו דר״י ז״ל סבר דאם״כ דמותר לילך חוץ לעיר עד מקום שיגיע תחום לצפון ודרום של מקום שביתתו וא״ש ואין לילך לצד צפון ודרום של עיר כלל ר״ל שלא תאמר שילך חוץ לעיר אלפים כמו שהולכין מהעיר ונאמר כשם שנקשב לו העיר כד״א לענין זה יחשב לו כד״א לילך חוצה לה אלפים ברוחב לכל צד וקמ״ל דלא אלא כיון שהעיר הוא רחב מד״א אין נותנין לו אלפים חוץ לעיר כמו שנותנין לאנשי העיר מאחר שעירובו חוץ לעיר ולא ילך אלא עד מקום שיגיע תחומו של מקום עירובו ואין לו להוסיף בשביל העיר כלום . ומ״ש אם״כ ג״ע אם ידקדק שלא ילך בה בכל רוח בעיר אלא כשיעור ד״א ס״פ דמיירי כשהעיר היא רחבה מד׳ אלפים ויש לכל צד יותר מאלפים אין לו לילך בכולה ומ״ש בשיעור ד״א אין נותנין לו אלא אלפים לכל רוח כמו כן הכא אין נותנין לו אלא אלפים לכל רוח בעיר עצמו :

סי׳ תט [א] **כגון** שהוא כהן והעירוב בבית הקברות אינו עירוב וכו׳ וכתב הב״י בשם הרמב״ם דאפילו ישראל גם כן אין עירובו עירוב שכן ישמע מסוגיא דגמרא דמוקי פלוגתייהו דרבנן ור״י באסור לקנות בית באיסורי הנאה וכיון דטעמיה דרבנן משום דאסור לקנות בית באיסורי הנאה מה לי כהן מה לי ישראל והעלה דרבינו שכתב דוקא כהן אבל ישראל הוי עירוב משמע ליה דלא אינטריך לאוקמא פלוגתייהו בהכי אלא כדי דלא נצטרך לומר למאן דאמר מצות לאו ליהנות ניתנו כתנאי אמרוה אבל לפוס קושטא דמילתא לא מפקינן מתניתין מפשטא ופליגי במצות דלאו ליהנות ניתנו כו׳ ואיני מבין דבריו מה הועיל בזה והלא עדיין יש לתמוה על רבינו מאחר דטעמא דרבנן הוא דמצות ליהנות ניתנו מה

חדושי הגהות

תט א ואע״ג דמוכח שם בגמ׳ דלרבנן אפי׳ לישראל אין מערבין בבה״ק משום דס״ל דלרבנן דניחא ליה דמינטר לעירובו אף לבתר דקנה ליה עירוב דאי איצטרך אכיל לי׳ ואסור ליהנות מבה״ק כ״ל דטעמא דרבינו משום דבתרתי פליגי פליגי בכהן דלרבנן אוהל זרוק לאו שמיה אוהל ולר״י שמיה אוהל ופליגי נמי בהא דלרבנן ניחא ליה דמינטר ולר״י לא ניחא ליה דמינטר ובפלוגתא דאוהל זרוק פסק דלא כר״י משום דפליגי ביה נמי בעלמא תנאי והלכה כמ״ד דאוהל זרוק לאו שמיה אוהל כמבואר בדברי הרא״ש שם אבל בפלוגתא דניחא ליה דמינטר פסק כר״י דאמר לא ניחא ליה דמינטר משום דהלכה כדברי המיקל בעירוב וא״כ כהן אסור לערב בבה״ק וישראל מותר כך נ״ל לפרש דברי רבינו . והב״י הרצה ליישב דברי רבינו וכתב דלפום קושטא דדינא ל״פ בניחא ליה דמינטר אלא פליגי במצות לאו ליהנות ניתנו או באין מערבין אלא לדבר מצוה ולדידיה הדרן קושיא לדוכתיה

באילן אע"פ שאסור להשתמש באילן בשבת הוי עירוב שזמן קניית עירוב הוא בין השמשות וכיון שאין בו אלא איסור דרבנן (ה) לא גזרו עליו בין השמשות במקום קניית עירוב וכיון שיוכל ליטלו בין השמשות שרי ואם נתכוין לשבות בד"א שאצל האילן ונתן עירובו עליו הוי עירוב בין אם נתנו למטה או למעלה אפילו אם האילן עומד בר"ה חוץ לעיבורה של עיר (ג) ואם (נוף האילן נוטה חוץ לד"א וכל הנטייה למטה מי' וראשו חוזר וזוקף למעלה מעשרה והאילן עומד בר"ה חוץ לעיבורה של עיר) אם נתכוון לשבות למטה (אצל עיקרו) ונתן העירוב למעלה מי' על זקיפת הנוף והוא רחב ארבעה ורבים מכתפים על נטיית הנוף והוא גבוה ט' שהוא ר"ה אינו עירוב כיון שאינו יכול להביאו אליו (ד) אלא דרך הנוף שהוא ר"ה (ה) אבל נתכוון לשבות למעלה אז שאין ר"ה

אמתני' דנתנו באילן (דף לב) דמוקי מתני' כרבי דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בה"ש ב וכיון דאוקימנא למתני' כוותיה אלמא דהכי קיימא לן:

ומ"ש ואם נתכוון לשבות בד"א שאצל האילן וכו' משנה שם נתנו באילן למעלה מי' טפחים אין עירובו עירוב למטה מי' טפחים עירובו עירוב ובגמ' (שם) האי אילן דקאי היכא אילימא דקאי בר"י מה לי למעלה מה לי למטה רה"י עולה עד לרקיע ואלא דקאי בר"ה דנתכוון לשבות היכא אילימא דנתכוון לשבות למעלה הוא ועירובו במקום א' הוא אלא דנתכוון לשבות למטה והא קא משתמש באילן לעולם דקאי בר"ה ונתכוון לשבות למטה ורבי הוא דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות וכתב הרמב"ם בפ"ו מה"ש דהא אלא גזרו בין השמשות דוקא במקום מצוה או בשעת הדחק ואיתא תו בגמ' אמר רבא ל"ש אלא באילן העומד חוץ לעיבורה של עיר אבל באילן העומד בתוך עיבורה של עיר אפי' למעלה מי' ה"ז עירוב דמתא כמאן דמליא דמיא ופירש"י העומד בתוך עיבורה של עיר כגון שהיה עיר בתוך אלפים של עירוב והיה רוצה לילך עוד אלפים והניח עירובו באותה העיר באילן העומד בתוך עיבורה של עיר אפי' למעלה מי' הוי עירוב דמתא כמאן דמליא דמיא ופירש"י כגון שהיתה עיר בתוך אלפים אמה של עירוב והיה רוצה לילך עוד אלפים והניח עירובו באותה העיר באילן העומד בתוך עיבורה של עיר אפי' למעלה מי' והוא נתכוון לשבות בד"א כמאן דמליא דמיא ופירש"י כגון שהיתה עיר בתוך אלפים אמה של עירוב ונתן עירובו בעיבורה של עיר דחזאי ליה לרבא כמאן דמליא ופריק הכא באילן הנטה וכו' פירוש ודאי בדקאמרת דאפי' למעלה מי' משוינן להו חד רשותא לגבי קנייתא עירוב להקל ומתני' דלמעלה מי' אינו עירוב באילן הנטה וכו' שמעינן דבאילן שאינו נטה אפילו עומד בר"ה וחוץ לעיבורה ונתנו למעלה מי' ונתכוון לשבות למטה אע"פ שאיסור דאורייתא מונעו מליטלו קנה עירוב דהשתא ליה הוא ועירובו במקום אחד וכמ"ש רבינו:

ומ"ש ואם נתכוון לשבות בראוק ממנו עד ד"א והאילן וכו' טעות סופר הוא וכל"ל ואם נוף האילן נוטה חוץ לד"א וכל הנטייה למטה מי' וראשו חוזר וזוקף למעלה מי' והאילן עומד בר"ה חוץ לעיבורה של עיר אם נתכוון לשבות למטה אצל עיקרו ונתן העירוב למעלה מי' על זקיפת הנוף והוא רחב ד' ורבים מכתפים על נטיית הנוף וכו' דאמר רבא כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות וכתב הרמב"ם בפ"ו מה"ש דהא אלא בין השמשות דוקא במקום מצוה או בשעת הדחק ואיתא תו בגמ' אמר רבא ל"ש אלא באילן העומד חוץ לעיבורה של עיר אבל באילן העומד בתוך עיבורה של עיר אפי' למעלה מי' ה"ז עירוב דמתא כמאן דמליא דמיא ופירש"י כגון שהיה עיר בתוך אלפים אמה של עירוב והיה רוצה לילך עוד אלפים והניח עירובו באותה העיר באילן העומד בתוך עיבורה של עיר אפי' למעלה מי' הוא ועירובו בתוך עיבורה דמתא כמאן דמליא דמיא ופירש"י כגון שהית

לידי חיוב חטאת: **ומ״ש** זה הכלל כשהוא בר״ה ועירובו ברה״י וכו׳ אבל כשהוא ברה״י או בר״ה ועירובו בכרמלית וכו׳ פשוט הוא מדלוקימנא מתני׳ כרבי דאמר כל דבר שהוא משוס שבות לא גזרו עליו בין השמשות וכתב ה״ה בפ״ו מה״ע וז״ל ולא נזכר בדברי רבינו בפי׳ מניח עירובו בר״ה ומתכוין לשבות בר״ה מה דינו אבל מכלל דבריו שעירובו עירוב והרשב״א כתב דדוקא בשלא נתכוון לשבות ברוק מעירובו ה׳ אמות לפי שהנותן את עירובו יש לו ד״א וכשמטלטלו ומביאו אצלו א״צ לטלטלו אצלו פחות מד״א אבל נתכוון לשבות ברחוק ה׳ אמות אין עירובו עירוב שאין מתירין לו להביאו דרך ר״ה פחות מד״א ששבות הקרוב למלאכה גמורה היא ולא התירו וקרוב לזה יתבאר בדין נתנו בראש הקנה עכ״ל: **ומ״ש** ודוקא נתנו באילן הוי עירוב אבל נתנו בקנה הקנה מחובר וכו׳ ג״ז משנה שם (ד׳ לד) נתנו בראש הקנה או הקולדס כ״ז שהוא תלוש ונעוץ אפילו גבוה ק׳ אמה ה״ז עירוב ובגמ׳ אסיק רבינא דאע״ג דרישא אוקימנא כרבי דאמר כל דבר שהוא משוס שבות לא גזרו עליו בה״ש אפ״ה אמרינן הכא דבקנה תלוש דוקא עירובו עירוב אבל אם היה מחובר אין עירובו עירוב גזירה שמא יקטום כלומר דאיידי דרך הוא מיקטים וחיוב חטאת הוא וכיון דמצי למיתי לידי חיוב חטא׳ אפי׳ בה״ש גזרו בו אבל במשתמש באילן דקשה הוא ליכא למיחש דיה שמא יקטום ולית ביה אלא איסור חכמים אשרו להשתמש במחובר לא גזרו בה״ש וכ״כ הרא״ש ז״ל וכך הם דברי הרמב״ם בפי׳ המשנה:

ומ״ש רבינו אע״פ שאינו רחב ד׳ לא קאי למאי דכתיב ליה שהוא תלוש דאי קאי בר״ה האי אע״פ הואיל מיבעי ליה דטעמא דשריותא ליתיה אלא משוס שאינו רחב ארבעה שאילו היה רחב ד׳ הוי רה״י ואינו יכול ליטול עירובו מפני שמצא שהוא מטלטל מרה״י לר״ה אלא ע״כ לומר דלא קאי אלא אריש״א שכתב דכשהוא מחובר אינו עירוב קאמר דאע״פ שאינו רחב ד׳ שהיה רשאי ליטול עירובו דהא ממקום פטור לר״ה קא מטלטל אפ״ה אסור ליטלו משוס גזירה שמא יקטום:

תניא בגמ׳ ר׳ אומר נתנו על גבי קורה גבוה י׳ טפחים ורחבה ד׳ עירובו עירוב ואם לאו אין עירובו עירוב כלומר דסבר דכל למעלה מי׳ בעינן שיהא העירוב מונח על גבי מקום ד׳ וכתב הרא״ש בשם ר״מ דלית הלכתא כוותיה דהא רבנן פליגי עליה בתוספתא וכ״כ שהוא דעת כל הפוסקים אלא הזכירו הא דר׳ יהודה:

נתנו מאה אמה הרי זה עירוב ובגמרא האי בור דקאי היכא אילימא דקאי בר״ה פשיטא דה״ה עולה עד לרקיע וכי היכי דסלקא הכי נמי נחתא ואלא דקאי בר״ה דנתכוין לשבות היכא אי למעלה הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר אי למטה פשיטא הוא ועירובו במקום אחד לא צריכא דקאי בכרמלית ומתכוין לשבות חוץ לד׳ אמות מן הבור וכתבו התוס׳ אי למעלה הוא במקום אחד וכו׳ הוה מצי למימר משוס דהנותן עירובו אינו לשבות חוץ לד׳ אמות דומיא דריש״א וכ״כ הרא״ש וז״ל אלא דנתכוין לשבות למעלה הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא הוי הוא ועירובו ברה״י עכ״ל כלומר שאע״פ שהוא בר״ה ואינו יכול להוציאו מ״מ כיון שהוא תוך ד׳ אמותיו חשוב הוא ועירובו במקום אחד וכדאמרינן גבי נתנו באילן וקאי אילן בר״ה כיון דאמר רבא הנותן עירובו יש לו ד״א ה״ל רה״י ורה״י עולה עד לרקיע ופירש״י ואפילו נתנו למעלה מי׳ הוא ועירובו ברה״י הן ומהי דלאו רה״י ממש הוא לגבי איסורא דאורייתא למשקליה מאילן להתם דהא ליכא מחיצות מיהו הוא ועירובו במקום אחד הוי חד רשותא דומיא דנותן עירובו בעיבורה של עיר דחזי ליה רבא כמאן דמליא:

נתנו במגדל וכו׳ וכן אם נפל עליו גל וכו׳ כמו שכתבתי למעלה בעירובי חצירות בפי׳ שע״ד:

נתגלגל חוץ לתחום וכו׳ משנה בפ׳ בכל מערבין (דף לה): **ומ״ש** והוא שנתגלגל חוץ לד״א וכו׳ שם על משנה הנזכר אמר רבא לא שנו אלא שנתגלגל חוץ לד״א אבל לתוך ד״א מיבלעו בתהומא ה״ל מתחומא והוי כנותן את עירובו בבית רש״י הואיל והני ד״א מיבלעו בתהומא ה״ל מתחומא והוי כנותן את עירובו בבית שכסוף התחום שאפילו הוא אלף אמה מהלך את כולה ואוכלה לה אלפים אמה. וא״ת הא תנן מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס וכמ״ש רבינו בסימן ת״ה ואמאי הא אפי׳ יצא ד״א פחות משהו ה״ל למשרי י״ל דלא דמי דהתם כיון דנתכוין לשבות בעיר היא חשובה לו כד״א ואין לו ד״א אחרים אבל הכא שהוא רוצה לעקור דירתו מן העיר ראוי לתת לו במקום שמניח עירובו ד״א כי שם ביתו. וכתב רבינו דברי רבא כפסטן אבל הרמב״ם בפ״ו מה״ע כתב וז״ל לפיכך המניח עירובי תחומין שלו בסוף התחום ונתגלגל העירוב ויצא חוץ לתחום בתוך ב׳ אמות הי״ז עירוב חוץ לב׳ אמות הי״ז עירוב והסיגוהו הראב״ד וה״ה הליץ בעדו:

ומ״ש נתגלגל משהשיכה הוי עירוב ג״ז במשנה הנזכר בסימן שע״ד: **ומ״ש** וזה שהיה לו חזקת כשרות כדכרישית לעיל גם הוא בסי׳ שע״ד: **ומ״ש** ספק אם היה בין השמשות וכו׳ ג״ז במשנה הנזכר פלוגתא דתנאי ופסקו כדברי המכשירים כמ״ש כיצד

פרישה

(ו) שהאילן עומד בתוך עיבורה של עיר העומדת בתוך אלפים שלו: (ז) אע״פ שאינו רחב ד׳ עיין מ״ש ב״י בזה ופי׳ דחוק מאוד לכן נלע״ד לפרש בפשיטות דמ״ש דאינו שאינו רחב ד׳ קאי אמאי דסמיך ליה וקמ״ל דאע״ג דהקנה הוא גבוה אינו צריך שיהא מקום הנחת העירוב שם ד״מ כדעת ר״י דס״ל הכי בגמ׳ ד׳ ל״ב ע״ב ומשם בזה אמר דעת הרא״ש ז״ל שכתב אדברי ר׳ יהודא בדף קי״ז ריש ע״ג וז״ל תניא רבי אומר נתנו למעלה ע״ג קורה גבוה עשרה עפמים ורחב ד׳ עירובו עירוב ואם לאו אין עירובו עירוב דסבר דכל למעלה מעשרה צריך שיהא עירובו מונח ע״ג מקום ד׳ וכתב ר״מ וז״ל לא ידענא היכלכתא כמאן דהא רבנן פליגי עליה בתוספתא וס״ל דאינו צריך להיות רחב ד׳ דקתני נתנו כו׳ וקי״ל כל מקום דאמר ר׳ יהודא בעירובין הלכה כמותו אפי׳ אי רבים פליגי עליה כו׳ עד אבל איכא למימר דילמא הלכה כרבנן דקי״ל הלכה כדברי המיקל בעירוב אפי׳ ביחיד לגבי רבים וכ״ש רבים לגבי יחיד וכ״ל דהלכה כרבנן כו׳ ע״ש שהאריך וכלל העולם אם דהלכה כרבנן דא״ל רחב ד׳ אפי׳ אי הקנה גבוה הרבה וע״ז הפסק בתכוין ג״כ רבינו לאשמועינן כאן וא״ל למה לא כתב האי פיסקא לעיל גבי נוף האילן די״ל דבמקום ששניה בגמ׳ ובמקום שכתבו אבינו הרא״ש והרי״מ וז״ל שם כתב ג״כ רבינו וק״ל גם ב״י הביא פסק דר״מ הכ״ל בפי׳ זה בסמוך ותימה בעיני על אחר לא בת לבו לפרש כן בדברי רבינו: (מ) מבע״י אינו עירוב אבל מ״מ יש לו אלפים לכל צד מביתו ולא אמרי׳ שהוא אמר גמל אמת שעקר דעתו מביתו וכ״כ רש״י בהדיא והביאו ב״י בפי׳ תי״א ע״ש והטעם כתבתי בס״ם זה: אלו

דרישה

וכן מוכח מדברי הרא״ש אבינו שהרי ג״כ הקשה לנפשיה במאי דכסק בבלוגתא קמא הלכה כרבנן מהא דקיימא לן הלכה כדברי המיקל בעירוב ועוד דאמרינן בפרק אלו הלכה כרבי יהודא בכל מקום כו׳:

[ב] נתגלגל משהשיכה הוי עירוב כו׳ וכתב ב״י וז״ל דמי שיצא לחוץ לתחום בשבת כיון דנתכוין לשבות בעיר היא חשובה לו כד׳ אמות כו׳ אבל הכא שנתכוין לעקור מן העיר דירתו ראוי לתת לו במקום שמניח עירובו דא״ל ד״א ואיתא לכאורה מדבריו דאם לא נתכוין לעקור דירתו מן העיר אותנין לו אלפים וד״א כמו שמשמע בגמרא בהדיא והבינו ב״י בסימן ת״ט בד״ה מי שבא בדרך וז״ל אמר שמואל כגון דאיכא ממקום רגליו ועד עיקרו תרי אלפים וד׳ גרמידי וכן פירש״י שם. אבל ל״ע דהא בנתגלגל שתמא מיירי בכל מי שנותן עירובו ומוזר ולן בביתו אפ״ה אותנין לעירובו ד״א ודבר תימה הוא איך יכול לבטל בעיר אמאר שנותנין לו ד״א אבל עירובו ודומה לומר כיון דיכול לסלק עצמו בין השמשות מן העיר ויכול לבוא ד״א אבל עירובו לכך הוי כאילו בוא ומשום הכי הוי עירובו עירוב אף שנתגלגל ומותר לילך ג״כ בכל העיר דלא מצינו סמך לפרש זו בשום מקום וע״ע מ״ש ב״י בד״ה והוא נתגלגל חוץ לד״א וז״ל ואם תנן מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס וכמ״ש רבינו בסימן ת״ה י״ל דלא דמי דהתם דנתכוין לשבות בעיר היא חשובה לו כד״א ואין לו ד״א אחרים אבל הכא דעיקר דירתו מן העיר אינו לו ד״א כדין מי שיצא חוץ לתחומו מ״מ הם לא נחשבים לו בכלל התחום לפי שבאיסור הם נחוצים לו אבל ד׳ אמות שנותנים למי שנותן עירוב הם נחשבים בכלל התחום ובהיתר נוחצים לו לכך אם נתגלגל חוץ לתחום לתוך ד״א הוי עירוב. מ״ש רבינו ושיעור ב׳ סעודות מ׳ בילים תמה ב״י כיון דר״י ור׳ יוסי לא איירי בעירוב אלא לענין שיעורא אלי פרש דמודה בה ר״ש מהי תיתי לן דבליגי לענין עירוב וכתב דשמא י״ל דטעות סופר בכל בספרים כו׳ ובאמת בלכאורה יש לתמוה על רבינו אבל נ״ל שרבינו הוצרך דין זה ממשמעות דברי

הידושי הגהות

שיתבאר לקמן סי׳ תט״ו (מהרל״ח): ג ר״ל לאפוקי ממ״ד בגמ׳ דצריך שיניח העירוב ע״ג מקום ד׳ קמ״ל דלא קי״ל הכי ובחנם דחק הב״י לבאר דברי רבינו בע״א (מהרל״ח): משמע

ביצד עשיית עירוב וכו' עד זהו עיקר מצותו בפרק מי שהוציאוהו (דף מט) פליגי במשנה לר"מ עיקר עירוב בפת ולר"י עיקר עירוב בדגל והלכה כרבי יהודה: **ומ"ש** ואפילו לא אמר וכו' כ"כ סס הרא"ש: **ומ"ש** ל"ש מי שיצא מביתו וכו' בפרק בכל מערבין סוף (דף לח) מי סבר' דאזיל ואמר מידי דאזיל ושתיק ויתיב: **ומ"ש** ואם אינו רוצה לטרוח וכו' עד כפי מזונו לאוכלה ולזקן ולרעבתן הוי שיעור ב' סעודות בינונית שהם ח' ביצים פירוש תרווייהו לקולא לאוכלה ולזקן לא בעינן ב' סעודות בינונית דסגי בכדי מזונן אבל בשאר כל אדם אפילו לרעבתן סגי בב' סעודות בינוניות ולא בעינן כדי מזונו וה"מ בפרק בכל מערבין סוף (דף ל') וא"כ הא דתנן ר"פ כיצד משתתפין וכמה הוא שעורו מזון ב' סעודות לכל אחד ואחד מזונו לאוכל ולא לשבת דברי ר"מ ר"י אומר מזונו לשבת ולא לאוכל צריך לומר דר"מ ור"י לא קיימי אלא לאזקן ואאוכלה אבל שאר כל אדם אפי' רעבתן הוי שיעור ב' סעודות בינונית וכ"כ הרא"ש להדיא (דף קכז ריש ע"ג) והכי משמע לשון רבינו שאמר כל אחד כפי מזונו לאוכלה ולזקן אלמא דוקא לאוכלה ולזקן הוי שיעורו כדי מזונו שהיא פחות מב' סעודות בינונית אבל לשאר כל אדם אפי' רעבתן שיעורו ב' סעודות בינונית אבל בש"ע כתב וז"ל ויניח שם מזון ב' סעודות כל א' וא' כפי מזונו ואם הוא אוכלה או רעבתן שיעורו ב' סעודות בינונית וכו' וראיה דכתב כך ע"פ ספר רבינו שהיה כתוב שם וז"ל ויניח שם פת מזון ב' סעודות כפי סעודות חול כל א' וא' כפי מזונו ולאוכלה ולרעבתן הוי שיעורו ב' סעודות בינונית אבל נוסחא זו נדפסה בטעות גם השמיט בה תיבת ולזקן וכל"ל וכפי מזונו לאוכלה ולזקן וכו' דתיבת לאוכלה צריך לכתבה בלא וי"ו בראשה:

ומ"ש שהם ח' ביצים תמה ב"י דהלא לריב"ב סגי בו' ביצים ולר"ש ה' ביצים ושליש ביצה דאע"פ דשיעור סעודה הוא ד' ביצים לר"ש היינו לענין שהייה בבית המנוגע אבל לגבי עירוב נתכוונו להקל ואין שיעור סעודה אחת אלא ב' ביצים ומחצה ושתות ביצה ונמצא שתי סעודות הן ה' ביצים ושליש ביצה וכתב דטעות הוא בדברי רבינו דהחליפו ה' בח' והאריך בזה. ולפע"ד נראה דאין להטעות הספרים ורבינו נמשך אחר דברי התוס' בשם ר"י בפרק חלון (דף פ) דאמרא דקאמר התם ואגב אורחיה קמ"ל דב' סעודות הויין י"ח גרוגרות הקשה ר"ת דהא לר"ש שיעור ב' סעודות ה' ביצים ושליש ביצה וכשתחלק י"ח גרוגרות לה' ביצים ושליש ביצה זה וזה הוי שיעור ב' סעודות תמצא לכל ביצה ג' גרוגרות וג' שמינית של גרוגרות. וגרוגרות גדולה מכזית כדמוכח בריש המצניע ובימא אמרו דאין בית הבליעה מחזיק יותר מכזית תרגולת ובכריתות אמרו דאין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים ואין לומר דלר"ש ודאי אין ב' סעודות יותר אלא קרוב לעשרה גרוגרות והא דקאמר הכא ב' סעודות הויין י"ח גרוגרות אתא כתנאי דפליגי אדר"ש בפרק כיצד משתתפין דהיינו ר"מ ור"י דמרבין בשיעור ב' סעודות הא ליתא דהא כר"ש קי"ל בכל דוכתא דשיעור כביצה לטמא טומאת אוכלין וא"כ ליכא למימר דסוגיא דהכא אתיא דלא כהילכתא והא ליכא למימר דלכולהו תנאי הוי כביצה לטמא טומאת אוכלין והא דקתני בברייתא ואלו אלו חצי חצי חציה לטמא טומאת אוכלין לא קאי אלא לר"ש אבל לשאר תנאי לא הוי כביצה לטמא טומאת אוכלין שיעורא דאלו חצי חצי חציה דכבר של עירוב דהא לקמן מוכח דהא דתני ואלו חצי חצי חציה וכו' אכולהו תנאי קאי מדמשני דהא דלא תני לה תנא דידן משום דלא שוו שיעורייהו להדדי וכו' ואי לא קאי אלא אר"ש הא ודאי דלר"ש שוו שיעורייהו דפסול גוויה ב' ביצים וטומאת אוכלין כביצה ותירץ ר"י דכבר דר"מ ודר"י ודאי גדול טפי מכבר דר"ש לגבי עירוב והא דתני במתניתין ואלו חצי חציה לפסול את הגוויה אינו לכולהו תנאי אלא מדברי ר"ש הוא ועלה תני ברייתא ואלו חצי חצי חציה לטמא טומאת אוכלין והא דקאמר תלמודא משום דלא שוו שעורייהו להדדי היינו לומר דאליבא דר"ש פליגי ר"י ור' יוסי ורבי ולדידהו לא שוו שיעורייהו להדדי אליבא דר"ש והשתא ל"ק מידי דבב' סעודות של עירוב לא קי"ל כר"ש דאמר חמשה ביצים ושליש ביצה הוא שיעור עירוב אלא כר"מ או כר"י דתרתי ריפתא אוכריתא בעינן והיינו כדמסקינן הכא דשני סעודות הן י"ח גרוגרות שהוא כשמונה ביצים ואע"פ דלדברי ר"ת י"ח גרוגרות הוי יותר משמנה ביצים מ"מ כיון דלענין בית המנוגע הוי שיעור סעודה בד' ביצים לא מחמרינן בבי עירוב טפי וסגי בשמונה ביצים לשני סעודות ולפי זה שיעור עירוב תחומין שוה לשיעור עירובי חצירות וכדכתב גם הרמב"ם בפ"א דהלכות עירובין אלא דאיהו מפרש די"ח גרוגרות דהוי שיעור ב' סעודות הן כששה ביצים וכר' יוחנן בן ברוקה בין בע"ת בין בשיתופי מבואות אבל לר"ת ור"י הוי שיעור שתי סעודות שמונה ביצים כר"מ וכר"י ועירוב תחומין שוה לשיתופי מבואות וכן מוכח מדברי הרי"ף והרא"ש דבפ' חלון כתבו דב' סעודות הן י"ח גרוגרות וכפ' כיצד משתתפין הביאו הני תנאי דפליגי בשיעורא דמזון ב' סעודות אלמא דע"ת ושיתופי מבואות שוו שיעורייהו ונהגו כדברי רבינו דשיעור עירוב הוי שמונה ביצים וכ"כ בש"ע בסימן שס"ח די"א שמונה ביצים ולא כמ"ש כאן בש"ע ו' ביצים: ומ"ש

ביצד עשיית עירוב וכו' בפרק מי שהוציאוהו (דף מט) אמתניתין דזהו שאמרו העני מערב ברגליו וכו' אפליגו ר"מ ורבי יהודה דלר"מ עיקר עירוב בפת ולר"י עיקר עירוב בדגל: **ומ"ש** ואפי' לא אמר שביתתי במקומי וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ז מה"ע ופשוט הוא מדין יש"ן שבתבאר בסי' ת"א: **ומ"ש** לא שנא מי שיוצא מביתו להחשיך לא מיבעיא כפי הסברא הראשונה שכתב רבינו בסי' ת"י אלא אפי' לסברת רש"י שכתב שם רבינו שצריך שיאמר הכא לא צריך דשאני התם שאינו מגיע ברגליו לתחום אלא מחזיק בדרך לבד אבל הכא שהולך ברגליו ומחשיך על התחום לכ"ע א"צ שיאמר ומ"מ יש חילוק בין יוצא מביתו ומחשיך על התחום למי שבא בדרך וחשכה לו דמי שיצא מביתו ומחשיך על התחום צריך שיתכוין לקנות שם שביתה ואם אינו מתכוין ודאי אינו קונה שביתה אלא בביתו אבל הבא בדרך וחשכה לו אפי' לא נתכוין לקנות שם שביתה יש לו ממקום רגליו אלפים אמה לכל רוח כמו שנתבאר בסימן ת"א דישן נמי קונה שביתה וכן מבואר בדברי הרא"ש אמתני' דאם אינו מכיר לו שאינו בקי בהלכה ואע"פ שכתב שם ור' יהודה נמי דאמר אחד עני וא' עשיר ע"כ מיירי דאמר לאו דוקא דבתכוין לשבות שם כגי כדמוכח סיפא דליסניה וראייה מפ' בכל מערבין (דף לח) וגבי י"ט הסמוך לשבת מי סברת דאזיל ואמר מידי דאזיל ושתיק ויתיב:

ומ"ש ואם אינו רוצה לטרוח וכו' שם במשנה ולא אמרו לערב בפת אלא להקל לעשיר שלא יערב ברגליו: **ומ"ש** ויניח שם פת מזון ב' סעודות פשוט במשנה בפ' כיצד משתתפין (דף פב):

ומ"ש כפי סעודות חול וכו' שם במשנה הנזכר כמה הוא שיעורו מזון ב' סעודות לכל א' וא' מזונו לאוכל אבל לא לשבת דר"מ ר' יהודה אומר לשבת אבל לא לאוכל אלו ואלו מכוונין להקל ופירש"י ר"מ סבר בשבת אכיל אינש טפי משום דבכיס תבשילין ור' יהודה סבר כיון דבשבת אוכל ג' סעודות אינו אוכל הרבה בכל סעודה. ואע"ג דאיכא התם תנאי דפליגי אר"מ ור"י כתב הרא"ש מדברי הרי"ף דהלכה כר"מ ור' יהודה וכן משמע בגמ' וז"ש רבינו כל א' וא' כפי מזונו ובפלוגתא דר"מ ור' יהודה פסק כר"מ מדאמרינן בגמ' דרב יוסף אמר אבוך כמאן ס"ל כר"מ אנא נמי כר"מ ס"ל ובפ' בכל מערבין (ד' ל) תניא רשב"א אומר מערבין לאוכלה ולזקן כדי מזונו ולרעבתן בסעודה בינונית וכתבו הרא"ש בפ' משתתפין ופירש"י דכיון דחזי לאוכלה ולזקן אע"ג דלכל אדם לא הוו מזון ב' סעודות מערבין מיהא למאן דחזי ורעבתן דאכיל עפי כגי בבינונית ושיעור לשון רבינו כך הוא כל א' כפי מזונו לאוכלה אבל רעבתן הוי שיעור ב' סעודות בינונית ומ"ש שהם שמונה ביצים תימא דהא ר' יוחנן בן ברוקא ור"ש אפליגו במילתא בפ' כיצד משתתפין ולר' יוחנן ב' ברוקא מזון ב' סעודות הוי ו' ביצים ולר"ש הוו ה' ביצים ושני שתותי ביצה וכן פירש"י ואע"פ שכתב רש"י אליבא דר"ש דקיים להו לרבנן דשיעור סעודה הוי ד' ביצים כבר כתב דהיינו בעלמא אבל לענין עירוב נתכוונו להקל ובהדיא תנן על שיעור מזון ב' סעודות דעירוב ר"ש אומר שתי ידות לכבר משלש לקב כלומר שתי ידות של כבר של שלש כברות לקב נמצאת כבר השלישה שלישית הקב שהם שמונה ביצים ושתי ידותיה שהם ה' ביצים ושני שתותים הוו שתי סעודות לענין עירוב ואין לומר דפסק שהם שמונה ביצים מדתנן במשנה זו חציה לבית המנוגע ואלו חציה לפסול בה את הגויה ובגמ' תנא ואלו חצי חציה לטמא טומאת אוכלין ותנא דידן מ"ע לא תני טומאת אוכלין משום דלא שוו שיעורייהו להדדי דתניא כמה שיעור חצי פרס שיעור שתי ביצים חסר קימעא דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר שתי ביצים שוחקות שיער רבי שתי ביצים ועוד כמה ועוד אחד מעשרים בביצה ואילו גבי טומאת אוכלין תניא ר' נתן ור' דוסא אמרו כביצה שאמרו כמוה וכקליפתה וחכ"א כמוה בלא קליפתה וכיון דלר"י ורבי יוסי הוי שיעור חצי פרס שני ביצים נמצא דשיעור ב' סעודות שמונה ביצים דהא לר"ש נמי הוי שיעור חצי פרס שני ביצים ואפ"ה קאמר דלענין עירוב אזלינן לקולא וסגי בשתי ידותיה לבכר וכפירש"י וכיון דר' יהודה ור' יוסי לא אירי אלא לענין שיעור חצי פרס דמודה ביה ר"ש ולא אירי לענין עירוב כלל מהיכא תיתי לן לומר דפליגי לענין עירוב ושמא י"ל שטעות נפל בספרים והחליפו ה' בח' והגירסא האמיתית היא שהם חמשה ביצים ואע"פ שהוא שתי שתותים יותר י"ל דלא דק בדבר מועט או שריך לגרוס שהם חמשה ביצים ועוד ופסק כר"ש משום דלענין שיעור חצי פרס קיימי כוותיה כל הנך תנאי דאע"פ שזה מוסיף מעט וזה גורע מעט מ"מ בהדי ר"ש שייכי טפי מרבי יוחנן בן ברוקא ואיכא למימר דלענין עירוב נמי כוותיה ס"ל וכ"כ מדברי רש"י פ' אלו עוברין (מד.) ופרק אע"פ (סד:) דהלכה כר"ש. אבל הרמב"ם פסק בפ"א מה"ע שהם ו' ביצים ונראה לכאורה דטעמו מדאמרינן בדף הנזכר בגמ' דכמה שיעור חצי פרס אמר רב חסדא זו דברי ר"י ור' יוסי אבל חכ"א כביצה ומחלה שוחקות ומאן חכמים ר' יוחנן בן ברוקא וכיון דאפקיה בלשון חכמים נקטינן כוותיה וכ"כ ה"ה והוא מדברי הרשב"א בתורת הבית ועוד דכתב לן תנא כוותיה בסוף פיאה כמ"ש התוס' בפ' כל כתבי (קיח.) אבל קשה דא"כ ה"ל לפסוק דלטמא טומאת אוכלין הוי שיעור ג' רביעית ביצה דהא תנא ואלו חצי חציה לטמא טומאת אוכלין ואילו הוא ז"ל פסק בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין הוי כביצה והכי אמרי' נמי בכל דוכתא והייהו כר"ש וי"ל דכי אמרינן ותנא דידן מ"ט לא תני טומאת אוכלין משום דלא שוו שיעורייהו דתניא כמה שיעור חצי פרס ב' ביצים חסר קימעא ואלו חצי חציה לפסול בה הא דתני חצי חצי חציה לטמא טומאת אוכלין לאו ד"ה היא דהא איכא מ"ד דהוי פחות מחצי חצי חציה ואיכא מ"ד דהוי יותר והשתא לדידן דקי"ל כר"י בן ברוקא כי חזינן בכל דוכתא דקאמר דלטמא טומאת אוכלין הוי שיעורא כביצה אמרינן דאתיא שפיר כר"י בן ברוקא דאיהו ליה הא דתנא חצי חצי חציה לטמא טומאת אוכלין אלא טפי מחצי חצי חציה הוי דהיינו כביצה: **ומ"ש** או מכל דבר שמשתתפין בו שיתופי מבואות וכו' ר"פ בכל מערבין (כו.) בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח ופי' רש"י בכל מערבין עירובי תחומין ובר"פ כיצד משתתפין ואומר ה"ז לכל בני עירי ומדלא קתני פת לית לן לפלוגי בשאר דברים בין קלתן לקלתן וכ"כ הרמב"ם בפ"ו שכל משתתפין בו מערבין בו ע"ת וכן בענין השיעורין שוין עירובי תחומין לשיתופי מבואות שאם היה מזון בעינן שתי סעודות ואם היה לפתן בכדי לאכול בו שתי סעודות סגי. וכתב בהג"א בפ"ב די"ט דראה דעירובי תחומין אין עושין אותן אלא מחומץ דלא צריך כי אם מעט לכל אחד לשתי סעודות אבל לא אפת שצריך הרבה שתי סעודות לכל אחד עכ"ל ועלה טובה הוא: **ומ"ש** רבינו וחוזר ולן בביתו ואפ"ה מודדין לו תחומו ממקום עירובו וכו' כן פשוט בס"פ הדר (דף עג) גמרא האחין שאוכלין על שולחן אביהם: ומ"ש

דרישה

דברי הרא"ש ז"ל שכתב בפרק כיצד משתתפין דף פ"ב וז"ל אמר מתניתין כמה הוא שיעורו כו' והבנתי הר אלפס ז"ל כל זה משמע דהלכה כהני תנאי ובגמרא משמע דמשערין באכילת כל אדם מדקאמר וכמה מזון שתי סעודות כו' ומיהו צריכין לידע כמה הוא סעודה בינונית של כל אדם מדקאמר בפ' בכל מערבין ורעבתן בעלה דעתו כו' ומשערין לו בסעודה בינונית של כל אדם שבעה עכ"ל ולכאה משמע בהדיא מדבריו דלית הלכתא כהני תנאי וכמו שהוכיח מגמרא וע"ש וסבר רבינו מאמר שהרא"ש ז"ל לא ס"ל כהני תנאי ונתן שיעור בסעודה בינונית ר"ל כמו שמצינו שיעור סתם סעודה של כל אדם וסובר רבינו מאמר שר"ש ור"י ור' יוסי סברי דסתם סעודה לענין טומאת אוכלים הוי ח' ביצים וכמו שהבית בינונית גם בעירוב בשיעור

ומ״ש אבל התלמידים האוכלין אצל בעלי בתים וכו׳ ג״ז שם בדף הנזכר בעיא דאיפשיטא: פירות בזמן שדרכן ללון בעיר הרי הן כאנשי העיר בזמן שדרכן ללון בשדה יש להם שאוכלין אע״פ שקידש עליהם היום בשדה יש להם מן העיר אלפים אמה לכל רוח וכל העיר להם כד״מ: בזמן שדרכן ללון בשדה. אע״פ שאוכלין בעיר אין מודדין להם אלא מן השדה ויהיד טעמא בגמ׳ משום דאמן סהדי דאי ממטי להו ריפתא התם טפי ניחא להו: **ואם** ירצה ישלח שם העירוב ע״י שליח הכי משמע מתוך מה שיתבאר בסמוך: **ומ״ש** ובלבד שלא יהא קטן וכו׳ משנה בפ׳ בכל מערבין (דף לא) אינו מודה בעירוב פירש״י כותי: **ומ״ש** שלחו ע״י קטן או כותי וכו׳ עד דחזקה שליח עושה שליחתו גז״ש במשנה ובגמ׳ בדף הנזכר: **ומ״ש** והוא שלא ישנה השליח וכו׳ ברייתות בפ׳ המקבל (סה.) ואף ע״ג דאמרינן התם דתניא אידך ע״רובו עירוב הא אמר רבה הא ר״א והא רבנן דאמרי קפידא הוי ואע״ג דרב יוסף אמר הא והא רבנן כאן בשלו כאן בשל חבירו פסק כרבה וכן דעת הרמב״ם בפ״ו מה״ע וכבר נתן טעם ה״ה לדבריו וכתב שהרשב״א חולק עליו ופסק כרב יוסף והוא ז״ל כתב שדברי הרמב״ם נראין לו:

מי שבא בדרך ומכיר אילן או גדר בסוף אלפים וירא שמא תחשיך וכו׳ משנה בפרק מי שהוציאוהו (דף מט) מי שבא בדרך והיה ירא שמא תחשיך והיה מכיר אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו לא אמר כלום שביתתי בעיקרו מהלך ממקום רגליו עד עיקרו אלפים אמה ומעיקרו ועד ניתו אלפים אמה ובגמרא (דף כ״א) אמר רבא והוא דכי רהיט לעיקרו מטי א״ל אביי והא תשכה לו קתני תשכה לביתו אלא לעיקרו של אילן אזיל איכא דאמרי אמר רבא תשכה כי מסגי קלי קלי אבל רהיט מטי ובדף מ״ט מאי לא אמר כלוס אמר רב לא אמר כלוס כל עיקר דאפילו לתחתיו של אילן לא מצי אזיל ושמואל אמר לא אמר כלוס לביתו אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל ומצא תחתיו של אילן אמר גמל בא למדוד מן הדרוס מודדין לו מן הצפון מן הצפון מודדין לו מן הדרוס ופסקו הרי״ף והרא״ש ומרדכי כשמואל וכן פסק הרמב״ם בפ״ז וכ״כ שם בהגהות בשם ר״מ. ובתר הכי אמר רב הונא בריה דרב יהושע ל״ש אלא באילן שתחתיו שמונה אמות אבל באילן שתחתיו ז׳ אמות הרי מקצת ביתו ניכר ופירש״י ושמואל אמר לא אמר כלוס לביתו אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל דממה נפשך כל ד״א שאתה נותן לו תחתיו לשביתה נותנות לו עד מקום רגליו אלפים אמה נעשה תחתיו של אילן רוחב נטיית גופו אם הוא רחב כ׳ או ל׳ אמה נעשה לו אמר גמל כלומר מושכו לכאן ולכאן בא למדוד מן הצפון בכוף נטיית הגוף לצד ביתו אלפים כדי שיגיע לביתו מודדין לו מן הדרוס ואומרים שמא ד׳ הראשונות של צד רגליו בחר לו תחת האילן ומשם מודדין לו אלפים ולביתו נמצא רחוק ל׳ אמה בא למדוד מן הדרוס מד״א ראשונות אלפים לצד רגליו כדי שיוכל להזור ולאחריו ממקום רגליו ל׳ אמה מודדין לו מן הצפון שמא ד׳ אמות של כוף האילן לצד ביתו בחר לו ומשם עד מקום רגליו יש לו אלפים ואין יכול להזור לאחריו אפי׳ פסיעה אחת אבל ארבע אלפים יש לו ממקום רגליו ועד ביתו פחות שלשים אמה ממה נכפף ומקום רוחב האילן הוא מפכיל מה שלא פי׳ עכ״ל וכך הם דברי הרמב״ם בפ״ז. ומייתי בגמ׳ ברייתא׳ לכיוצא׳ לרב מי שבא בדרך וכו׳ בד״א כשסיים ד״א שקבע אבל לא סיים ד״א שקבע לא יזוז ממקומו ופירש״י לא יזוז ממקומו. אפילו פסיעה אחת מד״א של מקום רגליו דאין לו שביתה לא כאן ולא כאן דבמקום רגליו לא רצה לקנות וכאן שרצה לא סיים לימא תיהוי תיובתא דשמואל אמר לך שמואל הב״ע כגון דאיכא ממקום רגליו ועד עיקרו תרי אלפים וארבע גרמידי דאי מוקמת ליה באידך גיסא דאילן קס ליה לבר מתחומא אי סיים ד״א מצי אזיל ואי לא לא מצי אזיל ופירש״י תרי אלפים. לתחומא וארבע לשביתה כולם כלים ממקום רגליו ועד עיקרו ועדיין נוף דאידך גיסא דאילן נוטה חוץ לכולן: דאי מוקמת ליה באידך גיסא דאילן קס ליה לבר מתחומא. שאם אתה נותן לו שביתה תחת הנוף שבעבר השני נמצא מקום רגליו שהיה עומד שם בשעה שהשיכה לו חוץ לתחומו הילכך סיים לו ד״א בלא זה מצי אזיל שפיר אבל לא סיים לו יש לומר בעבר השני בחר והרי הוא עכשיו חוץ לתחומו ואין לו אלא ד״א וכי אמר שמואל דליקני שביתה תחת האילן הע״ג דלא סיים ומצי אזיל כגון שכלה תחתיו של אילן בתוך אלפים וד״א דכל ד׳ דיהבינן ליה לשביתה מטו תחומייהו עד מקום רגליו הילכך שביתה קנה לו שם אבל אינו אם בצפונו אם בדרומו ולפיכך ידו על התחתונה בא למדוד לו מן הדרוס מודדין לו מן הצפון וכו׳ והשתא מ״ש רבינו ודוקא שיחיד לו ד״א מהם בתוך אלפים וכו׳ היינו מתניתין ובריתא דבד״א שסיים לו ד״א וכאוקימתא דשמואל ולא כתב הא דאר״ה לא שנו אלא באילן שתחתיו שמונה אמות וכו׳ משום דפירש״י דאדרב קאי וגם הרא״ש לא כתבה מטעם זה:

ומ״ש ואם כולה עומד תוך אלפים וכו׳ היינו מתני׳ דקתני לא אמר כלום וכדפרישנ שמואל וכתב רש״י שמע פירוש אחר בסוגיא זו ולא נראה בעיניו והרמב״ם בפ״ז כתב הקונה שבית׳ בראוק מקום ולא סיים מקום שביתתו לא קנה שביתה שם אלא במקום שהי׳ עומד בו כשהשיכה וכתב ג״כ הא דא״ר הונא לא שנו אלא באילן שתחתיו ח׳ אמות וגם נראה מדבריו שאם אמר שביתתי במקום פלוני והמקום ההוא רחוק יותר ממקומו קנה שביתה במקומו וכתב ה״ה שיטתו כדברי שמואל גל פי פכח זה אבל דעת הראב״ד שלא יזוז ממקומו כלל וכדפירש״י והרי״ף כתב ההיא דאמר רב הונא לא שנו אלא באילן שתחתיו ח׳ אמות וכו׳ נראה שהוא ז״ל מפרש דאדשמואל קאי וכדברי הרמב״ם ז״ל: **הרן** שניים אחד מכיר ואחד אינו מכיר ברייתא שם (דף נ): **ומ״ש** ודוקא לבא בדרך התירו לו כה״ג וכו׳ שם (דף מט) אמתני׳ דמי שבא בדרך והיה מכיר אילן וכו׳ תנן זהו שאמרו העני מערב ברגליו ר״מ אומר אין לו אלא עני ר׳ יהודה אומר אחד עני ואחד עשיר ובגמרא (דף לא) אמר רב נחמן מחלוקת במקומו אבל במקום פלוני עני אין עשיר לא ופסקו הרי״ף והרא״ש כרב נחמן אע״ג דרב חסדא פליג עליה וכן דעת הרמב״ם בפרק ז׳ מה״ע וכ״כ

תניא תו בההוא פירקא (עג.) הרועים והקייצים והבורגנין ושומרי אלפים אמה לכל רוח ופירש״י בזמן שדרכן ללון בעיר במקום שדרכן ללון בעיר הרי הן כאנשי העיר בזמן שדרכן ללון בשדה יש להם מן העיר אלפים אמה לכל רוח וכל העיר להם כד״מ: בזמן שדרכן ללון בשדה. אע״פ שאוכלין בעיר אין מודדין להם אלא מן השדה ויהיד טעמא בגמ׳ משום דאמן סהדי דאי ממטי להו ריפתא התם טפי ניחא להו: **ואם** ירצה ישלח שם העירוב ע״י שליח הכי משמע מתוך מה שיתבאר בסמוך: **ומ״ש** ובלבד שלא יהא קטן וכו׳ משנה בפ׳ בכל מערבין (דף לא) אינו מודה בעירוב פירש״י כותי: **ומ״ש** שלחו ע״י קטן או כותי וכו׳ עד דחזקה שליח עושה שליחתו גז״ש במשנה ובגמ׳ בדף הנזכר: **ומ״ש** והוא שלא ישנה השליח וכו׳ ברייתות בפ׳ המקבל (סה.) ואף ע״ג דאמרינן התם דתניא אידך ע״רובו עירוב הא אמר רבה הא ר״א והא רבנן דאמרי קפידא הוי ואע״ג דרב יוסף אמר הא והא רבנן כאן בשלו כאן בשל חבירו פסק כרבה וכן דעת הרמב״ם בפ״ו מה״ע וכבר נתן טעם ה״ה לדבריו וכתב שהרשב״א חולק עליו ופסק כרב יוסף והוא ז״ל כתב שדברי הרמב״ם נראין לו:

מי שבא בדרך ומכיר אילן או גדר בסוף אלפים וירא שמא תחשיך וכו׳ משנה בפרק מי שהוציאוהו (דף מט) מי שבא בדרך והיה ירא שמא תחשיך והיה מכיר אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו לא אמר כלום שביתתי בעיקרו מהלך ממקום רגליו עד עיקרו אלפים אמה ומעיקרו ועד ניתו אלפים אמה ובגמרא (דף כ״א) אמר רבא והוא דכי רהיט לעיקרו מטי א״ל אביי והא תשכה לו קתני תשכה לביתו אלא לעיקרו של אילן אזיל איכא דאמרי אמר רבא תשכה כי מסגי קלי קלי אבל רהיט מטי ובדף מ״ט מאי לא אמר כלוס אמר רב לא אמר כלוס כל עיקר דאפילו לתחתיו של אילן לא מצי אזיל ושמואל אמר לא אמר כלוס לביתו אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל ומצא תחתיו של אילן אמר גמל בא למדוד מן הדרוס מודדין לו מן הצפון מן הצפון מודדין לו מן הדרוס ופסקו הרי״ף והרא״ש ומרדכי כשמואל וכן פסק הרמב״ם בפ״ז וכ״כ שם בהגהות בשם ר״מ. ובתר הכי אמר רב הונא בריה דרב יהושע ל״ש אלא באילן שתחתיו שמונה אמות אבל באילן שתחתיו ז׳ אמות הרי מקצת ביתו ניכר ופירש״י ושמואל אמר לא אמר כלוס לביתו אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל דממה נפשך כל ד״א שאתה נותן לו תחתיו לשביתה נותנות לו עד מקום רגליו אלפים אמה נעשה תחתיו של אילן רוחב נטיית גופו אם הוא רחב כ׳ או ל׳ אמה נעשה לו אמר גמל כלומר מושכו לכאן ולכאן בא למדוד מן הצפון בכוף נטיית הגוף לצד ביתו אלפים כדי שיגיע לביתו מודדין לו מן הדרוס ואומרים שמא ד׳ הראשונות של צד רגליו בחר לו תחת האילן ומשם מודדין לו אלפים ולביתו נמצא רחוק ל׳ אמה בא למדוד מן הדרוס מד״א ראשונות אלפים לצד רגליו כדי שיוכל להזור ולאחריו ממקום רגליו ל׳ אמה מודדין לו מן הצפון שמא ד׳ אמות של כוף האילן לצד ביתו בחר לו ומשם עד מקום רגליו יש לו אלפים ואין יכול להזור לאחריו אפי׳ פסיעה אחת אבל ארבע אלפים יש לו ממקום רגליו ועד ביתו פחות שלשים אמה ממה נכפף ומקום רוחב האילן הוא מפכיל מה שלא פי׳ עכ״ל וכך הם דברי הרמב״ם בפ״ז. ומייתי בגמ׳ ברייתא׳ לכיוצא׳ לרב מי שבא בדרך וכו׳ בד״א כשסיים ד״א שקבע אבל לא סיים ד״א שקבע לא יזוז ממקומו ופירש״י לא יזוז ממקומו. אפילו פסיעה אחת מד״א של מקום רגליו דאין לו שביתה לא כאן ולא כאן דבמקום רגליו לא רצה לקנות וכאן שרצה לא סיים לימא תיהוי תיובתא דשמואל אמר לך שמואל הב״ע כגון דאיכא ממקום רגליו ועד עיקרו תרי אלפים וארבע גרמידי דאי מוקמת ליה באידך גיסא דאילן קס ליה לבר מתחומא אי סיים ד״א מצי אזיל ואי לא לא מצי אזיל ופירש״י תרי אלפים. לתחומא וארבע לשביתה כולם כלים ממקום רגליו ועד עיקרו ועדיין נוף דאידך גיסא דאילן נוטה חוץ לכולן: דאי מוקמת ליה באידך גיסא דאילן קס ליה לבר מתחומא. שאם אתה נותן לו שביתה תחת הנוף שבעבר השני נמצא מקום רגליו שהיה עומד שם בשעה שהשיכה לו חוץ לתחומו הילכך סיים לו ד״א בלא זה מצי אזיל שפיר אבל לא סיים לו יש לומר בעבר השני בחר והרי הוא עכשיו חוץ לתחומו ואין לו אלא ד״א וכי אמר שמואל דליקני שביתה תחת האילן הע״ג דלא סיים ומצי אזיל כגון שכלה תחתיו של אילן בתוך אלפים וד״א דכל ד׳ דיהבינן ליה לשביתה מטו תחומייהו עד מקום רגליו הילכך שביתה קנה לו שם אבל אינו אם בצפונו אם בדרומו ולפיכך ידו על התחתונה בא למדוד לו מן הדרוס מודדין לו מן הצפון וכו׳ והשתא מ״ש רבינו ודוקא שיחיד לו ד״א מהם בתוך אלפים וכו׳ היינו מתניתין ובריתא דבד״א שסיים לו ד״א וכאוקימתא דשמואל ולא כתב הא דאר״ה לא שנו אלא באילן שתחתיו שמונה אמות וכו׳ משום דפירש״י דאדרב קאי וגם הרא״ש לא כתבה מטעם זה:

ומ״ש ואם כולה עומד תוך אלפים וכו׳ היינו מתני׳ דקתני לא אמר כלום וכדפרישנ שמואל וכתב רש״י שמע פירוש אחר בסוגיא זו ולא נראה בעיניו והרמב״ם בפ״ז כתב הקונה שבית׳ בראוק מקום ולא סיים מקום שביתתו לא קנה שביתה שם אלא במקום שהי׳ עומד בו כשהשיכה וכתב ג״כ הא דא״ר הונא לא שנו אלא באילן שתחתיו ח׳ אמות וגם נראה מדבריו שאם אמר שביתתי במקום פלוני והמקום ההוא רחוק יותר ממקומו קנה שביתה במקומו וכתב ה״ה שיטתו כדברי שמואל גל פי פכח זה אבל דעת הראב״ד שלא יזוז ממקומו כלל וכדפירש״י והרי״ף כתב ההיא דאמר רב הונא לא שנו אלא באילן שתחתיו ח׳ אמות וכו׳ נראה שהוא ז״ל מפרש דאדשמואל קאי וכדברי הרמב״ם ז״ל: **הרן** שניים אחד מכיר ואחד אינו מכיר ברייתא שם (דף נ): **ומ״ש** ודוקא לבא בדרך התירו לו כה״ג וכו׳ שם (דף מט) אמתני׳ דמי שבא בדרך והיה מכיר אילן וכו׳ תנן זהו שאמרו העני מערב ברגליו ר״מ אומר אין לו אלא עני ר׳ יהודה אומר אחד עני ואחד עשיר ובגמרא (דף לא) אמר רב נחמן מחלוקת במקומו אבל במקום פלוני עני אין עשיר לא ופסקו הרי״ף והרא״ש כרב נחמן אע״ג דרב חסדא פליג עליה וכן דעת הרמב״ם בפרק ז׳ מה״ע וכ״כ

פרישה

(ט) או ע״י מי שאינו מודה בעירוב לשון לו לא מתיישב שפיר כי פירוש מי שאינו מודה בעירוב היינו כותי כמו שפירש״י בהריא׳ פ׳ בכל מערבין דף ל״א ובספר יש כתב לו ע״י כותי שאינו מודה בעירוב מיהו יש לישב לף גירסא שלנו ובענין שכתב ב״י בס״מ סי׳ רמ״ט ורס״ו וע״ש:

(י) אבל אם אמר לו עירוב סתם ר״ל דמשמע בכל מין שירצה ואל כל דוחה זה כולל גם בבית לו בעליים ולזה סיים בכל מה שיערב ובכל מקום שיניחנו ולאיזה רוח שיערב וק״ל ובש״ע יתישב הלשון שפיר ע״ש: (יא) **ויש** לו משם אלפים כו׳ כיון שהוא בדרך מיתשב כעני והתירו לו בשעת הדחק בלא כת משא״כ בביתו כיון דיכול ליתן פת לא התירו לו בלא פת שאין עני אלא שכיח גביה בביתו פת ועני בביתו מיתשב כעשיר: (יב) **ומכאן** עד עיקרו אין יותר מאלפים ואלפים אע״ג שלצד ענפיו מצד שני יש יתר מאלפים ואלפים אין כו׳ אלא ייחד מקום קאי:

(יג) **יש** לו ד׳ אלפים ממקומו כו׳ פי׳ מפני לידי האילן לכל צד שני אלפים פחות עשרים: ליה אין לו שביתה כלל לפיכך לא יזוז ממקומו ליכא אלא ליה יכול לבגיע שם מבע״י כדלעיל אבל כאן שעומד בביתו ועירב במקום שאינו עירוב יש לו שביתה בביתו דמסתמא בביתו ניחא ליה למיקני כשאין עירובו עירוב וזה כעשה ג״כ למ״ש לעיל מתגלגל הוץ לאלפים דמ״מ יש שביתה בביתו וכמו שכתבתי שם וזהו ג״כ טעם למ״ש בסמוך סי׳ תי״א דכשעירב שלומו לדרוס חוץ לאלפים ממנו לקנה שביתה דמסתמא דעתו על ביתו ור׳ יוחנן תירץ שם בפ״א דחוץ לאלפים ממנו לקנה שביתה דמסתמא דעתו על ביתו ור׳ יוחנן תירץ שם בפ״א שביתו בעיקרו של אילן והוא חוץ לאלפים כל זה כתב בב״י בסי׳ תי״א:

דרישה

בשיעור מ׳ בילים והוא סעודה בינונית וע״פ משמעות דברי הרא״ש ז״ל כתב רבינו ז״ל מ׳ בילים ואע״ג דל׳ יומן סבירא לסו בכל מקום גם בטומאת אוכלין שיעור י׳ בילים מ״מ כיון דאין קי״ל בכל מקום כר׳ יודא ור׳ יוסי בשיעור אלי פרס הוי ב׳ בילים ושיעור ב׳ סעודות הוו מ׳ בילים כמ״ש ב״י והרא״ש כתב דלא משערין בהני אלא כסעודה בינונית של כל אדם אין הכא משערינן שהוא שיעור בכל מקום. וא״ע על המחבר ש״ע שכתב בסימן שס״מ דשיעור ב׳ סעודות לרש״י הוי מ׳ בילים ובאין כ׳ שט״ם בדברי רבינו וצריך להיות ממש. מ״ש ב״י בשם הגהות אשיר״י דעירובי תחומין עושין ממומץ דלא צריך כ״א מעט לכל מ׳ ומ׳ כשתי סעודות משמע דלכל אחד צריך כשיעור ב׳ סעודות וגם לעיל בסימן שפ״ו הביא ב״י לענין שיתוף מבואות ולפי י״א שהביא ב״י ברים בסימן המוכר יש לחלק אם כל אחד ואחד נותן בפני עצמו משמע דכל א׳ צריך ליתן כשיעור ב׳ סעודות ואם א׳ נותן לכולם א״ל כי אם ב׳ סעודות לכולן אבל בעירובי תחומין אפי׳ א׳ מוסיף לכולן צריך להיות לכל אחד מזון ב׳ סעודות וכמ״ש רבינו בסי׳ תי״ג וע״ש. מ״ש רבינו ואם אמר לאחד לקבל ממנו ולאה שזה מוליכו ונתנו לאחר אם הוי עירוב כו׳ אע״פ דבגמרא קאמר סתמא בעומד ורואהו ס״ל לרבינו דל״ד רואהו שמוליכו אלא דאה גם שתנו לאחר והא דפריך אם בגמרא ולימוש דילמא לא שקיל מיניה ולפי זה אמאי פריך והלא ראו דשקיל מיניה כבר פי׳ רש״י דהכי פריך דילמא לא שקיל מיניה ולא מעבד ליה אע״פ שהבטיחו כו׳ ור״ל דעיקר קושיא הוא דילמא לא יעבד ליה וא״ל אמאי בא רבינו לאשמועינן במ״ש בלים עושה שליחותו והלא כבר כתב ואם ירצה ישלח העירוב ע״י שליח כו׳ וממילא שמעינן דהזקה שליח עושה שליחותו כבר פירשו אם תום׳ כשעושה שליח ומומך עליו לגמרי חזקה עושה שליחותו אבל הכא שאמר לו לקבל הקנין ולא המך עליו לגמרי ה״א מימנע ולא עביד שליחותו קמ״ל דאפ״ה חזקה עושה שליחותו ועש״ש. מ״ש רבינו ודוקא שיחיד ל״א ואם בתוך אלפים כו׳ וגם מ״ש ומכאן עד עיקרו אין יותר מאלפים כו׳ וגם מ״ש ואם כולו עומד תוך אלפים הכל ל״ד אלפים אלא תוך אלפים וד״א שנותנין לנותן עירובו אם מסופים בכולל תחומו וכן מוכח בהדיא בגמ׳ ומלשון רש״י פ׳ מי שהוליאוהו דף מ״ט ובביאור ב״י כאן וז״ל הגמרא א״ל שמואל הכא במאי עסקינן כגון דאיכא ממקום רגליו ועד עיקרו תרי אלפים וד׳ גרמידי דאי מוקמי ליה באידך גיסא דאילן קס ליה לבר מתחומו כו׳ ופירש״י תרי אלפים לתחומו וד׳ לשביתה כולם כלים ממקום רגליו ועד עיקרו ועדיין נוף דאידך גיסא דאילן נוטה חוץ לכולן כו׳ הרי בכדאיתא שד״א שנותנין לו אם אמרת דאילן שנותנין לו אלפים. ובבינו ל״ד אלפים קאמר דאותן ד״א שנותנים לו הם נמשכים לו בכולל תחומו ועיין מ״ש לעיל דע״ל דמי שמניח עירוב והוא נשאר בתוך העיר והולך בכל העיר דאין נותנין לו אלא אלפים ומש״ה ניחא דנקט הכי אלפים אע״פ שכאן אירי במי שהוא בשדה והולך לשבות במקום עיקרו של אילן מ״מ כיון שבעלמא אין נותנין למיהי עירוב כ״א אלפים סידרא ליתנא דעלמא נקט וק״ל:

[ג] **ודוקא** לבא בדרך התירו כה״ג כו׳ אבל מי שיושב בביתו כו׳ ב״י בביא לשון רש״י שפי׳ ז״ל ואם שאמרו כגון שבא בדרך ואין עמו פת הסשתא עני הוא לו התירו לערב בגרגיר בלא פת ואמר עשיר שיושב בביתו כו׳ וכתב עליו שנראה מדבריו דתרתי בעי שיהא בא בדרך וגם לא יהיה לו פת ע״כ ולפ״ז היה צריך לאוקמי גם כן דברי רבינו דמפליג בין בא בדרך ושיושב בביתו ולא מפליג בין יש לו פת לאין לו פת דסבר גם כן דצריך שיהא תרתי ונראה שהוא ז״ל דקה לפרש דברי רש״י כן מדכתב בא בדרך ואין לו פת

תי מי שיש לו בית מכאן וכו' משנה ס"פ מי שהוציאוהו (דף נב) ואמר רבינו שכיון שהחזיק בדרך לילך שם ויש לו בית שם וכו' דס"ל דדוקא קתני ברייתא מי שיש לו ב' בתים וכדאוקימנא למתני' אמר רב הונא הב"ע כגון שיש לו ב' בתים דהתם ודאי גמר בלבו לקנות שביתה שם כיון שהחזיק בדרך לילך שם אף על פי שלא אמר שביתתי במקום פלוני אמר יוסף ואליבא דר' יוסי ברבי יהודה הא אם אין לו בית שם לא קנה שם עירוב וכן נראה דעת כל הפוסקים אבל הרמב"ם סובר כיון דבמשנה שנינו בכתם משמע ודאי דברייתא ואוקימתא דגמרא לאו דוקא דיש לו ב' בתים אלא אורחא דמילתא נקט :

ומ"ש ולרש"י צריך שיאמר שביתתי במקום פלוני היינו משום דהיה גורס במסקנת התלמוד כרבה ואליבא דר' יהודה דתרתי בעינן דהחזיק בדרך וגם דאמר שביתתי במקום פלוני התם הוא דאמרינן כיון שיש לו בית שם ודאי גמר בלבו לקנות שביתה בסוף אלפים הא לאו הכי לא קנה עירוב ומשמע מדברי רבינו דכרש"י נקטינן לאומרא מדכתב דבריו במסקנא והכי משמע מדברי הרא"ש שהביא הסברא הראשונה והקשה עליה ואח"כ כתב דרש"י גרים הב"ע דאמר שביתתי במקום פלוני וכרבה ואליבא דר' יהודה :

תיא מי שהיה במזרח ביתו וכו' משנה ס"פ כילד מעברין מי שהיה במזרח ואמר לבנו ערב לי במערב במערב ואמר לבנו ערב לי במזרח אם יש היומו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מכן מותר לביתו ואסור לעירובו לעירובו אלפים אמה ולבית יתר מכן אסור לביתו ומותר לעירובו ופירש"י מי שהיה במזרח בשדה וקידש עליו היום ואמר לבנו לערב מבע"י למערב וכו' וכגון' פריך היומו ולעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכן היכי משכחת לה מ"ר יוחנן מי סברת למזרח ביתו למערב ביתו לא למזרח למזרח בנו למערב למערב בנו רבה בר שילא אמר אפי' למזרח למזרח ביתו למערב למערב ביתו כגון דקאי ביתו באלכסונא וכיון דאיכא לאוקמי מתני' בפשוטה בדקא בלקא דעתיה למזרח ביתו למערב ביתו כתב רבינו מי שהיה במזרח ביתו : **והא** דכתב רבינו נתן העירוב בעינן שהוא לו בתוך אלפים אע"ג שגם ביתו הוא לו בתוך אלפים אמה ולביתו יתר מכאן אסור לביתו ומותר לעירובו ומשנה שנינו לעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן אסור לביתו בתוך תחום ביתו אסור לדין ביתו וכו' והכרח הוא לפרש כן דאל"כ קשיא דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ואריך לייסב דסיפא לאו דוקא אלא אגב דנקט בריש ולעירובו יותר מכאן תני נמי בסיפא ולביתו יותר מכאן אבל אין דרך התנא דתני ריש מיידי דסיפא ועוד דמסברא דאע"פ שגם ביתו הוא לו בתוך אלפים ניחא ליה בעירובו ולא בביתו שהרי עשה שליח לערב עליו : המערב

תי מי שיש לו בית מכאן ובית אחר לסוף ארבע אלפים אמה והחזיק בערב שבת בדרך לילך לביתו שבסוף ד' אלפים אפילו לא יצא אלא מפתח ביתו או שיורד רק מהעלייה לבית כדי לילך וחזר בו יכול לילך שם למהר שכיון שהחזיק בדרך לילך שם ויש לו בית שם ודאי גמר בלבו לקנות שביתה בסוף אלפים אפילו לא אמר שביתתי במקום פלוני היינו כאילו אמר ולרש"י צריך שיאמר שביתתי במקום פלוני :

תיא מי שהיה במזרח ביתו בשדה ואומר לשלוחו לערב לו במערב אם נותן העירוב מהלאה לביתו בענין שהוא רחוק ממנו יותר מאלפים וביתו קרוב לו בתוך אלפים העירוב אינו כלום ונשאר לו שביתת ביתו נתן העירוב בענין שהוא לו בתוך אלפים אע"ג שגם ביתו לו לתוך אלפים קנה שביתה במקום עירובו ולא בביתו :

תיב עירב חצי היום הראשון לרוח צפון והשני לרוח דרום שטעה והיה סבר שאפשר לעשות כן או שאמר לשנים עירבו עלי ואחד עירב עליו לצפון ואחד לדרום אם הניח כל אחד עירובו בתוך אלפים לא יזוז ממקומו שאין ידוע איזה עירוב קנה לו ואם לא נתנו העירובין בסוף אלפים הולך מה שאיפשר לו לילך מכח שניהם כיצד נתן כל אחד עירובו לסוף אלף מביתו (מ) יש לו אלף אמה מביתו לכל אחד מהעירובים נתן האחד למזרח לסוף אלף והשני למערב לסוף ת"ק הולך למערב אלף מכח העירוב שבמזרח ולמזרח אלף ות"ק מכח העירוב שבמערב : המערב

וכ"כ כמ"ג וכמ"ק ופירש"י זהו שאמרו . כגון זה שהוא בדרך ואין עמו פת דהשתא עני הוא לו התירו מכמיס לערב ברגליו בלא פת : ואחד עשיר . היושב בביתו : מחלוקת במקומי . כלומר שביתתי במקומי ע"כ נראה מדבריו דתרתי בעינן שיהא בא בדרך וגם לא יהיה לו פת אבל הרמב"ם כתב בפי"ז וכן אם נתכוון לקבוע שביתתו במקום ידוע אצלו וכו' בד"א בעני שאין מעריחין אותו להניח עירוב או ברחוק כגון מי שהיה בא בדרך וכו' אבל אם לא היה רחוק ולא עני ה"ז לא קנה שביתה ברחוק מקום וכתב שם ה"ה בשם הרשב"א איזהו עני כל שיוצא מביתו שלא על דעת לערב והשכה לו בדרך ואפי' היה בידו פת יצא מביתו ע"ד לקנות שביתה באחד מהמקומות אפילו עני ה"ז עשיר לדבר זה שאין לך עני שאין לו בביתו אוכלין שיכול לערב בהם ודקדק כן מן הכוגיא ואינו נראה כן אל' רבינו עכ"ל : בסימן תי"א יתבאר דמי ששלח עירוב ע"י שליח ונתנו חוץ לאלפים ממקום שעומד המשלח קנה שביתה בעיר שעומד ויש לו משם אלפים אמה לכל רוח משום דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי :

תי מי שיש לו בית מכאן ובית אחר לסוף אלפים אמה וכו' משנה ס"פ מי שהוציאוהו (דף נב) מי שיצא לילך לעיר שמערבין בה והחזירו חבירו הוא מותר לילך וכל בני העיר אסורים דברי ר' יהודה ר"מ אומר כל שהוא יכול לערב ולא עירב ה"ז חמר גמל וכגמ' מ"ש מיהו ומ"ש מינהו א"ר הונא הב"ע כגון שיש לו ב' בתים ובינייהס ב' תחומי שבת מיהו כיון דנפק לאורחא ה"ל עני והני עשירים נינהו ופי' רש"י לעיל מיהו כיון דנפק לאורחא משום הליכה ממש ולא משום לערב ברגליו ה"ל עני ויכול לומר שביתתי בסוף התחום ויהי' מקום הניכר לו שם וכלונתא דאמורא היא לקמן דאמר דאמר' לא אמר נמי כיון דנפק לאורחא ה"ל עני בני העיר דאמרו ליה ערב עלן ר"ל שהוא היה מכיר אילן או גדר ומכרו לו שביתתם וכן פירש ר"ר יהונתן ומתוך דברי הרמב"ם נלמוד דהרי"ף בשאלתו בני העיר לזה לערב להם בכתם מיירי שכתב בפ"ז מה"ע וז"ל אנשי העיר ששלחו אחד מהם להוליך להם עירובן למקום ידוע והחזיק בדרך והחזירו חבירו ולא הוליך עירובן הן לא קנו שביתה באותו מקום שהרי לא הונח שם עירובן ואין להם להלך ממדינתם אלא אלפים אמה לכל רוח והוא קנה שם עירוב שהרי הוא בא בדרך ונתכוין לשבות שם והחזיק בדרך לפיכך יש לו להלך לאותו מקום לאחר ולהלן ממנו אלפים אמה לכל רוח עכ"ל . וכתב ה"ה ומדברי רבינו נראה דכשאמר שיש לו ב' בתים אותרא דמילתא נקט אבל הרשב"א כתב שכל שלא אמר בפירוש שביתתי במקום פלוני כיון שהחזירו חבירו אם אין לו בית שם כל שחזר ולא הלך אני אומר כאלו שלא לילך שם עד שיאמר בפירוש שביתתי במקום פלוני עכ"ל . ואיתא תו בגמרא תנ"ה מי שיש לו שני בתים ובינייהס שני תחומי שבת כיון שהחזיק בדרך קנה עירוב

דר"י יתר על כן אמר ר' יוסי ברבי יהודה אפילו מצאו חבירו ואמר לו לין פה עת המה היא עת לנה היא למחר משכים והולך אמר רבה לומר כ"ע ל"פ דצריך כ"פ להחזיק ורב יוסף אמר להחזיק כ"ע ל"פ דצריך כ"פ לומר . ופירש רש"י לומר כ"ע ל"פ דצריך . שיאמר לו חבירו לין פה כדקתני מתניתין בדרבי יהודה והחזירו חבירו דהשתא ודאי משום נחה והמה הוא דהדר ביה ודעתיה למיקני שביתה בסוף התחום ואף על פי שלא אמר אבל אם חזר מעצמו איכא למימר נמלך ולא קנה שביתה דאפילו גילוי דעתא ליכא והרי הוא כבני עירו ורב יוסף אמר להחזיק כ"ע ל"פ דצריך כ"פ לומר לין פה כך שמעתי והרבה גמגומים יש . ל"א ולא שמעתיו אמר רבה לומר שביתתי בתוך התחום כ"ע ל"פ דצריך זה החוזר לומר כן וכי פליג ר' יוסי ואתא לאקולי אחזקה פליג דשמעיה לר"י דאמר החזיק ואתא אינו מצאו חבירו שהיה רוצה להחזיק ולא הניחו חבירו קנה עירוב ובלבד שיאמר שביתתי לשם דהואיל והיה רוצה לצאת חשבינן ליה כיוצא והוי עני רב יוסף אמר להחזיק בדרך כ"ע ל"פ דצריך דאי לא החזיק לא הוי עני כ"פ לומר דר"י בעי שיאמר שביתתי לשם ואתא ר' יוסי למימר אפילו לא אמר מידי קני הואיל והחזיק דגלוי דעתא קנייה הוא . ובתר הכי אמרינן רב יהודה בר אישתא אייתי ליה כלכלה דפירי לר' נתן בר אושעיא כי הוי אזיל שביקיה עד דנחית דרגא א"ל בית הכא למחר קדיש ואזיל כמאן כרב יוסף ואליבא דר' יוסי בר' יהודא זו היא גי' רי"ף וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ז שכתב זה שאמרנו שצריך הקונה שביתה בדרחוק מקום שיחזיק בדרך לא שיצא וילך בשדה אלא אפי' ירד מן העלייה לילך לאותו מקום וקודם שיצא מפתח החצר החזירו חבירו ה"ז החזיק וקנה שביתה בדרחוק מקום אינו צריך לומר שביתתי במקום פלוני אלא כיון שגמר בלבו והחזיק בדרך כל שהו קנה שם שביתה והרא"ש כתב על גירסא זו וקשה אמאי לא חשיב ליה בהדי שדה קנין ומחצה דהלכה כרב יוסף ורש"י גרים הב"ע דאמר שביתתי במקום פלוני ואליבא דר' יהודה עכ"ל :

תיא מי שהיה במזרח ביתו בשדה וכו' משנה בפ' כילד מעברין (דף ס) מי שהיה במזרח ואמר לבנו לערב לו במערב במערב ואמר לבנו לערב לו במזרח אם יש ממנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מכאן מותר לביתו ואסור לעירובו ואסור לביתו ופירש"י מי שהיה במזרח . בשדה וקידש עליו שם היום ואמר לבנו לערב מבע"י למערב : ולעירובו יותר מכאן . שנתן לו העירוב מביתו והלאה . מותר לביתו לדין ביתו כלומר למות שביתתו מביתו כאילו לא עירב . ואסור לעירובו למות שביתתו מעירובו דכיון דקידש עליו היום רחוק מעירובו יותר מאלפים נמצא שאינו יכול להלך וליטלו שהרי אין עירובו קונה לו אלא אלפים לכל רוח וכיון דאינו עירוב הוי ליה שביתתו בביתו שהרי בתחום ביתו הוא ואע"ג דאוקמינן בשילהי מי שהוציאוהו דאי מוקמי ליה באיזך גיסא דאילן קס ליה כו' אלמא אמר שביתתי רחוק מאלפים ה"ז לא יזוז ממקומו ה"מ בבא בדרך דכיון דבמקום פלוני לא יכול לקנות דרחוק מאלפים הוא ובמקום רגליו לא הוא ניחא ליה דליקני ליה אין לו שביתה כלל לפיכך לא יזוז ממקומו אבל בעומד בביתו ועירב במקום שאינו עירוב יש לו שביתה בביתו דמסתמא בביתו ניחא ליה למיקני כשאין עירובו עירוב כדתנן בפ' בכל מערבין גבי נתגלגל חוץ לתחום כפק מבע"י ספק משחשיכה ה"ז חמר גמל ולא קתני לא יזוז ממקומו שמעינן מינה דאם אינו עירוב יש לו שביתה בביתו : אסור לביתו לדין ביתו למות מביתו אלפים לכל רוח עכ"ל . וה"ר יהונתן כתב אע"פ שאינו בפ' מי שהוציאוהו שהאומר תהא שביתתי במקום פלוני והיה אותו מקום רחוק ממנו יותר מאלפים אמה ואמרינן התם ה"ז לא יזוז ממקומו לא דמי התם בבא בדרך מיירי וכיון דבמקום פלוני לא היה יכול לקנות שביתה שהרי רחוק מאלפים היה ובמקום רגליו לא היה ניחא ליה דליקני אין לו שביתה כלל שהרי הוא פשע בעצמו שהיה לו לפרש דבריו ולומר אם אני רחוק מאותו מקום יותר מאלפים תהא שביתתי במקומי וכיון שלא אמר פושע הוא אבל האי ששלח ע"י שליח היה לו לשליח לדקדק בשליחותו שכיון שכשיקדש היום לא יהא אצלו אותו לתחום וכיון שלא דקדק יכול לומר האב לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וקנה שביתה במקומו והרי הוא כאילו לא עירבו עליו כלל עכ"ל ופריך בגמ' הימנו ולעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן היכי משכחת לה ומשני כגון דקאי ביתיה באלכסונא ופירש"י באלכסונא . דינו לדין עירובו משוך עירובו למערב יותר מביתו ואע"פ שהאלכסון רב והרי ביתו רחוק ממנו יותר מעירובו וכתב הרא"ש לעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן אסור לעירובו ואסור לביתו פי' לדין ביתו והה"נ אם היה בתוך תחום ביתו אסור לדין ביתו אלא אגב דנקט בריש ולעירובו יותר מכאן תנא נמי ולביתו יותר מכאן :

תיב עירב חצי היום הראשון לרוח צפון וכו' בפ' בכל מערבין (לח) אמרו לר"א אי אתה מודה שאין מערבין ליום א' חצי לצפון וחצי לדרום אמר להם אבל ובפ' מי שהוציאוהו (דף כ) תניא טעה ועירב לב' רוחות דומה הוא שאמר לעבדיו צאו ועירבו לי אחד עירב עליו לצפון ואחד עירב עליו לדרום מהלך לצפון בעירובו לדרום ולדרום בעירובו לצפון ואם מיצעו עליו את התחום לא יזוז ממקומו ופירש"י טעה ועירב לשתי רוחות לדרום ולצפון כמדומה הוא שמותר לעשות כן ולילך שחרית כאן וערבית כאן וכיון שנתכוון לשתיהם והאחד הוא דקנתה ואינו יודע איזו היא נותנין עליו חומרי זאת וחומרי זאת

דרישה

פת וגם מדמפליג בין בא בדרך דמסתמא אין לו פת ובין היושב בביתו ולא מפליג בין יש לו פת לאין לו פת ויהיה במקום שיהיה משמע דבעי תרתי ולא נראה דאין לאוש לכל זה כי רש"י ז"ל

פרישה

כי' תיב (מ) יש לו אלף אמה מכאן לכל א' מהעירובים כו' וא"ל דמיירי כשכלה מדתן בסוף העיר דה"ל כל העיר כד' אמות דאי כלתה בתוך העיר לא היה ל' לילך

אחת מהלך לצפון כעירובו לדרום לדרום כעירובו לצפון מהלך לביתו לצפון כשיעור תחום שמניח לו עירובו של דרום לצד צפון ומהלך לדרום לביתו כשיעור תחום שמניח לו עירובו של צפון לצד דרום כגון אם לא הוצרך ללכת אלא ג׳ אלפים לכאן וג׳ אלפים לכאן והניח עירוב בסוף אלף אמה לכאן ובכוף אלף אמה לכאן דליהוו ליה ממקום עירובו ולכאן אלפים אמה מותר לילך אלף אמה מביתו לכאן ולכאן דמעירובו יש לו אלפים אמה לכל רוח הלכך אלפים שיש לו לצפון מעירובו שבדרום כלות לו לסוף אלף לצפון ביתו ואלפים שיש לו לדרום מעירובו שבצפון כלות לו לכוף אלף אמה לדרום ביתו. ואם מיצעו עליו את התחום עליו בשבילו מיצעו התחום שהניח כל אחד עירוב לסוף אלפים דהשתא הו״ל עירוב באמצע שני תחומין תחום שלם מן המערב לביתו ותחום שלם מן המזרח נתכוונו לקנות מן העירוב אלפים והלאה. לא יזוז ממקומו מביתו ואפילו כבני עירו אינו דהא לא נתכוון לקנות שביתה אלא במקום העירובין ואינו יודע איזה מהם קנה זה עירוב הדרום מפסידו אלפים של צפון וזה עירוב הצפון מפסידו אלפים של דרום עד כאן לשונו ומה שכתב הולך למערב אלף מכח העירוב שבמזרח פשוט הוא שפירושו מכח מה ששייר לו העירוב שבמזרח וכן למזרח אלף וק״ק מכח העירוב שבמערב פירושו מכח מה ששייר לו העירוב שבמערב:

תיג המערב לרבים וכו׳ ר״פ כיצד משתתפין (פב.) בתחומין מניח את החבית ואומר ה״ז לכל בני עירי: **ומ״ש** ובלבד שיהא בו מזון ב׳ סעודות לכל אחד משנה סס: **ומ״ש** צריך לזכות להם בפ׳ חלון (פ.) עירובי תחומין רב אמר צריך לזכות ושמואל אמר ל״צ לזכות וידוע דהלכה כרב באיסורי יעוד דמסיק התם א״ר נחמן נקטינן אח׳ עירובי תחומין ואחד עירובי חצירות ואחד שיתופי מבואות צריך לזכות: **ומ״ש** על ידי אחר הראוי לכך כמו שפירשנו בעירובי חצירות כן כ׳ הרמב״ם ז״ל בפ״ו מה״ע ופשוט הוא ודבר מבואר הוא דהא דצריך לזכות ע״י אחר אינו אלא בשאחד מערב משלו עליהם אבל אם משלהם הוא מערב אין מקום לזיכוי וכן פשוט שם בברייתא:

ומ״ש וצריך להודיעו פשוט הוא כן כתב הרמב״ם פ״כ מה״ע יצריך להודיעם שאין מערבין לאדם עירובי תחומין אלא לדעתו שמא אינו רוצה לערב באותו רוח שרצה זה: **וכל** מי שהודיעו מבע״י וכו׳ גם זה שם בחשיבה הנזכר וכל מי שקיבל עליו מבע״י מיתר ומשתשיכה אכור ובגמרא שמע מינה אין בדיורה דאי יש בדיורה איגלי מילתא לתפרע דמבע״י הוה ניחא ליה אמר רב אשי הודיעוהו ולא הודיעוהו קתני ופירש״י הודיעוהו מבע״י אף על פי שלא נתרצה מבע״י ונתרצה משתשיכה אמרינן הודרר שקודם זמן קיימת העירוב דעתו לכך. לא הודיעוהו עד שתשיכה מאי בדיורה איכא הא לא הוה ידע דאיכא עירוב דנימא דעתיה עליה הוה וכיון דקיימא לן בדרבנן יש בדיורה נקטינן הכי וכן פסק הרמב״ם בפ״ו מה״ע וכן כתב הגהות אשיר״י סס ובפ׳ בכל מערבין ויש לתמוה על סמ״ג שכתב לשון המשנה סתם: **וכן** נמי מי שהניח עירוב לכל שבתות השנה וכו׳ פלוגתא דתנאי בברייתא בפרק בכל מערבין (דף ל״ז) וכיון דקיימא לן כמ״ד בדרבנן יש בדיורה נקטינן כמאן דאמרי דאשרי דבדרבנן יש בדיורה: **וכן** מי ששמע שיש לחכם לבא וכו׳ משנה בפרק בכל מערבין (דף ל״ו) ואע״ג דהניא מתניתין ליתא אלא למ״ד יש בדיורה הא קי״ל דבדרבנן יש בדיורה ולפיכך הכאנו הרי״ף והרא״ש ז״ל ורש הרמב״ם פסקה בפ״ח מה״ע: **וכן** אם אומר לשנים או לשלשה הריני מערב על איזה מהם שארצה וכו׳ ברייתא סס (דף ל״ז) ואע״ג דתנאי בה דבעי שיהא מבע״י הא לוקימנא לה כמאן דאמר אין בדיורה ואנן הא קיימא לן בדרבנן יש בדיורה כדלעיל ואם כן אפילו לא בירר את מי רצה עד שתתשך עירובו עירוב וכן פסק הרמב״ם בפ״ח וכן כתבו הגהות אשיר״י בשם ר״ת וא״ז:

תיד אין מערבין עירובי תחומין לאחר אלא מדעתו דשמא אינו רוצה להרויח אלפים שמצד זה כדי שלא להפסיד אלפים שבנגדו חוץ מבנו קטן שיכול לערב עליו שלא לדעתו אפילו אין סומך על שלחנו ועל עבדו ושפחתו הכנעניים ואפילו מיחו בו שלא לערב עליו אינו מיחוי ואפילו עירבו הם בעצמם אינו כלום ויוצאין בשל רבם אבל בנו גדול אפילו סומך על שלחנו ועבדו ושפחתו העברים ואשתו אינו יכול לערב עליהם שלא מדעתם וה״מ שמיחו בו או שעירבו הן בעצמן לרוח אחרת אבל עירב עליהם וידעו ולא מיחו הוי עירוב [מ] קטן שאין אביו בעיר יוצא בעירוב אמו אפילו לא עירבה עליו עד שיהא לו ו׳ שנים שלימות מפני שנגרר אחריה אבל אם אביו בעיר אינו נגרר אחריה כ״כ ואינו יוצא בעירובה אלא עד ה׳ שנים שלמות:

אין

תיג המערב לרבים אומר הרי עירוב זה בשביל כל בני העיר ובלבד שיהא בו מזון שתי סעודות לכל אחד וכל מי שירצה יסמוך עליו וצריך לזכות להם ע״י אחר הראוי לכך כמו שפירשנו בעירובי חצרות (מ) וצריך להודיעם וכל מי שהודיעו מבעוד יום אפילו לא גמר בלבו לסמוך עליו מבעוד יום (ג) אלא לאחר שחשכה הוי עירוב אבל אם לא הודיעו מבעוד יום אינו יכול לסמוך עליו לאחר שתחשך וכן נמי מי שהניח עירוב לכל שבתות השנה (ג) ואמר איזה מהם שארצה אלך ואסמוך עליו אע״פ שלא גמר בלבו עד למחר יכול לסמוך עליו וכן מי ששמע שיש לחכם לבא ואינו יודע לאיזו רוח והניח ב׳ עירובין ואמר לאותו צד שיבא החכם יקנה לי עירוב לרוח שבא לו החכם קונה לו (ד) או אם אמר אם לא יבא כלל אהיה כבני עירי או אם יבאו שנים למקום שארצה אלך הכל לפי תנאו וכן אם אומר לשנים או לג׳ הריני מערב על איזה מהם שארצה אע״פ שלא בירר את מי רצה עד שהחשיך הוי עירוב:

תיד אין מערבין עירובי תחומין לאחר אלא מדעתו דשמא אינו רוצה להרויח אלפים שמצד זה כדי שלא להפסיד אלפים שבנגדו חוץ מבנו קטן שיכול לערב עליו שלא לדעתו אפילו אין סומך על שלחנו ועל עבדו ושפחתו הכנעניים ואפילו מיחו בו שלא לערב עליו אינו מיחוי ואפילו עירבו הם בעצמם אינו כלום ויוצאין בשל רבם אבל בנו גדול אפילו סומך על שלחנו ועבדו ושפחתו העברים ואשתו אינו יכול לערב עליהם שלא מדעתם וה״מ שמיחו בו או שעירבו הן בעצמן לרוח אחרת אבל עירב עליהם וידעו ולא מיחו הוי עירוב אמו אפילו לא עירבה עליו עד שיהא לו ו׳ שנים שלימות מפני שנגרר אחריה אבל אם אביו בעיר אינו נגרר אחריה כ״כ ואינו יוצא בעירובה אלא עד ה׳ שנים שלמות:

אין

ומ״ש על ידי אחר הראוי לכך כמו שפירשנו בעירובי חצירות כן כ׳ הרמב״ם ז״ל בפ״ו מה״ע ופשוט הוא ודבר מבואר הוא דהא דצריך לזכות ע״י אחר אינו אלא בשאחד מערב משלו עליהם אבל אם משלהם הוא מערב אין מקום לזיכוי וכן פשוט שם בברייתא:

ומ״ש וצריך להודיעו פשוט הוא כן כתב הרמב״ם פ״כ מה״ע יצריך להודיעם שאין מערבין לאדם עירובי תחומין אלא לדעתו שמא אינו רוצה לערב באותו רוח שרצה זה: **וכל** מי שהודיעו מבע״י וכו׳ גם זה שם בחשיבה הנזכר וכל מי שקיבל עליו מבע״י מיתר ומשתשיכה אכור ובגמרא שמע מינה אין בדיורה דאי יש בדיורה איגלי מילתא לתפרע דמבע״י הוה ניחא ליה אמר רב אשי הודיעוהו ולא הודיעוהו קתני ופירש״י הודיעוהו מבע״י אף על פי שלא נתרצה מבע״י ונתרצה משתשיכה אמרינן הודרר שקודם זמן קיימת העירוב דעתו לכך. לא הודיעוהו עד שתשיכה מאי בדיורה איכא הא לא הוה ידע דאיכא עירוב דנימא דעתיה עליה הוה וכיון דקיימא לן בדרבנן יש בדיורה נקטינן הכי וכן פסק הרמב״ם בפ״ו מה״ע וכן כתב הגהות אשיר״י סס ובפ׳ בכל מערבין ויש לתמוה על סמ״ג שכתב לשון המשנה סתם: **וכן** נמי מי שהניח עירוב לכל שבתות השנה וכו׳ פלוגתא דתנאי בברייתא בפרק בכל מערבין (דף ל״ז) וכיון דקיימא לן כמ״ד בדרבנן יש בדיורה נקטינן כמאן דאמרי דאשרי דבדרבנן יש בדיורה: **וכן** מי ששמע שיש לחכם לבא וכו׳ משנה בפרק בכל מערבין (דף ל״ו) ואע״ג דהניא מתניתין ליתא אלא למ״ד יש בדיורה הא קי״ל דבדרבנן יש בדיורה ולפיכך הכאנו הרי״ף והרא״ש ז״ל ורש הרמב״ם פסקה בפ״ח מה״ע: **וכן** אם אומר לשנים או לשלשה הריני מערב על איזה מהם שארצה וכו׳ ברייתא סס (דף ל״ז) ואע״ג דתנאי בה דבעי שיהא מבע״י הא לוקימנא לה כמאן דאמר אין בדיורה ואנן הא קיימא לן בדרבנן יש בדיורה כדלעיל ואם כן אפילו לא בירר את מי רצה עד שתתשך עירובו עירוב וכן פסק הרמב״ם בפ״ח וכן כתבו הגהות אשיר״י בשם ר״ת וא״ז:

תיד אין מערבין עירובי תחומין לאחר אלא מדעתו כו׳ בכוף פרק חלון (דף פ״א): **ומ״ש** חוץ מבנו קטן וכו׳ עד וידעו ולא מיחו הוי עירוב הכל ר״פ כיצד משתתפין וכ״ה הרב המגיד בפ״ז ופירש סס בגמרא שאם שמעו ולא מיחו מיד יוצאין בעירובו וכתב הרשב״א ז״ל ואפילו לא הודיעם עד שתשיכה:

ומ״ש שיכול לערב על בנו קטן אפילו אינו סומך על שולחנו ואינו מערב על בנו גדול אפילו סומך על שולחנו כן כתב סס הרא״ש (דף קכ״ו) דאפילו לר׳ יוחנן דפ״ק דמציעא (יב:) דאמר לא גדול גדול ממש כו׳ מודה הכא דקטן אפילו אין סומך וכו׳ דטעמא דקטנים כדי לחנכם במצות וה״נ איכא חינוך דאין מערבין אלא לדבר מצוה וכן כתבו התו׳ וכ״ג מדברי הרמב״ם בפ״ו מה״ע: **קטן** שאין אביו בעיר וכו׳ בריש פרק כיצד משתתפין (דף פ״ב) אמר רב אסי קטן בן ו׳ יוצא בעירוב אמו מיתיבי קטן שצריך לאמו יוצא בעירוב אמו ואמרי ר׳ יוחנן ורש לקיש דעד כבר ד׳ וכבר ה׳ מיקרי צריך לאמו כל חד לפוס חורפיה ואותיבו על ר׳ יוחנן ורש לקיש מדתניא קטן שצריך לאמו יוצא בעירוב אמו עד בן שש וכריקו לא קשיא הא דאתיה לאבוה במתא הא דליתיה לאבוה במתא ודעת הרא״ש דקיימא לן כהאי שינויא דר׳ יוחנן ורש לקיש לגבל הרי״ף והרמב״ם בפ״ו וסמ״ק לא כתבו אלא דברי רב אסי לבד משמע דס״ל דלא סמכינן אהאי שינויא דהא לרב אסי ליתיה דהא אתבוה מהניא ברייתא ושני עד ועד בכלל ור׳ יוחנן ור״ל דשני הכי היינו משום דס״ל עד ולא עד בכלל ואנן כרב אסי נקטינן מדמייתי לה תלמודא בס״פ אע״פ

אין

(סה:) וכן פסקו התוס׳ ורבינו כתם דבריו כדעת הרא״ש:

פרישה

לילך למוץ העיר אפילו אמה א׳ ורבינו לא הזכיר לפרשו כיון דכבר כתב דין זה בסי׳ ת״מ וק״ל ובזה ניחא מה שזה נתן עירובו לכוף אלף ולא נתן בסוף אלפים אף כי לא היה צריך לפי שדאם להשתכר אותו אלף שבצד אמר מאחר שהעיר קטנה וכלתה מדתו בסוף העיר:

סי׳ תיג (א) **וצריך** להודיעם דשמא מובא לסם דרוצין לילך לצד השני וכמ״ש בסמוך בסי׳ שאמר זה:

(ב) **אלא** לאחר שהשיכה הוי עירוב דאמרינן הודרר שקודם זמן קיימת העירוב דעתו לכך אבל לא הודיעהו עד שהשיכה לו אמי בדיורה איכא הא לא הוי ידע דאיכא עירוב דנימא דעתו עליה הוי וכיון דקי״ל בדרבנן יש בדיורה נקטינן הכי רש״י. וזה טעם לכל הימים שכתב בסי׳ זה בסמוך דבעירוב דרבנן אמרינן יש בדיורה אע״ג דבדברי תורה קי״ל דאין בדיורה:

(ג) **ואמר** אזה מהן שאלכה ר״ל אזה שבת שאלכה יקנה לי עירובי ובשבת שלא אלכה לא יקנה לי אלא הריני כבני העיר לילך לכל צד העיר אלפים רש״י דף ל״ד ע״ב:

(ד) **או** אם אמר אם לא יבא כלל כו׳ או אם יבאו שנים כו׳ קלת קשה דהוי מני לעדביכו כולהו במד בבא ולא יכתוב לו לו דהא ודאי גם אם אמר שיבבר מכולם אזה שילכה ג״כ אמרינן בדיורה:

אין

דרישה

ז״ל סבר דסגי במדה באין לו פת ובא בדרך מסתמא אין לו פת והא דנקט בא בדרך ולא נקט אין לו פת משום דבא לפרש דברי ר״מ דמתניתין דפרק מי שהוציאוהו דף מ״ט דתנן ז״ל מי שבא בדרך והיה מכיר אילן כו׳ עד זכו שאמרו כבני מערב ברגליו ר״מ אמר אין לנו אלא עני כו׳ ומכרא שם בגמרא דף ט׳ דוכו שאמרו ר״מ קתני לה וקאי אדישא אמי שבא בדרך כו׳ ואמר שביתתי בעיקרו דקתני קנה ועליה קאמר ר״מ דזכו שאמרו בעני כו׳ דיאלי קולא לעני הוא דאקיל כו׳ וע״ש בפירש״י לכך נקט ז״ל בלשונו וזכו שאמרו כגון זה שהוא בא בדרך כו׳ ותדע ג״כ מלשון רש״י שבביאת ב״י בחיים סי׳ ת״י וז״ל ופירש״י לעיל אילו כיון דנפיק לאורחא משום עליכה ממש ולא משום לערב ברגליו ר״ל עני ומדמפליג בין עליכה ממש ובין לערב ברגליו ע״כ צ״ל דס״ל כי נפיק לאורחא משום עליכה ולא עירב הוי כמי שבא בדרך דמסתמא אין לו פת וזה הוי עני אבל אם יצא מביתו לערב ברגליו לא הוי עני מאחר שיש לו פת בביתו וא״כ מוכרח מדברי רש״י ז״ל דתלה הכל בדרך דאינו צריך תרתי ועוד כתב שם רש״י ז״ל דאם לא החזיק בדרך לא הוי עני משמע ג״כ דא״ל תרתי רק אם בא בדרך הוי עני כיון דמסתמא אין לו פת בדרך:

כי׳ תיד (מ) **קטן** שאין אביו בעיר כו׳ בגמרא בריש פרק כ׳כד משתתפין דף פ״ב אמר רב אסי קטן בן שש יוצא בעירוב אמו מיתיבי קטן שצריך לאמו יוצא בעירוב אמו ושאין צריך לאמו יוצא ואמר ר׳ יוחנן ורש לקיש אלמא מכי הוה בר ממש בעי לזכויי ומפי מבר ד׳ ה׳ קרי ליה א״ל כל חד לפוס חורפיה אלמא מכי הוה בר ד׳ כל חד וחד לפוס דידן ותו הא אם בן ד׳ כל חד וחד לפוס דידן אמאי אינו יוצא בעירוב אמו עד בן שש כו׳ לימא תיסוי תיובתא דרב אסי ופירש״י דמשמע ליה דעד ולא עד בכלל ואיכו אמר אסי עד ועד בכלל לימא תיסוי תיובתא דר׳ יוחנן ור״ל ופי׳ רש״י דמפרש בר ד׳ בר ה׳ קרי ליה א״ל לאמו וכבא תני יוצא בעירוב אמו כו׳ ומסיק ל״ק הא דליתא אבוה במתא הא דליתא אבוה במתא ולא קרי ליה צריך לאמו מבן ד׳ ולמעלה ובריתא דליתא לאבוה במתא וכתבו התוס׳ הא דלא אסי דליתא לאבוה במתא הא דלא אתיא לאבוה במתא דא״כ הוי פליגי דר׳ יוחנן ור״ל אדרב אסי והילכתא כרב אסי דמייתי ליה תלמודא בסוף פרק תפש״י עכ״ל ולצונו לומר דאם אסי מוקי פליגא דרב אסי בריתא דקתני עד בן שש דמשמע ולא עד בכלל דדליתא לאבוה במתא והא דרב אסי בן שש שלמים מיירי בדליתא לאבוה במתא דא״כ הוי פליגי אדר׳ יוחנן ור״ל דמוכרחים לאוקמי הברייתא בדליתא לאבוה במתא אבל בדליתא לאבוה הוי כבר ד׳ או כבר ה׳ ולרב אסי יהא דליתא לאבוה עד שש לכך מוקי ברייתא דליתא לאבוה דרב אסי עד ועד בכלל וסיינו ממש דרב אסי והשתא לא פליגי אהדדי דרב אסי ובריתא דאבוי שש מיירי בדליתא לאבוה ודר׳ יוחנן דקאמרי כבר ד׳ וכבר ה׳ מיירי בדליתא לאבוה ומר אמר מדה ומר אמר מדה ולא פליגי והילכתא כתרוויהו ורבא שוה היה דעת הרא״ש ורבינו שכתבו דין דרב אסי קטן בן שש יוצא בעירוב אמו וגם כתבו כסיוויא דר׳ יוחנן דאין בעיר אבל אם אבוי בעיר אין יוצא בעירוב אלא עד ד׳ או עד ה׳ וכמ״ש דתרוייהו הלכה ומ״ש רבינו עד ה׳ אינם שלימות ר״ל עד שיהא בן ה׳ אבל טפי לא וכדר׳ יוחנן שהזכיר מדברי רש״י כמ״ש בסמוך וא״ל שגם זה דעת ב״י שכתב ז״ל ודעת הרא״ש דקי״ל כהאי שינויא דר׳ יוחנן ור״ל ר״ל אף כשינויא דר׳ יוחנן אע״ג דלא משמע הכי מדבריו ע״כ צ״ל כך היה דעתו ודעת הרי״ף שלא כתב אלא דברי רב אסי לבד הוכיח דס״ל דלא סמכינן דשינויא דר׳ יוחנן דלרב אסי ליתא לאהאי דמדשני מ״ש בסמוך בשם התוספות אין להוכיח כלום ומדרבא מזה יש להוכיח מיפכא דלא פליגי מהדדי וכמ״ש. ומ״ש אמ״כ וא״ל ור׳ יוחנן ור״ל דשני הכי היינו משום דס״ל עד ולא עד בכלל כו׳ הוא תמיה בעיני כי כל זה אינו מוכרח ואיני יודע מה מועיל לו זה להוכיחו ומדרבא אם היה סובר ר׳ יוחנן עד ועד בכלל אז היה מוכרח לשינויי הברייתא ולאוקמה בדליתא לאבוה ועדיכא הל״ל משום דס״ל עד ועד בכלל ולריך לתוק ולפרש דבריו אעפ״י שאינם

מוכיח

תטו אין מערבין אלא לדבר מצוה והוא משנה ומימרא דרב יוסף ריש פ' כיצד משתתפין: **ומ"ש** מו להקביל פני רבו וכו' משנה בפרק בכל מערבין (דף ל): **ומ"ש** ומיהו לאחר שעירב לדבר מצוה הכמ"ק דמשמע ליה מלישנא דרב יכול לילך אף לדבר הרשות כן כתב יוסף דה"ק אעפ"י דיכול לילך לדבר הרשות מ"מ לכתחלה אין מערבין לדבר הרשות אלא לדבר מצוה דאל"כ הכי הל"ל אין הולכין בעירוב לדבר הרשות ובהגהת אשיר"י ר"פ כיצד משתתפין כתב דלרבא מערבין לכתחלה לדבר הרשות וכתב כן משום דהכי משמע בסוגיא דפ' בכל מערבין (דף ל"א) אליבא דרבא וכמו שפירש ב"י ואין כן דעת כל הפוסקים. כתב הרמב"ם ואם עירב לדבר הרשות הוי עירוב נראה דהכי משמע מלישנא דרב יוסף מדלא אמר מערבין לדבר מצוה ואין מערבין לדבר הרשות דאי אמר הכי הוה משמע אפילו דיעבד אינו עירוב אם עירב מתחלה לדבר הרשות אבל השתא משמע מלישנא אין מערבין לכתחלה אלא לדבר מצוה אבל דיעבד קנה עירוב אפילו עירב לדבר הרשות:

ואין מערבין אותו ב"ה וכו' נתבאר לעיל בסי' רס"א ס"ג ע"ש:

תיו שבת ויו"ט שתי קדושות הן וכו' משנה פרק בכל מערבין ריש (דף ל"ח) פלוגתא דר"א וחכמים ואמר רב הלכה כר"א דאמר שתי קדושות הן: **ומ"ש** ובלבד שיניח העירובין לסוף אלף וכו' שם בסוף הדף דאי הוה מנח ליה בסוף אלפים אמה לכאן ובסוף אלפים אמה לכאן הו ליה לגד שכנגדו ביום ראשון כלום ואי הוה בעי למיזל ומיכליה מבע"י לא מצי אזיל ואתן בעינן סעודה דראויה לו מבעוד יום ולילה וא"ל ודאי דאפי' בדיעבד אינו עירוב ביום שני: **ואם** עירב בראשון בדגלו וכו' מימרא דר"י שם בסוף הדף ואיכא למידק לאיזה צורך כתב רבינו כ"ש שלא יוכל לערב בפת שלא עירב בו כבר וכו' שהרי בגמרא לא הזכירו כ"ש זה גם ברמב"ם סוף ה' עירובין כתב בסתם ולא כתב כ"ש ונראה דאיכא נפקותא טובא בהאי כ"ש דכתב רבינו והוא דבעירב בדגלו אע"ג דקאמרינן בגמ' שלא יאמר כלום שלא יהא כמכין מיום טוב לשבת מ"מ אם אמר שביתתי במקומי עירובו עירוב בדיעבד כיון דאף בלא אמירה קנה עירוב אלא דעבר על אזהרת חכמים אבל במערב בפת בתחלה שצריך לקרות עליו שם עירוב ואם לא קרא עליו שם אינו עירוב א"כ הו"ל הכנה ממש אם קרא עליו שם ואפילו בדיעבד אינו עירוב ולכן כתב רבינו במערב בדגלו ולא יאמר כלום שאסור לעשות שום הכנה וכו' פירוש דאעפ"י דאינה הכנה ממש כיון דקנה עירוב בלא אמירה אפ"ה מדרבנן אסור לעשות לכתחלה שום הכנה כלומר אפילו שום דבור שנראה בו הכנה אבל במערב בפת בתחלה כתב רבינו מפני שהיה צריך לקרות עליו שם עירוב וגמלא מכין מי"ט לשבת דכיון דצריך לקרות עליו שם ואם לא קרא שם אינו עירוב כן כשקרא שם מכין ממש מי"ט לשבת והכנה אסורה מדאורייתא הלכך אינו עירוב אפילו דיעבד והכי משמע להדיא ממ"ש ה' המגיד ע"ש הרשב"א ומביאו ב"י שאם עירב בפת חדשה אינו עירוב אלמא דבמערב בדגלו ואמר שביתתי במקומי הוי עירוב דאל"כ הו"ל לאשמועינן רבותא דאפילו התם אינו עירוב כל שכן במערב בפת חדשה. וכן במערב בשני באותו פת עצמו שעירב בו בראשון כיון שאין צריך שיאמר כלום אם עבר ואמר עירובו עירוב. ואם עירב לב' הימים לרוח אחת וכו' כלומר דהשתא א"צ לילך ולחזור ולערב ביום שני דבמה שהיה מערב בעי"ט בפת ואמר בזה העירוב יהא מותר לי לילך אלפים אמה לכל רוח למחר בי"ט וגם בשבת שלאחריו הוי עירוב לשני הימים אפ"ה צריך שישלח לשם בליח כדי שיהא נודע לו שהעירוב היה קיים ב"ה של יום השני אבל ב"י כתב וז"ל ומ"ש ואם עירב לב' הימים וכו' כלומר אפילו אם עירב

תטו אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה כגון לילך לבית האבל (ה) או להקביל פני רבו [ו] או מפני פחד לסטים [ז] ומיהו לאחר שעירב לדבר מצוה יכול לילך אף לדברי הרשות כתב הר"ם במז"ל ואם עירב לדבר הרשות הוי עירוב ובעל הלכות כתב שאינו עירוב ואין מערבין אותו בין השמשות גם בזה כתב הר"ם במז"ל ואם עירב הוי עירוב ומברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב ואומר בזה העירוב יהא מותר לי לילך אלפים אמה לכל רוח ואם מערב לרבים אומר יהא מותר לפלוני ולפלוני או לבני מקום פלוני:

תטז שבת וי"ט ב' קדושות הן הילכך י"ט הסמוך לשבת בין לפניו בין לאחריו יכול לערב ליום (ח) ראשון למזרח והשני למערב ובלבד שיניח העירובין לסוף אלף לכאן ולסוף אלף לכאן או פחות כדי שיוכל לילך ביום ראשון אל מקום העירוב של יום השני שאם לא כן אין העירוב של יום השני כלום דבעינן סעודה הראויה לו מבע"י ואם עירב בראשון בדגלו. שההשיך במקום שרצה לקנות שביתה יעשה ג"כ בשני יחשיך שם ולא יאמר כלום שאסור לעשות שום הכנה מי"ט לשבת או משבת לי"ט אפילו בדבור כ"ש שלא יוכל לערב בפת שלא עירב בו כבר ביום הראשון מפני שהיה צריך לקרות עליו שם עירוב ונמצא מכין מי"ט לחבירו אבל אם עירב בראשון בפתו (ט) יכול לערב בשני באותו פת עצמו שאצ"ל כלום שכבר קרא עליו שם עירוב וא"כ אינו מכין כלום דסוף בין השמשות שהוא תחילת היום קונה עירוב והיום שמערב לו קונה עירוב לעצמו בתחלתו ואם עירב לב' הימים לרוח אחת צריך שיהא העירוב קיים בין השמשות של יום השני שאם אינו קיים

ניתנו לימא כתנאי אמרה לשמעתיה אמר לך רבא מי כגירא לן דאין מערבין אלא לדבר מצוה דכ"ע מצות לאו ליהנות ניתנו והכא בהא קא מיפלגי מר סבר אין מערבין אלא לדבר מצוה ומר סבר מערבין אפילו לדבר הרשות והשתא רבי יהודה דאמר מערבין בבית הקברות סבר אין מערבין אלא לדבר מצוה ורבנן דאמרי סברי דמערבין לדבר הרשות וכיון דקי"ל כרבנן דרבים ניהו אשתכח דאליבא דרבא מערבין לדבר הרשות וכיון דרבא בתרא הוא קי"ל כוותיה זהו טעם ההגהות ואין דבר זה דאיתמר בדרך שקלא וטריא למיפרך דלא תיבוי מילתיה דרבא כתנאי כדאי לדחות מימרא דרב יוסף דאיתמר בדוכתא פרק כיצד משתתפין כתמא ואיכא מאן דפליג עליה התם כלל אדרבה אתמהיה עליה מאי קמ"ל תינוא וזה הוא דעת כל הפוסקים שפסקוה להא דרב יוסף: **כתב** הרמב"ם ואם עירב לדבר הרשות הוי עירוב פ"ו מהלכות עירובין וכתב ה"ה שכן דעת הרמב"ן אבל דעת רש"י והרשב"א כדעת בה"ג מיהו כתב הרשב"א דהיינו דוקא במערב בפת אבל במערב בדגלו קנה שביתה אפילו לדבר הרשות עכ"ל וג"ל שאפילו לכתחלה יכול לערב בדגלו לדבר הרשות ולא אמרו שאין מערבין אלא לדבר מצוה אלא במערב בפת דליתא מדיבא אלא להקל על העשיר וכדתנן בפרק מי שהוציאוהו וכשאינו לדבר מצוה לא רצו להקל. ואין מערבין אותו בין השמשות נכוף פרק במה מדליקין (לד.) מקשינן ריש"א דמתני' דקתני ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה וחד מינייהו עירבתם ומשמע דוקא עם חשיכה אבל לא בספק חשיכה אסיפא דקתני ספק חשיכה מערבין ושני כאן בעירובי חצירות כאן בעירובי תחומין ופירש"י דרישא בעירובי תחומין וכ"כ התוספות בשם ר"ח ור"ת והירושלמי וכן פירשו סמ"ג והרא"ש ז"ל וכן דעת הרמב"ם בפ"ו מהלכות עירובין כתב הרמב"ם בפרק הנזכר ואם עירב הוי עירוב וכ"כ רש"י בסוף פרק במה מדליקין גבי א"ל שנים לא וערב עליהם אבל התום' והרא"ש חולקים עליו:

ומברך וכו' ג"ז מדברי הרמב"ם ודעת הראב"ד שאין מברך וכבר נתן ה"ה טעם לדברי הרמב"ם והא דאיתא בפ"פ במה מדליקין (לד.) ובסוף פרק הדר (עו.) אמר רבה אמרו לו שנים לא וערב עליהם אחד עירב עליו מבע"י ואחד עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשיכה שניסה קנו עירוב כתבה הרמב"ם בפ"ז לענין עירובי תחומין וכן פירש"י אבל הרא"ש הכסיס לפר"ח שבעירובי חצירות דוקא הוא וכתב הרב המגיד בפ"ז שכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל והוא ייחד מה שהקשה על פירש"י והרמב"ם ז"ל. ורבינו כתם דבריו כהרא"ש ולפיכך כתבה בסי' שצ"ג גבי עירובי חצירות ולא כתבה גבי עירובי תחומין:

תיו שבת וי"ט שתי קדושות הן משנה בפרק בכל מערבין (לח.) פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן ואמר רב הלכה כרבי אליעזר דאמר שתי קדושות הן:

ומ"ש הלכך י"ט הסמוך לשבת וכו' ג"ז שם במשנה פלוגתא דרבנן ור"א וכבר כתבתי דפסק רב כר"א דאמר הכי: **ומ"ש** ובלבד שיניח העירובין לסוף אלף וכו' פשוט בסתם גם זה שם (דף ל"ט) מימרא דשמואל וכתב הרב בפת וכו' משנה שם (דף ל"ח): **ומ"ש** ואם עירב בדגלו וכו' שם בגמרא בדף ל"ח: **ומ"ש** דסוף בין השמשות קונה עירוב פשוט שם בגמרא מי בברתא כוף היום קונה עירוב תחלת היום לעצמה: **ומ"ש** ואם עירב שקנה עירוב ליום ראשון ע"י פת זה ברוח זו שצריך שיהיה מצוי העירוב במקומו בליל ב' וכ"ש כשעירב ב' עירובים לב' הימים לב' רוחות שצריך שיהיה העירוב מצוי במקומו בליל ב' דאל"כ אכתי לא קנה כלל: **ומ"ש** המגיד בפ"ח בשם הרשב"א שאם עירב בפת חדשה אינו עירוב: **ומ"ש** אבל אם עירב באחד לב' הימים לרוח א' וכו' כלומר אפילו אם עירב לב' הימים לרוח אחד לא אמרינן דכיון שקידש יום אחד נקנה העירוב לב' הימים קונה עירוב ושבת מכינה

דרישה

נוסים לי וק"פ שטות ו"ל בא לדייק שרב אסי וכ' יצחק פליגי מהדדי לכך כתב דס"ל לר' יצחק ג"כ עד ולא עד בכלל ובהכי פליגי עליה כך ל"ל כאן אח דבריו אבל בסוכה פ' שני בתו' ובכ"מ על דברי הרמב"ם נראה שאזר מוה שכתב שם קטן שאינו צריך לאמו כבן ממש כבן שם וז"ל ודע דבפרק כיצד משתתפין מבליג לגבי עירוב בין אחת לאבוה במתא לחבריתא במתא אעפ"י שסתם רבינו בעירוב דבן שם יוצא בעירוב אמו היינו בדליתא לאבוה במתא וכאן לענין סוכה כתב כבן ה' כבן ו' והיינו בדליתא לאבוה במתא בבן ה' ובדאיתא לאבוה במתא בבן ו' ומיהא ליף לעירוב ע"כ ונוסח דעתי נוסח ולא כמ"ש כאן דלהרמב"ם הא דר' אסי ור' יצחק פליגי אהדדי דדבר קשה הוא לאמרו אחלוקת ביניהן דאמר אמר אמר אמר מדא וגם מתוך סוגיית הסלכה משמע ומוכח דלא פליגי כמ"ש בשם תוס':

סי' תמו (א) **או** מפני פחד כו' נראה לף על גב דרבינו כולל פחד עם דבר מצוה אין ר"ל דעשה דפחד נמי הוי משום דבר מצוה דהתם לא צריך ה"ט דאין לך דבר שעומד בפני הסכנה וגם שבולי הלקט שכתב הטעמד במקנה עם כו' מפני שהוא בדבר מצוה והביאו ב"י נראה דה"פ שהוא כדבר מצוה אבל לא מצוה ממש וכמו שכייס בסוף דבריו ישאר בסכנה מפני פחד כו' הרי בהדיא כתב הטעם מפני הסכנה בלא דייק לכתוב כדבר מצוה ולא כתב שהוא דבר מצוה: [ד] ומיהו לאמר שעירב לדבר מצוה יכול לילך אף לדבר בבל מערבין דכתב עליו ז"ל ואני לא מצאתי אבל מדברי רש"י אמימרא דרב יוסף בריש פ' כיצד משתתפין משמע דאפילו עירב לדבר הרשות וכ"כ הגהות אשר"י בשם רש"י וכתבו ומיהו שמא עותר ומ"כ הבנא בשם א"ז

פרישה

סי' תטו (א) **או** להקביל פני רבו ובת"ס סי' ע"ז כתב שמותר אפילו כדי להקביל פני מבירו שאינו מכס וגם היתר לערב רק לילך לטייל בגנות וכרדסים ולשמוח שם דלטייל בשמחת י"ט קשוב דבר מצוה:

סי' תיו (ב) **ראשון** למזרח והשני למערב נראה דה"ס אם הנים אחד למזרח ואל' למערב כתמא מותר לבדר בכל יום אחד לד שיוכל להלוך אלא שלא נכנס עתה לאלק בדין זה אלא לאשמועינן דב' קדושות הן ולאלק בין ר"ה לשאר י"ט של גלויות: (ג) יכול לערב בשני נראה דמיירי דעירב בב' ימים לרוח א' וכן בש"ע ורוח מהמיימוני דאי לב' רוחות מיד שנטלו ממקום ראשון בי"ט ורוצה להניח למקום אחר נתעקר שם עירוב ראשון וסוי כמניח עירוב מחדש וגם הטילטול שמטלטל ומניחו למקום אחר ניכר שמשום הכנה הוא עושה אבל כשמערב שני ימים לרוח א' אף שנטלו בראשון לבתו ומוזר ומניחו שמה כיון שאינו צריך לדבר ולקרות שם אחר אין הכנה מיקרי הכנה דהא מניחו על מקומו הראשון ובשעת הכנה שם עירוב ראשון עליו וכן כשמערב בדגלו אעפ"י שצריך לחזור ולילך בשני למקום הראשון

ומ"כ הבנא בשם א"ז

ומ״ש וכן הדין בכל ב׳ י״ט חוץ מב׳ י״ט של ר״ה וכו׳ סס (לט:) פלוגתא דתנאי ואמוראי ממתני׳ דר׳ יהודה אומר ר״ה שהיה ירא שמא תתעבר מערב מדם ב׳ עירובין ואומר עירובי הראשון למזרח והשני למערב וכו׳ ולא הודו לו חכמים וגמרא מאן לא הודו לו ר״י קסבר ב׳ י״ט של ר״ה קדושה אחת הן שהרי אם בא עליה מן המנחה ולמעלה טוהגים אותו היום קודש ולמחר קודש וכתבו הרי״ף והרא״ש וכן הלכה אבל בב׳ י״ט של גליות מודה רבי יוסי לחכמים שהן ב׳ קדושות וכתב הרב המגיד בפ״ח מה״ע דמדברי הרמב״ם נראה דשני י״ט של ר״ה כיום אחד לגמרי הן וא״כ נאכל עירובו בראשון יוצא עליו בב׳ וכתב עליו הראב״ד דלא אמרו קדושה אחת הן אלא להחמיר ולא להקל והוא ז״ל הלין בעד הרמב״ם וכתב שכן דעת הרשב״א ז״ל :

יום הכפורים הרי הוא כשבת וכו׳ כן כתב הרמב״ם בפ״ח וכן כתב המ״ג וכתב הרב המגיד דין התחומין שהם שויים בי״ה ובי״ט כשבת מוכרח בפרק בכל מערבין ופשוט שם ודין עירובי חצרות שהוא נוהג ביוה״כ מחלוקת אבל פסק ההלכה כשם שעירוב והוצאה לשבת כך עירוב והוצאה ליוה״כ ונזכר זה בהרבה מקומות ומסקנא בכריתות פרק אמרו לו (יד.) וכן העלו הרי״ף והרא״ש בפ״ק די״ט והרמב״ם בפ״ח מה״ע ובסימן תרי״א מכתוב בזה בס״ד : **ומ״ש** וי״ט נוהג בו עירובי תחומין אבל לא עירובי חצרות כך העלו הרי״ף והרא״ש בפ״ק די״ט וכן פסק הרמב״ם בפרק הנזכר :

תיז גרסינן בפרק אין נערכין (י :) כך היא הגירסא הנכונה ואיתא נמי בפ״ק דמ״ק ר״ח יוכיח וכו׳ בתגינה פרק אין דורשין (יח .) הוא דאיתא הכי אלא שלפי שהרי״ף והרא״ש כתבוהו בפ״ק דמ״ק כמך רבינו עליה ולא חשש לכתוב מקומו בגמרא והא דר״ח מותר בעשיית מלאכה הכי משמע נמי בפרק במה מדליקין (כד .) דאמרינן התם מהו להזכיר ר״ח בברכת המזון וכו׳ או דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה לא מדכרינן :

והא דאיתא במגילה ושאין בו ביטול מלאכה לעם וכו׳ פי׳ דתניא בפרק הקורא את המגילה עומד (כב .) זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית צבור וכו׳ ותשעה באב קורין ג׳ ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראשי חדשים וחולו של מועד קורין אחד ופירש״י שיש בו ביטול מלאכה לעם במה שהן מאחרין בב״ה כגון תענית צבור שרובם מותרים בעשיית מלאכה וע״ב נמי מותר בעשיית מלאכה אלא במקום שנהגו והוקשה לרבינו מדקאמר ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראשי חדשים אלמא דר״ח אסור בעשיית מלאכה ותירץ דהיה לנשים קאמר שהן בטלות ממלאכה אבל האנשים מותרים במלאכה ובריתא ה״ק יום שאין בו ביטול מלאכה כל כך כגון ראשי חדשים שאין הנשים עושות מלאכה בהם וכן פירש״י והביא ראיה שאסורות בו במלאכה מדכתיב אשר נכתרת שם ביום המעשה ותרגם יונתן ביומא דחולא והתם גבי ר״ח קאי דקאמר ליה מהר חדש וקרי ליה לערב ר״ח יום המעשה אלמא ר״ח לאו יום המעשה הוא וגם התוס׳ כתבו שם ער״ח מותר בעשיית מלאכה לאנשים אבל נשים אסורות במלאכה וכ״כ המרדכי וא״כ כתב ועוד אומר ר״י דמלאכה כבידה כגון להרוש ולזרוע אסור אף לאנשים ובפרק במה מדליקין אהא דאמרינן דר״ח אינו אסור בעשיית מלאכה כתבו התוס׳ והמרדכי והא דאמרינן במגילה יום שאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ר״ח היינו מנהג בעלמא שאין רגילות לעשות מלאכה :

ומ״ש והכי איתא בירושלמי פ״ק דתענית הני נשי דנהיגי אלא למעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא וכתבו הרי״ף בפרק מקום שנהגו והרא״ש בריש מועד קטן : **ואיתא** בפרק מ״ד מפירקי דר׳ אליעזר לפי שלא רצו נשים ליתן זמיהם וכו׳ טעם זה כתבו רש״י והתוס׳ והמרדכי בפרק הקורא את המגילה עומד ובפרק ב״מ כתב המרדכי דהכי איתא בב״ר :

כתב הרוקח בסר״ח שני ימים לא יעשו מלאכה בשביהם . ובשבולי הלקט כתב על הירושלמי דבכמוך מכאן יש להוכיח שכיון שנהגו בו איסור אין להם רשות לבטל מנהגם דהו״ל דברים המותרים ואתרים נהגו בהם איסור וכו׳ ועוד שהרי קבעוהו לחוק מימי מרע״ה אבל בשהחדש מעובר אם צריך לשמור ב׳ ימים אין בזה אלא מנהג מדינה ואין מחמירין עליהם עכ״ל :

כתב ר״י ז״ל דלאותן שנהגו שלא לעשות מלאכה אין להם לעשות שום מלאכה כי ראיתי כמה נשים טועות ואומרות אין לנו לטוות אבל נעשה מלאכה אחרת והיה להן לאסור כל מלאכה לפי מנהגן או להתיר כל מלאכה עכ״ל ואני ראיתי נשים מוהגות שלא לעשות מלאכה להשתכר אלא תוכרות בגדי כלי הבית ונראה שגם זה אין לעשות שמאחר שנהגו שלא לעשות מלאכה צריכות ליזהר מלעשות בו כלל ואפשר דמעיקרא הכי קבילו עלייהו לשנותו מחול ממש ולא לאסור במלאכות שאין עושות להשתכר :

ושמעתי

דרכי משה

תיז (א) ובא״ז כתב עוד טעם אחר וז״ל לפי שבכל חודש וחודש האשה מתחדשת וטובלת והוזרת לבעלה והיא הביבה עליו כיום החופה כשם שהלבנה מתחדשת כך בכל חודש והם מתאוים לראותה כך האשה מתחדשת כל חודש לבעלה ומתאוה עליה והביבה עליו כאלו היתה הדשה ולכך הוי ר״ח י״ט של נשים עכ״ל :

ובא״ז

דרישה

ולכאורה הלכה כרבא דמערבין אפילו לדבר הרשות ואם איתא לדרב יוסף אם עירב לדבר הרשות אפילו דיעבד אינו עירוב כו׳ וכתב עליו שדברי תימה הם דלא אשכחן שום אמורא דפליג עליה כו׳ ולפענ״ד לישב דברי הסמ״ג ודברי הסגהות ושניהם לד״א מתכוונו ומולא אחד לשניהן ומה שכתב הסמ״ג דהכי איתא בפרק בכל מערבין הוא מדגרסינן שם בפלוגתא דר׳ יהודא ורבנן בעירוב בב״ה מכלל דר׳ יהודא סבר מותר קסבר מצות לאו ליהנות נתנו נימא כתנאי אמרה לשמעתיה כו׳ אמר ליה רבא כו׳ הכא בהא קמיפלגי מר סבר אין מערבין אלא לדבר מצוה ומר סבר מערבין אפילו לדבר הרשות וס״ל לסמ״ק דס״פ של אמלוקת דר״י סבר אין מערבין אלא לדבר מצוה ר״ל אפילו עירב לדבר מצוה אין לו לצאת חוץ לתחום אלא לדבר מצוה ולא הרשות דליסא דאין מערבין משמע הכי וכמו שפירש״י על הסיא מימרא דרב יוסף דאין מערבין אלא לדבר מצוה דאין לו ליצא חוץ לתחום אלא לדבר מצוה וכמ״ש הגהות בשמו ורבנן דקאמרי מערבין אפילו לדבר הרשות ע״כ ר״ל דאם עירב לדבר מצוה יכול לצאת אפילו לדבר הרשות דמסתמא רבנן לא פליגי אסתם מתני׳ דריש פרק כיצד משתתפין דאין מערבין אלא לדבר מצוה והשתא מ״ש מ״ש סמ״ק דהכי איתא בפרק בכל מערבין דכיון דקי״ל כרבנן דרבים נינהו אשתכח דאליבא דרבא מערבין לדבר הרשות ר״ל כשעירבו לדבר מצוה אותר לצאת לדבר הרשות וכיון דרבא בתראה קי״ל כוותיה ולפ״ז רבא ורב יוסף דתרוייהו סברי דאין מערבין לכתחלה אלא לדבר מצוה ובהא אם עירב לדבר מצוה אם אותר לצאת לדבר הרשות מדברי רב יוסף משמע דאין יכול לצאת וכמ״ש רש״י על דבריו אבל אינו מוכרח וכמ״ש הגהות שהבאתי וז״ל ושמא הוא אותר ומטעם זה איתמר דרב יוסף בפ׳ כיצד משתתפין אתמא ואיכא מאן דפליג עליה ומיושב בזה כל מה שתמה ב״י וז״ל דמה שתמה על סמ״ק דלא מצאו ולפי מה שפירשתי הוא מדברי רבא ומה שתמה על הגהות ממה דאיתמר אמיימרא דרב יוסף שתמא ואיכא מאן דפליג עליה משמע דהכי הוה הילכתא ולפי מה שפירשתי א״ש . בש״ע בסי׳ תט״ו כתב וז״ל ואין מערבין אותו ב״ה ואם עירב הוי עירוב ואמ״כ כתב אמרו לו ב׳ לא ושרב עליהו אחד עירב עליהו מבע״י ואי׳ עירב עליו ב״ה זה שעירב עליו מבע״י נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו ב״ה נאכל ב״ה שניהם קנו עירוב ויש מולקים ע״כ ומשמע מדבריו שהם תרי דינים ממולקים לכך מלקינהו בתרי בני אבל מדברי התוס׳ והרא״ש משמע דאיכא ממש הוא שכתבו על איימרא זו ורש״י ז״ל מוקי לה אף בעירובי תחומין וספק עירוב בין השמשות כשר בדיעבד דס״ל כר״י דספק עירוב כשר והקשו דהא ר׳ יוסי לא קאמר ספק עירוב כשר אלא היכא דיש לו חזקה כו׳ וע״ש ותשלו דמייתי בעירובי חצירות אבל בעירובי תחומין אינו עירוב כלל ולפ״ז לא ה״ל לכתוב כלל דין זה אמאר שכתב דאם עירב בין השמשות לרמב״ם הוי עירוב והכל״ל מיד ויש מולקים ותו לא :

ב״י

עירב לשני הימים וכו׳ והוא דוחק : לעפ״י דזה וזה נקרא י״ט אפ״ה הוי שהוא ודאי חול ודינו כי״ט ושבת וכ״כ הרא״ש : **ומ״ש** חוץ משני י״ט של ר״ה וכו׳ משנה ובריתא שם (דף ל״ט) פליגי בה תנאי ופסקו הפוסקים כרבי יוסי דב׳ י״ט של ר״ה קדושה אחת הן ואין מערבין עליהם ב׳ עירובין שני עירובין ומשמע מלשון רבינו דדוקא לאומרא הוי קדושה אחת שאין מערבין עליהם ב׳ עירובין אבל לא להקל שאם נאכל העירוב בראשון אין יוצא עליו בשני וכך היא דעת הראב״ד אבל מדברי הרמב״ם נראה דאף להקל הוי קדושה אחת וכתב ה׳ המגיד שכך היא דעת הרשב״א ולענין הלכה נקטינן בע״ת לאומרא בפלוגתא דרבוותא :

תיז גרסינן בפ׳ אין נערכין (דף י׳) ואיתא נמי בפרק אין דורשין * (דף י״ח) כל״ל ובמקצת ספרי רבינו כתוב ואיתא נמי בפ״ק דמועד קטן וכתב ב״י דלפי שהרי״ף והרא״ש כתבוהו בפ״ק דמ״ק סמך רבינו עליהם ולא חשש לכתוב מקומו בגמרא עכ״ל ואין הגון לומר על רבינו כדברים האלה גם אין צריך לבקש טעמים לטעות שנפל בספרים היאך הגיע הטעות אבל אין ספק כאן דט״ס הוא וכדאיתא במדוייקים להדיא ואיתא נמי בפ׳ אין דורשין וכו׳ ולא דאיתא במגילה וכו׳ (דף כ״ב) עד אלמא שאסור בעשיית מלאכה וכו׳ וכמ״ש לשם התוספות וס״ל אם היה מותר בעשיית מלאכה בודאי כל אחד אינו בטל ממלאכה וכדאמרינן בפ״ק דמגילה (דף ה) גבי פורים הכפר ותענית קבילו עלייהו מלאכה לא קבילו עלייהו ומתרץ הביא לנשים קאמר וכו׳ ומביא ראיה לתירוץ זה דאמת הוא דה״א בירושלמי וטעמא דמילתא איתא בפירקי דר״א לפי שלא רצו הנשים ליתן זמיהם וכו׳ וכמו שפירש רש״י לשם ולפי זה נראה דודאי ליכא איסורא לנשים אם יעשו מלאכה כדקס״ד בקושיא ע״פ דברי התוס׳ דליתא אלא הקב״ה נתן להם שכרם שיהיו משמרות ר״ח שלא יוכל בעלה לכופה לעשות מלאכה והיינו דאמר בירושלמי הני נשי דנהיגי דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא פי׳ דלא יוכל בעלה לכופה ומש״ה קאמר נמי תלמודא דמפני שאין בו ביטול מלאכה לנשים אם יעשו בבה״כ תקנו להוכיח אחד נראה שתיקנו כך כדי להורות לאנשים ולהזהיר שלא יכופו לנשים למלאכה בריש ירחא אבל ודאי דלא עבדי איסורא אם עושה מלאכה והשתא ניחא דחזינן דמקצת נשים עושין מלאכה ולא מחזין בידייהו אלא דליכא איסורא כדפרישית ובדרנו תניא מילתא ובתוס׳ בפ׳ ב״מ (דף כ״ד) כתבו נמי בד״ה לו דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה דהא דקאמר בפ״ג דמגילה דר״ח אין בו ביטול מלאכה לעם היינו מנהג בעלמא שאין רגילין לעשות מלאכה דלא כמ״ש התוספות בפ״ק דמגילה . ומ״ש ב״י וז״ל כגון ר״ח שאין הנשים עושות מלאכה בהם וכן פירש״י והביא ראיה שאסורות בו במלאכה מדכתיב אשר נכתרת שם ביום המעשה וכו׳ לפוס ריבטא כתב כך דהלא בפירש״י לא הזכיר שאסורות בו במלאכה אלא דכתב דנתן הקב״ה שכרן שיהיו משמרות ר״ח יותר מן האנשים וכדכתב רבינו גם במרדכי לא כתב איסורא אלא בדברי ר״י שכתב וז״ל ועוד אומר ר״י דמלאכה כבידה כגון להרוש ולזרוע אסור אף לאנשים מדכתיב אשר נכתרת שם ביום המעשה וכו׳ אלמא ר״ח לאו יום המעשה הוא עכ״ל ומ״מ נראה אף ע״ג דקרי ליה איסורא אין האיסור חל אלא על הבעל הבית שאסור לו לכוף את אשתו למלאכה וכן אסור לו לכוף לאנשים המשועבדים לעשות מלאכתו לכוף אותם למלאכה כבידה כי ע״כ ראשי חדשים לא נקראו בשם יום המעשה אלא מסתברא דנשביל נשים לחודייהו לא נקראו יום המעשה אלא לפי שגם לאנשים לאו יום המעשה הוא ואיכא למימר דלגמרי לאו יום המעשה הוא אין לנשים ואין לאנשים דמדאמר בבר״א שיהו משמרות יותר מן האנשים אלמא דלנשים לאו יום המעשה הוא כלל אבל לאנשים לאו יום המעשה הוא מלאכה כבידה והיינו לענין שאינו יכול לכוף לאשתו ולמשרתיו ולעבדים העברים לעשות מלאכה בהא איכא לאיסורא אם יכוף אותם אבל אם רוצה הוא עצמו לעשות מלאכה אין איש ואין אשה לא עברי על שום איסורא אפילו איסורא דרבנן ליכא והכי נהיגי עלמא והכי נקטינן שלא לכופה למלאכה אבל אם רצו עושין אפילו מלאכה כבידה ודו״ק :

ושמעתי

ושמעתי מאחי וכו' נראה דלפי דאיכא לשאול למה ניתן לנשים שכר זה ולא שכר אחר על כן אמר דשמע מאחיו הר"י טעם לדבר וכו' פי' דכיון שר"ח שגם הם נקראים מועדים ניתנו בזכות י"ב שבטים כשם שניתנו ג' רגלים בזכות האבות וכשחטאו בעגל נתבטל זכותם והגון היה לבטל ג"כ מועדים דר"ח אלא לפי שלא היו הנשים באותו חטא זקנו להם זכות גדול ניטלו מהם כלומר נתבטלו מועדי ר"ח מי"ב שבטים לגמרי דכיון דבטל זכותם בטלו גם ר"ח דתלוי בזכותם אלא שחזר וניתנו מחדש לנשותיהן בשביל זכות הנשים ועיין בב"י שכתב שני פירושים אחרים וע"ש:

תיח ואסור בתענית דתנן (רפ"ב דתענית) אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חדשים חנוכה ופורים ואם התחילו שגזרו להתענות כך וכך ימים והתחילו בהם קודם ר"ח אפילו יום אחד אין מפסיקין ומתענים ומשלימין ויחיד שקיבל עליו תענית כך וכך ימים ופגע בו ר"ח נדרו בטל וצריך התרת חכם ויפתח לו בחרטה שיאמר לו אילו נתת אל לבך ר"ח לא היית נודר וכתב הרמב"ן ודוקא דאפקיה בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר אבל אפקיה בלשון קבלת תענית בעלמא אינו חמור כשאר נדר ואפילו היתר אינו צריך נרסינן

ושמעתי מאחי ה"ר יהודה טעם לדבר וכו' וכשחטאו בעגל נטלו מהם ונתנו לנשותיהם וא"ת א"כ היכי קאמר רבי אליעזר לכך נתן להם הקב"ה שכרן דכיון שכבר ניתנו ראשי חדשים לישראל אע"פ שכשחטאו האנשים ניטל מהם הנשים שלא חטאו דין הוא שלא יבטל מהם ולא מיקרי נתינת שכר מה שלא ניטל מהם וי"ל דעדיין לא ניתנו ראשי חדשים לישראל שיהיו אסורים בעשיית מלאכה אבל היו רשאים לינתן ובשביל מעשה העגל נמנע הטוב מהם וכיון שהאשה גברת אחר האיש ונטלה לו היה ראוי ג"כ לימנע מהן כדי שלא תהא טפל חשוב מן העיקר אלא שלא רצה הקב"ה לקפח שכרן וניתנו לנשים ועי"ל דמעיקרא ניתנו לאנשים ולא לנשים וכשחטאו בעגל ניטלו מהאנשים וניתנו לנשים והכי דייק לישנא דקאמר ניטלו מהם וניתנו לנשותיהם והשתא הוי שפיר נתינת שכר שזכו במה שלא היו ראויות קודם לכן:

תיח ואסור בתענית דתנן אין גוזרין תענית על הצבור וכו' משנה בפ"ב דמסכ' תענית (טו.) אין גוזרין תענית על הצבור בר"ח בחנוכה ובפורים ואם התחילו אין מפסיקין וגמרא וכמה הוא התחלה רב אחא אמר שלש רב אסי אמר אחד וכתבו הרי"ף והרא"ש דהלכה כרבי יוסי וכן פסק הרמב"ם. ר"י בתוס' י"א אסור להתענות בר"ח כך פשוט במגילת תענית ונראה דכיון דבטלה מגילת תענית דאינו אסור עכ"ל וכתב ב"י ואין כן דעת הרמב"ם והתוס' ורבינו וכן נראה מדאמרינן בפ"ב דתענית ר"א דאורייתא הוא וכן נראה מהירושלמי שכתב רבינו בסוף סימן זה עכ"ל ויש לייסד דמתניתין ונס הירושלמי נמי לא אמרו אלא דאין גוזרין תענית על הצבור לכתחלה בר"ח אבל איסורא ליכא והא דקאמר ר"א דאורייתא הוא כך פירוקא לא קאמר בגמרא לפוס ברייתא דמגילת תענית דמייתי התם דס"ל דאסור להתענות בר"ח משום דנקרא ג"כ י"ט לפי זה קאמר ר"א דאורייתא הוא וכו' ולאו דאורייתא ממש קאמר דפשיטא דאינו אלא מדרבנן אלא כיון דאסמכתא דר"א מיפרשא קאמר דאינו צריך חיזוק כמו שכתב ב"י גופיה בס"ם זה לפרש דברי הרמב"ם אבל למאי דבטלה מגילת תענית ליכא איסור בר"ח כנ"ל דעת הר"י מיהו ולמאי דבריו דאוייס כיון דכל הפוסקים חלוקים עליו: ויחיד שקיבל עליו תענית וכו' ברייתא במגילת תענית מייתי לה תלמודא בפ"ק דתענית (דף י"ב):

ומ"ש נדרו בטל וצריך התרת חכם וכו' וכתב הרמב"ן וכו' כל זה כתב הרא"ש בנדרים פ' רבי אליעזר ובי"ד סי' רט"ו כתב שמסקנת הרא"ש כהרמב"ן והרב ב"י הקשה כאן על מה שכתב רבינו לשם גם על מ"ש שם בשם סמ"ג וכבר בימרתי לשם בסייעתא דשמיא דדברי רבינו נכונים ע"ש עוד הקשה ב"י כאן על מ"ש

ומ"ש רבינו ומתענין ומשלימין מסקנא דגמרא שם: **כתב** ר"י בתוס' י"א אסור להתענות בר"ח כך פשוט במגילת תענית ונראה דכיון דבטלה מגילת תענית דאינו אסור עכ"ל. ואין כן דעת הרמב"ם והתוס' ורבינו וכ"כ מדאמרינן רפ"ב דתעניות (יז:) ר"א דאורייתא הוא וכ"כ מהירושלמי שכתב רבינו בס"ם זה (לא):

ויחיד שקיבל עליו תענית כך וכך ימים ופגע בו ר"א וכו' בפ"ק דתענית (יב.) תניא יחיד שקיבל עליו תענית ב' וה' של כל השנה ואירעו בהם י"ט הכתובים במגילת תענית אם נדרו קודם לגזירתינו יבטל נדרו את גזירתינו ואם גזירתינו קודמת לנדרו תבטל גזירתינו את נדרו והביא ברייתא זו הרא"ש בנדרים פרק ר' אליעזר וכתב עליה י"מ אע"ג דנדרים חלוס על דבר מצוה כדבר הרשות וי"ט ושבתות נמי צריכים פתח אפ"ה בימים אלו של דבריהם עשו בהם חיזוק יותר משל תורה וי"מ ידחה נדרו שילך אצל חכם ופותח לו בכך כשם שפותחים בשבת וי"ט וכתב הרמב"ן האי פירושא בתרא פירושא דמסתבר הוא אלא מיהו חזינא למקצת רבוותא דאמרי דהאי ידחה נדרו דקתני לאו נדר ממש הוא דאפקיה בלשון הרי עלי נדר אלא קבלת תענית בעלמא הוא וקבלת תענית לא חמירא כנדרים ממש למיעקר י"ט ואפילו דמגילת תענית כדאמרינן בפ"ק דתענית (יב:) גבי לוה אדם תעניתו ופורע וכי נדר הוא דלא סגי דלא משלם ואיך לישנא קאמר לא יהא אלא נדר משמע דמכל מקום נדר גמור לא הוי הלכך תדחה קבלתו מפני גזירתינו עכ"ל וכן דעת הר"ן שכתב בפ"ק דתענית על ברייתא זו ואיכא למידק אמאי תבטל גזירתינו את נדרו והא בשבתות וימים טובים שהם מן התורה תקן פותחים בי"ט ובשבתות אלמא צריכים להיתר חכם וכן בדין שהרי הנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות תירצו בזה דכי אמרינן תדחה נדרו משום גזירתינו היינו לומר שילך אצל חכם ופותח לו בכך כדרך שפותחין בשבתות וימים טובים. עוד אמרו דאע"ג דנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות וימים טובים ושבתות צריכין היתר אפ"ה בימים אלו של דבריהם עשו בהם חיזוק יותר משל תורה ובמה שכתב הרמב"ן דאמרינן הכי אלמא דלא מפני שדברי חכמים צריכין חיזוק קאמרי' אלא עיקרן של דברים דהאי נדר דאמרינן הכא דידחה לא נדר ממש הוא אלא קבלה דתענית בעלמא וקבלה דתענית לא חמירא כנדר גמור למיעקר י"ט ואפי' דמגילת תענית לפי שאינה אלא קבלה לדבר מצוה ולא נדר גמור זהו דין תענית יחיד אבל תענית ציבור הרי הוא כנדר גמור לפי שיש כח בבית דין לגזור תענית בימים טובים של דבריהם ומשום הכי אמרינן דאם התחילו אין מפסיקין עד כאן לשונו הרי דעתו מסכמת למ"ש הרמב"ן בשם רבוותא וכתב רבינו בטור יורה דעה סי' רט"ו שכך היא מסקנת הרא"ש וכן נראה מאחר שהבא דבריו בפסקיו ולא חלק עליהם וכתב הרב המגיד בפרק ראשון מהלכות תענית שאין היחיד רשאי להתענות בשבתות וימים טובים ורא"ש חודש וחנוכה ופורים ואפילו התחיל כגון שקיבל להתענות שני וחמישי של כל השנה ופגעו בו אחד מימים אלו אינו מתענה בהם שלא אמרו התחלה אלא בציבור ובציבור אמרו בפ"ק דתעניות שהיחידים מפסיקים לר"א והטעם לפי שאין קבלת התענית נדר גמור וחמור שהרי אמרו לוה אדם תעניתו ופורע עכ"ל וכן כ"ל מהא דעת הרמב"ם שבפרק שלישי מהלכות נדרים כתב הנודר לצום בשבת ובי"ט חייב לצום ג' לו יום ג' כל ימיו ופגע בהם י"ט או עי"ה חייב לצום ואין ל"ל ראש חודש פגע בהם חנוכה ופורים נדרו בטל ולא יצום בהם מפני שהן מדבריהם וצריכין חיזוק ובפ"א מהלכות תענית כתב אין גוזרין תענית בתחלה בר"ח או בחנוכה וכורים לו בחול המועד ואם התחילו להתענות על הערה אפילו יום אחד ופגע בהם יום מאלו מתענין ומשלימין ואחר כך כתב בשם שהצבור מתענין על עצמם כך היחיד מתענה על עצמו כילד הרי שהיה לו חולה וכו' ולא יתענה בשבתות ולא במועדות ולא בר"ח ולא בחנוכה ובפורים ולא חילק בין התחיל ללא התחיל ודוקא דקיבל עליו להתענות מיירי דאל"כ לאו תענית הוא ואפ"ה קאמר דלא יתענה בימים טובים בין שהם מדאורייתא בין שהם מדרבנן א"כ הרי ברור שהוא מחלק בין קיבל עליו תענית בלשון נדר לקיבל בלשון קבלה תענית בעלמא וכ"כ הרא"ש בפ"ג מהלכות נדרים על מ"ש הרמב"ם הנודר לצום בשבת או בי"ט חייב לצום בהם דוקא כשאמר עלי אבל אמר הריני בתענית היום אסור נמצא לדברי הכל יחיד בקבלה בעלמא אינו רשאי לצום בימים טובים בין דאורייתא בין דרבנן וא"ל התרה [א] ומשמע לי דכל היכא דאמרינן שאם אירע יום טוב בתוך הימים שקיבל עליו להתענות אינו דומה את היום טוב כל שכן היכי דקבל עליו בפירוש להתענות באותו יום שאין רשאי להתענות בו דהא תקן אין גוזרין תענית על הצבור בר"ח ואמוכה ופורים ואם התחילו אין מפסיקין הרי אמע"ג שאירעו ר"ח הנוכה ופורים בתוך הימים שקיבלו להתענות מתענין מ"מ אין מתחילין להתענות בהם ומשמע שאף ע"פ שגזרו להתחיל אין גזירתם גזירה ואין רשאין להתחיל אלמא יותר הם נדחים הימים טובים כשאירעו בתוך הימים שקיבלו להתענות בהם מכשמתחילים בהם והכא כיון דכשאירעו בתוך הימים שקיבלו להתענות

דרכי משה

תיח (א) ובא"ז כתב דאסור להתענות בו אלא אף ע"ג דאמרי' אסור להתענות אינו חייב לאכול בר"ח פת המצריכו ברה"מ מ"מ המוסיף בסעודת ר"ח ואוכל ושותה בטוב ה"ד משובח עכ"ל ע"ל סימן רמ"ב: כל

דרישה

סי' תיח (א) **ב"י** ז"ל כתב דמשמע ליה דכל היכא דאמרינן שאם אירע י"ט בתוך הימים שקיבל עליו להתענות אינו דומה את הי"ט כ"ש היכא דקיבל עליו בפי' להתענות בשותו יום שאינו רשאי להתענות וסכי דייק מהא דתנן אין גוזרין כו' וכתב אח"כ וכן נראה מדברי הא"מ ומדברי הרא"ש ואח"כ תמה על רבינו שנראה מדבריו בסיפך ממ"ש בטור י"ד סי' רע"ו ובשם סמ"ג ע"כ ועי"ד נראה דליכא למשמע מדברי רבינו כלום ופי' דברי רבינו בטור י"ד בסי' הנזכר כך הוא כי בתחלה בריש הסי' כתב ז"ל נדרים חלים על דבר מצוה כילד אומר קונם סוכה כו' מדקאמר בלשון קונם משמע דמיירי שהוליאו בל' נדר ממש ולא בקבלת תענית בעלמא ואח"כ כתב הרמב"ן דוקא שהוליאו בלשון קונם שהוא נדר ממש כו' ונראה שזה שכתב בשם סמ"ג וז"ל ודוקא שלא נדר בפי' להתענות בשבת וי"ט אלא אירעו בתוך הזמן שנדר להתענות אבל אם נדר להתענות בהן בפי' צריך להתענות בהן קאי ג"כ מרישא דמיירי בנדר בל' נדר ממש שהוא נדר הממור וחל על דבר מצוה והשתא א"ש דהממיר עפי בשבר להתענות בשבת בפירוש אפשר לא נדר בשבת בפירוש אלא אירעו בתוך הזמן שנדר להתענות לפי דבנדר להתענות ומן יהוע ואירע בו שבתות וי"ט יכול להתיר נדרו ופותחין

פרישה

הראשון ואפשר נמי אפילו במקום שני מותר לערב ברגליו כיון שאינו עושה שום הנאה ולא מדבר שום דיבור הצריך הילוך גדולה אין בו משום הכנה ומרחיק הענין וכדומה בגמרא דף ל"מ ורש"י ושם בגמרא מקשה הא תניא לא יהלך אדם לסוף שדהו לידע מה היא לריכה כיולא בו לא יטייל אדם על הפתח כדי לכנוס למרחץ מיד ופירש"י שם אלמא אע"ג דהילוך גרידא עבד בשבת אי"ט ולא אמר מידי אסור וכ"כ גבי עירוב שמערב ברגליו או בדיבורו הוי איסור משום הכנה ובשתיקתו נמי הוי אסור ומשני התם מוכחא מילתיה דאמרי אינשי אי לורבא מרבנן משבתא שמעתתיה ואי ע"ה הוא אמרינן ממרא אריכא ליה:

סי' תיז (א) **ושמעתי** מאחי ה"ר יהודא טעם לדבר כו' ז"ל מורי ורבי ואני אומר ע"ש שלעתיד הנשים זקנות זדיקות - יחזירו לנערותיהם כיוכבד ע"ש תתחדש כשר נעורייכי וע"ז נתנו להן ר"מ זכר לדבר וה"ל ועיין בביאוריו לסמ"ג רים הלכה ר"מ נקרא מועדים כו' דכתיב ובימים שמחתכם ומועדיכם ורמשי חדשיכם וכן בסי' תי"ט:

סי' תיח (א) **ואסור** בתענית כו' דכתיב ביום ובימים שמחתכם ובהלל אומרים זה היום עשה יי' נגילה כו' עי"ל בסי' ת"ך:

ומולו

חדושי הגהות

תיז א משמע שכבר היו משמרות ר"ח אלא משום מעשה העגל ניטלו מהאנשים ונשאר להנשים בלבד ובפדר"א קאמר לכך נתן להן הקב"ה שכרן שיהיו משמרות ר"ח יותר מהאנשים משמע שאחר מעשה העגל נתן להם ר"ח בשכרן ושקודם מעשה העגל לא היו משמרות ר"ח ואפ"ל שאף אם היו נצטוו בר"ח קודם מעשה העגל מ"מ לא היו הנשים מזוהרות בו כי אפשר שלא היה בו אלא מ"ע שהזמ"ג שהנשים פטורות ולכן קאמר שבמעשה עגל זכו שנתן להם הקב"ה שכרן שהן יהיו משמרות ר"ח ולא האנשים (מהרל"ח):

לתעניות אין נדרו דוחה את הי״ט מכ״ש דבכשקיבל עליו להתענות באותו יום בפי׳ שלא יהיה מפני קבלתו וכ״כ מדברי הרב המגיד ומדברי הראב״ד שכתבתי בכמוך אבל ממ״ש רבינו בטור י״ד בסימן רט״ו בשם כה״מ נראה בהיפך ולא נהירא מהטעם שכתבתי ועוד שאותם דבריס שכתב בשם כה״מ הם מגומגמים כמו שאכתוב שם בס״ד ויש לדקדק בדברי הרמב״ם שכ׳ לכאורה שהוא כובר דבעי״ה ובר״ה אסור להתענות מן התורה ומשמע דבעי״ה היינו מדרשינן ליה מועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש ור״ה בהדיא אמרינן בפ״ב דתענית (יז:) גבי איסור תענית ביום שלפני ימים הכתובים במגילת תענית ר״ה דאורייתא הוא דאורייתא לא בעי חיזוק ויש לתמוה על ערב י״ה דאמנו משום דרשא דועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש שהיא אסמכתא בעלמא לומא שהוא מדאורייתא ור״ה נמי לא מצינו בתורה בהדיא שיהא אסור בתענית דאע״ג דאפשר דילכין לה מדאקשיה רחמנא למועדים דכתיב ובים שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם אסור אכתי אין זה כדאי לומר שהוא מדאורייתא לכן כ״ל דאה״כ דאינם אסורים אלא מדרבנן אלא דכיון שיש להם קצת סמך בתורה לא אתו לזלול בהו ולפיכך אינם צריכין חיזוק ומשום דאסמכתא דר״ה מיפרשא קצת טפי מאסמכתא דערב יום הכפורים כתב דבערב יום הכפורים אסור לצום ואין צריך לומר ר״ה דכיון דמפורש אסמכתא דידיה פשיטא דאינו צריך חיזוק והא דאמרינן ר״ה דאורייתא הוא היינו לומר שנזכר בתורה סמוך למועדות ואסמכתא קרובה היא להקישו להם לענין איסור תענית אבל אין ה״כ אלא מיתסר אלא מדרבנן כ״כ מדברי התוספות בפ״ק דתענית גבי אם גזירתינו קודמת לנדרו ידחה נדרו מפני גזירתינו דר״ה לא מיתסר בתענית אלא מדרבנן ואמאי דאמרינן ידחה נדרו מפני גזירתינו כתבו התוס׳ אומר רש״י ידחה נדרו מכל וכל ולא ישליש אותו תענית והר״י מסופק בדבר ויש להחמיר דדוקא אותו יום לא יתענ׳ אבל ישלי׳ אותו ליום מחר עכ״ל ומדברי הפוסקי׳ בדין זה משמע כדברי רש״י:

ודע שרבינו כתב בכ׳ תקכ״ז דין זה דמי שנדר להתענות כך וכך ימים ואירע בהם ר״ח כמו שכתבו כאן דנדרו בטל ונריך התרת חכם וכו׳ והשוה דין שבתות וי״ט ור״ח תענית ופורים וכדעת הרא״ש ואח״כ כתב נשבע להתענות בהם א״ל התרה שאין שבועה חלה על דבר מצוה אלא לוקה על שנשבע שבועת שוא עכ״ל זדבריו תמוהים הם דהא ע״כ לא אמרינן דאין שבועה חלה על דבר מצוה אלא במצוה דאורייתא אבל במצוה דרבנן חלה וכ״כ בטור יורה דעה כי׳ רל״ט בשם הרא״ש וא״כ הל״ל דבתענית ופורים חלה השבועה ואף בר״ח כתבתי לעיל דמשמע דלא מיתסר מדאורייתא אלא מדרבנן וא״כ הל״ל דעליה נמי חיילא שבועה. ועוד דאפי׳ בשבתות וי״ט כ״ש בענין שכתב בתחלת דבריו שנדר להתענות כך וכך ימים ואירעו בהם שבתות וי״ט אם נשבע חלה שבוע׳ אף על השבתות וי״ט מטעם איסור כולל וכ״כ מדברי הרמב״ם בפ״ה מהלכות שבועות אלא שבזו י״ל דלא מיירי רבינו בשנשבע להתענות כך וכך ימים ואירעו בהם שבתות וי״ט כגוונא דרישא דבההוא גוונא ודאי חיילא שבועה אלא דוקא בשנשבע להתענות בשבת או בי״ט בפי׳ קאמר דאין צריך התרה ודייק ליה שכתב ואם נשבע בהם להתענות דמשמע דבשנשבע בהם לבדם מיירי אבל התמיה הראשונה עדיין במקומה עומדת:

ומיהו לדעת הרמב״ם שאפילו בנדרים שחלים על דבר מצוה כתב שאינם חלים על תנוכה ופורים לפי שהם מדבריהם וצריכים חיזוק כ״ש בשבועות שאינם חלים על דבר מצוה דאמרינן בהו שאינם חלים על תנוכה ופורים מההוא טעמא גופיה אבל בעי״ה ור״ח איכא לספוקי בהו דאי ס״ל דהוו דאורייתא כדמשמע לכאורה מדבריו בפ״ג מהל׳ נדרים אין השבועה חלה עליהם ואי ס״ל דלא מיתסרי בתענית מדאורייתא שבועה חלה עליהם שהרי אינם צריכים חיזוק כמו שכתב בפרק הנזכר. וכבר כתבתי שהדעת נוטה לומר שהוא כובר דרא״ש חדש ועי״ה לא מיתסרי אלא מדרבנן ואפילו הכי אינם צריכים חיזוק לפי שיש בהו אסמכתא בדברי תורה וא״כ שבועה חלה עליהם ונראה שמפני כך כשכתב הרמב״ם בפרק ג׳ מהלכות שבועות שאין שבועה חלה על דבר מצוה כתב כגון שנשבע שיתענה בשבתות וביומים טובים ולא כתב ובראשי חדשים משמע דעל רא״ש חדש חלה שבועה ואע״פ שלא הזכיר תנוכה ופורים ועכ״ז אני אומר שאין שבועה חלה עליהם איכא למימר שסמך על מ״ש בהלכות נדרים שאין נדרים חל עליהם מפני שצריכין חיזוק וכ״ש שאין שבועות חלות עליהם כמו שכתבתי אצל רא״ש חדש דגבי נדרים כתב דאינה צריכה חיזוק אם אינה דאין שבועה חלה עליהם הו״ל לפרושי בהדיא ואע״ג דאכיקמא בפרק האשה רבה (ל:) דדוקא במידי דשב ואל תעשה אני רבנן עקרי מידי דאורייתא אבל לא מידי דהוא בקום עשה והכא אמרינן דלדעת הרמב״ם אין נדרים ושבועות חלים על תנוכה ופורים וקום עשה הוא שהרי אנו אומרים לו קום אכול איכא למימר דהא דאמרינן התם דבמיגדר מילתא אפילו דאורייתא אפילו בקום עשה וחיזוק דברי חכמים בכל מה שדברו בו אע״ג דלא ליהוי ביה מיגדר מילתא גורם לקיים דבריהם במיגדר מילתא שאם היו מזלזלין באחד מדבריהם אתו לזלזולי בכולהו הלכך כל דבר שהוא חיזוק לדבריהם הוי כמו מיגדר מילתא ועי״ל כמו שכתבו התוס׳ בפ׳ ג׳ מיגין (מג:). אף כי אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה במקום שיש פיס ועשה בדבר ודאי לכ״ע יש כח לעקור והכא מאחר שדברי חכמים צריכים חיזוק שפיר יש פיס ועשה בדבר. כתבו הגהות מיימון בפ״א מהלכות תענית שהמתענה בר״ח תנוכה ופורים מפני נדר או מפני חלוס צריך למיחב תענית לתעניתיה והביא ראיה לדבר מדאמרינן בפרק קמא דר״ה (יח:) על שהחעמו בחנוכה בשונג אמו והתעמו על מה שהתעניתם: **גרסינן** בירושלמי כל מתעניות בכל מתעניות וכו׳ בפ״ב דתעניות ופורים דא״ל שלא הביאו לפי שאינם צריכים לו בהלכות אלו דא״כ למה כתב חולו של מועד לא היה לו לכתוב אלא עד ור״ח לבד ועוד יש לתמוה בתחלת הדבור כשכתב ואסור בתענית ה״ל להביא הירושלמי הזה אבל במקום זה אין לו טעם שאחר שכבר הביא ראיה מהמשנה דאסור בתענית ונשא ונתן בדין יחיד שקיבל עליו תענית ופגע בו ר״ח מה בא להשמיענו שאסור להתענות בר״ח א:

תיט ומצוה להרבות בסעודת ר״ח דגרסינן במגילה (ה.) באלו אמרו מקדימין ואלא מאחרין קריאת מגילה ותרומת שקלים אבל סעודת ר״ח וכעודת פורים מאחרין ואלא מקדימין ומדקתני סעודת ר״ח בהדי סעודת פורים משמע דרבינו שמצוה הוא ומיהו לפי מה שפירש הר״ן אין ראיה לכאן שהוא כתב סעודת ר״ח פי׳ שהיו עושין כשהיו נכנסין לעבר את החדש והראיה שהביא מדאיתקש למועד סמך בעלמא היא וגם מה שהביא מדכתיב כי זבח משפחה לנו יש לדחות דאיכא למימר דלאו משום ר״ח היה אלא שהיה דרכם להאסף המשפחה לשמחת מריעות וקרא מ״ד שנאכפו ביום ההוא ועוד דאפשר אלא עשו המשפחה זבח כלל אלא דוד היה אומר ליהונתן שיאמר כן לשאול ומיהו אפשר דאפילו הכי מצי לאתויי קצת ראיה מדאמר דוד ליהונתן שיאמר כן לשאול ביום החודש אלמא מנהגם היה לעשות זבח משפחה ביום ר״ח. והרוקח כתב מצוה לאכול בר״ח כמו במועד והביא כמה ראיות: **ואיתא** בפכיקתא כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר״ה עד ראש השנה וכו׳ ומה שהתינוקות מוליכין לבית רבן כ״כ הרוקח סי׳ ס״ז וסי׳ רכ״ח ונראה דעל שכר המלמד קאמר וכדהניא ברפ״ב די״ט (טז.) כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר״ה עד ר״ה וכו׳ חוץ מהוצאת שבתות וי״ט והוצאת בניו לתלמוד תורה והא דבגמרא לא קתני הוצאת ר״ח כדקתני בפכיקתא איכא למימר דבכלל י״ט הוא:

ואסור

פרישה

(ב) וחולו של מועד ועוד שם תנוכה ופורים ע״כ וז״ל ב״י לא ידעתי למה דילג רבינו תנוכה ופורים דא״ל מפני שא״ל לשם בהלכות אלו דא״כ מולו ש״מ ג״כ לא ה״ל להביא ועוד יש לתמוה דבתחלת הדבור כשכתב ואסור בתענית ה״ל להביא הירושלמי הזה כו׳ וכ״ל דס״ל לרבינו דאם נשבע להתענות בר״ח שאין השבועה חלה כמו שלא תחול על שבת ומש״מ להכי הביא הירושלמי שסילר ר״מ בין שבת וי״ט ובין תש״מ שהם דאורייתא משא״כ בתנוכה ופורים שסילר מהרבנן ושבועה חלה עליה מטעם איסור כולל וכ״פ ב״י וג״כ הביא דעתם בר״מ אי דאורייתא הוא או דרבנן:

מתמיל

דרישה

ופותחין לו בשם שאומרים לו אילו אמת ללבך שיפגעו בתוך הזמן אלו הימים לא היית נודר והותר כל הנדר וכמ״ש שם רבינו בהדיא משא״כ כשנדר להתענות בשבת בעצמו דאז היה יודע שהוא שבת ואפ״ה נדר ולא הותר כל הנדר ואיכא לומר מי שנדר לבטל המצוה אבל אם לא אמר בל׳ נדר ממש אלא בלשון קבלה בעלמא אז הוי דינו כמו שכתב ב״י ז״ל דכל היכא דאמרינן שאם אירע וי״ט בתוך הזמן שקיבל עליו להתענות אינו דומה את י״ט כ״ש היכא שקיבל עליו להתענות בי״ט עצמו מאחר שאינו אלא קבלה בעלמא ואינו חל על דבר מצוה וכמו שכתב ב״י ז״ל דרבינו ג״כ מודה בזה כנ״ל רק ע״ז יש לתמוה על רבינו שהביא לשון הסמ״ג לא כמ״ש הסמ״ג וכ״ע:

ואם

הידועי הגהות

תיח א כתב מהרל״ח ואפשר שהביאו רבינו ללמוד ממנו דשאר כל הימים הכתובים במגילת תענית מותרים להתענות בהן:

מעות

גרסינן בירושלמי הוין משבתות וימים טובים וראשי חדשים (ג) והולו של מועד:

תיט ומצוה להרבות בסעודת ר״ה דגרסינן במגילה באלו אמרו מקדימין וכו׳ אבל בסעודת פורים וסעודת ר״ח אלמא דמצוה הוא דהשיב ליה בהדי סעודת פורים ואיתקש נמי למועד דכתיב (במדבר י) וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם וכתיב (שמואל א כ) נבי דוד כי זבח משפחה לנו ור״ח הי׳ דכתיב ויהי ממחרת החדש ואיתא נמי בפסיקתא כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר״ה ועד ר״ה חוץ ממה שמוציא בשבתות וי״ט ור״ה וחוש״מ ומה שהתינוקות מוליכין לבית רבן אם מוסיף מוסיפין לו ואם פוחת פוחתין לו:

ואסור

גרסינן בירושלמי כל מתעניות וכו׳ המורגים אי בטלה מגילת תענית ואסיק דבטלה מגילת תענית קאמר ר׳ יעקב בר אחא מפקד לספריא אין אתתא מישאל לכון תימרון לה בכל מתעניות חוץ משבתות וי״ט ור״ה וחש״מ וחנוכה ורבינו דלא מייתי חנוכה ופורים נראה דט״ס הוא דהא קאמר התם דאפילו למ״ד בטלה מגילת תענית חנוכה ופורים לא בטלו והקשה ב״י לאיזה צורך הביא רבינו הך ירושלמי במקום הזה בתחילת הסימן ה״ל להביאו ונראה דהביאו לחזק דעת הרמב״ן דבקבלת תענית בראשי חדשים אפילו היתירא אינו צריך דמלאמר בכל מתעניות וכו׳ דר״ל בכל הכתוב במגילת התענית אלא להתעניות בהן עכשיו מתעניות חוץ משבתות וי״ט וכו׳ והיינו בע״כ דבקבלת תענית קאמר דאי בדאמר בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר הא ודאי דאפילו בשבתות וי״ט חל הנדר וצריך פתח להתירו כדתנן בנדרים ר״פ ר״א אלא ודאי דמיירי דאפקיה בלשון קבלת תענית ואשמעינן דאפילו היתירא אין צריך לא בר״ח ולא בחש״מ דשבתות וי״ט והכי משמע דמדקאמר מפקד לספריא אין אתתא אתתא מישאל לכון וכו׳ דנקט אתתא לפי שרגילות תמיד להתענות בלא לשון נדר גמור:

תיט ומצוה להרבות בסעודת ר״ח דגרסינן בירושלמי במגילה וכו׳ אבל סעודת פורים וכעודת ר״ח מאחרין ואלא מקדימין אלמא דמצוה הוא וכו׳ כנ״ל פירוש דכשחל ר״ח בשבת הסעודה שחייב לעשות בשבת בשביל ר״ח דאינו יכול לקיימה בשבת מאחרין אותה לעשותה באחד בשבת ולא להקדימה בע״ש כדין סעודת פורים כשחל בשבת: **ומ״ש** רבינו אלמא דמצוה היא דחשיב ליה בהדי סעודת פורים איכא להקשות אפי׳ לא הוה חשיב ליה בהדי ס״פ בע״כ דמצוה היא דאי לאו מצוה היא למה קאמר דמאחרין ולא מקדימין כיון דאין בה מצוה מאי נפקא לן מינה אי מאחרה או מקדימה ויש לומר דה״א דאינו אלא מנהג בעלמא כיון דנקרא מועד אבל מצוה בפרט ליכא אבל מדחשיב ליה בהדי ס״פ אלמא דמצוה פרטית היא ומה״ט אמר רבי׳ מצוה להרבות בסעודת ר״ח דמדחשיב לה בהדי ס״פ אלמא צריך להרבות בה כמו בס״פ ועוד דאיה מדאיתקש למועד דכתיב וביום שמחתכם וכ״י כתב דיש לדחות הראיות ואין דעתי הענייה מקבלת דיחויו דמ״ש הירושלמי מיירי בכעודה שעושין כשמעברין את השנה וכמ״ש הר״ן איכא להקשות מנ״ל להר״ן לפרש כן אדרבה מדאשכחן דאיתקש ר״ח למועד וכתיב ויהי ממחרת החודש ואיתא נמי בפסיקתא כל מזונותיו וכו׳ אלמא דבכל סעודה שעושין בר״ח קאמר דמאחרין וכו׳ ומה שדחה היקשא דר״ח דאיתקש למועד דכמך בעלמא הוא הלא בכ׳ ת״כ מביא רבינו דברי הרי״ן גיאות משם זקנים הראשונים דר״ח ימי שמחה ניהו מדכתיב וביום שמחתכם וכו׳ ואומרים הלל זה היום עשה ה׳ נגילה וגו׳ והראייה מדכתיב כי זבח משפחה לנו כתב ב״י בעצמו דדחייתו לאו דחייה היא וכו׳ והכי נקטינן להרבות בסעודת ר״ח וכשחל נמי ר״ח בשבת חייב להרבות בסעודה באחד בשבת בשביל סעודת ר״ח שהיה חייב בשבת אלא שלא נהגו כן ומהך פסיקתא איכא סמך לתינוקות שמוליכין לבית רבן בכל ר״ח וקורין אותו מעות ר״ח ואין לבטלו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד וכו׳:

ואסור

תכ ואסור בהספד וכו' דתנן (נסוף מ"ק) נסיס במועד מענות וכו' מה שקשה ממ"ש כאן למ"ש בכי' של"ח של"ט כתבאר לעס :

ועל צידוק הדין וכו' עד סוף הסימן כ"כ עס הרא"ש וצידוק הדין דרך הילוך דמי לנסיס שכולן עונות כאחת דשרי כ"כ ב"י ול"ג פשוט דדרך הילוך הוי בלגעה ולא אסרו בספד בר"ח אלא בגלוי בלבוד בפרהסיא וכיונא בזה במ"ס בגיסן בד"ח דמתענין בו התלמידים בלגעה אבל להזכיר בלבוד אסור עד שיעבור ניסן עכ"ל ב"י לקמן בכי' תכ"ט וטעם תלמידי רש"י כתב הרא"ש שהוא לפי שלצוק הדין וקדיש אינו בספד אלא הודאה וקבלת דין שמים :

תכא ונוהגין באשכנז שאומרי' פ' וברא"שי חדשיכם זכו' פי' כי היכי דתפלת השחר כנגד תמיד השחר ואף על פי כן נוהגין שחרית לומר פרשת התמיד כך בתפילת המוסף שהוא כנגד קרבן המוספין יש לומר פסוקי קרבן מוכפי בר"ח אחר פרשת התמיד אך קשה למה לא יאמר בשחרית ג"כ פסוקי המוספים די"ט דמ"ש משבת ור"ח וע"ל בכי' מ"ח במ"ש ב"י התייאשב קצת :

תכב גרסינן בפ' ב"מ (דף כד) ימים שיש בהן קרבן מוסף וכו' פי' כיון דלאורייתא הוא אם לא אמר מחזירין אותו משא"כ בה"ב של תעניות דאם לא אמר עניו בש"ת כיון דלאו דאורייתא ניהו אין מחזירין אותו כתב הכל בו הלכות תפלה דף ז' ע"ב כתב ה"ר מאיר דמכך ירושלמי כל ל' חזקה מה שהוא לשון הזכיר נראה דכך נמי אמרינן בר"ח ובחש"מ אם נכתפק אם אמר ענין היום אם לאו שצריך לחזור חזקה מה שלשון הזכיר מיהו בפ' ג' שאכלו גרסינן בירושלמי דבספק הזכיר בר"ח ובחש"מ אין מחזירין אותו וצ"ע למה לא הזכיר דין שבת וי"ט ואפשר לומר דבשבת וי"ט מחזירין אותו לפי שהיא ברכה בכני עצמה או אפשר לומר דה"ה דאין מחזירין אותו אבל לא ביאר דינן לכי שאין נופל בהן ספק לפי שהוא ברכה בפני עצמה עכ"ל והגהת ש"ע כתב וז"ל ואם הוא ספק אם הזכיר אם לאו א"ל לחזור עכ"ל פסק כדברי הכל בו ותימה הלא דברי ב"י נכונים דכיון דבפ' ג' שאכלו אמר אשכח תגא ופליג כל יום שיש בו קרבן מוסף מחזירין אותו ובתלמודא דידן איתי הך ברייתא דקתני מחזירין פשיטא דלא חייסינן לאידך ברייתא ואפשר עוד דהתם בירושלמי לא לענין הזכרה דתפלה איירי אלא לענין הזכרה דב"ה דהא אהזכרה דב"ה דאיירי ביה מייתי ליה עכ"ל ועוד דהלא ודאי לא שבקינן מאי דפשיטא ליה לה"ר מאיר מקמי קושייתא דהקשה הכלבו מהירושלמי דפ"ג שאכלו דאיכא לאוקומי דלא מיירי אלא בב"ה ואב"ה קאמר אשכח תגא ופליג אבל בתפלה ליכא אמן דפליג דפשיטא דקי"ל מה שלמוד הזכיר כדאמרינן במשיב הרוח ובשאלה דברכת השנים והכי כ"ל עיקר כדברי מהר"ם והב"י ולא כהגהת ש"ע :

ואם נזכר קודם שיסיים ברכת רצה וכו' כבר נתבאר לעיל בסימן קי"ד . ואם לא נזכר עד לאחר שהתחיל מודים וכל הסוגיא בס"פ תפלת השחר וכליסנא בתרא דרב נחמן בר יצחק דתרתי בעינן דלא עקר רגליו וגם רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל בחדא חוזר לראש אבל ר"ע פסק כסתמא דתלמודא דקאמר מעיקרא לא אמרן שעקר רגליו אבל לא עקר רגליו חוזר לעבודה ודמי לדרב נחמן בר יצחק מקמי סתמא דתלמודא :

ומ"ש בהספד דתנן נשים במועד מענות פירוש שכולן אומרות כאחת אבל לא מטפחות להבות כף אל כף בר"ח חנוכה ופורים מענות ומטפחות אבל לא מקוננות שתהא אחת אומרת והאחרות עונות אחריה ואחר שנקבר המת לא מענות ולא מטפחות ועל צידוק הדין (א) אם יש לאומרו בר"ח חנוכה ופורים נחלקו בו חכמי גרמיזא אומרים אותו דרך הילוך וחכמי מגנצא א"א אותו אלא על אדם גדול וכן השיב רבינו משולם ב"ר משה שנינו אין מניחים המטה ברחוב שלא להרגיל ההספד ומתוך צידוק הדין ירגילו בהספד וכיון שא"א צידוק הדין א"א קדיש ודי לאדם גדול שמספידים בר"ח ובח"ח שיאמרו עליו צידוק הדין וקדיש והרי"ן גיאת כתב נהגו מימות זקנים הראשונים שלא לומר צ"ה אחר המת בר"ח חנוכה ופורים דלא עדיף צידוק הדין דהדיוט מצידוק הדין דמשה רבינו דמסלקי ליה בשבת שחל להיות במועד ור"ח חנוכה ופורים שחלו להיות בשבת דהללו ימי שמחה נינהו דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ובכל אחד מהם אומרים הלל זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו ותלמידי רש"י כתבו בשמו שאומרים צידוק הדין וקדיש אפילו בחולו של מועד :

תכא ונוהגין באשכנז שאומרים פרשת ובראשי חדשיכם שחרית אחר פרשת התמיד ובספרד אין נוהגין לאומרה :

תכב גרסינן בפרק במה מדליקין ימים שיש בהם קרבן מוסף כגון ר"ח וחולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפללין י"ח ברכות ואומר מעין המאורע בעבודה פירוש אומר יעלה ויבא ברצה ואם לא אמר מחזירין אותו ואם נזכר קודם שיסיים ברכת רצה או אפי' אחר שיסיים כל זמן שאינו (ה) מתחיל מודים אומרו במקום שנזכר ואם לא נזכר עד לאחר שהתחיל מודים או אפילו נזכר בשים שלום חוזר להתחיל רצה סיים חוזר לראש ואסיקנא שלעולם חוזר לראש אא"כ לא עקר רגליו וגם רגיל

תכ ואסור בהספד דתנן נסיס במועד מענות וכו' מה שקשה ממ"ש כאן למ"ש בכי' של"ח של"ט כתבאר לעס :

ועל צידוק הדין וכו' עד סוף הסי' כ"כ עס הרא"ש וצידוק הדין דרך הילוך דמי לנסיס שכולן עונות כאחת דשרי כ"כ ב"י ול"ג פשוט דדרך הילוך הוי בלגעה ולא אסרו בספד בר"ח אלא בגלוי בלבוד בפרהסיא וכיונא בזה במ"ס בגיסן בד"ח דמתענין בו התלמידים בלגעה אבל להזכיר בלבוד אסור עד שיעבור ניסן עכ"ל ב"י לקמן בכי' תכ"ט וטעם תלמידי רש"י כתב הרא"ש שהוא לפי שלצוק הדין וקדיש אינו בספד אלא הודאה וקבלת דין שמים :

תכא ונוהגין באשכנז שאומרי' פ' וברא"שי חדשיכם זכו' פי' כי היכי דתפלת השחר כנגד תמיד השחר ואף על פי כן נוהגין שחרית לומר פרשת התמיד כך בתפילת המוסף שהוא כנגד קרבן המוספין יש לומר פסוקי קרבן מוכפי בר"ח אחר פרשת התמיד אך קשה למה לא יאמר בשחרית ג"כ פסוקי המוספים די"ט דמ"ש משבת ור"ח וע"ל בכי' מ"ח במ"ש ב"י התייאשב קצת :

תכב גרסינן בפ' ב"מ (דף כד) ימים שיש בהן קרבן מוסף וכו' פי' כיון דלאורייתא הוא אם לא אמר מחזירין אותו משא"כ בה"ב של תעניות דאם לא אמר עניו בש"ת כיון דלאו דאורייתא ניהו אין מחזירין אותו כתב הכל בו הלכות תפלה דף ז' ע"ב כתב ה"ר מאיר דמכך ירושלמי כל ל' חזקה מה שהוא לשון הזכיר נראה דכך נמי אמרינן בר"ח ובחש"מ אם נכתפק אם אמר ענין היום אם לאו שצריך לחזור חזקה מה שלשון הזכיר מיהו בפ' ג' שאכלו גרסינן בירושלמי דבספק הזכיר בר"ח ובחש"מ אין מחזירין אותו וצ"ע למה לא הזכיר דין שבת וי"ט ואפשר לומר דבשבת וי"ט מחזירין אותו אבל לא ביאר דיקן לכי שאין נופל בהן ספק לפי שהוא ברכה בפני עצמה עכ"ל והגהת ש"ע כתב וז"ל ואם הוא ספק אם הזכיר אם לאו א"ל לחזור עכ"ל פסק כדברי הכל בו ותימה הלא דברי ב"י נכונים דכיון דבפ' ג' שאכלו אמר אשכח תגא ופליג כל יום שיש בו קרבן מוסף מחזירין אותו ובתלמודא דידן איתי הך ברייתא דקתני מחזירין פשיטא דלא חייסינן לאידך ברייתא ואפשר עוד דהתם בירושלמי לא לענין הזכרה דתפלה איירי אלא לענין הזכרה דב"ה דהא אהזכרה דב"ה דאיירי ביה מייתי ליה עכ"ל ועוד דהלא ודאי לא שבקינן מאי דפשיטא ליה לה"ר מאיר מקמי קושייתא דהקשה הכלבו מהירושלמי דפ"ג שאכלו דאיכא לאוקומי דלא מיירי אלא בב"ה ואב"ה קאמר אשכח תגא ופליג אבל בתפלה ליכא אמן דפליג דפשיטא דקי"ל מה שלמוד הזכיר כדאמרינן במשיב הרוח ובשאלה דברכת השנים והכי כ"ל עיקר כדברי מהר"ם והב"י ולא כהגהת ש"ע :

ואם נזכר קודם שיסיים ברכת רצה וכו' כבר נתבאר לעיל בסימן קי"ד . ואם לא נזכר עד לאחר שהתחיל מודים וכל הסוגיא בס"פ תפלת השחר וכליסנא בתרא דרב נחמן בר יצחק דתרתי בעינן דלא עקר רגליו וגם רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל בחדא חוזר לראש אבל ר"ע פסק כסתמא דתלמודא דקאמר מעיקרא לא אמרן שעקר רגליו אבל לא עקר רגליו חוזר לעבודה ודמי לדרב נחמן בר יצחק מקמי סתמא דתלמודא :

ומ"ש בכ"ב המרדכי בריש תענית בשם אבי"ה וכ"ג ג"כ ממ"ש שם הרא"ש בשמו וכבר כתבתי זה בכי' קי"ד (ה) : **ואם** לא נזכר עד לאחר שהתחיל מודים וכו' בס"פ תפלת השחר (כט.) : **ומ"ש** ואסיקנא שלעולם חוזר לראש וכו' שם הא דאמרן כיון חוזר לראש לא אמרן אלא שעקר רגליו אבל לא עקר רגליו חוזר לעבודה אמר רב נחמן בר יצחק הא דאמרן עקר רגליו חוזר לראש לא אמרן אלא שאינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל כי לא עקר רגליו חוזר לעבודה לא אמרן אלא שרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו והרא"ש כליסנא בתרא דתרתי בעי' לא עקר רגליו וגם רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו

דרכי משה

תכ (א) כל דינים אלו כתבתי בי"ד סי' ת"מ ושם כתבתי כיצד נוהגים : **תכב** (א) ואין דבריו נראין דא"כ מאי איריא ספק אפילו ודאי לא אמרו אין מחזירין אותו כמ"ש לעיל סימן קפ"ח והירושלמי שאמר מתפלל ואינו יודע מה הזכיר כו' אין ראיה דאיכא לאמר דלא מיירי אלא לענין הזכרה ושאלה דנתרגל בהן הרבה ולכן כל ל' יום אמרינן מה שהוא למוד הזכיר דלא מקרי הרגל בפחות מל' יום אבל לענין יעלה ויבא דלא

דרישה

סי תכב (ה) **ואם** הוא מסתפק אם אמרו ב"י ז"ל הבינו דברי הכלבו בריש סי' זס וז"ל וגם הכלבו כתב בשם הר"ם דאם נסתפק אם אמר ענין היום אם לא שצריך לחזור ואמ"כ כתב מיהו בפ"ג ש"כלו גרסינן ירושלמי בספק הזכיר בר"ח אין מחזירין עכ"ל ותמה הוא ז"ל עליו שלא נסתכל במאי דאיתמר התם עליה אשכח תגא דפליג עליה כל יום שיש בו קרבן מוסף כו' מחזירין אותו עכ"ל . ולענד"נ דלקו"מ דלשון הירושלמי כך הוא תני היה יושב ואוכל בשבת ושכח להזכיר של שבת רב אומר חוזר ושמואל אמר אינו חוזר שמעון בר בא בשם ר' יוחנן ספק הזכיר של ר"ח ספק לא הזכיר אינו חוזר אשכח תגא ופליג כל יום שיש בו מוסף צריך להזכיר מענין המאורע אם לא הזכיר מחזירין אותו עכ"ל ונראה הכלבו סובר דאמרן דאמר ספק אין מחזירין אותו לא פליג אתגא דאמר אם לא אמר מחזירין דמר אמר חדא ומר אמר חדא ותגא דאמר אם לא אמר מחזירין ומאי דקאמר אם אשכח תגא דפליג זה קאי אדאביל מיהא אשמואל דקאמר אינו חוזר אפילו יודע אשכח ולא הזכיר כמו שהבאתי ל' ירושלמי עליה פליג הלאי תגא ואמר מחזירין אותו ובזה מיושבים דברי הכלבו ודמי הירושלמי האמרון דכתב אין מחזירין אותו מיירי לענין הזכרה דברכת המזון דהא אהזכרה דברכת המזון דאיירי ביה מייתי ליה ודאי לא אמרו אין מחזירין אותו כמ"ש לעיל סי' קפ"ח ומהירושלמי שאמר התפלל ואינו יודע מה הזכיר כו' אין ראיה דאיכא לאמר דלא מיירי אלא לענין הזכרה ושאלה דרגיל בהן הרבה ולכן כל ל' יום אמרינן מה שהוא למוד הזכיר ואינו יודע מה הזכיר כו' אין ראיה דאיכא לאמר דלא מיירי אלא לענין הזכרה ושאלה דרגיל בהן הרבה ולכן כל ל' יום אמרינן מה שהוא למוד הזכיר דלא מקרי הרגל בפחות מל' יום אבל לענין יעלה ויבא דלא אינו לעולם שיעברו ל' יום שלא יזכיר יעלה ויבא לא אמרינן ביה חזקה מה שלמוד הזכיר עכ"ל ד"מ ונלע"ד להבינא דאיכא שם חילוק בין שלשים בלמלומ ממ"ש רבינו לעיל לענין סדר תפלה דלהרא"ש א"ל לחזור לסל ר"מ מה"ע ע"ש . כתב הכלבו שעה ולא התפלל מנחה ביום שלפני ר"ח מתפלל ערבית בתים ומזכיר יעלה ויבא בראשונה ואינו מזכיר בשניה ואם הזכיר בשניה ולא בראשונה השנייה עלתה לו ולא הראשונה ואם הזכיר או לא הזכיר בשניה יצא עכ"ל וכ"כ ב"י בשם הגאון שכ"כ בחידושיו וכתב שכתן הוא כמ"ש ס"ם רל"ב בשעה ולא התפלל מנחה בשבת וכ"כ בד"מ וכדאי הם הגדולים הללו לסמוך עליהם אע"ג דלכאורה הדבר תמוה כיון דר"ח הוא ותשלומין הוא בתורת ערבית כמ"ש טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית בתים . ומ"כ למה לא צריך להזכיר בשניה לכתחלה יעלה ויבא ול"ד לטעה במנחה בשבת דמתפלל ערבית בתים ומזכיר הבדלה בראשונה ולא בשניה דהתם כיון דכבר הבדיל בראשונה הוי הול ואי"כ א"ל כתפלל אלא תפלה של מוצ"ש הכא שהוא ר"ח וכל התפילות שיתפלל בר"ח בכונן יזכיר ולמה יגרע בתפלה כיון דשם עיקרם עליה ולא שם מנחה ומכ"ע צריך להקדים לאותו של ערבית הסובב ולשאוה ועיין מ"ש ריש סי' פ"ע בענין זה דאמרו תפלת שחרית ד' שעות ומנח ואמ"כ שכרו כמתפלל תפלה שלא בזמנה דר"ל כמו שמתפלל תפלת שחרית אחר ד' שעות ואם לא מזכר עד אחר ו' שעות אזי מתפלל תשלומין שחרית בשם תפלת מנחה והם כשכח מנחה אז ערבית ע"ש :

פרישה

סי' תכב (ה) **מתחיל** מודים ז"ל מ"ו ושאל כנגד התלמוד שאמר אם לא אמרה בעבודה חוזר לעבודה דהיינו דלא ובאמר"י פ' תפלה השחר דף ע"מ ע"ב משמע נמי דלא ס"ל כוותיה אלא מיד כשסיים הברכה הוא חוזר לראש במקום שמחזירין ובמקום שאין מחזירין כגון יעלה ויבא בערבית דר"מ ועל הנסים מיד כשמסיים הברכה אינו אומר אפילו בלא אתיתה אלא יעלה ויבא לאוד משום דהוי הפסק ע"ש וע"ל סי' קי"ד עכ"ל ואני אומר דסיים הברכה שהזכיר הרא"ש ר"ל שגם התחיל הברכה שאחריה וכן פי' לעיל סי' קי"ד וכ"כ שם בק"ש וגם במנהגים אלא משיב הרוח ע"ש שמוכיח אומר כן : אבל

ובקרימת

תפלתו: **ורב** עמרם גראה שכונר דמ"ד לא אמרן אלא שעקר רגליו וכו' ליה דר"ל כר יצחק דמפליג בין רגיל לומר תחנונים וסובר דהלכתא כוותיה. ולמעלה בברכת אתה חונן כתבתי אם יכול לחזור וכו' כלומר בברכת אתה חוננתנו והיא בסי' רנ"ד. ומ"ש רבינו זה בכאן אינו במקומו שהרי עדיין לא הזכיר דבר שאינו צריך לחזור ואפשר שמפני שכתב שם נזכר קודש שיתחיל מודים אומרו במקום שנזכר כלומר ואינו צריך לחזור לעבודה הוצרך להודיענו שיא שאם רצה לחזור חוזר וי"א שאינו יכול לחזור: **והא** דאמרינן על שכחת הזכרת ר"ח דווקא שחרית וכו' אבל שכח ולא הזכיר בערבית אין מחזירין אותו ל"ש ר"ח יום אחד או הוא שני ימים פשוט בס"כ תפלת השחר (ל:) כתב בא"ח כתב ה"ר נתן דבערבית ליל שני מחזירין אותו שכבר מקודש הוא וכ"כ ריב"ט עכ"ל ודבר תימה הוא שזה היפך פשט דברי הגמרא:

וכשם שיחיד חוזר ש"צ נמי חוזר אם טעה ולא הזכיר ר"ח שחרית אין מחזירין אותו מפני שתפלת המוסף לפניו וא"ר יוחנן בצבור שנו פירש רב אלפס מפני טורח צבור הקילו בו לסמוך על תפלת מוסף כיון שהיא מיד אחר זאת ורש"י פירש בצבור שנו מי שמתפלל בצבור אפילו יחיד אין צריך להחזור מפני ששומע אותו מש"צ ואין הלשון משמע כן שהרי תלה אותו מפני שתפלת המוסף לפניו ולא קאמר מפני ששומע מש"צ כתב ר"י שאם שכח ולא התפלל יעלה ויבא במנחה (ד) שאין לו להתפלל במוצאי ר"ח ערבית שתים כיון שאין לו להזכיר של ר"ח למה יתפלל ערבית שתים כיון שכבר התפלל י"ח במנחה ולא דמי להא דאמרינן טעה ולא התפלל במנחה בשבת מתפלל במ"ש שתים של חול דשאני התם דאף בשבת היה ראוי להתפלל י"ח אלא שסלקוה מפני טורח שבת הלכך כשלא התפלל במנחה יוצא בי"ח שמתפלל במוצאי שבת דאינון נמי שייכי לשבת וחכמי פרובינצא כתבו כיון שלא יצא ידי חובתו במה שמתפלל הוי ליה כאילו לא התפלל וצריך להתפלל שתים בערב אע"פ שאינו מזכיר בה של ר"ח (ה) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין הדבר מוכרע לכך היה אומר ה"ר יונה שהנכון לצאת ידי ספק שיתפלל אותו לערב בתורת נדבה וא"צ להדש בה דבר דכיון שמתפלל אותה מכפק אין לך הידוש גדול מזה: וקורין ההלל ורבו בו הדעות יש אומרים שיחיד אין אומר אותו כלל בראש הודש אבל צבור אומרים אותו ומברכין לפניו ולאחריו ויש אומרים שאין הילוק בין יחיד לצבור ושניהם אומרים אותו בלא ברכה ור"ת כתב דלא שנא יחיד ולא שנא צבור אומרין אותו ומברכין עליו אפילו כל יחיד ויחיד ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ומברכין לקרות את ההלל והותמין ביהללוך וכ"כ רב עמרם וקורין אותו בדילוג שמתחילין הללויה וקורין אותו עד הלמיש למעיינו מים ומדלגין לא לנו ומתחילין ה' זכרנו וקורין עד ואנחנו נברך יה ומדלגין אהבתי כי ישמע ה' עד כל האדם כוזב ומתחילין מה אשיב עד הודו וכל הצבור קורין ביחד וקורא ש"צ לבדו הודו והקהל עונין אחריו הודו וקורא פסוק יאמר נא ישראל והקהל עונין אחריו הודו וכן יאמרו נא בית אהרן ועונין הקהל אחריו הודו וכן יאמרו נא יראי ה' ועונין הקהל אחריו הודו וקורין כולם ביחד מן המצר עד

ומ"ש ולמעלה במ"ש בברכת אתה חונן וכו' כלומר משם יש ללמוד ג"כ לכאן אם יכול לחזור לראש במקום שא"צ לחזור אלא לרצה או א"צ לחזור אפי' לרצה: **והא** דמחזירין וכו' הטעם הוא דכיון דאין מקדשין את החדש בלילה לכך לא הזקיקוהו לחזור: **וכשם** שיחיד חוזר וכו' אם טעה ולא הזכיר של ר"ח בשחרית אין מחזירין אותו מכני שיכול לאומרו במוספין ואמר עלה ר' יוחנן ובצבור שנו ופירש אלפסי דהיינו לומר דכשהש"צ טעה אין לו לחזור מפני טורח הצבור אבל יחיד צריך לחזור דין שהוא מתפלל ביחיד דין שהוא מתפלל עם הצבור. אבל רש"י פירש בצבור שנו היינו כשהיחיד מתפלל בצבור אין מחזירין אותו משום דשמע ליה מש"צ ואיכא מקצת הזכרה אבל ביחיד צריך לחזור משמע דמפרש דברייתא הכי קתני דכיון דאיכא תרתי דתפלת המוספין לפניו וגם איכא מקצת הזכרה דשמע ליה מש"צ לכן אין מחזירין אותו ומעתה נתייבש מה שהקשה רבינו על פירש"י וע"ל בסי' קכ"ו:

כתב ר"י שאם שכח ולא התפלל יעלה ויבא וכו' כל זה כתבו התוספות והרא"ש ריש פ' ת"ה גם רבינו כתבו לעיל סימן רצ"ד ועיין במ"ש לשם:

וקורין ההלל וכו' בפ' היה קורא ריש ד' י"ד אמר רב ימים שהיחיד גומר בהם את ההלל וכו' והאריכו התוס' בדין אמירת הלל וברכתו ליחיד או לצבור וכן הרא"ש והר"י לשם: **ומ"ש** ור"ת כתב דל"ש יחיד ול"ש צבור אומרין אותו ומברכין עליו אפילו כל יחיד ויחיד נראה דאליבא דאמת אפילו כל יחיד ויחיד שבצבור שקורא ההלל עם הש"ץ ג"כ מברך עליו ולא הוא ברכה לבטלה וב"י פי' דאתא לאפוקי מבה"ג שפי' דצבור נמי נקראו יחיד כ"ז שאין ישראל ביחד ופי' רחוק הוא: **ומ"ש** ומברכין לקרות את ההלל פי' אפילו למ"ד דימים שגומרים את ההלל מברכין לגמור מ"מ בר"ח כיון דמדלגין אין מברכין לגמור ולקמן בסימן תע"ח כתב ע"ש מהר"ם דאף בימים שגומרים לא היה מברך לגמור דאם יחסר אות או תיבה הוי ברכה לבטלה. מיהו אף בר"ח בדיעבד אם בירך לגמור א"צ לחזור ולברך לקרות דלגמור משמע נמי לקרות כמו ותיקין היו גומרין את ההלל ומהר"ם נמי מודה בדיעבד דלא אמר מהר"ם דהוי ברכה לבטלה אלא דלכתחילה יש ליזהר משום דנראה כברכה לבטלה וכ"כ ב"י בשם שבולי הלקט ובמרדכי פרק ב"מ ע"ש ראבי"ה: **והותמין** ביהללוך תשנה ס"פ ע"פ ואע"ג דכתב בהלל דב' לילות דחג הפסח קמיירי דגומרין בו ההלל מ"מ כיון דאף בר"ח מברך לפניו צריך ג"כ לברך לאחריו וקורין אותו בדילוג וכו' הכי אמרינן פ"ד דתענית (דף כ"ח): **ומ"ש** שמתחילין הללויה וכו' כך הוא מנהגינו עכשיו אבל

הצבור אף קודם תפלה עכ"ל וכתב הרוקח ראיתי את ר' שלא קרא הלל דר"ח עם הצבור וקרא מעצמו מיושב בשעת קריאת התורה (ג):

ומ"ש רבינו בשם ר"ת דל"ש יחיד כ"ש צבור אומרים אותו וכו' נראה שכפל לומר אפילו כל יחיד ויחיד לאכוקי מה"ג שפירש דצבור נמי נקראים יחיד כל זמן שאין כל ישראל יחד: **ומ"ש** ומברכין לקרות את ההלל כלומר ואין מברכין לגמור וכ"כ שם התוס' והר"י והרא"ש והר"ן ז"ל ועיין במה שכתב רבינו בסימן תפ"ח. וכתב המרדכי בפרק במה מדליקין בשם רא"בי"ה דהמברך בר"ח לגמור לא משתבש דלגמור תרתי משמע ובשבלי הלקט כתב מי שטעה ובירך בראש חודש לגמור אין צריך לחזור: **ומ"ש** רבינו אותו בדילוג וכו' הכי אמרינן בפ"ד דתענית (כח.): **וכן** הצבור קורין ביחד וקורא ש"צ לבדו הודו וכו' זהו השיר רב יהודה אמר יהללוך: **וקורין** אותו בדילוג וכו' הגזול (לח) מייתי מנהג קריאת ההלל בענין אחר וכתב עליו הר"ן ומה שאין אנו נוהגים כן הוא המנהג שאנו נוהגים היום ובפרק לולב משום דמנהגא קרי ליה והיכא דנהוג נהוג היכא דלא נהוג לא נהוג: **ומ"ש** רבינו שקורא הש"צ לבדו הודו והקהל עונין אחריו הודו שם בגמרא הוא אומר הודו לה' והש אומרים הודו לה' מכאן שאנו עונות ראשי פרקים כלומר שמתחלה תקנו מכני שאין בקיאין שעל כל דבר שיאמר המקרא שיענו ראש הפרק ובכך יצאו שאין בקיאין י"ח ומיהו אין דגמרינן כולה לא צריכינן אלא שבזה החזיק שלא תשתנה תקנה הראשונה למי שאינו גומר. וכתב הר"ן ומה שאנו נוהגין עכשיו הש"ץ אומר יאמרו נא והצבור עונין על כל אחד ואחד הודו ולא מצינו מנהג זה בתלמוד ואפשר שנהגו כן לרמוז שאנו לעונות ראשי פרקים ולכי

דרכי משה

דלא מצינו לעולם שיעברו ל' יום שלא יזכיר יעלה ויבא לא מקרי הרגל ולא אמרינן ביה הזקה מה שלמוד מזכיר: (ב) ול"נ דשאני גבי הבדלה דלאחר שהבדיל בראשונה בתפלת חול הוא עומד ולכן אין להבדיל בשנייה אבל כאן גם בתפלה שנייה בר"ח הוא עומד ומחוייב להזכיר מעין המאורע בכל תפלותיו: (ג) והמנהג הוא כדברי ר"ת והרא"ש וכתב המרדכי פ' במה מדליקין ע"ב דמ"מ מצוה להזור אחר שנים שיענו אחריו הודו ואנא וכ"כ האגור בשם מדרש שוחר טוב וכ"ה המנהג בהודו אבל לא באנא: (ד) משמע דלכתחלה יברך לקרות

פרישה

(ב) אבל שכח ולא הזכיר בערבית כו' לפי שאין מקדשין המדש בלילה גילון: (ג) או אם הוא שני ימים כו' לעפ"י שבגיל שנייה בבר מקודש הוא: (ד) שאין לו להתפלל כו' ס"א כיון שאין לו להזכיר של ר"ח למה יתפלל ערבית שתים ואם שכח מנחה בערב היום כמו שכח להתפלל מנחה בשבת כמה שכתוב בסי' רל"ב ב"י:

(ה) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין הדבר מוכרע ז"ל מ"ו ומרדכי כתב דהרי"ף מולק על ר"י שהרי פסק היכא שטעה במנחה ולא התפלל של שבת מתפלל כו' שתים ואם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשנייה שעלתה לו שנייה במקום ערבית וחזר ומתפלל מע"פ שלא הרויח כלל בקונה תפילה הבליטית וא"כ תימה על הרא"ש שפ' דברי הרי"ף. גבי לא הבדיל כו' ואפ"ה מנהגא ליה בדר"י שלא יתפלל של מוצאי שבת שתים וגראה דאפ"ה ל"ד דשאני התם בלא הבדיל מתחלה דס"ס תפילת הטעות היה בשבת שלא היה מתפלל ברכו ואפ"כ ליה שלומין ממ"כ ודו"ק וכן ר' יונה כתב שאף הרי"ף אינו ממולק בזה והיינו כדברי שיה כלומר דשאני הכא שהמתפלל מנחה מעפ"י שלא הזכיר של ר"ח ושבת מ"מ הוא הבר שהתפלל תפלה בזמנה מכל"כ הבלא התפלל דשבת כלל והבדיל בשנייה ולא הבדיל בראשונה דגלי דעתיה דבעי להתפלל תפלה של מוצאי שבת בתחרונה ושל תשלומין דראשונה והדין נותן שצריך להתפלל תפלה הרוחבית ברישא כמ"ש לעיל סי' פ"ע וק"ח מ"כ לא התפלל כלל בזמנו לכן צריך לחזור ולהתפלל ועיין בק"ש ר"פ תפלת השחר:

(ו) וקורא פסוק יאמר נא ישראל כו' בגמרא הוא אומר הודו לה' ומה אמרו הודו לה' מכאן שאנו לעונות ראשי פרקים ב"י כלומר שמתחלה תקנו מכני שאין

הדושי הגרות

תכב א בעות כופר יש כאן עיין בט"ז סימן ק"ח סק ט"ו:

אבל בזמן התלמוד היה מנהג אחר כדאיתא בפרק לולב הגזול במשנה ובגמרא (דף ל"ח) ע"ש וכיון שאין גומרין אותו ואין קורין אותו אלא בדילוג אינו חמור לענין הפסקה וכו' כ"כ הרא"ש בפ' היה קורא וכתב ב"י לשון רבינו כפול אלא לצורך דאין גומרין היינו אין קורין אותו לכתחלה אלא בדילוג עכ"ל ולי אפשר דה"ק וכיון דלא מיבעיא דאין גומרין אותו לכתחל' אלא אפי' בעי לקרותו אלא בדילוג מעכבין עליהן אלא לקרותו אלא בדילוג הלכך אינו חמור וכו' אבל אם היה רשות לקרותו אלא בדילוג היה דינו של קורא אלא בדילוג כימים שגומרים בו את ההלל דשוייה עליה חובה ולענין הפסקה נמי חמור דינו כקורא את שמע: **ואם** הפסיק ושהה בו וכו' היינו בשהה בשלא עיכבו אונס מקוס הטנופת וכיולא בו וכהסר מקולי ור"י ומסקנת הרא"ש וכדלעיל בסימן ס"ה ע"ח פ"ה ל' ק"ד ולא כהרי"ף והרמב"ם ולכן כתב רבינו כאן בסתם וכן בהל' סוכה ובהל' פסח ובהלכות מגילה כתב בסתם דנסמך על מה שכתב למעלה בסימנים הנזכרים דלא אמרו א"צ לחזור לראש אפילו שהה כדי לגמור את כולה אלא בדלא עבדו אונס ושאין חילוק בין ק"ש לתפלה ושופר והלל ומגילה בהלל גופיה נמי אין חילוק בין מדלגין לאין מדלגין ודלא כמ"ש הלבה"ם איכא לחלק בזו גם לא כדמשמע ליה לב"י דדינו פסק כאן ובסוכה ובפסח ובמגילה כהרי"ף והרמב"ם דליתא אלא כדפרישית:

תכג ואומר ש"צ קדיש תתקבל כיון דנשלמה תפלת שחרית אומר תתקבל משא"כ ביום שאין בו קרבן מוסף דלא נשלמה התפלה עד אחר וצא לציון א"א תתקבל עד אחר גמר וצא לציון ולאחר תפלה אומר ח"ק: **ומ"ש** ומוציא ס"ת וקורא ד' וכו' בפרק הקורא עומד: **ובקריא'** הפרשה הילכתא כרב וכו' ג"ז שם ריש (דף כ"ב) והתוס' שם הקשו

כדאיתא בפרק ע"פ (קיח.): **ובספרד** פושטים פסוק ברוך הבא וכו' ובאשכנז כופלין הכל וכן עיקר שם תנא ר' כופל בה דברים ר"א מוסיף בה דברים מאי מוסיף אמר אביי מוסיף לכפול מאודך ולמטה. ופירש"י כופל בה דברים. מאנא והלאה: מוסיף בה. מוסיף לכפול על כפילתו של רבי מאודך ולמטה וזה לכאורה מבואר שהוא כמנהג אשכנז שכופלין כל הפסוקים מאנא ולמטה ולי נראה שהטעם מנהג ספרד הוא משום דברוך הבא ואל ה' ויאר לנו א"צ לכפול מפני שמעלמא הם כפולים שכנגד ברוך הבא בשם ה' וכנגד אל ה' ויאר לנו כתב אחרו הג בעבודתיו וגו' שע"ש קרבנות הקריבים במזבח הקב"ה מאיר לנו אבל אלי אתה ואודך והודו לה' שהם פשוטים צריך לכופלם ועל שני פסוקים אלו לבד הוא אומר רבי כופל בה דברים": "ב"ה כתב ר"י בב"ג ההלל אע"פ שיצא מוציא בין יחיד בין צבור ודווקא שאינו בקי שאינו יודע לענות אבל יודע לענות אם יצא אינו מוציא אא"כ עונה אחריו הללויה וצ"ע היכא איתא בגמרא:

ומ"ש וכיון שאין גומרין אותו וכו' אינו חמור לענין הפסקה כק"ש אלא אף באמצע הפרק פוסק וכתב הרא"ש משמע שאין לפסוק בו אלא מפני הכבוד דימים קורא (יד.) אמר רבה ימים שביחיד גומר בהם את ההלל בין פרק לפרק פוסק באמצע הפרק אינו פוסק וימים שאין היחיד גומר בהם את ההלל אפילו באמצע הפרק פוסק וכתב הרא"ש משמע שאין לפסוק בו אלא מפני הכבוד דימים שביחיד גומר בהם את הלל פוסק בה כדין ק"ש אבל ימים שאין היחיד גומר בהם אפילו באמצע הפרק שואל מפני הכבוד ומשום שלום לכל אדם הא לאו הכי אין לו להפסיק וה"ר יונה פירש דהא דאמרינן דימים שאין היחיד גומר בהם את ההלל פוסק היינו דוקא מפני הירא ומפני הכבוד כמו בק"ש אבל הרמב"ם כתב בהל' חנוכה ימים שגומרים בהם את ההלל יש לו להפסיק בין פרק לפרק אבל באמצע הפרק לא יפסיק וימים שקורא בהם בדילוג אפילו באמצע הפרק פוסק וכתב ה"ה שנראה מדבריו שהוא פוסק לכל דבר ואינו כדין ק"ש שאינו פוסק אלא לדברים ידועים וכן בדין שהרי אין ברכה מתוקנת לאחריו ותלויה היא במנהג ומיהו כתב שדעת רוב המפרשים הוא כדעת הרא"ש ולשון רבינו כפול שלא לצורך דאין גומרין היינו אין קורין אותו אלא בדילוג:

ואם הפסיק ושהה בו אפילו שהה כדי לגמור כולו וכו' בסוף מסכת ראש השנה (לד.) א"ר יוחנן שמע תשע תקיעות בתשע ביום יצא והא א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק בהלל ובמגילה אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש ל"ק הא דידיה הא דרביה וכתבו הרי"ף והרא"ש קי"ל כר"י דאמר אפילו בתשע שעות יצא ובהלל ובמגילה נמי אע"פ ששהה לגמור את כולה אינו צריך לחזור לראש אלא קורא אמקום שפסק וכ"פ הרמב"ם בהלכות חנוכה אבל הרא"ש בפרק מי שמתו (כד:) כתב גבי ק"ש דהא דאמרינן אף ע"פ ששהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש דוקא בשלא שהה ביניתיים מחמת אונס שעכבו מלקרות אבל אם שהה מחמת אונס שלא היה המקום רחוי לקרות או אונס אחר אם הפסיק ושהה כדי לגמור את כולה כשחוזר לקרות צריך להתחיל מראש ומשמע דה"ה בהלל וכ"כ רבינו בסי' פ"ה דלסברא זו דין הלל ומגילה שוין לדין ק"ש ומ"כ מ"ש רבינו בהלכות פסח ובהלכות סוכות לגבי מגילה שאפילו שהה כדי לגמור את כולה חוזר למקום שפסק ולא חילק כ"ל דכדעת הרי"ף והרמב"ם כתם דבריו דאפילו לדעת הרא"ש ה"ל לחלק בין שהה מחמת אונס לשלא מחמת אונס ומיהו מ"ש כאן לענין הלל דר"ח לד"ה הוא דכיון דאין קורין אותו אלא בדילוג מודה הרא"ש דאפילו שהה מחמת אונס כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש ויש לתמוה על רבינו שבסימן פ"ה כתב שדין הלל ומגילה שוין לדין ק"ש וכסי' ס"ה לגבי ק"ש סתם דבריו כדעת הרא"ש שמחלק בין שהה באונס לשהה שלא באונס ובהלכות פסח והל' סוכה והלכות מגילה סתם דבריו כדעת הרי"ף והרמב"ם שאונס מחלקין בדבר (ה): **כתב** ר"י קרא וטעה ואינו יודע היכן טעה יחזור לראש הפרק ודוקא שאינו יודע היכן טעה אבל אם נזכר שאמר כל הפרק ודילג פסוק א' יחזור לאותו פסוק כך פשוט בתוספתא דרפ"ב דמגילה אמריינן שהקורא את ההלל למפרע לא יצא וכתבה הרמב"ם בהלכות חנוכה: **כתוב** בשבלי הלקט הורה הר"מ דמצות הלל קריאתו מעומד והטעם כתב ה"ר בנימין ע"ש הכזוב הללו עבדי ה' שעומדים ומה שקורין אותו בליל פסחים ביסיבה מתוך שחולקין אותו אין טורחין עליו לעמוד ועוד שהרי עומד על שולחנו וכוכו בידו ושמא תטרף דעתו מתוך שעודנו ויפול הכוס מידו והר"מ כתב לפי שדרך ליל פסח היסיבה והירות אין מטריחין אותו לעמוד עכ"ל:

תכג ואומר ש"צ קדיש תתקבל וכו' וקורא ד' אין פותחין מהם ואין מוסיפין עליהם ואין מפטירין בנביא בפרק הקורא את המגילה עומד (כא.): **ומ"ש** ובקריאת הפרשה הלכתא כרב דאמר דולג ג"ז מסקנא דגמרא (שם כב.) והטעם שהולרכו לדלג הוא מפני שפרשה זו אין בה אלא ח'

דרכי משה

לקרות וכן המנהג וכ"כ מהרי"ל נהגו לברך לקרות כתב בהג"מ הלכות חנוכה פ"ב במ"ם איתא וצריך לקרות בקול נעים לקיים מה שנאמר (תהלים לד) וגרוממה שמו יחדיו ירושלמי וצריך להתיז כל"ח: (ה) וג"ל דלגבי ק"ש שהיא דאורייתא פסק כדברי הרא"ש דצריך להזור לראש כמו שנתבאר סימן ס"ה אבל לגבי הלל ומגילה דהם דרבנן פסק כדברי הרי"ף והרמב"ם דא"צ להזור לראש: **תכג** (א) כתב הכלבו זה הכלל כל יום שיש בו מוסף אומרים קדיש ושאין בו מוסף אומרים קדיש זוטא:

ע"ל

דרישה

סי' תכג ובקריאת הפרשה הלכה כרב דאמר דולג פי' כהן קורא ג"פ שסם ויבדר כו' ואמרת ולוי חוזר וקורא ואמרת ומסקנא דגמרא בפרק קמא דמגילה והטעם ג"כ שם בגמרא מפני שפרשה זו אין בה אלא ח' פסוקים ואם יקראו שנים הראשונים כ"א ג' פסוקים לא נשאר אלא ב"פ ואין משיירים בפ' פחות מג' פסוקים ואם קראו פ' זו בשניים ונשאר עדיין שבעה פסוקים לקרות בכן ב' אנשים א"א לפי שהם נחלקים לב' פרשיות פ' ויהוה השבת היא מד' פסוקים ובראשי חדשיכם היא מד' פ' ויהוה השבת ופסוק א' מפרשת ובראשי חדשיכם ואם יקראו פ' ויהוה השבת וג' פסוקים מפרשת ובראשי חדשיכם אין מתחילין בפר' אחת ומאמצעי היינו שני חודש ומאמצעי הלבנה עליו הרמב"ן ז"ל דאם כן אם הוא הוצרכו בתקנתן דברי אותה הפשוטה במקומה עומדת שבראשה אותו מתחיל בפסוק אליהי שבראשה יאמר הראשון לא קרא אלא שנים ואי לא מיישינן לנכנסים בדלא אפשר למה דולג יקראו שנים בפרשה כי' והג' יקרא ויהוה השבת ופסוק א' ובראשי חדשיכם דמאי איכא אי משום דאין מתחילין בפ' פחות מג' פסוקים יהא ההיא אינו אלא אשום הנכנסים וכיון דאפילו בדילוג אכתי איכא איכא להיות משאת גופא ליתא יולג ליקרי כדרכו ולא נאמר לנכנסים כיון דלא אפשר ומתוך כך דאם הרמב"ן לשמיד אלוגתא דרב ושמואל אמאמרות אבל ברשם אדם קורא כדרכו וגם הרשב"א ז"ל תירץ ליישב המנהג ועיין שם בפי' רבינו ניסים פרק הקורא את המגילה עומד ד' שע"א ע"ב והר"ן תירץ דהבנן גזרו דלעיל אין מתחילין בפרשה ואין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים ודך תקנתא לא מישקרא לעולם הילכך א"א

ולפי שהוא פסוק של הודאה ושבח נהגו כן ומ"מ יוצאין בו מאותן הפסוקים שאומר הש"ץ דשומע כעונה ודע שיש בקצת ספרי רבינו מסרון וכך היא הגירסא הנכונה וכן יאמרו גם ירחי ה' ועונין הקהל אחריו הודו וקורין כולם ביחד מן המזר עד אודך כי עניתני ומשם ואילך כופלים כל פסוק ופסוק ואומר ש"צ אנא ה' הושיעה נא ועונין הקהל אחריו וכן באנא ה' הצליחה נא ובספרד פושטין פסוק ברוך הבא ופסוק אל ה' ויאר לנו וכופלין אלי אתה ואודך והודו ובאשכנז כופלין הכל וכן עיקר ועוד יש מנהגים משתנים בהרבה מקומות בקריאתו ועיקר קריאתו תלויה במנהג הלכך כל מקום ומקום לפי מנהגו וכיון שאין גומרים אותו ואין קורין אותו אלא בדילוג אינו חמור לענין הפסקה כק"ש אלא אף באמצע שואל בשלום אדם נכבד שצריך לנהוג בו כבוד ומשיב שלום לכל אדם אבל בענין אחר אין לו להפסיק ואם הפסיק ושהה בו אפילו שהה כדי לגמור כולה אין צריך להזור לראש:

ומ"ש רבי' אומר ש"צ אנא ה' הושיעה נא ועונין אותו הקהל אחריו וכן הוא אומר אנא ה' הושיעה נא והם אומרי' אנא ה' הושיעה נא מכאן שקטן מקרא אותו ועונה אחריו מה שהוא אומר הוא אומר אנא ה' הצליחה נא והם עונין אחריו אנא ה' הצליחה נא מכאן שאם בא לכפול כופל ופי' הר"ן הוא אומר אנא ה' הצליחה נא בזה החזיקו להיות סימן למי שסומך על המקרא שפעמים שצריך לענות אחריו על כל דבר ודבר שהוא אומר והיכי דמי כגון מי שהיה קטן מקרא אותו הוא אומר אנא ה' הצליחה נא והם שומעין ואח"כ עונין סימן זה החזיקו לדעת שהרוצה לכפול קצת פסוקים שבסוף ההלל כמו שנהגו עכשיו כופל כמו שזה נכפל שהיי שומע כעונה כדלקמן ואלו שומעין ועונין הרי זו כפולה. והני מכאן דאמרי' מכאן לקטן המקרא וכו' מכאן שאם בא לכפול לאו דוקא דה"ה דמצי למימר איפכא מאנא ה' הושיעה נא שאם בא לכפול ומאנא ה' הצליחה נא קטן המקרא אלא משמועינן שלא על הנס החזיקו אלו שגומרין את ההלל לענות דברים הללו אלא כדי ללמוד מהם תקנות הללו שתקנו נביאים לישראל. וכתבו התוס' (שם:) והר"ן אע"ג דאמרינן במגילה דאין מפסיקין בפסוק אלא לתיקונו של בית דין והכא מפסיקין באנא ה' הושיעה נא ובאנא ה' הצליחה נא והפסוק אחר הוא היינו טעמא לפי שאמרוהו ב' בני אדם ומשום שלום לכל אדם הא לאו הכי אין לו להפסיק וה"ר יונה פירש דהא דאמרינן דימים שאין היחיד גומר בהם את ההלל פוסק היינו דוקא מפני הירא ומפני הכבוד כמו בק"ש אבל הרמב"ם כתב בהל' חנוכה ימים שגומרים בהם את ההלל יש לו להפסיק בין פרק לפרק אבל באמצע הפרק לא יפסיק וימים שקורא בהם בדילוג אפילו באמצע הפרק פוסק וכתב ה"ה שנראה מדבריו שהוא פוסק לכל דבר ואינו כדין ק"ש שאינו פוסק אלא לדברים ידועים וכן בדין שהרי אין ברכה מתוקנת לאחריו ותלויה היא במנהג ומיהו כתב שדעת רוב המפרשים הוא כדעת הרא"ש ולשון רבינו כפול שלא לצורך דאין גומרין היינו אין קורין אותו אלא בדילוג:

ואם הפסיק ושהה בו אפילו שהה כדי לגמור כולו וכו' בסוף מסכת ראש השנה (לד.) א"ר יוחנן שמע תשע תקיעות בתשע ביום יצא והא א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק בהלל ובמגילה אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש ל"ק הא דידיה הא דרביה וכתבו הרי"ף והרא"ש קי"ל כר"י דאמר אפילו בתשע שעות יצא ובהלל ובמגילה נמי אע"פ ששהה לגמור את כולה אינו צריך לחזור לראש אלא קורא אמקום שפסק וכ"פ הרמב"ם בהלכות חנוכה אבל הרא"ש בפרק מי שמתו (כד:) כתב גבי ק"ש דהא דאמרינן אף ע"פ ששהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש דוקא בשלא שהה ביניתיים מחמת אונס שעכבו מלקרות אבל אם שהה מחמת אונס שלא היה המקום רחוי לקרות או אונס אחר אם הפסיק ושהה כדי לגמור את כולה כשחוזר לקרות צריך להתחיל מראש ומשמע דה"ה בהלל וכ"כ רבינו בסי' פ"ה דלסברא זו דין הלל ומגילה שוין לדין ק"ש וא"כ מ"ש רבינו בהלכות פסח ובהלכות סוכות לגבי מגילה שאפילו שהה כדי לגמור את כולה חוזר למקום שפסק ולא חילק כ"ל דכדעת הרי"ף והרמב"ם כתם דבריו דאפילו לדעת הרא"ש ה"ל לחלק בין שהה מחמת אונס לשלא מחמת אונס ומיהו מ"ש כאן לענין הלל דר"ח לד"ה הוא דכיון דאין קורין אותו אלא בדילוג מודה הרא"ש דאפילו שהה מחמת אונס כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש ויש לתמוה על רבינו שבסימן פ"ה כתב שדין הלל ומגילה שוין לדין ק"ש וכסי' ס"ה לגבי ק"ש סתם דבריו כדעת הרא"ש שמחלק בין שהה באונס לשהה שלא באונס ובהלכות פסח והל' סוכה והלכות מגילה סתם דבריו כדעת הרי"ף והרמב"ם שאונס מחלקין בדבר (ה): **כתב** ר"י קרא וטעה ואינו יודע היכן טעה יחזור לראש הפרק ודוקא שאינו יודע היכן טעה אבל אם נזכר שאמר כל הפרק ודילג פסוק א' יחזור לאותו פסוק כך פשוט בתוספתא דרפ"ב דמגילה אמריינן שהקורא את ההלל למפרע לא יצא וכתבה הרמב"ם בהלכות חנוכה: **כתוב** בשבלי הלקט הורה הר"מ דמצות הלל קריאתו מעומד והטעם כתב ה"ר בנימין ע"ש הכזוב הללו עבדי ה' שעומדים ומה שקורין אותו בליל פסחים ביסיבה מתוך שחולקין אותו אין טורחין עליו לעמוד ועוד שהרי עומד על שולחנו וכוכו בידו ושמא תטרף דעתו מתוך שעודנו ויפול הכוס מידו והר"מ כתב לפי שדרך ליל פסח היסיבה והירות אין מטריחין אותו לעמוד עכ"ל:

תכג ואומר ש"צ קדיש תתקבל וכו' וקורא ד' אין פותחין מהם ואין מוסיפין עליהם ואין מפטירין בנביא בפרק הקורא את המגילה עומד (כא.): **ומ"ש** ובקריאת הפרשה הלכתא כרב דאמר דולג ג"ז מסקנא דגמרא (שם כב.) והטעם שהולרכו לדלג הוא מפני שפרשה זו אין בה אלא ח'

פרישה

בקיאין שעל כל דיבור שיאמר המקרא שיענו אם הם ספרק ושכך יוצאים י"ח ומיהו אכן דגמרינן כולה לא צריכין אלא שבזה החזיקו אלא שבזה תקנה הראשונה למי שאינו גמיר וכתב הכל"ן ומה שאנו מוסגין שהציבור עונין על כל א' וא' הודו לא מצינו מנהג זה בתלמוד ולפשר דנהגו כן לרמוז שמלות לעיות דאשי ספרקים ולפי שהוא פסוק של הודאה ושבח נהגו כן ומ"מ יוצאין בו מאותן הפסוקים שאומר הש"ץ דשומע כעונה והטעם שקורין הלל בר"ח כתב בשבולי הלקט בשם הגאונים מנין שאומרים הלל בר"ח מצינו שרמז דוד בתהלים הללוי הללו אל בקדשו י"ב פעמים הללו כנגד י"ב חדשים ולפיכך אנו כופלין כל הנשמה תהלל יה על בכה מעוברת שיש לה י"ג חדשים:

סי' תכג (א) **הילכתא** כרב דאמר דולג כו' והטעם מפני שהפרשה זו אין בה אלא שמונה פסוקים ואם יקראו שנים הראשונים כל א' ג' פסוקים לא ישאר אלא ב' פסוקים ואין משיירין בפ' פחות מג' פסוקים ואם יקראו פ' זו בשנים ונשאר עדיין שבע פסוקים לקרות בכן ב' אנשים וזה א"א לפי שהם נחלקים לב' פרשיות ובפ' ויהוה השבת יש ב"פ ואם יקרא א' פרשת ויהוה השבת ופסוק א' מפרשת ובראשי חדשיכם אין מתחילין בפ' פחות מג' פסוקים ואם יקרא פ' ויהוה השבת וג' פסוקים מפ' ובראשי חדשיכם לא ישאר אלא שני פסוקים דאין בפ' ויהוה השבת וג' פסוקים מפ' ובראשי חדשיכם אין מתחילין בפ' פחות מג' פסוקים ועיין בפי' השלום דברים אלו כתב בשבולי הלקט מה טעם יולג הלוי בקריאת הכהן יקרא גם בסני שלשה פסוקים מפ' ויבדר ויולג השלישי פסוק א' לאחוריו וה א"א משום היולאים דאף אם ישאל אין מי שיודע אבל כשמולג כאמצעי משום היולאין ליכא למיחש ומשום הנכנסים אלין דשייל שיולי שייל שיבולי לקט וב"י ולעד"כ בשלמא לבני גם לנכנס

ח׳ פסוקים ואם יקראו שנים הראשונים כל אחד ג׳ פסוקים לא נשארו אלא ב׳ פסוקים ואין משיירין בפרשה פחות מג׳ פסוקים ואם יקראו פרשה זו בשנים ונשארו עדיין ז׳ פסוקים לקרות בהם ב׳ אנשים א״א לפי שהם נחלקים לב׳ פרשיות פרשת וביום השבת היא משני פסוקים ופרשת ובראשי חדשיכם היא מה׳ פסוקים ואם יקרא איש אחד פרשת וביום השבת ופסוק א׳ מפרשת ובראשי חדשיכם אין מתחילין בפרשה פחות מג׳ פסוקים ואם יקרא פרשת וביום השבת ושלש פסוקים מפרשת ובראשי חדשיכם לא נשארו אלא ב׳ פסוקים ומכאן כך צריכין לקרות ג׳ בפרשת זו ואע״פ שאין בה אלא ח׳ פסוקים כשדולג האמצעי פסוק אחד ה״ל ט׳ וקורא הד׳ פרשת וביום השבת ופרשת ובראשי חדשיכם או שיקרא השלישי ג׳ פסוקים הנשארים וגם וביום השבת והרביעי קורא ובראשי חדשיכם וכמ״ש הרמב״ם ורבינו זכן נהגו: **כתוב** בשבולי הלקט מה טעם דולג והוזר הלוי בקריאת׳ הכהן ואינו דולג הישראלי בקריאת הלוי שהוא אחריו בפרשה זהו הטעם שמה שאין משיירין בפרשה פחות מג׳ פסוקים גזירה משום הנכנסים והיוצאים ונהגו אלא אפשר לפיכך דולג האמצעי דמשום היוצאים ליכא למיחש ומשום נכנסים מאן דעייל שיולי שייל עכ״ל: **ועומדים** להתפלל תפלת מוסף כו׳ ראשי חדשים לעמך נתת וכו׳ כתב בא״ח בשם ה״ר יהודה הלוי כי כינוי תולדותם שב אל החדשים ר״ל כי עולת ר״ח היתה באה על תולדת ימי החדש ולפיכך קרא ר״ח זמן כפרה ופירש גם כן מיד שונא מיד יצר הרע ור״ל כי שעיר החדש לזכרון לפני ה׳ להגלל מן היצר. כתב רבינו בסי׳ רפ״ח בשם רב נטרונאי מנהג בשתי ישיבות לומר בקדושה כתר יתנו לך ממקומך מלכנו ואז בקול רעש גדול ובמוסף של שבת וי״ט ויה״כ ובנעילה אנו אומרים פעמים ולהיות לכם לאלהים אבל בר״ח ובחולו של מועד א״א אותו ע״כ. וראיה שעל זה סמכו בסכרד להתחיל במוסף ר״ח כתר ותיכף שאומרים אנו אומרים לעומתם משבחים כמו בקדושת שחרית. ואה״כ מצאתי מבואר זה יותר בשבולי הלקט סי׳ מ״ה וז״ל מצאתי לגאונים אין אומרים פעמים ולהיות לכם לאלהים בקדושה אלא במוספי שבת וי״ט אבל במוספי ר״ח ואה״מ לא וכן מנהג פשוט א ולמה נהגו לומר פעמים ולהיות לכם לאלהים בקדושה מצאתי בתשובת הגאונים לפי שבימי רב גזר יוזגדר מלך פרס שלא יקראו ק״ש מה עשו הכמים שבאותו הדור תקנו להבליעו בין הקדושות רישא שמע ישראל וכיבא אני ה׳ אלהיכם ומה תקנו לומר בהבלעה כך כדי שלא תשתכח ק״ש מפי התינוקות ובקשו רחמים מן השמים ובעלה הגזירה אמרו חכמים שבאותו הדור לא נבטל שלא לאומרה בקדושה כלל כדי שיתפרסם הנס לדורות אלא נקבע אותה בתפלת המוספין ובתפלת נעילה שאין שם ק״ש כלל וכן מנהג בשתי ישיבות עכ״ל:

תכד מזכירין יעלה ויבא בברכת המזון כפ׳ ב״מ (כד:) מיבעיא להו מהו להזכיר ר״ח בבה״מ רב אמר מזכיר ר׳ חנינא אמר אינו מזכיר ואסיקנא כרב דתניא כוותיה וכתבו התוס׳ שאומר יעלה ויבא בבונה ירושלים משום דיעלה ויבא הוא תכלה ותחנונים תקנוהו בבונה ירושלים דהוא נמי תפלה ובי״ח תקנוה בעבודה שהיא תפלה נהשיב ישראל לירושלים: **ומ״ש** ואם לא אמר אין מחזירין אותו וכו׳ מימרא בפ׳ ג׳ באכלו (מט:): **ומ״ש** ולמעלה בבה״מ כתבתי מה דינו אם נזכר קודם שכתח בהטוב והמטיב בסימן קפ״ח:

תכה ר״ח שחל להיות בשבת ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו: **ומ״ש** רבינו ואינו מזכיר של שבת ביעלה ויבא כפ׳ ב״מ (מ). **ומ״ש** ומפטירין השמים כסאי בפ׳ בני העיר (לא.) ר״ח שחל להיות בשבת מפטירין והיה מדי חדש בחדשו: **ומ״ש** רבינו ואכי׳ ר״ח אלול שחל להיות בשבת מפטירין השמים כסאי וכו׳ ז״ל המרדכי בפרק בני העיר ואי מיקלע ר״ח אלול בשבת אין מפטירין השמים כסאי כי אין מדלגין ז׳ דנחמתא ובספרד נהגו לדלג ז׳ דנחמתא מפני השמים כסאי ומפני ויאמר לו יהונתן שהן כתובות בתלמוד וכתב עוד שם בהגהות שאע״פ שהן כתובות בתלמוד אין בכך כלום שכבר כתבו התוס׳ בפ׳ כל שעה (מ:) דבכמה דברים אנו סומכין על ספרים החיצונים ומניחין דברי התלמוד וגם ראיתי כתוב שהר״מ ז״ל לוה להפטיר השמים כסאי והגה״מ בפי״ג מהלכות תפלה כתב ג״כ שתי (ב) הסברות והרד״ק כתב שאין מדלגין תלתא דפורענותא וז׳ דנחמתא בשום הפטרה אחרת כלל והוא הוה בקי בהני מילי טובא ולכן ראוי לסמוך על דבריו וכן נוהגין להפטיר ז׳ דנחמתא גם כשחל ר״ח בשבת ואחר שגמרו ההפטרה אומרים פסוק ראשון מהפטרת השמים כסאי ופסוק והיה מדי חדש לזכר שהיום ר״ח (ג): **ואין** מזכירין של ר״ח בהפטרה מימרא דרב גידל אמר רב בפרק במה מדליקין וטעמיה משום שאלמלא שבת אין נביא בר״ח ואע״פ שהרי״ף והרמב״ם סוברים דליתא הלכתא כוותיה כבר פשט המנהג אלא להזכיר של ר״ח כלל: **ור״ח** שחל להיות באחד בשבת מפטירין בשבת שלפניו ויאמר לו יהונתן פשוט בפרק בני העיר: וכשר״ח ב׳ ימים שבת ויום ראשון יש שהיו רוצים לומר דכיון דיום שני עיקר מפטירין מחר חדש ולא השמים כסאי ומורי חמי הר״ר יצחק כהנא ז״ל טען עליהם ממ״ש רבינו בהמשך ומפטיר השמים כסאי ואפי׳ ר״ח אלול שחל להיות בשבת והדבר ידוע שלעולם ר״ח אלול שני ימים וע״כ כשחל להיות בשבת הוא ביום ראשון משני ימים ר״ח דביום שני א״א דא״כ אתי ר״ה ביום ראשון וקי״ל לא אד״ו ראש וקאמר דמפטיר השמים כסאי וזו היא ראיה שאין עליה תשובה וכן נוהגין להפטיר השמים כסאי ואחר שגמרו הפטרת השמים כסאי אומרים פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטורת ויאמר לו יהונתן לזכר שמחר ג״כ הוא ר״ח ואע״ג דקי״ל (מגילה כד:) דאין מדלגין מנביא כבר כתב בעל תה״ד לייסד המנהג ובסי׳ קמ״ד כתבתי בשם ה״ר מנוח דכיון דהכך קרינן להו על פה לא שמיה דילוג (ד): **מוסף** של שבת ושל ר״ח אומר אבות וגבורות וכולל ברביעית של שבת ור״ח וכו׳ בפ״ב די״ט ובפ׳ בכל מערבין שבת שחל להיות בר״ח או בחש״מ ערבית שחרית ומנחה מתפלל וכו׳ ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע ובתיב הר״ן דלית הלכתא כוותיה במאי דאמר ומסיים בשל שבת מדאשכחן בפ׳ שלשה שאכלו (מט:) דאתיביה לוי לר׳ מקדש השבת וישראל ור״ח אלמא כך יש לנו לחתום וכ״כ התוס׳:

אר״י

ג׳ פסוקים שהם וידבר צו ואמרת ולוי הוזר וקורא ואמרת וזהו פירוש דולג שדולג לאחריו וקורא את הכבש אחד ועשירית האיפה וישראל קורא עולת תמיד עד ובראשי הדשיכם רביעי קורא ובראשי הדשיכם ואומר קדיש ואשרי ובא לציון וסדר קדושה וא״א יענך ה׳ ביום צרה ומחזיר ס״ת למקומו ועומדין להתפלל תפלת מוסף אבות וגבורות וקדושת השם וג׳ אחרונות ושל ר״ח באמצע ראשי הדשים (ב) לעמך נתת וכו׳ וחותם בא״י מקדש ישראל וראשי חדשים (ג) ופי׳ זמן כפרה וכו׳ ששעיר ר״ח מכפר על טומאת המקדש וקדשיו ונאמר בו ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה. ומחזיר ש״ץ התפלה ואומר קדיש ונוהגין בספרד לומר מזמור ברכי נפשי לפי שיש בו עשה ירח למועדים:

תכד מזכירין יעלה ויבא בבה״מ ואם לא אמר אין מחזירין אותו ולמעלה בבה״מ כתבתי מה דינו אם נזכר קודם שפתח בברכת הטוב והמטיב:

תכה ראש חדש שחל להיות בשבת ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר יעלה ויבא בעבודה ואינו מזכיר של שבת ביעלה ויבא שכבר הזכירו ברביעית ומוציאין ב׳ ספרים וקורין בא׳ ז׳ מסדר היום ובשנייה קורא מפטיר וביום השבת עד סוף הפ׳ ומפטיר השמים כסאי ואפי׳ ר״ח אלול שחל להיות בשבת מפטירין השמים כסאי ולא עניה כוערה ואין מזכירין של ר״ח בהפטרה והר״י כתב שצריך להזכיר של ר״ח לומר את יום המנוח הזה ואת יום ר״ח הזה אלא שאין הותם בשל ר״ח ולא נהגו כן ור״ח שחל להיות בא׳ בשבת מפטירין בשבת שלפניה ויאמר לו יהונתן מחר חדש מוסף של שבת ור״ח אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל ברביעי׳ של שבר ושל ר״ח יחד אתה יצרת וכו׳ וחותם ברוך אתה ה׳ מקדש השבת וישראל וראשי חדשים: ברכת

הקשו היאך קורא השליש וביום השבת והרביעי ובראשי חדשיכם איכא למיחש שיאמרו הנכנסים שהשליש לא קרא אלא שני פסוקים וביום השבת ותירץ לליכא חששא כיון שהדבר ידוע לעולם א״כ אין לחוש לכך דא״כ לא ה״ל להפסיק הקריאה כשהגיע לפרשה שהרי גם ובראשי חדשיכם מעין הפרשה שהגיה בה ע״כ וראה שהיה מפרש דלא חיישינן לנכנסים אלא היכא דמתחיל ענין אחר בסוף ג׳ פסוקים ולא ידעתי מאין ראה לפרש כן וגם אין כאן קושיא כלל כיון דב׳ פסוקים דוביום השבת הם פרשה בפני עצמה וליכא חששא דנכנסים אלא היכא דמתחיל בתוך הפרשה פחות מג׳ פסוקים והכל פרשה אחת אבל בב׳ פרשיות ליכא חששא כלל ומיהו לאותן שנוהגין שהרביעי מתחיל לקרות וביום השבת כדמשמע בב״י הוה ניחא טפי דלפי זה אין כאן פתחון פה לחששא כלל:

תכד מזכירין יעלה ויבא בברכת המזון פלוגתא דרב ור׳ חנינא בפרק ב״מ (לא כד) והלכה כרב דתניא כוותיה וע״ל בסי׳ קפ״ח:

תכה ראש חדש שחל להיות בשבת וכו׳ בפ״ב דביצה (לא יז) ובפ׳ בכל מערבין (לא מ) ברייתא דפליגי בה ת״ק ור״א והלכה כת״ק דאומר מעין המאורע בעבודה ולא בהודאה: **ומ״ש** ואינו מזכיר של שבת ביעלה ויבא וכו׳ כ״כ במרדכי פרק במה מדליקין: **ומפטיר** השמים כסאי וכו׳ בפרק בני העיר ובמרדכי לשם כתב דפליגי בה ופסק ב״י בש״ע מפטיר עניה כוערה אבל מנהגינו להפטיר השמים כסאי ולדחות עניה כוערה מפניה מיהו מפני מחר חדש אין דוחין לא הפטרת עניה כוערה ולא הפטרת שמעו:

א״ר

דרכי משה

(ב) ע״ל סי׳ רפ״א דא״א קדושת מוסף של שבת וי״ט בר״ח אלא אומרים קדושת שחרית. כתב הר״ן סוף ר״ה ע״ב דאם לא אמר פסוקי ר״ח כלל וגם לא אמר ככתוב בתורתך אפ״ה יצא דגרסינן בירושלמי אפילו אמר נעשה לפניך את קרבנותינו בתמידי יום ובקרבן מוסף יצא:

תכה (א) וכן המנהג: (ב) ובמנהגים שלנו פסק לומר השמים כסאי אבל אם ר״ח ביום א׳ אין מפטירין ויאמר יהונתן שאין בה מנחמות ירושלים: (ג) ור״ח אב שחל להיות בשבת לפי דברי אבודרהם משמע דמפטירין שמעו ולא השמים כסאי וכ״פ המרדכי פ׳ בני העיר וכ״ה במנהגים שלנו אבל במנהגי מהרא״ק כתב שמפטירין השמים כסאי וכ״כ מהרא״י בת״ה סי׳ י״ט דבמקום שאין מנהג יפטיר השמים כסאי ובמקום שיש מנהג ילך אחר המנהג ול״ג דיש לעשות כדברי ב״י להפטיר שמעו ופסוק א׳ מהשמים כסאי ופסוק מדי חודש בחדשו ובזה אנו יוצאים ידי כולם ודוקא במקום שנהגו להפטיר ב׳ הפטורת אבל במקום שלא נהגו כן אין להפטיר רק שמעו וע״ל סי׳ תכ״ח כתב מהר״א טירנא במנהגיו ר״ח שחל להיות בשבת א״א אב הרחמים ולא מזכירין נשמות וכן בשבת שמברכין החדש או כשיש בו התונה או י״ט ויש מקומות שאין אומרים אותו [אלא בין פסח לשבועות ואז אומרים אותו] אפי׳ כשמברכין החדש עכ״ל ונראה דאם יש מילה בשבת אין לאומרו דהא לא גרע מיום שמברכין החודש וכן המנהג שלא לאומרו וכן א״א אותו בכל יום שא״א בו צו״ץ: (ד) ואנו נוהגים להפטיר רק השמים כסאי ותו לא ואם חל ר״ח בד׳ פרשיות כתוב במנהגים שלנו שמפטירין בשל פרשה וכ״ש כשחל ר״ח ביום א׳ עכ״ל: ואיני

פרישה

לנכנס לא מייסינן שרי יודע שקורא לכל ח׳ ג״פ ואי משום דאין בפ׳ ט׳ פסוקים ה״ל למשלם לא׳ ולב׳ כדינו ולמסכר לשליש משא״כ בשליש שיעבו היולאים משום דסליק ענינים: (ב) ופירוש זמן כפרה ששעיר ר״מ מכפר על טומאת המקדש וע״ד זה פירש הרי״ף על הלכות [illegible] לא אמרו [illegible] ומשום [illegible] לגבי שמיא כפרה אלא ה״פ כשהקב״ה [illegible]

דרישה

ח״א שיקראו כדרכן ובראשי חדשיכם דהיכא ליעבד כדאיתא בגמרא שאילו היה קורין כדרכן לא לנכנסים ולא לוצאים בלבד היינו מוסיין אלא לפי׳ לעומדים שם מתפלל ועד סוף איכא למיחש לחורבה שיהיו סבורים לומר שמותר להתחיל בפרשה בפחות מג׳ פסוקים ויבאו לעשות כן בכל השנה ואיכא משום הכנסים אלא אם יש ישייר בפרשה בפחות מג״פ יבאו לעשות כן בכל השנה ואיכא משום הכנסים ולפיכך לא רצו חכמים לעקור אחת משתי תקנות

חדושי הגהות

תכג א זה הדיבור שייך אמ״ש שלאחריו מצאתי בתשובה כו׳ עיין

תכו אר"י הרואה לבנה בחידושה וכו' ס"פ היו בודקין ריש (דף מב):

ומ"ש פי' פועל אמת וכו' כ"כ התוס': **ויש גורסין** פועלי אמת שפעולתם אמת וכו' היא גירסת רש"י ופי' רש"י ופי' עיקר שהרי לאחר שהביאו גירסת רש"י מע"ג דמלשנא דתוס' משמע שגירסת רש"י וכירושו כתבו ואית דגרסי פועל אמת ואקב"ה קאי וכו' מ"מ כיון דהאלפסי והרא"ש כתבו גירסת התוס' וה"ר יונה הסכים לגירסא זו ודחה גירסת רש"י כתב רבינו גירסא זו בכתב שהיא עיקר ועל גירסת רש"י אמר ואית דגרסי והכי נקטינן לדרך ברכה זו כגירסת התוס':

אר"י וכו' שם ופירש"י עד שתתמלא פגימת' אבל בתר הכי ל"ש למימר מחדש הדשים ואמרו בגמרא תרוייהו כר' יוחנן ס"ל מיהו רב יהודה סובר מילוי פגימתה הוא שתהא כל פגימת הלבנה מלואה עד היתר דהיינו חצי העיגול והאי לסוף שבעה הוא ונהרדעי סברי מילוי פגימתה עד דתהיה כי נפיא עגולה במילואה דהיינו עד ט"ז ולא ט"ז בכלל ובתשובת מהרי"ל פסק דאין לקדשה אלא עד חצי כ"ט י"ב תשג"ג מן המולד דעד כאן הוא כנפיא עגולה במילואה וכן נוהגין אלא לקדשה אח"כ. גם נוהגים שאין מקדשין אותה במ"ש שהל' י"ט כי כן כתב מהרי"ל בסוף הלכות שבועות ובשנת ש"ן לא היתה נראה הלבנה במולאי י"כ וגם אח"כ לא היתה נראה עד ליל ט"ו והיינו מקדשין אותה בליל י"ט ולא חששנו על החילוקי' כי אין זה אלא קפידא בעלמא כאילו יצא מחוץ לתחום למעלה מעשרה במחשבה להקביל פני השכינה ואין להקפיד אלא לכתחלה דאפשר לקדשה אח"כ כגון שבועות בשחל א' ב' אבל בליל ט"ו דסוכות דלא אפשר לברך בלילה שלאחריו דכבר נתמלא פגימתה יש לברך בליל ט"ו ובתשובה כתבתי באורך וכתב ב"י בסוף סימן זה ע"ש ה"ר יוסף גיקטיליא דע"פ הקבלה אין לברך עד שיעברו ז' ימים עליה וכ"כ בש"ע ואפשר דמשמע ליה הכי מדאמר ר' יוחנן לשם כל המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה כתיב החדש הזה לכם וכתיב התם זה אלי ואנוהו דמדאמר בזמנו דלא איצטריך דהא פשיטא היא דאין לברך לאחר שעבר זמנו בעל כרחך הא"ק דצריך להמתין על עיקר זמנו לאחר שתקבל אורה משבעת ימי הבנין דבאותה שעה א"ל כאילו מקבל פני שכינה שיאמר עליו זה אלי ואנוהו מיהו איכא לתמוה דהלא מדקאמר תלמודא עד כמה מברכין על החודש עד שתתמלא פגימתה וא"ר יהודה עד שבעה ופירש"י אם לא בירך היום יברך למחר עד ז' אלמא דלכתחלה מברך עליה קודם שעברו עליה ז' ימים ונהרדעי לא פליגי עליה בהא אלא מוסיפין לברך עוד עד י"ו ותו קשה דהרי ה"ר יונה כתב על הך דמ"ש דאין מברכין על הלבנה עד שתתבכסה פי' עד שתתמתק אורה שאדם נהנה מאור שלה דהיינו אחר ג' ימים וב"י מביאו אלמא דמברכין עליה מיד אחר ג' ימים וכן קבלנו מרבותינו שכך נהגו כל הקדמונים שלא להחמיץ את המצוה ולקדש אותה במוצאי שבת לאחר שעברו עליה ג' ימים:

תנא דר"י אילו לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים פעמ' אחת בכל הדש דיים ופירש"י אילו לא זכו לאצה אחרת אלא לזו שמקבלין פני השכינה פעם אחת בחדש כדאמרן בג"ש דיים אמר אביי הואיל ומקבל פני שכינה הוא מעומד בעי לברוכי מפני כבוד השכינה שהוא מקבל. מרימר ורב זוטרא הוי מכתפיהו ומברכי נראה דר"ל שלא היה עומד כל א' בפני עצמו ומברך אלא נתחברו יחד כתפיהן להדדי ומברכין יחד שזהו דרך חסידות להקביל פני השכינה ולכן כתבו האחרונים דאין מקדשין הלבנה תחת הגג דאין זה דרך כבוד אלא יוצאין מתחת הגג לתוך הרחוב כדרך שיוצאין לקבל פני המלך שיוצאין לקראתו מיהו כל זה היכא דאפשר אבל מי שחושש באיזה מיחוש שלא יוכל לצאת להוץ א"צ כשהרוחין בין העכו"ם יכול לקדש בביתו דרך חלון ופתח. ואומר כן ג' פעמים אמן אמן הללויה ואומר לחבירו ג' פעמים שלום עליך כך הוא בנוסחאות מדוייקות:

ומ"ש וי"א בזה הסדר וכו' וסימן יעקב והיא רמז לו גראה דלפי שיעקב נקרא שמש כמ"ש רז"ל על פסוק כי בא השמש וכתיב ויבא השמש והיה והלבנה מאירה מאור השמש על כן אורת הלבנה מתוקנת באורת יעקב וע"ל בסימן רפ"א: הגני

תכו אר"י הרואה לבנה בחידושה אומר אשר במאמרו ברא שחקים וכו' בפ' היו בודקין (מב) וכתבה הרי"ף בס"פ תפלת השחר ופירש רש"י תפקידם מצוה שצויתם להתנהג בהילוך תקופותיהם ששים ושמחים כדכתיב ישיש כגבור פועלי אמת הן שאינם משנים את סדרם וללבנה אמר הקב"ה שתתחדש בכל חדש עטרת תפארת הוא לעמוסי בטן כימן הוא להם שאף הם שמוסיים לה עתידים להתחדש בגלותם כמותה ולפאר ליוצרם והתוס' כתבו אית דגרסי פועל אמת ואקב"ה קאי שבאמת ובדין מיעטה ולהכי קאמר בתר הכי וללבנה אמר שתתחדש וכתב ה"ר יונה פועל אמת שבעולתו אמת לבורא הוא חוזר שהוא אמת וגם הפעולה עצמה היא אמת שהיא קיימת כענין שנאמר (תהלים קמח) ויעמידם לעד לעולם שאם היה חוזר לנבאיו מספיק הי' שיאמר פועלי אמת ולמה היה צ"ל עוד שהפעולה שהם פועלים שהיא אמת ע"כ:

א"ר יוחנן עד אימתי מברכין על החדש וכו' עד ונהרדעי אמרי עד י"ו גז"ש וכתב הכלבו לכתחלה מברכין עד ז' ואם איחר מברך והולך עד י"ו ולא עוד והטעם כי החמה עומדת כנגד הלבנה בט"ו בחדש ולכך זו הלבנה בחזקו עומד על מילואה כי חמה במערב ולבנה במזרח רב המקום ביניהם לכך מברכין עד שתתמלא פגימתה כי כל מה שתקרב הלבנה אחר חצי החדש לחמה יתכסה אורה ולכך מברכין על התוספת ולא על החסרון כי על הטובה יש לנו לברך: **ומ"ש** רבינו והכי י"ו מיום המולד מונין אותם ומצאתי בתשובה אשכנזית דטעמא משום דאמרינן עד שתתמלא פגימתו אם כן במילוי תליא תליא מילתא ולאו דוקא ט"ו וי"ו אלא חצי כ"ט י"ב תשג"ג זהו מלאתו כן ל"ל ולע"ד נראה אם היה לקוי לבנה שאנו רואים ניגוד אחרים אם היה מקדש הלבנה במ"ש של חזון ישעיה אך המתין עד מ"ש נחמו כי אין מקבלין הלבנה אלא מתוך שמחה עכ"ל ונראה דדוקא אם שבת נחמו סמוך לט"ב כגון ט"ב ביום ה' אבל ט"ב ביום ג' אז שבת נחמו י"ג בחודש אין ממתינין על מ"ש אלא מקדשין בחול אחר ט"ב דיש לחוש לימים המעוננין כנ"ל עוד כתב דמהרי"ל לא היה מקדש החודש בתשרי עד אחר י"כ כי אז נמי מאויימים מכח הדין ואין בהן שמחה עכ"ל וכן המנהג לקדש הלבנה במוצאי י"כ אם נראה בלילה ההיא ונראה דדוקא במוצאי י"כ שהוא י"ט ואיכא שמחה מקדשין אבל בשאר מוצאי תענית אין לקדשה דאין שרויין אז בשמחה כ' עוד במהרי"ל הל' י"ט מהר"ש היה מקדש הלבנה במ"ש שחל להיות בו י"ט ומהרי"ל לא רצה לקדש לבנה בי"ט: (ג) מ"כ בהגהות אלפסי החדשות דמשיב כשואל ועוד כתב שם דאין לקדש הלבנה תחת הגג ואיני יודע טעם לדבר עכ"ל כתב

תכו הלבנה אמר רב יהודה הרואה לבנה בחידושה אומר בא"י אמ"ה אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חוק וזמן נתן להם (ה) שלא ישנו את תפקידם ששים ושמחים לעשות רצון קונם פועל אמת שפעולתו אמת ללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן (ג) שאף הן עתידין להתחדש כמותה ולפאר ליוצרם על שם כבוד מלכותו בא"י מחדש חדשים פי' פועל אמת הקב"ה שפעולתו אמת שבדין מיעט הלבנה ויש גורסין פועלי אמת ופעולתם אמת והוזר על צבא השמים שפעולתם אמת ואין משנין סדרן א"ר יוחנן עד מתי מברכין על החדש עד שתתמלא פגימתו אבל מכאן ואילך כבר הוא ישן ואינו ראוי לברך על חידושו וכמה פירוש מתי תתמלא פגימתו רב יהודה אומר עד ז' שנתמלא הפגימה והיא כחצי עגולה ונהרדעי אמרי עד י"ו ולא י"ו בכלל שנעשה כולו שלם והלכתא כנהרדעי והני י"ו משעת המולד מונין אותם ולא מיום קביעות החדש תנא דבי רבי ישמעאל אילו לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים (ג) פ"א בכל הודש דיים אמר אביי הלכך מברכין מעומד מרימר ורב אשי מכתפי להו ומברכי פי' דרך חשיבות להקביל פני שכינה דרך כבוד גרסינן במס' סופרים אין מברכין על הירח אלא במ"ש כשהוא מבושם ובגדיו נאים ותולה עיניו בנגדה ומיישר רגליו ומברך ואומר ג"פ סי' טוב תהיה לכל ישראל ברוך בוראך ברוך יוצרך ברוך מקדשך ורוקד ג"פ כנגדה ואומר בכל פעם כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול ליגע בך כך אם ירקדו אחרים כנגדי להזיקני לא יגעו בי ואומר תפול עליהם אימתה ופחד בגדול זרועך ידמו כאבן ולמפרע כאבן ידמו זרועך בגדול ופחד אימתה עליהם תפול ואומר כן (ג) ג"פ אמן ואמן הללויה ואומר לחבירו (ד) ג"פ שלום עליך וילך לביתו בלב טוב וי"א בזה הסדר ברוך יוצרך ברוך עושך ברוך קונך ברוך בוראך וסימן יעקב והיא רמז לו: הגני

תנא דבי ר"י אילו לא זכו ישראל אלא שהוא נראה ע"י גבורותיו וגבלאותיו. כתב האגור שאין לקדש החדש אלא בלילה ומסתברא דשרגא בטיהרא למאי אהני עכ"ל א: **גרסינן** במ"ש אין מברכין על הירח וכו' עד בלב טוב הכל בפ"כ ומדברי תלמידי ה"ר יונה נראה שלא היה גורס במ"ש אין מברכין על הירח אלא במ"ש שכתב בס"פ תפלת השחר במ"ש אמרו אין מברכין על הלבנה עד שתתבשם י"א עד מ"ש שמברכין על הבשמים ואין זה מתקבל כלל דמ"ש הוא זה לתלות הדבר במוצאי שבת וי"מ שתתבשם לשון חופה ודומה לו עניד בוסמא לבריה ור"ל משעה שתעשה כמו חופה שהיא גדולה קלת ומאירה כביבותיה ונראה לאורי שפירושו משתמתק מלשון לבסומי הלא כלומר משעה שמתוקה אור שלה ואדם נהנה ממנה שזה הוא אחר ב' או ג' ימים אבל ירח בן יומו מתוך קטנותו אין האור שלה מתוק שאין אדם נהנה ממנה עכ"ל ואע"פ שבספרים דידן כתוב בהדיא אין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת וכמ"ש רבינו מ"מ למדנו מדברי ה"ר יונה שאין מברכין ברכת הלבנה עד שיעברו עליה ג' ימים דמשמע דבלא הכי אם דמ"ש הוא סודר כך לפי שקודם לכן אין אדם נהנה מאורה:

כתב בתה"ד הרואה לבנה בחידושה בימי החול ואומר נתתין מברך על חידושה עד מוצאי שבת אם ליל מ"ש הבא אינו לילות הרבה בחדש כגון ז' או ח' שאפי' אם יהא מעונן במ"ש וג' או ד' לילות אחריו עדיין יש זמן לברך עד ליל ט"ו כה"ג יפה להמתין עד מ"ש אבל אם ליל מ"ש הבא יהא לילות הרבה בחדש שאם יהא מעונן ב' וג' או ד' לילות אחריו יעבור זמן הברכה כה"ג אין להמתין עד מוצאי שבת עכ"ל (ב): והר"י גיקטיליא בעל שערי אורה כתב בתשובה שע"פ הקבלה אין לברך על חידוש הלבנה עד שיעברו עליה ז' ימים: הגני

דרכי משה

תכו (א) ואיני מבין דבריו דמ"ש שאנו רואים המולד האמיתי בליקוי הלבנה שהוא הניגוד או בליקוי החמה שהוא עת המולד ודברי הרמב"ם לא יסתיקי לזה כי הרמב"ם על הרוב ידבר שע"י הדחיות יבא החשבון שלנו בשוה אבל לפעמים מ"מ יקדים האמיתי או יאחר כמבואר בדברי הרמב"ם בהלכות קידוש החודש ועוד שהמפרש שם הוכיח בראיות לדחות דברי הרמב"ם ואפשר ליישב דברי מהרי"ל דבענין לקות לבנה אנו רואין ניגוד האמיתי כי הוא שינוי בכל העולם אבל ליקוי החמה משתנה לפי ישוב ולפי הרואים כמבואר ליודעים בענין הלקות ולכן אין להתבונן מולד אמיתי מלקות החמה הנראה לנו ולא הביא דברי הרמב"ם לראייה אלא שעל הרוב מולד שלנו הוא באמיתי ולכן אין לחשוב אלא ממנו אא"כ יודעים בבירור שקדם האמיתי וזה א"א לנו לדעת כ"א ע"י העד כנ"ל דבריו: (ב) וכתב עו"ש בהג"מ פ"ז דברכות דמוהר"ם כשהיה מקדש בחול היה לובש סרבל מכובד שהי' לו עכ"ל במהרי"ל הל' ט"ב מהרי"ל לא היה מקדש הלבנה במ"ש של חזון ישעיה אך המתין עד מ"ש נחמו כי אין מקבלין הלבנה אלא מתוך שמחה עכ"ל ונראה דדוקא אם שבת נחמו סמוך לט"ב כגון ט"ב ביום ה' אבל ט"ב ביום ג' אז שבת נחמו י"ג בחודש אין ממתינין על מ"ש אלא מקדשין בחול אחר ט"ב דיש לחוש לימים המעוננין כנ"ל עוד כתב דמהרי"ל לא היה מקדש החודש בתשרי עד אחר י"כ כי אז נמי מאויימים מכח הדין ואין בהן שמחה עכ"ל וכן המנהג לקדש הלבנה במוצאי י"כ אם נראה בלילה ההיא ונראה דדוקא במוצאי י"כ שהוא י"ט ואיכא שמחה מקדשין אבל בשאר מוצאי תענית אין לקדשה דאין שרויין אז בשמחה כ' עוד במהרי"ל הל' י"ט מהר"ש היה מקדש הלבנה במ"ש שחל להיות בו י"ט ומהרי"ל לא רצה לקדש לבנה בי"ט: (ג) מ"כ בהגהות אלפסי החדשות דמשיב כשואל ועוד כתב שם דאין לקדש הלבנה תחת הגג ואיני יודע טעם לדבר עכ"ל כתב

דרישה

תקנות אלו לעולם אפילו אי לא אפשר ושמא תאמר והא אכתי איכא אמרינן נמי דולג איכא למיקם שקעומדים שם יהיו סבורים שמותר לדלג בעלמא ויבואו לעשות כן בפסוק שליחי שבפרשה ואיכא משום סכנה כיון דלא קשיא שאין הדילוג אלו ולמה יבא לדלג אדרבה מי שהוא

פרישה

הביא את הלבנה שישראל יאמרו לה ר"מ ומועדים ולזה אמר לישראל הביאו אלו כפרה כלומר לאותו קרבן שהוא כפרה שלכם וכמ"ש רבינו הביאו אותו בר"מ בשביל שאמרתי ללבנה שאמנה יאמנו ישראל המועדים:

סי' תכו (א) **שלא ישנו** את תפקידם אלו שצויתם להתנהג בהילוך תקופותיהם: (ב) שאף הם ר"ל המוסים להם אף הם עתידים להתחדש כמותן כמו שהלבנה מוסיף והולך עד ט"ו יום וכו' כדאיתא במדרש על הכתוב הזה לכם ולעתיד יוסף אותן ולכך אומרים הכא"ה מי ויקיים שמלכותו נדמה ללבנה: (ג) אלא פעם אחת כו' כלומר שהוא נראה ע"י גבורותיו וגבלאותיו: (ד) ג"פ שלום עליך והטעם לאמר שקילל ג"פ תפול עליהם אימתה כו' ראוי לומר לחבירו לא עליך כ"א שלום עליך:

תכז הנני כותב מעט כללים וכו׳ כל זה מבואר בהרמב״ם בהלכות קידוש החודש: רבינו ע״פ הר״פ ביום ר״ח יכתוב ביום אחד לירח פלוני וכ״כ בתחלת **וכותבין** ביום הראשון בשטרות ביום ראש חודש וכו׳ ובע״ע כתב חגי ביום אחד לחודש אבל המרדכי בסדר הגט כתב בלשון הזה באחד לירח פלוני וכ״כ בתחלת חומש הפקודים באחד לחדש השני ול״ל דלכתחלה אף בגיטין יש לכתוב ביום אחד לירח פלוני ובשטרות יכתוב גם כן ביום אחד לחדש פלוני וזוקא כשר״ח היו אלא יום אחד או כשכותב ביום שני דר״ח שממנו הנמנין. אבל בכותב ביום ראשון דר״ח יכתוב ביום ל׳ לחדש ביום שהוא ר״ח אייר וכן בכל ר״ח כשכותב ביום ראשון דר״ח יכתוב בלשון זה ולא בלשון שכתב רבינו ובר״ח אדר השני יכתוב ביום שלשים לחודש אדר הראשון שהוא ר״ח אדר השני ובגט יכתוב ביום שלשים לירח אדר הראשון שהוא ר״ח אדר השני וכן עשה מהר״י ברונא מעשה בגט מלוה ועיין בע״ע לשם נתבאר בס״ד:

תכח וכותבין בשטרות באדר הראשון אדר סתם ובשני כותבין אדר השני פסק כרבי יהודה לגבי ר״מ אבל מדברי הרמב״ם פ״י דהלכות גדריש גרושה דפוסק כרבי מאיר דאמר אדר השני הוא אדר סתם ולכן לכתחלה יפרוש בשטרות ויכתוב בראשון אדר הראשון ובשני אדר השני שלא יהא השטר מוקדם ומפקק ובע״ע נתבאר בהרוכה בס״ד:

פרשת

תכז הנני כותב מעט כללים וכו׳ כל זה מבואר בדברי הרמב״ם בהלכות קידוש החדש:

תכח וזה סדר החדשים וכו׳ גם זה שם:

פרשת

תכז **הנני** כותב מעט כללים למצוא מולד הלבנה חדשה של לבנה כ״ט ימים י״ב שעות תשצ״ג חלקים שתתר״ף מהם שעה ואילו לא היה אלא כ״ח ימים יהיו כל מולדות בנקודה אחת (מבלי צורך להשבון) שהם כלין ז׳ ז׳ והוזרין לעולם לתחילת הנקודה ומפני שהוא כ״ט י״ב תשצ״ג נמשך כל מולד אחר הבירו א׳ י״ב תשצ״ג לכן היודע מולד חדש אחד ורוצה לידע מולד של חדש של אחריו יתן עליו א׳ י״ב תשצ״ג ובמקום שיכלה חשבונו שם הוא המולד וכיון שיתרון חודש אחד על השבועות א׳ י״ב תשצ״ג א״כ לשנה פשוטה שהיא י״ב חדשים יתרונה י״ב פעמים א׳ י״ב תשצ״ג שהוא ד״ח תתע״ו למעוברת שהיא י״ג חדשים יתרונה ה׳ כ״א תקפ״ט ומי שיודע מולד ר״ה ורוצה לידע מולד השנה שלאחריה אם השנה שעברה פשוטה יתן על המולד שוה ד״ח תתע״ו ואם היה מעוברת יתן עליו ה׳ כ״א תקפ״ט ויצא לו מולד של ר״ה של אחריה וי״ט שנים שי״ב מהן פשוטות וז׳ מעוברות שהן שלישית וששית ושמינית ושנת י״א וי״ד וי״ז וי״ט נקראים מהזור הלבנה וכשיתקבץ מותרם שהוא יב״פ ד״ח תתע״ו וז״פ הכ״א תקפ״ט יעלו בי״ו תקצ״ה לפיכך היודע מולד של ר״ה של ראש המהזור ורוצה לידע של ראש המהזור של אחריו יתן עליו בי״ו תקצ״ה ובמקום שכלה חשבונו הוא מולד ראש מהזור השני ואם אינו יודע לא מולד של המהזור ולא של השנה ולא של החדש ומבקש לידע המולד יצרף השנים שעברו מבריאת עולם ויעשה מהן מהזורים של י״ט שנים ויחשוב לכל אחד מהן בי״ו תקצ״ה ומה שיעלה לו מן החלקים שיקבץ כשיעלה לתתר״ף יעשה מהן שעה ויצרפנה עם השעות ומה שיתקבץ לו מן השעות כשיעלה לכ״ד יעשה מהן יום ויצרפו עם הימים ויסיר השביעיות ומה שיותר לו יתן על בהר״ד פי׳ ליל ב׳ ה׳ שעות ר״ד חלקים שכך היה מולד הראשון ובמקום שיכלה חשבונו שם הוא מולד של ראש המהזור ומה שנשאר מן השנים שלא הגיעו לכלל י״ט יחשוב לכל פשוטה ממנה ד״ח תתע״ו ולמעוברת הכ״א תקפ״ט ויצרפם ויתנם על המולד של ראש המהזור ובמקום שיכלה חשבונו הוא מולד ר״ה ומה שנשאר מן החדשים שלא עלו לכלל שנה יחשוב לכל אחד א׳ י״ב תשצ״ג ויצרפם ויתנם על מולד ר״ה ובמקום שיכלה חשבונו הוא המולד אשר הוא מבקש או אם ירצה יצרף חשבון המותרות מבי״ו תקצ״ה עם מותרי השנים שלא הגיע לכלל מהזור ועם מותרי החדשים שלא הגיעו לכלל שנה ואחר שיצרף הכל יתנהו על בהר״ד וידע המולד אשר הוא מבקש וכיון שחדשה של לבנה כ״ט י״ב תשצ״ג א״א לקבוע ר״ח בשעת המולד שא״א לקובעו בחצי היום שיהיה מקצתו מחדש שעבר ומקצתו מחדש הבא (שנא׳ עד חדש ימים משמע ימים להחדש ולא שעות) לפיכך עושין החדשים אחד מלא מל׳ יום אע״פ שחדשה של לבנה פחות מזה בשעות ואחד מכ״ט יום אע״פ שחדשה של לבנה יותר מזה בשעות ואילו לא היה חדשה של לבנה אלא כ״ט יום וחצי היו כל החדשים אחד מלא ואחד חסר ו׳ מלאים לשנה וא״ו חסרים אלא מפני החלקים שיש בכל חדש וחדש יותר על חצי יום יתקבץ מהן שעות וימים עד שיש במקצת (ס״א ברוב) השנים חדשים מלאים יתרין על החסרים ובמקצתם (ס״א ובמיעוטם) חסרים יתרין על המלאים ויום ל׳ עושין אותו לעולם ר״ח ואם היה חדש שעבר חסר יהיה יום ל׳ מחדש הבא ואם היה חדש שעבר מלא יהיה יום ל׳ ר״ח הואיל ומקצתו ר״ח ויהיה תשלום חדש המלא שעבר ויהיה יום ל״א מחדש הבא וממנו יהיה המנין והוא יום הקביעה לפיכך עושין ר״ח אחד יום אחד והשני ב׳ ימים וכותבין ביום הראשון בשטרות ביום ר״ח אע״פ שהוא תשלום חדש שעבר ויש מדקדקין לכתוב ביום ר״ח שהוא יום ל׳ לחדש שעבר:

תכח **וזה** סדר החדשים תשרי לעולם מלא וטבת לעולם חסר ומטבת ואילך אחד מלא ואחד חסר על הסדר כיצד טבת חסר שבט מלא אדר חסר ניסן מלא אייר חסר סיון מלא תמוז חסר אב מלא אלול חסר ובשנה המעוברת אדר הראשון מלא והשני חסר וכותבין בשטרות באדר הראשון אדר סתם ובשני כותבין אדר השני ומרחשון וכסליו פעמים שניהם מלאים פעמים שניהן חסרים ופעמים מרחשון חסר וכסליו מלא וכשיהיו שניהן מלאים נקראת השנה שלימה וכשיהיו שניהם חסרים נקראת הסירה וכשיהיו א׳ מלא וא׳ חסר נקראת כסדרה וסי׳ לידע איזה חדש חסר ואיזה חדש מלא כל דסמיך למלכא חסר ניסן מלך שבו חג המצות סיון מלך שבו חג שבועות אב מלך שבו היו קוצצין עצים לקרבן תשרי מלך שבו המועדות שבט מלך שבו ר״ה לאילנות וקביעות השנה לידע אם היא שלמה או חסרה או כסדרן תלוי ביום קביעות ראש השנה על כן אפרש תחלה הימים שראויין לקבוע בהן ראש השנה אין קובעין ר״ה (ה) לא ביום א׳ ולא ביום ד׳ ולא ביום ו׳ וסי׳ לא אד״ו ראש ואם הל מולד תשרי בא׳ מאלו הימים דוחין הקביעות ליום של אחריו ואפילו אם חל בבגה״ז שראוי לקבוע בהן אם המולד בחצי היום (שהוא י״ח שעות) ומחצי היום ומעלה נקרא מולד זקן ואין קובעין ר״ה ליום המולד (ג) ונדחה ליום של אחריו אבל היה המולד פחות מחצי היום אפילו רגע אחד קובעין אותו בו ביום אם הוא ביום שראוי לקבוע בו ואם היה מולד זקן ביום שלפני אד״ו שאינו ראוי לקבוע לא בו ולא ביום של אחריו כגון שהיה מולד זקן בשבת נדחה עד יום של אחריו שהוא יום ב׳ והוא יום ג׳ למולד וכן כל כיוצא בזה ויש עוד מולד שדוחין קביעות ר״ה מיום הולדו והוא שנולד בליל ג׳ ט׳ שעות ר״ד חלקים בשעה העשירית וממנו למעלה והשנה פשוטה (ג) אז הוא נדחה מיום הולדו ומיום של אחריו מפני אד״ו ונקבע ביום ה׳ אבל אם חלק א׳ פחות מר״ד או שהשנה מעוברת אז נקבע ביום הולדו ועוד יש אחר שדוחין הקביעות מיום הולדו והוא שנולד ביום ב׳ ט״ו שעות תקפ״ט חלקים בשעה הרביעית וממנו למעלה והוא שתהיה השנה של אחר העיבור מיד (ד) ששנה שלפנית היתה מעוברת אז אינו נקבע ביום המולד ונדחה עד ליום של אחריו אבל אם היה פחות מזה אפילו חלק א׳ או שאינו שנה שמיד לאחר העיבור אז נקבע ביומו ועל כן הרוצה לידע קביעות ר״ה יחשוב מולד תשרי באיזה יום ובאיזה שעה ובאיזה חלק יבא ויום שיהיה בו המולד הוא יום הקביעות אם לא שימנענו אחד מהדברים שהזכרנו שלא יהיה באד״ו ולא יהיה מולד זקן ולא יהיה בגטר״ד בשנה פשוטה ולא ב׳ ט״ו תקפ״ט של אחר העיבור וכיון שיודע קביעות ר״ה ורוצה לידע קביעות הדשיה אם שנה זו שלמה או חסרה או כסדרה יחשוב באיזה יום יקבע ר״ה שלאחריו ויחשוב מנין הימים שביניהן חוץ מיום הקביעות של שנה זו ושל שנה הבאה (ה) אם יש ביניהן ד׳ ימים יהיה מרחשון וכסלו שלמים ואם הם ג׳ יהיו כסדרן מרחשון חסר וכסלו מלא ואם הן ב׳ יהיו חסירין בד״א כשהיתה השנה שרוצה לידע

סידור

דרכי משה

כתב הבחיי פרשת וישב שנוהגין לומר אחר קידוש לבנה דוד מלך ישראל חי וקיים משום שמלכות בית דוד נמשל לירח ועוד יש לו טעם ע״פ הקבלה כמו שהאריך שם ודע כי כל ענינים אלו שצריכין להיות בשמחה בקידוש החודש וענין הרקודים יש לו סוד גדול בדבר הקבלה וכבר הארכתי בו ת״ל בפירוש הגדול שלי במסכת סנהדרין וכתבתי שכולם הם עניינים שמחת נישואין שהאשה הוזרת ומתקדשת לבעלה כמ״ש לעיל ס׳ תי״ז בשם א״ז והיא סוד קידוש החודש והמשכיל יבין:

ואין

פרישה

כי׳ תכח (ה) לא ביום מ׳ משום סופענא דבר דימול ביום שבת וזה מי אפשר משום נטילת ערבה והיא מנביאים ואינה דומה שבת ומפני הירמאה שלא יתבטל מישראל מצוה זו שיהא קבע על שאדם עשן מיזוק לדבריהם יותר משל תורה ולא ביום ד׳ וי״ו דל״ב יחול י״ב ביום ו׳ אז ביום מ׳ וזה מ״מ משום ירקא ומשום מתיא:

(ג) ונדחה ליום של אחריו. והטעם שלא היו בודקים את הענינים מן המנהג ולמעלה שמותן ו׳ שעות מתבטל שלגנב וידוע שלא נראית קודש מצות כן מבואר בפ״ק דר״ה:

דרישה

שהוא בנית הכנסת מתחלה ועד סוף שואל למה הוא דולג כיון דאיכא פסוקים עובדא ומפרשינן ליה לפי שאין מתחילין ואין מסיירין בפרשה עוסין כן ומתוך כך לא יבואו לדלג בעלמא וכיוצא בזה שלא יתבטו הכנסת מתחילו בפרשה בפחות מג׳ פסוקים ועוד שאין הדילוג מצוי ואינו נעשה אלא בהוקה וליכא למיחש בזה אבל אם היה קורין כדרכו העומדים בב״ה אין רואין שיהיו כלל ואין הבורין דהכא שאני משום דלא אכשר אלא מכורין כדרכן הן קורין שמותר להתפיל ולפיים בפרשה פחות מג״פ וע״ש:

ב״י

(ג) **או** הוא נדחה מיום הולדו כו׳ והטעם כשתשליך על ג״ט ר״ד ד״מ תתע״ו יתרון משנה פשוטה **אז** תמצא מולד הבא אחריו ו׳ י״מ ונדחה מפני מולד זקן ומיום שלאחריו **מפני אד״ו** ונמצא ר״ה זה יהיה ביום ג׳ ור״ה הבא ביום ב׳ הרי שהה ימים ביניהם וזה א״א להיות בשנה פשוטה רק ה׳ ימים לכל היותר ור״ה הא׳ בכלל ודבינו שכתב בסמוך ד׳ ימים לכל היותר הוא כשלא תקנה יום ר״ה בכלל וק״ל: (ד) **ששנה** לפניה היתה מעוברת **אז** אינו נקבע כו׳ והטעם כשתסיר ממולד זה היתרון משנה מעוברת שעברה שהוא ה׳ כ״א תקפ״ט **אז** תמצא שמולד ר״ה שעבר היה ג׳ י״מ והולרכת לדחותו עד יום ה׳ מטעמים הנזכרים לעיל ומ״כ לא יהיה בין ר״ה שעבר לר״ה שבא אלא ד׳ ימים וזה א״א בשנה מעוברת כ״א ה׳ ימים לבד ת: (ה) **אם** יש ביניהם ד׳ ימים כו׳ והטעם דאם היו כולם כסדרן א׳ כ״ט יום ואחד ל׳ יום ואחד ל׳ יום נמצא שאלה ביניהם מי״ב מדשים ג׳ ימים נוספים מה שלא יכלה בו״ד חוץ מיום שנקבע בו ר״ה שלאחר עומד בו וכשהיה ד׳ ימים ביניהם ע״כ צריך אחה לעשות ב׳ מדשים שלימים שיתוכף בידך יום א׳ וה״ה להיפך כשיעלה בידך רק ב׳ שיהיו חסרים וק״ל וכשהה מעוברת שביתוסף

ב׳

פרשת האזינו וכו׳ בפ׳ בתרא דרא״ש הסנה (דף לא): **ומ״ש** כתב רב פלטוי גאון סימן הזי״ו ל״ך פי׳ האזינו עד זכור וכו׳ כ״כ הרי״ף והרא״ש כרב הקורא עומד אבל רש״י פי׳ על סי׳ ״לך ״לולי כעס מויב ״כי ידין ה׳ עמו וכתבו התוספות שכ״כ בספרי וכן המנהג ובמ״ס כתב ״ושמן ״לו חכמו ורבינו חננאל כתב ״ורא ״לו חכמו:

קללות שבת״כ אין מפסיקין בהם כו׳ משנה בברק בני העיר וכתב ב״י בשם ה״ר מנוח דמ״ש הילכך מתחילין בפסוק שלפניהם דלאו פסוק אחד קאמר דהא אין מתחילין בברשה פחות מג׳ פסוקים: **ומ״ש** אבל קללות שבמשל׳ תורה יכולין להפסיק בהן שם אמרו הטעם כיון דמשה מפי עצמו אמרן ובלשון יחיד אינן בכלל מוסר ה׳ בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו ומ״מ נהגו שלא להפסיק אף בקללות שבמשנה תורה וכ״כ הרמב״ם: **בפסיקתא** וכו׳ כתב ב״י דעיקר הוא שב דנחמתא׳ נו״ע מרק״ש דהיינו שוש אשי׳ לאתם נלבים ותרתי דתיובתא היינו דרשו במנחה דלוס גדליה ובשבת שבין ר״ה לי״כ מפטירין לעולם שובה בין כשר״ה בב״ג בין כשר״ה בה״ז וכך המנהג:

ומ״ש בפסיקתא דבשאר ימות השנה מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה כתב׳ במרדכי בפ׳ בני העיר דבשקורין שני סדרות מכטיר לעולם בלהרוגה חוץ מאחרי מות וקדושים שמפטירין הלא כבני כושיים שהיא הפטרת אחרי מות שהיא הראשונה וכ״כ במנהגים ובהגהת ש״ע וכך נוהגים ולא כבעל הלבוש שכתב דטעות נפל בספרי המרדכי ובספרי המנהגים כי מי יש לו לדבר הזה לשנות מנהג אבותינו ולהטעות הספרים על פי אומד הדעת כשלא מצא היפך זה בספרי הקדמונים שבידינו:

עוד בללים בסידור השנים שנה שר״ה ביום ז׳ לא תהיה כסדרה לעולם בין בפשוטה בין במעוברת ואם יהיה ביום ב׳ תהיה לעולם כסדרה בין פשוטה בין מעוברת ואם יהיה בג׳ או בה׳ אם היא פשוטה א״א שיהיו חדשיה הסרין ואם היא מעוברת א״א שיהיו כסדרן אלו הימים שאין ראויין לקבוע בהן המועדים לא אד״ו ר״ה ולא גא״ו צ״כ ולא זב״ד פורים ולא בד״ו פסח ולא גה״ז עצרת והושענא רבה לא ג׳ הנוכה ולא אג״ו צום אכתר ולא בד״ו צום תמוז ואב לעולם ביום שיהיה פורים יהיה ל״ג לעומר וסי׳ פל״ג ה״י פי׳ פורים ל״ג ה״י באייר וביום שיהיה הנוכה יהיה עצרת ואלו ימים שהוקבע בהן ר״ה ולא בזולתן א ניסן אגה״ז אייר בדה״ז סיון אבד״ו תמוז אגה״ז אב בד״ה אלול אבד״ו תשרי בגה״ז מרחשון בד״ו כסליו אב גד הו טבת בג״ד הו״ז שבט בג״ד הו״ז אדר הראשון ושני זבד״ו סימן לקביעות המועדים א״ת ב״ש ג״ר ד״ק ה״ץ ו״פ פי׳ ביום א׳ של פסח יהיה לעולם ט׳ באב וסימן על מצות ומרורים יאכלוהו ביום ב׳ שבועות ביום ג׳ בו ר״ה ביום ד׳ בו קריאת התורה פי׳ שמחת תורה ביום ה׳ בו צום כפור ביום ו׳ פורים שעבר לעולם קורין צו את אהרן קודם פסח בפשוטה ובמעוברת מצורע חוץ מבז״ח מעוברת שקורין אחרי מות קודם הפסח ולעולם פ׳ וידבר שהיא תחלת הספר קודם עצרת ובה״ה מעוברת ובה״ש מעוברת נשא קודם עצרת ט״ב קודם ואתחנן אתם נצבים קודם ר״ה ולכן כשר״ה ביום ב׳ ג׳ שיש ב׳ שבתות בין ר״ה לסוכות צריכין להלק נצבים וילך כדי שיקראו וילך בין ר״ה לצום כפור והאזינו בין צום כיפור לסוכות וסי׳ ב״ג המלך פת וילך אבל כשר״ה ביום ה״ז אז אין בין ר״ה לסוכות אלא שבת א׳ שקורין בה האזינו אז וילך עם נצבים קודם ר״ה וסי׳ לפשוטה פקדו ופסחו ולמעוברת סגרו ופסחו מנו ועצורו צומו וצלו קומו ותקעו פרשת האזינו מחלקין פרשיותיו כדרך שהיו מחלקין אותם במקדש שהיו קורין השירה פעם אחת לששת ימי השבוע וכתב רב פלטוי גאון סי׳ הזי״ו לך פי׳ האזינו עד זכור ומזכור עד ירכיבהו ומירכיבהו עד ויראה׳ ומוירא ה׳ עד לו חכמו ומלו חכמו עד כי אשא אל שמים ומכי אשא אל שמים עד סוף השירה ובבה״כ קורא הז׳ עד סוף הסדר: קללות שבתורת כהנים אין מפסיקין בהן אלא אחד קורא כולם (י) הלכך מתחילין בפסוק שלפניהן ומסיימין בפסוק שלאחריהן אבל קללות שבמשנה תורה (ז) יכולין להפסיק בהן: (ח) ח׳ פסוקים אחרונים שבתורה (ט) אין מפסיקין בהן אלא יחיד קורא כולם בפסיקתא מברשית עד י״ז בתמוז מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה (ה) ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע תלתא דפורענותא ושבע דנחמתא (י) ותרתי דתיובתא תלתא

פרשת האזינו מחלקין פרשיותיו כדרך שהיו מחלקין אותם במקדש וכו׳ כתב רב פלטוי סי׳ הזי״ו לך כו׳ בפ׳ בתרא דר״ה (לא.) [ל] במוספי דשבת מה היו אומרים אמר רב חנן בר רבא אמר רב הזי״ו לך ואמר רב חנן בר רבא אמר רב כדרך שחלוקין כאן חלוקין בבה״כ ופירש״י כדרך שחולקין פירקי השירה הואת כאן כך קוראין אותה ו׳ הקורא״ן בס״ת והז׳ קורא מן השירה ולהלן וכתו שפי׳ רבינו בשם רב פלטוי כ״כ הרי״ף והרא״ש בפרק י״ג מהל׳ תפילין וכן פשט המנהג ולא כדברי רש״י והתוס׳ שכתבו לך לולי כי ידין ולא כמ״ש במ״ס שהוי״ו היינו ושמן כתב המרדכי שם כתב האלפסי שבמנחה בשבת וביום ב׳ וה׳ קורין הז״ו ובשבת מוסיפין ולך ואנו אין מנהגינו אלא בשבת הזי״ו לך עכ״ל והמנהג היום כדברי האלפסי (א): וכתב הרמב״ם ולמה פוסקין בעניינו אלו מפני שהן תוכחו׳ כדי שיחזרו העם בתשובה: **ומ״ש** רבינו ובבה״כ קורא הז׳ עד סוף הסדר כלו׳ שבמקדש לא היו קורין אלא השירה לבד והיו מחלקין אותם לו׳ חלקים כנגד ימי השבוע ובבה״כ שאנו צריכין לקרות ז׳ הו׳ קורין השירה ע״פ אותם החלקים והז׳ קורא מכוף השירה עד כוף הסדר:

קללות שבת״כ אין מפסיקין בהם וכו׳ משל׳ בפ׳ בני העיר (לא.):

ומ״ש הלכך מתחיל בפסוק שלפניהם וכו׳ ברייתא שם וכתב ה״ר מנוח (ג) דפסוק אחד לאו דוקא דהא אין מתחילין בברשה כחות מג׳ פסוקים:

ומ״ש אבל קללות שבמשנה תורה יכולין להפסיק בהן גז״ש ומפרש טעמא משום דהללו בלשון רביס ומפי הגבורה והללו בל׳ יחיד ומשה מפי עצמו אמרן וכתב הרמב״ם וכבר נהגו העם שלא להפסיק גם בשל משנה תורה אלא אחד קורא אותם וכן נהגו העולם: **ח׳** פסוקים אחרונים שבתורה אין מפסיקין בהם וכו׳ בברק הקומץ רבה (ל.) ח׳ פסוקים אחרונים שבתורה יחיד קורא אותם בב״ה ובתבוהו הרי״ף והרא״ש בפ׳ הקורא עומד ופירש״י אחד מ׳ קורא ואין מפסיק בינתים כדי לעמוד אחר ולקרות וכ״פ הרא״ש בשם ר״ח אבל מל׳ הרמב״ם נרא׳ שמפרש דקורין אות׳ בפחות מי׳ שהרי כתב בפי״ג מהל׳ תפלה ח׳ פסוקים שבכוף התורה מותר לקרות אותם בבה״כ בפחות מי׳ אע״פ שהכל תורה הוא ומשה מפי הגבורה אמרה הואיל ומשמעם אחר מיתת משה הרי נשתנו ולפיכך מותר ליחיד לקרות אותן (ד): שבע

סידור הדשיה פשוטה אבל אם היא מעוברת או אם יש בין הקביעות ז׳ ימים היא שלימה ואם הן ו׳ הן כסדרן ואם הן ח׳ היא חסרה כיצד הרי שרוצה לידע סידור חדשי שנה זו ויהיה ר״ה ביום ה׳ והיא פשוטה ושל אחריה ביום ב׳ נמצא שיש ביניהן ג׳ הרי ידענו שהיא כסדרה ואם ר״ה שלאחריה בג׳ היא שלימה שיש ביניהן ד׳ ימים ואם ר״ה בשנה זו בשבת ובשנה של אחריה ביום ג׳ הרי חסרה שאין ביניהן אלא ב׳ ימים וע״ד זו לשנה מעוברת בתוספת שני ימים כאשר ביארנו וכדי שלא יצטרך אדם להשוב כמה יש בין קביעו׳ ר״ה זו לשנה אחרת אכתוב כללים לידע בהן קביעות החדשים בלא השבון שנה שעיבור לפניה ולא לאחריה והיא שנת אד״ט י״ב ט״ו וכלל שלה אטר״ד ב״ש בט״ו תקפ״ט ג״כ גטר״ד ה״כ הטר״ד ה״ש הי״ח ז״ה ות״ה ז״ש זי״ח ב״ה וזה פירושו מולד של ר״ה שנולד באטר״ד וממנו עד בט״ו ותקפ״ט יהיה ר״ה ביום ב׳ והשנה שלימה והנולד בבט״ו תקפ״ט וממנו עד גטר״ד יהיה ר״ה ביום ג׳ והשנה כסדרן והנולד בגטר״ד וממנו עד הטר״ד יהיה ר״ה ביום ה׳ והשנה כסדרן והנולד בהטר״ד וממנו עד הי״ח יהיה ר״ה ביום ה׳ והשנה שלימה והנולד בהי״ח וממנו עד ות״ח יהיה ר״ה ביום ז׳ והשנה חסירה והנולד בות״ח וממנו עד זי״ח יהיה ר״ה ביום ז׳ והשנה שלימה והנולד בזי״ח וממנו עד אטר״ד יהיה ר״ה ביום ב׳ והשנה חסירה ובשנה שעיבור לאדריה ולא לפניה והיא שנת ב׳ ה׳ י״ג י״ו כלל שלה אטר״ד ב״ש בי״ח ג״כ גטר״ד ה״כ הטר״ד ה״ש הי״ח ז״ה וטר״ד ז״ש זי״ח ב״ח והפי׳ כמו שכתבתי בכלל הראשון מתחלת הסי׳ עד סי׳ שלאחריו סי׳ השנה כמו שכתוב אצלו ובשנה שעיבור לפניה ולאחריה והוא שנת זי״ח כלל שלה אטר״ד ב״ש בט״ו תקפ״ט ג״כ גטר״ד ה״כ הטר״ד ה״ש הי״ח ז״ה וטר״ד ז״ש זי״ח ב״ח ובשנ׳ מעוברו׳ שהיא שנת גוהיא יד יז יט כלל שלה אכ תצ״א ב״ש בי״ח ג״כ גי״ח ה״ח הי״א תרצ״ה ה״ש הי״ח ז״ח ו״ך (בח) תצ״א ז״ש זי״ח ב״ח ויש

בקול מייריי בפסיקתא בכל השנים ולוס כתב דיפס מנהג שני ממנהג הרשון:

דרישה

סי׳ תכח [מ] ב״י הבינא גמרא פרק בתרא דר״ס במוספי שבת מה הוא אומרים רב מנן אמר הוי״ן לך ללו הוקא בשבת אלא ר״ל במוספים של אותה שבוע שהיו עושין מעמדות והיו מתפללין בכל יום מוסף וגם נעילה וכן משמע מפ׳ כ״ב שהבינא ב״י וכן מדברי רבינו: מ״ש ב״י ו״ל ומנהג זה יפה ממנהג הרמשון דלמנהג הרמשון לא מיירי בפסיקתא אלא כשאל ר״ה בב״ג דוקא ולמנהג זה מיירי בכל השנים אין לפרש הדיק דלמנהג השני משלימים תרתי דתיובתא ולעולם אדא בשבת שובה ודרשו גדליה משא״כ למנהג הרמשון דמפטירין דרשו בין ר״ה לי״כ הכא התוספות כתבו בפרק בני העיר כמנהג הרמשון ואפילו הכי כתבו דמפטירין בג״ג דרשו ו״ל דב״ר מדדמי בנ״ג דרשו ו״ל דב״ר ס״ק מדדמי בנ״ג דרשו מנהג שני וכתב דסימן דפסיקתא מוכח כמנהג הרמשון ע״כ ל״ל דסובר רבינו דתרתי דתיובתא דקאמר בפסיקתא הוא דוקא בשבת משא״כ למנהג שני דהוי אדא בשבת ואם כן לפי המנהג הרמשון לא מיירי בפסיקתא אלא כשאל ר״ה בב״ג דוקא אבל למנהג שני דתרתי דתיובתא דקאמר הוי אדא בשבת ואדא

פרישה

ב׳ ימים מהדש בעיבור יום כ״ט ויום הל׳ ע״כ הסי׳ הוא הס״ו: (ו) הילכך מתחילין בפסוק שלפניהם כו׳ הטעם שאין מפסיקין בקללות מפרש בפ׳ בני העיר אמר ר״ל לפי שאין אומרים ברכה על המורעניות אלא היכא עביד תנא הסתא מתחיל בפסוק שלפניהם וכשאוא מסיים בפסוק שלאחריהם וזהו שכתב רבינו ל׳ הילכך ר״ל כיון דאין מפסיקין בקללות מטעם דאין מברכין על הקללות לכך צריך להתחיל פסוק שלפניהם ומסיים בפסוק שלאחריהם וסוא ע״פ הגמ׳ שהבאתי וכתב הר״ן דף שס״ט ע״ב פסוק ל׳ ל״ד דאלא אין מתחילין בברשה פחות מג׳ פסוקים ואין מסיירין בפ׳ פחות מג׳ ולא אמר אלא שצריך להתחיל לפני הפוכחה לקרות ולסיים ג״כ אם״כ ומיהו נ״ל דאין מסיים בעיבון: והטעם איתא שם בגמ׳ משום דאין אומרים ברכה על הפורענות כמ״ש וכתב רש״י והר״ן אע״ג דאמרינן חייב אדם לברך על הרעה לא דמיא להיא הבינא בעין הולאות הבדקת דין הוא ואיא אלא יברך על הרעה המתרגשת אבל הכא אפשר למיקרי כולהון כשהדין: (ז) יכולין להפסיק בהן פי׳ לפי שהן בל׳ יחיד ומשה מפי עצמו אמרן גמרא ופירש״י שהרי במשנה תורה כתיב ידבק יי׳ בך ישלח יי׳ בך. אבל מה שכתב משה מפי הגבורה אמרן שהרי אמרן בלשון ממשלה ונתתי והפקדתי והשלכתי מי שהיכולת בידו לעשות

חדושי הגהות

תכח (א) ואין אנו נוהגין כן אלא כדברי המרדכי: (ב) והבחיי פירש בו ט״א שרומזים שהזיו והתפארת של תורה היא לישראל: (ג) בשם המרדכי והר״ן: (ד) ובמרדכי ה״ק דנ״ד ע״א י״מ דיחיד ר״ל ת״ח צריך לקרות דת״ח נקרא יחיד ע״ל סי׳ קל״ט שאין קורין לתוכחה שום אדם אלא מי שירצה: (ה) במרדכי פ׳ בני העיר ע״א וע״ב בשבת שיש בו פרשיות המוכות לעולם המפטיר מפטיר באחרונה וראבי״ה כתב מפטירין בפרשה ראשונה ובמנהגים כתוב כל פרשיות המוכות מפטירין באחרונה דוק מא״מ וקדושים שמפטירין הלא כבני כושיים שהיא הפטורת א״מ מפני שהפטרה שניה מדברת בתועבות ירושלים עכ״ל וכ״ה במנהגים שלנו ומשמע מדברי המרדכי שהפטרת אחרי מות היא הלא כבני

דרכי משה

תכח (א) ואין אנו נוהגין כן אלא כדברי המרדכי: (ב) והבחיי פירש בו ט״א שרומזים שהזיו והתפארת של תורה היא לישראל: (ג) בשם המרדכי והר״ן: (ד) ובמרדכי ה״ק דנ״ד ע״א י״מ דיחיד ר״ל ת״ח צריך לקרות דת״ח נקרא יחיד ע״ל סי׳ קל״ט שאין קורין לתוכחה שום אדם אלא מי שירצה: (ה) במרדכי פ׳ בני העיר ע״א וע״ב בשבת שיש בו פרשיות המוכות לעולם המפטיר מפטיר באחרונה וראבי״ה כתב מפטירין בפרשה ראשונה ובמנהגים כתוב כל פרשיות המוכות מפטירין באחרונה דוק מא״מ וקדושים שמפטירין הלא כבני כושיים שהיא הפטורת א״מ מפני שהפטרה שניה מדברת בתועבות ירושלים עכ״ל וכ״ה במנהגים שלנו ומשמע מדברי המרדכי שהפטרת אחרי מות היא הלא כבני

פרישה

ב׳ ימים מהדש בעיבור יום כ״ט ויום הל׳ ע״כ הסי׳ הוא הס״ו: (ו) הילכך מתחילין בפסוק שלפניהם כו׳ הטעם שאין מפסיקין בקללות מפרש בפ׳ בני העיר אמר ר״ל לפי שאין אומרים ברכה על המורעניות אלא היכא עביד תנא הסתא מתחיל בפסוק שלפניהם וכשאוא מסיים בפסוק שלאחריהם וזהו שכתב רבינו ל׳ הילכך ר״ל כיון דאין מפסיקין בקללות מטעם דאין מברכין על הקללות לכך צריך להתחיל פסוק שלפניהם ומסיים בפסוק שלאחריהם וסוא ע״פ הגמ׳ שהבאתי וכתב הר״ן דף שס״ט ע״ב פסוק ל׳ ל״ד דאלא אין מתחילין בברשה פחות מג׳ פסוקים ואין מסיירין בפ׳ פחות מג׳ ולא אמר אלא שצריך להתחיל לפני הפוכחה לקרות ולסיים ג״כ אם״כ ומיהו נ״ל דאין מסיים בעיבון: והטעם איתא שם בגמ׳ משום דאין אומרים ברכה על הפורענות כמ״ש וכתב רש״י והר״ן אע״ג דאמרינן חייב אדם לברך על הרעה לא דמיא להיא הבינא בעין הולאות הבדקת דין הוא ואיא אלא יברך על הרעה המתרגשת אבל הכא אפשר למיקרי כולהון כשהדין: (ז) יכולין להפסיק בהן פי׳ לפי שהן בל׳ יחיד ומשה מפי עצמו אמרן גמרא ופירש״י שהרי במשנה תורה כתיב ידבק יי׳ בך ישלח יי׳ בך. אבל מה שכתב משה מפי הגבורה אמרן שהרי אמרן בלשון ממשלה ונתתי והפקדתי והשלכתי מי שהיכולת בידו לעשות

חדושי הגהות

תכח א ניסן אגה״ז אייר אבד״ו סיון אגד״ו תמוז בדה״ז אב בדג״ז אלול אגה״ז תשרי בגה״ז מרחשון אגד״ו כסליו אגה״ו טבת בגדהו״ז שבט בגדה״ז אדר ראשון אגדה״ו אדר שני אגה״ז כצ״ל:

שבע דנחמתא עם תרתי דתיובתא סימן נו״ע אר״ק שד״ש וכתבו התוס׳ בפרק בני העיר (לא:) שי״מ שד״ש שובה דרשו שוש אשיש והם דחו דבריו והעלו דשוש אשיש בראשיתו ושובה באחריתו וכן הוא בברת רבינו:

וכשחר ר״ה בב״ג ובין לוש כפור לסוכות שובה לאזינו אף ע״פ שעבר י״ה כבר כתב המרדכי בפ׳ בני העיר דספיר מפטירין שובה משום דיפה לעקה לאדם קודם גז״ד ואחר גז״ד (כדאית׳ ר״ה טז.): **ומ״ש** ויש מהגיס כשר״ה בב״ג וכו׳ וכי׳ דפסיקתא מוכח כמנהג הראשון כלומר דאע״ג דלמנהג ראשון נמי כשחל ר״ה בה״ז שאין בין ר״ה לסוכות כ״א שבת אחד מפטירין שובה ואין אומר דרשו מ״מ כיון דכשחל בב״ג אומריס תרתי דתיובתא מיקיימי ספיר דברי תלתא דפורענותא דש״ח דברי ירמיהו לפ׳ פנחס שמעו דבר י״י לראשי המטות הזון לאלה הדברים בשבת שלפני ט״ב. שבע דנחמתא נו״ע ארק״ש נחמו לואתחנן ותאמר ציון לעקב עניה סוערה לראה אנכי לשופטים רני עקרה לכי תצא קומי אורי לכי תבא שוש אשיש לאתם נצבים וכשחל ר״ה בב״ג שוילך בין ר״ה לצום כפור מפטירין דרשו בין ר״ה לי״ה ובין צום כפור לסוכות שובה להאזינו אבל כשר״ה בה״ז שהאזינו קודם צום כפור מפטירין בו שובה ויש נוהגין כשר״ה בב״ג מפטירין בין ר״ה לצום כפור שובה ובין צום כפור לסוכות וידבר דוד וסימן דפסיקתא מוכח כמנהג הראשון (1) דקאמר תרתי דתיובתא:

דפסיקתא באותם שנים אבל למנהגם זה שאפילו כשחל בב״ג אין מפטירין דרשו כלל לא מיקיימי דברי הפסיקתא כלל וגם הרד״ק דחה מנהג זה ולי נראה מנהג זה עיקר דלעולם בשבת שבין ראש השנה ויום הכיפורים מפטירין שובה שהרי הפוסקים קורין לשבת זה שבת שובה וגם הרמב״ם כתב בפי״ג מהלכות תפלה דשבת שבין ר״ה לי״ה מפטירין שובה ולא חילק בין כשר״ה בב״ג לכשר״ה בה״ז ״: ב״ה וכ״כ ר״י בנ״ב לעולם שבת שבתוך ימי תשובה מפטירין שובה ישראל עכ״ל:

ולהסליס תרתי דתיובתא יאמר דרשו בלוס גדליה וכמ״ש התוס׳ (סס) והמרדכי בפרק בני העיר ויפה כח מנהג זה מכח מנהג הראשון דלמנהג ראשון לא איירי פסיקתא אלא כשחל ר״ה בב״ג דוקא ולמנהג זה איירי בכל הסגיס:

לוחות העיבור

חשבון התקופות שנת החמה הוא שס״ה ימים ורביע יום והעושה מהם מחזורים של י״ט שנים יעלה בידו למחזור מותר על חשבון הלבנה שעה א׳ ותפ״ח הלקים שקודמת חמה ללבנה הלכך הרוצה לידע חשבון התקופות יעשה מהשנים שעברו מבריאת עולם מחזורים של י״ט י״ט שנים ויחשוב לכל מחזור שעה ותפ״ח ויצרף מה שיעלה בידו מכולם ואם ירצה לדעת תקופת ניסן של ראש המחזור יסיר מחשבונו ז״ט תרמ״ב פי׳ ז׳ ימים ט׳ שעות תרמ״ב חלקים ומה שיוותר בידו יתן על מולד ניסן ובמקום שיכלה חשבונו שם היא התקופה ואם ירצה לדעת תקופת תשרי של ראש המחזור יסיר מהשבונו י׳ כ״א ר״ד פי׳ י׳ ימים כ״א שעות ר״ד חלקים ומה שיוותר בידו יתן על מולד תשרי ובמקום שיכלה חשבונו שם היא התקופה ואם ירצה לידע התקופה של השנה שעומד בה שהיא כך וכך במחזור יקח לכל מחזורים השלימים שעה ותפ״ח לכל מחזור ולשנים הנמורות שנכנסו במחזור י׳ כ״א ר״ד לכל שנה ויקבץ הכל ויסיר מהן ז״ט תרמ״ב ומה שיוותר בידו ויעשה ממנו חשבון של הדשי הלבנה שהוא כ״ט י״ב תשצ״ג והנשאר שלא עלה לכ״ט י״ב תשצ״ג יתן על מולד ניסן של אותה שנה ובמקום שיכלה החשבון שם היא התקופה ואם ירצה לידע תקופת תמוז יקח בי ז שב״א ויצרף אותו עם המותר שלא עלה לחשבון כ״ט י״ב תשצ״ג ויתן אותו על מולד ר״ח תמוז ולתקופת תשרי יקח ה״י תרמ״ב ויצרף עם השאר שלא עלה לכ״ט י״ב תשצ״ג ויתן הכל על מולד ר״ח תשרי ולתקופת טבת יקח ח״ג תתקס״ג ויצרף אותו עם המותר שלא עלה לחשבון כ״ט י׳ב תשצ״ג ויתן אותו על ר״ח טבת:

דרך אחרת לתקופת השנים שנכנסו לתוך המחזור לשנה ראשונה יקח י׳ כ״א ר״ד ויצרף עם המותר של שעה ותפ״ח של כל מחזור אחר שהסיר ממנו ז״ט תרמ״ב ויתן אותו על מולד ר״ח ניסן ב ולשנייה יקח כ״א ח׳ ת״ח ולשלישית ג״ב תשצ״ט ולד׳ י״ד ימים כ״ג חלקים ולחמישית כ״ד כ״א רכ״ז ולו׳ ז״ח תשי״ח ולז׳ יב״ז תתקנ״ב ולח׳ כ״ח ימים מ״ו חלקים ולט׳ ט״ח תתקל״ז ולי׳ כ״ב תשמ״א ולי״א אי״ד קנ״ב ולי״ב י״א שנ״ב ולי״ג כג״ח תתק״מ ולי״ד ד״ו תתצ״א ולט״ו ט״ו י״ד קע״ה ולט״ז כ״א י״א שפ״ט ולי״ז זי״ח תת״ע לי״ח י״ח י״ו תתרע״ד ולי״ט שעה ותפ״ה כל תקופה נמשכת מחבירתה שבע שעות ומחצה כי כל התקופות צ״א וז׳ שעות ומחצה וצ״א הם שביעיות נמצא שאינה נמשכת על שלפניה אלא ז׳ שעות ומחצה לכן היודע תקופה אחת ומבקש לידע השנייה של אחריה יתן עליה ז׳ שעות ומחצה ושם היא השנייה: תקופת ניסן לעולם אינה נופלת אלא בתחלת היום או הלילה או בחצי היום או הלילה ושל תמוז לעולם אינה נופלת אלא בז׳ שעות ומחצה או תשעה ומחצה ביום או בלילה ושל תשרי לעולם אינה נופלת אלא בט׳ שעות או בג׳ ביום או בלילה ושל טבת לעולם אינה נופלת אלא בי׳ ומחצה או בד׳ ומחצה ביום או בלילה:

״רכי משה.

כבני כושיים וא״כ אף כשהם חלוקים אחרי וקדושים מפטירין הלא כבני לאחרי ותשפוט שפוט לקדושים וכ״ה במנהגים שלנו שכתוב בחומשים להיפך: (ו) וכ״כ אבודרהם המנהג זה עיקר אבל ב״י כתב דהמנהג השני עיקר דלעולם אמרינן שובה בשבת שבין ר״ה לי״ה וכן אנו נוהגין כתב המרדכי פ׳ בני העיר שאלתי לרבותי שבת של חתן שאירע בד׳ פרשיות במה מפטירין והשיבו דמפטירין בשל פ׳ וכן כשאירע חתונה בשבתות של סי׳ דש״ח נו״ע ארק״ש או בשבת של ר״ח או בשל מחרת החודש אין דוחין אותן משום חתונה כי אלו הפטרות מוזכרות בתלמוד והפטרת חתן אינה מוזכרת אלא היא לשמחה בעלמא עכ״ל וכ״ה במ״ק הל׳ ט״כ שאין דוחין הפטורות אלא מחמת שום דבר וכ״כ במנהגים שלנו שאנו נגררים בתרייהו וכתב עוד שאין הפטורת שוש אשיש דוחה שירה והפטורת חנוכה אבל מלבד אלו דוחה כל הפטורות וכתב בווי״ן נוהגים שאע״פ שאינו דוחה הפטורות אלו מ״מ קורין ג״כ שוש אשיש עד אלהיך ובת״ה סי׳ כ״ו דאין לנהוג כן לדלג מנביא לנביא ולא מפטירין בשל חתן כלל מיהו אין למדות במקום שנהגו כך וכ״כ בפסקיו סימן צ״ד מיהו כתב שם דאם ב׳ ההפטרות בספר אחד אין נוהגים כמנהג ווי״ן עכ״ל וע״ל ס״ס תכ״ה דאין לחוש לדילוג זה ור״ח שחל להיות בהפטורת של סימנים אלו ע״ל סימן תכ״ה:

חדושי הגהות

לענ״ד: ב ולשנייה יקח כ״א י״ח ת״ה ולשלישית יקח ג׳ ב׳ תתצ״ט ולרביעית י״ד ימים כ׳ הלקים ולחמישית כ״ד כ״א כ״ז ולששית ו׳ וה׳ תשי״ח ולשביעית י״ז ב׳ תתקכ״כ ולשמיניות כ״ח ימים מ״ו חלקים ולתשיעית ט׳ ח׳ תקל״ז ולעשירית כ׳ ה׳ תשמ״א ולאחד עשר א׳ י״ד קכ״ב ולי״ב י״א שנ״ו ולי״ג כ״ג ח׳ תקס״ו ולי״ד ד׳ ט״ז תתרנ״א ולט״ו ט״ו י״ד קע״ה ולט״ז כ״ו י״א שע״ט ולי״ז ז׳ י״ט תת״ע ולי״ח י״ח ט״ז תתי״ד ולי״ט שעה ותפ״ח הלקים כצ״ל:

לוחות העיבור

שער השנים הפשוטות								אלה מועדי יי מקראי קודש אשר תקראו אותם במועדם	שער השנים המעוברות						
בה	בש	גכ	הכ	הש	זח	זש			בה	בש	גכ	הח	הש	זח	זש
ב	ב	ג	ה	ה	ז	ז		ר"ה וסוכות ושמיני עצרת	ב	ב	ג	ה	ה	ז	ז
ד	ד	ה	נדחה ליום א	נדחה ליום א	ב	ב		צום גדליה	ד	ד	ה	א	א	ב	ב
ד	ד	ה	ז	ז	ב	ב		צום כפור	ד	ד	ה	ז	ז	ב	ב
א	א	ב	ד	ד	ו	ו		הושענא רבה	א	א	ב	ד	ד	ו	ו
גד	גד	דה	וז	וז	אב	אב		מרחשון	גד	גד	דה	וז	וז	אב	אב
ה	הו	ו	א	אב	ג	גד		כסליו	ה	הו	ו	א	אב	ג	גד
א	ב	ב	ד	ה	ו	ז		חנוכה	א	ב	ב	ד	ה	ו	ז
ו	זא	זא	בג	גד	ד	הו		טבת כ"ט יום	ו	זא	זא	ב	גד	ד	הו
א	ג	ג	ה	ו	ו	א		צום העשירי	א	ג	ג	ד	ו	ו	א
ז	ב	ב	ד	ה	ה	ז		שבט ל' יום	ז	ב	ב	ג	ה	ה	ז
כט בשבט	כז בשבט	כז בשבט	כה בשבט	ר"ח אדר	ר"ח אדר	כט בשבט		פרשת שקלים	כז לאדר ראשון	כה לאדר ראשון	כה לאדר ראשון	ר"ח לאדר שני	כט לאדר ראשון	כט לאדר ראשון	כז לאדר ראשון
אב	גד	גד	הו	וז	וז	אב		אדר ראשון	אב	גד	גד	דה	וז	וז	אב
בו	דד	דד	וביו	זטו	זטו	בו		הפסקות	דד	וביו	וביו	זטו	בו	בו	דד
יג לאדר	יא לאדר	יא לאדר	ט לאדר	ח לאדר	ח לאדר	יג לאדר		זכור	יא לאדר שני	ט לאדר שני	ט לאדר שני	ה לאדר שני	יג לאדר שני	יג לאדר שני	יא לאדר שני
מוקדם ליום ה	ב	ב	ד	ה	ה	מוקדם ליום ה		צום אסתר	ב	ד	ד	ה	מוקדם ליום ה	מוקדם ליום ה	ב
א	ג	ג	ה	ו	ו	א		פורים	ג	ה	ה	ו	א	א	ג
								אדר שני כ"ט יום	גד	הו	הו	וז	אב	אב	גד
כו לאדר	כה לאדר	כה לאדר	ר"ח ניסן	כט לאדר	כט לאדר	כז לאדר		פרשת החודש	כה לאדר שני	ר"ח ניסן	ר"ח ניסן	כט לאדר שני	כו לאדר שני	כו לאדר שני	כח לאדר שני
ג	ה	ה	ז	א	א	ג		ניסן שלשים יום ופסח	ה	ז	ז	א	ג	ג	ה
דה	וז	וז	אב	בג	בג	דה		אייר כ"ט יום	וז	אב	אב	בג	דה	דה	וז
ו	א	א	ג	ד	ד	ו		סיון ל' יום	א	ג	ג	ד	ו	ו	א
ד	ו	ו	א	ב	ב	ד		שבועות	ו	א	א	ב	ד	ד	ו
זא	בג	בג	דה	הו	הו	זא		תמוז כ"ט יום	בג	דה	דה	הו	זא	זא	בג
ג	ה	ה	נדחה ליום א	א	א	ג		צום שבעה עשר בתמוז ותשעה באב	ה	א	א	א	ג	ג	ה
ב	ד	ד	ו	ז	ז	ב		אב ל' יום	ד	ו	ו	ז	ב	ב	ד
גד	הו	הו	זא	אב	אב	גד		אלול כ"ט יום	הו	זא	זא	אב	גד	גד	הו
חוקת ובלק			חוקת ובלק נצבים וילך	ויקהל ופקודי חוקת ובלק נצבים וילך	חוקת ובלק נצבים וילך	חוקת ובלק		כל הסדרים המתחברים מחוברים זולתי אלו			חוקת ובלק מטות ומסעי נצבים וילך	מטות ומסעי	מטות ומסעי	נצבים וילך	מטות ומסעי נצבים וילך
								כל הסדרים המתחברים נפרדים זולתי אלו							

לוחות העיבור

ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב	ב

הלכות פסח

תכט תניא שואלין ודורשין וכו' בפ"ק דפסחים ויליף לה התם מדעמד משה רבינו ע"ה בפסח ראשון ודרש להן לישראל בתריכות בהלכות פסח שני ולא היה צריך מ"מ אלא לומר להן שאל יעשו פסח ותו לא אלמא דשואלין ודורשין ל' יום קודם הפסח וכך שואלין וכו' אין ר"ל שחייב לשאול ולדרוש אלא ר"ל שהשואל אז הוה שואל כענין אלא דבפסח עצמו חייב לדרוש וכדמשמע מדתנן ס"פ בני העיר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מצותן שיהו קורין אותן כ"א וא' בזמנו דבזמנו משמע במועד עצמו והכי משמע מדת"ר משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענייניו של יום הלכות פסח בפסח כו' והיא מצוה בחיוב ותקנה שלא לעבור עליו ותימה לפי זה דאין מנהגינו לתפוס אותו לחיוב לדרוש במועד עצמו ותו קשה לדברי הר"ן דבנהדרין פ"ק ופ' היו בודקין מבואר דחיוב גמור הוא לדרוש ל' יום קודם דקאמרינן מכדי מפורים לפסיחא תלתין יומין ומפורים דרשינן כו' ובפ"פ מעשר בהמה מבואר דבפורים עצמו דרשינן שאז מתחילין ל' יום ט"ז דאדר וי"ד דניסן ולפע"ד נראה עיקר דהא דתנן מצותן שיהו קורין אותן כ"א וא' בזמנו ולא למימרא שיהו דורשין במועד עצמו אלא ה"ק דאע"ג דכבר למד הרבה פעמים כל התורה והמצות מ"מ כשיגיע המועד חייב לשאול ולדרוש בהלכות כל מועד ומועד בזמנו להודיע חוקי האלהים ואת תורותיו. ופשיטא דצריך לדרוש שבת א' או ב' קודם המועד אלא דבפסח בעינן ל' יום כדנפקא לן מקרא ומ"ש בברייתא ה' פסח בפסח רצונו לומר כמוך לפסח וכן הלכות חג בחג וכו' כמוך לחג וכמוך לעצרת שואלין ודורשין בהלכותיהן וכי הא דאמרי' בר"ה חייב אדם לטהר עצמו ברגל פירושו ערב הרגל ולא ברגל עצמו כי לא על רחיצה נאמר אלא על טומאה כדהוכיח ר"י במרדכי פרק משקין ודכוותא הכא דקאמר ה' כפח בפסח לאו דוקא בפסח עצמו וה"א להדיא בכפר הרוקח בסימן רמ"ד וירא"ה מדבריו דבחג ועצרת נמי דורשין ל' יום קודם וכן יראה מפירש"י פ"ק דבנהדרין דקאמר מר זוטרא חכדא כי הוו מכתפי ליה בשבתא דריגלא פירש"י שבת ששואלין בו בהלכות הרגל והיינו ל' יום קודם הרגל עכ"ל וכן פירש"י להדיא בפ"ק דסוכה בהא דתנן סוכה ישנה ב"ש פוכלין וכו' וגראה ודאי דאין זה מעיקר התקנה דאין זמן ל' יום אלא בפסח כדנפקא לן מקרא אלא שהיו נוהגין כן גם בשאר מועדים שלא לחלק אבל מעיקר הדין א"צ ל' יום אלא בפסח משום קרבן פסח שצריכין לבקר אחר קרבן מובחר יפה וטוב ומש"ה צריכין ל' יום משום ביקור מומין כדאיתא בפ"ק דע"ז ומצאתי למהרש"ל שכתב דביקור מומין לאו דוקא דל' ימים בעינן לביקור מומין כדאיתא בערכין ופ' מי שהיה טמא אלא שהזהיר עליהן שיהו יגיעין בדבר ל' יום מקודם כדי שיוכלו להשתדל אחר קרבן פסח שיהא נקי מכל מום אבל עיקר הביקור אינו אלא ד' ימים ומ"מ התוס' כתבו לשם דאף האידנא שנין לנו קרבן מ"מ שואלין ודורשין ל' יום קודם כו' עכ"ל ולפי זה נתייחד מנהגינו שאין אנו תופסין לחיוב ולדרוש בי"ט עצמו מיהו בתוס' פ"ק דמגילה מבואר דבי"ט אע"ג דדרשינן ל' יום לפניו אפ"ה דורשין בו ביום כדתניא וידבר משה את מועדי ה' וגו' וכן יראה מדרשת ר"א ברים פ"ב די"ט שדרש כל היום כולו בהלכות י"ט ותו איתא התם ברב הונא דאמר אני היום סמכוני באשיסות כו' פירש"י י"ט הוא ודרשתי לרבים וחליתי מעורת הדרשה כו' ותו בפרק אין לדין אחי שקיא אמר אנא אפיקתיה לרב הונא מהיני לשילי ומשילי לחיני כו' :

כתב ב"י דמאי דקאמר הלכות פסח בפסח כו' היינו לדרוש בעמים שבעבורם נצטוינו במועד ההוא כו' אבן מלשון רש"י והר"ן מבואר שעל ההלכות והדינין השייכין למועד בזמנו קאמר וכן בעצרת שייכים דינים מיוחדים בהבאת שתי הלחם וקרבנותיו : כתוב במחזורים דעכשיו בגלות שאין לנו קרבנות סגי לדרוש בשבת שלפני הפסח ומ"מ מצוה לכ"א וא' לעסוק בהלכות הפסח כל ל' יום לדרוש ל' יום אף עכשיו שאין לנו קרבנות ואפשר לתת טעם למנהגינו דלאחר שגרם העון שנתפזרנו פיזור רב ודרשים בכרכים ועיירות ובשבת הגדול בחיים אל קהילה במקום שיש רב דורש וגרים שם עד אחר המועד ע"כ לא נהגו לדרוש עד יתאכפו בני הכפרים בשבת הגדול לזה נקרא שבת הגדול לחד טעמא לפי שמתקבצות קהילות גדולות לשמוע הלכות גדולות וכל זה תמצא בדברי האחרונים : **מ"כ ה"ג** מר"ח ניסן וכו' כ"כ ברוקח בסי' רמ"ה והא דהתלמידים מתענין וכו' לא נמצא שם ואפשר מצאו כתוב משם גדול אחד ולכך לא כתבו ע"ש ספר הרוקח : וה"א בפרק בתרא דמ"ס מפני מה אין מתענין אותן בניסן וכו' ור"ל אותן ג' ימים שרגילים לנוס בחדר וכן תענית אסתר ומרדכי וכן אחר ימי הפורים בה"ב מפני מה אין מתענין אותן בניסן :

מפני שבאחד בניסן הוקם המשכן וכו' ואין מתענין בו עד שיעבור ניסן פי' כיון דילא רובו בקדושה אין להתענות בו כלל כך פי' האחרונים וכן פי' ב"י וגראה כיון שילא רובו בקדושה דאף אין מספידין בהן כיון שנקרא י"ט נהגו קדושה זו בכל הימים אף באותן שלא נקראו י"ט וכ"כ במהרי"ל בכתב ואין מתענין ואין מספידין בניסן ואע"ג דבמסכת סופרים לא קאמר דאין מספידין לאו למימרא דמותרין בהספד דודאי גם בהספד אסור עד שיעבור ניסן כדפי' אלא לפי דתחלה אמר ולמה אין מתענין אותן בניסן כו' לפיכך סיים בדברו וקאמר ואין מתענין וכו' ולא הזכיר הספד אף בי"ב יום שנקרלו י"ט דפשיטא דאין מספידין בהן לא הזכיר במ"ס כי אם דאין מתענין כו' וכל זה שלא כפי' ב"י למ"ס אבן בפי' דברי הכותב אין אנו צריכים לכל זה דשפיר מצינו שהרי כתב מר"ח עד אחרי אסרו חג כו' כיון דמ"ס קיימא טעמא על שאין מתענין כו' מכני שכ"א עשה ביומו י"ט שמע מינה דאסור נמי בהספד באותן הימים ושלא כפי' ב"י גם מה שפי' ב"י דלמ"ס באחד בניסן הוקם המשכן וכי"ב ימים שאחריו הקריבו הנשיאים לא ידעתי מנין הוא לו לומר דמ"ס חולק אהא דתניא אותו היום נטל עשר עטרות וקרבנות נחשון היו בר"ח אלא נראה ודאי דגם מ"ס סובר כן : **ומ"ש** דבאחד בניסן הוקם המשכן אינו טעם על שלא יתענו בו דבלאו הכי אין מתענין בו כיון שהוא י"ט שהקריב בו נחשון וגם הוא ר"ח אלא בא להכריח שהקרבת נשיאים היה באותו זמן שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ואז מיד הקריבו קרבנם כי"ב יום כמפורש בכתוב בסדר נשא ותו דבפ"ב דתענית (דף י"ו) פריך תלמודא כה"ג אהא דתניא מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה אתוקם תמידא דלא למיספד בהון למה לי מריש ירחא לימא מתרי בניסן ור"ח גופיה י"ט הוא אמר רבא לא נצרכא אלא ליום שלפניו וכו' ובירושלמי לשם מתרן קושיא זו לא בא אלא למנות ימים שנעשו בהם נסים לישראל והני תרתי שיטוי דתלמודא דידן ובירושלמי איכא לשנויי הכא דלא איצטריך ליה לומר בא' בניסן הוקם המשכן אלא לאסור יום שלפניו א"כ למנות ימים שנעשה בהם נסים לישראל אבל העיקר כדפרישית תחלה : **ואיבא** להקשות בהא דקאמר עד אחרי אסרו חג דאלמא דמאסרו חג והילך נוכלין וא"כ איך מייתי ראיה ממ"ס הא מ"ס לא נזכר להתענות כל הודש ניסן ואפשר דהכל נמשך לאין מספידין וה"ה מר"ח עד אחרי אסרו חג עושין י"ט בכל דבר דאף אין מספידין ומ"ל כ"כ קדושה ומייתי ראייה ממ"ס דמדקאמר וכל אחד עשה ביומו י"ט אלמא דאסור אף בהספד באותן ימים עד אחר אסרו חג אבל בתענית ונדקתך ונפילת אפים מודה דכל החודש אסור כמ"ש במ"ס אבן במהרי"ל כתב דבמגנצ"א ובווירמש"א אומרים תחנה

מיד

דרכי משה

תכט (א) כתב א"ז מנהג הקהילות להשים מס על הקהל לצורך ההיטים ליתן בפסח לעניים כדאמרינן פ"ק דב"ב בירוש' לחיטים דפסחא י"ב חדש בין ליתן פי' אם שהה

דרישה

סי' תכט [א] **שואלין** בהלכות פסח וכו' והא דתניא בפרק בני העיר משה תיקן לישראל שיהיו שואלין ודורשין הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג היינו לדרוש בעמים שבעבורם נצטוו במועד ההוא ואם אמר אז אותר לעשות בי"ט אבל צריך להודיע לעם ל' יום קודם פסח כדי שיהיה להם שהות רב לטמיעת כמיטים והגעלת כלים וביעור חמץ דאלו אם לא יעבדו להו בפסח לית להו תקנתא אי לא עבדי להו כהלכתייהו קודם הפסח משא"כ בשאר מועדים עיין בב"י שצריך בזה ועוד בתירוצים אחרים ע"ש : [ב] מפני שבאחד בניסן הוקם המשכן וכו' ל"ל ב"י ונראה דה"פ דמסכת סופרים אין מתענין בכל חודש ניסן מאחר שבאחד בו הוקם המשכן ובי"ב שאחריו הקריבו הנשיאים כו' עכ"ל משמע

מדברי

תכט תניא שואלין בהלכות פסח קודם פסח ל' יום בפ"ק דפסחים (ו:) וא"ת והא תניא בפ' בני העיר (לב:) משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג וי"ל דהא דתניא שואלין ודורשין קודם הפסח ל' יום לאו למימרא דאמו מחוייבים לשאול ולדרוש בהלכות הפסח אלא משום דקי"ל בעלמא בשני תלמידים ששואלין א' שואל כענין וא' אל כענין נזקקין לשואל כענין אחת לאשמועי' דכל ששואל בהלכות הפסח ל' יום קודם לפסח חייב שואל כענין וכן פירש הר"ן. ועי"ל דדיני פסח עכ"פ צריך להודיעם לעם קודם לפסח ל' יום כדי שיהי' להם שהות רב להתעסק בטחינת החטים ומפיית מצה והגעלת כלים וביעור חמץ דאילו בפסח לית להו תקנתא אי לא עבדו להו כהלכתייהו מקמי הכי משא"כ בשאר מועדים דבעצרת ליכא דיניס יותר מבשאר יו"ט ובסוכות אע"ג דאיכא מצות סוכה ולולב א"צ ללמוד בהם כל כך דיניס דאפי' סוכת גבב"ך ורקב"ש כשרה ובדפנות סגי בשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ולולבים ותתרוגים רובם כשרים ועוד שאין טרחת סוכה ולולב מרובה ודיין להתעסק בהם בערב החג ומש"ה לא בעי לשאול ולדרוש בהלכותיו כל כך זמן ק"ל והא דתניא ששואלין בהלכות פסח בפסח והלכות חג בחג היינו לדרוש בעמים שבעבורם נצטוינו במועד ההוא וג"כ לדרוש בדברים שאסור ומותר לעשות בי"ט ותדע דדומיא דעצרת קתני שאין בו הלכות אחרות אלא אלו וכן שואלין בפסח וחג לא קאמר אלא על הלכות אלו אבל שאר הלכות קודם לכן שואלין ודורשין בהם קודם לפסח ל' יום ובסוכות יום או יומים. ועוד י"ל דבפ"ק דע"ז (ה:) אמרינן דטעמא דבעינן קודם לפסח ל' יום מפני הקרבן כדי לבודקו ממומין כלומר שכל ישראל חייבין להקריב קרבן לחג זה צריכין ל' יום לדרוש להם בהלכות הפסח כדי שיהא שהות לכולם ליקח להם קרבנות בדוקים ממומין ואע"ג דאשתא בעומתינו אין לנו קרבן כיון דבזמן שהיה קרבן התקינו שיהו דורשין ל' יום קודם תקנה לא זה ממקומה (א) : **הלכך** ל' יום קודם הפסח חל עליו חובת ביעור בפ"ק דפסחים (סט) המכרש והיוצא בשיירא קודם ל' יום אין זקוק לבער תוך ל' יום זקוק לבער הני ל' יום מאי עבידתייהו כדתניא שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום :

מצאתי כתוב מר"ח ניסן עד אחר אסרו חג אין נופלים על פניהם וכו' כ"כ ברוקח סימן רמ"ה : **ומ"ש** לא ביום ולא בלילה הוא ע"פ מנהג קצת מקומות שנופלים על פניה' בלילות כמ"ש רבינו בסי' רל"ו :

והכי איתא בפ"ק דמסכת סופרים טעות סופר יש כאן דלא בפ"ק הוא אלא בפירקא בתרא וז"ל מפסיקין לפורים כמנהג רבותינו שבמערב להתענות ימי צום מרדכי ואסתר כרוזות ולאחר פורים שני וחמישי ושני ומה אין מתענין אותן בניסן מפני שבאחד בניסן הוקם המשכן ושנים עשר נשיאים הקריבו קרבנם לי"ב יום יום לכל שבט ושבט וכל אחד היה עושה ביומו י"ט וכן לעתיד לבא עתיד בית המקדש להבנות בניסן לפיכך אין אומרים תחינות כל ימי ניסן ואין מתענין עד שיעבור ניסן אלא הכבורות שמתענין בערב פסח והלטוען בשביל המלה כדי שיכנסו בה בתאוה עכ"ל. וגראה דה"פ דמ"ס אין מתענין בכל חדש ניסן מאחר שבאחד בו הוקם המשכן ובי"ב ימים שאחריו הקריבו הנשיאים קרבנם ואחר כך חג הפסח שבעה ימים הרי רובו יצא בקדושה והלכך אין להתענות בו כלל וע"כ לפרש כן דאי תימא דשהוקם המשכן ושהקריבו הנשיאים אינו טעם אלא לשלא יתענו באותם ימים עצמם קשה דליום ראשון לא

לפני הפסח ע"כ וכיוצא בזה במהרי"ל אבל לפי דברי התוס' בפ"ק דע"ז דלעיל צריך לדרוש ל' יום אף עכשיו שאין לנו קרבנות ואפשר לתת טעם למנהגינו דלאחר שגרם העון שנתפזרנו פיזור רב ודרשים בכרכים ועיירות ובשבת הגדול בחיים אל קהילה במקום שיש רב דורש וגרים שם עד אחר המועד ע"כ לא נהגו לדרוש עד יתאכפו בני הכפרים בשבת הגדול לזה נקרא שבת הגדול לחד טעמא לפי שמתקבצות קהילות גדולות לשמוע הלכות גדולות וכל זה תמצא בדברי האחרונים : כתוב משם גדול אחד ולכך לא כתבו ע"ש ספר הרוקח :

פרישה

סי' תכט (א) **תניא** שואלין בהלכות פסח כו' שהרי מצינו שהזהירן משה בפסח ראשון על פסח שני ולמה היה מזהיר ה"ל להשיב על מה שמלאכו הם שמלאכו אם יעשו פסח בזמנו היה לא להשיב לו ובזמן פסח שני היה לו לצוות ועיין עוד בדרישה :

(ב) **ואין** מספידין כו' בהגהות רא"ף כתב ל"ע בסימן תקמ"ז ושם כתב רבינו ת"א שואלין הלכה בכ"מ מספידין עליו אפילו בא"ה :

(ג) **והכי** איתא במסכת סופרים בפרק בתרא כל"ל : (ד) **ואין** מתענין בו כו' גם זה מלשון מ"ס וז"ל לפיכך א"א תענוים כל ימי ניסן ואין מתענין עד שיעבור ניסן כיון שרובו יצא בקדושה שהרי אמ"כ שבעה ימי פסח הילכך אין להתענות בו כלל והא דכתב

רבינו

לא בעי טעמא דתיפוק ליה א דהוי ר״ח ואין מתענין בר״ח ועוד דא״כ ליתי לן שלא להתענות אלא בי״ג ימים אלו בלבד והיכי קאמר ואין מתענין בו עד שילא ניסן ולכך נראה כמו שפירשתי דמטעם אותן י״ג ימים קאמר דאין מתענין בכל החדש ולפ״ז לא מייתי ראיה ממ״ם לאין מספידין שאע״פ שאין מתענין בניסן לפשר שמספידין בו כדמשמע בספ״ב דתעניות (יז:) דימי מגילה שכתוב בהם דלא להתענות בהון מותרים בהספד אבל אי הוה אמרינן דטעמא דשהוקם המשכן ושהקריבו הנשיאים לא סגי אלא לשלא יתענו באותן הימים לבד הוה אפשר לומר דמייתי שפיר ראיה ממ״ם להספד נמי שמאחר שכל אחד עשה ביומו י״ט ממילא משמע דאכור נמי בהספד.

והבכורות (ה) מתענין בערב פסח [ג] ותלמידים מתענין בו שני והמישי ושני מפני הילול השם ג׳ ימים וג״ל דהנך ג׳ ימים אחר הפסח קאמר כמו שרגילין באשכנז להתענות ג׳ ימים אחר הפסח וכן אחר הסוכות מפני שהם ימי משתה ושמחה ושמא מתוך כך באו לידי עבירה וסמכו אותם אקרא דאיוב ויהי כי הקיפו ימי המשתה וגו׳ והעלה עולות מספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו בני וגו׳ :

שבת

ואיכא למידק היאך כתב מר״ח עד אחר אחרו חג אין נופלין על פניהם דמשמע דמאחרו חג ואילך נופלים על פניהם ומתענין ומספידין ומייתי ראיה ממ״ם הא מ״ם אבר להתענות בכל חדש ניסן אף לאחר אחרו חג כ״ל דמשום דבגמרא דידן משמע דאין איסור כלל להתענות בניסן דאמרינן בכפ״ב דתעניות (סט) מריש ירחא דניסן דלא למיספד ומתמיה ביה דלא להתענאה וקי״ל בפ״ק דר״ה (יט:) בעלה מגילת תענית והיפך המנהג שנהגו שלא להתענות עד אחר אחרו חג וכמ״ש הרוקח בסימן רמ״ה דלא להביא כמך למנהג ממ״ם שאוסר להתענות בניסן ואע״פ שבימים שמאחרו חג עד סוף החדש לא נהגו כמ״ם אין בכך כלום דהא לדינא דגמרא כולהו שרי אלא מאי דנהוג נהוג מאי דלא נהוג לא נהוג (ב) ואפשר שמה שנהגו לאסור עד אחר אחרו חג היינו טעמא לפי שרצו לנהוג כבוד בימים עצמם שהקריבו הנשיאים ועשו י״ט ולא רצו לנהוג כבוד בשאר ימי החדש כיון דמדינא דגמרא

אפילו באותם ימים עצמם אין צריך לנהוג הבו דלא לוסיף עליהו :

ומ״ש שהבכורות מתענין בערב פסח הטעם לזכר הנס שנעשה להם שמתו בכורי מצרים ונצולו הם, וכבר כתב רבינו עניין זה של תענית הבכורות בהלכות בסימן ת״ע : **ועל** מ״ש רבינו ותלמידים מתענין בו בה״ב וכו׳ וכ״ל דהנך שלשה ימים אחר הפסח יש לדקדק דהא לא משכחת אחר הפסח ג׳ ימים בה״ב בניסן וא״כ היכי קאמר שני וחמישי ושני מתענין בו ויש אומרים דהאי בו לאו דוקא אלא האי בו פירושו בעבורו כלומר בעבור מה שעשו בפסח שהוא בחדש ניסן לפיכך מתענין אחריו שלשה תעניות וזה דוחק וגם כי פשט לשון מ״ם לא משמע הכי לכן נראה לומר דבו בניסן ממש קאמר ואף ע״ג דלא משכחת בניסן שלשה ימים בה״ב כיון דתרתי מיעייהו משכחת ביה בניסן שפיר מצי למיתני בו דהא רובא בו הוי ואפשר דמשום הכי מסיים בה מפני חלול השם ג׳ ימים כלומר אף על גב דלא משכחת ביה בניסן אחר הפסח ג׳ ימים בה״ב בניסן אחר הפסח מ״מ לדקדק ביום שלישי היום השלישי מהחדש הנכנס א״כ דבני א״י שאינן עושים פסח אלא ז׳ ימים נשאר מניסן אחר הפסח ח׳ ימים ואם חל פסח ביום ה׳ משכחת חמישי ושני וחמישי אחר הפסח בחדש ניסן ובזמן שהיו עושין ע״פ הראיה שהיה אפשר לחול פסח ביום שני משכחת לה בניסן אחר הפסח שני וחמישי ושני ומשום דלכאורה לא משכחת שלשה ימים בה״ב בניסן אחר הפסח כל״מ דהנך שלשה ימים קאמר משום הכי כתב רבינו וכ״ל דהנך שלשה ימים אחר הפסח קאמר : **ועל** מ״ש רבינו וכ״ל דהנך ג׳ ימים אחר הפסח כמו שרגילין באשכנז וכו׳ קשה שהוא עצמו כתב בסימן תל״ב דשלשה ימים שמתענין באשכנז הם אחר ניסן וכאן כתב שהתלמידים מתענין בניסן שלשה ימים כדפרישית. וי״ל שמ״ש כמו שרגילין באשכנז היינו לומר שאותם ג׳ תעניות דומות מה שרגילין באשכנז וטעמא משום שהם ימי משתה ושמחה וכו׳ אבל לא בא לדמותם שג׳ תעניות אלו מתענין התלמידים בזמן שרגילין להתענות באשכנז שתעניות התלמידים הם בניסן ושל אשכנז הם אחר שעבר ניסן ודע דבמ״ם אשר בידינו היום אין הנוסחא כמ״ש רבינו אלא כך היא הגירסא והתלמידים מתענין בו ב׳ שני וחמישי ושני מפני חילול השם ומפני כבוד הבכל שנשרף בד״א בצנעא אבל להזכיר בציבור אסור עד שיעבור ניסן עכ״ל. ומשמע לי דהיינו לומר שהתלמידים שנוהגים להתענות שני וחמישי של כל השנה מכני חילול השם בין הענ״ג בהיות ישראל מפורין ומפני כבוד ההיכל שנשרף וכמו שכתב רבינו בסוף סימן תק״פ בשם בה״ג גם בחדש ניסן מתענין דאין לבטל אותם תעניות מפני שהקריבו הנשיאים ועשו י״ט כנ״ל (ג) : **ומ״ש** רבינו טעם לשלש תעניות שאחר הפסח ואחר סוכות מפני שהם ימי משתה ושמחה וכו׳ כתב המרדכי במסכת תעניות בשם אבי״ה דאין נ״ל טעם זה משום דאם כן אף לאחר שבועות נמי וכ״ל דבכל מקום אין נגררין אחר בני בבל והם היו מתענין אחר החג ב מן הרביעה כשלא ירדו גשמים ובני ביתו אחר הפסח כדאיתא בירושלמי בפ׳ אין עומדין דבני ביתו לריכין למיעבד תעניתא בתר פסחא אבל אחר חג שבועות לא מצינו שמתענין בשום מקום עכ״ל ואין דבריו נראים לי דבהרוא עובדא דביתו אמרינן בגמרא דידן בפ״ק דתעניות (יד:) דבתקופת תמוז הוה והוא בכלל מה שאמרו בירושלמי בתר פיסחא ולפי דברי

דרכי משה

שהה בעיר והוא עשיר צריך ליתן ואם הוא עני נותנים לו עכ״ל : (ב) והמנהג פשוט דלא להתענות ולהספיד בכל ניסן וכתב במנהגים שלנו וא״א צידוק הדין בכל ניסן כי כל מקום שא״א צו״ץ והחינה א״א ע״ה ועיין בי״ד סימן ת״א וכתב עו״ש ובע״פ א״א מזמור לתודה וכ״ש בה״ה אמרינן בפרק לולב וערבה (מה:) כל העושה איסור לחג באכילה ושתייה מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח פירש״י איסור לחג אגודה לחג באכילה ושתייה שקורא לחג עונג במאכל ומשתה. וי״א יום שלאדר החג עכ״ל : (ג) ואין המנהג כדבריו אלא אין מתענין בו כלל אפילו יום שמת בו אב או אם אבל תענית חלום מתענין דלא עדיף משבת וי״ט : וכתב

פרישה

לבינו עד אחר אסרו חג לבד היינו משום דבגמרא דידן משמע להדיא דבכולהו שרי להתענות בזמן הזה דבטלו מגילת תענית אלא שאנו נוהגין כבוד בתותן ימים עצמן שהקריבו הנשיאים ועשו י״ט הילכך מאי דנהוג נהוג ומאי דלא נהוג לא נהוג וכבו דלא לוסיף עליהו רוקא וב״י. ונראה דמש״ה אמר הטור עד אחר אסרו חג משום דאמר הפסח מתענין בה״ב בניסן עצמו וכמ״ש ב״י ומש״ה נמי נקט כמ״ש מפני חילול השם כדי לתרץ הא דמתענין אחר הפסח בניסן עצמו הוא מפני חילול השם ובזה נמי מיושב מה שהקשתי בדרישה ע״ש שמתענין באסרו חג מפני ת״ש לפי ב״י. גם י״ל דעד אסרו חג אין מתענין ואין מספידין אבל אחר אסרו חג אין מתענין אבל מספידין וכמ״ש בריש הלכות פורים דיש ימים דכתובים במגילת תענית דאין מתענין בהן אבל מותרין בהספד וזו״ק :

(ה) **מתענין** בע״פ עיין בסימן ת״ע : **וכתב** עוד ב״י ובזמן שהיו עושין ע״פ ראיה שהיה אפשר לחול ביום ב׳ משכחת בה״ב בניסן עצמו אחר הפסח (והיינו דקאמר רבינו שמתענין בו בה״ב והא דכתב רבינו כמו שרגילין באשכנז כו׳ היינו שג״כ מתענין מפני מ״ם ג׳ ימים לאפוקי מהמרדכי שכתב טעם אחר אבל בהדיא כתב רבינו בסימן תל״ב דג׳ ימים שמתענין באשכנז הם אחר הניסן.) וי״א דהאי בו לאו דוקא אלא בעבורו כי׳ מפני מ״ה שנעשה בפסח עיין בב״י ועיין עוד בדרישה :

דרישה

מדברי ב״י דהנשיאים התחילו להקריב ביום ב׳ להקמתו דאף אם בזמת יש לתרץ דמ״ש ב״י ובי״ב שאחריו אינו ר״ל אחר יום ראשון אלא אחר עצמן שהקריבו הנשיאים שהיה אחרי הקמת המשכן ובו הקריב נחשון ע״כ אין דעת הב״י כן דהא כתב מיד אחר זה ז״ל ועוד דא״כ ליתי לן אלא להתענות אלא באלו י״ג ימים בלבד כו׳ עד לכך נראה דמעטם אותן י״ג ימים כו׳ מדכיל י״ג אבדדי מכלל דפשוט שלא להתענות בהן מהטעם שנכתב בדברי רבינו ורבינו לא הזכיר אלא הקמת המשכן והקרבת נשיאים ש״מ שני״ב שאחריו דוקא אחר והיינו י״ג ימים בניסן. ותימה אלא אותה בסדר עולם ומייתי לה במסכת שבת פ׳ ר״ע דף פ״ז ע״ב שיום שמיני למילואים הוא היה ר״ח ניסן וכבל עשר עטרות ונקא חשיב ומונה ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים כו׳ ופירש״י לנשיאים לחנוכת הבית שנחשון בר״ח הקריב וכן פירש״י בפרשה שמיני בפסוק ואת שעיר החטאת דרש דרש משה וגו׳ וסדר עולם מייתי נמי רש״י שם בדרש הפרשה. והא דכתב הטור ביום ראשון ראשון הוקם המשכן כדי לאשמועינן דאימתי התחילו להקריב דהא מיד שהוקם התחילו שרי הנכו המזבח והא דלא מתענין בי״ג בניסן לו משום דרובו יצא בקדושה לו משום לפנים ולאחריהם לו משום דא״מ שלהם היה ותדע דאל״כ למה לא נקט יום ראשון דאשון היה ר״מ ובשביל זה אין מתענין ואף הב״י בא לדקדק מכח המי קושיא שרבינו לא בא אלא לומר שם אין מתענין בהנך ימים אלא לאיתן טעם אבל חודש ומש״ה קדושי עוד קדושה זו דהוקם בו המשכן וכיון שנעשה בו קדושה מרובה מש״ה אין מתענין בו כל

מיד אחר אסרו חג וקרוב לומר דהכותב היה נוהג כמותם וע״כ כתב עד אחר אסרו חג ואף אתענית ונפילת אפים ולדקתך קאמר כפשט הלשון והא דמייתי ראיה ממ״ם לריך לפרש כדפירש ב״י ע״ש : **הא״ג** ותלמידים מתענין בו בה״ב מפני חילול השם ג׳ ימים עכ״ל : **ומ״ש** אחר זה וכ״ל דהנך ג׳ ימים וכו׳ הוא מדברי רבינו שמפרש כך לדברי הכותב אבל בב״י נראה שהבין דמ״ש וה״א בפ״ב דמ״ם וכו׳ הוא מדברי רבינו שמביא ראיה לדברי הכותב ואינו כן אלא כל זה הוא מלשון הכותב ובזה נתיישב מה שנתקשה בו הב״י דבמ״ם שבידינו היום אין הנוכחא כמו שהעתיק רבינו דהלא מ״ש ותלמידים מתענין בו בה״ב מפני ח״ה ג׳ ימים אינו אלשון מ״ם אלא מלשון הכותב שכתב כן ע״פ מה שהתבאר לו שכן נוהגין התלמידים ומש״ה בא רבינו לפרש שלא נטעה לומר שכוונתו שהתלמידים מתענין בכל חודש ניסן בה״ב מפני חילול השם בין הענ״ג דליתא דא״כ טפי מג׳ ימים הוו ומדקאמר ג׳ ימים משמע ג׳ ימים לחוד ולא יותר ובע״כ דהנך ג׳ ימים בהענית שאחר הפסח קאמר ומפני חילול השם דקאמר אינו אלא לפי שבאו לידי עבירה בתוך שמחה כמו שרגילים באשכנז כו׳ וקרוב לומר שגם מ״ם לזה נתכוין ומ״ש ומפני כבוד ההיכל שנשרף היינו לומר שמתוך כך נותנים אל לבם יותר להתענות שמא באו לידי עבירה מתוך שמחה דמאחר דאין ראוי להגדיל השמחה בעוד שההיכל נשרף ולא נבנה כמ״ש אם לא תעלה את ירושלים על ראש שמחתי הנה אם באו לידי עבירה מתוך שמחה הענין יותר גדול וקשה ראיה מדקאמר מ״ם בה״ב דאי כל החודש קאמר מפני חילול השם שבין הענ״ג לא הול״ל בה״ב אלא ב׳ וה׳ וכלשון בה״ג שהביא רבינו בסימן תק״פ מדקאמר בה״ב משמע ג׳ ימים ולא יותר ומש״ה דקדק הכותב בהעתקתו למ״ם וכתב בה״ב מפני חה״ש ג׳ ימים לתוספת ביאור על דברי מ״ם שאמר בה״ב כלומר שאינו אלא ג׳ ימים וע״פ מה שביאר רבינו כוונתו וכן עיקר. ואעפ״י דבמ״ם שבידינו היום כתוב בו״ה מ״מ מדברי הכותב נראה להדיא שהיה גורס בה״ב וכך היתה הגי׳ לפני הרב ב״י : **ומ״ש** כמו שרגילין באשכנז כו׳ אינו אלא לומר שאותן ג׳ תעניות הן דוגמא מה שרגילין באשכנז ושאינם מפני חה״ש שבין הענ״ג אלא מפני חה״ש שמא בא לידי עבירה דוגמת מה שרגילין באשכנז ולכן אמר ג׳ ימים כדפירש׳ ולפי זה רבינו הביא ראיה לפרש דברי הכותב הכנויי׳ ע״פ מ״ם אמנם אשכנז ובאמת מנהג אשכנז נתקן על כי מסכת כופרים שגם במ״ם משמע שמפני חה״ש שמא בא לידי עבירה מתענין בה״ב ולא יותר ושזה היתה גם דעת הכותב :

ותלמידים מתענין בו בה״ב קשה דלא משכחת בה״ב אחר הפסח בחדש ניסן וי״מ דהאי בו פירושו בעבורו ואחר שעבר ניסן מתענין כמנהג אשכנז וכדלקמן בסימן תל״ב וזהו לי אפשר שהרי אחר זה אסיקנא במ״ם בד״א בצינעא אבל להזכיר בציבור אסור עד שיעבור ניסן אלמא דתחלת דבריו שאמר ותלמידים מתענין בו בחודש ניסן קאמר וכ״ל כתב דלבני א״י אם חל פסח ביום ה׳ משכחת הב״ה אחר הפסח בחודש ניסן וכו׳ ותימה שהרי ביום של אחר החג ליכא למ״ד דמתענין בו כדפירש רש״י להדיא לחד פירושא בפרק לולב וערבה (דף מ״ה) אלא העיקר דבו בניסן קאמר ואעפ״י דלא משכחת ביה ג׳ ימים שפיר מצי למיתני בו דהא רובו בו הוי וכ״כ ב״י ולפי זה יש להתענות יותר ביום אחר הפסח מאחר שהתענית הוא קבוע וחיוב דלא גרע מתענית של תלמידים ובכורות וכ״ש ערב ר״ח שהוא קבוע ביותר וכן תענית חתנים וכתב מהר״ש קבלתי להתענות תענית חתנים אף קודם הפסח אבל לא נהגו בציבור להתענות בה״ב עד שיעבור ניסן ואפשר משום דאיתא במ״ם דלהזכיר בציבור אסור עד שיעבור ניסן וכן כתב במחזורים ע״ש תשובת מה״ר בערא שיש להתענות יותר ביי״ט בניסן אבל מהר״ם איסרלש כתב שאין מתענין יותר ביי״ט ואפשר לחלק דאע״ג דבתענית חתנים כתב איהו גופיה בסי׳ תקע״ג דיש להתענות שאני התם דאיכא חששא דקידושי טעות כשיאכל וישתה ויזכר א״כ לכפרה דהנושא אשה ממהלין עונותיו וחשוב יו״כ דידיה משא״כ יותר ביי״ט דאינו אלא נדר כדתנן הריני כיום שמת בו אבא וכיון דלא התחיל הנדר קודם ניסן אין להטיל עליו נדר זה לכתחלה וסברא הראשונה נראה עיקר :

שבת

הגהות

תכח א אין זו קושיא דלא קאמר באחד בניסן הוקם המשכן אלא משום שבא לומר דימי הנוכחת הנשיאים היה בחודש ניסן וע״כ לומר כן דהא באחד בניסן נמי הוי נשיא דהא בו ביום הקריב נחשון דאותו יום נטל עשר עטרות וכו׳ וא״כ תיפוק ליה מכח נשיא אלא לא קאמר שבו הוקם המשכן אלא לומר די״ב נשיאים היו מר״ח ואילך לא נקט הוקם המשכן משום אותו יום עצמו דבלא״ה הוא ר״ה (מהרל״ח) : ב לא הבנתי היאך הבין הב״י מנוסחא זו דקאי אשני וחמישי של כל השנה הרי עדיין תמוה שני תגינא למה לי ומצאתי בנוסחת מ״ם שלפנינו כתוב רק שני וחמישי לחוד :

ומה

חיג כב

תל שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול וכו' מה שתמהין העולם דאמאי יתכוהו לגם אל השבת ולא ליום העשירי בחדש כבר נאמרו בו דברים הרבה ואני קבלתי דהטעם הוא לפי שבעשור לחודש עלו מן הירדן ואם היו מייחסים הגם ליום העשירי והיו קוראין יום העשירי יום גדול היו טועים לומר שעל שם הגם שעלו מן הירדן נקרא גדול ולכך ייחסו הדבר אל השבת לפי שידוע היה שעלייתם מן הירדן לא היה בשבת:

ומ"ש והיו שיניהם קהות על ששחטו את אלהיהן קשה דלמה יהיו שיניהם קהות עכשיו ביותר וכי לא היו מצריים יודעין שישראל שוחטין ואוכלין אליס וכבשים בכל יום ויום ונראה שישראל הודיעו למצריים שמצות השם עלינו לשחטו למטה כי בזה יושחט גם למעלה וזהו על ששחטו את אלהיהן דאת מרבה גם אלהיהן למעלה ועוד משמע את אלהיהן של ישראל כי רובם של ישראל עבדו ע"ג וכדברי רז"ל משכו ידיכם מע"ג וקחו לכם צאן של מצוה וע"כ היו שיניהם קהות כי עד עתה עבדו לו ועכשיו שוחטין את אלהיהן של עצמן למטה כי בזה יושחט למעלה:

תלא כתיב שבעת ימים וכו' הכי יליף לה אביי בפ"ק דפסחים ורש"י והוס' נחלקו בפירושה ע"ש ולד"ה ילפותא גמורה היא שאז הוא אסור מן התורה ואינה אסמכתא וגמרא אתא דרבא יליף לה מדכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי וכ"כ הרמב"ם והרא"ש והשמיטו הך דאביי אבל הרי"ף הביא הך דאביי וכדכתב רבינו וע"ע במה נחלקו ונראה לפע"ד דהרמב"ם נמשך לטעמו דפסק כרבי יהודא דיש לאו באכילת חמץ מתחלת שעה ז' ולא פסיק רבא הלכה כר"ש אלא בלאחר זמנו אבל בלפני זמנו ס"ל כר' יודא דלהכי קאמר רבא גופיה דטעמא דחמץ אסור בלפני זמנו מדכתיב לא תשחט על חמץ דאזהר רחמנא לבערו משעה שהגיע זמן שחיטת הפסח דאסור בהנאה וכך הוכיח ה"ה דרבא גופיה דפסק כר"ש בלאחר מודה בלכני דהלכה כר' יודא ע"ש בפ"א מהלכות חמץ הלכה ה' וכך היא דעת הרא"ש שתופס סברת הרמב"ם דיש לאו באכילת חמץ משעה ו' ולמעלה כדכתב להדיא בפ' כל שעה ומש"ה אסור בהנאה. אבל האלפסי ס"ל דרבא פסק הלכה כר"ש אף בלפני דאין עובר עליו ואין בו אלא איסור עשה דתשביתו אבל מלקות ואיסור הנאה מן התורה ליכא ולפיכך לא הביא אלא דברי אביי דפשטן לא משמע כ"א מצות השבתה בעלמא ואעפ"י דגם דברי רבא צריך לפרש לפי זה למאי דאפקיה אלא תשחט אינו כ"א אזהרה לשחיטת הפסח אבל גבי איסור חמץ אינו כ"א מצות השבתה בעלמא דאל"כ קשיין דברי רבא אהדדי מ"מ כיון דדברי רבא כפשטן משמען דאיכא לאו בחמץ גופיה השמיט דבריו והביא דברי אביי שמבוארין להדיא שאין בו כ"א מצות השבתה והכי מוכח להדיא מדעת האלפסי בפרק כ"ש שכתב וז"ל האי דקתני חמץ של עכו"ם וכו' עד אבל על ידי תערובת לא עכ"ל מסדור לשונו מבואר להדיא דפסק לגמרי כר"ש ומ"ש בעל המאור בפ"ק דפסחים דנראה דעת האלפסי דפוסק כר' יודא מדהביא הדיא דרב גידל אמר רב המקדש מז' שעות ולמעלה אפילו בחיטי קרדנייתא אין חוששין לקידושיו ורב לטעמיה דס"ל כר' יודא ואל זה הכסיס ה"ר ירוחם בנ"ה ח"ה כבר השיב הרמב"ן דאין זה סתירה כלל דאף לדבי שמעון דבלכני זמנו ולא כלום מודה הוא בכל ו' שעות דאסור בהנאה מדבריהם והמקדש בו אין חוששין לקידושיו והאריך בזה ובספר מנין המצות להרמב"ם סימן קל"ט השיג הרמב"ן גם על הרמב"ם וכתב נמי דהלכה כר"ש אף בלפני ורמיה דבפירוש אמרו דכ"ע חמץ מו' שעות ולמעלה דאוריתא אינו אלא במצות השבתה זו שהזכיר ממדרש פסוק זה דאך ביום הראשון והלכה כן עכ"ל הנה מבואר כדפי' דלאביי לא משהמעי כ"א מצות השבתה בעלמא דלא כרבא דאפשר לכרשו דאית ביה לאו וזו היא דעת האלפסי שלא הביא אלא דברי אביי והרמב"ן גם הוא תפס שיטתו וכך היא דעת רבינו אלא דקשה דבסימן תמ"ג משמע דפוסק כרבי יודא כהרא"ש ומ"כ כותרין דבריו אדבריו וע"ע. כתב ב"י דלדעת הרמב"ם אוכלין

דרכי משה

(ד) וכתב מהרי"ו הנהגתי שלא להתענות בה"ב במרחשוון עד י"ז בו דהוא רביעה ראשונה וכן איתא בכפר אבי"ה וכן ראיתי במהרי"ל עכ"ל וב"ל דראבי"ה אזיל לטעמיה דפירש דטעמא משום הגשמים אבל לטעם שכתב הטור אין להוש מתי מתענה וכן נוהגין דאין אנו ממתינים וע"ל סי' תקע"א ברית מילה שחל באלו התעניות אין מתענין:

תל (א) במנהגים במנחה בשבת אומרים עבדים היינו עד לכפר על כל עונותינו אפילו הל ב"ד וא"א בו ברכי נפשי:

ודברים

דרישה

כתב עד אמר אסרו חג ובפרק גולב וערבה יליף לאסרו חג מקרא וצ"ע ועיין ב"י. וז"ל מסכת סופרים סב והתלמידים מתענין ב"ה מפני מיעוט הסם ומפני כבוד הסיכול שנשרף בד"א בנעשה אבל לזכיר בציבור אסור עד שיעבור ניסן עכ"ל מ"כ לפי זה לא קשה מידי שלא הזכיר אלא ב' וה' גם לא חזר ואמר ג' ימים ודו"ק:

סי' תל [א] **ונמצא** שעשרה בחודש היה שבת כו' וא"ת לפי טעם זה ס"ל למיקרי לכולהו יומי מעשור לחודש עד ע"פ ימים גדולים דבכולם נעשו נס וי"ל שעיקר הנס היה בתמלה שאז היה עיקר קהיון שיני המצריים אבל אחר שעבר יום רלשון כיון דהשו דשו. ובמדרש איתא שמיד הלכו הבכוריים ובקשו שיטלא פרעה לישראל ולא רצו ועשו מלחמה והרגו מהם הרבה וזהו הנס שהיה ביום הלשון ב"י ולי נראה דמש"ה נקרא כל שבת שלפני פסח שבת הגדול ואפילו אינו הל בעשירי ולא ימים שאמרנו משום שיהיו שבזמן שהיה משה לישראל על לקיחת הקרבן פסח דהם לפם טעמו וסודו ובפרט שע"י זה מנעו מע"ג שעבדו במצריים כמו שהרשו רז"ל על משכו וקחו משכו ידיכם מע"ג כו' ואותה הרשת שייכא דוקא בשבת שהוא יום המנוחה וגם יום השבת הוא המוכן ומזומן ללמוד בו שיש לו סגולה מצד יתרון הנפש שבאדם בשבת להועיל לכל מבקש תורה מש"ה נקרא שבת הגדול ע"ש שנאמר בתהלים נודע ביהודה אלקים בישראל גדול שמו וביחזקאל סימן ל"ח והתגדלתי והתקדשתי וודעתי לעיני גויים רבים וידעו כי אני ה' וזהו היה הכל ע"י לקיחה זו של פסח שבישראל גדול שמו במה שמשכו ידיהם מע"ג ונתגדל ונתקדש לעיני מצריים שהיו שיניהם קהות כו' כדאיתא במדרש מה דקשרו אותם בכרעי מיטתם הוא משום דתורה שבזיו יושבין כל היום על המיטה ויהיה לנגדם תמיד ובזה מיושב הכל ולא"ל לתירוצי ב"י וזהו ג"כ יכול להיות כוונת הטור ובזה מיושב נמי תמיהת מורי ז"ל על הטור מ"ש מלילי פסח שמספרים בילאת מצרים אימתי שחל ליל ט"ו ולא דוקא ביום ה' ועוד כיון שהיום הוא הוי ליה לקרותו שבת הגדול דבא קיומו רבא וגם סתר טעם י"א שנקרא שבת הגדול ע"ש הספורים כמו שקורין שבת נחמו ושבת שובה ושבת הזון דל"כ היה לו לקרותו שבת וערבה ולא כמו שמסיימי' לפני בא יום הגדול וגו' ותימה דזה וזה גורם כלומר מכח יום הפטורה ולפירושי מ"ש הכל:

סי' תלא [ג] **ממדרש** הכסוקים כו' כתב ב"י אך מיעוט הוא ומהלקינן מסברא אלי לאיסור ואלי לאיתר ואלי דילמא מיעוט זה אתא אלא יצטרך להשביתו מכל וכל באור ל"ל אבל מצרא אמר לי מיעוטא דאך אלא בלא אך אמי מיעוטא הוא מדקאמר ביום הראשון תשביתו מכלל שאסה שעה ומסברא מהלקינן אלי לאיתר ואלי לאיסור די"ל דבשלמא כי כתיב אך מיעוטא הוא כאילו כתיב אמי לא תשביתו ולכך מהלקינן אבל ביום הראשון משמע מיד למאר תשביתו וקל. גם י"ל דאי מביום הראשון תשביתו ה"א דלא ממעט אלא הלילה דגם לילה בכלל יום ואך בא למעט עד אלי היום ב'

חדושי הגהות

תל א ומה שלא קבעו יום העשירי לרודש יהא בשבת או בחול כמו שקבעו כל הרגלים למספר החודש ואין מדקדקין אם אותו יום בשבת או בחול נראה שהטעם הוא כי השבת הוא ג"כ זכרון ליציאת מצרים ולכן התחיל הגם בשבת ולכן קראוהו שבת הגדול כי הוא גדול משבת בראשית כיון שבענינו ראינו יכולת הש"י והוא אות על הבריאה שהחדשו מאין כמו שמורה מעשה בראשית (מהרל"ח):

תלא א ר"ל דע"כ המקרא בא להורות דהי"ד עצמו אסור דאי לא אמר לכ רו בי"ד אלא משום שלא יהא ז' ימים בביתו קרא ל"ל כיון דכתיב ז' ימים שאור לא ימצא

פרישה

סי' תלא (ד) **אך** ביום הראשון תשביתו כו' וכשמשביתו ביום הראשון הרי שסה שעה מ' ורש"י בפי' המומס דייק לה מדכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי ורבינו לא רצה לתפוס הלי קרא ותפס ל' הגמרא מימרא דאביי כרך קמא דפסחים ואביי גופא נמי לא נקטה אלא משום דנוכל לכרשו לא תשחט הפסח על לחם חלת חמץ כמו תודה וכמ"ש לקמן אליבא דר"ש ע"ש. ומהרמ"ו כתב וז"ל ומה שתולין הגם בשבת ולא ביום י' למדם איזה יום שיהיה מפני שלא בא הגם אלא ע"י במירת שבת שמפני שידעו המצריים שהיו ישראל שוערים השבת במצרים כדאיתא במדרש הוו מתמיהין שהיו מטפלים בהם בשבת וע"י כך שאלו אותם לכך קוראין דוקא שבת הגדול עכ"ל ואני שמעתי לפי שהיו יודעים שאסור לעשות הקר בשבת ראו אותם קושרים בכרעי מיטתם לכך שאלו (כי לא ידעו שיש איזוק בין הקר של קיימא ובין הקר שאינו של קיימא) והשיבו כי מצות הש עליהם כו' וא"כ היה עיקר הגם בשביל השבת לכך קוראין דוקא שבת הגדול וק"ל שייך לעיל סוף סי' ת"ל:

(ב) שלפני שבעה ימים כו' ורלשון פי' קודם כמו הרלשון אדם תולד דפי' הקודם אדם נולדת:

(ג) ממדרש הפסוקים כו' דאך ביום הראשון הוא חץ בל' אמ"ש בע"ע גי"ף דכ"ן גמ' ועיין בדרישה:

ב

תל שבת שלפני הפסח (א) קורין אותו שבת הגדול והטעם לפי שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים מקחו בעשור כדכתיב בעשור לחודש הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה לבית ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ה' כדאיתא במדר עולם [ג] ונמצא שי' בחדש היה שבת ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו ושאלום המצריים למה. זה לכם והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאין לומר להם דבר ועל שם א אותו הגם קורין אותו שבת הגדול:

תלא כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכתיב (ב) אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ודרשו חכמים דהאי יום ראשון הוא יום (ג) שלפני שבעת הימים והוא י"ד בניסן שאז הוא א אסור מן התורה ולא כולו אלא מו' שעות ולמעלה כאשר דרשו [ג] (ג) ממדרש הפסוקים אלא שחכמים הוסיפו לאוסרו

עוד

דבריו היה לנו להתענות אחר חג השבועות דתקופת תמוז אחר חג השבועות היא ומ"ש דאין נראה לו טעם זה דרבינו משום דאם כן לאחר שבועות נמי יש לומר דכיון דלא הוי אלא יום אחד או שנים לא שכיח ביה שמחה טובא. אבל חג הפסח וחג הסוכות שהם הרבה ימים חיישינן שמא מתוך אורך ימי השמחה באו לידי עבירה ועריכים כפרה (ד) אם אומרים בניסן צדוק הדין וקדיש כתבתי בסימן ת"כ:

תל שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול וכו' בפרק אמר רבי עקיבא (פז.) תניא פסח שיצאו בו ישראל ממצרים היה ביום חמישי וכתבו התוספות ונמצא בשבת שעברה לקחו פסחים ועל כן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס כדאיתא במדרש כשלקחו פסחיהם באותה שעה נתקבצו בכורות של מצרים אצל ישראל ושאלום למה היו עושים כך אמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל ולא רצו ועשו בכורות מלחמה והרגו מהם הרבה הה"ד למכה מצרים בבכוריהם עכ"ל. ורבינו כתב הגם בענין אחר וכן כתוב בכלבו סימן מ"ד וכ"כ שה"ל וא"ת לפי טעם זה הוה ליה למיקרי לכולהו יומי דמעשר לחדש עד ערב הפסח ימים גדולים דבכולם נעשה נס ויש לומר שעיקר הגם היה בהתחלתה שאז היה עיקר קהיון שיני המצריים אבל אחר שעבר היום הראשון כיון דשו דשו:

תלא כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכו' (ד:) דכ"ע חמץ משש שעות ולמעלה אסור מל"ל אמר אביי תרי קראי כתיבי שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כלומר דמשמע אפילו שעה אחת בתוך השבעה ימים וכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם כלומר וכשהוא משביתו ביום הראשון הרי שהה בו שעה אחת הא כיצד לדבות ארבעה עשר לביעור כלומר דעל כרחך האי הראשון ראשון לכל שבעה קאמר דהיינו י"ד ופריך תלמודא ואימא מצפרא ומתרץ אך חלק ופירש"י אכין ורכין מיעוטין אלמא מקצת היום מותר ומקצתו אסור ומעתה יש לנו לחלק חציו לאיסור וחציו להיתר ואיכא דאמרי אך חץ בגימטריא דאח"ם בע"ע גי"ף דכ"ך ותופס ח' תחת האל"ף ודי"ק במקום ך': **ומ"ש** אלא שהחכמים הוסיפו לאוסרו עוד שתי שעות קודם שם במשנה (יא:) ר"מ אומר אוכלין כל חמץ ושורפין בתחלת שש ר' יהודה אומר אוכלין כל אדבע ותולין כל ה' ושורפין בתחלת שש ואסיקנא דהלכה כר' יהודה ומפרש בגמרא טעמיה דקאמר אין אוכלין כל ה' גזירה משום יום המעונן דכיון דליכא חמה אתי למיטעי ומיחלף ליה חמש בשבע ופריך א"ה אפילו ד' נמי לא ליכול ומשני אדבע זמן סעודה לכל היא ולא אתי למיטעי ודע שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה פ"ק דברכות אמאי תקן וגומרה עד שלש שעות שכל השעות הנזכרות בכל המשנה הם השעות הזמניות ועניין הזמניות הם השעות שיש מהן י"ב שעות ביום וי"ב שעות בלילה ומה שאמר עד שלש שעות כאילו אמר עד כלות רביע היום אחר שיהיה היום יום תקופת תמוז או יום תקופת טבת עכ"ל ולפ"ז כשאינו אוכלין כל אדבע היינו לומר שאוכלין עד שלש היום בין שהשנה פשוטה שהיום קצר בין שהשנה מעוברת שהיום ארוך וכן הוא דעת בעל

תה"ד

תה״ו (ד.) **ומדאורייתא** בביטול בעלמא סגי הכי אמרינן ברים פסחים ופי׳ רש״י דליף לה מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו אלמא השבתה בלב היא והר״ן כתב שי״מ דליף לה מדכתיב לא יראה לך והכי תניא בספרי לא יראה לך שאור בעל בלבך ונראה מדברי רבינו שהוא סובר דמדאורייתא אין לנו אלא ביטול ואין לבדיקה וביעור המץ עיקר מן התורה כלל אבל הר״ן כתב דא״א לומר כן אלא כך הוא עיקרן של דברים שזה שאמרה תורה תשביתו יכול להתקייס באחד משני דברים או שיבטל בלבו כל חמץ שיש ברשותו ויוציאנו במחשבתו מרשותו וסגי בהכי מדאורייתא אפילו בחמץ הידוע לו או אם לא ביטלו בלבו בלל צריך מן התורה שיבדוק אחריו בכל מקום שהוא רגיל להמצא שם ויבערנו מן העולם ולפיכך כל שאינו מבטל חייב לבדוק כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא אבל מי שביטל סגי בהכי אלא מפני שביטול זה תלוי במחשבתן של בני אדם ואין דעותיהם שוות ואפשר שיקילו בכך ולא יוציאוהו מלבם לגמרי ראו חכמים להחמיר שלא יספיק ביטול והצריכוהו בדיקה וביעור או מפני שחששו שאם יסהנו בתוך ביתו יבא לאכלו וכתב דלפי דעת זה כל שאין לו חמץ ידוע ולא מקומות שהוא רגיל להמצא בהן לא חלה עליו מצות השבתה ומדברי הרמב״ם בפ״ב נראה שהוא סובר דמדאורייתא בעי תרווייהו ביעור לחמץ הידוע וביטול לשאינו ידוע זהו בפי נוסחא שלנו וא״א לישבה ע״פ סוגיית הגמרא דאמרינן בהדיא בכמה דוכתי דביטול מהני אפילו לחמץ ידוע ומצאתי נוסחא אחרת בדבריו שנראה ממנה שהוא סובר דביטול דוקא הוא מדאורייתא ואין לבדיקה וביעור עיקר מן התורה בלל וכדברי רבינו וכן נראה מדברי כמ״ג . וכתב הר״ן ומהו ענין ביטול זה מוכח בגמרא (ז.) דמדין הפקר היא ואע״ג דהפקר בהאי גוונא לא מהני דודאי מאן דאמר בנכסי דידיה דליבטלו וליהוו כעפר לא משמע דהוי הפקר ותו דבגמ׳ (ז.) אמרינן מבטלו בלבו ובודאי דלענין הפקר ממונו הפקר בלבו לא מהני אלא ה״ט משום דנהי דמאי דהוי ברשותי׳ דאינש לא מצי מפקר ליה כה״ג חמץ שאני לפי שאינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו ומה״ה בגלויי דעתא בעלמא אלא ניחא ליה דליהוי זכותי׳ בגויה בלל סגי ומהני אפילו לחמץ ידוע עכ״ל ובכרך בל שעה גבי חמץ שנפלה עליו מפולת אהא דאמר רב חבדא וצריך שיבטל בלבו כתב הר״ן איכא מ״ד דלבו לאו דוקא אלא לומר שאין צריך להשמיע לאזניו אבל צריך שיוציא בשפתיו דדברים שבלב אינם דברים אבל רבינו כתב בסימן תל״ו שאם מחשב בלבו לבטל סגי וכן דעת ר״י ואם שליח יכול לבטל יתבאר בסימן תל״ד בס״ד :

ומ״ש רבינו והצריכו עוד לבדוק אחריו בחורין ובסדקין וכו׳ שם בפ״ק במשנה (ג.) ובגמרא (ח.) : **ומ״ש** ומצאו להם בחוך מן הפסוק שבדיקה זו תהיה לאור הנר שם (ז.) : **ומ״ש** ומפני זה אמרו ליל י״ד בודקין את החמץ וכו׳. משנה שם (ג.) אור לי״ד בודקין את החמץ לאור

עוד [ג] (ד) שתי שעות קודם ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי

(ה) שיבטלנו בלבו ויחשבנו כאילו הוא עפר בעלמא ואז אינו עובר עליו אלא שחכמים הצריכו להוציא מן הבית לפי שאדם רגיל בו כל השנה וחשו שמא יבא לאוכלו אם ישאר בבית והצריכו עוד לבדוק אחריו בחורין ובסדקין ובכל המקומות שדרך להשתמש שם חמץ ומצאו להם כמך מן הפסוק שבדיקה זו (ו) תהיה לאור הנר ב דכתיב אהפש ירושלים בנרות ומפני זה אמרו ליל י״ד בודקין את החמץ

אוכלין עד שליש היום בין שהיום קצר או ארוך ושכן היא דעת בעל ת״ה עכ״ל ואין נראה כן בת״ה אלא מתיר לעולם עד ג׳ שעות קודם חצות וזהו יותר משליש היום ומבואר בתשובתו בסימן קכ״א דאין ר״ל ג׳ שעות זמניות קודם חצות דהיינו שליש היום וע״ש וכך הוא מבואר בהגהת ש״ע שכתב בזה ג׳ סברות וכך פירש מורי מהר״ר הירש שור ז״ל ואנן נקטינן לחומרא שלא להתיר יותר משליש היום וכך פסק במהרי״ל ע״ש מהר״ש ואלו השעות התחלתן מעמוד השחר והכי מבואר בתוכפות ריש פ״ק דפסחים דף ב׳ בד״ה והא קי״ל וכ״כ בדף י״א בד״ה אחד אומר שהתחלת מין השעות מהיום מעמוד השחר הוא ועלה מייתי תלמודא פלוגתא דר״א ור׳ יודא בדין חמץ וע״ש והכי משמע פשטא דקרא דכתיב ואנחנו עושים במלאכה חציס מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים ואומר והיה לנו הלילה למשמר והיום למלאכה וכדמוכחא הכוגיא ברים ברכות :

ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי ה״א בפ״ק דפסחים (דף ד) ופירש״י דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו והשבתה בלב היא השבתה וכ״כ הרמב״ם ברים פ״ב וכ״כ הרא״ם בעשה והמרדכי ריש פסחים דרש״י והרמב״ם שוין בדבר זה והתוס׳ הקשו דהאי השבתה הבערה היא ולא ביטול כדמוכח בסוגיא ואומר ר״י דטעם ביטול הוי משום הפקירו ויצא מרשותו וכו׳ והר״ן הביא דברי שניהם והביא ראיה לפר״י מדתניא לא יראה לך בטל בלבך ונראה דאיכא דעת רש״י דס״ל ודאי דתשביתו היא הבערה כדמוכח בסוגיא אלא דמביאה ליה דתלמודא מכרח כיון דלא כתיב בהדיא תבערו משמע נמי ביטול בלב ומדלא כתיב להדיא תבטלון בלבך משמע נמי הבערה דתרווייהו משתמעי מיניה וס״ל דכי היכי דבביטול בלב סגי מן התורה כך בבדיקה סגי בלא ביטול כלל והכי מוכח מדקאמר ר׳ יודא אין ביעור חמץ אלא שריפה וכן ר״ע אומר מצינו להבערה וכו׳ וא״כ הביעור יכול להתקייס באחד מב׳ דברים או בבדיקה או בביטול ומוכח מפי׳ רש״י (בדף ו) בהא דא״ל רבא לאביי ואי דעתו לחזור אפילו מר״ה נמי וכו׳ דחיוב הביטול מן התורה אינו אלא להמץ ידוע אבל כל שאין לו חמץ ידוע א״צ לבטל. וכן משמע עוד מדאמר רבא לסם גזירה שמא יאכל אלוכקא וכו׳ וכן הבדיקה שהיא מן התורה כשלא ביטל אינה אלא להמץ ידוע וכדמוכח בתוכפות (סוף דף י׳) שכתב אפירוש רש״י שפירש דבתוך המועד שעה ששית וכו׳ ע״ש ודלא כדברי הר״ן שכתב דמצות השבתה מן התורה היא גם מפני מקומות שרגיל להמצא בהן חמץ דליתא אלא כל שאינו ידוע א״צ להשבתה מן התורה לא לבער ולא לבטל והא דתנן אור לי״ד בודקין וכו׳ דהיינו אפילו לחמץ שאינו ידוע אינו אלא מתקנת חכמים שחששו שמא ימצאנו בתוך הפסח ויאכלנו לכיכך לא סמכינן על הביטול אלא צריך בדיקה ולתנא דמתני׳ א״צ ביטול כלל אלא שרב יודא אמר רב הבודק צריך שיבטל ג״כ זהו ע״ד פירש״י למעיין בפירושו וכך הם דברי רבינו שכתב ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי אלא שחכמים הצריכו להוציאו וכו׳ דמיירי בחמץ ידוע והוה סגי בביטול בעלמא וכ״ש בהוצאה אלא שחכמים הצריכו להוציאו בדוקא אבל באינו ידוע דאין שם הוצאה אף ביטול א״צ ואח״כ כתב והצריכו עוד לבדוק וכו׳ פי׳ דאף לחמץ שאינו ידוע דא״צ כלום הצריכו ג״כ לבדוק אחריו וכתתן אור לי״ד וכו׳ כלומר דמלשון זה מבואר דאף לשאינו ידוע צריך בדיקה ולאור הנר וכ״ש לידוע שצריך ביעור ולהוציאו וע״פ זה נמשך בדיני בדיקה עד סימן תל״ד ולשם כתב ואחר הבדיקה מיד יבטל והיינו כרב יודא אמר רב ודלא כמ״ש ב״י שכירש דעת רבינו שאין לבדיקה וביעור עיקר מן התורה כלל ועוד יתבאר בס״ד . גם דעת הסמ״ג בעשה והרמב״ם בפ״ב לפי נוסחא אחת שכתוב בה ומה היא השבתה זו האמורה בתורה הוא שיבטל החמץ מלבו ויחשוב אותו כעפר וכו׳ אפשר לפרש דה״ק שאפילו בביטול סגי ומכ״ש בביעור כשמוציאו מן הבית ודלא כעלה ע״ד בי״ לפי גירסא זו ע״ש ומ״ש ב״י לפי נוסחא זו שלנו בדברי הרמב״ם דמדאורייתא בעינן תרווייהו ביעור לחמץ ידוע וביטול לחמץ שאינו ידוע שא״א לישבה ע״פ סוגיית הגמרא נראה דקשיא ליה ממ״ש המוצא חמץ בביתו בי״ט כופה עליו כלי וכו׳ וכמבואר לשם בפירש״י (דף ו׳) ותו פריך בגמרא אהא דאמר שמא ימצא גלוכקא וכו׳ וכי משכחת לה ליבטלה וכו׳ ותו פריך ולבתר איכורא לא מצי מבטל ליה והא תניא היה יושב בב״ה וכו׳ ותו תנן בפ׳ אלו עוברין ההולך לשחוט את פסחו וכו׳ ואם לאו יבטל בלבו מכל הני סוגיין משמע בפשיטות דמהני ביטול אף לחמץ ידוע וכדכתב הר״ן ברים פסחים . אלא שקשה מהא דאמר בפרק כל שעה (דף כ״ז) לא מצא עצים לשרפו יהא יושב ובטל ויל״ל דה״פ דכיון דקשה לר׳ יהודא דאין ביעור חמץ אלא שריפה דלמה יגרע השבתתו בכל דבר מביטול בלב בעלמא בע״כ צריך לפרש דעת התורה דמי שהחשש דשמא לא יהא מבטלו כדינו ורוצה לבערו מן העולם לגמרי אז אין ביעור חמץ אלא שריפה אם כן לזה ודאי קשה דאם לא מצא עצים לשרפו יהא יושב ובטל כיון שדעתו לבערו מן העולם לגמרי . אבן בכל בו מ״אתי שכתב ע״ש גאון אחד דבחמץ ידוע לא סגי בביטול בעלמא והביא ראיה מהך דלא מצא עצים וכו׳ וכ״ל לישב הסוגיא לדעת גאון זה שהיא כדעת הרמב״ם לפי נוסחא שלנו דהך דהמוצא חמץ בי״ט אע״ג דהמץ ידוע הוא ולא מהני ליה ביטול דאתמול מ״מ כיון דבי״ט לא אפשר ליה בשריפה דהוא עיקר מצותו לא קעבר עליה מידי דהוה אמי שאין לו עצים ותו דהרבה גאונים מפרשים להך דהמוצא בשלא ביטל ועובר עליה בבל יראה ואפ״ה לא התירו לו לעלטל ואפילו להרמב״ם דהלכה תשביתו בכל דבר כרבנן לא יבערנו בי״ט כיון דבי״ט לא מצי לפרורי ולזרותו לרוח כמ״ש ה״ה בס״ג ולפי זה כי פריך וכי משכחת לה ליבטלה קס״ד דלבתר איסוריה נמי מצי מבטל ליה דהשתא מה נפשך אי משכח לה בע״פ או בחש״מ יבערנו מיד ואי משכח ליה בי״ט מבטל ליה דכיון דלא יכול לבעריה בי״ט אינו עובר אפילו בחמץ ידוע ויוצא בביטול אפילו ד״ת ומשני דילמא משכח לה לבתר איסורא וכו׳ ואין להקשות דמאי צריך הלא בי״ט אפילו לא מצי מבטל ליה אינו עובר עליה כיון דאנוס הוא כמ״ש הרוס׳ בפ׳ כ״ש סוף דף כ״ט בד״ה רב אשי דאיכא למימר דמ״מ ודאי לכתחלה צריך ליזהר שלא יגיע לידי אונס דעומד עליו באיסור לאו . ותו פריך ולבתר איסורא לא מצי מבטל ליה והא תניא היה יושב בב״ה וכו׳ פי׳ בשבת ניחא דאעפ״י דהחמץ ידוע מ״מ כיון דאי אפשר לבערו בשבת יוצא בביטול אלא בי״ט דבתר איסוריה הוא אמאי אהכי ליה ביטול ומשני הכא בתלמיד וכו׳ דהשתא מבטל ליה מקמי דתחמיץ לא הו״ל חמץ דידיה אלא של הכקר ואף ע״ג דחמץ ידוע ברשותיה הוא איכורא לא ניחא ליה דליקני כדבעינן למימר לקמן . והיא דפ׳ אלו עוברין איכא למימר דכיון דאין שהות ביום לחזור למצותו דכין אותו כדין מי שאי אפשר לו לבערו ודאי לחמץ ידוע בי״ד שחל להיות בשבת דסגי בביטול קודם זמן איסורו כיון שאי אפשר לו לבערו כנ״ל ביישוב הסוגיא לפי דעת זו ועוד נ״ל להביא ראיה מהירושלמי דקתני במפרש מיבשה ליס ואין דעתו לחזור דבודאי חמץ אפילו מר״ה צריך לבער דלמא דבחמץ ידוע לא מהני ביטול ד״ת דאל״כ מאי בין כפק לודאי וכתב הר״ן שאין נראה שהירושלמי חולק בזה אתלמוד שלנו ויתבאר בסימן תל״ז . ותו מדאמר גבי ב׳ ציבורין א׳ של מצה וא׳ של חמץ וכו׳ היינו ב׳ קופות ופריך אימור דאמר שאני אומר בתרומה דרבנן בחמץ דאורייתא מי אמרינן ומשני אטו בדיקת חמץ דאורייתא וכו׳ קשה וכי לא ידע המקשה בבדיקת חמץ מדרבנן כמו שמוכיחות המשניות בע״כ דס״ל דדמיא הך דב׳ ציבורין לחמץ ידוע דלא סגי ליה בביטול ד״ת ומשני ליה דכל שאתה צריך לבדוק אחריו סגי ליה בביטול ד״ת אבל דעת הגאון כפשטא דתלמודא דקאמר לא מצא עצים לשרפו דמשמע דבחמץ ידוע לא סגי בביטול ד״ת ולא האריך בראיות ולקמן בסימן תל״ח יתבאר בס״ד שדעת הראב״ד כדעת הגאון אלא שמהלק בין אם בדק וביטל ואלא לאחר זמן איסורו ולשם נאריך בזה בס״ד : **ומ״ש** ומצאו להם כמך מן הפסוק כו׳ ולא הוי ראייה גמורה משום דד״ת מדברי קבלה לא יליפינן כפירוש רש״י : **ומ״ש** ומפני זה אמרו ליל י״ד וכו׳ אע״ג דתנן אור לי״ד מ״מ המבקנא לדברי הכל האי אור לילה קאמר ועוד דהא תנא דבי שמואל ליל י״ד כדאיתא התם ; ומ״ש

פרישה

(ד) ב׳ שעות קודם מפרש בגמרא טעמיה גזירה משום יום המעונן דכיון דליכא ממה אתי למיטעי ומחליף ליה ממש בשבע וכריך אי הכי אפילו תרבע נמי לא ליכול ומשני תרבע זמן סעודה לכל ולא אתי למיטעי ודעת הרמב״ם ובעל תרומת הדשן בזה דבא שאינו אוכלין כל תרבע הוינו לומר שאוכלין עד שליש היום בין בשבת שאוטה שהיום קצר בין בשאינה מעוברת שהיום ארוך דד׳ שעות דקאמרי מכמיס הוינו לפי שאשבו היום לי״ב שעות והלילה לי״ב שעות ודו״ק ב״י עיין שם :

(ה) שיבטלנו בלבו כו׳ דכתיב לא יראה לך חמץ שלך כו׳ וכשמבטל הרי הוא מפקיר אף ע״ג דאדם שמפקיר אכסיו בלשון ליהוי כעפרא דארעא אינו הפקר ומכ״ש הכא דלא מבטל אלא בלב מ״מ שאני חמץ שאינו ברשותו של אדם שרי אסור בהנאה אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו ומ״ה בגלויי דעתא בעלמא דלא ניחא ליה דליהוי זכותי׳ בגויה בלל סגי ומהני אפילו לחמץ ידוע עכ״ל ובכרך כל שעה גבי חמץ שנפלה עליו מפולת אהא דאמר רב חבדא וצריך שיבטל בלבו כתב הר״ן איכא מ״ד דלבו לאו דוקא אלא לומר שאין צריך להשמיע לאזניו אבל צריך שיוציא בשפתיו דדברים שבלב אינם דברים אבל רבינו כתב בסימן תל״ו שאם מחשב בלבו לבטל סגי וכן דעת ר״י ואם שליח יכול לבטל יתבאר בסימן תל״ד בס״ד :

דרישה

[ב] ב׳ שעות קודם כו׳ כבר כתבתי דעת בעל תרומת הדשן בפרישה וא״ע דלכאורה לא משמע דיהא דעת ת״ה כן דהא כתב בתשובה סימן קכ״א ז״ל שאלה הא דקיימא לן כר׳ יהודא אוכלין כל ד׳ ולא יותר בשבת העיבור שהיום ממריך בגבולינו שבסוף ד׳ עדיין כמו ג׳ שעות עד חצות עד חימת שרי לאכול חמץ עד ב׳ שעות קודם חצות לשיטת כו׳ ומסיק דמותר לאכול עד ב׳ שעות קודם חצות ולכאורה נראה דהני ב׳ שעות המה שעות קלרות דאינו בשעות זמניות בכל ד׳ שעות אין כאן אלא ב׳ שעות עד חצות וכן יש להוכיח מהתשובה

דאדם שמפקיר אכסיו בלשון ליהוי כעפרא דארעא אינו הפקר ומכ״ש הכא דלא מבטל אלא בלב מ״מ שאני חמץ שאינו ברשותו כל אדם שרי אסור בהנאה אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו ומ״ה בגלוי דעת בעלמא דלא ניחא ליה דליהוי זכותי׳ ביה סגי ומהני אפילו לחמץ ידוע עכ״ל ר״ן : [ו] תהיה לאור הנר דכתיב אחפש ירושלים כו׳ כנ״ל פי׳ דילפינן מאילה ממאילה כתיב הכא שאור לא ימצא בבתיכם וכתיב התם ויחפש בגדול המל ובקטן כלה וימצא ומאילה מחיפוש דדיה וקיפוש מנרות דכתיב אחפש ירושלים בנרות גמרא פ״ק דפסחים , ושם עוד דילפינן נרות מנר מצוה ותורה אור לבדוק הנר יפידי גם יש ללמוד מנר אלהים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן נלמד ממנו לחפש בכל המקומות ועיין ב״י :

גם

הידושי הגהות

ממילא ידענא דצריך להשביתו בי״ד אלא ע״כ קרא אתי לאכור הי״ד עצמו (מהרל״ח) : ב שם בגמרא מציאה ממציאה ז׳ ימים שאור לא ימצא מדכתיב וימצא באמתחת

ומ"ש פיר ס לילה שמחרתו יהיה י"ד וכו' כלומר לאפוקי לילה שאחר י"ד שכבר חל זמן איסורו כדמוכח בגמרא ומצא עובר עליו : **ומ"ש** וכיון שצריך וכו' במקצת נוסחאות כתוב דכיון בדל"ת והוא עיקר והכי פירושו דמכני שצריך לבדוק לאור הנר אמרו ליל י"ד בודקין כלומר לפיכך צריך לבדוק בלילה שאז אורו מבהיק וגם היא שעה ידועה וכו' וכדמוכח בגמרא ונראה דמה שצריך עוד לטעם שהיא שעה ידועה הוא משום דקשה דגם קודם עמוד השחר של יום י"ד אורו מבהיק ולמה הצריכו לבדוק דוקא בתחלת ליל י"ד כמו שיתבאר בסמוך בס"ד לזה אמר וגם היא שעה ידועה וכו' אבל קודם עמוד השחר אינו מצוי בביתו לבדוק כי זמן שביבה היא עד אור הבקר ולהאי טעמא דשעה ידועה לחוד הוי קשה גם ביום י"ב יבדוק כל אדם כשהוא מצוי בביתו ופנוי שאין לו שום טירדא ע"כ נתנו טעם שבלילה אורו מבהיק כ"ל וכך איתא בירושלמי אדם בטל ובית אפל לבדוק ביממא ואהדרו אין אורו מבהיק ביום כבלילה והביאה הרשב"א בתשובה סימן רל"ב : **ומ"ש** לכן יזהר כל אדם כו' שם אהא דאמר ר"נ בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה אמר אביי הלכך האי צורבא מרבנן לא ליפתח וכו' וקצת קשה למה לא קאמר אביי מילתיה אפשטיה דמתניתין דתני אור לי"ד בודקין וכו' ולימא הלכך האי צורבא מרבנן וכו' וי"ל דפשטא דמתניתין אפשר לפרש לכל הלילה הוה זמן הבדיקה אבל מדברי ר"נ מוכח דעיקר המצוה הוא בתחלת הלילה דוקא וכמ"ש בסמוך דמש"ה קאמר נמי טעמא דשעה שבני אדם מצויין בבתיהם ולפיכך אמר אביי הלכך האי צורבא כו' מאחר דעיקר המצוה היא בתחלת הלילה וגם הרב רבינו ירוחם והר"ן משם הראב"ד הוכיחו מראייה אחרת דעיקר המצוה היא בתחלת הלילה שיש בו אור עדיין ואע"ג דבמהרי"ל בדין תענית של בכורות וכן במנהגי דמהרא"ק כתב שמצות הבדיקה היא בלילה ממש אבל לא קודם מ"מ נראה עיקר כדברי הראב"ד ואין ספק שהם לא ראו דברי הראב"ד בזה. ועוד שהרמב"ם בפ"ב והסמ"ק בשעה ל"ט כתבו שאין קובעין מדרש בסוף יום י"ג משמע להדיא דאף שעדיין לא הגיע הלילה דהיינו בין השמשות נמי אסור וכ"כ בכל בו וסיים וכל שכן שלא יתעסק בדברים אחרים וכה"ג כתב גם הסמ"ק וסיים וכמו כן אסור לאכול מתחלת הלילה עד לאחר הבדיקה וכ"כ האגודה בשם הגאונים וכ"כ המרדכי וכ"כ ה' המגיד משם התוספות וזו היא דעת רבינו שכתב שלא יתחיל בשום מלאכה ולא יאכל עד שיבדוק ואפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד לא ילמוד עד שיבדוק וכתב ה"ר יונה שאם התחיל ללמוד מבעוד יום [ג] שאין צריך להפסיק וג"ל דכיון שהטעם משום שלא יטריד בלימודו וישכח מלבדוק אין הילוק ואפילו אם התחיל כבר ג פוסק :

תלב וקודם שיתחיל לבדוק יברך בא"י אמ"ה אקב"ו [ד] (ה) על ביעור חמץ שבדיקה זו תחלת ביעור ומיד

ומ"ש דכיון שצריך לבדוק לאור הנר צריך לבדוק בלילה וכו' שם (ד.) והשתא דקי"ל אור אורתא הוא מכלי בין לר"מ בין לרבי יהודה חמץ אינו אסור אלא מז' שעות ולמעלה ובבדוק בשם וכ"ת זריזין מקדימין למצות נבדוק מלפרא אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה ופירש"י אור הנר יפה לבדיקה בלילה אבל ביום מחשיך וא"ת יבדוק לאור היום הא ילפינן לקמן דחיפוש מצותו בנר :

ומ"ש לכן יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה וכו' ואפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד וכו' (שם) אמר אביי הלכך האי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידניה באורתא דתליסר נגהי אדיסר דילמא משכח ליה שמעתתא ואתי לאימנועי ממצוה . ופירש"י לא ליפתח בעידניה לא ליפתח בגירסא אם קבע עת לתורה בלילות לא יתחיל להתעסק בשמעתתא : באורתא דתליסר נגהי אדיסר ליל ינאית י"ד והוא ליל בדיקת חמץ : **ומ"ש** ולא יאכל כן כתב ה"ה בשם התוס' וכ"כ ג"כ הגהות בשם סמ"ג ופשוט הוא דאתי במכ"ש מדין לא ליפתח בעידניה וכתב ר"י בשם הראב"ד דהא דתנן אור לי"ד בודקין היינו סמוך לאור הנר כלומר סמוך לכניסת הלילה וכ"כ הה"ן ג"כ בשמו בריש פסחים : **וכתב** הר"י שאם התחיל ללמוד מבעוד יום שאין צריך להפסיק נראה שלמד כן מלישנא דאביי דאמר לא ליפתח משמע שאינו אסור אלא שלא יתחיל משחשיכה אבל אם התחיל מבעוד יום אינו חייב להפסיק משתחשך דאם לא כן הכי הוה ליה למימר האי צורבא מרבנן דגרים וחשכה ליל י"ד מפסיק :

ומה שהקשה רבינו דכיון שהטעם משום שלא יטריד בלימודו וכו' י"ל שמאחר שדבר זה מידי דרבנן הוא מסתיינהו לינזרו ולא ליפתח בעידניה אבל לא להחמיר עליו לומר שיפסיק מדברי תורה כשתתשך מאחר שכבר התחיל בהיתר :

תלב וקודם שיתחיל לבדוק יברך על ביעור חמץ וכו' בפ"ק דפסחים (ז :) וכבר האריכו שם הרא"ש והר"ן בטעם למה בקלת ברכות מברכין בעל וקלתם מברכין בלמ"ד וגם הרמב"ם כתב בזה בסוף הלכות ברכות (א) : **ומ"ש** רבינו שבדיקה זו תחלת ביעור וכו' אפשר שבא לישב דלא תקשה מאחר שהברכה היא על ביעור היה לו לברך סמוך

ההמץ לאור הנר פי' לילה שמהרתו יהיה י"ד דכיון שצריך לבדוק לאור הנר צריך לבדוק בלילה שאז אורו מבהיק (ז) וגם היא שעה ידועה שכל אדם מצוי אז בביתו ולכן יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה ולא יאכל עד שיבדוק ואפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד לא ילמוד עד שיבדוק וכתב ה"ר יונה שאם התחיל ללמוד מבעוד יום [ג] שאין צריך להפסיק וג"ל דכיון שהטעם משום שלא יטריד בלימודו וישכח מלבדוק אין הילוק ואפילו אם התחיל כבר ג פוסק :

תלב וקודם שיתחיל לבדוק יברך בא"י אמ"ה אקב"ו [ד] (ה) על ביעור חמץ שבדיקה זו תחלת ביעור ומיד

ומה שהקשה רבינו דכיון שהטעם משום שלא יטריד בלימודו וכו' י"ל שמאחר שדבר זה מידי דרבנן הוא מסתיינהו לינזרו ולא ליפתח בעידניה אבל לא להחמיר עליו לומר שיפסיק מדברי תורה כשתתשך מאחר שכבר התחיל בהיתר : **תלב וקודם** שיתחיל לבדוק יברך על ביעור חמץ וכו' בפ"ק דפסחים (ז :) וכבר האריכו שם הרא"ש והר"ן בטעם למה בקלת ברכות מברכין בעל וקלתם מברכין בלמ"ד וגם הרמב"ם כתב בזה בסוף הלכות ברכות (א) : **ומ"ש** רבינו שבדיקה זו תחלת ביעור וכו' אפשר שבא לישב דלא תקשה מאחר שהברכה היא על ביעור היה לו לברך סמוך

ומ"ש לכן יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה וכו' ואפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד וכו' (שם) אמר אביי הלכך האי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידניה באורתא דתליסר נגהי אדיסר דילמא משכח ליה שמעתתא ואתי לאימנועי ממצוה . ופירש"י לא ליפתח בעידניה לא ליפתח בגירסא אם קבע עת לתורה בלילות לא יתחיל להתעסק בשמעתתא : באורתא דתליסר נגהי אדיסר ליל ינאית י"ד והוא ליל בדיקת חמץ : **ומ"ש** ולא יאכל כן כתב ה"ה בשם התוס' וכ"כ ג"כ הגהות בשם סמ"ג ופשוט הוא דאתי במכ"ש מדין לא ליפתח בעידניה וכתב ר"י בשם הראב"ד דהא דתנן אור לי"ד בודקין היינו סמוך לאור הנר כלומר סמוך לכניסת הלילה וכ"כ הה"ן ג"כ בשמו בריש פסחים : **וכתב** הר"י שאם התחיל ללמוד מבעוד יום שאין צריך להפסיק נראה שלמד כן מלישנא דאביי דאמר לא ליפתח משמע שאינו אסור אלא שלא יתחיל משחשיכה אבל אם התחיל מבעוד יום אינו חייב להפסיק משתתשך דאם לא כן הכי הוה ליה למימר האי צורבא מרבנן דגרים וחשכה ליל י"ד מפסיק :

ומה שהקשה רבינו דכיון שהטעם משום שלא יטריד בלימודו וכו' י"ל שמאחר שדבר זה מידי דרבנן הוא מסתיינהו לינזרו ולא ליפתח בעידניה אבל לא להחמיר עליו לומר שיפסיק מדברי תורה כשתתשך מאחר שכבר התחיל בהיתר : **תלב וקודם** שיתחיל לבדוק יברך על ביעור חמץ וכו' בפ"ק דפסחים (ז :) וכבר האריכו שם הרא"ש והר"ן בטעם למה בקלת ברכות מברכין בעל וקלתם מברכין בלמ"ד וגם הרמב"ם כתב בזה בסוף הלכות ברכות (א) : **ומ"ש** רבינו שבדיקה זו תחלת ביעור וכו' אפשר שבא לישב דלא תקשה מאחר שהברכה היא על ביעור היה לו לברך סמוך

בשם התוס' וכ"כ ג"כ הגהות בשם סמ"ג ופשוט הוא דאתי במכ"ש מדין לא ליפתח בעידניה וכתב ר"י בשם הראב"ד דהא דתנן אור לי"ד בודקין היינו סמוך לאור הנר כלומר סמוך לכניסת הלילה וכ"כ הה"ן ג"כ בשמו בריש פסחים : **וכתב** הר"י שאם התחיל ללמוד מבעוד יום שאין צריך להפסיק נראה שלמד כן מלישנא דאביי דאמר לא ליפתח משמע שאינו אסור אלא שלא יתחיל משחשיכה אבל אם התחיל מבעוד יום אינו חייב להפסיק משתתשך דאם לא כן הכי הוה ליה למימר האי צורבא מרבנן דגרים וחשכה ליל י"ד מפסיק :

ומה שהקשה רבינו דכיון שהטעם משום שלא יטריד בלימודו וכו' י"ל שמאחר שדבר זה מידי דרבנן הוא מסתיינהו לינזרו ולא ליפתח בעידניה אבל לא להחמיר עליו לומר שיפסיק מדברי תורה כשתתשך מאחר שכבר התחיל בהיתר : **תלב וקודם** שיתחיל לבדוק יברך על ביעור חמץ וכו' בפ"ק דפסחים (ז :) וכבר האריכו שם הרא"ש והר"ן בטעם למה בקלת ברכות מברכין בעל וקלתם מברכין בלמ"ד וגם הרמב"ם כתב בזה בסוף הלכות ברכות (א) : **ומ"ש** רבינו שבדיקה זו תחלת ביעור וכו' אפשר שבא לישב דלא תקשה מאחר שהברכה היא על ביעור היה לו לברך סמוך

ומ"ש לכן יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה וכו' ואפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד וכו' (שם) אמר אביי הלכך האי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידניה באורתא דתליסר נגהי אדיסר דילמא משכח ליה שמעתתא ואתי לאימנועי ממצוה . ופירש"י לא ליפתח בעידניה לא ליפתח בגירסא אם קבע עת לתורה בלילות לא יתחיל להתעסק בשמעתתא : באורתא דתליסר נגהי אדיסר ליל ינאית י"ד והוא ליל בדיקת חמץ : **ומ"ש** ולא יאכל כן כתב ה"ה

כמוך לביעור דהיינו אחר הבדיקה ולמה אנו אומרים שיברך קודם שיתחיל לבדוק לכך כתב דבדיקה לא הוא הפסק דתחלת ביעור הוא ואפשר לומר שבא לייסד דלא תיקשי לן שלא היה לנו לברך אלא על בדיקת חמץ וכ״כ סס הרא״ש וז״ל ומן הראוי שיברך קודם בדיקה בדיקה על בדיקת חמץ ותיקנו לומר על ביעור ולפי שלאחר בדיקה מיד הוא מבטל והיינו ביעור להמץ אינו ידוע לו ומגניע את הידוע לו ואוכל ממנו עד שעה המישית ואז מבערו מן הבית ועל עכך הי מברכה הברכה על בדיקה שהיא תחלת הביעור ונגמר בשעה ה׳ עכ״ל וא״ת יברך על ביטול חמץ וי״ל משום דביטול הוי בלב ואין מברכין על דברים שבלב ועי״ל דבכלל ביעור ישנו לשון ביטול ואין בכלל לשון ביטול ביעור וא״ת סוף כוף יותר היה ראוי לברך על בדיקת חמץ שהוא מתחיל בה מיד י״ל שאין הבדיקה תכלית המצוה שהרי מי שבדק ולא ביערו או ביטל לא עשה כלום וכתב הכלבו אם לא ברך קודם שיתחיל לבדוק מברך כל זמן שלא כייס בדיקתו הכל מצוה שיש לה משך זמן כל היכא דבריך מקמי כיוס המצוה עובר לעשייתו הוי :

ובעל העיטור כתב איכא מאן דאמרי שהחיינו וכו׳ אין הלשון מדוקדק דמשמע דבעל העיטור בא לחלוק על מה שקדם ואינו כן דאין זה ענין לזה וכך היה לו לכתוב כתב בעל העיטור אלא א״ל דק ושתי מברות אלו שכתב בעל העיטור כתבם הרשב״א בתשובה ועל דברי האומר שאין לברך משום דלא קביע ליה זימנא דהא מפרש בים וכו׳ כייס וכתב ואינו דומה לקריאת מגילה שאף על פי שמקדימין ליום הכניסה ויש לה זמנים הרבה אפילו הכי אומרים זמן דשאני התם דזמנים אלו תקנו חכמים לא כחות ולא יותר משא״כ כאן שאין לו זמן קבוע אלא אפילו מתחלת השעה ואנו אין דרכנו לומר זמן עכ״ל : **ומסתברא** רשות היא ומאן דבעי מברך הימ״ מכני שהוא רשות היה לנו להתמיר ולומר נ״סכק לא יברך וכן יש לתמוה על מ״ש בס״פ בכל מערבין (מ :) שהחיינו אקרא חדתא הוי רשות ומיהו ב בהיא מיכא למימר דקיים להו לרבנן דהכי תיקנו מעיקרא לברך זמן אקרא חדתא אם ירצה : **ואדוני** אבי ז״ל כתב שאין מברך שהבדיקה לצורך המועד וכו׳ בתשובות כלל כ״ה ובפ״ק דפסחים וכתב מידי דהוי מעשה סוכה ולולב דעצמו דמחוייב לברך שהחיינו בעשייה אלא כמכינן לה לזמן דר״ל : **וכתב** עוד מ״מ ז״ל שאין לבודק לדבר עד שיגמור וכו׳ עד כוף הכיסון הכל אם אלא שבמקום וכל זה אינגו שוה לי כתוב בפכקים וכל זה אינו נראה לי אבל בתשובות כתב אינגו שוה לי וכדברי הרא״ש כתב הרשב״א בתשו׳ כתבתי׳ בסימן

(ב) ומיד (ס״א שמיד) אחר הבדיקה הוא מבטלו ובעל העיטור כתב איכא מאן דאמרי שהחיינו דהא מזמן לזמן קאתי ואיכא מאן דאמר דלא בריך [ב] דהא לא קבע ליה זימנא דהא מפרש בים ויוצא בשיירא ודעתו להזור אפילו מראש השנה צריך לבדוק [ג] (ג) ומכתבא רשות הוא ומאן דבעי מברך וא״א הרא״ש ז״ל כתב שאין מברך (ד) שהבדיקה היא לצורך הרגל וכמכינן אזמן דרגל וכתב עוד א״א הרא״ש ז״ל יש אומרים שאין לבודק לדבר עד שיגמור כל הבדיקה ויש מוסיפין עוד לומר שאם שה בדברים שלא מעין הבדיקה שצריך לחזור ולברך ה׳ וכל זה איננו שוה לי אלא שיש ליזהר שלא לדבר בין הברכה לתחלת הבדיקה אבל משהתחיל לבדוק לא הוי שיחה הפסק מידי דהוה אישיבת סוכה והאדם המדבר בתוך סעודתו דלא הוי שיחה הפסק להצריך לחזור ולברך על ישיבת סוכה וברכת המוציא [ד] (ה) ומיהו לכתחלה טוב ליזהר שלא לעסוק בשיחה בטלה עד שיגמור כל הבדיקה

כדי

משום מצות חכמים שאמרו אור ל״ד בודקין וכו׳ וא״כ מן הראוי לברך על בדיקת חמץ וע״ז קאמר דתקנת הבדיקה היא עצמה תקנת הביעור לפי שהבדיקה היא תחלת ביעור שהרי מיד אחר הבדיקה הוא מבטל א״כ זהו ביעור לחמץ אינו ידוע ומגניע הידוע לו עד למחר בשעת הביעור ומבערו מן הבית אם כן נראה שהבדיקה היא תחלת הביעור וכך היא כוונת הרא״ש למעיין בדבריו דף קכ״ח ע״ד אבל הכל בו תירץ שלכך תקנו לשון ביעור ולא לשון בדיקה מפני שלשון ביעור כולל הכל בדיקה וביעור וביטול וע״ש . גם מ״ש הב״י וא״ת יברך על ביטול כו׳ כתב ג״כ בכל בו ע״ש : **ונראה** דדוקא לכתחילה קאמר שיברך קודם שיתחיל לבדוק אבל יכול לברך דיעבד תוך הבדיקה וכן כתוב בכל בו שאם לא ברך קודם שיתחיל לבדוק מברך כל זמן שלא סיים בדיקתו ומביאו בהגהת ש״ע ומיהו משמע דלאחר שסיים בדיקתו הפסיד הברכה אבל מדברי הרא״ש שכתב שהבדיקה היא תחלת ביעור וגנמרה בשעה המישית משמע דאף לאחר שסיים הבדיקה לא הוי עדיין סיום המצוה וממילא יכול לברך בתוך משך זמן המצוה ואעפ״י שהרא״ש גופיה כתב אהא דאמר רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיברך וכו׳ שלא לברך על ביעור חמץ בשעה המישית היינו דוקא לענין שהיה צריך לחזור ולברך בשעה ה׳ משום מצות עשה דתשביתו שהוא מן התורה דהברכה שברך בליל י״ד היא משום מצות חכמים כשאר מצות חכמים המברכין עליה מטעם דלא תסור . על זה כתב הרא״ש שאינו צריך לברך בשעה ה׳ משום דמ״ע מן התורה היא לשרפו אחר איסורו בסוף שש ואנו מבערין אותו בשעה ה׳ בעוד שהוא מותר באכילה מן התורה . אבל אם לא ברך בליל י״ד על מצות חכמים נראה שיש לו לברך אח״כ בתוך משך זמן מצות הבדיקה שהטילו עליו חכמים להרא״ש ומן הראוי לברך אז בשעה ה׳ בשעה שהוא מבער . ותו שהרי בהגה״ת אשיר״י פ״ק דברכות כתב ע״ש האור זרוע כל היכא שלא ברך קודם עשיית המצוה מברך אח״כ ויוצא י״ח אבל בסעודה לאכור ליהנות מהעה״ז בלא ברכה כיון דעבר ואכל והגיע ברכה אחרונה הואיל ואידחי אידחי ואנן נהגינן לקדש את האשה ואח״כ לברך ברכת אירוסין ע״כ שוב מצאתי כן לגדול מן האחרונים שכתב דהיא דמברך עובר לעשייתן למצוה מן המובחר קאמר היכא דאפשר אבל אם לא ברך מקודם יכול לברך אח״כ והוכיח ברלויות ועיין בטור ברכת אברהם צרפתי בכו׳ ל״ג מיהו למעשה כיון שהרמב״ם בפי״א מהלכות תפלה ופ״ג מהלכות אישות פסק דאין לברך אחר שעשה המצוה דמה שנעשה נעשה כפק ברכה להקל וכיון שכייס בדיקתו הפסיד הברכה : **ובעל** העיטור כתב איכא מ״ד דמברך שהחיינו כו׳ שתי מברות אלו שכתב בעל העיטור כתבם הרשב״א בתשובה

סימן רכ״ג וכיוס דברינו ואנו אין דרכנו לומר זמן וכ״כ עוד בתשובתו סימן שע״ט וקצת קשה מדברי רבינו ירוחם שכתב שהרשב״א כתב שהוא רשות אם ירצה יאמר אותו כי יש בו טעם לאמרו כמו העושה סוכה ולולב וכו׳ וי״ל דמ״ש שהוא רשות היינו לומר שכיון באין בידינו רשיה מברכת לאחד מן הברכות אין רשוי לבטל מנהג אותן מקומות שאומרים אותו ורשות בידן לכמוך על מ״ד לומר זמן ואף לכתחלה יכול לנהוג כאותן מקומות שאומרים זמן ואין רשוי לגעור בו . אבל הוא עצמו לא נהג לומר זמן לפי שלא היה רולה להכניס עצמו בספק ברכה ומ״מ לא רצה לאחות באחרים וע״ד זה קאמר גם בעל העיטור ומסתברא רשות הוא כו׳ והנה הרשב״א כתב על בעל העיטור שבמקומו היו נוהגים לאמרו וממה שלא מיחה בידם ירמה שלא היה בידו רשייה מספקת בכתירת אותו מנהג וזהו שכתוב בכל בו מסם בעל העיטור דבמנהגא תליא מילתא אלמא דמ״ש רבינו בסם בעל העיטור דמסתברא רשות הוא היינו לומר דבמנהגא תליא מילתא ורשות לכל אדם לנהוג כאחד מן המקומות ואין רשוי לגעור אז לנדף בשום אדם שירצה לאמרו או שלא לאמרו . ומעתה נכתלק תמיהת הב״י על מ״ש בעל העיטור דרשות הוא ועיין במ״ש למעלה בסימן דירמה לי להלק דלענין ברכת שהחיינו דוקא שבא על שמחת לבו של אדם שזכה לזמן הזה לקיים המצוה בהא ודאי יש לו רשות לברך ובדאמר בכרק בכל מערבין אקרא הדתא אבל לענין שאר ברכות אין לברך היכא דאיכא פלוגתא דרבוותא ומש״ה השיג רבינו על רבינו הלי גאון לעיל בסימן כ״ט לענין ברכת לשמור הוקיו דהתם ודאי הוי ברכה לבטלה . ולענין הלכה ראוי וכנון לכל אחד שלא להכניס עצמו בספק ברכה וכך נוהגין שלא לברך שהחיינו בבדיקת חמץ וכך כתב בהגה״ת מיימוני פי״א דהלכות תפלה ופ״ג דהלכות חמץ ע״ש : **ויא״א** הרא״ש ז״ל כתב שאין מברך שהבדיקה היא לצורך הרגל כו׳ כתב מהר״ש לוריא ותימה דהא איסור חמץ קודם לרגל ומשעת זביחת הפסח אסור הוא שהוא חול גמור ואפ״ה אסור מן התורה והכי קי״ל וא״כ למה לא יברך שהחיינו ואינו דומה לעשיית סוכה ולולב שלא קדם מצותם לרגל עכ״ל וגם לא פי מה שנתבאר בדבריו דבברכה זו שבגלל י״ד אינה בא אלא על מצות חכמים שהצריכו לבדוק אף אחר החמץ שאינו ידוע להוציאו מן הבית שמא יבא לאכלו אם ישאיר ממנו בבית א״כ מצות בדיקה זו אינה בא אלא לצורך הרגל לתקן הבית ולבער החמץ מתוכו לצורך המועד שלא יהא נמצא שום חמץ שיבא לאכלו במועד וא״כ מצות בדיקה זו אינה אלא לצורך הרגל ועליה תקנו לברך על ביעור חמץ ומש״ה א״ל לברך שהחיינו דסמכינן אזמן דרגל וק״ל וצריך לעיין לפי דעת הרא״ש אם יכול לברך שהחיינו בשעת הבדיקה ולא לברך על הכוס כמ״ש הר״ן לענין סוכה וכמ״ש הב״י לקמן בסימן תרמ״א : **וכתב** עוד א״א הרא״ש י״א שאין לבודק לדבר עד שיגמור כל הבדיקה כו׳ ולשון זה משמע שאיכור יש בדבר כמי שמפכיק בין ישתבח ליאור אור לו באמצע הלל אבל ודאי דא״ל לחזור ולברך וזו הסברא כתבה גם הר״ן ע״ש רבינו האי גאון : **ויש** מוסיפין עוד לומר שאם כח בדברים שלא מעין הבדיקה שצריך לחזור ולברך כו׳ עד דגמר הבדיקה וביטל אחריו וזו הסברא כתב הר״ן דאיכא מ״ד הכי והכל בו כתב ע״ש רבינו בעדיה גאון וכ״כ המרדכי בשם תשובת הגאונים : **וכל** זה אינגו שוה לי וכו׳ דמשהתחיל לבדוק לא הוי שיחה הפסק כלל לשיהיה לו עון אשר הטא כמי שמדבר בין ישתבח ליאור אור ככברת הי״א מידי דהוה איסיבת סוכה כו׳ ומ״ש דלא כיש מוסיפין לחזור ולברך . ואח״כ כתב מיהו טוב ליזהר וכו׳ כלומר דלאו משום איסור הפסקה אלא כדי שיש אל לבו ואינו רק על לד היותר טוב וכברא זו של הרא״ש כתבה הכלבו בשם רבינו האי גאון והוא חולק אהר״ן ז״ל שכתב ע״ש רבינו האי גאון שאמר כסברת י״א שהזכיר הרא״ש וז״ל מהר״ש לוריא על מ״ש הרא״ש וכל זה אינגו שוה לי וכו׳ יש להקשות ולמה אינגו שוה לו דברי הראשונים שכתבו שאין לבודק לדבר כו׳ דשמא נמי לכתחלה קא מזהר כמ״ש הוא עצמו שטוב להזהר לכתחלה וכ״ל דבודאי ממה שאמר שאין לבודק לדבר כו׳ ולא חילק בין תחלת הבדיקה לאחר שהתחיל לבדוק אלמא דבהדא מתתא מתתיגהו וזה ליתא ודו״ק עכ״ל ולי נראה עיקר כדפירש דפשיטא דליכא

פרישה

(ב) ומיד אחר הבדיקה כו׳ כיון ושוב עבר בתר שמיד אחר הבדיקה כו׳ אבל לא בא ללמדנו דין ביטול אחר הבדיקה כי הוא לקמן בסימן תל״ג :

(ג) ומסתברא רשות הוא עיין בדרישה : (ד) שהבדיקה היא לצורך רגל ז״ל מורי תימה הא איסור חמץ קודם לרגל משעת זביחת הפסח ואז הוא חול גמור ולמה לא יברך שהחיינו ואינו דומה לעשיית סוכה ולולב שלא קדים מצותה לרגל עכ״ל ולעד״ב דהא דאסור מצות היינו משום דאז כתחיל זמן זביחת הפסח וכמ״ש לא תשחט על חמץ דם זבחי הפסח שנשחט אז היה לצורך ליל ומ״כ שפיר מקרי צורך הרגל וע״כ לזיך אתה לומר כן דאל״כ ק׳ למה כתב ז׳ ימים לא ימצא בבתיכם כיון דאסרה מצות :

(ה) ומיהו לכתחלה טוב ליזהר כו׳ גם זה מלשון הרא״ש ומ״ל א״כ למה כתב לעיל וכל זה אינגו שוה לי דיאמא הי״א ג״כ לא מדברים אלא לכתחלה הוא אסור הי״ל דמילוק

דרישה

[ב] דהא לא קבע ליה זימנא עיין מ״ש ב״י בסם תשובת הרשב״א :

[ג] ומסתברא רשות הוא כו׳ ז״ל ב״י תימה מפני שהוא רשות היה לנו להתמיר ולומר דמספק לא יברך כו׳ עכ״ל ולעד״ב דלא דמי למ״ש רבינו בסימן כ״ט ואני תמה דודאי כיון דשאינו חייב לברך אם יברך הוי ברכה לבטלה דהתם כיון שודאי אינו חייב לברך הקי״ל לילה לאו זמן תפילין היא אם יברך הוי ברכה לבטלה אבל היכא דמספקא כגון זמן בר״ה וי״כ אז הכא רשות הוא לברך :

[ד] ומיהו לכתחלה טוב ליזהר כו׳ עיין בפרישה מה שפירשתי ומהרש״ל פי׳ וז״ל ונראה דבודאי מ״ש שאין לבודק לדבר כו׳ ולא חילק בין תחלת הבדיקה לאחר שהתחיל לבדוק אלמא דבהדא מתתא מתתיגהו וזה ליתא ודו״ק עכ״ל ולי נראה עיקר כדפירש דפשיטא דליכא

הדושי הגהות

כיון דבדיקת חמץ הוא לאפרושי מאיסורא דרמץ ע״ב אפילו כבר התחיל פוסק דבשלמא בשאר מצוות עשה אמרינן עוסק במצוה פטור ממצוה משא״כ הכא דהוא לאפרושי מאיסורא וזהו שכתב רבינו דכיון שהטעם משום שלא יטריד כו׳ כלומר כאן חיישינן שמא יטריד ולא יבדוק כלל אין חילוק ולאפוקי מכברת ה״ר יונה דהוא ס״ל דלכתחלה לא יתחיל משום דהגיע זמן בדיקת חמץ ורביבא מצוה בשעתה ולכן הוי ס״ל דאם התחיל כבר שא״צ להפסיק (מהרל״ה) והמג״א הביא דברים אלו בשמו ס״ק ח׳ :

תלב א ול״ג דרבינו ר״ל לפי שכתב בתחלה שא״צ לברך אלא על ביעור המץ לבד ולא שהחיינו ע״ז כתב ובעל העיטור כתב כו׳ ר״ל שצריך לברך אף שהחיינו (מהרל״ה) :

ב ולפ״ז יש ליישב גם קושיא הראשונה שהקשה הב״י אהך דהכא דשאני ברכת שהחיינו משאר ספק ברכות כיון דשייך בה שפ״ר רשות כדמצינו בעירובין (מ :) (מהרל״ה) : ג אע״פ שהרא״ש בעצמו כתב בסמוך ומיהו לכתחלה טוב ליזהר כו׳ שישיב אל לבו כו׳ וא״כ הי״א שהביא שאין לבודק לדבר עד שיגמור הבדיקה דילמא מעמייהו נמי משום שישים אל לבו לבדוק ולא משום הפסק וא״כ למה כ׳ וכל זה אינגו שוה לי וג׳ דודאי אפשר שטעם הי״א משה״ה הוא אבל אותן שמוסיפין לומר שאם סת שצריך לחזור ולברך שהבינו הטעם משום הפסק ע״ז כתב וכ״ז אינגו שוה לי לא זו שא״צ לחזור ולברך אלא אפילו לכתחלה אין לאוסרו משום הפסק אלא אם יש לאוסרו משום שישים לב אל הבדיקה יש לאוסרו (מהרל״ה) :

דליכא מאן דפליג מהפסיק בין הברכה לתחלת הבדיקה דודאי צריך לברך לד"ה מאחר שהפסיק בין הברכה ובין הדבר שמברכין עליו כדין כל הברכות. ולענין הלכה נראין דברי הרא"ש שהסכימו עמו הרשב"א והר"ן וכ"כ בהגהת מיימוני פ"ג בשם הר"א שהסכימו עמו הרשב"א והר"ן וכ"כ בהגהת מיימוני פ"ג בשם הר"א בריב"ק ושכן נהג מהר"ם ודע שהמרדכי כתב בשם ספר הפרדס דכשמבערין חמץ בכבר הראשון שמוצא מברך על ביעור חמץ ואין נוהגין כן אלא קודם שיתחיל לבדוק מברך כשמשמע פשטא דתלמודא וכ"כ הרי"ף להדיא וכ"כ הרמב"ם וכן בספר המצות וכן מהר"ם עיין בהגהת מיימוני פ"ג. וכתב במהרי"ל על ענין זה דגם אם לא מצא בבדיקה מאומה לא הוי ברכה לבטלה דהברכה נמי קאי על הביטול שמבטלין מיד אחר הבדיקה עכ"ל וכן משמע ברמב"ם בסוף פי"א דתפלה וע"ש וכ"כ ברוקח סימן רס"ו ע"ש כתב בכלבו יש שמניחין פתיתין כו' ובתרומת הדשן סימן קל"ג כתב דאף אם ימצא הפתיתים לא סגי בהכי וצריך לבדוק בדיקה גמורה כו' ע"ש ומהרי"ל כתב דיניח כתיתי דבר נוקשה שלא יכרר ובמקום משומר בפני תינוקות ועכברים ועוד הצריך בטעם הנתת הפתיתים. ולשרוף הכלי לכל הפחות אם לא מצא שום חמץ ושלא ישרוף החמץ בליל י"ד כאחד מן הגאונים שבמרדכי ע"ש: **ומ"ש** יעמיד מבני ביתו אצלו כו' פי' כדי שיענו אחריו אמן וכה"ג כתב מהרי"ל וכתב עוד שם שמהר"ם היה מברך על מצות ביעור חמץ כשהיה מוציא גם המסייעין לבדוק בברכתו ע"כ ובמחזורים מצאתי כתוב על זה ולא ראיתי לנהוג כך עכ"ל:

וכתב עוד במהרי"ל ויטהר ידיו ע"י נטילה טרם שיברך על הבדיקה ומהרש"ל כתב דדוקא כשכן אינן נקיות אבל כשהן נקיות ה"ל מנכסי רוח מ"מ אחשר לומר טעם אחר מאחר דבדיקת החמץ באה לטהרת הרגל והיא מצוה הקודמת ע"כ ראוי להחמיר בה ולעשותה בנקיון עכ"ל ובתשובה סי' פ"ו מסיק מ"מ ע"י היסך ושפשוף עדיף עכ"ל:

תלג והבדיקה צריך שתהיה לאור הנר וכו' ברייתא בפ"ק דפסחים וכתב הרא"ש ומיירי דוקא אם היה טרוד ולא בדק בלילה כדאיתא בירושלמי וכי יש חמה בלילה תיפתר בשלא בדק כדתנן לא בדק אור לי"ד בודק י"ד שחרית הדא אמרה אפילו ביום צריך לבדוק לאור הנר ואפילו בבית שיש בו אורה עכ"ל ופירושה כפי הגראה מדברי הרא"ש הוא דהמקשה הוה קיים ליה דאינו רשאי לבדוק באור י"ג לאור הנר דדוקא אור לי"ד בודקין תנן והיה סבור נמי בלא בדק בליל י"ד ובודק ביום י"ד דעדיף טפי לבדוק לאור החמה ולכך קאמר וכי יש חמה בלילה והא ולאי ביום היא וא"כ קשיא ממ"נ אי ביום י"ג אפילו לאור הנר לא יבדוק ואי ביום י"ד לאור החמה אמאי לא הא עדיף טפי מלאור הנר ומשני בשלא בדק כו' כלומר אור הנר עדיף טפי כדי לבדוק במחבואות ובחורים וזהו שמסיק הדא אמרה אפילו ביום צריך לבדוק לאור הנר מפני המחבואות והחורים ואפילו בבית שיש בו אורה זולתי מכסדרה שאורה רב שא"ל נר ועל פי זה מתיישב לשון רבינו שכתב אפילו אם בודק ביום שנתקשו בה רבים וגם הב"י ופי' מה שפירש ולענ"ד דעתי נראה דאחר שכתב רבינו לשון הברייתא שאין בודקין אלא לאור הנר וכו' והיה עולה על לבו לומר דה"פ אין לבדוק בלילה אף לאור הלבנה שאורה רב יותר מאור הנר ואף לאור החמה ביום י"ג אעפ"י שאורה רב עוד יותר אף מאור הלבנה ומל"ל שאין לבדוק ביום י"ג לאור הנר וכמו שעלה ע"ד המקשה בירושלמי דטפי עדיף לבדוק ביום לאור היום מלאור הנר ומינה הוה משמע אבל ביום י"ד היכא דלא בדק בליל י"ד עדיף טפי לבדוק ביום לאור היום על כן אמר אפילו אם בודק ביום כו' כלומר פי' ולא לאור החמה אף בבודק ביום קאמר ולא לאור החמה דבאינו בודק ביום היא כגון ביום י"ג שזה אינו אלא אפילו אם בודק ביום והיינו דמסיק בירושלמי הדא אמרה אפילו ביום צריך בדיקה לאור הנר דעדיף טפי מאור החמה ופי' זה בדברי רבינו ברור כאור החמה והשתא לפי זה ביום י"ג אין לבדוק כלל לדעת רבינו וכ"כ הרמב"ן להדיא בספר מלחמות וכן משמע במרדכי האריך. וז"ל בעל המאור הא דתניא אין בודקין לאור החמה לא תימא ה"מ בי"ג שיש לו לבדוק לילי י"ד אלא אפילו בי"ד אלא אפילו לאור הנר דבריו דביום י"ג רשאי לבדוק לאור הנר ובאור החמה קאמר דלא מיבעיא דבי"ג אינו רשאי מאחר שלא עבר זמן עיקר מצות בדיקת חמץ לאור הנר שהרי ליל י"ד עדיין לפניו היא אלא אפילו באחרבעה עשר וכן נראה מדברי הרמב"ן שפי' דברי הרז"ה כמו שפירש הר"ן ולענ"ד דעתי נראה שגם דברי הרז"ה אפשר לפרשן בדרך שפירשנו דברי רבינו ומ"ש דלא תימא וכו' ה"פ לא תימא דביום י"ג קאמר דאין לבדוק אפילו לאור הנר דלא אלא יבדוק ליל י"ד שהוא עיקר זמן הבדיקה. ומינה אבל באחרבעה עשר עדיף טפי לבדוק לאור החמה זה אינו אלא אפילו לאור הנר אבל בי"ג אפילו לאור הנר נמי לא ועל זה כתב ומפורש בירושלמי כו' הכל כמו שפי' למעלה בדברי רבינו ולפי' זה מתיישב לשונו שאמר ל"ת ה"מ בי"ג שיש לו לבדוק לילי י"ד דמשמע בפסיטות דס"ל דבי"ג אין לו לבדוק כלל אלא שיש לו לבדוק דוקא ליל י"ד וק"ל. אבן בדברי הרב המגיד מבואר דס"ל פירוש הירושלמי שאמר תפתר בלא בדק דלאו דוקא אלא ה"ה ברוצה לבדוק ביום י"ג יבדוק לאור הנר ומה שהביאו לפרש כן נראה דהיינו מדקא מסיים בירושלמי הדא אמרה כו' דלא איצטריך אלא ע"כ לטפויי אתא דאף ביום י"ג כגי לבדוק באור הנר ולשון אפילו ביום צריך לבדוק לאור הנר היינו לומר דסגי בצריכות בדיקה זו וכן משמע קצת הסדר לשון הברייתא דתני אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה כו' ואי אמרת דלא לאור החמה בי"ד קאמר ה"ל למימר ברישא לא לאור הלבנה דהיינו בלילה ובתר הכי ליתא ולא לאור החמה דהיינו בי"ד כפי הסדר. ולענין הלכה נקטינן כרוב גאונים דאין לבדוק כלל בי"ג אפילו לאור הנר ונראה שאפילו יהיה הבית אפל שגם ביום יוכל לבדוק יפה לאור הנר כמו בלילה אפ"ה כדי שלא תחלוק בין ביעור לביעור וכמ"ש במרדכי ריש פ"ק בשם הירושלמי שאפילו אם כבר בדק ביום י"ג בין לאור הנר ובין לאור היום צריך לחזור ולבדוק בליל י"ד מהאי טעמא וכן איתא בירושלמי להדיא דאפילו בית אפל לא כמ"ש לעיל בסימן תל"א סעיף ג': **ומיהו** אכסדרה כו' שם בגמרא האי אור החמה ה"ד מ"ב בחאר האמר רבא חצר מ"ל בדיקה מכני שהעורבין מצויין שם אלא באכסדרה האמר רבא אכסדרה לאורה נבדקת ל"ל לאורבה דבחדר ודהיכא אי לבהדי אורבה היינו אכסדרה אלא לגדלין משמע דאפילו לכתחלה אינו צריך לבדוק אכסדרה בלילה אלא לאור היום וכן פי' רש"י להדיא וכן מבואר בלשון הרי"ף. אבל הרמב"ם כתב אם בדקה לאור החמה דיו וכ"כ הכמ"ג והכמ"ק. ונראה דס"ל דלשון לאורה נבדקת משמע דיעבד מדלא קאמר בודקין אותה לאורה והא דלא משני תלמודא דאין בודקין לאור החמה לכתחלה קאמר דלא אבל דיעבד ש"ד אפשר משום דמשמע לה לאור הבלבנה ולא לאור האבוקה דאפילו דיעבד לא וכמו שיתבאר בסמוך ה"נ לאור החמה אפילו דיעבד לא ודברי הרא"ש ורבינו התומים ואף ע"ג דכתב הרא"ש ומיירי דוקא אם היה טרוד כו' היינו לאפוקי אם רצה לבדוק ביום י"ג לאורה הנר מ"מ באכסדרה בי"ג לאורה אינו רשאי אלא דוקא בליל י"ד אבל אם לא בדק בליל י"ד ובודק ביום י"ד אין ללמוד מדבריו לא זה ולא זה אבל רבינו ירוחם כ"ה ח"א כתב דאין לבדוק בי"ג באכסדרה לאור היום אא"כ שכח ולא בדק בליל י"ד ואז בודק אפילו לכתחלה לאור היום ומבואר בדבריו שנמשך ע"פ שיטת הרא"ש ע"ש נמצא יש בזה ג' סברות לדעת רש"י והרי"ף אף ביום י"ג יכול לבדוק באכסדרה לאור החמה אפילו לכתחלה ולדעת הרמב"ם אפילו ביום י"ד לכתחלה לא יבדוק אלא לאור הנר וכן מבואר בכמ"ג וכמ"ק וע"ש ולדעת רבינו ירוחם ובנראה שהיא דעת הרא"ש דוקא בי"ג לא יבדוק אבל בי"ד יכול לבדוק אפילו לכתחלה לאור היום לאור החמה ומשמע לי דבי"ג אפילו בדקה לאור היום צריך לחזור ולבדוק בלילה לדעת הרא"ש ורבינו ירוחם שהרי כתבו דוקא אם שכח ולא בדק בלילה ולענין הלכתא כבר כתב המרדכי דמפורש בירושלמי דאפילו באכסדרה ובתי כנסיות ובתי מדרשות שאורן מרובה צריך לבדוק בליל י"ד אף עפ"י שכבר בדק בליל י"ג לאור הנר או לאור החמה והטעם כדי שלא תחלוק בין ביעור לביעור ואע"ג שכתב בכוף דברי

בסימן תרל"ב: **ומ"ש** עשרה שעושין מצוה אחת אחד מברך לבולם פשוט בתוספתא דברכות: כתב הכלבו נהגו במקצת מקומות שמטמינין פתיתין של פת בחורי הבית כדי שימצאם הבודק ויבערם שאם לא ימצא כלום השמו לברכה לבטלה ואמו לא חששו בזה לפי שדעתינו כשמברכין על הביעור לבער אם נמצא (ג):

תלג והבדיקה צריך שתהיה לאור הנר ולא לאור הלבנה וכו' בפ"ק דפסחים (ז:) ת"ר אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה אלא לאור הנר ומקשו בירושלמי וכי יש חמה בלילה ומשני תפתר בשלא בדק כדתנן (יב:) אם לא בדק אור לי"ד בודק י"ד שחרית הדא אמרה אפילו ביום צריך בדיקה לאור הנר:

ומ"ש רבינו אפי' אם בודק ביום אינו מכוון דמשמע דקאמר לא מיבעיא בלילה שאין בודקין לא לאור הלבנה ולא לאור החמה אלא אפילו אם בודק ביום אינו יכול לבדוק לאורם והיכי שייך לומר שאין בודקין בלילה לאור החמה וצריך לומר שהאפילו נמשך לבגון שלא בדק בליל י"ד וכו' כלומר לא מיבעיא אם מוצא עצמו בליל י"ד ואינו רואה לבדוק אז אלא להמתין למחר כדי לבדוק לאור החמה שאינו רשאי וצריך לבדוק בלילה לאור הנר אלא אפילו אם מוצא עצמו ביום י"ד ולא בדק עדיין אינו יכול לבדוק לאור החמה וכבר רמיתי מי שכתב דה"ק לא מיבעיא בני אדם המכבדים בתיהם שבמקרה נמשך להם הביעור וכיון שלא בדקו לבדוק יפה נזהירם שיבדקו עכשיו לאור הנר אלא אפילו אותו שלא בדק עד יום י"ד שהיה לנו לומר כיון שלא כיבד ביתו כלל ידקדק בבדיקתו וא"כ יבדוק לאור החמה ואפ"ה צריך נר ואינו נראה בעיני: **וכתב** הר"ן בריש פסחים איכא מאן דאמר שאם בא להקדים לבדוק בי"ג שרשאי והוא שיבדוק לאור הנר שאפילו ביום צריך אור הנר כדמשמע בירושלמי הלכך כי תנא אין בודקין לאור החמה מיתוקמא או שעבר ולא בדק ליל י"ד או שבא להקדים לבדוק בי"ג וכן דעת הרז"ה וליתא דהתם בירושלמי משמע שאם בא להקדים ביום י"ג אינו רשאי דאמרינן התם ולמה בלילה א"ר יוסי שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה ואמרינן תו התם מבואות האפלים מהו לבודקם בתחלה ביום לאור הנר מילהון דרבנן אמרי לא כמאן דמנהר בלילא מנהר ביממא הלכך ר"ג ב"י ה"ק בשעה שבני אדם מצויים בבתיהן שהם פנויים ובשעה שאור הנר יפה לבדיקה כדאמרן שאורו מבהיק בלילה יותר מביום ולכיכך הם בא להקדים לבדוק ביום י"ג לאור הנר אינו רשאי עכ"ל. ודברי ה"ה בפ"ב כהרז"ה אבל דברי הרא"ש ורבינו מוטים לבדרת הר"ן וכך הם דברי ר"י (עבד"מ סי תל"א) וכ"כ רבינו בס"ס זה בשם רא"ן והכי נקטינן: **ומיהו** אכסדרה כיון שאורה רב וכו' שם (ח.) אמרא דת"ר אין בודקין לאור החמה האי אור החמה ה"ד אילימא באכסדרה הא אמר רבא אכסדרה לאורה נבדקת לא צריכא לאורבה שבחדר ודהיכא אי לבהדי אורבה היינו אכסדרה אלא לגדלין ומכאן יתבאר לך בהדיא דהא דאכסדרה נבדקת לאורה בבודק ביום הוא וכ"כ הרא"ש והרמב"ם וכתב רבינו ירוחם דדוקא אכסדרה אבל בית אחר אע"פ שיש בו אור הרבה צריך לבדקו לאור הנר (ב) ונראה שכתב כן מפני מה שאמרו באורבה שבחדר ולא ביאר כל צורכו שה"ל לפרש דהיינו דוקא לגדלין אבל באמצע החדר בודק לאור האורבה: אין

דמילוק יש כמ"ש י"א שאין לבודק לדבר על מיגמיר דמשמע דרוק אסור משום רפיק אין ברכה לגמר הבדיקה הוא ודאי אחר לכ"ז ומה שכתב הרא"ש הוא דוקא שיהא בעילה נשמוק וקלות ראש שמתוכו לא ישים על לבו לבדוק שפיר ודו"ק ועיין עוד בדרישה:

(ו) בשעה שהוא מבדק ויענו אמרינו אמן:

בדי שישים אל לבו לבדוק בכל המקומות שמכניסין בו המין. ובברכה אחת יכול לבדוק כמה בתים ואם בעל הבית אינו יכול לטרוח ולבדוק בכל המקומות שבבית יעמיד כל בני ביתו אצלו (ו) בשעה שהוא מברך ויתפזרו לבדוק איש במקומו על סמך הברכה שבירך בעל הבית שעשרה שעושין מצוה אחת אחד מברך לכולם:

תלג והבדיקה צריך שתהיה לאור הנר ולא לאור הלבנה ולא לאור ההמה (ה) אפילו אם בודק ביום (א) כגון שלא בדק בליל י"ד ובודק ביום י"ד אפילו הכי צריך לבדוק לאור הנר ומיהו אכסדרה כיון שאורה רב (ג) נבדקת לאורה ואפילו בחדר אין

דרכי משה

(ב) ומהרי"ב כתב דצריך להיות פתיתין וכן נוהגין ומהרי"ל כתב דאם לא נמצא כלום שורפים הכלי שלקח לבער בו כדי לזכור מצות ביעור:

תלג (א) נ"ל דה"ק ל"מ אם בודק בליל י"ד סמוך להשיכה דאז עדיין אור החמה קיים במקצת אלא אפילו בודק בעצם היום אפ"ה אסור לבדוק לאור החמה אבל ב"י כתב דלשון אינו דקאמר אינו מדוקדק ורצה ליישבו בשינויים דחוקים ולא נ"ל לכן לא כתבתי: (ב) ובמרדכי ריש פסחים ע"ש ירושלמי בית הכנסת אע"פ שאורה רב אפ"ה צריכה בדיקה לאור

פרישה

סי' תלג (פ) **אפילו** אם בודק ביום עיין נב"י ובד"מ. ומ"ש כגון שלא בדק כו' המ"ל דאף בבדק כגון שבטל עכבר אחד מהכבוות דצריך לחזור ולבדוק כל הבית: (ב) נבדקת לאורה פירוש ואפילו לכתחלה בודק ביום לאורה גמרא ומהרש"ל ז"ל וכן פירש"י בפ"ק דף מ' ע"ל אבל הרא"ש והר"ן כתבו שם בסוגיא דדוקא בדיעבד אי לא בדק

אין בודקין לאור האבוקה ברייתא כתבתי בכמוך : **וכתב** מפני שאינו ומ״ש ע״כ מיהגיס ח״ת ז״ל וכו׳ סס וכ״כ הגהות מיימון בפ״ב :

ובודק בכל המקומות שיש לחוש שמא הכניסו בהם חמץ כגון אוצרות יין וכו׳ עד וסברין יהודי לעכו״ס ח״ל בדיקה כלל הכל בפ״ק דפסחים אך מ״ש ומטעם זה כל חדרי הבית והעליות צריכין בדיקה וכו׳ הס דברי עצמו גם מ״ש אבל הגבוהין שאין יד האדם מגעת סס ומכוכין פחות מג׳ טפחים הס דברי עצמו בדברייתא לא קתני אלא הגבוהים והנמוכים כתס . וגבי אוצרות שמן כתב הר״ן מוכיח בגמרא דאפילו במסתפק ממנו ח״ל בדיקה לפי שיש קבע לכיפוקו ולא נתפרש זה בהלכות ואפשר דהיינו טעמא דכיון שנהגו עכשיו להדליק בשמן ה״ל אוצרות שמן כבית הנרות דצריך בדיקה וכ״כ רבינו ירוחס :

ובחור שבין יהודי לעכו״ס וכו׳ תניא בגמרא בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו פליטו אומר כל עיקר אינו בודק מפני הסכנה שמא יאמר עכו״ס כשפים הוא עושה לו ואף על גב דשלוחי מלוה אינן ניזוקין היכא דשכיח היזקא שאני וכתב הרא״ש וכיון דסכנה הוא עבדינן כפליטו וכ״פ הרמב״ם :

ומ״ש על הירושלמי שאינו נראה מפני שעיקר תשמיש האדם הוא למעלה מי׳ י״ל דהגחת חמץ בחורין ובזיזין התינוקות מצויין בו יותר מהגדולים וכיון דקטנים אין תשמישן אלא בתוך עשרה

אין צריך נר כנגד החלון אבל מצדדין צריך נר : אין בודקין לאור האבוקה (ג) מפני שאינו יכול להכניסו לחורין ולסדקין וגם ירא שמא ישרוף בו הבית ויהא לבו טרוד ולא יבדוק יפה וכתב א״א הרא״ש ז״ל ע״כ נוהגין באשכנז שאין בודקין אלא בנר של שעוה אבל לא בנר של חלב שמא יטיף על הכלים ולא בנר של שומן שמא יטיף על כלי החלב ולא בנר של שמן שירא שמא יטיף על הבגדים וגם אינו יכול להכניסו לחורין ולסדקין : ובודק בכל המקומות שיש לחוש שמא הכניסו בהן חמץ כגון אוצרות יין שמסתפקין מהן ובמקום שמצניעין שם דגים קטנים והמלח והעצים והנרות והתמרים שפעמים שהם כלים בתוך הסעודה והשמש הולך להביא מהם ופתו בידו ומטעם זה כל חדרי הבית והעליה צריכין בדיקה שפעמים אדם נכנס בהן ופתו בידו : (ג) ואוצרות שכר במקום שרגילין בו חשיבי כאוצרות יין להצריכן בדיקה במסתפק מהן אבל אוצרות יין שאין מסתפק מהן ואוצרות שמן אפילו אם נסתפק מהן ומקום שמצניעין שם דגים גדולים אין צריכין בדיקה שאין דרך לכנוס בהן בתוך הסעודה מפני שידוע כמה צריכין לסעודה ומביאין הכל קודם הסעודה וחורי הבית וזיזין הבולטין מן הכותלין שאין גבוהין הרבה ולא נמוכין הרבה צריכין בדיקה אבל הגבוהין שאין יד האדם מגעת שם והנמוכין פחות מג׳ טפחים אין צריכין בדיקה ובירושלמי השיב גבוהים למעלה מי׳ טפחים א ואינו נראה שעיקר תשמיש אדם הוא למעלה מי׳ אלא כדפרישית שאין

בחמצע החדר לאור האבוקה זולתי רבינו ז״ל ויותר יש לדקדק על הרי״ף והרא״ש שלא כתבו רק הברייתא כלשונה ואין האכסדרה והרב רבינו ירוחם העתיק דברי הרא״ש כלשונם ונעמס משום דלא הו״ל מילתא דפסיקא דהכל לפי המצב ולפעמים אף כנגד האבוקה ממש אין אורו גדול וצריך נר ולכך לא נקטו המחברים בדבריהם רק דין האכסדרה שאורו גדול ומיניה נלמד לשאר מקומות שאורו רב וזהו שדקדק הרי״ף והרא״ש וכתבו האכסדרה דנפיש נהוריה כו׳ וכן הרמב״ם והנמשכים אחריו בלשונו כתבו אבל אכסדרה שאורה רב כו׳ ורבא לא הזכיר כן אלא אכסדרה לאורה נבדקת אלא טעמייהו לבאר כן כדי ללמוד ממנו לכל מקום שאורו רב וכך מדוקדק מלשון הרב בעל ציה לדרך שכתב אבל אכסדרה שאורה גדול נבדקת לאורה וכן בכל מקום שאורו גדול ומאיר שם ע״כ . ומה שהעתיק ב״י מלשון ה״ר ירוחם אבל בית אחר אע״פ שיש בו אור הרבה כו׳ לא נמצא לשון זה בספרו וגם תימה שאם יש שם הרבה אור היינו אכסדרה שאורה רב אלא כך היא הנוסחא אמיתית בית שיש בו אורה והיינו כמ״ש הרא״ש מלשון הירושלמי : **ומ״ש** אבל מצדדין צריך נר נראה כל שאינו כנגד אור החלון ממש הוא בכלל צדדין וצריך נר וכן הוא מבואר בפירש״י : **ומ״ש** אין בודקין לאור האבוקה מפני שאינו יכול להכניסה לחורין שם בגמרא משמיה דר״ל בר יצחק : **ומ״ש** וגם ירא שמא ישרוף הבית שם בגמרא משמיה דרב פפא גם הרא״ש ורבינו ירוחם הביאו שני הטעמים האלו אבל הכמ״ג והכמ״ק לא הביאו אלא דברי רב פפא נראה דסבירא ליה דטעם זה עיקר שאע״פ שבודק בחורין ובסדקין בנר יחידי אף על פי כן אין לו לבדוק באבוקה בשאר מקומות מכני שהוא ירא וכו׳ ודעת הרא״ש ודעימיה שלא הביאו טעמא דרב פפא להוד כמו הכמ״ג וכמ״ק ירא״ה משום דהוה סד״א דלא כגי האי טעמא אלא שלא לבדוק באבוקה בחורין ובסדקין מפני שהוא ירא שמא ישרוף וכו׳ אבל בשאר מקומות אינו ירא ויכול לבדוק לכך קאמרי דבחורין בלאו טעמא דשמא ישרוף אינו יכול להכניסו לחורין ומעתה האי טעמא דרב פפא הוי אפילו לשאר מקומות שבבית . ועוד איכא ב׳ טעמים בגמרא רב זביד אמר זה אורו לכניו וזה אורו לאחריו רבינא אמר האי משך דהורא והאי מקטף אקטופי ולא הובאו במחברים זולתי בהגהת מיימוני פ״ב וכבל בו . ונראה דמפני טעמים אלו אין לאסור אלא לכתחלה אבל בדיעבד הו״ל בדיקה מעליתא אם לא מטעם דר״נ בר יצחק ורב פפא דלא מהני הבדיקה אפילו בדיעבד ולכך השמיטו המחברים הני טעמי דרב זביד ודרבינא . וכתב מהר״י וויל״א דב׳ נרות הוי לאבוקה ואין לבדוק אלא בנר יחידי וכ״כ בדרשות מהרי״ל משם הכמ״ק ואיתיה באגודה כדק ערבי פסחים לענין הבדלה וכן בדוקה תחלת סימן רס״ו כתב בנר אחד צריך לבדוק עכ״ל : **וכתב** הרא״ש על כן וכו׳ כלומר דהכא נמי כמו כן יש לחוש שהוא ירא שמא יטיף על הכלים וימהר לבדוק ולא יבדוק יפה וכך מבואר בתשו״י שכתב שהוא ירא שמא יטיף כו׳ ע״ש וכן נמצא בהדיא בתקנת כפרי רבינו והכל בו האריך בזה ומ״ק בשם הראב״ד כהרא״ש דבוקה בשל שעוה ושכן עמא דבר . ומ״מ נראה דבהני הוא בדיקתו בדיקה בדיעבד אלא לכתחילה הטוב והנאות לבדיקה הוא שעוה כמ״ש הרא״ש והכל בו בשם הראב״ד והאריך בזה וגם נתן טעם לאותן שבודקין בשמן : **ובודק** בכל המקומות כו׳ בפ״ק דכסחים ולשון הרמב״ם והסמ״ג וסמ״ק ובית דגים קטנים כו׳ וכיוצא בהלו צריכין בדיקה שמכניסין בהן חמץ ואם ידוע בודאי שלא הכניס שם חמץ ח״ל בדיקה ע״כ . וז״ל הרוקח זה הכלל תתפש בידך כל דבר שאין קבע ומסתפק ממנו צריך בדיקה כדאמר רב חסדא בית דגים קטנים יש לבדוק ולא גדולים אבל בית המלח ובית העצים או מקום כבשים או ירקות שיש לו ומקום גבינות צריכות בדיקה יפה עכ״ל וכתב הכל בו וצריך ללמוד לבני הבית לבבד תחת המטות והתיבות כי פעמים שהחמץ נגרר שם בפי התרנגולים או בסיבה אחרת ונשאר שם עכ״ל ונראה לי דוקא בהדר שאין רגילין לאכול והוי כפק חמץ ולכך תלינן לקולא דכגי בכבוד אבל לא בודאי חמץ ומה״ע ג״כ צריך לבדוק תחת המטה והספסלים בחדר שרגילין לאכול שם ולא סגי במה שמכבדין לשם וכ״כ מהר״י ווי״ל וכתב עוד מהרי״ו וצריך לבדוק בית יד של התינוקות וכן בית יד שלו כו׳ . וכתב בהגהת ש״ע וכן הכיסים : **ומ״ש** ואוצרות שמן אפילו אם נסתפק מהן אינו מוכרח דהרמב״ם והסמ״ג וסמ״ק וכל בו כתבו דאוצרות יין ושמן שוין בדין דבמסתפק מהן צריך בדיקה גם מלשון הרי״ף והרא״ש והאגודה בפ״ק דפסחים משמע הכי וכבר כתב בעל מגדל עוז שהרי״ף והרמב״ם היו גורסים בגמרא גירסא אחרת וכן נראה עיקר ולא כמ״ש המגיד שע״ם הוא בדברי הרמב״ם גם לא כהגהת כמ״ק שהגיה בדברי ר״י ט״ע ואוצרות שמן ויין הנעולים ולא קאי נעולים אלא אין דוגמת מה שתיקן ה׳ המגיד בדברי הרמב״ם וכל זה מפני שלא היתה גירכתם גירכת כפרדייתא ולשיטתן נמשך גם רבינו שפסק הדין כפי גירכתינו בגמרא ולא חש למה שמשמע מדברי הרי״ף והרא״ש כדברי הרמב״ם . ורבינו ירוחם הביא שני הסברות וכתב וחילוק זה תלוי במה שעתה מכתפקים משם להדלקה וה״ל כבי קירי כך מלאתי במאמר חמץ עכ״ל וכה״ג כתב גם הר״ן והגהות כמ״ק . ולענין הלכה נ״ל דאף בגבולינו שאין נוהגין להדליק בשמן אפ״ה יש להחמיר ולבדוק במסתפק מהן מאחת שהרבה גאונים היו גורסים גירסא אחרת כמ״ש לעיל ועל פי אותה גי׳ אוצרות יין ושמן שוין בדין זה : **ומ״ש** ואוצרות שכר במקום שרגילין וכו׳ דבמקום שאין רגילין אפילו במסתפקי׳ מהן ח״ל בדיקה : **אבל** הגבוהים שאין יד האדם מגעת שם רש״י והר״ן כתבו הגבוהים יותר מדאי והנמוכין יותר מדאי ואינן נוחין להשתמש ורבינו כתב הגבוהות שאין יד האדם מגעת שם להשתמש והנמוכין פחות מג׳ טפחים דכתרעא סמיכתא דמי ואינו נוחה להשתמש עליו : **ומ״ש** בירושלמי חשיב גבוהים למעלה מי׳ טפחים ואינו נראה יש לדקדק מפרק כיצד משתתפין בפלוגתא דרב ושמואל דלזה בשלשול ולזה בזריקה מבואר שם דכל שגבוה י׳ טפחים אין תשמישו בנחת אלא בזריקה וכמ״ש גם רבינו למעלה בסימן שע״ה גם מהרי״ל הביא ראיה מפירש״י לשם שכתב וכי גבוה כותל עשרה לא חזי לתשמישתא דאחר . אמנם יראה דאין מכאן ראייה כלל דדוקא בתשמישין כבידין לא חזי בגובה י׳ אלא בזריקה אבל בתשמישין קלים חזי שפיר והכי איתא התם מתקיף לה רב פפא ודילמא כשרבים מכתפין עליו בכומתא וכודרא וכו׳ מבואר לשם ופירש״י מעתה בפתיתי חמץ שבחורין פשיטא דניחא תשמישתיה טפי מכומתא וכודרא וצריכין לבדוק אחריהן אף בגבוה מי׳ ע״ש בסוף (דף כד) : **לשון** הב״י ומ״ש על הירושלמי שאינו נראה מפני שעיקר תשמיש האדם הוא למעלה מי׳ י״ל דהגחת חמץ בחורין וזיזין לצריכין בדיקה אלא כשאינן גבוהין יותר מעשרה ע״כ ואין לסברא זו עיקר בתלמוד ובמחברים . ועוד דבכל בו כתוב בשם הראב״ד שבמקום שרגלו של תינוק מצויה וידו מגעת שם צריך בדיקה אפילו בחורי הבית התחתונים אלמא דעיקר תשמיש חורין שהוזכר בברייתא בגדולים הוא . מיהו נראה לייסד דכל שהוא למעלה מעשרה דעת הוא להשתמש

דרכי משה

לאור הנר שלא תחלק בין בדיקה לבדיקה מיהו בתלמוד שלנו קאמר אכסדרה לאורה נבדקת עכ״ל משמע דלפי תלמוד שלנו חדר שיש לו אור הרבה דינו כדין אכסדרה :

(ג) וכתב מהרי״ל בשם האגודה אי הנר נעשה קליעות דינו כאבוקה וע״ל סי׳ רצ״ח :

אמנם

פרישה

בדק בלילה לו בודקים ביום לאורה ומ״ל להדליק נר אבל לכתחלה צריך לבדוק בלילה וסוכיסו בן מסירושלמי ולפי מה שכתבתי לעיל אמ״ש רבינו גם היא שעה ידועה שכל אדם מלוי כו׳ שמ״מ בהאי טעמא דאפילו אכסדרה כו׳ מוכח ג״כ מרבינו סבר שלכתחילה צריך לבדוק בלילה :

(ג) ואוצרות שכר כתב שכר מן התמרים היה :

דרישה

ולא הוה ברכה לבטלה לפי שדעתו כשמברך על ביעור לבער אם ימצא וכן הגהיג מהרש״ל וכעם על המניחין שמא יטלנו עכבר . וכתב המרדכי שצריך לבבד הבית קודם הבדיקה והבית דאיה לבר וכתב רמ״א הכיסים ובתי היד של בגדים שנותנין לפעמים ממן בתוכן צריכין בדיקה :

משוש

גג

חדושי הגהות

תלג א שמעתי שיש מקשי׳ על דברי רבינו מרב הונא אמר רב נחמן דבפרק חלון גבי כותל שבין ב׳ חצירות שהוא להצר א׳ גבוה י׳ ולשני אין גבוה י׳ שנותנין תשמיש הכותל לאותן שאינו גבוה לו י׳ משום דלדידיה הוי תשמיש בגדת ולהבירו בקשה ופסקו רבינו לעיל בסי׳ שע״ה והיינו כדברי הירושלמי דלמעלה מי׳ לא ניהא תשמישתיה ול״ב

להשתמש בו שאין צריך לשוח כל עיקר מ"כ יד כל אדם שבבית משתמש שם ואם היה שם חמץ כבר נטלוהו משם ואינו דומה לשאר חדרי הבית ועליות שאין יד כל אדם רשאין להשתמש שם ואינו ודאי שנטלוהו משם אבל בחורין שיד כל אדם משתמש שם עשאוהו כרפת בקר דתלינן לקולא לומר דאם היה שם חמץ כבר ביטל משם ונאכל וכן בנמוכין לגמרי דאין משתמשין שם כל עיקר עשאוהו כמתבן ואין צריך בדיקה אבל אמצעית כיון דצריך להשתמש שם וגם אין נוח כל כך להשתמש שם איכא למיחש שמא יש שם חמץ שלא נטלוהו זו היא סברת הירושלמי על פי דרכו של רבינו ומכל מקום העיקר כדברי רבינו וכ"כ הרא"ש ורבינו ירוחם וכן משמע בפירוש רש"י והר"ן שהבאתי בסמוך וכך נראה מדברי מהרי"ל שכך היא מסרתו: **גג** היציע והמגדל שהוא משופע פירוש גג היציע וגג המגדל. ואמר להוא משופע בלשון יחיד משום דשם גג אחד הוא וכן פי' בית יוסף והכי איתא בברייתא להדיא גג היציע וגג המגדל וכ"כ הרא"ש ורבינו ירוחם והרוקח וכן פירש רש"י שם אבל בהרי"ף וברמב"ם ובסמ"ג וסמ"ק ותי"ודה לא הוזכר מגדל כלל אולי לא היה כתוב בגירסתם רק גג היציע: **ומ"ש** אפילו הוא בתוך הבית כ"כ הסמ"ג והסמ"ק והיינו משום דקשיא להו למה לא נקט סתם גג משופע אלא רבותא קאמר דאפילו גג יציע שבתוך הבית וכ"ש שאר גגין שהעורבים מצויין שם: **ומ"ש** וכן חצר אינה צריכה בדיקה לפי שהעופות וכו' אחצר דשליק מיניה קאי מאי טעמא ורצונו לבאר דלא תימא דוקא רפת בקר ולולין שהוא מקום דירתן תלינן לומר דודאי אכלוהו אבל לא בחצר לכך אמר לפי שהעופות הבטין עלי אוכל לא יגיעו שום חמץ שלא יאכלוהו אם הוא באפשרות שיגיעו לתוכו ולכך אף בחצר שהוא פתוח מלמעלה כבר בא העורבין המצויין שם ואכלוהו וכן אינה הפש להדיא מ"מרא דרבא: כתב רבינו ירוחם וכתב הרשב"א דקרקע הבית שתרנגולים מצויין שם אין צריך בדיקה ע"כ מיהו במקום שרגילין לאכול כל השנה דאי אפשר שלא יפול שום חמץ בשעת האכילה הרי יש שם ודאי חמץ ובודאי חמץ לא תלינן לומר שנאכל הכל כל זמן שלא ידענוהו שנאכל וכמו שיתבאר בס"ד: כתב הרמב"ם אמצע החצר אין צריך בדיקה וכ"כ הסמ"ק והסמ"ג ואחריהם נמשכו מהרי"ל ומהר"י וויי"ל אבל הרי"ף והרא"ש ורבינו ירוחם והאגודה כתבו בהחמת חצר אין צריך בדיקה כלשון הגמרא וכמ"ש רבינו וגראה לי דדעת הרמב"ם ודעימיה דלמאי דאסקא בגמרא אלא לגדדין חוזר לגמרי ממה שתירץ תחלה ל"ל לאחובה שבחדר אלא אף בחצר קאמר דאין בודקין לאור החמה והא דקאמר אין צריך בדיקה היינו דוקא באמצעה אבל בגדדין כלומר בחורין שבגדדין במקום שאין אור החמה מאיר שם כל כך שאין לתלות שם בעופות צריך לבדוק לאור הנר דוקא ומוכח כן מדקאמר אלא ולא קאמר לא לגדדין משמע דחוזר לגמרי ממה שתירץ תחלה ומשמע במהרי"ל דברפת בקר נמי אם יש שם חור וכה"ג בשימשו בהן חמץ צריך בדיקה וגראה לי דכ"ש הוא מחצר דכיון דבחצר אין תולין בעופות שיאכלו מה שבחורין אע"פ שדרכן למשמש בחורין קל וחומר בבהמות:

כתב הסמ"ק והאגודה הא דחצר אין צריך בדיקה היינו ר"ל מכפק חמץ אבל בודאי חמץ צריך לבער וכן נראה ממה שכתב הרמב"ם והסמ"ג ושאר מהגדולים דרפת בקר ולולין אין צריך בדיקה היינו דוקא מספק חמץ וכו' והשתא כל מה הוא דאם רפת בקר ולולין שהם מקום דירתן לא תלינן לומר דאכלוהו קל וחומר לאחר. וגראה שטעם דין זה משום דאין ספק מוציא מידי ודאי וכן משמע לקמן בסימן תל"ח דמטעם דאין דרכו של עכבר לברר צריך לבדוק אחר הכבר שהכנים העכבר ואין מחלק בין כשהכבר אינו גדול דתלינן לומר דאכלו כמו שמחלק בסימן תל"ט אלא ע"כ דבודאי חמץ צריך בדיקה ולא תלינן לומר דאכלו דאין ספק מוציא מידי ודאי ע"פ דכבר בדק וכבנים המץ בידים. ויש לתמוה דבהגהת מיימוני בפרק רביעי כתב ריב"ק היה אומר להשליך חמץ במקום הפקר וכו' מיהו קודם זמן איסורו יכול להשליך לכל מקום שהעורבים מצויים שם הואיל ולא נאכר בהגאה ובהא מיירי הא דאחר אין צריך בדיקה ואם ימצא חמץ באחר אחר זמן איסורו אסור להניחו שם כדי שיקחוהו העורבים דעיקר ביעור חמץ שריפה עכ"ל הנה שמתיר להשליך חמץ קודם זמן איסורו ואין צריך לבדוק אחריו אף ע"ג דבידוע הוא שהשליך שם חמץ ולא ככל הגאונים לעיל. וגראה לומר דהיינו דוקא באחר שבתלמוד ודינו כמקום הפקר לענין חמץ הנשלך לשם כאילו נשלך למקום הפקר ולא חיישינן לשמא ישאר שם קצת חמץ לאחר זמן איסורו שאינו עובר עליו בשמונה במקום הפקר ומ"מ אע"פ שהמקום הפקר אם מצאו שם אחר זמן איסורו יבערנו דהיינו העיקר ביעור חמץ שריפה אבל באחר המיוחד לאדם אחד מודה דבודאי חמץ צריך לבדוק ולבערו ומק"ו שאין להשליך שם חמץ דשמא ישאר ממנו תוך זמן איסורו ואז יהא עובר עליו כיון שהחמץ ברשותו ובכה"ג כתב רבינו בסימן תמ"ג ויכול להאכילו לבהמה חיה ועוף ובלבד שיעמוד עליהם כו' דהיינו דוקא בשמאכילין ברשותו. ומטעם זה נמי צריך בדיקה כשהכנים חמץ בחצירו שאולי כבר הכניעו מעופות ממנו. וגראה לי שמפני זה דקדק הרמב"ם וכתב בביאור גבי רפת בקר ולולין והדומין לו דבודאי חמץ צריך בדיקה ולא כתב כן להדיא גבי חצר והיינו משום דלא פסיקא מילתא גבי חצר כיון דבחצירו מיוחד לאדם אחד א"צ בדיקה וכדפרישית וגראה זה היתה דעת הב"י בש"ע שלו שבאן פסק כרמב"ם וכמ"ק דבודאי חמץ צריך בדיקה ובסימן תמ"ג פסק דיכול להשליכו ובלבד שיעמוד עליהם וכו' ובסימן תמ"ה פסק דיכול להשליכו למקום שהעורבים מצויין שם וכו' לא כתב שיעמוד עליהם ושעמו בסימן תמ"ה חיירי בשמשמע בלשונו שם להדיא וכדפרישית ובהגהת ש"ע הסיג עליו בסי' תל"ג וכ"ל דהעיקר כדברי ב"י וע"ל סוף סימן תנ"ט: לשון מהרי"ו אמצא חצר אין צריך בדיקה אבל אם יש שם חמץ ודאי צריך לבערו כדאיתא בהגהת מיימוני ומש"ה יזהר קודם הפסח אלא ישליך התבואה בחצר לתרנגולים במקום שהוא לא שמא יחמיץ ושאר לשם בתוך הפסח וכ"ש שיזהר מזה תוך הפסח ע"כ וכ"כ מהרי"ל ומהר"ש: **הור** שבין יהודי לחבירו כו' ברייתא בפ"ק ופירש"י עד מקום שידו מגעת כגון שהכותל עד הרבה. והא דצריך לבטל השאר אע"ג דא"א להשתמש שם היינו משום דחייישינן שמא נתגלגל החמץ ברחוק אבל בודאי חמץ צריך להוציאו דה"ל כמטמין בבור:

ומ"ש ושבין יהודי לעכו"ם אין צריך בדיקה כלל דברייתא שם פלוגתא דת"ק ודפליגי ופסק כפליגי וכ"כ הרא"ש וכן פסק הרמב"ם לפי גירסת הדפוס אבל בספר הרמב"ם כתיבת יד לא הוזכר כלל דין חור שבין יהודי לעכו"ם וכך היתה נוסחת הרב המגיד ופירש הוא ז"ל דדעת הרמב"ם דאף בין יהודי לעכו"ם דינו כמו בין יהודי לחבירו. אבל הסמ"ג וסמ"ק והר"ן והרוקח ורבינו ירוחם פסקו כפליגי כדברי הרא"ש ורבינו והכי נקטינן: **כותל** שנשתמשו בו חמץ בחורין ולסדקין מפני הסכנה מאי סכנה אי נימא סכנת עקרב כי משתמש היכי משתמש ל"ל דנפל למה לי בדיקה והתנן חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער התם שאין הכלב יכול לחפש אחריו הכא כשהכלב יכול לחפש אחריו ופירש"י דנפל אם נפל הבנין אין מחייבין אותו לבדוק את גל האבנים אלא לחברתית העין אבל לא להכנים ידו ביניהן ומתחלה כשהיה הכותל קיים נשתמש בחורין ועכשיו נפל ויש שם סכנת עקרבים שדרכן להמצא באשפות ובגלים ומקשינן בגמרא והא אמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקין אמר רב אשי שמא תאבד לו מחט ואתי לעיוני בתרה ופירש"י שמא תאבד לו מחט קודם לכן ואתי השתא לעיוני תרה וכיון דמתכוון אף למהט לאו שליח מצוה הוא וניזוק ופריך וכה"ג לאו מצוה הוא ומשני דילמא בתר דבדק אתי לעיוני בתרה ופירש"י בתר דבדק וגמר את כל המצוה אתי לעיוני בתרה. וכתבו התוספות הכא כשהכלב יכול לחפש אחריו ולכך אינו פטור אלא מפני הסכנה והא דמשמע גבי מפולת דאם הכלב יכול לחפש אינו כמבוער וצריך לבערו ולא מיפטר מפני סכנת עקרב אומר ר"י שאני התם דודאי איכא חמץ הטריחוהו חכמים להשכיר פועלים במרא וחצינא אבל הכא שאין החמץ ידוע לא הטריחוהו עכ"ל וזה מבואר כדברי רבינו אבל הרי"ף והרא"ש לא כתבו אלא מתניתין דפרק כל שעה ומה שנאמר עליה שם בלבד ולא הזכירו דבר ממה שנאמר בפ"ק ותמהני למה לא הזכירוה דאף על גב דר"נ ב"י מוקי לההיא ברייתא בלוקימתא אחריתי דמאי סכנה סכנת עכו"ם מ"מ אוקימתא קמייתא לא נדחית ואפשר דר"נ ב"י מודה בה לענין דינא ועוד דהא רב אשי אתי לשנויי מאי דאקשו עלה דההיא אוקימתא אלמא הכי ס"ל:

ומ"ש גבי גג היציע והמגדל דטעמא מפני שהוא משופע אתרווייהו קאי ונקט לשון יחיד משום דשם גג אחד הוא וכן פירש רש"י גג היציע אע"פ שהוא נמוך הואיל ומשופע מ"מ לבדוק אבל שאר גגין שלהן לא היו משופעין וכתב עוד גג המגדל משטיי"ר של עץ שנותנין לתוכו כלים ואוכלים תוכו צריך בדיקה ולא גגו:

ומ"ש רבינו לפי שהעופות לא יגיעו שם חמץ וכו' לא קאי אלא לאחר ולול של תרנגולים דבאחר נמי שייך טעמא דעופות כדקאמר בגמרא מפני שהעורבים מצויין שם וכ"כ ר"י אבל דאחר אינה צריכה בדיקה דה"ה לקרקע הבית שתרנגולים מצויין שם. אבל רפת בקר פי' רש"י שאם היה שם חמץ הבהמות יאכלוהו: ומתבן. בית התבן דמה דרכו של חמץ שם: וכתב הר"ן דהא דאחר אינה צריכה בדיקה דוקא אמצע של אחר אבל חורין צריכין בדיקה וכ"ד הרמב"ם וכ"כ סמ"ק ואמצע האחר אין צריך בדיקה וכתב שם גראה הר"ל מספק חמץ אבל ודאי חמץ לא (ד) ובהגהות כתב קודם זמן איסורו יכול להשליכו בכ"מ שהעורבים מצויים שם הואיל ועדיין לא נאסר בהגאה ובהכי איירי הא דאחר א"צ בדיקה ואם ימצא חמץ אחר זמן איסורו אין להניחו שמא כדי שיקחוהו העורבים דעיקר ביעור חמץ הוא כמבוער הרי"ף ורש"י שאם היה שם חמץ הבהמות יאכלוהו: ומתבן. בית התבן דמה דרכו של חמץ שם: וכתב הר"ן דהא דאחר אינה צריכה בדיקה דוקא אמצע של אחר אבל חורין צריכין בדיקה וכ"ד הרמב"ם וכ"כ סמ"ק ואמצע האחר אין צריך בדיקה וכתב שם גראה הר"ל מספק חמץ אבל ודאי חמץ לא (ד) ובהגהות כתב קודם זמן איסורו יכול להשליכו בכ"מ שהעורבים מצויים שם הואיל ועדיין לא נאסר בהגאה ובהכי איירי הא דאחר א"צ בדיקה ואם ימצא חמץ אחר זמן איסורו אין להניחו שמא כדי שיקחוהו העורבים

דעיקר ביעור חמץ הוא שריפה עכ"ל ובסי' תמ"ו אכתוב בדעת רבינו בזה:

כותל שנשתמשו בו חמץ בחורין וכו' בפרק כל שעה (לא:) חמץ שנפל עליו מפולת הרי הוא כמבוער רשב"ג אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו הרי הוא כמבוער אמר רב חסדא ואריב"ל בלבו ובפ"ק (ח.) תנא אין מחייבין אותו להכנים ידו לחורין ולסדקין מפני הסכנה מאי סכנה אי נימא סכנת עקרב כי משתמש היכי משתמש ל"ל דנפל למה לי בדיקה והתנן חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער התם שאין הכלב יכול לחפש אחריו הכא כשהכלב יכול לחפש אחריו ופירש"י דנפל אם נפל הבנין אין מחייבין אותו לבדוק את גל האבנים אלא לחברתית העין אבל לא להכנים ידו ביניהן ומתחלה כשהיה הכותל קיים נשתמש בחורין ועכשיו נפל ויש שם סכנת עקרבים שדרכן להמצא באשפות ובגלים ומקשינן בגמרא והא אמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקין אמר רב אשי שמא תאבד לו מחט ואתי לעיוני בתרה ופירש"י שמא תאבד לו מחט קודם לכן ואתי השתא לעיוני תרה וכיון דמתכוון אף למהט לאו שליח מצוה הוא וניזוק ופריך וכה"ג לאו מצוה הוא ומשני דילמא בתר דבדק אתי לעיוני בתרה ופירש"י בתר דבדק וגמר את כל המצוה אתי לעיוני בתרה. וכתבו התוספות הכא כשהכלב יכול לחפש אחריו ולכך אינו פטור אלא מפני הסכנה והא דמשמע גבי מפולת דאם הכלב יכול לחפש אינו כמבוער וצריך לבערו ולא מיפטר מפני סכנת עקרב אומר ר"י שאני התם דודאי איכא חמץ הטריחוהו חכמים להשכיר פועלים במרא וחצינא אבל הכא שאין החמץ ידוע לא הטריחוהו עכ"ל וזה מבואר כדברי רבינו אבל הרי"ף והרא"ש לא כתבו אלא מתניתין דפרק כל שעה ומה שנאמר עליה שם בלבד ולא הזכירו דבר ממה שנאמר בפ"ק ותמהני למה לא הזכירוה דאף על גב דר"נ ב"י מוקי לההיא ברייתא בלוקימתא אחריתי דמאי סכנה סכנת עכו"ם מ"מ אוקימתא קמייתא לא נדחית ואפשר דר"נ ב"י מודה בה לענין דינא ועוד דהא רב אשי אתי לשנויי מאי דאקשו עלה דההיא אוקימתא אלמא הכי ס"ל:

מטה

(ד) אמנם לקמן סימן תמ"ה כתבתי דשרי לזרוק לחצר חמץ קודם זמן איסורו א"כ כ"ש דא"צ לבודקו:

דלא

פרישה

(ד) גג היציע פירוש הסדר נקרא יציע כדאיתא בר"פ המוכר את הבית מאי יציע כו' ופירש רשב"ם והוא בנין נמוך אצל הבית מצידו או מאחוריו כו' ע"ש ובכלא ה"פ גג גג של יציע וכאן אינו ר"ל שהיציע עומד חוץ לבית דא"כ פשיטא דאין צריך בדיקה בגגו דלא יהא אלא חצר אלא ר"ל אפילו עומד בתוך ביתו ומ"ש הטור אפילו הוא בתוך ביתו דיציע מאי קאי וכ"כ בש"מ בהדיא בסי' זה ע"ש וגם נראה דגג בתיהם אף שהיה שוה מ"מ בדיקה דומיא דחצר:

(ה) שהעופות לא יגיעו שם אין צריך בדיקה דאם היה שם חמץ הבהמות יאכלוהו:

(ו) אין צריך בדיקה אלא אם יגיעו שם חמץ הבהמות יאכלוהו:

(ז) אפילו אם אינו גבוה ג' טפחים

מטה החולקת כל הבית וכו׳ בפ״ק דפסחים מטה החולקת כל הבית ומפסקת צריכה בדיקה ורמינהו רשב״ג אומר מטה החולקת בתוך הבית ועצים ואבנים סדורים תחתיה ומפסקת מ״ל בדיקה ל״ק הא דמדליא הא דמתתאי. ופירשו התוס׳ דחולקת בתוך הבית ומפסקת היינו שמונחת בתוך הבית כלומר באמצע הבית וחולקת היינו שמגעת מכותל אל כותל ואינו יכול לעבור מצד אחר אלא ע״ג המטה או ישוח ויעבור תחתיה וקאמר דאין צריך בדיקה לצד הפנימי וכן משמע בירושלמי ובתוספתא דקאמר רשב״ג אומר מטה שהיא חוצצת החולקת בתוך הבית ועצים ואבנים מונחין תחתיה בודק לצד החיצון ואינו בודק לצד הפנימי ומתוך הירושלמי משמע דברייתא דקתני בה עצים ואבנים גרסינן מ״ל בדיקה וה״ל דלא משמע ליה שבשביל כך מ״ל בדיקה אלא משום דאין דרך לשוח ולעבור תחת המטה ומשני הא דמדליא התם צריך בדיקה לפי שרגליה גבוהין ויכול לעבור תחתיה בלא שחייה וכתב עוד התוספות מ״ג במדליא מ״ל דלא ניחא לעלות על גבה וי״ס דגרסי׳ מ״ל בקמייתא ובבתרייתא צריך ולפי גירסא זו נקט עצים ואבנים סדורים תחתיה לרבותא ורש״י פירש דלענין תחתיה מיירי ודברי רבינו כפי׳ ראשון של תוס׳ ב:

מרתף שמסדרין בו שורות של חביות וכו׳ משנה שם (ב.) ובמה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ כלומר במרתף שמסתפק ממנו יין לשולחנו בש״א שתי שורות על פני כל המרתף ובה״א שתי שורות החיצונות שהן העליונות ובגמרא (ח:) אמר רב עליונה ושלמטה הימנה ושמואל אמר עליונה ושלפניה ממנה וכתב הרא״ש יש מן הגאונים שפסקו כשמואל והרמב״ם פסק כרב וכן פסק ה״ר יונה ושיעור דברי רבינו כך הוא מ״ל לבדוק אלא שורה העליונה ואחרת למטה ממנה פי׳ שורה א׳ על פני רוחב המרתף ולא על כל שטח המרתף אלא עליונה הרואה את הקורה ואת הפתח ואחרת למטה ממנה ומ״ש

ג׳ טפחים כדי חפישת הכלב א״צ לבדוק תחתיו כיון שיש בו סבנת עקרב שמצויין בגלים היישינן שמא אחר שישלים בדיקתו שאין עסוק במצוה יחפש אחר (ח) מחט שנאבד לו ויבא לידי סכנה והני מילי בסתם אבל בידוע שיש תחתיו חמץ אם אינו גבוה ג׳ טפחים צריך לבדוק אחריו ולהוציאו משם (ט) במרא וחצינא בענין שאין בו סכנה ואם יש עליו גובה ג׳ טפחים מבטלו בלבו ודיו: מטה החולקת כל הבית (י) מכותל לכותל קאמר רשב״ג אם יש תחתיה עצים ואבנים א״צ לבדוק אלא צדה החיצון שכלפי החוץ ואם אין תחתיה עצים ואבנים אם היא גבוהה בודק אף צדה הפנימי שיכול לעבור תחתיה ואם היא נמוכה א״צ לבדוק צדה הפנימי שאינו יכול לעבור תחתיה וא״א הרא״ש ז״ל לא הביא זה בפסקיו ולא רב אלפס ואפשר [ל] משום שהן דברי יחיד דלרבנן לעולם אינו בודק אלא צד החיצון: מרתף שמסדרין בו שורות של חביות זו אצל זו עד שנתמלא כולו והוזרים ומסדרים שורות אחרות על התחתונות עד הקורה א״צ לבדוק אלא שורה העליונה פי׳ שורה אחת על פני רוחב המרתף ולא על כל שטח המרתף אלא עליונה הרואה את הקורה ואת הפתח ואחרת למטה ממנה ויש פוסקין העליונה כדפרישית ואחרת לפנים ממנה וא״א הרא״ש ז״ל פסק כסברא ראשונה: ירושלמי בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכין בדיקה שמכניסין בהן חמץ בעבורים ובראשי החדשים פי׳ בסעודה

שעושין

תגא כמה חפיסת הכלב ג׳ טפחים ומבואר בדברי המחברים דעד ג׳ ולא עד בכלל דבגובה ג׳ ממש אין הכלב יכול לחפש בכל ויש לדקדק בפחות משלשה למה לא תלינן להקל שהכלב יאכלנו כמו גבי רפת בקר ולולין ויש לומר דהתם תלינן דנאכל כבר קודם זמן בדיקת החמץ אבל כאן דבשעת הבדיקה החמץ עודנו בגל והגל הוא ברשותו ושמא יחפוש הכלב אחריו ויוציאנו לאחר זמן איסורו ויעבור עליו תכף אבל בגל של הפקר אין צריך בדיקה אחריו דאפילו אם יוציאנו הכלב לאחר זמן איסורו אינו עובר עליו כיון שמונח במקום הפקר כדלעיל בסעיף ח׳:

ומ״ש יחפש אחר מחט שנאבד לו הגיה עליו מהרש״ל פי׳ רש״י קודם בדיקה עכ״ל ולי נראה דאין צורך לפרש בדברי רבינו דרש״י לא פי׳ כן אלא למאי דסלקא אדעתיה יחפש אחר המחט קודם שיסיים בדיקתו אבל למאי דמסיק דילמא בתר דבדיק אתו לעיונו בתרא אין חילוק דאף אם נאבד לו אחר שיסיים בדיקתו לאו שליח מצוה הוא בודאי אם נאבדה על ידי הבדיקה אינו ניזוק אפילו יחפש אחר הבדיקה שהרי אם לא יחפש אחריה הרי ניזוק באבידת המחט ושלוחי מצוה אינן ניזוקין בשום פנים ואפשר דגם מהרש״ל לא בא אלא להוציא מלב העושה לפרש יחפש אחר שיסיים הבדיקה אחר המחט שנאבדה לו בתוך הבדיקה וד״ק. ויש לדקדק למה לי לתלמודא למימר גבי הור שבין יהודי לעו״ג דאין צריך בדיקה משום דשכיח היזקא תיפוק ליה מטעמא שמא תאבד לו מחט כו׳ כמו גבי גל. ואיפכא ליכא לדקדק דהא ודאי אע״ג דשכיחי עקרבים בגלים לא שכיחא היזקא אבל היזקא דעלילות עו״ג דשכיחי טובא. וי״ל דעדיפא ליה ה״ט דשכיח היזקא ומ״מ העיקר בדעת רבינו נראה לי דסברא ליה דהאי טעמא דשמא תאבד לו מחט לא כגי אלא בסתמא ולא בחמץ ידוע אבל מטעמא דשכיחא היזקא אפילו בידוע ויש שם חמץ אין צריך בדיקה ותדע שהרי רבינו לא כתב והני מילי בכתם כו׳ אלא בגל וליכא למימר דהוא הדין בחור שבין יהודי לארמאי וכו׳ שאם כן הוא ליה למימר אחר שכתב דין הור שבין יהודי לעו״ג וכן כותל כו׳ אבל כיון שכתב כותל כו׳ משמע שדייהם אלוקים בזה מטעם דפריסת:

ומ״ש ואם יש עליו גובה ג׳ טפחים מבטלו בלבו מצאתי בהג״ה דאלפסי משם רבינו ישעיה אחרון ז״ל והומיל ולא עבר עליו בבל יראה מותר באכילה אחר הפסח שיבטל בלבו ולשם פי׳ רש״י צריך שיבטל בלבו שמא יפקח הגל במועד שמא יפקח הגל במועד וכו׳ אבל כל זמן שלא יפקח הגל אינו עובר עליו וכ״כ הר״ן ושכך תניא במכילתא. אכן מצאתי בהג״ה מהר״ם מינלשט״ט ז״ל אני שמואל פירשתי דברי רב אבדא דמדאורייתא צריך לבטלו ואע״ג דמדרבנן ה״ה כמבוער שלא יבא לאכלו בפסח שהרי עמון הוא מ״מ עובר הוא בבל יראה ובל ימצא ובל יטמין וצריך לבטלו ולהיפך שמעתי אבל כן עיקר כמו שפירשתי עכ״ל וכ״ל דלדעתו צריך לפרש המכילתא דוקא שנפלה עליו מפולת גדולה כ״כ שאין בידו לפקח הגל והוא אבוד ממנו ומכל אדם שהוא מותר דלא קרינן ביה שלך אבל מתני׳ דמיירי בשאין הכלב יכול לחפש אחריו אבל ביד כל אדם לפקח הגל שהוא קטן וזה דומה למטמין בבורות ועובר עליו דאורייתא אם לא יבטל וכדומה לזה פי׳ הרמב״ן בפי׳ התורה וכן נראה עיקר וכ״כ בסמ״ק ס״ס צ״ח וצריך לבטלו בלבו משום בבל יטמין ע״כ הנה מבואר דמשום בל יטמין דהוא איסור דאורייתא כתבאיה בפ״ק יכול יטמין ת״ל לא ימצא צריך לבטל ויש ללמוד מכאן דכל היכא דצריך לבטלו דאורייתא אי לא ביטלו והוא אחר זמן איסורו צריך לפקח הגל ולהוציאו משם ולבערו אבל אם מ״ל לבטל אלא מדרבנן וזמן הביטול כבר עבר אין עליו שום חיוב מעתה וכן

מטה רמוי להורות: החולקת כו׳ ברייתא בפ״ק ושם האריכו רש״י ותוס׳ בביאור הסוגיא ומבואר שם בתוס׳ בפי׳ הראשון ולפי גירסת הספרים וכדמשמע מתוך הירושלמי דאין חילוק כלל בין יש עצים ואבנים תחתיה אם לאו אלא אם היא גבוהה צריך בדיקה ובנמוכה מ״ל בדיקה ולפי האי נמי שכתבו התוס׳ הוא להיפך דבגבוהה אין צריך בדיקה ובנמוכה צריך בדיקה דאיהא לעלות על גבה לצד הפנימי ואינ ספרים דגרסינן וכו׳ כך הדין כמו לפי האי נמי ואין חילוק בין יש עצים כו׳ וא״כ דברי רבינו דמחלק בין יש עצים ואבנים תחתיה לעולם מ״ל לבדוק כו׳ אי אפשר לייחסם ע״פ פירושים אלו שכתבו התוספות גם אי אפשר שסובר כפירוש רש״י שהרי רבינו כתב כדברי התוס׳ דלענין לצד הפנימי דוקא איירי רשב״ג אי צריך לבדוק ודלא כרש״י דפי׳ דלענין תחתיה קאמר וגם רבינו כתב מטה החולקת כל הבית מכותל לכותל וזהו פירוש התוספות ודלא כרש״י שפי׳ החולקת תשמישי הבית ע״ש ונראה לפע״ד דדברי רבינו הם כפר״ח שהביאו התוספות דלדעתו כן הדין בבית עצים ואבנים תחתיה אפי׳ גבוה מ״ל בדיקה אבל אם אין עצים ואבנים תחתיה אם היא נמוכה אז ודאי נמי מ״ל בדיקה ואם היא גבוה צריך בדיקה. והב״י כתב וז״ל ודברי רבינו כפירוש הראשון של התוספות ע״כ ודבריו תמוהים בעיני הכל. וכ״ל לייחס דבריו שהיה עולה על דעתו שמ״ש התוס׳ בפי׳ הראשון דלא משמע ליה שבשביל כך מ״ל בדיקה אלא משום דאין דרך לשוח וכו׳ היינו מטעם שאם נפרש דבשביל עצים ואבנים שתחתיה מ״ל בדיקה מ״כ קשיא פשיטא דהיאך יבא החמץ לשם כיון שאי אפשר לעבור תחתיה אל לצד הפנימי אלא ודאי אף כשאין בה עצים ואבנים מ״ל בדיקה משום דאין דרך לשוח והא דנקט ועצים ואבנים כו׳ פירשו או עצים ותהיה הוי״ו המדבקת במקום או המחלקת ובדרך נעשה איתפרש כאילו אמר מטה החולקת בתוך הבית נעשית כאילו עצים ואבנים סדורין תחתיה וכיון שמפסקת צריכה בדיקה ופריך אברייתא קמייתא דקתני אין צריך בדיקה ומשני הא דמיידלי׳ צריך בדיקה כו׳ שלפי זה פסק רבינו הוה ממש כפי׳ הראשון של תוספות. וכל זה גרס לו מפני שלא היה כתוב בתוספות שלו פי׳ ר״ח וכן ראיתי במקלת תוס׳ שלא כתוב בהן פי׳ ר״ח ומפני כך אשר הרב לומר שדעת רבינו כפי׳ הראשון של תוספות וכפי מה שבארתי דעתו ואין האמת כן דמבואר בלשונם דכוונתם לומר שאם היינו אומרים דבשביל העצים והאבנים אין צריך בדיקה אבל בלא עצים ואבנים דרך לשוח א״כ היה סברא לומר דאף בעצים ואבנים יכול לעבור תחת המטה ע״י הדחק אלא בע״כ אין עצים ואבנים מעלין ומורידין. ועיקר הטעם דאין צריך בדיקה משום דאין דרך לשוח ועצים ואבנים כדי נקטה. אבל דעת רבינו כפירוש ר״ח ודו״ק. שוב מצאתי בכוף ספר בדק הבית שהב״י בעצמו השיב על זה בדרך אחר וע״ש: **ומ״ש** ואפשר משום שהם דברי יחיד וכו׳ תימה היאך אפשר לומר שרבנן חולקים על רשב״ג בזה כיון דלא אשכחן אפילו רמז פלוגתא. ומהר״ש לוריא הגיה על דברי רבינו וז״ל ותימה על הרא״ש שלא הביאו כי הרי״ף והרמב״ם לא ס״ל האי כללא דכ״מ שאינה רשב״ג וכו׳ אבל ר״ח ור״י שפסקו כהאי כללא ואף הרא״ש הסכים עמהם בסוף בתוספות וגיטין מ״כ היה לו להביאו עכ״ל ונראה דלא קשיא מידי דהא כל מקום שאינה רשב״ג במשנתינו קאמר והא ברייתא היא עוד נראה לי״ש שלא הביאוהו משום דסברא ליה דהאי דינא אינו אלא כשהמטה בחדר מיוחד לאדם אחד שאינו משתמש שם כל כך חמץ וגם אין תרנגולים מצויין שם. אבל כל שהמטה עומדת בבית שמשתמשין בו חמץ תדיר צריך בדיקה בכל ענין דקרוב לומר שהחמץ נגרר שם בפי התרנגולין או בסבה אחרת ונשאר שם וכהאי גוונא כתב הכל בו וכיון דלאו מילתא דפסיקא היא לא הביאוהו מיהו הרוקח בסימן רס״ו הביא דין זה דמטה החולקת ומשמע מדבריו שפוסק כרש״י:

ומ״ש מרתף שמסדרין וכו׳ משנה בפ״ק: **ומ״ש** עליונה הרואה את הקורה ואת הפתח ואחרת לפנים ממנה גמרא משמיה דשמואל וכן פסק הרי״ף דהלכתא כשמואל ובהגהת מיימוני תמה על הרמב״ם ודעימיה שפסקו כרב שהרי המסקנא בגמרא כשמואל ושכן פסק ר״י האלפסי. אבל הר״ן כתב שהרי״ף השמיט מחלוקת רב׳ שורות וכן ראיתי באלפסי יש שלא היה כתוב בו מחלוקת דרב ושמואל בדין ב׳ שורות: **ומ״ש** וא״א הרא״ש פסק כסברא הראשונה אינו יודע מניין לו דלע״ג שכתב דברי ה״ר יונה לבסוף מ״מ לא פסק כן בפירוש וזה דרך ידוע בכל מקום שכותב דברינו פסק משמע שפסק כן בפירוש ולא ה״ל לכתוב אלא ומסקנת א״א הרא״ש כסברא הראשונה ואולי קיים ליה לרבינו דמ״ש הרא״ש בכוף כמה טעמים לדברי רבי׳ יונה הוא מדברי הרא״ש שמביא ראיות לדבריו לא שהם מדברי ר׳ יונה עצמו ונמצא לפי זה שפוסק כר׳ יונה

ומ״ש

פרישה

כו׳ פי׳ וא״כ הוא כדי חפיסת כלב ומייסינן שיחפש בגל ויגלה ויעבור בבל יראה מורי ז״ל: (מ) מחט שנאבד לו כו׳ פירש״י קודם בדיקה וכן רש״ל הביאו בהגהותיו. ור״ל דא״כ היאך נאבד לו המחט הא אלומי מצוה אינן ניזוקין ק״ל: (ט) במרא וחצינא ואינא ולו יש לו היכר אלא יבדוק אחר מחט בידים: (י) מכותל לכותל כו׳ ועומדת בתחלא הבית: הילכך

דרישה

כו׳ תגא [מ] משום שהם דברי יחיד ז״ל מורי ז״ל תימה על הרא״ש הלא הוא סבר כהאי כללא כל מקום שאינה רשב״ג במשנתינו כו׳ אבל הרי״ף והרמב״ם לא סברא להו עכ״ל ותימה על תמיהתו הלא דוקא בכל מקום שאינה רשב״ג במשנתינו קתמרי וזה ברייתא היא ולא משנה: (עי׳ בפ״ע ה״ס מס׳ עומאת את בכ״מ ובמיל ובפ״ז מס׳ ולא פרה אדומה)

חדושי הגהות

דלק״מ לדברי רבינו כלל דהתם ר״ל דאותו שהכותל אינו גבוה לו י׳ יכול לשמש בה ע״י הילוך שיכול להלך מן החצר להכותל ולכן הוא לזה בנהת ולהבירו בקשה אבל הכא כל שדרכו להניח שם חמץ צריך בדיקה אע״פ שאינו יכול להלך שם ס״ל לרבינו דודאי עיקר הנהה האדם היא להעלה מי׳ (מהרל״ח): ב זה אינו דלפי׳ ראשון של תוס׳ אין חילוק

[טור או״ח

ומ"ש והילכך שלנו וכו' כלומר לא תימא הואיל דרשות של רבים הוא אין כאן צריכין וק"ל: **כתב** ראב"ן וכו' פי' אף שהיו בודקין לאור הנר ונזהריס בכל דיני בדיקה אעפ"כ כדי שלא להלוק בין ביעור לביעור צריך לחזור ולבדוק בליל י"ד. ומ"מ כתב במרדכי תקנת חכמים לכבד הבית היטב ג"כ קודם הבדיקה וכ"כ ברוקח סימן רס"ה וכן הוא בדרשות מהרי"ו ומהרי"ל משם מהר"ש ובת"ה סימן קל"ג כתב אף אם כבדו הבית היטב ובדק מקצת הבית ג"כ אעפ"כ לא יצא ידי חובתו עד שיבדוק בדיקה גמורה לחורים ולסדקים בכל חדרי הבית ע"ש וכ"כ באגודה:

תלד ואחר הבדיקה וכו' כן פירש"י בפ"ק וז"ל מה שמשיר אחר הבדיקה מאכילתו יניחנו בצינעה ותימה למה לא פי' מה שמשיר קודם בדיקה לאכלו בליל' יניחנו בצנע' דשמא יטלנו עכב' בפניו בשעת בדיקה ויצטרך לחזור ולבדוק מה שכבר בדק והא דתניא הרוצה לאכול חמץ אחר הבדיקה כיצד יעשה מה שמשיר יניחנו בצינעה ה"ק כיצד יעשה קודם הבדיקה וכן נראה להיא מדקדוק לשון ה"ר יהודה והר"ן ע"ש וכ"ל דאף רש"י מודה דצריך להצניעו קודם בדיקה אלא לשון שיור משמע דקאי אמה שמשיר מאכילתו דהויא אחר הבדיקה דאסור לאכול קודם שיבדוק ומתניתין נמי דנקטה לשון שיור היינו משום דמילתא דפסיקא היא דכ"א משייר מאכילתו בלילה לצורך מחר אבל לא פסיקא ליה דיש לו חמץ בביתו קודם הבדיקה דכתמא דמילתא בשעה שכבדו הבית מן החמץ שבתוכו אינו נשאר בו שום חמץ ועל דרך זה יש לפרש מ"ש הרא"ש לפי שלאחר הבדיקה מיד הוא מבטל והיינו ביעור לחמץ שאינו יודע לו ומצניע את הידוע לו כו' הוא מטעם שכך הוא רגילות דמה שנשאר מאכילתו בלילה מצניעו למחר אבל ודאי אם היה לו שום חמץ צריך להצניעו קודם הבדיקה וכן מוכח מדברי הרא"ש במ"ש בענין ביטול דיום ולילה וכמו שאבאר דבריו בסמוך בס"ד וזה טעם המנהג שמצניעין החמץ ברוקן לאכול בלילה קודם הבדיקה ויש טוענין לומר דמצניעין אותו כדי שלא ימצא אותו הבודק כמ"ש במנהגים ולית אלא מנהג אבותינו תורה היא כדפי' וכך ראוי להורות. כתוב במרדכי המרוך בשם רבינו יעבץ דמדקתני מה שמשייר דמשמע לאכילה ולא קתני מה שמצא בבדיקתו ומה שמשייר אלמא דהחמץ שמצא בבדיקתו שורפו תיכף מוצאו. ועוד דאין סברא להקל להצניעו עד למחר שמא תבא חולדה ותבטל אלא דוקא להצניעו לאכילת הלילה שרי לבד וכה"ג כתוב בהגהת מיימוני ריש פ"ג בשם ר"י מספיר"א. אבן הרמב"ם כתב להדיא דמצניעו עד תחלת שעה שלית ביום ומבערו וכן כדי שיאכל ממנו למחר. והסמ"ג והסמ"ק לא פירשו רק אחמץ שמצא בבדיקתו שמצניעו עד למחר וכן המנהג שלא לשורפו אלא ביום משום דדמיא לנותר כדאיתא בגמרא ועוד כתב במהרי"ל טעם משום שצריך לבטלו שנית ביום בשעת הביעור ואם לא ישרפנו ביום י"ד ע"י מה יזכור שיבטל ואין זה כלום דהא למחר לאחר שיאכל ישרוף מה שנשאר מאכילתו ומבטל אז קודם שיגיע זמן איסורו וכ"כ להדיא ברוקח ע"ש ונראה ודאי דאם רוצה לבער החמץ שמצא תיכף לבדיקתו הרשות בידו וכן כתב בכלבו אלא שאין לשנות מן המנהג שמנהגו על פי הגאונים כדפי': **ואם** כפה עליו כלי כו' ירושלמי כתבו הרא"ש ורבינו ירוחם ואגודה וכ"כ במרדכי המרוך ומשמע להדיא מלשון רבינו דלכתחלה אין לסמוך על כפיית כלי דשמא אחד מבני הבית יטלנו ולא ישיש אל לבו שמונח תחתיו חמץ אלא צריך לתלותו באויר או ליתנו בתיבה אלא שבדיעבד תלינן לקולא בכפה ולא מצאו דודאי אדם אם נטל הכלי ולאו אדעתיה דחמץ ובא עכבר ונטלתו דהשתא רחוקה היא ואין לחוש אליה בדיעבד וזהו פשוט בלשון רבינו ושאר מחברים וכן משמע לחד פירושא שכתב רש"י בהיא דהמולא חמץ בי"ט דכופה עליו כלי דהיינו משום דלא אפשר אבל היכא דאפשר לא סמכינן אכפייתא כלי משום דהכלי ניטל לצורך ע"ש אבל הרב ב"י בש"ע כתב דכפייתא כלי אפילו לכתחלה שפיר דמי וכדמשמע בירושלמי דקאמר כיצד הוא עושה כופה עליו את הכלי וכו' ואין להקל כ"ל. כתב ר"י אחרון ז"ל בגירה חולדה לפנינו צריך לבדוק אפילו במקום שאין מכניסין בו חמץ שהרי החולדה מוליכתו בכל מקום עכ"ל ואני אומר שאינו צריך לבדוק בכל מקום אלא כשלא ראינו לאיזה מקום הוליכתו ודוקא בחדרים שפתחיהן אינן נעולין אבל כשראינו לאיזה מקום הוליכתו אין חוששין שמא גירה ממקום למקום וכן באותן החדרים שהם נעולים א"צ לבדוק שם ואין חוששין שמא דרך חור הוליכתו מחדר לחדר: **ומ"ש** התוספות במתניתין דאין חוששין שמא גירה חולדה וז"ל וא"ת והא מרישא שמעינן דקתני כל מקום שאין מכניסין שם חמץ אין צריך בדיקה תריץ דהוה אף מקומות שאין מכניסין בהן חמץ בודקין לפחות במקומות שיכולין חולדה ודרלים להלוך שם היינו דוקא כשפתחיהן אין נעולין בשעה שמוליכתו וכן נראה מדעת הרמב"ם פ"ב הלכה ז' שפירש אין חוששין שמא גירה חולדה מבית שמכניסין בו לבית שאין מכניסין בו ומשמע מדבריו דאפי' ודאי הוליכתו לשם חוששין ממקום למקום אע"פ שאפשר שהוליכתו דרך חור לא חיישינן להא ומ"ש הרמב"ם ורבינו בעכבר שנכנס לבית בדוק דצריך לבדוק כל הבית היינו נמי דוקא בכהאי גוונא שלא ראינו למקום שנכנס ופתחיהן אינן נעולין ועוד דא"כ אם יזדמן בשאר ימות השנה שיחסר לחמו או שנטלה חולדה ככר בפנינו צריך הוא לבדוק בפסח אף מקומות שאין מכניסים שם חמץ וזה לא ראינו ולא שמענו אלא בע"כ אף בגירה חולדה אין צריך לבדוק אלא בדרך שכתבתי ועיין במה שאכתוב לקמן בסימן תל"ח בס"ד:

זאהר הבדיקה מיד בלילה יבטלנו מימרא דרב. בפ"ק והטעם דשמא ימצא גלוסקא יפה בתוך הפסח שאינה בטילה כמו פירורין וכשמסרה אותה אפילו רגע אחד ודעתיה עילויה עודר עליה בכל יראה וכדפי' רש"י וכן פי' הר"ן. אבל הרא"ש כתב כלומר הייאינן שמא באחת מן הזויות היתה גלוסקא יפיפיה שדעתו עילויה ולא ביטלו ממילא כמו פירורין דהוו הפקר וא"צ ביטול כלומר ובשעת הביעור ישכחנה ונמצא עודר עליה ולכך צריך לבטל מיד בלילה ונראה דמה שלא רצה הרא"ש לפרש כפי' רש"י שמא ישכח אותה רגע אחד כו' לאו משום דס"ל שאם היינו חוששין לזה לא הוי מהני ליה ביטול דהא ודאי אף לאחמץ ידוע מהני ביטול כדפי' בסימן תל"א אלא כיון שדעתו לשורפו אע"פ שעסק בה לא הוי עודר עליה ומפני זה לא היה צריך לבטל אלא בע"כ מה שצריך ביטול אינו אלא אבל אם באחת מן הזויות היתה גלוסקא יפיפיה הזויות כו' וממילא משמע דוקא בשמא אחת מן הזויות כו' אבל מן הסתם אינו עודר בחמץ שאינו ידוע אפילו לא ביטל אבל אם נשאר בבית חמץ שלא מצאו שדעתו עליה ה"ל כחמץ ידוע אע"פ שנשכח ממנו בשעת הביעור ולכך צריך לבטל ויש לדקדק על לשון רבינו שכתב דהשתא אפילו אם נשאר בבית חמץ שלא מצאו אינו עודר עליו וכו' משמע מלשונו דהיה עודר על חמץ שלא מצא אם לא ביטל וזה דלא כדמשמע מדברי הרא"ש גם הוא נגד הגמרא דפריך וכי משכח ליה ליבטליה ומאי קושיא אי נימא שעודר על החמץ שלא מצא כל זמן שלא ביטל ואפשר דה"ק אינו עודר עליו אף אם ימצאנו לאחר איכורו ולא מבערו דמאחר שביטל ה"ה הפקר ואינו שלו ומה שכתב הרא"ש אילימא משום פירורין דקיים לן שלא מצא בבדיקה ונשארו ועודר עליו בכל יראה איכא לדקדק עליו אם אינו ידוע הוא וי"ל כיון דאי אפשר לבית בלא פירורין וקיים לן שלא מצאן בבדיקתו ה"ל כמו חמץ ידוע אבל חמץ שבבית שאינו ידוע כ"ע מודים דאינו עודר עליו אפילו בלא ביטול ודו"ק וע"ל בסימן תל"א: **ומ"ש** ויאמר כל חמירא כתבוהו הרי"ף והרא"ש שם וכ"כ רבינו ירוחם אלא שכתב אח"כ שהרי"ף כתב שצריך שיאמר לא ידענא ביה וכן מצאתי באלפסי ישן וכ"כ הרמב"ם פ"ג הלכה ז' וכן ברוקח בשם ירושלמי בפ' כ"ש א"ר צריך שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואינו יודע בו יבטל עכ"ל וכ"כ בכל בו דלא ידענא ביה כו'. כתב רבינו בסימן תל"ו שאם מתבטל לבטלו בלבו כגני ואע"פ שמהגים לומר כל חמירא כו' לא מצינו שתיקנו חכמים לשון זה אלא שנהגו כך והב"י תמה דכיון דמצא ירושלמי זה הרי מצינו שתיקנו חכמים לבטל בפה ע"כ ואפשר לתרץ דס"ל לרבינו דמ"ש בירושלמי וצריך שיאמר כו' היינו שיאמר בלבו ומה שהוציא

ומ"ש הילכך שלנו נמי ג"כ צריכין בדיקה וכו' כ"כ הר"ן בסוף פרק קמא דפסחים: **כתב** רא"ש בני אדם המכבדים חדריהם בי"ג בניסן ומכוונין לבדוק החמץ ולבער ונזהרין שלא להכנים שם עוד חמץ אע"פ כן צריכין בדיקה בליל י"ד: **תלד ואחר** הבדיקה יהא נזהר בחמץ שמשיירין להצניעו שלא יצטרך בדיקה אחרת כגון אם יטלנו עכבר בפניו או אם יחסר לחמו כגון שהניח י' בכרות ומצא ט' שאז צריך לבדוק כל הבית פעם אחרת אבל בכתם שאינו יודע אם חסר ממנו אם לאו אין חוששין שמא גירה חולדה ממנו להצריכו בדיקה ואם כפה עליו כלי ולא מצאו א"צ בדיקה אחרת ביון שאי אפשר להולדה ולעכבר ליטלו אנו תולין ודאי אדם נטלו (ח) אבל אם לא כפה עליו כלי ולא מצאו צריך בדיקה אחרת לכך טוב לתלותו באויר או ליתנו בתיבה מקום שאין עכבר יכול לבא שם ואחר הבדיקה מיד בלילה יבטלנו ויאמר כל חמירא דאיתיה ברשותי דלא

וכ"כ המרדכי בפ"ק וכ"כ תה"ד וכבר כתבתי בדין זה בתחילת הסימן: **כתב** הכלבו צריך ללמד לבני הבית לכבד תחת המטות והתיבות כי פעמים שהחמץ נגרר שם בפי התרנגולים או בסבה אחרת **ונשאר** שם והמרדכי כתב בפ"ק דפסחים שצריך לכבד הבית קודם בדיקה (ה) והביא ראיה לדבר:

תלד ואחר הבדיקה יהא נזהר בחמץ שמשיירין להצניעו וכו' משנה בפ"ק (ט.) אין חוששין שמא גירה חולדה מבית לבית ומקשי עלה בגמרא מדקתני סיפא מה שמשייר יניחנו בצנעה כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו ואמר רבא ה"ק מה שמשייר יניחנו בצנעה שמא תטול חולדה בפנינו ויהא צריך בדיקה אחריו ורב מרי אמר גזירה שמא יבא עשר וימצא תשע: **ואם** כפה עליו כלי ולא מצאו וכו' ירושלמי כתב הרא"ש שם כיצד הוא עושה כופה עליו את הכלי כפה ולא מצאו אני אומר יד נטלתו לא כפה ולא מצאו צריך לבדוק את הבית: **כתב** הר"ן היכא שצריך לבדוק בעת אחרת צריך לבטל פעם אחרת שהרי חמץ זה שגררה חולדה מתוך הבית לא נתבטל הלכך צריך ביטול (ח):

ואחר הבדיקה מיד בלילה יבטלנו בפ"ק (ו:) אמר רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל בלבו סמוך לבדיקה מיד ויאמר כל חמירא דאיכא בביתא הדין ליבטיל ובעי בגמרא מ"ט ומסיק שמא ימצא גלוסקא יפיפיה ודעתיה עילוה ופריך וכי משכח לה ליבטלה ומשני דילמא משכח לה בתר איכוריה ולאו ברשותיה קיימא ולא מצי מבטל וניבטליה באחרנא וניבטליה בחמש כלומר למה הצרכתו לבטל בליל בדיקה הרבן לכל אדם שיבטל קודם איסורו כיון דלאו זמן איסורא הוא ולאו זמן ביעורא הוא דילמא פשע ולא מבטיל ליה כלומר שמא ישכח ויבא לידי פשיעה שע"י מה יזכור אבל עכשיו שעוסק בבדיקתו יזכור וניבטליה בשית כלומר ליתקנו רבנן לכל אדם לבטל בתחלת שש דהשתא לא פשע דאיכא זכרון טובא שהרי עוסק בשריפתו כיון דאיסורא דרבנן עליה כדאורייתא דמי ולא ברשותיה קיימא ולא מצי מבטיל ליה: **ומ"ש** רבינו כל חמירא דאיתיה ברשותי דלא חזיתיה וכו' כתבוהו הרי"ף והרא"ש שם וכתב הר"ן לשון זה אינו

שעושין בעיבור השנה ובעיבור ר"ח (יא) הילכך שלנו ג' נמי צריכין בדיקה לפי שהתינוקות מכניסין בהם חמץ: כתב ראב"ן בני אדם המכבדין חדריהם בי"ג בניסן ומכוונין לבדוק החמץ ולבער ונזהרין שלא להכנים שם עוד חמץ אע"פ כן צריכין בדיקה בליל י"ד: **תלד ואחר** הבדיקה יהא נזהר בחמץ שמשיירין להצניעו שלא יצטרך בדיקה אחרת כגון אם יטלנו עכבר בפניו או אם יחסר לחמו כגון שהניח י' בכרות ומצא ט' שאז צריך לבדוק כל הבית פעם אחרת אבל בכתם שאינו יודע אם חסר ממנו אם לאו אין חוששין שמא גירה חולדה ממנו להצריכו בדיקה ואם כפה עליו כלי ולא מצאו א"צ בדיקה אחרת ביון שאי אפשר להולדה ולעכבר ליטלו אנו תולין ודאי אדם נטלו (ח) אבל אם לא כפה עליו כלי ולא מצאו צריך בדיקה אחרת לכך טוב לתלותו באויר או ליתנו בתיבה מקום שאין עכבר יכול לבא שם ואחר הבדיקה מיד בלילה יבטלנו ויאמר כל חמירא דאיתיה ברשותי

דרכי משה

(ה) דלא מיבדק שפיר בלא כיבוד וכיבוד לחוד לא מהני ג"כ והביא ראיה לדבריו. כתב בת"ה סימן קל"ג אם הניח מקצת חמץ לשם ונמצא מה שהניח אפ"ה צריך לבדוק כל החדרים אע"פ שכבר כבדו הבית עכ"ל כתב מהרי"ו דצריך לבדוק בית יד שלו ושל תינוקות שלא ישאר שם חמץ עכ"ל. וב"ל דמיירי באותן הרגילין לשום לפעמים חמץ לבתי ידיהם אבל מי שאינו רגיל בכך א"צ ליזהר בזו:

תלד (א) ול"נ דלפי מ"ש שלא יאמר בהדין ביתא כדי שיכלול בביטולו אף מה שבמקומות אחרים א"כ אף מה שגירה הולדה נתבטל וא"צ ביטול אחר ובהג"מ פ"ג דחמץ ומצה כתב דמשום חששא זו נהג ר"י לשרוף החמץ מיד בלילה אחר הבדיקה וכ"כ הכלבו דאם רוצה לשורפו מיד הרשות בידו ובמהרי"ל כתב שלא ישרוף החמץ מיד בלילה

פרישה

(יא) הילכך שלנו נמי צריכין בדיקה כו' פי' בלא זאת הייתי אומר שאין צריך לבער דהוי בכלל שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה או של הפקר אבל מדאינטריך בדיקה ש"מ שהוא בכלל שלך הילכך כו' מ"כ כיון שיש לחשש כ"כ אפי' שאין סועדין בה אלא לפעמים הילכך כו': **סי' תלד** [ח] **אבל** אם לא כפה עליו כלי כו' אור וכתבו לכתוב עליו לכך טוב כו' אור לאשמועינן אף אם ככר גדול וק"ל:

ולא

חדושי הגהות

הילוק בין יש שם עצים ואבנים לאין עצים ואבנים אלא בין מדליא ותתאי אלא דברי רבינו הם לפי' גי' ר"ח שכתבו תוס' שם בשמו ע"ש (מהרל"ח): ג אע"ג דטעם זה לפי' שהתינוקות וכו' אינו מטעם הירושלמי מ"מ תולה הדבר בירושלמי דאי לא הירושלמי ה"א אע"ג דהתינוקות מכניסים בו חמץ א"צ בדיקה הואיל והוא רשות של רבים ואין כאן משום שאור לא ימצא אבל כיון שבירושלמי קאמר דצריכין ה"ה דשלנו נמי צריכין בדיקה מפני התינוקות (מהרל"ח):

אינו בגמרא אלא כך הוא מקובל ביד הגאונים ואע״פ שנמצא קרוב לנוסח זה בירושלמי בלשון הקודש דגרסינן בפרק כל שעה רב אמר צריך שיאמר כל המץ שיש לי בתוך ביתי ואיני יודע בו יבטל מ״מ כיון שבמה שנהגו לומר יש תוספת דברים וגם אינו בלשון הקודש כמו שהוא בירושלמי כתב שלשון זה אינו נמצא בגמרא וכו׳ אבל רבינו שכתב בסימן תל״ו שאם מחשב לבטל בלבו סגי ואע״פ שנוהגין לומר כל חמירא וכו׳ לא מצינו שתיקנו חכמים לשון זה אלא שנהגו כך יש לתמוה עליו דכיון שנמצא ירושלמי זה הרי מצינו שתיקנו חכמים לבטל בפה: **ומ״ש** ולא יפרט לומר כל חמירא דאיתיה בהדין ביתא וכו׳ כ״כ ג״כ רבינו ירוחם וכ״כ הגה״מ בפ״ג בשם כמ״ג: **כתב** עוד בהגה״מ פ״ד שי״א שיש לומר ליבטל וליהוי הפקר כמו עפר ויש שאין מזכירין הפקר וכן נהגו (ב): **וא״א** ז״ל היה נוהג לבטל פעם אחרת ביום י״ד וכו׳ ז״ל בפסקיו שם כתבו בתשובת רש״י מיד בלילה יבטל ויש נוהגין לבטל מתחלת שעה שתית בשעת שריפה ואומר אני ששייכים כאחד טובים מדאמר דלאו זמן איסורא ולאו זמן היתרא משמע אי הוה בזמן איסוריה או בזמן היתריה שהוא זמן קבוע ולא פשע שפיר דמי וכן היה אומר ריצב״א והטעם לפי שרגילין לקנות פת ביום וגם בפת שביטל בלילה הוא חוזר וזוכה וגם לא ביטל בלילה אלא החמץ שלא ראה ושמא ישאר ממנו כזית: **ומ״ש** בתשובת רש״י בתחלת שעה שתית רצונו לומר סוף חמישית קודם שיתחיל איסורו ומשמע לכאור׳ דלתשוב׳ רש״י דקאמר ששייכים כא׳ טובים ה״ק ששייכים שוים לטובה ואיזה מהם שיעשה סגי ומש״ה מייתי ראיה מדאמר דלאו זמן איסורא ולאו זמן היתרא דכל שהוא זמן איסוריה או זמן היתריה שהוא זמן קבוע לא פשע שפיר דמי מצי למילף שאם רצה לבטל ביום ולא בליל׳ דשרי דאם לומר שאחר שביטל בליל׳ אם רצה מבטל ביום מצי קמ״ל פשיטא דכל כמה דבעי לבטיל וליזל אלא שמע״ש וכן היה אומר ריצב״א והטעם לפי שרגילין לקנות פת ביום וכו׳ נראה דכשביטל בלילה וחוזר ומבטל ביום מיירי ולפ״ז שייכים כא׳ טובים דקאמר היינו לומר שיבטל ב״פ אחת בלילה ואחת ביום והא דמייתי מדאמר דלאו זמן איסוריה ולאו זמן היתריה וכו׳ היינו לומר דשפיר יש סמך לחזור ולבטלה ביום באותה שעה ולא תימא דהוי מילי דכדי לחזור ולבטל באותה שעה אלא דכיון דזמן היתריה הוא שפיר דמי וע״כ צריך לפרש כן דאי כפירושא קמא דמבטל בא׳ מהן או בלילה או ביום ודיו הרי אמרו בגמרא ובבטליה בשתי ואהדרו כיון דאיסורא דרבנן עליה לא מצי מבטל ליה וכן הקשו ובבטליה בד׳ או בה׳ ואהדרו כיון דלאו זמן איסוריה ולאו זמן היתריה הוא דילמא פשע ולא מבטל ליה וא״כ היאך אפשר שיעלה על הדעת לומר דמבטל בתחלת שעה ששתית או בסוף שעה ה׳ וא״כ לבטל בלילה אלא ודאי כדאמרן וכך הם דברי הרא״ש בתשובה וכך הם דברי רבינו וכ״כ שם המרדכי. וכ״כ הגה״מ בפ״ג וכ״כ סמ״ק וז״ל נמצא שצריך שני ביטולים א׳ בלילה בשעת בדיקה ולמחר בשעת שריפה (ג) ואותם שאינו מבטלין בשעת בדיקה כי אם בשעת שריפה לא מצאו ידיהם ורגליהם לצריך לבטל דקאמר ר״י אשעת בדיקה קאי ורבותינו אחרונים שתיקנו ביטול בשעת שריפה לא באו לעקור עיקר ביטול שבתלמוד כי אם להוסיף עכ״ל והרא״ש נתן שם טעם למה אין מברכין על ביטול בשעה חמישית:

והרב דלא חזיתיה [א] ודלא ביערתיה ליבטל וליהוי כעפרא דהשתא אפילו אם נשאר בבית המץ שלא מצא אינו עובר עליו דהוי הפקר ולאו דיליה הוא ולא יפרט לומר כל המירא דאיתיה בהדין ביתא אלא דאיתיה ברשותי כדי לכלול אף המץ שיש לו במקומות אחרות וא״א הרא״ש ז״ל היה נוהג לבטל פעם אחרת ביום י״ד בסוף שעה ה׳ לפי שרגילין לקנות פת ביום י״ד וגם בפת ששייר בלילה למאכלו לא נתכוון לבטלו ויש להוש שמא ישאר ממנו בבית ויעבור עליו לכך טוב לחזור ולבטלו קודם שתגיע שעה ו׳ שאז נאכר ואינו בידו לבטלו ומ״מ לא יסמוך על ביטול היום שלא לבטלו בלילה כי ביטול הלילה הוא עיקר בשעה ידועה מיד אחר הבדיקה וליכא למיחש שמא ישכחנו משא״כ בביטול היום דאיכא למיחש

לו המץ במקומות אחרים זיל קרי ביה רב הוא דצריך לבטל כל החמץ הידוע לו זאת היא דעת רש״י והמסכים אחריו ולא היה כדאי לכתוב על זה לא דק ועוד שהרי בירושלמי נמצא להדיא כל חמץ שיש לי בתוך ביתי כו׳. כתוב בהגה״ת מיימוניות ראבי״ה קיבל מר״י הלוי שיש לומר ליבטל וליהוי הפקר כעפרא דביטול משום הפקר כך פר״ת לעיל אבל אביו ר׳ יואל הלוי לא היה אומר הפקר כו׳ וכה״ג כתוב במרדכי האחרון וכתב עוד שהלכות גדולות לא הזכירו הפקר וכתב הב״י ויש שאין מזכירין הפקר וכן נהגו ויראה לי מאחר שהסמ״ג מסיק בשם ר״י כר״ת וגם בהגה״ת מיימוני כתב שהרא״ם פי׳ כר״ת וכן פי׳ הרוקח בסימן רס״ו ראוי לכל מדקדק במעשיו שיזכיר גם הפקר בביטול שוב מצאתי כן להדיא בדרשות מהרי״ו ובאגודה ועיין במהרי״ק שורש קמ״ב. נוסח הביטול לפי הנלע״ד הוא זה כל חמירא וכל חמיעא דאיכא ברשותי דלא חזיתיה ולא ביערתיה ולא ידענא ליה ליבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא ופי׳ כל חמץ וכל שאור כמ״ש מהר״ם. דאיתיה ברשותי לכלול אף החמץ שיש לו במקום אחר כמ״ש רבינו. דלא חזיתיה כו׳ ר״ל בין החמץ שלא ראה אותו בשעת הבדיקה או ראהו בשעת הבדיקה ולא אסיק אדעתיה לבערו: ומ״ש ולא ידענא ליה נראה שהוא מפני החמץ ששייר בלילה למאכלו והלניעו קודם הבדיקה כמ״ש למעלה שגם כן לא ראהו ולא ביערו ואותו החמץ אין דעתו לבטלו על כן יאמר ולא ידענא ליה דמשמע אבל אותו חמץ הידוע לו ששייר למאכלו אינו בכלל הביטול. ואם יאמר ולא ידענא ליה לאוד הוה משמע דוקא אותו שלא היה ידוע לו מעולם אבל מה שהיה ידוע לו אלא שלא ראהו עכשיו או שראהו ולא ביערו לא הוי בכלל הביטול על כן צריך שיאמר ג״כ דלא חזיתיה ולא ביערתיה דהשתא בע״כ הא דלא ידענא ליה מתפרש שאינו ידוע לו עכשיו לאפוקי החמץ ששייר בלילה למאכלו הידוע לו אינו בכלל הביטול. ליבטל וליהוי הפקר כי עיקר הביטול מדין הפקר הוא לדעת מקצת גאונים. כעפרא דארעא לאורות שאינו עושה אותו הפקר כדין הפקר בעלמא דא״כ לא הוי הפקר כל זמן שלא בא ליד הזוכה על כן צריך לבאר שעושה אותו הפקר בענין שיהא כעפר. ומ״ש כעפרא דארעא כלומר כדבר שאין בו צורך כלל שזהו אבק הארץ ואילו אמר כעפרא הייתי מפרש כקרקע הארץ עצמה שהוא דבר צורך כן נראה לי נוסח הביטול וכן אני נוהג: **וא״א** הרא״ש היה נוהג לבטל פעם אחרת כו׳ ז״ל בפסקיו בפ״ק כתב בתשובת רש״י מיד בלילה יבטל ויש שנוהגין לבטל בתחלת שעה שתית בשעת שריפה ואומר אני ששייכים כאחד טובים מדאמר דלאו זמן איסוריה הוא ולאו זמן איסוריה הוא בזמן איסוריה או בזמן היתריה שהוא זמן קבוע ולא פשע ש״ד וכן היה אומר ריצב״א והטעם לפי שרגילין לקנות פת ביום וגם בפת שביטל בלילה הוא חוזר וזוכה וגם לא ביטל בלילה אלא החמץ ושמא ישאר ממנו כזית ומ״ש בתשובת רש״י בתחלת שעה שתית ר״ל סוף שעה שתית דכיון דאיסורא דרבנן עליה לא מצי מבטל ליה וכן הקשו ובבטליה בד׳ או בה׳ ואהדרו כיון דלאו זמן איסוריה ולאו זמן היתריה הוא דילמא פשע ולא מבטל ליה וא״כ היאך אפשר שיעלה על הדעת לומר דמבטל בתחלת שעה ששתית או בסוף שעה ה׳ וא״כ לבטל בלילה אלא ודאי כדאמרן וכך הם דברי הרא״ש בתשובה וכך הם דברי רבינו וכ״כ שם המרדכי. וכ״כ הגה״מ בפ״ג וכ״כ סמ״ק וז״ל נמצא שצריך שני ביטולים א׳ בלילה בשעת בדיקה ולמחר בשעת שריפה (ג) ואותם שאינו מבטלין בשעת בדיקה כי אם בשעת שריפה לא מצאו ידיהם ורגליהם לצריך לבטל דקאמר ר״י אשעת בדיקה קאי ורבותינו אחרונים שתיקנו ביטול בשעת שריפה לא באו לעקור עיקר ביטול שבתלמוד כי אם להוסיף עכ״ל והרא״ש נתן שם טעם למה אין מברכין על ביטול בשעה חמישית:

דרכי משה

בלילה משום דצריך לבטל שנית למהר בשעת שריפה עכ״ל ול״נ כדברי מהרי״ל ולאו ממעמיה אלא משום דלמידים שריפת חמץ מנותר (פסחים כח.) וגותר אינו נשרף אלא ביום בדאיתא פ״ק דפסחים (ג:): (ב) כתב הכלבו בכל לשון שיאמר הביטול מועיל ומוהר״ר ישראל מברי״ן כתב דעדיף טפי לומר בלשון שמבין וג״ל ראייה לדברי דהא בירושלמי פרק בל שעה איכא נוסח זה בלשון הקודש והפוסקים כתבו בלשון תרגום כי לקדוהו מדברי הגאונים שתקנו בבבל משום ע״ה וה״ה בכל לשון ולשון יאמר כל האדם בלשון שמבין

(ג) וכתב מהרי״ו בתשובה דאין לבטל ביום עד אחר ששרף החמץ דאם יבטל קודם אז אינו מקיים מצות שריפה בחמץ שלו דכבר ביטל הכל והמנהג כדבריו: וג״ל

דרישה

סי׳ תלד [א] **ודלא** ביערתיה כו׳ וא״ת כיון דאמר דלא חזיתיה למה לי תיב דלא ביערתיה ומ״ל דבלשון דלא ביערתיה מבטל החמץ שמצא כל״ל דחזיתיה נמי וא״ל למה ליה לבטולי זה החמץ בפרישה דעת מהרי״ו שצריך לקיים מצות שריפה בשלו לכן נראה דבלא ביערתיה מבטל החמץ שבעינא לשון אמירה ממשמעו הוא משום דקשיא ליה שאילו היה בחיוב לבטל בפה לא הוי שתקי מינה בגמרא דיקן גם מלשון רש״י שכתב צריך שיבטל בלבו סמוך לבדיקה מיד ואומר כל חמירא כו׳ משמע דעיקר חיוב הביטול אינו אלא בלב דאל״כ למה דייק לפרש בלבו גם מדברי הכמ״ג מבואר כן שכתב ומהו הביטול שיבטל החמץ ויחשוב אותו כעפר ויפיס בלבו וכו׳ ולא הזכיר כלל שיאמר כל חמירא אלא בעל כרחך לרווחא דמילתא הוא שנהגו כן אולי משום ע״י הארץ שמא ישכחו הביטול שבלב נהגו לומר כל חמירא וכן נמצא במנהגים:

ולא יפרט לומר כל חמירא דאיתיה בהדין ביתא כו׳ כ״כ ר׳ ירוחם והכל בו וז״ל הגה״ת סמ״ק והפיוט דנקט בהדין ביתא לא דק וכו׳ אכן רש״י כתב בהדיא בביתא הדין ואפשר שדעתו דכיון דהביטול אינו בחיוב ד״ת אלא שרב חסד שמא ימצא גלוסקא וחשבא זו אינה אלא במקום שהוא דר בשעת הביטול הלכך א״צ לבטל כ״א החמץ שאינו ידוע לו בבית שהוא דר בעת הזאת ואם ידוע

דרכי משה

בלילה משום דצריך לבטל שנית למהר בשעת שריפה עכ״ל ול״נ כדברי מהרי״ל ולאו ממעמיה אלא משום דלמידים שריפת חמץ מנותר (פסחים כח.) וגותר אינו נשרף אלא ביום בדאיתא פ״ק דפסחים (ג:): (ב) כתב הכלבו בכל לשון שיאמר הביטול מועיל ומוהר״ר ישראל מברי״ן כתב דעדיף טפי לומר בלשון שמבין וג״ל ראייה לדברי דהא בירושלמי פרק בל שעה איכא נוסח זה בלשון הקודש והפוסקים כתבו בלשון תרגום כי לקדוהו מדברי הגאונים שתקנו בבבל משום ע״ה וה״ה בכל לשון ולשון יאמר כל האדם בלשון שמבין

(ג) וכתב מהרי״ו בתשובה דאין לבטל ביום עד אחר ששרף החמץ דאם יבטל קודם אז אינו מקיים מצות שריפה בחמץ שלו דכבר ביטל הכל והמנהג כדבריו: וג״ל

דרישה

סי׳ תלד [א] **ודלא** ביערתיה כו׳ וא״ת כיון דאמר דלא חזיתיה למה לי תיב דלא ביערתיה ומ״ל דבלשון דלא ביערתיה מבטל החמץ שמצא כל״ל דחזיתיה נמי וא״ל למה ליה לבטולי זה החמץ בפרישה דעת מהרי״ו שצריך לקיים מצות שריפה בשלו לכן נראה דבלא ביערתיה מבטל החמץ שבעינא לשון אמירה ממשמעו הוא משום דקשיא ליה שאילו היה בחיוב לבטל בפה לא הוי שתקי מינה בגמרא דיקן גם מלשון רש״י שכתב צריך שיבטל בלבו סמוך לבדיקה מיד ואומר כל חמירא כו׳ משמע דעיקר חיוב הביטול אינו אלא בלב דאל״כ למה דייק לפרש בלבו גם מדברי הכמ״ג מבואר כן שכתב ומהו הביטול שיבטל החמץ ויחשוב אותו כעפר ויפיס בלבו וכו׳ ולא הזכיר כלל שיאמר כל חמירא אלא בעל כרחך לרווחא דמילתא הוא שנהגו כן אולי משום ע״י הארץ שמא ישכחו הביטול שבלב נהגו לומר כל חמירא וכן נמצא במנהגים:

ולא יפרט לומר כל חמירא דאיתיה בהדין ביתא כו׳ כ״כ ר׳ ירוחם והכל בו וז״ל הגה״ת סמ״ק והפיוט דנקט בהדין ביתא לא דק וכו׳ אכן רש״י כתב בהדיא בביתא הדין ואפשר שדעתו דכיון דהביטול אינו בחיוב ד״ת אלא שרב חסד שמא ימצא גלוסקא וחשבא זו אינה אלא במקום שהוא דר בשעת הביטול הלכך א״צ לבטל כ״א החמץ שאינו ידוע לו בבית שהוא דר בעת הזאת ואם ידוע

היא בשעת שריפה וירא"ה לומר דרבינו כתב זה לפי מה שנהגין לשרוף בשעה ששית כדין התלמוד שהביטול הוא מקודם בשעה ה' שאינו עסוק עדיין בשריפתו ואינו שעה ידועה ויש ידיס מוכיחות לזה שהרא"ש כתב תשובת רש"י ויש נוהגין לבטל בשעה ששית בשעת שריפה הרי שגילה דעתו שהביטול הוא בשעת שריפה ור"ל בסוף שעה ה' כמ"ש בסוף ורבינו השמיט זה משום שהביטול לדעתו אינו בשעת שריפה כי השריפה הוא בשעה ששית וצריך לומר לפ"ז דהאי ליטנא שכתב רבינו ומכל מקום לא יסמוך כו' אינו מדברי הרא"ש אלא מדברי עצמו. ואם הוא מדברי הרא"ש צריך לפרש דמ"ש בפסקיו בשעת שריפה לאו דוקא בשעת שריפה ממש שהרי היא בשעה ששית אלא כלומר קרוב לשעת שריפה ואמר כן על פי מה שאמר תחלה בתחלת שעה ששית שהיא שעת השריפה וכבר פי' הרא"ש דלאו דוקא אלא כלומר סוף ה' א"כ בשעת שריפה נמי לאו דוקא אלא קרוב לשעת שריפה אבל שעת שריפה היא בשעה ששית עצמה. ואיך שיהיה דעת הרא"ש מ"מ דעת רבינו שכתב ומ"מ לא יסמוך על ביטול היום וכו' אינה אלא כדפי' וצריך לומר לפי זה דלדעתו ביטול היום שוה לדלילה דאומר דלא חזיתיה ודלא ביערתיה ואינו מבטל גם ביום רק כל החמץ הנשאר בבית בלי מתכוין הן ממאכלו בלילה הן ממאכלו ביום או שנפל מקצת מן החמץ שמצא בבדיקתו. אבל החמץ שלפניו שרוצה לשרוף אח"כ בשעה ששית אינו בכלל הביטול שהרי יקיים בו מצות שריפה שהיא אינה אלא בחמץ שלו ולא דשל הפקר ועל זה כתב רבינו והרב ר"פ כתב דבביטול הלילה יאמר כו' פי' הר"פ חולק על מ"ש תחלה דלדעת הר"פ צריך שישרפנו בשעה ה' ויבטל אחר השריפה ויאמר דחמיתיה ודלא חמיתיה והמעיין בהגהת סמ"ק יראה בדיורור שהכל הוא הגה"ה אחת ולטעמיה אזיל הר"פ בעל הגהת סמ"ק דמאחר שנ"ל דחמיתיה ודלא חמיתיה ישרפנו בשעה ה' והביטול יהיה לאחר השריפה וכן כתב להדיא בדרשות מהרי"ו ע"ש ואין לדקדק דמה בכך שיאמר בלילה דחמיתיה ודלא חמיתיה הלא אחר הביטול מצויעו וחוזר וזוכה בו ויקיים מצות שריפה בחמץ שלו דהא ודאי י"ל דאין כאן זוכה שרוצה לזכות בו דמה שמצויעו אינו אלא כדי שלא יחסר לחמו ומה שנתבאר למעלה דאמר שחוזר וזוכה בו אינו אלא בפת שייר למאכלו וכמו שפי' למעלה דבהא ודאי יודע לכל שחוזר וזוכה בו שנוטלו ואוכלו וזה דבר פשוט הוא והב"י כתב שטעמו של הר"פ דבלילה הוא משייר חמץ שיאכל אחר וא"כ היאך יאמר שהוא מבטל גם החמץ שראה ואינו רואין אותו שאינו מבטלו אבל משמרו יפה אבל ביום שאינו משייר לעצמו שום חמץ שייך שפיר לומר שגם החמץ שראה הוא מבטל וכ"כ רבינו ירוחם עכ"ל ולי נראה דר' ירוחם לא כתב כן אלא לפי נוסח הרי"ף שאומרים ולא ידענא ליה גם בכל בו כתוב כדברי ה"ר ירוחם לפי הנוסחאות ולא ידענא ליה ע"ש אבל לפי הנוסח של הר"פ שאינו אומר כ"א דלא חזיתיה ולא ביערתיה א"כ אף החמץ שמשייר בלילה למאכלו הוא בכלל הביטול כדלעיל וכן מבואר בכמ"ק שכתב דצריך לבטל ב' פעמים לפי שרגילין לחזור ולקנות חמץ למחרתו שאינו בכלל ביטול הלילה וגם מי שאינו קונה לחם חוזר וזוכה בלחם שבטל והשתא לפי דעת הר"פ כפי מה שפי' בו הב"י ולא היה בכלל הביטול ומאי חוזר וזוכה בו אלא ודאי דגם אותו חמץ שמשייר בלילה למאכלו הוא בכלל אלא שחוזר וזוכה בו ומה שאין לומר דחמיתיה הוא מפני החמץ שמצא בבדיקתו שאין חוזר וזוכה בו אלא מצויעו לשרפו ובו צריך להזהר שלא יהא בכלל הביטול כדי לקיים מצות שריפה בחמץ שלו ודו"ק והמנהג הנכון כמה שכתוב בהגהת כמ"ק וז"ל וכיון לעשות שמיד שאכל אדם ובני ביתו בארבע שעות שישרוף את החמץ מיד ויבטלנו עכ"ל וטעמו שמא ישכח מלשרפו עד שעה ו' ואז אין בידו לבטלו ולכן ישרוף בשעה ידועה ואז יש בידו לבטלו. כתוב בתרומת הדשן סי' קל"ד לייסד המנהג ומוסחאות הקדמונים שלא כתוב בהן אלא כל חמירא לחוד גם הב"י פסק כן בש"ע וכן הוא הנוסח בדרשות מהרי"ו אבל במהרי"ל כתב כל חמירא וכל חמיעא המנהג וכן נראה עיקר ואף בח"ה כתב בסוף התשובה לא לדחות דברי מהר"ם באתי אלא לייסד המנהג ומוסחאות הקדמונים גם באגודה ובכל בו כתוב כל חמירא וחמיעא וכתב באגודה דלא חמיתיה ודלא חזיתיה ליבטל כו' ולא כתוב שם ודלא ביערתיה ונראה שהוא ט"ס שהרי בכל הנוסחאות כתוב ודלא ביערתיה ועוד דלא חמיתיה היינו דלא חזיתיה ואין צורך בשניהם ואפשר הטעם לומר דלא חמיתיה בשעת הבדיקה אע"ג דחמיתיה מקודם ודלא חזיתיה מע"כ ואזהו כאילו אמר ודלא ביערתיה ועוד דלא ליה כמ"ש למעלה. אבל הנכון שיאמר בפי' ולא ידענא ליה וא"ל לומר דלא חמיתיה: עוד כתב באגודה וליהוי הפקר כעפרא דארעא ובשער נוסחאי במחברים לא כתוב הפקר וג"כ לא כתב כ"א כעפרא ותו לא וכבר נתבאר הכל למעלה בש"ד ומבואר שם בתרומת הדשן דבשאר לשונות צריך להזכיר החמץ והשאור כ"א בפני עצמו אפילו לאותן דס"ל דבלשון כל חמירא לחוד סגי בשאר לשונות מודה: **ושלוחו** יכול לבטל כ"כ ה' בעל העיטור וז"ל הכל בו הסכימו כל החכמים שאינו יכול לבטלו אם לא בשליחות בעל החמץ ומהרי"ל כתב צריך שיאמר חמצו של פלוני ראובן יהא בטל וכו' ומביאו בהגהת ש"ע גם הב"י כתב בש"ע בשביטות שליח יכול לבטל ולע"ד נראין דברי האוסרין וז"ל הר"ן וכתב ב"ה דמסתברא דשליח מבטל דגבי הפרה וגבי השואל את פרתו הוא דפליגי בה תנאי בפ' השואל אי שלוחו של אדם כמותו משום דבשואל כתיב בעליו ובהפרה כתיב איש אשר יקימנו הא בעלמא דכ"ע מודה דשמא"כ ואחרים חולקים כיון דבטול מתורת הפקר נגעו בה וכמ"ש למעלה שליח ודאי לא אמר מבטל שהרי אם אמר אדם לחבירו הפקר אתה נכסי אין בכך כלום עכ"ל הר"ן והנה מסדור לשון הר"ן משמע שדעתו כדברי החולקים על ב"ה שהרי כתב דבריהם במסקנא ושחלקו עליו בטוב טעם ולא כתב שום דחייה על דבריהם ואולי גם ב"ה גופיה לא אמר אלא להלכה אבל לא למעשה וכן משמע מלשונו שכתב מסתברא דשליח מבטל כו' ואפשר נמי אי הוה שמע הוה הדר ביה. ועוד נראה דב"ה לא כתב מבטל אלא מפני שהוא כובר דביטול לאו משום הפקר הוא כרש"י ורמב"ם אבל לדעת שאר גאונים דביטול מעשה הפקר לא מצינן למילף דיכול לבטל ע"י שליח מאחר דלא כתיב מיעוט כדגבי הפרה וגבי השואל דאיכא למימר דלא איצטריך דכיון דהוא מדין הפקר ממילא לא מהני ביה שליח וגם ב"ה מודה בזה לדעת שאר גאונים ותו נראה דב"ה אזיל לטעמיה דהמבטל צריך לברך על ביטול חמץ אע"פ שלא בדק ובע"כ שס"ל לפרש מבטלו בלבו ודיו ולאו דוקא דפשוט הוא שצריך שיוציא בשפתיו אלא שבאו לומר שא"צ להשמיע לאזניו דאל"כ תיקשי לך לא מצינו ברכה על מחשבה שבלב וממילא יכול לבטל ג"כ ע"י שליח דכמה מצות יש התלויין בדיבור כגון תפלה וברכות דיכול לעשות ע"י שליח וממילא צריך שיבטל השליח בשביל בעל הבית בפניו כדי שישמע מן השליח א"כ היכא דאינים לא גרע מעם שבשדות שמוציאן הש"ן אע"פ שאינו שומע מן הש"ן אבל לפי דעת רוב גאונים דא"צ להוציא כלל הביטול בשפתיו אלא במחשב בלבו לחוד סגי א"כ היאך אפשר לומר שלוחו של אדם כמותו בדבר התלוי במחשבת הלב דהא תניא בספרי לא יראה לך שאור בבל בלבך ומשמע בלבו הוא לצריך לבטל ולא בלבו של שלוחו והא ודאי ליכא למימר דמ"ש ושלוחו יכול לבטל היינו דוקא שהבעל הבית מבטל בלבו אלא שבשלוחו אומר כל חמירא דאי לבעל העיטור הא כיון דס"ל דעיקר הביטול בשפתיו א"כ אין נפקותא כלל במה שהבעל הבית מחשב בלבו לבד ומי לדעת רבינו ודעימיה דעיקר הביטול בלב אלא שנהגו לומר כל חמירא א"כ אין נפקותא במה שאומר השליח כל חמירא או לא יאמר כל עיקר. והב"י כתב דאע"ג דבטול מדין הפקר יכול לבטל ע"י שליח משום דכיון דהחמץ אינו ברשותו אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו בגילוי דעת אלא ניחא ליה הפקר ועוד הקילו בו אע"ג דבהפקר ממונו הפקר בלבו לא מהני דדברים שבלב אינן בהפקר כל זמן שלא בא לרשות הזוכה. אבל קשיא לי דהיא הנותנת אלא להקל עוד בענין ביטול לומר דמהני ע"י שליח דכה"ג דחי תלמודא בפ"ק דעירובין והיא הנותנת פסי בירקות שהתרת בהן פרוץ מרובה על העומד לא התרת בהן יותר מי"ג אמה ושליש וכו' דכיון דאקילת ביה חדא קולא לא ניקל ביה קולא אחריתא וא"כ הכא נמי אע"פ שכתב הר"ן דהטעם הוא להקל בענין ביטול מאחר שהחמץ אינו ברשותו כו' זה אינו אלא לתת טוב טעם על הדין המבואר ומוסכם בתלמוד אבל מניין לנו להוציא דין חדש מטעם זה ולהקל עוד כיון דאיכא למימר דלא אקילו ביה כולי האי עוד כתב הב"י דוקא הפקר לא מהני ביה שליחות דמדין נדר הוא ובנדר גופיה לא מהני ביה שליחות קבל עליך נדר זה בשליחותי שאהא אסור בו אבל ביטול אינו ענין לנדר שפיר מהני ביה שליחות ולא אבין למה לא נאמר דביטול יש לו כל דין הפקר ובדין נדר הוא מבטל אותו כשאר הפקר כשמבטל ומפקיר אותו ולמעשה אין להקל לבטל ע"י שליח כ"ל:

תלה לא בדק כו' משנה בפ"ק דפסחים מחלוקת חכמים ור' יהודה ופסק כחכמים ועל פי פי' התוס' בשם ר"י שהסכימו בו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק והאגודה וכן נראה דעת המרדכי ורבינו ירוחם ולא כרש"י גם הר"ן והרב המגיד כתבו שהנכון והעיקר כמה שפי' התוס' והרי"ף ומשמע דאפילו

והרב רבינו פרץ כתב דבביטול הלילה יאמר וכו' טעמו מבואר שבלילה שהוא משייר חמץ שיאכל מחר וא"כ היאך יאמר שהוא מבטל גם החמץ שראה ואינו רואים אותו שאינו מבטלו אבל משמרו יפה אבל ביום שאינו משייר לעצמו שום חמץ שייך שפיר לומר שגם החמץ שראה הוא מבטל וכן כתב רבינו ירוחם:

כתב הכלבו שצריך שיאמר כל חמירא וכל חמיעא דאיתיה ברשותי לפי שהחמץ ושאור שני דברים וכתב בתה"ד שאף על פי שנמצא כן בשם מהר"ם לא צריך לנהוג כן דאין לשנות כל המחזורים שכתוב בהן נוסח הביטול ולא כתוב בהם אלא כל חמירא בלחוד וכן רש"י ואלפס ואשיר"י שכתבו נוסח הביטול לא כתבו אלא כל חמירא לחוד וראה לשון תלמוד בבלי הוא לכלול כל חמץ וכל שאור בלשון חמירא (ד). וכתב הרא"ש בתשובה א"צ לשרוף החמץ אלא נותנו לעו"ג או זורקו לכלבים דאין חמץ טעון שריפה אלא לאחר שכבר נאסר עכ"ל ויתבאר בסימן תמ"ה:

ושלוחו יכול לבטל כ"כ ה"ה בפ"ד בשם בעל העיטור וכ"כ ג"כ הר"ן בפ"ק דפסחים וט"א דכיון דביטול מתורת הפקר נגעו בה שליח לא מצי מבטל שהרי אם אמר אדם לחבירו הפקר אתה נכסי אין בכך כלום ע"כ ול"נ דאף על גב דביטול מדין הפקר נגעו בו שפיר יכול לבטל ע"י שליח משום דכיון דחמץ אינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו בגלוי דעתא דלא ניחא ליה דליהוי זכותיה בגויה כלל כגי א"נ דטעמא דבהפקר לא מהני שליחות היינו משום דהפקר יש לו דין נדר כדמוכח בפ"ק דנדרים (ז.) וכדכתב הרמב"ם בהלכות נדרים וכיון דדין נדר יש לו משום הכי לא מהני שליחות שהאומר לחבירו קבל עלך נדר זה בשליחותי שאהא אסור בו אינו כלום אבל ביטול שאינו ענין לנדר שפיר מהני ביה שליחות (ה): **כתב** הכלבו אם אין האיש בביתו ובטל במקום שהוא בו ואם אינו עושה כן מוטב שתבטל אשתו ורחוי להזכירה בזה כדי לצאת ידי ספק:

תלה לא בדק בליל י"ד ובדוק ביום י"ד וכו' משנה בפ"ק דפסחים (י:) וחכ"א לא בדק אור לי"ד ובדוק בי"ד לא בדק בי"ד ובדוק בתוך המועד לא בדק בתוך המועד ובדוק לאחר המועד ופירשו התוספות בתוך המועד היינו מתחלת שבע עד סוף הפסח ולאחר המועד ובדוק כדי שלא יתערב לו חמץ של איסור בשל היתר ויאכלנו וכן פירשו הרי"ף והרמב"ם ואע"ג דאחר הפסח לא איתסר אלא מדרבנן כי היכי דקנסוה לאוסרו ואפי' בהנאה עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה להצריכו אף בדיקה וזה שלא כדברי רש"י שפירש דיבדוק בתוך המועד היינו בשעה ששית ויבדוק לאחר המועד היינו לאחר הביעור עד שתחשך ומשמע דמשתחשך ואילך לא יבדוק וכתב הר"ן שטעמו דכל היכא דעבוד כרת מודו רבנן דאפי' מחזר עליו לשורפו חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה וכתבו הר"ן וה"ה שאין דברי רש"י נכונים: ועל

דרכי משה

(ד) וג"ל דאם אמרו בשאר לשון שיש לכל אחד שם בפני עצמו צריך שיזכיר שתיהן וכ"מ בנוסח הביטול שכתב מהרי"ל בלשון אשכנז: (ה) וכתב מהרי"ל כשמבטל ע"י שליח יעמוד אצלו ובתשובות מהר"י ברי"ן דשליח צ"ל בהדיא הפצו של פלוני יהא בטל: וכ"נ

דרישה

לשונו ומ"מ לא יסמוך על ביטול היום שלא לבטלו בלילה כי ביטול כו' וכן מוכח מדברי הרא"ש שהביא רבינו ע"פ נוסחאות ס"א וז"ל וגם בפת שייר בלילה למאכלו מוכר ומוכח בו דמשמע דמבטל לה בלילה וכן בלשר"י דף קכ"ח ריש ע"ד כמ"ש בס"א:

[ב] והר"ר פרץ כו' כתב ב"י דלא חמיתיה משום שאינו יכול לבטל מה שראה שהרי אינו רואים

פרישה

(ב) ודלא ביערתיה כתב מהרי"ו הטעם למה אינו אומרים דלא חמיתיה ודלא ביערתיה ודחמיתיה ודלא חמיתיה משום דא"כ ביטל אף חמץ שאינו שלו וקיים מצות שריפה בחמץ שלו ומהאי טעמא כתב שצריך לבער למחר קודם שש דאל"כ לא ביער חמץ שלו דמאז והלאה אינו שלו אפילו מדאורייתא עכ"ל ועיין בדרישה:

יעד הבדיקה שלאחר הפסח לא יבדק כלל כ״כ הרמב״ם וכתב ה״ה שהטעם מאחר שהוא מוכל חמץ ואינו בודק אלא להבדיל בין חמץ זה שעבר עליו הפסח לחמץ אחר היאך יבדק על ביעור חמץ אבל בתוך הרגל שהוא מצוה שלא יראה שום חמץ ברשותו ולאי יש לו לבדק ודבר ברור הוא זה עכ״ל:

תלו המפרש מיבשה ליס וכו׳ בפ״ק דפסחים (ו.) אמר רב יהודה א״ר המפרש ביס והיוצא בשיירא קודם ל׳ יום אין זקוק לבער אמר רבא הא דאמר קודם ל׳ יום אין זקוק לבער לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור אבל אם דעתו לחזור אפילו קודם ל׳ יום זקוק לבער ופירש״י שאין דעתו לחזור בתוך הפסח אבל דעתו לחזור בתוך הפסח אפי׳ קודם ל׳ יום זקוק לבער כדי שכשיחזור בתוך הפסח לא ימצא חמץ בתוך ביתו וכתב הר״ן ואחריס פירשו דשאין דעתו לחזור היינו שאין דעתו לחזור כלל עוד עד אחר הפסח אבל דעתו לחזור בין בתוך הפסח בין קודם הפסח צריך לבער שמא יחזור ערב הפסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער וכ״כ הרמב״ם בפ״ב ובירושלמי לא משמע הכי: **וכתב** הר״ן גרסינן בירושלמי ובכפק אבל ולאי אפילו מר״ה כלומר כי אמרינן קודם לפסח ל׳ יום אין זקוק לבער ה״מ בספק כלומר שאין שם חמץ ידוע אבל יש שם חמץ ידוע בודאי אפי׳ מר״ה זקוק לבער ואינו נראה כן לפי גמרתינו דמדאמרינן לישנא דאין זקוק לבער ולא אמרינן אין זקוק לבדוק

לא בדק כל יום י״ד יבדוק בתוך הפסח לא בדק בתוך הפסח יבדוק לאחר הפסח שלא יבשל בחמץ שעבר עליו הפסח שהוא אסור בהנאה ועל הבדיקה (א) שלאחר הפסח לא יברך כלל:

תלו (א) **המפרש** מיבשה ליס או יצא בשיירא ואינו מניחו בביתו מי שיבדוק ואין דעתו לחזור בתוך הפסח אם הוא קודם ל׳ יום לפני הפסח א״צ לבער (ב) וכשיגיע הפסח (ג) יבטלנו בלבו

לאפילו בביטול דליכא בל יראה אלא כדי שלא יבשל בחמץ שעבר עליו הפסח א״כ מטעם זה כל שכן דצריך לבדוק בתוך הפסח מיהו נראה דבי״ט עצמו לא יבדוק אפילו לא ביטל דהא אף במוצא חמץ בביתו י״א בי״ט יכפה עליו כלי ולא ישרפנו ואפי׳ לא ביטל ואע״פ דלא קי״ל הכי כמו שיתב׳ בסי׳ תמ״ו בס״ד שאני התם דכיון דידוע הוא עובר בשהייתו בבל יראה אבל היכא שאינו ידוע שאינו עובר עליו אף אם לא ביטל כמ״ש בסי׳ תל״א ובסי׳ תל״ד א״כ למה נטיל עליו חיוב הבדיקה כיון שאינו אלא דרבנן ודו״ק: כתב ברוקח סימן רס״ו וז״ל יבדוק לאחר המועד הכל בער אפילו ביום ע״כ:

תלו המפרש מיבשה ליס והיוצא בשיירא כו׳ מימרא דרב יהודה אמר רב בפ״ק דפסחים וכדפרישי לה רבא דלא כאבי׳ ומשמע מפירש״י דקודם ל׳ יום אף אם דעתו לחזור קודם הפסח א״צ לבער דלא חיישינן שמא יתאחר ביאתו עד ע״פ בין השמשות דמסתמא כיון דדעתו לחזור קודם הפסח ימהר ביאתו קודם יום י״ד וכ״כ הר״פ בהגהת סמ״ק לדעת רש״י והיא הסכר הראשון שכתבה רבינו בסתם. אבל הסמ״ג בעשה ל״ט כתב כלשון הרמב״ם וכ״כ רבינו ירוחם וכן דרש מהרי״ל ואמר שכן דרש מהר״ש וכ״כ הסמ״ק בדין המפרש אלא שבדין האומר כתב אם דעתו לפנותו תוך הפסח כו׳ ומדברי ההגה״ה לשם נראה שאינו ס״ט שהרי הבינה ראיה לפירוש הקונטרס דמכיון דבהיא דאומר אי אפשר לפרש אלא דעתו לפנותו תוך הפסח דאי קודם הפסח ליכא למיחש שמא יאחר לפנותו עד ע״פ בין השמשות כי בודאי באותה שעה לא יפנהו ממילא אמי הבינה בשיירא דעתו לחזור תוך הפסח קאמר דמדקאמר תלמודא ואזדא רבא לטעמיה משמע דחד טעמא לתרוויהו ע״כ שיטת הרג״ה ע״ש. ונראה לי דמ״ש בסמ״ק דבאומר ליכא למיחש שמא יאחר לפנותו עד ע״פ בין השמשות היינו משום שצריך להוכיח מחול על הקודש וכשם שאסור לו לפנותו בי״ט עצמו כך אסור לו לפנות בין השמשות. והכ״י כתב דלדעת הרמב״ם והגמשכין אחריו י״ל דחיישינן שמא לא יכלה לפנותו וישאר שם חמץ מכוסה בפחות מג׳ טפחים וכיון דלא ידע בבירור שיש שם חמץ לא יתן אל לבו להוציאו וכו׳. ותימה שהרי קודם זה הבינה הוא עצמו דברי הר״ן ופי׳ רש״י דבשם תחתיה חמץ בודאי איירי ולפי דרכו היה לו לפרש אף בחמץ ידוע חיישינן שמא לא אסיק אדעתיה אז שיש שם חמץ לבערו אלא שכל זה איננו נכון שהרי לפי׳ רש״י והר״ן שכתבו דטעמא דאומר דה״ל כחמץ שנפלה עליו מפולת וכו׳ משמע להבינה דאף באומר שאין תחלת עשייתו רק בגובה ג׳ טפחים נמי איירי כדין חמץ שנפלה עליו מפולת כו׳ שהוא בג׳ טפחים ובגובה ג׳ טפחים ודאי ליכא למימר חיישינן שמא לא יכלה לפנותו וישאר שם חמץ מכוסה פחות מג׳ טפחים דהא כל עיקרה איננה אלא ג׳ טפחים. אלא העיקר דלהרמב״ם והגמשכים אחריו אע״פ שחששא רחוקה היא מ״מ אינו מן הגמנע דשמא יזדמן ע״י שוס סבה שלא יכלה מלפנותו ע״פ ביהש״מ. כתב הר״פ בהגהת סמ״ק בפסחים פי׳ הקונטרס דדעתו לחזור בימי הפסח קאמר משום דכי הדר בימי פסח עבר עליה ולא מצי לבטוליה דהא מטא זמן איסורי׳ וכתב ע״ז בהגה״ה אחרת משמע דאיירי כשלא ביטל והקונטרס הולך לפי שיטתו שפי׳ טעמא דבדיקה משום בל יראה ובל ימצא מיהו אפי׳ למאן דמפרש דבעי ביטול עכ״פ כדפי׳ בה״ג מ״מ איננה משום מצות בדיקה דתיקון רבנן זמן בדיקה בליל י״ד אפי׳ היכא דביטלו משום דילמא אתי למיכל מיניה כדפי׳ התוס׳ במשנה עכ״ל ודבריס אלו תמוהין מאוד היאך אפשר לומר דלדעת רש״י לא בעי ביטול הלא תלמוד ערוך הוא הבודק צריך שיבטל ובודאי דאף רש״י סובר דכשביטל אינו מחוייב לבדוק משום בל יראה אלא משום דילמא אתי למיכל מיניה וכדמשמע מדבעי רבא בכר בשמי קורה וכו׳ או דילמא זימנין דנפל ואתי למיכל מיניה דלא קא מיבעיא ליה אלא בשכבר ביטל ומה שפירש רש״י במשנתינו דהבדיקה הוא משום בל יראה היינו בשלא ביטל ולפי שלא הזכיר התנא דין ביטול הוכיח רש״י דבלא איירי אלא שרב יהודה בשם רב חידש ואמר הבודק צריך שיבטל וכו׳ ומה שלא פירש רש״י נמי דהיא דשיירא בביטל ומשום דילמא אתי למיכל מיניה יראה דעתו דמדקאמר זקוק לבערו ולא קאמר זקוק לבדוק משמע דבחמץ ידוע מיירי ואי״כ אם נפרש דמיירי בביטל תקשה לך מאי רבותא טפי דחמץ ידוע מחמץ שאינו ידוע דכי היכי דבדעתו לחזור צריך לבער משום דחיישינן דילמא אתי למיכל מיניה בבואו לביתו כך יש לחוש לחמץ שאינו ידוע כמו בידוע דמה״ט מסיק בתלמודא הבודק צריך שיבטל והמבטל צריך שיבדוק וכי היכי דכשאין בדעתו לחזור א״צ לבער בחמץ ידוע מאחר שיבטל א״כ ה״ה באינו ידוע אבל כשנפרש דאיירי בלא ביטל הוי שפיר רבותא דחמץ ידוע היכא שאין דעתו להזור דא״צ לבער אע״פ שאינו מבטל ואינו עובר בבל יראה ובל ימצא כשיגיע פסח אע״פ שכשיצא מביתו היה לו שם חמץ בידוע ולפי זה נראה דלדעת רש״י אם ביטל א״צ לבדוק אפילו אם דעתו לחזור דאל״כ למה לא אשמועינן רב יהודה נמי בביטל דצריך לבדוק והוי רבותא טפי אלא בע״כ כיון דהבדיקה לאחר שיבטל אינה אלא דרבנן דלא אתי למיכל מיניה במפרש קודם שלשים יום לא אטרחוהו רבנן לבדוק. ויש לדקדק למאי דפריסית לפירש״י דאפי׳ בחמץ ידוע ולא ביטל איירי א״כ מאי איריא משום דכי הדר ביה ביומי הפסח וראהו נמי נהי שאין בידו לבערו מ״מ חמץ שלו ברשותו ועובר עליה מאחר שלא ביטלו וא״כ אע״פ שאין דעתו לחזור צריך לבערו ונראה דה״ט דכשיגיע הפסח תליגן דהחמץ הלך למיבוד ולא נשאר ממנו כלום וד״ק אין צריך לא ביטול ולא בדיקה אלא א״כ כשידוע לו שיש חמץ ברשותו בשעה שהגיע פסח ומ״מ כשדעתו לחזור בתוך הפסח חיישינן שמא ימצא אותו חמץ עדיין קיים תוך הפסח ומיד כשראהו ומתעצל אפילו רגע אחת מלבערו עוביר עליו וכן מבואר ממה שפירש״י בעושה אוצר וז״ל ותחתיה חמץ כו׳ דבודאי חמץ מפרש לה ואעפ״כ אינו עובר עליה אפילו לא ביטל אם אין דעתו לפנותו כמו בחמץ שנפלה עליו מפולת ומאי דקאמר התם דצריך לבטל הייבו מדרבנן וכמו שפירש״י והר״ן להדיא בפרק כל שעה ונתבאר זה למעלה בסימן תל״ג וה״נ במפרש כן הדין מן הטעם שכתבתי גם בר״ן מבואר גבי המפרש דאפי׳ בחמץ ידוע עשאוהו כחמץ שנפלה עליו מפולת אלמא דהשוו מדותיהם. שוב ראיתי שכתב הרב מה״ר שלמה לוריא ז״ל דלפירש״י איירי בספק חמץ וכדאיתא בירושלמי ומש״ה אינו עובר אלא משעת הודיעה אבל אותן שפי׳ דאיירי אפילו בודאי חמץ צריכין לפרש דאיירי בביטלו ואפ״ה אין נכון שיהיה חמץ בביתו אצלו וכן יראה מלשון הר״ן למעיין בו ולא משום שעובר בבל יראה עכ״ל ורמז הרב ז״ל ללשון הר״ן שכתב בהיא דהמפרש פירש״י שאין דעתו לחזור בתוך הפסח אבל דעתו לחזור בתוך הפסח אפי׳ קודם ל׳ יום זקוק לבער כדי שכשיחזור בתוך הפסח לא ימצא חמץ בתוך ביתו כו׳ ומדכתב לא ימצא כו׳ ולא כתב ולא יעבור וכו׳ משמע ליה דלאו משום בל יראה הוא דבביטלו איירי אלא שאין נכון שיהיה חמץ בביתו אצלו. ותימה שהרי הר״ן כתב דבריס אלו ע״ש פירש״י ובפירושו מבואר דמשום בל יראה הוא אלא ודאי לשון הר״ן שכתב לא ימצא הוי כאילו אמר שכשיבא לביתו וימצאנו יהא עובר עליו בבל יראה ונקט בלשונו לא ימצא משום דבזה הדבר תלוי דכל זמן שלא מצאו אינו עובר עליו ד״ת כיון שאין ידוע לו עכשיו בבירור שעדיין קיים החמץ שהגיע בביתו כשיצא לדרך ואדרבה לדעת מהרש״ל קשה שאם כדבריו לא ה״ל להר״ן לומר בלשונו לא ימצא כו׳ אלא לא יהיה לו חמץ בביתו שהרי משום אין נכון לבד הוא ולא משום בל יראה וא״כ גם כן אינו נכון שיהיה החמץ שאינו ידוע בביתו אע״פ שלא ימצאנו ולכך בדור ופשוט דדעת הר״ן ורש״י ז״ל דבודאי חמץ איירי ואע״פ שלא ביטלו אינו עובר עליו כל זמן שלא חזר לביתו וימצאנו וכן בעושה ביתו אוצר אע״פ שיש תחתיה חמץ בודאי אינו עובר כל זמן שלא יפנהו ולענין הלכה נראה אף שהרי״ף והרא״ש והגאונים והרוקח בסימן רמ״ד לא פירשו בזה כלום אין מזה ראייה שסובריס כפירש״י ולכן יראה להחמיר כהרמב״ם ורי״ץ גיאות והגמשכים אחריהם ואין חילוק בין המפרש ליס לעושה ביתו אוצר דלא כסמ״ק מיהו יראה דוקא בלא ביטל אבל בביטל א״צ לבדוק דבהא מילתא לא מצינו שנחלקו על רש״י ז״ל ואע״ג דבהגהת סמ״ק משמע שלפי דעת התוספות שחולקים על פירושו בעשה הבדיקה אף כשביטל צריך לבדוק הלא כתבתי שרש״י ז״ל אינו חולק על דברי התוספות שגם הוא ז״ל מודה דהבדיקה בביטול היא כי היכי דלא אתי למיכל מיניה ונמצא שגם התוספות אינן חולקים על פירוש רש״י כן כ״ל עיקר דלא כהגהת סמ״ק ומהר״ש לורוא ומ״מ המחמיר גם בזה תע״ב. ולענין הלכה במ״ש לדעת רש״י אפילו בודאי חמץ א״צ לבער כ״כ גם הר״ן ז״ל דכך משמע בגמרא מדקאמר לישנא דאין זקוק לבער וכו׳ ולא קאמר זקוק לבדוק מיהו נראה לע״ד שזה דקדוק חלוש לדחות דברי הירושלמי המפורשין דבודאי חמץ צריך לבער אפילו מתחלת השנה וכבר אפשר להשות תלמודא דידן ולומר דלבדיקה קרי ליה ביעור כיון שהבדיקה היא תחלת ביעור ומברכין עליה על ביעור חמץ גם מלשון הרמב״ם והסמ״ג והסמ״ק ור׳ ירוחם שכתבו לשון בדיקה בדין זה משמע להדיא שמפרשין לשון לבער הנאמר בגמרתינו שהבדיקה גם הבדיקה גם הכלבו כתב בפשיטות כדברי הירושלמי וכן עיקר: **ומ״ש** רבינו ואינו מניח בביתו מי שיבדוק כו׳ כ״כ בסמ״ק ופשוט הוא לפי הטעם שהאריכו חכמים לבדוק מפני שחל עליו חובת ביעור וכיון דשלוחו של אדם כמותו ה״ל כאילו הוא עצמו בודק. ויש לדקדק דהא כל מפרש ליס ויוצא בשיירא מניח אשתו בביתו. ואפשר לומר דמיירי בשאין לו אשה או שאינו מניחה בביתו. ועי״ל דוקא דיעבד נאמנת על הבדיקה אבל לכתחלה אין לסמוך על אשתו וזהו שנאמרה בחיבור בגאונה מלמדים או תלמידים או הולכין לנשואין אחר פורים צריכין לבער טרם ילכו. ומיהו י״א דוקא במפרש ויוצא בשיירא עכ״ל ולא משמע דכל הני דקא חשיב ואזיל בשרויין בלא אשה הן אלא ודאי דלכתחלה אין לסמוך על אשתו ומפני זה יראה דמה שדקדק וכתב והולכים אחר פורים ולא כתב כן גם האולכים קודם פורים ודעתן לחזור אלא היינו טעמא דהולכין קודם פורים א״צ לבדוק אלא מפני שמא ימצא חמץ בתוך ביתו בפסח וכיון דאשתו בביתו והיא ג״כ מוזהרת על איסור חיץ כמו האיש בודאי לא ימצא שם חמץ בביתו והוא הדין במפרש כשמניח אשתו בביתו א״צ לבדוק כשדעתו לחזור ולא קאמר בגמרא דצריך לבדוק קודם ל׳ בדעתו לחזיר אלא כשאינו מניח אשתו בביתו ואז אף ביוצא לדרך כתמא צריך לבדוק דאין חילוק ביניהם בקודם ל׳ ואף לדעת י״א שהביא האגודה דדוקא מפרש ויוצא לשיירא היינו דוקא בהולך תוך ל׳ יום דכיון שצריך לבדוק אפי׳ אין דעתו לחזור מפני שהמלוה מוטלת עליו ואין לו לסמוך על אשתו לכתחלה ס״ל לי״א דדוקא בהולך לשיירא ומפרש ליס הטילו עליו חובת ביעור משא״כ ביוצא לדרך כתמא וכמו שיתבאר טעמא בסמוך בדברי אבי העזרי. ולסברא הראשונה אין חילוק כלל מיהו בדברי הרמב״ם בס״ב מ״מע להדיא דנשים כשירות לבתחלה לבדוק ועיין במה שכתוב בסוף סימן זה בשם הכל בו: **ומ״ש** אם הוא קודם ל׳ יום לפני הפסח א״צ לבער וכשיגיע הפסח יבטלנו בלבו ודיו כ״כ בהגהת סמ״ק בין לענין מפרש ויוצא בשיירא בין לענין עושה ביתו אוצר דאל״כ אפילו קודם שלשים נמי אינא אשום אל יטמין עכ״ל ואף למאי דפרישית לדעת רש״י והר״ן דגם בידוע שיש לו חמץ בביתו בשעה שיוצא לדרך ולא בטל אעפ״כ אינו עובר עליו כשיגיע הפסח ואינא משום בל יטמין דאינא למיתלי שהחמץ הלך למיבוד תוך הזמן הזה אפ״ה נראה דמחויב הוא לבטלו כשיגיע הפסח דלא גרע ממי שברוי בביתו ובדה כל הבית

לדרך

פרישה

סי׳ תלה (א) **שלאחר** פסח לא יברך כלל והטעם כתב ה״ס כיון שהוא אוכל חמץ ואינו בודק אלא להבדיל בין חמץ שעבר עליו הפסח לחמץ אחר היאך יברך על ביעור חמץ אבל בתוך הרגל שהוא מצוה שלא יראה שום חמץ בביתו ולאי יש לו לברך עכ״ל:

סי׳ תלו (א) **המפרש** מיבשה ליס או יוצא בשיירא כו׳ כתבו הגהות אבל שאר יוצאי לדרך לא הצריכום לבדוק אפילו דעתו לחזור והטעם שולאי לא יעבור כיון הקרוב ל״ל מיבשה ליס משום בל יטמין ובל יבא שמא יבא סמוך לפסח: (ב) וכשיגיע פסח כו׳ פירוש קודם שאר בשה ואם לא יש שם חמץ יבוא שעשאוהו כחמץ שנפל עליו מפולת ר״ן: (ג) יבטלנו בלבו יש חולקים ודאי לבטל בהגלאת פיו:

לדבוק משמע קודם ל׳ יום אפילו יש שם חמץ ידוע אין זקוק לבערו לפי שעשאוהו כחמץ שנפלה עליו מפולת דכני בביטול בעלמא (מ):

ומ״ש רבינו ואם דעתו לחזור בתוך הפסח אפי׳ מר״ה צריך לבער הכי אמרינן בהדיא בגמרא א״ל רבא ואי דעתו לחזור אפי׳ מר״ה נמי ופירש״י דעתו לחזור. בימי הפסח: אפי׳ מר״ה נמי. דכי הדר בימי הפסח עבר עליה והיא שעתא לאו ברשותיה הוא ואינו שלו וכשראהו עבר עליה ומפשטא דלישנא משמע דמר״ה שבחדש תשרי קאמר אבל קודם לכן אע״פ שדעתו לחזור א״צ לבדוק ותמיהא לי כיון דדעתו לחזור אמאי לא חיישינן קודם ר״ה נמי לכן נ״ל מר״ה פירושו מתחלת השנה כלומר אם בא לפרש ביום ולאלתת בשיירא תיכף שעבר הפסח אם דעתו לחזור אע״פ שיש שנה אחת עד שיגיע הפסח צריך לבדוק וכ״נ מדברי תשובת הרשב״א שכתבתי בסימן תל״ב אצל ברכת שהחיינו וכ״נ שהוא דעת הרא״ש והרי״ף והרמב״ם שכתבו כתם אבל אם דעתו לחזור קודם ל׳ יום זקוק לבער ולא הזכירו ר״ה ומשמע קודם ל׳ יום כמה דהוי כל שדעתו לחזור זקוק לבער:

ודבר פשוט הוא שמ״ש רבי׳ ואם דעתו לחזור בתוך הפסח אפילו מר״ה צריך לבער הוא על דעת רש״י דאילו לדעת הרמב״ם אם דעתו לחזור קודם הפסח נמי צריך לבער אפילו מר״ה:

כתב הגהות סמ״ק בסי׳ צ״ח דדוקא מפרש ביום ויוצא בשיירא דדעתו ללכת רחוק חיישינן להצריכו לבער ל׳ יום קודם לפסח אבל שאר יוצא לדרך לא וכתב עוד דמשמע מפירש״י דדוקא בשלא ביטלו והלך לפי שפי׳ דטעמא דבדיקה הוא כדי שלא יעבור בבל יראה ובל ימצא מיהו מ״מ צריך לבדוק משום מצות בדיקה דתיקון ביול י״ד אפי׳ טיכא דביטלו משום דחיישינן דילמא אתי למיכל מיניה:

ואם ומ״ש שכח ולא בדק יבטל בשיגיע הפסח כלומר קודם שעה ששית ופשוט הוא שיש רבינו שאם מחשב בלבו לבטל סגי כבר כתבתי בסימן תל״א דברים: חולקים ואומרים א״צריך שיוציא בשפתיו דדברים שבלב אינם

ומ״ש אע״פ שנהגו לומר כל חמירא לא מצינו שתיקנו חכמים לשון זה כבר השבתי עליו בסימן תל״ד:

וכן הדין בעושה ביתו אוצר וכו׳ שם על הא דבסמוך ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא העושה את ביתו אוצר קודם ל׳ יום אין זקוק לבער תוך ל׳ יום זקוק לבער ולא אמרן אלא שאין דעתו לפנותו אבל דעתו לפנותו אפי׳ קודם ל׳ זקוק לבער ופי׳ הר״ן העושה את ביתו אוצר. שהכניס שם תבואה ותמתיה חמץ וחמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער: קודם ל׳ יום. לא חלה עליו חובת ביעור וכי מטי ההוא שעתא לא מיחייב כדאמרן דהא נפלה עליו מפולת: תוך ל׳ יום. זקוק לבער דלכתחלה לא זהו ביעורו וכן פירש״י ופי׳ דעתו לפנותו הוא מחלוקת רש״י והרמב״ם בדין זה כמו שהוא בדין מפרש ביום ויוצא בשיירא ורבינו סתם הדברים בדין זה מפני שסמך על מ״ש מחלוקת רש״י והרמב״ם בדעתו לחזור דגבי מפרש ויוצא בשיירא דממילא משמע דה״ה שנחלקו בדעתו לפנותו דגבי עושה ביתו אוצר. ויש לדקדק לדעת הרמב״ם בהא דעושה את ביתו אוצר כי דעתו לפנותו קודם הפסח אמאי זקוק לבער דחשבא רחוקה היא לומר שמא יבנה אוצרו ערב פסח ויכלה מלפנותו ערב הפסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער ושמא י״ל דחיישינן שמא לא יכלה לפנותו ויצאר שם חמץ מכוסה בפחות מג׳ טפחים כיון דלא ידע בבירור שיש שם חמץ לא יתן אל לבו להוציאו ואע״ג דבכותל שנשתמשו בו חמץ בחורין ונפל ונעשה גל כתב רבינו בסי׳ תל״ג שאע״פ שאינו גבוה ג׳ טפחים א״צ לבדוק תחתיו הא פרים התם טעמא משום דבגל איכא בכנת עקרב אבל באוצר דליכא בכנת עקרב כל שאינו גבוה ג׳ טפחים צריך לבער:

כתב אבי העזרי ישראל היוצא מבית העו״ג וכו׳ כ״כ המרדכי פ״ק דפסחים:

ומה שטען עליו רבינו משום דכיון שהעו״ג נכנס בביתו וכו׳ אין לך הפקר גדול מזה אינה טענה מפני שטעמו של אבי העזרי דכיון דנכנסו ל׳ יום אל עליו מצות חכמים שלו לבער ולא סגי ליה בביטול וא״כ אע״פ שאין לך הפקר גדול מזה ב כל שאינו מבער לא קיים מצות חכמים דמאחר שנכנסו ל׳ יום אל עליו חובת הביעור:

ומה שחילק אבי העזרי בין נכנס בבית אחר ללא נכנס נראה שהוא משום דאע״ג דל׳ יום קודם פסח אל עליו חובת ביעור אין חובת הביעור חלה עליו אלא לענין שזקוק לבער אבל לא לענין שזקוק לבער בית זה הילכך כל שהוא נכנס בבית אחר הרי הוא מקיים בה מצות ביעור ואם אינו נכנס בבית אחר צריך לבער זה כדי לצאת ידי חובת ביעור שחלה עליו:

כתב הכלבו י״א דמפרש ביום ויוצא בשיירא מברכין בשעת הביעור אע״פ שהם רחוקים מן הפסח ויש אומרים שאין מברכין אחר שאין זה זמן ביעור ממש:

המסכיר

דצריך שיאמר כל חמירא דאיכא ברשותי כדי לבטל אף החמץ שיש לו במקומות אחרים כדלעיל בסימן תל״ד. אבן לדעת שאר הגאונים שאומר בהדין ביתא וטעמא משום דהביטול הוא שמא ימצא גלוסקא כו׳ וזה אינו שייך אלא בביתו שהוא דר בו א״כ לפי זה אף אותו שאינו בביתו א״צ לבטל דעליו לא תיקנו הביטול כיון דליכא למיחש שמא ימצא גלוסקא וכו׳ אלא דלא קי״ל הכי:

ומ״ש אפי׳ מר״ה כך הוא הלשון בגמ׳ ופשוט הוא דלאו דוקא אלא אפילו קודם ר״ה דאמאי שנא וכן נראה מסוגיא דקאמר ואזדא רבא לטעמיה כו׳ ובאוצר קאמר בכתם אבל דעתו לפנותו אפילו קודם ל׳ יום נמי זקוק לבער ולא הוזכר ר״ה לשם ורבינו שכתב גם בדין אוצר אפילו מר״ה היינו נמי לפי שיטה זו דלאו דוקא ר״ה. ומדברי הרי״ף והרא״ש וסמ״ג וסמ״ק ורבינו ירוחם משמע שלא היו גורסים כלל בגמרא אפילו מר״ה. והב״י כתב דפירושו מתחלת השנה ופשט הלשון לא משמע הכי ומה שהביא מתשובת הרשב״א אינה ראיה דהרשב״א לא בא לפרש לשון ר״ה הנאמר בתלמוד אלא לפי שהאמת הוא דלאו דוקא ר״ה כתב הוא בלשונו אפילו מתחלת השנה:

ואם שכח ולא בדק יבטל כשיגיע הפסח דין זה לא כתבו שום פוסק גם רבינו לא היה צריך לכתבו אחר שכתב קודם זה וכשיגיע הפסח יבטלנו ולשם ה״ל להביא דברי ב״ה ומה שהשיג הוא עליו אלא מפני שהיה עולה על הדעת הכאן כיון שהיה מחוייב לבדוק מיד כשיצא לדרך ושכח ולא בדק צריך מיהא לבטל מיד ולא כשיגיע הפסח הה״ל לדידיה האי יומא כליל י״ד וכדי להוציא זה אמר יבטל כשיגיע הפסח כלומר אבל לא יבטלנו עכשיו וזה פשוט דלאו דוקא כשיגיע פסח ממש דאז אין בידו לבטל אלא דוקא קודם תחלת שש וק״ל. וכתב במהרי״ל בעושה ביתו אוצר ולא בדק וכינס אוצרו צריך לפנות האוצר ולבדוק בליל ארבעה עשר ע״ש שכתב כן בשם מהר״ם:

ומ״ש ועניין הברכה כו׳ גם הכל בו כתב בשם הראב״ד כדברי ב״ה גם הר״ן בפרק כל שעה כתב דהא דאמר מבטל בלבו ודיו י״מ דעכ״פ צריך להוציא בשפתיו אלא שא״צ להשמיע לאזניו אבל רבינו ירוחם כתב כדברי רבינו ע״ל בסימן תל״ד ולענין הלכה אין לברך כיון דיש מחלוקת בדבר:

כתב אבי העזרי ישראל היוצא מבית כו׳ והר״מ במפרש ליס ויוצא בשיירא נראה בעיני שפסק כן מדקשיא ליה דנקט המפרש ולא נקט יוצא לדרך סתמא ולכך פירש דהא דצריך לבדוק תוך ל׳ אפילו אין דעתו לחזור לפי שחל עליו חובת ביעור אינו אלא כשלא נכנס בשום בית שיוכל לקיים בו מצות ביעור משא״כ ביוצא לדרך סתמא שיקיים מצות ביעור בבית שיהיה בו כשיגיע הפסח וזו היא דעת הי״א שהביא האגודה שביארתי בסמוך ומה שכתב דין זה ביוצא מבית עו״ג נראה לדבותא קאמר הכי דלא מיבעי בישראל היוצא מבית ישראל תוך ל׳ צריך לבער החמץ שלא ימצא ממנו בתוך הפסח ואע״פ שיחזור הישראל הבי׳ ויתן בו חמץ מה בכך גם הוא יבער את הנשאר כשיגיע הפסח ולא יטאר שום חמץ בבית בספק אלא אפי׳ ביוצא מבית העו״ג שהעו״ג יתן לתוכו חמצו בפסח אפ״ה צריך לבער דצריך לקיים עכ״פ מצות ביעור וכן מבואר במרדכי כשכתב לדין זה בשם ראבי״ה ע״ש ומשמע להדיא שאם יצא מבית העו״ג קודם ל׳ יום ודעתו לחזור אפילו ביוצא לשיירא א״צ לבדוק כלל וה״ט דכיון שהבדיקה אינו מפני שחל עליו חובת ביעור אלא כדי שלא ימצא חמץ בבית בשעת הפסח והרי עכ״פ ימצא בו חמץ שמיה העו״ג לשם מה תועיל הבדיקה ולפי זה ביוצא לדרך סתמא קודם ל׳ יום ודעתו לחזור אם מניח אשתו בביתו א״צ לבדוק שהרי לא ימצא שם חמץ בבית כמ״ש לעיל לדעת י״א שבאגודה אבל אם אינו מניח שום אדם בבית צריך לבדוק וה״ה במפרש ליס כן הדין ואין חילוק ביניהם אלא בהולך תוך ל׳ ואין דעתו לחזור כדפרישית ואפשר לומר ג״כ דס״ל לראבי״ה ביוצא לדרך סתמא קודם ל׳ יום ודעתו לחזור אפילו אינו מניח שום אדם בבית א״צ לבדוק ושאני מפרש ליס דחיישינן דילמא משתהי ע״פ בין השמשות וכדעת הרמב״ם דדעתו לחזור קודם הפסח קאמר אבל ביוצא לדרך סתמא לא חיישינן להא וכמ״ש בהגהת סמ״ק אבן לפירש״י דדעתו לחזור תוך הפסח קאמר אין חילוק בין יוצא לשיירא ליוצא לדרך סתמא בקודם ל׳ יום. ומ״ש בהגהת סמ״ק ואין להקשות על מה שבפנים דא״כ כל יוצא לדרך קודם הפסח זמן גדול אפילו קודם ל׳ יום ודעתו לחזור קודם הפסח יצטרך לבער דמשמע דדוקא אפנים שהולך בשיע׳ הרמב״ם הוה קשיא הכי ולא אפירוש רש״י והלא לפי מה שכתבתי גם אפירוש רש״י קשיא הכי שהרי אין חילוק לפירש״י בין יוצא בשיירא קודם ל׳ ליוצא לדרך סתמא קודם ל׳ ואמאי נקט יוצא בשיירא דהמעיין שם יראה דכך היא ההצעה דלפי הפנים קשה דא״כ כל יוצא לדרך כו׳ והלא רגילות הוא שהולכים קודם ל׳ יום ודעתו לחזור ואין מבערין ולא מיחו בהם חכמים אלמא דשפיר עבדי ולפירש״י מוכח לומר דאין נמי דבדעתן לחזיר תוך הפסח צריכין לבער ומה שלא מיחו בהם חכמים היינו מפני שרוב ההולכין בדרך דעתם לחזור קודם הפסח והשתא קס״ד בקושיא דאמאי דנקט המפרש ליס לאו דוקא דה״ה ביוצא לדרך סתמא ועל זה תירץ הא לא קשיא דדוקא המפרש ליס דהולך מרחוק חיישינן דילמא אישתהי ע״פ בין השמשות וכמו שכתבתי בסמוך ותדע מדנקט המפרש וכו׳ כלומר דבע״כ צ״ל דחילוק יש בין המפרש ליוצא בדרך סתמא ולא כדקא ס״ד בקושיא אלא דלרש״י החילוק אינו אלא בתוך ל׳ יום ואין דעתו לחזור ולפי הפנים החילוק הוא בקודם ל׳ יום א״צ גם בתוך ל׳ יום וכדעת אבי

דרכי משה

תלו (א) וכ״ג דעת הטור וש״פ: (ב) כתב בתשובת הרשב״א סי׳ ע׳ על אוצר חטים שהיה מונח בבור והיה ספק אם מקצת חטים שמונחים בקרקעית הבור נתחמצו וכתב דמאחר שעשה האוצר ל׳ יום קודם פסח אפי׳ היה שם חמץ גמור אינו חייב לבערו אלא מבטלו בלבו מיהו אם פינה לאחר הפסח את האוצר אסור ליהנות מאותו חמץ שבבור בימלו אבל

פרישה

(ד) ואם דעתו לחזור דכי הדר בימי הפסח עבר עליה והיא שעתא לאו ברשותיה לבטל:

(ה) שתיקנו מכמים לשון זה כו׳ יש לתמוה הרי בירושלמי איתא רב אמר צריך שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואינו יודע בו יבטל ב״פ בסי׳ תל״ד:

(ו) וכן הדין בעושה ביתו אוצר כו׳ פי׳ שהכניס שם תבואה ותמתיה חמץ דחמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער. ר״ן:

(ז) קודם ל׳ יום א״ל לבער ר״ל לא קודם עשיית האוצר ולא כשיגיע פסח דקודם ל׳ יום לא חלה עליו חובת ביעור וכי מטא הסיא שעתא לא מיחייב דהוי כנפלה עליו מפולת:

(מ) ואם דעתו לפנותו כו׳ ופי׳ דעתו לפנותו הוא מחלוקת רש״י ורמב״ם בדין זה כמו שבדין מפרש ביום ויוצא בשיירא דממילא משמע דה״ה שנחלקו בדעתו לפנותו בעושה ביתו אוצר

חדושי הגהות

תלו א ר״ל דהטור למעמיה אזיל כמש״ל סימן תל״א דבביטול הלב כגי וכ״ה פשטא דגמרא פ׳ כ״ש (לא:) גבי חמץ שנכלה עליו מפולת דאר״ח וצריך שיבטל בלבו אבל כבר אפשר דס״ל לבעל העיטור כמ״ש שם הרן ז״ל דאיכא מ״ד דבלב ל״ד אלא לומר דא״צ להשמיע לאזניו אבל צריך שיוציא בשפתיו דדברי שבלב אינם דברים ולכן כתב בעה״ע שאם יודע שיש לו חמץ יברך על ביטול חמץ (בהרל״ח): ב ול״נ די״ל דדעת רבינו כל שעליו מוטל לבטלו מן התורה לא כמהו חכמים אביטול והצריכוהו לבערו אבל כל

תלז המשכיר בית לחבירו בי״ד כו׳ פשוט ברישׁ פסחים (ד.) ופי׳ הר״ן המשכיר בית לחבירו בי״ד לצורך י״ד וממנו ואילך. אם עד שלא מכר לו המפתח חל עליו י״ד וכו׳ לאו למימרא דמסירת מפתח קונה דהא אמרינן בב״ק (נב:) דלא קניא אלא כשׁ שקרקע נקנה בכסף ושטר וחזקה כן שכירות קרקע נקנית באחד מדברים הללו ואפ״ה אמרינן דנכי שהשׁוכר קנאו אפ״ה כיון שהבית של משכיר והחמץ שלו ועדיין הבית מעוכב אצלו שאין השׁוכר נכנס שם מפני שמפתח בידו של משכיר לבדוק ואם מכר לו מפתח קודם י״ד כיון שקנאו כדינו ובידו להיות יוצא ונכנס על השׁוכר לבדוק וכ״כ ה״ה אבל התוס׳ פירשו דבמסר לו מפתח ולא החזיק עכקינן ומי שיש בידו מפתח כשחל י״ד חייב לבדוק דאותו שאין בידו מפתח איך יכנוס ויבדוק מיהו אם הפקיד אדם מפתח ביתו אצל אדם אחר אינו חייב הנפקד לבדקו אלא דוקא כשרוצה להחזיק בביתו ולקנותו: **השׁוכר** בית מחבירו בי״ד וכו׳ שם בעו מיניה מר״נ המשכיר בית לחבירו בי״ד חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק למאי נפקא מיניה דליתיה להאי דנישׁיילה וכתב הר״ן כלומר דאי איתיה למשכיר קמן לא נפקא לן מידי דאפי׳ נימא דחזקתו בדוק כל היכא דאיתיה קמן שיילינן ליה ולא כמכינן אחזקה דכל היכא דאפשר לברורי מילתא מבררינן מ״ל ר״נ ב״י תניתוה הכל נאמנין על ביעור חמץ אפילו נשים ועבדים וקטנים ודהי לה בגמרא וכתב הר״ן ואפ״ה כיון דפשטה ר״נ ובדרבנן הוא דאי מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה נקטינן כוותיה דחזקתו בדוק ומיהו אי איתיה למשכיר שיילינן ליה וכדכתיבנא וכן פסק הרמב״ם והרא״ש ז״ל והכי נקטינן ולא כהג״מ שכתבו דר״מ ושאר גאונים חולקים בזה ופוסקים דכל תיקו דאיסורא לחומרא ואפי׳ בשל כופרים. וא״ת כי איתיה למשכיר קמן בעיר הזאת או אפי׳ הלך לעיר אחרת בודק שמה (ט) וא״צ לבדוק כאן ונ״ל שא״צ לבדוק כיון שהעכו״ם נכנס בביתו אף אם נשאר לישראל המץ ודאי מתייאש ממנו (י) ואין לך הפקר גדול מזה: תלה (א) **המשכיר** בית לחבירו בי״ד מי שהוא המפתח בידו בתחלת ליל י״ד שהוא התחלת זמן היוב הבדיקה עליו מוטל לבדוק אם נשאר (א) ביד המשכיר עליו מוטל לבדוק אם בא ליד השוכר הוא חייב לבדוק: השוכר בית מהבירו בי״ד ואינו יודע אם הוא בדוק אם לאו (ג) אם הוא בעיר שואלו אם בדקו אם לאו ואם אינו בעיר (ד) תולין להקל לומר שבדקו ומבטל בלבו

אבל אם אין דמץ ידוע בבור אלא כפק שכא מקצת הטים נהדמצו מותר למכור כך אדר הפסח וליכא למיחש למידי דאף אם ימצא המוצים שמא לאחר הפסח נעשו המץ ועוד דאין זה אלא עיפוש והפסד ואינו חמץ: ובה׳

פרישה

אחי עזרי ודו״ק: **ומ״ש** רבינו וכ״ל שאינו צריך לבדוק כו׳ נראה שאם היה רבינו מפרש הטעם דיוצ׳ בשיירא דצריך לבדוק שהוא מאחר שלא נכנס בשום בית שיכול לקיים מצות ביעור והוא צריך לקיים מצות ביעור כיון שהגיע תוך ל׳ יום כמ״ש בסמוך לא היה שום מקום להשגתו אחנם ס״ל לרבינו דמאחר שלא הצריכוהו לבדוק אלא מכני שאדם רגיל בו כל השנה כו׳ א״כ ביוצ׳ מביתו של עכו״ם ואין דעתו לחזור ליכא למיחש להא ובכי הא ודאי כיון שבטל הטעם בטל גם הדין ומאי דצריך לבדוק במפרש ליס מתוך ביתו שאני התם דבני ביתו אוכלין כל החמץ הנשאר וא״כ דעתיה עלויה ושמא יעאר ממנו כזית בתוך הפסח וה״ה אפילו אין לו בני בית כלל אלא נועל ביתו ויוצא לא מתייאש מן החמץ שבתוכו ומאחר שהוא תוך ל׳ יום לפני הפסח דחל עליו חובת ביעור וה״ל ההוא יומא כליל י״ד צריך לבער אבל כאן שנכנס בו העכו״ס ודאי מתייאש ממנו ואין לך הפקר גדול מזה ולענין הלכה נראין דברי ראבי״ה עיקר דהכמים השוו מדותיהם ובכל ענין חייב לבער מאחר שחל עליו חובת ביעור. כתב בכל בו אם אין האיש בביתו יכול לבטל במקום שהוא בו ואם אינו עושה כן מוטב שתבטל אשתו שהביטול בכל לשון ורואו להזכיר בזה כדי לצאת ידי ספק עכ״ל וזה כתב אינוא לדרך כתמא ונראה דה״ה ביוצ׳ בשיירא וכ״כ בהגהת ש״ע בכיאן זה ומדברי הכל בו נלמד דאף אם מניח אשתו בביתו ה״ל כמי שאינו מניח בביתו מי שיבדוק דאל״כ מאי כדי לצאת ידי ספק הרי אשתו תבדוק ותבטל כיון שהניחה בביתו. וכתב עוד בכל בו בדין המפרש דצריך בדיקה י״א שמברכין בשעת הביעור וי״א שאין מברכין אחר שאין זה ביעור ממש אלא ביעור י״ד עכ״ל ולי יראה לקיים דברי שניהם דבתוך ל׳ דצריך לבדוק משום שחל עליו חובת ביעור והוה ליה ההוא יומא כליל י״ד חייב לבדק אבל קודם ל׳ דאינו בודק אלא שמא ימצאם תוך הפסח ולא משום שחל עליו חובת הביעור במו שביארנו אין לו לברך וק״ל. כתב במחזורים ע״ש האגודה שכל ל׳ יום קודם הפסח צריך לדקדק ולעיין בכל דבר שעושה בתוך ביתו שלא יעאר בו חמץ וראאות בחדרי הבית ובכלים שיהיו נקיים שלא ידבק בהם חמץ באופן שלא יוכל להבירו אח״כ בנקל ע״כ וכה״ג איתא במהרי״ל:

תלז המשכיר בית לחבירו בי״ד מי שהוא המפתח בידו וכו׳ ברישׁ פסחים בעא מיניה מר״נ בר יצחק המשכיר בית לחבירו בי״ד על מי לבדוק על המשכיר לבדוק דחמירא דידיה הוא א״ר על השוכר לבדוק דאיסורא דרשותיה הוא א״ל רב נחמן בר יצחק תניא המשכיר בית לחבירו אם עד שלא מכר לו המפתח וכו׳ ומבואר שם בתוס׳ דבמשכיר בי״ג לא מיבעיא ליה דפשיטא ליה דעל השוכר לבדוק דעליו חל חובת בדיקת רשותו כשנכנס ליל י״ד. אבל למסקנא דקלוי במכירת המפתח משמע דאפילו אם השכירו בי״ג אם המפתח ביד המשכיר עליו מוטל לבדוק וזהו שיטת הרמב״ם בכפ״ב ורבינו ירוחם כ״ה ח״א והאגודה בפ״ק דפסחים שכתבו דין זה בכתמא המשכיר בית לחבירו. אבל הרי״ף והרא״ש כתבו המשכיר בית להבירו בי״ד וכמ״ש רבינו וק׳ היאך אפשר שהשכירו בי״ד והמפתח ביד השוכר בליל י״ד ומשום הכי פירש הר״ן בי״ד לצורך י״ד וממנו ואילך כלומר דהשכירו קודם י״ד לצורך י״ד מלבד שאין הלשון משמע כן ג״כ אינו נכון דא״כ לא הוי פירושו כאילדך בי״ד דקאמר בעא מיניה מר״נ בר יצחק המשכיר בית להבירו בי״ד חזקתו בדוק וכו׳ דהתם פי׳ בי״ד שחרית וכן פירש״י להדיא וטעמו משום דהי אפשר לפרש שהשכירו בי״ג לצורך י״ד דהא ודאי פשיטא דחזקתו אינו בדוק קודם זמנו וה״ה כל ליל י״ד כל שלא עלה עמוד השחר של י״ד עדיין יש לו זמן לבדוק ולא עבר על דברי חכמים וליכא למימר דחזקתו בדוק ולכן נ״ל העיקר דדעת הרי״ף דבמשכיר בי״ד שחרית נמי איכא לאפלוגי בין אם עד שלא מכר המפתח וכו׳ והענין דבי״ג נגמר ביניהם פוסק הדמים אבל לא החזיק בבית בכסף ושטר וחזקה אלא בי״ד שחרית ואז יש לחלק במכירת המפתח דאם עד שלא מסר לו המפתח נכנס ליל י״ד על המשכיר לבדוק דהא חמירא דידיה הוא וגם לא זכה בו השוכר בתחלת ליל י״ד דהשתא אע״פ דבשום י״ד זכה בו השוכר כדין וגם נמכר לו המפתח בי״ד כבר חלה חובת הבדיקה על המשכיר וכשלא בדק בליל י״ד צריך הוא לבדוק בשום י״ד שחרית אבל אם עד שלא נכנס ליל י״ד מסר לו המפתח על השוכר לבדוק בשום אם לא בדק בלילה דמאחר שרוצה להחזיק בבית ולקנותו וגמרו ביניהם פיסוק הדמים וגם לקח המפתח בידו אע״פ שלא החזיק עדיין בבית כשנכנס ליל י״ד עליו מוטל לבדוק ומינה דאם השכירו בי״ג והחזיק בבית כדין אע״פ שלא נמסר לו המפתח על השוכר לבדוק שהרי אין החמץ ברשות המשכיר כשנכנס ליל י״ד וג״כ אינו רוצה להחזיק בבית וה״ל השוכר כמי שמפקיד מפתח ביתו אצל אדם אחר דאין הנפקד חייב לבדוק אלא דוקא כשרוצה להחזיק בבית ולקנותו וזהו המכוון בדברי ר״י שכתבו בתוס׳ בשמו וז״ל דהכא שמסר לו המפתח ולא החזיק וכו׳ דמשמע הא אם כבר החזיק על השוכר לבדוק אע״פ שלא נמסר המפתח וזהו דעת הרי״ף והרא״ש ורבינו שכתבו המשכיר בית להבירו בי״ד ולא כדעת הר״ן וה״ה שכתבו דאפי׳ קנאו השוכר בי״ג אם לא נמסר לו המפתח על המשכיר לבדוק אלא כדברי ר״י עיקר כ״ל ודו״ק אלא דצריך לייסד מאי דק״ל לפי׳ ר״י דמאי קא פשיט תלמודא ממזוזה התם מיירי דהשוכר החזיק בבית בכסף בשטר ובחזקה וי״ל דקס״ד דמיירי אפילו בלא החזיק אלא שימרו ביניהם פיסוק דמים ומכר לשוכר את המפתח דאי בהחזיק לא איצטריך דפשיטא דעל השוכר לעשות מזוזה אלא היכא דלא החזיק אלא שמסר לו המפתח לאחר פיסוק הדמים והשתא ניחא הא דכתבו התוס׳ ומייתי ראיה ממזוזה דאע״פ דחל חיוב קודם שהשכירה לעשות מזוזה עכ״ל דר״ל דבשעה שמסר לו המפתח היה חל שעה אחת היוב מזוזה על המשכיר קודם שהשכירה במסירת מפתח זו כיון שלא החזיק השוכר אפ״ה על השוכר לבדוק ואי הוה מיירי בדהחזיק השוכר מאי קאמר דאע״פ דחל חיוב קודם שהחזיק הא פשיטא דלא מהני הא דחל חיוב על המשכיר קודם שהחזיק השוכר שיעשה המשכיר מזוזה לאחר שהחזיק השוכר וד״ק:

השוכר בית מחבירו בי״ד וכו׳ שם בעו מיניה מר״נ בר יצחק המשכיר בית לחבירו בי״ד חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק למ״מ דישיילה דלמאי מאי. א״ל ר״נ תניתוה הכל נאמנים על ביעור חמץ אפילו נשים וכו׳ מ״ט מהימני לאו משום דחזקתו בדוק כו׳ וכתב הר״ן דלמאי דישיילה דלמאי איתא למשכיר קמן לא נפקא לן מידי דאפי׳ נימא דחזקתו בדוק כל היכא דאיתיה קמן שיילינן ליה וכו׳ ואין פירושו מבריח מכן הדין דאיכא למימר דלמאי דפשיט ר״נ בר יצחק דחזקתו בדוק אין צריך למישיילה אפילו בדאיתא קמן והא דקאמר למ״מ דישיילה ה״פ מ״מ בבעיא זו דמספקא לך הלא כיון דכפק הוא נישיילה להוציא מידי דאפילו נימא דחזקתו בדוק כל היכא דאיתיה קמן שיילינן ליה וכו׳ ואין פירושו מבריח שבעל הבית בעיר אע״ג דחזקתו בדוק כיון דאיתיה בעיר צריך לישאל הימנו ולהכי מהני אמירה דהני דלא שאלינן אע״ג דגבי טבל סמכינן אחזקת חבר כו׳ וכ״כ הרא״ש וז״ל ומתוך דברי ר״י משמע דאפילו אי חזקתו בדוק כשישנו בעיר צריך לשאול לו וכ״כ רי״ץ גיאות ז״ל עכ״ל הנה שהוכיח דין זה מדברי ר״י והם דברי התוס׳ שכתבתי אבל ממאי דקאמר תלמודא למ״מ למישיילה ליכא להוכיח מידי ומש״ה לא הקשו התוס׳ מהיא דטבל אהא דקאמר למ״מ למישיילה משום דאיכא לשנויי דמשום שהוא ספק אי חזקתו בדוק לכך בעינן למישיילה משא״כ בהיא דטבל דחזקה ודאית היא וק״ל וכך הוא שיטת רבינו ירוחם עיין עלו. וכתב הב״י וא״ת כי איתא למשכיר קמן אמאי שיילינן ליה ולא סמכינן אחזקה מ״ש מבהמה וכו׳ וי״ל דשאני בהמה שהיא בחזקת כשירה משנולדה אבל בית כל השנה בחזקת שאינו בדוק הוא עכ״ל ולא ידעתי טעמו דכיון דכמכי׳ על חזקתו בדוק כשאינו לבנינו א״כ כשישנו לבנינו נמי ואי לא הוי חזקה גמורה א״כ גם באינו לבנינו נצריכנו לבדוק אכן העיקר דבהמה שאני שחזקת כשרותה ממילא היא משא״כ בבית בדוק דאינו אלא ע״י שיבדקנו הבעל הבית ואפשר שע״י שום סיבה לא בדקו לכך צריך למישיילה ומטעם זה בשוחט אי איתא לקמן צריך למיבדקיה ואין סומכין ארוב מצוין אבל שהיטה מומחין הן כיון דהחזקה אינה ממילא אלא ע״י שלמד הלכות שחיטה. ולענין הלכה אי חזקתו בדוק הנה בהגהת מיימוני משם רא״ש ושאר גאונים מחמירין דכל תיקו דאיסורא לחומרא ואפילו בדברי סופרים וצריך עיון דשמא

דרכי משה

פרישה

אולר ויש לדקדק לדעת הרמב״ם בהא בעושה ביתו אולר כי דעתו לפנותו קודם פסח אמאי זקוק לבער דמשמא דמוקם היא לומר שמא יפנה אולרו ערב פסח ויכלה מלפנותו ערב הכפסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער ושמא י״ל דמישיגין שמא לא יכלה לפנותו ושאר שם ממץ מכוסה בפקות מג׳ טפחים וכיון דלא ידע בבירור שיש שם חמץ לא יתן אל לבו לחוליתו ואע״ג דבכותל שנשתמשו בו חמץ בחורין וגפל כתב רבינו בסימן תל״ג שאע״פ שאינו גבוה ג׳ טפחים אין צריך לבדוק תחתיו הא מפרש התם טעמא משום דבגל איכא סכנת עקרב אבל בחולר דליכא סכנת עקרב כל שאינו גבוה ג״ט צריך לבער ב״י:

(ט) וא״צ לבדוק כאן שרי מ״מ קיים מצות חכמים: (י) ואין לך הפקר גדול מזה וב״י טען וכתב כיון שכבר חל עליו מצות חכמים לבער ואמרו שלא סגי בביטול וא״כ אע״ג דאין לך הפקר גדול מזה מ״מ הרי לא קיים מצות ביעור כתקנת חכמים עכ״ל ונראה ליתן טעם לדברי רבינו שאין לטעון עליו שלא אבי העורי בהגיה כתב שלכך צריך לבעד כדי לקיים מצות חכמים וס״ל לרבינו דחכמים לא תיקנו דצריך לבער אלא במי שיש לחשוש שיאחר ממץ שלו בביתו בימי הפסח ויעבור בבל ומלא ולא יסמוך עצמו אהביטול אלא צריך לבדוק אבל זה שבלא ביטול ודאי לא יאחר לו ממץ שהעכו״ם יטלנו ויאכלנו ומופקר ונומד קאי ואין לו ממץ כלל בכה״ג לא תיקנו חכמים וק״ל:

סי׳ תלז (א) המשכיר בית לחבירו בי״ד כי׳ לצורך י״ד ואילך: (ב) ביד המשכיר עליו מוטל כו׳ אע״פ שעושה כן השוכר חזקה בא׳ מהדברים שהשכירות נקנה בו מ״מ כיון שהבית של משכיר והחמץ שלו ואין השוכר נכנס שם מפני שהמפתח בידו של משכיר לבדוק:

(ג) אם הוא בעיר שואלו דכל היכא דאיכא לברורי מברורין ר״ן וכתב ב״י וא״ת ואמאי שיילינן ליה ולא סמכינן אחזקה מ״ש מבהמה דאיתא קמן ואפ״ה לא בדקינן לה בכולהו טרפות אלא מוקמינן לה אחזקה וי״ל דשאני בהמה שהיא בחזקת כשירה משנולדה אבל בית כל השנה בחזקת שאינו בדוק הוא: (ד) תולין להקל לומר כו׳ כיון דמצוה מדרבנן הוא דמדאורייתא בביטול סגי:

לשוכר

חדושי הגדות

כל שאין עליו לבטלו אלא שהוא ביטל מעצמו כמו כאן שבודאי מתייאש ממנו שאין חל על ו חיוב ביטול כלל לא הצריכוהו חכמים ג״כ לבערו (מהרל״ח): יל ג

דשמא דוקא היכא דאסיקנא בתיקו אבל הכא דר"ל דר יצחק פשיט לה להיתרא אע"ג דדחיק לה מ"מ כיון דמדרבנן היא לא שבקינן למאי דפשיט ליה לר"ל דר יצחק מקמיה דחוי בעלמא דקאמר עלה גם הרמב"ם ובעל המאור ורי"ץ גיאות והרא"ש והר"ן ורבינו ירוחם פסקו להקל והכי נקטינן ותימה על הרי"ף דהשמיט דין זה

השובר בית מחבירו בחזקת בדוק כו' שם בעיא דאיפשיטא וכתבו התוספות נראה לרשב"א דבי"ג איירי דאי בי"ד על המשכיר לבדוק עכ"ל פי' דאי בי"ד מאי מקח טעות איכא הכא דמה לי אם בדקו המשכיר כבר או יבדקנו עכשיו סוף סוף מחוייב המשכיר לבדוק שכן משמע מדקאמר על המשכיר לבדוק ואינו יכול לומר אינו רוצה לעשות המצוה וכ"כ האגודה גם רבינו ירוחם הזכיר סברא זו אלא שכתב עוד סברא אחרת דמיירי בי"ד גם הר"ן האריך על זה ונראה עיקר דמדקאמר הכא סתמא השובר בית מחבירו ולא אמר בי"ד כמו שאמר קודם אלמא דבין בי"ג ובין בי"ד איירי אלא מלשון רש"י שכתב אפ"ה אי ידע ביה אתמול כו' משמע דבי"ג איירי ודו"ק: **אפי'** במקום שנהגין ליתן שכר כו' עיין בדין זה בהגהת מיימוני ספ"ב ובמרדכי פ' אלו מציאות. וה"ה כתב בשם הרמב"ן דצריך להחזיר לו שכר הבדיקה ולענין הלכה כתב הרב בהגהת ש"ע דצריך להחזיר שכר הבדיקה ולפעד"נ דאין לנוגע מיד המוחזק:

הכל נאמנים כו' ואפי' ידענו וכו' שם בגמרא בדק וכו' ופירש"י כגון שראינוהו טרוד או יוצא מבע"י לדרך ואמרו הני אנחנו בדקנוהו ע"כ ומשמע ליה לרבינו דלאו דוקא בחזקה אלא אפי' היכא דידענו שלא בדק ר"ל דידענו בבירור ולא בחזקה בעלמא. אבל אפי' בחזקה שלא בדק אם אינו בעיר וליכא מ"ד אבל בדקנוהו צריך בדיקה דדוקא היכא דאינו ידוע אם הוא בדוק אם לאו אמרינן דחזקתו בדוק אבל לא היכא דמחזיק לן דלא בדק וק"ל ומדברי רבינו נראה שהוא סובר דאפי' לכתחלה נאמנים הנשים וכן משמע מהרמב"ם ספ"ב ודלא כהירושלמי שהביא הרא"ש דתלמודא דידן עיקר וכ"כ רבינו ירוחם וכבר האריכתי בזה בסימן תל"ו בס"ד:

תלח עכבר ומ"ש שנכנס לבית בדוק כו' מימרא דרבא בפ"ק דפסחים: שנכנס אחריו פירוש מיד נכנס אחריו ואע"פ שרגלים לדבר יש שהוא מן הכבר שהכנים העכבר אפ"ה צריך בדיקה דכיון שאין דרכו של עכבר לפרר כמי פירורין ודאי מעלמא קא אתו אבל בתינוק כיון דרגלים לדבר יש שהפירורין מן הכבר שהרי מיד נכנס אחריו תלינן לקולא ומ"מ אם אין בפירורין כדי כל הכבר לא תלינן לקולא שהתינוק אכל מקצת הכבר דאין ספק מוציא מידי ודאי דודאי שהכנים וספק אם אכלו כי היכי דלא תלינן דאכלו התינוק כשלא מצא פירורין כל עיקר ומה"ט בעכבר לא תלינן דהעכבר אכל אותה אבל כשיש בפירורין כדי כל הכבר תלינן לקולא דרגלים לדבר יש כיון שמיד נכנס אחריו והוי כמו ודאי ומינה דאפילו לא נכנס אחריו מיד לא תלינן לקולא אפילו בתינוק וכל זה ע"פ דברי התוספות ע"ש וכן פירש הר"ן אבל הרמב"ם ז"ל פסק בתינוק אפילו לא מצא כדי כל הכבר א"צ לבדוק דהפירורין מראין שהתינוק אכל הכבר ואלו הפירורין נפלו ממנו בשעת אכילה שדרך התינוק לכרר בעת אכילתו ואין דרך עכבר לפרר ואם לא מצא פירורין כלל צריך לבדוק ע"כ ומשמע מלשונו דכ"ש אם יש בפירורין כדי כל הכבר דא"צ לבדוק ע"ש וכן נראה להב"י בדעת הרמב"ם וכן מ"ש הרא"ש ורבי' ירוחם שכתבו ואשכח פירורין כשיעור ההוא פיתא נמי משמע דס"ל להקל בתינוק כשמצא פירורין כדי כל הכבר. לשון הרמב"ם בעכבר שנכנס ומצא פירורין אין אומרים עכבר אכל אותה פת במקום הזה והרי הפירורין אלא חוששין שמא הניח בחורין או בחלון ואלו הפירורין שם היו ולפיכך חוזר ובודק אם לא מצא כלום הרי זה בודק כל הבית ואם מצא אותה הפת שנטלה העכבר ונכנס א"צ בדיקה וקשה זה דבר פשוט כיון שמכירו למה יבדוק יותר ולא היה צריך לכותבו ותו קשה דאפילו אינו מכיר אותה פת אם מצא כבר תלינן לקולא הזה שהכנים העכבר הוא שנמצא כמ"ש הרמב"ם גופיה באותו פרק דין י"א אלא נראה דבחסר ממנו קצת איירי ואפ"ה אין צריך בדיקה דתלינן דהעכבר אכל מקצתו ואלו פירורין נשארו ולא דמי למצא פירורין כדי כל הכבר דכיון שאינו מכירן כל עיקר אימא מעלמא קא אתא וק"ל. ונראה בעיני דמ"ש הרמב"ם ה"ז בודק כל הבית וכ"כ רבינו איירי בעכבר שנכנס לבית ולא ראינו לאיזה מקום מן הבית הכנים הכבר. אבל כשראינו שנכנס למקום מן המקומות שבבית א"צ לבדוק אלא אותו מקום בלבד ואין חוששין שגררה החולדה או העכבר ממקום למקום שהרי הרבה פעמים בשאר ימות השנה שמניחים י' ומצא ט' והרי גררה חולדה או העכבר ודאי אפ"ה א"צ לבדוק כליל י"ד אלא מקום שמכניסין בו חמץ ואין חוששין שמא גררה חולדה מבית שמכניסין בו לבית שאין מכניסין בו אע"פ שבודאי החולדה היא שגררה הכבר ועיין בדברי הרמב"ם בדין אין חוששין שמא גררה החולדה וה"ה גמי כשלא ראינו לאיזה מקום מן הבית הכנים הכבר אלא שמקצת פתחי החדרים הם נעולין א"צ לבדוק באותן החדרים שהרי בודאי לא נכנס שם ואין חוששין שמא דרך חור הכניסה מחדר לחדר דא"כ אין לדבר סוף ואין סברא לבדוק כל החדרים ועליות שבבירה גדולה וטרקלין אבל אותן החדרים שהם פתוחים צריך לבדוק אפי' אין משתמשין בהן חמץ סוף סוף יש לחוש שהחולדה גררה לשם שהרי לא ידענו לאיזה מקום הכניסה הכבר ובכה"ג כתב הר"י מחרון ז"ל דצריך בדיקה בגררה חולדה אף למקומות שאין מכניסין בהן חמץ וכבר האריכתי בזה למעלה בסימן תל"ד בעל דעכבר צריך לבדוק אפי' אם ביטל ובתינוק א"צ לבדוק אפילו אם לא ביטל דלפי הטעם שנתבאר בסמוך אין חילוק וכך יראה מדברי המחברים ועיין במה שאכתוב בסימן תל"ט בס"ד. לשון הרוקח בסימן רס"ו כי אין דרכו של עכבר לפרר וה"ה כלב והתרנגול ע"כ: **ואם** עכבר נכנס וכבר בפיו וכו' ותו מיבעיא כו' הכל שם בעיא דרבא ולא עירב רבינו בעיות אלו עם הראשונות אע"פ שמשפט אחד הוא לכולן לדעתו

קמן אמאי שיילינן ליה ולא סמכינן אחזקה א מ"ש מבהמה דאיתא לקמן ואפ"ה לא בדקינן לה בכולהו טריפות אלא מוקמינן לה אחזקתה וי"ל דשאני בהמה שהיא בחזקת כשירה מעולדה אבל בית כל השנה בחזקת שאינו בדוק הוא:

השובר בית מחבירו בחזקת בדוק וכו' שם בעיא דאיפשיטא וטעמא משום דניחא ליה לאינש לקיומיה מצוה בין בגופיה בין בממוניה. וכתב הר"ן כתבו התוספות דבי"ג איירי דאי בי"ד הא אסיקנא לעיל דעל המשכיר לבדוק ואחריס אומרים דכי אמרינן דניחא ליה לאינש וכו' היינו לענין דלא הוי מקח טעות אבל שלומי בעי ואני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא בי"ד עסקינן ומש"ה מסתם לה סתומי ואמר בחזקת שהוא בדוק כלומר דאי חזקתו בדוק מיתוקמא סתמא ואי אין חזקתו בדוק מיתוקמא דקא"ל בהדיא ומסקינן דלא הוי מקח טעות ודקא קשיא להו דהא מסקינן לעיל דעל המשכיר לבדוק לא קשיא כלל דלעיל שקלינן וטרינן מלות ביעור אמאן רמיא ומסקינן דאמשכיר רמיא והכא בעי אי אמר משכיר לא בעינא למיעבד מצוה א"כ אליתיה למשכיר במתא ושוכר לא סגי ליה בלא ביעור וכיון שכן בעי אי הוי מקח טעות דהכא לאו במלות ביעור עסקינן אלא לענין דינא שקלינן וטרינן ומסקינן דלא הוי מקח טעות ולא מצי תבע ליה שוכר למשכיר מאי דאפיק עליה שהרי לא ההנהו למשכיר כלל דמצוה בלחוד הוא דרמיא עליה דמשכיר ואע"ג דלא עבדה ליכא חיובא דממונא עליה כלל עכ"ל וה"ה כתב בשם הרמב"ן דפשיטא דבעי לשלומי מאי דאפסיד מיניה כיון דאתני בהדיא אבל אינבעיא לן אי הוי מקח טעות דאפילו בעי הך לשלומי ליבטל כדין מקח טעות ופשטינן כיון דסוף סוף משתלם מיניה ניחא ליה לקיומי מצוה וכו'

הכל נאמנים על בדיקת חמץ וכו' ואפי' ידענו שלא בדק וכו' שם בגמרא: **ומ"ש** הרמב"ם והוא שיהיה קטן שיש בו דעת לבדוק פשוט הוא ואע"פ שכתב הרא"ש ובירושלמי פליגי אינא מ"ד לא תיתני נשים לפי שהן עצלניות והן בודקות כל שהו חשש רבינו לכך מאחר דבתלמודא דידן תני נשים ועוד דכיון דמידי דרבנן הוא נקטינן כדברי המיקל:

תלח עכבר נכנס לבית בדוק וכו' ותינוק שנכנס וכבר בידו וכו' מימרא בפ"ק דפסחים (י:): **ומ"ש** רבינו אבל אם אין בפירורין כדי כל הכבר צריך לבדוק כ"כ שם התו' והר"ן אבל אין כן דעת הרמב"ם שכתב ראה תינוק שנכנס לבית בדוק ובידו כבר ונכנס אחריו ומצא פירורין א"צ לבדוק שהזקתו שאכלה ואלו הפירורין שנפלו הימנו בשעת אכילה שדרך התינוק לפרר בעת אכילתו ואם לא מצא פירורין כלל צריך לבדוק עכ"ל ומשמע בהדיא דבמצא פירורין פחות מכדי כל הכבר קאמר דא"צ לבדוק ומיהו היכא דמצא פירורין כדי כל הכבר יש לדון בדבריו דאפשר דבהא נמי תלינן בתינוק דכיון שדרכו לפרר שמא פירר ולא אכל ממנו כלום ואפשר דלא תלינן בתינוק שדרך לפרר בשעת אכילה קאמר וכיון שנמצאו שם פירורין כדי כל הכבר א"א לומר כן והוסשין שמא פירורין אלו ממקום אחר בא וכבר של תינוק הוא טמון בחורי הבית וצריך לבדוק אחריו והראשון נראה יותר (א): **ואם** עכבר נכנס וכבר בפיו וכו' מיבעיא בכולה אם צריך לבדוק אם לאו הכל שם ועל מ"ש אם לא ביטל צריך לחזור ולבדוק דהוי ספיקא דאורייתא יש לדקדק דיבטל ותו ליכא ספיקא דאורייתא ואפשר לומר דכיון דחל הספק קודם הביטול הוי ספיקא דאורייתא ואע"פ שיבטל אח"כ לא מהני דלעולם הוי בחזקת שאינו בדוק וצריך לקיים בו מצות חכמים כמו בכל בית שאינו בדוק ועוד אכתוב בזה בסמוך אבל חילוק סברת רבינו מסברת הראב"ד ויש להרמב"ם דרך אחרת בפשיטות בעיות אלו בפ"ב מה' חמץ ומצה ולפי שאינו דבר מצוי לא כתבתי: **ותו** מיבעיא כבר למעלה על הקורה וכו' עד אם צריך חבר להוציאו הכל שם ולא עירב רבינו בעיות אלו עם הראשונות אע"פ שמשפט אחד הוא לכולן לדעתו משום דבגמרא נשאלו אלו לבד ואלו לבד: ומ"ש

בלבו ודיו: (ה) השובר בית מחבירו בחזקת בדוק ומצא שאינו בדוק אינו יכול לחזור בו ולומר הטעיתני (ו) אפי' במקום שנוהגין ליתן שכר על הבדיקה וכל שכן אם (ז) כל א' בודק לעצמו: הכל נאמנים על בדיקת חמץ להעיד על הבית שהוא בדוק אפילו נשים ועבדים וקטנים ואפי' ידענו שלא בדק בעל הבית (ח) והם אומרים בדקנוהו נאמנין כ' הרמב"ם ז"ל והוא שיהיה קטן שיש בו דעת לבדוק: תלח **עכבר** שנכנס לבית בדוק וכבר בפיו ונכנס אחריו ומצא פרורין אפי' כדי כל הכבר צריך לבדוק כל הבית שאין דרכו של עכבר לפרר והני פרורין מעלמא אתו וצריך לבדוק אחר הכבר שהכנים העכבר (ה) ותינוק שנכנס וכבר בידו ונכנס אחריו ומצא פרורין כדי כל הכבר א"צ לבדוק שדרכו של תינוק לפרר ואנו תולין הפירורין בכבר שהכנים התינוק אבל אם אין בפירורים כדי כל הכבר צריך לבדוק ואם עכבר נכנס וכבר בפיו ועכבר יוצא וכבר בפיו או עכבר לבן נכנס וכבר בפיו ושחור יוצא וכבר בפיו או עכבר נכנס וכבר בפיו והולדה יוצאה וכבר בפיה או שהולדה יוצאה ועכבר וגם הכבר בפיה מיבעיא בכולהו אם צריך לבדוק אם לאו ורבו בהן הדיעות והמחוור שבכולם (ג) אם לא ביטל צריך לחזור ולבדוק דהוי ספק דאורייתא ואם ביטל הוי ספיקא דרבנן וא"צ לבדוק ותו (ג) מיבעיא כבר למעלה על הקורה אם צריך סולם להורידו ואם הוא

דרכי משה

תלז (א) ובה' ציצית סימן י"ד משמע כדעת המ"מ דלא אמרינן דניחא ליה למיעבד מצוה היכא דהסריה ממוניה: תלח (א) ומהרי"ל כתב להיפך ולבן יש להדמיר ולבדוק בין בעכבר בין בתינוק: ול"ב

פרישה

(ה) **השובר** בית כו' אפילו במקום שנוהגין ליתן שכר וכו' וא"צ להחזיר לו הסכר הנימא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה והסתא דמוזר לא משום בדיקה אלא שלא רצה לקיים המקח ועיין ב"י:

(ו) **כל** אחד בודק לעצמו דנימא ליה לאינש למיעבד מצוה בגופיה: (ז) **והם** אומרים בדקנוהו כו'. דסימנו רבנן בדבר שהוא דרבנן כשהוא בידו לעשות:

מי תלח (א) **ותינוק** שנכנס וכבר כו' ל"ג בידו אלא בפיו מ"ו: (ב) אם לא ביטל פי' ורא"ש ולבי"י לפרש כן הוא ממ"ש רבינו בס"ס תמ"ב:

(ג) **מיבעיא** ולא מיפשיטא וכתב ב"ה מבטל וא"צ לבער כו' וכ"כ א"ה הרא"ש ז"ל וסיימו דומיא דמידון דידן ממש שמבטל לכתחלה כדי לעשותו איסור דרבנן ועוד דשמתא מיושב שפיר מ"ש רבינו בס"ס זה וכ"כ הרמב"ם ז"ל שמבטלו ודיו כו' משמע שמבטלו לכתחלה ודו"ק ועיין ד"מ:

הדושי הגהות

תלז א ול"ג דלק"מ דהתם איכא רובא וחזקה דבהמה בחזקת כשירה נולדה וגם איכא רובא דרוב בהמות כשירות הן אבל הכא ליכא אלא רובא דחזקה מכח רוב אתיא דהואיל עוב העולם בודקין אמרינן שהוא בחזקת בדוק אבל חזקה ליכא (מהרל"ח): יל"ב

ומ״ש רבינו שאם ביטל מ״מ לבדוק ואם לא ביטול צריך לבדוק נמשך אחר לשון שכתב בבעיות דבסמוך ולא דק דהא הכא לא שייך למדכורי לבדוק ושלא לבדוק דבדיקה לא שייכא אלא במקום שאין חמץ ידוע בודאי אבל הכא בודאי איכא חמץ ברור או בפי נחש או על הקירה צריך להוציאו ומ״מ להוציאו מיבעי ליה . והרמב״ם פסק בפ״ב דכבר בפי נחש אינו צריך להוציאו וכבר בשמי קורה צריך להורידו שפעמים יפול משמי קורה : **אבל** הראב״ד כתב דהנך בעיין לאו לכתחלה בעי וכו׳ הראב״ד לא כתב כן אלא על חמץ בבור ורבינו מפני שסובר שכל אלו הבעיות עלו בתיקו מ״כ בעין שנפרש מ׳ מהם יתפרשו כולם ומאחר שהראב״ד כתב גבי חמץ בבור דלא בעי לכתחלה אלא בשבדק וביטל מ״כ הוא כובר א דכל הנך בעיי נמי לא הוי לכתחלה אלא בבדק וביטל אבל ה״ה סובר שלא חלק הראב״ד אלא בזו דחמץ בבור בלבד :

ומ״ש רבינו וכ״כ הרמב״ם על הא דכבר בבור שמבטלו ודיו וכתב עליו הראב״ד שטעה וכ״ל שלא טעה ביאור הדברים שהראב״ד כתב הנך בעיי לאו לכתחלה בעי דא״כ ה״ל כמטמין בבורות ורבי׳ סתר דבריו ואמר שאין כאן הטמנה דכיון שביטלו אינו שלו וכ״כ הרמב״ם על הא דכבר שמבטלו ודיו וכתב עליו הראב״ד שטעה משום דא״כ ה״ל מטמין בבורות ונראה שלא טעה משום דכיון שבטלו אינו שלו ושוב אין כאן הטמנה ואף על פי שרבינו חלוק ג״כ על הרמב״ם שהוא כובר שאם לא ביטל צריך לבדוק ולא מהני ליה שיבטל מ״מ אינו חולק עליו מטעמו של הראב״ד אלא משום דרבינו חשיב ליה כפיקה דאורייתא והרמב״ם סבר דיבטל השתא ותו ליכא פפיקא דאורייתא ואלו חילוקי סברות הם ואינם מטעות זו אח״ז אבל הראב״ד הולך עליו מטעם דמשוי ליה טועה דמתיר להטמין בבורות ולפ״ז דייק לשון רבינו שכתב ונראה שלא טעה כלומר אע״פ שגם אני חולק על סברת הרמב״ם מ״מ נראה שלא טעה כדמשוי ליה הראב״ד טועה ויש לדקדק במ״ש רבינו אבל הראב״ד כתב הנך בעיי לאו לכתחלה בעי אם צריך להוציאו אם לאו דודאי צריך להוציאו אלא בשבדק וביטל מיירי שזו היא סברת רבינו ג״כ שהרי כתב שאם לא ביטל צריך לבדוק והאיך כתב אבל הראב״ד ז״ל שנראה שחלק עליו ואין לפרש שמחלוקתם אינו לענין הדין אלא בפירוש הבעיות דלרבינו בין קודם ביטול בין אחר ביטול בעי ולהראב״ד בקודם ביטול פשיטא ליה ולא בעי אלא באחר ביטול אבל בענין הדין שוים הם רבינו והראב״ד שאם לא ביטל צריך להוציאו ואם ביטל ואח״כ מצא אין צריך להוציאו שאין דרכו של רבינו להביא דברי המחלק עליו בפירוש ההלכה כל שאין ביניהם חילוק לענין הדין וא״ל שרבינו כובר שהבעיות כן בין מצא החמץ קודם זמן איסורו בין מצאו לאחר זמן איסורו ופסק שאם לא ביטל כלומר אם א״א לו לבטל הריינו שלא ביטל קודם זמן איסורו ומצא אחר זמן איסורו צריך להוציאו משום דהוי ספיקא דאורייתא ואם ביטל כלומר אם מצאו בזמן שיכול לבטלו דהיינו קודם זמן איסורו כיון דהוי כספיקא דרבנן א״צ להוציאו אלא בבטלו ודיו והראב״ד כובר דבמצא קודם זמן איסורו לא איבעיא לן דכיון שהוא ברשותו אם אינו מוציאו ה״ל כמטמין בבורות אלא כשמצאו אחר זמן איסורו שכבר אינו ברשותו ובדק וביטל מיירי דמאחר שלא מצאו עד זמן שאינו ברשותו הו לא הוי כמטמין ולפ״ז אתי שפיר טובא מ״ש רבינו וכ״כ הרמב״ם על הא דכבר בבור שמבטלו ודיו דכיון דמהני ביה ביטול ע״כ מיירי במצאו קודם זמן איסורו והיינו ממש כדברי רבינו ומ״מ פשט לשון רבינו מוכיח כמו שפירשתי תחלה שאם מצאו קודם שביטל אע״פ שבידו עדיין לבטלו פשיטא דצריך להוציאו ולא ביטל עדיין מיבעיא ליה אם הטריחוהו חכמים להוציאו אף על פי שיבטל או דילמא משום דטירחא יתירה הוא העמידו דבריהם על דין תורה דסגי בביטול אפילו לחמץ ידוע . וכן בבעיות דעכבר מאחר שכבר בדק הוי טירחא יתירה לחזור ולבדוק ומ״ה מספקא ליה אם העמידו דבריהם על דין תורה במקום טירחא יתירה ולא הצריכוהו לחזור ולבדוק או אם הצריכוהו . ולפ״ז ג׳ מחלוקת נזכרו כאן בדבר זה להראב״ד אם נודע לו קודם זמן איסורו אע״פ שביטל קודם לכן צריך להוציאו ולדעת רבינו אם ביטל קודם לכן א״צ ואם לא ביטל קודם אע״פ שמבטל אח״כ צריך להוציאו ולהרמב״ם מבטלו עכשיו וא״צ להוציאו ומיהו אכתי קשה כשנודע לו קודם זמן איסורו אמאי קרי ליה כפיקא דאורייתא

(ד) היינו כשלא ביטלו פי׳ ואינו יכול לבטלו שהוא לאחר ו׳ כדלעיל לא ביטל אפי׳ אכי והראב״ד סבר שאפשר שלא יטמין בבורות מיירי אפי׳ קודם שם ודו״ק וכתב ב״י ז״ל ומה שטען רבינו על הראב״ד שאין כאן הטמנה כו׳ אינו טענה משום דהראב״ד לא קאמר דהוי מטמין ממש אלא דהוי כמטמין כלומר כי היכי דמטמין אע״פ שביטלו אחר הטמנה עובר על מצות שבמים שלו לבעלו אף זה כן אע״פ שביטל עובר על מצות ביעור ועיין בדרישה מ״ש בשם המ״מ : ממקום

שיהא רשאי להטמין בבור ולבטלו שאע״פ שאינו עובר עליו כל שביטלו קודם זמן איסורו מ״מ אסור להטמין בבור לכתחלה ודברו בבכר הטמן בבור לכתחלה אלו לא הטריחוהו חכמים לילך שם אלא יבטל הביטול שהוא מן הסתרה והרי זה ממש כמאן שנפל עליו אבן מפולת שמבטלו בלבו עכ״ל : ומע״ג

חידושי הגהות

תלח א ול״ג דר״ל הנך בעיין דקורה ובור אבל הנך בעיות דעכבר גם ראב״ד מודה דאפי׳ לכתחלה בעי דהא אין שייך שם כמטמין בבורות דהא ליכא ודאי המין בבית (מהרל״ח) : ול״ג

הוא בבור אם צריך סולם להעלותו ואם הוא בפי נחש אם צריך חבר להוציאו ולא איפשיטו וגם באלו רבו הדיעות ודינא דהנך כדינא דקמייתא שאם ביטל א״צ לבדוק ואם לא ביטל צריך לבדוק . אבל הראב״ד כתב דהנך בעיין לאו לכתחלה בעי אם צריך להוציאו אם לאו דודאי צריך שאם לא כן הוה ליה כמטמין בבורות אלא כשבדק וביטל מיירי ולאחר איסורו מצא ומיבעיא אם צריך להוציאו אם לאו ואין דבריו נראין שאין כאן הטמנה דכיון שביטלו אינו שלו והא דאבדינן שלא יטמין בבורות (ד) היינו כשלא ביטלו וכ״כ הרמב״ם ז״ל [מ] על ההיא דכבר בבור שמבטלו ודיו וכתב עליו הראב״ד שטעה [נ] ונראה שלא טעה : תשעה

למחוור שבכולן שפוסק בבעיות הראשונות אם ביטל מ״ל לבדוק ובלא ביטל צריך לבדוק מ״מ בבעיות האחרונות פוסק דלעולם צריך לבדוק מאחר דאמו רואין החמץ לפניו ברשותו וכדפסק בעל המאור לכך כתב רבינו וגם באלו רבו הדעות כלומר ולמקצת גאונים אין דין דהנך בדיעא דקמייתא אלא שמ״מ הנכון דדיעא דהנך בדיעא דקמייתא ועיד מאחר דהשגת הראב״ד שכתב רבינו בסמוך דהנך בעיות לאו לכתחלה בעי אינן אלא בחלו ג׳ אחרונות אבל בראשונות מודה הראב״ד דאפילו לכתחלה קא מיבעיא להו וכמו שיתבאר בסמוך ולכך לא עירבם יחד :

ומ״ש אבל הראב״ד כתב דהנך בעיין לאו לכתחלה קא בעי כו׳ **פי׳** רבינו ס״ל דהנך בעיין כולן נמי לכתחלה לשעת בדיקה הם וכי היכי דבעכבר נכנס ועכבר יוצא כו׳ מיירי נמי קודם זמן איסורו ה״ה אינך ודאי דבמצא לאחר זמן איסורו ולא ביטל עדיין לא קא מיבעיא ליה דפשיטא דצריך להוציאו ד״ת דה״ל כמטמין בבור כיון שלא ביטל ואין בידו לבטלו ולא עדיף מחמץ שנפלה עליו מפולת דצריך לבטל כדי שלא יעבור עליו ד״ת וכשהגיע לאחר איסורו ולא ביטל צריך להוציאו כמ״ש לעיל בכו׳ תל״ג שם הוא העיקר אלא היכא דבר ביטל או שיש בידו לבטלו קא מיבעי׳ ליה מי נימא שהטריחוהו חכמים כל כך בחמץ בשמי קורה ואינך לבדוק ולהוצי׳ או דילמא דדי לו בביטול דאורייתא ולכך פסק אם ביטל או יש בידו לבטלו מ״ל לבדוק ומבטלו ודיו ואם לא ביטל וגם אינו רואה לבטל או אין בידו לבטלו פשיטא דצריך לבדוק וכמו שעלה ג״כ על דעת רבא דקא מיבעי׳ ליה הנך בעיי כדפריסית . והראב״ד כתב דבכה״ג שיש בידו לבטלו או אפי׳ ביטל כבר ומצאו קודם זמן איסורו דהיינו לכתחלה נמי לא קא מיבעיא ליה דפשיטא דצריך להוציאו דהא נמי ה״ל כמטמין בבורות וס״ל להראב״ד דד״ת לא מהניא הביטול לחמץ ידוע קודם זמן איסורו וכדעת הגאון שכתבתי בסי׳ תל״ח ומטעם זה כבר בשמי קורה וכבר בבור וכבר בפי נחש שוין בדינן דהכל חמץ ידוע הוא ולכך כתב רבינו בשם הראב״ד דהנך בעיין וכו׳ אע״ג דלא כתב כן הראב״ד אלא מכבר בבור רבינו ס״ל דאפי׳ שיטתו שוין אלו ג׳ . ומ״ש הראב״ד דברי׳ מכבר בבור היינו משום דדברי׳ אלה הם השגה על הרמב״ם שלא כתב דמבטלו ודיו אלא בכבר בבור ולא פסק כאת״ל השגיו בגמ׳ משא״כ בכבר בשמי קורה דפסק כאת״ל דצריך להורידו וע״י השגה זו שהשיג עליו שלא פסק כאת״ל אגב זה השיג ג״כ דאף בכבר בבור צריך להעלותו לכתחלה קודם זמן איסורו ולא קא מיבעיא ליה בהא וה״ה בכבר בפי נחש יש להשיג בזה דלכתחלה לא קא מיבעיא ליה אלא כשבדק וביטל מיירי ולאחר איסורו מצא דהשתא כיון שלא היה חמץ זה ידוע קודם זמן איסורו היה בכלל הביטול ושוב אינו עובר עליו ד״ת אפי׳ מצאו אחר זמן איסורו ומיבעיא ליה אם הטריחוהו חכמים להוציא אם לאו וכתב רבינו ואין דבריו נראין שאין כאן הטמנה וכו׳ פי׳ רבינו נמשך לשיטתו שכתב בכו׳ תל״ה דאפי׳ לזמן ידוע מהני הביטול ד״ת ולכך כתב דמאי דקניא יכול יקבל בקדושת מן הטבו״ס ויטמין ת״ל לא יאמר היינו דוקא כשלא בטלו אבל כיון שביטלו אין כאן הטמנה דאיסורא דאורייתא ולכך שייר איכא למימר דהנך מיבעיי אפי׳ מצאן קודם זמן איסורו שיש בידו לבטלו קא מיבעיא ליה מי הטריחוהו רבנן וכיון דאספיקא בתיקו הוי כספיקא דרבנן וא״צ לבדוק אלא מבטל ודיו וכ״כ הרמב״ם על הא דכבר בבור שמבטלו ודיו משום דס״ל דד״ת מהני הביטול אף לחמץ ידוע וכתב עליו הראב״ד שטעה מטעם שנתבאר . ונראה שלא טעה . וכל זה שלא כדברי ב״י שהבין מ״ש רבינו בשם הראב״ד דהנך בעיין לא לכתחלה וכו׳ דאפי׳ גם על הראשונות וכתב שה״ה כבור שלא נחלק הראב״ד דאפי׳ לכתחלה בעי דלא שייך שם מטמין כיון שאין חמץ ידוע ברשותו דשמא אכלו העכבר אלא בהנך בעיות אחרונות ס״ל דלאו לכתחלה בעי גם ה״ה כבור כן אלא שמ״מ תמה על הראב״ד למה לא פי׳ גם אלו הג׳ לענין שעת הבדיקה כמו הראשונות וזו״ק . והנה לפי מ״ש מבואר דבדין כבר בבור שוין הרמב״ם ורבינו ואע״ג שכתבתי בסימן תל״ח לדעת הרמב״ם כפי מקצת הנוסחאות שסובר כדעת הגאון דלא מהני ליה ביטול לחמץ ידוע קודם זמן איסורו אפ״ה ל״ק מחמץ בבור דס״ל דמהני ליה ביטול די״ל דחמץ בבור שאני דה״ל כחמץ שנפלה עליו מפולת ואינו דומה למטמין כמ״ש המגיד אבל רבינו הבין מדעת הרמב״ם דהוא נמי ס״ל דמהני ביטול לחמץ ידוע אולי היה גורס כגי׳ ספרים אחרים דהרמב״ם . ומ״ש הב״י דטעמת רבינו אינה טענה דהראב״ד לא אמר דהוי מטמין ממש אלא דהוי כמטמין כלומר דכי היכי דמטמין אע״פ שביטלו אחר הטמנה עובר על מצות חכמים שלו לבערו אף זה כן שאע״פ שביטלו עובר על מצות ביעור ע״כ תימה גדולה שהרי בהשגותיו כתב להדיא וז״ל וטעות גדולה היא זו דהיינו מטמין בבורות אלא דהיינו כמטמין בבורות ממש ועוד דא״כ מה היה השגת הראב״ד על הרמב״ם הלא לפי זה שפיר קא מיבעיא ליה כיון שביטלו וא״צ להוציא אלא כדי שלא יעבור על מצות חכמים מי אטרחוהו להביא סולם ולהעלותו אם לאו דהא לדידיה נמי דבבדק ובטל ולאחר איכורו מצא קא מיבעיא ליה נמי צריך לפרש הכי מי נימא דאטרחוהו כו׳ א״כ מה המונע לפרש כן בקודם זמן איסורו אלא הכבר ברור דבקודם זמן איכורו ס״ל להראב״ד דה״ל כמטמין בבורות ממש ועובר עליו ד״ת אפי׳ ביטלו כיון דהוי חמץ ידוע וכתב עליו רבינו דאין דבריו נראין דכיון שביטלו אינו שלו ואין כאן הטמנה ומשך לשיטתו דמדאורייתא בביטול בעלמא כגי׳ אפי׳ לחמץ ידוע כדפי׳ וכך השיג גם בעל מגדל עוז על הראב״ד כדברי רבינו ע״ש עוד האריך הב״י בפי׳ דברי רבינו במ״ש אם ביטל אם לא ביטל עיין עליו ואני כתבתי הנראה לע״ד בקיצור

דרכי משה

רואים שהוא משמר אותו יפה ומוזר וזוכה בו וכבר הוכחתי שרבינו אינו סובר כן : **סי׳ תלח** [מ] **על** הכיא דבכר בבור שמבטלו כו׳ ומ״מ בבכר על הקורה פסק דצריך להוציאו משום דמסיק לשם את״ל צריך להוציאו וכל את״ל אמת אם לא נפשוט לדעת הרמב״ם ז״ל ואע״ג דגבי בור נמי איתא את״ל הוא לא גרסו בספרין כן פי׳ המפרשים והטור ס״ל בשניהם לקולא ולא הביא הרמב״ם אלא משום הבגת הראב״ד עליו ולכתוב שלא טעה מ״ו : [נ] ונראה שלא טעה וז״ל המ״מ ואני אומר שאין טעות בדברי רבינו ובודאי לא נתכוין

בקיבור שפי' אם ביטל היינו או בביטל כבר או שלא ביטל עדיין אלא שהוא בזמן שיכול לבטל ומבטלו אז . ופירוש אם לא ביטל היינו שלא ביטלו עדיין ואף אם הוא בזמן שיכול לבטלו הוא אינו רוצה לבטלו או הוא בזמן שאינו יכול לבטל והוא האמת :

תלט ט' צבורין של מצה ואחד של חמץ וכו' אם נטלתו ממקום קביעותו בפ"ק דפסחים היינו תשע חניות זכתבו התוספות לפי מה שפי' הקונטרס לענין בדיקה לא נהירא לר"י דהיכי מייתי ראייה מע' חניות דהוי ספיקא דאורייתא ואזלינן לחומרא והכא ספיקא דרבנן היא מיהו י"ל דאיירי כגון שלא ביטל ופי' רבינו דמ"מ אם אין הכבר גדול הוה ס"ס ואזלינן לקולא אפילו לא ביטל . ויש לדקדק מ"ש מעכבר שנכנס לבית בדוק וכבר בפיו שאפי' מצא פירורין צריך לחזור ולבדוק כל הבית ואין חילוק דאפי' בביטל דהוי ספק דרבנן צריך לבדוק וי"ל דשאני התם דאיכא ודאי חמץ בבית וספק אם אכלו ואין ספק מוציא מידי ודאי אפילו בבדיקה דרבנן כדמשמע בסוגי' דאין חוששין שמא גירדה חולדה אבל כאן דספק מצה ספק חמץ הוא תלינן לקולא בדרבנן וכן בב' צבורין א' חמץ וא' מצה ושני בתים א' בדוק וא' אינו בדוק כו' נמי ליכא ודאי חמץ ותלינן לקולא בתר ספיקא דרבנן וכן בנכנס בחצר שלפני הבית וכן בראה שהכניס עכבר בכר לבית ובדק קצת מהבית ומצא וכן בהבית בזויות זו ומצא בזויות אחרת בכולן ליכא ודאי חמץ בבית ומטעם זה כתב בסמוך אם ב' הבתים של אדם א' וכו' שייהם צריכין בדיקה אפילו אם ביטלו ולא חילק כלל ומשמע אפילו הכבר אינו גדול והיינו משום דליכא חמץ בודאי ברשותו אלא דליכא ספק שמא אכלו ואין ספק מוציא מידי ודאי אפי' בדרבנן אבל גבי ס"ם מצטרף ספק זה להתירו ומ"מ דוקא בשהספק הראשון הוא ספק מצה ספק חמץ כמו בב' צבורין והדומה לו אז מצטרף נמי ספק אכלו להתיר אפי' בלא ביטל אבל כשיש שם ודאי חמץ כמו בצבור א' של חמץ וב' בתים בדוקים ובאו לשאול זה אחר זה אם לא ביטלו צריכין בדיקה אפי' אין הכבר גדול ולא אחרינן ספק נכנס לבית זה ספק לא נכנס ואת"ל נכנס שמא אכלו דבכה"ג דליכא ודאי חמץ ברשות א' מהם לא מצטרף ספק אכלו באת"ל נכנס להתיר ודו"ק . ואעפ"כ אם ביטלו אפי' הכבר גדול א"צ בדיקה דמהני ליה ספק נכנס בבית זה ספק לא נכנס להתיר בדרבנן כיון דאין חמץ ודאי בבית זה שנשאל עליו לבד וליכא למימר אין ספק מוציא מידי ודאי אלא ספק גרידא הוי זאת היא שיטת רבינו אבל הרמב"ם פסק בט' צבורין של חמץ וכו' צריך לבדוק שכל קבוע במחנה על מחנה ולא חילק ובצבור א' של חמץ ושני בתים בדוקים כתב ג"כ בסתם א"צ לבדוק פעם שנייה שאין כאן קבוע ולא חילק ובנכנס לחצר שלפני הבית כתב ג"כ בסתם צריך לבדוק ולא חילק וכבר ביאר ה"ה דעתו דכיון שבדיקת חמץ תחילתה על הספק החמירו בספיקו כשהספק בבית א' כמו בט' צבורין או בחצר שנכנס לפני הבית אבל בב' בתים בכל חד תלינן שלא נכנס בו ובאחר הוא שנכנס ובדין ב' צבורין א' של חמץ וא' של מצה וב' בתים א' בדוק וא' שאינו בדוק כתב ג"כ בסתם דמ"ל לבדוק פעם שנייה שאין כאן קבוע ולא חילק ובנכנס לחצר שלפני הבית כתב ג"כ בסתם צריך לבדוק ולא חילק וכבר ביאר ה"ה דעתו דכיון שבדיקת חמץ תחילתה על הספק החמירו בספיקו כשהספק בבית א' כמו בט' צבורין שלא נכנס בו ובאחר הוא שנכנס ובדין ב' צבורין א' של חמץ וא' של מצה וב' בתים א' בדוק וא' שאינו בדוק כתב ג"כ בסתם דמ"ל לבדוק פעם שנייה שאין כאן קבוע ולא חילק ובנכנס לחצר שלפני הבית כתב ג"כ בסתם דמ"ל לבדוק ולא חילק וכבר ביאר ה"ה דעתו דכיון שבדיקת חמץ תחילתה על הספק החמירו בספיקו יותר משאר ספיקות של דבריהם וכן עיקר עכ"ל : **ואם** פירש הכבר ממקום קביעותו וכו' פשוט שם וטעמא משום דכל דפריש מרובא פריש :

שני צבורין אחד של חמץ ואחד של מצה וכו' פשוט שם וטעמא משום דכיון דבדיקת חמץ מדרבנן דאינו מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה הלכך תלינן להקל . ולכך כתב רבינו שאם ביטל דלא הוי אלא ספיקא דרבנן או שהכבר אינו גדול דהוי ספק כספיקא אע"פ שלא ביטל אזלינן לקולא אבל הרמב"ם כתב כתם צריך לבדוק וכתב עליו הראב"ד לא מיחוורא הא מילתא אלא לענין ביטול אבל לענין בדיקה ספיקא דרבנן היא ולקולא וכתב ה"ה שדעת רש"י והמפרשים והגאונים כדברי הרמב"ם והטעם דאע"ג דספיקא דרבנן היא כיון שבדיקת חמץ תחילתה על הספק החמירו בספיקו יותר משאר ספיקות של דבריהם וכן עיקר עכ"ל : **ובמ"ש** רבינו בזה לשאול זה אחר זה אין שום אחד מהם צריך בדיקה אם ביטלו דמשמע שאם לא ביטלו צריכין בדיקה

תלט תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן אי חמץ שקל אי מצה שקל ונכנס לבית בדוק אם נטלתו (א)ממקום קביעותו אז הוי דינא הכי אם ביטל (ב) או אפי' לא ביטל והכבר אינו גדול (א) שאפשר שיאכלנו העכבר כולו אינו צריך בדיקה דהוי ספק ספיקא ספק מצה ספק חמץ ואת"ל חמץ שמא אכלו כולו ואם הוא גדול שא"א שיאכלנו כולו ולא ביטל צריך לבדוק אבל אם ביטל בכל ענין א"צ לבדוק . אם פירש הכבר ממקום קביעותו ונטלו העכבר משם בכל ענין (ג) א"צ לבדוק : ב' צבורין א' של חמץ וא' של מצה וב' בתים א' בדוק וא' שאינו בדוק (ד) ואתו ב' עכברים א' שקל חמץ וא' שקל מצה ולא ידעינן הי להאי עייל והי להאי עייל בהא נמי תלינן להקל שאם ביטל או שאין הכבר גדול דאיכא תרי ספיקי א"צ לבדוק : צבור אחד של חמץ וב' בתים בדוקים ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן להי מינייהו עייל אם ב' הבתים של אדם א' או של שנים ובאו לשאול בבת אחת או שבא האחד לשאול עליו ועל חבירו שניהם צריכין בדיקה אפי' אם ביטלו באו לשאול זה אחר זה אין שום אחד מהם צריך (ב) בדיקה אם ביטלו : צבור

דאורייתא יבטל ותו ליכא אלא ספיקא דרבנן דלמ"ש לעיל דכיון שחל הספק קודם הביטול חשיב ספיקא דאורייתא קשה דמ"ש משני תלאי זיתים בצק בשני בתים זה לפניס מזה וכו' שכתב רבינו בסי' תמ"ב מיבעיא ולא איפשיטא וכתב בעה"ע מבטל וא"צ לבער וכו' וכ"כ א"א ז"ל והיינו דומיא דנידון דידן ממש לכן נראה לפרש כמש"ל דרבינו סבר שכל שנודע לו קודם זמן איסורו אע"פ שלא ביטל א"צ לבדוק ויבטל עכשיו והוי ספיקא דרבנן אבל כשלא נודע לו עד אחר זמן איסורו שאז אינו יכול לבטל בכי הא הוי ספיקא דאורייתא וצריך לבדוק ואם ביטל ואם לא ביטל דקאמר היינו אם נודע לו בזמן שיכול לבטל או אם נודע לו בזמן שאינו יכול לבטל ומלת לכתחלה תתייסב כלעיל ובהכי אתי שפיר הניא בסי' תמ"ב ואתיא שפיר מ"ש וכ"כ הרמב"ם דהיינו סברתו ממש (ג) ומ"ש וכ"ל שלא טעה היינו לומר הראב"ד משום ליה טועה בהטמנת בורות וכ"ל שלא טעה מהטעם שכתבתי דכל כה"ג לא הוי מטמין ולפי פירוש זה צ"ל שכשכתב בבעיות הראשונות והמחוור שבכולם אם לא ביטל וכו' היינו אם נודע אחר זמן איסורו ששוב אינו יכול לבטל הוי ספיקא דאורייתא וצריך לחזור ולבדוק ואם ביטל כלומר שנודע לו בזמן שיכול לבטל דהיינו קודם זמן איסורו ובטל הוי ספיקא דרבנן וא"צ לבדוק : **ומזה** שטען רבינו על הראב"ד שאין כאן הטמנה דכיון שביטלו אינו שלו והא דאמרינן שלא יטמין בבורות היינו כשלא ביטלו אינה טענה משום דהראב"ד לא אמר דהוי מטמין ממש אלא דהוי כמטמין כלומר כי היכי דמטמין אע"פ שביטלו אחר הטמנה עובר על מצות חכמים שלו לבערו אף זה כן שאע"פ שביטלו עובר על מצות ביעור אבל מה שיש לטענו על הראב"ד הוא דליכא לפלוגי בין מטמין בידים לחמץ שנפל בבור וכן טען עליו ה"ה וז"ל ואני אומר שאין טעות בדברי רבינו ובודאי לא נתכוין שיהא רשאי להטמין ככר בבור ולבטלו שאע"פ שאינו עובר עליו כל שביטל קודם זמן איסורו מ"מ אסור הוא להטמין בבור לכתחלה ודבריו בכבר הנופל מאליו בבור ובשעת הבדיקה שהצריכו חכמים א"צ לבדוק ולירד שם אלא צריך לבטל הביטול שהוא מן התורה והרי זה ממש כחמץ שנפלה עליו מכולת שהרי הוא כמבוער וצריך לבטלו בלבו ואע"פ שאינו רשאי ליקח החמץ ולהפיל עליו מפולת כיון שקודם בדיקה נפל עליו מאליו וכן הדין כאן עכ"ל :

תלט ט' צבורין של מצה וא' של חמץ וכו' בפ"ק דפסחים (ט) אמרינן דהיינו ט' חניות דאמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי וא"כ הוי ספיקו לחומרא וכותר רבינו דהיינו דוקא כשלא ביטל והכבר הוא גדול וליכא אלא חד ספיקא במידי דאורייתא אבל בביטל דלא הוי אלא ספיקא דרבנן או הכבר אינו גדול דהוי ספק כספיקא אע"פ שלא ביטל אזלינן לקולא אבל הרמב"ם כתב כתם צריך לבדוק וכתב עליו הראב"ד לא מיחוורא הא מילתא אלא לענין ביטול אבל לענין בדיקה ספיקא דרבנן היא ולקולא וכתב ה"ה שדעת רש"י והמפרשים והגאונים כדברי הרמב"ם והטעם דאע"ג דספיקא דרבנן היא כיון שבדיקת חמץ תחילתה על הספק החמירו בספיקו יותר משאר ספיקות של דבריהם וכן עיקר עכ"ל : **ואם** פירש הכבר ממקום קביעותו וכו' פשוט שם וטעמא משום דכל דפריש מרובא פריש :

שני צבורין אחד של חמץ ואחד של מצה וכו' פשוט שם וטעמא משום דכיון דבדיקת חמץ מדרבנן דאינו מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה הלכך תלינן להקל . ולכך כתב רבינו שאם ביטל דלא הוי אלא ספיקא דרבנן או שהכבר אינו גדול דהוי ספק כספיקא אפילו לא ביטל אזלינן לקולא :

צבור אחד של חמץ ושני בתים בדוקים וכו' שם (י.) צבור אחד של חמץ ולפניו שני בתים בדוקים ואתא עכבר ושקל וכו' היינו שני שבילין דתנן שני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך באחד מהם ועשה טהרות רבי יהודה אומר אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו טהורים בבת אחת טמאים רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טמאים ואמר רבא ואיתימא ר' יוחנן בבת אחת דברי הכל טמאים בזה אחר זה ד"ה טהורים לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל חבירו ר' יוסי מדמי ליה לבת אחת ורבי יהודה מדמי ליה לזה אחר זה וקי"ל ר' יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי ומשמע שדין החמץ שוה לדין הטומאה וכ' פירש"י וכך הם דברי רבינו אבל הרמב"ם כתב א"צ לבדוק פעם שנייה ולא חילק כלל בדבר וכבר רגה ה"ה לתת טעם לדבריו והניח הדבר בצ"ע ומ"מ יש לתמוה על דברי רבינו שכתב שניהם צריכין בדיקה אפילו אם ביטלו ואמאי הא כשביטלו ה"ל ספיקא במידי דרבנן ולקולא ויש לומר א דכיון שהם של אדם אחד אם כשל אדם אחד לא הוי ספק גמור אלא דומה לודאי דהא ע"כ יש חמץ ברשותו והלכך אפילו ביטל דליכא אלא איסורא דרבנן אזלינן לחומרא : **ומ"ש** רבינו בזאת לשאול זה אחר זה אין שום אחד מהם צריך בדיקה אם ביטלו דמשמע שאם לא ביטלו אע"פ שהכבר אינו גדול שאפשר שיאכלנו העכבר כולו צריכין לבדוק ולא דמי לדין ע' צבורין דהתם איכא תרי ספיקי ספק אלה ספק חמץ ואת"ל חמץ שמא אכלו כולו אבל הכא דלא הוה צבור של מצה כלל ליכא אלא חד ספיקא דהיינו שמא אכלו כולו וכיון דלא ביטל הוי ספיקא בדאורייתא ולחומרא אבל יש לתמוה על מ"ש שניהם צריכין בדיקה אפי' אם ביטלו דאע"פ שאין זה ספק גמור דהא ודאי נכנס תחת ברשותו של זה מ"מ ה"ל לחלק בין כשהכבר גדול לכשאינו גדול דכשאינו **גדול הוי** ספק אם אכלו כולו ואם ביטלו הוי חד ספיקא בדרבנן ולקולא וכן יש לתמוה על מ"ש בשאול זה אחר זה א"צ בדיקה אם ביטלו דמשמע שאם לא ביטלו צריכין בדיקה

דרכי משה

(ב) ול"נ דדעת הטור אינו כן אלא כפשט לשונו כמ"ש ב"י תחלה ומ"ש לקמן סימן תמ"ב בשם בעל העיטור ומבטל והוי ספיקא דרבנן ולקולא וכ"כ א"א ז"ל לאו למימרא דס"ל להרא"ש כל דברי ב"ה אף במ"ש דמבטלו לכתחלה אלא בהא ס"ל כוותיה דאם ביטלו הוי ספיקא דרבנן ולקולא ולאפוקי מדעת אבי העזרי שס"ל אע"ג דהוי ספיקא דרבנן אזלינן לחומרא דס"ל דכל תיקו דאיסורא להומרא אף בשל דבריהם וכ"כ הרא"ש בהדיא פ' אלו עוברין וכהבתיו לקמן סי' תל"ט וע"ז כתב הטור לקמן דדעת הרא"ש בדעת בעה"ע אבל לא נחית התם לפרש אם לא ביטל אם יכול לבטלו עדיין כי סמך אמ"ש בסי' זה כאן ומ"ש כאן בס"ם זה וכ"כ הרמב"ם לא קאי אלא לאפוקי מדברי הראב"ד דס"ל דהוה כמטמין בבורות אם מצאו קודם זמן איסורו אפי' לאחר שביטלו. וע"ז כתב דחולק עליו רבינו וכ' דלא נראין דבריו וע"ז כ' וכ"כ הרמב"ם דלא הוי כמטמין בבורות כ"מ לענין הדין חולק על דעת הרמב"ם דלהרמב"ם ס"ל מבטלו עדיין ודעתו אינו כן כנ"ל לדעת רבינו בעל הטור וכ"ה משמעות פשט דבריו :

תלט (א) אין להקשות מ"ש דלגבי בעיות דלעיל בעכבר נכנס למה אין אנו מחלקין בין הכבר קטן דהוה ב' ספיקות ולא יצטרך לבטל די"ל דלעיל לא מהני אם הכבר קטן דכל ב' הספיקות אינו אלא ענין א' שמא אין כאן דמץ שהכניס העכבר די"ל שאכלה שם או שהזרה ויצאה וכה"ג לא מיקרי ס"ס כמ"ש בי"ד סי' ב"ז אי"ה לכן אין להתיר אלא במקום דאיכא לספוקי שמא אין כאן חמץ כלל דהוה ספק בע"א וב"י כתב דספק זה שמא אכלו עכבר כו' ע"ש עד דשמא אכלו כולו חשיב התם ספק עכ"ל . ותמהני מה יאמר הרב אצל ב' צבורים א' של חמץ וא' של מצה דשם אינו הידוש כלל וכן בבעיא דנכנס לחצר לפני הבית לכן נ"ל מ"ש : (ב) נראה הא דקאמר דא"צ לבדוק אם ביטלו הא אם לא

פרישה

סי' תלט (א) **ממקום** קביעותו כו' דאמרינן דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי : (ב) **או** אפי' לא ביטל פי' והוי ספיקא דאורייתא : (ג) **א"צ** לבדוק דכל דפריש מרובא קא פריש : (ד) **ואתו** שני עכברים כו' אבל לא רצה לחלק בעכבר אחד שנטל ממץ ולא ידעינן להי עייל מדא דהוא דומה למ"ש בסמוך שנכנסה לחצר שבפני הבית ועוד דלא מחזקינן איסורא כלל סיכא דלא דאינו שנכנסה ועיין בי"ד סי' קי"א : מ"ל

חדושי הגהות

תלט א ול"נ פשוט דמיירי כשהכבר גדול שא"א שיאכלנו כולו וא"כ אין כאן ספק וכן מ"ש באו לשאול זאה"ז אין שום א' מהם צריך בדיקה אם ביטלו דמשמע הא אם לא ביטלו צריך בדיקה מיירי נמי כשהכבר גדול דאל"כ הוי ס"ם ספק לביתיה עייל ספק לא עייל ואת"ל לביתיה עייל שמא אכלו כולו יאפי' לא ביטלו א"צ בדיקה הואיל ובאו

בדיקה בכל גוונא ואמאי הא אם אין הכבר גדול איכא ספק ספיקא ספק נכנס בבית זה או לא ואת״ל נכנס כפק שמא אכלו כולו . ושמא י״ל דאה״נ דכל כה״ג א״צ לבדוק ולא חש רבינו להאריך ולבאר זה לפי שסמך על מ״ש בתחלת הסי׳ . ועי״ל דספק זה שמא אכלו עכבר כולו הוי רחוק קצת דאינו מצוי שיאכלנו כולו ולא ישאיר ממנו כלום ולגבי ט׳ לבורין דוקא מהני כפק זה משום דאיכא בהדיה ספיקא דמצה או חמץ דחשיב טובא ועוד דהין כל קבוע כמחצה על מחצה דמי הוי חידוש והלכך ספק זה דשמא אכלו כולו דהתם חשיב אכל הכא לא חשיב ואע״ג דגבי על ובדק ולא אשכח כ׳ רש״י דאמרינן עכבר אכלה שאני התם דיש ידים מוכיחות שהרי בדק ולא מצא מפני כך אנו תולים לומר שעכברים אכלוה :

צבור אחד של חמץ ואתא עכבר ושקל ונכנס לאחר וכו׳ שם כפק על ספק לא על הייגו בקעה ופלוגתא דר׳ אליעזר ורבנן דתנן הנכנס לבקעה וכו׳ ר״א מטהר וחכמים מטמאים ומשמע דהלכה כחכמים וכי היכי דהתם מטמאין ה״נ מצרכי בדיקה וכן דעת הרמב״ם אבל רש״י פירש חכמים מטמאים דה״ל כספק טומאה דרה״י וגבי בתים אפי׳ רבנן מודו דכיון דבדיקת חמץ דרבנן תלינן לקולא ורבינו סובר דאי אתיא למיפשט לחומרא וכדברי הרמב״ם הייגו בלא ביטל והכבר גדול דהוי מידי דאורייתא וליכא אלא חד ספיקא ואי אתיגן למיפשט לקולא וכדברי רש״י הייגו ביטל דהוי מידי דרבנן ואפי׳ הכבר גדול דליכא אלא חד ספיקא כיון דמידי דרבנן אזלינן לקולא : **ראה** שהכנים הכבר לבית וכו׳ שם על ובדק ולא אשכח פלוגתא דר״מ ורבנן גבי טומאה דר״מ מטמא וחכמים מטהרין ופירש״י וגבי בדיקת חמץ אפילו לר״מ אמרינן עכבר אכלה דבדיקת חמץ דרבנן וכתב רבינו דאפי׳ לא ביטל א״צ לבדוק משום דחכמים דקי״ל כוותייהו מטהרים בטומאה דאורייתא וא״כ ה״ה דשרו בחמץ אפילו בדאורייתא : **ואם** בדק קצת מהבית וכו׳ שם על בדק ואשכח פלוגתא דרבי ורשב״ג דתנן שדה שאבד בה קבר וכו׳ רשב״ג אומר תיבדק כל השדה כולה והלכה כרשב״ג ומש״ה כתב רבינו שאם לא ביטל דהויא ספיקא דאורייתא תיבדק כל הבית ואם ביטל דהוי ספיקא דרבנן א״צ לבדוק עוד :

הניח ט׳ כברות ומצא י׳ וכו׳ שם הניח ט׳ ומצא י׳ פלוגתא דרבי ורבנן דתנן הניח מנה ומצא מאתים חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה דברי רבי וחכ״א הכל חולין ופירש״י הכל חולין שהמנה בטל ואלו הובאו לא״כ וגבי חמצמי לרבנן הט׳ שהניח הינם כאן וצריך לבדוק כל הבית שמא גירדום חולדה והעשר הנמצאות אינם אחר הביאם כאן עשר ומצא ט׳ הייגו ספיקא דתנן הניח מאתים ומצא מנה מנה ומנה ומנה מוטל דברי רבי וחכ״א הכל חולין ופירש״י דלרבנן צריך לחזור אחר כולן שאין כאן א׳ מן הראשונים וידוע דהלכה כחכמים : **ומ״ש** ליכא ספיק׳ כלל דאל״ה רבינו ואפי׳ אם בטל כן מראה מדברי הרמב״ם ושעמא משום דהוי כאילו לא הוו תקילין חכמים לומר הכל חולין והלכך אע״פ שבטל צריך לבדוק :

ומ״ש והא דאמרינן בהניח עשר ומצא תשע וכו׳ דוקא כשקשורים ביחד וכו׳ כ״כ שם התוס׳ דמיירי בשכל הכברות קשורים זה בזה דומיא דפלוגתא דר׳ ורבנן דבפ״ק דבילה מחלוקת בכיסים קשורים אבל כשאין קשורים דברי הכל חולין ומעשר מעורבין זה בזה. פירוש דבפ״ק דבילה (י.) איתמר אפלוגתא דר׳ ורבנן ר׳ יוחנן ור׳ אלעזר חד אמר בשני כיסים מחלוקת אבל בכיס אחד דברי הכל חולין וחד אמר בכיס א׳ מחלוקת אבל בשני כיסין דברי הכל מנה ומנה מוטל ופרש״י רב אשי דמ״ד מחלוקת בכיס א׳ וכו׳ בכיסים מקושרים קאמר ופירש״י מאן דאמר מחלוקת בכיס א׳ בשני כיסים כעין כיס א׳ קאמר דהייגו שני כיסים מקושרים ודקאמר אבל בשני כיסים דברי הכל מנה ומנה מוטל בשאין מקושרים . ונראה שסודרים התוס׳ ורבינו דהלכה כמ״ד מחלוקת בכיס אחד ומיהו הרמב״ם בפ״ו מה׳ מעשר פסק כמ״ד בשני כיסים מחלוקת אבל בכיס א׳ ד״ה חולין ולדבריו תו ליכא לאוקומי בכיסים קשורים אלא אפי׳ אינם קשורים נמי וא״כ ה״נ אפי׳ אין הכברות קשורים יחד אם הניח י׳ ומצא ט׳ צריך לבדוק . ומה שיש לדקדק על דברי רבינו בזה אכתוב בסי׳ תצ״ז בס״ד : **הניח** בזוית זו ומצא בזוית אחרת וכו׳ שם הניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת פלוגתא דרשב״ג ורבנן דתנו קרדום שאבד בבית וכו׳ ופירש״י וגבי חמץ לרבנן חוששין שמא עכבר עשאו וכיון דחוששין לעכבר יש לחוש נמי לא זהו אלא אחר ולרשב״ג תולין באדם עצמו שהוא עשה ושכח וא״צ בדיקה ומשמע מדברי הרמב״ם דהלכה כחכמים ואפי׳ אם בטל נמי צריך לבדוק וכעין שכתב גבי ט׳ לבורין ורבינו סובר דלא חשו חכמים לכך אלא בלא בטל דהוי ספיקא דאורייתא אבל לא בבטל דהוי ספיקא דרבנן :

תמ עכו״ם שהפקיד חמצו אצל ישראל וכו׳ בפ״ק דפסחים (ה:) אמר מר יכול יטמין ויקבל פקדונות מן העכו״ם ת״ל לא ימצא והא אמרת רישא שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחריות ושל גבוה לא קשיא הא דקבל עליה אחריות הא דלא קבל עליה אחריות כדאמר להו רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו כיון דאילו מיתבד או מיגנב ברשותייכו קאי ובעייתו לשלומי כדידכו דמי ואסור : **ומ״ש** לא ביטלו צריך בדיקה היינו כשאין שם אלא ספק א׳ אבל אם אין הכבר גדול א״צ מיהו אם באו לשאול בב״א בכל ענין צריך בדיקה כנ״ל דלא כב״י שכתב דאפי׳ אין הכבר גדול צריך בדיקה ואזיל לטעמיה שכתבתי למעלה . וכבר דחיתי דבריו ומיהו נראה כדברי ב״י ולא מטעמיה אלא מאחר שהוא איסור דאורייתא ולא נוכל לומר תרי ספיקי להתיר שניהן אלא להתיר הא׳ מהם לא אזלינן ביה לקולא וכ״כ בהגהות שערי דורא לענין ספק דרוסה וע״ל ביו״ד בסי׳ נ״ז בדיני ס״ם :

תמ (א) כתוב בהגהות אלפסי פ״ק דפסחים מי שיש בידו פקדון מעכו״ם וקיבל עליו אחריות אע״פ שחזר והפקידו אצל עכו״ם אחר אפ״ה עובר עליו והוי כאילו הפקיד חמצו אצל עכו״ם

פרישה

(ה) א״צ לבדוק יותר ולא אמרינן שיבדוק ג״כ עד שיהא הבית מוחזק בבדיקה מ״ו : **סי׳ תמ** (א) **אם** הוא חייב בחמריותו יליפין מלא ימצא שלא יקבל פקדונות או בכל מקום ברשותו כו׳ יליפין בנ״ש קרא דשבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וקרא דלא יראה לך חמץ בכל גבולך ליתן כאמור של זה בזה ושל זה בזה וחמץ ושאור דין א׳ לכסי מדאתחיל בשאור וכייס

הדושי הגהות

ובאו לשאול זאח״ז (מהרל״ח) : ב וגראה דה״ה בהניח ט׳ ומצא י׳ דאם אינם קשורים זה בזה א״צ לבדוק כלל דאמרינן הני ט׳ ראשונים גינהו ועוד אחד הניח אצלו אלא דרבינו בקט פירושו בהניח י׳ וה״ה בהניח ט׳ (מהרל״ח) :

ראה שהכנים עכבר הכבר לבית ונכנס אחריו ובדק כל הבית ולא מצא א״צ לבדוק יותר ואפי׳ אם לא עיטל א״צ לבדוק בפ״ק דפסחים על ובדק ולא אשכח פלוגתא דר״מ ורבנן דתנן היה ר״מ אומר כל דבר שבחזקת טומאה לעולם הוא בטומאתו עד שיודע לך הטומאה היכן היא וחכ״א בודק עד שמניע לסלע או לקרקע בתולה והתוס׳ הקשו תימה אפילו לר״מ דאמר לעולם הוא בטומאתו וכו׳ וכ״מ לטהרות שנעשו ע״ג הכא גבי בדיקה כיון שבדק ולא מצא מה יעשה אם הניחו לבדוק פעם השניה נמי לא ימצא וי״ל דמיירי כשלא ביטל וקאמר דלר״מ לא סגי בבדיקה כיון דלא אשכח והוי בספק לאו דלא ימצא ואריך לבטלו וסגי אפילו לר״מ דלא איירי אלא בספק טומאה דאורייתא אבל הכא בבדיקת חמץ דרבנן שרי עכ״ל . וכיון דקי״ל כחכמים דמטהרין אפי׳ בטומא׳ דאורייתא וטעמ׳ דכיון דבדק כל השדה ולא מצא תולין ואומר בא עורב ונטלה בא עכבר ונטלה א״כ ה״ה דשרי בחמץ אפי׳ בדאורייתא׳ לכך כ׳ רבינו ע״פ דברי התו׳ ואפי׳ אם לא ביטל א״צ לבדוק כי׳ אפי׳ ישאל עליה בזמן שהוא אינו יכול לבטל וגם לא ביטל עדיין אפ״ה א״צ לבדוק עוד. אבל מ״מ לא יתיישב מ״ש א״צ לבדוק דהל״ל א״צ לבטל ומכ״ש שא״צ לבדוק עוד ואפשר דאד מיניהו נקט וה״ה דא״צ לבטל אבל ק׳ במ״ש תחלה א״צ לבדוק יותר וכ״כ הרשב״ם א״צ לבדוק פעם שניה וק׳ דהא פשיטא דאם שניה כיון שלא מצא בתחלה ומיהו בביטל אפשר לומר דסד״א דאכור לדור בבית עד שימצא דכיון דאיכא חמץ בבית בודאי אלא שאינו מוצאו עתה ושמא ימצאנו בפסח ויאכלנו אבל בלא ביטל דאיכא איכור כל ידאה אין חילוק בין דר בו ובין לא דר בו ואפשר משום דהוה סד״א דרגליס לדבר יש שלא בדק שפיר שהרי מיד נכנס אחריו ובדק כל הבית ולא מצא וא״א שיאכלנו העכבר בזמן מועט כזה אפ״ה א״צ לבדוק עוד יותר ותלינן לקולא דהעכבר הוליכה הכבר חוץ לבית נ״ל . עוד מצאתי למהר״ם לוריא שכתב וז״ל ומיהו אפשר לומר דסד״א בלא ביטל נמי צריך שיבדוק פעמים ושלש עד שיהא מוחזק הבית בבדוק לכך קאמר א״צ לבדוק כלל : **הניח** ט׳ כברות כו׳ שם הניח ט׳ ומצא י׳ ומצא מאתי׳ חולין ומעשר שני מעורבין פלוגתא דר׳ ורבנן דתנן הניח מנה ומצא מאתי׳ חולין הניח י׳ ומצא ט׳ היינו סיפא וכתבו התוס׳ בפ״ק דבילה וז״ל הכל חולין שאני אומר הוא לקח מעות של מעשר שני והני אחריני ניהו ותימה דהא לא אמרי׳ שאני אומר להקל אלא כשהוא מדרבנן כדאמר בפסחים דקאמר שאני תרומת תבלין דרבנן לפיכך אני תולה להקל לומר שאני אומר וי״ל דכיון שאין אדם מניח חולין אצל מעשר תלינן שפיר לקולא ואמרינן ודאי לקח אלו משם ושכח ואח״כ הניח דקי״ל כוותייהו מחזקינן ליה בודאי נטול אפי׳ להקל דבאורייתא׳ מכ״ש דמחזקינן ליה בודאי נטול אפילו להחמיר בדרבנן ולפיכך בהניח ט׳ ומצא י׳ אומרים דכיון שאין אדם מניח כברו לכברות של חבירו כדי שלא יתערבו אלא מייחד להו מקום בפני עצמו בוודאי הט׳ שהניח נטל ואלו אחרים הם ואפי׳ מצא הט׳ קשורים כמו שהניח אלא שמצא עוד כבר א׳ מונח אצל הט׳ בין קשור עמהם בין נפרד מהם אין קילוק לעולם צריך לבדוק אחר הט׳ מטעם זה שאין אדם מניח כברו לכברות של חבירו וכן בהניח י׳ קשורים ומצא ט׳ נפרדים אמרינן בודאי הי׳ ט׳ נטלו וכתבו התו׳ פ״ק דפסחים ואע״ג דהשתא אין לתלות בהעכברי׳ תלינן בקטנים עכ״ל ודע שהרמב״ם השמיט דין זה דהניח י׳ ומצא ט׳ וצ״ע :

תמ עכו״ם שהפקיד חמצו אצל ישראל אם הוא חייב בחמריותו ל״ש אם הוא בביתו או בכל מקום ברשותו בפ״ק דפסחים וקשה יש לדקדק מפני מה הוצרך רבינו לכתוב פה בדין עכו״ם שהפקיד חמצו אצל ישראל דל״ש בביתו או בכל מקום ברשותו חייב לבערו הכי יליף לה מקראי שהפקיד חמצו אצל עכו״ם או טמן אותו דחייב לבערו נמי מטעם זה דל״ש בביתו או בכל מקום ברשותו דמחד קרא ילפינן לתרוייהו בגמ׳ דהכי איתא התם ועליין אני אומר בבתים עובר משום בל יראה ובל ימצא ובל יקבל פקדונית מן העכו״ם ובגבולין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה מנין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ת״ל שאור שאור לב״ש וכו׳ ונראה דמשום דבעכו״ם שהפקיד חמצו אצל ישראל איכא לאפלוגי בין קיבל עליה אחריות ללא קיבל עליה אחריות לכך כ׳ בתחלה היכא דקיבל עליה אחריות ל״ש אם הוא בביתו או בכל מקום ברשותו דבעינן כי היכי דנשמע מיניה אבל בלא קיבל עליו אחריות אינו חייב לבערו אפילו אם הוא בביתו אלא שצריך לעשות לפניו מחיצה כדבסמוך אבל בישראל שהפקיד אצל עכו״ם או טמן ל״ש לן דאפי׳ קיבל עליו הנפקד אחריות אפ״ה מסיק רבינו בסוף סי׳ זה דהמפקיד עובר עליו וכן בהטמנה ליכא הטמנה דהיתרא כמו שכתב הר״ן ולכך לא הוצרך רבינו לדקדק ולבאר שם ל״ש אם הוא בביתו או בכל מקום ברשותו כנ״ל דעת רבינו אבל ברמב״ם ב״ד כתוב כתיקון ע״פ הגמ׳ ע״ש : וכתב

ומ״ש ל״ש אם הוא בביתו או בכל מקום ברשותו את האמור של זה בזה ושל זה בזה : ומ״ש

דרכי משה

דוגה עכו״ס לאכול חמץ בבית ישראל מותר ואפי׳ על שלחן ישראל קרוב הדבר להתיר זה מלה זה חמץ דומיא דשני אכסנאין וי״א אפי׳ ליכא הפסק בינתיים דאי איכא הפסק בינתיים מותר לכ״ע עכ״ל . ולענין מעשה נקטינן כדברי הרשב״א (ב) :

ישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל חבירו או אצל העכו״ם וקיבל עליו הנפקד אחריות יש מן הגאונים שכתבו כיון שקיבל עליו הנפקד אחריות אין המפקיד עובר עליו והרב רבי׳ יונה כ׳ שהמפקיד עובר עליו אם אינו מבערו ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל :

תמא עכו״ם שהלוה לישראל על חמצו ומשכנו בידו ואמר לו הישראל מעכשיו יהא שלך אם לא אפרע לך לזמן שקבע לו והגיע הזמן ולא פרעו מותר דכשהגיע הזמן ולא פרעו נקנה לו למפרע וה״ל חמצו של עכו״ם אבל אם חסר אחד מאלו (ג) שלא משכנו בידו או שלא אמר לו מעכשיו או שפרע בזמנו אסור אבל כשישנן כל שלשתן אע״פ שלא הגיע הזמן שקבע עד אחר הפסח מותר אבל ה״ר אפרים כתב דווקא כשהגיע הזמן שקבע לו קודם הפסח וכ״כ הרמב״ם ז״ל והראב״ד השיג עליו ואמר שאם הגיע הזמן קודם הפסח ולא פרע אפילו לא אמר לו מעכשיו מותר ולזה

ז״ל : ישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל חבירו או אצל העכו״ם וקיבל עליו הנפקד אחריות יש מן הגאונים שבתבו כיון שקיבל עליו הנפקד אחריות אין המפקיד עובר עליו והרב רבי׳ יונה כ׳ שהמפקיד עובר עליו אם אינו מבערו ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל :

מאחריות יש מן הגאונים שבתבו כיון שקיבל עליו הנפקד אחריו׳ אינו עובר עליו כ״כ הר״ן בפ״ק דפסחים בשם הרמב״ן לענין הפקיד אצל עכו״ס וראיה מדברי הר״ן שכך הוא דעתו והרשב״א כ״כ שם בשם קצת גאונים גם לענין הפקיד אצל ישראל לומר שאין המפקיד עובר עליו וכתבו שהביאו ראיה מדתניא במכילתא בבתיכם למה נאמר לפי שנאמר בכל גבולך שומע אני כפשוטו ת״ל בבתיכם מה בתיך ברשותך אף גבולך ברשותך יצא חמצו של ישראל ברשות עכו״ס שהוא שלו ואינו ברשותו וכתב הר״ן מיהו ה״מ מדאורייתא אבל מדרבנן צריך ביעור וכ׳ הרא״ש שהר״י היה אומר דלעולם ברשות המפקיד הוא וחייב לבערו מן התורה וכ״ל דדבר פשוט הוא דאע״פ שהנפקד קיבל עליו אחריות מ״מ עיקר הממון של בעליס הוא וכיון שהשאיל הנפקד ביתו לשמירת ממונו קרינא ביה ביתו והרי דמכילתא איירי בעכו״ס שהלוה לישראל על חמצו כדתנן פרק כל שעה (ל.) עכ״ל וכ״ד הרמב״ם שכתב בפ״ד שישראל שהפקיד חמצו אצל עכו״ס עובר בכל יראה ובל ימצא :

תמא עכו״ם שהלוה לישראל על חמצו ומשכנו בידו וכו׳ בפ׳ בל שעה (ל:) תנן עכו״ס שהלוה לישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה ואוקימנא (לא.) אליבא דרבא דקי״ל כוותיה כשהרהינו אצלו וא״ל קני מעכשיו אם לא אפרע לך עד יום פלוני והגיע הזמן ולא פרעו נמצא שלמכרע היה של עכו״ס אבל אי לא א״ל מעכשיו לא קני ליה עכו״ס וקם ליה ברשותיה דישראל ואסור וכן נמי אם לא הרהינו אצלו אע״ג דא״ל מעכשיו לא גרע מחמצו של עכו״ס ברשות ישראל והאחריות על הישראל עכ״ל הרא״ש וכיונא בזה הם דברי הרי״ף וכתב הר״ן אוקימנא לה בגמ׳ כגון שהרהינו אצלו וא״ל קני מעכשיו וכה״ג אע״ג דההוא זימנא דקבע ליה הוי לאחר הפסח כיון דא״ל מעכשיו מההוא זימנא קרי ליה ברשותא דעכו״ס ושרי דכיון דא״ל מעכשיו ה״ל כמכור אצלו משעה ראשונה דאלתא״ה אלא דוקא בהגיע זמנו קודם הפסח למה לן לאוקומי בגמרא בדאמר ליה מעכשיו וזה שלא כדברי ה״ר אפרים שכתב דדוקא בשקבע לו זמן קודם הפסח והבינה ראיה מן התוספתא דתניא עכו״ס שהלוה את ישראל על חמצו וה״ל אם לא באתי קודם הפסח הרי הוא מכור לך וכו׳ ולאו ראיה היא דהא דתניא בתוספתא בדלא א״ל מעכשיו עסקינן ומש״ה דוקא כשא״ל אם לא באתי קודם הפסח אבל בדאמר ליה מעכשיו אפילו כשקבע לו זמן אחר הפסח מותר גם הרא״ש כתב על סברת הרמב״ם שהיא כסברת ה״ר אפרים ולא נהירא לי דהא אמרינן לעיל אליבא דאמצי אא״ב לאפרע הוא גובה מש״ה מותר בהנאה דאשה אתי אלא אתא״ב דבבית ישראל קאי אלא שאין האחריות על ישראל אמרינן כיון דלאפרע הוא גובה חזינן כאילו כבר קודם הפסח היה ברשות עכו״ס וכ״ש לרבא דא״ל קני לך מעכשיו דאיתתכא

דמחיצה זו אינה נעשית אלא להיכר אפ״ה בעינן י׳ טפחים מידי דהוה אלחי דאפי׳ לרבא דאמר לחי משום היכר בעינן גובה הלחי י׳ טפחים כדתנן בסוף פ״ק דעירובין דבעינן היכר כמו מחיצה וכבר האריכתי בזה בסי׳ שס״ג בס״ד אצל נעץ שתי יתדות אצל המבוי בתוך וכו׳ וכן משמע מדקאמר רבא עלה ואם של הקדש א״ל מ״ט מיבדל בדילי אינשי מיניה אלמא דטעמא דמחיצה משום היכר כי היכי דליבדיל מיניה אינשי וכן נמצא בתוקפתא נוסחאות בגמ׳ בפי׳ חמצו של עכו״ס עושה לו מחיצה של י׳ טפחים משום היכר אבן בלעפכי לא כתוב משום היכר וירא״ה לי דלד״ה היכא דקיבל עליה אחריות ולא ייחד לו מקום אלא קבלו ממנו בסתם אינו מועיל הפסק מחיצה י׳ טפחים לעשותו רשותו של עכו״ס דשמא העכו״ס לא חפץ שיהא מונח חמצו אלא ברשות ישראל וא״כ לא זכה העכו״ס באותו זוית והזרה לישראל מידי דהוה לאונתן מתנה לפלוני ואמר המקבל מיד איני רוצה בה דלא קנה והזרה לנותן כדאיתא בס״פ יש נוחלין אלא ודאי דוקא היכא דייחד לו מקום והעכו״ס הניח חמצו לשם דאז קנה ליה זוית זו כדין שוכר ואז צריך נמי מחיצה י׳ טפחי׳ משום היכר לדעת רבינו אז לעשותו רשות בפני עצמו לדעת העיטור והרמב״ן ז״ל : כ׳ המהרי״ל משם מהר״ש עכו״ס שהפקיד חמצו אצל ישראל אם אין הישראל מקבל עליו אחריות מותר אבל באחריות אסור ואם העכו״ס אלם שהישראל צריך לשלם לו אם נאבד החמץ אז נפסד גם בלא אחריות אסור להניח בביתו דמיחזי כאחריות וכיצד יעשה ירא״ה אחר לעכו״ס ויאמר לו שישמונו לשם ואם אז נאבד אז נפסד הוי של עכו״ס וכה״ג מותר ע״כ משמע הלשון דהאי וכיצד יעשה קאי להיכא שהעכו״ס אלם ותימה מה מועיל זה סוף סוף יכוף אותו לשלם ואפשר שפסק כשיטת ר״ת דבייחד לו מקום אפי׳ כשקיבל עליו אחריות בפי׳ שרי ותימה שפסק להקל נגד הרי״ף והרמב״ם ורש״י גם הרשב״א בתשובתו סימן קע״ז כתב דראוי להחמיר ואפשר דס״ל דאפי׳ לרש״י ודעימיה דוקא שאמר לו הנה הבית לפניך כו׳ אבל כשייחד לו קרן זוית ליכא למ״ד דאסור וכה״ג כתב הב״י בסי׳ זה ואינו נראה דהא למאי דמסקינן בגמ׳ דשכירו׳ לא קנינא ושאני הכא דאפקיה רחמנא בלשון לא ימצא וכו׳ פי׳ ומ״מ ייחד לו בית אין זקוק לבער ואעפ״כ היכא דקיבל עליה אחריות בפי׳ זקוק לבער לדעת רש״י ודעימיה משום דזהו מצוי קרינן ביה א״כ היכא דייחד לו קרן זוית למי ודאי אסור כיון דשכירות לא קנינא וגם זה מצוי בידו קרינן ליה ואין להקל בלא טעם וראיה : ומה שפירש״י ייחד לו בית שא״ל הנה הבית לפניך הניחו בלא״ה מן הזוויות לא בא אלא לפרש לשון ייחד לו בית דמשמע שכל הבית ייחד לו וה״ל לומר ייחד לו מקום ע״כ פירש שאמר ליה הנה הבית לפניך כו׳ ורבותא קמ״ן שאפ״ה הוי ייחוד אבל לעולם ה״ה בייחד לו קרן זוית נמי דוקא בדלא קיבל עליה אחריות וק״ל . ודברי מהרי״ל דלעיל נראה ברור דמ״ש וכיצד יעשה דלא קאי להיכא דקבל עליה אחריות ולא להיכא שהעכו״ס אלם אלא להיכא שלא קבל עליו אחריות קאי וקאמר כיצד יעשה אם צריך שיאמר בפירוש שאינו מקבל עליו אחריות ואז יקפיד העכו״ס שאשדו שאינו רוצה להשתדל בשמירתו או אפי׳ בסתמא נמי שרי וע״ז קאמר ירא״ה אדר לעכו״ס כו׳ דהשתא אפי׳ בסתמא נמי שרי אבל בלאו הכי אם מקבלו בסתם דינו כמו שקיבל עליו אחריות ואסור וכבר באריתי שכן הדין לפי שיטת רש״י ודעימיה וזהו עיקר פי׳ דברי מהרי״ל בשם מהר״ש והכי נהוג כשיטת רש״י ז״ל . ויש לדקדק

מה מועיל הפסק מחיצה בחמצו של עכו״ס סוף סוף איכא למיחש לעכבר דתעלנו שאז צריך לחזור ולבדוק כל הבית ואיכא למימר דנתנו בתיבה וכו׳ שאין העכברים יכולין לבא שם ואעפ״כ צריך הפסק מחיצה משום היכר או משום ייחוד רשות כדלעיל דא״כ בחמץ של הקדש נמי היה צריך ליזהר מעכברים ובגמ׳ משמע דלא בעינן מידי בהקדש וראיה דבחמצו של עכו״ס ובשל הקדש לא הצריכו חכמים בדיקה דכיון דאינו עובר עליהן בכל יראה כמ״ש התוס׳ בריש מכילתין והסמ״ג בעשה ל״ט ולכך לא איצטריך נמי למיזדהורי שמא תעלנו עכבר אלא לשמא יסכח ויאכלנו הלכך בחמצו של עכו״ס סגי במחיצה ובשל הקדש דמיבדל בדילי לא בעינן מידי :

ישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל חבירו כו׳ מחלוקת דבר זה תלוי בברייתא השנויה במכילתא ונחלקו בפירושא ובגירסות עיין בדברי הר״ן ובדברי הרא״ש פ״ק דפסחים ובדברי הרב המגיד ריש פ״ד ובדברי הרמב״ן והר״א מזרחי בראשית בא ולא קשה לדעת הרא״ש ודעימיה מ״ש מייחד לו בית דאין זקוק לבער אפילו קיבל עליו אחריות דה״ל כמקבל עליו אחריות על חמצו של עכו״ס בביתו של עכו״ס דהא ה״כ כיון שקיבל עליו הנפקד אחריות דכוותה היא די״ל דהתם ודאי כיון שעיקר הממון של העכו״ס הוא ואינו מחויב לשלם אא״כ נאבד או נגנב לא קרינן ביה מצוי בידך אא״כ הוא ברשותו של ישראל אבל בחמצו של ישראל כיון שעיקר הממון של בעליס הוא אפילו הפקידו אצל העכו״ס וקיבל עליו אחריות חייב לבערו דקרינן ביה מצוי בידך :

תמא עכו״ם שהלוה לישראל על חמצו ומשכנו בידו כו׳ בפ׳ כל שעה תנן עכו״ס שהלוה לישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה ורמינן מתניתי׳ עליה דרבא דאמר בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה דא״כ אמאי תנן מותר בהנאה ברשותא דישראל הוה קאי ואוקימנא לה בשהרהינו אצלו פי׳ שנתן המשכון בבית העכו״ס . וקס״ד השתא דטעמא משום דה״ל תורת משכון וב״ח קונה משכון ומותבינן עלה מברייתא דתניא בסיפא עכו״ס שהלוה לישראל על חמצו לאחר הפסח ד״ה עובר פירוש עובר אם נהנה ממנו וטעמא משום דעכו״ס מישראל לא קני משכון ומפרקינן ברייתא דלא א״ל מעכשיו פי׳ ולכך ה״ל לתורת משכון ולא קני ומתניתין דא״ל מעכשיו פי׳ דאמר ליה קני לך מעכשיו אי לא מייתינא לך זוזי מכאן עד יום פלוני דאין כאן שיעבוד בתורת משכון אלא קנין גמור שיהא לו מעכשיו בסלע שהלוהו עליו ומשעת הרהנה קנה דמשיכה בעכו״ס קונה והרי זה כמוכר בעל מנת שיהיה לו רשות לפדותו לזמן שקבע לו ואפילו לא הגיע הזמן עד אחר הפסח וזהו המכוון במ״ש רבינו מעכשיו יהא שלך דהיינו קנין גמור אבל בשיעבוד לבד אפי׳ אמר מעכשיו לאו כלום הוא אלא דלא שייך ליה מעכשיו לגבי שיעבוד דחוב וה״ק הא דא״ל קני מעכשיו הא דלא א״ל קני מעכשיו וכ״כ הרמב״ן להדיא בכפר המלחמות וכך הוא לשון הרי״ף והרא״ש וא״ל קני לך מעכשיו ע״ש והא דמוקמינן לה נמי בשהרהינו אצלו אלו היינו דאי לא הרהינו ודאי אסור דכיון דאין שם משיכה אינו אלא בתורת משכון ומינה דאם הקנהו לגוי בקנין גמור או אגב קרקע אע״פ שלא הרהינו אצלו כמי מותר דכיון שאמר מעכשיו קנה ליה למפרע ואין ישראל זה אלא כמו שאר פקדון של עכו״ס שביד ישראל שאין הישראל חייב באחריות מן הכתוב לדעת הרמב״ן והרא״ש ודעימיה אבן הרא״ש גופיה כתב וז״ל וכן נמי אם לא הרהינו אצלו אע״ג דא״ל מעכשיו לא גרע מחמצו של עכו״ס ברשות ישראל והאחריות על הישראל ע״כ משמע דס״ל דאע״פ דהוה קני ליה עכו״ס קנין גמור אפ״ה אסור דאינו כמו שאר כתם פקדון דהכא כיון דעיקר הממון של הישראל ה״ל באחריותו של ישראל מן הכתוב וכמו שנתבאר בסוף סי׳ שקודם זה . וכבר כתבתי לשם דעיקר דאפילו בכל שאר פקדון הוי באחריותו של ישראל מן הכתוב וכשיטת רש״י ודעימיה . ומ״מ אם הישראל אומר בפירוש שאינו מקבל עליו אחריות מותר לדברי הכל מדינא אלא דלא נהגינן הכי וכמו שיתבאר לקמן בסי׳ תמ״ח בס״ד . וצריך לי עיון בדלשון התלמוד ובפסקי המחברים לא משמע אלא דאתא לאשמועינן שהחמץ שהחמץ אינו נאסר משום חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח דכיון שהגיע הזמן ולא פדהו א״כ למפרע הוי של עכו״ס אבל מ״מ אפשר דאסור לישראל לכתחילה ללוות בכך דאע״פ דבפסח דעת הישראל הוא שלא לפדותו כל עיקר מ״מ אמרינן הואיל דבפסח היה ביד הישראל לפדותו חשבינן ליה כשלו ועובר עליו בכל יראה אם אינו מבערו דלגבי דאי מילתא אמרינן שפיר הואיל וכי היכי דהחמץ עצמו אסור לאחר הפסח כל עוד שלא הגיע הזמן ה״נ עובר עליו כל עוד שלא הגיע מטעם הואיל ועיין במה שאכתוב בסמוך . אלא דא״כ קשה מאי קאמר בגמ׳ ותסברא אימא כיפא עכו״ס שהלוה לישראל על חמצו לאחר הפסח ד״ה עובר וכו׳ דילמא לעבור עליו בכל יראה אמרינן כיון דהחמץ של ישראל אע״פ שהגיע הזמן לאחר הפסח ולא פדאו הישראל עובר עליו בכל יראה בתוך הפסח :

ומ״ש אבל ה״ר אפרים כתב דוקא כשהגיע הזמן שקבע לו קודם הפסח טעמו דכשהזמן שקבע לו הוא אחר הפסח אמרינן הואיל ואי בעי לפדותו בפסח היה שלו השתא נמי אסור וכ״כ ה״ה לדעתו ומאי דבעינן מעכשיו בהגיע הזמן קודם הפסח היינו טעמא דבלא מעכשיו הוי אכמכתא ולא קני ליה עכו״ס ואינו אלא כמו פקדון ביד

דרכי משה

עכו״ם : (ב) כתוב בתשובת בר ששת סימן ת״א דעכו״ם שהניח חמץ תוך רשות ישראל בלא רשותו כופה עליו כלי דלא אתי למיכל מיניה כמי בשלו עכ״ל : וכ״כ

פרישה

דוגה של אחריות ב״י ופירש״י שלא קיבל עליו אחריות אבל מ״מ אם הפקיד אתם מייב בפשועם ולכאי מהני המקום שייחד לו כל״ל לייחד דעת רש״י והתו׳ הקשו על רש״י דא״כ אפי׳ לא ייחד נמי :

סי׳ תמא (א) **שלא** משכנו בידו דלא גרע מחמצו של עכו״ס ברשות ישראל וקיבל הישראל אחריות עליו אש״ר וכ״כ הרמב״ם וכשעם כתב המ״מ דאע״ג דאין אכמכתא

ביד עכו"ס ואסור לאחר הפסח ומטעם זה נמי אם לא הרהינו אללו דאין שם משיכה לא קנאו עכו"ס אפי' מ"ל מעכשיו ואסור לאחר הפסח והרא"ד והרמ"ם ס"ל דהכא לא שייך הואיל דהא חזינן דלמפרע הוה של עכו"ס ולא של ישראל ומאי דאמר גבי חלה בפ' אלו עוברין הואיל דאי בעי מיתסיל עליה כדיניה דמי לעבור עליו בכל ירקה היינו דוקא לענין איסור על ירקה בפסח עצמו אבל לאסור החמץ לאחר הפסח לא אמרינן הואיל מ"ב מעשה שכתב הר"ן דהכא דמחברא ממונא לא אמרי' הואיל גם ס"ל דאין דין אסמכתא בעכו"ס הלכך אע"ל מעכשיו ולא בעי נמי הרהינו אללו כמו גבי ישראל דכיון דהגיע הזמן קודם הפסח נקנה לו החמץ לעכו"ס בכל מקום שהוא עיין בדברי ה' המגיד: **ומ"ש** וישראל שהלוה לעכו"ס על חמצו וכו' מבואר לפי' רש"י במסקנא דסוגיא דהאי אסור לא לבד שהחמץ אסור בהנאה מאחר אלא כדהו העכו"ס והוי של ישראל למפרע אלא גם הישראל עובר עליו בפסח וצריך לבערו ואע"פ שלא הגיע הזמן דשמא כשיגיע הזמן לא יפרע העכו"ס ונמצא עובר עליו למפרע בכל ירקה ובודאי ב"ש שהלוה לישראל דאיסורא קעביד לא חייסינן שמא יפרע כשיגיע הזמן וא"כ אינו עובר עליו בכל ירקה מ"מ מעשה הואיל איכא למימר דעובר כדלעיל אלא שמדברי הר"ן מבואר דהכא לא אמרינן הואיל אפילו לעבור עליו בכל ירקה משום דמחברא ממונא: **אבל** אם לא מ"ל מעכשיו אע"פ שמשכנו בידו מותר כו' מבואר בסוגי' דה"ט משום דישראל מעכו"ס נמי לא קני משכון וכרבנן דפליגי עליה דר"מ בברייתא משמע אבל ישראל שהלוה לישראל חבירו ומשכנו בידו אפילו לא מ"ל מעכשיו ולא קיבל עליו אחריות אסור וחייב לבערו דישראל מישראל קונה משכון ואפי' משכנו בשעת הלואתו. ומ"מ גם הלוה עובר שהרי לא קנה המלוה קנין גמור אלא חזרת משכון עליה וע"ל בפי' ת"מ:

תמב כל דבר שאינו חמץ גמור כו' והומץ האדומי כו' צריך לומר שנותנין בו מים שאל"כ ה"ל מי פירות ואינו מחמיץ וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפ' אלו עוברין וגרסה בעיני הה"ה בזיתום המלרי דהא ותיקא במיסתא ומילתא שרי דמי פירות הן אלא נ"ל דזיתום המלרי יש בו מים כל אלו לר' אליעזר הן בלאו ואין בהן כדת ריש פ' ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי כו' וזומן של בעיים כו' ר"א אומר אף תבשיטי נשים הרי אלו באזהרה ואין בהן כדת ובגמ' מאן תנא דחמץ דגן גמור ע"י תערובות ונוקשה בעיניה בלאו אמר רב יהודה אמר רב ר"מ הוא דשמעינן ליה לר"מ דנוקשה בעיניה בלאו וכ"ש חמץ דגן גמור ע"י תערובות רב נחמן אמר ר"א הוא דשמעינן ליה לר"א דאמר דחמץ דגן גמור ע"י תערובת בלאו וכ"ש נוקשה בעיניה ור"נ מ"ט לא אמר כר"י אמר לך דילמא ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא נוקשה בעיניה אבל חמץ דגן גמור ע"י תערובות לא ורב יהודה מ"ט לא אמר כר"נ אמר לך ע"כ לא קאמר ר"א התם אלא חמץ דגן גמור ע"י תערובות אבל נוקשה בעיניה לא אמר תניא כוותי' דרב יהודה כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המלרי יכול יהא עונש כרת ת"ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה על אוכל חמץ דגן גמור עונש כרת ועל עירובו בלאו מאן שמעת ליה דאמר על עירובו בלאו ר"א הוא ואילו נוקשה בעיניה לא קתני ס"מ נוקשה לר"א לית ליה וכתבו התו' ואילו נוקשה בעיניה לא קתני וא"ת ונימא מש"ה לא חשיב ליה משום דכ"ש הוא כדאמר ר"נ וי"ל דאי כ"ש הוא ה"ל למיתני לאשמועינן דלית ביה כרת ובגמ' מאן תנא דחמץ דגן גמור ע"י תערובות ונוקשה בעיניה בלאו אמר רב יהודה אמר רב ר"מ הוא דשמעינן ליה לר"מ דנוקשה בעיניה בלאו וכ"ש חמץ דגן גמור ע"י תערובות רב נחמן אמר ר"א הוא דשמעינן ליה לר"א דאמר דחמץ דגן גמור ע"י תערובת בלאו וכ"ש נוקשה בעיניה ור"נ מ"ט לא אמר כר"י אמר לך דילמא ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא נוקשה בעיניה אבל חמץ דגן גמור ע"י תערובות לא ורב יהודה מ"ט לא אמר כר"נ אמר לך ע"כ לא קאמר ר"א התם אלא חמץ דגן גמור ע"י תערובות אבל נוקשה בעיניה לא אמר תניא כוותי' דרב יהודה כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המלרי יכול יהא עונש כרת ת"ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה על אוכל חמץ דגן גמור עונש כרת ועל עירובו בלאו מאן שמעת ליה דאמר על עירובו בלאו ר"א הוא ואילו נוקשה בעיניה לא קתני ס"מ נוקשה לר"א לית ליה וכתבו התו' ואילו נוקשה בעיניה לא קתני וא"ת ונימא מש"ה לא חשיב ליה דאמר ר"נ דנוקשה בעיניה לא אמר לר"נ

אינו מחמיץ וכ״כ הרי״ף והרא״ש הא דתנן שכר המדי וחומץ האדומי בדאית ביה מיא עסקינן אבל לית ביה מיא לא קיימא לן מי פירות אין מחמיצין :

ומ״ש אע״ג דקי״ל כר״ש דלא קנים בחמץ ע״י תערובת כלומר לא תימא כיון דחזינן ליה דמיקל בחמץ שעבר עליו הפסח ואחר כך נתערב א״כ ג״כ יקל בתערובות שנתערב קודם הפסח לענין שיהא מותר להשהותו דליתא דע״כ לא מיקל ר׳ שמעון בתערובת חמץ אלא כשנתערב אחר הפסח דכיון שנשתב׳ מכמות שהיה בעת האיסור לא קנסינן ליה אבל כשנתערב קודם הפסח למאן דאסר להשהותו בפסח כשעבר הפסח עדיין הוא אסור דכיון שלא נשתנה מכמות שהיה בעת איסורו קנסינן ליה וא״כ ליכא למילף שריותא להשהות תערובת חמץ בפסח מדלא קנים בחמץ שעבר עליו הפסח ונתערב ומ״כ על לשון זה של רבינו יש כפריס שכתב בהם ה״מ כשנתערב קודם הפסח והתלמידים הגיהו ומחקו קודם וכתבו אחר הפסח ולכאורה יראה שהוא הכרח להגיה כן לפי שאם כשנתערב קודם הפסח לא קנים כ״ש אם נתערב אח״כ ועוד שאם נתערב קודם ואין בו ס׳ היה חייב לבערו וכיון שעבר ולא ביערו ראוי לקנסו אחר הפסח וכ״כ המגיד משנה בפ״ד ואם זאת היתה כוונת בעל הכפר הל״ל ה״מ כשנתערב אחר הפסח אבל אם נתערב קודם הפסח לא וכיון שלא אמר כן אלא כתב סיום דבריו ואמר אבל היכא שאיסורו בעין כמו שהיה חמיר טפי זה יורה כי כוונתו אחרת והוא שיש ב׳ מיני תערובות הא׳ שנתערב מעצמו בלי כוונת מכוון הב׳ שנתערב בכוונה כמו בכותח שכוונת העושה לערב בו חמץ לקיומא וכי לא קנים ר״ש בתערובת ה״מ כשנתערב מעצמו ואפי׳ אם נתערב קודם הפסח אבל כשנתערב בכוונה קודם הפסח ואיסורו בעין בתוך הפסח כמו שהיה מעיקרא חמיר טפי ולפי זה א״כ למחוק הספריס שכתוב בהם קודם הפסח כי המשך לשונו האמיתית הוא ה״מ כשנתערב מעצמו שלא בכוונה אבל היכא שאיסורו בעין וכו׳ ואמר קודם הפסח להגיד האמת שכן הוא שאפילו בתערובות קודם הפסח לא קנים היכא שנתערב בלי דעת עכ״ל :

ומ״ש רבינו דלר״א שהן בלאו אסור להשהותן ולרבנן דליתא בהו לאו אלא איסורא בעלמא אסור מותר להשהותן תימא דמשמע דלרבנן נמי תערובת חמץ שהייה בעייה ונתערב אחר הפסח ושרי באכילה . וא״כ מיניה נלמד לפרש לענין שהייה להקל כאידך טעמא דלא אסרו להשהות אלא היכא דעבר עלה בבל יראה אם לא ביטלו וממילא בתערובת ונוקשה דליכא בל יראה שרי להשהות ועל זה לומר ה״מ כו׳ והשתא אתי שפיר דלהרמב״ם ל״ק כל עיקר ממאי דקי״ל כר״ש שהרי הרמב״ם ס״ל דאיכא לאו דבל יראה בתערובות וא״כ בדין הוא שאסור להשהות אפילו אם ביטלו אף לאידך טעמא דמיקל : **ומ״ש** ה״מ שנתערב אחר הפסח כו׳ בעינא ונתערב אחר הפסח יראה כדברי המפרש שהביא ב״י דה״ק דדוקא בנתערב שלא בכוונה ואמר אחר הפסח לרבותא כלומר דבשלא בכוונה אף דשהייה מיקל ר״ש בתערובות אחר הפסח דלא קנים ר״ש ע״י תערובות היינו כשאינו ניכר כגון קדרות בפסח אבל הכא אע״ג דאינו ניכר הוי כמונח בכד ואסור להשהות כו׳ עכ״ל ובסגנון זה הם דברי רבינו כאן כדברי ופסק הרמב״ם כר״א וכו׳ ואע״ג שרבינו ס״ל כר״ת והרא״ש דלר״א אין לאו לענין בל יראה וכדפי׳ אין מזה סתירה למה שהביא דברי הרמב״ם דפסק כר״א דאיכא בל יראה בתערובת דהרמב״ם כובר כפי׳ רש״י דפי׳ אלו עוברין עליהם בבל יראה וזה אין צריך לפניס ולפי דכתב הרמב״ם כגון שכר המדי והמוריים וכל דבר כיוצא באלו משמע דס״ל דכל תערובת בעולם אפי׳ לא בלא כמוריים דלא הוי תערובתו בעין כהך דמתני׳ מדלא נזיר ליה נמי במתני׳ ואפ״ה חייב לבערו על כן כתב רבינו בלשונו ובעל העיטור כתב דוקא הכך שהן בעין וכו׳ דאע״פ דבעל העיטור הסכים לפסוק כר״א ודאיכא לאו לענין בל יראה בתערובות מ״מ הוא חולק אדברי הרמב״ם במה שכובר דאיכא לאו אף בתערובות שאינו בעין וז״ש דוקא הכך שהן בעין ומתניתי׳ קאי כלומר דוקא הכך דקא חשיב במתני׳ שאף לאחר שנתערב שם חמץ הוא בעין שלא נימוח לגמרי שיפסיד טורתו הוא דאיכא לאו דבל יראה ומשמע אבל בכל שאר תערובות אינו בבל יראה דלא כהרמב״ם ועל זה אמר וכן יראה דעת רב נטרונאי כו׳ דמשמע ליה לרבינו מלשיני שאמר אם יודע שנסחט מן החטין חמץ וכו׳ דהיינו לומר שגוף החטה נשאר שם בעין ומש״ה אסור לקיימו דעבר עליה בבל יראה ואם אין יודע א״כ לבערו והיינו כסברת בעל העיטור ומפני שלא כתב כן בפירוש אמר שיראה כן מדעתו :

ומ״ש ולרבנן אפילו לאו אין בהן כו׳ פי׳ דאפילו באכילתן אין לאו אלא איסורא דרבנן וא״כ ממילא לדבריהן מותר להשהותן אפילו להך טעמא דמחמיר משום דלא בדילי וכו׳ דלא גזרינן שמא יבא לאכלו ממנו אלא דוקא בחמץ שאסור באכילה ד״ת אבל בתערובות ליכא למיגזר בשהייה מאחר שאף האכילה גופה אינו אלא

פרישה

דכל ממלאת וגו׳ וסבר רבינו כפי׳ ר״ת שפי׳ מתניתין דאלו עוברין כו׳ מתבערין מעל השלחן שלא לאוכלם ואין בשהייתו אלא איסור מאחר שבאכילה אינו אלא לאו אבל הרמב״ם נמשך אחר פירש״י שפי׳ אלו עוברין כו׳ הבל יראה וסובר דאיסור אכילה ואיסור שהייה שוין ולכך כתב רבינו בשם הרמב״ם שסבר כר״א שעובר בבל יראה וסיימו אפי׳ כו׳ לא יכול לאכול כזית ממן בכדי שהיית אכילת פרס רק שלא כדרך אכילה כלכתבתי לעיל ודייק רבינו מהרמב״ם שסבר הכי מדכתב על מוריים כו׳ שעובר בבל יראה ולא מילק בין יש כזית בכדי אכילת פרס לאין בו למדנו שהוא סובר כר״א דכל היכא דהוא דומיא דכותח דבבלי דאם בהלעטה יש בם כזית בכא״פ אם השהה אותה בבל יראה וע״כ ל״ל כן שהרי כתב רבינו למטה. ומיירי שאין בו כזית בכא״פ וגם א״ל דמקייב אפילו אין כזית בכא״פ כלל אליבא דר״א דהא כתב הרמב״ם בהדיא בפ״א על כותח הבדלי שלוקה בד״א כשאכל כזית בכא״פ כו׳ ע״ש אלא ע״כ ל״ל כדאיתא ודו״ק : (ג) כל אלו כשאין בהן כזית ממן בכא״פ כשאכלן ע׳ ב״י :

(ד) אע״ג דקי״ל כר״ש דלא קנים עיין מ״ש בזה ב״י . והיותר נראה שרבינו לשיטתו אזיל שכתב לקמן בסי׳ תמ״ו וז״ל כללא דמילתא כל דבר שאין עוברין על תערובתו יכול לערבו לכתחלה ולהשהותו ודבר שעוברין עליו אפילו נתערב ממילא קודם פסח צריך לבערו וכתב ספר מדקדק מדס״ל לר״ש בתערובות ממן שמותר לאכלו אמר לפסח ס״ל כמו דמותר להשהותו לאוכלו אמר הפסח דאילו היה אסור להשהות בפסח הוי אסור גם כן לאוכלו לאמר הפסח כמ״ש רבינו ואע״ג שרבינו שם קאמר כל שעוברין עליו בפסח דמשמע דמיירי דוקא בעובר עליו בלאו קמ״ל כאן דס״ה באיסור לשהותו מדאורייתא שוה לעובר עליו בלאו גם י״ל הא דקאמר שם כל שעוברין עליו ר״ל כל שעוברין על אכילתו ולשון המשנה אלו עוברין לאמר כדאית ליה ולאמר כדאית ליה אלא דא״כ לא יתורץ הקושיא שכתב לאמר זה בשם מ״ו לפרוך בשלא דקאמר אע״ג דקי״ל כר״ש כו׳ דר״ל מכ״ל לומר דלר״א אסור להשהותו ולפי מ״ש באמרוהם יקשה אהא דקאמר ר׳ אליעזר שעוברין בלאו אאכילה ודו״ק :

(ה) ואע״ג דקי״ל כר״ש כו׳ וא״ת מאי מקשה אר״א הא לקמן פסק כחכמים ולא קי״ל כר״א וי״ל שק״ל לרבינו מכ״ל דלר״א אסור להשהותו דילמא מיקל בתערובתם כמו שמיקל ר״ש וק״ל מ״ו :

(ו) ולרבנן אפילו לאו אין בהן אלא איסורא בעלמא ולדבריו מותר להשהותן עיין בב״י בפי״ג הא . דכתב רבינו אלא איסורא בעלמא דר״ל אסור דאורייתא מדקאמר

דרישה

סי׳ תמב [א] ואע״ג דקי״ל כרבי שמעון דלא קנים בחמץ ע״י תערובות כו׳ וי״מ לדברי רבינו ממ״ש כאן למ״מ בס״ם תמ״ז שכתב שם לדברי ר״ש סב״ל ז״ל ולאמר הפסח בין במינו בין שלא במינו בטל בס׳ כו׳ עד כללא דמילתא כל דבר שאין עוברין על תערובתו יכול לערב לכתחלה ולהשהותו ודבר שעוברין עליו אפילו נתערב ממילא קודם פסח צריך לבערו ואם לא ביערו אסור נתערב אחר פסח בטוגג בטל בס׳ במזיד אינו בטל עכ״ל. וסגם מקשין ממ״כ במאי איירי הכא בסי׳ תמ״ב הא לכותח הבבלי ואיכך הקשיב אם מיירי שיש בתערובות ס׳ היתר כנגד החמץ או לא אי אינו שיש בו ס׳ היתר א״כ הרי מותר להתערב אפילו לכתחלה קודם פסח גם לאוכלו בפסח לדעת רבינו שהרי נתבטל קודם הפסח וס״ל דלא מוור ומיעור בתוך הפסח ובפסח ודאי לא עליג ר״א דאין ממחיר בדבר שכבר נתבטל בו החמץ לגמרי בשעת היתרו ואם מיירי בדליכא ס׳ בהיתר נגד החמץ א״כ הימך מקשה ואע״ג דקי״ל כר״ש דלא קנים כו׳ הא ר״ש דלא קנים איירי דוקא בתערובות שיש ס׳ בהיתר נגד החמץ וכמ״ש לעיל דברי רבינו שכ״כ בס״ם תמ״ז וכסם המה דברי ר״ש וכמ״ש ב״י דרבינו ס״ל דהא דלא קנים ר״ש היינו דוקא כשנתערב בס׳ כשאר אסורים וע״ש שכתב נמי שדברי הרמב״ם נראה שם״ל אפילו נתערב בפחות מס׳ היתר לא קנים ר״ש וס״ל דמותר לאכלו אבל דעת רבינו אינו כן וסגם רוצים לתרץ קושיא זאת באמרם דמ״ש רבינו כאן ומקשה אף ע״ג דקי״ל כר״ש דלא קנים כו׳ ע״כ צ״ל שמקשה זה לדעת הרמב״ם דפסק הלכתא כר״א כמ״ש רבינו בסמוך דאל״כ מאי מקשה מהא דקי״ל כר״ש דילמא להכי קי״ל כר״ש מאחר דלא קי״ל כר״א אלא כרבנן דאליבא עליה וכמו שפסק הרי״ף והרא״ש וכמ״ש רבינו בשמם בסמוך אלא ודאי לדעת הרמב״ם וסייעתו פריך דפסקו דהילכתא כר״א וקשיא להו דקי״ל נמי כר״ש דלא קנים וא״כ קשיא הילכתא אהילכתא וא״כ סוי קושיא הכ״ל ג״כ נתייבש דאיכא למימר דכאן מיירי בתערובות דלית ביה היתר ס׳ נגד האיסור ממן ואפ״ס הל״ל שמותר לשהותו לאוכלו אמר הפסח מאחר דקי״ל כר״ש דלא קנים וי״ש דלדעת הרמב״ם שהו״ל דלא קנים אפילו נתערב בפחות מס׳ לא קנים כל אלה דבריהם ובאמת שהו״ל תנא בדלא תנא והקדמה כוזבת שאין זה כדרך הפוסקים להקשות אע״ג דקי״ל כר״ש כו׳ לדעת הרמב״ם שפסק כר״א ועדיין לא כתב דעת הרמב״ם גם אין לומר שדעת הרמב״ם היא דשוטה לכל שהרי סולדך לכתבו אח״כ גם לא היה לו לשתוק אלא לפרש שהקשה לדעת הרמב״ם מאחר שס״ל דאפילו בלא ס׳ קנים ר״ש כי באמת זה לא מוכח בהדיא מדברי הרמב״ם גם רבינו בסוף סימן תמ״ח לא כ״כ בשמו ובודאי אם עלתה על

חדושי הגהות

ביוקשה ותערובת חמץ משום דר״א הוא בר פלוגתא דהכמים ור״ל למאן דאית ליה דרשא דר״א דדריש כל מחמצת ועדיפא מיניה דאפי׳ נוקשה נמי (מהרל״ח) : ג צ״ע מה מקשה מר״ש הא ס״ל לרבינו דר״ש לא שרי אלא בדאיכא ס׳ שבטל בעם חמץ כמ״ש בסי׳ תמ״ז והכא ע״כ בדליכא ס׳ כמ״ש לעיל וא״כ מה שייך דר״ש להך דהכא והיה נראה לפרש דודאי לפי האמת דר״ש מיירי כשנתערב אדר הפסח מפרש רבינו דר״ש איירי בדאיכא ס׳ ומ״מ קמ״ל טובא דאע״ג דחמץ בפסח במשהו מ״מ לאחר הפסח בדאיכא ס׳ שרי אבל השתא דס״ד דר״ש

אלא דרבנן אך קשה מדתניא בפ׳ כל שעה דכל מיני כותח אסור למכור ל׳ יום קודם הפסח ואפילו ב״ה לא פליג אלא דיכול למכור אבל לשהויי אסור לדברי הכל ובדלקמן בסי׳ תמ״ג וי״ל דהתם לא אירי בכותח הבבלי אלא בכותח כותח דעלמא דאית ביה כזית בכדי אכילת פרס. ומ״ש הב״י דרבינו שכתב דלרבנן מותר להשהותו היא דוקא לטעמא משום דהחמירה תורה לעבור עליו בכל יראה ומשמע מדבריו לכם לרבי אליעזר איכא לאו דכל יראה בתערובות לפי דעת רבינו אינו נכון אלא כדפרישית ואין צורך להאריך בזה כי דבר פשוט הוא לפי ע״ד:

ומ״ש ופסק הרמב״ם כר״א וכו׳ בפ״ד ויש לתמוה לדעת רבינו שמפרש דהרמב״ם פוסק כר״א דאיכא בל יראה בתערובות אפילו אין בו כזית בכדי אכילת פרס והרי מפורש ברמב״ם פ״א דבאוכל תערובות אינו לוקה אא״כ באוכל כזית בכדי א״פ. ואפשר לתרץ שאע״פ שאינו לוקה על האכילה מ״מ חייב בביעורו שהרי יש שם כזית חמץ ואע״פ שהוא מעורב בכמה זיתים עובר הוא על קיומו וסברא זו הזכיר ה׳ המגיד בשם ה״ר משה הכהן שפי׳ כך לדעת הרמב״ם. ומה שכתב הב״י להלק לדעת הרמב״ם בין דאיכא כזית בכדי אכילת פרס כשאכלו בעינו לאוכלו ע״י טיבול מתבארו דבריס אלו בדברי מהר״א מזרחי בביאורו לסמ״ג לאווין בסי׳ ע״ט ועיין עוד בספר מנין המצות להרמב״ם מצוה קצ״ט מלא תעשה ובמה שהשיג עליו הרמב״ן גם הרא״ש בכוף כלל שש עשר השיג עליו ע״ש וקצת מזה בתשובת ה״ר

ובפסק הרמב״ם ז״ל ה כר״א שכתב יראה כגון שכר המדי והמוריים וכל דבר כיוצא באלו אבל דבר שיש בו תערובת חמץ ואינו ראוי לאכול

בעלמא ולדבריהן מותר להשהותן תערובת חמץ עוברין עליו בבל

שאינו עובר עליהם בכל יראה אסור להשהותן דחיישינן דילמא אתי למיכל מינייהו אבל לאיבך טעמא דפרשינן משום דהחמירה תורה לעבור עליו בכל יראה ובכל ימצא היכא דלא ביטלו החמירו חכמים לבדוק ולהוציא מן הבית אע״פ שביטלו היה מותר להשהות כל אלו בבית כיון דאין עובר עליהם בכל יראה לפר״ת עכ״ל והשתא מ״ש רבינו לרבנן דסברי דאית בהו אלא איסורא בעלמא מותר להשהותו היינו לטעמא דביעור חמץ הוא משום דהחמירה תורה לעבור עליו בכל יראה החמירו חכמים לבערו וכובר רבינו דכל שיש לאו באכילתו עובר עליו בכל יראה וכל שאין בו לאו אע״פ שאסור מן התורה אינו עובר עליו בכל יראה דאילו לטעמא דדילמא אתי למיכל מינייה לרבנן נמי אסור להשהותן ומ״מ קשה דלא ה״ל לסתום דבריו ולכתוב דלרבנן מותר להשהותן כיון דלאיבך טעמא לרבנן נמי אסור להשהותן: מצאתי כתוב יש לדקדק איך אמר דלדברי ר״א יש איסור בלבד בשריפתו והרמב״ם כתב עובר בכל יראה וי״ל שהמחבר נמשך אחר פי׳ התוס׳ שפירשו מתני׳ דאלו עוברין אלו מתבערין ואין בשהייתו אלא איסור מאחר שבאכילה אינו אלא לאו והרמב״ם נמשך אחר פירש״י שפירש אלו עוברין בכל יראה וסובר דאיסור אכילה ואיסור שהייה כי הדדי מינהו:

ומ״ש רבינו ופסק הרמב״ם כר׳ אליעזר שכתב תערובת חמץ עוברין עליו בכל יראה דברי הרמב״ם הם בפ״ד ויש לדקדק היאך כתב רבינו שהרמב״ם פסק כר״א ורי״ף פסק כחכמים וכתב דמיירי באין בו כזית בכדי אכילת פרס אבל יש בו כזית בכא״פ חייב עליו דלפי דבריו הא דכתב הרמב״ם דעוברין על תערובת חמץ אפילו אין בו כזית בכא״פ היא ואנן איכא שמעינן ליה שהרי כתב בפ״א אין חייבין כרת אלא על אכילת עצמו של חמץ אבל עירוב חמץ כגון כותח הבבלי ושכר המדי וכל הדברים הדומה להם מדברים שהחמץ מעורב בהם הם הוכן בפסח ואין בו כרת בד״א בשאכל כזית חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת ג׳ ביצים הוא שלוקה אבל אם אין בתערובת כזית בכדי אכילת ג׳ ביצים אע״פ שאסור לו לאכול אם אכל אינו לוקה אלא אכין אותו מכת מרדות והיינו ממש כחכמים דכתבין בו כזית בכדי אכילת פרס פטור ויש בו חייב וכ״כ לכאורה שפירש ה״ה דהרמב״ם פסק כחכמים וא״ל דרבינו מפרש דבש בו כזית בכדי אכילת פרס באוכל עמו מאכל אחר בטיבול כדרך שבני אדם אוכלים אותו מודו רבנן דחייב אם אכל כשיעור אכילת פרס בטיבול הומיל ויש שם כזית חמץ ואכלו בכדי אכילת פרס דינו כאוכל כזית חמץ גמור בלא תערובות ואם אוכלו בהלעטה בלא טיבול ואפ״ה אין בו כזית בכדי אכילת פרס מודה ר״א דפטור כי פליגי היכא דאם אוכלו בטיבול אין בו כזית בכדי אכילת פרס ואם אוכלו בהלעטה בלא טיבול יש בו בכדי אכילת פרס ואכל בהלעטה שיעור פרס לרבנן פטור משום דביטלה דעתו אצל כל אדם ור״א מחייב ליה מלקות מדרשא דכל מחמצת והכי משמע בגמרא דאיתא התם (מד.) וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא היא א״ל אין אי הכי אמאי פליגי רבנן עליה דר״א בכותח הבבלי אלא הכא ליה לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכא״פ אי בעיניה קא שריף ליה בעלה דעתו אצל כל אדם אי מישטר קא שטר ואכיל ליה לית ביה כזית בכא״פ ופירש״י הכא לכותח הבבלי דלא אכיל כזית מן החמץ בשיעור שהיית אכילת פרס דהא כותח אינו עשוי לאכול אלא לטבל ואי מתרמי ואכיל ליה ממש דהשתא איכא כזית ממהר להעטרף בשיעור אכילת פרס ממנו בעלה דעתו ולאו אכילה היא לאיחזוי עלה. ואי מישטר קא שטר. מטבל בתוכו כדרכו ליכא כזית מן החמץ בכדי שהיית אכילת פרס כשאכל כדי אכילת פרס ממה שטיבל בתוכו לא אכל מן הכותח אלא מעט או שני זיתים או ארבעה ובהיא פורתא ליכא מן החמץ כזית ושכר המדי אע״ג דשתי ליה בעיניה מיהו אין לך שותה ב׳ או ג׳ כוסות שלא יפסיק ויסיח בנתיים הלכך בכדי שהיית אכילת פרס לא שתה כזית מן החמץ לבד מן המים ושאר התערובות שבתם שכר עיקרו מן התמרים או מתאנים אלא שבמדי מערבין עמהם מי שעורים קצת עכ״ל והשתא היכא דאפילו כי אכיל ליה בדרך טיבול יש בו כזית בכא״פ חייב עליו כרת אם אכל שיעור פרס לבולי עלמא ולא אירי הרמב״ם בהכי אזה ללמד מדין שאר איסורין שכתב בכע״ו מהא״ה והכא בכותח הבבלי עסקינן דלית ביה כזית בכדי אכילת כרס כשאוכלו דרך אכילתו דהיינו על ידי טיבול וקאמר דהיכא דאכלו בעיניה דלית ביה כזית חמץ בכא״פ כיון שאין דרך לאוכלו בעיניה אינו חייב כרת וא״מ מלקות חייב מריבויא דכל מחמצת ואם אפילו כשאכלו בעיניה אין בו כזית בכדי אכילת פרס שפטור והכי משמע לישנא דהרמב״ם דאיירי בשאכל הכותח בעיניה דהיינו אבל בכדי אכילתו מדכתב בד״א כשאכל כזית חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת פרס ולא כתב בד״א בשיש בו כזית חמץ בכדי אכילת פרס ומפני כך לענין לעבור עליו בכל יראה כתב סתם תערובת חמץ עוברין עליו כגון המוריים וכותח הבבלי וכו׳ משום דסתם כותח הבבלי כשאוכלו כדרך אכילתו דהיינו ע״י שמטבילין בו אין בו כזית בכדי אכילת פרס ואם אוכלו בעיניה יש בו כזית בכדי אכילת פרס והלכך מאחר שיכול לבא על ידי אכילתו לידי מלקות עובר עליו בכל יראה והו שכתב רבינו ופסק הרמב״ם כר׳ אליעזר שכתב תערובת חמץ וכו׳ כלומר מדכתב כתם דתערובת חמץ כגון מוריים וכותח הבבלי ושכר המדי עוברין עליו בכל יראה ולא חילק בין יש בו כזית בכדי אכילת פרס לאין בו למדנו שהוא פוסק כר׳ אליעזר דכל היכא דהוי דומיא דכותח הבבלי דאין בו כזית בכדי אכילת פרס כדרך אכילתו ואם היה אוכלו בהלעטה היה בו כזית בכדי אכילת פרס אם השהה אותו עובר בכל יראה ומ״ש בפ״א שלוקין עליו אם יש בו כזית בכדי אכילת פרס היינו בש בו כי אכיל ליה בעיניה אע״פ שאין בו כי אכיל ליה ע״י טיבול ומ״ש ורי״ף פסק כחכמים שאין לאו בתערובת חמץ ולא בחמץ נוקשה ומיירי נמי שאין בהם כזית בכדי אכילת פרס פירוש שאין בהם כדרך אכילתו דהיינו ע״י טיבול כזית בכדי אכילת פרס אע״ג דכי אכיל ליה בעיניה אית ביה כזית בכדי אכילת פרס אבל אם יש בו כזית בכדי אכילת פרס פי׳ כשאוכלו כדרך אכילתו דהיינו ע״י טיבול חייבים עליו לדברי הכל כך נראה לפרש כדי לייישב דברי רבינו (א). ומ״ש ה״ל לרבינו לפרש דלהרמב״ם נמי אם החמץ שבכותח כ״כ מועט דאפילו כי אכיל ליה בעיניה אית ביה כזית בכדי אכילת פרס כיון דאית ביה איסור תורה אינו עובר עליו בכל יראה והרא״ש בתשובותיו כלל י״ז כתב ג״כ דהרמב״ם פסק כר׳ אליעזר מדהביא קרא דכל מחמצת לא תאכלו והיינו ע״כ כר׳ אליעזר דרבנן לא דרשי כל אלא שתמה עליו למה כתב שאם אכל בפסח תערובות חמץ שיש בו כזית בכדי אכילת פרס לוקה עליו ואין בו כרת שנאמר כל מחמצת לא תאכלו דהא לרבי אליעזר לא בעי כזית בכדי אכילת פרס כדמשמע בגמרא ע״כ ולפי מה שפירשתי דברי הרמב״ם נתיישבה תמיהה זו דהא דאמרינן בגמרא דלרבי אליעזר אפילו ליכא כזית בכדי אכילת פרס חייב היינו בדלית ביה כזית בכדי אכילת פרס בדרך אכילתו בטיבול ומ״מ יש בו כזית בכדי אכילת פרס כשאוכלו בעיניה ואכלו בעיניה אבל אי אפילו כי אכיל ליה בעיניה לית ביה כזית בכדי אכילת פרס מודה רבי אליעזר דפטור ומ״כ על דברי רבינו בלשון הזה ירא״ה סתירה בלשון בעל הספר מדידיה אדידיה שכתב ראשונה כל אלו לר׳ אליעזר הם בלאו ואין בהם כרת ר״ל הם בלאו דכל מחמצת לא תאכלו שהוא על אכילת דבר המעורב אבל אין האוכלו חייב כרת. עוד אמר ולדבריו אסור לבהותם וכוונתו בזה אסור מדרבנן אבל אינו עובר בכל יראה כי אע״פ שהוא בלאו על אכילת תערובות אינו עובר בכל יראה ובכל ימצא כי הלאוים הללו דוקא בחמץ גמור בלי תערובת ולהמשך זאת הכוונה אמר לדברי חכמים ולדבריהם מותר לבשותם שיתחייב מדבריו אלה שלעולם עולה האיסור מעלה באכילה מבשהייה לכן לדברי ר״א שבאכילה יש לאו דין השהייה יורד מעלה אחת והוא אסור מדרבנן ואינו עובר בלאו ולדברי חכמים שאפי׳ על האכילה אינו עובר בלאו רק איסור מדרבנן אם כן בשהייה מיתר לגמרי אפילו מדרבנן אא״כ אמר שהרמב״ם פסק כר״א מפני שכתב תערובת חמץ עוברין עליו בכל יראה והלא הוא כתב למעלה כי לדעת ר״א תערובות הוא בלאו על האכילה אבל אינו עובר בכל יראה אלא שאסור מדרבנן לשהותם ועוד קשה שהמעיין בספרי הרמב״ם ירא״ה שפסק כחכמים ולא כר״א וכ״כ מ״מ ד וקודם שאשוב כי הטעם שחילק המחבר בין איסור אכילה לאיסור שהייה ע״ד שכתבתי הוא מפני שנראה מדברי הרא״ש שהוא כובר כפר״ת בגמרא אלו עוברים אמגם הרמב״ם שכתב תערובת חמץ עוברים עליו בכל יראה היא כפירש״י: **ומה** שאפשר לומר בהיתר הב׳ כתירות שזכרתי הוא בשנמוך על מ״ש מ״מ בשם הרמ״ך שיש הפרש בין אכילה לשהייה ושהרמב״ם החמיר לענין בל יראה ובל יתצא אפילו אם אין בתערובות כזית בכדי אכילת פרס מהטעם שכתב רמ״ך והמעיין בגמרא ימצא כי דין השהייה הוזכר במשנה בשם ר׳ אליעזר והוא סתם מתני׳ והרמב״ם ראה לפסוק כסתם משנה בדין בל יראה ודין איסור אכילה הוזכר בברייתא במחלוקת ר״א וחכמים ר״א מחייב אע״פ שאין בו כזית בכדי אכילת פרס וחכמים פוטרים עד שיהא כזית בכדי אכילת פרס ופסק הרמב״ם לענין אכילה כחכמים ואפשר שזה בעצמו הבין המחבר מדברי הרמב״ם וגזה יותרו הגמי כתירות שזכרתי עכ״ל:

ומ״ש רבינו בשם הרמב״ם דבר שיש בו תערובת חמץ ואינו ראוי לאכול מותר לקיימו בפסח ביאר הרמב״ם כונת עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח ועורות וקילור ורטיה ואספלנית ועריאק שנתן לתוכן חמץ ומ״ש

דרכי משה

תמב (א) וכ״כ הרא״מ בביאורו לסמ״ג: **וע״ל**

דרישה

על דעת רבינו שהרמב״ם ס״ל דאפילו בלא ששים לא קנס ר״ש היה מזכירו והיה כותב דעתו **והיה** מולק עליו בראייה או הוה כתב סתם דל״ב ליה דעתו או הוה מודה ליה לגמרי וגם **הב״י** שכתב שם דלדעת הרמב״ם בפקות מס׳ סגי אינו מוכרח כי אין לו ראייה כ״א מדכתב **הרמב״ם** סתם ואין זה ראייה גמורה שהרי אדרבה רבינו ס״ל כר״ש דמ״ש משאר תערובות **איסור** שבכל התורה דבעינן ס׳ וי״ל דאשא נמי סמך הרמב״ם ולא הולרך לזכירו ועוד דעיקר **הדין** והמיהוא שכתבו הרמב״ם ורבינו בזה הוא שאע״ג שהחמץ היה בעין בתוך הפסח ועבר **עליו** הפסח באיסור וה״ל לאקנסיה אלא לאוכלו אף אם נתערב קמ״ל דלא קנים וכר״ש ולא **אמ** לבו לפרש באיזה ענין שאותר ולא בא לאשמעינן לד כיתר דלא קנים וכדברי רבא בגמרא **במרק** כל שעה ושאמר שלכתא ממן בפסח בין באינו בין שלא באינו במשהו ולאחר פסח בין

הידושי הגהות

דר״ש איירי כשנתערב קודם פסח ע״כ צריך לפרש דר״ש נמי בדליבא ס׳ דאי בדאיבא ס׳ מותר לאכלו אפילו בתוך הפסח אלא דלפ״ז לא ה״ל לרבינו לתרץ **אלא** דר״ש איירי **אחר** הפסח ובדאיבא ס׳ ולמה צריך לחלק בין הבא שאיסורו בעין כמו שהיה אלא עכ״ל דרבינו בא להרץ דאפילו למ״ד דר״ש מתיר אפי׳ בדליבא ס׳ מ״מ ל״ד להד דהבא דשאני **הבא** שאיסורו בעין כמו שהיה מעיקרו (מהרל״ח): ד קצת הכרון יש כאן וצריך תיקון: ה אע״ג שכתב הרמב״ם בפ״א האי חלוקה על כותח הבבלי ושכר המדי דוקא כשאכל כזית חמץ בתוך התערובת בבא״פ וכבר נתבאר לעיל דכל דאיבא כזית בבא״פ אפילו חכמים מודים דאסור **בכלל**

מכלל

ומ״ש ובעל העיטור כתב דתערובת חמץ בלאו יש לתמוה עליו שמאחר שסברת בעל העיטור היא כסברת הרמב״ם והרי״ץ גיאות ה״ל לכתוב וכ״כ בעל העיטור ואין לומר שמפני שהיה רוצה לכתוב בשם בעל העיטור דוקא הנך שהם בעין וכו׳ שלא נזכר חילוק זה בדברי הרמב״ם והרי״ץ אלא בדברי בעל העיטור לפיכך כתב כסברתו בפני עצמה שהרי בכלל מ״ש הרמב״ם דבר שיש בו תערובת חמץ ואינו ראוי לאכול והוא אסכלנית וקילור כמו שכתבתי :

ויש לדקדק בדברי העיטור שכתב דתערובת חמץ בלאו ומשמע לענין אכילה קאמר והיאך אח״כ כתב דוקא הנך וכו׳ אבל אם נעשה בהם מלאכה אינו חייב לבער אלא דמי רישיה לסיפיה דרישיה לענין אכילה וסיפיה לענין ביעור ואכשר לומר דכיון דכתב דאוכלו בלאו ממילא משמע דצריך לבערו ושפיר שייך למימר אבל אם נעשה בהם מלאכה אינו חייב לבער אי נמי דמ״ש דתערובת חמץ בלאו לא לענין אם אכלה קאמר אלא שאם השהה אותו עובר בלאו דבל יראה :

ומ״ש אבל אם נעשה בהם מלאכה כגון אספלנית וקילור נראה שמה שקרא לאספלנית וקילור נעשה בהם מלאכה היא מפני שהחמץ מעורב עם דברים שאינם ראויים לאכילה :

ומ״ש וכן יראה דעת רב נטרונאי כלומר דעת רב נטרונאי יראה שהוא כדעת הרמב״ם והרי״ץ ובעל העיטור שסוברין דתערובת חמץ חייב לבער שהרי כתב אם ידוע שנפחט מן החטים חמץ לתוך מי הצמוקים צריכים אתם לבערו ואינו יודע למה כתב וכן יראה דעת רב נטרונאי דמשמע שאינו מפורש כן בדבריו והרי בהדיא כתב צריכים אתם לבערו ואפשר שמפני שלא כתב חייבים אתם לבערו יש מקום לומר שלא כתב צריכים לבערו כדי שלא יעברו עליהם בבל יראה אלא משום הומרא בעלמא ומפני כך כתב וכן יראה דעת רב נטרונאי ולא כתב וכן דעת רב נטרונאי . ודברי רב נטרונאי צריכים תלמוד לשתותו כתב דוקא אסור ולא חילק בין אם ידוע שנפחט מהחטים לתוך מי הצמוקים להיכא דאין ידוע ולבערו חילק ביניהם ונראה שטעמו משום דלשתותו מחמיצין טפי וכיון שנשרו החטים עם הצמוקים הרי נתנו החטים קצת כח חמץ בצמוקין ואוסרים אותם ואע״פ שהצמוקים רבים ביותר על החטים אלף פעמים ואע״פ שחמשו של חמץ לא נכנס בצמוקים ובמימיהם אסור לשתותו משום דחמץ בפסח במשהו אבל לענין לבערו אינו חייב עד שיודע שחמשו של חמץ נכנס במי הצמוקים ואז אע״פ שהצמוקים ומימיהם רבים על החטים אלף פעמים אין החמץ בטל וצריך לבערו : **ומ״ש** רבינו ואני תמה למה אסרו היכא שנתערב קודם הפסח שהרי כבר נתבטל בששים עד שיהא בטל לגמרי ולא נשאר מגוף החטה משהו בעין שלא נתערב שנותן טעם בפסח עצמו וכמו שכתב הסמ״ק אדנן שלמא וע״י סימן בנגד לא רצה להקל ולהתיר משום חומרא דחמץ וכן נראה בתשובת מהרי״ל סימן נ״ט אבל כ״ל חומרא שלא להתיר ע״י סימן בנגד שהרי בעכבר שאיכורו בבעדשה סומכין על הסימן כדאיתא בפרק בתרא דע״ז באשיר״י ובמרדכי כתב ובלבד במסננת של בנגד שלא יפאר מן העכבר כלום אלא נראה עיקר כמ״ש הב״י דרב נטרונאי סובר כאותן גאונים שפסקו דחמץ בפסח חוזר וניעור אבל לדיל דקיל״ן דאינו חוזר וניעור מותר לשתותו אם סיננו במסננת של בגד קודם פסח :

ורב אלפס פסק כחכמים שאין לאו כו׳ פי׳ שאין לאו כלל לא באכילתן ולא בביעורן אלא איסור דרבנן באכילתן לבד ולפי זה מותר להשהותן אלא גזרינן בשהייה כיון שהאכילה גופה אינה אלא איסור דרבנן כדפי׳ לעיל ומ״ש דמותר אפילו לערב בתחלה ולהשהותן זה אינו מבואר אלא הדעת נותנת כן ומשך לפי פסק זה דמאחר דכותח הבבלי ואינך דמתניתין מותר להשהותן לרבנן ואע״פ שידע כשערבו בתחלה שלא יאכלנו קודם פסח א״כ ממילא מותר בתחלה לערבה ולהשהותה דהכל שוה בדין וכך מבואר בדברי הרא״ש ריש פרק כל שעה גבי אלמורי״א דכל היכא שמערב חמץ בכוונה דינו כאילו מערבו בתחלה כדי להשהותו ומכאן למד רבינו מה שפסק לקמן בס״ם תמ״ז דכל היכא שאינו עובר על תערובתו מותר לערבו בתחלה ולהשהותו זו היא שיטת רבינו לדעת הרי״ף והרא״ש אבל הר״ן ז״ל פי׳ לדעת הרי״ף שפסק כחכמים דבתערובת חמץ גמור היכא איכורא דאוריתא באכילה אע״ג דליכא לאו משום דחצי שיעור אסור מן התורה אלא דבוקה בעיניה ליכא אלא איסור דרבנן באכילה ואע״פ כ כתב דצריך לבער אפילו חמץ בוקה אפילו לדברי חכמים ע״ש . אבל הסמ״ג מיקל בזה וכתב דאפילו לדברי ר״א דאיכא לאו באכילה כיון דליכא לאו בכל יראה מותר לקיימן בפסח אפילו תערובת חמץ גמור וכ״כ במרדכי לדעת ר״ת ושכן כתב הר״א ממיץ והרב רבינו יוסף קלצון ולענין הלכה כבר כתב המרדכי דנהגו כרש״י דאסור וצריך לבער הכל גם במרדכי האריך ריש פסחים כתב דאפי׳ להרוא טעמא דהחמירו לבער משום חומרא דכרת וכל יראה אע״פ כן בחמץ בוקה דליכא כרת וכל יראה לפר״ת צריך בדיקה וביעור דלא פלוג רבנן :

ודוקא שאין בתערובות טעם חמץ כו׳ הב״י הצריך בכאן להקשות ולתרץ ובתוך דבריו כתב דכותח ואינך דמתניתין אין בהן ממשו של חמץ ולא הבינותי דבריו הרי הפירורין והשעורין שבהם הם ממשו של חמץ גם קושייתו נראה שאינה כלום דה״פ דברי רבינו ודוקא שאין בתערובות טעם חמץ כגון כל אלו שאע״פ שיש שם ממשו של חמץ אינן אלא לקיומא ולא ליתן בהן טעם אבל אם יש שם טעם חמץ חייבין עליו אפי׳ אין שם ממשו דטעם כעיקר דאוריתא ואח״כ כתב דאפילו הני שאינן אלא לקיומא אין היתר אא״כ בשאין בו כזית בכדי א״פ אבל כשיש שם כזית בכא״פ עובר עליהן כיון דאיכא שם ממשו ואע״פ שאינן אלא לקיומא וזה ברור : ומ״ש

ומ״ש אבל אם נעשה בהם מלאכה כו׳ פי׳ אפי׳ שהחמץ מחאר שאינו ראוי לאכילה שנעשה בו מלאכה אינו חייב לבער דתרתי בעינן שיהא בעין ושיהא ראוי לאכילה וכדפי׳ לעיל :

ומ״ש ואני תמה למה אסרו כו׳ זה לשון א״א מה״ר שמואל ז״ל ואפשר לייחד שהיה חושש שמא נשאר מגוף החטה משהו בעין שלא נתערב שנותן טעם בפסח עצמו וכמו שכתב הסמ״ק אדנן שלמא וע״י סימן בנגד לא רצה להקל ולהתיר משום חומרא דחמץ וכן נראה בתשובת מהרי״ל סימן נ״ט אבל כ״ל חומרא בפרק בתרא דע״ז באשיר״י ובמרדכי כתב ובלבד במסננת של בגד שלא יפאר מן העכבר כלום אלא נראה עיקר כמ״ש הב״י דרב נטרונאי סובר כאותן גאונים שפסקו דחמץ בפסח חוזר וניעור אבל לדיל דקיל״ן דאינו חוזר וניעור מותר לשתותו אם סיננו במסננת של בגד קודם פסח :

ורב אלפס פסק כחכמים שאין לאו כו׳ פי׳ שאין לאו כלל לא באכילתן ולא בביעורן אלא איסור דרבנן באכילתן לבד ולפי זה מותר להשהותן אלא לאכילה כיון שהאכילה גופה אינה אלא איסור דרבנן כדפי׳ לעיל ומ״ש דמותר אפילו לערב בתחלה ולהשהותן זה אינו מבואר אלא הדעת נותנת כן ומשך לפי פסק זה דמאחר דכותח הבבלי ואינך דמתניתין מותר להשהותן לרבנן ואע״פ שידע כשערבו בתחלה שלא יאכלנו קודם פסח א״כ ממילא מותר בתחלה לערבה ולהשהותה דהכל שוה בדין וכך מבואר בדברי הרא״ש ריש פרק כל שעה גבי אלמורי״א דכל היכא שמערב חמץ בכוונה דינו כאילו מערבו בתחלה כדי להשהותו ומכאן למד רבינו מה שפסק לקמן בס״ם תמ״ז דכל היכא שאינו עובר על תערובתו מותר לערבו בתחלה ולהשהותו זו היא שיטת רבינו לדעת הרי״ף והרא״ש אבל הר״ן ז״ל פי׳ לדעת הרי״ף שפסק כחכמים דבתערובת חמץ גמור היכא איכורא דאוריתא באכילה אע״ג דליכא לאו משום דחצי שיעור אסור מן התורה אלא דבוקה בעיניה ליכא אלא איסור דרבנן באכילה ואע״פ כ כתב דצריך לבער אפילו חמץ בוקה אפילו לדברי חכמים ע״ש . אבל הסמ״ג מיקל בזה וכתב דאפילו לדברי ר״א דאיכא לאו באכילה כיון דליכא לאו בכל יראה מותר לקיימן בפסח אפילו תערובת חמץ גמור וכ״כ במרדכי לדעת ר״ת ושכן כתב הר״א ממיץ והרב רבינו יוסף קלצון ולענין הלכה כבר כתב המרדכי דנהגו כרש״י דאסור וצריך לבער הכל גם במרדכי האריך ריש פסחים כתב דאפי׳ להרוא טעמא דהחמירו לבער משום חומרא דכרת וכל יראה אע״פ כן בחמץ בוקה דליכא כרת וכל יראה לפר״ת צריך בדיקה וביעור דלא פלוג רבנן :

ודוקא שאין בתערובות טעם חמץ כו׳ הב״י הצריך בכאן להקשות ולתרץ ובתוך דבריו כתב דכותח ואינך דמתניתין אין בהן ממשו של חמץ ולא הבינותי דבריו הרי הפירורין והשעורין שבהם הם ממשו של חמץ גם קושייתו נראה שאינה כלום דה״פ דברי רבינו ודוקא שאין בתערובות טעם חמץ כגון כל אלו שאע״פ שיש שם ממשו של חמץ אינן אלא לקיומא ולא ליתן בהן טעם אבל אם יש שם טעם חמץ חייבין עליו אפי׳ אין שם ממשו דטעם כעיקר דאוריתא ואח״כ כתב דאפילו הני שאינן אלא לקיומא אין היתר אא״כ בשאין בו כזית בכדי א״פ אבל כשיש שם כזית בכא״פ עובר עליהן כיון דאיכא שם ממשו ואע״פ שאינן אלא לקיומא וזה ברור : ומ״ש

לאכול מותר לקיימו בפסח . וכ״כ הרי״ץ גיאות (ז) ובעל העיטור כ׳ דתערובת (ה) חמץ בלאו וכתב דוקא הנך שהן בעין ולא נעשה בהן מלאכה (ט) אבל אם נעשה בהם מלאכה כגון (י) אספלנית וקילור אינו חייב לבער . (יא) וכן יראה דעת רב נטרונאי שהשיב על ששאלוהו על העושים יין מצמוקין ושורין אותן במים ופעמים מוצאים בהם שנים או ג׳ חטים אם מותר לשתותו אם נעשה קודם הפסח והשיב ודאי אסור לשתותו בפסח אבל לבערו אם ידוע שנפחט מן חטין חמץ לתוך מי הצמוקין (יב) צריכין אתם לבערו ואם אין ידוע א״צ לבערו ע״כ ואני תמה למה אסרו (ב) היכא שנתערב קודם הפסח שהרי כבר נתבטל בס׳ ורי״ף פסק כחכמים שאין לאו לא בתערובת חמץ ולא בחמץ נוקשה אלא איסור דרבנן ולפי זה מותר לערבו בתחלה לפני הפסח ולהשהותו עד לאחר הפסח ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל (ג) ודוקא שאין בתערובות טעם חמץ כגון כל אלו שאין נותנין אותו בו אלא לקיומא בעלמא אבל אם יש בו טעם חמץ מחייבים עליו (יג) דטעם כעיקר

דרכי משה

(ב) ע״ל סי׳ תמ״ז דכן ס״ל לטור דכל דבר שנתבטל לפני הפסח אינו חוזר וניעור וכ״כ המ״מ בשם הגאונים והרשב״א ז״ל וכ״כ ב״י בשם ר׳ ירוחם ומעתה נסתלקה תמיהת רבינו הטור ומ״מ לענין הלכתא נקטינן כדברי הטור כמו שיתבאר לקמן סימן תמ״ז : (ג) ובמרדכי ריש אלו עוברים ונהגו העם כרש״י דאוסר עכ״ל וכן

פרישה

מדקאמר לאו אין בהן כו׳ ומקשה ע״ז ע״ש ותימה הא רבינו גופיה כתב בסמוך ז״ל ורי״ף פסק כחכמים שאין לאו בתערובת חמץ אלא איסור דרבנן ושלא הסכים הרא״ש ז״ל א״כ ס״מ דכל הפוסקים כרבנן ס״ל דליתא אלא איסור דרבנן ונקטה נמי בלישנא דלית ביה לאו לא משום לדיוקי מינה הא איסור אלא דאוקמי מדר׳ אלעזר דס״ל דיש בו אפי׳ לאו ואינו ראוי לאכול כו׳ כגון אספלנית וקילור כו׳ :

(ו) ובעל העיטור כתב כו׳ עיין מ״ש ב״י בשם ב״ה . ול״ל דב״ה לא פירש דבריו וי״ל דבלאו ר״ל על האכילה והא דקאמר אינו חייב לבער היינו אפילו מדרבנן דהא כל היכא דאכילה בלאו אסור להשהותו וחייב לבערו מדרבנן וק״ל : (ח) חמץ בלאו בבל יראה ב״י :

(ט) אבל אם נעשה בהם מלאכה . מפני שהחמץ מעורב עם דברים שאינם ראויים לאכילה קרוי נעשה בהם מלאכה ב״י : (י) אספלנית דטייש : (יא) וכן יראה דעת רב נטרונאי כו׳ ו״ל ב״י אינו יודע למה כתב וכן יראה דעת רב נטרונאי והרי בהדיא כתב אם ידוע שנפחט כו׳ צריכים אתם לבערו ואפשר מפני שלא כתב חייבים אתם לבערו יש מקום לומר שלא יעברו בבל יראה וטעמו של רב נטרונאי שמילק וכתב גבי שתייה אסור אפי׳ לא נפחט כו׳ משום דלשתותו ממחיצין טפי כיון דחמץ בפסח במשהו וכיון שנשרו החטים עם הצמוקים הרי נתנו החטים קצת כח בצמוקים אע״פ שחמשו של חמץ לא נכנס בצמוקים אבל לענין ביעור אינו חייב עד שיודע שחמשו של חמץ נכנס במי הצמוקים ואז אע״פ שמי הצמוקים אלף פעמים נגד החמץ צריך לבער :

(יב) צריכין אתם לבערו אע״ג דאין בעין בכא״פ אפילו שאלא כדרכן מ״מ אי ס״ל כרבי אליעזר דחמיר אפילו בכא״ג אבל לחכמים דאיל שאמתר לערבו אפילו בתחלה אין כאן מקום לחומרא זו שהרי כבר נתבטל בס׳ לעעמיה אזיל שכתב בסימן תמ״ז שאם נתבטל בס׳ קודם הפסח שוב לא אחמירינן אחר ויעור אבל הרבה גאונים סברי שאחר ויעור בפסח כתב נטרונאי ב״י :

(יג) דטעם כעיקר דאוריתא . יליפינן לה ממשרת או מגעולי עכו״ם אע״פ שאין בו ממשו של

דרישה

מיסב טעמא וא״ל דהרי יש לדקדק מאי איכא דמדכתב ג״כ שם ודוקא שאין בו כזית בכדי אכילת פרס וו״ל בכדי שהיה אכילת פרס אם אכל מסכותא כדרכו ע״י עיבול לא יאכל כזית ממן בתוך התערובות באותו זמן ואי אייירי דיש בתערובות ס׳ נגד הממן פשיטא דלא יאכל כזית בתוך זמן שהיה אכילת פרס דכל פרס הוא לרש״י ד׳ בילים וכזית הוא אלי בילה וזהו שמיית מספרס ומאחר שהוכמנו שיש בתערובות ס׳ נגד הממן אין שייך לומר שיאכל כזית בתוך הפרס ומכ״ש לרמב״ם שעיבור פרס הוא בכדי שיאכל ג׳ בילים ומיירי נמי בשאוכל כדרכו וכמ״ש הב״י דאל״כ קשה דברי הרמב״ם דיליה אדיליה ע״ש וכיון שכדרכו אייירי פשיטא דלית ביה כזית בכדי א״פ כיון דאית ביה ששים אלא ודאי צריכין אנו לומר דלית ביה ס׳ ויכול להיות דאפילו שמיית לא הוי ואע״פ יש דבריה שאין נותנין טעם בפרט בדבריה שנותנין לקיומא בעלמא ואין הגוף הממן נתערב בהו ומש״ה הולכך לומר דאע״ג דלית ביה טעם אם היה בו כזית בכא״פ הוי אסור וי״ל דע״כ זה ליתא דתאמר דאיירי בכותח ואינך דאית בהו קצת יותר משמיית ממן ובודאי היה נותן טעם הכיון דנתנו אותו לקיומא ש״מ שיש בו כח להממין אלא איירי בסתם נתינת טעם שבכל סתורה לסיימו בס׳ וכמ״ש רבי יוחנן כל איסורין שבתורה בס׳ ואפילו לרבא דאמר בטעמא בקפילא בס׳ דסיימו אם נתערב שני ענייניה של היתר כגון תרומה בחולין במין בשמינו אינו טעמנו כשן ואם של איסור הוא טעמנו קפילא מרמאי ואם אין במינו הוא דליכא למיקס אטעמא בס׳ וכל זה כתבו רבינו בי״ד סימן נ״ח ע״ש ול״כ ס״ל אפשר למיטעמיה קודם פסח מ״מ בודאי אי לא הוי קצת יותר משמיית דהוי נותן טעם והא דקולרכו לומר שאין בו כזית בכדי א״פ משום דסבי איירי סגמרא פרק אלו עוברין דף מ״ד ע״א דמתחלה רצה סגמרא לפרש טעמא דר״א משום דסיתר מצעוף לאיסור ודמי סגמרא דטעמא משום דאית ביה כזית בכא״פ ופריך א״כ קשה טעמא דרבנן דפליגי עליה ומשני דלית ביה כזית באכילתו כדרכו ואית ביה כזית באוכלו אלא כדרכו וכיון דבגמרא איירי שם בכזית בכא״פ וקאמרי דאפילו יש בו כזית בכא״פ ס״ל לרבנן דאינו אסור מדאורייתא כיון שהוא אלא כדרכו הולכך רבינו לאשמעינן ג״כ דאל תטעה בזה דלעולם הוא אסור אפילו לרבנן ומסיימין עליו סתם ואיירי כשלא כדרכו דבו דוקא ס״ל לרבנן דאותר מדאורייתא דבטל דעתו אלא כל אדם ורבי אליעזר ס״ל דאפילו בכא״ג עוברין עליו

חדושי הגהות

מכלל דלר״א אסור אפי׳ ליכא כזית בכא״פ וא״כ הוי דברי הרמב״ם דלא כר״א ולק״מ דהא ע״כ בכותח הבבלי ושכר המדי פליגי ר״א והבמים וא״כ עכ״ל דלית בהו כזית בכא״פ כמו שרגילין לאוכלו ולכן לרבנן הוא בטל הואיל וליכא אלא קיומא בעלמא ולכן אף אם אכל הוא כ״כ הרבה שלא כדרך שיש כזית בכא״פ מ״מ ליכא איסורא דאורייתא כיון שכבר בטל החמץ הואיל וליכא כזית בכא״פ כמו שרגילין לאכלו והוי כאילו היה הכל היתר אבל לר״א כל דליכא ששים כנגד החמץ אסור הוא מן התורה משום חמץ אלא שאין לוקין על חצי שיעור ושיעור איסור חמץ ללקות עליו הוא כשאוכל כזית בכא״פ ולכן שפיר כתב הרמב״ם דאין שייך מלקות בכותח הבבלי אלא כשמשנה מדרך העולם עד אוכל כזית בכא״פ אבל מ״מ צ״ל דסבירא ליה כר״א דלרבנן כיון דבכר בטל החמץ אפילו אכל כזית בכא״פ הכל היתר הוא ובאילו אין כאן חמץ כלל כיון שכבר נתבטל (מהרל״ח) : ו ואפשר דלכך כתב רבינו ובעל העיטור כתב ולא כתב וכ״כ בעל העיטור משום דרוצה להורות שמש״כ אח״כ וכתב דוקא הנך וכו׳ הוא מדברי העיטור ואילו כתב וכ״כ הרי״ץ גיאות ובעל

חג רב

ומ"ש וע"כ השכר כו' פי' מאחר דבאותו שכר איכא תרתי לריעותא חדא דעיקרא משעורין ואפילו לא היו ביה אלא טעמא לחוד טעם כעיקר דאורייתא ועוד דאפי' לא היו נותנים השעורים אלא לקיומא כמו שכר המדי אפ"ה אית ביה הרבה יותר מכדי אכילת פרס הלכך חייב לבערו וכן משמע מדברי הרא"ש בפ' אלו עוברין: **כתב** אבי עזרי קולן של סופרי' כו' כ"כ רבינו ירוחם משמע מדבריו שכך הם דברי הרמב"ם במ"ש וכן ביירות וכו' שהעתיקו רבינו בסמוך שהרי בהרמב"ם כתוב דהטעם הוא מפני שאין צורת החמץ עומדת משמע שר"ל שאין צורת החמץ בעין וניכר כיון שהוא מכוסה בצייר וכן מבואר בת"ה סקי"ז שזו היא דעת הרמב"ם וכ"מ במרדכי שהקשה על דברי הרמב"ם מהגיא דקולן של סוכרים ותירצה דהתם מיירי דמתקנין הצייר בכך כמו שכתב ראבי"ה ורבינו הגיא דברי ראבי"ה מפני שמתוכן מפורש קולן של סופרים דמתניתין מה היא והגיא גם דברי הרמב"ם משום דין בגדים שבכסן בחלב חטה ולא היה משמיט אמצע דבריו במ"ש וכן ביירות כו' והב"י הבין שהרמב"ם וראבי"ה חולקים בפירוש קולן של סופרים ולא היא:

בעיקר דאורייתא (ד) ומיירי נמי שאין בהם כזית בכדי אכילת פרס אבל (יד) אם יש בו כזית בכדי אכילת פרס הייבים עליה וע"כ השכר שעושין באשכנז מהיטין ושעורים הייבים לבערו: (טו) כתב אבי העזרי קולן של סופרים נ"ל שהנייה בעצמו מיתקן בכך כגון עיבוד וניכר החמץ אבל אנו שמדבקין בו הקלף על הטבלא ואינו ניכר שרי: מעשה בא' שהעמיד גבינות (טז) בחלא דשכרא ואסר רבינו אב"ן להשהותם בפסח כיון דאוקומי מוקים חשיב כמו בעינייהו: עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח קודם ג' ימים אינו חייב לבער שכבר הסריה תוך ג' ימים חייב לבער ואם נתן לתוכה עורות אפי' שעה אחת אינו חייב לבער שהעורות גורמין שמסריה מיד: הקילור והאספלנית והרטייה שנתן לתוכם קמח א"צ לבער מפני שמסריהין מיד אבל מלוגמא אינה מסרחת מיד הלכך אם החמיצה ואה"כ נסרחה צריך לבער אבל אם נסרחה ואח"כ החמיצה א"צ לבער: כתב רב האי גאון כיון שמלוגמא שנסרחה א"צ לבער כ"ש טריאקה שמערבין

מעשה באחד שהעמיד גבינות כו' במרדכי פ' אין מעמידין כתוב ע"ש ראבי"ה שכתב כן בשם ראב"ן זקנו ושכ"כ הרמב"ם בפי"ו מהמ"א ומלאתי בהגהות דמהר"ש לוריא וזה לשונו דחשיב כמו בעינייהו אבל במרדכי כתב דלא חשיב בעינייהו ע"ש עכ"ל ור"ל דאי חשיב בעינייהו ה"ל כאוכל חמץ בעין וחייב כרת על אכילתו אבל אי לא חשיב בעינייהו ה"ל כחמץ ע"י תערובת דפליגי ביה ר"א וחכמים עכ"ל וצ"ע לחלק בין מעשה זה לכותח הבבלי ואיכך דמתניתין דמשמע נמי שעיקר המאכל נעשה ע"י החמץ וה"ל כמו מעמיד וכמ"ש הרא"ש להגיא בשם הראב"ד כוף מסכת ע"ז ע"ש ואעפ"כ כתב רבינו להקל טפי לגבייהו משום דאין אלא לקיומא ומדברי הרא"ש ר"פ אלו ע בדין למד כן שכתב אליבא דר"ת דמתיר להשהותן דהיינו טעמא משום דעיקרן עשוי מתמרים או דברים אחרים ולא היו נותנין בו אלא מעט שעורין להחמיצו וגראה לי דדברי הרא"ש ורבינו הם למאי דתופסין עיקר כר"ת דאין איסור בל יראה בכותח ודכוותייהו אבל הראב"ד ס"ל כהרמב"ם דיש לאו דבל יראה שהרי לא השיג עליו בפ"ד הילכך כתב להחמיר לגבייהו משום דה"ל כמו מעמיד וזה לא הכניס עמו הרא"ש כל עיקר ודו"ק: **עריבת** העבדנין כו' לשון הרמב"ם קודם ג' ימים לשעת הביעור מותר לקיימו שהרי נפסד והבאים וכו' פי' שהרי נפסד לורקו ואין החומץ בעין ועוד טעם אחר דהבאים ואין ראוי לאכילת כלב ואפילו היה בעין א"ל לבער:

הקילור וכו' תוספת' הביאה הרי"ף והרא"ש וז"ל הקילור והאספלנית והרטייה שנתן לתוכן קמח א"ל לבער מלוגמא שהסריח א"ל לבער והרא"ש הביא עוד ירושלמי מלוגמא שנתחמצה וא"כ נסרחה זקוק לבער וגראה מדברי רבינו שהירושלמי אינו למדין פי' לתוספתא דלא תני מלוגמא בהדי קילור כו' אף ע"פ דבקילור נמי אם לא נסרחה חייב לבער וכדתנן לא יצעום אדם היטין ויתן ע"ג מכתו אלא ה"ט דקילור ואספלנית ורטייה מסריחין מיד אבל מלוגמא אינה מסרחה מיד אלא לפעמים נתחמצה תחלה ולכך שנאה בפני עצמה מלוגמא שנסרחה בלומר שנסרחה קודם א"ל לבער הא אם נתחמצה קודם חייב לבער וגראה דדוקא נתחמצה ולא נסרחה עד שנכנס הפסח הוא דצריך לבער שחל עליה איסור בשנכנס הפסח אבל אם נסרחה קודם פסח א"ל לבער אפילו אם נתחמצה קודם שנסרחה ואע"ל אם לא נתחמצה עד שנסרחה דלמה ישתנה דין מלוגמא מעריבת העבדנים דתוך ג' ימים לשעת הביעור הוא דחייב לבער אע"פ שבפסח בעצמו נפסד ובאם אבל קודם ג' ימים א"ל לבער אע"פ שנתחמצה קודם וכן הפת שעיפסה ונפכל מלאכול לכלב חמץ היה תחלה ואח"כ נפסל וכ"כ ה' המגיד ובעל מגדול עוז והר"ן ז"ל ולכך אני אומר שהרא"ש שהביא הירושלמי אינו חולק עם הרמב"ם והרי"ף שלא הביאו כי אם התוספתא לבדה מפני שלרוב פשיטות דין זה לא הוצרכו לבארו בפירוש גם הרא"ש שהביא הירושלמי קיצר במקצת מפני שנכמך על המדין: **כתב** רב האי גאון כיון שמלוגמא כו' עד כמי קמח בפסח הכל מלשון הרא"ש בפרק אלו עוברין ומ"ש רב האי לאחי לאחי במכ"ש ממלוגמא הייבו משום דמלוגמא אית ביה תערובת המץ הרבה אבל טריאק"ה אין בו כי אם כל שהו ולהכי אע"פ דלא תני לה בתוספתא בהדי קילור וכו' אפ"ה אין צריך לבערו משום דאיכא למימר דהא דלא תני לה משום דאתיא במכ"ש ממלוגמא

עריבת לעכו"ם מחוץ לבית במתנה גמורה ויחזור ויזכה בהם לאחר הפסח: **הקילור** והאספלנית והרטייה וכו' תוספתא כתבה הרי"ף בפ' אלו עוברין וז"ל הקילור והאספלנית והרטייה שנתן לתוכן קמח אין צריך לבער מלוגמא שנסרחה א"ל לבער וכ"כ גם הרמב"ם בפ"ד וכתב הרא"ש דאיתא בירושלמי מלוגמא שנתחמצה ואחר כך נסרחה זקוק לבער וכ"כ הראב"ד וכתב ה"ה בשם הוא בירושלמי ולא הביאהו בהלכות וגם רבינו לא כתבו לפי שדברי הירושלמי בתחמצה ולבסוף נתחמצה ודברי התוספתא הם בנסרחה קודם הפסח דכי אתאי פסח לא חל עליה איסור חמץ דהא הוה סרוחה והוה ליה כפת שעיפסה ונפסלה מלאכול לכלב דודאי נתחמצה ולבסוף עיפסה ואפשר דמלוגמא שנסרחה איכא ראייה אף לכלב וכן עיקר ולזה סתמו ההלכות ורבינו עכ"ל וכ"כ הר"ן על תוספתא מלוגמא שנסרחה אינו חייב לבער פי' שנסרחה קודם הפסח דהו"ל כחרבו קודם זמנו שמותר בהנאתו אחר זמנו אבל נסרחה בפסח אם נסרחה קודם זמנו דהא לא חל עליה איסור הלכך אינו חייב לבער והכי איתא בירושלמי עכ"ל ורבינו כתב כדברי הרא"ש שכתב ולא חילק בין נתחמצה בפסח לנתחמצה קודם פסח: **כתב** רב האי גאון כיון שמלוגמא שנסרחה א"ל לבער כ"ש טריאק"ה כו' כ"כ הרא"ש בפרק אלו עוברין:

וכתב

דרכי משה

וכן המנהג: (ד) עיין בי"ד סימן צ"ח: (ה) ובתשובות הרשב"א סימן תפ"ה אפי' מאן דשרי היינו שאין החמץ ניכר בתערובות אבל חטים של המץ אסור להשהותן עכ"ל ולדידן אין נפקותא דהא קי"ל בכל דצריך לבערו: (ו) ול"ג דלדידן דקי ל דמץ שנתערב קודם הפסח אינו חוזר וניעור אפילו הם מבוקעות מותר לטחון ולהשהותן מאחר שיש בו ס' ואין זה כמבטל איסור לכתחלה עמ"ש לקמן סי' תנ"ג וכ"ש כאן דאין כוחנו אלא כדי לשהותו ולא לאכלו דשרי וכנ"ל ומ"ש הטור לדברי רב אלפס מותר לערבו לכתחלה ע"מ להשהותם ע"ל סימן תס"ז בסופו דיש חולקין בדבר וע"ש אי מותר להשהות צוק"ר או דבש בפסח:

ומהרי"ו

דרישה

עליו דכיון דאם היו אוכלין אלא כדרכו דהיינו שאכל הכותח בכפות אלא ע"י עיבול זה אמר **זה** היה בו כזית בכא"פ יש בו שם איסור עליו ולהרמב"ם ולרש"י עובר אפילו בלהשהותו ולר"ת **זוקא** באכילתו **וב"י סביא ג"כ כל** זה לפי שיטתו על עניין אמר וכאשר הצעתי לפניך מכלל דבריהו

פרישה

של איסור. ועיין בב"י שכותב כן: (יד) אם יש בו כזית בכא"פ כו' פי' כדי אכילת פרס כדרך שעולם כדפירשנו לעיל: (טו) **כתב** א"ה קולן של סופרים כו' אמתני' קאי ולפ"ז יש מממירין אלא ידבקו ביילות באלון אם נלאה מבמון רמ"א: (טז) **בהלא** דשיכרא כו' פי' שכר שעורים: לפעם

חדושי הגהות

ובעל העיטור לא היינו יודעים אם הוא מדבר העיטור או דבר הרי"ף ואע"ג שגם הרמב"ם כתב כן ואפשר שגם הרי"ף סובר כן מ"מ הלשון הזה הוא מן העיטור: ז נראה דאפילו לא היה בו כזית **בכא"פ הוא** אסור משום דלא נתנו השעורים בו לקיומא רק ליתן בו טעם דמודים הכמים דאסור דהואיל ואית ביה שעורים הרבה נותנים טעם בו (מהרל"ה) 8 צריך

וכתב הרמב״ם דברי שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם וכו׳ בפ״ד: **וכתב** עוד בגדים שכבסו אותם בחלב חטה וכן ציירות שדבקו אותם בחמץ וכו׳ שם וכתב ה״ה ומ״ש רבינו וכן ציירות שדבקו אותם בחמץ אינו מה שנזכר בגמרא קולן של סופרים דהתם אסור לקיימו והוא קודם שמערבין בו חמץ יבש שחוק עם בשר (יז) אפעה שא״צ לבער (יח) וכ״כ הרמב״ם ז״ל דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם כגון הטריאק״ה וכיוצא בו אע״פ שמותר לקיימו אסור לאכלו עד לאחר הפסח אע״פ שאין בו חמץ אלא כל שהוא: וכתב עוד בגדים שבבסו אותם בחלב חטה וכן ציירות (יט) שדבקו אותם בחמץ וכל כיוצא בזה מותר לקיימן בפסח וכן העיד רבינו משולם על ר״א הגדול שהיו בגדיו מכובסין במי קמח בפסח וכ״כ רבינו אב״ן על כרים וכסתות שטחין אותן במי סובין שא״צ לבער שאין שם אוכל עליו שמאוס הוא ואינו ראוי לכלב וכתב עוד מה שנהגו לגרר הכתלים והכסאות שנגע בהן חמץ מצאתי להם סמך מן היר שלמי אמר רב הונא הנח ביתו בצק חייב לבער (כ) והא דאמר ר״ש קופת שאור שייחדו לישיבה בטלה ההוא בקופה מאוס ואם הוא בסדק שאינו יכול להטט אחריו יטיה עליו מעט טיט: חמץ שנתעפש קודם זמן איסורו או ששרפו באש ונהרך עד שאינו ראוי לכלב או שייחדו לישיבה וטח אותו בטיט בטלו ומותר לקיימו בפסח (כא) וי״א שמותר אפי׳ באכילה והר״ר יהודה אברצלוני כתב שאסור באכילה וכותר בהנאה ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל ואלמאור״י שעושין קודם הפסח טפת שרוף אסור לאוכלו אחר הפסח (כב) בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער פחות מכאן בטל במיעוטו

ואיכא

ממלוגמא: **ומ״ש** וכ״כ הרמב״ם דבר שנתערב וכו׳ יש לדקדק דה״ל להביא מה שכתב הרמב״ם בפי׳ לעניין ביעור וז״ל וכן הקילו׳ והרטייה והאסכלית והטריאק״ה שנתן לתוכן חמץ מותר לקיימן בפסח כו׳ אבל מ״ש דבר שנתערב וכו׳ לא כתבו אלא להורות שאסור באכילה בפסח אפשר דמאחר שנתבאר בדבריו אלה שאין בו חמץ אלא כל שהוא ואם כן הוא נלמד במכ״ש ממלוגמא ומחמו נלמד הכמה להדין ולהטעם שכתב רבינו אליי לכך הביא בבא זו: **ומ״ש** וכתב עוד בגדים וכו׳ כבר כתבתי בסעיף ח׳ אלא הביא רבינו דבריו אלה אלא להורות דין בגדים לבד ושטעמא מפני שאין החמץ ניכר בעין ולא כהרא״ד שכתב שהטעם הוא מפני שהחמץ הוא נאכל מן הכלב ומ״ש רבינו וכ״כ רא״ן על כרים והכסתות כו׳ זה אינו מלשון הרא״ש אלא ז״ל וזקני אב״ן כתב ספק בידי על הכרים והכסתות שטחין אותם במי כובסין אם צריך לבער וראה דא״ל לבער וכו׳ וסובר רבינו דלפי שתחלת דברי הראב״ן היו ספק בידי וכו׳ לכך לא כתב הרא״ש בלשון וכן כתב אבל מאחר שמסקנת הראב״ן דא״ל לבער השמיט רבינו תחלת דבריו שכתב ספק בידי וכתב מסקנתו לבד ולכך קאמר נמי וכן כתב שהרי השוה מדותיהם לענין הדין דא״ל לבער. אבן נראה בעיני דלגבי כרים וכסתות אע״פ שהיה החמץ ניכר בעין א״ל לבער משום דנכסל מלאכול לכלב וכמבואר בדברי הרמב״ן ומשום הכי לא כתב הרא״ש בלשון וכן כתב אף למסקנתו דהראב״ן מאחר שלפי הטעם ישתנה גם הדין ודו״ק:

וכתב עוד וכו׳ כ״כ גם הרא״ש והמרדכי ור״י בשם הראב״ן וטעמו לומר דאע״פ דמן הדין א״ל לגרר בנגיעת כל שהוא אע״פ שאינו מאוס לפחות כשאין בין הכל כזית דבטל הוא לגבי הכותל והכסא כמו שיתבאר בסמוך אעפ״כ יש סמך מהירושלמי אבל רמייה גמורה ליכא דהתם בטח ביתו בצק בעין שטוחין בטיט קאמר דכזית במקום אחד חייב לבער אפילו במקום העשוי לחזק כדלקמן למקצת גאונים אבל לא בנגיעה מועטת:

ומ״ש הוא בכופה מאוס פי׳ שנמאס על ידי שטחה פניה בטיט כדמסיק בפרק אלו עוברין טח אין לא טח לא וכ״כ במרדכי ובאגודה להביא: **ומ״ש** ואם הוא בסדק כו׳ זה לא נמצא בספרים על שם רא״ן וגראה שדברי רבינו הם שהוסיף על המנהג שנהגו לגרר למד כן מדקאמר הוא בקופה מאוס שפירושו שטח פניה בטיט דאלמא דאפילו בכזית במקום אחד אם טח פניה בטיט א״ל לגרר וכ״ש בנגיעה מועטת:

חמץ שנתעפש קודם זמן איסורו או ששרפו באש ונהרך שאינו ראוי לכלב כו׳ האי קודם זמן איסור שכתב רבינו קאי נמי אמו ששרפו דבתריה דהתם נמי לאחר זמן איסורו לא פקע איסוריה מיניה עד דשריף ליה לגמרי וכ״כ הר״ן ופשוט הוא והאי עד שאינו ראוי לכלב דכתב קאי נמי אתרוייהו אנתעפשה ואנשרפה וכדכתבו התוכפות והרא״ש והר״ן גם אין חילוק בין שאור לחמץ ודלא כהראב״ד בהשגותיו פ״א מה׳ חמץ וכבר השיב עליו ה׳ המגיד ע״ש:

ומ״ש או שייחדו לישיבה פי׳ כגון פת עצמו או כופת שאור שיש בו חמץ דלא מאוס הא״כ טחו בטיט וא״ת אפילו לא יחדו לישיבה אם טח בטיט כמו שכתב לעיל בבצק שבסדק וי״ל דאה״נ ולא נקט יחדו לישיבה אלא משום דאי לא טחו בטיט אפילו ייחדו לישיבה חייב לבער אבל רש״י כתב וז״ל טח פניה של כופת שאור ליחדה לישיבה נראה כוונתו שהטיחה אינה אלא כמו מעשה בידים לתקנה לישיבה אבל טיחה לבד לא מהני ואין כן דעת הפוסקים שכתבו בעריכות לטוח עליהן טיט ושפיר דמי דאלמא משום דמאוס הוא נתבטל מחילה:

ומ״ש וי״א שמותר אפילו באכילה כו׳ כתב הרא״ש דטעמם משום דס״ל דעפרא בעלמא הוא והוא ז״ל הסיג עליהם וכתב ולא מסתברא דאע״פ דבטלה דעת האוכל אבל כל אדם מ״מ כיון דאיהו קאכיל ליה אסור וכו׳ וקשיא לי דמנ״מ באכילה דידיה וכי אילו אכל עפר ליחייב בתמיה ובפ׳ שבועות תניין אמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור דעפר לאו בר אכילה הוא ולא אמרינן כיון דאיהו אכיל ליה אהשביה אכילה והתם הוא דלכתהלה לא משום דקאמר לא אוכל סתם אבל הכא דרחמנא אמר לא תאכל חמץ דוקא חמץ מאי דהוי לחם חמץ בלשון תורה והאי עכרא בעלמא הוא ואפשר לומר דפת שעיפשה או נהרך או ייחדו לישיבה וטחו בטיט אע״פ דבעיניה לא אכלי ליה אינשי מ״מ ע״י תערובת דברים אחרים הוא נאכל בטוב כמו אלמר״י שעושין מפת שרוף וכיוצא ודומה לנשבע שלא יאכל ואוכל הרגן דמשמע התם בכוונת הכיון דע״י תערובת אכלי ליה אינשי אע״פ שהוא אכלו בלא תערובת לדידיה השביה אכילה ואסור ואינו דומה לעפר ממש שאינו נאכל אפילו על ידי תערובת אדם וה״נ דכוותה כל״ל לייסד דעת הרא״ש שאינו נוהגים כמותו:

בצק שבסדקי עריבה וכו׳ כבר הגיע לפנינו הב״י הסוגיא עם פירש״י ופירוש ר״י והכלל לפירש״י בעריבה שלימה שאין בה נקב קיימינן ואפ״ה בשולי העריבה

וכתב עוד מה שנהגו לגרר הכתלים והכסאות שנגע בהם חמץ מצאתי להם סמך מן הירושלמי וכו׳ כ״כ הרא״ש והמרדכי בפ׳ אלו עוברין (שם) ת״ר הכת **המץ** שנתעפש קודם זמן איסורו וכו׳ בכרך אלו עוברין (שם) שעיפשה ונפסלה מלאכול אדם והכלב יכול לאכלה מטמאה עומאת אוכלים בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח וכתב הרי״ף הא אם נפסל מלאכול לכלב אינה צריכה שריפה ותכן נמי כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול הכלב הא אם נפסל מלאכול הכלב נפיק ליה מתורת אוכל וה״ל עפרא בעלמא. וכתב הר״ן וכ״ת אמאי צריכה ביעור והא נבילה שאינה ראויה לגר לא שמה נבילה ונותן טעם לפנס שרי אפילו בחמץ בפסח י״ל דהכא שאני מפני שרגיל לחתן בה כמה עיסות אחרות והכי איתא בגמרא דהא שאור לא חזי לאכילה ואפ״ה אסריה רחמנא מה״ט והכי איתא במכילתא:

ומ״ש או ששרפו באש ונהרך בר״פ כל שעה (כא:) חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אפילו לאחר זמנו וכתבו התוספות וכגון שנפסל מלאכול לכלב דבע״א לא הוי שרי דומיא דפת שעיפשה וכ״כ הרא״ש והר״ן ז״ל וכתב עוד הר״ן ודוקא שחרכו קודם זמנו אבל לאחר זמנו לא פקע איסוריה עד דשריף ליה לגמרי:

ומ״ש או שייחדו לישיבה וטח אותו בטיט בטלה בפרק אלו עוברין (מה:) הפת שעיפשה חייב לבער מפני שראויה לשחקה ולחמע בה כמה עיסות רשב״א אומר בד״א במקוימת לאכילה אבל קופת שאור שייחדה לישיבה בטלה אמר רב נחמן אמר רב הלכה כרשב״א אינו והא״ר יצחק בר אשי א״ר אם טח כניה בטיט בטלה טח אין לא טח לא מאן דמתני הא לא מתני הא איכא דאמרי אר״ל אמר רב אין הלכה כרשב״א דאמר רב יצחק בר אשי אם טח כניה בטיט בטלה טח אין לא טח לא וכסק רבינו כדרב יצחק בר אשי דהא לישנא בתרא ניכא מאן דפליג עליה ולישנא קמא נמי אע״ג דמאן דמתני הא לא מתני הא

פסק כוותיה משום דמחמיר טפי מר״נ א״ר וכן פסק הרמב״ם בפ״ב:

ומ״ש וי״א שמותר באכילה וכו׳ בר״פ כל שעה אהא דאמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאה אפילו לאחר זמנו כתב הר״ן ולאמרינן מותר בהנאה בדין הוא דאפילו באכילה נמי כיון שיצא מתורת פת קודם שיחול בו איסור חמץ אלא לפי שאין דרך אכילה בלחם הרוך נקט ליצא דמותר בהנאתו דאפילו אכיל ליה לאו אכילה היא אלא דמתהני מיניה והרא״ש כתב דלא מיסתבר שאע״פ שבטלה דעת האוכל אבל כל האדם מ״מ כיון דאיהו קא אכיל ליה אסור וכ״כ הרב הברצלוני וז״ל וה״מ דמותר בהנאה לאחר זמנו אבל באכילה לא ומהאי טעמא נמי אסור כותח הבבלי כי אכיל ליה ויש מי שאומר המוריים שעושין האידנא שקורין אלמר״י שמשימין בו לחם קלוי שמותר אחר הפסח חדא שהחמץ על ידי תערובת שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ועוד שהרי חרכו קודם זמנו ומותר בהנאה אחר זמנו ואין חזיק לרבוותא דאפרי ליה לאחר הפסח דלא שרי ר״ש אלא כגון דעירב שלא בכוונה אבל לערובי׳ ולשהויי לא ומשום שחרכו נמי לא אימור לא חרכו יפה יפה דלא מסיק אדעתיה בפסח בשעת עשייתו ועוד דלא קאמרינן חרכו קודם זמנו מותר באכילה לאחר זמנו אלא בהנאה קאמר דלאו אורח אדעא לאכול פת חרוך כל צרכו אבל גבי מוריים דאורחיה למיכל הכי אסור עכ״ל ואע״פ שלא נחלקו אי מותר באכילה או בהנאה אלא בחרכו קודם זמנו כובר רבינו דה״ה לנתעפש ויחדו לישיבה: **וכתוב** בתה״ד (סימן קנ״ט) דיו שהוא מבושל בשכר שעורים שרי לכת ב בו וכדאמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאה לאחר זמנו וכתב אשיר״י והוא שנפסל מלאכול לכלב כגון פת שעיפשה ונראה דדיו המבושל בסמנים כגון טחינת עפצים ויטריאו״ל שהם מרים ודאי נפסל משתייתם הכלב קודם הפסח והוי כחרכו קודם זמנו דמותר בהנאה לאחר זמנו (ח): **בצק** שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער פחות מכאן בטל במיעוטו משנה בפרק אלו עוברין (שם) א״ר יהודה

דרכי משה

(יז) ומהרי״ו כתב בדרשה שלו נייר הדבוק בחלונות בקמח צריך להסירן הואיל ונראה החמץ בעין: (ח) ואע״ג דכתבו התוכפות דאסור לעשות דיו מיי״נ משום דלפעמים נותן הקולמוס

דרישה

(יז) אפעה מין נמס: (יח) וכ״כ הרמב״ם ז״ל כו׳ ג״ל שמביא רמייה מהרמב״ם שיש מילוק בין אכילה לביעור אבל לא שסבר הרמב״ם בשם שכתב אע״פ שאין בו ממן אלא כ״ש שסברי הוא כתב לעיל ואמי תמה על רב נטרונאי למה אסרו היכא שנתערב קודם פסח כו׳ וכ״כ לקמן פימן תמ״ז לאינו חוזר וניעור אלא ודאי דבור מדבר מדין דרב אמי שאין צריך לבער הטריאק״ה אפילו לא נתבטל בם׳ קודם פסח ומייתי הרמב״ם שמחלק ג״כ בין אכילה לביעור: (יט) שדבקו אותם בחמץ היינו בטבלא לפי׳ הפני דעודי דעיל אבל הגיגל משנה פי׳ ואפי׳ בלא טבלא וקולן של סופרים היינו בדאיתא בעין קודם שדבק בו הגיגל: (כ) והא דאמר ר״ש וכו׳ בפ״ק דפסחים דף מ״ב ועיין בפי׳ רש״י: (כא) וי״א שמותר אפילו באכילה כיון שיצא מתורת פת קודם שיחול איסור חמץ. משנה פרק אלו עוברין

פרישה

דברינו נתיישב הקושיות הכ״ל ג״כ דטעיקרא ליתא דמאי שסקשו מומ״ג כו׳ דהא הוכחתי דמיירי בדאית בים ס׳ אלא דאית בים כזית בכא״פ בתוכלו שלא כדרכו ואל תתמה ע״ז איך יכיל לאיות וה כיון שיש בו ס׳ וכזית בבדי אכילה. פרש הוא שמיגית דהא כזית הוא מאי בינא כמ״ש לעיל דהא לאו קושיא דהא כבר כתבתי דבדי ג״פ הוא בבדי שסייה אכילה ד׳ בגיסי וכמ״ש

הערידה שמועיל שם הבלק לחזקה שלא יבא שם נקב בסדקה למטע קבלת המים בטל לגבה טפי ואפילו הוא כזית אבל בדפנותיה שאין שם קבלת מים וא"ל כל כך חיזוק כי אם קלת מפני העיסה שלשין ומשפשפין שם כזית חייב לבער אבל בשפתה העליונה דא"ל שם חיזוק כלל אפילו פחות מכזית חייב לבער משום דלא בטל לגבי הערידה מאחר שאין צורך אליו וחרך ליטלו ממנו. אבל לפי' ר"י מקום העשוי לחזק היינו דוקא במקום שהעריב' רעועה וצריב' חיזוק הבלק ואפ"ה במקום ליסה כזית חייב לבער אפילו עשוי לחזק וכן פחות מכזית אם אינו עשוי לחזק והיינו טעמא דיש להחמיר לשם שמא ידבק מאותה עיסה לעיסה אחרת על ידי ליסה או שתבלע מן הטעם ונהנה מחמץ שעבר עליו הפסח אבל בעלמא פחות מכזית מ"ל לבער דבטל ממילא ולא כפירוש רש"י דפחות מכזית חייב לבער. גם לדעת הרי"ף והרמב"ם צריך לומר דפחות מכזית חייב לבער בעלמא וקשה לשיטתם דקאמר בגמרא אבל בית זימנין דמיכנס וכו' והוא מ"ש רבינו בסמוך לפי שמתחברין כשמבבדין הבית דמשמע דאי לאו הכי פחות מכזית אינו חייב לבער אבל לא קשה אף לפי' ר"י מהא דקאמר בגמרא אמר שמואל שני חצאי זיתים וחוט של בצק ביניהם רואין וכו' דמשמע דבעריבה בכל ענין אם הוא פחות מכזית אינו חייב לבער וכן נראה מדברי רבינו שכתב בסמוך בשתים רואין וכו' דהא ודאי איכא למימר דלפי' ר"י מיירי התם בשהבלק במקום ליסה ומחזק הסדק שלשם. גם ה' המגיד כתב לדעת הרמב"ם דכתב בשתים הויא דשני חצאי זיתים כו' דפירושה בעריבה במקום העשוי לחזק או שאל"כ אפילו חצי זית בלבד חייב לבער וכ"כ הרמב"ן בספר המלחמות לדעת הרי"ף וא"כ גם לפי' רש"י איכא לשנויי דמיירי התם בשהבלק בדפנותיה. וכן פירש"י להדיא בגמרא אבל מהדיא דזימנין דמיכנס וכו' קשה לפירש"י והרי"ף והרמב"ם כבר תירץ הרמב"ן לשם דמיירי בשהבלק בסדקי קרקעו של בית דכמקום העשוי לחזק דמי שאינו מקפיד עליו ועשוי לדרוס שם ברגלי אדם וכן רש"י בעצמו צריך לפרש כן עכ"ל ואל זה כיון גם הרב המגיד שכתב ובבית אפילו מדובק בגומות חייב לבער עכ"ל והר"א ממין בספר יראים סימן ק"ה פסק ג"כ כשיטת הרי"ף והרמב"ם וחילק בע"א דהתם דב' חצאי זיתים בעריבה דרואין וכו' מיירי שמלאן במקום מטונף מעט שדרך העולם שלא ליטלן אבל במקום אחר אפילו פחות מכזית חייב לבער כדאסיקנא לעיל בסמוך ולדידיה נמי מיושב דהא דקאמר זימנין דמיכנס וכו' דמיירי נמי דמלאן במקום מטונף הלכך אי לאו הכי דזימנין דמיכנס לא היה חייב לבערו ודע דבסמ"ק סימן נ"ח בהג"ה דר"י מפרי"ש משמע דלרש"י שיטה אחרת בזה והיינו דס"ל דהא דקאמר שלא במקום ליסה בשפתה העליונה אפילו פחות מכזית חייב לבער מיירי דאיכא בה פלגי זיתים טובא אלא שאינם במקום אחד והכלי מצרפו אפילו בלא חיבור חוט והא דבעינן חיבור חוט היינו דוקא בדפנותיה כדלעיל אבל בבית אע"פ דדמי לשלא במקום ליסה בשפתה העליונה אפילו הכי אי לאו דזימנין דמיכנס אין צריך לבערו דאין הבית מצרף כמו כלי ועל פי שיטה זו כתב הר"י מפרי"ש כי אי אפשר לנקרן כו' והכלי מצרפו כמו שהעתיק רבינו בסמוך דאילו לפירוש ר"י אשיפתא דאגנא אי ליכא כזית במקום אחד אע"ג דאיכא בצק בכמה מקומות זכי מצרפי לכולהו איכא כזית מכל מקום כיון דליכא כזית במקום אחד לא אמרינן דהכלי מצרפו ע"ש בסמ"ק. וממילא לפי זה אף לדעת רש"י פחות מכזית בעלמא אין צריך לבער כמו שהוא לפירוש ר"י ודלא כשיטת הרי"ף והרמב"ם דלדידהו צריך לפרש כמו שפירש הרמב"ן והרב המגיד אי כדברי הרא"ש:

ולשון רבינו שאמר ואדוני אבי ז"ל כתב כו' נראה בעיני דהכי קאמר דלפסק רב אלפס או ר"ח ולפי' רש"י ור"י איכא לפחות חד גוונא דאין צריך לבער אבל א"א הרא"ש כתב לא האריכתי כו' דנמצא לדידיה בכל גוונא חייב לבער משום אל תטוש תורת אמך וכו' כיון שנהגו כן מקדם. ומפני שמלשון הרא"ש ירא'ה דמפרש דבעריבה שלשין בה בפסח קאמר ולהכי כתב ואפילו אם נדבק בכותלי הבית שאם לא כן מאי רבותא דכותלי הבית טפי מעריבה שאין לשין בה בפסח לענין ביעור הכל שוה על כן כתב ואבי העזרי כתב וכל זה מיירי בעריבה שאין לשין בה כו' ומפני שבדברי ראבי"ה מבואר דהעריבה שלשין בה ניתרת בהגעלה והוא ע"פ שיטת ר"י דסובר דאין הכלי מצרפו אם אין כזית במקום אחד כמו שנתבאר מדברי הסמ"ק על כן כתב והר"י מפרי"ש כתב כו' שנראה ממנו שהוא תופס עיקר לענין מעשה כשיטת רש"י דהכלי מצרפו לדידיה מאחר דאפי' להשהותן אין להם תקנה בגרירה אלא צריך לעותן בעיט א"כ כ"ש שאין להתיר להשתמש בתוכן בפסח ע"י הגעלה. ויש לדקדק דכאן משמע שרבינו תופס עיקר כר"י מפרי"ש מדהביא דבריו בסוף למסקנא ולקמן בסימן תנ"א פסק בהעריבה שלשין בה כל השנה צריכה הגעלה דאלמא דניתרת בהגעלה. וי"ל דלקמן כתב כל דיני הגעלה ע"פ מסקנת התלמוד ועיקר פירושא אבל כאן הביא נמי דברי ר"י מפרי"ש

(כג) ואיבא תרי לישני בגמרא ללישנא קמא הא דכזית חייב לבער דוקא במקום שאינו עשוי להזק (כד) אבל במקום העשוי לחזק אפי' כזית אינו חייב לבער ופחות מכזית אפילו במקום שאינו עשוי לחזק אינו חייב לבער וללישנא בתרא הא דפחות מכזית בטל דוקא במקום העשוי לחזק אבל במקום שאינו עשוי לחזק חייב לבער וכזית אפי' במקום העשוי לחזק חייב לבער (כה) ופסק רב אלפס לחומרא כלישנא בתרא ור"ח פסק כאביי דמתרץ תרי לישני אהדדי והויא מסקנא דפסקא לאביי לפירש"י בשולי עריבה אפילו כזית אינו חייב לבער ובשפה העליונה אפילו פחות מכזית חייב לבער ובדפנותיה כזית במקום אחד צריך לבער פחות מכאן א"צ לבער ולפר"י אין חילוק בין אם הוא בשוליה או במקום אחר אלא אם בצק זה עשוי לתקן הסדק שבעריבה ולא היה מיתקן זולתו אז הוא בטל יותר ולפירושו הוי מסקנא דפסקא לאביי במקום לישה דהיינו כל העריבה חוץ משפתה העליונה כזית חייב לבער אפילו אם עשוי לחזק וכן אפילו פחות מכזית אם אין עשוי לחזק לעולם חייב לבער עד שיהא פחות מכזית במקום העשוי לחזק ושלא במקום לישה לעולם אינו צריך לבער עד שיהא כזית במקום שאינו עשוי לחזק אבל פחות מכזית אפילו אין עשוי לחזק או עשוי להזק אפילו כזית אינו חייב לבער וא"א הרא"ש ז"ל כתב לא האריכתי לברר הא במקום לישה הא שלא במקום לישה ולכתוב פירש"י ופר"י לפי שישראל קדושים הם וגוררין כל החמץ הנמצא אפילו כל שהוא אפילו הדבק בכותלי הבית ואבי העזרי כתב כל זה מיירי בעריבה שאין לשין בה אבל אם לשין בה בפסח צריך לגוררה ולהגעילה וה"ר יחיאל מפרי"ש כתב עריבות שלשין בהן כל השנה אין לסמוך על מה שרוחצים אותן בחמין

יהודה אמר שמואל ל"ש אלא במקום שאין עשוי לחזק אבל במקום שעשוי לחזק אינו חייב לבער מכלל דפחות מכזית אפילו במקום שאין עשוי לחזק אינו חייב לבער ופירש"י ל"ש דכזית במקום אחד חייב לבער אלא שאין הסדקין בשולי העריבה מקום הלקת מים שיהא בצק זה מועיל לעריבה לחזק המים אלא בדפנותיה מקום שאין עשוי לחזק: אבל אם במקום העשוי לחזק. הן בטעם אגבה והוו כעין דמכתמא בעלינהו אלי גברא להתם ואפילו כזית אינו חייב לבער: מכלל דפחות מכזית וכו'. תלמודא קא דייק ממילתיה דשמואל דפחות מכזית לא חשיב ואע"ג דאיכא בה פלגי זיתי טובא הואיל ולאו במקום אחד נינהו לא חשיבי: איכא דמתני לה אסיפא ואם לאו בטל במיעוטו אמר רב יהודה אמר שמואל ל"ש אלא במקום העשוי לחזק אבל במקום שאינו עשוי לחזק חייב לבער מכלל דכזית אפילו במקום העשוי לחזק חייב לבער ופירש"י מכלל דכזית אפילו במקום העשוי לחזק חייב לבער ואע"ג דודאי מבטל ליה אפ"ה כיון דחשיב לא בטיל ותניא כליסנא קמא ותניא כליסנא בתרא קשין אהדדי אמר רב הונא סמי קילתא מקמי חמירתא אביי אמר לא קשיא הא במקום ליסה הא שלא במקום ליסה אמר רב אשי לא תימא שלא במקום ליסה אגבה דאגנא אלא אשיפתא דאגנא ופירש"י ל"ק כאן במקום ליסה כאן שלא במקום ליסה. מתניתא בתרייתא לא קרי מקום שאין עשוי לחזק אלא מקום שאינו מקום ליסה כגון שפה העליונה אבל דפנות קרוי מקום העשוי לחזק וקמייתא קרי אף דפנות מקום שאין עשוי לחזק ואע"ג דבמקום ליסה הוא ומקום העשוי לחזק קרי שוליים וה"ק ת"ק במקום העשוי לחזק כגון שוליים שמקבלים את המים אפילו כזית אינו עובר מקום שאינו עשוי לחזק מים כגון דפנות דמקום ליסה הוא ולאו מקום מים עובר ופחות מכזית אפילו בדפנות נמי אין עובר דכיון דמהני פורתא לחזק עיסה כשמשפשפין ולשין שם בטל ושלא במקום ליסה כגון שפה העליונה לא מיירי הא' מידי ומודה הוא בה דאפילו פחות מכזית לא בטיל ביה ותנא בתרא ה"ק מקום העשוי לחזק עיסה כגון דפנות אינו עובר בפחות מכזית וה"כ אמרינן בקמייתא מקום שאינו עשוי לחזק כגון שפה העליונה עובר ואע"ג דליכא כזית והכי נמי אמרינן בקמייתא וכזית אפילו בדפנות עובר והכי נמי תניא בקמייתא. לא תימא שלא במקום ליסה דאמרן ביה ואפילו בציר מכזית חוצץ היינו גבה דאגנא מבחוץ אבל שיפתא דאגנא קרי מקום ליסה אלא שיפתא דאגנא קרי שלא במקום ליסה ולא בטל ביה בציר מכזית כללא דתרוייהו תנאי שפה העליונה אפילו פחות מכזית עובר שוליים אפילו כזית אינו עובר דפנות כזית עובר פחות מכזית אינו עובר עכ"ל אבל התוספות כתבו דנראה לר"י לפרש דמקום העשוי לחזק היינו את הכלי בין במקום ליסה ובין שלא במקום ליסה עושין לחזק אך במקום ליסה יש להחמיר יותר שיש לחוש שידבק מאותה עיסה לעיסה אחרת ע"י ליסה או תבלע מן הטעם ולכך כזית במקום ליסה אפי' עשוי לחזק עובר אע"ג דודאי מבטלו כיון דאיכא תרתי לריעותא כזית ובמקום ליסה ופחות מכזית אפילו במקום ליסה אי עשוי לחזק לא גזרו ביה רבנן כיון שהוא דבר מועט יכול לשמור שלא יגלוש עליו וכן כזית שלא במקום ליסה אי עשוי לחזק אין עובר אבל פחות מכזית ושלא במקום ליסה אפילו אין עשוי לחזק מותר עכ"ל נמצא לפ"ז דכזית במקום ליסה אפילו עשוי לחזק וכן כזית במקום שאין עשוי לחזק אפילו שלא במקום ליסה כיון דבכל חדא מינייהו איכא תרתי לריעותא עובר אבל כזית שלא במקום ליסה והוא עשוי לחזק כיון דאית ביה תרתי לטיבותא אינו עובר ופחות מכזית שלא במקום ליסה אפי' אינו עשוי לחזק וכן פחות מכזית במקום העשוי לחזק אפילו הוא במקום ליסה כיון דבכל חדא מינייהו איכא תרתי לטיבותא אינו עובר אבל פחות מכזית במקום ליסה ואינו עשוי לחזק כיון דאית ביה תרתי לריעותא חייב לבער וה"ר יצחק אלפס לא כתב אלא ליסנא בתרא דרב יהודה דס"ל כרב הונא דאמר סמי קילתא מקמי חמירתא ולא כאביי דמפליג בין מקום ליסה לשלא במקום ליסה וכן פסק הרמב"ם בפ"ב. ואחר שהבאתי לפניך כל דברי הגמרא והמפרשים יהיו דברי רבינו מבוארים לפניך ואין להאריך בתוספת טעם והכרח לכל אחד מהפירושים ולבאר ג"כ הדחוקים הנופלים בו לפי שאין זה ענין למלאכתנו וכ"ש במידי דלא נפקא לן מידי לענין הלכה וכמ"ש הרא"ש שישראל קדושים הם וגוררים כל חמץ הנמצא אפילו כל שהוא אפילו בכותלי הבית

כתבו הגהות בפ"ב על הא דבלק שבסידקי עריבה כתב רא"מ והוא שראוי לאכול קלת אבל אם הוא פחות מכזית והוא מטונף קלת כיון דאיכא תרתי לריעותא אינו חייב לבער:

אבל אם לשין בה בפסח צריך לגוררה ולהגעילה וה"ר יחיאל מפרי"ש כתב עריבות שלשין בהם כל השנה אין לסמוך על מה שרוחצין אותם בחמין וכ"כ הגה"מ בפ"ב וכ"כ ר"י וכ"כ סמ"ק והמרדכי פרק אלו עוברין וכתב עוד והמקילין סומכין על הביטול (ט):

ומ"ש

דרכי משה

הקלמוס בפיו בעוד שיש עליו דיו וא"כ ה"ל לאסור ג"כ לענין חמץ דאע"ג שנפסל מאכילת כלב מ"מ אסור לאוכלו בפסח י"ל הא דאסור לאוכלו בפסח ה"ט מאחר שמכוין לאכלו אחשביה ולא מיקרי לגבי דידיה מיפסל מאכילה: (ט) ומ"מ המנהג כדברי ה"ר יחיאל ואין לשנות:

כי

דרישה

וכמ"ש רש"י שם פרק אלו עוברין דף מ"ד ע"ש ובשסייה זו ר"ל כדרך בני אדם שאוכלין במתון אבל אם אוכל אלא כדרכו במהרה זה אמר זה יכול לאכול הרבה כפלי כפליים דהיינו ל' ביצים ויותר בכדי שיאכל אמר בכדרכו ג' ביצים ואם כן מצינו שפיר שאף שיש ס' בהיתר יש בו כזית בכדי א"פ בתכילתו אלא כדרך בני אדם אוכלין והשתא א"ש דכתב רבינו ואע"ג דקי"ל כר"ש דלא קנים כו' בדאית בו ס' וה"ל יש בו ס' ואע"ג דאית ביה כאת בכא"פ שלא כדרכו ר"ש נמי אפילו בכה"ג לא קנים ומשני ה"מ כשנתערב אמר אסא כו' והו"ק ואף שמדברי ב"י משמע דאיירי בדליכא ס' שהרי כתב ו"ל ומצאתי כתוב על לשון זה של רבינו יש ספרים שכתוב בהן בשינויא דמשני רבינו על הא' קושיא ואע"ב דקי"ל

פרישה

(כג) ואיבא תרי לישני כו' ותרוייהו אליבא דמר שמואל: (כד) אבל במקום שאינו עשוי לחזק חייב לבער עיין פי' רש"י: (כה) ופסק רי"ף לחומרא עיין בגמרא ובפירש"י ותוספות:

ב'

ומ״ש דנתיבה לעכו״ס מהניא יתבאר בסי׳ תמ״ח : **שני** חצאי כזית בצק שהן בעריב׳ וכו׳ עד כשמכבדין הבית בפ׳ אלו עוברין (סט) ופירש״י שני חצאי זיתים בכזיתי העריבה חייב לבער לחוט מלרפן . וכתב ה״ה בפ״ב ופ״י בעריבה מקום העשוי לחזק או לכתוף בו נקב היא שאל״כ כבר נתבאר שאפי׳ חצי זית לבד חייב לבער ובבית אפילו מדובק בגומות חייב לבער : **ושני** בתיס זה לפנים מזה וכחצי זית בכל אחד וכו׳ סט ואסיקנא בתיקו וכ׳ הרא״ש בעל העיטור כתב מבטלין וא״ל לבער דכיון דביטלו הוי דרבנן ואזלינן לקולא ואבי העזרי כתב דאזלינן לחומרא ול״ל והרמב״ם כתב הואיל ואלו חצאי זיתים דבוקים בכותליס או בקורות או בקרקעות אין חייב לבער אלא מבטלו בלבו ודיו ואלו דוקא דבוקים אלא אורחא דמילתא נקט ע״כ לשון הרא״ש אבל ה״ה כתב ופי׳ רבינו דוקא בדבוקים בכותליס או בקורה הא אלו הכי חייב לבער ודבר ברור הוא עכ״ל :

כתב הרוקח בצק שבסדקי הכליס או חמץ בסלי עצים ואין יכול להוציאו ידבק טיט על הבצק כדאיתא בפ׳ אלו עוברין (מה:) גבי קופת שאור :

בור מלא חטים ויש בהם חטים שנתבקעו מלחות הבור וכן חטים שנפלו עליהם מים אם צריכים להתבער בפסח יתבאר בסימן תמ״ז :

תמג חמץ משש שעות ולמעלה ביום ארבעה עשר אסור מן התורה וכו׳ בפרק כל שעה (כח.) תניא חמץ בין לבני זמנו ובין לאחר זמנו עובר עליו בלאו דברי רבי יהודה ר״ש אומר חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ופירש״י לפני זמנו משש שעות עד שתחשך וכתב הרא״ש הראב״ד ובעל המאור ובעל העיטור פסקו כר״ש אלא שבעל העיטור כתב דלר״ש אסור בהנאה מדרבנן ובעל המאור כ׳ דמותר באכילה עד הלילה דבאכילתו הוא משביתו והרמב״ם כתב שלוקין עליו משש שעות ולמעלה וכ״כ הר״י ן׳ גיאות וכן כ״ל דאע״ג דקי״ל כר״ש בלאחר זמנו בלפני זמנו קי״ל כר׳ יהודה ככתב מתניתין ברים פירקין עבר זמנו אסור בהנאתו וכן רבי עבד עובדא כוותיה בהניא דיוחנן מקוקה שנה למוכרו לעכו״ס בשעה חמישית עכ״ל וכתב ה״ה בפ״א שדעת הגאונים בדעת הרמב״ם וכן פשט המנהג בכל ישראל לאוסרו משש שעות ולמעלה והגם לבו בהוראה להתיהר בפני עמי הארץ להורות קולא בדבר על כמך בעל המאור ראוי לגזיפה דהא אפילו דברים המותרים ואסרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתירם בפניהם כ״ש בדבר זה שכל חכמי ישראל אוסרים אין דבריו של בעל המאור שהוא יחיד עומדים בפני הרבים ועוד שהוא דבר שפשט איסורו בכל ישראל לפי שאבותיהם פסקו הלכה כדברי האוסרים :

וכדי להתרחק האדם מן העבירה הוסיפו חכמים לאוסרו עוד שתי שעות וכו׳ משנה בפ״ק (יח:) ר״מ אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש רבי יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש ואיפסיקא הלכתא בגמרא כרבי יהודה ומפרש בגמרא דטעמא דרבי יהודה גזירה משום יום המעונן : **ומזה** שכתב ומיהו כל שעה ה׳ מותר בהנאה וכו׳ רפ״ב (כח.) תנן כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה להיה ולעופות ומוכרו לעכו״ס ומותר בהנאתו . ואמרינן בגמרא מתניתין דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה הא איכא שעה חמישית דאינו לוכל ומאכיל ולאמאי תקנו ומוכרו לעכו״ס פריך בגמרא פשיטא ומשני לאפוקי מהאי תנא דתניא בש״א לא ימכור אדם המנו לעכו״ס אלא א״כ ידע בו שיכלה קודם הכסח ובה״א כל שעה שמותר לאכול מותר למכור רבי יהודה בן בתירה אומר כותח וכל מיני כותח אסור למכור כל שלשים יום קודם לפסח ופירש״י דריב״ב ס״ל כב״ש ואתן קי״ל כב״ה הילכך הכל מותר וכמ״ש רבינו :

ומ״ש במאכיל לבהמה היה ועוף שיעמוד עליהם שלא יצניעו ממנו וכו׳ שם אלא דתנן מאכיל לבהמה חיה ועוף עביד בגמרא לריכותא וכתב הרא״ש הפי׳ הנכון נראה לי מאכיל לבהמה היה ועוף והוא עומד עליהם עד שיאכלו ולא יעלים עיניו מהם עד שיאכלו ויבער המשוייר :

ומתחלת

בהמין ומנקרין החמץ מהן כי אי אפשר לנקרן שלא ישאר בהן ח בין הכל כזית והכלי מצרפו וצריך ליתנן במתנה לעכו״ם עד לאחר הפסח או לטוחן בטיט : (כו) שני חצאי כזית בצק שהן בעריבה (כז) וחוט של בצק מחברן רואין כל שאלו ינטל החוט והן ניטלין עמו חשיבי כזית במקום אחד וצריך לבער ואם לאו א״צ לבער ודוקא בעריבה אבל בבית אפי׳ אם אין ניטלין ע״י חוט השיבי כבמקו׳ א׳ לפי שמתחברין יחד כשמכבדין הבית : וב׳ בתים זה לפנים מזה וכחצי זית בכל א׳ או כחצי זית בבית וכחצי זית בעלייה או באכסדרה שלפני הבית מיבעיא אי השיב במקום אחד ולא אפשיטא וכתב בעל העיטור מבטל וא״צ לבער דכיון דביטלו הוי ספק דרבנן ולקולא וכ״כ א״א ז״ל :

תמג **חמץ** משש שעות ולמעלה (ו) ביום י״ד אסור מה״ת ולוקין עליו אע״פ שבעל העיטור כתב שאינו אלא מדרבנן

[ו] ובעל המאור כתב שמותר לאוכלו עד הלילה שבאכילתו משביתו והרמב״ם ז״ל כתב שלוקין עליו משש שעות ולמעלה ולזה הסכים א״א ז״ל וכדי להתרחק האדם מן העבירה הוסיפו (א) חכמים לאוסרו (ג) עוד ב׳ שעות (ד) דהיינו מתחלת שעה המישית ומיהו כל שעה המישית מותר בהנאה ויכול למוכרו לעכו״ם אפילו הרבה ביחד שודאי לא יאכלו קודם הפסח (ה) ואפי׳ כותח ויכול להאכילו לבהמה חיה ועוף ובלבד שיעמוד עליהם לראות שלא יצניעו ממנו ויבער מה

ומ״ש וכדי להתרחק כו׳ דין זה כתוב בסימן תל״ח וחזר וכתבו כאן כדי ליתן טעם על מה שמותר בהנאה בשעה ה׳ אע״פ שאסור באכילה ואמר דכיון דטעם איסור האכילה בשעה ה׳ אינו אלא כדי להתרחק מן העבירה כלומר להרחקה יתירה שלא יטעה ביום המעונן דביום שאינו מעונן לא טעי בין חמישית לשביעית דבחמש חמה במזרח ובכבע חמה במערב הלכך לא ראו לאסור כי אם באכילה לבד אבל בשעה שבית דאפילו בלא יום מעונן עבידי דמטעי בין ששית לשביעית לפיכך עשו ששית כמו שביעית לגמרי ואסרו אותה בהנאה כעין של תורה :

ומ״ש ומיהו כל שעה חמישית מותר בהנאה ויכול למוכרו לעכו״ס וכו׳ משנה דיש פרק כל שעה ומוכרו לעכו״ס ומותר בהנאתו ובגמ׳ פריך פשיטא פי׳ דהא אמרת מאכיל ומוכרו והיינו הנאה ומשני לא צריכא שהרבו קודם זמנו כו׳ ורבינו שינה בלשונו ואמר תחלה ומותר בהנאה ואח״כ ויכול למוכרו ופירושו מותר בהנאה לפי אותה שעה לבד ולא עוד אלא אפילו יכול למכרו לעכו״ס הרבה ביחד וכו׳ והוא ברייתא לשם : **ומ״ש** ואפילו כותח ברייתא לשם אם כן יודע בו שיכלה קודם הפסח לא ימכור אדם חמצו לעכו״ס אלא ובה״א כ״ש שמותר להאכיל מותר למכור ר״י בן בתירא אומר כותח וכל מיני כותח אסור למכור כותח וכל מיני כותח אסור למכור לעכו״ס הרבה קודם הפסח ופירש״י דר״י בן בתירא ס״ל כב״ה וכל מותר וכסתם מתניתין כל שעה שמותר להאכיל מאכיל כו׳ ואחריהם נמשך רבינו אלא שביאר יותר ואמר להדיא ואפי׳ כותח . אבי העזרי כתב וז״ל אור״י בשם ר״ת דר״י אתי כב״ה ואבר בכותח משום דשם בעניו עליו ויודעים שהוא כותח של פלוני ויבערו שמכרו בפסח ע״י עכו״ס א״כ יסברו שבפסח מכרו ישראל לעכו״ס ולכך אומר ר״י למכור כותח לעכו״ס עכ״ל וכן פסק בספר האגודה בכתם הלכך יראה לי דאין להקל נגד ר״י ור״ת דמימיהם אנו שותין ועוד שהאגודה גדול האחרונים הבית דבריהם בכתם ועוד שדבריהם נראין יותר דאי כפירש״י דר״י בן בתירא כב״ש מאי אתא לאשמועינן הלא הכל בכלל בדברי ב״ש ומה לי חמץ בעיניה או תערובת חמץ ועוד למה פרט כותח בדוקא לימא כתם תערובת חמץ ועוד דהכי הל״ל אף כותח וכו׳ כיון דמוסיף הוא על דברי ב״ש הלכך יראה עיקר כדבריהם דאכו׳ אפי׳ לב״ה ולאו דוקא כותח אלא כל מילי דשם בעליו עליו כמו בדיין שרף במדינ׳ רוסי״א שנקרא שם בעליו עליו יין שרף של פלוני שאסור ג״כ למכרו שלשים יום קודם אם יודע בודאי שלא יכלה קודם פסח אלא שכבר נהגו להקל ואין שומעין להחמיר

מפרי״ש שלא להקל כנגד דבריו משום חומרא דחמץ אף שהוא שלא מן הדין ותדע דאף ר״י מפרי״ש לאו דינא קאמר דהיאך כתב כי אי אפשר לנקרן וכו׳ הלא עיניו רואות שנקיות הן מכל וכל ע״י רחיצה וגרירה אלא בעל כרחך כוונתו בדרך שכתב בעל הסמ״ק גופיה במצוה רכ״ב וז״ל ובעריבות ותיבות שלשין בהן חמץ אפי׳ ניקרו אותן בטוב לגמרי אין נותנין לתוכן המצות חמות וצריך לתת מפה או סדין להפסיק ביניהן ובין העריבה ונכון לטוחן בטיט או ליתנן לעכו״ס משום דרוב פעמים אי אפשר לנקרם שלא ישאר כזית בין הכל עכ״ל אלמא חומרא קאמר דאפילו טורח עצמו לנקרן בטוב לגמרי מ״מ יש לאסור משום גזירה שמא לא ינקרם היטב כמו שרגילים ברוב פעמים בשאר ימות השנה שאפילו מגררן ורוחצן אי אפשר לנקרן שלא ישאר כזית בין הכל ומשום הכי אסרינן לגמרי לנקר אפילו לשם ביעור דרגילין לנקר היטב וכל זה אינו אלא חומרא שלא מן הדין וכך אנו נוהגין להחמיר כמותו :

תמג **חמץ** משש שעות ולמעלה ביום י״ד אסור מן התורה וכו׳ נראה מדברי רבינו דמסקנת הרא״ש כהרמב״ם לוקין עליו ד״ת לענין דבעי ביעור גמור כדינו דהיינו בשריפה שאילו לא היה אסור אלא דרבנן כדברי ב״ה היה ביעורו בכל דבר וכן ראיתי למהר״ש לוריא שכתב וז״ל ולפי זה מצה כפולה בע״פ נהי דלא אסרינן כל המצה אלא אותו מקום שנכפל מכל מקום אסור בהנאה ובעי שריפה עכ״ל :

ומ״ש וכדי להתרחק כו׳ דין זה כתוב בסימן תל״ח וחזר וכתבו כאן כדי ליתן טעם על מה שמותר בהנאה בשעה ה׳ אע״פ שאסור באכילה ואמר דכיון דטעם איסור האכילה בשעה ה׳ אינו אלא כדי להתרחק מן העבירה כלומר להרחקה יתירה שלא יטעה ביום המעונן דביום שאינו מעונן לא טעי בין חמישית לשביעית דבחמש חמה במזרח ובכבע חמה במערב הלכך לא ראו לאסור כי אם באכילה לבד אבל בשעה שבית דאפילו בלא יום מעונן עבידי דמטעי בין ששית לשביעית לפיכך עשו ששית כמו שביעית לגמרי ואסרו אותה בהנאה כעין של תורה :

ומ״ש ומיהו כל שעה חמישית מותר בהנאה ויכול למוכרו לעכו״ס וכו׳ משנה דיש פרק כל שעה ומוכרו לעכו״ס ומותר בהנאתו ובגמ׳ פריך פשיטא פי׳ דהא אמרת מאכיל ומוכרו והיינו הנאה ומשני לא צריכא שהרבו קודם זמנו כו׳ ורבינו שינה בלשונו ואמר תחלה ומותר בהנאה ואח״כ ויכול למוכרו ופירושו מותר בהנאה לפי אותה שעה לבד ולא עוד אלא אפילו יכול למכרו לעכו״ס הרבה ביחד וכו׳ והוא ברייתא לשם : **ומ״ש** ואפילו כותח ברייתא לשם אם כן יודע בו שיכלה קודם הפסח לא ימכור אדם חמצו לעכו״ס אלא ובה״א כ״ש שמותר להאכיל מותר למכור ר״י בן בתירא אומר כותח וכל מיני כותח אסור למכור כותח וכל מיני כותח אסור למכור לעכו״ס הרבה קודם הפסח ופירש״י דר״י בן בתירא ס״ל כב״ה וכל מותר וכסתם מתניתין כל שעה שמותר להאכיל מאכיל כו׳ ואחריהם נמשך רבינו אלא שביאר יותר ואמר להדיא ואפי׳ כותח . אבי העזרי כתב וז״ל אור״י בשם ר״ת דר״י אתי כב״ה ואבר בכותח משום דשם בעניו עליו ויודעים שהוא כותח של פלוני ויבערו שמכרו בפסח ע״י עכו״ס א״כ יסברו שבפסח מכרו ישראל לעכו״ס ולכך אומר ר״י למכור כותח לעכו״ס עכ״ל וכן פסק בספר האגודה בכתם הלכך יראה לי דאין להקל נגד ר״י ור״ת דמימיהם אנו שותין ועוד שהאגודה גדול האחרונים הבית דבריהם בכתם ועוד שדבריהם נראין יותר דאי כפירש״י דר״י בן בתירא כב״ש מאי אתא לאשמועינן הלא הכל בכלל בדברי ב״ש ומה לי חמץ בעיניה או תערובת חמץ ועוד למה פרט כותח בדוקא לימא כתם תערובת חמץ ועוד דהכי הל״ל אף כותח וכו׳ כיון דמוסיף הוא על דברי ב״ש הלכך יראה עיקר כדבריהם דאכו׳ אפי׳ לב״ה ולאו דוקא כותח אלא כל מילי דשם בעליו עליו כמו בדיין שרף במדינ׳ רוסי״א שנקרא שם בעליו עליו יין שרף של פלוני שאסור ג״כ למכרו שלשים יום קודם אם יודע בודאי שלא יכלה קודם פסח אלא שכבר נהגו להקל ואין שומעין להחמיר

דרכי משה

תמג (א) כתב בתה״ד סי׳ קכ״א דבשנת העיבור שהיום ארוך שבסוף ד׳ עדיין כמו ג׳ שעות עד חצות מותר לאכול יותר מד׳ ולעולם אוכל עד ב׳ שעות קודם חצות והרמב״ם כתב ריש ברכות בפי׳ המשניות דכל שעות שהוזכר בתלמוד כו׳ (ע״ל סימן תל״א) עד שליש היום וכ״כ מהרי״ל בשם מהרא״ק דד׳ שעות ר״ל שליש היום ודלא כתשובת מהרי״ב דאכר

פרישה

(כו) ב׳ חצאי זיתים כו׳ בעריבה בסדקין שבעריבה רש״י : (כז) וחוט של בצק מחברן עיין בב״י : **סי׳ תמג** (ו) **ביום** י״ד אסור מן התורה אפילו ממש של עכו״ס אסור ליהנות ולוקין עליו דפסק כר׳ יהודה :

(ג) ובעל המאור כתב כו׳ דפסק כר׳ שמעון ועיין בדרישה : (ג) **עוד** שתי שעות כו׳ גזירה משום יום המעונן כדלעיל וכבר כתב לעיל דמותר לאכול עד שלש היום :

(ד) דהיינו מתחילת שעה חמישית יש מקשין מינא ל״ל למימר דהיינו מתחלת שעה חמישית וי״ל דקמ״ל דלעולם חולקים היום לי״ב שעות אף שהוא שנת העיבור והיום ע״ו שעות חולקין ו׳ שעות וחצי ומחלק לשש שעות ואינו אוכל אלא עד ד׳ שעות וחצי ומתחלת שעה חמישית ואילך אינו אוכל וכמ״ש הרמב״ם כמ״ש לעיל בסי׳ תל״ח ולאפוקי מדעת בעל ת״ס וכמ״ש שם ע״ש :

(ה) **ואפילו** כותח ברים ברק כל שעה דף כ״א ועיין שם פי׳ הרל״י דמפרש רבותא בכותח ויש לתמוה על הב״י שלא הביא אלא פירש״י לחוד ולא מפרש ביה דברי רבינו

דרישה

דקי״ל כר״ש כו׳ ה״מ כשנתערב קודם פסח וכתלמידים הגיהו ומקקו קודם וכתבו אחר הפסח ולכאורה יראה שהוא הכרח להגיה כן לפי שאם כו׳ עד ועוד שאם נתערב קודם פסח ואין בו ס׳ היה חייב לבער כו׳ הרי לפנינו שכתב ואין בו ס׳ . אין לדקדק מכאן כלום דלא אוקמינן באין בו ס׳ אלא לפי אותו הגרסא שהיה כתוב בו ה״מ שנתערב קודם פסח דלאותה הגרסא ע״כ צריכין לומר דאיירי ר״ש בדלית ביה ס׳ דאל״כ מאי הלא קאמר דלא קנים ר״ש הא אפילו לכתחלה אותר לערבו ולאוכלו בפסח אכ״ש לערבו ולסתותו עד אחר פסח וכמ״ש רבינו בפ״ס תמ״ז וכתבתי לשונו לעיל ואין לומר נמי דאיירי בתערובות ש״ש בר׳ בטל בכמ״פ בשלא כדרכו דהא ר״ש בכל מיני תערובות איירי כמ״ש רבא חמץ קודם פסח במסכו לאחר פסח בין במינו בין בשאינו מינו אותר ולא בכל תערובות אינו דאית בהו כזית בכמ״פ בשלא כדרכו ובכדרכו ליתא בו כ״כ מ״פ אלא בכותח ואינך דקא מסיב עמו שהרי בגמרא אמרו שם בברק אלו עוברין אלא הנא לכותח הבבלי דלית ביה כזית בא״פ אי בעיניה דקסריף קאכיל ליה בשלא דעתו אבל כל האדם ואי מסטר קטטיר ליה ליה כזית בכא״פ ומדקאמר הנא לכותח כו׳ משמע דוקא בכותח ואינך דקאסיב בהדיה אינו כן ולא בשאם שאר תערובות ומש״ה אי הוה גירסת הספרים כשנתערב קודם הפסח היינו מוכרחים לפרשו דאיירי בדלית ב״ה שאם אבל לפי גירסת ספרים דידן דגרסינן ה״מ כשנתערב אחר הפסח לעולם איירי בדלית ביה ס׳ ובאשר סיכתתי דמוכרח לומר כן :

סי׳ תמג [ו] **ובעל** המאור כתב כו׳ דפסק כר״ש דברך כל שעה דף כ״מ סוף ע״א תניא המן אמר אמר זמנו עובר עליו בלאו דברי רבי יהודה ר״ש אומר ממן לכני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ופירש״י לפני זמנו משש שעות עד שתחשך והגה בעל העיטור תלוייהו פסקו כר״ש אלא דבעל כעיטור

הדושי הגהות

ח צ״ע דבמאי איירי הר״ר יחיאל אי בשעשוי להזק הא תנן במתני׳ דכשעשוי להזק אינו חייב לבער עד שיהא כזית במקום א׳ ולא אמרינן הכלי מצרפו שיהא כאילו היה כזית במקום א׳ אבל כשהוא בב׳ מקומות אפילו הוא כזית א״צ לבערו ולא אמרינן הכלי מצרפו ואי איירי בשאין עשוי להזק מאי איריא משום דהכלי מצרפו הא אפי׳ פחות מכזית חייב לבער ול״ל ציורוף כלי וג״ל דס״ל לרבינו יחיאל דלעולם פחות מכזית שאינו עשוי להזק אינו במקום אלא דאמר ר״י אמר שמואל דבמקום שאין עשוי להזק אפילו פחות מכזית חייב לבער היינו שיש פחות מכזית במקום אחד אבל לעולם בעינן שיהא בין הכל כזית וטעמא משום שהכלי מצרפו וכמ״ש ה״ר יחיאל וא״כ איירי הר״ר יחיאל שפיר במק״ם שאינו עשוי להזק (מהרל״ח) : ט והוכרח לפרש דבבית אפילו מדובק בגומות חייב לבער דאל״כ אפי׳ בעריבה נמי חייב לבער ובגמרא מחלק בין עריבה לבית משמע דאפילו בגומות דבעריבה שרי בבית אכור אכן משמע מדברי ה״ה דס״ל דכל שאינו עשוי להזק אפילו לא הוי בכל העריבה אלא הצי זית חייב לבער וזה שלא כמש״ל לדעת ה״ר יחיאל מפרי״ש (מהרל״ח) :

מה ששיירו ממנו ומתחלת שעה ששית ומעלה אסרוהו גם בהנאה (ב) (ו) ואם קידש בו אשה אינה מקודשת כיון שאסרוהו בהנאה לכל ישראל הלכך ישראל שהיה בידו חמץ של חבירו בפקדון והגיע הפסח יעבבנו עד שעה חמישית ואם לא באו בעליו ימכרנו לעכו"ם ואם לא מכרו צריך לבערו בזמן איסורו (ז) אפי' אם אינו חייב באחריותו מעשה וקנתה שפחה נכרית ירקות בחמין אחר שש ודתירם ר"ת א לפי שאינו תופס דמיו כדאמרינן בחולין (ח) חמצן של עוברי עבירה לאחר הפסח מותר מפני שהן מחליפין :

תמד **ארבעה** עשר שחל להיות בשבת בודקין

ומ"ש ומתחלת שעה ששית ומעלה אסרוהו גם בהנאה מקודשת מימרא דרב גידל בפ"ק ובפרק כל שעה ומשמע מפשט לשון רבינו שר"ל אם קידש אשה בחמץ גמור מתחלת שעה ששית דהיינו חמץ דאורייתא ושעות דרבנן וזהו ע"פ פירוש ר"ת בהיא דרב גידל שהסכים אליהם הרא"ש בפרק כל שעה ופרק האיש מקדש ודלא כדמשמע מפי' רש"י בהיא דרב גידל דאפילו בחמץ דרבנן ושעות דרבנן אינה מקודשת וכן פסק להלכה באבן העזר סוף סימן כ"ח אבל הב"ח יוסף כתב שדברי רבינו בכאן הם כדעת רש"י והרמב"ם היפך מ"ש באבן העזר ולא דק ולענין הלכה כבר כתבתי באבן העזר לשם שלענין מעשה אין להקל לפוטרה בלא גט אפילו בחמץ דאורייתא ושעות דאורייתא וזה על פי סברא אחת מסברת התוספות וכאן אין מקומו להאריך בזה :

ומ"ש והלכך ישראל שהיה בידו חמץ כו' פרק קמא דפסחים אמרינן שכך הורה רבי ליוחנן חקוקה והפוכקים השמיטוהו וצ"ע למה :

ומ"ש ואם לא מכרו צריך לבערו בזמן איסורו ואפילו אם אינו חייב באחריותו זה אינו מפורש לשם וגם קשה למה צריך לבערו :

ומ"ש מהא דתניא בפ"ק בעכו"ם שהפקיד חמצו אצל ישראל דאינו חייב לבערו אם לא קיבל עליו אחריות כלעיל בסימן ת"מ ועוד נתבאר לעיל בסימן תמ"א דדוקא המלוה על המשכון אמרינן דישראל מישראל קונה וצריך לבערו אבל פקדון בעלמא לא . וגראה בעיני דהא דכתב רבינו דצריך לבערו לא משום שיהא שום איסור על הנפקד אם לא ביערו דהא ודאי ליתא אלא כדי להציל למפקיד שלא יעבור עליו דאע"פ דאפשר שנזהר מזה למוכרו לעכו"ם בקנין גמור בענין שלא יעבור עליו מכל מקום אין כסף מוצא מידי ודאי ושמא לא נזכר עליו או לא נזדמן לידו שימכרנו בענין שלא יהא עובר עליו הלכך צריך הנפקד לבערו ולמד רבינו דין זה מדחזינן ליוחנן חקוקה שהעריחו רבי למכרו בשוק בשעה חמישית כדי שלא יעבור עליו המפקיד אם כן ה"ה צריך לערוף לבערו אם לא מכרו וק"ל :

מעשה וקנתה שפחה ירקות וכו' שאני התם דחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא דרבנן כר"ש דקי"ל כמותו הלכך לא אתמר רבנן בחליפין דידיה אבל חמץ משש שעות ולמעלה דאסור ד"ת כר"י דקי"ל כמותו הלכך אע"פ שאינו תופס דמיו דאורייתא מדרבנן מיהא אסור ואע"פ דאף באיסורי הנאה דאורייתא אמרינן בסוף האיש מקדש דאם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת כבר פי' רש"י בע"ז בפ' ר' ישמעאל דדוקא לאשה שרי למיהבויי שאינן דמי ערלה לגבי דידה ואע"פ שגם הוא נהנה במה שמתקדשת לו בו גבי קידושי אשה לא אהמירו כ"כ עיין בדברי הרא"ש ס"פ האיש מקדש האריך בזה וכה"ג כתבו התוס' בפ"ק דחולין דלדידיה אסור מדרבנן מיהא דאל"כ מצינו דמיס לחמץ בפסח שאם רצה מוכרו לעכו"ם וגם בהיא דחמצן של עוברי עבירה פירש"י להיא דדוקא לאחריני שרי אבל לא לעצמן של עוברי עבירה ודלא כדעת הרמב"ם שהביא הר"ן ז"ל בריש פ"ק דחולין וא"כ למה התיר ר"ת הירקות אפי' לעצמו וגראה דמאחר שהשפחה קנתה הירקות בלי ידיעתו של בעל החמץ כלאחריני דמי וכי היכי דבחמץ של עוברי עבירה מוקר אפילו מדרבנן לאחריני דליכא למימר לגבייהו דא"כ מצינו דמיס לחמץ בפסח א"כ ה"ה בחמץ בסוף שם אע"פ שהוא דאורייתא אין לאסור כלל מדרבנן דהכא ג"כ ליכא למימר דא"כ מצינו דמיס לחמץ בפסח שהרי הוא עצמו לא מכרו וגם השפחה עשתה כן בלי ידיעתו כ"ל ולהכי נמי הביא ר"ת ראיה מההיא ברייתא דחמץ של עוברי עבירה דאיתא בפ"ק דחולין ד' ד' דמייתי ומנ

ומתהלת שעה ששית ומעלה אסרוהו גם בהנאה מקודשת כיון דאיסורא דרבנן עליה כדאוריתא דמי ולאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה דאמר רב גידל אמר רב המקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קרדנייתא אין מקודשין לקידושיו ופירש"י המקדש מו' שעות ולמעלה מתחלת שש דאיסור דרבנן הוא וכ"ד הרמב"ם שכתב בפ"ה מה' איסורי המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה אינה מקודשת ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם כגון חמץ בשעה ששית מיום י"ד אינה מקודשת והתוס' כתבו שר"ת חולק ואומר דע"כ ליתנא דמשש שעות ולמעלה מסוף ו' משמע כדאמרינן לעיל דכ"ע חמץ מו' שעות ולמעלה אסור ובודאי דמסוף ו' הוא כדמוכחי לה מאך חלק לפיכך פירש דה"כ מסוף שש קאמר וכ"ת היכי מוכח דבאיסורא דרבנן בלחוד לאו ברשותיה קאי י"ל דהכא נמי איסורא דרבנן הוא דחיטי קרדנייתא חמץ נוקשה הוא ולא מיתסר לפני זמנו אלא מדרבנן הילכך מייתי ראיה לחמץ דאורייתא בשעות דרבנן דלאו ברשותיה קאי מחמץ דרבנן בשעות דאורייתא וכתב הר"ן ולפי זה אפשר דחמץ דרבנן בשעות דרבנן הוא שאין לקידושיו ונקט משש שעות ולמעלה למיכלל דבכל חמץ אפילו דרבנן אין הוא שאין לקידושיו אבל אין הכי נמי דבחמץ דאורייתא אפילו מתחלת ו' אין הוא שאין לקידושיו אבל הרמב"ן כתב דדוקא נקט מו' ולמעלה דהיינו מסוף ו' דאילו מתחילת ו' אפי' בחמץ דאורייתא הוא שאין לקידושיו משום דדילמא אתו למיטעי ולמימר דה"ה למקדש בד' וה' ושרו אשת איש לעלמא ואפ"ה שפיר מייתי דמאי דאסרוהו רבנן עליה לאו ברשותיה קאי כיון דאמרינן דנוקשה מו' שעות ולמעלה אין הוא שאין לקידושיו וכיוצא בזה הוא דעת הר"ן ז"ל וכתב הרא"ש בריש פרק כל שעה בעל העיטור פירש דהא דרב גידל מתחלת שעה שביעית מיירי אבל בשעה ו' הוא שאין ובעל המאור כ' אע"פ שהביא הרי"ף לרב גידל אין נראה לו לסמוך עליה דרב לטעמיה דס"ל כרבי יהודה דאמר חמץ מו' שעות ולמעלה אסור מן התורה בהנאה אבל לדידן דקי"ל כר"ש דאמר דבין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום הוא שאין לקידושין ולקמן נדקדק בפסק זה דיראה דאע"ג דרב פסק כר"ש היינו דוקא לאחר זמנו אבל לכני זמנו קי"ל כרבי יהודה ואיתא לרב גידל וגם הר"ן בפ"ק כתב שאין דברי בעל המאור נכונים בעיניו ורבינו סתם דבריו פה כדעת רש"י והרמב"ם אבל באבן העזר כתב דברי הרא"ש בספ"ד דקידושין שהם כדברי ר"ת :

ומ"ש הלכך ישראל שהיה בידו פקדון של חמץ וכו' בפ"ק דפסחים (יג:) אמרינן שכך הורה רבי ליוחנן חקוקה :

ומ"ש ואם לא מכרו צריך לבערו בזמן איסורו אפילו אם אינו חייב באחריותו הכי משמע מההוא עובדא דיוחנן חקוקה : מעשה שקנתה שפחה נכרית ירקות בחמץ וכו' בא"מ כתוב מעשה זה :

תמד **ארבעה** עשר שחל להיות בשבת בודקין בליל י"ג ומבערין הכל מלכני השבת וכו' בפרק אלו עוברין (מט.) תנן י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלכני השבת דברי רבי מאיר וחכ"א בזמנו ר' אלעזר ב"ר צדוק אומר תרומה מלכני השבת וחולין בזמנם ובפ"ק (יג:) ת"ר י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומות תלויות וטמאות וטהורות ומשיירין מזון שתי כעודות מן הטהורות כדי לאכול עד ד' שעות דברי רבי אלעזר אומר מבערין את הכל מלפני השבת אמר רבי יהושע אמרו לא זזו משם עד שקבעו הלכה כמותו והרי"ף כתב בכפ"ק הא דרבי אלעזר אומר ובפרק אלו עוברין כתב דקי"ל כראב"ע דקאי כרבי אלעזר אומר ובתב הרב רבינו נסים בספ"ק בשם ה"ר אפרים דאיכא למידק עליה היאך כ' דקי"ל כרבי אלעזר ב"ר צדוק דקאי כרבי אלעזר אומר ברתותא והא בתרתי פליגי בחולין ובתרומה בחולין דלר' אלעזר אומר ברתותא מבערין את הכל ואפילו חולין מלכני השבת ורבי אלעזר ב"ר צדוק אמר חולין בזמנן ופליגי בתרומה דרבי אלעזר בר צדוק סבר תרומה מלכני השבת בלא שיור כלל ורבי אלעזר אומר ברתותא סבר דמשיירין ממנה מזון שתי סעודות אלו דבריו ז"ל ואינם נכונים דמאי דקאמר דפליגי בתרומה משום דלא תני רא"ב שיור בתרומה ליתא שכבר פירש"י עלה דהיא דא"ר מאיר מבערין את הכל מלפני השבת דהיינו בשיור כל היכא דאמרי' מבערין בשיור משמע ודקא קשיא ליה דפליגי בחולין דר"א בר צדוק אומר חולין בזמנן ורבי אלעזר אומר ברתותא אומר דמבערין את הכל מלפני השבת איכא למימר דרבי אלעזר אומר ברתותא לא איירי בחולין אלא בתרומה ואע"ג דאמר הכל כליצנא דר"מ דלקמן אפשר לומר דמשום דתנא תרומות תלויות טמאות וטהורות תנא הכל ואפי' תימא שאפילו חולין בכלל אפשר שלא קבעו הלכה כמותו אלא בעיקר מחלוקת דהיינו תרומה מלפני השבת שעליה נחלקו כדאיתא בגמרא וכיון שכן לא נקטינן כרבי אלעזר אומר ברתותא בחולין ובבקין רבנן ורא"ב דאמרי הולין בזמנן ועוד דאמרינן התם א"ר אלעזר ב"ר צדוק פעם אחת שבת אבא ביבנה וחל י"ד להיות בשבת ובא זונין ממונה של בית ר"ג ואמר הגיע זמן לבער את החמץ

דרכי משה

דאכר לאכול רק עד ד' שעות ביום אף בשנת העיבור : (ב) ובתשובת בר ששת סי' ת' דאסור ליהנות בפסח מחמצו של עכו"ם וכן הוא לקמן סי' ת"נ : וכ"כ

דרישה

רבינו יפה: ואם קידש בו אשה אינה מקודשת כיון דאיסורא דרבנן עליה כדאוריתא דמי : (ו) אפילו אם אינו חייב באחריותו ואע"ג דבכה"ג בחמלו של עכו"ם א"ל לבערו כמ"ש לעיל בסי' ת"מ שאני עכו"ם כו' דאין ביד ישראל לשלוח יד בפיקדון שלו לבערו מן העולם משא"כ בישראל המפקיד שמזון הוא והלאה אסור לו בהנאה לכך צריך לבערו לטובת המפקיד שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא אבל הנפקד נלענ"ד דאינו עובר עליו כיון שלא קיבל עליו אחריות : (ח) חמצן של עוברי עבירה כו' מותר עיין בפ"ק דחולין דף ד' דמייתי ברייתא זו ופי' שם רש"י ותוס' דדוקא לאחריני מותרין אבל המחליף אסור מדרבנן ועיין ב"י : ומנ

ואינו מתיר אלא בהנאה לפ"ז נתיישבו המשניות דאתאן ג"כ כוותיה דר"ש ע"ש אבל הרא"ש והרמב"ם ורבינו נכ"פ פסקו כרבי יהודה לאסרו גם בהנאה : משיירין

דרישה

השיטור ס"ל דאף דאינו עובר עליו מ"מ מדרבנן אסור ובגל המאור ס"ל דאפילו באכילה מותר והרמב"ם והרא"ש פסקו בלפני זמנו כר"י ובלאחר זמנו אם מערב החמץ כר"ש ע"ש באסר"י וכ"י הביאו וצ"ל אלא ס"ל לבעל המאור דרשם דאף ביום הראשון השביתו אך לאחר ובבל השיטור ס"ל לאסמכתא והא דתנן אור לי"ד בודקין את החמץ ס"ל דאתאן לר"י. ת"כ מש"ה בודקין את החמץ באור י"ד כדי שיהא כולו מצוי לפניו ושביתו באכילתו לאחרת ביום י"ד וגם אלא דתנן שורפין בתחילת שש ס"ל דאתאן לר"י . והא דכתב לא תשחט על חמץ דם זבחי אפשר דר"ש מפרשו לא תביא עם קרבן פסח לחם חמץ ולזבחו עליו כמו שובבין קרבן תודה ועיין שם בתוס' דיש להו שיטה אחרת וכתבי וגם לר"ש אסור באכילה מדאורייתא

פרישה

בתוס' ר"ת שמותר להחליף החמץ בירקות דהא מ"מ נהנה מחמץ ופשיטא דאסור אף כי אינו תופס דמיו כמו שאסור למכור הדמין אחר שש שעות אלא ר"ל שאין החמץ תופס דמיו שיהיו הירקות כגוף האיסור וג"מ שמותר לקנותן בהשפחה בדמים או לקבלן הימנה במתנה אבל לא שיבאו ליד הישראל בחליפי חמצו דא"כ הרי נהנה מחמץ או ר"ל כיון שכבר קנתה השפחה הירקות ה"ל דיעבד וכל איסורי הנאה שאין תופסין דמיהם מותרים אפילו לעצמן כדמשמע לקמן סימן ת"ן דהא גבי ערלה ובלאי הכרם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דאפילו לעצמן מותרין בדיעבד ושתי הסברות הללו כתבם הר"ן בפרק האיש מקדש וע"ש (מהרל"ח) :

החמץ והלכתי אחר אבא וביערנו את החמץ דאלמא חולין בזמן דקי״ל בכל דוכתא מעשה רב וז״ש הרי״ף דקי״ל כראב״ע דקאי כרבי אלעזר איש ברתותא בתרומה קאמר דאילו בחולין פשיטא דקי״ל כוותיה דרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר בחולין כוותיה קיימי ועוד דקי״ל מעשה רב ע״כ לשון ה״ר נסים ודבריו תמוהין בעיני דהיאך יעלה על הדעת שהרי״ף לא בא לפסוק הלכה בחולין אלא בתרומה שהוא דבר שאינו מצוי בזמן הזה וכבר נודע שאין דהבו של הרי״ף לכתוב אלא דבריס הנוהגים בזמן הזה לכיכך כ״ל דהא דא״ר אלעזר איש ברתותא מבערין את הכל מלפני השבת אחולין נמי קאי ומשיירין מהן מזון שתי סעודות כי היכי דקתני שמשיירין מתרומות טהורות והא דתנן בפרק אלו עוברין מבערין את הכל מלפני השבת היינו בלא שיור כלל שהרי לא נזכר שום שיור בדבריו ואכ״מ בזמן פירוש מבערין את הכל מלכני השבת שמשיירין ממה שצריכין לשתי סעודות שמשיירין אותו לאכול בשבת ואם יותיר ממה ששיירו יבערו אותו בזמנו דהיינו ביום השבת וכן מה שאמר רבי אלעזר ב״ר לדוק חולין בזמן הוא בענין זה שמבערין אותן מע״ש ומשיירין מזון ב׳ סעודות והנותר מהם מבערין אותו בזמנו דהיינו בשבת ובדין ה״ל להרי״ף לכתוב דקי״ל כחכמים דקיימי כר״א איש ברתותא דהא קיימי כוותיה לגמרי אלא שנתכוון ללמדנו דר״א איש ברתותא איירי נמי בחולין מע״פ שאינו מפורש בדבריו ולפיכך כתב דר״א ב״ר לדוק קאי כוותיה ואי אפשר לומר דתתרומה קאי דהא סתמא קתני בה דמבערין אותו מלכני השבת ובלא שיור משמע והיינו דלא כר״א איש ברתותא אלא ע״כ בחולין קאמר דקאי כוותיה ונמצא לפ״ז דלהרי״ף מבערין חולין מע״ש ומשיירין מהם מזון ב׳ סעודות לאכול בשבת וכן דעת הרמב״ם בפ״ג וכ״נ שהיה מפרש רבינו דברי הרי״ף שהרי הרא״ש כתב דברי הרי״ף ממש משמע דס״ל כוותיה ואם היה מכרש אותם כמו שפירש הר״ן לא היה לו לרבינו לכתוב כתם דעת הרמב״ם ולהשמיט דעת הרא״ש :

ומ״ש רבינו שבודקין בליל י״ג כ״כ הרמב״ם בפ״ג ופשוט הוא דאפילו מ״ד שאין מבערין לכני השבת מ״מ צריך לבדוק לכני השבת שהרי בליל שבת אינם יכולים לטלטל הגר כדי לבדוק :

ומ״ש רבינו הכעודה ג׳ זמנה אחר המנחה כבר נתבאר בסימן רצ״א :

ומ״ש ור״ת היה נוהג לעשותה במלא עשירה כ״כ התוספות והרא״ש בר״פ ע״פ (לט:) ואם עושה הסעודה ג׳ במלא עשירה צריך לעשותה קודם שעה י׳ דמשם ואילך אסור לאכול פת כמו שיתבאר בסימן תע״א :

ומ״ש וכן הנהיג רש״י לבער הכל לכני השבת וכו׳ ולא לאכול מלא כדי שיאכל אותה בלילה לתיאבון פי׳ שלא תאמר יבער כל חמץ מלפני השבת ולא ישייר כלום ובשבת יאכל מלא דא״כ נמצא שלא יאכלנה בליל פסח לתיאבון ואין להקשות יבער הכל מלכני השבת ולא ישייר כלום ובשבת יאכל מלא עשירה דכיון דאין כיפוף בידי כל אדם לעשות מלא עשירה לכל הג׳ סעודות לא אטרחו רבנן :

ומ״ש וטוב לבער בע״ש קודם חצות כ״כ המרדכי בספ״ק וז״ל הנהיג רש״י כשחל י״ד להיות בשבת לשרוף חמץ בע״ש קודם חצות גזירה שמא ישכח אותו לשנה הבאה אחר חצות וצריך לשורפו שלא יחליף בשאר השנים דקי״ל דאין ביעור חמץ אלא שריפה עכ״ל ורבינו החליף לשון שריפה בלשון ביעור משום דלא בדירא ליה אי אלכתא כרבי יהודה או כחכמים :

ומ״ש וביום השבת יבטל בשום הוא מהטעם שנתבאר בסימן תל״ד דלא סגי בביטול לילה לפי שחוזר וזוכה בפת ששייר למאכלו ויש לחוש שמא ישאר ממנו בבית ויעבור עליו : **תשובה** לא״א ז״ל ששאלת י״ד שחל וכו׳ בכלל כ״ד וגראה דניס במפה פירורי לחם דקיס מיירי ומש״ה קאמר שיעבר המפה וטוב אינו עובר עליהם שאין בהם שיעור וגם הם נדרסים ברגלים והם מתבערים מאיליהן וא״כ להוציא המפה מרשותו ומטעם זה ג״כ א״ל להוציא הקערות מרשותו אלא מקנחן יפה באצבעו ואותו קינוח נדרס ברגלים והוא מתבער מאליו : **כתב** הכלבו בשם רבינו האיי מנהגא דחזי לגא דאין מבשלין דייסא ולא כל דבר שמבשלין שיצטרך הדחה בי״ד שחל להיות בשבת (א) וכן אין עושין פת גומה בקערה מכיון שצריך להדיחו עכ״ל וכ״כ בשבלי הלקט בשם הגאונים : **כתב** הרמב״ם בפ״ג שאם נשאר מן החמץ ביום שבת אחר ד׳ שעות מבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי י״ט ומבערו והגהות כתבו והרגילים לתת הכת שנשאר לעכו״ם ראוי לתת לו ע״מ שלא לצאת בו לר״ה דרך הערמה ודבר מועט אבל לתת לו ע״מ לצאת אסור ועניין איסור דבר זה נתבאר בסימן שכ״ה :

ההולך ביום י״ד לדבר מצוה וכו׳ משנה בפרק אלו עוברין (מט.) ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו או לאכול בסעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בתוך הבית אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער ואם לאו יבטלנו בלבו וטעמא משום דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה אלא שחכמים הצריכו ביעור כמו שנתבאר בסימן תל״ד ובמקום ביטול מצוה אוקמוה אדאורייתא : **ומ״ש** רבינו לאכול סעודה ראשונה של אירוסין בגמרא ורמינהו ההולך לאכול בסעודת אירוסין בבית חמיו יחזור מיד א״ר יוחנן ל״ק הא ר״י הא רבי יוסי דתניא בסעודת אירוסין רשות דברי ר׳ יהודה ר״י אומר מצוה והשתא דא״ר חסדא מחלוקת בכעודה ב׳ אבל בסעודה ראשונה דברי הכל מצוה

בודקין בליל י״ג ומבערין הכל לפני השבת [א] ומשיירין מזון ב׳ סעודות לצורך השבת דסעודה ג׳ (ב) זמנה אחר המנחה ואז אינו יכול לעשותה לא במצה ולא בחמץ וטוב לעשותה בפירות (ג) ור״ת היה נוהג לעשותה [ג] (ג) במצה עשירה שנילושה במי פירות (ד) וכן הורה רש״י לבער הכל לפני השבת ולשייר מזון ב׳ סעודות ולא לאכול מצה כדי שיאכל אותה בלילה לתיאבון וטוב לבער בע״ש קודם הצות אע״פ שמותר לאחר חצות שלא יבאו לטעות בשאר השנים לבער אחר הצות (ה) וביום השבת יבטל : תשובה לא״א הרא״ש ז״ל שאלת י״ד שחל להיות בשבת אם יכול לומר לעכו״ם להוליך המפה והקערות חוץ לבית לא ידענא למה צריך להוציא המפה והקערות חוץ לבית אלא א ינער המפה ויקנח הקדרות יפה באצבעו ויטמנם מן העין עם שאר כלי חמץ שנשארו : ההולך ביום י״ד לדבר מצוה כגון למול את בנו או לאכול סעודה ראשונה של אירוסין

ומה שהשיב ע״ז אינו ישוב כלל אלא כדפרישית עיקר : **ומזה** שאמר דסעודה ג׳ זמנה אחר המנחה וכו׳ כך פירש רש״י בפ״ק וכך היא דעת רוב פוסקים כדלעיל בסימן רצ״א אבל הר״מ ממין בספר ירושים כתב ב׳ סעודות ב׳ שביעות יחלק לג׳ סעודות ואין מכאן ראיה שסעודה ג׳ שאכלה קודם ד׳ שעות לא יצא עכ״ל גראה דס״ל דאע״ג דבפרק כל כתבי משמע דסעודה ג׳ במנחה היא היינו לכתחלה היכא דאפשר אבל בע״פ דלא אפשר ליכא ראיה דלא יצא בדיעבד קודם מנחה וכ״כ המרדכי פ״ק והג״מ פ״ג דחמץ על שם הרא״מ גם הרוקח בסימן רס״ז כתב שכך א״ל הרא״ש משמע דכך הורה לו למעשה : **ומ״ש** וטוב לעשותה בפירות כ״כ בהגהות סמ״ק סימן כ״ח : **ומ״ש** ולא לאכול מצה לתיאבון גראה דסברא ליה אפי׳ כבועל ארוכתו אלא מאיכור חמץ ואילך כרוב גאונים דלא כהרמב״ן לקמן בסימן תע״א גם לא כתוספתא הביאה הרוקח דאוסר לו מצה לאכול ב׳ סעודות אפילו הכי אין לאכול מצה כל היום כדי שיאכל בלילה לתיאבון וסמך לזה מירושלמי דרבי לא אכל בערב פסח כדי שיאכל בלילה לתיאבון א״כ לפחות כל אדם לא יאכל מצה בערב פסח כדי שיאכל מצה בלילה לתיאבון וירא״ה דגם זה אינו מעיקר הלכה דקי״ל דאין איכור במצה קודם איכור חמץ אלא שרש״י הנהיג כן ע״פ הכמך מהירושלמי כדפרישית : **כתב** במרדכי דמביאין מים ללוש בליל י״ג ולא בערב שבת שמא יקדיש קודם הערב שמש או יאחר ויחלל שבת ועיין במה שכתבתי בכוף סימן תכ״ה בשם הרוקח :

תשובה להרא״ש וכו׳ גראה דוקא בבהמי גוונא שאין שם אלא להלוחית חמץ ופירורין שאין בהם כזית ונדרסים ברגלי אדם אבל בדאיכא בהם כזית וכל שכן יותר צריך ליתנו לכלבים וכן כתב בהגהות כמ״ק אלא שלא יתן לעכו״ס על מנת שיוציאנו ואם היה חמץ הרבה העכו״ס יוציאנו בודאי ואכור ליתנו לו ולפרר על רוח לרוח איכא משום טורח בשבת כעובדא דחול וגם שמא הרוח ישאנו לר״ה וכן גראה ממ״ש ה״ה פ״ג בדין המוצא חמץ ביום טוב וכ״כ הרוקח בפירוש נוהגו לכלבים ולתרנגולים ולא יזרה לרוח בשבת מיהו בעל המאור כתב אמאי דאמרו חכמים בזמנן דש״ד לפרר ולזרות לרוח או להטיל ליס בשבת ואין בזה אב מלאכה ובלבד שלא יעבירנו ברשות הרבים עכ״ל והכי משמע מדתניא אמר ר״א בר לדוק פעם אחת שבת אבא ביבנה והל י״ד להיות בשבת ובא זונן ממונה של בית ר״ג ואמר הגיע זמן לבער את החמץ והלכתי אחר אבא ובערנו את החמץ ואין זה אלא בדרכים שכתב בעל המאור לפרר וכו׳ וכן עיקר : **ומ״ש** הרמב״ם לכוף עליו כלי עד מוצאי יום טוב הראשון איכא להקשות דלא אשכחן הכי אלא במוצא חמץ ביום טוב דמוקצה הוא אבל זה שאינו מוקצה כל שעה חמישית מוטב לפררו וכו׳ אבן לקמן בסימן תמ״ו התבאר לרמב״ם ניחא דכל שעה חמישית אית ביה משום מוקצה גם התיישב עובדא דזונן לדעת הרמב״ם ע״ש והמנהג ליתנו לכלבים אם אפשר ואלא לפרר וכו׳ : **ההולך** וכו׳ או לאכול סעודה ראשונה של אירוסין או של כבלוטת בבית חמיו בפ׳ אלו עוברין תניא סעודת אירוסין ראשון דברי ר״י ר׳ יוסי אומר מצוה אמר רב הסדא מחלוקת בכעודה שניה אבל בכעודה ראשונה דברי הכל מצוה תניא אמר ר״י אני לא שמעתי אלא סעודת אירוסין אבל לא כבלוטות א״ל ר׳ יוסי אני שמעתי סעודת אירוסין וכבלוטות ופי׳ רש״י כעודה שניה כך הוא דרך החתנים לאחר כעודת אירוסין הוזר ומשגר כבלוטות לארוסתו וכועד שם עכ״ל וגראה שפי׳ כן משום דאין לפרש כעודה שניה אלא כבלוטות דאם כן אמאי ס״ל לר׳ יוסי דשניה מצוה ולא שלישית וד׳ וה׳ אני אלא מצוה שניה נמי אלא מצוה דמ״ש ותו לשון ר׳ יהודה אני לא שמעתי וכו׳ ומה שהשיב ר״י אני שמעתי וכו׳ משמע שהוא ויכוח על מה שנחלקו בכעודה שניה דר״י אומר אני לא שמעתי שתהא מצוה אלא סעודת אירוסין לבד אלמא דכעודה שניה שעל הכבלוטות אינה מצוה דאם לא כן היו רבותינו משמיעין אותו דשל כבלוטות שהיא השניה ג״כ מצוה והשיב רבי יוסי אני שמעתי כעודת אירוסין וכבלוטות ולכן גם השניה שהיא של כבלוטות שהיא שניה נמי מצוה והשתא למאי דקי״ל ר״י ורבי יוסי הלכה כר׳ יוסי של כבלוטות שהיא שניה נמי מצוה וכן פסק הרא״ש וה״ר ירוחם וזו היא דעת רבינו שאמר סעודה ראשונה של אירוסין כלומר אע״פ שאין שם

נמי סובר כן דחולין בזמנן ולא ה״ל לרבינו לכתוב כתם דעת הרמב״ם ולהשמיט דעת הרא״ש עכ״ל. ולע״ד נראה לייסב דסברא ליה לרבינו דמאי דנפסק הלכה חולין בזמנן ר״ל דבזמנן נמי שפיר דמי ולא כמ״ד דמבערין מלפני השבת דוקא דאע״ג דאין בפירור וזרות לרוח אב מלאכה מכל מקום טורח בשבת שלא לצורך כיון דאפשר לבערו מלפני השבת דלפי זה ראוי לנהוג לכתחלה לבער את הכל מלפני השבת וע״י שיור אבל אם עבר ושכח או נאנס מבערין בזמנן ומשום הכי כתב רבי׳ בכתם אדבעה עשר שחל להיות בשבת בודקין ליל י״ג ומבערים הכל מלפני השבת וכו׳ מדלא אמר חייבים לבער הכל מלפני השבת אלמא דאינו חיוב מעיקר ההלכה אלא ר״ל כך הוא הסדר הנכון על פי המנהג ולכן אמר אחר זה וכן הנהיג רש״י וכו׳ דמנהג זה נהגו בו על פי רש״י ז״ל אע״פ שעיקר ההלכה דחולין בזמנן ובמקצת ספרי רבינו כתוב וכן הורה רש״י וט״ס הוא וצריך להגיה וכן הנהיג רש״י וכו׳ אבל מה שפירש בית יוסף והסכים דעת הרי״ף לדעת הרמב״ם וכן נ״ראה מלשון ה״ר ירוחם ח״א אינו נכון נע״ד כמו שהקשה ב״י עצמו דה״ל להרי״ף לפסוק הלכה כחכמים דאמר דסעודה ג׳ זמנה אחר המנחה וכו׳ כך פירש רש״י בפ״ק וכך היא דעת רוב פוסקים כדלעיל בסימן רצ״א אבל הר״מ ממין בספר ירושים כתב ב׳ סעודות ב׳ שביעות יחלק לג׳ סעודות ואין מכאן ראיה שסעודה ג׳ שאכלה קודם ד׳ שעות לא יצא עכ״ל גראה דס״ל דאע״ג דבפרק כל כתבי משמע דסעודה ג׳ במנחה היא היינו לכתחלה היכא דאפשר אבל בע״פ דלא אפשר ליכא ראיה דלא יצא בדיעבד קודם מנחה וכ״כ המרדכי פ״ק והג״מ פ״ג דחמץ על שם הרא״מ גם הרוקח בסימן רס״ז כתב שכך א״ל הרא״ש משמע דכך הורה לו למעשה : **ומ״ש** וטוב לעשותה בפירות כ״כ בהגהות סמ״ק סימן כ״ח : **ומ״ש** ולא לאכול מצה לתיאבון גראה דסברא ליה אפי׳ כבועל ארוכתו אלא מאיכור חמץ ואילך כרוב גאונים דלא כהרמב״ן לקמן בסימן תע״א גם לא כתוספתא הביאה הרוקח דאוסר לו מצה לאכול ב׳ סעודות אפילו הכי אין לאכול מצה כל היום כדי שיאכל בלילה לתיאבון וסמך לזה מירושלמי דרבי לא אכל בערב פסח כדי שיאכל בלילה לתיאבון א״כ לפחות כל אדם לא יאכל מצה בערב פסח כדי שיאכל מצה בלילה לתיאבון וירא״ה דגם זה אינו מעיקר הלכה דקי״ל דאין איכור במצה קודם איכור חמץ אלא שרש״י הנהיג כן ע״פ הכמך מהירושלמי כדפרישית : **כתב** במרדכי דמביאין מים ללוש בליל י״ג ולא בערב שבת שמא יקדיש קודם הערב שמש או יאחר ויחלל שבת ועיין במה שכתבתי בכוף סימן תכ״ה בשם הרוקח :

תשובה להרא״ש וכו׳ גראה דוקא בבהמי גוונא שאין שם אלא להלוחית חמץ ופירורין שאין בהם כזית ונדרסים ברגלי אדם אבל בדאיכא בהם כזית וכל שכן יותר צריך ליתנו לכלבים וכן כתב בהגהות כמ״ק אלא שלא יתן לעכו״ס על מנת שיוציאנו ואם היה חמץ הרבה העכו״ס יוציאנו בודאי ואכור ליתנו לו ולפרר על רוח לרוח איכא משום טורח בשבת כעובדא דחול וגם שמא הרוח ישאנו לר״ה וכן גראה ממ״ש ה״ה פ״ג בדין המוצא חמץ ביום טוב וכ״כ הרוקח בפירוש נוהגו לכלבים ולתרנגולים ולא יזרה לרוח בשבת מיהו בעל המאור כתב אמאי דאמרו חכמים בזמנן דש״ד לפרר ולזרות לרוח או להטיל ליס בשבת ואין בזה אב מלאכה ובלבד שלא יעבירנו ברשות הרבים עכ״ל והכי משמע מדתניא אמר ר״א בר לדוק פעם אחת שבת אבא ביבנה והל י״ד להיות בשבת ובא זונן ממונה של בית ר״ג ואמר הגיע זמן לבער את החמץ והלכתי אחר אבא ובערנו את החמץ ואין זה אלא בדרכים שכתב בעל המאור לפרר וכו׳ וכן עיקר : **ומ״ש** הרמב״ם לכוף עליו כלי עד מוצאי יום טוב הראשון איכא להקשות דלא אשכחן הכי אלא במוצא חמץ ביום טוב דמוקצה הוא אבל זה שאינו מוקצה כל שעה חמישית מוטב לפררו וכו׳ אבן לקמן בסימן תמ״ו התבאר לרמב״ם ניחא דכל שעה חמישית אית ביה משום מוקצה גם התיישב עובדא דזונן לדעת הרמב״ם ע״ש והמנהג ליתנו לכלבים אם אפשר ואלא לפרר וכו׳ : **ההולך** וכו׳ או לאכול סעודה ראשונה של אירוסין או של כבלוטות בבית חמיו בפ׳ אלו עוברין תניא סעודת אירוסין ראשון דברי ר״י ר׳ יוסי אומר מצוה אמר רב הסדא מחלוקת בכעודה שניה אבל בכעודה ראשונה דברי הכל מצוה תניא אמר ר״י אני לא שמעתי אלא סעודת אירוסין וכבלוטות ופי׳ רש״י כעודה שניה כך הוא דרך החתנים לאחר כעודת אירוסין הוזר ומשגר כבלוטות לארוסתו וכועד שם עכ״ל וגראה שפי׳ כן משום דאין לפרש כעודה שניה אלא כבלוטות דאם כן אמאי ס״ל לר׳ יוסי דשניה מצוה ולא שלישית וד׳ וה׳ אני אלא מצוה שניה נמי אלא מצוה דמ״ש ותו לשון ר׳ יהודה אני לא שמעתי וכו׳ ומה שהשיב ר״י אני שמעתי וכו׳ משמע שהוא ויכוח על מה שנחלקו בכעודה שניה דר״י אומר אני לא שמעתי שתהא מצוה אלא סעודת אירוסין לבד אלמא דכעודה שניה שעל הכבלוטות אינה מצוה דאם לא כן היו רבותינו משמיעין אותו דשל כבלוטות שהיא השניה ג״כ מצוה והשיב רבי יוסי אני שמעתי כעודת אירוסין וכבלוטות ולכן גם השניה שהיא של כבלוטות שהיא שניה נמי מצוה והשתא למאי דקי״ל ר״י ורבי יוסי הלכה כר׳ יוסי של כבלוטות שהיא שניה נמי מצוה וכן פסק הרא״ש וה״ר ירוחם וזו היא דעת רבינו שאמר סעודה ראשונה של אירוסין כלומר אע״פ שאין שם

דרכי משה

תמד (א) וכ״כ מהרי״ו בדרשות ואם בישל ולא אפשר לקנח בטוב מותר להדיח מעט כדי להעביר החמץ : וכ״כ

פרישה

כי׳ תמד (א) **זמנה** אמר מנחה כמ״ש בסימן רכ״ה : (ב) ור״ת היה נוהג כו׳ ואז צריך בסימן תע״א : (ג) במצה עשירה עיין ב״י : (ד) וכן סורה רש״י כו׳ קאי וכן אדלעיל קאי ממשיירים ב׳ סעודות כו׳ וגם רש״י מודה דאי בעי למיכל מצה עשירה מצי אכיל דמש״ה לא יאכל שלא לתיאבון ולא קאמר אלא אמצה שאינה עשירה וכן דייק ליעבא דקאמר כדי שיאכל אותה ואותה קאי אמצה עשירה אבל לפי מ״ש בשם רש״י דיש סימן רס״ב דס״ל דמי פירות אפי׳ למוד מממילין מיד וכיון ממן נוקשה ואסור ללוש בהן אכ״מ כאן אסור : (ה) וביום השבת יבטל פי׳ ביטול שני שרגילים לעשות ביום : יבטלנו

דרישה

כי׳ תמד (א) **זמנה** אמר מנחה כמ״ש בסימן רכ״ה : (ב) ור״ת היה נוהג כו׳ ואז צריך לעשות קודם שעה עשירית דמשם ואילך אסור לאכול כמו שכתוב בסימן תע״א : (ג) במצה עשירה עיין ב״י : (ד) וכן סורה רש״י כו׳ קאי וכן אדלעיל קאי ממשיירים ב׳ סעודות כו׳ וגם רש״י מודה דאי בעי למיכל מצה עשירה מצי אכיל דמש״ה לא יאכל שלא לתיאבון ולא קאמר אלא אמצה שאינה עשירה וכן דייק ליעבא דקאמר כדי שיאכל אותה ואותה קאי אמצה עשירה אבל לפי מ״ש בשם רש״י דיש סימן רס״ב דס״ל דמי פירות אפי׳ למוד מממילין מיד וכיון ממן נוקשה ואסור ללוש בהן אכ״מ כאן אסור : (ה) וביום השבת יבטל פי׳ ביטול שני שרגילים לעשות ביום :

חדושי הגהות

תמד א ר״ל במקום שהערובים מצויים שם שאז אינו עובר על הפירורין (מהרל״ח)

אירוסין או של סבלונות בבית המיו ונזכר שיש לו חמץ בביתו אם יכול להזור לביתו ולבער ולהזור למצותו יחזור ויבערו [ג] על כמה הוא חוזר על כביצה ואם לאו שאינו יכול להזור או שהוא פחות מכביצה (ו) מבטלו בלבו ודיו: היה הולך להציל מן הנהר ומן הוליקה ומיד העכו״ם יבטלנו בלבו ולא יחזור: היה הולך לעשות עירוב כדי לילך לצורך דברי הרשות חוזר מיד ויבערו ואפי׳ הולך לערב (ז) כדי לילך ללמוד לפני רבו [ד] (ה) חשוב דברי הרשות. היה לו עיסה בביתו והוא טרוד במקום א׳ וירא שמא תחמיץ מבטלו בלבו במקום שהוא קודם שתחמיץ:

תמה רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה ורש״י פוסק כוותיה וכן בספר המצות והגאונים פסקו (ח) כחכמים דאמרי מפרר וזורה לרוח או מטיל לים (ט) פירוש גם יפרר כשיזרוק לים

היה הולך לעשות עירוב וכו׳ ירושלמי הביאו הרא״ש בפרק אלו עוברין דכדי לילך ללמוד קרי ליה רשות לגבי שחיטת פסחו ומילת בנו וסעודת אירוסין דהמעשה גדול מן התלמוד וכן קרי ליה רשות לגבי ביעור חמץ בכמוך מהאי טעמא דהמעשה גדול אבל ללמוד כשאין כאן מעשה ודאי חשיב דבר מצוה לערב בשבילו אלא גרע מהולך לבית האבל או לבית המשתה דחשיב ליה דבר מצוה בפרק כיצד משתתפין לעניין ע״ת אבל רש״י כתב וז״ל ולשבות שביתת הרשות שהיה הולך להחשיך על התחום לקנות שם שביתה כדי שיהא לו משם ולהלן אלפיים אמה לילך מחר לדבר הרשות לשם יחזור מיד אבל לקנות שביתה מצוה כאן שילך למחר חוץ לתחום לבית האבל או לבית המשתה היינו כהולך לשחוט פסחו עד כאן לשונו והתוספות והרא״ש הקשו על פירושו דאם כן תיקשי לרב יוסף דאמר אין מערבין אלא לדבר מצוה ולכן פירשו דאף לדבר מצוה חשיב ליה דבר הרשות וכדאיתא בירושלמי הביאו ב״י ולענ״ד דעתי נראה לישב פירוש רש״י דבמערב בפת נאמרו הדברים אבל במערב ברגליו אפילו לדבר הרשות יכול לערב לכתחלה וכן כתב ה״ר יונתן ברים פרק כיצד משתתפין וכן כתב בית יוסף בשם הרשב״א לעיל בסימן תע״ו. מיהו על דברי רבינו קשה כיון דלא כתב לחלק בכל ההלכות עירובין בזה בין מערב בפת למערב ברגליו וכמו שלא הילך הרא״ש אם כן להה כתב בעירוב לצורך דבר הרשות דהוזר וכו׳ הלא אין מערבין בכל לדבר הרשות ויש לומר דעת רבינו כמו שכתב הרמב״ם דבדיעבד אם עירב לדבר הרשות הוי עירוב וזה שהחזיק בדרך כדי לערב לדבר הרשות חשוב דיעבד אלא דיחזור כדי לבער חמץ אבל לדעת בה״ג לא אינטריך לאשמועינן אלא הולך לערב כדי ללמוד ורבינו בסימן תע״ו לא הכריע כדברי מי ולכן כתב כאן שני החלוקות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל אין לישב פירוש רש״י ולומר דבדיעבד דוקא הוי עירוב בדבר הרשות והרמב״ם והחזיק בדרך כדיעבד דמי דהאי ברים פרק כיצד משתתפין פירש רש״י להדיא לדרב יוסף דאין מערבין אלא לדבר מצוה אף בדיעבד לא הוי עירוב וכמו שכתב הבית יוסף לעיל סימן תע״ו: **היתה** לו עיסה וכו׳ נראה דלפי דמשנת ההולך לשחוט את פסחו היא סמוכה למשנת י״ד שחל להיות בשבת בפרק אלו עוברין כתבם רבינו גם כן סמוכין ולפי שבהולך לשחוט את פסחו תנן ונזכר שיש לו חמץ בבית ובהיה לו עיסה דתניא בפרק קמא היה יושב בבית הכנסת ונזכר שיש לו חמץ בביתו וכו׳ כתבם ג״כ רבינו סמוכין יחד כיון דזה וזה מיירי בנזכר והב״י כתב בע״א ע״ש:

תמה רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה משנה ר״פ כל שעה ופליגי חכמים ואמרי אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים פי׳ דאמי שריפה עדיף אלא דאף במפרר הוי ביעור וכ״כ הרמב״ם שורפו או פורר וזורה לרוח ורבינו קיצר בזה. ומ״ש גם יפרר כשיזרוק לים שם פליגי בה רבה ורב יוסף ואסיק דלרבה לשאר נהרות בעי פירור ולים אמלח לא בעי פירור לפי שאין בפינה עוברת בו ואיכא למיחש שמא תפגע בו ספינה ותטלנו ולרב יוסף אין חילוק בין שאר נהרות לים אמלח אלא בין חטים לדגמא דחטים של חמץ לא נימוקים מאליהם דקשים הם וצריך פירור פירוש לפזרם שלא יתכנס בשק ויזרקם אלא יפזרם ע״פ המים אבל פת נימוק מאליו וא״כ קשה אם דעת רבינו לפסוק כרבה ה״ל לחלק ולפרש דלים אמלח לא בעי פירור ואם דעתו לפסוק כרב יוסף ה״ל לחלק ולפרש דפת לא בעי פירור ונלפע״ד דרבינו מבתפק בהלכה זו לכן פסק בכתב להחמיר דמשמע דבים אמלח נמי בעי פירור וכן בפת נמי בעי פירור וכ״כ בעל המאור כיון דלא איפסקא הילכתא כחד מינייהו הכא והכא לחומרא וכ״כ ה״ר אפריים ז״ל עכ״ל ואף הרמב״ן לא נחלק עליו וכן נראה דעת הרי״ף שכתב המשנה כצורתה אלמא דס״ל כחכמים דאף מפרר וכו׳ ומדלא הביא פלוגתא דרבה ורב יוסף ולפסוק כחד מינייהו אלמא דנקטינן כחומרא שביהם והא דאמלא בתקלת ספרי הרי״ף ופרשינן מפרר וזורה לרוח או מפרר ומטיל ליס הגהה הוא ועיין בי״ד סימן קמ״ו ומ״ש בזה בס״ד. אבל ב״י כתב דרבינו פוסק כרבה שכן פסק הרא״ש והא דלא כתב דליס אמלח לא בעי פירור הייגו משום דכתם מבער חמץ הוא במקום שמצויים בני אדם וכיון שכן אפילו יש אמלח יש לו דין שאר נהרות ואיכא אתמה טובא על פירושו זה דתלמודא קאמר לרבה דכיון דאין ספינה עוברת בו ליכא למיחש לשמא תפגע בו ספינה ותטלנו וה״ה כמבוער ורבינו בא לפרש מסברתו היפך התלמוד בלי רמז ראיה כלל והעיקר כדפי׳ דרבינו נמשך בפסק זה אחר דעת בעל המאור ורבינו אפריים דנקטינן הכא והכא לחומרא:

וכשפורפו

דרישה

(ג) **על** כמה הוא חוזר **על** כביצה משנה בס״פ ואלו עוברין ושם בלוגתא ר״מ אמר כזית ור״י אמר כביצה וכשיעור מיום ברכת המזון אמר סאכילה פליגי מיפכא וכמ״ש רבינו בס״ם קפ״ד משום דשם כתוב ואכלת ושבעת וס״ל לר״מ דבעינן אכילה שיש בה שביעה ע״ש וברכת המזון קי״ל כר״י בכזית לכמיר וגבי ממן ג״כ ס״ל כר״י לקולא כביצה וס״ט משום דיש כאן תקנה בביטול משה״ה לא הסמירו כאן בכזית וכ״כ התוספות שם ה״ט לאלא בעשה מכמיים דס״ל דשיעור ממן כביצה ושיעור חורה לשריפת קדשים כזית ע״ש:

(ד) **חשוב** דברי הרשות לשון גמרא כאן שנה רבי גדול המעשה כו׳ אבל מסיק עלה נמנו וגמרו בעליית בית אחוה בלוד שהתלמוד קודם למעשה שהתלמוד מביא לידי מעשה דבגן דקסרין אמרין הדא דתימא כשם שם מי שיעשה מעשה אבל אם אין שם מי שיעשה כמעשה המעשה קודם התלמוד וכל זה כתב בי״ד סי׳ שם״ת ונראה דהאי טעמא שכתב רבינו בל׳ הברייתא דאיירי דוקא בהולך לחול את בנו שהוא אנוס ברמיא על האב לחול את בנו וכ״ש איך שהולך לאכול עעודה דאשונה של אירוסין שלו לאפוקי הולך לקיים אנוס שיכולה להתקיים

יב״ע אמרים אם בפעם אחר ושם בכלל כ״ש מת״ת וק״ל:

פיין

פרישה

(ו) **יבטלנו** בלבו כו׳ ואפילו יש שהות לחזור אפ״ס משום דאמר פיקוח נפש הרמיהו **על דין** דתורה דאמרי בביטול:

(ז) **כדי** לילך ללמוד לפני רבו ל״ע כיון שת״ת קרי ליה כאן רשות אמר שהולך לערב כדי לילך לאמר ללמוד אפילו אם הולך שאה ללמוד נמי לימשב רשות בביתו ואפשר לומר שנקט שהולך לערב כו׳ משום שהוא מילתא דפסיקתא דאילו הולך ללמוד אם יש לו אדם בביתו שיבער ממן אזי עדיף טפי שילך הוא לדרכו ללמוד ויבער אחר הממן משא״כ בהולך לערב דאז גם אם יש לו אדם אחר בביתו נאמר לו שהאחר יגיע העירוב והוא יאחר בביתו ויבער ממנו שהוא אנוס בעצמו משא״כ בשעת העירוב ודו״ק ושיותר נראה לדרבותא דקאמר הולך לערב דאילו הולך ללמוד פשיטא דיבטל לימודו שעה אחת ויבער ממנו וילמוד אח״כ משא״כ בשמוע מלכיה עירובו דאז צריך לבטל לימודו כל י״ט דאשון וק״ל: (ח) **חשוב** דבר הרשות לשון גמרא כאן שנה ר׳ גדול המעשה מן התלמוד דקרי ליה רשות גבי שחיטת פסחו ומילת בנו וסעודת אירוסין ועיין בדרישה:

סי׳ תמה (ט) **כהכמים** דאמרי מפרר וזורה לרוח בגמרא קאמרי חכמים אמרו אף מפרר כו׳ דמשמע דמודו ג״כ מכמים דיש ביעור בשריפה כו״ל והוסיפו דמ״ל שריפה דוקא אלא אף בפירור לרוח סגי. וק״ק אמי אף דקאמר בגמרא הא דאמרן אסור אלא לומר אף דוקא קבוה ובוה מיושב נמי קושית שהקשתי בכמוך לפי אמי דקי״ל כר״ת ה״ל אומרא דאמתי לידי קולא כו׳: (ב) **פי׳** גם יפרר כו׳ שמא תפגע בו ספינה והתלנה ונלו אדעתייהו

חדושי הגהות

ב לא דק הרב״ו בזה דמבואר שם ברש״י ותוספות דסעודה שנייה דפליגי בה ר׳ יודא ורבי יוסי היינו סעודת סבלונות ובסעודת סבלונות פסק רבינו דהוה בנמי מבוד יא״כ שפיר פסק רבינו כר׳ יוסי (מהרל״ה):

דבר דבעי פירור אלא כשאין יכול להתכו במהרה הא לאו הכי לא בעי פירור ורב יוסף כובר דאפ״ה כיון דכופו להתכו לא בעי פירור ומה שהילק בין חיטי לנהמא היינו לומר דחטי׳ שהחמיצו בעו פירור כלומר פיזור שלא יתנס בשם ויזרקס אלא יפורס ע״פ המיס וכדפירש״י אבל נהמא אע״פ שהוא קשה כיון דממתים לא בעי פירור דהשתא בין הרמב״ם בין הרמב״ם בין הרא״ש בסקו כרבה והרי״ף כתב המשנה כצורתה ומשמע דס״ל דהלכה כחכמים ויש לתמוה למה לא ביאר אם הלכה כרב יוסף או כרבה: **ואף** רבי יהודה לא אמר דוקא בשריפה אלא שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר (יד:) ופירש״י שלא בשעת ביעורו בתחלת שש וכל שש דאכתי מדאורייתא שרי אבל בשעת ביעורו בשבע שהוא מזהר מן התורה השבתתו בכל דבר וכתבו התוספות שר״ת הקשה עליו ולפיכך נראה לו לפרש דשלא בשעת ביעורו היינו אחר שש שרוב העולם מבערים בשש כתיקון חכמים וטעמא משום דיליף מנותר והיינו לאחר איסורו אבל בשעת ביעורו דהיינו בשש כיון שאין מצוה לבערו אלא מדרבנן השבתתו בכל דבר וכן איתא בירושלמי פרק כל שעה: **ומ״ש** רבינו ולפ״ז אפילו לרבי יהודה א״צ לשורכו וכו׳ כ״כ הרא״ש בפרק כל שעה והיינו לומר דלפי פירוש ר״ת ליכא נפקותא לדידן בין אם הלכה כרבי יהודה או כרבנן מפני שרוב העולם מבערים קודם שש ואז אפילו לרבי יהודה השבתתו בכל דבר:

כתב הרא״ש דאפילו לרש״י בשעה חמישית השבתתו בכל דבר כן כתב בפ׳ כל שעה ונראה שדקדק כן ממ״ש רש״י שלא בשעת ביעורו בתחלת שש וכל שש דאכתי מדאורייתא שרי ומדלא כתב שלא בשעת ביעורו קודם ז׳ משמע דלא קאמר אלא בשעה שית דוקא אבל קודם לכן שמותר בהנאה ואפילו מדרבנן השבתתו בכל דבר ורבינו כתב שאין נראה כן מפירש״י שהרי כתב בפרק כל שעה (כז:) אהא דאמרו לו לרבי יהודה לא מצא עניים לשורפו יהא יושב ובטל ומע״ג דאמרי׳ בפ״ק לר״י אבל בשעת ביעורו השבתתו בכ״ד גבי פלוגתייהו מיהו קולא הוא במי שהוא רואה לצאת לצאת לשיירא או בתוך ל׳ דזקוק לבער וכשאין לו עניים לשורפו יהא יושב ובטל ולא יבערנו ובאמת שהיא קושיא על דברי הרא״ש ואפשר לדחוק ולומר דכל שהוא יוצא בשיירא כיון שאחר שיצא לשיירא אין בידו לבערו **כתבו** הגהות מיימוניות בפ״ג ריב״ק היה אוכר ומביא ראיה מירושלמי דאמר לא יאכיל חמץ ואפילו לכלבים אחריס מיהו קודם זמן איסורו יכול להשליכו כל מקום שהעורבים מצויים שם הואיל ועדיין לא נאסר בהנאה והם ימצאו חמץ אחר זמן איסורו אין להניח שמה כדי שיקחוהו העורבים דעיקר ביעור חמץ היא שריפה עכ״ל (א) ובכו׳ שאחר זה אכתוב דעת רש״י בזה:

וכששורפו בשעת איסורו אסור ליהנות ממנו משנה בברק כל שעה (כא:): הל״ל לכך טוב אלא לכך צריך ולפיכך כ״ל דבשורפו שלא בשעת איסורו מיירי ולהכי קאמר שאע״פ שאינו שעת איסורו ומותר ליהנות בו טוב לעשות לו מדורה ולשורפו בפני עצמו ולא יהנה ממנו בשעת שריפה דחייסינן שמא גם כשישרפנו בשעת איסורו יהנה ממנו (ב) אבל ליהנות באפרו אחר שרפו מיד דכתב רש״י ובמועד קאמר ולא בי״ט דהבערה שלא לצורך היא עכ״ל דאלמא דאפילו בדאיכא איסור דאורייתא דבל יראה דהא עיסה זו שנילושה בי״ט לא היתה בכלל הביטול אפ״ה אין לשורפה דכיון דמתחלת שבע השבתתו בכל דבר לרש״י א״כ אסור לשרפו דהבערה שלא לצורך היא ונראה דהי״ל

ובששורפו בשעת איסורו לכ״ע אסור ליהנות בו פי׳ דאף לרבי יהודה לא אמרינן הואיל ומצותו בשריפה בהדי דקא שריף ליתהני מיניה והוא בגמרא ריש פרק כל שעה. ואיכא להקשות דמשמע דאפילו ב׳ עה בשעת דאסור בהנאה מדרבנן נמי אסור ליהנות בו כששורפו אפילו לר״י ואם כן למה כתב רבינו וכששורפו בשעת איסורו דמשמע דוקא מתחלת שבע וי״מ וכ״כ מהרש״ל דרבינו תופס עיקר כרבינו תם דאין צריך לשורפו אלא מתחלת שבע וכמו שכתב בסימן שאחר זה ולכן נקט הכא בשעת איסורו שכך הדין מעיקר ההלכה ואה״נ דבשעה ששית גם כן כיון דאסור בהנאה מדרבנן אסור ליהנות בו כששורפו אבל לפע״ד אין צורך לפרש כן דודאי דגם לשעה ששית קורא שעת איסורו כיון שאסור בהנאה מדרבנן ומ״ש לכך טוב וכו׳ הכי קאמר דכיון דלרש״י צריך לשורפו בשעה ששית ולרבינו תם צריך לשורפו בשעה שביעית אם כן כדי לצאת ידי שניהם טוב הוא לעשות לו מדורה לעולם ואז צריך לשורפו בפני עצמו כדי שלא ליהנות בו אף בשורפו בשעה ששית כיון דהוא שעת איסורו בהנאה מדרבנן ולפי זה ודאי בשורפו בשעה חמישית אין צריך למדורה בפני עצמו כיון שאינו שעת איסורו בהנאה ולא כמו שכתב ב״י דאף בשעה חמישית קאמר רבינו לעשות לו מדורה בפני עצמו דליתא מיהו העולם נוהגים לעולם אפי׳ בשעה חמישית לעשות לו מדורה בפני עצמו בחצר ולא בבית כדי שלא יבא ליהנות ממנו גם כששורפו בשעה ששית גם נוהגים כרבי יהודא דוקא בשריפה וגם נוהגים להחמיר כחכמים דאפרן אסור דנקטינן הכא והכא לחומרא וכן כתב מהרש״ל:

תמו המוצא חמץ וכו׳ בפרק קמא אמר רב יהודה אמר רב המוצא חמץ בביתו בי״ט כופה עליו את הכלי ופירש רש״י דהא לא חזי לטלטולי ואפוקי כלומר ומשום הכי נקט ביום טוב דאילו בהול המועד יוציאנו מיד וכתב עוד רש״י ומיהו בכל ירא לא עבר דהא בטליה בלביה מאתמול כלומר דאם לא בטליה אפילו ביום טוב יוציאנו ויטלינהו לגבר דאיסור דאורייתא דוחה לאיסור מוקצה שאינה אלא מדרבנן מיהו לשרוף ביום טוב אסור לרש״י דהבערה שלא לצורך היא דחזיל לטעמיה דמתחלת שבע השבתתו בכל דבר וכך מפורש בפרש״י פרק כ״ש אהא דתניא אין לשין את העיסה ביין שמן ודבש ואם לש ר״ג אומר תשרף מיד דכתב רש״י ובמועד קאמר ולא בי״ט דהבערה שלא לצורך היא עכ״ל דאלמא דאפילו בדאיכא איסור דאורייתא דבל יראה דהא עיסה זו שנילושה בי״ט לא היתה בכלל הביטול אפ״ה אין לשורפה דכיון דמתחלת שבע השבתתו בכל דבר לרש״י א״כ אסור לשרפו דהבערה שלא לצורך היא ונראה דהי״ל

ליים ולא ישליכנו שם שלם (ג) וכ״כ הרמב״ם ז״ל ובעל העיטור ואף ר״י לא קאמר דוקא בשריפה אלא שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר ופירש״י שלא בשעת ביעורו הוא שעה ששית אז הוא דוקא בשריפה ובשעת ביעורו הוא מכאן ואילך ור״ת פירש איפכא שעת ביעורו הוא שעה ששית ואז השבתתו בכל דבר (ג) ומשם ואילך דוקא בשריפה ולפ״ז אפילו לרבי יהודה א״צ לשורפו שרוב העולם מבערין קודם סוף שש כתב א״א הרא״ש ז״ל דאפילו לרש״י בשעה חמישית השבתתו בכל דבר כיון שמותר בהנאה ואינו נראה כן מפירושו שהוא פי׳ דלר׳ יהודה אפילו יוצא בשיירא הוא דוקא בשריפה וכששורפו בשעת איסורו לכ״ע אסור ליהנות בו לכך טוב לעשות לו מדורה ולשורפו בפני עצמו (ג) אבל ליהנות באפרו אחר ששרפו זה תלוי בפלוגתא דר״י ורבנן לרבי יהודה שהוא בשריפה מותר דקיימא לן כל הנשרפין אפרן מותר ולרבנן אסור דכל הנקברין אפרן אסור ואם בישל בו תבשיל או אפה בו פת לר״י שאפרו מותר אין התבשיל או הפת אסורין אלא אם כן נאפה הפת ונתבשל התבשיל בעוד גוף החמץ קיים או הנהלים לוהשות אבל אם כבו מותרין ולרבנן שאפרו אסור אסורים בכל ענין והרמב״ם ז״ל כתב כתם ואם אפה בו פת או בישל בו תבשיל אסורין והוא הולך לשיטתו שפוסק כחכמים:

תמו המוצא חמץ בביתו אם הוא בהול המועד יוציאנו (א) מיד ואם הוא י״ט יש אומרים א שיכפה עליו כלי עד הלילה שיוציאנו אבל בי״ט אינו יכול לטלטלו כדי להוציאו ולא מיבעיא אם ביטלו שאין כאן איסור דאורייתא בשהייתו פשיטא שאינו יכול לטלטלו אלא אפילו לא ביטלו שיש בו איסור דאורייתא אפ״ה לא יוציאנו כיון שאינו יכול לבערו כדינו דהיינו בשריפה

ומ״ש לכך טוב לו לעשות מדורה וכו׳ אי בשורפו בשעת איסורו קאמר תימא דלא הל״ל לכך טוב אלא לכך צריך ולפיכך כ״ל דבשורפו שלא בשעת איסורו ומותר ליהנות בו טוב לעשות לו מדורה ולשורפו בפני עצמו ולא יהנה ממנו בשעת שריפה דחייסינן שמא גם כשישרפנו בשעת איסורו יהנה ממנו (ב) אבל ליהנות באפרו אחר שרפו זה תלוי בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן דלעיל דלר׳ יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה אפרו מותר ולרבנן דאמרי אף מפרר וזורה לרוח או מטיל ליס אין לו דין הנשרפין אלא דין הנקברין שאפרן אסור כדאיתא בכוף תמורה (לד.): **ומ״ש** ואם ביטל בו תבשיל או אפה בו פת בפרק כל שעה (כו:) אסיקנא שאם אפה פת בעצים דאיסורי הנאה הפת אסורה ובביטלה ע״ג גחליס פליגי חד אמר שאם הם עוממות מותר ואם הם לוחשות אסור וחד אמר לוחשות נמי מותר כתב הרא״ש ועכדינן לחומרא והא דשרי בעוממות לדברי הכל דוקא בקליפי ערלה ובקשין של כלאי הכרם משום דדינן בשריפה וקי״ל כל הנשרפין אפרן מותר אבל בחמץ בפסח קי״ל כרבנן דאמרי מפרר וזורה לרוח והוו בכלל הנקברין שאפרן אסור וכ״ש הגחליס ה״ר יונה ז״ל עכ״ל: **ומ״ש** והרמב״ם כתב סתם ואם אפה בו פת וכו׳ איני יודע למה כתב עליו שכתב סתם שדבריו מבוארים הם שהרי כתב בפ״ג וז״ל אם שרפו משעה ששית ולמעלה הואיל והוא אסור בהנאה הרי זה לא יסיק בו תנור וכיריים ולא יבשל ואם בישל או אפה אותה הפת ואותו התבשיל אסור בהנאה וכן הפחמין שלו אסורין בהנאה הואיל ושרפו אחר שנאסר בהנאתו:

תמו המוצא חמץ בביתו אם הוא בהול המועד יוציאנו מיד ואם הוא י״ט יכפה עליו כלי וכו׳ בפ״ק (ו:) א״ר יהודה אמר רב המוצא חמץ בביתו בי״ט כופה עליו את הכלי ופירש״י כופה עליו את הכלי דהא לא חזי לטלטולי ואפוקי ומיהו בכל יראה לא עבר דהא בטליה בלביה מאתמול אלא

דרכי משה

תמה (א) וכ״כ הרא״ש בתשובה א״צ לשרוף ההמץ אלא נותנו לעו״ג או זורקו לכלבים דאין חמץ טעון שריפה אלא לאחר שנאסר עכ״ל. כתוב בא״ז דמותר להפקיר חמצו קודם זמן איסורו ע״מ לזכות בו אחר הפסח ובלבד שבשעת הפקר יפקירו לגמרי בלא תנאי ולא חיישינן שמא אתי לאשהוויי בלא הפקר ומשמע שם אע״ג דאין הפקר פחות כג׳ יכול להפקירו בפני אוהביו שבטוח בהן שלא יטלו מה שמפקיר או שיפקירו ויניחו בשוק בזמן שאין ב״א שם ונראה דאין לסמוך אהוראה זו וקולא גדולה הוא ואע״ג דבספר א״ז הביא ראיות לדבר מן הירושלמי מדלא כתבו שאר הפוסקים ש״מ דס״ל דלאו הלכתא היא ועוד שאף הא״ז בעצמו כתב לבסוף וז״ל ומותבינן אסברתן מהא דאמרינן המצן של עוברי עבירה מותר מפני שהן מחליפין פירוש דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ואי איתא דמהני הפקר הואיל ומהדרי אהיתרא היה להם להפקיר אע״ג שהיה בדעתן לחזור ולזכות בו אחר הפסח דהא כה״ג שרי עכ״ל ומהרי״ל כתב דאף קודם זמן איסורו יש לחוש לשורפו משום גזירה שמא יעשה כן לאחר זמן איסורו וכ״ה בתוספות עכ״ל וע״ל סימן תל״ב אם לא מצא חמץ כשבדק ישרף הכלי ובמרדכי ריש פסחים ושמעתי על ריב״א שהיה רגיל לשהות פרוסה א׳ עד תחלת שעה שביעית כדי לקיים ביעור כדברי רש״י דפירש דשעת ביעורו הוא בתחלת ז׳ ופליאה היא בעיני דמפני ברכה דביעור שאינו אלא מדרבנן היה סומך על השעות לעמוד בספק השביתו עכ״ל ועיין במהרי״ק שורש קע״ח מאי ברכה שייכא לגבי ביעור: (ב) ואיני מהולק עליו לענין דינא אלא דעיקר הקושיא ליתא דלכך טוב דקאמר קאי אלעשות מדורה בפ״ע אע״פ שהיה אפשר לשורפו אצל מדורה שמבשל אצלה ואפ״ה היה יכול ליזהר שלא ליהנות מאפר של חמץ ולכך קאמר דטוב לעשות לו מדורה בפ״ע דאז יובל להשמר מליהנות ממנו כנ״ל:

תמו (א) פי׳ וישרפנו אבל הוצאה ל״מ אחר זמן איסורו כמ״ש לעיל סימן תמ״ה ומ״ש בהול המועד יוציאנו משמע הא בי״ט אסור ולא כב״י שכתב בשם א״ח דבי״ט שני שהוא מדרבנן מותר לטלטלו ולזורקו או לשורפו עכ״ל:

וכתב

פרישה

מדעתייהו רש״י ומיירי בשאר ימים ונכרות במקום שהספינות הולכות שם אבל ביום המלא אליבא דכ״ע א״ל שמיקה אפילו בע״ז כמ״ש התוס׳ פרק כל שעה ד׳ כ״א סוף ע״א ולא מם דבינו לכתוב דין ליס המלא משום דפירש״י ליס המלא אין הספינות עוברות שם ואין מצוי שילך אדם שמה בשביל זה לא משש לכתבו וכ״כ ב״י בי״ד ס״ם קמ״ו ע״ש אבל בשאר ימים הוא משליך בשסולך בספינה. ולא כב״י דכתב דבשמשליכין ממן ביס המלא נמצא שהוא קרוב למקום ישוב וצריך לפרר גם שם ע״ש:

(ב) וכ״ב הרמב״ם ו״ל פי׳ גם הרמב״ם ספק דאין צריך שריפה אבל הרמב״ם מילק וכ׳ דדוקא בחמץ קשה צריך פירור בזריקה ליס וב״י דחק ליישב ע״ש:

(ג) ומשם ואילך דוקא בשריפה כיון דאיסורא דאורייתא יליפין מנותר שדינו בשריפה

(ד) אבל ליהנות באפרו כו׳ דכל הנקברין אפרן אסור ואף שלרבנן מינם נקברים אלא מפרר וזורה לרוח קאמרי מ״מ כל שאינו נשרף וכלה גופו מן העולם בכלל נקברים הוא וע״ש בגמרא ד׳ כ״ז ובמשנ״ל ד׳ קכ״ד ע״ד וכ״ע דאמאי דקי״ל כר״ת לשרוף חמץ גם בפסח קומרא דאתי לידי קולא הוא דאילו לרש״י דזה מיקרי זמן ביעורו והשבתתו בכל דבר אפרו אסור והשתא דנשרף אפרו מותר ואין לומר דגם לרבנן אם אמיר לשורפו מותר ולא קאמר דאפרן אסור אא״כ נקבר ולא נשרף דז״ל דבסדיא כתב הרא״ש גם הגחליס עוממות ו״ל בחמץ בפסח קי״ל כרבנן דאמרי מפרר וזורה לרוח הא בכלל כל המזכרים שאפרן אסור וכ״ש הגחליס הר״ר יונה ז״ל עכ״ל הרי לפניך דגחליס שהן נשרפין ואפ״ה כתב דאסורין בהנאה:

כיון

חידושי הגהות

תמו א ומה דכגי כאן בכפיית כלי ולעיל סימן ת״מ נתבאר דבעינן מהיצה גבוה י׳ שא״ה שהוא בבית כל ז׳ מש״ה צריך מחיצה אבל כאן שלא יהיה בביתו אלא עד הלילה

כגי

דהי"מ כ"ל דקאמר דקאמר צריך לכפות עליו את הכלי ולא יטלטלנו אפילו בלא ביטל לא יוציאנו ויטליכנו לנהר לרבי יהודה כיון דאינו יכול לבערו בשריפה כדינו **ס**"ל כר"ת דמתחלת ז' ואילך דינו בשריפה ואפ"ה לא ישרפנו בי"ט אפי' בלא ביטול משום דלא הותרה הבערה בי"ט אלא לצורך אוכל נפש ולא אמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אלא א"כ בדאית ביה צורך היום אלא שאינו לצורך אוכל נפש אבל שריפת חמץ ביום טוב דלית ביה צורך היום כלל אסור וגם אין להוציאו ולהטליכו לנהר דכיון דאין מקיים בביעורו מצוה דאורייתא כי אם מצוה דרבנן לא עדיף מצוה דרבנן זו לדחות איסור מוקצה שהיא ג"כ מדרבנן :

ומ"ש ה"ר יחיאל דבלא ביטלו כיון שהוא איסור דאורייתא' שרי לשרפו כדינו ביום טוב דאמרינן מתוך כו' פירוש בביטלו לא אמרינן מתוך כיון שאין מצוה בשריפתו ד"ת ואף על פי דהטלכות יום טוב מבואר דאף במצוה דרבנן אמרינן במתוך אפילו הכי הכא דאיכא נמי איסור מוקצה דאמרינן מאי אולמיה הך מצוה דרבנן לשורפו בביטלו מאיסור טלטול מוקצה מדרבנן ולדחות זה מפני זה ועוד דשב ואל תעשה עדיף וכך היא דעת ריב"א בהג"מ וכ"כ הסמ"ג והסמ"ק ומטעם מתוך וכו' למאי דפסקו כר' יהודא דלהר"ן דפסק כחכמים נמי שרי לבערו ביום טוב כדינו בלא ביטלו וכמ"ש לעיל לדעת פירש"י . ומ"ש הר"ן אהיכא דביטלו וביום טוב לא מצו למישרפיה לאו דוקא למישרפיה דהוא הדין לפרר ולרות לרוח נמי לא מצי משום איסור מוקצה : **לשון** הרמב"ם בפ"ג י"ד שחל להיות בשבת אחר ארבע שעות כופה עליו כלי וכו' ור"ל דמתחלת חמישית דאסור באכילה חל עליו איסור מוקצה דכיון שמקצה דעתו שלא לאכלו ה"ל כעני' ואבנים שאסורים בטלטול אבל דבינו כתב אחר חמש שעות סבירא ליה דבשעה ה' דמותר בהנאה ליתנו לאחרים אינו אסור בטלטול אלא בדוקא בתחלת שעה ששית דאסור בהנאה ה"ל מוקצה וכן נראה עיקר ואפשר דברמב"ם איכא ט"ס וצריך להגיה אחר ה' שעות . עוד כתב הרמב"ם דבמולא חמץ ביום טוב ולא ביטל וכופה עליו כלי ואף על גב דפוסק כחכמים ויכול לפרר ביום טוב דאינו אב מלאכה מכל מקום איכא משום טורח ביום טוב כמ"ש לעיל בסימן תמ"ד סוף סעיף ב' והא דאיתא בפרק אלו עוברין בעובדא דזונין דהיו מבערין חמץ בי"ד שחל להיות בשבת מפרש הרמב"ם דהיינו ליתנו לאחרים או להטליכו לנהר אבל לפרר ולזרות לרוח אסור בשבת וי"ט אלא כופה עליו כלי אם אי אפשר ליתנו לאחרים וכו':

פסק קמח שירדו עליו גשמים ביום טוב ונתחמץ צריך לשורפו לרבי יהודא ביומו מיד אפילו ביום טוב ראשון כיון שלא היה חמץ זה בכלל הביטול ולחכמים משליכו בנהר וכן מוהגין העולם ותבשיל שנמצא בו חטה בשבת או ביום טוב ישהנו עד חש"מ ואינו מבערו אפילו ביום טוב שני וחטה שנמצא בתבשיל בשביעי של פסח אפילו לר' יהודה ישליכנו לנהר ועל ידי פירור מאי דאפשר דאם ישהנו עד שיכנס יום האחרון הרי הוא מותר ונמצא שהאיסור חוזר להיתרו וכן כשנמצא חטה ביום האחרון ישהנו עד הלילה ומותר אפילו באכילה אבל במולא חמץ ביו"ט אין לחלק בין ראשון לאחרון דאם לא ביטל ישרפנו מיד ואם שטהגיס האידנא שהכל מבטלין יכפה עליו כלי אפילו מצאו ביום אחרון ולמולאי יום טוב ישרפנו כיון דהחמץ בעיניה ובתשובה האריכתי לבאר כל זה עכ"ה :

תמז חמץ בפסח וכו' עיין בא"ח ס"ס הרא"ש והר"ן בפרק כ"ש ובפרק בתרא דע"ז ובתשובת הרשב"א סימן ל' וסימן ל"ג . כתב בכמ"ג דשומן

בשריפה לר' יהודה וכן הדין בחמץ שנשאר בביתו בי"ד שחל להיות בשבת אחר ה' שעות ואחי הר"י ז"ל כתב שיכול לשורפו בי"ט (ה) כיון שיש קצת מצוה בשריפתו אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דלכך אם לא ביטלו יוציאנו וישרפנו כדי שלא יעבור עליו במזיד ב שעד עתה לא עבר עליו אלא בשוגג וכ"כ בספר המצות ואם מצא פת ואינו יודע אם הוא חמץ או מצה מותר אפילו באכילה דאזלינן בתר בתרא ובסוף נשתמשו מצה בבית . ואם הוא מעופש הרבה שא"א לו להתעפש כ"כ משנכנס הפסח אז ודאי הוא חמץ ואם עברו מימי פסח שנוכל לתלות שנתעפש משנכנס הפסח עד עתה תולין להקל אפילו הוא מעופש הרבה שאנו תולין לומר כל יום אפה פת חם ונתנו עליו ולכך הרבה להתעפש :

תמז חמץ בפסח הסכימו רוב המפרשים (ה) שאוסר תערובת בין במינו בין שלא במינו במשהו חוץ מבשאלתות שפוסק בנותן טעם ואין נוהגין כן וכתב הראב"ד דבמשהו אינו אוסר בהנאה אלא באכילה ורב אלפס כתב שאוסר אף בהנאה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ודוקא בתוך הפסח אבל מו' שעות ולמעלה עד הלילה הוי כשאר איסורין (ג) לרש"י במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם ולר"ת בין במינו בין שלא במינו בנותן

מלא משוס שלא ישכח ויאכלנו צריך כפיית כלי וכתב הר"ן ולמולאי י"ט שורפו וכי"ט לא מצי למשרפיה אף ע"ג דקי"ל מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך הני מילי היכא דאיכא צורך היום קצת אבל הכא ליכא דהא נפק ידי חובתו בביטול ואע"פ שדין זה פשוט בגמרא כתב רבינו י"א שיכפה עליו **כלי** מפני מ"ש בסוף דאפילו לא ביטלו לא יוציאנו שזה אינו מפורש בדברי רב יהודא דהא סתמא קאמר המולא חמץ בי"ט כופה עליו כלי ויש מפרשים דאפילו בלא ביטלו מיירי ואחיו ה"ר יחיאל מפרש דדוקא בביטלו מיירי אבל אם לא ביטלו ישרפנו וכן כתב הגהות מיימוניות וכ"כ מדברי רש"י והר"ן אבל ה"ה כתב בפ"ג שדעת הרמב"ם לפי הגראה לפרשה אפילו בלא ביטול ובדעת י"א : **כתוב** בא"ח והאי י"ט דוקא ראשון אבל שני שהוא מדרבנן מותר לטלטלו ולזורקו או לשורפו עכ"ל : **ומ"ש** כדי שלא יעבור עליו במזיד כלומר לא תימא שבר עבר עליו בבל ירא ובל ימצא ומעתה או שישרפנו או שיניחנו הכל שוה שאף ע"פ שישרפנו אינו מיתקן בכך מה שעבר ואע"פ שיניחנה אינו מוסיף איסור על איסורו דליתא שאם יניחנו מוסיף איסור על איסורו הוא שעד עתה לא עבר אלא בשוגג ועכשיו יעבור במזיד כלומר שמאחר שהוא יודע שיצא ברשותו ומניחו הויב כמזיד :

ומ"ש אם הוא בא"ה יוציאנו וגם מ"ש עד הלילה שיוציאנו אינו יודע מה צורך להוציאו דבהולאה מרשותו לחוד משמע דלא סגי עד שיבערנו מן העולם וכשהוא שורפו אפילו ברשותו שפיר דמי וא"כ למה כתב רבינו שיוציאנו ואפשר דיוציאנו דקאמר פירוש יוציאנו מן העולם ע"י שישרפנו א"כ לפירש"י דשעת ביעורו היינו משעה שעת ואילך וכיון דבשעת ביעורו השבתתו בכל דבר משמע לרבינו דה"ה דבמולא מרשותו סני ודלא כדברי הגהות מיימוניות שכתבתי בסימן שקודם זה : **כתוב** בהג"מ פ"ד לשון רבינו שמחה מן הירושלמי גגו של עכו"ם שהיה סמוך לגגו של ישראל ונתגלגל חמץ מגגו של עכו"ם לגגו של ישראל הרי זה דוחפו בקנה פירוש משוס דלא בדילי ממנו אסור לטלטלו בידו דילמא אתי למיכל מיניה עד כאן לשונו וכתוב בתה"ד שהטעם מפני שאין הישראל בא לבערו אלא לדוחפו מרשותו שהרי אינו שלו ואינו חייב לבערו אז הייסינן דילמא אתי למיכל אבל הכא שהוא שלו אם רוצה לבערו לא הייסינן דילמא אתי למיכל מיניה כדקאמר בכרק קמא דפסחים (יא :) הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל קא אכיל מיניה בתמיה עכ"ל וז"ל הריב"ש בתשובה חמץ של עכו"ם דבר ברור הוא שאסור לטלטלו בשבת או בי"ט שכל הדברים האסורים באכילה אפילו מדרבנן אסור לטלטלו בשבת כדאיתא בפרק אפנין (קכח) וה"ה לי"ט ואף בא"ה אסור לטלטלו דילמא אתי למיכל מיניה אלא א"כ מטלטלו כדי לבערו דאז לא אתי למיכל מיניה וכ"כ הרי"ץ גיאת גגו של עכו"ם שהיה סמוך לגגו של ישראל ונתגלגל חמץ מגגו של עכו"ם לגגו של ישראל הרי זה דוחפו בקנה ואם היה בשבת או בי"ט כופה עליו כלי עכ"ל הרי שאסור לטלטל חמצו של (ה) עכו"ם אפילו בחש"מ ואף להוציאו מרשותו ולהחזירו לגגו של עכו"ם לא התיר לטלטלו להדיא דילמא אתי למיכל מיניה ואם החמץ הוא בר"ה הרי הוא כשל הפקר וא"כ כ"ש שאסור לטלטלו שהרי יזכה בו בהגבהתו וה"ל חמץ שלו וקא עבר עליה :

ואם מצא בת ואינו יודע אם הוא חמץ או מצה וכו' עד סוף הסימן בפרק קמא דפסחים (ז :) : **כתב** המרדכי בפ"ק דפסחים שהטה הנמצאת בתרנגולת בפסח צריך כפיית כלי בי"ט כדי לשורפה בא"ה דקי"ל כר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה ולאחר איסורו דהיינו מו' שעות ולמעלה הוי בשריפה לפר"ת וה"ה בפסח :

תמז חמץ בפסח הסכימו רוב המפרשים שאוסר תערובתו בין במינו בין שלא במינו במשהו בפרק כל שעה (דף ל .) אסיק רבא הלכה חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור וכתבו הרי"ף והרא"ש ומדלא יהיב שיעורא למילתיה ש"מ במשהו וכן פסק הרמב"ם בפ"א מהלכות חמץ ומצה ובפט"ו מהלכות מ"א כתב שהטעם שהחמירו בו יותר מבשאר איסורין הוא משום דהוי דבר שיש לו מתירין והרא"ש כתב בפרק בתרא דע"ז דמשום דחמץ לא בדילי אינשי מיניה כולי שתא לפיכך החמירו עליו לאוסרו במשהו אפילו שלא במינו : **ומ"ש** רבינו חוץ מבשאלתות שפוסק בכ"ט הר"ן כתב שגם הר"ת והר"ז סבורין כן ומ"מ לא קי"ל כוותייהו לגבי כל איסור דבינותא ועוד שכתבו התוס' שלא עשה ר"ת מעשה להתירו בכ"ט וגם הרשב"א כתב בתשובה שכן הלכה רווחת ותורה יולא לכל ישראל שהוא בכל שהוא (ה) : **וכתב** הרא"ש דבמשהו אינו אוסר בהנאה אלא באכילה דברי הראב"ד כתובים בא"ח וכתבום הרא"ש והר"ן בפ"ב דע"ז וכתב הר"ן שכן דעת הרמב"ן והוא ז"ל כתב שאין דרכם ברור בעיניו : **ומ"ש** רבינו ורי"ף כתב שאוסר גם בהנאה ולזה הסכים הרא"ש הוא ג"כ בפ"ב דע"ז וכ"כ בהגהות מיימון פ"א בשם רשב"ם וכתבו עוד שיש לו פדיון להוליך דמי חמץ לאיבוד ומותר ליהנות אבל באכילה אסור דכוף טוף טעם חמץ הטעים (ב) :

כתב ה"ה בכפ"ד דע שדין תערובת חמץ הוא כדין שאר התערובות אלא שמה שאוסר בשאר תערובות פחות מס' אוסר בחמץ במשהו אבל אם בשאר תערובות לא היה צריך ס' אלא קליפה או נטילת מקום אף בחמץ כן ר"ל שאם בחס בלא רוצה די בקליפה שאם נגע בכר חמץ בכבר מצה ושניהם חמין ואין שם דבר המפעפע לא אסר אלא במקום מגעו בלבד לפי שאינו מבליע יותר וזה ברור כתבוהו המפרשים עד כאן לשונו . ובסימן תל"ז כתב רבינו כן בשם הרא"ש ועוד כתב שם כמה דינין בתערו:ת חמץ שהם רמוזים ליכתב בסימן זה : **ודוקא** בתוך הפסח אבל משש שעות עד הלילה הוי כשאר איסורין כ"כ התוס' פרק בתרא דע"ז (סו :) גבי פלוגתא דריחא אי מילתא היא וכ"כ הרא"ש בכרק

דרכי משה

תמז (א) וכתב המרדכי פרק כל שעה דף רכ"ה ע"ד דבכל מקום שיש בלא זה צד להתיר אע"פ שאנו מחמירין ואסרי' במשהו מ"מ בכה"ג סומכין אדברי שאלתות דפוסק שהוא בטל וע"ל סימן זה מדין נט"ל בפסח ודין אם ריחא מילתא היא בפסח עיין בי"ד סי' ק"ח כתבתי דינו : (ב) וכ"ה במרדכי ספ"ג דמס' עבודה זרה וכ"כ הר"ן פ' השובר במס' ע"ז דף שפ"א ע"ב דכל איסורי הנאה שאסורין תערובתן בהנאה בכל שהוא מוליך דמי האיסור לים המלח והשאר מותר בהנאה וכ"ה במהרי"ל בשם מהר"ש אבל במרדכי פרק כ"ש ע"ג נראה דמסקנתו דלא מהני ליה פדיון והכל אסור בהנאה וכ"פ בפסקי מהרא"י סימן קס"ד דחטה הנמצאת בתרנגולת שורפין הכל וכ"כ מהרי"ב בתשובה וכן המנהג וכ"כ המרדכי פ"ק דפסחים על התרנגולת שנמצאת בה הטה כו' ע"ש עד שלא בשעת ביעורו דוקא שריפה וכתב דאע"ג דהמנהג לאסור כולו בהנאה ולשרוף כל מאכל שנאסר במשהו מ"מ אין להחמיר בכלי שנשתמש בה להצריך שבירה בכלי חרס או להגעיל בשאר כלים אחר פסח וכן משמע בתו' פרק כל שעה גבי קדירות בפסח ובו' דאין חילוק בין שבלע החמץ בעודם היתר או איסור וע"ש דף ל"ו : (ג) וכן נוהגים להתיר קודם הפסח וע"ל ס"ס זה מדין נתינת טעמו לפגם בע"מ

דרישה

סי' תמו [ה] **עיין** מ"ש ב"י בסס תשו' הריב"ש ממלו של עכו"ם אפי' במש"מ וכתב בת"ס הטעם מפני שאין הישראל בא לבערו אלא לדוחפו מרשותו שהרי אינו שלו ואינו מייב לבערו אז הייסינן דילמא אתי למיכל מניה כדקאמר בפ"ק דפסחים הוא עצמו מחזר לשורפו מיכל קא כיל מניה בתמיה :

מדוכה

פרישה

סי' תמו (ה) **כיון** שיש קצת מצוה בשריפתו כו' הא דכתב קצת מצוה מע"ג דדינו ועיקר מצוה הוא בשריפה י"ל דר"ל קצת צורך י"ט בשריפה דכיון דדינו הוא בשריפה ומוטל עליו לשורפו הוי כאילו הוא קצת צורך י"ט ואמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך וק"ל :

סי' תמז (ה) **שאוסר** תערובתו כו' במשהו ומה שאינו אסור אלא בקליפה בשאר אסורים

חדושי הגהות

מגי בכפיית כלי (מהרל"ח) : ב צ"ע למה תלה הדבר במה שלא עבר עד עתה אלא בשוגג וכי אילו עבר עד עתה במזיד יעבור עוד וכי אמרינן למי שעבר עבירה שיהזור ויעבור ומ"ש הב"י שאילו עבר עד עתה במזיד אינו מוסיף איסור על איסורו במה שיניחנו גם זה אינו כי כל שעה הוא עומד באיסור בל יראה ואע"פ שכבר עבר מ"מ אם יניחנו כל שעה הוא עובר בבל יראה ומוסיף איסור על איסורו ואפשר לומר דמש"ה כתב ה"ר יחיאל שעד עתה לא עבר אלא בשוגג שאילו עבר עד עתה במזיד לא היינו מתירין לו שישרפנו אלא שיוציאנו מן הבית ואז אינו עובר עליו בבל יראה אבל מצות שריפה לא יקיים בי"ט דהא מ"ש שישרפנו היינו לפי דעת ר"ת שפירש שלא בשעת ביעורו הוא משעה ששית ואילך וטעמו משום דילפינן ליה מנותר כמבואר בתוספות ונותר גופיה אסרה תורה לשורפו בי"ט ולכן כתב דהואיל ועד עתה עבר עליה בשוגג אם כן שפיר יקיים מצות שריפה אפילו בי"ט מה שאין כן בנותר שעבר במה שהותירו עד הבוקר מ"מ דוחק הוא דמג"ל לחלק (מהרל"ח) :

בפרק כל שעה ז״ל וחמץ משש שעות ולמעלה אף על פי שלוקין עליו מן התורה כיון שאין בו כרת הרי הוא כשאר איסורין ובטל בס׳ וכ״כ שם המרדכי בשם סה״ת יש״ר והגהות מיימון בפ״א בשם סמ״ק ואין כן דעת הר״ן בפרק כל שעה אלא דמשש שעות ולמעלה קרי ליה רבא בזמנו וקאמר דהוי במשהו ודעת רבינו ירוחם בדעת התוספות והרא״ש ומיהו כתב דהיינו דוקא שלא עירבו במזיד אבל עירבו במזיד כגון שריך לעשותו ולתקנו עם חמץ כגון שלמור״י אסור אפי׳ אחר הפסח וצריך לבערו קודם הפסח וכבר כתב רבינו בסי׳ תמ״ב דין שלמור״י וה״ה כתב בפ״א שיש מי שכתב דלפי מ״ש הרמב״ם שהטעם שהחמץ בפסח במשהו משום דהוי דבר שיש לו מתירין ה״ה בנתערב ע״פ מו׳ שעות ולמעלה שהוא במשהו . כ׳ התו׳ בפ׳ גיד הנשה (לז.) נבי הא דאמר רבא אמרו רבנן בם בשם ר״ת דבשהיו מוצאים הטה בתרנגולת רותחת בפסח היה צריך להשהותה עד אחר הפסח :

ובפסח נמי לא אמרן דהוי במשהו אלא בשנתערב בתוך הפסח אבל אם נתערב קודם לכן ונתבטל בס׳ מותר ולא אמרינן דהוזר וניעור וכן שלמור״י אסור אפי׳ אחר הפסח וצריך לבערו קודם הפסח וכבר כתב רבינו בסי׳ תמ״ב דין שלמור״י וה״ה כתב בפ״א שיש מי שכתב דלפי מ״ש הרמב״ם שהטעם שהחמץ בפסח במשהו משום דהוי דבר שיש לו מתירין ה״ה בנתערב ע״פ מו׳ שעות ולמעלה שהוא במשהו . כ׳ התו׳ בפ׳ גיד הנשה (לז.) נבי הא דאמר רבא אמרו רבנן בם בשם ר״ת דבשהיו מוצאים הטה בתרנגולת רותחת בפסח היה צריך להשהותה עד אחר הפסח :

בנותן טעם ובפסח נמי לא אמרן דהוי במשהו אלא בשנתערב בתוך הפסח אבל אם נתערב קודם לכן ונתבטל בס׳ מותר ולא אמרינן דהוזר וניעור : וכן התיר רש״י בשר יבש וגבינה שנמלחו קודם הפסח דאפי׳ למ״ד במשהו ה״מ בעיניה אבל אם נתערב קודם לכן אינו אוסר אלא בששים וכ״כ בעל העיטור דוקא חמץ דאיתיה בעיניה (נ) אבל ניעול היוצא מדופנו של כלי לענין דבש ושמן של

הרא״ש בפרק כל שעה ז״ל וחמץ משש שעות ולמעלה אף על פי שלוקין עליו מן התורה כיון שאין בו כרת הרי הוא כשאר איסורין ובטל בס׳ וכ״כ שם המרדכי בשם סה״ת יש״ר והגהות מיימון בפ״א בשם סמ״ק ואין כן דעת הר״ן בפרק כל שעה אלא דמשש שעות ולמעלה קרי ליה רבא בזמנו וקאמר דהוי במשהו ודעת רבינו ירוחם בדעת התוספות והרא״ש ומיהו כתב דהיינו דוקא שלא עירבו במזיד אבל עירבו במזיד כגון שריך לעשותו ולתקנו עם חמץ כגון שלמור״י אסור אפי׳ אחר הפסח וצריך לבערו קודם הפסח וכבר כתב רבינו בסי׳ תמ״ב דין שלמור״י וה״ה כתב בפ״א שיש מי שכתב דלפי מ״ש הרמב״ם שהטעם שהחמץ בפסח במשהו משום דהוי דבר שיש לו מתירין ה״ה בנתערב ע״פ מו׳ שעות ולמעלה שהוא במשהו . כ׳ התו׳ בפ׳ גיד הנשה (לז.) נבי הא דאמר רבא אמרו רבנן בם בשם ר״ת דבשהיו מוצאים הטה בתרנגולת רותחת בפסח היה צריך להשהותה עד אחר הפסח :

ובפסח נמי לא אמרן דהוי במשהו אלא בשנתערב בתוך הפסח אבל אם נתערב קודם לכן ונתבטל בס׳ מותר ולא אמרינן דהוזר וניעור כ״כ הרא״ש בפרק כל שעה וחמץ משש שעות ולמעלה הרי הוא כשאר איסורין ובטל בס׳ ומותר אף בפסח כיון שנתבטל קודם הפסח וכ״כ שם המרדכי וכ״כ הגה״מ בפ״א בשם סמ״ק וכ״כ סמ״ג ואף ע״פ שכתבו הגהות שיש אוסרין נראה שהם סוברים כדברי המחירין (ד) וכתוב בת״ה סימן קי״ד שמנהג פשוט הוא להתיר לח אלא שנתבטל קודם הפסח שאינו חוזר וניעור בפסח וכתב עוד בשם סמ״ג דקמחא מתערב יפה דמיקרי לח אלא . וכתבו הגהות ומהלי טעמא יש להתיר הטה שנמלחת במלח אפוייה בערב הפסח או בתרנגולת צלויה או מבושלת מיהו אם חזרו וממו המלח או התרנגולת בפסח בעוד שהטה בתוכה אסורה דהוזרת ונוקמת טעם בתוכה בזמנו דהוי במשהו כיון שהטה עודנה בתוכה ומיהו מהימוס דכלי שני אין לחוש אבל אם הכירו ממה ואחר כך חממוה בי״ט שרי כיון דכבר נתבטל מעי״ט שוב אינו חוזר וניעור עכ״ל (ה) : **ומה** שכתבו דהוזרת ונוקמת טעם בתוכה בזמנו דהוי במשהו דמלי מיריה במינו אפילו שלא במינו הוי במשהו ונראה להגיה בזמנו במקום במינו וכ״כ בכלבו אבל מדברי הרמב״ם בפ״ד נראה שאע״פ שנתערב כמה זמן קודם הפסח אסור לאכלו בפסח לפי שהוא חוזר וניעור וכתב ה״ה שכן דעת הרבה מהגאונים והרי״ץ ז׳ גיאת ושבדבריהם דהוי לנהוג ולהחמיר ורבינו ירוחם כתב שכן הוא דעת הרשב״א ג״כ וכבר הזכיר רבינו בסמוך סברא זו בשם הרי״ץ ז׳ גיאת : **ומ״ש** רבינו וכן התיר רש״י בשר יבש וגבינה שנמלחו קודם הפסח וכו׳ כלומר שלא נבדק המלח מחמץ וגלח דקדקו במליחתם ליזהר מחימוץ כ״כ המרדכי בפרק כל שעה והגה״מ בפ״א בשם סמ״ק וכ״כ סמ״ג ואזדו לטעמייהו דבברי דכל שנתבטל קודם הפסח בס׳ אינו חוזר וניעור . ומיהו כתבו דשומן מהותך שהותך לפני הפסח אסור בפסח מפני המחבת שעושה בה תבשיל חמץ וכן פעמים שנשאר אחר הטיגון שמטגנין בו ריסולי״ש בשאר שומן במחבת ומחזירין אותו לשאר השומן אבל אם יודע שנהר מזה ויודע בודאי שהמחבת לא היתה בת יומא בעת שהתכו בו השומן מותר אפילו למאן דאסר טתן טעם לפגם בפסח מ״מ זה הפגם נתינת טעמו היה קודם הפסח ומיהו דוקא שבעת התכת השומן היה נזהר שהיה מהתכו לשם פסח אבל הותך בשאר אם הכירו לשם פסח מותר אפילו עשאוה בחמץ אע״פ שנתערב בו בדבר חמץ אבל אם נתערב בתוך הפסח אבל ניעול היוצא מדופנו של כלי לענין דבש ושמן של

דשומן מהותך אין להתיר אא״כ יודע שנזהר ממנו ויודע בודאי שהמחבת לא היתה בת יומא בעת שהתכו בו השומן אבל אם אם הותך בשאם אף על פי שאומר עתה בדי לי שלא היתה המחבת בת יומא מכל מקום אסור בפסח דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד ולאו אדעתיה עכ״ל . וב״י תמה דלמה לא התירו מטעם דכתם כלים אינן כ״י ותו דמ״ש מבשר מלוח שהתירו כל שנמלח קודם הפסח אעפ״י שנמלח בכתם כלים שהם בלועים מחמץ עכ״ל מיהו בשה״ת סימן כ״ה מבואר דאיסורו משום דאין יום שלא יעשה חמץ במחבת ונעשה הבלועה כ״י דוגמת דאמר בפרק דם חטאת דכל יום נעשה גיעול לחבירו ועוד דבכל יום מדיחין בה הקערות שמלאין חמץ וכו׳ אלמא דאסורו לפי שהמחבת אין הכתם

בנותן טעם ובפסח נמי לא אמרן דהוי במשהו אלא בשנתערב בתוך הפסח אבל אם נתערב קודם לכן ונתבטל בס׳ מותר ולא אמרינן דהוזר וניעור : וכן התיר רש״י בשר יבש וגבינה שנמלחו קודם הפסח דאפי׳ למ״ד במשהו ה״מ בעיניה אבל אם נתערב קודם לכן אינו אוסר אלא בששים וכ״כ בעל העיטור דוקא חמץ דאיתיה בעיניה (נ) אבל ניעול היוצא מדופנו של כלי לענין דבש ושמן של

היא בחזקת שהיא בת יומא וכן כתב הר״ן בפרק אין מעמידין דבדבר שתשמישו תדיר חייבינן לב״י וגם הרמב״ן סבירא ליה הכי ואף על גב שהר״ן ז״ל חלק על זה לגבי מכל מקום כה״ת ס״ל כאינך רבוותא ותו אפשר דהר״ן לא חלק אלא אסכין דאינו ודאי שמשתמשין בו חמין בכל יום משא״כ במחבת דאין יום וכו׳ ומש״ה בבשר מליח כמכינן על כתם כלים אינן כ״י כיון דאינו ודאי שהשתמשו בו בחמין בכל יום כמו במחבת מיהו מדברי הרא״ש בתשובה נראה שאוסר בשר מליח שהרי כתב דבדגים מלוחים שאינן שרוין במים בחשכנו טהגים איסור ובצרפת נוהגים היתר אבל השרוין במים אסורין דכיון דחמץ בפסח במשהו אין לזלזל באיסורו וכ״כ רבינו בשמוך בשמו והטעם דאוסר השרויין במים קודם הפסח בעריבות הענו״ש נראה דס״ל דאע״ג דכתם כלים אינן נ״י מ״מ אין להתיר לכתחלה כ״ט לפגם בפסח וא״כ ה״ה בשר מליח ואע״ג דבפת של עכו״ם ה״ל דיעבד כיון שהתחיל הנאתו אם״ה בחמץ דאיסורו במשהו אסור אפי׳ התחיל הנאתו מיהו קשה דאין לאסור כ״ט לפגם לכתחלה אלא באיסור גמור אבל בחמץ דבשר והדגים המלוחים קודם פסח הטעם לפגם היתר היה ה״ל כ״ט בר כ״ט לפגם ולהיתירא מקמי שיגיע לכלל איסור דפשיטא דשרי לכתחלה ולכן נראה עיקר לדעת הרא״ש דבאיסור חמץ במשהו לא אמרינן כתם כלים אינן נ״י בין בכלים של ישראל בין בשל עכו״ם דהלכה כהרמב״ם אף בשאר איסורין כתם כלים של עכו״ם נ״י הן אעפ״י שהרא״ש חלוק עליו בזה כמ״ש בי״ד בסימן קכ״ב באיסור חמץ דחמיר מודה וזה שאמר דאין לזלזל באיסורו כלומר שאין לומר כתם כלים אינן נ״י להתיר לכתחלה באיסור חמץ כמו שמזלזלין בזה בשאר איסורין ולפ״ז בידוע שהכלי אינה נ״י מותר אפילו להרא״ש וזהו טעמו של העיטור דמסיק והמחמיר תע״ב דמן הכתם חייבינן שהכלי היה נ״י וכן נוהגים וכ״כ מהרש״ל קבלנו מאבותינו שלא לשרות בשר מלוח עכ״ל מיהו יש נוהגים היתר וכמ״ש לקמן בסי׳ תנ״א ס״י . ובבשר יבש וגבינה יבשה נראה להתיר אפילו נמלחו בכלי נ״י וגם היה כבוש בו מע״ל דהו״ל כמבושל משום דכשתייבש בטל הטעם והלך לו וכמ״ש סה״ת והסמ״ק והמרדכי להתיר אפילו חמץ גמור בנצק שנדבק בין הנסריס כשתייבש ומשם הבינו מהרא״י בש״ד דאיה ליבישות הכחל שהוא כל׳ יום ולא ס״ל לחלק בין נצק שנותן טעם מחדש לכחל שכבר קיבל טעם החלב וא״כ כ״ש הוא להבינו דאיה מהך דנצק לחמץ עצמו שנתייבש דהטעם בטל והלך לו לאחר ל׳ יום וז״ש הרא״ש גבינה לחה אינה מותרת אלא לפי שאין עושין הגבינה בכלי חמץ בחמץ אלמא דגבינה יבישה מותרת אפילו עשאוה בחמץ מיהו עכשיו נוהגים לאסור אפילו גבינה יבישה דשמא נתערב פירורי חמץ בתוך הגבינה ואינו ניכר אבל בשר יבש ודגים יבשים דאין לחוש אלא לפירורי לחם שנדבק על פניו כשמדיחו יפה יפה סגי ונוהגים לשרותו בנהר או בכלים שהוכשרון לפסח

דשומן מהותך אין להתיר אא״כ יודע שנזהר ממנו ויודע בודאי שהמחבת לא היתה בת יומא בעת שהתכו בו השומן אבל אם אם הותך בשאם אף על פי שאומר עתה בדי לי שלא היתה המחבת בת יומא מכל מקום אסור בפסח דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד ולאו אדעתיה עכ״ל . וב״י תמה דלמה לא התירו מטעם דכתם כלים אינן נ״י ותו דמ״ש מבשר מלוח שהתירו כל שנמלח קודם הפסח אעפ״י שנמלח בכתם כלים שהם בלועים מחמץ עכ״ל מיהו בשה״ת סימן כ״ה מבואר דאיסורו משום דאין יום שלא יעשה חמץ במחבת ונעשה הבלועה כ״י דוגמת דאמר בפרק דם חטאת דכל יום נעשה גיעול לחבירו ועוד דבכל יום מדיחין בה הקערות שמלאין חמץ וכו׳ אלמא דאסורו לפי שהמחבת אין

ומה שכתבו דהוזרת ונוקמת טעם בתוכה בזמנו דהוי במשהו דמלי מיריה במינו אפילו שלא במינו הוי במשהו ונראה להגיה בזמנו במקום במינו וכ״כ בכלבו אבל מדברי הרמב״ם בפ״ד נראה שאע״פ שנתערב כמה זמן קודם הפסח אסור לאכלו בפסח לפי שהוא חוזר וניעור וכתב ה״ה שכן דעת הרבה מהגאונים והרי״ץ ז׳ גיאת ושבדבריהם דהוי לנהוג ולהחמיר ורבינו ירוחם כתב שכן הוא דעת הרשב״א ג״כ וכבר הזכיר רבינו בסמוך סברא זו בשם הרי״ץ ז׳ גיאת : **ומ״ש** רבינו וכן התיר רש״י בשר יבש וגבינה שנמלחו קודם הפסח וכו׳ כלומר שלא נבדק המלח מחמץ וגלח דקדקו במליחתם ליזהר מחימוץ כ״כ המרדכי בפרק כל שעה והגה״מ בפ״א בשם סמ״ק וכ״כ סמ״ג ואזדו לטעמייהו דבברי דכל שנתבטל קודם הפסח בס׳ אינו חוזר וניעור . ומיהו כתבו דשומן מהותך שהותך לפני הפסח אסור בפסח מפני המחבת שעושה בה תבשיל חמץ וכן פעמים שנשאר אחר הטיגון שמטגנין בו ריסולי״ש בשאר שומן במחבת ומחזירין אותו לשאר השומן אבל אם יודע שנהר מזה ויודע בודאי שהמחבת לא היתה בת יומא בעת שהתכו בו השומן מותר אפילו למאן דאסר טתן טעם לפגם בפסח מ״מ זה הפגם נתינת טעמו היה קודם הפסח ומיהו דוקא שבעת התכת השומן היה נזהר שהיה מהתכו לשם פסח אבל הותך בשאר אם הכירו לשם פסח אבל הותך בשאם אף על פי שאומר עתה בדי לי שלא היתה המחבת בת יומא מכל מקום אסור בפסח לפי שהוא חוזר וניעור כ״כ הרא״ש בפרק כל שעה וחמץ משש שעות ולמעלה הרי הוא כשאר איסורין ובטל בס׳ ומותר אף בפסח כיון שנתבטל קודם הפסח וכ״כ שם המרדכי וכ״כ הגה״מ בפ״א בשם סמ״ק וכ״כ סמ״ג ואף ע״פ שכתבו הגהות שיש אוסרין נראה שהם סוברים כדברי המחירין (ד) וכתוב בת״ה סימן קי״ד שמנהג פשוט הוא להתיר לח אלא שנתבטל קודם הפסח שאינו חוזר וניעור בפסח וכתב עוד בשם סמ״ג דקמחא מתערב יפה דמיקרי לח אלא . וכתבו הגהות ומהלי טעמא יש להתיר הטה שנמלחת במלח אפוייה בערב הפסח או בתרנגולת צלויה או מבושלת מיהו אם חזרו וממו המלח או התרנגולת בפסח בעוד שהטה בתוכה אסורה דהוזרת ונוקמת טעם בתוכה בזמנו דהוי במשהו כיון שהטה עודנה בתוכה ומיהו מהימוס דכלי שני אין לחוש אבל אם הכירו ממה ואחר כך חממוה בי״ט שרי כיון דכבר נתבטל מעי״ט שוב אינו חוזר וניעור עכ״ל (ה) : **ומה** שכתבו דהוזרת ונוקמת טעם בתוכה בזמנו דהוי במשהו דמלי מיריה במינו אפילו שלא במינו הוי במשהו ונראה להגיה בזמנו במקום במינו וכ״כ בכלבו אבל מדברי הרמב״ם בפ״ד נראה שאע״פ שנתערב כמה זמן קודם הפסח אסור לאכלו בפסח לפי שהוא חוזר וניעור וכתב ה״ה שכן דעת הרבה מהגאונים והרי״ץ ז׳ גיאת ושבדבריהם דהוי לנהוג ולהחמיר ורבינו ירוחם כתב שכן הוא דעת הרשב״א ג״כ וכבר הזכיר רבינו בסמוך סברא זו בשם הרי״ץ ז׳ גיאת : **ומ״ש** רבינו וכן התיר רש״י בשר יבש וגבינה שנמלחו קודם הפסח וכו׳ כלומר שלא נבדק המלח מחמץ וגלח דקדקו במליחתם ליזהר מחימוץ כ״כ המרדכי בפרק כל שעה והגה״מ בפ״א בשם סמ״ק וכ״כ סמ״ג ואזדו לטעמייהו דבברי דכל שנתבטל קודם הפסח בס׳ אינו חוזר וניעור . ומיהו כתבו דשומן מהותך שהותך לפני הפסח אסור בפסח מפני המחבת שעושה בה תבשיל חמץ וכן פעמים שנשאר אחר הטיגון שמטגנין בו ריסולי״ש בשאר שומן במחבת ומחזירין אותו לשאר השומן אבל אם יודע שנהר מזה ויודע בודאי שהמחבת לא היתה בת יומא בעת שהתכו בו השומן מותר אפילו למאן דאסר טתן טעם לפגם בפסח מ״מ זה הפגם נתינת טעמו היה קודם הפסח ומיהו דוקא שבעת התכת השומן היה נזהר שהיה מהתכו לשם פסח אבל הותך בשאר אם הכירו לשם פסח אבל הותך בשאם אף על פי שאומר עתה בדי לי שלא היתה המחבת בת יומא מכל מקום אסור בפסח לפי שהוא חוזר וניעור כ״כ הרא״ש בפרק כל שעה וחמץ משש שעות ולמעלה הרי הוא כשאר איסורין ובטל בס׳ ומותר אף בפסח כיון שנתבטל קודם הפסח וכ״כ שם המרדכי וכ״כ הגה״מ בפ״א בשם סמ״ק וכ״כ סמ״ג ואף ע״פ שכתבו הגהות שיש אוסרין נראה שהם סוברים כדברי המחירין (ד) וכתוב בת״ה סימן קי״ד שמנהג פשוט הוא להתיר לח אלא שנתבטל קודם ה

לפסח במים צוננין אבל לא בכלי חמץ לכתחלה ולמאי שכתבתי ניחא דהרי"ץ גיאת לא כתב לאסור אלא אלא מלב וגבינה דבדיעבד איכא לחוש לחמץ משהו ואינו ניכר ולא כהרא"ש דאתיר בגבינה ולפ"ז בשומן מהותך אפילו יודע בודאי בשעת התכה דהמחבת אינה ב"י אסור שמא נתערב משהו בתוך השומן ואינו ניכר והכי נקטינן דלא ככה"ת דמיקל בהא:

גבינה לחה בפסח וכו' פי' שנעשית קודם הפסח ולאכלה בפסח אבל לא כפי' ב"י דמיירי שנעשית בפסח דא"כ מ"ל לרבינו שהרא"ש חלוק ארי"ץ גיאת הלא אפשר דהרא"ש מודה לאסור בנעשית קודם פסח ולא שהרה אחמוץ דלא אתיר הרא"ש אלא היכא דנעשית בפסח עצמו בכלי חמץ בלון דכיון דבפסח ודאי שהרי בפירורי חמץ שלא יתערבו בהון הגבינה ועוד כאין שום חמץ ברשותו ואין לחוש אלא לפליטת חמץ הבלוע בכלי וכיון דאינה נעשית בחמץ מותרת אלא בע"כ דהרא"ש מיירי נמי בנעשית קודם פסח וכן הך דגים מלוחים מיירי בשרויים קודם פסח בעריבת חמץ-וכ"כ בפי' בכפר נדה לדרך ובתשובה המרכתי:

וזיתים שבשן וכו' משמע דמיירי בחתן קודם כניסתן ואפ"ה לא אמרינן דלא נאכר כי אם אחד או ג' שבלעו חמץ וה בטלים ברוב האחרים אבל אח"כ בהותו סכין והטעם דחוסשין שמא לא פלט הסכין כל טעמו בראשון ושני אינו כולם בלעו מן הסכין כל אחד מקצת טעם חמץ ולא היה בו ס' וכולם נאחרים ודלא כמ"ו האחרוך כלל ל"ח שכתב דדברי ר יהו הם בזיתים שנתתכו לאחר שנכבשו דהא תלמי אותם לגמן ובלל דמיירי בהו בעל התרומות ומהר"ם כשחתכן בלא נכבשו ודומיא דהכי זיתים ואיכא להקשות ממ"ש שבולי הלקט בלימוג"ש הנחתכים בסכין של עכו"ם דלא נאכרו אלא שנים הראשונים והם בטלים ברוב וכו' ומביאו ב"י בי"ד כי' ל"ו וכן פסק בהגהת ש"ע לשם וכאן לובר כל הזיתים ואפשר דבחמץ דאיסורו במשהו מחמריכן טפי מבשאר איסורים מ"מ אין הריכות הלימוג"ש כ"כ כך כלגון ובלל להפליע הבלוע בסכין אלא אית בהו קלת חריכות לבלוע שמנונית שעל הסכין שנתקנח בשנים הראשונים הן בטלות ברוב וכו' וכה"ג כתב בה"ו האחרוך כלל ל"ח ועוד נ"ל עיקר דאף בלימוג"ש יש לאסור כולם לדעת רבינו כנ"ל בזיתים מיהו העולם נוהגים היתר בתי לימוג"ש וכן פסק ב"י בש"ע בי"ד סימן ל"ו ואין למהות בידם כי שיש להם על מי

של עכו"ם בפסח וכן מליחת בשר שנעשה לפני הפסח ולא נזהרו במליחתו בטל הוא וכמה ימים נהג בו אדונינו איסור והמחמיר תבא עליו ברכה ע"כ. והרי"ץ גיאת כתב אמרו רבוותא (ג) חלב שחלבו ישראל קודם הפסח וגבינה הניקפת קודם הפסח ושמרה מחימוץ מותרים ואם לאו אסורין וא"א הרא"ש ז"ל התיר וזה לשונו בתשובה גבינה לחה בפסח מותרת אע"פ שנעשית בכלים של כל השנה ולא נזהר בה כיון שאין משתמשין באותן כלים בכל השנה בדבר חם אינן בולעים ואפילו אם שמשו בהם בדבר חם כיון שאין עושין בהן הגבינה בחמין אינו מפליט: וכתב עוד אסור לאכול דגים מלוחין השרויין במים בפסח והיבשים במקום שנוהגין לאכול אוכלין ובמקום שנוהגים שלא לאכול אין אוכלין (ט) ע"כ וזיתים שכבשן בשאר ימות השנה ולא נזהרו בהם לדעת בעל התרומות שאוכר צנון ובצל שחתכו אותו בסכין של עכו"ם אפי' אינו בן יומו מפני שמדמה אותו לקורט של חלתית דאמרינן חורפיה מהליא ליה לשמנוניתא והוה ליה כנותן טעם לשבח הכי נמי חורפיה דזית עושה אותו כבן יומו ולא שייך ביה ביטול דבכוליה סכין משערינן וא"כ חזרו הזיתים כולם חמץ וכן יראה מתשובת א"א הרא"ש שהשיב להתיר על ששאלוהו בצל (ד) שחתכוהו בפסח בסכין שנוררין בו הבצק מהעריבה כל השנה וכתב אפילו לספר התרומות שבדמה בצל לקורט של חלתית שאני הבא כיון שידוע שאותו סכין לא שמשו בחמין לא בלע דצונן לא מבליע ולא מפליט ע"כ הרי שלא התיר אלא משום שהסכין לא היה מיוחד אלא לצונן אבל בסתם סכין לא היה מתיר ומיהו ה"ר מאיר מרוטנבורק כתב על ההוא דספר התרומה לבי נוטה להתיר ואע"פ שאני מורה כספר התרומה אין נ"ל למהות ביד הנוהגין היתר ע"כ וג"ל דאפילו לדעת

דחמץ בפסח במשהו אין לזלזל באיסורו ע"כ משמע דמשום חומרא אסרם ולא מ"ם הדין ולפ"ז ס"ה לבשר יבש וגבינה שנמלחו קודם הפסח שהם אסורין מפני חומרת החמץ שאיסורו במשהו אלא שמתוך לשון רבינו שכתב סתם אסור לאכול דגים מלוחים השרויים במים בפסח משמע דמדינא אסר להו הרא"ש: ומה שכתב רבינו בשם רש"י להתיר בשר יבש וגבינה שנמלחו קודם פסח משום דכל שנתערב קודם לכן אינו אוסר אלא בששים יש לדקדק שאם אשים האיסור הוא מחמת הכלי שנמלחו בו הא בעינן שיהא בהיתר ששים כנגד כל הכלי ואין לך דבר שהוא בתוך הכלי שיהא בו ששים כנגד כל הכלי ועוד דאמאי נקט טעמא

רבינו ירוחם דכיון שבפסח עצמו הם בולעים מפליטת הכלי אסור אבל אם היו שרויים בפסח אף על פי שהרה אותם קודם לכן מותרים הם פליטת הכלי שנתערב כבר נתבטל קודם הפסח ומטעם זה התיר הביבשים אף על פי שנמלחו קודם הפסח ונראה שכן הוא דעת רש"י שהתיר בשר יבש ומדלא כתב בשר מלית משמע דלא התיר אלא דוקא ביבש אבל לא בשרוי במים בתוך הפסח ולפ"ז מרקחות העשויים קודם הפסח מותרין ואפי' בשלם בכלים שדרכן לבשל בהם חמץ וכ"כ רבינו ירוחם וחמץ שנתערב קודם פסח בטל בס' ומותר באכילה אפילו בפסח מאחר שנתבטל קודם הפסח ועל זה אנו סומכין לאכול מרקחות שנעשו קודם הפסח (י) ובשר מלוח שנמלחה קודם הפסח בכלי החמץ ומליח כרותח וכן גבינה מלוחה ודגים מלוחים אבל אם נמלחו בפסח בכלי החמץ או אלו הדגים שסורין העכו"ם במים בכלים שלהם בפסח אסורין ע"כ ומ"מ לדעת ההגהות א"א לומר כן שהרי הם אוסרין כל שאין אומר ברי לי שהמחבת לא היתה בת יומא ויש לתמוה עליהם דא"כ היאך התירו בשר מליח שנמלח קודם הפסח אע"פ שנמלח בסתם כלים שהם בלועים מחמץ ודוחק לומר שמחלקים בין פליטת כלי בשר מליח לפליטת כלי בשר המטונן או המבושל בו ולדעת הרא"ש אפשר לומר עוד דמיירי בדגים שנשרו במים קודם הפסח וטעמו משום דאע"ג דסבר דבשר מליח ודגים מלוחים אע"פ שהם שרויים במים קודם הפסח שרו מדינא דסתם כלים אינן בני יומן וה"ל נותן טעם לפגם וכבר נתבטל קודם הפסח מ"מ משום חומרת איסור חמץ כתב בתשובה להחמיר ולאסור דגים שנשרו במים קודם הפסח ולא מן הדין וכן מוכיח לשון התשובה שכתב באשכנז נוהגים איסור בדגים מלוחים וכ אותם שאינם שרויים במים ובארצות נוהגים היתר באותם שלא נשרו במים אבל השרויים במים אסורין בפסח כיון

של כל הנאה בכלי חרס אלא אם כן נתבטל בדבר אחר שאינו מאכל אדם ולא בדבר המאכל אדם אלא בדבר שאינו מאכל אדם אבל בדבר המאכל אדם אינו מתבטל אלא בדבר המאכל אדם אבל בדבר שאינו מ

מלא יין והוציאה משם ולקח לזמן מאותו היין ונתן בחביות אחרות שהיו חכרות מעט מהו לשתותו בפסח תשובה הגאונים כולם אסרוה בשתיה וראוי לחוש לדבריה׳ (יג) :

כתב סמ״ק בסימן רכ״א בשר שדורכין אותו במדוכות קודם הפסח מותר בפסח ואע״פ שהמדוכות מחומצות מחמץ שמערבין עם המוריים משום דהוי צונן ואין בו כח להפליט ואפילו אי פלט משהו בעלמא הוא דפליט ונתבטל קודם הפסח מידי דהוי אכריסין ובצלים שחתכן בסכין חולבת ונתנם עם בשר כדפירש רבינו ברוך :

כתב המרדכי בפרק כל שעה בחבית בעמים נותנין עיסה בשולים לדבק הנכרים מותר לשתות היין בכסח שטעם חמץ ביין כבר נתבטל קודם הפסח ובתוך הפסח אינו נותן טעם כיון שכבר הוקשה החמץ אבל כמוך לפסח ב׳ חדשים אם נתן עיסה בין השוליים אסור לשתות בפסח מאותו חבית לפי שעדיין העיסה רכה וגם בימי הפסח נותנת טעם תוך היין וכ״כ הגהות מיימון פ״א וכ״כ סמ״ג בסימן ע״ז ובתה״ד סימן קי״ז כתב בשם סמ״ק דדוקא נתן תוך שלשים יום אסור (יד) :

חמץ שנתערב ה׳ בשנים במלה ביבש כ׳ רש״י שמשליך א׳ וכו׳ בע״ז (עד.) תנן אלו אסורין ואוסרין בכל שהן יין וע״ז ועורות לבובין וכו׳ ופריך בגמרא (שם) תנא מאי קא חשיב אי דבר שבמנין קחשיב ליתני נמי חתיכת נבילה אי איסורי הנאה קחשיב ליתני נמי חמץ בפסח אמר רבי חייא בר אבא האי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה וליתני בכרות של בעה״ב לענין חמץ בפסח מאן שמעת דאמר לה ר״ע הא תנא ליה התם ר״ע מוסיף אף בכרות של בעל הבית ופי׳ רש״י תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה דאיכא תרתי לחשיבותא דחשיב איסור דידהו הוא דלא בטיל אבל חמץ פרוסה בפסח הואיל ואין דרכו למנות בטל ומשליך אחד מהם לנהר והשאר נותן לכלבו וכתב עליו הרא״ש ולא ידענא למה לא יהא תערובת חמץ מותר אף באכילה דהא דאמר חמץ במשהו היינו דבר לח המתערב דבמקום דהוי בשאר איסורין בנ״ט הוי חמץ במשהו אבל דבר יבש דבשאר איסורין חד בתרי בטיל ה״ה בחמץ בפסח וכן מוכחא שמעתין ולמאי דבעי רש״י להחמיר לאוכרו באכילה ה״ה נמי אסור בהנאה זמה שפירש ושליך אחד לא ידענא למה דתנן במסכת ערלה (פ״ב מ״א) הערלה וכלאי הכרם עולים באחד ומאתים ואין צריך להריס והא דצריך להריס בתרומה היינו משום גזל השבט ובסוף דבריו כתב תערובת חמץ בפסח שנתערב עם מינו מותר אפילו באכילה לענין תערובת ביבש ביבש אין חילוק בין חמץ בפסח לשאר איסורין דלא החמירו חכמים לאסרו במשהו אלא היכא דשאר איסורין בנ״ט וחמץ משום דלא בדילי מינשי מינה אסור במשהו כנ״ט בשאר איסורין אבל יבש ביבש אם אין דבר שבמנין כי היכי דבשאר איסורין חד בתרי בטיל ה״ה חמץ בפסח וכן מוכחא כל הסוגיא עכ״ל : **ויש** לדקדק בדברי רבינו שכתב כתם חמץ שנתערב באחד בשנים במלה ביבש כתב רש״י שמשליך אחד והשאר מותר בהנאה ה״ל לפרש דהיינו דוקא בכרוכת חמץ שנתערב עם פרוסת מצה אבל בכר של חמץ שנתערב עם בכרות מצה אפילו באלף לא בטיל וכדמשמע מדברי רש״י שכתבתי בסמוך וי״ל דלא כ״כ רש״י אלא משום דלא ליפלוג האי תנא אדר״ע אבל לדידן דלא קי״ל כר״ע לא שאני לן בין בכרות של בעל הבית לבכרות אבל הרי״ף כתב על משנה זו דאלו אסורין ואוסרין בכל שהן יין נסך וע״ז וכו׳ וליתיה להאי כללא דקי״ל דחמץ בפסח אסור ואוסר בכל שהוא ומשמע מדבריו דאפילו יבש ביבש קאמר דאוסר בכל שהוא וכן פירש ר״י וגם רבינו כתב בעור י״ד סימן ק״ט על תערובת חמץ יבש ביבש הרי״ף אוסר הכל אפילו בהנאה וגרסה שטעמו מפני שהוא דבר שיש לו מתירין ומפני כך אפילו יבש ביבש לא בטיל אפי׳ באלף או משום דסבר שלא התירו יבש ביבש חד בתרי אלא באיסורי נותנים טעמים אבל באיסורין שהחמירו בהם ביותר מנ״ט אין הפרש בין יבש לבלול וכמ״ש המרדכי בפרק כל שעה והרשב״א בת״ה : **ויש** א קיצור בדברי רבינו שכתב כתם חמץ שנתערב במלה ביבש כתב רש״י שמשליך אחד והשאר מותר וכו׳ וה״ל לפרש דהיינו דוקא בפרוכת חמץ שנתערבה עם פרוכת מצה אבל בכר חמץ שנתערב עם בכרות מצה אפילו באלף לא בטיל : **ונותן** טעם לפגם בפסח רשב״ם אוסר וכו׳ אמר לאו בנ״ט לא במשהו הא מדקתני כיפא זה הכלל כל שבהנאתו בנ״ט אסור כל שאין בהנאתו בנ״ט מותר מכלל דבנ״ט עסקינן ואם היו מבוקעות אסורו׳ וכתב שם הרא״ש י״א דכל איסורין שהן במשהו לא אמרינן בהו דנ״ט לפגם מותר דהא אין לך ביטול טעם יותר ממשהו באלף אפ״ה אסרו רחמנא וה״ה נמי נ״ט לפגם ומביאין סעד לדבריהם מכאן ומפרשים כן מכלל דבנ״ט עסקינן מדשרי שלא כדרך הנאתו דאי איירי באיסור משהו אפילו שלא כדרך הנאתו נמי אסור ולא נהירא דנהי דהחמירה בהם תורה לאוסרם במשהו מ״מ יש שם איסור עליהם אבל כשהוא פגום פקע איסורו כדילפינן מנבילה ועוד עיקר טעמא כריבא הוא דהיכן אסרה תורה במשהו במין במינו הם אפילו אחד באלף אין טעמו נפגם ולא נתבטל דמינו אינו פוגמו ואינו מבטלו אבל נ״ט לפגם מעיקרא שרי כי לא היה בו טעם ונשמעתין פריך מדסיפא בנ״ט מכלל דרישא נמי בנ״ט וכיפא הוי פירושא דרישא עכ״ל . וכ״ד התוספות שם להתיר נ״ט לפגם אפילו בדברים שאיסורן במשהו וגם המרדכי כתב בפרק כל שעה שריבי יהודה מפרי״ם הורה הלכה למעשה להתיר נ״ט לפגם בפסח והביא כמה גדולים שסודרים כן ואע״פ שג״כ הביא גדולים שחולקים בדבר מכל מקום רבו המתירים על האוסרים והרשב״א כתב בתשובה וז״ל כל שאיסורו במשהו אין הפרש בין נ״ט לפגם לנותן לשבח שאין מתירין נ״ט לפגם במה שאיסורן במשהו שאינו מחמת טעמו אלא מחמת חומר איסורו וכיון שכן מה לנו אם הוא לשבח או לפגם הא איכא איסור ובלבד שלא יהא כ״כ נפסד שיחזור כטפרא בעלמא דכל שנפסד כ״כ אין כאן איסור כלל ונ״ט לפגם שאמרו בפרק בתרא דע״ז אינו מגיע להפסד זה שהרי דינו דנ״ט אפילו חומץ לתוך הגריסין וכן קדירה שאינה בת יומא אין האיסור שבה נדון כטפרא בעלמא עכ״ל ולענין הלכה כיון דרבו המתירין הכי נקטינן (טו) :

וכתוב בת״ה דבמקום שאין מנהג ידוע יש להורות דהמיקל לא הפסיד והמחמיר תע״ב וגדול אחד נכתפק במקום שנהגו לאסור היכא דהוא משהו וגם נ״ט לפגם אי אסרינן דאיכא למימר דאפילו האוסרים מודים בהכי וחילוק זה איתא בתוס׳ פרק כל שעה (ל :) דקאמר דאע״ג דאין מבטלין איסור לכתחלה היכא דהוי לפגם וגם משהו מבטלין וגראה להוכיח קצת לענין נידון דידן דאין לחלק מדכתב המרדכי פרק כל שעה דחטים שנפלו לבור וכו׳ :

ולאחר הפסח בין במינו בין שלא במינו בטל בששים וכו׳ לרא״ש הסימן קמי דקאמר בחמץ שנתערב בתוך הפסח שאסור תערובתו במשהו ואתא לימר דכשנתערב לאחר הפסח בטל בששים ומ״ש שאם נתערב אחר הפסח הוא בטל הכי איתא בפרק כל שעה (ל .) אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו

דרכי משה

יותר מעת לעת . ומיהו יש לדחות דלא אמרינן כמבושל רק בדבר לח אבל בדבר יבש קשה כגבינה לא וכ״נ דבדבר לח שנשתהא בכלי מעת לעת אמרי׳ ביה כבוש כמבושל כמו בשאר איסורין ולקמן סי׳ תנ״א גבי הבית של שכר משמע דאין לחוש לזה : (יג) וג״ל טעמו משום דהיישינן שמא נשארו פירורין תוך היין בפסח ונותנים בו טעם בפסח : (יד) וכתב מהרא״י ז״ל בפסקים סימן קמ״ט דאם היה כזית במקום אחד אפילו נתנו ב׳ חדשים לפני הפסח הייב לבערו אם לא טהאו בטיט אבל פחות מכזית אינו חייב לבערו מאחר שהוא במקום העשוי לחזק כמו שנתבאר לעיל סימן תמ״ב : (טו) וכ״כ באגור דבאשכנז נהגו להתיר נט״ל וכתב המרדכי פרק כ״ש ע״ד עיסה שנפלה לבאר ודאי יהבא טעמא ומסתברא דלפגם הוא ותו דכל כה״ג כומכין אשאלתות דפסק חמץ בפסח בס׳ וא״כ היינו יכולין למימר דה״ה למאן דאוסר נט״ל מ״מ היכא שהיה ג״כ ס׳ יכולין לסמוך אשאלתות אבל מהרא״י כרב סי׳ קכ״ח דבמקום שנהגו איסור בנט״ל אין חילוק אפילו במשהו אכור אבל במקום דליכא מנהג כלל המיקל לא הפסיד והמחמיר תע״ב עכ״ל כן משמע בתשובת הרשב״א כימן תצ״ט וכבר ביארתי לעיל דקודם איכורו לכ״ע בנט״ל שרי וג״ל דה״ה לאחר שש בע״פ אם הוא לפגם שרי דמאחר דבטל בס׳ דינו כשאר איסורים ומותר ג״כ בנט״ל ודלא כדמשמע לקמן סימן תנ״ב בשם אבי העזרי אבל מדברי הרא״ש שם משמע כמ״ש. כתב מהרא״י ז״ל סימן קפ״ו יש ב״א נמנעים מלשחוק עם קארטין בפסח כי הם מנייר דבוק ע״י

פרישה

פסח המחיר דהא הרא״ש ס״ל נט״ל מותר גם בפסח כמ״ש בסמוך : (ה) התיר הכל אפילו בתערובות ומצאת שאר בשר עמה ע״ש : (ו) ולזה הסכים מ״א הרא״ש ג״כ ומה שהתיר באכילה אבל רב אלכס כתב דאסור כר״ש אפילו יבש ביבש בשמו׳ בי״ד סי׳ ק״ד וכן לעיל הגביהה מטעם לוקן דוקא וגם רש״י שכתב משום דנתבטל קודם לכן כי מו כדי להתיר נהגינן וכ״כ מ״ו בא״ו שלו בהג״ה בדין ל״ב ד׳ י׳ ומה תמצא ג״כ דין אם נמצא מעט על מפי למ״ד נט״ל אסור כמ״ש ב״י לעיל ועיין מ״ש לעיל ואפשר

חדושי הגהות

תמז א יש כאן מקום תימה דהא לעיל בסמוך יישב קושיא זו וכאן חזר לומר שיש קיצור בדברי רבינו ומצאתי בכנה״ג שכתב ליישב זה בישוב עוד קושיא דמנ״ל להב״י דלא קי״ל כר״ע אדרבה הרי הרמב״ם והטור בי״ד בפסקו כר״ע לכן כתב דמ״ש הב״י בתחלה הוא ליישב דברי הטור לדעת רש״י ועכשיו חזר לומר דלדידן דקי״ל כר״ע יש קיצור עד כאן דבריו ולבי עניות דעתי לא הבנתי כיון דמוכרח הוא לומר שיש קיצור בדברי רבינו מי הכרידו מעתה לדחוק בדעת רש״י ולהלק מיד הל״ל שיש קיצור וגם מדברי

ומיש אבל במזיד לא והר"י כתב אפילו נתערב מזיד ולא נהירא לא"א ז"ל וכתב עוד הר"י אם ביטלו בשונג קודם הפסח אי נמי בפסח כגון שלא היה יודע שהוא חמץ מותר ואם ביטלו במזיד קודם הפסח לכאורה נראה שהוא מותר כיון שביטלו קודם איסורו אבל אם ביטלו מזיד אדעתא דלשהייה אחר הפסח אסור ושאור כיון שהוא דבר המעמיד אפי' אם ביטלו בשונג אסור כיון דלטעמא עביד לא בטיל ע"כ ואיני מבין תוכן דבריו שאם הוא דבר שעוברין על תערובתו מאי נפקא מינה בביטולו הרי עובר עליו וראוי לקונסו ואם הוא דבר שאין עוברין עליו אפילו עירבו אדעתא דלשהייה שרי ב אלא כללא דמילתא כל דבר שאין עוברין על תערובתו יכול לערבו לכתחלה ולשהותו ודבר שעוברין עליו אפילו נתערב ממילא קודם הפסח צריך לבערו ואם לא ביערו אסור נתערב אחר הפסח בשונג בטל בס' במזיד אינו בטל:

תמה חמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר אפילו באכילה וכן פסק רב אלפס והלכות גדולות והכי איתא בשאלתות ובירושלמי וכן פסקו הגאונים ובעל העיטור כתב שאסור באכילה והאריך בענין וסוף דבריו ומן הדין עלינו להחמיר ממה שנוהגים עכשיו שישראל מקבל דורון חמץ של עכו"ם מן המנהה ולמעלה שנעשה חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה ולפיכך היה עלינו לגדור גדר ע"ב ומיהו א"א ז"ל אומר תקנה לזה שיאמר הישראל איני רוצה שיקנה לי רשותי ואז לא יקנה לו בע"ב (ה) ואפשר לומר אפילו בסתם ששתק ולא אמר כלום לא קניא ליה רשותיה כדאיתא בב"מ דהיתר ניהא ליה דליקני דאיסור לא ניהא ליה דליקני אם לא שיקבלנה מהעכו"ם או ביוצא בזה שניכר מתוך מעשיו שהפץ בו ושל ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אפילו א הניחו שונג או אנוס ואם מכרו או נתנו לעכו"ם

קודם

שעבר עליו הפסח לא מיתסר אלא משום דקנסינן ליה מפני שעבר בבל ירחה כל שעובר עליו בכלל הקנס הוא ולע"פ שהוא מעורב וכ"כ ה"ה בספ"ד שגרחה מדברי הרמב"ם ושכן כתבו קצת מפרשים אלא בדבר שאין עוברין על תערובתו אתא הר"י למימר שאם ביטלו במזיד אדעתא דלשהייה אחר הפסח אסור משום דלע"ג דשלא בזמנו איסורו הוא מעורבו כיון שעירבו על דעת להשהותו אחר הפסח הוי כמבטל איסור לכתחלה ומסור: כתב הגהות מיימון בפ"ח אם נתערבו חטים חמץ בשאר חטים כשרים ולא מודע עד לאחר הפסח אע"ג דקנסא קנים ר"ש מ"מ די לו בזה שיוליך הנאה לים המלח ומשמע דלשהייה אחר הפסח אסור ושאור כיון שהוא דבר המעמיד אפי' אם ביטלו בשונג אסור כיון דלטעמא עביד לא בטיל ע"כ ואיני מבין תוכן דבריו שאם הוא דבר שעוברין על תערובתו מאי נפקא מינה בביטולו הרי עובר עליו וראוי לקונסו ואם הוא דבר שאין עוברין עליו אפילו עירבו אדעתא דלשהייה שרי ב אלא כללא דמילתא כל דבר שאין עוברין על תערובתו יכול לערבו לכתחלה ולשהותו ודבר שעוברין עליו אפילו נתערב ממילא קודם הפסח צריך לבערו ואם לא ביערו אסור נתערב אחר הפסח בשונג בטל בס' במזיד אינו בטל:

תמה חמץ שעבר עליו הפסח מותר אפילו באכילה וכן פסק רב אלפס והלכות גדולות והכי איתא בשאלתות ובירושלמי וכן פסקו הגאונים ובעל העיטור כתב שאסור באכילה והאריך בענין וסוף דבריו ומן הדין עלינו להחמיר ממה שנוהגים עכשיו שישראל מקבל דורון חמץ של עכו"ם מן המנהה ולמעלה שנעשה חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה ולפיכך היה עלינו לגדור גדר ע"ב ומיהו א"א ז"ל אומר תקנה לזה שיאמר הישראל איני רוצה שיקנה לי רשותי ואז לא יקנה לו בע"ב (ה) ואפשר לומר אפילו בסתם ששתק ולא אמר כלום לא קניא ליה רשותיה כדאיתא בב"מ דהיתר ניהא ליה דליקני דאיסור לא ניהא ליה דליקני אם לא שיקבלנה מהעכו"ם או ביוצא בזה שניכר מתוך מעשיו שהפץ בו ושל ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אפילו א הניחו שונג או אנוס ואם מכרו או נתנו לעכו"ם

קודם

שעבר עליו הפסח לא מיתסר אלא משום דקנסינן ליה מפני שעבר בבל ירחה כל שעובר עליו בכלל הקנס הוא ולע"פ שהוא מעורב וכ"כ ה"ה בספ"ד שגרחה מדברי הרמב"ם ושכן כתבו קצת מפרשים אלא בדבר שאין עוברין על תערובתו אתא הר"י למימר שאם ביטלו במזיד אדעתא דלשהייה אחר הפסח אסור משום דלע"ג דשלא בזמנו איסורו הוא מעורבו כיון שעירבו על דעת להשהותו אחר הפסח הוי כמבטל איסור לכתחלה ומסור: כתב הגהות מיימון בפ"ח אם נתערבו חטים חמץ בשאר חטים כשרים ולא מודע עד לאחר הפסח אע"ג דקנסא קנים ר"ש מ"מ די לו בזה שיוליך הנאה לים המלח ויזהר שלא יחזור העכו"ם וימכרנו לישראל אחר כהגיה אחרת דלעבה בחיסת' עכ"ל ומשמע דלשהייה אחר הפסח אסור אבל אם ביטלו מזיד אדעתא דלשהייה אחר הפסח אסור ושאור כיון שהוא דבר המעמיד אפי' אם ביטלו בשונג אסור כיון דלטעמא עביד לא בטיל ע"כ ואיני מבין תוכן דבריו שאם הוא דבר שעוברין על תערובתו מאי נפקא מינה בביטולו הרי עובר עליו וראוי לקונסו ואם הוא דבר שאין עוברין עליו אפילו עירבו אדעתא דלשהייה שרי ב אלא כללא דמילתא כל דבר שאין עוברין על תערובתו יכול לערבו לכתחלה ולשהותו ודבר שעוברין עליו אפילו נתערב ממילא קודם הפסח צריך לבערו ואם לא ביערו אסור נתערב אחר הפסח בשונג בטל בס' במזיד אינו בטל:

תמה חמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר אפילו באכילה וכן פסק רב אלפס והלכות גדולות והכי איתא בשאלתות ובירושלמי וכן פסקו הגאונים ובעל העיטור כתב שאסור באכילה והאריך בענין וסוף דבריו ומן הדין עלינו להחמיר ממה שנוהגים עכשיו שישראל מקבל דורון חמץ של עכו"ם מן המנהה ולמעלה שנעשה חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה ולפיכך היה עלינו לגדור גדר ע"ב ומיהו א"א ז"ל אומר תקנה לזה שיאמר הישראל איני רוצה שיקנה לי רשותי ואז לא יקנה לו בע"ב (ה) ואפשר לומר אפילו בסתם ששתק ולא אמר כלום לא קניא ליה רשותיה כדאיתא בב"מ דהיתר ניהא ליה דליקני דאיסור לא ניהא ליה דליקני אם לא שיקבלנה מהעכו"ם או ביוצא בזה שניכר מתוך מעשיו שהפץ בו ושל ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אפילו א הניחו שונג או אנוס ואם מכרו או נתנו לעכו"ם

קודם

שעבר עליו הפסח לא מיתסר אלא משום דקנסינן ליה מפני שעבר בבל ירחה כל שעובר עליו בכלל הקנס הוא ולע"פ שהוא מעורב וכ"כ ה"ה בספ"ד שגרחה מדברי הרמב"ם ושכן כתבו קצת מפרשים אלא בדבר שאין עוברין על תערובתו אתא הר"י למימר שאם ביטלו במזיד אדעתא דלשהייה אחר הפסח אסור משום דלע"ג דשלא בזמנו איסורו הוא מעורבו כיון שעירבו על דעת להשהותו אחר הפסח הוי כמבטל איסור לכתחלה ומסור: כתב הגהות מיימון בפ"ח אם נתערבו חטים חמץ בשאר חטים כשרים ולא מודע עד לאחר הפסח אע"ג דקנסא קנים ר"ש מ"מ די לו בזה שיוליך הנאה לים המלח ויזהר שלא יחזור העכו"ם וימכרנו לישראל אחר כהגיה אחרת דלעבה בחיסת' עכ"ל ומשמע מדברי הרמב"ם אחר שהוליך הנאה לים המלח נמי אסור באכילה אלא מהכי הולכה לים המלח אלא להתיר בהנאה בלבד ולא ידעתי למה: כתב הריב"ש בתשובה חמץ נוקשה אפילו בעיניה אינו אסור בהנאה אחר הפסח שרי לא עבר עליו מן התורה והפיליו"ם חמץ גמור הם ואסור בהנאה אחר הפסח (טז):

תמה חמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר אפילו באכילה וכו' בפרק כל שעה (כח:) תנן חמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל אסור בהנאה וכתבו הרי"ף והרא"ש הא דקתני של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר בהנאה לאו למימרא דבאכילה אסור אלא משום דבעי למיתני של ישראל אסור בהנאה תנא גבי עכו"ם מותר בהנאה אבל מותר הוא אפי' באכילה וכתב עוד הרא"ש ובירושלמי אמר הא דקתני מתני' חמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר בהנאה במקום אלא נהגו לאכול פת של עכו"ם אבל במקום שנהגו מותר אפילו באכילה: מיהו מ"ה ז"ל אומר תקנה לזה וכו' בפרק כל שעה כתב וז"ל ועכו"ם שמניח לישראל דורון במועדי פסח סמוך לערב ומניחו בביתו יאמר הישראל שאין דעה שיקנה לו רשותו:

ומיש ואפשר לומר אפילו בסתם כו' סס דברי רבינו וכ"כ הרשב"א והוסיף עוד דאפילו ביום ראשון שהוא מדאורייתא אסור בהנאה אין אסור כשהיתה כפ"ג בתלמוד כשתמרת

דרכי משה

ע"י בצק וחששו לשרוף עמו על השלחן פן יפרר מעט על שולחן להוך מאכל ואם נפלו להוך מאכל אוכרים כשאר חמץ: (טז) כתב מהרי"ל על מפח שאכלו עליה בשבת בע"פ ונותנה לעכו"ם המנהג לנותנה לכובסה מיהו אם לא כבסה לית לן בה: ובהגדות

פרישה

סי' תמה (ה) ואפשר לומר אפילו בסתם כו' סס דברי רבינו וכ"כ הרשב"א והוסיף עוד דאפילו ביום ראשון שהוא מדאורייתא אסור בהנאה אין אסור כשהיתה כפ"ג בתלמוד כשתמרת

חדושי הגהות

הב"י הכא משמע דקאי גם כן לדעת רש"י לכן נראה דשגגת הדפוס הוא וצריך להעביר קולמוס מן ויש קיצור וכו' עד לא בטיל וכן מצאתי בהגהות הטור לאדמורה הרב הגאון אמתי מו"ה ישעיה ברלין נ"י: ב כתב מהרל"ח טעמא כיון שעירבו בשעה היתרא אין כאן משום ביטול איסור כלל ול"ד לעירבו אחר הפסח שכבר הוא אסור משום חמץ שעבר עליו הפסח ואין מבטלין איסור לכתחלה משא"כ בשעירבו קודם פסח ומסתברים דבריו עכ"ל: תמה א כ"כ הרמב"ם ויש להוכיח כך מהירושלמי שהביא רבינו בסמיך

בפ׳ כל שעה ישראל ועכו״ם שהיו בספינה וחמץ ביד ישראל הרי הוא מוכר לעכו״ם או נותנו לו במתנה וחוזר ולוקח ממנו אחר הפסח ובלבד שיתנהו לו במתנה גמורה ורשאי ישראל שיאמר לעכו״ם עד שאתה לוקח במתנה קח במאתים שמא אצטרך ולקח ממך אחר הפסח וכ״כ הרמב״ם בפ״ד וסייס בה אבל לא ימכור ולא יתן לו על חשבון ואם עשה כן הרי זה עובר על בל יראה ובל ימצא וכתב ה״ה מ״ש ואם עשה כן הרי זה עובר וכו׳ הוא כפי דעתו שכתב שהמבקיד חמצו ביד עכו״ם עובר בלאו וכבר נתבאר זה בסימן ת״מ : רבינו ירוחם כתב על תוספתא זו בשם בה״ג ובלבד שלא יעריב ואינו מבין דבריו דהא שרי ליתנו לעכו״ם במתנה ולחזור וללוקחו אחר הפסח ואין לך הערמה גדולה מזו ואפ״ה שרי מאחר שמוציאו מרשותו לגמרי ואפשר דשלא יעריב דקאמר היינו לומר שלא ימכור לו ולא יתן לו על תנאי וכתוב בת״ה סימן ק״ד מי שיש בידו עניני חמץ ורוצה לתתם לעכו״ם חוץ לבית במתנה גמורה ולותו העכו״ם הישראל מכירו ויודע בו שלא יגע בו העכו״ם כלל אלא יאמור לו עד לאחר הפסח ויחזור ויתנם לו ירוחם דשרי רק שיתנם לו במתנה גמורה בלי שום תנאי לו שימכרם לו מכירה גמורה בדבר מועט אבל מתנה ע״מ להחזיר לא מהני משום חומרא דחמץ כדאיתא בהג״מ בהלכות שבת ונראה מדברי בעל ת״ה בתשובה זו ובתשובה שקודם לה דלא מהני נתינת חמץ לעכו״ם אלא כהוא עכו״ם שמחוץ לבית : **והמיץ** שנמצא בבית ישראל אחר הפסח אוסר בירושלמי וכו׳ בברק כל שעה כתב הרא״ש וז״ל ישראל שמצא חמץ בביתו אחר הפסח מן הדין הוא מותר לכיון דבטלו לא עבר על בל יראה וליכא למקנסיה ובירושלמי פליגי בה דגרסינן התם הפקיר חמצו בי״ד אחר הפסח מהו רבי יוחנן אמר אסור ריש לקיש אמר מותר רבי יוחנן חייש להערמה ריש לקיש לא חייש להערמה כלומר שמא לא יפקירנו ויאמר הפקרתיו עכ״ל וידוע דהלכה כרבי יוחנן ומכני כך פתם רבינו וכתב אסור בירושלמי :

ומ״ש רבינו שבטל העיטור אסרו באכילה והתירו בהנאה אפשר שטעמו משום דס״ל דלא חיישינן שמא יעריס אלא מפני הנאה מרובה דהיינו הנאת אכילה אבל לא מפני הנאה מועטת דאם אינו אוכלו אע״פ שהיא נהנה ממנו הנאה מועטת היא ואפשר שאע״פ שרבינו עלה על דעתו טעם זה אלא הוכשר בעיניו והכי דייק ליטניה שכתב ואין טעם נכון לחלק וכו׳ דמשמע טעם יש אבל אינו נכון : **ועל** מ״ש ואוסר עוד בירושלמי להאכיל חמצו בפסח אפילו לכלב של הפקר וכו׳ מצאתי כתוב להאכיל בהמת חבירו חמץ שאינו שלו אלא מוצאו בתוך הפסח נראה דאסור כדדריש בירושלמי לא יאכיל חמץ אפילו לכלבים של הפקר ובאגודה נמי אסר ליתן בהמתו לעכו״ם להאכילה בימי הפסח וכן אסרתי בדגנשבור״ק משום דידוע שמאכיל אותה פסולת שכר אך כתבתי כשאינו ידוע התירו רבותינו מהרוא דפ״ה דע״ז (סי״ג .) דאומר אדם לפועליו וכו׳ :

תמט הנות של ישראל והסחורה שנמכרת בו היא שלו והפועלים שמשתדלים בו עכו״ם וכו׳ ברייתא בפרק כל שעה (לא :) ת״ר חנות של ישראל ומלאי של ישראל ופועלים עכו״ם נכנסים לתוך חמץ שנמצא בה אחר הפסח אסור בהנאה. חנות של עכו״ם ומלאי של עכו״ם ופועלים ישראל נכנסין ויוצאין לתוך חמץ שנמצא בה אחר הפסח מותר באכילה ופירש״י מלאי . פת ויין הנמכר בתוכה : אסור בהנאה דלא תלינן ליה בפועלים אלא מן של מלאי היה ושל ישראל הוא עכ״ל . ומשמע מדבריו דלא אסור בחנות ומלאי של ישראל אלא בשיש באותו מלאי פת דאיכא למימר דהמץ הנמצא בה מן של מלאי היה אבל אם אין באותו מלאי פת שרי דשל פועלים עכו״ם הוא בודאי ומינה נשמע דלא שרי בחנות ומלאי של עכו״ם אלא בשיש באותו מלאי פת אבל אם אין באותו מלאי פת אסור דשל פועלים ישראל הוא בודאי . ונראה לגירסת ר״ח נמי ע״כ בשיש במלאי שבחנות פת מיירי שאל״כ מאי קמ״ל דאזלינן בתר פועלים פשיטא דכיון דבעל החנות אינו מכניס שם חמץ כלל ודאי של פועלים הוא ודברי רבינו סתומים : כתב

ומ״ש אבל קודם זמן איסורו יכול להשליכו במקום הכקר ע״ל בסימן תל״ג : דכלבו של אחרים דקאמר לאו שיש להם בעלים דא״כ אכתי קשה היא הנייה דיגיע לו הנאה מאחרים שנתן מזונות לכלבם אלא דשל הפקר קרי של אחרים שיכולין לזכות בו מדין הפקר ואפ״ה אסור . ועוד נראה דהאי זאת אומרת פירושו זאת אתה צריך לקבלו וכה״ג איתא ס״פ חלון א״ר חסדא זאת אומרת חלוקים עליו חבריו על ר׳ יהודה וכו׳ ע״ש בכי׳ רש״י והכא נמי אתא לאוריי אלא תימא דוקא של אחרים אסור אבל של הפקר שרי דליתא אלא האמת הוא דשל הפקר נמי אסור :

תמט חנות וכו׳ ברייתא בפרק כל שעה חנות של ישראל ומלאי של ישראל ופועלים עכו״ם נכנסין לתוך חמץ שנמצא בה אחר הפסח אסור בהנאה ואצ״ל באכילה וכו׳ זו היא גירסת רש״י והרוקח בסימן רס״ח ואיכא למידק דה״ל למיתני ברישא אסור בתחס ובסיפא מותר בתחס כדתני בכל דוכתא ונראה דבכל דוכתא דאיכא דברא דחמץ תני בתחס אסור ומותר דאין לנו לחלק איסור הנאה מאיסור אכילה או מותר בתרווייהו או אסור בתרווייהו אבל בחנות אינו אלא בפק ולכאורה מכתייה לאוכרו באכילה כיון דליכא דברא דחמץ בודאי על כן תני ברישא אסור בהנאה דתלינן לה בבעלים ישראל בודאי ואצ״ל באכילה כלומר דאפילו לא הוי אלא ספק הוי אסור באכילה כ״ש דדייתינן ליה בודאי ובסיפא תני מותר באכילה דתלינן ליה בבעלים עכו״ם בודאי ואצ״ל בהנאה דאפילו לא היה אלא ספק היה מותר בהנאה כ״ש דדייתינן ליה בודאי וז״ל רש״י מלאי פת ויין הנמכר בתוכה נותנת לתלות החמץ בפועלים שרגילים לאכול בחנות משא״כ הבעלים אבל אי איירי שהכתורה היא פת ויין ניחא דהכבדא היא תלות בפת של בעלים שנמכר בחנות תמיד מבפת של פועלים שאינו תמיד מיהו לר״ח דתלינן בפועלין א״נ לפרש דהמלאי הוא פת אלא בתחס בחורה וקמ״ל דתלינן בפועלים אפילו הם ישראל ולא אמרינן דמסתמא כבר ביער הישראל חמץ שלו וזו שנמצא של עכו״ם הוא ולפי שרבינו כתב תחלה גירסת ר״ח על כן כתב בתחס והסחורה שנמכרת בו וכו׳ דמיירי בכל סחורה אבל לרש״י צריך לפרש דוקא דהסחורה היא פת ויין ולענין הלכה נראה דלא כליגי לענין דינא דאף רש״י מודה בסחורה שאינו חמץ דתלינן בפועלים ור״ח נמי מודה דכשהסחורה היא פת ויין תלינן בבעלים ואפשר דמפני זה השמיטוהו הפוסקים ונכמכו על הכבדא אבל מדברי רבינו משמע דפליגי דאין מדרכו להביא המחלוקת דגירסאות היכא דל״פ לענין דינא אלא ודאי דרבינו מפרש דלר״ח בכל גווני תלינן בפועלים מיהו לרש״י בע״כ דלא תלינן בבעלים אא״כ שהסחורה היא פת ויין כמשורש בפירושו :

ישראל

פרישה

כי תמט (א) **המין** שנמצא בתוך חמץ דמיירי שהסחורה שנמכרה בתוכו הוא ממין כמו שפירש״י אפ״ה תלין בפועלים ב״י וא״ל שהוא ספק אם זה המין שנשאר מהסחורה ולא ודאי ורב אלי גורם אינכא כיון שהסחורה היא של המין וזו״ק : והכיב

המשתמרת מהאי טעמא. ומיהו ב״י פסק דיש למוש להרא״ש דצריך להוציא בשפתיו שאינו אלא שיקנה לו רשות : (ב) קח במאתים שמא אצטרך ולקחנו ממך כו׳ כן ל׳ התוס׳ וכן הגה״ע : (ג) והתירו בהנאה עיין ב״י : (ד) אלא כאן אנו קיימין ס״מ אלא על כרחך כו׳ : (ה) לכלב של אחרים ס״מ של הפקר :

חדושי הגהות

בסמוך שאוסר אע״פ שביטלו (מהרל״ח) : ב נראה שטעמו דכיון שאסור אחר הפסח באכילה לא ישהנו במזיד עד אחר הפסח דהא יכול למוכרו קודם הפסח ולמה ישהנו אחר הפסח כיון שגם אחר הפסח צריך למוכרו כיון שאסור באכילה (מהרל״ח) : ג נראה משום דס״ל לרבינו דאף כי ליכא למיחש שמא ישהנו במזיד כיון דאין לו הנאה במה שישהנו כיון שיכול למכרו קודם הפסח כמו שיכול למוכרו אחר הפסח מ״מ חיישינן שמא נשאר בביתו בשוגג שלא ידע ולא ביטלו ויאמר שביטלו כדי שיהא מותר בהנאה (מהרל״ח) : ד ונראה שטעמו משום דכל הנאה אסרו בחמץ של פסח ואע״ג שהוא לא נהנה בו מ״מ הוא מהנה לכלב ואסור (מהרל״ח) : נראה

תנ וישראל שמקבל מעכו"ס וכו' בהגהת מיימוני כתב תחלה הורמת רש"י בישראל שלוה ככר מחבירו וא"כ כתב וכן ישראל שיש לו חק לחם הגלחים יקחו לאחר הפסח וכו' וכ"ל מלשונו שאמר ולא דמי וכו' שדילג הסופר וכל"ל וכן ישראל שיש לו חק לחם הגלחים יאמר אותו ישראל לעכו"ס תנו לי תבואה או קמח או מעות קודם הפסח ויתנו לו ואם לא נתנו לו קודם פסח יקחו לאחר הפסח וכו' וכ"כ בספר הרוקח תחלת סי' רס"ח ועשה דין זה כיון שמתנה עמהם שיתנו לו קמח וכו' ה"ל כאילו מכר להם הלחם וכל שעה שמותר לאכול מותר למכור וא"כ אין העכו"ס חייבים לישראל אלא קמח או מעות ולכן אם לא נתנו לו יכול ליקח ככרות אחר הפסח כיון שלא היה חמץ של ישראל בעין בשעת איסור וז"ש וכן וכו' דאלמא דמעשה שהתיר רש"י בככר שלוה מחבירו יש להתיר ג"כ בנ"ד וע"ז אחר ולא דמי להא דאמרינן בפ"ק דע"ז לא יאמר לעכו"ס טול אתה בשבת כו' וה"ל ליתסר כשא"ל בתחלה טול אתה חמץ בפסח ואני אטול קמח או מעות דדמי לשכר שבת כמו שפירש"י לשם א"כ משום דה"ל שלוחו של ישראל כמו שפי' בספר התרומה ושאר מחברים אבל הכא עיקר איסורו אינו אלא משום קנס דעבר עליה בכל ירחה דמן הדין חמץ שעבר עליו בפסח שרי אפילו בישראל והכא ליכא למיקנסיה דמאי ה"ל למיעבד ותו דהתם נמי אם התנו כו' ירחה מדבריו שאינו מפרש ההיא דוחס התנו וכו' דמעיקרא כשנשתתפו התנו כן כפירוש שאר כל המפרשים אלא פירושו שהתנו כן וקיבלו על עצמן שכך יקוס לאפוקי באומר טול אתה של שבת וכו' דלא הוה אלא דברים בעלמא לא תנאי גמור בקיוס והבטחה ומפרש ג"כ ואם באו לחשבון אסור דאהתנו דסמיך ליה קאי ומש"ה קאמר דהכא דהתנה עם העכו"ס בתנאי גמור שיתנו לו קמח או מעות מותר ואפילו באו לחשבון דהא טעמא דאם באו לחשבון דאסור בשבת אינו אלא משום דגלי דעתיה דשלוחו הוה ובחמץ כיון דאין איסורו אלא משום קנס כה"ג ליכא למיקנסיה שרי לא פשע אלוס במה שלא נתן העכו"ס קמח או מעות כמו שהתנה עמו ומש"ה כתב רבינו ע"ם ראבי"ה שיאמר לו קודם הפסח שיתן לו בשבוע של פסח קמח וכו' דמן הכתם ש"ל כאילו זכה הישראל בפסח בחמץ שהוא בעין ביד עכו"ס בשעת איסור בשכר שעותיו ואפילו יתן לו העכו"ס חמץ שנתחמץ אחר הפסח אסור משום קנס כמו שאר חמץ שעבר עליו הפסח דאפילו אחליפין אסור לדידיה משום דא"כ מצינו דמיס !חמץ בפסח כדלעיל בסי' תמ"ג וה"כ כיון דלא התנה עם העכו"ס קודם הפסח כל בקנס הוא ולא התירו ראבי"ה והב"י במ"כ הבין מדברי ההגהות אליבא דראבי"ה שאפילו מן הכתם מקבל מהן חמץ לאחר הפסח ואינו נראה לע"ד ודוק היטב. וע"ע על שיטת ראבי"ה דמפרש ההיא דוחס באו לחשבון דאהתנו דסמיך ליה קאי היפך שאר כל המפרשים דא"כ מאי קאמר התם אימא סיפא אם באו לחשבון אסור הא כתמא מותר ומאי דיוקא לימא דה"ק אם באו לחשבון אסור אפילו התנו בפירוש אלא ודאי דבהתנו מותר בכל ענין וכדכתבו התוס' לשם שוב מצאתי בהר"ן לשם שכתב בשם הראב"ד שמפרש ג"כ כפי' ראבי"ה וייסב ההיא סוגיא לדעתו דלא קשה מידי ע"ם ולענין הלכה אע"פ דקי"ל כשאר כל המפרשים דבשבת בעינן דהתנו מעיקרא בשנשתתפו וכ"כ רבינו לעיל בסימן רמ"ה אבל בתר הכי לא מועיל התנו כל עיקר זמ"מ לענין פסח מועיל התנו דבתר הכי כיון שהתנו של עכו"ס ומטעם זה נמי כתב בהגהת מיימוני דלא בעי התנו כל עיקר ודלא כראבי"ה וז"ל בהג"ה אחרת וישראל לעכו"ס שיש להם תנור בשותפות אסור לישראל שיאמר לעכו"ס טול אתה חלקי בחול ואם מתחלה התנו כשנשתתפו מותר אבל לענין פסח מותר להתנות דמיס מאותה שבוע דאין דומה לישראל ועכו"ס שיש להם שדה בשותפות כו' דהתם כל הטורח שטורחים בשדה לאמצע וגראה בטורח בשביל ישראל אבל כאן שנוטל הדמיס מתחלה מותר. אבל ב"ח שחייב לישראל חק ככרות מותר לקבלם אחר הפסח חילוף שבוע של פסח כיון שהתנור של עכו"ס עד כאן לשונו הנה שהתיר אפילו בלא התנו כל עיקר וכ"כ באגודה בכתם להתיר הלכך יראה דלכתחלה יש להוש לכברת ראבי"ה אבל בדיעבד יש להתיר מן הכתם כדכתב בהגה"ה אחרת שרי לשאר כל המפרשים לא מעלה ולא מוריד התנו דבתר הכי ומ"מ בתנור של שותפות כתב דמועיל התנו דבתר הכי ונוטל הדמיס מתחלה דאלו התנו לאו דוקא הוא אלא כלומר שיאכור לעכו"ס קודס פסח ונוטל דמיס מיד דכל שעה שמותר לאכול מותר למכור ועיקר הטעם משום דנוטל הדמיס מתחלה וד"ק:

ומ"ש הב"י אתנור של שותפות דכמוך דמדברי הגהות בדין ישראל שקנה חק של עכו"ס ירחה דלא בעינן שצריך ליטול הדמיס מתחלה לא נהירא דהתם שאני שהתנור של עכו"ס אלא שאפ"ה פסק ראבי"ה דבעינן שיתנה עם העכו"ס דאל"כ ה"ל בכלל חמץ שעבר על"ו בפסח ואם מתנה שרי אפילו לא נטלו עד לאחר הפסח אבל בתנור של שותפות ליכא מאן דפליג דבעינן שיטול הדמיס מתחלה מטעם שיתבאר בכמוך בתשובת הר"ם משנ"ץ והדברים ק"ו דכיון דאפילו כשהתנור של עכו"ס מחמיר ראבי"ה דבעינן שיתנו קודם הפסח דלא כהגה"ה אחרת דמיקל בזה כ"ש בתנור של שותפות דמהמיר בהג"ה אחרת דמודה בה ראבי"ה וק"ל גם המרדכי כתב בפרק קמא דע"ז בשם ר"מ דהא דמתנה כן קודם הפסח ומותר מיירי בכה"ג דווקא דנוטל הדמיס מתחלה וכן היא דעת רש"י בתשובתו שהעתיק רבינו בכמוך: **ומ"ש** והרב רבינו שמשון בר אברהם כתב וכו' כלומר מדבריו מבואר דאסור אפילו נוטל הדמיס מתחלה מאותה שבוע משום דמשתכר באיסורי הנאה ואינו דומה למאי דתנן כל שעה שמותר לאכול מותר למכור דהתם אינו נהנה אלא מחמץ שקנאו קודם פסח אבל כאן נהנה מהחמץ שנקנה לו בפסח

תנ כתב רש"י ישראל שלוה ככר מחבירו קודם הפסח צריך לכרעו אחר הפסח וכו' כ"כ בא"ח והגמיי' פ"א והמרדכי בפרק כל שעה והביאו רא"ש מדאמרינן פרק בתרא דעכו"ס (סב:) דבי רבי ינאי יזפי פירי מעניי' בשביעית קודם זמן הביעור ופרעו להו בשמיטת אמר ר' יוחנן יאות אינון עבדין:

וישראל שמקבל מעכו"ס ככרות בריבית בכל שבוע כתב אבי העזרי שיאמר לו קודם הפסח וכו' ז"ל הגהות מיימון בפ"א דע"ז ישראל שקנה חק הכומריס יקחו לאחר הפסח מה שחסר להם בפסח ולא דמי להא דאמרינן בפ"ק דע"ז (כב.) לא יאמר לעכו"ס טול אתה בשבת ואני בחול וכו' דהכא ליכא למקנסיה ותו דהתם נמי אם התנו מתחלה מותר ובלבד שלא יבאו לחשבון אבל הכא שרי ואפילו באו לחשבון שהרי אין איסור חמץ שעבר עליו הפסח אלא מטעם קנס וכה"ג ליכא למקנסיה כלל וכ"כ המרדכי בפרק כל שעה וגראה מדבריהם שאינו ל"ל קודם פסח שום דבר אלא מן הכתם מקבל מהם אחר הפסח ככרות חמץ שהיו ראויים לתת לו בפסח אבל אבי העזרי גראה שהוא מצריך שיאמר לו קודם הפסח שיתן לו בשבוע פסח קמח או מעות דכל שהתנה עמהם כן אע"פ שאח"כ נותנין לו ככרות חמץ חליפי הקמח והמעות הן ושרי אבל אם לא התנה עמהם כך אסור דמדמי לה להיא דכפ"ק דע"ז דבעינן שיתנו עמו מתחלה:

שאלה לרש"י ישראל ועכו"ס שיש להם תנור בשותפות מהו לומר לעכו"ס וכו' בהגהת מיימון פ"א וז"ל ישראל ועכו"ס שיש להם תנור בשותפות אסור שיאמר ישראל לעכו"ס טול אתה חלקך בשבת ואני בחול ואם התנו מתחלה כשנשתתפו מותר אבל לענין פסח מותר להתנות קודם הפסח וגוטל הימנו דמיס של אותה שבוע ולא דמי לישראל ועכו"ס שיש להם שדה בשותפות וכו' דהתם כל הטורח שטורחים בשדה של אמצע הוא וגראה כטורח בשביל ישראל אבל הכא כיון שנטל את הדמיס מתחלה מותר עכ"ל אבל המרדכי כתב בפ"ק דע"ז נשאל ר"מ בישראל ועכו"ס שיש להם תנור בשותפות מהו לומר לעכו"ס טול אתה שבוע של פסח ואני אטול אח"כ והשיב דמתנה כן קודם הפסח ומותר עכ"ל ולא הזכיר שצריך ליטול דמי אותה שבוע קודם פסח וגם כך גראה ממה שכתבו הגהות בדין ישראל שקנה חק הכומריס שכתבתי בכמוך: **והר"ר** שמשון בר"א כתב מעשה בא לידי בישראל שהיה לו תנור וכו' עד אף על פי שאמר לו העבר לי חבית של יין נסך ממקום למקום מותר הכל במרדכי כרק כל שעה ובהגהות מיימון פ"א ואהא דאמרינן שא קיבל הישראל כבר המעות מותר ליהנות מהן כתב ואף על גב דתנן בפרק בתרא דע"ז (כב.) השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך שכרו אסור הא מסקינן התם קנס הוא שקנסו חכמים ביין נסך וע"ז אבל בעלמא לא דלשאר איסורי הנאה דאין

לפורעו אחר הפסח ואין בו משום איסור המין שעבר עליו הפסח כיון שלא היה בעין בשעת איסור ויש בו משום גזל אם אינו פורעו; וישראל שמקבל מעכו"ם ככרות ברבית בכל שבוע כתב אבי העזרי שיאמר לו קודם הפסח שיתן לו בשבוע של פסח קמח או מעות ואז אפילו אם באו אחר כך להשבון מותר לקבל ממנו מה שלא קיבל בתוך הפסח; שאלה לרש"י ישראל ועכו"ם שיש להם תנור בשותפות מהו לומר לעכו"ם טול אתה של פסח ואני אטול אח"כ (א) והשיב שיתנה קודם הפסח ויטול דמים מאותו שבוע וה"ר שמשון ב"ר אברהם כתב מעשה בא לידי בישראל שהיה לו תנור ואפו בו עכו"ם חמץ בפסח ובא האופה שהיה גזבר של ישראל והביא לו ככרות לאחר הפסח משכר התנור ואסרתי לו לקבלם

לא

דרכי משה

תנ (א) ובהגהות אלפסי ויש מקומות שנהגו שלא ל"ת אשה ככר מחבירתה לפני הפסח שתשלם לה לאחר הפסח וכמדומה אני שמשום חשש ריבית נגעו בה דאסור ללות סאה בסאה

פרישה

סי' תנ (א) **והשיב** שיתנה קודם הפסח ויטול דמים של אותה שבוע כל משמע דס"פ בתנאי זה שאל השואל שיתנה עם הא"י שיטול הא"י של פסח כו' אותו תנאי יתנה עם א"י קודם פסח ולא סגי בהכי לבד אלא שגם בוקא יקבל הישראל דמיו אותו שבוע שאחר פסח ולא ממן. וא"ל לפ"ז מ"ש ממ"ש לפני זה בשם ראבי"ה שאם התנה ליתן לו קמח או מעות מותר לקבל אמ"כ אפילו לקח מליפי הקמח והמעות. דשאני התם דכלום לו מעות והא"י מחויב ליתן לו דמיס אלא שרגיל ליתן לו ככרות וכיון שמתנה עמו ליתן לו דמיס שרי בכל ענין משא"כ הכא שעיקר שכרו מהתנור הוא לאסר לכך אסור עפי אלא שק' לאולמו מה ענין תנאים אלו זה לזה ממ"כ מי מועיל התנאי שמתנה עם הא"י שיקח הוא של פסח לאחר ומהו יטול בשבוע שאחריו א"כ אפילו בנטילתו ממן שרי ואי לא מועיל דמיזבי הא"י כשלומו וכדאמרי' באיסור שבת דאינו מועיל כמ"ש רבינו בסדיון בסימן רמ"ה ע"ש שכן דעת ר"ת ושר"י הודה לו וכמ"ש ב"י שם א"כ מה מועיל לקיחת ישראל מעות לשבוע שאחריו וגם אם נפרש מ"ש ויטול דמיס דקאי אא"י דהא"י יטול דמיס בעד שבוע של פסח מ"מ אינו מתוקן אי מועיל לתנאי יועיל גם לזה שיקח הא"י אפילו לאחר בשבוע שלו גם יל' להתנות עם הא"י שיקבל בוקא דמיס ולא להם ובוודאי התימה על ב"י שפי' הא ויטול דמיס דר"ל שיטול דמי אותה שבוע קודם הפסח דמי יודע מי יאכל בתנור וכאם יאכל בו שיתן דמיס הוא לכן ולכאורה היה נראה לאחר דמיס ולהגיה במקומה שי"ן שיטול דמיס ובוה מיושב קושית הב"ל דהשיב לו דאין צריך ואז אין מועיל תנאי שיטול הא"י של פסח אלא זה ועשה שישראל עם הא"י שותפו קודם פסח אלא שיקבל בימי הפסח ממן שכר תנורו אלא יקבל דמיס חליפיהם ושרי וכמ"ש ראבי"ה לפני זה בדין מי שרגיל לקבל ככרות שיתנה ליתן לו דמיס ואעפ"י שהדמיס הם חליפי הלחם ואסור להשתכר באיסורי הנאה וכמ"ש בשם ר' שמשון אמ"כ בסמוך וא"ל שיועיל התנאי שהתנה קודם הפסח וכמ"ש ראבי"ה דשאני התם דמתנה עם הא"י הנותן עצמו קודם פסח אלא יתן לו בפסח כ"א דמיס ומשא"כ הכא אלא שהתנה כ"א אם הא"י שותפו שבפסח לא יקח ממי שבא לאפות בתנור כ"א דמיס ווה אינו לרשב"א שכתב דבינו אמ"כ ודוקא לאלה בזה בין אם התנור מיוחד לישראל או אם יש לא"י שותפות בו כיון שלא סילק הישראל עצמו ממנו בימי הפסח לפי מה שכתב מגרסי' שיטול דמיס ויחלקו אחר כך ביניהן. י"ל בזה אמולק רש"י עם רשב"א וזהו רימז רבינו בכתבו והר"ר שמשון בר אברהם כתב כו' דמשמע דרשב"א בא לפלוג אמ"ש בשם רש"י דאל"כ ה"ל לרבינו לכתוב כתב הרשב"א ופלוגתתם הוא בזה שרש"י ס"ל שמותר להשתכר באיסורי הנאה אם אינו נוטל ממן כ"א דמיס וכמו שכתבתי ג"כ בסוף הסי' דפלוגתא יש בדבר אלא שק"ל על המי גירסא שיטול דלא כן הוא לשון המרדכי וא"מ דכתבו שיתנה קודם פסח שיקבל הא"י של פסח והוא אמ"כ ולכן היה נלע"ד לפרש ע"ד אמר ולישב גירסת ויטול רק כשתחישב בתחלה מאי שקשה לי עוד למ"ש בה"מ בפ"א דכל' ממן והביאו ב"י דכתב וז"ל ולענין פסח מותר להתנות קודם הפסח ומטעם זה נמי כתב בהגהת מיימוני דלא בעי התנו כל עיקר ודלא כראבי"ה וז"ל בהג"ה אחרת וישראל לעכו"ס שיש להם תנור בשותפות אסור לישראל שיאמר לעכו"ס טול אתה חלקי בחול ואם מתחלה התנו כשנשתתפו מותר אבל לענין פסח מותר להתנות קודם הפסח ונוטל הימנו דמיס מאותה שבוע דאין דומה לישראל ועכו"ס שיש להם שדה בשותפות כו' דהתם כל הטורח שטורחים בשדה לאמצע וגראה בטורח בשביל ישראל אבל כאן שנוטל הדמיס מתחלה מותר. אבל ב"ח שחייב לישראל חק ככרות מותר לקבלם אחר הפסח חילוף שבוע של פסח כיון שהתנור של עכו"ס עד כאן לשונו הנה שהתיר אפילו בלא התנו כל עיקר וכ"כ באגודה בכתם להתיר הלכך יראה דלכתחלה יש להוש לכברת ראבי"ה אבל בדיעבד יש להתיר מן הכתם כדכתב בהגה"ה אחרת שרי לשאר כל המפרשים לא מעלה ולא מוריד התנו דבתר הכי ומ"מ בתנור של שותפות כתב דמועיל התנו דבתר הכי ונוטל הדמיס מתחלה דאלו התנו לאו דוקא הוא אלא כלומר שיאכור לעכו"ס קודס פסח ונוטל דמיס מיד דכל שעה שמותר לאכול מותר למכור ועיקר הטעם משום דנוטל הדמיס מתחלה וד"ק:

ומ"ש הב"י אתנור של שותפות דכמוך דמדברי הגהות בדין ישראל שקנה חק של עכו"ס ירחה דלא בעינן שצריך ליטול הדמיס מתחלה לא נהירא דהתם שאני שהתנור של עכו"ס אלא שאפ"ה פסק ראבי"ה דבעינן שיתנה עם העכו"ס דאל"כ ה"ל בכלל חמץ שעבר על"ו בפסח ואם מתנה שרי אפילו לא נטלו עד לאחר הפסח אבל בתנור של שותפות ליכא מאן דפליג דבעינן שיטול הדמיס מתחלה מטעם שיתבאר בכמוך בתשובת הר"ם משנ"ץ והדברים ק"ו דכיון דאפילו כשהתנור של עכו"ס מחמיר ראבי"ה דבעינן שיתנו קודם הפסח דלא כהגה"ה אחרת דמיקל בזה כ"ש בתנור של שותפות דמהמיר בהג"ה אחרת דמודה בה ראבי"ה וק"ל גם המרדכי כתב בפרק קמא דע"ז בשם ר"מ דהא דמתנה כן קודם הפסח ומותר מיירי בכה"ג דווקא דנוטל הדמיס מתחלה וכן היא דעת רש"י בתשובתו שהעתיק רבינו בכמוך: **ומ"ש** והרב רבינו שמשון בר אברהם כתב וכו' כלומר מדבריו מבואר דאסור אפילו נוטל הדמיס מתחלה מאותה שבוע משום דמשתכר באיסורי הנאה ואינו דומה למאי דתנן כל שעה שמותר לאכול מותר למכור דהתם אינו נהנה אלא מחמץ שקנאו קודם פסח אבל כאן נהנה מהחמץ שנקנה לו בפסח

דאין תופסין דמיהם לא קנסו: **ומ״ש** ומיהו שרי לישראל להשכיר תנורו לעכו״ם ע״מ שיאפה בו מצה וכו׳ כדתנן משמע לי דלפוס פשטא דמתניתין אין משם רמיה דהתם ה״ק אם שכר את הפועל לעשות עמו מלאכה ועשה עמו אותה מלאכה אע״פ שאומר לו העבר לי חבית של יין נסך שכרו מותר א לפי שאין פרעון שכרו על העברת אותה חבית אלא על אותה מלאכה ששכרו לעשות. וכ״ל שה״ר שמשון בר רבי אברהם מפרש דה״ק אם שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת אע״פ שאח״כ לא עשה אותה מלאכה אלא שאמר לו העבר לי חבית של יין נסך ממקום למקום מותר:

שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת אע״פ שאמר לו העבר לי חבית של יין נסך שכרו מותר: **מותר** לומר לעבדו בפסח הילך דינר זה וקנה ואכול וכו׳ כ״כ המרדכי בפ׳ כ״ש בשם ר״ז והביא ראיה מפרק בתרא דע״ז (סג.) אומר אדם לחבירו ולפועליו לכו ואכלו בדינר זה ואינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר ולא משום יין נסך ואם אמר לאו ואכלו ואני פורע חושש משום שביעית ומשום י״נ ופירש״י משו׳ י״נ אם עכו״ם הם ומצא מאכיל אותן י״נ והרי מזונותן עליו ומצא נהנה מן י״נ משמע דמיירי במזונותיו עליו ואפ״ה שרי ואע״פ שי״נ אסור בהנאה עכ״ל אבל מ״ש רבינו אבל לא יאמר לו לא ואכול ואני פורע חולק שם שכתב וז״ל ואפילו אם אמר לאו ואכלו נראה דמותר דהתם מוקי הניא לאו נשא ונתן ביד עכ״ל:

כתב הריב״ש בתשובה לקנות חמץ לצורך העכו״ם במעותיו של עכו״ם בחולו של מועד איסור גמור הוא שהרי לכל הפחות איכא למיחש דילמא אתי למיכל מיניה ולא עוד אלא שעובר עליו בבל יראה לפי שכשיהיה קונה אותו בשביל העכו״ם אין העכו״ם בעל המעות קונה אותו שהרי אין הישראל נעשה שליח לעכו״ם כדאיתא בפרק איזהו נשך (עא:) וא״כ הרי הוא חמצו של ישראל ועובר עליו ע״כ:

אסור להשכיר כלים לעכו״ם בפסח שיבשל בהם חמץ וכו׳ ולא שייך טעם זה דרואה בקיומו של איסור על ידי דבר אחר במשכיר תנור לעכו״ם לאפות בו חמץ משום דאף אם יפול התנור לא יפסד החמץ לגמרי:

כתב האגור דהא דמייתי רבינו תוספתא דשריא להשכיר בהמתו לעכו״ם להוליך עליה חמץ שמצא בתשובת הגאונים דאסור ודמי הדבר לי״נ גם הניא ראיה לאסור מהירושלמי והריב״ש כתב בתשובה על תוספתא זו אע״פ שחמץ של עכו״ם אסור בהנאה מותר בשכרו מפני שאינו תופס דמיו ולא אסרו אלא בי״נ ומשום קנסא משום דחמיר שתופס דמיו ומה שהקשו בירושלמי פרק כל שעה מדתניא לא ישכיר ישראל בהמתו לעכו״ם להניח עליה חמץ ובתוספתא תניא משכיר אולי ברייתא אחרת היא ולמ״ד אתם חמצו של עכו״ם מותר בהנאה קשיא ליה מהאוא דתניא לא ישכיר ולמ״ד אסור ל״ק ליה מדתניא משכיר דהתם אינו נהנה בגוף האיסור עצמו ואף לא בדמיו אלא שהדבר האסור גרם לו הנאה אלא שהדבר האסור גרם לו הנאה ומשמע לפי הירושלמי דמסיק כמ״ד חמצו של עכו״ם אסור דהא איתותב מ״ד מותר מהניא דלא ישכיר אדם ביתו לעכו״ם ליתן לתוכה חמץ וכ״ש לפוס גמרא דילן דליכא פלוגתא (דהא מוכח) [בהא מילתא] כלל ע״כ. וכתב עוד האגור וכמו כן להשכיר ביתו לשום בו חמץ בפסח אסר הירושלמי ופשיטא דר״ל דוקא להשכירו תוך הפסח או ע״פ דלא מכתברא לאסור להשכיר ביתו לעכו״ס ל׳ יום קודם הפסח אפילו שידע שיעשה בו העכו״ס חמץ בפסח ובפסח נמי אין נראה לאסור אלא כשמפרש ששכרו לשום בתוכו חמץ דומיא דשכירות בהמה אבל אם שכרה לדור בה אע״פ שבודאי יכניס בו חמץ אין לאסור בשביל זה עכ״ל ובסימן ת״מ כתבתי דברי הרשב״א על הירושלמי הזה (ג):

קדירות

(ג) לא מיבעיא חמץ שאסור שזכה בו ישראל בשכר תנורו והוה ליה חמצו של ישראל שעבר עליו הפסח (ג) אלא אפילו מעות אסור לקבל בשכרו כיון דחמץ בפסח אסור בהנאה ה״ל משתכר באיסורי הנאה ואפילו חמצו של עכו״ם אסור ליהנות ממנו בפסח מיהו אם קיבל כבר המעות מותר ליהנות מהם דתנן גבי ערלה וכלאי הכרם מכרן (ד) וקידש בדמיהן מקודשת (ה) ומיהו שרי לישראל להשכיר תנורו לעכו״ם ע״מ שיאפה בו מצה ואם יאפה בו חמץ אין זקוק לו כדתנן שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת אף על פי שיאמר לו העבר לי חבית של יין נסך ממקום למקום מותר: מותר לומר לעבדו בפסח הילך דינר זה וקנה ואכול אע״פ שיודע שיקנה חמץ ואין זה בקונה חמץ אע״פ שמזונותיו עליו אבל לא יאמר לו צא ואכול ואני פורע. אסור להשכיר כלי לעכו״ם בפסח ב שיבשל בהם חמץ (ו) מפני שרוצה בקיומו של איסור ע״י דבר אחר שלא יבקע הכלי (ז) ועוד כיון שהכלי עצמו אסור בהנאה אסור להשכירו לכתחילה ולא דמי להא דתניא בתוספתא משכיר אדם חמורו לעכו״ם להביא עליו חמץ ממקום למקום דהתם החמור אינו אסור אבל הכלי עצמו אסור:

קדירות

בפסח עצמו ה״ל משתכר באיסורי הנאה: **ומ״ש** ומיהו אם קיבל כבר המעות מותר כו׳ ה״ט דחמץ אינו תופס דמיו כמו ערלה וכלאי הכרם כדתנן בס״פ האיש מקדש וכבר נתבאר לעיל בסוף סי׳ תמ״ג ואפ״ה אסרו לכתחילה משום קנס דה״ל משתכר באיסור הנאה לכתחילה ודקדק לכתוב אם קיבל כבר לומר דוקא קודם שנודע לב״ד שיאסרו השכר עליו דאם הב״ד אסרוהו עליו וקבלן אח״כ אכור ליהנות ממנו ומעשה דירקות שהתיר ר״ת לעיל הייתי נמי מה״ט שהשפחה קנתה בלא דעת ישראל והו״ל כמו אם קיבל כבר המעות ויש לדקדק על מ״ש הרשב״א לא מיבעיא חמץ שאסור שזכה בו ישראל בשכר תנורו כו׳ הא קי״ל היתירא ניחא ליה לליקני איסורא לא ניחא ליה דליקני וא״כ היאך אפשר לומר שזכה בו התנור כיון דלא ניחא ליה שיזכה בו התנור בפסח וי״ל דכיון שכך היה מנהגם לקבלן בשכר התנור מן הסתם זכה בו תנורו כל זמן שלא פירש וכך למדתי מדברי ההגהות מיימוני פ״א בהעתקתם לתשובה זו ע״ש אלא שלפי טעם זה אם היה אומר בפירוש שלא יקנה לו תנורו היה מותר לקבלם לכך כתב עוד טעם אחר דמשתכר באיסור הנאה דלעשה זה בכל עין אסור וק״ל:

מותר לומר לעבד בפסח וכו׳ עד אכל לא יאמר לו לא ואכול ואני פורע כן יראה הלכה למעשה להחמיר כדברי רבינו ובתשובותי האריכתי בזה בס״ד עיין בי״ד בסימן קל״ב סי״ג: **אסור** להשכיר כלי לעכו״ס בפסח שיבשל בהן חמץ מפני שרואה בקיומו כו׳ ולא שייך טעם זה דרואה בקיומו במשכיר תנור לעכו״ס לאפות בו מצה ואפו בו חמץ דמאחר שהעכו״ס אפו בו חמץ שלא מדעתו לא שייך רואה בקיומו גם הרשב״א לעיל לא אסר אלא מטעם דמשתכר באיסורי הנאה ולא משום רואה בקיומו כיון שהעכו״ס אפו בתנור שלא מדעת הישראל ובכלי נמי אם השכירו לבשל בו מצה לא שייך רואה בקיומו אא״כ השכירו לחמץ שאז מאחר שיודע בודאי שיאפה בו חמץ שלכך השכירו הוי רואה בקיומו וכל זה שלא כדעת רש״י שהתיר להשכיר התנור וליטול דמיס מאותו שבוע דלרש״י אין איסור לא משום משתכר באיסורי הנאה ולא משום רואה בקיומו ומדברי רבינו נראה דמסקנתו כרבינו שמשון דמחמיר מדכתב והרב רבי שמשון כתב כו׳ ומה שלא כתב רבינו טעם איסור שכירות הכלי משום משתכר באיסור הנאה נראה דס״ל דמשום הא׳ טעמא אין לאסור אלא בתנור ומשום דדמי להנה בדמי החמץ ממש שהרי החמץ אבל נותנין בשכר התנור שכך היה מנהגם וא״כ מעות אלו אינן אלא דמי החמץ אבל בכלי עיקר השכר הוא המעות אלא שהחמץ גרם לו הנאה לא החמירו לאסרו בתחילה משום משתכר באיסורי הנאה כיון דמדינא אין איסור כלל וכדתניא בתוספתא דמשכיר אדם חמורו לעכו״ס וכו׳ ולא אסרו משום משתכר באיסור הנאה וה״ה בכלי וא״כ נ״ל דדוקא באותו נדון דתנור אסר הרשב״א לכתחילה ולא בע״א אלא שקשה לי למ״ש כיון דהכלי עצמו אסור בהנאה אסור להשכירו לכתחילה הלא לא נהנה אלא מהכלי עצמו ולא ממה שבלוע בתוכו ואפשר לומר דכלי שבישלו בו תחלה ונבלע בו מה יותר לבשל בו עוד שלא יבלע יותר משא״כ בכלי שלא בישלו בו כלל ומתוך כך יתנו לו שכר יותר ומצא נהנה מהחמץ הנבלע בו ואפילו לפי זה מותר להחם חמץ בכלי חמץ ולרחוץ בו שהרי אינו נהנה כל עיקר בטעם חמץ שנבלע בכלי וכן נוהגין זו היא דעת רבינו. אבל לפע״ד נראה דלדעת הרשב״א אין חילוק ואף בחמור אסור משום משתכר באיסורי הנאה וע״פ הירושלמי שהביא האגור בסי׳ תפ״ד וכתב שכן מצא בתשובות הר״ר משה שמצא בתשובות הגאונים שאסרו וכן יראה להחמיר בכל ענין וכמסקנת האגור גם ביתו אסור להשכיר בפסח לשום בו חמץ וכל זה לכתחילה אבל אם כבר קיבל המעות מותר ליהנות מהם דאף דחמץ אסור בהנאה אפי׳ חמץ של עכו״ס ומשמע בכל ענין אף בדיעבד היינו דוקא בגוף החמץ או בדמי החמץ עצמו אבל כאן שאינו נהנה בגוף החמץ עצמו ואף לא בדמיו אלא שהדבר האסור גרם לו הנאה מצד אחר שרי וכ״כ הריב״ש בסימן ת׳ וכל זה דוקא במשכיר אבל בדרך מכירה או נתינה שרי אפילו לכתחילה ובלבד שלא יעריס וכמבואר לעיל בסימן תמ״ח ופשוט הוא ואפילו במשכיר כתוב באגור דל׳ יום קודם פסח יכול להשכיר ביתו לשום בו חמץ ונראה דה״ה בחמור וכלי ותנור אבל בפחות מל׳ יום אסור לכתחילה כמו בע״פ עצמו דחל עליו חובת ביעור ולא כמו שהתיר בקודם פסח ע״י הבלעה בפחות מל׳ יום ונראה להשמיל כליו או תנורו אסור כמו משכיר מטעם רואה בקיומו אבל בחמור נראה דלא שייך רואה בקיומו דאף אם יפול החמור לא יפסד החמץ ושרי להשמילו: ואותן המחזיקים באורנב״א ולוקחין מדוח מלל״ן

דרכי משה

בסאה או כבר בכבר כשקובע לו זמן הפירעון עכ״ל: (ב) כתב המרדכי פ׳ כל שעה ע״ג אנו מחממין חמין ביורות אסורות בפסח ורוחצין בהן וכל צורכי הנאה עושים בכלים

פרישה

כמעמיד פועל בידים וזה דוקא שייך בשבת דאיסורו משום מלאכה משא״כ בפסח שמלאכת אפייה מותר ואע״ג דדוקא לישראל מותר משום מלאכת אוכל נפש אמי נמי לגורך ישראל הוא גם י״ל דכולי אמי לא אמירו בי״ט משום דנראה כמעמיד פועל כיון דמלאכה מותר בי״ט לגורך ישראל ואינו אסור אלא משום דמשתכר בממון דאסור בהנאה וכיון שהתנה קודם הפסח שלא יהיה לו מלך בשכירות פסח ונזה לא איקרי משתכר ומשביח כמ״ש ב״י א״כ מותר לגמרי ודו״ק ולפ״ז אין פלוגתא בין תשובת רש״י זה למ״ש רבינו בשם רשב״א אמר זה ול׳ רבינו אינו מדוקדק וכמ״ש ב״י כמה פעמים אלשון רבינו שלא דקדק בזה. גם מוכח כן מהסמ״ג שם שהביא ב׳ דיניס אלו של רש״י ורשב״א ולופיס זה אמר זה בלי מחלוקת: (ג) לא מיבעיא חמץ כו׳ אבל אין לאסור מטעם שרואה בקיומו של איסור ע״י דבר אחר כדבשמוך בקדירה דשאני ה׳ משפחה אלעיל ס״ם תמ״ג וגם בכאן מוכח שהרי מותר אם קיבל הוא ועיין מ״ש לקמן גבי קידש בדמיהם שא״א לפרש כן:

(ד) וקידש בדמיהן מקודשת ה״ה לכתחילה אלא משמעינן דמקודשת ושוב אינו תופס קידושין מאחרים וק״ל כך היה נראה לפרש כדי שלא תקשה אמאי דמתיר כאן ליהנות לכתחילה מהמעות אם כבר קיבלו אבל אינו אוכל לפרש כן דבנדרים פרק השותפין שבאו שתום׳ בפ״ק דחולין דף ד׳ אמרן של עובדי עבירה מותרין מיד מפני שהן מהלופין כתב שם רש״י ותום׳ דאף דמי האליפין נאסרו מיד האליף והבאיאו ראיה מנדרים דראה שם בגמרא לאוכיח מהאי דתנן קידש בדמיהן מקודשת ש״מ דאליפי איסורי אגאה מותרין ודמי דילמא לכתחילה הוא אלא הא דיעבד עביד. ש״מ דהא דקידש בדמיהן מקודשת דוקא בדיעבד אבל

לכתחילה אסור לקדש בהן ואפ״ה מייתי שפיר ראייה כאן דמדהאשה מקודשת ש״מ דהיא מותרת ליהנות מהדמים לכתחילה דאל״כ למה היא מקודשת כיון שאסורה ליהנות מהם אלא ודאי דוקא אמאליף אסרו אבל לא אמאריס שבאו דמי האליפין בידן וכ״פ שם התוס׳ ע״ש וה״ב כ״ל מה דמביא כאן דאם כבר קיבל הבע״ה מהגיזבר שמותר ליהנות ממנו שהוא נמשב לענין זה כאמר כיון שהוא לא ניחא להאליפו וכל״ל בשפחה דלעיל דהתיר מטעם שהגביהתה נמשב כאמר ולא שייך לקונסה כיון שלא נותה על השפחה וק״ל:

(ה) ומיהו שרי לישראל להשכיר כו׳. וכתב האגור דה״ה מותר להשכיר בו בית אפילו בפסח לדור בו אעפ״י שמכניס בו אמ״כ ממון: לעשות עמו מלאכה אחרת כו׳ ז״ל ב״י לפוס ריסטא משמע דאין משם דאייה דהתם משמע דה״ק שהכרו לעשות מלאכה אחרת ועשה עמו אותה מלאכה אע״פ שאמר לו העבר לי חבית שלא עשה אותה מלאכה אלא שמ״ל העבר לי חבית כו׳ שכרו מותר וזו״ק:

(ו) מפני שרואה בקיומו של איסור כו׳ שרואה בקיומו של חמץ שמבשל עתה בקדירה בשביל הקדירה אבל א״ל שרואה בקיומו של חמץ הנבלע בקדירה מקודש בשביל קיום הקדירה דומיא דרואה בקיומו של איסור הנאה אבל כלי אדם הדרייני שקאי נ״כ אמאי שבלוע באדם ובזה יהיה מיושב דלא תקשה מדין תנור הכ״ל דהתירו להשכירן בשבתן מעות דשם כל פעם שמסיקין התנור אוי איסור ממץ שבו ניסק והלך אבל א״א לפרש כן דהא כתבו שם רש״י ותוספות דוקא שם באדם הדרייני שבלוע יין הדבה ונעשה האיסור כאילו הוא בעין וגם האדם נתמזג ע״י דוקא אסור אבל לא בשאר איסור כגון בשר בחלב כמ״ש מ״ו בא״ו שלו ע״ש:

(ז) ועוד כיון שהכלי עצמו אסור בהנאה כו׳ א״ל תיפוק ליה מטעם שכתב הרשב״א דאסור ליהנות

חדושי הגהות

תנ א נראה ליישב דדוקא התם שהוא עצמו עושה המלאכה צריך שלא יהא כל מלאכתו ביין נסך אבל הכא שלא השכיר לו אלא תנורו כל שהתנה עמו שיאפה בו מצה נמצא הוא נוטל שכרו על אפיית המצה ואף אם העכו״ם משנה בלא דעתו לאפות בו המץ מ״מ שכרו מותר (מהרל״ח): ב היינו אף לפי סברת רש״י שהתיר ליטול דמים שכר תנורו היינו דוקא בתנור דאין שייך טעמא מפני שהוא רוצה בקיומו כי אף אם יפול התנור לא יפסד החמץ לגמרי ואף אין התנור עצמו אסור בהנאה כי כבר הוא פלט החמץ בהיסק

מלג"ן מכל כיסול שכר שמבשלין ביורות הדק משתנה כפי עסק האורגלא שאם ביורות הן של המוסל המסכיר והישראל מחוייב לתקן ביורות כשמתקלקלין גם אם נתייפשו ביורות צריך הישראל לקנות חדשים משלו ולמכרן בשלימות בתשלום זמן אורגל"א לא ביורות הם ברשות ישראל ולא מיבעיא לאסור ליקח המדות עצמן דזכה בו הישראל בשכר ביורות וזוה ממש חמץ שעבר עליו בפסח אלא אפילו מעות אסור ליקח דדמי לנהנה בדמי החמץ ממש כיון שכך מנהגם לתת החמץ עצמו בשכר ביורות כמו שנתבאר לעיל בתשובת רבי שמשון ואפילו בשלא יקח כלום היה נראה לאסור משום רואה בקיומו אלא מאחר שאין זה בכחו למנוע מלבשל בם מאחר שנותנין לו שכרו כפי אורגל"א א"כ אינו הוא ומצא לפי זה שאם יש לו כח למנוע מהם הכיסול אסור לכתחלה להניחם לבשל משום רואה בקיומו וכבר נתבאר דע"י מכירה יש להתיר הכל דהיינו שימכור קודם הפסח לעכו"ם אחד כל המדות שיגיעו משבוע של פסח ויטול הדמים מיד ואז אעפ"י שהעכו"ם מכירו ויחזור ויתנם לו אחר הפסח שרי אבל אם האורגל"א בענין שאין הישראל צריך לתקן ביורות כל עיקר שהם מבשלין בשלהם אלא שלוקח מדות מכל כיסול א"כ הוא דומה לקונה חק הגלחי' דלעיל והדין הוא דיתנה עם העכו"ם קודם הפסח ליתן לו מעות ובדיעבד יכול לקבל מהם המדות אפילו לא התנה כמו שקבעתי ההלכה לעיל בסימן זה ואם אינו יודע מי יבשל שיתנה עמו ה"ל כדיעבד ודו"ק. ומי ששוכר רחים מהמושל הדבר ידוע שצריך לתקן הריחים וא"כ אסור ליקח מדות מלג"ן שכר עתיקת המלג"ן ואין היתר אלא במכירה כמו שנתבאר:

תנא קדירות של חרס וכו' בפרק כ"ש פלונתא דרב ושמואל ופסקו הפוסקים כשמואל אע"ג דקי"ל הלכה כרב באיסורי מ"מ הכא דרבא דבתרא הוא ס"ל כוותיה דשמואל דהלכה כר"ש בלאחר זמנו דאינו עובר עליו הכי הילכתא: **ומ"ש** אפילו שעושין בהן דייסא כו' היינו לומר דאעפ"י שנבלע בהן החמץ הרבה וא"כ אפילו יבשל בהם לאחר הפסח אלא באינו לא יהיה ס' נגד הבלוע וכ"ש אם יחזור ויבשל בהם דייסא ומיני קמחין דהוה מין באינו ובמשהו אפ"ה שרי להשתמש בהן לאחר הפסח בין באינו ובין שלא באינו: **ומ"ש** וטוב לסוגרן בחדר כו' והחדשים מקרוב באו להסיס כלי בדיל של חמץ בבית חרוף לנוי ואומרים שאין לחוש שמא ישתמש בם כיון שהם בגובה וכן כלי פסח מעמידין בגובה כל ימות השנה ואני אומר הוא ואסור ואי מלייה גומרי שפיר דמי עכשיו אם אינו יודע אם הוא אסור אבל אם אינו יודע אם הוא אסור אבל אם אינו יודע אם הוא אסור אבל

דשל מתכת היא ליכא למיחש עלה דילמא פקעה: **סכינין** מגעילין בכלי ראשון ושרו הכי מסיק בגמרא כרק כל שעה (ל :): **ומ״ש** וכלי ראשון נקרא שהרתיחו בו מים על האש אפילו אינו רק שעודנו רותח היינו מדתנן בפרק כירה (מד .) האלפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. ופירש״י שהעבירן. מן האור: מרותחין. בין השמשות: לא יתן לתוכן תבלין. משתחשך דכלי ראשון כל זמן שהוא רותח מבשל: **ומ״ש** וקודם ההגעלה צריך לשופפם יפה וכו׳ כ״כ סס הרא״ש ונתן טעם לדבר משום דבעינן אחר לא יפלוט ותניא בספרי אך את הזהב ואת הכסף מכאן שצריך להעביר החלודה הלכך כסיים יש בהם גומות ואין יכול לנקותן יפה בתוך הגומות לא מהני בהן הגעלה וצריכין ליבון ואע״פ שכתב שבלי הלקט בשם ר״ש דכלים הבלועים מחמץ אינו צריך להעביר החלודה שבה נקטינן כהרא״ש ז״ל (ג): **כלים** שמשתמשין בהם ע״י האור כגון שפודין ואסכלאות וכיוצא בהם צריכין ליבון ברייתא בסוף מסכת ע״ז (עה :) והביאה הרי״ף פרק כ״ש וכתב הר״ן נראה שדעתו דדברים שנשתמש בהם חמץ ע״י האור צריכין ליבון ואף על גב דאסיקנא בסוף ע״ז דכל היכא דהיתרא בלע בהגעלה סגי ליה איכא למימר דחמץ כיון שטמו עליו איסורא בלע מיקרי וכן נראה שהוא דעת הרא״ש שהרי גם הוא כתב ברייתא זו בפרק כל שעה וכתב רבינו ירוחם שכן דעת רוב הפוסקים והרב המגיד כתב בפ״ה שפודין ואסכלאות לא נתבאר דינן בגמרא לענין חמץ בפסח זנחלקו בו המפרשים ז״ל יש מי שאומר שדינן כדין שאר האיסורין וצריכין ליבון ויש מי שאומר שכיון שהם שבלע היה היתר די בהגעלה ואפשר שזה דעת רבינו שהזכיר כאן בסכינים הגעלה ופי״ז מהמ״א בלוקח סכין מן העכו״ם הצריך ליבון ולא הזכיר כאן ליבון כלל ומ״מ דעת הרמב״ן להשוות חמץ לגיעולי עכו״ם והם כוברין שבסכינים אף בגיעולי עכו״ם אינן צריכין אלא הגעלה עכ״ל וכתב רבינו ירוחם שדעת רוב הפוסקים כדעת הרמב״ן להשוות חמץ לגיעולי עכו״ם והגהות מיימון הזכירו סברות אלו וכתבו שהעולם נהגו כדברי האוסרין (ד):

והליבון מלבנן א״ר מני עד שתסיר קליפתן וירושלמי שלהי ע״ז הליבון צריך שיהיו ניצוצות מנתזין ממנו וכ״כ הרא״ש בתשובות כלל י״ד וכתב בהגהת מיימון פי״ו מהלכות מ״א בשם ה״ר אביגדור דכשמלבנן עד שאם יסוס עליו קש שיהיו ניצוצות ניתזין ממנו סגי בהכי דאל״כ אותה טירפ״א בלע״ז שאופין פשטיד״א תחתיה ומלבנין אותה כדי לאפות תחתיה פלדו״ן ואם היה צריך ללבנה עד שיהיו ניצוצות ניתזין ממנה היתה לגמרי מתקלקלת והמרדכי כתב בסוף ע״ז דכלים הבלועים מאיסור בעו נשירת קליפה אבל הבלועים מהיתר כגון חלב או בשר אין צריכין ליבון גדול דנשירת קליפה (אלא רק) עד שתהא יד סולדת בו מב׳ עבריה סגי וגם רגילין לבדוק על ידי נתיצת קש עליה מבחוץ לראות אם הקש נשרף בהכי סגי (ושליט) [דאם כן שליט] הליבון מעבר אל עבר אע״פ שלא תסיר קליפתו מ״מ די בכך דכיון דהיתרא בלע אם כן די להם בהגעלה ואע״ג דתשמישם ע״י האור כדמשמע בשמעתין והא לא גרע ליבון זה מהגעלה ואותו ליבון יותר מהגעלה ע״כ לשונו ולפי סברת האומרים דחמץ כיון שטמו עליו איסורא בלע מיקרי ומפני כך הם אומרים דכלים כשנשתמש בהם חמץ ע״י האור צריכין ליבון ולא סגי להו בהגעלה כמו שכתבתי בכמוך ג״כ גם ליבון קל לא סגי להו אלא צריכין ליבון גמור (ה): **ושנשתמש** בהם בצונן וכו׳ שם באותה ברייתא: **ומ״ש** כגון כוכות וקיתוניות יתבאר בס״ם זה: **ושנשתמש** בהן בחמין וכו׳ שם באותה ברייתא דברים שנשתמש בהם ע״י חמין כגון היורות מגעילן וכתב הרי״ף והרא״ש בפ׳ כ״ש דמאי דאשתמש בהו חמירא כולה שתא בכלי ראשון צריך למיגעלינהו בכלי ראשון ודאשתמש בהו בכלי שני כגון קערות וכיוצא בהם כי שדי עלייהו רותחין בכלי שני ש״ד: **ומ״ש** ועירוי שמערה מכלי ראשון על אחרת וכו׳ בפ׳ כירה (מד .) כתבו התוס׳ שנחלקו רשב״ם ור״י אם עירוי ככלי ראשון או ככלי שני וגם הרא״ש כתב שם שרשב״ם ור״ת נחלקו בכך וכתב שהאחת מהראיות שהביא ר״ת לומר דעירוי ככלי ראשון היא מדאמרינן בפרק בתרא דע״ז נעוה ארתחו ומתוך כך מתיר ר״ת להכשיר כלי שנשתמש בו בכלי ראשון ע״י עירוי שיפוך עליו מים רותחין ואינה ראיה דשאני יין נסך דתשמישו ע״י צונן אבל כלי שנשתמש בו איסור והוא בלוע מעבר לעבר א״א שיפלוט כל האיסור ע״י עירוי שאינו מבשל אלא כדי קליפה ולא כל האיסור הבלוע בדופני הכלי מעבר לעבר וכך העלו בתוספות ג״כ דעירוי לא הוי ככלי ראשון ולא ככלי שני אלא מבשל כדי קליפה וכלי ראשון שתשמישו ע״י עירוי כגון קערות יכול להגעילו ע״י עירוי דכבולעו כך פולטו אבל כלי שנתבשל בו איסור לא סגי להגעילו על ידי עירוי והשתא מ״ש רבינו דעירוי חשוב ככלי ראשון לאו למימרא חשוב ככלי ראשון ממש אלא למימר דלא סגי ליה בהכשר דכלי שני קאמר דחשוב ככלי ראשון אבל מ״מ אין לו דין כלי ראשון ממש וזהו שכתב ומיהו כלי שנשתמש בו ע״י האור לא סגי בעירוי אלא צריך להגעילו בכלי ראשון וכך הן דבריו בכפר י״ד סימן קכ״א: **כתב** הכלבו כלים שנשתמש בהם חמץ בכלי שני כגון קערות וכוכות נותנין אותם בכלי שני גדול ונותנין עליהם מים רותחין ואמנם צריך ליתן מים על שפתם עד שיגברו על גדותם כדי שיהיו כעין תשמישם כי לפעמים ממלאין אותם עד שנשפכין על שפתם עכ״ל: **לכן** כתב אבי העזרי שצריך להכשיר כל הקערות בכלי ראשון לפי שפעמים כופין אותם וכו׳ כ״כ התוספות בסוף ע״ז (עד :) דקערות צריך להגעילן בכלי ראשון משום דפעמים שתוחבין הקערות בתוך הכלי ראשון וכ״כ המרדכי בפרק כל שעה: **ומ״ש** רבינו לכן כתב אבי״ה קאי למ״ש כפי תשמישן כך הכשרן וכיון שלפעמים משתמשין בקערות בכ״ר כך צריך להכשירן ואף ע״פ שרוב תשמישן בכלי שני חוששין למיעוט פעמים שמשתמשין בהן בכ״ר וכמ״ש הגהות בפ״ה אבל הרי״ף כתב בפרק כל שעה והני דאשתמש בכלי שני כגון קערות וכיוצא בהם כי שדי עלייהו רותחין בכלי שני ש״ד וכך הם דברי הרמב״ם בפ״ה וטעמא משום דכל כלי הולכים אחר רוב תשמישו וכמ״ש הר״ן בפרק כל שעה והרשב״א בתשובה וכיון דהני קערות רוב תשמישן ע״י עירוי ה״ל מגעיל להו בעירוי ולא חיישינן לפעמים שמשתמש בהן בכ״ר (ו): **כתב** בעל המנהיג כפות העשויות מקרן וכו׳ כ״כ הכלבו וכתב שיש מי שחולק בדבר וכתב המרדכי בפרק כל שעה כתוב בשם א״ז נראה בעיני דכלי עצם א״צ הגעלה דלא בלעי וכן פי׳ ה״ר יחיאל מפרי״ש דלא מצינו בלועה דאוסר גבי כלי עצם ואני עושה מעשה כאשר כתבתי אמנם לבי נוקף קצת דהא אחר בפרשת כלי מדין וכל מעשה עזיס פי׳ רש״י להביא את הקרניים והטלפים והעצמות וכ״ש כלי עצם וכלי קרן של שור הגדול אלמא איכא בליעה בכלי עצם מדקאמר תתהטאו וכן דרש תלמודא בפ״ק דחולין (כה :) עכ״ל: **אין** חילוק בין כלי עץ או אבן או מתכת כולן דינם שוה להתירן בהגעלה והר״ר יצחק מסימפונ״ו כתב דכלי גללים וכלי אבנים שנשתמש בהן ברותחין אין להן תקנה בהגעלה דדמו לכלי חרס וצריך להסיקן בתנור עד שיתלבנו

באש

כלים שמשתמש בהן ע״י האור כו׳ עד הכשרן בכלי שני כ״כ הרי״ף והרא״ש והרמב״ם משום דהכי משמע בסוגיא דכבולעו כך פולטו ומיהו בהגהת הרב ר׳ שמואל מגליסטא״ק כתב וז״ל לא נראה זה בעיני שכלי שנאסר ברותחין בכ״ש אין האדוק בו יכול לנתת ממנו כי אם בכ״ר המפליטו אבל כ״ש אין בו כח להגעיל ולהפליט לתוך האיסור הכמוס ומדובק בו עכ״ל ונראה שע״פ דעתו נוהגין שלא להגעיל אף כ״ש אלא ברותחין דכ״ר וכן סכינין דמשתמשין בהן בכ״ש אם אין בהן גומות מגעילן דוקא בכ״ר והר״ן בפ׳ כ״ש כתב על זה ייעוד אחר אבל מ״ש בהג״ה זו הוא הנכון: **ומ״ש** לכן כתב אבי העזרי כו׳ פי׳ אף עפ״י דקערות תשמישן ע״י עירוי וכך הוא הכשרו אפ״ה כיון שהכלי שנשתמש בו ע״י האור לא סגי בעירוי לכן צריך להכשיר כל הקערות בכ״ר וכו׳ ונראה דכ״ש הכפות שרגילות תמיד לתתן בקדירה שעל האש דצריך להכשירן בכ״ר וכך נוהגין ואיכא למידק דכאן כתב רבינו דכלי שנשתמש בו ע״י האור לא סגי בעירוי משמע אבל בלא עירוי סגי אפילו בכלי שאינו עומד אצל האש דהעבירו מן האש וכי״ד סימן קכ״א פסק רבינו כאן לא סגי בעירוי מילתא דפסיקא נקט דעירוי לא מהני כלל לכלי שנשתמש בו ע״י האור אעפ״י שלא נשתמש בו אלא בכלי שהעבירו מן האש אבל להכשירו בכ״ר בעוד שהאש מהלך תחתיו או אפילו אם העבירו מן האש לאו מילתא דפסיקא היא אלא כפי תשמישו כך הכשרו ומיהו נראה דבר פשוט דכלי שנשתמש בו בכ״ר שהעבירו מן האש לא סגי ליה בעירוי וכ״כ מהרש״ל וע״ל ריש סימן תנ״ב ובמ״ש לשם: **כתב** בעל המנהיג כפות העשויות מקרן וכו׳ נראה לפ״ז דהסכינים שקתא שלהן מקרן אפי׳ מקלת הקתא מקרן אין ניתרין בהגעלה וכ״כ במהרי״ל וז״ל מהרי״ו בא״ח איכא מ״ד דאסור להגעיל כלי עצם דחיים עלה ולא מגעיל שפיר וא״ל דה״ה סכין שקתא שלו עצם וכ״ש כשקתא שלו אוי״ף גישודן אפי׳ של עץ כיון שהוא דבוק בדבק חיים עליו עכ״ל ואפשר שלא כתב דכך יש לפסוק אלא לומר דלמאן דאסר להגעיל כלי עצם ה״ה דיש להחמיר בסכין שקתא שלהם עצם והמחמיר לעצמו תע״ב אבל מעיקר ההלכה מותרים כלי עצם

בהגעלה

בתנור וכיריס שהן כלי חרס אבל פדיל״א שעושין מלבנים ועפר מועיל לו היסק פגימי והיינו בוכיא לדעת התוס׳:

וקודם הגעלה צריך לשופפם יפה במשחזת וכו׳ נראה דלאו דוקא במשחזת ורחייס דה״ה בדבר אחר גם בתשיר״י כתב בכתב דצריך לשופן ולנקותן יפה וכן נראה מדברי רבינו שכתב אח״כ וכן כל הכלים צריך להעביר כל חלודה שבהם קודם הכשרן ובכלים אי אפשר במשחזת וריחיים אלא נקט ההוה דמכירין החלודה והזוהמא מן הסכינין במשחזת וריחיים: **ומ״ש** דהליבון מועיל אפילו לא שופפם יפה כ״כ הרא״ש לשם אבל בי״ד סי׳ קכ״א כתב רבינו ע״פ הרשב״א דצריך לשופן תחלה והשיג עליו דלא צריך כי האש יבעיר הכל וכדכתב כאן בסתם ונראה דאף הרשב״א מודה דאם אינו יכול לשופן יפה דמועיל הליבון אלא דכיון דכתיב ואך את הזהב ללמד דצריך להעביר חלודה ומשמע דכל הפרשה קאי אף במאי דצריך ליבון לכך כתב דצריך לשופן יפה לכתחלה אבל ולאי דהאש יבעיר הכל כדברי רבינו כתב המרדכי סוף ע״ז ע״ש ריב״א דהסכינין הצריכין ליבון לפי׳ ר״ת אם השחיזן בריחיים של אבן די להם אח״כ בהגעלה לפי שליבון מועיל כדי להעביר הקליפה והאבן מעביר את הקליפה בטוב ע״כ ואעפ״י שדין זה כתבו אסכינים של עכו״ם יש ללמוד ממנו לדבר הצריך ליבון כמו שפודין ואסכלאות מיהו הכמ״ק מחמיר בזה לכתחלה גבי מדוכה ע״ש (פסק נראה דהסכינים המחופים בעץ בקתא וקבעו בהן מסמרות אין מועיל להם הגעלה כי יש בקתות גומות הרבה ואי אפשר לנקות כל הגומות וכך קבלתי

כלים והרמב״ם משום דהכי משמע בסוגיא דכבולעו כך פולטו ומיהו בהגהת הרב ר׳ שמואל מגליסטא״ק כתב וז״ל לא נראה זה בעיני שכלי שנאסר ברותחין בכ״ש אין האדוק בו יכול לנתת ממנו כי אם בכ״ר המפליטו אבל כ״ש אין בו כח להגעיל ולהפליט לתוך האיסור הכמוס ומדובק בו עכ״ל ונראה שע״פ דעתו נוהגין שלא להגעיל אף כ״ש אלא ברותחין דכ״ר וכן סכינין דמשתמשין בהן בכ״ש אם אין בהן גומות מגעילן דוקא בכ״ר והר״ן בפ׳ כ״ש כתב על זה ייעוד אחר אבל מ״ש בהג״ה זו הוא הנכון: **ומ״ש** לכן כתב אבי העזרי כו׳ פי׳ אף עפ״י דקערות תשמישן ע״י עירוי וכך הוא הכשרו אפ״ה כיון שהכלי שנשתמש בו ע״י האור לא סגי בעירוי לכן צריך להכשיר כל הקערות בכ״ר וכו׳ ונראה דכ״ש הכפות שרגילות תמיד לתתן בקדירה שעל האש דצריך להכשירן בכ״ר וכך נוהגין ואיכא למידק דכאן כתב רבינו דכלי שנשתמש בו ע״י האור לא סגי בעירוי משמע אבל בלא עירוי סגי אפילו בכלי שאינו עומד אצל האש דהעבירו מן האש וכי״ד סימן קכ״א פסק רבינו כאן לא סגי בעירוי מילתא דפסיקא נקט דעירוי לא מהני כלל לכלי שנשתמש בו ע״י האור אעפ״י שלא נשתמש בו אלא בכלי שהעבירו מן האש אבל להכשירו בכ״ר בעוד שהאש מהלך תחתיו או אפילו אם העבירו מן האש לאו מילתא דפסיקא היא אלא כפי תשמישו כך הכשרו ומיהו נראה דבר פשוט דכלי שנשתמש בו בכ״ר שהעבירו מן האש לא סגי ליה בעירוי וכ״כ מהרש״ל וע״ל ריש סימן תנ״ב ובמ״ש לשם: **כתב** בעל המנהיג כפות העשויות מקרן וכו׳ נראה לפ״ז דהסכינים שקתא שלהן מקרן אפי׳ מקלת הקתא מקרן אין ניתרין בהגעלה וכ״כ במהרי״ל וז״ל מהרי״ו בא״ח איכא מ״ד דאסור להגעיל כלי עצם דחיים עלה ולא מגעיל שפיר וא״ל דה״ה סכין שקתא שלו עצם וכ״ש כשקתא שלו אוי״ף גישודן אפי׳ של עץ כיון שהוא דבוק בדבק חיים עליו עכ״ל ואפשר שלא כתב דכך יש לפסוק אלא לומר דלמאן דאסר להגעיל כלי עצם ה״ה דיש להחמיר בסכין שקתא שלהם עצם והמחמיר לעצמו תע״ב אבל מעיקר ההלכה מותרים כלי עצם

בהגעלה

דרכי משה

דאינו בולע אלא בכלי ראשון או ע״י עירוי שהוא ככלי ראשון: (ב) במהרי״ל דהנדן של כסינים אין להם תקנה ואכור להכנים סכינים של פסח תוך נדן של המץ כתב הר״ן פרק כ״ש דף רל״ו דלענין חמץ אין חילוק בין סכינים גדולים בין קטנים לכולן כגי בהגעלה וכ״כ בי״ד סימן קכ״א ע״ש: (ג) וכתב האגור דה״ה כל הכלים צריך להסיר מהן החלודה וכלי שיש בו נקבים דקים שלא יוכל לנקות מהן החלודה לא יגעילנה ואם החלודה מבדוק או על שפתו אינו מזיק לו מהרי״ל: (ד) כת׳ מהרי״ו דצריך ללבן החצובה שקורין דרייפו״ם: (ה) ובאו״ה כתב דרמץ מיקרי היתא בלע כמ״ש בי״ד סי׳ קכ״א וכתב המרדכי ריש כל שעה ע״ג דאם הגעיל לכלי שדינו ללבן אם בישל בו טריפה: (ו) והמנהג כדברי אבי העזרי

להגעילן

בהגעלה כרוב רבותינו: **ומ"ש** ורב אלפס השוה כולם וכן עיקר נראה דלא קאי אלא אכלי עץ ואבן ומתכת וכלי גללים דכליך מיניה אבל לא קאי אכלי קרן דמזה לא כתב הרי"ף כלום בפ' כ"ש ולא אשכחן מאן דפליג אבעל המנהיג ואע"ג דהכלבו כתב דהר"ם כתב דכבולעו כך פולטו וכמו שהם עליהן כל השנה ואין מכניסן בתוך כ"ר שלא יתקלקלו עכ"ל נראה דקולא גדולה הוא דהא איכא לחוש דע"י שמשתמש בהן כל השנה השתמש בהן גם ברותחין גמורין ולאו אדעתיה ובשעת הגעלה חיים עלייהו ואינו מגעילן ברותחין גמורין אלכך כדברי בעל המנהיג עיקר והכי נהוג:

ומ"ש ולמאי דבעינן למיכתב וכו' בסי' תנ"ג כ"כ ונתבאר לשם דכדברי רא"ה עיקר: **ומ"ש** קודם ו' שעות פי' קודם התחלת שעה ששית ובמקלת ספרי רבינו כתב קודם המש שעות: **סלים** וכו' כתב בהגהת מיימוניות דהטעם משום דלפעמים נופל בהן חמץ בין הגרים ובולע הסל טעם חמץ ע"י מליחה דהוה כרותח ואעפ"י דהבשר מותר לאוכלו בפסח היינו משום דטעם חמץ הנבלע בבשר ע"י מליחה קודם הפסח נתבטל בס' ואינו חוזר ומיעור אבל טעם חמץ הנבלע בכלי אינו בטל בס' וצריך הגעלה והכי נקטינן ודלא כסה"ת דהשוה דין הסל לדין הבשר דליתא ומיהו במהרי"ל כתב דכלים המנוקבים שמולחין בהן בשר אין להתיר ע"י הגעלה וחומרא זו דשמא איכא חמץ בין הנקבים ואינו ניכר והכי נהוג ודין בשר עצמו יש מהרים שלא לאכלו ויש מהגין לשרותו כמו בשר יבש כדלעיל בסי' תמ"ז ומיהו צריך שלא חזרו ומלחוהו בכלי חמץ שהשתמשו בו חמץ בחמין תוך מע"ל דאל"כ כבר נעשה הבשר כולו חמץ ע"י הכלי בן יומו דבכוש הרי הוא כמבושל ואין בבשר ששים כנגד הכלי שמלחוהו בתוכו:

וכל הכלים צריך להגעיל ידותיהם כמותם נראה דאפילו ידוע שלא נשתמש בכולו נמי צריך להגעיל משום דלענין איסורו אמרינן חס מקצתו חס כולו אבל לא לענין הכשרו והכי משמע ממאי דמסיק בפרק כ"ש גבי כסיונין והלכתא אידי ואידי ברותחין ולפי זה דוקא בכלי מתכת ובין לענין הגעלה ובין לענין ליבון וכ"כ הרשב"א מביאו בי"ד כי' קכ"א אלא דאיכא לתמוה דרבינו לשם הטיג על הרשב"א ואמר דהיכא דידוע דלא נשתמש אלא במקצתו נכשר נמי במקצתו דבכב"ם וכאן כתב בכהם דצריך להגעיל ידותיהם כמותם ותו דבמרדכי בפ' כ"ש כתב עץ פרור מגעילו ברותחין אפילו הבית יד וכן המחבת ומביאו ב"י ורבינו ג"כ כתב וכל הכלים ומשמע אפילו בכלי עץ ואבן ובעץ לא אשכחן דנימא חס מקצתו חס כולו ואלא כא"ו האחרון דכתב דאפי' בכלי עץ נאסר מקצתו נאסר כולו דליתא אלא נראה דטעם דעץ פרור וכן המחבת הוי מכוש דאי אפשר דלא בלעי גם הידות בעם החמץ בכל השנה ע"י כ"ר כשמדיחין אותן לנקותן מהזהמא לאחר תשמישן ולכן כתב גם רבינו כאן גבי חמץ דכל הכלים צריך להגעיל הידות כמותם ואפילו של עץ אבל ביו"ד מדבר בנשתמש בו איכור לפי שעה דהיכא דידוע שלא נשתמשו בידות א"צ להגעיל הידות ואפילו בשל מתכת דכבב"ם וכ"כ הר"ן בהני סכיונים ומיושב דלא קשה מר"פ כ"ל דאמרינן התם הס מקצתו הס כולו ע"ש עוד כתבתי ביו"ד ייישוב אחר ע"ש תשובת מהר"ם מיהו להלכה נקטינן לחומרא כהרשב"א דבכלי מתכת חס מקצתו חס כולו וצריך להכשיר גם הידות אף על פי שידוע שלא השתמשו בידות: **מחבת** או יורה שיש בו טלאי וכו' פי' שקדמה בליעת החמץ לטלאי ולפי דמשמע דאין לה תקנה על כן אמר ואבי העזרי כתב וכו' כלומר דאיכא תקנה ומשמע אבל אם קדם הטלאי לבליעת האיסור לכ"ע שרי בהגעלה דכבב"ם מיהו ב"י ע"ש הרשב"א אמר דאפילו קדם הטלאי לבליעת האיסור איכא למיחש אם נראה שם קצת סדק שמא תחת הטלאי נכנס מגוף האיסור ולזה אינו מועיל הגעלה וצריך להניח לשם גחלים כדי שישרף גוף האיסור אם ישנו או ירחיב הסדק כל כך שיוכל להוציא משם מה שבתוכן ונראה דמכל מקום בקדמה בליעת איסור לטלאי אין להתיר בהנחת גחלים אבל בליבון המחבת כולה שרי אפילו קדם האיסור לטלאי כי האש שורף כל דבר ומה שנשאר בו עתה לא יפלוט לעולם וכ"כ א"ו האחרון שער ר"ח סימן י"ט ואין חילוק בין בליעת חמץ לבליעת איסור כמו שכתב בהגהת מיימוניות בהלכות הגעלה ע"ש מהר"ם:

כיסוי של ברזל וכו' נראה דמיירי דהכיסוי לא הודח מזיעתו וכיון שהחמץ בעין לא נפגם ואוסר אבל אם הודח ה"ל נותן טעם לפגם ושרי למסקנת רבינו לעיל סי' תמ"ז ועיין במ"ש ביו"ד כוף סימן ל"ג: **כיסוי** של ברזל שמשימין אותו על חררה שנאפית על גבי כירה וכו' נראה דס"ל לי"א דכיון דכיסוי הוא למעלה על פי הכירה והחררה למטה ואפילו היה עולה הזיעה עד הכיסוי אין היד סולדת שם ולא בלע כלל וז"ש ואין החררה נוגעת בו רצה לומר דאין זיעת החררה נוגעת

באש ורב אלפס השוה כולם וכן עיקר. כלי כסף שאין דרך להשתמש בהן בחמין אלא חושש שמא נשתמש בהן בחמין ורוצה להגעילן כתב אבי העזרי שאין להגעילן עם שאר הכלים דמתוך שאינן בולעין הרבה פולטין מיד וחוזרין ובולעין ממי ההגעלה האסורין וכן כל כלי שנשתמש בו בכלי שני לא יגעילנו עם כלי שנשתמשו בו בכלי ראשון מהאי טעמא וכן יש אוסרין כלי שהכניסו ב"פ שבפעם השני בולע מן המים האסורין ולמאי דבעינן למיכתב שאין לחוש במי שמגעיל ב' קודם ו' שעות אם יבלע הכלי ממי הגעלה א"צ לדקדק בכל זה. סלים שמולחין בהן הבשר כתב אבי העזרי שצריכין הגעלה ומחבת שמטגנין בו כתב גם הוא שאביו רבינו יואל הצריכו ליבון והוא התירו בהגעלה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכ"כ בתשובה מחבת בפסח עושין לו הגעלה ואם היא ארוכה משים חציה וחופך עוד ומשים חציה האחרת ואם היא ארוכה ביותר מלבנה באמצע וכן כל כלי שאינו יכול להכניסו בפעם אחת לתוך המים מכנים חציו וחוזר ומכנים חציו השני ולא היישינן שצדו הנגעל בולע מצדו השני שלא נגעל. וכל הכלים צריך להגעיל ידותיהם כמותם: מחבת או יורה שיש בו טלאי אין ניתר בהגעלה לפי שהבלוע תחת הטלאים אינו נפלט ע"י הגעלה ואבי העזרי כתב שראה בבית אביו ה"ר יואל שהיה מצוה להגעיל הכלי בשעת תיקונו קודם שישימו הטלאי ושוב היה מצוה (ג) ללבן הטלאי ולהדביקו ואף על פי שהיו משתמשין בו אחר כך קודם הפסח היה מגעילו דכבולעו עם הטלאי כך פולטו: כסוי של ברזל שמכסין בו הקדרה צריך הגעלה כיון שמזיע בכל שעה מחום הקדרה ואם נתנוהו בפסח על הקדרה בלא הגעלה כל התבשיל אסור שזיעת הכיסוי מתערב בתבשיל ואם אפו עליו בצק צריך ליבון: כסוי של ברזל שמשימין אותו על חררה שנאפת על הכירה י"א שאפילו הגעלה אינו צריך

כיון

כלי כסף שאין דרך להשתמש בהם בחמין א וכו' סלים שמולחין בהם הבשר כתב אבי העזרי שצריכין הגעלה כ"כ הגהות מיי' בפ"ה בשם הרוקח וכן נראה לרא"ה כי פעמים נופלין חטים על הגרים ומיהו בכפר התרומות היה מתיר הכלים שנותנין בהם בשר כל השנה לתת בו בשר בפסח כי הבשר עצמו שנמלח בו מותר כדפרישית לעיל עד כאן לשונו: **ומחבת** שמטגנין בו כתב גם הוא שאביו רבינו יואל הצריכו ליבון וכו' ז"ל הרא"ש בפרק כל שעה מחבת שמטגנין בה כתב אבי העזרי הוגד לי בשם אבא מארי אחר פטירתו שהיה מצריך ליבון דמדמי לה לתנור שאופין בו דבעי היסק ולא זכיתי לדון לפניו דל"ל דסגי בהגעלה והכי נהוג עלמא חדא דחזינא לעינן חלה יהיב תלמודא חד דינא לטיגון ולכישול ותו דלא חלקו חכמים בין יורה ליורה אע"פ שיש יורה שמטגנין בה חלב ותו דתניא בתוספתא כיורות ומחמי חמין וטיגון וקומקום' מדיחין ברותחין עכ"ל וי"א דפעמים שמטגנין בה ונתייבש השמן ונאפה מה שבתוכה בלא שמן וה"ל כמאפה תנור ונבלע בתוכה ע"י האור בלא משקה ולכן צריכין ליבון כמו שפודין ואסכלאות ולא נהירא לי דאם באנו לחוש לזה א"כ כל קדירות של מתכת פעמים מחסרין המרק ומקדירה והתבשיל נשרף ונדבק לדופני הקדירה וצריך ליבון ולא מצינו מי שחשש לזה אלא ה"ע אע"פ שנשרף ודבק לדופן הקדירה לחלוחית משקה יש בתבשיל אלא שהוא יבש אצל דופני הקדרה ולא מיקרי שמשיר ע"י האור להצריכו ליבון עכ"ל הרא"ש וגם המרדכי כתב שם דמחבת בהגעלה סגי לה וכ"כ הגהות בפ"ה:

וכ"כ בתשובה מחבת בפסח עושין לו הגעלה כלל י"ד אע"פ שהרשב"א כתב בת"ה דמחבת צריכה ליבון נהגו העולם להכשירה בהגעלה כדברי אה"ע והרא"ש דמסתבר טעמייהו (ז):

ומ"ש ואם היא ארוכה משים חציה וכו' אם היא ארוכה ביותר מלבנה באמצע וכן כל כלי שאינו יכול להכניסו בפע' אחת לתוך המי' מכנים חציו וחוזר ומכנים הציו השני וכו' כ"כ בא"ח בשם הרשב"א: וכתב עוד לא אמרו כלי מתכות אם מקצתו חס כולו אלא לענין איסורו אבל לא לענין הכשירו: **ומ"ש** וכל הכלים צריך להגעיל ידותיהם כמותם כן כתב המרדכי בפ' כל שעה עץ פרור מגעילו ברותחין אפילו הבית יד וכן המחבת (ח): **מחבת** או יורה שיש בו טלאי אין ניתר בהגעלה וכו' כן כתב הרא"ש בפרק כל שעה וגם בתשובה כלל י"ד: **ומ"ש** ואבי העזרי כתב שראה בבית אביו ה"ר יואל שהיה מצוה להגעיל הכלי וכו' עד דכבולעו עם הטלאי כך פולטו כ"כ שם המרדכי וכתב עוד ואפילו בלא קודם דיבוקו היה נראה להתיר מטעם זה אלא דאיכא למיחש שמא ערב הפסח נדבק בחוזק ושוב בפסח רפה הדיבוק ומוציא מה שתחתיו ופולט וכל הכלים המטולאים היה מסיר הטלאי ושוב מגעילו כלו של דבר כל טלאי שהוא מחבש וקדם הטלאי לבליעת האיסור א"צ להסירו שאין לך יורה ומחבת שאין בה כמה מכמרים ושפה לפיו כביב אלא אמרינן בהו כבולעו כך פולטו עדע דהא גבי סכיונים פסקינן אידי ואידי ברותחין ולא אצריך להסיר הברזל מן הקתא עכ"ל. וכ"כ בהג"א בסוף ע"ז בשם א"ז וכן כתב בהג"מ בפרק ה': וכתב הרשב"א בתשובה שהגעלה מפלטת מכאן כמו מכאן אלא שאנו חוששין שמא תחת אותן חתיכות נכנס מגוף האיסור וממשו של גוף האיסור אינו נכשר בהגעלה לפיכך אנו רגילין בכל כיוצא בזה שמניחים גומרי על מקום הסדקין כדי שישרף גוף האיסור אם ישנו ואח"כ מגעילו ואם הוא של עץ אין לו תקנה אא"כ ירחיב הסדק כ"כ שיוכל להוציא משם מה שבתוכן וכן הנהגנו במקומותינו ומזמן רב עכ"ל: **כיסוי** של ברזל שמכסין בו הקדירה צריך הגעלה וכו' טעמא דמסתבר הוא שהכל העולה מהתבשיל לכיסוי הקדירה לא הוא ולא כמו שכתב המרדכי פרק כל שעה דצריך ליבון ומיהו אפשר דטעמא דמצריך ליבון מפני שהיה דרכן לאפות עליו בצק וכדמשמע מהגהות מיימון פ"ה הא לאו הכי בהגעלה סגי ליה וכדברי רבינו:

ומ"ש רבינו ואם נתנוהו בפסח על הקדירה בלא הגעלה כל התבשיל אסור וכו' כן כתב בהלכות הגעלה דהגהות מיימון וכן כתב ברוקח ומתניתין היא בספ"ק דמכשירין היו ידיה טמאות ומגיסה בקדירה טהורה אם הזיעו ידיה הקדירה טמאה וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל כ' סימן כ"ז:

כיסוי של ברזל שמשימין אותו על חררה שנאפת ע"ג כירה וכו' רבינו ירושם כתב בשם התוכחות שא"ל ליבון שיסיר קליפתו אלא מחממו כמו שמשימין אותו על החררה כל השנה כולה כי היא בלועה מהיתר וכבר כתבתי בכימן זה שדעת רוב הפוסקים שאין היתר זה כלום כך לי בלוע מהיתר כמו בלוע מאיסור וג"כ כתבתי שם הכשר הליבון הילך הוא:

מדוכה

דרכי משה

להגעילן בכלי ראשון ובאגור כתב דנוהגים דאף כפות מגעיל בכלי ראשון וכ"כ בהג"מ דכל דבר שיש לחוש שמא נשתמשו בו פעם אחת בחמין צריך להו הגעלה אבל אם ברור לו שלא נשתמש בו בחמין א"צ הגעלה עכ"ל כתב המרדכי ריש כל שעה ע"ד דבר שצריך הגעלה מפני שחשמישו בחמין אסור להשתמש בו צונן בלא הגעלה והמ"מ פ"ה דחמץ ומצה מתיר מלבד בכלי חרס דאסור וכ"כ הר"ן פרק כל הכשר וכתבתיו בי"ד סימן קכ"א: (ז) ומהרי"ב כתב דאנו נוהגין לכתהלה ללבנו ומיהו בדיעבד סגי ליה בהגעלה עכ"ל ומ"מ נ"ל דאפילו לפי דבריו דבליבון כל דהו דהיינו שנשרף עליה קש מבחוץ סגי ליה דלא גרע מהגעלה כמ"ש לעיל: (ח) וע"ל בי"ד סימן קכ"א דאין להחמיר בזה בהגעלת בית יד

פרישה

(ג) ללבן הטלאי פי' לוס ללבנו ולא להגעילו כדי להדביקו יפה דאל"כ אסור להגעילו אח"כ משום סחרין כך שמעתי אבל במהריל דף ה' ע"ב משמע כפשוטו וכתב דילבנו או יגעילנו ע"ש א"כ היכא שיש לחשוש שהטלאי אתא ממחבת היש מצוה להגעילו כי' ר' יואל היה מביו של אבי"ם וס"ל דמחבת צריך ליבון:

וכ"ש

חדושי הגהות

תנא א הנה הב"י התחיל בדברי הטור ולא אמר עליהם דבר אולי היה כתוב ע"ז (כ"כ המרדכי בשם ראבי"ה) כי באמת דברי הטור אלו מוזכרים במרדכי בשם ראבי"ה הביאו הב"י בס"ם זה אך כשגגה נשמטו דברים אלו מן הדפוס: (ב) לפני תימי תנ"ב כתב קודם שעה חמישית ובאמת נוכחאות יש בדאיתא בב"ח אך עכ"פ אחד מהם צריך תיקון:

ר"ל

מדוכה של עץ ואבן שדכין בהן כל השנה וכו׳ מחלוקת רש״י ור״י כתב הרא״ש בפרק כל שעה גבי בית שאור ובית חרוסת וכתב בהגה״מ הלכות הגעלה בשם סמ״ג ששמע בשם רבינו טוביה שר״ת היה מתיר בהגעלה ע״י קליפה בכלי ברזל וכן להחמיר היכא דאפשר וכתב תה״ד שנהגו באושטרייך להכשיר המדוכה בפסח ע״י מילוי גחלים לוחשות ומדבקים חוט של פשתן בחוץ סביב המדוכה ומפיחין בגחלים עד שישרוף החוט שעל גופו מבחוץ ודרך זה חשיב כמו ליבון (ע) וא׳ מהגדולים קורא תגר גם ע״ז ואמר דלא גרע הכשר זה מהגעלה אבל למיחשביה כליבון לא ועוד דהרבה פעמים נשברת המדוכה בדרך זה ואיכא למימר דילמא חיים עליה דפקע ולא מכשר ליה כהלכתו והוא ז״ל חולק על זה וכתב אמנם בסמ״ק מחמיר טובא בהכשר המדוכה ואינו רוצה להתיר אפילו על ידי שתקלפין אותו בכלי אומנות ומגעילין המדוכה אח״כ ואע״ג דבהגהות מיימ׳ ובמרדכי פרק בתרא דע״ז חשיב הכשר זה ליבון ולכך אם אפשר בקל לתת המדוכה בתנור בוער שתתלבן יפה מבפנים ומבחוץ עד שיהו ניצוצות ניתזין מהם יעשה אבן אם ירא משבירתה ומלאנה גומרי כדלעיל עכ״ל ורבינו ירוחם כתב נהגו במכתשות של אבן הגדולים שאין יכולין להכניסן ביורה משימין בהן מים רותחין ומכניסין בתוכה אבן רותחת ועולה הרתיחה בכל שפתה וכ׳ בהגהת מיימון פ״ה דכל כה״ג הוי הגעלה דכלי ראשון :

הדף שעורכין עליו כל השנה אין נותנין עליו מצה וכו׳ המרדכי כתב בפ׳ כ״ש דכלים פשוטים כגון דפין ושלחנות וכיוצא בהם סגי בשיערה רותחין עליהם והגהות בהלכות הגעלה כתבו דפיס שרגילים לשאת עליהם העיסה צריכין הגעלה דחימוצו קשה ואם גדולים הם שא״א להכניסם בכלי אחד כתב ריב״א שילבן אבנים ושימם על הדף ויספוך עליהם מים רותחין : **והעריבה** שלשן בה כל השנה צריכה הגעלה בפ׳ כ״ש (לב :) אבני דמחוזא דרגילי למילש בהו כולי׳ שתא ומשהי בהו חמירא כבית שאור שחימוצו קשה דמי וכתב רבינו ירוחם וכן הדין בכל הכלים שלנו שרגילין ללוש בהם כל השנה אבל אם אין רגילין ללוש בהם תמיד כגון אונן גדול של נחשת די לו בקליפה דלא בעי הגעלה אלא הרגילין תדיר וכ״כ הרשב״א עכ״ל . והמרדכי כתב בברק כל שעה שי״א דדוקא עריבות שלשין בהן בכל יום צריכין הגעלה אבל אבני דשאר מקומות שאין מחמיצין בהן העיסה אלא פעם אחד בשבוע יכול להשתמש בהן מצה ומיהו אין להורות כן מפני שהעולם נהגו בהן איסור וי״א דאין חילוק בין אבני דמחוזא לאבני דעלמא בכולהו אין מועיל הגעלה וזהו לפי הסוברים דאין הגעלה מועלת לבית שאור ובית חרוסת . כתב הכלבו על עריבות שלשין בהן כל השנה עכשיו נהגו כל העם שלא ללוש בהן והוא מנהג יפה לפי שא״א לגרדן ולנקותן יפה יפה שלא ישאר משהו המן באחת הפחתים או בנקב שאינו נראה לעין (י) :

כתב הכלבו הנכה צריך לדקדק בה מאוד ולנקותה מפתיתי המן הנדבק בהם ונכרך ונדבק בנקבי אריגת הנכה ובעץ שבו ויספסנו אותם במים יפה ולא יכמכו על מנהג ההגעלה לפי שאינה בהן עיקר לפי שלא נשתמש בהם בחמין וה״ה לכל שאר כלי הלישה כגון הטבלירא״ם והרא״ו והשפשוף בהן עיקר גדול ואחריה ההגעלה הטובה הואיל ונהגו בה עכ״ל ואנו לא ראינו מי שנהג הגעלה בנכה (יא) : **כתב** הכלבו הרחת שקורין פל״א נהגו להגעילה או לקנות חדשה ואפשר לומר שאם ימרקנו הרבה יפה ויחמצה בתוך התנור הרבה שרי בזה הכבולעו כך כולטו . והגהות מיי׳ כתבו בפ״ה הענ שרודין בו את הפת אין לו תקנה בהגעלה שתשמישו ע״י האור . וכתב בת״ה ג דמדברי סמ״ק יש להחמיר שלא להכשיר מחמץ למצה עץ המרדה לקלפו בכלי אומנות וגם להגעיל אחר כך דאותו הענ חשיב תשמישו ע״י האור (יב) : **השולחנות** והתיבות שמצניעין בהם אוכלין כל השנה וכו׳ ז״ל הגהות מיימון בפ״ה שולחנות ותיבות נהגו לשפוך עליהם מים רותחים כי פעמים נופל עליהם ובהן חמץ רותח כגון פשטידא ומרק עכ״ל ומשמע מדבריו שאף ע״פ שאין מצניעין בהם אוכלים צריך לשפוך עליהם מים רותחים משום דחיישינן שמא שוס פעם נשפך עליהם מרק חם : **רגילין** באשכנז ליתן שכר של שעורין בחביות של חרם והתי׳ רבינו יואל ליתן בהם יין בפסח ע״י הגעלה כ״כ המרדכי בפרק כל שעה וז״ל רבינו יואל התיר קדירות של חרם שנותנין בהם שכר כל השנה ואפילו מכניסו לקיוס המותר בהגעלה להשתמש בפסח מדקאמר בע״ז (לג .) ובפסחים (ל .) דמאני דקוניא דמשוי תלמודא חילוק בין יין כסף לחמץ ומשני זה תשמישו בחמין וזה תשמישו בצונן ולא גרע יין מחמץ בפסח צונן אפילו מכניסו לקיוס דמותר בהגעלה כדאמרינן בירושלמי הני גרבי דכותחא ממלאן ג׳ ימים מעת לעת ומערן כל היכא דמהני עירוי ה״ה רתיחה כדאמרינן בפרק בתרא דע״ז (עה .) הרוצה לטהרם מיד מגעילן ברותחין וזיו עכ״ל . ומה שהקשה עליו רבינו מדמוכח בפרק בתרא דע״ז דעירוי לא עדיף כהגעלה לא קשה מידי דהא לא יליף רבינו יואל

כיון שאינו עשוי אלא לכסות ואין החררה נוגעת בו ונראה לי שצריך ליבון כי ברוב פעמים נוגעת בו ועוד שהוא מזיע מהבל החררה שתחתיו : [ה] מדוכה של עץ ואבן שדכין בהן כל השנה ולפעמים דכין בהן פירורי לחם עם שומין ופלפלין כתב רש״י דלא מהני ליה הגעלה וגם בריחים קטנים של פלפל וכן כתב רבינו תם שמדמין אותן לבית שאור פירוש כלי שמשחין בו השאור ולבית חרוסת פי׳ כלי שעושין בו מיני טיבול שנותנין בו דברים חדים כגון שומין ופלפלין עם קמה ומבליעו לתוך הכלי ובאלו פירש רש״י ור״ת דלא שרו בהגעלה ור״י התיר כולם בהגעלה ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל וז״ל בתשובה ר״י תמה על ר״ת איך עלה על לבו לאסור בית שאור בהגעלה וגם בעיני פלא וכי שחימוצו קשה בלע בצונן טפי מד״א ע״י האור (ו) וכ״ש לרב אלפס שכתב דההיא דבית שאור איירי בכלי הרס אבל בכלי שטף אין חילוק בין בית שאור לשאר כלים אלא כולם מותרין בהגעלה וכן אני נוהג עכ״ל וכ״כ אבי העזרי ובעל הערוך והרי״ן גיאת וכן המנהג ובלבד שיהו חלקים שאין בהן בקעים : הדף שעורכין עליו כל השנה אין נותנין עליו מצה ולא עיסה דדמי לבית שאור וצריך הגעלה והעריבה שלשין בה כל השנה צריכה הגעלה השלחנות והתיבות שמצניעין בהן אוכלין כל השנה רגילין לערות עליהן רותחין לפי שלפעמים נשפך המרק מן הקדרה לתוכן [ז] רגילין באשכנז ליתן שכר של שעורים בחביות של חרם והתיר רבינו

הגעלה והכי משמע מתשובת ר״י ובמרדכי האריך שכתב בסוף התשובה ופעם אחת אסר ר״ת המדוכה בהגעלה ושאלתי לו מאיזה טעם והשיב לי שהוא תופס היתר בהגעלה בין במדוכות עכו״ם בין בפסח אלא הואיל ונפק מפומא דרש״י היה נוהג להחמיר הואיל ואין בו רק זמן מועט ז׳ ימים דפסח וחמץ חמור אפילו אין רגילין לתת בתוכו קמח כדפירש״י בבית חרוסת שרגילין לתת בו קמח אפ״ה היה ר״ת אוסר את המדוכה בפסח אפילו בהגעלה כשיטת רש״י מפני שרגילין לתת בו פת עכ״ל וכ״כ רבינו ולפעמים יכין בהם פירורי לחם וכו׳ אלמא דאם לא היו רגילין לתת בו פת היה די בהגעלה ומיהו הגעלה צריך דשמא נתערב המן משהו בשעת דיכה ובולע טעם חמץ ע״י הריפות הבשמים ואינו בטל בס׳ בכלי וכמ״ש לעיל בעיף עשירי בדין סליס ומנהגינו להתיר מדוכה בהגעלה ולא ע״י ליבון דילמא חיים כדפריסת מיהו משום חומרא דחמץ יש לדוך כל מה שצריך לי״ט קודם הפסח דהוי כ״ט בר כ״ט דהיתירא ואפילו הגעלה לא היה צריך כמ״ש ה״ר אברים לפי פברתו גבי חביות של שכר ואם לא עשה כן יכול לדוך בפסח עצמו כשהגעילו קודם הפסח כנ״ל והעולם נוהגין כמ״ש הרב בהגהת ש״ע ולפעד״כ כמ״ש :

הדף שעורכין עליו כו׳ בפרק כ״ש הני אבני דמחוזא דרגילי למילש בהו כולי׳ שתא ומשהי בהו חמירא כבית שאור שחימוצו קשה דמי וכיון דרבינו תופס כהרא״ש דמהני הגעלה לבית שאור ה״נ דף ועריבה ניתרין בהגעלה מיהו נהגינן להומרא בעריבות שלשין בהן כדלעיל סוף סימן תמ״ב וכן נראה לשם מדברי רבינו לפי המנהג כמ״ש לשם ואם לאחר הגעלה ישים מפה או סדין להפסיק ביניהם שרי להשתמש בהן כמ״ש בכמ״ק בסימן רכ״ב : **השולחנות** והתיבות וכו׳ דאינו אחר תיבות כיון שאין מכניסין שם חמץ א״ל הכשר ואפילו לבדוק בם א״ל כדתנן ריש פסחים והב״י כתב בהגהת מיימונית דכתב בשתם דצריך לשפוך מים רותחין לתוך התיבות משמע דאע״פ שאין מצניעין בהם אוכלין וכו׳ עכ״ל ולא נהירא אלא ילמד מתוס דהגהת מיימונית מן המפורש בדברי רבינו דדוקא במקום שמצניעין שם אוכלין צריך הכשר הא לאו הכי א״ל הכשר והכי נקטינן וכ״כ בש״ע : **רגילין** באשכנז כו׳ ומיהו וכו׳ הקשה הב״י הלא במרדכי פרק כ״ש איתא דלא יליף רבינו יואל עירוי מהגעלה אדרבה הגעלה יליף מעירוי ועירוי פשיטא ליה דמהני כמפורש בירושלמי ונראה דדעת רבינו הוא דמוכח בדברי רבינו יואל דהירושלמי דמתיר עירוי בין בשל עץ בין בשל חרס קאמר דמהני דהא בסתמא קאמר הני גרבי דכותחא ממלאן ג׳ ימים מע״ל ומערן ואפילו במכניסו לקיוס ושוב למד מדאיתא בפרק בתרא דע״ז דמהני עירוי בין בשל עץ וה״ה דמהני הגעלה לחרס כי היכי דמהני עירוי לחרס כמו לעץ ה״ה להגעלה הן שוין ואפילו במכניסו לקיוס כיון שתשמישו בצונן והקשה עליו רבינו דכיון דבפרק בתרא דע״ז מוכח דעירוי בחרס לא עדיף כהגעלה א״כ איכא למימר דהני גרבי דכותחא דבירושלמי דמהני להו עירוי אינו אלא בשל עץ אבל בשל חרס לא מהני עירוי במכניסו לקיוס דאפילו אית״ל דהגעלה מהני לחרס כמו עץ מ״מ עירוי לא עדיף כהגעלה וזה שכתב רבינו דבפרק בתרא דע״ז איתא דעירוי בחרס לא עדיף כהגעלה היינו מדאמר רבא התם נעוה אריתחו וכפי פי׳ הרא״ש לשם דבשל עץ ואבן אפי׳ בזפותה ודרך בה סגי בעירוי בלא קליפה כמו בהגעלה אבל בשל חרס בעינן קליפה בעירוי משא״כ בהגעלה דלא בעינן קליפה וכמ״ש רבינו בי״ד סימן קל״ח אך קשה הלא

ביו״ד

מדוכה של עץ ואבן שדכין בהן כל השנה וכו׳ מהרא״י בת״ה סימן ק״ל ע״ש אחד מהגדולים שקרא תגר על היתר מילוי גומרי במדוכה משום דהרבה פעמים נשברה המדוכה בדרך זה ואיכא למימר דחיים עליה דפקע ולא מכשיר לה כהלכתה והשיג עליו מדברי רבינו שכתב להתיר במילוי גומרי במתכת ולא חיישינן דילמא חיים עליה והאריך בדוחקים כדי לומר דבמתכת לא אמרינן דחיים עליה ולא היה צריך לזה דתלמוד ערוך הוא בפרק כ״ש דבתנור של מתכת ליכא למיחש דילמא חיים כדלעיל בסימן זה כעיף ב׳ וכ״ש במדוכה אלא נראה דסברת הגדול היא דמדוכות נחושת שלנו דנעשים כדי לדוך בהם בשמים בצונן ואין משתמשין בהן ע״י האור ולכך אין נעשים מהמובחר ועל ידי קורנס אלא מהפסולת שבנחושת וע״י התכה והני מדוכות עבידי דפקעי ע״י האש כאשר עינינו רואות ואיכא למיחש דחיים עלייהו אבל תנור וקדרה של מתכת דנעשו להשתמש בהן ע״י האור עושין אותן מן המובחר שבנחושת וברזל וע״י קורנס דלא פקעי כל עיקר ולא חיים וכן כ״ל עיקר דבמדוכות שלנו אין היתר במילוי גומרי דילמא חיים וכדברי הגדול אלא שאין אנו רגילין בכל השנה להשתמש כלל בחמץ במדוכה ואיכא הכא דברא דחמץ לא היה צריך אלא הגעלה והכי משמע מתשובת ר״י ובמרדכי האריך שכתב בסוף התשובה ופעם אחת אסר ר״ת המדוכה בהגעלה ושאלתי לו מאיזה טעם והשיב לי שהוא תופס היתר בהגעלה בין במדוכות עכו״ם בין בפסח אלא הואיל ונפק מפומא דרש״י היה נוהג להחמיר הואיל ואין בו רק זמן מועט ז׳ ימים דפסח וחמץ חמור אפילו אין רגילין לתת בתוכו קמח כדפירש״י בבית חרוסת שרגילין לתת בו קמח אפ״ה היה ר״ת אוסר את המדוכה בפסח אפילו בהגעלה כשיטת רש״י מפני שרגילין לתת בו פת עכ״ל וכ״כ רבינו ולפעמים יכין בהם פירורי לחם וכו׳ אלמא דאם לא היו רגילין לתת בו פת היה די בהגעלה ומיהו הגעלה צריך דשמא נתערב המן משהו בשעת דיכה ובולע טעם חמץ ע״י הריפות הבשמים ואינו בטל בס׳ בכלי וכמ״ש לעיל בעיף עשירי בדין סליס ומנהגינו להתיר מדוכה בהגעלה ולא ע״י ליבון דילמא חיים כדפריסת מיהו משום חומרא דחמץ יש לדוך כל מה שצריך לי״ט קודם הפסח דהוי כ״ט בר כ״ט דהיתירא ואפילו הגעלה לא היה צריך כמ״ש ה״ר אברים לפי פברתו גבי חביות של שכר ואם לא עשה כן יכול לדוך בפסח עצמו כשהגעילו קודם הפסח כנ״ל והעולם נוהגין כמ״ש הרב בהגהת ש״ע ולפעד״כ כמ״ש :

הדף שעורכין עליו כו׳ בפרק כ״ש הני אבני דמחוזא דרגילי למילש בהו כולי׳ שתא ומשהי בהו חמירא כבית שאור שחימוצו קשה דמי וכיון דרבינו תופס כהרא״ש דמהני הגעלה לבית שאור ה״נ דף ועריבה ניתרין בהגעלה מיהו נהגינן להומרא בעריבות שלשין בהן כדלעיל סוף סימן תמ״ב וכן נראה לשם מדברי רבינו לפי המנהג כמ״ש לשם ואם לאחר הגעלה ישים מפה או סדין להפסיק ביניהם שרי להשתמש בהן כמ״ש בכמ״ק בסימן רכ״ב : **השולחנות** והתיבות וכו׳ דאינו אחר תיבות כיון שאין מכניסין שם חמץ א״ל הכשר ואפילו לבדוק בם א״ל כדתנן ריש פסחים והב״י כתב בהגהת מיימונית דכתב בשתם דצריך לשפוך מים רותחין לתוך התיבות משמע דאע״פ שאין מצניעין בהם אוכלין וכו׳ עכ״ל ולא נהירא אלא ילמד מתוס דהגהת מיימונית מן המפורש בדברי רבינו דדוקא במקום שמצניעין שם אוכלין צריך הכשר הא לאו הכי א״ל הכשר והכי נקטינן וכ״כ בש״ע : **רגילין** באשכנז כו׳ ומיהו וכו׳ הקשה הב״י הלא במרדכי פרק כ״ש איתא דלא יליף רבינו יואל עירוי מהגעלה אדרבה הגעלה יליף מעירוי ועירוי פשיטא ליה דמהני כמפורש בירושלמי ונראה דדעת רבינו הוא דמוכח בדברי רבינו יואל דהירושלמי דמתיר עירוי בין בשל עץ בין בשל חרס קאמר דמהני דהא בסתמא קאמר הני גרבי דכותחא ממלאן ג׳ ימים מע״ל ומערן ואפילו במכניסו לקיוס ושוב למד מדאיתא בפרק בתרא דע״ז דמהני עירוי בין בשל עץ וה״ה דמהני הגעלה לחרס כי היכי דמהני עירוי לחרס כמו לעץ ה״ה להגעלה הן שוין ואפילו במכניסו לקיוס כיון שתשמישו בצונן והקשה עליו רבינו דכיון דבפרק בתרא דע״ז מוכח דעירוי בחרס לא עדיף כהגעלה א״כ איכא למימר דהני גרבי דכותחא דבירושלמי דמהני להו עירוי אינו אלא בשל עץ אבל בשל חרס לא מהני עירוי במכניסו לקיוס דאפילו אית״ל דהגעלה מהני לחרס כמו עץ מ״מ עירוי לא עדיף כהגעלה וזה שכתב רבינו דבפרק בתרא דע״ז איתא דעירוי בחרס לא עדיף כהגעלה היינו מדאמר רבא התם נעוה אריתחו וכפי פי׳ הרא״ש לשם דבשל עץ ואבן אפי׳ בזפותה ודרך בה סגי בעירוי בלא קליפה כמו בהגעלה אבל בשל חרס בעינן קליפה בעירוי משא״כ בהגעלה דלא בעינן קליפה וכמ״ש רבינו בי״ד סימן קל״ח אך קשה הלא

ביו״ד

דרכי משה

יד : (ט) וכ״כ האגור דבהכשר זה סגי : (י) וכ״ה לעיל סימן תמ״ב וכתב מהרי״ו בדרשותיו שאין להגעיל כלי שמשימין בו קמח כל השנה דהיישינן שמא בא על הקמח מים ונתחמץ הקמח והוי כעריבה שלשין בו עכ״ל והוא חומרא גדולה : (יא) וכ״כ מהרי״ל דאין להגעילה וכן אין להגעיל רי״ב אייזן ומיהו בהגהת אלפסי פרק כל שעה כתב דמותר להגעיל נפה וכלים אבל המנהג כדברי מהרי״ל וב״י : (יב) כתב מהרי״ח דאף אם רדה בו משנה שעברה מצות אע״פ שלא נשתמש בהן כל השנה מגעילין אותם שמא נדבק בהן חמץ מיהו

פרישה

(ד) וכ״ש לרי״ף שפי׳ דהסיא דבית שאור כו׳ אל תטעה לומר דמה שמליין ואמר דהסיא דבית שאור דקאי אליבון ולומר הא דצריך לבית שאור ליבון פירוש רי״ף דאיירי בכלי חרס אדם דזה לא מזכר בהסיא בשום מקום בבית שאור שצריך ליבון דא״כ ס״ל לרש״י ור״ת ור״י לפלוגי בפי׳ דהסיא לשמעתא דמזכר בה בית שאור במאי איירי . ועוד דא״כ ק׳ הא דקאמר דרי״ף מפרש בכלי חרס דמשמע הא איכ גאונים לא פירשו הכי וק׳ א״כ מאי דאמיה מייתי הרא״ש דא״ל ליבון הא אדרבא מוכח משם דצריך ליבון בבית שאור אלא ממלינו

דרישה

סי׳ תנא [ה] **מדוכה** של עץ ואבן כו׳ אל תטעה לומר דמה שמליין ואמר דהסיא בפסח ע״י מילוי גחלים לוחשות ומדבק חוט של פשתן בחוץ סביב המדוכה ומפיחין בגחלים עד שישרוף החוט שעל גופו מבחוץ ודרך זה חשיב כמו ליבון (ע) וא׳ מהגדולים קורא תגר גם ע״ז ואמר דלא גרע הכשר זה מהגעלה אבל למיחשביה כליבון לא ועוד דהרבה פעמים נשברת המדוכה בדרך זה ואיכא למימר דילמא חיים עליה דפקע ולא מכשר ליה כהלכתו והוא ז״ל חולק על זה וכתב אמנם בסמ״ק מחמיר טובא בהכשר המדוכה ואינו רוצה להתיר אפילו על ידי שתקלפין אותו בכלי אומנות ומגעילין המדוכה אח״כ ואע״ג דבהגהות מיימ׳ ובמרדכי פרק בתרא דע״ז חשיב הכשר זה ליבון ולכך אם אפשר בקל לתת המדוכה בתנור בוער שתתלבן יפה מבפנים ומבחוץ עד שיהו ניצוצות ניתזין מהם יעשה אבן אם ירא משבירתה ומלאנה גומרי כדלעיל עכ״ל ורבינו ירוחם כתב נהגו במכתשות של אבן הגדולים שאין יכולין להכניסן ביורה משימין בהן מים רותחין ומכניסין בתוכה אבן רותחת ועולה הרתיחה בכל שפתה וכ׳ בהגהת מיימון פ״ה דכל כה״ג הוי הגעלה דכלי ראשון : **הדף** שעורכין עליו כל השנה אין נותנין עליו מצה וכו׳ המרדכי כתב בפ׳ כ״ש דכלים פשוטים כגון דפין ושלחנות וכיוצא בהם סגי בשיערה רותחין עליהם והגהות בהלכות הגעלה כתבו דפיס שרגילים לשאת עליהם העיסה צריכין הגעלה דחימוצו קשה ואם גדולים הם שא״א להכניסם בכלי אחד כתב ריב״א שילבן אבנים ושימם על הדף ויספוך עליהם מים רותחין : **והעריבה** שלשן בה כל השנה צריכה הגעלה בפ׳ כ״ש (לב :) אבני דמחוזא דרגילי למילש בהו כולי׳ שתא ומשהי בהו חמירא כבית שאור שחימוצו קשה דמי וכתב רבינו ירוחם וכן הדין בכל הכלים שלנו שרגילין ללוש בהם כל השנה אבל אם אין רגילין ללוש בהם תמיד כגון אונן גדול של נחשת די לו בקליפה דלא בעי הגעלה אלא הרגילין תדיר וכ״כ הרשב״א עכ״ל . והמרדכי כתב בברק כל שעה שי״א דדוקא עריבות שלשין בהן בכל יום צריכין הגעלה אבל אבני דשאר מקומות שאין מחמיצין בהן העיסה אלא פעם אחד בשבוע יכול להשתמש בהן מצה ומיהו אין להורות כן מפני שהעולם נהגו בהן איסור וי״א דאין חילוק בין אבני דמחוזא לאבני דעלמא בכולהו אין מועיל הגעלה וזהו לפי הסוברים דאין הגעלה מועלת לבית שאור ובית חרוסת . כתב הכלבו על עריבות שלשין בהן כל השנה עכשיו נהגו כל העם שלא ללוש בהן והוא מנהג יפה לפי שא״א לגרדן ולנקותן יפה יפה שלא ישאר משהו המן באחת הפחתים או בנקב שאינו נראה לעין (י) :

כתב הכלבו הנכה צריך לדקדק בה מאוד ולנקותה מפתיתי המן הנדבק בהם ונכרך ונדבק בנקבי אריגת הנכה ובעץ שבו ויספסנו אותם במים יפה ולא יכמכו על מנהג ההגעלה לפי שאינה בהן עיקר לפי שלא נשתמש בהם בחמין וה״ה לכל שאר כלי הלישה כגון הטבלירא״ם והרא״ו והשפשוף בהן עיקר גדול ואחריה ההגעלה הטובה הואיל ונהגו בה עכ״ל ואנו לא ראינו מי שנהג הגעלה בנכה (יא) : **כתב** הכלבו הרחת שקורין פל״א נהגו להגעילה או לקנות חדשה ואפשר לומר שאם ימרקנו הרבה יפה ויחמצה בתוך התנור הרבה שרי בזה הכבולעו כך כולטו . והגהות מיי׳ כתבו בפ״ה הענ שרודין בו את הפת אין לו תקנה בהגעלה שתשמישו ע״י האור . וכתב בת״ה ג דמדברי סמ״ק יש להחמיר שלא להכשיר מחמץ למצה עץ המרדה לקלפו בכלי אומנות וגם להגעיל אחר כך דאותו הענ חשיב תשמישו ע״י האור (יב) : **השולחנות** והתיבות שמצניעין בהם אוכלין כל השנה וכו׳ ז״ל הגהות מיימון בפ״ה שולחנות ותיבות נהגו לשפוך עליהם מים רותחים כי פעמים נופל עליהם ובהן חמץ רותח כגון פשטידא ומרק עכ״ל ומשמע מדבריו שאף ע״פ שאין מצניעין בהם אוכלים צריך לשפוך עליהם מים רותחים משום דחיישינן שמא שוס פעם נשפך עליהם מרק חם : **רגילין** באשכנז ליתן שכר של שעורין בחביות של חרם והתי׳ רבינו יואל ליתן בהם יין בפסח ע״י הגעלה כ״כ המרדכי בפרק כל שעה וז״ל רבינו יואל התיר קדירות של חרם שנותנין בהם שכר כל השנה ואפילו מכניסו לקיוס המותר בהגעלה להשתמש בפסח מדקאמר בע״ז (לג .) ובפסחים (ל .) דמאני דקוניא דמשוי תלמודא חילוק בין יין כסף לחמץ ומשני זה תשמישו בחמין וזה תשמישו בצונן ולא גרע יין מחמץ בפסח צונן אפילו מכניסו לקיוס דמותר בהגעלה כדאמרינן בירושלמי הני גרבי דכותחא ממלאן ג׳ ימים מעת לעת ומערן כל היכא דמהני עירוי ה״ה רתיחה כדאמרינן בפרק בתרא דע״ז (עה .) הרוצה לטהרם מיד מגעילן ברותחין וזיו עכ״ל . ומה שהקשה עליו רבינו מדמוכח בפרק בתרא דע״ז דעירוי לא עדיף כהגעלה לא קשה מידי דהא לא יליף רבינו יואל

הרושי הגהות

ג ר״ל מדברי הסמ״ק שהביא הב״י לעיל שמחמיר בהכשר המדוכה :

בי"ד סימן קל"ה כתב רבינו ע"ש הרמב"ן דבאינו מכניסו לקיוס מהני הגעלה לחרם אבל במכניסו לקיוס אינו ניתר בהגעלה אלא בעירוי וכ"כ הר"ן פ' א"מ ע"ש הרמב"ן אלמא לכאורה דעירוי עדיף מהגעלה ולא קשה מידי דולאי הגעלה עדיף מעירוי אלא דלשם השוו חכמים באיסור י"ב שלא יבואו לידי טעות להגעיל כ"ח אף בשאר איסורים כמ"ש לשם בסעיף כ"ז ועוד דהרשב"א נחלק עליו ורבינו כתב לשם דברחין דבריו בשם הגדולים ומהני הגעלה לכ"ח אף במכניסו לקיוס ע"ש בסעיף כ"ח זו היא דעת רבינו בהשגתו ומיהו אין זו השגה דכבר פי' שאר המפרשים בדרך אחר ודין עירוי והגעלה אחת היא בכלים שמשתמשין בהן בצונן בין בכלי עץ ואבן ובין בכ"ח וזו היא ג"כ דעת רבינו יואל :

ומ"ש ומדברי רבינו האי יראה וכו' פי' דמדכתב אעריבה לחרם דאף על פי דתשמישו בצונן דכ"ח אין לו תקנה אלא בליבון אלמא דלא מהני ליה הגעלה ותופס שיטת הרמב"ן כדפי' שלא התירו הגעלה בכ"ח אף באיסור י"ב כדי שלא יבואו לידי טעות מיהו ודאי לא בא רבינו האי לומר דוקא ליבון אלא לאפוקי הגעלה דלא מהני אבל עירוי ודאי מהני אפי' בכ"ח דתלמוד ערוך הוא ומיהו נראה לייסד דברי ר' יואל דס"ל דרבינו האי לא אמר אלא בעריבה שלשין בה כל השנה דבבית שאור ובית הרוסת שאף על פי שלא נשתמש בהן אלא חמץ בצונן אסור להשתמש בהן חמץ בהמין אבל בצונן להניח בהן מצה אפויה מותר אבל אסור ללוש בהן אף ע"ג דצונן הוא שממהר להחמיץ וכל זה בלא הגעלה אבל ע"י הגעלה אפילו בית שאור והרוסת שרי אם אינן של

רבינו יואל ליתן בהן יין בפסח ע"י הגעלה דהא דאמרינן כלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לעולם היינו דוקא כשבלע ע"י האור אבל בצונן סגי להו בהגעלה ל"ש אם מזופף או אינו מזופף ועירוי ג' ימים הוי כמו הגעלה ע"כ ומיהו בפ"ב דע"ז מוכח דעירוי לא עדיף כהגעלה ומדברי רב האי יראה דלא מהני להו הגעלה לכלי חרס אפילו נשתמש בו בצונן שכתב עריבה של חרס שלשין בה כל השנה ובשעת הגתות הדיחו אותה יפה ודרכו בה ענבים או הניחוה תחת הצינור לקבל בה היין אותו היין אסור לשתותו בפסח שכלי חרס אין לו תקנה אלא בליבון הלכך אם ידוע אותו היין אסור לשתותו בפסח אבל בספיקא כי האי מילתא לא חיישינן : כל הכלים אפילו של חרס שנשתמש בהן המץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה אפילו בחמין חוץ מבית שאור ובית הרוסת שאף על פי שלא נשתמש בהן אלא חמץ בצונן אסור להשתמש בהן מצה בחמין אבל בצונן להניח בהן מצה אפויה מותר אבל אסור ללוש בהן אף ע"ג דצונן הוא שממהר להחמיץ וכל זה בלא הגעלה אבל ע"י הגעלה אפילו בית שאור והרוסת שרי אם אינן של

יואל עירוי מהגעלה אדרבה להגעלה יליף מעירוי ועירוי פשיטא ליה דמהני כמפורש בירושלמי ומה שהביא ראיה מדברי רבינו האי לומר דהגעלה לא מהני לכלי חרס אפילו נשתמש בהן בצונן היינו מדבעריבה שלשין בה דהוי תשמישה בצונן ד כתב שכלי חרס אין לו תקנה אלא בליבון ומ"מ דברי רבינו האי אינם מקושרים יפה שמאחר שלא עשה שום תיקון לעריבה זו לא הוי שייך למימר שכלי חרס אין לו תקנה אלא בליבון ועוד שדבריו תמוהים שאסר יין שנתן בצונן בעריבה שלא נשתמשו בה חמץ אלא בצונן וכמ"ש בסימן תמ"ז והגהות מיי' בפ"ה כתבו כלי מזופף שקיבל חמץ די לו בעירוי ג' ימים כדאמרי' בירושל' ואם אינם מזופפות מגעילן (יג) וכ' ריב"א שילבן אבנים ויסיח' בהם ויספוך עליהן מים רותחים אבן הר"מ כ' דדי להן שיערו לתוכן מים רותחים ומגלגלים בהן אע"פ שהוא יותר מכלי ג' או ד' וה"ה שמעבירין המים ושופכין בחביות אפילו אם הניחו הרתיחה אחרי שלא נשתמש בהם כי אם ע"י צונן עכ"ל (יד) וכתב עוד וכלי חרס שתשמישו בצונן מותר בהגעלה או ע"י עירוי והגהות אשיר"י כתב בפ' אין מעמידין דקדירה של חרס שנותנין בה שכר כל השנה והגעילה מתיר ר"מ ליתן בה יין בפסח משום דתשמישה ע"י צונן ורבינו אפרים מתיר אפילו בלא הגעלה משום דהוי כ"ט בר כ"ט דשכר גופיה לאו חמץ גמור הוא אלא ע"י תערובת וחביתת המזופפת שנתנו בה שכר מתיר רבינו אפרים ע"י שכשוך ליתן בה יין בפסח ור"מ אוסר אפילו אם השירו זפתן באור וה"מ לכתחלה אבל בדיעבד בכולהו שרי אפילו לא הגעיל ולא השיר זפתן וכגון שאינו בן יומו דקי"ל כ"ט לפגם מותר אפילו בפסח עכ"ל . (טו) והמרדכי כתב בפרק כל שעה בשם א"ז להתיר לכתחלה בחבית של שכר להדיחה במים ולנגבה ולתת בה יין ודבש לצורך הפסח משום דטעם השכר בטל בפ' קודם הפסח ואינו חוזר ומיעור בפסח ואין להחמיר לשער בכל החבית כדאמרינן בפרק גיד הנשה (לז .) גבי קדירה דשאני הכא דהיתרא בלע הלכך משערין כפי מה שהיתה פולטת ובטל בפ' עכ"ל וכבר כתבתי בסימן זה דטעמה זו דהיתרא בלע לא מהני לדעת רוב הפוסקים :

כך הכלים אפילו של חרס שנשתמש בהם חמץ וכו' בפרק כל שעה (ל .) אמר רבא אמר שמואל כל הכלים שנשתמשו בהם חמץ בצונן משתמש בהם מצה חוץ מבית שאור הואיל וחימומו קשה אמר רב אסי ובית הרוסת בבית שאור שחימומו קשה דמי ופירש"י בית שאור . כלי שהאשה שורה ומנחת בו את השאור וגותנתו בעיסה ופעמים שהוא שואה שם בלילה: בית הרוסת . כלי שנותנין בו חומץ וכל דבר שיש לו קיוהא ורגילין ליתן בו קמח . וכ' הרא"ש י"ס דגרסי משתמש בהן מצה בצונן ונראה דל"ג בצונן אלא אפילו בחמין מותר להשתמש בהן במצה כיון שכל השנה לא נשתמש בהן חמץ כ"א בצונן לא בלעו ומותר להשתמש בהן אפילו בחמין חוץ מבית שאור שאף ע"פ שלא נשתמש בו אלא צונן הואיל וחימומו קשה אסור להשתמש מצה בחמין אבל בצונן מותר להניח בו מצה אפויה אבל ללוש בו מצה אסור אע"פ דצונן הוא ממהר להחמיץ פירש"י דמיירי הכא בלא הגעלה אבל על ידי הגעלה שרי ושוב חזר בו ואמר אע"פ שמדוכות העכו"ם מותרות ע"י הגעלה הנהו דאכירי מחמת חימומן קשה אינו יוצא אף על ידי הגעלה וכן פירש"י דהגעלה לא מהניא בריחיים של פלפל של עץ דאגב חורפא של פלפל של עץ בלע טפי וכן גדולי שפייר"א היו אוסרין בית שאור אפילו בהגעלה ואין נראה לר"י דבלוע ע"י צונן לא יפלוט בהגעלה ולכאורה משמע דקאי אכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהם מצה בלא שום תיקון חוץ מבית שאור שאין משתמש בו בלא שום הכשר אבל על ידי הכשר שרי וכן פירש בערוך וכן כתב הרוקח בשם אביו וכ"כ הר"י ן' גיאת ואבי העזרי וכן עמא דבר עכ"ל וכך הם דברי רבינו :

ומ"ש

כך הכלים אפילו של חרס חמץ בצונן משתמש בהן מצה חוץ מבית שאור הואיל וחימומו קשה אמר רב אסי ובית הרוסת בבית שאור שחימומו קשה דמי כך היא גירסת בעל המאור והרא"ש וכתב ה"ה בפ"ה שזו היא גי' הגאונים והרבה מן האחרונים ופי' גירסא זו דאף בחמין משתמש בהן מצה חוץ מבית שאור דאסור בחמין במצה אבל בצונן מותר אפילו בבית שאור דצונן בצונן לא פלט מידי וכתב הרא"ש אבל ללוש בו מצה אסור אע"פ דצונן הוא ממהר להחמיץ ופי' הר"א מזרחי דהטעם הוא דריח החמוץ הנשאר בו מחמיץ את העיסה וכתב עוד הרא"ש דין זה משם הר"י ב"ר י"ט ומשמע מסדור דברי הרא"ש דלהר"י ב"ר י"ט אסור ללוש בו אפילו ע"י הגעלה וכ"כ בסמ"ג להדיא להדעת הר"י ב"ר י"ט אבל רבינו הבין דלהרא"ש עצמו אינו כן אלא הכל שרי ע"י הגעלה משם הרבה גאונים ושכן עמא דבר ולא הבינו את"כ דברי הר"י ב"ר י"ט ודברי הרי"ף אלא לגלויי דאיכא גירסאות אחרות דמחמירין והמחמיר יתע"ב אבל מעיקר הלכה שרי כמ"ש הגירסא מתחלה לדעתו ע"ש מבואר כך להדיא . ומ"ש רבינו לבאר דאפילו של חרס היינו להוציא מגירסת הרי"ף ור"ח והרמב"ם בפ"ה דלדידהו בכ"ח אפי' לא נשתמש בו חמץ אלא בצונן אסור במצה בחמין ואם הוא בית שאור אפילו בצונן אסור לבך כתב דאינו כן אלא דין כ"ח בהא כדין כל הכלים : **ומ"ש** וכל זה בלא הגעלה וכו' ע"ל בסי' זה בדין מדוכה :

ומ"ש

דרכי משה

מיהו בהגעלה סגי עכ"ל : (יג) צ"ע דמשמע עירוי עדיף מהגעלה וכן משמע בי"ד סימן קל"ח וזה היפוך דברי הטור : (יד) ובתשובת מהרי"ב כתב דאין נוהגים להשתמש בחבית של שכר ע"י הגעלה רק פותחין השולים ושורפים הזפת ולא די לו בעירוי ג' ימים ובאו"ה פסק דנוהגים כדברי רבינו להגעילו ע"י אבנים : (טו) וכ"כ בתה"ד סימן ר"א : כתב

דרישה

וסבית שם ראיה לדבריו מירושלמי דמתיר גרבי דכותאה בעירוי שלשה ימים ועירוי ג' ימים והגעלה שוים שם וכתב שם שר"י היקל יותר להתיר בהדחה ובניגוב ע"ש ובלע"ד פשוט דלא אייירי כל הני רבוותא אלא בכלים שנקיים בודאי ואין בהן משם חמץ בעין אלא כיון שהן בכלי חרס ה"א דלא סגי להו בהגעלה דכלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לעולם קמ"ל דה"מ בבליעה דחמץ אבל בצונן יוצא אבל היכא דאיכא לאיחסם שמא נשאר בהן חמץ בעין כגון שחרים שרגילין לישאר בשולי הקבית ובין הדבקים בין נסר לנסר זהו פשוט דלא היו מתירין בהגעלה ובעירוי ולא קולרכו לכתוב זה בהדיא דהוא בכלל מה שאמרו להגעיל כלים עד שינקרו היטב ושיבדקו שלא יהיה בו שום סדק ופגימה וגם כיון דבימיהם היה להם קבית של חרס ואינו רגיל להיות סדק ופגימה בלותם קבית לכן הוסיפו על ככה אבל פשוט הוא שעכ"פ צריך שיהיה פי הקבית כ"כ גדול שיכול להכניס בו ידו ולשפשפו היטב היטב מהשחרים ובקבית שלנו של עץ שנדבקו הנסרים יחד בלע"ז דליכא מאן דפליג דצריך לפתוח שולי הקבית מצד א' ולנקרו היטב היטב בכל צד כי א"א לבדוק אחרי כל הפגימות והסדקים דרך פי הקבית ולא קולרכו לדבר מוס וכמ"ש וכן פסק מ"ו וכ"כ מהרי"ל ריש דף ו' ע"ש אף שנראה מדבריו שם שדוקא לדברי הממחירים בבית הצריך כן אבל לרבותינו המקילין סגי בלא"ה לא נהירא לי כלל וכלל פירושו הכא ונראה לסגיה שם במהרי"ל מ"ש דשכר שלנו ל"ל וקבית שלנו לא ישתמש בו אלא אם כן יפתח שולי הקבית מצד אחד וכן מוכח מדקאמר שמא ישאר בהן חמץ בעין וקשה כיון דס"ל דקדירות בפסח ישברו אפילו לא היה בהן איסור בעין אלא עירובה כגון שהן בלועים אלא ודאי אדלעיל קאי ומהתימא על רמ"א ז"ל בש"ע דכתב שם להתיר ע"י הגעלה ולא הצריך לפתחו מצד אחד ועליו סומכין העולם להגעיל הקבית בלא בדיקה רק מכניסין ידיהם ומשפשפים הקבית ומגעילין אותו אח"כ ולע"ד דזהו כשגגה היוצאת מלפני השליט ונראה דאפילו עירוי ג' ימים מע"ל אינו מועיל מהשם זה שמא ישאר שום שמרים בהדקים אם לא שיפתח שולין מצד אחד שוב מצאתי שכתב מהרמ"י כדברי ע"ש :

ז"ל

פרישה

שמצינו שהממירו בבית שאור להשתמש בו מצה בחמין אע"ג דלא נשתמש בו שאור אלא בצונן וכמ"ש רבינו בפ"ם זה בסמוך מוה לאה רש"י ור"ת להחמיר ולומר דג"כ צריכין להחמיר בתיקונו להצריך ליבון ור"י והרא"ש כתבו דלא יתכן להחמיר בתיקונו טפי מבכלי שנשתמש בו איסור בחמין משום דאיכא מכ"ש לרי"ף דפי' דדוקא בכלי חרס הממירו בבית שאור שלא להשתמש בו מצה בחמין אבל בשאר כלי שום בית שאור לשאר איסור חמץ וו"ש אבל בכלי שטף אין מילוק ומ"ש אלא כולם מותרין בהגעלה לא אדברינו קאי להשתמש בו מצה בחמין דה"ל לדידיה ס"ל הגעלה כשאר כלים אלא אדלעיל קאי וכתב המסקנא וה"ק אלא ודאי ס"ל ליבון אלא סגי להולם בהגעלה ובלבד שיהיו מלקים אבל יש בה בקעי' וסדיקות או גומות או מלודה בתוך הכלי ואין יכול לנקותן צריכין ליבון במקום הסדק והמלודה וכן בכל הכלים ורוסה שעושין המומנים בתוך הכלי מותר להגעילן מאחר שנעשה מחדש וינקרם היטב עכ"ל רמ"א :

ועוד

חדושי הגהות

ד ומיהו נראה שאפשר דעריבה שלשין בה כל השנה שאני משום דדמיא לבית שאור אבל בחבית שנותנים בו שכר אפשר שגם רב האי מודה דבעירוי סגי ומה שתמה הב"י בסימן תמ"ז למה אסר רב האי הייז כיון שלא נתנו היין בעריבה אלא בצונן כו' נראה דאין כאן תמיה כלל דכיון ששהו היין בתוכו מעל"ע הוי כבוש שהוא כמבושל כמ"ש בי"ד סימן ק"ד ק"ה (מהרל"ה) :

ומ"ש אבל אם הם של חרם לא מהני להו הגעלה בפרק כל שעה (שם) התורה העידה על כלי חרם שאינו יוצא מידי דופיו לעולם :

ומ"ש ואפילו לא נשתמש בהם חמץ אלא בצונן לא ישתמש בהם מצה אלא בצונן נתבאר בסמוך והרב אלפס גורס כל כלי חרם שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה בצונן חוץ מבית שאור הואיל זחימומו קשה וכתב עליו הר"ן תרי תמיהי איכא במילתיה נשתמש בו חמץ בצונן למה לא ישתמשו בו מצה בחמין ובית שאור נמי אף על פי שמפני שחימומו קשה כחמין דמי למה לא ישתמשו בו מצה בצונן אע"ג דבלע לא פליט ואיכא למימר דחמץ כיון נסך דמי דתרוייהו אית להו חורפא ואפילו בצונן בלעי כליס מינייהו ומאי דאמרינן חוץ מבית שאור שחימומו קשה דמשמע דאפילו בצונן אסור להשתמש בהם מצה היינו דוקא נמי בכלי חרם שבכל כלי חרם שנשתמש בו חמץ בחמין כיון שאין לו תקנה אסור להשתמש בו אפילו בצונן דחיישינן שאם שוהה אותם להשתמש בו צונן שיבא להשתמש בו חמין ועוד שכיון שהוא בולע הרבה ואינו יוצא מידי דופיו הרי הוא כנוף האיסור הלכך כל היתר שנגע בו צריך הדחה כאילו נגע בעצמו עכ"ל ונראה דכדי לחוש לגירסת הרי"ף כתב רבינו דכלי חרם אפילו לא נשתמש בהן חמץ אלא בצונן לא ישתמש בהם מצה אלא בצונן . והרמב"ם כתב בפ"ה כגירסת הרי"ף ופירשה ה"ה כמו שפי' הר"ן וכ' שראה מי שפי' גירסא זו שלא אמרו מצה בצונן להוציא מצה בחמין שכיון שתשמיש החמץ היה בצונן מותרין הם במצה אף בחמין אלא להוציא שאם נשתמש בהם חמץ בחמין אסור להשתמש בהן מצה אפילו בצונן גזירה שמא יבא להשתמש בהם בחמין ודוקא בכלי חרם גזרו אבל בשאר כליס כיון שאם נשתמש בהם חמין יש להם הכשר אף הוא משתמש בהן בצונן בלא הכשר עכ"ל וכתבו הרי"ף והרא"ש והאידנא נהוג עלמא דלא לאיסתמושי בפסח במאני דפחרא אלא בחדתי אבל בעתיקי לא (טז) : כ' סמ"ק סימן רכ"א ערובות ותיבות שלשן בהן חמץ וניקרו אותם בעוד אין נותנין לתוכן המלות חמות אפילו אם נקרו אותם לגמרי וצריך לתת מפה או סדין להפסיק ביניהם ובין הערובה . וכתב הכלבו אפילו הוא לחם מצה על חלות לחם חמץ אפי' חם בחם לא אכרוהו דלא בלע מיהא כלל אבל ראוי להרחיק מזה לפי שזה דבר זר בעיני קצת העם וראוי להחמיר בו מפני מראית העין והעיד ר' דוד ב"ר לוי שראה מעשה בעיר גרבונא שהיו משימין לחם מצה כשהיו מוציאין אותו מן התנור חם בתוך עריבה שלשין בה בשאר ימות השנה והתירוהו ע"פ חכמי העיר עד כאן לשונו : **מאני** דקוניא פי' כלי חרם המחופים באבר דינן ככלי חרם לענין חמץ בפסח ושאר איסורין וכו' פשוט בפרק כל שעה (שם) וכתב המרדכי בשם ר"ת דהיינו דוקא בהיתוך של זכוכית לפי שהוא מן החול ככלי חרם אבל היתוך עופרת מותר בהגעלה ככלי מתכות וכ"כ סמ"ג בסימן ע"ה (יז) : **כתב** רבינו האיי כלי עץ מצופין בסמנין וכו' כ"כ הרא"ש בפרק כל שעה ופירש רבינו ירוחם ומצופה בסמנים הנקראים ברניג"ש . וכתוב בא"ח בהא דרבינו האיי דהיינו אם נשתמש בהם חמין : **ובך** כלי השתייה שרי בשטיפה ל"ש של עץ או של חרם או של זכוכית טעמו מפני שתשמישן בצונן אבל המרדכי כתב בפרק כל שעה וז"ל דברים המשתמשין ע"י צונן פי' כגון כוסות כתב רא"י"ה מיהו כוסות של כסף נמי יש לחוש שפעמים מרתיחין בהם יין ופלפל ובשמים אבל האור וצריך להגעילו בכלי ראשון וטוב שלא להגעילו עם שאר כליס שמא לא נשתמש בהם חמץ עד כאן לשונו . וכ"כ הגה"מ בפ"ה וכ"כ רבינו ירוחם בשם התוספות צריך כליס חדשים לשוס יין בפסח לפי שפעמים משימין חמץ בכלי בתוך היין ומשימו לתוך האור ונראה שזה מיירי בכלי חרם אבל בכלי זכוכית ועץ או בכלי הרש מצופף אין צריכין לשוס אותה על האור כי אם לנקותן ולשפשפן יפה ונראיתי שהיו מצריכין הגעלה לכוסות של עץ ששותין בהם יין חם עם תבלין כי לפעמים יש בו חמץ עד כאן לשונו . ורבינו נראה ה שהוא סובר כמו שכתבתי לעיל בשם הר"ן בפ' כל שעה דבכל מילי אזלינן בתר רוב תשמישו וכיון דרוב תשמיש הכוסות אינו אלא בצונן בשטיפה סגי להו . וכ"כ הרשב"א שאלת כוסות או טארי"ש של מתכות שמשתמשין בהן כל השנה אם יספיק בהם הדחה או נחוש כי לפעמים מניחין אותם על האש לחמם בהם יין ונותנין שם לחם ויצטרכו הגעלה תשובה מסורת הדין נראה שאינו צריך אלא הדחה כמו ששנינו בברייתא כוסות וגלוחיות מדיחין ומטבילין והם טהורים שאע"פ שפעמים עושין כן כמו שאמרת כל שאינו כן יומו מותר ולפיכך לא הלכו בהם חכמים אלא אחר תשמישו ומ"מ עכשיו נהגו להטיל את הכל משוס הומרא של חמץ עכ"ל . ומ"ש המרדכי טוב שלא להגעילו עם שאר כליס לפי מ"ש רבינו לקמן שאין לחוש במי שמגעיל קודם ו' שעות אם יבלע הכלי ממי הגעלה א"ל לדקדק בכך ולענין כלי זכוכית כתוב בהגהות מיי' פ"ה אומר רבי יחיאל דהני כוכות של זכוכית שנשתמשו בהם כל השנה אסור להשתמש בהם בפסח ע"י עירוי ולא ע"י שכשוך משוס דהוי ככלי חרם שאין יוצא מידי דופיו לעולם ואע"ג דאין משתמשין בהן כי אם ע"י צונן מ"מ יש לאסור משוס דלפעמים שורין פתיתין של פת בתוכו ביין והוי כבוש והרי הוא כמבושל וכ"כ המרדכי בפ' כל שעה בשם רבינו יחיאל ג"כ ונתן טעם משוס דהוי הרס הוא ל ותחילת ברייתו מן החול והתורה העידה על כלי חרם שאינו יוצא וכו' ואע"ג דתשמישן בצונן מ"מ שורין בהן פתיתין של לחם חם ביין והוי כבוש כמבושל (יט) ורא"י"ה כתב דכלי זכוכית שיעי ולא בלעי כדאמרינן גבי לב (פסחים עז :) ורמיה מאבות דר' נתן ג' דברים נאמרו בכלי חרם וג' בכלי זכוכית כלי חרם בלע ומפליט ומשמר מה שבתוכו מה שאין כן בכלי זכוכית עכ"ל . ובתרומת הדשן כתוב ששאלוהו על כלי כסף המצויירים שקורין בלשונם גשמעלט"ש אי שרי להגעילן לצורך פסח או לאו והשיב דאם הציור מבפנים אסור להגעיל לצורך פסח והטעם כי הציור הזה לא נעשה כלל כי אם ע"י היתוך זכוכית וכתב כמ"ג שנהגו שלא להשתמש בכלי זכוכית בפסח וכ"כ המרדכי ואע"ג דראבי"ה מתיר משוס דכלי זכוכית שיעי הוא ולא בלעי כדאמרינן גבי לב נראה דלא כמכיון עליה דהתם פרק כיצד צולין מפרש בשם ר"ת דההוא שיעוא שאני לב דשיע דיקוא בעלמא הוא ואינו נשאר במבקנא כן וכן המנהג באלו האדרות ולא כראבי"ה אמנם אם הציור אינו רק על בית יד או למעלה על הכיסוי מבחוץ כולי האי לא מחמירין משום דבדור לנו שכלי כסף חשובים כאילו שהם משוקדים ומצויירים לא שכיחי כלל שמרתיחין בהם אבל האש ואת"ל איכא למיחש שאירע כך או שמא הרתיחו בכלי אחר ועירו מאותו כלי הרותח לתוך כלי כסף וקי"ל עירוי ראשון מ"מ אין להחמיר דבסמ"ג כתב דאע"ג דאמרינן בכלי מתכת אם מקצתו אם כולו לא אמרינן דמוליך בליעתו בכולו עכ"ל אבל הר"ן כ' בפרק כל שעה כדברי ראבי"ה דג"ל להתיר כלי זכוכית אפילו במכניסן לקיוס דשיעי וקשה ובליעתן מעוטה מכל הכליס וכדאיתא באבות דר"נ וכן אנו נוהגין וכן נראה מדברי הרא"ש בפרק כל שעה גבי מאני דקוניא וכ"כ לר"י עיקר . וכ"כ הרשב"א בתשובה דכלי זכוכית אפילו נשתמש בהם בחמין אין צריכים שום הכשר והכי נקטינן (כ) : **כתב** המרדכי בפרק כל שעה שפוד יש שלוא בו עופות בפסח מותרין אע"ג דמקודם לכן נלו בו בשר מלוח מן המלח שלא נבדק מהמץ לפי שטעם החמץ שהיה במלח נתבטל קודם הפסח עד כאן לשונו וכבר נתבאר בסימן תמ"ז שיש חולקין בדין זה וכובריס דחוור וניעור " : " (ב"ה ומיהו בזה אפשר דמודו כיון דאין כאן חמץ ידוע אלא חשש מלח שלא נבדק :

תנב סדר הגעלה לוקח יורה גדולה מלאת מים ומרתיחה ומכנים בה כל

של חרם אבל אם הם של חרם לא מהני להו הגעלה ואפילו לא נשתמש בהן חמץ אלא בצונן לא ישתמש בהן מצה אלא בצונן : מאני דקוניא פירוש כלי חרם המחופין באבר דינן ככלי חרם לענין חמץ בפסח ושאר איסורין חוץ מלענין יין נסך דהיודי ואוכמי שרי אם הם חלקים אבל אם יש בהן בקעין או ירוקים אפילו חלקים אסורים כתב רב האי כלי עץ מצופים (יח) בסמנין ומשתמשין בהן חמץ דינן ככלי חרם ואין משתמשין בהן בפסח וכל כלי השתייה שרי בשטיפה לא שנא של עץ או של חרם או של זכוכית :

ומ"ש אבל אם הם של חרם כו' כבר התבאר בתחלת סי' זה דכל מידי דתשמישו בחמין אפילו כ"ש בעי הגעלה ואם הוא כ"ח לא מהני ליה הגעלה וא"כ בית שאור נמי דדיינינן ליה כאילו השתמשו בו בחמין אם הוא כ"ח לא מהני ליה הגעלה ולכן אפילו לא נשתמשו בו חמץ אלא בצונן אין להשתמש בו מצה אלא בצונן דדינן לאחר הגעלה כמו קודם הגעלה והב"י כתב ונראה דכדי לחוש לגירסת הרי"ף כתב רבינו דכ"ח לא שרי אלא בצונן הבין שדברי רבינו הם בכ"ח שאינו בית שאור וטעות נזדקר לפניו או תלמיד טועה הגיה כך והכניסוהו בפנים . ואיכא לתמוה דהרי"ף והרא"ש כתבו שהעולם נוהגין שלא להשתמש בכ"ח עתיקי אלא בחדתי אלמא דאפילו אינן בית שאור ואפילו לא השתמשו בו אלא בצונן אין משתמשין בו במצה אפילו בצונן ולמה לא כתבו רבינו : **מאני** דקוניא וכו' ותימה על מ"ש רבינו המחופין באבר דאע"פ דכך פי' רש"י מ"מ הרא"ש בפרק כ"ש בשם ר"ת פי' היתוך זכוכית משמע אבל בשל אבר שרי וכן כתב המרדכי בפרק כ"ש אר"ת דהיינו דוקא היתוך של זכוכית והוא מן החול כב"ח אבל היתוך עופרת מותר בהגעלה ככלי מתכות וכ"כ בסמ"ג דף ל' וכן הוא בתוס' פ' בתרא דכתובות (דף קו) ונראה לישב כיון דהרא"ש בפרק מ"מ הביא פירש"י ופר"ת ולא הכריע וכתב וה"מ יין נסך אבל לענין חמץ בפסח כולהו אבור משמע דאיכא ספק אי כפי' רש"י אי כר"ת ומש"ה כתב רבינו בי"ד סימן קל"ה בבתים כלי חרם המצופים אבר או בהתוכי זכוכית וכו' וס"ל דמ"ש הרא"ש בפרק כל שעה פי' של ר"ת לא היה דעתו להתיר חפוי אבר דא"כ ה"ל לפרש אבל התוך עופרת שרי אלא דעתו היא להורות היתר בכלי זכוכית שלם לר"ת דדוקא כשהוא מחופה על החרס הוא דאסור וכמ"ש התוס' להדיא בפרק בתרא דכתובות אבל בודאי דבתכוי אבר נמי אסור להרא"ש וכפירש"י וכמ"ש בפרק מ"מ שני הפירושים גם הרמב"ם כתב לאסור חפוי אבר ע"ש בספ"ה דהלכות חמץ ופי"א דהלכות מ"א : **ובך** כלי השתייה וכו' ברייתא כע"ז דברים שנשתמשו בהן על ידי צונן כגון כוסות וגלוחיות וקתוניות ומפרש רבינו כוסות של חרס כדאיתא בפ' מ"מ כסי רב אסר וכסי פירש"י ותוס' שהן של חרס וגלוחיות הן של זכוכית וקיתוניות הן של עץ וס"ל לרבינו דזכוכית בולעין בחמין ואין להם היתר בהגעלה דהואיל ותחלת ברייתו מן החול הוה ליה ככלי חרם דבהא גם ר"ת מודה וכן כתב הרב ר' יחיאל מפרי"ש הביאו ב"י שאוסר בפכח כלי זכוכית דיקן משוס דשורין בו פתיתי לחם חם עם יין והכי נוהגים לאסרם בפסח . ואיכא למידק לעיל בסימן זה לא הזכיר רבינו אלא כוסות וקיתוניות וכאן הזכיר ג"כ גלוחיות דהיינו של זכוכית ואפשר דרבינו אתא לאורויי כאן אבל דין מאני דקוניא דכל אלו דוקא דתשמישן בצונן שרי אבל בתשמישן בחמין אפילו זכוכית שלם אסור בלא הגעלה ולאפוקי מפר"ת בהיא דמלי דקוניא דמשמע דר"ת מתיר בזכוכית שלם אפילו השתמשו בו בחמין ולרבינו אסור :

תנב סדר הגעלה לוקח יורה גדולה וכו' עד ויעלו על שפתו בכוף ע"ז איתא

בהא דרבינו האיי דהיינו אם נשתמש בהם חמין : **ובך** כלי השתייה שרי בשטיפה ל"ש של עץ או של חרם או של זכוכית טעמו מפני שתשמישן בצונן אבל המרדכי כתב בפרק כל שעה וז"ל דברים המשתמשין ע"י צונן פי' כגון כוסות כתב רא"י"ה מיהו כוסות של כסף נמי יש לחוש שפעמים מרתיחין בהם יין ופלפל ובשמים אבל האור וצריך להגעילו בכלי ראשון וטוב שלא להגעילו עם שאר כליס שמא לא נשתמש בהם חמץ עד כאן לשונו . וכ"כ הגה"מ בפ"ה וכ"כ רבינו ירוחם בשם התוספות צריך כליס חדשים לשוס יין בפסח לפי שפעמים משימין חמץ בכלי בתוך היין ומשימו לתוך האור ונראה שזה מיירי בכלי חרם אבל בכלי זכוכית ועץ או בכלי הרש מצופף אין צריכין לשוס אותה על האור כי אם לנקותן ולשפשפן יפה ונראיתי שהיו מצריכין הגעלה לכוסות של עץ ששותין בהם יין חם עם תבלין כי לפעמים יש בו חמץ עד כאן לשונו . ונראה ה שהוא סובר כמו שכתבתי לעיל בשם הר"ן בפ' כל שעה דבכל מילי אזלינן בתר רוב תשמישו וכיון דרוב תשמיש הכוסות אינו אלא בצונן בשטיפה סגי להו . וכ"כ הרשב"א שאלת כוסות או טארי"ש של מתכות שמשתמשין בהן כל השנה אם יספיק בהם הדחה או נחוש כי לפעמים מניחין אותם על האש לחמם בהם יין ונותנין שם לחם ויצטרכו הגעלה תשובה מסורת הדין נראה שאינו צריך אלא הדחה כמו ששנינו בברייתא כוסות וגלוחיות מדיחין ומטבילין והם טהורים שאע"פ שפעמים עושין כן כמו שאמרת כל שאינו כן יומו מותר ולפיכך לא הלכו בהם חכמים אלא אחר תשמישו ומ"מ עכשיו נהגו להטיל את הכל משוס הומרא של חמץ עכ"ל . ומ"ש המרדכי טוב שלא להגעילו עם שאר כליס לפי מ"ש רבינו לקמן שאין לחוש במי שמגעיל קודם ו' שעות אם יבלע הכלי ממי הגעלה א"ל לדקדק בכך ולענין כלי זכוכית כתוב בהגהות מיי' פ"ה אומר רבי יחיאל דהני כוכות של זכוכית שנשתמשו בהם כל השנה אסור להשתמש בהם בפסח ע"י עירוי ולא ע"י שכשוך משוס דהוי ככלי חרם שאין יוצא מידי דופיו לעולם ואע"ג דאין משתמשין בהן כי אם ע"י צונן מ"מ יש לאסור משוס דלפעמים שורין פתיתין של פת בתוכו ביין והוי כבוש והרי הוא כמבושל וכ"כ המרדכי בפ' כל שעה בשם רבינו יחיאל ג"כ ונתן טעם משוס דהוי הרס הוא ל ותחילת ברייתו מן החול והתורה העידה על כלי חרם שאינו יוצא וכו' ואע"ג דתשמישן בצונן מ"מ שורין בהן פתיתין של לחם חם ביין והוי כבוש כמבושל (יט) ורא"י"ה כתב דכלי זכוכית שיעי ולא בלעי כדאמרינן גבי לב (פסחים עז :) ורמיה מאבות דר' נתן ג' דברים נאמרו בכלי חרם וג' בכלי זכוכית כלי חרם בלע ומפליט ומשמר מה שבתוכו מה שאין כן בכלי זכוכית עכ"ל . ובתרומת הדשן כתוב ששאלוהו על כלי כסף המצויירים שקורין בלשונם גשמעלט"ש אי שרי להגעילן לצורך פסח או לאו והשיב דאם הציור מבפנים אסור להגעיל לצורך פסח והטעם כי הציור הזה לא נעשה כלל כי אם ע"י היתוך זכוכית וכתב כמ"ג שנהגו שלא להשתמש בכלי זכוכית בפסח וכ"כ המרדכי ואע"ג דראבי"ה מתיר משוס דכלי זכוכית שיעי הוא ולא בלעי כדאמרינן גבי לב נראה דלא כמכיון עליה דהתם פרק כיצד צולין מפרש בשם ר"ת דההוא שיעוא שאני לב דשיע דיקוא בעלמא הוא ואינו נשאר במבקנא כן וכן המנהג באלו האדרות ולא כראבי"ה אמנם אם הציור אינו רק על בית יד או למעלה על הכיסוי מבחוץ כולי האי לא מחמירין משום דבדור לנו שכלי כסף חשובים כאילו שהם משוקדים ומצויירים לא שכיחי כלל שמרתיחין בהם אבל האש ואת"ל איכא למיחש שאירע כך או שמא הרתיחו בכלי אחר ועירו מאותו כלי הרותח לתוך כלי כסף וקי"ל עירוי ראשון מ"מ אין להחמיר דבסמ"ג כתב דאע"ג דאמרינן בכלי מתכת אם מקצתו אם כולו לא אמרינן דמוליך בליעתו בכולו עכ"ל אבל הר"ן כ' בפרק כל שעה כדברי ראבי"ה דג"ל להתיר כלי זכוכית אפילו במכניסן לקיוס דשיעי וקשה ובליעתן מעוטה מכל הכליס וכדאיתא באבות דר"נ וכן אנו נוהגין וכן נראה מדברי הרא"ש בפרק כל שעה גבי מאני דקוניא וכ"כ לר"י עיקר . וכ"כ הרשב"א בתשובה דכלי זכוכית אפילו נשתמש בהם בחמין אין צריכים שום הכשר והכי נקטינן (כ) : **כתב** המרדכי בפרק כל שעה שפוד יש שלוא בו עופות בפסח מותרין אע"ג דמקודם לכן נלו בו בשר מלוח מן המלח שלא נבדק מהמץ לפי שטעם החמץ שהיה

תנב סדר הגעלה לוקח יורה גדולה מלאה מים ומרתיחה וכו' בכוף ע"ז (עו.) כיצד מרתיחין אמר רב הונא יורה קטנה בתוך יורה גדולה ופירש"י בתוך יורה גדולה שיהיו רותחין עודרין על כולה : וכלי

דרכי משה

(טז) כתב מהרי"ו תנור של בית החורף דינו ככלי חרס ואסור לשום שום דבר על התנור תוך הפסח כתב מהרי"ב דברות של חרס שמשתמשין בו שמן צריכין ליבון ומהרי"ו כתב דאין נוהגין כן אף כשדולקים הגר על השולחן : (יז) כתב מהרי"ל כלי חרס המחופין בקוניא שקורין גיגלייזירט אסור להשתמש בהן בפסח כי מתקנים אותן מסובין ואף שאינן מתוקנות בהן רק נטף מעט קוניא מכלי אחר עליהן אסור להשתמש בו וכן כלים המחופים בבדיל מותר להשתמש בהו אך יגקרן היטב בכל חריצין כי דרך הסוחרים להניחם בסובין כדי שלא יעלה חלודה ובתשובת מהרי"ב אוסר להשתמש בכלים המחופין בבדיל לפי שא"א לתקנן בלא סובין וכ"כ מהרי"ו אבל מהר"ש ומהרי"ל מתירין עכ"ל עוד כתב דיש מתירין כלים המחופים בגלייזיר"ט ויש לילך אחר המנהג ויש לשאול לאומנים כיצד מתקנין אותן : (יח) ובתשובת מהרי"ב דהמנהג שלא להשתמש בכלים הצבועים אפילו הן חדשים עכ"ל מיהו בדיעבד אין לחוש : (יט) וכתב דכן המנהג שלא להגעיל שום כלי זכוכית וכן המנהג שלא להשתמש בשום כלי זכוכית הישינים אפילו ע"י הגעלה אמנם הר"ן בפרק כל שעה כתב כדברי ראבי"ה דכלי זכוכית א"צ הכשר משום דשיעי ולא בלעי וכב"י דכן המנהג וכ"כ הרשב"א והרא"ש והכי נקטינן עכ"ל ובמדינותינו אין המנהג כדבריו ומיהו בדיעבד אין להחמיר כולי האי כנ"ל . ולעיל כתבתי דאף כלי שתייה שאינן של חרס נוהגים להגעיל ואין לשנות : (כ) וכתב מהרי"ו העץ שהוחבין בו צלוחית של חמץ ששתו בו שכר אין לתלות בו צלוחית בפסח (ע' בב"י ס"ס תס"ז) :

וכ"כ

דרישה

סי' תנב ז"ל מהרי"ל ה"ה ס' סוף ע"א מנהג העולם כשמגעילין דפין ושלחנות פשוטין ויגעילו יפה ואז מקום הנחת הלחודים והמחבנים אלו ולא סליק שם דקולא דמיא לפיכך יזהר אז ר"ל חוזים אז מחבנים מלובנים ע"ג העצים קטנים אז ע"ג לכסיין ולערות רותחין שם אז מבינו יתפיס כאוד בידו אז המחבן בצבת והוא יפוך הרותחין מסכלא ומעמידין על הדפין ושלחנות כדי לערות עליהן הרותחין שלא יצטנו מן העירוי על גביהן עכ"ל נלע"ד דל"ד קאמר דכשמנימין ע"ג מסכלא אז ע"ג עצים קטנים דבלה"כ אפילו

חדישה הגהות

ה א"א לומר כן דהא רבינו כתב לעיל בסימן זה דברי אבי העזרי בסתם שצריך להכשיר הקערות בכלי ראשון לפי שלפעמים כופין אותם במחבת כשהיא על האש משמע דס"ל דלא אזלינן בתר רוב תשמישו אלא ע"כ לומר שמ"ש רבינו כאן דכלי השתייה שרי בשטיפה היינו בשידוע שלא נשתמש בהן אלא בצונן (מהרל"ה) :

אינה אלא בפסח דאסר למיעבד לה ליטא עביד לה גדנפא דטינא ומרתחא לה וז"ל רש"י בכוף ע"ז מה בולעו ע"י ניצוצות לא בלעו אלא ע"י ניצוצות שניתזו הרתיחות שם ולא הוכנסו לתוך יורה אחרת בשעת בליעת האיסור כך בשעת פליטה וכו' ומביאו ב"י וה' המגיד כתב וז"ל פי' שאחורי הכלי שאין נגעלין אלא ע"י המים שמתוך רתיחתן נשפכין באחורי הכלי די להם בכך שאף הם לא בלעו מן האיסור אלא על ידי ניצוצות האש שהיה מרתיח ולא היה בליעה זו חזקה ודי להם בפליטה זו עכ"ל מדבריהם למדנו שכל כלי שתשמישו היה להכניסו בכ"ר אינו די במילוי מים ולמעבד ליה גדנפא שהרי נעשה חמץ גם באחוריו כמו מתוכו וכבכ"פ וכך צריך להכשירו ביורה אחרת וכן פסק במהרי"ל ולפי זה בקערות שלנו דכופין לפעמים על המחבת כדלעיל בסי' תנ"ח ס"ח לראבי"ה ח"ג לפעמים שואבין בקערה מן הקדרה כמ"ש בכל בו צריך להכשירו להכניסו ביורה אחרת אבל לערות עליהן רותחין מכ"ר ואפילו יציק עליהן ג"כ אבנים מלובנים דכל זה אינו אלא כמו עירוי אבל לא הוי כ"ר ועיין בתרומות הדשן סי' קל"ח והא דכתב בהגהת מיימוני דקערה גדולה ילבנו אבנים ויספוך מים רותחין וכו' וכ"כ ה"ר ירוחם במכתשת גדולה אלמא דזה הוי ככ"ר וכך הבין ב"י נראה דאינהו מיירי בקערה גדולה דידוע דלא השתמשו בו אלא ע"י עירוי וכן במכתשת גדולה דומיא דדפיס וריחיים של פלפלין וחביות של שכר דקא חשיב בהדי קערה גדולה ח"כ ס"ל דאפילו אח"ל דכפו הקערה על המחבת שאבל האש אינו הולכין בו אחר רוב תשמישו שהוא ע"י עירוי כרוב גאונים אבל לראבי"ה שנהגינו כמותו להחמיר דאפילו לא השתמשו בו אלא לפעמים בכ"ר כך צריך להכשירו ודאי דלא מהני הך הכשר לליבון אבנים וספיכת הרותחין דאינו אלא כמו עירוי דהאבן אינו מועיל אלא לקייים ספיכת הרותחין שיעמדו ברתיחתם לאחר שנשפכו כשעה ראשונה בשעה שעירו אותם ונשפכים על הקערה ולא הוי כ"ר אלא כשהחמין הם באותו כלי שהרתיחו בו על האש וה"ה כפות וטעלי"ר שלפעמים מכניסין אותם בכ"ר שאבל האש וכך צריך להכשירן אבל קנקנים של בדיל וכלי כסף דידוע שלא השתמשו בהן בכ"ר כלל ואין לחוש אלא לתשמיש בחמין ע"י עירוי וכן שלחנות ותיבות שמצניעין לשם אוכלין מועיל הכשר זה לבדון אבנים וספיכת רותחין עליהן מכ"ר :

ואם ירצה יקח אבן וכו' כן כתב הרא"ש בשם רבינו יואל ראבי"ה בנו ושאר פוסקים ותימה מנ"ל הא גם רבינו ירוחם כתב די"א דלא סגי באבן אלא לעשות גדנפא בטיט ונראה דס"ל לרבינו יואל ודעימיה כיון דפירש"י דבעינן גדנפא דאי לאו הכי דילמא לא הוה מסקא ניצוצות על השפה בהא זימנא אבל אינשי נתבשל בה פעמים הרבה ואי לא העלה ניצוצות כל שעה העלה פעם אחת עכ"ל לפי זה ע"י אבן דעולין המים על כל שפתו עדיף טפי מניצוצות בהא זימנא וגדנפא דליטא דקאמר לאו דוקא דה"ה ע"י אבן מיהו הר"ן כתב וז"ל דבלא גדנפא לא סגי דלא דמי ניצוצות דחד שעתא לניצוצות דכולא שתא וכ"כ ה' המגיד ע"ש פירש"י לפי זה גדנפא דוקא כדי שתתמיד הרתיחה על השפה אבל אבן אינו אלא כמו ניצוצות דחדא שעתא ולא מהני לניצוצות דכולא שתא ועוד דלמאי דפירש ה"ה דמה בולעו בניצוצות לא הוי טעמא לגדנפא אלא הוי טעמא למה שתועיל הגעלה לאחורי הכלי והכאתי לשונו בסמוך לפי פירושו ודאי אע"פ דע"י אבן נשפכין המים באחורי הכלי אפ"ה בעינן גדנפא וכך הוא הכוון אלא שהעולם נהגו באבן כר"י ע"פ פירש"י שבידינו : **אבל** מזמן איסורו ואילך וכו' נראה דאין החלוקות שוות דכשאין

כל הכלים וכלי גדול שאינו יכול להכניסו לתוכה ממלאו מים ומרתיחו (ה) ועושה שפה לפיו סביב מטיט כדי שיתמלאו היטב ויגעו המים בשפתו ואם ירצה יקח אבן רותח או לפיד אש וישליכנו לתוכו בעודו רותח ומתוך כך ירתיחו המים יותר ויעלו על שפתו כתב רי"ף משהי להו למאני בגו יורה עד דפלטי וכתב אבי העזרי מי יודע לשער שיעור הפליטה אולי ישהם לתוכה והוזרין ובולעין לכן ירא שמים הרוצה להגעיל כלים הרבה ביחד ישהם מעת לעת לתשמישן דכיון דטעבם פגום אין אוסרין רק שיגעיל בזמן היתר קודם שעה המישית דלאחר איסורו אין פגימתו מתרת וא"א הרא"ש ז"ל כתב דקודם זמן איסורו יכול להגעיל אפילו כלי בן יומו אפילו אין במים ס' כדי לבטלו אבל מזמן איסורו ואילך וכן בכל ימות השנה הבא להגעיל כלי שבלוע מאיסור אין להגעילו אלא א"כ לא יהא הכלי בן יומו (ג) או שיה' במים ס' כדי לבטלו ונוהגין להכניסן ולהוציאן מיד : כתוב בתשובה על שם רש"י שמיד לאחר הגעלה בעוד מים רותחין עליהם צריך לשוטפן מיד במים קרים (ג) שלא יחזרו ויבלעו ממים

וכלי גדול שאינו יכול להכניסו לתוכה ממלאו מים וכו' שם יורה גדולה מא"ש דהכוא דודא דהוה בי רב עוקבא אהדר ליה גדנפא דליטא אפומא ומליוה מיא ואתרתחה אמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא אי לאו רב עוקבא דגברא רבה הוא קסבר כבולעו כך פולטו מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות ופירש"י כבולעו . כעין שבלעו שפת הדוד את האיסור יפליטהו . מה בולעו בניצוצות לא בלעו אלא על ידי ניצוצות שניתזו והרתיחוה שם ולא הוכנסה לתוך יורה אחרת בשעת בליעת האיסור כך בשעת פליטה אע"פ שלא הכניסה לתוך יורה אחרת הואיל ונתחלה יפה יפה ומעלה ניצוצות על שפתה פולט ומיהו גדנפא בעי משום דאלת"ה דילמא לא הוה מעלה ניצוצות על שפתה בהא זימנא אבל איסור נתבשל בה פעמים הרבה ואם לא העלה ניצוצות כל שעה העלה פעם אחת עכ"ל . וכתב הרי"ף והרא"ש בפ' כל שעה וה"מ בשאר ימות השנה אבל בפסח דאסור למעבד ליטא עביד לה גדנפא דטינא ומרתחא לה :

ומ"ש רבינו ואם ירצה יקח אבן רותח או לפיד אש כ"כ הרא"ש והמרדכי בפ' כל שעה ור"י כתב שיש מי שכתב שאינו די באבן אלא דוקא בשפה של טיט אבל העולם נהגו להכשיר באבן רותח : **כתב** הרי"ף משהי להו למאני בגו יורה עד דפלטי בפרק כל שעה וכתב הרשב"ם בתשובה דזה שוה שיעור אלא ניתן לאומד הדעת וז"ל א"ח כתב הראב"ד ח"ל להוציא הכלים אחר רתיחתם מיד אלא אחר שיצאו מעט ובלבד שלא יקרוש על פניהם הגיעול שיצא מהם ויהיה מודח במים יפה יפה עם החמימות ויש פוסקין שצריך ליזהר שלא תצא היורה הגדולה מרתיחתה בעוד הכלים בתוכה כדי שלא יחזרו ויבלעו וכל זה למי שמגעיל אחר זמן איסורו עכ"ל : **כתוב** בהגהות מיימון פ"ה בשם ראבי"ה שיש ליזהר כשמגעילין כלים גדולים שלא יגלגלם ביד סביב במים שלא יכנים הצד שכבר הוגעל במים אלא יכנים אינו או שליציתו במים ויוציאנו ואח"כ יכנים צדו השני לתוכו ויצמצם כפי יכלתו (ה) ולא כרשב"ט שהגיג לכפות כל הכלי במים בפעם אחת ולא לחצאין שלא יפלוט ויבלע מה שפלט כבר עכ"ל ולפי מ"ש רבינו בשם הרא"ש להגעיל א קודם ד' שעות אז שלא יהו הכלים בני יומן ליכא למיחש אם יחזור ליכנס במים הצד שכבר הוגעל : **ואא** ז"ל כתב דקודם זמן איסורו יכול להגעיל כלי בן יומו וכו' כ"כ התוספות בפרק כל הבשר (קח :) ובכוף ע"ז (עו :) והרא"ש בכוף ע"ז ובפרק כל שעה וטעמו משום דהוי כ"ט בר כ"ט דהיתירא וכמו שיתבאר בסמוך בס"ד וכ"כ המרדכי ג"כ פרק כל שעה וגם הר"ן כתב סברא זו בס"פ כל הבשר ולא כהרמב"ן שהיה מיקל בדבר כמוזכר שם : **וכתב** עוד המרדכי וע"ז אנו סומכין שאנו מגעילין כלי ראשון עם כלי שני אע"פ שאנו ממהרין לפלוט ואנו מאחרין וגם מחמירין להגעיל אפילו כלי שתשמישו בצונן ולא אמרינן כיון דלא טרידי לפלוט בלעו ואסור אלא מותר דהוי כ"ט בר כ"ט עכ"ל : **ומ"ש** רבי' ומוהגין להכניסן ולהוציאן מיד כ"כ שם המרדכי וכ"כ הגהו' מיימון בפ"ה : **כתב** ר"י שיש מי שכ' שמשעה שנאסר החמץ מן התורה אינו יכול להגעיל שום כלי ואין לסמוך על אותה סברא כנגד כל הנך רבוותא (ב) :

כתב בתשובה ע"ש רש"י שמיד אחר הגעלה בעוד מים רותחין עליהם צריך לשוטפן מיד במים קרים וכו' בסוף ע"ז כתב הרא"ש נהגו העולם לשפוך מים צוננים על הכלי ותימה מה תועלת יש בזה אי משום להדיח מי הפליטה מן הכלי שלא יחזור ויבלע בו בזה אין תקנה כי מיד כשהוציאוהו מן המים הרותחים עם עלייתו הוא בולע כי א"א לצמצם כל כך למהר ולשפוך עליו ועוד כי אפילו בתוך המים הוא חוזר ובולע את פליטתו ולהכי בעינן שיהיו המים ס' ואז אין לחוש אם חוזר ובולע וסמך למנהג מצינו בפרק דם חטאת (לו .) דקאמר התם גבי מריקה ושטיפה דקדשים לא נצרכא לשטיפה יתירתא לשון יתירתא משמע שטיפה אחת יתירתא בקדשים דבתרומה לא בעי אלא שטיפה אחת ובקדשים אחת יתירה ושטיפה דהתם לונן הוא עכ"ל . וכ"ז מדברי התוספות (ע"ז עו .) וכתבו עוד התוספות (ע"ז עו .) דס"ל הגעלות מיהו בקונטרס פירש שם שטיפה היא שטיפת לונן ובתרומה ליתא כלל ולפיכך צריך טעם למנהג והרמב"ם כתב בפ"ה שאחר שהגעיל הכלי שוטף אותה וכתב ה"ה זהו לפי דעת קצת מפרשים ממה שאמרו בפרק דם חטאת מריקה בחמין ושטיפה בצונן ויש שאמרו שאינו מטעם זה אלא להעביר החמץ שעליהם ומ"מ כך היא דעת הגאונים והאחרונים שצריכין שטיפה כדברי רבינו עכ"ל ורבינו כתב בטור י"ד סימן קכ"ח לאחר הגעלה ישטפנו בצונן כדרך ששוטפין הכוס וכתב רש"י שצריך שישטפנו מיד במים קרים בעוד החמין עליו כדי שלא יחזור ויבלע ור"י כתב שאפילו לא שטפו מיד לא נאסר כי אין חוזר ובולע ומ"מ נוהגים לשטפו מיד וכן ראוי לעשות עכ"ל :

כתב

דרכי משה

תנב (א) וכ"כ מהרי"ו דאסור להחזיר כלי הנגעל לתוך מי הגעלה דחוזר ובולע ונראה לי דאם מגעיל קודם שש אין לחוש כמו שיתבאר בסימן זה : (ב) וב"ל דאין להגעיל שום כלי בפסח אף שיש במים ס' נגד כל הכלי ואף שאין הכלי ב"י מאהר דהמץ בפסח במשהו א"כ ל"מ ס' וב"ט לפגם אסור בפסח א"כ יש לחוש שמא יחזור ויבלע הכלי מי הגעלה ומיהו קודם פסח אף לאחר שש שרי כמ"ש לעיל סימן תמ"ז דעדיין אין החמץ במשהו וגם נט"ל שרי אז כנ"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה דאין להגעיל שום כלי בפסח למאן דאוסר נט"ל בפסח וכ"כ בפסקי מהרא"י וש"מ מזה דמותר ללבן כלי אף לאחר זמן איסורו מדלא אסר בתשובת הרשב"א אלא מכח שחוזר ובולע ודלא כמ"ש בהגהת מנהגים בשם מהר"ש שהיה

דרישה

אפילו הים שאבן על השלחן עצמו לא סליק דיקולא דמיא במקום הנחת האבן ודומק לומר דס"ל דהאבן עצמו יש בו כח לסולקו הבלוע בשלחן משא"כ כשמונח ע"ג עצים קטנים דא"כ לדידן שמניחין האבן על השלחן עצמו למה לן לערות עליו רותחין ה"ל להעביר האבן המלובן על שטח השלחן וסגי בסכי אלא אורחא דמילתא נקט מהרי"ל דרגילין ליתנם ע"ג עצים קטנים או אבן כדי שלא יברוף השלחן מאבן המלובן וכן דייק לשון מהרי"ל שכתב ואו מקום הנחת אבנים או שאולים אלא כתב שיחלצו מקום העצים קטנים וק"ל לכן גם לדידן צריכין ליזהר בזה מיהו נראה דבכל מקום שהגיעו הרותחין הנשפכים על האבן דשם מ"ל להעביר האבן עליו דמן הדין הרותחין לאוד סגי כמו שמשמע מדברי מהרי"ל שם בעמוד שלפני זה ז"ל אבן דפין ושלחנות שהן נשטוים די להן בהגעלה ע"י עירוי אלא שנוטלים אבנים כדי שלא יתקררו הרותחין ע"י עירוי ומה שנופכין על האבנים המלובנים כל המים היורדים מן האבנים מאשר בכלי ראשון גופא כיון שאין נלוק אלא מיד יורד מהן ע"פ שטח הדף ושלחן וא"כ למה לן להעביר האבן עליו ואדרבה מזה יתקרר האבן למטה שבבר המים נתקררו קלת ובמקום שלא בלו שם מים רותחין בשעת שפיכה על האבן שם מוזרין ונותנין האבן ומוזרין ושופכין עליו רותחין . ונראה מה שהמיר מהרי"ל שם לערות דוקא מכלי ראשון כו' ע"ש זהו דוקא במגעיל ע"י עירוי בלא אבנים כדמשמע מלשונו שם דמזה מיירי אבל לדידן שמגעילין ע"י אבנים א"צ להמיר כולי האי ואף ע"י כלי שני מותר לערות על האבנים כי מהאבנים יחזרו להיות כלי ראשון רק כי במקום הנחת האבנים לדיך גם שיבולו שם מים רותחין ע"י האבן וק"ל ועיין מ"ש מהרי"ן בדין זה ריש דף פ"ב וס"מ בהלכות הגעלה דקפ"א ע"ד . עוד כתב מהרי"ן דף פ"ב ע"א ז"ל בא"ח אוכא מ"ד דאסור להגעיל כלי עצים חדשים עליו ולא מגעילו שפיר כו' ע"ש ויגעתי ולא מצאתי זה בא"ח רק דאם זה מקרן אבל כלי עצים פשיטא דמגעילין אותן ובמרדכי פרק כל שעה סימן תקפ"ב כתב בשם א"ז ורבי יחיאל מפרי"ש דלא דמיינינן דילמא חיים עלייהו עד כאן לשונו ומשמע ליה דוקא מקרן אבל כלי עצים פשיטא דמגעילין אותן ומהרי"ש מפרי"ש דלא צריכו הגעלה לכלי עצים כלל אלא הכוא מסיק להגעילו ג"כ ע"ש . גם בש"ע בסעיף ח' כתב דמ"א ז"ל וכן כלי עצים צריכין הגעלה משמע דבהגעלה פשיטא דיוצא בה וק"ל : כל דבר הצריך הגעלה לא מהני ליה קליפה והמנהג שלא להשתמש בכשר בעריבות ודפין שלשין עליהן כל השנה אפילו על ידי הגעלה וכן לא נהגו להשתמש בכפה ולא בדי"ב

פרישה

סי' תנב (א) **ועושה** שפה לפיו סביב מטיט בגמרא איתא לעשותה מקמא אבל בפסח ודאי צריך מטיט ועשה השפה היא מפני הניצוצות שניתזין שם מרתיחות ממין כל השנה ובלא שפה אינו נכנס דדילמא לא יהיה נוטף ניצוצות על השפה בהאי שעתא אבל ממין נתבשל בה פעמים הרבה ואם לא העלה כל שעה העלה פ"א רש"י :

(ב) **או** שיהא במים כו' דאז אפי' מוזר ובולע הא כבר נתבטל האיסור במים : (ג) **שלא** יחזרו ויבלעו כו' ז"ל התוס' והרא"ש ותימה מה תועלת יש בזה אי משום להדיח מי הפליטה מן הכלי שלא יחזור ויבלע בו בזה אין תקנה כי מיד כשהוציאו מן המקום הרותחין עם עלייתו הוא בולע ומ"מ לצמצם כ"כ למהר ולשפוך עליו כי אפילו בתוך המים הוא חוזר ובולע את פליטתו ולהכי בעינן שיהא המים כו' ואז אין לחוש אם חוזר ובולע ומ"מ הביאו סמך למנהג מפרק דם חטאת ע"ש . אלא שנהגו כן מ"מ לא צריך לשטפו מיד ומ"מ נוהגים לשטפו מיד וכן ראוי לעשות כמ"ש רבינו בי"ד סי' קכ"ח :

ולריך

כתב רשב"ם שצריך להגעיל תחלה היורה שמגעילין בה וכ"כ רש"י וכן הורה ריב"ם וכן יש בתשובת הגאונים מדיה יורה גדולה ומגעילה ברותחין וכו' כל זה כתב הרא"ש בפרק כל שעה ורבינו ירוחם כתב שמלשון הרי"ף והרמב"ם נראה שא"צ להגעילה: **ומ"ש** בתשובת הרתיח' שאם ינוחו אסור להגעיל בהם כלים היינו לומר שבעודם נחים מהרתיחה לא יגעיל בהם כלים לפי שכיון שאין המים רותחים אין כאן הגעלה אבל אם נחו ואח"כ הרתיחן והגעיל בהן כלים פשיטא דעלתה להם הגעלה וכ"כ בת"ה שמי שיש לו כלים הרבה שמגעיל זה אחר זה ורגילות הוא כשמכניסין כלי אחד נייחו המים מרתיחתן צריך להמתין בכל כלי עד שיצוכו המים ויעלו רתיחה וצריכין ליזהר ואם לא נזהר הפסיד דהא כתב כמ"ק במלות בשר בחלב דהגעלה אינה מועלת אלא דוקא ברותחין שמעבה רתיחה אבל היד סולדת מהם לא מהני וכ"כ אשיר"י בפרק כל שעה שצריך ליזהר בהגעלת כלי חמץ שלא ינוחו המים מרתיחתן עכ"ל. וז"ל שבלי הלקט בעל הדברות כתב מסתברא שאין צריך לסלקן קודם שתנוח הרתיחה ולא להניחן שם עד שתנוח אלא מסלקן בכל עת שירצה וכתב הכלבו ב יש פוסקין שצריך ליזהר שלא תנוח היורה הגדולה שמגעילין בה מרתיחה בעוד שהכלי בתוכה שלא יחזרו ויבלעו מה שבלעו וכל זה במי שמגעיל אחר זמן איסורו (ג). וכתב עוד שירתיח המים קודם שיכניס בהם הכלים ואם אינם רותחין כשמכניס שם הכלי. ומשהא אותו עד שירתיחו אין בכך כלום לפי שאינו פולט עד שירתיחו דהמץ לכני זמנו בל"ט וכ"ע לבגס מותר אך המגעילה משם שעות ולמעלה צריך להזהר שירתיח המים תחלה ושלא ינוחו המים מרתיחתן בעוד שהכלים בתוכה לפי שאיסורו במשהו עכ"ל ומחלוקת הפוסקים באיסור חמץ מו' שעות ולמעלה אם הוא במשהו או בם' מתבאר בסימן תמ"ז:

וא"א ז"ל כתב שדין יורה גדולה כדין שאר כלי וכו' בפרק כל שעה כתב על תשובת הגאונים דבסמוך וכל זה מיירי כשהיורה הגדולה היא בת יומא אז צריך להכשירה תחלה וכן נמי כל שהוא בן יומו אין להגעיל אלא א"כ יש במי היורה הגדולה ס' לבטל פליטת הכלי דהיינו כל עובי דופני הכלי דבכוליה משערינן דאם אין בו ס' כל הנפלט ממנו חוזר ונבלע בתוכו אבל אם אינן בני יומן מותר להגעילו אפילו אין במים ס' לבטל את הכלי ואע"פ שטעם הנפלט ממנו חוזר ונבלע בתוכו וה"ל כקודם הגעלה אין בו משום דהוי כנ"ט בר נ"ט שנפלט מן הכלי למים וחוזר ונבלע בכלי וכולם היתר כיון שנפגם הטעם וכן נמי אם היורה גדולה אינה בת יומא אינו צריך להכשיר מטעם שפירשתי ובערב הפסח קודם שעה חמישית דשעת היתר הוא מותר להגעיל אפילו בן יומו משום דהוי נ"ט בר נ"ט החתן נ"ט בכלי והכלי במים וחוזר ונבלע בכלי וכולהו היתר והוו כמו דגים שעלו בקערה דמותר לאכלן בכותח ואפילו לדברי המפרשים עלו אין נתבשלו לא הכא שרי דהתם הבשר הנבלע בדגים חשוב טעם כי נבלע אוכל באוכל שדגים ראויים לאכילה והבשר נותן בהם טעם לשבח הלכך אסור לאוכלן בכותח אם נתבשלו אבל הכא טעם החמץ הנפלט מן הכלי למים וחוזר ונבלע בדופני הכלי אינו חשוב טעם כשיחזור ויפלוט בפסח לתוך התבשיל עכ"ל וא"ל שהטעם שכתב רבינו דדמי לנ"ט בר נ"ט ולא כתב משום דהוי נ"ט בר נ"ט הוא מפני שי"א דהיא דדגים שעלו בקערה דקאמר בגמרא דהוי נ"ט בר נ"ט היינו דוקא בעלו אבל בשנתבשלו לא ואנו צריכין לחלק בין נתינת טעם באוכל לנתינת טעם במים וכמו שחילק הרא"ש לכך כתב דדמי לנ"ט בר נ"ט וז"ל שבלי הלקט אע"פ שמגעילין כלים משום איסור חמץ מותר להגעיל אפילו כלים בני יומן משום דהוי נ"ט בר נ"ט של היתר קודם שיבא איסור כמו דגים שעלו בקערה שמותר לאוכלן בכותח משום דטעם בשר נכנס בקערה והקערה בדגים הרי כאן שנים והדגים עדיין היתר קודם שיאכלם בכותח ה"נ טעם חמץ נכנס בקערה והקערה במים כשמגעילה הרי כאן ג' קודם שיבואו לידי איסור חמץ ואע"פ שי"א דוקא דגים שעלו בקערה רותחת או דגים רותחים שעלו בקערה מותרים אבל נתבשלו אסורים מ"מ נבי חמץ שיש בו ג' נ"ט של היתר הכל מותר עכ"ל. ודברי הרא"ש הם מדברי התוספות בספ"ב דע"ז (עו.) וכפ' כל הבשר (קח:) וכ"כ הגהות מיימון בפ"ה בשם ס"ה וכתב עוד בשם סמ"ק הא דמתירין להגעיל כלים בני יומן קודם ד' שעות זהו דוקא כשמכשירין כלים של חלב לבד ושל בשר לבד אבל אם בא להגעיל כלים של בשר ושל חלב ביורה אחת אז צריך להיות שלא יהיו בני יומן לכל הפחות אחד מהן או של בשר או של חלב דאז שרי שאותו שאינו בן יומו אינו אוסר אותו שהוא בן יומו לפי שהוא פגום וכן אותו שבן יומו אינו אוסר שאינו ב"י כשוויה כדידיה לפי שיש ג' נ"ט להיתר כדפרישית לעיל אבל אם היו הכלים של בשר ושל חלב שניהם בני יומן והגעילו הכל ביורה אחת אפילו קודם ד' שעות אסור בדיעבד דנהי דמשום חמץ ליכא משום בשר בחלב איכא ששניהן נ"ט לשבח. ולכך נהגו

ממים הרותחין שעליהם וכ"כ רב האי וכן נוהגין ולא משום שלא יחזרו ויבלעו המים שעליהן שאין להוש לזה כדפרישית אלא שנהגו כן. כתב רשב"ם שצריך להגעיל תחלה היורה שמגעילין בה שאר הכלים וכן פסק רש"י וכן הורה ריב"א וכן יש בתשובת הגאונים מדיה יורה גדולה ומגעילה ברותחין ומבשירה ושוטפה בצונן ומפליטה מחמין תחלה ואח"כ מרתיח בה מים רותחין בלי שיעור (ג) ויזהר שלא ינוחו המים מן הרתיחה (ד) שאם ינוחו אסור להגעיל בהן כלים ונוטלן ושוטפן בצונן (ה) ואחר כך ממלא היורה הגדולה וסובב שפתה בטיט ומגעילה כמשפטה הראשון ושופכה ושוטפה וא"א הרא"ש ז"ל כ' שדין יורה הגדולה כדין שאר כלים שאם אינה בת יומא או אפילו היא בת יומא והוא קודם שעה המישית אין צריך להגעילה תחלה אבל אם הוא משעה המישית ואילך והיא בת יומא צריך להגעילה תחלה מפני שבהגעילה ראשונה נאסרין המים שאין בהם ס' לבטל פליטת היורה דבבולה משערינן ונמצא שהמים

דכשאין הכלי ב"י יכול להגעיל אפילו בפכח עצמו להרא"ש דל"ט לפגם מותר בפסח אבל אם הכלי ב"י אלא דאיכא ס' במים לא שרי אלא בע"פ אחר זמן איסורו עד הלילה דאז איסורו בל"ט אבל בפסח עצמו אסור להגעילו דכיון דל"ט לשבח הוא איסורו במשהו מיהו לפי מנהגינו לאסור נ"ט לפגם ואפילו משהו אין חילוק דבע"פ בכל ענין שרי בין שאינו ב"י בין שהוא ב"י ויש ס' במים ובפסח עצמו הכל אסור:

ויזהר שלא ינוחו המים מן הרתיחה שאם ינוחו אסור להגעיל בהם כלים ונוטלן ושוטפן בצונן כך היא הנוסחא בכל ספרי רבינו ומשמע דמיד שנח היורה מרתיחתו אסור להגעיל בתוכו אע"פ שחזר והרתיח המים אלא צריך ליטלן ושוטפן בצונן ואח"כ חוזר וממלא וכו' כמשפט הראשון כדי לחזור ולהגעיל בו וכן מבואר ברוקח בסימן ר"ב ושכן הורה רבינו האי מיהו באשיר"י כתוב תשובת גאונים זו בלשון זה מדיח יורה גדולה וכו' ומפליטה מחמץ תחילה ואח"כ מרתיח בה מים רותחין בלי שיעור ומגעיל בה יורות קטנות וסכינים ועץ פרור וכלים הצריכים הגעלה בכ"ר ויזהר וכו' וכך העתיק רבינו ירוחם דלפי לשון זה שפיר אפשר לפרש דדוקא בעודם נחים מהרתיחה אבל אם חזרו לרתיחתם מותר לחזור ולהגעיל בהם ומאי דקאמר ונוטלן ושוטפן בצונן חוזר אמ"ש תחילה דמגעיל בה יורות קטנות וכו' וקאמר ונוטלן ושוטפן בצונן ודלוג יש בתשובת הגאונים שבספרי רבינו וצריך להגיהו ובלי ספק שכן הוא שלא נאסר היורה במה שנח מרתיחתו אלא חוזרין ומרתיחין המים ומגעילין בתוכן וכן מפורש בת"ה סימן קל"ח וכ"כ מהרש"ל בתשובותיו סי' כ"ו וכך המנהג: **ומ"ש** ואח"כ מרתיח בה מים בלי שיעור פי' דבראשונה כשמגעיל היורה הגדולה צריך שיעור למלאות היורה עד שפתה כדי להכשיר את כל היורה אבל לאחר שהוכשר היורה ובא להגעיל כלים בתוכה א"צ למלא מים רותחין עד שפתה אלא מרתיחין בה מים בלי שיעור כפי רצונו עד חצי היורה או עד שני שלישים כי א"צ למלאותו מים אלא כשבאו להכשיר את היורה עצמו: **ומ"ש** וסובב שפתה בטיט וכו' איכא לתמוה דלשיטת גאונים האלו משמע דהא דקאמר בגמרא יורה גדולה מאי הא"ק יורה גדולה כיצד יש להגעיל אותה מקמי שיגעיל בה הכלים ומפרש לה על ידי גדנפא וכדמפורש באשיר"י א"כ למה הזכירו הגאונים גדנפא בהגעלה שנייה טפי מבהגעלה ראשונה וראיתי למהרש"ל שפירש דלאו דוקא שבתחילה אין צריך אלא רבותא קאמר דאף בהגעלה שנייה צריך ואע"פ שלא היה ממלא היורה בשעת הגעלת הכלים שהרי הרתיח בה מי הגעלה בלי שיעור אפי' הכי מחמירין ועושין שפה כי הגיעלות היו נתנין על שפתה אף על פי שלא היה היורה מלא מים ע"כ פירושו אף על פי שאין זה לשונו עוד נראה לפרש דרבותא קאמר בדרך אחר והוא דבראשונה פשיטא דבעינן גדנפא ולא סמכינן אגיעלות דלא דמי גיעלות דחדא שעתא גיעלו ואפ"ה בעי גדנפא דשמא לא נזדמנו גיעלות בשנייה אמקום גיעלות דראשונה א"נ שלא לחלק בין הגעלה להגעלה עוד נראה לי עיקר דלגאונים אין צריך גדנפא בראשונה והא דקאמר בגמרא יורה גדולה מאי איורה דעלמא קאי כשבאו להכשירה להשתמש בה אבל ביורה שמגעילין בה לא איירי תלמודא אלא דמ"מ מסתברא דצריך להגעילו בתחלה דאם לא כן הכלים שנגעלים בתוכו נאסרין מבליעת המים שנאכרו מפליטת היורה המזומלת אבל גדנפא אין צריך דלא נאסרו הכלים מפליטת השפה שהוא דבר מועט ונתבטל במים שביורה ולא הצריכו גדנפא אלא להשתמש בו בפסח דאיכורו במשהו וכך נראה מדברי הרא"ש דלאחר שכתב שברתו דצריך להגעילו תחלה כתב וכך נמצא בתשובת הגאונים וכו' משמע שלא הביא תשובת הגאונים אלא לקיים שברתו דצריך להגעילו תחלה כדי שלא יהיו נאכרים הכלים מפליטת היורה להוציא מדעת החולקים עליו אבל מגדנפא לא דיבר מאומה והסברא נותנת דאין צריך גדנפא בראשונה כדפרישית ואיכא להקשות דכיון שהגעילו היורה תחלה למה צריך לחזור ולהגעילו אפילו היו הכלים ב"י ולא היה במים ששים כנגד הכלים מ"מ הוה ליה כ"ט בר נ"ט להיתרא כל היכא דמגעיל קודם איסורו והב"י פירש דבמגעיל אחר שעה ה' קאמר דצריך לחזור ולהגעיל היורה ע"כ וא"ל לפי זה הא דאין הכלים נאסרין במגעילן אחר שעה ה' היינו דתליגן דאגב דטרידי לפלוט לא בלעי אלא דלכתחלה אין להגעיל אחר שעה ה' שמא יפיה אותם בתוכם עד כתגמור פליטתן מיהו היורה כיון שהוכשר ולא טריד לפלוט ודאי נאסר ומיהו לפעד"ז דכתמא קאמר אף במגעיל קודם שעה ה' אלא דאפ"ה צריך לחזור ולהגעיל היורה משום דלגבי טעם הבלוע בכלי ממקום אחר דאפשר להוציאו ע"י הגעלה הוי לכתחלה וגזרו שלא להשתמש בו עד שיגעילם אע"פ שמן התורה אין טעמו נאסר וכי היכי דבמותן טעם לפגם דגזרו ביה אטו שאינו פגום אף כאן אף על פי

דרכי משה

שהיה אוסר ללבן שפוד לאחר זמן איסורו מאחר דכבר חל עליו איסור המין והוא כסברת רי"ז דלעיל וכתב ב"י שאין לסמוך עליה וכן נוהגין: (ג) ג אבל מדברי הרא"ש וסמ"ג משמע דלא מהני הגעלה אלא במים רותחים אבל לא בנחו מרתיחתן אף שהיד סולדת בהן אף קודם זמן איסור יש להוש וכן משמע לקמן סימן זה וכ"ה דעת ת"ה והאגור: ועכ"ד

פרישה

(ג) וצריך ליזהר שלא ינוחו המים מרתיחתן כו' והא דכתב לעיל בסי' תנ"א סכינין מגעילין בכלי ראשון וכלי ראשון מיקרי כלי שברתיחתו בו מים על האש אפי' אינו עתה על האש רק שעודנו רותח שהיד סולדת בו ואינו מעלה רתיחות עיין בכתבי מהרא"י סימן ק"ן שממלא בין דברים דדי לכן בהכשר עירוי ובין דברים הצריכין הגעלה בכלי ראשון ממין ממש כגון שנמזגו אצל האש ע"ש:

(ד) שאם ינוחו אסור כו' פי' בעודם נחים אבל אם נחים ואח"כ הרתיחן והגעיל בהן פשיטא דעלתה להם הגעלה וכ"כ בת"ה דהא נ"ט בר נ"ט דהיתרא הוא:

(ה) ואח"כ ממלא היורה כו' בהגעלה זו השנייה לא אוכל לייחד מאמר שהגעילו אותה תחילה מ"ו ושמא י"ל דהקמירו דילמא נח ובלע ומ"מ לא אוסר כלים הנוגעים בתוכו אלא משום מרתיח עין הקמירו:

שהמים

דרישה

ברי"ב איזון וכן כלים שמשתמשין בהן חמץ כל השנה לא מהני להו הגעלה אבל שקים ישנים מהגין בהן היתר ע"י כיבוס וצריך להתיר כל התפירות שבהן קודם הכיבוס כ"כ רמ"א וכן נוהגין לקנות רחת חדשה שקורין שוב"ל רמ"א וכ"כ בת"ה על השקים:

אין מגעילין בשום משקה ולא במי טבריה ולא כלי אלא בשר יחד אע"ב אחד מהם אינו ב"י וכ"ש כלי אינור ועכ"כ נוהגים שלא להגעיל שום כלי ב"י ולא יניח הרבה כלים בתוך כלי אחד אם נוגעים זה בזה ויגעילם יחד ואם מגעיל בלבת יגלגל הכלי דאל"כ במקום הלבת לא סליק ליה דיקולא דמיא. כתב בתשובת ת"ה שרגילות הוא כשמכניסים כלי אחד במים המים מרתיחתה לכך צריך להמתין אחר כל כלי וכלי עד שישובו המים ויעלו רתיחה. כתב רמ"א שהכיר של סכינים אין לה תקנה בהגעלה ואסור להכניס בה הסכין בפסח עוד כתב קערות גדולות שלא יוכל להכניסן תוך כלי ראשון יתן עליהן אבן חלוכן ויעלה עליהן

חדושי הגהות

ב דברים אלו בכתבם וכלשונם כבר אמורים לעיל בסימן זה בשם א"ח: ג עיין במג"א שתמיה על הרמ"א בש"ע ותמיה זו נזכרת ג"כ בהגהת הד"מ הנדפס בפ"ע ולענ"ד אין באן תמיה דמדבריהם נראה בעליל שהם הבינו שהד"מ הוסיף דקודם שעה ששית צריך ג"כ הגעלה במים רותחין ולכו תמהו עליו דודאי גם הרב"י מודה לזה (והמעיין היטיב בהגהת

(ו) שהמים כולן נאסרים ונבלעין בכלים הנגעלים בתוכם אם משהה אותם בתוכם עד שתגמור פליטתן אבל קודם שעה המישית אע״פ שאותן המים חוזרין ונבלעין בתוכם אין לחוש שהוא שעת היתירו ודמי לנותן טעם בר נותן טעם:

תנג אלו דברים שיוצאים בהן ידי חובת מצה בחטין ובשעורים (א) ובכוסמין ובשבולת שועל ושיפון אבל לא באורז ושאר מינים וגם אינן באין לידי חימוץ ומותר לעשות מהן תבשיל וכן בכל מיני קטניות ויש אוסרין לאכול אורז וכל מיני קטניות בתבשיל לפי שמיני חטין מתערבין בהן וחומרא יתירא היא זו ולא נהגו כן ואם עירב אורז עם אחד מאלו המינים ועשה מהן עיסה אם יש בה

פי שהיורה לא קיבל טעם חמץ אלא מן המים שקיבלו טעם מהכלים הנגעלים ויבלעו מן הפליטה שלהן היאך נכשרין דשאני התם כיון שלא קיבלו טעם ממקום אחר אלא מפליטת עצמם ולא אפשר שלא יחזרו להבלע בכלי ואין לו שום תקנה לעשות בו ה״ל כמו דיעבד ומות׳ וכיוצא בזה כתב מהר״א מזרחי בבאוריו לכמ״ג ועוד האריכתי בתשובה בס״ד ולפי טעם זה נראה דאף במגעיל קודם שעה ה׳ ואף ביורה שאינו ב״י צריך להגעיל תחלה היורה שמגעילין ולא כהרא״ש וכן נוהגין ואל תטו׳ וגו׳ ואף במאי דמיקל הרא״ש דקודם זמן איסורו יכול להגעיל אפילו כליס ב״י אפילו אין במים ס׳ משום דהוה נ״ט בר נ״ט להיתרא נראה דיש להחמיר בדבר דיש״ה מע״ל כדעת רא״י״ה דכיון דכתב הסמ״ק בהך דגיס שעלו בקערה דאסור לכתחלה לבשל בכלי של בשר כדי לאכלם בחלב ודכוותה גבי חמץ אע״פ שכבר קיבלו הכליס טעם חמץ מ״מ אה״כ אסור לכתחלה להגעילם ב״י כשאין במים ס׳ על סמך דה״ל נ״ט בר נ״ט כיון דאפשר דישה עד שיפגוש טעמו ואינו דומה לדגיס שכבר עלו בקערה של בשר דמותר לאכלן בכותח לכתחלה דהתם אי אפשר בשום תיקון אח״כ מיהו אי איכא ס׳ במים כנגד הכליס לכאורה יראה דמותר להגעיל אפילו ב״י דנראה דאף רא״ה מודה בהא אבל יש לחוש לסברת הרשב״א דמחמיר וכתב דאין להגעיל הרבה כליס ב״י אפילו בזה אחר זה דכיון שאין ס׳ במים כנגד כל הכליס האיסור חוזר ונעור ואפילו קודם שעה ה׳ אסור לכתחלה כדפרי׳ דכיון דאין להתיר אלא מטעם נ״ט בר נ״ט אין לסמוך על זה כיון דאפשר בתיקון לשהות עד שלא יהא ב״י: פסק אין להגעיל לכתחלה כליס הרבה אפילו בזה אחר זה אם הם ב״י אפילו קודם שעה ה׳ אם אין במים ס׳ כנגד כל הכליס שהן ב״י והיורה שמגעילין בה הכליס אפילו אינו ב״י צריך להגעילה לכתחלה קודם שמגעילין בה וגם לאחר שהגעילו בה הכליס צריך לחזור ולהגעיל היורה להכשירו להשתמש בה ואין לה היתר כלל בלי הגעלה תחלה וסוף ובתחלה אין צריך לעשות גדנפא ובסוף צריך לעשות גדנפא וכבר נהגו באכן מלובן או בלפיד אש ע״כ הפסק:

תנג אלו דבריס וכו׳ מ״ה פ׳ כל שעה ור׳ יוחנן בן נורי פליג ואמר דאורז נמי מין דגן הוא ואמר בפרק ע״פ דלית דחש להא דריב״נ וכיון דלית הילכתא כוותי׳ באורז ודוחן כ״ש שאר מינים דמודה בהו ריב״נ וכ״כ הרמב״ם ריש פ״ה ופ״ו דשאר מינים נמי לא וכמ״ש רבינו: **ומ״ש** ויש אוסרין לאכול אורז וכו׳ כ״כ הכמ״ק אבל לא מטעם שב׳ רבינו לפי שמיני חטין מתערבין בהן אלא כיון שראוי לעשות ממנו עיסה אחי לאחלופי בשאר מיני עיסות דגן לאוקמן שאינן בני תורה והאריך בזה וכ״כ במרדכי פ׳ כ״ש וכך נהגו ואף האחרל דליכא מאן דפליג אהא דתנן אינן נותנין קמח לתוך החרוסת או לתוך החרדל דאלמא דהחרדל בעינו שרי נמי נהגו לאוסרו דה״ל נמי קטנית מיהו בנתערבה בתבשיל בפסח שרי וכן

נהגו העולם להמתין מלהגעיל בע״פ עד שלא יהו בני יומן משום שרגילין להגעיל כליס של בשר ושל חלב יחד עכ״ל וכתב עוד הגהות מיי׳ התיר הר״מ להגעיל כליס של חמץ וכלי עו״ג יחד היכא שאינם אינם בני יומן שאינם נותנין טעם לפגם ואפי׳ מגעיל כלי עו״ג תחלה עכ״ל. ונראה דאם הוא קודם זמן איסורו אע״פ שכלי חמץ הוא בן יומו אית לן בה. ועיי שהתוספות והרא״ש שמתירין להגעיל כליס שאינן בני יומן אחר זמן האיסור משום דאע״ג דלעי מהדדי אית לן בה כיון שנפגם הטעם לטעמייהו אזלי דסברי דנ״ט לפגם מיתר בפסח אבל ברשב״א סובר דאסור כמ״ש בסימן תמ״ז לפיכך כתב בתשובה דלעולם אין מגעילין בתוך הפסח שום כלי מחמת חמץ ואפילו שאינו בן יומו וכבר כתבתי בסימן הנזכר דאין לחוש לסברא זו דכמה רבוותא פליגי עלה: **כתב** הרשב״א בתשובה לענין מה שאמרת דכלי בן יומו אם יש במי׳ ס׳ כנגד גוף הכלי הנגעל מותר להגעילו י״ל שאין מגעילין ב׳ כליס בני יומן ביחד לפי שחזרו שניהם ככלי א׳ שאין במים כדי לבטל את שניהם אבל להגעיל כליס בני יומן זה אחר זה בזה נחלקו גדולי הדורות יש מהם שיראה מדבריהם שהוא מותר לפי שהראשון כבר נתבטל וכשמגעיל בו השני א״א חוזר ונעור אדרבה הוא מצטרף לבטל השני הבא אחריו וכתבן בפ״ב דערלה הערלה מעלה את הכלאים וכו׳ וכ״כ הראב״ד ז״ל אבל מרבותינו לא הודו לו ואמרו דראשון ראשון בטל לאו דינא ולעולם טעמא לא בטיל ואפילו אין במינו שכל שנפל לבסוף איסור המצטרף לראשון והיה טעמו נרגש בנמוקו דמין ושאינו מינו אף מין במינו חוזר ומצטרף ומה שאינו (ערלה פ״ב) בערלה וכלאי הכרם שמעלין זה את זה היינו ששיעורן במאתים וכן בתרומה ששיעורו בק׳ וכשנפלה כאן סאה אחרת עדיין אין כאן נ״ט הא אם חזר ונפל שם כ״כ מן האיסור עד כדי שיחזור לנ״ט היינו ס״א אף הם חוזרין ונעורים ויש לו ראייה בגמרא דבני מערבא דגרסינן התם גריסין של תרומה שנתבשלו עם עדשים חולין ואין בהם נ״ט ריבה עליהם גריסין מחולין אין מעורב מינו לאסור פי׳ בתמיה לא תהא גדולה מיין נסך וכו׳ הדא אמרה ריבה עליהם גריסין תרומה אסור אלמא לא אמרינן ראשון ראשון בטל ולפיכך אין מגעילין ב׳ כליס בני יומן אפי׳ זה אחר זה דאיסור חוזר ונעור (ז). כתב המרדכי בפ׳ כל שעה השיב רב האי על אודות היורה הגדולה שמגעילין בה כליס שאין צריך להגעילה אחר שהגעיל בה הכליס וכן הורה רש״י ובסה״מ כתב שיש להגעילה אחר שהגעיל בה את הכליס עכ״ל. וכ״כ ר״י שחוזר ומגעיל כבתחלה כדי להכשירה שיוכל להשתמש בה בפסח. וכ״ל שלפי מ״ש רבינו בסמוך בשם הרא״ש היינו דוקא כשהכליס שהגעילו בתוכה היו בני יומן ולא היה במים ס׳ כנגדן והגעלה היתה אחר אחרבע שעות שהוא זמן איסור חמץ הא לאו הכי אם היורה היתה מוכשרת קודם שיגעילו בה א״צ לחזור ולהגעיל אותה וז״ל שכלי הלקט כתב ה״ר ישעיה הכהן בעיני שאע״פ שהיורה אסור מותר להגעיל לתוכה כליס אך אם ינקה אותה יפה שלא תהא מליאה זוהמא ואותו הגיעול שהיא פולטת הוא מתבטל במים עד שהם מותרים בשתייה וכיון שבטל הגיעול במים אין בו כח לאסור הכליס הלכך אם הוגעלה היורה תחלה אינה צריכה הגעלה פעם שנייה:

כתב עוד המרדכי שם בשם הרוקח לא יניח אדם כליס הרבה לתוך סל ויגעיל בבת אחת ואע״ג דאמרינן פרק חומר בקדש (כב.) גבי טבילה כל שאלאו כליס ומטבילן טהורים ופ״ו דמקואות אומר כליס שאלאן כליס ומטבילן טהורים דוקא לגבי טבילה ולא לגבי רתיחה עכ״ל: **כתב** עוד המרדכי שם קערות גדולות או לוח שנותנין עליו מולייתא של בשר או של גבינה צריך ללבן אבנים בתנ״ך ויניח על הדף ויערה עליהן או בקערה גדולה שאין יכול להכניסה בכלי ועשה להם כן כי לפעמים נשפך מן המולייתא רותחת על הדף ע״כ צריך כלי ראשון עכ״ל (ה): **מצאתי** כתוב בשם ספר אגודה בשעת הגעלה לא יגעילם בלבת דבמקום לקיחת הלבת לא כליך דיקולא דמיא (ו): **כתב** הרשב״א בתשובה (סימן תק״ג) שהרמב״ן היה אומר שאין מגעילין אלא במים ולא בשאר משקין והוא ז״ל חולק עליו וסברת הרמב״ן כתב הר״ן בס״פ כל הבשר וכתב בא״ח שכל זה לכתחלה אבל בדיעבד מותר והמים המעורבים באפר שקורין ליסיאה נראה שדינן כשאר משקין וכתב עוד שדעת הר״ש בפ׳ דם חטאת כדעת הרשב״א (ז): וכתב עוד בא״ח המי טבריא דינן כרותחין לענין בליעה אבל אין מגעילין בתוכן אפילו דברים שדינן בכלי שני לפי שאינן תולדות האור וכבר אז״ל כבולעו כך פולטו מה בולעו ע״י תולדות האור אף פולטו כן ואם נאסרו ע״י המי טבריא אפשר להכשירן על ידן או על ידי חמי האור (ח):

תנג אלו דבריס שיוצאין בהם ידי חובת מצה בחטים ובשעורים וכו׳ משנה בפרק כל שעה (לה.) ובגמרא הני אין אורז ודוחן לא מצא ה״מ אמר ר״ל וכן תנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דבריס הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהם ידי חובתו במצה יצאו אלו שאינם באים לידי חימוץ אלא לידי סרחון ופירש״י אורז ודוחן אין עושין חמץ ואם מחמיצין אותם מסריחין ואיתא תו בגמרא מתניתין דלא כר״י בן נורי דאמר אורז מין דגן וחייבין על חימוצו כרת ובפ׳ ערבי פסחים (קיד.) תנן הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין ובגמרא (שם:) מאי שני תבשילין אמר רב הונא סילקא וחרוזא אמר רב אשי ש״מ מדרב הונא לית דחייש להא דר״י בן נורי אמר אורז מין דגן הוא וחייבין על חימוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח. ופירש״י ש״מ מדקאמר רב הונא דמבשלין אורז בפסח ולא חייש לחימוץ לית דחש להא דר״י בן נורי: **ויש** אוסרין לאכול אורז וכל מיני קטניות וכו׳ זחומרא יתירה היא זו גם ר״י כתב אותם שנהגו שלא לאכול אורז ומיני קטניות מבושל בפסח מנהג שטות הוא זולתי אם הם עושין להחמיר על עצמם ולא ידעתי למה עכ״ל. ובהג״מ פ״ה כ׳ בשם כמ״ק על הקטניות כגון פולים ועדשים יש נוהגים איסור לאכלם בפסח וכן ה״ר שמואל מאיבר״א אבל ה״ר יחיאל ואבר גדולים היו נוהגין בהם היתר וקשה מאד הדבר להתיר כיון שאחרים נהגו בהן איסור ונראה שלא נהגו בו איסור משום חימוץ דלא טעו אינשי בזה דתינוקות של בית רבן יודעין אותו דכפי׳ אמרינן בגמרא דאינו בא לידי חימוץ אלא ה׳ מינים בלבד אלא אסורות משום דדגן מעשה קדירה וקטניות מעשה קדירה גזירה הא טעו הא וגם יש מקומות שעושין את מקטניות ואתי לאיחלופי בדייסא שהוא מעשה קדירה אבל מיני ירקות דלא דמי לדגן כלל לא אתי לאיחלופי וגם כעמים תבואה מעורבת בהם וא״א לברר יפה והחרדל כמו כן יש לאוסרו בפסח משום דהוא מידי דמידגן אע״ג דבימיהם היה מותר מ״מ עתה יש להחמיר בדורות הללו שאינם בקיאים כ״כ באיסור והיתר כדורות הראשונים כדכי׳ רב סעדיה גאון עכ״ל. וגם המרדכי כתב בפרק כל שעה כ״ז בשם כמ״ק ולית דחש לדברים הללו זולתי האשכנזים (ב):

ואם עירב אורז עם אחד מאלו המינים ועשה מהם עיסה וכו׳ משנה בפ״ו דחלה (מ״ו) והובאה בפרק כל הזבחים שנתערבו (מה.) וכתבה הרמב״ם בפ״ו וכתב הרא״ש ז״ל והוא שיש שם דגן כדי שיאכל כזית בכדי אכילת פרס ויאכלנו וכתב ה״ה אבל מדברי הרמב״ן נראה שאפילו אין שם כזית בכדי אכילת פרס יוצא בה לפי שמדין גזירה הוא שהחטין גוררין את האורז וזהו שהזכירו חטין ואורז בדוקא וכן מבואר בירושלמי וגם רבינו בפ״ו מהלכות בכורים כתב משנתינו בדין ההלה בקמח

דרכי משה

(ד) ועבי״ד סי׳ צ״ט: (ה) וכ״ה בהג״מ פ״ה ובאגור ויעביר האבן על כל הכלי עד שהמים יעברו על כל הכלי וכ״ה באו״ה בלל נ״ח ובמהרי״ל דעירוי בלא אבן לא מהני וכתב מהרי״ו ולא מהני קליפה אם קלף השלחן או כדומה לזה בכלי אומנות וכתב מהרי״ל דשולחנות וכדומה סגי להו בעירוי דהא אין משתמשין בהן אלא בעירוי ויזהר שהעירוי יהא מבלי ראשון דהיינו שבישלו המים באותו כלי וכן אם שאב מים מן היורה ובשלו המים ביורה בעוד זו הכלי בתוכו ויזהר שלא יעמוד מרחוק ויערה ע״י זריקה שיפסיק הקילוח מן הכלי בשעת העירוי שזה לא מהשיב כלי ראשון וינגב השולחנות קודם שיגעילם שלא יהא עליהם לחלוחית וימנעו המים מלהרתיח ושם דמגדלים של עץ אין טוב להגעילם דיש בהן סדקים אלא יניח דפין אחרים על דפין הישנים ולקמן משמע דסגי להו בהגעלה: (ו) ובאגור ואם נטלן בצבת ירחיב הצבת כדי שיסבבו המים כל הכלי: (ז) וכ״כ בסמ״ק הל׳ חמץ: (ח) וכתב הר״ן פרק כל הבשר דף תשכ״ג ע״ב דאם הגעיל במים הרבה כלים עד שמרוב פליטה נשתנו צורת המים ונעשו כציר אסור ושוב אין להגעיל באותן מים עכ״ל:

תנג (א) ובמהרי״ל דמצוה מן המובחר בחטים וכן המנהג: (ב) ואנו בני האשכנזים נהגו להחמיר בת״ה סי׳ קי״ג ואפ״ה מותר לשהות מיני קטניות דמידגן בביתו אע״פ שנפל עליהם

דרישה

עליהן רותחין מכלי ראשון והוא ככלי ראשון וכן כל כיוצא בזה ויעביר האבן על כל הכלי שלו מגעיל כולו: וב״ש

(ו) שהמים כולן נאסרו כו׳ וא״ל דאם מערב המים מסיורה בעודן ברתיחתן שלא חזרו ובלעו דאל״כ הא חזר הכלי ובלע מהמים וק״ל וכ״כ מהרי״ל דף ז׳ לבסוד המים שמגעילין בתוכו בעודן רותחין ואו א״ל להגעיל הכלי מהמים עוד מלאתי בתשו״ר דף קע״א ע״ב ס״פ

גיד הנשה שכתב וז״ל דלר׳ אפרים דס״ל דאין הסתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב ה״נ ניחא כי לא נעשית כולה נבילה ואינו מהאיסור הנבלע מן היורה חוזר ונבלע בתוכו ומגעילו מניח ואו אותו מעט ביטול בס׳ במים עכ״ל וידוע שהרא״ש ס״ל כוותיה דר׳ אפרים וגם רבינו כמ״ש כאן פעמים בי״ד ואין כאן משום דאין מבטלין איסור לכתחלה בפעם שניה דהא אין נשנה מן האיסור ובזה ניחא ג״כ כאן אע״ג דלא נכשר היורה בהגעלה ראשונה לבד אלא צריכין להגעילה עוד פעם שנית כמ״ש הרא״ש מ״מ בשאחרון ומגעיל בו כלים וממלאין אותו מים אין תורת איסור על אותן מים מאחר שאין נבלע מהיורה לתוכן אלא מעט איסור שנבלע לתוכן מהגעלה ראשונה והו״ק:

כמלת

הדושי הגהות

בהגהת הר״מ ימצא כדברי) אבל לענ״ד כוונת הד״מ דאף קודם זמן האיסור אסור ליתן הכלים במים שנחו מרתיחתן אף שירתיחם אה״כ אלא צריך שימתין עד שירתיחו המים

גאה״כ

בחיבת חטין וחמח לורז ומשמע דחזקא בחלו וכן עיקר עכ״ל וכ״כ מדברי הרא״ש בהל הלה ומבואר שם בדבריו דאפילו בחין כזית בכדי אכילת פרס אם יש בה טעם דגן יוצא בה ולכן סתם רבינו וכתב משנתינו בלי שום חילוק והרשב״א בפסקי הלה שלו כתב שדברי הראב״ד ג״ל עיקר:

כתב הר״פ יש נוהגין לברר החטין אחד אחד מאכילת עכבר וכו׳ כ״כ הגה״מ פ״ה בשם סמ״ק וז״ל ובהרבה מקומות נוהגין לברור חטים בפסח מאכילת עכבר ויש רוצים להתיר משום דהוי כמי פירות מיהו קשה דהא תנן (לט:) לא יצטוס אדם חטין ויתן ע״ג מכתו מפני שמחמיצין אלמא לחלוח הפה לא השיב מי פירות ומכתמא ה״ה אכילת עכבר ואין לחלק להקל בלא רמיה ועוד דהא לאחר כן כשמערבין בו מים אז אכילת העכבר מחמץ כדפי׳ לעיל דמי פירות כשמערבין בו מים מחמיצין עכ״ל. ודברי תשובת הרמב״ן בסימן ק״ן כדברי רבינו והיא בתשובת הרשב״א (ד):

כתב הגהות מיימון בפ״א בשם סמ״ק על הדגן שאינו מלחלוחית בארץ שקורין גירמ״י אומר רבינו יחיאל שזהו חימוץ גמור וכשהוא מעורב בתבואה אחרת צריך לברר יפה שיהא ס׳ מאותו שלא נמח ואע״ג דהוי יבש ביבש מ״מ יביב טעמא בשעת אפייה וגם צריך שתהא באפייה קודם פסח דאי בפסח אפילו כל שהוא אסור ע״כ נכון הוא ליזהר שלא יהיה כלל מאותו גירמ״י בתבואה כי לעולם הוא שם ומתערב בתבואה ורגילות הוא לאפות מצות בפסח עכ״ל:

כתב הרי״ף שצריך לשמור חטים שיצאין בהן ידי מצה וכו׳ בפ״ב כל שעה כתב ומיבעי ליה לאיצטרוי קימחא דפיסחא מעיקר קצירה דאמר קרא ושמרתם את המצות וא״ל רבא להנהו דמהפכי כיפי כי מהפכיתו הפיכו לשם מצה כלומר הזהרו שלא יבא עליהם מים פי׳ כיפי עמרים. וכ״כ הרמב״ם בפ״ה וסוגיא דשמעתין בפ״ב כל שעה (מ.) הכי איתא אמר רבא מצה ללחות שנאמר ושמרתם את המצות אי לא דבעי לתיתה שימור למאי אימא שימור לישה שימור לישה לאו שימור הוא דא״ר הונא בליקות של עכו״ם אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה מ״ע משום דלא עבד בהו שימור וליעבד להו שימור מאפייה ומילך אלא לאו ש״מ שימור מעיקרא בעינן ממאי דילמא שאני התם דבעידנא דנחית לשימור לא עבד לה שימור אבל היכא דבעידנא דנחית לשימור עביד לה שימור ה״נ דשימור לישה (לא) הוי שימור ואפ״ה לא הדר ביה רבא דאמר להנהו דמהפכי כיפי וכו׳ מר בריה דרבינא מנקטא ליה אימיה באדני: ופירש״י שימור לישה לאו שימור הוא. אי לא עבד ליה שמור מקמי הכי: מאפייה ואילך. משמתקנה לאפייה כגון עריכתה וקיטוף שלה ונתינתה לתנור: וממאי דילמא לעולם שימור לישה שימור הוא אע״ג דלא מיצטריך שימור מקמי הכי והכא מאי טעמא לא נקיט משום דמשעת נתינת מים לקמח הויא צריכה שימור וזו לא נעשה לה שימור מעיקרא עיבנא דנחית לתורת שימור דהיינו מנתינת מים: ואפילו הכי. דלא אשכח רבא סייעתא למילתיה לא הדר ביה ממאי דאמר בעינן שימור קודם לישה: מנקטא ליה אימיה. חטים מתחלת קציר חטים לצורך הפסח ועבדה להו שימור מעיקרא: באדני. מלא עריבה או עריבות הרבה ומצניעתן לבדם. ולכאורה נראה שדעת הרי״ף והרמב״ם דלעיכובא בעי רבא שימור משעת קצירה ונקטינן כוותיה אלא שהר״ן כתב על דברי הרי״ף ודאי למצה מן המוכחר הכי עדיף טפי ומיהו אפשר שאם אלא עשה כן אלא שלקח מן השוק ושמרה לשם מצה יצא ידי חובתו וכגון אמרינן דשימור לישה לא הוי שימור כלו׳ מקמי לישה הוא דבעי שימור אבל כל ששמר את החטים קודם לישה יצא ומ״מ משמע שאם לא שמר אלא מלישה ואילך שאינו יוצא י״ח מצה בכך אלא שנמצאו אחד אמר שהלוקח קמח מן השוק בשעת הדחק מותר דלא מחזקינן איסורא ויצא ידי חובתו הא אבל לכתחלה בעי שימור משמע דסברא ליה דכי אמרינן בגמ׳ דשימור לישה לא הוי שימור היינו לכתחלה עכ״ל:

והרא״ש כתב וז״ל ואפ״ה לא הדר ביה רבא דאמר להו רבא להנהו דמהפכי כיפי וכו׳ כלומר אפילו שנדחו דברי רבא דהוה בעי לתימר דשימור לישה לאו שימור הוא אפ״ה לא הדר ביה ומחמיר על עצמו היה משעת קצירה לשמור מצה של מצה וכן משמע דהומרא בעלמא הוא מדקאמר מר בריה דרבינא מנקטא ליה אימיה באדני משמע דאיכו לבד היה מחמיר וכל שאר החכמים לא נהגו כן. וכן מדקאמר רב הונא בליקות של עכו״ם וכו׳ ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה משום דלא עביד ליה שימור משעת לישה משמע הא אם לקח קמח מן העכו״ם ולש אותו א״צ לאכול כזית מצה באחרונה ונהגו באשכנז ובצרפת לשמרן משעת שחינה לפי שאז מקריבין אותו אל המים שטוחנין בריחיים של מים וכ״כ בשאלתות לא נפיק ידי חובתיה אלא במצה דמינטרא מחימוץ מן כד נפל מיא עילויה ואי אמטינהו לחטי עכו״ם חרש שוטה וקטן לא נפיק ביה ידי חובתיה תשובה לגאון ליקח קמח מן השוק בשעת הדחק

מותר

כאריך כתב בשם רא״ה דבין חטין שנפל עליו דלף אין כאן משום מבטלין איסור לכתחלה דאכתי לא חל הפסח ומהר״י בת״ה סי׳ קי״ד כתב דקמח בקמח מתערב יפה כמו לח בלח וכמ״ש הסמ״ג במצות לא תאכל חלב והבריר מוכחת ג״כ שלא נתכוון לבטל גם מדברי הר״ם שבתשובת הרשב״א נראה מבואר דקמח בקמח מתערב יפה כמו לח בלח ולכן המנהג שבוררים החטים בעיונא בעלמא שאין שם יותר מס׳ הוא מועיל בין לגבי חטין הנשוכין בין לחטין שאמתו וכמ״ש מהרא״י. האריכתי בזה לפי שכתב בעל הלבוש בדגן שאמת שצריך לאפות קודם פסק ונמשך אחר הסמ״ק שהביא בית יוסף כאן בלי חולק ונעלם ממנו שהסמ״ג חולק על זה ושכך הלכה גם לא שם לבו מה שכתב הוא עצמו בסי׳ תמ״ז דקמח בקמח הוי כמו לח בלח וכמו שכתב לשם ב״י ופסקיו שפסק לשם ופסק בכאן הם סותרים זה את זה. וכל זה לפי הלכה אבל למעשה כל בעל נפש יחמיר על עצמו ובפרט בדגן שאמת שהוא חמץ גמור ואומר בפסח בשעת אפייה כמ״ש הסמ״ק ואע״פ שהסמ״ג הביא רא״ה מתנאות שנקמצו ונתערבו בטלות ברוב לדברי חכמים שאומרים אין במינו בטל ברוב אלמא דקמח בקמח מתערב יפה יש לדחות דשאני התם דמתוך שמן מתרככין ומותנים טעם זה בזה ה״כ כשיאפו אותן יתנו טעם זה בזה ודיינינן להו השתא דליבטלו כמו בסוף כשיהיו נאפין וממילא בחמץ צריך נמי לדונן קודם פסח כמו בסוף בפסח עצמו כשיהיו נאפין ואז איסורו במשהו וכן נראה דעת התוס׳ בפ׳ הערל דף פ״ב דקמח בקמח לא הוי מתערב ומשם למד הסמ״ק להורות כן דלא כסמ״ג וע׳ במ״ש בסי׳ תס״ז בדין זה וקמח שבשק שבאו העכברים ונשכו את השק ואכלו הקמח כך דינו אם הוא קודם פסח צריך לנהל הקמח ואם יאמר על הנפה כמו פירורי עיסה יבישה זורקו והקמח מותר להשהותו עד לאחר הפסח ואם נמצא כך בפסח הכל אסור בהנאה דמה שנעשה קצת עיסה ברוק שבפי העכבר ונתייבש מיפרך ונתערב ואין מועיל לו ביהול. ואם השק מונח במקומו שלא נענע ולא נתערב הקמח אז יאחז בידו מקום הנשוך ויקשר שם השק תחת הנשיכה עם קצת קמח ויגער כל הקמח שבשק וינהלו אותו ומותר להשהותו ואפ״ה אסור לאכלו בפסח וכל זה דוקא כשנראה שאכלה העכבר קצת מן הקמח אבל אם נשכה רק השק ואיכא ספק שמא לא אכלה כלום אפילו אם נמצא בפסח מותר להשהותו ואסור לאכלו אפילו אם נמצא כך קודם פסח דדילמא איכא חמץ ונתייבש ומיפרך וא״צ ביהול כיון דליכא דרא דחמץ ובתשובה בארתי כל זה:

כתב רב אלפס וכו׳ בפ׳ כל שעה וכ״כ הרמב״ם והסמ״ג והרוקח והכלבו וס״ל דהיינו דוקא במצה דמצה מדקאמר בגמ׳ (ד׳ מ) הפיכו לשם מצה וכ״כ הרי״ף וכתב עוד בע״פ היכא דלית ליה כולה שעודתא ממצה דמינטרא אלא כזית בלחוד דמנטר הוא דאית ליה אכיל בריסא וכו׳ הורה ז״ל שהשמור אינו מעכב כי אם במצה שיוצאין בה וכן פי׳ המגיד לדעת האלפסי ומ״ש והרא״ש כתב שאין צריך אלא משעת טחינה וכו׳ קשיא לי הלא משמע דס״ל להרא״ש דלהלכה שימור לישה הוי שימור ואם לקח קמח מן עכו״ם ולש אותו יוצא ידי חובתו אלא שנהגו משעת טחינה ואפשר דכיון דכתב הרא״ש על מנהג דאשכנז וצרפת וכ״כ בשאלתות וכו׳ דמדכתב מן כד נפל מיא עלויה היינו בשעת טחינה שמקריבין אותו אל המים משמע ליה לרבינו דכך היא הלכה להרא״ש ושימור לישה לא הוי שימור וכ״כ הר״ן מביאו ב״י אבל מדברי ה״ר יונה נראה שלא היתה נוסחאתו בפסקי הרא״ש וכ״כ השאלתות על מנהג אשכנז וצרפת אלא על דברי האלפס כתב ובשאלתות כתב וכו׳ כמו שהוא בספרי הרא״ש שידינו והיה מפרש דברי השאלתות דבעינן שימור משעת קצירה כהאלפסי גם מפרש לדעת הרא״ש דלא בעינן אלא שימור מלישה ואילך אלא שנהגו משעת טחיי־

ועוד

וכן פסק בת״ה סימן קי״ז: **כתב** להקל כלומר אע״פ שיש לדחות אדם מחמיץ אבל לא שאר רוקין דאין להקל אלא חייבינן דילמא ה״ה שאר רוקין ורבינו השיג עליו ואמר דאף לפי סברתו דוקא רוק מרובה אבל רחוק הוא לומר שתחמיץ חטה קשה במעט רוק וכו׳ ואין השגתו השגה דהלא כתב דאין להקל ולחלק בין רוק אדם לשאר רוקין וה״ה דאין להקל גם בזה ומ״ש ועוד דמתבטל הוא בטחינה נראה דהסמ״ק נמשך לשיטתו שכתב לשם גבי תבואה שאמת שקורין גירמ״י שאינו בטלים דקמח בקמח אינו מתערב יפה כמו לח בלח וה״ל תערובת יבש ביבש ונותן טעם בפסח עצמו גם כ״ל דהסמ״ק ס״ל דטחינה ה״ל מבטל איסור לכתחלה אע״פ שאינו טוחן כדי לבטלן וכדעת מהר״ם שכתובה בתשובת הרשב״א סי׳ תתל״ו והיא ג״כ דעת הר״ן בפ׳ כ״ש בהיא ארבא דטבעה בחיטתא וכ״כ ג״כ בתשובתו סימן נ״ז כ״ט ולענין הלכה נקטינן כהרשב״א בתשובה סי׳ תפ״ח דאין בנשיכת העכבריס משום חימוץ ואפילו היה בו משום חימוץ אין בו אלא מעט בתוך הרבה ומי אפשר לבא בו לידי איסור דאוריתא דה״ל לכל היותר ספק בדרבנן ע״כ ומשמע דס״ל ג״כ דזה לא מיקרי מבטל איסור לכתחלה וכמרדכי

מתערב יפה כמו לח בלח וכמ״ש הסמ״ג במצות לא תאכל חלב והבריר מוכחת ג״כ שלא נתכוון לבטל גם מדברי הר״ם שבתשובת הרשב״א נראה מבואר דקמח בקמח מתערב יפה כמו לח בלח ולכן המנהג שבוררים החטים בעיונא בעלמא שאין שם יותר מס׳ הוא מועיל בין לגבי חטין הנשוכין בין לחטין שאמתו וכמ״ש מהרא״י. האריכתי בזה לפי שכתב בעל הלבוש בדגן שאמת שצריך לאפות קודם פסק ונמשך אחר הסמ״ק שהביא בית יוסף כאן בלי חולק ונעלם ממנו שהסמ״ג חולק על זה ושכך הלכה גם לא שם לבו מה שכתב הוא עצמו בסי׳ תמ״ז דקמח בקמח הוי כמו לח בלח וכמו שכתב לשם ב״י ופסקיו שפסק לשם ופסק בכאן הם סותרים זה את זה. וכל זה לפי הלכה אבל למעשה כל בעל נפש יחמיר על עצמו ובפרט בדגן שאמת שהוא חמץ גמור ואומר בפסח בשעת אפייה כמ״ש הסמ״ק ואע״פ שהסמ״ג הביא רא״ה מתנאות שנקמצו ונתערבו בטלות ברוב לדברי חכמים שאומרים אין במינו בטל ברוב אלמא דקמח בקמח מתערב יפה יש לדחות דשאני התם דמתוך שמן מתרככין ומותנים טעם זה בזה ה״כ כשיאפו אותן יתנו טעם זה בזה ודיינינן להו השתא דליבטלו כמו בסוף כשיהיו נאפין וממילא בחמץ צריך נמי לדונן קודם פסח כמו בסוף בפסח עצמו כשיהיו נאפין ואז איסורו במשהו וכן נראה דעת התוס׳ בפ׳ הערל דף פ״ב דקמח בקמח לא הוי מתערב ומשם למד הסמ״ק להורות כן דלא כסמ״ג וע׳ במ״ש בסי׳ תס״ז בדין זה וקמח שבשק שבאו העכברים ונשכו את השק ואכלו הקמח כך דינו אם הוא קודם פסח צריך לנהל הקמח ואם יאמר על הנפה כמו פירורי עיסה יבישה זורקו והקמח מותר להשהותו עד לאחר הפסח ואם נמצא כך בפסח הכל אסור בהנאה דמה שנעשה קצת עיסה ברוק שבפי העכבר ונתייבש מיפרך ונתערב ואין מועיל לו ביהול. ואם השק מונח במקומו שלא נענע ולא נתערב הקמח אז יאחז בידו מקום הנשוך ויקשר שם השק תחת הנשיכה עם קצת קמח ויגער כל הקמח שבשק וינהלו אותו ומותר להשהותו ואפ״ה אסור לאכלו בפסח וכל זה דוקא כשנראה שאכלה העכבר קצת מן הקמח אבל אם נשכה רק השק ואיכא ספק שמא לא אכלה כלום אפילו אם נמצא בפסח מותר להשהותו ואסור לאכלו אפילו אם נמצא כך קודם פסח דדילמא איכא חמץ ונתייבש ומיפרך וא״צ ביהול כיון דליכא דרא דחמץ ובתשובה בארתי כל זה:

כתב רב אלפס וכו׳ בפ׳ כל שעה וכ״כ הרמב״ם והסמ״ג והרוקח והכלבו וס״ל דהיינו דוקא במצה דמצה מדקאמר בגמ׳ (ד׳ מ) הפיכו לשם מצה וכ״כ הרי״ף וכתב עוד בע״פ היכא דליתא ליה כולה שעודתא ממצה דמינטרא אלא כזית בלחוד דמנטר הוא דאית ליה אכיל בריסא וכו׳ הורה ז״ל שהשמור אינו מעכב כי אם במצה שיוצאין בה וכן פי׳ המגיד לדעת האלפסי ומ״ש והרא״ש כתב שאין צריך אלא משעת טחינה וכו׳ קשיא לי הלא משמע דס״ל להרא״ש דלהלכה שימור לישה הוי שימור ואם לקח קמח מן עכו״ם ולש אותו יוצא ידי חובתו אלא שנהגו משעת טחינה ואפשר דכיון דכתב הרא״ש על מנהג דאשכנז וצרפת וכ״כ בשאלתות וכו׳ דמדכתב מן כד נפל מיא עלויה היינו בשעת טחינה שמקריבין אותו אל המים משמע ליה לרבינו דכך היא הלכה להרא״ש ושימור לישה לא הוי שימור וכ״כ הר״ן מביאו ב״י אבל מדברי ה״ר יונה נראה שלא היתה נוסחאתו בפסקי הרא״ש וכ״כ השאלתות על מנהג אשכנז וצרפת אלא על דברי האלפס כתב ובשאלתות כתב וכו׳ כמו שהוא בספרי הרא״ש שידינו והיה מפרש דברי השאלתות דבעינן שימור משעת קצירה כהאלפסי גם מפרש לדעת הרא״ש דלא בעינן אלא שימור מלישה ואילך אלא שנהגו משעת טחיי־

ועוד

וכן

דרכי משה

עליהם מים משום דבהא לא גזרינן משום שאר מיני דגן וכן מותר להדליק באותן שמנים הנעשים ממיני קטניות ואם נמצא גרגיר של קטניות בקדירה או בתבשיל לא מחמרינן כלל לאסור התבשיל דאיסור משהו אינו אלא בה׳ מיני דגן עכ״ל ומהרי״ל כתב על המדליק בשמן שנעשה ממיני קטניות צריך ליזהר שלא לתלות במקום שנוטף על השולחן וגם אם מדליק באותו נר שהדליק בו נרות חמץ צריך ליזהר כי הכלי הוא חמץ אע״פ שניקר אותו מבחוץ מ״מ מבפנים עדיין יש בו חמץ והוי כלי ראשון ולכן צריך ליזהר שלא לתלותו במקום שנוטף על השולחן עכ״ל ואין המנהג כדבריו אלא תולין אותו על השולחן כבשאר ימות השנה ואין לחוש שמא יטיף על האוכל דאף אם נוטף אין לאסרו חדא דמיני קטניות אינן חמץ כלל ואינם אסורים אלא משום מנהג ובכה״ג ליכא למיחש וכ״ה בתשובות סימן כ״ה ואין לאסור מכח חששא שעשו חמץ באותן כלים שעושין בהן השמן דהא כתבתי לעיל סימן תמ״ז דאין לאסור מכח חששא זו משמע כ״ש בכלים שעושין בהן השמן שאף אם היה בהן חמץ מ״מ לא היה אלא צונן יאין להחמיר בזה כמו שכתבתי לעיל סימן תמ״ז ותנ״א ועוד דאפילו באיסור גמור לא מיחשב כה״ג כלי ראשון כמו שיתבאר בי״ד סימן ק״ה אי״ה וכתב מהרי״ל דמותר לאכול ורע אקליי״ה לרפואה דלא הוי מין קטניות וכ״ל דה״ה הזרע הנקרא בל״א אני״ס דאין זה מין קטניות וכן משמע לעיל סימן ר״ד דאניס״ה ואליינד״ר אינם מין קטניות: (ג) והר״ן כתב בתשובות על חיטים מבוקעות שהיו בתוך חיטים שאינן מבוקעות דאסור לטוחנן דהוי כמבטל איסור לכתחלה ומותר למוכרן לעכו״ם דלא הזיישינן שמא יחזור וימכרם לישראל הואיל ואיסורו גיכר ונתפרסם בעירכם עכ״ל: (ד) וכ״כ בת״ה סימן קי״ד:

במהרי״ו

חדושי הגהות

ואח״כ יתן הכלים לתוכם ולזה ודאי אין הב״י מודה שהרי להדיא כתב בשם הכלבו אם אינם רותחים כשמכניס שם הכלי ומשהה אותו עד שירתיחו אין בכך כלום כיון שהוא קודם זמן האיסור ע״כ וכ״כ בש״ע שלא יצטרך ליזהר שלא יכנים הכלים עד שירתיחו המים ע״כ כנלענ״ד ועיין בלבוש בסימן זה סק״ג ותמצא יותר כי דברי נכונים:

תנ: א אע״ג דאין ללמוד היתר לכאן מלתיתה דשאני בלתיתה כיון דעכיק ביה אבל הכא מינח גייחא כמו שמחלק רבינו עצמו בסימן תס״ז מ״מ אפשר דהואיל ואין כאן אלא מעט רוק שבפי העכבר אע״ג דמינח גייחי ג״ל לרבינו דלא גרע מלתיתה דעסיק ביה (מהרל״ח):

תנ

ועוד כ״ל דרבינו היה גורס כגרסתינו בספרי הרא״ש והיה מפרש דהשאלתות מיירי בהולכה לעתון כדפי׳ ומדכתב הרא״ש לאחר מנהג אשכנז וצרפת דברי האלפסי ואח״כ במסקנא הביא השאלתות דכתב כמנהג אשכנז וצרפת אלמא דכך היא מסקנת הלכה דמשעת עתיקה הוי שימור ולא כמ״ש תחלה דשימור לישה הוי שימור כדעת התוספות ולפע״ד יראה דהשאלתות דכתבו בסתם משמע דמדבר בין בקצירה ובין בעתיקה והיינו דאי איכא לישראל אחין בשדהו צריך שימור משעה שנפלו מיס מקצירה ואילך ודא״ל רבא להנהו דמהפכו כיפי וכשאין לו שדה וקונה חטים מן השוק כגי בשימור משעת עתיקה וכמ״ש הסמ״ק והיינו בזמן הזה שאין לנו שדות וכמ״ש באגודה בפרק כ״ש וזהו מנהג אשכנז וצרפת וכך הוא משמעות המקרא ושמרתם את המצות כל שימור שיכול לעשות יעשה אם לא אפשר משעת קצירה דקונה מן השוק ישמור משעת עתיקה ואם לא מצא לקנות חטים מן השוק שומרן משעת לישה ולפי זה לא פליגי הגאונים בכלל. כתב מהרא״י בת״ה סימן קי״ו דשקיס שנותנין בהן קמח כל השנה אסור ליתן בהם קמח אם לא שמתיר כל התפירות והטלאים ואח״כ יכבס ותימה לדפי מ״ש הוא עצמו בסוף וז״ל ותו דבג״ד הדבר ידוע דכשהקמח נוגע במים מיד נתרכך ונילוש ונדבק בבגד וקשה להעביר כולו וחמץ במשהו כשיתערב בפסח עכ״ל השתא לפי זה אפילו אין שם תפירה וטלאי נמי קשה להעביר כל הנילוש בשק בנקבי המרינה על כן אין ליתן בהם קמח של פסח והכי נהוג ולא כמ״ש כאן בש״ע ובסימן תנ״א להיתר:

תנד עושין מצה מבולת נקיה וכו׳ ומ״ש רבינו וכן דעת רב אלפס בפרק כ״ש כתב וז״ל פת הדראה פת סובין ע״כ ורש״י כתב פת הדראה שניטל כל הדרה דהיינו פת קיבר עכ״ל והרא״ש פי׳ דברי הרי״ף כלומר שלא הוציא ממנו הסובין דאילו פת סובין לא נקרא לחם ופטור מחלה עכ״ל והיינו כהרמב״ם וכ״כ ה׳ המגיד שכך פירש הרא״ש לדברי הרי״ף אבל הר״ן פי׳ לדברי הרי״ף כמשמען וכפי׳ רש״י וכן נראה לפע״ד ומיהו אין דעתם שאין שם אלא סובין דהא ודאי לא הוה לחם אלא דעתם שעירב בהן סובין הרבה עד שהיא ראויה לאכילת אדם ואית בה ה׳ רבעים קמח והא דתנן נטל סובן ומורסן מתוכה וחזר לתוכה פטור מן החלה היינו לומר שאין הסובין מצטרפים לשיעור ה׳ רבעים אבל כשיש מן הקמח עצמו ה׳ רבעים אפי׳ עירב בהן סובין הרבה חייב בחלה כשראויה לאכילת אדם: **עיסת** כלבים בזמן וכו׳ פי׳ בזמן שאין הרועים אוכלים ממנה היינו שעשאה סימן ש״ל: **עיסה** שבלילתה רכה וכו׳ כ״כ הרא״ש בפ׳ כ״ש בפי׳ הברייתא וע״ש מבואר שמ״ש רבינו בבלילתה עבה וחלוטה ואפוייה הוי לחם כו׳ דלאו למימרא דמקמי אפייה לא הוי לחם דודאי מקמי אפייה נמי הוי לחם אלא נקט אפייה לאשמועינן דאפילו בתר אפייה אינו יוצא ידי חובתו בפסח וצריך עיון בי״ד סי׳ שנ״ט: **מצה** גזולה אין יוצאין בה פי׳ אפילו דיעבד כמו שנראה מסוף דברי ירושלמי כך היא מסקנת הרא״ש בפ׳ כ״ש וה׳ המגיד בפ״ה ואם גזל חטים או קמח ועשאו פת כתב ה״ה לשם דיוצא בה י״ח שקנאן בשינוי זרמים לבד הוא דחייב לו עכ״ל ור״ל דיצא בדיעבד אבל בתחלה אסור דהא למ״ד בירושלמי במצה גזולה דיוצא בה בדמים הוא דחייב ליה אפ״ה קאמר דלכתחלה אסור משום בוצע דרך ניאוף ה׳ וה״כ דכוותה וכה״ג כתב הר״ן בפרק לולב הגזול בדין לולב דאע״פ דקנאו בשינוי לא יברך עליו ומדברי רבינו ירוחם ח״ג יראה דאין לברך עליו בתחלה אבל בסוף חייב לברך ולפי זה יראה דהטוחנין ביחד יאמר כל אחד כל מי שיגיע לידו קמח שלי הרי הוא שלו במתנה גמורה וכ״כ הרוקח לגבי מצה לאותן שאופין יחד:

בציקות של עו״ג וכו׳ מימרא דרב הונא בפ׳ כ״ש והא דכתב הרא״ש דהיכא דאין לו אלא כזית מצה שמורה דיאכל אותו כזית בראשונה לתיאבון בדלקמן בסי׳ תפ״ב צריך לפרש הך מימרא דרב הונא כשלא היתה מזומנת לפניו בזית שמורה בראשונה דאז יוצא בה כשאכלה בראשונה ועי״ש: באחרונה אבל לכתחלה יאכלנה אין

לאדם לא מיקריא לחם אבל רבינו שמשון כתב עיסת כלבים מפרש בירושלמי כל שעירב בה מורסן ופעמים שמתערב כל כך דלא חזיא לרועים חייבת בחלה דכי חזיא לחם קרינא ביה ורבינו כתב בטור י״ד סימן ש״ל עיסת הכלבים ממנה חייבת ואם לאו פטורה לכאורה משמע אם ראויה לרועים ואם לאו שאינה ראויה לאכילה והרמב״ן פירש ע״פ הירושלמי שאפילו אם היה סולת נקייה אם עשה לשם הכלבים פטורה ומיהו דוקא שניכר בה שהיא לכלבים כגון שאינה ערוכה ועשויה כצורת לחם הא לאו הכי חייבת עכ״ל: **עיסה** שבלילתה רכה וחלוטה ברותחין וכו׳ בפ״ק כ״ש (לו.) ת״ר לחם עוני פרש לחלוט ותשיסה ופירש״י חלוט מישקלדי״ר ותשיכות הוא וכתב הרא״ש משמע הכא דחלוט הוי לחם עוני וקשה דלקמן אמרינן דחלוט של בעלי בתים פטור מן החלה אלמא לא הוי לחם כלל ויש לומר דהכא מיירי בבלילתו עבה ומיהו קשה מדאמרינן בפרק החולץ (מ.) גבי חלוט אע״ג דחלטיה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתנור לחם קרינא ביה ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח וי״ל דהתם מיירי בבלילתו רכה דקודם אפייתו בתנור אפילו לחם לא הוי ואחר אפייתו השיב לחם ותשיב נמי לחם עוני כיון דבלילתו רכה והכא מיירי בבלילתו קשה דלחם הוי לענין חלה ולחם עוני לא הוי ל״ש אפייה בתר דחלטיה ל״ש לא אפייה ורבינו הא׳ פי׳ דאי דחלוט הוא לחם העשוי בשמן כחלות של בעלי בתים הלכך אין יוצאין בו לפי שהוא מצה עשירה וחלוט שחלטו ברותחין יוצאין בו אם חזר ואפאו: **ומ״ש** רבינו אבל הגאונים אסרו כל חליטה כ״כ הרי״ף והרא״ש בפ״פ כל שעה וכ״כ הרמב״ם בפ״ה: **מצה** גזולה אין יוצאין בה וכו׳ כן דקדק הרא״ש מהגמרא פרק כ״ש וכ״כ הרמב״ם דאין אדם יוצא במצה גזולה ובירושלמי גרסינן מצה גזולה אסור לברך עליה א״ר אושעיא על אם שנאמר ובוצע ברך נאץ ה׳ הדא דתימא בתחילה אבל בסוף דמיס הוא דחייב ליה אלמא משמע דאין בו איסור משום בוצע ברך אבל בדיעבד נפיק בה ותו מסיק בירושלמי רבי אומר אין עבירה מצוה רבי יוסי אומר אין מצוה עבירה וכו׳ אפשר דהני אמוראי פליגי ואית להו כיון דלא עשאה כמצותה אינה מצוה ולא יצא ידי חובתו וגם ה״ה כתב שיש אומרים דמצה גזולה יוצאין בה בדיעבד והוא כתב שאין נראה כן מסוף דברי הירושלמי וכתב עוד ה״ה דהיינו דוקא בשגזל מצה אבל גזל חטים או קמח ועשאו פת ודאי יוצא שקנאן בשינוי ודמיס לבד הוא חייב לו עכ״ל: **כתב** הגמיי׳ פ״ו בשם הרוקח שטוב ללמד לומר כל מי שיגיע לידו מצה שלי הרי היא לו במתנה כדאמרינן פרק לולב וערבה (מב.) מלמדין אותן לומר כל מי שיגיע לידי הרי הוא לו במתנה (א):

בציקות של עכו״ס שניכר בהם בס״פ כ״ש (מ.) אמר רב הונא בציקות של עכו״ס אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה ופירש״י בציקו של עכו״ס

דרכי משה

(ה) במהרי״ו כתב ג׳ ימים: **תנד** (א) כתב מהרי״ו דאין יוצאים במרור הגזול וכתב עוד מהרי״ו דאין לעשות המצות רחבים הרבה דהוי כאשישה: ואינו

פרישה

סי׳ תנד (א) **כמצות** שלמה כו׳ ומיקרי שפיר לחם עוני דנפקא ממצות מצות ריבה ואפי׳ כמצות של שלמה: (ב) **הדראה** פי׳ פת שניטלה כל הדרה:

(ג) סובין פי׳ רש״י קליפת חטה הנשארת אחמת כתיפה. מורסין הנשאר בנפה:

(ד) **עיסת** כלבים כתב רבינו שמשון מפרש בירושלמי כל שעירב בה מורסין ופעמים שמעורב כ״כ דלא חזיא לאכילה לרועה ובטור י״ד סימן ש״ל כתב רבינו בשם הרמב״ן שפי׳ ע״פ ירושלמי שאפי׳ אם היה סולת נקייה אם עשאה לשם כלבים פטורה ומיהו דוקא שניכר בה שהיא לכלבים כגון שאינה ערוכה ואינה עשויה כצורת לחם הא שלא לשם כלבים חייבת עכ״ל:

(ה) אין יוצאין בו בפסח כו׳ פי׳ משום דבעינן לחם עוני וליכא: (ו) מצה גזולה כו׳ הטעם משום

מצה שמורה לשם מצה באחרונה ויש אוסרין לאכול אא"כ לשם העכו"ם בפניו ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל:

תנה אין לשין אלא במים שלנו (מ) לרש"י לאו דוקא שלנו **לילה אחת אלא שעבר עליהם י"ב שעות משנשאבו ולפי'**

תנה אין לשין אלא במים שלנו מימרא דרב יהודה בס"פ כ"ש ודרשה רב מתנא בפפוניא למהר לייתו כולי עלמא חצייהו ואתו לגבי' מ"ל אנא דבייתי קמיגא ופי' רש"י שבימי ניסן עדיין ימות הגשמים והמעיינות חמין מפני שהחמה מהלכת בשיפולו של רקיע לפיכך כל העולם צונן והמעיינות חמין הלכך מלינו בלילה ומצטננין וכתב הסמ"ג דאומר הרא"ם דלכתחלה לשין במים שלא לנו היכא דלא אפשר כדמשמע מהגיא דפפוניא שלא מצינו שהתענו מלאכול ופי' רש"י הטעם דמים שלנו לפי שהחמה מהלכת וכו' ולפי טעמו השואבן בבקר ומשכן עד הערב מותר ומהגיא דפפוניא אין ראייה מעתה אד כ"ל הטעם לפי שהחמה מהלכת בלילה תחת הרקיע הלכך אין להם תקנה אע"כ שלא יהיו בלילה במחובר ולפי זה הטעם השואבן בתחלת הלילה מותרין מיד ולפ"ז הטעם אסור לאחר שאיבתן לאחר התחלת הלילה עכ"ל הרא"ם והר"י בר נתן פסק שאסור לאפות קודם עמוד השחר ואם אפו ראוי לאסור האפוי דאימור סוף הלילה גורם הצינון אמנם אין שייך איסור זה אלא לפי' רש"י ולא לפי' הרא"ם עכ"ל הסמ"ג משמע מלשונו דלהרא"ם אם נשאבו לאחר התחלת הלילה אין להם תקנה אבל אם נשאבו ביום ודאי יש להם תקנה בלינת הלילה שלאחריו ומעתה איכא ראיה מהגיא דפפוניא דכיון דלא מצינו שהתענו מלאכול ולא היה אפשר להם ללוש מהמים שבבית שנשאבו בכתם דאיכא למיחש שמא נשאבו אחר התחלת הלילה שאין להם תקנה ומילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד ולאו אדעתיה א"נ נתערבו כל המים תוך אותן שנשאבו אחר התחלת הלילה שאין להם תקנה בעל כרחך דמותרין היכא דלא אפשר אבל לפירש"י מצינו למימר שלשו מהמים שבבית שעברו עליהן י"ב שעות שבתוך הבתים נמצאים תמיד מים חיות ויומים והקשה הב"י דאף להרא"ם אין ראייה דאיכא למימר שלשו מהמים ששאבו בו ביום בתחלת הלילה שהן מותרין מיד ע"כ ולפע"ד דה"ק שלא מצינו שהתחילו מלאכול בשביל שלא היה להן מים שלנו ולפ"ז מצינו למימר שפיר שהדרשה היתה קודם פסח ולאחר מכתתא הוא ע"פ שבאו אצלו ליקח מים ולוקח ולאפות מיד לצורך מצות מצה בערב ט"ו ואם לא היו ראשון לאפות במים שלא לנו אפילו כי לא אפשר א"כ היו צריכין להמתין עד שישאבו המים בליל ט"ו ולוקח ולאפות בלילה ולא מצינו בתלמוד שהוצרכו לכל זה והאי התענו לאו תענית גמור קאמר אלא עיכוב אכילה לשעה כמו תענית שעות וכזה מתיישב מה שהקשה הר"א מזרחי על פי' הרא"ם ז"ל ודילמא דרשת רב מתנא בשבת שלפני הפסח היה והתיר להם ללוש בע"פ כדי לקיים מ"ע דאכילת מצה אבל בשאר ימי הפסח דאין שם קיום מ"ע אע"ג דלא אפשר הן ללוש בהן לכתחלה עכ"ל דהא ראייה זו דהרא"ם לא תלוי מידי במאי דהיתה הדרשה בפסח או בע"פ ואדרבה הסברא נותנת דהדרשה היתה קודם פסח להזהירם שלא יאפו במים שלא לנו אף במצה של מצוה ואפ"ה היכא דלא אפשר שרי לכתחלה אפילו במצה שאינה של מצוה דאל"כ אף במצה של מצוה ה"ל להמתין עד הערב ומדלא מצינו שהמתינו והתענו מלאכול עד הערב אלמא דלשו מיד במים שלא לנו דהיכא דלא אפשר שרי אפילו לכתחלה וא"ל להתענכב מלאכול דאין בו חשש חמוץ אלא דלמצה מן המוכחר בעינן מים שלנו וא"כ אפילו במצה שאינה של מצוה נמי שרי היכא דלא אפשר כיון דאין שם חשש חמוץ ומדברי הר"א מזרחי נמי מוכח דלהרא"ם אותן שנשאבו קודם התחלת הלילה מותרין לאחר לינת לילה שלאחריו כדפרישית שהרי כתב אהך דכתב הסמ"ג שאסור לאפות קודם עמוד השחר פירוש עם המים שנשאבו בתחלת הלילה ובא לפרש לאפוקי במים שנשאבו ביום קודם התחלת הלילה דלא מיירי בהו הסמ"ג דאותן מים אף להרא"ם צריכין לינה ממש ושייך איסור זה דקודם עמוד השחר אף לדידיה אלא במים שנשאבו בתחלת הלילה קאמר דלא שייך איסור זה לפי' הרא"ם ממה נפשך דאם נשאבו בתחלת הלילה ממש הרי הן מותרין מיד ואם נשאבו קצת אחר התחלת הלילה הרי הן אסורים לכתחלה היכא דאפשר וז"ש דאין להם תקנה אע"כ שלא יהיו בלילה במחובר דאותן שנשאבו ביום יש להם תקנה לאחר לינה ואותן שנשאבו בתחלת הלילה מותרין מיד אבל כל שנשאבו כשהיו בתחלת הלילה במחובר אין להם תקנה והא דכתב הר"א מזרחי אבל שהחמה מהלכת בלילה תחת הרקיע וז"ל וכ"ל שהוא כובר שאם שאבן קודם תחלת הלילה בעוד השמש על הארץ אין ללוש בהן וכו' אינו ר"ל דאין ללוש כלל אלא אין ללוש בהם מיד קאמר ובא לבאר דלא נטעה לפרש להרא"ם כיון דמתיר ללוש מיד בנשאבו בתחלת הלילה לפי שאז לא נכנסה החמה תחת הקרקע א"כ כ"ש דמותרין מיד בנשאבו ביום שהחמה בגובה ע"כ אמר דאסורין ללוש בהן מיד מפני שצריכין להיות ביום מחוברים בקרקע וכו' עד וכן נראה מלשון השואבן בתחלת הלילה וכו' דמשמע דוקא השואבן בתחלת הלילה הוא דמותרין מיד אבל קודם תחלת הלילה אז אחריו אין מותרין ומיהו איכא אלוק ביניהו דבלאחריו אין להם תקנה ובקודם יש להן תקנה לאחר לינה וכך היא דעת הרא"ש בתשובה שהביא כ"י ושרי ליה מאריה לב"י שהבין מדברי הר"א מזרחי דמפרש להרא"ם דאף באותן שנשאבו ביום אין להם תקנה והשיג עליו הא"כ אין טעם כלל למ"ש אין לשין אלא במים שלנו ואין ספק אלא טעי בהא הר"א מזרחי אלא כדפרישית. עוד כתב ב"י לפרש דהא דקאמר ולפירוש רש"י אין ראייה היינו משום דאיכא למימר דמיירי ששאבו בבקר ולשו בערב ומש"ה איצטריך תלמודא למיכתביה לאשמועינן דלא בעינן לינה גמורה וכו' איכא לתמוה דא"כ להרא"ם נמי אינו ראייה דאיכא למימר מדאיצטריך לאשמועינן דהשואבן בערב בתחלת הלילה דמותרין מיד דזה חידוש גדול דא"ל להמתין וכמ"ש ב"י גופיה וז"ל אך מטעם קושיא אחרת וכו' א"נ איכא למימר דאשמעינן דמשום מצה של מצוה התירו שלא לנו ואכתי בשאינה של מצוה אע"ל אבל למאי דפי' דהתענו לאו תענית ממש קאמר לא קשיא כלום עוד כתב ב"י וז"ש ויש לדקדק במ"ש הסמ"ג אמנם אין שייך איסור זה אלא לפירש"י דהא לרש"י כיון שעברו י"ב שעות מותר ללוש בהן ואפי' לא עבר עליהן כלל אין הלילה והאריך בישוב זה וכלל דבריו שהר"י ב"ר נתן תופס סברא שלישית דלא כרש"י ודלא כהרא"ש ולא משמע כלל הכי אלא דהריב"ן תופס פירש"י ומפרש לדעתו דהא דאין לשין אלא במים שלנו דכל שלנו אפילו לילה קצרה שאינה אלא ט' או י' שעות מותרין מיד אלא שהמחברים פירשו לדברי רש"י דבשהו י"ב שעות ביום ככתם לילה בחודש ניסן ותשרי נמי מותרין אבל כשלנו הלילה אין מדקדקין כלום אם הוא י"ב שעות או פחות ולכן הזהיר דאם לא שהו י"ב שעות כי אם לינת לילה קצרה שלא ללוש קודם עמוד השחר דאימור סוף הלילה גורם צינון אבל בשהו י"ב שעות פשיטא דמותרין אף קודם עמוד השחר ואף קודם חצי הלילה וע"ז כתב הסמ"ג דאין איסור זה אלא לפירש"י דלדידיה בשיעור תליא מילתא אבל בנשאבו בתחלת הלילה אבל להרא"ם לא שייך איסור זה ממה נפשך כדפרי' בסמוך עוד כתב ב"י להשיג על הר"א מזרחי במ"ש דילמא לא התירו מים שלא לנו אלא לקיים מ"ע דאכילת מצה וכו' דאיפכא מסתברא דבשל מצוה מחמירין טפי וכדין בציקות של עכו"ם וכ"כ ב"ה ורי"ץ גיאת אף בדין מים שלא לנו דמחמירין ביה טפי במצה של מצוה ולא קשיא ולא מידי דבציקות של עכו"ם לפר"ח דלשה העכו"ם במים שלנו אין בו חשש חימוץ כלל ואף לפירש"י כיון שאין רואין בו שום חימוץ תלינן דלשן העכו"ם במים שלנו ושרי אלא כיון דלא מינטרא בעינן כזית מצה באחרונה וע"ד זה ס"ל לב"ה ורי"ץ גיאת במים שלא לנו דהא דבעינן מים שלא לנו אלא למצה של מצוה לשמור אותה שלא יהא בהם שום חימוץ וכמ"ש הסמ"ג צריך לשמור משעת קצירה שלא יבואו עליו מים שלא יהא בהן שום חימוץ וכו' עכ"ל אלמא דאף בדבר שאין שם חמץ מ"מ למצה של מצוה צריך לכתחלה שימור מכל צד ולפיכך אין לשין אלא במים שלנו למצה של מצוה כדי לשמור אותה מכל צד השש דחימוץ לכתחלה אבל מצה (שאינה) של מצוה מותר ללוש במים שלא לנו אפי' לכתחלה והיינו כדין בציקות של עכו"ם זהו לדידהו אבל לכברת הרא"ש בדין מים שלא לנו דלא דמי לבציקות של עכו"ם ובין למצה של מצוה ובין לשאינה של מצוה בעינן מים שלנו אלמא דבלא לנו איכא חשש חימוץ מדבריהם השתא להרא"ם דס"ל דהיכא דלא אפשר במים שלנו דשרי לכתחלה בלא לנו כיון דלא חזינן ביה לא כידוק ולא שיאור איכא למימר הני מילי במקום מ"ע דאכילת מצה דלא העמידו דבריהם לבטל מ"ע אבל בשאינה של מצוה לא שרי לכתחלה כיון דאיכא חשש חימוץ וא"כ קושיית הר"א מזרחי על דברי הרא"ש היא חזקה לפי כברתו ע"פ דעת הרא"ש מיהו למאי שכתבתי בסמוך לעיל בפי' דברי הרא"ש לא קשיא כלל: **ומעתה** נבא לבאר דברי רבינו דמ"ש לרש"י **לאו** דוקא שלנו וכו' כ"כ המחברים דלפי טעמו שהחמה מהלכת ביומי דניסן בשיפולי הרקיע

פרישה

כי תנה (מ) לרש"י לאו דוקא כו' מפני שרש"י מי' שבניסן המעיינות רותחין שעדיין ימות הגשמים הם כדאמרינן במי שהיה טמא שבימות הגשמים כתחר

אשם דאין מצורה מצה כו' וכתב כרב המגיד דהיינו דוקא כשגזל מצה אבל אם גזל מיטים או קמח ונעשאו מצה יוצא בם עקגלים בשינוי מעשה ומאיש לבד הוא מחיב לו:

הרקיע והמעיינות רותחין בין ביום ובין בלילה ואין תקנה אלא להפרידם ממקום חיבורן להשהותן בכלי עד שיתקררו מרתיחתן וכל שלנו אפילו לילה קצרה מותרין דאין להכחיש שהאויר קר בלילה יותר מביום ובסוף הלילה עיקר הצינון דאז רוח צפונית מנשבת כדכתב הסמ"ק וכדמשמע ליעקב דאין לשין אלא במים שלנו דמשמע דכל שלנו מותרין ואין מדקדקין בי"ב שעות אלא דבנשאבו מבע"י מדקדקין שיעבור עליהן י"ב שעות כדפריסית:

ומ"ש ולפי' הרא"ש צריך שלא במחובר משנכנס הלילה וכו' פי' דאם הם במחובר משנכנס הלילה שוב אין להם תקנה אפילו עברו עליהן כמה ימים וכמה לילות שכבר נתחממו מחום השמש כשנכנסה תחת הקרקע שאז מתחמם התהום מקום הוייתן אבל אם נשאבו מבע"י ודאי יש להם היתר כשלנו הלילה שלאחריו כדפי' ומ"ש שבלילה מעיינות רותחין כ"כ בתשובת הרא"ש בלשון הרא"ש שהביא לשם ומשמע דלהרא"ש נמי אין לחוש בנהרות מדינה וכן נראה ממ"ש הרב רבינו אשר בפסקיו וז"ל אבל הרא"ש מפרש הטעם וכו' ומיהו כשר של ראשונים שהיו ממלאין אותו מן הנהרות בתחילת ליל י"ד שהמעיינות והבורות רותחין אבל לא נהרות וכו' עד ומיהו אין לפרוץ גדר של ראשונים עכ"ל ומשמע דמ"ש עכ"ל חוזר להרא"ש וכך מפורש בר"י וא"כ אין איסור בנהרות להרא"ש בדינא אלא כדי שלא לפרוץ גדר ומנהג ראשונים אבל במרדכי ס"פ כ"ש משמע דהאי וניהוג כשר וכו' הוא מלשון רא"י ה ולפי זה מ"ש בא"ר"י עכ"ל חוזר לדברי רא"י ה שהביא הרא"ש לשם בתחלת דבריו וכן נראה ממה שכתב הסמ"ג שלא הזכיר מעיינות בפי' הרא"ש ומשמע דלהר"ש אין הילוק ותדע דאל"כ אף להרא"ש אין ראייה מהביא דפפוניא דאיכא למימר שהיו שאובין מן הנהרות אלא בע"כ דלהרא"ש אין חילוק בדין ולעולם אסור מיהו יש לדחות שלא היו נהרות בפפוניא דהא דרש להם אין לשין אלא במים שלנו ואי ה"ל נהרות אפילו בלא לנו נמי שרי מן הנהרות וכן נראה ממ"ש האגודה שהביא פירש"י ופי' הרא"ש וכתב וכדי לאפוקי מפלוגתא כתב רא"ה טוב לשאוב מן הנהרות עכ"ל אלמא דמן הנהרות לדברי הכל שרי: ומ"ש

(ג) ולפי' ה"ר אליעזר ממי"ץ צריך שלא יהו במחובר משנכנס הלילה שבלילה מעיינות רותחין והשואבן בערב עם שקיעת החמה מותריו

בתחלת הלילה: **וכתב** עוד אלא לפירש"י שמפרש מים שלנו שיעור לינה לא לינה ממש וקורא תחילת שאיבתן תחלת הלילה וקודם הי"ב שעות עה"ש אבל לפירוש רבי אלעזר ממץ אם שאבן בתחלת הלילה מותרות מיד כ"ש קודם עמוד השחר ואם לא שאבן בתחלת הלילה אין ללוש בהם אפילו לאחר ע"ה שהרי אין להם תקנה אלא שלא יהו בלילה במחובר ע"כ לשון הרב רבי אליהו מזרחי ז"ל ודרך כלל כוונתו לומר דלר' אליעזר ממץ אם נשאבו מבעוד יום בעוד השמש על הארץ אין לשין בהם אפילו לנו כל הלילה:

ואני בעניי לא כ"ל כן ולפיכך הסכמתי לכתוב הטעמות שהכריחוהו להרב ז"ל לפרש כן ואשיב ידי עליהם ואחרי כן אכתוב טעמות המחזיקות סברתי. וקודם כל דבר ראיתי לדקדק במה שכתב הרב ז"ל על מה שכתב רא"מ ולא מצינו שהתענו מלאכול שדעתו ז"ל לומר דלא מצי רא"מ להביא ראיה מהביא דפפוניא אא"כ נפרש שאותה דרשה היתה בתוך הפסח אין משם ראיה והקשה הרב ז"ל על זה דדילמא אותה דרשה היתה בשבת שלפני הפסח והתיר להם ללוש בע"פ כדי לקיים מצות עשה דאכילת מצה אבל בשאר ימי הפסח דאין שם קיום מצוה אע"ג דלא אפשר אין ללוש בהם לכתחלה ע"כ:

דלי מהא לא אריא דאיכא למימר איפכא דכיון דאיכא למצה משומרת התירו ולא חשו שתבא לידי חימוץ ע"י כך כ"ש בבמצה שאינה של מצוה נתיר דהא במצה של מצוה החמירו חכמים יותר מבמצה שאינה של מצוה דהא בציקות של עכו"ם אדם ממלא כריסו מהן ואילו מצה של מצוה בעינא שימור משעת קצירה להרי"ף והרמב"ם אז משעת טחינה להרא"ש וא"כ אי איכא לפלוגי בין מצה של מצוה למצה שאינה של מצוה איכא לפלוגי וכבר מצינו מי שסובר כן שהרי בעל העיטור והר"י בן גיאת כתבו דמים שלנו לא בעינן אלא למצה של מצוה אבל לא למצה שאינה של מצוה ואע"פ שלא נראו דבריהם בעיני הרא"ש מ"מ לא עלה על דעתו לומר שהחמירו במצה שאינה של מצוה יותר מבמצה של מצוה אלא השוה אותם שכך כתב ולי נראה דאיכא למיחש משום חימוץ אין לחלק בין בזית מצה לשאר כיולא עכ"ל אלמא דלד"ה במידי דאיכא למיחש לחימוץ כי שריא ליה במצה שאינה של מצוה ואין לומר שהרב ז"ל כופר בטעמא דעברה ולשה במים שלא לנו אסור לאו משום חימוץ היא אלא משום דעבר אקנסא דרבנן וכמ"ש הר"ן לדעת רש"י בפי' עברה ולשה כיון דמשום קנסא הוא במצה שאינה של מצוה קנסו במצה של מצוה לא קנסו שלא רצו להעמיד דבריהם על דין תורה במקום הזה דהא אסמ"ג קיימין וסמ"ג כתב דברי ה"ג דטעמא הוי משום דמחממי לעיסה: **ועוד** דע"כ כשאסרו חכמים ללוש במים שלא לנו משום חשש חימוץ אסרו וא"כ כשהתירו במצה של מצוה כ"ש במצה שאינה של מצוה ואע"פ שכתב הר"ן עברה ולשה אסור פירש"י ולא דמי לבציקות העכו"ם דהכא הוא דקנסוהו רבנן לפי שעבר על דברי חכמים ולפי דבריו משמע שאם לשה בשוגג לא מיתסר אלא שאפשר לומר דהתם בבציקות העכו"ם מיירי שלשה בפניהם במים שלנו כמו שכתבנו בשם רבינו חננאל אבל עיכה שנילושה במים שלא לנו לא אסרוה משום קנס אלא משום חשש חימוץ עכ"ל דמשמע דלדעת רש"י לא הוי טעמא משום חימוץ נראה לי דלעולם לד"ה לא אסרו חכמים ללוש במים שלא לנו אלא משום חשש חימוץ שאין איסור לומר שאין חשש החימוץ כ"כ גדול לחוש לו בדיעבד ודיינו שנחוש לו לכתחלה והלכך אם עבר ולא מותר היה מן הדין כדאמרינן בבציקן של עכו"ם אלא דקנסוהו רבנן לפי שעבר על דבריהם וזהו דעת הר"ן בכוונת רש"י ואח"כ כתב אלא שאפשר לומר דהתם בבציקות וכו' אבל עיסה שנילושה במים שלא לנו לא אסרוה משום קנס אלא משום חימוץ וכו' כלומר דאפשר לומר שחשש החימוץ הוא כ"כ גדול דאפילו בדיעבד חיישינן ליה וכיון דע"כ לכ"ע לא אסרו ללוש במים שלא לנו אלא משום חשש חימוץ כשהתירו ללוש בהם מצה של מצוה דלא אפשר ולא חששו לחימוץ כ"ש שהתירו במצה שאינה של מצוה:

ועוד דע"כ לא אמרינן דקנסינן ליה בעבר ולש אלא לפי שהיה יכול לקיים דברי חכמים ולא קיימם ואפי' בשגג קנסינן ליה לפירש"י היכא דעבר ולש בחמין לפי שהוא כמו פושע אבל כל שאי אפשר לו לקיים דברי חכמים ומפני כך אנו מתירין לו ללוש בהם אלא במצה של מצוה לחמה שאינה של מצוה:

ועוד דהא דרא"מ דעליה קיימין לית ליה דקנסינן ליה בשוגג ולש בהם שהרי כתב בהדיא אם שגגה ולשה מותר: **אך** מכל הני טעמי: מטעם קושיא אחרת היה יכול הרב ז"ל לדחות דברי רבי אליעזר ממץ והיא שלפני הפסח ומייתו כ"ע חלבייהו בערב פסח ואזה שלא יאוסו המצות בו ביום עד תחלת הלילה שנשאבו אז והם מותרות מיד לדעת רא"מ עצמו ואם כן אינו יכול להביא ראיה מהביא דפפוניא לכתחלה לשין בהם היכא דלא אפשר וזו קושיא חזקה ואינו יודע איך לא שם הרב ז"ל לבו אליה לדחות דברי רא"מ מאחר שהזכיר בתוך דבריו בפי' דברי רא"מ וישוב קושיא זו אכתוב בסמוך בס"ד: **ומעתה** אבאר דעת הרב ז"ל ואח"כ אכתוב הטעמות שהכריחוהו לפרש דלהרא"ש כל שנשאבו בעוד השמש על הארץ אין לשין בהן אפילו לנו כל הלילה: **והנה** סברת הרב ז"ל היא דבדין מים שנשאבו ביום אי אפשר לעלות על הדעת אלא אחת משתי חלוקות או שמותרין מיד כאילו נשאבו בתחלת הלילה או שדינן כנשאבו אחר תחלת הלילה אפילו עברו עליהם כמה לילות אין לשין בהן לעולם שהרי על מ"ש ר"א ממץ ומהביא דפפוניא אין ראיה מעתה כתב דמצינו למימר שלא מהמים שבבית שעברו עליהם י"ב שעות שבתוך הבתים נמצאים תמיד מים של יום ושל יומים עכ"ל ואם איתא שסובר הרב ז"ל דכשנשאבו בעוד השמש על הארץ אם עבר עליהם הלילה אותר ללוש בהם לדעת רא"מ גם לפירושו אין ראיה מהביא דפפוניא דדילמא לשו מהמים שנשאבו ביום שלפניו שבתוך הבתים הנמצאים תמיד של יום ושל יומים אלא ודאי סובר הר"ב ז"ל דלדעת רא"מ כל שנשאבו בעוד השמש על הארץ אפי' עברו עליהן כמה לילות אסור ללוש בהן וכן נראה מלשון השואבן בתחלת הלילה דקאמר דמשמע הא אם שאבן קודם תחלת הלילה בעוד השמש על הארץ אין ללוש בהן וכן נראה מלשון הרמב"ם בפ"ה מ"ה שכתב אבל אם שאבן קודם תחלת הלילה או אחריו לא עכ"ל הרי שהשוו קודם תחלת הלילה לאחר תחלת הלילה ולא חילק ביניהן ובקודם תחלת הלילה כבר נתבאר מתוך דבריו שהוא סובר שאפילו שהו כמה לילות אסור ללוש בהן וא"כ ה"ה לנשאבו אחר תחלת הלילה ועוד דגבי מה שכתב הסמ"ג אמנם אין שייך איסור זה אלא לפירש"י ולא לפי' רא"מ כתב אבל לפי' רא"מ אם שאבן בתחלת הלילה מותרות מיד כ"ש קודם עמוד השחר (ואלו) [ואם לא] שאבן בתחלת הלילה אין ללוש בהן אפילו לאחר עמוד השחר שהרי אין להם תקנה אא"כ שלא יהו בלילה במחובר עכ"ל: **והבריהו** לפרש כן מדאמר השואבן בתחלת הלילה משמע הא אם שאבן קודם תחלת הלילה או אחר תחלת הלילה לא ומשמע ליה כלל כלל לא לעד לעולם: **ועוד** מדקאמר הלכך אין להם תקנה אלא שלא יהו בלילה במחובר ואין להם תקנה לעולם משמע:

ועוד מדקאמר דהביא דפפוניא אין ראיה מעתה דמשמע לפירוש רא"מ יש ראיה ואם איתא דכשנשאבו בו ביום כל שעבר עליהם לילה אחת מותר ללוש בהם הרי היו בבתים מים של יום או יומים וכשם לדרש"י ז"ל אין ראיה משם מפני שהיו יכולין ללוש במים שבבתים גם לרא"מ אין ראיה דהא היו יכולין ללוש במים שבבתיהם אלא ודאי לרא"ם לא היו יכולין ללוש בהם לפי שלא נשאבו בין השמשות וכל שלא נשאבו בין השמשות אפי' שהו כמה לילות בבית אין לשין בהם. ועוד מדכתב סמ"ג על דברי ה"ר יהודה בר נתן אמנם אין שייך איסור זה כלל אלא לפירש"י ולא לפירוש רא"ם ואם איתא דכשנשאבו בעוד השמש על הארץ אם עבר עליהם לילה אחת מותר ללוש בהם שפיר שייך איסור זה לרא"מ וכגון שנשאבו מבעוד יום דאסור ללוש בהם עד שיאיר היום אלא ודאי כל שנשאבו בעוד השמש על הארץ שוב אין להם תקנה וכבר נשאבו בלילה מיירי ולפיכך קאמר דלדעת רא"מ לא שייך איסור זה דאם שאבן בתחלת הלילה אין כאן איסור כלל ואם שאבן אחר תחלת הלילה או בעוד השמש על הארץ אין טעם האיסור בשביל שלא עלה עמוד השחר דאפי' עלה ע"ה נמי אסור ללוש בהם. ועוד יש להכריח פי' הרב ז"ל ממ"ש הרא"ש ז"ל בתשובה כלל י"ד פירש"י שבימות גשם המים חמין וכו' אבל הרא"מ מפרש הטעם לפי שהחמה מהלכת בלילה תחת הארץ והמעיינות רותחין בלילה ואין להם תקנה אלא שלא יהו בלילה במחובר ולפ"ז צריך לשואבן מיד בתחלת הלילה וכן עמא דבר לשאבן בין השמשות ואם הבעת הוא אם ישימם במרתף שהוא קר ואם הבעת קר ישימם באויר כי מרתף אם עכ"ל. ומדכתב על דברי רא"ש ולפ"ז צריך לשואבן מיד בתחלת הלילה משמע שאין תקנה לשאבן בשוש עת כי אם בין השמשות וכן משמע ג"כ ממ"ש וכן עמא דבר

פרישה

כמה מהלכת בשיפולו של רקיע לפיכך כל העולם צונן והמעיינות חמין ולכך צריך י"ב שעות (ג) ולהר"ר אליעזר ממץ כו' פי' שהוא מפרש הטעם לפי שהחמה מהלכת בלילה תחת שיתקררו המים הארץ כדברי רבי שאמר בפרק מי שהיה טמא נראין דבריהם מדברינו והא דאיכא שבבית

ומ״ש וכתב הרא״ש וכן עמא דבר וכו׳ כ״כ בתשובה לאחר שהביא פירש״י ופי׳ הרא״ס ור״ל דכן עמא דבר להחמיר כהרא״ס שלא לשואבן אחר ב״ה דאז אין להם תקנה כיון שהיו במחובר בתחלת הלילה וכבר נתבאר דבשאבו מבע״י מותרין בין לפירש״י ובין לפי׳ הרא״ס אבן בסמ״ק כתב ויש מחמירין לאסור בשאבו מבע״י אף כי לנו אח״כ כל הלילה והיא דעת הריצב״א שהביא מהרי״ל דלריך שיצטנו המים כ״ד שעות טרם שלשין בהן דהיינו שנצטנו י״ב שעות ביום בהיותם מחוברין בבאר למטה והשמש יצא על הארץ למעלה ורחוקה מהן ולעת שקיעת החמה בערב כשנתחממו הבארות אז צריך לשואב המים מקודם ויחזרו ויצטננו י״ב שעות הלילה למעלה כל זמן שהשמש למטה וא״כ כל כ״ד שעות נתרחקו המים מן השמש עד כאן דלפ״ז אם נשאבו מבע״י לא נצטננו למטה כנאר י״ב שעות ואין כאן ליטון כ״ד שעות ואע״ג דמלשון התלמוד משמע דאין לחוש לנשאבו מבע״י אם לנו הלילה מ״מ כיון שכ׳ בעל ה״ג מצוה למימלי ביני שימשי וכוכבי אלמא דקבלה בידו שלא לשואבן אע״פ שלנו ולפי זה הא דאמר אין לשין אלא במים שלנו ה״ל כאילו אמר אין לשין אלא במים שלנו שנשאבו בתחלת לילה ולנו שאותן נקראו מים שלנו בפתם דאילו בנשאבו מבע״י כיון שעמדו בבית גם מקלת היום לאו לנו מקריין כנ״ל לייסד לבה״ג והריצב״א שנוהגים כל ישראל אחר דבריהם מיהו בדיעבד אם נשאבו מבע״י מותר ללוש בהם לכתחלה דהא לרש״י אין איסור כלל כשעברו עליהן י״ב שעות ומלשון הרי״ף והרמב״ם נמי מבואר דדוקא בו ביום שנשאבו אסורין אבל כשלנו הלילה שלאחריו מותרין וכך היא דעת הסמ״ק ואפשר דאף בה״ג לא אמר אלא למצוה ולא לאסור המים שנשאבו מבע״י שהרי אמר מצוה למימלי וכו׳ ולכן מותרין אפילו לכתחלה אם כבר נשאבו מבע״י ולנו ודלא כדמשמע בסמ״ק דיש מחמירין לאסור אף כשכבר נשאבו מבע״י ועוד נראה לפע״ד דאף בנשאבו אחר התחלת הלילה מותרין כשלנו כל הלילה ואפילו לא עברו עליהן י״ב שעות משנשאבו דלא נמלא בפוסקים לאסור מים אלו אלא כפי׳ הרא״ס שאמר שאין לשין תקנה והסמ״ק שראה דבריו פסק דמותרין וז״ל ומורי הרב ר״י אומר לא ניתנה תורה למלאכי השרת ועוד הא״ל למיתני שלנו כל הלילה אלא אין לינה רק מחצי הלילה עד עמוד השחר וכו׳ עכ״ל ואע״ג דהרא״ש ורבינו הוי בתראי טפי הבינו פי׳ הרא״ס וכתבו וכן עמא דבר אינו אלא לומר דלכתחלה יש לנהוג בחומרא זו שלא לשואב אחר התחלת הלילה אבל לא לאסור אם נשאבו ועוד דהדעת נותנת דאף הרא״ס שכתב וז״ל ולפ״ז הטעם אסור לאחר שאיבתם לאחר התחלת הלילה כמ״ש הסמ״ג לא היתה דעתו אלא דאסור לאחר לכתחלה אבל לא לאחר דיעבד ומ״ש תחלה אין להם תקנה וכו׳ אינו אלא להוכיח דמים שלא לנו מותרין לכתחלה היכא דלא אפשר

(ג) וכן עמא דבר לשואבן בין השמשות מותרין מיד כתב א״א הרא״ש ז״ל

אבל קשה על דבריו דא״כ היכי קאמר אין לשין אלא במים שלנו דלינה מאי עבידתיה דאם נשאבו בעוד השמש על הארץ או אחר תחלת הלילה אפילו לנו אסור ללוש בהם ואם נשאבו בתחלת הלילה אפילו לא לנו נמי מותר ללוש בהם דבשלמא לפירש״י איכא למימר דנקט לינה לומר דבעינן שיהא המים בבית שיעור לינה שהם י״ב שעות אבל לפי׳ רא״מ לא ה״ל למינקט לשון לינה והכי הל״ל אין לשין אלא במים שנשאבו בין השמשות. ועוד דקאמר רא״מ הלכך אין להם תקנה אלא שלא יהו הלילה במחובר וכיון דכשנשאבו מבעוד יום הלינן אח״כ כל הלילה אין להם תקנה לדעת הרב ז״ל היכי תלי הרא״ס מילתא בשלא יהו בלילה במחובר ולא הל״ל אלא אין להם תקנה אלא שישאבו בין השמשות. ועוד שכתב ולפ״ז הטעם אסור לאחר שאיבתן לאחר התחלת הלילה ולפי דעת הרב ז״ל הל״ל ג״כ שאסור להקדים שאיבתן קודם תחלת הלילה, ועוד שהוא נראה לומר שהקרקע ביום קרה ומקרר יותר ממה שיתקרר בכלי והא דאמר כשנשאבו המים בכלי ומשימין אותן במרתף או במערה מתקרריס כמו בשהן בקרקע ויותר ועוד דאפילו נאמר דיותר מתקרריס בקרקע מ״מ כשנשאבו ביום ועמדו בכלי ב׳ או ג׳ לילות אין סברא לומר דקירור דשתים וג׳ לילות בתלוש לא תעלה במקום קירור דיום אחד בקרקע והיכי קאמר הרב ז״ל דאין להם תקנה לעולם ועוד שבהגהות מיימון פ״ה אחר שכתב לשון רא״מ כתב ויש אוסרים כשנשאבו מבעוד יום אף כי לנו אח״כ כל הלילה ולדעת הרב ז״ל היא היא סברת רא״מ ומאי ויש אוסרין דקאמרי הגהות לפיכך אני אומר דלפירוש רא״מ ג׳ חילוקים בדבר נשאבו בין השמשות מותרין מיד. נשאבו אחר תחלת הלילה צריך להמתין עד שיעבור עליהם עוד יום ולילה. נשאבו ביום צריך להמתין שיעבור אותו יום ולילה שאחריו והיינו דקאמר אין לשין אלא במים שלנו כלומר אין לשין במים השאובין לשעתן בין נשאבו ביום בין נשאבו בלילה עד שילינו לילה אחת שלימה ויתקררו בקרירות. וכשנשאבו אחר תחלת הלילה הטעם מבואר שהוא מפני שנתחממו בחום השמש המהלך תחת הקרקע ומהמם המים. וכשנשאבו ביום אע״פ שהקרקע היא קר באותה שעה מ״מ אינם מתקררין מרתיחתן עד שיעברו עליהם י״ב שעות כיון שהעולם חם ביום והמים מתחממין בשעת שאיבתן על ידי תיעתן וכמו שכתבו הרי״ף והר״ן אינם יוצאין מהיומם עד שיעבור עליהם לילה אחת ויתקררו בקרירותו אבל כשנשאבו בין השמשות אע״פ שמתחממין בשעת שאיבתן על ידי תנועתן סובר ר״ג שכיון שהעולם קר באותה שעה מיד הם מתקררין ולפ״ז הא דקאמר השואבן בתחלת הלילה דוקא הם מותרין מיד ה״ק כששואבן בתחלת הלילה בעוד השמש על הארץ או אחר תחלת הלילה אסור ללוש בהם עד שיעבור עליהם לילה אחת שלם. והא דקאמר אין להם תקנה אלא שלא יהו בלילה במחובר לאו למימרא דאין להם תקנה לעולם אלא ה״ק אין תקנה ללוש במים אפי׳ עברו עליהם י״ב שעות בתלוש אא״כ לא היו בלילה במחובר כלומר שיעבור עליהם לילה אחת בתלוש ויתקררו בקרירותם והיינו כשנשאבו ביום או בלילה דאהא קאמר אין לשין אלא במים שלנו דאילו נשאבין בין השמשות לא בעו לילה אי נמי דכיון שאין להן תקנה עד שיעבור עליהן לינה אחרת ה״ל כאילו אין להן תקנה לעולם דמאחר שבאותה לילה ואותו יום אין להם תקנה מה לנו אם בלינת לילה אחרת יהיו כשרים כיון שלבין השמשות יכול לשאוב מים שיהיה מותר ללוש בהם מיד והא דקאמר ומהיא דפסולא אין ראיה מהיא דפסולא דאיכא למימר כי אייתו כ״ע חצביהו ע״פ היה וכי אמר להו אנא מיא דביתי אמרי שאבו מים והשהוס עד הערב ולבו בהם והיינו דאשמועינן תלמודא דאייתי הוא עובדא דכפוליא דלא תימא לנו דוקא לינת לילה אלא שיעור לינה קאמר שהם י״ב שעות דאל״כ מאי נפקא לן מההוא עובדא דפסוליא דאיצטריך תלמודא למיכתביה וכ״כ ממ״ש הרא״ש ס״פ כל שעה אין לשין אלא במים שלנו פירש״י משום שבימות ניסן וכו׳ כתב רבינו אבי העזרי לפי טעם זה השואבן בבקר ומניחן עד הערב שפיר דמי ואיכא למימר דהכי עביד בפסוליא עכ״ל הרי שכתב כמו שפירשתי לדעת רש״י וא״כ אין רא״ה מהיא דפסוליא לרש״י להתיר ללוש במים אלא לנו מדכתב תלמודא עובדא דפסוליא דאל״כ מאי נפקא מינה מההוא עובדא דאיצטריך תלמודא למכתביה דהא איכא למימר דאיצטריך לאשמועינן דהשואבן בבקר ומניחן עד הערב שפיר דמי אבל לרא״מ דלא כבר הכי כי היכי דילף מההוא עובדא שוס חידוש ל״ל דבתוך הפסח היתה הדרשה ושמעינן מהאי עובדא דהיכא דלא אפשר לשין במים שלא לנו דאם לא כן אמאי איצטריך למיכתב האי עובדא. ומעתה אין להקשות מא״ל דבתוך הפסח הוה עובדא דפסוליא דילמא קודם הפסח היה ואין ראיה משם גם לרא״מ וכמו שהקשה הרב ז״ל דא״כ אין שום חידוש בעובדא דפסוליא ולא ה״ל לבעל התלמוד למיכתביה א״נ דרא״מ סובר דע״כ לא הוה עובדא דפסוליא אלא בתוך הפסח שהרי אין דרך לדרוש אלא בשבת או בי״ט והשתא אם איתא שדרש בשבת שלפני הפסח ותלמודא קאמר למהר אייתי כ״ע חצבייהו ומשמע למהר ממש והיינו ביום י״ד שאז לשין המצות א״כ חל יום י״ד ביום א׳ ונמצא שחל פסח ביום ב׳ וא״א דהא קי״ל לא בד״ו פסח הלכך ל״ל שבתוך הפסח היתה הדרשה ונסתלקה קושיית הרב ז״ל ואם כן שפיר מייתי רמיה דהיכא דלא אפשר מותר ללוש המים שלא לנו דכיון שלא מצינו שהתענו מלאכול ע״כ לומר שהתיר להן ללוש במים שלא לנו אבל לרש״י אין רמיה משם דאיכא למימר שלנו מהמים שבבית שעברו עליהן י״ב שעות דמסתמא היו בבתים מים שנשאבו בלילה ההוא אחר שנכנס הלילה והא דכתב כמ״ג על דברי הריב״ן אמנם אין שייך איסור זה אלא לפירש״י ולא לפי׳ רא״מ נראה שדברי סמ״ג הם בטוח שאין דרך להקדים ולשאוב מבעוד יום אלא בתחלתה או אח״כ אבל אין ה״כ שאם שאבם מבע״י כל שעבר עליהן הלילה מותר ללוש בהם ומ״ש הרא״ש על דברי רא״מ ולפ״ז צריך לשאבן מיד בתחלת הלילה וכן מ״ש דעמא דבר לשאבם בין השמשות לאו למימרא שלא ישאבו מבעוד יום אלא לומר שלא ישאבו אחר התחלת הלילה והדרו בהיוה שאין דרך להקדים ולשאוב ביום י״ג מאחר שיכולין לשאוב בלול י״ד דבליל י״ד מיירי הרא״ש שהרי כתב שם ואחר שאיבת המים מיד בתחלת הלילה יבדוק החמץ וכ״כ מהרי״ו ר״י שעל דברי הא״מ כתב ולפי זה השואבן בתחלת הלילה מותרין מיד ואסור לשואבן אחר התחלת הלילה עכ״ל משמע דלא מיתסר אלא לאחר שאיבתן אחר התחלת הלילה אבל להקדים שאיבתן מבע״י ש״ד ואפשר לפרש עוד שדעת רא״מ שאם נשאבו ביום יש להם היתר ע״י לינת הלילה אבל כשנשאבו בלילה אין להם תקנה לעולם והטעם מכני שכשנשאבו ביום מאחר שאין השמש מהלך תחת הקרקע אינן חמין ביותר וא״מ מפני חוס האויר הם מתחממין קצת בעת שאיבתן מחמת התנועה ולקרר אותו חימום מכפיק לינת לילה אחת אבל כשנשאבו בלילה כיון שהחמה מהלכת תחת הקרקע מרתיח המים ביותר ושוב אינם מתקררות אפי׳ בלינת כמה לילות ואתי שפיר מ״ש רא״מ אין להן תקנה אלא שלא יהו בלילה במחובר דמשמע שכל שהיו קלת מן הלילה במחובר אין להן תקנה לעולם. אבל לפרש דבין שנשאבו ביום בין שנשאבו בלילה אין להם תקנה לעולם כדמשמע מדברי הרב ז״ל זה דבר שא״א בשום פנים כמו שהוכחתי ועדיין יש לדקדק במ״ש סמ״ג על דברי ה״ר יהודה בר נתן שאסור לאפות קודם עמוד השחר ואם אפו ראוי לאסור האפוי דאימור סוף הלילה גורם הצינון אמנם שייך איכור זה אלא לפירש״י דהא לרש״י כיון שעברו י״ב שעות מותר ללוש בהם ואפי׳ לא עבר עליהן כלל מן הלילה ותמהני על ה״ר אליהו ז״ל דאיסתמיטתיה קושיא זו וכ״ל דה״ר יהודה בר נתן שכתב דאימור סוף הלילה גורם הצינון וסובר דלינת לילה דוקא בעינן ואפי׳ בשנשאבו בין השמשות משמע דאסור ללוש בהן עד שיעלה עמוד השחר דאימור סוף הלילה גורם הצינון ודלא כרא״מ דסבר שאם נשאבו בין השמשות מותרין מיד נמצא דבין לה״ר יהודה בין לרש״י אם נשאבו בה״ש אסור ללוש בהן עד שיעלה ע״ה מיהו לאו מחד טעמא דלה״ר יהודה הוי טעמו משום דבעינן שיצטננו בקרירות הלילה וכל שלא נצטננו בקרירות כל הלילה אפי׳ נשאבו בבקר ועברו עליהן כמה שעות אסור ללוש בהם ולרש״י לא הוי טעם איסורן אלא לפי שלא עברו עליהם י״ב שעות דאילו נשאבו מבע״י בעינן שעברו עליהם י״ב שעות קודם שיעלה עמוד השחר מותר ללוש בהם ולפ״ז כי קאמר סמ״ג והריב״ן פסק שאסור לאפות קודם עמוד השחר בנשאבו בעת שדרך העולם לשאבם מיירי דהיינו בין השמשות וקאמר דבר״י בר נתן אוסר לאפות בהם קודם עמוד השחר משום דאימור סוף הלילה גורם הצינון אמנם אין שייך איסור זה אלא לרש״י דלרש״י נמי אסור לאפות בהן קודם עמוד השחר מכני שלא עברו עליהם י״ב שעות ולא לפירוש רא״מ דלדידיה מותרין מיד כנ״ל אחר זמן רב מצאתי כתוב בתשובת הרשב״א בלשון הזה שאלתם בענין מים שלנו אם נשאבו קודם לאת השמש אם מותר ללוש בהם באותו יום או נאמר דוקא לנו ואם לנו יותר מלילה א׳ בבית אם נאוש לכך:

תשובה מסתברא דוקא שלנו כל הלילה וכ״ש שמותר אם עמדו בבית לילה ויום או יותר וכן אנו נוהגים לשאוב יום א׳ לימים הרבה עכ״ל וזה מבואר כדברי (א) וכ״כ בא״ח: **כתב** סמ״ק בסימן רכ״א אין לשין אלא במים שלנו ויש מחמירין לשאוב בין יום ובין לילה ויש מחמירין לאסור בשנשאבו מבע״י אף כי לנו אחר כן הלילה ומיהו מדלא הזכיר כי אם הלינה ש״מ דאין לאוש מתי נשאבו רק שלנו כל הלילה לכתחלה או רוב הלילה לכל הפחות רק שיהא אותו רוב אחרון של לילה כדי שיהא עמוד השחר בכל הלילה ונכון ליזהר להמתין ללוש עד שיאיר היום הרבה פן יטעו באור הלבנה וזמורי ה״ר יחיאל אומר לא נתנה תורה למלאכי השרת וה״ל למיתני שלנו כל הלילה אלא אין לינה אלא מחצי הלילה עד עמוד השחר והטעם לפי דעתו משום דרוח צפונית מנשבת עד הבקר עכ״ל ודברים אלו נכתבו בהגהות מיימון פ״ה: **ולענין** הלכה נקטינן לשאבן מבעוד יום או בין השמשות ואין לשין בהם עד שיעבור עליהם הלילה כולו: **כתב** א״א ז״ל וכן עמא דבר לשואבן בין השמשות וכו׳ כ״כ בתשובותיו כלל י״ד וז״ל מורחות חיים צריך להעמידו במקום מגולה כדי שיצטננו וצריך להשכים להכניסן לבית טרם יזרח השמש עליהם ואפילו ביום המעונן והורגלו להעמידן תחת תקרה מפני חשש פשיעה שלא יכניסום

דרכי משה

תנה (א) ואינו נ״ל הדא דאפשר דהרשב״א ס״ל כדברי רש״י דלדידיה אינו נפקותא מתי נשאבו ועוד דהרשב״א אינו מדבר בזה כלל אלא בנשאבו בין השמשות כדינו רק שעמדו בבית

פרישה

שביום המעיינות לוגנים ובלילה הותמין ולכך צריך שיהא שלא נמשובר משנכנס הלילה: (ג) וכן עמא דבר לשואבן בין השמשות ושוטין אותן ב״ב שעות נמי ברש״י דעבדינן כמומרא רש״י

חפסר דאל"כ קשה הלא המים הללו שלא היו בגינה במקומר ואין להם תקנה ללוש בהן לכתחלה וא"כ היכי עבוד כספוגיא כמ"ש לעיל ע"ב ואע"פ דכמים שלא לנו קבעינן הלכתא בסמוך דאין ללוש בהן לכתחלה אפילו לא אפסר וכמקנת גאונים שאוסרין מ"מ במים שנשאבו אחר התחלת הגילה מותרין כיון שלא נזכר איסור זה אלא בדברי הרא"ש והוא עלמו פסק דמותר היכא דלא אפסר ואפילו לא עברו עליו י"ב שעות מותרין דשיעור י"ב שעות אינו אלא לפירש"י ורש"י פסק דמים שלא לנו דמותר ללוש בהן היכא דלא אפסר כמו שיתבאר בסמוך:

ומ"ש ואם העת הוא חם וכו' מדברי הרא"ש הוא וכ"כ האגודה דעיקרו רואות דהמרתפות העמוקות חמין בהורף דהחמה מהלכת תחת הקרקע:

כתב רש"י בתשובה וכו' כ"כ הרא"ש בפסקיו ולא היתה דעת רש"י לומר שתקנת הבמים היתה על כל העיירות מפני שהשו לרוב העיירות ורובן כבולן דא"כ מאי קאמר וירחה מדבריו שבמי נהרות אין לחוש הלא כוללת היא לכל העיירות אף לאותן שיושבין על הנהרות אלא ה"פ שהשו להרבה עיירות שאין להם נהרות ולהן אמרו שאין לשין אלא במים שלנו כדי שיגיענו עד יום המחרת וכן מביאר במרדכי ומ"ש ורן ירחה מלשון ה"ג וכו' בבר כתבתי שכו ירחה מדברי הרא"ש

השמשות ואם העת הוא הם ישימם במרתף שהוא קר ואם העת קר יניחם באויר כי המרתף הוא חם: כתב רש"י בתשובה אין לשין אלא במים שלנו שהשו הבמים לרוב עיירות שאין להן (ד) אלא מי בורות ומעיינות שהן רותחין ויראה מדבריו שבמי נהרות אין לחוש ומ"מ אין להקל אלא אפי' במי נהרות אין ללוש אא"כ לנו וכן יראה מלשון בה"ג שאינו מהלך שבתב ולא מיבעיא במיא דפושרי דאסור למילש בהו אלא אפי' במיא דנהרא דמלו ביומייהו אסור ללוש בהו עד דבייתי. ואשה לא תלוש בחמין אפילו לא נתחממו אלא בחמה (ד) ולא במים הנרופים מן המוליאר והוא דוד גדול שנחושתו עבה ותלוי על מקום האש ומים שבתוכו פושרין אפילו כשאין האש תחתיו: ואם עברה ולשה בהן לרב אלפס אסור אפילו במים שלא לנו וב"כ בעל ה"ג והרי"ץ גיאת ולרש"י דוקא בחמין ובחמי המה (ה) אבל במים שלא לנו בדיעבד שרי ואפילו לכתחלה שרי למילש בהו אי ליכא אחריני ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל והא דאסרינן בעברה ולשה פירש אבי העזרי דוקא עברה במזיד אבל שוגג שרי ורש"י אסר אפילו שוגג ופי'

יכניסם לבית בהשכמה ואם פסקו בזה נראה שאם לא נשתהו שם עד כדי שיחמו המים בחוס השמש אלא מצאו מוכנין מותר ללוש בהם עכ"ל (ג):

כתב רש"י בתשובה אין לשין אלא במים שלנו שהשו חכמים לרוב עיירות וכו' ז"ל הרא"ש בסוף פרק כל שעה מנהג כשר של ראשונים שהיו ממלאין מן הנהרות (ג) בתחלת ליל י"ד שהמעיינות וכורות רותחין אבל ל' נהרות דתניא בפרק מי שהיה טמא (לד:) בד' שבילין החמה מהלכת מיכן ואייר וסיון החמה מהלכת בהריס וכו' אלמא שבניסן אינה מהלכת במים וכתוב בתשובות רש"י אין לשין אלא במים שלנו שהשו חכמים לרוב עיירות שאין להם אלא מי בורות ובאהרות הן רותחין ומשמע מדבריו דבנהרות ליכא למיחש מידי ומיהו אין לפרוץ גדר של ראשונים עכ"ל. והכלבו כתב י"א שאין הקפדה רק ממי הבורות והמעיינות שהן סמוך לזמן יציאתן מן המקור אבל למי נהרות המושכים דרך יום או יומים אין להקפיד כל כך כי כבר נתקרר הזמן ואין זה כלום שאף בימות אלו הכה עליהם חוס השמש ביום ומחממן עכ"ל:

ומים המכונסין בקרקע הבנוי תחתיו וכביבותיו שקורין סיסטרנ"א היה נראה דמותר ללוש בהם סמוך לשאיבתן שהרי הם כמכונסין בכלי ואין מרתיחין מחמת חמה המהלכת תחת הקרקע שהרי הבנין מפסיק בינה לקרקע וגם אין החמה מכה עליהם. וכ"כ בא"ח וז"ל בשם הראב"ד מצאתי כי מי הדות שהם קרים אין צריך ליבה ומותר ללוש בהם תיכף שנשאבו עכ"ל:

אבל הוגד לי שמים אלו בחורף הם חמין כמו מי באר וא"כ אין להקל בדבר אם לא בשעת הדחק: **ולא** תלוש בחמין אפילו לא נתחממו אלא בחמה ולא במים הנרופים וכו' בכ"פ כל שעה (מ"ב.) דרש רבא אשה לא תלוש בחמה ולא בחמי חמה ולא במים הנרופים ודברי רבינו כפי' מים הנרופים כדברי רש"י אבל הרי"ף פי' דנרופים היינו מים שנשאבו בו ביום:

ואם עברה ולשה בהם להרי"ף אסור וכו' אם איבעיא להו עברה ולשה מהי מר זוטרא אמר מותר רב אשי אמר אסור וידוע דהלכה כרב אשי וכתב הרא"ש פירש"י עברה ולשה במים חמין ולאו דוקא במים חמין אלא אבל הני דדרש רבא קאי דכולן משוס חמימות ולפירש"י אם עברה ולשה במים שלא לנו מותר דבהא לא מיבעיא ליה ובליעגא דרב יהודה משמע הכי דקאמר לא תלוש אלא במים שלנו ולא קאמר לא תלוש במים שלא לנו דהוה משמע דלא תלוש בהם כלל אבל לא תלוש אלא במים שלנו משמע לכתחלה אם יש לה מים שלנו לא תלוש במים שלא לנו אבל אם אין לה מים שלנו ולשה במים שלא לנו מותר אבל להרי"ף אף אם גרופים משמע שגרפו ונשאבו מן הנהר אבתי ה"ל לפרושי בו ביום דעיקר האיסור תלוי בזמן הגריפה וזה לא פירש עכ"ל ודעת הרמב"ם בפ"ה כדעת הרי"ף שאוסר בעברה ולשה במים שלא לנו. וכסי' זה כתבתי בשם סמ"ג שכן דעת בעל ה"ג והכי נקטינן. ור"י כתב דאיתי לרבותי מהגין היתר אם עשתה בשוגג אבל במזיד היו אוסרין ורצו לחוש כדי לגדור פרץ והמחמיר תע"ב עכ"ל כתב סמ"ג אומר ה"ר יחיאל שראה מורי ה"ר יהודה ב"ר יצחק שהתיר מים שלא לנו שנתבטלו ברוב מים שלנו הואיל ונתבטלו כבר קודם הלישה והוהרו כ"כ הגהות בפ"ה וכ"כ סמ"ק אלא שראה מדבריו דנתבטלו ברוב דקאמר היינו חד בתרי ומשמע דבבליר מהכי לא בטיל: **ודא** דאסרינן בעברה ולשה פי' אבי העזרי דוקא עברה במזיד וכו' ז"ל הרא"ש ז"ל שם כתב אבי העזרי דוקא עברה ולשה במזיד דומיא דעבר ואפה בפ"ב די"ט (יז.) ועבר ושיהה בפרק כירה (לח.) אבל בשוגג לא ומלשון רש"י משמע דאפי' בשוגג שפירש עברה ולשה בחמין אסור דקרובה למזיד היא ולא דמי לבליקות של עכו"ם דאמרינן התם אדם ממלא כריסו מהם דהכא בעי' למיקנסה דעברה אדרבנן וגם משמע מדבריו דאסור באכילה משום חימוץ ואף אם יאכל כזית מצה באחרונה דגרע מבליקות של עכו"ם עכ"ל. אבל הר"ן כתב פירש"י ולא דמי לבליקות העכו"ם דהכא הוא דקנסוה רבנן לפי שעברה על דברי חכמים ולפי דבריו משמע שאם לשה בשוגג לא מיתסר כדאמר בעבר ואפה מי"ט לשבת דלא מיתסר אלא במזיד אלא שאפשר לומר דהיא דבליקות העכו"ם מיירי שלשה בפניו במים שלנו כמש"ל בשם ר"ח אבל עיסה שנילושה במים שלא לנו לא אסרינן משום קנס אלא משום חשש חימוץ שמתוך שהפוסרין ממהרים להחמין שמא נתחמץ ולא ניכר עכ"ל. ובסימן זה כתבתי עסמ"ג כתב בשם רא"מ כדברי אבי העזרי דדוקא עברה אבל אם שגגה ולשה מותר וכתב עוד ולכתחלה לשין בהן היכא דלא אפשר ומשמע מדברי א"ח דכל הך דאמרינן עברה ולשה אסור ה"מ באכילה אבל בהנאה

דלא אם לנו וכדברי: **ודא** דאסרינן בעברה ולשה פי' אבי העזרי דוקא מזיד אבל שוגג לא ועז"ז אמר ורש"י אסר אפילו שוגג דלפי שיטת רש"י דלא קאי אלא אחמין ס"ל דאסור בלא בחמין אפילו לא בשוגג ודקדק הרא"ש מפירש"י שכך הוא סובר מדכתב בעברה ולשה בחמין דקרובה למזידה היא ואסור אלמא דלא מיירי במזידה ממש ומ"ש רש"י דבעינן למיקנסה דעברה אדרבנן אפילו היתה שוגג קאמר דבעינן למיקנסה אלו מזיד כיון דקרובה למזידה היא כי היכי דקנסינן במבשל בשבת השוגג אלו מזיד לר' יהודה ובהיא דעבר ושיהה נמי כר"י דבשוגג ואליבא דרבי יהודה קא מיבעיא ליה ואזלינן בה לחומרא דאלמא אתי לאיערומי וכו' בבאר ואפה קי"ל במסקנא דאפי' בשוגג אסור כמ"ש בה' סימן תקכ"ז וכולהו משום דבמידי דאוריתא אזלינן לחומרא. והר"ן הבין דמדכתב רש"י

דרכי משה

בבית יותר מלילה אחת וכן המנהג לדקדק לשואבן בין השמשות או סמוך לו ממש מטעם דלא נתנה תורה למלאכי שרת דיכולין לכוין בה"ש ממש לכן אין להקדים לשואבן ביום י"ג כ"ש שלא לאחר לשואבן בלילה דבהא מודה: (ב) ובתב בא"ז בה"פ דרבים העושים מצות ביחד מצוה לזרז נפשו להיות מן הראשונים וראייה ממה שאמרו (סה:) הפסח ישחט בג' כתות זא"ז והכת ג' נקרא עצלנית ואמרינן בירושלמי א"ר בון מה אם דבר שמצותו כך אמרת שקרויה כת עצלנית מי שהוא מתעצל במצות עאכ"ו עכ"ל: (ג) וכ"כ המרדכי בשם ראבי"ה דכן נהגו הקדמונים לשאוב מן הנהרות ולא מן הבארות וכ"ה באשר"י בשם הר"ר אליעזר ממיץ וכ' מהרי"ו כשהנהרות גדולים מהפשרת שלגים וגשמים אז אין לשאוב מן הנהרות עכ"ל: (ד) כתב בת"ה סימן קס"ו דא"צ לכסות המים בשעה ששואב שהרי אין שם שמש ששואבין בה"ש אבל כשמוליכין ביום לתנור כתב בסמ"ק וסמ"ג דצריך מפה לכסותן אם הוא יום מעונן ומ"מ נהגו לכסותן אף בשעת שאיבה עכ"ל: כתב המרדכי בפ"ק דפסחים כשחל ע"פ בשבת מביאים מים ללוש באור י"ג ולא בע"ש שמא יקדיחו קודם

פרישה

רש"י וכמומרת ר"ל ממי"ץ ועיין ב"י בשם הרא"ש: (ד) אבל במים שלא לנו בדיעבד שרי וכ"פ רמ"א בש"ע וז"ל ומלנו לזמן יציאתם מן המקור אבל למימי נהרות המושכין דרך יום או יומים אין להקפיד כי כבר נתקררו בהלוכן: (ה) אבל במים שלא לנו בדיעבד שרי וכ"פ רמ"א בש"ע וז"ל מורי ז"ל ומלנו מוסגין כרי"ף ומ"מ בשוגג נראה להקל דאיכא תרי דעות לסתיר עכ"ל:

והרי״ץ גיאת ובעל העיטור כתבו דוקא למצה בחמי חמה ולא במים הגרופיס דוקא למצה משומרת וכן מים שלא לנו דוקא למצה משומרת אבל לאכילה שרי והרא״ש הביא דבריהם בס״פ כל שעה וכתב עליהם ולא נהירא לי דכל היכא דאיכא למיחש משום חימוץ אין להלק בין כזית מצה לשאר אכילה הילכך נראה כפירש״י עכ״ל כלומר שאם לא בחמי חמה או במים הגרופיס אפילו בשוגג אע״פ שאינה למצה משומרת אסור באכילה ומיהו במים שלא לנו כבר נתבאר שרש״י הוא סובר דמאי דעבדה ולשה לא קאי אמים שלא לנו והסכים הרא״ש עמו וכיון שכן ע״כ לומר שמה שכתב רבינו וא״א ז״ל הסכים לפירש״י לאסרו אפילו שוגג ואפי׳ באכילה אהכך דדרש רבא קאי ולא למים שלא לנו . וה״ה בפ״ה הביא ג״כ דברי הרי״ץ גיאת ובעל העיטור שהם כוברים דדיניס אלו דוקא במצה משומרת אבל לא בשאר פת והוא ז״ל סתר דבריהם והעלה דאין חילוק בין מצה משומרת לשאר פת וכתב שכן דעת רוב הפוסקים והר״י נקטינן : וז״ל א״ר ר״י ראיתי לרבותי נוהגים היתר אם לשה בשוגג במים שלא לנו אבל במזיד היו אוסרים וראוי לחוש כדי לגדור פרץ והמחמיר תע״ב עכ״ל והכי נקטינן להתיר אם לשה בשוגג במים שלא לנו : **והרבה** נוהגין שלא ליתן מלח בפת בפסח וכן נוהגין באשכנז ואין טעם ברור לאסרו כלומר תע״פ שיש קצת טעם מפני שמחמת את העיסה מכל מקום אינו ברור וכ״כ הרא״ש בפרק כ״ש והר״ן כתב ש״ג גבי הא דאסרינן ותיקא במיא ומילחא פי׳ מאכל של קמח שמבשלין אותו מדאמרינן דהא דתניא אסור במיא ובמילחא יש ללמוד שמותר לתת מלח לתוך לחם של פסח דדוקא ותיקא הוא דאסור משום דאדמבשל ליה מחמץ אבל לחם לא והרא״ש דחה ראיה זו משום דאיכא למימר דמלח ממהר החימוץ כשנילושה במים אבל אם נילושה במי פירות המלח לבדו אינו גורם החימוץ . המרדכי כתב שיש ליזהר שלא ליתן מלח והאוכל מצה מלוחה כאילו אוכל חמץ מפני שהמלח מוסיף חוש בעיסה והגהת מיימון כתב בפ״ה שרשב״ט היה רואה להתיר למלוח מצה בפסח חוץ מיום ראשון והגירוי אוסרין דמליח הרי הוא כרותח והוי כמו לש בכוסרין . והכלבו כתב בשם הראב״ד שאין נותנין בעיסה מלח ותבלין בכרותחין דמו ואם נתן עד שלא יהא נאכל מחמת מלחו נאסר באכילה כמו מצה שנילושה ברותחין ואם נתן בה מעט מלח אם תאפה מיד מותרת באכילה אבל לכתחלה לא יתן ובמצה של מצוה לא יתן כלל ואם נתן לא יצא דבעי׳ לחם עוני וזו מצה עשירה היא וכ״ע אי מיקרי מצה עשירה משום מלח ועכשיו נהגו שלא לתת שום מלח לא בשל מצוה ולא באחרות ואין לשנות המנהג עכ״ל . והרשב״א כתב בתשובה ששאלת מהו ליתן מלח בעיסה בפסח בחמת יש אוסרין ומביאין ראיות לדבריהם אלא שהן חלושות ויש מתירין ואני מן המתירין וראיה מפורשת כ״ל ממ״ש ותיקא שרי וכו׳ וכן אנו נוהגין אלא שמחמירין ואין נותנין במצה שמורה ע״כ ועכשיו פשט המנהג שלא ליתן מלח בעיסה

ופי׳ עוד שאסור אפילו באכילה משום חשש חימוץ ואפי׳ אם ירצה לאכול כזית מצה באחרונה דגרע מבציקות של עכו״ם והרי״ץ גיאת (ו) [ה] ובעל העיטור כתבו דוקא למצה משומרת (ז) [ב] וכן מים שלא לנו דוקא למצה משומרת אבל לאכילה שרי דהא קי״ל בציקות של עכו״ם אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה וא״א הסכים לפירש״י לאוסרו אפילו שוגג ואפילו באכילה . והרבה נוהגין (ה) שלא ליתן מלח בפת בפסח וכן נוהגין בכל אשכנז [ג] ב ואין טעם ברור לאוכרו ומ״מ אין לשנות משום אל תטוש תורת אמך וי״א שבלילה ראשונה אין ליתן בה מלח משום מצה עשירה וגם זה אינו שאינה נקראת עשירה אלא שנילושה ביין ושמן ודבש

ופי׳ עוד שאסור אפילו באכילה משום חשש חימוץ ואפי׳ אם ירצה לאכול כזית מצה באחרונה דגרע מבציקות של עכו״ם והרי״ץ גיאת (ו) [ה] ובעל העיטור כתבו דוקא למצה משומרת (ז) [ב] וכן מים שלא לנו דוקא למצה משומרת אבל לאכילה שרי דהא קי״ל בציקות של עכו״ם אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה וא״א הסכים לפירש״י לאוסרו אפילו שוגג ואפילו באכילה . והרבה נוהגין (ה) שלא ליתן מלח בפת בפסח וכן נוהגין בכל אשכנז [ג] ב ואין טעם ברור לאוכרו ומ״מ אין לשנות משום אל תטוש תורת אמך וי״א שבלילה ראשונה אין ליתן בה מלח משום מצה עשירה וגם זה אינו שאינה נקראת עשירה אלא שנילושה ביין ושמן ודבש

ה״ג בלשן בחמין ולא ס״ל דבעינן למיקנסיה כיון שאינו מפורש בתלמודא :

ומ״ש מ״מ הרא״ש ז״ל הסכים לפרש״י היינו דבלשה בחמין אסור אפילו באכילה אפי׳ שוגג אבל במים שלא לנו ס״ל להרא״ש דבדיעבד שרי אפילו במזיד ואפי׳ לכתחלה היכא דליכא לאחריני כדכתב רבינו בסמוך בשמו . ולענין הלכה קי״ל כרוב פוסקים דה״ג והרי״ף והרמב״ם והר״ם והסמ״ג וסמ״ק דבעבדה ולשה במי׳ שלא לנו אסור באכילה וכ״כ בהגהת מיימוני שכן פר״ח ומהר״ם ללא כרש״י והרא״ש ותו דלהר״ן אף לרש״י אסור כרוב פוסקים כדפי׳ בסמוך ואפילו עבדה בשוגג דאע״ג דהרא״ם ורא״ה וסמ״ג וסמ״ק פסקו דשרי בדיעבד ואפי׳ לכתחלה שרי היכא דלא אפשר אפ״ה יש להחמיר כדכתב בהגהת מיימונית שהר״ם מבוגדרק תלמיד הרא״ם נהלק על רבו וכתב כיון שהטעם משום חימוץ כדכתב הה״ג דמחממי לעיסה אין חילוק בין דיעבד לכתחלה וכן נראה ממ״ש המרדכי לאחר שהביא דברי הרא״ם דמתיר כתב והמיימוני אסר אפי׳ בדיעבד וכן דקדק ה״ר שמואל מה״ג עכ״ל אלמא דמסקנתו להחמיר בכה״ג שכל דבריהם קבלה ומפרש שכך היא דעת המיימוני מדכתב בסתם משמע אפילו בדיעבד וכן יראה מדברי הרי״ף שכתב ג״כ בסתם לאיסור והיא סברת הרא״ש דכל היכא דאיכא למיחש משום חימוץ אין לחלק בין כזית מצה לשאר אכילה ומפורש בדבריו דה״ה שאין להלק בין שוגג למזיד וכ״כ ה״ר יהוסף דהרא״ש כתב דלדברי הרי״ף היכא דיש לחוש לחימוץ אין הפרש בין שוגג למזיד ובין מצה משומרת לשאר מצות והשתא לפי זה כיון דקי״ל כרוב פוסקים דאיכא חשש חימוץ במים שלא לנו אין חילוק בין שוגג למזיד ודינו כלשה בחמין להרא״ש דאסור אפי׳ שוגג וכ״כ הסמ״ג לפי דעת ריב״ן דאם יש לאסור באכילה ואע״פ שתופס פירש״י כמ״ש לעיל החמיר אף בדיעבד והכי נקטינן ומיהו דוקא מפורש במרדכי ס״פ כ״ש וז״ל וכן מצאתי תשובה שאם נשפכו כל המים עבור אמת אין בידי להתיר מים שלא לנו ע״י הדחק עכ״ל ולא כמה שפסק בש״ע להקל בשעת הדחק דאין להקל ראש כנגד כל הני רבותא באיסור חמץ שהחמירו בו טובא מיהו במים שנשאבו מבע״י ולנו או נשאבו לאחר התחלת הלילה ולנו מותרין אפילו לכתחלה כמ״ש לעיל : **והרבה** נוהגין שלא ליתן מלח וכו׳ כ״כ הרא״ש בפ׳ כ״ש וכתב עוד דיש מביאין ראיה מותיקא במילחא ומישחא דשרי ולאו ראייה היא דמלח ממהר החימוץ כשנילושה במים אבל אם נילושה במי פירות המלח לבדו אינו גורם חימוץ עכ״ל ואיכא לתמוה אדמביאין ראייה מותיקא במילחא ומישחא להיתירא נגיע ראייה מותיקא במיא ומילחא לאיסורא וי״ל דאיכא למידחי הך ראייה לאיסורא דאין המלח גורם האיסור אלא המים משום דאדמבשל ליה מחמעא ואפילו לא היה בו מלח כלל אסור אבל בעיסה אפייה ליה לן בה אבל מותיקא דמישחא ומילחא איכא ראייה להיתירא דאי איתא דהמלח מחמם אף בעיסה כ״ש דמחמם בביטול ודחה הרא״ש הראייה אבל הר״ן כתב דאיכא שפיר ראייה להיתרא מהך דותיקא במיא ומילחא אבורה ש״מ דדוקא בותיקא דאסרינן דאדמבשל ליה מחמעא אבל אם לא היה בו מלח כלל אסור אבל בעיסה אפייה ליה מישחא ומילחא איכא ראייה להיתירא דאי איתא דהמלח מחמם אף בעיסה כ״ש דמחמם בביטול ודחה הרא״ש הראייה אבל הר״ן כתב דאיכא שפיר ראייה להיתרא מהך דותיקא במיא ומילחא אבורה ש״מ דדוקא בותיקא דאסרינן דאדמבשל ליה מחמעא ואפילו לא היה בו מלח כלל אסור אבל בעיסה אפייה ליה מישחא ומילחא איכא ראייה להיתירא דאי איתא דהמלח מחמם אף בעיסה כ״ש דמחמם בביטול ודחה הרא״ש הראייה אבל הר״ן כתב דאיכא שפיר ראייה להיתרא מהך דותיקא במיא ומילחא אבורה ש״מ דדוקא בותיקא דאסרינן דאדמבשל ליה מחמעא ואפילו לא היה בו מלח כלל אסור אבל בעיסה אפייה ליה מישחא ומילחא איכא ראייה להיתר

גרסינן במנחות וכו׳ בפרק הקומץ רבה (דף כג) וכתבה הרא״ש בפרק כ״ש וסירושה כשירה ללאת בה ידי חובתו וכדאיתא בתוספתא יוצאין במצה המתובלת הביאה הרא״ש לפס וכן הסת״ג כתב עלה הך דמנחות מכל מקום אין ליתן בה פלפלין וכו׳ ונראה דאין דעת הרוקח לחלק בין פלפלין לשאר תבלין אלא אתא לפרש דברייתא דייקא דקתני בה תבלה דמשמע דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור ליתן בה תבלין ונקט פלפלין דשכיח ליתן בעיסה ובתבשיל וה״ה שאר תבלין ועוד שהרי ה״ר ירוחם כתב להדיא ע״ש הרוקח מ״מ אין ליתן תבלין וכו׳ מיהו במרדכי כתב ע״ש ר״י דמותר לתת תבלין במצות בפסח כדתני׳ תבלה וכו׳ וכן התיר המיימוני אפי׳ לכתחל׳ ודבש אבל מלח אינו מעשירה: מצה בקצה ושומשמין ובכל מיני מצה (ו) וכתוב בספר הרוקח ומ״מ אין ליתן בה פלפלין (ז) לפי שהוא חד ומחמם העיסה:

(ט) גרסינן במנחות תבלה פי׳ לש תבלין כשירה כיון שיש בה טעם

תנו שיעור העיסה של פסח שלשין בפעם אחת (ח) היא מ״ג ביצים וחומש ביצה בינוניים וכן ישער אותה ימלא כלי

עכ״ל ואפשר נמי לומר דרך אחר דלא פליגי דהרוקח לא אסר אלא פלפלין ואפילו דיעבד וכדקאמר לפי שהוא חד ומחמם העיסה וכיון לאית ביה חשש הימוק אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד והכי משמע מדאיתא פ״ק דחגיגה עבא חדא פלפלא חריפתא וכו׳ ופי׳ בערוך שהפלפל קטן מכל מיני תבלין וחריף מכולם אבל בשאר תבלין מודה גם הרוקח דאפי׳ לכתחלה מותר כר״י והרמב״ם דמתירין בתבלין ומשמע דוקא בתבלין התירו ולא בפלפלין אבל ב״י פסק בכתס דאין ליתן בה תבלין לפי שהוא חד ומחמם העיסה נראה שכוכר כמ״ש תחלה דאין חילוק בין תבלין לפלפלין אלא בין לכתחלה לדיעבד וכ״כ הכל בו בשם הראב״ד בכתס תבלין אסור והכי נהוג ואסור לפרוץ גדר ואפי׳ בדיעבד אינו יוצא י״ח מצה לדעת הראב״ד שפי׳ הנא במנחות דוקא בשתבלה משנאפית ומביאו ב״י וכן פסק ברוקח סי׳ רע״ג וכן פסק בעל לבה לדרך. פסק נראה דלמ״ש במרדכי דאלא אסור אפי׳ דיעבד כיון דאשכחן דגבי הטמנה מוסיף הבל וכו׳ ה״ה סיד נמי מדקאמר גבי הטמנה ולא באלא ולא בסיד ואפי׳ בדיעבד אסור בסיד כמו באלא כדלעיל בסמוך וכ״פ בהגהת ש״ע דבאלא ופלפלין וסיד אסור אפי׳ בדיעבד ע״כ הפסק. כתב במרדכי פ׳ כ״ש מעשה אירע בפסח שהל להיות בא׳ בשבת וגם נפלה התקופה בלילה שלכניו ואעפ״כ לא חשו ולשו במים השאובים בלילה וכתב ר״י החסיד דאין להקפיד דכתיב שומר מצוה לא ידע דבר רע עכ״ל והבין ב״י דר״ל דהתקופה היתה נופלת בליל ז׳ והיו צריכין לשאוב מים לצורך ליל ב׳ דפסח ומפני שלא רצו לשאוב בשעת התקופה המתינו עד שתעבור שעת התקופה ושאבו מים אח״כ ולא חשו ולשו במים השאובים בלילה דאע״פ דיש לשאוב מים לכתחלה בבה״ש דוקא הם לא חשו לזה ואין איכור במה ששאבו מיום טוב לחבירו כיון דהמים ראויין גם ליו״ט ראשון במקלת וכרב אחא בפ״ק דביצה דמערים ומלח גרמא וכו׳ וכתב הר״י החסיד דאין להקפיד וכו׳ כלומר ר״י החסיד חולק דלא יפה עשו דה״ל לשאוב ב״ה כפי הדין ואין להקפיד על שהיה לו שעת התקופה ועל הבנתו זו פלפל הרב ב״י ואמר דאע״פ שהאפייה היתה בליל פסח אפ״ה קשה למה לא שאבו מע״ש דעיקר קפידא דתקופה אינה אלא כשטוחבים המים בשעת התקופה ותירץ דהא לא חשיבי מים שלנו כיש מחמירים שבסמ״ק אח״כ דקדק דכיון דכשלא היתה התקופה נופלת בע״כ שהיו שואבין בשבת ב״ה וא״כ השתא נמי ה״ל לשאוב בע״ש ב״ה שלא בשעת התקופה ועוד מאי כ״מ בשאיבה בשעת התקופה עיקר קפידא בלישה בשעת התקופה ח״כ בשותה בשעת התקופה ותירץ על כל אלו הקושיות דס״ל דכל מים שהיו בתלוש בשעת התקופה אע״פ שנשאבו קודם התקופה כל ששותה מהם אז לש מהם ואוכל אפי׳ אחר כמה ימים הם מזיקים ולפיכך היו צריכין להמתין מלשאוב עד אחר עבור שעת התקופה זאת היא דעת הרב ב״י ונעלם היה מן הרב ז״ל שלשון המרדכי שבדפוס יש בו טעות וכנ״ל וגם נפלה התקופה בליל ו׳ שלכניו וכו׳ ורצונו לומר דאעפ״כ לא חשו ולשו במים השאובים בליל י״ג בה״ש אף ע״פ שהיו המים בתלוש בשעת התקופה. וכתב ר״י החסיד וכו׳ וה״א ברוקח סי׳ רע״ה והמעשה היה ששאבו מים בליל י״ג ב״ה כדינו והא ודאי דמנהג בני אשכנז שלא להשתמש גם במים שהיו בתלוש בשעת התקופה ואעפ״כ לא חשו לתקופה שנפלה בליל ו׳ לאחר שעה או יותר משעה שנשאבו ולשה באותן המים ביום י״ג ור״י החסיד הוא שפסק כן והביא ראייה דאין להקפיד ושפיר עבדו דלא חשו לתקופה וא״ל לדחוק שהיו שואבין אחר התחלת הלילה שלא כדין ושאבו מי״ט לחבירו כמ״ש ב״י האריכתי בכל זה לבאר דברי ב״י לפי שנשתבשו הלומדים בדבריו ולא ידעו מהו. כתב הרוקח כשהל י״ד בשבת שואבים ליל י״ג מן הנהר או מן הבאר ואין שואב מן הבור בחצירו בשבת לוש כי צריך הרבה ונראה כממלא לגינתו ולחורבתו כדמשמע בשלהי עירובין עכ״ל וכבר התבאר זה לעיל סי׳ תמ״ד:

תנו שיעור העיסה וכו׳ ה״א פרק אלו עוברין (דף מח) וכתב הרמב״ם בפ״ה מה׳ חמץ דמשערין בגוף הביצה הבינונית לא כמשקלה ומכני זה כתב רבינו וכן ישער אותה וכו׳ כלומר דמשערין בגוף הביצה ודלא כמ״ש ה״ר ירוחם שנוקנין הביצה וממלאה מים מ״ג פעמים דא״כ חסר מגוף הביצה כשיעור הקליפה הקשה ונמצא שחסר מן המדה כשיעור הקליפה של מ״ג ביצים ודע שמ״ג ביצים היא המדה למלאותו מקמח ולמ״ש רבינו בי״ד סי׳ שכ״ד צריך לגודשה וכאן כתב בכתס נמשך אחר דברי הרא״ש שכתב ג״כ בכתס בפרק אלו עוברין ומיהו ודאי משמע דבפסח נמי צריך לגודשה דמאי שנא מכל השנה. וכך נהגו הנשים אבל במרדכי בפרק אלו עוברין כתב בשם ריב״א שאין גודשין מדה של פסח דמאחר שהיא עשירית האיפה נלמדת משל כ״ג שהיתה מדתו כמו כן עשירית האיפה והיה גודשה בתוכה כדאמר פרק שתי מדות משא״כ בכל המדות שבמקדש שהיו נגדשות עכ״ל והכי איתא בברייתא לשם אליבא דר״מ ששתי עשרונות היו במקדש אחת גדושה ואחת מחוקה גדוש שבו היה מודד לכל המנחות מחוק שבו היה מודד לחביתי כ״ג פי׳ אחת גדושה שלא היה בו עשרון אלא אם כן גודשו ועם הגודש היה עשרון שלם ואחת מחוקה שהיתה המדה גדולה שכשהיה מחוק היה בו עשרון שלם ואליביה תנן (בדף ל׳) כל המדות שבמקדש היו

גרסינן במנחות בפ׳ הקומץ רבה (כג.) וכתבה הרמב״ם בפ״ה. וכתב הראב״ד דכשתבלה משנאפית מיירי כלומר דאל״כ ה״ל מצה עשירה ואין יוצאין בה י״ח מצה וכתב ה״ה שדוחק הוא לומר כן ויותר כ״ל דההוא תנא אינו סובר דלחם עוני אתא למעוטי מצה עשירה אלא למעוטי מעשר שני וכדברי ר״י הגלילי בפרק כ״ש (לו.) ולא קי״ל כוותיה ומ״מ יכולין דתבלין אינם מחמיצין: **כתב** בספר הרוקח ומ״מ אין ליתן בה פלפלין וכו׳ גם הרא״ש הביא דבריו בפ׳ כל שעה:

כתב המרדכי בפ׳ כ״ש מעשה שאירע בפסח שהל להיות בא׳ בשבת וגם נפלה התקופה ג בליל ה׳ שלפניו ואעפ״כ לא חשו ולשו במים השאובים בלילה וכתב רבינו יהודה החסיד דאין להקפיד דכתיב שומר מצוה לא ידע דבר רע. וכ״כ בהגהות מיימון פ״ה ודבר פשוט הוא דהיינו כדברי האומרים דבשהל פסח באחד בשבת לשין ואופין בליל פסח עצמו דאילו לדברי האומרים שלשין ואופין מע״ש לא שייך הא ואפי׳ לדברי האומרים דלשין ואופין בליל פסח עצמו יש לתמוה למה לא שאבו מע״ש ואפשר דס״ל כמי שאומר דכל כה״ג לא חשיבי מים שלנו כמ״ש בסי׳ זה ואכתי קשה שאע״פ שלא היתה נופלת התקופה בליל ה׳ שלפניו היאך היה מותר לשאוב בשבת לצורך י״ט וא״ת דשאיבה כיון דלא הוי עירתא כולי האי שרי א״כ כי נפלה תקופה בליל ה׳ שלפניו מאי הוי היה להם לשאוב בע״ש בין השמשות ועוד יש לתמוה כי נפלה תקופה בליל ה׳ שלפניו מאי הוי כיון שבשעה שלשין בהן אינה שעת התקופה ועוד שאפילו היתה שעת התקופה בשעה שלשין לא היה להם לחוש דלא חיישינן אלא כשאדם שותה מהן בשעת התקופה ואפשר דס״ל שכל מים שהיו בתלוש בשעת התקופה כל ששותה מהם אז לש בהם ואוכל אפילו אחר כמה ימים הם מזיקין וכתב עוד המרדכי שם בא מעשה לפניו ע״פ ואמרו שאין לשפוך המים שלנו בשביל המת דליל שמורים הוא לה׳ וכן הייתי אומר בשאר לילות של פסח דשומר פתאים ה׳ והלילה שאירע דבר תקלה במלות השם עכ״ל (ז):

תנו שיעור העיסה של פסח שלשין בפעם אחת היא מ״ג ביצים וחומש ביצה בינוניים בפרק אלו עוברין (מח.) אמר א רבא קבא מלוגמא לפסחא וכן לחלה ופירש״י קבא מלוגמא. קב של אותו מקום לפסח שלא ללוש יותר כדי שיוכל לשמרו מן החימוץ: וכן לחלה. ובהך שיעור עיסה נמי כל ימות השנה להתחייב בחלה. וכתב רש״י דילפינן מקרא שיעור עיסה להתחייב בחלה הוא שבעה רבעי קב מדבריות וביצה וחומש ביצה וכל רובע קב מהן הוא ו׳ ביצים עולה מ״ג ביצים וחומש כתב ר״י וכך מודדין אותם לוקח ביצה בינונית ומוקבה ומוציא מה שבתוכה ומלא מים מ״ג פעמים ואותן המים משימין בכלי והכלי המחזיק אותן המים היא המדה עכ״ל. וכתב ג״כ הדרך הראשון שכתב רבינו וכתב והכל עולה למדה אחת או בקירוב (א):

וכתב עוד ואל תטעה כי יש שטועים במים ואומרים כי אותם המים הם ללוש וכל מה שאוכל עם מדת המים ללוש היא המדה וחלילה אלא הכלי שמחזיק המים שכתבתי היא המדה למלאותו מקמח עכ״ל וכתב הרמב״ם בפירוש המשנה פ״ק דעדיות שמצא שיעור החלה מקמח חטה מצרית תק״כ דרהם מצריים בקירוב וכ״כ ג״כ בפ״ו מהלכות בכורים:

כתב רבינו בעור י״ד סי׳ שכ״ד על מדת שיעור חלה ומשערין אותה לפי התבואה אבל לא לפי הקמח אע״פ שבן יותר משאילו היו משערין אותה בקמח לכן כשממלאין המדה קמח צריך לגודשה עכ״ל. ונראה שטעמו מפני שכתב הרא״ש בהל׳ חלה לכאורה היה נראה דה׳ רבעים יש למודדן בתבואה שכן היתה עיסת מדבר מלא העומר היו מלקטין ואח״כ טוחנו בריחיים ורחיתי בתשובות שהגשים גודשות הקמח לשיעור חלה יתליתי הדבר בשביל שנפח הקמח רב מנפח התבואה וקלת משמע כן לישנא דמתני׳ וכו׳ ומיהו אין ראייה כ״כ וכו׳ ובפ״ד תנן ה׳ רבעים קמח חייבין בחלה וכו׳ אלמא בקמח משערינן וכו׳ ובתשובותיו בכלל ב׳ כתב ששאל מהרשב״א וז״ל יבוגני מה שראיתי כל רבותי נוהגין שמשערין מדה המחזקת מ״ג ביצים לשיעור חלה ומודדין בה הקמח טופחה או מחוקה וכיון דמעיסת מדבר ילפינן ומדדו המן בעומר וטחנוהו בריחיים מסתמא כי ניתוסף הרבה ג״כ היה לשערו ולהצריך קמח הנטחן מה׳ רבעים תבואה וה׳ רבעים דמס׳ חלה יהיה פירושו קמח הבא מה׳ רבעים תבואה ואם יגדשו המדה ניחא טפי כי ספק ברכה לבטלה איכא עכ״ל וכיון שראה רבינו:

(ח) גרסינן במנחות תבלה כו׳ ומצה כו׳ ס״א ל״ג מצה וכתב שראב״ד ואין יוצא בזה ידי חובתו: (ז) גרסינן במנחות תבלה כו׳ ומצה כו׳ ס״א ל״ג מצה וכתב שראב״ד ואין יוצא בזה ידי חובתו: **סי׳ תנו** (א) **היא מ״ג** ביצים כו׳ עיין ב״י וכתב רמ״א שלא ידמוק הקמח במידה דא״כ לא יוכל יפה וטוב לומר בשעת נתינת קמח למידה שעושה לפס מצה: והמים

דרכי משה

קודם הערב שמש או אחריו יחלל שבת: (ה) וכ״כ מהר״א מפראג דלפי משנ״כ רבינו לקמן סימן תס״ב דמלח הוי מי פירות א״כ פשיטא דאסור דהוי כמו פירות עם מים ולכן נ״ל **דאפי׳** בדיעבד יש לאוסרה אע״ג דהרבה גאונים מתירים מ״מ מאחר שנהגו להחמיר אף בדיעבד יש לאוסרה וכ״כ המרדכי האוכל מצה מלוחה כאוכל חמץ: (ו) וכתב מהרי״ב **דחד** קורט פלפל עושה כל העיסה חמץ וכתב עוד דפעם אחת נמצא מעט סיד בקמח והורה לאסור דסיד מחממת העיסה ע״ל ס״ס ת״מ: (ז) וכ״כ במנהגים שלנו וכתב ומ״מ **טוב** להשליך שם ברזל או להחתימם במפה. ומהרי״ל הצריך להשליך שם ברזל קשור בחוט כדי שיוכל להוציאו עם החוט ולא יוציאנו בידו כי אז יחמם המים בידו וטוב להוציאו **משם** מיד שנפל התקופה פן יתחממו המים מן הברזל כתב מהרי״ל דאסור להניח לעכו״ם לשאוב מים למצות של מצוה ומצוה על כל א׳ שישאוב בעצמו למצות של מצוה וכן **בהג** המרדכי לשאוב ואף שאר המים ישאב ע״י ישראל אם אפשר וכתב עוד מהרי״ל ויסנן המים כדי להשליך משם חמץ או חטה שבמים כתב מהרי״ו בשם הר״ר שמואל **מפלמייז**״א שצ״ל בפי׳ ששואב לשם מצוה וכנ״ל לייחד כלים למצות של מצוה עכ״ל כתב הכלבו דנהגו ליקח כדים חדשים ולא ישנים ואין לשנות המנהג ומשמע שם דדוקא בכלי חרס יש להקפיד אבל בכלי עץ שרי:

תנו (א) ופליאה היא בעיני שהקליפה אינה ממעטת שום דבר כי בדרך הראשון משערין עם הקליפות שבביצים ובדרך השני משערין בלא הקליפה ואפשר שדעתו שאף בדרך **הראשון** משערין בביצים קלופות וצ״ע דלא משמע כן מדברי הפוסקים והמחברים שסתמו דבריהן ומוכיח מדברי הר״ן פרק ע״פ דף רמ״ט ע״ב דכלי שארכו ב׳ טפחים והצי ורחבו

פרישה

פונת מלא:

חדושי הגהות

מים ממש הואיל והוא מתולדות המים ולכן כתב כאן שאין טעם ברור לאסור מליתן מלח בפת בפסח דכיון שלשין במים חוזר המלח להיות ממינו (מהרל״ח): ג רבים נסתבבו **בהבנת** דברי הב״י אלו והנה הב״ח פי׳ דבריו לפי הבנתו והרבה לתמוה עליו והט״ז בס״ס זה פירש הדברים לפי ענייננו ומסיק לבסוף דלא כהב״י מפאת הגירסא אשר היה לפניו **במו** שהיא לפנינו ולענ״ד אם נשלח יד להגיה בספרים שלנו דצ״ל בלילה שלפניו וכמו שהעתיקו הב״ח וכה״ג נפרש דברי הב״י כמו שפירש הט״ז אזי יבואו דברי הב״י על נכון והבוחר יבחר: **תנו** א כן הוא בגמ׳ וברי״ף וגירסת הרא״ש אמר רבה: ואפשר

דבינו שדעת הרא״ש דלחלה בעינן שתהיה המדה גדושה משום ספק ברכה לבטלה וגם שהנשים במשכנו היו מודדין אותה גדושה וגם בהל׳ חלה דריך שתהא המדה גדושה ומיהו כיון דמשום ספיקא אמר הכי בתשובה וגם בהל׳ חלה מספקא ליה ספוקי מסמע דלענין פסח לא בריר ליה שצריכה להיות גדושה ומפני כך לא הזכיר רבינו בענין פסח שתהא המדה גדושה כמ״ש בענין חלה משום דאזיל לחומר׳ ומתוך מה שראיתי תשובת הרשב״א להרא״ש נראה לענין חלה גמי לא הוא המדה גדושה שהרי הסיבו וז״ל אם כדעתיה דמר א״א לעמוד על שיעורו דמאן לימא לן כמה היה מתרבה המן ובודאי אין לך תבואה יפה כמן וכל מין ומין מתרבה לפי מינו ואין ריבוי השעורים כריבוי החטה ואין ריבוי הרעות כיפות שבמין עצמו ונתת דריך לשיעורין ואינו . ועוד שנראה מ״ש בכ״מ ששיערו בה׳ רבעים תבואה שתכיל אותה מדה של ה׳ רבעים קמח ועוד דאי משום ברכה לבטלה ה״ל אומרא דאתי לידי קולא דלעתים דלא הוו להו אלא ה׳ רבעים לבד ופטר להו מחלה וקא אכיל בטבלא וכההוא דאמרינן בקידושין פרק האיש מקדש (מו:) גבי המפרש חלתו קמח. ועוד קולא דאתי בכה״ג ללוש עיסה מרובה אלא אין לך בו אלא ה׳ רבעים קמח שבשיעור העומר אמרה תורה לא בשיעור קמח הבא מה׳ רבעים תבואה עכ״ל . הרי דגם לענין חלה לא תהיה גדושה וכ״ש לענין פסח . ועוד שהרא״ש עצמו בהל׳ חלה אע״פ שכתב שהנשים היו גודשות הקמח לחלה ונתן טעם להם משום דה׳ רבעים בתבואה משעריגן מכוף דברינו נראה דיותר נוטה דעתו דבקמח משעריגן וא״כ אין מודדין אותה גדושה אפי׳ לחלה וכ״ש לפסח וכ״כ המרדכי בפ׳ אלו עוברין וז״ל מ״כ בשם ריב״א שאין גודשין מדה של פסח כי מאחר שהיא עשירית האיפה ולמדה משל כ״ג שהיתה מדתו כמו כן עשירית האיפה והיתה גודשה בתוכה כדאמרינן בפרק שתי מדות (צ.) עכ״ל . ואע״פ שאין ראייתו ראיה דאי איכא למגמר מהתם איפכא הוא דאיכא למגמר דהתם היינו לומר שאותה מדה היתה גדולה כל כך שכשיתה נמחקת היה בה עשרון גדוש מ״מ לענין הדין כיון שהוא מכניס לדעת הנך רבוותא הכי נקטינן . וז״ל א״ח מוקר לגדות הגודשין מדותיהם בפסח וכתב עוד שם אם אינו לש אלא עשרון א׳ אין לומרם כ״כ בשיעור שמא לא יהא שם שיעור וכשיבדק על הפרשת חלה תהיה ברכה לבטלה עכ״ל . וכת׳ הכלבו יש לפקפק בזה השיעור אם נשער באותה כלי המחזיק אותן המים בקמח רפוי שקורין שונ״ל או בעצור ומחובן שקורין קלק״ט (ב): **וכתב** הר״י בר יהודה שזו המדה היא דווקא לראשונים וכו׳ ז״ל המרדכי בפרק אלו עוברין פי׳ ר״י בר יהודה דה״מ בתנוריהם שהיו קטנים ואיכא למיחש לחימוץ אהיו צריכין לחמם לכל עיסה ועיסה אבל תנורים דיגן ע״יף שפי ללוש הרבה ביחד אבל ס״ה ואחר גאונים החמירו בדבר עכ״ל . והגהות מיימון כתב בפ״ה מה שאין אנו נזהרין מזה ואנו לשין עיסות גדולות יחד אנו סומכין על דברי רא״ה והרוקח ושאר גדולי אשכנז שהתירו ללוש עיסה גדולה כפי מה שיש בני אדם העוזרים וטוב הוא ללוש כ״כ שיהו כולם כל הנשים עסוקים בבצק וזה טוב יותר ממה שיהא מקצתן פנויים ויתחמץ הבצק הדבוק בידיהם וכן ר״י בר יהודה בביתו היו רגילין ללוש כ׳ עומרים או ג׳ יחד ואמר שלא הקפיד תלמוד כ״א עליהם שתנוריהם היו קטנים ובקל מצטנן ואולי יצטרכו המצות לעמוד זמן ארוך אבל תנורים שלנו גדולים הן ואין לחוש לזה אמנם הר״מ אינו סומך על זה ונזהר שלא ללוש בפעם אחת יותר משיעור חלה ואליו תשמעון עכ״ל : **כתב** האגור בדברי הגאונים מצאתי רבי התיר ללוש ולקטף בעמילת עץ לפי שממהר להשלים מלאכתו וה״מ בתנוריהם שלהם שפיהם למעלה והיו קטנים אבל בתנוריהם שלנו יותר טוב ללוש הרבה יחד שבולי הלקט ואני המחבר ראיתי נוהגין בעלי כפם מאשכנז ללוש כדי שיעור חלה לבד אפילו בתנורים גדולים עכ״ל (ג) : **וכתב** הר״י היכא דלש יותר מזה השיעור חכמי צרפת היו אוסרים אותו וכ״ל להתיר מיהו לדעת הגאונים שכתבו שלכתחלה אין להניח העיסה וכו׳ רבינו קיצר פה הלשון ולכן אין דבריו מובנים ומפני כך הגני מעתיק לשון הרא״ש ומתוכו יתבררו הדברים יפה ז״ל הרא״ש בפרק אלו עוברין כתב בשם הר״י היכא דלש יותר מזה השיעור חכמי צרפת היו אוסרים אותו וכ״ל שלכתחלה אין להניח העיסה וכו׳ רבינו קיצר פה הלשון ולכן אין דבריו מובנים ומפני כך הגני מעתיק לשון הרא״ש ומתוכו יתבררו הדברים יפה ז״ל הרא״ש בפרק אלו עוברין כתב בשם הר״י היכא דלש יותר מזה השיעור חכמי צרפת היו אוסרים אותו וכ״ל להתיר דטעמא דהאי שיעורא משום דאמרינן כ״ז שעוסקין בבצק אינו בא לידי חימוץ ושיערו שבזה השיעור מועיל עסק הידים אפי׳ כל היום וביותר אין הידים מספיקות להתעסק בה מתוך גדלה ומ״מ כיון שאפילו אם לא נתעבקו בה כלל אינה אסורה אלא עד מיל זה העסק שמתעבקים בה אע״פ שאין זה כדאי לא גרע ממה שלא יתעסקו בה כלל וכיון שאין שוהין בה יותר משיעור מיל מותר מיהו לדעת הגאונים שאמרו שלכתחלה אין להניח העיסה רגע אחד בלא עסק א״כ לכתחלה אין ללוש יותר מזה השיעור ע״ד לאסור הא תנן בפ׳ שתי הלחם (צד.) לחם הפנים נילוש אחת אחת וכתיב שתי עשרונים יהיה החלה האחת ונהי שהחמירו חכמים שלא ללוש אלא עשרון אחת מ״מ היאך עלה על דעתם לאסור בדיעבד עכ״ל הרא״ש ז״ל : **כתב** רבינו ירוחם יש מהפוסקים כתבו שאם לש יותר שהפת אסורה ויש שהתירוהו בדיעבד וכ״ג עיקר זולת אם עשאוהו במזיד עכ״ל ול״ג דאפי׳ עשאם במזיד ומי שרי כיון דאיכא דשרי אפי׳ לכתחלה כמו שנתבאר בסמוך ומיהו לכתחלה יש לכל בעל נפש ליזהר שלא ללוש יותר מעשרון אפי׳ בתנור גדול ואפילו יש הרבה בני אדם עוזרים . יש נוהגין ללוש עיסתם עשרון עשרון ואח״כ בשעת קיטוף מחבריה ב׳ עשרונים ומקטפים אותן יחד ונראה שלא הועילו כלום בתקנתם שלא אסרו חכמים ללוש יותר מעשרון אלא מפני שלא יחמיץ בשעת קיטוף וכמ״ש ר״י וז״ל אין לשין בפסח יותר משיעור חלה דקיס להו לרבנן שאין שום אשה יכולה לקטף בידיה עיסה יותר עבה מזה השיעור בלתי חימוץ וגם הוא כתב בהדיא לסתור מנהג זה וז״ל ואינה יכולה לקטף ולהתעסק בעיסה גדולה יותר מזה השיעור כי מה תועלת יש ללוש זו המדה ואח״כ לערב שני מדות ביחד ולקטף אותם בידים עכ״ל ואע״פ שהם טוענין דלא אמרו חכמים שיעור זה אלא במקטפים בידיהם אבל אנן דמקטפינן בעמילה אפילו עיסה גדולה כמה אינה מחמצת לאו טענה היא דא״כ למה להם שלא ללוש יותר מעשרון ועוד דאחר קיטוף דעמילה מקטפין בידים ואיכא למיחש שלא תבא לידי חימוץ אם היא יותר מכשיעור (ד) : **אין** מודדין קמח בי״ט ללוש ובי״ט של פסח שאסור ללוש יותר מעשרון וכו׳ בס״פ אין נדין (כט.) אי״פליגו רב ושמואל אם מודדת אשה בי״ט קמח לעיסתה וכתבו התו׳ דאפילו מאן דשרי היינו לדידהו שהיו נותנין חלה לכהן הלכך שרי למדוד כדי שתטול חלה בעין יפה אבל אנו שאין נותנין חלה לכהן אלא שורפין אותה אין למדוד אלא יש לנו לשער מאומד שתהיה ברוחה כשיעור מפני הברכה וכן בפסח נמי יש ליזהר מלמדוד בי״ט למצות ודריך לעשות פחות מכשיעור ולא ימדוד במדה שעשוי למדוד בחול בלמצוס אלא יפחות או יוסיף אם המדה קטנה והרא״ש כתב הרי״ף והרמב״ם והטיטור פסקו כמאן דאסר למדוד קמח בי״ט

כלי מים ויתן אותו לתוך כלי ריקן ויכנים לתוכו מ״ג ביצים בנחת אחת לאחת והמים היוצאין כלי המחזיק אותם הוא שיעור המדה או ימלא כלי מים ויערה המים ממנו לכלי אחר ואח״כ יתן בו מ״ג ביצים ויחזור בו המים שעירה ממנו (ב) והמים שיותרו הן המדה וזה יותר טוב שלא יוכל לכוין בנתינת הביצים לתוכו כשהוא מלא וכתב ה״ר יצחק ב״ר יהוד׳ שזו המדה היא דוקא לראשונים שתנוריהם היו קטנים ואיכא למיחש בכל עיסה להממו אבל תנורים שלנו שהן גדולים עדיף טפי שילוש הרבה ביחד ויהו עסוקים בעיסה תמיד שלא תבא לידי חימוץ ולא הודו לו הבירין וכתב הר״ר יונה היכא שלש יותר מזה השיעור חכמי צרפת היו אוסרין אותו (ג) ונ״ל להתיר מיהו לדעת הגאונים שכתבו שלכתחלה אין להניח העיסה אפילו רגע אחת בלא עסק א״כ לכתחלה אין ללוש יותר מזה השיעור ע״כ ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל : אין מודדין קמח בי״ט ללוש ובי״ט של פסח שאסור ללוש יותר מעשרון יקח באומר הדעת (ד) ולא ירבה על עשרון : מפני

היו נגדשות חוץ משל כ״ג שהיא נגדשת לתוכה ופירשו בגמ׳ ומאי כל המדות כל המדידות כלומר כל מדידות של עשרון למנחות היה עשרון עם הגודש חוץ משל כ״ג שהיתה גדולה שכשהיתה נמחקת היה בה עשרון שלם ולמד ריב״א דבמדה דפסח שהוא ג״כ עשרון אחד אין גודש המדה נוסף על מ״ג ביצים אלא גודשה בתוכה פי׳ שכשתהיה מחוקה יהיה בו עשרון שלם ולא ידעתי דרכו של ב״י בהשגתו על דברי ריב״א כנראה שהבין הגודשה בתוכה ר״ל שכשהית׳ נמחקת היה בה עשרון מלבד הגודש שעל העשרון וזה פי׳ טעות אלא דהא קשיא לי מה מביא ראיה משל כ״ג לפסח התם טעמא הוי אלא יספוק הסולת לארץ כשהולכו מחליתה בבקר ומחליתה בערב כדפירש״י והתוס׳ . לשם ותו קשה מכ״ל ללמוד מכ״ג שלא היה אלא עשרון לפסח שאינו גם כן אלא עשרון אחד ואימא דגלמוד פסח מכל המדידות שבמקדש ואפי׳ לא היה אלא עשרון אחד היה נגדש דכל עשרון דמנחו׳ היו נגדשות וי״ל דריב״א מפרש טעם אחר למאי דשל כ״ג היו נמחקות דלא כפירש״י והתוס׳ והוא דכיון דחלקוה לחצאין אם היתה גדושה אי אפשר שלא יהא נשאר קצת מהגודש ולא יגיע מחצית עשרון ממש לבקר ולערב משא״כ במחוקה ולמד מכאן למדידה דפסח דבעינן שלא יהא יותר מעשרון משום חשש חימוץ ולפיכך לא יעשוה גדושה נוסף על עשרון ולפי זה אפשר ליתן טעם למנהג שנהגו כשי אשכנז שגודשין המדה לחלה כי הקדמונים עשו המדה מחזקת עשרון עם הגודש כנגד המדידות שבמקדש וכיון שכך נהגו בכל השנה גדשו המדה בכל המדידות אע״פ שהיתה המדה מחזקת עשרון בלא גודשה אבל לפי האמת א״כ כלל לגודש המדה יותר על מ״ג ביצים מקמח לדעת כל הגאונים לבד הרא״ש שנסתפק בזה מתחלה ובפסקיו נראה שחזר בו בסוף דבריו כמ״ש ב״י וכן ודאי עיקר ויש לברך אעיסה שהיא נילושה מקמח מ״ג ביצים וחומש ביצה בלי גודשה ועיין במ״ש בי״ד בסי׳ שכ״ד ס״ו ובפסח צריך ליזהר שלא ללוש יותר משש חמוץ : **וכתב** הר״י בר יהודה שזו המדה היא דוקא לראשונים וכו׳ פי׳ כיון ללכל עיסה ועיסה איכא למיחש שמא תחמיץ קודם שתיאפה כי התנור הקטן אין בו כ״כ חום ומפני חששא זו היו צריכין לחממו לתנור לכל עיסה ועיסה לכן הזהירו רז״ל שלא תלוש יותר משיעור חלה כדי שיהא נאפה הכל בחד היסק ואם היה לש יותר לא היה אפשר שכולם יהיו נאפות בחד היסק ויהיו נשארים מקצת המצות מונחות עד שיחזרו ויחממו לתנור וכשהייה זו נתחממו מקצתן אבל לדידן דאופין ג׳ וד׳ עיסות בחד היסק של תנור גדול דחומו רב עדיף טפי שילוש הרבה ביחד כדי שיהיו עסוקים בעיסה תמיד ובגמר עשיית כל המצות ישמיטם יחד בתנור משא״כ אם לא ילוש אלא עיסות קטנות כשיעור חלה ועיסה ראשונה ושנייה יהיו נעשו מצותיהם מיד ויהיו מונחות בלי עסק עד יבואו עוד עיסות ויעשו מהם מצות כדי שישמו כל המצות ביחד בתנור ואיכא חשש חימוץ בראשונה ושנייה שהיו מונחות בלי עסק :

ומ״ש ולא הודו לו הבירין כ״כ במרדכי לשם דס״ה ושאר גאונים החמירו בדבר וכתבו דיותר טוב ללוש פחות וכו׳ וי״ל דהסמ״ק כתב טוב ללוש פחות והסל או כלי אחר מצרפן לחלה ע״ש בסי׳ רכ״א אבל הסמ״ג הביא דברי הרמב״ם דאם עשה עיסה יותר על שיעור חלה הפת מותרת וכן נוהגין באשכנז לכתחלה עכ״ל וכ״כ בהג״ה מיימונית בשם כמה גדולים וברוקח כתב הכל לפי הענין וכפי שיהיה לו בני אדם שיעזרוהו ילוש אם מעט ואם הרבה ולפע״ד עוזרים רבים אינם מצילים אלא בשעת עשיית המצות לאחר ליסה אבל האשה שלשה יחידי אין יהיה מספקות להתעסק בעיסה בכולן שלא יצא חוץ לידה קצת איכא חשש חמוץ וזה טעם דברי הרב רבינו יונה שכתב דלדעת הגאונים אין ללוש לכתחלה יותר מזה השיעור וזה נמי טעמו של מהר״ם שהיה נזהר שלא ללוש יותר משיעור חלה דעיקר קפידא בשעת ליסה דאע״פ דיש לו עוזרים רבים בתיקון ועשיית המצה לאחר ליסה סוף סוף איכא חשש חימוץ בשעת הליסה כדפרי׳ והמחמיר לנהוג כמהר״ם תע״ב וכך היא מסקנת הרא״ש ורבינו ועיין במ״ש בס״ד בסי׳ תל״ט : מפני

דרחבו ב״ט ורומו אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע הוא שיעור המדה : (ב) ומהרי״ל כתב דלא ידחוק הקמח תוך המדה דא״כ לא נילוש יפה בכמה מקומות שלא יכנס שם מים ויתחמץ התבשיל וכתב רא״ם דאין להניח ידו על הקמח עוד כתב מהרי״ל דצ״ל בפה בנתינת קמח ללוש שעושה לשם מצה של מצוה : (ג) ואין המנהג כדבריו וכ״כ ב״י דלכתחלה יש לכל בעל נפש ליזהר אבל בדיעבד אפי׳ עשה במזיד אין לאסור : (ד) ובהר״ן פרק כ״ש דף רל״ח ע״ב דדוקא אסור ללוש יותר מכשיעור אבל לאפות שרי אפילו הרבה

פרישה

(ב) והמים שיותירו הם המדה כו׳ פי׳ כלי המחזיק אותן המים הוא המדה למלאותו מקמח ולא משערינן בתבואה וגם אל תטעה לומר שתקח כ״כ קמח כשיעור מים שלנו רבינו ירוחם : (ג) ונ״ל להתיר עיין מ״ש ב״י בשם ר״י רמ״א הכי נהגינן : (ד) ולא ירבה על העשרון כתב עוב

תנז מפני שצריך לדקדק וכו׳ כ״כ כה״ת סי׳ פ״ח וסימן פ״ב ונראה דאין רצונו לומר דאם אין בהן שיעור ה״ל כפק ברכה לבטלה דהא כיון שכתב ומוטב שימעט בה וכמו שנהגו למיפא קפיזא קפיזא משום חשש חימוץ כדאיתא בפ׳ אלו עוברין (דף מ״ח) וא״כ ליטול חלה יוצא מידי כפק ועוד דה״ל לתקן ליטול חלה בלא ברכה אלא י״ל שמא יבואו אח״כ לידי צירוף דנתקייב בחלה ויאכלם בטבלן בלא הפרשת חלה וכ״כ הרא״ש בפ״ק דביצה:

ומ״ש טוב לקרב העיסות יחד וכו׳ היינו לומר שיהיו נושכות זו עם זו וה״ה צירוף כל נמי כגי למאי דקי״ל בר״א דאף הכל מצרפן כמו נשיכה וכן פי׳ הר״ש רפ״ד דחלה. ואם מכסה הכת במפה חשיב כמו כלי לצרפם כמ״ש בסמ״ק סי׳ רכ״ה וכן נוהגין: **ומ״ש** ואם לא הפריש מן העיסה וכו׳ לכאורה משמע מלשון רבינו דצירוף של מהני אפילו אינן נוגעין גם בי״ד כיומן שכ״ה כתב בסתם דהכל מצרפן. אבל בסמ״ג בהלכות חמץ כתב דוקא שיגעו יחד וכ״כ התוס׳ בשם ר״י פ׳ אלו עוברין (דף מ״ו) בד״ה הואיל ומדברי הרא״ש בפ׳ הלה נראה שהסכים לזה שכתב וז״ל ר״א לא בעי נשיכה אלא נגיעה בכלי וכו׳ וצריך לומר דרבינו קיצר בזה: **ומ״ש** ואם יזרע וכו׳ שהיה בעיסה שיעור חלה וכו׳ כ״כ הרא״ש בפרק אלו עוברין דאם היה בה שיעור חלה מתחלה אין צריך צירוף כל אלא הקפה בעלמא כדי לתרוס מן המוקף וז״ל רבינו אלא יקריב כל הכברות יחד וכו׳ כלומר הקפה בעלמא אפילו אינן נוגעין אלא שיהיו סמוכות זו לזו בפניו: **ומ״ש** ואפילו אם שכח ואכל וכו׳ מימרא דשמואל בפ״ק דביצה חלת ח״ל אוכל והולך ואח״כ מפריש וכתבו התוספות והרא״ש לשם דהכי קי״ל וקשיא לי דאמאי כתב רבינו אם שכח ואכל אלא שמואל אמר אוכל והולך לכתחלה וי״ל דרבינו רצה דהרא״ש כתב בה׳ חלה ובפ׳ אלו עוברין דאם היה בו שיעור חלה בעינן הקפה ובפ״ק דביצה כתב איפכא ומיהו מוקף ודאי לא בעינן מדשרינן לאוכל והולך ואח״כ מפריש וכו׳ ומיישב רבינו דלכתחלה לא יאכל עד שיפריש מן המוקף אלא דבדיעבד אם שכח ואכל קצת מקילינן בחלת חוצה לארץ דיפרוש על המותר ושפיר מפריש אף למה שכבר נאכל אע״פ דלא הוי מן המוקף ואוכל והולך המותר אלא דלפי זה קשה לכאורה דאמאי קאמר יפרוש על המותר הלא מפריש גם על מה שנאכל כבר אבל נראה דבא להורות דאם אוכל ואינו משייר אלא כדי חלה בלבד ומפרישה על כל מה שאכל כבר אינה חלה דבעינן רשות שעריה ניכרין פי׳ שיהא ניכר שזו חלה וזו שריריים והחלה מתיר השריריים כדאיתא בפ׳ כל שעה (דף ל״ג) ולכך צריך לשייר יותר מכדי שיעור חלה כדי שיהא מפרישים גם על המותר שאז שריריה ניכרים וכ״כ הרא״ש בפ״ק דביצה דלא כפירש״י דבמשייר כדי חלה בלחוד נמי שרי ע״ש (בדף מ״ה ע״ג) ולכן כתב רבינו יפרוש על המותר דצריך לשייר יותר מכדי חלה כדפרי׳ אבל לפעד״נ דאין דעת הרא״ש לחלק בין לכתחילה לדיעבד ולדחוק בלשון אוכל והולך ואח״כ מפרישים אלא החילוק הוא בין לא עיסה אחת ללא הרבה עיסות דבעיסה אחת דאית בה שיעור חלה לא בעינן הקפה ואם קאמר שמואל אוכל והולך לכתחילה אבל בשתי עיסות ובכל אחת שיעור חלה זוה כתב הרא״ש דבעינן מן המוקף כיון אלא נילושו הכברות יחד וחילוק זה מבואר במרדכי בפרק אלו עוברין וכ״כ בכה״ת בסימן פ״ב והכי משמע מלשון הרא״ש ולפ״ז בלא הרבה עיסות ובכל אחת כשיעור ולא הפרישם חלה כלל מערב יום טוב צריך לשייר מכל מלה ומלה או יחזור ויאפה עיסה אחת ביום טוב ויפרישם ממנה על כולן וכמ״ש התוספות בפרק קמא דביצה וכ״כ המרדכי פרק אלו עוברין ע״ש הר״ש ולא ידעתי טעם למ״ש ב״י על דברי הר״ש ומשמע דהיינו כשלא נצטרפו בסל עכ״ל דצירוף סל לא נאמר אלא בשלא היה בו שיעור חלה:

הלש עיסה ביום טוב של פסח וכו׳ ומשנה בפרק אלו עוברין פליגי בה תנאי ופסקו הפוסקים דהלכה כר״א דלא תקרא לה שם עד שתיאפה וכתבו התוספות והרא״ש דאם זקרא לה שם דיטילנה לגמרי כבן בתירא ושכן פסק ר״ת וכ״כ הסמ״ג משמו בהלכות י״ט גם מ״ש רבינו לחלק בין כשיש שם כהן לאין שם כהן גם כן מבואר לשם בדברי התוספות והרא״ש ושאר פוסקים זולתי רש״י בשם רבו רבינו יקיר הלכה למעשה דלא קרינן עלה שם אלא עושין חררה קטנה אבל גדולה ואופה שתיהן וכשהוא רודה נותנן לכלי והוא מצרפן ונוטל הקטנה וקורא לה שם ומברך ומצניעה

אפילו שכח ואכל קצת יפרוש על המותר דחלת ח״ל אוכל והולך ואחר כך מפרוש מימרא דשמואל בבכורות פרק עד כמה (כז.) וכתב המרדכי בפרק אלו עוברין ואם שכח ולא הפרוש מעי״ט אין לסמוך על שיור המצה להיות אוכל והולך ואח״כ מפרוש כדי תרומה דאם היתה כל עיסה נילושה ביחד אז היה מותר אך מצות הנילושות כל אחת לבדה אין להם דין זה וכתב הר״ש דצריך לאפות מצה אחת ובשעת הפרשה יפרוש אחת על כולן ותפטור את האחרות בצירוף ע״כ. וכ״כ התוס׳ בפ״ק די״ט (ט.) ומשמע דהיינו כשלא נצטרפו בסל (ג):

הלש עיסה בי״ט של פסח במקום שאין שם כהן לא יקרא לחלה שם וכו׳ משנה בפ׳ אלו עוברין (מו:) כיצד מפרישין חלה בטומאה בי״ט ר״א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה ב״ב אומר תטיל לגזון א״ר יהושע לא זהו חמץ שאנו מצווין עליו בבל ירא׳ובל ימצא אלא מפרישתה ומניחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה ופסקו הפוסקים הלכה כר״א דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה. וכתב הרא״ש נראה דר״א ורבי יהושע לא פליגי אבן בתירא דלא מסתבר דפליגי בהאי סברא אם מחמצת בתוך המים אלא דר״א אשמעינן דמוזהר על חימוץ חלה ור׳ יהושע סבר דאינו מוזהר אמנם בהא פליג רבי אליעזר אבן בתירא דסבר דטוב יותר אלא יקרא לה שם עד שתאפה אולי לא יזהר יפה בהטלה בגזון ואם אירע לה שקרא לה שם היה אומר ר״ת שתטילה לגזון וכ״כ הגהות מיימון בפ״ג מהלכות יום טוב: אבל

דרכי משה

הרבה ביחד ובכלבו ואם הוא יותר חמש ביצים או ששה אין לחוש: (ה) וכתב מהרי״ל דימדוד מעי״ט ויצרור בסדין או יניח עומר תוך המדה ולא יתננו תוך הספל שלש בו שמא עדיין משקה טופח עליהן ועוד כתב מהרי״ל שבבית מהר״ש היו נוהגין להדיח בצונן לכל הכלים שעושין בתוך המצות הן העריבות שלשין בהן המצות הן העצים שעורכין ומגלגלים בו הפת הן בעצים שדוקרין בו וכן נ״ל דהכי עדיף טפי ממה שנהגו ברוב המקומות לגרר בזכוכית הכלים כי דבר קשה הוא בעיני לטהרו על ידי גרירה זו כי אם היה נקב או גומא בתוך הכלים א״א לטהר בגרירה לכן נ״ל דעדיף טפי ע״י הדחה מיד אחר הלישה ויזהר לנגבן היטב קודם הלישה הב׳ וכמו שנהג מהר״ש ואי איישר חילי אבטל מנהג הגרירה:

תנז (א) וכתב מהרי״ו וצריך ליזהר שזה שנוטל לחלה תוך הסל (יהא נוגע) לכל המצות וכן משמע בהג״א וכתב הכלבו הא דמועיל צירוף סל היינו דוקא כשהכל של אדם א׳ אבל אם הוא של ב׳ ב״א אינו מצטרף ובאיש א׳ נמי לא אא״כ הוא מין א׳ עכ״ל וכ״ה בי״ד הלכות חלה וע״ל בה׳ חלה כיצד יברך על החלה כי אין חילוק בין פסח לשאר ימות השנה:

(ב) והמנהג להפריש מכל עיסה ועיסה קודם האפייה (בטורים שלפנינו חסרו כאן דברי הד״מ ואנחנו העתקנוהו מהד״מ הנדפס בפ״ע וז״ל) ואם נטל מהעיסה א׳ ומהאחרים לא לקח ונתערבו המצות שאינו יודע איזה מהן מן החיוב או מן הפטור צריך לצרף כל המצות בסל וליקח חלה מכל מצה ומצה דא״א להפריש מאחד על כולם שמא יפריש מן הפטור על החיוב אבל אם מכיר מצה א׳ מפריש מאותה מצה המחוייבת ופוטר האחרות וע״ל סימן תקי״ז עוד תיקון אחר בזה: (ג) ואין בדבריו הכרח די״ל דאע״ג דנצטרף בסל מ״מ לא

פרישה

כי׳ תנז (א) **טוב** לקרב העיסות כו׳ פירוש שיגעו העיסות זו בזו עד שמדבקין מעט זו בזו וכן כתב רבינו בעור י״ד בסימן שכ״ה: (ב) **יתנם** בסל כו׳ כתב בי״ד בסי׳ בכ״ה כשמצרפן בכלי צריך שלא יגע ממנו שום דבר למעלה מדופני הכלי ואם מכסה הפת במפה חשיב כמו כלי לצרפן ושם יתבאר בע״ה: **וכתב** בספר המנהיג שצריך להפרים חלה מכל מדה ומדה ואין להקיף כמה עיסות ולהפרים מאחת על כולן כי הסל מצרפן לא אמרו אלא בשלא היה בכל א׳ שיעור חלה ולאומרא אבל לא להקל עכ״ל ונראה דאפי׳ לדידן שאין אנו נותנין חלה לכהן שייך לומר כן וכבר הזכיר סברא זו בפרק אלו עוברין המרדכי בשם רא״מ וכתב שם כ״ה ואבי״ה חולקין עליו וכך הן דברי רבינו בה׳ חלה ואדרבה היקל בשיש בכל עיסה שיעור חלה ורוצה להפרים מזו על זו שא״צ צירוף סל ולא נגיעה רק בשאינן לפניו סגי להפרים מזו על זו וכ״כ גם כן כאן בסמוך וכך הם דברי הרא״ש בפ״ק די״ט וכן מצאתי בתשובת משכנזים וז״ל שתמהת על שהייתי מצרף כל המצות לכל א׳ אחר אפייתן בפסח ונוטל מאחת חלה וכתבת דר״א לא אמר הסל מצרפן אלא לאומרא אבל לא לקולא דע לך מורי שבכל ערבת נוהגין כן וגם שה״ת פסק כן וידע אני שראית דבריך באבי״ה למה לא ראית מסקנא דמלתא כי בסוף דבריו כתב דודאי שרי לעשות כן אבל המנהג שאתה נוהג נוטל מכל עיסה ועיסה מעט ואתה עושה מכל החלות חררה אחת אין זה מנהג כשר כי בתוך שאתה משהה אותן הן באים לידי חימוץ עכ״ל״: ״ב״ה ואחר כן מצאתיה ונראה דהיינו דוקא בתוך הפסח אבל אם לא קודם הפסח בתוך תשו׳ הרשב״א וב״ל ש״ד לעשות כמו שהיה אותו חכם עושה ליטול מכל עיסה שהוא תשובת מהר״ם:

ועיסה מעט וכו׳ וזה נכון יותר מלהמתין עד לאחר אפייה וכ״ש בא״י דאיכא למיחש שמא יאכל ממנה ואין תקנה להפרים על מה שנאכל ממנה ומ״מ אם א״א להפרים מכל אחד מפני המהירות שפיר דמי להפרים אחר אפייה מיד (ג):

ואם ידוע שהיה בעיסה שיעור חלה ושכח להפרים חלה עד לאחר אפייה אפי׳ צירוף סל א״ל וכו׳ כ״כ הרא״ש בפרק אלו עוברין מדלא מייתי דר״א אלא אהני נשי דלייתי קפיזא קפיזא דלא היה בו שיעור חלה אבל אם אתחלה היה בו שיעור חלה א״צ צירוף סל אלא הקפה בעלמא כדי לתרוס מן המוקף ודלא כדמשמע מדברי הרי״ף ורש״י דאע״פ שהיה שם אתחלה כדי חיוב הלה אפ״ה בעי צירוף סל והר״ן כתב ג״כ כדברי הרא״ש ומשמע מדברי רבינו שאם יש בעיסה שיעור חלה לכתחלה צריך להפרים חלה בעודה עיסה קודם שתאפה וכ״כ מדברי הרמב״ם פ״ח מהלכות בכורים והאגור כתב בשם שבלי הלקט וז״ל ה״ר מאיר כתב דוקא בדיעבד טוב לעשות כן לצרפו בכלי אבל לכתחלה לא דראשית עריסותיכם אמר רחמנא בעודה עיסה אבל בפסח ובכל י״ט שמשקרא עליה שם אסור לטלטלו וגם אין שורפין קדשים בי״ט הואיל ולא אפשר בענין אחר מותר עכ״ל. וכבר כתבתי בסמוך שאם א״א להפרים מכל עיסה מפני המהירות מפרישין אחר אפייה מיד:

אפילו שכח ואכל קצת יפרוש על המותר דחלת ח״ל אוכל והולך ואחר כך מפרוש מימרא דשמואל בבכורות פרק עד כמה (כז.) וכתב המרדכי בפרק אלו עוברין ואם שכח ולא הפרים מעי״ט אין לסמוך על שיור המצה להיות אוכל והולך ואח״כ מפרוש כדי תרומה דאם היתה כל עיסה נילושה ביחד אז היה מותר אך מצות הנילושות כל אחת לבדה אין להם דין זה וכתב הר״ש דצריך לאפות מצה אחת ובשעת הפרשה יפרוש אחת על כולן ותפטור את האחרות בצירוף ע״כ. וכ״כ התוס׳ בפ״ק די״ט (ט.) ומשמע דהיינו כשלא נצטרפו בסל (ג):

הלש עיסה בי״ט של פסח במקום שאין שם כהן לא יקרא לחלה שם וכו׳ משנה בפ׳ אלו עוברין (מו:) כיצד מפרישין חלה בטומאה בי״ט ר״א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה ב״ב אומר תטיל לגזון א״ר יהושע לא זהו חמץ שאנו מצווין עליו בבל ירא׳ובל ימצא אלא מפרישתה ומניחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה ופסקו הפוסקים הלכה כר״א דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה. וכתב הרא״ש נראה דר״א ורבי יהושע לא פליגי אבן בתירא דלא מסתבר דפליגי בהאי סברא אם מחמצת בתוך המים אלא דר״א אשמעינן דמוזהר על חימוץ חלה ור׳ יהושע סבר דאינו מוזהר אמנם בהא פליג רבי אליעזר אבן בתירא דסבר דטוב יותר אלא יקרא לה שם עד שתאפה אולי לא יזהר יפה בהטלה בגזון ואם אירע לה שקרא לה שם היה אומר ר״ת שתטילה לגזון וכ״כ הגהות מיימון בפ״ג מהלכות יום טוב:

אבל במקום שיש שם כהן קטן וכו׳ אהא דתכן לא תקרא לה שם עד שתאפה כתב הרי״ף ה״מ בארץ ישראל דהלה דאורייתא זכיון שהיא חלה טמאה לא חזיא לאכילה כלל לא לגדול ולא לקטן ולפי שאסור לאפות בי״ט דבר שאינו אוכל נפש וגם אסור לשרוף קדשים בי״ט הוצרך לומר לא תקרא לה שם עד שתאפה דכיון דלא נקרא לה שם חלה עדיין לא נתקדשה וכל ריפתא וריפתא דאפייה אמרינן היא היא דחזיא לאכילה אבל חלת ח״ל דמדרבנן היא לא צריכא ולא מידי אלא קורא לה שם ואפייה לכתחלה ואכיל לה כהן קטן דאמר שמואל (בכורות כ״ז.) אין חלת חו״ל לארץ אסורה אלא למי שטומאה יוצאה מגופו בחיים עד שיראה קרי ובאשה עד שתהא נדה והר״ש כתב עוד ואף אם יש כהן גדול שיכול לטבול נראה שמותר לאפותה דחזיא ליה אע״ג דטומאה יוצאה עליו מגופו לא חמור בתר דטביל טפי מטמא מת דמכיך התם לאוכל בתרומת ח״ל. ועוד דאפילו בלא טבילה חזיא לבעל קרי ע״י ביטול כדאמרינן התם הבה מבטלה בימי טומאתו עכ״ל. וכ״כ הגהות מיימון בפ״ג מהל׳ י״ט אבל הר״ן כתב שהשיבו על הרי״ף שכתב ואי ליכא כהן קטן עביד לה כר״א ואפילו ליכא כהן קטן אני למיכל לה כהן גדול שיטבול לקריו אלא קושיא היא דהשתא מיהא הא לא חזיא ליה וכ״ת דהא מצי טביל ליתא דלא אמרינן הואיל ובמחוסר מעשה ואפשר עוד שאינו מותר בתרומת ח״ל בטבילה לבד בלא הערב שמש ומיהו עוד אחרת יש ולא רצה הרי״ף לגלותה דאמרינן בבכורות חלת ח״ל מבטלה ברוב ואמרינן התם רבה מבטלה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו הלכך יכול הוא לקרות לה שם ולבטלה ולאפות אבל הרמב״ן כתב להעמיד דברי הרי״ף דאפשר דכי אמרינן מבטלה ברוב היינו לומר שאם נתערבה בכמותה או בפחות ממנה מרבה עליה חולין ומבטלה כדאמרינן בפ״א דביצה (ד.) דבדרבנן מבטלינן איסורי כה״ג אבל לבטל בעירוב לכתחלה לא לערב בשאר איסורין של דבריהם אין לנו עכ״ל:

וכהן קטן שלא רצה קרי מימיו משמע שכל שהוא קטן בחזקת שלא רצה ואם יש בעיר כהן קטן פחות מט׳ שניס שלא יצא הטומאה מגופו משמע מדבריו שאם הוא גדול יותר מכן ט׳ הרי הוא בחזקה שרצה קרי והטעם משום דקי״ל דכן ט׳ ביאתו ביאה (ד):

והלה שנייה הנאכלת לכהן יפרישנה ואפנה וכו׳ זהו ע״פ מ״ש בהלכות חלה אם אין כהן קטן או כהן גדול שטבל מפריש שתים אחת לאור ואין לה שיעור ואחת לכהן ויש לה שיעור ומותרת אפילו לזבין ולזבות ובדות ויולדות ואינה אסורה אלא לזרים עכ״ל. אבל כבר כתב שם שי״א שאין צריך להפריש אלא חלת האור בלבד וכן נוהגין העולם ורחיתי מי שמפרים בפסח ב׳ חלות ואין לו טעם דמ״ש בפסח משאר ימות השנה: **ויש** מהגאונים שכתבו שאף חלת האור יכול לקרות לה שם ולאפותה אף במקום שאין שם כהן כ״כ המרדכי בפרק אלו עוברין והג״מ כתבו בפ״ג מהי״ט במקום שאין כהן כלל בעיר יעשה ככתוב בעמוד וכן פסק האלפס ורא״ש והר״ם ולא כר״ח שפסק שאפילו אין שם כהן מותר לאפותה דקי״ל כרבה דאית ליה הואיל (בכורים מו:). כתוב בהג״מ בפ״ג מהלכות י״ט במקום שאין שם כהן כלל בעיר יעשה ככתוב בעמוד ומותר לטלטלה אפילו לאחר קריאת שם כדאמר בגמרא (שבת קכו) מטלטלין את הלוף מפני שהוא מאכל לעורבים אפילו מי שאין לו עורבים כיון דחזי למי שיש לו עורבין וכן זר מותר לטלטל תרומה משום דחזיא לכהן אפילו במקום שאין כהן ועוד כיון דמותר לטלטלה בשעת קריאת שם מותר לטלטלה אא״כ קודם שיניחנה לארץ עד מקום שירצה כמו בדבר שצריך למקומו וכל אלו הם דברי רמ״ג בהלכות י״ט וסה״ת בהלכות חלה. ומיהו מ״ש שמטלטלין את הלוף אף ע״פ שאין לו עורבים אינו מוסכם וכבר כתבתי בסימן ש״ח שיש אוסרין אא״כ יש לו עורבין (ה) אם שכח ולא הפריש חלה מעי״ט כיצד יעשה אכתוב בסוף סימן תק״ו:

אין

עד שתאפה שאם יקרא לה שם לא יהא רשאי לאפותה כיון שאין כאן מי שראויה לו ואם יניחה כך תהמיין ואינו רשאי לשורפה שאין שורפין קדשים בי״ט הלכך לא יקרא לה שם עד אחר אפייה ואז יצרף הכל בכל ויפריש אחת על הכל ואם שכח וקרא לה שם יטילנה לצונן ואז לא תהמיין אבל במקום (ס) שיש שם כהן קטן שלא ראה קרי מימיו או אפילו גדול שראה קרי (ו) וטבל לקריו יכול לקרות לה שם מפני שראוי לו ע״י (ז) שיבטלנה ברוב ויאכלנה בימי טומאתו וחלה שנייה הנאכלת לכהן יפרישנה ויאפנה כמו בשאר ימות השנה שמותרת לכהן לאוכלה אפילו לבדה בימי טומאתו ויש מהגאונים שכתבו שאף חלת האור יכול לקרות לה שם ולאפותה אף במקום שאין כהן כיון דחזיא ליה אם איתיה אמרינן הואיל דהלכה כרבה דאמר הואיל ומוטב שלא לקרות לה שם אא״כ יש כהן בעיר לאפוקי נפשיה מפלוגתא:

אין

שהאכילו חלה לכהן קטן אבל מקלת גדולים מחמירין וכמ״ש מהרי״ל בהלכות חלה ע״ש: **אבל** במקום שיש כהן קטן שלא ראה קרי מימיו או אפילו גדול שראה קרי יכול לקרות לה שם מפני שראויה לו ע״י שיבטלה ברוב וכו׳ כך היא הנוסחא במקלת ספרי רבינו אבל במקלתם כתוב או אפילו גדול שראה קרי וטבל לקירויו יכול לקרות לה שם מפני שראויה לו או על ידי שיבטלנה ברוב וכן הגיה מהרש״ל בספר הטור שלו וקשה לי ולפי זה הלשון שאמר מפני שראויה לו דהלא כשטבל הוא טהור גמור כמו כהן קטן ואפילו הערב שמש לא צריך לפי דעת הרא״ש בפרק כל הבשר ובי״ד סימן שכ״ב ג״כ לא הזכיר דבעי הערב שמש ולכן נראה דהנוסחא הראשונה היא עיקר ורבינו אינו מדבר כאן בגדול שטבל דהא פשיטא היא דדינו ככהן קטן אלא אשמועינן אפילו בדליכא אלא גדול שלא טבל לקריו נמי קורא לה שם מפני שראויה לו בימי טומאתו ע״י ביטול ברוב וכן נמצא בקיצור פסקי הרא״ש דמקלתן אומרין שרבינו חיברם ונראה דהכי משמע להדיא ממ״ש הרא״ש בפרק אלו עוברין וז״ל ואף אם יש כהן גדול שיכול לטבול נראה שמותר לאפותה דחזיא ליה וכו׳ ועוד דאפילו בלא טבילה חזיא לבעל קרי ע״י ביטול וכו׳ ולא היה צריך לכתוב דין כהן גדול שטבל דהא פשיטא היא כדפי׳ אלא אתא לאשמועינן דאפילו לא טבל נמי חזיא מתרי טעמי חדא מכני שיכול לטבול ועוד דחזיא ליה ע״י ביטול ברוב והו שדקדק ואמר ואף אם יש כהן גדול שיכול לטבול וכו׳ ולא אמר חלה שנייה וכו׳ אלמא דאפילו בדליכא כהן יפרישנה ואפנה והגאונים שחולקין ס״ל דאף בחלת האור כמכיון דהואיל וז״ש רבינו ויש מהגאונים שכתבו שאף חלת האור וכו׳ משמע דתחלה אמר דוקא בחלה הנאכלת כמכיון דהואיל אבל הגאונים כתבו דאף בחלת האור כמכיון דהואיל. מיהו אפשר לדחות דמ״ש וחלה שנייה וכו׳ מיירי נמי דוקא בדליכא כהן אלא דאינו רוצה לקרות לה שם ולאפותה ומש״ה בחלה שנייה מותר לאפותה כיון דליכא כהן אבל בדליכא כהן אסור אפילו בחלה שנייה וראשון נראה עיקר. וקשה דכאן כתב רבינו דיכול לקרות לה שם על סמך שיבטלנו ברוב וזהו היפך מ״ש בי״ד סימן שכ״ב שכ״ג דהיכא דליכא כהן קטן או גדול שטבל לא כמכיון אביטול ברוב להפריש חלה אחת אלא צריך ב׳ חלות ואחת נאכלת בטומאה ואפי׳ בלא ביטול ובע״כ צריך לפרש כך דאל״כ למה הצריכו ב׳ חלות לא נפריש אלא אחת לכהן ושיבטלנה ברוב אלא ודאי דלכתחלה לא כמכיון אהא. ונראה לייסד ולומר דדוקא ביום טוב של פסח דלא אפשר דיינינן ליה כדיעבד ומדברי הרא״ש למד רבינו כך דכתב בפרק אלו עוברין ביום טוב של פסח דכמכיון אביטול ברוב וכן כתבו התוספות לשם אבל בפרק כל הבשר לא הזכיר לכתוב אביטול ברוב לכתחלה אלמא דסבירא להו דפכח שאני אבל הרב רבינו ירוחם לא הזכיר ביטול ברוב כלל לא בהלכות פסח ולא בהל׳ חלה והסמ״ג בשם ר״ת ור״י כתב בהלכות יום טוב לסמוך אביטול ברוב לכתחלה אף בשאר י״ט נראה דס״ל דבשאר י״ט נמי כדיעבד דיינינן ליה משום דלא אפשר בטוב להשהותה כשהיא עיסה דנבדקת בדברים אחרים ואיכא משום בזיון קדשים או לחוש לתקלה שיבואו ליהנות ממנה כמ״ש בסה״ת בסימן פ״ד אבל בשאר ימות השנה לא התירו אבל הכרעת הרא״ש ורבינו לחלק בין פסח לשאר י״ט נראה עיקר וכבר נתבאר לענין מעשה דאף בכהן קטן יש מחמירין אבל בגדול וטבל והעריב שמשו אין להחמיר ועל ביטול ברוב אין לסמוך ועיין בי״ד סימן שכ״ג ובצירוף כל בעינן נמי נגיעה בכל ענין דאם לא היה בכל מ׳ שיעור בעינן נגיעה כדעת התוס׳ והרא״ש ודעימיה ואם היה בכל אחת כשיעור נמי בעינן נגיעה כדעת רש״י והרא״ם ודעימיה. מיהו בדליכא נגיעה בעודה עיסה אלא לאחר אפייה משמע מדברי הפוסקים דמהני ודלא כדפי׳ ללשון רש״י ודלא כהרא״ם שכתב כך להדיא וכך פסק בש״ע והכי נהוג. וכתב מהרש״ל בתשובה כי׳ נ״ח דהיכא דמלרפן בכל לאחר אפייה לא מהני שיטול מעט מאחת אלא צריך להפריש עוגה שלמה וע״ש אבל בי״ד סימן שכ״ד מפורש דמהני כשיטול מעט מאחת ע״ש בדין מי שנתערב לו כת. וכתב בכה״ת בסימן פ״ד דבפכח אם אינו לש רק עיסה אחת טוב יותר לצוה במדת השיעור בריוח כדי ליטול חלה בברור בלי ספק וגם יוכל לברך עליה ואין חשש חמץ משום פורתא דהוי טפי וכו׳ וכ״כ בית יוסף בשם א״ח בסימן הקודם ולדעת הר״ן נראה דדוקא בערב פסח או בחש״מ יש ליזהר בכך אבל ביום טוב יכול ללוש לכתחלה פחות משיעור חלה כדי לפטור עצמו מן החלה והכי מוכח מירו׳ והא דקאמר אביי בפ׳ אלו עוברין (דף מ״ח) דאומרא דאתא לידי קולא הוא דקא מפקא לה מחלה אינו אלא בע״פ או בחש״מ דיכול לשורפה אבל בי״ט דלא אפשר לשורפה מוטב הוא שלא ילוש אלא פחות משיעור חלה וע״ש:

אין

ומצניעה ושורפה משתחשך או למחר ע״כ דמשמע מדבריו שכתב דעושין חררה קטנה אצל גדולה דבעינן שתהא נוגעת בעודה עיסה בנשיכה שנושכות זו עם זו ואופה כך שתיהן בנשיכה וגם צריך אחר כך לירוף סל זו היא שיטת הר״א ממי״ן שכתב המרדכי משמו בפרק אלו עוברין דצירוף סל לא סגי בלא נגיעה אלא כשאין בעיסה שיעור חלה אבל אם היה בו שיעור חלה לא סגי בצירוף סל אלא בנגיעה כדי ליטול מן המוקף וזה היפך סברת התוספות והרא״ש דבאין בה שיעור חלה בעינן לגרפן טפי מדאית בה שיעור חלה דלא בעינן אלא שיהיו סמוכות לפנינו כמ״ש לעיל בסמיך ומפרש בספר ירחיס בסימן קפ״ג שסובר הרא״ש דדוקא בעודן עיסה מהני נגיעה אבל לאחר שנאפו אפי׳ נגיעה לא מהני ואוכל טבל מדרבנן ע״כ משמע דבעינן נשיכה בעודן עיסה ואח״כ אופה את שתיהן יחד כדפי׳ לרש״י ומהרש״ל כתב בתשובה דלא נהגינן כתוס׳ וכהרא״ש אלא כמ״ש רש״י דבעינן צירוף סל ונגיעה גם נהגינן דלא יקרא לה שם. אפילו איכא כהן קטן ואפשר דמשום חששא דלמא קטעו בין קטן בן ט׳ לקטן פחות מבן ט׳ עשו הקדמונים תקנה שאין להאכיל לקטן כלל מיהו ראיתי מקלת גדולים

אין

יכול לקרות לה שם מפני שראויה לו ע״י שיבטלה ברוב וכו׳

יכול לקרות לה שם מפני שראויה לו ע״י שיבטלנה ברוב

יכול לקרות לה שם מפני שראויה לו ע״י שיבטלה ברוב

יכול לקרות לה שם מפני שראויה לו ע״י שיבטלנה ברוב

דרכי משה

לא מהני מאחר שיש בכל מצה שיעור בפני עצמה ובהכי מיירי המרדכי והתוספות לכן לא משמע להקל רק להחמיר כמ״ש לעיל סברא זו: (ד) וכתב מהרי״ו דעכשיו אין נותנין **חלה** לכהן קטן דלא מחזיקין בזמן הזה לשום כהן בכהן ודאי: (ה) ומיהו בעודה בידו מותר לטלטלה לכ״ע וכן כתב מהרי״ל ולא כמהרי״ו שאוסר וכתב מהרי״ל דמותר **לשהות** החלה בתנור שאופין שם ומהרי״ו כתב דיש לעשות לה היסק בפני עצמו וכן יש לעשות כל השנה והמנהג כדברי מהרי״ל:

וכן

פרישה

(ס) שיש שם כהן קטן פחות מתשע שניס. ר׳ ירוחם: (ו) וטבל לקריו אם אפילו לא טבל כן הוא בתשר״י ומ״ש שראוי לו ע״י שיבטלנה קאי אלא טבל בס״א בדפוס **תוגרמ׳** ובדפוס עם הגהות רא״ף ובדפוס שנדפס עם הב״י לית ביה וטבל לקריו אלא הכי **איתא** שם אם אפילו גדול שראה קרי יכול לקרות לה שם מפני שראויה לו ע״י שיבטלנה כו׳ אבל גירסא זו שלפנינו עיקר דהא מוגה והולך כל שראוי לכהן והא דטבל לקריו מותר לכ״ע משא״כ בלא טבל דאסור לרי״ף לבטלו לכתחלה ברוב וכמו שכתב ב״י בשם הרמב״ן שדוקא אם כבר נתערב מד בתר יכול להיסף עליו אבל לא לבטלו לכתחלה ע״כ: (ז) שיבטלנה ברוב כיון דאלת מ״ל אין בה שום צד איסור דאורייתא מבטלין לכתחלה מורי ז״ל:

דאיתקש

תנה אין מתחילין וכו' אין זה מפורש בתלמוד אלא שכך נהגו וכ"כ ברוקח מנהג לאפות בע"פ ממנחה גדולה ואילך: **ומ"ש** ואיתא בתשובה וכו' עד דאיתקש לפסח פי' דכפ"פ ערבי פסחים איתא אמר רבא אכל מצה אחר חצות לרא"ע לא יצא י"ח ומסיק דטעמא דכיון דאהדריה קרא לעמוד במקום הפסח כפסח דמי וס"ל דלעשייה נמי איתקש דמה עשייתו מז' ומחצה אף עשיית המצה כן ואם הקדים אסורה פי' אסור לצאת בה י"ח מצה ולפי זה לאחר שש דקאמר לאו דוקא אלא לאחר שש ומחצה קאמר כמו בפסח: **ומ"ש** אבל ר"א הגדול ור"ש הכהן התירו וכו' טעמם דה"א בתוספתא דבסמוך וס"ל דלא איתקש לפסח אלא למאי דאהדריה קרא לאכילה כדאיתא התם אבל לא לעשייה וכ"כ במרדכי בשם רבינו יחיאל מפרי"ש: **ומ"ש** ואבי העזרי הביא תוספתא איכא להקשות דילמא התוספתא מיירי במצה שנעשית בשנה שעברה לאחר ו' ומחצה לשם מצה וי"ל דא"כ היה צריך לפרש ובלבד שיעשנה לשם פסח לאחר ו' ומחצה או שלא לומר כלל ובלבד וכו' דהא פשיטא היא לפי זה ועיין במרדכי

ספ"ק דפסחים במ"ש בדין זה:

ומ"ש בירושלמי פליג אתוספתא ואוסר וכו' איכא לתמוה בירושלמי איתא מצה ישנה פלוגתא דב"ש וב"ה אמר רבי דברי הכל היא מכיון שלא עשאה לשם פסח דבר ברי הוא שלא דקדק בה אלמא דאם עשאה לשם פסח דברי הוא דקדק בה אף רבי מודה דיוצא בה אליבא דב"ה אף על פי שעשאה קודם פסח זמן הרבה וכ"כ במרדכי והגהת מיימוניות בשם הירושלמי דמתיר. ואכסר דראבי"ה מפרש דהתם קאמר דמדאורייתא יוצא בה כיון שדקדק בה אבל מדרבנן אינו יוצא בה כמו בסוכה ישנה דסבירא ליה לב"ה דכשר מדאורייתא ואפ"ה צריך לחדש בה דבר כדאיתא בירושלמי הבינאוהו התוס' בפ"ק דסוכה (דף ח') ומשמע דאפילו עשאה לשם חג בעינן חידוש תוך שלשים מדרבנן מאחר שעשאה כבר קודם שלשים לחג וכיון דבעינן חידוש ובמצה לא אפשר לחדש בה אינו יוצא בה מדרבנן לפי הירושלמי ונראה דכך הוא הנכון דאין יוצאין במצה האפוייה קודם שלשים אפילו עשאה לשם פסח ותוספתא נמי דתני יוצאין בה מדאורייתא קאמר דיוצאין ומה שהאריך ב"י במה שהביא רבינו דברי הגדולים בדין זה אי מיירי דוקא במצה של מצוה או אפילו בשאינה של מצוה ונכנס בכמה דוחקים נלע"ד דהגדולים מיירי בכל המצות הנעשים בשימור שכל אחת מהם כשרה לצאת בה י"ח וכמו דאנו נוהגין ומש"ה כתבו דאיתקוש לפסח דכ"א וא' איתקש לפסח כיון שנעשית בשימור ואתי נמי שפיר מ"ש דהביבה מצוה בשעתה וכן מ"ש דיוצאין במצה ישנה שכיון דכולם נעשו בשימור כל אחד ואחד כשירה לצאת בה ידי חובת מצה ורא"ה שאמר דראוי לסמוך על התוספתא ומכל מקום יעשו שלש מצות וכו' ה"ק דראוי לסמוך על התוספתא ולעשות כל המצות לשם שימור אף קודם שש שעות וכשרה לצאת בה אלא דמ"מ יעשו שלש מצות מיוחדים בליל פסח אם אפשר כדי לצאת בהם באותה לילה ולא באחרות משום הביבה מצוה בשעתה ומיהו אם אי אפשר לעשותה בשעתה דיוצאין אף. באותן שנעשו קודם שש בשימור כדעת ר"א הגדול ור"ש הכהן וע"ז אמר וכן כתב רב מתתיה כלומר דרב מתתיה ורא"ה ור"ש הכהן ור"א הגדול כולן תופסים שיטה אחת דמותר לאפות קודם שש ולצאת בה ידי חובת מצה מדינא אלא דלכתחלה הביבה מצוה בשעתה וכיוצא בזה כתב הר"י כהן ולאפוקי משאר רבותינו דלעיל שאוסרין המצות מלצאת בהן ידי חובת מצה אף בדיעבד ואח"כ כתב דרב האי תופס סברא שלישית דמנהג אבותינו לאפות לכתחלה מערב שבת ולא בליל פסח ואע"פ שגדר גדרו קדמונינו שהיו לפני אבותינו שלא לאפות מצה בערב שבת והיינו שמא יבא לאכלו ממנו בשבת ומצה מוצלת במצות וכמו שכתב רבינו מתתיה א"ב כמ"ש רב יהודאי גאון דנראה כמכין לשבת ויבאו להכין מכל מקום אנו אין לנו אלא מנהג אבותינו: **כתב** המרדכי בשם רב יהודאי גאון פסח שחל להיות באחד בשבת לא תאפו מצה ביום השני מפני מראית העין דאעפ"י שמותר לאפות מע"ש מ"מ נראה כמכין משבת לי"ט והדרו המצה ואפו אותה במ"ש בזמנה ואכלו אותה בזמנה עכ"ל נראה דמתחלה אמר מפני מראית העין והדר פי' דמראית עין דקאמר היינו משום דנראה כמכין וכו' ור"ל דכיון דהאפייה בע"ש היא ממנחה

תנה אין מתחילין להתעסק בפת בי"ד עד אחר ו' שעות ואיתא בתשובה מעשה באחד שאפה מצות קודם ד' שעות ובבר ביער חמצו ואסרו רבותינו המצה (מ) דאיתקש לפסח וכיון דפסח אינו נשחט אלא מו' שעות ולמעלה אף מצה כן אבל רבינו אליעזר הגדול ור' שמואל הכהן התירו אך לכתחלה יש ליזהר משום הביבה מצוה בשעתה ואבי העזרי הביא תוספתא יוצאין במצה ישינה ובלבד שיעשנה לשם פסח וכתב דירושלמי פליג אתוספתא ואוסר אפילו עשאה לשם פסח וכיון דירושלמי אוסר ראוי להחמיר שלא לעשות קודם הצות ובשעת הדחק שלא ימצאו לאפות ליל מ"ש משום חג העכו"ם ראוי לסמוך על התוספתא ולהתיר מ"מ יעשו ג' מצות בליל פסח משום הביבה מצוה בשעתה וכ"כ רב מתתיה ע"פ שחל להיות בשבת דקו"ל מבערין הכל מלפני השבת ומשיירין מזון ב' סעודות ולמה אין מבערין הכל ויאפו מצה ויאכלו בשבת כדי להדר המצוה שלאחר שמילא כריסו ממנה אינו מברך עליה הלכך אל תאפו מצה אלא במ"ש מפני מראית העין שאם אתם אופים מע"ש אחרים מזלולים במצות ומקילין בה אף על פי שמותר לאפותה מע"ש הזקן והדרו המצוה ואפו במ"ש בזמנה ע"כ וכיוצא בזה השיב ה"ר יהודה הכהן על ששאלוהו מהו לאפות מצות שצריכות בליל ב' מעי"ט והשיב הביבה מצוה בשעתה ויאפו בליל שני ורב האי כתב מנהג אבותינו לבער חמץ מע"ש ולאפות מצה וגדר גדרו קדמונינו שלא לאפות מצה מע"ש יבא לידי איסור ובמ"ש אופין מצה כתקונה ואני אין לנו אלא מנהג אבותינו לאפות מע"ש ולא לטרוח בי"ט ולאחר אבילת מצה אלא

מתחילין להתעסק בפת בי"ד עד אחר ו' שעות וכו' מדכתב דאיתקש לפסח משמע דבמצה שהוא עתיד לצאת בה י"ח מיירי דאילו שאר מצה שאדם אוכל בפסח לא איתקש לפסח וכ"מ נמי ממ"ש אך לכתחלה יש ליזהר משום הביבה מצוה בשעתה וכ"מ עוד ממ"ש ואבי העזרי הביא תוספתא יוצאין במצה ישינה וכו' ומ"ש ואסרו רבותינו וכן מ"ש הירושלמי אוסר היינו לומר שאסור לצאת בהם ידי חובת מצה אבל לאכלם שלא לשם מצוה אין בהם כל חשש איסור כלל אבל קשה ממ"ש ובשעת הדחק שלא ימצאו לאפותה ראוי לסמוך על התוספתא ולהתיר מ"מ יעשו שלש מצות בליל פסח משום הביבה מצוה בשעתה ואם איתא דבמצה דוקא מיירי עד השתא הרי כבר כתב דראוי לסמוך על תוספתא ולהתיר והיכי הדר ביה ואמר מ"מ יעשו שלש מצות בליל פסח ומש"ה איכא למימר דבכל מצה מיירי בין שהיא של מצוה וה"ק אין מתעסקין בה בשום מצה כלל עד אחר שש שעות ובשעת הדחק שלא ימצאו לאפות בליל מ"ש ראוי לסמוך על התוספתא ולהתיר להתעסק בפת מערב שבת והיינו דוקא במצה שאינה לשם מצוה אבל מ"מ אותה שלשים מצוה יעשה בליל פסח משום הביבה מצוה בשעתה וכן נראה מדברי רב מתתיה שכתב ולמה אין מבערין הכל ויאפו ויאכלו בשבת וכו' הלכך אל תאפו מצה אלא במ"ש משמע דשום מצה אין אופין מע"ש אפילו אינה של מצוה ונראה לפרש דלא מיירי אלא במצה של מצוה כדמוכח כל הכך לישני ומ"ש ובשעת הדחק שלא ימצאו לאפות ראוי לסמוך על התוספתא ולהתיר מ"מ יעשו ג' מצות בליל פסח וכו' ה"ק בשעת הדחק מן הדין ראוי לסמוך על התוספתא ולהתיר אבל מ"מ משום הביבה מצוה בשעתה יעשה ג' מצות בליל פסח כלומר משום מצוה מן המובחר יעשה בליל פסח וכן מ"ש רב מתתיה הלכך אל תאפו מצה אלא במ"ש משום מצה דמצוה הוא דקאמר הכי אבל מצה מיירי דאפילו אותה שאינה לצאת בה י"ח אין מתחילין להתעסק בה עד אחר שש שעות דאע"ג דמצה דאיתקש לפסח היינו אותה שיוצא בה י"ח שש מצה אחד הוא ולפ"ז אתי הא דקאמר מ"מ יעשה ג' מצות בליל פסח בפשטו וכו' וכן נראה ממ"ש המרדכי בפ"ק דפסחים בשאל ר"ש משל"ן בשם הל פסח להיות באחד בשעת אם אסור לאפות המצות מיום הו' והשיב דאסור משום דאיתקש לפסח כדאמרינן בע"פ (קכ:) אבל מצה לאחר חצות לא יצא דאיתקש לפסח וגם בתשובת ר' יהודאי גאון כתב לאיסור גם דאיתי תשובת ר"ת שאסר שמא יאמר פסח הוא ב משבת שעבר ויש מתירין מדתניא בתוס' יוצאין במצה ישינה ובלבד שנעשית לשם מצה ומחצה לאחר שש שעות דאע"ג דמצה שנאפית כהלכתה אחר שש ומחצה לשם מצה כלומר בשנה שעברה ומהא דתניא בתוס' י"ד שחל להיות בשבת אופה לו מצה מע"ש נראה להתיר ועוד דאיה להתיר מדתנן (לה.) חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן למכור בשוק יוצא בהן ועוד דאיה להתיר מדגרסינן בירושלמי פרק כ"ש מצה ישינה פלוגתא דב"ש וב"ה וכו' ובא מעשה לפני מורי ה"ר יחיאל מפרי"ש והתיר והקשה דמצה לפסח לא הוי אלא לענין אכילה ולא לענין אפייה אמנם ג' מצות של מצוה יש לאפות בליל פסח במ"ש משום דהביבה מצוה בשעתה עכ"ל ומדכתב אמנם שלש מצות של מצוה משמע ואי דעד השתא אפילו בשאינן של מצוה מיירי ולפ"ז מ"ש רבינו אך לכתחלה יש ליזהר משום הביבה מצוה בשעתה וכן מה שכתב ואבי העזרי הביא תוספתא יוצאין במצה ישינה וכו' כ"ל דמיירי לפי מנהג אשכנז שעושים המצות של מצוה גדולות שיכפיקו לסעודות ימים ראשונים ואין עושין מצות אחרות לאותם ימים דהשתא מצות דאכילה דידהו היו של מצוה א"כ למנהגא דידן דמצות של מצוה לחוד ומצות לאכילה לחוד מצות שאינם למצוה תלוי במצה של מצוה כמ"ש דשם מצה חד הוא הלכך למ"ד דבמצות של מצוה יש ליזהר משום הביבה מצוה בשעתה גם במצה שאינה למצוה יש ליזהר ולאבי העזרי דמייתי תוס' יוצאים במצה ישינה כיון דמצה של מצוה שרי לאפות קודם הפסח כ"ש מצה שאינה של מצוה: **ור"ב** רב מתתיה ע"פ שחל להיות בשבת וכו' הלכך אל תאפו מצה אלא במ"ש מפני מראית העין נראה לפרש דהיינו שהרואה שאופה מצה מע"ש יהא סבור שאוכלים ממנה בשבת ויבא לאכול מצה דשבת ונמצא מזלזל במצות שלאחר שמילא כריסו ממנה בירך עליה וזהו שכתב שאם אתם אופים מע"ש אחרים מזלזלים במצות והמרדכי כתב בפרק קמא דפסחים דוגמת תשובה זו

ומ"ש אבל ר"א הגדול ור"ש הכהן התירו וכו' טעמם דה"א בתוספתא דבסמוך וס"ל דלא איתקש לפסח אלא למאי דאהדריה קרא לאכילה כדאיתא התם אבל לא לעשייה וכ"כ במרדכי בשם רבינו יחיאל מפרי"ש: **ומ"ש** ואבי העזרי הביא תוספתא איכא להקשות דילמא התוספתא מיירי במצה שנעשית בשנה שעברה לאחר ו' ומחצה לשם מצה וי"ל דא"כ היה צריך לפרש ובלבד שיעשנה לשם פסח לאחר ו' ומחצה או שלא לומר כלל ובלבד וכו' דהא פשיטא היא לפי זה ועיין במרדכי

ספ"ק דפסחים במ"ש בדין זה:

ומ"ש בירושלמי פליג אתוספתא ואוסר וכו' איכא לתמוה בירושלמי איתא מצה ישנה פלוגתא דב"ש וב"ה אמר רבי דברי הכל היא מכיון שלא עשאה לשם פסח דבר ברי הוא שלא דקדק בה אלמא דאם עשאה לשם פסח דברי הוא דקדק בה אף רבי מודה דיוצא בה אליבא דב"ה אף על פי שעשאה קודם פסח זמן הרבה וכ"כ במרדכי והגהת מיימוניות בשם הירושלמי דמתיר. ואכסר דראבי"ה מפרש דהתם קאמר דמדאורייתא יוצא בה כיון שדקדק בה אבל מדרבנן אינו יוצא בה כמו בסוכה ישנה דסבירא ליה לב"ה דכשר מדאורייתא ואפ"ה צריך לחדש בה דבר כדאיתא בירושלמי הבינאוהו התוס' בפ"ק דסוכה (דף ח') ומשמע דאפילו עשאה לשם חג בעינן חידוש תוך שלשים מדרבנן מאחר שעשאה כבר קודם שלשים לחג וכיון דבעינן חידוש ובמצה לא אפשר לחדש בה אינו יוצא בה מדרבנן לפי הירושלמי ונראה דכך הוא הנכון דאין יוצאין במצה האפוייה קודם שלשים אפילו עשאה לשם פסח ותוספתא נמי דתני יוצאין בה מדאורייתא קאמר דיוצאין ומה שהאריך ב"י במה שהביא רבינו דברי הגדולים בדין זה אי מיירי דוקא במצה של מצוה או אפילו בשאינה של מצוה ונכנס בכמה דוחקים נלע"ד דהגדולים מיירי בכל המצות הנעשים בשימור שכל אחת מהם כשרה לצאת בה י"ח וכמו דאנו נוהגין ומש"ה כתבו דאיתקוש לפסח דכ"א וא' איתקש לפסח כיון שנעשית בשימור ואתי נמי שפיר מ"ש דהביבה מצוה בשעתה וכן מ"ש דיוצאין במצה ישינה שכיון דכולם נעשו בשימור כל אחד ואחד כשרה לצאת בה ידי חובת מצה ורא"ה שאמר דראוי לסמוך על התוספתא ומכל מקום יעשו שלש מצות וכו' ה"ק דראוי לסמוך על התוספתא ולעשות כל המצות לשם שימור אף קודם שש שעות וכשרה לצאת בה אלא דמ"מ יעשו שלש מצות מיוחדים בליל פסח אם אפשר כדי לצאת בהם באותה לילה ולא באחרות משום הביבה מצוה בשעתה ומיהו אם אי אפשר לעשותה בשעתה דיוצאין אף. באותן שנעשו קודם שש בשימור כדעת ר"א הגדול ור"ש הכהן וע"ז אמר וכן כתב רב מתתיה כלומר דרב מתתיה ורא"ה ור"ש הכהן ור"א הגדול כולן תופסים שיטה אחת דמותר לאפות קודם שש ולצאת בה ידי חובת מצה מדינא אלא דלכתחלה הביבה מצוה בשעתה וכיוצא בזה כתב הר"י כהן ולאפוקי משאר רבותינו דלעיל שאוסרין המצות מלצאת בהן ידי חובת מצה אף בדיעבד ואח"כ כתב דרב האי תופס סברא שלישית דמנהג אבותינו לאפות לכתחלה מערב שבת ולא בליל פסח ואע"פ שגדר גדרו קדמונינו שהיו לפני אבותינו שלא לאפות מצה בערב שבת והיינו שמא יבא לאכלו ממנו בשבת ומצה מוצלת במצות וכמו שכתב רבינו מתתיה א"ב כמ"ש רב יהודאי גאון דנראה כמכין לשבת ויבאו להכין מכל מקום אנו אין לנו אלא מנהג אבותינו: **כתב** המרדכי בשם רב יהודאי גאון פסח שחל להיות באחד בשבת לא תאפו מצה ביום השני מפני מראית העין דאעפ"י שמותר לאפות מע"ש מ"מ נראה כמכין משבת לי"ט והדרו המצה ואפו אותה במ"ש בזמנה ואכלו אותה בזמנה עכ"ל נראה דמתחלה אמר מפני מראית העין והדר פי' דמראית עין דקאמר היינו משום דנראה כמכין וכו' ור"ל דכיון דהאפייה בע"ש היא ממנחה דרב מתתיה בשם רב יהודאי גאון וז"ל פסח שחל להיות באחד בשבת אל תאפו מצות מיום השני מפני מראית העין ואע"פ שמותר לאפות מע"ש מ"מ נראה כמכין משבת לי"ט והדרו המצה ואפו אותה במ"ש בזמנה ואכלו אותה בזמנה עכ"ל ול"ל שמ"ש נראה כמכין משבת לי"ט דהיינו לומר שהרואה בליל מוצאי שבת מצה אפויה אתי לימיר שנאפית בשבת ולפ"ז מ"ש מפני מראית העין היא מפני חשש זה שלא יאמרו שנאפית בשבת ואע"פ שהיה אפשר לפרש דלכך נתכוין רב מתתיה במ"ש מפני מראית העין מ"מ מתוך לשונו לא משמע שנתכוון אלא למה שפירשתי: **וכיוצא** בזה השיב ה"ר יהודה הכהן על ששאלוהו מהו לאפות מצות שצריכות בליל ב' מעי"ט וכו' כלומר למדנו מדבריו דהביבה מצוה בשעתה ומש"ה שפיר דמי לאפות מצות בליל הי"ט עצמו ואע"ג דלא נקטינן כרבי יהודה הכהן בהא שהרי כל העולם אופים מעי"ט מצות הצריכות ליל ב' שאני התם שאופים אותם אחר זמן הקרבת קרבן פסח אבל לאפות קודם זמן הקרבת קרבן פסח נקטינן כוותיה דלא יקרים לאפותם מע"ש: **ורב** האיי כתב מנהג אבותינו לבער חמץ מע"ש ולאפות מצה וכו' וגדר גדרו קדמונינו וכו' כלומר קצת חכמים קדמונים גדרו גדר שלא לאפות מצה מע"ש שלא יבואו לידי איסור כלומר שלא יבואו לאכול מצה בשבת שהוא ערב פסח או שכשיראו מצה במ"ש אפויה מיד יאמרו שבשבת נאפית ויסברו שאפייתה בע"פ דוחה את השבת ואנו אין לנו אלא מנהג אבותינו ולא חיישינן למה שחשו קדמונינו דטפי עדיף לאפות מע"ש ולא לאחר מלאפות בליל י"ט שנמצא טורח בי"ט בדבר שהיה אפשר לעשותו קודם לכן וגם מאחר מלאכול מצת מצוה עד שיאפנה ולא נכון לעשות כן אלא להקדים לעשות המצה בתחלת זמנה דזריזים מקדימין למצות כדאיתא בפ"ק דפסחים (ז.) ור"י כתב ג"כ בשם התוספות שיותר טוב לאפותה מע"ש שאם יאחר מלאפות עד לילי י"ט איכא למיחש שמא יפשע ויאחר באפיית מצה עד שיאכל אפיקומן אחר חצות והוא כנגד הפסח ואינו נאכל אלא עד חצות וכן מנהג העולם לאפות מע"ש:

ומ"ש

פרישה

סי' תנה (מ) **דאיתקש** לפסח כו' שנאמר וזבחת פסח ליי' אלהיך וגו' לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות וגו':

יהיה

חדושי הגהות

תנה א ואפשר לומר דמשום מצה של מצוה אסרו לאפות אפילו כל המצות עד י"ד אחר שש דלא ליתי לזלזולי במצות כמו שיתבאר בדברי רב מתתיה שבסמוך וכן מ שמעות לשון רבינו שכתב אין מתחילין להתעסק בפת סתם משמע דבכל המצות איירי (מהרל"ח): ב ר"ל כיון שאפאו בע"ש יכברו שע"ש הוא ע"פ ויבנו משבת ליום ראשון של פסח נמצא שיאכלו חמץ באחרון של פסח:

ואיא ז״ל היה מדבר מלפני השבת וכו׳ דין הביעור והשיור כבר נתבאר בסימן תמ״ד אלא מעט דהוה בעי רבינו לכתוב שהרא״ש היה אופה מצות מע״ש כתב כל מה שהיה עושה בע״ש: שהיו אופים כל מה שצריכים למועד מקודם למועד מקודם המועד לכותבו בכו׳ זה: **ואני** ראיתי בברצלונא מהמדקדקים המועד וכו׳ מכאן יש להוכיח קצת

אלא זריזין מקדימין למצוה ע״כ ואיא הראיש ז״ל היה מבער הכל מלפני השבת ומשייר מזון שתי סעודות ואופה מצות מע״ש ואני ראיתי בברצלונא מהמדקדקין שהיו אופין כל מה שצריכים למועד מקודם המועד שאם יתערב עמו משהו מחמץ שיתבטל קודם איסורו:

תנט אין לשין במקום השמש וביום המעונן אפילו תחת כל אויר הרקיע אסור ואל תתקרב האשה ללוש אצל פי התנור מפני הום התנור ולא תגביה ידה מן הפת להתעסק בעסק אחר עד שתגמור כל הפת דלכתחלה צריך שלא יניחוה בלא עסק אפילו רגע אחד וכל זמן שמתעסקין בו אפילו כל היום (ב) אינו מחמיץ ואם

ממנחה ולמעלה כמו בכל ע״פ וקי״ל כפ׳ מקום שנהגו דאסור לעשות מלאכה בע״ש מן המנחה ולמעלה אע״כ לצורך שבת השתא כיון שאפיית המצות אינן לצורך שבת אלא לצורך י״ט נראה כמכין משבת לי״ט ויאמרו דמותר להכין משבת לי״ט דאל״כ אמאי אופין ממנחה ולמעלה בע״ש שלא לצורך שבת אם לא דאף בשבת עצמו מותר להכין לצורך י״ט וז״ש נראה כמכין דמכין ממש ודאי לא הוי וכ״ש כתב לפרש בדרך אחר ולא נהירא ע״ש:

תנט אין לשין במקום השמש בפ״פ כל שעה דרש רבא אשה לא תלוש לא בחמה וכו׳ ובסימן תל״ה כתבתי להרמב״ם בדיעבד אפילו מזיד הפת מותר אבל להרא״ש והרשב״א והר״ר ירוחם אפילו דיעבד שוגג אסור ורבינו לא כתב כך בפי׳ אפשר שהיה מסופק בדברי הרא״ש כי אפשר לישבם שדעתו כהרמב״ם ומלשון הה״ג שהביא הרא״ש בפ׳ ירחים סי׳ ק״ו והסמ״ג סי׳ ע״ט משמע דאסור אף בלא בחמה וכו׳ וכיון דרוב פוסקים אוסרין הכי נקטינן ואסור אף דיעבד ושוגג

וה״ה ביום המעונן דדינו כלש בחמה כדאיתא ריש פ׳ א״ל הממונה (סוף דף כ״ח) ואין שיעור לדבר ונראה דכ״ש דאסור אף בדיעבד בלש קרוב לפי תנורים שלנו שפיהן מן הצד והעיסה מתחממת מיד אצל פי התנור יותר מלש בחמין דאף הרמב״ם אוסר בלש בחמין אצל בהוליך מים מגולות תחת הרקיע שהאויר הסמ״ג שלא להוליך וכן הקמח והמים כשמוליכין אותם לתנור שכתב במהרי״ל שלא להוליכן מגולין בדיעבד אין לאסור כלל כיון שאינו מוזכר בתלמוד לאסור דיעבד אע״כ בלש בחמה וכפ׳ א״ח כתב דאף המים אם נשתהו עד כדי שיוחמו בחוס השמש אסורים והביאו ב״י בסימן תל״ה וטעמו דהיינו בחי חמה שהוזכר בתלמוד והתם ודאי דאף בדיעבד אסור כדלעיל בסימן תל״ה: **ומ״ש** וביום המעונן וכו׳ נראה דלאו דוקא תחת כל אויר הרקיע אלא אפי׳ בתוך הבית במקום שהיתה החמה זורחת אם לא היה מעונן אסור וכ״כ הרוקח בסי׳ רע״ג: **ומ״ש** ואל תתקרב האשה ללוש אצל פי התנור מפני חוס התנור משמע דשלא אצל פי התנור אלא באחוריו או בצדיו אפי׳ קרוב לתנור לית לן בה וכ״כ הרוקח ולא אצל פי התנור ואע״פ שהרא״ש בפ״פ כ״ש כתב סתם שאין ללוש קרוב לתנור מפני חוס האש נמי קרוב לפי התנור קאמר והיכא דמשימין עצים בוערות ונחלים לוחשות לפני פי התנור אסור ללוש בכל אותו החדר דהכל הוא אצל האש כיון שאין האש בתוך התנור וכל החדר הוא חם וגרע טפי מלש בחמה וכ״כ באגודה בפ׳ אלו עוברין וז״ל בשם הגאונים שיעור מיל דוקא בבית שאין התנור בו אבל בבית שהתנור בו הוא חם ביותר ואפילו בפחות ממהלך מיל הוא מחמיץ עכ״ל: **ולא** תגביה ידה מן הפת וכו׳ בפ״פ כ״ש דרש רבא ולא תגביה מן התנור עד שתגמור את כל הפת עכ״ל והרי״ף והרמב״ם והרא״ש פירשו כלומר שלא תתעסק בדבר אחר ותניח את העיסה ורש״י כתב כלומר שתהא עוסקת בבצק כל שעה עכ״ל והבין הר״ן מלשונו שאפילו בענין התנור אסרו עליה וכתב עליו ולא נהירא שא״כ ה״ל לומר לא תגביה ידה מן העיסה ופי׳ דבענין התנור לא אסרו עליה מפני שהוא צריכו של פת ובלבד שלא תעשה יותר מכשיעור ולכך קאמר שלא תגביה ידה מן התנור לעבוק בדברים אחרים ע״כ ולפענ״ד דגם רש״י כך דעתו ומ״ש כלומר שתהא עוסקת

אלא זריזין מקדימין למצוה ע״כ ואיא הראיש ז״ל היה מבער הכל מלפני השבת ומשייר מזון שתי סעודות ואופה מצות מע״ש ואני ראיתי בברצלונא מהמדקדקין שהיו אופין כל מה שצריכים למועד מקודם המועד שאם יתערב עמו משהו מחמין שיתבטל קודם איסורו:

תנט אין לשין במקום השמש וביום המעונן אפילו תחת כל אויר הרקיע אסור ואל תתקרב האשה ללוש אצל פי התנור מפני הום התנור ולא תגביה ידה מן הפת להתעסק בעסק אחר עד שתגמור כל הפת דלכתחלה צריך שלא יניחוה בלא עסק אפילו רגע אחד וכל זמן שמתעסקין בו אפילו כל היום (ב) אינו מחמיץ ואם

בבצק כל שעה היינו לומר צרכיו של בצק ובכלל זה לעבוק בענין התנור ביניתייס ואתא לאפוקי דבריס אחרים שאינן מצרכי הבצק והיא דעת הפוסקים גם רבינו שכתב ולא תגביה ידה מן הפת כולל ג״כ עסקי התנור שהוא בכלל צרכי הפת. והרשב״א בת״ה סי׳ קכ״ד כתב וז״ל כלומר שלא תגביה ידה מן הבצק ותתעסק בדברים אחרים: **וכי** הא יל בלשון רש״י וסיים בלשון הרי״ף והרמב״ם משמע שכל הפוסקים וגם רש״י דעת אחת להם ואין כאן מחלוקת. ונראה עוד דהך דרבא בשיעת חכמים היא דפליגי אר״ג במשנה ס״פ אלו עוברין ואמרו ג׳ נשים עוסקות בבצק אחת לשה ואפ׳ עורכת ואפ׳ אופה ותניא בברייתא אליבייהו לשה היא מקטפת והבריתה לשה תחתיה מקטפה היא אופה והבירתה מקטפת תחתיה והג׳ לשה והבירתה אופה תחתיה והוזרות חלילה כל זמן שעוסקות בבצק אינו בא לידי חימוץ וקי״ל כחכמים וכ״כ הרשב״א דהיינו דר דרבא דדרש ולא תגביה ידה מן התנור וכו׳ ופי׳ עוד דבתנור קטן עסקינן דכל אחת מסקת לעצמה ואופת וא״כ אף לרבנן כל אחת צריכה לשהות לאחר עריכה ואיטוף כדי היסק אחד אלמא דאפילו לכתחלה התירו לה לעבוק בצרכי התנור וה״ט דאינה עוסקת בדברים אחרים כ״א בצרכי הפת תתן דעתה שלא תשהה יותר מכשיעור ומיהו לענין מעשה נראה דצריך ליזהר לכתחלה שלא להפסיק בהיסק התנור בין עריכה לאפייה אלא יסיק התנור מתחלה ולאחר עריכה יאפה מיד ולא יפסיק ״״כ בשלטי הגבורים ע״ש ר׳ ישעיה אחרון ונראה דטעמו דמפרש לרבנן דהראשונה שאופה חוזרת ומסקת התנור בעוד שהשנייה עורכת והשלישית לשה ואחר כך כשהראשונה חוזרת ולשה ושנייה אופה ושלישית עורכת השנייה מסקת התנור בעוד שהשלישית עורכת וזהו חוזרות חלילה דתני בברייתא ודו״ק. מיהו להרמב״ם אי אפשר לפרש כך דא״כ ה״ל לבאר לכתחלה לא שריא טפי מהאי שיעורא דג׳ נשים אלא ודאי אפילו טובא שרי אף לכתחלה וסידורא דג׳ נשים אינו אלא לר״ג דלדידיה בדוקא נקט ופליגי רבנן עליה ואמרי דבג׳ נשים ליכא למישרי אלא בכה״ג שכל אחת עכוקה בבצק תדיר ואינה מניחתו כלל ואה״כ דכל שעה שעכוקה בו אינו בא לידי חימוץ ולכן כתב הרמב״ם בסתם דאפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ ומשמע אף לכתחלה גם הר״ן כתב כן בכוח דבריו וכ״כ הרשב״א בתשובה בסימן קכ״ד וחלק על אחד מן החכמים שאסר לרבנן אסור בבצק ביותר מכידורא דג׳ נשים וסובר דהאי סידורא דג׳ נשים הוי כשיעור מיל ע״ש וכתב עוד הר״ן דאף להרמב״ם דוקא בעיסה שאין בה יותר משיעור חלה אבל ביותר מכן לא ומסתברא דנאסרת בשיעור מיל דאעפ״י שעוסקת בה ה״ל כאילו אינה עוסקת לפי שאין הידים מספיקות להתעסק בה מתוך גדלה ואינה יכולה להגילה מידי חימוץ מיהו הרא״ש כתב בפרק אלו עוברין (דף קל״ג ע״ב) ע״ש ה״ר יונה דחכמי צרפת אוסרין בלש יותר משיעור חלה והוא ז״ל חלק וז״ל וא״ל להתיר דטעמא וכו׳ עד דכיון שאין שוהין בה יותר משיעור מיל מותר וכו׳ והביא ראיה מדתנן בפרק שתי הלחם לחם הפנים נילוש אחת אחת וכתיב שני עשרונים יהיה החלה האחת ונהי שהחמירו חכמים שלא ללוש אלא עשרון אחד מ״מ היאך עלה על דעתם לאסור בדיעבד עכ״ל ואפשר לומר דהרא״ש לא חלק אלא על מה שהיו אוסרין מיד אפילו לא שהה שיעור מיל על זה לבד אמר דתימה הוא אבל מה שאוסר הר״ן אם שהה מתחלת לישה עד תחלת אפייה שיעור מיל בזה אין ראייה להתיר דשמא לחם הפנים נאפה תוך שיעור מיל והכי נקטינן להחמיר באיסור דאורייתא כתב בשלטי הגבורים בשם ר״י אחרון ז״ל דבירושלמי מפרש שיעור השהייה כדי הילוך ד׳ מילין ולא נאמר השיעור הזה אלא משהתחילה ללוש הבצק ועד שתדביקה בתנור ונראה בעיני שאעפ״י שלא לשה האשה יותר מן השיעור ולא הגביהה ידה מן העיסה כל עיקר אלא שהיתה עושה רקיקין דקין ביותר והיתה מתעצלת בהן כדי הילוך ד׳ מילין הרי בצק זה אסור אעפ״י שאין סימן חימוץ ניכר בו עכ״ל וזה שלא כדעת הרמב״ם ורשב״א ורבינו ושאר רבולים דכל שמתעסקין בו אפילו כל היום אינו מחמיץ ועכ״פ מיירי בלש בשיעור עיכה ולא יותר ולפיכך אין ראוי להורות איסור לאחרים בדיעבד אלא להזהיר לכתחלה לחוש לדברי הגדול באחרונים והמחמיר לעצמו אף בדיעבד תע״ב ולמ״ש בסימן תל״ו דאם שכבר בא לידי גדולה ויחיד או יחידה לשה אותו אינו יכול להגילו מן החימוץ בשעת לישה וא״כ להר״ן אם מתחלת הלישה עד גמר הלישה הוי שיעור מיל הבצק אסור שכבר בא לידי חימוץ קודם שילילוהו העוזרים משעת עריכה והכי נקטינן עוד נראה דאעפ״פ דלא הוה כשיעור מיל מתחלת לישה עד סוף לישה אם יניחוהו בלא עסק קצת בשעת עריכתו יצטרף ויאסר עוד כתב הרא״ש בתשובה כלל י״ד וכ״כ ה״ר ירוחם אם נתעסקו בעיסה ונתחמם תחת הידים אם יניחוהו בלי עסק מיד יחמיץ והכי מוכח מדתניא וכל זמן שעסוקין בבצק אינו בא לידי חימוץ אלמא דאם אינן עסוקין בו בא לידי חימוץ וכתמא קאמר אפילו בפחות משיעור מיל והיינו לאחר שנתחמם תחת הידים וכמו שכתוב בהגהת מיימוניות בפ״ה בשם הרא״ש דאם יש אש או יתרון חמימות ממהר להחמיץ וצריך לתת לב לפי הענין וכיולא בזה כתב המרדכי בפרק אלו עוברין בשם הרוקח גם הר״ן כתב במסקנתו כשאינה עסוקה בו תדיר אי נמי בעבוקה אלא שהוא יותר משיעור לישה אפשר דאסור בפחות משיעור מיל דקולא הוא שהקילו בבצק הארש ואין למדין ממנו לבצק אחר ובעו״ה רבים מעמי הארץ פושעים וצריך להזהירם ברבים בכ״ה גם לכופם ולשמוע דברי חכמים ולגזור איכור על פתם בפסח אם לא ישמעו ויחללו מכל מה שאסור הוא ע״פ ההלכה: גרסינן ר״פ כל שעה (דף ל״ז) אם אמרו בפת עמילה וכו׳ פי׳ רש״י פת עמילה אינה ממהרת להחמיץ שעמילתו מעכבתה וכתב מהרא״י בת״ה סימן קכ״ג דעסק גדול בעיטת ידים בבצק והרידוד מבטל השהיות אבל עסק מועט כמו נקור אינו חשוב עסק לבטל השהיות אבל מהרי״ל כתב דהשהיות מצטרפות בכל ענין שלא חילק:

ואם

דרכי משה

תנה (א) וכן המנהג במדינות אלו ללוש מצות של מצוה אחר הצות י״ד אבל שאר מצות אופין קודם לזה ולא ראיתי שום חשש בדבר זה וכתב בא״ז וטעם הנוהגים לאפות מצות בליל י״ט שני משום דאמרינן פרק ע״פ (קט״ו:) מרור צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא פירוש ארס של הזרת ואמר שם בהתיא שמעתא קפא לכולהו חמימי פירוש ארס של ירקות חמין רפואה להן לכך אופין בליל שני שיהיו המצות חמין ויבטלו קפא של מרור עכ״ל ויש ללמוד מזה דטוב להשמר המצות חמין אם אפשר כדי להשמר מן הקפא:

תנט (א) ואפשר דאף הת״ח מודה בהא דהכא ליכא למיחש ליום המעונן מאחר שלש בצל אית ליה היכרא דאין כאן שמש אבל בשלש נגד החלון דאין הצל נראה שם ולית היכירא אז גוזרין שמא יהיה יום המעונן: (ב) והר״ן פרק אלו עוברין דף רמ״ב ע״ב דוקא כשיעור עיסה שנתנו חכמים לפי שאותו שיעור מתוך שאינו גדול עסק של אשה מצילתו

מן

ואם הניחוהו בלא עסק וכו' משנה בפ' אלו עוברין בלא החרש אם יש בו כיוצא בו שהחמיץ אסור ודברי רבינו בפי' בלא החרש כפי' רש"י לשם ומשמע דאם יש כיוצא בו שהחמיץ אפילו בפחות ממיל ואפילו התעסקו בו תמיד ואין רואין בחרש כימני חימוץ ה"ז אסור שלא כל הזמנים שוין: והרמב"ם פי' בלא החרש שיכו עליו ביד ולא ישמע לו קול ודומה כחרש לא ישיב משמע דאם ישמע לו קול בודאי החמיצה אפילו בפחות משיעור מיל ואסורה וכ"כ בפירוש בפ"ה דחמץ והראב"ד בהשגות כתב להקל בזה וה"ה כתב שהר"י גיאות כתב כהרמב"ם ודבריהם נראין ע"כ והכי נקטינן:

וצריכה ב' כלים וכו' ס"פ כ"ש דרש רבא וצריכה שני כלים ג' שמקטפת בו ואחד שמצננת בו את ידיה ופירש"י שמצננת בו את ידיה דאותם שמקטפת בהן מתחממו' מחוש ידיה והעיסה עכ"ל נראה דס"ל דלעולם צריכה כלי מים שתצנן בו ידיה בין כשהיא מקטפת בין כשאינה מקטפת דבמקטפת חוישין שמתחממות המים מחוש ידיה ובאינה מקטפת נמי יש לחוש שיתחמם העיסה מחוש ידיה שמתחממין במשמוש העיסה ולכן צריכה כלי מים לעולם שתצנן בם ידיה והסמ"ג כתב בשם בה"ג וז"ל אחד שמקטפת בו היכא דקאפיא נהמא ואחד שמצננת בו הידים וכו' ונראה ודאי מדלא כתב נמי ואחד שמצננת בו הידים היכא דקאפיא נהמא אלמא לעולם צריכה לצנן ידיה אע"ג דלא קאפיא נהמא ולא אתא אלא לאורויי דמלאכת הקטיפה הוא מיוחד להאופה וכשהיא אופה צריך שיהא לה מים מיוחדים שתקטף בהן ונראה שזו היא דעת הרמב"ם במ"ש ואם היתה לשה ואופה צריכה ב' כלים וכו' לומר דגם בשאה אחת הלשה ואופה צריכה ב' כלים אחד לקטף בהן ואחד לצנן בו ידיה ושלא תקטף באותן שתצנן בשאין נשים אחת לשה ואחת אופה פשיטא דאותה שאופה יש לה כלי מיוחד לקטף בם דמלאכת הקטיפה מיוחד להאופה ואותה שלשה נמי פשיטא דצריך לה כלי מים שתצנן בם ידיה שמתחממין מכח הלישה וזה מתיישבת מה שהקשה רבינו על דברי הרמב"ם לפי שהבין דמלאכת הקטיפה מיוחד לאותה הלשה אבל למאי דפריסית ניחא וכדמשמע מבה"ג וס"ל נמי להרמב"ם דאותה שלשה צריכה לעולם לצנן ידיה מפני שמתחממין ממשמוש העיסה ולא כמו שכתב הרב המגיד דלהרמב"ם צריכה שתצנן ידיה לפי שמתחממין מחמת חוס התנור וכן נראה ממ"ש הרי"ף והרא"ש בסתם צריכה לצנן ידיה דלעולם צריך לצנן ידיה אף על פי שאינה עושקת באפייה ובצרכי התנור ולכן כתב רבינו ג"כ בסתם ואחד שמצננת בו ידיה כדי שלא תתחמם העיסה משמע אעפ"י שאינה מקטפת ולא אופה כלל ואין בפוסקים מי שיחלוק על זה זולתי הר"ן שכתב וז"ל אפשר שלא חייבו חכמים שתצנן את ידיה אלא לומר שאם היא מקטפת במים שלא תקטף באותם מים שמצננת בהן את ידיה מפני שהם מתחממין ומחמיצין את העיסה אבל כל שאינה מקטפת במים לא הצריכוה לדקדק אם ידיה חמין או צוננין שאין חשש חימוץ בכך וכן נהגו עכ"ל ומביאו ב"י ולענין מעשה נקטינן לחומרא כדעת כל הפוסקים וגם הר"ן לא כתב פירוש זה אלא לתת טעם למנהג שנהגו כך בדורו וגם כתב בלשון אפשר וגם מדברי הרמב"ם שאמר ואם עברה ולשה תחת השמש או שלא צננה ידיה או וכו' משמע דלעולם צריכה לצנן דאל"כ הכי הל"ל או עברה ולשה ואפאה ולא צננה ידיה או וכו' ועוד נראה דלא אמר הר"ן אלא דמן הסתם לא צריכה לדקדק אם ידיה חמין או צוננים אבל כל שהיא מרגשת בעצמה שידיה חמין צריכה לצנן דאל"כ היאך אמר שלא תקטף באותן שתצנן אם אינה צריכה לצנן כלל אלא ודאי דבמרגשת שידיה חמין חייבת לצנן ידיה והזהיר שלא תקטף באותן המים שתצנן ידיה ולפע"ד דצריכה לצנן לעולם ומורין לה בי מדרשא דכך הוא דעת כל הפוסקים כדפריסית:

ואלו המים וכו' משנה ובריתא ס"פ כ"ש וכתב ב"י דבר פשוט הוא דלא נאמרו דבריהם הללו אלא בלש בזמן איסור חמץ דאילו קודם לכן שופכן אפילו במקום אשבורן ואינו הושש עכ"ל אבל למ"ש בסימן תל"ג דבאחר של אדם אחד אין להשליך שם חמץ אפילו קודם זמן איסור אף כאן אסור לשפוך המים במקום אשבורן באחר של אדם אחד וע"ש: כתב הרוקח בסימן רע"ט אם אין יכול לאפות המצה מוטב שישבור וילוש פעם שנייה או תטילנה במים צוננין וכ"כ באגודה בפרק אלו עוברין:

ואם הניחוהו בלא עסק שיעור מיל הוי חמץ ואם התחילו בב' עיסות כאחד והחמיצה האחת בידוע שהחמיצה גם השנייה אפילו אין רואין בה כימני חימוץ ואם החמיצה עד שיש בה סדקים אפילו לא נתערבו סדקיה זה בזה אלא אחד הולך הנה ואחד הולך הנה הוי חמץ גמור והאוכלו חייב כרת ואם אין בה סדק אלא הכסיפו פניה הוי חמץ נוקשה והאוכלו פטור וצריכה שני כלים של מים אחת שמקטפת בו פירוש שטחה בו פני ההררה [ל] ואחת שמצננת בו ידיה כדי שלא תתחמם העיסה והרמב"ם ז"ל כתב ואם היא לשה ואופה צריכה שני כלים של מים ולא ידענא למה כתב לשה ואופה דאכל אשה שהיא לשה קאי ואלו המים עם שאר המים שרוחצין בהן העריבה ושאר הכלים לא תשפכם אלא במקום מדרון שלא יתקבצו במקום אחד ויחמיצו לא שנא אם הם רב או מעט: אין

אחת אלא פעמים ומתעסק בו בתחיים וכשילטרפו השהיות קודם שיאפה הוי כשיעור מיל נמצא כתוב על שם אחד מהגדולים דיש לאסור ואחד מהגדולים השיב דאין כ"ל להחמיר ואם מרבותא השיב שאם העסק בין שהייה לשהייה עסק גמור הוא כגון בעיסת הידים בבצק וכגון הרידוד שמרדדין המצות בעץ עגול כה"ג אין השהיות מצטרפין דעסק כזה יכול לבטל מה שכבר התחיל להתחמץ אבל עסק אחר מועט אע"פ שיש בו כח לעכב אלא יתחיל להתחמץ כ"ז שמתעסקין בו כדמוכח מקישוף דאינו עסק גדול ואפילו הכי מעכב החימוץ כדאיתא בהדיא פרק אלו עוברין אמנם כ"כ אין בו כח לבטל מה שהתחיל כבר להתחמץ וכ"כ והכיא ראיה לדבר ובטוף דבריו כתב לכך נראה שהקיקור שמקריס המצות אע"ג דיש לתשבו לעסק לענין זה לבד יחשב שכל זמן שעוסקים בו אינו בא לידי חימוץ מ"מ לא חשיב עסק כ"כ לבטל השהיות עכ"ל (ג). כתב עוד בתה"ד דשיעור מיל רביעית שעה וחלק עשרים מן השעה לפי חשבון מהלך אדם בינוני עשר פרסאות ביום שהוא י"ב שעות כדאיתא פרק מי שהיה טמא (לד.) עכ"ל (ד):

ואם החמיצה עד שיש בה סדקים וכו' משנה (מח:) שיאור ישרף והאוכלו פטור כידוק ישרף והאוכלו חייב כרת איזהו שיאור כקרני חגבים כידוק שנתערבו סדקיו זה בזה דברי רבי יהודה וחכ"א זה וזה האוכלו חייב כרת איזהו שיאור כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו: ופירש"י קרני חגבים. סדק לכאן וסדק לכאן: זה וזה האוכלו חייב כרת. דקרני חגבים נמי כידוק הוי: ואיזהו שיאור. שפטור זה שאין בו סדק אבל הכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו מתוך פחד ורתת שפניו מכסיפין:

וצריכה ב' כלים של מים וכו' בס"פ כל שעה (מב.) ופירש"י שמצננת בו ידיה דאותן שמקטפת בהן מתחממות מחוש ידיה ומחמיצין העיסה וכתב הר"ן אפשר שלא חייבו חכמים שתצנן את ידיה אלא לומר שאם היא מקטפת במים שלא תקטף באותם מים שמצננת בהם את ידיה מפני שהם מתחממין ומחמיצין את העיסה אבל כל שאינה מקטפת במים לא הצריכוה לדקדק אם ידיה חמין או צוננין שאין חשש חימוס בכך ולכך פירש דלא אמרו שצריכה לצנן ידיה אלא כשהיא אופה לפי שידיה מתחממין מחמת חוס התנור (ה):

ואלו המים עם שאר המים שרוחצים בהם העריבה ושאר הכלים לא יפסכו אלא במקום מדרון וכו' בס"פ כ"ש (מ:) תנן מי תשמישו של נחתום יפסכו מפני שמחמיצין וגמרא (מב.) רבא שופכן במקום מדרון ואינו שופכן במקום אשבורן ואע"ג דגמרא אמרינן דהיכא דלא נפיש אף שופכן במקום אשבורן לא כתבה הרי"ף וכתב הרא"ש והר"ן דטעמא משום דלא קיים לן בכמה מיקרי נפיש ולכן כתב רבינו ל"ש אם הם רב או מעט והרמב"ם סתם דבריו וכתב בפ"ה ה"ז ישפוך אותם במקום מדרון כדי שלא יתקבצו במקום א' ויחמיץ וכתב ה"ה ההלכות לא רצו לחלק בין נפיש ללא נפיש לפי שאין הכל נזהרין ורבינו ג"כ סתם וכתב כדי שלא יתקבצו המים במקום אחד ויחמיץ וממילא שאם היו מועטין ולא היה בהם כדי קיבוץ ששופכן במקום האשבורן אלא שרצה לכתוב כסדר ההלכות עכ"ל ודבר פשוט הוא דלא נאמרו דבריהם הללו אלא בלש בזמן איסור חמץ דאילו קודם לכן שופכן אפילו במקום אשבורן ואינו חושש: **כתב** הרמב"ם בפ"ה אם עברה ולשה תחת השמש או שלא צננה ידיה הפת מותר וכתב הרב המגיד שיש חולקים בדבר והוא נתן טעם לדברי הרמב"ם אבל דעת הרא"ש בס"פ כל שעה לאסור בעברה ולשה תחת השמש: **כתוב** בהגה"מ פ"ה אמאי דאמרינן דלא תלוש תחת הרקיע ביום המעונן ומזה הטעם כתב בס"ה שנכון ליזהר קצת שלא להוליך המים לתנור מגולות תחת הרקיע וכתב כמ"ק ונראה דאין לחוש רק שלא לשהות זמן מרובה ומ"מ יש ליזהר אפילו לפי שעה. כתב בת"ה דביני כוכבי ושימשי אין להקפיד בכך. וז"ל מ"ח טוב שלא להוליך המים בחמה או תחת הרקיע ביום המעונן אם לא יכסה (ו) ונראה דאין לחוש רק להשהות זמן מרובה והר"פ כתב ומ"מ טוב להזהר אפילו שעה אחת וטוב לכסותם במפה מפני החמה אבל אם אין החמה זורחת מ"ל עכ"ל: **כתוב** בת"ה כשלשן עיבת פסח למ"ות ולפעמים מוכיפין מים בקמח יותר מן הראוי לאו ש"ד להוכיף קמח לתוך הליסה כדי שתהא העיסה כראוי לפי שהקמח שמוסיפין אינו נילוש ונגבל יפה ונשאר מעט בעין בתוך העיסה ואפילו לאחר אפייה עודנו בעין שמא לא נאפה אותו קמח יפה וגם לחוש שמא יפול במרק בקערה ויתחמץ ונראה דדי בכבדה זו לייסד המנהג שנהגו העולם ליזהר ואם היה אפשר בלי שהיית העיסה טוב ללוש עוד עיסה אחרת קטנה מגיבול קשה ויבשות מים לפי הערך ויערב אותו עם העיסה המלוחלחת שיתוסף בו מים ויקבלו זו מזו וזו מזו להלוחית ויבשות עד שיגיעו שניהם למדה בינוני עכ"ל:

מין

דרכי משה

מן החימוץ אבל ביתר מכן לא ואין המנהג כדבריו: (ג) וצ"ע דמשמע דהרא"ש ורי"ו לית להו האי סברא שהרי כתבו שלאחר שנתחמם בידים לא משערינן בשיעור מיל וכדברי ת"ה משמע בתשובת הרשב"א סימן קכ"ד שכתב הרמב"ם היה שולח מצות לתנור מעשר בתים ולבסוף היה נמנע שהיה חושש שמא התנור יהיה מלא וישהו המצות יותר משיעור מיל עכ"ל וכתב מהרי"ו להעביר ידיו על המצות לא מיקרי עסק כלל ואדרבה מחמם העיסה: (ד) כתב מהרי"ל עריבה שלשין בה לא יהיה בה שום טלאי או גומא שלא יוכל לנקר אפילו אם הוא רק בשפתה וכתב עוד דאותו סדין שמניחין על השולחן ועושין עליו מצות לא יקח אותו סדין פעם ב' כי הבצק נדבק בו ונחמץ בין לישה ללישה וכ"כ המרדכי ריש אלו עוברין דצריך ליזהר לנער מצה מן קמח שנשאר בו ואסור הוא להניח המצה האפויה במקום קמח ואם הניחה צריך לקנח המצה היטב שלא ידבק קמח במצה ואח"כ ישרה המצה עם קמח שעליו ויבא לידי חימוץ ואיסור גדול הוא אלא תמיד יקנחה מן הקמח שעליה עכ"ל: (ה) כתב הרשב"א בתשובה סימן קכ"ה במקומותינו נוהגים שמקטפים ומטפחים מעט פני העוגה במים כדי להדביקה בתנור וכן נוהגין ואין אדם חושש בזה עכ"ל ואין המנהג במקומינו ללחלח המצות במים ומ"מ למדנו מזה שאם אירע כך שאינו נאסר: (ו) וכ"כ מהרי"ו דאסור לשאת מצה או קמח או מים תחת השמש וביומא דעיבא תחת כל הרקיע וכתב מהרי"ל דיכסן בסדין:

וכתב

דרישה

סי' תנט [ל] **ואחת** שמצננת כו' כתב הר"ן אפשר שלא חייבו שתצנן את ידיה אלא שאם רוצה לקטף במים לא תקטף באותן מים שמצננת בהן ידיה מפני שהן מתחממין ומחמיצין העיסה ולכך פירש דלא אמרו שצריכין לצנן ידיה אלא כשהיא אופה לפי שידיה מתחממין מחמת חוס התנור דוקא וגם הכסף משנה כתב שם בשם הרמ"ך כן ושם תמה על רבינו שכתב דאכל אשה שהיא לשה קאי וז"ל וא"כ לפי דעתו אנו שאין לנו שני כלים אלא כדין אנו עושין אבל דברי רבינו ישרים וכנונים כו' עכ"ל ע"ש ולפי מ"ש אין מקום התמיה אדעת רבינו אלא מה שאין לנו שני כלים דנוכל לפרש דעתו ג"כ דוקא כשהיא רוצה לקטף ואינו מולך על הרמב"ם במה שמפרש דוקא יקטפה במים אע"כ תצטרך ידיה תחלה מכלי מים אמר מפני שידיה מתחממו בלשת העיסה ולאפשר דגם הר"ן פירש הגמרא הכי וכן פירש"י בהדיא שידיה מתחממות מחמת העיסה וכבילו המ"מ אלא שכתב שם פ"ה שהרמב"ם מפרש שידיה מתחממות מחוס התנור דוקא וגם הכסף משנה כתב שם בשם הרמ"ך כן ושם תמה על רבינו שכתב דאכל אשה שהיא לשה קאי וז"ל וא"כ לפי דעתו אנו שאין לנו שני כלים אלא כדין אנו עושין אבל דברי רבינו ישרים וכנונים כו' עכ"ל ע"ש ולפי מ"ש אין מקום התמיה אדעת רבינו אלא מה שאין לנו שני כלים דנוכל לפרש דעתו ג"כ דוקא כשהיא רוצה לקטף ואינו מולך על הרמב"ם במה שמפרש דוקא

תם אין עושין המצות ע״י עכו״ם חש״ו והכי איתא בשאלתות לשה עכו״ם עיסה וכו׳ עד מה דרכו של עני הוא מסיק ואפתו אופה הכל בפסקי הרא״ש פרק כל שעה וה״ה כתב בפ״ה בשם הרשב״א אם לשה למצה של מצוה עכו״ם או חש״ו אפי׳ אחרים עומדים על גביהם לא יצא וכ״כ הגה״מ בפ״ו בשם ראבי״ה ז״ל ומשמע מדבריו שאם לש ישראל ואפה עכו״ם יצא וכדברי רבינו האי ובתשובות הרשב״א מצאתי שנשאל על מצה שלשה חש״ו ועכו״ם והשיב דכיון דבמצה בעינן שימור אין אדם יוצא במצה של עכו״ם אפי׳ בישראל עומד על גביו ומזהירו שיכוין לשם מצה לפי שאין העכו״ם עושה עיס׳ אלא לדעת עצמו ולא על דעתו אבל בחש״ו יש לדון דבפ״ב דגיטין (כ״ב:) תנן דחש״ו כשרים לכתוב גט ואוקימנא בגדול עומד ע״ג ובפ״ק דחולין (ב.) תנן וכולם ששחטו ואחרים רואים אותם שחיטתן כשרה ואמרינן (יב:) מאן תנא דלא בעי כוונה בחולין בשחיטה ואוקימנא כר׳ נתן אבל לרבנן שחיטתן פסולה אלמא עמידה ע״ג לא מהני והתוס׳ תירצו דאחרים רואים אותם שאני שאין מלמדין ומזהירין אותם לכוין למה שהם עושים כמו כשעומד ע״ג ועדיין קשה דמשמע דאין הפרש בין חרש וקטן לשוטה בגט ושחיטה ואילו בחליצה משמע דיש הפרש ביניהם ותירצו דשוטה לאו בר דעת הוא כלל בדבר שאין לו הוכחה לא מהניא עמידת גדול ע״ג כשחיטה וחליצה אבל בגט הואיל ויש בו הוכחה שאומרים לו כתוב לשם פלוני ולפלונית וכו׳ והוא כותב רמי אנפשיה ומכוין לשמן משא״כ בחליצה ושחיטה ולפי דבריהם במצה דמצוה חש״ו פסולים שהרי צריכה שימור לשם מצוה ואילו היו עומדים אחרים על גביהן ומלמדין אותם בחרש וקטן דאית להו דעת קלישתא ואינם שוטים גמורים יוצאים בה אבל בשוטה אין יוצאין בה ומורי הר״י כתב דכל שאפשר ע״י שליח כגט ושחיטה כוונת העומד ע״ג ככוונת העושה המעשה דה״ל כשליח ולפיכך בגט כשר אפילו שוטה וה״ה בשחיטה אילו היה גדול עומד ע״ג אבל חליצה דא״א ע״י שליח אף כוונת העומד ע״ג לא מהניא בין בשוטה בין בחרש וקטן ולפי דברי רבינו יונה מצה שלשה חש״ו בשאחרים עומדים ע״ג יוצאין בה ומסתברא לי שהכל תלוי בהוכחה דבגט דאיכא הוכחה גמורה בשאחרים עומדים ע״ג אפילו שוטה כשר ובדבר שאין בו הוכחה כלל כשחיטה אף בשאחרים עומדים ע״ג אינם כשרים אבל בחליצה דאיכא הוכחה קצת חרש וקטן כשרים ע״י מה שמלמדין אותם העומדין ע״ג אבל שוטה דלאו בר דעת הוא כלל לא ולפ״ז אף במצה כן דהא ליכא הוכחה כלל וכשחיטה היא דליכא הוכחה כלל והלכך אף בשאחרים עומדים ע״ג אין יוצאין בה (א) ולזה הדעת נראה שנטה הפייט ב שכתב כתס ע״כ וז״ל א״ח לשה עכו״ס וחש״ו אע״ג דאפייה ישראל לא יצא והרא״ש והרי״ף והרמב״ן כתבו שאין לחוש מי הלש והאופה והריא״ג ורבינו האי כתבו מצה שנילושה ע״י עכו״ס בפני ישראל מותר וחסידי׳ מחמירי׳ ולשון ואופין בעצמן עכ״ל וכתב ע״ש ג טוב ללמד לנשים שתאמרנה כל אחת לחבירותיה כל מי שתגיע לידה מצה שלי בשגגה תהא שלה דאל״כ הויא מצה גזולה עכ״ל:

ויהא אדם רגיל לומר על כל פירורין שיפלו וכו׳ כ״כ המרדכי בפ״ה וכ״כ הגה״מ פ״ג בשם הרוקח וכתב עוד וכן טוב שיעשה לבצק הנדבק בכלים שעמא לא יוכלו להסירו עד שיחמיץ והטעם שצריך לבטל קודם שיחמיץ משום דבתר איסוריה לאו ברשותיה הוא לבטלו כדאמרינן בפ״ק דפסחים (ז.):

אין עושין סריקין המצויירין בפ׳ כל שעה (לז.) ת״ר יוצאין בסריקין המצויירין בפסח אע״פ שאמרו אין עושין סריקין מצויירין בפסח א״ר יהודה דבר זה שאל בייתוס בן זונין לחכמים מפני מה אמרו אין עושין סריקין המצויירין בפסח א״ל מפני שהאשה שוהא עליהן ומחמצתן א״ל אפשר יעשנה בדפוס ויקבענה כיון א״ל יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי בייתוס מותרים אר״א בר צדוק פעם אחת נכנסתי אחר אבא לבית ר״ג והביאו לפניו סריקין המצויירין בפסח אמרתי אבא לא כך אמרו חכמים אין עושין סריקין המצויירין בפסח אמר לי בני לא של כל אדם אמרו אלא של נחתומין איכא דאמרי ה״ק ליה לא של נחתומין אמרו אלא של כל אדם ופירש״י בסריקין המצויירין מצות המצויירות ואע״פ שאמרו לכתחלה אסור דיעבד שפיר דמי: שוהא עליהם. לצייר ואין נותנן מהר לתנור ומחמיצין: אפשר יעשה הצורה בדפוס ויקבענה בסריק כיון. כלומר בדחיפה אחת: יאמרו כל הסריקין אסורין ושל בייתוס מותרין. שהרי רוב נחתומין אין להם אותו דפוס: לא של כל אדם אמרו. לאסור דבעל הבית העושה אותן לעצמו אינו חושש ליפותן כ״כ ואינו שוהא עליהם: אלא של נחתומין. העושין למכור שמקפידין על מיין ושוטין על ציורם: איכא דאמרי לא של נחתומין אמרו לאסור שרגילין ובקיאין בדבר ויש להם דפוסין. וכתב הרא״ש ז״ל פסק הרי״ף כאיכא דאמרי והא דלא פסק כחכמים דלא פלוגי בין נחתומין לשאר כל אדם לפי שנראה לו מעשה רב ולכאורה היה נראה כחכמים לעיל לא פסק הרי״ף כר״ע אע״פ שעשה מעשה אי לאו דמסייע ליה עובדיה דריב״ל שהוא אומרא עכ״ל ולשון הרי״ף הכי איתיה ולא של נחתומין בלבד אמרו אלא של כל אדם אבל של נחתומין כיון דקביעי לא שהו בהו והרא״ש מפרש שם״ש אבל של נחתומין כיון דקביעי לא שהו בהו הוא פסק הלכה שפוסק הרי״ף ואע״פ שלפ״ז לא הל״ל ולא של

תם אין עושין המצות ע״י עכו״ם חרש שוטה וקטן והכי איתא בשאלתות לשה עכו״ם לעיסה או הרש שוטה וקטן דלאו בני שימור נינהו אף על גב דאפייה ישראל בר דעת ועבד בה שימור בשעת אפייה לא נפיק בה ידי חובתו [א] וכ״כ רב כהן צדק לצאת ידי חובתו בליל ראשון אינו אלא במצה שאפאה ישראל לשם מצה דכתיב ושמרתם את המצות עד שיהא שימור לשם מצה ורב האי גאון כתב מצה שאפאה עכו״ם בפני ישראל ע״י שימור כתיקונה מותר לישראל לאוכלה ובעלי מעשה והסידים מחמירין על עצמם כגאונים המחמירין ולשין בעצמם ואופין כהחיא דאמרינן מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה לכן מצוה על כל אדם להשתדל בעשיית המצות ובאפייתן וכן היה נוהג א״א הרא״ש ז״ל היה משתדל בהן ועומד על עשייתן ומזרז העוסקים בהן והיה מסייע בעריכתן ויהא אדם רגיל לומר על כל פירורין שיפלו בשעת לישה ועריכה (א) יהיו בטלין (ב) כדי שיתבטלו קודם חימוצן. אין עושין סריקין המצויירין פירוש שמציירין בפת כמין חיה ועוף אבל

וכ״ש וכ״כ רב כהן צדק וכו׳ איכא להקשות מאי וכ״כ הלא לא כתב אלא דבעינן מצה שאפאה ישראל ומשמע אפילו לשה עכו״ס ובאשיר״י איתא ורב כהן צדק כתב וכו׳ ומשמע דאתי לפלוגי אמ״ש השאלתות ויראה דרבינו מפרש דליכא מ״ד בלשה עכו״ס דיוצא בה י״ח דהא בנקות של עכו״ס לשן עכו״ס קאמרי׳ ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה ומשמע מדקאמר סתמא אפילו אפאה ישראל אלא ודאי רב כהן צדק נמי לא אמר דיוצא ידי חובתו אלא במצה שלשה ישראל והא דקאמר שאפאה ישראל בכלל האפייה הוי נמי הלישה דאין אפייה בלא לישה תחלה כך היא דעת רבינו וסבירא ליה דלהשאלתות נמי בעינן דלשה ואפה ישראל דלמה יגרע שימור דאפייה משימור דלישה ולכן אמר ורב האי גאון כתב וכו׳ דחולק עליהן וס״ל דמצה שאפה עכו״ס מותרת ור״ל אפילו לשה ואפאה עכו״ס נמי מותרת והכיא דבצקו׳ של עכו״ס לדעתו אייר בלשה עכו״ס בביתו אלא בפני ישראל

וב״י הבין בדברי רבינו האי שמחלק בין אפייה ללישה ובלשה עכו״ס מודה רב האי דאסור ולא נהירא ומ״ש שכ״כ הגהת מיימוניות בפ״ו בשם ראבי״ה לא מצאתי רמז מזה בספרים שבידינו. והרב מהרא״ל בעתיק הגה״ה במהרא״ק וז״ל ואותו שאין לו מכוונין והוא זקן או חולה והגיע ע״פ והוא יודע שאין בו כח לצוות בצק מצה בטוב וחש שמא יחמיץ בידו מוטב שיתן שכר לעכו״ס כדי שיעשה חפצו לעינו ומעשה באדם שהיה תפוס בע״פ ולא נמצא שם יהודי וראה העכו״ס לתקן לו ולא רצה לאכול בלילה הראשונה מצה שתקנה עכו״ס ובשאר ימים עשה לפניו אבל כשלא עשה לפניו אע״פ שנשבע לו שתיקנו לו בכל ענין כמו שתיקנו לעינו ולא אכל רק פירות ולא ידע בהגדת הגדה והיה לו חומש ואמר כל הכרשיות של יציאת מצרים עכ״ה ולענין הלכה העלה הרשב״א בתשובה סימן כ״ו שאפילו אחרים עומדין ע״ג ומלמדין ומזהירין אותו לכוין למה שהם עושין אינו יוצא בה י״ח וכ״כ ה׳ המגיד בפ״ה משמו וזה דלא כרב האיי דאם אפאה עכו״ס בפני ישראל ע״י שימור כתיקונה דמותר גם במהרי״ל כ״כ בדרשותיו דלא כהר״ח דמתיר מיהו נראה בשעת הדחק כגון שהוא זקן או חולה או תפוס בידי עכו״ס יש לסמוך על רב האיי גאון ודעימיה ויצא ידי חובתו במצה שלשה ואפאה העכו״ס בפני ישראל ולא בהוא תפוס ואפשר דלאו למימרא שלא היה אוכל כלל בלילה הראשונה אלא שלא היה עושה מעשה לכתחלה והיה טורח בהוצאה מרובה לשלוח למקום רחוק שהיו לשם יהודים לאכול בלילה הראשונה מצה משומרת בישראלים. אבל בשאר ימי הפסח היה נסמך על מה שלשו ואפו עכו״ס בפניו דלאו בשופטני עסקינן דלא אכל כלל מצה בלילה הראשונה ועבר על מצות עשה דאורייתא כדי שלא יעבור איסור דרבנן:

ויהא אדם רגיל וכו׳ כ״כ הרוקח בסימן רע״ג והמרדכי פ״ק דפסחים והגהת מיימוניות פ״ג והביאו ראייה מדאמרינן בתלמיד היושב לפני רבו ונזכר שיש לו עיסה וכו׳ שכתבו רבינו ס״ם תמ״ד ובש״ע כתב הלש אחר זמן איסור חמץ יאמר בשעת לישה כל פירורים שיפלו וכו׳ ותימא הלא אף בלש קודם זמן איסור איכא למיחש דילמא ישאר הפירורין ברשותו עד אחר זמן איסורו וכן יראה ממ״ש המרדכי אדין זה הא דכתב בא״ז דמי שלא ביטל קודם שיתחיל שעה שנית שוב אינו יכול לבטל וכו׳ אלמא דבלש קודם זמן איסורו מיירי והכי משמע מלשון רבינו והגהת מיימוני שכתבו דין זה בסתם ועיין במ״ש בסי׳ תל״ג דדוקא בלש ברשותו כך הדין ע״ש וכמ״ש בס״ם תנ״ט ואיכא למידק אלשון רבינו שאמר על כל פירורין וכו׳ הא אסיקנא בפ״ק דפירורין ממילא בטלי ולא צריך לבטל משום פירורין ואפשר דפירורין דקאמר רבינו לאו דוקא אלא ר״ל בצק כזית או יותר וכן הוא בדוקא ובמרדכי והגהת מיימוניות כתב בסתם שמא יפול בצק וכו׳ ולא הזכירו פירורין ועוד כתב במהרי״ל דהכא שאני דחייסינן שמא אחר אפי׳ דמכבדין הבית יתכנסו פירורי הבצק ורחויין לדבק יחד עד שיבא בהן כזית ולפיכך צריך לבטל בשעת לישה בפירוש אף הפירורין אבל בפירורי לחם קאמר תלמודא ממילא בטלי כיון דלא מידבק ביחד וכן עמא דבר לבטל פירורי עיסה בשעת לישה וכתב במהרי״ל דלאחר האפייה צריך לכבד את הבית שאע״פ שבטל אף הפירורין מ״מ החמץ ברשותו ומה שנמצא מן הבצק שנפל ישרפנו:

אין עושין סריקין וכו׳ בברייתא בפרק כ״ם (דף ל״ז) פליגי בה ר״ג וחכמים ופסק רב אלפס כר״ג דשרי בשל נחתומין וכאיכא דאמרי ולא כליגא דאמר איפכא דבשל כל אדם שרי ר״ג ובשל נחתומין אסר והרא״ש פסק כחכמים דאסרי לעולם והר״ן פי׳ גם דברי הרי״ף דעל הכל גזרו לאסור והסמ״ג והסמ״ק כתבו ג״כ בסתם לאיסור ואפי׳ בדפוס וז״ל הגהת סמ״ק מיהו אומר ריב״א דקי״ל הלכה כר׳ יוסי דאמר עושין סריקין בעין רקיקין פי׳ עושין סריקין מצויירין ובלבד שיהא רקיקין ר״ל דקין וקלושין דאז אין ממהרין להחמיץ בשהיית ציורין וע״ז סומכין העולם לצייר

דרכי משה

תם (א) וכתב מהרי״ל זקן או חולה שאין יכולין ללוש יניחו עכו״ם ללוש לפניהם עכ״ל ואין להקל בזה מאחר שרבים אוסרים כתב האגור עבד ושפחה דלא מבלו דינם כעכו״ם: (ב) וכתב מהרי״ב בתשובה שצריך שיאמר פירורין יהיו הפקר אבל אם אמר פירורין הפקר אינו מועיל דמשמע דמעצמן הן הפקר וזה אינו וכן אשכחן בגיטין (לב:) לענין גט זה בטל הוא וכו׳:

פרישה

סי׳ תם (א) **יהיו** בטלין כו׳ דוקא בלשון זה ולא כמו שנהגו לומר פירורין הפקר דאינן נעשין מעצמן הפקר אלא צ״ל שיהיו הפקר וק״ל:

אפילו

סי׳ תם [א] **וכן** כתב רב כהן צדק לצאת י״ח בליל ראשון אינו אלא במצה שאפאה ישראל כו׳ הלשון אינו מדוקדק דה״א אף אם אפאה ישראל ולשה עכו״ס וכבר כתב דלא יצא י״ח בזה וצ״ל דר״ל אפאה כל דבר עד שבא לכלל אפייה וסמך תרתייתו ומרתיה את המצות כו׳ וק״ל:

ולא

חדושי הגהות

תם א לא מצאתי דברים אלו בהג״מ שלפנינו ועיין בב״ח: ב ז״ל הפייט נמנע שלא ילוש חרש שוטה וקטן וגר שכפר וכל האוכל מ״ה על ידיהם יבוש ויחפר ואע״פ שאתה ישראל בר דעה ושפר רי דבר ה׳ בזד יאת מצותו הפר עכ״ל הפייט הועתה מתוך תשובת הרשב״א: ג לעיל בסימן תנ״ד העתיק הב״י דברים אלו בשם הג״מ:

פי׳

לצייר המלות מפני שעושין אותן עכשיו כעין רקיקין ע"כ מיהו נראה כיון שהפוסקים השמיטו הך דר' יוסי אלמא דפליג אר"ג ואתכמי' ולית הילכתא כוותי' וריב"א גופיה לא כתב כך אלא לישב מנהג העולם אבל עכשיו נהגו לאסור הציורין לעולם והכי נקטינן ומ"מ בדיעבד אף חכמים מודים דלא אסרינן לה ומף יוצא בה י"מ מלה כדאיתא להדיא בברייתא :

מותר לאפות פת עבה וכו' בפרק כ"ם סוף (דף ל"ו) ת"ר אין אופין פת עבה ביום טוב בפסח דברי בית שמאי ובית הלל מתירין וכמה פת עבה אמר רב הונא טפח שכן מצינו בלחם הפנים מתקיף לה רב יוסף אם אמרו בזריזין יאמרו בשאינן זריזין וכו' ואסיקנא מאי פת עבה פת מרובה והפוסקים לא הביאו אלא המסקנא אבל מדין פת עבה טפח לא אמרו בו לא היתר ולא איסור ונראה דס"ל דמדאתקיף רב יוסף לא שמעינו אלא דאין להביא ראייה מלחם הפנים להתיר בעבה טפח אבל הדין אפשר דלא נדחה ושרי אפילו עבה ואיכא למימר כמי איפכא דאפי' פחות מטפח כמי לפעמים אסור דהכל לפי המתעסקין ולפי העמילה והבעיטה בעיסה ולפי העלים והתנור כדאיתא התם אבל ה"ר יונה כתב וז"ל אסור לעשות פת שיהיה בעוביו טפח פשוט בפסחים והדק יותר משובח עכ"ל נראה דס"ל דרב יוסף ה"ק לרב הונא לדיבך קשה אמאי בית הלל מתירין הלא מלחם הפנים ליכא ראייה אלמא דמכברא יש לאסור בעבה טפח דאל"כ ליכא הכא אתקפתא דאע"ג דליכא ראייה מלחם הפנים מ"מ ס"ל לב"ה דמותר מסברא ומשמע כמי דפחות מטפח שרי דאל"כ הוה ליה לרב יוסף לאסוקי במילתיה אם אמרו בזריזין וכו' עד יאמרו בתנור של חרס ואכילו פחות מטפח כמי אסור אלמא דבפחות מטפח פשיטא דשרי אפילו ליכא כל הני וכן פסק בש"ע מיהו נכון להזהר לעשותן דקין וכו' יוסי בברייתא שהביא הגהת כמ"ק וכמ"ש ה"ר יונה והדק יותר משובח . ומ"ש רבינו פי' פיתין גדולים ולא חיישינן לטורח אפשר דדעתו דאע"פ דא"ל לכברות גדולות כ"כ לצורך י"ט וטורח כמי בשביל חול לא חיישינן לטירחא שלא לצורך י"ט כדאמרינן מערמת אשה ואופה תנור אלא כברות אע"פ שא"ל אלא לבכר אחד וכן פירשו התוס' ורש"י כתב בת מרובה הרבה חררין ביחד ולאו משום חימוץ נקט לה ובחררים דקים קאמר משום דקא טרח טירחא דלא צריך הוא ע"ל נראה דהא דקאמר ומשום דקא טרח וכו' דקאי אמ"ש תחלה הרבה חררין ביחד דה"ל טירחא דלא צריך כל החררים לי"ט נראה כאופה לצורך חול והיינו כמ"ש התוס' אבל בסמ"ג נראה דמפרש בלשון רש"י דאע"פ שאינו אופה אלא מה שצריך לי"ט מכל מקום ברקיקין דקין יש לו טורח יותר ואפ"ה שרי שוב נראה לפע"ד מלשון רש"י דמפרש שני פירושים חדא הרבה חררין ביחד אפילו מה שאינו צריך לי"ט התוכפות ומ"ש ובחררים דקים הוא פי' אחר כלומר א"נ בחררין דקין קאמר ואינו אופה יותר מצורך י"ט אלא דקא טרח ברקיקין דקים וכמו שפירש הסמ"ג ותהיה הוי"ו המדבקת במ"ש ובחררים דקים במקום או המחלקת ודו"ק וכאן נראה מלשון רבינו כדברי הסמ"ק אבל לקמן בסימן תק"ו כתב כדברי התו' . ועוד נראה דכאן דעת רבינו דב"ש וב"ה לא פליגי במסקנא אלא בפיתין גדולים אפי' אינן רקיקין דקין וגם אינו אופה אלא כדי צרכו לי"ט ושרי לב"ה אע"פ דאיכא טורח בפיתין גדולים והיינו דאפליגו במתניתין כוף פ"ב די"ט בפיתין גרוגין פי' פיתין גדולים דאיכא טורח ואפ"ה שרי והא דקאמר בגמרא מכדי משום דקא טרח טירחא דלא צריך הוא מאי איריא פסח וכו' נראה דאפילו אינו אופה אלא מה שצריך לי"ט מ"מ טירחא דפיתין גדולים טירחא דלא צריך הוא כיון שיכול לאפות בפיתין קטנים שאין לבם טורח והכי נמי תנן בפרק המביא אופין בפורני וכו' דאיירי בשאינו אופה יותר מכדי צרכו ואעפ"כ סד"א דאסור משום טירחא ע"ל בסי' תכ"ז ובמ"ש לשם :

תסא ענין היסק התנור כתב רב נטרונאי תנור ופורני וכו' פי' תנור שפיו למעלה אפילו של חרס כיון שהיסקו מבפנים מותר וכן פורני שהוא תנור העשוי מלבנים ועפר כמו תנורים שלנו ופיו מן הצד דהיסקו מבפנים ואפו בהן כל השנה מותר לאפות בו בפסח בלי שום הכשר שהרי כשיסקוהו מבפנים לאפות בו מצות כבר נשרף כל טעם החמץ שקיבל כבר וטפקא של חרס שהיסקה מלמטה וכו' פי' אותה בוכיא שקורין טפקא שלעולם היסקה מלמטה דהיינו היסקו מבחוץ הנאמר בתלמוד ואסור לאפות בה בפסח ולא מהני לה הכשר מילוי גומרי דדינו כקדרה דלא מהני ליה היסק פנימי דילמא חיים עליה והא דאיתא בפ' כ"ש (דף ל') דבוכיא דהסיקו מבחוץ אי מלית ליה גומרי שפיר דמי אינו אלא בבוכיא שדרכו ג"כ להסיקו מבפנים לפעמים דהשתא דינו כתנור דמהני ליה היסק פנימי דהיינו מילוי גומרי דלא חיים עליה אפילו הוא של חרס אבל טפקא של חרס שלעולם היסקו מבחוץ לא מהני לה היסק פנימי דילמא חיים וזאת היא דעת הרשב"א ורבינו כדפי' לעיל בסי' תכ"א וזו היא דעת רב נטרונאי ולא כה"ר יונה דלא התיר בוכיא כלל אלא כשהיא של אבן והביאו ב"י ומ"ש אבל צריך להסיק תחלה הכי מחלק תלמידא בפ' כ"ש לגבי חלה (דף ל"ז) בין הרתיח ולבסוף הדביק וכו' וה"ה לענין חמץ : **ומ"ש** בין תנור ובין בוכיא וכו' פי' בין תנור שהיסקו מבפנים בין בוכיא שהיסקו מבחוץ כטפקא שהזכיר בתחלת דבריו ושינה שמה לקרותה בוכיא מפני שבדין זה בבוכיא חדשה כולל כל בוכיא בין שאין היסקה לעולם מבפנים כטפקא ובין אותה שדרכה לפעמים להסיקה מבפנים בכל ענין צריך להסיקו תחלה ואח"כ מדביק הפת ואף בתנור גמור כן הדין ולא הזכירו לפי שהפת נאפה על רצפת התנור ופשיטא דצריך להסיק הרצפה תחלה ואח"כ ליתן הפת על הרצפה דאי אפשר בע"א משא"כ בבוכיא דאפשר להדביק הפת תחלה מבפנים או מבחוץ קאמר דצריך להסיק תחלה אבל בבוכיא ישנה לעיל הזכיר בפי' טפקא משום דשאר בוכיא דהיסקו לפעמים מבפנים דינו כתנור ופורני כדפרישית והרשב"א קורא אותה בוכיא תנור כי"א שקורין פדיל"א וכדלעיל בסי' תנ"א : **ומ"ש** ועל גבה אין גחלים ולא שלהבת וכו' נראה דכתב כן לפי שבפרק כל שעה (סוף (דף ל"ז) איתא גבי מעשה אילפס הדביק מבפנים

מבפנים

בו ומתחמצת לפיכך בעל נפש צריך לשנותו מעוגה לעוגה וכן צריך לדקדק כשיסדר הפת בתנור שלא יגעו זה בזה לפי שהם לחים עדיין ואין האור שולט בין צידי הפת ואחמועי מחמע עכ"ל : **מותר** לאפות פת עבה בי"ט וכו' בפרק כל שעה (לו : לז.) ת"ר אין אופין פת עבה בי"ט בפסח דברי בית שמאי ובית הלל מתירין ומפרש בגמרא מאי פת עבה פת מרובה מאי טעמא אי משום דקא טרח טירחא דלא צריך מאי איריא בפסח אפילו בי"ט נמי אין ה"נ והאי תנא בי"ט של פסח קאי ופירש"י פת מרובה הרבה חררין ביחד ולא משום חימוץ נקט לה ובחרריס דקיס קאמר ומשום דקא טרח טירחא דלא צריך הוא ודין זה אע"פ שאין מקומו כאן אלא בהל' י"ט ה כתבו רבינו כאן לפי שנמשך אחר תנא דברייתא שהביאו בענין פסח ותמהני איך לא כתב רבינו כאן ו הא דמשמע התם דאסור ללוש בפסח פת עבה טפח ורבינו ירוחם כתבו. כתוב בא"ח אין להקל במה שהחמירו הקדמונים שלא לעשות פנאדי"ש או פלאדוני"ש וכתוב עוד שם אסור ליתן ביצים שלימים בפת ותאפה עמהם שהרי יוצא מהם ליחה ומעכבת ואפילו אם הביצה מבושלת קרוב הדבר לאסור לפי שמעכב אפייתו י"א שה"ה שאסור ללוש העיסה עם זרעים כגון שומים וכיוצא בו מהאי טעמא עכ"ל :

תסא ענין היסק התנור כתב רב נטרונאי תנור ופורני שאופין בו כל השנה וכו' וטפקא של חרס שהיסקו מלמטה וכו' כלומר לא תימא דאל חדשה ל"ש הסיקו מבפנים או בחוץ מותר וכו' כלומר לא תימא מאי איריא טפקא שאופין בה כל השנה דאסורה הא אפי' חדשה נמי אסורה

אבל כל מה שעושין אותו במסרק כדי שלא יתפח מותר ומ"מ טוב שלא לשהות עליו לעשותו כמין ציור וכתב רב אלפס שלא אסרו אלא בעלי בתים שאינן בקיאין בציורין ויבאו לשהות עליהם אבל נהתומין מותרין ופירש ה"ר יונה ז"ל דנהתומין מותרין אפילו בלא דפוס ובעלי בתים אסורין (ג) אפילו יש להם ד דפוס שמאחרין לעשותן וכ"כ הרמב"ם ז"ל ואדוני אבי ז"ל היה נוטה לאסור לכל אף לנהתומין : מותר לאפות פת עבה בי"ט של פסח לא שנא בשאר ימים טובים רק שלא ילוש בי"ט של פכח יותר (ג) מכשיעור עיסה אחת :

תסא ענין היסק התנור כתב רב נטרונאי תנור ופורני שאופין בו כל השנה מותר לו לאפות בו בפסח וטפקא של חרס שהסיקה מלמטה ועל גבה אין גחלים ולא שלהבת ואופין בה כל השנה אסור לאפות בה בפסח אבל חדשה לא שנא הסיקה בפנים או בחוץ מותר כיון שהאור שולט תחתיה אפילו אין שלהבת עולה על גבה מרתה רתח והפת נאפית מיד ואינו בא לידי חימוץ אבל צריך להסיק תחלה בין תנור בין בוכיא ואח"כ מדביק הפת

דרכי משה

(ג) ובאבודרהם כתב בשם הראב"ד דצריך לעשות המצות רקיקין ולא עבים וגדולים דלא הוי לחם עוני ומהרי"ו כתב טעמא משום דאינו ממהר להחמיץ כמו אם היה עב וגם : תסא (א) וכתב מהרי"ב בתשובה די"א דבאותו היסק שמסיק התנור לאפות בו די לו אם מכוין ומכשיר ג"כ התנור ואינו ג"ל אלא צריך להסיק ב' פעמים אחד להכשיר התנור ואחד

פרישה

(ג) אפי' יש לכם דפוס שממהרין לעשותן פי' אע"פ שגם בעלי בתים ממהרין לעשותן בדפוס אפ"ה אסרו לכן ובפ"א נדפס שמאחרין מלעשותן וגם י"ל לפי הגירסא שממהרין לעשותן דקאי אדלעיל דלנהתומין סתירו בלא דפוס משום דממהרין לעשות אפילו בלא דפוס : (ג) מכשיעור עיסה אחת סתם בגמרא משמע דבפסח אסור ללוש פת עבה טפח וכ"כ רבינו ירוחם : ואפילו

חדושי הגהות

ד פי' לפי שמאחרין לעשותן : ה אפשר שכתבו רבינו כאן כדי לפרש שלא ילוש בי"ט של פסח יותר משיעור עיסה אחת וגם קמ"ל רבינו דאין איסור בפת עבה משום חמץ לאפוקי ממאי דהוי ס"ד מעיקרא בגמרא דאיכא משום איסור חמץ ביותר מטפח (מהרל"ח) : ו ול"נ דאין לתמוה על רבינו כלל דהכי איתא התם ת"ר אין אופין פת עבה בי"ט דברי ב"ש וב"ה מתירין וכמה פת עבה א"ר הונא טפח שכן מצינו בלחה"פ טפח מתקיף לה רב יוסף אם אמרו בזריזין יאמרו בשאינם זריזין אם אמרו פת עמילה כו' ומסיק מאי פת עבה פת מרובה ואמאי קרו ליה פת עבה משום דנפישא בלישה והשתא ס"ל לרבינו דלמסקנא לא שייך חימוץ בפת עבה כלל אפילו ביותר מטפח ולא איירי ב"ש וב"ה באיסור חימוץ כלל אלא פלוגתייהו בפת מרובה אי חוששים משום טירחא שלא לצורך דודאי מעיקרא דהוי ס"ל דפלוגתייהו דב"ש באיסור חימוץ משום דשייך חימוץ בפת עבה א"כ ע"כ היה צריך לפרש שיעור דפת עבה דפליגי ביה והיה מפרש טפח משום שכן מצינו בלחה"פ ואתקיף רב יוסף שפיר אם אמרו בזריזין כו' אבל למסקנא דלא קאי הך אוקימתא ופליגי בפת מרובה ודאי דלא חיישינן משום חימוץ כלל דא"כ לא ידעינן שיעורא כלל דכשם שלא נוכל ללמוד מלחה"פ דמותר לעשות פת עבה טפח ה"נ נוכל לומר דאפי' פחות מטפח נמי אסור אלא ודאי ליכא חשש חימוץ כלל בפת עבה (מהרל"ח) :

לאסורה דכיון שהסיקה מבחוץ אין החוט שולט בה כראוי וקודם שתאפה המצה היא מתחממת דליתא דכיון שהאור שולט תחתיה אפילו אין שלהבת עולה ע״ג מירתח רתח והפת נאפה מיד ואינו בא לידי חימוץ :

מצה שנאפית עד שאם פורסים אותה אין חוטין נמשכין ממנה וכו׳ ברייתא בפרק כל שעה (לז:) יוצאין במצה הנעשית בחלפם מאי מצה הנעשה כל שפורסה ואין חוטין נמשכים ממנה : **ומ״ש** ויוצאין במצה האפויה על גבי קרקע בפרק כיצד מברכין (לח.) אמרינן דכובא דארעא אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח מ״ט לחם עוני קרינן ביה וכ״כ הרי״ף והרא״ש בפרק כל שעה והיכא דאפה מצה על ארעא וקא מינטר לה שפיר נפיק בה י״ח בפסח דגרסינן בפרק כיצד מברכין האי כובא דארעא אדם יוצא בה י״ח בפסח :

כתב הרמב״ם בפ״ו אחד מצה שנאפית בתנור או בחלפם בין שהדביק הבצק בחלפם ואח״כ הרתיח בין שהרתיח ואח״כ הדביק אפילו אפאה בקרקע ה״ז יוצא בה י״ח וכתב ה״ר זה מחלוקת בין הגאונים כמו שכתוב בהלכות ורבינו סובר כדעת ההלכות דקיימא לן כר״י (דפסחים לז.) והתוספות א״א מעשה חלפם אע״ג דלחם הוא מיהו איכא למיחש ביה משום חימוץ אא״כ עושה בחלפם א ובכוונה שהסיקו את שניהם יפה יפה והסיקו את הלחם יפה יפה ונתן הלחם בחלפם וכסה עליה את הכיסוי וכתב ה״ר שאין לדברים אלו עיקר אבל בסמ״ק סימן רכ״א כתוב לאפות את המצות תחת טרפא נראה דאסור ואע״פ שמשים גחלים לוחשות על הטרפא משום שאין האש שעל גבי טרפא שולט מיד בעליונה של מצה ואתי לידי חימוץ ויש נוהגים היתר שמחממין הטרפא קודם וגם טומנין אותה בגחלים מקודם וגם מזה יש להזהר דלמא אתי למיעבד בלא חימוס הטרפא ובלא גחלים עליה מתחלה כמו שרגילין לעשות בשאר ימות השנה ולענין דיעבד נ״ע שמא האור שולט במצה קודם שיעור מיל ומ״מ נכון להחמיר עכ״ל וכ״כ בכלבו ובהגהות מיימון פ״ו וז״ל הרשב״א בתשובה על דברי הראב״ד ראוי לחוש לדברי הרב ז״ל הואיל ונפק מסומיה אע״פ שלא שמענו זו לאחד מגדולי הראשונים ולמחברי ספרים והלכות עכ״ל :

ובמצה השרויה אחר האפייה וכו׳ בס״פ כ״ש (מא.) תניא יוצאין בדקיק השרוי ומבושל שלא נימוח דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר יוצאין בדקיק השרוי אבל לא במבושל אע״פ שלא נימוח וכתבו הרי״ף והרא״ש דאיכא זקן או חולה דלא יכול למיכל מיניה ביבשתא שרו ליה במיא עד דמרככא ואכיל לה עד דלא מיתמחא דתניא יוצאים בדקיק השרוי וכו׳ אבל לא במבושל אף ע״פ שלא נימוח מ״ט בעינן טעם מצה ואיכא וכ״כ הרמב״ם בפ״ו יוצאים בדקיק השרוי הוא שלא נימוח אבל מצה שבשלה אינו יוצא ידי חובתו באכילתה שהרי אין בה טעם הפת נראה שהם מפרשים דשלא נימוח דקאמר ר״מ אשרוי נמי קאי זכי קאמר רבי יוסי יוצאין בדקיק השרוי אשרוי דר״מ קאי דהיינו דוקא בשלא נימוח ותמהני על רבינו שכתב סתם יוצאין במצה השרויה במים אחר האפייה ב ולא חילק בין נימוח לשלא נימוח ואולי אפשר לדחוק ולומר שהוא סובר דכיון דסתמא קאמר רבי יוסי יוצאין בדקיק השרוי אפילו בנימוח קאמר דיוצאין ומ״ש הרי״ף והרמב״ם והרא״ש דדוקא בשלא נימוח למאה מן המובחר אמרו כן ולא לעיכובא והא דאמרינן בהעור והרוטב (קכ.) המחה מצה וגמעה לא יצא התם בשנמחית לגמרי ונעשית כמים וזה דוחק אלא בשרוי נמי לא נפיק אלא דוקא בשלא נימוח וכ״כ הרמב״ם ומשמע לי דאם רצה לשרותה במים חמים שאינם רותחים רשאי דהא לאו מבושל הוא אבל הרוקח כתב ישרה אותה במים או ביין קריש אבל בתבשיל חם או במים רותחים או חמין לא יצא ע״כ :

כתב בה״ג אי אפייה ע״ג קרקע או ע״ג טפקא וכו׳ עד והכי שדר רב כהן לדק ריש מתיבתא כל זה כתב הרא״ש בפרק כל שעה ובא״ח כתב ראוי למחות שלא יעשו חרדים ברמץ : **ומ״ש** והיכא דבעי לטגן העיסה במחבת בשמן מותר לא לענין לאתי בה י״ח מצה קאמר דהא ה״ל מצה עשירה אלא לומר דמותר לאכלה בפסח ג ואין בה משום חימוץ וכך מפורש בדברי הרא״ש ז״ל והיכא דבעי לטגן העיסה במחבת בשמן בשאר ימות הפסח מותר והרמב״ם כ׳ בפ״ה אין קולין את הבצק בשמן על המחבת וכתב ה״ר שזה נראה ברור שכיון שהבצק נילוש במים אין לבשלו אפי׳ במי פירות לפי שכבר נתבאר שעם תערובת המים מחמיצים ואלמבשל ליה מחמיץ ויש מן הגאונים מתירין לטגן בשמן כשהרתיח המחבת יפה ואין דבריהם נכונים עכ״ל : **אבל** לחלוט העיסה ברותחין וכו׳ וחליטה

הפת אבל להדביקו תחלה ואח״כ להסיק אסור והכי אמר רב עמרם כלל זה יהא בידכם כל שמסיקין תחתיו או על גביו ואח״כ מדביקין בו הפת אינו בא לידי חימוץ ואם מדביק ואח״כ מסיק אסור והרב ר׳ יונה כתב שצריך ליזהר כשיסיקו התנור שילכו הגחלים על פני כולו ואין די לו בשלהבת דכמו שבולע ע״י גחלים כך פולט על ידי גחלים ושיהו ניצוצות ניתזין ממנו הלכך אם הסיקוהו כמה פעמים קודם הפסח אינו מספיק אלא א״כ כיון להתירו לצורך הפסח כי שמא לא הלכו הגחלים על פני כולו כל זמן שלא כיוון לכך ויש נוהגין להטיל בו קרקע חדשה כדי שלא יצטרכו היסק ומנהג יפה הוא ; מצה שנאפית עד שאם פורסין אותה אין חוטין (ב) נמשכין ממנה יוצאין בה ופחות מכן אין יוצאין בה ויוצאין במצה האפויה ע״ג קרקע או האפויה באלפס בלא מים ובמצה השרויה במים אחר האפייה אבל נתבשלה אחר אפייה אין יוצאין בה אפילו לא נימוחה כתב בעל ה״ג אי אפייה ע״ג קרקע או על טפקא נפיק בה ידי חובתיה והיכא דבעי לטגן העיסה במחבת בשמן מותר והיכי עביד מרתח המחבת תחלה באש שיתלבן בשלהבת יפה ואח״כ נותן בו העיסה ומטגנה בשמן ומותר לפי שאין לה פנאי להחמיץ אבל נתן העיסה תחלה ואח״כ הרתיח המחבת אסור והכי שדר רב כהן צדק ריש מתיבתא אבל לחלוט העיסה ברותחין קודם אפייה אסור והכי שדר רב שרירא אע״פ

דחלוט

מבפנים ולאבוקה כנגדו דחייב בחלה משום דרוב עניים עושין כן ופירש״י ולאבוקה כנגדו מלמעלה וחוט האש לוהט בחלפם וממהר אפייתו רוב עניים שאין להן עצים ובכך הוא ממהר לאפות עכ״ל :

והר״ יונה כתב וכו׳ נראה דס״ל לרבינו דה״ר יונה חולק על הא דכתב רב נטרונאי דטפקא אסורה לפי שאין על גבה לא גחלים ולא שלהבת אלמא דבתנור כיון דאיכא ע״ג גחלים או שלהבת מהני אבל ה״ר יונה כתב דאין די לו בשלהבת אלא בעינן דילכו הגחלים ע״פ כולו :

ומ״ש ויש נוהגין להטיל בו קרקע חדשה וכו׳ פירוש דהשתא לא יצטרכו היסק ע״פ כולו ואמר שמנהג יפה הוא לפי שאי אפשר לדקדק שילכו הגחלי׳ על פני כולו ממש ומשמע דכשהסיקוהו ונזהרו שילכו הגחלים ע״פ כולו רשאי שוב לאפות בו מצות מיהו העולם נוהגין לחזור ולהסיקו לצורך המצות : **מצה** שנאפית עד שאם פורסים אותה וכו׳ ברייתא פ׳ כ״ש (דף ל״ז) ומ״ש ובפחות מכן אין יוצאין בה אע״פ דממילא משמע הכי מ״מ אשמועינן דדוקא קאמר דאין יוצאין בה אבל מותר לאכלה דלא תימא דבפחות מכן אסורה אמי לאכלה . ומיהו ולאי אין מותר לאכלה אא״כ נאפה קצת דהיינו שלא אפייה או אתי אפייה כמאכל ב״ד הא לאו הכי אסורה דתורת עיסה עליה ונתחמצה בהוצאתה מן התנור ולכן כתב במהרי״ל שהקפיד מהר״ם על מי שהוציא המצות קודם שנאפו והחזירם לגמור אפייתם אולי יתחמצו טרם החזיר והיינו דחייסינן שמא הוציאם קודם שנאפו כמאכל ב״ד ואין חילוק בין יאכלנה מיד לאחר שהוציאוה או לאחר זמן דהא ודאי משנאפה לא תחמיץ כמו שפירש״י בפ׳ כ״ש (דף ל״ו) בד״ה וחכ״א מיהו במרדכי פ׳ אלו עוברין כתב בשם מהר״ם מפלייז״א וז״ל ויש לאפות המצות בטוב ואם לאו יטרפם מיד והשיעור כל שפורסין אותה ואין חוטין נמשכין ממנה וכתב עוד בשם ריב״א דקרימתא פניה המר לענין שבת ולא חררה ע״ג גחלים אלא כדי שיקרמו פניה היינו אמי שיעורא דאין חוטין נמשכין וכו׳ ורחוי להחמיר כמותו ולכן יראה במצה כפולה בפסח אע״ג דלא הוי כפולה ממש אם לא קרמו פניה דלמטה ה״ל חמץ ואסור : **ומ״ש** והאפויה באלפס בלא מים וכו׳ בפרק כ״ש (דף ל״ז) תניא יוצאין במצה העשוי׳ באלפס ומפרש רבינו בלא מים דאילו במים היינו חלוט דתני התם דאין יוצאין בה דלחם עוני כתי׳ פרט לחלוט וכן פי׳ הרא״ש הא דאמר ר׳ יוחנן מעשה אלפס חייבים בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח היינו באלפס בלא משקין כדמוכח בירושלמי וכו׳ ועיין סס :

ובמצה השרויה במים אחר האפייה וכו׳ פלוגתא דר״מ ור״י בברייתא ס״פ כ״ש והלכה כר׳ יוסי דאוסר בתבשיל אע״פ שלא נימוח ומדברי הרי״ף והרא״ש והרמב״ם משמע דבשרוי לא שרי אלא בלא נימוח אבל רבינו כתב בסתם דיוצאין בשרוי ונראה שנסתפק בדבריהם אם ר״ל דוקא בלא נימוח כלל דהיינו שיהא עליו תוריתא דנהמא הוא דשרינן בשרוי או שאם דבל שלא נימוח לגמרי שרינן בשרוי אפילו ליכא תוריתא דנהמא וכן נראה מבואר מפירש״י לשם וכך יש לפרש לשון הרי״ף והרא״ש שכתבו עד דלא מיתמחי דהיינו עד שלא נימוח לגמרי וכך אפשר לפרש לשון הרמב״ם ומפני הספק סתם רבינו דבריו ומ״ש רבינו השרוי במים כ״כ הרי״ף והרא״ש אבל הרמב״ם כתב סתם השרוי משמע אפי׳ שרוי בתבשיל כפי׳ רש״י וכ״פ הרוקח דאפילו שרוי בין או בתבשיל וכתב עוד דבשרוי בחמין לא יצא וכיוצא בזה כתב במהרי״ל דאסור לשרותה במרק שקורין ברייא״ה וטעמם דכל שרוי בחמין אפילו בכלי שני שאינו מבשל ליכא טעם מצה כדאמר בפ׳ כ״מ ע״כ לא קאמר ר״י התם אלא משום דבעינן טעם מצה וליכא ע״ש בסוף (דף ל״ח) ועיין במרדכי בפ׳ כירה ולא קשה מהא דאיתא בפ׳ ע״פ סוף (דף קט״ו) בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא דבעינן טעם מרור וליכא אלמא דטעם מצה לא בעינן היינו לומר דכיון דראוי לטעם מצה אם היה לועסו אינו מעכב דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבתו משא״כ מרור דמשום הכי קפיד רחמנא למרר פיו של אוכל זכר לוימררו את חייהם אבל מצה לא בעינן אלא שיהא נקרא לחם ואין בו טעם מצה וכן הא דתניא בפ׳ כ״ש (ד׳ ל״ה) ובשרוי בחמין אינו נקרא לחם ואין בו טעם מצה וכן הא דתניא בפ׳ כ״ש (דף ל״ה) המחהו וגמעו אם מצה היא אין יוצא בה י״ח היינו משום דאין בה טעם מצה ואנן בעינן ראוי לטעם מצה ודו״ק : **כתב** בה״ג אי אפייה ע״ג קרקע וכו׳ אע״ג דבסמוך כתב דין זה דאפייה ע״ג קרקע בסתם ע״פ הגמרא ר״פ כ״מ וכדכתב הרי״ף והרא״ש חזר והביא מ״ש ב״ה לאשמועינן דע״ג טפקא דינו שוה לע״ג קרקע ובא להורות דדוקא דיעבד אבל לכתחילה לא אפי׳ ע״ג טפקא . והיכא דבעי לטגן העיסה במחבת בשמן בשאר ימות הפסח מותר וכו׳ כנ״ל וכך הוא באשיר״י מ״ש לפי שאין לה פנאי להחמיץ נראה דאתא לאיסד דלא קשיא מ״ש מעיסה שנילושה במי פירות עם מים דהלכה כר״ג דיסרף מיד כמבואר בסימן שאחר זה וקאמר דהתם הוי מי פירות עם מים מקמי שנמוה בתנור דמחמיץ קודם אפייה אבל הכא לא נטרפו מי פירות עם המים יחד אלא לאחר שנמו העיסה במחבת שכבר נתלבנה בשלהבת יפה אין לה פנאי להחמיץ . אבל הרמב״ם בפ״ה אסרו אף כשהרתיח המחבת תחלה וכמו שפירש ה׳ המגיד ומביאו ב״י והכי נהוג :

ומ״ש אבל לחלוט העיסה ברותחין קודם אפייה אסור וכו׳ זהו מדברי רבינו ומביא ראיה ממ״ש רב שרירא ורב האי דאע״ג דמדינא שרי בשאר ימי הפסח דהא דתניא בפ׳ כ״ש סוף (דף ל״ו) לחם עוני פרט לחלוט אינו אלא שאינו יוצא בה י״ח אפ״ה אסורה מחשש דהמץ כל ימי הפסח מתקנת הגאונים ואע״ג דהגאונים לא אסרו טיגון העיסה בשמן מ״מ חליטת העיסה ברותחין אסרוה ולפי דסד״א דלרב שרירא ולרב האי אף טיגון בשמן אסור במכ״ש דהא ה״ל מי פירות עם מים ולבעל הלכות דמתיר טיגון אף חליטה ברותחין שרי ע״כ כתב רבינו דבריהם סמוכין להורות דלא פליגי אלא מר מודה למר ומר מודה למר וטעמו דאי איתא דפליגי לא היה הרא״ש מביא דבריהם בסתם בפ׳ כ״ש כל אחד במקום מיוחד אלא ה״ל לכתוב דבריהם סמוכין בלשון דפליגי אלמא דאע״ג דטיגון בשמן שרי מטעם דפי׳ מ״מ חליטה ברותחין אסור משום דטבע המים אע״פ שהם רותחין מעכבין אפיית העיסה וממהר להחמיץ וליכא הכא פלוגתא : **ומ״ש** דהכי שדר רב שרירא וכו׳ וחליטה

דרכי משה

ואחד לאפות עכ״ל : (ב) ובמרדכי ס״פ אלו עוברין דהיינו שיעור שיקרום פניו למעלה ולמטה :

ובמהרי״ל

חדושי הגהות

תסא דברים אלו אין להם הבנה ובהשגות שלפני ליתא כל זה מן תיבת ובסוגי״א כו׳ עד הלח״ם יפ״ה : ב ואפשר שסמך רבינו אמ״ש דבתבשלה אסור אפילו לא נימוחה דממילא נשמע שמה שהתיר בשרוי נמי בשלא נימוחה התיר (מהרל״ח) : ג ואע״ג דהעיסה שנילושה במים והשמן הוא מי פירות ומי פירות עם מים ממהרים לרחמיץ כמ״ש בסימן שאח״ז שבה״ג עצמו פסק כר״ג דאמר ישרף מ״מ ס״ל דהואיל ומיד שבא העיסה בשמן הוא נאפה אין לה פנאי להחמיץ (מהרל״ח) :

דחלוט אינו בא לידי חימוץ וחליטה היא מים רותחין ע"ג קמח לא שמענו בכל ישיבות שהתירו זה אלא לחיה או לחולה על פי בקיאין וכן כתב רבינו האי מצה חלוטה ברותחין מצה היא אבל רבנן קמאי אמרי לא ידעינן הליטה היכי הוה וכמה חולים טרחו להתיר להם מי שעורים בחליטה ולא התירו הגאונים אלא לחולה שהוקשה חוליו על פי רופאים. מצה שנאפית עם חמץ בתנור כתב רבינו תם שמותר דריה כי האי לא מצינו שיאסור כל הפת ויש אוסרין אם נגע זה בזה דדמי לפת חמה וחבית פתוחה ולדעת א"א הרא"ש ז"ל דשרי אפי' במצה שנמצאת בה הטה בקועה יראה דה"נ שרי (עיין בס"ס תכ"ח בב"י בסוף הכלכו מדין להניח מלות בכלי המץ):

תסב מי פירות אין מחמיצין ורבו בזה הדיעות לרש"י אין חייבין על חימוצה כרת אבל חמץ נוקשה הוי (ל) ואפילו במי פירות

וחליטה היא מים רותחין וכו' עד שהוקשה חליו על פי הרופאים הכל בפסקי הרא"ש פרק כל שעה ויש לדקדק שרבינו בא לאסור חליטת עיסה והכיא ראיה מחליטת קמח וראיה דמשמע ליה שיותר אפשר להחמיץ עיסה חלוטה מקמח חלוט וכיון דרב שרירא אוסר בחליטת קמח כ"ש דאסר בחליטת עיסה והרי"ף והרא"ש כתבו בפר' כ"ש האידנא שדרו ממתיבתא שאין אנו בקיאים בלתיתה הלכך לא שרי לן למלתת וחליטה ליכא בזמן הזה מאן דידע למיחלט הלכך אסור וכ"כ ג"כ הרמב"ם בפ"ה ולא היה צריך לכתוב אלא דבריהם בלבד וכ"ל שלא הביא דברי רב שרירא ורב האי אלא ללמוד מדבריהם לחולה שהוקשה חליו ע"פ הרופאים שרי לחלוט:

כתב הרמב"ם בפ"ה שמבשלים את הקמח הקלוי ואע"ג דבגמרא (לט:) אסר קמחא דאבישונא שהוא קמח העשוי מקליות שנתייבשו בתנור וכמו שיבואר בסימן תס"ג וכתבו הרמב"ם איכא למימר דקמח קלוי שאני שהאש שולטת בקמח יותר ממה ששולט בחטים ולפ"ז צריך לומר שמ"ש שם הרמב"ם גבי מלילת הקדירות קמח קלוי אסור שמא לא קלהו יפה ויבא לידי חימוץ קמח העשוי מקליות קאמר דאילו קמח קלוי מותר הוא אבל רבינו ירוחם כתב בשם שמשימות קמח בתנור להתייבש כדי לעשות תבשיל לתינוקות אסור דילמא לא בשיל שפיר כך דקדק בתוספות מהאי דלא לימחי איניש קידרא בקמחא דאבישונא עכ"ל וכ"כ הגהות מיימון פ"ה שהוא דעת שמ"ק:

מצה שנאפית עם חמץ בתנור כתב ר"ת שמותר וכו' וז"ל המרדכי בפ' כל שעה מעשה אירע בפסח שעכו"ם השליך עוגות חמץ בתנור מלא מצות והורו להם שאם נגע חמץ במצה אסור ודמי למאי דאמרינן פרק בתרא דע"ז (כו:) בפת חמה וחבית פתוחה דברי הכל אסור הכא נמי אסור בנגיעה אבל אם לא נגע מותר דקי"ל ריחא לאו מילתא היא וכן השיב ר"ת על חמץ ומצה שנאפו יחד בתנור אחד כמה ריחות מצינו בתלמוד אבל ריח פת איסור בפת היתר לא מצינו וכמה פעמים אנו אופין חלה עם הפת ואין מקפידין בפת ועוד הביא ראבי"ה ראיה מלחמי תודה שהיה חמץ נאפה עם המצה ע"כ וראיה מכאן דהיכא דנגעו זה בזה גם לר"ת אסור אע"ג דלא משמע כן מדברי רבינו:

ומ"ש רבינו ולדעת א"א ז"ל דשרי אפי' במצה שנמצאת בה חטה בקועה כלומר שהוא כתב שאפילו היתה אותה חטה חמץ למה תיאסר כל המצות דאפייה לא הוי כבישול להתפשט הטעם בכל החררה ואינו אוסר אלא כדי קליפה או כדי נטילה כמ"ש בסימן תס"ז וראיה דהכא נמי שרי כלומר ע"י קליפה או נטילת מקום. ויש לדקדק בדברי רבינו ד למה כתב וראיה דה"נ שרי דדין זה היינו ממש מ"ש הרא"ש גבי חטה בקועה שנמצאת במצה ואדרבא הביא עדיפא שמתיר המצה עצמה וכך הל"ל לדעת א"א ז"ל דשרי אפילו במצה שנמצאת בה חטה בקועה ה"נ שרי וכ"ל דמשום דהרא"ש כתב שם דאפילו היתה חמץ נתבקעה אינו חמץ גמור אלא קרוב להחמיץ הוה אפשר למימר שמ"ש שאפילו היתה חמץ למה תיאסר כל המצה היינו דבחטה בקועה מיירי שאינה חמץ גמור אבל בחמץ גמור כנידון דידן דלמא להרא"ש נמי אסור מפני כך כתב וראיה דה"נ שרי דמתוך דבריו משמע דאפי' בחמץ גמור כנידון דידן שרי:

כתב המרדכי בפרק אלו עוברין והגהות מיימון בפרק ה' בשם הרוקח צריך ליזהר לאחר שאופין המצות שלא יתנוס במפה או בכלי שיש בו רמת שמא ידבק הקמח במצה ואח"כ ישרה המצה במרק עם הקמח שעליה ויבא לידי חמוץ:

כתוב בתה"ד מצה שנתכפלה בתנור באפייתה אם הוא בתוך הפסח אסרינן לכל המצות כולם אפילו אם אינם דבוקים אלא כל שהוא שחמץ בפסח במשהו וכן נהג אחד מהגדולים וראיה דטעמו היא משום דהייסין שמא לא היה חוס האש יכול לשלוט בין הדביקות בכח לאפות מיד ואדהכי נתמצה בתנור אך בע"פ אם הדביקות כ"כ מועט שיש במצה כולה ששיש כנגד מקום הדבק פורכין מקום הדבק (ג) ושאר המצה מותר דאמץ בע"פ בששיש עכ"ל ומ"ש אם הוא בתוך הפסח אכרינן לכל המצות כולם נראה דהיינו לומר דאסר לאוהה מצה כולה לבד דאילו לשאר מצות אין טעם בדבר דאפי' מצה שנאפית עם חמץ ממש נתבאר בכמוך דברי היכא דלא נגע כ"ש הכא שאין חימוץ זה ברור ולא ראינו מי שחשש לו אלא הוא דאפשר דאפי' המצה עצמה מותרת אחר שיסיר הכפל וכן נראה לדעת הרא"ש בחטה שנמצאת במצה אפויה וכמו שיתבאר בסימן תס"ז:

תסב מי פירות אין מחמיצין ורבו בזה הדיעות וכו' בפרק כל שעה (לה.) אמר רבה בר בר חנה אמר ר"ל עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבים על חימוצה כרת משום דס"ל מי פירות ומי פירות אין מחמיצין ופירש"י ביין ושמן. ולא נתן בה מים. ובתר הכי (לו.) תניא אין לשין עיסה בפסח ביין ושמן ודבש ואם לש ר"ג אומר תערף מיד וחכ"א יאכל אר"ע שבתי הייתי אצל ר"א ורבי יהושע ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש ולא אמרו לי דבר ואע"פ שאין לשין בו מקטפין בו אתמן לת"ק וחכ"א את שלשין בו מקטפין בו ואת שאין לשין בו אין מקטפין בו ופירש"י אין לשין עיסה של מצות ביין ושמן ודבש מפני שקרובה וממהרת להחמיץ ואין אדם יכול לשמרו ולמ"ד מי פירות אין מחמיצין ל"ק הך דאיכו אין חייבין על חימוצו כרת קאמר ולא הוי חמץ גמור אבל חמץ נוקשה הוי וחכ"א תאכל דקבברי אכשר לשמר' ול"ג מיד דמשנאכת לא תחמיץ והרי"ף גורס וחכ"א תאפה מיד וכתב הר"ן שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת פירש"י בשלא נתן לתוכה מים וכרת הוא דאין חייבים עליו משום דמי פירות אינם מחמיצין אבל

דרכי משה

(ג) ובמהרי"ל כתב דאין לאפות בנתכפל לגמרי ונדבק הכפל אז אין הום האש שולט ונתחמץ משא"כ בכמוכים בלי דיבוק שאז האור שולט שם וכתב עוד דאם ירא שלא ישהא המצות שיעור מיל ספר אגודה והרוקח מתיר לשוברן ולהזור ולערבן

פרישה

מי' תסב (ל) ואפילו במי פירות לבדן כו' משום דממהרין להחמיץ יותר משאר מים אפילו מי פירות לחולה ומוקי לכלוגתא דת"ק ור"ג שמביא בסמוך ג"כ במי פירות בלא מים אבל ר"י ור"ת סברי דבלא מים אין מחמיצין ומוקי לכלוגתייהו דת"ק ור"ג דוקא עם מים ועליו אמרו שהחמץ הוא חמץ נוקשה:

אין

חדושי הגהות

ד ונראה משום דאיכא למימר דהא דשרי בחטה היינו משום דאין כח בפליטת חטה אחת להתפשט בכל החררה כמו שמבואר בלשונו לקמן בסימן תס"ז משא"כ בגדון זה דאיכא חמץ הרבה מ"מ כתב רבינו יראה דה"נ שרי דהואיל וחמץ בפסח במשהו א"כ אי הוי ס"ל להרא"ש דאפשר להתפשט בכל החררה ע"י אפייה הוי אסרו אפי' בחטה אחת כל שהוא וא"כ הואיל ושרי הרא"ש בחטה עכצ"ל דס"ל דא"א להתפשט בכל החררה משום דאין חמץ מתפשט ע"י אפייה אלא כדי קליפה או כדי נטילה א"כ ה"ה בגדון זה אע"כ דאיכא חמץ הרבה בתנור ה"נ דשרי (מהרל"ח)

ר"ל

אבל נוקשה מיהא הוי כדתניא לקמן אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש ואם לש תשרף דאלמא מי פירות מחמיצין ואפילו רבנן דפליגי ואמרו תאכל ה"מ היכא שיכולין לשמרה מלהחמיץ כשאר עיסה אבל בעלמא מודו דמחמיצין וא"ת דלקמן משמע דאין מחמיצין כדאמריגן (לט :) דותיקא שרי במשחא ומילחא משום דה"ל מי פירות וה"נ אמריגן (שם) גבי חגבא דאביטונא וגבי הא דשרי לחרוכי תרי שבלי בהדי הדדי אלמא מי פירות אין מחמיצין כלל ואפילו לכתחלה שרינא לפיכך פר"ת דאין מחמיצין כלל בפ"ע והיינו הנהו דשרי' לקמן אבל ע"י מים אין חייבין על חימוצה אבל נוקשה מיהא הוי והיינו דתני ואם לש תשרף מיד וה"נ מוכח בפרק כל המנחות (כז.) דבלא מים אפילו נוקשה לא הוי עב"ל וכ"כ ג"כ הרא"ש וכ"כ ה"ה בפ"ה בשם רוב המפרשים והרי"ף כתב מסתברא לן כר"ע ובודאי הך מתניתא בשמן ע"י מים הוא שנויה דהא קיטוף שמן ע"י מים הוא שלשון העיסה ואחר כך מקטפין ות"ק מאי דאסר בלישה שרי בקיטוף ורבנן אסרי בין בלישה בין בקיטוף וכיון דחזינן דריב"ל דהוה בתרא עבד עובדא כר"ע ש"מ דהלכתא כוותיה ואשכחן מקלת רבוותא דאסרי בין בלישה בין בקיטוף כרבנן ואיכא מרבוותא אחריני דשרי ואנן כתבינן מאי דסבירא לן וכתב עליו הרא"ש והשתא לדבריו אפילו מי פירות בתערובת מים אין מחמיצין ונקשה לדבריו מדאמרינן לקמן ותיקא במיא ומילחא אסור במשחא ומילחא שרי אלמא מוכח בהדיא דמי פירות עם המים מחמיצין וכן מוכח ההוא דמנחת נסכים הלכך כ"ל כרבוותא דפסקי כחכמים ועובדא דריב"ל איירי בלא מים ועוד כ"ל דליתא להאי דיוקא שדקדק הרי"ף דדומיא דשרו רבנן בקיטוף דהיינו ע"י מים הוא דקאסרו בלישה דאשכר דבלישה אסור אפילו אין בו מים דס"ל דמי פירות מחמיצין אף בלא מים וקיטוף שרי אף ע"י מים משום דקיטוף דבר מועט הוא ואין מחמיץ ור"ע דשרי לא שרי אלא מי פירות לחודייהו בלא מים עכ"ל ודעת הרמב"ם בפ"ה כדעת הרי"ף ולא נהגו כן וכ"כ הרא"ש בפרק אלו עובדין שמה שפסק הרי"ף דמי פירות אין מחמיצין אפילו ע"י מים היינו לענין לשת העיסה דאינה ממהרת להחמיץ ויכול לשומרה מחימוץ כמו שאר עיסה אבל היכא שצריכה כדי להחמיץ מחמיצין אם יש בהם מים והשתא כל הסברות שכתב רבינו ברורות לפניך זולת מ"ש שיש אוסרין ללוש במי פירות עם המים אבל קיטוף מותר ונראה דהיינו אם נאמר דהלכה כת"ק דאמר אע"פ שאין לשין בו מקטפין בו ועל דעת מי שמפרש דהא דתניא אין לשין את העיסה ביין ו' מן ודבש בתערובת מים היא דאילו במי פירות בלא מים מותר ללוש : כתב הרשב"א שאלת מהו לטוח העיסה בביצה בפסח הרי"ף מן המתירין בין לקטף בין ללוש והרבה מן הגאונים אסרו בין לקטף בין ללוש וכן אסרו מגדולי המורים האחרונים וכן אנו נוהגים לאיסור ע"כ : **ומ"ש** רבינו לחלק בין ליל א' לשאר לילות וימים פשוט שם (לו.) דתניא רע"א מה ת"ל לחם עוני פרט לעיסה שנלושה ביין ושמן ודבש ורמינן עלה מדקתני בהא ברייתא שלש העיסה ביין ושמן ודבש ומשני הא ל"ק הא ביום א' כדאמר ריב"ל לבניה יומא קמא לא תלושו לי בחלבא מכאן ואילך לושו לי וא"ד יומא קמא לא תלושו לי בדובשא מכאן ואילך לושו לי בדובשא וכתב הרא"ש בפ"ק דכתובות דיומא קמא היינו סעודה קמייתא וגם בסוף מ"ק כתב דהאי י"ט הראשון היינו סעודה הראשונה של לילי פסחים וכאן כתב יום ראשון כלומר לילה הראשון ומשמע דאפילו בסעודת לילה הראשון לא אימעיט אלא שלא לצאת בהם י"ח משום דבעינן לחם עוני אבל שלא בתורת מצות דמצה אפילו בסעודת לילה הראשון ממלא כריסו הימנה ואינו נמנע וכן משמע מדברי רש"י שכתב יום ראשון לילה הראשון שהמצה חובה בעינן לחם עוני והכי משמע מלשון רבינו וכ"כ ה"ה בפ"ה ולאפוקי מאותם שנוהגים שלא לאכול מצה עשירה כלל בשני ימים ראשונים ואע"פ שכתב הכלבו נהגו שלא לעשות מצה עשירה כלל בשני ימים ראשונים דלא אתי לאחלופי בה ולמיכל מינה מצות חובה עכ"ל אין טעם במנהג ההוא לאסור ולגזור גזירה בדבר שלא חששו לו חכמי התלמוד ולא החכמים האחרונים :

ואע"פ שבגמרא לא אמרו דאימעוט מצה עשירה אלא ביומא קמא וגם הרי"ף והרא"ש כתבו דמתניתא דשריא מצה עשירה אוקימנא ביום ב' אבל ביום ראשון אפילו לרבי עקיבא לא בגמרא איירי בארץ ישראל דלא עבדי אלא יומא טבא חד אבל בח"ל דעבדי תרי יומי טבי כי היכי דלא נפיק ידי חובתיה במצה עשירה בלילא קמייתא ה"נ לא נפק בלילא תנינא דכל המצות הנוהגות בלילה הראשונה נוהגות בלילה שניה אי נמי כיון דעיקר מצה אינה אלא בלילה הראשונה לבד ומה שאנו מצריכים לאכול מצה בשתי לילות אינו אלא מפני שאנו מסופקים אי זו היא לילה הא' נמצא ששתי הלילות בכלל יומא קמא נינהו והרי"ף והרא"ש נמשכו אחר לשון הגמרא וזהו שכתב רבינו אבל בליל ראשון ושני אין יוצאין בהם ידי חובת מצה וכ"כ ג"כ רבינו ירוחם :

ומ"ש ומי פירות היה מסתפק רש"י אם מחמיצין ור"ת היה מתיר כן כתבו שם הרא"ש והר"ן ז"ל וכן פשט המנהג להתיר : **ומ"ש** ואם לש בהם פסק בה"ג כר"ג והרי"ץ גיאת פסק כחכמים כ"כ שם הרא"ש והסכים לדברי הרי"ץ גיאת והרמב"ם כתב בפ"ה מותר ללוש העיסה בשמן או בדבש ואחר כך לקטף בהם ויבוש הראשון אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד לא משום חמץ אלא כדי שיהיה לחם עוני ויבוש ראשון בלבד הוא שצריך להיות זכרון לחם עוני דברינו כדברי הרי"ף שפירש דבריתא מיירי על ידי מים ופסק כר"ע דשרי מיום שני ואילך ובפ"ו כתב מצה שלשה במי פירות יוצא בה י"ח בפסח אבל אין לשין ביין או בשמן ואחר משום שלחם עוני כמו שביארנו ואם לש ואפה לא יצא י"ח וכתב ה"ה שטעמו מדתניא פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש לא נתמעט אלא פת הנילוש במשקין אלו וכן הנילוש באחר שנזכר בעובדא דריב"ל לפי שהפת הנילוש בהם אינו לחם עוני אבל פת הנילוש בשאר משקין יוצא וזהו שלא אמרו פרט לעיסה שנילושה במשקים עכ"ל ועדיין נשאר לדקדק בדברי הרמב"ם דבפ"ה כ' דביום ראשון אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד כדי שיהיה לחם עוני והיאך מכשיר בפ"ו מצה שלשה במי פירות חוץ מיין ושמן ודבש ואחר דאסר ללוש ולקטף אלא במים בלבד ומיהו אם עבר ולש בשאר משקין חוץ מיין ושמן ואחר יוצא בה ועי"ל דבפ"ה לא הוה מיירי אלא ביין ושמן ודבש ואחר שאין המצה כשרה בהם

מקטפין אתאן לת"ק וחכ"א את שלשין בו מקטפין בו ואת שאין לשין בו אין מקטפין בו ופירש"י מפני שקרובה וממהרת להחמיץ ואין אדם יכול לשומרה לפיכך אם לש תשרף מיד ור' יוחנן דאמר לעיל מי פירות אין מחמיצין ל"ק הך דאיהו אין חייבין על חמוצו כרת קאמר ולא הוי חמץ גמור אבל חמץ נוקשה הוי ואותו חימוץ הן ממהרין להחמיץ ואי אפשר לשומרן וחכ"א תאכל דאפשר לשומרן עכ"ל ונראה לדרש"י אפי' הלכה כר"ע דמותר ללוש לכתחלה במי פירות היינו כשלא הניחה בלא עסק אבל הניחה בלא עסק הוי חמץ נוקשה ובכה"ג קאמר ר"י דאין חייבים על המוצה כרת אבל נוקשה מיהא הוי דהיינו כשהניחה בלא עסק וכ"כ בהגהת מיימונית רוש פ"ה לדרש"י נוקשה הוי וקאי בלאו אם לא שמרו . ומיהרו להחמיץ והשתא איכא להקשות מדברי רבינו שכתב לדרש"י במי פירות לבדן אסור ללוש דמג"ל הא לדרש"י דדוחק לפרש דאסור ללוש ולהניחו בלא עסק דא"כ הל"ל מותר ללוש ואסור להניחו בלא עסק ואפשר דכיון דכתבו התוס' ושאר מחברים דרש"י נסתפק במי פירות אלא אם כן אלא אם כן אלא אם כן

ודבש וחלב השוה דין חלב ליין ושמן ודבש ובעל המאור כתב בהיפך דחלב שרי טפי מיין ושמן ודבש הביאו הר"ן והשיג עליו והעלה מתוך הירושלמי שכל המשקין הויין בכלל מי פירות וכדעת רבינו: **מצאתי** כתוב וכו' עד אלמא דמי מלח דבסימן תנ"ה כתב רבינו דאין הוי בכלל מי פירות איכא לתמוה טעם ברור לאסור מליתן מלח במצה בפסח ומי הוה מי פירות ה"ל מי פירות עם מים ואסור וי"ל לגבי חטה המלוחלחת דוקא קאמר דהוי מי פירות כלומר אבל לא קאמר דהוי מי פירות ממש ושלא ליתן מלח במצה אלא קרוב לומר דהוי תולדה בפני עצמו אין לו דין מים ולא דין מי פירות וז"ש אין טעם ברור לאוסרו וכך היא דעת הר"ן וכ"כ המרדכי בשם רשב"ם ס"פ כל שעה שהתירו לתת מלח במצה בפסח. ולענין הלכה נראה להחמיר בחטה מלוחלחת דכיון דלא נשתנה צורת המלח מוסיף הבל וחוזר בחטה דלא עדיף מכותל דאמרינן פרק לא יחפור דהמלח מוסיף בה הבל ושוב מותרת החטה טעם במלח ואוסרו וכן נהגו לאוסרו בנמצא בפסח דבנמצא בו קודם הפסח זורקים החטה והמלח מותר כיון דאין בו בנ"ט ומ"מ ודאי אם אינה מלוחלחת דהיינו שלא נתרבכה כלל ולא נעשית לחה אלא יבישה כמעיקרא אפילו יש בו בנ"ט שרי שהרי לא פליטה מידי וע"ל בס"ס תס"ז ועיין עוד לעיל בסי' תנ"ה:

תסג מותר לחרוך שני שבלי' וכו' ס"פ כ"ש וכרבא ולא כאביי ומ"ש הלכך ותיקא וכו' ג"ש לשם והסמיך רבינו דין ותיקא עם דין שני שבלים וכתב לכך ותיקא וכו' מפני ששני הדינים הם בבישול קמח וחיטים במי פירות ולא בלישה עיסה במי פירות:

אין מוללין הקדירות וכו' ברייתא שם ופי' שכתב רבינו הוא פירש"י אבל הרמב"ם בפ"ה כתב אין מוללין הקדירות החדשים והיינו שדרכם היה בקדירה חדשה לבשל בה קמח ומים וחומץ וכו' וכן פי' הר"ן: **ומ"ש** ואפילו בקימחא דאבישונא וכו' כן פי' התוס' לשם סוף דף מ' בד"ה רבא ועיין בהגהת מיימונית פ"ה בתשובת מהר"ם: **ומ"ש** דבמצה אפויה וטחונה מותר כן הרי"ף והרא"ש לשם ומ"ש וכן בקמח התוס' לשם ועל הסגת רבינו כתב ב"י שאינה השגה ודבריו נכונים והכי נקטינן: עדשים וכו' הוא פירוש

תסד הרדל וכו' משנה בפ' כ"ש (דף מ') ומ"ש וצריך לשורפו הוא לפי שתופס עיקר דהלכה כרבי יהודא דבעי שריפה אבל למאן דפסק כרבנן לא בעינן שריפה דסגי במפרר וזורה לרוח כדלעיל בסימן תמ"ה: אין

דאמרי יאפה מיד ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכל משקין הוו בכלל מי פירות הלכך חטה שנמצאת בדבש או ביין וחומץ מותר ובלבד שלא נתערב בהם מים מצאתי כתוב שאם נמצאת במלח חטה מלוחלחת מחמיץ כי המלח מתולדת המים הוא ואינו בכלל מי פירות ואינו נ"ל דהא שרינן ותיקא במשחא ומלחא אלמא דמי מלח הוי בכלל מי פירות:

תסג מותר להרוך ב' שבלים ביחד [ה] ולא היישינן שמא יצאו מים מאחת להבירתה ותחמיץ דהוה ליה מי פירות ואין מחמיצין הלכך ותיקא שהוא תבשיל העשוי משמן ומלח עם קמח שרי [ו] אבל העשוי ממים ומלח עם קמח אסור: אין מוללין הקדירות פירוש שנותנין קמח בתוך המאכל להקפותו בין אם יתן הקמח תחלה בין אם יתן החומץ תחלה ואפי' בקמחא דאבישונא שהוא קמח העשוי מקליות שנתייבשו בתנור ואין מחמיצין אפ"ה אסור דהיישינן שמא לא נתייבשו כל צרכן ומחמיצין אבל במצה אפויה וטחונה מותר ולא היישינן דילמא אתי לאהלופי בקמח וכן בקמח עדשים ושאר קטניות שרי שאינו מחמיץ ורי"ף וכן א"א ז"ל כתבו סתמא להיתרא (א) במצה אפויה [ג] ובגמרא קאמר דאפי' במצה אפויה אסור היכא דאיכא עבדי שמזלזלין במצות או כיוצא בזה דאיכא למיחש דאתי לשרויי אף בקמחא:

תסד הרדל (א) או שאר מיני טיבול שיש בהם מים אין נותנין בהן קמח ואם נתן לתוך ההרדל יאכל מיד ולא ישהנו שמא יחמיץ ובשאר מיני טבולים כיון שאינן חדים כמו הרדל ודאי החמיץ וצריך לשורפו:

אין

בפרק כל שעה דסבירא להו כאביי אסר אבל דאבישונא ואתן קיימא לן כרבא דשרי ולענין הלכה המנהג הפשוט הוא ללוש במי פירות בלא תערובת מים כלל ואין חוששין בהם לחימוץ כלל דמי פירות בלא מים אין מחמיצין אפילו שהו כל היום ובכל מי פירות נוהגים היתר אפילו במי (ג) ביצים וכתבו הגהות מיימון פ"ה בשם סמ"ג שמותר ללוש ביין אע"פ שא"א ליין בלא טיפת מים שנופלת בה בשעת הבציר אעפ"כ אין לחוש הואיל וכבר נתבטלים וז"ל סמ"ג אף על פי שאי אפשר ליין בלא טיפת מים ואף לכתחלה רגילין לתת מים בשעת הבציר כדי להתיר נגוף בכלי העכו"ם אף על פי כן אין לחוש למים הואיל וכבר נתבטלו המים ביין קודם שלשו הביצה: " כתוב שאם נמצא במלח חטה מלוחלחת

" ב"ה כתב הרשב"ץ יין צמוקין הוא כיין ענבים לענין מי פירות שאין מחמיצין כי המים ששרו בהם הצימוקים ונשתנו מברייתם אחר שנשרו בהם הצימוקים או במים של גשמים שנשתנו בתוך הענבים עכ"ל:

מצאתי כתוב דבהם שרי לזרוק מים בתוך המאכל ולא אסר אלא בדבש ובשמן ולא אסר אלא בדבש ובשמן לבד וכיון דבשום אחד מאלו המשקין אין המצה כשירה כי קאמר אסור ללוש ולקטף אלא במים לבד אינו במשמע שמעטו אלא אלו המשקין לבד זהו דעת הרמב"ם להכשיר מצה שנילושה בשאר מי פירות חוץ מארבעה משקין אלו אבל לא ראיתי לשום אחד מהפוסקים שחילק בין יין ושמן ודבש וחלב לשאר מי משקין לענין המצה כשירה אלא במים בלבד וכך הם דברי רבינו שכתב ובכל משקין הוו בכלל מי פירות וכתב ה"ה ראיתי מי שכתב שאינו יוצא במצה הנילושה בשמן ויין ודבש בלבד אלא עם תערובת המים לפי שאנו נריכים שיחור מחמץ וכל שאינו מחמיץ אין יוצאין בו ידי מצה וכבר נתבאר שמי פירות לבד אין מחמיצין ודבר נכון הוא עכ"ל (ה) מצאתי כתוב בכלבו דאלב לא חשיב מי פירות ומחמיץ ותמהני דהא אמרינן דריב"ל אמר לבניה מיומא קמא ואילך לושו לי בחלבא ואף על גב דאותיבנא על ההוא ליתנא מדתניא אין לשין את הפת בחלב מפני הרגל עבירה ושנינן אלא ה"ק לושו לי בדובשא מכל מקום לא אידחי ההוא ליתנא משום דחלב מחמיץ אלא משום הרגל עבירה דבשר בחלב ועוד דהא בתר הכי אמרינן ואי בעית אימא לעולם בחלבא וכדאמר רבינא כעין תורא שרי ה"נ כעין תורא וכיון שכן הא ואלו חלב אינו מחמיץ וכן דעת כל הפוסקים (ב):

הלכך חטה שנמצאת בדבש וכו' כלומר כיון דמי פירות אין מחמיצין ומשום הכי מותר ללוש בהם לכתחלה הלכך חטה שנמצאת בדבש וכו' מותר וכתב כן משום דבירושלמי איכא כמה אמוראי דאסרו וכתב הרא"ש דסבר דמי פירות מחמיצין ומשום הכי אסר אבל דאבישונא ואתן קיימא לן כרבא דשרי ולענין הלכה המנהג הפשוט הוא ללוש במי פירות בלא תערובת מים כלל ואין חוששין בהם לחימוץ כלל דמי פירות בלא מים אין מחמיצין אפילו שהו כל היום ובכל מי פירות נוהגים היתר אפילו במי (ג) ביצים וכתבו הגהות מיימון פ"ה בשם סמ"ג שמותר ללוש ביין אע"פ שא"א ליין בלא טיפת מים שנופלת בה בשעת הבציר אעפ"כ אין לחוש הואיל וכבר נתבטלים וז"ל סמ"ג אף על פי שאי אפשר ליין בלא טיפת מים ואף לכתחלה רגילין לתת מים בשעת הבציר כדי להתיר נגוף בכלי העכו"ם אף על פי כן אין לחוש למים הואיל וכבר נתבטלו המים ביין קודם שלשו הביצה: " כתוב שאם נמצא במלח חטה מלוחלחת

זכו' ואינו כ"ל דהא שרי ותיקא במשחא ומילחא פירוש ותיקא קמח מבושל ואמרינן בפרק כ"ש דבמיא ומילחא אסור ובמשחא ומילחא שרי ודייק רבינו משם דמלח אין בו תורת מים דאל"כ ליתסר אבל הר"ן כתב שם ולא אסרינן ליה משום מילחא שהוא כמים ומעורב עם השמן לפי שהוא מועט ונשתנה צורתו ואין בו כח עם השמן אבל מים גמורים חיישינן בכל שהן ואפשר נמי דאי איכא מלח מרובה חיישינן בה עכ"ל וכן דעת הגהות מיימון שכתבו בפ"ה נראה שיש לברור המלח קודם הפסח מחיטים שלא יהיה בתוכו כי כשהמלח הוא נכנס מעט מעט בחיטים ומתחמץ (ד) כתוב בטור י"ד סימן שכ"ט עיסה שנילושה במי ביצים או ביין ודבש בלא שום מים כתב הרמב"ם שחייבת בחלה וא"א ז"ל היה מסתפק בדבר וכתב וטוב ליזהר שלא ללוש עיסה במי ביצים לבדן בלא תערובת מים כדי לצאת מידי ספק עכ"ל ולפ"ז בפסח שא"א ללוש במי ביצים עם תערובת מים ילוש עיסה פחות משיעור חלה כתוב בסמ"ק סימן רי"ט רבינו נתנאל היה מקפיד במי ביצים כשהיו לשין העולם שיעור חיוב חלה מפני שהיא טהורה שמי פירות אין מכשירין ומה יעשה מחלתה. דאע"ג דעכשיו בזמן הזה שאין לנו מי חטאת אין אדם טהור מטומאת מת מ"מ כיון שנילושה בביצה שלא הוכשרו בשום משקה אינה מקבלת טומאה וא"כ מה יעשה מחלתה לשורפה אינו יכול כיון שהיא טהורה וגם לאכלה אינו יכול כיון שאין רובם טהורים ומיהו היה יכול ליתנה לכהן קטן כדאיתא בבכורות (כז.) עכ"ל ודבר פשוט הוא שכל שלש העיסה במי פירות שאינם משבעה משקים דין החלה כדין עיסה שלשה בביצים:

תסג מותר להרוך שני שבלים ביחד וכו' פלוגתא דאביי ורבא בפרק כל שעה (מ.) וקי"ל כרבא דשרי: **ומ"ש** הלכך ותיקא שהוא תבשיל העשוי משמן ומלח עם קמח וכו' גז"ש וכבר נתבאר בסימן שקודם זה: **אין** מוללין את הקדירות וכו' (מ.) ת"ר אין מוללין את הקדירה בפסח והרוצה שימלול נותן את הקמח ואח"כ נותן את החומץ וי"א נותן את החומץ ואחר כך נותן את הקמח עולא אמר אחד זה ואחד זה אסור משום לך לך אמרינן לגזירה שחור שחור לכרמא לא תקרב רב פפא שרי לדבי ריש גלותא למימחא קידרא בחסיסי אמר רבא איכא דשרי כי האי מילתא במקום דשכיחי עבדי איכא דאמרי רבא גופיה מהו ליה קידרא בחסיסי וכתבו הרי"ף והרא"ש פי' חסיסי מצה אפוייה שטוחנים אותה במים ומוללים בה את הקדירה ובערוך פי' קמח של עדשים שאינו בא לידי חימוץ ולא חיישינן דילמא אתי לאיחלופי בשאר קמח: **ומ"ש** רבינו דאפילו בקימחא דאבישונא אסור למימחא מימרא שם (לט.): **ומ"ש** רבינו וגמרא קאמר דאפילו במצה אפוייה אסור היכא דאיכא עבדי כלומר שהוא תמה על הרי"ף והרא"ש למה לא כתבו כן ול"ל שאין כאן מקום תמיהה כלל כיון דבלישנא בתרא אמרינן דרבא גופיה מהו ליה קידרא בחסיסי משמע דאתא לאיפלוגי אלישנא קמא דאמר איכא דשרי כי האי מילתא במקום דשכיחי עבדי הלכך נקטינן כלישנא בתרא דשרי אפילו באתרא דשכיחי עבדי ודברי הרמב"ם בפ"ה כדעת הרי"ף:

תסד הרדל או שאר מיני טיבול כו' משנה בפרק כל שעה (מ.) אין נותנין קמח לא לתוך החרוסת ולא לתוך ההרדל ואם נתן יאכל מיד ור"מ אוסר וגמרא אמר רב כהנא מחלוקת לתוך ההרדל אבל לתוך החרוסת דברי הכל ישרף מיד: ופירש"י מחלוקת. דשרי ליה ת"ק לאכלו מיד: בנותן לתוך ההרדל. לפי שהוא חזק ואינו מניחו מהרה להחמיץ: ואמר רב אשי כוותיה דרב כהנא מסתברא מדאמר שמואל וכו' ואע"ג דאייה ראיה זו מ"מ כיון דרב אשי סבר כוותיה הכי נקטינן וכן פסקו הפוסקים: **ומ"ש** רבינו שיש בהם מים כ"כ הרא"ש ופשוט הוא דאל"כ מי פירות הם ואינם מחמיצין: אין

דרכי משה

תסב (א) ונראה דר"ל דמטעם זה אינו יוצא אבל בלא"ה נמי אינו יוצא דהא הוה מצה עשירה: (ב) כתב הסמ"ג דבש דבורים הוה מי פירות: (ג) ואני לא ראיתי מנהג זה במדינות אלו מימי: (ד) וג"ל לומר במלח שלנו שמבשלים אותה ודאי יש לחוש אפילו לדעת הטור וכן איתא הילוק זה במרדכי דמסכת שבת לענין מילחא בעי בישולא כו':

תסג (א) והא דאסור בקמחא דאבישונא כתב בהג"מ פ"ה י"א דדוקא בקמח דקליות הוא דהיישינן דילמא לא בשיל שפיר אבל סולת גופיה שאופין בתנור לא חיישינן וכן דעת הרמב"ם ואינו נראה אלא דבכל ענין אסור וכ"כ ר"י בשם התוספות וכתב עוד בהגהות ויש שהיו רוצים להתיר לבשל עם חלב בלא מים מיהו גם בזה יש לחוש שמא יתערב בו מים לכן טוב שלא לעשות כי אם ממצה אפוייה:

תסד (א) בהג"מ ריש פ"ה הרדל כמו כן יש לאסרו בפסח משום דהוה מידי דמידגן אף על גב דבימיהם היה מותר מ"מ בדורות האחרונים יש להחמיר שאין בקיאים כ"כ באיסור והיתר כדורות הראשונים ואפילו הוא מעורב מקודם הפסח עם ד"א אפ"ה אסור לאכלו ומותר להשהותו דדינו כשאר קטניות כ"כ בת"ה סימן קי"ג:

כתב

דרישה

סי' תסג [ה] ולא חיישינן שמא כו' עיין בב": [ב] אבל העשוי ממים כו' מכאן הקשה לעיל ומכאן יש לדקדק על תירוצו של מ"ו ז"ל דילמא שאני הכא שהמלח שבה מוזר לתולדותו הרא"ש אסרי"ף שכתב אפילו מי פירות עם מים אין מחמיצין כמ"ש ונעשה מים: [ג] ובגמרא קאמר כו' עיין ב"י:

ע"ג

חדושי הגהות

תסב א ר"ל כטיפות של גשמים שנפלו לתוך הענבים בשעת הבציר וכמ"ש הב"י לעיל מיניה בשם סמ"ג ועיין במג"א ס"ק ו': ב כבר כתבתי לעיל בסימן תנ"ה דמלח עם מים דין מים יש לו ע"ש (מהרל"ח):

תסה אין שורין את המורסן לתרנגולים אבל חולטין משנה פרק כל שעה (לט :) והגאונים אסרו כל חליטה כדפרישית לעיל סימן תס״א :

כתב בעל העיטור כתב הרב הבבלי מותר ללוש וכו׳ ואין לסמוך על זה כלומר שלא אמרו שכל ששהתה העיסה שע״כ נשהה העיסה שיעור מיל בלא עסק פחות משיעור מיל אינו מחמיץ אלא בדיעבד אבל לכתחלה אין להשהותה אפילו רגע אחת בלא עסק. והרמב״ם כתב בפ״ה מותר ללוש לתרנגולים מורסן או קמח וכו׳ ומאכילן מיד או נותן לפניהם והוא עומד עליהם עד שלא ישהא לפניהן כדי הילוך מיל וכל זמן שהם מנקרין בו או שהוא מהפך בידו אינו מחמיץ וכשיפסקו מלאכול ישטוף הכלי במים ויסכוך במקום מדרון עכ״ל וכתב עליו ה״ה זה דעת קצת מחברים וכ״כ העיטור בשם הבבלי ושם כתוב שאין לסמוך על זה שע״כ נשהא העיסה כדי הילוך מיל וכן נהגו להחמיר ע״כ :

כתב אבי העזרי מעשה היה ושרו מעט מורסן ושפשפו בו אווז וכו׳ ואיתא בפרק כל הבשר ואי איתא בפרק הדר״ש בפרק כל שעה :

האשה לא תשרה המורסן שתוליך בידה למרחץ אבל שפה היא על בשרה יבש משנה בפרק כל שעה (שם) ופירש רש״י שפה היא מורסן יבש בבשרה ואף על פי שאינו טופחין על בשרה וכתב עליו הרא״ש נראה דזיעה קאמר ואין לומר מים ממש כגון אחר שנשתטפה בחמין או בגון דהא נראה ודאי דאסור כי נשארין בתוך המים ומחמצין אלא ודאי מי זיעה קאמר ונריכה להעביר כל הכובדן ממנה קודם שתשתטף בגון לכן כתב הר״י דהאידנא אין הנשים בקיאות בזה ויש למנען מליתן מורסן על בשרם אפילו יבש :

תסו לא ילעוס אדם חטין ויתן על גבי מכתו וכו׳ משנה בפרק כל שעה (לט.) : **ומ״ש** על כן הנותן שעורים לבהמתו וכו׳ כ״כ המרדכי בפרק אלו עוברין בשם הרוקח :

כתב ה״ר אליעזר מגרמיזא שם אלא קמח שנתן אצל החומה וכו׳ עד והכי עדיף טפי הכל בפסקי הרא״ש פרק כל שעה ובהג״מ פ״ה כתבו להתיר בלחלוחית זיעת החומה כדברי הרא״ש. כתב המרדכי בפ׳ כל שעה מעשה בא לפני ר״י מווינא על שק קמח שנכנל לטיט בפסח ולוה להריק השק ואמר שיש לנהל הקמח כדי שישאר הלחלוחית למעלה וזה יזרוק והשאר מותר בכך ודוקא כל זמן שהוא מלוחלח אבל אם עמד השק עד שנתייבש הלחלוחית לא מהני ניהול דמיפרך ונכנס עם השאר ולא ישאר למעלה כלום וחמץ בפסח במשהו ולריך ליקח קמח אחר לטורך הפסח וזה ינהלנו אם ימצא כמו עיכה זה יזרוק והשאר ישמרנו עד אחר הפסח ודוקא אם נתייבש קודם הפסח אז יכול לשמרו אחר הפסח דחמץ שלא בזמנו בע״ט וכאן אינו נותן טעם בכל כיון שמנהל אותו אבל בפסח דאיסורו בזמנו יזרקו הכל עכ״ל :

קמח שנפל עליו דלף וכו׳ בפרק כל שעה (שם) הגיה רבי יוסי ב״ר יהודה אומר קמח שנפל עליו דלף אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ אמר רב פפא והוא דעביד טיף טיף כנגד טיף טיף וכתב הרא״ש והוא שיאפנו מיד כשיפסוק הדלף ואם כפף אם דלף טורד אם לאו ספק דאורייתא לחומרא וכתב הר״ן פי׳ הרא״ה בשם רבו הרמב״ן דלאו למימרא שמה שרוי ע״י מים אינו מחמיץ משום טיף טיף אלא לומר דאי לאו טיף טיף אסור אפילו מה שאינו רואין שיהא שרוי במים הכל אסור לפי שכך דרכו של קמח שהוא שואב מן הלחות ודינו כשרוי במים אבל כשהוא טורד ועושה טיף טיף אינו מניחו למה שאינו שרוי לשאוב כלל ואינו מחוור עכ״ל : **כתב** המרדכי בפרק כל שעה רבינו מאיר כתב על העכברים שהטילו מי רגלים בחטים דאפילו למר עוקבא דאמר לא נתבקעו ממש הכא אין לחוש דקרוב הדבר לודאי דמי רגלים אין מחמיצין דאם היו החטים מבוקעים ואע״ג דבפ״ק דבכורות (ז.) גבי מי רגלים קאמר מיא עייל מיא נפיק מכל מקום אין לאסור אלא אם כן ירחה ביקוע עכ״ל ורבינו ירוחם כתב דמי רגלים מחמיצין ודם כתב דאינו מחמיץ וכ״כ בא״ח. כתוב עוד כם דכל תולדות המים כגון מי הפה והחוטם והעין ומי רגלים מחמיצין ירושלמי הטל מחמיץ. דין אם נתערבו חטים שיש בהם משש חימוץ עם חטים אחרים היאך יתבטלו בסימן תנ״ג :

חטים

תסה (א) **אין** שורין המורסן לתרנגולין (א) אבל הולטים פירוש ברותחין שאז אינו מחמיץ והגאונים אסרו כל הליטה כדפרישית לעיל כתב בעל העיטור כתב הרב הבבלי מותר ללוש לתרנגולין מורסן או קמח ומאכילן מיד או יעמוד עליהם שלא ישהא שיעור מיל וכל זמן שמנקרין בהן או מהפכים בהן אינו בא לידי חימוץ ואין לסמוך על זה (ב) שא״כ נשהה העיסה (ג) שיעור מיל עד כאן : כתב אבי העזרי מעשה היה ושרו מעט מורסן ושפשפו באווז בפסח ואסר אבא מרי כל האווז (ד) משום דאית ביה בעוריה פרצי פרצי (כדאיתא שבת קח.) ואיתא בפרק כל הבשר (קיב) ואי אית ביה פילי כוליה אסור (ב) האשה לא תשרה המורסן שתוליך בידה לבית המרחץ אבל שפה היא על בשרה יבש אע״פ שיש זיעה על בשרה דזיעה אינה מחמצת ובלבד שתזהר היטב שתעביר כל המורסן קודם שתשטף במים ע״כ כתב ה״ר יונה האידנא אין הנשים בקיאות בזה ויש למונעם מלתת המורסן על בשרם אפילו יבש :

תסו לא ילעוס אדם חטין ויתן על גבי מכתו מפני שהן מחמיצין שהרוק מחמיץ ע״כ הנותן שעורים לבהמתו (ה) (א) ומצאו בהם ריר צריך לבערם כתב ה״ר אליעזר מגרמיז״א שק מלא קמח שנתן אצל החומה ונתלחלח מזיעת החומה מחמיץ (ב) הלכך אם נפל מים על קמח או נתלחלח השק ירקד הקמח והשאר מותר ואם מעט שלג או מים נפל על התבואה יגרף החטים העליונים ויקח מהתחתונים : שק שיש בו קמח וישבו עליו תרנגולים ונתלחלח מצואתם אינו מחמיץ מיהו א ירקד הבצק [וישליכוהו] לחוץ והשאר מותר : בשר יבש שמזיע בשעת הנשמים מחמיץ מכח המים שהודח בו : (ג) הלב שנשפך [ה] ע״ג הטין אינו מחמיץ דחשיב מי פירות ע״כ מה שדימה זיעת החומה לרוק לומר שמחמיץ היה מכתבר לא״א ז״ל לדמותו לזזעת אדם שאינו מחמיץ וכתב עוד על מה שהתיר לרקד הקמח שנפל עליו מים קולא (ד) גדולה היא זאת לעשות כך ב בתוך הפסח שהמץ במשהו כי שמא יעבור עם הקמח חמץ כל שהוא בנפה וראיתי מורים הלכה למעשה שיאחוז בידו כל המקום המלוחלח בשק עד שיריק כל הקמח שבשק והכי עדיף טפי ע״כ. קמח שנפל על דלף אפילו כל היום אינו בא לידי חימוץ והוא שזה הדלף טורד בלי הפסק ויאפנו מיד לכשיפסוק ואם הוא מסופק אם הדלף טורד אם לאו אסור :

חטין

תסה אין שורין המורסן משנה בפ׳ כ״ש סוף (דף ל״ט) . כ׳ בעל העיטור וכו׳ עד שע״כ נשהה העיסה שיעור מיל כלומר לכתחלה אסור לכתחלה ומיהו אפשר לישב דהרב הבבלי כודר דבליעת העיסה לתרנגולים כדיעבד דויינן ליה דאין בידו להאכילן מיד אלא על ידי הלעטה או המראה ואם התרנגולים קטנים אי נמי אינן למודין לאכול בהלעטה א״כ אי אפשר אלא שיעמוד עליהן שלא ישהה שיעור מיל :

תסו לא ילעוס וכו׳ משנה בפ׳ כ״ש ומ״ש על כן הנותן וכו׳ כ״כ ברוקח סימן רפ״ה ומביאו המרדכי פרק אלו עוברין ומבואר מדבריהם שאין איסור אלא במולח ריר אבל באינו מולח ריר לא מחזקינן איסורא שהיה עליהן ריר מיהו מהרי״ו כתב בשתם לבער כל הנותר ומשמע אף באינו מולח ריר וזהו ודאי חומרא וזהירות יתירה :

כתב הר״א מרגמייז״א וכו׳ כ״כ הרא״ש בשמו בפרק כל שעה : **ומ״ש** ומיהו ירקד הבצק הנדבק לחוץ לא משום שאותה התרנגולים הוי מי פירות עם מים בעיסה דלא מצינו כך בשום מקום וגם הוא כנגד הסברא אלא משום דתולדה בפני עצמה הוא כמו מלח אלא משום מאיסותא קאמר דירקד הבצק הנדבק לחוץ וזהו שהוא קאמר וקאמר לחוץ כלומר שיזרקנו לחוץ דעובר על בל תשקצו אם לא יזרקנו להוץ אבל גבי נפל מים על קמח קאמר בשתם ירקד הקמח והשאר מותר : **ומ״ש** וראיתי מורים הלכה למעשה שיאחז בידו וכו׳ כתב מהרש״ל ומ״מ אח״כ צריך לרקד כל הקמח הנשאר וכן המנהג ועיקר וכל זה בעוד שהוא לח אבל אם נתייבש קודם אלא יזרקנו ויסמרנו עד אחר הפסח ואם נתייבש בפסח אסור להשהותו כמ״ש במרדכי בשם הר״י א״ז מוינא ודין קמח שבשק אם אכלו ממנו עכברים ביאורתי לעיל בסימן תל״ג :

חטין

המלוחלח בשק עד שיריק כל הקמח שבשק והכי עדיף טפי ע״כ. קמח שנפל על דלף אפילו כל היום אינו בא לידי חימוץ והוא שזה הדלף טורד בלי הפסק ויאפנו מיד לכשיפסוק ואם הוא מסופק אם הדלף טורד אם לאו אסור :

חטין

כתב המרדכי בפ׳ כל שעה מעשה בא לפני ר״י מווינא על שק קמח שנכנל לטיט בפסח ולוה להריק השק ואמר שיש לנהל הקמח כדי שישאר הלחלוחית למעלה וזה יזרוק והשאר מותר בכך ודוקא כל זמן שהוא מלוחלח אבל אם עמד השק עד שנתייבש הלחלוחית לא מהני ניהול דמיפרך ונכנס עם השאר ולא ישאר למעלה כלום וחמץ בפסח במשהו ולריך ליקח קמח אחר לטורך הפסח וזה ינהלנו אם ימצא כמו עיכה זה יזרוק והשאר ישמרנו עד אחר הפסח ודוקא אם נתייבש קודם הפסח אז יכול לשמרו אחר הפסח דחמץ שלא בזמנו בע״ט וכאן אינו נותן טעם בכל כיון שמנהל אותו אבל בפסח דאיסורו בזמנו יזרקו הכל עכ״ל :

קמח שנפל עליו דלף וכו׳ בפרק כל שעה (שם) הגיה רבי יוסי ב״ר יהודה אומר קמח שנפל עליו דלף אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ אמר רב פפא והוא דעביד טיף טיף כנגד טיף טיף וכתב הרא״ש והוא שיאפנו מיד כשיפסוק הדלף ואם כפף אם דלף טורד אם לאו ספק דאורייתא לחומרא וכתב הר״ן פי׳ הרא״ה בשם רבו הרמב״ן דלאו למימרא שמה שרוי ע״י מים אינו מחמיץ משום טיף טיף אלא לומר דאי לאו טיף טיף אסור אפילו מה שאין אנו רואין שיהא שרוי במים הכל אסור לפי שכך דרכו של קמח שהוא שואב מן הלחות ודינו כשרוי במים אבל כשהוא טורד ועושה טיף טיף אינו מניחו למה שאינו שרוי לשאוב כלל ואינו מחוור עכ״ל : **כתב** המרדכי בפרק כל שעה רבינו מאיר כתב על העכברים שהטילו מי רגלים בחטים דאפילו למר עוקבא דאמר לא נתבקעו ממש הכא אין לחוש דקרוב הדבר לודאי דמי רגלים אין מחמיצין דאם היו החטים מבוקעים ואע״ג דבפ״ק דבכורות (ז.) גבי מי רגלים קאמר מיא עייל מיא נפיק מכל מקום אין לאסור אלא אם כן ירחה ביקוע עכ״ל ורבינו ירוחם כתב דמי רגלים מחמיצין ודם כתב דאינו מחמיץ וכ״כ בא״ח. כתוב עוד כם דכל תולדות המים כגון מי הפה והחוטם והעין ומי רגלים מחמיצין ירושלמי הטל מחמיץ. דין אם נתערבו חטים שיש בהם משש חימוץ עם חטים אחרים היאך יתבטלו בסימן תנ״ג :

חטים

דרכי משה

תסה (א) כתב מהרי״ו אין להשליך שעורים וכדומה לתרנגולים במקום שהוא לח בפסח ומהרי״ב כתב רגילות הוא להוציא התרנגולים מבית החורף בפסח ולתת להם חטים יבשים או שעורים יבשים לאכול ועומד עליהן עד שיאכלו והנשארים יצניעו ואח״כ נותנים להם לשתות וכשישוחטים עופות בפסח צריכים ליזהר מאוד מזפק התרנגולים שלא ישאר שם חמץ וצריכים ליזהר כשמהבהב התרנגולים על האש בפסח שלא יהבהבו בקשין פירוש בשבולת של חטים ושעורים אולי היו מונחים במקום לח על הארץ ונתחמצו וג״ט בתרנגולת : (ב) ובי״ד סימן צ״א כתבתי דבשאר איסורים אין נוהגים לאסור את כולו אע״ג דאית ביה פילי אא״כ היה החתיכה מבושלת או צלויה ומיהו נראה דבחמץ במשהו יש לאסור דיש לחוש שמא נשאר משהו חמץ תוך הפילי לכן אסור :

תסו (א) ובדרשות מהרי״ו ואותן שיש להן כוסים יזהרו כשנותנין להן האברי״ן בל״א שלא ישייר מידי בתוך האבוס לאחר שאכל דרירו ובמהרי״ל כתוב והנותן שבולת שועל יתן להסוס מעט מעט שאם ישאר יתחמץ מריר הסוס ואני שמעתי משם חכם אחד שאסר להשהות סוס בבית משום חשש שמא יחמיץ המאכל בסוס בריריו. ול״נ דאין לחוש לזו דמאחר דכבר ביטל החמץ אף אם יחמיץ הסוס אינו עובר עליו ולכן אין לחוש מספק דודאי אם נמצא עליו ריר חייב לבערו מידי דהוה אמוצא חמץ בביתו בפסח לאחר הביטול דחייב לבער אמנם אין להוש שמא ימצא אבל מדברי הרוקח שהביא המרדכי בריש אלו עוברין משמע דסתם סוס מלכלך השעורים וחייב לבער הנותר שמצא ומשמעות דברי רבינו דאין לחוש מספק :

שהיה

פרישה

בי׳ תסה (ה) **אין שורין** כו׳ עיין רמ״א בס״ע : (ב) שא״כ נשהה העיסה כו׳ כלומר שלא אמרינן כשנתתה העיסה פחות משיעור מיל בלא עסק אינו ממחמץ אלא בדיעבד אבל לכתחלה אפילו שעה אחת בלא עסק והכי נהגו בס״י. פי׳ לפי׳ שם״ל הא דכתב ואין לסמוך על זה ר״ל על הא דכתב אלו יעמוד עליהם שלא נשהה שיעור מיל אין לסמוך שאפילו פחות משיעור מיל אמי לאסור לכתחלה גזירה שמא נשהה העיסה שיעור והוא שקאמר שע״כ נשהה כו׳ ולא שתיהו פחות משיעור מיל כ״א דיעבד : (ג) שיעור מיל ע״כ ואינו מותר אלא ע״י עסק גדול מ״ו ו״ל : (ד) משום דאית ביה בעוריי כו׳ עיין רמ״א בס״ע :

בי׳ תסו (ה) **ומצאו** בהם ריר כו׳ עיין רמ״א בס״ע : (ב) הילכך אם נפל מים על קמח כו׳ פירוש קולא וגם אסור לכתחלה מזיעת הקומה וזהו דבר הרגיל לבוא ולריך לבקש תקנה לזה הילכך יעשה תיקון זה כשנתלחלח השק מזיעת הקומה יזרקו הקמח והשאר מותר לאפוקי מהרא״ש דאוסר בפסח ואגב שכתב תיקון זה בשנתלחלח מזיעת הקומה כתב אמי תיקון ואם נפל עליו מים דמותר בכה״ג וק״ל : (ג) הלב שנשפך כו׳ עיין בדרישה : (ד) גדולה היא זאת וכו׳ עיין במרדכי דמשמע להדיא דאפילו קודם פסח וכן מעשה מדברי הרמב״ם ומ״מ לעיל בסימן תמ״ב גבי טרילק״א מ״ו ו״ל :

כיון

חדושי הגהות

תכו א ר״ל אע״פ שצואת התרנגולים אינו מחמיץ מ״מ כשילוש אח״כ במים יהיה מי פירות עם מים שמחמיץ לכן צריך לרקדו לחוץ (מהרל״ח) : ב משמע מדבריו שאם עשה כן קודם פסח דשפיר בטל המעט החמץ שעובר דרך הנפה עם הקמח כי הוא בטל בס׳ ומדמי ליה ללח בלח דבטל בס׳ וכ״כ ה״ר איסרל״ן בפסקים וכתבים סימן קמ״ו דקמח בקמח מתערב יפה ומיקרי עירוב לח בלח (מהרל״ח) :

סי׳ תסו [ה] ע״ג חטים כו׳ ל״ע למה נקט ע״ג חטים דאפילו ע״ג קמח נמי אינו ממחמץ מזה הטעם דמשום מי פירות ומ״ל דאם יפול לקמח בלאו מימון אסור לאכלו אפילו במלאה דילמא יאכלנו בבשר והוא גילוח בהלב משא״כ בחטים דלא נבלע בהן דע״כ זה אינו מדיבוב טעמא דמי פירות אין ממחמצין ומ״מ י״ל דכשהוא קמח מזהרין יותר שלא יפול עליו דבר בשר או חלב ממה שנזהרין על נפילת חיטין אינו לקנחם בקל אלא שהכא חיירי בשלא קנחם ומשרה בחלב וק״ל ועיין מ״ש ב״י בשם המרדכי . ועיין מ״ש בס״ע שלי דנראה דאם אין יזוע ממה נתלחלח השק דיש להקל דאפילו לאכלו בפסח אף אם נתייבש מכח ס״ם שמא מכח מי פירות נתייבש ואת״ל ממיס נתייבש שמא לא נפל לתוכו כלום ואף שבסימן תס״ז הביא ב״י דברי אגודה בדגן שמונח בעליית כו׳ שאינו חתיר לאכלו בפסח וכ״כ רמ״א שם בס״ע סעיף ו׳ מ״מ י״ל לדמותו לס״ם שמתיר שם סעיף י״ב ע״ש :

דס״ה

תסז חטין שבאו בספינה וכו' בס"פ כ"ש ההיא ארבא דטבעה בחיסתא פי' סס הגהר ערא רבא לזבוני לעכו"ס איתיביה בגד שאבד בו כלאים ה"ז לא ימכרנו לעכו"ס ולא יעשנו מרדעת לחמור מ"ט לאו משום דהדר ומזבין להו לישראל הדר אמר רבא לזבינהו קבא קבא לישראל כי היכי דכליא קמיה פיסחא כך היא גי' הרי"ף והרא"ש כתב הר"ן דה"ק קב לזה וקב לזה ובכה"ג אפי' לישראל ערו וכ"ש לעכו"ס וכ"כ בעל העיטור לישראל וה"ה לעכו"ס . והרמב"ם והסמ"ג כתבו מוכרו לישראל ומודיעו כדי שיאכלנו קודם פסח ואם מכרו לעכו"ס קודם פסח מוכר מעט לכ"מ ומ' כדי שיכלה קודם פסח שמא יחזור העכו"ס וימכרנו לישראל וארא מדבריו שלא היה גורם קבא קבא לישראל אלא גרסי קבא קבא לעכו"ס דמשמע דלישראל אין חילוק דאם מודיעו אפילו הרבה ערי ואם אינו מודיעו אפילו קבא קבא אסור דחייסינן שמא ישהנו כדי לאכלו בפסח דדוקא לעכו"ס דליכא למיחש אלא שמא יחזור וימכרנו לישראל ולא שייך לגביה הודעה דלאו בר הודעה הוא בענין זה הלכך בקבא קבא לא חייסינן אבל בישראל לא שרינן אלא בהודעה : ומצאתי להרב מהרש"ל שכתב לדברי ב"ה שהסכים עמהם רבינו וע"פ גי' הרי"ף והרא"ש לישראל ערי קבא קבא אפילו לא הודיעו וז"ל ותימא וכי נאלמה שפתינו מלומר לו שהוא של חמץ כדי שיזהר בו ולמה לנו לסמוך אהיתר שיכלה קודם פסח שלא לצורך מאחר שנוכל להודיעו ע"כ נראה דאיירי בהודיעו ואפ"ה לא ימכור יותר ממה שיכלה קודם הפסח דשמא ישכח ויבא לידי מכשול ודו"ק עכ"ל . וכ"ל סעד לדבריו מדלאמר הדר אמר רבא ניזבינהו קבא קבא לישראל דכיון דהדר ביה ואמר דלא ליזבינהו אלא קבא קבא למה ליה למיהדר נמי ממאי דקאמר מעיקרא דליזבינהו לעכו"ס דהא בקבא קבא ליכא למיחש דהדר מזבין להו לישראל אלא ודאי דהדר ביה רבא מתרתי דמעיקרא הוה אמר לזבינהו לעכו"ס אע"ג דלא שייך בעכו"ס הודעה ולא הוה חייש דהדר מזבין להו לישראל ותו הוה אמר לישראל נמי ערי בהודיעו אלא רבותא קאמר דאפילו לעכו"ס ערי וכ"ש לישראל בהודעה וכדלותיבו ליה מבגד וכו' דשמעין מינה דחייסינן בכלאים דהדר מזבין להו לישראל ותו שמעין מינה מדלא יעשנו מרדעת לחמור דחייסינן מאחר שהכלאים אינו ניכר דילמא אישתלי ושקיל ליה מהתם ויעשנו טלאי על בגדו הדר ביה רבא וקאמר דלא שרינן אלא קבא קבא לישראל לעכו"ס דלא שייך הודעה ודאי אסור למוכרה דילמא הדר מזבין להו לישראל ואפילו לישראל דשייך הודעה נמי לא שרינן אפילו בהודיעו אלא קבא קבא דילמא אישתלי וכנ"ל עיקר לפי גירסת הרי"ף והרא"ש דאין להתיר למכור הרבה לישראל אפילו בהודיעו :

ומ"ש י"א דה"ה לעכו"ס כתב מהרש"ל וז"ל מדקאמר י"א משמע דלא ברירא ליה אי דינא הכי ותימה א"כ איך הכריע לעיל כב"ש דלא בעי הודיעו דאי בעי הודיעו אפילו טובא נמי ומאי דיוקא דילמא לעולם אפילו קבא קבא ערי והא דנקט קבא קבא לדיוקא דלגבי עכו"ס אפילו קבא קבא אסור אלא בודאי דאף בעכו"ס ערי וכ"כ ב"ה להדיא . ואפשר לומר דס"ל מה שנקט התלמוד ניזבינהו קבא קבא לישראל דוקא קאמר קבא ולא טובא דדוחק לומר דה"ה טובא ולדיוקא נקט כו' אלא ניזל בתר משמעות לישנא גופא דדוקא קבא קבא קאמר ואם כן כמו כן נימא דוקא קבא קבא לישראל אבל לעכו"ס אפילו קבא קבא אסור . וכן מכתבר בעיני דפשטא דתלמודא כולהו בדוקא קאמר כ"ל עכ"ל וכן ראוי להחמיר לפי גרסתינו דקאמר קבא קבא לישראל דמשמע דאפילו בהודיעו לא ערי אלא קבא קבא ולא יותר כדפי' בסמוך וקבא קבא גופא נמי לא ערי בישראל אלא בהודיעו אבל בעכו"ס דלא שייך הודעה אפי' קבא קבא לא שמא יחזור וימכרנו לישראל : **כתב** הר"א שהן אסורין אע"ג שלא נתבקעו וכו' כ"כ פס הרא"ש ובהגהת מיימוניות בפ"ה בפס הרא"ש חילק בע"א ואמר דלא הצריכו נתבקעו אלא בלתיתה שזליפתה מועטת אבל במקום שרייה מרובה כהיא ארבא דטבעה בחיסתא דאמרינן דה"ל חמץ אעפ"י שלא נתבקעו . ובפס ריב"א כתב חילוק אחר דלא בעינן נתבקעו אלא בשעורין אבל חטים או שיפון ושיבולת שועל אפילו לא נתבקעו אפילו אם שהו זמן מרובה אסור והכל לפי ראות עיני האדם וכה"ג כתב רבינו ירוחם בפס הפר מקולי וכ"כ הר"ן בפס הרא"ה והר"ן עצמו חלק עליו ואמר דלא נהירא דודאי בעינן נתבקעו אלא דההיא ארבא קלת חיטין מבוקעין היו בהם וחייסינן דילמא מזבין להו עכו"ס לישראל ולאו אדעתיה א"ע שמא יטחנם העכו"ס ויחזור וימכרם לישראל ע"כ . ולענין הלכה יראה מאחר שהרי"ף והרמב"ם והסמ"ג פסקו בכתם בהיא ארבא דטבעה בחיסתא דאפור משמע אפילו לא נתבקעו אסור וכדברי הרא"ש בפס הר"א ולא כהר"ן גם מבואר בדבריהם שכתבו דגן חילוק בדין ארבא בחיסתא בין שעורים לחיטין אבן סברא הרא"ם ג"כ איכה רחוקה וכ"כ הרשב"א בתשובה וז"ל ולא דמי לארבא בחיסתא דהכל טבעו במים וכל שטובע במים מן הכתם שוהה בו ויש בו להחמיץ ע"כ הגה שנתן טעם לאיסור משום דשוהה בו וכמ"ש הרא"ם בחיטין שירדו עליהן רוב גשמים ושרייתן מרובה דחוששין להם לבקוע והאוכלן בכרת כי היא ארבא בחיסתא והביאו המרדכי בפרק כ"ש והה"מ פ"ה והאגור בפסק כן הלכה למעשה בפס אביו וממילא היכא דלא שהה במים כמו הני חיטין המובאין בשוק וגשמים מזלפין עליהן אין לחוש ומותרין החיטין . ומ"מ לענין מעשה יש ליזהר לכתחלה אף בזליפה מועטת דהא עיקר טעמו של הרא"ש להתיר בכך משום דמדמה ליה ללתיתה וכיון דאכן תופסין עיקר כגאונים דאסרי לתיתה ואע"ג דעכיק בה א"כ אסור לכתחלה ותו דלא"ר אפריס כל שלא עסיק בה באין לידי חימוץ אף בזליפה מועטת כמו לתיתה ודו"ק . כתב במרדכי האחרון בפס דאביו שנתייבשו ואין המבוקעין ניכרין ונתערבו בכרי אם המבוקעין בודאי עדיין בכרי אכורים בפסח דחמץ בפסח אין במינו ובין שלא במינו אסור אפילו לאחר הפסח אסורים דהא דלא קנים ר"ש ע"י תערובות היינו שאינו ניכר כגון קדירות בפסח אבל הכא אע"ג דאינו ניכר הוי אסור להשהותו הלכך אם ברי לן שהחמץ בכרי אסור למכור אפילו לעכו"ס כהיא ארבא בחיסתא אבל היכא דאכלו מן התבואה עד הפסח הוי ס"ס ושרי למיכל אפילו בפסח כדאמרינן פ' התערובות בטבעת של ע"ז שנתערבה בק' טבעות ונפל אחד מהם ליס הגדול הותרו כולם מטעם ס"ס ספק נפל מן האיסור ואת"ל לא נפל כל ד' טבעות שנהנה מהן אפשר שהן מן המותרים ה"נ שמא אכלו כבר מן האיסור ואת"ל לא אכלו איכא למימר דיאכלו עתה מן המותר ואפילו לא אכלו מיניהו מצי למישקל מינייהו ולשדינהו ליס או מפרר וזורה לרוח או יאכל מהן קודם פסח ואיך משתרו ואין כאן משום מבטלין איסור לכתחלה דאכתי לא חל הפסח ודוקא שרינן בתרתי תרתי למיכל דלכל הפחות ודאי היתר איכא בהדי ספק איסור כדאמרינן פרק התערובות לא התיר ר"א אלא ב' ב' אבל א' א' אסור ואין לך כל מצה שלא יהא יותר מן שיעור איסור וה"ל תרתי תרתי וכ"ס אפילו באיסור דאורייתא תלינן להקל עכ"ל ובאגור בשם אביו כתב על החיטין שזלף עליהם גשמים בקלת מקומות עד שהיה בהם טופח ע"מ להטפיח וז"ל אף כי הרא"ש וריב"א החמירו ואמרו גבי חטים אם יש שם ריבוי מים אפילו לא נתבקעו אבל לא לאכול מהם בפסח דאע"ג דלענין בל לעכו"ס מעט מעט והשאר לישתרי להשהותם מכח ס"ס שמא לא ירדו עליהם מים ואת"ל ירדו עליהם מים ואת"ל לא נתבקעו אבל לא לאכול מהם בפסח דאע"ג דלענין בל

ירא

תסז חטין שבאו בספינה וטבעו ויש בהם חשש חימוץ ואינו ניכר בהם לא ימכרם לעכו"ם שמא יחזור וימכרם לישראל כיון שאין חימוץ ניכר (ה) אלא ימכרם לישראל מעט מעט בענין שיוכל לאוכלם קודם הפסח וכתב בעל העיטור אפילו אם לא הודיעו כיון שיכול לאוכלם קודם הפסח (ג) והרמב"ם ז"ל כתב שצריך להודיעו ומסתברא כדברי בעל העיטור מדלא שרי אלא דבר מועט שאם מודיעו אפילו טובא נמי (ג) [ה] י"א דה"ה לעכו"ם יכול למוכרו מעט מעט שלא אסרו למוכרם לעכו"ם אלא הרבה ביחד דאיכא למיחש שמא יחזור וימכרם לישראל כתב הר"ר אפרים שהן אסורין אע"ג שלא נתבקעו אע"ג דגבי לתיתה אינן אסורין אא"כ נתבקעו שאני התם דעסיק בה הלכך אינן באין לידי חימוץ

ומ"ש שבאו בספינה ובכמה וכו' בס"פ כל שעה (מ :) ההיא ארבא דטבעה בחיסתא פירוש סס הגהר ערא רבא לזבוני לעכו"ס איתיביה רבא בר ליוחי בגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לעכו"ס מ"ט לאו משום דהדר ומזבין ליה לישראל הדר אמר רבא ניזבינהו קבא קבא לישראל כי היכי דכליא קמיה פיסחא ופירש"י קבא קבא לזה וקב לזה ולא הרבה לאיש אחד וכתב הר"ן דה"ק קב לזה וקב לזה ובכה"ג אפילו לישראל ערי וכ"ש לעכו"ס והרמב"ם כתב מוכרו לישראל ומודיעו כדי שיאכלנו קודם הפסח ואם מכרו לעכו"ס קודם הפסח מוכר מעט לכל מ' ומ' כדי שיכלה קודם הפסח שמא יחזור העכו"ס וימכרנו לישראל וכתב ה"ה שנראה מדבריו שלא היה גורם קבא קבא לישראל אלא קבא קבא כתם ולזה כתב ואם מכרו לעכו"ם מוכר מעט מעט והתיתר שכתב במכירה לישראל ובהודעה פשוט הוא ולא הוצרכו בגמ' להזכירו והעיטור גורס קבא קבא לישראל וכתב דה"ה לעכו"ם עכ"ל : **ומ"ש** רבינו ומכתבר כדברי בעל העיטור מדלא שרי אלא דבר מועט וכו' אמריק ניזבינהו קבא קבא אלא במוכר לעכו"ם דאילו לישראל אם אינו מודיעו אפילו קבא קבא נמי אסור דחייסינן שמא ישהנו כדי לאכלו בפסח ואם מודיעו אפילו טובא נמי שרי וכן משמע בהדיא מדברי : **כתב** ה"ר אפרים שהן אסורין אף ע"פ שלא נתבקעו וכו' כ"כ פס הרא"ש והר"ן כתב גבי לתיתה שדעת הרא"ה דלא איתמר שיעורא דנתבקעו אלא בשעורים אבל בחיטים כיון דאית בהו צוריא כלומר סדק שבחיטין כמאן דנתבקעו דמי והוא כתב דלא נהירא וגבי ארבא דטבעה כתב והא דלא מפלגינן בהא אם נתבקעו או לא נתבקעו משום דחיטי מינהו ובחיטי לא בעינן ביקוע כך כתב הרא"ה ולפמ"ש למעלה קלת חיטים מבוקעות היו בהם וחייסינן דדילמא זבין להו לישראל ולאו אדעתיה א"ע משום שמא יטחנם העכו"ס ויחזור וימכרם לישראל עכ"ל והג"מ כתב בפ"ה בפס הרא"מ דלא אדרבינן נתבקעו אלא בלתיתה שזליפתה מועטת אבל בשריה מרובה אפילו לא נתבקעו אסורות ורבינו ירוחם כתב בפס הפר מקולי כדברי הרא"ה וכ"כ הגה"מ בפ"ה בפס ריב"א אבל דעת הרי"ף והרמב"ם שאין חילוק בין חטים לשעורים והכי נקטינן : **כתב** הרשב"א שאלת השנה שעברה רבו הגשמים ונפלו על הערימות שבשדות עד שהיו קלת מסבלים שעל הערימות מעלים לחוש בפסח משום חמץ בחטים של קציר זה תשובה מסתברת שאין לחוש לחטים סתם של אותה שנה שאם אי אתה אומר כן לחם לא נאכל בפסח כי אין שנה שלא ירדו גשמים על הערימות אלא שב"ת הולכין בכל מקום אחר הרוב ואין הרוב מהמיצין ואף אותן ערימות שרואו שנכלו עליהם גשמים הולין להקל שמא לא נכנסו בהם מים אלא בשבלים העליונים אבל לא בגבון הערימה ובן הדבר ניכר לעין ואף את"ל שנכנסו שמא לא הספיקו להחמיץ שלא כל שבת במים מחמיץ ויעיד עליו הדעת ולתיתה נמי תעיד דשריה לתתלה הלכך הוי ספק ספיקא ולקולא ולא דמי לארבא בחיסתא שהכל טבעו במים וכל שטובע במים מן הכתם שוהה בו ויש בו להחמיץ ע"כ כתב עוד בתשובה דהא דאמרינן בפרק כל שעה (לג .) ה"ל כגון דאחמיץ במחובר כשנתבשל לגמרי במחובר ואינה צריכה כלל ליציקה וכל שמתייבש לגמרי במחובר כמאן דמנהת בכדא דמיא ומקבלת חימוץ אם ירדו עליה גשמים : **כתב** הר"ן שנשאל על חטים שנמצאו בהם חטים מבוקעות ואפשר שהבקוע הוא אינו מחמת מים אלא מחמת הליפה שלא מהשבלים בעודנו בגדיש ואשיב החטים המבוקעות איני רואה בהם לא היתר . ולענין שאר החטים שאין מבוקעות נראה בעיני דמותרין מפני שהדבר מצוי שבשעת גשמים עליונות הגדיש ותחתונים מתחמץ ומתבקע ואין המים נוגעים באמצעיתו כלל וכל כה"ג לא אתייליד ריעותא באמצעית הגדיש ולענין אם מותר לטחון החטים המבוקעות עם שאינם מבוקעות משום ביטול איסור לכתחלה למעשה לא מלאני לבי להקל בכך ולענין חטים שבבתיכם נראה דמותר לטחון קודם הפסח ולמוכרן לעכו"ם נמי שלא אכרו כן אלא בדבר שאין איסורו מוכיח מתוכו אבל בכגון זה שישומן ניכר ונתפרכם בעינן מסתברא

פרישה

סי' תסז [ה] דה"ה לעכו"ם כו' כבר כתבתי בפרישה דלעכו"ם כ"ש הוא ואדרבה למוכרו לישראל יותר מסתבר מלמוכרו לעכו"ם ות"ת למה נקט רבינו אלא ימכרם לישראל ליתני רבותא אפילו לעכו"ם וי"ל דאגלינן למימר דרבינו סובר דאסור למוכרו לעכו"ם וכמו שכתבתי הטעם בפרישה ועי"ל הא דלא נקט רבותא לאשמעינן דאפילו לישראל לא ימכרו יחד אפילו בהודעה וכמ"ש בשם מ"ן ז"ל גזירה שמא יבכה ודו"ק :

ולא

דרישה

סי' תסז (ה) **אלא** ימכרם לישראל מעט כו' אבל הרבה לא התירו אפי' בהודעה גזירה שמא ישכח ולכך אין נקלא מיניה בהודעה מ"ו ז"ל . אבל לעכו"ם אפילו מעט ס"ל דאסור דילמא יערבם בתוך חיטים שלו וימכרם יחד לישראל משא"כ ישראל דמרגיש בדבר הואיל ומכר לו מעט מעט ומש"ה כתב בסמוך וי"א דה"ה לעכו"ם יכול למכור מעט מעט ומש"ה משמע דעד השתא ס"ל דאסור : (ב) והרמב"ם כו' ז"ל הרמב"ם מוכרו לישראל ומודיעו כדי שיאכלנו קודם הפסח ואם מוכר לעכו"ם קודם פסח וכתב ה"ה שנראה מדבריו שלא היה גורם קבא לישראל אלא קבא סתם ואם מכרו לעכו"ם אפי' אבל לישראל יכול למכרו אפי' כולה בהודעה

עכ"ל וא"כ לא קשה מידי מה שמקשה ב"י על דבריו : (ג) י"א דה"ה כו' הא דכתב ה"ה ולא כתיר מכח כ"ש ומכח כ"ש גרמא כמו שכתבתי לעיל דלישראל מסתמא היה מודיע בתחלה שמרגיש בדבר סותיל ומכרו לו מעט מעט משא"כ בעכו"ם אף שישראל ירגיש מעצמו מ"מ איכא למיחש שמא יערבנו בתוך שלו וימכור לישראל הרבה יחד ועיין בדרישה :

כתב בה״ג חטים שבאו בספינה אם לחות הן קס״ח ישראל שיש לו בורות מלאים מסתברא דשרי עד כאן לשונו: וכו׳ כתוב בתשובות להרמב״ן סי׳ חטים ובקרקעית הבור ובקירותיו יש מן החטה שנתבקעה מלחות הבור והארץ היאך יעשה בפסח בביטול בעלמא סגי דהוי כעושה ביתו מלא קודם שלשים יום ואין דעתו לפנותו בפסח וקיל מינה מפני שאין נודע ממש שיש חטים שנתבקעו ושמא אין שם כלל ואם נתבקעו שמא נפסלו מאכילת כלב וה״ל ספק ספיקא ואילו היה ברור שהיו שם חטים מבוקעות לא נתיר אותם בביטול ואפשר שהיה צריך לבערם אלא שיש להתיר מהלד שאמרתי שאין כאן חמץ ידוע דילמא לא הוה בפסח כלל ואח״כ נתבקעו עוד הדבר קרוב שאין כאן חמץ אלא עיפוש והפסד ולא ולמד מן הראשונים שהיו לפניו שלא שמעו שיהא אדם בישראל נוהג לפנות מוקדות חטים ושעורים ולפנות בורות בפסח שהחטים שבקרקעית עיפוש והפסד הם ולא חימוץ ואם בא ישראל למכור חטים המופסדים שימצאו בבורו לעכו״ם ומשכיר לו בורו מותר ואפילו לכשה״ל שהיא חמץ דתני עכו״ם שנכנס וכו׳ יחד לו בית אינו זקוק לבער עכ״ל כתב האגור שנשאל אביו של חטים שהיו שטוחים בעלייה תחת הגג ועברו המים דרך הגג וזלפו על הדגן בקצת מקומות עד שהיו בהם כל כך מים שהיה טופח ע״מ להשפיח והשיב כי רא״מ וריב״א החמירו ואמרו גבי חטים אם יש שם ריבוי מים אפילו לא נתבקעו אסורין דבחטים אין צריך ביקוע מ״מ נסמוך על היתר שכתב רא״ה והביאו המרדכי האחרון למכול מקצתם קודם הפסח או למכור לעכו״ם מעט מעט והשאר לישתרי מכח ספק ספיקא שמא לא ירדו עליהם מים ואח״ל ירדו עליהם שמא לא נתבקעו אבל החטים התחתונים שהם אצל קרקע העליה קרוב לודאי שהמים ירדו שם עד עובי אצבע או חצי אצבע ואותם תורוק והשאר מותר להשהותן אבל לא לאכול מהם בפסח דאע״ג דלעניין בל יראה יתבטלו הספיקות ברובן לגבי אכילה דהוי במשהו לא מקילין עכ״ל והכלבו כתב כרי חטים שנפל עליו דלף מים מעט במקומות מועטים ואפילו אותם החטים שנפל עליהם הדלף מעורבים בכל הכרי בטלים הם ברוב וא״צ לבערם בפסח ובביטול בעלמא סגי להו אפילו לכתחלה ואע״פ שהחמץ אוסר בכל שהוא ה״מ כשהוא בעינו לענין לאכלו בפסח ולא נתבטל קודם זמן איסורו אבל מאחר שנתבטל קודם הפסח ברוב אינו חוזר ומיעור ואפילו לכתחלה מותר וכ״כ הראב״ד בתשובה מ״מ ראוי להחמיר באכילתו אחר שאין הפסד בשהייתו והוא מין במינו ויש לו מתירין עכ״ל: **כתוב** בהגהות מיימון פ״ה חטים המובאים בשק וגשמים מלפין עליהם אין לחוש להם וכדאמרי׳ בגמרא (מ.) חטים דשרירן מצוה ללותת ושוד דאמרינן כל אוגד מדלייהו לא מחמצי אבל אם ירדו עליהם רוב גשמים עד שהשק יהא שרוי במים ששרייתן מרובה חוששין להם והאוכלן בכרת דהוי כהיא ארבא דעבדה בחישתא דאמרינן דהוי חמץ אפילו לא נתבקעו וכן כתב המרדכי בפרק כל שעה (א) וכתבו עוד ההגהות וכן היתר רבינו יואל לקנות לצורך פסח תבואה שמוליכין בספינה דאגב מדלייהו לא מחמצי מיהו התבואה שבשולי הספינה אם יש מים תחתיה אחורין דדמי להיא ארבא דעבדה בחישתא וכתבו עוד דדוקא בלתיתה ובעבעה בחישתא אסורין אבל אם נפלו מים על חטים או היו על הארץ במקום מדרון ויוכלו המים לצאת מהם או בעפר תיחוח שיכולין ליכנס בקרקע לא אסרינן דאם לא כן לא תמצא לעולם חטים שלא ירדו מים עליהם עד כאן לשונו וזו קולא יתירה ואין לסמוך עליה. לקמן בסמוך כתב רבינו בשם הרוקח דין חטים שירד עליהם דלף ונתבקעו וחזרו ונתייבשו ואין ביקוען ביכר ובא״ח כתוב דגן שנפל עליו מים כתב הרשב״א אפי׳ נגבו ואח״כ נתערבו ברוב אסור לקיימם בפסח והביא ראיות לדבריו עכ״ל: **דבש** של עכו״ם אין מחזיקין בו איסור וכו׳ כ״כ הגהות מיימון בפ״ד בשם רא״ב״ן אך בשם רא״ה ור״פ כתבו דיש לאסרו לפי שרגילין לערב בו הקמח או סולת אך בשם שמוציאין מן הכוורת שיודעין שאין בו תערובות היה נראה להתיר מ״מ נכון לאוסרו דלמא אתי לאחלופי וכ״כ המרדכי בפרק כל שעה (ב) והשאר זו אינו מכיר שאפילו נודע בבירור שנתערב בו קמח או סולת מה בכך מי פירות הוא ואינו מחמיץ אלא אם באנו לומר דשמא עירבו בו ג״כ מים דמי פירות עם מים מחמיצים את הקמח הבילוש עמהם ואפ״ה נראה דאין לאסור מפני השאר זו דהשאר רחוקה היא לערב בו שני דברים וכולי האי לא מחזיקין איסורא ומיהו לחוש שמא עירב בו כולת אפשר דחייישינן שהסולת אינו מחזיקין אותו בחמץ גמור מפני שלותתים את החטים במים קודם עטינה וכמ״ש בתה״ד סימן קי״ט אבל הרא״ש כתב בתשובה כלל כ״ד דבש בפסח לא ראיתי אדם נוהג בו איסור משום חשש דעירוב קמח דלא שייחא וגם נתבטל קודם הפסח ואם באנו לאסור דבש משום חשש תערובת נאסור אותו כל השנה די״א שנותנין לתוכו בשר נבילה ומתהפך לדבש והר״ר יונה כתב שאפילו נותנין בו בשר נבילה כיון דיימות ונתהפך לדבש מותר דבתר השתא אזלינן ושדי עכ״ל (ג):

כתב שם המרדכי על מה שאסר הדבש משום דאתי לאחלופי ומהאי טעמא היה נראה לאסור התאנים לפי שרגילים לערב בהם סולת כשמתקנים אותם ואע״ג דיש הרבה תאנים שאין בהם כולת מ״מ הא והא איתא לפי דברי בני ספרד אשר שם גדילים התאנים וכ״כ הגהות בפ״ד ובפ״ז על מ״ש הרמב״ם בעשיית החרוכת לוקחים תמרים או גרוגרות או למוקים כתבו וזהו לאפוקי מסמ״ק וממקלת בני אדם שאין רוצין לאכלן בפסח ואומרים שלובן שעליהם הוא קמח והרבה חקרו ונודע בבירור שאין צריכין לחוש לזה ומ״מ אינו חובה לאכלם ולא הפסיד האדם מהם כלום עכ״ל ונכון ליזהר מלאכול תאנים כי אם מאותם שאין בהם חשש עירוב כולת (ד) בלמוקים אדומות נוהגים איסור מפני שאומרים שמגעילים אותם ונראה דאין טעם לאסרן משום דסתם כלים אינם בני יומן וה״ל נותן טעם לפגם קודם פסח ושרי לכ״ע כמו שנתבאר בסימן תמ״ז ומלאתי בתשובה משכנזית וז״ל אותם עגבים דקים נזהרים מהם לפי שמערבין אותם עם הגרוגרות ובכליהם ע״כ ואומרא יתירה היא (ה):

לתת

חימוץ עד שיתבקעו אבל הבא ביון דמינה נייחי אתי לידי חימוץ כ׳ בהלכות גדולות חטין שבאו בספינה אם לחות הן או שנשתנו מראיתן בידוע שהגיע עליהן מים ואסור להשהותן בפסח אלא לזבנינהו קבא קבא כי היכי דליכלינהו קמי פסחא אבל אם יבישות הן וקשות ולא נשתנו מראיתן אחזוקי איסורא לא מחזקינן ומותרים לאכול והבי שדר רב צמח ריש מתיבתא וכ״כ רבינו אב״ן:

(ד) דבש של עכו״ם אין מחזיקין בו איסור (ה) לומר מזוייף הוא: לתת

ירמה יתבטלו הספיקות ברובן לגבי אכילה דהוי במשהו לא מקילין עכ״ל ותימה על מ״ש ואח״ל ירדו עליהם שמא לא נתבקעו הלא בתחלת דבריו כתב הרא״ש וריב״א דבריבוי מים אפילו לא נתבקעו אסורין ועוד מאי צריך להיתרו של רא״ה לאכול מקצתם בלאו הכי נמי הוי ס״ס ואפשר דאה״נ וה״ק דכי היכי דראב״ה התיר בס״ס לאכול מקצתן בחטין שנתבקעו ונתייבשו ונתערבו ה״נ בנדון דידן שהספק שמא ירדו מים על כל הכרי ואינו ניכר נתיר בלא נתבקעו מכח ס״ס אפילו בלא אכלו מקצתן אלא שיסיר אותן שנתלחלחו עד שהיה בהן טופח ע״מ להטפיח והשאר מותרין מכח ס״ס דשמא לא ירדו עליהם מים ואח״ל ירדו שמא לא נתחמצו שלא כל שבא במים מחמיץ והאי שמא לא נתבקעו דקאמר לא דייק וכוונתו לומר שמא לא נתחמצו מפני שאפשר שלא ירד עליהן רבוי מים אלא זליפה מועטת עד שלא היה אפשר בשום פנים שיתבקעו וכה״ג כתב הרשב״א בתשובה הביא הב״י בסימן זה שהתיר באותן ערימות שנפלו עליהן גשמים מכח ס״ס שמא לא נכנסו בהם מים אלא בשבלים העליונים אבל לא בבטן הערימה ואף אם ח״ל שנכנסו שמא לא הספיקו להחמיץ וכו׳ אלא שהוא ז״ל התיר אף באכילה ובאגור לא התיר אלא להשהותן ובאמת שיש לתמוה עליו שהרי עיקר סמיכתו על רא״ה והוא ז״ל התיר אף באכילה מכח ס״ס ומיהו אפשר לומר דס״ל דלא התיר רא״ה אלא בתערובות דכיון דאיכא ודאי היתר שרינן בספק איסור אצלו מכח ס״ס אבל כאן דכל הכרי עומד בספק איסור לא נתיר באכילה מכח ס״ס כיון דאיכא ודאי היתר אצלו כדאמר בפ׳ התערובות. ודעת הרשב״א ז״ל דהיא דהתערובות שאני דתערב שם איסור בודאי הלכך לא שרינן בס״ס אלא בודאי היתר אבל כאן דאיכא למימר שמא לא נכנסו בהם מים כל עיקר שרינן מכח ס״ס אפילו איכא ודאי היתר דכיון דלא היה שם איסור בודאי מעולם זה חשוב כמו ודאי היתר אצל ספק איסור ומ״מ לענין מעשה ראוי להחמיר כדברי האגור וכן פסק בהגהת ש״ע. עוד במרדכי האחרון דחטין שנתבקעו ונתייבשו ונתערבו באחרים ואינו ניכר איכא קפידא דדבר יבש חד בתרי בטיל וחמץ שנתבטל קודם פסח שרי למיכל בפסח וכ״כ בכלבו אלא שהחמיר באכילתו מאחר שאין הפסד בשהייתו והוא מין במינו ויש לו מתירין ע״כ אבל מדברי רא״ה מבואר שחולק על זה שהרי לא התיר לאכלם ולהשהותם אלא ע״י ספק ספיקא ונראה שטעם מחלוקתם בזה אפילו איכא שאינו נגד המבוקעים אפילו הכי אוסר רא״ה מטעם דקמח בקמח הוי יבש ביבש ונותן טעם בפסח במשהו כדעת הסמ״ק בחטין שנמחו שקורין גירמ״ר ודעת המתירין מאחר דיבש ביבש חד בתרי בטיל א״כ אם יטחנו אותן חטין אין כאן מבטלין איסור לכתחלה שכבר נתבטל ביבש וכשנטחן חוזר להיות לח בלא דקמח בקמח הוי לח בלח ואם יש ס׳ שרי למיכל מיניה בפסח כדעת הסמ״ג ות״ה כנ״ל וכבר קבעתי הלכה בזה למעלה בסי׳ תנ״ג וכתבתי לשם לענין מעשה לאכלם בפסח אפי׳ איכא ס׳ יש להחמיר לעצמו כדעת הסמ״ק ודעימיה ולכך יש לחוות הכל קודם הפסח אבל להשהות החטין בעינם שרי דכבר נתבטל ביבש ומ״מ צריך ביטול למבוקעים דאע״פ דאינו ניכר מ״מ הוי כמונח בכד ועי״ ביטול שרי להשהות כדברי הכל בו בשם הראב״ד ולא כדמשמע מדברי רא״ה אבל אם נטחנו החטין מותר להשהותן בפסח אף בלא ביטול כמ״ש הר״ן בתשובה בסימן נ״ז וכ״ט. ובעיקר הדין דרא״ה נראה בעיני דאין לא נהגינן הכי משום דכיון דאיכא כפק שמא לא אכלו כולו תו ליכא להתיר באת״ל דלא אכלו כולו איכא למימר דיאכלו עתה ממקום המותר דאין לך כל מלה שלא יהא יותר מן שיעור איסור וה״ל תרתי תרתי כדכתב רא״ה דהא ודאי דמשהו איסור שבמלה אוסר כל המלה בפסח למאי דקי״ל דאין מילוק בין ביטול לאפייה ורא״ה שהתירו ה״ט דס״ל דאפייה אינו אוסר לכל היותר כי אם כדי נטילה כמבואר בהגהת מיימוני בסוף ה׳ חמץ ומצה א״כ נשאר הרבה היתר בכל מצה ומצה אבל לדידן האפייה אוסרת בכולו דאין לומר דלדידן נמי שרי משום דכבר נתבטל החמץ בטחינה דקמח בקמח בטל דהא השתא קיימי׳ אליבא דסמ״ק דכובר דקמח בקמח הוי יבש ביבש וכ״ט בפסח דאל״כ למאי הצריך רא״ה לאכול מקצתן קודם פסח בלאו הכי נמי הוה שרי בטחינה אלא ודאי דס״ל דקמח בקמח הוי יבש ביבש כסמ״ק וכ״ט בפסח ולכך הצריך לאכול מקצתן ואח״כ מותר מכח ס״ס משום דס״ל דהאפייה אינו אוסר בכולו אבל לדידן לא שייך היתר זה אם באנו לתפוס סברת כמ״ק כ״ל ודו״ק:

כתב בה״ג כו׳ עד וכ״כ רא״ב״ן דבש של עו״ג אין מחזיקין בו איסור לומר מזוייף הוא מיהו במרדכי בשם הר״י כתב דאסור ל״ש משקה שקורין מע״ד לפי שרגילין לערב בו קמח או סולת אך בשם המוציאין מן הכוורת היה נראה להתיר ומיהו נכון לאוסרו דילמא אתי לאחלופי בדבש דעלמא עכ״ל אבן במדינתנו לא נהגו איסור בדבש ואדרבה הוא עיקר שתייה בפסח ומ״מ צריך ליזהר באותו דבש שמוכרים בכלים קטנים כי רגילים העכו״ם לערב בהן קמח וכמה פעמים נתברר לי שמערבים בהן קמח הרבה ולפיכך דוקא אותו הדבש שמביאין בחביות גדולות וכיוצא בזה אין שכיח בו תערובות וכן נראה מדברי הגהת ש״ע ומהרי״ל בדרשות כתב שדבש חי אסור לאכול כי המשקה בדוחק התירו לפי שנתבטל טעמו קודם פסח וכן קבלתי ע״ש מהרש״ל שכך קיבל גם הוא ונראה בעיני שאפילו אותו הדבש שמוציאין מן הכוורת לפנינו אין לאכלו חי משום גזירה דילמא אתי לאחלופי וכו׳ וק״ל. עוד נראה דדוקא קודם פסח יכול לעשות משקה דאפי׳ היה בו תערובת קמח כבר נתבטל בס׳ אבל במועד אסור דשמא יש בו תערובת קצת

וג״ט

דרכי משה

תסז (א) ונראה דלפי מ״ש ה״ר אפרים דדוקא לגבי לתיתה שרי משום דעכיק בה הא לא״ה אסור ואינו מחלק בין שרייה מועטת לשרייה מרובה וכ״ש לדברי הרא״ה והריצב״א דמחלקים בין חטים לשעורים וס״ל דבחטים אסור אפילו בשרייה מועטת א״כ אפילו לא ירדו עליהן רק גשמים אסורים: (ב) דחוששין שמא עירבו בו קמח ומים ולכן אוסר אף משקה שעושין מדבש שקורין מע״ד אבל בכוורת שאין לחוש לנתערב בו מים שרי דאף אם עירבו בו קמח אינו מחמיץ דדבש הוי מי פירות אלא דנכון להחמיר אף בשל כוורת דלמא אתי לאחלופי: (ג) והמנהג באלו המדינות שלא לאכול דבש כי אם הלוקחין בחביות שסוברין שאותו שבחביות בא מן הכוורת ולכן אין חוששין לזיוף ולכן נוהגים בכל מדינות אלו לשתות המשקין הנעשים ממנו: (ד) וכן המנהג באלו הארצות שלא לאכלן: (ה) ובמהרי״ל אוסר לאכול העגבים שקורין ראזין. ומהרי״ב כ׳ יש אוכלים העגבי׳ הקשני׳ צמוקין

פרישה

(ד) דבש של עכו״ם אין מחזיקין כו׳ מיהו יש ממחירין וז״ל רמ״א והמנהג במדינות אלו שלא לאכול דבש רק אותן שמביאין בחביות מן הכוורת שעושין ממנו עכ״ל:

(ה) לומר מזויף הוא פי׳ שאם עירב קמח ומים בתוכו דקמח בלא מים אינו ממחיץ דהא דבש מי פירות הוא וגם יש לחוש שמא עירב בתוך הדבש סולת שלותתין הסיעים קודם

לתת חטין או שעורין נתבקעו וכו' כפ' כ"ם אין לותתין שעורין ואם נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות ר"י אומר שורן בחומץ וחומץ אומתן אמר שמואל אין הל' כר' יוסי מסקנא דגמרא דחטין שרי ללתות אף לכתחלה וכתבו רבינו למעלה בסימן תנ"ג ופשוט הוא דכי קאמר דחטין שרי ללתות דוקא בלא נתבקעו אבל נתבקעו אסורות מק"ו דשעורין דהא חטין קשין הן ואין רגילין להתבקע וכשנתבקעו ודאי נתחמצו ומבואר מדברי רבינו דס"ל דכל שלא נתבקעו שרינן להו אע"פ דשמו טובא בלתיתה משום דכל דעסיק בה לא בטלין לידי חימוץ ולא כדאמרינן מדברי ריב"א שבהגהת מיימוני: ומ"ש על פי חבית של יין כו' הוא גירסת ר"ח: ומ"ש ואית דגרסי וכו' היא גירסת ר"ח ור"י בשם ר"ת בתוס' וכן היא גירסת הרי"ף והרמב"ם והר"ן פי' עוד פי' אחר על פי גירסת ר"ח ע"ש:

ומ"ש וכתב רב אלפס יש פוסקים וכו' במרדכי האריך כתב על זה והחטין שנשרו במים אם נתבקעו דינם כהסיא אחרא בחישתא ואם לא נתבקעו נראה בעיני שמותר למכרם לעו"ג דשמא לא ימכרם לישראל ואת"ל ימכרם דשמא הלכה כשמואל דשרי עכ"ל וכבר כתבתי המסקנא דבריבוי מים יש לאסור אפילו לא נתבקעו כיון דלא עסיק בה ובזליפה מועטת אין להחמיר בדיעבד:

ומ"ש וה"מ למיכלינהו בעייהו וכו' ג"ז מדברי הרי"ף וכ"כ הרא"ש והרמב"ם ושאר גדולים אבן המסקנא במרדכי בשם כה"מ דיש להחמיר כיון דאין אנו בקיאין מה נקרא ראויה להתבקע ומפני המנהג אני אוסר מספק והמיקל משום שמחת י"ט לא הפסיד ע"כ ואנו מנהגינו לאסור הכל ואפילו לא נתבקעו ואפילו בשעורים ואין מיקל בדבר כל עיקר וכ"כ ה"ר יהודה לפי דעת הסר מקולי ע"ש. ובהגהת מיימוני כתב דאסור התבשיל והכלי שהיה בו תבשיל זה והכף שנתחב בו וכן הכמוי שעליו אסור בכל שהוא ע"כ ונראה דה"ה כל התבשילין שנתערבו מאותו התבשיל הכל אסור בכל שהוא ופשוט הוא וכן נוהגין וכמו שיתבאר בסמוך. כתב בספר הרוקח כי' במרדכי האריך הביא ג"כ ראיות להתיר בשם ראבי"ה ומסקנת ראבי"ה לאיסור ע"ש:

ואם נמצאת חטה בעיסה או במצה אפויה כתב מ"א ז"ל שמותר אפילו היא בקועה וכו' עד כיון שהוא ספק י"ט ספק חול הכל בפסקים פרק כל שעה והגהות מיימון בפ"א כתב על חטה שנמצאת במצה אפויה שנאפית בפסח שיש מי שאוסר אפילו שאר מצות שנאפו עמה ויש מי שמתיר אפילו אותה מצה על ידי קליפה ונראה לאסור אותה מצה ולהתיר האחרות וסברות אלו כתבם ג"כ המרדכי בפרק כל שעה וגם סמ"ק כתבם בסימן רי"ט וכתב דאפילו לדברי האוסר כל המצות שנאפו עמה אם נאפו יחד בכירה אין לאסור כי אם אותה מצה ולא האחרות דלא שייך ריחא כי אם ע"י תנור המכוסה למעלה ואפילו אותן מצות שנוגעות באותה מצה שהחטה בה שרי (ח) והם הסברות שכתב הרא"ש שראה קצת גדולי' שאסרו אותה מצה ויש אחרים שאסרו כל המצות והוא הכריע כדברי האומרים דלא אסר אלא כדי קליפה כתב הרשב"א שחלת חטה מבוקעת שנמצאת בפסח בתוך הלחם אם מעט לחם חמץ תשובה דבר ברור הוא שאינו נגע פת חמץ אפי' חמה בפת מצה חמה שאינו אוסר אלא מקום מגעו כאותה דפרק דם חטאת (צ.) וכן בכל איסור שאינו מפעפע אינו נכנס לפנים אלא כדי קליפה ואע"פ שאיסורו של חמץ בשהו לפנים מקליפה אין כאן חמץ כלל ואפילו משהו אבל הנדון שלפנינו טעם אחר יש לאיסורו שהחטה מבוקעת אם החמיצה קודם שנתגלגלה בתוך העיסה י"ל שאסרה הכל שלא במקום אחד בלבד נגעה ועוד שהמים שבעיסה מוליכים היונא מאותו גרגיר בכל כמו שהרוטב מוליך אפילו דבר שאינו מפעפע וכן לחם חמץ שנמצא דרך הלחם להתפרר ונתערבו פירורים בעיסה מלבד שאפשר שהוא בעצמו מחמיץ אחרים אע"פ שהוא אפוי אלא שאין דעתי נוטה לכך שיהא האיסור מחמת שחמצו העיסה שלא כל שיעור חמץ ואפילו דבר מועט מחמיץ כל שיעור עיסה אפי' עיסה מרובה דתנן (ערלה פ"ב) שאור של תרומה ושל חולין שנתערבו וחמצו ואין בזה כדי לחמץ וכו' אלמא לא כל שיעור חמץ מחמץ וזה פשוט בעיני אלא שהוצרכתי בזה לכתוב מפני שראיתי מי שנשתבש בכך ויש לחוש בשני הגדולים שלפנינו מחמת תערובתן שהוא בשהו עכ"ל וכיון שהרשב"א מחמיר בדבר ראוי לחוש לדבריו לענין מעשה ומיהו במקום הפסד מרובה או שעת הדחק כדאי הוא הרא"ש לסמוך עליו (ט): **ומ"ש** הרא"ש ולא חיישינן שמא היתה במים לפי שישראל רגילין לשמור יפה המים השמורים משמע אם היתה נמצאת במים

לתת חטים או שעורים נתבקעו וכו' ס"פ כל שעה (מ:) והרמב"ם בפ"ה פסק ג"כ כמר עוקבא: **ומ"ש** הרי"ף אבל אם נמצא בתבשיל אלא נתבקעו ממש כיון דאיסור משהו מדרבנן אינו אוסר התבשיל אלא א"כ נתבקעו ממש כ"כ גם הרמב"ם וז"ל ואם לא נתבקעו מוציאים אותן ושורפן ואוכלין שאר התבשיל שאין הדגן שנבלל או שנתבשל ולא נתבקע המץ גמור של קור' ואינו אלא מדברי סופרי' ולפ"ז מ"ש הרי"ף שזהו איסור משהו היינו לומר שחטים אלו אינם חמץ גמור אלא איסור כל דהו אית בהו מדרבנן אבל הרב המגיד כתב בלשון הרי"ף כיון דאיסור תערובת חמץ במשהו מדרבנן הוא ואע"פ שפשט דברי הרי"ף כך הוא מ"מ לדברי הרמב"ם צ"ל כמו שכתבתי והר"ן נראה מדבריו שמפרש דברי הרי"ף כפשטן דאיסור משהו דקאמר דהוי מדרבנן היינו לומר דאיסור תערובת במשהו הוי מדרבנן שכתב על דברי הרי"ף דאע"ג דעיקר איסורא מדאוריתא הוא כיון דשיעורא מדרבנן דהא מדאורייתא לא אסור במשהו תלינן לקולא:

כתב המרדכי בפרק כל שעה שיש שרוצה להחמיר לאסור תבשיל זה מפני שיש לו מתירין וכ"כ בס' המצות דיש להחמיר ומפני המנהג אני אוסר מספק והמיקל משום שמחת י"ט לא הפסיד עכ"ל (ו) כתב הכלבו בשם הראב"ד דדוק' אי לא משתכחי בהאי בישולא אלא תרי שערי הוא דלא אסרינן אלא בנתבקעו ממש אבל תלתא ודאי חזקה היא דאיסא טובא ושמא נתבקעו (ז):

ואם נמצאת חטה בעיסה או במצה אפויה כתב מ"א ז"ל שמותר אפילו היא בקועה וכו' עד כיון שהוא ספק י"ט ספק חול הכל בפסקים פרק כל שעה והגהות מיימון בפ"א כתב על חטה שנמצאת במצה אפויה שנאפית בפסח שיש מי שאוסר אפילו שאר מצות שנאפו עמה ויש מי שמתיר אפילו אותה מצה על ידי קליפה ונראה לאסור אותה מצה ולהתיר האחרות וסברות אלו כתבם ג"כ המרדכי בפרק כל שעה וגם סמ"ק כתבם בסימן רי"ט וכתב דאפילו לדברי האוסר כל המצות שנאפו עמה אם נאפו יחד בכירה אין לאסור כי אם אותה מצה ולא האחרות דלא שייך ריחא כי אם ע"י תנור המכוסה למעלה ואפילו אותן מצות שנוגעות באותה מצה שהחטה בה שרי (ח) והם הסברות שכתב הרא"ש שראה קצת גדולי' שאסרו אותה מצה ויש אחרים שאסרו כל המצות והוא הכריע כדברי האומרים דלא אסר אלא כדי קליפה כתב הרשב"א שחלת חטה מבוקעת שנמצאת בפסח בתוך הלחם אם מעט לחם חמץ תשובה דבר ברור הוא שאינו נגע פת חמץ אפי' חמה בפת מצה חמה שאינו אוסר אלא מקום מגעו כאותה דפרק דם חטאת (צ.) וכן בכל איסור שאינו מפעפע אינו נכנס לפנים אלא כדי קליפה ואע"פ שאיסורו של חמץ בשהו לפנים מקליפה אין כאן חמץ כלל ואפילו משהו אבל הנדון שלפנינו טעם אחר יש לאיסורו שהחטה מבוקעת אם החמיצה קודם שנתגלגלה בתוך העיסה י"ל שאסרה הכל שלא במקום אחד בלבד נגעה ועוד שהמים שבעיסה מוליכים היונא מאותו גרגיר בכל כמו שהרוטב מוליך אפילו דבר שאינו מפעפע וכן לחם חמץ שנמצא דרך הלחם להתפרר ונתערבו פירורים בעיסה מלבד שאפשר שהוא בעצמו מחמיץ אחרים אע"פ שהוא אפוי אלא שאין דעתי נוטה לכך שיהא האיסור מחמת שחמצו העיסה שלא כל שיעור חמץ ואפילו דבר מועט מחמיץ כל שיעור עיסה אפי' עיסה מרובה דתנן (ערלה פ"ב) שאור של תרומה ושל חולין שנתערבו וחמצו ואין בזה כדי לחמץ וכו' אלמא לא כל שיעור חמץ מחמץ וזה פשוט בעיני אלא שהוצרכתי בזה לכתוב מפני שראיתי מי שנשתבש בכך ויש לחוש בשני הגדולים שלפנינו מחמת תערובתן שהוא בשהו עכ"ל וכיון שהרשב"א מחמיר בדבר ראוי לחוש לדבריו לענין מעשה ומיהו במקום הפסד מרובה או שעת הדחק כדאי הוא הרא"ש לסמוך עליו (ט): **ומ"ש** הרא"ש ולא חיישינן שמא היתה במים לפי שישראל רגילין לשמור יפה המים השמורים משמע אם היתה נמצאת במים

לתת חטין אי שעורין נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות וקאמר מר עוקבא הא דקאמר נתבקעו אסורות לא נתבקעו ממש אלא שקרובות ליבקע שאילו מניחן ע"פ חבית של יין והן מתבקעות מכח ריח היין ואית דגרסי ע"פ הביב והוא כלי שקלין בו קליות על האש ושמואל אומר אינן אסורות אא"כ נתבקעו ממש וכתב רב אלפס יש פוסקין כשמואל נתבקעו ממש ויש פוסקין כמר עוקבא ופסק הוא כמר עוקבא לחומרא והני מילי למיבלינהו בעינייהו אבל אם נמצאו בתבשיל ולא נתבקעו ממש (י) כיון דאיסור משהו מדרבנן אינן אוסרות התבשיל אלא א"כ נתבקעו ממש כתוב בספר רוקח בעינא דאימא מילתא ומסתפינא מחבריא דחטין שירד עליהן דלף ונתבקעו וחזרו ונתייבשו ואין ביקוען ניכר יש לצדד הדבר לאיסור ולהיתר והאריך בו ונטה להתיר אלא שלא רצה לסמוך על דבריו להתיר: ואם נמצא חטה בעיסה או במצה אפויה כתב א"א ז"ל שמותר אפילו היא בקועה שאפילו נתבקעה אינו חמץ גמור אלא קרוב להחמיץ מדאמר ר"י (י) שורן בחומץ וחומץ צומתן ודבר ידוע שחטה קשה ואינה ממהרת להחמיץ כמו העיסה (ח) וכיון שהעיסה לא החמיצה כ"ש החטה (ט) [כ] ולא חיישי' שמא היתה במים לפי שישראל רגילין לשמור יפה המים השמורין וראיתי

קצת

דרישה

[כ] ולא חיישינן שמא היתה במים כו' כבר פירשתי בפרישה דר"ל ונתחמץ המים ויסיב טעם בעיסה ולא קאי למים דר"ל דיסיב טעם במים ומים בעיסה כמו שסבין ב"י ומכם

פרישה

קודם טחינה: (ו) כיון דאיסור משהו מדרבנן כו' ז"ל סר"ן אע"ג דעיקר איסור מדאורייתא הוא כיון דשיעורא מדרבנן דהא מדאורייתא לא אסור במשהו תלינן לקולא וכתב רמ"א ואין המנהג כן אלא אוסרין הכל במשהו אפילו לא נתבקעו עכ"ל ועיין עוד בדרישה:

(ז) שורן בחומץ וחומץ צומתן פי' דומכא מדמועיל עריית חטה שנתבקע בחומץ ש"מ דלאו חמץ הוא וא"ת דילמא ס"ס היכא אלא נתבקע אלא בפנימו ומיד עושין לו תקנה שורן בחומץ אבל כאן איכא למימר דילמא נתבקע כבר ונתחמץ ע"ז קאמר שכיון שאנו רואין שהא פה לא נתחמצה כ"ש החטה ומזה הטעם שאנו רואין כו' לא מצי להוכיח דו"ל דהלא אנו רואין שנתבקע וכל נתבקע חמץ הוא ולכך מוכיח מחמץ צומתן דאע"פ שנתבקע לאו חמץ הוא אלא קרוב להחמיץ אך"ל: (ח) וביון כו' כתב הרשב"א שיש לחוש שמא החטה המבוקעת החמיצה קודם שנתגלגלה בעיסה וי"ל שאסרה הכל שלא במקום אחד בלבד נגעה ועוד שהמים שבעיסה מוליכים היונא גרגיר בכל וכתב רמ"א ומוכגין בתוך הלחם לאסור אותה מצה שנמצא בה החטה ומתירין את האחרות דין שנמצא בה אפילו אם מיה ואמרינן כאן נמצאת כאן היתה ואם נמצאת בעיסה כל העיסה אסור ודוקא תוך הפסח אבל קודם הפסח אין אוסרין רק כדי נטילה וכבי נהוג עד כאן לשונו וגם ב"י כתב דטוב לחוש לדברי הרשב"א לחמיר במקום שאין פסידא מרובה ומכמי"ל אוסר בשתה אם מצה אם עיסה שנמצא בה חטה וכ"כ מ"ו ז"ל ונראה דאפילו אינו בקועה דאין הרשב"א נתחוש לדברי הרשב"א שכתב שיסיב טעמא ודברינו תמוהין דבינו ירוחם ולא כמ"ש מהרמא"י דיש להתיר אפילו בחטה בקועה שנמצא בעיסה בנטילת מקום משום דבלונן לא יסיב טעמא ושאין לחוש לדברי הרשב"א שכתב שיסיב טעמא ודברינו תמוהין לפסוק נגד סני רבוותא הכ"ל וגם אם נאמר דבלונן לא יסיב טעמא הא אם נאמר שהרשב"א עוד טעם אחריא דחטה זו בשעת גלגול נגעה בכמה מקומות ובנגיעה אוסרת לכל הפחות בלי קליפה אם נטילה וא"כ מספק נאסרה כולה דהא לא ידעינן היכן לא נגעה ולא אמרינן כאן נמצאת וכאן היתה נאותה עיסה עצמו וק"ל: (ט) ולא חיישינן שמא היתה במים כו'

פירש

במים היו נאכרות המצות שנילושו באותן המים א ויש לתמוה על זה שרבינו כתב כאן דברי הרא"ש סתם ואח"כ גבי מעשה ומצא חטה בקועה בכלי של מים ובשלו באותם מים תבשיל וכן חטים או חמץ גמור שנפלו לבור כתב שהמים מותרים ואפשר דהרא"ש מיירי בתוך הפסח דאיסורו במשהו וההוא מעשה דלקמן מיירי בע"פ דאינו אוסר אלא בג"ט כמו שנתבאר בסי' תמ"ז ויש הוכחה לזה מדיוק דבריו טעמא בההוא מעשה דלקמן מפני שאין החטה נותנת טעם במים לוגמים ואם איתא דבתוך הפסח מיירי כי לא נתן טעם מאי הוי הא חמץ בפסח אוסר במשהו (י):

ומ"ש בשם רא"מ שאם נמצאת חטה על בשר אלי חותך פעפועו לפי אומד הדעת בסימן תמ"ז כתבתי דברי הרב המגיד ולקמן בסמוך כתב דבריו דעת הרא"ש בזה וז"ל א"ח אלי רותח שנפל עליו חמץ קולף את מקומו ואם אינו יודע באיזה מקום נפל קולף את כולו וקליפה אין לה שיעור וכן חמץ שנמצא על בשר מליח קולף מקום מגעו (וטפת) חמץ רותח שנפל על פת מצה חמה או אלי חם נוטל מקום מגעו:

ומ"ש ואם הוא בי"ט אחרון של פסח מותר להשהותו עד אחר הפסח כ"כ הגהות מיימון פרק א' והמרדכי בפרק כל שעה וז"ל חטה מבושלת בתרנגולת אין להשהותה אלא א"כ נמצאת ביום אחרון של פסח דאין בו איסור כי אם מדרבנן ואע"פ שכתבו קודם לכן שבשהיה מותר ר"ת חטה בתרנגולת מבושלת בפסח היה מתיר להשהותה עד לאחר הפסח ומשמע דאפילו בנמצאת תוך ימי הפסח היה מתיר להשהותה ר"ת לטעמו שסובר דחמץ בס' אלא שלא רצה לעשות מעשה להתיר בפסח עצמו ומ"מ היה מתיר להשהותה עד לאחר הפסח אבל לדידן דחמץ במשהו אסור להשהותה אא"כ נמצאת בי"ט אחרון וא"ת מ"ש י"ט אחרון משום דהוי דרבנן בשאר ימי הפסח נמי איסור משהו לא הוי אלא מדרבנן וי"ל דבשאר ימי הפסח עיקר איסורן הוי דבר תורה ומש"ה מחמירין בהו טפי וכתב המרדכי בפרק כל שעה בהרנגולת מבושלת שנמצאת בה חטה מבוקעת אפילו בימים הראשונים של פסח מותר למכרה לעכו"ם בתוך הפסח לפי שאי נמכרת יותר ביוקר בשביל החטה שנמצאה בתוכה נמצא דאין לו הנאה מן החטה כלל:

מעשה שמלגו תרנגול במים חמין וכו' אפי' מאן דשרי במים שנמצאת בהם קצת גדולים שאסרו אותה מצה ויש אחרים שאסרו כל המצות ולא נהירא לי שאפילו היתה המץ למה תיאבר כל המצה והא דאמרי' המץ במשהו היינו דווקא ע"י בישול שמתפשט החמץ בכל הקדירה אבל אם כזית חלב נפל על חררה אחת דבר ידוע שאין איסור החלב מפעפע בכל החררה דאפייה לא הוה כבישול להתפשט הטעם בכל החררה [ג] אלא אוסר (ו) כדי קליפה או כדי נטילה וכ"ש חטה אחת שאין כה בפליטה להתפשט בכל החררה וכ"כ ה"ר אליעזר ממיץ שאם נמצאת חטה על בשר מליח או צלי או על מצה רותחת הותך מקום פעפועו לפי אומד הדעת ואם הוא בי"ט אחרון של פסח יא מותר להשהותו עד אחר הפסח (יא) כיון שהוא ספק י"ט ספק חול ע"כ: מעשה שמלגו תרנגול במים חמין ומצאו

לפי סברתם ורא"ל קצת גדולים שאסרו אותה המצה שהיו חוששין שמא נתחמצה החטה אע"פ שהעיסה לא החמיצה ויש אחרים שאסרו כל המצות מפני שחשבו שמא היתה במים כדלעיל ולא נהירא לי וכו' ומהר"ש לוריא כתב דה"ק ולא חיישינן שמא היתה במים וא"כ נתחמצה החטה כבר ונאסרה וכו' ואע"פ שלא נתחמצו המים דהחטה הברויה במים ודאי נתחמצה כהיא אדבא בחישתא ושלא כדברי רא"י דלקמן א"ג כ"ל דאיכא למימר אף הרא"ש סובר כראבי"ה דבעודם במים אף החטה איכא מחמצת כדאיתא גבי חלה תטילה לגזן שאינה מתחמצת העיסה וכ"ש החטה אלא כובר הרא"ש דמ"מ החטה הברויה במים נתרככה ונופחה ומיד שהוציאוה מן המים מתחמצת וז"ש ולא חיישינן שמא היתה במים ונתרככה ולפיכך נתחמצה החטה אע"פ שהעיסה לא החמיצה ולפי זה הכא אדבא בחישתא לא הוי חמץ גמור אלא לאחר שהוציאם מן המים ושני סברות אלו כתובים בהגהת סמ"ק בסי' רכ"ב ע"ש אבן רבינו לא ס"ל לפרש כהאי א"ג כמו שיתבאר וממילא נ"ל שהיה מפרש דברי הרא"ש במ"ש ולא חיישינן שמא היתה במים וכו' באחד משני הפירושים הראשונים שכתבנו:

ומ"ש ויש אחרים שאסרו כל המצות כו' ולכאורה יראה דהיינו כל המצות שנילושו מאותה עיסה משום דהמץ מפעפע וכבר פשט החמץ בכל העיסה וסברא זו כתב המרדכי בפרק כ"ש בשם ר"י ומשמע להדיא לפי דעתו דהמצות שמעיסה אחרת אין לאסור כמ"ש ר"ת דאין ריח פת אוכרת אבל בדברי הרא"ש כתב שאסרו כל המצות הנאפות עמה בתנור וא"ל דה"ש משום דחיישינן שהחטה היתה במים ונתרככה ואסרו המים וממילא נאסרו כל המצות שנילושו מאותן המים אבל בסמ"ק כתב ג"כ דאסורין כל המצות הנאפות עמה בתנור וכתב הטעם דאע"ג דקי"ל דריחא לאו מילתא היא במעשה התנור כי אם במעשה הפשוט נהי דלאו מלתא היא ליחשב נתינת טעם מ"מ משהו מיהו איכא ולפי זה פליגי הני אחרים אר"ת ולענין הלכה ודאי קי"ל כר"ת דמתיר ריח פת דראייתו ברורה כמבואר במרדכי בפרק כ"ש ופרק ג"ה ע"ש:

ומ"ש ולא נהירא לי וכו' ולענין הלכה כבר נהגו בין בבישול בין בצלייה ואפייה לבטל בס' בשאר ימות השנה וממילא הוי בפסח במשהו ולפיכך כל אותה המצה אסורה אבל אחרות מותרות כר"ת דריח הפת לא מציגו ואף אותן המצות שנילושו מאותה עיסה נמי שרינן להו דאחרינן כאן נמצא כאן היה ועוד דהו"ל ס"ס שמא לא היה הגרגיר בעיסה אלא באותה המצה נפל הגרגיר בשעת תיקונה ואת"ל היה בעיסה שמא לא נתחמצה כל עיקר אבל באותה מצה ליכא אלא חד ספק אסורה וה"ה בחטה הנמצאת בעיסה שלמה או מצה קודם אפייתה אסורה אותה העיסה או המצה לבדה ולא חיישינן שמא היתה במים ואסורים כל העיסות ואף ע"פ דהעיסה לוגמת אסרינן אם נמצא בה שעורה שנתרככה ואפילו לא נתבקעה דאמן לא נתבקעו דשמא כבר הגיע לכל זה ואוכרת כחר עוקבא וכ"ש בחטה ושפון ובבולת שועל דהרבה גאונים ס"ל כריב"א דלגבייהו לא בעינן נתבקעו ואע"פ דלגון בלון היא מ"מ ע"י לישה מחמצה ויהיב טעם משהו בכולן וכן פסק הרשב"א בתשובה העתיקה הב"י ז"ל וכן פסק מהרי"ל בשם מהר"ש והסכים עמהם מהרש"ל בתשובה וכן נהגו איסור בזה ומ"מ דוקא בנתרככה ורא"ל לבעל הלבוש שהיקל בחטה הנמצאת בעיסה משום דלגון הוא וכתב דלדברי כל הגאונים מותר וכל משאו ומתנו של הרא"ש בויכוחו עם הגדולים שאסרו אותה מצה ויש שאסרו כל המצות אינו אלא בנמצא אפייה ומשום דאפייה בבישול ולי יראה דאע"פ שאפשר לפרש כך בדוחק בדברי הרא"ש גופיה למעיין בם אבל לשון דבריו א"א לפרש כן שהרי כתב בתחלת דבריו ואם נמצאת חטה בעיסה או במצה אפויה וכו' והשתא לפי פירושו דבנמצא בעיסה ליכא מאן דפליג ל"ל להזכיר בדבריו אם נמצאת בעיסה אלא ודאי דבדברי מפרש דברי הרא"ש כפשטן דאף בנמצאת בעיסה חולקים הגדולים דיש מהן שאוסרים אותה המצה לבדה שנמצאת בו החטה ויש מהם שאוסרים כל המצות הנעשים מאותן המים וטעמם דכבר נאכרו המים א"ג דהחטה בקועה נותנת טעם ע"י לישה בכל המצה או בכל העיסה: **ומ"ש** הרא"ש בסוף דבריו ולא נהירא לי שאפילו היתה חמץ למה תיאבר כלהמצה וכו' ונשא ונתן באפייה מפרש דבריו ז"ל דכוונתו בזה לומר דאפילו באפייה ליכא איסור וכ"ש בנמצאת בעיסה אבל הגדולים שחולקין על זה ס"ל דאפילו בעיסה אסור כאשר הבאתי בשם הר"ם דאם נתרככה אסורין המים וממילא אוסרת לעיסה והכי נקטינן. וכל זה בנמצאת החטה בפסח עצמו אבל בע"פ אין איסור אלא בכדי נטילה כמו שפסק בסמ"ק בסימן רי"ט וכן פסק מהרי"ל ואע"פ דע"י לישה המים מתמצה ויהיב טעם בכולו וא"כ ליבטל בס' ולא ליבעי נטילה מ"מ לא אמרינן הך כברא דע"י לישה מתמצה כו' אלא להחמיר אבל לא להקל להתיר בלא נטילה. וה"ה במצה אפוייה בע"פ אינו אסור כי אם כדי נטילה רק שלא יחממה משכנגד הפסח בעוד החטה שם דאם חזרו וחממו המצה בערב חוזר וא"ט בפסח עצמו ואוסר משהו וכ"כ בסמ"ק וכתב עוד ומיהו בחמוס דכלי שני אין לחוש ואני אומר דראוי לחוש ואע"ג דכ"ש אינו מבטל מ"מ מפליט ומבליע הוא ומידי איסור משהו לא נפיק וכן מצאתי בהגהת מיימונית סוף ה' חמץ וז"ל בשם ר"ת דחמץ שהוא במשהו אוסר אף בלי וכן מצאתי בשם רשב"ט ובשם הר"י מטרסבור"ק לאיסור אפילו ע"י מליגה בכלי שני אוסרין ע"כ וכ"כ במרדכי בפרק כ"ש מעשה שמלגו תרנגולת ע"פ בנותה ברותחין בקערה של חמץ והוא כ"ש ואסרו לאכלו בפסח כדאמר פ' דם חטאת עירה לתוכו רותח כו' וכ"כ הרוקח:

ואם הוא בי"ט האחרון וכו' ולאו דוקא במליחה ואפייה ולייה אלא אפילו בבישול נמי שרי להשהות כדאיתא במרדכי פ' כ"ש ואם היה ביום ז' של פסח מאחר שאינו יעול לבערו כדינו דהיינו בשריפה צריך הוא לזרקו לנהר או לרוח ואל יאכלו עד לאחר הפסח והתרכתי בתשובה בס"ד:

מעשה שמלגו כו' מעשה זו כתוב ג"כ במרדכי האריך פרק כ"ש ומסיק שם וגם הכלים אשר הרתיחו בו המים וגם הכלי ששפכו בו המים הם מחומצים ע"כ ומשמע מהכא דאפילו כ"ש אוסר דהא מליגה בכ"ש היא ואפ"ה אסר רא"ן התרנגולת וכל הכלי וכבר כתבתי כן בשם המרדכי והר"י משטרסבור"ק ולא כמ"ש האגור בשם הגאונים דהתירו התרנגולת שנמלגה בחמין בפסח והיה הזפק עמה עדיין ובה היו חטין והתיר מטעם דקרוס הזפק היה מפסיק בינו לבין הבשר ע"כ והיה טעמם משום דנמלג בכלי שני דאינו מבטל ואינו מבליע ומפליט כי אם בקליפה לכל היותר ולא קי"ל הכי אלא אוסר לגמרי אפילו בכ"ש. ודע דבמרדכי בפ' כ"ש בתוס' מצאתי בתשובה אם נמצא גרגיר חטה אצל התרנגולת בקערה ולא בתרנגולת עצמה הדעת נוטה להתיר שהרי ס"ם הוא כפק דשמא נתעכל בתוך התרנגולת ואת"ל דאינו מתעכל בתוך התרנגולת שמא השתא נפל בקערה ובתרנגולת מעולם לא היה ע"כ: וכתב עוד מעשה היה שערו בשר בלילה בפסח ולמחר מצאו גרעין אחד של תבואה במים ושאלו לר"ש הכהן ולרבינו משולם ואסרו שניהם לאכלו וכו' וטעמא משום דאין כאן כ"א אם כפק אחד אם היה עם הבשר במים או נפל שם אח"כ וכפיקא דאורייתא לחומרא ול"ל למצא גרגיר בקערה אצל התרנגולת וכו' שהתרתי דהתם שייך תרי ספיקי כדפי' לעיל אבל הכא לא עכ"ל ונראה בדור דאותה שרייה בבשר הוי בצונן ואפילו הכי אסרוהו הבבירא להו דהטה שנתרככה אוסרת לעיסה אע"פ שהן צונן ואוזרות ואוסרות הבשר במשהו וסודרין נמי דמן הסתם חיישינן שמא נתרככה ואוסרת מיהו אם לא קי"ל הכי כמו שיתבאר בס"ד. ואיכא למידק מרא"ן שאוסר במליגת התרנגולת אע"ג דאיכא נמי תרי כפיקי וכתב מהרש"ל דל"ל לדעתו שאוסר כאן משום דס"ל דלא יצפינן איסור מעומאה ואין כאן כפק לומר שמא נתעכל עכ"ל ואני אומר דגם בעל אותה תשובה שהתיר

בנמצא

דרכי משה

אפויה אוסרים את המצה (וכ"כ מהרש"ל בתשו' סי' ע"ט כדעת מהרי"ל בשם מהר"ש) דאמרי' כאן נמצאת כאן היתה ואם נמצאת בעיסה אוסרים כל העיסה וכן נהג מהר"מ ומהרי"ל וכן אנו נוהגים אחריו ודוקא בפסח אבל קודם הפסח אין אוסרים רק כדי קליפה: (י) הוכחה זו איני מכיר דאף אם מיירי בפסח מ"מ מאחר שאינו נ"ט כלל מאי הוה וג"ל לתרץ דהא דכתב הרא"ש ואין לחוש שמא היתה במים לאו למימרא שאם היתה במים היתה אוסרת בעודה צונן אלא משום מצה אפויה נקט לה דאז היתה אוסרת ע"י אפייתה א"נ דהרא"ש כתב טעם כדי להתיר אף החטה בעצמה אבל לעולם העיסה אינו נאסר בעודו צונן דאין החטה נ"ט בצונן כנ"ל דעת רבינו שסובר דאינו אוסר בצונן אבל לעיל כתבתי בשם הרשב"א דס"ל דאוסר החטה אם היתה תוך המצה כשנתגלגלה וכ"כ מהרי"ל בשם מהר"ש וכתב שהיא הומרא יתירא אך המנהג כן כמש"ל ואם נמצא ב' או ג' חטים אסור לב"ע ביצד

דאיכא טפי כמש"ל: (יא) עיין ר"ס תמ"ז

פרישה

פירוש ונתקמץ סתם ויכיב טעם בעיסה ועיין בדרישה: (ו) כדי קליפה כו' עיין בדרישה: (יא) כיון שהוא ספק י"ט כו' אע"ג דבפסח נמי שיעור משהו לא הוה אלא מדרבנן מ"מ איסור

דרישה

ומכח זה הקשה ממעשה דלקמן בחטה שנמצאת במים כו' דמשמע התם דאין נאסר המים וכאן משמע דנאסרו המים ע"ש. ונלע"ד דלשון לפי שיטראל רגילין לשמור יפה המים המסורין הביאו לזה ואינו מוכרח די"ל ששומרין אותו שלא יפול בו דבר חמץ ומשם יבא לעיסה דאף כשנופכין המים לעיסה אין מדקדקין לראות אחריו ולפנינו מ"מ סומכין שלא נפל בו שום דבר כיון שסיימנו אותו בשעת ששאבו ואמר כך שמרו אותו יפה וק"ל: [ג] אלא אוסר כדי קליפה או כדי נטילה כו' נ"ע דהא בי"ד סי' ק"ס פסק רבינו דגדי שמן שנלאו בחלבו אסור לאכול ממנו אפילו מדיו אינו משום דהחלב מפעפע ודוקא בירך עם גידו וכיולא בו דבר כחוש כתב שם לפני זה דגבי בקליפה או בכדי נטילה. אבל לא בכוית חלב דחלב הוא שמן ומפעפע ולריך לדחוק ולייסד מ"ש כאן אלא אוסר כדי קליפה וכדי נטילה אינו קאי אחלב אלא אשאר איסורין דת"א בהן דאסייה הוי כבישול להתפשט איסורו בכולו אלא בכדי קליפה או נטילה וה"ה בחלב נמי א"א בתפייה להיות כבישול להתפשט בכולו אלא לפי אומד הדעת דיכול להתפשט וכמ"ש בש"ד בשם רא"ש ור"א ממי"ן שם"ל הכי בהדיא והכתבו אחא דאמרינן אסור לאכול ממנו

חדושי הגהות

תסז א ול"נ דברי הרא"ש הם מקושרים למ"ש ודבר ידוע שהחטה קשה וכו' וכיון שהעיסה לא החמיצה כ"ש החטה ועל זה קאמר ולא חיישינן שמא היתה במים ואז נוכל לומר שפיר שהחטה החמיצה אע"פ שהעיסה לא החמיצה דהחטה היתה במים קודם העיסה ולכן החמיצה יותר מהעיסה זה לא חיישינן שהיתה במים לפי שישראל קדושים כו' ולפ"ז

בנמצא אבל התרנגולת כובר כן דלא יליפינן איסור מטומאה אלא ס"ל דדוקא בחטין ושעורים שלמים שנמצאו בזפק דכל דבר שהוא שלם ניכר בשלמותו שלא נתעכל ולא נלעס התם דוקא קאמר אע"ג דגבי טומאה הטיבא כמעוכלת לענין איסור לא חשיב כמעוכל ומחמצת ובכה"ג דוקא קפסק רא"ש לאסור הכל דהיינו בחטה שלמה וניכר בשלמותו אבל אם אינו שלם פשיטא דיש כאן ספק שמא נתעכל כל כך שאין עליה תורת אוכל אף לענין איסור ולכך התיר באותה תשובה מכח ס"ס אע"ג דכתבתי בכמוך למעשה נהגינן כבעל האגור שלא להתיר באכילה החטין שנפל עליהן דלף אע"ג דאיכא ספק ספיקא שאני התם דלאכול החטין עצמן מחמירינן כיון דכל הכרי עומד בספק איסור דאוריי' אבל כאן שאין שם אלא איסור משום אין להחמיר וכדכתב הרי"ף לחלק בין החטין עצמן לתבשיל בלא נתבקעו ממש כדלעיל. ואין להקשות אפילו ליכא אלא אד ספק במעשה דרא"ן נתיר וגימא דכאן נמצא כאן היתה כמו במומין וי"ל דבמומין ודאי כיון שנולדו בה מומין איכא למימר העמד הגוף על חזקתו שלא היה בו מומין וכאן נמצאו וכאן היו ועוד דה"ל כמו המע"ה שהוא בא להוציאה בלא כתובה ולומר שמקחו מקח טעות לפיכך צריך להביא ראיה שהמומין נולדו בה כבר בבית אביה אבל כאן לענין איסור לא שייך המע"ה והדבר עומד בספק ועוד דליכא למימר כאן העמד התרנגולת על חזקתה אלא היה גרגיר דאדרבה דרך התרנגולים להמצא בה גרגרים בזפק הלכך אינו יוצא מידי ספק איסור ולכך פסק רא"ן להחמיר ולא כמ"ש רבינו ירוחם בח"ה בשם הרשב"א דאם נמצא גרגיר בכלי שהביאוה דאמרינן כאן נמצא כאן היתה כמו במומין ולא אמרי' שבאת מן התרנגולת וכן הורה הלכה למעשה ע"כ דלא קי"ל להתיר משום דכאן נמצא כאן היה וכו' איכא דליכא אלא אד ספיקא כל זה לדעת רוב המפרשים דלא יליפינן איסור מטומאה אבל בכמ"ק בשם רבינו שמשון בהלכות חמץ כתב דאין הילוק בין לענין טומאה ובין לענין איסור דכל דבר שהוא שלם ניכר בשלמותו שלא נתעכל ולא נלעס כגון חטים שלמים שבגללי בקר דאינו עיכול ואותן החטים שנמצאו במעי התרנגולת בפסח ראוי להחמיר ולאכור אם נתבשלו או נלעו עמהם דלא הוי עיכול ויש בהן איסור חמץ ולא דמי להיא דאהלות גבי בשר המת כמה ישהה במעיו ויהא עיכול בעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף ששם מדבר בבשר המת שנלעס ולא נכנס שלם בגוף ע"כ הגה מבואר בדבריו דדוקא כשהיא חטה שלמה אוסרת משום חמץ אבל כשאינו שלם אינו אוסר דחשיב כמעוכל כמו לגבי טומאה ומיהו אפשר דאף הכמ"ג כובר בחם אינו שלם דאינו יוצא מידי ספק שמא לא נתעכל ודוקא היכא דאיכא ס"ס יש להתיר אפילו באכילה כיון דאיסור משום מדרבנן אבל היכא דליכא אלא אד ספיקא מחמרינן ביה טפי כיון דעיקר איסורו הוי דאורייתא ואין חילוק בין הכמ"ג לשאר מפרשים בדין חמץ כל עיקר אלא לענין טומאה דאילו לשאר מפרשים חשיב כמעוכל אפי' שלם ולדעת הכמ"ג אף לענין טומאה לא חשיב כמעוכל אם הוא שלם ודו"ק. ולענין הלכה למעשה יראה דאפילו איכא ס"ס אין להתיר באכילה אלא להשהות לבד וכן היא המנהג ע"ש והכי מסתבר דהוא ספק דשמא נתעכל לא חשיב כל כך ספק שיועיל להתיר אחלא דדעת שוטים לאו כלום הוא דכבר אפשר דיש מי שבקי בדבר ויודע שלא נתעכל עדיין ועוד דמי יימר דהשבירה היא מפני העיכול דקרוב יותר לומר דמפני שהחמיצה נתבקעה ונשברה ועוד קרוב לומר דרא"ן שאסר התרנגולת וכל הכלים היינו משום דלא ילפינן איסור מטומאה כל עיקר דאע"ג דלענין טומאה חשיב עיכול אפי' היא שלימה לענין איסור לא חשיב עיכול ואפי' היא שבורה מפני שעיניו רואות שהחטה עדיין יש בה אוכל ובלי ספק נותנת טעם משהו בתבשיל הלכך אין להקל להתיר באכילה אפי' בס"ס אבל בחד כפיקא אסור אפילו להשהות וכן המנהג דחטה בתרנגולת אפילו היא שבורה דאיכא חד ספק שמא נתעכל או אפילו אינה שבורה ונמצא בקערה אבל תרנגולת או בכלי שמלגו בה או בכלי שסרו בו בשר בחמין דאיכא נמי חד ספק שמא היתה בתרנגולת או בבשר מתחלה צריך לבערה בחש"מ ופסק מהרא"י בכתביו בסימן קס"ד דצריך שריפה וגראה בעיני דאף בהפכד מרובה אדרינן הכל בחד ספיקא משום דמדינא אין כאן היתר מעשה דכאן נמצאת כו' כדפי' וכיון דעיקר איסור חמץ דאורייתא הוא אע"ג דאיסור משהו דרבנן לא מקילינן ביה ודלא כמ"ש בהגהת ש"ע להקל בזה והיכא דאיכא ס"ס דמותר להשהות כ"ש דמותר למכרה לעכו"ס לפי שאינה נמכרת ביוקר בשביל החטה שנמצאת בתוכה ונמצא דאין לו הנאה מן החטה כלל כדכתב במרדכי אחטה שנמצאת בתרנגולת ואע"ג דאתן לא נהגינן הכי בזו מ"מ בס"ס ודאי יש לנהוג כך וק"ל: **מעשה** ונמצאת חטה בקועה בכלי של מים וכו' וכן התיר אה"ע דאם אינו שלם דאינו יוצא מידי ספק שמא לא נתעכל ודוקא בחטה בקועה שריגן כיון דחטה בקועה אינו חמץ גמור אבל היכא דליכא אלא אד ספיקא מחמרינן ביה טפי כיון דעיקר איסורו הוי דאורייתא ואין חילוק בין הכמ"ג לשאר מפרשים בדין חמץ כל עיקר אלא לענין טומאה דאילו לשאר מפרשים חשיב כמעוכל אפי' שלם ולדעת הכמ"ג אף לענין טומאה לא חשיב כמעוכל אם הוא שלם ודו"ק. ולענין הלכה למעשה יראה דאפילו איכא ס"ס אין להתיר באכילה אלא להשהות לבד וכן היא המנהג ע"ש והכי מסתבר דהוא ספק דשמא נתעכל לא חשיב כל כך ספק שיועיל להתיר אחלא דדעת שוטים לאו כלום הוא דכבר אפשר דיש מי שבקי בדבר ויודע שלא נתעכל עדיין ועוד דמי יימר דהשבירה היא מפני העיכול דקרוב יותר לומר דמפני שהחמיצה נתבקעה ונשברה ועוד קרוב לומר דרא"ן שאסר התרנגולת וכל הכלים היינו משום דלא ילפינן איסור מטומאה כל עיקר דאע"ג דלענין טומאה חשיב עיכול אפי' היא שלימה לענין איסור לא חשיב עיכול ואפי' היא שבורה מפני שעיניו רואות שהחטה עדיין יש בה אוכל ובלי ספק נותנת טעם משהו בתבשיל הלכך אין להקל להתיר באכילה אפי' בס"ס אבל בחד כפיקא אסור אפילו להשהות וכן המנהג דחטה בתרנגולת אפילו היא שבורה דאיכא חד ספק שמא נתעכל או אפילו אינה שבורה ונמצא בקערה אבל תרנגולת או בכלי שמלגו בה או בכלי שסרו בו בשר בחמין דאיכא נמי חד ספק שמא היתה בתרנגולת או בבשר מתחלה צריך לבערה בחש"מ ופסק מהרא"י בכתביו בסימן קס"ד דצריך שריפה וגראה בעיני דאף בהפכד מרובה אדרינן הכל בחד ספיקא משום דמדינא אין כאן היתר מעשה דכאן נמצאת כו' כדפי' וכיון דעיקר איסור חמץ דאורייתא הוא אע"ג דאיסור משהו דרבנן לא מקילינן ביה ודלא כמ"ש בהגהת ש"ע להקל בזה והיכא דאיכא ס"ס דמותר למכרה לעכו"ס לפי שאינה נמכרת ביוקר בשביל החטה שנמצאת בתוכה ונמצא דאין לו הנאה מן החטה כלל כדכתב במרדכי אחטה שנמצאת בתרנגולת ואע"ג דאתן לא נהגינן הכי בזו מ"מ בס"ס ודאי יש לנהוג כך וק"ל: **מעשה** ונמצאת חטה בקועה בכלי של מים וזבשלו אותן מים תבשיל כו' פי' ונעלו החטה ממנו קודם הבישול א"כ שלאחר שבישלו כבר באותן המים מצאו אח"כ חטה במים הנשארים בכלי וזה נראה יותר לפי הענין והלשון: **וכן** התיר אבי העזרי כו' אע"ג דאבי העזרי כתב הטעם מפני שהצונן מעכבו מלהחמיץ וממילא בלחם חמץ או עיכה שכבר נתחמצה אסורין המים וכן מבואר בהגהת מיימוני סוף הלכות חמץ ומרדכי לדעת אבי העזרי מ"מ כתב רבינו על מעשה הנזכר וכן התיר אה"ע מפני שכובר לדעת אה"ע אף בחטה בקועה שריגן כיון דחטה בקועה אינו חמץ גמור אלא קרוב להחמיץ כדכתב הרא"ש מיהו למאי דפריש"ת למעלה בשם רש"י דחטה בקועה הוי חמץ גמור אסורין המים ואע"פ דבתרכבה ואינה בקועה לא הוי חמץ גמור אף לרש"י אפ"ה נהגינן כמהר"ם לאסרו משום דאין אנו בקיאין בשיעור הנחת ע"פ הביב ושמא היא רחויה להתבקע והוי חמץ גמור למר עוקבא ואוסרת למים כדקבעתי ההלכה בכמיך דנהגינן לאסרו בתבשיל אפילו לא נתבקעו ממש אלא שרחויה להתבקע וכבר כתב במרדכי בשם ספר התרומה דאין אנו בקיאין ברחויה להתבקע אבל בלא נתרכבה אין לאסור אפילו למנהגינו: **ומ"ש** וכן התיר אבי העזרי וכ"ל שאין הבדון דומה לדאיה דהיא דוקא בעיכה וכו' סברא זו לחלק בין עיכה לחטה כתובה ג"כ בהגהת סמ"ק בסימן רכ"ד אבן כתב עוד שם סברא אחרת דאין חילוק והיא חרבא בחישתא נהי דאין מחמיצין בעודם במים כיון דאפילו עיכה אינה ממחצת בעודה במים כ"ש חטה מ"מ לאחר שעלו מן המים מחמיצין וזו היא סברת רא"י"ה ונכונה וברורה היא והיא סברת הרא"ש שכתב דכיון שהעיכה לא החמיצה אבל רבינו שכובר דאע"ג דהעיכה אינה ממחצת במים לענין מ"מ חטה ודאי מחמצת היה סובר לחלק דבעודה במים חטה מחמצת טפי ודברי הרא"ש הם כשעלו מן המים דהתם עיכה ממחצת טפי ולא הגיהו אלא כדברי רא"י"ה עיקר דלעולם הם שוין דבעודם במים העיכה והחטה שניהם אינן מחמיצין וכשעלו מן המים שניהם מחמיצין כ"ל:

ומ"ש רבינו כיון שהמים לוגנין אין החטה נותנת בהן טעם רצונו לומר שאינה נותנת בהן טעם כל עיקר ואפילו משהו ליכא דכהאי ליתנא כתוב ג"כ בסמ"ק בסי' רכ"ב משכנים י"ט נותנת טעם משהו מיהא ע"י חמוס וכו' וכן בשאר מחברים ואיירי בפסח עצמו כדפרישי' למעלה. מ"מ אף לדעת רבינו אתין נותנין טעם דוקא בלא שרייה אבל שרייה מעת לעת אסור כמבואר וכ"כ הר"ש לורי"א ולענין הלכה למעשה נראה בעיני דראוי לנהוג כמ"ש בהגהת מיימוניות בשם הר"ר"ם דאם מתרכבה החטה אסורים ואע"ל חמץ גמור או עיכה שנתחמצה שנפל לבאר דאסורים המים ואוסרים התבשיל כדעת רא"י"ה ודלא כיש מקילין בזה בתרכבי: ואם נמצא החטה או החמץ אחר שכבר בישל באותן המים נראה דבחטה אפי' נתרכבה מטום דאיכא ס"ס כפק שמא עתה נפלה במים ואתילו אם ת"ל כבר נפלה שמא לא נתרכבה אלא עכשיו אבל בחמץ או עיכה שנתחמצה דליכא אלא אד ספק התבשיל אסור אף להשהות אלא צריך שריפה בחש"מ:

מעשה שהגעילו יורה מחומצת וכו' כ"כ בהגהת מיימוני כוף ה' חמץ ובתרכבי בשם הרוקח ואבי העזרי ונראה דהגעלה היתה קודם פסח והירידה לבור היה בפסח עצמו ולפיכך אכרו לשתות מימיו בפסח שחמץ בפסח בשמו ואע"פ שהמים לוגנין כבר ביאתרו לדעת רא"י"ה אסורין המים בנפל בו לתם חמץ ואפי' דיעבד אסור

ומצאו אח"כ במים גרעין של חטה ואבר ראב"ן התרנגול דשמא היתה החטה במים קודם רתיחה והחמיצה [ד] (יב) ובלעה התרנגול מן המים (יג) מעשה ונמצאת חטה בקועה בכלי של מים ובשלו באותן המים תבשיל והתירו התבשיל ולא אמרינן שנאסרו המים ויאסרו התבשיל וכן התיר אבי העזרי שנפלו לבור וכתב שאין מחמיצות כדאמרינן (יד) תפח תלטוש בצונן אלמא שהצונן מעכבו מלהחמיץ וג"ל שאין הנידון דומה לראיה דהתם דוקא בעיסה אבל חטה ודאי מחמצת במים צוננין [פ] כהתם ארבא דטבעה בחישתא ועוד דתניא בתוספתא שרה חטין ושעורים במים והחמיצו אסורות אלא נראה להתיר מהאי טעמא כיון שהמים צוננין (טו) אין החטה נותנת בהם טעם ואפילו חמץ גמור שנפל לבור מותר מזה הטעם: מעשה שהגעילו יורה מחומצת וכששפכו המים המחומצים ירדו לבור [ו] (טו) ואסרו לשתות מימיו בפסח בשביל שנתערבו מימי הבור במים

בהא משום דהתם מים לוגנין והכא מים רותחין: **מעשה** ונמצאת חטה בקועה בכלי של מים וכו' וכן התיר אה"ע אם אינו שלם דאינו יוצא מידי ספק שמא לא נתעכל ודוקא בחטה בקועה שריגן דאע"ג דאבי העזרי כו' אע"ג דאבי העזרי מ"מ כתב רבינו על מעשה הנזכר וכן התיר אה"ע מפני שכובר לדעת אה"ע אף בחטה בקועה שריגן כיון דחטה בקועה אינו חמץ גמור אבל היכא דליכא אלא אד ספיקא מחמרינן ביה טפי כיון דעיקר איסורו הוי דאורייתא ואין חילוק בין הכמ"ג לשאר מפרשים בדין חמץ כל עיקר אלא לענין טומאה דאילו לשאר מפרשים חשיב כמעוכל אפי' שלם ולדעת הכמ"ג אף לענין טומאה לא חשיב כמעוכל אם הוא שלם ודו"ק. ולענין הלכה למעשה יראה דאפילו איכא ס"ס אין להתיר באכילה אלא להשהות לבד וכן היא המנהג ע"ש והכי מסתבר דהוא ספק דשמא נתעכל לא חשיב כל כך ספק שיועיל להתיר אחלא דדעת שוטים לאו כלום הוא דכבר אפשר דיש מי שבקי בדבר ויודע שלא נתעכל עדיין ועוד דמי יימר דהשבירה היא מפני העיכול דקרוב יותר לומר דמפני שהחמיצה נתבקעה ונשברה ועוד קרוב לומר דרא"ן שאסר התרנגולת וכל הכלים היינו משום דלא ילפינן איסור מטומאה כל עיקר דאע"ג דלענין טומאה חשיב עיכול אפי' היא שלימה לענין איסור לא חשיב עיכול ואפי' היא שבורה מפני שעיניו רואות שהחטה עדיין יש בה אוכל ובלי ספק נותנת טעם משהו בתבשיל הלכך אין להקל להתיר באכילה אפי' בס"ס אבל בחד כפיקא אסור אפילו להשהות וכן המנהג דחטה בתרנגולת אפילו היא שבורה דאיכא חד ספק שמא נתעכל או אפילו אינה שבורה ונמצא בקערה אבל תרנגולת או בכלי שמלגו בה או בכלי שסרו בו בשר בחמין דאיכא נמי חד ספק שמא היתה בתרנגולת או בבשר מתחלה צריך לבערה בחש"מ ופסק מהרא"י בכתביו בסימן קס"ד דצריך שריפה וגראה בעיני דאף בהפכד מרובה אדרינן הכל בחד ספיקא משום דמדינא אין כאן היתר מעשה דכאן נמצאת כו' כדפי' וכיון דעיקר איסור חמץ דאורייתא הוא אע"ג דאיסור משהו דרבנן לא מקילינן ביה ודלא כמ"ש בהגהת ש"ע להקל בזה והיכא דאיכא ס"ס דמותר למכרה לעכו"ס לפי שאינה נמכרת ביוקר בשביל החטה שנמצאת בתוכה ונמצא דאין לו הנאה מן החטה כלל כדכתב במרדכי אחטה שנמצאת בתרנגולת ואע"ג דאתן לא נהגינן הכי בזו מ"מ בס"ס ודאי יש לנהוג כך וק"ל: **מעשה** ונמצאת חטה בקועה בכלי של מים וזבשלו אותן מים תבשיל כו' פי' ונעלו החטה ממנו קודם הבישול א"כ שלאחר שבישלו כבר באותן המים מצאו אח"כ חטה במים הנשארים בכלי וזה נראה יותר לפי הענין והלשון: **וכן** התיר אבי העזרי כו' אע"ג דאבי העזרי כתב הטעם מפני שהצונן מעכבו מלהחמיץ וממילא בלחם חמץ או עיכה שכבר נתחמצה אסורין המים וכן מבואר בהגהת מיימוני סוף הלכות חמץ ובמרדכי לדעת אבי העזרי מ"מ כתב רבינו על מעשה הנזכר וכן התיר אה"ע מפני שכובר לדעת אה"ע אף בחטה בקועה שריגן כיון דחטה בקועה אינו חמץ גמור אלא קרוב להחמיץ כדכתב הרא"ש מיהו למאי דפריש"ת למעלה בשם רש"י דחטה בקועה הוי חמץ גמור אסורין המים ואע"פ דבתרכבה ואינה בקועה לא הוי חמץ גמור אף לרש"י אפ"ה נהגינן כמהר"ם לאסרו משום דאין אנו בקיאין בשיעור הנחת ע"פ הביב ושמא היא רחויה להתבקע והוי חמץ גמור למר עוקבא ואוסרת למים כדקבעתי ההלכה בכמיך דנהגינן לאסרו בתבשיל אפילו לא נתבקעו ממש אלא שרחויה להתבקע וכבר כתב במרדכי בשם ספר התרומה דאין אנו בקיאין ברחויה להתבקע אבל בלא נתרכבה אין לאסור אפילו למנהגינו: **ומ"ש** וכן התיר אבי העזרי וכ"ל שאין הבדון דומה לדאיה דהיא עיכה עוד שם סברא אחרת דאין חילוק והיא חרבא בחישתא נהי דאין מחמיצין בעודם במים כיון דאפילו עיכה אינה ממחצת בעודה במים כ"ש חטה מ"מ לאחר שעלו מן המים מחמיצין וזו היא סברת רא"י"ה ונכונה וברורה היא והיא סברת הרא"ש שכתב דכיון שהעיכה לא החמיצה אבל רבינו שכובר דאע"ג דהעיכה אינה ממחצת במים לענין מ"מ חטה ודאי מחמצת היה סובר לחלק דבעודה במים חטה מחמצת טפי ודברי הרא"ש הם כשעלו מן המים דהתם עיכה ממחצת טפי ולא הגיהו אלא כדברי רא"י"ה עיקר דלעולם הם שוין דבעודם במים העיכה והחטה שניהם אינן מחמיצין וכשעלו מן המים שניהם מחמיצין כ"ל:

ומ"ש רבינו כיון שהמים לוגנין אין החטה נותנת בהן טעם רצונו לומר שאינה נותנת בהן טעם כל עיקר ואפילו משהו ליכא דכהאי ליתנא כתוב ג"כ בסמ"ק בסי' רכ"ב משכנים י"ט נותנת טעם משהו מיהא ע"י חמוס וכו' וכן בשאר מחברים ואיירי בפסח עצמו כדפרישי' למעלה. מ"מ אף לדעת רבינו אתין נותנין טעם דוקא בלא שרייה אבל שרייה מעת לעת אסור כמבואר וכ"כ הר"ש לורי"א ולענין הלכה למעשה נראה בעיני דראוי לנהוג כמ"ש בהגהת מיימוניות בשם הר"ר"ם דאם מתרכבה החטה אסורים ואע"ל חמץ גמור או עיכה שנתחמצה שנפל לבאר דאסורים המים ואוסרים התבשיל כדעת רא"י"ה ודלא כיש מקילין בזה בתרכבי: ואם נמצא החטה או החמץ אחר שכבר בישל באותן המים נראה דבחטה אפי' נתרכבה אם אינו שלם דאינו יוצא מידי ספק שמא עתה נפלה במים ואתילו אם ת"ל כבר נפלה שמא לא נתרכבה אלא עכשיו אבל בחמץ או עיכה שנתחמצה דליכא אלא אד ספק התבשיל אסור אף להשהות אלא צריך שריפה בחש"מ:

מעשה שהגעילו יורה מחומצת וכו' כ"כ בהגהת מיימוני כוף ה' חמץ ובתרכבי בשם הרוקח ואבי העזרי ונראה דהגעלה היתה קודם פסח והירידה לבור היה בפסח עצמו ולפיכך אכרו לשתות מימיו בפסח שחמץ בפסח בשמו ואע"פ שהמים לוגנין כבר ביאתרו לדעת רא"י"ה אסורין המים בנפל בו לתם חמץ ואפי' דיעבד אסור

דרישה

ממנו מרים אזנו דוקא כשרואין ומשברי' שהוא שמן כ"כ שראוי לנטף משום שהולכין בצלייה אמר אומר לדעת הרא"ש כ"ל שם"ל כוותייהו שהרי מסיק הרא"ש בתשובה זו וכתב וכ"כ הר"א ממץ שאם נמצאת חטה כו' והיינו עצמא שר"א כו' אזיל לשיטתו שם"ל דמחלקינן גם בחלב בין בישול לצלייה ואפיה וכל שכן למליחה וכמ"ש הש"ד משמו ע"ש וזהו שהקדק דבי' ובתב בי"ד אבל גדי שמן וכאן כתב כזית הלב שאינו מרובה כ"כ כשיעור שיתפשט האיסור בכולו ועיין בב"י מ"ש בי"ד שם דרבינו לא בירר דעתו אם סובר כפי' קמא דתוס' או כפי' שני ודו"ק: [ד] **ובלעה** התרנגול מן המים ג"ע על מה שאסרו משום שמא היתה החטה במים קודם רתיחתה והחמיצה ולא אמרינן כאן נמצאת כאן היתה ועתה נפלה ולא קודם לכן בעוד שהיה תרנגולת מלוגה בתוכה וכמ"ש רמ"א על חטה שנמצאת במלח שמתיזין הקרקות מאחר שהיה מלוגה בתוכה ולא אמרינן כאן נמצאת כאן היתה ועתה נפלה ולא קודם לכן בעוד שהיה תרנגולת מלוגה בתוכה וכמ"ש רמ"א על חטה שנמצאת במלח שמתיזין הקרקות מסתי טעמא ובמליגה אוסר וג"ל דדוקא במלח אמרי' הכי דבלאו ה"ט יש להקל בה כמ"ש הרא"ש משא"כ במליגה ובבישול וכן כתב רמ"א בהגיה בסעיף י"ב לחלק בדבר ופ"ש וכ"כ בד"מ ע"ש. והיותר נראה דבמים אמרי' נמי כאן נמצא כאן היה ג"כ כבר שהרי לא נשתנו המים מכמות שהיו כבר משא"כ במלח שנשתנה שמתחלה היה עיסה ועכשיו מלח:

[פ] **כהתיא** ארבא דטבעה בחישתא כו' עיין ב"י וכתב רמ"ף בהגהותיו דלא מסתבר סברת הטור שהחמיץ החטה במים יותר מהעיסה ע"ש: [ו] **ואסרו** לשתות כו' אין להקשות היאך שרי להגעיל בפסח שרי ממץ במשהו דיש לומר דאיירי כגון דלא שהה הכלי כ"כ רק על שלש ומיד הוציאו קודם שחזר ובלע כמ"ש בסי' תמ"ב ע"ש:

פרישה

איסור המץ הוא מדאורייתא: (יב) ובלעה התרנגולת מן המים וזה האיסור לכ"ע אפי' למאן דשרי התבשיל בסמוך בסמוך שאני הכא דהמים הוי רותחין ב"י עיין בדרישה: (יג) **מעשה** שנמצאת חטה בקועה כו' וכן התיר אבי העזרי כו' ונלע"ד דס"ל שדעת אבי העזרי כדעת הרא"ש דאפי' חטה בקועה אין בו משום חמץ מש"ה אין מחמיצות לפי ראייתו דמייתי מינים מחטה בקועה וק"ל: (יד) תפח תלטוש בצונן פירש"י אם תדאה הבצק שבידה שרוצה לתפוח תלטוש ידיה במים לוגנים ותקטפנה ותלטנן: (טו) אין חטה נותנת בה כו' וגראה דהיינו בדלא שהה שיעור כבישה דהיא בתבשיל וק"ל: (טו) **ואסרו** לשתות כו' עיין בב"י ובדרישה: והשאר

חדושי הגהות

גלפ"ז לק"מ (מהרל"ח): ב יש לדקדק דאדרבה ע"כ כשהגעילו היורה היה קודם פסח דאל"כ האיך הגעילו היורה הא כיון שהמים אסורים כשהוזר ובולע היורה מן המים נאסר **גם הוא** אלא ודאי קודם איסור המץ היה ומות דהיורה מטעם נ"ט בר נ"ט וא"כ קושיית הב"י במקומה עומדת דהא אינו הוזר וניעור ואפשר שרבינו מפרש שנגעל היורה קודם זמן איסור

לאותו לאף בפסח: **כתב** הרוקח סי׳ רל״ח לקח בדלי מים חתיכה אחת של חמץ המים מן הדלי אם היה בו חמץ או לא ובשלו בו והתרמו ולא נודע כשל״קו התבשיל אף מים שבדלי נאסרו כי עכו״ם שמביא המים שמא נתן בו לאותה שעה החמץ: **חטה** שנמצאת בקדירה וכו׳ כלומר והיא בקועה נאסרה הכף וכו׳ פשוט הוא:

וכתב עוד חטה שנמצאת בתרנגולת מלוחה ונמלחו עמה אחרות וכו׳ עד ה״ה נמי בפסח במשהו הכל בפסקי הרא״ש פרק כל שעה והגה״מ בפ״א כתוב בשם סמ״ק כדברי הרא״ש: **וכתב** רבינו ירוחם וכ״ע מודו שאם נמצא חטה בתרנגולת קודם מליחה די בשטיפה (יג) וכתב הרשב״א שאחר מליחה די בקליפה בשם רא״מ עכ״ל והכלבו כתב בשם הראב״ד שאם נמצאו בעופות אחר מליחתן חטים או שעורים אע״פ שנתבקעו מעמיק כל כביבותיהם וחותך ומשליך וכל העוף מותר פי׳ ולא כגי ליה בקולף את מקומו אחר שאיסורו במשהו וסביבותיו דוקא הוא דאיכ׳ למיחש לאותו משהו עכ״ל:

יש מתירין חטה שנמצאת בזפק תרנגול׳ כדאמרי׳ גבי טומאה דחשיבא וכו׳ מחלוקת זה כתבו המרדכי בפרק כל שעה גבי דג טמא שנמצא בדג טהור ונתבשל והגהות מיימון כתבו בפרק ראשון בשם ס״ה דאע״ג דלענין טומאה הוי עיכול לענין איסור לא הוי עיכול וכ״כ סמ״ג וכ״כ בתוס׳ פרק גיד הנשה (לז.) בשם ר״ת גבי הא דאמר רבא אמור רבנן בששים וכן משמע מדברי הר״ן שכתב בש״פ כל שעה חטה או שעורה שנמצא בזפק עוף לאחר שהכהבו אותו ליכא למיחש להוא עוף בהכי דאע״ג דלענין איסור בלוע חשוב אוכלא כדאיתא בפ״ק דבכורות (ז:) אפ״ה כל מידי דלא סגי בקליפה שאין לך אוסר במשהו אלא בבישול אבל בלי סגי בקליפה והכא איכא עור דזפק דחשיב קליפה:

כתוב בא״ח כשהבהבין עופות ונמצאו חטים בזפק אע״פ שחמץ בפסח במשהו אינו אוסר בלי יותר מכדי קליפה והזפק היא בכדי קליפה האגור כתב בשם הגאונים מעשה היה והתיר מורי תרנגולת שנמלגה בחמין בפסח והיה הזפק עמה ובה היו חטים והתיר מטעם דקרום הזפק מפסיק בינו ובין הבשר ודבר תימה הוא להתיר במלוגה ע״י קליפה שהרי ע״י המים מתערב הטעם בכולה וכמ״ש רבינו בשם רא״ב״ן: **ומ״ש** רבינו ולזה הסכים מ״א ז״ל כתוב במרדכי פר׳ כל שעה אם נמצא גרגיר חטה אצל התרנגולת בקערה ולא בתרנגולת עצמה הדעת נוטה להתיר שהרי ספק ספיקא הוא ספק דשמא נתעכל בתוך התרנגולת ואת״ל דאינו מתעכל בתרנגולת שמא השתא נפל בקערה ובתרנגולת מעולם לא היה ואחר כך כתב מעשה היה ששרו בשר בלילה בפסח ולמחר מצאו גרעין אחד של תבואה במים ושאלו לרבינו משולם ולרבינו שמואל הכהן ואכרו שיהם לאוכלה ונעמת משום דאין כאן כי אם ספק אחד אם היה עם הבשר במים או נפל אם אח״כ וספיקא דאוריתא לחומרא ולא דמי לאותו מעשה שכתבתי לעיל דמצא גרגיר אצל התרנגולת ולא בתרנגולת עצמה שהתרתי דהתם שייך תרי ספיקי כדפרישית לעיל דשמא היה בתרנגולת אבל הכא לא שייך (יד) עכ״ל ורבינו ירוחם כתב בשם הרשב״א שאם נמצאת חטה בכלי שהדיחו התרנגולת אמרינן כאן נמצא וכאן היתה כמו בחומין ולא אמרינן שבא מן התרנגולת וכן הורה הלכה למעשה עד כאן לשונו: **כתב** עוד המרדכי מעשה שמלגו תרנגולת ע״פ ברותחין בקערה של חמץ והוא כלי שני ואסרו לאוכלו בפסח כדאמר בפרק דם חטאת (לה:) עירה לתוכו רותח וכו׳ וכ״כ ברוקח. דין חטה שנמצאת בע״פ בתרנגולת צלויה או מבושלת וחזרו וחממה או לא חזרו וחממה כתבתי בסימן תמ״ז: **כתוב** בכתבי מהר״ר ישראל סימן קס״ד על חטה שנמצאת בתרנגולת בפסח אסר דרשתי אם צריך לשרפה או ישליכנה במקום הפקר דע כי מנהג הוא לשרפה כדכתב מרדכי בפרק קמא דפסחים בשם ר״י דחטה בתרנגולת צריכה כפיית כלי כדי לשרפה בחול המועד ואין נראה דאחטה גופה קאי דפחות מכזית אין צריך ביעור כדאיתא בפרק א׳ ו׳ עובדין (מה.) **כתב** האגור בשם מהר״י מולין שיש ליזהר למי שמשתמש מבארות בפסח שאין נזהרין מהם כל השנה ובפרט מבארות של עכו״ם שיש לחוש שמא יש חמץ בבור שיש לסנן המים בבגד נקי בכל פעם ששואב ועוד נוה לתקן ברזות חדשות בכל החביות עכ״ל (טו) ודבר זה של ברזות חדשות מומרא יתירא הוא:

העושה

במים המחומצין בספר הרוקח חטה שנמצאת בקדרה נאברה הכף שהגיסו בה הקדרה שמוה בקדרות אחרות כולן אסורות וכתב עוד חטה שנמצאת בתרנגולת מלוחה ונמלחו עמה אחרות שאותה שנמצאת עליה אסורה כי נתרבכה החטה וחמץ בפסח במשהו (יג) והשאר מותרות וה״ה אם צלו התרנגולות בשפוד ונמצאת חטה על אחת מהן אותה אסורה והשאר מותרות וכתב א״א הרא״ש ז״ל אין דבריו נראין במה שאסר כל התרנגולת המלוחה שנמצאת בה חטה אלא כאשר כתב ה״ר אליעזר ממיץ יב שנוטל מקום פעפועו אבל תרנגולת צלויה שנמצאת בה חטה בזה נראין דבריו (יד) שכל התרנגולת אסורה לפי שכשמהפכין השפוד מתפשט הטעם בכל התרנגולת ואם היה מעשה בא לידי הייתי אוסר כל התרנגולות שבשפוד הנוגעות זו בזו כי ע״י היפוך השפוד מתפשט מזו לזו וכי היכי דבשאר איסורין אם היה כדי ליתן טעם בכולן כולן אסורין הוא הדין נמי המץ בפסה במשהו עד כאן: יש מתירין חטה שנמצאת בזפק תרנגולת כדאמרינן גבי טומאה דחשיבא כמעוכלת ואינה מחמצת ואין עליה תורת אוכל וי״א שאין ללמוד איסור מטומא׳ ולזה הסכים אדוני אבי ז״ל:

העושה

לאסור התבשיל אם בישלו באותן המים ואע״פ שרבינו כתב בסמוך דלדעתו אפילו חמץ גמור שנפל לבור מותרין המים מ״מ בנדון זה מודה גם רבינו מפני שהמים המחומצים נתערבו במימי הבור ונעשין גוש אחד ואינו דומה ללחם חמץ דאין לחוש אלא לטעמו וכיון שהמים צונין אין נותנין בהם טעם והעיקר ירא״ה לי דאע״ג דאין במים המחומצין בג״ט וגם הירידה לבור היתה קודם פסח וכבר נתבטל ואינו חוזר וניעור אפ״ה מ״ברוטו לבור לכתחלה מאחר שאפשר לשאוב מים מבור אחר אין ראוי לשאוב מזה לכתחלה כיון דס״ס איכא נתינת טעם במשהו ואין דומה לדבר אכילה שנתערב בו חמץ במשהו קודם פסח דשרי׳ לאכלו בפסח לכתחלה משום דזה ודאי הוי כדיעבד אי אשרי׳ למיכלי׳ בפסח משא״כ במים בבור ולפי זה ודאי אם בישלו באותן המים לא נאסר התבשיל כדיעבד וק״ל:

בספר הרוקח חטה שנמצאת בקדירה נאסרה הכף וכו׳ כתב הב״י דמיירי בחטה בקועה וטעמו משום דלהרי״ף כל שלא נתבקע ממש אינו אוסר התבשיל. אבל למאי שכתב במרדכי בשם ס״ה אסור בכל ענין מפני שאין אנו בקיאין בראויין להתבקע כמ״ש בסעיף ה׳:

וכתב עוד חטה שנמצאת בתרנגולת מלוחה וכו׳ כי נתרבכה החטה כלומר אע״פ שאינה בקועה מכל מקום ודאי על ידי חוס המליחה נתרבכה ונותנת טעם במשהו. ומ״ש והשאר מותרות וכו׳ כתב מהר״ש לורי״א אפשר שטעמו דאין התיכה הבלוע אוסרת חבירתה בלי רוטב ודו״ק אבל בא״ו כתב דבמליחה שנמלחו יחד אוסר אף בלי רוטב וכן עיקר ע״כ וכ״כ בתשובתו שאנו נוהגין הכל בשריפה וכן פסק מהרר״י כהן מקרלקא וכתב שכן הצידו על מהר״י מרגליות שפסק כן וכך קבלתי מרבותי וכן אני נוהג ודלא כמ״ש הרב בהגהות ש״ע להקל: **ומ״ש** בשם הרא״ש שאין דבריו נראין במה שאוסר כל התרנגולת המלוחה כו׳ אינה למידק למאי שהביא הרא״ש בפסקיו עובדא דאווז שפשפו אותה במורסן דאסורה משום דאית בה פילי והוה ודאי איירי דשפשפו אותה לוגן בלוגן דאי בחמין אפילו לית בה פילי וא״כ קשיא וכי גרעי טפי הפילי מחוס דמליחה וצ״ע: **יש** מתירין חטה שנמצאת בזפק כו׳ כבר נתבאר למעל׳ בדברי רא״ב״ן דאמן קי״ל דאין ללמוד איסור מטומאה ולפי מנהגינו לאסור בלי במשהו א״כ אם נמצא חטה בזה לאחר שהבהבו אותו כל העוף אסור:

העושה

דרכי משה

כיצד נוהגים בשאר ימי פסח בחטה שנמצאת בתרנגולת: (יב) (מכאן ועד סוף הסימן חסר בטורים שלפנינו ואנחנו העתקנו את כל זה מהדרכי משה הנדפס בפני עצמו) וכ״ה בהג״מ פ״א וכן כתוב הכלבו וכ״כ המרדכי פרק כל שעה בשם הרבה גאונים וכ״כ בשם מהר״מ אך כתב דיש מחמירים ואוסרים עכ״ל. וכתב מהרי״ו דהמנהג כדברי הרוקח לאסור אותה חתיכה ולענין שאר החתיכות שנמלחו עמה ראיתי מורים הלכה למעשה להתירן וכ״כ מהרי״ב דכן יש לנהוג אי׳ שמעתי שמקצת חברים אוסרים כל מה שנמלה עמה ושורפין הכל ויש מתירין להשהות עד אחר הפסח אבל לא לאכול. ומנהג להורות לאסור אותה חתיכה בלבד ותו לא כי כן ראיתי מעשים הרבה ואע״ג דבשאר ימות השנה איכור הנמלח עם היתר אם אין ס׳ אוסרים גם שאר החתיכות מ״מ בחמץ במשהו שהוא דרבנן סומכים להקל כמו שהאריכתי בתשובה ת״ל מכח כמה ראיות והרוצה להחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד דהא כתב המרדכי דבמקום דאיכא בל״ז צד להתיר סמכי׳ אשאלתות דפוסקים דחמץ בפסח הוא בס׳ ואחר שכתבתי זה כתב לי מהר״ם פאדוא בתשובה שאין לחוש לדברי המחמירים ואין לאסור רק אותה חתיכה וכן הסכים בנו מהרר״י באותה תשובה וכמ״ש ברוקח ומ״מ במקומי שמעתי מחכם אחד שמהר״ר קאפלמן סג״ל ז״ל אבר הכל וכן הורה אחריו ר״י כ״ץ ולכן לא רציתי אח״כ לבטל מנהגיו ולא רציתי להורות בו לא איסור ולא היתר מאחר שאמרו לי שבבר הורה כך בנדון הזאת הזקן הנ״ל אבל במקום שאין מנהג נ״ל מה שכתבתי ומי שרוצה להחמיר יכול להחמיר ולמבור הכל לעכו״ם כמש״ל ר״ס תמ״ו ואע״ג דבשאר הערובות נוהגים להחמיר ולשרוף הכל במליחה נ״ל לאוקמיה אדיניה ולמכרו ושלא לשרפו להפסיד ממון של ישראל: (יג) וכ״כ מהרי״ב ונ״ל היתר גמור אפי׳ לאכילה אך המנהג לאוסרה באכילה ולהתירה בהנאה וכן אני נוהג מפני המנהג והיינו דוקא אם נשתהא מעט החטה על התרנגולת או אפי׳ הבהבו עמה אבל אם מיד שקרעו התרנגולת מוצאים בו חטה מתירו אף באכילה עכ״ל: (יד) נראה דבמעשה זו שכתב הטור לעיל דאסר ראב״ן לדעת המרדכי שרי דהא איכא ג״כ ב׳ ספיקות מאחר שבתרנגולת היתה איכא למימר שמא נתעכלה בתרנגולת. מיהו לעיל כתב הב״י בשם האגור דאסור לאכול מכח ס״ס אבל להשהות שרי אבל בספר תא״ו נ״ח ח״ה כתב בשם הרשב״א על כלי שהדיחו בו תרנגולת שנמצאת בו גרעין אמרי׳ כאן נמצאת כאן היתה ולא אמרי׳ שבאה מן התרנגולת וכן הורה הלכה למעשה עכ״ל ומהרי״ב כתב כדעת הרשב״א דאין מחזיקים איסור ממקום למקום דאמרינן כאן נמצאת כאן היתה ודילמא נפל שם אחר שהוציאו התרנגולת משם וב״י כתב בסימן תמ״ז כתב בא״ח אם נמצא חטה או שעורה במים בעוד שהבשר שרוי כתב ה״ר שם טוב דמותר דצונן הוא והוא שאינן מבוקעים אסור כו׳. וצ״ע דמנ״מ שהן מבוקעות דמ״מ צונן הוא וצ״ל דס״ל דבודאי חמץ אף בצונן אסור כמש״ל בשם ב״י ונ״ל לכ״ע דאם לא היתה התרנגולת במים חמין שנמצא שם החטה רק שנמצא החטה במים קרים מותר דבזה יש לסמוך על דברי המתירים ואם היו המים רותחין ואיכא ס״ס נראה ג״כ להתיר ולסמוך אדברי המתירין אבל במקום דליכא אלא חד כפיקא נראה דיש להחמיר מאחר שהראב״ן והמרדכי אסרו כנ״ל למעשה ודבריהם תמוהים שנהזיק איסור מספק באיסור דרבנן שהוא משהו. ומ״ש המרדכי שהוא רק ספק אחד מ״מ הוא רק ספק דרבנן וטעם איסור דאורייתא אינו מובן דודאי גרעין א׳ של הבואה הנמצא במים אינו אלא משהו שהוא דרבנן ומצינו לענין איסור טריפה דאפילו באיסור דאורייתא אמרינן השתא הוא דנטרפה כמ״ש בי״ד סימן פ״א וסימן ק״י ועוד דכבר נתבאר לעיל גבי חטה שנמצא במצה דאנו מכשירים שאר מצות מכח כאן נמצא כאן היה וכן כתבתי לקמן בשם רוקח גבי דלי שנמצא בו חמץ ומכח כל זה נ״ל להקל אם לקחו מאותו תבשיל שנמצאת בו הגרעין ונתערב בתבשיל אחר דאין לאסור התבשיל וטעין שהרוקח התיר התבשיל שבשלו במים שהיו בדלי וכמו שמקילין בעיסה אם נמצא חטה במצה אחת וכן מקילין בשאר איסורין שנתערב שאינו בטל אם הזר ונתערב כדאיתא בפרק התערובות (עד.) ויתבאר בי״ד סימן ק״י ואע״ג דהתם מיירי בדבר יבש דאיכא ב׳ ספיקות בב׳ תערובות מ״מ באיסור לח שהוא במשהו שאם נחזיק איסור ממקום למקום אם כן אפ״ל במאה תערובות איכא משהו מן האיסור מ״מ נראה דבאיסור דרבנן שאין בו איסור ברור יש להלק בכה״ג וכיון זה מצינו גבי ניצוק חיבור גבי איסור יי״נ כמ״ש בי״ד סימן קכ״ו דהתירו ניצוק בר ניצוק וה״ה כאן דיש להקל באיסור דרבנן במקום שאין האיסור ברור ולפעמים יש בו הפסד מרובה ומניעת שמחת י״ט ולכן יש להקל לפי ראות עיני המורה כן נראה לי: וכתב מהרי״ב דאין להתיר מכח שמא נתעכלה החטה אלא כשהחטה שבורה אבל כשהיא שלימה לא די״א דל״מ עיכול לדבר שלם ודין כלי שני בפסח בה׳ הגעלה שבהג״מ שבסוף ה׳ חמץ ומצה כתב דכלי שני בפסח אסור וכ״מ במרדכי פרק כ״ש שכתב שם ע״ד מעשה שמלגו תרנגולת בע״פ בנוצתה בקערה של חמץ והוא כלי שני ואסר לאכלה בפסח כו׳. אבל בהג״מ פ״א דחמץ ומצה משמע דכלי שני שרי וכ״כ מהרי״ב דדינו כמו בשאר ימות השנה ונראה דיש להחמיר בדבר מיהו דוקא בכלי שני ממש דהיינו שהיד סולדת בו דאל״ה לא מיקרי כלי שני כמ״ש בי״ד סימן ק״ה וסימן ס״ח: (טו) וכ״ה במהרי״ל או לרהוץ הישינות:

ומהרי״ב

פרישה

(יז) והשאר מותרות בקליפה רמ״א ומ״ו ז״ל כסק בא״ו שלו דבין במליחה בין בצלייה בין בתפייה במשהו בכסא ע״ם וכן פסק בתשובה סי׳ ע״ט ובא״ו בדיני הלב אוסר אף הבשר הנמלח עמו ע״ש: (יח) שכל התרנגולת אסורה כו׳ עיין בי״ד בסימן ק״ס:

סימן

הדושי הגהות

איסור אבל המים ירדו לבור בפסח ואסרו אותן מים את המים שבבור במשהו או א״ל שרבינו מפרש שהמים ירדו לבור קודם זמן איסורו ולא היה בבור ס כנגד המים המחומצים וקמ״ל דלא אמרינן דהמים עצמן מותרים מטעם נ״ט בר נ״ט דהא לא בלעי רק טעם חמץ מהיורה קודם שעת איסור זמץ קמ״ל דמ״מ נאסרים משום דלא שרינן נ״ט בר נ״ט על ידי בישול כהאי גוונא אלא דווקא נ״ט בר נ״ט שנבלע בכלי מתירין ולא כשנתערב באוכל או משקה וכנמש״ל בס״ס תג״ב ובי״ד סימן צ״ה (מהרל״ה):

תסח העושה מלאכה וכו' משנה וגמרא פרק מקוס שנהגו ורש"י פי' מנחה קטנה וכן פירש הר"ן מזרחי אבל במרדכי פי' מנחה גדולה וכן עיקר ולמעלה בה' שבת בסי' רל"ח ביאורתיו בס"ד :

ומ"ש אינו רואה סימן ברכה לעולם פי' באותה מלאכה אינו מרויח ואינו באה לו לתועלת ואף אם בא אינה תועלת מפסיד הוא כנגדה ממקום אחר וכן פי' הר"ן מזרחי באותה מלאכה וכן יראה מפרש"י פרק בני העיר גבי המוכר ס"ת לו ביתו אינו רואה סימן ברכה לעולם ע"ש . מהר"ש לורי"א :

וכתב אבי העזרי כו' כ"כ הרא"ש פ' מקוס שנהגו ומלאתי בשם הא"ז שכתב בה' ע"ש וז"ל נראה בעיני האי דאסור במלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה היינו דוקא לקבוע עצמו במלאכה כדי להשתכר אבל מלאכה בעלמא שהוא לצורך שעה הוא ולאי שרי כדתנן פ"ק דשבת ב"ש אומרים אין שורין ריז וכו' וב"ה מתירין ע"כ . כתב במרדכי משמע דאסור לעשות מלאכה אפי' ע"י עכו"ם כמו מלאכה דשמ"ם ויש לתמוה על המנהג שנהגו לתפור ע"י עכו"ם בגדים חדשים בביתו של ישראל כל יום י"ד וכו' עכ"ל ואפשר לייסד דהמנהג נתפשט ע"פ דברי הרוקח שכתב דע"י עכו"ם מותר לעשות מלאכה אפילו בביתו דלא שייך אמירה לעכו"ם שבות כי אם גבי שבת וי"ט ושמ"ם. ומשמע לכאורה דלהתפר מן העכו"ם אפילו לשברת הרוקח אסור משום דמשתמש מטייעו שמעה עצמו אליו וכאילו עביד ישראל גופיה המלאכה וכדאמרינן בפ' אלו הן הלוקין לגבי הקפת הראש וכן משמע בדרשות מהרי"ל ה' י"ט וכתב עוד שם דאף ליטול הצפרנים אסור בע"פ מחני יום ואילך אבל מהר"ש לורית בביאוריו לסמ"ג כתב. וז"ל המרדכי אוסר מלאכה ע"י עכו"ם אבל בעל עץ חיים חולק וז"ל בה' מ"ה ואמר הר"ש שאין לאסור להתפר מן העכו"ם או מישראל מחצות ואילך דדוקא בעלי אומנות שעושין להשתכר אסור אבל אינ שמספר לחבירו אין לאסור משום מלאכה עכ"ל ומנהג הוא להתפר אחר חצות ע"י עכו"ם אבל לא ע"י ישראל וכן קבלתי עכ"ל מהר"ש לוריא . ואע"פ דבדרשות מהרי"ו בהלכות פסח וכן בי"ד בסימן שנ"ט משמע דאוסר אחר חצות אפילו ע"י עכו"ם מכל מקום כ"ל דהמיקל בזה ע"י עכו"ם לא הפסיד וישראל אפילו בחנם אסור דאין לחלק בין בחנם בין בשכר כיון שהם מלאכות גמורות כדכתב במרדכי :

אבל בפניהם אם יש לחוש למחלוקת כו' פי' דוקא בדבר שניכר בו שינוי מנהג אם לא יעשה אותה מלאכה כמותם יש לו לעשות אותה מלאכה עמהם דגדול השלום ויש לו לעבור על מנהג מקומו כיון דלית ביה איסורא דאורייתא אלא שנהגו בו איסור להחמיר עליהם אבל בדבר שאין ניכר בו שינוי מנהג כגון סתם מלאכה שאין בזה משום מחלוקת דמימר אמרי מלאכה הוא דלית ליה דפוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא ודאי לא יעשה כי צריך לנהוג כחומרי המקום שהלך משם וכו' כ"כ הרא"ש ומביאו ב"י : **ומ"ש** ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות וכו' משנה ובריתא שם כל מלאכה שהתחיל בה קודם לי"ד והיא לצורך המועד גומרה בי"ד אבל לא יתחיל בה בתחלה בי"ד אע"פ שיכול לגומרה ומשמע להדיא מדתנן אבל לא יתחיל בה כו' דמיירי במקום שנהגו לעשות. וקשיא לי לפי' ר"י מאי אירית במקום שנהגו שלא לעשות אפי' במקום שנהגו לעשות נמי שייך האי דינא דהא לר"י כיון דיכול לגומרה אפילו לאחר חצות אפילו לא התחיל כ"א בי"ד יכול לגומרה אחר חצות מאחר שהתחיל בהיתר דלהרא"ש ודאי ניחא דכיון דאינו יכול לגומרה אלא עד חצות א"כ לא שייך האי דינא אלא במקום שנהגו שלא לעשות אבל לפר"י קשיא ונראה לייסד דר"י מפרש דהא דתנן האי דינא במקום שנהגו שלא לעשות אתי לאשמועינן דלא יתחיל בה בתחלה בי"ד אע"פ שיכול לגומרה קודם חצות דלא תימא אפילו במקום שנהגו שלא לעשות אינו אסור בתחלה בי"ד אלא היכא דאי אפשר לגומרה כי אם לאחר חצות אבל ביכול לגומרה קודם חצות שרי קמ"ל דלא וממילא אנו למדין דבמקום שנהגו לעשות אם התחיל קודם חצות יכול לגומרה אחר חצות מאחר שהתחיל בהיתר ואם לא התחיל בהיתר קודם חצות פשיטא דאסור להתחיל ולגמור אחר חצות זו היא דעת ר"י ודלא כהרא"ש אבל הר"ן פי' כדברי הרא"ש : **החייטין** כו' משנה שם :

ומ"ש

תסח העושה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה (ה) סימן ברכה לעולם ובערב פסח מחצות ולמעלה אסור וקודם חצות תלוי במנהג במקום שנוהגין (ב) איסור אסור (א) ובמקום שלא נהגו מותר וכתב אבי העזרי דווקא שעושה מלאכה להשתכר (ג) אבל מתקן הוא כליו לשבת וי"ט וכן מי שכותב ספרים לעצמו דרך לימודו מותר כל היום ההולך ממקום שנהגו לעשות למקום שלא נהגו או איפכא יש לו לעשות במנהג המקום שדעתו להשתקע שם אם דעתו להשתקע למקום שבא שם יעשה כמנהגם בין לחומרא בין לקולא ואם דעתו לחזור למקומו ינהג במנהג אנשי מקומו וה"מ בצינעא שלא בפני אנשי המקום אשר בא שם אבל בפניהם אם יש לחוש למחלוקת אם ישנה ממנהגם יניח מנהג אנשי מקומו וינהוג במנהגם (ד) אפילו נהגו להקל ב"ש אם נהגו להחמיר ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה כל היום אם התחיל מאתמול והיא לצורך המועד יכול לגומרה בערב המועד ופר"י אפי' לאחר חצות וא"א ז"ל כתב דווקא עד חצות ואם אינה לצורך המועד אפי' אם התחיל בה מאתמול לא יגמרנה ; (ה) החייטין והספרין והכובסין עושין מלאכה עד

תסח העושה מלאכה בערבי שבתות וכו' רפ"ד דפסחים (נ.) מקוס שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקוס שנהגו שלא לעשות אין עושין ובגמרא (שם) מאי אירית ערבי פסחים אפי' ערבי שבתות וערבי ימים טובים נמי דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות וערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור כמוך למנחה לא הכא מחצות אי נמי התם סימן ברכה הוא דלא חזי אבל שמותי לא משמתינן ליה וכתב רבינו כתרי שיטוי דאמרינן בגמר' משום דליסנא דאי נמי זה וזה משמע וכך הם דברי הרמב"ם בסוף הלכות י"ט : **וכתב** הר"ן ומאי דאמרינן דמחמרינן טפי בע"פ משאר ערבי י"ט מפרש בירושלמי דהיינו טעמא משום דזמן פסח מחצות ואילך ביום שיחיד מביא קרבן אסור בעשיית מלאכה ומה שאינו אסור במלאכה בע"פ אלא מחצות ואילך לפי שאינו רשאי להקריבו עד חצות וכתב הרז"ה דהאידנא דליכא קרבן פסח לא שני לן בין ע"פ לשאר ערבי י"ט והשיבו עליו דכיון שנאסר אע"פ שבטל הטעם לא בטל האיסור וכן דעת הרא"ש דכיון שבזמן הפסח היה אסור אפילו אע"פ שאין הפסח קרב אסור והביא ראיה לדבר :

וכתב אבי העזרי דוקא שעושה מלאכה להשתכר וכו' כ"כ הרא"ש שם :

כתב המרדכי משמע דאסור לעשות מלאכה אפילו ע"י עכו"ם כמו מלאכה דשמ"ם ויש לתמוה על המנהג שנהגו לתפור על ידי עכו"ם בגדים חדשים בביתו של ישראל כל יום י"ד ואפילו בחנם אין לישראל לספר לחבירו מחצות ואילך ואין לחלק בין בחנם בין בשכר כיון שהם מלאכות עכ"ל ונראה לא פליג על דברי אבי העזרי דמתקן כליו לשבת וי"ט לאו תופר קאמר אלא תיקון בעלמא קאמר דלאו מלאכה גמורה היא וכותב ספרים אע"ג דמלאכה היא כיון דלעצמו ודרך לימודו הוא כותבם לא מיחזי כמלאכה אבל עושה מלאכה גמורה כגון תופר בגדיו אפילו לצורך שבת וי"ט (ב) וכן כותב ספרים לאחרים אפילו בחנם אסור והרוקח כתב בסימן ש"י דע"י עכו"ם מותר לעשות מלאכה אפילו בביתו דלא שייך אמירה לעכו"ם שבות כ"א גבי שבת וי"ט וח"ה :

ההולך ממקום שנהגו לעשות למקום שלא נהגו וכו' שם במשנה ההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין או ממקום שעושין למקום שאין עושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם ואל ישנה אדם מפני מחלוקת וכתב הר"ן מתניתין בשדעתו לחזור מיתוקמא ורמיה מפ"ק דחולין (יח :) ופשטא דמתניתין נמי הכי מוכח ומש"ה קתני ההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין כיון שדעתו לחזור נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם מדינא וממקום שעושין למקום שאין עושין אע"ג דמדינא עושין כיון שדעתו לחזור מ"מ אל ישנה מפני המחלוקת וכיון דמפני המחלוקת הוא ולאו מדינא י"ל דוקא בפניהם הוא דמיתסר הא בצנעה שרי עכ"ל ובגמרא (נא :) כי אתא רבה בר בר חנא אכל דאייתרא פי' חלב שבכפיפת הקיבה ובני ארץ ישראל נוהגים בו היתר ובני בבל נוהגין בו איסור ורבה בר בר חנא ליתי ליה נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם אמר אביי ה"מ מבבל לבבל וכו' אבל מא"י לבבל לא רב אשי אמר אפילו תימא מא"י לבבל ה"מ היכא דאין דעתו לחזור רבה בר בר חנא דעתו לחזור הוה וכתב הרא"ש וקי"ל כרב אשי דהוא בתרא ויש לאדם להלך אחר מנהג המקום שדעתו להשתקע שם בין לקולא בין לחומרא כי הא דר' זירא אכל מוגרמתא דרב שמואל בעלותו לא"י כי לא היה דעתו לחזור לבבל הלך לא נהג חומרי המקום שיצא משם וכן רבה בר בר חנא אכל דאייתרא בבבל משום שהיה דעתו לחזור לא"י ולהכי לא נהג חומרי המקום שהלך לשם ודוקא בצנעה שלא ישנה מפני המחלוקת ולהכי כסייה אבל בפרהסיא לא ולא מיבעיא כי היא דאייתרא שיש לו לנהוג כחומרי מקום שהלך לשם ולא יקל מפני המחלוקת אלא אפי' ההולך ממקום שמחמירין למקום שמקילין ואפי' דעתו לחזור יש לנהוג כקולי המקום שהלך לשם ואל יחמיר כמנהג מקומו מפני המחלוקת בדבר שניכר בו שינוי מנהג כדמוכח לקמן דקאמרי' ממקום שאין עושין למקום שעושין ואל ישנה אדם מפני המחלוקת ונעביד והא אמרת נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ומשני רבא אין בזה משום שינוי מחלוקת כלומר ודאי לא יעשה כי צריך לנהוג חומרי המקום שיצא משם ואין בזה משום מחלוקת דמימר אמרי מלאכה הוא דלית ליה פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא משמע הא לא אפשר בלא מחלוקת היה לו לעשות מלאכה דגדול השלום ויש לו לעבור על מנהג מקומו כיון דלית ביה איסורא דאורייתא אלא שנהגו בו איסור להחמיר עליהם עכ"ל : **ואפי'** במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה כל היום אם התחיל מאתמול וכו' משנה שם ר"מ אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם י"ד גומרה בי"ד אבל לא יתחיל בה בתחלה בי"ד אע"פ שיכול לגומרו וגמרא מיבעיא להו לצורך המועד תנן אבל שלא לצורך המועד אפי' מיגמר נמי לא או דלמא שלא לצורך המועד תנן אבל לצורך אתחולי מי מתחלינן או דלמא בין לצורך המועד בין שלא לצורך המועד תנן לצורך המועד מיגמר אין אתחולי לא ת"ש ר"מ אומר כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה בי"ד ושאינה לצורך המועד אסור ועושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות במקום שנהגו מקום שנהגו אין לא נהגו לא וש"מ לצורך המועד אין שלא לצורך המועד לא וכתב הרא"ש וראיה דהא דשרי ר"מ לגמור במקום שלא נהגו הייבו עד חצות דוקא דאין לך צורך המועד יותר מלספר ולכבס ולכך התירו ואפי' להתחיל ואפ"ה לא התירו אלא עד חצות ובשם הר"י כתבו דכל היום שרי מדקתני בסיפא דהך ברייתא עד חצות מכלל דרישא לצורך המועד גומר כל היום ואין נראה לי הראיה דלא מצי למיתני בענין אחר כיון דקתני עושה מלאכה בע"פ הוצרך לשנות עד חצות עכ"ל ודעת הרמב"ם בסוף הלכות י"ט כדעת הרא"ש דלא שרי ר"מ לגמור אלא עד חצות דוקא וכתב הר"ן דהא דשרי ר"מ לגמור אפילו במקום שנהגו שלא לעשות היא והא דאסיקנא ש"מ נהגו אין לא נהגו לא ה"פ שאם נהגו שלא לעשות להתחיל בשום מלאכה אע"פ שהיא לצורך המועד אבל מקום שנהגו לעשות מותר עד חצות ואפילו להתחיל הרמב"ם כתב דכי אמרינן גומרה בי"ד דוקא במקום שנהגו -לעשות ולא נראו דבריו וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל עכ"ל והרב המגיד קייס דברי הרמב"ם וכבר נתבאר בדברי הרא"ש שכתבתי שדעתו כדעת הראב"ד והר"ן ז"ל : **החייטין** והספרים והכובסים עושין מלאכה עד חצות משנה שם וטעמא דשרינא הכא ג' אומניות יותר משאר אומניות מפרש בגמ' משום דאשכח בהו קולא בחולו של מועד ור' יוסי מוסיף אף הרצענין ופסקו כמותו הרוקח והכלבו ואין כן דעת הפוסקים :

ומ"ש

דרכי משה

תסח (א) ומהרי"ב כתב דלדידן הוי מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה : (ב) וכתב מהרי"ב אבל בשאר מלאכות אפי'ו מנהג ליכא וכ"מ בסמ"ק אמנם ברוקח כתב דעל ידי עכו"ם מותר לעשות מלאכה בע"פ דלא הוי כחה"מ מ"מש וכ"מ מדברי הסמ"ג :

כתב

פרישה

סי' תסח (ה) **סימן ברכה** לעולם פי' באותה מלאכה מ"ו ז"ל : (ב) אסור טעם דע"פ משום דהקריב כל אחד קרבן וביום שמקריב אסור במלאכה אבל ומנו לא הוי אלא אחר חצות לכך קודם חצות מותר ומע"ג דטעם בטל בזמנינו מ"מ האיסור לא בטל והרא"ש הביא ראייה לדבר : (ג) אבל מתקן הוא כליו כו' דווקא מתקן אבל לתפור לו בגדים אפילו לצורך שבת וי"ט אסיר מרדכי : (ד) אפילו נהגו להקל ק' מ"ש מע' בתב דאמרינן דלית ביה משום מלאווי כשלא יעשה מלאכה משום דיאמרו כמה בטלנים איכא בשוקא ומ"ל ס"ג :

(ה) חייטין וספרין כו' מפרש בגמ' טעם שהתירו באילו ג' מלאכות משום דאשכחן בהו קולא במול

ומ״ש אכילו במקום שנהגו שלא לעשות כן דעת הראב״ד והר״ן דגם הא דחייטים וספרים וכובסים אפילו במקום שנהגו שלא לעשות הוא והרמב״ם כתב דגם זה במקום שנהגו לעשות הוא: **ומ״ש** רבינו וא״א ז״ל כתב כסברא ראשונה הע״ג דהרא״ש לא פירש אם הא דחייטין וספרים וכובסים מיתוקמא במקום שנהגו לעשות או במקום שנהגו שלא לעשות מאחר דגבי הכיא דכל מלאכה שהתחיל בה קודם י״ד כתב דאפילו במקום שנהגו שלא לעשות איירי ממילא משמע דה״ה דכבר דהא דחייטין וספרים וכובסין אפילו במקום שנהגו שלא לעשות הוא דכיון דהכיא דכל מלאכה שהתחיל בה קודם י״ד והא דחייטין וכפרים וכובסים בהדי הדדי מיתנו במאי דמיתוקמא ריש מיתוקמא סיפא: **מושיבין** שובכין לתרנגולים משנה שם מושיבים שובכין לתרנגולים בי״ד ותרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה ובגמרא השתא אותבי מותבינן אהדורי מיבעיא אמר אביי סיפא אתאן לחולו של מועד ופי׳ רש״י כשנתנין ביצים תחת התרנגולת להתחמם לגדל הפרוחים קרוי מושיבין שובכים ולפי גירסא זו ופירוש זה דברי רבינו הם כשנטים אבל הרמב״ם כתב בכוף הלכות י״ט תרנגולת שישבה על הביצים שלשה ימים או יותר ומתה מושיבין אחרת תחתיה בי״ד כדי שלא יפסדו הביצים ובמועד אין מושיבין אבל אם ברחה במועד מעל הביצים מחזירין אותה למקומה ובהלכות חב״מ סימן תקל״ו אבאר דבריו בס״ד: **גורפין** זבל מתחת רגלי הבהמה משנה בברק מקום שנהגו (שם): **ומ״ש** והזבל שבאחר לא יוציאנו וכו׳ שם תנו רבנן הזבל שבאחר מכלקין אותו לצדדין שברפת ושבאחר מוציאין אותו לאשפה אמר אביי סיפא אתאן לאשפה וכו׳ ופירש רבא דה״ק אם נעשית אחר ברפת מוציאין אותו לאשפה א ולא ידעתי למה השמיט הרמב״ם דין זה: **מוליכין** ומביאין כליס מבית האומן וכו׳ משנה שם מוליכין ומביאין כליס מבית האומן אע״פ שאינו לצורך המועד: **ומ״ש** רבינו בשם הרמב״ם דדוקא עד חצות כך היתה נוסחת ה״ה וכן כן תמה עליו ואין כפק שהיא נוסחא משובשת ונוסחת הרמב״ם דיקן עיקר שבתוב בהם מוליכין ומביאין כליס מבית האומן אחר חצות אע״פ שאינן לצורך המועד וגורפין זבל מתחת רגלי הבהמה ומוציאין אותו לאשפה ומושיבין שובכין לתרנגולים ע״כ:

תסט אסור לומר בשר זה לפסח שנראה כמקדיש בהמתו ונראה כאוכל קדשים בחוץ יש מפרשים דוקא גדי או טלה ואכילו בשר שחוטה לפי שהשומע שאומר בשר זה לפסח הוא יחשוב שהקדישו מחייס ונמצא אוכל קדשים בחוץ ודוקא גדי או טלה הראויין לפסח ונאשכנז רגילין למלוח בשר לצורך הפסח ולייבשו ונזהרים מלהוכיר עליו פסח אלא אומרים בשר זה לי״ט ונהגו כן ע״פ פירוש רש״י שפירש שיהו סבורין שהקדישו לדמי פסח והלכך אפילו בשר בהמה גמי עכ״ל פירוש בשר בהמה איזה

ומ״ש אפילו במקום שנהגו שלא לעשות כך פי׳ רש״י והרא״ש והר״ן דהמשנה מדברת במקום שנהגו שלא לעשות וכתב עוד הר״ן דג׳ מלאכות אלו שרו אף להתחיל בי״ד ודוקא עד חצות אבל מחצות ולמעלה הכל שוה לאיסור ואפילו לגמור וזה ע״פ שיטתו כהרא״ש בכמוך דאילו לפי׳ ר״י כיון שהתחיל בהיתר יכול לגומרה אפילו אחר חצות כדפירש׳:

ומ״ש והרמב״ם כתב שאפילו אלו הג׳ לא יתחילו כו׳ טעמו שהוא מפרש המשנה שמדברת במקום שנהגו לעשות אלא דקשיא ע״פ דרכו מלשון המשנ׳ דקתני אבל לא יתחיל בה בתחלה בי״ד וכו׳ דמשמע דאיירי במקום שנהגו שלא לעשות ולריך לומר דס״ל לפרש דר״מ וחכמים פליגי במנהג דלחכמים המנהג לעשות מלאכה לכתחלה קודם חצות בג׳ מלאכות ור״מ ס״ל דלכתחלה אין עושין שום מלאכה אפילו במקום שנהגו ואפילו קודם חצות ואפילו בג׳ מלאכות ואין המנהג לעשות מלאכה אא״כ התחיל בה קודם לי״ד דאז יכול לגומרה בי״ד וממילא לר״מ במקום שנהגו שלא לעשות היינו אפילו התחיל בה קודם לי״ד אין יכול לגומרה בי״ד אפילו בג׳ מלאכות ואפילו לגומרה קודם חצות אלא דקשיא לפירוש זה מדתניא בברייתא ר״מ אומר כל מלאכה שהוא לצורך המועד גומרה בי״ד ושאינה לצורך המועד אסור ושוטין מלאכה בע״פ עד חצות במקום שנהגו דמוכח מינה דרישא דקתני גומרה בי״ד איירי במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה לפיכך העיקר כדברי הרא״ש וכן היא דעת הראב״ד בהשגות:

מושיבין שובכין לתרנגולים פי׳ להושיבה על הביצים לגדל אפרוחים כו׳ משנה שם מושיבין שובכין לתרנגולים בי״ד ותרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה וגמרא השתא אותבי מותבינן אהדורי מיבעיא אמר אביי סיפא אתאן לחש״מ וכדכתב גם רבינו בסימן תקל״ו וברור הוא דבי״ד כיון דמושיבין אף לכתחלה אם ברחה שרינן להחזירה אפילו לא ישבה עליהם ג׳ ימים וגם הוא לאחר ג׳ ימים לבריחתה ולפיכך כתם רבינו דבריו בכאן וכתב וכ״ש אם ברחה וכו׳ לאורויי לן דכיון דשרינן בברחה במכ״ש א״כ בכל ענין שרינן לה:

ומ״ש פי׳ להושיבה על הביצים כו׳ היינו למאי דגרסינן מושיבין שובכין לתרנגולין והיא גירסת הרי״ף והרא״ש והוא לשון רשות שבפירש״י ולאפוקי מלשון אחרון דגורס מושיבין שובכין ותרנגולים כלומר שובכין ליונים ותרנגולין היו מושיבין להתחמם לגדל אפרוחים וכתב דהכי מסתבר דשובך לא שייך אלא ביונים דזה אינו דהושבת שובכים ליונים שכבר נולדו ודלא אסור ולא התירו כ״א הושבת תרנגולים להתחמם לגדל אפרוחים וק״ל:

גורפין הזבל מתחת רגלי הבהמה והזבל שבאחר כו׳ משנה שם גורפין מתחת רגלי הבהמה בי״ד ובמועד מסלקין לצדדין. ובברייתא הזבל שבאחר מסלקין אותו לצדדין שברפת ושבאחר מוציאין אותו לאשפה אמר אביי ל״ק כאן בחש״מ רבא אמר הא והא בחש״מ וה״ק אם נעשית אחר ברפת בקר מוציאין אותו לאשפה ופי׳ רש״י גורפין ומשליכין לחוץ ובמועד שאמר יותר אין משליכין לחוץ אלא מסלקין לצדדין ומשמע מפשטא דסוגיא דלא כליגי אביי ורבא דרכת והאר שוין בדין בי״ד דבשביתה גורפין ומשליכין לחוץ לאשפה אפילו לא נעשה האחר ברפת אבל בחש״מ אין גורפין ומשליכין לחוץ אלא מסלקין לצדדין ובאחר דוקא אם אין מקום לכלוך לצדדין שנתקלקל האחר כולה ומזיק לבני האחר הרבה שנעשה ברכת מוציאין אותו לאשפה אבל מהרפת אין מוציאין לאשפה כל עיקר בחש״מ אלא מסלקין לצדדין ווו היא נמי דעת הרמב״ם דבי״ד כתב המשנה לחוד דגורפין הזבל מתחת רגלי הבהמה ומוציאין אותו לאשפה ובה׳ חש״מ כתב הברייתא הזבל שבאחר מסלקין אותו לצדדין ואם נעשה האחר ברפת בקר מוציאין אותו לאשפה אלמא דס״ל דבי״ד אין חילוק דאפילו לא נעשה ברפת בקר מוציאין אותו לאשפה ומילא דמוציאין נמי מהרפת אבן מדברי הרי״ף והרא״ש שכתבו בפ׳ מקום שנהגו המשנה כגורתה וגם כתבו הברייתא בלשון הזה הזבל שבאחר מסלקין אותו לצדדין ואם נעשה האחר ברפת בקר מוציאין אותו לאשפה ובך הביאו בפ׳ מי שהפך משמע שמפרשים דרבא דקאמר הא והא בחש״מ לאו דוקא בחש״מ דודאי איכא לאוקומי נמי דהא והא בי״ד וה״ק אם נעשה אחר ברפת מוציאין אותו לאשפה אלא משום דלאביי אי אפשר לאוקומי אלא דריש בחש״מ וסיפא בי״ד קאמר רבא דלא צריך להאי דוחקא אלא איכא לאוקומי נמי סיפא בחש״מ כמו רישא ואה״נ דאיכא אלא דיחא ליה למימר טפי דסיפא כמו רישא א״כ חדא מינייהו נקט. ולפי זה צריך לכרש מתניתין דגורפין מתחת רגלי הבהמה בי״ד וא״ל לכלקו לצדדין דאיירי במעמיד בהמה בחאר דהתם ודאי כל מה שהוא תחת רגלי הבהמה דינו כרכת ולפיכך יכול להוציאו לחוץ לאשפה ובריתא שמחלק בין נעשה אחר ברפת לא נעשה אחר ברפת בקר מעט מעט אז יש לחלק בין נעשה אחר ברפת אלא נעשה וזהו דעת רבינו שנמשך אחריהם וכתב תחלה המשנה בסתם גורפין הזבל מתחת רגלי הבהמה ואח״כ כתב הברייתא והזבל שבאחר לא יוציאנו וכו׳ והא ודאי דאא״ל לשיטת רבינו אין גורפין מתחת רגלי הבהמה שעומדת ברפת אלא מסלקין לצדדין דדוקא באחר משום שמזיק לבני האחר התירו לגרוף להשליך לחוץ ובמה שכתבתי התיישב תלונת הב״י על הרמב״ם ז״ל ע״ש: **מוליכין** ומביאין כליס וכו׳ משנה שם: **ומ״ש** כל היום נראה שדעתו מדאמר לשם תנו מוליכין ומביאין כליס מבית האומן ורמינהו אין מביאין כליס מבית האומן ומשני ל״ק כאן בי״ד כאן בח״ה ומדלא משני הא והא בי״ד וכאן קודם חצות וכאן לאחר חצות אלמא דבי״ד כל היום מותר: **ומ״ש** בשם הרמב״ם כ״כ בכמ״ג ה׳ חמץ ומצה ג כתב כן יראה לומר שנמשך אחר הרמב״ם ואפשר לומר דס״ל דכל המשניות מדברים בעד חצות ומפרשים נמי דמאי דלא משני הא דאין מביאין וכו׳ דאיירי בי״ד ובלאחר חצות ה״ט דמדקתני אין מביאין כליס כו׳ ולא קתני נמי אין מוליכין כדקתני באידך אלמא דבחש״מ איירי ומש״ה נקט אין מביאין לאורויי לן דלצורך המועד מביאין אבל להוליך אפילו לצורך המועד אסור דאילו בי״ד אין חילוק בין הולכה להובאה דקודם חצות אף להוליך שרי ולאחר חצות אף להביא אסור וק״ל:

תסט אסור לומר בשר זה לפסח וכו׳ מימרא דרב יהודה אמר רב בפרק מקום שנהגו: **ומ״ש** יש מפרשים כו׳ כ״כ הרא״ש ופירוש זה הוא לדעת התוס׳ שכתבו לפרש הגיא דנראה כמקדיש קדשים בחוץ דר״ל דע״י שאומר עכשיו בשר זה לפסח כבר אינשי דמחיים אקדשה בפירוש לשם קרבן פסח הלכך בבשר בהמה גסה ליכא למיחש להכי כיון דאיכי ראוי לקרבן פסח אבל לרש״י שהחשש הוא שיאמרו עכשיו קורא שם ופשיטא דבשר שחוטה אינו ראוי לקרוא עליו שם קרבן לאחר שנשחט אלא לדמי בכסף קאמר אין חילוק. וכן משמע עוד מדכתב רש״י בחטין וז״ל אבל חטי לא דמו מידי לקדשים וכי קאמר חיטין אלו לפסח דמנטרו לפסח קאמר אגיעו לפסח לאוכלם ולא אמרינן מיהו כמאן דאמר למוכרן ולקנות פסח בדמיהן ע״כ מבואר מלשונו דבבשר חיישינן דקאמר למוכרן ולקנות פסח בדמיהן והלכך אף בבשר בהמה גסה נמי חיישינן:

ומ״ש

הדרושי הגהות

(ג) כתב כלבו בשם ר״פ דאין מקיזין דם בעי״ט משום דגזרינן כל עי״ט אטו ערב שבועות וכ״ה בגמרא ס״פ מפנין (קכט:) וכן בהושענא רבה אין להקיז דם והרי״ף כתב כיון דדשו ביה רבים שומר פתאים ה׳ ומהרי״ו כתב דאין להקיז וכן המנהג:

דאמרינן

פרישה

בחול המועד: (ו) והרמב״ם ז״ל כתב ז״ל הרמב״ם בסוף פ״מ דהלכות י״ט ואפילו במקום שנהגו לעשות לא יתחיל בתחלה לעשות מלאכה בי״ד אע״פ שהוא יכול לגומרה קודם חצות אלא ג׳ אומניות בלבד הן שמתחילין בהן במקום שנהגו לעשות ועושין עד חצות המייחין הספרין הכובסין אבל שאר אומניות אם התחילו בה קודם י״ד הוא שיגמור עד חצות כו׳ והרמב״ד סשיג עליו והתיר אפילו במקום שנהגו שלא לעשות. זהו כדעת הרא״ש שכתב דבינו וכוס שוה דעת הרמב״ם לדעת הרא״ש שאינו מתיר לגמור כ״א עד חצות להרא״ש במקום שנהגו שלא לעשות ולהרמב״ם אפילו במקום שנהגו לעשות וכ״כ ב״י: (ז) אלא במקום שנהגו לעשות וכ״פ מהרי״ל וכתב שאסור לגלח אפילו מעכו״ם ואפי׳ קודם חצות וכן אסור נטילת לפרנים: אפילו

חדושי הגהות

תסח א לפי מה דאוקי רבא התם להך ברייתא במועד אבל בי״ד משמע דלעולם יוציאנו לאשפה אפילו לא נתרבה הזבל בחצר וכדמוכח נמי ממתני׳ שם דקתני גורפים מתחת רגלי הבהמה בי״ד ובמועד מסלקים לצדדין דמשמע דבי״ד גורפים ומוציאים לאשפה במצאו דברי הרכב״ם עולין יפה שפסק כרבא דבי״ד כתב וז״ל גורפים זבל מתחת רגלי בהמה ומוציאים אותו לאשפה ולא כתב להך ברייתא כלל ובה׳ מועד כתב הזבל שבחצר מסלקים אותו לצדדין ואם נעשית חצר ברפת בקר מוציאין אותו לאשפה היינו הך ברייתא וכאוקימתא דרבא גם רבינו לקמן בסימן תקל״ח פסק כהך ברייתא וכאוקימתא דרבא אך על דברי רבינו הכא יש לתמוה למה חילק גם כאן דאיירי בי״ד ואפשר לדחוק ולומר

ומ"ש אבל רש"י כי' אפילו בשר בהמה וכו' לא כתב כן בפירוש אלא מכללא ומ"ש וגדי מקולס וכו' וכן מה שכתב חיטי לא דמו מידי לקדשים שרי למימר הני חיטי לפסחא שם ופירש"י וכי קאמר חטים אלו לפסח דמינטרו לפסח קאמר כלומר אצטיעו לפסח לאוכלן ולא אמרינן מיחזי כמאן דאמר למוכרן ולקנות פסח בדמיהן :

תע גרסינן במסכת סוכרים פרק אחרון וכתב הרא"ש והמרדכי בפ' ע"פ דיש כעד למנהג זה בירושלמי וכתב המרדכי בשם רבינו יחיאל דמותרין לאכול מיני תרגימא ולא נהגו כן : **וכתב** אבי העזרי שגם בבור לאב יש לו להתענות כ"כ הגהות מיימון בפרק ו' וכתב בתשובה משכנזית דנקבה שהיא בכורה כתב בספר אגודה דצריכה להתענות ורמיה מבתיה בת פרעה (ה) וכתב בתה"ד שאם חל ע"פ בשבת מתענין הבכורות ביום ה' שלפני השבת וכן כתב האגור בשם מהר"י מולן וכתב אכן אבי מורי לא נהיג כן אלא שלא להתענו' כל עיקר הואיל ונדחה ידחה מאחר שאינו אלא מנהג (ב) : **האיסטנים** מתענה וכו' והכי איתא בגמרא רב ששת הוה יתיב בתעניתא וכו' בברק ע"פ (קח .) וכתבו התוספות רב ששת הוה יתיב בתעניתא לאו דוקא אלא שומר עצמו מלאכול אי נמי היה מקבל עליו ממש תענית כדי שיהא נזכר ונזהר מלאכול :

תעא כל אדם אסור לאכול פת משעה עשירית ולמעלה וכו' ר"פ ע"פ (צט :) ע"פ כמוך למנהה לא יאכל אדם עד שתחשך ואסיקנא דכמוך למנהה קטנה קאמר וכתב הרא"ש כמוך למנהה קטנה מט' שעות ולמעלה דמנהה גופה מט' שעות ומחצה ולמעלה וכמוך לה מט' שעות : **ומ"ש** רבינו כל אדם היינו משום דבכימן הקודם כתב שהבכורות מתענים וכן מתענה קאמר השתא דכל אדם ואע"פ שאינו בכור ולא האיסטנים אסור לאכול משעה עשירית ולמעלה אי נמי משום דתניא בגמרא (קז :) אפילו אגריכם המלך שהוא רגיל לאכול בט' שעות אותו היום לא יאכל עד שתחשך ומפרש בגמרא דמשום דכל"א ט' שעות לאגריכם כל' שעות לדידן דמי קמ"ל ופי' המרדכי דכיון שהיה רגיל לאכול בתשע שעות ואכילו הכי היה רגיל לאכול לערב בשעה שבני אדם אוכלין מ"כ שפיר אוכל מצה לתיאבון כמותינו שאנו אוכלים בד' שעות ביום אע"פ שממשיך כעודתו אח"כ יהיה מותר לו לאכול בתחלת ט' קמ"ל דאפ"ה לא יאכל וכן פרשב"ם וכתב רבינו כל אדם לכולל מי שרגיל לאכול בט' שעות כמו אגריכם : **ומ"ש** אבל בשר וירק ומיני תבשיל שרי שם אבל מטבל הוא במיני תרגימא ופי' הרי"ף מעביר פתו במיני תרגימא כגון פירות וכיוצא בהם וכן פרשב"ם מיני תרגימא כגון פירות ובשר וכתב הרא"ש ולא נהירא דהא אמרינן בתוספתא דברכות מברכין על מיני תרגימא במ"מ ואמרינן התם דאין מברכין במ"מ אלא על ה' המינים לבד אלמא מיני תרגימא לאו פירות נינהו וכ"כ בתשובה מיני תרגימא דהיינו מיני תבשיל העשוי מה' מינים או פירות וירקות מותר לאכול ורבינו סתם דבריו כדברי הרי"ף ורשב"ם משום דמשמע ליה דכיון דה' מינים משביעים את האדם היאך יאכל מצה לתיאבון אם יאכל מהם משעה עשירית ואילך וגם התוספות שכתבו מתחלה כדברי הרא"ש אח"כ כתבו ומיהו בפ' בתרא דיומא איכא חד שיטא דמשני ואבע"א מאי מיני תרגימא פירי : **ומ"ש** בשם הרמב"ם שלא יאכל כריכו מהם הוא בפ"ו וכן משמע מדברי הרי"ף ופשטא דמילתא הכי מוכח שכל שממלא כריסו מאיזה דבר שיהיה לא יאכל שוב בלילה מצה לתיאבון (ב) :

ומ"ש ויין מותר לשתות הן רב או מעט וכו' דברי רבינו מתמיהין דהא איתא בריש

טלה שראוי לפסח אבל רש"י ז"ל פירש (ה) אפי' בשר בהמה לפי שיהיו סבורין שהקדישו לדמי פסח ואפילו שחוט נמי וכן נזהרין באשכנז שרגילים למלוח בשר לצורך פסח ולייבשו שאין מזכירין עליו שם פסח אלא אומר בשר זה לי"ט וגדי מקולס פירוש שלם ראשו על כרעיו ועל קרבו אע"פ שלא פירש ואמר זה לפסח אסור לעשותו (ג) ושרי למימר הני חיטי לפסחא :

תע גרסינן במסכת סופרים הבכורות מתענין בערב פסח והטעם זכר לנס שניצולו ממכת בכורות וכתב אבי העזרי (ה) שגם בבור לאב יש לו להתענות (ב) כמו שהיתה המכה גם בהם ומיהו גדול הבית א"צ להתענות אף ע"פ שהיתה בהם המכה לא מהמרינן כולי האי האיסטנים מתענה כדי שיאכל מצה לתיאבון והכי איתא בגמרא רב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא משום דאיסטנים הוה ואי הוה אכיל ביממא לא הוה מצי אכיל בליליא :

תעא (ה) **כל** אדם אסור לאכול פת משעה עשירית ולמעלה כדי שיאכל מצה לתיאבון (א) אבל בשר וירק ומיני תבשיל שרי והרמב"ם ז"ל כתב אבל אוכל הוא מעט פירות או ירקות אבל לא ימלא כרסו מהם (ב) ויין מותר לשתות הן רב או מעט

זיזה מין בהמה שיהיה בין גדול בין קטן : **ומ"ש** וגדי מקולס וכו' וכן מה שכתב חיטי לא דמו מידי לקדשים וכי קאמר חטים אלו לפסח דמינטרו לפסח קאמר כלומר אצטיעו לפסח לאוכלן ולא אמרינן מיחזי כמאן דאמר למוכרן ולקנות פסח בדמיהן :

תע גרסינן במסכת סוכרים פרק אחרון וכתב הרא"ש והמרדכי בפ' ע"פ דיש כעד למנהג זה בירושלמי וכתב המרדכי בשם רבינו יחיאל דמותרין לאכול מיני תרגימא ולא נהגו כן : **וכתב** אבי העזרי שגם בבור לאב יש לו להתענות כ"כ הגהות מיימון בפרק ו' וכתב בתשובה משכנזית דנקבה שהיא בכורה כתב בספר אגודה דצריכה להתענות ורמיה מבתיה בת פרעה (ה) וכתב בתה"ד שאם חל ע"פ בשבת מתענין הבכורות ביום ה' שלפני השבת וכן כתב האגור בשם מהר"י מולן וכתב אכן אבי מורי לא נהיג כן אלא שלא להתענו' כל עיקר הואיל ונדחה ידחה מאחר שאינו אלא מנהג (ב) : **האיסטנים** מתענה וכו' והכי איתא בגמרא רב ששת הוה יתיב בתעניתא וכו' בברק ע"פ (קח .) וכתבו התוספות רב ששת הוה יתיב בתעניתא לאו דוקא אלא שומר עצמו מלאכול אי נמי היה מקבל עליו ממש תענית כדי שיהא נזכר ונזהר מלאכול :

תעא כל אדם אסור לאכול פת משעה עשירית ולמעלה וכו' ר"פ ע"פ (צט :) ע"פ כמוך למנהה לא יאכל אדם עד שתחשך ואסיקנא דכמוך למנהה קטנה קאמר וכתב הרא"ש כמוך למנהה קטנה מט' שעות ולמעלה דמנהה גופה מט' שעות ומחצה ולמעלה וכמוך לה מט' שעות : **ומ"ש** רבינו כל אדם היינו משום דבכימן הקודם כתב שהבכורות מתענים וכן מתענה קאמר השתא דכל אדם ואע"פ שאינו בכור ולא האיסטנים אסור לאכול משעה עשירית ולמעלה אי נמי משום דתניא בגמרא (קז :) אפילו אגריכם המלך שהוא רגיל לאכול בט' שעות אותו היום לא יאכל עד שתחשך ומפרש בגמרא דמשום דכל"א ט' שעות לאגריכם כל' שעות לדידן דמי קמ"ל ופי' המרדכי דכיון שהיה רגיל לאכול בתשע שעות ואכילו הכי היה רגיל לאכול לערב בשעה שבני אדם אוכלין מ"כ שפיר אוכל מצה לתיאבון כמותינו שאנו אוכלים בד' שעות ביום אע"פ שממשיך כעודתו אח"כ יהיה מותר לו לאכול בתחלת ט' קמ"ל דאפ"ה לא יאכל וכן פרשב"ם וכתב רבינו כל אדם לכולל מי שרגיל לאכול בט' שעות כמו אגריכם : **ומ"ש** אבל בשר וירק ומיני תבשיל שרי שם אבל מטבל הוא במיני תרגימא ופי' הרי"ף מעביר פתו במיני תרגימא כגון פירות וכיוצא בהם וכן פרשב"ם מיני תרגימא כגון פירות ובשר וכתב הרא"ש ולא נהירא דהא אמרינן בתוספתא דברכות מברכין על מיני תרגימא במ"מ ואמרינן התם דאין מברכין במ"מ אלא על ה' המינים לבד אלמא מיני תרגימא לאו פירות נינהו וכ"כ בתשובה מיני תרגימא דהיינו מיני תבשיל העשוי מה' מינים או פירות וירקות מותר לאכול ורבינו סתם דבריו כדברי הרי"ף ורשב"ם משום דמשמע ליה דכיון דה' מינים משביעים את האדם היאך יאכל מצה לתיאבון אם יאכל מהם משעה עשירית ואילך וגם התוספות שכתבו מתחלה כדברי הרא"ש אח"כ כתבו ומיהו בפ' בתרא דיומא איכא חד שיטא דמשני ואבע"א מאי מיני תרגימא פירי : **ומ"ש** בשם הרמב"ם שלא יאכל כריכו מהם הוא בפ"ו וכן משמע מדברי הרי"ף ופשטא דמילתא הכי מוכח שכל שממלא כריסו מאיזה דבר שיהיה לא יאכל שוב בלילה מצה לתיאבון (ב) :

ומ"ש ויין מותר לשתות הן רב או מעט וכו' דברי רבינו מתמיהין דהא איתא בריש

טלה שראוי לפסח אבל רש"י ז"ל פירש (ה) אפי' בשר בהמה לפי שיהיו סבורין שהקדישו לדמי פסח ואפילו שחוט נמי וכן נזהרין באשכנז שרגילים למלוח בשר לצורך פסח ולייבשו שאין מזכירין עליו שם פסח אלא אומר בשר זה לי"ט וגדי מקולס פירוש שלם ראשו על כרעיו ועל קרבו אע"פ שלא פירש ואמר זה לפסח אסור לעשותו (ג) ושרי למימר הני חיטי לפסחא :

תע גרסינן במסכת סופרים הבכורות מתענין בערב פסח והטעם זכר לנס שניצולו ממכת בכורות וכתב אבי העזרי (ה) שגם בבור לאב יש לו להתענות (ב) כמו שהיתה המכה גם בהם ומיהו גדול הבית א"צ להתענות אף ע"פ שהיתה בהם המכה לא מהמרינן כולי האי האיסטנים מתענה כדי שיאכל מצה לתיאבון והכי איתא בגמרא רב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא משום דאיסטנים הוה ואי הוה אכיל ביממא לא הוה מצי אכיל בליליא :

תעא (ה) **כל** אדם אסור לאכול פת משעה עשירית ולמעלה כדי שיאכל מצה לתיאבון (א) אבל בשר וירק ומיני תבשיל שרי והרמב"ם ז"ל כתב אבל אוכל הוא מעט פירות או ירקות אבל לא ימלא כרסו מהם (ב) ויין מותר לשתות הן רב או מעט

דרכי משה

תע (א) דאמרינן במדרש שניצולה בזכות משה ובמהרי"ל כתב דלא נהגו שהנקבות מתענין אע"ג שגם בהם היתה המכה כמו שלא נהגו שגדול הבית מתענה אע"ג שגם בהם היתה המכה : (ב) ובמהרי"ל כתב כדברי מהרא"י . כתב הכלבו דיש נוהגים לפדות הבכורות בע"פ כמו שפדאן השי"ת במצרים כתב במהרי"ל נשאל למהר"ש על אחד שהיה בכור ובנו בכור אם אשתו צריך להתענות בשביל הבן ואמר שא"צ אבל המנהג שאב או האם מתענין בשביל בניהם הקטנים :

תעא (א) וכתב הכלבו דנהגו למעט באכילה בי"ט ראשון של פסח כדי שיאכלו מצה לתיאבון בליל שני עכ"ל : (ב) ובתא"ו כתב והכל לפי מה שהוא אדם כי יש אדם שאם אוכל

פרישה

סי' תסט (ה) אפילו בשר בהמה כו' כי' בין גדולה בין קטנה ואפילו מיה ועוף :
(ב) ושרי למימר הני חיטי כו' כרש"י חטים לא דמו מידי לקדשים וכי אמר חטים אלו לפסח ר"ל אצטיעם לפסח לאוכלם :

סי' תע (ה) שגם בכור לאב כו' כגירסת ב"י בכור לאב נראה עיקר דס"א דוקא בכור לאם דומיא דפדיון הבן ובכור בהמה חלוים בבכור רחם והם ג"כ לזכר להכאת בכורו מצרים כמו שכתב בסוף פרשת בא קמ"ל דאף בכור לאב :

ומ"ש וגדי מקולס וכו' וכן מה שכתב חיטי לא דמו מידי לקדשים וכי קאמר חטים אלו לפסח דמינטרו לפסח קאמר כלומר אצטיעו לפסח לאוכלן ולא אמרינן מיחזי כמאן דאמר למוכרן ולקנות פסח בדמיהן :

תע גרסינן במסכת סוכרים פרק אחרון וכתב הרא"ש והמרדכי בפ' ע"פ דיש כעד למנהג זה בירושלמי וכתב המרדכי בשם רבינו יחיאל דמותרין לאכול מיני תרגימא ולא נהגו כן : **וכתב** אבי העזרי שגם בבור לאב יש לו להתענות כ"כ הגהות מיימון בפרק ו' וכתב בתשובה משכנזית דנקבה שהיא בכורה כתב בספר אגודה דצריכה להתענות ורמיה מבתיה בת פרעה (ה) וכתב בתה"ד שאם חל ע"פ בשבת מתענין הבכורות ביום ה' שלפני השבת וכן כתב האגור בשם מהר"י מולן וכתב אכן אבי מורי לא נהיג כן אלא שלא להתענו' כל עיקר הואיל ונדחה ידחה מאחר שאינו אלא מנהג (ב) : **האיסטנים** מתענה וכו' והכי איתא בגמרא רב ששת הוה יתיב בתעניתא וכו' בברק ע"פ (קח .) וכתבו התוספות רב ששת הוה יתיב בתעניתא לאו דוקא אלא שומר עצמו מלאכול אי נמי היה מקבל עליו ממש תענית כדי שיהא נזכר ונזהר מלאכול :

תעא כל אדם אסור לאכול פת משעה עשירית ולמעלה וכו' ר"פ ע"פ (צט :) ע"פ כמוך למנהה לא יאכל אדם עד שתחשך ואסיקנא דכמוך למנהה קטנה קאמר וכתב הרא"ש כמוך למנהה קטנה מט' שעות ולמעלה דמנהה גופה מט' שעות ומחצה ולמעלה וכמוך לה מט' שעות : **ומ"ש** רבינו כל אדם היינו משום דבכימן הקודם כתב שהבכורות מתענים וכן מתענה קאמר השתא דכל אדם ואע"פ שאינו בכור ולא האיסטנים אסור לאכול משעה עשירית ולמעלה אי נמי משום דתניא בגמרא (קז :) אפילו אגריכם המלך שהוא רגיל לאכול בט' שעות אותו היום לא יאכל עד שתחשך ומפרש בגמרא דמשום דכל"א ט' שעות לאגריכם כל' שעות לדידן דמי קמ"ל ופי' המרדכי דכיון שהיה רגיל לאכול בתשע שעות ואכילו הכי היה רגיל לאכול לערב בשעה שבני אדם אוכלין מ"כ שפיר אוכל מצה לתיאבון כמותינו שאנו אוכלים בד' שעות ביום אע"פ שממשיך כעודתו אח"כ יהיה מותר לו לאכול בתחלת ט' קמ"ל דאפ"ה לא יאכל וכן פרשב"ם וכתב רבינו כל אדם לכולל מי שרגיל לאכול בט' שעות כמו אגריכם : **ומ"ש** אבל בשר וירק ומיני תבשיל שרי שם אבל מטבל הוא במיני תרגימא ופי' הרי"ף מעביר פתו במיני תרגימא כגון פירות וכיוצא בהם וכן פרשב"ם מיני תרגימא כגון פירות ובשר וכתב הרא"ש ולא נהירא דהא אמרינן בתוספתא דברכות מברכין על מיני תרגימא במ"מ ואמרינן התם דאין מברכין במ"מ אלא על ה' המינים לבד אלמא מיני תרגימא לאו פירות נינהו וכ"כ בתשובה מיני תרגימא דהיינו מיני תבשיל העשוי מה' מינים או פירות וירקות מותר לאכול ורבינו סתם דבריו כדברי הרי"ף ורשב"ם משום דמשמע ליה דכיון דה' מינים משביעים את האדם היאך יאכל מצה לתיאבון אם יאכל מהם משעה עשירית ואילך וגם התוספות שכתבו מתחלה כדברי הרא"ש אח"כ כתבו ומיהו בפ' בתרא דיומא איכא חד שיטא דמשני ואבע"א מאי מיני תרגימא פירי : **ומ"ש** בשם הרמב"ם שלא יאכל כריכו מהם הוא בפ"ו וכן משמע מדברי הרי"ף ופשטא דמילתא הכי מוכח שכל שממלא כריסו מאיזה דבר שיהיה לא יאכל שוב בלילה מצה לתיאבון (ב) :

ומ"ש ויין מותר לשתות הן רב או מעט וכו' דברי רבינו מתמיהין דהא איתא בריש

הדושי הגהות

ולומר דס"ל לרבינו דהא דמוקי רבא להך ברייתא במועד ר"ל אף במועד ולעולם לענין י"ד נמי מיתנייא הואיל ואיתנייא בפרק מקום שנהגו ולא בפרק מי שהפך דאיירי מחל מועד יאע"ג

ברוש פרק כילד מברכין (לה:) ואמרת מי סעיד והא רבא הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפיסחא כי היכי דנגדריה לליביה ויכול מצה טפי טובא גריר פורתא סעיד וכתבו התוספות (ג) מכאן משמע שאסור לשתות יין בע״פ מן המנחה ולמעלה ואם רוצה לשתות יין צריך לשתות הרבה טובא מיגרר גריר אלמא דפורתא לא

מעט כי הוא גורר תאות המאכל אבל קודם שעה עשירית יכול לאכול פת ומהו הפת שיאכל המין אסור מתחלת שעה המישית ולמעלה מצה נמי לא דאיתא בירושלמי [א] האוכל מצה בע״פ (ג) כבועל ארוסתו בבית חמיו [ב] (ד) הלכך לא משבחת פת שיוכל לאכול אלא מצה עשירה פי׳ שנילושה במי פירות דבירושל׳ לא אסר אלא מצה שיוצאין בה בלילה אבל מצה שאין יוצאין בה בלילה מותר לאוכלה עד תחלת שעה י׳ ואם התחיל לאכול קודם שעה י׳ ומשכה סעודתו עד הלילה פסק רשב״ם אע״ג דבשאר שבתות וימים טובים קי״ל פורס מפה ומקדש בפסח צריך להפסיק סעודתו בעקירת שולחן ורב אלפס פסק דאף בפסח (ו) א״צ להפסיק (ה) בעקירת שולחן ובה״מ אלא פורס מפה ומקדש על הכוס (ו) ואינו מברך עליו בפה״ג (ז) ומברך ברכת המוציא וגומר סעודתו וי״א שגם ברכת המוציא א״צ לברך אבל רב אלפס כתב שצריך לברך ברכת המוציא וכ״כ בה״ג ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל: ויהיה

חמרא כולי מעלי יומא דפיסחא כי היכי דנגדריה לליביה דניכול למצה טפי לאורתא. ובפרק כילד מברכין פריך בגמ׳ ואמרת מי סעיד והא רבא הוה שתי חמרא וכו׳ ומשני טובא גריר פורתא סעיד ונראה מדברי רבינו שהוא מפרש דה״ק היין אעפ״י שהוא גורר הרבה מ״מ סועד הוא מעט וזהו טובא גריר כלומר הרבה הוא גורר פורתא סעיד כלומר מעט הוא כועד אבל אין חילוק בין רב למעט ולא כפירוש התוס׳ והמרדכי שמפרשים דה״ק טובא גריר כלומר כששותה הרבה גורר וכששותה מעט הוא כועד ומש״ה אסור לשתות יין בע״פ מן המנחה ולמעלה אע״כ שותה הרבה לליתא וכך פי׳ הרב מהר״ר ליוא מפרמ״ג ז״ל בהגהות ע״ש. והרב מהרש״ל פי׳ דרבינו כ״ל דבע״פ כל מה שישתה אפילו מעט הוי טובא בהלטרף ב׳ כוסות שלפני סעודה וכה״ג כתב המרדכי בפ׳ ע״פ בהא דקאמר אין הכוסות הללו אם רצה לשתות שותה דהיינו טובא דהא שתה כבר כוס ראשון ומה ששתה בינתיים וכוס שני שישתה אח״כ ואע״כ הוי כובא עכ״ל המרדכי אבל מדברי התוס׳ והמרדכי בפרק כילד מברכין מבואר דלא שייך גירוף אלא בין הכוסות אבל במה ששותה מן המנחה ולמעלה דאיכא הפסק גדול בינתיים אינו מצטרף אל הכוסות

ולפיכך אסור לשתות מעט מן המנחה ולמעלה ולענין הלכה נראה להחמיר כדעת התוס׳ והמרדכי ולא כדעת רבינו המיקל: **ומ״ש** ומהו הפת שיאכל וכו׳ כ״כ הרא״ש בפרק ע״פ והוסיף עוד וכתב ואי מיני תרגימא הא אמרינן דשרי והוא הולך לשיטתו דאילו לשיטת הרמב״ם אפשר לומר דאיירי במיני תרגימא דמקמי הכי מצי אכיל כמה דבעי ומתחלת שעה עשירית לא מצי אכיל כ״א מעט אבל לא יתלא כריכו מהם. גם מ״ש דמצה עשירה אין יוצאין בה יש לדקדק ע״ז מנ״ל הא דהא דתניא בפרק כ״ש ר״ע אומר מת״ל לחם עוני פרט לעיסה שילושה בשמן ויין ודבש היינו דוקא בשאין בו מים דכיון דאינו בא לידי חימוץ אינו יוצא בה י״ח מצה אבל כל שאר מצה עשירה שיש בה ג״כ מים שבא ליד חמוץ כיון דמצה היא יוצא י״ח דיעבד והלכך אסור לאכלו נמי בע״פ מחצות ולמעלה. ואפשר לומר דמשום הכי כתב רבינו פירוש שילושה במי פירות כלומר במי פירות לבד בלא מים וק״ל ועיין בדברי ה׳ המגיד פ״ו הלכה ה׳ והא דאמרינן בירושלמי דהאוכל מצה בע״פ כבועל ארוסתו וכו׳ ברוקא משמע דכל היום אסור וכן משמע לעיל בסימן תמ״ד בהגהות רש״י ובסימן תנ״ח בדברי ה״ר מתתיה גאון ע״ש ועוד כיון דבתמא קאמר ע״פ משמע כל היום וכן לעיל בסי׳ רמ״ט כתב רבינו ונראה דאף קודם המנחה נמי אין לקבוע דע״ש בתמא קאמר וא״כ כאן נמי ע״פ בתמא קאמר וכן לעיל הבכורות מתענין בע״פ בודאי כל היום הוא אבל ירא יותר נכון לפי הטעם דאינו אסור אלא מחצות דהא טעמא משום בועל ארוסתו כו׳ וזה אין שייך אלא מזמן איסור חמץ דכיון דנאסר בחמץ ועדיין זמן מצה לא הגיע ה״ל כארוסה דנאסרה לכל ועדיין זמן נשואי בעלה לא הגיע אבל קודם זמן איסור חמץ לא דמי לארוסה וכ״כ הרא״ש להדיא דדוקא מזמן איסור חמץ ואילך אסור וכ״כ בעל המאור בפרק ואלו עוברין גם הר״ן לשם הסכים לדחות ראיית הרמב״ן מהירושל׳ ע״ש וכך כתב בתרומות הדשן אלא דמ״מ אין להקל כלל וכמ״ש ברוקא בסימן רס״ז סמך לזה דמדרב לא אכל בע״פ כדי שיאכל בלילה לתיאבון א״כ מזה יש ללמוד לפחות דמצה שראוי לאתא בה בלילה דאין לו לאכול וכבר כתבתי מזה למעלה בסימן תמ״ד: **ואם** התחיל לאכול קודם שעה עשירית ומשכה סעודתו עד הלילה פסק רשב״ם כו׳ וטעמו דפסק כר׳ יוחנן דאמר הלכה כרבי יהודה בע״פ דמפסיקין בעקירת שולחן והלכה כרבי יוסי בע״ש דאין מפסיקין בעקירת שולחן: **ומ״ש** ורב אלפס פסק דאף בפסח כו׳ טעמו משום דפסק כשמואל דקאמר אין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי אלא פורס מפה ומקדש ותניא כוותיה. ובירושלמי איתא נמי דשמואל כבר כחכמים דפליגי אר״י ורבי יוסי כמ״ש התוס׳: **ומ״ש** ומברך ברכת המוציא וגומר סעודתו הטעם מפני שהקידוש הוי הפסק בסעודה דאחר קידוש הוי התחלת אכילה

מעט כי הוא גורר תאות המאכל אבל קודם שעה עשירית יכול לאכול פת ומהו הפת שיאכל המין אסור מתחלת שעה המישית ולמעלה מצה נמי לא דאיתא בירושלמי [א] האוכל מצה בע״פ (ג) כבועל ארוסתו בבית חמיו [ב] (ד) הלכך לא משבחת פת שיוכל לאכול אלא מצה עשירה פי׳ שנילושה במי פירות דבירושל׳ לא אסר אלא מצה שיוצאין בה בלילה אבל מצה שאין יוצאין בה בלילה מותר לאוכלה עד תחלת שעה י׳ ואם התחיל לאכול קודם שעה י׳ ומשכה סעודתו עד הלילה פסק רשב״ם אע״ג דבשאר שבתות וימים טובים קי״ל פורס מפה ומקדש בפסח צריך להפסיק סעודתו בעקירת שולחן ורב אלפס פסק דאף בפסח (ו) א״צ להפסיק (ה) בעקירת שולחן ובה״מ אלא פורס מפה ומקדש על הכוס (ו) ואינו מברך עליו בפה״ג (ז) ומברך ברכת המוציא וגומר סעודתו וי״א שגם ברכת המוציא א״צ לברך אבל רב אלפס כתב שצריך לברך ברכת המוציא וכ״כ בה״ג ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל: ויהיה

מיגרר גריר אלמא דאם איתא דמיסעד סעיד הוה מיתסר מלשתותו י״ל דשאני התם שהוא שותה בין הכוסות ותיכף אוכל מצה דכיון דכעיד אפילו פורתא כשאוכל המצה בסמוך אינו אוכלה להיאבון אבל כששותה קודם התחשך מה שהיין כועד הלב כבר עבר בשעה שהוא בא לאכול מצה אלא שמ״מ יש לתמוה למה לא חשש רבינו לכתוב בברת התוספות: **ומ״הו** הפת שיאכל וכו׳ ז״ל הרא״ש בר״פ ע״פ הא דקתני סמוך למנחה לא יאכל הא מקמי הכי אכיל ומי מצי אכיל המץ משש שעות ולמעלה אבור מדאורייתא מצה נמי לא אכיל דאמרינן בירושלמי האוכל מצה בע״פ כאינו בועל ארוסתו בבית חמיו ואי מיני תרגימא הא אמרינן דשרי וכ״ל מצה עשירה מצי אכיל דהא דאמרינן דאסור לאכול מצה בע״פ היינו במצה שרגילה לאתא בה י״ח: **והא** דאמרינן בירושלמי האוכל מצה בע״פ כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה פי׳ מכת מרדות כתבו הרי״ף והרא״ש בפרק אלו עוברין והרמב״ם בפ״ו וכתב הרא״ש ונראה דדוקא מזמן איסור חמץ ואילך וכתב הר״ן שכן דעת הרז״ה ושהרמב״ן השיב עליו ואמר דבוגיית הירושלמי מוכחא דכל היום אסור והר״ן דחה ראייתו והרב המגיד כתב שמדברי הרמב״ם נראה שכל היום אסור (ד): **כתוב** בתה״ד דקטן אלא הגיע לכלל דעת כ״כ שיודע ומבין מה שמבפריס לו מנכיס ונפלאות בילאת מ״ריס שרי להאכילו מצות בע״פ אמנם אם הגיע הקטן לכלל דעת שיוכל להבין כלעיל נראה דאין להאכילו מצה:

כתב ר״י יש נהגו שלא לאכול חזרת קודם פסח וכן היה נוהג הרשב״א לא שהיה אסור אלא שלא לשנות מנהג הקדמונים עכ״ל. ואין טעם למנהג ההוא ואנו לא נהגו כן (ה): **ואם** התחיל לאכול קודם שעה עשירית וכו׳ פסק רשב״ם אע״ג דבשאר שבתות וי״ט פורס מפה ומקדש בפסח צריך להפסיק סעודתו בעקירת שולחן טעמו מדתניא בר״פ ע״פ מפסיקין לשבתות דברי ר״י רבי יוסי אומר אין מפסיקין וא״ר יוחנן הלכה כרבי יהודה בע״פ והלכה כרבי יוסי בע״ש ופי׳ הוא ז״ל מפסיקין משמע עקירת שולחן ולפיכך כתב שאם התחיל לאכול קודם ט׳ ומשך אכילתו עד שהשכה צריך לעקור השולחן מיד כשיחשיך ולהחזירו לשם פסח והרי״ף לא הביא הא דא״ר יוחנן הלכה כרבי יהודה בע״פ וכתב הרא״ש דמדלא הביאה מכלל דאינו לא מפליג בהפסקה בין פסח ובין שבתות וי״ט ובכולהו פסיק כשמואל דפורס מפה ומקדש וטען הרא״ש להחזיק דברא זו וכתב בסוף דבריו שמ״ש בזה דבריס נכוחים הם ויש לסמוך עליהם דאף בע״פ כגי בפריסת מפה וכן פסק הרז״ה והרמב״ן ז״ל עכ״ל: **ומ״ש** ואינו מברך עליו בפה״ג ומברך ברכת המוציא כבר נתבאר בכי׳ רע״א: ויהיה

אחרת: **ומ״ש** שי״א שגם ברכת המוציא אין צריך וכו׳ הוא דעת בעל המאור וכבר התבאר טעם מחלוקת זו למעלה בסי׳ רע״א בס״ד: אבל

דרכי משה

אוכל מעט ביום לא יוכל לאכול בלילה וזה אפילו מיני תרגימא אסור עכ״ל: (ג) וכ״כ המרדכי שם בפרק ע״פ: (ד) וכ״נ דעת מהר״א מבראג בהגהותיו ודלא כמשמעות תה״ד סי׳ קכ״ח: (ה) ואני ראיתי רבים שהוששין למנהג זה שלא לאכול דזרת בי״ט ראשון של פסח שצריך לאכלו לתיאבון (בטורים שלפנינו חסר זה) ויש נוהגים שלא לאכול אפילו פירות שעושין מהם דרוסת וזהו שיבוש כי אין החרוסת בא לאכילה שנצטרך לאכלו לתיאבון: כתב מהרי״ו בשם ספר הפרנס דאין לפרר המצות על הרי״ב אייזי״ן קודם פסח וכן אין לשבור מצות קודם פסח ונראה לי טעמא דהיישינן כשעוסק בהן פן יבא לאכלן וכ׳ מהרי״ב דלאחר שאפה אף אם טהן אותה דק דק וערבה בשמן או דבש אסור לאוכלה דלאחר אפייה ל״מ לעשות מצה עשירה: (ו) וכתב הר״ן ר״פ ע״פ דהאידנא דיש לנו שולחנות גדולות לב״ע לא בעינן עקירה וסגי בהפסקה: כתב

פרישה

לשון סגמרא פרק כילד מברכין דף ל״ה ע״ב יין טובא גריר ומעט סעיד והיכי קאמר רבינו בין רב בין מעט דעכ״פ הוא גורר תאות המאכל וכ״ל דרבינו ס״ל דס״פ יין טובא גריר ר״ל הרבה הוא גריר ודבר מועט הוא סעיד ולכך מותר עיין במרדכי אבל התוס׳ כתבו דדוקא טובא מגרר גריר אבל מעט מסעד סעיד ופסק ב״י כותייהו והמרדכי כתב דהוי טובא בהלטרף עם הב׳ כוסות שלפני הסעודה מ״ו ז״ל:

(ג) כבועל ארוסתו כו׳ פי׳ ז׳ ברכות כנגד ז׳ ברכות דלפני אכילת מצה עיין במהרי״ל ד׳ פ׳ ע״א וז״ל וכ״ל דהכי ז׳ ברכות הם בפ״ם מ״ל קידוש ב׳ שהמיינו לא קא משיב דאומרו אפילו בשוק וברכה דטיבול דאשון לא קא משיב דמוביס לדרדקי ואשר גאלנו ג׳ בפ״ם ד׳ עכ״י ה׳ המוציא ו׳ אכילת מצה ז׳ כו׳ ולמ״ד דלא מברך אכוס שני משום אשר גאלנו לב׳ תחלה וסוף ופסקו הרמב״ן והס״ם דכל היום אסור לאכול מצה ועיין בדרישה וכתב בת״ם שקטן שאינו יודע מה שמסריס בלילה מילאת מצרים מותר להאכילו:

(ד) הילכך לא משבחת כו׳ עיין בדרישה: (ה) בעקירת שלחן פי׳ בימיהם הם שולחנות קטנים ובסוף כל הסעודה היו מסלקין אותו לכן צריך לעקור אותו ולהחזירו לשם פסח:

(ו) ואינו מברך עליו בפ״ם כשאתה יין כבר בהסעודה: (ז) ומברך ברכת המוציא כו׳ והטעם כתב הרא״ש שצריך לקדש וקידוש הוי הפסק לאכילה דמקדש ומיכל בהדי הדדי לא אפשר אבל לברכת היין לא הוי הקידוש הפסק דהא הסדר הקידוש כך הוא שמברך על היין ואח״כ מברך על היום וכיון דאין הקידוש הפסק לברכת היין א״צ לברך על היין עיין בסימן רע״א ושם כתבתי דלא תקשה מה שכתב שהמפסיק בתוך סעודתו ומתכלל דלא מקשיב הפסק לקדיכו כו׳ לחזור ולברך המוציא ע״ש:

דרישה

סי׳ תעא [א] **האוכל** מצה בע״פ כבועל כו׳ ז״ל רא״ף ברוקא משמע כל היום וכן משמע לע״ל בסי׳ תנ״ח ע״ש ולעיל בסי׳ רמ״ט כתב ונראה דאף קודם המנחה נמי אין לקבוע דע״ש בתמא קאמר וא״כ כאן נמי ע״פ בתמא קאמר וכן לעיל הבכורות מתענין בערב בסח בודאי כל היום הוא אבל בתשר״י פרק אלו עוברין דף קל״ג ע״ג כתב ונראה דוקא מזמן איסור חמץ ואילך אסור וכן כתב מהרא״י בת״ס סי׳ קכ״ה ומסתמא שמהרא״ו ז״ל ראה זה בתשר״י לבד כי לא מצאתי עכ״ל רא״ף ומ״ש בשם הרא״ש הוא כ״כ בפ׳ אלו עוברין דמייתי הירושלמי האוכל מצה בע״פ כו׳ אמתניתין י״ד שחל לחיות בשבת כו׳ ומסיק הרא״ש ז״ל ונראה דדוקא מזמן איסור חמץ ואילך ע״כ מיכו י״ל דאו לוקה עליה האוכלה שכן מסיק התם והבועל ארוסה בבית חמיו לוקה משא״כ לעני זה דאינו לוקה אבל מ״מ איסור יש בדבר אבן מדברי מהרא״י בת״ס סימן קפ״ה משמע דקודם לכן אין איסור לגדול ע״ש וכה״ן בפרק אלו עוברין ד׳ רמ״ג ע״א כתב בשם הרז״ה ג״כ שמותר ושהרמב״ן אסרו והביא ראיות לאיסורא והר״ן דחה ראיותיו ומכל מקום כתב שמשמע מהרמב״ם דאסור: [ב] הלכך לא משבחת כו׳ כ״א מצה עשירה כ״כ התוס׳ והרא״ש ברישא פרק ע״פ ולריך עיון לרש״י דס״ל דמי פירות לאוקי ממילתן ואסור ללוש בהן משום דממהרין לחמיץ מ״כ מה יאכל ודוקא לומר כיון דאין מיוב על מימולו כרת כי אינו אלא מזמן איסור חמץ ואינו בע״פ ויל דס״ל כחכמים דאמרי יאפה מיד וא״כ אפשר לאכול מצה עשירה כשנוסר ללוש במי פירות ולאפות מיד וק״ל: דומיא

סי׳ תעא [א] **האוכל** מצה בע״פ כבועל כו׳ ז״ל רא״ף ברוקא משמע כל היום וכן משמע לע״ל בסי׳ תנ״ח ע״ש ולעיל בסי׳ רמ״ט כתב ונראה דאף קודם המנחה נמי אין לקבוע דע״ש בתמא קאמר וכן לעיל הבכורות מתענין בע״פ בודאי כל היום הוא אבל בתשר״י פרק אלו עוברין דף קל״ג ע״ג כתב ונראה דוקא מזמן איסור חמץ ואילך אסור וכן כתב מהרא״י בת״ס סי׳ קכ״ה ומסתמא שמהרא״ו ז״ל ראה זה בתשר״י לבד כי לא מצאתי עכ״ל רא״ף ומ״ש בשם הרא״ש הוא כ״כ בפ׳ אלו עוברין דמייתי הירושלמי האוכל מצה בע״פ כו׳ אמתניתין י״ד שחל לחיות בשבת כו׳ ומסיק הרא״ש ז״ל ונראה דדוקא מזמן איסור חמץ ואילך ע״כ מיכו י״ל דאו לוקה עליה האוכלה שכן מסיק התם והבועל ארוסה בבית חמיו לוקה משא״כ לעני זה דאינו לוקה אבל מ״מ איסור יש בדבר אבן מדברי מהרא״י בת״ס סימן קפ״ה משמע דקודם לכן אין איסור לגדול ע״ש וכה״ן בפרק אלו עוברין ד׳ רמ״ג ע״א כתב בשם הרז״ה ג״כ שמותר ושהרמב״ן אסרו והביא ראיות לאיסורא והר״ן דחה ראיותיו ומכל מקום כתב שמשמע מהרמב״ם דאסור: [ב] הלכך לא משבחת כו׳ כ״א מצה עשירה כ״כ התוס׳ והרא״ש ברישא פרק ע״פ ולריך עיון לרש״י דס״ל דמי פירות לאוקי ממילתן ואסור ללוש בהן משום דממהרין לחמיץ מ״כ מה יאכל ודוקא לומר כיון דאין איסור על מימולו כרת כי אינו אלא מזמן איסור חמץ ואינו בע״פ ויל דס״ל כחכמים דאמרי יאפה מיד וא״כ אפשר לאכול מצה עשירה כשנוסר ללוש במי פירות ולאפות מיד וק״ל: דומיא

חדושי הגהות

תעא״ג דבמתניתא מוכח דהלוקים הם י״ד ומועד דבי״ד גורפין ומוציאין לאשפה ובמועד מכלקים לצדדין היינו לענין מה שתחת רגלי בהמה שמותר לגרוף בי״ד ולהוציאו לאשפה ובמועד מסלקו לצדדין אבל שאר זבל שבחצר דתני בברייתא שוין י״ד ומועד דכשהוא מועד (צ״ל מועט) מסלקו לצדדין ואם נתרבה מוציאו לאשפה (מהרל״ח):

תעא א ול״ג דסבירא ליה לרבינו כיון שישתה ב׳ כוסות קודם האכילה לכשנצטרף ב׳ כוסות הללו עם פורתא ששתה קודם לכן ה״ל טובא ושרי (מהרל״ח):

תעב אבל לא יאכל קודם שתחשך כו' כ"כ הרא"ש לשם וכ"כ המרדכי בשם רבי יעקב מקורביל וה"ר יואל וכוונתם דהתחלת הסעודה בפסח אינה אלא בלילה אבל גמר הסעודה אף בשאר ע"ש ועי"ש צריך שתהיה בלילה דהא עיקר החיוב של הסעודה מדרשא דתלתא היום דחזא דאורתא וא"כ אינו יוצא ידי חיוב סעודה אא"כ אכלה בלילה וכשמפסיק מאכילתו קודם שקידש היום ולאי לא יצא ידי חובתו ולא דמי לקידוש שיכול להוסיף מחול על הקודש כדאמר בפרק ת"ה דשאני קידוש דקאי על השבת ויכול להוסיף על קדושתו משא"כ באכילה דצריך שתהיה בלילה עכ"פ כ"כ מהר"ל מפראג ז"ל ודבריו נכונים. ובת"ה פסק עוד דאף התחלת הסדר אינו כ"א בלילה ממש ע"ש בסימן קל"ז: **ומ"ש** ויכדר שלחנו יפה וכו' כ"כ המחברים והטעם לפי שאמרו בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא משעבוד מצרים כו': **ומ"ש** ויכין מקום תושבו וכו' משנה בפ' ע"פ ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ופירש"י כדרך ב"ח במטה ועל השולחן:

ומ"ש בשם אבי העזרי דבארצינו אין צריך להיסב כ"כ בשמו גם שאר מחברים ומשמע מדבריו דאף בהיסיבה ה"ל דרך חשיבו' וחירות אלא מפני שההסיבה הוא לפעמים דרך חולים הלכך יסיבה כדרכה הוא דרך חירות לעולם ולכך א"צ להסב אבל אם רגא להסב שפיר דמי דבאינו חולי ודאי ירא על דרך חירות והכי נהוג לכתחלה לעשות הסיבה מאחר שרבים הולקים על אה"ע וס"ל דאף בארצנו בעי הסיבה עכ"פ ומ"מ להלכה אנו תוכסין דברי אה"ע עיקר ואם אכל מצה בלא הסיבה א"צ לחזור ולאכול וכמ"ש האגודה ושאר האחרונים אלא שמ"מ נראה דמצוה מן המובחר לחזור ולאכול בהיסיבה אבל אין לו לחזור ולשתות בהיסיבה כיון דאוכא למימר דנראה כמוסיף על הכוסות. ובאבל תוך י"ב חודש הכרעתי בתשובתי שאין לו היסיבה מאחר דיסיבה כדרכה ה"ל דרך חירות כמ"ש רא"ה ואנו תופסין דבריו עיקר ולשם האריכתי בס"ד וכן המנהג:

וכשהוא מיסב לא יטה על גבו ולא על פניו בפ' ע"פ פרקדן לא שמיה היסיבה וי"מ על גבו וי"מ על פניו ולכך פסק כדברי שניהם לחומרא וכ"כ הרמב"ם: **ולא** על ימינו וכו' שם היסיבת ימין לא שמיה היסיבה ולא עוד אלא שמא יקדיש קנה לוושט ורש"י פי' דהאי ולא עוד אפרקדן קאי ועל היסיבת ימין לא שמיה היסיבה לא כי' כלום ורשב"ם פי' היסיבת ימין לא שמיה היסיבה שהרי בימינו הוא צריך לאכול ועל ולא עוד פי' דקאי אהיסיבת ימין דסמיך ליה ולא כפירש"י דקאי אפרקדן גם הרא"ש כתב וז"ל פירש רשב"ם שהרי בימינו צריך לאכול ולכי זה מיטר בימינו מיסב בימינו ולאידך פירושא דשמא יקדיש וכו' קאי אהיסיבת ימין אין חילוק בין מיטר לאחר עכ"ל ועל הנוסח שנמצא בספרי רבינו יש לדקדק שכתב תחלה ופירש רשב"ם מפני שצריך לאכול בימינו ולפי זה מיטר יד ימינו יטה על ימינו ואח"כ כתב ורש"י פי' הטעם שלא יקדיש וכו' דמשמע דלרשב"ם לא הוי טעמא משום שמא יקדיש והא ליתא דודאי אף לרשב"ם הוי טעמא משום שמא יקדיש וה"פ הסוגיא לדידיה היסיבת ימין לא שמיה היסיבה משום דצריך לאכול בימינו ולפי זה היה הדין נותן באיטר שיסב על שמאלו שהוא ימין כל אדם ואח"כ אמר ולא עוד כו' דלפ"ז איטר יד ימינו מיסב על שמאל של כל אדם ועוד קשה שהרי רש"י מפרש דולא עוד אפרקדן קאי גם בדברי הרא"ש קשה שכתב ולאידך פירושא כו' דמשמע דלרשב"ם לא הוי פירושא הכי הלכך יראה עיקר דע"ם הוא בספרי רבינו וצריך להגיה רשב"ם במקום רש"י ורש"י במקום רשב"ם וכן הגיה הר"א מפראג"ג והב"י גם בשיר"י צריך להגיה פרש"י במקום פי' רשב"ם וכדמוכח נמי מתרומת הדשן בסי' קל"ו. וכתב מהר"ם לוריא ז"ל אע"ג שתופס פי' רשב"ם עיקר דולא עוד קאי אהיסיבת ימין וכו' מ"מ מאי דקאמר תלמודא מעיקרא היסיבת ימין לא שמיה היסיבה הוי נמי דסמכא ולכך אפילו דיעבד לא הוי היסיבת ימין היסיבה דה"ל כאילו לא היסב כלל וצריך לחזור ולהיסב ואעפ"י שלפי הטעם דשמא יקדיש לא שייך לחזור דמאי דהוה הוה מ"מ לפי טעם הראשון לא הוי היסיבה כל עיקר עכ"ד ומ"מ למאי דנהגינן כראבי"ה דדיעבד יצא אפילו בלא היסיבה כל עיקר א"כ לעולם א"צ לחזור ולהסב ולענין הלכה פסק מהרא"י ז"ל דאיטר יד ימינו יסב בשמאל כל אדם דחמירא שכנתא ובפלוגתא דרבותא אחרינן אפשר להקל:

אשה חשובה צריכה היסיבה שם בגמרא ולפירוש השלמתות ניחא דאשה חשובה אורחה למזגא אצל לפרשב"ם קשה דאף אשה חשובה צריך שתהיה עליה אימת בעלה ועוד דאימת בעלה ודאי אינו כ"כ כאימת האב על הבן ואף עפ"כ הייב להיסב הלכך נראה עיקר כפי' השלמתות ומה שנמצא בגמרא שלנו אשה אצל בעלה לא בעיא היסיבה ט"ס הוא והתלמידים הגיהו ככה ע"פ פי' רשב"ם והעיקר דאפילו אלמנה וגרושה לא בעיא היסיבה כפי' השלמתות אם לא בנשים חשובות ובשם התוס' כתבו דשלנו כולן חשובות הן: **בן** אצל אביו צריך היסיבה כו' שם בן אצל אביו בעי היסיבה אינבעיא להו תלמיד אצל רבו מאי ת"ש אמר אביי כי מר זגינן אבתרכי דהאדי כי אתינא לבי רב יוסף אמר לן לא צריכיתו מורא רבך כמורא שמים מיתיבי עם הכל אדם מיסב ואפילו תלמיד אצל רבו כי תניא בשולית דנגרי. וכתבו התוס' ונראה לאביו והוא רבו נמי אין צריך דלא גרע מרבו אחר מיהו כתם אב מלמד לבנו תורה כדאמרינן פ"ק דקידושין שהבן ירא מאביו מפני שמלמדו תורה ואפ"ה אמר בפני אביו צריך היסיבה ואפילו הוא רבו דשתם בן אצל אביו צריך היסיבה. והרא"ש כתב בשתם בן אצל אביו מלמדו תורה וכמ"ש רבינו. ומכל מקום לענין מעשה ראוי להחמיר שלא יסב הבן אלא א"כ נותן לו האב רשות דהא ודאי לפי דברי התוכפות שכתבו בתחלה דלא גרע מרבו אחר איסורא נמי איכא משום דמורא רבך כמורא שמים: **ומ"ש** רבינו בתלמיד לפני רבו א"ל היסיבה וכו' לאו דוקא קאמר אלא תפס לשון הגמרא דמסיק כי אתינא לגביה דרב יוסף א"ל לא צריכיתו וכו' והתם קאמר לא צריכיתו לאפוקי ממה שהיו נוהגין בני מר א"ל דבי רבה שנתן להם רשות להיסב שהיו כבורין שמחוייבין להסב ועל זה קאמר רב יוסף לא צריכיתו דאף על פי שנתן לכם רשות מ"מ אם אתם רוצים אינכם צריכין להיסב מאחר שיש לכם התנצלות שאינכם רוצים להיסב מחמת ירא דמורא רבך כמורא שמים אבל אם לא נתן לו רשות איכור נמי איכא ופשוט הוא: **ומ"ש** אפילו אינו רבו מובהק כ"כ שם הרא"ש מדלא אסכא לאוקמי בריתא דאפילו תלמיד בפני רבו בעי היסיבה אלא בשולית דנגרי ומיהו יש לדחות דדילמא מדקאמר סתמא ואפילו תלמיד אצל רבו משמע אפילו מובהק ולכך יש

תעב ויהיה שולחנו ערוך מבע"י כדי לאכול מיד כשתחשך ואף אם הוא בבה"מ יקום משום שמצוה למהר ולאכול בשביל התינוקות שלא ישנו אבל לא יאכל קודם שתחשך אע"ג דבשאר שבתות וי"ט יכולין להוסיף מחול על הקודש פסח שאני דזמן אכילת מצה אינו אלא בלילה [פ] דומיא דפסח ויסדר שלחנו יפה בכלים נאים כפי כחו ויכין מקום מושבו שישב בהיסיבה דרך הירות וכ' אבי העזרי בזמן הזה שאין רגילות בארצינו להיסב יושב כדרכו [ק] וא"צ להיסב וכשהוא מיסב לא יטה על גבו ולא על פניו ולא על ימינו אלא על שמאלו [ג] ופי' רשב"ם מפני שצריך לאכול בימינו ולפ"ז איטר יד ימינו יטה על ימינו ורש"י פי' הטעם [ד] שלא יקדים קנה לושט ולפ"ז אין חילוק בין איטר לאחר: אשה אינה צריכה היסיבה ופירש רשב"ם מפני שאימת בעלה עליה ולפ"ז אלמנה וגרושה בעו היסיבה ובה"ג כתב משום דלאו אורח ארעא דאשה למזגא ולפ"ז כל אשה אינה צריכה היסיבה; [ה] אשה השיבה צריכה היסיבה בן אצל אביו צריך היסיבה אפילו הוא רבו מובהק [ו] תלמיד לפני רבו א"צ היסיבה [ז] אפילו אינו רבו מובהק אא"כ נתן לו רבו

שדעת כל הפוסקים לבעולם בעי היסיבה ואפילו בזמן הזה (מ):

וכשהוא מיסב לא יטה על גבו ולא על פניו בפרק ערבי פסחים (קח.) פרקדן לא שמיה היסיבה ויש מפרשים דפרקדן היינו על גבו וי"מ על פניו ורבינו כתב כדברי שניהם וכ"כ הרמב"ם ג"כ: **ומ"ש** ולא על ימינו אם היסיבת ימין לא שמיה היסיבה ולא עוד אלא שמא יקדיש קנה לושט ויבא לידי סכנה פירש רשב"ם היסיבת ימין לאו שמיה היסיבה שהרי בימינו הוא צריך לאכול: שמא יקדיש. אפרקדן קאי שמתוך שאומרו שוחה לאחוריו כובע הסותם את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה והמאכל נכנס לתוכו ונתנק כך פירש רש"י וקשיא לי אמאי לא כתביה להאי ולא אהיסיבת ימין ורבותי פירשו שמא יקדיש קנה לושט דושט הוי על דרך ימין ונפתח הכובע שעל פי הקנה מאיליו כשהוא מטה כלפי ימין ולפ"ז נתחלף לרבינו פי' רש"י לפרשב"ם ופרשב"ם לפירש"י: **ומ"ש** על פי' קמא ולפי זה איטר יד ימינו יטה על ימינו ועל אידך פירוש כתב ולפי זה אין חילוק בין איטר לאחר פשוט הוא וכן כתב שם הרא"ש: **וכתב** בתה"ד שולט בשתי ידיו א פשיטא דלכולי עלמא מיסב בשמאל דטעמא דשמא יקדיש אתם ואידך טעמא ליתא: ובעיטור כתב נראה דשבקינן טעמא דצריך לאכול בימין מקמי טעמא דשמא יקדיש משום דאית ביה סכנתא וחמירא סכנתא מאיסורא: **אשה** אינה צריכה היסיבה שם ופי' רשב"ם מפני אימת בעלה שכפופה לו וכתב הרא"ש ולפ"ז אלמנה וגרושה בעו היסיבה. ובשאלתות רב אחאי כתב דלאו אורחא דנשי למיזגא ולפ"ז אפילו אלמנה וגרושה נמי אבל אשה חשובה אורחא למיזגא ורבינו שכתב בה"ג במקום שאלתות דרב אחאי לא דק ואפשר שגם בה"ג כתב כדברי רב אחאי ולכך כתב כן רבינו בשמו ולא חשש להזכיר דברי רב אחאי:

אשה חשובה צריכה היסיבה שם וכתב ר"י בשם התוספות שכל הנשים שלנו חשובות הן וצריכות היסיבה וכ"כ המרדכי בפ' ערבי פסחים משם התוס' (ב): **בן** אצל אביו צריך היסיבה ותלמיד אצל רבו אין צריך היסיבה שם בגמרא: **ומ"ש** גבי בן אצל אביו אפילו הוא רבו מובהק כן כתב שם התוספות והרא"ש וטעמייהו משום דסתם בן אביו מלמדו תורה ואפ"ה קאמר בפני אביו צריך היסיבה: **ומ"ש** גבי תלמיד לפני רבו אין צריך היסיבה אפילו אינו רבו מובהק כ"כ שם הרא"ש והמרדכי מדקדוק סוגיית הגמ': **ומ"ש** אא"כ נתן לו רבו רשות כ"כ הרמב"ם ונראה דהיינו מדאיתא בגמרא אמר אביי כי הוינן בי מר זגינן אבתרכי דהאדי כי אתינן לבי רב יוסף אמר

דרכי משה

תעב (א) כתב המרדכי ר"פ ע"פ ע"ג דאפילו עני שאין לו כרים וכסתות יסב על הספסל אע"פ שאינו דרך חירות וכתב מהרי"ב דמצוה להיסב בכל הסעודה: (ב) אמנם לא ראיתי

דרישה

סי' תעב [פ] **דומיא** דפסח דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו עיין בב"י בשם ת"ס: בדבר זה ועיין רמ"א בש"ע: [ג] ופרש"י מפני שצריך לאכול כו' ורשב"ם פי' כו' כל"ל: [ד] **שלא** יקדיש קנה לושט כו' דושט הוא בצד ימין ונפתח הכובע שעל פי הקנה מאליו כשהיא נוטה לצד ימין: [ה] **אשה** חשובה צריכה היסיבה כתב ר' יהושע והמרדכי בשם התוס' שכל הנשים שלנו חשובות הן וצריכות היסיבה וכתב רמ"א דלא נהגו להיסב כי סמכו על דברי אבי העזרי דכתב בזמן הזה אין להיסב כלל עכ"ל:

[ו] תלמיד לפני רבו אין צריך ז"ל מהרש"ל לאו דוקא אלא לישנא דגמרא נקט דמסיק אמר אביי כי הוינן בי מר כו' כי אתינן לבי רב יוסף א"ל לא צריכיתו מורא רבך כמורא שמים ושם אמר לא צריכיתו לאפוקי ממה שהיו נוהגין בני מר אבל באמת הוא אסור מפני מורא רבו וכ"ל הזה בזה תלא כשאין צריך לקיים מצות היסיבה ממילא אסור משום מורא רבך כו' ולכך לא אמר רב יוסף אלא לא צריכיתו כו' ולא אמר אסור וכן משמע לשון רבינו שמחבר שכתב תחלה א"ל כו' אא"כ יתן לו רבו רשות משמע דאסור בלא רשות וק"ל:

[ז] אפילו אינו רבו מובהק ותלמיד אומנות צריך היסיבה ועבד אינו מיסב לפני אדונו סמ"ק: ואין

חדושי הגרות

תעב א ר"ל דודאי היה ראוי לפסוק דאין חילוק בין איטר לאחר כיון דטעמא דשמא יקדים סכנה הוא וה"ל לחוש יותר לטעם זה דחמור סכנתא מאיסורא אלא כיון דפלוגתא דרבוותא היא אמרי' ספק נפשות להקל וכמ"ש הרא"ש בהדיא בפרק בתרא דיומא ולכן הפוסקים כרש"י חוששים לטעמא דצריך לאכול בימינו מיהו בשולט בשתי ידיו

אמר לן לא צריכיתו מורא רבך כמורא שמים אלמא דכל שנתן לו רבו רשות להיסיבה רשאי דאל״כ היכי הוה שביק להו רבה למיעבד איכורא אלא ודאי ע״י נתינת רשות שרי וכיון שהוא היה רואה ושותק הוי כנתינת רשות ועוד מדא״ל רב יוסף לא צריכיתו ולא א״ל אכור לכו למיעבד הכי. אמרינן בגמרא שם דתלמיד אומנות לפני רבו צריך היסיבה וכתב כמ״ק דעבד לפני אדונו אינו מיסב: **כתוב** בתה״ד שבעל הבית הסועד בליל פסח אצל ת״ח מופלג בדורו אף על פי שלא למד כלום לפניו חשוב כרבו ואין צריך היסיבה (ג): **השמש** א״ל היסיבה ט״ס יש כאן וצריך להגיה השמש צריך היסיבה והכי איפשטא התם בגמרא וכ״כ הרי״ף והרא״ש והרמב״ם וגם רבינו כ״כ בכל׳ הפ״ו:

וכל מי שצריך היסיבה אם אכל בלא היסיבה לא יצא (ד) וצריך כל אדם לשתות ד׳ כוסות על הסדר שנפרש שתאן זה אחר זה שלא בסדר לא יצא ושיעור הכוס רביעית ומדת הכלי שיכילנו ארכו כרוחב ב׳ גודלים וכן רחבו וגבהו כרוחב ב׳ גודלים וחצי גודל והומש גודל [ה] וא״צ שישתה כולו אלא רובו ואם היין חזק צריך למוזגו ושיעורו רביעית לאחר שימזגנו ואם שתאו הי יצא ובלבד שיהיה בו רביעית וישתה רובו ויין שלנו למתחלה אינו צריך מזיגה ואיתא בירושלמי שמצוה לחזר אחר יין אדום ויראה שאם הלבן משובח מהאדום שהוא קודם ויין מבושל כתב רב האי שאין יוצאים בו ומברכין עליו שהכל ובירושלמי יש (ו) (ז) שיוצאין במבושל ובקונדיטון ואפילו אין לו (ז) אלא מזון ב׳ סעודות ימכרם ליקח יין לד׳ כוסות אף על פי שצריך לקבל אחר כך מן הצדקה ואחד אנשים ואחד נשים חייבים בהם ובכל מצות הנוהגות באותה לילה כגון מצה ומרור (ד) וגם התינוקות טוב ליתן לכל אחד כוסו לפניו ומצוה להלל להם קליות ואגוזים כדי שיראו שינוי וישאלו: ומוזגין

יש להחמיר בדבר שאינו מובטח שיתן לו רבו רשות ולא חייב בהיסיבה מסכת וכך פסק מהר״ל ז״ל מפראג: **השמש** צריך היסיבה בעיא דאיפשטא שם וכתב מהר״ל מפראג דמדקאמר בגמרא השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא דמשמע דיעבד יצא ירמה דדוקא השמש משמש לפני המעודה ואי אפשר לו להיסב יוצא באכילת כזית אחד בהיסיבה דלגבי השמש הוי דיעבד אבל שאר כל אדם יסב לכתחלה כל פעם שאוכל מצה דכל האכילה של המצה אפילו אוכל הרבה הכל הוא מצוה אחת ויותר טוב שיהיה כל אכילתו במצה וכה״ג כתב הרמב״ם פ״ז וז״ל ואיתתי צריך היסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ד׳ כוסות האלו ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב ה״ז משובח ואם לאו אינו צריך עכ״ל: **ומ״ש** וכל מי שצריך היסיבה כו׳ כ״כ הרא״ש מדתנן גבי שתי כשהוא מיסב יצא משמע מיסב אין לא מיסב לא ומ״מ כבר כתבתי בשעיף ג׳ דא״כ להזור ולאכול בהיסיבה אלא דמצוה מן המובחר לחזור ולאכול בהיסיבה: **וצריך** כל אדם לשתות ד׳ כוסות על הסדר וכו׳ אם שתאן רב אמר ידי חירות יצא ידי ד׳ כוסות לא יצא ופירש״י בשתי אחת עירה אחרעתן לתוך כוס אחד. ורשב״ם הקשה על כי׳ וכתב וא״ל דה״פ בשתי אחת שלא על סדר משתיתו אלא שתאן רצופין וכ״כ הרא״ש ואחריהם נמשך גם רבינו:

ומ״ש וצריך כל אדם היינו לומר לכל אחד צריך שיהיה כוסו לפניו ולאפוקי שלא ישתו שנים מכוס אחד שיש בו שתי רביעיות וכמו שפסק הכל בו ואורחות חיים א״ג אתא לאשמועינן דאפילו אי שתיתו שותה יין כלל כל השנה כולה מפני שהוא מזיקו או שהוא שונאו מ״מ צריך לדחוק עצמו ולשתות בלילה זו כל הד׳ כוסות וכמו שפסק הרשב״א הביאו הב״י:

ומ״ש ושיעור הכוס רביעית כו׳ שם בגמ׳: **ומ״ש** וא״ל שישתה כולו אלא רובו שם השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק והוא דשתי רובא דכסא וכתבו התוס׳ רובא דכסא היינו כמלא לוגמא ומיהו לכתחלה צריך לשתות רביעית ע״כ וכן משמע מדברי הרא״ש שכתב והוא דשתי רובא דכסא ובני ביתו שותין המיעוט הנשאר משמע דלכתחלה א״ל להשקותם אלא הוא שותה כל הכוס והם יוצאין בשמיעה תדע כו׳ הנה מבואר דלכתחלה ישתה כל הכוס וכך יש לפרש דברי רבינו שכתב דא״ל שישתה כולו אלא רובו כלומר דברובו יצא אבל לכתחלה ישתה כולו וכן מוכח בדבריו לקמן בסימן תפ״ז שכתב וישתה רביעית או רובו בהיסיבה כלומר רביעית שלם לכתחלה או רובו דיעבד והיינו טעמא דלא אמרינן רובו ככולו אלא לענין שיוצא ברובו דיעבד אבל לכתחלה ודאי צריך כולו ופשוט הוא. ואם היה כוס גדול כתב הב״י דבכפר א״ח כתב משם הרמב״ן שצריך לשתות רוב מכל כוס אפילו מחזיק כמה רביעיות עכ״ל והכי משמע לישנא דרובא דכסא דקאמר דכל מה שיש בכוס הוא הכוס וצריך שישתה רוב הכוס לעולם. וא״ת לדעת הרמב״ן דאפילו דיעבד בעי רוב הכוס כדקאמר והוא דשתי רובא דכסא ודדיעבד קאמר דהא קאי אמאי דקתני השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא דהיינו דיעבד א״כ למאי דקתני המקדש וטעם אלא לוגמיו דהיינו רוב רביעית יצא ואם לא יצא הא פשיטא הוא דלא יצא מדבעינן רובא דכסא שאינו פחות מרוב רביעית וי״ל דהרמב״ן ז״ל מפרש דטעימת אלא לוגמיו לא קתני לה אלא גבי קידוש וברכת המזון דהתם לא בעינן רק טעימת הכוס ובטעימת אלא לוגמיו הוי טעימה אפילו בכוס גדול והלכך אפילו לכתחלה לא בעי למיטעם רביעית שלם אלא סגי באלא לוגמיו דהיינו רוב רביעית אבל כאן דבעינן שישתה ד׳ כוסות ולא הוה שתיית כוס אא״כ שותה רוב הכוס ולכך לא קאמר גבי ד׳ כוסות והוא דשתי אלא לוגמיו אלא קאמר והוא דשתי רובא דכסא בין כוס קטן של רביעית בין כוס גדול הרבה והיינו דוקא דיעבד אבל לכתחלה צריך לשתות כולו כדפי׳. ומכל מקום נראה דאפילו לכתחלה אין למלאות כל הכוס ממש אלא ימלאנו עד רובו דזה נקרא נמי כוס של יין ויש״ה הכל לכתחלה ובדיעבד יצא בשתיית הרוב ממנו ובמדינות אלו שהיין ביוקר ושותין מעט יזהר כל אדם שלא יקח כוס גדול אלא כוס שאין בו כ״א רביעיות ויש״ה לכתחלה כולו או רובו דיעבד: **ואם** היין חזק כו׳ שם שתאן אי יצא פרש״ם שלא מזגן במים יצא וכגון שיש בו רביעית לוג דבצ״ר מרביעית לאו כלום הוא דכי היכי דמזוג בעינן רביעית בין הכל הכי נמי אי בעינן רביעית וכתב המרדכי לשם דלכתחלה צריך שיהא מזוג ודוקא ביינות שלהם כו׳:

ומ״ש ואיתא בירושלמי כו׳ כבר נתבאר בכי׳ רע״ב וכן דין יין מבושל נתבאר לשם ומסקנא דיוצאין במבושל: **ואפי׳** אין לו אלא מזון שתי סעודות כו׳ שם ר״פ ע״פ ולא יכתבו לו מד׳ כוסות של יין ואפי׳ מן התמחוי ומפרש רבינו ימכרם וכו׳ ויש פירושים אחרים הביאם ב״י: **ואחד** הנשים כו׳ בברייתא שם פלוגתא דת״ק ור׳ יהודה ופסק כר״י דתינוקות פטורים דמה תועלת יש לתינוקות דיין אלא מחלקים להם קליות ואגוזים כדי שלא יצאו וישאלו והיינו בתינוקות שהגיעו לחינוך דבלא הגיע לחינוך לא הוה פליג ת״ק דחייבים: **ומ״ש** שטוב ליתן לכ״א כוסו לבניו כ״כ הרא״ש שנהגו כך וכן נכון לעשות וכ״כ המרדכי: ומוזגין

ומ״ש ואין צריך שיתן לו רבו רשות ולא חייב בהיסיבה מסכת וכך פסק מהר״ל ז״ל מפראג: **השמש** צריך היסיבה בעיא דאיפשטא שם וכתב מהר״ל מפראג דמדקאמר בגמרא השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא דמשמע דיעבד יצא ירמה דדוקא השמש משמש לפני המעודה ואי אפשר לו להיסב יוצא באכילת כזית אחד בהיסיבה דלגבי השמש הוי דיעבד אבל שאר כל אדם יסב לכתחלה כל פעם שאוכל מצה דכל האכילה של המצה אפילו אוכל הרבה הכל הוא מצוה אחת ויותר טוב שיהיה כל אכילתו במצה וכה״ג כתב הרמב״ם פ״ז וז״ל ואיתתי צריך היסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ד׳ כוסות האלו ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב ה״ז משובח ואם לאו אינו צריך עכ״ל: **ומ״ש** וכל מי שצריך היסיבה כו׳ כ״כ הרא״ש מדתנן גבי שתי כשהוא מיסב יצא משמע מיסב אין לא מיסב לא ומ״מ כבר כתבתי בשעיף ג׳ דא״כ להזור ולאכול בהיסיבה אלא דמצוה מן המובחר לחזור ולאכול בהיסיבה: **וצריך** כל אדם לשתות ד׳ כוסות על הסדר וכו׳ שם שתאן רב אמר ידי חירות יצא ידי ד׳ כוסות לא יצא ופירש״י בשתי אחת עירה אחרעתן לתוך כוס אחד. ורשב״ם הקשה על כי׳ וכתב וא״ל דה״פ בשתי אחת שלא על סדר משתיתו אלא שתאן רצופין וכ״כ הרא״ש ואחריהם נמשך גם רבינו:

ומ״ש וצריך כל אדם היינו לומר לכל אחד צריך שיהיה כוסו לפניו ולאפוקי שלא ישתו שנים מכוס אחד שיש בו שתי רביעיות וכמו שפסק הכל בו ואורחות חיים א״ג אתא לאשמועינן דאפילו אי שתיתו שותה יין כלל כל השנה כולה מפני שהוא מזיקו או שהוא שונאו מ״מ צריך לדחוק עצמו ולשתות בלילה זו כל הד׳ כוסות וכמו שפסק הרשב״א הביאו הב״י:

ומ״ש ושיעור הכוס רביעית כו׳ שם בגמ׳: **ומ״ש** וא״ל שישתה כולו אלא רובו שם השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק והוא דשתי רובא דכסא וכתבו התוס׳ רובא דכסא היינו כמלא לוגמא ומיהו לכתחלה צריך לשתות רביעית ע״כ וכן משמע מדברי הרא״ש שכתב והוא דשתי רובא דכסא ובני ביתו שותין המיעוט הנשאר משמע דלכתחלה א״ל להשקותם אלא הוא שותה כל הכוס והם יוצאין בשמיעה תדע כו׳ הנה מבואר דלכתחלה ישתה כל הכוס וכך יש לפרש דברי רבינו שכתב דא״ל שישתה כולו אלא רובו כלומר דברובו יצא אבל לכתחלה ישתה כולו וכן מוכח בדבריו לקמן בסימן תפ״ז שכתב וישתה רביעית או רובו בהיסיבה כלומר רביעית שלם לכתחלה או רובו דיעבד והיינו טעמא דלא אמרינן רובו ככולו אלא לענין שיוצא ברובו דיעבד אבל לכתחלה ודאי צריך כולו ופשוט הוא. ואם היה כוס גדול כתב הב״י דבכפר א״ח כתב משם הרמב״ן שצריך לשתות רוב מכל כוס אפילו מחזיק כמה רביעיות עכ״ל והכי משמע לישנא דרובא דכסא דקאמר דכל מה שיש בכוס הוא הכוס וצריך שישתה רוב הכוס לעולם. וא״ת לדעת הרמב״ן דאפילו דיעבד בעי רוב הכוס כדקאמר והוא דשתי רובא דכסא ודדיעבד קאמר דהא קאי אמאי דקתני השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא דהיינו דיעבד א״כ למאי דקתני המקדש וטעם אלא לוגמיו דהיינו רוב רביעית יצא ואם לא יצא הא פשיטא הוא דלא יצא מדבעינן רובא דכסא שאינו פחות מרוב רביעית וי״ל דהרמב״ן ז״ל מפרש דטעימת אלא לוגמיו לא קתני לה אלא גבי קידוש וברכת המזון דהתם לא בעינן רק טעימת הכוס ובטעימת אלא לוגמיו הוי טעימה אפילו בכוס גדול והלכך אפילו לכתחלה לא בעי למיטעם רביעית שלם אלא סגי באלא לוגמיו דהיינו רוב רביעית אבל כאן דבעינן שישתה ד׳ כוסות ולא הוה שתיית כוס אא״כ שותה רוב הכוס ולכך לא קאמר גבי ד׳ כוסות והוא דשתי אלא לוגמיו אלא קאמר והוא דשתי רובא דכסא בין כוס קטן של רביעית בין כוס גדול הרבה והיינו דוקא דיעבד אבל לכתחלה צריך לשתות כולו כדפי׳. ומכל מקום נראה דאפילו לכתחלה אין למלאות כל הכוס ממש אלא ימלאנו עד רובו דזה נקרא נמי כוס של יין ויש״ה הכל לכתחלה ובדיעבד יצא בשתיית הרוב ממנו ובמדינות אלו שהיין ביוקר ושותין מעט יזהר כל אדם שלא יקח כוס גדול אלא כוס שאין בו כ״א רביעיות ויש״ה לכתחלה כולו או רובו דיעבד: **ואם** היין חזק כו׳ שם שתאן אי יצא פרש״ם שלא מזגן במים יצא וכגון שיש בו רביעית לוג דבצ״ר מרביעית לאו כלום הוא דכי היכי דמזוג בעינן רביעית בין הכל הכי נמי אי בעינן רביעית וכתב המרדכי לשם דלכתחלה צריך שיהא מזוג ודוקא ביינות שלהם כו׳:

ומ״ש ואיתא בירושלמי כו׳ כבר נתבאר בכי׳ רע״ב וכן דין יין מבושל נתבאר לשם ומסקנא דיוצאין במבושל: **ואפי׳** אין לו אלא מזון שתי סעודות כו׳ שם ר״פ ע״פ ולא יכתבו לו מד׳ כוסות של יין ואפי׳ מן התמחוי ומפרש רבינו ימכרם וכו׳ ויש פירושים אחרים הביאם ב״י: **ואחד** הנשים כו׳ בברייתא שם פלוגתא דת״ק ור׳ יהודה ופסק כר״י דתינוקות פטורים דמה תועלת יש לתינוקות דיין אלא מחלקים להם קליות ואגוזים כדי שלא יצאו וישאלו והיינו בתינוקות שהגיעו לחינוך דבלא הגיע לחינוך לא הוה פליג ת״ק דחייבים: **ומ״ש** שטוב ליתן לכ״א כוסו לבניו כ״כ הרא״ש שנהגו כך וכן נכון לעשות וכ״כ המרדכי: ומוזגין

ומ״ש ומצוה להלל להם קליות ואגוזים וכו׳ ברייתא שם: ומוזגין

דרכי משה׳

ראיתי בזמן הזה נשים מסיבות ואפשר שנהגו להקל על פי דברי ראבי״ה דכתב דבזמן הזה לא בעיא היסיבה: (ג) וכל שכן אם החכם נחשב לגדול הדור דהרי הוא כרבו לכל דבר וכתב מהרי ב דוקא כשאוכל התלמיד עם רב על השולחן אבל כשאוכל על שולחן אדר אע״פ שהוא בפני רבו אפ״ה צריך להיסב וכתב עוד דדוקא א״צ אבל אם ירצה יכול להיסב וכתב עוד דמסתמא שרי ואינו אסור אלא ברשות רבו כדמשמע לשון הטור וכ״ה דעת ב״י וכן משמע בגמרא: (ד) אבל המרדכי דף רס״א ע״ג כתב דאם שתה בלא היסיבה א״צ לחזור דא״כ הוה כמוסיף על הכוסות ומסתפק שם בדבר ובאגודה כתב פרק ע״פ דעתה בזמן הזה לא יחזור וישתה כי כדאי הוא ראבי״ה שכתב בזמן הזה אין להיסב לסמוך עליו בכה״ג עכ״ל ובמנהגים שלנו אם חוזר ושותה א״צ לחזור ולברך וכ״מ לקמן מדברי הטור סי׳ ת״פ דכתב דאם שתה כוס רביעית בלא היסיבה צריך לחזור ולברך משום שהסיח דעתו משתייה משמע הא לא״ה א״צ לברך ול״נ דבין הכוסות הראשונות כיון שיוכל לשתות ביניהם כמו שירצה יכול לחזור ולשתות בהיסיבה אבל בין כוס ג׳ לד׳ לא יחזור ויסמוך על עצמו ויחזור: (ה) ובמרדכי דף רס״א ע״ג משמע כדברי הרמב״ן

פרישה

סי׳ תעב (ו) שיוצאין ביין מבושל כו׳ עיין ב״י: (ב) שיוצאים במבושל פו׳ ומברך עליה בפ״ס ע״ל סי׳ רע״ד מהרש״ל ועיין בדרישה:

(ג) אלא מזון ב׳ סעודות כו׳ לכך נקט מזון ב׳ סעודות משום דאמרינן מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מהתמחוי ועכשיו בשביל ד׳ כוסות קאמר שלריך למוכרם ונוטל אא״כ מן התמחוי. מרדכי: (ד) וגם התינוקות כו׳ פי׳ שהגיע לחינוך: ומהגי׳

דרישה

[ה] ואין צריך שישתה כולו כו׳ מיהו לכתחילה כתבו התוס׳ והרא״ש שלריך לשתות רביעית ואם שתאו מי כו׳ רביעית דוקא ר״ן: ואם

חדושי הגהות

אבל דלא שייך טעמא דצריך לאכול בימינו לא אמרינן (להגיד דפסקו כרש״י) דיכול להיסב באיזה שירצה אלא פשיטא דצריך להיסב בשמאלו דודאי הוישיבים לכפר סכנה דשמא יסדים היכא דליכא טעם אחר כנגדו כך למדתי מכבר תה״ד:

תעג ומוזגין לו כוס ראשון ומקדש עליו מזגה בפ' ע"פ: תחלה בפה"ג כו' סס מחלוקת ב"ש וב"ה כב"ה דאמרי מברך על היין ואח"כ מברך שהיום גורם לקידוש שהיאמר ועוד דברכת היין תדירה וברכת תדיר קודם: **ומ"ש** ומברך ומ"ש והלכה מחלוקת ב"ש וב"ה והלכה כב"ה דאמרי מברך על היום מפני שהיין גורם לקידוש היום אינו תדיר ותדיר ושאינו תדיר ושהחיינו לבסוף הכי משמע בגמ' גבי יקנה"ז דאביי אמר יקנז"ה ורבא אמר יקנה"ז דאלמא דכ"ע ברכת שהחיינו היא לאחר קידוש ולאביי הוא טעמא דאם אין כאן קידוש אין כאן זמן ולרבא משום דמה מצינו בכל מקום זמן לבסוף וה"ע דזמן לומרו אפילו בשוק ועיקרו אינו על הכוס הלכך לומרו לבסוף עיין בפירוש רשב"ם: ואם חל במוצאי שבת אומר יקנה"ז כו' סס והלכתא כרבא: **ומ"ש** לא היסב צריך לשתות פעם אחרת בהיסיבה כ"כ הרא"ש לסס וחילק בין ג' כוכות הראשונים לאחרונים דראשונים ודאי צריך לחזור ולשתות ובאחרונים נכתפק קצת והמרדכי נכתפק בכולהו ארבע. וכשחוזר ושותה צ"ע בברכה דבין ראשון לשני ודאי אם היה דעתו לשתות ושתה כוס ראשון בלא היסיבה וכשחוזר ושותה בהיסיבה מ"ב לברך שכבר בירך אבל אם לא היה דעתו לשתות אפשר דהוי כמו גמלך וצריך לברך עתה כששותה בהיסיבה ובין שלישי לרביעי דאסור לשתות אם כן כשחוזר לשתות כוס שלישי בהיסיבה הוי נמי כמו גמלך וצריך לחזור ולברך ואפשר כיון דחוזר לשתות כדי שיצא י"ח בהיסיבה אינו דומה לגמלך ואין צריך לחזור ולברך וצ"ע ולענין הלכה נראה כיון דאיכא למימר דהוי כמוסיף על הכוסות ועוד יש כפק בברכה אין לחזור ולשתות בהיסיבה דהא לראבי"ה לא בעינן היסיבה בארעינו ודבריו אינו תופסין עיקר כדלעיל בסי' תע"ב: **ומ"ש** ואינו מברך לאחריו כו' עיין לקמן בסי' תע"ד: **ואם** ירצה לשתות אפי' כמה הרשות בידו אם יש בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה וכו' וכתב רשב"ם דאיתא בירושלמי דבין ג' לרביעי לא ישתה כדי שלא ישתכר דתו לא מצי למימר הלל דיין שלאחר המזון משכר אבל מה ששתה קודם זה בתוך המזון אז לפני המזון אינו משכר הלכך אף בין ראשון לב' ישתה ומש"ה כתב רבינו דיכול לשתות אפילו כמה מאחר שאינו משכר וכ"כ במרדכי וכתב עוד דבין א' לב' מצוה נמי איכא לשתות הרבה דמיגרר גריר ויאכל מצה לתיאבון ודלא כמ"ש בכל בו: **ומ"ש** וכתב אבי העזרי כו' וכן הולכין לשיטתן וכו' עד שאם אינו חושבין אותו כמוסיף אפילו בלא ברכה נמי כלומר וכיון דבע"כ בלא ברכה לא הוי כמוסיף כדתנן בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה ואע"ג דמה ששותה בין א' לב' ובין ב' לג' שוה לכוס שני שעל כולן אינו מברך בפה"ג אפ"ה לא הוי כמוסיף א"כ אף כשלא היה דעתו לשתות ומברך בפה"ג נמי לא הוי כמוסיף זו היא דעת רבינו ומ"מ יש לדקדק ע"ז דדילמא דוקא בלא ברכה לא הוי כמוסיף משום דכוס ראשון אומר עליו בפה"ג וקידוש וכוס שני אומר עליו הגפן ומה ששותה בינתיים בלא ברכה אינו אומר עליו כלום הלכך ודאי אינו נראה כמוסיף על הכוסות אבל אם יברך עליו בפה"ג יראה כמוסיף על הכוסות שהרי דומה לשאר כוסות שאומר עליו ברכה ושבח הלכך יראה לי דאף לדעת הרא"ש יכוין לבו לשתות שלא יצטרך לברך פעם שנית וק"ל:

ומ"ש ואלו ירקות מזגה וגמ' לסס. חזרת הוא לאטי"ך עולטי"ן קורבי"ל תמכא הוא קרי"ן. הגהת מיימוני ר"ת היה מדקדק דוקא בקלא אבל לא בשורש וז"ל מהרי"ו ואם יקח מערטי"ך יקח מה שהוא למעלה מן הקרקע כגון העלין וכמוך לו אבל לא יקח מה שהוא למטה מן הקרקע דהוי שורש וכו' אגודה פ"ה דעירובין מסס ר"י: באגור סימן תקי"ה מהר"י מולין הורה לחזר אחר כרפס לטבול ראשון שקורין אפי"ל כי אינו בכלל מרור ויש סמך ברוקה כרפס אותיות ס' פרך שסעבדו מצרים ס' רבוא בפרך אבל בפיטרזי"ל וקורבי"ל בלשון אשכנז היה מסופק שמא עולטין שהוא מין מרור הוא ולאחר שמילא כריסו ממרור בטבול ראשון יברך על אכילת מרור בתמיה וכשאין לו כרפס יקח כרתי פור"י בלע"ז עכ"ל הב"י כתב שלא היה בקי בפי' עולטין כי אינו ענין לפיטרזיל"ו:

והרוסת הוא זכר לטיט שם במשנה ר"א בר צדוק אומר מצוה בחרוסת. ובגמרא מאי מצוה ר' לוי אומר זכר לתפוח ור' יוחנן אומר זכר לטיט

תעג ומוזגין לו כוס ראשון ומקדש עליו ומברך תחלה בפה"ג ואחר כך קידוש היום ושהחיינו ואינו מברך שעשה נסים (ב) לפי שעתיד לאומרו בהגדה ואם חל בשבת אומר ויכלו ואם חל במ"ש אומר יקנה"ז יין קידוש נר הבדלה זמן נוסח ההבדלה בא"י אמ"ה המבדיל בין קודש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה בין קדושת שבת לקדושת י"ט הבדלת [ג] (ג) ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך בא"י המבדיל בין קודש לקודש ושותה בהיסיבה לא היסב צריך לשתות פעם אחרת בהיסיבה (ד) ואינו מברך אחריו על הגפן ועפה"ג (ה) ואם ירצה לשתות אפילו כמה כוסות (ו) הרשות בידו (ז) וכתב אבי העזרי רק שיכוין לבו שלא יצטרך לברך פעם שנית שלא יהא כמוסיף על הכוסות וכ"כ ה"ר מאיר מרוטנבורק ששאלוהו אם יכולין לברך על שינוי יין הטוב והמטיב בליל פסח והשיב שיכולין לברך (ד) שאינו נראה כמוסיף רק אם יברך בפה"ג כמו שבירך על הכוסות והן הולכין לשיטתן שמצריכין לברך בפה"ג על כל כוס וכוס הלכך מסתבר להו למימר שאם יברך יותר שנראה כמוסיף אבל לדעת א"א הרא"ש ז"ל שא"צ לברך בפה"ג על כל כוס וכוס (ז) אין חילוק אם יברך אם לאו שאם אנו חושבין אותו כמוסיף אפילו בלא ברכה. נמי: ומביאין לפניו קערה שבו ג' מצות ומרור והרוסת ושאר ירקות מאיזה מין שירצה ושני תבשילין מרור זכר לוימררו את הייהם ואלו ירקות שיוצאין בהם ידי חובת מרור חזרת ועולשין תמכה והרחבינה ומרור ויוצאין בעלין שלהם ובקלחין אלא שבעלין אין יוצאין אא"כ הן לחין ובקלחין יוצאין בין לחין בין יבשין אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין וכולן מצטרפין לכזית שהוא שיעור שלהם ועיקר המצוה הזאת בחזרת ואם אין לו חזרת יחזר אחר ראשון ראשון כפי הסדר השנוין במשנה והחרוסת הוא זכר לטיט שהיו אבותינו

ומ"ש ומברך מחלוקת ב"ש וב"ה והלכה כב"ה דאמרי מברך על היין (קג:) גבי יקנה"ז:

ומ"ש ואינו מברך שעשה נסים לפי שעתיד לאומרו בהגדה כ"כ הרוקח: **ואם** חל במ"ש אומר יקנה"ז הכי מסקנא דגמרא בפרק ע"פ (סס):

ומ"ש ומסח הבדלה המבדיל בין קודש לחול וכו' בפרק המזכר (קד.) איפליגו אמוראי אם צריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימה או מעין פתיחה ואמרינן דאיכא ביניהו י"ט שחל להיות אחר השבת דחתמינן בין קודש לקודש מ"ד מעין פתיחה סמוך לחתימה לא בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת י"ט הבדלת ומ"ד מעין חתימה בעי למימר ופסקו הרי"ף והרא"ש כמ"ד מעין חתימה וכתבו התוספות בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת י"ט הבדלת שאל רבינו אפריים את ר"ת למה נהגו העולם להוסיף ולומר ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך דאין זה לא מעין פתיחה ולא מעין חתימה והשיב לו ר"ת משום חיבת היום האריכו כדי לומר פעם אחת מעין ז' הבדלות בין קודש לחול אחת וכו' הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך ב' הבדלות בין הכנים לויס וישראלים הרי ז' והוי מעין חתימה דבין קדש לק'דש עכ"ל וכתבו כל זה הרא"ש והמרדכי ומתוך זה יתבאר לך שאין לחוש למ"ש בספר מ"ה לערער על נוסח זה והר"ן בפרק המזכר דקדק דלא בעי למימר בהבדלה זו בין יום השביעי לששת ימי המעשה ונתן טעם למה נהגו לאומרו: **כתב** בא"ת פעם אחת שכח רבינו להבדיל במ"ש י"ט של פסח עד שאכל ירקות והתחי' ההגדה וקודם שגמר ההגדה נזכר ולא רצה לחזור ולהבדיל עד שהשלים ההגדה עד גאל ישראל עכ"ל (ב): **ומ"ש** שחות' בין קודש לקודש גז"ש והכי תנן בפרק קמא דחולין (כו:): **ושותה** בהיסיבה מסקנא דגמרא בפרק ע"פ (קא.) דכולהו ד' כוסות בעו היסיבה: **ומ"ש** לא היסב צריך לשתות פעם אחרת בהיסיבה כ"כ שם הרא"ש: **ומ"ש** ואינו מברך לאחריו על הגפן הוא לאפוקי מאבי העזרי שסובר שאחר כוס ראשון מברך על הגפן כמ"ש רבינו בסימן תע"ד: **ואם** ירצה לשתות כמה כוסות הרשות בידו מזגה בפ' ע"פ (קיז:) בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין ג' לד' לא ישתה וכתב הכלבו אפשר לומר דאף בין ראשון לב' לא ישתה כדי שלא ישתכר וימנע מעשות הסדר ומקריאת ההגדה (ה). והא דנקט בין ג' לד' ולא ביאר בין ראשון לב' משום דמילתא דלא שכיחא הוא להיות אדם שותה כ"כ קודם אכילה והרב רבי יהונתן כתב דיין שלפני המזון אינו משכר מ"מ ראוי להזהר שלא לשתות אם לא לצורך גדול בין ראשון לשני עכ"ל:

ומביאין לפניו קערה שבה ג' מצות בסוף סימן תע"ה כתב שזהו לדעת התוס' והרא"ש אבל הרי"ף סובר דסגי בשתיים וכן דעת הרמב"ם והעולם נוהגין כדעת התוספות והרא"ש: **ואלו** ירקות שיוצאין בהם כו' משנה בפרק כל שעה (לט.) אלו ירקות שיוצאין בהם בפסח בח רת ובעולשין ובתמכה ובחרחבינה ובמרור יוצאין בהם בין לחין בין יבשים אבל לא כבושים ולא שלוקים ולא מבושלים וכולן מצטרפין לכזית ויוצאין בקלח שלהם ובגמ' יוצאין בהן בין לחים בין יבשים מ"ר מסדא ל"ש אלא קלח אבל עלין לחים אין יבשים לא וכתבו הגה"מ שר"ת דקדק שבקלח יוצאים ולא בשרש וכ"כ כמ"ג:

ומ"ש ועיקר המצוה הזאת בחזרת שם בגמ' מ"ר אושעיא מצוה בחזרת ולא ידעתי למה השמיטו הרמב"ם אולי שהוא מפרש מצוה נמי בחזרת אע"פ שהיא מתוקה ואין בה מרירות ואח"כ מצאתי לרבי' ירוחם שכתב מצוה בחזרת וא"צ לחזר אחר המרור יותר וזה מבואר כמ"ש אבל סמ"ק כ' כדברי רבינו וז"ל ונהגו העולם בחסא דחם רחמנא עלן והיכא דליכא חסא מהגיס ליקח פורפו"ר בלע"ז אך מ"מ טוב לחזר אחר חסא מטעם שאמרנו אפילו לקנות בדמים יקרים עכ"ל: **ומ"ש** ואם אין לו חזרת יחזר אחר ראשון וכו' כ"כ הגה"מ כתב הכלבו אם אין לו חזרת יקח שאר ירקות כגון עולשין וחרחבינה גרגירא ובקלח נוסחאות כתב גם כן כוסברתא ואינו יודע טעם לא לגרגירא ולא לכוסברתא ובאגור כתוב פסק מהר"י מולין מי שאין לו חזרת יקח מרור שהוא לענה ובעל ספר אגודה כתב שיקח תמכא בלשון לע"ז רפאנ"ו הקלח והעלין ולא השרש עכ"ל (ו). והרד"א כתב תמכא בערוך מפרש שהוא קרדו"ס בלע"ז וי"א שהוא מרוי"ו בלע"ז ומרור היא חזרת של יער שהיא מרה מעפ"כ חסא מצוה מן המובחר (והוא נקרא חזרת כדאמר בגמרא): **והרוסת** הוא זכר לטיט וכו' בפרק ע"פ

דרכי משה

הרמב"ן שכתב שאפילו ק' רביעיות בכוס אחד חשוב הכל כוס אחד אבל הר"ן שם דף רמ"ט ע"ב כתב דיכולין שנים ליטול כוס אחד שיש בו ב' רביעיות רק שישתה כ"א רביעית:
תעג (א) כתב מהרי"ב שאכור ליקח כוס צלוחית שקורין קלוג גלאז לפי שלא יוכל לשתות רביעית בבת אחת: (ב) וכ"כ מהרי"ל בשם צפנת פענח אמנם כתב דיש חולקים וסוברים דיבדיל מיד: (ג) וז"ל המרדכי בנוסח סדר הקצר שכתב שם ע"א ובין כוס ראשון לשני אם רצה לשתות שותה דחמרא מיגרר גריר: (ד) וכ"ה במנהגים שלנו וכתב עוד כשצריך לברך שבע ברכות בליל פסח יברך ברה"מ על כוס שלו וז' ברכות על כוס של חתן: (ה) וכ"ה המנהג: (ו) ותמיהני על דברי אגודה שהרי יש לחזר אחר יעולשין

דרישה

סי' תעג [ג] **ואת** יום השביעי מששת ימי כו' עיין מ"ש ב"י בשם הרא"ש והמרדכי: ומדברים לו וק"ל: (ב) לפי שעתיד לאומרו כו' מהר"י מולין כתב הטעם משום דמצוה הכתובה בתורה היא ואין מברכין שעשה נסים אלא אמצוה דרבנן כגון מגילה ופוריים ור"ע כתב הטעם משום דיום ישועה הוא ועדיף סגם עכ"ל: (ג) ואת יום השביעי מששת ימי המעשה כו' עיין בדרישה: (ד) ואינו מברך אחריו כו' לאפוקי מאבי העזרי בסימן תע"ד: (ה) ואם רצה לשתות אפילו בלא ברכה נמי עיין מ"ש בהלכות ר"ה. כתב הכלבו מיהו צריך ליזהר שלא לשתות אפילו בין ראשון לשני אם לא לצורך גדול כדי שלא ישתכר ולא יכול לומר הסגדה וימנע מעשות הסדר וכן פסק ב"י: (ו) הרשות בידו פי' משום דמיגרר גריר: (ז) אין מילוף אם יברך פי' אם הסוף דעתו רא"ף ובמרדכי כתב שמרוסת מל' מרסית ע"ש הלבונה שנעשה ממרסיס:

פרישה

סי' תעג (א) **ומוזגין** לו כוס ראשון כו' כתב רמ"א בעל הבית לא ימזוג בעצמו אלא אחר ימזוג לו דרך מירות עכ"ל ואפשר לישנא דייק מדקאמר ומוזגין לו (ב) לפי שעתיד לאומרו כו' מהר"י מולין כתב הטעם משום דמצוה הכתובה בתורה

ע״פ (קיד.) תקן ר״מ בר לדוק אומר מצוה בחרוסת ובגמרא (קיו.) מאי מצוה רבי לוי אמר זכר לתפוח ור׳ יוחנן אמר זכר לטיט אמר מאיי הלכך צריך לקהוייה וצריך לכמוכיה לקהוייה זכר לתפוח לכמוכיה זכר לתפוח לטיט: ופירש״י זכר לתפוח. שהיו יולדות בגיהס שם בלא עצב ולא הכירו בהם מצריי׳ דכתי׳ תחת התפוח עוררתיך. לכמוכיה. להטיל ולכתוש בו הרבה כדי שיהיה עבה: לקהוייה. להטיל בו תפוחים ויין ומילתא דאית ביה קיוהא ויש ט״ס בלשון רבינו זכך צריך להגיה ומדברים המוציס זכר לתפוח דכתיב תחת התפוח וזכר למרור ואף ע״ג דתניא כוותיה דרבי יוחנן וא״כ לא הוה צריך למיעבד זכר לתפוח נקטינן כאביי דמצריך: **ומ״ש** בשם רבינו יחיאל דהא והא מיתא וכו׳ כ״כ התוסכות בפרק ע״פ וכ״כ הגהות מיימון וסמ״ג: **ומ״ש** ונותנין בה תבלין וכו׳ שם בגמרא וכתב המרדכי בשם הרוקח לכך מסיימין בחרוסת קנה קנמון וזנגבי״ל לפי שא״א לדוכן היטב שלא יהא בהם חוטין קטן וזהו זכר לטיט שהיה תבן מעורב עם הטיט:

ומ״ש שנותנין בו תפוח ואגוזים ותמרים כ״כ שם התוספות שצריך לעשות חרוסת בפירות שנדמית בטעם ישראל וכתב עוד שם בפלא הרמון. ושקדים שם ע״ש ששקד הקב״ה על הקץ: **ושני** תבשילין אחד זכר לבשר כו׳ בע״פ (קיד:): **ומ״ש** מאיזה מין שימלא שם איכא מ״ד סילקא ומרוזא ואיכא מ״ד דג ובילה איכא מ״ד שני מיני בשר והרמב״ם פסק כמ״ד שני מיני בשר וכן פסקו הגהות מיימוניות (ח) וכתבו עוד הגהות מיימוניות שכתב רשב״ם שפר״ח שיש ליקח ב׳ מיני בשר שלו ומבושל שלו כנגד חגיגה ואינו נראה לר״י דהא כתיב לן תנא כבן תימא דאמר חגיגה נאכלת שלו לכן יש ליקח ב׳ מיני בשר אפילו שניהם צלויים או שניהם מבושלים עכ״ל:

וי״א כשפסח במ״ש שאין ליקח וכו׳ כ״כ הרא״ש מעשם דמהרה יבנה בית המקדש ב״ב ואמרו אשתקד מי לא הבאנו זכר לחגיגה אע״פ שחל י״ד בשבת השתא נביא חגיגה בשבת וכתב רבינו ירוחם שכך נראה עיקר והר״פ כתב שאין לחוש וכו׳ כ״כ המרדכי וכ״כ הגה״מ וכמ״ק: **כתב** הכלבו דאמרינן בירושלמי שמנהג לקחת זרוע ובילה כלומר בעת רחמנא למיפרק יתנא בדרעא מרממא:

וכתב עוד מנהגינו לעשות שלו מזרוע בהמה זכר לזרוע נטויה ואין צולין אותו בשפוד רק על הגחלים (ט) והטעם לפי שהוא זכר לפסח ופסח לא היה נאכל אלא בשפוד של רמון ואם נחזר אחר שפוד של רמון יהיה טורח גדול והמבושל עושין מבילה זכר לאבילות ב״ה (י) וי״א מפני שהיא קלה לבשל עכ״ל:

ואין צריכין להביא מכל אלו לבני כל אחד ואחד וכו׳ בפרק ע״פ (קטו:) ונוטל ידיו לצורך טיבול הראשון דכל שטיבולו במשקה צריך נטילה כבר נתבאר דין זה בסימן קנ״ח: **ומ״ש** ולא יטול קודם קידוש כי לקידוש מ״ל נטילה ומיהו מי שרגיל ליטול כל ימות השנה קודם קידוש וכו׳ עיין נטילה קודם קידוש נתבאר בסימן רע״א אבל המרדכי כתב בברק ע״פ מותר ליטול ידיו קודם קידוש דלא הוי היסח הדעת אבל בפסח שיש הכסף גדול בינתיים אין לו לבע״ה ליטול ידיו קודם קידוש משום דצריך ליטול ידיו פעם אחרת לעשות הטיבול ומאלא דברכה ראשונה היתה לבטלה אבל כל בני הבית דשאים ליטול ידיהם קודם קידוש דלדידהו לא הוי היסח הדעת ולא יצטרכו ליטול ידיהם שנית כדי לעשות הטיבול מידי דהוה אק

ט (ט) [ב] מים שאובין ומי חטאת אינן פוסלין זה את זה. [ג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ד] מי שאובין אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [י] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [יא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [יב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [יג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [יד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [טו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [טז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [יז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [יח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [יט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [כ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [כא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [כב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [כג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [כד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [כה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [כו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [כז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [כח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [כט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ל] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [לא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [לב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [לג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [לד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [לה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [לו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [לז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [לח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [לט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [מ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [מא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [מב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [מג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [מד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [מה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [מו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [מז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [מח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [מט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [נ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [נא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [נב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [נג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [נד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [נה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [נו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [נז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [נח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [נט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ס] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [סא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [סב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [סג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [סד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [סה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [סו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [סז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [סח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [סט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ע] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ק] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קי] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קיא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קיב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קיג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קיד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קטו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קטז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קטח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קטט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קל] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קס] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קע] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קעא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קעב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קעג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קעד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קעה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קעו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קעז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קעח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קעט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קפ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קפא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קפב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קפג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קפד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קפה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קפו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קפז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קפח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קפט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קצ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קצא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קצב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קצג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קצד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קצה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קצו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קצז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קצח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קצט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קק] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קקא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קקב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קקג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קקד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קקה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קקו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קקז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קקח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קקט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קל] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קס] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ע] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ק] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קי] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קיא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קיב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קיג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קיד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קטו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קטז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קטח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קטט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קל] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קס] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ע] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [עט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [פט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [צט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [ק] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קי] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קיא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קיב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קיג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קיד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קטו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קטז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קטח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קטט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קל] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קלט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קמט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנ] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קנט] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קס] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסא] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסב] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסג] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסד] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסה] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסו] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסז] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסח] מי חטאת אינן פוסלין לא את מי חטאת ולא את מי שאובין. [קסט] מי חט

אף על גב דהמיימוני כתב כזית הא מחו לה כמה עוכלי בעוכלא ע״כ (יג) והרשב״א כתב שאלת מהו לברך בטיבול ראשון ואחריו אם אכל כזית:

תשובה כל שאכל כזית צריך לברך אחריו שאין בה״מ פוטרת מה שאכל קודם סעודה ואינו מסייע בסעודה כלל וכרי זה כדברים הבאים לאחר הסעודה שלא מחמת הסעודה שטעונות ברכה לפניהם ולאחריהם ומ״מ אינו ראוי לברך אחריו מיד עד שיאכל מרור שאילו בירך על הירקות אחריהם נמצא שיצטרך לברך אמרור בפה״א ולאכול כדרך שהוא מברך על המצה שהיא ואין ברכת הלחם פוטרת את המרור אע״פ שקראהו פרפרת הפת שאין הפת פוטרת את הפרפרת אלא הפרפרת שהיא באה ללמת את הפת שאז פטור׳ מפני שהיא טפילה לפת אבל האחר׳ שאינה באה מחמת הפת אין הפת פוטרתה ולאחר המזון מברך ברכה שלאחריו ופוטר אותו ואת הירק שאכל בטיבול וכן נהגתי והנהגתי עכ״ל (יד): **ומ״ש** רבינו בשם ר״ת דטיבול זה לא יהא בחרוסת כך פרשב״ם בפ׳ ע״פ וכ״כ התוס׳ והרא״ש בשם ר״ת והגהות כתבו שהר״מ היה רגיל לעשות גם טיבול זה בחרוסת ואומר מ״ש ר״ת שאינה בחרוסת היינו שאין צריך חרוסת אבל אם רוצה הרשות בידו מיהו בס״ה כתב רבותינו שבצרפת אין נוהגים לעשות טיבול זה בחרוסת כי אינו נזכר במשנה עד טיבול שני וכן פי׳ הרב ר׳ יחיאל שטיבול ראשון הבא לעשותו בחרוסת אינו אלא מנהג שטות ופסקו רבינו תם ור״י שאסור לעשות טיבול ראשון בחרוסת דעיקר מצוה היא בטיבול שני למרור וקודם המצה אין למלא כריסו מחרוסת אלא יאכלנו בעת המצה לתיאבון כמו מצה עכ״ל ספר התרומה ואנו אין לנו אלא דברי הר״מ דהוא בתראה וידע דברי כולם עכ״ל ואיני יודע מה ראו לתפוס כדברי הר״מ כיון דכי מטבל בחומץ לכ״ע ש״ד ובטיבול דחרוסת חולקים כמה גדולים טיבול דחומץ עדיף וכך נוהגים המדקדקים לעשות טיבול זה בחומץ וכ״כ המרדכי דטיבול זה לא יהא בחרוסת אלא בחומץ או ביין ומצאתי כתוב שיש עושין אותו במי מלח (טו): **ומ״ש** ואפילו אין לו שאר ירקות וכו׳ אפילו הכי אין לטבול בחרוסת כ״כ שם הרא״ש: **ומ״ש** ולר״י מברך אחר הטיבול ולרשב״ם אין צריך לברך היינו מדנחלקו בטעם למה אינו מברך בפה״א כשאוכל מרור וכמו שכתב רבינו בכי׳ תע״ה דלר״י שנפטר בברכת המוציא א״כ אחר טיבול ראשון צריך לברך אם אכל כזית ולרשב״ם שסובר שהוא נפטר בברכת בפה״א שבירך בטיבול ראשון א״כ אין לברך אחר טיבול ראשון דא״כ יצטרך לחזור ולברך בפה״א בטיבול שני ולפ״ז לא הוה ליה לרבינו לכתוב דלרשב״ם א״צ לברך אחריו דמשמע שאם רצה לברך רשאי ואינו כן דא״כ נמצא שהוא מברך ברכה שאינה צריכה ואסור אלא כך הוה ליה לכתוב לרשב״ם אין לו לברך אחריו וה״ה כתב בשם הרשב״א שאינו מברך אחר טיבול זה והכי נקטינן: **כתב** האגור מהר״י מולין הורה לחזר אחר כרפס לטיבול ראשון שקורין בלעז אפי״ה כי אינו מרור ויש כמה בלוקח כרפס אותיות ס׳ פרך שעבדו מצרים שש רבוא אבל בפיטרוזיל״ו וקורבי״ל בלשון אשכנז היה מסופק שמא עולשין הוא אין מרור ולאחר שמילא כריסו ממרור בטיבול ראשון היאך יברך על אכילת מרור וכשאין לו כרפס יקח כרתי פור״י בלע״ז ונראה שלא היה בקי בפירוש עולשין ולכך נסתפק שמא הוא פיטרוזיל״ו אבל אנו יודעים שעולשין הוא אינדוריא בלע״ז ואינו ענין לפיטרוזילו (טז): **ויקח** מצה האמצעית ויבצענה לשנים ויתן

ומ״ש וכתב ר״ע שטיבול זה בחרוסת כו׳ כן נראה גם מדברי הר״י גיאת שהביא רבינו בסימן תפ״ג ע״ש ונראה בעיני דראייתם על זה מדאמר בגמרא אמר רב פפא ש״מ האי חכא צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא דאי סלקא דעתך לא צריך לשקועיה כ״י למה לי הא לא נגע ופשיטא דאטיבול שני ל״ק כ״י למה דהא בעינן נטילה לשם סעודה כדמסיק התם כיון דבעי למימר אגדתא והלילא דילמא אסוחי אסח לדעתיה ונגע אלא אטיבול ראשון קאמר כ״י למה וכן פרשב״ם להדיא ועליו קאמר דצריך לשקועיה בחרוסת אלמא דבטיבול א׳ נמי בעי חרוסת והא דנקט חסא ולא נקט שאר ירקות ה״ט דאמתני׳ קאי דהטיבול הא׳ נמי בחסא וס״ל ז״ל דכי היכי דבעינן חרוסת כשהטיבול הראשון בחסא אף ע״ג דאינו אלא להיכירא דתינוקות הכי נמי כשהטיבול הראשון הוא בשאר ירקות

וכתב רב עמרם שטיבול זה בחרוסת וכ״כ הרמב״ם ז״ל ורבינו תם פירש שמטבל בחומץ ולא בחרוסת לפי שהחרוסת מצותו עם המרור ואין לאכול ממנו קודם מצותו וכן היה נוהג א״א הרא״ש ז״ל (וכן המנהג) ואפילו אין לו שאר ירקות שגם טיבולו הראשון בחזרת אפ״ה אין לטבול בחרוסת כיון שאין בטיבול ראשון עיקר מצותו ולר״י (ח) מברך אחר הטיבול בנ״ר ולרשב״ם א״צ לברך אחריו ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל: (ט) ויקח מצה האמצעית ויבצענה לשנים ויתן

ובשאר ירקות נמי איכא משום קפא ולא כמ״ש במרדכי בסדר של פסח ע״ש. ולדעת הרא״ש צריך לומר דחרוסת דנקט הכא לאו דוקא חרוסת ממש אלא כל מידי דקיוהא דמטבילין בו נקרא חרוסת כדאמר בפרק כל שעה ובית חרוסת כבית שאור שחימוצו קשה דמי ופירש רש״י בית חרוסת כלי שנותנים בו חומץ וכל דבר שיש לו קיוהא ולשון חרוסת קיהוי עד כאן לשונו. ולענין הלכה כ״ל להכריע דאם גם טיבולו הא׳ בחזרת צריך חרוסת שהרי מברך על אכילת מרור וכדמשמע פשטא דמילתא דרב פפא שהבאתי ודלא כהרא״ש בשם ה״ר יונה אבל כשהטיבול הא׳ בשאר ירקות אין לטבול בחרוסת כ״ל וק״ל: **ולר״י** מברך אחר הטיבול בורא נפשות רבות כו׳ מחלוקת זו לענין ב״כ לא נמצא במחברים בפירוש אלא שרבינו מפרש מדעתו דממה שנחלקו רשב״ם ור״י בברכת בפה״א שעל המרור ולרשב״ם א״צ לברך בפה״א לפי שנפטר בבפה״א שבירך על הירקות בטיבול ראשון ור״י חולק וסובר דלא נפטר באותה ברכה משום דאגדתא והלילא הוי הפסק טובא אלא טעמו של דבר לפי שהמרור נאשב כדברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה שברכת הלחם פוטרתו וכמ״ש התוספות והרא״ש בפ׳ ע״פ נמשך ממחלוקת׳ זו דנחלקו נמי לענין ב״כ דלר״י דהוי הפסק באגדתא והלילא ממילא צריך לברך אחר טיבול ראשון ב״כ שאין בהמ״ז פוטרת מה שאכל כבר קודם סעודה והפסיק באגדתא והלילא בין אכילה לסעודה ולרשב״ם א״צ לברך דמאחר דאגדתא והלילא לא הוי הפסק כל עיקר שהרי ברכת בפה״א שבירך על הירקות בטיבול ראשון פוטר ג״כ טיבול שני מברכת בורא פרי האדמה א״כ ממילא נמי ודאי ברכת המזון שלאחר הסעודה שפוטר טיבול שני מברכה שלאחריו פוטר ג״כ טיבול ראשון מברכה שלאחריו וכן נראה ממה שהביא הרא״ש מחלוקת רשב״ם ור״י בפסקיו דאלמא דנפקא מיניהו לענין דינא דאין דרכו של הרא״ש להביא המחלוקת של המפרשים בפירושא דשמעתתא היכא דלא נפקא מינייהו מידי לענין דינא וצריך לבאר שזה שכתב רבינו לרשב״ם אין צריך לברך דמשמע דאם בא לברך הרשות בידו היינו לומר שאם נתכוין בטיבול ראשון שלא לפטור בברכה זו כי אם הירקות שבטיבול זה ממילא צריך לחזור ולברך בפה״א בטיבול שני ומשמע מזה שצריך לברך ב״כ אחר טיבול ראשון אבל כשנתכוין לפטור בברכה זו גם המרור שבטיבול שני ודאי לו לברך ב״כ אחר טיבול א׳. והקשה מהר״ל מפראג על דברי רבינו שהתב דלר״י מברך אחר טיבול א׳ ב״כ הלא כתב הרא״ש דב׳ כוסות הראשונות דקודם הסעודה חשיבי כדברים הבאים מחמת הסעודה מפני דיין שלפני המזון בא להמשיך תאות המאכל ובכלל סעודה הן ולפיכך א״צ לברך אחריהן ונפטרין בברכת המזון א״כ ה״ה נמי הירקות שבאין ג״כ להמשיך תאות המאכל כמ״ש התוס׳ בפ׳ ערבי

ויקח מצה האמצעית ויבצענה לשנים ויתן כו׳ הרמב״ם ז״ל ורבינו תם ז״ל ורבינו הגאון ז״ל ורש״י ז״ל ורבינו אפרים ז״ל ורבינו יונה ז״ל ורבינו יצחק ז״ל ורבינו אליעזר ז״ל ורבינו אלחנן ז״ל ורבינו שמואל ז״ל ורבינו יעקב ז״ל ורבינו אלעזר

ויתן חציה לאחד מן המסובין לשומרה לאפיקומן ונותנין אותה תחת המפה זכר למשארותם צרורות בשמלותם והציה השני ישים בין ב' השלימות כדי שיפגע בשלימה תחלה כשיבא לברך ברכת המוציא שממנה יש לו לבצוע ויגביה הקערה שבה המצות [ז] ויאמר הא לחמא וכו' עד מה נשתנה (יז) ואז יצוה להסירה מעל השולחן כאילו כבר אכלו כדי שישאל התינוק למה מסירין הפת ועדיין לא אכלנו והוא לנו במקום עקירת השולחן [ז] ויש מדקדקין להוציא ממנו התבשיל כשמגביהין אותה משום דאמרינן בשר א"צ להגביה וא"צ דדוקא כשאומר פסח שהיו אבותינו אוכלין בהא קאמר שלא להגביה שלא יהא נראה כאילו הקדיש בהמתו מהיים לבך אבל במה שמגביה הקערה אינו נראה כיה כאילו הקדיש בהמתו ומוזגין מיד כוס ב' כדי שישאל התינוק למה שותין כוס ב' קודם סעודה ואם אין הבמה בבן לשאול אביו מלמדו ואם אין לו בן אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל את עצמו ואפילו ב' ת"ח הבקיאין בהלכות פסח שואלים זה לזה מה נשתנה וכו' (יח) ומחזיר הקערה שבה המצות כדי שתהא לפניו כשאומר ההגדה כדאמרינן (לו.) לחם עוני שעונין עליו דברים וגם שתהא לפניו כשיאמר מצה זו מרור זה וצריך שיאמר שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת והלילה הזה ב"פ ואין לומר שבכל הלילות (י) אין אנו חייבין לטבל שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרור (יא) ואין לומר האידנא שבכל הלילות אנו אוכלין צלי שלוק ומבושל והלילה זה כולו צלי לפי שאין לנו פסח וקורא כל ההגדה עד [יב] ונאמר לפניו הללויה; וכשיגיע למצה זו (יג) צריך להגביהה להראותה למסובין שתתהבב המצוה עליהן וכן כשיגיע למרור זה אבל כשאומר פסח שהיו אבותינו אוכלין לא יגביה התבשיל שנראה כאילו

ומ"ש ויתן חציה לאחד מן המסובין לשומרה לאפיקומן נראה דהטעם הוא שמא יאכלו הכל בתוך הסעודה ולא יהיה לו עוד מצה משומרת באחרונה: **ומ"ש** ונותנין אותה תחת המפה וכו' כ"כ הרוקח: **ומ"ש** וחציה השני ישים בין שתי השלמות וכ"כ הרא"ש ולפי שהיה קשה לרבינו ז"ל למה יפסיק בין שתי השלמות שבאים משום לחם משנה לפיכך כתב דהטעם כדי שיפגע בשלמה כו' וממילא נמי לא קשה ישים החציה תחת שתי השלמות דכיון דצריך לברך על חציה על אכילת מצה צריך שיפגע בה תחלה אבל במרדכי בסדר של פסח כתב וחצי מצה הנפרסת. ישים על שתי השלמות כו' וכ"כ רבינו בסימן תע"ג על סס אנשי א"י ונראה דהטעם משום דס"ל דכיון דאין מעבירין על המצות צריך לפרוס הראשונה כדי לברך עליה על אכילת מצה שהוא בא חובה לילה זה שזה הוא מצוה הראשונה אבל ברכת המוציא שאינו כי אם ברכת הנהנין ואינה קודמת לעל אכילת מצה אלא משום דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם אינו מצוה כל כך לפיכך מניח הפרוסה על שתי השלמות אך קשה דהא אמרינן דבפסח הכל מודים שמניח הפרוסה בתוך השלמה ופירש"י בתוך השלמה היינו תחת השלמה וכן פירשו כל המפרשים ונראה דמהאי טעמא נמי כתב הסמ"ג דאף ע"ג דבוצע הראשונה מניחה בין שתי השלמות וי"ל דאינהו ס"ל דכשמניח פרוסה על השלמה זהו בתוך השלמה וכך העתיק הב"י ברישא סימן תע"ה בשם הרשב"א בתשובה ע"ש: כתוב במהרי"ל דחלק הגדול יקח לאפיקומן ולא פחות מחציה דהיינו חלק הקטן וכ"כ מהרש"ל ונראה דהטעם הוא משום דראוי להחמיר לאכול אפיקומן ב' זיתים על פי פרשב"ם אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עם הפסח כמו שיתבאר לקמן ברישא סימן תע"ז לכך הצריכו ליקח חלק הגדול כ"ל ולא כמ"ש במהרי"ל משום חבוב מצה ונאכל על השובע וגם כדי שיעה דטעמים אלו אין להם יסוד כנ"ל: **ומ"ש** ויגביה הקערה כו' כ"כ הרא"ש בתשובה דמגביה משום שיאמר הא לחמא עניא וכו' עד מה נשתנה: **ומ"ש** ואז יצוה להסירם וכו' בפרק ע"פ למה עוקרין את השולחן אמרי דבי ר' ינאי כדי שיכירו התינוקות וישאלו פי' ישאלו למה עוקרין את השולחן ועדיין לא אכלנו וישיבו להם כי צריך לספר ביציאת מצרים קודם אכילה ועכשיו עקירת הקערה במקום עקירת השלחן וכ"כ התוס' וכל החבורים:

ומזוגין מיד כוס שני כו' עם במשנה מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל ואם אין דעת בבן אביו מלמדו ופירש"י ורשב"ם כאן במזיגת כוס שני הבן שואל את אביו אם הוא הכם מה נשתנה עכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה עכ"ל וכתב מהרש"ל דלא ישטפה: **ומ"ש** ומחזיר הקערה וכו' כ"כ גם הסמ"ק שמחזירין הקערה כשיאמר עבדים היינו משום לחם עוני כתיב שעונין עליו דבריס כדאיתא בגמרא ואין מכאן ראייה דעליו אין כירושו עליו ממש אלא ה"פ על ענין הלחם עונין דבריס הרבה שעיקר ההגדה הוא בענין מצות מצה שרומז לחירות ולכך מתחילין הא לחמא עניא ועליו נמשך בענין ההגדה וברמב"ם מבואר שאין מחזירין אלא כשאומר מצה זו ומדברי רבינו עצמו יראה שלא נסמך על ראייה זו לגמרי שהרי כתב וגם שתהא לפניו כשיאמר מצה זו כו' כלומר מאחר שעכ"פ צריך שתהיה לכניו כשיאמר מצה זו וכו' ושמא ישכח מלהגיחו לפניו באמצע קריאת ההגדה לכך טוב שיחזיר הקערה לפניו קודם שיתחיל ההגדה וכך הוא המנהג: **וצריך** שיאמר שבכל הלילות וכו' אין אנו חייבין לטבל משום דהוה משמע דבלילה הזה חייבין לטבל ב' כעמיס ולית דטבילות הראשון ליכא חיוב אלא היכירא לתינוקות לחוד והכי איתא להדיא בגמרא ומשום דאיכא נוסחא שכתוב בהן שבכל הלילות אין אנו חייבין לטבל וכו' כתב רבינו דטעות הוא וכ"כ רש"ם דשבוש הוא. ומהר"ל מפראג הילק דכשהטבילות הא' בשאר ירקות שפיר הויין שני הטבילות שיוב גמור ובגמרא איירי כשהטבילות הראשון במרור ולא נהירא: **ומ"ש** וקורא כל ההגדה עד ונאמר לפניו הללויה הכי איתא בגמרא ונאמר לפניו הללויה אבל התוס' כתבו ה"ג ונאמר לפניו שירה הדשה וכ"כ במרדכי וכ"כ מהר"ש לוריא דהכי נהוג: **ומ"ש** להראות למסובין כו' כ"כ רש"ם וכתב מהרי"ו ויגביה מצה הפרוסה משום לחם עוני: **ומ"ש** אבל כשאומר פסח כו' בענין

ונותנין המנהג לחלקה קודם שיקרא ההגדה כדי שיאמר הא לחמא עניא מה עני בפרוסה אף כאן בפרוסה וי"א שהוא כדי שיראו התינוקות וישאלו מפני מה אנו מטמיסים מצה ועדיין לא אכלנו וי"א כדי שלא יראו ויאכלו אותה תוך הסעודה בשוגג ולא יהיה לו עוד מצה משומרת באחרונה ולפיכך מצטיעין אותה עכ"ל:

כתב הכלבו עליה

וחציה ישים בין שתי השלימות וכו' כ"כ הרא"ש בפרק ע"פ:

ויגביה הקערה שבה המצות וכו' שם (קטו:) למה עוקרין השולחן כדי שיכירו התינוקות וישאלו ואכתב התוספות והרא"ש והמאירי ששלחנות שלנו גדולים ושורה לשלחן הקערה שבה המצות כאילו אינם רוצים לאכול יותר וכ"כ רשב"ם וז"ל וה"מ לדידהו דהוה להו שולחן קטן לפני מי שאומר ההגדה לבדו וכן לכל אחד אבל אנו מסלקים את הקערה שבה מצה ומרור ושני תבשילין לסוף השולחן ודי לנו בכך ויש שנוהגים להגביה את הקערה על הכף והגבהתה חנם ואין כאן היכר לתינוק אבל עוקרין הקערה לגמרי ונותנה בקרן זוית כאילו כבר אכלו כדי שיכיר התינוק וישאל ודמו לעקירת שולחן עכ"ל וכתב בהג"מ ובסמ"ק כשהוא מתחיל הא לחמא עניא יגביה הקערה ויעקרנה מלפניו ויתננה בסוף השולחן וכשמתחיל עבדים היינו יחזירנה לפניו והרא"ש כתב בתשובה יגביה הקערה ויאמר הא לחמא עניא וכו' עד מה נשתנה ויקח הקערה שבה המצות ויצוה להסירה מעל השולחן כדי שיראה התינוק וישאל למה מסלקין הלחם ועדיין לא אכלו גם מוזגין כוס שני כדי שישאל התינוק לפי שאין דרך למזוג שתי כוסות קודם האכילה ואומר מה נשתנה וכו' וכך הם דברי רבינו: **ומ"ש** רבינו ויש מדקדקין להוציא ממנה התבשילין וא"ל דדוקא כשאומר פסח שהיו אבותינו אוכלין וכו' כן כתבו שם התוס' ורשב"ם וכ"כ הג"מ: **ומזוגין** מיד כוס שני וכו' עד שואלים זה לזה מה נשתנה ובריתא בפרק ע"פ (קטו.) שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו כעם אחת כלומר ה"ג ול"ג אין אנו חייבין לטבל והכי איתא בפרק ע"פ ופעמא משום דא"כ משמע דבלילה הזה אנו חייבין לטבל ב"פ ואיתא לטבילות ראשון אינו חובה ואין עושין אותו אלא כדי שישאלו התינוקות: **ומ"ש** ואין לומר האידנא שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל משום דבבדר הגדה שבמשנה גרסינן הכי הוצרך רבינו לומר דהאידנא דאין בהמ"ק קיים אין לומר כן: **ובשיגיע** למצה זו צריך להגביה כו' עד שנראה כאילו הקדישו לכך בפ' ע"פ (דף קי"ו): ומ"ש

ומ"ש ויתן חציה לאחד מן המסובין לשומרה לאפיקומן נראה דהטעם הוא שמא יאכלו הכל בתוך הסעודה ולא יהיה לו עוד מצה משומרת באחרונה: **ומ"ש** ונותנין אותה תחת המפה וכו' כ"כ הרוקח: **ומ"ש** בין שתי השלמות וכ"כ הרא"ש ולפי שהיה למה יפסיק בין שתי השלמות שבאים משום לחם לפיכך כתב דהטעם כדי שיפגע בשלמה כו' וממילא נמי לא קשה ישים החציה תחת שתי השלמות דכיון דצריך לברך על חציה על אכילת מצה צריך שיפגע בה תחלה אבל במרדכי בסדר של פסח כתב וחצי מצה הנפרסת. ישים על שתי השלמות כו' וכ"כ רבינו בסימן תע"ג על סס אנשי א"י ונראה דהטעם משום דס"ל דכיון דאין מעבירין על המצות צריך לפרוס הראשונה כדי לברך עליה על אכילת מצה שהוא בא חובה לילה זה שזה הוא מצוה הראשונה אבל ברכת המוציא שאינו כי אם ברכת הנהנין ואינה קודמת לעל אכילת מצה אלא משום דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם אינו מצוה כל כך לפיכך מניח הפרוסה על שתי השלמות אך קשה דהא אמרינן דבפסח הכל מודים שמניח הפרוסה בתוך השלמה ופירש"י בתוך השלמה היינו תחת השלמה וכן פירשו כל המפרשים ונראה דמהאי טעמא נמי כתב הסמ"ג דאף ע"ג דבוצע הראשונה מניחה בין שתי השלמות וי"ל דאינהו ס"ל דכשמניח פרוסה על השלמה זהו בתוך השלמה וכך העתיק הב"י ברישא סימן תע"ה בשם הרשב"א בתשובה ע"ש: כתוב במהרי"ל דחלק הגדול יקח לאפיקומן ולא פחות מחציה דהיינו חלק הקטן וכ"כ מהרש"ל ונראה דהטעם הוא משום דראוי להחמיר לאכול אפיקומן ב' זיתים על פי פרשב"ם אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עם הפסח כמו שיתבאר לקמן ברישא סימן תע"ז לכך הצריכו ליקח חלק הגדול כ"ל ולא כמ"ש במהרי"ל משום חבוב מצה ונאכל על השובע וגם כדי שיעה דטעמים אלו אין להם יסוד כנ"ל: **ומ"ש** ויגביה הקערה כו' כ"כ הרא"ש בתשובה דמגביה משום שיאמר הא לחמא עניא וכו' עד מה נשתנה: **ומ"ש** ואז יצוה להסירם וכו' בפרק ע"פ למה עוקרין את השולחן אמרי דבי ר' ינאי כדי שיכירו התינוקות וישאלו פי' ישאלו למה עוקרין את השולחן ועדיין לא אכלנו וישיבו להם כי צריך לספר ביציאת מצרים קודם אכילה ועכשיו עקירת הקערה במקום עקירת השלחן וכ"כ התוס' וכל החבורים:

ומזוגין מיד כוס שני כו' עם במשנה מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל ואם אין דעת בבן אביו מלמדו ופירש"י ורשב"ם כאן במזיגת כוס שני הבן שואל את אביו אם הוא הכם מה נשתנה עכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה עכ"ל וכתב מהרש"ל דלא ישטפה: **ומ"ש** ומחזיר הקערה וכו' כ"כ גם הסמ"ק שמחזירין הקערה כשיאמר עבדים היינו משום לחם עוני כתיב שעונין עליו דבריס כדאיתא בגמרא ואין מכאן ראייה דעליו אין כירושו עליו ממש אלא ה"פ על ענין הלחם עונין דבריס הרבה שעיקר ההגדה הוא בענין מצות מצה שרומז לחירות ולכך מתחילין הא לחמא עניא ועליו נמשך בענין ההגדה וברמב"ם מבואר שאין מחזירין אלא כשאומר מצה זו ומדברי רבינו עצמו יראה שלא נסמך על ראייה זו לגמרי שהרי כתב וגם שתהא לפניו כשיאמר מצה זו כו' כלומר מאחר שעכ"פ צריך שתהיה לכניו כשיאמר מצה זו וכו' ושמא ישכח מלהגיחו לפניו באמצע קריאת ההגדה לכך טוב שיחזיר הקערה לפניו קודם שיתחיל ההגדה וכך הוא המנהג: **וצריך** שיאמר שבכל הלילות וכו' אין אנו חייבין לטבל משום דהוה משמע דבלילה הזה חייבין לטבל ב' כעמיס ולית דטבילות הראשון ליכא חיוב אלא היכירא לתינוקות לחוד והכי איתא להדיא בגמרא ומשום דאיכא נוסחא שכתוב בהן שבכל הלילות אין אנו חייבין לטבל וכו' כתב רבינו דטעות הוא וכ"כ רש"ם דשבוש הוא. ומהר"ל מפראג הילק דכשהטבילות הא' בשאר ירקות שפיר הויין שני הטבילות שיוב גמור ובגמרא איירי כשהטבילות הראשון במרור ולא נהירא: **ומ"ש** וקורא כל ההגדה עד ונאמר לפניו הללויה הכי איתא בגמרא ונאמר לפניו הללויה אבל התוס' כתבו ה"ג ונאמר לפניו שירה הדשה וכ"כ במרדכי וכ"כ מהר"ש לוריא דהכי נהוג: **ומ"ש** להראות למסובין כו' כ"כ רש"ם וכתב מהרי"ו ויגביה מצה הפרוסה משום לחם עוני: **ומ"ש** אבל כשאומר פסח כו' בענין

דרכי משה

וכתב מהרי"ל דיש נוהגים שלא לאכול שום טיבול באותה לילה רק ב' טיבולים אלו: (יז) כתב מהר"א מפראג דאין לשבש ולומר כהא לחמא או הא כלחמא אלא הא לחמא ע"ש המקרא למאן יראו את הלחם וגומר כתב מהרי"ב די"ל הא לחמא בלשון שמבינים הנשים והקטנים וכן עשה ר"י מלונדרי תקן כל הגדה בלשון לעז כדי שיבינו הקטנים והנשים עכ"ל וכלבו כתב דמנהג יפה הוא: (יח) במהרי"ל אבל כשאשתו ובניו שואלין אותו אצ"ל מה נשתנה ומתחיל מיד עבדים היינו: עוד שם בשיגיע לדם ואש ותמרות עשן יזרוק באצבעו לחוץ וכן כשאומר דצ"ך עד"ש באח"ב בפרט ובכלל סך הכל י"ו פעמים וכן נהג מהר"ש ואמר שכן הוא בספר אבי"ה נגד י"ו פנים של היות עכ"ל ונראה שרומזים כאן שהרבו של הקב"ה נקרא יוה"ך והוא מלאך ממונה על הנקמה כידוע למקובלים ונוהגים לזרוק מן הכוס באצבע לרמוז על מה שנאמר (שמות ח) אצבע אלהים הוא ודלא כמו שמצאתי כתוב בהגהה מנהגים דיש לזרוק בזרת קטן: (יט) כתב הר"ן פרק ע"פ דף רנ"ב ע"ב הא דאמרינן כל שלא אמר דברים אלו בפסח לא יצא י"ח היינו ידי מצוה מן המובחר אבל ידי הגדה מיהו יצא וכתב מהרי"ב בדרשותיו שיגביה הפרוסה משום לחם עוני ולא כמהרי"ל שכתב ליקח השלימה העליונה: והמנהג

דרישה

דהיינו אם אכל כזית כו' מדכתב אם אכל משמע דרשות הוא אי בעי אכיל ואי לא בעי לא אכיל כזית ואין צריך לברך אחריו ברכה אחרונה וכ"כ ב"י ג"כ בהדיא בשם הרא"ש שכתב בשם הרשב"א דבטיבול ראשון לירקות א"צ כזית ומדכתב סתמא משמע דבכל מודים לכך מוכרח לאכול כזית וכ"כ ב"י בתשובה דבטיבול ראשון איכא עלוגתא אי צריך ברכה אחרונה ע"כ אני אומר דגם לר"י אין צריך כזית דא"כ עדיין מידי עלוגתא לא נפק ולכך רבינו כתב ג"כ בקיצור סדר שלו לקמן בסימן תפ"ו ולוקח פחות מכזית משמר ירקות כו' והיינו נמי כדי לצאת ידי כ"ע וק"ל: [ו] ויאמר הא לחמא כו' נדפס בגיליון וא"ל לבשם ולומר כמו לחמא כי לשון הספוק הוא למען ירבו עכ"ל והוא מהגהות רא"ף ואע"ג שהספוק למען ירבו וגו' אמן שאכלו במדבר קלי ולא אמצות שאכלו במצרים מ"מ מיתתי שפיר דאייתי כמו שכאן נאמר למען ירבו את הלחם אף שלא מלחם זה אכלו כיון שממיין הלחם אכלו שייך לומר עליו למען ירבו את הלחם ולא כלחם ה"ג דכוותיה במצה וק"ל: [ז] ויש מדקדקין להוציא ממנה התבשילין כשמגביהין אותה משום דאמרינן בבר א"צ להגביה וא"ל דדוקא כשאומר פסח שהיו אבותינו אוכלין בהא קאמר שלא להגביה כו' הלשון אינו מדוקדק דמתחיל ואומר א"צ להגביה דמשמע אבל אי בעי מגביה ומסייע בהא קאמר שלא להגביה ולאיתי בעור שהגיה רא"פ שכתב בה ז"ל מדאמרינן בבר א"צ להגביה וכו' הגיה וכו' וכתב בלבו בהג"ה זה לשונו רש"י ורשב"ם גרסי בבר א"צ להגביה ולא עוד אלא שראה כמקדים בהמתו אי' לכך א"צ להגביה דהא לא מצי למימר פסח זה ולא עוד אלא אם היה מגביה היה נראה כמקדים בהמתו ממויה לפסח כך אי' רשב"ם עכ"ל רא"ף ובזה א"ש דאזק כיון נמי רבינו במ"ש משום דאמרינן בבר אין לריך להגביה כו' ר"ל למה דסיים שם ולא עוד אלא דאיכא איסור משום דנראה כמקדים בהמתו והשתא א"ש דסיים רבינו בהא קאמר שלא להגביה ובדברי גירסת רש"י ורשב"ם דאמר כתובים בע"פ דף קי"ו ריש ע"ב ע"ש: [ח] ונאמר לפניו שירה חדשה כו' כן גרס מ"ו ז"ל וכן כתב במרדכי בע"פ ובתוספות שם דף קי"ו ע"ב ומהרי"ץ ז"ל נוקד ונאמר בסגול ולא נאמר בחולם וכ"ע למה דהא לפיכך אנחנו כו' קלי אמה שלפניו בכל דור מייב אדם לראות את עצמו כו' וכמו שהיו מוחרים הלל כך אנחנו אומר אותו כאילו הוא ממצרים ולמה נקד ונאמר בסגול דמשמע אלשבר ונלע"ל כוונתו שלכך נקד בסגול משום דע"כ צריך לומר דהא דאמרינן במכילתא וכתבו התוספות בע"פ דף קי"ו ז"ל כל הסירות בל' נקיבה חוץ משיר לעתיד שיהיה בלשון זכר לא קאי אהלל אלא שירה בפ"ע זכר לכל כם ונם שעבדו דוגמת שירת היה בלשון נקיבה כמ"ש אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת וכמו שנאמר בשירת הבאר אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר וגו' דוגמת שירות הללו ישוררו לעתיד זכר לגאולה שירה לשון זכר ולא אהלל אלא אהלל קלי וא"כ מה שאנו אומרים בהגדה ונאמר לפניו שירה חדשה ר"ל שהיה בשעת הגאולה אמרו אותה שירה חדשה דהיינו אז ישיר דהא אין אומרים אותו בסדר הגדה אלא שאנו אומרים מיידים להודות ולהלל למי שעשה לנו נסים וגאולתנו ממצרים וכמו שאז נאמר לפניו שירה חדשה שירת אז ישיר כו' כן אנו נהללך בדבר אחר דהיינו הלל וק"ל ;ל"ע דהנוסחא שכתבו התוס' והמרדכי ונאמר לפניו שירה חדשה אינו שם לא במשנה ולא בברייתא ולא בהרא"ש ולא במיימוני אלא כולם העתיקו לשון המשנה ונאמר לפניו הללויה ול"ע. גם בסדורים ישנים ומדשים של דפוס ושל כתב נדפס בהן ההגדה שירה חדשה לכן לני אומר לי שאין להגיה בפרט לפי מ"ש

פרישה

שיקרא ההגדה כדי שיאמר עליה הא לחמא עניא מה עני בפרוסה אף כאן בפרוסה (י) אין אנו חייבים לטבל כו' דהא גם עתה בליל פסח טיבול ראשון אינו חובה אלא כד שישאלו: (יא) ואין לומר האידנא פי' בזמן שאין ב"ה קיים אע"ג דבסדר הגדה שבמשנה גרסינן הכי: מגביה

ומ״ש ונוהגין באשכנז כשמגיע עד לפיכך מגביה כל אחד כוסו וכו׳ וכ״כ הגה״מ בפ״ח וכתב האגור כשמגיע הכוס בידו כשמגיע ללפיכך נכון לכסות המצה שלא יראה הפת בשתו וכן מנהג נקיי הדעת עכ״ל וכן מצאתי כתוב בתשובת אשכנזים וכתבו עוד שעד אותה שעה תהא המצה מגולה קצת כדאמר לחם שעונין עליו דברים הרבה: **ונאכל** שם מן הזבחים ומן הפסחים שצריך להקדים זבח וכו׳ עד סוף הסימן במרדכי ס״פ ע״פ: **כתב** רב״י נוהגים להגביה הסל על ראשי התינוקות ואומרים. לפיכך אנחנו חייבין וכו׳: **בענין** ברכת ההלל איכא פלוגתא דרבוותא וכו׳ הר״ן בפרק ע״פ כתב הרבה בענין זה ואין להאריך מפני שמנהג כל העולם שלא לברך על הלל שאומר על שולחנו ומנהג בני ספרד לקרותו בלבור ולברך עליו כדברי מס׳ סופרים. טעם למה בליל פסח קורין ההלל מיושב כתבתי בסימן תכ״ב:

כתב רב״י סומא פטור מלומר הגדה כמו שפטור מכל המצות ומ״מ חייב בכל מדרבנן ולהוציא הרבים יכול להוציא למאן דאמר מצה בזמן הזה דרבנן דאתי דרבנן ומוציא דרבנן וכך פשוט בפרק ע״פ פ״י ומברך עכ״ל ויש לתמוה עליו דלא פטרו מכל המצות אלא ר׳ יהודה בפרק החובל (פז.) ולית הלכתא כוותיה ומיהו מ״ש דמ״מ חייב בכל מדרבנן כ״כ התוספות בפרק החובל אליבא דרבי יהודה: כתב הכלבו יש לועזים הא לחמא עניא ומה נשתנה כדי שיבינו הנשים והטף ויש לועזים אף עבדים ומנהג יפה הוא אחר השאלה שילעזו אף התשובה כי מה תועלת הבנת השאל׳ אם לא ידעו התשוב׳:

תעד ושותה כוס שני וכתב רי״ף שצריך לברך בפה״ג כ״כ בפרק ע״פ ועטעמו משום דד׳ כוסות הוא׳ל וכל אחד ואחד מצוה באנפי נפשיה הוא צריך לברך בפה״ג אכל כסא וכסא וכתב עליו הרא״ש וא״ל דאע״ג דכל אחד ואחד מצוה באנפי נפשיה הוא כיון דליכא היסח דעת לא בעי לברוכי אכל כסא וכסא וכן נהגו שלא לברך בפה״ג אלא על כוס של קידוש וכוס של בה״מ:

ולענין ברכה אחרונה כתב הרי״ף בפרק ע״פ שצריך לברך על השני ואחר הד׳: **ומ״ש** רבינו שהקשו עליו למה יברך אחר השני וכו׳ כ״כ שם הרא״ש וכתב שיש מיישבים דבריו דמיירי באין לו יין לשתות בתוך המזון ודחה הוא ז״ל דבריה׳ לומר דאפי׳ אין לו יין לשתות בתוך המזון אינו מברך אחר כוס שני: **ומ״ש** רבי׳ בשם אבי העזרי שיש לברך אחר ראשון ואחר ג׳ וד׳ כלו׳ אחר ג׳ ואחר ד׳ וטעמו שכיון שמפסיק בין כוס לכוס שלא בעניני אכילה ושתיה צריך לברך אחריו משא״כ בין ב׳ לג׳ שאין מפסיק ביניהם אלא בסעודה וברכת כוס שני פוטר יין שבתוך הסעודה הלכך אין לברך אחריו: **ומ״ש** בשם ר״ח דכוס של קידוש ושלפני בה״מ וכו׳ טעמו דכולה חדא סעודתא היא מתחיל מכוס של קידוש ומסיים בכוס של בה״מ הלכך אין לברך בנתיים כלל אבל אחר כוס של בה״מ מברך שכבר נגמרה הסעודה ואחר רביעי פשיטא שצריך לברך שהוא גמר השתייה: **ומ״ש** כיון שיש לו כוס לברך עליו וכו׳ דמשמע שאם לא היה לו כוס לבה״מ היה צריך לברך אחר כוס ב׳ הוא ע״פ אותם שרצו לייחד סברתו של הרי״ף לומר דדוקא באין לו יין לשתות בתוך המזון הוא דקאמר דצריך לברך אחר כוס ב׳ וכבר כתבתי שדחה הרא״ש דבריהם

באילו הקדישו לבך: ונוהגין (יא) מגביה כל אחד כוסו ואוחזו והבי איתא במדרש שוחר טוב כשמגיע ללפיכך אוחז כוסו בידו כדי לומר שירה על היין (יב) בענין ברכת ההלל איכא פלוגתא דרבוותא ריצב״א היה מברך עליו ב״פ אחת קודם אכילה ואחת אחר אכילה וכן היה נוהג ה״ר מאיר מרוטנבורק וכ״כ רב האי ורב צמח ורב עמרם אבל הרי״ן גיאת [ט] ואבי העזרי כתבו שאין לברך עליו כלל לפי שהולקים אותו לשנים לפני הסעודה ולאחריה וא״כ האיך יברכו כיון שפוסקים באמצע וכן היה נוהג א״א הרא״ש ז״ל וכן ראוי לעשות בכל דבר (יג) שיש ספק בברכתו שאין לברך דברכות אינן מעכבות ויש מקומות שנוהגין לקרות ההלל בב״ה בצבור כדי שלא יצטרכו לברך עליו בשעת ההגדה ומה טוב ומה נעים ההיא מנהגא ויש לו סמך במסכת סופרים דאיתא התם תניא ר״ש בן יוצדק אומר י״ח ימים ולילה אחת גומרין בהן ההלל ובגולה כ״א יום וב׳ לילות ומצוה מן המובחר לקרות ההלל בב׳ לילות של גליות ולברך עליו ולאמרה בנעימה ולקיים מה שנ׳ ונרוממה שמו יחדיו וכשהוא קורא בביתו א״צ לברך שכבר בירך עליו ברבים ומתחיל ההלל וקורא עד למעינו מים ומברך ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר גאלנו וחותם ברוך אתה ה׳ גאל ישראל וצריך לומר ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שצריך להקדים זבח דהיינו הגיגה קודם הפסח שהוא נאכל על השובע ונודה לך שיר חדש ואין לומר שירה חדשה שהוא אומר על גאולה של עתיד והיא נאמרה בלשון זכר כדאיתא במדרש:

תעד ושותה כוס שני [ט] וכתב רב אלפס שצריך לברך בפה״ג וכ״כ רב נטרונאי ורב עמרם והרמב״ם ז״ל ואבי העזרי ולא נהירא לא״א הרא״ש ז״ל (א) אלא א״צ לברך בפה״ג אלא על כוס ראשון שהוא של קידוש ועל הג׳ שהוא של בה״מ אבל על הב׳ ועל הד׳ א״צ לברך וכ״כ רב כהן צדק ולענין ברכה אחרונה כתב רב אלפס שצריך לברך אחר הב׳ ואחר הד׳ והקשו לדבריו למה יברך אחר הב׳ והלא הסעודה לפניו והוא פוטר היין שבתוך הסעודה וא״כ האיך יברך אחריו ואבי העזרי כתב שיש לברך אחר ראשון ואחר ג׳ וד׳ [כ] ורבינו הננאל כתב כוס של קידוש ושלפני בה״מ כיון שיש לו כוס לברך עליו בה״מ אין לברך עליהם על הגפן אבל כוסות אחרונות על כל אחד יש לברך עליו עה״ג ורב שרירא ורב האי כתבו שצריך לברך לפני כל אחד וא׳ אבל

בענין ברכת הלל כו׳ המנהג שלא לברך כל עיקר וכן המסקנא בסמ״ג בשם מורו רבינו יהודא ושכן עמא דבר: **וצריך** לומר ונאכל שם מן הזבחים כו׳ כ״כ המרדכי וכתב מהרי״ו דכשבא מן הפסחים ומן הזבחים דאין מגיגה קריבה בשבת ובליל שני יאמר מן הזבחים ומן הפסחים דהגיגה נאכל קודם הפסח ע״כ וממילא דכשחל פסח ביום ז׳ וא׳ יאמר בהפך וק״ל: **ונודה** לך שיר חדש כ״כ התוס׳ והמרדכי:

תעד והשותה כוס שני וכתב רי״ף שצריך לברך בפה״ג בפ׳ ע״פ כ״כ וטעמו דכי היכי דאמרי׳ בכוס של ברכת המזון דכיון דלא אפשר למיעתי וברוכי בהדי הדדי הוי הפסקה וצריך לחזור ולברך בפה״ג ה״כ כיון דלא אפשר ליה למקרי ומשתי בהדי הדדי צריך לחזור ולברך בתר דגמר הגדה ובתר דגמר הלילא בפה״ג ופי׳ הר״ן דלא אמרינן הכי אלא בשיהה הקבוע עליו חובה בקריאת ההגדה אבל דבר הרשות שאם רצה מפסיק לא והאריך ע״ש: **ומ״ש** והקשו לדבריו כו׳ ואני בעניותי יישבתי קושיא זו דס״ל לרי״ף דיין שלפני המזון אינו פוטר שבתוך המזון אע״כ כבר נטל ידיו לסעודה וכמ״ש התוס׳ והמרדכי בפ׳ כ״מ וכמ״ש למעלה בסי׳ קע״ד ולפיכך בשתיי׳ כוס שני דלפני נטילה צריך לברך אחריו קודם שיטול ידיו. ומכון הוא דכששותה כוס ב׳ יכוין שלא להוציא היין שבתוך הסעודה ואז צריך לברך לאחריו לד״ה ומפיק נפשיה מפלוגתא אלא דאז אי אפשר לו לשתות יין בתוך הסעודה דכיון שהיה מחויי׳ לברך לפניו בפה״ג היה נראה כמוסיף על הכוסות. אלא דקשיא לי דדברי התוס׳ דבפ׳ כ״מ כתובים בשם״ג בשם ר״י והרב ר׳ יוסף גם במרדכי והגה׳ מיימוני׳ דספ״ד דה׳ ברכות כתבוהו בשם ר׳ יוסף ובסדר של פסח כתב הסמ״ג גופיה וז״ל כתב ר׳ יצחק בר שמואל בתשובה אחת שהוא ורבינו יעקב לא היו מברכין על הגפן בליל פסח עד אחר כוס רביעי ולמאי שכתב הר״י ס״ל דאין היין שלפני המזון פוטר שבתוך המזון כשעדיין לא נטל ידיו לסעודה היה לו לברך על הגפן אחר כוס שני כמ״ש לדעת הרי״ף ודוחק לומר דר״י אחר הוא אלא נראה דס״ל לר״י דבליל פסח הוי קביעות גמור אפילו קודם שנטל ידיו משא״כ בשאר ימות השנה אבל מ״מ דעת הרי״ף שלא לחלק וכל שלא נטל ידיו אף בליל פסח אינו פוטר שבתוך המזון ולפיכך צריך לברך אחר כוס שני על הגפן כ״ל. וטעמו של אבי עזרי כתב ב״י דכיון דמפסיק בין כוס לכוס שלא מענייני אכילה ושתייה צריך לברך אחריו משא״כ בין שני לשלישי שאינו מפסיק אלא בסעודה וברכת כוס שני פוטר יין שבתוך הסעודה הלכך אין לברך לאחר כוס שני על הגפן עכ״ל ובהג״ה מיימוני כתב שכן היא דעת מהר״ם. וטעמו של ר״ח הוא דהסעודה מתחלת מכוס של קידוש ומסיימת בכוס של ב״ה הילכך אין לברך על הגפן בנתיים כלל אבל אחר ב״ה שכבר נגמרה הסעודה מברך על הגפן ואע״ל דמברך אחר כוס רביעי וס״ל לר״ח דדוקא כשיש לו כוס לברך עליו ב״ה דכיון דהכוס לפניו ודעתו לשתות עוד לא הוי הסעודה שוס הפסק והיסח הדעת ולפיכך כשמברך על הגפן אחר כוס של ב״ה פוטר אותן ואת שתי הכוסות שלפני הסעודה אבל כשאין לו אלא ב׳ כוסות אלו שלפני הסעודה א״כ כבר הסיח דעתו מלשתות עוד וצריך לברך על הגפן אחר כוס שני ופוטר אותו ואת הראשון אבל אין לומר דא״צ לברך לאחריהם משום דברכת המזון פוטרתן דס״ל לר״ה דיין שלפני המזון הו״ל כדבריהם הבאים אחר הסעודה קודם ברכת המזון דעתונין ברכה לפניהם ולאחריהם ואין ברכת המזון פוטרתן ודו״ק: ומ״ש הב״י דטעמו של ר״ח הוא כאותן שרצו לייחד סברתו של הרי״ף לומר דדוקא באין לו יין לשתות בתוך המזון התם הוא דקאמר דצריך לברך אחר כוס שני לא נהירא דהא ודאי דר״ח סובר אפילו אין לו יין בתוך המזון אפ״ה א״צ לברך אחר כוס שני כשיש לו כוס לברך עליו ב״ה כמו שנתבאר: ומ״מ מדברי הרא״ש יראה שאפילו אין לו כוס לברך עליו ברכת המזון אפ״ה א״צ לברך אחר כוס שני דב״ה פוטרתו:

ומ״ש בשם ר׳ שרירא גאון כו׳ הא דצריך לברך לפני כל אחד ואחד נתבאר כבר בסמוך בדברי הרי״ף והא דאין לברך אלא אחר אחרון טעמו משום דכוס א׳ וכוס ב׳ ב״ה פוטרתן ונמצא כשמברך אחר רביעי פוטר אותו ואת הג׳ וכ״כ הרשב״א בתשובה בסימן ע״ב. וממילא לפי זה אם אין לו רק ב׳ כוסות הראשונות א״צ לברך על עיקר על הגפן דב״ה פוטרתן ודלא כר״ח. והמנהג כרב שרירא. ויש לדקדק למה השמיט רבינו מלכתוב בסימן זה גבי כוס שני דאם לא שתה בהסיבה

דרכי משה

תעד (א) והמנהג דמברכין עליו כדברי הרי״ף ושאר גאונים וכן פסק המרדכי פרק ע״פ דף ר״מ ע״א לברך על כל כוס וכוס:

פרישה

(יא) **מגביה** כל א׳ כוסו כו׳ כתב האגור כשיגיע ללפיכך שאומר כל אחד כוסו אז צריך לכסות קפת שלא יראה בושתו:

(יב) **בענין** ברכת הלל כו׳ כתב בשיבולי לקט הר״מ סורס שמלות הלל קריאתו מעומד שנאמר הללו עבדי ה׳ העומדים בבית ה׳ וגו׳ ומה שקורין בליל פסח מיושב לפי שעתה דרך חיסבה ומרוחת אין מעריסין אותו לעמוד:

(יג) **שיש** ספק בברכתו ל״ל לפי מ״ש לעיל בסימן כ״ע בשם רא״ף דדוקא שיולאי אינו חייב לברך אז הוא אסור לברך אבל אם יש לספק במיבו אזי הרשות בידו לברך וכמ״ש רבינו בסימן תל״ב וא״כ ה״כ הול״ל דהרשות בידו ולא״ד דכאן לא בא דבינו לומר דעם אלא אם שיש נוהג הרא״ש שאף שהוא רשות ואי בעי מברך מ״מ כן ראוי לנהוג שלא לברך אבל אם שכתב בסימן תל״ב שהוא רשות שם כתב דהוא אין הדין ואין לחמות בזה המברך כיון שיש להמברך על מי לתלות ולומר ס״ל כמאן דחייב לברך אלא שק׳ שבסימן תפ״ח כתב רבינו ג״כ אדין והלכך אם אומרים אותו אכוס ד׳ אז אכוס ה׳ שכתב ל״ל כיון שפלוגתא היא כו׳ ע״ש ומיהו ל״ל דשאני התם דכוס ה׳ גופא יש לעת

(ומוד או״ה)

דרישה

בסגול וקאי על עבר ועדיין עיקר אסר מן הספר וכולי האי לא הוה ליה לבעל אגדה לסדיר אלא לפרש לכך א״ל ונאמר בחולה ומצורף עם הלל דבתריה וק״ל:

[ט] **ואבי** העזרי כתב שאין לברך עליו כלל כו׳ בפ׳ ע״פ דף ק״ו ע״ב אמרא דתניא כל הברכות כולן מותם בברוך ואותם בכן בברוך און מברכה הסמוכה למברכה כו׳ והקשה הס התוס׳ ז״ל והקשה מיהלכך דהלל דלילי פסח דאין מברכין לקרוא את הלל נמצא דאינו סמוכה לברכתה לברכה שלפניה כמו שתבא לברוך שאמר ואפ״ה אינו פותח בברוך לכן נראה דברכה שאמר פסוקים אין צריך פתיחה שבלא פתיחה נקרא התחלה עד כאן לשון התוס׳ ע״ש:

כו׳ תעד [ט] **וכתב** רב אלפס כו׳ עיין מ״ש לעיל סי׳ קע״ח דב״י כתב דלהרי״ף דמצריך הכא לברך אכל כוס וכוס מצריך נמי לחזור ולברך המוציא המתפלל בתוך סעודתו וק׳ לדידן דקי״ל בברכת הכוסות כרי״ף והפסק תפלה כרא״ש ע״ש ושם כתבתי ישוב לזה ע״ש: [כ] **ורבי׳** הגמל כתב כוס של קידוש ושלפני המזון כיון שיש לו כוס לברך עליו כו׳ עיין ב״י ומיהו לא נתיישב בדברי ב״י הא דתנא ר״ה בכיון דיש לו כוס לברך

בהסיבה לצריך לחזור ולטתות כמ"ש גבי כוס ג' וג' וד' ואפשר לישב קלת דממ"ש בסימן תע"ג בכוס ג' דצריך לטתות פעם אחרת בהיסיבה ממילא שמעינן דס"ס בכוס שני דמאי שנא ולפיכך לא היה צריך לחזור ולכתוב דין זה בפי' גבי כוס שני אבל בכוס ג' דקי"ל דבין ג' לד' לא יטתה סד"א דאין לו לחזור ולטתות בהיסיבה וכן אחר כוס ד' שכבר הסיח דעתו מלטתות עוד וצריך לחזור ולברך ב"פ הנפן והוי כמוסיף על הכוסות סד"א דאין לו לחזור ולטתות בהיסיבה לפיכך היה צריך לפרש לגבייהו דאפ"ה יש לו לחזור ולטתות בהיסיבה וק"ל :

תעה ויטול ידיו בפרק ע"פ אסיקנא דאף ע"ג דנטל בנטול ראשון נוטל ידיו בנטול שני משום דכיון דבעי למימר אגדתא והלילא דילמא אסחיה אסחיה לדעתיה וגגע ומשמע שאם נזכר שלא להסיח דעתו ושלא ליגע במקום הטנופת אין צריך נטילה אחרת וכן פסק המרדכי בסד' הראשון של פסח • ומ"ש ב"י וז"ל וכ"ל דאין לכוין בכך שלא לבטל תקנת חכמים שתקנו ליטול פעמיים בליל פסח לא ידעתי לו טעם דכיון דעיקר התקנה משום דילמא נגע א"כ ממילא היכא דבריא ליה דלא נגע לא צריך לנטילה אחרת ואפי' למאי שקבעתי למעלה בסי' תע"ג דאין לברך על ג' הנטילות הראשונות שייך דין זה דדוקא היכא דאיכא למיחש לדילמא נגע דצריך לברך ענ"י קודם סעודה כשנטל פעם ג' אז ודאי אין לו לברך כל ג' הנטילות הראשונות אבל אם נזכר שלא להסיח שלא ליגע יכול ליטול ידיו קודם קידוש ויכוין שתעלה לו לסעודה ויברך מיד עכ"י ואז תעלה ג"כ לנטבול הראשון שהכל נחשב מעינן הסעודה ושוב א"צ נטילה אחרת כן נראה מעיקר הדין • אבל למאי שקבענו למעלה בסימן קס"ו שלא להפסיק בין נטילה להמוציא בשום הפסקה כדמשמע בירושלמי א"כ בליל פסח נמי אין להפסיק כל עיקר לפי הירושלמי אע"ג דבתלמודא דידן משמע דליכא למיחש להפסקה בין נטילה להמוציא מ"מ בשא קי"ל כהירושלמי : **ומ"ש** השלימה למעלה וכו' כלומר דמשום דאין מעבירין על המצות הניח השלימה למעלה הראשונה כדי שיברך עליה המוציא הניח המצה הראשונה כמו שיתבאר סי' תע"ג :

ומ"ש ומברך על השלימה המוציא וכו' כ"כ הרא"ש דמברך על השלימה המוציא דלא גרע י"ט של פסח משאר שבתות וימים טובים שמברכים המוציא על השלימה והא דאמרינן בברכות דהכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע מ"ט לחם עוני כתיב היינו אותו לחם שיוצא בו ידי אכילת מצה אבל המוציא פשיטא דעל שלימים בעינן כשאר י"ט כו' :

ומ"ש דלא יאכל עד שיברך על הפרוסה על אכילת מצה ויאכל משניהם יחד כ"כ הרא"ש ואוכלן ביחד וכו' והטעם דאם יאכל של המוציא תחלה שהיא של שלימה הרי באותה אכילה יצא י"ח מצה ואין בעינן לחם עוני לשל מצה דהיא פרוסה ולא שלימה • ומהר"ל מפראג הקשה ע"ז דהא אמרינן בפ' האיש מקדש דכל מידי דליתא בזה אחר זה בבת אחת נמי ליתא • ואפשר לומר דעיקר הקפידא איכא אלא לענין בציעה שיבצע ויברך על הפרוסה ע"א מצה אבל לענין אכילה לא נפקא לן מינה מידי תדע שהרי אם אינו יכול לאכול משניהם יחד אוכל של המוציא תחילה כו' אלא ודאי דלכתחלה קאמר דיותר נכון לאכול משניהם יחד דיוצא באותה אכילה של פרוסה י"ח מצה אבל היכא דלא אפשר לן לית לן בה דלא קפדינן אלא שיניח פרוס בתוך השלימה ולבצע ולברך על הפרוסה ע"א מצה וק"ל :

ומ"ש שיאכל כזית מכל אחד היינו לפי שאין אכילה פחותה מכזית מיהו תימה בשלמא מן הפרוסה שמברך עליה ע"א מצה שפיר דבעי כזית אבל מן השלימה שמברך עליה המוציא מ"ש משאר פת שמברך עליו המוציא אע"פ שאינו אוכל כזית כמו שפסק רבינו למעלה בסי' ר"י ותו דאפילו לדר' יונה בפרק כ"מ שסובר דבפחות מכשיעור מברך לפניו שהכל מ"מ כאן הרי הוא אוכל מן הפרוסה בכזית וברכת המוציא בעל כרחך קאי על כל מה שיאכל מן הפת בסעודה זו וא"כ לא צריך שיאכל כזית ממש מן השלימה ואפשר לומר דס"ל לרבינו דודאי אם אין לו אלא פחות מכזית מברך עליו המוציא אבל כשיש לו כזית פשיטא דלכתחלה צריך כזית וסובר ג"כ כיון דמברך השלימה המוציא צריך שיאכל ממנה כזית לכתחלה : **ומה** שאמר שיאכל של המוציא תחלה היינו משום דכיון דזו היא המצה הראשונה אין לעבור עליה דאין מעבירין על המצות : **ומ"ש** ומפני שיש מי שאומר שמברך על הפרוסה המוציא ועל השלימה ע"א מצה סברא זו כתובה בהגהת מיימוני' בשם ר"ח ושאר גאונים וסכ"כ רא"ש והתוס' דמפרשים דהא דקאמר הכל מודים בפסח שמניח פרוסה לתוך השלימה ובוצע כו' דקאי על ברכת המוציא שמברך בפסח המוציא על הפרוסה ולפי שאין לעשות מצות חבילות חבילות אין לברך ב' ברכות על הפרוסה וצריך לברך ע"א מצה על השלימה ולכך כתב שהרוצה לצאת ידי שניהם יאחז שתיהן בידו כו' דלמר קאי המוציא על השלימה וע"א מצה על הפרוסה ולמר קאי המוציא על הפרוסה וע"א מצה על השלימה שהרי אוחז שתיהן בידו ולא קשה דלמר דקאי המוציא על הפרוסה מעביר על המצה הוא שהרי השלימה היא הראשונה די"ל דכיון דהכשר מצה כך היא שמניח הפרוסה בתוך השלימה ובוצע והיינו לומר תחת השלימה א"כ אין כאן משום מעביר ולפי זה צריך הוא לאכול שניהם יחד ולא בזה אחר זה שמניח בספק מעביר על המצות וק"ל • ובמקצת ספרי רבינו כתוב ומפני שיש מי שאומר שמברך על הפרוסה המוציא וגם על אכילת מצה כו' וכן משמע באשיר"י שכתב תחלה דברי הרי"ף שמברך המוציא וע"א מצה על הפרוסה ואח"כ כתב דעתו שיברך המוציא על השלמה וע"א מצה על הפרוסה ואח"כ כתב והרוצה לצאת י"ח שניהם יברך המוציא וע"א מצה ואיבצע מן השלימה ומן הפרוסה כאחד וכ"כ הרב רבינו ירוחם • אלא דקשיא לפי זה בשלמא שצריך לאחוז שתיהם בידו כשמברך המוציא שפיר אלא כשמברך ע"א מצה הא ודאי דלא צריך לאחוז בידו כי אם הפרוסה לבד ואח"כ יבצע משניהם ויאכל ביחד אלא ודאי דמשום דיש גאונים שסוברים שצריך לברך המוציא על הפרוסה וע"א מצה על השלימה לכך צריך לאחוז שתיהן בידו בשעה שמברך המוציא וע"א מצה • והמנהג ליקח המצות בידו ולהניחם בשעה שמברך המוציא דבעינן לחם משנה ואז גם הפרוסה שבין ב' השלמות תעלה עמהם לצאת גם ידי אותן הגאונים שאומרים שמברך המוציא על הפרוסה ואח"כ יאכל הראשונה ולא יפרידנה לגמרי וניח השלישית ויתפוס רק הראשונה והשניה ויברך ע"א מצה ויפרוס משתיהן מכ"א כזית ויאכל שניהן ביחד בהיסיבה וכ"כ מהר"ש לורי"א : **ומ"ש** ואם לא היסב לא יצא כו' כן הכריחו הרא"ש והמרדכי מדתנן השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא משמע מיסב אין לא מיסב לא אכן כבר קבענו למעלה בסימן תע"ב כראבי"ה דבאר רבינו אין צריך לחזור ולאכול בהיסיבה אלא למצה מן המובחר : **כתב** רב עמרם ויברך המוציא ויטבל בחרוסת ויאכל וכ"כ הרמב"ם ז"ל ואע"ג דהרמב"ם כתב שאין צריך אלא ב' מצות שלמות ופרוסה ומברך המוציא וע"א מצה שניהם על הפרוסה ומטבל בחרוסת ופליג אר"ע שמצריך לעשות ג' מצות כדלקמן סוף סי' זה מ"מ בזה שוין דצריך לטבל בחרוסת : **ומ"ש** ר"ע ויברך המוציא ויטבל בחרוסת לאו למימרא דהפרוסה שמברך עליה ע"א מצה לא בעינן לטבל בחרוסת דודאי צריך אלא סיורא דריסא דעיינא נקט דמברך המוציא ומטבל בחרוסת וממילא נמי דמברך על הפרוסה ע"א מצה ומטבל בחרוסת וק"ל : **ומ"ש** ואיני יודע טבול זה למה כו' תשובותיו אלה גדולות וכמעט מכריחות להודות בהן וכדי לישב דעת הגאונים הראשונים בתי לומר שיש קצת סמך לדבריהם מדתנן הניחו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין אעפ"י שאין חרוסת מצוה ר"א בר צדוק אומר מצה וקשיא במאי קמיפלגי דכיון דכל מודים דצריך להביא חרוסת מנ"מ אם הוא מצוה אם לאו הא ודאי דאף לר"א ב"ש אין מברכין על החרוסת אעפ"י שהוא מצוה כמ"ש רבינו בסמוך אלא ודאי דלת"ק דאינו מצוה ואינו מביאה אלא משום קפא לא בעינן ליה אלא למרור וירקות אבל לרא"ב דמצוה היא זכר לטיט א"כ אף למצה בעינן לה ומאחר שהרמב"ם בפ"ז פסק כראב"ש דמצוה היא לכך פסק ג"כ דמטבל המצה בחרוסת ומה שהקשה בעל המנהיג שמצה היא זכר לחירות וחרוסת זכר לטיט כו' אפשר לומר דכוונתינו להורות בטבול זה שהוציאנו מעבדות שהוא מטיט שהחרוסת זכר לו לחירות שהמצה זכר לו • וכשמטבילין בו את המרור כונתינו

דרכי משה

תעה (א) כתב בת"ה סי' קל"ט רבזית הוא כחצי ביצה וצריך לאכלן ביחד ולבלוע כל הזית ביחד ולא מעט וכ"כ ב"י בשם התוס' וכתב מהרי"ל דבכזית מרור הריוח שבין העלין אינו עולה לשיעור כזית לכן צריך למעך הכלה ואח"כ ישער שיהא כזית : (ב) והר"ן כתב פרק ע"פ ד' רנ"א ע"א דיכול לברך לאכול :

ובמנהגים

דרישה

לברך עליה ב"ה בלא כוס נמי כיון דכולהו מלא סעודה בוס נטעדו בב"ה ונלע"ד דס"ל כדעת רב עמרם שכתב רבינו בשמו לעיל סוף סי' רע"ב דס"ל דאין בסמ"ז פוטר כוס של קידוש מברכה אחרונה כ"א בוס לברך עליו ברכת המזון וע"ש מ"ש רבינו עליו :

סי' תעה [מ] **ויאכל** המוציא תחלה עיין מה שכתב לקמן סי' תפ"ו דפ"ל היסיבה להמוציא :

מכלן

פרישה

דעת שאסור לעשותו ומסיק דהרשות לאדם לעשותו ומש"ה כתב דלכל הפחות ימעט בברכתו וק"ל

סי' תעה (מ) **ויאכל** משניהם ביחד כזית מכל מ' ל"ע מ"ש דאברכת המוציא לריך כזית יותר מכל ברכת המוצי' ואפשר משום דנסתפק על איזה מהן יברך על אכילת מצה ומש"ה נזכרכין משניהן ביחד שתי הברכות וכיון דכל מ' בספק ברכת אכילת מצה ואכילת מצה כזית : (ב) **ויאכל** משניהן ביחד דבתוך אכילת פרס מצטרפין האכילות יחד דס"ה בזה אם

אבל ברכה אחרונה לא שאין לברך אלא אחר אחרון וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לדבריהם בברכה אחרונה שאין לברך אלא אחר אד ון וכ"כ הרב רבי יונה :

תעה ויטול ידיו ויקח הקערה שהמצות בתוכה כסדר שהניחו השלימה למעלה והפרוסה תחתיה ויברך על השלימה המוציא ויבצע ולא יאכל עד שיברך על הפרוסה על אכילת מצה (מ) (ב) ויאכל משנים ביחד כזית מכל א' (א) ואם אינו יכול לאכול כשני זתים ביחד [מ] יאכל של המוציא תחלה ואח"כ של אכילת מצה ומפני שיש מי שאומר שמברך על הפרוס' המוציא ועל השלימה על אכילת מצה לכך הרוצה לצאת ידי שניהם יאחוז שתיהם בידו ויברך המוציא ועל אכילת מצה מיד זה אחר זה ואח"כ יבצע משתיהן ביחד ויאכל בהיסיבה ואם לא היסב לא יצא וצריך לאכול פעם אחרת בהיסיבה כתב רב עמרם ויברך המוציא ויטבל בחרוסת ויאכל וכ"כ הרמב"ם ז"ל ואיני יודע טיבול זה בחרוסת למה אי משום מצה שאין בה מלח וצריך בשש לטבל במלח וכן הוא לשון הירושלמי וטמיש ליה במלחא ועוד הקשה בעל המנהיג לדבריהם שמצה היא זכר לחירות וחרוסת זכר לטיט והאיך יתחברו זה

וא"א הסכים לדבריהם בברכה אחרונה כלומר אבל לא בראשונה שהוא ז"ל סובר שאין מברך אלא בכוס של קידוש וכוס של בה"מ כמ"ש בסמוך ודעת הר"ן וה"ה מסכמת לדעת הרא"ש לענין ברכה אחרונה וז"ל הרא"ש בתשובה בסוף דבריו הלכך נראה דאין לברך אלא על כוס ג' וג' וברכה אחרונה אין לברך כי אם על כוס ד' וכן מצאתי כתוב בשם ה"ר יונה וכן ראוי לעשות דהממעט בברכות לא הפסיד דברכות אינן מעכבות אבל המרבה מפסיד דהוי ברכה לבטלה עד כאן לשונו וכ"כ הרשב"א בתשובה וכך פשט המנהג :

תעה ויטול ידיו אע"פ שנטל ידיו בעיבול ראשון אמרי' בפרק ע"פ (קטו :) חוזר ונוטל ידיו שניה ומברך עכ"י מפני שהסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה וכתב המרדכי כ"ל שאם נתכוון בנטילה ראשונה לגמור בה כל סעודתו בלא היסח הדעת אין צריך לחזור וליטול שניה ע"כ וכ"ל דאין לכוון בכך שלא לבטל תקנת חכמים שתקנו ליטול פעמיים בליל פסח :

ומ"ש רבינו ויקח הקערה שהמצות בתוכה כסדר שהניחום השלימה למעלה והפרוסה תחתיה הכי אמרי' בפר' כיצד מברכין (לט :) הכל מודים בפסח שמניח פרוסה לתוך שלימה ובוצע :

ומ"ש שיש מי שאומר שמברך על הפרוסה המוציא וכו' לכך הרוצה לצאת ידי שניהם יאחוז שתיהם בידו ויברך המוציא ועל אכילת מצה וכו' כ"כ הרא"ש והמרדכי בפרק ע"פ וכ"כ הגהות מיימון בשם סמ"ג וז"ל הרשב"א בתשובה נוטל מצה שלימה ומניח עליה הפרוסה ומברך המוציא ועל אכילת מצה על הפרוסה משום לחם עוני ואינו צריך ג' מצות ואע"פ שאמרו מניח פרוסה בתוך שלימה כל שהקטן בתוך הגדול בתוך קרי ליה עכ"ל ובס"ם זה כתב רבינו שכן דעת הרי"ף שדי בשתי מצות ושהרא"ש חולק וכן נהגו :

ומ"ש רבינו שמברך על אכילת מצה וכן מ"ש לקמן שמברך על אכילת מרור כך היא נוסחת הרמב"ם וכתב ה"ה שטעמו מפני שבברכה זו מוציא עצמו ואחרים עמו השומעין אותו אבל לפי דעת הרבה מן האחרונים הנוסח הוא לאכול מצה ולאכול מרור וכן עיקר עכ"ל והעולם נהגו לברך בעל (ג) :

ויאכל בהיסיבה פשוט בפרק ע"פ (קח •) : **ומ"ש** ואם לא היסב לא יצא ולריך לאכול פעם אחרת בהיסיבה כ"כ שם הרא"ש מדיוק' דברייתא : **כתב** רבינו ויברך המוציא ויטבול בחרוסת וכ"כ הרמב"ם מע"פ שמדברי הרמב"ם נראה דעל כזית דאכילת מצה קאמר דמטבל בחרוסת ולא אכזית דהמוציא לא דק רבינו בהכי מאחר שהוא סובר ששום אחד מהן אינו מטבל בחרוסת והראב"ד דחה דברי הרמב"ם וכתב ה"ה שכן דעת

דעת הרבה מן האחרונים וכן נהגו : **ואחר** כך יקח כזית ממרור פשוט במשנה פרק כל שעה (לט ׳) דבעי׳ שיאכל בחרוסת בפרק ע״פ (קטו ׳) אמר רב פפא ס״מ האי לשקועי דאי ס״ד לא צריך לשקועי ידיס למה ומיהו התם בגמרא דחיגן ליה דדלמא לעולם אימא לך לא צריך לשקועי וקפא מריחא מייתי אלא למה לי נטילת ידיס דלמא משקעו ליה וא״כ לא קי״ל כרב פפא ולכן הרי״ף והרמב״ם והרא״ש השמיטוהו אבל הרוקח הביאו א ולכן כתבו רבינו :

ומ״ש כזית : **ומ״ש** ויטקענו כולו חסא צריך

ומ״ש ולא יהיה בתוכו שלא יתבטל טעם מרירותו מימרא דרב פפא בפרק ע״פ (סס :) :

ומ״ש ויאכלנו בלא הסיבה (סס) מרור א״ל הסיבה ופירש״י מפני שהוא זכר לעבדות וא״ל שאם רצה לאוכלו בהיסיבה רשאי :

ולא יברך עליו בפה״א כ״כ התוספות והרא״ש והמרדכי בפ׳ ע״פ וכך הם דברי רשב״ם ור״י ג״כ סס ׳ ושלא כדברי הרשב״א שכתב בתשובה שצריך לברך עליו בפה״א ג״כ :

ואין מברכין על החרוסת אע״פ שהוא מצוה הטעם לפי שהוא טפל למרור : **ואם** אין לו ירקות לטיבול הראשון אלא מרור יברך עליו בטיבול ראשון וכו׳ מחלוקת בפרק ע״פ (קטו ׳) ואיפסיק הלכתא כרב חסדא דאמר הכי : **ומ״ש** וטוב לחזור אחר שאר ירקות שם רב אחא ברי׳ דרבא מהדר אשאר ירקות לאפוקי נפשיה מפלוגתא :

ואח״כ נוטל מצה ג׳ ובוצע ממנה וכורכה עם מרור ביחד וכו׳ שם תניא אמרו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו ופירש״י שהיה כורכן בבת אחת ׳ פסח מצה ומרור ר״ר יוחנן חלוקין עליו חבריו על הלל כלומר דיאכלוהו כל חד וחד לחודיה משמע ואסיקנא והשתא דלא אתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן מברך על אכילת מצה ואכיל והדר מברך על אכילת מרור ואכיל והדר אכיל מצה ואסא בהדדי בלא ברכה זכר למקדש כהלל וכתבו התוס׳ והרא״ש מברך אמצה ואכיל וכו׳ אם היה כורך שניהם יחד תחלה הוה אתי מרור דרבנן ומבטל למצה ואם היה אוכל מצה בלא מרור תחלה כשהיה כורכן אח״כ אתי מצה דרשות ומבטל מרור דרבנן ב :

וכ״כ א״א ז״ל וטובלו בחרוסת וכו׳ שם וכן דעת הרמב״ן שמטבלו בחרוסת וכן נהגו וכתב האגור בשם מהר״י מולין הכריכה שעושין זכר למקדש כהלל יש לעבל החזרת בחרוסת ולאכול עם החרוסת (ג) אבל באכילת מרור יטבל החזרת בחרוסת ויענענ החזרת מן החרוסת שלא יבטל טעמו עכ״ל :

כתב אחי ה״ר יחיאל מספקא לי בכריכה אי בעי היסיבה וכו׳ לי נראה דפשיטא דבעי היסיבה שהלל כשהיה כורך בהסיבה היה אוכל שהרי מה דכריכה היתה עולה לו לאכילת מצה דמצה וקי״ל דמצה צריכה היסיבה ואע״ג דמרור א״צ היסיבה אם רצה לאוכלו בהיסיבה אין בכך כלום וכ״כ מדברי הרמב״ם שכתב אימתי צריכין היסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ד׳ כוסות ושאר אכילתו ושתייתו אם הסיב ה״ז משובח ואם לאו א״צ עכ״ל ומדלא כתב אבל מרור אינו אוכלו בהיסיבה משמע שאם רצה לאכלו בהיסיבה אין בכך כלום אע״ג דאיכא למידחי דאכילתו ושתייתו משמע אכילה ושתיה שאינה של מצוה ולאפוקי אכילת מרור כתב כן י״ל דהיינו כי היכי דלא נימא דאכיל מרור בהיסיבה הוי משובח אבל אין ה״כ שאם רצה לאכלו בהיסיבה אין בכך כלום וכיון דמצה צריכה היסיבה והיא מעכבת בה צריך לאכול מצה ומרור בכריכה בהסיבה :

וכתב עוד הרוצה לקיים מצוה מן המובחר לא יאיח עד שיעשה כריכה בהלל וכו׳ כ״כ האגור בשם בעל המאור : **ברע** מצה וכו׳ עד אף ידי מצה לא יצא בפ׳ ע״פ (סס) : **ומ״ש** ואפי׳ בלע מצה ומרור כאחד וכו׳ כלומר ולא אמרינן דכיון דאין במרור זה מצוה כלל מבטל למצה וטעמא משום דכיון דלא לעסו אינו מבטל טעם המצה והרמב״ם כתב שהמרור כטפילה למצה ׳ וכרכן בסיב פרשב״ם משום דלא היה ממש בפיו לא זה ולא זה וכזורק אבן לחמת דמי וגם הר״ן כ׳ דטעמא משום דאין דרך אכילה בכך ׳ כתה״ד דקדק מדברי המרדכי דמצוה מן המובחר לבלוע כל הכזית של מצה כשהוא מרוסק בבת אחת וה״ה לכזית של מרור (ג׳ עמ״ש לעיל אות ח׳) : **אבלן** בלא מתכוין יצא ברייתא בפ׳ ע״פ ואמרינן התם דרבי יוסי פליג ואמר דצריך שיתכוין ומאחר שהרא״ש פסק דמצות צריכות כוונה וכמ״ש רבי׳ בסמוך א״כ ודאי קיס ליה דאכלן בלא מתכוין לא יצא ואף על פי שכתב בפרק ערבי פסחים האי ברייתא דאכלן בלא מתכוין יצא משום אכלן דמאי ואכלן לחצאין דמיתני בה כתב וסמך על

כיצתינו בענין אחר להורות דהמרירות שמררו אותנו היינו בעבודת הטיט ׳ ומה שהקשה עוד דהמצה דאורייתא והרוסת דרבנן וכו׳ י״ל דאינו מבטל כל כך שיבטל טעם מצה כמו שהזכיר ה״ר יונה אף לענין מרור צריך לנער החרוסת מעליו שלא יבטל טעמו כ״ש לענין מצה וכ״כ ה״ר ירוחם על מ״ש הרמב״ם שעם המצה לבדה יטבל בחרוסת ובלבד שלא יאחז אותו בו שלא יפסיד טעם המצה ׳ ומן הדין עלינו להחמיר כדעת הגאונים הראשונים אלא שלא נהגו כן :

ומ״ש ויטקענו כולו בחרוסת כו׳ מימר׳ דרב פפא פרק ע״פ ואע״ג דבגמרא דחיגן לה ודילמא אימא לך לא צריך לשקועי כו׳ אפ״ה לא שבקינן מאי דפשיטא ליה לרב פפא מקמיה דיחויא בעלמא דדחיגיה לה בגמרא וכן פסק ברוקח : **ומ״ש** ויברך על אכילת מרור כתב הר׳ המגיד שהטעם מפני שכל ברכה שמוציא עצמו ואחריס עמו השומעים אותו מברך בעל וכן נהגו ולא כיס מברכין לאכול מרור ולאכול מצה : **ופי׳** רשב״ם כו׳ ׳ ע״ל בסימן תע״ג :

ואין הרמב״ם בפי׳ המשנה כתב דלראב״ע צריך לברך על החרוסת דמצוה מד״ס היא ולא קי״ל הכי והוא עצמו חזר בו בחבורו שהרי בפ״ז פסק כראב״ע ואף עפ״כ לא כתב דצריך לברך על החרוסת : **ומ״ש** ואח״כ נוטל מצה שלישית כו׳ שם אסיקנא דהדר אכיל מצה ואסא בהדדי בלא ברכה זכר למקדש כהלל ופי׳ רבינו דהיינו הזכר לפי שבזמן שהב״ה היה קיים היה כורך פסח ומצה ומרור ביחד ואוכל ועכשיו שאין ב״ה קיים ואין פסח נאכל אלא קיים המצוה ואינה עושה כ״א זכר בעלמא : **ומ״ש** רבינו שנוטל מצה שלישית לכריכ׳ כן כתבו התו׳ וכל הנמשכים אחריהם והטעם כדי לקיים מצו׳ בשלשתן : וכתב אבי עזרי שאין לטובלו בחרוסת כו׳ כונת דבריו דבע״פ קאמרי׳ אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש נטל ידיו בטבול ראשון נוטל ידיו בטבול שני אמרוה רבנן קמיה דרב פפא הא בעלמא איתמר דאס״ד הכא איתמר ל״ל נטילת ידיס תרי זימני הא משא ליה ידא חדא זימנא א״ל רב פפא אדרבה הכא איתמר דאס״ד בעלמא איתמר ל״ל תרי עיבולי כו׳ ודרשא זו דרב חסדא בזמן שהיה הוה דרגילי למיעבד כהלל ואעפ״כ לא מצינו שהזכיר בדבריו כ״א שני עבולים אבל שלשה לא מצינו ומ״מ אין דבריו מכריחין כל עיקר ונראין דעת האומרים שטובלין בחרוסת וכ״כ בהג׳ מיימוני׳ בשם מהר״ם ור״ת דמאחר שאנו עושין זכר למקדש כהלל והלל היה מטבל בחרוסת שהרי זה היה אכיל׳ מרור שלו א״כ יש לנו לעשות כאשר עשה הוא וכן כתב מהר״ל מפראג וכן נהג מהר״ם לוריא ז״ל גם ב״י כתב שכן נהגו ולא כמ״ש במנהגי דמהר״א טירנא ז״ל : **כתב** אחי הר״ר יחיאל כו׳ ובעל המנהיג כתב דבעיא היסיבה וכן עיקר דכיון שבזמן שב״ה קיים היה צריך היסיבה משום פסח שהוא זכר לחירות כמ״ש על מצות ומרורים יאכלוהו אלמא דאכילת הפסח הוא העיקר ממילא בזמן הזה נמי בענין למיעבד זכר לאכילת הפסח ועוד כתב ב״י לחזק סברא זו דלא אמרינן אלא דמרור א״צ היסיבה אבל אי בעי למעבד היסיבה עביד וליכא איסורא :

ומ״ש וכתב עוד הרוצה לקיים מצוה מן המובחר לא יסיח וכו׳ כלומר דעיכובא ודאי ליכא דאינה רק למקדש ואף להלל גופיה א״צ לאכול מצה ומרור ביחד בזמן הזה דליכא פסח דשפיר יצא י״ח במה שמברך אמצה לחודיה ואכיל ומברך אמרור לחודיה ואכיל אלא דמ״מ כיון דאמרי׳ דמשום דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר בזמן שב״ה היה קיים עבדינן לחומרא כתרוייהו אף בזמן הזה באילו היה ב״ה קיים ובעי ליה למיהדר ולמברך מצה ומרור ואכיל וא״כ ממילא בעינן למיעבד נמי לענין ברכה כאילו היה ב״ה קיים שלא יסיח עד שיעשה כריכה בהלל כדי שתעלה לו ברכת מצה ומרור לכריכה דאע״ג דאין לו לחזור ולברך כדאמר להדיא ואכיל בלא ברכה מ״מ כי היכי דליעבד זכר למקדש ממש נכון להזהר בכך ומקיים מצוה מן המובחר : **אבלן** בלא מתכוין יצא כו׳ ברייתא בפ׳ ע״פ ובמרור קא מיירי כדמוכח הסוגיא לשם ויש לתמוה הרבה היאך פסק הלכה כברייתא זו בשתים דמשמע דכ״ע אית להו הכי והא אמרינן התם דר׳ יוסי פליג עליה ואמר דצריך שיתכוין ופסק הרא״ש כמותו בפ״ק דר״ה וכמ״ש רבינו עצמו בסמוך בשמו שמצות צריכות כונה וכן הקשה ב״י וכתב עוד דאעפ״י שכתב הרא״ש בפ׳ ע״פ האי ברייתא דאכלן בלא מתכוין יצא משום אכלן דמאי ואכלן לחצאין דמיתנו בה כתבה וסמך על מ״ש בסמוך דברי ר׳ יוסי דפייק מיניה בגמרא דבעי כונה וגם על מ״ש בספ״ק דר״ה דמצות צריכות כונה וכו׳ ולי נראה לייחד תמיהא זו דרבינו ז״ל לא ניחא ליה לומר שהרא״ש הביא ברייתא זו משום אכלן דמאי ואכלן לחצאין דמיתנו בה דא״כ הו״ל להשמיט בבא זו דאכלן בלא מתכוין יצא

זה עם זה ועוד מצה דאורייתא והרוסת דרבנן ואתי חרוסת דרבנן ומבטל מצה דאורייתא : אח״כ יקח כזית מרור וישקענו כולו בחרוסת ולא ישהנו בתוכו שלא יתבטל טעם מרירתו ומטעם זה כתב ה״ר יונה שצריך לנער החרוסת מעליו שלא יתבטל טעמו ויברך על אכילת מרור ויאכלנו בלא היסיבה ולא יברך עליו בפה״א ופי׳ רשב״ם לפי שנפטר בברכת בפה״א שבירך על הירקות בטיבול ראשון ולכך אומר שאין לברך אחר טיבול ראשון בנ״ר ור״י אומר צריך לברך אהריו בנ״ר (ג) ומה שא״צ לברך על המרור בפה״א לפי שחשוב כדברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה וא״א הרא״ש ז״ל הסכים לדברי הרשב״ם ואין מברכין על החרוסת אע״פ שהיא מצוה לפי שהוא טפל למרור ואם אין לו ירקות לטיבול הראשון אלא מרור יברך עליו בטיבול ראשון בפה״א ועל אכילת מרור ובטיבול השני יטבלנו בחרוסת ויאכלנו בלא ברכה וטוב לחזור אחר שאר ירקות ואח״כ נוטל מצה שלישית ובוצע ממנה וכורכה עם המרור ואוכל ביחד זכר למקדש כהלל שהיה כורך פסח מצה ומרור ואוכל וכתב אבי העזרי שאין לטובלו בחרוסת דב׳ טיבולין מצינו בזמן הזה דרגילין למיעבד כהלל ג׳ לא מצינו ור׳ שמעיה בשם רש״י כתב שצריך לטובלו בחרוסת וב״כ א״א הרא״ש ז״ל וטובלו בחרוסת שכן היה הלל עושה אוכל פסח מצה ומרור וטובל בחרוסת כתב אחי ה״ר יחיאל ז״ל מספקא לי בבריכה אי בעי היסיבה כיון דמרור לא בעי היסיבה ובעל המנהיג כתב דבעי היסיבה בעבור המצה שבאה זכר לחירות וכתב עוד הרוצה לקיים מצוה מן המובחר לא יסיח עד שיעשה כריכה כהלל כדי שתעלה לו ברכת מצה ומרור לכריכה כהלל דהא משום דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר עבדינן לחומרא כתרוייהו ה״נ לענין ברכה צריכין למיעבד שיעלה לשניהם ובשיחת חולין צריך ליזהר אבל טול ברוך לא הוי הפסק : בלע מצה ולא לעסה יצא דמקרי שפיר אכילה בלע מרור לא יצא דטעם מרור בעינן ואפילו בלע מצה ומרור כאחת אפ״ה יצא ידי מצה ולא יצא ידי מרור : כרכן בסיב אף ידי מצה לא יצא [ג] אבלן בלא מתכוין יצא

כתב

דרכי משה

(ג) ובמנהגים שלנו יעשה הכריכה בלא טיבול ונוהגים לומר זכר למקדש כו׳ וכן ראיתי כתוב על שם מהרי״ל :

פרישה

אם יוכל לאכול משניהן מכל א׳ כזית בבת אחת מוטב שיאכלנו יחד :

(ג) ומה שא״ל לברך על המרור בפה״א לפי שמשיב כדברים הבאים בתוך הסעודה דקדק וכתב כדברים בכף הדמיון לפי שבאמת אינה מצרכי סעודה והגאת אכילה שתייה רק שהמובא קבעו לינא כדברים הנכנסים כו׳ :

דרישה

[ג] אבלן בלא מתכוין כו׳ כתב ב״י לא הוי לרבי׳ לכתוב סתם אכלן בלא מתכוין יצא דמשמע דכ״ע אית להו הכי והרא״ש ובפ״ג בוודאי לא ס״ל הכי ונראה דבאמת צריך ליתן טעם לב׳ דברים הללו שכתב תחלה סתם אכלן בלא מתכוין יצא ומיד אח״כ כתב דעת בה״ג והסכמת הראש דצריכין כוונה בלי דעת מולקים דס״ל דאין צריך כוונה ולכאורה

כיס

חידושי הגהות

תעה א נראה לומר דס״ל לרבינו האיל ולא דהייה ליה אלא בלשון דלמא לא שבקינן מילתיה דרב פפא דאיתמר בפשיטות מכח הך דאתמר בדרך דלמא (מהרל״ח) : ב וכ״ז בזה״ז דמרור דרבנן אבל בזמן שבהמ״ק קיים שגם מרור היה דאורייתא היה הלל אוכל פסח מצה ומרור שלשתן בכריכה ולא היו מבטלין זא״ז הואיל ושלשתן היה דאורייתא (מהרל״ח) : ג ר״ל בד״מ אות א׳ :

אלא ומלא השמיטה אלמא דהילכתא הכי ואע"ג דבשמוך דברי רבי יוסי שהביא בגמרא דבעינן כונה מ"מ מאחר שמפשטן של דברי ר' יוסי לא מוכח בפירוש דס"ל דבעינן כונה ואיכא למימר דר"י נמי ס"ל דלא בעינן כונה ומאי דקאמר אעפ"י שעיכל בחזרת מצה היכירא לתיבוקות ומצה לאו דוקא א"כ אין מכאן סתירה למ"ש תחלה דאכלן בלא מתכוין יצא • ותדע דהכי הוא דהא בסוגיא דס"פ לולב הגזול מוכח להדיא דבין לרבא בין לאביי מצות א"צ כונה אליבא דר' יוסי דקאמר במשנתינו י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת כו' וא"כ לאותה סוגיא ולאי צריך לומר דהא דתניא בפ' ע"פ אליבא דר' יוסי מצה כו' לאו דוקא מצה גמורה :

ומ"ש הרא"ש בספ"ק דר"ה דהלכה דמצות צריכות כונה והוכיח כן מסוגיא דפרק ע"פ מדתניא אליבא דרבי יוסי מצה כו' ור' יוסי גימוקו עמו כמו שהאריך לעם ס"ל לרבי' דכל דברי הרא"ש סובבין על מה שרוצה לפסוק הלכה גבי כפאו ואכל מצה ותוקע לשיר דלא יצא ולפיכך הביא הסוגיא דפ' ע"פ ומה שפסק בה"ג והירושלמי שמצות צריכות כונה ומסיק בסוף דבריו ואע"ג דשניהו רב אשי שיטוא דחיקא נינהו ופשטא דמתניתין ובריתא לא משמע הכי הלכך אזלינן לחומרא בעינן דעת שומע ומשמיע כו' משמע להדיא מלשונו שכתב הילכך אזלינן לחומרא דדוקא במידי דאורייתא כגון תקיעת שופר ואכילת מצה דהיא דאורייתא אף בזמן הזה אזלינן לחומרא ופסקינן דלא יצא בלא מתכוין כמקלת גאונים • אבל באכילת מרור שהוא מצוה דרבנן בזמן הזה אזלינן לקולא דאכלן בלא מתכוין יצא כשאר הגאונים החולקים וכדמוכח הסוגיא דפ' לולב הגזול דילא אפילו לר' יוסי ומש"ה כתב בפרק ע"פ הכריתא בסתם דמיירי במרור דאכלן בלא מתכוין יצא והביא ג"כ דברי ר' יוסי שאומר אעפ"י שעובל בחזרת מצה כו' דאינו סותר לבריתא שהביא בתחלה כדפי' כך מפרש רבינו ז"ל בדברי הרא"ש ולפיכך כתב תחלה אכל בלא מתכוין יצא ומיירי במרור דכיון דרבנן הוא אזלינן לקולא דא"צ לחזור ולאכול כשאכלו מתחלה בלא מתכוין ואח"כ הביא דעת הרמב"ם בהיה נכפה ואכל מצה וכו' ומסיק עלה שהרא"ש כתב דמצות צריכות כונה כלומר לענין מצה דהוא דאורייתא כתב כן • כג"ל לייסד דעת רבינו :

אבלן חצאין וכו' בפ' ע"פ בבריתא הנזכרת דמיירי במרור וס"ל דה"ה לענין מצה : **ומ"ש** שנייה • כתב רב אלפס שאין צריך אלא ב' מצות כו' כן דקדקו מלשון המשנה בפ' ע"פ הביאו לפנינו מצה ומזרת וכו' דמשמע דא"צ רק מצה אחת שלימה ובמרדכי כתב דראיה זו יש לדחות דמתני' מיירי בימיהם שהיו עושין הסדר אחר סעודה לכך לא היו צריכין אלא מצה א' שלימה ע"ש בסדר האחרון של פסח והאריך והמנהג כדברי התוס' והרא"ש :

ולאי

כתב הרמב"ם ז"ל היה נכפה ואכל מצה בשעת חוליו לא יצא ואיני יודע אם הוא פוסק ד' דמצות צריכות כוונה או אפי' למ"ד אין צריכות כוונה מודה דכה"ג לא יצא ובה"ג כתב ה' דמצות צריכות כוונה וכ"כ ר"א הרא"ש ז"ל אבלן חצאין פי' חצי חצי ית ביחד יצא ובלבד שלא ישהה בין אכילה לאכילה כדי אכילת פרס פי' שיעור אכילת ד' בצים • ואין חיוב אכילת מצה אלא בליל ראשון אבל מכאן ואילך אם ירצה לאכול דבר אחר הרשות בידו רק שלא יאכל חמץ ואפילו בליל ראשון יוצא בכזית כתב רב אלפס שא"צ אלא ב' מצות אחת פורסה לשנים ומברך על חציה המוציא ועל אכילת מצה וחציה הב' לאפיקומן והשלימה לכריכה וכן כתבו קצת הגאונים ובחילוף מנהגים כתוב אנשי בכל כשחל פסח בשבת מניח פרוסה בין ב' השלימות וכשחל בחול מביא פרוסה ושלימה ומברך עליה ב' ברכות ואנשי א"י בין בחול בין בשבת מניחין פרוסה על השלימה ומברך על השלימה ב' ברכות וכן חילק בעל ה"ג שכתב והיכא דמיקלע פסחא בליל שבת בוצע על תרתין ופרוסה והתוספות כתבו שצריך לעשות ג' כדפרישית וכ"כ רב עמרם ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכתב ונוהגין באשכנז וצרפת לעשותן מעשרון זכר ללחמי תודה שהיוצא מבית האסורים מביא תודה ותודה היה בה ג' מינין של מצה חלות רקיקין ורבוכה וכל מין היה בה ג' עשרונים ושליש מכל מין היו עושין י' חלות הרי שהגיע לכל ג' חלות עשרון א' ועל כן עושין שלשתן מעשרון ועושין בהן סימן לידע איזו ראשונה ואיזו שניה ואיזו שלישית כדרך שהיו עושין בקופה שתורמין בהן הלשכה שהיו כותבין בהן אב"ג לידע איזו נתרמה ראשונה שממנה לוקחין תחילה ה"ג עושין מצוה ראשונה באותה שנעשית ראשונה הילכך מברכין על הראשונה המוציא ועל השניה על אכילת מצה ומהשלישית כריכה ואם החליף אחת בחברתה לא עיכב :

ואוכלין

על מ"ש סס בסמוך דברי ר"י דדייק מיניה בגמרא דבעינן כונה וגם על מה שכתב בספ"ק דר"ה דמצות צריכות כוונה וא"כ לא הו"ל לרבינו לכתוב סתם אכלן בלא מתכוין יצא דמשמע דכ"ע אית להו הכי : **כתב** הרמב"ם היה נכפה ואכל מצה פוסק דמצות צריכות כוונה וכו' עוד יש להסתפק בדעת הרמב"ם שכתב אכל מצה בלא כוונה כגון שאנסוהו עו"ג לאכול מצה יצא אלמא ס"ל דמצות אין צריכות כונה ובמה שאכתוב בסמוך יתבאר וסוגיין הכי איתא בס"פ ראוהו ב"ד (כח •) שלאו ליה לאבוה דשמואל כפאו ואכל מצה יצא כפאו מאן אילימא כפאו שד והתניא עתיד חליס עתיד שוטה כשהוא חליס הרי הוא כפקח לכל דבריו אמר רב אשי שכפאוהו עו"ג ופי' רש"י שכפאוהו עו"ג • ואע"פ שלא נתכוין לצאת י"ח מצה אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא פשיטא היינו הך מהו דתימא התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל אבל הכא זכרון תרועה כתיב והאי מתעסק בעלמא הוא קמ"ל ובתר הכי אמרינן בגמ' א"ל ר' זירא לשמעיה איכוין ותקע לי והרי"ף כתב לדר' זירא ושבקא לדרבא משמע דס"ל דמצות צריכות כונה ואם כן לא קי"ל כדשלחו ליה לאבוה דשמואל והרמב"ם פסק בהל' חמץ ומצה כדשלחו ליה לאבוה דשמואל דכפאוהו עו"ג יצא ובפ"ב מהלכות שופר פסק כר' זירא ותמהו הר"ן וה"ה שגראה שדבריו סותרין את דבריו והר"ן בס"פ ראוהו כתב דאיכא למימר דלא פליגא דידיה אדידיה דס"ל דבתקיעת שופר כיון דחזינן דר' זירא אמר לשמעיה איכוין ותקע לי נקטינן דצריך כונה אבל בכפאוהו ואכיל מצה כיון דלא חזינן בגמרא מאן דפליג עליה בהדיא לא דחינן ליה דאע"ג דבתקיעת שופר לא יצא הכא יצא כדאמרינן בעלמא (כריתות יט :) המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהגה ובגמרא נמי עבדינן צריכותא ממלה לשופר הלכך אע"ג דשופר מידחיא דקי"ל צריך כונה בכפאוהו ואכל נקטינן דיצא : ובהא דכפאוהו עו"ג ואכל מצה יצא כתב דדוקא כה"ג יצא שיודע הוא שעכשיו פסח ווו מצה אלא שאינו מתכוין לצאת אבל כסבור חול הוא ואכל מצה או כסבור לאכול בשר ואכל מצה ודאי לא יצא דאם איתא למה לי למינקט כפאוהו עו"ג לינקוט חד מהני גווני אלא ודאי כדאמרן עכ"ל וכ"כ ה"ה ג"כ ובהכי אתי שפיר שכתב שאם אנסוהו עו"ג לאכול מצה יצא ולא כתב שאם אכלן בלא מתכוין יצא דבלא מתכוין בכל גווגא דלאו מתכוין משמע • אבל רבינו ירושם כתב בשם התוספות דכפאוהו ואכל מצה מיירי שהיה סבור שהוא חמץ וגמלא שאכל מצה אבל אם ידע שהיא מצה ולא רצה לאכלה וכפאוהו ואכלה לא יצא ואפי' למ"ד דמצות אין צריכות כונה אם מתכוין שלא לצאת לא יצא עכ"ל : **ומ"ש** רבינו דבה"ג כתב דמצות צריכות כונה וכן דעת הרא"ש הוא בפסקי הרא"ש ספ"ק דר"ה וכבר כתבתי שכן דעת הרי"ף והר"ן כתב שדעת הרבה מן הגאונים ודעת הרשב"א דמצות אין צריכות כונה (ד) : **אבלן** חצאין וכו' ברייתא בפרק ע"פ (שם) אכלן לחצאין יצא ובלבד שלא ישהא בין אכילה לאכילתה יותר מכדי א"פ : **ומ"ש** דשיעור אכילת פרס הוא ד' ביצים זהו לדעת הרא"ש אבל דעת הרמב"ם שהוא ג' ביצים וכן הוא דעת הרשב"א ותבאר טעם מחלוקתם בסימן תרי"ב : **ואין** חיוב אכילת מצה אלא בליל הראשון וכו' פשוט בסוף מסכת פסחים (קכ •) : **כתב** הרי"ף שא"ל אלא שתי מצות וכו' בפרק ע"פ וכ"כ ג"כ הרמב"ם אבל הרא"ש בפרק ע"פ ולי נראה דמ"ש פסח לענין לחם משנה משאר כל ימים טובים שלא יבצע על שתי כברות שלמים דהא דדרשינן לחם עוני לפרוסה היינו אותו לחם שיוצא בו ידי אכילת מצה אבל המוציא פשיטא דשלימים בעינן כשאר י"ט תדע דאם אין לו לחם עוני יאכל אותם באמצעונה ויברך המוציא על מצה עשירה פשיטא דתרתי שלימות בעינן וה"ה אם יש לו לחם עוני לאכלו בתחלה למה לא יברך המוציא על השלימה הלכך נהגו העם ג' מצות עכ"ל וזהו שכתב רבינו ולזה הסכים א"א ז"ל וכ"כ ג"כ המרדכי כדברי הרא"ש (ה) כ' הרד"א אם אין לו אלא ג' מצות לשתי הלילות כתב אבן הירחי שדי לו בהם כולל כשמברך המוציא ועל אכילת מצה בולע מן הפרוסה בלבד ואוכל וכריכה של הלל עושה מן הפרוסה ואינו נוגע בשלימה כלל נשארים לו שתים לליל שניה ועשה כהם כסדר הזה : **ומ"ש** רבינו עוד בשם הרא"ש ונהגו באשכנז ובצרפת לעשותן מעשרון כו' עד סוף הסי' שם בפסקי הרא"ש והמרדכי והג"מ בפ"ו : **ומ"ש** שהיוצא מבית האסורין מביא תודה טעמו דכיון דבפסח יצאו ישראל ממצרים שהיו אסורים שם והיוצא מבית האסורין מביא תודה נהגו לעשות מצות אלו כעין לחמי תודה וכן מבואר בדבריהם וכתב הכלבו צריך ליזהר לאפותן כסדר עשייתן דאשונה שאל"כ מה תועיל קדימת ערבתן וכ"כ הרד"א בס"ס הראב"ד דלדברי המדקדקים לעשות בהן סי' צריך ליזהר לאפותן על הסדר וכתב עוד הכלבו בשם הראב"ד שראוי לעשות מצות של מצה רקיקים וקטנים לא עב' ס וגדולים שאין זה לחם עוני : **כתב** האגור בשם מהר"י מולן אם נשברה אחת מהג' מצות או נאבדה נכון לאפות אחרות משום אסמכתא דג' עשרונים ועוד ד' זמנין אין שימור גמור לשאר מצות אבל מ"מ אם נשברה אחת דנתי לפני מורי ולקח אותה במקום השנייה כיון דבלאו הכי בולעין אחת ואפי' היתה השלישית הנשברת דמשום הקדמה למצות לא יאפה אחרת עכ"ל (ו) דין מצה גזולה אם יוצאין בה בפסח נתבאר בסי' תצ"ד • אם יוצאין במצה שרויה או מבושלת נתבאר בסי' תס"ח :

ואוכלין

דרכי משה

(ד) וכתב עוד הר"ן דאף למ"ד א"צ כוונה מ"מ טוב הוא להתכוין ועיין סימן תקפ"ט : (ה) וכן המנהג פשוט : (ו) כתב מהרי"ו בדרשה דאם יש לו בנים הרבה מותר ללוש שתי עיסות פחות פחות מכשיעור לצרפן ומהרי"ל אוסר אלא יצמצם ליקח עישרון :

וכתב

פרישה

סיס נלע"ד לחלק ולומר דמ"ש אכלן בלא מתכוין יצא סיינו שלא כיון לצאת אבל מ"מ ידע בשעת אכילתו שאוכל מצה ושעתה הוא פסח ובכה"ג יכול לסיות שבה"ג והרא"ש מודיע דילא אף שלא כיון לצאת י"ח מצה באכילתו ומ"ש דמצות צריכות כונה סיינו שלא ידע שאוכל מצה או שעתה הוא פסח זמן מובת אכילת מצה דומיא דהיה נכפה ואכל מצה בעת שהיה דלא ידע משום דבר וע"ד זה פירש הר"ן והמ"מ ושא דכתב הרמב"ם בפ' ו' מאכילת מצה ז"ל אכל מצה בלא כונה כגון שכפאוהו פרסיים יצא י"ח ע"כ וכתבו דדוקא בכה"ג שידע שאוכל מצה ושהוא פסח כו' וכמ"ש ומ"ה פרע הרמב"ם וכתב כגון שכפאוהו פרסיים והוא מגמרא דסוף פרק ראוהו ב"ד ע"ש אבל בע"א לא ושעתא א"ש נמי מה שמסיק וכתב שם הרמב"ם מיד אחר הדין הנ"ל אבל כשהוא נכפה אינו יוצא והיינו משום דלא ידע כלל אלא שרבינו נסתפק דאפי' אי א"ל דמצות אין צריכין כונה כלל ויוצא אפי' אי לא ידע שהוא מצה או שהוא פסח מ"מ א"ל דכה"ג לא יצא כיון שבשעה שהוא נכפה לאו בר מיובא הוא

וסגיע

חדושי הגהות

ה ואע"ג דהרמב"ם כתב אכל מצה בלא כוונה כגון שאנסוהו עו"ג יצא א"כ עכ"ל דס"ל מצות א"צ כוונה ונכפה שאני מ"מ אפשר לומר דשאני אנסוהו שיודע ש־הא פסח ושזו מצה אלא שלא נתכוין לצאת לכך הוא יוצא אבל נכפה דלא מתכוין כלל איכא למימר דלא יצא משום דמצות צריכות כוונה ואע"ג דבפ"ב מהל' שופר פסק הרמב"ם כמ"ד מצות צריכות כוונה מ"מ מסתפק ליה לרבינו דשמא גבי מצה פסק דא"צ כוונה כמ"ש הב"י בשם הר"ן דשעם יש לחלק בין שופר למצה וע"ש (מהרל"ח) : ה ר"ל שחולקים נמי אמ"ש רבינו

תעו ואוכלין כל צרכם במקום שנוהגין לאכול צלי אוכלין ובמקום שאין נוהגין לאכול אין אוכלין ובמקום שנוהגין לאכול אין אוכלין ונדי (נג ·) :

ומ״ש וגדי מקולס אסור בכל מקום גז״ש וכתב הרמב״ם ואם היה מחותך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מתובר ה״ז מותר במקום שנהגו ונעמו מדתניא בפרק כילד צולין (עד :) איזהו גדי מקולס כל שצלאו כולו כאחד נחתך ממנו אבר או נשלקה ממנו אבר אין זה גדי מקולס ופירשו שם **אפי׳** נשלק במחובר לו וכתבו הרי״ף **והרא״ש** ברייתא זו בפרק מקוס שנהגו :

ובירושלמי קאמר אפילו בשר עגל או עוף וכו׳ :

כתב אבי העזרי ראיתי בני אדם שאוכלין בשר צלי וכו׳ עד סוף הסי׳ כ״כ במרדכי פרק מקוס שנהגו ובמקום מ״ש רבינו ולאו מבושל כתוב שם וגראה דמבושל מנהג כשר והוא יותר מתיישב ומ״מ איכא למידק למה כתב דמבושל מנהג כשר הוא דמאי כשרותא כיון דלא נהגו לאכול צלי אסור הוא לאכול צלי וכל מי שאינו אוכל א צלי מה לי אם יאכל בשר מבושל או אם יאכל דבריס אחרים ואפשר דהיינו כשרותא דכי חזו ליה דאכל בשר מבושל איכא הוכחה קצת דצלי אסור אבל כשאינו אוכל בשר מבושל לא מוכחא מלתא דמשום דצלי אסור לא אכל בשרא דא״כ הו״ל לאוכלו מבושל וכיון דכי אכיל בשר מבושל מוכח דצלי אסור שפיר קאמר דמנהג כשר הוא לאכול בשר מבושל :

תעז ולאחר גמר כל הסעודה אוכלין ממצה השמורה תחת המפה וכו׳ כתבו הרי״ף והרא״ש בס״פ ע״פ וכ״כ הרמב״ם :

ומ״ש רבינו ויהא זהיר לאכלו קודם חצות בס״פ ע״פ (קכ :) אמר רבא אכל מצה בזמן הזה אחר חצות לר״א בן עזריה לא יצא · וכתב הרא״ש לכאורה משמע דהלכה כר״א בן עזריה דסתם מתניתין כווותיה ומיהו בפרק הקורא את המגלה (כ:) איכא סתמא כר״מ ומיהו נכון להחמיר כדבי אלעזר דאמר דר״מ מודה להרחיק את האדם מן העבירה וכן היה נוהג ר״ת למהר לאכול אפיקומן קודם חצות וגם הר״ן כתב בספ״ב דמגילה שצריך ליזהר שלא לאכול מצת מצוה בלילי פסחים אחר חצות וכן בהלל שבלילי פסחים החמירו בתוספות (כח .) שלא לקרותו אחר חצות עכ״ל והרמב״ם פסק בפ״ו שזמנה כל הלילה : **ומ״ש** וי״א שצריך לכרכו במרור וכו׳ בס״פ ע״פ (שם) איתא דאמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן פי׳ רשב״ם שצריך לאכול מצה בגמר סעודתו זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה וזו היא המצה הבלועה שאנו אוכלין באחרונה עם חובה ועל כרחנו אנו מברכין על אכילת מצה בראשונה אע״פ שאינה עם חובה כדאמר רב חסדא לעיל גבי מרור דלאחר שמילא כריסו ממנו היאך חוזר ומברך עליו הלכך מברך אתרוייהו ברישא והדר אכיל מצה באחרונה ואחר אותה מצה אין נפטרין ממנה באכילת ד״א שלא לשכח הטעם עכ״ל · וכתב עליו הרא״ש ולפ״ז היה נראה שצריך לאכול עמה מרור וחרוסת כיון שהוא זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה ועליה היה ראוי לברך על אכילת מצה אלא שכבר מילא כריסו ממנה וא״כ צריך לעשות כמו בזמן המקדש שהיו אוכלין הכל ביחד הלל וסיעתו ואף לרבנן מצוה לאכלן ביחד כלומר זה אחר זה בסמוך אמנם תמהני למה עושין כריכה בתחלה יסניק בכריכה אחרונה זכר למקדש הלכך נ״ל דאותה מצה אינה לשם חובה אלא אוכלין אותה זכר לפסח שהיה נאכל על השובע באחרונה ולפי שהיא זכר לפסח יש ליתן לה דין הפסח שלא לאכול אחריה וא״כ עמה מרור וחרוסת עכ״ל : **כתב** הרוקח שלא יהיה לו אכילת אפיקומן לטורח דאמר בנזיר (כג ·) אכל מצה לשם אכילה גסה עליו נאמר ופושעים יכשלו בם : ואם טעם אותה אכילה ואח״כ היה ראוי לברך עליה על אכילת מצה אפ״ה אין מברכין עליה דמאחר שכבר מילא כריסו ממנה אין לברך על האחרונה דדוקא בימיהם שהיו אוכלין מצה עשירה בסעודתם ולבסוף אכלו מצה כדי לצאת י״ח ואז הויא האחרונה עיקר היו מברכין עליה ע״א מצה אבל אנן דלא אכלינן מצה עשירה אין לברך על האחרונה וכ״פ במרדכי להדיא בסדר האחרון ע״ש : **ומ״ש** ויהא זהיר לאכלו קודם חצות בס״פ ע״פ אמר רבא אכל מצה בזמן הזה אחר חצות לרא״ע לא יצא י״ח פירוש דרבי אליעזר ב״ע דריש מקרא דאכילת הפסח עד חצות ומחצות ואילך הו״ל נותר וכיון דאיתקש מצה לפסח בהאי קרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו א״כ אכילת מצה נמי עד חצות וכן פסק בסמ״ג ובמרדכי בסדר האחרון · אבל הרי״ף השמיט מימרא זו דרבא בפסקיו נראה דס״ל דלית הלכתא כראב״ע אלא כר״ע דאמר אכילת פסח מצותה כל הלילה וה״ה מצה דאיתקש לפסח זמנה נמי כל הלילה וכן פסק הרמב״ם בפ״ו והרב המגיד נתן טעם לדבריו וגם הרא״ש כתב אותו הטעם ומ״מ איך בדבריו ומיהו נכון להחמיר כראב״ע דאפשר דר״ע מודה להרחיק את האדם מן העבירה באיסורא דאורייתא וכן היה נוהג ר״ת למהר לאכול אפיקומן קודם חצות עכ״ל גם במרדכי בסדר האחרון כתב דר״ע נמי אית ליה עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כדאיתא בברכות וכ״כ הר״ן בספ״ב דמגילה שצריך ליזהר שלא לאכול מצות מצוה בליל פסח אחר חצות · ובאלפסי יש ראיתי ג״כ שהוגה בהלכות הך מימרא דרבא והכי נקטינן ואף על גב דהאי מימרא לאו באפיקומן איירי אלא במצה שיוצא בה י״ח כתבה רבינו אצל אפיקומן לאורויי לן דאף באפיקומן שאינו אלא זכר לפסח יהא זהיר לאוכלו קודם חצות וכמו שכתב הרא״ש על שם ר״ת : **ומ״ש** וי״א שצריך לכרכו במרור וכו׳ כן נראה ממ״ש הרא״ש דלפי פירושו של רשב״ם שכתב דאכילת אפיקומן אינו זכר לפסח אלא אוכלין אותה לשם חובת מצה זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה א״כ צריך לעשות כמו בזמן המקדש שהיו אוכלין הכל ביחד הלל וסיעתו ואף לרבנן מצוה לאכלן ביחד כו׳ כלומר בזה אחר זה בסמוך וא״ש כתב רבינו די״א שצריך לכרכו במרור כו׳ כדאי הוא לכל מאן דאמר דאכילת אפיקומן אינו זכר למקדש כהלל ולאכול אחריו כזית מצה לבדה היינו זכר למקדש כרבנן דאע״ג דכבר אכלן ביחד מ״מ מאחר דאתי מרור דרבנן ומבטל למצות חובה דאורייתא צריך לחזור ולאכול מצה לבדה אבל מרור לבדו אין צריך דכיון דאינו אלא מדרבנן וכבר אכלו עם המצה שוב לא מחמרינן עליה עפי כך הבין רבינו מדברי הרא״ש לפי פרשב״ם ומנהגינו ליקח חלק הגדול לאפיקומן כאשר נתבאר למעלה בסימן תע״ג ואוכלין ממנו כעשור ב׳ זתים ג׳ זכר לפסח כאשר כתב הרא״ש וג׳ זכר למצה הנאכלת עם הפסח כאשר פרשב״ם ואין

תעו ואוכלין כל צרכם (א) במקום שנוהגין לאכול צלי אוכלין ובמקום שאין נוהגין לאכול אין אוכלין וגדי מקולס פירוש שלם ראשו על כרעיו ועל קרבו אסור בכל מקום · ובירושלמי קאמר אפילו בשר עגל ועוף כל דבר שטעון שחיטה אסור · כתב אבי העזרי ראיתי בני אדם שאוכלין בשר עוף צלי בלילי פסחים ואין חילוק כדאיתא בירושלמי ודאי מבושל מנהג כשר הוא במקום שנהגו שלא לאכול צלי ואשכנז מקום שנהגו שלא לאכול צלי הוא :

תעז ולאחר גמר כל הסעודה אוכלין ממצה השמורה תחת המפה באחרונה זכר לפסח הנאכל על השובע ויאכלנו בהסיבה ולא יברך עליו ויהא זהיר לאוכלו (ב) קודם חצות (ג) וי״א שצריך לכרכו במרור ולטבלו בחרוסת ולאכול אחריו כזית מצה לבדה וא״א הרא״ש ז״ל כתב שא״צ אלא כזית אחד לבדו ואם ומיני דפירי אכלין בסוף כזית מצה דמיגטרא ולא טעמיה בתר הכין כלום בר מכסא דב״ה וכסא דהלילא · וכ״כ הרא״ש והרמב״ם בפ״ו ובפ״ח ומה שהצריכו מצה שמורה מפורש שם בברייתא הסופגנין והלובשנין והאיסקריטין אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה דבע״כ פירשו מצה שמורה למצוה דאל״כ קשה וכי סופגנין ואיך לאו מצה ניהו אלא מצה שמורה למצוה קאמר וסופגנין ואיך כיון דלאחזו למצה למצוה דמצה עשירה היא לאו שמורה למצה ניהו וכן הא דבלקות של עו״ג כו׳ כך פירשו : **ומ״ש** זכר לפסח הנאכל על השובע כ״כ הרא״ש והמרדכי בסדר הראשון וכ״כ הר״ן אהניא דסופגנין וז״ל ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה דמצת מצה נאכלת באחרונה כשם שהפסח היה נאכל על השבע · וכ״כ בסמ״ג · ובהגהת סמ״ק אבל ברמב״ם פ״ח משמע קצת דהטעם הוא מאחר שאכילת מצה היא המצוה צריך שיעשה מצה בפיו ולא משום שהוא זכר לפסח אלא דקשיא דא״כ מרור נמי אע״ג דמרור מדרבנן מ״מ אכילתו היא המצוה אלא ודאי דדוקא מצה כיון שהוא זכר לחירות כמו פסח לפיכך אוכלין מצה באחרונה זכר לפסח הנאכל על השבע . גם התוס׳ שכתבו (בדף ק״ד) בד״ה ברא״שונה דאכילת מצה לבסוף להיות טעם מצה בפיו כונתם משום שהוא זכר לפסח דכשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כך אחר המצה פן יפסוק טעם מצה מפיו וכ״כ הסמ״ג בפירוש ומש״ה הזכירו התוס׳ בלשונם לאכלו על השבע ולהיות טעם מצה בפיו להורות שאכילת מצה היא זכר לפסח ונפקא מינה מן הטעם דכיון דזכר לפסח הוא יש לו כל דין פסח שלא לאכלו בב׳ חבורות ואם נרדמו כמו ב׳ חבורות הוא כמו שיתבאר בסי׳ שאחר זה · ואפשר שגם הרמב״ם דעתו לומר דאכילת מצה באחרונה המצוה משום זכר לפסח · ומה שאמרו בגמרא נימא מסייע ליה לשמואל דאין מפטירין אחר המצה אפיקומן מדתניא הסופגנין כו׳ באחרונה אין ברא״שונה לא אף על גב דברא״שונה ודאי לא משום דבעינן שיהא נאכל על השבע זכר לפסח ואכתי מנ״ל דאין מפטירין אחר המצה אפיקומן יש לומר דהא בהא תליא דכיון דברא״שונה לא דבעינן זכר לפסח הנאכל על השובע ממילא נמי בעינן למיעבד לגמרי זכר לפסח דאין מפטירין אחריו ועוד דלמו דוקא ברא״שונה ממש אלא כל שאינו באחרונה ממש ראשונה קרי ליה דאלמא דאע״פ דנאכל על השבע נמי לא בעינן באחרונה ממש משום דאין מפטירין : **ומ״ש** ולא יברך עליו אפשר לומר דאתי לאשמועי׳ דאע״ג דאכילה זו זכר לפסח ועל הפסח היו מברכין על אכילת פסח מכל מקום על המצה אין מברכין ברכה זו וכן מבואר ברמב״ם דדוקא על הפסח מברכין ולא על המצה שהוא זכר לפסח וכו׳ א״נ אתי לאשמועינן דאע״ג דמצה אחרונה היא עיקר שהיא נאכלת על השבע שלא לבטל טעם אותה אכילה ואם

מבושל מנהג כשר הוא כלומר לא תימא כיון שאני אוסר אפילו בשר עוף ע״פ הירושלמי א״כ אף מבושל אסור שרי בירושלמי אוסר כל דבר שטעון שחיטה ולא הזכיר כלי בדבריו הא ליתא דודאי מבושל מנהג כשר הוא במקום שנהגו שלא לאכול כלי דהירושלמי נמי מודה דאין לאסור כל דבר שטעון שחיטה אלא בכלי במקום שנהגו שלא לאכול כלי הוא ואשכנז מקום שנהגו שלא לאכול כלי הוא הלכך מבושל שרי לדידן אבל במקום שנוהגין להחמיר לאסור כשר בשם פשיעא דאסור כל דבר שטעון שחיטה אף במבושל לפי׳ הירושלמי כל״ל לפרש דברי ראבי״ה ולא כמה שפי׳ הב״י ודו״ק :

תעז ולאחר גמר כל הסעודה אוכלין ממצה השמורה כו׳ בגמרא בפ׳ ע״פ איכא תרי ליטני בליטנא קמא אליבא דגמרא אמר שמואל אין מפטירין אחר המצה אפיקומן ובליטנא בתרא אליבא דמר זוטרא אמר שמואל אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אבל לאחר המצה מפטירין וכתב הרי״ף דעבדינן כליטנא קמא אליבא דגמ׳ והכין נהוג עלמא דבתר דאכלין כל מגדני ומיני דפירי אכלין בסוף כזית מצה דמיגטרא ולא טעמיה בתר הכין כלום בר מכסא דב״ה וכסא דהלילא · וכ״כ הרא״ש והרמב״ם בפ״ו ובפ״ח ומה שהצריכו מצה שמורה מפורש שם בברייתא הסופגנין והלובשנין והאיסקריטין אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה דאל״כ קשה וכי סופגנין ואיך לאו מצה ניהו אלא מצה שמורה למצוה קאמר וסופגנין ואיך כיון דלאחזו למצה למצוה דמצה עשירה היא לאו שמורה למצה ניהו וכן הא דבלקות של עו״ג כו׳ כך פירשו : **ומ״ש** זכר לפסח הנאכל על השובע כ״כ הרא״ש והמרדכי בסדר הראשון וכ״כ הר״ן אהניא דסופגנין וז״ל ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה דמצת מצה נאכלת באחרונה כשם שהפסח היה נאכל על השבע · וכ״כ בסמ״ג · ובהגהת סמ״ק אבל ברמב״ם פ״ח משמע קצת דהטעם הוא מאחר שאכילת מצה היא המצוה צריך שיעשה מצה בפיו ולא משום שהוא זכר לפסח אלא דקשיא דא״כ מרור נמי אע״ג דמרור מדרבנן מ״מ אכילתו היא המצוה אלא ודאי דדוקא מצה כיון שהוא זכר לחירות כמו פסח לפיכך אוכלין מצה באחרונה זכר לפסח הנאכל על השבע . גם התוס׳ שכתבו (בדף ק״ד) בד״ה ברא״שונה דאכילת מצה לבסוף להיות טעם מצה בפיו כונתם משום שהוא זכר לפסח דכשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כך אחר המצה פן יפסוק טעם מצה מפיו וכ״כ הסמ״ג בפירוש ומש״ה הזכירו התוס׳ בלשונם לאכלו על השבע ולהיות טעם מצה בפיו להורות שאכילת מצה היא זכר לפסח ונפקא מינה מן הטעם דכיון דזכר לפסח הוא יש לו כל דין פסח שלא לאכלו בב׳ חבורות ואם נרדמו כמו ב׳ חבורות הוא כמו שיתבאר בסי׳ שאחר זה · ואפשר שגם הרמב״ם דעתו לומר דאכילת מצה באחרונה המצוה משום זכר לפסח · ומה שאמרו בגמרא נימא מסייע ליה לשמואל דאין מפטירין אחר המצה אפיקומן מדתניא הסופגנין כו׳ באחרונה אין ברא״שונה לא אף על גב דברא״שונה ודאי לא משום דבעינן שיהא נאכל על השבע זכר לפסח ואכתי מנ״ל דאין מפטירין אחר המצה אפיקומן יש לומר דהא בהא תליא דכיון דברא״שונה לא דבעינן זכר לפסח הנאכל על השובע ממילא נמי בעינן למיעבד לגמרי זכר לפסח דאין מפטירין אחריו ועוד דלמו דוקא ברא״שונה ממש אלא כל שאינו באחרונה ממש ראשונה קרי ליה דאלמא דאע״פ דנאכל על השבע נמי לא בעינן באחרונה ממש משום דאין מפטירין : **ומ״ש** ולא יברך עליו אפשר לומר דאתי לאשמועי׳ דאע״ג דאכילה זו זכר לפסח ועל הפסח היו מברכין על אכילת פסח מכל מקום על המצה אין מברכין ברכה זו וכן מבואר ברמב״ם דדוקא על הפסח מברכין ולא על המצה שהוא זכר לפסח וכו׳ א״נ אתי לאשמועינן דאע״ג דמצה אחרונה היא עיקר שהיא נאכלת על השבע שלא לבטל

דרכי משה

תעו (א) וכתב מהרי״ו ולא ישתה הרבה שלא ישתכר וכ״כ מהרי״ל שלא יאכל הרבה מאד שלא יהא אפיקומן נאכל על אכילה גסה : וכתב

פרישה

סי׳ תעז (א) **קודם** חצות וגם הלל כתבו התוספות שיקרא קודם חצות : (ב) **וי״א** שצריך לכורכה במרור כו׳ דומיא דפסח שנאמר בו על מצות ומרורים יאכלוהו

דרישה

והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא ידי קריאתו דבעינן כוונה לצאת ונלע״ד דשאני דבר שאין בו מעשה אלא דיבור בעלמא דבעינן כוונה עפי׳ וכ״כ הב״י לקמן סוף סי׳ תקפ״ט בשם רבי יונה ו״ל אפי׳ מי שסובר דמצות אינן צריכות כוונה ה״מ בדבר שיש בו מעשה אבל בדבר התלוי באמירה ואינו עושה מעשה במצה כמו שלא עשה שום דבר מהמצות עכ״ל אלא שאין כן דעת רבינו בס״ם דהכל מודים שבדבר התלוי באמירה בלי שום מעשה ואפ״ה כתב שם סוף סימן בשם רב אחי דאם לא קרא לסגיא אלא כיון לבו לקרות כדרך הקריאה אף שלא כיון לבו לצאת יצא משום דמצות א״צ אבל מ״מ מוכל לישב דברי הרא״ש ורבינו דלא סתרן אהדדי ע״ד שכתבתי דבמצות דאיכא מעשה מודה דאינה צריכה כוונה לצאת ודו״ק :

סי׳ תעז [פ] **וי״א** שצריך לכרכו במרור כו׳ ולאכול אחריו כזית מצה לבדו וא״א כתב שאין צריך כו׳ עיין בפי׳ רש״י ורשב״ם בע״פ סוף דף קי״ט ובפסקי הרא״ש ריש דף קל״ט דמקלקים המה בס״ם רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן דפירש״י אחר מצה שאנו אוכלין בסעודה סוף הסעודה ולא זכר למצה שנאכלת עם הפסח בכריכה ואנו אוכלין אותה ע״ש מובה וע״כ אנו מברכין על אכילת מצה בתחלה ולא בסוף במקום הזכר כדאמר רב חסדא לעיל גבי מרור דלאחר שמילא כריסו ממנו צריך לחזור

חדושי הגהות

רבינו לעיל בסמוך אכלן בלא מתכוין יצא דההיא אתיא כמ״ד מצות א״צ כוונה ולדבריהם דמצות צריכות כוונה אכלן בלא מתכוין לא יצא (מהרל״ח) :

תעו א ונראה דר״ל דלא תימא כיון דאפילו בשר עוף צלי אסור אע״ג דאין פסח קרב ממנו משום דמיחלף בגדי א״כ גימא דמבושל דגדי אסור משום דמיחלף בצלי ולכן כתב דמבושל ודאי מנהג כשר הוא דמבושל בצלי לא מיחלף (מהרל״ח) :

אע״ג

ואם שכח ולא אכלו עד שנטל ידיו לברך וכו' כתב אבי העזרי שיטול ידיו ויברך המוציא וכו' כ"כ הגה"מ בשם סמ"ק פ"ו וכ"כ המרדכי בשם ס"פ ע"פ :

ומ"ש רבינו וא"א ז"ל הסכים למברא דאשונה בתשובות כלל י"ד כתב וז"ל ואם שכח לאכול מהמצה עד שנטל ידיו כדי לברך או שאמר הב לן ונברך יטול ידיו ויברך המוציא ויאכל ממנה אבל אם שכח עד שבירך לא יאכל פעם אחרת כי כל מצות שלנו בחזקת שימור דליסה קיימי ואין להרבות בכוסות ובכלל כ"ד כתב חכמי אשכנז וצרפת פירשו שאין צריך שימור אלא משעת ליסה ולכך נהגו שאם שכח ולא אכל כזית מצה שמורה באחרונה שא"ל לחזור ולאכול לפי שכל המצות שלנו שמורות יפה אבל באלו האחרות שנהגו לעשות שימור משעת קצירה ודאי צריך לחזור ולאכול כזית מצה שמורה (ב) ובין שנזכר קודם ההלל בין שנזכר אחר ההלל יטול ידיו ויברך המוציא ואין כאן כשותה בין שליבי לרביעי שכיון שהשליבי היה בטעות חזר כוס שהוא מברך עתה עליו להיות שליבי ואם נזכר אחר שבירך על ההלל אף ע"פ שעשאן שלא כסדרן שהקדים כוס של הלל שהוא רשוי להיות אחרון קודם לכוס בה"מ שהוא שליבי אין סדר ברכות מעכבות עכ"ל ואהא דאמרינן דכדאי הם מצות שלנו לסמוך עליהם כי אם לא אכל מצה לבסוף אלא פירות ומיני קטניות אין זה מעכב שלא אמרו אלא אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אבל לא אמרו שאם הפטירו שעושין פסח שני ולא עדיף אפיקומן מפסח : **ומ"ש** רבינו בשם ר"פ כתבוהו הג"מ בשם סמ"ק . ודע שמצאתי במרדכי שרבינו קלונימוס שכח פעם אחת מלאכול אפיקומן ובעודו מברך בה"מ נזכר וסיים ברכתו כי חשב בעצמו אם אפסיק בברכה ולא אשתה נמצא שבירכתי לבטלה ואם אשתה הרי אמרו חכמים בין שליבי לרביעי לא ישתה ולאחר סיום ברכת המזון לא אכל אפיקומן כדי שלא יהא נמצא שמוסיף כוס מדעתו שאוכל שתי סעודות בליל פסח ויש לתמוה עליו דהני לאו טעמות הינהו שהו"ל לסיים ברכת המזון חוץ מברכת בפה"ג ולא היה שותה והיה בוטל ידיו ואוכל מצה שמורה ואח"כ חוזר ומברך ברכת המזון כתקנה על הכוס ושותה ואע"פ שנמצא שאוכל שתי סעודות אין לחוש כדי לקיים מצות אכילת מצה . ואפשר שהיה סובר דברכת המזון טעונה כוס וכל שבירך בלא כוס או שבירך על הכוס ולא שתהו הוי ברכה לבטלה ומפני כך לא תקן בענין זה אבל לדידן ודאי איש לתקן כך וכדברי אבי העזרי והרה"מ כ' בסוף הל' חמץ ומצה בשם הרשב"א הרי ששכח מלאכול כזית מצה באחרונה וגמר כל הסדר כולל הוא עושה חוזר ומברך המוציא ואוכל כזית מצה ומברך בה"מ בלא כוס דברכה אינה טעונה כוס עכ"ל וכ"כ ר"י בשם הרשב"א ובשם הראב"ד ז"ל : **כתב** הכלבו בשם הרא"ש שאם נאבדה המצה שהניח תחת המפה לאפיקומן שיכולין לסמוך על מה שאכלו כבר ואין צריכין יותר והרוקח כתב שאם נאכל האפיקומן בסעודה יקח מצה אחרת ויאכל באחרונה כי מצות שלנו בחזקת שימור הן (ג) :

תעה אחר אפיקומן אין לאכול שום דבר דתנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן בס"פ ע"פ (קט :) ופרשב"ם מפטירין לשון הגפטר מחבירו כלומר כשנפטרין מן הסעודה אין מסיימין אותה באפיקומן ובגמרא מפרש עכ"ל . ובגמרא (שם) מאי אפיקומן אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה ושמואל אמר כגון אדרלייא וגוזלייא לאבא ורבי יוחנן אמר כגון קליות ואגוזים ותניא כוותיה דר"י ופרשב"ם שלא יעקרו מחבורה לחבורה אחר שאכלו הפסח בחבורה לא יצא בחבורה אחרת לאכול לא פת ולא שום דבר גזירה דלמא אתי למיכל את הפסח בשני מקומות אבל לאכול דברים אחרים במקומן הראשון שרי רב ושמואל ור"י פליגי עליה ואמרי כל דבר אסור לאכול אפילו בחבורה הראשונה ולרב אפיקומן משמע אפיקו מנייכו הוציאו כליכם מכאן ונלך ונאכל במקום אחר ולשמואל משמע לשון אפיקומן הוציאו והביאו מיני מתיקה ואיתא תו בגמרא א"ר יהודא אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן ומר זוטרא מתני הכי א"ר יהודה אמר שמואל מפטירין אחר מצה אפיקומן ופסקו הפוסקים כליגא קמא וזהו שכתב רבי' אפיקומן הוא לנו במקום הפסח וכו' דלכזית שאוכלין בסוף הסעודה קורין אפיקומן ע"ש שאין מפטירין אחריו אפיקומן ואם אסור לשתות יין אחר כזית מצה שאוכל בסוף הסעודה כתב רבינו בסימן תפ"ח : **ומ"ש** רבינו לא יעקרו ממקומן לאכול במקום אחר אע"ג דרב קאמר לה פסק כן משום דשמואל ור"י נמי ס"ל הכי שאסור ליעקר מחבורה לחבורה ולא פליגי עליה דרב אלא להוסיף לאכול כל דבר אפילו בחבורתו הראשונה וכדפירש רשב"ם והר"ן ומשמע לרבינו דמצה יש לה דין פסח גם לענין זה " ב"ה וכ"כ **הרשב"ם** ז"ל במשנה ישנו מקצתם . אבל התוספות כתבו דרב לא אירי אלא בקרבן פסח אבל מצה לא אשכחן בשום דוכתא דליתסר

(א) ואם שכח ולא אכלו עד שנטל ידיו לברך או שאמר הב לן ונברך או אפילו בירך כבר ונזכר קודם שבירך בפה"ג כתב אבי העזרי שיטול ידיו (ג) ויברך המוציא ואם לא נזכר עד אחר שבירך בפה"ג לא יאכל פעם אחרת א מפני שהיה צריך לברך בפה"ג על הכוס אחר שיברך בה"מ שנית ונמצא מרבה בכוסות (ד) ובכה"ג כדאי הם מצות שלנו לסמוך עליהם כי כולם שמורות משעת לישה ובעל העיטור כתב שא"צ להזור כלל ויוצא בכזית שאכל בראשונה אע"פ שאכל ד"א אחריו וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברא ראשונה והר"ר פרץ כתב אע"ג דאמר הב לן ונבריך יכול לאכול בלא ברכה אע"ג דבעלמא חשיב סילוק שאני הכא כיון דאפיקומן מצוה דרמיא רחמנא עלן איכא למימר אתבא דרחמנא סמכינן ולא נהירא לא"א ז"ל :

תעה (ה) **אחר** אפיקומן אין לאכול שום דבר דתנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן פירוש משסיימו לאכול הפסח (ב) [ה] לא יעקרו ממקומן לאכול במקום אחר ואפי' באותו מקום

דרישה

מזור ומברך עליו ואמר אותה מצה של מובה דאוכלין באחרונה קאמר אין מפטירין ממנה לאכול דבר אחר שלא לשבח טעמה עכ"ל רש"י ותוס"ם וכתב עליו הרא"ש ז"ל ולפי זה היה נראה דצריך לאכול עמה מרור ומרוסת כיון שהוא זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה ואע"כ צריך לעשות כמו בזמן הזה שהיו אוכלין הכל ביחד הכל ופיעתו ואף לרבנן מצוה לאוכלן ביחד כלומר זה אחר זה בסמוך אמנם תמהני למה עושין כריכה בתחלה יספיק בכריכה לאחרונה זכר למקדש הילכך כ"ל דאותה מצה היא לשום מובה אלא אוכלין אותה זכר לפסח שהיה נאכל על השובע באחרונה ולפי שהוא זכר לפסח יש לו דיין לה דין פסח שלא לאכול אחריה ואע"ג לאכול אחריה ואע"ג דעת הרא"ש וכתב אוכלין ממצה השמורה זכר לפסח ולא יברך אחריו ר"ל מן הדין הוא שאין לברך אחריו כיון שאינה לשם מובה אלא זכר לפסח ותוס"ם ותוס"ם בשם ר"א ורש"י ורשב"ם כתב ג"ל דעוכין ג"כ כריכה לאוכלו במרור ומרוסת לרבנן ולהלל לכל אחד כדאית ליה ורש"י ורשב"ם לא כתבו דעתם בל' י"א ומסיק דעת הרא"ש משום שהיה דבריהם אלא שק"ל על מ"ש רבינו בדעת י"א שיאכל כזית מצה אחריו לבדו שזהו לא נזכר בדברי רש"י ורשב"ם וגם בדברי הרא"ש שיהיה מוכרח לומר שס"ל הכי ואדרבה לפי הסברא אלע"ד לפי דעת רש"י ורשב"ם דכזית מצה בלא במקום מצה קאכלת עם הפסח במרור ומרוסת להלל ולרבנן לכל אד כדאית ליה אינו רשאי לאכול אחריו שום דבר כמו שלא הוו אוכלין אחר הפסח להלל שום דבר אף שאכלו עם הפסח ובמצה ג"כ מרור ולרבנן אכל מרור אחר הפסח שדוחק לומר שמ"ש על מצות ומרורים יאכלוהו שר"ל מתחלה יאכל פסח עם מצה ומרור ולבסוף יאכל פסח לבדו או מצה לבדו בלא מרור שזהו לא נזכר ואף שנאמר בערב תאכלו מצות הא קאמר שם בגמרא דף ק"ב ע"א דקאסדר רמאנא קבעו מובה אף בזמן הזה ליכא פסח בשלה ע"ש ואי משום שאמרו אין מפטירין אחר מצה לא"מ לפי פירושם דאינו למיזר במקום מצה שנאכל עם הפסח קמיירי ואז היה נאכל ג"כ מרור ומרוסת עמהן לכל מר כדאית ליה וכמ"ש וא"ע :

סי' תעה [ה] **לא יעקרו** ממקומן לאכול במקום אחר מכאן משמע דדוקא אחר אכילת אפיקומן שהוא במקום פסח אסרו לאכול במקום אחר אבל קודם לכן מותר והא דכתב בסימן תפ"ד בשם רב כהן לדק דאסור שהרי כתב דאתו אינים דבעי למיכל תרי זימני אי אכיל דמשמע דאסור וכמ"ש ב"י שם היינו דוקא כשאוכל ובירך ברכת המזון שאז אסור לו לאכול עוד אפילו באותו מקום דנראה כשתי סעודות דהרוצה יסבור שגם כבר אכל אפיקומן ומזור ומוכל ומברך אחריו וכן משמע בהגהת מהרי רב עמרם שהרי כתב שאם בירך לשם ברכת המזון הו לא אי למשתי בביתיה ברכת המזון ס"ה בלא ב"ש נמי אסור לו לאכול כיון שכבר בירך אלא לאו דוקא קאמר וע"ד שפי' ב"י שם שר"ל שאסור לו לחזור ולאכול שע"י יחזור ויברך וכ"כ

פרישה

יאכלוהו ועיין בדרישה : (ג) **ויברך** המוציא ויאכלנו כו' פי' ויחזור ויברך ברכת המזון על הכוס : (ד) **ובה"ג** כדאי הם מצות כו' עיין בדרישה :

סי' תעה (ה) **ואחר** אפיקומן עיין ב"י : (ב) **לא** יעקרו ממקומן לאכול במקום כו' ואפילו באותו מקום כו' עיין כל זה בדרישה :

המשובב

דרישה

דבר אחר שלא לשבח טעמה עכ"ל רש"י ותוס"ם וכתב עליו הרא"ש ז"ל ולפי זה היה נראה דצריך לאכול עמה מרור ומרוסת כיון שהוא זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה ואע"כ צריך לעשות כמו בזמן המקדש שהיו אוכלין הכל ביחד הכל ופיעתו ואף לרבנן מצוה לאוכלן ביחד כלומר זה אחר זה בסמוך אמנם תמהני למה עושין כריכה בתחלה יספיק בכריכה לאחרונה זכר למקדש הילכך כ"ל דאותה מצה היא לשום מובה אלא אוכלין אותה זכר לפסח שהיה נאכל על השובע באחרונה ולפי שהוא זכר לפסח יש לו דיין לה דין פסח שלא לאכול אחריה ואע"ג לאכול אחריה ואע"ג דעת הרא"ש וכתב אוכלין ממצה השמורה זכר לפסח ולא יברך אחריו ר"ל מן הדין הוא שאין לברך אחריו כיון שאינה לשם מובה אלא זכר לפסח ותוס"ם ותוס"ם בשם ר"א ורש"י ורשב"ם כתב ג"ל דעוכין ג"כ כריכה לאוכלו במרור ומרוסת לרבנן ולהלל לכל אחד כדאית ליה ורש"י ורשב"ם לא כתבו דעתם בל' י"א ומסיק דעת הרא"ש משום שהיה דבריהם אלא שק"ל על מ"ש רבינו בדעת י"א שיאכל כזית מצה אחריו לבדו שזהו לא נזכר בדברי רש"י ורשב"ם וגם בדברי הרא"ש שיהיה מוכרח לומר שס"ל הכי ואדרבה לפי הסברא אלע"ד לפי דעת רש"י ורשב"ם דכזית מצה בלא במקום מצה קאכלת עם הפסח במרור ומרוסת להלל ולרבנן לכל אד כדאית ליה אינו רשאי לאכול אחריו שום דבר כמו שלא הוו אוכלין אחר הפסח להלל שום דבר אף שאכלו עם הפסח ובמצה ג"כ מרור ולרבנן אכל מרור אחר הפסח שדוחק לומר שמ"ש על מצות ומרורים יאכלוהו שר"ל מתחלה יאכל פסח עם מצה ומרור ולבסוף יאכל פסח לבדו או מצה לבדו בלא מרור שזהו לא נזכר ואף שנאמר בערב תאכלו מצות הא קאמר שם בגמרא דף ק"ב ע"א דקאסדר רמאנא קבעו מובה אף בזמן הזה ליכא פסח בשלה ע"ש ואי משום שאמרו אין מפטירין אחר מצה לא"מ לפי פירושם דאינו למיזר במקום מצה שנאכל עם הפסח קמיירי ואז היה נאכל ג"כ מרור ומרוסת עמהן לכל מר כדאית ליה וכמ"ש וא"ע :

סי' תעה [ה] **לא יעקרו** ממקומן לאכול במקום אחר מכאן משמע דדוקא אחר אכילת אפיקומן שהוא במקום פסח אסרו לאכול במקום אחר אבל קודם לכן מותר והא דכתב בסימן תפ"ד בשם רב כהן לדק דאסור שהרי כתב דאתו אינים דבעי למיכל דמשמע דאסור וכמ"ש ב"י שם היינו דוקא כשאוכל ובירך ברכת המזון שאז אסור לו לאכול עוד אפילו באותו מקום דנראה כשתי סעודות דהרוצה יסבור שגם כבר אכל אפיקומן ומזור ומוכל ומברך אחריו וכן משמע בהגהת מהרי רב עמרם שהרי כתב שאם בירך לשם ברכת המזון הו לא אי למשתי בביתיה ברכת המזון ס"ה בלא ב"ש נמי אסור לו לאכול כיון שכבר בירך אלא לאו דוקא קאמר וע"ד שפי' ב"י שם שר"ל שאסור לו לחזור ולאכול שע"י יחזור ויברך

חדושי הגהות

תעז א אע"ג דאם נזכר קודם שבירך בפה"ג אחר ברהמ"ז ראשון כתב שיטול ידיו ויאכלנו ולא יברך אכום של ברהמ"ז ראשון א"כ ה"ג לימא אם בירך כבר בפ"ג נמי יטול ידיו ויאכלנו ויברך ברהמ"ז אחרון בלא כוס אלא דשא"ה משום דברהמ"ז אחרון א"א בלא כוס דהכי תיקן מעיקרא שכום ג' יהי' לאחר גמר אכילה וכ"ה מבואר במרדכי דע"פ (מהרל"ח): אבל

דליתסר בשני מקומות ואי משום דאיתקש לפסח להא על כרחך לא איתקש דאי לא תימא הכי ליפרוך ממתניתין לרב וכו׳: **ואם** לאחר שהתחילו לאוכלו יצאו כל בני החבורה וכו׳ בס״פ ערבי פסחים (קכ״ו) שנינו ישנו מקלתן יאכלו כולן לא יאכלו ור״י אומר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו ופרש״ס ישנו כולן לא יאכלו ואם התחילו לאכול פסחם וישנו לא יאכלו דנראה כאוכל פסחו בשני מקומות דמאחר שישנו הסיחו דעתן עוד לאכול וחשיב ליה תנא כאכילת שני מקומות ותומרא בעלמא הוא וה״ה במלה בזמן הזה לאחר שהתחיל לאכול מצת חובה באחרונה וישן הפסק אכילה הוא ושוב לא יאכל משום דעבדי זכר לפסח בזמן שב״ה קיים ר״י אומר נתנמנמו יאכלו אריש קאי דקאמר ת״ק ישנו מקלתן יאכלו ואתא למימר ה״מ אם נתנמנמו אבל אם נרדמו אפילו מקלתן לא יאכלו כשיעורו והכי הלכתא כר״י דהא רבה קאי כוותיה כדאמרי׳ בגמרא ע״כ וגם הרא״ש כו׳ על משנה זו במלה נמי איירי כדמוכח בגמרא בעובדא דרבה ומוכח נמי התם דרבי יוסי אישנו מקלתן קאי והלכה כר״י אבל הרמב״ם כ׳ בני חבורה שישנו מקלתן בתוך הסעודה חוזרין ואוכלין נרדמו כולן ונעורו לא יאכלו נתנמנמו כולן יאכלו ונראה שהוא מפרש דר״י אסיפא קאי דקאמר ת״ק כולן לא יאכלו ואתא ר״י למימר ה״מ אם נרדמו אבל אם נתנמנמו יאכלו והלכה כרבי יוסי וכתב הרב המגיד ויש בזה שטה אחרת שאין משנתינו אלא לפסח בלבד אבל לענין מצה לא דהוי הפסק שצריך לחזור וליטול ידיו ולברך המוציא וזו היא שיטת הראב״ד בהשגות ורב״א כתב בשם רי״ף שאם אחר שהתחיל לאכול מצה של מצוה באחרונה ישן הוי הפסה ונראה דשיטה באמצע הסעודה לא הוי הפסק עכ״ל • ואח״כ

מפטירין אחר הפסח אפיקומן כדי להורות לנו דאפיקומן שהוא לנו במקום הפסח יש לו כל דין פסח וכי היכי דבפסח אין עוקרין ממקום למקום ה״נ באפיקומן וכז אם ישנו מקלתן או כולן דינו כמו בפסח שלא תאמר דדוקא לענין זה שאין לאכול שום דבר אחר אכילת אפיקומן שלא לבטל טעם מצה מפיו התם הוא דאמרי׳ דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אבל

מקום לא יאבל אחריו שום דבר ואפיקומן הוא לנו במקום הפסח הלכך משהתחילו לאוכלו לא יעקרו ממקום למקום ולא יאבלו אחריו שום דבר [ג] ואפי׳ באותו מקום ואם לאחר שהתחילו לאכלו ישנו (א) כל בני חבורה השוב כהיסח הדעת ולא יאבלו עוד ממנו אפי׳

לשלא יעקרו ממקום למקום משהתחילו לאכול או ישנו דאיסורו משום שנאכל בשתי חבורות אינו ענין אצל לפסח ולא למצה קמ״ל דאין חלוק בכל מה שנוהג בפסח נוהג באפיקומן וכן פסק במרדכי בסדר האחרון בשם רא״ן ולא כדעת התוס׳ דבמצה אין איסור בב׳ מקומות והראב״ד ג״כ כתב בהשגותיו דדין ישנו אינו אלא לפסח ולא למצה דליתא • ודע דבמקלת ספרי רבינו כתוב פי׳ משסיימו לאכול הפסח לא יעקרו ממקומן כו׳ והכי איתא בגמרא אליבא דרב שמפרש כן אין מפטירין כו׳ שאם נפטרו וסיימו לאכול הפסח במקום א׳ לא ילכו בחבורה אחרת לאכול לא פת ולא שום דבר גזירה דילמא אתי למיכל את הפסח בב׳ מקומות ולפי זה נקט רבינו פי׳ משסיימו כו׳ לרבותא דאפילו סיימו לא כ״ש בלא סיימו אלא שהתחילו לבד שאוכל את הפסח בב׳ מקומות ממש דלא ולפיכך אפיקומן שהוא לנו במקום הפסח נמי משהתחילו לאכול לא יעקרו ממקום למקום ולפי רוב ספריס שכתוב בהן פי׳ משהתחילו וכו׳ נקט רבינו בדבריו מילתא דפסיקא דבהתחילו ודאי אסור משום שאוכל בב׳ מקומות וממילא ה״ה באפיקומן שהוא לנו במקום פסח ושני גרסאות עולים כהוגן • ומ״מ משמע דאם לא התחילו לאכול אפיקומן אין חשש בעקירת מקום וג״כ אין חשש בשום שינה: **ואם** לאחר שהתחילו לאכול ישנו וכו׳ משנה שם ישנו מקלתן יאכלו כולם לא יאכלו ר׳ יוסי אומר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו והלכה כר׳ יוסי דרבה קאי כוותיה והרי״ף הביאה בפסקיו ולמדו מדבריו שמשמיטינו אף לענין מצה נשנית דאל״כ לא הוי ליה להביאה מאחר שאין פסח קרב בזמן הזה וכן הרמב״ם כתבה בסוף פ״ח לענין מצה וב״כ הרא״ש ורשב״ם ובעש מחלוקת הר״י והרמב״ם עם הרא״ש תלוי בפירוש דברי ר׳ יוסי שבמשנתינו אי קאי אריש אי אסיפא ומביאו ב״י: ואח״כ

דרכי משה

תעח (א) ומהרי״ל החמיר עוד דאפי׳ ישנו קודם שהתחילו לאכול אפיקומן אלא תוך הסעודה לא יאכל אפיקומן אמנם דברי חשור לא משמע כן וכתב ר״י בהריא דשינה באמצע סעודה לא הוי הפסק: וכתב

פרישה

יכ״כ הרי״ף בהלכות וגם הרא״ש הביאו בסימן קל״ט דיש ע״ב אחת דכתב רבינו בריש סי׳ תפ״ד דאם אכל בביתו יכול לברך בבתים אחרים ולא יאכל עמהם ז״ל שם ואיסו כיון דבריך ליה ברכת המזון לא לעשות מידי דאין אחר הפסח אפיקומן עכ״ד ס״מ דאם לא בירך מותר ע״ש ולפוס ריהטא שיש גלע״ד דר״ע שיקל טפי ותוקא משום אחרת שתייה כוס ב״ה הוא דאסר משום דסוס כמוסיף על הרוסות דכיון שצריך לאכול שם ולברך צריך ג״כ כוס וכשיחזור ויברך בביתו על כוס הו״ל כוס ה׳ ודו״ק ומכל זה נלע״ד שיתר ליכך אחד מהסיבה זו לבית אחר בתרכת המזון ואע״ג דאמרינן לעיל סימן קפ״ד דדוקא אם אכל במקום שביי אז אין צריך לחזור למקומו לברך אבל אם לא אכל במקום שביי צריך לחזור למקומו שאכל אם ויברך ולא יברך במקום שלא אכל אם איכו דוקא לענין ב״ה אבל לענין לשלטרף לברכת המזון מצינו לומר דשלטרף בזמן שבבר נתחייב בזימון שבי׳ מצינו שמחוד הקילו בברכת המזון כדאתמר בפ״ג שאכלו והביאו לעיל סימן קנ״ג שג׳ בני אדם שבאו מג׳ חבורות אין רשאין לאכלן ואע״ג שמסיק שם אעפ״י שלא אכלו אלו הג׳ יחד משיתחברו דמשמע יחד לא אכלו אבל כל אחד אכל מבכרו היינו מאוס לאי לא אכלו כלל במקום שנתחברו היה אסור לכן לברך ב״ה במקום הזה ושוי צריכין לחזור למקומן כמ״ש לעיל סי׳ קנ״ג ועוד הקילו שלא אם כבר בירך א׳ מהם ב״ה יכול לברך לזימון כמ״ש לעיל סימן קנ״ד • ועיי שם שאם א׳ מהם יצא לשוק קורקין ומודיעין לו שרוצין לזמון והוא מלטרף עמהם כו׳ כן נלע״ד ותימא על מה שהמחבר הגאון מהרי״ו ז״ל שכתב בדרשותיו סימן דיני פסח דף כ״ה וז״ל אינם אכלת בב׳ חבורות משום דאיתקש לפסח ומש״ה כ״ל דאין תקנה שילך אחד לבית אחר ולברך לזימון דאין יכול לאכול בבית אחר מעשה דפריסת ומהר״ם כתב דבשתייה אין יכול לברך לג׳ ואותם שהולכים לברך יהא בדעתם כשעוקרים לילך שרוצים לשתות לשם אלא ברכה כדי שלא יהא כמוסיף על הרוסות ולאחר שברכו ב״ה לא ישתו מה״ע כדפי׳ הרי שהמחבר טעי שלאחר״ם אינו אוכל כלל והרא״ש וסייעתו דס״ל דיכול לברך לזימון בעלה של יוקר אז בשתיית כוס אחד ג״כ בשסוב צריך לחשוב מתחלה כשעוקרים לילך שרוצים לשתות שם אלא ברכה ולעל״ד דמהרי״ו חייני בשבר אכל אפיקומן כבר בירך ב״ה בביתו אז אסור לו לילך לברך מהני טעמי שכתב ותדע שהרי כתב דאלה איתקש לפסח זוהו דוקא במלה השמורה לאפיקומן וגם מדכתב שלא יהא נראה כמוסיף על הרוסות משמע שבבר בירך בביתו ודו״ק • שוב מצאתי כתב בספר גבורת השם שאביר הגאון מקורל ליב מפרחא שי׳ שכתב בשער ס״ג ז״ל ויש בני אדם קורקין מבית אחר לזימון וחוזר לביתו ושותה כוס שלא כדין ומנסג עמי המלכות הוא זה לא מיבעיא כו׳ עד אלא אפילו אם רוצה לשפסיק עד שיאמר ברוך שאכלנו משלו שהיא ברכת הזימון ויחזור לאכילתו שהם מחזיק עצמו במחלוקת הגאונים הא רב האי והראב״ד ז״ל כתבו שמי שמפסיק לשניהם צריך לחזור וליטול ידיו ולברך המוציא ואע״ג הרא״ש ז״ל פליג עליהו ופסק שא״ל לחזור וליטול ידיו ולברך המוציא וכתב דלא דמי לשם דאמרינן משתי ובכוכי בהדדי לא אפשר דהא הוא לא בירך רק מפסיק תיכף גדולה מ״ש מאמר הב לן ונברך דצריך לחזור ולברך כשרוצה לשתות אע״ג דלא ברכו רק דיסוי דעתם לברך ב״ה שהוא הפסק על מה שאכלו כבר וגם לא הסיח דעתו מלשתות ואל״כ ה״נ אע״ג שלא בירך והיה דעתו לחזור ולאכול כיון שנלטרף על ברכת הזימון וזה הזימון הועיל ג״כ לעצמו עד דיוקא בו ידי זימון כמ״ש הרא״ש בעצמו וגם אם אינו חוזר ואוכל אמ״כ א״ל לברך אפילו ברכת הזן וכיון שעולה לו ג״כ שייך לומר משתי ובכוכי בהדדי לא אפשר ואין לעשות כן אפילו בשאר ימי שבתם וכ״ש בלילי פסח ומה שהביא הרא״ש הליה מה״ג אין ראיה שה״ג ס״ל כדב אשי אפילו בברכת המזון אינו הפסק כו׳ וכ״כ ב״י ז״ל ותמהני שמהר״י קאר״ו משוה ג״כ דעת בה״ג לדעת הרא״ש כיון שהוא עצמו כתב בסימן ק״ל שדעת בה״ג כדב אשי שאין ברכת המזון מפסיק א״כ אין ראיה מדבריו ומה שהביא הרא״ש ראיה לדבריו מדקאמר בגמרא מפסיק לשניהם דשמעא דפסקה בעלמא בלא נטילה וברכת המוציא אין ר״ל כו׳ ע״ש שדמק לתרלו והו תמיהא דברי הגאון אלא שקלרתי ועל תמיהתו אני מתמיה כי לדעתי אין כאן מקום תיוהא בדברי הרא״ש הכ״ל גם ראיותיו מה״ג אמת ולדק המה בלי מיקפוק כי מה שלא לדמות ברכת הזימון לאומר הב לן ונברך לומר כמו שאמרינן באומר הב לן ונברך דצריך ליטול ידיו ולברך המוציא מטעם דמיסבר היסח הדעת ובכלל משתי ובכוכי בהדדי א״א הוא כ״כ בזימון דכותה ברא״ה דאינו דומה כלל דהא זה פשוט דלא אמרינן משתי ובכוכי בהדדי לא אפשר אלא דוקא בברכת המזון שהוא סילוק אכילה ושתייה שרוצה לחזור ולשתות תחילה הוא ודוקא שיך בברכת המזון עצמו וא״כ באומר הב לן ונברך שגילה דעתו שהסיח דעתו מלאכול עוד ודעתו לסלק ולברך משא״כ ברכת הזימון שלדעת הרי״ף והרמב״ם וסייעתו א״ל לפסיק רק עד אומרו ברוך שאכלנו משלו ואוא אינו בכלל ברכת המזון למחשב לסילוק רק מובה היא על שלשה שאוכלין ליתן שבח והודיה ומיתתם ג״כ מעין ברכת הטבח ולא מחשב זה סילוק אכילה כלל אפילו לדעת הרא״ש וסייעתו שפסק כדב ששת שצריך לפסיק עד סוף ברכת כי הא כתב אלא משום דברכת הזן מיקשב מברכת הזימון ולכ״ע ברכת הזימון אינו אלא מה שאומרים נברך שאכלנו משלו וברוך שאכלנו משלו כו׳ אלא מתוך שנברך שאכלנו אינו ברכה טוב שיפסיק עד שיסיים המברך ברכה אחת כדי שיהא ניכר שומעים עליו וכ״כ ב״י בשם הר״ר יונה וכיון לר״ע אין ענין ברכת הזימון לג׳ ברכות דברכת הזימון לא אפרי הפסק והיסח הדעת

לשלטרף ע״י נטילה והמוציא ויש לדמותו ללומד או מתפלל בתוך הסעודה שלאחר גמר הלימוד והתפילה מוזר לסעודתו בלי נטילה והמוציא וכמ״ש הטור והסמ״ק בסימן קע״ח ומדברי שכתב שם גלמד חילוק שכתבתי • ונראה שדעת רב אמי והראב״ד שהמפסיק לזימון צריך ליטול ידיו ולברך המוציא ס״ל כדעת הר״ר יוסף טוב בר יהודא שכתבו התוס׳ והרא״ש בשמו בפ׳ ע״פ ובפ׳ כיסוי הדם וגם הטור הביא בסימן קע״ח שם ס״ל שהתפלה בתוך הסעודה מקרי הפסק מעשה משתי ובכוכי בהדדי א״ל ולהם התוס׳ והרא״ש והטור דברו במקומות הכ״ל מעשה שכתבתי דלא אמרינן הכי אלא גבי ברכת המזון שהוא סילוק והיסח הדעת על מה שאכל ושתה אבל תפלה לא והביא ראיה לדבריהן מהא דתניא תניא מסובין ועקרו רגליהן לילך לב״ה אז לבית המדרש כשהן יוצאין אין נטעונין ברכה ומסיק וכשהן חוזרין אין נטעונין ברכה לכתחלה אמר ר״י בר״א בזמן שהיו מבריה כו׳ והא דבעינן שהיו מבריה שם מקלת מבריה היינו דוקא בעקרו רגליהם הא בנשארו במקומן לא איחשב מחשבה ולדעת ר״י לא מועיל מחשבה לילך לברך לגבי השתייה כשתייה ושתה וכמ״ש רבינו בשמה בסימן קע״ח ע״ש וכ״ל דס״ל כרשב״ם ומ״ש לשתות ר״ל אחר אכילה עוד כוסות שאינן מן הכורן: [ב] **ואפי׳** באותו מקום לא יאכלו אחריו כו׳ שם בגמרא ר׳ קי״ט ע״ב פלוגתא רב ושמואל ור׳ יוחנן דרב פירש מפטירין שנפטר ממקום למקום ולומר הוצאתו מנא לאכול במקום אחר ושמואל ורבי יוחנן דס״ל דאפילו באותו מקום אסור לאכול דבר אחר פסח וה״ס לדיון אחר אכילת מצה דאכילת אפיקומן ופי׳ אין מפטירין ר״ל שיהא נפטר מאכילת מצה לאכול מיני מתיקה דהיינו אפיקומן ולאכול מיני מתיקה הוא דאסור וכתב רבינו דעת שניהם לאשמועינן דאסור לאכול במקום אחר אפילו לא בעי לאכול שם שום מיני מתיקה אלא עוד כוית ממצה השמורה קמ״ל דלא משום דאין פסח נאכל בשני מקומות וכתב נמי דעת שמואל ור״י לאשמועינן דאפילו באותו מקום אסור לאכול דבר אחר לבטל

תעט ואחר״כ מזגין לו כוס ג׳ כו׳ כתב מהר״ם לוריא ז״ל שצריך ג״כ שיברך ואחר״כ וזהו דעת כל האחרונים ואף מי שלא נזהר בו כל השנה אם רואה שהכוס נקי אכן בזה הלילה יזהר ביותר כדי להדר המצוה וימלא הכוס לב״ס ויברך הנעל הבית בעצמו וכ״כ האגור והאחרונים נתנו טעם משום טוב עין הוא יברך:

ומ״ש ואם שתהו בלא היסיבה וכו׳ כן נראה מדברי הרא״ש במסקנתו דבכל הד׳ כוסות צריך לחזור ולשתות בהיסיבה אבל המרדכי מיבעיא ליה בכל הד׳ כוסות • ונראה בעיני דאין לחזור ולשתות בהיסיבה כל עיקר כיון דהמרדכי מיבעיא ליה ועוד דאכן קי״ל כרא״ה דבאר״ה לא בעי היסיבה ע״ל בסי׳ תע״ב:

ומ״ש ולא ישתה יין בינו ובין כוס ד׳ משנה בפרק ע״פ בין ג׳ לד׳ לא ישתה ודקדק רבינו שכתב ולא ישתה יין דמשמע אבל שאר כל מיני מותר לשתות משום דאיתא בירושלמי הוי כדי שלא ישתכר ויעשה מלגמור את ההלל וזה אינו אלא ביין ולא במים והמרדכי בסדר האחרון כתב דפי׳ בקונטרס הטעם שלא ישתה בין ג׳ לד׳ משום דמחזי כמוסיף על ד׳ כוסות וצריך לומר דבין ראשון לשני דרגילין לשתות כי היכי דנגריר לליביה וכן בין שני לשלישי שיושב בסעודה לא מחזי כמוסיף ואף לפי פי׳ זה אינו אסור אלא ביין אבל לא במים וק״ל • ובקובץ כתבו שי״מ דהטעם שלא יבטל טעם מצה ולא איירי אלא ביין ולא במים:

ומ״ש ומצוה לחזר אחר זימון כו׳ ונראה דדוקא לחזר אחר זימון מתחלה קודם הסעודה התם איכא מצוה וכך נהגו גם עכשיו אנשי מעשה אבל מה שנהגו העולם לילך באמצע סעודתו לבית אחר לצרף לזימון ואחר כך לחזור לסעודתו אינו נכון ממה נפשך אם יאכל שם עביד איסורא דמצה אינה נאכלת בב׳ חבורות דאיתקש לפסח כדלעיל בסי׳ תע״ח ואם לא יאכל אלא ישתה בלבד הלא כבר כתב מהר״ם דבשתייה אין לצרף לזימון שלשה אע״ג דהמרדכי בפרק ג׳ שאכלו כתב בשם מהר״ם דמצטרף ואפי׳ דרוך שאכלו יכול לומר דשתייה בכלל אכילה אין זה כשאורע שהיה הג׳ שותה עם הנשים ולא **רצה לאכול** התם פסק מהר״ם שיש לסמוך על התוספות אבל לכתחלה היה נזהר מהר״ם שלא היה נותן לאדם הבא אליו לשתות אם לא שהיה יכול להזקיקו ליטול ידיו ולאכול עמהם כזית דגן לאפוקי נפשיה מפלוגתא וכן כתב להדיא בהגהת מיימוני פרק ה׳ דה׳ ברכות הלכה ז׳ ע״ש • ואם כן זה שאינו יכול לאכול עמהם משום ב׳ חבורות היאך יצטרף עמהם לכתחלה לזימון על ידי שתייה ומ״מ אותן שאינן רוצין לשנות מנהגם וסומכים על קבלתם כדעת התוס׳ דאפי׳ לכתחלה יכול להצטרף ע״י שתייה יהא בדעתם תחלה קודם שעוקרין עצמם לילך ברוצים לשתות לשם כדי שיוכל לשתות לשם בלא ברכה שלא יהא כמוסיף על הכוסות. ולאחר שברכו ב״ה לשם ג״כ לשם יש בה מהאי טעמא וכן היא דעת מהרי״ל בדרשותיו ע״ש • ומהר״ל מפרש״ג התמרמר על המנהג מטעם אחר שאמר מאחר שנצטרף לזימון אעפ״י שלא שתה כוס של ב״ה ס״ם כבר הפסיק סעודתו בב״ה ואסור לו לחזור ולאכול בביתו אלא ע״י נטילה וברכת המוציא וא״כ הסעודה הראשונה יש לה ב׳ כוסות לפני המזון וסעודה השנייה יש לה ב׳ כוסות לאחר המזון ודבר זה לא תקנו חכמים ועוד הא דריך וסוף דברו דהמנהג אינו הגון כלל וצריך לבטל אותו ע״כ:

תפ ומ״ש שאומר הלל הגדול על כוס ד׳ כן הוא לפי גירסת רש״ס שגורס בברייתא כוס ה׳ גומר עליו ההלל ואומר הלל הגדול אבל יש גורסין בברייתא כוס ה׳ ויתבאר בסי׳ תפ״א:

ומ״ש והלל הגדול קי״ל כרב יהודה מהודו וכו׳ כ״כ הרי״ף דהכי נהגי עלמא • וכתבו התוס׳ דרננו לדיקים וגומר אינו מן המזומר ואין לאמרו וכן הוא במהרי״ו: **ומ״ש** שגם בנשמת חותם מלך מהולל בתשבחות היינו משום דלא שייך לחתום בהבומר בשירי זמרה אלא כשאומרים אותו אחר פסוקי דזמרה בשבתות וימים טובים אבל כיון שעיקר החתימה על ההלל צריך לחתום במלך מהולל בתשבחות ועיין בתוספות • כתב מהרש״ל דמ״ש בטופסי המחזורים ברכת בפ״ה אכוס ד׳ אחר אז רוב ניסים ואומן גבורותיך אינו מן הראוי אלא בסוף חתימת ישתבח מיד יברך בפה״ג והכי משמע בשאלה ששאלו לרב האי גאון על דברי ר׳ סעדיא בסי׳ שאחר זה ואח״כ יתחיל אז רוב ניסים כו׳ ואומן גבורותיך ושאר פיוטים וכן עיקר:

כוס

דרכי משה

תעט (א) וכתב מהרי״ל דכוס של ברכת המזון חשיב חדא שתייה ולא חשיב מוסיף על כוסות ואפילו אם שותה מאותו כוס במה פעמים וכ״ש שאר כוסות וכ כ מהרי״ב שבן היה נוהג מהרא״י וכ״כ התשב״ץ: (ב) והמנהג בזמן הזה לחזר אחר זימון וכתב בבלבו הגדול שבקוראים קורא הודו וכן אנא וכולן ענים אחריו ומהרי״ב כתב דהודו לא יאמרו נשים וקטנים אבל אנא יכולין לומר וכן כתב דאין מצרף עמהם לזמן אא״כ אכל עמהם ונראה דדוקא לענין צירוף דבהמ״ז צריך שיאכל עמהן אבל לא לענין אמירת הודו ומהרי״ל כתב דאם אין הגדול רוצה לומר הודו נותן רשות לאחר מ״כ בשם אגודה דנוהגים שבעל הבית מברך ברהמ״ז בליל פסח כדי שיברך הוא על כל ד׳ כוסות עכ״ל ובשם מהר״ר שמשון משום דנראה הוא גדול הבית הואיל שהוא עושה הכדר ועור דהוא נראה טוב עין ממה שאמר תחלה כל דכפין ייתי וייכול ואמרינן טוטה (לח •) אין נותנין כוס לברך אלא לטוב עין כו׳:

תפ (א) והמנהג לומר קודם לא **לנו** שפוך המתך כו׳ כתב מהרי״ב דנוהגים לפתוח הרלת כשאומרים שפוך משום דאיתא בא״ז שלא לנעול דלתות חבתים בליל פסח דליל שמורים

דרישה

טעם מצה וק״ל: ושוב מצאתי שרמ״ו בס״ע בסידור כתב בהדיא כדברי בסימן תפ״ד ע״ש שכל זמן דלא אכל אפיקומן מותר לאכול בשני מקומות גם הרי״ף והרא״ש כתבו בהדיא דלא אסרו אלא היכא דכבר בירך והעתקתי לשונם לעיל בסימן זה ודו״ק:

סי׳ תעט [א] **ומצוה** לחזר אחר זימון אע״ד דסעדה הוא אגב שמצריכין ג׳ משום הודו מחזירין נמי שיהיו הג׳ בשעת הזימון דבזימון נמי אומר אחר לשמם **נברך** כו׳ כמו בהודו וזה שסייס בראייתו ממדרש תהלים שלא כתב שם אלא משום הודו גם הרא״ש כתב ואי משום הודו כו׳ וק״ל אלא כיון שבהלל שכתב הודו דמשמע אחר אומר לשמים כו׳ לכך נקט במדרש תהלים הלל לבד משא״כ בב״ה דאצ״ל נברך אלא יתחיל ברוך אתה כו׳ וגם רבינו לא כתב אלא אחר זימון ובהלל כתב צריך וק״ל:

סי׳ תפ [א] **ואומר** הלל הגדול כו׳ ואותם בא״י אלא בתשבחות צ״ע דהול״ל דגומר בתשבחות ואותם ואומר הבומר בשירי ,מרה אלא מי דעיולמים יכמ״ש בסי׳ תפ״ז אבל עכשיו בעו תלמידים כו׳ עד ומומין בנשמת כל מי הבומר בשירי ומרה וכן יש להקשות בסוף סימן תפ״ו בעוסק ששדר עכתב דאינו בדרך קצרה ז״ל ונשמת **פותם** מלך מהולל בתשבחות ולכאורה דבריו קיצר ומשום דגם ברכת ישתבח אינה אלא מלך גדול בתשבחות ותתהלל

תעט ואחר״כ מזגין לו כוס ג׳ ומברך עליו בה״מ ומברך בפה״ג ומברך בפה״ג ומברך בפרק ע״פ (קיז:) בהיסיבה: **ומ״ש** ולא יברך אחריו לדעת היסיבה: **ומ״ש** ואם שתהו בלא היסיבה צריך לשתות פעם אחרת בהיסיבה הרא״ש כתב בפרק ע״פ בכוס ראשון ואם לא שתה בהיסיבה יחזור וישתה בהיסיבה אבל בכוס שלישי אוד׳ אם ישתה יותר נראה כמוסיף על הכוסות ומיהו איכא למימר כיון ששתה שלא כתיקונן הוברר הדבר שלא ממנין הכוסות היה ומה ששתה עתה הוא כוס של חובה ורבינו תפס עיקר סוף דבריו דבכוס ג׳ ורביעי נמי יחזור וישתה בהיסיבה: **ומ״ש** ולא ישתה בינו ובין כוס ד׳ משנה בפרק ע״פ (קיז:) בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין שלישי לד׳ לא ישתה ומפרש טעמא בירושלמי כדי שלא ישתכר כלומר ויעשה מלגמור את ההלל: **ומ״ש** ומצוה לחזר אחר זימון והכי אתמר במדרש תהלים וכו׳ כ״כ הרא״ש בפ׳ ע״פ ואח״כ ב׳ והטעלם לא נהגו כן לחזר אחר זימון והביא דמדרש תהלים עם אשתו וקטן שהגיע לחינוך יכול לומר הודו עד כאן לשונו:

תפ כוס ד׳ גומר עליו את ההלל משנה בפרק ע״פ (קיז:) ד׳ גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר ובגמרא (קיח •) מאי ברכת השיר רב יהודה אמר יהללוך ורבי יוחנן אמר נשמת כל חי ת״ר ד׳ גומר עליו את ההלל ואומר הלל הגדול דברי רבי טרפון וי״א ה׳ רועי לא אחסר מהיכן הלל הגדול רב יהודה אומר מהודו עד על נהרות בבל ורבי יוחנן אמר משיר המעלות עד על נהרות בבל רב אחא בר יעקב אמר מכי יעקב בחר לו יה עד על נהרות בבל • וכ׳ הרי״ף ומנהג דעלמא כרב יהודה בתרווייהו בברכת השיר ובהלל הגדול • והרא״ש כ׳ גבי ברכת השיר רשב״ם פירש דעבדינן בתרווייהו ואותמין בהלל בא״י מלך מהולל בתשבחות ואומר הלל הגדול ונשמת ואותמין שניה בא״י מלך מהולל בתשבחות ורבי חייס כהן לא היה אותם ביהללוך בא״י מלך מהולל בתשבחות כיון דבעו למיתתם בסוף ישתבח דשתי חתימות בחד גוונא למה לי עכ״ל וכל זה לפי גירסת רשב״ם שהוא גורס בברייתא כוס רביעי גומר עליו את ההלל ואומר הלל הגדול דברי הרי״ף והרמב״ם גורסים בברייתא כוס חמישי ולפי דבריהן אינו אומר על כוס רביעי הלל הגדול אלא גומר עליו את ההלל ואותם ביהללוך שהרי הם פוסקים כרב יהודה לאמר דברכת השיר היינו יהללוך ודין כוס חמישי כתב רבינו בסימן אחר זה: **ומ״ש** רבינו ומתחיל לא לנו בלא ברכה כן דקדק שם הרא״ש ז״ל:

ומ״ש ואותה כוס רביעי בהיסיבה הכי אסיקנא בפרק ע״פ (קח •) דכולהו ארבע כוסות בעו היסיבה: **ומ״ש** ששתהו בלא ברכה תחלה ומברך אחריו על הגפן נתבאר בסימן תע״ד: **ומ״ש** ואם שתהו בלא היסיבה צריך לשתות פעם אחרת בהיסיבה כבר כתבתי בסי׳ תע״ט דברי הרא״ש בזה: **ומ״ש** ומברך לפניו וכו׳ כ״כ הרא״ש בפרק ע״פ וז״ל אם שתה כוס ד׳ בלא היסיבה צריך לברך בפה״ג על כוס שישתה אח״כ בהיסיבה שהרי כששתה כוס ד׳ בלא היסיבה ולא נזכר להיסיבה הסיח דעתו מלשתות יותר

כתב הרמב״ם בפ״ח שיש לו לגמור את ההלל בכל מקום שירצה אע״פ שהרא״ש מקום סעודה והראב״ד כתב שאין הדעת מקבלת כן והרב המגיד כתב שדברי הרמב״ם מבוארים בפ״פ כיצד צולין (א):

כוס

פרישה

(ג) **דחשיב** כמקום אחר פי׳ ואסור לאכול פסח בב׳ מקומות וה״ס לאפיקומן הבא **פתח** במקומו רשב״ם: (ד) **אבל** יצאו מקצתם אפילו שיעת קבע כלל:

סי׳ תעט (א) **צריך** לשתות פעם אחרת כו׳ כתב הרא״ש ולא אשיב כמוסיף על הכוסות דאיכא למימר דכיון ששתה אלא כתיקונן הוברר הדבר שלא ממנין הכוסות היה ומה ששתה עתה הוא כוס של חובה ע״כ: (ב) **שהם** כ״ו כל״ח יא״ח שלכך דקדק במפרש לומר שתיקן כ״ו כל״ח נגד הסם טוביה שמפרו כ״ר ושעות בידם אלא לשון סגמ׳ נקט דאמר דסני כל״ח תיקן כנגד כ״ו דורות שהיו קודם מ״ת: וכן

תפ [א] **ומ״ש** אם לא נשתקעו בשינה אלא נתנמנמו מעט לא חשיב סילוק ומותרין לאכול עוד ממנו ואפי׳ אותן שנתנמנמו אבל אם נשתקעו בשינה חשיב סילוק ולא יאכלו אותן שישנו והר״י כתב דוקא בישנו כולם יש חילוק בין ישנו לנתנמנמו דנתנמנמו יאכלו וישנו לא יאכלו (ד) אבל ישנו מקצתן אפי׳ שינת קבע יאכלו וכ״כ הרמב״ם וא״א ז״ל כתב כסברא ראשונה:

תעט ואחר כך מזגין לו כוס ג׳ ומברך עליו בה״מ ומברך בפה״ג ושותהו בהיסיבה ולא יברך אחריו לדעת א״א הרא״ש ז״ל ואם שתה בלא היסיבה (ה) צריך לשתות פעם אחרת בהיסיבה ולא ישתה יין בינו ובין כוס רביעי (א) [ה] ומצוה לחזר אחר זימון והכי אתמר במדרש תהלים הקוראים את ההלל צריך שיהא אחד אומר לשנים הודו וכתב א״א הרא״ש ז״ל ולא נהגו כן (ב) ואי משום הודו לומר בג׳ סני בא״תו ובניו שהגיעו לחינוך:

תפ כוס ד׳ גומר עליו את ההלל (ה) ומתחיל לא לנו בלא ברכה וגו׳ ואומר עליו ברכת השיר ופליגי מאי ברכת השיר רב יהודה אומר יהללוך וחותם מלך מהולל בתשבחות רבי יוחנן אומר נשמת כל חי וחותם בישתבח וכתב רב אלפס מנהגא כרב יהודה ורשב״ם כתב כיון דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר עבדינן כתרווייהו וחותמין בהלל בא״י מלך מהולל בתשבחות [ה] ואומר הלל הגדול ונשמת וחותם בא״י מלך מהולל בתשבחות ובהלל הגדול קי״ל כרב יהודה מהודו לה׳ עד על נהרות בבל (ב) שהן כ״ו כי לעולם חסדו וה״ר חיים כהן לא היה חותם ביהללוך בא״י וכו׳ אלא היה אומר עד כי מעולם ועד עולם אתה אל והיה אומר הלל הגדול ונשמת כל חי וחותם כי למה יחתום ב״פ בענין אחד וכן היה נוהג א״א הרא״ש ז״ל ושותה כוס ד׳ בהיסיבה בלא ברכה ומברך אחריו על הגפן ואם שתהו בלא הסיבה צריך לשתות פעם אחרת בהיסיבה ומברך לפניו בורא פרי הגפן לפי שהסיח דעתו מלשתות עוד:

כוס

אפי׳ באותו מקום (ג) דחשיב כמקום אחר אבל אם ישנו מקצתן אם לא נשתקעו בשינה אלא נתנמנמו מעט לא חשיב סילוק ומותרין לאכול עוד ממנו ואפי׳ אותן שנתנמנמו אבל אם נשתקעו בשינה חשיב סילוק ולא יאכלו אותן שישנו והר״י כתב דוקא בישנו כולם יש חילוק בין ישנו לנתנמנמו דנתנמנמו יאכלו וישנו לא יאכלו (ד) אבל ישנו מקצתן אפי׳ שינת קבע יאכלו וכ״כ הרמב״ם וא״א ז״ל כתב כסברא ראשונה:

תעט ואחר כך מזגין לו כוס ג׳ ומברך עליו בה״מ ומברך בפה״ג ושותהו בהיסיבה ולא יברך אחריו לדעת א״א הרא״ש ז״ל ואם שתה בלא היסיבה (ה) צריך לשתות פעם אחרת בהיסיבה ולא ישתה יין בינו ובין כוס רביעי (א) [ה] ומצוה לחזר אחר זימון והכי אתמר במדרש תהלים הקוראים את ההלל צריך שיהא אחד אומר לשנים הודו וכתב א״א הרא״ש ז״ל ולא נהגו כן (ב) ואי משום הודו לומר בג׳ סני בא״תו ובניו שהגיעו לחינוך:

תפ כוס ד׳ גומר עליו את ההלל (ה) ומתחיל לא לנו בלא ברכה וגו׳ ואומר עליו ברכת השיר ופליגי מאי ברכת השיר רב יהודה אומר יהללוך וחותם מלך מהולל בתשבחות רבי יוחנן אומר נשמת כל חי וחותם בישתבח וכתב רב אלפס מנהגא כרב יהודה ורשב״ם כתב כיון דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר עבדינן כתרווייהו וחותמין בהלל בא״י מלך מהולל בתשבחות [ה] ואומר הלל הגדול ונשמת וחותם בא״י מלך מהולל בתשבחות ובהלל הגדול קי״ל כרב יהודה מהודו לה׳ עד על נהרות בבל (ב) שהן כ״ו כי לעולם חסדו וה״ר חיים כהן לא היה חותם ביהללוך בא״י וכו׳ אלא היה אומר עד כי מעולם ועד עולם אתה אל והיה אומר הלל הגדול ונשמת כל חי וחותם כי למה יחתום ב״פ בענין אחד וכן היה נוהג א״א הרא״ש ז״ל ושותה כוס ד׳ בהיסיבה בלא ברכה ומברך אחריו על הגפן ואם שתהו בלא הסיבה צריך לשתות פעם אחרת בהיסיבה ומברך לפניו בורא פרי הגפן לפי שהסיח דעתו מלשתות עוד:

כוס

דרכי משה

תעט (א) וכתב מהרי״ל דכוס של ברכת המזון חשיב חדא שתייה ולא חשיב מוסיף על כוסות ואפילו אם שותה מאותו כוס במה פעמים וכ״ש שאר כוסות וכ כ מהרי״ב שבן היה נוהג מהרא״י וכ״כ התשב״ץ: (ב) והמנהג בזמן הזה לחזר אחר זימון וכתב בבלבו הגדול שבקוראים קורא הודו וכן אנא וכולן ענים אחריו ומהרי״ב כתב דהודו לא יאמרו נשים וקטנים אבל אנא יכולין לומר וכן כתב דאין מצרף עמהם לזמן אא״כ אכל עמהם ונראה דדוקא לענין צירוף דבהמ״ז צריך שיאכל עמהן אבל לא לענין אמירת הודו ומהרי״ל כתב דאם אין הגדול רוצה לומר הודו נותן רשות לאחר מ״כ בשם אגודה דנוהגים שבעל הבית מברך ברהמ״ז בליל פסח כדי שיברך הוא על כל ד׳ כוסות עכ״ל ובשם מהר״ר שמשון משום דנראה הוא גדול הבית הואיל שהוא עושה הכדר ועור דהוא נראה טוב עין ממה שאמר תחלה כל דכפין ייתי וייכול ואמרינן טוטה (לח •) אין נותנין כוס לברך אלא לטוב עין כו׳:

תפ (א) והמנהג לומר קודם לא **לנו** שפוך המתך כו׳ כתב מהרי״ב דנוהגים לפתוח הרלת כשאומרים שפוך משום דאיתא בא״ז שלא לנעול דלתות חבתים בליל פסח דליל שמורים

דרישה

טעם מצה וק״ל: ושוב מצאתי שרמ״ו בס״ע בסידור כתב בהדיא כדברי בסימן תפ״ד ע״ש שכל זמן דלא אכל אפיקומן מותר לאכול בשני מקומות גם הרי״ף והרא״ש כתבו בהדיא דלא אסרו אלא היכא דכבר בירך והעתקתי לשונם לעיל בסימן זה ודו״ק:

סי׳ תעט [א] **ומצוה** לחזר אחר זימון אע״ד דסעדה הוא אגב שמצריכין ג׳ משום הודו מחזירין נמי שיהיו הג׳ בשעת הזימון דבזימון נמי אומר אחר לשמם **נברך** כו׳ כמו בהודו וזה שסייס בראייתו ממדרש תהלים שלא כתב שם אלא משום הודו גם הרא״ש כתב ואי משום הודו כו׳ וק״ל אלא כיון שבהלל שכתב הודו דמשמע אחר אומר לשמים כו׳ לכך נקט במדרש תהלים הלל לבד משא״כ בב״ה דאצ״ל נברך אלא יתחיל ברוך אתה כו׳ וגם רבינו לא כתב אלא אחר זימון ובהלל כתב צריך וק״ל:

סי׳ תפ [א] **ואומר** הלל הגדול כו׳ ואותם בא״י אלא בתשבחות צ״ע דהול״ל דגומר בתשבחות ואותם ואומר הבומר בשירי ,מרה אלא מי דעיולמים יכמ״ש בסי׳ תפ״ז אבל עכשיו בעו תלמידים כו׳ עד ומומין בנשמת כל מי הבומר בשירי ומרה וכן יש להקשות בסוף סימן תפ״ו בעוסק ששדר עכתב דאינו בדרך קצרה ז״ל ונשמת **פותם** מלך מהולל בתשבחות ולכאורה דבריו קיצר ומשום דגם ברכת ישתבח אינה אלא מלך גדול בתשבחות ותתהלל

לו

תפא כום המישי לא הוזכר לגירסת רשב״ם ואין לעשותו ולכך פירש שאומר הלל הגדול על כום ד׳ (א) וכן יראה מדברי רבינו האי שנשאל לפניו אשכחן לרב סעדיה שאומר מי שרוצה לשתות כום ה׳ יאמר עליו הלל הגדול (ב) ויניח יהללוך ויאמר לאהריו אבל עכשיו באו תלמידים ואמרו שעל כל כום וכום צריך ברכה לאחריו כמו לפניו ואומר יהללוך אחר ההלל והותמין מלך מהולל בתשבחות ושותה כום ה׳ ואומרים עליו הלל הגדול והותמין בנשמת כל חי עד הבוחר בשירי והשיב דברי רב סעדיה כן הוא ומנהג שלכם יפה הוא ואנו לא נהגינן בכום ה׳ כל עיקר והני ת״ח דמברכי אחר הלל ואחר הלל הגדול דרב סעדיה ודילכון עדיפא מדילהון דלא אמרו רבנן ב׳ ברכות ע״כ והעולם נהגו בו לעשותו רשות וכ״כ רב יוסף עלם שאם הוא תאב לשתות יעשה כום ה׳ וכ״כ רב שר שלום כום ה׳ רשות אם רוצה לשתות ישתה ואומר עליו הלל הגדול וחוזר ואומר עליו יהללוך וכן סידר רב כהן צדק ורבינו משה וכ״כ רב עמרם שחוזר ואומר עליו יהללוך

תפא כום המישי לא הוזכר לגירסת רשב״ם ואין לעשותו כלומר דכיון דלא הוזכר לא במשנה ולא בברייתא דיש לעשות ה׳ כוסות דלא יפחתו לו מד׳ כוסות יין תקן ה׳ לא תקן מש״ה גורס רשב״ם בברייתא רביעי אומר עליו הלל הגדול דס״ל דמאן דגרים המישי טועה הוא דחמישי מאן דכר שמיה דאין לפרש דה״ק דאם בא לעשות כום ה׳ הרשות בידו דא״כ הכי הול״ל הרוצה לעשות כום ה׳ אומריס עליו הלל הגדול מדלא קתני הכי משמע דכום ה׳ פשיטא ליה דהו״ל חובה והא ודאי ליתא שהרי לא הוזכר בשום מקום לשם חובה הלכך גרסי׳ רביעי אומריס עליו הלל הגדול וממילא אין לעשות כום ה׳ אפי׳ לשם רשות ולכך פי׳ שאומר עליו הלל הגדול על כום ד׳ דוקא:

וכן ראה מדברי רב האי כו׳ דמתשובתו שהשיב ואנו לא נהגינן בכום ה׳ כל עיקר שמעינן דאין לעשותו אפי׳ לשם רשות וכפי׳ רשב״ם ובימור דברי השאלה הוא לפי שרב סעדיה סובר דכום ה׳ רשות ומי שרוצה לשתות כום ה׳ יאמר עליו הלל הגדול כלומר שיאמר קודם כום ה׳ הלל הגדול ולא יאמר יהללוך על כום ד׳ אלא גומר הלל הקטן לבד בלא ברכת יהללוך ושותה כום ד׳ וז״ש ויניח יהללוך ויאמר לאחריו כלומר יניח מלומר יהללוך על כום ד׳ ויאמרו על כום ה׳ אחר הלל הגדול ואמרו דהכי אשכחן לרב סעדיה וכך היינו נוהגין עד עכשיו אבל עכשיו באו תלמידים ונחלקו על דבריו ואמרו שעל כל כום וכום צריך ברכה לאחריו כמו לפניו כו׳ כלומר דס״ל דאין לחלק בין הכוסות כל עיקר וכמו שצריך לברך על כל כום וכום לפניו בפה״ג ה״כ צריך לברך לאחריו על הגפן וכו׳ אבל כום וכום דכל כום וכום מצוה בפני עצמו הוא ולא ס״ל כאותן גאונים שחילקו בין הד׳ כוסות לענין ברכה אחרונה אלא ס״ל דלכל מילי הן שוין וכמ״ש בשיבולי לקט בשם רש״י ורבינו יעשיה שצריך לברך על הגפן על כל כום וכום והביאו האגור בסי׳ תת״ו ומש״ה נמי ס״ל דהותמין ביהללוך קודם כום ד׳ כדי שיהיו כל הכוסות בסגנון אחד שיהיו כולן סמוכין לברכה דהיינו כום א׳ אחר קידוש . כום ב׳ אחר גאל ישראל . כום ג׳ אחר בהמ״ז . כום ד׳ אחר חתימת ההלל והשיר וא״כ ממילא כשמוסיף כום ה׳ צריך שיהא כום ד׳ סמוך לחתימת ההלל דהיינו ברכת יהללוך . כום ה׳ סמוך לחתימת הלל הגדול דהיינו ברכת ישתבח אבל אם תניח יהללוך עד לבסוף א״כ כום ד׳ לא יהא סמוך לברכה כשאר הכוסות . והנה הם תפסו בפשיטות דכום ה׳ רשות ולא היתה השאלה אלא אם העיקר הוא כמו שמצאו על שם רב סעדיה וכמו שהיו נוהגין עד עכשיו או אם העיקר כתלמידים והשיב דברי ר״ם כן הוא כדברי וכו׳ כלומר וראי כמו שמצאתם על שם ר״ם כן היו דבריו באמת ומנהג שלכם שתפסתם בפשיטות לעשות כום ה׳ יפה הוא אלא שאנו לא נהגינן בכום ה׳ כל עיקר אף לשם רשות ובעיקר שאלתכם אם העיקר כר״ם או כתלמידים שבאים לחלוק עליו השיב ואמר והני ת״ח דמברכים ב׳ אחר הלל ואחר הלל הגדול דרב סעדיה ודילכון שנהגתם כמותם עד עכשיו דיינו שלא לברך אלא פעם אחת ביהללוך אחר כום ה׳ עדיפא מדילהון . ודע דבנוסחאות המדוייקות בספרי רבינו כתוב בהו בשאלה וחותמין מלך מהולל בתשבחות ושותה כום ד׳ ומוזגין כום ה׳ ואומרין עליו הלל הגדול כו׳ אבל הב״י נודמנה לו נוסחא מוטעת בספרי רבינו גם האריך לפרש דברי התלמידים בפנים שוים ולא ראיתי להאריך בסתירת פירושו ז״ל אלא כאשר כתבתי הוא הנכון וכן מצאתי להרב מהרש״ל ז״ל . עוד אפשר לפרש מ״ש התלמידים על כום וכום צריך ברכה לאחריו כמו לפניו דה״ק צריך לסיים בברכה לאחר השבח שאומרים על הכוס כמו כוס של קידוש שמסיים בברכת מקדש ישראל והזמנים וכום שני שמסיים בברכת גאל ישראל וכום ג׳ מסיים בבהמ״ז וכום ד׳ מסיים בברכת הלל שכל כום וכום מחולק לעצמו שמברך לפניו בפה״ג אבל כום וכום :

ומ״ש והעולם נהגו בו לעשותו רשות כו׳ כלומר אע״ג דלהרשב״ם ורב האי אין לעשותו כלל אף לשם רשות מכל מקום כבר נהגו העולם לעשותו רשות שלא כדבריהם ויש להם על מי שיסמכו שכ״כ ר״י ט״ע וכן כתב רב שר שלום כום חמישי רשות אם רוצה לשתות ישתה ואומר עליו הלל הגדול וחוזר ואומר עליו יהללוך כך היא הנוסחא בספרי רבינו המדוייקים ועל זה כתב וכן סידר רב כהן צדק ורבינו משה וכן כתב רב עמרם שחוזר ואומר עליו יהללוך

תפא כום ה׳ לא הוזכר לגי׳ רשב״ם ואין לעשותו כלומר דכיון דלא הוזכר לא במשנה ולא בברייתא דיש לעשות ה׳ כוסות דלא יפחתו לו מד׳ כוסות יין תקן ה׳ לא תקן מש״ה גורס רשב״ם בברייתא רביעי אומר עליו הלל הגדול דס״ל דמאן דגרים המישי טועה הוא דחמישי מאן דכר שמיה דאין לפרש דה״ק דאם בא לעשות כום ה׳ הרשות בידו דא״כ הכי הול״ל הרוצה לעשות כום ה׳ אומריס עליו הלל הגדול מדלא קתני הכי משמע דכום ה׳ פשיטא ליה דהו״ל חובה והא ודאי ליתא שהרי לא הוזכר בשום מקום לשם חובה הלכך גרסי׳ רביעי אומריס עליו הלל הגדול וממילא אין לעשות כום ה׳ אפי׳ לשם רשות ולכך פי׳ שאומר עליו הלל הגדול על כום ד׳ דוקא:

וכן ראה מדברי רב האי כו׳ דמתשובתו שהשיב ואנו לא נהגינן בכום ה׳ כל עיקר שמעינן דאין לעשותו אפי׳ לשם רשות וכפי׳ רשב״ם ובימור דברי השאלה הוא לפי שרב סעדיה סובר דכום ה׳ רשות ומי שרוצה לשתות כום ה׳ יאמר עליו הלל הגדול כלומר שיאמר קודם כום ה׳ הלל הגדול ולא יאמר יהללוך על כום ד׳ אלא גומר הלל הקטן לבד בלא ברכת יהללוך ושותה כום ד׳ וז״ש ויניח יהללוך ויאמר לאחריו כלומר יניח מלומר יהללוך על כום ד׳ ויאמרו על כום ה׳ אחר הלל הגדול ואמרו דהכי אשכחן לרב סעדיה וכך היינו נוהגין עד עכשיו אבל עכשיו באו תלמידים ונחלקו על דבריו ואמרו שעל כל כום וכום צריך ברכה לאחריו כמו לפניו כו׳ כלומר דס״ל דאין לחלק בין הכוסות כל עיקר וכמו שצריך לברך על כל כום וכום לפניו בפה״ג ה״כ צריך לברך לאחריו על הגפן וכו׳ אבל כום וכום דכל כום וכום מצוה בפני עצמו הוא ולא ס״ל כאותן גאונים שחילקו בין הד׳ כוסות לענין ברכה אחרונה אלא ס״ל דלכל מילי הן שוין וכמ״ש בשיבולי לקט בשם רש״י ורבינו יעשיה שצריך לברך על הגפן על כל כום וכום והביאו האגור בסי׳ תת״ו ומש״ה נמי ס״ל דהותמין ביהללוך קודם כום ד׳ כדי שיהיו כל הכוסות בסגנון אחד שיהיו כולן סמוכין לברכה דהיינו כום א׳ אחר קידוש . כום ב׳ אחר גאל ישראל . כום ג׳ אחר בהמ״ז . כום ד׳ אחר חתימת ההלל והשיר וא״כ ממילא כשמוסיף כום ה׳ צריך שיהא כום ד׳ סמוך לחתימת ההלל דהיינו ברכת יהללוך . כום ה׳ סמוך לחתימת הלל הגדול דהיינו ברכת ישתבח אבל אם תניח יהללוך עד לבסוף א״כ כום ד׳ לא יהא סמוך לברכה כשאר הכוסות . והנה הם תפסו בפשיטות דכום ה׳ רשות ולא היתה השאלה אלא אם העיקר הוא כמו שמצאו על שם רב סעדיה וכמו שהיו נוהגין עד עכשיו או אם העיקר כתלמידים והשיב דברי ר״ם כן הוא כדברי וכו׳ כלומר וראי כמו שמצאתם על שם ר״ם כן היו דבריו באמת ומנהג שלכם שתפסתם בפשיטות לעשות כום ה׳ יפה הוא אלא שאנו לא נהגינן בכום ה׳ כל עיקר אף לשם רשות ובעיקר שאלתכם אם העיקר כר״ם או כתלמידים שבאים לחלוק עליו השיב ואמר והני ת״ח דמברכים ב׳ אחר הלל ואחר הלל הגדול דרב סעדיה ודילכון שנהגתם כמותם עד עכשיו דיינו שלא לברך אלא פעם אחת ביהללוך אחר כום ה׳ עדיפא מדילהון . ודע דבנוסחאות המדוייקות בספרי רבינו כתוב בהו בשאלה וחותמין מלך מהולל בתשבחות ושותה כום ד׳ ומוזגין כום ה׳ ואומרין עליו הלל הגדול כו׳ אבל הב״י נודמנה לו נוסחא מוטעת בספרי רבינו גם האריך לפרש דברי התלמידים בפנים שוים ולא ראיתי להאריך בסתירת פירושו ז״ל אלא כאשר כתבתי הוא הנכון וכן מצאתי להרב מהרש״ל ז״ל . עוד אפשר לפרש מ״ש התלמידים על כום וכום צריך ברכה לאחריו כמו לפניו דה״ק צריך לסיים בברכה לאחר השבח שאומרים על הכוס כמו כוס של קידוש שמסיים בברכת מקדש ישראל והזמנים וכום שני שמסיים בברכת גאל ישראל וכום ג׳ מסיים בבהמ״ז וכום ד׳ מסיים בברכת הלל שכל כום וכום מחולק לעצמו שמברך לפניו בפה״ג אבל כום וכום :

ומ״ש דדברי רב סעדיה מנהג יפה הוא היינו מפני שרוב הספרים גורסין בברייתא כום ה׳ וכגירסת הרי״ף והרמב״ם . א״כ אפילו אם היה גורס רבינו האי ג״כ כום ה׳ היה סובר דלרשות קתני ולא למצוה וכיון דלית ביה מצוה לא היו נוהגין לעשותו כלל ורב סעדיה סובר דלמצוה קתני ומפני כך היה נוהג לעשותו ואפי׳ אם היה מפרש דלא הוי מצוה אלא רשות היה מנהגם לשתות כום ה׳ כיון דלית ביה איסורא ומה שהשיב דדברי רב סעדיה מנהג יפה הוא היינו לומר דמ״ש שלא לברך על כום ד׳ ש״ל כלומר ועדיף ממנהג התלמידים וזה שכתב אח״כ והני ת״ח דמברכין אחר הלל ואחר הלל הגדול כלומר שמברכין על כום ד׳ אחר הלל יהללוך ועל כום ה׳ אחר הלל הגדול נשמת עד הבוחר בשירי זמרה בשמ״ז לא אמרו רבנן אלא ברכה אחת דהיינו ברכת השיר אבל ברכה אחרת לא נזכרה לא במשנה ולא בברייתא :

והעולם נהגו בו לעשותו רשות כך צריך לגרוס והם דברי הרא״ש שכתבתי בסמוך ולא כספרים דגרסי והעולם נהגו כן לעשותו רשות דאם כן משמע שרבינו סובר דלרשב״ם ולרבינו האי כום ה׳ הוי רשות ומדברי הרא״ש משמע דלרשב״ם אין לעשותו כלל וכן נראה ג״כ מדברי רבינו האי ואין לפרש דאדברי רבינו האי קאמר והעולם נהגו כן שהרי על דברי רשב״ם כתב וכן יראה מדברי רבינו האי וא״כ כי היכי דלרשב״ם אין לעשותו כלל ה״ג לרבינו האיי לדעת רבינו ומשמע שהוא מפרש כפי׳ הראשון שפירשתי בדברי רבינו האי דאילו לפי׳ שני לרבינו האי רשות הוי והיכי קאמר על דברי רשב״ם וכן יראה מדברי רבינו האיי :

ומ״ש רבינו וכ״כ רב יוסף עוד עלם אם הוא תאב לשתות יעשה כום ה׳ כ״כ שם הרא״ש והמרדכי כתב בקושי התירו לאיסטנים ואולה להוסיף כום ה׳ אם לא יכול להתאפק מלשתות ובעלילה לו עליו לומר בו הלל הגדול עכ״ל : **ומ״ש** רבינו וכ״כ רב שר שלום כום ה׳ רשות אם רוצה לשתות ישתה ואומר עליו יהללוך וכן סידר רב כהן צדק וכו׳ יראה

דרכי משה

שמורים וזהו אמונה בהקב״ה ובהבטחתו ובזכות הבטחה זו אנו נגאלים ולזה פותחים בשפוך הדלת כלומר ע״י זה ראוי לבא משיח וכתב מהר״י ואין ראוי לומר רננו צדיקים שבסוף הלל הגדול כי אינו מן המזמור :

תפא (א) ול״נ דלאהריו ולפניו לאו אסעודה קאי דלא הוזכרו בדבריהם כלל אלא אכוס קאי וס״ל דכל כום וכום צריך ברכה אהרונה כמו שצריך ברכה לפניו ולכן סבירא להו דצריך

פרישה

סי׳ תפא (א) **וכן** יראה מדברי רבינו האי כו׳ עיין בב״י ביאור דברי השאלה ועוד אית פי׳ בע״א וזהו עיקר למ״ו ז״ל פי׳ לאמרין סיינו על הגפן ועל פרי הגפן כמו לפניו דסיינו בפס״ג ולא ס״ל כאותן גאונים שחלקו לעיל בין ברכה שאחרונה בין הד׳ כוסות שלא ס״ל דלכל מילי שוין הם ומש״ה נמי מוחמין ביהללוך קודם כום ד׳ כדי שיהא כל הברכות שוין בסגנון אחד שיהא כולם סמוכין לברכה ואם תניח יהללוך עד לבסוף א״כ כום רביעי לא יהיה סמוך לברכה כשאר הכוסות והו״ק עכ״ל : (ב) **ויניח** יהללוך ויאמר לאחריו

דרישה

לו במסולל בתשבחות ור״ל שמשם ואילך יסיים אבל הב״י בסימן תפ״ו הקשה קושיא זו דהול״ל דיסיים הבומר בשירי כו׳ ושכן הוא בהגהת מיימוני הסדשות וכתב בסוף ז״ל ולאפוקי נפשין

הדושי הגהות

תפא א אבל אינו ר״ל שגירסת רב האי בברייתא כגירסת הרשב״ם שהרי יתבאר בסמוך שרב האי היה גורס כום ה׳ בברייתא ומ״ש הב״י בסמוך אלא דהיה ס״ל דלא קתני לה אלא רשות (מהרל״ח) :

אע״ג

[טור או״ח ח״ר]

יהללוך יראה מדעתם כו' כלומר דממ"ש רב שר שלום וחוזר ואומר וכו' וכן סידר רב כהן צדק ור"מ וכ"כ ר"ע שחוזר כו' יראה מדעתם שם"ל דמי שירצה לעשותו חותם ביהללוך כו' ופשוט הוא והכ"י נוסחא מוטעת נזדמנה לו בדברי רב שר שלום וכתב מ"ש • ומה שהזכירו כל הגאונים בדבריהם יהללוך היינו משום דכתב הרי"ף דמנהגם כר"י דברכת השיר היינו יהללוך ולא נשמת

ומ"כ צריך לייסד שמה שהצריכו לומר נשמת אחר הלל הגדול בכום ה' ולחתום ביהללוך היינו משום דלא שייך לחתום ביהללוך אחר הלל הגדול גרידא לפיכך צריך לומר נשמת תחלה וק"ל :

כתב א"א ז"ל יראה וכו' כתב ב"י והעולם נהגו כדברי הרי"ף ולדידיה שאר משקים כמי אסור ובמהרי"ו כתב ודוקא מים כמו שהם ולא מים שנתמדו כגון עפי"ל טרנ"ק דהסוא מבטל טעם מצה וגרע מיין ע"כ ואפשר דמי לקרי"ץ כמי אסור אבל במי זגגבי"ל שקורין אינגב"ר ושיר לא רמיתי לאסור וכמדומי שכך קבלתי להתי' אינגב"ר ושי"ר:

תפב ותמה עליו הרא"ש וכו' ואפשר לייסד דכי קאמר הרי"ף דלית ליה אלא כזית לאו כזית בלחוד דוקא קאמר אלא כשיעור חובתיה קאמר וכן פי' הר"ן דברי הרי"ף בחד פירושא אבל אם אין לו אלא כזית בלחוד גם הרי"ף מודה שלא יעשה כריכה כל עיקר שלא לבטל טעם מצה שבפיו וכמ"ש ה"ר יונה וכן פסק הרמב"ם בפ"ח וכן פסק הרז"ה : **ומ"ש** וז"ה כתב שיאכל מיד דלא מינטר ויברך עליה המוציא וע"א מצה כו' • יש לתמוה דהיאך מברך על אכילת מצה בלא מינטר הא מצת מצוה אינה אלא במינטר כדמוכח בפ' כל שעה וראיה דס"ל לב"ה דד"ת ודאי בכל מצה שהוא לחם עוני יוצא בה י"ח אפילו דלא מינטר ודרשת ושמרתם את המצות אסמכתא בעלמא הוא ולפיכך צריך לברך ע"א מצה מיד כשיאכל דלא מינטר שאם יאכלוהו אבל בזמן הזה שאין לנו חובת מצה אלא מבערב תאכלו מצות אין לאחר ברכת המצה ומוטב שיאכלו בתחלה לתיאבון עכ"ל אך קשה היאך מייסב הרא"ש ז"ל הא דקאמר רב הונא בפרק כל שעה בצקות של עו"ג אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה דרב הונא ולדידי בזמן הזה קאמר והרא"ש גופיה הביא דבריו בסתם לפסק הלכה בפ' כ"ש • והר"א מפרפ"ג כתב דצריך לפרש לדעת הרא"ש הביא דבצקות וכו' מיירי ביש לו ג' זתים ומברך המוציא וע"א מצה על כזית א' דראשונה וכזית הב' אוכל לבסוף אלא דקשיא א"כ הו"ל לרב הונא למימר נמי ובלבד שיאכל כזית מצה דראשונה לפי דעת הרא"ש עכ"ל ועוד קשה לי דא"כ מן הראוי היה שיאמר הרא"ש ייסוד זה בפסקיו שאינו כ"כ פשוט ותו דגם הביא דסופגנין היה יכול לייסד בכה"ג ולמאי איצטריך לפרש דמיירי בזמן הבית אלא נראה לי לייסד דהרא"ש סובר דהביא דבצקות של עו"ג בע"כ אלא אתי רב הונא לאשמועינן איזה מהן יאכל בראשונה ואיזהו מהן יאכל באחרונה דא"כ מאי איריא דנקט בצקות של עו"ג אלא דין זה כולל לכל מצה שאינה של מצה אלא ולדידי עיקר כונתו לאורויי לן דבצקות של עו"ג אין לאוש בהן משום חמץ ואדם ממלא כריסו מהן ומפני שהיה אפשר לומר דמתיר לגמרי אף לאחת בה י"ח דשמור דאפייה לאוד הוי שמור לפיכך קאמר ובלבד שיאכל כזית מצה שמורה ובאחרונה דקאמר לאו דוקא דודאי אם היה לו מצה שמורה עיקר המצוה שיאכלנה בראשונה לתיאבון אלא היכא שלא היה לו בראשונה והביאו לו באחרונה יוצא בה נמי י"ח אבל בדייתא דסופגנין אלא איצטריכא לן להתיר מצה עשירה דהא פשיטא דמצה עשירה אין בה משום איסור חמץ ושיאכל כזית מצה שמורה לצאת י"ח נמי לא איצטריך דהא פשיטא דלצאת בה י"ח לחם עוני בעינן אלא עיקרא לאשמועינן דתחלה יאכל הדובשנין ובאחרונה יאכל המצה שמורה ולא בכסף ולפיכך הורך הרא"ש לייסד הבריתא לפי סברתו דמיירי בזמן הבית כו' ודו"ק :

כתב

יהללוך יראה מדעתם מי שירצה לעשותו חותם ביהללוך אחר ההלל ואומר עליו הלל הגדול ונשמת וחותם ביהללוך וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא טוב למעט בברכות ומי שרוצה לעשותו לא יחתום אחר ההלל ויאמר עליו ההלל הגדול ונשמת ויחתום וכ"כ הרי"ץ גיאת כתב א"א ז"ל יראה מדברי רב יוסף טוב עלם שאסור לשתות אחר ד' כוסות וכ"כ רי"ף בתר דאכלי כל מגדני ופירי אכלו בסוף כזית מצה דמינטרא ולא טעמין בתר הכי כלום בר מכסא דברכת מזונא וכסא דהלילא ומאן דצחי לית ליה רשותא למשתי חמרא אלא מיא וכ"כ כל הגאונים ותימא מנ"ל הא דהא לא קאמר אלא אין מפטירין לאחר הפסח אפיקומן היינו שלא לאכול אבל למשתי שרי ומנהג פשוט הוא שלא לשתות יין ופי' ה"ר יונה טעם למנהג לפי שחייב אדם לעסוק כל הלילה בהלכות פסח וביציאת מצרים ולספר בנסים ונפלאות שעשה הקב"ה לאבותינו עד שתחטפנו שינה ואם ישתה ישתכר והכי איתא בתוספתא חייב אדם לעסוק בהלכות פסח וביציאת מצרים כל הלילה וזהו ששנינו מעשה בר"א ורבי יהושע שהיו מספרים ביציאת מצרים כל הלילה וכו' :

תפב **כתב** רי"ף מאן דלית ליה (א) אלא כזית דמינטרא אכיל ברישא דלא מינטרא ומברך עליה המוציא (ב) [ג] ולבסוף מברך על כזית דמינטר לאכול מצה ומברך אמרור ואכיל והדר בריך מצה ומרור ואכיל בלא ברכה (ג) [ד] ותמה עליו א"א ז"ל לפי סברתו שאכל כזית דמינטר לבסוף איך יעשה כריכה אחר שיאכל כזית דמינטר ואוכל שאינו שמור אחריו ויבטל טעם מצה (ד) ויותר מסתבר לפי סברתו להניח הבריכה (ה) שאינה אלא זכר למקדש ממה שיבטל טעם מצה שבפיו וכן כתב ה"ר יונה שיאכל כזית דמינטר (ו) באחרונה ויברך עליו על אכילת מצה ולא יאכל אחריו כלום ובעל העיטור כתב שיאכל מיד דלא מינטר ויברך עליו המוציא ועל אכילת מצה ויאכל דמינטר בסוף בלא ברכה וא"א הראש"ש ז"ל כתב שיאכל מיד כזית דמינטר כדי שיאכל מצה לתיאבון ויברך עליו המוציא ועל אכילת מצה (ו) [ד] ואינו חושש אם יאכל לבסוף דלא מינטר :

כתב

יראה מדעתם מי שירצה לעשותו חותם ביהללוך וכו' תימא שרב שר שלום כתב שעל כוס ה' אומר יהללוך ורבינו כ' יראה מדעתם שחותם ביהללוך אחר ההלל דהיינו שאומר יהללוך על כוס ד' ודוחק לומר דיראה מדעתם דקאמר רבינו לא קאי אלא לרב כהן ורבינו משה ורב עמרם ואפשר שרבינו מפרש שמ"ש רב שר שלום ואומר עליו יהללוך ה"ק אומר על כוס ד' יהללוך ועל כוס ה' נשמת וגם זה דוחק ויותר נראה לומר שרבינו סובר דלחתימת נשמת קרי רב שר שלום יהללוך ומאחר שלא כתב שאינו חותם בברכת ההלל על כוס ד' משמע שגומר עליו ההלל עם התימתו

(ב"ה) כל זה כתבתי כפי הנוסחא שהיתה לפני שהיה כתוב בדברי רב שר שלום ואומר עליו יהללוך ולא היה כתוב בו שחוזר ובדברי רב עמרם היה כתוב חוזר ואומר עליו יהללוך אח"כ מצאתי נוסחא שכתוב גם בדברי רב שר שלום חוזר ואומר יהללוך והיא הנוסחא הנכונה שאין צורך לדחוק כלל :

ולפי דעתי שרבינו משה שהזכיר כאן רבינו אינו הרמב"ם אלא רב משה גאון דאילו להרמב"ם אינו אומר שום ברכה על כוס ה' וכמבואר בלשונו : **כתב** א"א ז"ל יראה מדברי רב יוסף טוב עלם שאסור לשתות אחר ד' כוסות וכו' עד סוף הסימן הכל בפסקי הרא"ש פרק ע"פ וגם הגמ"י כתבו בפ"ו שרבינו יחיאל היה מתיר לשתות יין והעולם נהגו כדברי הרי"ף ומ"מ לד"ה מותר לשתות מים ומיהו שאר משקין נראה לתמן דאסר לשתות יין ה"כ אסר בהו • והמרדכי כתב שה"ר שמואל מאוירא היה מחמיר על עצמו ולא היה שותה אפי' מים וכ"כ הגהות מיימון פ"ו ולא נהגו כן (ב) : **כתב** הכלבו יש אנשים שנהגו למעט אכילתן ביום ראשון של פסח כדי שיאכלו מצה לתיאבון בליל ב' : **כתב** האגור בשם שבלי הלקט המהדרין שבישראל נוהגין ליל שני כליל ראשון לכל דבריו זכר לפסח אבל מי שרוצה לאכול ולשתות ליל שני אחר גמר הלל אוכל ושותה ואין עליו כלום אבל נמצא מוציא עצמו מכלל המהדרים ועובר על דברי חכמים שאמרו לעולם לא יוציא את עצמו מן הכלל עכ"ל :

תפב **כתב** רי"ף מאן דלית ליה אלא כזית דמינטרא וכו' בסוף פרק ע"פ וכתב הר"ן יש תמיהים על הרי"ף שהתחיל ואומר היכא דלית ליה ממצה דמינטרא אלא כזית בלבד ואח"כ סיים בשני זתים שאמר לבסוף מברך על כזית דמינטר לאכול מצה והדר אמר דבריך מצה ומרור ואכיל בלא ברכה והרי כאן שני זתים ואפשר שבשאומר הרב בריך מצה ומרור מהניא דלא מינטר קאמר דכיון דבריכה אינה אלא זכר למקדש מסתייה דעביד לה אפילו ממצה דלא מינטרא אי נמי דכי קאמר דל"ל אלא כזית בלחוד דוקא קאמר אלא כשיעור חובתיה דוקא קאמר עכ"ל • והרא"ש נראה שתפס פירושא קמא בפשיטות דבאין לו אלא כזית בלחוד מיירי וכריכה דקאמר היינו ממצה שאינה שמורה ודברי הרמב"ם בסוף ה' חמץ ומצה כדברי ה"ר יונה שבשאומר שעודנו מברך על אכילת מצה ואוכל אותו כזית ואינו טועם אחריו כלום וכ' הר"ן בשם הרז"ה דהיכא דל"ל אלא כזית מצה דמינטר אינו כורך כלל אלא אוכל זה בעצמו וזה בעצמו שהכריכ' בזמן הזה אינה אלא לזכר בעלמא והיכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר :

כתב

ולמאי איצטריך לפרש דמיירי בזמן הבית אלא נראה לי לייסד דהרא"ש סובר דהביא דבצקות של עו"ג בע"כ אלא אתי רב הונא לאשמועינן איזה מהן יאכל בראשונה ואיזהו מהן יאכל באחרונה דא"כ מאי איריא דנקט בצקות של עו"ג אלא דין זה כולל לכל מצה שאינה של מצה אלא ולדידי עיקר כונתו לאורויי לן דבצקות של עו"ג אין לאוש בהן משום חמץ ואדם ממלא כריסו מהן ומפני שהיה אפשר לומר דמתיר לגמרי אף לאחת בה י"ח דשמור דאפייה לאוד הוי שמור לפיכך קאמר ובלבד שיאכל כזית מצה שמורה ובאחרונה דקאמר לאו דוקא דודאי אם היה לו מצה שמורה עיקר המצוה שיאכלנה בראשונה לתיאבון אלא היכא שלא היה לו בראשונה והביאו לו באחרונה יוצא בה נמי י"ח אבל בדייתא דסופגנין אלא איצטריכא לן להתיר מצה עשירה דהא פשיטא דמצה עשירה אין בה משום איסור חמץ ושיאכל כזית מצה שמורה לצאת י"ח נמי לא איצטריך דהא פשיטא דלצאת בה י"ח לחם עוני בעינן אלא עיקרא לאשמועינן דתחלה יאכל הדובשנין ובאחרונה יאכל המצה שמורה ולא בכסף ולפיכך הורך הרא"ש לייסד הבריתא לפי סברתו דמיירי בזמן הבית כו' ודו"ק :

כתב

דרכי משה

דצריך להתום אחר כוס רביעי מלך מהולל כו' ולא סגי בחתימת כוס חמישי מאחר דכבר סילק נפשיה מכוס רביעי לגמרי אף בברכה אחרונה כנ"ל פירוש דבריהם : (ב) ומהרי"ו כתב בדרשות דדוקא מים כמו שהן שרי אבל מים שנתמדו שקורין עפי"ל טראנק גרע מיין ואסור דמבטל טעם המצה והמנהג לשתות מים מבושלים עם שרשים המתוקים שקורין לאקרי"ץ וא"כ לפ"ז אפשר דאף עפי"ל טראנק שרי : ונראה

דרישה

כפסין מספיקא שמעתי בשם מהר"ר מאיר בן ערמאה ז"ל שגומר את ההלל ואינו אומר יהללוך כלל ואחר גמר הלל אומר הלל הגדול ונשמת ושתבח עד ומעולם עד העולם אתה אל ואז יאמר יהללוך עד מלך מהולל בתשבחות ויטבו בעיני דבריו לצאת ידי ספק ואע"פ שאינו ממש כמו שפסקו הפוסקים מ"מ כיון דנפקי בהכי מידי ספיקא ש"ד עכ"ל ב"י וד"מ הביאו :

סי' **תפב** [א] **ולבסוף** מברך כו' בפרישה כתבתי שפירושו אחר סעודה ודאיתי רבים מפרשים לבסוף לאחר שגיבך על אכילת מצה וקודם סעודה וטעות בידם דא"כ קשה למה מצריך הרי"ף לברך המוציא על דאינה מינטרא לברך המוציא ואכילת מצה תרוייהו אכזית דמינטרא דהא הרי"ף ס"ל דא"צ אלא שתי מצות וכמ"ש לעיל בשמו סימן תע"ה וע"ק אדפריך הרא"ש עליו מכריכה דהאיך יאכלנו אחר כזית דמינטר ויבטל טעמו ליפרוך עליו מעיקר הסעודה שיאכל אחר כריכה ואחר כזית דמינטרא לפי הבנתם ועוד דהרי מסיק רבינו וכתב ז"ל וכ"כ ר' יונה שיאכל כזית דמינטר באחרונה כו' ולא יאכל אחריו כלום והרי מיבא דלבסוף סעודה קאמר וק"ל :

[ב] **ותמה** עליו א"א הרא"ש לפי סברתו כו' בפרישה כתבתי מ"ש בגליון ע"ש והוא פלאי בעיני דא"כ מאי קאמר לפי סברתו הא כ"ע מודו בזה דאסור לאכול שום דבר אחר כזית דאפיקומן דע"כ ל"פ לעיל ס"ם תפ"א אלא בשפייה אבל באכילה כ"ע מודו לכן היותר נראה לפי סברתו דקאמר לאפוקי מדעת הרא"ש ואינך לכתב רבינו בשמן בסימן זה דס"ל דבאם אין לו אלא כזית אחד א"צ לאכלו בתוך הסעודה ולכן תמה על הרי"ף לפי סברתו דס"ל דאפילו אין לו אלא כזית א' נמי צריך לאכלו לבסוף היאך יעשה כו' וק"ל :

[ג] **ויותר** מסתבר לפי סברתו להניח הבריכה אבל לא קאמר ויותר טוב לבסוף הסדר ולעשות הבריכה תחלה משום דאיכא למיחש דיעשה כן בשאר הסנים ואז אינו יוצא י"ח מצה דאורייתא דהא אתא מרור ומבטלו לעשה מצה ואמר שאכל דאשונה מצה אפי' עם מרור לא יאכל לתיאבון משא"כ בזה דאף אם יניח הבריכה בשאר הסנים לא יעשה איסור דאינו אלא לזכר בעלמא כהלל וק"ל : [ד] **ואינו** חושש אם יאכל לבסוף דלא מינטר ז"ל מהרא"פ בהגהותיו וא"ע דאמרינן בצקות של עו"ג כו' ובלבד שיאכל כזית מצה דמינטרא בראשונה ואף דבגמרא אמרו דאפי' באחרונה קאמרו וכ"ש בראשונה ע"ש בע"פ היינו לדיחוי בעלמא קאמר דלא מצי להביא ראיה אחר אפיקומן אבל לפי מאי דקני"ל דאין

פרישה

לאחריו כו' נלע"ד דר"ל בברכה דיהללוך דלא יסיים בהלל בברכה וינים עד אחר סיום נשמת וכל"ז שיסיים ועיין בדרישה :

סי' **תפב** (א) **אלא** כזית דמינטרא כו' כתב הר"ן לאו דוקא כזית אלא ר"ל כשיעור מובתיה עכ"ל פי' ב' כזיתים הסיינו לברכה ולבריכה ולפ"ז לא קשה קושית הרא"ש וק"ל : (ב) **ולבסוף** מברך כו' פי' אחר סעודה וד"ק ועי' עוד בדרישה :

(ג) **ותמה** עליו א"א הרא"ש לפי סברתו שיאכל כזית כו' כנ"ל ועיין בדרישה :

(ד) **ויותר** מסתבר עיין בדרישה : (ה) **שאינו** אלא זכר כו' לבאורה נראה דלפ"ז גם על מרור צריך לברך קודם אכילת שמורה כו' גלגין אבל אינו מוכרח דדוקא מצה בא ומבטל טעם מצה שאכל קודם לכן אבל מרור ומידי אחרונה לא תדע דהא אנו שותין ב' כוסות אחר אכילת אפיקומן וגם תמיהת הרא"ש אינו אלא היאך יעשה כריכה כו' אבל על אכילת מרור אינו מתמה איך יאכלנו אחר המצה וק"ל : (ו) **באחרונה** פי' אחר הסעודה :

(ו) **ואינו** חושש אם יאכל לבסוף דלא מינטר עיין בדרישה :

שרי

תפג כתב רי״ף מאן דלית ליה חמרא בליל פסח וכו׳ בס״פ ע״פ ופי׳ הר״ן שארי בדרישה המוציא • מידי דהוה אכפה״ג דקדיש לקידוש : ומנה ידיה עילויה עד דגמר קידושא • שכיון שמקדש עליו מצוה לאוחזו בידו כשם שאוחז בכוס שמקדש עליו ובתר דגמר קידושא מברך לאכול מצה משום דקידוש תדיר עפי :

ומ״ש רבינו בשם הר״י גיאת נראה שטעמו משום דכי היכי דאית ליה חמרא אינו מברך על אכילת מצה עד אחר ההגדה ה״כ כי לית ליה חמרא וסוג, עוד שאין להפסיק בין אכילת מצה לאכילת מרור ועוד דבעינן לעיבוד תרי טיבולי הלכך אינו מברך בשעת קידוש אלא המוציא וכו׳ והרי״ף לא נראה בעינו דברי הר״י גיאת משום דלפי דבריו אחר שאכל מצה בתחלה חוזר ומברך עליה וכדאמרינן בגמרא (קטו :) לגבי היכא דלית ליה שאר ירקי לאחר שמילת כריסו חוזר ומברך עליו ועוד שלעולם ברכת אכילת מצה סמוכה לברכת המוציא הלכך צריך לסמכה לה כל מאי דאפשר ומש״ה אמר דאין מפסיקין ביניהן אלא בקידוש לפי שהוא תדיר ואע״פ שמפסיק בין אכילת מצה לאכילת מרור לא אכילת מרור ליתא לן בה שלא הצריכו חכמים לאכלם סמוכין וכן נמי לא מייתינן אי לא עביד תרי טיבולי היכא דלא אפשר לא אפשר ובעל העיטור סובר כהרי״ף דלא חייש לתרי טיבולי היכא דלא אפשר וסובר נמי שצריך לסמוך ברכת אכילת מצה להמוציא ועדיפא מהרי״ף דאפי׳ בקידוש שהוא תדיר אין מפסיקין ביניהן אלא דבעינן סמיכות אכילת מרור לאכילת מצה סובר כהרי״ן גיאת : **ורבינו** סב׳ ואי לא דמסתפינא הוינא אומר שיטבול בירק וכו׳ סובר שיש לסמוך ברכת אכילת מצה להמוציא כל מאי דאפשר והלכך אינו מפסיק ביניהם אלא בקידוש דלפי שהוא תדיר יש להקדימו לברכת אכילת מצ׳ וכדע׳ הרי״ף וסובר שאין להפסיק בין מצה למרור כדברי הרי״ג וסובר שאין לאכול מצה ומרור קודם ההגדה וסובר דאיכא למיהדר אתרי טיבולי כי היכי דתיהוי היכיר׳ ואע״ג דלדברי הר״י גיאת נמי עביד תרי טיבולי לית בה היכירא כיון דתרוייהו בתר המוציא עביד להו וזהו שכתב ועוד אם מקדש מיד נמצא שאפי׳ טיבול הראשון הוא אחר המוציא ואין כאן היכירא לתינוקות הלכך מוטב לטעום קודם הקידוש לקיים המצוה כסדרה ממה שישנה כל הסדר וכן א״ יראה דעת רב נטרונאי שכתב ואם אין לו יין סודר הלל והגדה על הפת ומה נשתנה וחותם ומברך המוציא ולאכול מצה וגומר סעודתו כתב בעל העיטור מי שאין לו יין עבר אדרבנן דאמרי ולא יפהתו לו מד׳ כוסות וצריך למכור מה שיש לו לקיים מצות חכמים ולא יסמוך על הפת שאם קיים כוס אחד לא קיים הג׳ לכן ימכור מה שיש לו ולהוציא הוצאות עד שימצא יין או צמוקים כמו שאדם צריך להזר אחר לולב ואתרוג (ז) ורב יוסף בר רב ורב האי גאון כתבו מי שאין לו יין מקדש על הפת בלילי שבתות ויו״ט הוץ מלילי פסח שהרי אמרו ולא יפהתו לו מד׳ כוסות :

כתב

תפג כתב ריף מאן דלית ליה חמרא בליל פסח מקדש אריפתא והיכי עביד (א) [א] שרי המוציא ובוצע לריפתא (ב) ומנה ידיה עילויה עד דגמר קדושה (ג) ומברך לאכול מצה ואכיל והדר אכיל שאר ירקי ולסליק לפתורא ואומר מה נשתנה וכל ההגדה עד גאל ישראל ומברך אמרור והדר כריך מצה ומרור ואכיל בלא ברכה והר״י גיאת כתב שאינו מברך בשעת קידוש אלא המוציא וגומר הקידוש ואוכל (ד) ומטבל ירקות בחרוסת (ה) וגומר ההגדה ואח״כ מברך על אכילת מצה ועל אכילת מרור ובעל העיטור כתב שמיד בקידוש אחר שבירך המוציא יברך על אכילת מצה וגומר הקידוש ואוכל וכיון שאוכל מצה יאכל מרור מיד שאין להפסיק בין אכילת מצה לאכילת מרור ע״כ ואי לא דמסתפינא הוינא אומר שיטבול בירק מיד בלא קידוש ואח״כ יסדד ההגדה וההלל עד למעינו מים (ו) ויקדש ויברך המוציא וגומר הקידוש ויברך על אכילת מצה ויאכל אח״כ מרור כסדר שאם קדש מיד צריך לאכול מצה מיד ולברך עליה ומרור אחריה מיד שאין להפסיק בין מצה למרור ונמצא משנה כל הסדר ועוד אם מקדש מיד נמצא שאפי׳ טיבול הראשון הוא אחר המוציא ואין כאן היכירא לתינוקות הלכך מוטב לטעום קודם הקידוש לקיים המצוה כסדרה ממה שישנה כל הסדר וכן א״ יראה דעת רב נטרונאי שכתב ואם אין לו יין סודר הלל והגדה על הפת ומה נשתנה וחותם ומברך המוציא ולאכול מצה וגומר סעודתו כתב בעל העיטור מי שאין לו יין עבר אדרבנן דאמרי ולא יפהתו לו מד׳ כוסות וצריך למכור מה שיש לו לקיים מצות חכמים ולא יסמוך על הפת שאם קיים כוס אחד לא קיים הג׳ לכן ימכור מה שיש לו ולהוציא הוצאות עד שימצא יין או צמוקים כמו שאדם צריך להזר אחר לולב ואתרוג (ז) ורב יוסף בר רב ורב האי גאון כתבו מי שאין לו יין מקדש על הפת בלילי שבתות ויו״ט הוץ מלילי פסח שהרי אמרו ולא יפהתו לו מד׳ כוסות :

כתב

ומ״ש וכלע לריפתיה היינו הפרוסה לפי סברת הרי״ף שמברך על הפרוסה המוציא וע״א מצה כדלעיל בסי׳ תע״ה ומשום הכי הצריך לבצוע לאלתר קודם קידוש דכיון דאיפסיקא הילכתא בפרק כילד מברכין כר׳ חייא אליבא דרבא שאחר שיסיים ברכת המוציא בוצע מיד א״כ כאן אף על גב דמנח ידיה עליה עד דגמר קידושא כשם שאוחז בכוס שמקדש עליו וה״ג כיון שמקדש על הלחם מצוה לאוחזה בידו מ״מ הבליעה צריכה שתהיה תיכף סיום הברכה משא״כ בכל שבתות וי״ט כשמקדש על הפת דבעינן שיקדש אתרתי שלימתא הלכך אינו בולע עד אחר שיסיים כל הקדוש על השלמות כדלעיל בסי׳ רע״ב בשם רבינו האי גאון • ובתר דגמיר קדושה מברך לאכול מצה גם על אותה בליעה משום דקדוש תדיר עפי והדר אכיל שאר ירקי פי׳ ע״י טבול כשם שהוא מטבל בשאר ירקות אחר הקדוש מיד כשעושה הסדר על היין כמו שבינו מזגו לו כוס ראשון בש״א מברך על היום כו׳ הבילו לפניו מטבל בחזר׳ וכו׳ וס״ל להרי״ף דאין חילוק בין כשהטבול קודם ברכת המוציא או לאחר ברכת המוציא לעולם איכא היכירא לתינוקות במה שחוזרין ומטבילין למרור שאז שואל התינוק למה מטבילין הלילה הזה ב׳ פעמים וכאשר כתבתי בסי׳ תע״ג בשם מהר״ל מפרא״ג • ומה שלא הצריך הרי״ף לטבל קודם קידו׳ היינו משום דאסור לטעום כלום לכתחלה משתתשך עד שיקדש כדאיתא להדיא בפ׳ ע״פ ע״ל בסי׳ רע״א :

וליסליק לפתורא כו׳ טעמו משום דאין לאכול מצה ומרור עד שיאמר תחלה ההגדה • ומה שאכל מצה תחלה בשעת קידוש אותה אכילה איכא אלא במקום טעימת יין דקידוש ומפני שאין רגוי לברך ע״א מצה אחר שכבר מילא כריסו ממנה לפיכך היה מוכרח לברך אז גם כן ע״א מצה אבל מרור והכריכה שיכול לאכול אח״כ צריך לומר ההגדה תחלה כמו כשעושין הסדר על היין וס״ל להרי״ף דברכת גאלנו לא ניתקנה דוקא על כוס של יין הלכך אומר כל ההגדה עד גאל ישראל כנ״ל טעמו של הרי״ף בסדר שלו :

ומ״ש והר״י גיאת כתב וכו׳ נראה דטעמו דטפי עדיף לברך ע״א מצה אחר ההגדה כמו כשעושין הסדר על היין ועוד דס״ל דאף לרבנן שאוכל מצה בפני עצמו ומרור בפני עצמו מ״מ צריך לאכלן אחד זה אחר זה בסמוך כמ״ש הרא״ש בפ׳ ע״פ ומה שקשה דלאחר שמילא כריסו ממנה יברך ע״א מצה נראה בעיני דס״ל לר״י גיאת שאינו אוכל אחר גמר הקידוש אלא פחות מכזית דברכת המוציא אינה טעונה כזית וא״כ לא שייך לומר בכה״ג לאחר שמילא כריסו כו׳ כמו שכתבתי בסימן תע״ג אבל מ״ש רבינו דא״כ כזית בטבול ראשון אבל הרי״ף סובר דלכתחלה ודאי צריך לאכול כזית מברכת המוציא וכמ״ש הרא״ש בע״פ ורבינו בסי׳ תע״ה ושם נתבאר טעמם וא״כ שייך לומר לאחר שמילא כריסו כו׳ לפיכך צריך לברך ע״א מצה מיד אחר הקידוש כדפי׳ וס״ל לר״י גיאות דטבול ראשון נמי בחרוסת כהרמב״ם ור״ע לעיל בסימן תע״ג כ״ל טעמו של הר״י גיאות בסדר שלו : ומה שכתב ב״י דהרי״ף והר״י גיאות פליגי אי בעי שני טבולים לא הבנתי דבריו שהרי מפורש דלתרוייהו בעינן ב׳ טבולים ואני מוסיף לומר דאף לב״ה בעינן שני טבולים אף עפ״י שלא הזכירן בדבריו שהרי לא הזכיר ג״כ טבול דמרור משום דפשיטא דבעינן ב׳ טיבולים כדי שישאלו דלמה יגרע סדר דעל הפת משאר כל הסדרים • וג״כ אפשר לומר שב״ה הזכיר בדבריו הב׳ טבולין אלא דרבינו לא העתיק מדבריו כי אם במה שחולקים בענין הסדר אבל בענין הטבולים אין ביניהם מחלוקת וטעמו של ב״ה היא דעיקר מצוה הראשונה בלילה זה היא ברכת ע״א מצה אלא שמברך תחלה המוציא משום דתדיר קודם וכמ״ש בסי׳ תע״ג שזו היא סברת אותן שמניחין הפרוסה על השלמה ע״ש ולפיכך סובר ב״ה שמיד בקדוש אחר שבירך המוציא יביא ע״א מצה שברכת ע״א מצה היא המצוה הראשונה וסובר דאין להפסיק בין אכילת מצה למרור אלא יאכלם ביחד סמוכין זה אחר זה אף לרבנן כסברת הרא״ש ור״י גיאות • ועל סדר של רבינו קשה היאך יעשום לכתחלה משתתשך קודם קידוש שבזה עושה איסור בידים ולכן נראה עיקר דמועד לשמות קצת הסדר שאין בזה איסור ממה שיעשום קודם קידוש ומרב נטרונאי אין ראיה דאפשר דאיהו ס״ל דא״כ לטבול טבול הראשון קודם הקידוש דוקא אלא יכול לעשות הב׳ טיבולים לאחר המוציא אבל רבינו שתופס עיקר דדוקא בעינן קודם המוציא א״כ ודאי עושה איסור שטועם קודם הקידוש הלכך לראשונים אנו שומעין שלא לטבול קודם המוציא • ולענין מעשה פסק ב״י בש״ע כדברי הרי״ף אלא דבזה ל״ע •

דרכי משה

תפג (א) ונראה דצריך לברך אשר גאלנו דהא איתא במקום ברכת שעשה נסים דמברכין אכל ניסא ואף ביהללוך הוא סברא רחוקה שלא לאמרה משום שאין דו כוס דהא בבהכ״נ אמרינן אותה אחר הלל בלא כוס וה״ה כאן כן נ״ל כתב מהרי״ל במקום שנהגו לשתות משקה העשוי מדבש ואין חוששין לזיופא קמח מי שאין לו יין יקח אותה משקה לד׳ כוסות ובהגהות מנהגים כתב דלכוס של קידוש אין לוקחין שאר משקין ואין מקדשין אלא על היין או פת כדלעיל סימן ער״ב אמנם לי נראה דבליל פסח יש לסמוך אמ״ד דמקדשין על שאר משקין אם הוא חמר מדינה :

נראה

פרישה

סי׳ תפג (א) **שרי** המוציא ובצע לריפתא וכו׳ עי׳ בדרישה : (ב) **ומנה** ידיו עליו כו׳ פי׳ דכיון דמקדש על הפת מצו׳ לאוחזו בידו כשם שאוחז בכוס שמקדש עליו ר״ן :

(ג) **ומברך** לאכול מצה הרי״ף אזיל לטעמיה שכתב לעיל סי׳ תע״ה דא״צ אלא ב׳ מצות ומברך על הפרוסה המוציא ואכילת מצה : (ד) **ומטבל** ירקות בחרוסת כו׳ סובר כהרמב״ם ור״ע דלעיל : (ה) **וגומר** ההגדה כו׳ כתב א״ם בשם הרמ״ה מי שעושה סדרו על הפת אינו מברך לא גאלנו ולא יהללוך כי אתיכן ברכה של כוס עכ״ל וכן משמע מדברי הטור בסמוך אבל לא משמע כן מדברי הרי״ף דלעיל : (ו) **ויקדש** ויברך המוציא וגומר הקידוש כו׳ נ״ל דה״פ יטבל בירקי ויגמור ההגדה קודם הקידוש ואח״כ יקדש דהיינו שיברך המוציא אתגמולת הקידוש כיון שמקדש על ריפתא ויגמור עליו הקידוש וק״ל :

(ז) **ורב** יוסף בר רב כו׳ ושם מולקים על כל הנך רבוותא וסובריס שלא קייס אפילו מצות כוס אחד ב״י :

אלא

דרישה

דאין אוכלין אמר אפיקומן דאלא א״כ בריתא כפשוטו ומה״ט הביא רבינו הבריתא שתמה לעיל בס״ם תג״ד ואפשר שסובר שאשר״י דשתם מיירי כשיש לו שני זתים מצה דמנטרא ויאכל כזית בראשונה ויברך עליו המוציא ואכילת מצה וימלא כריסו מבציקות של עו״ג ואח״כ יוצר ואוכל כזית דמינטר שיאמר הטעם בפיו אבל תמהני כי לפי זה למה לא אמר גם כן ובלבד שיאכל כזית מצה בראשונה עכ״ל וכתב מ״ו ז״ל עליו וז״ל ובודאי לא עיין בדברי הרא״ש שכתב ז״ל דוקא בזמן הבית צריך שיאכל כזית דמנטר באמרונה לקיים על מצות ומרורים יאכלנו אבל בזמן הזה שאין לנו חובת מצה אלא מבערב תאכלו מצות אין לאמר ברכת המצה שמוטב שיאכלנו בתחלה לתיאבון ע״כ . ומיהו נ״ע א״כ למה שתם רבינו לכתוב כן בס״ם תנ״ד שאייני גם בזמן הזה :

סי׳ תפג [א] **שרי** המוציא ובצע לריפתא נ״ע למה בצע לריפתא במקדש על הלחם בלילי פסח מבמקדש על הריפתא בשאר לילי שבת וכמו שכתב רבינו לעיל

סי׳

חדושי הגהות

תפג א אע״ג שכתב בהדיא שאין לאכול מצה עד אחר ההגדה אלא דר״ל דנראה נמי מדברי שמטבל בירקות קו״ה ההגדה וכמ״ש רבינו (מהרל״ח) :

טובן

ע"ע דבמ"ח בשם הרא"ה כתב מי שעושה סדרו על הפת אינו מברך לא גאלנו ולא יהללוך כי שתיקן ברכות של כוס ולא כהרי"ף וכן נראה מדקדו לשון רבינו בסדר שלו שכתב עד למעיינו מים ולא כתב עד גאל ישראל כלשון הרי"ף וכיון דספק ברכות להקל דברכות אין מעכבות הלכך יעשה הסדר כהרי"ף אלא שלא יברך גאלנו ויהללוך עוד צריך להיות נזהר לפי מנהגינו שמברכין המוציא על השלמה שלא יבצע אלא עד אחר גמר הקידוש ולא כהרי"ף דאזיל לטעמיה שמברך המוציא על הפרוס' לכך מוטב שיבצע מיד אחר שיברך המוציא שהרי פרוס ועומד הוא אבל לדידן דבעינא שלמות משום לחם משנה כמו בשאר שבתות וי"ט לא יבצע מן השלמה אלא עד אחר גמר הקידוש ואח"כ מברך ע"א מצה ובוצע מן הפרוסה ואוכל מכל א' וא' כזית ביחד וכו' : כתב מהרש"ל מצאתי בשם הגאון מה"ר משה יניק שאם אין לו יין שלא יקדש על הפת לשנות הסדר אלא יעשנו על מי דבש כי נפלו כמה דעות חלוקות בענין סדר על הפת וק"ל ע"כ וכ"פ בהגהת ש"ע :

תפד כתב רי"ף מאן דבעי לברוכי בתרי וכו' עד ומקדש וש"ד :

ומ"ש אם ירצה יגמור הכל בביתו כו' כן פי' גם הר"ן לדרבותא נקט הרי"ף שיכול לברך לב"א ואחד בביתו קודם כוס ד' ואח"ל אחר כוס ד' שיכול לברך לכל א' א' :

ומ"ש ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כו' כתב ב"י דמדכתב בפסקיו כלשון הרי"ף דהדר ומברך ליה בין המוציא ובין ע"א מצה בין בפה"א בין ע"א מרור ובין בפה"ג כולהו חד טעמא אינון דמצה נינהו וכן הלכה וכו' אלמא דס"ל דכיון דתקנת חכמים היא משום היכירא דתינוקות הוי כברכת המוציא שהיא חובה עכ"ל מיהו אין מזה ראייה דהא איכא לפרש דבריהם דמברך בפה"א לגבי מרור כמו שמברך המוציא לגבי ע"א מצה ובפה"ג לגבי קידוש דהני כולהו ודאי חד טעמא אינון דמצה נינהו והמצה תלויה בברכת ההגאה ולפיכך יכול לברך וקרוב לומר שגם ב"ה שכתב מסתברא כו' לא בא להלוק אהרי"ף אלא לפרש דבריו שמ"ש דמברך בפה"א לא שמברך בפה"א אשאר ירקי אלא אמרור דוקא וכדרב חסדא אלא ל"ל דרבינו שמע כך מאבינו בע"פ או בתשובה כתב כן • ותימה היאך אפשר לומר דבשביל תקנת חכמים הו"ל כברכת מצה שהרי בע"פ אמרינן דליכא למימר דהא דתניא ר"י אומר אע"פ שעבל בחזרת מצה להביא לפניו חזרת כו' דמשום דתיהוי היכירא לתינוקות הוא דא"כ מאי מצה אלמא דלא חשבי' ליה למצה משום תקנת חכמים • ואפשר דהרא"ש ה"ק דהמצה של ספור יציאת מצרים תלויה בתקנת חכמים זו דכיון דעבדינן היכירא לתינוקות כדי שישאלו ויבואו לקיים מצות ספור יציאת מצרים וכמ"ש והיה כי ישאלך והגדת לבנך ה"ל כברכת המוציא לגבי ע"א מצה שהמצה תלויה בברכת ההגאה אבל ברכה עצמה ודאי לאו מצה היא ולכך קא מתמה בגמרא וקאמר א"כ מאי מצה :

ומ"ש בשם רב עמרם שאין תקנה להוציאם שאם מברך וכו' משמע שבאותן בתים אינן יודעים אבל בני ביתו כולם יודעין וא"כ נראה דהכי פירושו דכיון שמברך להם ב"ה שהוא ברכת ההגאין א"כ בע"כ צריך הוא לילך לבית אחר לקדש ולברך מיד אחר אכילתו קודם שיברך ב"ה בביתו דלאחר שבירך ב"ה בביתו אי אפשר לו לברך עוד ב"ה לאחרים כיון שכבר יצא אלא ודאי דתחלה מברך ב"ה בבית אחר ושותה לשם כוס של ב"ה להוציא גם את עצמו וא"כ כשחוזר לביתו ובני ביתו יודעים מסתמא לברך ב"ה מ"מ אי אפשר לו שישתה שוב כוס של ב"ה בביתו ונמצא שלא ישתה בביתו רק שלש כוסות ולא הוציא לבני ביתו י"ח ד' כוסות וב"י פי' מה שפי' ולא נהירא :

ומ"ש וכ"כ רש"י כו' פי' שגם הוא סובר שאין תקנה שהרי כתב שאם קידש בשני בתים הוי מוציא ש"ש לבטלה ממה נפשך שאם יברך ב"ה תחלה בביתו הוי מוציא ש"ש לבטלה בבית אחר כיון שהוא כבר יצא י"ח ב"ה ולא בא רק להוציא אותם בברכתו כשאר ברכת ההגאין הו"ל ברכה לבטלה ואם מברך תחלה ב"ה בבית אחר ואח"כ חוזר לביתו ומברך ב"ה ושותה כוס של ב"ה הוא נמי מוציא ש"ש לבטלה מה"ע גופיה וליכא למימר שיחזור ויאכל דתו לא הוא מוציא ש"ש לבטלה כיון שהוא בא ג"כ להוציא עצמו י"ח בהמ"ז דא"כ נמצא שאוכל ד' סעודות בליל פסח שאז ודאי אעפ"י שמניח מלאכול כזית מצה אפיקומן עד סוף הסעודה מ"מ אסור דמיחזי כאוכל ד' פסחים ודו"ק :

ומ"ש וכ' הרא"ש דאפי' אם אינן יודעין ב"ה וכו' באיזה תשובה כתב כן כי לא נמצא כן בפסקיו וצריך לומר לפי זה דמ"ש הרא"ש בפסקיו כלשון הרי"ף דמברכים אינהו ב"ה לאו דוקא דודאי יש תקנה להקרותם כו' אלא דאורחא דמילתא מלאכול כזית מצה אפיקומן עד סוף סעודה מי מצי אכיל הא ודאי לא הלכך כל שאינה יודעים בהמ"ז יש תקנה להקרותם מלה במלה וכו'

תפד כתב רי"ף מאן דבעי לברוכי בתרי או בתלתא בתי היכי עביד מברך ברישא בביתא דיליה ואכיל כל מאי דצריך ומברך בה"מ והדר מברך לכל חד וחד בביתיה ושתו אינהו כסא דקדושא ודאגדתא ואכלי ירקי ומצה ואיהו לא אכיל ושתי בהדייהו ושביק להו למיגמר סעודתייהו ומברכי אינהו בה"מ והדר אזיל לביתא אחרינא ועביד הכי אע"ג דבברכת הנהנין קי"ל שאינו יכול לברך לאחרים (א) אא"כ יהנה עמהם שאני ברכת הלחם של מצה וקידוש היום שהן חובה הילכך יכול לברך להוציא אחרים ואע"פ שאינו נהנה והדר אזיל לביתיה וגמר הלילא ושתי כסא דהילילא (ב) [א] ואי בעי לאקדומי להני בתי ברישא בריך להו ולא אכיל ולא טעים והדר אזיל לביתיה ומקדש ושפיר דמי ואם ירצה יגמור הכל בביתו (א) ואח"כ ילך לקדש בבתים האחרים ויקדש להן ולא יאכל וישתה עמהם וכתב בעל העיטור מסתברא דלא מצי מברך בפה"א אשאר ירקי כיון שאינו טועם עמהן (ג) שלא אמרו אלא (ד) בברכת הלחם של מצוה וצריך למיעבד כרב חסדא דמברך בפה"א (ה) ולאכול מרור בחזרת ואכיל וכי מטי למרור אכיל בלא ברכה ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל דכיון דתקנת חכמים היא משום היכירא לתינוקות הוי כברכת מצוה ויכול להוציאם אע"פ שאינו טועם ומ"ש רי"ף ומברכי אינהו בה"מ הרי תקנה ליודעים בה"מ ואם אינן יודעים כתב רב עמרם שאין תקנה להוציאם שאם מברך להם בה"מ תו לא מצי למישתי בביתיה בה"מ וכ"כ רב כהן צדק שאם אינן יודעין בה"מ אסור לקדש כי אם בבית אחד ואם קדש בב' בתים הוי מוציא שם שמים לבטלה וליכא למימר אע"פ שבירך בה"מ אוכל עדיין מצה בבית אחד ומברך בה"מ דאטו אינש דבעי למיכל תרי זימני בליליא מצי אכיל ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה וכתב א"א הרא"ש ז"ל דאפילו אם אינן יודעין בה"מ יש תקנה (ו) להקרותם מלה במלה כקטן שמקרא את ההלל שעונין אחריו מה דל"ל שאר ירקי שצריך לעשות שני הטיבולים במרור דמברך בפה"א ולאכול מרור בחזרת ואכיל וכי מטי למרור כלומר כשמגיע לטיבול שני שהוא טיבול שרגילות לאכול בו מרור דמצה ולברך עליו השתא דל"ל שאר ירקי אכיל ליה בלא ברכה ה"ג עכיר היכא דמברך לבתי אחריני דכיון דמברך בפה"א ולאכול מרור על טיבול אחד הו"ל ברכת בפה"א כברכת המוציא דמצה וברכת בפה"ג דקידוש היום שאע"פ שיצא מוציא : **ומ"ש** ולא נהירא לא"א ז"ל היינו מדכתב בש"פ ע"פ דמדפשטיה בגמ' דברכת בפה"ג דקידוש היום אף ע"פ שיצא מוציא שאעי' שאע"פ שבירך לעצמו המוציא על המצה שהוא חובה כי איכא מאן דלא שמע ולא נפק ידי חובתיה הדר ומברך ליה בין המוציא בין על אכילת מצה בין בפה"א בין אכילת מרור כולהו חד טעמא אינון דמצה נינהו עכ"ל ופי' רבינו הטעם דבברכת בפה"א נמי אע"פ שיצא מוציא אע"ג דלאו חובה הוא לטבל טיבול דאשון בשאר ירקי דכיון דתקנת חכמים הוא משום היכירא דתינוקות הוי כברכת המוציא שהיא חובה ויכול להוציאם אע"פ שאינו טועם ודברי הרא"ש בזה הם דברי הרי"ף • ומאחר שלא הזכיר הרא"ש דברי העיטור כלל לא הו"ל לרבינו לכתוב ולא נהירא לא"א ז"ל אלא כך הו"ל לכתוב והרי"ף והרא"ש כתבו דאף מבפה"א דשאר ירקי מוציא את אחרים וטעמא משום דכיון דתקנת חכמים היא משום היכירא לתינוקות וכו' : **ומ"ש** רבינו ואם אין יודעים כתב ר"ע שאין תקנה להוציאם שאם מברך להם ברהמ"ז תו לא מצי למישתי בביתיה ברהמ"ז כלומר שוב אינו יכול לאכול ולשתות בביתיה דאסור לאכול בליל פסח ב' סעודות דמיחזי כאוכל שני פסחים • ורב עמרם מיירי בשהקדים לעשות הפדר בשאר בתים ומש"ה קאמר שאם בירך בהמ"ז דהיינו שאכל באחת מהבתים אינו יכול לאכול עוד בביתו • וכ"כ רב כהן צדק שאם אינם יודעים בהמ"ז אסור לקדש כי אם בבית אחת כלומר ולאכול כל סעודתו באותו בית דבבית אחר אינו יכול לברך להם בהמ"ז לפי שאסור לו לאכול עמהם • ואם קידש בשני בתים הוי מוציא שם שמים לבטלה שבאחת משני הבתים אינו אוכל עמהן ומברך להם וכיון שאינם יוצאים בברכתו הו"ל ברכה לבטלה וליכא למימר אע"פ שבירך ברכת המזון בבית אחר אכל שם חוזר ואוכל בבית השני ומברך בהמ"ז כדי להוציאה דמאחר שהוא ג"כ חייב בברכת המזון מוציאם שפיר ואו לא הוי מוציא ש"ש לבטלה דא"כ נמצא שאוכל שתי סעודות בליל פסח ואפי' אם יניח מלאכול מצת אפיקומן עד סוף סעודה שנייה אסור וז"ש דאתו אינש דבעי למיכל תרי זימני בליליא מצי אכיל ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה כלומר אע"פ שאינו יודעים בהמ"ז אסור לקדש כי אם בבית אחד : **ובתב** א"א ז"ל דאפילו אם ואפשר

(1) להקרותם מלה במלה כקטן שמקרא את ההלל שעונין אחריו מה

דרכי משה

תפד (א) וכ"כ הר"ן פרק ע"פ דף רנ"ג דהכי עדיף טפי

דרישה

סימן רע"ב ז"ל דמקדשין עליו ומומר ויכולו הסמיס ומברך ברכת המוציא ואינו פורס וגומר הקידוש ופורס ומפסר משום דהרי"ף לשיטתו דס"ל דמברך על אכילת מצה על אותה פרוסה דהמוציא ומש"ה מצריך לבצוע ברישא כדי שאא"כ כשבא לברך עליה על אכילת מצה ימצאנה בצוע אלא שק' מ"ש מאם יש לו יין דמברך שתי הברכות מיד בשעת בציעה כמ"ש רבינו לעיל סי' תע"ה :

סי' תפד [א] **ואי בעי** לאקדומי לכני בתי ברישא בריך להו ולא אכיל ולא טעים מידי אין להקשות לפי מה שכתבתי לעיל בסימן תע"ח דקודם שאכל לאפיקומן מותר לאכול בשני מקומות א"כ קשה למה כתב כאן ולא אכיל ולא טעים מידי ואי משום דאין נקיטה אלא במקום סעודה הא קידש ג"כ בבתים אחרים ומותר לשתות ולאכול שם ולמזור

פרישה

סי' תפד (א) **אלא** אם כן יכנס עמהם מעשה שכתבתי לעיל ס"ס קפ"ו ע"ש :

(ב) **ואי** בעי לאקדומי כו' עי' בדרישה : (ג) **שלא** אמרו כו' אע"פ שיצא מוציא : (ד) **בברכת** הלחם של מצוה פירוש לאפוקי עיבור שאינו חובה אלא כדי שישאלו לכך צריך לעשות טיבול ראשון ג"כ מחזרת ולברך עליו בפה"א על אכילת מרור וכי מטי למרור פי' לטיבול שני שדרכו במרור לבד : (ה) **ולאכול** מרור בחזרת ואוכל וכו' אוכל בלא ברכה כל"ל ופי' רב חסדא קאמר כן אמי שאין לו שאר ירקות שיעשה כן ולאפוקי ממ"ד שיברך

פעם ראשונה בפה"א לאוכל ופעם שנית על אכילת מרור כדאיתא במרק ע"פ דף קע"ו :

(ו) **להקרותם** מלה במלה כו' עיין מ"ש מ"ו ז"ל לעיל סימן קפ"ו דאפילו בלא זימון אסור לברך להן כשלא אכל כזית דגן :

ואפשר דאף בהמ״ז יכול לברך כדי להוציאם וכו׳ וכמ״ש בשם מ״א ז״ל על טיבול של ירקות כתב רבינו כן משום דלא דמי כוס דבה״מ לברכת המוציא דמשום דהתם כיון שהוא חייב לאכול מצה וא״א לו לאכלה אא״כ יברך ברכת המוציא ה״ל ברכת המוציא כברכת המצות שא״צ שיצא מוציא אבל ד׳ כוסות אפשר לקיימן בלא בה״מ שא״צ שכל כוס תיקנו על דבר מיוחד ואחד מהכוסות תיקנו על בה״מ מ״מ אם שתאן שלא על הסדר שתקנו חכמים ודאי יצא וא״כ בה״מ איכה ענין לכוס ג׳ כברכת המוציא לאכילת מצה וכיון שכן בה״מ דליל פסח הרי היא כבה״מ דשאר ימים שאם יצא אינו מוציא לפיכך כתב דלמאי שסובר הרא״ש דבפה״א דטיבול ראשון אע״ג דלאו חובה הוא אלא משום היכירא דתינוקות חשיב כברכת המצות ואע״פ שיצא מוציא ה״ה בבהמ״ז דליל פסח כיון דתקנת חכמים היא לברך בה״מ על כוס ג׳ חשיב כברכת המצות ואף ע״פ שיצא מוציא:

ואיכא למידק כיון דהרי״ף סבר דברכת בפה״א דטיבול דשאר ירקי חשיב ברכת המצה ואף ע״פ שיצא מוציא למה כתב ומברכים אינהו בה״מ דמשמע שהוא אינו יכול להוציאם ואמאי לא חשיבה מצות תקנת חכמים דכוס ג׳ בבה״מ כברכת בפה״א בטיבול ראשון דשאר ירקי · ואפשר לומר דאין ה״כ שהוא סובר שאם אינן יודעים לברך שיכול להוציאם דחשיבא ברכת המצות אלא דאתא לאשמועי׳ שא״פ שאינו גומר להן הסדר אלא הם גומרים לעצמם ש״ד ומיהו להרא״ש שכתב שאפילו אם אינם יודעים ברכת המזון יש תקנה להקרותם וכו׳ דמשמע דאל״כ אינו יכול להוציאם קשיא ושמא י״ל דברכת בפה״א דשאר ירקי אע״פ שאינו חובה מ״מ כיון דמפני שיכירו התינוקות ושאלו הוא וכיון שהוא דבר הגורם לספר ביציאת מצרים חשיב מצה ומש״ה אף על פי שיצא מוציא אבל תקנת כוס ג׳ בבהמ״ז אינו ענין ליציאת מצרים כלל דכל ששתה ד׳ כוסות איכא שפיר זכר ד׳ גאולות ואפילו שתאן שלא על הסדר שתיקנו חכמים הלכך בה״מ לא חשיבה ברכת המצות אלא ברכת הנהנין וכל שיצא אינו מוציא:

אבל יש לתמוה על רבינו שכתב ואפשר דאף ברכת המזון יכול לברך כדי להוציאם וכו׳ וכמ״ש בשם מ״א ז״ל על טיבול של ירקות דמשמע דהרא״ש מצי סבר הכי: **כתב** ה״ר דוד אבודרהם על מ״ש רבינו ואפשר דאף בה״מ יכול לברך כדי להוציאם וכו׳ אין דבריו נכונים בעיני מדאמרי׳ בירושל׳ פרק מי שמתו כל מצה שאדם פטור מהם מוציא את הרבים י״ח חוץ מבה״מ דכתיב ביה ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא מברך עכ״ל ואין משם הכרח כלל דשאני הכא שכוס זה חובה בלול זה וכיון של״ל עליו בה״מ דמי שפיר לברכת המוציא דמצה שמוציא אחרים אע״פ שאינו נהנה:

תפה אמר שבועה שלא אוכל מצה וכו׳ ירושלמי בפ״ג דשבועות כתבוהו הרי״ף והרא״ש בסוף פרק ע״פ ופירש הר״ן דטעמא דרישא משום דשבועה חלה לבטל את המצה בשב ואל תעשה בכולל הלכך הך שבועה מגו דחיילא אמצה דכל השנה חיילא נמי אמצה דליל פסח ועטמא דסיפא דכיון דליכא כולל אין שבועה חלה לבטל את המצה וכתב עוד הר״ן שהרא״ה חולק על הרי״ף שכתב זה הירושלמי ואמר דלפוס גמרא דילן ליתיה והוא ז״ל סתר דבריו והוכיח דלא פליג אגמרא דידן:

תפו סדר בדרך קצרה וכו׳ כל זה מבואר לעיל ומ״ש לוקח פחות מכזית משאר ירקות כבר כתבתי בסימן תע״ג דבדי הרא״ש שכתב דעל ירקות דטיבול ראשון כיון שמברך עליהם בפה״א ואין מזכיר עליהם אכילה א״ל מהם כזית ומשמע שאם רצה לאכול מהם כזית או יותר הרשות בידו והרמב״ם כתב שאוכל מהם כזית ולכאורה נראה דכיון דלהרא״ש רשאי לאכול כזית ולהרמב״ם צריך לאכול כזית יותר טוב לאכול כזית דלכ״ע שפיר עביד מלאכול פחות מכזית דלהרמב״ם לא נפיק ידי חובתיה אבל נראה לומר דכיון שאם יאכל כזית צריך לברך אחריו לדעת ר״י כמו שנתבאר בסימן תע״ג ואם יאכל פחות מכזית א״צ לברך אחריו טפי עדיף לאכול פחות מכזית מלאכול כזית שאם מברך אחריו לדעת רשב״ם

מה שהוא אומר שאין כאן מוציא שם שמים לבטלה וכ״כ הרי״ץ גיאת ואפשר דאף בה״מ יכול לברך כדי להוציאם כי היכי דברכת הלחם של מצה מוציאם כיון שהוא חובה ה״נ בה״מ כיון שתקנו ד׳ כוסות ותקנו אחד מהם על בה״מ הוי חובה נמי א כמו שכתבתי בשם א״א הרא״ש ז״ל [ג] על טיבול של ירקות:

תפה אמר שבועה שלא אוכל (ה) מצה סתם אסור לאכול מצה בליל פסח אמר שבועה שלא אוכל מצה בליל פסח לוקה ואוכל מצה בליל פסח:

תפו סדר בדרך קצרה (א) לפי שכתבתי הסדר בדיעות שונות אסדרנו על דעת א״א הרא״ש ז״ל למען ירוץ הקורא בו יתן לפני כל אחד ואחד כוס של רביעית אנשים ונשים וטף (ה) ויקדש מיד קודם נטילה יק״ז יין קידוש זמן ואם הוא שבת אומר תחלה ויכולו ואם הוא מוצאי שבת אומר יקנה״ז יין קידוש נר הבדלה זמן (ב) וישתה רביעית או רובו בהיסיבת שמאל ולא יברך אחריו ויכול לשתות בין כוס ראשון לשני אפילו כמה פעמים ואם לא היסב צריך לשתות פעם אחרת בהיסיבה והיסיבת ימין ופרקדן לא הוי היסיבה ואשה חשובה צריכה היסיבה אבל לא אשה שאינה חשובה ובן אצל אביו צריך היסיבה אפילו אם הוא רבו

ג׳ דהא סתמא נקט ועוד היאך שייך לזמן ע״י שיקרא לפניהם מלה במלה דזמון כה״ג אינו דומה להלל אלא ודאי איירי בדליכא ג׳ ונראה בעיני דדוקא מי שכבר אכל מעלמו יש כאן ערבות כמ״ש ר״י אבל כאן שהולך לבית אחר לקדש להם ומברך להם המוציא וע״א מצה ומאכילם לבתחלה פשיטא שאין ראוי לברך להם שאין כאן ערבות הא למה הדבר דומה למי שמאזר לחבירו שיאכל והוא יברך בעדו ב״ה דזה ודאי אסור · ובשם מהרש״ל ראיתי כתוב שהרא״ש לא הסכים לדעת ר״י פ׳ ג׳ שאכלו אלא לענין זה שאף בב״ה שייך ערבות מאחר שכבר אכל ונפקא מינה שיכול להוציא בכזית דגן אפילו מי שאכל כדי שביעה כדלעיל בסימן קנ״ז וה״ט דכיון דמן התורה לא בעינן אכילה כלל מעשה ערבות הלכך סגי בכזית דגן ומוציא אף מי שאוכל כדי שביעה אבל לא ס״ל כר״י בהא דיכול להוציא את האחר אפילו לא אכל כלל אלא לעולם בעינן כזית דגן אפילו אין שם רק שניים כדאיתא בירוש׳ ומסתמך ליה אקרא ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא מברך והרא״ש הבי׳ לשם גם הירושלמי וכתב בסוף שהוא מדרבנן ואסמכוה אקרא וס״ל להרא״ש מאחר דלא אשכחן להדיא בתלמודא דפליג אירושלמי יש לנו לומר דלא פליגי ועבדינן כהירושלמי לחומרא וע״ל בסי׳ קפ״ו דגם רבינו הכי ס״ל דלא כר״י ולשם האריכתי בזה בס״ד:

תפה אמר שבועה שלא אוכל מצה סתם אסור לאכול מצה בליל פסח · ירושלמי כתבוהו הרי״ף והרא״ש בפ׳ ע״פ והר״ן לשם כתב דטעמא דרישא משום דשבועה חלה לבטל את המצה בשב ואל תעשה בכולל: ומה שמשמע בפ׳ שבועות שהיס בתרא שאין שבועה חלה לבטל את המצה אפי׳ בכולל היינו דוקא בקוס עשה וכ״כ התוס׳ לשם בשם ר״י (בדף כ״ד) בד״ה אלא הן ועיין עוד בהר״ן פ״ג דשבועות בדף שי״א ע״א ודף שי״ד ע״א ולשם בתבארו דברי בעל המאור והשגת הרמב״ן עליו בענין זה · ועיי׳ במ״ש בי״ד בסי׳ רל״ה דהנשבע על המצה דרבנן אף על פי שהשבועה חיילא ויכול לעבור עליה בשב ואל תעשה מ״מ כופין אותו שיטול על שבועתו ולפיכך בנשבע שלא לאכול מרור בליל פסח דהשבועה חלה כיון דאכילת מרור בזמן הזה דרבנן היא כופין אותו שיטול על שבועתו אבל בנשבע שתים שלא לאכול מרור ומצה כיון דהשבועה היא בכולל לאו נשבע לבטל את המצה הוא אין עליו דין כפייה אבל ודאי רצוי שיטול על שבועתו:

תפו סדר בדרך קצרה כו׳ כל זה מבואר למעלה ומ״ש ויש״ה רביעית או רובו פי׳ לכתחלה יש״ה רביעית ובדיעבד יצא ברובו ומ״ש בסי׳ תע״ב דא״ל שיש״ה כולו אלא רובו הכי פירושו א״ל שיש״ה כולו דיצא ברובו אבל לכתחלה בעי כולו (והא) דכתב רבינו למעלה בסי׳ רע״א בכוס דקדוש בשאר שבתות דשותה מלא לוגמיו לכתחלה התם שאני דלא בעינן שיש״ה שיעור כוס אלא טעימה

דמילתא נקט דמסתמא כיון דהכל חייבים בה כדתקן בפרק מי שמתו ודאי יודעים ב״ה: **ומ״ש** ואפשר דאף ב״ה יכול לברך כו׳ זהו מדברי רבינו שחולק על הרי״ף והרא״ש והר״י גיאת דלדידהו אינו יכול לברך להם ב״ה דאינו דומה לברכת הלחם של מצה והוא ז״ל סבירא ליה דאפשר דאף ב״ה יכול לברך להם דכיון דתקנת חכמים הוא הוי כברכת מצה כמו שסובר הרא״ש בטבול של ירקות · אבל הרא״ש גופיה ודאי לא ס״ל הכי שהרי לא מצא שום תקנה כי אם להקרותם מלה במלה כו׳ וצריך לומר דס״ל להרא״ש גופיה לחלק דוקא טבול של ירקות דהמצה של ספור יציאת מצרים תלויה בה לקיים והיה כי ישאלך בנך והגדת לבנך הלכך דומה לברכת הלחם של המוציא שמצות אכילת מצה תלוייה בה אבל ב״ה דאין המצה של הכוס תלוי בה כל עיקר אלא תקנת חכמים גרידא היא דקאמר בגמרא ד׳ כסי תקנו רבנן כל חד וחד נעביד ביה מצה א״כ אינו דומה לברכת הלחם של המוציא ואינו יכול לברך להם ב״ה לדעת הרא״ש אבל עדיין קשה הלא הרא״ש פסק בפ״ג שאכלו שיכול ב״ה להוציא את האחר אף על פי שלא אכל כלל וה״ט דמאחר שכבר אכל והוא חייב לברך יש כאן ערבות ולא בעינן כזית דגן אלא כשהם ג׳ כדי שיוכל לומר שאכלנו וכמ״ש הסמ״ק בשם ר״י בהלכות ב״ה הביאו רבינו בסוף סימן קפ״ו ודוחק לומר דהכי נמי איירי בשהם ג׳ דהא סתמא נקט ועוד היאך שייך לזמן ע״י שיקרא לפניהם מלה במלה דזמון אכל מעצמו יש כאן ערבות כמ״ש ר״י אבל כאן שהולך לבית אחר לקדש להם ומברך להם המוציא וע״א מצה ומאכילם לבתחלה פשיטא שאין ראוי לברך להם שאין כאן ערבות הא למה הדבר דומה למי שמאזר לחבירו שיאכל והוא יברך בעדו ב״ה דזה ודאי אסור · ובשם מהרש״ל ראיתי כתוב שהרא״ש לא הסכים לדעת ר״י פ׳ ג׳ שאכלו אלא לענין זה שאף בב״ה שייך ערבות מאחר שכבר אכל ונפקא מינה שיכול להוציא בכזית דגן אפילו מי שאכל כדי שביעה כדלעיל בסימן קנ״ז וה״ט דכיון דמן התורה לא בעינן אכילה כלל מעשה ערבות הלכך סגי בכזית דגן ומוציא אף מי שאוכל כדי שביעה אבל לא ס״ל כר״י בהא דיכול להוציא את האחר אפילו לא אכל כלל אלא לעולם בעינן כזית דגן אפילו אין שם רק שניים כדאיתא בירוש׳ ומסתמך ליה אקרא ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא מברך והרא״ש הבי׳ לשם גם הירושלמי וכתב בסוף שהוא מדרבנן ואסמכוה אקרא וס״ל להרא״ש מאחר דלא אשכחן להדיא בתלמודא דפליג אירושלמי יש לנו לומר דלא פליגי ועבדינן כהירושלמי לחומרא וע״ל בסי׳ קפ״ו דגם רבינו הכי ס״ל דלא כר״י ולשם האריכתי בזה בס״ד:

תפה אמר שבועה שלא אוכל מצה סתם אסור לאכול מצה בליל פסח · ירושלמי כתבוהו הרי״ף והרא״ש בפ׳ ע״פ והר״ן לשם כתב דטעמא דרישא משום דשבועה חלה לבטל את המצה בשב ואל תעשה בכולל: ומה שמשמע בפ׳ שבועות שהיס בתרא שאין שבועה חלה לבטל את המצה אפי׳ בכולל היינו דוקא בקוס עשה וכ״כ התוס׳ לשם בשם ר״י (בדף כ״ד) בד״ה אלא הן ועיין עוד בהר״ן פ״ג דשבועות בדף שי״א ע״א ודף שי״ד ע״א ולשם בתבארו דברי בעל המאור והשגת הרמב״ן עליו בענין זה · ועיי׳ במ״ש בי״ד בסי׳ רל״ה דהנשבע על המצה דרבנן אף על פי שהשבועה חיילא ויכול לעבור עליה בשב ואל תעשה מ״מ כופין אותו שיטול על שבועתו ולפיכך בנשבע שלא לאכול מרור בליל פסח דהשבועה חלה כיון דאכילת מרור בזמן הזה דרבנן היא כופין אותו שיטול על שבועתו אבל בנשבע שתים שלא לאכול מרור ומצה כיון דהשבועה היא בכולל לאו נשבע לבטל את המצה הוא אין עליו דין כפייה אבל ודאי רצוי שיטול על שבועתו:

תפו סדר בדרך קצרה כו׳ כל זה מבואר למעלה ומ״ש ויש״ה רביעית או רובו פי׳ לכתחלה יש״ה רביעית ובדיעבד יצא ברובו ומ״ש בסי׳ תע״ב דא״ל שיש״ה כולו אלא רובו הכי פירושו א״ל שיש״ה כולו דיצא ברובו אבל לכתחלה בעי כולו (והא) דכתב רבינו למעלה בסי׳ רע״א בכוס דקדוש בשאר שבתות דשותה מלא לוגמיו לכתחלה התם שאני דלא בעינן שיש״ה שיעור כוס אלא טעימה בעלמא הלכך אף לכתחלה סגי במלא לוגמיו כל״ל וראיתי כתוב בשם מהרש״ל לפרש דברי רבינו דה״ק דבכוס שיש בו יותר מרביעית שותה רביעית כדעת התוספות ואם הוא של רביעית שותה רובו ולענין פסק הלכה נראה בעיני דבכוס שהוא יותר מרביעית צריך לכתחלה לשתות רביעית שלם מאחר דאיכא מותר ומה שפסק בתלמודא להדיא והוא דשתי רובא קאי אמאי דקתני השקה מהם לבניו יצא דעלה קאמר והוא דשתי רובא דהתם הוא דיצא דיעבד אבל לענין לכתחלה לא שמענו דסגי ברובא ואדרבה יש לדקדק ממאי דקאמר בקידוש דאם שתה מלא לוגמיו יצא דמשמע דלכתחלה לא סגי במלא לוגמיו דהיינו אפילו שתה רובו של כוס דהא סתמא קתני ומ״מ ודאי דוקא בכלי שהוא יותר מרביעית כדפי׳ · וראיתי מי שפי׳ דה״ק שאם הוא כוס גדול שלא יכול לשתות רובו צריך לשתות רביעית אבל בכוס קטן אע״פ שהוא יותר מרביעית סגי ברוב רביעית ולא נהירא דמדכתב הרא״ש בפ׳ ע״פ בדף קל״ז ע״ב דלאו מלא לוגמיו ממש בעינן והוא פחות מרביעית אבל מלא לוגמיו ממש הוי יותר מרביעית ודלא כר״ע ורב לטח גאון שכתבו אם קידש ולא טעם רביעית לא יצא דאחר מר המקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא וכו׳ והשתא קשה שמא גם הגאונים ס״ל כהרא״ש ומה שכתבו דבפחות מרביעית לא יצא דאחר רובא דכסא אלא ודאי אין חילוק ביניהן אם לא כדפי׳ · ואין להקשות לדידי נמי לוקמיה הא דמלא לוגמיו יצא דאיירי בכוס שאין בו אלא רביעית ואינהו איירי בכוס שיש בו יותר מרביעית דבכה״ג דא״כ לא הוי ליה למתני יצא כיון

דרכי משה

תפו (א) וכתב מהרי״ב מי שעושה הסדר לא ימזוג בעצמו אלא אחר ימזוג דרך חירות כתב מהרי״ל דכשמבין הקערה שבה ירקות והמצות יניח ירק איפו״ך שעושין בו טיבול ראשון סמוך לו יותר מן המצות כדי שיפגע בו בראשונה ולא יעבור על המצות ועיין במרדכי בע״פ סדר קצרה והרבה שאלות ותשובות בענייני הסדר ובהג״מ בנוסחא של מה נשתנה

פרישה

סי׳ תפה (ה) **מצה** סתם אסור כו׳ פי׳ הר״ן הטעם דרישא משום דשבועה חלה לבטל המצה בשב ואל תעשה בכולל הילכך הך שבועה מיגו דחיילא אמצ׳ דכל השנה חיילא נמי אמצה דליל פסח אבל בסיפא ליכא כולל דאין השבועה חיילא לבטל המצה ע״כ:

סי׳ תפו (ה) **ויקדש** מיד כו׳ צריך לשפשף ידיו אחר שסיסב כדי שיגיע את עצמו לידי נטילה קודם הקידוש ויברך אשר יצר ולא ענט״י מ״ו ז״ל:

(ב) **וישתה** רביעית פי׳ בכוס שיש בו יותר מרביעית צריך לשתות רביעית כדעת התוס׳ ואם כוס של רביעית שותה רובו אפי׳ לכתחלה כדלעיל סי׳ תע״ב וכ״פ בהלכות שבת מהרש״ל

דרישה

ולחזור לביתו לקדש ולברך ג״כ כדי להוציא בני ביתו וגרסא דלרבותא קאמר אפילו אי בעי דלא ליכול שם מצי לקדש ולברך כל הברכות כדי להוציאם משא״כ בשאר ימים וע״ל סי׳ תע״ח מ״ש שם וכ״כ רמ״י בסימן זה בהדיא כמ״ש שם דמותר לאכול בשני מקומות כל זמן שלא גמר סעודתו בתכילת שתפיקומן ע״ש וכ״כ הרי״ף והרא״ש וכמ״ש לעיל לשונם בסימן תע״ח:

[ב] **על** טיבול של ירקות מה שדימה ב״ה לברכת בפה״א של טיבול ראשון ולא קאמר שיכול לברך להוציא אחרים אף ע״פ שכבר יצא כמו בשאר כוסות כגון כוס שני וכוס ד׳ עיין טעמו בב״י ומהא לומר דה״ט דרבינו משום דלגמרא דידן טעמא ותכלת ושבעת וברכת

הדרושי הגהות

תפד א מובן מלשונו שהבין דברי הרא״ש דמש״ה אינו יכול להוציא אחרים בבהמ״ז שכבר יצא משום דלא הוי ברכת חובה ולכן כתב דאע״ג דלאו חובה גמור הוא מ״מ הוי מתקנת חכמים בלילה הזה שתיקנו ד׳ כוסות כמו טיבול של ירק ולכן שפיר יכול להוציא אע״פ שכבר יצא אבל כבר נתבאר בדברי הרא״ש בפ״ג שאכלו שאין דעתו כן דשפיר הוי ברהמ״ז ברכת חובה דכיון שכבר אכל חובה עליו לברך אלא משום כך אינו יכול להוציא הבירו כשלא אכל משום שאינו יכול לומר נברך שאכלנו וכ״כ התוס׳ שם ובמש״ל סימן קפ״ו

דבכה״ג אפי׳ לכתחלה סגי כדפי׳ והרמב״ן רוב הכלי אפי׳ הוא גדול והיינו דס״ל דהא דקאמר תלמודא והוא דשתה רובא דכסא קאי אכלי וא״כ לפי זה אף בדיעבד לא יצא אם לא שתה רוב הכלי דהא אדיעבד קאי כדפרישית לעיל וא״כ קשה למאי קתני דאם לא שתה מלא לוגמיו דהיינו רוב רביעית לא יצא הא פשיטא דהא בעינן רובא דכלי אלא של״ל דס״ל דמלא לוגמיו ממש קאמר דהוה טפי מרביעית ובעינן רוב הכלי ובעינן נמי מלא לוגמיו דהוי יותר מרוב הכלי היכא שהוא כוס של רביעית או מעט יותר וכל זה דוחק הוא עכ״ל מהרש״ל ואני אומר ברור הוא דהרמב״ן ס״ל דהיא דמלא לוגמיו לענין קדוש הוא דהתם ודאי אף בכלי גדול בעינן אלא טעימה בעלמא וטעימת מלא לוגמיו הוי טעימה מעליא אבל גבי ד׳ כוסות בעי׳ שתיית כוס הילכך בעינן לעולם רוב הכוס אפי׳ בכלי גדול לדעתו ודו״ק. ולענין הלכה לאפוקי כפשיה מפלוגתא לא יקח כלי גדול וכמ״ש בסימן תע״ב סס העיקר ע״ש: **ומ״ש** ויביאו לפניו קערה שיש בה ג׳ מצות וכו׳ כתבו כל האחרונים ולא ידעתי למה דבמשנתינו משמע שאין מביאין המצה אלא אחר טיבול הראשון שכך שנינו מזגו לו כוס ראשון בש״א מברך על היום כו׳ הביאו לפניו מטבל בחזרת וכו׳ הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת וב׳ תבשילין והוכיחו מקצת המחברים דמדקתני בסיפא הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת מכלל דעדיין לא הביאו אלמא דטיבול ראשון אינו בחרוסת וממילא מוכח דאין להביא מצה והחזרת והחרוסת ושני תבשילין עד אחר טיבול ראשון והכי משתבר דכיון דהיכירא לתינוקות הוי מה שטובלין אם מביאין קודם סעודה אז הקערה עם המצות מחזי כטובל בתוך הסעודה שהרי המצה לפניו וגראה לישב דלאו לפניו ממש קאמר אלא ר״ל שיהא מוכן הכל לפניו שלא יצטרך להפסיק והקערה שיש בה ג׳ מצות ומרור וב׳ תבשילין ויש מן הלד ושאר ירקות ויש לפניו ממש וטובל בחומץ וכו׳ ואח״כ יש הקערה לפניו ובולע המצה האמצעית וכו׳ אלא שלא נהגו כן אלא מביאין הקערה עם הכל ממש מיד: **ומ״ש** ויברך יושב בלא היסיבה כתב ב״י הוא ממה שנתבאר בסי׳ קפ״ג ע״ש:

ומ״ש וגומר ההלל ואומר יהללוך וכו׳ עד ואותם מלך מהולל בתשבחות כבר כתבתי בסימן ת״פ דהטעם הוא כיון שהתחתימה חוזרת גם על הלל אותמין במלך מהולל בתשבחות לד״ה ואין שום חולק בזה. ומ״ש בסימן תפ״א גבי עכשיו באו התלמידים כו׳ דבכוס חמישי אותם בנשמת כל חי הבוחר בשירי זמרה שאני התם כיון דהתחתימה אינה על ההלל שכבר אתם עליו ביהללוך בכוס ד׳ ועכשיו הוא שאותם אחר הלל הגדול ונשמת לפיכך ס״ל להני תלמידים דאותם בהבוחר בשירי זמרה כמו בכל שבתות וי״ט כשאומרים אותו אחר פסוקי דזמרה וכ״כ בשמ״ג וכל בו והגי״ה מיימוני שאחר כוס ה׳ אותם במלך אל חי העולמים אבל כשאינו שותה כוס ה׳ שאומר הכל על כוס ד׳ דברי הכל שאותם במלך מהולל בתשבחות כנ״ל ברור ואין שום מחלוקת בתחתימת כוס ד׳ כמו שעלה על דעת ב״י והר״ש ערמאה ז״ל: **ומ״ש** ואם ירצה לשתות כוס ה׳ וכו׳ עד ואומר הלל הגדול ונשמת ואותם פי׳ אותם ביהללוך במלך מהולל בתשבחות כמו שנתבאר דעתו למעלה בסימן ת״פ:

סדר

דרכי משה

נשתנה טעם הסימנים מה שנתן ר״י דהיינו דצ״ך וכו׳: (ב) וכתב מהרי״ב דבכוס ראשון פשיטא שצריך ג״כ הדחה אבל בשני א״צ ושמעתי שמהרא״י נהג לשטוף הכוס לכל כוס וכוס לפי דבריו צריכים למימר מה שהוזכר כאן הדחה היינו להדחה יתירה עכ״ל:

ול״ד

דרישה

אינו עיקר אלא לאסמכתא בעלמא נקט סירושלמי וכמ״ש רבינו לעיל בס״ס קפ״ו ז״ל ובירושלמי מסמיך לה אקרא ושם כתב בשם הסמ״ק שכתב בשם ר״י דמי שלא אכל יכול להוציא מי שאכל ואף שכתב שם הב״י דרבינו לא דק דאין דעת ר״י כן הא שם כתבתי טעם לדברי הסמ״ק ודבו׳ ע״ש ת״ל דוקא מטעם שלא יכול לומר שאכלנו דהיינו בצירוף לזימון אינו יכול לברך אבל להוציא את הבור שאינו יכול לברך כמו נדון דידן ס״ל דיכול לברך ואף שרבינו הולך שם עליו וכתב דל״נ ליה היינו נמי מטעמא דכתיבנא שם אבל על כל פנים טעמא דאכלת ושבעת אינו עיקר אלא אסמכתא בעלמא כדמוכח שם ות״כ ס״ל לרבינו בשמדמה לברכות טיבול דירקות דמשני למובה ומברכין לכן משום מובת הנאה ס״ש נמי בבשמ״ו וק״ל ולפ״ז מ״ש רבו׳ מתקלס בשם רב עמרם שאם אינן יודעין לברך בשמ״ו אין תקנה להוציאם אין עיקר טעמא מכח שנאמר ואכלת ושבעת וברכת כמ״ש ר׳ דוד אבודרהם אלא הטעם כמ״ש לעיל ס״ס קפ״ו וק״ל ועיין מ״ש בשם מ״ו ז״ל סי׳ קפ״ו גם בסימן זה כתב לישב קושיות הכ״ל ע״ש בק״ש שלו והנלע״ד כתבתי ודו״ק:

סי׳ תפב (א) **וב׳** תבשילין כו׳ ז״ל מהרש״ל בסדר פסח שלו יקח שני תבשילין דהיינו זרוע והביצה ואלכלם ויזהר שלא יהיה שום אחד צלוי דהא אפי׳ ביצה אסור לאכול בתותו לילה אם היא צלויה כדאיתא במרדכי ובמנהג אשכנז שצולין הזרוע והביצה היינו לפי שאין אוכלין אותן ומשמרין אותן לליל שניה ומנהג זה זר הוא בעיני והוא נגד מנהג התלמוד עי׳ בע״פ:

[ג] **וידיה** כוס כו׳ מבפנים כו׳ כתב מהר״י דבכוס ראשון פשיטא דצריך ג״כ הדחה אבל בשני

פרישה

מהרש״ל וסאריך בסגנותיו: (ג) **ונוטל** ידיו ומברך כו׳ ומהרש״ל כתב שא״ל ליטול ידיו אלא סומך אנטילה דקודם הקידוש: (ד) **ונותן** המציה כו׳ ולא פסות ממציה מהרש״ל:

(ה) **ומזיג** כוס שני ומזיר הקערה לפניו ואומר מה נשתנה כן הוא בדפוס ב״י אבל בספריה המדוייקים הוא אוכא ואומר מה נשתנה ומזיר הקערה לפניו וכ״כ ה״מ דקודם שמתחיל עבדיה מזיר הקערה וכ״כ בש״ע וכן נלע״ד עיקר דשא לכך מסירין הקערה כדי שישאלו התינוקות למה מסירין הקערה כיון שעדיין לא אכלנו ומה שואלין כן א״ל לומר מה נשתנה כלל ומתחיל עבדיה וכשאין שואלין שואל אדם את עצמו במקום התינוק גם כן יהיה הסשאלה כשאין הקערה לפניו שאז הוא שעת הסשאלה וק״ל:

(ו) **ואינו** מברך לא לפניו ולא כו׳ אבל הסר״ש ומ״ו ז״ל כתבו שצריך לברך ברכה ראשונה אכל ד׳ כוסות: (ז) **ולא** יבצע פי׳ ולא יפרידנה: (ח) **ואם** אכל בלא הסיבה עו׳ אבל מהרש״ל פסק בסגנה שא״צ לחזור וסומכין אראבי״ה:

(ט) **ואם** אינו יכול לאוכלם ביחד ואכל תחילה של הביצה כו׳ נלע״ד דאו של המוציא א״צ הסיבה וכמ״ש בפסקי מהרי״א ס״ס קכ״ג ע״ש דשם הביא דעת הפוסקים שלא הצריכו הסיבה אלא לכזית דהמצה ודאפיקומן ע״ש:

(י) **ויקח** כזית שהוא כמצי ביצה: (יא) **וטובלו** במרורה וכ״פ מ״ו ז״ל בסדרו: (יב) **במה** שיצא אבל לא לשובע ממש ואם כן יהיה אכילת אפיקומן אכילה גסה מהרי״ל: (יג) **וידיה** כוס של ברכה כו׳ עיין בדרישה: (יד) **וחותם** מלך מהולל כו׳ עיין מ״ש לעיל סימן ת״פ:

כי

הדושי הגהות

וא״כ אין ראיה מטיבול של ירקות דשא״ה שאינו יכול לומר שאכלנו וכבר השיגו הרד״א בזה והב״י כתב ליישב דברי רבינו ולא זכר מ״ש הוא עצמו לעיל סימן קפ״ז שהביא שם דברי תוס׳ והרא״ש דבפרק ג׳ שאכלו כמו שכתבתי בסמוך (מהרל״ח): **תפו** א ד״ל בד״מ סימן תע״ה:

ר״ל

הפריז על המדה דלעולם צריך לשתות רשב״ם הוא ברכה שאינה צריכה ואם אינו מברך אחריו נהנה מהעה״ז בלא ברכה לאחריו וכיון שאכילה זו אינה אכילת חובה אלא כדי שיהא היכר לתינוקות בפחות מכזית נמי סגי וכן ראוי לנהוג: **ומ״ש** ויקח כזית ממרור ויטבלנו כולו בתוך החרוסת כבר כתבתי בסי׳ תע״ה דבגמרא דחינן לה ושהפוסקים לא כתבוהו ושיעור כזית נראה מדברי התוס׳ בס״פ גיד הנשה (קג:) דהוי כחצי ביצה (א עמ״ש סימן תע״ה אות א׳): **ומ״ש** ויברך יושב בלא היסיבה הוא ממה שנתבאר בסימן קפ״ג: **ומ״ש** וגומר ההלל ואומר יהללוך וכו׳ עד ואותם מלך מהולל בתשבחות כבר נתבאר בסימן ת״פ שזהו דעת ה״ר חייים כהן ושכן היה נוהג הרא״ש ויש לדקדק כיון שאותם בישתבח יש לו לאתוס בהבוחר בשירי זמרה שהיא אתימת ישתבח ומדכתב רבינו בסימן תפ״א גבי עכשיו באו תלמידים דבכוס ד׳ אומר יהללוך ואותם מלך מהולל בתשבחות ובכוס ה׳ אותם בנשמת כל חי הבוחר בשירי זמרה איכא למידק איפכא דכיון דהתם אדכר הבוחר בשירי זמרה והכא לא אדכר אלא מהולל בתשבחות דלא קאמר הכא שיאתוס אלא עד מהולל בתשבחות בלבד ואח״כ מצאתי בהג״מ החדשות ופירש״י ור״י ע״ע שאם היה חולה או איסטנים וצריך לשתות יאזוג כוס ה׳ ויאמר הלל הגדול ויאמר נשמת ויתחבח עד מלך אל חי העולמים וכ״כ סמ״ג וכלבו ולאפוקי נפשיה מספיקא שמעתי בשם מהר״ר מאיר בן ערמאה ז״ל שגומר את ההלל ואינו אומר יהללוך כלל ואחר גמר הלל אומר הלל הגדול ונשמת כל חי ויתחבח עד ומעולם עד עולם אתה אל ואז יאמר יהללוך עד מלך מהולל בתשבחות ויטבו בעיני דבריו לשאת ידי ספק ואע״פ שאינו ממש כמ״ש הפוסקים מ״מ כיון דנפקי בהכי מידי ספיקא שפיר

דמי:

סדר

תפז סדר היום וכו׳ ותתן לנו ה׳ אלהינו את יום חג המצות הזה זמן חירותינו השמיע רבינו את י״ט מקרא קודש הזה וזה כמנהג אשכנז שכתב בסי׳ תקפ״ב כתב וז״ל נוהגין בספרד לומר את יום פלוני הזה את י״ט מקרא קודש הזה והכי איתא במ״ס בין בתפלה בין בכוס לריך להזכיר י״ט מקרא קודש הזה את יום חג פלוני הזה וכאשכנז אין נוהגין לאומרו והכי מסתבר דכיון שאומר את יום חג פלוני הזה בכלל דמ״ש להזכיר מקרא קודש טפי מאיסור עשיית מלאכה ושאר כל הלכותיו עכ״ל וכן ג״ר חאי גאון ג״א בשבל אלא ותתן לנו את יום חג פלוני הזה עכ״ל ולי נראה כמנהג ספרד כיון דאיתא הכי במסכת סופרים ולא נמצא תנא או אמורא שיחלוק בדבר ומה שטען רבינו דמ״ש להזכיר מקרא קדש טפי מאיסור עשיית מלאכה ושאר כל הלכותיו וי״ל דשנא ושנא דמקרא קדש מורה על שלריך להזכירו בתפלה וכמ״ש הרמב״ן בפ׳ אמור טעם מקרא קודש שיהו כולם קרואים ונאספים ביום הזה לקדש אותו כי מצוה היא על כל ישראל להקבץ בבית אלהים ביום מועד לקדש היום בתפלה בפרהסיא בתפלה והלל לאל עכ״ל ועי״ל שאין אנו מזכירים בתפלה אלא מה שנזכר בתורה ומה שאין אנו מזכירים מלאכה שהוא נזכר בתורה היינו משום דבכלל מקרא קודש הוא דכיון שהוא קדוש ממילא משמע שהוא אסור בעשיית מלאכה ומה שמזכיר הכתוב אח״כ איסור עשיית מלאכה אינו ענין בפני עצמו אלא פי׳ מקרא קודש:

ומ״ש וחותם מקדש ישראל והזמנים כך פשוט בפרק שלשה שאכלו (מט ·) וכתבו התוספות בפ״ק דברכות (יד ·) שאם טעה ואמר מקדש השבת וחזר בתוך כ״ד יצא אחרי שהוא יודע שהוא י״ט: **כתב** בא״ח אם שכח לומר אתה בחרתנו ואמר יעלה ויבא יצא ואפילו בשבת וי״ט אם הזכיר בו של שבת וי״ט יצא עכ״ל מלאתי כתוב בתשובת אשכנזיים סי״א דכשחל י״ט בשבת אין להזכיר של שבת ביעלה ויבא דלא שייך הזכרה דיעלה ויבא לענין שבת בשום מקום וי״א שיש להזכיר ומביאים ראיה מדכתב המרדכי בפ׳ במה מדליקין שאין להזכיר של שבת ביעלה ויבא שבעבודה בר״ח וחולו של מועד דאלמלא ר״ח אין שבת בעבודה משמע דבקדושת היום יש לאומרו דליכא האי טעמא גם בתשיר״י פי׳ הטעם שאין להזכיר של שבת ביעלה ויבא שבעבודה לפי שכבר חתם קדושת היום ולא מצינו הזכרה אחר החתימה גם יש מרבותינו הפוסקים שפסקו שאין להזכיר של שבת ביעלה ויבא שבבר״מ שכבר הזכיר רצה והחליצנו ושני טעמים אלו לא שייך לקדושת היום עכ״ל: וכן נהגו העולם להזכיר של שבת ביעלה ויבא שבאמצע התפלה ומ״מ נראה שאם שכח ולא הזכיר בו של שבת שאין חוזר דכיון דפלוגתא דרבותא היא בדיעבד סמכינן על האומרים שלא להזכיר (א):

ומ״ש רבינו ניסים שכשחל בשבת אין אומרים ברכה אחת מעין שבע כתב ג״כ הכלבו וגם הרד״א כתב שי״א כן אלא שכתב ומיהו נהגו לאומרו אבל עכשיו פשט המנהג שלא לאמרו: **ומ״ש** שנוהגין באשכנז שאין ש״ל מקדש בבה״כ ג״כ כתב הכלבו והרד״א: **כתב** הרוקח בסוף סי׳ פ״ד לאחר א״א ישמח משה כשחל י״ט בשבת ואין עוקרין רגל והחליצנו ואומרים יעלה ויבא נראה טעמא לפי שבאתה בחרתנו מזכיר גם של שבת כמו ישמח משה שאין אומרין אותו אלא לפי שאתן תורה בשבת היה והוא מדבר ממתן תורה אבל יעלה ויבא אינו מדבר כ״כ משבת כמו רצה והחליצנו ע״כ:

תפח שחרית נכנסין לבה״כ וקורין הזמירות וכו׳ וגומרין את הלל מימרא בפ״ב דערכין (י ·): **ומ״ש** ומברכין לגמור את הלל כ״ג מדברי המפרשים בפ״ב דברכות א: **ומ״ש** והר״מ לא היה מברך לגמור וכו׳ כן כתב המרדכי בפרק שני דשבת בשמו: **ומ״ש** וא״א ז״ל היה אומר שאין לדקדק בזה וכו׳ בפרק היה קורא כתב כן: **וכיון** שגומרין אותו אין מפסיקין בו וכו׳ נתבאר בסימן תי״ו וכן מ״ב ואם פסק באמצע ושהה אפילו כדי לגמור את כולה א״ל לחזור לראש אלא למקום שפסק לאחר שסיים הפסח חוץ מב׳ ימים הראשונים: **כתב** הרמב״ם בהלכות חנוכה שימי הפסח אפילו יחיד מחויב לקרות הלל בקריאת ההלל לר״ח וכתב ה״ה שכן נראה שהוא דעת המפרשים חוץ מהרמב״ן שחילק בדילוג שעיקר התקנה כך היתה לאומרו בחולו של פסח בדילוג ולדרך עליו: **תניא** בהלל אפילו י׳ קורין וי׳ מתרגמין בר״פ הקורא את המגילה עומד (כא:) תנו רבנן בתורה אחד קורא ואחד מתרגם ובלבד שלא יהא אחד קורא וב׳ מתרגמין ובגבוה אחד קורא וב׳ מתרגמין ובלבד שלא יהא ב׳ קורין ושנים מתרגמין מ״ט כיון דחביבא להו יהבי דעתייהו ופירש״י ובלבד שלא יהא א׳ קורא ושנים שאין שנים קורין וטעמא משום דתרי קלי משתמעי ובהלל ובמגילה אפילו עשרה קלי משתמעי משום דכיון דחביבי להו יהבי דעתייהו ושמעי: **ומוציאין** שני ספרים כתבו הרא״ש והר״ן והמרדכי בפ׳ בני העיר שלא נמצא בתלמוד שמוציאין שתי תורות אלא שרב עמרם כתב כן ואולי כי רבנן סבוראי הנהיגו כן והגאונים אחריהם וסומכין על מה שאמרו בגמרא (תענית כז:) שא״ל הקב״ה לאברהם דבזמן שאין ב״ה קיים יהיו ישראל קורין בסדר קרבנות ומעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומוחל אני להם על כל עונותיהם: **וקורין** בא׳ בפרשת בא מן משכו גו׳ ומפטירין ביהושע מן בעת ההיא וגו׳ בפ׳ בני העיר (לא ·) כתבו התוספות בפרק הקורא עומד (כ״ג) בי״ט אם קרא כל

תפז סדר היום בשני ימים הראשונים ערבית שחרית ומנחה אומר ג׳ ראשונות וג׳ אחרונות וקדושת היום באמצע אתה בחרתנו וכו׳ ותתן לנו ה׳ אלהינו [א] את יום חג המצות הזה זמן חירותינו יעלה ויבא והשיאנו והותם [ב] מקדש ישראל והזמנים ואם הל בשבת מזכיר גם של שבת ואומר את יום המנוח הזה ואת יום חג המצות הזה והותם מקדש השבת וישראל והזמנים כתב בעל העיטור על שם רבינו נסים שכשחל בשבת אין אומר ברכה מעין שבעה שנתקנה בשביל המאחרים בבה״כ שלא יזיקום המזיקים והאידנא אין צריך דליל שמורים הוא ונוהגין באשכנז שאין ש״ץ מקדש בבית הכנסת לפי שאין עני בישראל שאין לו ד׳ כוסות וא״כ כל אדם מקדש בביתו:

תפח שחרית נכנסין לבית הכנסת וקורין הזמירות (א) של שבת ומתפללין תפלת שחרית וגומרין את ההלל ומברכין לגמור את ההלל והר״מ מרוטנבורק לא היה מברך לגמור את ההלל אף כשגומרין אותו אלא לקרות את ההלל כי היה אומר כשמברך לגמור אם יחסר ממנה אות אחת או תיבה אחת הוי ברכה לבטלה וא״א הרא״ש ז״ל היה אומר שאין לדקדק בזה (א) כי לגמור הוי פירושו לקרות כמו ותיקין היו גומרין אותו פירוש ב קורין אותו אין מפסיקין בו אלא כדרך שאמרו בק״ש באמצע הפרק שואל בשלום אביו או רבו ומשיב שלום לאדם נכבד שנתן לו שלום ובין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד ומשיב שלום לכל אדם ואם פסק באמצע ושהה אפי׳ כדי לגמור את כולה אין צריך לחזור לראש אלא למקום שפסק (ב) תניא בהלל אפי׳ י׳ קורין וי׳ מתרגמין וסדר קריאתו כתבתי בהלכות ר״ח ואומר ש״צ קדיש שלם ומוציאין ב׳ ספרים וקורין בא׳ בפרשה בא מן משכו עד מארץ מצרים על צבאותם ויש מתחילין מן והיה היום הזה לכם לזכרון ומפטיר קורא בשני בפ׳ פנחס ובחדש הראשון עד סוף הפרשה ומפטיר ביהושע מן בעת ההיא עד ויהי ה׳ את יהושע ומחזיר הספרים למקומן ומתפללין תפלת מוסף ג׳ ראשונות ואתה בחרתנו ומפני חטאינו וכו׳ עד משה עבדך כאמור ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח לה׳ ובחמשה עשר יום לחדש וגו׳ והקרבתם

עולה

תפז סדר היום וכו׳ השמיע רבינו את י״ט מקרא קודש הזה וזה כמנהג אשכנז שכתב בסי׳ תקפ״ב וכסימן תי״ל יתבאר מנהגינו בפ״ד **ומ״ש** ואם חל בשבת מזכיר גם של שבת כו׳ פלוגתא דתנאי בברייתא דבילה ואיפסקא הילכתא כרבי דאף בשבת אינו מתפלל כי אם שבע ומתחיל בשבת ותתן לנו את יום המנוחה הזה ואח״כ ואת יום חג המצות הזה והותם מקדש השבת וישראל והזמנים • והתו׳ והמרדכי בספ״ק דברכות כתבו דאף בי״ט שאינו בשבת אם טעה ואמר מקדש השבת וחזר בתוך כדי דבור יצא אחרי שהוא יודע שהוא י״ט ומביאו ב״י • ובהזכרת שבת ביעלה ויבא נשא ונתן מהרי״ל בתשובתו סי׳ ג׳ ונראה מסוף דבריו שאין להזכיר של שבת וכן נראה עיקר בעיני דהכי מוכחא מפשטא דתלמודא פ״ב דבילה וכן משמע מפרש״י לשם כאשר כתב מהרי״ל ז״ל. ומה שהביאו ראיה ממה שהצריך המרדכי בפ׳ ב״מ לתת טעם אחר לשאין צריך להזכיר של שבת ביעלה ויבא בעבודה בר״ח וחש״מ דאלמלא ר״ח אין שבת בעבודה אינה ראיה כלל דהתם ודאי כיון דעומד בברכת עבודה והיא ברכה בפני עצמה ומזכיר בה של ר״ח סד״א דצריך לחזור ולהזכיר ג״כ של שבת לפיכך הוצרך לטעם אחר דאלמלא ר״ח וכו׳ אבל בקדושת היום שהכל ברכה אחת היא מה צורך להזכיר עוד ש״ש ביעלה ויבא הרי כבר הזכיר ש״ש באותה ברכה באתה בחרתנו ובוה נדחה גם הראיה שהביאו מן האשר״י בפ׳ ב״מ • ותו דמ״ש מהזכרת יעלה ויבא שבברכת המזון שאין מזכירין בו של שבת מאחר שכבר הזכיר רצה והחליצנו באותה ברכה וא״כ ה״נ הכוותה הלכך אין להזכיר כל עיקר של שבת ביעלה ויבא בשום תפלה ולא בברכת המזון וכן קבלתי מאבותי אבי הרא״ש ז״ל ולא כמ״ש בית יוסף והרב בהגהת ש״ע:

תפח שחרית נכנסין לבה״כ כו׳ כלו׳ דאין משכימין דבי״ט מאחרין לבא ומתחרין לצאת כדתניא בפ״ב דמגלה ועבמ״ש לקמן בסי׳ תקפ״ד וכסי׳ תרמ״ד וכסי׳ תרס״ח: ואפילו

פרישה

סי׳ תפח (א) **כי** לגמור הוי פירושו לקרות ורמ״א כתב בס״ע ז״ל ומברכין לקרות את ההלל ולשון רבינו אינו משמע כן מדכתב לעיל בהלכות דל״ס סי׳ תכ״ב שמברכין לקרות ההלל וכאן בסימן זה ולקמן בסימן תרמ״ד מתחיל וכתב המברכין לגמור את הלל וכתב ע״ז והרמ״מ כתב דלא מברך לגמור אלא לקרות ושרא״ם כתב שאין קפידא ולא כתב כלוגתתם לעיל בהלכות ר״ח ס״מ דבר״מ גם הרא״ם מודה דאין לברך לגמור כיון שמפסיק בהלל ואינו גומרו ואף שגם י׳ לגמור פי׳ לקרות מ״מ עדיף טפי לומר לקרות כיון שאינו גומרו אבל ביו״ט כשגומרו ס״ל לרבי׳ לומר לגמור ולכך פתח וסיים כדעת הרא״ם לומר לגמור וק״ל שוב מצאתי שכתב רמ״י בס״ע שסידר דאין קפידא לומר בין בר״ס בין במועד בין לקרות בין לגמור רק שיזהר שלא יאנס לומר בר״ס לקרות ובמועד לגמור דמדמשנה מלאה בנפשו דס״ל פי׳ לגמור כמשמעו ויש לחוש למשם הרמ״ם דילמא יסבר תיבה א׳ כו׳ ע״ש ול״נ מ״ש דהרשות בידו לברך גם בר״מ לגמור דבסדרא כתב ב״י בסי׳ תכ״ב בשם שבולי לקט דכתב ז״ל מי שטעה וזכיר בר״ס לגמור א״ל לחזור משמע דלכתחלה יברך לקרות וכ״כ מהרי״ל דנהגו לברך לקרות ולא כמשמעו כ״ל דאין קפידא כיון דבוב פעמים אינו מדלג שום תיבה וגם פי׳ לגמור מוכל לפרש לקרות אף אם יקרא שדילג אח׳ או שתים אין מחסם ברכה לבטלה וטוב יותר לברך לגמור במועד כדדייק לישנא דרבינו וק״ל: (ב) **תניא** בהלל אפי׳ י׳ קורין כו׳ כיון דחביבא להו יהבי דעתייהו ושמעי אע״ג דבתורה אמרינן אחד קורא ואחד מתרגם משום דתרי קלי בשדי הדדי לא משתמעי: מכאן

דרישה

בשני א״ל ושמעתי שמהרא״י צריך לשנף הכוס לכל כוס וכוס ולפי דבריו צ״ל מה שמזכיר כאן הדחה היינו להדחה יתירתא עכ״ל והביאו ד״מ ולע״ד מ״ש ולפי דבריו כו׳ ר״ל בהלמא אי אמרינן דכוס שני א״ל הדחה א״ש הטולרך להזכיר הדחה לכוס ברכת המזון דהו״א דא״ל הדחה כמו כוס שני כיון שכבר הדיחו לשטוכה קמ״ל צריך שמא בתוך שסעודה בא לתוכו פירורין וכמ״ש לעיל סימן תפ״ב וק״ל:

סי׳ תפז (א) **את** יום טב המלות הוא ב״י ז״ל השמיט רבי׳ את י״ט מקרא קודש הוא והולך לשיטתו שכתב בסימן תקס״ב שאין לאומרו ע״ש אבל במסכת סופרים איתא צריך לאומרו וכ״כ הרמב״ן וכ״פ ב״י ע״ש. ורמ״א כתב שלא לאומרו: (ב) **מקדש** ישראל והזמנים כתבו התוס׳ בפ״ק דברכות שאם טעה ואמר מקדש השבת ומזר בתוך כדי דיבור יצא אחרי שהוא יודע שהוא י״ט. כתב בא״ח אם שכח לומר

דרכי משה

תפז (א) ול״ד לר״ח שחל להיות בשבת שנתבאר לעיל סי׳ תכ״ה דאין מזכירין של שבת ביעלה ויבא דשאני התם דיש לשבת ברכה בפני עצמו וכבר חתם בשל שבת משא״כ בי״ט והילוק זה כתב הרא״ש פרק במה מדליקין ומטעם זה כתב ב״י שאין להזכיר של שבת ביעלה ויבא שבבהמ״ז שכבר הזכיר רצה שהוא תפלה של שבת:

תפח (א) וכתב מהרי״ל מנהגים שלנו שקורין מזמור שיר ליום השבת אך שמתחיל טוב להודות לה׳ וכ״כ אבודרהם בשם רבינו סעדיה ומיהו נהגו לאומרו די״ט נמי מיקרי שבת עכ״ל וכן נוהגים: וכ״ה

חדושי הגהות

תפח א ר״ל תוס׳ ורא״ש ברכות י״ד: ב כתב מהרל״ח ר״ל לר״ח שכתב הרא״ש בשמו פ״ק דברכות שפסק דזמן ק״ש מהנץ החמה עד ג׳ שעות כריב״ל שפסק הלכתא בר״ש שאמר

תפט ואפילו אינו לילה ממש כו' כ"כ הרא"ש בשם רי"ו וכ"כ בסמ"ג בעשה ר' בשם הרשב"א אבל הר"ן כתב דאינו נכון וכ"כ התו' במנחות וכ"כ הרשב"א בתשובה דהמדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים וכן ראוי לעשות אבל מנהג העולם עכשיו לברך בספק תשכה אבל קודם סחק עולה אשה לה' פרים בני בקר שנים ואיל אחד עד ושני תמידין כהלכתן וג' אחרונות ואין מזכירין גשם (ג) מכאן ואילך וכן פוסקין משם ואילך מלשאול בברכת השנים ולמעלה בתפלת החול כתבתי דינו אם טעה ושאל או הזכיר גשם מכאן ואילך :

תפט ערבית אחר התפלה מתחילין לספור העומר שזמנו מתחלת ליל ט"ז בניסן ומונה והולך מ"ט יום

[א] וזמן הספירה מתחילת הלילה ואפילו אינו לילה ממש אלא ספק השיכה יכולין לספור שכח לספור בתחלת הלילה הולך (ב) וסופר כל הלילה ומצוה על כל אחד ואחד (ג) לספור לעצמו וצריך לספור מעומד ולברך תחלה וסופר הימים והשבועות כיצד ביום הראשון עומד ומברך על ספירת העומר היום יום אחד עד שמגיע לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד וביום שמונה יאמר היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד עד שיגיע לי"ד יאמר היום ארבעה עשר ימים שהם ב' שבועות וכן לעולם וכתב אבי העזרי י"א שא"צ למנות הימים רק עד שיגיע לשבוע כגון היום יום אחד עד שיגיע לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד אבל מכאן ואילך א"צ למנות ימים של שבוע שעברה עם השבוע הבא אלא ביום שמנה יאמר היום שבוע אחד ויום אחד וא"ל היום שמנה ימים שכבר מנאם בשבוע שעבר וכן ביום ט' עד שיגיע לי"ד יאמר היום ארבעה עשר ימים שהם שני שבועות וביום ט"ו יאמר היום ב' שבועות ויום אחד וכן לעולם ויש אומרים שאין להזכיר השבועות אלא בסוף השבוע כגון ביום ז' יאמר היום ז' ימים שהן שבוע אחד וביום ח' אינו אומר אלא היום ח' ימים עד שיגיע לי"ד וכן לעולם וכאשר כתבתי כן נהגו וכן עיקר : וכתב עוד אבי העזרי היכא דפתח ואמר בא"י אמ"ה אדעתא דלימא היום ארבעה שהוא סבור שהם ארבעה ונזכר וסיים בחמש והן המשה מי אזלינן בתר פתיחה וכיון דפתח אדעתא דלימא ארבעה לא נפיק או דלמא בתר חתימה אזלינן וכדין חתים ונפיק אי נמי איפכא הם ד' ופתח אדעתא דלימא ארבעה וטעה וסיים בה' מי אזלינן בתר פתיחה ונפיק או בתר חתימה ולא נפיק ומסתברא דבתרווייהו לא נפיק דבעיא פתיחה וחתימה ודאי . אם אינו יודע החשבון ופתח אדעתא דליסיים כמו שישמע מחבירו ושתק עד שישמע מחבירו וסיים כמוהו יצא דפתיחה וחתימה איכא

דינו אם טעה ושאל או הזכיר גשם מכאן ואילך :

תפט ערבית אחר התפלה מתחילין לספור העומר שזמנו מתחלת ליל ט"ז בניסן ומונה והולך מ"ט יום

[א] וזמן הספירה מתחילת הלילה ואפילו אינו לילה ממש אלא ספק השיכה יכולין לספור שכח לספור בתחלת הלילה הולך (ב) וסופר כל הלילה ומצוה על כל אחד ואחד (ג) לספור לעצמו וצריך לספור מעומד ולברך תחלה וסופר הימים והשבועות כיצד ביום הראשון עומד ומברך על ספירת העומר היום יום אחד עד שמגיע לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד וביום שמונה יאמר היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד עד שיגיע לי"ד יאמר היום ארבעה עשר ימים שהם ב' שבועות וכן לעולם וכתב אבי העזרי י"א שא"צ למנות הימים רק עד שיגיע לשבוע כגון היום יום אחד עד שיגיע לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד אבל מכאן ואילך א"צ למנות ימים של שבוע שעברה עם השבוע הבא אלא ביום שמנה יאמר היום שבוע אחד ויום אחד וא"ל היום שמנה ימים שכבר מנאם בשבוע שעבר וכן ביום ט' עד שיגיע לי"ד יאמר היום ארבעה עשר ימים שהם שני שבועות וביום ט"ו יאמר היום ב' שבועות ויום אחד וכן לעולם ויש אומרים שאין להזכיר השבועות אלא בסוף השבוע כגון ביום ז' יאמר היום ז' ימים שהן שבוע אחד וביום ח' אינו אומר אלא היום ח' ימים עד שיגיע לי"ד וכן לעולם וכאשר כתבתי כן נהגו וכן עיקר : וכתב עוד אבי העזרי היכא דפתח ואמר בא"י אמ"ה אדעתא דלימא היום ארבעה שהוא סבור שהם ארבעה ונזכר וסיים בחמש והן המשה מי אזלינן בתר פתיחה וכיון דפתח אדעתא דלימא ארבעה לא נפיק או דלמא בתר חתימה אזלינן וכדין חתים ונפיק אי נמי איפכא הם ד' ופתח אדעתא דלימא ארבעה וטעה וסיים בה' מי אזלינן בתר פתיחה ונפיק או בתר חתימה ולא נפיק ומסתברא דבתרווייהו לא נפיק דבעיא פתיחה וחתימה ודאי . אם אינו יודע החשבון ופתח אדעתא דליסיים כמו שישמע מחבירו ושתק עד שישמע מחבירו וסיים כמוהו יצא דפתיחה וחתימה איכא

כל המנין שהוא צריך ושכח לקרות בתוכת היום יחזיר ס"ת ויקרא אחד בתוכת היום ואחרון שקרא קודם כמאן דליתיה אם קטן קורא בספר שני כתבתי בסי' רפ"ד :

תפט ערבית אחר התפלה מתחילין לספור העומר שזמנו מתחלת ליל ט"ז בניסן וכו' פשוט במנחות (סה :) פרק ר' ישמעאל בברייתא וכתבוה הרי"ף והרא"ש בסוף מסכת פסחים : **ומ"ש** וזמן הספירה מתחלת הלילה ואפילו אינו לילה ממש אלא ספק השיכה יכולין לספור בסוף מסכת פסחים כתב הרא"ש ונראה דספק השיכה יכול לברך וא"צ להמתין עד שיהא ודאי לילה כיון דהוי ספיקא דרבנן . ועוד נראה דעדיף טפי סמוך לחשיכה משום תמימות ומיהו התוספות כתבו בפרק ר' ישמעאל (סו :) דאינו נראה והר"ן כתב דוב המפרשים מסכימים דספירת העומר השתא דליכא הבא' ולא קרבן אינה אלא מדרבנן בעלמא זכר למקדש ולפיכך אמרו בתוספות דכיון דמדרבנן היא עוד לספור ביום ראשון בספק השיכה כדי שיהיו שבע שבתות תמימות לגמרי ואין זה נכון שיכנים עצמו בספק לכתחלה ואי משום תמימות אין להחמיר בתמימות בזמן הזה שהוא מדרבנן טפי מספירה דאורייתא אלא כל שסופו בלילה תמימות קרינן ביה אבל הרמב"ם כתב בפ"ח מהלכות תמידין ומוספין שמצוה זו של ספירת העומר מוטלת על כל איש ישראל בכ"מ ובכל זמן עכ"ל . ובתשובת הרשב"א כתב לבור שטעו ביום המעונן וברכו על ספירת העומר חוזרין הכיכי לימא היום י' ימים ואינם אלא ט' כי אותו היום ט' הוא ולא עשירי עד צאת הכוכבים והמדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים וכן ראוי לעשות עכ"ל וכך הוא מנהג העולם : **כתב** ה"ר דוד אבודרהם כתב במחזור ויטרי המתפלל עם הצבור מבע"י מוצה עמהם בלא ברכה מימר אמר אם אזכיר בלילה בביתי אחזור ואברך כדין ומצא שלא ברכתי לבטלה ואם אזכיר הרי מעיתי ימים ושבועות למצוה אבל הרמב"ם כתב אם מנה ולא ברך יצא וכן עיקר ולפיכך צריך ליזהר מי ששואל אותו חברו כמה ימי הספירה שיאמר לו אתמול הי' כך וכך שאם אומר לו היום כך וכך נמצא שכבר מנה ואינו יכול לחזור ולמנות בברכה ודוקא כשהגיע זמן הספירה דהיינו בין השמשות אבל אם שאל אותו מבע"י וא"ל כמה יהיה לנו מהספירה זאת הלילה יכול לומר לו כך וכך הם ואין זה חשש עכ"ל כתב הרשב"א שאלת כשחזן מקדים לברך והקהל עונין אחריו אמן מי שחזר וברך לאחר מכאן אם היא ברכה לבטלה תשובה אם דעת היחידים שלא לצאת בספירת הש"ץ צריך לחזור ולברך ואע"ג דקי"ל מצות אין צריכות כוונה כתבו רבותינו הצרפתים דדוקא מן הסתם אבל אם אינו רוצה לצאת בו לא ע"כ :

שכח לספור בתחלת הלילה הולך וסופר כל הלילה זה פשוט מדתנן (מגילה כ :) כל הלילה כשר לקצירת העומר : ומצוה על כל אחד ואחד לספור לעצמו בפ' ר' ישמעאל ת"ר וספרתם לכם שתהא ספירה לכל אחד ואחד :

וצריך לספור מעומד כ"כ הרא"ש בסוף פסחים וכי מברכי מברכינן מעומד דת"ר בקמה תחל לספור אל תיקרי בקמה אלא בקומה : (ב"ה) וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ז מתמידין ומוספין ואין מונין אלא מעומד ואם מנה מיושב יצא כתב עוד הרמב"ם בפ' הנזכר שנשים ועבדים פטורים ממצוה זו וכן בדין דמצות עשה שהזמן גרמא היא : **כתב** הרשב"א שאלת אם צריך לומר היום כך וכך לעומר או היום כך וכך . תשובה הכל א' אבל יותר ראוי לומר כך וכך לעומר כדי לבאר יותר (א) : **וסופר** הימים והשבועות בפ' ר' ישמעאל (סו :) אמר אבוי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי וכתבו הרי"ף והרא"ש בסוף פסחים : **ומ"ש** רבינו בשם אבי העזרי שי"א שא"צ למנות הימים וכו' וי"א שאין להזכיר השבועות אלא בסוף השבוע כגון ביום ז' יאמר היום ז' ימים שהן שבוע אחד וביום ח' אינו אומר אלא היום ח' ימים עד שיגיע לי"ד וכן לעולם וכאשר כתבתי כן נהגו וכן עיקר : וכתב עוד אבי העזרי היכא דפתח ואמר בא"י אמ"ה אדעתא דלימא היום ארבעה שהוא סבור שהם ארבעה ונזכר וסיים בחמש והן המשה מי אזלינן בתר פתיחה וכיון דפתח אדעתא דלימא ארבעה לא נפיק או דלמא בתר חתימה אזלינן וכדין חתים ונפיק אי נמי איפכא הם ד' ופתח אדעתא דלימא ארבעה וטעה וסיים בה' מי אזלינן בתר פתיחה ונפיק או בתר חתימה ולא נפיק ומסתברא דבתרווייהו לא נפיק דבעיא פתיחה וחתימה ודאי . אם אינו יודע החשבון ופתח אדעתא דליסיים כמו שישמע מחבירו ושתק עד שישמע מחבירו וסיים כמוהו יצא דפתיחה וחתימה איכא

דרכי משה

תפט (א) וכ"ה בתא"ו נ"ה ח"ד בשם ספר אשכול וספר המנהיג ונראה דכי מטא זמן ספירה אסור להתחיל לאכול עד שיספור ואם התחיל אחר שמטא זמן חיובו למ"ד ספירה דאורייתא

דרישה

לימר אתם במרתנו ואמר יעלה ויבא ואפילו בשבת ויו"ט אם הזכיר בו של שבת וי"ט יצא עכ"ל בתשובת אשכנ"ז אע"פ שאין מזכירין שבת ביעלה ויבא בתפלה בר"ח או בחש"מ כמ"ש המחבר"י והמרדכי וגם בבהמ"ו אין מזכירין שבת ביעלה ויבא כיון שכבר אמר רצה מ"מ מזכירין שבת ביעלה ויבא בי"ט שאל בשבת אע"פ שהזכיר שבת כבר בתפה במרתנו מיהו אם לא הזכיר אינו חוזר ועיין במהרי"ל שכתב בשם מהרר"ם סג"ל ומהר"י סג"ל שאין להזכירו ומביאין ראייה מדברי רש"י ומתרלים המרדכי ע"פ ד' ל"ב סוף ע"ב אבל דברי ב"י דברי עעם הם ע"פ וכן פי' רמ"א וכן מוכח לקמן ס"פ תרכ"ג שכתב שיחיד אינו מזכיר של שבת בתפה נותן יד הוא"ל ואמרו אחר סיום תפלתו וכ"כ מנהגים וכ"כ הרא"ש ומזה הטעם אין מזכירין שבת ביעלה ויבא כשאומר ברכה ושמא הא כשאומר יעלה ויבא קודם לכה מזכיר של שבת בתוכה ומן התימה שבמהרי"ל בסדר תפלת נעילה ד' ס"ד ע"ד כתב שמהר"י סג"ל נהג עצמו כן כשהיה מתפלל בלחש לא היה מזכיר שבת בתפה נותן וכשהיה מחזיר התפלה היה מזכירו וא"כ קשה מדיליה אדיליה מ"ש יעלה ויבא שכתב שלעולם אין להזכיר בה של שבת :

פרישה

(ג) **מכאן** ואילך כו' ואף באותו מוסף אינו מזכיר כמ"ש בסי' קי"ד . ותימה מ"ש ומכאן ואילך אינו מזכיר והלא כבר פסק מהרי"ט וי"ל דל"מ לענין אם עבר והתחיל הברכות של מ"ל וקי"ל אם התחיל אינה ברכה לא יפסיק באמצע אלא גומר אותה ברכה כיון שאפי' בשבת וי"ט צריך לגמור י"ח ברכות אלא שהכמיה הקילו בשבת וי"ט ובאף אם התחילו בברכת השמים ואינה לשמיה אין לומר ותן טל ומטר כמו ביולר :

סי' תפט (א) **וסופר** כל הלילה זומן הטעומר כל הלילה וכל שסופר תמימות קרי' ביה ר"ן : (ב) **הספור** לעצמו דכתיב לכם שתהא ספירה לכל א' ואחד ומעומד דכתיב

דרישה

לימר אתם במרתנו ואמר יעלה ויבא ואפילו בשבת ויו"ט אם הזכיר בו של שבת וי"ט יצא עכ"ל בתשובת אשכנ"ז אע"פ שאין מזכירין שבת ביעלה ויבא בתפלה בר"ח או בחש"מ כמ"ש המחבר"י והמרדכי וגם בבהמ"ו אין מזכירין שבת ביעלה ויבא כיון שכבר אמר רצה מ"מ מזכירין שבת ביעלה ויבא בי"ט שאל בשבת אע"פ שהזכיר שבת כבר בתפה במרתנו מיהו אם לא הזכיר אינו חוזר ועיין במהרי"ל שכתב בשם מהרר"ם סג"ל ומהר"י סג"ל שאין להזכירו ומביאין ראייה מדברי רש"י ומתרלים המרדכי ע"פ ד' ל"ב סוף ע"ב אבל דברי ב"י דברי עעם הם ע"פ וכן פי' רמ"א וכן מוכח לקמן ס"פ תרכ"ג שכתב שיחיד אינו מזכיר של שבת בתפה נותן יד הוא"ל ואמרו אחר סיום תפלתו וכ"כ מנהגים וכ"כ הרא"ש ומזה הטעם אין מזכירין שבת ביעלה ויבא כשאומר ברכה ושמא הא כשאומר יעלה ויבא קודם לכה מזכיר של שבת בתוכה ומן התימה שבמהרי"ל בסדר תפלת נעילה ד' ס"ד ע"ד כתב שמהר"י סג"ל נהג עצמו כן כשהיה מתפלל בלחש לא היה מזכיר שבת בתפה נותן וכשהיה מחזיר התפלה היה מזכירו וא"כ קשה מדיליה אדיליה מ"ש יעלה ויבא שכתב שלעולם אין להזכיר בה של שבת :

סי' תפט (א) **וזמן** הספירה מתחלת כו' כתב בתשובת הרשב"א כו' ליבור שטעו ביום המעונן וברכו על ספירת העומר חוזרין הכיכא לומר היום י' ימים ואינו אלא ט' וימים והמדקדקים אינן סופרין אלא בצאת הכוכבים וכן ראוי לעשות עכ"ל ועיין רמ"א בס"ע . כתב ר' יוד אבודרהם המתפלל עם הציבור מבעוד יום מוצה עמהם בלא ברכה ואם

הדושי הגהות

שאמר משום ר"ע ובמתניתין ליומא כתב הרא"ש שהוא מפרש שהא דאר"י ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה ר"ל קורים שהתחילו לקרות ק"ש עם נץ החמה : וא"כ

איכא ע״כ: כתב בעל הלכות גדולות שאם שכח לברך כל הלילה שיספור ביום ואינו נראה לר״י וא״א הרא״ש ז״ל כתב שיספור ביום בלא ברכה • כתב עוד בה״ג שאם שכח לברך באחד מן הימים שלא יברך עוד בימים שלאחריו ורב סעדיה כתב שאם שכח באחד מן הימים יברך בימים שלאחריו חוץ מלילה הראשון שאם שכחה ולא בירך בו (ג) שלא יברך עוד (ד) ורב האי כתב בין בלילה הראשון בין בשאר לילות אם שלח ולא בירך בו יברך בשאר לילות וכ״כ הר״י: אסור לאכול חדש אף בזמן הזה (ה) עד תחלת ליל י״ח בניסן ל״ש לחם ול״ש קלי ול״ש כרמל:

תצ יום שני מתפלל סדר שהתפללו ביום הראשון וקורין בפרשת אמור שור או כשב עד סוף הענין ומפטיר קורא כמו ביום הראשון ומפטיר במלכים בפסח דיאשיהו מוישלח המלך עד ואחריו לא קם כמוהו יום ג׳ שהוא חולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו ואומר יעלה ויבא בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו וכן מזכירו בבה״מ ואם לא אמר אין מחזירין אותו ובמוסף מתפללין כדרך שמתפללין במוסף בי״ט אלא כשיגיע לע״י משה עבדך כאמור אומר והקרבתם עולה וגו׳ עד ושני תמידין כהלכתן: שאלה לרב האי אם יש לומר בה״ה בעבודה ביעלה ויבא ביום הג פלוני הזה ביום מקרא קודש הזה והשיב אין ראוי לומר כן ואין אומרים בבבל אלא ביום הג פלוני הזה ואין מזכירין יום מקרא קדש בעבודה אבל במוסף אומר ותתן לנו מועדים לשמחה את יום הג פלוני הזה את יום מקרא קדש הזה ויש מדקדקין וא״א מקרא קדש ואין זה דקדוק ע״כ ואיני יודע מה חילוק יש

וכיון דספירה דאורייתא אזלינן לחומרא ואריך לחזור ולברך וכדאמרינן בפרק מי שמתו (כא •) ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר קסבר אמת ויציב דאוריי׳ וחוזר ואומר אמת ויציב ואין בו ברכה לבטלה ה״נ ספירת העומר דאוריתא וחוזר ומברך וסופר עכ״ל ולפי מש״ל בשם הר״ן שרוב המפרשים מסכימים דספירת העומר עכשיו אינה אלא מדרבנן בעלמא הוא ספיקא במידי דרבנן ולקולא א ואינו חוזר ומברך: **כתב** בה״ג שאם שכח לברך כל הלילה שיספור ביום כן כתבו התוס׳ בפרק ר׳ ישמעאל (סו •) בשמו וכתב שכן נראה מדתניא מלותו בלילה לקצור אם נקצר ביום כשר אבל נראה לר״ת עיקר אידך סתמא דפ׳ ב׳ דמגילה ומייתי לה בסוף פירקין כל הלילה כשר לקצירת העומר ודייקי מינה דקתני לילה דומיא דיום מה ביום בלילה לא אף בלילה ביום לא ומפני כך העלה הרא״ש בסוף פסחים והר״ן והמרדכי בפ״ב דמגילה שאם שכח ולא ספר בלילה יספור ביום בלא ברכה: **וכתב** עוד בה״ג שאם שכח לברך ביומי׳ שלא יברך עוד בימים שלאחריו כ״כ התוס׳ בשמו בפ׳ ר׳ ישמעאל וטעמו משום דבעינן תמימות והש כתבו עליו ותימא גדולה הוא ולא יתכן וגם הרא״ש כתב׳ בסוף פסחים דאינו נראה לר״י דכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה והר״ן כתב בסוף פ׳ ערבי פסחים בשם מר יהודאי דמאן דלא מני עומר בלילא קמא לא מני בשאר לילות פירוש משום דבעינן תמימות אבל בשאר לילותא היכא דלא מני מאורתא מני מיממא ורב האי חולק ואומר דאי משום דבעינן תמימות שכח באחד מן הימים נמי חסר התנין ולפיכך הוא אומר שאם לא ספר בלילה סופר ביום עכ״ל ומשמע דרבי׳ האי נמי לא אירי אלא בשכח בלילה ונזכר ביום אבל היכא דלא נזכר גם ביום אפשר דסבר שלא יברך אלא שרבי׳ כ׳ שדעת רבי׳ האי כדעת ר״י ולר״י כיון דתליא טעמא דבכל לילה מצוה בפ״ע היא ודאי אפי׳ אם לא נזכר ביום נמי מברך בשאר לילות:

כתב בתה״ד (סי׳ לז) אם ספק לאחד אם ספר לילה אחד או לא ירא״ה דיספור בברכה מכאן והלאה ולא מיבעיא אם נזכר ביום ההוא שאז ודאי צריך לספור בלא ברכה מתוך הספק ושוב יספור בשאר לילות בברכה והכי נהגין אפי׳ בודאי שכח בלילה לספור וספר ביום בלא ברכה וספר שוב בברכה דמיקרי ספיר תמימות הואיל ולא דילג יום אחד לגמרי אלא אפילו לא נזכר הספק עד לילה השניה אעפ״כ סופר בברכה מתוך הספק ואע״ג דבודאי שכח יום א׳ נהיגי בהלכות גדולות שכתב שכח יום אחד שוב אינו סופר פירוש בברכה דבלא ברכה מאי נפקא מינה דלא כתוספות דפ׳ ר׳ ישמעאל ולא כאשיר״י דשילהי פסחים מ״מ בספק מצינא למיסמך עלייהו ע״כ וכתב עוד שם סי׳ ס׳ דבליל שבת או ליל י״ט מברכין וסופרין לאחר הקידוש ואע״ג דנהגו במוצאי שבת וי״ט לברך ולספור קודם הבדלה התם היינו טעמא דאפוקי יומא מאחרינן ליה וכשחל י״ט באחרון של פסח במ״ש דאז אומר על הכוס קידוש והבדלה בפעם אחת יש לספור קודם שמברך על הכוס בב״ה דיש לאחר ההבדלה היותר שנוכל:

כתב ה״ר דוד אבודרהם בליל מ״ש נהגו לספור העומר אחר שאומרים סדר קדושה וקדיש תתקבל והטעם שאין סופרים מיד אחר הקדיש שאומר לאחר התפלה מפני שאותו קדיש אינו שלם אלא עד לעילא ואין לספור אלא אחר קדיש תתקבל כמו בשאר לילות: **אסור** לאכול חדש אף בזמן הזה עד תחלת ליל י״ח בניסן וכו׳ בפ׳ ר׳ ישמעאל (סח:) אמר רבינא אמרה לי אם אביך לא הוה אכיל חדש אלא באורתא דשיבסר וגהי תמניסר דסבר לה כרבי יהודה דאמר מן התורה אסור אף לאחר חורבן וכתיב עד עצם היום הזה וקסבר עד ועד בכלל וחייס לספיקא דיומא הילכך שיבסר דספיקא דשיתא׳ הוא לא אכיל עד אורתא וכתבוהו הרי״ף והרא״ש בסוף פסחים: **ומ״ש** ל״ש לחם ול״ש קלי ולא שנא כרמל הוא לשון התורה ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו:

תצ יום שני מתפללין כסדר שהתפללו ביום הראשון וקורין בפ׳ אמור שור או כשב וגו׳ ומפטיר במלכים בפסח דיאשיהו בפרק בני העיר (לא •):

יום ג׳ שהוא חולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו ואומר יעלה ויבא בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו וכן מזכירו בבה״מ ואם לא אמר אין מחזירין אותו ברייתא בפרק במה מדליקין (כד •): **שאלה** לרבינו האי אם י״ל בה״ה בעבודה ביעלה ויבא ביום חג פלוני הזה ביום מקרא קודש וכו׳ ואיני יודע מה חילוק יש בין יעלה ויבא שבעבודה ובין מוסף כ״ל דטעמא דרבינו האיי משום דתפלת מוסף הוא במקום קרבן מוסף שהוא בא לכבוד המועד הלכך מזכיר בו כדרך שהוא מזכיר בי״ט: אם אומרים בתפלה את יום מקרא

הרי״ף והרא״ש אע״פ שאין לשון הרמב״ם משמע כפירושו מכל מקום נדחק להעמיד דבריו מפני שלא יעלה על הדעת לומר דילא כשהוסיף שקר מפיו • ובעל מגדל עוז ייסד דבריו בע״א על פי תשובתו של הרמב״ם לחכמי לוניל דלא נאמרו דבריו אלא בשכר היוצא מן הגפן אבל בשכר שעורים אין מקום לומר שיהא יוצא כשסייס בפה״ג וכמו שהשיגו הראב״ד וכבר האריך גם הכ״י על זה בביאורו להרמב״ם ע״ש ולענין הלכה נראה ברור דכשהוא עומד בד׳ ובריך אדעתא דלימא ד׳ ועשה וסייס בה׳ דלא יצא ואריך לחזור ולברך כאשר כתבתי דכן היא דעת כל הגאונים וכן הדין בדנקט כסא דשיכרא דשעורים וכו׳ אבל כשהוא סבור שהוא ד׳ ובריך אדעתא דד׳ ונזכר וסייס בה׳ והס ה׳ אינו חוזר ומברך לדעת רוב המפרשי׳ דספירת העומר דרבנן ואזלינן בה לקולא וכמו שפסקו הרי״ף והרא״ש והרמב״ם בהך בעיא דנקט כסא דשיכרא כו׳ דלא אפשיטא ואזלינן בה לקולא דלא מהדרינן ליה דספיקא דרבנן לקולא ואע״ג דלמאי שכתבו התו׳ והמרדכי בסוף פ״ק דברכות שר״י פוסק בהיא דנקט כסא דשכרא וכו׳ לחומרא ואריך לברך פעם אחרת ואריך לפרש דהיינו טעמיה דלא דמי לספק קרא ק״ש כו׳ דהוי ספק שלא יתברר לעולם משא״כ בספק שמסתפק בו בעל התלמוד דאע״ג דמדרבנן הוא אזלינן לחומרא וא״כ בספירת העומר נמי מה״ט צריך לחזור ולברך אף ע״ג דמדרבנן הוא דנראה דהעיקר כדברי הרי״ף והרמב״ם והרא״ש:

כתב בה״ג שאם שכח לברך כל הלילה שיספור ביום כ״כ התוס׳ בפר״י והרא״ש והר״ן בסוף פסחים משמו וכן ראיתי כתוב בהלכו׳ גדולות שבידינו היום בהלכות עצרת בדף ל׳ וטעמו משום דפוסק כסתם מתני׳ בפר״י דאם נקצר העומר ביום כשר ממילא ג״כ הספירה כשירה ביום ותימה שהמרדכי כתב בשם בה״ג שלא יברך ביום: **ומ״ש** ואינו נראה לר״י טעמו שהוא פוסק כראב״ש שאם לא נקצר בלילה אינו קוצר ביום לפיכך אם לא סיפר בלילה אינו סופר ביום וכך פסק ר״ת והאריך הסמ״ג בעשה קצ״ט ור׳ לבאר טעמו וכתב בסוף דבריו והעם נהגו לספור בלא ברכה וכדעת הרא״ש בסוף פסחים וכן היא דעת הר״ן והמרדכי בפ״ב דמגלה בשם ראבי״ה והכי נהוג:

וכתב עוד בה״ג שאם שכח וכו׳ טעמו משום דבעינן תמימות וליכא • וטעמו של רב סעדיא גאון משום דס״ל דכל ספירות הימים מצוה אחת היא התחלתה בי״ו בניסן וגמרה בה׳ בסיון הלכך כשהתחיל לספור בלילה הראשון שהתחיל במצוה אעפ״י ששכח בא׳ מן הימים ליתי לן בה ומברך בימים של אחריו שאינו רק שגומר המצוה שהתחיל בה אבל אם שכח בלילה הראשון שוב לא יתחיל לברך עוד כי אין זה מצות הספירה להתחיל בי״ז בניסן או ביום אחר ומאחר שעבר זמן ההתחלה בטלה ממנו המצוה לגמרי • וטעמו של רבינו האי משום דכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה היא וכ״כ הרא״ש בשם ר״י ולענין הלכה היאך לנהוג עיין בתרומת הדשן בסימן ל״ז ומביאו ב״י: **אסור** לאכול חדש בזמן הזה עד תחלת ליל י״ח בניסן מימרא דרבינא בפ׳ ר״י כתבוהו הרי״ף והרא״ש בסוף פסחים ומה שנהגו בדורותינו להקל באיסור חדש לגמרי כתבתי שהטעם הוא שסמכו על מקצת מן האחרונים שהתירו החדש בשאר עו״ג והחזקתי דבריהם בתשובה שחברתי על זה בס״ד וביו״ד סימן רל״ג יתבאר עוד בס״ד וע״ש • כתבו התו׳ בספ״ב דמגלה ואחר שבירך על הספירה יאמר יהי רצון שיבנה וכו׳ משא״כ בתקיעת שופר ולולב וה״ט לפי שאינו עתה אלא הזכרה לבנין ב״ה אבל לשופר ולולב יש עשייה:

תצ שאלה לרב האי וכו׳ איכא למידק דהכא משמע דס״ל לרב האי דדוקא בחש״מ אין לומר מקרא קודש בעבודה ביעו״י אבל בי״ט באתה בחרתנו אומרו ולקמן בסי׳ תקפ״ב כתב בהדיא בשם רב האי שאין אומרים בבבל בי״ט אלא ותתן לנו את יום חג פלוני הזה ואפשר לומר דאע״ג דהשאלה היתה איעלה ויבא בעבודה בחש״מ מ״מ מה שהשיב רב האי אין ראוי לומר כן ואין אומרים בבבל אלא ביום חג פלוני הזה כונתו לומר דאין אומרים בבבל כל עיקר מקרא קודש אף באתה בחרתנו בי״ט וכמ״ש בסימן תקפ״ב בהדיא:

ומ״ש שאין מזכירין מקרא קודש בעבודה לאו דוקא בעבודה דודאי אף בי״ט בשחרית באתה בחרתנו נמי אין מזכירין מקרא קודש אלא לפי שהשאלה היתה אחש״מ שאין אומרים בשחרית אתה בחרתנו ולא יעלה ויבא בעבודה השיב ג״כ שאין מזכירין מקרא קודש בעבודה אבל במוסף אומר וכו׳:

ומ״ש ואיני יודע מה חלוק יש וכו׳ כ״ל דטעמו של רבינו האי דפירושו של מקרא קודש הוא שיהא כולם קרואים ונאספים ביום הזה לקדושת קרבן מוסף

דרכי משה

דאורייתא צריך להפסיק ולספור ולמ״ד דרבנן א״צ להפסיק ואם התחיל לאכול קודם שהגיע זמן הספירה א״צ להפסיק אפילו למ״ד דאורייתא וכן מוכח הסוגיא פ״ק דשבת (יא •) לענין תפילה וק״ש כמ״ש הר״ן פ״ק דשבת:

והמנהג

פרישה

דכתיב בקמה תחל לספור אל תקרי בקמה אלא בקומה: (ג) שלא יברך עוד כו׳ דבעי׳ תמימות:

(ד) ורב האי כתב בין בלילה כו׳ דכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה היא: (ה) עד תחילת ליל כו׳ דכתיב עד עצם היום הזה וקסבר דעד ועד בכלל ומיישינן לספיקא דיומא הילכך שיבסר דספיקא דשיתסר הוא לא אכיל עד אורתא:

ובאשכנז

דרישה

ואם יזכיר בלילה יברך ויספור • עוד כתב מי ששואל אותו מבירו בין הסמשות כמה ימי הספירה הוא הלילה יאמר לו אתמול היה כך וכך שאם יאמר לו היום כך וכך אינו יכול לחזור ולמנות בברכה אבל קודם בין השמשות כיון שאין זמן ספירה אין בכך כלום • כתב הרשב״א אפילו ענה אמן על ברכת הקהל אם היה דעתו שלא לצאת יחזור ויברך ויספור אמר כך דאע״ג דמצות אין צריכות כוונה ממש דווקא מן הסתם אבל אם אינו הולם לצאת בו לא ע״כ וכתב עוד בתשובה אם צריך לומר היום כך וכך לעומר או היום כך וכך תשובה אבל אמר אבל יותר ראוי לומר כך וכך לעומר כדי לבאר יותר ע״כ • כתב בת״ס אם שכח לברך

יום אחד בין יום ראשון בין שאר ימים סופר בשאר ימים בלא ברכה אבל אם סיפר בשאר ימים בברכה אבל אם הוא מסופק אם דילג יום א׳ ולא סיפר יספור בשאר ימים בברכה עוד כתב ליל שבת וי״ט מברכין וסופרין אמר קידוש בב״ה ובמ״ש וי״ט קודם הבדלה אמר קדיש שלם דאפוקי יומא מאחרינן ליה וכשחל י״ט באחרון של פסח אמר יש לספור קודם שמברכין על הכוס בבית הכנסת עכ״ל • ואחר שבירך על הספירה אומר יהי רצון וכו׳ לפי שהספירה אינה אלא הזכרה לבנין ב״ה אבל לשופר ולולב שהן מצות עשה תמים דרך היה קורא: כתב

חדושי הגהות

תפט א וא״כ לפמ״ש בריש הסימן בשם הרא״ש דספירה בזמן הזה דרבנן ליתא להא דאבי״ה ולא הו״ל לרבינו לכותבו בסתם כאילו אין חולק עליו הואיל והרא״ש חולק עליו אבל מ״ט

[טור או״ח ח״ד]

מוסף שמקריבים בו ביום כי מצוה היא על כל ישראל להקבץ אל בית אלהיו ביום מועד לקדשו בקרבנות המוספים בשביל המועד לפיכך אין אומרים אותו אלא במוסף: **ומ"ש** דבאשכנז אין אומרים מקרא קודש כלל וכו' פי' שאין מאמרים אותו אלא במ"ק כל עיקר אף באתה בחרתנו ואף בי"ט וכמ"ש להלן בסי' תקפ"ד כן היה המנהג בזמנו אבל אנו עכשיו בני אשכנז' מנהגינו לומר מקרא קודש באתה בחרתנו בין בי"ט ובין בחש"מ אבל ביעלה ויבא בעבודה אין אומרים מקרא קודש: **ומ"ש** הרב בהגהת ש"ע אנו אין מהגין לומר מקרא קודש כלל לא בי"ט ולא בחש"מ ע"כ לא דק כי הוא ז"ל העתיק לשון רבי' שפ"כ לפי מנהג אשכנז שהיה בזמנו אבל עכשיו נהגו בני אשכנז לאומרו באתה בחרתנו וכ"כ מהר"ש לוריא וז"ל ומנהגינו לומר מקרא קודש עכ"ל:

שבת שחל להיות בחש"מ ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו של שבת ואומר הזכרה ברצה ובמוסף וכו' בפ"ב דביצה ת"ר שבת שחל להיות בר"ח או בחש"מ ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ר"א אומר בעבודה ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע ורש"ג ור"י בנו של ר"י בן ברוקא אומר כל מקום שזקוק לשבע מתחיל בשל שבת ומסיי' בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע אמר רב הונא אין הלכה כאותו הזוג ופירש"י מסיים בשל שבת מקדש השבת ותו לא וכתב עוד אין הלכה כאותו הזוג אלא כת"ק דאמר ערבית ושחרית ומנחה מתפלל ז' ואומר מעין המאורע בעבודה ומיהו לאו הלכתא כוותיה בהא דקאמר ובמוספין וכו' אלא בהא הילכתא כרבי דאמר אף אותם בה מקדש השבת ישראל והזמנים אז ר"ח בר"ח עכ"ל וכ"כ התו' לשם • וא"כ יש לדקדק על לשון רבינו שכתב מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת שהם דברי ת"ק במוספין ולית הילכתא כוותיה כך הקשה בית יוסף והאריך בכמה פי' ע"ש • ולע"ד דס"ל לרבי' דודאי אף רבי סובר כת"ק דמסיים בשל שבת אלא שמוסיף עליו לומר דמסיי' ג"כ בשל ישראל והזמנים והיינו דקאמר אף אותם בה כו' דמלשון אף משמע שמוסיף על התימת ת"ק ישראל והזמנים ולאפוקי מתני' תנא קמיה דרבינא במילתי' דרבי מקדש ישראל והשבת והזמנים דלדידיה לא נקט רבי במילתיה לישנא דאף שהרי אינו מוסיף עליו אלא אשנה התימה לגמרי ולפיכך כתב רבינו לישנא דת"ק ואח"כ הוסיף לומר ואותם בשניהם וכ"כ ה"ר יהודה ומסיים בשל שבת בתחלה בתימה ואומר בא"י מקדש השבת וישראל והזמנים ואינו אומר מקדש ישראל והשבת והיינו כדפרישית: **ומפטיר** ביזחקאל מן היתה עלי עד סוף הענין ואין אומר בה של פסח לא בספרי רבינו המדוייקים והטעם משום דאם אין שבת אין הפטרה בחש"מ וכדאמר רב גידל בפ' ב"מ ר"ח שחל להיות בשבת המפטיר בנביא א"צ להזכיר של ר"ח שאלמלא שבת אין נביא בר"ח והכי נקטינן כרב גידל דאין מזכירין של ר"ח כלל בהפטרה לא באמצע ולא בתחימתה כמו שפסק ר"י וכמו שנתבאר למעלה בסי' רפ"ד וסי' תכ"ה וה"נ דכוותה בח"ה אלא שיש לתמוה על מנהגינו שבשבת חש"מ של סוכות חותמין בהפטרה מקדש השבת וישראל והזמנים ומ"ש מחש"מ של פסח ואפשר לומר דדוקא של פסח דאין גומרין בו ההלל כמו בר"ח נהגינן כרב גידל אבל בשל סוכות דגומרין בו ההלל ואינו דומה לר"ח נקטי' כריב"ל דפליג אדרב גידל ואומר יוסי הוא שנתחייב בד' תפלות וכמו שפסקו הרי"ף והרמב"ם ואע"ג דאינהו ס"ל דצריך להזכיר אף של ר"ח בהפטרה אלא כרב גידל מ"מ אנן מחלקינן ביניהו דבר"ח ובח"ה של פסח דדומה לר"ח אינו מזכיר דנקטינן כרב גידל ובח"ה של סוכות דאינו דומה לר"ח ואינו ענין לדרב גידל מזכיר כנ"ל לומר בישוב המנהג: במולאי

ומ"ש שקורין בפרשת ראה אתה אומר אלי ומפטירין היתה עלי בפ' בני העיר (לא י') סופרים פרק י"א במה קורין במנחה של יום טוב **שבת** שחל להיות ביו"ט קורא במנחה בסדר אותה שבוע במסכת בסדר שפסק מפני הרגל: במולאי

דרכי משה

תצ (א) והמנהג לומר בו שיר השירים ואם שבת בימים האחרונים של פסח אומרים אותו ביום האחרון בשבת וכתב אבודרהם נהגו עולם לקרות בחג המצות שיר השירים מפני שמדבר

דרישה

סי' תצ כתב רבינו ירוחם בכתיב ה' כשקורין ג' בספר אחד אינו אומר עליו קדיש כי לא נשלם עדיין מובות עולי היום עכ"ל: **ומקדשין** בליל ז' ואומרים בתפלה ובקידוש זמן מירותינו כמו בי"ט ולשון רמ"א אבל מ"ו כתב שמלא כתב בשם מהר"ם שביום ז' של פסח יאמר בתפלה ובקידוש יום שמחתינו לפי שהכל שמחים שמלרים נעבעו ביס: ויש

פרישה

סי' תצ (א) **ובאשכנז** מ"א כו' ומנהגינו לומר מקרא קודש מ"ו: (ב) **ואין** גומרין אותו לפי שנעבעו המלריים וכתיב בנפול אויבך אל תשמח וזו טעם אימים אחרונים ועיין מ"ש ב"י בשם שבלי לקט:

(ג) **ובמוסף** בשאר הימים כו' ס"א ובמוסף מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע ומותם בשניהם עיין בב"י שבאורח ויש בה בוחק:

(ד) **מתחיל** בשל שבת ותתן לנו יי' כו' ומסיים לומר ישמחו במלכותך כו' עיין בב"י:

(ה) **וסימן** הפרשיות משך כו' ז"ל הר"ן ד' שס"ע ע"א ועשה סדר פרשיות הללו משום דבשני אית לן למיקרי שור או כשב משום דכתיב בים וספרתם לכם ובשני מתחילין לספור את העומר

חדושי הגהות

מ"מ ל"ק מדברי רבינו אדברי עצמו דלעיל פסק דספק השיכה יכולין לספור א"כ משמע דס"ל דספירה דרבנן הוא ומשום הכי יכולין לספור בסיפור לילה ספק דרבנן הוא וכאן כתב דברי ראבי"ה בסתמא דמשמע דה"נ ס"ל דבעי' פתיחה וחתימה והיינו משום דספירה דאורייתא היא די"ל דלעולם ס"ל דספירה דאורייתא ומ"ש לעיל דעם השיכה יכולין לספור לאו משום מטעמא דהרא"ש דספירה דרבנן הוא אלא

יש בין יעלה ויבא שבעבודה ובין מוסף (ה) ובאשכנז א"א מקרא קדש כלל לא ביום טוב ולא בח"ה והכי מסתברא דמאי שנא להזכיר מקרא קדש טפי מאיסור מלאכה ושאר כל הלכותיו דכיון שהזכיר חג פלוני הכל בכלל • כל הימים של ח"ה וב' ימים אחרונים של י"ט קורין ההלל (ג) ואין גומרין אותו אלא כאשר כתבתי בהלכות ר"ח ומוציאין בכל יום ב' ספרים וקורין ביום הראשון של ח"ה ג' בפ' בא אל פרעה מקדש לי עד סוף סדרא ובשנייה קורא רביעי בקרבנות המוספין בפ' פנחס ומתחיל והקרבתם עד שוף פיסקא בשני קורין ג' בפרשת ואלה המשפטים מאם כסף תלוה את עמי עד לא תבשל גדי בחלב אמו והד' כמו אתמול וכן בכל ימי ח"ה בג' קורין בפרש' כי תשא מפסל לך עד לא תבשל גדי בחלב אמו בד' בפרשת בהעלותך מוידבר ה' אל משה עד ולאזרח הארץ בחמישי שהוא שביעי של פסח והוא י"ט סדר התפלה כבשני ימים הראשונים אלא שרב עמרם כתב שבתפלת מוסף מוסיף על הפסוקים של והקרבתם וביום השביעי מקרא קודש וגו' ואין נוהגין כן: ומקדשין בליל ז' על היין ואין אומרים זמן וקורין ה' בפרשת בשלח מריש סדרא עד רופאך ומפטיר קורא והקרבתם כמו בח"ה ומפטיר בשמואל מוידבר דוד עד סוף השירה בי"ט השני קורין ה' בפרשת ראה כל הבכור עד סוף סדרא ואם חל בשבת מתחילין עשר תעשר ומפטיר קורא כמו אתמול ומפטירין בישעיה עוד היום בנוב לעמוד עד צהלי ורוני • שבת שחל בח"ה (א) ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו של שבת ואומר הזכרה ברצה (ג) ובמוסף (ד) מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע וחותם בשניהם וקורין ז' בפרשת כי תשא מראה אתה אומר אלי עד בחלב אמו ומפטיר קורא והקרבתם ומפטיר ביחזקאל מן היתה עלי עד סוף הענין והכי אמר רב האי שמעתי מפי חכמים כי תחיית המתים עתידה להיות בניסן ונצחת גוג ומגוג בתשרי ומש"ה בניסן מפטירין העצמות היבשות ובתשרי ביום בא גוג (ה) וסימן הפרשיות משך תורא קדש בכספא פסל במדבר שלח בוכרא פי' משכו שור או כשב קדש לי כל בכור אם כסף תלוה פסל לך במדבר סיני ויהי בשלח כל הבכור וזה לא ישתנה אלא כשחל פסח ביום ה' כי כשחל ביום ז' או ביום א' אין שבת בח"ה וכשיבא ביום ג' בא שבת ביום ה' שסימנו פסל אבל כשיבא ביום ה' אז קורין ביום א' ב' משך תורא וביום ג' שהוא שבת קורא ראה אתה אומר אלי שהוא פסל וביום אב"ג קורין קדש בכספא במדבר כסדר שהן כתובין בתורה שמן הראוי לקרותם לעולם כסדר שכתובי' בתורה אלא שקורין שור או כשב בשני לפי שיש בו ענין הפסח ובט"ו יום וגו' ופרש' בשלח בז' לפי שאז עברו הים ובשאר הימים קורין כסדר שכתובים בתורה שבת שחל להיות בי"ט קורא במנחה בסדר אותה שבוע: במוצאי

מקרא קודש הזה כתבתי בסימן תפ"ז: **כך** הימים של ח"ה וב' ימים אחרונים של י"ט קורין ההלל ואין גומרין אותו כך מפור' בערכין פ"ב (י') והתם יהבא טעמא מ"ש בחג דאמרינן כל יומא ומ"ש בפסח דלא אמרינן כל יומא ושבלי הלקט כתב בשם מדרש הרנינו פ' סוכה שהטעם שאין גומרין ההלל כל ימי הפסח הוא לפי שנעבעו המלריים וכתיב בנפול אויבך אל תשמח ודין קריאת ההלל נתבאר בסי' תפ"ח ובה' ר"ח וכתב ה"ה בה' חנוכ' דעת רבינו להשוות חולו של פסח לר"ח וזה נראה כדעת כל המפרשים חוץ מהרמב"ן ז"ל שחילק ביניהם ואמר דבחולו של פסח אפי' יחיד מחויב לקרותו בדילוג שעיקר תקנה כך היתה לאמרו בחולו של פסח בדילוג ולברך עליו עכ"ל ודבריהם אלו כתבם הר"ן בפ' במה מדליקין: **וקורין** ביום הראשון ג' וכו' ובשנייה קורא ד' וכו' בפרק הקורא עומד (כא י') שנינו בר"ח ובחולו של מועד קורין אחרבעה • וכתב ר"י בחה"מ שקורין ג' בספר אחד אינו אומר עליו קדיש כי לא נשלמה עדיין חובת עולי היום:

ומ"ש שביום ראשון קורין קדש ובשני אם כסף תלוה וכו' וסימן הפרשיות משך תורא קדש בכספא וכו' וכן ההפטרות בפרק בני העיר (לא י'): **ומ"ש** וזה לא ישתנה אלא בשחל פסח ביום ה' וכו' כן כתב הרא"ש והמרדכי בפרק בני העיר וכ"כ ר"י בשם ר"ע: **ומ"ש** ומקדשין בליל ז' על היין ואין אומרים זמן בפ' לולב וערבה (מז י') א"ר יוחנן אומרים זמן בשמיני של חג ואין אומרים זמן בז' של פסח והתם מפרש טעמא: **שבת** שחל בח"ה ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו וכו' ובמוסף מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת וכו' ברייתא בפ"ב די"ט (יז.) ופ' בכל מערבין (מ:) במוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע ואע"ג דשמע מינה שאינו חותם אלא בשל שבת בלבד כבר פירש"י והתוספות דלית הלכתא כוותיה בהא אלא כרבי דאמר אף אותם בה מקדש השבת וישראל והזמנים וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מה' תפלה שחותם כך ולשון רבינו אינו מכוון שכתב מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת וזו היא סברת תנא קמא ופרש"י בה מתחיל להזכיר של שבת תחלה ותתן לנו את יום המנוח הזה ואת יום חג פלוני הזה ומסיים הברכה בשל שבת ותו לא ומאחר דקי"ל דהלכה כרבי דאמר שאריך לחתום מקדש השבת וישראל והזמנים לא הוה ליה לכתוב מסיים בשל שבת דשמע דאינו חותם אלא מקדש השבת בלבד וא"ל דמשום דבעי לכתוב מתחיל בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע נקט נמי מסיים בשל שבת בלשון הברייתא ולא חש כיון דליכא למיטעי שהרי כתב בפירוש שחותם בשניהם ואפשר שרבינו לא היה מפרש מסיים בשל שבת כדפירש"י דאחתימה קאי אלא היינו לומר שאחר שהזכיר קדושת היום חוזר ומזכיר של שבת כגון ישמחו במלכותך וכו' ולא אייתי ת"ק לענין חתימה והא דאמר רבי אף חותם בה מקדש השבת וישראל והזמנים היינו כשם שמזכיר ענין שבת וענין קדושת היום בברכה זו כך צריך לחתום בשניהם • אי נמי אפילו אם פירש מסיים בשל שבת דקאמר ת"ק לענין חתימה קאמר רבינו נקיט ליה לענין היום בענין שבת כדפרישית ולא לענין חתימה ועי"ל שרבינו מפרש מסיים בשל שבת דקאי אחתימה ולאו למימרא שיחתום בשל שבת בלבד אלא לומר שיקדיים של שבת לישראל והזמנים דלתחלת החתימה קרי סיום וכ"כ ר"י בע"ד חלק ד' מתחיל בשל שבת כלומר ותתן לנו ה' אלהינו את יום המנוח הזה את יום חג וכו' ומסיים בשל שבת תחלה בחתימה ואומר ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל והזמנים ואינו אומר מקדש ישראל והשבת והזמנים ע"כ אלא שקשה ע"ז א"כ מאי מוסיף רבי דקאמר אף אותם בה מקדש השבת וישראל והזמנים דה"נ קאמר ת"ק וא"ל דאה"נ דס"ל לר"י דמסיים בשל שבת דקאמר ת"ק היינו בשל שבת בלבד ולא קי"ל כוותיה אלא כר' ותפס לשון ת"ק לפי שהוא נח ופירשו אליבא דהלכתא וכך אפשר לומר לדעת רבינו:

ומ"ש שקורין בפרשת ראה אתה אומר אלי ומפטירין היתה עלי בפ' בני העיר (לא י') **שבת** שחל להיות ביו"ט קורא במנחה בסדר אותה שבוע במסכת בסדר שפסק מפני הרגל: במולאי

תצא במוצאי יו"ט בין במוצאי יו"ט לחול בין במוצאי יום טוב לחול המועד מתפללין ערבית כמו במוצאי שבת כלו' שאומר אתה חוננתנו והכי אמרינן בשלהי יומא (פח :) מתפלל י"ח ברכות שלימות מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת : **ומ"ש** ומבדילין על הכוס פשוט בפ' ערבי פסחים (קד :) מבדילין במוצאי יום הכפורים ובמוצאי יום טוב ובמוצאי שבת לי"ט ובמוצאי שבת לחולו של מועד :

ומ"ש אלא שאין מברכין על הנר פשוט הוא דכיון דיו"ט מותר בהדלקת הנר לא שייך לברך על הנר :

ומ"ש ולא על הבשמים כ"כ הרמב"ם בפ' כ"ט מהל' שבת וכן משמע מדאמרינן בפרק ע"פ (קב :) דבמוצאי שבת ליו"ט מברכים יקנה"ז ולא הזכירו בשמים ובפרק המביא כדי יין (לג :) כתבו התוספות שהטעם משום דטעמא דמברכין אבשמים במוצאי שבת הוי משום נשמה יתירה וביום טוב ליכא נשמה יתירה וא"ת אמאי לא מברכין אבשמים כשחל יו"ט במ"ש וי"ל דכיון דביו"ט יש לו מאכלים משונים וטובים מייתב דעתו ממילא בלא ריח בשמים :

כתב המרדכי בס"פ המביא כדי יין שנהגו במגנצ"א וקולוני"א לברך על הבשמים ביום טוב שחל להיות במ"ש וכן פירש רבינו גרשום ורבינו משולם ורש"י אומר שאין מברכין ופירש ר"י הטעם דתענוג יו"ט ושמחתו משיב נפש שאבדה ע"כ וכבר כתבתי כן בסמוך בשם התוס'

וכך נהגו שלא לברך על הבשמים :

יום טוב שחל להיות במוצאי שבת וכו' אומר ותודיענו בפרק אין עומדין (לג :) :

תצא במוצאי י"ט בין במוצאי י"ט להול בין במוצאי יו"ט לחו"ה מתפללין ערבית (א) כמו במ"ש ומבדילין על הכוס כדרך שמבדילין במ"ש אלא שאין מברכין (ב) לא על הנר ולא על הבשמים · י"ט שחל להיות במ"ש בין יום א' של יו"ט בין יום ב' אומר ותודיענו שאומר אתה בחרתנו עד עלינו קראת ותודיענו ה' אלהינו משפטי צדקך וכו' עד והקדשת את עמך ישראל בקדושתך ותתן לנו ה' אלהינו וכו' :

תצב נוהגים באשכנז ובצרפת להתענות שני והמישי ושני אחר הפסח והחג וממתינין עד שיעבור כל חודש ניסן ותשרי ואז מתענין לפי שאינן רוצין להתענות בניסן ותשרי וסמכו אותם על מקרא דאיוב ויהי כי הקיפו ימי המשתה וגו' אולי חטאו בני וגו' ובשביל שימי המועד הם ימי משתה ושמחה אולי חטאו ועושים אותם כמו ת"צ לקרות ויחל :

תצג נוהגין בכל המקומות שלא לישא אשה בין פסח לעצרת והטעם שלא להרבות בשמחה וכו' עד וכזה הורו הגאונים שנהגו שלא להסתפר כ"כ הרי"ן שועיב בדרשת יום

ומזה שכתב יש מקומות שנהגו שלא להסתפר כ"כ הרי"ן שועיב בדרשת יום ראשון של פסח וכן המנהג פשוט בינינו :

ומ"ש ויש מסתפרין מל"ג בעומר ואילך כ"כ הרד"א בשם אבן הירחי משמו של הרז"ה וכ"כ ג"כ הרי"ן שועיב וז"ל שמעתי שיש במדרש שמתו מפסח עד פרוסת העצרת והוא ע"ו יום קודם העצרת כאמרם עד פרוס הפסח פרוס החג שהם ע"ו יום בניסן ובתשרי וכשתסיר ע"ו יום ממ"ע יום נשארו ל"ד והנה הם ל"ג שלימים ומגלחים ביום ל"ד בנקר כי מקצת היום ככולו עכ"ל ובספר אדם וחוה הועתק כן · וכל זה כתב הרשב"ץ בתשובה וכ' ולפ"ז כל יום ל"ג אסור ומקצת ל"ד ולפי דעת הרמב"ן מקצת לילה סגי כדאיתא בספר תורת האדם ויש להתיר ביום ל"ג אם הוא ע"ש לכבוד השבת עכ"ל (ה) ודע דבשם שמותר להסתפר מל"ג ואילך כך מותר ליטול אשה דכיון שפסקו אז מלחמות למה יהא אסור ליטול אשה וכ"כ הרד"א ורבינו אלא הזכיר אלא שמסתפרים נקט חדא מיניהו (ב) ויש נוהגים להסתפר בר"ח אייר לפי שר"ח הוא כמו יו"ט ואין לנהוג בו דבר שהוא משום אבילות ול"ל שכיון שלא נהגו רוב העולם כן טעות הוא בידם ואפשר שלא להם כן ממ"ש הרי"ן שועיב בשם התו' שמ"ש ל"ג לעומר אינו כמו שנוהגים אלא ל"ג יום כשתסיר שבעת ימי הפסח וז' שבתות ושני ימים של ר"ח שהם ט"ז ימים שאין אבלות נוהג בהם נשארו מן המ"ע יום ל"ג עכ"ל · ומפני שראו שם דב' ימים של ר"ח אין אבילות נוהג בהם נהגו בהם היתר והא ודאי הוא שבוש דלא אמרו דב' ימים של ר"ח אין אבילות נוהג בהם אלא לנוהגים איסור תספורת עד עצרת דבלא ב' ימים דר"ח משכחת ל"ג יום אבל לדידן דלא נהגינן איסור אלא עד ל"ג יום בעומר בלבד כל ל"ג יום אסור להסתפר ומפי' בר"ח (ג) : **מצאתי** כתוב מנהג שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת החמה עד שחרית וכו' כן כתב רבינו ירוחם בכ"ה ח"ד בשם רבינו האיי גאון ז"ל :

תצב נוהגים באשכנז וצרפת להתענות שני וה' ושני וכו' כתבו התוס' בסוף מסכת קידושין אהא דאמרינן (פא :) סקבא דשתא ריגלא פירוש רעוע ימות השנה ליחוד ולעבירה כל ימות הרגל שהם קבועות אנשים ונשים לשמוע כולם הדרשה ונותנין עין זה על זה וי"א לכך נהגו להתענות לאחר הפסח ולאחר הסוכות עכ"ל : **ומ"ש** רבינו לפי שאינם רוצים להתענות בניסן ותשרי טעם ניסן כבר נתבאר בסימן תכ"ט שהוא מפני שרובו אסור בתענית ותשרי יש ליתן בו טעם לפי שהוא מרובה במועדות :

ומ"ש רבינו ועושין אותן כמו תענית צבור לקרות ויחל יתבאר בסימן תקס"ו :

תצג נוהגים בכל המקומות שלא לישא נשים בין פסח לעצרת והטעם שלא להרבות בשמחה וכו' עד וכזה הורו הגאונים כ"כ רבינו ירוחם בנכ"ב : **ומזה** שכתב יש מקומות שנהגו שלא להסתפר כ"כ הרי"ן שועיב בדרשת יום ראשון של פסח וכן המנהג פשוט בינינו :

ומ"ש ויש מסתפרין מל"ג בעומר ואילך כ"כ הרד"א בשם אבן הירחי משמו של הרז"ה וכ"כ ג"כ הרי"ן שועיב וז"ל שמעתי שיש במדרש שמתו מפסח עד פרוסת העצרת והוא ע"ו יום קודם העצרת כאמרם עד פרוס הפסח פרוס החג שהם ע"ו יום בניסן ובתשרי וכשתסיר ע"ו יום ממ"ע יום נשארו ל"ד והנה הם ל"ג שלימים ומגלחים ביום ל"ד בנקר כי מקצת היום ככולו עכ"ל ובספר אדם וחוה הועתק כן · וכל זה כתב הרשב"ץ בתשובה וכ' ולפ"ז כל יום ל"ג אסור ומקצת ל"ד ולפי דעת הרמב"ן מקצת לילה סגי כדאיתא בספר תורת האדם ויש להתיר ביום ל"ג אם הוא ע"ש לכבוד השבת עכ"ל (ה) ודע דבשם שמותר להסתפר מל"ג ואילך כך מותר ליטול אשה דכיון שפסקו אז מלחמות למה יהא אסור ליטול אשה וכ"כ הרד"א ורבינו אלא הזכיר אלא שמסתפרים נקט חדא מיניהו (ב) ויש נוהגים להסתפר בר"ח אייר לפי שר"ח הוא כמו יו"ט ואין לנהוג בו דבר שהוא משום אבילות ול"ל שכיון שלא נהגו רוב העולם כן טעות הוא בידם ואפשר שלא להם כן ממ"ש הרי"ן שועיב בשם התו' שמ"ש ל"ג לעומר אינו כמו שנוהגים אלא ל"ג יום כשתסיר שבעת ימי הפסח וז' שבתות ושני ימים של ר"ח שהם ט"ז ימים שאין אבלות נוהג בהם נשארו מן המ"ע יום ל"ג עכ"ל · ומפני שראו שם דב' ימים של ר"ח אין אבילות נוהג בהם נהגו בהם היתר והא ודאי הוא שבוש דלא אמרו דב' ימים של ר"ח אין אבילות נוהג בהם אלא לנוהגים איסור תספורת עד עצרת דבלא ב' ימים דר"ח משכחת ל"ג יום אבל לדידן דלא נהגינן איסור אלא עד ל"ג יום בעומר בלבד כל ל"ג יום אסור להסתפר ומפי' בר"ח (ג) : **מצאתי** כתוב מנהג שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת החמה עד שחרית וכו' כן כתב רבינו ירוחם בכ"ה ח"ד בשם רבינו האיי גאון ז"ל :

תצב נוהגין בשאר כו' התו' בסוף קידושין כתבו שי"א · שלכך נהגו להתענות משום הא דאמרינן לשם סקבא דכולה שתא ריגלא :

תצג נוהגין בכל המקומות כו' עד וכזה הורו הגאונים נראה לי דאין חילוק בין נישואין של מצוה כגון שאין לו אשה ובנים לנשואין שאינו של מצוה דבאבלות ישנה כזו שאינה אלא מנהג לא חילקו ביניהם וכך נהגו · ומה שכתב יש מקומות שנהגו שלא להסתפר כלומר בענין נשואין נהגו בכל המקומות איסור אבל בתספורת יש מקומות שנהגו איסור ויש מקומות שנהגו היתר ועכשיו נוהגין כל המקומות שלא להסתפר :

ומ"ש ויש מסתפרין מל"ג בעומר ואילך שאומרים שאז פסקו מלמות כתב בית יוסף דאין מסתפרין אלא ביום ל"ד אבל בל"ג עצמו נוהגין איסור והיינו טעמא דאיתא במדרש דט"ו ימים קודם עצרת פסקו מלמות ונשארו ל"ד יום שמתו בם לפיכך נוהגין אבלות כל ל"ד יום · ומה שאין נוהגין איסור ביום ל"ד גופיה ה"ט דמאחר שנוהגין אבלות בליל ל"ד ומקצת היום בהתחלתו אמרינן מקצתו ככולו ולפי זה אין להסתפר כ"א ביום ל"ד עצמו אחר שהתחיל עמוד השחר ולא בלילה שלפניו ולפי דעת זו כל ל"ג אסור אף בר"ח אייר ועיין בדבריו · אבל במדינות אלו נוהגין להסתפר ביום ל"ג עצמו וה"ט לפי שאנו תופסין עיקר כדברי התוספות שכתבו האחרונים משום שלא מתו אלא בימים שאומרים תחנה בהם ונמצא שלא מתו בז' ימי הפסח וכז' שבתות ובשני ימים של ר"ח אייר ובר"ח סיון שהם י"ז ימים אלא שמאחר שאי אפשר לז' ימי הפסח בלא שבת נמצא שאינם רק י"ו ימים שלא מתו בהם נשארו ל"ג שמתו בהם לפיכך נוהגין אבלות ל"ב יום ומסתפרים בל"ג עצמו מטעם שנתבאר דמקצתו ככולו ואין מסתפרין אלא בל"ג עצמו ביום ולא בלילה שלפניו : ולפי טעם זה של תוספות כאשר כתבנו נתפשטו שני המנהגים יש מקומות שאין מסתפרים עד ל"ג ומל"ג ואילך ול"ג עצמו בכלל מסתפרין

 י"ט כו' מתפללין ערבית כמו במ"ש כלו' שמתפלל י"ח שלימות ואומר אתה חוננתנו דהכי אמר ר"נ אמר שמואל בפ' ת"ה כל השנה כולה אדם מתפלל הבינו חון ממ"ש ומוצאי י"ט מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת אף על גב דסלקא בקושיא לא אדחייא ליה כיון דלא סלקא בתיובתא כך פסק רב האי וכן פסק הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וכן פסק רבינו למעלה בסימן ק"ו לאפוקי מדעת הרשב"א והר"י גיאת ור"י אחרון דאף במ"ש ומוצאי י"ט מתפלל הבינו ועיין בתוספות בסוף יומא משמע שהם גורסים במימרא דשמואל מ"ש לחול ומפרשים דאף שמואל מודה דבמוצאי י"ט מתפלל י"ח שלמות מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת ע"ש :

ומ"ש ומבדילין על הכוס כו' כ"כ הרי"ף בפ' ע"פ והילכתא' אומר הבדלה במ"ש ומ"ט ומי"ה ומי"ט לחש"מ ובמ"ש לי"ט אבל לא במי"ע לשבת עכ"ל הרי"ף : **ומ"ש** אלא שאין מברכין על הנר פשוט הוא דכיון די"ט מותר בהבערה לא שייך לברך עליו :

ומ"ש ולא על הבשמים כ"כ הרמב"ם בפכ"ט מהל' שבת וכן משמע מדאמרינן יקנה"ז ולא הזכירו בשמי' אבל במרדכי בפ' המביא כתב דנהגו במגנצ"א ובקלוני"א וכן פסקו ר"ג ור' משולם לברך על ההדס במ"ש שחל להיות בי"ט ולכך אמרו יקנה"ז ולא הזכירו הדס דאין נר בלא בשמים וכתב עוד במרדכי דרב עמרם ורש"י אומריס דאין מברכין על ההדס ופר"י הטעם דתענוג י"ט ושמחתו משיב נפש שאבדה עכ"ל וכך נהגו שלא לברך על הבשמים ועיין בתו' פ' המביא (בד' לג) בד"ה כי הוינא שם האריך על זה :

תצב נוהגין להתענות משום הא דאמרינן לשם סקבא דכולה שתא ריגלא :

תצג נוהגין בכל המקומות כו' עד וכזה הורו הגאונים נראה לי דאין חילוק בין נישואין של מצוה כגון שאין לו אשה ובנים לנשואין שאינו של מצוה דבאבלות ישנה כזו שאינה אלא מנהג לא חילקו ביניהם וכך נהגו · ומה שכתב יש מקומות שנהגו שלא להסתפר כלומר בענין נשואין נהגו בכל המקומות איסור אבל בתספורת יש מקומות שנהגו איסור ויש מקומות שנהגו היתר ועכשיו נוהגין כל המקומות שלא להסתפר :

ומ"ש ויש מסתפרין מל"ג בעומר ואילך שאומרים שאז פסקו מלמות כתב בית יוסף דאין מסתפרין אלא ביום ל"ד אבל בל"ג עצמו נוהגין איסור והיינו טעמא דאיתא במדרש דט"ו ימים קודם עצרת פסקו מלמות ונשארו ל"ד יום שמתו בם לפיכך נוהגין אבלות כל ל"ד יום · ומה שאין נוהגין איסור ביום ל"ד גופיה ה"ט דמאחר שנוהגין אבלות בליל ל"ד ומקצת היום בהתחלתו אמרינן מקצתו ככולו ולפי זה אין להסתפר כ"א ביום ל"ד עצמו אחר שהתחיל עמוד השחר ולא בלילה שלפניו ולפי דעת זו כל ל"ג אסור אף בר"ח אייר ועיין בדבריו · אבל במדינות אלו נוהגין להסתפר ביום ל"ג עצמו וה"ט לפי שאנו תופסין עיקר כדברי התוספות שכתבו האחרונים משום שלא מתו אלא בימים שאומרים תחנה בהם ונמצא שלא מתו בז' ימי הפסח וכז' שבתות ובשני ימים של ר"ח אייר ובר"ח סיון שהם י"ז ימים אלא שמאחר שאי אפשר לז' ימי הפסח בלא שבת נמצא שאינם רק י"ו ימים שלא מתו בהם נשארו ל"ג שמתו בהם לפיכך נוהגין אבלות ל"ב יום ומסתפרים בל"ג עצמו מטעם שנתבאר דמקצתו ככולו ואין מסתפרין אלא בל"ג עצמו ביום ולא בלילה שלפניו : ולפי טעם זה של תוספות כאשר כתבנו נתפשטו שני המנהגים יש מקומות שאין מסתפרים עד ל"ג ומל"ג ואילך ול"ג עצמו בכלל מסתפרין

דרכי משה

שמדבר בגאולת מצרים ובחג השבועות רות מפני שכתוב בו בתחלת קציר ועוד שאבותינו שקבלו התורה נתגיירו וכן רות נתגיירה ובחג הסוכות אומרים קהלת מפני שכתוב בו חן חלק לשבעה וגם לשמונה שהם ימי החג ואמרינן במסכת סופרים הקורא בחמש מגילות מברך על מקרא מגילה ואפילו היא כתובה בין הכתובים עכ"ל וכ"כ מהרי"ל וכ"ה בהג"מ הל' ט"ב וכן המנהג דלא כמרדכי שכתב פ"ק דמגילה דאם היא כתובה בין הכתובים יש לברך עליה על מקרא כתובים כתב במנהגים שלנו די"ל אף בי"ט אחרון של פסח זמן חירותינו וכ"כ מהרי"ל וכן המנהג דלא כי"א שכתבו די"ל זמן שמחתינו לפי שהיו שמחים שטבעו בים וכבר מוזכרת סברא זו בהגהת מהרי"ל :

תצג (א) והמנהג פשוט הוא להסתפר ביום ל"ג ומרבין בו משתה ושמחה קצת וכ"כ מהרי"ל ומנהגים דיש להסתפר ביום ל"ג וכתב טעמים ע"ז · כתב מהרי"ל אם חל ל"ג בעומר באחד בשבת אסור לגלח בע"ש אבל מהרי"ו כתב דשרי וכתב מהרי"ל עוד ואין מסתפרים עד יום ל"ג בעומר בעצמו ולא מבערב : (ב) וכ"ה במנהגים שלנו דשרי : (ג) וכ"ש שאין נכון אותו מנהג שנהגו קצת להסתפר כל ימי ניסן עד אחר ר"ח אייר ובמהרי"ל כתב דיש נוהגים להסתפר עד ר"ח אייר וכן מקילין קצת במקומינו ונראה שאין שום אחד מן המנהגים הוא טעות רק שלא ינהגו היתר בשתיהם כי אותו מנהג שנוהגים בו אבילות לאותו מנהג אין להסתפר מל"ג ואילך אע"ג דמסתפר בל"ג בעומר עצמו מ"מ נשארו ל"ב יום וזהו הטעם שאנו מסתפרים בל"ג בעומר ולא ביום ל"ד כי אנו מחשבים ג' ימים ר"ח אייר ב' ימים ור"ח סיון יום אחד אבל לאותו מנהג שנהגו היתר בל"ג בעומר אסור להסתפר בר"ח אייר וכ"ש קודם לכן כנ"ל ומ"מ בעיר א' לא ינהגו מקצתם כמנהג זה ומקצתם כמנהג זה משום לא תתגודדו כתב מהרי"ל ומנהגים שלא לומר תחינות בל"ג בעומר מ"כ בהגה"ה מנהגים כ"ד לעומר היה מילה ומהר"ד מלאנצ"הוד היה בעצמו בעל ברית והיה מגלח זקנו כדרכו ביום שקודם מילה סמוך לערב קודם הליכתו לבה"כ וצוה להאב להסתפר ג"כ עכ"ל :

במנהגים

פרישה

הטעמר ובשביעי אית לן למקרי ויהי בשלח שבו' אמרו ישראל שירה על הים והשאר כולן נקראים כסדר כתיבתן בתורה וכתוב בכן מעמיינו עכ"ל וע"ד זה כתב רבינו בסמוך קומא דאמר אתה אומר אלי שהוא נסל לך כו' שכתוב בו ששת ימים תעבדון וביום השביעי תשבות :

סי' תצא (א) **כמו** במ"ש פירוש שאומר אתה מוכנתנו : (ב) **לא** על הנר כו' דכיון די"ט מותר בהדלקת הנר לא שייך לברך על הנר ולא על הבשמים כתבו התוס' שהטעם שמברכין על הבשמים משום נשמה יתירה ובי"ט ליכא נשמה יתירה וא"ת אמאי אין מברכין על הבשמים כשחל יו"ט במ"ש וי"ל דכיון דביו"ט יש לו מאכלים משונים וטובים מייתב דעתו ממילא בלא ריח בשמים :

סי' תצג (ה) **ויש** מסתפרים מל"ג בעומר כו' וכ"ה שושלים נשיס ומלא מייתיהו נקט ב"י: סמוך

דרישה

סי' תצג [ה] **ויש** מסתפרים מל"ג בעומר כו' הר"ר דוד אבודרהם כתב בשם אבן ירח משמו של הרו"ה בר לחם בתשובה שכל ל"ג ימים אסור ומקצת יום ל"ד ולכי דעת הרמב"ם מקצת ליל ל"ד סגי ופסק ב"י עד יום ל"ד בבוקר אבל רמ"א כתב ובמדינות אלו אין נוהגין כן אלא מסתפרין ביום ל"ג ומרבין בו קצת שמחה וא"ה בו תמנון ואין להסתפר עד ל"ג בעצמו ולא מבערב ואם הל ביום ה' נוהגין להסתפר ביום ו' לכבוד השבת ומי שהוא בעל ברית לו אל בכו מותר להסתפר בשבילה לכבוד המילה עוד כתב והרבה מקומות נוהגין להסתפר עד ר"ח אייר ואותן מקומות לא יספרו מל"ג בעומר ואילך ולעפ"י שמותר להסתפר בל"ג בעומר עצמו ואותן מקומות שנוהגין להסתפר מל"ג בעומר ואילך לא יסתפרו כלל עד אחר

חדושי הגהות

משום דלענין תפלה אמר רבי יודא מפלג המנחה לילה הוא ואמרינן שם מאו דעביד כר"י עביד ס"ל דה"ה גמי יכולין לספור אז וגם משום דכתיב תמימות (מהרל"ח) :

ואפשר

מסתפרין כדפי׳ ויש מקומות שמסתפרים עד ר״ח אייר ור״ח אייר בכלל אבל אח״כ אין מסתפרים עד עצרת רק בל״ג בעלמו לחוד מסתפרין וה״ט דעד ר״ח אייר ור״ח אייר בכלל איכא י״ו ימים ונשארו ל״ג שמתאבלים בהם ולפיכך מסתפרים בל״ג עלמו משום דמקלתו ככולו כדפרי׳ וממילא דאף בר״ח סיון אין להסתפר לפי מנהג זה עיין בדרשות מהרי״ל • וכתב בהגה׳ ס״ע ולא ינהגו בעיר אחת מקלת מנהג זה ומקלת מנהג זה משום לא תתגודדו וכל שכן שאין לנהוג היתר כשתיהן עכ״ל ופשוט הוא ומשמע דכל זה אינו אלא לענין תספורת אבל לענין נישואין כבר כתב רבינו שנוהגין בכל המקומות שלא לישא אשה בין פסח לעצרת דמשמע דאין היתר בעולם לישא אשה בכל הימים הללו אבל ב״י כתב דלמאי שכתב רבינו ויש מסתפרין מל״ג ואילך לדידהו נמי מותר לישא אשה כיון דפסקו אז מלחות למה יהא אסור לישא אשה וכ״כ ה״ר אבודרהם ורבינו שלא הזכיר אלא שמסתפרין נקט חדא מינייהו עכ״ל וכך פסק בש״ע וממילא לפי מנהגנו נמי כל מקום ומקום לפי מנהגו באיזה יום שמותר להסתפר מותר נמי לישא אשה וכ״כ במנהגים דמהר״א טירנא שעתה נוהגין גם לישא אחר ל״ג כמו שמסתפרין מל״ג ואילך וממילא לאותן שמסתפרין עד ר״ח אייר ור״ח אייר בכלל מותרים נמי לישא אשה באותן הימים : ולריך להתישב במ״ש בהגהות דמנהגים דאיתא במנהגי דור״א דכשחל ר״ח אייר בשבת אז נושאין בו דממ״נ אם נהגו לשם היתר עד ר״ח אייר ור״ח אייר בכלל מאי איריא בשבת אפילו אינו שבת נמי ואם לא נהגו היתר עד ר״ח אייר אלא מל״ג ואילך אפי׳ כשהוא שבת נמי לא • ונראה לי דודאי לא נהגו היתר אלא מל״ג ואילך אלא דמ״מ ס״ל דבחל ר״ח אייר בשבת מאחר דמיתוסף׳ שמחה ביום השבת שהוא שבת ור״ח אין להחמיר דאבילות יצאה כולי האי ונושאין בו ואע״פ דאין נושאין בר״ח אייר דעלמא שאינו של שבת מ״מ בחל בשבת נושאין בו כנ״ל והכי נקטינן וזו״ק : כתב בדרשות מהרי״ל אם חל ל״ג בעומר ביום א׳ אינו מותר לגלח בע״ש שלפניו וע״ש הטעם • אבל מהרי״ו התיר והביא ראיה מרחיצה דשרי כה״ג באבל לפי שאינו אלא מנהג וגילוח דספירה נמי אינו אלא מנהג ולא עדיף מרחיצה דהתם : וכתב מהרש״ל דכן עיקר וכ״כ בהגהו׳ ס״ע דכן נוהגין :

תצה בחדש הראשון כו׳ כתב ב״י אף על גב דקרא קמא בערב פסח קאמר הכיאו כאן להוכיח ממנו דקרא דבט״ו לחדש ניסן קאמר : **ומ״ש** ותנן אין בין כו׳ נראה דהביא המשנה משום דמפשטיה דקרא לא משמע שיהא מותר ביום טוב מלאכת אוכל נפש לישראל עצמו אלא על ידי אחרים כמו שאמר יעשה לכם דמשמע ע״י אחרים כמו שכתב בסמ״ג תחלת הלכות יום טוב על פי המכילתא לכך הביא המשנה דתני סתמא אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד שפירושו שאוכל נפש בלבד הוא שמותר ביום טוב ומשמע דלגמרי מותר אף לישראל עצמו והיא המשנה דפרק קמא דמגילה לענין מלאכה דאורייתא אבל המשנה דפרק משילין אינה אלא לענין שבות כמו שפי׳ התו׳ לשם ומש״ה הוסיף רבינו על לשון המשנה ואמר שמותר בי״ט לומר דאהא ליכא מאן דפליג דמותר לגמרי כדפי׳ וקרא דיעשה לכם צריך לומר דמשמעו בין ע״י עצמו בין ע״י אחרים בין עכו״ם ובין ישראל חברך וכדאיתא במכילתא • ואח״כ תיקן וכתב וחוץ מהולאה והבערה כו׳ לאורויי לן דלשון אין בין וכו׳ דמשמע דוקא אוכל נפש ותו לא לא קי״ל הכי דעובדא איכא ביניייהו גם הרי״ף והרא״ש בפ׳ משילין הביאו המשנה כצורתה ואח״כ תקנו ע״פ סוגייתא הגמרא דללו דוקא אוכל נפש • ועוד יראה לומר דמה שהוסיף רבינו וכתב שמותר בי״ט בא להורות לנו דדוקא לענין איסור קאמר דאין בין י״ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד שמותר בי״ט ובשבת אסור אבל יש ביניהם שזה בסקילה וזה בלאו וכמ״ש התו׳ בפ״ק דמגילה :

ומ״ש וחוץ מהולאה והבערה שמותר כו׳ כ״כ גם הרמב״ם בפ״ח והוא מדתנן בפ״ק דביצה בש״א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את הס״ת לר״ה וב״ה מתירין • ואסיקנא בגמ׳ דפליגי במתוך וכו׳ ואמרי׳ תו התם דהכי נמי פליגי בהבערה אלא לצורך וידוע דהלכה כב״ה :

ומ״ש ובלבד שיהא בהן צורך קצת זו היא דעת התוס׳ בשם ר״ח ור״ת אלא כפרש״י והרמב״ם ז״ל ויתבאר בסי׳ תקי״ח • ואיכא למידק מאי איריא הולאה והבערה כל שאר מלאכות נמי הותרו במתוך לב״ה כדאיתא להדיא בפ״ק דביצה בפ״ק דביצה בפ״ק דביצה לענין שחיטת עולת נדבה בי״ט ופירשו התוס׳ דאיכא נמי צורך י״ט בשחיטתה אלא

דרישה

אמר ל״ג בעומר ולא ינהגו מקלת שעם מנהג זה ומקלת מנהג זה משום לא תתגודדו וכ״ש שאין לנהוג היתר בשתיהם עכ״ל ועשם דמנהגים אלו הוא משום לאיתא ל״ג ימים שאין מסתפרין בהן ונוהגין בהן אבילות דהיינו מתחלת הספירה עד ל״ג בעומר ואז מותר בכל דבר ואיכא דמפרש דהיינו כל הספירה עד שבועות אלא שמתחיל האבילות בר״ח אייר וגם ל״ג בעומר אינו בכלל נמצא שנשאר ל״ג ימים מר״ח אייר עד שבועות שהוא י׳ בסיון ובעשם שלהם הוא משום דאיתא במדרש ט״ו יום קודם שבועות פסקו מלמות וכשתסיר ט״ו יום ממ״ש יום ישאלו ל״ד יום והם ל״ג שלימים ומגלחין ביום ל״ד דמקלת היום ככולו כ״כ רשב״ץ :

[ב] **וכתיב** שבע שבתות תמימות תהיינה מל׳ שבת ול׳ שמיטה שבע שבתות שנים ר״ל דלהכי אין עושין מלאכה בשעת הספירה מדאפקיה רחמנא לספירה בל׳ שבתות ושבתות הוא ל׳ שבתות דהיינו שיבתו וינוחו ממלאכה וג״כ הוא ל׳ שמיטה מ״ש שבע שבתות שנים דאותו שבת ר״ל שישמטו ג״כ ממלאכה ונריעה בימי השמיטה וכאשר פירשתי כ״כ רבינו ירוחם בהגיא בספר תת״ו כ״ה אלף ד׳ ע״ש ומסיק ע״ז הלימוד מה שמטה אסור במלאכת קרקע אף כאן אחר שקיעת החמה סופרין ושובתין ממלאכתן כן כתב רב אחי בתשובה עכ״ל ומ״ש רבינו וכתיב וספרת לך שבע שבתות שנים וכתיב שבעה שבועות תספר מכאן שהספירות בב״ד כו׳ אינו ברבינו ירוחם וגם בשום מקבר לא מצאתיה והנה שמעתי מפרשים דפרשוה דר״ל דכמו שאנו לומדים שמטה מספירת העומר מדכתיב בסיומן לשון ספירה לדריכין ב״ד לספור שנת השמטה כמו שאנו סופרין שבתות העומר כך יליפינן נמי ספירת העומר משמיטה מה שנת השמטה אסור במלאכה אף אחר שקיעת החמה שהוא שבועות ומן

פרישה

(ב) **סמוך** לשקיעת החמה ביבמות פ׳ הבא על יבמתו תנא כולן מתו מפסח ועד עצרת ונראה שלא בכל יום מתו אלא פסקו בנתייס ולא מתו אלא בל״ג ימים ומ״ש שלא פסקו למות ר״ל שבכך מנין ימים פסקו מלמות :

(ג) **ולשון** שמיטה שבע שבתות וכתיב וספרת לך שבע שבתות שנים וכתיב שבעה שבועות תספר לך מכאן שהספירה בב״ד כו׳ כך היא הגירסא הנכונה וס״פ דלהכי אין עושין מלאכה אחר שקיעת החמה דהיינו ומן ספירה מדאפקיה רחמנא לספירה בל׳ שבתות שהוא ל׳ שבת דהיינו שיבתו וינוחו ממלאכה וג״כ הוא ל׳ שמיטה כמ״ש שבע שבתות שנים דאותו שבת ר״ל שישמטו ג״כ ממלאכה מריבה וזריעה בימי השמיטה ואחר כך כתב עוד ע״א דכיון דיליפינן ספירת העומר משמיטה לענין ספירה בב״ד יליפינן נמי מינה לענין ביטול מלאכה ועיין בדרישה שהארכתי בזה לפי צורך הענין :

סי׳ תצה (א) **בחודש** הראשון בארבעה עשר כו׳ אע״ג דקרא זה בע״פ מיירי כתבו רבינו להוכיח על פסוק שני דבע״ו לחודש ניסן מיירי ב״י : אין

תצד ביום ל׳ לספירת העומר הוא חג השבועות וכו׳ וגומרין ההלל פשוט כמו ששנינו פ׳ הקורא עומד (כא •) : **ומ״ש** בערכין פ״ב (י •) : **ומ״ש** שקורין ביום הראשון בחדש השלישי ומפטירין במרכבה ביחזקאל וכן פרשת והפטרת יום שני הכל בפרק בני העיר (לא •) :

כתב האגור בסימן תרל״ה כתב ר׳ יעקב בר׳ אלעזר שאסור להתענות במולאי חג שבועות אפי׳ בזמן הזה וזהו אסרו חג אמרה תורה עשו אסר לחג ובירושלמי קורא לאסרו חג בנה דמועדא פירוש בן המועד ואסור לומר לידוק הדין כי אם ביחיד ע״כ : וכן כתב הבריב״ח ז״ל בספר עין יעקב בפ״ב דחגיגה (יח :) אהא דמייתי התם מעשה ומת אלכסנדרמי בלוד ובאו כל ישראל לספדו ולא הניחן ר״ע מפני שיום טובה היה :

תצה בחדש הראשון בי״ז יום לחדש בין הערבי׳ פסח לה׳ וגו׳ ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות וגו׳ כל מלאכת עבודה לא תעשו וכן נאמר בז׳ שלו ובראשון ובה׳ של חג ובעצרת ור״ה הלכך כל מלאכה האסורה בשבת אסורה בי״ט חוץ ממלאכת אוכל נפש דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ותנן אין בין י״ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד שמותר בי״ט חוץ מהוצאה והבערה שמתוך שהותרו לצורך אוכל נפש הותרו נמי שלא לצורך ובלבד שיהא בהן צורך קצת כאשר יתבאר

בשבת חייבין עליו ביום טוב ואכתוב פי׳ משנה זו בסימן תקכ״ד בס״ד • ומאחר דאסרינן שבות בי״ט שמעינן שכל מה שאסור לישראל לעשותו אסור לעכו״ם לעשותו כמו בשבת ומיהו לרבי חולה שאין בו סכנה אע״פ שאסור לעשותן ע״י ישראל אומר לעו״ג ועושה אפילו בשבת וכמ״ש בסימן שכ״ח : **ומ״ש** רבינו וחוץ מהולאה והבערה שמתוך שהותרו לצורך אוכל נפש הותרו נמי שלא לצורך וכו׳ בפ״ק דביצה (יב :) תנן בש״א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ס״ת לר״ה וב״ה מתירין ומפ׳ בגמרא דפליגי במתוך שהותרה הולאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דב״ה אית להו מתוך וב״ש לית להו מתוך ואמרי׳ הו התם דלב״ה כי היכי דאמרינן מתוך שהותרה הולאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ה״נ אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וב״כ הרמב״ם בפ״א דשבת ה״ה המכוון אצלי בדעת רבינו כך הוא שכל מלאכה שחייבין עליה בשבת ואותה מלאכה היא שלא לצורך אכילה אם עשה אותה בי״ט לוקה חוץ מן הולאה והבערה שאינו לוקה ואפי׳ עשאן שלא לצורך אכילה ופי׳ מלאכה שהיא שלא לצורך אכילה נתבאר בדברי רבינו שכולל כל מלאכה שאינה נעשית באכילה ושתייה וא״כ היה מן הדין שיהיו הבערה והולאה נאסרין כמו כתיבה וחריגה אלא שמתוך שהותרו לצורך אכילה הותרו שלא לצורך ונראה טעם לשנים אלו הולאה לפי שאף היא באוכל ומשקה ואע״פ שהיא בדברים אחרים אמרינן מתוך והבערה אע״פ שאינה באוכלין ומשקין כתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת בשבת הוא דאסור הא בי״ט שרי ודרשו כן לפי שביום השבת מיותר הוא דהא בשבת מיירי קרא לעיל מינה וביום השביעי וגו׳ אבל שאר מלאכות שאינן לצורך אכילה כגון כתיבה והריסה וחריגה ובניין אפילו עשאן לאכילה לוקה ושאר מלאכות שהן באכילה כגון שחיטה ואפייה אפי׳ עשאן שלא לאכילה אינו לוקה כמו שיתבאר בפ׳ זה שאם ביטל לעו״ג או לצורך חולה אינו לוקה עכ״ל :

ומ״ש

הלכות יום טוב

תצה (א) **בחודש** הראשון בי״ד יום לחדש בין הערבים פסח לה׳ וגו׳ ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות וגו׳ כל מלאכת עבודה לא תעשו וכן נאמר בז׳ שלו ובראשון ובה׳ של חג ובעצרת ור״ה הלכך כל מלאכה האסורה בשבת אסורה בי״ט חוץ ממלאכת אוכל נפש דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ותנן אין בין י״ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד שמותר בי״ט חוץ מהוצאה והבערה שמתוך שהותרו לצורך אוכל נפש הותרו נמי שלא לצורך ובלבד שיהא בהן צורך קצת כאשר יתבאר

כמו שאר מלאכות ומיהו לרבי חולה שאין בו סכנה אע״פ שאסור לעשותן ע״י ישראל אומר לעו״ג ועושה אפילו בשבת וכמ״ש בסימן שכ״ח : **ומ״ש** רבינו וחוץ מהולאה והבערה שמתוך שהותרו לצורך אוכל נפש הותרו נמי שלא לצורך וכו׳ בפ״ק דביצה (יב :) תנן בש״א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ס״ת לר״ה וב״ה מתירין ומפ׳ בגמרא דפליגי במתוך שהותרה הולאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דב״ה אית להו מתוך וב״ש לית להו מתוך ואמרי׳ הו התם דלב״ה כי היכי דאמרינן מתוך שהותרה הולאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ה״נ אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וב״כ הרמב״ם בפ״א דשבת ה״ה המכוון אצלי בדעת רבינו כך הוא שכל מלאכה שחייבין עליה בשבת ואותה מלאכה היא שלא לצורך אכילה אם עשה אותה בי״ט לוקה חוץ מן הולאה והבערה שאינו לוקה ואפי׳ עשאן שלא לצורך אכילה ופי׳ מלאכה שהיא שלא לצורך אכילה נתבאר בדברי רבינו שכולל כל מלאכה שאינה נעשית באכילה ושתייה וא״כ היה מן הדין שיהיו הבערה והולאה נאסרין כמו כתיבה וחריגה אלא שמתוך שהותרו לצורך אכילה הותרו שלא לצורך ונראה טעם לשנים אלו הולאה לפי שאף היא באוכל ומשקה ואע״פ שהיא בדברים אחרים אמרינן מתוך והבערה אע״פ שאינה באוכלין ומשקין כתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת בשבת הוא דאסור הא בי״ט שרי ודרשו כן לפי שביום השבת מיותר הוא דהא בשבת מיירי קרא לעיל מינה וביום השביעי וגו׳ אבל שאר מלאכות שאינן לצורך אכילה כגון כתיבה והריסה וחריגה ובניין אפילו עשאן לאכילה לוקה ושאר מלאכות שהן באכילה כגון שחיטה ואפייה אפי׳ עשאן שלא לאכילה אינו לוקה כמו שיתבאר בפ׳ זה שאם ביטל לעו״ג או לצורך חולה אינו לוקה עכ״ל :

ומ״ש

ומ"ש רבינו וכן מכשירי אוכל נפש וכגון שא"א לעשותן מאתמול וכו' בפרק אין לדין (כח :) ויתבאר בסימן תק"ד בס"ד :

ומ"ש וקצירה וטחינה ובצירה וסחיטה אע"פ שהן אוכל נפש אסרום חכמים ופר"י הטעם לפי שאדם רגיל לקצור שדהו וכו' עד ובירושלמי מסמיך להו מקרא הכל דברי הרא"ש בר"פ אין לדין שבא לאפוקי ממאי דמשמע מדברי רש"י דלידה אסורה מדאורייתא :

ומ"ש וכן לידה אסרו שפעמים שתעלה במצודתו דגים הרבה כלומר לידה אף על גב דלא שייך בה טעמא דיהביה בקצירה וטחינה ובצירה וסחיטה אסרום מטעם אחר שפעמים שתעלה במצודתו דגים הרבה ודמי לעובדין דחול : **ומ"ש** ובירושלמי מסמיך להו מקרא היינו לומר דאף ע"ג דבירושלמי מייתי מקרא שלא יקצור ולא יבצור ולא ירקד ולא יטחון בי"ט אסמכתא בעלמא הוא ולא יטחון אסורין אלא מדרבנן ודעת הר"ן גם כן בר"פ אין לדין דהנך מלאכות אינן אסורות אלא מדבריהם לפוס גמ' דיהן (א) ונתן טעם לדבר שחכמים אסרו המלאכות הנעשות לימים הרבה בקצירה וטחינה וכיוצא בהם ואף לקיטת פירות הנפסדים כתותים וענבים אסרו לפי שהלכו אחר רובה של לקיטה שאינה ליומא ואף על פי שהתירו שחיקת הפלפלין ולא הלכו אחר רובה של טחינה היינו טעמא לפי שאין אותה שחיקה שהוא ליומא נעשית באותו ענין שהיא נעשית לימים הרבה שזו במדוך וזו בריחיים ואף פלפלין בריחיים שלהם אינה כדרך טחינת חיטים לימים הרבה ואף לידת דגים נמי אסרו לפי שאין דרך לצוד אותם יום יום לפי שאינו סומך על הספק שלא לתקן מאכלות שהרי אינו יודע אם תעלה מצודתו ריקנית אלא עיקרה מיום לחברו הוא ולפיכך אסרוה מדבריהם וכן מטין דברי הרמב"ם בפ"א מהלכות י"ט שכל מלאכת אוכל נפש האסורה בי"ט אינה אלא מדבריהם ועדיין אין כל זה מחוור לפי שהסוגיא מהירושלמי מוכחת שהן מן התורה ואף ברייתא שבפרק המצניע (לה :) כפשטא הכי מוכחא עכ"ל הר"ן וז"ל הרמב"ם כל מלאכה שאפשר להעשות מעי"ט ואין בה הפסד ולא הפסדן אם נעשית מבערב אסרו חכמים לעשות אותה בי"ט אע"פ שהיא לצורך אכילה ולמה אסרו דבר זה גזירה שמא יניח אדם מלאכה שאפשר לעשותן מעי"ט לי"ט ונמצא י"ט כולו הולך בעשייתן אותן מלאכות וימנע משמחת י"ט ולא יהיה לו פנאי לאכול ומזה הטעם בעצמו לא אסרו ההוצאה בי"ט ואע"פ שכל ההוצאה היא מלאכה שאפשר לעשות מעי"ט ולמה לא אסרוה כדי להרבות בשמחת י"ט ויוליך ויביא כל מה שירצה ושלים חפצו ולא יהיה כמו שדיו אסורות אבל שאר מלאכות שאפשר לעשותן מעי"ט הואיל ויש בהן עסק אין עושין אותם בי"ט כיצד אין קורין ולא זורין ולא דשין ולא בוררין ולא טוחנין את החטים ולא מרקדין בי"ט שכל אלו וכיוצא בהם אפשר לעשות בעי"ט ואין בכך הפסד ולא הפסדן אבל לשין ואופין ומבשלין בי"ט אם אינו מבערב יש בכך הפסד או הפסדן טעם שאין לחם חם או תבשיל שבשל היום כלחם שנאפה מאתמול וכתבשיל שנתבשל מאתמול ולא בשר שנשחט היום כבשר שנשחט מאתמול וכן כל כיוצא באלו עכ"ל הראב"ד השיגו וה"ה טען בעדו וכתב עוד ואני אומר שמלאכת עבודה כולל כל מה שדרך העבד לעשות לאדונו ואין רוב בני אדם עושין אותן לעצמם אלא שוכרים אחרים לעשותן לפי שהוזהרנו במלאכות אלו לזכור כי היינו עבדים והיינו עושין מלאכה הרבה לאדונינו אבל כל מלאכה שדרך רוב בני אדם לעשותה כל אחד בביתו לעצמו לא הוזהרנו לפי שאינה מלאכת עבדים שגם האדונים עושים אותה ולזה כל מלאכה שאדם עושה ממנה לעצמו לימים הרבה דרך לעשותה ע"י אחרים כגון הבריחה והקצירה והטחינה והחרקה אבל אפייה ולישה וסחיטה וכיוצא אין אדם מכין מהם לימים הרבה ורוב בני אדם עושין אותן לעצמן עכ"ל וכתב עוד שיש מי שסובר שהטחינה והקצירה אסורים דבר תורה מפני שעושין מהם לימים הרבה ונתלו בזה בסוגית הגמ' אף על פי שאינן מוכיחות עכ"ל :

כתב סמ"ג מדתנן (ביצה יד :) והמלח במדוך של עץ למדנו שכל מלאכת אוכל נפש מותר על ידי שינוי אפילו בדבר שאינו מפיג טעמו ואפשר לעשות מערב יום טוב (ב) : **כתב** הכלבו שביתת בהמה ומחמר י"א שאחר שנקרא מלאכה ה"ז ביום טוב בכלל לא תעשה כל מלאכה אבל בה"ה ולאי מותר וי"א שאפי' בי"ט מותר שאין לאוסרה רק בשבת שפרט לך בה הכתוב ע"כ

יתבאר בעז"ה וכן מכשירי אוכל נפש כיון שצריך לתיקון האוכלין מותר לעשותן בי"ט וכגון שא"א לעשותן מאתמול אבל אם היה אפשר לו לעשותן מאתמול אסור לעשותן בי"ט אבל שאר כל המלאכות אסורות בי"ט ולוקין עליהן וקצירה וטחינה ובצירה וסחיטה אע"פ שהן אוכל נפש אסרום חכמים ופר"י הטעם לפי שאדם רגיל לקצור שדהו ולבצור כרמו כאחד ולדרוך כל ענביו ולטחון הרבה ביחד וחשו חכמים שאם היו מתירין בי"ט היה קוצר כל שדהו ובוצר כל כרמו ודורך כל ענביו וימנע משמחת י"ט וכן צידה אסרו שפעמים שתעלה במצודתו דגים הרבה ובירושלמי מסמיך להו כולהו אקרא

משא"כ הוצאה והבערה שתמצא בהן לעולם אף שלא לצורך אוכל נפש ויש בהן שמחת י"ט כמו שיתבאר לקמן בסימן תקי"ד ותקי"ח אבל להרמב"ם שמתיר ד"ת אפילו אינו לצורך כלל במתוך וכו' עדיין הקושיא במקומה עומדת למה נקט בלשונו הוצאה והבערה יותר משאר מלאכות דדמי להו כגון שחיטה ואפייה ובישול הלא בכולן אינו לוקה מטעם מתוך וכו' וה' המגיד כתב ע"ז מה שכתב ומביאו ב"י עיין עליו ולע"ע · ולהרמב"ם דמתיר במתוך אפי' שלא לצורך כלל אם כן אמאי כתב דהבוערה בי"ט לוקה הלא מדהותר מלאכת בנין לגבן בי"ט לצורך אוכל נפש ד"ת הותרה שלא לצורך כלל : **ומ"ש** וקצירה כו' עד ובירושלמי מסמיך להו כולהו אקראי כ"כ הרא"ש בר"פ א"ל ולאפוקי ממאי דמשמע מתוך פי' רש"י לשם לידה אסורה ד"ת כיון דאפשר מעי"ט וכן הבין הרמב"ן בספר המלחמות מפרש"י והשיג עליו כמו שהשיג עליו הרא"ש דבאוכל נפש ממש אין לחלק בין אפשר ללא אפשר ולעל"ג כדי לייסד דברי רש"י דגם הוא מודה דמדאורייתא שרי ומ"ש וז"ל ואף על גב דשחיטה ואפייה ובישול מלאכות הן והותרו לצורך יום טוב ה"ק דאף על פי דאבות מלאכות הן ואפייה לא אחמרו בה רבנן והותרו לצורך מצוה ובצידה אחמרו בהו רבנן טעמא דמילתא משום דשחיטה אי אפשר מעי"ט פן יתחמם ויסריח אבל לידה אפשר לצודו מבע"י ויניחנו במצודתו במים ולא ימות ולמחר ישלהו הלכך אחמרו בהו רבנן · מיהו הר"ן ז"ל לא נעלם ממנו שכך אפשר לפרש דברי רש"י ואעפ"כ השיג עליו ואמר דאם כן אם עלתה מצודתו מעי"ט ריקנית יהא מותר לצוד בי"ט שהרי אי אפשר ואין זה השגה דרש"י ז"ל ס"ל דחכמים השוו מדותיהם וכיון דעל הרוב אפשר לצוד מעי"ט לא התירוהו כלל ומה"ט נמי אסרו כל לקיטה בי"ט אפילו בתותים ותאנים שנפסדין כשנלקטו מעי"ט כדי שלא לחלק בין לקיטה ללקיטה משא"כ בשחיטה ואפייה ובישול דלא תמצא כל עיקר שלא יהא נפסד אם עשאן מעי"ט ומה שהשיג עוד וכתב שהדגים שיצודו נפסדין אע"פ שעומדין במים במצודה לא ידענו מי הגיד לו להרב זה מיהו אין אנו צריכין לכל זה דאפשר דרש"י ס"ל דבאוכל נפש ממש נמי לא שרו ד"ת אלא בשלא אפשר מעי"ט כמו שיתבאר בסמוך בדברי הסמ"ג בס"ד :

ומ"ש בשם ר"י שהוא פי' הטעם לפי שאדם רגיל לקצור שדהו כו' אף על גב שהרא"ש לא כתב פירוש זה בשם ר"י כבר אפשר שראה כן כתוב בתוס' ר"י והכי משמע מדברי התוספות בפרק המצניע (דף ל"ה) שכתבו ז"ל ומיהו תימא לר"י כיון דמותר לבנין בי"ט מן התורה אפילו באפשר אפילו לא יהא מותר מדרבנן אלא בשלא אפשר א"כ נפל ביתו בי"ט יהא מותר לבנותו כיום טוב דמתוך וכו' וי"ל דאסור מדרבנן דהוי עובדא דחול כי היכי דאסורה טחינה והרקדה ביום טוב עכ"ל אלמא דס"ל לר"י דטחינה והרקדה אינה אסורה אלא משום עובדא דחול אך קשה ממ"ש הסמ"ג וז"ל אומר ר"י בר שמואל דמכשירין דין הוא שיהיו מותרין מן התורה בכל ענין אם לא מיעט רחמנא הוא שהרי כך יהיו עובים אם נעשים מאתמול כאילו נעשו היום אבל אוכל נפש ודאי אסור מן התורה אלא בדבר המתקלקל אם נעשה אתמול ולהכי גזרינן בפירות הנוטרין גזירה שמא יתלוש ובמשקין שזבו גזירה שמא יסחוט מפני שתליסה וסחיטה אסורין מן התורה בדבר שאינו מתקלקל אם נעשה מאתמול שאם נאמר שתליסה וסחיטה עצמה אסורין מדרבנן גזירה י"ל אטו שבת א"כ היא גופיה גזירה ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה

דרכי משה

תצה (א) וכ"ד המרדכי פ"ק דביצה אבל המ"מ פ"א די"ט כתב טעם אחר בזה וע"ש : (ב) ובמהרי"ל מחמיר לעשות אוכל נפש שאפשר לעשותו מעי"ט ולכן אוסר לעשות חלב שקדים בי"ט ודעת השור משמע כדעת הסמ"ג. וכ"ד ר"ן אבל בא"ז כתב כדברי מהרי"ל שכל שאפשר לעשות מעי"ט אסור לעשות בי"ט :

וכ"ש

דרישה

לאסור במלאכה וכן פירש נמי המלוף מהורר מרדכי יפה בספר לבוש המור שלו וק"ל על פי' זה טובא מהא דגזירה שיה זו לא מלאתיה לא במשנה ולא בברייתא לא בגמרא ולא בתורת כהנים ספרא וספרי ופסיקתא שיגעתי לחזור אחריה ולא מלאתי אף זה מלאתי שבספרא פ' בהר דרש על מ"ש וספרת לך הנאמר בשמיטה ז"ל וספרת לך בב"ד ובספרי פ' ראה דורש על הספירה שנאמר בעומר ז"ל שבעה שבועות תספר לך בב"ד ומיניין לכל א' ואחד ת"ל וספרתם לכם ר"ל בפ' אמור כתיב כן הרי לפנינו בשניהן שוין נדרש שיהא ספירה בב"ד והשנית אם עניין הג"ש זו ללמוד זה מזה אמי אוקמא ואמי אוקמא הא מהא וא"ל ולמדנין מינה דומיה שכמו שאנו מברכין על ספירת עומר כך היה הב"ד מברכין במנין שנת השמיטה דומ"כ אם פשוט הוא דאמלות הש"י צריך לעשות ברכה בשעה שמקיימין ציוו א"כ אין אנו צריכין ללמוד זה מספירת העומר דמגופה נלמד ממה שנאנו הב"ד למנות כמ"ש וספרת לך ואי אינו פשוט תקשה לנפשך בספירת עומר גופא מנ"ל שאתה לומר שמטה ממנו ואף שהתוס' כתבו במנחות פרק ר' ישמעאל דף ס"ה גבי יובל כתיב וספרת לך דאב"ד קאמר להו רחמנא ושמא ב"ד סופרין ומברכין כמו שאנו מברכין על ספירת עומר עכ"ל א"מ אין שייך לומר ע"ז ג"ש אלא שכ"כ מן הסברא שהיו עושין ג"כ כמו שאנו עושין סופרים ומברכין וגם יש לחייב משם שאין כפירוש הרינו במ"ש שהרי הם מסופקים וכתבו זה בתורת שמא ואי ג"ש הוא מאי ספיקא יש בדבר וע"ק כיון דהתוס' המה מסופקים בדבר אם יספרו ויברכו למה כתב הרינו מכאן שהספירה בב"ד כאילו זה פשוט לו שיספרו ויברכו אלא שגילה לנו שמכאן הוא וכ"ש להרמב"ן שכתב בפי' בפ' אמור וז"ל בתורת כהנים וספרת לך בב"ד ולא ידעתי אם לומר שהיו הב"ד הגדול מייבים לספור שנים ושבועות בראש כל שנה ולבדן עליהם כמו שנעשה בהספירת העומר או לומר שיזהרו ב"ד ויקדשו שנת החמשים עכ"ל הרי לפנינו שנתפתח בזה יותר מהתוס' יכ"ש לבעל החזקוני שכתב בסדר בהר ז"ל וספרת לך שבע שבתות שנים לפי שאין כאן אלא ספירה א' והוא בב"ד א"ל לברך אבל עומר דכתיב ביום ב' ספירות אחד בפ' אמור ואחד בפ' ראה אחד אחר לגיבור צריך לברך הרי לפנינו שהוא סובר שלא היו מברכין הב"ד אספירת השמטה ולא בתתי להקשות המזקוני או מהרמב"ן אדברי הרינו דבודאי נוכל לומר גבהה אגבהה קרמית אלא להוכיח מינה דאין זה ג"ש מקובלת וגם לתמוה אספיקות דכתב הרינו מכאן שהספירה בב"ד אי לענין ברכה אמי הרי אינו פשוט בעיני כל הרי הרינו ובעיני קלת פשיטא לחיפך וגזרה ק' מזה דאין הלשון של מכאן שהספירה בב"ד סובל זה הפי' דאמי אברכה דג"כ עיקר חסר אין הספר והלשון אינו סובל אלא כאילו בא ללמד שהספירה שנלטווינו למדנו מכאן שיהא בב"ד ומ"כ הדרא קושיא לדוכתא אמי אולמיה הא

קרא דספירת עומר מהאי קרא דשמיטה דגלמוד ממנה עליה ופ"ק דלפי דבריהם הוי הרינו להפך להקדים קרא דספירה לקרא דשמיטה כי כן דרך הלימודים להקדים המלמד ללמד וכל זה ק' לי לגירס' הספרים המדוייקים שנדפס בהן כמ"ש לעיל וכ"ש שיותר ק' לגירסת הספרים שנדפס בהן בלי הוס וכתיב וספרת שבע שבתות שנים מכאן שהספירה בב"ד מה שנת השמיטה כו' דלגירסא זו בלי קושיתינו הכ"ל אין לה סבנה דמשמע מינה דנלמד הספירה בב"ד מקרא זה לחוד מדכתיב בשמיטה וספרת לך שבע שבתות שנים זולת מקרא דוספרת הנאמר בספירת עומר ואם כן אין לו שום קישור בכאן לכן היה נלע"ד לפרש דכוונת הרינו הוא להיפוך ללמד ספירת עומר מספירה דשמיטה דכמו שאותו ספירה דשמיטה בודאי קאי אב"ד ור"ל שהם יקדשו היובל וימי השמיטות ויקבעו זמן התחלתן וסופן דמה"ט לוה הש"י לב"ד ע"ז כל מקראי קודש שנאמר בהן אלה מועדי יי' אשר תקראו אותם מקראי קודש אשר תקראו אותם במועדם ודרשו תקראו שהכל תלוי בכם אפי' מוטעין כו' כך מ"ש בפ' ראה שבעה שבועות תספר לך קאי אב"ד ואף שאנוה ספירה מוטלת על כל א' ואי' מישראל מ"מ תלה ציוו הספירה בב"ד שהם יאמרו לכם בחיזוק יום יהיה ראשון של פסח שידעו להתמיל כל ישראל למנות ספירה מיום השני וכן אותה בהדיא בפ' ר' ישמעאל הנ"ל וגם בתוספתא בפ' אמור ז"ל ר"א אומר הרי הוא אומר תספר לך ספירתך תלוי בב"ד ופירש"י תספר לך משמע לך תהא מסורה הספירה בב"ד שב"ד קובעין המועדות וצריך לשאול אימתי חל י"ט ראשון שתתמיל למנות הספירה ממחרת והשתא א"ש דקולרך ללמד זה מספירה הנאמרה בשמיטה משום דאי לאו מ"ש בשמיטה ה"א מדגילה לן התורה ממ"ש בפ' אמור וספרתם לכם שהספירה יהיה לכל א' וא' משראל ולא קפיד לצוות הב"ד ה"ה נמי במ"ש בפ' ראה שבעה שבועות תספר לך נמי קאי אכל א' וא' מישראל אלא שהתורה כותב פעם בל' רבים ופעם ל' יחיד וכמו שע"כ צריך אתה לומר במ"ש בתר הסוה קרא ועשית חג שבועות לה' אלהיך מסת נדבת ידך שכתוב בל' יחיד וקאי אכל יחיד ויחיד מישראל אבל בשתא שמצינו שכתב נמי גבי שמטה וספרת לך שבע שבתות שנים ותסם ולאי אב"ד קאי אסרי לא כתב גביה בשום מקום לרבים אסתברא נמי לדרוש מ"ש שבעה שבועות תספר לך אב"ד וכמ"ש ומדילפינן בהא ספירת עומר משמיטה ילפינן נמי לענין שביתת מלאכה וזה שסיים מה שנת השמיטה כו' ולא איירי בזה הלמד מענין ברכה כלל וי"ל דמברכין אספירה דשמיטה אז לא למר כולאית ליה ולמר כדאית ליה ע"כ שכתבתי לעיל דעת התוספות והרמב"ן והחזקוני · ומ"ל מאמר דילפינן ספירת העומר מהשמיטה ילף נמי שמיטה מעומר דיברכו הב"ד אספירה דידהו מ"ל דאין הכ"ש אלא גילוי מילתא ואסיחתא משמיטה שלא יעשו מלאכה בשעת הספירה

לגירוף

גזירה עכ"ל וידוע לסתם ר"י הוא ר"י בר שמואל ואפשר לישב דס"ל לר"י דדוקא לותה תלישה וסחיטה שלא היה מתקלקל אם נעשו מעי"ט אסורין מן התורה בי"ט אבל בדבר המתקלקל היה מותר ד"ת ואפ"ה אסרוהו חכמים משום דילמא מחמנע משחתה י"ש כ"ל • וכ"ע דלהרמב"ם ושאר גאונים דאוכל נפש ממש שרי לגמרי ד"ת ואפי' אפשר מעי"ט א"כ מאי קאמר תלמודא ברים פ"ק דביצה גבי ביצה גזירה שמא יתלוש ושמא יסחוט היא גופיה גזירה וכו' וכמו שהקשה התוס' לשם וצריך לומר מאחר דאסמכוה אקרא הוי כמו איסור דאורייתא ממש וגזרו עוד אף ביצה אעו הך ואעפ"י שהיא גופיה אינה אלא גזירת חכמים • כתב כ"י ע"ש הכל בו סי"א שאין איסור מחמר בי"ט רק בשבת שפרט לך בה הכתוב וגרשה שטעמו מפני שבי"ט אינו אסור אלא מה שהוא אב מלאכה דהוי בכלל כל מלאכת עבודה לא תעשו. וכן מוכח בירושלמי לענין הבערה דאיכא מ"ד דהבערה שלא לצורך אסור ביום טוב משום דהבערה היתה בכלל שאר מלאכות ולחלק ואתה ואיכא מ"ד דמותר משום דסבר דהבערה ללאו יצתה ולא הוי אב מלאכה • והתוס' בפרק שני די"ט (דף כ"ג) הביאו הך ירושלמי וכן שאר מחברים הביאו וא"כ מחמר בלב"ע אינו מאבות מלאכות מותר בי"ט וכן עיקר דלא כסברת המחמירין שבכל בו וכן מבואר בהרמב"ם וסמ"ג שכתבו דאין מוציאין משא על גבי בהמה בי"ט שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אלמא דד"ת אין איסור בשביתת בהמתו ובמחמר כדפרי' ודלא כמ"ש בב"י ודין שביתת הבהמה בי"ט כתוב לעיל סי' רמ"ו :

ויש דבר שהחמירו בו יותר מבשבת כגון באיסור מוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור דחייה בידים מכל מקום בי"ט פסק יהודה לפי שהוא קל וכדרב נחמן דמוקים לסתמא דמתניתין הכי ברים פ"ק דביצה ואע"ג דפליגי עלה רבה ורב יוסף ורב יצחק אפ"ה פסק כר"ג לפי שהסוגיות לשם מוכיחות כר"ג דהלכה כר"י בי"ט ועיין במ"ש האלפסי בסוף מסכת ביצה : **ומ"ש** וכ"כ בשאלתות בתגודה ובמרדכי בפ"ק דביצה כתוב דהשאלתות פוסקין כר"ש בין בשבת בין בי"ט : **ומ"ש** אלא שר"ת היה מחלק כו' אע"ג דהרא"ש והסמ"ג והמרדכי כולם כתבו בשם בה"ג שהיה מחלק בזה מ"מ כתבו רבינו בשם ר"ת מפני שמבואר מדבריו דבכל גולד אסור בין בשבת בין ביום טוב ואפילו קורה שנשברה הו"ל גולד ואסור כדכתב הסמ"ג בשמו לישב הסתם משנה דאין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה בי"ט שמביא רב נחמן ממנה דאיירי דהלכה כרב יהודה ביום טוב וכתב הוא ז"ל דלא סתם לן כמותו אלא בגולד דקורה שנשברה הוי מולד כמו שברי כלים ומה שאין מבקעין עצים מן הקורות זהו משום מוקצה מחמת חסרון כיס דאפי' ר"ש מודה אבל בה"ג לא כתב דגולד אסור אלא כגון שברי כלים בי"ט כמו שהעתיק הסמ"ג לשונו ממש ולפיכך כתב רבינו חילוק זה על שם ר"ת להורות חומרא בכל גולד שבעולם ועל זה כתב וכן ר"ח וכו' כלומר דגם הוא אוסר בסתם כל גולד בעולם אלא שבזה חולק אר"ת דלר"ת אסור הגולד אף בשבת ולר"ח אינו אוסר הגולד אלא בי"ט ועוד דלר"ח אסור בי"ט מוקצה מחמת איסור ולר"ת מותר • וכ"כ הרא"ש לשם על שם ר"ח כל וכ"ל וכ"י פי' לפי שהרא"ש דחה דחייה בה"ג ולא דחה דחייה ר"ת על כן הזכיר דברי ר"ת לבד ואין זה מתקבל דאף על פי שהדחייה נדחה מ"מ עיקר דבריו לא נדחו והיה לו לכתוב עיקר הדין על שם בה"ג כמ"ש משם ר"ת אבל למאי דפרי' ניחא ותדע שברי אף ר"ש מודה בגולד דאסור כמ"ש רבינו להדיא בסי' תק"ח בחפר שהוסק בי"ט דחשוב כגולד ואסור אף לר"ש וא"כ למה כתב דבגולד פסק ר"ת כר"י אלא ודאי דבכל גולד קאחר דפסק ר"ת כר"י דאילו לר"ש אינו אסור בגולד אלא בגולד בו הוא דבר חדש ממש : **ומ"ש** בשם ר"ח דבמוקצה מחמת איסור פסק כר"י בי"ט אע"ג דבשבת נמי הלכה כר"י במוקצה מחמת איסור כדפרי' מכל מקום יום טוב חמיר טפי דאילו בשבת אינו אסור אלא מוקצה מחמת איסור דחייה בידים אבל בי"ט במוקצה מחמת איסור גרידא נמי אסור :

תצו ואנו שעושין שני כו' וכן לכחול וכו' בפ"ב דביצה בעא מיניה רב אשי מאמימר מהו לכחול את העין ביום טוב היכא דאיכא סכנה לא מיבעיא לי דאפילו בשבת שרי כי קא מיבעיא לי סוף אוכלא ופלוחי עינא ופי' רש"י שקרוב להתרפאות הוא ואינו כוחל אלא להגיה מאורתו • ומסקנת הגמרא כאשר פשק רבינו • והרמב"ם ז"ל כתב וכן מותר לכחול את העין ביום טוב שני ואף על פי שאין שם חולי נראה מדבריו שהוא ז"ל מפרש דתרתי קא מיבעיא ליה חדא סוף אוכלא דהיינו בחולי שאין בו סכנה ופלוחי עינא היינו לאיכא חולי אלא להגאת הגוף אבל מדברי שאר כל המפרשים יראה כפירוש רש"י דלא מיבעיא ליה אלא דחולי שאין בו סכנה ומשום לערא ואתא מסיק דשרי ביום טוב שני אבל בשאין שם חולי אסור וכך משמע מדברי רבינו והכי נקטינן :

ומ"ש ובשני מותר אפילו על ידי ישראל וכו' שם אמימר שרא למיכחל עינא בי"ט ב' של ר"ה וכתב האלפס דלית הילכתא כוותיה דקי"ל קדושה אחת היא אבל בי"ט ב' של גליות מותר וכ"כ הרא"ש ושאר מחברים אבל בגאונים כתב על דברי האלפס וז"ל אבל בתוספות אסור לישראל אפי' בי"ט ב' של גליות אך מתיר לומר לא"י עכ"ל : אין

אקראי ויש דבר שהחמירו בו יותר מבשבת כגון באיסור מוקצה לרב אלפס דאף על גב דקיימא לן בשבת כר' שמעון בי"ט פסק כר"י לפי שהוא קל והחמירו בו כדי שלא יבואו לזלזל בו וכ"כ בשאלתות וכ"פ הרמב"ם ז"ל אבל בעל ה"ג ורש"י ור"י ור"ת פוסקים כר"ש בין בשבת בין בי"ט אלא שר"ת היה מחלק לומר שאין הלכה כר"ש אלא במוקצה אבל בגולד הלכה כר"י וכן ר"ח פסק כר"ש אף בי"ט אלא במוקצה מחמת איסור וגולד פסק כר"י בי"ט :

תצו ואנו שעושין ב' ימים כל מה שאסיר בראשון אסור גם בשני וגוערין עליו למי שמזלזל בו ואם הוא צורבא מרבנן אין מחמירין ולענין מת לבד הוא חלוק שני מן הראשון כאשר יתבאר בעז"ה וכן לכחול העין אף על פי שאסור בראשון אלא על ידי עו"ג אלא אם כן יש בו סכנה בשני מותר אפי' ע"י ישראל אף ע"פ שאין בו סכנה ובי"ט שני של ר"ה אסור אם לא ע"י

ע"כ. ואיני יודע טעמו של המחיר דהא כיון דמקטינן יו"ט לשבת הון מקצת דבריהם שנתפרשו בתלמוד ושביתת בהמה אינה מכללם היאך אפשר לומר שהיא מותרת בי"ט ואע"פ שלא כתבה הכתוב בי"ט כל שאר מלאכות ג"כ לא נכתבו בי"ט בפרט ומלא תעשה כל מלאכה ילפינן להו והא נמי דכוותייהו ומיהו בהא איכא למימר דשביתת בהמתו ומחמר לאו בכלל לא תעשה מלאכה גינהו שהרי אינם מכלל הרבעים אבות מלאכות ולא מתולדותיהן אלא לאו לעצמו ייחד לו קרא והלכך אפשר דכיון דלא כתביה רחמנא בי"ט מישרא שרי אבל אין נראה שיהא כן דעת הפוסקים שהרי סתמו דבריהם לומר שי"ט אוה לשבת לכל דבר חוץ מהולאה והבערה וכו' ולא הוציאו שביתת בהמה ומחמר מן הכלל אלמא סבירא להו דביו"ט נמי אסורין והרמב"ם בפ"ה וסמ"ג כתב דאין מוציאין משא ע"ג בהמה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכתב ה"ה שיש מי שכתב לפי שאין משתמשין בב"ח כל עיקר

והרשב"א כתב שני הטעמים עכ"ל :

ויש דבר שהחמירו בו יותר מבשבת כגון באיסור מוקצה להרי"ף דאע"ג דקי"ל בשבת כר"ש וכו' ברים מס' י"ט (ב.) תנן ביצה שנולדה בי"ט בש"א תאכל ובה"א לא תאכל ואוקמה רב נחמן בתרגולת שעומדת לגדל ביצים ודאית ליה מוקצה אית ליה גולד ודלית ליה מוקצה ל"ל גולד ב"ש כר"ש וב"ה כר"י ואקשי' ומי אר"נ הכי והא תנן בש"א מגביהין מעל השלחן קליפים ועצמות ובה"א מסלק את השבלה כולה ומגערה ואר"נ אנו אין לנו אלא ב"ש כר"י וב"ה כר"ש כלומר אין לנו כשיטת משנה זו לפי שמוחלפת שיטתה אלא כך שמעתי מרבותינו דב"ש כר"י ומשמרי וב"ה כר"ש ומשני אמר לך ר"נ גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש מוקים לבי"ה כר"ש אבל גבי יו"ט דסתם לן תנא כר"י מוקי לבי"ה כר"י ופסק כן הרי"ף בפוס מס' ביצה דשבת נקטינן כר"ש וגבי יו"ט נקטינן כר"י והביא עוד ראיות לדבריו והרא"ש כתב שם שרש"י ור"ת ור"י פולקין ואמרי דאלא' כר"ש אף ביו"ט והביאו ראיות לדבריהם וכתב דלא אשכחן מאן דמפליג בין שבת ליו"ט אלא ר"נ נדחק לחלק להעמיד אוקימתא דידיה אבל לשאר אמוראי א"נ לחלק ובה"ג פסק כר"ש במוקצה בי"ט אבל בגולד פסק כר"י והביא ראיה מדברש רבא (ביצה ל"ג •) אשה לא תכנס לבית העצים ליטול אוד וכו' ואינה ראיה דרבא לטעמיה דאפילו בשאר מוקצה דלאו גולד סבירא ליה כר"י אבל אגן דקי"ל כר"ש במוקצה ה"ה בגולד ומיהו ר"ת דייק מאמואל דבשילהי שבת (קנו :) סבר כר"ש ואפ"ה קאמר בס"ש נוטל דלא הוה מטלטל גרעיני תמרי אלא אגב ריפתא ואין ראיה משמואל דמחמיר על עצמו היה ועוד דקדק ר"ת דגולד אסור מסתמא דתלמודא דפרק נוטל (קמג :) דאסר לטלטולי גרעיני דתמרי פרסייתא משום דהוי גולד והא דפריך בס"פ כירה (מה :) אמלתא דר"י מדר"נ דמאן דל"ל מוקצה ליתי ליה גולד לא קי"ל הכי והו"מ לשנויא דלא קי"ל הכי ולא חשש ור"ח כתב הכא מהא שמעינן דכל מידי דחזי ליה לאינש דעתיה עילויה והא דאר"נ עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה והורי דרידיא ותמרי דעיסקא באו למחלוקת ר"י ור"ש הא בהדיא קי"ל כר"ש ואע"ג דבו"ט קי"ל כר"י ה"מ כגון גולד ומוקצה מחמת איסור וכיונא בו אבל הכי כולהו שרי ביום טוב וכן כתב בעל העיטור עכ"ל הרא"ש ז"ל ואע"פ שבה"ג ג"כ סובר דבגולד הלכה כר"י מפני שבדחיית דחייתו לא כתב דבינו כן בשמו וחילוק סברות אלו כתב המרדכי בריש ביצה וגם סמ"ג אלא שהמרדכי כתב שהשאלתות סוברים דהלכה כר"ש במוקצה בין ביום טוב בין בשבת ורבינו כתב שהן סוברים דהלכה כרבי יהודה ביום טוב והרמב"ם בפ"ה פסק כדברי הרי"ף וכתב ה"ה יש מן הגאונים חולקים ואומרים שאין מוקצה בי"ט יותר מבשבת ולזה כתב בהשגות א"א לא הכל שוים וכבר הכריע בעל המאור והרמב"ן והרשב"א כדברי ההלכות ורבינו והביאו ראיות לזה ועיקר עכ"ל • וכתב הר"ן בסוף ביצה שהרו"ה סומך דכי סתם לן תנא בי"ט כר"י ה"מ במידי דמיתסר בשבת כגון ביקוע עצים מן הקורות דאף על גב דלית לן מוקצה בשבת מ"מ הביקוע מצד עצמו אסור בו ולפיכך אע"פ שביקוע עצים מותר בי"ט אנו אוסרין לבקע מן הקורות מדין מוקצה וכן הדין בתורי דרידיא שאסורין לשחטן בי"ט משום מוקצה כיון שהשחיטה אסורה בשבת מצד עצמה אבל תמרי דעיסקא וכיוצא בהם כיון דבשבת שרי דלית לן מוקצה אף בי"ט שרי דליכא מידי דבשבת שרי ובי"ט אסור ואין זה דעת הרי"ף שהרי כתב כאן דתמרי דעסקא אסורין בי"ט ולקושייתו של בעל המאור יש לומר דכי אמרינן ליכא מידי דבשבת שרי ובי"ט אסור ה"מ בשבת וי"ה שהיום שוה וקדושה אחת להם ולא אתי לזלזולי ביה אבל בי"ט משום דאתי לזלזולי ביה לא רצו להשוותו לשבת והרי מצינו שמחלקין ביניהן שהרי אמרו שבת (מב :) מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין נר ע"ג דקל ביו"ט ולפיכך כל מוקצה אע"פ שהוא מותר בשבת אסור בי"ט עכ"ל • ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת וגם הכריעו כדבריהם האחרונים הכי נקטינן : חילוקי תוקצה ובאיזה דברים יש מוקצה אפי' לר"ש נתבאר בסי' ש"י :

תצו ואנו שעושין שני ימים כל מה שאסור בראשון אסור גם בשני וגוערין עליו וכו' בפרק מקום שנהגו (נב :) רבי נתן בר אסיא אזיל מבי רב לפומבדיתא בי"ט שני של עצרת שמתיה רב יוסף א"ל נגדי רב יוסף א"ל אבוי נשמתיה מר דרב ושמואל דאמרי תרוויהו מנדין על שני יו"ט של גליות ה"ל ה"מ אינים דעלמא הכא צורבא מרבנן הוא דעבא ליה עבדין ליה. והקשה הר"ן דהכא משמע דמאן דעבר מדרבנן משמתין ליה ואילו בפ' כירה (מ :) אמרינן דהמבשל בחמי טבריה לוקה מכת מרדות מדבריהם ובדוכתא טובא אמרינן הכי אלמא מילקא אין שמותי לא ותירץ דבמלתא דהוי עיקריה מדרבנן דכי עקר ליה קא עקר לכולה מלוה משמתינן ליה כגון האי וכדאמרי' נמי (עדיות פ"ה) אם מי נדו אם אלעזר בן הגדן שפקפק בטילת ידים אבל בדבר שעיקרו מן התורה והוא עובר על מה שאסרו בו חכמים מכין אותו מכת מרדות כי ההוא דמבשל בחמי טבריי' ע"כ ותמהני דהא מדרב ושמואל דאמרי מנדין על שני י"ט של גליות משמע דיום טוב ראשון שהע"פ שהראשון עיקרו מן התורה נשמתי' ליה וכפ' זה בורר (כו •) אמרינן דהנהו קבוראי דקבור נפשא בי"ט ראשון של עצרת ושמתינהו רב פפא מיהו בהא איכא למימר דהני קבוראי חללו י"ט בדבר שהוא אסור מן התורה ומש"ה שמתינהו דכיון דעבדי על דברי תורה ממש היה משמתינן להו אבל אם לא היו עוברין אלא בדבר שאיסורו מדרבנן לא הוה משמתינן להו אלא היה מלקה אותם מכות מרדות אבל קושיא קמייתא עדיין במקומה עומדת וכ"ל דהא דאמרי רב ושמואל מנדין על שני י"ט של גליות אע"ג דבאחד כלאה כייל להו הא כדאיתא והא כדאיתא דעל י"ט ראשון אין מנדין אלא על דבר שאין איסורו מן התורה אבל לא על דבר שאיסורו אלא מדרבנן ובי"ט ב' ליכא לפלוגי בי הכי שהרי כל איסורו אינו אלא מדרבנן והלכך לעולם משמתינן עליה : ודע שמ"ש רבינו שכל מה שאסור בראשון אסור בשני היינו לומר שהמלאכות האסורות בראשון נמי בשני אבל דבר שהוא אסור בראשון משום מוקצה אז גולד מותר בשני כמו שיתבאר בסי' תקי"ג ותקט"ו בס"ד : **וכן** לכחול את העין אע"פ שאסור בראשון אלא ע"י עו"ג וכו' בפ"ב דביצה (כב •) בעא מיניה רב אשי מאמימר מהו לכחול את העין ביום טוב היכא דאיכא סכנה לא מיבעיא לי דאפילו בשבת שרי כי קא מיבעיא לי סוף אוכלא ופלוחי עינא אמי

דרישה

דיוק בטעמים הל"ל אין ללמד לגד גמור לענין ברכה דיל דוקא גבי ספה"ע ס"ל דגלי קרא מלכתיב גבי שעורה פשמים במ"ש המזקוני אלא היתה ספירה גמורה בשמיטה כמ"ש הרמב"ן • וגם לגירסת הספרים אלא כתיב בסו שלמי קרא דשבעה שבועות תספר לך י"ל הסר ור"ל מכאן מפסוק זה הנאמר בשמיטה ללמד שספירה של עומר תהיה בנ"ד ע"ד שכתבתי ודו"ק : וכ"ה

אני אומר לי אסור לאמיר שרא למיכחל עינא מטו״ג בשבתא א״ד אמיאר גופי׳ כחל תיגיה מעו״ג בשבתא א״ל רב אשי מאי דעתיך דאמר עולא כל צרכי חולה עושין ע״י עו״ג בשבת וא״ר המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לעו״ג ועושה ה״מ דלא מסייע בהדיה אבל מר קא מסייע בהדיה דקא **עחיץ** ופתח א״ל מיכא רב זביד דקאי כוותך וזשי ליה מסייע אין בו ממש אמיאר שרא למיכחל עינא בי״ט שני של ר״ה ומפרש טעמא בגמ׳ משום דס״ל כמ״ד כ׳ קדושות הן ופשיטא דלית הלכתא כוותיה דהא קי״ל כמ״ד קדושה אחת הן וכתב הרי״ף והרא״ש דמ״מ גמרינן מהא דאמיאר דשרי למיכחל בי״ט ב׳ של גליות וכ״כ הרמב״ם ב״א מהי״ט וכתב שמע״פ שאין שם חולי מותר וכתב ה״ה שהטעם לפי שהגאת הגוף הוא:

וכתב הר״ן ומיהו שמעינן דכל צרכי חולה שאין בו סכנה עושין ע״י ישראל בי״ט ב׳ של גליות מיהו איכא למימר דה״מ כגון מיכחל עינא דמלאכה גופה שבות היא אבל להתיר אבות מלאכו׳ אין לנו וכ׳ ה״ה בפ״א מה׳ י״ט שזה דעת הרמב״ן שאין מתירין מלאכות גמורות ע״י ישראל אבל כל שבות מתירין לו:

וכתב עוד הר״ן ושמעינן מהי דמותר לכבות הנר מפני דבר אחר ומותר לכבות הדליקה משום איבוד ממון על פי הפירושים שפירשנו למעלה ביום טוב שני של גליות דבגמרא מוכח דהנהו כולהו כי הדדי נינהו ושרו לר״י ואפשרי לרבנן וכיון דבמיכחל עינא סמכינן אדר״י בי״ט שני של גליות אף בלכבות הנר מפני ד״א ומפני הדליקה סמכי׳ עליה בי״ט שני של גליות עכ״ל והדבר ברור שאין דעת רבינו כן שהרי כתב שאין חילוק בין ראשון לשני אלא לענין מת ולכאול את הענין בלבד וכ״כ שהוא דעת הפוסקים (ה):

אם יש חילוק בין שני א״י שבאו לה״ל אסורים לעשות מלאכה בי״ט שני ביישוב אפי׳ דעתו לחזור וכ״ז שלא הגיע ליישוב אפילו אין דעתו לחזור מותר לפי שעדיין לא הוקבע להיות כמותן אבל אם הגיע ליישוב ואין דעתו לחזור נעשה כמותן ואסור בין במדבר בין ביישוב וכל חוץ לתחום אין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם ובקולי מקום שהלך לשם יש פוסקים שלעולם אינו נוהג כ״ז שדעתו לחזור לעולם עכ״ל והדברים אלו נלמדים מעובדא דרמי בר תמרי דפרק כל הבשר (קי:) וצ״ע:

תצז אין צדין דגים מן הביברים בי״ט ואין נותנין לפניהם מזונות משנה ר״פ ג׳ דביצה (כג:) אין צדין דגים מן הביברים בי״ט ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין חיה ועוף מן הביברים בי״ט ונותנין לפניהם מזונות רשב״א לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר ופירש״י (ה) אין נותנין לפני הדגים מזונות • משום דאפשר להם בלא מזונות שהן אוכלין שרצי עשביס וקרקע וגדול אוכל את הקטן והר״ן כתב דבפרק ר״א דאורג (קו:) פירש״י דטעמא דאין נותנין לפניהם מזונות משום דכיון דמוקמין הם לא שרי למיטרח עלייהו וכן מוכיח בירושלמי דגרסינן התם לפי שאין עושין תקנה לדבר שאינו מן המוכן וכתב והא דתנן (קנו:) מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הגבילה לפני הכלבים (שם קכו:) ומעלטלין את הלוף מפני שהוא מאכל לעורבים והא כלבים ועורבים אין רגוויין כלל ואפ״ה נותנין לפניהן מזונות לאו קושיא היא דמ״מ מוכנים הם לצורך האדם ומאתמול היה דעתו עליהם כיון שהם ברשותו מה שאין כן בדגים ובחיה ובעוף בזמן שהן מחוסרין צידה שכיון שאין מזומנין לאדם אין נותנין לפניהם מזונות אבל כשאינן מחוסרין צידה כגון בביבר קטן כיון שדעתו עליהם וכאילו הם ברשותו של אדם ממש נותנין לפניהם מזונות ע״כ וכתב עוד אבל צדין חיה ועוף מן הביברים ונותנין לפניהם מזונות דחיה ועוף בביברין נידונים ועומדין הם ולפיכך נותנין לפניהם מזונות רשב״א לא כל הביברין שוין דאיכא ביבר גדול דלא חשיבי ביה חיה ועוף נידונים ע״כ • והתוס׳ (ביצה כג) כתבו דאין נותנין לפני הדגים מזונות גזירה שמא יצודם • והרמב״ם כתב בפ״ב מהלכות י״ט דגים ועופות וחיה שהן מוקצה אין משקין אותם בי״ט ואין נותנין לפניהם מזונות מוקצין אינו אסור בבהמה טמאה ועופות טמאים ע״כ ואיכא למידק כיון דמתניתין מחלקא בין דגים לחיה ועוף היאך לא הילק הרמב״ם ביניהם וצ״ל שהוא סובר דת״ק היה מחלק ביניהם ואין הלכה כמותו אלא כרשב״ג וסובר דרשב״ג אפי׳ לדגים חיה ועוף הלכך דין כולם שוה דכל שאינן מחוסרין צידה לוקחין מהם בי״ט ונותנין לפניהם מזונות ואם הם מחוסרים צידה אין לוקחין מהם בי״ט ואין נותנין לפניהם מזונות ורבינו אפשר שהוא סובר כדעת הראב״ד והרשב״א שכתב ה״ה דרשב״ג לא אפי׳ אלא אחיה ועוף אבל דגים בכל ביבר אסורין ואפי׳ הוא ביבר קטן והטעם מפני שהם מכוסים מן העין ולפיכך כתב אתם אין צדים דגים מן הביברין ואין נותנין לפניהם מזונות וגבי חיה ועוף כתב כל שאין מחוסרין צידה מותר לצודן ואיתן לפניהם מזונות ומשמע אפי׳ בביברין וכדרשב״ג ואע״פ שיש להקשות על סברא זו מדין סוכר אמת המים שיתבאר בסמוך וכמו שהקשה ה״ה כי היכי דמיתרצא האי קושיא אליבא דהראב״ד והרשב״א מיתרצא נמי לדעת רבינו אם הוא תופס שטתם • ואפשר לפרש דברי רבינו בע״א ולומר דכהרמב״ם סבירא ליה דדגים שויש לחיה ועוף דרשב״ג אדגים נמי אפי׳ בביברים דידהו שאינם מחוסרין צידה מותר ליקח מהן וכדמשמע מהגיא דסוכר אמת המים וממילא משמע דמותר ליתן לפניהן מזונות ומש״ה לא חש לפרש • ויותר נראה לומר שסובר רבינו דדגים אפילו היכא דמותר ליקח מהן אין נותנין לפניהם מזונות מטעמא דפירש״י דאפשר להם בלא מזונות ולפ״ז ואין נותנין לפניהם מזונות לאו אאין צדין אלא מלתא באפי נפשה היא וה״ק לעולם אין נותנין לפניהם מזונות ואפילו היכא דמותר ליקח מהם:

ואם סתם אמת המים וכו׳ מימרא בפרק אין צדין (כה:) ומשמע בגמ׳ דאשמועינן שא״ל זימון דסכירת אמת המים אשוב זימון וה״ה הקשה על הראב״ד והרשב״א שסוברין שאין צדין מביבי דגים כלל מהא דסוכר אמת המים וצ״ל לתרץ דביבריים שאני שהם רחבי׳ הרבה ואע״פ שא״ל מצודה לצוד הדגים שבהם מ״מ מתוך שהם מכוסים מן העין הם נשמטים לכאן ולכאן והלכך לא חשבי כנידונים אבל אמת המים מתוך שאינה רחבה אינם יכולין להשמט הלכך הו״ל כנידונים וכתב ה״ה דאמת המים אפי׳ ארוכה כמה כיון שאינה רחבה דגים שבתוכה הוו כנידונים ושרי ע״כ ונראה דלדעת הראב״ד והרשב״א נמי אפי׳ ארוכה כמה דגים שבתוכו כנידונים הם דכיון שאינה רחבה אינם יכולין להשתמט כ״כ:

ואפי׳ ספק צידה אסור כגון מצודות חיה דגים ועופות שהיו פרוטות מעי״ט וכו׳ משנה שם (כד:) מצודות חיה ועופות ודגים שעשאן מעי״ט לא יטול מהם בי״ט מא״כ ידוע שנידונות מעי״ט ופירש הר״ן לא יטול מהם בי״ט משום דהו״ל ספק מוכן וגמרא איפליגו תנאי בשתק מוכן ואיפסיקא הלכתא כמאן דאסר וכתב ה״ה בפ״ב דע שכל דין מוקצה ומולד בכלל זה והטעם מפני שהוא דשיל״מ או שרצו חכמים להחמיר בדבר זה והרשב״א חלק ואמר שכיון שהמוקצה והמולד מדבריהם הולכין בספיקן להקל ולא אמרו אסור אלא בדבר שקרוב ליגע בשל תורה כגון ספק נילוד ביום טוב ספק נילוד מערב יום טוב אבל שאר ספיקות מותרין. זו היא סברתו בספרו ואני תמה מזה שא״כ ספק ביצה אם נולד בי״ט או מעי״ט למה היא אסורה ועוד דברייתא דספק מוכן ביום טוב שני ואמר שאין היתירו מכוון אבל אנלי יפה הורה משום דהו״ל ספק ספיקא דאית לן למשרייה אפי׳

תצז (א) וכ״ש דליתא לדברי המרדכי שכתב בפ״ב דביצה דלר״י דמתיר מבשירי אוכל נפש מותר לכהול העין בי״ט דנפשו עגומה עליו וקצה באוכל כדאמרינן (ביומא עד:) האי מאן דאית ליה סעודה לא ליכול אלא ביממא עכ״ל וכל הפוסקים לא התירו אלא בי״ט שני:

תצז (א) ונראה דאפי׳ לדעת רש״י הא דנוהגים האידנא דקונים דגים מבע״י והולכים במים תוך כלי דמותר ליתן לפניהם מזונות ממקום אחר: וכתוב

פרישה

סי׳ תצז (א) **אין** צדין דגים מן הביברין לפי שהביבר רחב הרבה ונשמט אילך ואילך וכתב המ״מ בשם הראב״ד והרשב״א דאפילו אין הביבר מחוסר צידה (ר״ל שאינו מבקש תחבולה לצודן ולתופסן אבל מ״מ אינו יכול לתופסן בקל) אסור מתוך שהביבר רחב הרבה והדגים שבתוכו מכוסות מן העין הם נשמטים כאן וכאן אילך לא אשיבי נידונים אבל אם אתם אמת המים מתוך שאינה רחבה אינן יכולין להשמט הלכך הוי כנידונים ושרי אפי׳ היא ארוכה הרבה עכ״ל וכ״פ בש״ע ומ״ש שאמת המים אינה רחבה

ע״י עו״ג או שיש בו סבנה והנני מסדר הלכותיו על סדר תיקון המאכל צידה זימון ושחיטה והפשט ומליחת העור והחלבים ולקיחת הבשר ועצים הראוין להסקה ותיקון האש והתבשיל וסדר הפת מדידת הקמח והרקדה ולישה והפרשת חלה ותיקון הפת ואפייתו והיסק התנור ומכשירי אוכל נפש ואיסור בישול לכלבים וביצה שנולדה ביום טוב וכבוי הפתילה והדלקתה והעו״ג המביא דורון לישראל ומה משלחין בי״ט והיתר קנייה מן החנוני וענין ההוצאה וטלטול מת בי״ט וערובי תבשילין וחצרות:

תצז (ל) **אין** צדין דגים מן הביברים בי״ט ואין נותנין לפניהם מזונות ואם סתם אמת המים בכניסה וביציאה מעי״ט (ג) מותר ליקח ממנה דגים בי״ט דהוי להו ניצודין ועומדין ואפילו ספק צידה אסור כגון מצודות חיה דגים ועופות שהיו פרושות מערב י״ט ולמחר מוצא בהן אסורין (ג) אלא אם כן ידוע שניצודו מבעוד

כמו שפרש״י במשנה: **ואם** סתם אמת המים כו׳ מימרא דרב בפרק א״ל ומוכח בגמרא שאינן צריכין זימון אחר דמעשה דסתימת המים חשיב זימון גמור וזהו שהרי״ף והרא״ש והרמב״ם כתבו בסוף מימרא זו דהא כבר נידונו מעי״ט והו״ל מוכנין ורבינו ז״ל קיצר מלבאר דהו״ל מוכנין מפני שלא בא בכאן לפרש אלא דין צידה ולפיכך כתב בסתם דאם סכר אמת המים מותרין דאין בהם איסור צידה וכיון דמותרין בעל כרחך צ״ל דבסתימת המים הו״ל מזומנים וא״ת כיון דרבינו ז״ל פסק בסתם דאין צדין דגים מן הב׳ בדין ומשמע דאפילו בביבר קטן שא״ל לומר הבא מצודה אסורים א״כ קשה מ״ש מאמת המים דמותרין • וי״ל דביברין כיון שהם רחבים והדגים מכוסין מן העין נשמטים לכאן ולכאן לאורים ולסדקי׳ והוא״א צידה בי״ט משא״כ בחיה ועוף דאינם מכוסים מן העין ליכא משום צידה בביבר קטן כשאין צורך לומר הבא מצודה ונצודנו אבל אמת המים מקוך שאינה רחבה אינם יכולים להשמט אפילו ארוכה וכן היא דעת הראב״ד והרשב״א וכמ״ש ב״י ודלא כהרמב״ם שסובר דאף בביברין מותרין הדגים בביבר קטן כשא״ל לומר הבא מצודה כדכתב הרב המגיד בפ״ב ולפי זה הנוהגים לשום הדגים בביבר קטן העשוי ממחילות כל הביבין ומתמתין כמו תיבה וקורין אותו קשטן בל״א שרחב קצת אסורים הדגים בי״ט משום צידה לדעת הראב״ד והרשב״א ורבינו וכן נראה מדברי רש״י שלא מצא היתר בביבר לדגים כי אם לצודן מבע״י ויניחנו במצודתו במים ולא ימות ולמחר ישלהו ולא דמי לאמת המים דשרי דגבול יש לה דאינה רחבה אלא אמה שעל כן נקראת אמת המים וכל שרחב יותר מאמה בת ו׳ טפחים אסורים הדגים: **ואפילו** ספק צידה כו׳ ריש פרק אין צדין איפסקא הילכתא משמיה דשמואל דספק מוכן אסור איכא דאמרי להא דשמואל אהא דתניא שוחטין מן הביברין בי״ט (פי׳ רש״י מן הביברים שנידונין ועומדין • אבל לא מן הרשתות ומן המכמרות רשב״א אומר בא ומצאן מקולקלין מעי״ט בידוע שמעי״ט נידונו ומותרין הא ספיקא אסורין אמר שמואל הלכה כרשב״א והרי״ף לא הביא זה וראיה שדעתו דהלכה כליסנא קמא דשמואל ולא כדאיכא דאמרי ולכן פסק כת״ק דרשב״א דאפי׳ מצאן מקולקלין אינו יוצא מידי ספק מוכן דשמא הקלקול היה בשביל שהחיה מנתקת במצודה ועדיין לא נידונה ולפיכך לעולם אסור עד שיודע בודאי שנידונו מערב יום טוב כגון שראה שהחיה במצודה מערב יום טוב וכך כתבו כל המחברים ותימה על הרב המגיד שתופס לדבר פשוט דבמצאן מקולקלין מערב יום טוב מותרין כרשב״א וכן פסק בש״ע ולא

ולא נהירא אלא כדפרישית • עוד כתב הרב המגיד לפס שהרשב"א חולק ואומר דדוקא בדבר שקרוב ליגע בשל תורה כגון ספק ניצוד אסור אבל שאר ספיקות דמוקצה ומולד שהוא מדבריהם הולכין בספיקו להקל ואני תמה שאם כן ספק ביצה למה היא אסורה וכו' ודבריו צ"ע עכ"ל ולעד"נ דדוקא היכא דאיתחזק איסורא כגון דהוה קמן ביצה שנולדה ביום טוב ואחר כך נסתפקו על ביצה אחת אם זאת היא שנולדה ביום טוב אם לאו מחמרינן בספיקו וכן בכל ספק גולד היכא דאיתחזק איסורא ואף על גב דהוי מדבריהם הולכין אחר ספיקו להחמיר בדשיל"מ אבל היכא דלא אתחזק איסורא הולכין להקל בשל דבריהם אפי' בדשיל"מ אם לא בכגון ספק ניצוד שקרוב ליגע בשל תורה גם הר"ן ז"ל חילק בפרק קמא דביצה אמימרא דבדק בקיצה של תרנגולת כו' בחילוק זה עיין שם (בדף רפ"א ע"ב):

אווזין כו' בריש פרק אין צדין אין לדין הלד אווזין ותרנגולין ויוני הרדסיאו' פטור ומוכחת הסוגיא דפטור ומותר וכן כתב הרא"ש בשם בעל העיטור • וכתב עוד דלעפ"י דמדברי התו' משמע דמפרשים דפטור אבל אסור קאמר הייטו דוקא לפי סברת המקשה שהקשה כ"כ בפשיטות אבל למסקנא דמותר דבאין לכלובן לערב ומזונתן עליך אפי' לכתחלה שרי למילדיהו • והא דאין צריכין זימון גם זה שמפני שהן ברשות אדם • וכתב ב"י בשם מהר"י אבוהב דאין חילוק בין אווזין לתרנגולים ההולכים בחצר להולכים בבית' וכדמוכח מדברי הרא"ש • עוד כתב ב"י דאין לחוש מי מטלטל ושביק להו דכולן חזו לאכילה ומותרין לטלטל ויכול לברור מיהו שירלה וכדכתב בהג"ה אשי"ר פרק קמא דביצה והרמב"ם בפ"ב מיהו בהג"ה מיימוני לפס בשם ראבי"ה ורשב"ם כתוב דאע"פ דאינו מוקצה מ"מ חשו חכמים לטירחא וירא שמים יתן עיניו מתחלה ליטול ולא יברור ע"כ ונראה לי ברור דלא פליגי בדינא אלא דאו לאתמיר קאמר כדמשמע לשונו שכתב מיהו ירא שמים וכו': **שאר** כל חיה ועוף כו' משנה וגמרא לפס וע"פ פי' רש"י דשיעורא דרב אשי כל היכא דרהיט אבתריה ומטי לה בחד שיחייא ביבר קטן וכו' ושיעורא דרב יוסף כל שאומרים הבא מצודה וכו' חדא שיעורא היא וכן נראה מהרי"ף והרא"ש והרמב"ם שלא הביאו רק דברי רב יוסף ושלא כדברי התוספות שהקשו על פירש"י וכתבו דשיעורא דרב אשי קאי לבהמה וחיה ושיעורא דרב יוסף לעופות וכך הם דברי רבינו שכתב ושאר כל חיה ועוף כל שאמוסרין לידה כו' הורה לנו דאין חילוק בין חיה ועוף בדין זה וכ"כ ה' המגיד שכן עיקר: **והא"מ** בגדולים כו' כ"כ התו' בפ"ק במתניתין דב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם כו' דלב"ה מועיל זימון ליוני שובך וכי היכי דלא תקשי אהך דאוסר משום צידה לריך להלך בין גדולים לקטנים וכ"כ המרדכי וכ"כ הרא"ש בשם ה"ר יוסף גם הר"ן פירש כן לפס במתניתין דב"ש אומרים לא יטול אא"כ נענע מבע"י אבל בפס"ק דביצה אם אין אסורין משום לידה אין אסורין אלא בגדולים ואם אין אסורין אלא בגדולים ופורחים למרחוק דאלמא דאפי' בגדולים כשמלאן במקום שזימנן מותרין והא דתניא דהלד יוני שובך חייב היינו דוקא יוני הבר וכן פי' רש"י להדיא וז"ל יוני שובך ויוני עלייה יוני הבר הן ושטין ואוכלין בחוץ דבאותן שייך איסור לידה וכ"ל דרש"י ז"ל מפרש דקנינו בטפיחים קאי אכולן דבין יוני שובך ויוני עלייה ובין צפרים דכל אלו כשקנינו בטפיחים העשויות בחומות לקנן שם עופות הבר חייב בהן משום לידה אבל שאר יוני שובך דא"ל לידה אינן אסורין משום לידה וכן היא דעת הרי"ף בפ"ק דביצה והרמב"ם בפ"ב וכתב המגיד שזו היא ג"כ דעת העיטור מיהו לענין מעשה צריך להחמיר כדעת התו' והתוספות מימיהם וכן פסק בש"ע וכדברי רבינו:

וביצד הוא הזימון אומר זה וזה וכו' משנה בפ"ק דביצה (דף י') בש"א לא יטול אא"כ נענע מבע"י ובה"א עומד ואומר זה וזה אני נוטל ומסיק בגמרא דאין חילוק בין בריכה ראשונה דאית בהו משום חורבן שובך ובין בריכה שניה

מבעוד יום (ד) ואווזים ותרנגולין שבבית מותר לצודן וא"צ זימון ושאר כל חיה ועוף כל שמחוסרין צידה שצריך לומר הבא מצודה ונצודנו אסור לצודן וליתן לפניהם מזונות וכל שאין מחוסרין צידה מותר לצודן וליתן לפניהם מזונות • איל וצבי שקננו בפרדס וילדו בו עפרים ועדיין הם קטנים שא"צ צידה מותרין בלא זימון ודוקא בפרדס הסמוך לעיר בתוך ע' אמה דדעתו עילווה אבל אם אינו סמוך לעיר לא והאם אפילו זימון אין מועיל לה כיון שמחוסרת צידה: יוני שובך ויוני עלייה וצפרים שקננו בטפיחים אסור לצודן הלכך אין מועיל להם זימון [ט] וה"מ בגדולים אבל בקטנים מותר לצודן אבל זימון צריכין וכיצד הוא הזימון אומר זה וזה אני נוטל למחר

אפי' בדשיל"מ דכיון דאתן לא עבדינן י"ט שני אלא משום מנהג אבהתין לא מחמרינן ביה טפי מינייהו וכי היכי דלדידהו ספק לדידן נמי דינו כספק דכיון דחומרא מדרבנן היא הבו דלא לוסיף עליה והא ולאי תרי ספיקי מינהו שא"א שיבא לפניך ספק מוכן בי"ט שני אלא בשני ספיקות: **כתב** ה"ה בפ"ב מהלכות י"ט מבואר בגמ' שאם מצא המצודות מקולקלות מעי"ט בידוע שמעי"ט ניצודו ולא נזכר בהלכות וגם לא הזכיר רבינו לפי שדבר ברור הוא ופשוט ולא נזכר בגמרא אלא בגרא דאם אין ידוע שהוא אסור עכ"ל: **אווזין** ותרנגולין שבבית מותר לצודן וכו' בריית' בפרק א"ל (כה •) אר"ש בן אלעזר מודים ב"ה וב"ש על שהזמין בתוך הקן ומצא לפני הקן שאסורין בד"א ביוני שובך ויוני עלייה וצפרים שקננו בטפיחים ובבירה אבל אווזין ותרנגולין ויוני הרדיסאות א"ל זימון וכתבה הרי"ף והרא"ש וסיימו בה מפני שהן ברשות אדם ואתא דתנן כל המחוסר צידה אסור בעי בגמ' (שם כד •) ה"ד מחוסר צידה אמר ר"י אמר שמואל כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו א"ל אביי והא אווזין ותרנגולין שאומרים הבא מצודה ונצודנו ותניא הלד אווזין ותרנגולים ויוני הרדיסאות פטור וכתבו התוספות על זה וא"ת והא קי"ל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור וי"ל לפי מה שפי' במתני' ניחא דגזרינן מזונות אטו שמא יבא לצוד מהם וא"כ ע"כ צריך לומר דאסור מן התורה דאם אינו אסור אלא מדרבנן לא הוי גזרינן ליתן מזונות משום שמא יצודם דהוי גזירה לגזירה וכתב הרא"ש ולפ"ז אסור לצוד בי"ט אווזין ותרנגולים ההולכים בחצר ואין העולם נזהרין מזה ובעל העיטור כתב דפטור דאווזין ותרנגולים פטור ומותר קאמר ואף לדברי התוספות היכא דאיכא למימר מה שהוצרכו לתרץ דכל המחוסר צידה אסור הייטו דאיכא משום דאביי הקשה כל כך בפשיטות לרב יוסף מאווזים ותרנגולים דמתני' ומאי הו"ל קושיא כולי האי כיון דמצינו לפרש דפטור דתרנגולים הוי פטור אבל אסור לכך הוצרכו לתרץ דמחוסר צידה חייב הלכך אפי' אי מפרש דפטור דאווזין ותרנגולין פטור אבל אסור אכתי תיקשי לך ומיהו אפשר אף לדברי התוספות הוי פטור ומותר כיון דבאין לכלוב ומזונתן עליך לא מיתסר למצדיהו: **כתב** הרמב"ם בפרק ב' מהלכות י"ט אווזין ותרנגולים ויוניס שבבית הרי אלו מוכנים וכתב הגהת מיימון בשם ראבי"ה מיהו ירא שמים יתן עיניו מתחלה ליטול ולא יברור ויניח דאע"ג דאינו מוקצה מ"מ חשו חכמים לטירחא וכ"פ רשב"ש ע"פ וכך הוא דעת הגאון מהרי"א ז"ל שכתב על דברי רבינו אין לומר שיש חילוק בין ההולכים בחצר להולכים בבית שהרא"ש אמר ההולכים בחצר והמחבר אמר אווזים ותרנגולים שבבית שהגה המחבר לא אסר אלא במה שנ"ל הבא מצודה וכו' נראה לפ"ז שאין לחלק אבל נראה שיש להתחיר בזה שהרי גבי יוני שובך אסרו (ביצה ט:) בלא זימון שיאמר זה וזה אני נוטל למחר ואמרי' בגמרא שהטעם בזה הוא משום דהייטינן שאם לא יאמר זה וזה אני נוטל אלא שאומר מכאן אני נוטל למחר דשקיל כחושים ומתא להו וכו' ונראה שכשמטלטל הכחוש מטלטל מה שלא הזמין ובזה אסור וג"כ כשנוטל אווזין ותרנגולים ומניחן ונוטל אחרים נמצא שמטלטל מה שלא היה לריך ולפיכך אין להתיר ליקח אלא מה שיודע שהם ראויים לשחיטה ואפילו שנאמר דלא דמי ליוני שובך שבכאן כולם מוכנים משא"כ כשאומר מכאן אני נוטל שלא הכין אלא השמנים עכ"ז בטלטול העוף שלא לצורך שאפשר לבדוק מעי"ט אי זו שמינה ואי זו כחושה נראה שאסור בי"ט עכ"ל • אבל בהג"א פ"ק דביצה כתב מי שיש לו תרנגולים בביתו שהקצה אותם לגדל ביצים לריך להזמין אותם מעי"ט אם עלה על דעתו לאכול מהם בי"ט ואם שלא הזמין אסורים בטלטול דמוקצה הם אבל תרנגולת העומדת לאכילה אין לחוש אי מטלטל ושביק להו ויכול לברור אי זה שירלה דכולן חזו לאכילה ומותרים כולן לטלטל עכ"ל וזה כדעת הרמב"ם והכי נקטינן:

ושאר כל חיה ועוף כל שמחוסר צידה שנ"ל הבא מצודה ונצודנו אסור לצודן וכו' בפרק א"ל (כג:) תנן אבל לדין חיה ועוף מן הביברים ומותנין לפניהם מזונות רשב"א לא כל הביברים שוים זה הכלל כל המחוסר צידה אסור שאינו מחוסר לידה מותר וגמרא (כד •) ורמינהי ביברין של חיה ועופות אין לדין מהם בי"ט ואין נותנין לפניהם מזונות קשיא חיה אחיה קשיא עופות אעופות ומסיק אמר רבה בר רב הונא הכא בלפור דרור עסקינן שאינה מקבלת מרות והשתא דאתית להכי חיה אחיה נמי ל"ק הא בביבר קטן הא בביבר גדול ה"ד ביבר קטן ה"ד דהיכא דרהיט אבתרה ומטי לה בחד שחייא ביבר קטן ואידך ביבר גדול א"נ כל היכא דאיכא עוקלי עוקלי ביבר גדול ואידך ביבר קטן א"נ כל היכא דנפיל טולא דכותלי אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול • ופירש"י בחד שחייא • בפ"א שהוא שוחה עליו לתפסו אין לו להשמט ממנו: עוקלי • זויות: דנפיל טולא דכותלי אהדדי • מרוב קטנו וקצרו • ואיספיקא בגמרא הלכה כרשב"ג: ואתו תו בגמרא (שם) ה"ד מחוסר צידה אמר שמואל כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו ופירש"י הבא מצודה • כלומר שלריך לבקש תחבולות לתפסו • וכ' הר"ן כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו נ"ל שזה כולל שיעור הביבר אשם הוא גדול כל כך שלריך בו מצודה אסור וכולל ג"כ המיוים דאפילו בביבר גדול כל שאין המין לריך למצודה כגון אווזים ותרנגולים ויוני הרדיסאות דבאין לכלובן לערב ומזונן לתפסן שם שאין בכם משום לידה וכן הדין בחיות בני תרבות והכי מוכח בגמרא ועופות דלאו בני תרבות מוכח בגמרא דכל היכא שהן במקום מקורה ואין להם מקום לצאת ממנו חשיבי נצודים בר מצפור דרור שאינה מקבלת מרות שדרה בבית כבשדה ושיעור דביבר קטן מפרשים בגמרא דכי רהיט בתר חיה ומטי לה בחד שחייא כלומר בחרולה אחת ביבר קטן ושחייא אלשון עיכוב א"נ כל היכא דנפלי טולא דכתלים אהדדי וכו' וכן נמי כל היכא דאית ליה עוקלים כלומר שיש בהם חשיב כביבר גדול שאומרים הבא מצודה ונצודנו עכ"ל והרי"ף והרא"ש לא כתבו אלא ה"ד מחוסר לידה כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו ולא הזכירו אוקימתא דרבה ודרב אשי כלל וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב • וכתב ה"ה יש מחלקין בפי' מחוסר לידה בין חיה לעופות אחמת אוקימתא דרב אשי דלעיל ממימרא דשמואל ודעת ההלכות ורבינו להשוותן ועיקר עכ"ל ודברי רבינו כדברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל שסתמו דבריהם לומר דמחוסר ליד' הייטו כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו ולא חילקו בין חיה לעוף: **איל** וצבי שקננו בפרדס וילדו עפרים וכו' עד כיון שמחוסרת לידה וכו' מסקנא דגמרא בפרק א"ל (כה •) ודעמן של דבריה פשוט דבפרדס הסמוך לעיר כיון שאינם מחוסרין לידה אתמול דעתיה עליהו וכמי שזימנן דמי אבל בפרדס שאינו סמוך לעיר אי זמין אין ואי לא זמין לא דאסח דעתו מיניהו ואע"ג דבגמרא לא אמרו אלא פרדס הסמוך לעיר ולא הזכירו שיעור סמיכתו כתב רבינו דהיינו בתוך ע' אמה מדתנן בפרק המביא כדי יין (לא •) אוזנו קרפף כל שהוא סמוך לעיר ופירשו המפרשים דהיינו כל שהוא תוך ע' אמה ושיריס וכמו שיתבאר בסימן תק"א:

ונ' שובך ויוני עלייה שקננו בטפיחים אסור לצודן וכו' בפ"ק דביצה (י:) גבי זימן שחורים ומלא לבנים וכו' כתב הרא"ש משמע דיוני שובך אינם אסורים אלא בלא זימון והקשה ה"ר יוסף דבריש אין דנין תניא הלד יוני שובך ויוני עלייה וצפורים שקננו בטפיחים חייב וי"ל דהתם מיירי בגדולים והכא מיירי בקטנים כדאמרינן התם גבי היה שקננה בפרדס הא בה הא באמה וכ"כ המרדכי שם וכתבו הר"ן במתניתין (שם •) דב"ש אומרים לא יטול אא"כ נענע מבע"י וכמו שאכתוב בסמוך וכתב ה"ה בפ"ב דע שכל הדינין שיתבארו בדין הזימון הם ביוני שובך שאינם יכולין לפרוח אלא שהם מדדין אבל מפריחין ומחוסרין לידה אסור לצודן ואין זימון מועיל בהם ויש מתירים בזימון בכל גונא לפי שאין יוני שובך לריכין לידה מעלייא וכן דעת העיטור והרשב"א כדברי האוסרים ומדברי רבינו יראה כדעת העיטור עכ"ל: **כתוב** בהג"א פ"ק דביצה אין אדם יכול להזמין אלא לפי מה שהוא לריך ואם אינו מבע"י ובה"א עומד ואומר זה וזה אני נוטל למחר וכו' משנה בפ"ק דביצה (שם) בש"א לא יטול אא"כ נענע מבע"י ובה"א עומד ואומר זה וזה אני נוטל ומסיק בגמרא דאין חילוק בין בריכה ראשונה דאית בהו משום חורבן שובך ובין בריכה שניה **וכיצד** הוא הזימון אומר זה וזה אני נוטל למחר וידוע דהלכה כב"ה וכתב הר"ן מיהו אמרינן

דרישה

סי' תצז [ט] **וה"מ** בגדולים אבל בקטנים מותר משמע דבגדולים שייך לידה ולכאורה יש לדקדק ממאי דפריך בגמרא פ"ק דביצה וקבילו ב"י בוא ספי' בד"ם ואם אין שם קן וז"ל ה"ד אלימא בפורחים היכא למימר הכי אולי לעלמא אמרינן הכי אמרינן מיהו דעדיפא ה"ל למפרך אפי' לא אולי לעלמא אסורים משום לידה וי"ל דבקטנים אפי' מפורחים אין אסור משום לידה אלא אלא משום מוקצה ובגדולים דיקא שייך איסור לידה ובאלא"ם יש לדחות • דהמקשה סדא מנייהו נקט וסו"מ למפרך מאיסור לידה ג"כ:

פרישה

(ד) **אווזין** ותרנגולין שבבית כו' ב"י הביא דברי מהר"י אבוה"ב שכתב ז"ל אין לומר שיש חילוק בין תרנגולין ההולכים בבית להולכים בחצר שהרא"ש כתב ההולכים בחצר והמחבר כתב שבבית כו' נראה לפ"ז דאין לחלק אבל נראה שיש לחמיר בזה כו' וכתב ב"י שדעת מהר"י כדעת הגהת מיימוני שכתבו ג"כ ירא שמים יתן עיניו מתחלה כו' ומדברי ב"י נראה שא"ש רבינו תרנגולים שבבית הוא ל"ל והוא בחצר וגם מ"ש רמב"ם אווזים ותרנגולים שבבית הוא ל"ל ויכול לברור אינה שירלה ולכן כתב בסוף שהגהת מהר"י

שכתבו

אחרינן בגמרא דדוקא בשאמר זה וזה אני נוטל אבל באומר מכאן אני נוטל למחר לא סגי דאע"ג דהו"ל למשרייה כה"ג משום ברירה אפ"ה חיישינן דזימנין דמנח כחושים ושקיל שמינים ונמצא שטלטל אותן שלא הזמין א"כ דמשתכחי כולהו כחושים ואתי לאימוטי משמתא י"ט ולפיכך צריך שיאמר מעי"ט זה וזה אני נוטל שמאחר שאינו מקפיד למשמש בהם כבר נמלך עליהן בדעתו בין שיהו שמינים בין שיהו כחושים ולא אתי לטלטל ולמשבח ומיהו כי אחרינן דמהני זימון דוקא במדלין אבל במפריחין לא דהא אחרינן בפרק א"ל הלל יומי שובך ויומי עלייה ופריס שקנו בטפיחים ובבירות חייב עכ"ל וכ"כ ר"י וכתב עוד ר"י אם זימן כל השובך וא"ל אלא לזוג אינו מועיל עד שיאמר זה וזה אני נוטל כ"כ התוספות פי' ואם אפשר שיצטרך לכולן מזמין כל השובך ולמחר נוטל כל מה שצריך: **זימן** שחורים ומצא לבנים וכו' אלא אפילו זימן שחורים ולבנים וכו' (סס:) ומפרש התם טעמא דשנים ומצא ג' אסורין ממ"כ אי אחרינן מינהו הא אחרינן מינהו ואי לא אחרינן מינהו הא איכא חד דמערב בהו וכתבו התוס' (סס) והר"ן וליכא למישרינהו משום דחד בתרי בטיל דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי ועוד דכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ובמצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מפרש טעמא בגמרא משום דאחרינן הכי אזדו לעלמא והני אחרינן מינהו • וכתב ר"י וכל זה מיירי שאין מכירן ופשוט הוא (ב) וכתוב בהג"א זימן שחורים ולבנים וכו' וכגון בקינין המובדלים בתחילה כדרך קינין שבשובכים אבל בקן א' ודאי אתהפוכי ומותרי': **זימן** שלשה ומצא שנים מותרין ג"ז משנה סס ומפרש בגמרא מ"ט הני מינהו בלבד קאמר רב אשי דשרי דהוחיל ומנתחי אהדדי ואורחייהו בהכי אחרינן הני מינהו ואחד מינייהו אזיל לעלמא ויש לתמוה למה לא כתבו כן הפוסקים ואפשר דטעמייהו משום דלא אמר רב אשי אלא אליבא דמ"ד דכי פליגי רבי ורבנן בהניח מאתים מעשר שני ומצא מנה דרבי אמר מנה מונח ומנה מוטל וחכ"א הכל חולין בכים אחד הוא דפליגי אבל בשני כיסים ד"ה מנה מונח ומנה מוטל דאילו למ"ד בשני כיסים מחלוקת אבל בכים אחד ד"ה חולין ל"ל לאוקומי במקושרים כדמשמע בגמרא והפוסקים סוברים דהלכה כמ"ד בשני כיסים מחלוקת כו' וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מה' מעשר שני וכיון שכן ל"ל לאוקומי במקושרין ולפיכך לא הזכירו כן ואפשר דסברי דכיון דמקושרין היו אחרי' כולהו ניטלו והכל אחרינן מינהו ומיהו רבינו כתב בס"ס תל"ט דהא דהניח עשר ומצא תשע צריך לבדוק אחר כולן דוקא בקשורין יחד אבל אם אינם קשורין ביחד א"ל לבדוק אלא אחר האחד והיינו אליבא דמ"ד בכים אחד מחלוקת כמ"ש שם וא"כ סובר שהלכה כמותו וכיון שכן יש לתמוה למה לא כתב כאן דהא דזימן ג' ומצא שנים מותרין אפילו הניחם מקושרין נמי מותרים א ואפשר דכיון דכתב סתם זימן שלשה ומצא שנים מותרים אף אם הניחם מקושרין במשמע: **בתוך** הקן ומצא לפני הקן ולא בתוכו אסורין ג"ז משנה סס בגמרא (יא •) לימא מסייע לרבי חנינא דאמר רוב וקרוב הלך אחר הרוב אמר אביי בדף רבא אמר בשני קינין זו למעלה מזו עסקינן ולא מיבעיא זימן בתחתונה ולא זימן בעליונה דאסורין דאמרינן הכל אזלו לעלמא והכל אשתרבובי אשתרבוב ונחות אלא אפ' זימן בעליונה ולא זימן בתחתונה ומצא בעליונה ולא מצא בתחתונה הכל אמי אסורי דאמרי' הכל אזלו לעלמא והכל סרוכי סריך וסליקו ופי' רש"י לפני הקן • דרך כל שובכין להיות מעט מן דף העליון בולט חוץ למחילה של כל קן וקן וסס היונים יוצאים לאויר ונוחים סס כרלונס וחוזרים לקן: הלך אחר הרוב • כי הכא דלא אמרינן אלו אותן שזימן בתוך הקן שהוא קרוב ללפני הקן אלא אמרינן מעלמא אתו: בדף • דכולהו קרוב הוא הלכך הלך אחר הרוב דאיכא תרתי: רבא אמר • הא לא איצטריך לאשמועינן אלא בב' קינין זו למעלה מזו ובשתיהן גוזלות וזימן את שבזו ולא זימן את שבזו ולמחר לא מצא בתוך הקן שזימן אלא לפניו ובאותו שלא זימן לא מצא לא לפניו ולא לתוכו הלכך אסורי ולא משום חשש יוצי דעלמא אלא מאחר שלא מצאן במקומן ועוד שבקן האחר המוקפה לא מצא כלום יש לחוש שמא אלו שמצא לפני הקן המוכן לא מתוכו ינאו אלא מתוך המוקפה • ור"י כתב בח"ד דברי רבא אבל כל שאר פוסקים לא הזכירו דבר זה כלל ואפשר שטעמא משום דהא דאמרי אביי ורבא לאו לקושטא דמלתא אמרי הכי אלא לדחות דלא לסייע לר"ח וכיון דקי"ל דהלכה כרבי חנינא כדאיתא בפרק לא יחפור (כג:) אית לן למימר דטעמא דמתניתין משום דרוב וקרוב הלך אחר הרוב והו ל"ל לאוקומי בשני קינין זו למעלה מזו והלכך איכא למימר דשני קינין זה למעלה מזה אפי' זימן בתחתונה ולא זימן בעליונה שרו דכיון דאותם שזימן מצאם במקומן לא חיישינן להו כלל:

ואם אין שם קן אחר מותרין וכגון שאינו פורח וכו' שם במשנה אם אין שם אלא הן הרי אלו מותרין ופירש"י אם אין סביבותיהם אתמול אלא הן הרי אלו

למחר וא"צ לנענע • [ב] זימן שחורים ומצא לבנים או איפכא או ב' ומצא ג' [ג] פשיטא שאסורין אלא אפילו זימן שחורים ולבנים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים אסורין (ה) [ד] זימן ג' ומצא ב' מותרין (ו) בתוך הקן ומצא לפני הקן ולא בתוכו אסורין ואם אין שם קן אחר מותרין וכגון שאינו פורח דליבא

שנייה בכל ענין צריך שיאמר זה וזה אני נוטל וא"צ לנענע ופרכינן ולב"ה ל"ל למימר זה וזה אני נוטל לימא מכאן אני נוטל למחר ומסקינן דילמא מטלטל וסביק מטלטל וסביק דזימנין דמשתכחי שמנים כחושים וכחושים שמנים וקא מיטלטל מידי דלא חזי ליה ופרש"י כל אותן שטלטל יתר על צרכו מוקצין היו משמע מדברי דאפילו הזמין כל היונים שבשובך אין הזמנה מועלת אלא למה שהוא צריך וכל מה שאינו צריך הוה ליה כמזמין עצים ואבנים לאכילה שאין הזמנה מועיל לזן לטלטלן כיון שאין אדם אוכלן וכדאמר בפ' א"ל אי דלא חזי כי אזמין להו מאי הוי ולפיכך אסור לטלטלן אא"כ שיאמר זה וזה אני נוטל וכן משמע בסוגיא וכ"פ האגודה בשם ר"י וז"ל דלמא מטלטל וסביק כו' והקשה ר"י ויכין כל יומי השובך ליקח למחר מה שהוא צריך ותירץ דאין זה מן המוכן כיון שיודע שאין צריך לכולן וכ"פ בהגהת אשיר"י ובדבריו ירוחם וכתב עוד ה"ר ירוחם מיהו אם אפשר שיצטרך לכולן מזמין כל השובך ולמחר נוטל כל מה שצריך ע"כ וכן משמע מדברי האגודה בשם ר"י שכתבתי בסמוך וכ"פ בהגהת ש"ע: **זימן** שחורים וכו' משנה סס (דף י) זימן שחורים ומצא לבנים ומצא שחורים ב' ומצא ג' אסורין ג' ומצא ב' מותרין ובגמר' פשיטא אמר רבה הב"ע כגון שזימן שחורים ולבנים והשבים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מה"ד הני מינהו ואתהפוכי אתהפוך קמ"ל הכל אזדו לעלמא והני אחרינן מינהו ורבא דבהך אוקימתא רבותא אשמועינן דל"מ במצא שחורים במקום לבנים ולבנים לא מצא כל עיקר דפשיטא דאסורין דאמרינן דכי היכא דאזדו הלבנים אזדו השחורים ואלו אחרים הן אלא אפי' מצא נמי לבנים במקום שחורים מ"ד לא אזדו כל עיקר ואתהפוכי אתהפוך קמ"ל • ודע שרש"י ז"ל פי' זימן שחורים ולא היה שם עוד כונתו שבאותו הקן לא היה עוד שחור שלא זימן שאילו היה כן אפילו בלא מצא לבנים אסורין דהא איכא חד דמערב בהו אבל אם לא היה שם עוד אעפ"י שבקן האחר היו שחורים שלא זימן מותרים אלו שבקן המזומן דכיון שמצאן במקומן לא חיישינן דלמא אתהפוכי אתהפוך מקן לקן עוד פי' רש"י זימן שחורים ולבנים בב' קנין כו' כונתו דאילו בקן אחד ודאי אתהפוכי אתהפוך ומותרין שכן דרך היונים שבקן והדע דמדקתני בסיפא בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורים משמע דוקא לפני הקן אבל אם מצאן בתוך הקן שהזמין אעפ"י שלא מצאן במקום שהניחן ממש מותרין ואפילו מצאן על פתח הקן כיון שלא מצאן לפני הקן מותרין וכל זה מפני שכן דרך היונים לשנות מקומן בקן או על פתח הקן וכן פסק בהג"ה אשיר"י משם הא"ז: ואהא דב' ומצא ג' אסורין קאמר בגמרא ממה נפשך אי אחרינן מינהו הא אחרינן מינהו ואי לא אחרינן מינהו הא איכא חד דמערב בהו וא"ל דכך פירושו ממ"כ בין לר' בין לרבנן דפליגי במעשר הכא ודאי אסורין דאי אחרינן מינהו כרבנן דאמרי הכל חולין הא אחרינן מינהו ואי לא אחרינן מינהו כרבי דאמר חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה הא איכא חד דמערב בהו הילכך בין לר' ובין לר' אסורין והיינו ממה נפשך דקאמר ולא כפרש"י ז"ל: **זימן** ג' ומצא ב' מותרין כתב ב"י דאע"ג דבגמ' מתרץ לה רב אשי דאפילו ב' גוזלות מקושרים תלינן לקולא ואחרינן הואיל ומנתחי אהדדי הני אינהו מינהו וחד מינייהו אזיל לעלמא ורבינו תופס דברי עיקר כמבואר בה' חמץ מ"מ אין תפיסה עליו שלא ביאר כן בהדיא משום דאיכא למימר דשתם דברי משמעו דבכל ענין מותרין אפילו היו מקושרין גם הר"ן כתב לפרש דברי הרי"ף שכתב בשתם מותרין דל"מ בשאינן מקושרים אלא אפילו במקושרין נמי מותרין דשתם אינו מתנתיתין אחרי' מצאן ב' ג' אפי' מצא ב' כמו שהניח נמי אסורין כיון דמצאן מותרין אימור הני אחרינן מינהו דדוקא בהניח ג' ומצא ב' דהדא ודאי קא מדהה ואזיל לעלמא מינתחי והותר הקשר לגמרי אבל בהניח ב' מקושרין ומצא ב' מותרין אין לתלות לקולא וי"ל דאה"נ דבכה"ג אפילו במצא ב' מותרין אסורין והא דתנן ב' ומצא ג' היינו משום דמתניתין אחרי נמי בשלא היו מקושרין מתחלה דהתם ודאי אינן אסורין אלא במצא ג' והשתא מתיישב טפי מה שסתמו המחברים דבריהן ולא כתבו רק המשנה כצורתה לאורויי לן דבהניח ב' ומצא ג' בכל ענין שרי כ"ל:

בתוך הקן וכו' משנה סס בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורים ופרש"י ובתוך הקן לא מצא כלום וכן מוכח בסוגיא ע"ש אבל מצא בתוך הקן שהזמין אעפ"י שלא מצאן במקום שהניחן ממש מותרין כדפרישית ודע דהתם קאמר לימא מסייע ליה לרבי חנינא דאמר רוב וקרוב הלך אחר הרוב ודחי אביי דמתני' אחרי בדף ורבא דחי דמתניתין אחרי בב' קנין זו למעלה מזו כו' והמחברים לא הביאו דבריהם וה"ט דמאחר דקי"ל כר' חנינא דהלך אחר הרוב א"כ אפילו בדליכא

דרכי משה

(ב) וכתוב בא"ז הזמין בתוך הקן ומצא על פתח הקן מותרים וכ"ה בתוספתא וכתב האגור הרשב"א התיר בתשובה בני יונה קטנים שהובאן לישראל משובבי העיר למי שלא הובאו בשבילו עכ"ל וכ"ל דדוקא אם יש לחוש שבאו מחוץ לתחום אבל אם וודאי באו מתוך התחום אפילו לאותו ישראל שרי ועוד נ"ל דאע"ג דבעינן זימון מבע"י מ"מ בשל עו"ג אין שייך טוקצה כמו שיתבאר לקמן וכ"כ לעיל בהלכות שבת וכך כתב ב"י דזהו טעמו של תשובת הרשב"א משום איסור הבאת חוץ לתחום ולא משום מוקצה וכמ"ש: ונראה

פרישה

שכתבו תרגולים סעומדים לאכילה אין לחוש אי מטלטל וסביק כו' שהוא כדברי הרמב"ם ולדבריו צ"ל מ"ש מסר"י דבוכה אבל נראה שם לכמיר כו' הוא כמולק על משמעות דברי רבינו ולע"ד נראה דכל זה אינו מוכרח ומוכל לפרש דמ"ש רבינו תרגולים שבבית דלסכי דיוק רבינו בלשונו וכתב שבבית ר"ל שתרגולים שבבית דעתו עליהם ויודעים לו איזה שמינה ואיזה כחושה ולא יבא לידי טילטול שלא לצורך וזה ג"כ דעת הרמב"ם שכתב ג"כ שבבית והרא"ש כתב הכולכים בחצר צ"ל דמיירי שאתן עיניו מתחלה עליהם ליטול וכדעת ר"י אבוהב ומ"ש ר"י אבוהב על דברי רבינו נראה לפי זה דאין לחלק כו' אבל נראה כו' ס"ל דר"ל לכאורה משמע מדברי רבינו דאין לחלק וזה שכתב אבל נראה דר"ל דליכא למשמע מדברי רבינו ומלי סבר בית דוקא וכמ"ש: (ה) **זימן** ג' ומצא שנים מותרין עיין מ"ש בזה הב"י ולדבריו קשה למה קיצר רבינו דהו"ל למכתב דאמר במקושרים אפ"ה דכיון דכתב רבינו סתמא דכל ענין מיירי אפילו במקושרים ולי סיס נראה לפרש דרבינו ס"ל כהרמב"ם ושאר פוסקים דהלכה כמ"ד בשני כיסין ממלוקת כו' אבל בכים אחד דברי הכל חולין וסבר רבינו מקושרים כעין כים אחד אבל בשאין מקושרין אמרינן אינסו נינהו וחד מינייהו אזיל לעלמא לכך כתב גבי שניה עשר ומצא תשע צריך לבדוק אחר כולן דוקא בשקושרין כו' אע"ג דפליגי בשני כיסים ואפ"ס שבני מכמים הכל חולין די"ל דשאני גבי כיסים דאין מתחמין ואדם הנוטל נוטל שניהם משא"כ בגאולות דעשוי לדחות וכמו שמשמע שם מדברי רש"י ע"ש וגם גבי ממון לא עביד ליטול כולם אלא מה דצריך א"כ מקושרים אמרינן כולן נטל וסבי אחרינן מינהו וס"ל מיירי רבינו וס"ל אבל בתוס' שמביא ב"י בא"ח בסי' תל"ט לא משמע הכי:

(ו) **בתוך** הקן ומצא לפני הקן כו' עיין מ"ש ב"י בזה ואינו יודע מ"ל לפרש דברי כל הפוסקים הסברי לפתיר • ולע"ד נראה לפרש דבריהם דסברי לאיסור וכן מוכח בגמרא מדפריך לימא מסייע ליה לר' חנינא דאמר רוב וקרוב הולכין אחר רוב ומשני אמר רבא בשני קינים זו למעלה מזו עסקינן כו' ואפילו זימן בעליונה ולא בתחתונה כו' ס"ל אסירי ומשמע דס"ק דלעולם רוב וקרוב אין הולכין אחר הרוב ולא דאסור לתו משום אינו דעלמא אלא מאחר שלא מצאו במקומן ועוד שבקן האחרת המוקפה לא מצא כלום וא"כ בהדיא בשני קינין

הדושי הגהות

תצז א ואפשר משום דאין אנו בקיאים באיזה קשירה אמרינן דמנתחי דוודאי כשקשורים בחוזק לא אמרינן דמנתחי ואסורים ולכן לא כתב רבינו להתיר בקשורים (מהרל"ח): בר"ן

דרישה

[ב] **זימן** שחורים כו' כתב ב"י בשם רבינו ירוחם כל זה מיירי שאין מכירן ואח"כ כתב בשם הגה' אשר"י דמיירי בקינים המובדלים בתחילה כו' כל זה פירש"י להדיא שם פ"ק דבילה ולא הולרך לרתבו בשם ר"י ז"ל:

[ג] **פשיטא** שאסורין בגמרא מפרש טעמא ממ"כ אי אחרינן מינהו הא אחרינן מינהו ואי לא אחרינן מינהו הא איכא חד מדמערב בהו וכתבו התוס' וכר"ן ולכאו' אמאי לא אחרינן מינהו ואי למימר דשמא בתרי בטל דב"מ חשיבי ולא בטלי ועוד דכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל ע"כ: [ד] **זימן** ג' ומצא ב' כו' אפילו מקושרים ב"י ע"ש ועיין בפרישה: לריך

[ה] **בתוך** הקן ומצא לפני הקן ולא בתוכו אסורים ואם אין שם קן אחר מותרין וכגון שאינו פורח וכו' אם אין שם אלא הן הרי אלו מותרין ופירש"י אם אין סביבותיהם אתמול אלא הן הרי אלו

דף נמי אסורין והכ"נ אפילו בדליכא שני קנין זו למעלה מזו א"נ דאיכא ג' קנין זו למעלה מזו אבל הזמין שניהם אפ"ה אסורין דחיישינן ליוני דעלמא שהן מן הרוב ואע"ל היכא דאיכא דף או היכא דאיכא ג' קנין זו למעלה מזו והזמין באחת ובאחרת לא הזמין דפשיטא דאסורין ולכך כתבו המחבר בסתם להורות דבכל ענין אסורין כשמצאן לפני הקן ולא בתוכו אבל מדברי ב"י נראה שסובר דלמסקנא בג' קנין זו למעלה מזו והזמין באחת ובאחרת לא הזמין כו' מותרין היונים אפי' מצאן לפני הקן ולדלא כרבא ולא ידעתי טעם לזה אדרבה למסקנא הכל אסור ולבי אומר לי שיש ט"ס בדבריו :

ומ"ש וכיון שאינו פורח כו' איכא למידק דמשמע דכשמצאן בתוך הקן שהזמין מותרין אפילו בפורחין ותימא דהא עכ"פ אסורים משום גידה דכיון דפורחין גדולים הן ואין הזמנה מועלת להן כדלעיל בס"ו ולריך לומר דאיירי בקטנים ובפריחה מועטת וכ"כ הר"ן להדיא ע"ש :

השוחט בהמה בי"ט לריך שלא יבדוק עד שיפשיט כו' פי' עצה טובה קמ"ל וכ"כ הכל בו והר"ר ירוחם בשם המפרשים ומה שאסור להפשט כשנמצאת טרפה ולא שרינן סופו משום תחלתו ה"ט דהפשט הוא אב מלאכה וג' דברים דהתירו סופן משום תחלתן אינן אלא באיסור דרבנן :

ומ"ש ובענין טלטול הבשר לרי"ף שפסק ב' נוקלה כר' יהודה בי"ע אסור וכו' כן מבואר בפ' מי שהחשיך לוי כי הוה מייתו טרפה לקמיה בי"ט לא הוה חזי ליה אלא הוה יתיב אקיקלית' דאמר דילמא לא מיתכשרא ואפילו לכלבים לא חזיא ומפרש התם דלוי ס"ל כר"י דאית ליה מוקלה אבל לר"ש שרי וא"כ להרי"ף שפוסק במוקלה בי"ט כר"י אסור לטלטל בשר טרפה זו אבל לר"ת שפוסק כר"ש שרי ומהיות דלוי משמע דאפי' לר"י יכול לטלטלה קודם שנודע שהיא טרפה ופשיטא דה"ה הפשט נמי שרי לפי שמשנשחטה בחזקת היתר עומדת וכ"כ בכל בו וב"י כתב לחלק בין בהמה בריאה שמתה דאסור לטלטלה אפילו לר"ש ובין נשחטה ונמצא טרפה דמותר לטלטלה שהרי היא עשויה להמצא טרפה וכן מוכח מהיות עובדא דלוי דלר"ש שרי לטלטל הטרפה ואע"ג דמודה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין כדאיתא בפ' א"ל :

תצח אין מראין סכין כו' אלא יראנו כו' הכי אסיק רב יוסף בפרק א"ל ור' טעמיס נאמרו בזה וטובא איכא ביעייהו לענין דינא · לרש"י הטעם לפי שראה כמעשה חול דאוסא מילתא שהבא רואה למכור בשר באיטליז ועמו הסכים הרשב"א כמו שכתב ה' המגיד וכתב בהגהת אשיר"י דלפי פי' זה שאר כל אדם שאינו טבח מותר להראות סכינו לחכם וכ"כ ב"י אבן מדברי הסמ"ג בשם רש"י משמע דלאו דוקא נקט רש"י טבח שהרי כתב וז"ל רש"י פירש אסור להראות הסכין להחכם מפני שראה כמעשה חול בפרהסיא כסחורת מכירת בשר וחכם רואה לעצמו שאין בזה כ"כ בפרהסיא עכ"ל הנה שלא הזכיר בדבריו טבח · להרמב"ם הטעם לפי שיש לחוש שמא תהיה פגומה ויאמר לו אסור לשחוט וילך ויחדלנה במשחזת ולפי זה דוקא לע"ה אסרו להראות אבל כל שאינו ע"ה אין לחוש לזה כן מבואר בדברי הרמב"ם והסמ"ג גם הרמב"ן הזכיר פירוש זה ואמר שהוא נכון יותר מכל הפירושים · להרי"ף ולהרא"ש בשם בעל הלכות טעמיה דמילתא דחיישינן דילמא ילך אחר החכם חוץ לתחום ולפי טעם זה אין חילוק דאפילו אינו טבח ואפילו אינו ע"ה חיישינן דילמא מיסתלי וילך אחריו בלי כונה חוץ לתחום · לבעל המאור הטעם הוא דראייתו הסכין כראייתו בכור היא שמעכבת השחיטה ונראה כמתקן וכדן את הדין ולפי טעם זה אפילו אם עבר והראהו אסור לשחוט בו כמו בעבר ונראה מומי בכור כנ"ל לפי פירושו דבדיעבד ודאי שרי לשחוט אפילו אם עבר ונראהו ומצאו יפה :

ויכוך להוליך הבהמה אצל הטבח והסכין לשחוט ואפילו גדי קטן שלריך להוליכו על כתיפו או יוליך הטבח והסכין אצל הבהמה כך הוא הגרסא נכונה בספרי רבינו והכי תניא בפרק קמא אליבא דב"ה ולא חיישינן דילמא אתי לאמלוכי כדחיישי ב"ש · ובמקצת ספרי רבינו כתוב ויכול להוליך הסכין והבהמה אצל הטבח כו' או טבח ילך אצל הבהמה והסכין והוא ט"ס דאין נדנוד איסור בהליכת הטבח בלא סכין ואף ב"ש מודים בזה דשרי והא דנקט טבח וסכין אצל בהמה לא נקט טבח אלא משום הוצאת הסכין שביד הטבח א"כ רבותא אשמועינן דלא מיבעיא באינים אחרינא אלא אפילו בטבח דנראה כמעשה חול בפרהסיא למכור בשר באיטליז אפ"ה שרי : **ומ"ש** אפילו גדי קטן כו' טעמא משום דקשיא ליה למה ליה למתני הולכת הבהמה אליבא דב"ה דהא ודאי כיון דהולכת הסכין ביד הטבח שרי להוליא כ"ש הולכת הבהמה בדלועה שבין קרניה ולכך

ויכוך להוליך סכין והבהמה אצל טבח לשחוט וכו' בפ"ק די"ט (יח :) בש"א אין מוליכין טבח וסכין אצל בהמה ולא בהמה אצל טבח וסכין ובה"א מוליכין זה אצל זה וכתב הר"ן פי' ואפי' דרך ר"ה ואע"ג דאפשר דעביד לה מתתמול אפ"ה שרי משום דהוצאה באוכל נפש כתיקון אוכל נפש עצמו היא ולא כמכשירין ותיקון אוכל נפש עצמו אפילו אפשר לעשותו מעי"ט שרי דלא מפלגינן בין אפשר ללא אפשר אלא במכשירין בגמרא דטעמא דב"ש שאוסרין להוליך בהמה אצל טבח וסכין משום דאתי לאמלוכי דאיכא למיתלי דאתו מעלמא אלא מדדה מעט מעט (ז) וכיון שאינו פורח אפילו אם יש קן בתוך ג' אמה שאפשר לו לדדות ממנו אם אינו עומד להדיא בענין שיכול לראותו אלא עומד בתוך קרן זוית מותר שאינו מדדה משם לכאן כיון שאינו יכול לראות קנו בכל פעם : (מ) השוחט בהמה בי"ט [פ] צריך שלא יבדוק עד שיפשיט שאם ימצא טריפה לא יהא רשאי להפשיטה ובענין טלטול הבשר לרב אלפס שפוסק במוקצה כר"י בי"ט אסור ולר"ת שפוסק כר"ש שרי ובענין מבירה לעו"ג נראה שמותר כדרך שהתירו מבירה לישראל שלא ישקול ולא יזכיר סכום דמים ואם אינו מאמינו יקח ממנו משכון שאם לא כן לא ישחטו ואתי לאמנועי משמחת יום טוב כדאמר גבי נתינת עורות לפני הדורסן :

תצח אין מראין סכין לחכם בי"ט לראותו אם הוא ראוי לשחוט אלא יראנו לעצמו וישאילו לאחרים ויכול להוליך סכין ובהמה אצל טבח לשחוט אפילו גדי קטן שצריך להוליכו על

אלו מותרין דודאי אלו הם שהזמין בתוך הקן ובאו לפניהם ובגמרא היכי דמי אילימא במפורחין איכא למימר הכך אזלו לעלמא והני אחריני ניהו אלא במדדין אי דאיכא קן בתוך ג' אמה אדדויי אדדו ואי דליכא קן בתוך ג' אמה לעולם דאיכא קן בתוך ג' עוקבא בר חמא כל המדדה אין מדדה יותר מג' אמה לעולם דאיכא קן בתוך ג' וכגון דקיימא בקרן זוית מ"ד אדדויי אדדו קמ"ל כל היכא דמדדה והדר חזי לקיניה מדדה ואי לא לא מדדה וכתב הרמב"ם כל זה בפ"ב אבל הרי"ף והרא"ש השמיטוהו ולא ידעתי למה : **כתב** הרשב"א בתשובה עו"ג שהביא דורון לישראל בי"ט בני יונה קטנים משובחים שיש לו בעיר נראה דמותרין הם כיון שאין צריך לידה דהו"ל כפירות שאין בתינן במחובר דאפילו מחוץ לתחום מותרין למי שלא בא בשבילו אף ע"ג דבפירות של ישראל שבאו מחוץ לתחום אסורין כיון לו כיון לאחרים דמוקצין הן כל שהן חוץ לתחום הקלו אותם הבעלים מדעתן של ישראל לריכין הכן אבל עו"ג א"ל הכן עכ"ל ועיין בתשובות הרא"ש שכתבתי בסימן תקי"ז : **השוחט** בהמה בי"ט לריך שלא יבדוק עד שיפשיט וכו' לא מצאתי זה מבואר לא בגמרא ולא בדברי הפוסקים אלא שר"י בח"ב גבי דין בהמה שנריכה בדיקה מפני שנפלה או רננתה בהמה שוחטין אותה בי"ט ולא חיישינן שיבדקו אחר שחיטה ותמצא טריפה ונמצא שטרח בה ושחטה שלא לצורך כתב בשם המפרש שלא יבדקנה עד שיפשיט עורה שמא תטרף ויאסר לטלטלה ולא יוכל להפשיט והכלבו כתב השוחט בהמה ונמצאת טריפה ה"ז לא יפשיטנה ולא יזיזנה ממקומה ואין חוששין אם תסרח לערב וגם אין חוששין שמא יאכל מלשחוט ויאכל משמחת י"ט בשביל זה ואם יראה להפשיט הבהמה אחר השחיטה קודם הבדיקה הרשות בידו לפי שמשנשחטה בחזקת היתר עומדת ואחר ההפשטה מעמידין הבשר והעור בחוט היוס שלא יסרח אם נמצאת טריפה לא יזיזנה ממקומה עד מוצאי י"ט ואע"פ שזה קרוב להערמה כדי שלא יאכל משמחת י"ט התירו זה ע"כ ונראה דרבינו נמי עלה טובה אתא לאשמועינן : **ומ"ש** ובענין טלטול הבשר לרב אלפס שפסק במוקלה כר"י בי"ט אסור לר"ת שפוסק כר"ש שרי מחלוקת הפוסקים במוקלה בי"ט נתבאר בסימן תקי"ח ודע דבסי' תקי"ח כתב רבינו בהמה שהיתה מסוכנת מעי"ט ומתה בי"ט מותר לטלטלה אפילו לר"י היתה בריאה ומתה אפילו לר"ש אסורה היתה חולה קצת פלוגתא דר"י ור"ש עכ"ל · ולפ"ז מ"ש כאן שטלטול בשר הטריפה בי"ט הוא פלוגתא דר"י ור"ש ל"ל דבהיתה חולה קצת מיירי דאילו היתה בריאה אפילו לר"ש אסור וזה דוחק שהרי אין דרך לשחוט לאכילה בהמות חולות קצת ואמאי סתם הכא רבינו מילתא בדבר שאין דרכו בכך ושמא י"ל דהכא בבריאה ממש עסקינן ואפ"ה שרי לר"ש ולא דמי למתה דכיון דהיתה בריאה מעי"ט לא היה דעתו עליה שתמות ומשום הכי אסור לטלטלה אבל דעתו היה לשחטה ולפיכך מותר לטלטלה אם נמצאת טריפה שהרי עשויה היא להמצא טריפה :

תצח אין מראין סכין לחכם בי"ט וכו' בפ' א"ל (כח :) איבעיא להו מהו להראות סכין לחכם בי"ט רב מארי בריה דרב ביסנא שרי ורבנן אסרי ורב יוסף אמר ת"ח רואה לעצמו ומשאילה לאחרים ופירש"י מהו להראות · הטבח סכין לחכם בי"ט לבדוק שהטילו חכמים על הטבחים להראות סכין חכם קודם שישחוט שום בהמה ומהו לעשות כן בי"ט מי מיחזי כעובדא דחול דאוסא מלתא שדעתו למכור באיטליז : לעצמו · בביתו סכין שלו דלא אוסא מלתא עכ"ל : **וכתב** בהג"א בשם א"ז מפירש"י משמע דוקא טבח העשוי למכור בשר באיטליז אסור להראות סכינו בי"ט דאוסא מלתא שנראה כרואה למכור בשר באיטליז ודבר זה אסור אבל לשאר כל אדם מותר להראות סכינו לחכם עכ"ל והרי"ף כתב בשם הה"ג דטעמא דאסור להראות סכין לחכם היינו משום דחיישינן דלמא אזיל חוץ לתחום והר"ן כתב בשם הרז"ה דמש"ה אין מראין סכין לחכם משום דהו"ל כעין ראייתו מומין של בכור א ולעצמו מיהא שרי דאינו אלא לברר הספק אבל לאחרים אינו אלא שמפני כבודו של חכם אמרו שלא יהא ראוי הסכין לשחוט בו עד שיתן רשות ומצאתי נתינת רשותו תיקון גמור בעשייתה כלי והרמב"ם כתב בפ"ד שהטעם שאסרו להראות סכין לחכם שמא תהיה פגומה ויאמר לו אסור לשחוט בה משום פגימתה וילך ויחדלנה במשחזת וחכם שראה סכין לעצמו הרי זה משאילה לעם הארץ וכתב ה"ה שיש מי שהקשה על טעם זה שראה ממנו שלא נאסר אלא לע"ה ובגמרא נזכר סתם ואין זו קושיא שכיון שהזכירו שת"ח רואה לעצמו ומשאילה ממילא שלא אסרו אלא להראות לע"ה וטעמו של הרמב"ם נראה עיקר לפי שהטעם הוא מפני איסור ההשחזה היתר לחכם להראות ולהשאילה והרשב"א ז"ל הסכים לטעם רש"י עכ"ל (פ) :

ויכוך להוליך סכין והבהמה אצל טבח לשחוט וכו' בפ"ק די"ט (יח :) בש"א אין מוליכין טבח וסכין אצל בהמה ולא בהמה אצל טבח וסכין ובה"א מוליכין זה אצל זה וכתב הר"ן פי' ואפי' דרך ר"ה ואע"ג דאפשר דעביד לה מתתמול אפ"ה שרי משום דהוצאה באוכל נפש כתיקון אוכל נפש עצמו היא ולא כמכשירין ותיקון אוכל נפש עצמו אפילו אפשר לעשותו מעי"ט שרי דלא מפלגינן בין אפשר ללא אפשר אלא במכשירין בגמרא דטעמא דב"ש שאוסרין להוליך בהמה אצל טבח וסכין משום דאתי לאמלוכי דאמר

דרכי משה

תצח (א) ב ונראה מטעם של רמב"ם כתב מהרי"ל הרוצה לשחוט בי"ט צריך לבדוק הסכין מעי"ט וישמרנו מהפגימה וכ"כ מהרי"ו בהגהות הלכות שחיטה ונראה דטעמא מאחר דבזמן הזה אין מראין הסכין לחכם אלא כל שוחט בודק לעצמו הסכין יש לחוש שמא ימצאנו פגומה וישחזנו דמאחר שאין כל השוחטים ת"ח יש לגזור גזירה זו כמו בימיהם

דרישה

[פ] **צריך** שלא יבדוק עיין מ"ש בזה הב"י ומשמע מדבריו דדווקא אם נמצא טריפה מותרת משום דהיה דעתיה עליה וסוי חזי לאדם אבל מתה אסורה אע"ג דחזי לכלבים מאחר שמבע"י לא היה דעתו שתמות וו"א דקי"ל כל מה דחזי לאדם חזי לבהמה ואם היה דעתו עליה מבע"י לשחטה וסוי חזי לאדם אע"ג דמתה מותרת וא"ל דהרב קיצר קצת בלשונו דלקמן איירי דודאי אין דעתו לשחטה בי"ט : אלו

פרישה

זו למעלה מזו היא ממור מרוב וקרוב ואע"ג דהוי רוב וקרוב מותר מ"מ שני קינין אסור משום מוקצה וכיון דקי"ל כר' אליעזר דרוב וקרוב הולכנן אחר הרוב ואסור מכ"ש דשני קינים זו למעלה מזו דאשור כללא"ד פשוט :

(ז) **וכיון** שאינו פורח אפי' יש קן בתוך ג' אמה כו' עד אלא עומד בקרן זוית מותר שאינה מדדה משם לכאן כיון שאינו יכול לראות קנו בכל פעם · כן הוא בגמרא פ"ק דבילה דף י"ח ע"א · וכתבו ג"כ הרמב"ם בפ"ב מהי"ט · אבל הרי"ף והרא"ש השמיטוהו בהלכותיהן ופסקינן · גם בא"מ סי' ר"ם סעיף ט' צריכין לומר לרבינו סברא זו והוא ג"כ בסוגיא דפ' לא יפקוד דף כ"ד וגם שם השמיטוהו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ג"כ לא כתבו שם וכ"ז כתב כאן גם שם בא"מ ו"ל ולא ידעתי למה השמיטוהו ועיין יש להתבונן מאמרות ואל הכל מקחתי עיני בא"ל ובכתבתי יפוב הדבריהם שם בא"מ ע"ש בדרישה :

(מ) **השוחט** בהמה כו' ו"ל ב"י ומאר הפשט מעמידין הבשר והעור במוס היום שלא יסרח אם נמצאת טריפה לא יזיזנה ממקומה עד מוצאי י"ט כו' דבריו צריכין ביאור קצת ונראה דבכי פירושו ואמר שהפשיטו מניחים הבשר והעור שמניחים הבשר עם העור ואין נוטלין העור מן הבשר אעפ"י שהפשיטו כדי שלא יסרח אמוס היום ומ"ש אם נמצאת נראה שצריך להגיה שאם והוא נתינת טעם ור"ל שאם נמצאת טריפה לא יזיזנה ממקומה עד מי"ט ונסרח לכך מונח הבשר עם העור כדי שלא יסרח וכן מ"כ שם בכלבו : וכגון

חדושי הגהות

תצח א בר"ן שלפנינו איתא בזה"ל והרז"ה כתב דמש"ה אין מראין סכין לחכם משום דהו"ל כעין ראייתו מומין וכתב הרמב"ן שאם היה בטעם זה עיקר אף ת"ח בדין הוא שלא יהא רואה לעצמו ואין זו קושיא אצלי דלעצמו אינו אלא לברר הספק אבל לאחרים כו' : ב בד"מ שלפנינו איתא הכי כתב הרמב"ם פ"ד שהטעם שמא תהיה פגומה כו' ובתב ה"ה

דאמר נסבוק האי בהמה כאוסה ומייתינא בהמה אחרינא דשמינה מינה וב״ה לא חייבי לבכי ומשמע דמהאי טעמא נמי אסרי ב״ש להוליך סכין אצל בהמה למאן ממליך ולא שחיט האיא בהמה וב״ה לא חייבי לבכי וגראה דהא דקתני טבח וסכין אצל בהמה עיקר מלתא משום הוצאת סכין היא וטבח כדי נסביה דפסיטא שהאדם יכול לילך לכל מקום שירצה אפי׳ שלא לצורך כל שהוא בתוך התחום ובספרי רבינו כתוב אם טבח ילך אצל סכין ובהמה וט״ס הוא וצריך להגיה אם טבח ילך עם סכין אצל בהמה ומיהו י״ל שכך היה גורס בגמרא וב״ש אסרי לילך טבח אצל סכין ובהמה משום דלמא ממליך ולא שחיט אם שמא ימצא הסכין פגום ונמצא שטרח שלא לצורך: **ואין** שוחטין המדבריות ולא משקין אותן וכו׳ בסוף מסכת י״ט (דף מ׳) תנן אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הביתיות וגמרא (שם) למה ליה למימר משקין ושוחטין מלתא אגב אורחיה קמ״ל דליתקי איכא בהמתו והדר לשחוט משום סרכא דמשכא ופירש הר״ן ז״ל למימר משקין לענין השקאה ודאי אלו ואלו מותרות דאלו ואלו מזונתן עליך אלא משום שחיטה נקט ולשחיטה צ״ל השקאה משום סרכא דמשכא כלומר שתהא נוהה להפסיט: **ומ״ש** שאע״פ שהן מוקצות מותר להשקותן השקאה דלאו לצורך שחיטה יש להקשות עליו מדתנן אין נדין דגים מן הביבריס בי״ט ואין נותנין לפניהן מזונות אלמא כל מידי דמוקצה אין נותנין לפניהן מזונות וי״ל דשאני דגים דאין מזונותן עליך שהרי אפשר להם בלא נתינת מזונות שהם אוכלים שרשי עשבים וקרקע וגדול אוכל את הקטן ולמאי דפירש״י בפ׳ ר״א דאורג (קו:) דטעמא דאין נותנין לפניהן מזונות משום דכיון דמוקצים הם לא שרי למיטרח עליהן אפשר דלא אמרינן הכי אלא בדבר שהוא מוקצה מחמת שאינו ניצוד לגמרי אבל בדבר שהוא ניצוד ומצוי אצלך כבהמות מדבריות כיון שמזונותן עליך מותר להשקותן ולתן לפניהם מזונות ומיהו למ״ש הרמב״ם דדגים ועופות וחיה שהן מוקצה אין משקין אותם בי״ט ואין נותנין לפניהם מזונות שמא יבא ליקח מהם וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו בי״ט מפני שהוא מוקצה אסור לטלטלו משמע דבהמות מדבריות נמי כיון שאסור לאכלן בי״ט לדידיה דפסק כר״י בי״ט אסור להשקותן כלל אלא שאפשר לומר דלא אסר הרמב״ם אלא בדברים המוקצים מפני שטעונין ליתה דאיכא למיחש שמא מתוך שמאכילם יבא לצודם אבל בהמות מדבריות אינן טעונות ליתה הלכך מותר ליתן לפניהם מזונות והכי דייק ליסניה שכתב דגים עופות וחיה ולא כתב ג״כ בהמה שהיא מוקצה עמהם ושעמא משום דסתם בהמה אינה מחוסרת ליתה אפי׳ אם היא מדבריות: **מדבריות** היינו שרועות חוץ לתחום וכו׳ (ביצה מ׳) ת״ר אלו הם מדבריות ואלו הם ביתיות׳ מדבריות כל שיולאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום רבי אומר אלו ואלו ביתיות הן אלא אלו הן מדבריות כל שיולאות ורועות באפר ואין נכנסות לישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ומי איתא לר׳ מוקצה והא בעא מיניה רבי שמעון ב״ר מר׳ פלעולי תמרה לרבי שמעון מהו א״ל אין מוקצה לר״ש אלא גרוגרות ומוקין בלבד אבע״א הני נמי כגרוגרות ומוקין דמו ואבע״א לדבריו דר״ש קאמר ליה לא ס״ל ואבע״א לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אין מוקצה אלא לדידכו אודו לי מיהת היכא דיולאות בפסח ונכנסות בדביעה ראשונה בביתיות הן ואמרי ליה רבנן לא מדבריות הן ואיתא להאי סוגיא בפרק כירה (מה:) ופירש״י אלא כגרוגרות ומוקים שהן מתחלה ראוים לאכילה והוא דוחה אותם בידים להעלותן לייבשן ושוב אינם ראוים עד שייבשו אבל אלו לא דחה אותם בידים ואיכא דאכיל מינייהו הכי איבעית אימא הני מדבריות שאין נכנסות לישוב כלל כגרוגרות ומוקין דמיין שמקלה אותם מאליו בידים ופסק הרי״ף דברייתא וכ״כ הרמב״ם ז״ל בפ״ב מהלכות י״ט וז״ל בהמות שיולאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום הרי אלו מוכנים ולוקחים מהם ושוחטין אותן. בי״ט אבל הרועות ולנות חוץ לתחום אם באו ביום טוב אין שוחטין אותם ביום טוב מפני שהן מוקצין ואין דעת אנשי העיר עליהם וכתב הגאון מהרי״ץ ז״ל על דברי רבינו המחבר בלשונו לא פירש כדעת מי סובר שהרי כתב מדבריות היינו שרועות חוץ לתחום ואינן באות ללון בתוך התחום ואינן באות ללון בתוך התחום וזה הלשון אפשר שיהיה פירושו שלעולם אין באות שזהו פירוש מדבריות לרבי או שיהיה פירושו שאינם באות ללון בכל יום אלא ברביעה שזהו פירוש מדבריות לדעת רבנן עכ״ל • ולי נראה דמסתמא ליכא למימר דפליג אפסק הרי״ף והרמב״ם שפסקו כת״ק ועוד שהרא״ש הביא דברי הרי״ף ומשמע דהכי נמי ס״ל וליתנא דרבינו שפיר דייק דכת״ק הוא פוסק דסתם אינם באות ללון בכל לילה משמע:

על כתפו [א] או טבח ילך אצל סכין ובהמה ואין שוחטין המדבריות ולא משקין אותן השקאה שלצורך שחיטה שדרך להשקות הבהמה קודם שחיטה כדי להפריש בין העור ובין הבשר אבל שאר השקאה שרי להשקותה ומדבריות היינו שרועות חוץ לתחום ואינן באות ללון בתוך התחום ודווקא לר״י אבל מאן דפסיק במוקצה אפילו בי״ט כר״ש שרי אם הובאו שלא לצרכו ומיהו בעל העיטור כתב דאף לר״ש אסירי כיון דבחד לישנא קאמר בגמרא דר״ש מודי בהו דכגרוגרות וצמוקין דמו אזלינן להומרא אבל בה״ג כתב מוקצה הוא מדרבנן וכיון דאיכא תרי לישני אזלינן בה לקולא ושרי לר״ש [ב] ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל • עגל שנולד בי״ט מותר לשוחטו אם

ולכך פי׳ דאשמועינן אפילו גדי קטן על כתיפו דאושא מילתא ואפ״ה שרי: **ואין** שוחטין המדבריות כו׳ בסוף פ׳ משילין תנן אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל שוחטין ומשקין את הביתיות • וגמרא למה ליה למימר משקין ושוחטין מילתא אגב אורחיה קמ״ל דליתקי איכא בהמתו והדר לשחוט משום סירכא דמשכא ופירש״י שתהא נוהה להפסיטה שהוא נדבק יותר מדאי בבשר וכן פי׳ הר״ן וכך פי׳ רבינו אבל הרי״ף פי׳ משום סירכא דריאה דאי איכא סירכא מיסתמט׳ וכהג״ה מצאתי בשם ה״ר שמואל השגה על פירושו דחס ושלום לא תהא כזאת בישראל להכשיר את הטרפ׳ בהערמה עכ״ל ולא קשה מידי דודאי סירכא גמורה לא תיתתק על ידי ההשקאה אלא דוקא סירכות הבאות מחמת זיעה וכמ״ש הכלבו בשם רבותיו וכן נראה מפירוש המשניות להרמב״ם ס״פ משילין שכך הוא מפרש ע״ש: **ומ״ש** דאין משקין את המדבריות השקאה שלצורך שחיטה היינו לומר כגון אם רוצה לשחטו במוצאי י״ט ומשקה אותן בי״ט לצורך שחיטה זה אסור: **ומ״ש** אבל שאר השקאה שרי להשקותה אע״ג דבסימן שקודם זה נתבאר דאין נותנין מזונות לדגים שבביבר כבר פי׳ התוס׳ שהטעם הוא גזירה שמא יצודם וכך תופס רבינו עיקר כמ״ש לשם ובמדבריות שהם ניצודים לא שייך האי טעמא • ולפרש״י נמי דהטעם דאפשר להו בלא מזונות בהשקאה דמדבריות לא שייך גם זה ואפי׳ לפרש״י בפ׳ האורג דטעמא דמילתא כיון שהן מוקצין לא שרי למיטרח עלייהו ומדבריות נמי מוקצין הן מ״מ יש לחלק דשאני דגים כשמחוסרין ליתה שכיון שאינן ברשותו אינן מוכנין לאדם אבל הני בהמות שהן ברשותו שאין מחוסרין ליתה אעפ״י שהן מוקצין שאין דעתו עליהן לשוחטן אפ״ה נותנין לפניהם מזונות ולא גרעי מכלבים ועורבים שאינן רחויין כלל ואפילו הכי נותנין לפניהם מזונות כדתנן ואת הגבלה לפני הכלבים ומטלטלין את הלוף מפני שהוא מאכל לעורבים וכהאי גוונא כתב הר״ן בריש ג״ל ובסוף משילין ע״ש אבל בדברי הרמב״ם יש לדון דס״ל להתיר ושאני עורבים וכלבים שאינן מוקצה דדעתיה עלייהו להשתמש בהם בכל ארכיו אעפ״י שאינן ראוים לאכילה משא״כ המדבריות דאקצה להו מדעתיה דאסור ליגע בהן והב״י כתב דלהרמב״ם נמי משקין המדבריות ע״ש ולי נראה כדפריסת ועיין בדברי הרמב״ם בפ״ב: **ומ״ש** ומדבריות היינו שרועות חוץ לתחום ואינן באות ללון בתוך התחום פי׳ אינם באות ללון בכל לילה אלא ברביעה והיינו כרבנן דפליגי עליה דר׳ במשנה ובברייתא ס״פ משילין דמיקל ואמר אלו ואלו ביתיות הן וכו׳ דליתא וכך פסק הרי״ף והרמב״ם והרא״ש לשם: **ומ״ש** ודוקא לר׳ יהודה וכו׳ כן מבואר ברי״ף והרא״ש לשם:

ומ״ש ומיהו ב״ה כתב כו׳ פי׳ דבעל העיטור חולק ורמייתו מפ׳ משילין דקאמר בחד לישנא דר״ש מודה במדבריות דמוקצין הן כגרוגרות וצמוקין וא״כ יש לנו להאמיר כאותו לשון אבל בה״ג דהה רמייתו וכתב כיון דמוקצה מדרבנן הוא ואיכא תרי לישני בגמרא לחד לישנא אית ליה לר״ש מוקצה במדבריות ולאידך לישנא לית ליה נקטי׳ כלישנא דמיקל דבדרבנן נקטינן לקולא ולזה הסכים הרא״ש ז״ל כלומר שגם הוא סובר דלר״ש אין במדבריות משום מוקצה שהרי הביא בפסקיו דברי הרי״ף ודברי בה״ג שסוברין כן ולא הביא דברי העיטור וכתב ב״י לענין אם ההלכה כר״ש בי״ט אם לא בזה לא הכריע הרא״ש כלום עכ״ל ולעד״נ מדבריו שמביא במסקנתו דברי ר״ח דאף בי״ט הלכה כר״ש חוץ מגולד ומוקצה מחמת איסור ע״ש אבל בשבת התיר הרא״ש להביא אף הגולד כדכתב בסוף פ׳ נוטל דלא כר״ת דמחמיר בגולד אף בשבת: **עגל** שנולד בי״ט מותר וכו׳ פי׳ הואיל ומוכן אגב אמו: ומ״ש

כתב הר״ן כי אמרינן דאסירי משום מוקצה ה״מ בבהמות של ישראל אבל של עו״ג ליתא דהא אמרינן בירושלמי דאין עו״ג צריך הכן ומיהו יש לחוש אם באו בשביל ישראל עכ״ל וז״ל ר״ח כתב הרשב״א כבר בארנו שהמוקצה מד״ס והולכין בספיקו להקל לפיכך עו״ג שהביא בהמה במקולין אפי׳ באו לצורך ישראל אם ידוע שלנות חוץ לתחום אסורות ואם ספק מותרות ואם הביאום לצורך העו״ג או אפי׳ סתם בעיר שרובה עו״ג מותר שכל המביא לצורך הרוב מביא בהמות הידועות ללון חוץ לתחום ונמצאו בעיר בי״ט שי אינו אומר שמא מבערב הכניסן וחוץ לחומה לנו ומותרות וכ״ש השחוטין בבקר שחזקה מבערב הכניסום לתוך התחום ולא ראיתי לאחד מרבותי שחשש לזה עכ״ל: **ודוקא** לר״י אבל מאן דפסיק במוקצה אפי׳ בי״ט כר״ש שרי והוא דעת בה״ג שכתב רבינו בסמוך דלר״ש שרי בהמות מדבריות: **ומ״ש** אם הובאו לצרכו פשוט הוא דאילו הובאו לצרכו אסור לו לד״ה דהבא מחוץ לתחום בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אבל לאותו שהובאו בשבילו אסור כמו שיתבאר בסי׳ תקע״ו בס״ד: **ומ״ש** רבינו ומיהו בעל העיטור כתב דאף לר״ש אסירי כו׳ כיון דבחד לישנא קאמר בגמרא וכו׳ היינו לישנא קמא מתלת לישני שכתבתי בסמוך דקאמר הני נמי כגרוגרות וצמוקין דמו: **ומ״ש** אבל בה״ג כתב מוקצה הוא מדרבנן וכיון דאיכא תרי לישני אזלינן בה לקולא ושרי לר״ש דברי בה״ג כתב הרא״ש בסוף מסכת ביצה וז״ל בה״ג כתב מוקצה דרבנן וכיון דאיכא תרי לישני חד דאית ליה מוקצה לר״ש במדבריות וחד דלית ליה עבדינן לקולא ושוחטין את המדבריות עכ״ל ואע״ג דלתרי לישני בתראי לית ליה לר״ש מוקצה במדבריות לא כתב הרא״ש כן משום דהוה משמע דאי לא הוה אלא חד לישנא דאמר דל״ל לר״ש מוקצה במדבריות לא הוה פסקינן הכי אלא כאידך לישנא דאמר דלר״ש נמי אית ליה מוקצה במדבריות והא ודאי ליתא דאפי׳ לא הוה אלא חד לישנא הוי פסקינן כלישנא דמיקל משום דמוקצה מידי דרבנן הוא אזלינן לקולא ורבינו שכתב כיון דאיכא תרי לישני אפשר דה״ק כיון דאיכא תרי לישני לחד לישנא אית ליה לר״ש מוקצה במדבריות ולאידך לישנא לית ליה נקטינן כלישנא דמיקל דכיון דמוקצה הוא מדרבנן נקטינן לקולא ואפשר עוד דה״ק בה״ג כתב דשרי לר״ש מתרי טעמי חדא דמוקצה דרבנן ועוד אפילו הוה דאוריתא כיון דאיכא תרי לישני דסברי דל״ל לר״ש מוקצה במדבריות אע״ג דלליתנא קמא אמרינן דאית ליה מוקצה במדבריות אין דבריו של אחד במקום שנים הלכך אזלינן בה לקולא: **ויש** בדברי רבינו תוספת ג׳ שהסברא הראשונה שהזכיר היא בעצמה סברת בה״ג ולא היה לו לכתוב אלא וכתב בעל העיטור דאף לר״ש אסירי כיון דבחד לישנא וכו׳ אבל בה״ג כתב וכו׳: **ומ״ש** רבינו ולזה הסכים הרא״ש לאו למימרא שבהדיא פסק הרא״ש כך שהרי לא הכריע בין הפוסקים כר״י לפוסקים כר״ש אלא היינו לומר דלמ״ד הלכה כר״ש במוקצה איכא לספוקי אי אית ליה מוקצה במדבריות וכליתנא קמא אי אי לית ליה וכאידך לישני דמקולי ומדכתב הרא״ש דברי בה״ג ולא כתב דברי בעל העיטור נראה שהוא מסכים דמאן דסבר דהלכה כר״ש דל״ל מוקצה אפילו בי״ט במדבריות נמי ל״ל מוקצה: וכמ״ג בסוף הלכות י״ט כתב דברי בה״ג וכ״כ ג״כ רבינו ירוחם ולא כתב סברת העיטור ויש לדקדק שהם סוברים כבה״ג בזה וכמו שדקדק רבינו לדעת הרא״ש ז״ל ולענין הלכה כבר כתבתי בסימן תצ״ה דהלכה כמאן דאית ליה מוקצה בי״ט **עגל** שנולד בי״ט מותר לשוחטו ברייתא בפ״ק דביצה (ו׳) עגל שנולד בי״ט

דרישה

סי׳ תצח [א] **או** יולך הטבח לסכין כו׳ כדי נסב טבח דפשיטא שיכול ליתן בכל מקום שירלה ב״י ולעד״נ למקום הוי״ו של וסכין ומזו לק״מ ודו״ק: [ב] **ולזה** הסכים מ״מ הרא״ש ז״ל כתב ב״י לאו למימרא דבסדיא פסק הרא״ש כן דהא לא הכריע בין הפוסקים כר״י לפוסקים כר״ש ז״ל הביא דעת בה״ג ור״י

חדושי הגהות

ח״ה שטעם זה עיקר אבל רש״י ורי״ף ותר״ן פירשו טעמים אחרים משעמו של רמב״ם כתב מהרי״ל הרוצה לשחוט כו׳: ג ולי נראה דביאור ל׳ רבינו כך הוא דמתחלה כתב סתמא דמתני׳

ומ"ש אם האם עומדת לאכילה כו' כ"כ הרא"ש לשם דבעומדת לגדל ולדות אסור למאן דאית ליה מוקצה ומשום להדי דלר"ש שרי וא"ת הא ר"ש מודה בגולד כשהוא דבר חדש ממש וי"ל דבבעלי חיים אין לאסור משום גולד וכן כתבו התוספות לשם וא"ת ומ"ש מאפרוח שגולד בי"ט שאוסרין מקצת הגאונים כדלקמן בסי' תקי"ג י"ל דאפרוח דמי לגרוגרות ומתוקים דבעודו בקליפתו לא היה ראוי לכלום אבל עגל שהיה ראוי לאכול אפילו קודם שגולד אגב שחיטת אמו שרי לד"ה וכהאי גונא כתב הרא"ש וכתב עוד דלא קשה ליתסר משום הכנה אפי' אם האם עומדת לאכילה כמו בילה שגולדה ביום טוב דלא שייך הכא טעמא דהכנה דדוקא לידת בילה משום הכנה משום דע"י הלידה הוכנה לגדל אבל ולד הוא טוב לאכילה וראוי לכל דבר אם נשחטה אמו ונמצא במעי אמו כמו אחר הלידה: **ומ"ש** והא דשרי דוקא דקי"ל בגויה דכלו לו חדשיו וכו' וכגון שהפרים כו' כן כתב הרא"ש לשם וה"ר יהודה כתב על דבריו אלה וז"ל ותמהתי כי כבר נפסקה הלכה כרב נחמן דאמר בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים וכן פסק הרא"ש בעצמו פ' אלו טרפות ובודאי נ"ם הוא כי אין צריך שיפרוש אבן מדברי רבינו שהעתיק דבריו אלה וגם הוא פסק בי"ד בסימן מ"ו ובסימן נ"ח דבית הרחם אין בו משום ריסוק איברים ואפי' אינו יכול לעמוד מותר לשחוט מיד אם ידוע שכלו לו חדשיו ובאין ידוע ימתין עד ליל ח' משמע דאין כאן ע"ם כל עיקר ולכך נתחבטו האחרונים ליישב סתירה זו בדברי הרא"ש ורבינו מהר"י בן חביב ז"ל כתב דלכתחלה דוקא יש לחוש לריסוק איברים וזהו מ"ש בה' י"ט דמדבר בענין היתר שחיטה אבל בה' טרפות מדבר בענין דיעבד אם הוא טרפה אם כבר נשחט ולכך אמרו דאין בו משום ריסוק איברים וכשר בדיעבד ודברי הרא"ש אפשר לישב כן אבל דברי רבינו בי"ד שכתב לענין טרפה גם כן מותר לשחט מיד אי אפשר לישב בכה"ג עוד כתב ב"י שיש מי שכתב בה' י"ט מדבר במקשה לילד וה' טרפות מדבר באינו מקשה לילד וגם על זה קשה שהיה להם לפרש בהדיא וגם למה כתב דין המקשה בהלכות י"ט ולא בהלכות טרפות והרב מהרר שלמה לורי"א ז"ל כתב וז"ל דהאי וגם צריך שיפרוש וכו' קאי אהיכא שאינו ידוע שכלו לו חדשיו שאסור עד ליל יום ח' וגם צריך שיפרוש וכו' אבל לא הפרים וכו' כגון שלא עמד אסור אפילו אחר ח' דחיישינן לריסוק איברים ולא אמר רב נחמן דלא חיישינן לריסוק איברים אפילו אית ביה ריעותא אלא היכא שידוע שכלו לו חדשיו והוא בשלמותו ובבריאותו כה"ג ודאי לא חיישי' אבל בלא כלו לו חדשיו חיישינן וכן פסק הרוקח ורבינו טעו בפשט זה עכ"ל · ובי"ד העתיק לשון הרוקח שכתב בסי' תס"ח אבל בלא ידע שכלו לו חדשיו אסור וכן הורו כל רבני שפיר"א ומפרש הוא ז"ל דבתוך ח' ימים אין כאן חידוש הוראה דתלמוד ערוך הוא בפר"א דמילה דאסור אלא ואפי' אחר ח' ימים הורו לאיסור אם לא עמד אכן לפע"ד למעיין לשם ברוק"ח יראה להדיא דהוראה זו היתה בעגל שנשחט תוך ח' ימים . גם שמעתי ממורי הרב מהר"ר הירש שור ז"ל שהקשה על פירושו דלמה לי הפרים ע"ג קרקע הא בשהיה מעת לעת כבר יצא מכלל ריסוק איברים וא"כ בדיקה וא"כ בלא כלו לו חדשיו לצריך להמתין עד ליל ח' שוב לא שייך לחוש לריסוק איברים · ומהר"ם איסרל"ש פי' דכלו לו חדשיו צריך שיפרוש על גבי קרקע אם רולה לשחטו בי"ט משום דחיישינן שמא ימצא ריעותא באברין הפנימיים ונמצא שנחט בי"ט שלא לצורך ודברין נכונים וברורים בטעמא ואע"ג דגבי עוף הנדרס דצריך בדיקה פסקו הרא"ש ורבינו דיכול לשחטו בי"ט ולא חיישינן שמא ימצא טרפה שאני התם כיון דשהה מעת לעת אחר שנדרס וינא מכלל ריסוק איברים וא"כ בדיקה אלא משום דחיישינן שמא נשתברו רוב צלעותיה או נשברה השדרה ונפסקה חוט שלה או אחד משאר מיני טרפות בהא ודאי סמכינן אדובא דבהמות בחזקת היתר עומדות ויכול לשחטה ביום טוב אבל עגל זה שאינו בכלל הרוב שהרי תיכף שגולד אתייליד ביה ריעותא שאינו יכול לעמוד חיישינן לריסוק איברים לענין זה שאינו יכול לשחטו בי"ט על עד שיפרוש ע"ג הקרקע כדי שלא מספק ריסוק איברים לגמרי: **ואם** גולד בשבת כתב ה"ר אפרים שאסור בי"ט שלאחריו משום הכנה פי' אם דמיתסרא מדאורייתא משום הכנה דהא בשבת גופיה אינו אסור אלא מחמת איסורו של שבת דרביע עליה שהרי בגולד בי"ט מותר לשחטו אלא כיון דבשבת עצמו אסור משום מוקצה מחמת איסור אסורה בי"ט שלאחריו משום הכנה שאם אתה מתירו בי"ט נמצא שהשבת הכין לי"ט ולא לעצמו כיון שאסורה בו והו"ל כבילה שנגמרה בראשון ונולדה בשני שלא הכינה לעצמה כלום אלא לשני אלא דהתם אסור משום הכנה דאורייתא והכא הוה כעין דאורייתא וכה"ג פי' התוס' והר"ן בבילה שנולדה בשבת שאסורה בי"ט שלאחריו משום הכנה אלא כעין דאורייתא קאמר אלא הכנה דאורייתא: **ומ"ש** וב"ה כתב שמותר וכ"כ א"א הרא"ש הרא"ש ז"ל

אם האם עומדת לאכילה אבל אם עומדת לגדל ולדות אסור לר"י והא דשרי דוקא דקים לן בגויה שכלו לו חדשיו דאי לא"ה אסור עד ליל יום ח' (ה) [ג] וכגון שהפרים ע"ג קרקע שיצא מכלל ריסוק אברים ואם נולד בשבת כתב הרב ר' אפרים שאסור ביום טוב שלאחריו משום הכנה ובעל העיטור כתב שמותר וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל

בי"ט מותר הואיל ומוכן אגב אמו וכתב הרא"ש ובהמה העומדת לאכילה דאי בהמה העומדת לגדל וולדות אסור למאן דאית ליה מוקצה ולא שייך הכא טעמא דהכנה דדוקא לידת בילה חשיב הכנה משום דעל ידי לידה הוכנה לגדל אפרות דאילו נמצא במעי אמה אינה מגדלת אפרות וגם טובה יותר לאכול אבל ולד הוא טוב לאכילה וראוי לכל דבר אם נשחטה אמו ונמצא במעי אמו כמו אחר הלידה והא דמותר לאכלו ביום הלידה היינו היכא דקים ליה דכלו חדשיו אבל אי לא קים ליה דכלו חדשיו אסור עד ליל שמיני כדאיתא פרק ר"א דמילה (קלו :) וגם צריך שיפרוש ע"ג קרקע שיצא מספק ריסוק איברים כדאי' בפרק אלו טריפות (נא :) עכ"ל וכך הם דברי רבינו ודברי תימה הם דבפרק אלו טריפות אר"י בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים אע"ג דאיתא התם א"ל רבא לר"י תניא דמסייע לך תינוק בן יום אחד וכו' ת"ש ושוין שאם טולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן וכו' הכ"ע שהפרים ע"ג קרקע אין משם ראיה דהא דאוקימנא בשהפרים ע"ג קרקע לאו לקושטא דמלתא אוקימנא הכי אלא לדחויי דלא לסייע לר"י מהניתא אבל לפוס קושטא אע"פ שלא הפרים ע"ג קרקע נמי שרי וכ"כ מדברי כל הפוסקים והרא"ש בעצמו כתב שם דברי ר"י התם ולא הצריך שיפרים ע"ג קרקע וגם רבינו בספר י"ד סי' כ"ח כתב עובר שנולד אע"פ שבית הרחם הוא מקום לר אין חוששין לו לריסוק איברים אפילו אם רואים בו ריעותא שאינו יכול לעמוד ומותר לשחטו מיד אם ידוע שכלו לו חדשיו עכ"ל ולא הזכיר שצריך שיפרים על גבי קרקע (ב) וכבר תמה רבינו ירוחם (נ"ד ח"א) כן על דברי הרא"ש והעלה שבודאי ט"ס יש בדבריו בהל' י"ט כי א"ל שיפרים והרב מהרי"ן חביב ז"ל כתב לישב ולקיים גירסת הספרים וז"ל אומר כי חילוף הנוסחאים יסבב חילוף הדינים וקרוב אני לומר שהבדל ביניהם דומה להבדל שיש בין לכתחלה לדיעבד כי עיקר שאלתינו בי"ט הוא עגל שנולד בי"ט ראה הרא"ש כי ראוי להחמיר ונסלק עצמינו מכל ספק ולא נשחטנו בו כיון שאחר עבור מעת לעת יצא מכלל ריסוק איברים וודאי שהם בדין הטריפה עיקר שאלתינו היא על הנולד ביום זה ונשחטו קודם מעת לעת אם נטריפנו מטעם שנתרסקו איבריו בשעת הלידה ולתשובה זאת השאלה פסק ר"נ שאין לאסור אכילתו בשביל זה ומדברי הר"ן בזה למדנו שבעלי התלמוד חלקו במציאת נעלם הזה אם נחשוב זה במיעוטא דשכיח או במיעוטא דלא שכיח וכל זה היה ידוע להרא"ש וראה להכריע ביניהם כמ"ש כלל הדברים כי לענין טריפה פסק כרב נחמן ולענין היתר שחיטה בי"ט ניחוש לכתחלה לדברי הדוחה ואומר הכ"ע כגון שהפרים ע"ג קרקע ויש לדקדק זה בלשון הרא"ש בדין י"ט שאמר וצריך שיפרוש ע"ג קרקע כדי שלא אמסק ריסוק ולא אמר כדי שנדע שאין בו ריסוק איברים רק קאמר לשון ספק לרמוז אל כוונתו שאמרתי שכפי טבע הנולד הזה שהוא שחיטה בי"ט ראוי להסתלק מן הספק ולא נשחטנו ביומו משא"כ לאסרו באכילה משום טריפה עכ"ל ד וראיתי מי שכתב דכיון שהמפרשים חלקו בהיא דר"נ אם הוא דווקא בשאינה מקשה או גם במקשה לילד אפשר לדחות ולומר שמה שכתב הרא"ש ורבינו בדיני י"ט הוא במקשה לילד ומ"ש בדיני מאכלות אסורות הוא בשאינה מקשה לילד (ג) וכתב ה"ה בפ"ב שכל שאמו אינה עומדת לחריסה או לחלבה הוי מוכן אגב אמו ואע"פ שהיא טריפה לפי שהטריפה עומדת היא לכלבים והכי איתא בהדיא בגמרא: **ואם** נולד בשבת כתב הר"ן שאסור בי"ט שלאחריו וכו' וכ"כ הרא"ש דלא שייך הכנה בלידת העגל אף על פי שהרא"ש לא איירי בהדיא בגולד בשבת מ"מ מדכתב גבי עגל שנולד בי"ט דלא שייך ביה טעמא דהכנה למד משם רבינו דהיכא דנולד בשבת מותר בי"ט שלאחריו דהא לא מיתסרא ביצה בי"ט שאחר שבת אלא משום הכנה כדאיתא בגמ' (ביצה ב :) וכיון דסבר הרא"ש דבעגל שנולד לא שייך ביה טעמא דהכנה ממילא משמע דבגולד בשבת מותר בי"ט שלאחריו וה"ה בפ"ב הסכים ג"כ לדברי המתירים כשנולד בשבת לשחטו בי"ט שלאחריו ואפילו ביומו מותר לחולה ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ע"כ והר"ן כתב בפ"ק דביצה סברת האוסרים וסברת המתירים וכתב אח"כ אבל עגל שנולד בי"ט הדבר ברור שהוא מותר בשבת דהואיל ושרי בי"ט נמצא שי"ט לעצמו הכין וממילא הותר לשבת:

בהמה

דרכי משה

בימיהם (בהולכה) בהלכות סכין ומצאתי כתוב בשחיטות ישינים דאם לא בדק מעי"ט מותר לבדוק בי"ט בשעת הדחק אבל לאחר השחיטה יבדוק ואין בכך כלום ומעשה באחד שרצה לשחוט שור בי"ט ולא בדק הסכין מעי"ט מה עשה הלך ושחט עוף קטן בלא בדיקת הסכין ולאחר השחיטה בדק סכינו והלך אח"כ לשחוט השור עכ"ל ומשמע מכאן דאע"ג דבהול אסור לשחוט בלא בדיקת הסכין על סמך שיבדקנו לאחר השחיטה כמ"ש בי"ד סימן י"ח ס"מ בי"ט שרי הואיל ולא אפשר בע"א: (ב) וכן הקשה מהר"א מפראג בהגהותיו: (ג) ועל תירוץ האחרון קשה לי דהו"ל להזכיר שני הדינים בכל א' מן המקומות ומה ראו להזכיר האיסור לענין י"ט והיתר לענין איסור מאכל הואיל דבשתיהן הדין שוה ועל תירוץ הראשון

דרישה

ור"י ור"ת ורש"י במחרוגה וגם דרכו של הרא"ש להיות מסתמא בשיטת התוס' לכך סבר רבינו הסלמ"ם ז"ל הסכים לדעת בס"ג ור"י ור"ת ורש"י · ומ"מ ב"י דייק שפיר דאין שייך לומר הסכים במקום שלא הכריע בהדיא וגם פ"כ הו"ל למכתב כן לעיל בס"ם תצ"ם במקום שכתב דעת המולקים במוקצה בי"ט אי הלכה כר"ש אי כר"י:

[ג] **וכגון** שהפרים ע"ג קרקע כו' ב"י הקשה דכאן כתב רבינו והרא"ש אבינו דצריכין שיפרוש ג"כ על גבי קרקע והרא"ש בפ' אלו טרפות כתב דברי רב נחמן שהתם דבית הרחם אין בו משום ריסוק איברים ולא הצריך שיפרוש ע"ג קרקע ורבינו בי"ד סי' ע"ו וכ"מ כתב עובר שנולד אעפ"י שבית הרחם הוא מקום לר אין חוששין לו לריסוק איברים אפי' אם רואין בו ריעותא שאינו יכול לעמוד ותירץ מהרי"ן חביב ז"ל שהסבל בינינו דומה להבדל שיש בין לכתחלה לדיעבד כי עיקר שאלתינו בי"ט הוא על עגל שנולד בי"ט אי נתיר לכתחלה לשחטו בו ביום אי לאו ובתשובת שאלה זו כתב הרא"ש כי ראוי להחמיר ונסלק עצמינו מכל ספק ולא נשחטנו כו' כיון שאחר עבור מעלה יצא מכלל ריסוק איברים ודומה זה קצת לדבר שיש לו מתירין שהחמירו בו ס"ע אמנם בטרוייפה עיקר שאלתינו היא על הנולד ביום זה ונשחטו קודם מעלה אם נטרפנו מטעם שנתרסקו איבריו בשעת לידה ולתשובת זאת הסשלה פסק רב נחמן שלא לאסור אכילתו בשביל זה כו' וכ"ל דאפי' דנקט דין לכתחלה בי"ט דה"ה אם שולגין בשאר ימי המול לשוחטו לכתחלה ראוי להחמיר להסתלק מספק והא דנקט י"ט ה"ט מפני שהנוסח הוא שחיטה בי"ט שמדבר בסי' זה מה ומי ובאיזה ענין הוא מותר לשחוט בי"ט לכך נקט בי"ט וגם מ"ש ודומה לדבר שיש לו מתירין שהחמירו בו בי"ט ג"כ לאו דוקא י"ט אלא ר"ל כמו שהחמירו בדבר שיש לו מתירין כמו כן הכא

פרישה

סי' תצה [ה] **וכגון** שהפרים ע"ג קרקע כו' ז"ל מ"ו וגם שהפרים וכן הוא בהדיא בגמרא עכ"ל פי' שבא לפרש דהא דבעינן שיהיה הפרים ע"ג קרקע היינו כשלא ידעי' שכלו לו חדשיו אינו מיתר עד שיפרוש אבל כשכלה חדשיו הא בהדיא כתב הרא"ש וגם הטור ריש בסי' ט"ו ובסי' כ"ח דלא בעינן הפרסה ע"ג קרקע ואע"ג דכבר מי מ' ימים דילמא הואיל ולאו ודאי דכלו חדשיו שמא עדיין בן ז' היה ויכול לחיות וחייסינן הואיל וכך הוא יש למוש לריסוק איבריו ונערף ממנה וע"ע דוחה נגד מ"ש בפרק אלו טרפות והביאוהו הר"ן ס"פ המביא דף רנ"ז ע"ב דוחה סי' ריסוק איבריו דכל שהי מעת לעת בילוד אלא נתרסקו איבריו ואין חוששין לריסוק איבריו אפי' אם רואין בו ריעותא שאינה יכולה לעמוד עיין בסי' כ"ח בי"ד שכתבתי שם מה שתירץ מהר"י חביב וב"י ובד"מ הקשה בכאן על ב' אותם תירוצים ז"ל ועל תירוץ המחרון ק"ל דהיה לו לסוכיר הדינים בכל מ' מן המקומות ומה דאם לסוכיר המיסור לענין י"ט וסיתר לענין איסור מאכל הואיל ובשתיהן הדין שוה · ועל תירוץ הראשון ק' ג"כ דהיה לו להזכיר ג"כ איסור שחיטה בלא י"ט כיון דאפשר להמתין עד למחר עכ"ל · וז"ל רמ"א בש"ע דחיישינן שמא יראה בו ריעותא באבריו הפנימיים ונמצא שחט בי"ט שלא לצורך וכ"ל וכוא מדברי הרא"ש והטור עכ"ל נראה מדבריו דלא"מ דלא חיישינן לריסוק איבריו כלל וכמ"ש בי"ד ס' כ"מ דלא חיישינן בהתם אפי' אי חוינן ריעותא שאינו יכול לעמוד ומותר לשחטו לכתחלה במול אלא בי"ט אסור לשחוט שמא יראה ריסוק או שיגו באבריו הפנימיים שלא יכול לעמוד קודם שחיטה ונמצא שחט בי"ט שלא לצורך ומסיק שם בד"מ ז"ל וכבר נתבאר לעיל בסי' תכ"ז דאסור לשחוט במקום שהטריפות מצוי וא"ל לפ"ז א"כ היה לו לרא"ש ולרבינו בעל הטור לפרש לענין איסור טריפות דאם נמצא בו שיגוי באיבריו

חידושי הגהות

דמתני' אין שוחטין המדבריות כו' ר"ל לר"ה וכתב מה שהוא ד"ה ודוקא לר"ש הוא מחלוקת בעל העיטור ובה"ג (מהרל"ח): ד דברי הרא"ש יש ליישב כן אכן דברי רבינו אין סובלים פירושו שהרי כתב בהל' טריפות ומותר לשוחטו מיד משמע דאפילו לכתחלה שרי ומורי מ"ר"מ ז"ל כתב בתורת חטאת דבי"ט צריך שיפרוש ע"ג קרקע משום דחיישינן

בהמה מסוכנת שירא שמא תמות וכו׳ משנה בפ׳ אין לדין (כח:) בהמה מסוכנת לא ישחוט אא״כ יודע שהוא יכול לאכול ממנה כזית אלי מבע״י ר״ע אומר אף כזית מי מביא טביחתה וכתב הרא״ש התירו לאכול כזית מביא טביחתה בלא בדיקה משום הפסד מתוך ולכאורה משמע מדבריו דלא שרינן לשחוט אא״כ יאכל כזית ממנה וכ״כ מדברי הרמב״ם שכתב בפ״א מהלכות י״ט מי שהיתה לו בהמה מסוכנת לא ישחוט אותה בי״ט אא״כ יודע שיכול לאכול ממנה כזית אלי מבע״י כדי שלא ישחוט ביום טוב מה שיאכל בחול אבל הא״ה כתב שם פירוש כל שיש שהות ביום כדי לאכול אע״פ שאינו אוכל מותר דמשום הפסד התירו לו בכך וכן מבואר בפרק אלו עוברין (מו:) אבל בדיעבד לא ישחטנה אא״כ צריך לאכול ממנה בי״ט וכ״כ ז״ל עכ״ל וכ״כ הר״ן בפרק המזכר ור״י כתב ואע״פ שלא אכל כזית כיון שגמר בלבו לאכלו למאן דליתיה ליה הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים וכו׳ ולמאן דאית ליה הואיל אפילו גמר בלבו א״כ כדמוכח בפרק אלו עוברין והתירו לאכול כזית בלא בדיקה משום הפסד מוקצה ע״כ ופשטא דסוגיין ר״פ אלו עוברין משמע כדברי ר״י הלכך מ״אחר שהרי״ף והרא״ש פסקו בפ׳ אלו עוברין כמאן דאית ליה הואיל וגם הרמב״ם פסק כן בפ״א מהל׳ י״ט אפילו גמר בלבו א״כ אלא כיון שיש שהות ביום כדי לאכול ממנה כזית אלי מבע״י שרי ומ״מ יש לתמוה על רבינו למה השמיט מלת אלי דמסתמא הי׳ה כת״ק ושמא י״ל דכיון דאין דרך לאכול בשר מי כל שאינו אומר מי בהדיא ממילא משמע דאלי קאמר: כתב הרשב״א בתשובה שלא התירו לשחוט אחר הסעודה אלא המסוכנת משום הפסד ממונן של ישראל אבל הבהמה הבריאה אסור באמה ואפילו בהמתן של ישראל אפילו אם יאכל ממנה כזית וכבר כתבתי כן בסמוך בשם ה״ה ז״ל:

ואם שחטה בשדה לא יביאנה לעיר וכו׳ משנה בפרק אין לדין שם ופירש״י לא יביאנה במוט ובמוטה בשני ב״א משום דאוושא מלתא ומזלזל בי״ט. וכתב הר״ן ואע״ג דמפיש בהלוכא שאני הכא כיון דמב״א במוט ובמוטה מחזי כעובדא דחול ואיכא מ״ד דלא מיתסר אלא במסוכנת שיש לה קול שלא נשחטה לגמרי בשביל י״ט אבל בריאה ששחטה לצורך י״ט מביאה אפילו במוט ובלבד שישנה אם אפשר אבל אחרים אומרים דה״ה לבריאה וכן דעת הרמב״ם בפ״ה וכתב שם ה״ה בשם הרשב״א שכזה ראוי להורות כתב הר״ן בשם הרשב״א שאינו נוטל את עורה שלא התירו אלא בשוחט מדעתו בי״ט שהתירו סופר משום תחלתה כדי שלא יאמע משמתא י״ט אבל בשוחט את המסוכנת לא והכי נוכח בירושלמי דפרקין דגרסינן התם תני אבל מביאה ע״ג עורה כולד הוא עושה משייר ממנה אבר אחד ומביא עמו ע״כ (ד):

עוף שנדרס שצריך שהייה מעת לעת וכו׳ פירוש עוף שנדרס ברגליו ויש לחוש שנתרסקו איבריו ולכן צריך שהייה מעת לעת ובדיקה אחר שחיטה יכול לשחטו בי״ט ולא היישינן שמא ימצא טרפה שלא לצורך ר״ש אומר כל שאין מומו ניכר מעי״ט אין זה מן המוכן ואמרינן בגמרא דקא מיפלגי ברואין מומין בי״ט ר״י סבר רואין ור״ש סבר אין רואין וכתב הרי״ף והרא״ש דקי״ל כר״ש דאמרינן (שם כז:) אמי ורדינא לא חזי בוכרא בי״ט ואמר ר׳ אמי שפיר עבד דלא חזי אינו והא רבי אמי גופיה חזי רבי אמי מאתמול הוה חזי ובי״ט שיולי הוה משייל היכי הוה עובדא ומנא תימרא דגרמא אסור דתניא מוס לא יהיה בו אין לי אלא שלא יהיה בו מום מנין שלא יגרוס לו על ידי ד״א וכו׳ ת״ל כל מום ואסיקנא בגמרא דהא דאמר רבי שמעון כל שאין מומו ניכר מעי״ט אין זה מן המוכן הייינו לומר דאפילו היה בו מום מעי״ט כיון שלא הראהו לחכם מעי״ט אין זה מן המוכן ואפילו עבר וראהו בי״ט אסור לשחטו בי״ט ואסיקנא כמי דהיכא דנולד בי״ט ומומו עמו אם עבר ובקרו מבוקר אבל לכתחלה אסור לבקרו וכן כתב הרא״ש ז״ל וכתב הר״ן ר״ש ס״ל דאין רואין מומין בי״ט דהו״ל מתקן וכדן את הדין ומש״ה אסר ליה משום מוקצה אפילו בקרו חכם דהכי דייק לישנא דאינו מן המוכן והכי נמי מפרשינן ליה משום מוקצה בס״פ כירה (מו:) ומשום טעמא דמי יומר דמזדקיק ליה חכם ואמאי דאמרינן רבי אמי מאתמול הוה חזי ובי״ט שיולי הוה משייל כתב דראייה לחודא היא דחשיבא כמתקן וזן את הדין אבל היתר חכם שראהו מעי״ט כיון דהתירו הוי מחמת ראייתו וראייה מאתמול הוא אין כאן תקון כלל ופעמים שהיה טרוד מעי״ט ומשראה את המום אומר לו לך עכשיו ובוא למחר והיה שואלו על המום איך בא לו מפני שנחשדו כהנים על הבכורות להטיל בהם מום. וכתב עוד ואע״ג דקיימא לן כר״ש אמרינן בגמרא שאם גולד ומומו עמו

ז״ל דלא שייך הבנה בלידת העגל [ד] בהמה מסוכנת שירא שמא תמות והוא אבל כבר וא״צ לה אסור לשוחטה אלא א״כ יש שהות ביום לאכול כזית כמנה מבע״י ואפילו אין שהות ביום לבודקה ולנתחה יכול לאכול בלא בדיקה ואם שחטה בשדה לא יביאנה לעיר במוט או במוטה כדרך שעושה בחול אלא יביאנה בידו איברים איברים: עוף שנדרס שצריך שהייה מעת לעת ובדיקה אחר שחיטה משום חשש טריפות יכול לשוחטו בי״ט ולא חיישינן שמא ימצא טרפה אע״ג דאתיליד ביה ריעותא בכור בזמן הזה שאסור לשוחטו בלא מום אין חכם יכול לראותו בי״ט אם יש בו מום לשוחטו אפילו אם עבר וראה ומצאו שיש בו מום אין יכולין לשוחטו

ז״ל דלא שייך הבנה בלידת העגל [ד] בהמה מסוכנת שירא שמא תמות והוא אבל כבר וא״צ לה אסור לשוחטה אלא א״כ יש שהות ביום לאכול כזית כמנה מבע״י ואפילו אין שהות ביום לבודקה ולנתחה יכול לאכול בלא בדיקה ואם שחטה בשדה לא יביאנה לעיר במוט או במוטה כדרך שעושה בחול אלא יביאנה בידו איברים איברים: עוף שנדרס שצריך שהייה מעת לעת ובדיקה אחר שחיטה משום חשש טריפות יכול לשוחטו בי״ט ולא חיישינן שמא ימצא טרפה אע״ג דאתיליד ביה ריעותא בכור בזמן הזה שאסור לשוחטו בלא מום אין חכם יכול לראותו בי״ט אם יש בו מום לשוחטו אפילו אם עבר וראה ומצאו שיש בו מום אין יכולין לשוחטו

בהמה מסוכנת לא ישחוט אא״כ יודע שהוא יכול לאכול ממנה כזית אלי מבע״י ר״ע אומר אף כזית מי מביא טביחתה ופי׳ רש״י שהוא מזומן ומופסט מעורו ועומד ובגמ׳ אמר רמי בר אבא הפסט וניתוח בעולה והא״ה לקבים מכאן למדה תורה ד״א אלא יאכל אדם בשר קודש הפסט וניתוח מאי קמ״ל אילימא לאפוקי מדרב הונא דאמר בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע ר״ל כמה נשחטה בחזקת היתר עומדת והא אמר תנן מתניתין כדרב הונא תנן ר״ע אומר אפילו כזית מי מביא טביחתה ותני ר׳ חייא מקום טביחתה ממש קודם הפסט אלא רמי בר אבא אורח ארעא קמ״ל וכך כתב הרא״ש ז״ל הפסט וניתוח לקבים דרך ארץ הוא ולא איסורא והתירו לאכול כזית מביא טביחתה בלא בדיקה משום הפסד ממונו וכו׳ יראה מדבריו דלע״ג דמדר״ע דאמר כזית מי מביא טביחתה שמעינן דלת״ק דוקא אחר הפסט וניתוח אפ״ה הלכה כר״ע מדפריך סתמא דתלמודא מינה אלמא דהלכתא כוותיה וכך הם דברי רבינו ולכך כתב בסתם לאכול ממנה כזית מבע״י דמשמע אפי׳ מי כר״ע גם כתב ואפילו אין שהות ביום לבודקה ולנתחה כר״ע אבל הרמב״ם והסמ״ג כתבו כת״ק דבעי׳ כזית אלי ואחר הפסט וניתוח ולא כמו שפירש ב״י דאף הרא״ש ורבינו פוסקים כת״ק דהא ודאי ליתא ודו״ק: ומה שמשמע מדברי הרא״ש ורבינו דלא שרינן לשחטה אא״כ יאכל ממנה כזית ה׳ המגיד והר״ן ורבינו ירוחם חולקים על זה דאע״פ שאינו אוכל אלא יש שהות לאכול שרי: עוד כתב ה׳ המגיד דדוקא במסוכנת התירו זה אבל לא בבריאה וכ״כ הרשב״א בתשובה:

ואם שחטה בשדה כו׳ משנה בס״ה וכתב הר״ן דאיכא מ״ד דוקא במסוכנת שיש לה קול אלא נשחטה לגמרי בשביל י״ט לא יביאנה במוט אבל בריאה שנשחט לצורך י״ט מביא אפילו במוט ויש שינוי אם אפשר והכי משמע מלשון רבינו שאמר ואם שחטה וכו׳ דדוקא במסוכנת קאמר והרמב״ם פוסק הא״ה לבריאה וה׳ המגיד כתב שהרשב״א כתב שכך ראוי להורות. כתב הר״ן דהמסוכנת לא יפשיט את עורה אא״כ שייר ממנה אבר אחד ומביאו עמו דהכי אית׳ בירושלמי אבל בהגהת אלפסי בשם ר׳ יעקב אחרון כתב וז״ל ולא התירו בה אלא השחיטה שמא תמות ותפסד אבל להפשיטה לא התירו אלא לצורך י״ט עכ״ל וכן ראוי להורות:

עוף שנדרס כו׳ פי׳ שנדרס ברגליו והיא בעיא דלא אפשיטא בפרק המביא ופסק הרמב״ם בפ״ק והרא״ש לשם לקולא וכתב ה״ה שכן הוכיח הרשב״א ואע״ג דצריך בדיקה משום טרפות כל בהמה נמי צריך בדיקה בריאה משום טרפות הריאה דשכיחא ואפ״ה שוחטין אותה בי״ט דסמכינן ארובא וה״נ סמכי׳ ארובא אע״ג דאתיליד ביה ריעותא דנדרס מ״מ מן הרוב הוא ומשום הכי פסק בהגהת אשיר״י דבמקום שהטרפות מצוותא כמו הכשרות דליכא רוב אסור לשחוט בהמה בי״ט ודלא כמה שהגין ב״י מהגה״ה זו:

בכור בזמן הזה כו׳ פלוגתא דר׳ יודא ור״ש במשנה בפ׳ א״ל ומסקנא דגמרא דהלכה כר״ש דאין רואין מומין בי״ט דהו״ל כמתקן וזן את הדין וכך פסקו כל המחברים ואפילו במום שנולד מעי״ט אם לא ראוהו בעי״ט כי אם בי״ט ומצא שהוא מום קבוע אינו נשחט בי״ט ובעמא דמילתא משום מוקצה ואע״ג דר״ש לית ליה מוקצה הכא כיון דאית ליה אין רואין הלכך לאו דעתיה עלויה מאתמול והלכך אסור אפילו ראוהו בדיעבד כן פי׳ התוס׳ והר״ן:

ומ״ש

בהם מום. וכתב עוד ואע״ג דקיימא לן כר״ש אמרינן בגמרא שאם גולד ומומו עמו

דרבי משה

הראשון ג״כ קשה לי דהו״ל להזכיר ג״כ איכור שחיטה לכתחלה בלא י״ט כיון דאפשר להמתין עד למחר והנ״ל בקושיא זו דודאי אין הוששין לריבוק איברים כ״ז שאין אנו רואים שינוי באיברים הפנימים אבל אם אנו רואים שינוי באיברים הפנימים חיישינן ליה ולכן לענין איסור טריפות מותר לשחטו דאנו סומכים שאילו היה מרוסק היינו רואים בו שינוי איברים אהר כך ובראא שינוי ודאי אמרינן דלא נתרסק אבל לשוחטה בי ט אסור דהיישינן שמא יראה בו שינוי אחר כך וכבר נתבאר לעיל סימן תצ״ז דאסור לשחוט במקום שהטריכות מצוי ומטעם זה נסתפקו בגמרא בשחיטת עוף הנדרס כדלקמן סימן זה ואין להקשות לפ״ז א״כ הו״ל לרא״ש ולרבינו המור לפרש לענין איסור טריפות אם נמצא בו שינוי מריפה י״ל שסמך אמ״ש בדין נפולה שאם שהתה מעת לעת אע״פ שאמרינן שיצא מכלל ריסוק אברים מכל מקום צריכים בדיקה באיברים הפנימים כמ״ש בי״ד סימן ג״ח ולכן עגל שנולד אף על גב דלא צריך בדיקה מ״מ כשרואים בו שינוי ודאי טריפה כנ״ל: (ד) ובהגהות אלפסי פרק אין צדין ולא התירו במסוכנת אלא השחיטה שמא תמות זתפסיד אבל הפשיטה לא התירו אלא לצורך י״ט עכ״ל: (ה) וג״ל דדוקא גבי עוף הנדרס מתיר הרא״ש משום דמוקמינן ליה אהזקתיה הראשונה דהו״ל חזקת כשרות ולכן לא

פרישה

באיברים הפנימים טריפה י״ל שסמך על מ״ש בדין נפולה שאם שהתה מע״ל אעפ״י שאמרו׳ שם שיצא מכלל ריסוק אברים מ״מ צריכין בדיקה באיברים הפנימיים כמ״ש בי״ד סי׳ כ״מ ולכן בעגל שנולד אע״ג דלא צריכין בדיקה מ״מ כשרואין בו שינוי ודאי טריפה כנ״ל עכ״ל ודו״ק ויש להקשות מ״ש מעוף שנדרס בסמוך דאתיילד ביה ריעותא ואפ״ה שרי לשוחטו בי״ט ודוחק לחלק ולומר שאני עוף שהיתה בחזקת כשרות קודם שנדרס משא״כ עגל זה שנולד עתה דהא עוף ובהמה בחזקת איסור עומדת עד שנשחטה כראוי ועיין בדריסה:

דרישה

הכא ג״כ הממירו בדין זה שאירע בעגל שנולד בי״ט אם מותר לשחטו לכתחילה בו ביום בי״ט וה״ה בנולד בחול אסור לשוחטו בו ביום מכני שיש לו מתירין לומר גם מ״ש אא״כ שכפי טבע הנושא הוא שאינו שמיטה בי״ט כאילו אמר שהוא עגל שנולד בי״ט דאסור לשוחטו לכתחלה בו ביום שאינו בחול ביום בו ביום בחול ומי אסור אבל כל זה אינו מספיק לישב דברי רבינו דהא בהגיה כתב רבינו בי״ד סי׳ ט״ו וה״ה דמותר לשוחטו ומותר משמע אפילו לכתחלה אבל אין לסקשות לפי׳ מעוף הנדרס כו׳ דבסמוך דשוחטים לכתחלה דהא דשוחטין היינו דוקא לאחר שנהפך מעל״ע אלא שצריך עוד בדיקה. ולענין בדיקה אין לו מתירין דהא גם אם אם המתין עד למחר צריך בדיקה ומיהו גם לתרץ דמ״ל וז״ל יש לישב דס״ל דאוקיל וכבר שהם מע״ל ויצא מכלל ספק ריסוק איברים א״כ אף הבדיקה שבודקים שמא ימצא טריפה מרמת הדריסה אינה אלא אומדא בעלמא ומש״ה הקילו בו ועיין בי״ד סי׳ כ״מ דלהרמב״ם צריך בדיקה לאחר מע״ל משום טריפה וגם משום ריסוק:

[ד] **בהמה** מסוכנת שירא שמא תמות כו׳ במשנה בפרק אין לדין בהמה מסוכנת לא ישחוט אא״כ יודע שיכול לאכול ממנו כזית אלי מבע״י ר״ע אומר אף כזית מי מביא טביחתה והגיה ב״י דברי רבינו ירוחם ע״ז שכתב ז״ל ורבינו ירוחם כתב ואע״פ שלא אכל כזית כיון שגמר בלבו לאכול למאן דליתיה ליה הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים ולמאן דאית

הידושי הגהות

דהיישינן שמא ימצא בו ריעותא אחר שחיטה דאף על גב דמסתמא אין חוששין לריסוק איברים מ״מ כל שנמצא בו ריעותא אחר שחיטה היישינן ולכן ביום טוב לא ישרמנו אא״כ יראים שמא ימצא בו ריעותא אחר שחיטה ונמצא ששחט בי״ט שלא לצורך וישוב זה ג״כ אינו נ״ל דהא גבי עוף שנדרס שצריך בדיקה ואע״פ התירו הרא״ש ורבינו לשוחטה בי״ט

ומ״ש אבל אם נולד במומו בי״ט וכו׳ שם קאמר רב נחמן דהכי אמר רב איסור מעולם ואע״ג דגמרא מוקי לה דוקא בדייתבי דייני התם פי׳ שמיד שנולד רואו בו את המום ולא הוקלה כלל היינו משום כי היכי דלא תידוק מיניה דאין מוקלה לחצי שבת אבל למאי דקי״ל דאין מוקלה לחצי שבת כמו שנתבאר למעלה בסימן ש״י תו לא צריכינן לאוקמי בדייתבי דייני התם דודאי אפילו בדלא יתבי דייני התם כיון שנולד עם מומו לא היה לו חזקת איסור מעולם ואין בו משום תיקון ולא משום דין ולא משום מוקצה אלא שאף עפ״כ לכתחלה אסור לבקרו בי״ט כי היכי דלא ליתי לאחלופי בשאר מומין. והיכא דנשחט ואח״כ הראה מומו פסקו התו׳ בשם ר״י דהלכה כר״י לגבי ר״מ דמתיר במומין דאינם עשויים להשתנות וכ״כ באגודה בשם התוס׳ בפ׳ אין נדין:

מותר לשחוט לכתחלה היה ועוף בי״ט לר״ת

לשוחטו אבל אם נולד במומו ועבר וראהו נשחט על פיו ואם ראה המום מעי״ט וראה שהוא מום שראוי לישחט עליו יכול לחקור עליו בי״ט אם נפל בו המום מאליו ומתירו שכל מום שלא נפל בו מעצמו אלא אחרים גרמו לו בכוונה אינו חשיב מום לישחט עליו: בהמה חציה של עו״ג וחציה של ישראל יכולין לשוחטה בי״ט ואפילו יש להם ב׳ יכול לשחוט שתיהן כתב הרמב״ם ז״ל השוחט בהמה בי״ט מותר לתלוש הצמר לעשות מקום לסכין ובלבד שלא יזיזנו ממקומו אלא ישאר הצמר מסובב שם בשאר צמר הצואר אבל בעוף לא ימרט הנוצה והרמב״ן התיר למרוט אף הנוצה ור״י פסק כדברי הרמב״ם ז״ל אלא שהוסיף אף בתלישת הצמר לאוסרו אא״כ אינו מתכוין לתולשו אבל במתכוין אסור ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל [ס] מותר לשחוט לכתחלה היה ועוף בי״ט לר״ת

עמו שזה מן המוכן כלומר שאם עבר ובקרו מבוקר ושוחטו לכתחלה ואין בו משום תיקון ולא משום דין מאחר שלא היתה בו חזקת איסור מעולם ומיהו דוקא דיעבד אבל לכתחלה לא מבקרינן ליה עכ״ל והר״ה כתב בפ״ב לא נתבאר בדברי רבינו אם עבר ובקרו זה שנולד בו מום מבערב מה דינו ונחלקו המפרשים בזה יש מתירין לשחטו ויש אוסרין ובטעם איסור דאיית המומין בי״ט כתב הרמב״ם בפ״ב שהוא מפני מומין שנולדו ביום טוב שאין שוחטין עליהם מדין מוקצה שהרי לא היה דעתו עליהם מעי״ט ומפני כך אסרו אף בנולדו מעי״ט כל שלא ראה אותם חכם מבערב והר״ה כתב שיש טעם אחר לאסור דאיית מומין יש מי שאומר מפני שיבא לטלטל לפעמים מה שאינו ראוי לו כלומר שאם ימצא שאין המום מום נמצא שאין הבהמה ראויה ואז״א שלא יטלטלנה ויש מי שכתב משום דמיחזי כמתקן ע״כ וגבי בכור שנולד ומומו עמו כת׳ הטעם שזה מוכן לפי שלא היתה לו חזקת איסור מעולם ועוד שהיה מוכן אגב אמו ולכתחלה אין מבקרין אותו משום נולד מעי״ט וכולה חדא גזירה היא כך י״ל

לפי טעם דבינו עכ״ל ודוי יודע דהא דתניא שאם נולד ומומו עמו הוי מן המוכן מוקי לה בגמ׳ (שם) בדייתבי דייני התם כלומר כשנולד הוו יתבי התם דייני ובפוטרו את הרחם ראו את מומו דלא הקנו הכל וכך פירש״י שאם נולד היום ומומו עמו שזה מן המוכן שאין בזה משום תיקון ומשום דין שלא היתה חזקת איסור בו מעולם וכדמוקי לה לקמן כגון דייתבי דייני התם אבל אין נראה כן מדברי הפוסקים שכתבו דבריהם דאפילו לא הוו יתבי דייני התם אם עבר וראהו שרי ונעמא משום דלא איצטריכינן לאוקומי בדייתבא בהכי אלא למ״ד יש מוקצה לחצי שבת ומכיון דקי״ל דאין מוקצה לחצי שבת כמו שנתבאר בסימן ש״י תו לא צריכין לאוקמה בדייתבי דייני התם ואע״ג דלמ״ד אין מוקצה לחצי שבת נמי אמרינן בגמרא כגון דיתבי דייני התם ההוא דיחוייא בעלמא הוא לומר דלא תשייעיה מהניא מתניתא דהא היכא לאוקומה בדיתבי דייני התם אבל לקושטא דמילתא כיון דס״ל דאין מוקצה לחצי שבת אע״ג דלא יתבי דייני התם נמי אם עבר וראהו שוחטין אותו בי״ט:

תניא בפרק משילין (לז.) אותו ואת בנו שנפלו לבור רבי אליעזר אומר מעלה את הראשון ע״מ לשוחטו ושוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו כדי שלא ימות רבי יהושע אומר מעלה את הראשון ע״מ לשוחטו ואינו שוחטו וחוזר ומעריס ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט ופסק הרמב״ם בפ״ב מהלכות י״ט כרבי יהושע וכתב דמשום צער ב״ח התירו להעריס. וכתב ה״ה בירושלמי נראה דאפי׳ אינו שוחט אחד מהם מותר ורבינו הבינ״ה בדייתא כפשטא בגמרא שלנו וכ״כ הרשב״א שראוי להחמיר ולשחוט אחד מהם ע״כ:

כתב הרמב״ם בפ״ב מהלכות י״ט בכור שנפל לבור עושה לו פרנסה במקומו שהרי אינו יכול להעלותו מפני שאינו ראוי לשחיטה בי״ט וכתב ה״ה מפורש בפרק אין נדין דלדידן דקי״ל כמ״ד אין רואין מומין אפילו נפל לבור לא ירד מומחה לבור לראות אם יש בו מום כדי להעלותו אלא עושה לו פרנסה במקומו:

בהמה חציה של עו״ג וחציה של ישראל יכולין לשחטה בי״ט בפ״ב דביצה: (כא.) א״ר חסדא בהמה דא״א לכזית בשר בלא שחיטה עיכה חציה של עו״ג וחציה של ישראל אסור לאכות בי״ט דהא אפשר למיפלגה בליבה וכתב הרא״ש ובהמה אפילו הן שתים א״א למיפלג לפי שאינן שוין והכלבו כתב בהמה המשותפת עם העו״ג שוחטין אותה בי״ט לפי שא״א לאכול ממנה כזית בלא שחיטה פירוש ואף ע״פ שיש להם שתי בהמות אם אינם שוות בדמיהן שיאמר לו העו״ג טול איזה מהם שתרצה ע״כ משמע מדבריו שאם הן שוות בדמיהן אינו יכול לשחטה אלא חולקין אותה מחיים ול״ג שאע״פ שהן שוות בדמיהן אם אינם שוות לגמרי כגון שזו גדולה וכחושה וזו שמינה וקטנה שזה יכול לומר אי אפשי ליקח כל חלקי בכחושה או אי אפשי ליקח כל חלקי בשמינה ומ״מ יש לתמוה למה נתן טעם לפי שאינן שוות דמשמע שאם הם שוות לגמרי אסור לשחטה ואמאי והא אף על גב דאפשר למיפלגה מחיים שמא אינו רוצה לשחוט לגרמו בהמה שלימה שא״ל אלא לחציה ואם תהיה כולה שלו יפסיד הבשר והשתא ששוחטה בלא חלוקה מחיים אינו נוטל אלא חציה ומפני חלקו הוה לן למשרייה משום דא״א לכזית בשר בלא שחיטה ושמא י״ל שלא כתב כן הרא״ש אלא בששוחט את שתיהן בי״ט דאילו בשוחט אחת מהם לבד אע״פ שהן שוות לגמרי שרי מטעמא דפריסת:

כתב הרמב״ם השוחט בהמה בי״ט מותר לתלוש הצמר וכו׳ כ״כ בפ״ג מהלכות י״ט וטעמו מדתקן בבכורות פרק הלוקח בהמה (כד:) ר׳ יוסי בן משולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש השיער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו ואיבעיא לן עלה בגמרא כגוונא בי״ט מהו טעמא דרבי יוסי בן משולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז ובי״ט אסור דהו״ל עוקר דבר מגידולו או דילמא בעלמא כבר ר׳ יוסי בן משולם תולש היינו גוזז והיינו טעמא דשרי משום דה״ל דבר שאין מתכוין ומותר ואסיקנא דבי״ט מותר דתולש לאו היינו גוזז ופרכינן עלה והא תניא התולש את הכנף והקוטמו והמורטו הייב שלשה חטאות ואמר ר״ל תולש חייב משום גוזז ומפרקינן שאני כנף דהיינו אורחיה ומשמע דכיון דהיינו אורחיה דכנף בי״ט אסור אבל הרמב״ן כתב שמותר לתלוש נוצה מצואר העוף בי״ט כדי לשחוט דכיון דלא שאני לן באיסור תלישה בין מחיים לאחר מיתה ואיתנה י״ט לידחות אבל מלאכה זו שהרי עתידה הנוצה ליתלש משום אוכל נפש אף מחיים מותר והיינו דבכורות ה״פ והתניא התולש את הכנף וכו׳ כלומר היכי אמרת דתולש אמר מן הבהמה לאו היינו גוזז מ״ש מתולש את הכנף דחייב משום גוזז ומפרקינן דלא דמי כנף לצמר דצמר לאו היינו אורחיה בתלישה אלא בגזיזה וכנף היינו אורחיה וכיון דהיינו אורחיה אם לא היה סופו של י״ט לידחות אבל מלאכה זו כשם שאין כופו לידחות אבל אמר אה״ר דהוא אסור אבל כיון שכופו לידחות אע״ג דהיינו אורחיה מה לי מחיים מה לי לאחר מיתה ועוד דקי״ל כר״ש דמלאכה שא״צ לגופה פטור עליה הלכך אפי׳ לכתחלה שרי משום שמחת י״ט וכתב הר״ן בפ״ק דביצה ובפרק כלל גדול שכן נהגו אבל הרא״ש בפרק הלוקח בהמה סתר דברי הרמב״ן וז״ל מ״ש שמותר לגזוז לצורך אוכל נפש מחיים כמו לאחר שחיטה לא כ״ל דולאי לאחר שחיטה כיון דכבר הותרה לאכול וא״א לאכול בלא תלישת נוצה מותר לתלשה ולבשלה אבל בעוד שלא נשחטה כל מה דעביד מכשירי אוכל נפש דאפשר למיעבד מאתמול הוא ואסור ומ״ש דמלאכה שא״צ לגופה היא כתבתי לעיל בשם ר״י דאין לדמות מלאכה שא״צ לגופה לעוקר דבר מגידולו כלאחר יד והמחמיר תע״ב עכ״ל והמרדכי כתב בפ״ב דביצה להיתר ובפרק כלל גדול כתב לאיסור וה״ה כתב שדעת הר״י והרשב״א כדעת הרמב״ם דאסר והוא ז״ל הסכים לדבריהם ולענין הלכה נקטינן ככל הני רבוותא והרא״ש שהסכימו לאסור:

ומ״ש רבינו בשם הר״י שתלישת הצמר אסור אא״כ אינו מתכוין לתלשו כך פי׳ שם התו׳ והרא״ש וכ״כ לבאורה מפשט הבעי׳ דהא כי אתינן למשרייה בי״ט מטעם שאין מתכוין לתלוש הוא דאתינן למשריי׳ ופירש״י (שם בגמ׳) שאין מתכוין לתלוש אלא מפנהו ומושכו אילך ואילך ואם נתלש נתלש והרמב״ם נראה שכונה דהיינו למאי דהוה ס״ד מעיקרא דעוקר דבר מגידולו כי האי אסור בי״ט אבל בתר דאסיקנא דאפי׳ למ״ד דבר שאין מתכוין אסור שרי בי״ט משום דתולש לאו היינו גוזז דהוי עוקר דבר מגידולו כלאחר יד תו לא צריכינן למימר דלא שרי אלא בשאינו מתכוין דוקא דאפי׳ במתכוין נמי שרי משום דהוי עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ודע דבפרק הלוקח בהמה אמרינן דהא דקאמר רבי יוסי בן משולם תולש את השיער ל״ש אלא ביד אבל בכלי אסור והא דקתני עושה מקום בקופיץ תני עושה מקום לקופין ונראה דה״ה בי״ט דבכלי אסור והכי משמע ליצנא דהרמב״ם שכתב השוחט בהמה בי״ט מותר לו לתלוש האמר לאמר לאו היינו הסכין בידו דייק לכתוב בידו למעט כלי ולא ידעתי איך לא נתעורר ה״ה בזה וגם שאר הפוסקים שלא הזכירו זה לא ידעתי מאיזה טעם:

מותר לשחוט היה ועוף בי״ט לר״ת

דרכי משה

לא חיישינן שמא יהיה טריפה אבל במקום דלא הוי ליה הזקת כשרות אסור וכמו שכתבתי לעיל גבי עגל שנולד ביום טוב שהוא אסור לדעת הרא״ש כן נראה לי: ול״נ

דרישה

דאית ליה הואיל דמיקלעי אפילו גמר בלבו א״ל וכתב הוא ז״ל ר״ל פשטא דסוגייא דאלו עובדין משמע כדברי רבינו ירוחם וא״כ מאחר שרי״ף ורא״ש פסקו בפ׳ אלו עובדין כמאן דלית ליה הואיל וגם הרמב״ם בפ״א די״ט א״ל גמר בלבו כיון שיש שהות ביום כדי לאכול ממנה כזית מעי״ט שרי עכ״ל ולפ״ז ל״ל שזה היה ג״כ דעת רבינו כמ״ש אא״כ יש שהות ביום לאכול כזית ממנה מבע״י ואפי׳ אין שהות ביום לבודקה ר״ל אעפ״י שהוא אכל כבר וא״ל לאכול ואפי׳ גמר בלבו א״ל דאמרינן הואיל ואי מקלעי אורחים ולריך שיהא שהות ביום כדי לאכול ממנה כזית שהוא כדי לשוחטה ולהפשיטה ולאכול ממנה מיד ואפי׳ אין שהות ביום כדי לבודקה שתירגו לאכול כזית בלא בדיקה משום דפסד ממונו כך צריך לפרש דברי רבינו לפי מה שפי׳ ב״י ז״ל ולפירושו צריך שיהיה דברי רבינו מכוונים כדעת הרי״ף והרמב״ם והרא״ש דהא גם הוא פסק כמ״ד אמרי הואיל ולעד״ל דדברי רבינו מבוארים בלשונו שלא כדברי ב״י שהרי כתב והוא אכל כבר וא״ל לאכל אסור לשוחטה ומה דין זה אאם אכל כבר לשונו מוכיח דלא מלי סבר כמ״ש ב״י דא״ל לאכול וגם לגמר בלבו אין צריך רק שיהא שהות ביום כו׳ דא״כ למה תלה הדין זה אם אכל דעדיפא מינה הל״ל אפי׳ לא אכל עדיין אסור לשחטו אא״כ יש שהות ביום כדי לאכול כו׳ או אכי הל״ל אפי׳ אכל כבר מותר לשחוט אם יש שהות ביום כדי לאכול ומדנקט אכל כבר כו׳ נוכל לפרש דברינו הכא דמ״ש אא״כ יש שהות ביום לאכול כזית ר״ל אם אכל כבר והוא שבע עד שאינו צריך לה כלל אז צריך שיהא שהות עוד ביום שיועיל קלת עד שיוכל לגמור בלבו לאכול כזית ממנה ואעפ״י שאינו אוכל וא״ל על רבינו למה צריך לגמור הא קי״ל כמ״ד אמרינן הואיל דמיקלעי אורחים די״ל דסובר רבינו דבמסוכנת לא אמרינן הואיל דמיקלעי כיון דהקילו בה יותר לאכול אפי׳ בלא בדיקה כולי האי לא אקילונא בה וכן מוכח דאית ליה הואיל דמיקלעי אפילו גמר בלבו א״ל וכתב הוא ז״ל ר״ל פשטא דסוגייא דאלו עובדין משמע כדברי רבינו ירוחם וא״כ מאחר שרי״ף ורא״ש פסקו בפ׳ אלו עובדין כמאן דלית ליה הואיל וגם הרמב״ם בפ״א די״ט א״ל גמר בלבו כיון שיש שהות ביום כדי לאכול ממנה כזית מעי״ט שרי עכ״ל ולפ״ז ל״ל שזה היה ג״כ דעת רבינו כמ״ש אא״כ יש שהות ביום לאכול כזית ממנה מבע״י ואפי׳ אין שהות ביום לבודקה ר״ל אעפ״י שהוא אכל כבר וא״ל לאכול ואפי׳ גמר בלבו א״ל דאמרינן הואיל ואי מקלעי אורחים ולריך שיהא שהות ביום כדי לאכול ממנה כזית שהוא כדי לשוחטה ולהפשיטה ולאכול ממנה מיד ואפי׳ אין שהות ביום כדי לבודקה שתירגו לאכול כזית בלא בדיקה משום דפסד ממונו כך צריך לפרש דברי רבינו לפי מה שפי׳ ב״י ז״ל ולפירושו צריך שיהיה דברי רבינו מכוונים כדעת הרי״ף והרמב״ם והרא״ש דהא גם הוא פסק כמ״ד אמרי הואיל ולעד״ל דדברי רבינו מבוארים בלשונו שלא כדברי ב״י שהרי כתב והוא אכל כבר וא״ל לאכל אסור לשוחטה ומה דין זה אאם אכל כבר לשונו מוכיח דלא מלי סבר כמ״ש ב״י דא״ל לאכול וגם לגמר בלבו אין צריך רק שיהא שהות ביום כו׳ דא״כ למה תלה הדין זה אם אכל דעדיפא מינה הל״ל אפי׳ לא אכל עדיין אסור לשחטו אא״כ יש שהות ביום כדי לאכול כו׳ או אכי הל״ל אפי׳ אכל כבר מותר לשחוט אם יש שהות ביום כדי לאכול ומדנקט אכל כבר כו׳ נוכל לפרש דברינו הכא דמ״ש אא״כ יש שהות ביום לאכול כזית ר״ל אם אכל כבר והוא שבע עד שאינו צריך לה כלל אז צריך שיהא שהות עוד ביום שיועיל קלת עד שיוכל לגמור בלבו לאכול כזית ממנה ואעפ״י שאינו אוכל וא״ל על רבינו למה צריך לגמור הא קי״ל כמ״ד אמרינן הואיל דמיקלעי אורחים די״ל דסובר רבינו דבמסוכנת לא אמרינן הואיל דמיקלעי כיון דהקילו בה יותר לאכול אפי׳ בלא בדיקה כולי האי לא אקילונא בה וכן מוכח

אם אלטון הגמרא דפריך אליבא דמ״ד לא אמרינן הואיל ומסוכנת לא ישחוט אלא כדי שיוכל לאכול כו׳ וקאמר בשלמא לדידיה דאמרינן הואיל ואי בעי למיכל מצי אכיל אם״ה ישחוט כו׳ ומדנקט אכל מסוכנת הואיל ואי מצי אכיל ולא נקט הואיל דמיקלעי אורחי׳ מסיק שפיר דאפי׳ לאמן דאית ליה הואיל במסוכנת לא אמרי׳ הואיל דאורחים מטעם שכתבתי אלא צריך הוא עצמו לגמור בלבו לאכול כזית והשתא א״ל דנקט דבינו והוא אכל כבר לכן צריך שיהא שהות ביום כדי שיועיל קלת שיכול לאכול כזית אבל אם לא אכל עדיין פשיטא דיכול לשחוט כיון דיכול לאכול מיד וא״ל שכך היא ג״כ דעת הרי״ף והרא״ש ורמב״ם אעפ״י דפסקו כמ״ד אמרי הואיל וכמ״ש על דברי רבינו:

[ס] **מותר** לשחוט לכתחלה היה ועוף בי״ט לר״ת אם יש לו דקר כו׳ אבל להרי״ף לא ישחוט לכתחלה כו׳ מחלקותם תלוים בגירסת הגמרא פ״ק דביצה השוחט היה ועוף בי״ט בשם שיחפור בדקר ויכסה ובגמ׳ דמי אמי מתניתין אהא דתנן התם בש״א אין מסלקין כו׳ ומשני ר׳ יוחנן מוחלפת השיטה ופר״ת דמוחלפת השיטה היינו דהשוחט דב״ה שברי יחפור בדקר ויכסה ואע״ג דל״ת כתב דאין צריך הכנה מ״מ כתבו התוס׳ לפי שיטת רבינו תם לצריך דקר נעוץ ואפי׳ בעפר תיומא בעי הכנה וזהו שכתב רבינו לר״ת ר״ל לשיטת ר״ת כפי מה שפירשו בו התוס׳ והרי״ף גירסא אחרת היה לו ומתני׳ דהשוחט בדקר נעוץ כדברי ב״ה אבל הר״ן והביאו ב״י ולדידיה לא ישחוט לכתחלה כדי לכסותו בדקר נעוץ כדברי ב״ה אבל בדיעבד מודה ב״ה וכמו שמבואר במשנה שהבאתי:

הרמב״ם

הידושי הגהות

בי״ט כמ״ש בסימן זה ולא חיישינן שמא ימצא טריפה כ״ש בעגל שנולד בי״ט שא״צ בדיקה דלא חיישינן שמא ימצא טריפה והב״י כתב וראיתי מי שכתב כו׳ וג״ז אינו ב״ל חדא דלא היו סותמים דבריהם ועוד דלמה כתב בהל׳ י״ט דין המקשה ובהל׳ מ״א דין שאינה מקשה ומהרש״ל תירץ בספרו שמ״ש הרא״ש ורבינו שצריך שהפרים עג״ק קאי אלא כלו חדשיו דאם לא כלו חדשיו אסור עד ליל ח׳ וגם צריך שיפרים ע״ג קרקע דע״כ לא קאמר ר״נ דבית הרחם אין בו משום ריסוק איברים אלא בשכלו חדשיו אבל בלא כלו חדשיו יש בו משום ריסוק איברים אם לא הפרים עג״ק וכ׳ שכן הוא ברוקח דבלא כלו חדשיו חיישינן לריסוק איברים מ״מ גם על ישוב זה יש לתמוה דבי״ד סי׳ ט״ו כתב רבינו

לר״ת אם יש לו דקר נעוץ וכו׳ בפ״ק דביצה (ב.) תנן השוחט היה ועוף ביום טוב בית שמאי אומרים יחפור בדקר ויכסה ובית הלל אומרים לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה וגמרא (ח.) ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה אמר רבי זריקא אמר רב יהודה והוא שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום והא קא עביד כתיסה א״ר חייא בר אשי אמר רב בעפר תיחוח והא קא עביד גומא וא״ל אלא לעפרה פטור עליה כלומר וכיון דבשבת פטור בי״ט היכא דשחט כבר שרי לכסות כן כתב הרא״ש והר״ן וגמרא רמי האי מתניתין אהא דתנן התם (שם :) בש״א אין מכלקין את התריסין בי״ט וב״ה מתירין אף להחזיר ושני ר׳ יוחנן מוחלפת השיטה ופירש״י דמתניתין דסילוק תריסין מחליף והיא דהשוחט כדקאי קאי והקשו עליו התוס׳ וכתבו דלכך פר״ת דמוחלפת השיטה היינו דהשוחט דב״ה סברי יחפור בדקר ויכסה ואומר ר״ת תמיה אני על מה הקריבו העולם הכנה וזכור אני דבימי נערותי לא היו מקריבין אך עתה לפי מה שטעו דמוחלפת השיטה לא קאי אהשוחט וב״ה לאומרא לפיכך מקריבין הכנה ומיהו זה אינו דלפי פירושו נמי לכל הפחות סברי ב״ה מאי דסברי ב״ש מעיקרא וב״ש בעו דקר נעוץ ואפי׳ בעפר תיחוח בעו הכנה דלא פליגי ב״ש וב״ה אלא בהא דבכה״ג דשרי ב״ש בדיעבד שרו ב״ה לכתחלה ולעולם בעו דקר נעוץ משום הכנה **וכתב** הרא״ש ואיתמא על הרי״ף שכתב כל המשניות כסורתן ולא הביא הך גמר׳ דמוחלפת השיטה וה״ר יוסף פירש דלא מהפכינן מילתייהו כלל אלא ה״פ החליפו ב״ה שיטתן להקל בסילוק תריסין טפי מאחריני משום דהוו קרבי רבים ואין רוב צבור יכולים לעמוד בה והר״ן כתב דמשמע דהרי״ף גרים כמקצת נוסחי דגרסי עלה דהיא דלמא לא היא ע״כ לא אמרו ב״ה הכא אלא משום דאין בנין וכתירה בכלים אבל אתם לא ולפי גירסא זו לא מיתהפכא חדא מיניהו עכ״ל ודברי הרמב״ם בפ״ב ופ״ג מהלכות י״ט כדברי הרי״ף : **והשתא** ביאור דברי רבי׳ כך הם מותר לשחוט לכתחלה היה ועוף בי״ט אם יש לו דקר נעוץ מאתמול בעפר תיחוח שמאחר שהוא נעוץ מאתמול א״צ לחפור ומאחר שהוא בעפר תיחוח א״צ לכתוש אע״פ שלא הזמין עפר זה מאתמול שנעיצת הדקר לא היה לדעת הזמנה וכ״ש שאם הזמין עפר מאתמול ששוחט ומכסה בו אע״פ שאין לו דקר נעוץ בו דכל שהזמינו מותר לעלטלו להדיא וזהו לשיטת ר״ת כפי מה שפירשו התוספות אבל להרי״ף אע״פ שיש לו דקר נעוץ בעפר תיחוח לא ישחוט דמאחר שלא הזמינו מאתמול אסור לשחוט כדי לכסות בו ומיהו היכא דעבר ושחט מותר לכסות בדקר הנעוץ מאתמול בעפר תיחוח : **ומ״ש** רבינו גבי דקר נעוץ בענין שא״צ לחפור וכן ממה שאמרו בגמרא גבי יש לו דקר נעוץ והא קא עביד גומא משמע דכשאין לו דקר נעוץ ולא עפר מוכן טעמא דאסור לכסות בו אם אין לו דקר נעוץ שהרי הוא חופר וא״ל דכיון דחופר גומא וא״צ אלא לעפרה פטור עליה ומ״מ איסורא איכא לא רצו חכמים להתיר לעשותו בי״ט אלא דוקא ביש לו דקר נעוץ דהשתא לא מיחזי כחופר גומא להדיא והיינו בלא הזמינו אבל כשהזמינו לא גזרו ביה כלל . ומיהו רש״י כ׳ גבי מכנים אדם אלא קופתו עפר דבעפר תיחוח קאמר שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתיסה אלא הכנה משמע דעפר תיחוח ליתא ביה משום חופר וקשה לי דהא בתר דאוקמוה לדקר נעוץ בעפר תיחוח פריך והא קא עביד גומא אלמא דבעפר תיחוח נמי אית ביה משום חופר גומא לכך נ״ל דהא דקאמר דבעפר תיחוח מיירי משום כתיסה אילטריך ואפירה כדי נסבא שאע״פ שהוא תיחוח הוא מחוסר חפירה אלא שחכמים התירוה כדפרישית אח״כ מלאתי שהתו׳ הקשו גבי הא דבתר דאוקימנא לדקר נעוץ בעפר תיחוח פריך והא קא עביד גומא מפרק כירה דמשמע התם דעפר תיחוח ליתא ביה משום שמא יזיז עכר ממקומו ותירצו דהכא מיירי שהעפר קשה סביב והתיחוח באמצע דכשמגביה הדקר ניכרת הגומא ולפ״ז אפשר לייישב דשפיר קאמר רש״י דבעפר תיחוח אינו מחוסר חפירה דכיון דמכנים אלא קופתו עפר מיירי כולה תיחוח אבל בעפר תיחוח שסביבותיו עפר קשה אית ביה משום גומא ולריך לטעמא דפרישית ומדאמרינן גבי שחט בהמה ואיה ונתערבו דמם שאם יכול לכסותן בדקירה אתת יכסה משמע דהיכא דאין שם תערובת דם בהמה אע״פ שלא הזמין עפר מאחר שיש לו דקר נעוץ מכסה אפילו בכמה דקירות ואפי׳ למ״ש הרמב״ם דבאין לו עפר מוכן מיירי כמ״ש שם רבינו מכל מקום יש להביא ראיה מדלא מפלגי הכא בין דקירה אחת לב׳ דקירות כדמפלגי התם : כתב סמ״ג מורי כתב דהיכא דשחט כבר ואין לו עפר מוכן שיכול לכסות באינו מוכן כדאמרינן ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה וגם סמ״ק כתב אם שחט ולא מצא עפר רק שאינו מוכן מכסהו בו והגה״מ כתבו בפ״ג דהר״י כתב היכא דשחט כבר ואין לו עפר מוכן יכול לכסות בשאינו מוכן כדאמרינן ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה וק״ל דהא מוקמינן להא בגמרא והוא שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום ע״כ ול״ג דטעמא דהני רבוותא שהם סומכים על ר״ת בדיעבד מיהא (ו) : אפר

עפר גוש שוחט אפילו לכתחילה : **ומ״ש** וכ״ש אם הזמין עפר מאתמול פי׳ וכ״ש אם אותו עפר מאתמול ג״כ מזומן מאתמול א״צ אחר עפר תיחוח המיטלטל שא״צ חפירה וכתיסה והזמינה מאתמול דפשיטא דשרי וכתב זה אע״פ דבריו שאמר תחלה בדקר נעוץ ועפר תיחוח דאיירי בהזמין כפי׳ ר״י לכך כתב וכ״ש אם הזמין כו׳ דממילא מובן דמ״ש תחלה מיירי בלא הזמין אלא שאמר כך דקר נעוץ שאינו מן המוכן וכ״ש אם הזמין תחלה כו׳ גם בסמ״ג מבואר שמפרש כשיטה זו שכתב וז״ל מורי כתב דהיכא דשחט כבר ואין לו עפר מוכן שיכול לכסות באין מוכן כדאמרינן ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ע״כ ותימה מה ראייה מביא ממתניתין הא מוקמינן לה בגמרא בדקר נעוץ מבע״י שהוא מוכן לפר״י וכמו שהקשה בהג״ה מיימוניות ולא תירץ כלום אכן ל״ק מידי דברור הוא דמורי מפרש דדקר נעוץ אינו כי אם משום דהיכא אפילו אינו מוכן כמ״ש לדעת ר״ת ואע״פ שהיה יכול להביא ראייה מהירושלמי דאפילו באפר שהוסק בי״ט דגולד גמור הוא מכסין בשחט כבר ומכ״ש בעפר דמוקצה וכמו שהביא הסמ״ג הירושלמי קודם זה . אפשר לומר דס״ל לחורו דמשם ליכא ראייה דהיכא למידחי ולומר דלא התירו בירושלמי אלא למאן דשרי מוקצה וגולד בי״ט כי יש מי שסובר לפרש כן כאשר אכתוב לקמן בס״ד ולכך הביא ראייה ממתניתין דקתני ושוין וכו׳ דאלמא דאפילו לב״ה דאסרי גולד בי״ט אליבא דרב נחמן אפ״ה מתירין היכא דשחט כבר . ומה שהאריך ב״י לפלפל בדעת ר״ת ובדברי רבינו והכין דלר״ת בהזמין עפר מאתמול שאמר מכאן אני נוטל למחר אעפ״י שאין דקר נעוץ בו שרי לחפור מקרקע עולם ולשחוט לכתחלה ובלא הזמין שרי בדקר נעוץ ולרי״ף אע״פ שיש לו דקר נעוץ בעפר תיחוח לא ישחוט מאחר שלא הזמינו אבל אם הזמינו יכול לשחוט לכתחלה אף לרי״ף כל זה לא נהיר ולא האריכתי בקושיות לסתור דבריו כי לע״ד הכל מובן מתוך מה שכתבתי ועוד יתבאר בסמוך בס״ד : **ומ״ש** אבל לרי״ף לא ישחוט לכתחלה כו׳ טעמו משום דבסוף השמועה דקאמר מוחלפת השיטה גרסינן במקצת כפריס א״ג עד כאן לא קאמרי ב״ה התם אלא משום דאין בנין בכלים וכו׳ דלפי גירסא זו לא מיתהפכא בל עיקר והלכה כב״ה דלא ישחוט לכתחילה אע״כ היה לו עפר מוכן מבע״י פי׳ עפר המיטלטל המוכנת מאתמול אבל דקר נעוץ אפילו לא היה מוכן לא ישחוט לכתחלה משום דאיכא לד חפירה וכתיסה ואם שחט כבר ויש לו דקר נעוץ בעפר תיחוח יכול לכסות בו ולמאי שכתבתי דדקר נעוץ לא בעינן אלא משום דאיכא לד חפירה

לר״ת אם יש לו דקר נעוץ ועפר תיחוח בענין שא״צ להפור ולא לכתוש וכ״ש אם הזמין עפר מאתמול אבל לרי״ף לא ישחוט לכתחלה אא״כ יש לו עפר מוכן מאתמול ואם שחט כבר ויש לו דקר

כך משניות דמייתי מחליף ואותה דהשוחט כדקאי קאי וכתבו התו׳ דקשה טובא להדא פירושא ולכך פי׳ ר״ת דמוחלפת השיטה היינו דהשוחט כו׳ דב״ה כדברי יחפור בדקר ויכסה והשתא ניחא הכל ואומר ר״ת תמה אני על מה הקריבו העולם הכנה וזכור אני דבימי נערותי לא היו מקריבים כלל אך עתה לפי מה שטעו דמוחלפת השיטה לא קאי אהשוחט וב״ה לאומרא לפיכך מקריבין הכנה ומיהו זה אינו דלפי פירושו נמי לכל הפחות סברי ב״ה מאי דסברי ב״ש מעיקרא וב״ש בעו דקר נעוץ ואפילו בעפר תיחוח בעו הכנה מדקאמר הכא ע״כ לא קאמרי ב״ש אתם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ משמע אפי׳ בעפר תיחוח בעו ב״ש דקר נעוץ מבע״י משום הכנה כדפ״ה ותדע וכו׳ גם הרא״ש הביא דברי ר״ת ושר״י תמה על דבריו ע״ש . וכדי לייישב דברי ר״ת נראה שהיה ר״י סבור שגם ר״ת מפרש דדקר נעוץ בעינן כדי שיהא מוכן כמו שמפרש הוא ולכך היה סבור דכיון דלר״ת לא בעינן עפר מוכן ממילא לא בעינן דקר נעוץ והא ליתא דפשיטא שר״ת מפרש דלא שרינן במתניתין בין לב״ש בין לב״ה לחפור בדקר בעפר תיחוח ולכסות אא״כ בדקר נעוץ מבע״י כמו שכתב ר״י אלא שר״ת מפרש דאפילו לא הכין הדקר הנעוץ מבע״י כדי לכסות בו אלא שאמר כך דקר נעוץ בי״ט ואמרא שאין זה מן המוכן אפ״ה מותר אפי׳ לכתחלה לשחוט לב״ה לתאי דמחליף ההיא דהשוחט דלא בעינן דקר נעוץ משום הכנה כמו שהבין ר״י אלא משום דאיכא לד רמז חפירה דאף על גב דעפר תיחוח חפור ועומד הוא מכל מקום איכא לד רמז חפירה ואסורה משום מראית עין בלא דקר נעוץ וכן פירש״י להדיא אמאי דקאמר בגמרא ע״כ לא קאמרי ב״ש התם אלא היכא דאיכא דקר נעוץ כו׳ וז״ל אבל היכא דליכא דקר נעוץ דאיכא לד רמז חפירה לא שרי אפילו בעפר תיחוח שהוא כחפור ועומד כו׳ ועוד טעם אחר דאיכא למיחש דילמא איכא שם רגביס דבעו כתיסה אבל בדאיכא התם דקר נעוץ מעי״ט ונתקן בי״ט והעלה עפר עיינו רואות שהעפר כולו תיחוח ולא עכר גוש וכה״ג כתב הרמב״ם בכפ״ב מהי״ט ולפי זה דוקא בחופר מקרקע עולם ס״ל לר״ת דבעי׳ דקר נעוץ אבל בעפר המיטלטל דלא צריך לא חפירה ולא כתיסה אעפ״י שלא הכין מותר לשחוט לכתחלה כדי לכסות בתותו העפר . ולענית דעתי נראה שדברי ר״ת עיקר שאם כדברי ר״י דדקר נעוץ משום הכנה וא״כ בעינן שינעוץ הדקר מעי״ט כדי לכסות בו מה צריך דקר נעוץ במכאן אני נוטל למחר סגי כמו שדקדק הגמ׳ לב״ה דמתני׳ שאומר עומד ואומר זה וזה אני נוטל ל״ל לאימר זה וזה אני נוטל במכאן אני נוטל למחר סגי והוצרך לתרץ דילמא מיטלטל ושביק וכו׳ ואולי ר״י סובר דבמוקצה דקרקע עולם צריך שיעשה שום מעשה של תיקון מבע״י כמו שכתוב במרדכי פ׳ כל הכלים בשם ר״ב לענין מוקצה דעצים ואבנים אבל לר״ת א״צ לדחוק בזה ועוד קשה לדברי ר״י דאמאי תנן ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה למה צריך דקר בשחט הא אפילו אפר כירה שהוסק בי״ט דגולד גמור הוא שרינן בירושלמי לכסות בו בשחט כבר כדי שלא יעבור על מצות כיסוי כ״ש בעפר תיחוח כשאינו מוכן אלא ודאי דלא בעינן דקר נעוץ משום שאינו מוכן אלא משום דאיכא לד רמז חפירה וכו׳ כדפי׳ ולפיכך אף בדאיעבד בעינן דקר נעוץ לב״ש למאי דמחליף ומתילא לב״ה נמי דמתיר לכתחלה בדקר נעוץ לא משום הכנה אלא משום חפירה אבל הכנה לא בעינן כל עיקר . ומה שתירץ הרא״ש קושיא זו בע״א ואמר דה״ט דבעינן דקר נעוץ משום דאיכא תרתי איכורי חדא דאינו מוכן ועוד דקא עביד גומא אע״ג דאינו צריך אלא לעפרה איסורא איכא עכ״ד לא נתחוורו דבריו אצלי דאי משום גומא מה הועיל דקר נעוץ דהא אכתי איכא גומא כדמוכח ממאי דפריך והא קא עביד גומא דאלמא דאפילו בדקר נעוץ בעפר תיחוח איכא משום גומא אלא צריך לומר דמאי דשרי אפילו דעביד גומא היינו משום שמחת י״ט למר אפילו לכתחלה ולמר דיעבד כמו שפירש הרא״ש עצמו קודם זה וא״כ בעל כרחך מאחר שאין הדקר נעוץ מבטל הגומא שהרי אף בדקר נעוץ איכא משום גומא וגם לא משים שאינו מוכן דהא אפילו בגולד גמור שרי בשחט כבר א״כ אין הדקר נעוץ אלא משום דאיכא לד רמז חפירה וחשש כתיסה כדפרישית אבל הכנה לא בעינן . ונראה בעיני שכך היה מפרש גם רבינו דברי ר״ת ז״ל דלא כמה שהבין ר״י ז״ל וז״ש מותר לשחוט לכתחלה היה ועוף בי״ט לר״ת אם יש לו דקר נעוץ ועפר תיחוח בענין שא״צ לחפור ולא לכתוש וכ״ש אם הזמין עפר מאתמול כוונתו להורות לנו דלר״ת אפילו לא נעץ מבע״י כדי לכסות בו למחר אלא יש לו דקר נעוץ ועפר תיחוח שאינו מן המוכן והוא בענין שא״צ לחפור ולא לכתוש דהיינו שהדקר הנעוץ העלה עפר תיחוח ולא

חפירה

דרכי משה

(ו) ול״ג דעפר שאינו מוכן שהתירו הני רבוותא לא במקום דצריך דקירת דקר אמרו אלא באפר כירה שאינו מוכן וכמ״ש רבינו בסמוך כי ההיא שרי כמ״ש הרא״ש בהדיא וגראה ה שלא כתב בשם הכלבו בסמוך והביאו ראיה מהא דאמרינן בסמוך שאם שחט שיחפור בו׳ ר״ל דאינהו ס״ל דדקירת דקר לא מהני רק שלא מיקרי עשיית גומא בי״ט אבל לא מיקרי הכנה ואפ״ה שרי וה״ה

חדושי הגהות

דין נפל שאכור עד ליל ח׳ ולא כתב שם שצריך שהפרים עג״ק ועוד דכל ריסוק איברים לא חיישינן ליה רק מעת לעת ובלא כלו חדשיו הרי צריך להמתין עד ליל ח׳ ומה ריסוק איברים שייך עוד וגם ברוקח אינו מוכח כמ״ש הוא לפרש דבריו לכן נ״ל דוודאי דברי ר״י עיקר דט״ס בכל הספרים (מהרל״ח) : ה טעות סופר יש כאן והמעיין בד״מ הארוך הובא

דקר נעוץ ועפר תיחוח יכול לכסות בו : אפר כירה שהוסק מע"ט יכולין לשחוט ולכסות בו הוסק בי"ט חשוב כנולד ואסור אף לר"ש אא"כ הוא עדיין חם שראוי לצלות בו ביצה ואם שחט כבר מותר לכסות אפילו אינו ראוי לצלות בו : הכנים עפר הרבה לביתו לצורך גנתו והוא כנוס במקום אחד מותר לכסות בו דכל זמן שהוא צבור דעתו עליו לכל מה שיצטרך : מכנים אדם מלא קופתו עפר לבית בסתם ועושה בו כל צרכו ולא אמרינן שהוא בטל אגב קרקע הבית והוא שיחד לו קרן זוית ומיירי שהוא תיחוח שאינו צריך לא כתישה ולא הפירה ולא היה חסר אלא זימון אבל אם הכנים מלא קופתו לצורך גנתו לא דכיון שהוא מועט בטל : כוי אין שוחטין אותו בי"ט דכיון שהוא ספק בהמה אסור לכסותו מספק הלכך אסור לשוחטו ואם שחטו אין מכסין את דמו (ז) אפי' אם יש לו עפר מוכן שהרואה שם סין את דמו (ח) יאמר ודאי היה הוא ויבא להתיר חלבו (ג) ולערב אם רישומו ניכר יכסנו שחט בהמה והיה ונתערבו דמם זה בזה אם יכול לכסותו בדקירה אחת שא"צ להרבות בשביל דם הבהמה יכסנו ואם לאו לא יכסנו ואפילו

אפר כירה שהוסק מע"ט וכו' בפ"ק דביצה (ב") תנן שאפר הכירה מוכן הוא וכגמרא (מ") לא שנו אלא שהוסק מע"ט אבל הוסק בי"ט אסור ואם רצוי לצלות בו ביצה מותר ופירש"י שהוסק מע"ט . מאתמול דעתיה עילויה לכל מילי : אבל הוסק בי"ט . דליכא למימר דעתיה עילויה מאתמול אסור : ואם רצוי לצלות בו ביצה מותר . דאתמול בעודן עצים היו מוכנים להיסק ולבשל ולצלות ועודנו בתשמישו זה ואיידי דחזי להפוכי ביה לצליית ביצה שקיל ליה נמי ומנח ליה על הדס :

ומ"ש רבינו דבשהוסק בי"ט אסור אף לר"ש כ"כ שם התו' והרא"ש וז"ל ור"ש מודה בכך גולד שהוא מעשה חדש דמעיקרא עצים והשתא אפר וכן מוכח בפרק מי שהוציאוהו (מו") וכתב רבינו זה ללמד דאפילו למאן דפסק כר"ש ביום טוב כין בנולד כמו שנתבאר בסימן תל"ה מודה בהאי דאסור :

ומ"ש רבינו ואם שחט בכר מותר לכסות ירושלמי כתבוהו התוס' והרא"ש בפ"ק דביצה (מ") וכתב עליו הרא"ש ואף ע"ג דבשחט בעו ב"ה דקר נעוץ אבל בלא דקר נעוץ לא משום דאיכא תרתי איסורי חדא דאינו מוכן ועוד דקא עביד גומא אע"ג דא"ל אלא לעפרה איסורא מיהא איכא : כתב הכלבו בשם ה"ר משולם שאם שחט מותר לכסות באפר כירה שהוסק ביום טוב ולא יכסה בדקר עכ"ל וכ"ל דה"ק ולא יחפור בדקר ויכסה אבל אם היה לו דקר נעוץ ודאי עדיף עפי והכי אמרינן בירושלמי אם שחט מוטב שיטול באפר שהוסק בי"ט ואל יחפור בדקר ויכסה אלמא דבאין לו דקר נעוץ קאמר אבל אם יש לו דקר נעוץ עדיף וכן נראה מדברי הרא"ש ורבינו : **מכנים** אדם מלא קופתו עפר וכו' בפ"ק דביצה (שם) אמר רב יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר ועוש' בה כל צרכו דרש מר זוטרא והוא שייחד לו קרן זוית ומקמי הכי תניא הכנים עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו ופירש"י הכנים עפר הרבה במקום אחד לצורך גנתו או לצורך חורבתו לשומן בהם : מותר לכסות בו . דכל זמן שהוא צבור דעתיה עילויה לכל צרכיו : מכנים אדם מלא קופתו עפר . בסתם ונותנו במקום אחד ועושה בו כל צרכיו ולא אמרינן בעלה לה לגבי קרקע הבית אלא דזוטרא והוא שייחד לה וכו' ולא שעתה דמוכחא מלתא דלצרכיו קא בעי לה ובעפר תיחוח קאמר שאינו מחוסר לא הפירה ולא כתישה אלא הכנה ומשמע לרבינו דכיון דפירש"י הכנים עפר הרבה לצורך גנתו וכו' ודוקא בהכנים הרבה הוא דמותר לכסות בו אבל אם הוא מועט לא דבטל לגבי קרקע הגנה או החורבה משא"כ בהכנים לבית או לחצר דהתם אע"פ שלא הכנים אלא מלא קופתו אינו בטל לגבי קרקע הבית והחצר וא"ת דמשמע דמיירי שהוא תיחוח שא"צ לא כתישה ולא הפירה ומשמע דבאין דקר נעוץ מיירי והא לעיל בסמוך פרישית דתיחוח לא מהני אלא לומ' שאין צריך כתישה ודקר נעוץ הוא דמהני לאין צריך הפירה י"ל דהתם שאני שהוא קרקע עולם הלכך אף על פי שהוא תיחוח צריך הפירה אם אין דקר נעוץ בו אבל הכא שהוא עפר המיטלטל אף על פי שאין דקר נעוץ בו אין צריך הפירה וכתב בא"ח בשם הרשב"א הכנים עפר לגנתו לחורבתו לכסות בו גנו ה"ז כדקר נעוץ ואין סומכין עליו לכתחלה בי"ט ואם עבר ושחט מכסין בו עכ"ל : **כוי** אין שוחטין אותו בי"ט דכיון שהוא ספק בהמה אסור לכסות וכו' משנה בפ' כיצד מולין (פג") נוהג בכוי ואין שוחטין אותו בי"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו : **ומ"ש** רבינו אין מכסין את דמו אפילו אם יש לו עפר מוכן שהרואה שם סבין דם מכסין את דמו יאמר ודאי היה הוא ויבא להתיר חלבו (ח") אמרינן דאפילו יש לו עפר מוכן אין שוחטין אותו ויבא לערב בהמה שחטה בהמה אסור לכסותו דמשמע דמיירי שהוא תיחוח שא"צ לא כתישה ולא הפירה ומשמע דבאין דקר נעוץ מיירי והא לעיל בסמוך פרישית דתיחוח לא מהני אלא לומ' שאין צריך כתישה ודקר נעוץ הוא דמהני לאין צריך הפירה י"ל דהתם שאני שהוא קרקע עולם הלכך אף על פי שהוא תיחוח צריך הפירה אם אין דקר נעוץ בו אבל הכא שהוא עפר המיטלטל אף על פי שאין דקר נעוץ בו אין צריך הפירה וכתב בא"ח בשם הרשב"א הכנים עפר לגנתו לחורבתו לכסות בו גנו ה"ז כדקר נעוץ ואין סומכין עליו לכתחלה בי"ט ואם עבר ושחט מכסין בו עכ"ל : **כתב** הרא"ש עוד והא דאין שוחטין אותו לכתחלה ושמור את הדם עד הלילה ויכסנו לפי שאין שוחטין לתוך הכלי ואם ישחטנו על העפר יבלע בארץ ולא יהא רשומו ניכר ע"כ : **ומ"ש** רבי' ולערב אם רשומו ניכר יכסנו פשוט הוא וכן משמע מדברי הרא"ש ז"ל : **שחט** בהמה והיה ונתערבו דמם זה בזה וכו' בפ"ק דביצה (מ") תני ר' זיר' לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו שחט בהמה היה ועוף ונתערבו דמם זה בזה אסור לכסותו בי"ט א"ר יוסי בר יאסיגאה ל"ש אלא שאין יכול לכסותו בדקירה אחת אבל יכול לכסותו בדקירה אחת מותר פשיטא מהו דתימא ניגזור דקירה אחת אטו שתי דקירות קמ"ל ופירש"י אלא אפילו שחט וכו' דאיכא חד דעתון כיסוי אפ"ה אין מכסין משום דקא טרח נמי בשל בהמה : ומ"ש

דרכי משה

וה"ה שאר עפר שאינו מוכן ועיין באשר"י : (ז) ובהגהות אלפסי פ"ב דביצה בשם ריא"ז הא דאין מכסין דם כוי והיינו שהיה הדם בזוית אחד אבל אם היה באמצע החצר שמלבלד חצירו ה"ז כדבר מאוס וכגרף של רעי וראוי לכסותו בעפר מוכן ואפילו אם היה דם בהמה :

בחג"א

פרישה

(ב) יאמר ואמי מיה הוא כו' דאי מספק לא הוי מטורפי דבנן לכסות דמו מספק בי"ט : (ג) וקערב אם רישומו ניכר כו' וכתב הרא"ש והא דאין שוחטין לכתחלה ויכסנו עד הלילה ויכסנו לפי שאין שוחטין לתוך הכלי ואם ישחטנו על העפר יבלע בארץ ולא יהא רשומו ניכר ע"כ : (ח) אמר ודאי היה הוא כו' דאי מספק לא הוי מטורפי דבנן לכסות דמו מספק בי"ט ובמלא בהמה אפר דם בהמה יכול לכסות בו ואפילו אם היה דם בהמה אסור לכסותו בי"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו ואם יש לו עפר מוכן הוא דמכסה בו ואם לא יכסנו לפי שאין שוחטין לכתחלה

ומ״ש רבינו והרמב״ם כתב אם יש לו עפר מוכן וכו׳ בפ״ג מה׳ י״ט וטעמו משום דאע״ג דאית ליה עפר מוכן ואפר כירה כל שצריך יותר מדקירה אחת לכסותו אסור משום דטרח נמי בשל בשמה ואם אין לו עפר מוכן אע״פ שיש לו דקר נעוץ בעפר תיחוח אסור לכסותו אפילו בדקירה אחת דאי היימא דבדק ר נעוץ אע״פ שלא הזמין העפר מותר בדקירה אחת א״כ אין חילוק בין עפר מוכן לדקר נעוץ הלכך ע״כ אית לן למימר דע״כ לא שריא בדקר נעוץ אף על פי שלא הזמין העפר אלא בשכל הדם בר כיסוי אבל כשנתערב בו דם בהמה לא׳ ורבינו שכתב שאם יכול לכסותו בדקירה אחת כיון ששחט כבר מותר וכו׳ נראה שהוא מפרש שהטעם שאסור׳ לכסות היינו מפני שמטלטל עפר בי״ט לצורך דם בהמה דלאו בר כיסוי הוא וא״כ היינו דוקא כשאין לו עפר מוכן אבל אם היה לו עפר מוכן מכסה אפילו בבמה דקירות:

שחט בשיר מעי״ט ולא כסה את דמו לא יכסנו בי״ט מימרא בפרק קמא דביצה (שם): אין

ואפי׳ דקירה אחת אסור לעשות ולכסות בה [1] והרמב״ם ז״ל כתב אם יש לו עפר מוכן ואפר כירה יכסנו בדקירה ׳ אחת ונראה אם יכול לכסותו בדקירה אחת כיון ששחט כבר מותר אפילו אין לו עפר מוכן רק שיהיה לו דקר נעוץ ועפר תיחוח ואם יש לו עפר מוכן יכול לכסותו ז ואפילו בהרבה דקירות ׳ שחט צפור מעי״ט ולא כסה דמו לא יכסנו בי״ט:

אין

ומטלטלו כו׳ מדכתב ומטלטלו אלמא דבדקר נעוץ נמי מותר לכל צרכיו ויכול לשחוט לכתחלה כדי לכסות בדקר נעוץ אם נעלו מתחלה לשם כך דהו״ל מוכן הנה הודיע בכאן איזהו עפר מוכן ואיזהו שאינו מוכן וס״ל דדקר נעוץ דמתניתין איירי במוכן ושלא כפי׳ ר״ת דאיירי באינו מוכן וס״ל להרמב״ם דלמסקנא השטה מוחלפת במתניתין דהשוחט ולב״ה שוחטין לכתחלה כשהכין לו דקר נעוץ מבע״י מ״מ איכא למימר דאה״נ דס״ל להרמב״ם בנתערבו דשרי בדקר נעוץ אם יש לו עפר מוכן ואפר כירה לרבותא נקט הכי דאפילו בהני לא שרי טפי מדקירה אחת אלא דס״ל מבואר מדברי הרמב״ם דס״ל דדקר נעוץ דינו שוה לשאר עפר דאם נעלו מעי״ט כדי לכסות בו בי״ט עפר מוכן הוא ואם לא נעלו לשם זה לאו מוכן הוא ודינו כשאר עפר שאינו מוכן דאפילו בשחט כבר אין מכסין בו לפי סברתו וז״ש הרב בספ״ב המכניס עפר מעי״ט אם ייחד לו בחצירו קרן זוית ה״ז מוכן ומותר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו וכן אפר שהוסק מעי״ט מוכן וכו׳ ומותר לטלטלו וכו׳ ׳ מי שהיה לו דקר נעוץ מעי״ט וניתקן בי״ט והעלה עפר אם היה לותו עפר תיחוח ה״ז מכסה בו כדין שאר עפר מוכן וזה שכתב הרב אחר זה בראש פ״ג מי שהיה לו עפר מוכן או אפר מוכן שמותר לטלטלו ה״ז שוחט היה ועוף ומכסה דמם ואם אין לו עפר מוכן או אפר הראוי לטלטלו ה״ז שוחט ולא יכסה דמם עד לערב ולא יכסה דמם עד לערב דקשיא טובא אמאי לא יכסה בדקר נעוץ שהרי הכל מודים דבדיעבד יכול לכסות בדקר נעוץ אלא ודאי דכשכתב הרב מי שהיה לו עפר מוכן בכלל זה אם היה לו דקר נעוץ שהכין שגם הוא עפר מוכן וכשכתב ואם אין לו עפר מוכן כו׳ היינו לומר שאין לו גם כן דקר נעוץ שהכין ולכך לא יכסנו עד לערב אלא התירו לכסות באינו מוכן בי״ט אפילו בעבר מוכן בתלמודא דידן דאין מכסין באפר כירה בהוסק בי״ט ומשמע דאפילו שחט כבר אין מכסין אותו ומה שמתיר בירושלמי בשחט כבר ס״ל להרמב״ס דהיינו דוקא לדעת המתירין מוקצה ונולד בי״ט כמו בשבת אבל לדעת האוסרין מוקצה בי״ט אין לכסות בעפר שאין מוכן אפילו דיעבד וכן פסק ה״ר יעשיה אחרון ז״ל כמ״ש בהג״ה אלפסי וא״כ כשכתב הרמב״ס בנתערבו דאם היה לו עפר מוכן או אפר כירה דיכול לכסות הכל בדקירה אחת בכלל עפר מוכן הוה נמי אם היה לו דקר נעוץ שהכין שגם הוא נקרא עפר מוכן אבל אינו מוכן אסור לכסות בו אפילו לא נתערבו בין בדקר נעוץ בין בשאר עפר שאינו מוכן ולפי זה גם הרמב״ם ס״ל דדקר נעוץ אינו אלא משום דאיכא לד רמז חפירה וכתיבה כמ״ש למעלה: **ומ״ש** רבינו ואם יש לו עפר מוכן יכול לכסותו אפילו בהרבה דקירות תימה גדולה דמל״ל הא ותו דפשטא דברייתא דתני לא כוי בלבד אמרו וכו׳ משמע להדיא דאפילו בנתערבו דינו ככוי שאין מכסין ואפילו בעפר מוכן משום דקא טרח נמי בשביל בהמה וכמו שפירש רש״י להדיא ונראה לייחד דס״ל דאי אפשר לומר כפי׳ רש״י דמשום דקא טרח בשביל בהמה אסורה שהרי אף הנולד התירו בירושלמי לטלטל כדי שלא יעקר מלות כסוי בשחט כבר כ״ש דשרי לטרוח ותו דאי משום טורח מאי קא קשיא ליה לתלמודא מעיקרא אדרבא דקאמר אפר כירה מוכן לודאי ואין מוכן לספק מ״ט לא כו׳ אמאי לא משני דרבא ה״ק דאע״ג דדעתו לכל מילי הכנסתו מועלת לודאי ואינו מועלת לספק משום דהילמא קטרח טירחא דלאו מצוה ומעיקרא נמי מאי קשיא לן אדרב יהודה מכוי ליכסייה כדרב יהודה תיפוק ליה דאסור משום טירחא אלא ודאי דבעפר מוכן ליכא למימר משום טירחא ואפילו לכתחלה כ״ש אם כבר שחט ותנא דרבי זירא הכי קאמר לא כוי בלבד אמרו לאיסור אלא אפילו בנתערבו אסור אבל אין האיסורין שוין דבכוי אסור אף בעפר מוכן ובנתערבו אינו אסור כי אם בדקר נעוץ ודוקא ביותר מדקירה אחת וטעמא דמילתא דכל דקירה הוא תחלת חפירה וזה אסור אף בלא נתערבו משום דאיכא לד חפירה אלא התירו באינו מוכן אם שחט אלא בדקר נעוץ אבל בלא דקר נעוץ אסור וכיון שכן אף בדאיכא דקר נעוץ כיון שצריך לדקירה אחרת אסור ותדע דהא אף לפרש״י אין איסור הכוי שוה לנתערבו דבכוי אף דקירה אחת אסור ובנתערבו דקירה אחת שרי אלא ודאי דה״ק לא כוי בלבד אמרו לאיסור וכו׳ וא״ת לפי זה אמאי אשמועינן טפי בנתערבו דאסור בב׳ דקירות הלא אף בלא נתערבו אסור י״ל דאתי לאשמועינן בנתערבו כיון דאינו יכול לכסותו בדקירה אחת לא יכסנו כל עיקר ואפילו דקירה אחת אסור דשמא יכסה בדקירה זו דם הבהמה ולא יכסה דם החיה כל עיקר משא״כ בלא נתערבו דאף עפ״י שאינו יכול לעשות ב׳ דקירות מכל מקום דקירה אחת מיהא יכול לעשות כי היכי דלקייס מצות כיסוי כל מה דאפשר ונראה בעיני דמכאן הכריחו הרמב״ם ורבינו דין זה דאפילו דקירה אחת אינו יכול שזה אינו מפורש בגמרא אלא ודאי דקשיא להו ל״ל למיתני דאסור לעשות ב׳ דקירות בנתערבו הא אפילו בלא נתערבו נמי אסור כדפרי׳ ׳ ומאי דמדקדק הלמודא פשיטא מה״ד נגזור דקירה אחת אטו ב׳ דקירות קמ״ל ולא קאמר דאתיא לאשמועי׳ דבאינו יכול לכסות בדקירה אחת דאפילו דקירה אחת אסור היינו משום דמלישנא דר׳ יוסי בר יאסינאה משמע דאתי לאורויי לן היתרא בדקירה אחת ותו דכבר אשמעינן להא מילתא מדתני ר׳ זירא גופא ולכך הוצרך לומר דר״י בר יאסינאה אתי לאשמועינן היתרא דדקירה אחת דלא ליגזור אטו ב׳ דקירות כל״ל לייחד דברי רבינו ולפי זה אף בלא נתערבו אסור בב׳ דקירות ודלא כמ״ש ב״י להקל בזה ונמשך אחריו הרב בהגהת ש״ע ודו״ק וגם לא כמ״ש הרב המגיד והב״י דהרמב״ם סובר כהרי״ף דלא מיתסרא בדקר נעוץ לא שרי אלא בדיעבד דליתא אלא כדפרי׳ ודוק היטב ׳ כתב הר׳ יעשיה אחרון אהא דכוי דאין מכסין היינו דוקא כשהיה הדם בזוית אחת אבל אם היה באמצע החצר שמלכלך חצרו ה״ז כבשר המתום וכגרף של רעי וראוי לכסותו בעפר מוכן ואפי׳ אם היה דם בהמה ׳ אבל באינו מוכן אסור אפילו היה באמצע החצר וכן הוא באדם אם אסתנים כרב יוסף שהדם נמשך אליו אבל בשאר כל אדם אפשר דלא מכל מקום יש להקל באמצע החצר מטעם אחר שלא יתלכלכו כליו בחצר וכ״כ בהגהת ש״ע:

אין

דרישה

[1] והרמב״ם ז״ל כתב אם יש לו עפר מוכן כו׳ וכתב ב״י ז״ל ואם אין לו עפר מוכן אע״פ שיש לו דקר נעוץ בעפר תיחוח אסור לכסותו אפי׳ בדקירה אחת דאי היימא דבדקר נעוץ אע״פ שלא הזמין העפר מותר בדקירה אחת אם אין לו עפר מוכן ואפר כירה לרבותא נקט הכי דאפילו בהני לא שרי טפי מדקירה אחת אלא דס״ל מבואר מדברי הרמב״ס דס״ל דדקר נעוץ דינו שוה לשאר עפר דאם נעלו מעי״ט כדי לכסות בו בי״ט עפר מוכן הוא ואם לא נעלו לשם זה לאו מוכן הוא ודינו כשאר עפר שאינו מוכן דאפילו בשחט כבר אין מכסין בו לפי סברתו וז״ש הרב בספ״ב המכניס עפר מעי״ט אם ייחד לו בחצירו קרן זוית ה״ז מוכן ומותר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו וכן אפר שהוסק מעי״ט מוכן וכו׳ ומותר לטלטלו וכו׳ ׳ מי שהיה לו דקר נעוץ מעי״ט וניתקן בי״ט והעלה עפר אם היה לותו עפר תיחוח ה״ז מכסה בו מוכן מבע״י אם יש לו עפר מוכן אבל אם אין לו עפר מוכן אפילו בדקר נעוץ אינו מוכן דאפילו בשחט כבר אין מכסין בו לפי סברתו וז״ש הרב בספ״ב המכניס עפר מעי״ט אם ייחד לו בחצירו קרן זוית ה״ז מוכן ומותר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו וכן אפר שהוסק מעי״ט מוכן וכו׳ ומותר לטלטלו וכו׳ ׳ מי שהיה לו דקר נעוץ מעי״ט וניתקן בי״ט והעלה עפר אם היה לותו עפר תיחוח ה״ז מכסה בו מוכן הוא ודינו כשאר עפר שאינו מוכן דאפילו בשחט כבר אין מכסין בו לפי סברתו וז״ש הרב בספ״ב המכניס עפר מעי״ט אם ייחד לו בחצירו קרן זוית ה״ז מוכן ומותר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו וכן אפר שהוסק מעי״ט מוכן וכו׳ ומותר לטלטלו וכו׳ ׳ מי שהיה לו דקר נעוץ מעי״ט וניתקן בי״ט והעלה עפר אם היה לותו עפר תיחוח ה״ז מכסה בו

חדושי הגהות

הובא שם במסובב וזה״ל (וכתב הכלבו בשם ה״ר משולם שאם שחט מותר לכסות באפר כירה שהוסק ביום טוב ולא יכסה כדקר עד כאן לשונו): ו ומבואר שם דר״ל כשיכול לכסות הכל בדקירה אחת שרי וכמבואר שם בגמרא והבין רבינו מדבריו דר״ל דבשאין לו עפר מוכן אפילו יש לו דקר נעוץ אסור לכסות אפילו יכול לכסות הכל בדקירה אחת ולכן השיג עליו וכתב ונראה אם יכול לכסותו בדקירה אחת כיון ששחט כבר מותר וכו׳ רק שיהיה לו דקר נעוץ כו׳ אבל המעיין בדברי הרמב״ם יבין שלא היתה כוונתו כן אלא שהרמב״ם נקט עפר מוכן וה״ה דקר נעוץ דדקר נעוץ נמי קרוי מוכן לכסות דם בדיעבד דהא גבי וודאי דם היה ועוף נמי לא הזכיר הרמב״ם ל דקירה בדקר נעוץ שכתב שם בר״פ הנזכר וז״ל מי שהיה לו עפר מוכן או אפר מוכן שמותר לטלטל הרי זה שוחט היה ועוף ומכסה דמם ואם אין לו עפר מוכן או אפר הראוי לטל טלו ה״ז לא ישחוט ואם עבר ושחט לא יכסה את דמם עד לערב עכ״ל הרי שכתב שאם אין לו עפר מוכן אפילו בדיעבד לא יכסה עד לערב ולא כתב שמותר לכסות בדקר נעוץ בדיעבד אלא שסמך עצמו עמ״ש דין דקר נעוץ בפ׳ שלפני זה הפ׳ וכתב ואם אין לו עפר מוכן וו״ל שגם דקר נעוץ אין לו כיון שגם הוא מוכן לכיסוי הדם בדיעבד ה״ה נמי בדין בהמה והיה שנתערבו דמם סמך עצמו נמי עליו וכתב עפר מוכן וו״ל ה״ה דקר נעוץ דמלתא דפשיטא הוא דהואיל ויכול לכסות הכל בדקירה אחת מה לי אם הוא היה הכל דם היה אם אם דם בהמה מעורב בו דכיון שמכסה הכל בדקירה אחת הא לא קא טרח משום בהמה כלל וכסברת רבינו בעצמו (מהרל״ה): ז מפשטא דגמרא לא משמע הכי אלא משמע דאפילו בעפר מוכן אסור לכסות בב׳ דקירות משום דקטרח טרחא דלא מצוה דבתר דמסיק התם דכוי אסור לכסות אפילו בעפר מוכן משום גזירה דהתרת חלבו איתא שם בגמרא תני ר״ז לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו שחט בהמה היה ועוף ונתערבו דמם זה בזה אסור לכסותו בי״ט דכוי דין הוא שלא יכסהו שמא בהמה היא וטרח טרחא דלא מצוה ואפילו באפר הכירה אלא אפי׳ שחט בהמה והיה כולי דאיכא חד דטעון כיסוי אפ״ה אין מכסין משום דקטרח נמי בשל בהמה א״כ משכיח בהדיא דדין בהמה והיה שנתערבו דמן הוא ממש כדין הכוי דאפילו בעפר מוכן אסור לכסות בשתי דקירות משום דקטרח טרחא דלא מצוה וא״ל שמה שכתב רבינו שבעפר מוכן מותר לכסות אפילו בהרבה דקירות היינו כששחט באמצע החצר שצריך לנקר חצירו וכדאיתא שם בגמרא ולכן אפילו דם בהמה מותר לכסות ומ״מ בדקר נעוץ שאינו מוכן אסור שלא התירו דקר נעוץ אלא משום מצות כיסוי ולכן אסור לכסות דם בהמה והיה שנתערבו בדקר נעוץ כל שאינו יכול לכסותו בדקירה אחת דאם היה דעת רבינו כן אין תפיסה מדבריו לדברי הרמב״ם דשמא הרמב״ם איירי בשלא שחט באמצע החצר שא״צ לנקר חצירו וממשמעות לשון רבינו משמע שרוצה לתפוס דברי הרמב״ם גם בזה וג״ל שרבינו נמשך לדעת התוספות דפרק כיסוי דם (פד:) בזה ד״ה כסוי שאין ודאי כו׳ שנראה שם מדבריהם דס״ל כיון דמסיק בגמרא דביצה דטעמא דכוי אין מכסין את דמו בעפר מוכן הוא משום גזירה דהתרת חלבו משמע דמדינא מותר לכסותו בעפר מוכן משום דמפרשי דמק״ו. דמייתי בפרק כיסוי הדם דילפינן ספק כיסוי שאין דוחה יום טוב מודאי כיסוי שאינו דוחה שבת דמהך קל וחומר לא ילפינן אלא דדקר נעוץ שאינו דוחה יום טוב בספק כיסוי אבל עפר מוכן לא ילפינן בקל והומר אלא שאסרו לכסות בעפר מוכן משום גזירה דהתרת חלבו וכדמסיק בגמרא דביצה אם כן בדם בהמה והיה דליכא גזירת דהתרת חלבו מותר לכסות בעפר מוכן וא״כ ע״כ מפרש התוס׳ הא דתני ר״ז לא כוי בלבד אמרו כולי לאו לאסור עפר מוכן בדם בהמה והיה קאתי אלא לאסור דקר נעוץ דאסור בכוי בק״ו משבת כדאיתא בברייתא דכיסוי הדם עלה קאי ר״ז וקאמר דלא כוי בלבד אמרו דאסור לכסות בדקר נעוץ אלא אפילו דם בהמה והיה שנתערבו נמי אסור לכסות בדקר נעוץ אבל בעפר מוכן שאינו אסור בבוי אלא משום גזירה דהתרת חלבו בדם בהמה והיה שנתערבו דליכא להך גזירה אה״נ וכ״ה דעת רבינו וז״ש ואם יש לו עפר מוכן מותר לכסות אפילו בהרבה דקירות אך הרמב״ם נראה שאין דעתו לפרש כן כלל חדא דמהך ק״ו דילפינן ספק כיסוי דיו״ט מודאי כיסוי דשבת משמע דאפי׳ עפר מוכן ילפינן דאסור בספק כיסוי די״ט כמו שהוא אסור בוודאי דאי לאו דעפר מוכן אסור בספק כיסוי די״ט מדין ק״ו ליכא משום גזירה דהתרת חלבו משום דיאמרו משום ספק מכסין ה״נ בי״ט אי לכסות מדינא ימשום ספק מצות כיסוי לא יאמרו דודאי היה הוא כי יאמרו נמי דמשום ספק מכסין כיון שמותר לכסות מספק ומחמת קושיות אלו דחקו התוס׳ דפ׳ כיסוי הדם לפרש דלפי האמת לא ילפינן בק״ו משבת אלא דדקר נעוץ אסור בספק כיסוי דיו״ט כמו בוודאי כיסוי דשבת אבל עכר מוכן לא ילפינן אע״ג דאסור נמי בוודאי כיסוי דשבת ונתנו שם טעם לדבר אבל העולם ישיבו לומר דעפר מוכן נמי ילפינן בק״ו משבת כמו שאסור לכסות בוודאי כיסוי בעפר מוכן בשבת ה״נ אסור לכסות בספק כיסוי בעפר מוכן בי״ט וכיון שיראו שמכסים את הכוי בעפר מוכן בי״ט אמרו ודאי היה הוא ויתירו חלבו כ״כ התוספות שם אבל הרמב״ם ז״ל אין נראה לו לדחוק כך אלא מפרש כפשטא דברייתא דפרק כיסוי הדם דילפינן מק״ו דאפילו עפר מוכן אסור בספק כוי די״ט כמו שאסור בוודאי כיסוי דשבת והא דמסיק בגמרא דביצה דטעמא דכוי הוא משום גזירה דהתרת חלבו היינו משום דקיהיב טעמא למה שאמרו אין שוחטין את הכוי לכתחלה בי״ט משום דאין יכול לכסות דמו דהשתא ל״ל משום דקטרח שלא לצורך והא לצורך ולצורך הוא כדי שישחוט ולא ימנע משמחת י״ט כהא דתנן שם נותנים העור לפני הדורסים שתתירו נמי סופו משום תחלתו לכן מפרש טעמא כיון שמשום ספק מצות כיסוי אסור למיטרח בי״ט דילפינן בק״ו מודאי כיסוי דשבת אף משום שמחת י״ט לא רצו להתיר משום גזירה דהתרת חלבו דהרואה יאמר דודאי היה הוא דכיון דמשום ספק מצות אסור למיטרח בי״ט בק״ו משבת וזה מכסה בי״ט יאמר שוודאי היה הוא כי לא ידע שמשום שמחת י״ט התירו לו והשתא בדיעבד בוודאי משום ספק כיסוי אסור לכסות בי״ט אפילו בעפר מוכן בק״ו מוודאי כיסוי דשבת אלא משום שמחת י״ט היו מתירים לשחוט ולכסות אי לאו גזירה דהתרת חלבו וא״כ בדם בהמה והיה דליכא משום שמחת י״ט שהרי כבר נשחטו קאמר ר״ז דאכתו נמי לכסות משום דקטרח טרחא משום ספק כיסוי דאסור בי״ט אפילו בעפר מוכן מק״ו דוודאי כיסוי דשבת וע״כ צריכים אנו לפרש השיטה הכי לפי מה שפירש״י ביצה בהך דר״ז כמו שהבאתי לעיל פירושו דמפרש דאסור לכסות כוי אפילו בעפר מוכן משום טרחא ולא משום התרת חלבו והשתא ניחא דלא מייתי הך סוגיא דהתרת חלבו בפרק כיסוי הדם דשם הוא אלא משום דבפרק כיסוי הדם אלא לפרושי טעמא דאין מכסין וקמייתי ברייתא דילפינן בק״ו משבת אבל בביצה דאיירי בה׳ י״ט קמפרש טעמא ל״ה אין שוחטים בי״ט ויתירו

תצט אין מרגילין בי"ט בריית"א בפ' כל פסולי המוקדשין וטעמא דמילתא דקטרח טירחא דלא חזיא ליה בי"ט שהרי אי אפשר להשתמש בגאד זו בי"ט זה: **ומ"ש** פירוש שמפשיטין העור שלם כו' כן פרש"י לשם ופי' עוד ל' אין מרגילין להפשיט דרך הרגלים וכו' ולא ביאר דבריו אם ההפשט מרגליס כלפי ראשה או מראשה כלפי הרגליס אבל בפרק העור והרוטב ביאר דבריו וכתב דמרגיל היינו שמתחיל להפכו מרגליס כלפי ראשה וכו' ורבינו שתם וכתב פי' שמפשיט העור שלם כו' נראה שסובר דלענין י"ט אין חילוק דכל שמפשיט העור שלם דקטרח טירחא דלא חזיא ליה בי"ט אסור ודוקא לענין חבור לטומאה יש לחלק בין מתחיל מראשה כלפי הרגליס לבין מתחיל מכלפי הרגליס לכלפי ראשה כמו שמפורש במשנה לשם אבל לענין י"ט אין חילוק וזהו שרש"י ז"ל שתם דבריו בפרק כל פסולי המוקדשין וכתב להפשיטו דרך הרגליס וכו' דמשמע דבכל ענין אסור ודלא כמה שפי' ב"י דאף לפרש"י דוקא מרגליה כלפי ראש אבל מראשה כלפי זנבה מותר ביום טוב דלא אסרו אלא להרגיל והאי לאו מרגיל הוא דניחא אלא בכל ענין אסור כדמשמע מדברי רבינו ועוד כ"ל ברור דבריית"א דנקט מרגיל לרבותא נקט הכי לפי פרש"י במרגיל שהדבר ידוע ביותר טורח במפשיט העור שלם מראשה כלפי רגליה מבמפשיט מרגליה כלפי ראשה ולכך נקט מרגיל דאפי' במפשיט מרגליה כלפי ראשה אסור בי"ט ומכ"ש מראשה כלפי רגליה. אבל לפי פי' הרמב"ם במרגיל שהוא מתחיל מפיה ומוליא כל הבשר מרגל אחת כו' כמ"ש בפ"ג לריך לפרש דדוקא מרגיל אסור ולענין מעשה רחוי להחמיר בכל ענין במפשיט העור שלם כדברי רבינו כ"ל:

כתוב בה"ג אסור למלוג גדי מפני שיש בו טורח יותר מבהפשט ואם שם עורה למלוגו גדי כדי לאכול עורו שרי כך הוא הנוסחא במקצת ספרי רבינו ונעתמו מדקתני בס"פ המביא כדי יין מולגין את הראש ואת הרגליס ומהבהבין אותו באור וס"ל לבה"ג דלאו דוקא נקט הראש והרגליס דה"ה כל העור נמי אם רצה למלגו ברותחין כדי לאכול העור דשרי דמאי שנא אלא שדבר בהווה אבל אם אין כונתו במליגה זו כדי לאכול העור אלא שאינו רוצה להפשיט והמליגה במקום הפשט היא זה ודאי אסור מפני שיש בו טורח יותר מבהפשט וכך נוטה דעת הרשב"א בהוראה זו כמ"ש ה"ה משמו בפ"ג אלא דקשיא לי מ"ש רבינו דין זה בשם בה"ג והרא"ש בפ' המביא לא כתב כך אלא כתב וז"ל בה"ג אוסר למלוג את כל הגדי כדי לאכול העור משום דקל יותר להפשיט הגה מבואר דלבה"ג אסור אפילו אם כוונתו כדי לאכול העור וכן פסקו התוספות לשם וכמו שכתב האגודה וז"ל פי' בפ"ג דוקא ראש ורגליס אבל כולו גדיא לא ופירשו התוס' אפילו רוצה לאכול עור הגדי עכ"ל וכ"כ ה"ר יהודה ורבינו יעקב אחרון ז"ל לכן נראה לי גירסת ספרים אחרים בספרי רבינו עיקר שכך כתוב שם כתב בה"ג אסור למלוג גדי כדי לאכול עורו מפני שיש בו טורח יותר מבהפשט עכ"ל אבל מסכים למ"ש הרא"ש ושאר מחברים בשם בה"ג. כתב בסמ"ק בסי' קנ"ד אבל בעוף דלא שייך בה הפשט מותר למלוג ולהבהב כל הגוף ע"כ: **בהמה** שנשחטה בי"ט מותר להגביה עורה כו' משנה בפ"ק בס"א אין נותנין את העור לפני הדורסן ולא יגביהנו אא"כ היה עליו כזית בשר וב"ה מתירין ולא זו אף זו קתני ב"ש דל"מ לפני הדורסן דזהו צורך עבוד שמתעבד ע"י הדריסה אלא אפילו להגביה עורה לשוטחה ע"ג כלונסות נמי אסור ורבינו דקדק וכתב מותר להגביה עורה וליתנה במקום דריסת הרגליס הפך מלשון התנא משום דלמאי דקי"ל כב"ה דשרי איפכא הוי לא זו אף זו וק"ל:

ומ"ש ומותר למלוח וכו' שם תנא ושוין שמולחין עליו בשר לצלי ואסיקנא דאפי' לצלי כעין קדירה נמי אסור פי' אדם שמולח צלי שלו קרוב למליחת קדירה שלו נמי אסור וכ"ש מליחה לקדירה דאסור ורבינו נמי כדרך שמולחין רוב בני אדם צלי שלהן: **ומ"ש** אף ע"ג דדמי קצת לעבוד הורה לנו טעם דין זה דמליחה לקדירה דאסו' היינו טעמא דזהו עבוד ממש ולא התירו לעשות מלאכה גמורה שלא לצורך אכילה הלכך לא התירו אלא נתינתם לפני הדורסן ומליחה מועטת שכל זה דמי קצת לעיבוד אבל אינו עיבוד גמור:

ומ"ש ומותר להעריס וכו' ירושלמי כתבוהו הפוסקים ור"ל מולח מעט בשר בכאן ומעט בשר בכאן עד שימלח העור כולו וכ"כ הרמב"ם להדיא וכתב הר"ן דהתירו הערמה זו לפי שההפסד בא לו ממתת י"ט אבל אם ההפסד בא לו מחמת פשיעתו כגון שלא הניח עירוב תבשילין לא התירו לו להעריס והחמירו בו יותר מבמזיד וכמו שיתבאר לקמן בסי' תקכ"ז ועיין במ"ש בסימן תק"ג. והכ"י כתב כאן וז"ל בסימן שאחר זה אכתוב דלא שרי להעריס אלא דוקא קודם אכילת שחרית עכ"ל וכונתו להורות לנו דאף בהערמת מליחה ע"ג העור לא שרי אלא קודם אכילה וכן כתב להדיא בסימן שאחר זה ולא נהירא דודאי כיון שהבשר ראוי לאכילה התירו סופן משום תחילתן אף אחר אכילת שחרית ועיין במה שאכתוב בסימן שאחר זה: **ומ"ש** אבל אם נשחטה מעי"ט אסור אוקימתא דגמרא לשם דדוקא בי"ט התירו סופן משום תחלתן אבל בעי"ט לא דאי נמי לא שרית ליה אינו נמנע מלשחוט מעי"ט דהא יכול לשוחטו מבע"י ודעת רש"י להתיר אפילו בנשחטה מעי"ט אם הופשט בי"ט כנראה מפירושו וכן סודרים מקצת גאונים וכן יראה מדברי הרמב"ם אבל דעת הרא"ש והרשב"א להחמיר כיון שנשחטה מערב יום טוב וכך כתב רבינו והכי נקטינן: **אין** מולחין החלבים וכו' ברייתא פ"ק וכתב הר"ן אין מולחין את החלבים כדי שלא יסריחו דמולח מידי דשייך ביה משום עיבוד דלאו אוכלין גמורים הן ופירוש כונתו לישב דמה שהולרך לומר דאין מולחין החלבים היינו משום דהו"א דאין כאן משום עיבוד דאוכלין הן קמ"ל דשייך ביה משום עיבוד דלאו אוכלין גמורים הן ופירוש דאין מהפכין היינו לומר שלא יהפוך אותו לד שנתקשה שהוא מלמעלה למטה ומה שהוא למטה יהיה למעלה ויתקשה ג"כ מהרוח: **ומ"ש** אפילו לשוטחן ע"ג יתידות פי' ליכנס בהן הרוח שם בברייתא משום רבי יהושע אמרו שוטחן ברוח ע"ג יתדות ואיכא תרי לישני בגמרא חד אמר הלכה כרבי יהושע וחד אמר אין הלכה וכתב הרי"ף וסוגיין כלישנא בתרא דאין הלכה כר' יהושע וכן פסקו שאר כל הפוסקים אלא דמשמע ליה דר' יהושע דאמר שוטחן ע"ג יתדות לרבותא נקט ומכ"ש דהיפוך בעלמא שרי וא"כ יש לתמוה על לשון רבינו שכתב אפילו לשוטחן

תצט אין מרגילין בי"ט פי' שמפשיטין העור שלם כדי לעשות ממנו נאד כתב בה"ג אסור למלוג גדי ואם רצה למולגו כדי לאכול עורו מפני שיש בו טורח יותר בהפשט שרי בהמה שנשחטה בי"ט מותר להגביה עורה וליתנה במקום דריסת הרגלים אף על פי שאין בשר עליו כלל ומותר למלוח עליו בשר מליחה מועטת כדרך שמולחין לצלי אע"ג דדמי קצת לעיבוד ומותר להעריס למולחו כאן מעט וכאן מעט עד שימלח את כולו אבל אם נשחטה מערב י"ט אסור אין מולחין החלבים ולא מהפכין בהם אפילו לשוטחן על גבי יתידות (א) אע"פ שנשחט בי"ט ואם רצה למלוח בשר עליהן באויר בתוך ידו בענין שאינו נוגע בהן יש מתירין כיון שאין כאן הוכחה שעושה בשביל החלבים שיש לתלות שבשביל הבשר הוא עושה (ב) ויש אוסרין (ג) מדלא שרי אלא למלוח

ומפשיטו כפול לחמת ומפשיט לחמת היינו שמפשיטו כפול לצורך חמת ומתחיל מפיה והופכו כלפי זנבה משמע דבי"ט אסור להפשיט העור שלם כה"ג כל שהוא מתחיל להפך העור מרגליס כלפי ראשה אבל אם מתחיל מפיה כלפי זנבה מותר דלא אסרו אלא להרגיל והאי לאו מרגיל הוא: **כתב** בה"ג אסור למלוג גדי וכו' דברי בה"ג כתבם הרא"ש בס"פ המביא כדי יין וגם התוס' כתב שם (לד) שאסור למלוג כל גופו של גדי הואיל ויכול בהפשט הקלה לעשות עפי' וכתב ה"ה בפ"ג בשם הרשב"א אלא דתניא מולגין את הראש ואת הרגליס יש מן הגאונים שאומרו שלא התירו למלוג כל בהמה אלא ראש ורגליס בלבד אע"פ שמתכוין לאכול עור של בהמה לפי שאין עושין אלא המפורסים ביותר ואסרו לעשות זה כדרך שאסרו לגמר את הכלים ועוד שגראה יותר כמעשה חול ויש מורי הוראה שאומרו שלא אמרו ראש ורגליס בלבד אלא שדברו בהווה עכ"ל: **אם** מולגין הראש והרגליס או אם מהבהבין אותם או טופלין אותם בסיד ובחרסית או אם גוזזין אותם במספריים כתב רבינו בסי' ת"ק: **בהמה** שנשחטה בי"ט מותר להגביה עורה וליתנה במקום דריסת הרגליס וכו' ומותר למלוח עליו בשר וכו' בפ"ק דביצה (יא:) תנן בש"א אין נותנין את העור לפני בית הדריסה ולא יגביהנו אלא א"כ היה עמו כזית בשר וב"ה מתירין ובגמרא (שם) תנא ושוין שמולחין עליו בשר לצלי אמר אביי ל"ש אלא לצלי אבל לקדירה לא פשיטא לצלי תנן הא קמ"ל דאפי' לצלי כעין קדירה אסור ופי' הר"ן לצלי כעין קדירה אדם שמולח צלי שלו קרוב למליחת קדירה שלו אסור: **ומ"ש** ומותר להעריס ולמלוח כאן מעט וכאן מעט וכו' ירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש שם וגם הרמב"ם הביאו בפ"ג מה' י"ט: בסי' שאחר זה אכתוב דלא שרי להעריס אלא דוקא קודם אכילת שחרית: **כתב** המרדכי בפ"ק דביצה אית מרבותינו דאמרי דלא שרי הערמת שום איסור אלא לצורכא מרבנן שאינו פורץ גדר ע"כ ואין נראה שיהא דעת הפוסקים כן שהרי כתבו דין זה סתמא ובהדיא כתב ר"י בה"ד דהערמה זו מותרת לכל אדם אפילו אינו צורכא מרבנן: **כתב** המרדכי בפ"ק דביצה מה שהתירו לטלטל נולה של עופות לאחר שהסירו אותם מעוף מידי דהוי אעור לפני הדורסן דהתירו סופן משום תחלתן: **אבר** אם נשחטה מעי"ט אסור בפ"ק דביצה (שם:) אמר עולא ג' דברים התירו סופן משום תחלתן וחד מינייהו נתינת עור לפני בית הדריסה ופריך בגמרא תנינא כלומר מאי נפקא לן מעולא ומשני מ"ד טעמייהו דב"ה משום דחזי למיזגא עליה ואפילו מעי"ט נמי קמ"ל התירו סופן משום תחלתן די"ט אין דעי"ט לא כלומר דבעי"ט ליכא למיגזר משום תחלה דאי נמי לא שרית לה אינו נמנע מלשחוט מעי"ט דהא יכול לשוטחו ולמולחו מעי"ט ונראה שמפרש רבינו דכי אמרי' דעי"ט לא היינו לומר דכל שנשחטה מעי"ט אע"פ שהופשטה בי"ט לא התירו וכ"ג מדברי הרא"ש ז"ל וכבר כתב ה"ה בפ"ג שיש מי שסובר כן ומלאתי כתוב שכן דעת הרשב"א ז"ל אבל מדברי הרמב"ם נראה דכל שהופשט בי"ט אע"פ שנשחטה מעי"ט התירו וכ"ג שהוא דעת רש"י שפירש ואפי' מעי"ט שהופשט מבע"י וכ"כ הר"ן והקשה הרא"ש דהכא משמע דעור אסור לטלטל אי לאו משום שמחת י"ט ואילו במסכת שבת (מט.) משמע דשרי לטלטולי ותירץ בשם ר"ת דהתם ביביצים דחזי שפיר למיזגא עלייהו והכא בלחים שאינו ראוי להשתמש בהם אלא מדוחק וכ"כ הר"ן ז"ל: כבר כתבתי בסימן תל"ח שהשוחט את המסוכנת לא מפני שהוא צריך לה אלא כדי שלא תמות שאסור להגביה העור אא"כ שייר בו אבר אחד: **אין** מולחין את החלבים ולא מהפכין בהם ברייתא בפ"ק דביצה (שם): **ומ"ש** אפילו לשטחן ע"ג יתדות שם פלוגתא דתנאי ופסקו הפוסקי' כת"ק דאסר וכתב הרמב"ם שהטעם מפני שאינם ראויים לאכילה: **ומ"ש** רבינו ואם רוצה למלוח בשר עליהן באויר וכו' הר"ן כתב בפ"ק דביצה שהרשב"א נסתפק בדבר והוא כתב דמשמע ליה דאסור דמתוך שאין דרך למלוח על החלבים מחמת איסורן מוכחא מילתא דלעבדן קא עביד:

עלי

אין מרגילין בי"ט בכורות פרק כל פסולי המוקדשין (לג.) ת"ר אין מרגילין בי"ט משום דקא טרח טרחא דלא חזי ליה ופירש"י אין מרגילין להפשיטו דרך הרגליס כל העור שלם לעשות ממנו מפוח לנפחים או למוכרו דבש ושמן שנותנין אותו בעורות כבשים המפשיטים שלימים. והרמב"ם כתב בפ"ד מהלכות י"ט לא ירגיל בי"ט כיצד הוא המרגיל זה המוליא כל הבשר מרגל אחת כדי שיוליא כל העור שלם ולא יקרע מפני שטורח בהפשט זה טורח גדול ואין בו צורך למועד ע"כ נראה מדבריו שכל שאינו מפשיט בענין שמוליא כל הבשר מרגל אחת מותר ואע"פ שכל עור הגוף שלם מלפניו ומאחריו כמו שנוהגים היום שהרי אין בזה טורח יותר מאילו היה פותחו מלפניו ומאחריו הוא יותר נוח להפשיט וכן נראה ממה שפי' בפרק העור והרוטב (קכג.) אהא דתנן המפשיט בבהמ' ובחיה וכו' לשעות כדי אחיזה ולחמת עד שיפשיט את כולו המרגיל כולו חיבור וכו' אבל לפי מה שפירש"י (שם) דמרגיל היינו שמתחיל להפכו מרגליס כלפי ראשה ומפשיטו כפול לחמת ומפשיט לחמת היינו שמפשיטו כפול לצורך חמת ומתחיל מפיה והופכו כלפי זנבה משמע דבי"ט אסור להפשיט העור שלם כה"ג כל שהוא מתחיל להפך העור מרגליס כלפי ראשה אבל אם מתחיל מפיה כלפי זנבה מותר דלא אסרו אלא להרגיל והאי לאו מרגיל הוא: **כתב** בה"ג אסור למלוג גדי וכו' דברי בה"ג כתבם הרא"ש בס"פ המביא כדי יין וגם התוס' כתב שם (לד) שאסור למלוג כל גופו של גדי הואיל ויכול בהפשט הקלה לעשות עפי' וכתב ה"ה בפ"ג בשם הרשב"א אלא דתניא מולגין את הראש ואת הרגליס יש מן הגאונים שאומרו שלא התירו למלוג כל בהמה אלא ראש ורגליס בלבד אע"פ שמתכוין לאכול עור של בהמה לפי שאין עושין אלא המפורסים ביותר ואסרו לעשות זה כדרך שאסרו לגמר את הכלים ועוד שנראה יותר כמעשה חול ויש מורי הוראה שאומרו שלא אמרו ראש ורגליס בלבד אלא שדברו בהווה עכ"ל: **אם** מולגין הראש והרגליס או אם מהבהבין אותם או טופלין אותם בסיד ובחרסית או אם גוזזין אותם במספריים כתב רבינו בסי' ת"ק: **בהמה** שנשחטה בי"ט מותר להגביה עורה וליתנה במקום דריסת הרגליס וכו' ומותר למלוח עליו בשר וכו' בפ"ק דביצה (יא:) תנן בש"א אין נותנין את העור לפני בית הדריסה ולא יגביהנו אלא א"כ היה עמו כזית בשר וב"ה מתירין ובגמרא (שם) תנא ושוין שמולחין עליו בשר לצלי אמר אביי ל"ש אלא לצלי אבל לקדירה לא פשיטא לצלי תנן הא קמ"ל דאפי' לצלי כעין קדירה אסור ופי' הר"ן לצלי כעין קדירה אדם שמולח צלי שלו קרוב למליחת קדירה שלו אסור: **ומ"ש** ומותר להעריס ולמלוח כאן מעט וכאן מעט וכו' ירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש שם וגם הרמב"ם הביאו בפ"ג מה' י"ט: בסי' שאחר זה אכתוב דלא שרי להעריס אלא דוקא קודם אכילת שחרית: **כתב** המרדכי בפ"ק דביצה אית מרבותינו דאמרי דלא שרי הערמת שום איסור אלא לצורכא מרבנן שאינו פורץ גדר ע"כ ואין נראה שיהא דעת הפוסקים כן שהרי כתבו דין זה סתמא ובהדיא כתב ר"י בה"ד דהערמה זו מותרת לכל אדם אפילו אינו צורכא מרבנן: **כתב** המרדכי בפ"ק דביצה מה שהתירו לטלטל נולה של עופות לאחר שהסירו אותם מעוף מידי דהוי אעור לפני הדורסן דהתירו סופן משום תחלתן: **אבר** אם נשחטה מעי"ט אסור בפ"ק דביצה (שם:) אמר עולא ג' דברים התירו סופן משום תחלתן וחד מינייהו נתינת עור לפני בית הדריסה ופריך בגמרא תנינא כלומר מאי נפקא לן מעולא ומשני מ"ד טעמייהו דב"ה משום דחזי למיזגא עליה ואפילו מעי"ט נמי קמ"ל התירו סופן משום תחלתן די"ט אין דעי"ט לא כלומר דבעי"ט ליכא למיגזר משום תחלה דאי נמי לא שרית לה אינו נמנע מלשחוט מעי"ט דהא יכול לשוטחו ולמולחו מעי"ט ונראה שמפרש רבינו דכי אמרי' דעי"ט לא היינו לומר דכל שנשחטה מעי"ט אע"פ שהופשטה בי"ט לא התירו וכ"ג מדברי הרא"ש ז"ל וכבר כתב ה"ה בפ"ג שיש מי שסובר כן ומלאתי כתוב שכן דעת הרשב"א ז"ל אבל מדברי הרמב"ם נראה דכל שהופשט בי"ט אע"פ שנשחטה מעי"ט התירו וכ"ג שהוא דעת רש"י שפירש ואפי' מעי"ט שהופשט מבע"י וכ"כ הר"ן והקשה הרא"ש דהכא משמע דעור אסור לטלטל אי לאו משום שמחת י"ט ואילו במסכת שבת (מט.) משמע דשרי לטלטולי ותירץ בשם ר"ת דהתם ביביצים דחזי שפיר למיזגא עלייהו והכא בלחים שאינו ראוי להשתמש בהם אלא מדוחק וכ"כ הר"ן ז"ל: כבר כתבתי בסימן תל"ח שהשוחט את המסוכנת לא מפני שהוא צריך לה אלא כדי שלא תמות שאסור להגביה העור אא"כ שייר בו אבר אחד: **אין** מולחין את החלבים ולא מהפכין בהם ברייתא בפ"ק דביצה (שם): **ומ"ש** אפילו לשטחן ע"ג יתדות שם פלוגתא דתנאי ופסקו הפוסקי' כת"ק דאסר וכתב הרמב"ם שהטעם מפני שאינם ראויים לאכילה: **ומ"ש** רבינו ואם רוצה למלוח בשר עליהן באויר וכו' הר"ן כתב בפ"ק דביצה שהרשב"א נסתפק בדבר והוא כתב דמשמע ליה דאסור דמתוך שאין דרך למלוח על החלבים מחמת איסורן מוכחא מילתא דלעבדן קא עביד:

פרישה

סי' תצט (א) **אעפ"י** שנשחטה בי"ט כו' מפני שאינם ראויים לאכילה רמב"ם: (ב) **ויש** אוסרין כו' ז"ל הר"ן כ"ל דאסור דמתוך שאין דרך למלוח על החלבים מחמת איסורא מוכחא מילתא דלעבדן קא עביד ע"כ: (ג) **מדלא** שרי אלא למלוח ע"כ כו' ולעד"ג דמשום הא לא איריא הי"ל דהא דנקט בגמ' סיתה למלוח ע"ג העור

חדושי הגהות

ויתירו כופו משום תחילתו וקמפרש טעמא משום התרת חלבו וכ"ג שהוא דעת הרי"ף והרא"ש שכתבו להא דר"ז סתמא משמע דס"ל אפילו בעפר מוכן אסור לכסות בדם בהמה וחיה שנתערבו כמו בבוי וכדעת הרמב"ם ורש"י כו' (מהרל"ח):

עלי שהוא דף עב וכבד וכו' משנה בפ"ק דביצה (סז) בש"מ אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר שאסור לטלטלו ופירש"י טעמא משום דהא איתעביד צורך י"ט: וכתב הרי"ף וה"מ מחמה לצל אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר כל דוקימא לה בפרק כל הכליס והרא"ש כתב ר"י פי' דאפילו לצורך גופו ולצורך מקומו אסור דבפרק כל הכליס (קכג:) מדמי לה לסיכי זיירי ומזורי ורבה מוקי לה מחמה לצל והר"י פסק כאוקימתא בתרייתא דרבה ובירושלמי מוכיח כדברי ר"י עכ"ל ביאור הדברים דבריש פרק כל הכליס איתביה לרבה מהא דתניא ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו ושני דשאני עלי דדמי לסיכי זיירי ומזורי דכיון דקפיד עלייהו מייחד להו מקום ה"ג מייחד ליה מקום כלומר מקצה אותו בידים דבכה"ג לדברי הכל אסור אפילו לצורך גופו אלא דמשום שמחת י"ט התירו ב"ה לטלטלו לקצב עליו בשר ואחר שקצב עליו אסור לטלטלו דלית ביה תו משום שמחת י"ט ובתר הכי הדור לאותובי מהאי ברייתא גופה ושני דהא דקתני אסור לטלטלו דוקא מחמה לצל אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר כדין כל סתם כליס שמלאכתן לאיסור והרי"ף פסק כאוקימתא בתרייתא דמדמי עלי לסתם כליס שמלאכתן לאיסור ור"י פסק כאוקימתא קמייתא דמדמי ליה לסיכי זיירי ומזורי דמייחד להו מקום הלכך לצורך גופו ולצורך מקומו נמי אסור והיינו דוקא בעלי ובכליס דכוותיה שדרך לייחד להו מקום אבל כל שאר כליס שמלאכתן לאיסור מותר לטלטלן לצורך גופן ולצורך מקומן גם לדברי ר"י כדאסיק רבא בפרק כל הכליס וכתב רבינו בסימן ש"ח. ולשון רי"ו אינו מכוון שכתב כלי שאסור לטלטלו ר"י כתב דאפילו לצורך גופו ולצורך מקומו אסור ע"כ ומשמע מדבריו דבכל כלי שמלאכתו לאיסור איירי ר"י ולית לה אלא בעלי ודכוותיה כדפרי' ואפשר שטעה הסופר בדברי ר"י וכתב כלי במקום עלי:

תק אין קונין בשר מהטבח בפיסוק דמים וכו' בפרק אין לדין (כז:) תנן אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביו"ט אבל נמנין עליה מעי"ט ושוחטין ומחלקין ביניהן ובגמרא (שם) מאי אין נמנין אמר רב יהודה אמר שמואל אין פוסקין דמים על הבהמה לכתחלה ביו"ט היכי עביד א"ר מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ואומר זו כזו תכ"ה לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בשלש הריני עמך בשתים אבל אומר לו הריני עמך למחצה לשלש ולרביע: ופירש"י היכי עביד. דקתני שוחט הוא ומחלקן ביניהם היכי עביד שידעו למחר כמה היתה שוה לפסוק דמיה: מביא לחם. ביו"ט שתי בהמות שוות ויאמר ראו שזו כזו ולמחר שמין הנותרות: הריני עמך. נמנה על בהמה זו בשלש והיינו כשמואל דאמר אין פוסקין לה דמים ביו"ט ובתר הכי תנן (כח:) לא יאמר אדם לטבח מכור לי בדינר בשר אבל שוחט ומחלק ביניהם ובגמרא (שם: כט) היכי עביד כי הא דבסורא אמרי תרטא ופלגי תרטא בנהרדעי אמרי חלקא ופלגי חלקא בפומבדיתא אמרי אוזיא ופלגי אוזיא בנהר פקוד ובמתא מחסיא אמרי ריבעא ופלגי ריבעא: ופירש"י היכי עביד. כשאינו רולה ליקח כל הבהמה ולא מחצה ולא שלש ולא רביע אלא בדינר או בשנים מה יאמר לו: בסורא אמרי. דרכן היה לומר לטבח תן לי תרטא או פלגא תרטא וכו' כל הטבחים היו מנתחין בהמותיהם בשוה כך וכך נתחין מן הבהמה ולאותם נתחין קרו בסורא תרטא ובנהרדעי חלקא ובפומבדיתא אוזיא ובנהר פקוד ריבעא עכ"ל ומשמע דהכא נמי היה מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ואומר זו כזו דאל"כ היאך ידעו כמה צריך לפרוש שהרי יש בהמה שנתח ממנה שוה דינר ויש בהמה שנתח ממנה שוה שני דינרים:

אסור לשקול בשר אפילו ליתנו בכף מאזנים וכו' שם במשנה (כח:) רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופין וחכ"א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר ובגמרא (שם) מאי כל עיקר א"ר יהודה אמר שמואל אפי' לשומרו מן העכברין א"ר אידי בר אבין והוא דתלי בתריעא ופירש"י והוא דתלי בתריעא. בטבעת שתולין אותו בה כשעוקלין דמחזי שנותנו לשם משקל וכתב הרי"ף והרא"ש והא דרבי חייא ור"ש בר' דהוו שקלי מנה כנגד מנה ביו"ט לא קי"ל כוותייהו אלא כרבנן דאמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר וזהו שכתב רבינו ואסור לשקול מנה כנגד מנה וכ"ל שהוא דעת הרמב"ם בפ"ד מהל' יו"ט ושלא כדברי רבינו יעויש וגאון אחד שכתב האגור שפסקו הלכה כר"ש:

ומ"ש רבינו או במים מימרא בפרק אין לדין (שם): ומותר לשקול בידו וכו' טבח אומן אפילו זה נמי אסור שם טבח אומן אסור לשקול בשר בידו ופירש"י שלוקח הבשר בידו אחת והמשקל בידו אחרת ומכוין המשקל משמע דוקא בכה"ג אסור שדומה לכף מאזנים אבל אם יודע לכוין המשקל הכי לא יאמר לטבח תן לי בדינר בשר וכן נראה מלשון הרמב"ם והסמ"ג שתחלה כתבו המשנה דאין פוסקין דמים לכתחלה על הבהמה ביום טוב אלא מביא ב' בהמות כו' וא"כ כתבו לא יאמר אדם לטבח כו' אלא תן לי חלק או חלי חלק ולמחר עושין חשבון על שוו משמע דשוו כבר ידוע:

אסור לשקול בשר וכו' שם פלוגתא דתנאי ופסקו המחברים דהלכה כחכמים דאין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר ופירשו בגמרא מאי כל עיקר אפילו לשמרו מן העכברים והוא דתלי בתריעא מפני שנראה כשוקל בשר ביו"ט: **ומ"ש** ואסור לשקול מנה כנגד מנה פירש"י כשיודע משקל ראשונה שהיא מנה ושוקל כנגדה עכ"ל ואע"ג דרבי חייא ורבי שמעון הוי שקלי מנה כנגד מנה לא קי"ל כוותייהו אלא כרבנן דאמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר כ"כ הרי"ף והרא"ש: **ומ"ש** ומותר לשקול בידו כו' שם אמר רב יהודה אמר שמואל טבח אומן אסור לשקול בלא ליטרא אסור לאומן ולא כפי' רש"י דאין איסור אלא דוקא בלוקח בשר בידו אחת והמשקל בידו אחת ומכוין המשקל שדומה לכף מאזנים. ורבינו דקדק וכתב תחלה ומותר לשקול בידו שלוקח וכו' להורות דבאינו אומן נמי לא שרי אלא בשוקל בידו בלא ליטרא אבל בליטרא אסור אפילו ביד ואפילו אינו אומן ונראה בעיני שנלמד כן מן התוספתא שהביא הרא"ש ממנה ראיה לפירושו דהכי קתני אבל שוקל בידו מפני שידו כמשקל אבל חותך בסכין

דרכי משה

תק (א) בהג"א פרק אין צדין הא דאין פוסקים דמים ביו"ט היינו בדבר שאין מקחו ידוע וכתב עוד הא דמותר להביא שני בהמות ויאמר זו כזו דוקא ישראל מישראל אבל לא ישראל

דרישה

הערוך לרבותא נקט אע"ג דגבי עור שייך עיבוד אפ"ס שרי וכ"ש סמלבים דלא שייך בהו עיבוד כ"כ דרמויה קצת לאכילה ואין מליחה לאוכלים:

(ד) **ולר"י** אפילו לצורך כו' היינו דוקא עלי וכליס דכוותיה שדרך ליחד להו מקום דקפיד עלייהו מקצה אותן בידים דהכא גוונא לר"ש אסור אפילו לצורך גופו אלא

לטוטחן כו' דמשמע דלא פליג ר"י אלא אטוטחן והא ולאי ליתא דת"ק לא הזכיר בדבריו שטיחה אלא היפוך וא"ל דרבינו מפרש דת"ק דנקט ואין מהפכין אלא השטיחה ע"ג יתדות בכלל זה שאסור ליגע בהן כל עיקר בין להפכן מלמטה למעלה ובין להפכן ולשוטחן ע"ג יתדות ור"י התיר ההיפוך לשטיחה אבל לא ההיפוך מלמטה למעלה שזה הוי עובדין דחול ולכך נקט בלשון אפי' ודוחק. ובדרמב"ם פ"ג וכן בסמ"ק ובסמ"ג כתבו ואין מהפכין בהם ואין שוטחין וכו' מבואר מדבריהם שאין בכלל ההיפוך השטיחה. ומה שלא התירו השטיחה בחלבים ג"כ סופן משום תחלתן כמו שהתירו השטיחה בעור לפני הדורסן מפרש בגמרא דחלבים כיון שאינן ראויים לאכילה מוכחא מילתא שלתיקון החלבים הוא מהפכן ושוטחן ואתי למימר מ"ט שרו ליה רבנן כי היכי דלא ליסרח מה לי למשטחינהו ומה לי למימלחינהו ומליחה בחלבים יש בו משום מעבד אבל גבי נתינת העור לפני הדורסן לא מוכחא מילתא שהא שטיחתו לצורך עבוד דמימר אמר האי דשרו ליה רבנן מפני צורך י"ש התירו דחזי למזגא עלייהו ומה שהתירו מליחת בשר לצלי ע"ג העור ליכא למטעי שהרי לא התירו אלא למלוח הבשר לא העור ומש"ה יש מתירין למלוח בשר ע"ג החלבים בחוור משום דלא מוכחא מילתא שעושה בשביל החלבים ומע"ג דבעור שרי למלוח הבשר אף על העור ממש מכל מקום בחלבים אי אפשר אלא באוור כדי שלא יאסר הבשר ויש אוסרין מטעם שהמליחה מועטת לגבי החלבים הוי בהו כעיבוד גמור והכי ודאי משמע מדתניא סתמא אין מולחין את החלבים דמשמע כל מליחה אסור ובר"ן כתב טעם אחר לאסור דמאחר שאין דרך לקרב הבשר לחלבים כדי שלא יאסור ועכשיו בא ומלחן ע"ג החלבים מוכחא מילתא דלעבדן קא עביד והכי נקטינן. פסק בהג"ה אשי"ר דהחלבים מותר לטלטלן ולאו מוקצה הוא דחזו להדלקה ועוד דדעתיה עלוייהו להליגען שלא יאבדו:

תק אין קונין בשר מהטבח בפיסוק דמים שיאמר לו תן לי בשלע או בשתים משנה פרק ח"ל לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר אבל שוחט הוא ומחלק ביניהם ובגמרא היכי עביד כי הא דבסורא אמרי תרטא ופלגא תרטא וכו' ומשמע דשקול דקאמר לאו דוקא דה"ה באומר תן לי בדינר נמי אסור משום דאסור להזכיר שם דמים וכ"כ הרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק דתן לי בשלע אסור: **ומ"ש** ושלא יאמר לו הריני שותף עמך בשלע ג"ז משנה שם אין נמנין על הבהמה בתחלה בי"ט אבל נמנין עליה בעי"ט ושוחטין ומחלקין ביניהם. ובגמרא מאי אין נמנין אמר רב יהודה אמר שמואל אין פוסקין דמים על הבהמה לכתחלה בי"ט היכי עביד אמר רב מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ואומר זו כזו תכ"ה לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בשלש הריני עמך בשתים אבל אומר לו הריני עמך למחצה לשלש ולרביע ומשמע לי דהא דקאמר היכי עביד הכי קאמר היכי עביד אם לא נמנו עליה מעי"ט אבל לכתחלה ודאי צריך הוא שימנה עליה מעי"ט כדמשמע מפשטא דמתניתין דהיינו שיפסקו דמיה מעי"ט כמה היא שוה וכמה יקח כל אחד ואחד ואח"כ ביו"ט שוחט ומחלק ביניהם כפי המינו שהיה ביניהם בעי"ט ונמצא שבי"ט עצמו לא קא עבדי ולא מידי אלא שאם לא נמנו עליה מעי"ט דאסור לפסוק דמים בתחלה בי"ט היכי קא עביד וקאמר דמביא ב' בהמות ב' ולמחר פוסקים דמי השניים וכל אחד ואחד נותן דמי תלקו דנמצא עכשיו שפיסוק דמיה אינו בתחלה אלא לאחר שחיטה וחילוק למחר ביום חול אבל מדברי רש"י משמע שגורס במשנה אין נמנין על הבהמה בתחלה בי"ט אבל שוחט הוא ומחלקים ביניהם דלפי גירסא זו מאי דקאמר היכי עביד ה"פ הא דקתני שוחט הוא ומחלקין ביניהם היכי עביד שידעו למחר כמה היתה שוה לפסוק דמיה וכמו שפירש"י להדיא דהשתא אף לכתחלה אין צריך למנות עליה מעי"ט דשפיר יכול לסמוך על זה לכתחלה לשחוט בי"ט ולעמוד ב' בהמות זו אצל זו וכן נראה מדברי שאר כל המחברים וכך היא דעת רבינו:

ומ"ש ושלא יאמר לו הריני שותף כו' ליתא דבריתא נקט ולאו דוקא דה"ה נמי דאסור לומר בשעה שמחלקין ביניהם אני בשלע ואתה בשתים שאין מזכירין שם דמים אלא זה נוטל שלש וזה נוטל רביע וכ"כ הרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק להדיא. ומדברי רבינו נראה דבהיא דלא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר דקאמר היכי עביד כי הא דבסורא כו' נמי איירי במביא ב' בהמות ומעמידן זו אצל זו כו' דאל"כ היאך ידעו כמה צריכין לפרוש והתלמוד לא חש לפרש שכבר פירשה כן אמתניתין דאין נימנין שניהם תחלה ולי נראה דאף ע"פ שהדין דין אמת מכל מקום הפירוש בתלמוד אינו כן אלא דמתניתין דלא יאמר לטבח שקול וכו' לא קא עסיק בפיסוק דמי הבהמה שכבר הורה לו דינו במשנה דאין נמנין אלא קא עסיק בדין אמירה לטבח ומיירי בבהמה שכבר פסקו דמיה מערב יום טוב ואפילו

למלוח ע"ג העור מכלל דע"ג החלבים אסור בכל ענין משום דבמליחה מועטת סגי להו ואפילו במליחה לצלי הוי בהו כעיבוד והכי מסתבר: עלי שהוא דף עב וכבד וכלי הוא אלא שמלאכתו לאיסור לכתוש בו הריפות מותר לטלטלו לצורך גופו לקצב עליו בשר ולאחר שקצב עליו אסור לטלטלו ודוקא מחמה לצל אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר (ד) ולר"י אפילו לצורך גופו ולצורך מקומו נמי אסור ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל:

תק אין קונין בשר מהטבח בפיסוק דמים (א) שיאמר לו תן לי בסלע או בשתים ושלא יאמר לו הריני שותף עמך בסלע אלא מחלק להם שלישיות או רביעיות כפי החלקים שדרך לחלק בעיר בלא פיסוק דמים ומביא שני בהמות ויאמר זו כזו ולמחר שמין הנשארת וכפי מה ששוה כך יפרע לו: אסור לשקול בשר ואפילו ליתנו בכף מאזנים לשומרו מן העכברים אסור אם היא תלויה במקום שרגילין לשקול בה מפני שנראה כשוקל ואסור לשקול מנה כנגד מנה או במים כגון שנותן מים בכלי ונותן בו החתיכה ולפי מה שעולין המים יודע כמה יש בהחתיכה ומותר לשקול בידו שלוקח החתיכה בידו ומשער כמה יש בה וטבח אומן אפילו זה נמי אסור

בסכין ונותן לזה ולזה משמע להדיא דאינו ר"ל דאמר דאסור לאומן דאינו בשוקל בידו לבד בלא משקל מפני שידו משק שרי בשר כל אדם שאינו אומן ונשמע נמי בסיפא דאפילו באומן שרי [ו]אין דרך תפיכתו להתוך לי רא או חצי ליטרא והיינו דקתני אבל הותך בסכין ונותן לזה ולזה ומכאן הוציא הרשב"א זכרונו לברכה דין זה שכתב עליו הרב המגיד דדבר פשוט הוא ד"ל פשוט כ"כ מאחר שהוצרך בתוספתא [ז]. היתר זה דלא תימא דבאומן הכל חשיב כמו משקל ואסור קמ"ל דלא: **כתב** הרשב"א לבאורה וכו' גם במרדכי בפרק א"ל כתב בשם הירושלמי דמותר לב"ה לשקול אם יחפוץ לידע כמה הגיע לחלקו שכן דרך ב"ה להיות מוכר ומשם למד הרשב"א ז"ל דבשוקל בביתו לידע כמה יבשל נמי מותר מטעם זה שכן דרך ב"ה להיות מוכר כדתנן נמי התם הולך אדם אצל הנוטי הרגיל אצלו ואומר לו תן לי בצים או אגוזים במנין שכן דרך בעה"ב להיות מוכר בתוך ביתו אלא ההמירו על בעל הבית לשנות דרכו בי"ט לקלקל עניינו כיון דלא מוכח דמשום דמיס הוא דמיזכר מנין ומשקל אלא שכך נריכים וכן פי' הר"ן לשם ומה שהשיג רבינו וכתב ומיהו גבי מדינת הים משמע דאפילו בביתו נמי אסור ל"ל לייחד דלמאי שכתבתי דטעמו של הרשב"א מפני שכך דרך בע"ה להיות מוכר א"כ במדינת הקמח הדבר ידוע שאין דרכה של אשה להיות מודדת קמח דאדרבה דרכה ללוש עיסה מרובה בבת אחת מפני שהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא אלא דוקא בי"ט שטוב יותר למעט באפייה מפני שאסור לאפות פת מרובה ולפיכך היא מודדת כמה היא נריכה לי"ט או כדי שלא תפחת משיעור חלה ושתטול חלה בשין יפה מדידה זו כיון שאין דרכה בכך מידמיין כמודד למקח וממכר ואסורה בי"ט והיינו נמי טעמא דנחתוס דמודד תבלין ונותן לתוך קדירתו כדי שלא יקדיח תבשילו שכך דרך הנחתוס להיות מודד בתוך ביתו כדי שלא יקדיח תבשילו אבל אי לאו חששא דשמא יקדיח לא היה דרכו בכך להיות מודד בתוך ביתו ונמצא שבשהוא מודד מיחזי כמודד למקח וממכר והוא אסור וזה נסתלקה גם השגת ב"י

כל"ל לייחד דברי הרשב"א ומ"מ לענין מעשה ראוי להחמיר:

מותר למלוח הרבה חתיכות וכו' בפ"ק דבילה א"ר יהודה אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בשר בבת אחת אעפ"י שא"צ אלא לחתיכה אחת רב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא והרי"ף והרא"ש הביאו דברי שניהם והרא"ש ז"ל כתב וז"ל משום דאין עבוד באוכלין מיקל במליחת בשר ואע"ג דלית ליה טעמא כלל בשריותא דשמואל שאין החתיכות שהוא צריך לה מיתקנת ומשובחת כלל במליחת אחר החתיכות וגם צריך להפוך כל חתיכה וחתיכה ולמולחה עכ"ל נראה מדבריו שבא לתת טעם להיתר אף בהערמה ואמר דס"ל דכיון דאין עבוד באוכלין יש להקל שהרי אין לומר טעם כלל אף במה שמתיר שמואל למלוח בבת אחת דאי מטעם דאמר רשב"א ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת נאפה יפה כו' הא ולאי דאין החתיכה שהוא צריך לה מיתקנת וכו' ואי מטעם דאמר ת"ק ממלאה אשה קדרה בשר אעפ"י שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת כו' דבאחד טירחא סגי הא ולאי דבמליחת בשר צריך להפוך כל החתיכה כו' וא"כ בע"כ אין להתיר אלא משום דאין כאן מלאכה ד"ת דאין עבוד באוכלין הלכך יש להקל אף בהערמה כך הוא פי' דברי הרא"ש ומה שפסק רבינו כשמואל ולא הביא דברי רב אדא דאמר מערים וכו' תמה ב"י מפני מה לא פסק כרב אדא שהרי הרי"ף והרא"ש הביאו דבריו וכו' ולי נראה לייחד דמדכתב רש"י ותוס' בפ"ב דבילה וז"ל ולא דמי להערמה דרב אדא דמלח גרמא גרמא דאין עבוד באוכלין ואי משום טירחא הא עדיפא דילמא אם שלא יכריח הבשר וממנע ולא שחיט עכ"ל דאלמא דלא התירו בהערמה אלא בשחט בי"ט ולכך כתב דברי שמואל בפתם דמולח הרבה בבת אחת שזה מותר אף בנשחט מעי"ט אבל הערמה אסור בנשחט מעי"ט ודין היתר הערמה בנשחט בי"ט כבר כתבו הרב בסימן שקודם זה שכתב ומותר להעריס למלוח כאן מעט כו' דפשיט דכי היכי דשרי הערמה זו הה"נ דשרינן להעריס למלוח גרמא גרמא ולפי זה אין רב אדא חולק על שמואל דמר אמר אדא ומר אמר אדא ולא פליגי וכך הוא דעת הרמב"ם שהביא בפ"א דברי שמואל אבל דין ממלאה אשה קדרה בשר וכו' ונראה מדבריו שהוא מפרש דמליחת בשר בבת אחת הוי כמו ממלאה אשה קדרה בשר כו' דבאחד טירחא סגי להו דלא כפירוש הרא"ש וכך פירש רש"י להדיא ולפיכך אף בנשחט מערב יום טוב שרי אבל רב אדא דמערים דלאו חד טירחא הוא היינו דוקא בנשחט ביום טוב והתם ולאי שרי אף בהערמה כמו במולח כאן מעט כו' ועוד נראה דנשחט ביום טוב מדינא שרי למלוח הכל גרמא גרמא אף בלא ההערמה שהרי בחלבים שאסרו לשוטאן אינו אלא מפני שאינן ראויין לאכילה ומוכחא מילתא וממילא בבשר הראוי לאכילה לא מוכחא מילתא ושרי אלא כיון דאיכא טירחא בכל גרמא וגרמא בפני עצמה לא שריגן ליה אלא ע"י הערמה מאחר שבבר מלח כדי נרכו · אבל למלוח בבת אחת אפי' נשחט מערב יום טוב שרי כנ"ל דעת רבינו והרמב"ם ז"ל גם דעת הרי"ף והרא"ש כך היא וכן מבואר מדברי הרא"ש פרק תולין שחילק בין הערמה להערמה וכתב דהערמה דרב אדא דמלח גרמא גרמא מותר לדברי הכל וע"ש · ודע דבתוספות ובסמ"ק כתב בשם מהר"ם מאיר"א דהיא הערמה דרב אדא היינו דוקא קודם אכילה אבל לאחר אכילה אסור להעריס וכן כתב ה"ר יהודה ובהג"ה אשי"ר ורבינו לא כתב כן ונראה דטעמו מפני שהוא מפרש דהר"ם מאיבר"א סובר דהערמה זו שרי אף בנשחט מערב יום טוב ולכך לא שריגן לה אלא קודם אכילה אבל למאי שכתבנו דלא שרי אלא בנשחט ביום טוב וכדי שלא ימנע משמחת יום טוב הלכך שרי אפילו

אסור כתב הרשב"א לבאורה נראה דכל זה לא איירי אלא בלוקח מן הטבח או בשני שותפין שחולקין ביניהם אבל לשקול בביתו לידע כמה יבשל מותר [ח] ומיהו גבי מדידת קמח משמע דאפילו בביתו נמי אסור אין עושין בית יד בבשר פי' לנוקבו לתלות בו ודוקא בסכין אבל ביד מותר ולעשות בו סי' מותר אפילו בסכין מולגין הראש והרגלים ברותחין כדי להסיר השער ומהבהבין אותן באור אבל אין טופלין אותן בסיד ולא בחרסית ולא באדמה דמיחזי כעיבוד ואין גוזזין אותן במספרים שנראה כעושה לצורך השער [ט] מותר למלוח הרבה התיכות ביחד אם על פי שאינו צריך אלא אחת:

אין

המשקל בידו אחת מותר והר"ן כתב שאחריט פי' שהיא יודע לכוין משקל הבשר בלא ליטרא ואסור שהרי הוא כמאזנים וכך פירש הרא"ש וכתב שפירש"י אינו נראה בעיניו וכך הם דברי רבינו וכתב ה"ה בפ"ג מהט"ו בשם הרשב"א שלא אסרו אלא דרך משקל אבל הבא האומן אע"פ שיודע לכוין דרך התיכתו לחתוך ליטרא או חצי ליטרא חותך כדרכו ואינו חושש ופשוט הוא עכ"ל: בני חבורה המקפידים זה על זה אם יש להחמיר עליהם שלא ישקלו ביד אפילו אם אינם טבח אומן יתבאר בסוף סימן תקי"ו בס"ד:

כתב הרשב"א לבאורה נראה דכל זה לא מיירי אלא בלוקח מן הטבח וכו' מהירושלמי נראה כדברי הרשב"א שהרי כתב המרדכי בפרק הדין לדין ירושלמי מפיס אדם עצמו בליטרא לידע כמה הגיע לו פירוש אע"פ שאמרו אין משגיחין בכף מאזנים לא אמרו אלא לטבח אבל לבעל הבית אם יחפוץ לידע כמה הגיע לחלקו שרי לשקול שכן דרך בע"ה להיות מוכר עכ"ל · ול"נ דתלמודא דידן לא סבר הכי דהא איפלגו רב ושמואל (שם כט ·) במודדת קמח לעיסתה ומשמע דבמודדת בתוך ביתה איפלגו ואפילו רב לא שרי אלא כדי שתטול חלה בעין יפה אבל היכא דלא שייך האי טעמא רב נמי אסר וזהו שכתב רבינו ומיהו גבי מדידת קמח משמע דאפילו בביתו נמי אסור וגם מדאמרינן בפרק אין לדין (שם) הנחתום מודד תבלין ונותן לתוך הקדירה כדי שלא יקדיח תבשילו משמע הא אי לאו חששא דשמא יקדיח תבשילו אסור לו למדוד אע"ג דתוך ביתו הוא מודד וה"ה לשקול נמי אסור דמ"ש הלכך נראה שאין לסמוך על הירושלמי הזה והגאון מהר"י אבוהב ז"ל כתב על מה שהקשה רבינו ממדידת קמח דשאני התם שהיה יכול לעשותו מעי"ט מה שאין כן בבשר אם שחטה בי"ט ומפני כך לא גזרו אפילו כשהיה לו בשר מעי"ט ועוד שהרשב"א סובר כסברת המתיר למדוד קמח ביו"ט עכ"ל ואינו נראה בעיני דקמח נמי הא אפשר שלא היה לו בעי"ט ולקחו ביו"ט ונמצא שאין חילוק בינו לבשר ועוד דלפי דברי הרב קשה מה ראו להתיר בנשחט מעי"ט משום נשחט בי"ט ואדרבה הוה להו למיסר בנשחט ביו"ט אטו נשחט בעי"ט ומ"ש שהרשב"א סובר כסברת המתיר למדוד קמח ביו"ט לפי מה שכתבתי לא שייך למדחי הכי שהרי הוכחתי דאפילו למאן דשרי למדוד קמח בי"ט משמע דהיכא דלא שייך טעמא דתטול חלה בעין יפה מודה דאסור למדוד:

אם מותר להטיל גורל בי"ט כשחולקין בשר או שום דבר נתבאר בסימן שכ"ב:

אין עושין בית יד בבשר ודוקא בסכין אבל ביד מותר פשוט בפרק אין לדין (שם) ופירש רש"י ביד לנקוב באצבעו שרי דלאו דרך חול הוא אבל בסכין דרך חול הוא כשמוכר בשר עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו וביו"ט צריך לשנות לעשות היכר שאין מקח וממכר מותר בו:

ומ"ש ולעשות בו סימן מותר אפי' בסכין שם ש"ר הוא מותר לעשות סימן בבשר כי הא דרבה בר רב הונא מחתך לה אחלא קרנתא:

מולגין את הראש ואת הרגלים וכו' עד ואין גוזזין אותם במספרים ברייתא בסוף פרק המביא כדי יין (לד ·):

אם מותר למלוח הרבה חתיכות ביחד וכו' בפ"ק כתב רבינו בסימן תצ"ט:

מותר למלוח הרבה חתיכות דבילה (יח :) א"ר יהודה אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בשר בבת אחת אף ע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת ופירש"י בבת אחת · דחד טירחא לכולהו וכתב הרא"ש משום דאין עיבוד באוכלין מיקל במליחת בשר ואע"ג דלית ליה טעמא כלל בהאי שריותא שאין החתיכות שהוא צריך לה מיתקנת ומחשבת כלל במליחת אחר החתיכות וגם צריך להפוך כל חתיכה וחתיכה ולמולחה עכ"ל:

ודע דסמוך להאי מימרא אמרינן בגמרא דרב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא ופירש"י מערים לאחר שמלח זו לאוכלה היום אומר חצירתה עריבה עלי לאוכלה היום וחוזר ומולחה · וכתב הר"ן ואף ע"ג דאמרינן לקמן (יז ·) גבי מי שלא הניח עירובי תבשילין ובשל בהערמה דקנסינן ליה טפי ממזיד התם היינו טעמא לפי שפשיעתו גרמה לו פסידתו שהיה לו להניח עירוב תבשילין אבל הכא כיון שהפסד בא לו מחמת י"ט התירו לו להעריס וכתבו הרי"ף והרא"ש הא דא"ר יהודה אמר שמואל וגם הא דרב אדא ולכאורה נראה דרב אדא לא שרי אלא ע"י הערמה דווקא ובין אם נאמר דרב אדא לפרש דברי שמואל אתא בין אם נאמר דלאיפלוגי עליה אתא הו"ל לרבינו לכתוב דלא שרי אלא ע"י הערמה דמדכתבו הרי"ף והרא"ש דבריו משמע דס"ל דהלכתא כוותיה ולכן יש לתמוה על רבינו שכתב שתם מימרא דשמואל ולא הצריך להעריס ומצאתי שהרמב"ם ג"כ לא הזכיר הא דרב אדא בר אהבה שהרי שתם וכתב בפ"א מולח אדם כמה חתיכות בשר בבת אחת אף ע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת · וכתב ה"ה רבינו הזכיר מימרא דשמואל ולא כתב דרב אדא בר אהבה ואפשר שהיה סבור שהם חולקים ששמואל לא התיר אלא בבת אחת ורב אדא בר אהבה התיר בזו אחר זו ומעריס בכל אחת ואומר בזו אני רוצה וקי"ל כשמואל והרשב"א פסק כרב אדא וכתב ובמקום הפסד ממונו שלא יסריח הבשר התירו לו הערמה זו עכ"ל ורי"ו כתב מולח אדם כמה חתיכות בכר ביו"ט אפילו אין צריך אלא לחתיכה אחת ואפילו להעריס ולמלוח חתיכה אחת ואח"כ ליטול אחרת ולומר זו אני רוצה ליו"ט שהיא יפה מהראשונה עד שמולח כולן מותר וכתב ה"ר שמואל מאוירא ודווקא קודם אכילה אבל לאחר אכילה לא עכ"ל נראה שהוא מפרש דרב אדא להוסיף על דברי שמואל בא ולומר דאפי' במעריס שרי וכמו שפי' ה"ה אלא שרי"ו פסק כרב אדא ורבינו אפשר שהוא מפרש כן ופסק כשמואל לחומרא ועדיין יש לתמוה

דרישה

כי' תק [א] **ומיהו** גבי מדידת קמח משמע כו' ב"ל הביא דברי מהר"י אבוה"ב שכתב על מה שהקשה רבינו ממדידת קמח דאסרינן בגמרא למדוד אפילו בביתו ותירץ דשאני התם שהיה יכול לעשותו מעי"ט משא"כ אם שחטה בי"ט ומפני כך לא גזרו אפילו כשהיה לו בשר מעי"ט ודהכ הוא ז"ל דבריו דקמח נמי הא אפשר שלא היה לו מעי"ט ולקחו ביו"ט ועוד דלפי דברי הרב קשה מה ראו להתיר בנשחט מעי"ט משום נשחט בי"ט ואדרבא הוה ליה למיסר בנשחט בי"ט אטו נשחט מעי"ט ול"נ דלא שייך למידמי משום הכי דשפיר יש לחלק בין בשר לקמח דבבשר התירו לשחוט בי"ט אע"ג דיכול לשחוט מעי"ט משום דבשר הבוכה הוא מפיג טעמא ומפני כך מותר לשקול בביתו אבל קמח יכול לעשותו מעי"ט אע"ג שלקח בי"ט אסור למדוד ומשום ה"נ התירו בנשחט מעי"ט משום נשחט בי"ט לפי שהוא שוחטים בי"ט מטעם שכתבתי ולא אם למטוטי השוחטים בעי"ט משא"כ בקמח שאפשר לו ליקח בעי"ט גם מה שמדקדק מגמרא דנקט טעמא דרב דמתיר בקמח כדי שתיטול חלה בעין יכה משמע אבל היכא דלא שייך האי טעמא רב נמי אוסר נראה דלק"מ דס"ל מה שהאמר טעם כדי שתטול חלה בעין יפה לא קאמר אלא שלא תאמר כיון שמדקדקים

כ"כ א"כ היכא קפידא במודדה ואסור ע"ז קאמר כיון דהקפידא היא בשביל כדי שתטול חלה מבע"י מש"ה אין לחוש על הקפידא וה"ה מ"ש בנחתום כדי שלא יקדיח תבשילו ולא קאמר ה"ט אלא שלא תאסר כיון שמדקדקים כ"כ במדידה בשלום משא"כ בשקול בשר בביתו אין מדקדקים כ"כ א"צ לטעם להתיר כ"כ ולו"ק:

[ב] **מותר** למלוח הרבה חתיכות ביחד אעפ"י וכו' וכתב ב"י ז"ל בפ"ק דבילה אמר רב יהודה אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בבת אחת אעפ"י שאינו צריך אלא לחתיכה אחת ועם דסמוך להאי מימרא אמרינן בגמרא דרב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא וכתבו הרי"ף והרא"ש הא דאמר רבי יהודה אמר שמואל וגם הא דרב אדא · ולכאורה נראה דרב אדא לא שרי אלא על ידי הערמה דווקא ואין אם נאמר דרב אדא לאפלוגי אתא עליה דשמואל ואין לפרוטי אתא הי"ל לרבינו לכתוב דלא שרי אלא ע"י הערמה דמדכתבו הרי"ף והרא"ש דבריו משמע דס"ל דהילכתא כוותיה עכ"ל ולע"נ דרבינו סבר כסברת הרשב"א שכתב המ"מ בפ"א דכשמולחין הכל ביחד גרועא ממה שימלח כל אחד לעצמו ע"י הערמה וסובר רבינו דרב אדא סיה מפניה על עצמו ולכן לא איתמר בדרך פלוגתא

לתמוה עליו א למה לא פסק כרב אדא מאחר שנראה מדברי הרי״ף והרא״ש שהם פוסקים הלכה כמותו: ומ״ש ר״י בשם הר״ש מאויר״א כ״כ סמ״ק וז״ל מעריס למלוח גרמא גרמא ביו״ט ומיהו דווקא קודם אכילת שריית אבל לאחר אכילה לא וכ״כ רבינו בסי׳ תק״ג בשם בעל העיטור לענין מבשל משמע דה״ה לענין מולח גרמא גרמא או מולח ע״ג העור • בסימן שקודם לזה כתבתי דמ״מ דלא שרינן הערמת שום איסור אלא לצורכא מרבנן ויש מתירין לכל אדם הערמה זו וכיוצא בה: **כתב** המרדכי בפ״ק דביצה בשם אביה״ר אותן ב״א שקונין בשר מערב י״ט ומולחין אותם ביו״ט כתב רבינו אפריים דאיסורא עבדי דאפשר לעשות מעי״ט ובת״ה (סי׳ פ׳) כתב שאחד מהגדולים קבל מרבותיו דלא נהגיס הכי מפני שהבשר ידוע שהבשר השוחה במלח מפיג טעמו אמנם מסתפק בדגים שקרעו אותם מעי״ט אי שרי למולחם ביו״ט והעלה שיש מיני דגים שבשרן רך שמתקלקלים בשהייה מועטת במלח ובודאי מפיגים טעמם טפי מבשר ואינהו ודאי שרי ויש מיני דגים שאדרבה אם שוהין במלח משביחים ואינהו ודאי צריך למולחן מעי״ט ע״כ (ב): **כתב** המרדכי בפרק קמא דביצה מצאתי שיש היתר בניקור הבשר ביום טוב ואין כאן משום שוחט אוכלא דכל הבשר מותר בכל מקום שהוא ואוכל חשוב במקום קבועות הבשר ובריחה לא שייכא כאן עכ״ל ובהגהות אשירי בפרק הנזכר כתב אהא דרב אדא מעריס ומלח גרמא גרמא משום פסידא אלא יסריח הבשר התירו ע״י הערמה ואומר ריב״א דאהא סמכינן לנקר הבשר ואפי׳ אינו צריך אלא למקצתה דדמי להא דמעריס ומלח גרמא גרמא וכ״כ הרוקח וז״ל מותר לנקר כל בהמה ביו״ט ולמולחה אף ע״פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת כרב אדא בר אהבה ע״כ ובהגמ״י פ״ג כתב בשם ראבי״ה דמותר לנקר בשר ביו״ט אפילו בשחט מעי״ט ואין בזה משום בורר אוכל משום דא״א לאכול בענין אחר עכ״ל ובעל תה״ד כתב שיש לתמוה על סברא זו מדאמרינן בפרק תולין (קלט:) דבין הגיתות מותר לתת יין עכור בשמרים לתוך המשמרת משום דבלא״ה משתתי ועוד שבאותה הגהה מסיק דראבי״ה מייתי ראיה דשרי לנקר אע״ג דבשחט מעי״ט מהא דשרי רב להפריש חלה ביו״ט מעיסה הנילושה מעי״ט ואמן פסקינן בשם רוב הגאונים דלא ס״ל הכי ובהג״א מוכח דריב״א סבר דלניקור בשר שייך בריחה מדלא התיר אלא משום פסידא הא לא״ה אסור וע״כ מטעם בריחה הוא והא דשרי משום פסידא היינו בשוחט ביו״ט דא״א מקמי הכי אבל שחט מעי״ט דאין הניקור מפיג טעמו ואדרבה מסריח טפי כדמוכח מדברי ריב״א לכך נראה דיש לנקר ע״י שיגוי (ג) כמו בקופין או בקורדום דבסמ״ג כתב אפילו מלאכה גמורה שהיא לצורך אוכל נפש אף אם אפשר לעשות מעי״ט מותר לעשות ע״י שיגוי כמו דיכת מלח עכ״ל והעולם נוהגין לנקר כדרכן לצורך יו״ט אפילו בהמה שנשחטה מעי״ט ונראה שהם סומכים על פשט דברי הגך רבוותא דשרו:

תקא אין מבקעין עצים מן הקורות וכו׳ בפרק המביא כדי יין (לא •) תנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו״ט ומפ׳ בגמרא (שם) דה״ק אין מבקעין מן הסומר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו״ט אבל מבקעין מן הקורה שנשברה מעי״ט ופירש״י טעמא דריסא משום מוקצה: סומר של קורות • המוסכבות לארץ של בניין: ולא מן הקורה שנשברה ביו״ט • ואע״ג דהשתא להסקה קיימא בין השמשות לאו לבכי קיימא כלומר והו״ל נולד: **ומ״ש** אפילו לר״ש אין מבקעין עצים שעומדין לבנין כ״כ סמ״ג וטעמו מפני שהם מוקצין מחמת חסרון כיס דמודה ביה ר״ש: **ומ״ש** אבל לר״ש אפי׳ ר״ש מותר אם היה רעועה וקרוב הוא שתשבר ואם אינה רעועה מודה כ״ל דהיינו מדתניא בהחוא פירקא (שם ל •) אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור״ש מתיר ואוקימנא לה בגמרא בסוכה עופלת ודרעועה דמאתמול דעתיה עילויה ופירש״י ברעועה • דמסיק אדעתיה דנפלה ולמחר נפלה הלכך מוקלה ליכא דאמרינן דעתיה מאתמול עילויה ולת״ק לא אמרינן דעתיה עילויה בשום מידי דלא חזי בין השמשות: **גרסינן** בירושלמי אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו״ט הדא דתא אמר בקורה שנשברה ביו״ט אבל בקורה שנשברה מעי״ט מותר בשאין בהם תותר כלי אפילו נשברה מעי״ט אסור (א):

וכשהוא מבקע לא יבקע אלא בקופין וכו׳ בפרק המביא כדי יין (לא:) תנן אין מבקעין בקרדום ולא במגל ולא במגירה אלא בקופין ופירש״י דכל הני כלי אומן הם וראה כעושה מלאכה ולפיכך אסור אבל קופין שתמיה לאו אומן הוא וקופין פירוש שהוא סכין של קליבים דומה לקרדומות שלנו שאינם כלי אומן ויש שעושים בו שני ראשים והשני דומה לקרדום האוכפות שקורין מייש״ט: ואיכא בגמרא תרי לישני בפירוש דמתניתין ופסק הרמב״ם בפ״ד מהלכות יום טוב כלישנא בתרא דאמר דהא דשרי בקופין ל״ש אלא בזכרות שלו אבל בנקבות שלו אסור וכתב הרא״ש שכן פסק העיטור ופירש״י זכרות ראש הקלר נקבות הראש הרחב: **ובספר** המצות אסר גם בקופין וכו׳ כ״כ סמ״ק בשם התוספות: **ואפי׳** ביקוע בקופין לא שרי אלא בקורה גדולה וכו׳ כ״כ הרא״ש בפרק המביא כדי יין וכתב דקלת משמע כן מדברי הרמב״ם וגם ה״ה כתב בפ״ד נראה מדברי רבינו שלא התיר הביקוע אלא

אפילו לאחר אכילה דכיון דעיקר ההיתר מאחר שהבשר ראוי לאכילה לא מוכחא מילתא וכמו נתינת העור לפני הדורסן דהתירו סופן משום תחילתן כיון דלא מוכחא מילתא והה״נ במאי דשרינן להעריס בנשחט ביו״ט למלוח על העור כאן מעט וכו׳ אף במולח לאחר אכילה שרי ולא כמו שכתב ב״י להחמיר בלאחר אכילה דבלי ספק אין חילוק כיון שהטעם הוא משום דהתירו סופן משום תחלתן אבל נשחט מערב י״ט אפילו קודם אכילה אסור להעריס כדפרי׳ וכן נראה דעת הרא״ש אלא הניא דברי הר״ש מאויר״א וכן עיקר כ״ל ועיין במ״ש לקמן בסימן תק״ב:

תקא אין מבקעין עצים כו׳ משנה פרק המביא אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב וברים בילה קאמר רב נחמן דהכא סתם לן תנא הלכה כרבי יהודה וכתבו התוספות לא מייתי מריסא דאין מבקעין קורות דהא מיירי בסורא של קורות דהוי מוקלה מחמת חסרון כיס והא כ״ע מודו אפילו ר״ש אלא מייתי מסיפא ולא מן הקורה שנשברה • ומ״ת והא ר״ש אינו מתיר אלא ביומא ומלפה ויש לומר דהכא נמי הואיל ונשברה ביום טוב מסתמא היתה רעועה מאתמול והוה כיומא ומלפה מתי תשבר קורתו ותהיה ראויה להסקה עד כאן לשונו ומשם הוציא חילוקי דינים אלו וכן מבואר ברים פרק המביא גבי עלי סוכה דאף ר״ש אינו מתיר אלא בסוכה רעועה דמאתמול דעתיה עילויה • וכן בנבלה שנתנבלה בשבת מוקים לה בפרק אין לדין במסוכנת דמלפה מתי תמות בהמתו ודכוותה בקורה רעועה אבל בריאה לא וכ״כ במרדכי פ״ק דבילה ועיין במ״ש לעיל סוף סי׳ תל״ז: ולענין הלכה כבר נתבאר בסימן תל״ה דר״ח מחמיר בטולד גבי י״ט וקורה שנשברה נמי הוי טולד כדכתב הרמב״ם פ״ב וכ״פ הסמ״ג להדיא

ובשהוא מבקע לא יבקע אלא בקופין כו׳ משנה שם אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל ולא במגירה אלא בקופין ובגמרא לא בקרדום אמר רב חיננא בר שלמיא ל״ש אלא בנקבות שלו אבל בזכרות שלו מותר פשיטא בקופין תנן מה״ד ה״מ קופין לחוליה אבל קרדום וקופין אימא מגו דהאי גיסא אסור האי גיסא נמי אסור קמ״ל ואיכא דמתני לה אסיפא אלא בקופין אמר רב חיננא בר שלמיא ל״ש אלא בזכרות שלו אבל בנקבות שלו אסור פשיטא לא בקרדום תנן מה״ד ה״מ קרדום אבל קופין אימא מגו דהאי גיסא גיסא נמי שרי קמ״ל • פי׳ נקבות שלו הצד הרחב והצד הקצר הוא הזכרות ויש לתמוה דמשמע דליסני לא פליגי בדינא אלא בליסנא קמא קאמר דבקרדום שרי בצד הזכרות וקופין כוליה זכרות הוא ובליסנא בתרא קאמר דבקופין אסור בצד הנקבות ובקרדום כוליה נקבות הוא אבל הכל מודים דבזכרות שרי בין בקרדום בין בקופין ובנקבות אסור בין בקרדום ובין בקופין וכן כתב הר״ן דבאתריה דהאי היו עושין לקרדום נקבות וזכרות וקופין כוליה זכרות ובאתריה דהאי היו עושין לקופין נקבות וזכרות וקרדום כוליה נקבות וכן מבואר מלשון הרמב״ם והסמ״ג שכתבו דלא יבקע בקופין בצד הרחב מפני שהוא כקרדום אלמא דקרדום כוליה נקבות הוא והיינו כליסנא בתרא וא״כ קשה על רבינו שכתב דבקרדום אסור אף בצד הזכרות • ואריך לומר דס״ל דהני ליסני פליגי וא״כ בע״כ דלליסנא קמא אינו אסור בצד הרחב אלא בקרדום ולליסנא בתרא אינו מותר בצד הקצר אלא בקופין דאל״כ מ״מ בין הני ליסני וכן יראה מדברי הרא״ש שכתב וז״ל הרמב״ם ז״ל פסק כליסנא בתרא וכן בעל העיטור עכ״ל ואי ליסני לא פליגי אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה מאי פסק שייך למימר בהני ליסני אלא ודאי דפליגי ודו״ק • ומיהו ברמב״ם אינו מבואר דהכי ס״ל דאדרבה מדכתב מפני שהוא כקרדום משמע דס״ל לפרש דמר כי אתריה ומר כי אתריה כמ״ש הר״ן: **ומ״ש** ובס״ה אסר גם בקופין כ״כ בסמ״ק בשם התוספות וכן הוא בתוספת שלנו: **ומ״ש** ואפילו בקופין לא שרי וכו׳ כ״כ הרא״ש ודהכי משמע בדברי הרמב״ם: **ומ״ש**

דרכי משה

שראל מעו״ג וע״ל מדין זה סימן תקי״ו: (ב) וכן פסק מהרי״ל היתר במליחת בשר ביום טוב אף על פי שקנאו מעי״ט: (ג) וכ״כ מהרי״ל בשם מוהר״ש לנקר על ידי שינוי ודווקא ניקור בדעת כגון ניקור הצלעות אבל לא אחוריים שקורין הינטר טיי״ל שיש בו טורח רב:

תקא (א) ונראה שמיירי שמאתמול היה עליו תואר כלי ואחר כך נשבר ביום טוב ולכן אסור דאם לא כן אף שנשאר בו תואר כלי שרי כמו שיתבאר בסימן זה: והנה

פרישה

סי׳ תקא (א) **אלא** בקופין ובצד הקצר כו׳ קופין הוא סכין של קליבים דומה לקרדומות שלנו שאינו כלי אומן ויש שעושין לו ב׳ ראשים ואסור לנקב בו בנראה כעושה מלאכה רש״י וכתב הר״ן ז״ל ק׳ למה הזיר לנקב ע״י שינוי והא מכשירין שאפשר לעשותן מעי״ט מינהו הראב״ד תירץ שעשאו כדיכת אלא שהתירו אותן ע״י שינוי כיון דאל״א לבשל ולאפות בלא עצים וא״כ שכל שנהנה מגופו של דבר כאוכל נפש עצמו הוא ול״ד למכשירין שאין אדם נהנה מהן עצמו כסכין ושפוד ותמוה אלא מה שהוכיח ע״ז משא״כ בעצים שמתקמם כגנגדא וכיון שלא קבען לעשות מדורה שרי אע״ג דאפשר מאתמול אף לבשל בהן שרי מטו׳ מתוך: המכונסים

דרישה

רב אדא אמר דהוי משמע דס״ל הכי מדינא ומדקאמר רב אדא מעריס ומלח משמע דלעצמו היה מאמיר ורבינו כתב דמדינא שרי למלוח הכל ביחד כשמואל ולא אלעזיר לחשמועי׳ דשרי בהערמה דמילתא דפשיטא היא כך נלע״ד לפרש דברי רבינו ואתי שפיר מה שהביא הרי״ף והרא״ש דס״ל הא דשמואל והא דרב אדא אחדי אהדדי ממ״ש • כתב בת״ה שאחד מן הגדולים קיבל מרבותיו שהבשר שקונים בעי״ט מותר למלוח ביו״ט שהדבר ידוע שהבשר הטוחה במלח מפיג טעמו וכן דג אינו מתקלקל ודקלין בשהיה מועטת במלח ובודאי מפיגים טעמא טפי מבשר ואינהו נמי שרי למלוח ביו״ט אף עפ״י שקנאו אותן מערב יום טוב אבל אותן דגים שאדרבה כשהיין אותן במלח מסריחין ודאי צריך למולחן מעי״ט • עוד כתב על בשר ששחט מעי״ט שאסור לנקר אותו ביו״ט דהא היה יכול לעשותו מעי״ט ודודאי אין הניקור מפיג טעמו ואדרבה מסריח טפי כדמוכח מדברי ריב״א לכך נראה היה לנקרו ע״י שינוי כמו בקופין ובקרדום דבסמ״ק כתב אפילו מלאכה גמורה שהיא לצורך אוכל נפש אפילו אם היה אפשר לעשות מעי״ט מותר לעשות ע״י שינוי כמו דיכת מלח עכ״ל וכתב הר״ן למה התירו לנקב ע״י שינוי והא מכשירי כו׳ עד לבשל בהם שרי משום מתוך עכ״ל וכתב מהר״י אבוהב על טעמו של הר״ן אינו מגמגם בטעם זה שהרי אם שהתירו במדומה למאם לא התירו אלא מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש וא״כ היכא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש אלא ע״ז הערמה כדא״ר אדא מערים כו׳ משמע דווקא לעצמו החמיר ולכן לא כתב רבינו אלא הא דר״י א״ש שהוא מדינא אכן הרי״ף והרא״ש כתבו ג״כ להא דרב אדא להורות למי שרוצה להחמיר על עצמו שיעשה כרב אדא (מוהרל״ח) •

חדושי הגהות

תק א ונראה לומר דסבירא ליה לרבינו דמדינא שרי אפילו בב״א בלא הערמה כדברי ר״י אלא דרב אדא החמיר על עצמו היה שלא להתיר לעצמו אלא ע״י הערמה כדא״ר אדא מערים כו׳ משמע דווקא לעצמו החמיר ולכן לא כתב רבינו אלא הא דר״י א״ש שהוא מדינא אכן הרי״ף והרא״ש כתבו ג״כ להא דרב אדא להורות למי שרוצה להחמיר על עצמו שיעשה כרב אדא (מוהרל״ח) •

ביקוע אבל לשברם ביד יראה מפירש"י שמותר אבל מלשון א"א הרא"ש ז"ל יראה דאפילו לשברם ביד נמי אסור וטוב להחמיר אין מביאין עצים [ב] אלא מן (ג) המכונסין שבקרפף הכמוך לעיר בתוך ע' אמה וד"ט (ג) ואפילו אין לו פותחות או שיש לו פותחות אפי' בסוף התחום אבל מן השדה אפי' מכונסין או מפוזרין אפילו מן הקרפף אין מביאין: עלי קנים ועלי גפנים אפי' בנסם מאתמול חשיבי כמפוזרים (ד) מפני שהרוח מפזרם אא"כ הניח עליהם כלי מאתמול שלא יפזרם הרוח [ג] וכשמלקט בחצר עצים כדי לשרוף לא יעשה מהם צבור אלא יביא מעט וישרוף (ה) ויחזור ויביא מעט וישרוף

ומ"ש אבל לשברם ביד יראה אפילו אסור וכ' הרש"י שמותר ואינו כסוייא זו לא נראה מדבריו כן וזלתי בתוספות שכתבו דבין דאין מביא בקיסם דקרדום אלכך יש לנו לאסור לבקע עצים רק ביד • וז"ל הרב ר"ש לוריא מה שכתב יראה מפרש"י שמותר לא נהירא דלא כתב רש"י דברי עוד אלא גבי מפשח לן אלותא כו' כפ' כלל גדול (עד:) והתם נמי עץ גדול הוא שאי אפשר להריח בו ולטלטלו אבל אחר שעשה ממנו מקלות אף שהיו גדולות ורחוות לקתא דנגרי לא היה מפשח יותר כדאמרינא דלא עביד אלא אלותא ודו"ק מכ"ל:

ומ"ש אבל מלשון מ"א הרא"ש ז"ל יראה דאפילו לשברם ביד נמי אסור היינו מדכתב דעצים שהם גדולים קצת לא יבקעם כיון שיכול לאפות בהם בלא ביקוע טירחא שלא לצורך הוא ואב מלאכה דעוקר מ"ב לפי טעם זה ודאי דאף ביד נמי אסור • כתב מהר"ש לורי"א המדקדקים נהגו לאסור אף בח"ה ומתקני כל עצים הקטנים הצריכים אף לבטול דגים מקודם י"ט ואין להקל להם מכ"ל:

כתב הר"ן דיש מקשין למה התירו לבקע ע"י שינוי והא מכשירין שאפשר לעשותן מע"ט שינהו ותירץ הראב"ד דכיון דאי אפשר ולבטל בלא עצים עשו אותן כדיכת אלא שהתירו אותה ע"י שינוי מכ"ל ועשה זה שינו אלא לפי דעתו והוא דעת הרמב"ם בפ"א שאמיקה מבלין מכשירי אוכל נפש הוא אבל לפי דעת הסמ"ג שאסור שדיכת אלא אוכל נפש ממש הוא שהרי כתב וז"ל ומדתנן והמלח במדוך של עץ למדנו שכל מלאכת אוכל נפש מותרת ע"י שינוי אפילו בדבר שאינו מפיג טעמו ואפשר לעשות מע"ט וכן היא דעת הרשב"א בפשוטה בסימן תקפ"ד מ"ב אין מכאן ראייה למכשירין • עוד כתב הר"ן ול"ב שכל שהוא נהנה בגופו של דבר כאוכל נפש עצמו הוא ולא דמי למכשירין דעצים עושה מהם מדורה ומתחמם כנגדה ואף לבטל בהם שרי משום מתוך והשיג עליו מהר"י אבוהב שהרי המדורה לחמם לא הותרה אלא במתוך שהותרה הבערה לעורך אוכל נפש ואם כן הילך נתירו לבטל משום מתוך שהותר למדורה לחמם מאחר שהמדורה עצמה לחמם לא הותרה אלא ממה שהותר בביטול והשגה זו אי אפשר ליישבה לפי דעת הר"ן שהוא עצמו כתב בפ"ב די"ט במשנה דב"ש אומרים לא יחם וכו' ושוה אדם מדורה ומתחמם כנגדה דכיון דמתהני בה שרי משום מתוך עכ"ל אבן ירחה לי דאפשר לומר דמדורה לחמם כיון דהנאת כל גופו היא דמיא לאוכל נפש ומע"ג דבפ"ב די"ט קא מבעיא לן אי מדורה מאן קתני לה ופשטינן דלב"ש לא שני להו בין הנאת גופו להנאת אבר אחד היינו דוקא לב"ש אבל לב"ה איכא למימר דסלקא כל גופו דמיא לאוכל נפש ושרינן ליה בלא מתוך והכי משמע ליישנא דתלמודא בפ"ב די"ט ע"ש ודלא כפי' הר"ן לשם ומ"ב שפיר נוכל לפרש כאן גבי ביקוע כפירושו של הר"ן ז"ל:

אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף כו' מימרא דרב יהודה אמר שמואל בפרק המביא ופי' רש"י דטעמא משום מוקצה דמכונסין שבשדה ומפוזר בקרפף לאו דעתיה עלוייהו והר"ן כתב דטעמא משום גבוד והוי כמעמר ומדינא אפילו מפוזר בשדה שרי דגבוד ביום טוב הותר לצורך אכילה היא כביקוע עצים או כהבערה עצמה אלא שבשדה אסרו משום דמחזי כמגבב למחר וליומא אחרינא ומכונס נמי מיחלף במפוזר אבל בקרפף לא גזרו אלא במפוזר דמיחזי כאתמול דעביד למחר ומשום הכי אין מביאין אלא במכונס שבקרפף. והתוספות בפרק המביא כתבו דלא שייך עמור אלא במקום שגדלים שם כדאמרינא בפ' כלל גדול גם הר"ן הביא דאייה לסברא זו ע"ש בפרק המביא:

ומ"ש הכמוך לעיר בתוך ע' אמה כו' שם במשנה מיזהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת אפי' בתוך תחום שבת ומיבעיא לן בגמרא ר' יוסי לקולא קאמר או להומרא קאמר ומסיקנא ש"מ ר"י תרתי לקולא קאמר ש"מ הכי גרים רש"י והוס' פי' דבין בכמוך בלא פותחת ובין בפותחת ואינו כמוך תרוייהו שרי לר' יוסי ומפסיקא בגמרא הילכתא כר' יוסי גם הרא"ש כתב נירסת רש"י ופירושו ואחריו נמשך רבינו אבל מדברי הרי"ף ורמה שהיה גורס ש"מ ר' יוסי לקולא קאמר ומפרש פי' אחר בהלכה דהייט קולא להתיר בכוהתת אפי' אינו סמוך אבל אם אין לו פותחת אפילו סמוך אסור וכן יראה מדברי הרמב"ם ז"ל • ושיעור סמוך פי' הרא"ש תוך עיבורה של עיר דהיינו ע' אמה וד' טפחים וכ"כ המפרשים:

וכשמלקט בחצר עצים כו' משנה שם ר"א אומר נוטל אדם קיסם לחצות כו שינו ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא וחכ"א מגבב משלפניו ומדליק ואם אינה הקש ת"ר מגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא ובלבד שלא יעשה צבורין ור"ש אומר דברייתא מפני שהוא מכריע דר"ש אומר לגמרי וחכמים שבמשנה אוסרין לגמרי דלא התירו אלא לגבב מלפניו להדליק ועוד נראה דמה שלא פסק כחכמים שבמשנה שהם רבים אפני שת"ק ור"ש דברייתא כולהו ס"ל כרבי אליעזר דכל מה שבחצר מוכן הוא ועוד דלפרש"י דחכמים שבמשנה בתרתי פליגי דאפילו להדליק דוקא מלפניו ולחצות שינו אפילו מלפניו לא דעצים לא ניתנו אלא לאסקה מ"ב חכמים ס"ל דלא כהילכתא כמו שכתבו התוספות לשם הילכך נקשינן כרבי אליעזר בכל דבריו והיינו כת"ק דברייתא דקאמר נמי מגבב מן הח"ר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא ומע"פ שלא אמר ר"א בפירוש שלא יעשה צבורין מ"מ הכי ס"ל והכי משמע ליישנא דמגבב מן החצר ומדליק דמיד שמגבב מדליק שלא יעשה צבורין ואף בברייתא לא היה צריך לומר כן בפירוש אלא משום דבעי למיתני עלה ור"ש מתיר וק"ל ומשום הכי מיושב הרי"ף והרא"ש הביאו המשנה לבדה ולא הביאו הברייתא מפני שמלשון רבי אליעזר דקאמר מגבב מן החצר ומדליק הייתו לומר שידליק מיד ולא יעשה

דרישה

כ"כ הר"ן והביאו הב"י לקמן בדיש סי' תקי"ח וכיון שלמדנו היתר במדורה לחמם הוי כאילו נכתב בהדיא במדורה לחמם וכיון שנהנה מגוף הדבר עצמו הוי כאוכל נפש ולא כשכירי אוכל נפש וכיון שלנקטן לעשות מדורה שרי מע"ג דאפשר מתתמול אף לבטל מסם שרי מתוך:

[ב] **אלא** מן המכונסים שבקרפף כו' ו"ל ב"י אבל מדברי הרמב"ם בפ"ב נראה שהוא סובר דלר' יוסי בין הכמוך ובין רחוק לא שרי אלא דוקא בפותחת כו' ולכאורה יש לדקדק בדברי הרמב"ם מדהמביאה בגמרא ר"י לקולא קאמר או להומרא קאמר ופשטי' דר"י לקולא קאמר ולמי כו' רמב"ם דלר"י לא שרי אלא דוקא בפותחת ומ"כ נ"ל דר"י לאומרא קאמר וכ"ל הרמב"ם לא היה גורס ר"י לקולא או להומרא וגם רש"י ותוס' בפרק המביא כדי יין לא היו גורסים ר"י לקולא או להומרא וע"ש ומ"ש להרמב"ם וגם מה שמסיק בגמרא ר"י תרתי להולא קאמר נ"ל דהרמב"ם לא היה גרים ליה דלדידיה לא הוי אלא חד לקולא אלא מד לקולא דבפותחת למוד סגי בין סמוך בין רחוק:

[ג] **וכשמלקט** עצים בחצר כדי לשרוף לא יעשה מהם כו' משנה בפ' המביא כדי יין דף ל"ג ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות בו שינו ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק ופירש"י משלפניו דנקט רבי אליעזר לאו דוקא דלר"א אפילו מן החצר דקאמר כל מה שבחצר מוכן הוא אם ינקט משלפניו משום דבמן דאליבי דאפילו משלפניו להדליק אין לחצות לא • ותוספת פירש שם דבתרתי פליגי חכמים אדרבי אליעזר אחד דדוקא משלפניו מגבב אבל מן הצד לא ואם

מלא בעצים גדולים אבל בעצים דקים שהם ראוים להדליק אסור וכ"כ הרשב"א שכ"ג לדברי ימינו וכך כתבו בתוס' עכ"ל: וגם הר"ן כתב כן בשם התוס' והמרדכי כ' בשם הר"ר דביקוע דאמרינן דברי ה"מ לחתיכות גדולות ואע"פ שאפשר לעשות מעי"ט לאו מלאכה היא אלא עובדא דחול אבל דקות לא דאפשר לבקע מעי"ט ואמרינן בפ' כלל גדול (עד:) הני מאן דפליגי סילתא חייב משום טוחן ע"כ:

ומ"ש אבל לשברם ביד יראה מפירש"י שמותר ואינו יודע מאיזה לשון של רש"י דייק הכי:

ומ"ש אבל מלשון מ"א ז"ל יראה דאפי' לשברם ביד נמי אסור נראה שלמד כן דבינו ממ"ש אבל עצים של הסקה והם גדולים קצת לא יבקעם כיון שיכול לבטל ולאפות בהם בלא ביקוע טרחא שלא לצורך היא ואב מלאכה הוא כדאמרי' בפרק כלל גדול הני מאן דסליק סילתא חייב משום טוחן עכ"ל פי' סלית סילתא עצים דקים להבעיר האש • ומשמע לרבינו דכיון שכתב דטרחא שלא לצורך הוא ואב מלאכה הוא משום דהוי טוחן אם כן לא שאני לן בין בכלי לביד דבד נמי הוי טוחן וכיון דשלא לצורך הוא אסור ומיהו בתוספתא דבילה פ"ג משמע דשרי לבקע ביד דתניא לא יתן אדם אבן על גבי בקעת כדי לשודרה אבל מכניסה בחור ושודרה: כתב הר"ן ומקשו הכא למה התירו לבקע ע"י שינוי והא מכשירין שאפשר לעשותן מעי"ט גינהו ותירץ הראב"ד דכיון דא"א לבטל ולאפות בלא עצים עשו אותו כדיכת אלא שהתירו אותה ע"י שינוי ול"ב שכל שהוא נהנה מגופו של דבר כאוכל נפש עצמו הוא ודומה למכשירין שאין אדם נהנה מן המכשירין עצמן כסכין ושפוד ותנור אלא ממה שהוכשר על ידיהם משא"כ בעצים שנהנה בהם בעצמם שעושה מהם מדורה ומתחמם כנגדה וכיון שלבקען לעשות מדורה שרי אף ע"ג דאפשר מאתמול אף לבטל בהם שרי משום מתוך ומיהו כיון שמבקען לצורך עשיית כלים לא התירו לבקע אלא ע"י שינוי עכ"ל • והרמב"ם כתב בפ"ד ולמה אסרו בקרדום וכיולא בו שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שהרי אפשר היה לו לבקע מעי"ט ולמה לא נאסר הביקוע כלל מפני שאפשר שיפגע בעץ עבה ולא יכול להבעירו וימנע מלבטל לפיכך התירו לבקע בשינוי וכל הדברים הדומים לזה מזה הטעם התירו בהן מה שהתירו ואסרו מה שאסרו ע"כ וכתב הגאון מהרי"א ז"ל על טעמו של הר"ן אני מגמגם בטעם זה שהרי מה שהתירו במדורה להחם לא התירו אלא מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש וא"כ היכי אמרינן מתוך שהותרה הבערה למדורה לבקע העצים נתיר אותם ג"כ לבטל מאחר שהמדורה לחמם לא הותר אלא ממה שהותר בביטול:

אין מביאים עצים אלא מן המכונסין שבקרפף הכמוך לעיר וכו' בפרק כדי יין (שם) א"ר יהודה אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף והא אין תנן מן הקרפף ואפילו מן המפוזרים מתניתין יחידאה היא ופירש"י דטעמא משום דמוקצים הם והר"ן כתב שאחרים פי' דטעמא משום גיבוב דהוי כמעמר וסבירא לן דכל מגבב אפי' בקרקע מיחזי כמאן דעביד למחר ומכונס שבשדות מיחלף במפוזר ומשו"ה אין מביאין אלא מן המכונס שבקרפף:

ומ"ש רבינו אלא מן המכונסין שבקרפף הכמוך לעיר וכו' שם במשנה מיזהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר דברי ר"י ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת אפילו בתוך תחום שבת ומיבעיא לן בגמרא רבי יוסי לקולא דקאמר"י כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחות ואתא רבי יוסי למימר כיון דאית ליה פותחות אפי' בתוך התחום נמי א"ד למומרא קאמר דקאמר"י מיזהו קרפף כל שסמוך לעיר בין אית ליה פותחות בין לית ליה פותחות ואתא ר' יוסי למימר דוקא דאית ליה פותחות הא לית ליה פותחות אפילו סמוך לעיר נמי לא ופסטינן דרבי יוסי לקולא קאמר ומיפסיקא בגמרא הלכה כר' יוסי ופירש"י דלר' יוסי בחדא מתרתי סגי או בפותחות אע"פ שהוא רחוק ובלבד שיהא בתוך תחום שבת או בסמוך לעיר אפילו בלא פותחות וכ"כ הרא"ש ז"ל וכ"ה דברי רבינו אבל מדברי הרמב"ם בפ"ב נראה שהוא סובר דלרבי יוסי בין סמוך בין רחוק לא שרי אלא דוקא בפותחות שהרי כתב מביאין מן המכונסין שבהרפ"י ואפי' היתה מוקפת שלא לשם דירה ובלבד שיהיה לה פותחות והיה בתוך תחום שבת ואם חסר אחת מכל אלו הרי הן מוקצה וכתב ה"ה שכן דעת העיטור אבל דעת הראב"ד והרשב"א כפירש"י:

ומ"ש רבינו דסמוך לעיר מיקרי בתוך ע' אמה ול"ט כן כתב שם הרא"ש וכ"כ הר"ן וה"ה בשם הרשב"א ז"ל ופותחות דתנן פי' מסגרת וכ"ל דטעמא משום דכל שיש לו מסגרת מחזי כחצר ולא הוה עצים שבתוכו כמוקצים:

עלי קנים ועלי גפנים אפילו כנסן מאתמול חשיבי כמפוזרין וכו' מימרא דרבא בפ' המביא כדי יין (שם) ופירש"י כמפוזרין דמו ואפי' לא פזרתן הרוח דמסתמא לא סמכא דעתיה סבר מבדר להו זיקא ואי אתנה מנא עלייהו להכבידן אפי' דמי דסמכא דעתיה ולפירושא דאחרי' שכתבתי דטעמא דאיסורא משום גיבוב טעמא דעלי קנים ועלי גפנים משום דאף על גב דמכונסין נינהו הייטינן שמא בשעה שירצה ליקח אותם יפזרם הרוח ואתי ללוקטם ואי אתנה עלייהו כלי מאתמול ליכא למיחש להכי ושרי:

וכשמלקט בחצר עצים כדי לשרוף לא יעשה מהם צבור וכו' שם (לג:) ת"ר מגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא ובלבד שלא יעשה צבורין צבורין ורבי שמעון מתיר במאי קא מיפלגי מ"ם מיחזי דקא מכין למחר וליומא אחרינא ומ"ם קדירתו מוכחת עליו ומשמע דקי"ל כת"ק וכ"פ הר"ן אע"ג דסתם מגבב הוי בקסמים דקיש וקשין כתב רבינו בשמלקט בחצר עצים מפני ששנינו (שם:) ר"א אומר נוטל אדם קיסם לחצות בו שינו ומגבב מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן וחכ"א מגבב מלפניו ומדליק ופירש"י מגבב • קסמים דקיש

פרישה

(ב) **המכונסים** שבקרפף טעמא דמפוזרין לא פירש"י משום מוקצה שם והר"ן פי' דגיבוב אפילו בקרפף מיחזי כמעמר ומיחזי כמאן דעביד למחר ומכונס שבשדה מיחלף במפוזר: (ג) **אפילו** אין לו פותחת ואפילו לא סוקף לשם דירה ופותחת פי' מסגרת וכל שיש לו מסגרת מסני בחצר ולא הוי עצים שבתוכו כמוקצה: (ד) **מפני** שהרוח מפזרם ואפילו לא פזרם מ"מ לא סמך עלייהו:

(ה) **ויחזור** ויביא מעט וישרוף והרמב"ן כתיב כה"ג אפי' בשדה כשמדליק בשדה: מכמ

דקיס וקסין מן האחר ומדליקין וחכ״א מגבב משלפניו ומדליק אבל מן האחר לא הואיל ודקיס הן וטורף לקושטן מאתמול לאו להכי קיימי וכתב הר״ן שם אברייתא דבלבד שלא יעשה לבורין לבורין ואע״ג דקיימא לן כרבנן דמתניתין שאין מותר לגבב אלא משלפניו עפקא מינה לעצים גסים דלא בעילו אגב חגר ולא מיתסר אפילו לרבנן דאינהו לא אסרי אלא בקסמים דקיס מפני שהם בטלים אגב חגר אבל בגסי׳ לא ואפ״ה אסור לעשות מהם לבורין לבורין עכ״ל וכך הוא דעת רבינו וגרשה דבעצים קטנים קלת מיירי אלא שהם גדולים יותר מקיסמים דקיס עד שאינם בטלים לגבי חגר אע״פ שהם מפוזרים בו ומשמע מדברי הר״ן ורבינו דכיון דשייך בהו גיבוב קלת לא שרי לגבבן אלא באחר דווקא אבל לא בשדה ואפשר דאפילו בקרקע נמי לא והרמב״ם כתב בפ״ב אין מביאין עצים מן השדה אפילו היו מכונסין שם מבערב אבל מגבב הוא בשדה משלפניו ומדליק שם וכתב ה״ה נראה שרבי׳ מפ׳ שחכמים לא הזכירו אחר לפי שהם סוברים שבכל מקום יכול לגבב משלפניו ולהדליק שם ולא נאסרו אלא להביאן עכ״ל ביאור הדברים דחכמים לא שאני להו בין אחר לשדה אלא הכל תלוי בין מלפניו לשלא מלפניו דהיינו סמוך למקום ביטול הקדירה אפי׳ בשדה מותר ושלא בפניו אפי׳ באחר אסור דכיון דרחוק ממקום ביטול הקדירה הוא ליכא למימר קדירתו מוכיח עליו ומחזי כמי שמגבב לצורך מחר ויש לתמוה על הרי״ף והרא״ש שהשמיטו הא דתניא ובלבד שלא יעשה לבורין לבורין דאין לומר שפוסקים כר״ש דמתיר דמאיזה טעם יניחו דברי ת״ק ויפסקו כיחידאה ואפשר שטעמם משום דכיון דקתני בהדיא ברייתא מגבב מן האחר סתם ולא קי״ל הכי אלא כרבנן דאמרי דאפי׳ באחר אינו מותר לגבב אלא משלפניו ובעצים גדולים לא מיירי ברייתא דסתמא לא שייך בהו גיבוב הלכך כל שהם קטנים דשייך בהו לשון גיבוב אסור לגבב אלא משלפניו ומדליק וכל שהם גדולים דלא שייך בהו לשון גיבוב אפי׳ עושה לבורין לבורין לית לן בה דכיון שאין עורה כ״כ בלקיטתם ליכא למימר בהו דמחזי כמאן דמכניף למחר וליומא אחרינא ועל רבינו יש לתמוה למה כתב שמגבב קסמים דקיס וקסים מלפניו ומדליק א׳:

עצים אוד שנשרו מן האילן בי״ט אין מסיקין בהם וכו׳ יתבאר בסי׳ תק״ו בס״ד:

המביא כדי יין (שם) אוד שנשבר אסור להסיקו בי״ט אין מסיקין אותו בפרק זאין מסיקין בשברי כלים ואמרינן בגמרא דהיינו דווקא לרבי יהודה והכי מפורש בהדיא בפ׳ במה מדליקין (כט ׳) דגרסינן אר״י א״ר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דר״י ור״ש מתיר ודע דבפרק כל הכלים (קכד ׳) דייק אהא דאין מסיקין בשברי כלים דנשברו אימת אילימא דנשברו מעי״ט עצים בעלמא מינהו אלא לאו בי״ט וכן פירש״י אהא דאוד שנשבר בי״ט אין מסיקין אותו דבנשבר בי״ט מיירי והכי דייק לשון רבינו שכתב ונשבר בי״ט דמשמע הא אם נשבר מעי״ט מסיקין בו ׳ והרמב״ם לפי שהוא סובר דהלכה כר״י כתב בפ״ב דאין מסיקין בכלים שנשברו בי״ט מפני שהם נולד אבל מסיקין בכלים שלימים אז בכלים שנשברו מעי״ט שהרי סוכנו למלאכה אחרת בערב ׳ וגם רש״י פי׳ בפרק כל הכלים דטעמא דאין מסיקין בשברי כלים משום דהוו נולד וכדכתב הרמב״ם ואע״ג דבפ׳ המביא כדי יין אוד שנשבר אסור להסיקו בי״ט ואע״ג דבפ׳ המביא כדי יין אוד דרש רבא אוד שנשבר אסור להסיקו בי״ט אפי׳ שהוא שבר כלי ואסור משום מוקצה לר׳ יהודה ואע״ג דנולד נמי הוי כדפרש״י בפ׳ כל הכלים וכ״כ הרמב״ם בפ״ב ומכאן הוכיח בה״ג דנולד אסור בי״ט כמבואר בסמ״ג ובאשיר״י מ״מ מאחר דרבא אינו מחלק בין מוקצה לנולד דאף במוקצה שאינו נולד ס״ל כר״י כדמוכח בסוף נוטל לכך לא דקדק התלמוד וקאמר אליבא דרבא דהאי אוד שנשבר בי״ט אסור משום מוקצה ונמצא דלמאי דקי״ל בנולד כר׳ יהודה בי״ט אסור וכן בכל שאר שברי כלים אין מסיקין דהו״ל נולד: **שקדים** ואגוזים וכו׳ בפ׳ מ״מ אמר רב יהודה אמר רב מסיקין בתמרים ובאגוזים ואין מסיקין בקליפתן דר״י ור״ש מתיר ורבינו נקט שקדים ואגוזים ע״פ התוספתא ונמשך אחר הרמב״ם שכתב כן ובגמ׳ פ׳ ב״מ מבואר דאסור משום נולד דתמרים אע״ג דמעיקרא גרעינין והשתא גרעינין מ״מ מעיקרא מיכסיין והשתא מגליין ואגוזים נמי אע״ג דמעיקרא מיגליא והשתא נמי מיגליא מ״מ כיון שאין קליפה שלהן שלם כמו שהיה מתחלה דומה לשברי כלים ואסורין משום נולד ועוד יראה לי דמה שלא כתב רבינו דין תמרים היינו משום דאף לר״י שרי להסיק בקליפות משום דחזי למאכל בהמה כדאמרי׳ בפ׳ נוטל בתמרי אתמרי ובפ״ב די״ט דא״ל אביי לרב יוסף הני סיפלי לחיותא היכי שדינן להו וכו׳ ועיי׳ לעיל בהלכות שבת בסי׳ ש״מ בדין גרעיני תמרה:

אסור

ישרוף: עצים שנשרו מן האילן בי״ט אין מסיקין בהן ואם נשרו לתוך התנור יתבאר בדין התנור בע״ה: אוד שהוא עץ שמהתין בו האש ונשבר בי״ט אין מסיקין בו לר״י (ו) מפני שהוא שבר כלי: שקדים ואגוזים שאכלן מעי״ט מסיקין בקליפתן ואם אכלן בי״ט

יעשה לבורין לבורין וגם הם סוברין דהלכה כר״א דתתני׳ ולא כחכמים וכמו שפסק רבינו ויותר נכון לומר שהם חולקים על רבינו ופוסקים כחכמים דמגבב משלפניו ומדליק ולכך לא הביאו הברייתא אלא המשנה כלורתה דמשמע דהלכה כחכמים וכמו שפסק הרמב״ם ומפרשים נמי דמגבב משלפניו ומדליק אפילו לעשות לבורין לבורין דהא טעמייהו דאסור לעשות לבורין אינו אלא משום דמחזי דקא מכניף למחר וליומא אחרינא וזה אינו אלא כשמבשל במקום אחר אבל כשמלקט מלפניו דהיינו סמוך למקום ביטול הקדרה ד״ה דקדירתו מוכחת עליו ושרי כל״ל לפרש טעמו של הרי״ף והרא״ש ורבי׳ ולא כהב״י שכתב דדעת רבינו לפרש כפירושו של הר״ן לחלק בין גבוב של עצים קטנים ממש לגבוב של עצים קטנים קלת דבקטני׳ ממש לא שרי לגבב אלא משלפניו דהא ודאי ליתא לדעת רבינו דאם כן אמאי לא כתב דבקטנים ממש מגבב משלפניו ומדליק וכמו שתמה על זה ב״י עצמו ולא תירץ כלום אלא ודאי כדפרישית עיקר ולענין הלכה נקטינן כרוב המחברים דדוקא משלפניו וכל גבוב של עצים קטנים דין אחד להם דלא כהר״ן וכשמלקט מלפניו שרי אף לעשותן מהן לבורין אבל שלא מלפניו אסור בכל ענין ובעצים גדולים דלא שייך בהו גבוב פשיטא דשרי אפילו שלא מלפניו דדעתיה עלוייהו מאתמול דאפי׳ מן המכונסין שבקרפף מביאין ובמפוזרין דאסור היינו משום מוקצה אבל באחר אף במפוזרין אין בהם משום מוקצה לדברי הכל ולא נחלקו חכמים אלא בגבוב דבעצים קטנים שצריכים גבוב הואיל ודקין וטורף לקשטן מאתמול לאו להכי קיימי ובטלי לגבי האחר כל״ל מדברי שאר כל המחברים זולתי ברמב״ם דמשמע דאף במפוזרין שבאחר אסור שאין היתר אלא במכונסין שברה״י או לגבב מלפניו ומדליק ואף בשדה ואין חילוק בין קטנים לגדולים ע״ש וכ״ע בלשון רבינו שדקדק וכתב וכשמלקט באחר עצים כדי לשרוף וכו׳ דמשמע שאפילו מלקט מלפניו לא יעשה מהם לבור דסתמא קתני ובלבד שלא יעשה מהן לבורין לבורין דבכל ענין אסור דלא כמ״ש לדעת הרי״ף והרא״ש הילכך ראוי להחמיר אף בזה׳ המסקנא דכל שלא מלפניו אסור בין קטנים בין גדולים אלא מ״כ במכונסין שברה״י אבל מלפניו שרי ללקט מעט ושרוף אבל לבור אסור בכל ענין אפילו כשמלקט מלפניו ומשמע דבמביא ממכונסין שברה״י אין איסור בלבור ואף הגבוב דמלפניו אין להתיר אלא באחר אבל לא בשדה ודלא כהרמב״ם דמיקל בזה: **אוד** וכו׳ בפ׳ המביא דרש רבא אוד שנשבר אסור להסיקו בי״ט מפני שהוא שבר כלי ואסור משום מוקצה לר׳ יהודה ואע״ג דנולד נמי הוי כדפרש״י בפ׳ כל הכלים וכ״כ הרמב״ם בפ״ב ומכאן הוכיח בה״ג דנולד אסור בי״ט כמבואר בסמ״ג ובאשיר״י מ״מ מאחר דרבא אינו מחלק בין מוקצה לנולד אף במוקצה שאינו נולד ס״ל כר״י כדמוכח בסוף נוטל לכך לא דקדק התלמוד וקאמר אליבא דרבא דהאי אוד שנשבר בי״ט אסור משום מוקצה ונמצא דלמאי דקי״ל בנולד כר׳ יהודה בי״ט אסור וכן בכל שאר שברי כלים אין מסיקין דהו״ל נולד: **שקדים** ואגוזים וכו׳ בפ׳ ב״מ אמר רב יהודה אמר רב מסיקין בתמרים ובאגוזים ואין מסיקין בקליפתן דר״י ור״ש מתיר ורבינו נקט שקדים ואגוזים ע״פ התוספתא ונמשך אחר הרמב״ם שכתב כן ובגמ׳ פ׳ ב״מ מבואר דאסור משום נולד דתמרים אע״ג דמעיקרא גרעינין והשתא גרעינין מ״מ מעיקרא מיכסיין והשתא מגליין ואגוזים נמי אע״ג דמעיקרא מיגליא והשתא נמי מיגליא מ״מ כיון שאין קליפה שלהן שלם כמו שהיה מתחלה דומה לשברי כלים ואסורין משום נולד ועוד יראה לי דמה שלא כתב רבינו דין תמרים היינו משום דאף לר״י שרי להסיק בקליפות משום דחזי למאכל בהמה כדאמרי׳ בפ׳ נוטל בתמרי אתמרי ובפ״ב די״ט דא״ל אביי לרב יוסף הני סיפלי לחיותא היכי שדינן להו וכו׳ ועיי׳ לעיל בהלכות שבת בסי׳ ש״מ בדין גרעיני תמרה:

אסור

ודע דבפ׳ במה מדליקין (כט:) גרסינן א״ל רב שמואל לרב יוסף לר״י דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים כיון דאדליק בהו הוו להו שברי כלים וכי קא בי״ט מרבה עצים מוכנים ומסיקן וכתב ה״ה בפ״ב שמתוך כך כתב הרשב״א שכשאמרו מסיקין בכלים ובלבד שלא יהא מהפך בהם לאחר שאחזה בהם האור ואכלה קלתם לפי שנעשה שברי כלים והרי הם נולד וכשהוא מהפך באיסור קא מהפך ואם ריבה עליהם עצים מוכנים מותר להפך בהם שבהיתר הוא מהפך בהם ולא נזכר זה בהלכות ולא בדברי רבינו ואפשר שהיה להם גירסא אחרת או פי׳ אחר בזה עכ״ל והר״ן כתב בפרק המביא כדי יין להא דרב יוסף: **שקדים** ואגוזים שאכלן מעי״ט מסיקין בקליפתן וכו׳ בפ׳ במה מדליקין (שם) מסיקין באגוזים ואין מסיקין בקליפתן דר״י ור״ש מתיר מסיקין בתמרים ואין מסיקין בגרעיניהם דר״י ור״ש מתיר וכתב הרמב״ם בפ״ב אגוזים ושקדים שאכלן מעי״ט מסיקין בקליפתן בי״ט ואם אכלן בי״ט אין מסיקין בקליפתם ויש נוסחאות שיש בהם שאם אכלן מבערב אין מסיקין בקליפתן שברי הוקנו ואם אכלן בי״ט מסיקין מפני שהן מוכנין על גב האוכל:

וכתב הראב״ד על הנוסחא השנייה מעולם לא שמענו זאת הנוסחא וגם ה״ה כתב שנוסחא הראשונה נראה עיקר וכך הם דברי סמ״ג שכתב דאין מסיקין בקליפי שקדים ואגוזים מפני שהם נולד ומדברי הרמב״ם עלמו נראה שנוסחא זו עיקר ובנוסח זה היא שנויה בתוספתא דביצה פ״ג: **ודע** דבתוספתא בפרק הנזכר אינו אגוזים ושקדים עצמם אין מסיקין מהם בי״ט לפי שאינן מן המוכן והתוספתא זו פליגא אהא דתניא מסיקין באגוזים מסיקין בתמרי׳ ואפשר לומר דהתם בשם בקליפה שהאוכל מוכן להיסק אגב הקליפה ותוספתא בשאין קליפה עליהם דאינם מוכנים להיסק כלל:

אסור

דרכי משה

(ב) והנה צ״ע שכבר כתב בשם הירושלמי דאם יש עליו תואר כלי אפילו נשברה מעי״ט אסור וכמ״ש לעיל אלא נראה דיש להלק דאם נשברה מעי״ט ונשאר עליו תואר כלי ואח״כ נשברה לגמרי ביום טוב אסור להסיק דמאחר דעדיין היה עליו תואר כלי מבע״י הו״ל ככלי שנשברה בי״ט ואסור אבל אם לא נשבר אלא בי״ט ועדיין נשאר בו תואר הו״ל כאיל לא

פרישה

(ו) **מפני** שהוא שבר כלי והוא נולד וירושלמי אתמא שאם עדיין תואר כלי עליו אפילו נשבר בי״ט מותר כמו שמסיקים בכלים שלימים עי׳ בגמרא שאסור להפוך בעצים כשמסיקים בכלים שלימים ולאחר שאמו בהו שאם דהו״ל שברי כלים אע״כ היבא עליהם עצים מוכנים: ולא

דרישה

מלפניו לא יטול אלא להדליק אבל לאחוץ שיניו לא דלא נתנו עצים אלא להסקה והקשה תוס׳ על פירש״י דלפי׳ מכמיס ס״ל דלא כהילכתא דפליגי בהלוגתא דר״ש ור״י באיסור מוקצה וכתבו לכן כ״ל דטעמא דרבנן דלכך אסור לאחוץ שיניו גזירה שמא יקטום ולא משום איסור מוקצה עכ״ל ואיכא למידק לפי׳ הסוס׳ דטעמא דמכמיס לאו משום איסור מוקצה הוא אמר מגבב מלפניו דוקא ומ״ל דטעמא הוי משום דהוי כמעמר וכמ״ש הר״ן דבאחר לא שייך מעמר כמו שמשמע במתני׳ שם ובגמרא דנקט קרפף ושדה לא מדברי אחר כלל משמע דבאחר לא שייך טעם דמחזי דמכניף לכך כלע״ד דס״ל לתיס׳ דמלפניו דנקטי הכמיס הוא ל״ר אלא כ״ל שלא יעשה ניבורין אלא יביא ושרוף מיד וכשתא מ״ס דהכמיס דמתני׳ הוינו ת״ק דברייתא ולא פליגי ולא כמו שדחק הר״ן ז״ל לפרש בע״א דלא פליגי אהדדי וב״י הביאו בשמו ומלאו הכי מ״ס וכמ״ש וזה נראה שהוא דעת הרי״ף והרא״ש ז״ל שהשמיטו הא דתניא ובלבד שלא יעשה ניבורין ניבורין דמאחר שכתבו מתני׳ שהבאתי לא הוו צריכין לכתוב ברייתא דת״ק דברייתא הוינו הכמיס דמתני׳ וכמ״ש והשתא מ״ס עפי ממ״ש כ״ז ז״ל ולהרי״ף והרא״ש הכמיס דמתני׳ פליגי את״ק דברייתא והבינה הא דתניא ובלבד שלא יעשה ניבורים כו׳ דלדיוק הוינו ל״ל דרבינו הא שכתב דתניא ובלבד שלא יעשה ניבורים לא ס״ל והרא״ש להרי״ף וזה דוחק גדול ולפי מה שפירשתי דהכמיס דמתניתין הוינו ת״ק דברייתא מ״ס ויתייבד ג״כ מה שתמה ב״י ז״ל על הרי״ף והרא״ש שלא הזכירו הא דתניא ובלבד שלא יעשה לבורין כו׳ וגם מה שתמה על רבינו למה לא כתב שמגבב קסמין דקיס וקסים מלפניו כו׳ לק״מ דז״ל משום דס״ל לרבינו דמלפניו ל״ד אלא ר״ל שלא יבור אלא יבוא ושרוף מיד וכוס כתב רבינו והא דנקט רבינו בלשונו עצים ולא נקט בלשון כהשנס דקתני נוטל אדם קיסם וסתם קסמים דקין כיון דבאיסור מוקצה ס״ל דלא הוי מילוק בין עצים גדולים לקטנים ומדלא מייחסו נקט:

אסור

חדושי הגהות

תקא א ואפשר משום שכתב דעדי קנים אפילו מכונסים אסורים משום שדרכן להתפזר מכ״ש דקסמים דקים שמפוזרין כבר שאסור לגבבן ומה שרא כתב רבינו שמותר לגבב קסמים דקין משלפניו בתוך הבית שמותר אפילו לרבנן דמתני׳ אפשר משום דס״ל לרבינו שפשוט הוא דמאי דקתני במתני׳ והכמים אומרים מגבב מלפניו ומדליק לא משום היתרא מלפניו קתני לה אלא משום דיוקא דבחצר אסור לגבב ולאפוקי מדר״א דמתיר לגבב מחצר והא דלא נקט דיוקא והכ״א לא יגבב מן החצר משום דרבנן כתרתי שליגי אלא אר״א דרא״א נוטל אדם קיסם משלפניו להצוץ בו שיניו ומגבב מן החצר ומדליק כו׳ קאמר והכ״א מגבב מלפניו ומדליק ר״ל דבתרתי פליגי עליה דלגבב בחצר אסור אפילו להדליק ולפניו נמי אסור לגבב להצוץ בו שיניו

אסור להסיק בי"ט שני של ר"ה הלפידים וכו' טעם דין זה משום איסור הכנה כדין ביצה שנולדה בי"ט ראשון של ר"ה שסכורה בשני משום הכנה וכו' בשבת וי"ט הסמוכין זה לזה דאסור בשני משום הכנה פי' שהרי בשני הותר בשביל אותה לידה של ראשון וא"כ הוי ראשון מכין לשני והכי נמי בלפידים אלו שיותר טובות הן להדליק כשהודלקו כבר וכבו א"כ הכבוי של יום ראשון הוי מכין לשני ואע"פ שלא היה בדעתו להכינה לא גרע מביצה שהוכנה בי"ט ואפי' הכי אסור משום הכנה ומקור דין זה מהירושלמי דאיתא התם דאסורין שירי שמן שירי מדורה שירי פתילה שנשארו משבת ל"ע כמו ביצה ובספר התרומה בסי' רל"ג כתב דה"ה לב' י"ט של ר"ה והרא"ש בפ"ק דביצה הביא דבריו ואחריו נמשך רבי' ופסק בסתם לאיסור: **ומ"ש** אא"כ ירבה עליו עצים וכו' למדו מדין עצי' שנשרו לתוך התנור שיתבאר בסי' תק"ז בס"ד: **ומ"ש** ובשאר י"ט מותר היינו משום דאין שם איסור הכנה כיון שא' מהם חול דנולדה בזה מותרת בזה. וב"י הביא על בעל התרומה במה שאסר בב' י"ט של ר"ה דא"כ אף ביום ראשון היה לו לאסור הלפידים כמו ביצה שנולדה שאסורה בו ביום וכן בכל יו"ט הו"ל למיסר הלפידים ביום שכבו ול"ע ול"ק מידי דברור הוא דטעם דין זה לדעתו מאחר שכבר אפו ובישלו לצורך היום ושוב אין בהם צורך ליום ראשון לא לעשות מדורה ממנו לחמם ולא לבשל אלא שנשארו כך כבויים אם כן אסורין לטלטלן ביום ראשון שלא לצורך שמחת י"ט דלא הותרה הבערה שלא לצורך במתוך א"כ שהוא לצורך שמחת י"ט כמו שיתבאר לדעת בעלי התוס' ואם כן אם יבעיר אותן ביום שני לצורך י"ט הוי ראשון מכין לשני כמו ביצה אבל אינו דומה לגמרי לביצה דביצה אסורה ביום ראשון ואפילו לצורך והני לפידים שריין ביום ראשון לצורך י"ט אף אחר שכבו דלאו מוקצה הן אלא לענין זה קאמר דהוי כמו ביצה שאם נשארו עד למחר שלא היה צריך להן ביום ראשון אסורין בשני משום הכנה ואע"ג דבעגל שנולד בי"ט מותר בשבת ואינו אסור משום הכנה דהואיל ושרי בי"ט נמצא שי"ט לעצמו הכין וממילא הותר לשבת כדכתב הר"ן בריש ביצה ולא אמרי' מ"מ אחר שלא היה צורך בעגל זה בי"ט ולא היה יכול לשחטו שלא לצורך ונשאר עד למחר וא"כ אסור משום הכנה י"ל דשאני התם דלא שייך בלידת העגל איסור הכנה כמ"ש למעלה בסי' תל"ח בשם הרא"ש ומותר אפי' בי"ט שאחר שבת. מ"מ לענין הלכה אין נראה לאסור בב' י"ט של ר"ה אבל בשבת וי"ט ראוי להחמיר מאחר שמפורש בירושלמי לאיסור ולא כהגהת ש"ע שכתב להתיר אף בשבת וי"ט כ"ל:

תקב אין מוציאין האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים כגון שנותנין מים בזכוכית זכה כנגד בגמ' משום דקא מוליד בי"ט ומדברי הרמב"ם בפ"ד מבואר דס"ל דלאו מולד קאמר לאסור לר' יהודה כביצה שנולדה דלפי זה אף אם כבר הוציא האש אסור להשתמש בו אלא ה"ק דאסור להוליד ולהמציא אש בי"ט כיון שאפשר להמציא אותה מבערב ואף לר"ש אסור ואם הוציא אין איסור להשתמש בו וכ"כ הסמ"ג והסמ"ק כלשון הרמב"ם וכ"כ ב"י וכך נראה מדברי רבינו שכתב בסתם דאין מוציאין ולא כתב דאסור לר"י:

מיהו

בי"ט אין מסיקין בהם לר"י: [ד] אסור להסיק בי"ט ב' של ר"ה הלפידים שכבו בי"ט ראשון וכן בכל י"ט שאחר השבת אסור להסיק באותן שכבו בשבת אא"כ ג' ירבה עליהם עצים אחרים ויבטלם ברוב ובלבד שלא יגע בהן עד אחר שיתבטלו ברוב ובשאר יום טוב מותר:

תקב **אין** מוציאין האש לא מן העצים (ה) ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים כגון שנותנין מים בזכוכית זכה כנגד

אסור להסיק בי"ט שני של ר"ה הלפידים שכבו בי"ט ראשון וכן בכל י"ט שאחר השבת וכו' בפ"ק דביצה (ד:) אמר בר שבת וי"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ורבי יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה ואמרי' בגמ' דקא מיפלגי בהכנה דרבה ופסק רבא הלכתא כוותיה דרב בהא וגם במאי דאמרינן נמי התם בב' י"ט של ר"ה רב אמר נולדה בזה אסורה בזה: **וכתב** הרא"ש וא"ת הא דאמרינן בירושלמי שירי פתילה שכבו בשבת מהו להדליק ביום טוב רב ורבי חנינא אוסרין ורבי יוחנן מתיר ומ"ש אין אנו נוהגין איסור מאחר דפסקינן הלכתא כרב ויש לומר משום דבירושלמי לא אסר ליה מטעם הכנה דלא שייך הכנה בהאי גוונא אלא מטעם קדושה אחת הן אסר ליה דמסיק עלה בירושלמי רב הונא אמר בשם רב הלכה כב' זקנים רב חסדא מיחלפא שיטתיה דרב דתמן הוא עביד ליה שתי קדושות והכא הוא עביד ליה קדושה אחת אלמא בהדיא דמטעם קדושה אחת אסר ליה ולא מטעם הכנה והא דפסקינן כרב היינו באיסורי הכנה וה"ר ברוך בה"ת כתב דר"ח לטעמיה דל"ל הכנה בפ' בכל מערבין (לח:) הלכך מפרש טעמיה דרב משום קדושה אחת אבל לדידן דאית לן הכנה אין מחלפין שיטתיה דרב וטעמא משום הכנה שיותר טובות להדליק כשהדליקו כבר וכבו הלכך בשבת וי"ט ושני י"ט של ר"ה אסור להדליק בליל י"ט ב' הפתילה שכבה בראשונה אם לא שנדלקו וכבו בחול והשתא הוכנו מעי"ט וכן הלפידים שכבו בראשון אם לא שירבה עליהם עצים אחרים ויבטלם ברוב כדרב מתנה ובלבד שלא יגע בהם אבל יכול להפוך בהם אחר שנתבטלו ברוב עכ"ל ורבינו סתם דבריו לדעת בעל התרומה וכ"כ בהגה"מ פ"ח והמרדכי בריש ביצה כתב בשם רא"י"ה כדברי בעל התרומה וכתב דאסור לטלטלם כמו ביצה. וכתב עוד והקשה ה"ר יהודה מפרי"ם למנהגינו שאנו מדליקין שירי פתילה ומדורה ושמן שכבו בשבת וי"ט זא"ז ותירץ לו ר"י דולמי הירושלמי סבר שיש שם הכנה אבל התלמוד שלנו לא חשיב ליה הכנה כיון שגוף הפתילה ועצי המדורה בעולם והוי כמו אפייה ובישול דלא מיקרי הכנה כיון שאינו מתקן אלא דבר שישנו בעולם כבר וגראה דעל זה סמכו העולם לחזור ולהדליקם בשבת שאחר י"ט או בי"ט אחר השבת עכ"ל וכתב בת"ה על דברי הרא"ש דמדכתב דמצי לבטלן בעצים אחרים ע"ש דלא אסירי הלפידים מדאורייתא דאיסור שהוא מן התורה לא שרי לבטל וי"ל דאשי"רי לא קאי אמאי דכתב אם לא שירבה אלא אשני י"ט של ראש השנה דהתם ודאי לאו דאורייתא היא דמן התורה אין י"ט אלא יום א' אי נמי קאי אי"ט ושבת ואיירי בי"ט ב' שלאחר השבת והלשון משמע קצת הכי דכתב להדליק בליל י"ט ב' ואילו שבת וי"ט לא הזכיר התם כי היכי דלא ליהוי עלה שריותא דביטול ול"ע בספר אשי"ר עכ"ל ואינו יורד לסוף דעתו של בעל התרומות דלפי דבריו הוה ליה למיסר בי"ט של ראש השנה שירי פתילה והלפידים שכבו בי"ט ב' של ר"ה משום דקדושה אחת הן בין שתאמר דטעמא דאסר להדליק בהם בי"ט ב' של ר"ה משום דקדושה אחת הן בין שתאמר משום הכנה דכשם שביצה שנולדה בו ביום אסור בשני מיתסרי הכי נמי מיתסרי הכי ב וכן הוה ליה למיסר להדליק בכל י"ט הפתילה שכבו בו ביום ול"ע (ג):

חילוקים בדין שירי פתילה שכבו ביום ראשון של ראש השנה או בשבת שלפני י"ט אם מותר להדליק בהם ביום ב' אכתוב בסימן תקי"ד:

ומ"ש ובשאר י"ט מותר פשוט הוא דהא בפ"ק דביצה אפסיקא הלכה דשני י"ט של גליות נולדה בזה מותרת בזה: **ורענין** הלכה כיון ששאר פוסקים אלא הזכירו איסור זה משמע דלא סבירא להו כדברי בעל התרומות אלא אפי' בי"ט שני של ר"ה וכן בי"ט שאחר השבת ראשון:

תקב אין מוציאין האש לא מן העצים ולא מן האבנים וכו' משנה בפרק המביא כדי יין (לג:) ומפרש טעמא בגמרא (שם:) משום דקא מוליד והרמב"ם כתב בפ"ד שהטעם מפני שלא הותר בי"ט אלא להבעיר מאש מצויה אבל להמציא אש אסור שהרי אפשר להמציא אותה מבערב וכ' ה"ה שטעמו מפני שאין זה כביצה שנולדה שאסורה שהרי דבר זה אינו רואי לעצמו אלא לבשל או לאפות בו ונראה שאם הוציא שמותר להשתמש בו ולא אסרוהו אלא מפני שלא היה לו להוליד כיון שאפשר לו מבערב והטעם הזה כ' ג"כ הרשב"א כדברי רבינו עכ"ל (ה):

דרכי משה

לא נשבר כלל ומותר להסיק בו דהא מסיקין בכלים: (ג) ול"נ דאפשר דאה"נ דלדעת האוסרים אסור ולא נקטו דאסור להסיק בי"ט שני אלא משום דרגילות הוא שלא לחזור ולהבעירן עד י"ט שני וכל הבערה ראשונה שעושין בי"ט ראשון אף אם כבה מעט אין לו לחוש בזה שהכל הבערה אחת הוא וכחד היא חשיבא ותו דהרי בהג"מ כתב דאסור לבשל מיום אחד לחבירו אפילו בב' ימים של ראש השנה אע"ג דביומא אריכתא דמי דדוקא להחמיר אמרו כן ולא להקל א"כ אפ"ל אע"ג דחשבינן ראש השנה כיומא אריכתא לומר דב' ימים ודאי אסורין בשבת ויום טוב זה אחר זה ולא כב' י"ט של גליות מ"מ נחשבים כב' ימים לאסור להכין מאחד לחבירו אבל לעשותו כיום אחד ממש לא עשו אותו דאז הוי אמרינן להקל כיומא אריכא דמי ומ"ש דהוי לאסור כמו ביצה הכנה זו הכנה גרועה היא דהרי יש מתירים אותו א"כ די לנו לאוסרה במקום דעיקר הכנה דאורייתא דהיינו בי"ט אחר שבת או להיפוך אבל לאוסרה בו ביום דאף בביצה אינו אלא מדרבנן משום גזירת י"ט אחר שבת כדאיתא פ"ק דביצה לכן לא גזרו בהכנה זו כנ"ל:

תקב (א) כתב במהרי"ל באגודה התיר לכסות האש בי"ט והאשיר"י אוסר ותירץ מהר"ש דל"פ שאינו מכבה האש וגם האפר הוא מן המוכן מותר אבל לכסות בכלי או באפר שאינו מוכן אסור ודוקא לצורך י"ט ראשון מותר לכסותו אבל לצורך י"ט שני אסור עכ"ל וצ"ע דאמאי לא יכסה בכלי ואפשר דר"ל בכלי דמלאכתו לאיסור שאינו מן המוכן וגם זה אינו נראה דהא מותר לשלטל כלי לצורך גופו אף על פי שמלאכתו לאיסור ובתוס' ובאשר"י פ"ב דביצה כתב דאסור לכסות האש בי"ט ומשמע שם דווקא כשמכסהו

דרישה

[ד] **אסור** להסיק בי"ט שני של ר"ה הלפידים שכבו כו' עיין מ"ש בוש סב"ו ומ"ש [illegible] ולע שבמהרי"ל בהל' ר"ה דף מ"ט סוף ע"מ כתב בשם מהרי"ל תמיהת ב"י וז"ל והקשה מהר"י סג"ל מאחר דבי"ט של גליות הנשאר בהבערה שמרית מותר בלהניח באותו היום מ"כ ס"נ ממ"נ יהיה מותר בשני אם הן קדושה א' ואם ב' קדושות הן מ"מ יהא מותר עכ"ל הרי שהיה ק"ל כקושית ב"י וכתב מ"ו בהגהותיו ז"ל ולא אאמין שיהא המאלה אותי המאלה מה שאוסר ביום שני הוא משום הכנה כדאיתא בשמ"ג וביום עצמו לא שייך הכנה גם מ"ש דביום ראשון שרי לא נסיתא דהא שם בשמ"ג כתב בשם ר"ש שאין הטעם משום הכנה אלא איסור דוקא באותו היום אסור בי"ט של גליות ומ"מ בר"ה אסור אף ביום שני אפילו לפי זה הטעם מפני שקדושה אחת היא עכ"ל ור"ל לפי טעם של הכנה אסור בשני ימים של ר"ה משום דלקושה אחת אלא בשבת וי"ט ואפי' טעם זה אפשר דמותר באותו יום עצמו ומיהו לפי דמסבר כנולד אסור אפילו באותו יום גם ביום שני דמחשבי' לקדושה אחת לומרא והרי זה קרוב לתירוצים של ד"מ ורו"ק. ועל ב"י יש לתמוה ולא לשתוס אבל מ"מ כל דבריו בזה זרים הם בעיני מאוד ודבר ק' הוא לאסור הלפידים שכבו להדליק בו ביום שדומה הלפידים שכבו בי"ט ובילה שנולדה בי"ט דאסורה בו ביום ל"ד כלל להדרו דשמו גבי ביצה דלא היה לה שעת היתר בו ביום והיום נולדה לכך אסורה אבל גבי לפידים כיון דמתחלה היו מותרין אין סברא שאמר שכבו יאסרו ולכך מותר בו ביום ואף על גב דאמרו בירושלמי דב' י"ט של ר"ה קדושה א' הן וא"כ הו"ל להתיר גם ביום שני כבר כתבתי לעיל דווקא לאומרא אמרו כי' ומהא דאמרינן בירושלמי דעעמא דרב ור' חנינא דאמרו פתילה שכבה בשבת אסור להדליק בי"ט משום דקדושה אחת הן אין להקשות לפי זה ל"ל לעטמיה דקדושה אחת הן דהא אפילו הוי שייך לאיסור בשבת וי"ט אחד מהם הוא כמו בשני י"ט של גליות וא"כ ל"ל לאהדורי אטעמא דקדושה אחת הם וי"ל דרב אסלא דמוקי בכי בירושלמי לטעמיה אזיל דלית ליה הכנה ואיסורא הוי משום נולד ולכן מפרש טעמא דרבא משום קדושה אחת יאסרו לא הוי מוקצה אבל בשני ימים דאית בקדושה אחת דאפי' הוו ב' קדושות אסור להדליק דשני ימים אין מכין לחבירו דאית בקדושה אחת אבל לחבירו אסור אבל בשני ימים אין מכין לחבירו אבל בשני ימים אין מכין לחבירו אבל בשני ימים אין מכין לחבירו

ואין עושין פחמין ג״ז משנה שם (לב :) ופי׳ רש״י משום דהוו כלי לצורפי זהב והר״ן פי׳ טעמא מפני שהוא מכבה : **ואין כתב** נופחין במפוח מפני שדומה למלאכת אומן אלא בשפופרת ברייתא׳ שם (לד׳) : קטן של בעל הבית וכו׳ עד מכלל דכל מפוח אסור התוס׳ וסמ״ג אלא שהתוס׳ כתבו בסוף דבריהם מיהו העולם נהגו היתר על ידי להפכו מלמעלה למטה ואומר הר״פ דיש לדחות מה שפי׳ מדלא מפליג וכו׳ דשמא הא עדיפא ליה דכולה בשל אומן קא מיירי ע״כ : **בשעושה** האש ונותן עליה הקדירה׳ צריך ליזהר בסידור העצים ובנתינת הקדירה עליהן שלא יהא דומה לבנין (ה) דאמר רב יהודה מדורתא מלמעלה למטה שרי ממטה למעלה אסור וכן פוריא וכן חביתא פי׳ כשעושין מדורה גדולה עושין ד׳ שורות של עצים כעין ד׳ דופני התיבה ונותנין עליה עצים ובהא קאמר שלא יעשה הדפנות תחלה אלא אחד יאחז העליונה בידו ואחד יעשה הדפנות תחתיהם שלא יהא דרך בניין מדורה העשויה מעצים דקים (ו) מותר להסיר מהם כל זמן שלא אחז בהן האור וכן הקדירה כששופתין אותה לא יניח אבנים תחלה ויתן אותה עליהם אלא יאחזנה באויר ויתן האבנים תחתיה [ח] וכן ביצים כשצולין אותם ומניחין אחד ע״ג ב׳ והאש ביניהם יאחזנה העליונה בידו ויתן האחרות תחתיה וכן פוריא כשרוצה להעמיד המטה אוחז הקרשים למעלה ומכנים הרגלים תחתיהן אבל לא יתן הרגלים תחלה והקרשים עליהן ודווקא כשהדפנות מחוברות כגון דופני התיבה הא לאו הכי שרי דאין עשיית אהל עראי כזה אסור בלא עשיית מחיצות וע״כ א״צ ליזהר כשמשימין השולחן שישימו השולחן ואח״כ הרגלים (ז) דכיון שאין לו מחיצות אין לחוש וכן חביתא כשרוצין להטותה על אבנים מטין אותה תחלה ואח״כ נותנים אבנים תחתיה או כשמסדרין חביות זו על זו אחד ע״ג ב׳ יאחזנה העליונה בידו ומסדר התחתונות תחלה (ח) אבל אבנים של בה״כ מותר לצדדן רש״י פירש דכל זה דלא כהלכתא דקי״ל כר״ש דדבר שאין מתכוין מותר אבל ר״י פירש דהשיב שפיר מתכוין (ט) שהרי מכוין למה שעושה כתב הרב רבינו שלמה בן אדרת בשם התוספות שלא אסרו אלא כי האי גוונא שצריך לאויר שלמטה אבל אם אינו צריך לאויר מותר ע״כ מותר להניח ספר מכאן ואחד מכאן ואחד על גביהן כיון שאינו צריך לאויר שלמטה אין סומכין הקדירה בבקעת עץ לחה דכיון שהיא לחה ואינה ראויה להסקה (י) אסור לטלטלה לצורך שום דבר (יא) אבל יבישה שראויה

ומיהו אין להקל וכו׳ פי׳ כיון דאיכא לפרש מכלל דכל מפוח אסור אע״ג דיש לדחות דהא דנקט היתר בשפופרת אשמועינן רבותא דאפי׳ בשל אומן שרי בשפופרת אבל בשל בעל הבית פשיטא דאפילו במפוח שרי וכמ״ש התוס׳ בשם הר״פ ומביאו ב״י אפ״ה אין להקל כיון דאיכא לפרש לאיסור דכל מפוח אסור : **מדורה** העשויה מעצים דקים מותר ג״ז מימרא דר״י בפ״ב די״ט לפי גי׳ הרי״ף והרא״ש ופירושם דגרסי קינסא שרי וכ״כ המרדכי בשם ר״ח וכ״כ הרמב״ם בפרק ד׳ ונראה בעיני דעצים קטנים לאו דוקא אלא דרגילות הוא בעצים קטנים ליקח אחד מהם להאיר בלילה לכך הזהיר שאסור כשאחז בהן האור וה״ה דבעצים גסים נמי אסור אם אחז בהן האור גם הרוקח כתב בשתם עצים שבאש אין לסלק דהוי כמכבה : אסור

כנגד השמש והנעורת נדלק בה (ג) ואין עושין פחמין ואין נופחין במפוח מפני שדומה למלאכת אומן אלא בשפופרת כתב א״א הרא״ש ז״ל במפוח קטן של בעל הבית שרי (ג) דלא דמי למלאכת אומן ולא לנפחים ולא לצורפי זהב (ד) ומיהו אין להקל מדלא אשכחן היתירא אלא בשפופרת מכלל דכל מפוח אסור . כשעושה האש ונותן עליה הקדירה צריך ליזהר בסידור העצים ובנתינת הקדירה עליהן שלא יהא דומה לבנין (ה) דאמר רב יהודה מדורתא מלמעלה למטה שרי ממטה למעלה אסור וכן פוריא וכן חביתא פי׳ כשעושין מדורה גדולה עושין ד׳ שורות של עצים כעין ד׳ דופני התיבה ונותנין עליה עצים ובהא קאמר שלא יעשה הדפנות תחלה אלא אחד יאחז העליונה בידו ואחד יעשה הדפנות תחתיהם שלא יהא דרך בניין מדורה העשויה מעצים דקים (ו) מותר להסיר מהם כל זמן שלא אחז בהן האור וכן הקדירה כששופתין אותה לא יניח אבנים תחלה ויתן אותה עליהם אלא יאחזנה באויר ויתן האבנים תחתיה [ח] וכן ביצים כשצולין אותם ומניחין אחד ע״ג ב׳ והאש ביניהם יאחזנה העליונה בידו ויתן האחרות תחתיה וכן פוריא כשרוצה להעמיד המטה אוחז הקרשים למעלה ומכנים הרגלים תחתיהן אבל לא יתן הרגלים תחלה והקרשים עליהן ודווקא כשהדפנות מחוברות כגון דופני התיבה הא לאו הכי שרי דאין עשיית אהל עראי כזה אסור בלא עשיית מחיצות וע״כ א״צ ליזהר כשמשימין השולחן שישימו השולחן ואח״כ הרגלים (ז) דכיון שאין לו מחיצות אין לחוש וכן חביתא כשרוצין להטותה על אבנים מטין אותה תחלה ואח״כ נותנים אבנים תחתיה או כשמסדרין חביות זו על זו אחד ע״ג ב׳ יאחזנה העליונה בידו ומסדר התחתונות תחלה (ח) אבל אבנים של בה״כ מותר לצדדן רש״י פירש דכל זה דלא כהלכתא דקי״ל כר״ש דדבר שאין מתכוין מותר אבל ר״י פירש דהשיב שפיר מתכוין (ט) שהרי מכוין למה שעושה כתב הרב רבינו שלמה בן אדרת בשם התוספות שלא אסרו אלא כי האי גוונא שצריך לאויר שלמטה אבל אם אינו צריך לאויר מותר ע״כ מותר להניח ספר מכאן ואחד מכאן ואחד על גביהן כיון שאינו צריך לאויר שלמטה אין סומכין הקדירה בבקעת עץ לחה דכיון שהיא לחה ואינה ראויה להסקה (י) אסור לטלטלה לצורך שום דבר (יא) אבל יבישה

ומ״ש רבינו מדורה העשויה מעצים דקים מותר להסיר מהם וכו׳ ואח״כ סיים לפרש כל הדברים שנזכרו במימרא זו דרב יהודה קידרא ובעתא ופוריא וחביתא ודין זה דמדורה העשויה מעצים דקים איתא בפ״ב דבילה (כב :) מ״ר יהודה קינסא שרי כך היא גי׳ הרי״ף ופירשה כמ״ש רבינו וכ״פ הרא״ש בשם הערוך וכ״פ המרדכי בשם ר״ח וכ״כ הרמב״ם בפ״ד ואילטריך רב יהודה לאשמועינן דשרי דלא תימא דהוי כמסתפק משמן שבבר דאסור ומשמע דאם אחזה האור בהם אסור להסיר מהם מיהו משמע מלשון רבינו דדוקא בעצים דקים הוא דאסור לפי שכולם משובים כאחד והרמב״ם כתב בפ״ד מגודה של עצים משמע דדוקא בגודת עצים הוא דאין מותר להסיר מהם אלא בשלא אחזה בהם האור ולא כשאחזה אבל עצים גסים אפי׳ אחזה בהם האור מותר להסיר מהם אבל הרוקח סתם וכתב עצים שבאש אין לסלק דהוי כמכבה והמרדכי כ׳ על פי׳ ר״ח דקינסא שרי ולפ״ז משמע שאם אחזה בהם האור אסור להסירם בי״ט מיהו ליקח האוד מלד זה להניחו בצד זה של מדורה מותר כיון שאין מתכוין כלל לכיבוי ע״כ ובפ״ב כ׳ אם לוקח אדם אוד מן המדורה להאיר בלילה לא דמי למסתפק מן הגר מיהו העולם רגילין ליזהר ונכון עכ״ל והע שיש גורסין קינבא במקום קינסא ומפרשי׳ בע״א ויתבאר בסי׳ תקי״ד בס״ד : **ומ״ש** רבינו וכן הקדירה כשסותמין אותה וכו׳ לעיל קאי ולסיים פי׳ מימרא דר״י דאמר וכן קידרא וכן בעתא וכן פוריא וכן חביתא בא עכשיו רבינו : **ומ״ש** וכן ביצים כשצולין אותם ומניחין אחת ע״ג שתים וכו׳ כך פירשו התוס׳ והרא״ש והר״ן ולאחוקי מרש״י שפי׳ בעתא ביצים גסות הגיתנות ע״פ כלי חלול כעין טרפייד או על האסכלא דכיון דלא עביד השתא מחילות לא הוי דרך בנין ושרי והרמב״ם כ׳ בפ״ד אפי׳ ביצים לא יעמוד אותם שורה ע״ג שורה עד שיעמדו כמו מגדל אלא ישנה ויתחיל מלמעלה למטה :

ומ״ש על וכן פוריא ודוקא כשהדפנות מחוברות וכו׳ כ״כ התוס׳ והרא״ש שם ומשמע מדברי התוספות שאע״פ שיש להם מחילות אם אינם מגיעות לארץ מותר ומיהו כשמגיעות פחות מג״ט סמוך לקרקע נראה דכגוגעים בקרקע דמו דכל פחות מג״ט כלבוד דמי (ד) והר״ן בר״פ תולין כ׳ בשם הרשב״א טעם אחר להתיר פרוסת השולחן ע״ג ספסליו שהוא מפני שאע״ג לאויר שתחתיו משא״כ במטה שמשתמש באויר שתחתיה בנתינת סנדליס וכיוצא בהם וכבר כתב גם כן רבינו בסמוך טעם זה בשם הרשב״א והמרדכי בפ׳ המביא כתב ב׳ הטעמים : **ומ״ש** רבינו אבל מבנים של בית הכסא מותר לצדדן מימרא דר״נ בפרק המביא כדי יין (לב :) ופירש״י מבנים גדולות שמצדדין אותם להיות כמין מושב חלול ווושבין עליהם בשדות במקום המיוחד לב״ה ומפרש טעמא בגמרא משום דבנין ערלאי מדאורייתא שרי ורבנן הוא דגזרו ביה והכא משום כבוד הבריות לא גזרו : **ומ״ש** רבינו רש״י פי׳ דכל זה דלא כהלכתא וכו׳ כ״כ שם אהא דקאמר בגמ׳ והלכתא יבשתא שרי רטיבא אסור אבל התוספות כתבו דדוחק הוא לומר דכל הני מילי דלא כר״ש אלא נראה לומר דאפי׳ ר״ש מודה הכא דאסור דהא דאמר״ש דבר שאין מתכוין מותר היינו כגון שעושה דבר שאין מתכוין לעשותו אבל הכא מתכוין לעשות מה שהוא עושה וגם הרא״ש כתב על דברי רש״י ול״ל דמה ענין זה לדבר שאין מתכוין הרי הוא עושה מה שמתכוין לעשות ואע״פ שאין מתכוין לבנין מ״מ מתכוין הוא לעשות דבר הדומה לבנין ואסרוהו חכמים גזירה אטו בנין ואליבא דהלכה היא מלתיה דרב יהודה וכן דעת הרי״ף שפסקה להא דרב יהודה וכ״פ הרמב״ם בפ״ד : **כתב** הרשב״א בשם התוספות שלא אסרו אלא כה״ג שצריך לאויר של מטה וכו׳ כ״כ ג״כ שם הר״ן בשם התוס׳ : **אין** סומכין את הקדירה בבקעת עץ לחה וכו׳ בפ׳ המביא כדי יין (לב :) תנן אין סומכין את הקדירה בבקעת ופי׳ רש״י קסבר לא ניתנו עצים אלא להסקה ור״ש מתיר ופי׳ רש״י ור״ש מתיר דלית ליה מוקצה ובתר הכי איפליגו אמוראי (לג :) בחיזרא כלומר ענף עץ שהוא חד כקוץ ורחוי לתקעו בכלי כמין שפוד ולגלות בו ואסיקנא והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור וכ׳ ע״ז רש״י הך הלכתא אליבא דמאן דאית ליה מוקצה איקבע אבל אבן כר״ש ס״ל ותמה עליו הרא״ש דהב אשי קבע הלכתא דלא קי״ל הכי ור״ת פי׳ דטעמא דאין סומכין לאו משום מוקצה אלא משום גזירה ו״ט אטו שבת כדמסיק בפ׳ כל הכלים (קכד :) ומסיק התם דמתני׳ דהכא ב״ש היא ור״ש מתיר כב״ה והא דקתני שלא ניתנו עצים אלא להסקה ה״פ ובשבת לא חזו להסקה וגזרינן יו״ט אטו שבת ומסקנא דשמעתין והלכתא יבישא שרי רטיבא אסור קיימא שפיר כהא דמוקי התם מתני׳ כב״ש והא דאסור רטיבא לאו משום דסבר כב״ש דלא ניתנו עצים אלא להסקה אלא היכא דחזו להסקה שרו ב״ה לכל דבר ורטיבא דלא חזי להסקה אסרו לכל דבר ולא משום דמוקצה אלא משום דגזרינן בי״ט אטו שבת א עכ״ל וכך הם דברי רבינו והמרדכי כ׳ בשם אבי העזרי כדברי רש״י אבל הרי״ף כתב אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן הדלת לפי שלא ניתנו עצים אלא להסקה וכ׳ הר״ן פי׳ שכיון שאין מיוחדים

דרכי משה

בשמבכהו בדרך שגורם לו כיבוי אבל בלא״ה שרי ואפילו בכלי כמו שאומר שם בגמרא שבופין כלי ע״ג הגר מפני תשמיש המטה וכ״ש לצורך אוכל נפש : (ב) ואין דבריו נראים דלא אמרינן לבוד להחמיר אלא להקל וכ״כ הרא״ש בפ״ק דסוכה וכ״ה שם בגמרא (יח :) והוא לקמן ס״ם תרל״ב (ועי׳ מג״א) :

פרישה

(ב) **ואין** עושין פחמין ופחמין אסור מטעם שהוא כלי לצורפי זהב רש״י. ור״ן פירש שהוא מכבה : (ג) **דלא** דמי למלאכת אומן ולא לנפחים ולא לצורפי זהב נראה דע״ם יש כאן וה״ג לא לנפחים בלא וי״ו וכן מצאתי בתשר״י דהא אין מלאכת אומן שייך יותר כ״א בנפחים ולצורפי זהב ודו״ק : (ד) **ומיהו** אין להקל כו׳ ז״ל התוס׳ מיהו דעולם נהגו היתר ע״י להפכו מלמעלה למטה ואומר הר״פ שיש לדמות מ״ש מדלא מפליג כו׳ דשמא הא עדיפא ליה דכולה בשל אומן איירי עכ״ל : (ה) **דאמר** ר״י אמי מדורתא מלמעלה למטה שרי ממטה למעלה אסור וכן בעתא וכן קדירה וכן פוריא וכן חביתא ובנינו הבנים מדורה העשויה מעצים דקים לגבי אומן ומ״ש אמ״כ וכן הקדירה מור מלעיל אהא דאמר רב יהודה כו׳ וכ״כ ב״י : (ו) **מותר** להסיר מהן כו׳ אילטריך לאשמועינן דשרי דל״ת דהוי כמסתפק משמע שבבר כו׳ שאסור ומשמע מדברי רבינו דבעצים גדולים אפי׳ אמו האור מותר להסיר מהם וכ״כ הרמב״ם בהדיא אבל הרוקח אוסר ומיהו ליקח האור מצד זה להניחו בצד אחר של מדורה מותר כיון שאין מתכוין לכיבוי כלל וכתב רמ״א מותר לכתחלה אם בכלי אם בעפר מוכן אם אינו מכבה ודוקא לצורך י״ט ת׳ אבל לצורך י״ט שני אסור :

(ז) **דכיון** שאין לו מחילות כו׳ ואפילו יש לו מחילות מד׳ רוחות אם אינן מגיעות פחות מג״ט לארץ יש להתיר מכח שאין צריך לאויר כדבסמוך : (ח) **אבל** מבנים של בית הכסא כו׳ דבנין ערלאי מדאורייתא שרי ורבנן הוא דגזרו ביה והכא משום כבוד הבריות לא גזרו גמרא : (ט) **שהרי** מכוין למה שהוא עושה ז״ל הרא״ש אע״פ שאינו מתכוין לבנין מ״מ מתכוין הוא לעשות דבר הדומה לבנין ואסרוהו וגזרו אטו בנין : (י) **אבור** לעלעלה ולא משום מוקצה אלא משום דגזרינן י״ט אטו שבת : (יא) **אבל** יבישה שרואו כו׳ וזו כפי׳ ר״ת בפ׳ המביא כדי יין אבל הרי״ף והרמב״ם אסרו אפי׳ בעץ יבש ועיין ב״י מ״ש בשם הר״ן :

חדושי הגהות

תקב א ותמיה הוא בעיני דכיון שאינו ראוי להסקה מ״ש י״ט מ״ש שבת אם הוא אסור לטלטל משום מוקצה אסור בי״ט כמו בשבת ואם אינו מוקצה מותר לטלטלו בשבת כמו בי״ט ושמא משום דסתם עצים להסקה קיימי ובשבת אסור להסיק הוו כל העצים מוקצים ואסור לטלטלן אלא דבי״ט שמותר לטלטל עצים הראויים להסקה כדי לבשל בהן ומתוך שמותרים

[מור או״ח ח״ד]

תקג אסור לבשל ביו"ט אלא כדי צורך היום כו' ברייתא פ"ב דביצה ת"ר אין אופין מיו"ט לחבירו ק"ו מי"ט לחול בשת אמרו ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת ממלא מחטוס חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד אבל לאפות אינו אופה אלא מה שצריך לו רשב"א ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת יפה בזמן שהתנור מלא אמר רבא הלכה כרשב"א ופי' רש"י ממלאה אשה כו' דבאד טירחא סגי וכן בנחתום לגבי מילוי אבל לאפות כל ככר וככר צריך אפייה ורדייה לעצמו ומשמע לכאורה דלא שייך האי טעמא שהוא יפה בזמן שהוא מלא אלא לגבי פת אבל לא לגבי תבשיל והכי משמע בכל דברי הפוסקים הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק והאגודה שלא הזכירו זה אלא לגבי פת. והשתא ודאי דאף לאחי דקיל"ן כרשב"א אפ"ה בתבשיל אינו מותר אלא באד טירחא אבל אסור ליתן בקדירה חתיכה לאחר שהניח הקדירה ע"ג האש כיון דאין התבשיל מיתקן יותר בכך אבל רבינו ס"ל דאף התבשיל מיתקן יותר כשיש הרבה בקדירה וכ"כ הרוקח וכ"כ הרב המגיד בשם הרשב"א וצריך לפרש לדידהו דאחי דמתיר ת"ק בתבשיל יותר מבפת היינו דוקא כשנותן כל החתיכות בקדירה בבת אחת דהוי חד טירחא אבל בב' טירחות אסור בתבשיל כמו בפת דמשום תוספת תיקון התבשיל והפת לא שרינן ליה לערוה ולפ"ז לאחי דקיי"ל כרשב"א הכל מותר בין בתבשיל בין בפת ואפשר דאף רש"י סובר כן דאי אפשר להכחיש המפורסם שהתבשיל מיתקן יותר כשיש הרבה בקדירה ומ"ש דבאד טירחא סגי היינו דוקא לת"ק אבל לרשב"א הכל מותר וכך אפשר לפרש לדעת שאר כל הפוסקים ומה שלא הזכירו האי סברא אלא בפת נמשכו אחר לשון הברייתא אבל אם ב"ה בתבשיל מיתקן יותר כשיש הרבה ומותר אפי' בב' טירחות וכן עיקר: **ויש** אומרים דאפילו אמרה בפירוש שהיא רוצה אותה לצורך מחר שהוא מותר ויש אוסרין ונראה שהוא מותר וכו' הא דיש אוסרין היא סברת הרוקח וז"ל אבל אין לומר אלו יהיו לצורך יום טוב ולא אלו אף כשממלאה הקדירה אז התבשיל טוב ואינה ניכרת הערמתה וכהיא דרב אדא דאמר גרמא גרמא דלא מוכחא מילתא וכן במועד קטן מטילין שכר במועד אע"פ שיש לו ישן דלא מוכחא מילתא כו' והאריך להביא כמה הערמות דבתלמוד שהתירו ביון דלא מוכחא מילתא ורבינו הסכים לסברת המתירין שהרי אין זה בכלל הערמה

שראויה להסקה מותרת לכל דבר [ב] אין מבשלין בקדירות של חרס חדשות אא"כ הרתיחן תחלה מעי"ט מפני שהבישול הראשון מחזקן (יב) והוא גמר תיקונם:

תקג (א) **אסור** לבשל ביו"ט אלא כדי צורך היום (ב) אבל מי"ט לחבירו (ג) או מי"ט לשבת אסור אבל ממלאה אשה הקדירה מבשר אע"פ שאינה צריכה (ד) אלא לחתיכה אחת מפני שהתבשיל מיתקן יותר א כשיש הרבה בקדירה וי"א דאפילו אמרה בפירוש שהיא רוצה אותו לצורך מחר שהוא מותר (ה) ויש אוסרין ונראה

מיוחדים אלא להסקה בלבד ואין תורת כלי עליהם יש להם דין מוקצה לגבי שאר מלאכות ומיהו במידי דאיכא תורת כלי עליהם שרי לאיסתמוכי ביה אפילו למלאכה שאינו מיוחד לה דהא מסיקין בכלים אע"פ שאין מיוחדין להסקה וסוגיין דהכא מחלפא בהדי סוגיין דפרק כל הכלים דהתם מייתינן מתניתין דאין סומכין את הקדירה בבקעת ואמרינן דהיינו טעמא משום דגזרינן י"ט אטו שבת ומפקינן לה מהלכתא דמוקמינן לה כב"ש וכדאיתא התם ולא מדכרינן טעמא דלא ניתנו עצים אלא להסקה והכא לא מדכרינן עלה ב"ש וסוגיין דהכא עיקר משום דאיתא בדוכתא הילכך נקטינן כסוגיין וההיא סוגיא ליתא עכ"ל ודעת הרמב"ם כדעת הרי"ף שכתב בפ"ד אין סומכין את הקדירה ולא את הדלת בבקעת של קורה שלא התירו לעלעל עצים ביו"ט אלא להסקה בלבד עכ"ל ולגבי חיזרא כתב הרי"ף כמסקנא דאסיקנא ביצה שרי רבינא אסור ויש לתמוה עליו כיון שהוא פסק כמ"ד לא ניתנו עצים אלא להסקה היכי שרי ביבישה לתקעו בגלי ולגלות בו הא מאן דהוה אסר בחיזרא לא הוה אסר אלא מטעם דלא ניתנו עצים אלא להסקה כדאיתא בגמרא וי"ל דאע"ג דלא ניתנו עצים אלא להסקה שרי לתקעו בגלי ולגלות בו מפני שתשמיש זה דומה להסקה והיינו דיהבינן טעמא למאן דשרי מה לי לגלות בו מה לי לגלות בגחלתו כלומר כיון שתשמיש זה לגלות גלי הוא וכי מסיק לה בגורא תשמישו נמי לגלות גלי הוי תשמיש זה דומה להסקה ושרי והר"ן כ' הא דאמרינן רבינא אסור לאו למימרא דרבינא אסור למיתביה בהיסק גדול אלא לומר כיון דרבינא לא חזי אלא ע"י תערובת לא אמרינן מה לי לגלות בו מה לי לגלות בתערובת גחלתו כיון שאינו ראוי לגלות בגחלתו בפני עצמו כדרך שהוא צולה בו לבדו ע"כ והרמב"ם כתב בפ"ב קון רעוד הרי הוא מוקצה מפני שאינו ראוי להסקה לפיכך אסור לו לעשות כמו שפוד לגלות בו בשר ובפ"ד כתב לא תכנס אשה בין העצים ליטול מהם אוד לגלות בו וכתב שם ה"ה כבר נתבאר בפ"ב שקון רעוד אסור לגלות בו וקון יבש כתבתי שם שמותר ואפשר שאוד ר"ל לדעת רבינו עץ לא ורעוד שאינו ראוי להסקה בפ"ע אבל עץ יבש ודאי מותר כ"כ הרשב"א ז"ל עכ"ל ול"נ דאין צורך לידחק בכך אלא אוד עץ יבש הוא ואפ"ה אין צולין בו ולא דמי לחיזרא שהוא חד ודק כמו שפוד וא"ל תיקון כלל הלכך כיון דיבש הוא שראוי להסקה צולין בו אבל אוד כיון דעב הוא ולא חזי לשפוד בלא תיקון אלא על ידי הדחק אף על גב דיבש הוא שראוי להסקה אין צולין בו ולפי זה צריך לומר שמה שכתן טעם הרמב"ם שם שלא התירו לעלעל עצים ביו"ט אלא להסקה בלבד לא קאי האי טעמא אלא לאין סומכין את הקדירה ולא הדלת בבקעת אבל מ"ש לא תכנס אשה בין העצים ליטול מהם אוד לגלות לא מיתסר אלא מטעמא דפריצות: **אין** מבשלין בקדירות של חרס חדשות וכו' בפ' המביא כדי יין (שם) תנן אין מלבנין את הרעפים לצלות ובגמרא (ד' לג.) מאי קא עביד אמר רבי יוחנן הכא ופי' רש"י צריך לבדקן אם יוכלו לקבל ליבון הילכך ביום טוב לא דלמא פקעי ואשתכח דטרח שלא לצורך ואמרי לה צריך לחסמן להקשותן בהיסק ראשון אם מתחזקים ומתקשים הילכך אע"ג דלצורך יום טוב הוא נמי דהא צולין עליהם מיהו כיון דבהיסק זה נעשה כלי אסור ובתר הכי מייתינן בגמרא הא דתנן אחד מביא את האור ואחד מביא את העצים ואחד שופת את הקדירה כולם חייבים בשלמא כולהו קא עביד מעשה אלא שופת את הקדירה מאי קא עביד אמר ר"ל הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפים נגעו בה וכתב הרא"ש מהכא משמע דהלכתא כליצנא דאמר דעעמא דאין מלבנין את הרעפים מפני צריך לחסמן דקאמרינן הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפים נגעו בה והיינו משום חיסום דאיכא חיוב חטאת משום מכה בפטיש אבל משום צריך לבודקו ליכא חיוב חטאת ומכאן יש ללמוד שאין לבשל בקדירה חדשה ביו"ט ודאחסומי קא מחסם להו וקא חזינא דמדייתי ואין מחזיקין מים עד שיבשלו בהם פעם אחת וגרסינן בירושלמי דמועד קטן רבי יודן ב"ר ישמעאל אורי מדוחק להביא כירה חדשה מבית האומן לשפות עליה קדירה ביום טוב עכ"ל אבל התוספות כתבו הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפים נגעו בה יש נוהרים שלא לבשל בתחלה בקדירה חדשה ולא היא דהכא בקדירה ריקנית דאז שייך בה ליבון רעפים שטופתם קודם שמבית אבל כשמבשלין בה מאכל לא שייך בה ליבון רעפים ובסמ"ג כ' גרסינן בירושלמי ר' יהודה ב"ר ישמעאל הורה מדוחק להביא כירה חדשה מבית האומן לשפות עליה קדירה ביום טוב ויש רוצים ללמוד מכאן שאסור לבשל בקדירה חדשה ביו"ט ואריך ליתנה על האש מעי"ט אבל יש לחלק בין קדירות שלנו לכירה והמרדכי כ' וז"ל כתוב בסה"מ יש רוצים ללמוד מכאן שאסור לבשל בקדירה חדשה ביו"ט לכתחלה ואריך לתתה על האש מעי"ט בלא מים וכ"כ ר' אבי"ה ואולי יש לחלק בין קדירה שלנו לכירה עכ"ל והגה"מ כתב בפ"ג דברי סמ"ג ואח"כ כתב אמנם הר"מ היה מזהיר לבשל בכל קדירה חדשה מעי"ט אם רוצים לבשל בה ביו"ט וכ"כ התוספות וכן נמצא בתוס' הר"מ דאסר אם לא מדוחק כגון שאין לו מה יאכל וכן הרוקח עכ"ל ורבינו ירוחם כתב קדירה חדשה לבשל בה ביו"ט כתבו התוספת שאסור ודקדקו כן מדאסור ללבן רעפין כמו כן הקדירה אין גמר תיקונו עד שיבשלו בה פעם אחת שאז מתחזקת וראיה דבקדירות שלנו שכל תיקונן וגמר עשיתן היא בביטולן בתנור של יוצרים שאינו אסור וכן עמא דבר עכ"ל וכן המנהג פשוט היום לבשל בקדירות חדשות ביו"ט ומעולם לא ראינו מי שפקפק בדבר (ג):

תקג אסור לבשל ביו"ט אלא כדי צורך היום אבל מי"ט לחבירו או מי"ט לשבת אסור כלומר וכ"ש מי"ט לחול דאסור ודברים הללו פשוטים ומתבארים בפ"ג דביצה (עז:) וכתב בהגה"מ בשם סה"ק יזהר שלא ישחוט מי"ט לחבירו דשמא שני חול ואפילו בשני י"ט של ר"ה ואע"ג דקדושה אחת הן היינו להחמיר ולא להקל ועוד דהאידנא יום ראשון עיקר ע"כ ובסה"ק מסיים כלשון הזה אך אם הוא אוכל קצת מן העוף או מן הבהמה בו ביום שרי משום דא"א לכוונת בשר בלא שחיטה אבל לאפות ולבשל מי"ט לחבירו אסור אפילו כשאוכל קצת ממנו בו ביום דהתם לא שייך האי טעמא עכ"ל וכ"כ הכלבו בשם הר"פ (א) ויש לתמוה שהרי התירו חכמים לבשל קדירה מליאה בשר אע"פ שא"ל אלא לחתיכה אחת ולאפות תנור מלא פת אע"פ שא"ל אלא לככר אחד מיהו הא איכא למימר דמיירי בתנורים דיהן שלא התירו לאפות יותר מכדי צרכו כדלקמן סימן תק"ז אבל מה שאסר לבשל מי"ט לחבירו אפילו כשאוכל קצת ממנו קשיא ואפ"ל דמיירי דמבשל לאחר אכילה וכסברת בעל העיטור דכתב רבינו בסמוך ואפ' הכי שרי לשחוט על ידי אכילת כזית מידי דהוי אבהמה מסוכנת שנתבאר בסימן תל"ח שאפילו אחר אכילה יכול לשחטה וסובר דברייתא נמי יכול לשחוט אחר אכילה כל שאוכל ממנו כזית: **אבל** ממלאה אשה הקדירה מבשר אע"פ שא"ל אלא לחתיכה אחת ברייתא בפ"ב דביצה (יז.) באמת אמרו ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שא"ל אלא לחתיכה אחת ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שא"ל אלא לקיתון אחד ופירש רש"י ממלאה אשה קדירה וכו' דבאד טרחא סגי וכן בנחתום לגבי מלוי: והר"ה כתב בפ"א בשם הרשב"א ממלאה אשה קדירה וכו' כדי שיאכלו משמנים לפיכך יראה לי שאפילו ליתן בקדירה חתיכה אחר שהניח הקדירה ע"ג האש מותר עכ"ל. ומיהו לדברי רש"י שנתן טעם משום דאד טרחא הוא כל כה"ג דהוי תרי טירחי נראה דאסור ודברי רבינו כדעת הרשב"א שהרי נתן טעם מפני שהתבשיל מיתקן יותר כשיש הרבה בקדירה והכי נקטינן כמאן דמיקל כיון דהוי מידי דרבנן: גבי מלוי חבית של מים כתב הר"ה בשם הרשב"א ובלבד שיתן את הכל קודם שהניח חבית על גבי האש ע"כ והטעם לפי שאין המים יפים יותר כשיש הרבה בכלי ולפי דעתו ז"ל אסור להוסיף שלא לצורך אבל מעיקרא אד טרחא הוא ושרי עכ"ל: **ומ"ש** ויש אומרים דאפי' אמרה בפירוש שהיא רוצה אותו לצורך מחר שהוא מותר ויש אוסרין כ"כ הרוקח וז"ל ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שאין צריך אבל אין לומר אלו יהיו לצורך י"ט ולא אלו אף כשממלאה הקדירה אז התבשיל טוב ואינה

דרבי משה

(ג) וכמדומה לי שנהגו במקומינו איסור שהרי המנהג פשוט שכל הקדירות החדשות שקונין לפסח מבשלין בהם מים קודם פסח ונראה שזו היא הטעם שאינן רוצים שיהיו תחלת בישולן בהם ביו"ט: תקג (א) ונראה דמיירי שמרבה בבישול או באפייה בשביל יום טוב שני ואינו מבשלו ואופה בבת אחת דאילו מבשלו או אופה בבת אחת שרי כמש"ר בסמוך

דרישה

[ב] **אין** מבשלין בקדירות כו' וכתב ב"י ז"ל ורבינו ירוחם כתב קדירה חדשה לבשל בה ביו"ט כתבו הסתום' שאסור ודקדקו כן מדאסור כו' ל"ע דהא הסתום' כתבו בהדיא להתיר והבינו

(יב) **והוא** גמר תיקונן כתב רמ"א וכן המנהג אם לא על ידי חדוק שסומכין על רבים המתירין ולכן נהגו בשקונין קדרות חדשות בפסח מבשלים בהן קודם י"ט עכ"ל ול"ד בפסח רק שבפסח דרך לקנות קדירות חדשות וק"ל:

סי' תקג (א) **אסור** לבשל ביו"ט וכו' וה"ה לאפות ולשחוט אסור אמ"כ צריך לכויה וכן יכולה לבשל הרבה קדירות ולאכול מכל מ' מעט קודם אם עבר ובישל אחר אכילה כתב ריב"ש בתשובה שמותר אם צריך לכויה וכ"פ ב"י ורמ"א: (ב) **אבל** מי"ט לחבירו כו' ומכ"ש מי"ט לחול וכ"כ ב"י אבל מ"ל דדוקא מי"ט לחבירו קאמר וכדאשכחן לענין הכנה דאין י"ט מכין לחבירו דדוקא הטולה בוסר אסור בוסר אבל הטולה בי"ט מותר במול דל"ד דדוקא גבי מולד דהאיסור נעשה מאילו לכך מותר במול אבל לעשות מלאכה ביומיו ביו"ט לצורך מול אין הבדל כלל לכך נ"ל דרבינו לדבותא נקט י"ט וכ"ש מול ובד"מ נדפס בהגהות אפי' במקום אבל: (ג) **אי** מי"ט לשבת אסור ואפי' בב' ימים של ר"ה דכי אמרו דקדושה אחת הן ס"מ אין הבדל כלל לכך נ"ל דרבינו לדבותא נקט י"ט וכ"ש מול ובד"מ נדפס בהגהות אפי' במקום אבל: (ד) **אלא** לחתיכה מ' ואפי' לאחר שהניח הקדירה על האש מותר ליתן לתוכה חתיכה מיהו להאי טעמא דשב"א: (ה) **ויש** אוסרין אלו יש אוסרין סברי כר"ש שטעם שממלא משום דאד טירחא הוא וכס"ג הוו תרי טירחות:

מון

חדושי הגהות

שמותרים לטלטל להסקה מותרים לטלטל נמי לכל דבר ואף עצים שאינם עומדים להסקה היו בכלל שאר עצים שמותר לטלטלן אלא שגזרו בהן ביו"ט אטו שבת אך צ"ע מי דחקו לר"ת לפרש משום גזירה י"ט אטו שבת דהא עצים שאינם ראוים להסקה הוו כאבנים ואפי' לר"ש מודה בטלטול אבנים דאסור ביו"ט כמו בשבת דלא שרי ר"ש מוקצה אלא בכלי אבל עצים שאינם ראוים להסקה כאבנים הם ואפי' לר"ש אסור לטלטלן (מהרל"ח):

תקג א לאו למימרא דאי לאו שהתבשיל מיתקן יותר היה אסור למלאות אפי' אם נותן הכל בבת אחת דהא מתיר נמי באותה ברייתא לחתום לחמם חבית מלא מים כולי כמו שיתבאר

ואינה מיכרת הערמתה: **ונראה** שהוא מותר כיון דטעם היתר מפני שהתוספת גורם טעם בתבשיל וכו' הם דברי רבינו ודברים של טעם הם לפי דבריו שכתב דטעמא דשרי למלאות קדירה בשר מפני שהתבשיל מיתקן יותר כשיש הרבה בקדירה ומיהו לפי טעמא של רש"י דמשום דחד ערמא הוא שרי הכי איכא למימר דלא התירו אלא בתבשיל שתים שראוי שאינו מבשל אלא לצורך יו"ט: **ונראה** דאיכא תו בין הני תרי טעמי דלדברי הרשב"א ורבי' אע"פ שאינו אוכל מהבשר כלל שרי לבשל כיון שדעתו לאכול מהתבשיל ולדברי רש"י משמע שצריך שיהא בדעתו בשעה שמבשל לאכול כזית מאותו בשר בו ביום אבל אם אין בדעתו לאכול בו ביום מאותו בשר כלל אף על פי שדעתו לאכול מאותו תבשיל אסור לבשל דלא חשיב תבשיל במקום בשר כדי שנתיר לבשל בשבילו ומיהו יש לדחות ולומר דלרש"י נמי שרי לבשל אף ע"פ שאין בדעתו לאכול היום אלא מהתבשיל בלבד ולא דמי למי שיש לו בשר בקדירה שאין מהירין לו להוסיף בשר בשביל הוספת תיקון התבשיל דשאני התם שכבר יש לו בשר ותבשיל ובשביל הוספת תיקון כל דהו לא שריגן ליה: **כתב** בעל העיטור דוקא קודם אכילה יכולה להרבות בבישול וכו' והתוספות כתבו בפ"ק דביצה (יא:) גבי הא דאמרי' רב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא וכן רגילים העולם שמערימים ואוליים הרגגולת ואוכלין ממנה מן הכבד ומיהו ה"ר שמואל היה אומר דהיינו דוקא קודם אכילה אבל לאחר אכילה לא וכ"כ בהג"א סס וכן דעת הריב"ם בתשובה וכתב דמ"מ אם עבר ובישל אחר אכילה בהערמת אכילת כזית אין לו דין מערים לאסור עליו התבשיל אלא דין מבשל במזיד אז בשוגג יש לו שרי וכפ"ב דביצה (שם) גבי הא דתניא מבשל הוא לי"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים כי' רש"י ובלבד שלא יערים לאחר שבישל לצורך לומר עוד אני צריך להזמין אורחים ובישל תבשילין ויותירם לשבת וכתבו התוס' ע"ז וא"ת מ"ש מהניא דרב אדא מערים ומלח גרמא גרמא וי"ל דשאני התם דהוי איכוד אוכלין בעלמא ומשום שמחת יום טוב התירו דאי לא"ה מיום שמא יסרח הבשר ומימנע ולא שתיא אבל הכא בבישול דחמור וגם היה יכול לעשות תקנה על ידי עירוב תבשילין מבעוד יום עכ"ל משמע מדבריהם דאפילו קודם אכילה נמי כל שמבשל קדירות יותר מכדי צורך היום הוי מערים ואסור מיהו אם אוכל מעט מכל אחד כיון דקודם אכילה הוא מבשלם אפשר דשרי וכ"כ רבי' ירוחם גבי מי שלא הניח עירוב תבשילין שיוכל לבשל ולאפות לצורך יו"ט ואוכל מכל מין ומין ואם יותיר יותיר עכ"ל וכ' הרשב"א בשאלה על ה' שהתיר לטפל ביום טוב ראשון בצק בגבינה לצורך ליל יו"ט שני ובלבד שיתן מעט מתחת מהצק לתיקוק מ' והניח ראיה מרב אדא בר אהבה דמערים ומלח גרמא גרמא והוא ז"ל השיב שטעה שאם אתה אומר כן למה הוצרכנו להתיר למלאות קדירה בשר מחמת שהתבשיל יפה בזמן שהקדירה מלואה בשר והא לדברי המתיר מותר לבשל כמה תתיכות בזא"ז ואפי' בקדירות מיוחלקות כיון שהוא רוצה לאכול אחד מהתתיכות ועל מה שהניח המתיר ראיה מרב אדא דמלח גרמא גרמא כתב דטעות גמור הוא בידו דהתם היינו משום שמחת יו"ט והתירו כוכן משום תחלתן שאם אי אתה מתיר לו כן אף הוא לא ישתוט ואתי לאימנועי משמחת יו"ט והערמה זו מותרת לפי שלא באה לו מחמת פשיעתו כאותה הערמה דאפייה מחמת שנאבד עירובו בפשיעתו וכ"ש עכשיו שלא רבים יתכמו ולא עדיפי מבני בשר והמרדכי כ' בפ"ב דביצה אמר רבא הלכה כרשב"א ל"ש הנור קטן וכו' ומשמע אפילו בהערמה והא דתניא לקמן ואם הערים אסור מוקמינן ליה בתלמודא דתנאיא היא ואליבא דב"ש ורבינו יואל התיר לאפות ביום טוב ראשון עירוב תבשילין שיוכל לבשל ולאפות לצורך יו"ט ואוכל מכל מעט מכל אחד כיון דקודם אכילה הוא מבשלם אפשר דשרי וכ"כ רבי' ירוחם גבי מי שלא הניח עירוב תבשילין שיוכל לבשל ולאפות לצורך יו"ט ואוכל מכל מין ומין ואם יותיר יותיר עכ"ל ע

ש. והמחמיר תע"ב. והיכא דעבר והערים ובישל לצורך הלילה על כמך שיאכל ממנו קלת אע"פ שא"ל אסור התבשיל לדידיה שהרי בלא הניח ע"ת החמירו במערים יותר מבמזיד ונראה דכאן אפילו במזיד שמבשל לצורך הלילה ואין דעתו לאכול ממנו כל עיקר נמי דינא הכי ואע"פ דבמי שלא הניח ע"ת שרינן התבשיל במזיד כאן יש להחמיר יותר ולא כהריב"ש בתשובה סימן רנ"ד שאמר דהכל אחד וכבר האריכתי בזה בתשובתי בס"ד ואפילו היה שוגג קנסינן אטו מזיד ואסור לדידיה אבל לאחריני שרי וכני ביתו נמי כאחריני דמו:

ומ"ש וכן נחתום כו' כתב ה"הבשם הרשב"א צריך שיתן את הכל קודם שהניח החבית ע"ג האש שהרי אין המים יפים יותר כשיש הרבה בכלי ואין היתירו אלא משום דחד טירחא הוא והכא איכא ב' טירחות ונראה בעיני לפ"ז שאסור לומר בפירוש שהוא רוצה אותו לצורך מחר לדעת רבינו שאמר דטעם ההיתר מפני שהתוספת גורם טעם בתבשיל ולכן אפילו פירש בפירוש נמי מותר א"כ לפ"ז במילוי מים אסור ויש הוכחה לזה מדכתב רבינו המחלוקת אתבשיל לבד ולא כתבה בסוף הסימן גם אמילוי מים אלמא דבמילוי מים אין היתר כ"ל וכבר כתבתי למעלה דאף בתבשיל ראוי להחמיר:

תקד תבלין או פלפלין נידוכין כדרכן לרב אלפס וכו' משנה בפ"ק בש"א תבלין נידוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור ובה"א תבלין נידוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח בעי שיהו מ"ט רב הונא ורב חסדא חד אמר כל הקדירות צריכות מלח ואין כל הקדירות צריכות תבלין וחד אמר כל התבלין מפיגין טעמן ומלח אינה מפיגה טעמה מאי ביניייהו איכא ביניייהו דידע מאי קדירה בעי לבשולי א"ל במוריקא א"ר יהודה אמר שמואל כל הנידוכין נדוכין כדרכן ואפילו מלח והא אמרת מלח בעי שיהו הוא דאמר כי האי תנא דתניא אר"מ וכו' א"ל רב לרב אחא ברדלא כי דייכת אצלי אצלויי ודוך ר"ש שמע קול בוכנא אמר האי לאו מגוויה דביתאי היא ודילמא אצלויי אצלי דשמעיה דהוה צליל קליה ודילמא תבלין הוי תבלין נבוחי מנבח קלייהו. והרי"ף ז"ל הביא המשנה כצורתה והביא גם כן הסוגיא דגמרא מרב יהודה אמר שמואל ואילך והשמיט דברי רב הונא ורב חסדא ופי' גם כן שהר שאמר אצלי אצלויי ודוך לענין מלח קאמר ליה אבל תבלין לא בעו הצלחה והביא ראיה מדקתני שמעיה דהוה צליל קליה והדר אקשינן ודילמא תבלין הוה שמעינן דתבלין לא בעי הצלחה ומשמע לי דס"ל לרי"ף דכל מיני תבלין לא בעו הצלחה אפי' ידע מאי בעי לבשולי ואפילו מוריקא ורמייתו מדאקשינן ודילמא תבלין הוו ומאי קושיא דילמא אפי' אתי"ל דתבלין הוו מ"מ אסור במוריקא או היכא דידע מאי קדרה בעי לבשולי אלא ודאי דבכל ענין לא בעי שיהו בתבלין וכן מבואר בסמ"ג שכתב וז"ל ומקשה עוד ושמא דתבלין היו כותשין שא"צ הטייה ושיהו ומתרץ כי ידע שלא היה כותשין התבלין כי יש להם קול ניבוח משמע שכל מיני תבלין נידוכין כדרכן ודוקא במלח צריך הטייה עכ"ל ולפי זה צ"ל דהטעם שמלח צריך שיהו אחר שתבלין הוא משום הפגת הטעם וכל מיני תבלין יש בהן הפגת טעם אחד מרובה ואחד מועט ואף מוריקא ומשא ומתן זה חולק אמשא ומתן של בני ישיבה שאמרו דאיכא ביניייהו דרב הונא ורב חסדא במוריקא ולכך לא הביא הרי"ף דברייהם והמשא והמתן שעליו גם כתב בתחלה דתבלין לא בעו הצלחה דמשמע דכל מיני תבלין שבעולם לא בעי שיהו ואפילו ידע מאי קדירה בעי לבשולי וכדמשמע ממאי דאקשינן ודילמא תבלין הוו דאלמא דסתמא דתבלין לא בעי שיהו בכל מיני תבלין שבעולם ומשמע נמי מדברי הרי"ף שהביא המשנה כצורתה דמלח במדוך של עץ ופסק נמי כרב דמלח סגי בהצלחה דאין חילוק בין שיהו לשיהו דכל שיהו בין שיהו במדוך של עץ או שיהו דהטייה הכל הוי שיהו ושרי ולפ"ז רב דאמר דמלח בעי הצלחה חולק אדשמואל דאמר כי האי תנא דתניא אמר ר"מ כו' דמלח לא בעו שיהו כל עיקר דיחידאה הוא ולית הלכתא כוותיה אלא כסתמא דמתניתין דמלח בעי שיהו אלא דלא בעינן בדוקא שיהוא במדוך של עץ דה"ה נמי בשיהו דהצלחה סגי ולהכי הביא הרי"ף דברי שמואל לאורויי לן דרב פליג עליה דשמואל בהא והילכתא כוותיה דרב באיסורי ועוד טעם אחר דלית הילכתא כשמואל דהא רב ורב ששת וכל בני הישיבה שבאו ונתנו אדברי ר"ש כולהו חלקו עליו וס"ל דמלח בעי שיהו וכתנא דמתני' והיינו דקאמר ר"ש האי לאו מגו ביתאי כלו' דאינא לא ס"ל להקל כשמואל אלא כרב ואיש אחר הוא שסובר כשמואל לדוך מלח בלא הצלחה ובלא שיהו כל עיקר וכך הם דברי הרמב"ם שכתב בסתם דכיון שהתבלין בדרכן משום דמפיגים טעמם דמשמע כל מיני תבלין בעולם גם כתב דמלח בעי שיהו דהצלחה או שידוך בקערה וכיונא בה כדי שיהנה כו' והיינו כדפרי' שרב ורב ששת חולקים אשמואל ודלא כפירש"י ורב ס"ל כשמואל עיין עליו ונתיישב מה שלא הביאו הרי"ף והרמב"ם והסמ"ג דברי רב הונא ורב חסדא והמשא והמתן שעליהם שנתקשו בו הר"ן והב"י עיין עליהם. ועתה נבא לבאר דברי רבינו דמ"ש תבלין או פלפלין נידוכין כדרכן כו' פי' כל התבלין אפילו מוריקא נידוכין כדרכן ולא בעו שיהו חוץ מן המלח שצריך שיהו קלת פי' ובהכי סגי ואע"ל אם יהנה טובא כגון לדוכם בקערה או במדוך של עץ ומה שאמר והפלפלין הוא לפי דבתוספתא תניא הפלפלין כתבלין אלמא דאין הפלפלין בכלל סתם תבלין ותו דבפרק תולין משמע דפלפלין אסור לדוכן ואשמועינן דהיינו בשבת אבל בי"ט שרי דלא כפי' רש"י ור"ח והשאלתות אלא כמ"ש ר"י בתוס' שם (דף קמא) ובפ"ק דביצה (דף יד) :

ומ"ש

תקד תבלין או פלפלין נידוכין כדרכן לרב אלפס אפילו במדוך של אבן חוץ

גדולה מזו [ה] וכן נחתום יכול לחמם חבית מלא מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד:

כולהו אינך נמי איסורא דשבת הינהו ובהנהו הוא דאסרי במזיד דידהו אבל בי"ט כלל לא דמעיקרא הוא דמהדרי לפרקינהו כדי שלא תחלוק בין שבת ליו"ט אבל בסוף דלא קם ליה פריק פירוקא אחרינא דסגי לכולהו וכן כ"ל ייסובן של דבריס עכ"ל: **וכן** נחתום יכול לחמם חבית מלא מים אע"פ שא"ל אלא לקיתון אחד כבר נתבאר בתחלת סימן זה:

תקד תבלין או פלפלין נדוכין כדרכן לרי"ף אפילו במדוך של אבן וכו' בפ"ק דביצה (יד:) תנן בש"א תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח בפך ובעץ הפרור ובה"א תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ ובגמרא דכ"ע מיהא מלח בעי שיהו מ"ט רב הונא ור"א חד אמר כל הקדירות צריכות מלח ואין כל הקדירות צריכות תבלין וא"א כל התבלין מפיגין טעמן ומלח אינה מפיגה טעמה מאי ביניייהו א"ר דידע מאי קדירה בעי לבשולי א"ל במוריקא ופי' רש"י כל הקדירות. כל מיני תבשיל צריכות מלח הילכך מאתמול הוה ידע דאיבעי ליה לדיכה: ואין כל הקדירות צריכות תבלין. ואדם אינו יודע מה יעלה בלבו לאכול למחר: מפיגין טעמם. ממירים טעמם אם ידוכם מאתמול: דידע. מאתמול מאי קדירה בעי לבשולי לגיסנא קמא בעי שיהו לגיסנא בתרא לא בעי שיהו א"ל תבלין של מוריקא איכא ביניייהו שיש קדירה שמתבלין אותה בכרכום ואינו מפיג טעמו אם נידוך מבע"י והוא לא היה יודע מה יבשל מחר לגיסנא בתרא בעי שיהו לגיסנא קמא לא בעי שיהו ואיתא תו בגמרא אר"י אמר שמואל כל הנידוכין נדוכין כדרכן ואפילו מלח והא אמרת מלח בעי שיהו הוא דאמר כי האי תנא דתניא א"ר מאיר לא נחלקו ב"ש וב"ה על הנידוכין שנדוכין כדרכן ומלח עמהם לא נחלקו אלא לדוכן בפ"ע שבש"א בפך ובעץ הפרור לגלי אבל לא לקדירה ובה"א לכל דבר ופי' רש"י דלב"ה מלח נמי נדוך כדרכו בלא שום שיהו ואיתא תו בגמרא (שם) א"ל רב לר' אחא ברדלא כי דייכת אצלי אצלויי ודוך ופי' רש"י הטה המדוכה על צדה דסבר כשמואל דאמר נדוכה כדרכה במדוך של אבן ומיהו שיהויא זוטא בעי: ואיתא תו בגמרא (שם) דרב ששת שמע קל בוכנא אמר הא לאו מגוויה דביתאי הוא ודלמא אצלויי אצלי דשמעיה דהוי צליל קליה ודלמא תבלין הוו תבלין נבוחי מנבח קלייהו פירוש כשמשתברים הגרעינין נשמע קולם כמנבחים קרוישנ"ט ופסק הרי"ף כר"י אמר שמואל דאמר כל הנידוכין נדוכין כדרכן ואפי' מלח וכתב והא דאמר רב אצלי ודוך אוקמוה רבוותא במילתא אבל תבלין לא בעי הצלחה ומסתייע הדין סברא מהא דאמרינן רב ששת שמע קל בוכנא וכו' והשמיט הרי"ף דברי רב הונא ור"א ותמה הר"ן למה השמיטה דהא כי היכי דבעינא אמתני' דכ"ע מיהא מלח בעי שיהו מ"ט וייהבי טעמא ר"א ורב הונא מר כדאית ליה ומר כדאית ליה ה"נ איכא למיבעי אהך מסקנא מ"ט מלח בעי הצלחה אלא טפי מתבלין. ואיצטריכנא לטעמייהו דר"א ורב הונא וא"כ הו"ל להביא דברי הגך אמורא דאמרו אצלויי כיון דאומרא בעלמא היא ולא מדינא לכך כ"ל שהרי"ף פסק כמ"ד כל התבלין מפיגין טעמן ומלח אינה מפיגה טעמה שאמר שהדבר ניכר לחוש שהוא כן נקטינן כוותיה וכיון שכן ע"כ אית לן למימר דכי א"ר יהודה דאפילו מלח נדוך כדרכו לאו כדרכו לגמרי קאמר אלא לומר דלא בעי שיהוא רבה כדאצריך תנא דמתניתין דאפילו לב"ה אסור לדוכה במדוך של אבן דליתא אלא במדוך של אבן נמי שרי ומש"ה קאמר כל הנדוכין נדוכין כדרכן ואפילו מלח אבל מ"מ מאחר שאינו מפיג טעמו שיהו זוטא מיהא בעי דהיינו דלגלי אצלויי והיינו דקאמר רב אצלי ודוך והיינו נמי עובדא דרב ששת וכ"כ מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ג דכיון את התבלין כדרכן שאם ידוך אותה מבערב יפיג טעמן אבל מלח אינו נדוך ביו"ט אא"כ הטה המכתש או שידוך בקערה וכיונא בה כדי שיהנה שאם שחק המלח מעי"ע לא יפיג טעמו ע"כ ומיהו לפי

דרך

דרישה

סי' תקד [א] **לרב** אלפס אפילו במדוכה של אבן כו' עיין בב"י דברי הרי"ף ומה שהקשה הר"ן והב"י ומדבריהם משמע דס"ל לרי"ף דתנא דברייתא דקתני לא נחלקו ב"ש וב"ה על הנדוכין כדרכן ומלח עמהן לא נחלקו אלא לדוכן בפני עצמן כו' וב"ה מתירין לכל דבר דמשמע דלא בעי שיהו פליגי אתנא דמתני' דבעי שיהו ורב יהודא דאמר כל הנדוכין נדוכין כדרכן כבריתא ס"ל ולפ"ז רי"ף שפסק כרב יהודא אמר שמואל לא ס"ל כתנא דמתניתין ודבר תימה הוא וא"כ הרי"ף שהביא המשנה ודברי רב יהודא דסתרי אהדדי לא הו"ל להשמיט ברייתא דמסייע לרב יהודא וע"ק בעיני כיון דתנא דברייתא דמתיר בלא שיהו פליג אתנא דמתני' מכ"ל להך אמורא להלריך שיהו כל דהו דכיון דהלכתא כתנא דברייתא שלא הזכיר שום שיהו וגם ק' מה שלא הזכירו הרי"ף והרא"ש ורבינו דין מוריקא ולא מתיישב שפיר לפי ב"י ואף ע"ג דב"י כתב דס"ל דכרכום ישנו קצתה פגם טעם כו' מ"מ ק' מכ"ל וה מאמר שאינו מוכרח כלל בגמרא והוא היפך ממשמעות הסוגיא לכן היה נלע"ד דהרי"ף וכל הפוסקים שויים בהא דתנא דמתני' ותנא דברייתא לא פליגי אהדדי ומודה תנא דברייתא דאין הוכיח מלח במדוך של אבן בלא שיהו וכמו שאוכיח מלשונו וגם תנא דמתניתין סבר כוותיה בהא דמלח נילוך במדוך של אבן ע"י שיהו כל דהו ול"ד מדוך של עץ קתני והא דפריך בגמרא ממתניתין דקתני מלח בעי שיהו עליה דבר יהודא דאמר כל הנידוכין נידוכין כדרכן ולפי מה שפירשתי דתנא דמתני' מודה דמותר לדוך מלח כדרכו ע"י שיהו דכל דהו א"כ מאי פריך ל"ל דהיינו למאי דהוה ס"ד מעיקרא דמדוך בעי שיהו רבה ומדוך של עץ דקתני במתניתין דוקא של עץ ולכך פריך עליה דרב יהודה דמתיר אפילו מלח לדוך כדרכו אבל לפי מאי דאסיקו הוא דאמר כתנא דברייתא דמתיר אפי' מלח לדוך במדוך של אבן ולא בעי שיהו רבה

מצינו

והביאו ב"י בד"ו ו"ל יש מוכרים שלא לבשל בתמלה כו' ודוקא בקדירה ריקנית כו' אבל כשמבשלין בה מאכל לא שייך בה ליבון דעפים וכ"ע מיקו גם המרדכי כתב בשם התוספות דאסור והביאו ב"י לפני זה וכ"ל דגירסא אחרת היתה לפניהם:

סי' תקנ [א] **וכן** נחתום יכול לחמם כו' לפי מ"ש המ"מ בשם הרשב"א והביאו ב"י וו"ל ובלבד שיתן את הכל קודם שהניח החבית ע"ג האש ע"כ נראה דוכן דנקט רבינו הוא ל"ד ול"ד ממש להא דלעיל דממלא קדירה דהתם מותר ליתן בקדירה אפילו אחר שהניח הקדירה ע"ג האש וכמ"ש המ"מ והביאו ב"י אלא דבהא הם שוים דמותר למלאות קודם שיניח ע"ג האש. עיין בב"י שהביא דברי המ"ג שכתב וז"ל אם הוא לוכל קלת מן הצוף או מן הבהמה בו ביום שרי משום דאי אפשר לבוא בשר בלא שהיה אבל לאחרית ולבשל מי"ש לאחרינו אסור אפי' כשאוכל קלת ממנו כו' ותמה עליו הוא ז"ל ממה שהתירו חכמים לבשל קדירה מלאה בשר אע"פ שא"ל לאתיכה אחת ומתוך כך הוצרך לדחוק ולהעמיד דברי המ"ג דמיירי כשמבשלו לאחר אכילה ולעד"נ דאינו מוכרח לזה די"ל דהמ"ג מיירי כשאומר בפירוש שהוא רוצה אותה לצורך מחר וסבר כי"א שהביא רבינו וכן מוכח לשונו שכתב לבשל מיום טוב לאחרינו דמשמע דמיירי שאומר שהוא לצורך מחרינו והא דהתירו חכמים למלאות קדירה כו' איכא למימר דלא התירו אלא לבשל שאינו מבשל אלא לצורך ל"ט. ומ"ש על דברי הסמ"ק דשרי לשהוא בריאה אפי' אחר אכילה אע"ג דחכמים לא התירו אלא מסוכנת דוקא היינו לענין שא"צ בדיקה ואע"פ שאינו אוכל רק שיש שהות ביום כדי לבודקה ולאכול דזה דוקא במסוכנת התירו משום הפסד אבל לא בבריאה אבל אם אוכל ממנה כזית בבדיקה מותר אפילו בריאה

דרך זה הו״ל להרי״ף והרמב״ם לכתוב דמוריקא בעי הגלאה כיון שאינו מפיג טעמו ובשלמא להרמב״ם שהזכיר במלא טעמא דאינו מפיג טעמו איכא למימר דממילא משמע דמוריקא כיון שאינו מפיג טעמו דינו שוה למלא אבל להרי״ף שלא הזכיר טעמא דהפגת טעם קשיא וגם להרמב״ם קשה לפי מ״ש ר״ה דסבר דכרכום דינו כשום משמע דא״ל שינוי כלל ואפשר שהם סוברים דכרכום יש בו קצת הפגת טעם ואע״ג דבגמרא אמרי׳ דאינו מפיג טעמו היינו לומר שאינו מפיג טעמו כל כך כמו תבלין אבל מ״מ מפיג הוא קצת ונהי דלמאי דהוה ס״ד דמלא בעי שינוי רבה לא הוה מדמיא מוריקא לתבלין כיון שאין הפגת טעמו דומה לשלהם אבל למה דאסיקנא דמלא לא בעי אלא שינוי דכל דהו אלמא שאיקה לא חמירא כולי האי הילכך כיון דכרכום מפיג טעמו אין להשוותו למלא והרשב״א כתב בתשובה דתבלין גדוכין כדרכן ומלא כל שאפשר לעשותו מבערב בעי שינוי שאין דכין אותה אלא במכתשת של עץ או שיטה וזה מבואר כדברי הרי״ף והרמב״ם :

ומ״ש ומיהו אסור לטחון הפלפלין וכו׳ (כג׳) תקן דראב״ע מתיר לשחוק הפלפלים בריחיים שלהם וחכמים אוסרין ופסקו הפוסקים כחכמים וטעמא משום דהוו כעובדין דחול אבל גדוכין הן במדוך של אבן כדין התבלין והכי תניא בהדיא בתוספתא הפלפלים כתבלין וכ״פ הרמב״ם בפ״ג וכ״כ התוס׳ והרא״ש והר״ן בפ״ק דביצה וכ״כ סמ״ג והא דאיתא בפרק תולין (קמא) א״ר יהודה הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרי תרי אסור רבא אמר כיון דמצה אפי׳ טובא אמי התם בשבת איירי הכא ביו״ט ודלא כפירש״י התם וכן ר״ח והשאלתות דביו״ט איירי דא״כ הו״ל לפרושי דכולי מסכתא איירי בשבת וכת׳ הגה״מ בפרק ג׳ דפלפלים בריחיים שלהם אפילו חדא חדא אסור ביו״ט : וכתב ה״ה בפ״ג בשם הרשב״א שאסור לטחון החרדל בריחיים שלו שהרי זה דומה לשחיקת הפלפלין שאסור משום עובדין דחול אבל גדוך הוא כדרכו וכ״כ הר״ן בשמו בפ״ק דביצה ושלא כדברי המרדכי (א) שכת׳ בשם רבינו יקר דמותר לעשות חרדל בריחיים שלנו ביו״ט :

ומ״ש רבינו וכ״כ הרמב״ם על כל מ״ש לדעת הרי״ף קאי שכך הם דברי הרמב״ם בפ״ג וכמ״ש :

ומ״ש רבינו אבל לדעת התוס׳ גם פלפלין ותבלין צריכין הטייה וכו׳ ז״ל הרא״ש בפ״ק דביצה על דברי רב הונא ורב חסדא צריך לזיהר שלא לדוך תבלין בדרכן היכא דידע מאי קדירה בעי לבשולי דלא ידענא כמאן הלכתא ואין לומר בשל סופרים הלך אחר המיקל כיון דמר מיקל בחד לד ומר מיקל בחד לד ומיהו שומין ודאי מותרין לדוך בדרכן דמתקלקלים ביותר אי עביד להו מאתמול זו היא שיטת ר״י שפוסק כדרב הונא וכדרב חסדא וכן דעת בעל המאור והכי איתא בירושלמי ר׳ אמי בשם ר׳ יוחנן השום והשחליים והחרדל גדוכין בדרכן משמע דוקא הני אבל אחריני לא עכ״ל וכך הם דברי רבינו שכתב בשם התוספות ומיהו יש בדבריו קיצור דהא לדעת התוס׳ שפוסקים כדברי רב הונא ורב חסדא לאומרא אם כן מוריקא דינו שוה למלא דלעולם בעי שינוי אפי׳ לא ידע מעי״ט כמה קדירות רוצה לבשל ואם אינו יודע שרי ושום וחרדל ושחליים אפילו אם יודע מעי״ט שרי לפי שנפגמים ביותר אם שוחקין אותם מעיו״ט

(ד) מותר להוליך תבלין ומדוך אצל הקדירה או הקדירה אצלם : אין כותשין הריפות וכיוצא בזה במכתשת גדולה (ה) אבל בקטנה שרי ובאתרא דאיכא למיחש שיכתשו

(ה) חוץ מן המלה שצריך שינוי שיטה קצת (ג) ומיהו אסור לטחון הפלפלין בריחיים קטנים שלהם וכ״כ הרמב״ם ז״ל אבל לדעת התוס׳ גם פלפלין (ג) ותבלין צריכין הטייה אם יודע מעי״ט כמה קדירות רוצה לבשל ואם אינו יודע שרי ושום וחרדל ושחליים אפילו אם יודע מעי״ט שרי לפי שנפגמים ביותר אם שוחקין אותם מעיו״ט

(ד) מותר להוליך תבלין ומדוך אצל הקדירה או הקדירה אצלם : אין כותשין הריפות וכיוצא בזה במכתשת גדולה (ה) אבל בקטנה שיכתשו

ומ״ש ומיהו אסור לטחון הפלפלין וכו׳ פלוגתא דתנאי במשנה בפ״ב דביצה (דף כג) ופסקו הפוסקים כחכמים דאסרי ולא כראב״ע דמתיר וטעמא משום דהוה כעובדין דחול וכתב בסמ״ק דאפי׳ ע״י שינוי חדא חדא אסור בריחיים משום עובדא דחול :

ומ״ש אבל לדעת התוס׳ כ״כ התוס׳ בסוגיית האזכרות כיון דפליגי רב הונא ורב חסדא ולכל אחד איכא קולא וחומרא עבדינן לחומרא אלא דקשה לפ״ז דהו״ל לרבי׳ לפרש דבמוריקא אסור אפילו לא ידע מאי קדירה בעי לבשולי וכך תפס עליו ב״י ול״ל לייסב דרבינו ראה דכתב הרא״ש וז״ל וצריך ליזהר שלא לידוך תבלין כדרכן היכא דידע מאי קדירה בעי לבשולי דלא ידענא כמאן הילכתא וכו׳ דמדלא כתב נמי דצריך ליזהר במוריקא אפילו לא ידע אלמא דאין חלוק ולכך כתב בסתם לאורויי לן דכל תבלין לא אסירי אלא בידע ואף ע״פ דלמאי דלא ידעינן כמאן הילכתא איכא להחמיר במוריקא אפילו לא ידע ס״ל להרא״ש דמ״מ בהא מילתא קיי״ל כדקאמר תלמודא ודילמא תבלין הוו דאלמא דכל מינו תבלין לא בעי שינוי ואפי׳ נפרש דה״ק ודילמא תבלין הוו ולא ידע מאי קדרה בעי לבשולי מ״מ שמעינן דכל מינו תבלין שוין דלא בעו שינוי היכא דלא ידע אבל בידע מודים דבעי שינוי אף בתבלין ועוד נראה דרבינו מפרש דאף לדעת התוספות חולקים רב ור״ש אשמועל וס״ל דמלא בעי שינוי ובשינוי דהטייה סגי . ולענין הלכה נראה דתפסינן לחומרא כדעת התוס׳ וצריך שינוי בכל תבלין היכא דידע וכו׳ ובמוריקא נמי בעי שינוי ואפילו דלא ידע דלא כרבינו ובפלפלין נמי יש להחמיר כראבי״ה דפסק כר״ש ור״ח והשאלתות דאף בי״ט צריך שינוי דליתנהו בכלל שאר תבלין שידוכין בדרכן דפלפלין ומוריקא לא מפיגין טעמן וכהוה ליתנא קי״ל דתלי טעמא בהפגת הטעם ובריחיים שלהם אסור מפני שהוא כמכביר דתניא הריחיים של פלפלין יש בהם משום ג׳ כליס אמצעי משום כלי כברה וכו׳ ע״כ במרדכי האחרון ע״ש ראבי״ה ובסמ״ק כתב עוד להחמיר לעשות שינוי בפלפלים דמתוך כך זכורין שלא לדוך יותר מן הצורך והאריך בזה ע״ש :

ומ״ש ושום וכו׳ ירושלמי הביאוהו הפוסקים השום והשחליים והחרדל גידוכין כדרכן ובמרדכי כתב ע״ש רבינו יקר דמלשון גידוכין כדרכן משמע דאף בריחיים שלנו מותר לעשות חרדל דהיינו דרכן אבל ה״ה והר״ן בשם הרשב״א כתבו דאסור משום עובדין דחול דלא התירו אלא דיכה ולא שחיקה והכי נקטינן דלא כדמשמע מדברי רבינו שכת׳ לפי שנפגמים ביותר אם שוחקין אותו מעי״ט אלמא דמתיר אפי׳ שחיקה בריחיים וכמ״ש ה״ר יקר דלא קיי״ל הכי וכ״פ בש״ע :

מותר להוליך תבלין ומדוך אצל הקדרה וכו׳ ברייתא פ״ק די״ט (דף יד) ב״ש אומרים אין מוליכין תבלין ומדוך אצל מדוכה ולא מדוכה אצל מדוך ותבלין וב״ה מתירין וכך כתב במקצת ספרי רבי׳ אבל במקצתם כתוב אצל הקדרה או הקדרה אצלם ואפשר דאתא לאשמועינן דלא הייטינן לאימלוכי בקדרה דאמר נשבוק האי קדרה דבעיא תבלין ומייתינא אחרינא דלא בעיא תבלין כדאיתא בגמרא ד׳ י״א ומצא דטרח שלא לצורך :

אין כותשין הריפות וכו׳ ברייתא פ״ק דביצה (דף יד) ודברי רבינו כפירש״י אבל הרמב״ם כתב דרך אחר והראב״ד פי׳ ג״כ בדרך אחר ומביאו ב״י : ומ״ש

מוריקא בלא שינוי אפי׳ לא ידע כמה קדירות בעי לבשולי משום דכיון דכתב דאיכא ביניהו מוריקא ואח״כ כתב דהיכא דידע כמה קדירות בעי לבשולי צריך ליזהר שלא לדוך תבלין בדרכן משום דלא ידעינן כמאן הלכתא ממילא משמע דמוריקא בעי שינוי לעולם דהא לא ידעינן כמאן הלכתא ונקטינן לחומרא וכ״כ רבינו ירוחם דהיכא דידע כמה קדירות בעי לבשולי מ״ג מוריקא אסור לדוכן בדרכן ויש לדקדק בדברי רבינו ויש לתרץ דלא קי״ל כרב יהודה כל הגדוכין גדוכין בדרכן ואפי׳ מלח וכדקתני תנא דבריתא אלא כרב הונא ורב חסדא דמפרשי טעמא דמתני׳ דמצריך שינוי במלא מ״כ מאחר דמתני׳ קתני דלבית הלל מלח גדוך במדוך של עץ משמע דדוקא בשל עץ שרו ב״ה שהוא שינוי גדול אבל בשל אבן אפי׳ ע״י הטייה לא שהוא שינוי זוטא ומדברי רבינו משמע דגם לשיטת התוס׳ מלח בהטייה סגי לה במדוך של אבן ונראה שהוא ז״ל סובר דשינוי דמדוך של עץ בלא הטייה שוה לשינוי דמדוך של אבן בהטייה וב״ה חד מתרי שינוי נקטי והיינו דאמר רב אלני ודוך וכן ברב ששת אמרינן ודלמא דאלני אלוויי וע״כ סבר כתנא דמתניתין דאמר דלב״ה מלח גדוך במדוך של עץ אפי׳ בלא הטייה ומיניה נשמע דה״ה למדוך של אבן בהטייה דאילו לתנא דבריתא אפי׳ מלח במדוך של אבן לא בעי הטייה :

כתב הגה״מ בפ״ב בשם סמ״ג העולם נוהגין כשדכין תבלין במדוך לעשות קצת הטייה או שינוי אחר וטעמא דמתוך כך יהיו זכורין שאסור לדוך יותר מהצריך ליו״ט (ב) :

כתב הר״ן בשם הירושלמי דמותר לשחוק קונדיטון בי״ט ולא ידעתי למה הוצרך לכתוב כך שהרי כבר פסק הרי״ף דכל תבלין גדוכין כדרכן ומה לי לקונדיטון ושמא י״ל דסד״א דלקונדיטון אפי׳ נשחקו מאתמול אינן מפיגין טעמן כמו שמפיגין לקדירה קא משמע לן :

כתב הכלבו שהגרגיר שקורין אורוגא אסור לעשותה בי״ט לפי שהעשוי מבערב טובה (ג) : **כתב** הריב״ש שנשאל אם מותר לגרוד הגבינה בכלי שהוא מורג חרוץ בעל פיפיות והשיב דנראה שצריך לעשות איזה שינוי דומיא דמלח שהרי אם היה עושה מעיו״ט לא הוי מפיג טעמו (ד) ואם הוא מפיג טעמו א״ל שינוי דומיא דתבלין :

מותר להוליך תבלין ומדוך אצל הקדירה וכו׳ בפ״ק דביצה (יח ׳) בש״א אין מוליכין תבלין ומדוך אצל מדוכה ולא מדוכה אצל תבלין ומדוך וב״ה מתירין ומפרש בגמ׳ (שם) טעמא דב״ש דחייסי דלמא אתי לאימלוכי שלא לבשל קדירה דבעיא תבלין ונמצא שטרח שלא לצורך וב״ה לא חייסי להכי : ופירש״י מדוך . בוכנא שדכין בו תבלין במדוכה : ורבינו כתב קדירה במקום מדוכה ואפשר שכך היתה גירסתו או דלא חשש מלהחליף זה בזה כיון שדינם שוה ונראה דאפי׳ דרך ר״ה שרי להוליך זה אצל זה כמ״ש הר״ן בדין הולכת סכין וטבח אצל בהמה ובהמה אצל סכין וטבח שנתבאר בסימן תל״ח :

אין כותשין הריפות וכיוצא בזה במכתשת גדולה וכו׳ שם (יד ׳) ת״ר אין עושים טיסני ואין כותשים במכתשת ומפרשי׳ דה״ק מה טעם אין עושין טיסני לפי שאין כותשין במכתשת ופריך ולימא אין כותשין במכתשת אי תנא אין כותשין במכתשת ה״א ה״מ במכתשת גדולה אבל במכתשת קטנה ש״ד קמ״ל והתניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה אמר רבא ל״ק הא לן והא להו ופירש״י הא לן דליתא לן עבדי דמזלזלי ועושין בגדולה ואומרים בקטנה עשינו והרמב״ם כ׳ בפ״ג אין כותשין את הריפות במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה שזהו השינוי שלה ובא״י אפי׳ בקטנה אסור שהתבואה שלהם טובה היא ואם כותשין אותה מעי״ט אין בכך הפסד ולפי דבריו בתבואת ח״ל שאינה יפה אע״ג דאיכא עבדי שרי ומיהו מדברי הרי״ף משמע דס״ל דהיכא דאיכא עבדי אסור שכתב הא דאיתא בגמ׳ רב פפי איקלע לבי מר שמואל אייתו ליה דייסא ולא אכיל ודלמא במכתשת קטנה עבדוה חזייה דהוה דייק טפי ודלמא מאתמול עבדוה חזייה דהוה קליף ליהריה טפי ואבע״א שאני בי מר שמואל דאיכא פרילותא דעבדי אלמא דס״ל דהיכא דאיכא עבדי חיישינן ושמא יש לחלק בין היכא דאיכא סתם עבדי להיכא דאיכא פרילותא דעבדי וכתב ה״ה בהשגות א״א אין הדעת נוחה מזה הטעם אבל אנשי א״י די להם כל ימיהם בקטנה ואין להם שינוי אבל אנשי בבל עיקר תבשיליהם בדייסא שאוכלים בה הלחם והיו עושין אותה במכתשת גדולה ומכתשת קטנה היא להם שינוי ולפי דבריו כ״מ שאין רגילין הרבה בדייסא הרי הוא כא״ ולזה

דרכי משה

תקד (א) ספ״ק דביצה וס״פ תולין : (ב) וב״ל דכן יש לנהוג דבזה יוצאים ג״כ דעת התוספות דמצריכים שינוי : (ג) ונראה דמ״מ על ידי שינוי שרי דלא גרע ממלח : (ד) ונראה ללמוד מזה דאסור ג״כ לפרר מצה על כלי זה ביו״ט דהרי אפשר גם כן לעשותו מעי״ט אבל המנהג פשוט להיתר ונראה דבי״ט הראשונים של פסח אין להחמיר משום דיש

פרישה

סי׳ תקד (א) חוץ מן המלח כו׳ דתבלין מפיגין טעמן אבל לא מלח שאינו מפיג טעמו ועוד דכל הקדירות צריכין מלח : (ב) **ומיהו** אסור לטחון הפלפלין כו׳ משום דהוי עובדא דחול וגם מדלא אסור בריחיים שלו רשב״א :

(ג) **ותבלין** צריכין הטייה וה״ה מוריקא : (ד) **מותר** להוליך תבלין ומדוך כו׳ ולא חיישינן שמא לא יהוך ונמצא שטרח בי״ט שלא לצורך : (ה) **אבל** בקטנה ובא״י אפי׳ בקטנה אסור שדרכן לדוך בקטנה כל השנה : ולנתמוס

דרישה

מצינו למימר דמדוך של עץ דנקט תנא דמתני׳ הוא ל״ד ואפי׳ במדוך של אבן מותר ע״י שינוי כל דהו כמו שמוכח מל׳ תנא דבריתא דקתני ובש״א לכל דבר ולא קתני כדרכן דהוי משמע כדרכן בלא שום שינוי מדקתני לכל דבר מוכרח הוא דה״פ נהוכין הן לכל דבר ר״ל בין לגלי בין לקדירה אבל לא כדרכן דצריך שינוי כל דהו ומ״ל דבעי שינוי רבה דעל מה נחלקו דומיא דלא נחלקו אמר ולא נחלקו דקאמר ר״ל בעי שינוי כלל ודומיא דלא נחלקו לגמרי קאמר מיהו זה שינוי מוכרח מדבעי הני שיטות דמבין מבריתא שינוי וזהו שאמר שגמרא הוא דאמר כי האי תנא ר״ל מע״פ של המשנה דמשמע דדוקא קאמר דאסור לדוך כ״מ במדוך של עץ שמואל ס״ל כהאי תנא דמיהא דמתני׳ ל״ד קאמר והכ״ל גופא כתב בסוף ענין זה דרבינו ס״ל ע״פ שיטת התוס׳ דתנא דמתני׳ לאו דוקא קאמר אלא אי מדוך של עץ בלא הגלאה אי של אבן עם הגלאה ע״ם ואף שמואל שתמא קאמר כל הנהוכין נהוכין בדרכן אפי׳ במדוך של אבן ולא בעי דוקא של עץ ומ״מ סמך על המשנה דקתני של עץ דמיהא נלמד דשינוי עכ״פ בעינן ודתמיה כפירוש: דמי ודו״ק . והשתא מ״ש שהביא הרי״ף ז״ל תרוויהו מתני׳ ומימרא דרב יהודה דלא בעי דוקא של עץ ומ״מ סמך על המשנה דקתני של עץ דמיהא נלמד דשינוי עכ״פ בעינן ודתמיה כפירוש: דמי ודו״ק . והשתא מ״ש שהביא הרי״ף ז״ל תרוויהו מתני׳ ומימרא דרב יהודה דלא פליגי אהדדי ותרוויהו הלכה והא דשמיט מוריקא נלע״ד דס״ל דדינו שוה לתבלין ומטעם שכתב ב״י וע״ש :

ומ"ש וכיון שאין שיעור מפורש וכו' קשיא לי כיון שרש"י פירש דקטנה אינה אלא לתבלין כל שמיוחד לדוך בו תבלין הו"ל קטנה וא"כ מפורש השיעור :

אסור למדוד תבלין וכו' בס"פ א"ל דרש רב חסדא הנחתום מודד תבלין וכו' ומפרש רבינו דוקא נחתום אבל שאר כל אדם אסור אבל ה"ה כתב בשם מקצת גאונים דלאו דוקא נחתום וכן פסק בש"ע מותר אדם למדוד תבלין כו' :

תקה קדרה שיש בה אוכלין וכו' מימרא דרב חסדא בפרק חבית ופסק הרי"ף לשם כותיה והאריך על זה וכתב דדוקא בחולב לתוך הקדרה דכמבשר אוכל הוא אבל ביונק מן הבהמה כסותט משקה הוא ואסור אם לא במקום צער גניחת הלב כדאיתא בפרק חרש והר"ן כתב דבחולב לתוך הקדרה שיש אוכל נמי אסור אם הבהמה אינה עומדת לאכילה דהו"ל כבורר אוכל מתוך הפסולת אבל מ"ש רבינו בשתה להיתר משמע דאפי' אינה עומדת לאכילה שרי כדעת הרמב"ן מיהו בש"ע החמיר כהר"ן :

ומ"ש ור"ח אוסר אף בשיש בו אוכל טעמו דמדמה חולב ליונק שאינו מותר אלא במקום צער ולית הילכתא כרב חסדא אבל הרי"ף הביא דבריו והשיב עליהן ואיכא לתמוה דרבינו הביא כאן דברי ר"ח במסקנתו ולעיל ריש סי' ש"כ משמע מדבריו דלא ס"ל כר"ח אלא כהרי"ף :

תקו אין מודדין קמח וכו' ס"פ אין לדין פליגי בה רב מתיר למדוד כדי שתטול חלה בעין יפה ושמואל אוסר וכתב הרא"ש יש פוסקין כרב דהלכה כרב באיסורי ויש פוסקין כשמואל כיון דאפשר מאתמול וכן פסק הרי"ף והרמב"ם וב"ה וכן זהירות הנשים שלא למדוד במדה שמודדין בחול אלא או פוחתות או מוסיפות ואף למתירין דוקא בימיהם שהיו נותנין אחד מכ"ד בחלה ועשה זה לא שייך האידנא ומיהו בפסח שאין לשין יותר מעשרון וגם אין לפחות משיעור חלה אפשר שדומה לנטילת החלה בעין יפה למתירין עכ"ל משמע דלאוסרין אף בפסח אסור וכך הם דברי רבינו שכתב מתחלה לדברי הכל אין מודדין קמח בי"ט כדי ללוש וכו' כלומר האידנא דאין המדידה משום נטילת חלה בעין יפה אלא כדי ללוש בלחוד אסור למדוד לד"ה ונראה דאף בכלי המיוחד למדה שרי אם יפחות או יוסיף וז"ש הרא"ש שלא למדוד במדה שמודדין בה בחול לא על הכלי שמודדין בו קאמר אלא על כמות המדה קאמר ולכן שינה רבינו לשון הרא"ש וכתב אין מודדין וכו' אלא יפחות או יוסיף מעט על המדה אח"כ כתב ויש מתירין בפסח וכו' פי' אותם שפוסקין כרב שמותר כדי ליטול חלה בעין יפה בפסח נמי מותר דצריך לדקדק וכו' :

ורב

ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ודעת רבינו כדעת ההלכות ואין באחד מן הפירושים הכרח עכ"ל : ומ"ש רבינו וכיון שאין שיעור מפורש מה נקרא גדולה וכו' הם ד"ע :

אסור למדוד תבלין כדי ליתנה בקדירה ולנחתום מותר וכו' בפרק אין לדין (דף כט :) הנחתום מודד תבלין ונותן לתוך הקדירה כדי שלא יקדיח תבשילו ומשמע לכאורה שלא התירו אלא לנחתום דוקא ולא לשאר כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה וכתב שכן נראה מדברי קצת גאונים :

שיכתשו בגדולה ויאמרו בקטנה עשינו אסור אף בקטנה וכיון שאין שיעור מפורש מה נקרא גדולה או קטנה נכון להחמיר לאסור בכל . אסור למדוד תבלין כדי ליתנם בקדירה (ו) ולנחתום מותר כדי שלא יקדיח תבשילו :

תקה **קדירה** שיש בה אוכלין מותר לחלוב בהמה לתוכה לרי"ף אע"פ שאסור ליינק מן הבהמה בי"ט אא"כ היה מצטער אם לא ייניק אפ"ה מותר לחלוב לתוך הקדירה אבל אם אין בה אוכל אסור [מ] ור"ח אוסר אף כשיש בה אוכל :

תקו (מ) **אין** מודדין קמח בי"ט כדי ללוש אלא יפחות או יוסיף מעט על המדה ויש מתירין בפסח מפני שצריך לדקדק במדידה שלא יפחת משיעור חלה ושלא יוסיף משום חשש חימוץ

תקה קדירה שיש בה אוכלין מותר לחלוב הבהמה בי"ט לתוכה וכו' בפרק חבית (קמה) אמר רב יהודה אמר שמואל סותט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה וכתב הרי"ף דאיכא מ"ד דהאי מימרא דשמואל לא מיתוקמא אלא ביו"ט ולא בשבת ואיכא מ"ד דהאי מימרא דשמואל בשבת היא ודיוקא דדייקא מינה רב חסדא בלחוד הוא דהוא בי"ט וכן הדעת נוטה ור"ח כך היה דעתו אלא שאמר שדברי שמואל ורב חסדא לא הלכה איכון ואנן עייינינן בדברי ר"ח ואשכחנא בהו פירכא דלעולם הלכה כשמואל לענין סותט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה הלכך הלכה נמי כרב חסדא דקא יליף מינה דחולב אדם עז בי"ט לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה והכי חזינן לרב האי גאון כדפסיקנא ולית בה ספיקא והא דאמרינן בפ' חרש (קיד :) שאסור ליינק מן הבהמה ביו"ט אלא במקום צער יונק מן הבהמה חמור הוא מן החולב לתוך הקדירה ואף ע"פ שהוא מפרק כלאחר יד שהיונק בפיו כסותט משקה הוא והחולב לתוך הקדירה כמבשר אוכל הוא ולפיכך מותר ע"כ והא דשרי ליינק משום צער נתבאר בסימן שכ"ה דאפי' אם הוא מצטער ממתן רעבון מותר בי"ט וכתב הר"ן דהיינו טעמא דשרי לסחוט אשכול של ענבים לתוך הקדירה בשבת ואסור לחלוב עז לתוך הקדירה משום דאשכול גופיה ראוי לאכילה משא"כ בעז דלא חזיא בשבת ואי שרית לחלוב לתוך הקדירה נהי דהאי חלב כיון דבא לאוכל כאוכל דמי מ"מ הו"ל כבורר אוכל מתוך פסולת הילכך דוקא ביו"ט דעז גופיה חזיא לאכילה אבל שבת דלא חזיא לאכילה לא וכפ"ק דבילה כתב דהא דא"ר חסדא חולב אדם עז לתוך הקדירה בעז העומדת לאכילה דוקא עסקינן דהו"ל אוכלא דאפרת הא אם אינה עומדת לאכילה לא וכדאמרינן התם בגמרא אי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מ"ט דב"ש מוקלה הוא ואע"פ שבפרק חבית כתב בשם הרמב"ן שאין מוקלה מחמת איסור הבא מעצמו כגון זה דלא דחייה בידים ולא עבר עליו אפי' בשוגג מכיון שנסתלק האיסור נסתלק המוקלה ומש"ה שרי האי חלב שנחלב לתוך הקדירה שאע"פ שהעז היתה מוקלה מ"מ האי חלב שנחלב נסתלק ממנו תורת מוקלה ולא נעשה איסור בדבר ובכה"ג ליכא למיחש משום מוקלה ע"כ כבר כתב בפ"ק דבילה שאותו דרך שכתב שם דבעז העומדת לאכילה עסקינן הוא עיקר וכ"כ בסמ"ג וסמ"ק בהלכות שבת דבעז העומדת לאכילה עסקינן וכ"כ הג"מ בריש בילה חלב שנחלב בי"ט אפילו ממילא אסור בי"ט ל"ש נחלב לתוך הקדירה ול"ש לתוך הקערה משום מולד וכן אם נחלב בשבת הסמוך לי"ט אסור בי"ט משום הכנה והיינו דחולב אדם עז לתוך הקדירה מיירי בבהמה שלא הקנה לחלבה ועומד לאכילה דאי בעי שחיט לה ולא חזיא מולד ואפ"ה לתוך הקערה אסור משום מולד דמעיקרא איכל והשתא משקה והכלבו כתב יש שהחמירו בדבר זה אם העז עומד לחלבה שמאחר שהעז מוקלה חלבה גם כן מוקלה וי"א דאפי' עומד לחלבה אין חלבה מוקלה אם אינו עומד לגדן ולייבש הגדיות לסחורה דומיא דתרנגולת העומדת לגדל ביצים ולגדל אפרוחים וכ"ד הרז"ה ז"ל ע"כ : **כתב** בהג"א ספ"ק דבילה אם חולב עכו"ם וישראל רואהו והביא לישראל דורון בי"ט ראשון בשני י"ט של גליות מותר לערב כבילה ע"כ נראה מדבריו דבו ביום אסור אבל הרשב"א כתב בתשובה מה שאמרת בעו"ג החולב בי"ט שחל להיות אחר השבת בפני ישראל אפשר שהוא מותר לאכילה כדין אמרת והחלב אינו מוקלה שהרי מוכן הוא שאפי' ישראל אפשר שהוא מותר לחלוב אותו לתוך הקדירה שיש בה אוכל ע"כ (מ) ולטעמיה אזיל שכתב בפ' חבית שכדברי הרמב"ן הוא הנכון : ולענין הלכה כיון דמידי דרבנן הוא נקטינן כדברי המתירים :

כתב סמ"ג בהל' שבת חולב אדם עז לתוך הקדירה ולא לתוך הקערה ואם יש בקערה פרורין ש"ד ודוקא בי"ט ועז העומדת לאכילה שיוכל לשחטה בי"ט אבל סמ"ק כתב בה' שבת חולב אדם עז בי"ט לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה ואי אית בקערה ביטולא שפיר דמי ויש שסומכין לעשות כן כשמשימין פירורין בקערה לחלוב עליו בי"ט אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו אך אם העו"ג עשה כן מותר הישראל לאכול החלב אחרי שראהו ישראל אבל לשתותו אסור והג"מ בפ"ק מהלכות שבת כתבו דברי סמ"ג ודברי סמ"ק וכתב דברי סמ"ק כלשון הזה ואי אית בקערה ביטולא ש"ד לחלוב לתוכה בי"ט אבל אי אית ביה פירורין ואי שרי שהחלב נכנס בתוכו ונעשה אוכל והוי משקה הבא לאוכל אך מ"מ אין רוח חכמים נוחה הימנו אבל על תחיכת פת שאין החלב מתערב עמו זה אסר רבינו יחיאל אך אם עו"ג עושה כן וישראל רואהו מותר לישראל לאכלו אבל לשתותו אסור עכ"ל : **כתב** הריב"ש בתשובה פי' לתוך הקדירה שהוא מותר כשיש בה אוכל דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי זהו כשבא לאוכל לתקנו שאז נראה דלא בעי ליה למשקה וכך הם דברי רש"י אבל החולב כל צאנו למשקין לא הותר מפני פרוסה אחת שנתן בכלי :

אם מותר לומר לעו"ג לחלוב בהמתו בשבת נתבאר בסי' ש"ה : **אם** מותר להעמיד חלב או לעשות גבינה בי"ט נתבאר בסי' תק"י בס"ד : כתב סמ"ג בה' שבת ה"ר יוסף התיר לדוך שומין בי"ט ולקחת הבוסר ולדוך ולסחוט משקין של הבוסר על השומין הנדוכין משום דהוי משקה הבא לאוכל כסחיטת אשכול הבא לקערה ולא הודה לו ר' יעקב דדוקא נקט אשכול של ענבים שענבים ראויים לאכילה אבל בוסר אינו ראוי לאכילה כי אותן שאוכלין בעלה דעתן והוי כבורר אוכל מתוך פסולת ע"כ וסמ"ק לא הביא אלא דברי ר"ת דאסר וכבר נתבאר זה בסימן ש"ך ושם נתבאר אם מותר לסחוט לימול"י :

תקו אין מודדין קמח בי"ט כדי ללוש וכו' בפ' אין לדין (כט :) א"ר ירמיה בר אבא אמר רב מודדת אשה קמח לעיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה ושמואל אמר אסור והא תנא דבי שמואל מותר אמר אביי כיון דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועי' ופירש"י הבא לשאול הלכה למעשה מורין לו אסור ואי חזינן איניש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה דמותר אבל אין מורין כן וכתב הרא"ש ולפ"ז מצינו לפרושי דרב דשרי לאו הלכה למעשה קאמר ולא פליגי ויותר נראה דרב ושמואל בהלכה למעשה פליגי והלכה כרב באיסורי וכ"פ הה"ג בשם יש"ש מריבתא דפומבדיתא שדרו לאיסורא כשמואל וטעמייהו משום דיכול למדוד מאתמול דלאו צורך קדירה הוא דנימא שלא יפגום טעמא או שלא יקדיח התבשיל וכ"פ הרי"ף והרמב"ם בפ"ד ובעל העיטור וכן זהירות הנשים שלא למדוד במדה שמודדין בה בחול אלא או פוחתות או מוסיפות ואף למתירין היינו דוקא בימיהם שהיו נותנין א' מכ"ד חלה ועשה זה לא שייך האידנא ומיהו בפסח שאין לשין יותר מעשרון גם אין לפחות משיעור חלה בעין יפה למתירין עכ"ל והר"ן כ' ופסק הרי"ף כשמואל דלמעשה אסור ומיהו מסתברא דלצורך הפסח שהאשה צריכה למדוד אפי' למעשה דלא גרע מתבלין לנחתום וה"ה כ' בפ"ד דלהרי"ף והרמב"ם איסור גמור הוא למדוד קמח ביו"ט ומימתא נמי מחינן בידא דמאן דעביד הכי ושכן נראה עיקר והמרדכי כתב בשם אביי"ה מנהג כשר למדוד מע"פ לצורך ליל שני של פסח כשאופין מצות ואף על גב דהלכה כרב בהא קי"ל כשמואל דהלכה למעשה קאמר ורא"ן פסק כרב עכ"ל והגה"מ כ' בפ"ד עתה שאין מפרישין חלה כ"א משהו אסור למדוד בי"ט ובליל י"ט שצריך לעשות ג' שלשה מצות של מצה וצריך לעשות שיעור חלה לא ימדוד אותם אלא ילוש אותם בשני פעמים ובכל פעם ישיב יותר מן אלי מדה וכן כתבו התוס' בסוף פרק אין לדין

דרכי משה

דיש אוסרים לפרר המצות קודם פסח כמש"ל סי' תע"א וא"כ א"א לעשות מעי"ט אבל בי"ט אחרונים של פסח נראה דיש להחמיר אבל במהרי"ל כתב דשרי דאין טחינה אחר טחינה ובזה דבריו נראים אבל מ"ש עוד שם דאסור לפרר משום פירורים הגדולים דהוי ברירה לא נהירא דהרי אפי' פסולת מתוך האוכל שרי לברור בי"ט כדלקמן סימן תקי' :

תקה (א) ואפשר דבעז העומדת לאכילה אפי' הג"א מודה דשרי משעמא דרשב"א ומ"ש דאסור היינו בעז שאינה עומדת לאכילה ולטעמיה אזיל דס"ל דאסור לחלוב לתוך הקדירה וכ"מ בב"י וא"כ לפי מה דנקטינן דבכל עז שרי להלוב תוך הקדירה כמ"ש א"כ גם כאן שרי בכל ענין אבל במהרי"ל אוסר כדברי הג"א :

ואין

דרי"ה

סי' תקה [מ] **ורבי** מנגאל אוסר אף בשיש בו' ואפילו יש פירורין בקערה שסחלב נכנס לתוכה ונעשה אוכל אפ"ה כתב סמ"ג שאין דעת חכמים נוח הימנו וכתב עוד שאסור לבתוח הבוסר ולסחוט הימנו משקה לתת לתוך הסומן משום שאין דרך לאכול הבוסר ואותן האוכלים בעלה דעתן אבל כל אדם וזהו כמבבר אוכל מתוך פסולת עכ"ל כתב בהגהות אשר"י ספ"ק דבילה אם חלבו עו"ג וישראל רואהו וכמילו לישראל דורון ביום טוב ראשון בשני י"ט של גליות מותר לערב כבילה עכ"ל והרשב"א התיר אפי' בו ביום וכן פסק ב"י אבל רמ"א כתב שנהגו לאסור ואין לשנות ואסור לאכול עד יום שני עכ"ל :

(ו) **ולנחתום** מותר כו' למבשל קדירה קרי ליה נמי נחתום בפרק אין לדין וז"ל הרמ"ם בפ"ד ל"ד נחתום אלא ה"ה לכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה וכתב שכן נראה מדברי קצת גאונים :

סי' תקו (מ) **אין** מודדין קמח בי"ט כו' אבל מותר ליטול קמח מן הכלי בלא מדידה אף ע"פ שעושה מלוא שאין מותתין מעשרון וכמ"ש ה"מ וסביאו ב"י :

ורב

תעילה

לדין דעכשיו שאין מפרישין חלה כ״א משהו אסור למדוד ביו״ט ובפסח נמי יש ליזהר מלמדוד בי״ט למצות וצריך לעשות פחות מכשיעור ולא ימדוד במדה שעשוי למדוד בחול בצמצום שלא יפחות או יוסיף אם המדה קטנה :

ומ״ש רבינו והרי״ף אוסר וכן הרמב״ם איני יודע לו טעם דאי אמדידת קמח בפסח קאי לא מצאתי להם שאסרו בפסח בהדיא ואי משום דאסרו בי״ט סתם ולא כתבו בפסח שרי זו אינה ראיה שהם תפסו לשון הגמרא ולדעת המפרשים על ל׳ הגמרא דהיינו בשאר יום טוב אבל בפסח שרי גם על דבריהם יפרשו כן ואי קאי אמדידת קמח בשאר י״ט לא הו״ל לכתוב ורי״ף אוסר וכן הרמב״ם דמשמע שקודם לכן כתב דמותר אבל מאחר שקודם לכן כתב דאין מודדין כך הוה ליה לכתוב וכן דעת הרי״ף והרמב״ם וצ״ל דבשיטת הרא״ש כתב כן שהוא כתב דבפסח אפשר שדומה לנטילת חלה בעין יפה למתירין משמע ללדברי הפוסקים דאסור כדשמואל בפסח נמי אסור שהרי אפילו בימיהם שהיו נותנין אחד מכ״ד חלה אסר שמואל ולהרא״ש לא עדיף פסח מנטילת חלה בעין יפה בימיהם וכיון שהרי״ף והרמב״ם פסקו כשמואל דאסר ממילא משמע דאפי׳ בפסח אסור למדוד לדידהו הכי נקטינן : **ואין** מרקדין קמח בתחלה בי״ט אפילו ע״י שינוי כ״כ הרא״ש בפרק אין נדין והר״ן כתב שם גרסינן בגמרא פוק חזי כמה מהולתא רקדן בנהרדעא ולפי גירסא זו נראה שאפי׳ ריקוד מותר בשינוי וכך העידו בתוספות על רבינו שמואל שהיה מתיר לרקוד בשינוי אבל רש״י גורס כמה מהולתא הדרן בנהרדעא כלומר חוזרות בעיר כדי לשנות אבל ריקוד לעולם אסור עכ״ל וכן דייק ה״ה מדברי הרמב״ם בפ״ג שהרקדה בתחלה אסורה וכן העלה הרשב״א ואפי׳ בשינוי אסור ע״כ והתוס׳ כתבו דיש לסמוך על רשב״ם להתיר לשפחה עו״ג תחלת הרקדה ע״י שינוי אבל אנו לעצמנו אין לסמוך ע״כ : **ו״ש** אבל אם רקדו מאתמול ונפל בו צרור או קיסם וכו׳ וכן מ״ש לא נפל בו דבר אלא שרוצה לרקדו שנית וכו׳ שם ת״ר אין שונין קמח בי״ט משום ר׳ פפוס ור׳ יהודה בן בתירא אמרו שונים ושונין שאם נפל בו צרור או קיסם ששונין דביתהו דרב יוסף נהלא קימחא אגבא דמהולתא אמר לה חזי דאגא ריפתא מעליא בעינא דביתהו דרב אשי נהלא קמחא אגבא דפתורא א״ר אשי הא דידן בתריה דרמי בר חמא מרא דעובדא הוה ואי לאו דחזיא מבי נשא לא הוה עבדא : ופי׳ רש״י אגבא דמהולתא . בתחורי הנפה כדי לשנות : ריפתא מעליא . אין אתה צריכה לשנות דשונין קמח בי״ט : אגבא דפתורא . אחורי השולחן שיש לו תוך והיא היתה שוכה הקמח על אחוריו משום שינוי . והתוס׳ כתבו אגבא דפתורא פ״ה אחורי השלחן כמו אגבא דמהולתא ואפשר ע״ג השולחן ממש ואשיב שינוי לפי שדרך לרקד בעריבה וכתב הר״ן דטעמא דאין שונין פירש״י משום דאפשר מאתמול פי׳ לפירושו ומיתסר מדרבנן דאילו מדאורייתא לא מפלגינן בחוכל נפש עצמו בין אפשר בין לא אפשר ושונין שאם נפל לתוכו צרור או קיסם ששונין דהא לא אפשר מאתמול דבי״ט נפל ואחרים פי׳ דמש״ה אסר ת״ק שאע״פ שרוב בני אדם אין שונין אלא ליומן אפ״ה אסור דמיחלף במרקד שהיא מלאכה שנעשית לזמן מרובה וקי״ל כת״ק דאין שונין מיהו בשינוי שרי כדמוכח עובדא דדביתהו דרב אשי ואפשר דמדינא בלא שינוי שרי כדמוכח עובדא דדביתהו דרב יוסף דהוה נהלה קמחא אגבא דמהולתא ואמר לה חזי דאגא ריפתא מעליא בעינא מיגך כלומר ואיגך צריכה לשנות ואפשר שלכך הביאה הרי״ף בהלכות ודביתהו דרב אשי הוא מאמרא אגפסה עכ״ל . והרא״ש כתב מה שהביא הרי״ף הכי תרי עובדי אע״ג דלכאורה משמע דפליגי אהדדי רב יוסף לא בעי שינוי ורב אשי בעי שינוי ומסתמא הלכה כרב אשי ולא הו״ל להביא עובדא דרב יוסף אומר אני דס״ל דל״פ אהדדי דשינוי דאגב מהולתא לא בעי לפי שאינו נרקד יפה והיינו דאמר לה רב יוסף ריפתא מעליא בעינא ואגב מהולתא אין הפת יפה אבל שינוי דאפתורא בעי ולא כהרמב״ם שדימה שניהם יחד שכתב ואם שינה מותר כגון שריקד מאתמול או שנרקד ע״ג השולחן עכ״ל ודברי רבינו כדעת הרא״ש ונראה דבריהם שהם תוספים עיקר מה שפי׳ התוס׳ באגבא דפתורא שהוא ע״ג השולחן ממש וה״ה כתב בפ״ג דמהא דאמר רב יוסף לדביתהו יש פוסקים כר׳ פפוס ור׳ יהודה ששונין בלא שינוי וזה דעת ההשגות וגם הרשב״א ובעל העיטור הסכימו ששונין בלא שינוי ולענין הלכה כיון שהרי״ף והרמב״ם והרא״ש הסכימו דבעי שינוי הכי נקטינן ומיהו בשינוי דע״ג השלחן סגי וא״ל שינוי דאחורי נפה :

גרסינן בגמרא שם תני תנא קמיה דרבינא אין שונין קמח בי״ט אבל נפל בו צרור או קיסם בורר בידו א״ל כ״ש דאסור דהו״ל כבורר ופי׳ רש״י ב״ש דאסור . דמחזי כבורר ובורר אב מלאכה היא כהרקדה והשונה אינו מרקד שהרי נראה שהכל יולא ואין כאן סודין . וכתב ה״ה בפ״ג שלזה נתכוין הראב״ד שכתב אם נפל בו צרור או קיסם אסור ואם שנה מותר ביאור דבריו שאסור לסלק הצרור ביד אבל יוכל לשנות הקמח אבל הרשב״א פי׳ שמותר לסלקו ביד וזה נראה דעת רבינו שלא כתב איסור הנטילה ביד עכ״ל אבל הכלבו כתב בשם הראב״ד פעם שנייה מרקדין אותו בי״ט אם לא נפל בו צרור או קיסם אבל אם נפל בו צרור או קיסם אין שונין לרקדו משום דמחזי כבורר ואם שנה מותר עכ״ל והרי״ף והרא״ש לא כתבו הא דרבינא ויש לתמוה עליהם ועל הרמב״ם למה לא פסקו כן דהא רבינא דבתרא הוא קאמר לה ולישא אמורא דפליג עליה ואפשר שהם סוברים דרבינא כלפי מה שראה ההוא דקתני קמיה להחמיר בשונים קמח מבנטילת צרור א״ל דאת״ל דאסור לשנות קמח כ״ש דאסור ליטול צרור דהוה משמע ליה דהא דקתני אין שונין קמח אין שונין כלל קאמר ואפילו ע״י שינוי אבל לדידן דקי״ל דשונין ע״י שינוי מיהא מודה רבינא דלא עדיף נטילת צרור משונין קמח או אפ״ל דודאי אסור ליטול צרור או קיסם ביד ולא כתבוהו הפוסקים גבי הרקדת קמח לפי שאינו ענין להרקדה וסמכו על מ״ש בדין בורר וזה נראה יותר (א) :

הלש עיסה בי״ט יכול להפריש ממנה חלה וכו׳ בפ׳ משילין (לו :) תנן אין מגביהין תרומות ומעשרות בי״ט ובגמרא (דף לז :) ה״מ פירי דטבילי מאתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי ממנה חלה מפריש ויהבינא לכהן ובפ״ק דביצה (יב :) תנן בש״א אין מוליכין חלה ומתנות לכהן בי״ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום ואיפסקא הלכתא בגמרא כר׳ יוסי דאמר לא נחלקו אלא על התרומה שבש״א אין מוליכין ובה״א

ורב אלפס אוסר וכו׳ פי׳ אף בפסח אוסר ואע״פ שלא כ״כ בפירוש מ״מ מאחר שפוסקין כשמואל שאסור אע״פ שמודד לצורך מצוה כדי למדוד בעין יפה ה״ה דבפסח דלצורך מצוה היא נמי אסור למדוד לדידהו לדברי הרא״ש וכ״כ במרדכי בשם אבי עזרי דכיון דקי״ל הלכה למעשה כשמואל דאוסר צריך למדוד בע״פ לצורך ליל פסח ובתוספות התמירו יותר דאף לפוסקים כרב אפ״ה יש ליזהר אף בפסח שלא למדוד בצמצום אלא יפחות וכו׳ וה״ט דדילמא דוקא כדי למדוד בעין יפה התירו אבל היכא דלא שייך האי טעמא רב נתי מודה דאסור למדוד והר״ן כתב בהיפך דאפי׳ להרי״ף דפוסק כשמואל דאסור מודה דלצורך פסח שרי דלא גרע מתבלין לנחתום וכיון דאיכא פלוגתא דרבותא נקטינן לחומרא :

ואין מרקדין הקמח וכו׳ שם ת״ר אין שונין קמח בי״ט משום רבי פפיים ור״י בן בתירא אמרו שונין ושונין שאם נפל לתוכו צרור או קיסם ששונין דביתהו דרב יוסף הות נהלא קימחא אגבא דמהולתא א״ל חזי דאגא ריפתא מעליא בעינא דביתהו דרב אשי הות נהלא קימחא אגבא דפתורא א״ר אשי הא דידן בתריה דרמי בר חמא מרא דעובדא הוי ואי לא דחזאי בבי נשא לא הוה עבדא וכתב הרא״ש וכל הני עובדא אשונין דבריתא קאי אבל תחלת הרקדה אפילו ע״י שינוי אסור ומה שהביא הרי״ף הני תרי עובדי אף ע״ג דלכאורה משמע דפליגי אהדדי אומר אני דלא פליגי דשינוי דאגב מהולתא לא בעיא לפי שאינו נרקד יפה והיינו דקאמר רב יוסף חזי דאגא ריפתא מעליא בעינא ואגב דמהולתא אין הפת יפה אבל שינוי דאפתורא בעינן ודלא כהרמב״ם שדימה שניהם יחד שכתב אם שינה מותר כגון שרקד מאתמורי הנפה או שנרקד ע״ג הסלחן עכ״ל הרא״ש ומשמע דהרא״ש פוסק כמ״ד שונין כדדרש רבא בר רב הונא אלא דבעי שינוי אגבא דפתורא ושונין דקאמר ר׳ פפיים ור״י ב״ב היינו ע״י שינוי דוקא . וכך הם דברי רבי׳ אלא דאיכא לתמוה דמתיר בנפל בו צרור בלא שינוי והא ודאי משמע דהאי ושונין בנפל בו צרור איירי נמי ע״י שינוי דומיא דפלוגתייהו בלא נפל בו צרור דבכל דוכתא דקאמר לא נחלקו בהא מיירי דומיא דנחלקו וכדמוכח בסוגיא דדיכת תבלין בפ״ק דבילה והכי משמע מדאיתא התם תני תנא קמיה דרבינא אין שונין קמח בי״ט אבל נפל בו צרור או קיסם בורר בידו פי׳ אין שונין אפי׳ נפל בו צרור אלא בורר בידו הצרור וא״ל רבינא כ״ש דאסור דהו״ל כבורר וכיון דאין היתר בנפל בו צרור לא בשונין ולא ביד א״כ בע״ב ס״ל הא דקתני ושונין שאם נפל לתוכו צרור או קיסם ששונין אין זה אלא ע״י שינוי דוקא וא״ל דס״ל לרבינא דהכי קא״ל רבינא לדידך דאסור להיות שונין כ״ש דאסור לברור ביד אבל לדידי מותר כדקתני ושונין וכו׳ אבל נטילה ביד ודאי אסור וכששונין לא בעי שינוי בין בנפל בו צרור ובין לא נפל בו צרור והאי לא נחלקו הוי דומיא דנחלקו דלא בעי שינוי והלכה כרבי פפיים ור״י ב״ב דשונין אלא דמ״מ מדחזינן לרב אשי דאמר הא דידן בתריה דרמי בר חמא מרא דעובדא וכו׳ אלא נמי מחמרי׳ דבעי שינוי זוטא דע״ג הסלחן אם אינו מרקדו משום דנפל בו צרור אלא כדי שיהא פת נאה כעובדא דר״א והכו דלא לוסיף עליה להחמיר דבעי שינוי אף בנפל בו צרור דהא מדינא לא בעי׳ שינוי כלל ועוד דבשונין כדי ליפותו מרקד בכברה אחרת ואין הכל יוצא ודמיא לתחלת הרקדה פשיטא דבעי שינוי אבל במרקד לפי שנפל בו צרור מרקד בכברה הראשונה והכל יוצא הילכך לא בעי שינוי והכי משמע מפירש״י למעיין בו זאת היא דעת רבינו וכן פסק הרמב״ם בפ״ג דבנפל בו צרור לא בעי שינוי ומדברי הסמ״ג יראה שתופס שיטה אחרת והוא דפלוגתייהו בשונין ואין שונין הייגו דאין במרקד פעם שנייה פן נפל בו צרור ולת״ק אין שונין מספק ושונין בנפל בו צרור בודאי דשונין ורב אשי החמיר בספק דבעי שינוי אע״פ דמדינא לא בעי שינוי אבל בודאי נפל בו צרור לא בעי שינוי ועובדא דרב יוסף דלא הולרך שינוי איירי בודאי נפל בו צרור ורבינא דאמר לתנא דתני קמיה בורר ביד כ״ש דאסור הייגו לומר דלדידך כ״ש דאסור כדפי׳ לדעת רבינו גם דברי הרמב״ם אפשר לפרשן כדעת הסמ״ג ע״ש ומשמע לפי זה דאם מרקדו שנית בכברה אחרת כדי שיהא הפת נאה דהייגו שמוציא הקמח וקולטת את הסולת אסור אפי׳ ע״י שינוי שזה הוי כתחלת הרקדה דאסורה דהו״ל תקון גמור ומלאכה דאורייתא לא התירו קודם ליטה אף ע״י שינוי דכך לי תחלת הרקדה שמוציא את הסובין וכך לי הרקדה שנייה שמוציא את הקמח וכל שונין דקאמר בתלמודא הייגו שמרקד פעם שנייה באותה כברה עצמה שהכל יוצא . וז״ל הראב״ד בהשגותיו הלכה כר״י ב״ב ורבי פפיים שאמרו שונין ואם נפל בו צרור או קיסם אסור ואם שינה מותר עכ״ל וכונתו דבנפל בו צרור אין שונין כדמוכח מדברי רבינא ואם שינה מותר דע״י שינוי ודאי שרי כדמוכח מדתניא ושונין וכו׳ אבל בלא נפל בו צרור אף שינוי לא צריך ופלוגתייהו בלא נפל בו צרור דלת״ק אין שונין אפי׳ ע״י שינוי ולר״י ב״ב ורבי פפיים שונין אף בלא שינוי ושונין בנפל בו צרור דשונין וע״י שינוי ופסק כר״י ב״ב וכר׳ פפיים דבלא נפל בו צרור לא בעי שינוי וס״ל דרב יוסף לא הצריך שינוי כל עיקר וחולק ארב אשי דמצריך שינוי א״ל רב אשי מומרא בעלמא קא עביד ולא מדינא אבל בנפל בו צרור אינו מותר בלא שינוי לדברי הכל וכך מפורש בכלבו שזו היא דעת הראב״ד ולא כמו שהביאם הרב המגיד ולענין הלכה יש להחמיר אף בנפל בו צרור בודאי דצריך שינוי כהראב״ד וכן פסק בשלטי הגבורים בשם ר׳ יצעיה אחרון ז״ל וכן בספק אם נפל בו צרור בעי שינוי כדעת רוב הגאונים וכל זה במרקד פעם שנייה באותה כברה אבל בכברה אחרה כדי שיהא הפת נאה אפי׳ על ידי שינוי אסור ולא כמשמעות פי׳ רש״י והרא״ש ורבינו שאף זה מותר ע״י שינוי ואסור לברור הצרור ביד דמחזי כבורר כדאמר רבינא ולא כמ״ש ה״ה המגיד בשם הרשב״א והרמב״ם להקל בזה וכל זה במרקד פעם שנייה אבל תחלת הרקדה אסור אף ע״י שינוי והתוס׳ כתבו דמותר אף תחלת הרקדה ועל ידי שינוי עוד כתבו דע״ג הסלחן הוי שינוי לפי שדרך לרקד בעריבה דלא כפי׳ רש״י דדוקא באחורי הסלחן וכן נראה ממ״ש הרא״ש ורבי׳ מדלא כתב באחורי הסלחן כפי׳ רש״י אלמא דס״ל כמ״ש התוס׳ ובש״ע לא פסק כן ולפעד״נ עיקר כדאמרן : **הלש** עיסה בי״ט יכול להפריש ממנה חלה הכי

חימוין (ג) ורב אלפס אוסר וכ״כ הרמב״ם ז״ל ואין מרקדין הקמח בתחלה בי״ט אפילו על ידי שינוי אבל אם רקדו מאתמול ונפל בו צרור או קיסם ורוצה לרקדו פעם שנית (ג) מותר אף בלא שינוי לא נפל בו דבר אלא שרוצה לרקדו שנית כדי שיהא הפת נאה צריך שינוי קצת (ג) כגון ע״ג שולחן אבל א״צ שינוי גדול לרקד אחורי הנפה הלש עיסה ביום טוב יכול להפריש ממנה חלה ולהוליכה

הגהות הרב מאיר שפירא

(ג) ורב אלפס אוסר וכו׳ ואם שינה מותר ודלא כהרמב״ם ז״ל ואין מרקדין הקמח בתחלה בי״ט אפילו על ידי שינוי אבל אם רקדו מאתמול ונפל בו צרור או קיסם ורוצה לרקדו פעם שנית מותר אף בלא שינוי לא נפל בו דבר אלא שרוצה לרקדו שנית כדי שיהא הפת נאה צריך שינוי קצת כגון ע״ג שולחן אבל א״צ שינוי גדול לרקד אחורי הנפה הלש עיסה ביום טוב יכול להפריש ממנה חלה ולהוליכה

דרכי משה

תקו (א) ואין דבריו נראים דאם היה דעתם לאסור היה להם לפרש בהדיא אלא ודאי ב״ל דמדסתמו שס״ל דשרי וכמו שפירש המ״מ דעת הרמב״ם : וכ״כ

פרישה

(ב) ורב אלפס אוסר וכו׳ אפי׳ דמקמא נר״ן משום דס״ל דדברי הרמב״ם אינה אלא ודאי [illegible]

ולהוליכה לכהן (ס) וכן מתנות כהונה יכול להוליכם לכהן (ו) [ז] אפי' הורמו מאמש ועיסה שנילושה מעי"ט בא"י לכ"ע אסור להפריש ממנה חלה בי"ט אבל בחוצה לארץ דקי"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש רק שישייר ממנה מעט יותר מן החלה (ז) פסק ר"ח שיכול להפריש ורי"ף וכן רש"י (מ) פסקו שאין להפריש ורבינו חיים כתב בשם רש"י דאפי' מה שאוכל ומשייר החלה הוי בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא טוב שלא להפריש אלא אוכל ומשייר (ס) וכשפירש החלה בי"ט לא ישרפנה מיד אלא יניחנה עד הלילה וביום טוב של פסח שאסור להניחה משום היומץ כתבתי בהלכות

ומ"ש ולהוליכה לכהן ומוליכן לכהן ביו"ט דאין בו משום מתקן דכמפורשות ושומדות הן ומיכרות הם קודם הפרשה כלאחר הפרשה וכי מפריש להו השתא לאו מידי עבד משא"כ בחלה דדוקא בהורמו מאמש יכול להוליכן ביו"ט וא"כ מ"ש רבינו אפילו הורמו מאמש לא כתב אלא משום חלה דאין יכול להוליכה בי"ט אא"כ הורמה מאמש אבל בלא עיסה מערב י"ט אסור להפריש חלתה בי"ט בא"י לד"ה ואם הפריש אסור להוליכה לכהן וכן כתב הרב מהר"י אבוהב בשם הרשב"א ז"ל והוא דבר ברור לפע"ד דלא כב"י שהשיב על דבריו: **ומ"ש** ועיסה שנילושה מעי"ט וכולי. פלוגתא דאבוה דשמואל ורבה בפ"ק דבילה ופסק הרי"ף כאבוה דשמואל דאסר ור"ח פסק כרבה דמתיר וכתב הרא"ש דטעמא דרבה כיון דחלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש לא מיחזי כמתקנו ואפ"ה אסר אבוה דשמואל כיון דאם קרא עליה שם אסור לזרים אלמא שם תרומה עליה ואיתא בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט אבל בא"י הוה כמתקן כיון דאסור לאכול בלא הפרשה: **ומ"ש** בשם רבינו חיים כ"כ הרא"ש בשם ורבינו לומר דאם משייר כדי שיעור חלה לבד שהוא כזית דשרי בחול לדעת רש"י אבל בי"ט אסור דהוה ליה בכלל אין מגביהין וכו' דכיון דלא השאיר אלא שיעור חלה נקרא עליו שם חלה והו"ל כאילו תיקן העיסה בי"ט אבל לדעת התוס' והרא"ש דחולקים אפירש"י אלא צריך לשייר יותר מכדי שיעור חלה מדכתיב ראשית שיריו שיריה נכרים וכמו שהתם רבינו דברי בכאן שכתב רק שישאר ממנה מעט יותר מן החלה לפ"ז ודאי דאף בי"ט אין כאן משום אין מגביהין וכו' מאחר שזה השאר לא נקרא עליו שם חלה עד שיפרים מזה השאר וז"ש רבינו וכיון דאיכא פלוגתא וכו' עד אלא אוכל ומשייר כלומר דמשייר בענין שכתבתי בסמוך שישייר ממנה מעט יותר כמ"ש התוס' והרא"ש וכמ"ש בי"ד ריש סי' שכ"ג וע"ל בסימן תל"ז: כתבו התוס' והגהות אשיר"י בשם הירושלמי דאף רבה לא התיר אלא בעיסה שלא נגמרה ליתתה לגמרי מעי"ט דאי נגמרה לגמרי מודה דאין מפרישין בי"ט וכ"כ במרדכי הארוך אבל ה' המגיד בשם הרשב"א כתב בהיפך דאף אבוה דשמואל לא פליג אלא בשנגמרה הליסה לגמרי מעי"ט אבל אם גמר הליסה בי"ט מפרישים ממנה בי"ט בזמן הזה וכו' ונראה דאוליגן לאומרא: **וכשפירש** החלה בי"ט וכו' בס"פ א"ל תנן ועל החלה שנטמאת וא"ל לא יזיזנה ממקומה משום דאיכא ראיה לכהן באכילה ואפי' בהסקה איכא ראיה דאין מבערין קדשים בי"ט וכתבו התוס' דלכלבו נמי לא דמלתה בשרפה דוקא גזירה תרומה אטו קדשים עוד כתב הסמ"ג דא"א לאפותה שאין אופין ומבשלין בי"ט אלא לאכול וזו לשרפה עומדת כ' המרדכי בפ"ק דבילה שאם גלגל עיסה מעי"ט ולא הפריש ממנה חלה דאין להפריש ממנה חלה בי"ט וה"ה דאין לאפותה בי"ט כיון שאין יכול לאוכלה וכתב ב"י דאיכא לתמוה אמאי אינו יכול לאוכלה הרי תרומת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפרישים עכ"ל ולא קשה כלל דה"ק כיון שאין יכול לאוכלה עכשיו קודם אפייה א"כ אסור לאפותה לפי שיש בעיסה חלק ממנה דטרם באפייתה שלא לצורך דהייגו מה שהוא כדי חלתה מידי דהוה עיסה חציה של עו"ג וחציה של ישראל דאסור לאפותה משום דאפשר למיפלגא בליסה וה"נ אפשר למיפלגא אלא אינורא דאין מגביהין וכו' רבינו עלה דאסור להפריש בי"ט הלכך אסור לאפות כל העיסה בשביל חלק החלה שבה והכי נקטינן: מותר

ובה"א מוליכין ויהוא דהלכה כב"ה ומשמע דאפי' תרומה שהורמה מאמש שרו ב"ה להוליך וחלה ומתנות דשרו לכ"ע להוליך בהורמו מאמש נמי שרו להוליך דהא במתניתין נמי שרו ב"ה אפי' בהורמו מאמש וכי אמרי' בברייתא דר"י אומר שלא נחלקו במתנות שמוליכין משמע דבגונא דמתניתין דשרו ב"ה אפי' בהורמו מאמש אמרו דב"ע מודו ביה וכ"כ הרמב"ם בפ"ד שאפילו תרומת מעשר שהפרישן מאמש מותר להוליכן לכהן בי"ט ואע"ל חלה ומתנות וכ"כ שהוא דעת הפוסקים ומשמע מדברי כולם שאין חילוק בין חלה למתנות ולפי זה צריך לפרש שמ"ש רבינו אפילו הורמו מאמש קאי בין לחלה בין למתנות ואע"פ שלא הזכיר מבעוד יום אצל חלה שהורמה מדין מתנות הוא ללמד אבל מצאתי לגאון מהרי"א ז"ל שכתב שיש חילוק בין מתנות לעיסה דבמתנות אפי' נשחטו מאמש יכול להפרישן משא"כ בעיסה ובעמא משום דמתנות כיון דלא טבלן ועוד דכמפורשות ושומדות הן ויכרין הן קודם הפרשה כלאחר הפרשה אי מפרים להו השתא לאו מידי קא עביד משא"כ בעיסה עכ"ל ולפ"ז מתפרש ל' רבינו כפשוטו דלא קאמר אפי' הורמו מאמש אלא במתנות אבל חלה דוקא בהורמה היום הוא שרשאי להוליכה אבל הורמה מאמש לא ומיהו קשה דבגמ' לא משמע הכי אלא דאפי' הורמה מאמש נמי מותר כמו שהוכחתי לכך נ"ל ע"כ דאפי' הורמו מאמש שכ"ר קאי גם אחלה ושלא כדברי הרב ז"ל:

ועיסה שנילושה מעי"ט בא"י לכ"ע אסור להפרים ממנה חלה בי"ט וכו'. בפ"ק דבילה (ט:) אמר רבא גלגל עיסה מעי"ט מפרים ממנה חלתה בי"ט אבוה דשמואל אמר אין מפרים ממנה חלתה בי"ט ופירש"י דלרבא אע"ג דתנן אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט והא נמי כתרומת דגן דמיא שהיה יכול להפרישה מעי"ט אפ"ה מפרים שלא גזרו על תרומת עיסה שהרי מותר לגלגלה בי"ט ולאפותה כדי לאכול פת חמה ואבוה דשמואל סבר שלא התירו להפרים חלה אלא בעיסה שנתגלגלה בי"ט אבל זו הו"ל. להפרים מעי"ט כתרומת דגן ופירות ופסק הרי"ף כאבוה דשמואל וכ"פ הרמב"ם בפ"ג אבל הרא"ש כתב דטעמא דרבא כיון דקי"ל תרומת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפרים לא מיחזי כמתקנו כיון דיכול לאכול בלא הפרשה ואפ"ה אסר אבוה דשמואל כדמפרש טעמא בגמרא ופסק הרי"ף כאבוה דשמואל מדאמרינן בפרק משילין אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט ואפי' ליתנם לכהן בו ביום וה"מ דטבילו מאתמול אבל פירי דטבילו האידנא כגון עיסה שנילושה בי"ט מפרישין ממנה חלה והכיונה לכהן ולמאי דפריסתא טעמיה דרבא אין מכאן ראיה דרבא דוקא בח"ל קאמר אבל בא"י צריך להפרים קודם אכילה אסור והיינו דפרק משילין אמתני' קאי דאיירי בא"י ור"ח פסק כרבא דהוא בתרא ויש ספרים דגרסי רב וכן מסתבר מדאקדמיה לאבוה דשמואל וגם ה"ר ברוך בעל התרומות פסק לקולא עכ"ל והר"ן כתב בשם הרז"ה כדברי הו א"ש דהיינו דפרק משילין בחלת א"י שהיא טובלת מש"ה כי טבילה מאתמול אסור להפרישה דהוי מתקן אבל הכא בחלת ח"ל עסקינן שאינה טובלת וכדאמרינן בגמרא חלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפרים והרמב"ן סמך מדברי הרי"ף דכיון דרבא אמר סתמא גלגל עיסה מעי"ט משמע דאפי' בחלת הארץ קאמר עכ"ל ומתוך מ"ש תלמודא שזהו שכתב רבינו דלכ"ע בחלת א"י אסור להפרים הוא מפני שהוא סובר דר"ח וה"ר ברוך שפסקו כרבא הם סוברים כפי' הרא"ש דע"כ לא שרי רבא אלא בחלת ח"ל דאילו חלת א"י אסור כדאיתא בפרק משילין ומיהו אין זה מוכרח שהרי אפשר שהם מפרשים דאפי' בחלת הארץ שרי רבא וכדפי' הרמב"ן והיא דפרק משילין יסברו שאינה גירסא נכונה משום דליתא ברוב ספרים וכמ"ש הר"ן שי"א כן. והרא"ש ז"ל כתב על דברי הרמב"ם בפ"ג אינו מחלקים בין חלת הארץ לחלת ח"ל דעיסת ח"ל כיון דקי"ל אוכל והולך ואח"כ מפרים אין זה משום מתקן טבליס בי"ט והלכה כרבא דהוא בתרא ע"כ וזה כמ"ש רבינו לדעת ר"ח וה"ה כתב שהרשב"א הכריע כדברי הרי"ף והרמב"ם מיהו כתב אלא אמרו אינו מפרים בי"ט אלא בשנגמר גלגול העיסה והליסה לגמרי מעי"ט אבל אם גמר הליסה היה בי"ט מפרים ממנה בי"ט בזמן הזה שכל העיסה טמאה מחמת טומאת מת והאריך בזה עכ"ל וכ"כ הגה"מ וז"ל ודוקא לשה מעי"ט אז אין מפרישין ממנה חלה ובהיגה לכהן ולמאי דפריסתא טעמיה דרבא אין מכאן ראיה דרבא דוקא בח"ל קאמר אבל בא"י צריך להפרים קודם אכילה אסור והיא דפרק משילין אמתני' קאי דאיירי בא"י ור"ח פסק כרבא דהוא בתרא ויש ספרים דגרסי רב וכן מסתבר מדאקדמיה לאבוה דשמואל וגם ה"ר ברוך בעל התרומות פסק לקולא עכ"ל והר"ן כתב בשם הרז"ה כדברי הו א"ש דהיינו דפרק משילין בחלת א"י שהיא טובלת מש"ה כי טבילה מאתמול אסור להפרישה דהוי מתקן אבל הכא בחלת ח"ל עסקינן שאינה טובלת וכדאמרינן בגמרא חלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפרים והרמב"ן סמך מדברי הרי"ף דכיון דרבא אמר סתמא גלגל עיסה מעי"ט משמע דאפי' בחלת הארץ קאמר עכ"ל ומתוך מ"ש תלמודא שזהו שכתב רבינו דלכ"ע בחלת א"י אסור להפרים הוא מפני שהוא סובר דר"ח וה"ר ברוך שפסקו כרבא הם סוברים כפי' הרא"ש דע"כ לא שרי רבא אלא בחלת ח"ל דאילו חלת א"י אסור כדאיתא בפרק משילין ומיהו אין זה מוכרח שהרי אפשר שהם מפרשים דאפי' בחלת הארץ שרי רבא וכדפי' הרמב"ן והיא דפרק משילין יסברו שאינה גירסא נכונה משום דליתא ברוב ספרים וכמ"ש הר"ן שי"א כן. והרא"ש ז"ל כתב על דברי הרמב"ם בפ"ג אינו מחלקים בין חלת הארץ לחלת ח"ל דעיסת ח"ל כיון דקי"ל אוכל והולך ואח"כ מפרים אין זה משום מתקן טבליס בי"ט

ורבינו חיים כתב בשם רש"י דאפי' מה שאוכל ומשייר החלה הוי בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות כ"כ הרא"ש בפ"ק דבילה וכיון דאיכא פלוגתא ברבוותא טוב שלא להפרישו ולמר אינו יכול להפרישו טוב שלא להפרים אלא אוכל ומשייר כלומר כיון דפליגי ר"ח והרי"ף דלמר יכול להפרישו ולמר אינו יכול להפרישו טוב שלא להפרים אלא אוכל ומשייר לא לאכול ולשייר נמי אסור לא חשש רבינו לאותה כברא דאומרא גדולה היא ואפשר דתיקון זה שכתב רבינו מהני גם לפי מ"ש רבינו חיים בשם רש"י דאוכל ומשייר שכתב רבינו לאו כגוונא דאוכל ומשייר שכתב ר"ח בשם רש"י דההוא אוכל ומשייר הייגו לומר שאוכל כל הפת ומשייר בו כדי חלה בלבד אז מעט יותר דהו"ל כמפרים ממה שאוכל ומשייר שכתב רבינו הייגו שמשייר הרבה יותר מכדי חלה דאז לא הוי כמפרים חלה בי"ט שהרי במולאי יו"ט מפרים חלה מתוך פת חרובה והכי דייק ל' רבינו דגבי רבינו חיים בשם רש"י כתב ומשייר החלה וגבי תקנתא לאפוקי מפלוגתא דרבוותא לא כתב אלא אוכל ומשייר ולא הזכיר החלה אלמא דמשייר יותר משיעור חלה קאמר: **וכשפירש** החלה בי"ט כלומר בין מעיסה שנילושה בי"ט בין מעיסה שנילושה מעי"ט למ"ד שיכול להפרים לא ישרפנה מיד מפני שאסור לשרוף קדשים בי"ט וזה פשוט. ולענין אם אסור לאפותה בי"ט וכן אם מותר לטלטל נתבאר בסי' תנ"ז:

כתב המרדכי בפ"ק דבילה גלגל עיסה מעי"ט אין מפרים ממנה חלה בי"ט והכי קיי"ל וה"ה שאין לאפותה בי"ט כיון שאין יכול לאכלה מיהו ודאי אם גלגלה ואפאה מעי"ט ולא הפרים ממנה חלה מצי לאכלה בי"ט בלבד שיניח מעט כדי חלה כשמואל דאמר תרומת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפרים עכ"ל ויש לתמוה על מ"ש דגלגל עיסה מעי"ט אין לאפותה בי"ט לפי שאינו יכול לאכלה ואמאי אינו יכול לאכלה הרי תרומת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפרים וא"כ שפיר יכול לאפותה שהרי רואיה לאכלה בי"ט ובלבד שישייר ממנה וכ"כ שהוא דעת הפוסקים שיכול לאפותה בי"ט: **כתב** הגה"מ פ"ג דדוקא כשנילושה עיסה כולה ביחד התם אמרינן אוכל והולך ואח"כ מפרים אבל מצות שלנו שכל אחת נילושה לבדו סברא הוא שלא יועיל בלא הקפה לפטור את כולן וכ"כ מדברי התוספות והרא"ש בפ"ק דבילה וכתב עוד שם בשם הה"ק אם שכח ולא הפרים חלה במצות שכל אחת לישתה לבדה צריך לשייר מכל אחת ואחת ומצרפם בכלי לאחר י"ט ומפרים מאחת על כולן ועל מה שנאכל ומיהו נראה שטוב ונכון שיפרים מכל אחד ואחד ולא מהני צירוף סל למה שנאכל כבר ע"כ והתוס' כתב בפ"ק דבילה דמצות בע"פ אם שכח ולא הפרים צריך לשייר מכל אחד ואחד מפני שגיבולן כל אחת ואחת בפ"ע ולמחר יניח כל החתיכות בסל אחד ומצרפן לחלה ויפרים מן כולן אחת ומיהו אם ירצה לעשות דבר קל יעשה מצה אחת ויאפה אותה ויצרפם ויפרים מכל האחרות אגב אותה מפני שחיובה בא עכשיו עכ"ל (ב):

מותר

דרישה

סי' תקו [מ] אפילו הורמו מאמש אחלה גמי קאי וכן משמע בהדיא בפרק קמא דבילה בברייתא דקתני אמר רבי יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על המתנות שמוליכין לא נחלקו אלא על התרומה שב"ש אומרים אין מוליכין וב"ה אומרים מוליכין כו' וכיון דשמעינן לב"ה דמתיר להוליך אפי' תרומה דאין רשאי לפרים ולא נתנה לנו חכמים שום כח וזכות בהפרשתה וממילא נשמע מדבריהם במכ"ש אלא שיש לנו כח להפרישה בשנילושה בי"ט דמותר להוליכה אליבא דר"י דקי"ל מותיב אפילו בעיסה שנילושה בעי"ט והופרשה בערב י"ט אבל יש לתמוה על ב"י דאחדר להוכיח כן מלשון הפוסקים והוא ברייתא ערוכה היא ונלמד מב"ש מתרומה. וגם על זה יש לתמוה על ב"י שהביא דברי מהר"י אבוה"ב שכתב שיש חילוק בין אלה למתנות אפילו נשחטו אמש יכול להפרישן משא"כ בעיסה כו' ודמה הוא ז"ל דברינו וכתב דלפי דבריו צריך לפרש דברי רבינו בפשוטו דלא קאמר אפילו הורמו מאמש אלא במתנות אבל אלה דוקא בהורמה מהיום הוא שרשאין להוליכה אבל הורמה מאמש לא וכתב

פרישה

(ס) וכן מתנות כהונה יכול להוליכן מהא דלא כתב במתנה ג"כ שיכול להפרים יש להוכיח דס"ל לרבינו דבמתנות אפי' נשחטו אמש יכול להפרישן ואפילו רי"ף דאוסר בחלה מודה דמותר להפרים במתנה מהר"י אבוהב וכאן מיירי בנשחטה בי"ט אמילתא דפשיטא הוא שיכול להפרים בי"ט:

(ו) אפילו הורמו מאמש אחלה גמי קאי דגם בחלה שייך לשון הרמה בלשון הכתוב הרמתה עריסותיכם חלה תרימו וכן משמע בגמרא ולא כמהר"י אבוהב דמחלק בין מתנה לחלה ב"י ורמ"א ועיין בדרישה: (ז) פסק ר"ח שיכול להפרים הב"ג דלא מיחזי כמתקנו

(מ) פסקו שאין להפרים כתב המ"מ בשם הרשב"א שלא אמרו אלא בשנגמר גלגול העיסה והליסה קודם י"ט לגמרי אבל אם גמר הליסה היה בי"ט מפרים ממנו ביום טוב בזמן הזה שכל עיסה טמאה מת עומדת עכ"ל

(ס) וכשפירש חלה וכו' והיא טמאה:

ולא

מותר לעשות פת עבה בי״ט וכו׳ בסוף פ״ב דביצה (כב ׳) ת״ר בית שמאי אומרים אין אופין פת עבה בי״ט וב״ה מתירין ומפרש בגמרא (שם) מאי פת עבה פת מרובה ופי׳ התוספת דפת מרובה היינו פיתים גדולים ולפי שאין ט טורח כ״כ חייבי ב״ש שאא יעשה יותר מכדי צרכו והכי משמע בירושלמי דקאמר מתוך שאתה מיגעו ומינו עושה אלא כדי צרכו דפת קטן יש בו טורח יותר בעריכת כל אחת ואי״ה לא חייבי להכי ובפרק כל שעה פירש״י פת מרובה הרבה חררין ביחד ובחררין דקין קאמר ומשום דטרח טרחא דלא צריך ע״כ ולב״ה הכל מותר :

כתב סמ״ק אם יש לאדם הרבה פת נקייה אין אופין פת אחרת אבל יש לו פת הדראה הרבה יכול לאפות פת נקייה וכ״כ הר״ן בפרק כל כתבי בשם התוספות ולמדה מדתניא התם לענין הלל מפני הדליקה הניל פת נקייה אין מניל פת הדראה הניל פת הדראה מניל פת נקייה מיהו כתב שהרשב״א חולק בדבר דלא דמי דהתם גבי הלל אסרו אפי׳ דברים המותרין משום דאי שרית ליה אתי לכבויי אבל בי״ט אם הטיבתו פת הדראה אופה ואינו נמנע ע״כ והרא״ש כתב שם וז״ל הניל פת נקייה אין מניל פת הדראה וכו׳ וכן נמי בי״ט של פסח אם יש לו מצות נקיות מספיקות לאותו היום אין לאפות אח״כ פת הדראה ואיראה אם יש לו בני בית ורגיל להאכילן פת הדראה שמותר עכ״ל : **היה** לו קמח או עיסה בשותפות עם עו״ג אסור לאפות בי״ט מימרא דרב חסדא בפ״ב דביצה (כא ׳) וטעמא משום דאפשר למיפלגא בליסה וכתב הר״ן איכא מ״ד אפי׳ בתנור א׳ לא שרי מהאי טעמא הרשב״א דאמר שהפת נאפית יפה בזמן שהתנור מלא דלא שרי אלא בשל אבל לרבות בשל עו״ג לא ואיכא מ״ד דשרי ורב חסדא לא אסר אלא בעיסה מרובה שיש בה יותר ממילוי תנור ע״כ : כתב המרדכי בפ״ק דביצה דאשה שעושה שאור לעיסה בי״ט נראה דאסור וטעמו מפני שהיה אפשר לעשותו מבע״י שכ״כ יפה הפת שנעשה שאור שלו מבע״י כמו כשנעשה ביומו ע״כ ומ״מ נראה דע״י שיגוי מותר : א כתב הגאון מהרי״א ז״ל בשם הרשב״א דמתנות אפילו שנשתנו מאמש יכול להפרישן היום לד״ה כיון דלא שבלן ועוד דכמפורשות ושומדות הן ומיכריס הם קודם הפרשה כלאחר הפרשה כי מפריש להו השתא לאו מידי עביד :

תקז אופין בפורני ולא חיישינן לטירחא וכו׳ ברייתא ס״פ המביא כדי יין (לד ׳) אופין בפורני ומחממין ממין באנטיכי ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת ופירש״י פורני ׳ הם תנורים שלנו הגדולים ופיהם בלדם ולא חיישינן לטירחא אם יש לו אוכלין הרבה דלא סגי ליה בתנור : שמא תפחת ׳ ע״י שחדשה היא ומלא טורח שלא לצורך והרמב״ם כתב בפ״ג דטעמא שמא תפחת ותפסיד הלחם וימנע משמחת י״ט וכך הם דברי רבינו וכתבו התוספות דהא דתניא אין אופין בפורני חדשה בפורני גדול מיירי שיש לחוש יותר שמא תפחת דאילו בפורני קטן משמע התם בגמרא דפרי (מ) : **ועיר** מחמין חמין באנטיכי כתב הר״ן ואע״פ שמשמר חומו הרבה אפילו לאחר י״ט לא חיישינן דמיחזי כמאן דמחמם לצורך חול ׳ וה״ה כתב בפ״ב פירוש אנטיכי יורה גדולה ואין חוששין שמא יאמרו להול הוא עושה והכלבו כתב מהמין באנטיכי פירוש הוא כלי נחשת ואין חוששין לו משום לירוף : **אע״פ** שעליס שנשרו מן הדקל בי״ט או בשבת שלפניו אסור להסיקן וכו׳ בפ״ק דביצה (ד :) מ״ר יוחנן עליס שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן בי״ט כלומר בי״ט הסמוך לו וכתב הרי״ף והרא״ש דטעמא משום הכנה דרבה ואם נשרו מן הדקל בי״ט אסור להסיקן בפ״ע משום דהול״ל מולד ואסרו להו רבנן גזירה שמא יעלה ויתלוש : **ומ״ש** אם נשרו בתוך התנור מרבה עליהם עליס מוכנים ומבטלן וכו׳ שם מ״ר מתנה עליס שנשרו מן הדקל

מותר לעשות פת עבה בי״ט וכו׳ בפס״ב דביצה פליגי בה ב״ש וב״ה והלכה כב״ה דמותר לאפות פת עבה ומפרש בגמרא מאי פת עבה ופירש״י פת מרובה יותר מכדי צרכו דקא טרח טירחא שלא לצורך וב״ה מתירין משום דרשב״א אמר שהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא והתוספ׳ הקשו על פירושו וכתבו דב״ש אוסרים דחיישינן כיון שעושה בכרות גדולות אתי למיעבד יותר מלצורך י״ט וב״ה לא חיישי להכי ועיין במ״ש בזה לעיל סוף סי׳ ת״ס ע״פ פירש״י ותוס׳ בפ׳ כל שעה :

היה לו עיסה וכו׳ הך דעיסה מימרא דרב חסדא בפ״ב דביצה (דף כא) והך דקמח נמי שם הני בי בגא ומה שקשה מדרשב״א דאמר ממלאה אשה תנור מלא פת וכו׳ כתב במרדכי האחרון דרבינו יואל הלוי תירץ דרב חסדא איירי בדאית ליה מעיסת ישראל שיוכל למלאות כל התנור ועי״ל שאני התם דאילו היה כריסו מחזיק הכל הכל ראוי לו אבל לאפות להדיא לצורך עו״ג או לבשל אסור והר״ן כתב ב׳ הסברות וע״ל בסימן תק״ב ולקמן בסימן תקי״ב :

תקז אופין בפורני ולא חיישינן לטירחא וכו׳ ברייתא ס״פ המביא ודעת רש״י לפרש דאשמועי׳ הכא דיש לו אוכלין הרבה ורולה לאפות הכל בתנור הגדול שקורין פורני שפיו מן הצד כמו תנורים שלנו דאיכא טירחא מרובה בהסקה ובכבוד הגחליס במכבדות מקמי שיסיס הפת בתנור משא״כ אם יאפה הכל בתנורים קטנים שפיו למעלה שאין בהן טורח אפ״ה לא חיישינן לטירחא מיהו יותר מכדי צרכו ולאי אסור דלא קאמר רשב״א ממלאה אשה התנור מלא פת

וכו׳ אלא בתנורים קטנים אבל לא בתנור גדול כמו שיתבאר בסוף סי׳ זה :

ומ״ש חייבי״ן שמא תפחת וימנע משמחת י״ט כך פי׳ הרמב״ם בפ״ג שמא תפחת ותפסיד הלחם וימנע משמחת י״ט וכ״כ הסמ״ג והמרדכי אבל רש״י פי׳ שמא תפחת ונמלא טטורח שלא לצורך וכן פי׳ הרשב״ם וכתב הרב המגיד שדברי הרמב״ם עיקר ונראה דנפקא מינה לענין דינא דלרש״י אין לחוש אלא לשמא תפחת ע״י הסקה וכשלא תפחת ע״י הסקה שוב אין לחוש שתפחת אח״כ ותפסיד הלחם דלפי זה אם הסיקוהו בעו״ט ומשימין בתוכו הלחם בי״ט מותר אבל להרמב״ם איכא לחוש שמא תפחת לאחר שגמו בו הלחם בי״ט :

ומחממין חמין באנטיכי הב״י הביא ג׳ פירושים א׳ בשם הר״ן ב׳ בשם הה״מ ג׳ בשם הכל בו ולפעד״ן קרוב לפרש דמדתניא ומסיקין ואופין בפורני ומחממין חמין באנטיכי משמע דבאנטיכי נמי אשמועינן דלא חיישינן לטירחא והוא דבפרק כירה מפרש אנטיכי בי דודי פי׳ יורה גדולה שיש לה ב׳ שוליים וגחלים בין שניהם ומיס על העליונה ואמרי לה בי כירי פי׳ חלל יש בכירה אצל חללה שהגחלים בו ומיס נתונים בחללה השני דבין בזו ובין בזו איכא טירחא מרובה בחמוס המיס דצריך להשיס גחלים פעם ושלש ולהוציא הכבויים ולהכניס תחתיהם הלוחשות עד שיחמו המיס ולא זו אף זו נקט דלא מיבעיא דלא חיישינן לטירחא דפורני אלא אפילו לטירחא דאנטיכי שהוא טורח רב נמי לא חיישינן :

אע״פ שעליס שנשרו מן הדקל וכו׳ כלומר אף על פי שכתבתי בסימן תק״ח דעליס שנשרו מן הדקל וכו׳ אסורים וכדאיתא בפרק קמא (דף ז׳) דקאמר רבי יוחנן דאף על פי דגבי ביצה בשבת ויום טוב הסמוכין סבירא להו דנולדה בזה מותרת בזה דאית ליה הכנה דרבה אפילו הכי עליס שנשרו בשבת אסורין ביום טוב הסמוך לו מאי טעמא וכו׳ אלמא דלרב דאית ליה הכנה דרבה גבי ביצה אף בעליס אסור משום הכנה וכן כתב הרי״ף והרא״ש ומשמע נמי דבנשרו ביום טוב אסורין משום מוקצה ואפילו לרבי שמעון דבמוקצה שבמחובר דמיא לגרוגרות ולימוקים כמו שכתב רש״י בפרק אין נדרין גבי דורן והתוספות הביא פירושו רפ״ק (דף ג׳) בד״ה גזירה אי נמי אסור משום גזירה דשמא יעלה ויתלוש דמודה ר״ש בפירות הנשרין והרמב״ם בפ״ב כתב דאסורין העליס משום נולד נראה דס״ל דשמא יעלה ויתלוש לא שייך אלא בפירות שאדם מתאוה להן ובעודם בכפו יבלעם וכדכתבו התוספות לשם והרי״ף והרא״ש כתבו וז״ל משום דהו״ל נולד ואסרו להו רבנן שמא יעלה ויתלוש ונראה דה״ק אפילו היכא דליכא משום נולד דחמיר טפי כגון שהיה דעתו עליהם או התנה עליהן ב״ה לא מהני בהו תנאה לפי דאכירי מדרבנן משום גזירה דשמא יעלה ויתלוש וכ״כ להדיא הרמב״ן בספר המלחמות : **ומ״ש** אם נשרו בתוך התנור וכו׳ שם מימרא דרב מתנה וס״ל לרבינו דאף בנשרו בשבת מותרין בי״ט ע״י ביטול ברוב דאע״ג דאסורין משום הכנה והכנה דאורייתא היא כאן אינה הכנה דאורייתא ממש אלא כעין הכנה דאף ביצה שנולדה בשבת אינה אסורה בי״ט הסמוך לו משום הכנה דאורייתא שהרי נגמרה בע״ש שהוא יום חול ולא תמצא הכנה דאורייתא אלא בביצה שנולדה בי״ט שאחר השבת או בשבת שאחר י״ט שנגמרה מאתמול ביום קדש אבל היכא דלא נגמרה ביום קדש אע״פ שנתגדלה לא מיתסרא תדע דהא עגל שנולד בי״ט שאחר השבת דשחטינן ליה ואמאי הלא נתגדלה בשבת אלא ודאי דלא חשבה לן הכנה אלא כי גמרה מפני שאז מתחדש בריה חדשה לגמרי וכ״כ הר״ן בפ״ק ואם כן בע״כ ביצה שנולדה בשבת שאסורה בי״ט הסמוך לה אין בו איסור הכנה דאורייתא כיון שנגמרה ביום חול אלא דהכי קאמרינן כיון דאם היתה נולדה בי״ט עצמו היא אסורה והשתא שנולדה בשבת שלפניו אם היתה מותרת בי״ט שלאחריו בשביל אותה לידה דשבת הוי כאילו שבת מכין לי״ט מ״ל דאף בשעת לידה איכא הכנת לידה וכל זה אינו אלא הכנה ומדבריהם הוא וכ״כ התוספות (ד׳ ד׳) בד״ה אלא בהכנה וכ״כ הר״ן והרמב״ן לשם ומאלא לפ״ז דאף העליס שכבר נגמרו ביום חול אלא שנתגדלו קצת בשבת ליתא בהו משום הכנה דאורייתא אלא כעין הכנה דלא עדיף מביצה ומיתרין ע״י ביטול מרוב ומה״ט כתב רבינו בסי׳ תקי״ד בדין לפידים שמועיל להן ביטול ברוב לפי שאין בהן הכנה דאורייתא אלא כעין הכנה וכ״כ מהרא״י בת״ה סי׳ פ״א דלפידים ליתא בהו אלא כעין הכנה אבל ה״ר יחיאל סובר דגבי עליס דאמרינן דאסורין בשבת משום הכנה אף ע״ג דאין כאן הכנה גמורה מ״מ יש בהן דין הכנה כאילו היו אסורין מדאורייתא דאין מבטלין איסור דאורייתא וה״ה גבי לפידים כמו ס״ל לר׳ יחיאל דאסור לבטלן אלא דעל עליס שנשרו לתנור שאלוהו ולא היה צריך להסיב גבי על לפידים שלא שאלוהו מ״מ אפשר דגבי לפידים ס״ל לה״ר יחיאל כדעת מקצת גאונים דלא שייך איסור הכנה גבייהו כלל :

ומ״ש כיון דקלי לאיסוריה מותר לבטל וכו׳ שם אוקימתא דגמרא אלא דקשה דלכאורה משמע

דרכי משה

יכול לשייר מאחת על האחרונה נראה דמיירי שלא נילוש העיסה מתחלה ביחד בלל אלא שמתחלת לשו כל מצה ומצה בפ״ע אבל במה שנהגו האידנא שלשים עיסות גדולות ואחר כך מחלקים למצות ועורכים כ״א לבדה יכול לפרוש מאחת על האחרות מאחר שנילושה תחלה ביחד וכ״מ בהג״מ פ״ג :

תקו (א) וג״ל דאף על גב דאין אנו בקיאים איזה קרוי גדול או קטן ולכן כולם אסורות וכמ״ש הטור לעיל ס״ס תק״ד לענין מדוכה מ״מ מאחר שכתב רבינו לקמן סימן זה דמותר להסיק תנור הדש ש״מ דסתם תנורים שלנו אינם נקראים גדולים וכן נתבאר בי״ד סימן צ״ז וע״ש :

פרישה

(י) **ולא** חייבי״ן שמתוך כך כו׳ פי׳ הואיל שאין בה טירחא כ״כ כמו שיש בפת קטן בעריכת כל אחד מהן :

(יא) **אסור** לאפות ביום טוב אלא יחלקנה ויאפה את שלו ולא שתירון משום שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא אלא בשל ישראל ר״ן :

סי׳ תקז (א) **אופין** בפורני הוא כמו שלנו הגדולים ופיהם בלידם וכתבו התוספות דבפורני קטן משמע בגמ׳ אפי׳ חדש שרי :

דרישה

דלא משמע הכי בגמרא אלא אפילו הוחמם מאמש נמי מותר ואיני יודע מה עלתה על דעת לדחות דברי מהר״י אבוה״ב בדבריהם אלו ולא דבר פשוט שמהר״י ז״ל לא הזכיר כלל הולכה בהוחמם מאמש דבוה ס״ל שפיר כמ״ש ב״י לאפי׳ במלא מותר וכמו שמשמע בברייתא שהבאתי ולא דיבר אלא בהפרשת אלא דמפרישין כשנילושה מאמש כמ״ש רבינו בהלכה בסמוך דבא״י לכ״ע אין מפרישין כו׳ אבל במתנות אפי׳ רי״ף לאסר באלה אפילו בא״ל מולה דמתנות מותר אפילו בא״י מטעם שכתב מהר״י אבוה״ב ועיין מ״ש ב״י בשם המרדכי דפ״ק דבילה ותמה ב״י

מותר

הדושי הגהות

תקו א כבר כתב הב״י כל זה לעיל בסימן זה וצריך טעם-על הכפלו : תקז א לכך צריך לטעם דמקלי קלי דמשום האי טעמא בטיל שפיר אפילו דבר שיש לו מתירין אבל אם לא הוי דבר שיש לו מתירין בלא טעם דמקלי קלי קאמר שם דמבטלים איסור לכתחלה במוקצה שאין לו שורש מדאורייתא וכמ״ש התוספות שם מ״מ רבינו ס״ל כדברי הרא״ש שם שמפרש דלמסקנא כל איסור דרבנן אפי׳ שאין לו מתירין נפי

אסור

[מור או״ח ח״ד]

משמע שלא הוצרך התלמוד לחלק בין מקלי קלי לאיסוריה ללא מקלי קלי אלא לרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפי' באיסור דרבנן לא בטיל והני עצים כמי כדבר שיל"מ הן שיש להן היתר אחר י"ט והוו אסירי אי לאו משום דמיקלי קלי אבל איסור דרבנן שאין לו מתירין אפילו איתיה לאיסורא בעייה מבטלין לכתחלה כשאין לו שורש מן התורה דוגמתו מפורש לו וליכא למגזר כמו מוקלה שגזרו משום הוצאה שאינו דומה לו אבל סתם יינם אף על פי שהוא מדרבנן כיון דכתיב ישתו יין נסיכם והוא שנתנסך בפירוש לע"ג אין מבטלין לכתחלה אפי' סתם יינם וכ"כ במרדכי האריך ע"ש ראבי"ה וא"כ קשה אמאי כתב רבינו בסתם דאין לבטל איסור דרבנן אלא היכא דמקלי קלי ומשמע אפילו אין לו מתירין היכא משמעות הסוגיא וי"ל דרבינו נמשך אחר דברי הרא"ש דלאחר שכתב לשון האלפסי אמר והא דקאמרינן נמי דמבטלין איסור' דרבנן לכתחלה היינו דוקא היכא דמקלי קלי לאיסורא אבל בעלמא אין מבטלין לכתחלה אפי' באיסורא דרבנן ואפי' אין לו מתירין כלל עכ"ל אלמא דמפרש דמעיקרא דמשני ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין אמסקנא סמיך דדוקא במקלי קלי מבטלין בדרבנן והא דלא הוה משני מעיקרא ה"מ היכא דאיתיה לאיסור בעייה הכא מקלי קלי לאיסוריה היינו כי היכי דלא תימא דאף איסורא דאורייתא מבטלין כי ליתיה לאיסורא בעייה והא ליתא דבאיסורא דאורייתא אין מבטלין אפילו כי ליתיה לאיסורא בעייה ולהכי קאמר תלמודא ה"מ בדאורייתא לאורויי דבדאורייתא אין היתר לבטל כלל לכתחלה וכן פסק במרדכי בשם רשב"ש והיא דעת מהר"ם לקמן בסימן תרע"ו גבי נר חנוכה ע"ש ועיין עוד בי"ד סוף סי' ל"ט ובמ"ש לשם בס"ד • ודע דממ"ש רשב"ם בהגהתו להרי"ף ומביאו המרדכי יראה דדוקא במידי דאכילה אין מבטלין כגון תרומה שנפלה לפחות מק' שעל דבר זה נשנה אין מבטלין איסור לכתחלה וכן איסור שנפל לקדרה בפחות מס' אין מוסיפין עליו וכן בעצים דאיסור אסור להוסיף ולבטל מפני שהגוף נהנה בחמום דהוי כמו אוכל נפש אם לא מטעם דמקלי קלי אבל בסכך פסול דסוכה מבטלין לכתחלה ברוב סכך של היתר כדתנן המקרה סוכתו בשפודין וכו' • וכתב הר"ן מסתברא דביטול דוקא שאינו מכיר האסור לאחר שנתערבו הא מכירין אין מועיל להן שאין ביטול מועיל לדבר שהוא ניכר לעין ע"כ וכן פסק הרב בהג"ה ש"ע ולפע"ד יראה דלמסקנא דמקלי קלי אפילו ניכר מתחלה כיון דלבסוף לא יהא ניכר דמקלי קלי מועיל להן ביטול ואין ראיה משאר איסורין שנשארין בעין וכדפי' בסמוך דמכך טעמא דמקלי קלי נמי שרי לבטל לכתחלה אעפ"י שיש לו מתירין כנ"ל להלכה אבל למעשה צ"ע :

אסור ליקח עץ מבין העצים וכו' בפרק המביא דרש רבא אשה לא תכנס לדיר העצים ליטול מהם אוד ופירש"י משום מוקצה דלא ניתנו עצים אלא להסקה והתו' כתבו דאפי' לר"ש אסור דהו"ל מתקן מנא לבבד בו את התנור וכ"כ הרא"ש בשם ר"ת וכה"ג וכך הם דברי רבינו ובין לרש"י ובין לתו' ליכא איסור' אלא בלוקח עץ מבין העצים שלא הכינו לכך אבל אם הכינו לכך מעי"ט ליכא משום מוקצה ולא משום מתקן מנא והתוספות בפרק נוטל כתבו עוד וז"ל ולפי זה נ"ל אע"ג דלא מיתקנא ליה אפ"ה אסור גזרינן שמא יבא לידי תקון כלי ע"כ :

תנור שנפל לתוכו מטיח הטיט וכו' משנה פ' המביא סוף (דף ל"ב) ורש"י פי' אין גורפין הטיח דמתקן מנא הוא ואתיא כרבנן דבפרק א"ל (דף כ"ה) דאמרי מכשירי אוכל נפש אסור ע"כ ובגמרא תני רב חייא בר רב יוסף קמיה דרב נחמן ואם אי אפשר לאפות אא"כ גורפו מותר ופי' רש"י מותר כדבי יודא ע"כ מבואר מדבריו דמפרש דהך ברייתא פליגא אמתניתין דאוסר לגרוף בסהס אפילו לא אפשר לאפות בלא גריפה כדבנן ובריתא אתיא כדבי יהודה דמתיר במכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותו מעי"ט ולפי זה איירי מתניתין דנפל הטיח בי"ט • א"נ מעי"ט ולא היה יודע מבע"י וכן פי' רש"י להדיא בפרק אין צדין בהא דדרש רב חסדא גריפת תנור וכירויים בי"ט באנו למחלוקת ר"י ורבנן בדלא היה יודע מבע"י שנפל הטיח לתוכו וכיון דקי"ל הלכה כר"י במכשירין שא"א לעשותן מעי"ט דמותרין לעשותן בי"ט כדלעיל ריש סימן תל"ה א"כ קי"ל נמי כהך דהכי רב חייא בר יוסף דאיתא כר' יהודה דלא כתנא דמתניתין מיהו ודאי מודה ר"י דכשאפשר לאפות ובלעות בו בלא גריפה דאסור לגורפו משום דמתקן מנא הוא לרש"י אבל הרא"ש כתב דאסור לגורפו משום דאסור בטלטול דמוקצה דעפר ואבנים מודה בה ר"ש דאסור אבל אין בגריפה זו משום מתקן מנא והכי משמע בגמרא דקא מפרש לריש דאין שוברין את החרס משום דקא מתקן מנא ולא קמפרש הך טעמא לסיפא דאין גורפין את התנור אלמא דאין בו משום מתקן מנא ולא קריך נמי לפרש דאסור משום טלטול דפשוט הוא דאסור לטלטל את העפר שלא לצורך ולפ"ז לא פליגא בריתא דר' חייא בר' יוסף אמתניתין דמתניתין מיירי באפשר לאפות ובלעות בו שלא יחרך כלל הפת והכלי בלא גריכה וכך הם דברי רבינו ומשום הכי לא כתב כפי' רש"י משכיבין את האפר והעפר דעפר ודאי אסור אלא כתב אבל מותר להשכיב האש והאפר דמותר לטלטלן :

ומ"ש אבל אם צריך לגורפו וכו' היינו בריתא דרב חייא בר יוסף וכמו שפיר' הרא"ש דכיון דאין בו אלא משום איסור טלטול שריגן לה לצורך אוכל נפש שלא יחרך הפת והכלי אלא דקשיא לפי זה מה ענין זה לתנור שנפל בו טיח אפילו לא נפל בו טיח הו"ל למיתני דמותר להשכיב האש והאפר שלא יגע בפת ולרש"י ניחא דאתא לאשמועינן דמותר להשכיב הטיח שנפל בו ואין בזה משום מתקן מנא ואפשר דתנא דמתניתין מילי מילי קתני והך דמשכיבין האש והאפר קאי אכל תנור בי"ט דמותר להשכיב האש והאפר אלא לישנא דאבל מכבשין לישנא דאבל משמע דקאי אנפל בו טיח

שיתבטלו ברוב ואחי ה"ר יחיאל ז"ל כתב שאם נפלו בתנור בשבת אסור להסיקן בי"ט שלאחריו אפילו על ידי ביטול ברוב ולא דמי לנשרו בי"ט דבהחיא ליכא אלא איסור דרבנן גזירה שמא יעלה ויתלוש אבל הנך שנשרו בשבת אסורין מדאורייתא בי"ט משום הכנה ובאיסור דאורייתא אין מבטלין איסור : אסור ב ליקח עץ מבין העצים לחתות בו האש בתנור דהו"ל מתקן מנא : תנור שנפל לתוכו מטיח הטיט אם אפשר לאפות ולצלות בו בלא גריפה אסור לגורפו אבל מותר להשכיב האש והאפר שבו כדי שיהא חלק ולא יגע בפת אבל אם צריך לגורפו אפילו אם אפשר לאפות ולצלות בו בלא גריפה ואינו גורפו אלא כדי ליפות הפת או הצלי שלא יגע בו הטיח ויחרך

שרי

הדקל בי"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן והא קא מספק באיסורא כיון דרובא דהיתרא מינהו כי קא מספק בהיתירא קא מספק כלומר שהאיסור בטל ברוב והא קא מבטל איסור לכתחלה ותנן אין מבטלין איסור לכתחלה הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל הני מילי היכא דאיתיה לאיסורא בעייה הכא מיקלא קלי איסוריה ופרש"י והא קא מספק באיסורא • כשמוליכין בתנור מזוית לזוית : בהיתירא מספק • שהאיסור בטל ברוב ואהא דאמרינן מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן כתב הר"ן היכא מ"ד דדוקא כשיש בתנור עצים של היתר הא לאו הכי לא והכי מוכחי מקלת מוסחי דגרסי מוסיף ומרבה עליהם עצים מוכנים ואהא דאמרי' כיון דרובא דהיתרא נינהו כי קא מספק בהתירא קא מספק כתב מסתברא דדוקא בשאינו מכיר עלי האיסור לאחר שנתערבו הא מכירין אין ביטול מועיל להם שאין ביטול מועיל לדבר שהוא ניכר לעין : **ואחי** ה"ר יחיאל כתב שאם נפלו בתנו' בשבת אסו' להסיקן בי"ט שלאחריו וכו' אבל הכי שנשרו בשבת אסורין מדאורייתא בי"ט משום הכנה מאי דכתיב והיה ביום השני והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין לי"ט ואין י"ט מכין לשבת ואין שבת מכין לי"ט ומשמע מדברי התוס' דדרשא גמורה היא ומדאורייתא מיתסרא הכנה מי"ט לשבת ומשבת לי"ט :

אסור ליקח עץ מבין העצים לחתות בו האש וכו' בפרק המביא כדי יין (לב :) דרש רבא אשה לא תכנס לדיר העצים ליטול מהם אוד ופירש"י אוד לעשות ממנו אוד לתנור פורגון בלע"ז וטעמא משום דלא ניתנו עצים אלא להסקה והרא"ש כתב שר"ת פי' משום דמיחזי כמתקן כלי לבבד בו את התנור וכ"כ בה"ג וכתב רבינו ירוחם דלפירש"י למאן דליתיה ליה מוקלה שרי ולפירוש ר"ת וה"ג אסור לכ"ע ופשוט הוא • והרמב"ם כתב בפ"ד לא תכנס אשה בין העצים ליטול מהם אוד לצלות בו וכתב ה"ה כבר נתבאר בפ"ב שקוץ רעוד אסור לצלות בו וקוץ יבש כתבתי שם שמותר ואפשר שאוד ר"ל לדעת רבינו עץ לח ורעוד שאינו ראוי להסקה בפ"ע אבל עץ יבש ודאי מותר וכ"כ הרשב"א והוא ז"ל פירש ליטול מהם אוד לתקן בו את האש שבתנור אא"כ הוכן מעי"ט עכ"ל • ולי נראה דלהרמב"ם נמי אוד אפילו יבש אסור וטעמא משום דקוץ יבש לא חזי כל כך להסקה ועפי' חזי לצלות בו ומש"ה שרי אבל עצים שתמן עומדין להסקה וכשמברר בי"ט מבינינן עץ דק הראוי לצלות בו מיחזי כמתקן כלי בי"ט ואסור אי נמי משום דלא התירו לעלטל עצים אלא להסקה כמבואר בדברי הרמב"ם ודייק רבא בלישניה דאמר לא תכנס לדיר העצים למימרא דטעמא משום דלא הוכרח לכך מעי"ט :

תנור שנפל לתוכו מטיח הטיט וכו' בפרק המביא כדי יין (לב) תנן אין גורפין תנור וכיריים אבל מכבשים ופירש"י אין גורפין • אם נפל לתוכו מן הטפילה והטיח אין גורפין אותו דמתקן מנא הוא ואתי כרבנן דאמרי מכשירי אוכל נפש אסור : מכבשין • משכיבין את האפר והעפר שיהא חלק משוויהו שלא יגע בפת שמדובק בדופנותיו ויסרפנו • ובגמרא (שם) תני רב חייא בר יוסף קמיה דר"נ אם אי אפשר לאפות אלא א"כ גורפו מותר דביתהו דרבי חייא נפל לה חריתא בתנורא בי"ט אמר לה חזי דאנא ריפתא מעלא בעינא א"ל רבא לשמעיה טוי לי בר אוזדא ואזדהר מהרוכא ופירש"י אם א"א וכו' מותר כר"י : ריפתא מעלא בעינא • כלומר גרפי התנור : טוי לי בר אוזדא • אלה לי אוז בתנור שתנוריהם היו קטנים ופיהם למעלה ותולה הצלי לתוכה וסותם פיו והוא נצלה : אזדהר מהרוכא • שלא יתחרך כלומר גרוף את התנור שלא יהא בשולו דבר גבוה כמו חריה או אבן שהוסק בתנור שנוגע בצלי ושורפו : והרמב"ם כתב בפרק ג' אין גורפין תנור וכיריים אבל מכבשין את האפר שבהן ואם אי אפשר לאפות בו אא"כ גרף מותר וטעמו אכתוב בסימן תק"ט בס"ד • והר"ן כתב אם א"א לו לאפות אלא א"כ גורפו מותר דמדינא שרי כר"י אלא דהיכא דאפשר בלאו הכי אסור וכתב הרא"ש הך גריפה דשמעתין מיירי בשנפלו לתוך התנור מן הטפילה והטיח של תנור ואין צורך כ"כ בגריפה זו אלא שיהא הפת נאה שלא יגע בפת ושלא יגע בצלי ויחרך ואפ"ה התירוה דאין בה אלא איסור טלטול בעלמא אבל גריפה שלנו שמכבין את הגחלים אפשר שלא היו מתירין הני אמוראים בשביל פת אבל בתנורים שלנו א"א לאפות כלל בלא גריפה הלכך מותר ואפילו לרבנן דכבוי לצורך אוכל נפש מותר אף לרבנן עכ"ל • וביאור דברי רבינו כך הם אם אפשר לאפות ולצלות בו בלא גריפה ולא יתחרך הפת או הצלי אסור לגורפו מפני שהוא מטלטלו שלא לצורך אבל מותר להשכיב האש והאפר שבו כדי שיהיה חלק ולא יגע בפת כלל אע"פ שאם היה נוגע בו לא היה כדי לחרכו אבל אם יש בטיח שנפל לתוכו כדי לחרך הפת או הצלי אם היה נוגע בהם אף על פי שבלא גריפה היה אפשר לאפות ולצלות בו כיון שהיה מתחרך מותר לגרפו דחשיב טלטול לצורך ומשמע מדברי רבי' דכי תנן משכיבין האש ואפר אבל טיח אינו משכיב כיון דאין בו לחרך הפת כי משכיב ליה הוי מטלטל שלא לצורך ואסור ואע"פ שרש"י כתב משכיבין את האפר והעפר מדנקט עפר משמע דאטיח קאמר דמשכיבין רש"י לטעמיה דלא אסר לגרוף אלא משום דמתקן מנא אבל לא משום טלטול דכיון דאית ביה צורך כל דהוא שלא יגע בפת חשיב לצורך לענין טלטול אף ע"פ שאין בו כדי לחרך ורבינו סובר כהרא"ש דטעמא דאין גורפין הוי משום טלטול ואם כן משכיבין נמי לא דהא מטלטל ומפני כך לא הזכיר גבי משכיבין אלא האש ועפר שהם מותרין בטלטול כנ"ל • ובס"ם זה מכתוב שר"ת פירש דהא דתנן אבל מכבשין אפי' בשהיה אפשר לעשותו מאהמול שרי :

גרסינן בפרק אין צדין דרש רב חסדא אחד סכין שנפגם ואחד שפוד שנרלס ואחד

דרישה

ב"י עליו דמ"ם דגלגול עיסה מעי"ט אין לאפות בי"ט לפי שאינו יכול לאוכלה ואמאי אינו יכול לאוכלה הרי תרומת מ"ל אוכל והולך ואח"כ מפרים ואח"כ שפיר יכול לאפות שיכול לאוכלה ולעד"כ לישב דברי המרדכי דמ"ש שאינו יכול לא קאי אעיסה כיון דסבר כשמואל דתרומת מ"ל אוכל והולך אלא אאלה קאי וס"ק ואין יכול לאפותה בי"ט כיון שאין יכול לאוכלה ר"ל כאלה ואפ"כ היאך יאפה העיסה בי"ט כיון שגם מלה מלה נאפה עמה ואפשר שב"י דייק מהא דקאמר בסיפא מיהו ודאי אם גלגלה ואפאה מעי"ט ולא הפרים ממנה אלא מאי לאוכלה וכיון דמאי לאוכלה דקאמר בסיפא קאי אעיסה כן ולא יכול כו' נמי אעיסה קאי כן נ"ל לדעת ב"י אבל אינו מוכרח :

ופי'

חדושי הגהות

אסור לבטלו לכתחלה אא"כ מקלי קלי איסורא וכמ"ש בשמו בטור י"ד סימן צ"ט וכ"כ בטור זה סימן תרע"ז בשם הר"ם מרוטנבורג וטעמייהו משום דס"ל דכי מפליג מעיקרא בין דאורייתא לדרבנן אמסקנא סמך לומר דדווקא בדקליה לאיסורא הוא המבטל מדרבנן (מהרל"ח) : ב ולעיל סימן תק"א גבי לפיזים שכבו דאיסורן נמי משום הכנה כתב רבינו דמותר לבטלן ברוב צ"ל שטעמו דלאו הכנה גמורה הוא הואיל וכבר היו בעולם וכמ"ש למעלה ומהאי טעמא נמי אפשר לומר דגם עצים שנשרו בשבת מותר לבטלן ברוב הואיל וכבר היו בעולם ואפשר לומר דמ"מ כיון שהיה בהן איסור דמהובר שהוא דאורייתא הוי הכנה טפי מלפידים שכבו מהרל"ח :

ואחד גריפת התנור באנו למחלוקת ר"י ורבנן וכתב הר"ן גריפת תנור שנפל לתוכה מהטיח שלו ולא היה יודע מבע"י כ"כ רש"י אבל הרב בעל התוספות אוסר אלא בשנפל ביום טוב ואפשר שאף רש"י לזה נתכוין שנפל הטיח לתוכו ביום טוב אלא שלא היה יודע מבע"י שיפול שאילו היה יודע היה מתקן וה"ה כתב בפ"ג בשם הרשב"א דהא דשרי לגרוף דוקא בנפל בי"ט ורבינו לא חילק בין נפל בי"ט לנפל מעי"ט לפי שמעשה דרבי חייא כך היה ולאו דוקא בי"ט ע"כ:

ודוקא בתנורים שלהם שהיו מדביקים הפת סביבם וכו' אבל בתנורי' שלנו שמכבין הגחלים בגריפותם אם אפשר לאפותה זולתה וכו' אסור לתמוה דנהי שכתב הרא"ש דגריפה שלנו לא היו מתירים האמוראים בשביל פת היינו אי הוה אפשר לאפות בלא גריפה אבל כיון שסתם תנורים דידן א"א בלא גריפה כשכתב הרא"ש הלכך מותר משמע דבכל תנורים דידן מותר דאין גם אחד בהם שלא יהא צריך גריפה וא"כ כך הו"ל לרבינו לכתוב אבל תנורים שלנו כיון שא"א לאפות בלא גריפה מותר וכ"כ רבינו ירוחם ולא הו"ל לרבינו לכתוב אם אפשר לאפות זולתה אסור דמשמע דבתנורים דידן משכחת שאפשר לאפות בלא גריפה ואיתא כדפרישית. ונראה דגריפה דידן אחר שגרף ריבוי האש והאפר אין לעבל המכבדת במים ולחזור ולגרוף מפני שאז לא נשאר אלא מעט אפר ואש והיה יכול לאפות הפת אז הללו בלא גריפה ואין מכבדין אותו אלא כדי שיהא הפת יפה ונמצא שהוא מכבה גחלים שלא לצורך אוכל נפש ואסור אם א"צ להפיג חוס התנור ומיהו לכבד בלא טיבול המכבדת במים שרי אע"פ שכבר טיבלה מתחילה כיון שנתגוללה באפר וגם ע"י חוס האש שוב לא נשאר כח במים שבה לכבות גחלים וכן אם הוסק התנור ביותר ומעבל המכבדת במים להפיג חוס התנור שרי וכמ"ש רבינו בסמוך נראה דבענין זה הוו שריית המכבדת שכתב רבינו בשם ר"מ דשרי: **ואפשר** שמ"ש רבינו אם אפשר לאפות זולתה וכו' נתכוון לטיבול המכבדת במים פעם שנית שכתבתי דאסור דכה"ג משכחת בתנורים דידן גריפה אסורה אבל ה"ה כתב בפ"ג בשם הרשב"א לגרוף התנור מן האפר והגחלים לאחר הסקה יראה לי שהוא מותר ואע"פ שהוא מכבה א"א בלא כן וכשם שמותר להגעיר לצורך אוכל נפש וה"ז כמגיח בשר על הגחלים וכן נהגו עכ"ל ונראה מדבריו שגורף כדרכו בחול ואינו חושש:

תנור וכיריים חדשים הרי הן ככל הכלים הניטלין בחלר אבל אין סכין אותן בשמן ולא טחין אותן וכו' ברייתא בפ' המביא כדי יין (לד:) ופירש רש"י חדשים. וכ"ש ישנים: הרי הן ככל הכלים הניטלין. בשבת בחלר דחזו למיתב בגווייהו מידי: אין סכין אותן שמן. להחליקן ולהחלקן: ואין מפיגין אותן. לאחר הסיקן בצונן שמתקשין על ידי הצונן וכולהו משום דמתקן מנא הוא: וכתב הרא"ש וכיון דחדשים הם א"כ בלא הפגת צונן אכי' היסק ראשון אסור כדאמרינן לעיל ברעפים חדשים וי"ל דתנור אינו נגמר בהסקה עד שיפיגנו בצונן ע"כ וזהו שכתב רבינו אבל היסק ראשון מותר: **ומ"ש** רבינו ואם צריך להפיגו כדי לאפות בו וכו' שם בברייתא וכתב הר"ן דלא דמי للדיון רעפים דאסרינן לעיל דהתם היקונו של כלי קודם להשמיש משתמש בו אבל כאן בשעת השמישו הוא דמתקן להשמישו וא"ת היכי שרי הכא לאפות בתנור חדש והתניא התם אין אופין בפורני חדשה שמא תפחת וכתב רבינו בסמוך תירצו בתוס' דפורני שאני שהוא גדול ויש לחוש יותר שמא תפחת: **ומ"ש** ולכך היה אומר הר"מ מרוטנבורק שמותר לשרות במים המכבדת וכו' נתבאר בסמוך:

מותר לאפות תנור מלא פת אע"פ שא"צ אלא פת אחד בפ"ב דבילה (יז) באמת אמרו ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שא"צ אלא לחתיכה אחת ממלא נחתוס קיתון של מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון אחד אבל לאפות אינו אופה אלא מה שצריך לו רשב"א אומר ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא אמר רבא הלכה כרשב"א ופירש"י ממלאה אשה קדירה וכולי דבאחד טרחא סגי וכן בנחתום לגבי מילוי אבל לאפות כל כבר וכבר צריך אפייה ורדייה לעצמו. בזמן שהתנור מלא שתנורים שלהם קטנים היו ומדביקין פת בדפנות ומתוך שהוא מלא מתמעט חללו ואין מקום לחמימותו להתפשט והפת נאפה יפה וסיים בו הרא"ש אבל בתנור גדול אין לאפות יותר מכדי צרכו וכן משמע מדשבק רשב"א נחתום דאיירי ביה ת"ק ונקט אשה משמע דוקא אשה שאופה לביתה בתנור קטן אבל נחתום שאופה בתנור גדול לא עכ"ל. ומשמע לרבינו שהכל תלוי באם מדבקים הפת בדפנותיו אם לאו הלכך תנורים דידן אפילו קטן שבקטנים חשיב גדול לגבי תנורים דידהו שהיו מדבקים הפת בדפנות והיה חומו יותר כשהוא מלא וכ"כ ממ"ש הגה"מ בפ"א בשם הרוקח וכתב שכן פירשו כל רבותינו. וזה שלא כדברי המרדכי שכתב אהא דאמר רבא הלכה כרשב"א לא שנא תנור קטן ל"ש פורני כדגרסינן בפרק המביא ואופין בפורני ומשמע אפי' בהערמה והא דתניא לקמן ואם העריס אסור מוקמינן לה בתלמודא דחנניה היא ואליבא דב"ש ורבינו יואל התיר לאפות ביום טוב לצורך ברית מילה שחל להיות ממחרת ולא היה די להקל בתנור אחד והתיר לאפות פת אחד לכל תנור עד כאן:

ומה שהתיר להעריס נתבאר בסי' תק"ג שיש חולקים עליו וז"ל א"ח מותר למלאות התנור פת אע"פ שא"צ אלא לכבר אחד וכו' כתב הרא"ה דוקא במתכוין לכך אבל בלאו הכי אסור עכ"ל ואין נראה כן מדברי הפוסקים: **אם** יש לאדם אחד פת הראוי ורוצה לאפות פת נקייה או איפכא כתבתי בסי' תק"ו:

אסור לגבל טיט לטוח בו פי התנור אבל יכול ליקח מן הטיט וכו' בפרק המביא כדי יין (לב:) א"ל רבינא לרב אשי אמר לן רב אחא מהולל דמר שרקין ליה תנורא בי"ט א"ל אנן ארקתא דפרת סמכינן והוא דאיירי מאתמול: ופירש"י שרקין ליה תנור. עבדי אדוני טחים סביבות כסוי פי התנור בטיט שלא יצא חומו כשהללי בתוכו שהרוח קשה לצלי ותימא לן מילתא משום דגיבול טיט תולדה דליסה הוא: ארקתא דפרת סמכינן. על שפתו של פרת אנו נסמכים בדבר שאין אנו צריכין לגבל טיט ששפת פרת טיט מגובל הוא: והא דאיירי מאתמול. עשה בו סי' ונתקו לצד אחד. והרמב"ם כתב בפ"ג כלשון הזה סותמין פי התנור בטיט ורפש שסביבות הנהר והוא שרכבו מאמש. וכתב הר"ן והוא דאיירי מאתמול ואע"ג דאכתי איכא משום ממרח כשטח אותו בתנור היינו טעמא משום דמדינא אין גיבולו וכן טיחתו מותר משום דאוכל נפש הוא והרי הוא כהבערה גופא לפי שבטיחה זו משתמר החום אלא דגיבול אסור משום שנראה כמגבל לצורך בניין:

כתב המרדכי אנן ארקתא דפרת סמכינן וכן מותר לטוח התנור שמטמינין בו את החמין בטיט המוכן מעי"ט או שהיה דעתו על הטיט שברחוב ע"כ. ואינו יודע מה מלמדינו דהא בהדיא אמרינן בגמרא דשרי ועוד מאי וכן דקאמר: ואפשר דאתא לאשמועינן שאע"פ שאינו לצורך י"ט עצמו אלא לצורך מחרתו שהוא שבת שרי דכיון שעירב כל מה שהוא מותר לעשות לצורך י"ט מותר לעשות לצורך השבת: **ואפר** מותר לרש"י לגבלו ולטוח בו וכו' בפרק המביא כדי יין (שם) אמר רבינא וקיטמא שרי ופירש"י שרי

שרי ודוקא בתנורים שלהן שהיו מדבקין הפת סביבם ואין צריכין לגורפן אלא מהטיח שנופל לתוכו אבל בתנורים שלנו שמכבין הגחלים בגריפתן אם אפשר לאפות זולתה אלא שרוצה לגרוף כדי ליפות הפת אסור אבל אם א"א לאפות בלא גריפה מותר: תנור וכיריים חדשים הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר אבל אין סכין אותן בשמן ולא טחין אותן במטלית ולא מפיגין אותן בצונן כדי לחזק אבל היסק ראשון מותר אע"פ שהוא חדש שאינו נגמר להתחזק עד שיפיגנו ואם צריך להפיגו כדי לאפות בו כגון שהוסק יותר מדאי יכול להפיגו בצונן ולכך היה אומר הר"ר מאיר מרוטנבורק שמותר לשרות במים המכבדת שמכבדין בו התנור אע"פ שמכבה: (ג) מותר לאפות תנור מלא פת אע"פ שא"צ אלא פת אחד ופירש"י דוקא להם שתנוריהם היו קטנים והיו מדבקין הפת בדפנותיהן ומתוך שהוא מלא אין מקום לחומו להתפשט והפת נאפה יפה אבל בתנורים שלנו אין לאפות יותר ממה שצריך אסור לגבל טיט לטוח בו פי התנור אבל יכול ליקח מהטיט שעל שפת הנהר לטוח בו ובלבד שייחדו לכך מעי"ט שיציין אותו ואפר מותר לרש"י לגבלו ולטוח בו ולר"י אסור אא"כ נתן עליו מים מאתמול

אסור דאף למ"ש התוספות בשם ר"ת ור"ת דבעינן שיהא לצורך שמחת י"ט הא ודאי בדפת נאה אית ביה יותר שמחת י"ט מבטיול לגבי הוצאה ואפשר לישב ע"פ דברי התוספות בפ"ב דיש (דף כ"ג) בד"ה על גבי חרס דיש לחלק בין הבערה לכבוי וז"ל ואפילו למאן דשרי הבערה שלא לצורך כלל בירושלמי היינו לפי שיטנו פעמים לצורך אוכל נפש אבל כבוי לעולם אינו לצורך תקון אוכל נפש ודאי אסור לכ"ע בי"ט וכו' ואף על פי דכתב הרא"ש דכבוי לצורך אוכל נפש מותר אפילו לרבנן מכל מקום אינו דומה להבערה דא"א לתקן האוכל בלא הבערה ולפיכך אמרינן ביה מתוך אבל הכיבוי אינו מתקן האוכל נפש דפשיטא דאם לא היה צריך לכבוי היה ג"כ מתקן האוכל ע"י האש ולפיכך אע"פ דאם יש בכבוי צורך אוכל נפש מותר לכבות מ"מ לא אמרינן גביה מתוך ועי"ל דהכבוי לצורך הפת כדי שיהא נאה ולא יחרך דומה למכשירי אוכל נפש דגזירת הכתוב הוא דאסור מדכתיב הוא ולא מכשירין ולא שרינן ליה במתוך ואע"פ דהכבוי דהכא א"א לעשותו מעי"ט מ"מ לא דמי לשאר מכשירין שהן מכשירין אוכל נפש ממש משא"כ בכיבוי וכיוצא בזה כתב הרא"ש בפ"ב לישב למה לא התירו הכבוי לצורך תשמיש המטה במתוך והיינו בחד שיטוייא דכבוי זה חשיב כמכשירי אוכל נפש ואע"ג דפשיטא דלא שייך לומר התם דאפשר מאתמול אלא דנותנין עליו דין מכשירין שאפשר לעשותן מאתמול ואסור וה"נ דכוותה גבי כבוי ולענין הלכה כתב ב"י דנהגו לגרוף לאחר הסקה ואף עפ"י שהוא מכבה כיון דא"א בלאו הכי כמ"ש הרשב"א מיהו ודאי אין לגרוף בעצמו אם אפשר ע"י אחרים:

תנור וכיריים חדשים הרי הן ככל הכלים וכו' ברייתא פרק המביא (דף ל"ד) ופירש"י חדשים וכ"ש ישנים. הרי הן ככל הכלים וניטלין בשבת בחלר דחזו למיתב בגווייהו מידי. אבל אין טחין וכו' להחליקן ולהחלקן ומשום דמתקן מנא. אבל היסק הראשון מותר וכו' וכ"כ הרא"ש דלא דמי للדיון רעפים שנגמרים בהיסק לחוד ואסור כדלקמן בסימן תק"ח דתנור אינו נגמר בהסקה עד שיפיג בצונן ועיין ברישׁ סימן תק"ט בדין תנור חדש ולא פנו ממנו האבנים מעי"ט: **ומ"ש** ואם צריך להפיגו כדי לאפות בו וכו' הקשו בתו' ומ"ש מהא דתניא אין מלבנין את הרעפים כדי לצלות בהן וכאן מותר אם עושה לצלות בהן. וי"ל דתנור כיון דנעשה ע"י משקין אינו ודאי חומסן והר"ן פי' בע"א והביאו ב"י ומיהו הא כדי לאפות בו היינו לומר שהוא חושש שמא ישרף הפת אבל אם אינו חושש אלא לשמא יחרך ולא יהא פת נאה אסור לכבות כדלעיל. ואכתי קשה היאך התירו תנור חדש להפיגו בצונן כדי לאפות בו והא אמרינן דאין אופין בפורני חדשה שמא תיפחת תירצו התו' דבפורני שהוא גדול יש לחוש יותר שמא תיפחת ע"כ ונראה דרצונם לומר דתתוך שהוא גדול גם היסקו רב וגדול ויש לחוש שע"י היסק הגדול תפחת: **אסור** לגבל טיט וכו' בפרק המביא סוף (דף ל"ב) קאמר רב אשי אמר מרקתא דפרת סמכינן והר"מ דאייריה מאתמול ופירש"י עשה בו סי' ונתקו לצד אחר עכ"ל נראה דבסימן לחוד אסור משום דקא עביד גומא ולהכי בעינן נמי דנתקו לצד אחר ודבינו קיצר וכתב כלשון הגמרא: כתב הר"ן דגיבול אסור משום דנראה כמגבל לצורך בנין ומש"ה קיטמא שרי דלא מיחזי כמגבל לבנין דלאו לבנין קיימא וכו' ולעד"ג דגיבול אסור משום דאפשר מעי"ט אבל טיחה דאי אפשר אלא בי"ט שרי אף על פי דממרח כיון דלצורך אוכל נפש הוא וקיטמא שרי והרי"ף והרמב"ם בפ"ג **ואפר** מותר לגבלו וכו' אם אמר רבינא וקיטמא שרי ובספ"ח מהלכות שבת כתבו

טיח דאין גורפין אותו אבל מכבסין וי"ל דאשמועינן הכא בתנור שנפל בו טיח דמותר להשכיב האש והאפר ולא חייש' דלמא אתא אמי לגרוף את הטיח או להשכיב גם העפר דאסור בטלטול:

ומ"ש ודוקא בתנורים שלהם וכו' כ"כ הרא"ש אלא דהב"י הקשה על לשון רבינו שאמר אם אפשר לאפות זולתה וכו' דהא בתנורים שלנו אי אפשר לאפות כלל בלא גריפה כמ"ש הרא"ש וה"ה בפ"ג משם הרשב"א ותירץ דרבינו מדבר בשגרף כבר ריבוי האש והאפר דשוב אין לו לטבל המכבדת במים פעם שנית אם אינו צריך להפיג חוס התנור אלא ליפות הפת והללי וז"ש אם אפשר לאפות זולתה וכו' ולפי עניות דעתי נראה דאף באינו מטבל פעם שנית במים אלא חוזר ומכבד שנית הגחלים קטנים והאפר ליפות גם כן אסור כיון דיכול לאפות זולתה ועוד יש לומר דאף במכבד פעם אחת בלבד קאמר דאם התנור גדול והגחלים מונחים במקום אחד בתנור ושאר התנור פנוי דיכול לאפות הפת בלא כיבוד אלא דאתא לכבד הגחלים כדי שלא יהיו סמוכין לפת שמא יהא נחרך בקלתו דאסור. ואכתי קשיא לי טובא לדעת הרא"ש דמחשב כיבוי זה לצורך אוכל נפש א"כ פשיטא דמותר אף שלא לצורך במתוך אם אית ביה צורך קלת כדין הוצאה והבערה ושאר מלאכות כדלעיל ריש סימן תל"ה א"כ אם בא לגרוף כדי שיהא הפת נאה למה יהא אסור דאף למ"ש התוספות בשם ר"ת דבעינן שיהא לצורך שמחת י"ט הא ודאי בדפת נאה אית ביה יותר שמחת י"ט מבטיול לגבי הוצאה ואפשר לישב ע"פ דברי התוספות בפ"ב דיש (דף כ"ג) בד"ה על גבי חרס דיש לחלק בין הבערה לכבוי וז"ל ואפילו למאן דשרי הבערה שלא לצורך כלל בירושלמי היינו לפי שיטנו פעמים לצורך אוכל נפש אבל כבוי לעולם אינו לצורך תקון אוכל נפש ודאי אסור לכ"ע בי"ט וכו' ואף על פי דכתב הרא"ש דכבוי לצורך אוכל נפש מותר אפילו לרבנן מכל מקום אינו דומה להבערה דא"א לתקן האוכל בלא הבערה ולפיכך אמרינן ביה מתוך אבל הכיבוי אינו מתקן האוכל נפש דפשיטא דאם לא היה צריך לכבוי היה ג"כ מתקן האוכל ע"י האש ולפיכך אע"פ דאם יש בכבוי צורך אוכל נפש מותר לכבות מ"מ לא אמרינן גביה מתוך ועי"ל דהכבוי לצורך הפת כדי שיהא נאה ולא יחרך דומה למכשירי אוכל נפש דגזירת הכתוב הוא דאסור מדכתיב הוא ולא מכשירין ולא שרינן ליה במתוך ואע"פ דהכבוי דהכא א"א לעשותו מעי"ט מ"מ לא דמי לשאר מכשירין שהן מכשירין אוכל נפש ממש משא"כ בכיבוי וכיוצא בזה כתב הרא"ש בפ"ב לישב למה לא התירו הכבוי לצורך תשמיש המטה במתוך ותירץ בחד שיטוייא דכבוי זה חשיב כמכשירי אוכל נפש ואע"ג דפשיטא דלא שייך לומר התם דאפשר מאתמול אלא דנותנין עליו דין מכשירין שאפשר לעשותן מאתמול ואסור וה"נ דכוותה גבי כבוי ולענין הלכה כתב ב"י דנהגו לגרוף לאחר הסקה ואף עפ"י שהוא מכבה כיון דא"א בלאו הכי כמ"ש הרשב"א מיהו ודאי אין לגרוף בעצמו אם אפשר ע"י אחרים:

תנור וכיריים חדשים הרי הן ככל הכלים וכו' ברייתא פרק המביא (דף ל"ד) ופירש"י חדשים וכ"ש ישנים. הרי הן ככל הכלים וניטלין בשבת בחלר דחזו למיתב בגווייהו מידי. אבל אין טחין וכו' להחליקן ולהחלקן ומשום דמתקן מנא. אבל היסק הראשון מותר וכו' וכ"כ הרא"ש דלא דמי للדיון רעפים שנגמרים בהיסק לחוד ואסור כדלקמן בסימן תק"ח דתנור אינו נגמר בהסקה עד שיפיג בצונן ועיין ברישׁ סימן תק"ט בדין תנור חדש ולא פנו ממנו האבנים מעי"ט: **ומ"ש** ואם צריך להפיגו כדי לאפות בו וכו' הקשו בתו' ומ"ש מהא דתניא אין מלבנין את הרעפים כדי לצלות בהן וכאן מותר אם עושה לצלות בהן. וי"ל דתנור כיון דנעשה ע"י משקין אינו ודאי חומסן והר"ן פי' בע"א והביאו ב"י ומיהו הא כדי לאפות בו היינו לומר שהוא חושש שמא ישרף הפת אבל אם אינו חושש אלא לשמא יחרך ולא יהא פת נאה אסור לכבות כדלעיל. ואכתי קשה היאך התירו תנור חדש להפיגו בצונן כדי לאפות בו והא אמרינן דאין אופין בפורני חדשה שמא תיפחת תירצו התו' דבפורני שהוא גדול יש לחוש יותר שמא תיפחת ע"כ ונראה דרצונם לומר דתתוך שהוא גדול גם היסקו רב וגדול ויש לחוש שע"י היסק הגדול תפחת: **אסור** לגבל טיט וכו' בפרק המביא סוף (דף ל"ב) קאמר רב אשי אמר מרקתא דפרת סמכינן והר"מ דאייריה מאתמול ופירש"י עשה בו סי' ונתקו לצד אחר עכ"ל נראה דבסימן לחוד אסור משום דקא עביד גומא ולהכי בעינן נמי דנתקו לצד אחר ודבינו קיצר וכתב כלשון הגמרא: כתב הר"ן דגיבול אסור משום דנראה כמגבל לצורך בנין ומש"ה קיטמא שרי דלא מיחזי כמגבל לבנין דלאו לבנין קיימא וכו' ולעד"ג דגיבול אסור משום דאפשר מעי"ט אבל טיחה דאי אפשר אלא בי"ט שרי אף על פי דממרח כיון דלצורך אוכל נפש הוא וקיטמא שרי והרי"ף והרמב"ם בפ"ג **ואפר** מותר לגבלו וכו' אם אמר רבינא וקיטמא שרי ובספ"ח מהלכות שבת כתבו

פרישה

(ג) מותר לאפות תנור מלא פת כו' כתב הרא"ש אם יש לאדם הרבה פת נקיים אינו אופה את אפות אא"כ יש לו בני בית שרגיל להאכילם פת הרבה אבל אם יש לו הרבה פת וכול לאפות פת נקיים עכ"ל:

מין

בתבו כפרש״י דאפר מותר לגבלו ולטוח בו בי״ט דלמו בר גיבול הוא אבל התוס׳ בפ״ק דשבת (דף י״ח) וכפרק המביא הוכיחו דמידי דלמו בר גיבול הוא חייב משום גיבול מיד שנתן עליו מים לרבי דהלכה כמותו לגבי ר׳ יוסי בר יהודה מש״ה כי נתן עליו מים מאתמול דנתגבל מעי״ט שרי לטוח בו בי״ט וכמ״ש רבינו משם ר״י ומיהו נראה דאסור לחזור וליתן מים עליו בי״ט דודאי נתייבש קצתו וה״ל מגבל בי״ט:

ומ״ש ור״ת פי׳ וכו׳ היינו אפילו כי נתן עליו מים מאתמול אית ביה משום גיבול בי״ט והך וקיטמא שרי מיירי בלא נתינת מים ומניחו ע״פ התנור ומשמועינן דדוקא קיטמא דלית ביה מירוח הוא דשרי אבל עפר אסור להניח עליו שמא ימרח וכ״כ הרא״ש בשם ר״ת והקשה עליו דכולה שמעתתא משמע דלא חיישינן למירוח והתוס׳ פ״ק דשבת כתבו דקמ״ל דלא גזרינן בקיטמא בלא מים דילמא אתי לגבלו במים וק׳ לי דא״כ עפר נמי ואמאי נקט קיטמא אבל הסמ״ג פי׳ בשם ר״ת דרבינא קאי אהא דתנן דאסור לגרוף בי״ט הטיח דנפל בתוך התנור מעי״ט משום מתקן מנא אבל הדשן בלחוד שבתוכו מעי״ט שרי לגרפו בי״ט דאין בו משום מתקן מנא אלא משום איסור טלטול ועיין בתוספות בפרק קמא (דף ח׳) בד״ה א״ר יודא ובפרק אין לדין (דף כ״ח) בד״ה גריפת התנור ובפרק המביא (דף ל״א) בד״ה א״ר זירא ובאשי״ר כתוב בשם ר״ת וקיטמא שרי פי׳ להשכיב האפר שבתוכו מערב יום טוב משמע אבל לגרוף האפר אסור דאיכא לחוש לאשווי גומות כמ״ש התוספות בפרק אין לדין משם ר״י ז״ל גם בסמ״ג רא״ת יש מגיהין דשרי הדשן להשכיב ובהגהת מיימונית ספ״ה דה׳ שבת כתבו בשם התוספות דקיטמא שרי היינו לקטום אפר ע״ג גחלים לוחשות כדי שלא יחרך הפת ולא הוי כמכבה ביום טוב עוד כתבו התו׳ וקיטמא שרי ליקח אפר ולסתום הסדקים של תנור שלא יוציא האור כמות שהוא יבש בלא נתינת מים עליו ואעפ״י שהיה אפשר לעשותו מאתמול:

תקח אין מלבנים הרעפים וכו׳ משנה בפרק המביא ודברי רבינו בסתם משמע דאין חלוק בין רעפים חדשים לישנים וכרמב״ם אבל הרשב״א וה״ר יהונה כתבו דאינו אסור אלא בחדשים ועיין בב״י הביא מ״ש ה׳ המגיד לייחד הסוגיא לדעת הרמב״ם: **ולא** שוברין את החרס וכו׳ הטעם דכולהו משום דמתקן מנא דכל מידי דעביד להשתמש בו הוי תיקון כלי: **ומ״ש** ולא חייסי׳ שמא תקרע פרש״י דאפי׳ נקרעת לא איכפת לן דאין זה קורע ע״מ לתפור:

תקט מבשירי אוכל נפש וכו׳ פלוגתא דת״ק ור״י בפרק א״ל בברייתא סוף (דף כ״ח) וא״ר חסדא הלכה כר״י דמבשירין שא״א לעשותן מעי״ט מותרין: **ומ״ש** כגון גריפת התנור וכו׳ נתבאר בסימן הקודם • אבל בתוספות פירשו גריפת התנור דהכא בתנור חדש ועדיין יש בו עפר ואבנים שלא פנו וכשיסירם הוי כמו גמר מלאכה ושרי לר׳ יהודה:

סבין שנפגמה בי״ט וכו׳ שם במשנה אין משחיזין את הסכין אבל משיאין ע״ג חברתה ובגמ׳ א״ר הונא ל״ש אלא במשחזת של אבן אבל במשחזת של עץ מותר ופי׳ רש״י של אבן מתקן ליה שפיר ומיחזי כמתקן בחול ואיכא כמה ליישבי בגמרא והמיקל שבכולם לחדדה אסור בשל אבן אבל בשל עץ מותר אפילו לחדדה וה״ה להשיאה ע״ג חברתה נמי מותר אפי׳ לחדדה • ולהעביר שמנונית מותר אפילו בשל אבן ואמר רב חסדא הא דאסור בשל אבן דלא כר׳ יהודה דלר׳ יהודה אף בשל אבן יכול לחדדה להאי ליישנא דמיקל • ואמרינן תו בגמרא דהלכה כרבי יהודה ואין מורין כן כדי שלא יזלזלו להקל אף בסכין שנפגמה מעי״ט וכתב הרא״ש כיון דבשל סופרים הוא אזלינן כהך ליישנא דלקולא ונדחק הרא״ש להסכים דברי הרי״ף לדעתו וכך הם דברי רבינו בסברא הראשונה שכתב:

ומ״ש

מאתמול ור״ת פי׳ דאפר נמי אסור לגבלו ופירש הוא אפר מותר פי׳ להניחו על פי התנור כדי שישמור חומו אבל עפר אסור להניח עליו:

תקח (א) **אין** מלבנין הרעפים כדי לצלות עליהם שבליבון זה הם מתחזקין והו״ל כמתקן מנא (ב) ולא שוברין החרס ולא חותכין הנייר לצלות בו צלי (ג) ולא פוצעין הקנה לצלות בו מליח אבל פוצעין האגוזים במטלית (ד) ולא היישינן שמא יקרע:

תקט **מבשירי** אוכל נפש (א) שאי אפשר לעשותן מעי״ט דוחין יו״ט כגון גריפת תנור ושפוד שנשבר חודו בי״ט בענין שאין ראוי לצלות בו מותר לתקנו אבל אם נתעקם קצת ועדיין ראוי לצלות בו (ב) אסור לתקנו אפי׳ אם יכול לתקנו בידו בלא כלי: סכין שנפגמה בי״ט מותר להדדה (ג) במשחזת של עץ או על חברתה ומורין

שרי לגבלו ולטוח בו דלמו בר גיבול הוא וכ״כ הרי״ף וכ״כ הרמב״ם בפ״ג • וכתב הרא״ש שהקשה ר״ת מדאמרינן בפ״ק דשבת אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים האחרון חייב דר״י ור׳ יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל אלמא כי מגבל ליה לכ״ע חייב • ועוד מוכח התם בפרק מי שהחשיך דמחייב טפי במידי דלמו בר גיבול דנתינת מים זהו גיבולו • ואליבא דרבי אפסר דמיירי שנתן בו מים מעי״ט ונתינתה זהו גיבולו וכבר נתגבל מעי״ט ור״ת פירש דקאי אמתני׳ אבל מכבשין כלומר שמשכיבין האפר וקמ״ל רבא דמותר אפי׳ היה אפסר מבע״י עוד פי׳ ר״ת דאיירי להניח קיטמא על כסוי התנור להחזיק החום ואמועינן דוקא קיטמא אבל עפר אסור שמא ימרח מיהו בכולה שמעתא לא משמע איסור משום מירוח אלא משום גיבול דהא שרי רב אסי לשרוק התנור מטיט שעל שפת הנהר ולא חייש למירוח עכ״ל. והתוספות והר״ן בפ״ק דשבת כתבו בשם ר״ת קיטמא בלא מים לשרוק פי תנור שרי וקמ״ל דלא גזרינן דלמא אתי לגבל • וכתב ה״ה בפ״ג שהראב״ד סובר כפר״ת ושהרשב״א דחה פירוש זה והכריח שמותר לגבל האפר ונתן טעם לדבר שאפילו יהיה אפר בר גיבול כיון שמתייבש לשעתו וא״א לגבלו מעי״ט מותר לגבלו בי״ט ע״כ: **ומה** שהקשה הרא״ש בשם ר״ת לפירש״י והרי״ף והרמב״ם כבר ייישבו ה״ה בפ״ה מהלכות שבת • וא״ל דלדעת הרי״ף אפשר לומר בעניין אחר שמה שפירש שהאפר אינו בר גיבול לאו למימרא דלא מיחייב עליה משום מלאכה דודאי חייב הוא כדמוכח בפ״ק דשבת אלא היינו לומר דלאו בר גיבול לבניין הוא הלכך לא מיחזי כמגבל לבניין דקיטמא לאו לבניין קיימא וכיון דמדינא מיבעיא שרי לצורך אוכל נפש הוא והרי הוא כהבערה וגם ליכא למימר דמיחזי כמגבל לבניין מותר ומדברי הר״ן למדתי זה: אם מותר ליקח פת חמה מן העו״ג בי״ט יתבאר בסי׳ תקי״ז בס״ד:

תקח אין מלבנין הרעפים כדי לצלות עליהן וכו׳ משנה בפרק המביא כדי יין (לג י) וכבר כתבתי בסימן תק״ב דבגמרא אוקימנא לה ברעפים חדשים אבל ישנים מישרא שרו וכ״כ ר״י בח״ב שמותר ללבן רעפים ישנים לצלות עליהם אבל הרמב״ם בפ״ג כתב סתם אין מלבנין את הרעפים לצלות או לאפות עליהם מפני שמחסמן ולא חילק בין חדשים לישנים וכתב ה״ה שנראה שהוא מפרש דכי אמרינן בגמרא א״ר יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לבדקן ואמרי לה מפני שצריך לחסמן ה״ק ואמרי לה אפילו ישנים אסור מפני שמחסמן בכל שעה שמלבנן א״כ ה״ק מפני שצריך ללבן כ״כ עד שיחסמו וזהו שבהלכות לא הביאו אלא משנה בפשטה ולא חילקו בין חדשים לישנים לפי שהם פוסקים כלשון אחרון וכפי מ״ש אבל הרשב״א פסק ג״כ כלשון אחרון וכתב דוקא רעפים חדשים עכ״ל: **ומ״ש** ולא שוברים החרס ולא חותכין הנייר לצלות בו צלי ג״ז משנה שם (לב) ופירש״י כשצולין דגים על האסכלא שוברים חרסים או חותכין נייר וצורן במים וסודרין ע״ג האסכלא מפני שהמתכת מתחמם ושורף את הדג: **ומ״ש** ולא פוצעים הקנה לצלות בו מליח בריתא שם (לד) ופירש״י אין פוצעין את הקנה לתת קרומותיו תחת המליח על האסכלא שעושה כלי דבל מילי דעביד להשתמש בו הוי תיקון כלי • והרמב״ם כתב בפ״ד אין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות בו מליח: אבל פוצעין את האגוזים במטלית ולא חיישינן שמא תקרע שם בברייתא ופירש״י ואין חוששין שמא תקרע ואפי׳ נקרע לא איכפת לן דאין זה קורע ע״מ לתפור:

תקט מבשירי אוכל נפש וכו׳ כגון גריפת תנור וכו׳ בפרק אין לדין (כח:) דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרלס ואחד גריפת תנור וכירים ביום טוב בתנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן דתנן אין בין י״ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ר״מ מתיר אף מכשירי אוכל נפש מ״ט דת״ק אמר קרא הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין ור״י כתיב הוא וכתיב לכם לכל צרכיכם ול״ק כאן במכשירין שאפשר לעשותם מעי״ט כאן במכשירין שא״א לעשותם מעי״ט ופירש״י א׳ סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרלס בי״ט אספוזיטי״ר בלעז שנשבר ראשו וא׳ גריפת תנור שנפגמה הוא מכלל הדברים שנלמדים ממחלוקת ר״י ורבנן לא הוכירו רבינו פה לפי שיש בו חילוקים כמו שביאר בסמוך: **ומה** שי״ל במה שפסק רב חסדא הלכה כר״י אכתוב בסמוך ובסי׳ תקי״ד בס״ד: **אבל** אם נתעקם קצת ועדיין ראוי לצלות בו אסור לתקנו ואפילו אם יכול לתקנו בידו בלא כלי • שם אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שנרלס אסור לתקנו בי״ט ואע״ג דמפשיט בידיה: ופירש״י נרלס: נמעך שדרסו עליו ונעקם אבל לא נשבר אסור לתקנו בי״ט שהרי יכול להשתמש בו כמו שהוא ועורה דלא צריך הוא: ואע״ג דמפשיט בידיה • ואין צריך להכות עליו בפטיש • וגם הרא״ש כתב אסור לתקנו בי״ט ואע״ג דפשיט ליה בידיה כי יכול לצלות בלא תיקון עד כאן ולפי דבריהם היינו דאיכא בין נרלס לנרלס דנרלס היינו שנשבר ראשו ומש״ה שרי דלא חזי לאשתמושי ביה ונרלס היינו שנעקם מעט שיכול להשתמש בו בלא תיקון ולפיכך אסור לתקנו וכ״ת והיכי שרי ר״י בנרלס והא אמרינן בפרק המביא דאין מתקנים את השפוד ואין מחדדים אותו תירץ רש״י דהיינו דלא כר״י א״נ בנרלס מעי״ט ול״ה אז שמא תיקון דהתם היינו תיקון גמור עד שנעשה כלי מחמתו כ״כ הר״ן וכתב שיותר נכון בעיניו מה שפי׳ הר״ז דנרלס היינו שנכפף לגמרי ומש״ה אסור לתקנו אע״ג דמפשיט בידיה משום דשווי מנא הוא ולא דמי לנרלס דלעיל דהתם היינו שנתעקם מעט והוא היפך מלשון נורס באזנו ומש״ה שרי דלאו שווי מנא הוא • ור״י כתב בח״ב שפוד שנרלס כלומר שנפגם פיו ואין יכול לצלות בו מותר לתקנו בי״ט ודוקא כשנרלס בי״ט. והלכה ואין מורין כן לרבים שמא יבא לתקן כשנרלס פיו מעי״ט אבל אם נרלס לנרלס כלומר שנתעקם ויכול לצלות בו ע״י הדחק אסור לתקנו ואפילו נרלס בי״ט ואפי׳ יכול לפשטו בידו ע״כ: **ומ״ש** דהוי הלכה ואין מורין כן נראה דהיינו מפני שהוא מדמה אותו להשחזת סכין דאמרי׳ בה שהיא הלכה ואין מורין כן כמ״ש בסמוך: הרמב״ם כתב בפ״ד שפוד שנרלס אע״פ שהוא יכול לפשטו בידו אין מתקנין אותו ולא הזכיר דין שפוד שנרלס ונראה מדבריו שהוא מפרש דנרלס היינו שנתעקם מעט והוא יכול לתקנו בידו ונרלס שנעקם הרבה ולפיכך כתב דאפי׳ נעקם קצת אסור לתקנו וכ״ש אם נתקלקל הרבה דאסור שהוא סובר שאין הלכה כר״י דשרי מכשירין שא״א לעשותן מעי״ט: **כתב** המרדכי בפרק המביא כדי יין בשם אבי״ה שפוד שלולין בו עופות והיה ארוך יותר מדאי ואסר רבינו לחתוך אותו ולא לשרפו משום תיקון כלי ולא דמי לחתכו באור בפי שתי גרות דהתם נראה כמדליק שתי גרות: **סבין** שנפגמה בי״ט מותר להדדה במשחזת של עץ וכו׳ בפ׳ אין לדין (שם) תנן אין משחיזין את הסכין אבל משיאה ע״ג חברתה ובגמ׳ (שם) א״ר הונא ל״ש אלא במשחזת של אבן אבל במשחזת של עץ מותר ואיכא כמה ליישבי בגמרא בפירוש דברי רב הונא ובפירושא דמתניתין והרי״ף לא כתב שום לשון מהם ולא הביא גם כן דברי רב הונא • ואיתא תו בגמרא מאן תנא דהשחזה עצמה אסור אמר רב חסדא דלא כר״י דתניא ר״י מתיר במכשירי אוכל נפש ופסק רב חסדא הלכה כר״י א״ר נחמיה הוה קאימנא קמיה דרבה והוה מעבר לסכינא אפומא דזיקולא ואמרי ליה לחדודי או לעבורי שמנונתא אמר לי לעבורי שמנונתא וחזיתי לדעתיה דלחדודי קא עביד והאי דלא קאמר לי דקסבר הלכה ואין מורין כן אמר אביי הוה קאימנא קמיה דמר והוה קא מעבר סכינא אפומא דריחיא וא״ל לחדודי קא בעי מר או לעבורי שמנונתא ואמר לי לעבורי שמנונתא וחזיתי לדעתיה דלחדודי קא בעי וקסבר הלכה ואין מורין כן וכ׳ הרי״ף כל זה ופירש״י הלכה כר״י ומותר כל אדם לעשות אבל אין מורין לרבים כן שלא יזלזלו אף באפשר לעשותו מבע״י

דכל

פרישה

סי׳ תקח (א) **אין** מלבנין הרעפים כדי לצלות עליהם כו׳ נלע״ד מדכתב רבינו סתם אין מלבנין הרעפים ולא חילק בין חדשים לישנים משמע דבכל גווני אסור וכן דקדק המ״מ מדברי הרמב״ם שסתם ג״כ כדברי רבינו והביאו ב״י ואע״ג דלעיל בסימן תק״ב גבי קדירה ס״ל לרבינו דוקא חדשות אסורים מ״מ שאני רעפים דבכל שעה שמתלבנים הן מתחזקים וכמו שמשמע מדברי המ״מ:

(ב) **ולא** שוברין החרס פרש״י כשצולים דגים על האסכלא שוברים חרסים או חותכין נייר ושורין במים וסודרים ע״ג האסכלא מפני שהמתכת מתחמם ושורף הדג דבר דעביד להשתמש בו הוי תיקון כלי: (ג) **ולא** פוצעים פי׳ לתת קרומיותיו תחת המליח על האסכלא רש״י: (ד) **ולא** חיישינן שמא יקרע דאפי׳ נקרעים לא נפקא לן דאין זה קורע ע״מ לתפור רש״י:

סי׳ תקט (א) **שא״א** לעשותן מעי״ט כו׳ בפרק אין לדין כרבי יהודה דדרש כתיב הוא ולא מכשירין וכתיב לכם לכל צרכיכם ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר לעשותן מעי״ט וכאן במכשירין שא״א לעשותן מעי״ט ר״ת: (ב) **אסור** לתקנו בעירמא שלא לצורך הוא רש״י: (ג) **במשחזת** של עץ כגון פומא דזיקולא וכיולא בו:

מין

דכל הני דברי כיון שנתקלקלו בי"ט לו שהיה מתמול טרוד כדאמרינן לקמן לא התיר ר"י אלא במכשירין שאי אפשר לעשותם מערב י"ט ואיתא תו בגמרא מ"ר יוסף סכין שעמדה מוכר לחדדה בי"ט ותנא דפסקא אגב דוחקא וכתב הרי"ף אל זה ודוקא אגב ריחייא או אגב דיקולא אבל במשחזת לא וכתב הרא"ש מה שפסק הרי"ף אבל במשחזת לא הייט שאין להורות כן אבל הלכה כר"י דאף במשחזת של אבן דאתניתא דאין משחיזין את הסכין דאוקמה רב הונא במשחזת של אבן קאמר רב חסדא דלא כר"י והרי"ף לא הביא כל הני ליטני דאיתא בגמרא משום דקיימי אמתני' דאין משחיזין את הסכין דלאו הלכתא הוא דקי"ל כר"י ומה שהביא הרי"ף הביא עובדא דרבה דקא מעבר סכינא אפומא דדיקולא להשמיענו דהלכה כר"י אבל לא הביאה אלא להשמיענו דאין מורין כן דלא מסתבר למימר דבמשחזת של עץ אין מורין כן דהא אפי' רבנן מתירין במשחזת של עץ אפילו לחדדה לחד ליטנא וכיון דבשל סופרים הוא אזלינן כהך ליטנא לקולא הלכך נראה בשל עץ אפילו לחדדה מורין דמשיאין ע"ג חבירתה אפי' לחדדה ובמשחזת של אבן להעביר השמנונית מותר רק לחדדה במשחזת של אבן אין מורין כן עכ"ל אבל הר"ן פירש דברי הרי"ף כפשטן לומר שהביא הכיא עובדא דרבה דקא מעבר סכינא אפומא דדיקולא להשמיענו דהלכה כר"י ואין מורין כן בשבת דנהי דהלכה שמותר להשחיז את הסכין אפי' לחדדה במשחזת של עץ כר"י אפ"ה אין מורין כן לכל כדי שלא יבאו להשחיזה במשחזת שלה דבכה"ג אפילו ר"י מודה לפי שהוא עושה כלי • ומש"ה רבא דס"ל כר"י לא הוה מעבר סכינא אלא בדיקולא ולא במשחזת ורב יוסף אפומא דריחייא כדאיתא בגמרא אבל במשחזת לא דהו"ל עושה כלי ולפיכך כתב הרי"ף בסמוך דדוקא אגב ריחייא או אגב דיקולא אבל במשחזת לא ואע"פ שאפשר לדחות ולומר דרבה ורב יוסף משום דקיימי רב נחמיה ואביי קמייהו לא משחזי במשחזת של אבן דכיון דס"ל דאין מורין כן לא הוו מצי לאהדורי ולמימר להני רבנן דקיימי קמייהו דכרבנן עבדי דבגמרא מוכח דלרבנן במשחזת של אבן אפילו להעביר שמנונית אסור אבל אין הכי נמי דהיכא דלא הוי איכא בהדייהו דבמשחזת אבן משחזי כר"י אפ"ה כיון דלא חזיכן דעביד אלא הכי מ"ל לאהדורי בתר קולי ועוד דשמעתא דלקמן מוכחי דבמשחזת אפי' לר"י אסור ומש"ה אסרי להראות סכין לחכם וסכין שעמדה דלא פסקא אפילו אגב דוחקא וכן דעת הרמב"ם בפ"ד מהלכות י"ט עכ"ל • משמע מדבריו דסתם משחזת אינה אלא של אבן ומשחזת של עץ הייטו כגון פומא דדיקולא וכיולא וז"ל הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר אין משחיזין את הסכין במשחזת שלה אבל מחדדה ע"ג העץ או על גבי חרס או אבן ואין מורין דבר זה לרבים כדי שלא יבאו לחדדה במשחזת ואיכא למידק דמשמע הכא דהרי"ף והרמב"ם סברי דהלכה כר"י במכשירין ואילו מהיא דשפוד שנרלף משמע דהרמב"ם סבר לית הלכתא כר"י ולריך לומר דאע"ג דמדאורייתא שרי כר"י רבנן אסרוה לפי שאין צורך אוכל נפש כ"כ שהרי יכול לתחוב בו הבשר אע"פ שהוא עקום אי נמי לצלותה ע"ג הגחלים • ודעת ה"ה דלהרי"ף והרמב"ם לית הלכתא כר"י בשום מכשירין וכדמשמע ממ"ש בפ"ד גבי אין מכבין האש כדי שלא תתעשן הקדירה יש מקשין ע"ז ממה שאמר בפרק אין לדין הלכה כר"י ותירלו שלא כל המכשירין שוים ויש שהלכה בהם כר"י ומתוך כך אסרו לכבות את הבקעת מפני הליקה ומפני תשמיש ומפני שלא תתעשן הבית אבל בשביל שלא תתעשן הקדירה ותבשילו שהוא מכשיר אוכל נפש ממש מותר והוא שאין לו מקום לפנותו ודעת רבינו לאסור הכל וכדעת ההלכות עכ"ל • והכי משמע נמי ממ"ש גבי השחזת הסכין ולפי דבריו יש לתמוה היכי שרי הכא להעביר הסכין אפומא דדיקולא או אפומא דריחייא • וכ"ל שה"ה סובר דכל כה"ג אפילו רבנן מודו דשרי שאין כאן מלאכה כלל כיון שאינו משחיז במשחזת שלה וגם הסכין מותר קצת הלכך לא בכלל מכשירין דאסרי רבנן הוא ושרי לכ"ע הלכך לא חילק בהשחזת הסכין בין נפגם בי"ט לנפגם מעי"ט דאפי' בנפגמה מעי"ט מותר לחדדה ע"ג העץ או על גבי חרס אבל אם חרס או אבן דלאו מלאכה היא כלל שאילו היתה מלאכה אפילו בנפגמה מעי"ט היה אסור דלית הלכתא כרבי יהודה בכלל ולפ"ז הא דאמר רב חסדא דסכין שנפגמה מחלוקת ר"י ורבנן היינו לחדדה במשחזת שלה אבל ע"ג עץ או חרס או אבן לרבנן נמי שרי ושפוד שנרלף דקאמר דאתא למחלוקת ר"י ורבנן היינו בשנעקם לגמרי ולריך תיקון גמור הלכך הוי בכלל מכשירין דאסרי רבנן ואסר רב יהודה בנרלף דהיינו נעקם קצת אף ע"ג דמפסיד ליה בידיה גזירה משום נרלס • וגריפת התנור דאמר רב חסדא שהוא מחלוקת ר"י ורבנן ואפ"ה כתב הרמב"ם בפ"ג שאם אי אפשר לאפות או לצלות אא"כ גרף מותר ל"ל דגריפת תנור דקאמר רב חסדא היינו באפשר לאפות בו ע"י הדחק ואפ"ה שרי ר"י אבל כשאי אפשר לאפות בו כלל לרבנן נמי שרי דגריפת תנור לאו מלאכה גמורה היא ולא אסרוה רבנן אלא גזירה אטו שאר מכשירין שהם מלאכה גמורה ואיכא דאי אפשר לאפות אא"כ גרף לא העמידו דבריהם כדי שלא יזנע משמתת י"ט והרמב"ם עלמו כתב טעם כיולא בזה בפ"ד על מה שאסרו ביקוע עלים והתירוהו בקופין ובלד החד שלו כל"ל של"ל לדעת ה"ה שמפרש דהרמב"ם לא ס"ל דהלכה כר"י במכשירין כלל ומפני כך כתב על דברי הרמב"ם דיוסף אלו של השחזת הסכין הם כדעת ההלכות נמשך אחר האמור למעלה שאין הלכה כר"י במכשירין ומפורש בהלכות פרק אין לדין כדברי רבינו שלעולם אין משחיזין את הסכין במשחזת ואפילו עמדה או נפגמה בי"ט ודברי רבינו וההלכות עיקר וכמה משניות סתומות דלא כר"י עכ"ל ומיהו לדעת הרי"ף אי אפשר לומר דאין הלכה כר"י במכשירין כלל דא"כ למה כתב בפ' אין לדין הא דאמר רב חסדא הלכה כר"י ולפיכך דברי ה"ה במ"ש לדעת הרי"ף ז"ע: **ואיבא** למידק למה לא כתב הרמב"ם דלהעביר שמנונית מותר להעביר הסכין ע"ג עץ או חרס וכיולא ומורין כן לרבים כדאשכחן בהגך רבנן דאמרו להנהו רבנן דקמייהו דלהעביר שמנונית קא בעו • ושמא י"ל דכיון דלא כתב אלא דלהשחיז אין מורין ממילא משמע דלהעביר שמנונית שרי דסתם השחזה אינה אלא כדי לחדדה אבל להעביר שמנונית מהיכא תיתי לן דאסור: **ולענין** הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחד כפי מה שפירש הר"ן דברי הרי"ף הכי נקטינן ואע"פ שהרא"ש פירש דבריו בע"א נראין דברי הר"ן שמסכים דעת הר"ב עם דעת התלמיד:

נפגמה מעי"ט אסור לחדדה במשחזת ואם לא נפגמה מעי"ט אלא התחילה בי"ט אסור לחדדה בי"ט וה"מ דפסקא אגב דוחקא ופירש"י שעמדה • מחריפות שלה שאינה חותכת יפה אבל לא נפגמה מותר לחדדה בי"ט • ואע"ג דמאתמול ומשלשום התחילה לקלקל ולילך דלא הו"ל לאסוקי אדעתיה מאתמול דסבר לא ריכנא אבל נפגמה מאתמול לא הוי שרי דמוכח קלקול שלה אבל נפגמה מאתמול דסבר לא ריכנא אבל נפגמה מאתמול דסבר לא ריכנא אבל נפגמה מאתמול לא הוי שרי דמוכח קלקול שלה והו"ל למיעבד מאתמול וכן פרש"י ודלא כהרמב"ם שמדמה שניהם יחד כדפרישית לעיל ומה שהוזר וכתב רבינו דין נפגמה מעי"ט הוא לפי דמתחלה לא כתבה אלא להורות טעם הדין בנפגמה ביום טוב דהאמר ואין מורין כן לחדדה במשחזת של אבן דה"ט משום דאתי לאחלופי ולחדדה גם אם נפגם מעי"ט וכאן כתב גוף הדין דאיכא לחלק בין נפגמה לאינה חותכה יפה: **ופי'** רב אלפס וכו' נראה מדברי רבינו דלהרי"ף במשחזת אסור מדינא דלא כמ"ש הרא"ש דלר' יהודה אף במשחזת של אבן שרי מדינא להרי"ף אלא דאין

ומ"ש והרמב"ם כתב אפי' ע"ג עץ וכו' טעמו דפסק כי האי ליטנא דמחמיר בשל עץ לתנא דמתניתין וכתב הר"ן שכך הוא דעת הרי"ף וב"י האריך לייסד דברי הרב המגיד על זה והנכון אצלי מ"ש הרמב"ן בספר המלחמות שהרי"ף פסק לו דרך הגמרא והסוגיות מכריחות לומר שאף ע"פ שנפסקה הלכה כר' יהודה לא סמכו עליו לגמרי ודברים שהם עיקר מכשירי גוף האוכל כגון גריפת התנור הלכה ומורין כן היכא דלא אפשר שלא יחרוך כדאשכחן בר' חייא לדביתהו ורבא לשמעיה שאם אתה מחמיר עליו אתה מוגעו לגמרי משמתת יום טוב ודברים שאינם עיקר מכשירי אוכל נפש אלא שהם צריכין כגון כיבוי שלא יתעשן הבית וכיבוי דליקת הבית או כיבוי הגר מפני תשמיש המטה אסורין לגמרי בין להורות ובין לעשות בהן מעשה בייחוד • ודברים שהם מכשירי אוכל נפש אלא שא"צ כגון סכין שעמדה שאפשר בשאלה שהרי מצויין לכל מותר ע"י שינוי דכיון דאפשר בשינוי לא שרינן ליה בענין אחר אלא שאין מורין משום דשכיחי ולא אתי לאמנועי משמתת יום טוב זהו דעת הרב אלפס וכן דעת ר"ח עד כאן והר"ן בפ"ב הביא דבריו וכתב ה"ה שזו היא דעת הרשב"א והיא דעת התוס' בתירוץ אחרון בפ"ב די"ט (דף כ"ב) בד"ה הביא וכ"כ הרא"ש לשם כלשון התוספות והסמ"ג הביא תירוץ זה בלחוד וכן עיקר והיא ג"כ דעת הרמב"ם מש"ה אע"פ שר"י מתיר גבי השחזת הסכין אפילו בשל אבן מ"מ אין לא שרינן ליה אלא ע"י שינוי בשל עץ או ריחייא ודיקולא וכיולא בזה שכל אלה הן שינוי ואף באלו הלכה ואין מורין כן כדי שלא יבא לחדדה במשחזת וכדמשמע פשטא דעובדא דרבא ורב יוסף ואין חילוק ג"כ בין סכין שנפגמה לסכין שעמדה ומש"ה כתב הרי"ף גבי סכין שעמדה ודוקא אגב ריחייא או דיקולא אבל לא במשחזת ורצונו לומר הלכה ואין מורין כן כעובדא דרבא ורב יוסף שאין לחלק בין נפגמה לעמדה וזו היא ג"כ דעת הרמב"ם שעמדה שניהם יחד ומיהו דוקא שנפגמה או שעמדה ביום טוב אלא הו"ל לאסוקי אדעתיה מאתמול והא דלא פירשו הרי"ף והרמב"ם דבר זה אפשר שנסמכו על מה שכתבו הלכה כר"י במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב אם כן פשיטא דסכין נמי שנפגמה או עמדה מערב יום טוב דהיה אפשר לתקנו מערב יום טוב אסור ביום טוב וכך פסק הסמ"ג והסמ"ק כלשון הרמב"ם וכתבו ג"כ דוקא בנפגמה ביום טוב והכי נקטינן דסכין שנפגמה ביום טוב או אינו יכול לחתוך בה אלא מדוחק אלא הו"ל לאסוקי אדעתיה מאתמול דאריך לתקנו הלכה היא דמחדדו על גבי עץ או על גבי אבן וחרס וכיולא בהם או לזלזל להקל גם בנפגמה מערב יום טוב אבל להעביר השמנונית משמע דמורים אף לרבים בשל עץ אבל על גבי משחזת ובנפגמה מערב יום טוב או עמדה שאינה יכולה לחתוך כלל אפילו על גבי משחזת של עץ אסור ואף להעביר השמנונית אסור • ואיכא להקשות להרא"ש הא דאמר רב חסדא אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרלס ואחד גריפת התנור וכירים ביום טוב באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן והלכה כרבי יהודה הא פשיטא היא דכיון דאף במשחזת של אבן דהוי עשייה כלי שרי ר' יהודה כל שכן הני תלת דדינם ככל מכשירי אוכל נפש אבל להרמב"ם ניחא דאינטריך דאף על גב דר"י מודה בעשייה כלי דאסור מכל מקום בכל הני שרי דליכא עשייה כלי אלא תיקון בעלמא וכדכתב הר"ן אלא דלהרא"ש קשה וי"ל דלא קי"ל כר"י בכל מכשירין אלא בדבר שהוא צורך אוכל נפש הא לאו הכי כגון כבוי דליקה ולכבות הבקעה בשביל שלא יתעשן וכו' החמירו בו וכן פי' התוספות והרא"ש בפ"ב וכ"כ הסמ"ג והבאתי דבריהם בסמוך ולפיכך איצטריך לאשמועינן בהני תלת דהלכה כר' יהודה ושריין: **נפגמה** מעי"ט אסורה וכו' מימרא דרבא שם סכין שעמדה מותר לחדדה בי"ט וה"מ דפסקא אגב דוחקא וס"ל לרבינו דוחקא עמדה דלא הו"ל לאסוקי אדעתיה מאתמול דסבר לא ריכנא אבל נפגמה מאתמול לא הוי שרי דמוכח קלקול שלה והו"ל למיעבד מאתמול וכן פרש"י ודלא כהרמב"ם שמדמה שניהם יחד כדפרישית לעיל ומה שהוזר וכתב רבינו דין נפגמה מעי"ט הוא לפי דמתחלה לא כתבה אלא להורות טעם הדין בנפגמה ביום טוב דהאמר ואין מורין כן לחדדה במשחזת של אבן דה"ט משום דאתי לאחלופי ולחדדה גם אם נפגם מעי"ט וכאן כתב גוף הדין דאיכא לחלק בין נפגמה לאינה חותכה יפה: **ופי'** רב אלפס וכו' נראה מדברי רבינו דלהרי"ף במשחזת אסור מדינא דלא כמ"ש הרא"ש דלר' יהודה אף במשחזת של אבן שרי מדינא להרי"ף אלא דאין

מורין לעשות כן אבל במשחזת של אבן אע"פ שמותר לחדד בה (ד) אין מורין לעשות כן אבל להעביר שמנוניתו אף בשל אבן מורין לעשות כן ואם (ה) נפגמה מעי"ט אסור והרמב"ם כתב אפילו על גבי עץ הלכה (ו) ואין מורין כן ועל גבי משחזת של אבן אין משחיזין כלל וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה נפגמה מעי"ט (ז) אסור לחדדה במשחזת ואם לא נפגמה מעי"ט אלא עמדה פי' התחילה קצת להתקלקל ואינה חותכה יפה אם יכול להתוך בה ע"י הדחק יכול להשחיזה בי"ט [ח] ופי' רב אלפס אגב ריחייא או דיקולא

דרישה

(ד) **אין** מורין לעשות כן שלא יגלגו בשאפשר לעשותו מבע"י דשם אפי' ר' יהודא מודה דאסור דס"י:

(ה) **נפגמה** מעי"ט וכתב ב"י ז"ל ויש יתור בדברי רבינו שהרי כבר כתב לעיל שאם נפגמה מעי"ט אסור ולעל"ב דלפרושי אתא דהא דאסור דוקא לחדדה אבל מותר להעביר שמנונית וק"ל ואפשר עוד דאפי' לחדדה לא אסור אלא בסתם משחזת דהיינו של אבן אבל בשל עץ מותר: (ו) **ואין** מורין כן דומיא דסכינא מעשה רבא דאפשר שסיה נפגם מעי"ט עיין בב"י: (ז) **אסור** לחדדה במשחזת נראה מע"ג דכתב סתם משחזת נראה דמירי במשחזת של אבן דהרי"ף ג"כ כתב אבל לא במשחזת סתם ופי' הרא"ש דמירי במשחזת של אבן וכמו שכביא ב"י דברין בסי' וס לכך נראה דבכל מקום דנקט סתם במשחזת דבשל אבן מירי:

פרישה

סי' תקט [ח] **ופי'** רב אלפס אגב ריחייא או דיקולא הו' וב"ה כתב אפי' במשחזת וכתב ב"י ז"ל הרמ"ש ס"ל כב"ה שהרי דברי הרי"ף שכתב אחת דסכין שעמדה דוקא אגב ריחייא או דיקולא אבל במשחזת לא כתב הרא"ש דהיינו לומר שאין מורין כן מטעם דבברי ב"י דגם ב"ה סבר דאין מורין כן ולא משמע שכי מדברי רבינו דא"כ מנ"ל לרבינו לעשות ממלוקת בין הי"ף ובין בעל עיטור כיון דאפשר לפרש דברי הרי"ף כדעת ב"ה וכמו שפי' הרא"ש לכן נלע"ד דב"ה ס"ל דהלכה ומורין כן ובזה הוא חולק על הרי"ף ואין לתמוה לפי' זה על רבינו שכתב דבמשחזת וכמי מסתבר כדעת ב"ה דהלכה ומורין כן ולעיל גבי סכין שנפגמה בי"ט כתב דבמשחזת של אבן אע"ג שמותר לחדד בה אין מורין לעשות כן י"ל דשאני גבי סכין שנפגמה בי"ט לכך אין מורין כן לרבים כדי שלא יגלגו אף כשאפשר לעשותו מבע"י והתם אפי' לר"י אסור וכמו שכביא ב"י בשם הש"י אבל הכא גבי סכין שמחדדה ביכול לחתוך בה ע"י

דאין מורין כן שזה הפירוש יהיו ההכמת דלשון הרי"ף אלא ס"ל מדינא אסור במשחזת אף לר' יהודה דכיון שעמדה ומתמול התחילה להתקלקל ר' יהודה נמי מודה דאין להתיר אלא ע"י שינוי דריחיא או דיקולא ואם עמדה לגמרי שאינה חותכת כלל דינו כנפגמה מעי"ט דהו"ל מתקן מנא ממש בי"ט ואסור אבל בשחוק אגב דיקולא אי הו משום תיקון ממש ושרי ע"י שינוי דריחייא ודיקולא אבל לא במשחזת של אבן דכולי האי לא מקילינן כיון שהתחיל להתקלקל מתמול אבל בהתחיל להתקלקל בי"ט אפי' נפגמה אז מינה חותכת כלל מותר לחדדה אף במשחזת של אבן לר"י ככל מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותן מעי"ט אלא דאבן מחמירין וקי"ל הלכה ואין מורין כן זאת היא דעת רבינו לפרש בדברי הרי"ף דלא כהרא"ש אביו וכן פסק בהגהת אשר"י ע"ש הא"ז ואעפ"כ הסכים רבינו לדעת העיטור דכיון שעמדה ופסקה אגב דוחקא אף במשחזת שרי לר' יהודה דלא הו"ל לאסוקי אדעתיה מתמול דתתקלקל כ"כ והכי משמע פשטא דמימרא דרבא ומשמע נמי מדהתיר רבינו בסתם דאף מורין כן דלא דמי לנפגמה בי"ט דאתי לאחלופי בנפגמה מעי"ט אבל סכין שעמדה דשרינן לה אפי' התחילה להתקלקל מאתמול ליכא למיחש לאחלופי מיהו ודאי אפשר לומר דאתי לאחלופי בסכין שעמדה לגמרי מערב י"ט אי נמי בסכין שנפגמה מערב יום טוב וכן נראה עיקר וכן מבואר בדברי הרא"ש דאף בסכין שעמדה הלכה ואין מורין כן והכי נקטינן דלא כדמשמע מדברי רבינו ובשפוד שנרלס משמע נמי הלכה ואין מורין כן משום דאתי לאחלופי בנרלס מעי"ט וכ"כ ה"ר יהושע אבל בגריפת התנור משמע דלכ"ע הלכה ומורין כן דהא ר' חייא לדביתהו ורבא לשמעיה אורויי מורי לגרוף ואזהורי מזהירי מחרוכת וכ"ל דגריפת התנור שרינן טפי דעיקר מכשירי גוף האוכל הוא וכו' כמ"ש בסמוך ע"ש הרמב"ן ואיכא להקשות אמאי לא כתב הרמב"ם דין שפוד שנרלס בי"ט דמותר לתקנו כר' יהודה דהלכה כמותו • ומ"ש הרב המגיד דהרמב"ם פוסק לגמרי כרבנן ושזהו דעת הרי"ף הוא פי' תמוה ובודאי דלהראשונים שומעין הרמב"ן והרשב"א והתוס' שהבאתי לעיל דכולם כתבו דהלכה כר' יהודה בתכשירין אלא שבפרטן איכא לחלק לפי מה שהוא הענין ואין ספק שגם הרמב"ם פוסק כר"י אלא דבשפוד שנרלס ס"ל דאף עפ"י דאמר רב חסדא סכין שנפגמה ושפוד שנרלס וגריפת התנור באנו למחלוקת ר"י ורבנן מ"מ לא אמר בפירוש שכולן שוין בדין להתיר כר' יהודה והלכך אנן מחלקין ביניהם דגריפת התנור בי"ט הלכה ומורין כן כדמוכחי עובדי דר' חייא לדביתהו ורבא לשמעיה וסכין שנפגמה בי"ט הלכה ואין מורין כן ודוקא ע"י שינוי כדמוכח הסוגיא דרבה ורב יוסף דקיימי קמייהו רב נחמיה ואביי ושפוד שנרלס בי"ט אסור לגמרי כדתניא בפ' מי שהביא ואין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו דמשמע דלגמרי אסור לתקנו ורב יהודה אמר שמואל נמי דשפוד שנרלף אסור לתקנו בי"ט ואע"ג דפסיק ליה ביהיה וכל שכן דאסור לעשות פחמין לעשות כלי ברזל ואע"ג דלר"י גופיה שרי כיון שנרלס בי"ט אבן לא ס"ל לזלזל בהכי כ"ל לדעת הרמב"ם והכי נקטינן להחמיר כמותו לאסור כל תקון שפוד בין בשפוד של מתכת בין בשפוד של ברזל אפי' תיקון כל דהוא • ודלא כבעל המאור שחולק להקל בשפוד של מתכת עיין עליו • עוד נלע"ד דאף בדבר שהלכה ואין מורין כן יכול לעשות כן בפני רבים היכי דמצי למיסתמוטי כי הכא גבי סכין שנפגמה או שעמדה דיכול לחדדה בשל עץ דמצי למיסתמוטי ולמימר דלהעביר שמוניתא הוא דקא עביד כדחזינן בהני עובדי דרב נחמיה ואביי כנ"ל :

תקי מוללין לשם דביום טוב דוקא ע"י שינוי שרי למלול אבל בשבת אסור אפי' ע"י שינוי וכן פי' התוספות לשם וכך היא דעת בעל המאור אבל דעת הרי"ף דביום טוב מותר למלול בלא שינוי וכבר ביאר הרמב"ן בספר המלחמות לשם שכן הוא העיקר וכן היא דעת הרמב"ם בפ"ג מהלכות יום טוב כמו שכתב הרב המגיד גם מדברי הר"ן לשם נראה שהוא סבור כן וכן היא דעת הרא"ש בפרק מפנין ואחריהם נמשך רבינו דלמעלה בסי' שי"ט לענין שבת כתב דמולל בשינוי מעט בראשי אצבעותיו וכאן כתב בשתם מוללין מלילות משמע אף בלא שינוי והכי נקטינן :

הבורר

שינוי והוכיח שאין כן דעת הרי"ף אלא בי"ט מותר למלול אפי' שלא ע"י שינוי ונראה מדברי הר"ן שגם הוא סובר כך וכן הוא דעת הרא"ש בפ' מפנין והכי נקטינן :

הבורר

דרכי משה

תקט (א) וכן המנהג לשרוף החוט שתופרים בו אבל לפי המרדכי דאוסר שריפת השפוד כדי לקצרו היה נראה דאף כאן אסור אבל נהגו להקל בזה ונראה דאף לדברי המרדכי דאוסר לשרוף היינו דוקא קודם שנתמלא ורצה לשרוף החוט לצורך התפירה אבל לאחר שנתמלא העוף ונתפר ורוצה להסיר משם המחט או החוט הנשאר פשיטא דשרי אף להתוך דהא א"א לעשות זה מעי"ט אלא שנהגו לעשות בשריפת החוט : (ב) וכ"ה בהג"מ פ"א וכ"כ א"ז ומשמע דבליבון שרי אע"ג דמאתמול היה יודע שצריך ליבון אבל בהגעלה אסור כ"ז שהיה יכול להגעילו מבע"י וכתב מהר"א מפראג. וז"ל נראה דכל שכן שפוד שצלו בו ביום כבד או בשר שאינו מלוח שמותר ללבנו כדי לצלות בו ביום מאהר שאין נראה שום תיקון כמו בהכשר טרפ"א של הלב עכ"ל ול"נ דשרי מט"א דהרי אי אפשר לעשותו מבעוד יום :

ושם

דרישה

הרמב ליכא למיגזר דילמא אתי לזלזולי אף כשאפשר לעשותו מבע"י כיון דסכין שעמדה אפי' מבע"י מותר להשחיזה בי"ט ליכא למגזר מידי • עיין בב"י בר"ס סכין שנפגמה כו' הביא דברי הרי"ף ולדעת הרא"ש ופי' על דברי הרי"ף וגם לדעת הר"ן ופירושו על דברי הרי"ף ומדברי הרי"ף נראה דלדעתו אלכה כר' יהודה ומה"כ כתב דעת המ"מ דס"ל דלהרי"ף והרמב"ם לית הילכתא כר"י בשום מכשירין ותמה עליו ע"ש והניח הדבר בצ"ע ולע"ד ק' מאד לפרש כן בדברי המ"מ שיהיה סתירה בפירושו וגם המה שכתב הרי"ף ז"ל בפרק שני דבילה אסא דקא בעינא מהו לכסות את הגר בי"ט משום דבר אחר וקבעי למפשטיה ממתניתין דאין מכבין את הקערה כו' ודחה שם בגמרא ומוקמה כר"י וכתב הרי"ף ז"ל דמסא שמעי' דלית הלכתא כהא מתני' אלא אסור לכבות כו' שהשיב עליו הרא"ש מהא דפ' אין צדין דאמר רב אסדא הלכה כר' יהודא והביאה הרי"ף ותירץ דהא דמסקי' הכא אסור היינו משום דאין מורין כן אבל מדינא אי"ל דהא דברי הרא"ש ותירץ דהא דקי"ל כר"י היינו לומר שכן מורגין מן התורה ומיהו מדבריהם לא דלא להתירו אלא לפי מה שהם קרובים לאוכל נפש כו' וכשאין שם וגם הרא"ש והר"ן כתבו דברי הרא"ש והרמב"ן ומאחר שכל הפוסקים שוויה בהא דהלכה כר"י וכן מוכח מתוך הגמרא ואין מילוק ביניהם אלא בהא אם בכל מכשירין הלכה כר"י אם לאו וא"כ אין יעלה על הדעת לפרש דברי המ"מ דמפרש דברי הרי"ף דלא כמאן לכן היה נלע"ד דהמ"מ ידע שפיר הא דאמר רב אסדא הלכה כר"י ומה שהביאה הרי"ף וגם מה שהקשו הרא"ש והרמב"ן בפ' אין צדין כמו שהבאתי ובתירוץ הקושיא דעת אמרת היה להמ"מ עם הרמב"ם והכי ס"ל דקי"ל כר"י היינו במכשירים שהן קרובים לאוכל נפש כמו גריפת התנור שהוא מיוחד לאוכל נפש דאי לא שרית ליה אתי לאחלופי משמעת י"ט וכמ"ש הרמב"ן וכיוצא בזה כתב הרמב"ם עצמו בפ' רביעי על מה שאסרו ביקוע עצים והתירוהו בקופין ובגלד כחל שלו וע"ש ומ"ש המ"מ דאין הלכה כר"י אינו ר"ל דהלכה כרבנן דודאי לרבנן גם פגימת הסכין וגריפת התנור ובקיעת עצים אסור ואע"ג דבפ"ד מהל' י"ט כתב המ"מ גבי שפוד שנרלף דאין הלכה כר"י אלא כרבנן לא בעי למימר דלגמרי הלכה כרבנן ומדינא אלא ר"ל דגבי שפוד שנרלף נוסגין הלכה כרבנן ואפשר משום דס"ל דשפוד לא הוי כ"כ קרוב לאוכל נפש וגם לא אתי לאחלופי משמעת י"ט כמ"ש הרמב"ם דאפשר בשאלה שהיא דבר המצוי אצל הכל וגם יכול לצלותה ע"ג גחלים כנ"ל שנ"ל לדעת המ"מ וז"ל הרמב"ם שם פ"ד אין מבקעין עצים בי"ט לא בקורדס כו' עד ואם אסרו בקורדס אלא יעשה כדרך שהוא עושה במול שהרי אפשר שיה לו לבקע מעי"ט • ואם לא נאסרה הבקוע כלל מפני שאפשר שפוגע בעץ עבה ולא יוכל להבעירו וימנע מלבשל לפי' התירו בשינוי וכל הדברים הדומים לזה מוה טעמא התירו בהן מה שהתירו ואסרו מה שאסרו עכ"ל הרמב"ם הרי לפניהם בכלל להתיר כל דבר שמתקת י"ט תלוי בהן וגם בקע בשינוי אפי' היה אפשר לבקע ובודאי כה"ג לרבנן אסור דהביקוע מלאכה גמורה היא ואע"ג דגם לר"י לא אסרינן מכשירין כ"א בדלא אפשר לעשותן מעי"ט מ"מ מדמלינו שהתירה הכתורה שא"א לעשותן בעי"ט הקילו מכמיס ג"כ אפי' באפשר לעשותן מעי"ט בדברים שמתקת י"ט תלוי בהן ועי"ז שינוי וגם לפי' הב"י בדברי המ"מ ק"מ בדברי אביי ורבא אלכה ואין מורין כן דמדקאמר הלכה משמע דפליגי ולפי' ב"י דכתב דאפי' רבנן מודו בהא לא שייך לומר הלכה וגם מ"ש ב"י דמ"ש רב אסדא סכין שנפגמה פליגי ביה ר' יוחנן ורבנן מיירי לחדדה במשחזת של אבן אבל בשל עץ לדברי הכל מותר ק' דהא מתני' קתני אין משחיזין ואיכא חד ליפנא בגמ' דמוקי לה במשחזת של עץ גם קשה מה מקשה הגמרא לדברי ר' יהודה שאסור לתקן שפוד שנרלף פשיטא מאי פשיטא הוא כיון דאפי' רבנן מודו דאתר לתקן סכין שעמד ונפגם ואפי' עמד ונפגם מעי"ט ולא אסר רב יהודא שפוד שנרלף כ"א משום גזירה דנרלס כמ"ש הב"י א"כ לא שייך ע"ז למפרך פשיטא לכן היה נלע"ד כמ"ש דגם המ"מ לא ס"ל הלכה כרבנן אלא כר"י דמן התורה מותר ומיהו לא

פרישה

(מ) **אבל** אם אין יכול נחתוך בה עיין בב"י ובש"ע דמשמע אפי' עמדה בי"ט אסור • דהו"ל מתקן מנא וכתב הר"ן ורש"י יהיב טעמא משום דהוי טירחא יתירא והרמב"ם כתב שמא יבא להשחיזה במשחזת אין

חדושי הגהות

תקט א ול"נ דר"ל אף על גב דנפגמה מעי"ט אסור עמדה מעי"ט מותר (מהרל"ח) :

הבורר קטניות או שאר דבר אם יש טורח בברירת האוכל יותר מפסולת כגון שהאוכל מרובה בורר כדרכו לזרוק הפסולת ואם טורח יותר בברירת הפסולת כגון שהוא דק נוטל האוכל ומניח הפסולת ודוקא כשהאוכל מרובה על הפסולת מבטותו ומשכחת לה באוכל מרובה ואפ"ה יש טורח יותר בברירת הפסולת כגון שהוא דק כדפרישית אבל אם כמות הפסולת מרובה אסור אפי' לטלטלו שהאוכל בטל ברוב ומ"מ לוזים ובטנים שנשתברו ועדיין מעורין בקליפיהן אע"פ שהפסולת מרובה על האוכל מותרין דלא מיקרי פסולת מרובה כיון דאורחייהו בהכי והוי כמו שומר לפרי אלא דמי לעצמות וקליפין כיון שנפרדו לגמרי מן האוכל: אין מסננין החרדל במסננת שלו ואין ממתיקין אותו בגחלת של עץ אבל בשל מתכת מותר: (א) אין תולין המסננת בי"ט לסנן בה שמרים היתה תלויה ועומדת מותר ליתן בה שמרים לסנן ומערים ותולה אותה ליתן בה רמונים ונותן בה שמרים ובלבד שיתן בה רמונים תחלה: (ב) אין עושין נבינה בי"ט (ג) ואין נוזזין הירק במספרים. שרגילין להותכם בהן מן המחובר ומתקנין את (ד) הקונדס והעכביות אף על פי שמותר לטרוח לתקן צרכי סעודה ביום טוב מכל מקום מה שאפשר לשנות מדרך חול יעשה הלכך (ה) המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל וקופה לתת לתוכה ארבעה או חמשה כדים ביחד אלא יביאם לפניו בידו אחד אחד או שנים שנים דמוכח שלצורך י"ט מביאם (ו) וכן כל כיוצא בזה ישנה מדרך חול אפילו אין בשינוי קלות המשא ואם א"א לו לשנות בגון

אין מסננין ממתיקין אותו וכו' ופירש"י אין מסננין - משום דמיחזי כבורר שמשליך הסובין שלו: ואין ממתיקים אותו בגחלת - כדרך שרגילין לכבות את הגחלת או אבן נסוקה: בגחלת של עץ - אסור דשייך בה כיבוי: גחלת של מתכת - לא שייך בה כיבוי דאינו נעשה פחם: ומפרש בגמרא טעמא דאסור משום דהוה אפסר לעשותו מאתמול בסי' תק"ד כתבתי שאסור לעשותו ביום טוב בגרגרה שקורין אורוג"א: **אין** תולין המסמרת בי"ט וכו' פלוגתא במתני' פרק ר"א דתולין (קלז:) והלכה כחכמים דאמרי אין תולין המסמרת אבל נותנין לתלויה בי"ט ומפרש בגמרא דטעמא דאין תולין כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: **ומ"ש** ותולה אותה ליתן בה רמונים ונותן בה שמרים ובלבד שיתן בה רמונים תחלה מימרא שם (קלט:) ופירש"י מערים ותולה אותה לצורך רמונים דלאו עובדין דחול ניכו ומסנן בה שמרים הואיל ויתלית דהא אמרינן נותנין לתלויה בי"ט: והוא דתלי בה רמונים ברישא דמוכח דמעיקרא לאו לשמרים תלויה: בכל שאר דיני סינון יין ושאר משקין נראה שי"ט שוה לשבת וכבר נתבאר משפט דברים אלו בסי' שי"ט:

אין עושין נבינה בי"ט בעיא דאיפשיטא בפרק ר"א דמילה (קלד:) וטעמא מפרש בגמרא משום דהוה אפסר לגבן מאתמול ונבינה דאתמול חשיבא כשל היום גרסינן בירושלמי ספ"ק דביצה מהו להעמיד חלב אם אומר את כן אף הוא חולב ומעמיד מי"ט לחול וכתבו הר"ן בספ"ב דביצה והגה"מ בפ"ג מהלכות י"ט וכ"כ הרוקח דאסור להעמיד ולגבן בי"ט - ובפרק המצניע (לה:) ת"ר החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרות המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד בי"ט לוקה מ' דר"א וחכ"א אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות ופירש"י אחד זה ואחד זה אחד שבת ואחד י"ט וכתב רבינו ירוחם שמפני ברייתא זו כתבו קצת מפרשים דחולב ומחבץ ומגבן אסור וכן הרודה חלות דבש אבל חולב ומחבץ ומגבן לצורך י"ט מותר דמעלי כשהוא בן יומו ורודה חלות דבש דאסור דוקא דבש והדביש אבל ברחוי לאכילה מותר ואפילו שאפסר לעשותו מעי"ט מן התורה כל אוכל נפש מותר אפי' אפסר לעשותו מעי"ט ודוקא במכשירי אוכל נפש חילקו בין אפסר לעשותן ובין לא אפסר עכ"ל - ולפוס ריהטא לא משמע מדברי התוס' בפרק המצניע שרוצים להתיר לגמרי אלא לומר דלא מיתסר מדאורייתא אבל מדרבנן מיהו מודו דאסור וגם לא הזכירו שם דהא דקתני לוקה לא קאי אלא ארודה חלות דבש מ"מ אפסר שבמקום אחר כתבו כדבריו או שבנוסחאות תוס' שבידו היה כתוב כן ומיהו על מ"ש לדעת התוס' דמגבן לצורך י"ט מותר דמעלי כשהוא בן יומו יש לתמוה דהא איבעיא לן בפרק ר"א דמילה ופשטיה לאיסורא ול"ע - והר"ן בר"פ אין לדין הביא ברייתא זו וכתב דמשמע דהא דקתני הזיד בי"ט לוקה וכו' לא קאי אמחבץ ומגבן דהא גיכון בי"ט לא מיתסר אלא מדרבנן והכי מוכח מדלא אייתי הך ברייתא בפרק ר"א דמילה כי איבעיא לן מהו לגבן - כתב הריב"ש בתשו' מה שמוציאין החמאה מהחלב אסור משום בורר דהרי הוא כמחבץ שגם זה מעמיד שומן החלב ונעשה חמאה על ידי טורח גדול ורחוי ליאסר ואפילו ע"י עו"ג דאמירה לעו"ג שבות ואפי' בדבר שאין בו אלא איסורא דרבנן עכ"ל:

ואין נוזזין הירק במספריים וכו' ומתקנין את הקונדס ואת העכביות ברייתא בפרק המביא כדי יין (לד:) ופירש"י אין נוזזין הירק התלוש שיש בו ראשי עלין נרקבים וכמושים אין נוזזין אותם בתכפורת שלו שנוזזין בה מן המחובר דמאן דמזי סבר שליקטן היום: קונדס ועכביות מיני ירקות שיש טורח בתיקונן:

אע"פ שמותר לטרוח לתקן צרכי סעודה בי"ט וכולי הלכך המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל וקופה אבל מביא הוא על כתיפו או לפניו שם (כט:) ופירש"י ממקום למקום - בתוך התחום או ע"י עירוב: לא יביאם בסל ובקופה - לתת שלש וד' בתוך קופה ושאם משום דראה כמתעסק דחול לשאת משאות: אבל מביא על כתיפו אחד או ב' דומכא דלטרוך י"ט: או לפניו - בידו ומשמע מדבריו דבמולידך הכדים בחוץ במקום רואים דוקא הוא דאמר דלא יביאם בסל ובקופה אבל מטלטל במקום שאין רואים כגון מזויית לזויית באותו בית מביא כי היכי דבעי (ג): **ומ"ש** רבינו אפילו אין בשינוי קלות המשא שם (ל) אתקין רבא במחוזא דדרו בדחקא לידרו ברגלא דדרו ברגלא לידרו באכפא דדרו באכפא ניפרו' סודרא עליה ופי' רש"י בדחקא - משוי שאדם נושא על כתפו בחול בעורח בי"ט ושאנו ברגלא עתר שקורין פורק"א שהוא שינוי להקל: לידרו ברגלא - בשני בני אדם במוט על כתפיהם דהייטו נמי שינוי להקל: לידרו באכפא - במוט שבידיהם משום שינוי ואע"פ שאינו להקל מ"מ שינוי הוא ואינו מרבה טורח בשינויו: נפרוס סודרא - קל הוא ואינו מכביד ושינוי בעלמא הוא ולהנצע - והרמב"ם כתב בפ"ה משאות שדרכן ליטא אותן במוט ישא אותן על גבו מאחוריו ושדרכן ליטא אותן על גבו מאחוריו ישא אותם על כתפו ושדרכם להנשא על הכתף ישא בידו לפניו או יפרוס עליהם בגד וכל כיוצא בזה משינוי המשא: **ר"ש** רבינו ואם א"א לו לשנות כגון

דרכי משה

תקי (א) ושם נתבאר דדברים חולקים על רבינו ופ"ל דמותר ליטול ואוכל מתוך הפסולת אף אם הפסולת מרובה. אמרינן דבטיל לגביה: (ב) וא"ל כתב בשם ריב"א דאיט אסור

פרישה

סי' תקי (מ) אין תולין המסמרת בי"ט כו' כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול הילכך בשתתן תחלה בה רימונים דלאו עובדא דחול הוא הואיל שמיטלת בטיל דבר אחר מותר רש"י: (ב) **אין** עושין נבינה בי"ט דנבינה של אתמול שעובה כשל היום גמרא:

(ג) **ואין** נוזזין הירק כו' פרש"י ירק שתלוש שיש בו ראשי עלין נרקבין וכמושין אין נוזזין אותן במספורת דמאן דמזי סבר שליקטן היום:

(ד) **קונדס** ועכביות ירקות שיש טורח בתיקונן וכבר תנא קון זה קונדס הדדר אלו בעכביות: (ה) **המביא** כדי יין כו' ובתוך הפסוס אם פ"י עירוב רש"י:

(ו) **וכן** כל כיוצא בזה כו' עיין בב"י

דרישה

לא קי"ל לגמרי כר"י שסרי כמס משמות סתמו דלא כותיה אלא דבכמיס אסרוהו ומ"מ כיון שמן הסתורס מותר יש ביד מכמיס להקל ולהחמיר ולחלק בדבר שהוא יותר לאוכל נפש ולשמחת י"ט ומ"ש המ"מ אבל כיבוי אסור ז"ל ודעת רבינו לאסור הכל כדעת ההלכות מוה אינו מובא דהא אסרי"ף דאפר ג"כ הכל כיבוי הרא"ש והרמב"ם והרא"ש על דברי דדוקא בזה אסור אבל בפגימת הסכין וכבוחיה שכן קרובין יותר לאוכל נפש מותר אלא ר"ל לאסור הכל כל כיבוי אפי' מאני קדירה שאין לו מקום לאמת גם אמ"ש המ"מ גבי שפוד שנלקח אין הלכה כר"י אלא כרבנן וכל תיקון דשפוד אסור אפילו נתקלקל בי"ט אפי' טעמא דס"ל דלא התירו אכמיס אלא מכשירין הקרובים לאוכל נפש עצמן בסכין וכדומה לו ואף

כגון שזימן הרבה אורחים וצריך למהר ולהביא לפניהם יעשה כדרכו :

תקיא מותר לעשות מדורה להתחמם כנגדה ולחמם מים לרחוץ רגליו אבל לא כל גופו לרחוץ כל גופו במים שהוחמו מעי"ט כתב רי"ף שמותר ור"י אסר ולזה הסכים א"א ז"ל : אדם מותר לטבול בי"ט מטומאתו אבל אסור להטביל כלים הדשים או טמאים לטהרם אין עושין מוגמר פירוש שמפזר מיני בשמים על הגחלים בין אם מכוין להריח בין אם מכוין למגמר הבית או הכלים אבל אם עושה כדי ליתן ריח טוב בפירות למתקן לאכילה מותר לא שנא אם מפזרן על גבי חרס או על גבי גחלת של עץ : אין

תקיא מותר לעשות מדורה להתחמם כנגדה ולחמם מים לרחוץ רגליו אמ"כ היו רגילים לעשות לשתייה וב"ה מתירין ועושה מדורה ומתחמם כנגדה וכגמ' אסיקנא דב"ש פליגי נמי אמדורה ואסרוה · וכבר כתבתי בסי' תק"א דאיכא למימר אע"ג דלב"ש מדורה אינו כאוכל נפש ומ"ה אסרוה דלא ס"ל מתוך מ"מ ב"ה ס"ל דמדורה דהנאת כל גופו היא דמיא לאוכל נפש ושרינן ליה בלא מתוך אבל רחיצת רגליו ב"ה נמי מודו דלאו אוכל נפש היא ולא שרינן ליה אלא במתוך ודלא כהר"ן שפירש דמדורה נמי שרינן לב"ה מטעם מתוך ודבריו אלו סותרין למ"ש בפ' המביא דמדורה כיון שהנוף נהנה מגופו של דבר כאוכל נפש עצמו הוא : **אדם** מותר לטבול בי"ט מטומאתו משנה בפ"ב דביצה פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כב"ה דאדם בשבת וכלים מלפני השבת : **ומ"ש** אבל אסור להטביל כלים חדשים הכריחו הרא"ש מדקא יהיב רבא טעמא לטבילת כלים מפני שנראה כמתקן אבל אדם נראה כמיקר א"כ בטבילת כלים חדשים נמי איכא משום מתקן ואסור והלכתא כרבא וע"ל בסי' שכ"ג : **ומ"ש** אבל אם עושה כדי ליתן ריח טוב בפירות כו' בעיא בפירות שם מהו לעשן ואסיקנא רבא אמר ע"ג גחלת נמי מותר ואע"ג דמכבה ומבעיר ומוליד ריח בגחלים מידי דהוה אבישרי אגומרי דאיכא כל הני ואפי' הכי שרי ה"נ שרי ולפי גירסת הרי"ף דבבישרא אגומרי ליכא כיבוי כמ"ש בסימן שקודם זה צריך לפרש דה"נ גבי עישון פירות ליכא כיבוי דסופו מבעיר ומשום הבערה נמי ליכא דהניחו ע"ג אש הדלוק לקדרה ומשום אולודי ריחא נמי ליכא כיון שאינו מכוין להריח אלא להכשיר וכ"כ הר"ן והעתיקו מדברי הרמב"ן ז"ל גם מה שהקשה ב"י ומ"ש דגבי מוגמר שרי אפי' בגחלת של עץ ולמתק החרדל לא שרי וכו' נלע"ד דהיינו הך דאקשינן בגמ' ומ"ש מבישרא אגומרי דעישון פירות דימהו בעל התלמוד לבישרא אגומרי ושיוויא דפרקינן בגמרא אקושיא ומ"ש מבישרא אגומרי מצינן לשנויי נמי אקושיא דמ"ש מעישון פירות וכמו שתירץ הוא ז"ל דשאני חרדל דהא אפשר למתקו כו' : אין

כגון שזימן הרבה אורחים וכו' שם אם א"א לשנות מותר ופירש"י אם א"א לשנות שאין לו סודר לכסותו ודבינו מפרש דהיינו שזימן אורחים הרבה :

כתב הר"ן הא דלא חייסינן הכא בסודרא דלמא אתי לידי סחיטה כתב הרז"ה דהכא ליכא למיחש לסחיטה והכי אמרינן בהדיא בגמרא ר"פ שואל (קמח:) דהני נשי דמלין חלבי מיא אע"ה לא פרסו סודרא עילויה חלבא משום דלמא אתי לידי סחיטה וכתבו שם התוספות מכאן מייתי ר"ת ראיה דליין ושמן לא שייך סחיטה : ואמרינן תו בגמ' נכסייה בנכתמא זימנין דמפסיק ואתי למקטריה הלכך לא אפשר תנן תו במתני' פ' המביא כדי יין המוליך את התבן לא יפסול את הקופה לאחוריו אבל גוטלה בידו ולא כתבו רבינו משום דבכלל מה שכתב שריך לשנות מדרך חול הוא :

אם אדם מצוה בי"ט על שביתת בהמתו או אם מותר לאמר בי"ט כתבתי בסימן תל"ה : **תניא** בתוספתא פ"ג דביצה אין מביאין עצים לא בחבל ולא בקופה ולא במחצלת אבל מביא במטפחת ובחיקו (ג) בהמה ששחטה בשדה אם יביאנה לעיר במוט ובמוטה נתבאר בסי' תל"ח :

תקיא מותר לעשות מדורה להתחמם מכנגדה ולחמם מים לרחוץ רגליו בפ"ב דביצה (כא:) תנן בש"א לא יחם אדם חמין לרגליו אמ"כ היו רגילים לשתייה וב"ה מתירין ועושה מדורה ומתחמם כנגדה · וכתב הר"ן דטעמא דשרו הני תרי מילי משום דמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך · וכתב הרי"ף ודוקא חמין לרגליו הוא דשרו ב"ה אבל כל גופו לא כדתנן בפרק כירה (לט:) אמרו להם חכמים אם בי"ט כחמין שהוחמו בי"ט אסורין בדחילה ומותרין בשתייה · וכ"כ התוספות (ביצה שם) דדוקא לרגליו אבל לכל גופו אסור דדבר השוה לכל נפש משונגיס אבל ידיו ורגליו שוה לכל נפש" : **ומ"ש** לרחוץ כל גופו במים שהוחמו מעי"ט כתב רי"ף שמותר ז"ל בפרק הנזכר חזינן לגאון שכתב דהאי דאמרינן לא ירחוץ אדם כל גופו בשבת בחמין שהוחמו מע"ש דוקא בשבת אבל בי"ט שרי לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו

" ב"ה וכתב ה"ה דאפילו אינו רוחץ גופו בבת אחת אלא אבר אבר אסור כך מפורש בפרק כירה ומוסכם :

מעי"ט דלאו דבר שחייבין עליו משום שבות ולא משום רשות ולא משום מצוה אלא גזירה היא וכי גזרינן בשבת אבל בי"ט לא וכתב הר"ן מיהו דוקא חוץ למרחץ אבל במרחץ אסור מדתניא בפרק כירה (מ·) מרחץ שפקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החילון ובודאי מדקתני פקקו נקביו בחמין שהוחמו מעי"ט מיירי ואפ"ה משתטף אין רוחץ לא ומשתטף בבית החילון אין בבית הפנימי לא הלכך בתוך המרחץ אפילו בחמין שהוחמו מעי"ט אסור אבל חוץ למרחץ שרי . ובפרק כירה (שם) אהא דאמר ר"ש בן פזי אמר ריב"ל בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מע"ש התחילו הבלנין לחמם חמין בשבת אסרו להם החמין והתירו להם את הזיעה ועדיין היו רוחצין בחמין ואומריס מזיעין אנהנו אסרו להם הזיעה והתירו להם חמי טבריא כתב הרא"ש אלו הגזרות היו אף בי"ט דהא ברייתא בי"ט מיירי דקתני מעשה במרחץ של בני ברק שפקקו נקביו מעי"ט ועלה קא מסיק משרבו עובדי עבירה ומייתי מהא דריב"ל בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מע"ש אלמא דעל שבת וי"ט גזרו כאחד וכבר כתב כן רבינו בסימן שכ"ו ושם נתבאר אם יש חילוק בין אמבטי גדולה לקטנה והר"ן כתב בפ"ב דביצה וז"ל כבר כתבתי בפרק כירה מה שכ"ל שלדברי רבותינו בעלי התוספות שאומריס דלהתם חמין בי"ט לרחיצת כל הגוף מדאורייתא אסור בחמין שהוחמו מעי"ט נמי אסור לרחוץ בהם כל גופו גזירה ערב י"ט אטו י"ט כי היכי דגזרינן התם ע"ש אטו שבת אלא מיהו כיון דמדרבנן בעלמא היא על דברי הגאונים ז"ל ראוי לסמוך עכ"ל · והאגור כתב בשם תשובת הרשב"א לאסור אבל סמ"ג פסק כדברי הגאון וכ"פ הרמב"ם בפ"א וכתב ה"ה כן הסכמה מן הגאונים ואפילו לרחוץ כל גופו כאחד וכן עיקר עכ"ל והכי נקטינן : **כתב** המרדכי בפ"ב דביצה ר"י כתב דמותר לרחוץ תיגוק קטן כדאיתא פרק בתרא דיומא (עח:) דתנוקות מותרין בדחילה וסיכה בי"ט דכל מידי דאית ביה רביתא לתיגוק לא גזרו ביה רבנן וע"ע כי ל"ל דלא גזרו על תיגוק לרחוץ אבל אסור לגדול לעשות הבערה לצורך שום רחיצה דהא אין שום לכל נפש עכ"ל : כתב הכלבו [מ] מותר להחם הרבה מן המים דומיא דממלאה אשה קדירה בשר ועל זה הורו חכמים הראשונים במקום שיש תיגוק שיש צורך לרחוץ כל גופו שנותנין מים הרבה להחם להדיח הקערות ומן הסירייס רוחצין גוף התיגוק ע"כ · וסיים בה בא"ח אבל במרחץ אסור אפילו פניו וידיו ורגליו (מ) : רחיצה בחמי טבריא דין שבת וי"ט שוה וכבר נתבאר משפטם בסימן שכ"ו : **ומ"ש** אדם מותר לטבול בי"ט מטומאתו אבל אסור להטביל כלים חדשים או טמאים לטהרם בפ"ב דביצה (יז:) תנן חל להיות אחר השבת בש"א מטבילין את הכל מלפני השבת וב"ה כלים מלפני השבת ואדם בשבת ובגמ' (שם יח·) דב"ע מיהת כלים בשבת לא מ"ט אמר רבה גזירה שמא יטלנו בידו ויעבירנו ד"א בר"ה תינח שבת י"ט מאי איכא למימר גזירה י"ט אטו שבת רב יוסף אמר גזירה משום סחיטה וגזרו בכלים דלאו בני סחיטה אטו כלים שהן בני סחיטה רב ביבי אמר גזירה שמא ישהא רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי וכתב הרא"ש וז"ל הביא הרי"ף טעמא דרב יוסף דאמר משום סחיטה וטעמא דרב ביבי דאמר גזירה שמא ישהא ושביק טעמא דרבה דאמר גזירה שמא יעבירנו ד"א בר"ה וטעמא דרבא משום דנראה כמתקן ותמהני למה האריך לפרש משנה זו מה שייך טבילת כלי האידנא ועוד לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים בי"ט הלכך נראה דטעמא דרבה עיקר דהלכתא כוותיה לגבי דרב יוסף וכן מצינו זה הטעם גבי שופר ולולב ומגילה וכן רבא בתראה הוא ומאלו שני הטעמים אסור להטביל כלים חדשים בי"ט עכ"ל וכבר כתבתי זה בסי' שכ"ג ושם כתבתי שיש חולקין בזה ומתירים להטביל כלי עו"ג הלקוחים מן העו"ג : ושם כתבתי ג"כ שלדברי האוסרים להטבילם מה תקנה יעשה להן כדי להשתמש בי"ט וענין היתר טבילת אדם נתבאר בסימן שכ"ו : **ואין** עושין מוגמר משנה שם (לב:) שר"ג מתיר להניח מוגמר בי"ט וחכמים אוסרים משום דכתיב אשר יעשה לכל נפש ודבר זה אינו שוה לכל נפש שאינו אלא למפונקים או למי שריחו רע ובגמרא א"ר אסי מחלוקת להריח אבל לגמר הבית או הכלי ד"ה אסור איבעיא להו מהו לעשן פירות בעשן בשמים לקלוט טעם הבשם אר"י ע"ג גחלת אסור מפני שהוא מכבה ע"ג חרס מותר ואסיקנא רבא אמר ע"ג גחלת נמי מותר מידי דהוה אבישרא אגומרא וכן א"ר אסי לעשן שרי וכתב הר"ן פירש"י ע"ג גחלת נמי מותר דאוכל נפש הוא ורואה אף לענייס אלא שאינו מצוי להם ודמי לנזדמן לו גבי בי"ט כדאמרינן בפ"ק דכתובות (ז·) ואי משום כיבוי ואולודי ריחא והבערה שרי מידי דהוה אבישרא אגומרא דאיכא כל הני ושרי אבל הרי"ף סובר דבבישרא אגומרא ליכא כיבוי ולדבריו ה"ק אף על פי שאין זה צורך אוכל נפש ממש מותר להניח לבונה ע"ג אש הדולק לפי שאין כאן כיבוי שסופו מבעיר וכיון שכיבוי אין כאן הבערה אין כאן ומשום אולודי ריחא נמי לא מיתסר כיון שאינו מכוין להריח אלא להכשיר אוכלין מידי דהוי אבישרא אגומרא דכולהו איתנהו ביה כיבוי והבערה כי הכא ואולודי ריחא בגחלים אע"ג שאינו לצורך אוכל נפש ממש שהיה אפשר לצלות שמוך לגחלים ולא על גבן עכ"ל הר"ן ומתוך דבריו יתבאר לן שמה שכתב הרי"ף גבי הא דאיבעיא לן מהו לעשן פי' מהו לעשן את הפירות כדי להכשירן לאכילה וגם הרמב"ם שכתב בפ"ד מותר לעשן תחת הפירות כדי שיוכשרו לאכילה לאו למימרא דדוקא שנכשירם ע"י עישון זה לאכילה וזולת העישון לא היו ראויים לאכילה אבל אם היו ראויים לאכילה קודם לכן אלא שע"י העישון מתעלים יותר לא אלא אפילו היכא דקודם העישון ראויין לאכילה כיון שהעישון מחשיב יותר שרי דהוי דבר השוה לכל נפש · ואיכא למידק מ"ש דגבי מוגמר שרי ואפי' בגחלת של עץ ולמתק החרדל לא שרי אלא בגחלת של מתכת כמו שנתבאר בסימן שקודם זה וג"ל דשאני חרדל דהוה אפשר למתקו מבע"י שכן דרכו למתק ממנו הרבה בבת אחת אבל עישון פירות אינו עשה אלא ביומו כדי שלא יפחת ריחו · גרסינן בגמרא (ביצה כג:) רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו סחופי כסא אשירא ביומא טבא אסור משום דקא מוליד ריחא ומ"ש מומולו ומריח בו וקוטמו ומריח בו התם ריחא מיהא איתא ואוסופי הוא דקא מוסיף ריחא הכא אולודי הוא דקא מוליד ריחא ופירש"י סחופי כסא אשירא · לכפות כוס מבושם על השירא של מלבוש להכניס בהם ריח הבושם של הכוס אסור דקא מוליד ריח בשירא ע"כ וה"ה בשירא גמור שמחממין יורות בית החורף בי"ט של פסח אף כי לפעמים אין קור גדול כ"כ דמדמינן ליה למוגמר ולמרחץ דהוי איסור דאורייתא דאינו שוה לכל נפש אלא למעוגיס כך מצאתי בתשובת אשכנזים כמדומה לי שהיא של מהרי"ל מולן ז"ל : אין

דרכי משה

אסור אלא ממקום למקום אבל מבית לבית באותו העיר מותר : (ג) במהרי"ל כתב דמוהר"ש היה מולח כמה חתיכות צנון ביחד כדי לאוכלן אחר כך ומהרי"ל היה אוסר להטביל רק אחת כדינו בשבת וכמה שאמר לעיל סימן שכ"א :

תקיא (א) וכתב מהר"א מפראג אבל על ידי עו"ג אסור להחם אפילו לצורך מילה אבל אם הוחמו לצורך עצמו או שעבר ישראל וחממו מותר לרחוץ בו עכ"ל : (ב) וכ"כ בהג"א סס"ב : ומרדכי

דרישה

שאין לשונו דסמ"מ משמע כן מ"מ מדסיים המ"מ וכתב אמ"כ ז"ל דיניס אלו של השמות ספכין הם כדעת הסלכות נמשך אחר המאור למעלה דאין הלכה כר"י במכשירין ומפורש בהלכות כו' וכיון שבהלכות מפורש וכתב דהלכה כר"י וקוא כתב בשם הסלכות דאין הלכה כר"י ע"כ ל"ל דס"ל מ"ש בהלכות הלכה כר"י סיימו לאמוקי לומר דהלכה כרבנן דס"ל דמדאורייתא מכשירין אסור דלדילהו כל דבר אסור אם לא ענוני אוכל נפש עצמו משמ"כ לר"י וזכינו לאלך ביניסס כמ"ש ודו"ק :

סי' תקיא [מ] **מ"ש** בי"ט בשם הכל ע"ו דמותר להחם הרבה מן המים דומיא דממלא אשה קדירה בשר לבאורה יש לתמוה מה בא ללמדנו בזה הדומיא לקדירה כו' דהא בהדיא אמרו כן גבי נתפוח דיכול למלא מבית מלא מים אעפ"י שאין צריך אלא לקיתון אחד ויכול לומר דבא לאשמועינן דיכול להוסיף בקדירה אפילו לאחר שהניח הקדירה ע"ג האש ואע"ג דלעיל בסימן תק"ג הביא ב"י בשם הרשב"א דגבי מילוי מבית

תקיב אין מבשלין לצורך מ״י בי״ט פשוט בפ״ב דביצה (כא:) וטעמא משום דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ודרשינן לכם ולא לא״י: **ומ״ש** הלכך אפי׳ להזמינו אסור שמא ירבה בשבילו גם זה שם אריב״ל מזמנין את הא״י בשבת ואין מזמנין אותם ביום טוב גזירה שמא ירבה בשבילו:

ומ״ש ודוקא להזמינו וכו׳ אבל לעבדו ושפחתו בביתו וכן שליח השלוח לו וכו׳ שליח הישלוח לו אין לאומה שמא ירבה בשבילו ואין לאומה שמא ירבה בשבילו ומ״ל אם נשלח שליח מ״י לישראל בי״ט מותר להאכילו בי״ט וכן מהגין באשכנז שיש להם עבדים ושפחות מ״י ולא אסר ריב״ל אלא בזמן את הא״י שהוא חפץ ביקרו ומרבה לו מנות והיישנין שמא יבשל קדירה לבדה שלא היה מבשל בה אם לא בשביל הא״י דאם לא הרבה בשביל הא״י אלא בקדירה שהוא מבשל בה ליכא חשש איסור והא ליכא למיחש בעבדים ושפחות שבבית ישראל וכ״כ גם בפ׳ מי שהפך שלא אסרו חכמים אלא לזמן הא״י שהוא רוצה לכבדו ומרבה מנות בשבילו אבל אם יש לישראל עבדים ושפחות מ״י אוכלין עמו בי״ט ולא ראינו מי שנזהר מזה וגם שליח מ״י שנשתלח לישראל אוכל עמו בבית בי״ט עכ״ל וגם הר״ן כתב דמהאי טעמא שרי לאכול בי״ט עבדים ושפחות שבבית ישראל לליכא למימר שמא ירבה קדירה אחרת בשבילן ומיהו אמנם דלהרבות את בשבילן אסור אלא בדאית ליה מידי אחרינא דאפשר לפייסינהו במידי אחרינא כדאמרינן (בביצה כא:) ואף על פי שראיתי מי שהתיר מפני שמזונותן עליו ומטעם זה התירו אף בא״י הכולל עם ישראל מפני שמזונותיו עליו לא נתחוור לי אלא לדברי מי שפוסק כר״ע דאמר (שם) אפילו נפש בהמה במשמע מפני שמזונותיהם עליו אבל לדעת הרי״ף שפוסק כר״י הגלילי אינו נראה כלל עכ״ל ומ״ש דלהרבות את בשבילן אסור אלא בדאית ליה מידי אחרינא אדקדק בו בס״ם זה בס״ד וגם בהגהות מיימון פ״א כתוב להתיר בשפחות שלנו משום דאפשר לפייסינהו במידי אחרינא (א) בתשב״ץ התיר ליתן לא״י תחיכה פשטיד״א או מאוזא בי״ט ולא חיישי׳ שמא ירבה בשבילו רק בשמזמינו על השולחן: **כתב** הרמב״ם אבל אם בא הא״י מאליו אוכל עמו וכו׳ בפ׳ מהל׳ י״ט וכתב כן מדגרסי׳ בפ״ב דביצה (שם) מרימר ומר זוטרא כי הוה מיקלע להו א״י בי״ט אמרי ליה אי ניחא לך דעבדים לן מותר ואי לא טרחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן וסובר ז״ל שאין אמירה זו מעלה ולא מוריד בהיתר הדבר וכתב ה״ה שדקדק כן ממ״ש אין מזמנין את הא״י ולא אמרו אין מאכילין את הא״י משמע שלא אסרו אלא במזמנין אותו אבל בבא מאליו אין לאומה אבל הרשב״א כתב דאפילו אין מזמנין אותו אבל בבא מאליו אין לאומה אלא במזמנין אותו אבל הרמב״ם בפ״ה עשה לעצמו ואינו נראה דאעפ״כ שכבר הכינוהו כתב דמאי דעבדים לן מותר ואי לא טרחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן וסובר ז״ל שאין אמירה זו מעלה ולא מוריד בהיתר הדבר וכתב ה״ה שדקדק כן ממ״ש אין מזמנין את הא״י ולא אמרו אין מאכילין את הא״י משמע שלא אסרו אלא במזמנין אותו אבל בבא מאליו אין לאומה אבל הרשב״א כתב שהאמירה מעכב עכ״ל ורבינו סובר כדעת הרשב״א ולפיכך כתב ואינו נראה דאע״פ שכבר הכינוהו וכו׳ אלא נראה דאם שנכנסו לעצמינו בוא ואכול: **כתב** הרמב״ם בפ״א עשה לעצמו והותיר מאכיל המותר לא״י וכתב ה״ה זה פשוט ונלמד מהנזכר למעלה בא״י הנכנס מאליו כתב הכלבו אין מזמנין הא״י בי״ט גזירה שמא ירבה בשבילו והירוש׳ מתיר אם אין מכירו שאין לאומה שמא ירבה בשבילו • וכתב עוד עיסת א״י או שפחה שמזונותם עליו כל זמן שישראל אוכל מפתן או מתבשלין נאפית בי״ט אבל אין רגוי לייחד להן פת או מנה לבדה • וכן ראוי להזהיר לאלו שאופין פתן בתנורים הא״י ונותנין שכרן פת או כסר אלא ייחדו לו אותו כסר עד אחר אפייה כדי שלא יהיה טורח האפייה ועשיית הכסר ובלבולו ידוע ומפורסם שהוא בשביל הא״י אך אחר האפייה נותנין לו בשכרו אי זה שירצה לפי שכל כסר ראוי לישראל והוי כמי שמזונותיהן עליו אחר אשר לא יאפה לו הפת אם לא יתננו חלקו ע״כ ואף ע״פ שיש לדקדק בדבריו טוב למוש ולהזהר כתב בהג״מ פ״א לשלוח לא״י א״י בי״ט כתב בא״ז דשרי פי׳ שאע״פ שאסור לעשות בי״ט שום מלאכה לצורך א״י מ״מ לשלח לא״י על ידי א״י שרי (ב): **כתב** באורח חיים לא ישלח לא״י דורון ביום טוב לא פת ולא תבשיל אם היה בדעתו לשלוח ביום טוב שאי אפשר שלא ירבה בשבילו ומה שאמרו ממלאה אשה קדירה וכו׳ הייינו דוקא לצורך ישראל עד כאן לשונו וכבר נתבאר בתחילת סימן זה שאין כן דעת הפוסקים: **אנשי** הא״י שמוטל על בני העיר לאפות להם איסור לאפות להם ביום טוב כולי בפ״ב דביצה (שם) בעו מיניה מרב הני אנשי א״י דרמו עליה קימחא מהו לאפות בי״ט א״ל חזינא מי יהבי ליה ריפתא ליוקרא ולא קפדי כל חדא וחדא חזיא ליוקרא ושרי ואי לא אסור ופסק הרמב״ם כן בפ״א אבל הרי״ף והרא״ש כתבו דליתא להא דרב אלא בין כך ובין כך אסור דאמר ריב״ל אין מזמנין את הא״י ביו״ט גזירה שמא ירבה בשבילו וכ״ה שכן דעת הרבה מהמפרשים ושמעתי מדקאמר בגמ׳ ופליגא דריב״ל והם מפרשים דאהא דרב קאי וכן פירש״י וכתב ה״ה שיש מי שמעמיד דברי הרמב״ם באומרו שלא היה בגירסת ספריו ופליגא וזהו שכתב רבינו על דברי הרמב״ם ואינו כן לפי גירסת הגמרא שלנו וכ׳ עוד ה״ה ואני מקייים הגי׳ ומקייים דבריו וכי אמרו ופליגא לאו אהא דרב קאי דלא דמיין להדדי דהתיא דרב אם לא היו אופין כל הפת להם לא היו יכולין לאפות ממנו פת א׳ ולתתו לתיוקא אבל בזמנן הא״י לא יגרע חלק הישראלים אם לא יזמנהו שהרי משל ישראל הוא נותן לו ופת התיוקא הוא מאנשי א״י וכי אמרו ופליגא ר״ל דאמאי דסליק מיניה קאי דא״ל אחזי לרב יוסף למ״ד לכם ולא לבהמה הני סופלי לחיותא היכי שדינן וכו׳ זה ר״ל נכון לדעת רבינו ודינו קיים ויש לו בזה הודאת בעל הריב שכך כתב בהשגות א״א יפה אמר אע״פ שלא הסכים לדעת הרב ז״ל עכ״ל ותמהני שלפי מה שפירש הוא דברי הרמב״ם דרב מייירי בשלא היו יכולין לאפות ממנו פת אחד ולתתו לתיוקא גם הרי״ף לא יחלוק על זה וכ״כ שם הר״ן דבכה״ג ולאי הרי דבדיעה קא טרח ומ״כ היאך הניא רחייה לקייים דינו של הרמב״ם מדכתב הראב״ד יפה אמר אע״פ שלא הסכים לדעת הרב ולדברי הראב״ד משמע ולאי דהרמב״ם מיירי אפי׳ בשיכולין לאפות ממנה פת אחד ולתתו לתיוקא דבכה״ג הוא דפליג עליה הרי״ף ושמא י״ל שה״ה מפרש שם״ש הראב״ד אף ע״פ שלא הסכים לדעת הרי״ף לאו לענין דינא קאמר דכפי מה שפירש ה״ה דברי הרמב״ם הדין שיה

דרכי משה

תקיב (א) ומרדכי פ״ב דביצה ע״ג דשפחות שלנו הואיל ואפשר לפייסינהו במידי אחריני שרי אפילו מרבה בשבילייהו וב״ל דווקא באותו תנור ובאותו קדירה עכ״ל ונראה דהאי דקאמר דוקא באותו קדירה כולי הוא סברת המרדכי ופליג אסברת ראבי״ה דמתיר מטעם דאפשר לפייסינהו דלפי אותו הטעם בקדירה אחרת נמי שרי ואי באותו קדירה בכל גוונא שרי והא דאסור לאזמוני משמעא דאתי להרבות בשבילייהו לא באותו קדירה כמו שאמר ממלאה אשה כולי אע״פ שא״צ אלא להתיבה אחת וה״ה בתנור אלא חיישינן שיבה אחרת וכ״ה דעת הר״ן והרא״ש בפ״ב דביצה ובא״ח אסר להרכות בשביל עו״ג אפילו בקדירה אחת וכב״י ואין כן דעת הפוסקים ומ״ש ואין כן דעת הפוסקים הוא הרא״ש והר״ן אבל התוספות כתבו בהדיא כדברי אורח חיים לצורך עו״ג אסור אפילו באותו קדירה אלא דברי המרדכי אין לייש׳ בכך דהא משעם אפשר לפייסינהו בכל ענין שרי וכמ״ש למטה: (ב) משמע דס״ל דהאי מותר לשלוח דקאמר בהג״א לא קאי אמידי דמאכל ולכן הוצרך לפרש אף על גב דאסור לעשות שום מלאכה כולי דאי אמידי דמאכל קאי הו״ל לפרושי אע״ג דאסור להזמין אותו מ״מ לשלוח שרי אלא ש״מ דס״ל דדבר המאכל אסור לשלוח לו כמו בהזמנה וכ״כ משם אורח חיים בהדיא דאסור לשלוח בי״ט ולא משמע כן מדברי הג״מ אלא

דרישה

מנית של מיס לריך שיתן הכל קודם שהגיע מנית ע״ג האש״ י״ל דשמאי הכא שיש לוחך לרמוז כל גופו מסיב קצת לצורך לכך התירו להוסיף:

סי׳ תקיב [מ] **כתב** הרמב״ם אבל אם בא הפועל״ג מאליו כו׳ כתב ב״י שכ״כ מדגרסינן בפ״ב דביצה מרימר ומר זוטרא כי מקלעי כו׳ משמע מדבריו דהרמב״ם למד דין זה מהסיבה מימרא דמר זוטרא ולכאורה נראה דאין ללמוד כלום מהסיבה מימרא ודברבה איכא איכא למידק למיזל מהסיבה מימרא דלריך שיאמר לו כו׳ והמ״מ כתב על הרמב״ם שהקדק כן ממה שאמרו אין מזמנין את הא״י ולא אמר אין מאכילין משמע שלא אסרו אלא במזמנים כו׳ והביאו ב״י ואפשר לומר דס״ל לב״י דמהסיבה לאוד לאין מזמנין ליכא למידק כלום דאיכא למימר מ״ם אין מזמנין ל״ד אין מזמנין וה״ה לאין מאכילין כיון דלא מצינו היתר אכילה לא״י לכך כתב דלמד ג״כ מהסיבה מימרא דמרימר ומר זוטרא דמותר להאכיל בי״ט לעו״ג הבא מאליו וכיון דמצינו היתר אכילה לעו״ג מצינו שפיר לדקדק על מ״ש אין מזמנין ולא אמרו אין מאכילין משמע שלא אסרו אלא בזמנו אבל בבא מאליו אין לאומה וממילא הא דקאמרי שם דהסיבה מימרא אמרי ליה אי ניחא לך מעלה ולא מוריד ועיין בב״י שהביא א״ה שכתב לא ישלח לעו״ג הורון בי״ט כו׳ עד שיגיע הוקא ליסמלא עכ״ל וכתב הוא ז״ל עליו וכבר נתבאר בתמלת סי׳ זה שאין כן דעת הפוסקים ואינו יודע למה דחה את דבריו ולא האמת אתו שאסרו לזמן את העו״ג ואפי׳ לא הרבה בשבילו אלא בקדירה שהוא מבשל בה ליכא חשש איסור והא ליכא למיחש בעבדים ושפחות שבבית ישראל וכ״כ גם בפ׳ מי שהפך שלא אסרו חכמים אלא לזמן הא״י שהוא רוצה לכבדו ומרבה מנות בשבילו אבל אם יש לישראל עבדים ושפחות מ״י אוכלין עמו בי״ט ולא ראינו מי שנזהר מזה וגם שליח מ״י שנשתלח לישראל אוכל עמו בבית בי״ט עכ״ל וגם הר״ן כתב דמהאי טעמא שרי לאכול בי״ט עבדים ושפחות שבבית ישראל לליכא למימר שמא ירבה קדירה אחרת בשבילן ומיהו אמנם דלהרבות את בשבילן אסור אלא בדאית ליה מידי אחרינא דאפשר לפייסינהו במידי אחרינא כדאמרינן (בביצה כא:) ואף על פי שראיתי מי שהתיר מפני שמזונותן עליו ומטעם זה התירו אף בא״י הכולל עם ישראל מפני שמזונותיו עליו לא נתחוור לי אלא לדברי מי שפוסק כר״ע דאמר (שם) אפילו נפש בהמה במשמע מפני שמזונותיהם עליו אבל לדעת הרי״ף שפוסק כר״י הגלילי אינו נראה כלל עכ״ל ומ״ש דלהרבות את בשבילן אסור אלא בדאית ליה מידי אחרינא אדקדק בו בס״ם זה בס״ד וגם בהגהות מיימון פ״א כתוב להתיר בשפחות שלנו משום דאפשר לפייסינהו במידי אחרינא (א) בתשב״ץ התיר ליתן לא״י תחיכה פשטיד״א או מאוזא בי״ט ולא חיישי׳ שמא ירבה בשבילו רק בשמזמינו על השולחן: **כתב** הרמב״ם אבל אם בא הא״י מאליו אוכל עמו וכו׳ בפ׳ מהל׳ י״ט וכתב כן מדגרסי׳ בפ״ב דביצה (שם) מרימר ומר זוטרא כי הוה מיקלע להו א״י בי״ט אמרי ליה אי ניחא לך דעבדים לן מותר ואי לא טרחא יתירא אדעתא דידך לא טרחינן וסובר ז״ל שאין אמירה זו מעלה ולא מוריד בהיתר הדבר וכתב ה״ה שדקדק כן ממ״ש אין מזמנין את הא״י ולא אמרו אין מאכילין את הא״י משמע שלא אסרו אלא במזמנין אותו אבל בבא מאליו אין לאומה אבל הרשב״א כתב שהאמירה מעכב עכ״ל ורבינו סובר כדעת הרשב״א ולפיכך כתב ואינו נראה דאע״פ שכבר הכינוהו וכו׳ אלא נראה דאם שנכנסו לעצמינו בוא ואכול: **כתב** הרמב״ם בפ״א עשה לעצמו והותיר מאכיל המותר לא״י וכתב ה״ה זה פשוט ונלמד מהנזכר למעלה בא״י הנכנס מאליו אין מזמנין הא״י בי״ט גזירה שמא ירבה בשבילו והירוש׳ מתיר אם אין מכירו שאין לאומה שמא ירבה בשבילו • וכתב עוד עיסת א״י או שפחה שמזונותם עליו כל זמן שישראל אוכל מפתן או מתבשלין נאפית בי״ט אבל אין רגוי לייחד להן פת או מנה לבדה • וכן ראוי להזהיר לאלו שאופין פתן בתנורים הא״י ונותנין שכרן פת או כסר אלא ייחדו לו אותו כסר עד אחר אפייה כדי שלא יהיה טורח האפייה ועשיית הכסר ובלבולו ידוע ומפורסם שהוא בשביל הא״י אך אחר האפייה נותנין לו בשכרו אי זה שירצה לפי שכל כסר ראוי לישראל והוי כמי שמזונותיהן עליו אחר אשר לא יאפה לו הפת אם לא יתננו חלקו ע״כ ואף ע״פ שיש לדקדק בדבריו טוב למוש ולהזהר כתב בהג״מ פ״א לשלוח לא״י א״י בי״ט כתב בא״ז דשרי פי׳ שאע״פ שאסור לעשות בי״ט שום מלאכה לצורך א״י מ״מ לשלח לא״י על ידי א״י שרי (ב): **כתב** באורח חיים לא ישלח לא״י דורון ביום טוב לא פת ולא תבשיל אם היה בדעתו לשלוח ביום טוב שאי אפשר שלא ירבה בשבילו ומה שאמרו ממלאה אשה קדירה וכו׳ הייינו דוקא לצורך ישראל עד כאן לשונו וכבר נתבאר בתחילת סימן זה שאין כן דעת הפוסקים: **אנשי** הא״י שמוטל על בני העיר לאפות להם איסור לאפות להם ביום טוב כולי בפ״ב דביצה (שם) בעו מיניה מרב הני אנשי א״י דרמו עליה קימחא מהו לאפות בי״ט א״ל חזינא מי יהבי ליה ריפתא ליוקרא ולא קפדי כל חדא וחדא חזיא ליוקרא ושרי ואי לא אסור ופסק הרמב״ם כן בפ״א אבל הרי״ף והרא״ש כתבו דליתא להא דרב אלא בין כך ובין כך אסור דאמר ריב״ל אין מזמנין את הא״י ביו״ט גזירה שמא ירבה בשבילו וכ״ה שכן דעת הרבה מהמפרשים ושמעתי מדקאמר בגמ׳ ופליגא דריב״ל והם מפרשים דאהא דרב קאי וכן פירש״י וכתב ה״ה שיש מי שמעמיד דברי הרמב״ם באומרו שלא היה בגירסת ספריו ופליגא וזהו שכתב רבינו על דברי הרמב״ם ואינו כן לפי גירסת הגמרא שלנו וכ׳ עוד ה״ה ואני מקייים הגי׳ ומקייים דבריו וכי אמרו ופליגא לאו אהא דרב קאי דלא דמיין להדדי דהתיא דרב אם לא היו אופין כל הפת להם לא היו יכולין לאפות ממנו פת א׳ ולתתו לתיוקא אבל בזמנן הא״י לא יגרע חלק הישראלים אם לא יזמנהו שהרי משל ישראל הוא נותן לו ופת התיוקא הוא מאנשי א״י וכי אמרו ופליגא ר״ל דאמאי דסליק מיניה קאי דא״ל אחזי לרב יוסף למ״ד לכם ולא לבהמה הני סופלי לחיותא היכי שדינן וכו׳ זה ר״ל נכון לדעת רבינו ודינו קיים ויש לו בזה הודאת בעל הריב שכך כתב בהשגות א״א יפה אמר אע״פ שלא הסכים לדעת הרב ז״ל עכ״ל ותמהני שלפי מה שפירש הוא דברי הרמב״ם דרב מייירי בשלא היו יכולין לאפות ממנו פת אחד ולתתו לתיוקא גם הרי״ף לא יחלוק על זה וכ״כ שם הר״ן דבכה״ג ולאי הרי דבדיעה קא טרח ומ״כ היאך הניא רחייה לקייים דינו של הרמב״ם מדכתב הראב״ד יפה אמר אע״פ שלא הסכים לדעת הרב ולדברי הראב״ד משמע ולאי דהרמב״ם מיירי אפי׳ בשיכולין לאפות ממנה פת אחד ולתתו לתיוקא דבכה״ג הוא דפליג עליה הרי״ף ושמא י״ל שה״ה מפרש שם״ש הראב״ד אף ע״פ שלא הסכים לדעת הרי״ף לאו לענין דינא קאמר דכפי מה שפירש ה״ה דברי הרמב״ם הדין שיה

מותרת וכן כתב בת״מ כלל ע״ד סעיף ג׳ ע״ם • מ״ש רבינו בשם אמרו הר״ר יחיאל שאם נולדה בשבת אסור בי״ט שלאחריו משום הכנה כו׳ והאריך עליו הב״י בהרבה קושיות אולם דסא רב אסר בגולד משום מוקצה הוא דאסור ולא משום הכנה ואם איתיה לשייך ביה הכנה מ״ט דשמואל ור״י כו׳ מ״ש מביצה שנולדה בי״ט • ותו הקשה דאי משום הכנה אסר רב בתפרוח שנולד בי״ט ע״כ אסור בי״ט שאמר שבת ומ״כ אמאי אשמועי׳ הר״ר יחיאל והאריך בתירוצים לישבו וכתב דוחק בזיעוי ומשמע לי בהדיא מדברי ז״ל דמדמה הכנה לתפרוח להכנה דביצה ועי״ז הערמיד קושייתו על הר״ר יחיאל ולעד״ר דל״ל כלל להדדי דשאני הכנה דתפרוח מהכנה דביצה דגבי ביצה אין בו משום איסור מוקצה כלל אלא משום איסור הכנה כדאמרי׳ בפ״ק דביצה ד׳ ב׳ בתרגגולים הערומדים לאכילה ובי״ט שחל להיות אחר שבת עסקינן ומשום איסור הכנה וקשבר הכנה כל ביצה דמיתולדת שמוקצה מאתמול גמרה כו׳ פי׳ וכיון דגמרה בשבת אסור בי״ט שלאחריו משום דאין שבת מכין לי״ט אבל לא משום איסור מוקצה • כיון דתרגגולים הערומדים לאכילה הוי מוכן אגב אמו ואפי׳ אי הוי עמדה לגדל ביצים לה״ט מותר דס״ל דאין אדם מקצה מדעתו מה שראוי לו וכיון שידע שהתרגגולת תלד ביצה לא מקצים דעתיה מינה משא״כ באפרוח שנולד מביצה שאין אדם יודע ומנו שיצא וג״כ הוי כמוקצה דגדגרות כמ״ש לעיל ואם״כ פריך אלא מעתה י״ט דעלמא תשתרי פרש״י שאין אמר השבת ומשני גזירה משום י״ט שאמר השבת ותו פריך שבת דעלמא תשתרי ומשני משום גזירה שבת אמר י״ט עכ״ל הגמרא ובהדיא משמע מתוך סוגיא זו דבביצה אין כלל איסור מוקצה ואין איסור אלא מטעם הכנה דכל ביצה דמתולדת הלתולדת גמרה מאתמול כו׳ משא״כ באפרוח דלא שייך ביה כלל איסור הכנה דשייך גבי ביצה אלא משום איסור מוקצה דאפרוח שבקליפה אינו ראוי לכלום ואפי׳ ר״ם מודה דהוי מוקצה כגלוגלות וצמוקים דדמה ביזיים וכמו שכתבו שם סתום׳ בהדיא ולפי מה שפירשתי דגבי ביצה בי״ט דעלמא הוי מותר אלא שגזרו משום י״ט אמר השבת גרמה דגבי אפרוח הוי איפכא דבי״ט אמר השבת ונולדה בשבת הוי מותר בי״ט שאמרינן כיון דלא שייך ביה הכנה כמ״ש אלא שהכמיים גזרו כיון דבי״ט דעלמא אם נולדה בי״ט אסור משום מוקצה וא״כ בי״ט שאמר השבת ונולדה בשבת אין לך להתיר בי״ט אלא משום נולדה מאתמול וא״כ הוי שבת מכין לי״ט לכך גזרו אפי׳ בי״ט שאמר שבת ונולדה בשבת ומאמר שהוכחתי לך מתוך סוגית הגמרא דהכנה דגבי אפרוח אין דומה כלל להכנה דגבי ביצה דאין הכנה אלא מכח שמוקצה בזה יתישבו מאלין כל קושיות ב״י ואבאר כל א׳ בפני עצמה מ״ם מאמר דרב אסר משום הכנה באפרוח שנולד בי״ט ע״כ אסור בי״ט שאמר השבת הא ביצה שנולדה וא״כ מאי אשמועינן כו׳ ולפי מ״ש מ״ם כיון דהכנה דגבי ביצה לא שייך כלל גבי אפרוח אלא איסור מוקצה וא״כ הו״א כשנולד בשבת מותר בי״ט שלאחריו דהשתא לאו מוקצה הוא ואע״ג דבין השמשות היה אסור ליה בה וכמ״ש ר״י עצמו לכך אשמועי׳ הר״ר יחיאל דשפיר שייך ביה הכנה ואסור משום י״ט דעלמא וכמ״ש וא״ש ג״כ מה שהקשה מהא דאסר רב משום מוקצה דמשמע דלא שייך ביה הכנה ולפי מ״ש דהכנה דגבי ביצה לא שייך גבי אפרוח

ולא

ומ"ש ובה"ג התיר כו' וכ"כ הרמב"ם וכו' טעמם דלא הוי גרסי בגמרא ופליגא דריב"ל ומפרשי דלא פליגי דדוקא גבי זימון מ"י דאפסר למיפלגי' מקודם ביטול מה שהוא רוצה לאכול ממנו הלכך אינו מועיל מה שיוכל הישראל לאכול ממנו מקצתו מאחר שעיקר ביטול הקדרה בשביל הא"י לבדו אבל הכא שלא היה אפשר ליקח מן הקמח לאפות לעצמו שהיו מקפידין אלא שלאחר שאכו את הכל אז לא לא קפדי הלכך כל ריפתא וריפתא חזיא לישראל ושרי אבל רבינו נמשך לגרסתינו דגרסינן ופליגא דר' יהושע בן לוי וכן הוא גירסת הרי"ף והרא"ש ועל כן כתב ואינו כן לפי גירסת הגמ' שלנו ועיין בדברי ה' המגיד בפ"א :

וכשם וכו' פליגתא דר' יוסי הגלילי ור"ע ופסקו המחברים כר' יוסי הגלילי דאמר לכס וכו' ולא כראבי"ה והרז"ה דפסקו כר"ע דמתיר לכלבים :

ומ"ש אבל לטלטל מזונות וליתן כו' כן הוכיח הרא"ש דאף לר' יוסי הגלילי אין איסור אלא לאפות ולבשל בי"ט לצורך בהמה מפני שהיא מלאכה ממש אבל טלטול שאינו אסור אלא מדרבנן שרי וכן פסק בהג"ה מיימוני פ"א ומש"ה פסק דאסור להניח דרך ר"ה בי"ט כל מאכל בהמה דהולאה מכלל אבות מלאכות היא אבל לשלוח לא"י ע"י א"י בי"ט כתב בא"ז דשרי פי' אפי' דרך ר"ה דע"י א"י אינו כ"א שבות וה"ה דלבהמה ע"י א"י שרי אלא דלרבותא נקט אפי' לא"י ע"י א"י זק"ל • תנן במסכת חלה עיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה נאפית בי"ט ובפ"ב דביצה הביאו משנה זו להקשות ממנה ארב חסדא דאמר עיסה חציה של א"י וחציה של ישראל אסור לאפות ופשר לפייסן בגבלה כו' והתוס' ושאר פוסקים כתבו משנה זו לפסק הלכה דאתיא כר' יוסי הגלילי דדרשינן לכס ולא לכלבים ולפיכך אם אין הרועים אוכלין ממנו אסור לאפות בי"ט ותימה אמאי לא כתבו רבינו בחבורו • וב"י הקשה אפי' אית ליה גבילה לפייסן מ"מ מאחר שאינו צריך לכל העיסה א"כ עושה מלאכה שלא לצורך י"ט ואסור ותירץ דמיירי שאופה הכל בתנור אחד ואתיא כרשב"א דאמר ממלאה אשה תנור פת כו' והכי איתא בירושל' ולי יראה דלמ"ש במרדכי הארוך אין אנו צריכין לזה די"ל דאפי' בשני תנורים שרי ושעמת דמילתא מאחר שאילו היה כריסו מחזיק הכל הכל ראוי לו על כן מותר לאפות ולבשל יותר ממה שצריך ודוקא לאפות להניח לצורך כלבים אסור בשני תנורים או בקדירה לבדה אבל בכה"ג שיכול לפייסן בגבילה ואפשר שיאכלנו כולו אם היה כריסו מחזיק הכל אין בו איסור כל עיקר מידי דהוה אריבוי תבשילין שאינו מבשלן בי"ט אעפ"י שברור לו שלא יאכלנו כולו ומה שאמר רשב"א ממלאה אשה תנור פת מפני שהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא דמשמע דוקא בתנור אחד הא לאו הכי אסור איכא למימר דהיינו דוקא שמבשל לצורך א"י כגון עיסה חציה של ישראל וכו' דהתם דוקא בתנור אחד שרי משום שהפת נאפה יפה אבל במבשל או אופה הרבה לצרכו אפי' בב' קדרות או ב' תנורים שרי הואיל אילו היה כריסו וכו' כדפרי' ועיין במ"ש למעלה בסימן תק"ג ובסוף סי' תק"ז :

תקיג ביצה שנולדה כו' ברייתא פ"ק דביצה אחת ביצה שנולדה בשב' ואחת ביצה שנולדה בי"ט אין מטלטלין אותה כו' : **ומ"ש** רבינו אסור ליגע בה דמשמע דאפי' נגיעה בלי טלטול אסור הכי איתא בירו' הביאו הרא"ש לשם גבי כפיית כלי על הביצה ובלבד שלא יהא הכלי נוגע בביצה אלא דאפי' נגיעה בעלמא אסור • ואע"ג דשאר מוקצה אינו אסור אלא לטלטל גבי ביצה שהוא דבר המתגלגל אי אפשר שלא יזיזנה ממקומה כשנוגע בה הלכך אף הנגיעה אסור וכ"כ ה"ה בפכ"ה מה' שבת שזהו טעמו של דבר ולא כמהרא"י שכ' טעמם זה דוחק הוא וזהו ז"ל כתב טעם אחר עיין עליו בת"ה סי' פ"ז וע"ל בסי' ש"י : **ומ"ש** וכ"ש שלא לאוכלה ריש ביצה תנן ביצה שנולדה בי"ט ב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל ואפשר שלא שנאו בהניח בנולדה בשבת שאסורה הוכרח ללמדו במכ"ש מטלטול דאין אכילה בלא טלטול וכדכתבו התוספות לשם : **ומ"ש** ואפי' ספק וכו' ברייתא שם וספקה אסורה נתערבה באלף כולן אסורות ומשמע מלשון רבינו דנתערבה אספיקא קאי ואפ"ה אסורה אע"ג דאיכא ס"ם וכ"כ להניח בי"ד סי' ק"ב ולשם כתבתי הלכה למעשה ע"ש :

ומ"ש ואבי העזרי אסר אפי' התבשיל כו' כלומר לא מיבעיא כשממשו בעין אלא שאינו ניכר שנתערב בשאר ביצים שלמה בשלמות או טרוף' בטרופו' אלא אפילו נימוח כולו ולא נשאר כי אם טעמו כגון שנתנו בתבשיל אפ"ה אסור וכתב במרדכי ריש ביצה שני טעמים לסברתו חדא דלחזותא ולטעמא עבידא ותו דדשיל"מ אפילו באלף לא בטיל : ומ"ש

שזה לפניהם אלא לענין פירושא דופליגא קאמר דלהרי"ף קאי אהא דרב ולהרמב"ם לא קאי אהא דרב : **ומ"ש** רבינו ולוקח ביטול ואפייה אבל לטלטל מזונות וליתן לפניהם מותר אפי' בשבת כתב כן רבינו מפני שכתב שם הרא"ש הרז"ה הקשה על הרי"ף מדאיתא בגמרא (שם) א"ל אביי לרב יוסף לר"י הגלילי דאמר לכס ולא לכלבים הני סופלי לחיותא היכי שדינן להו ביו"ט א"ל הואיל וחזו להסקה תינח ביו"ט בשבת מאי איכא למימר מטלטלין להו אגב ריפתא ובהדיא תנן מחתכין את הגבילה לפני הכלבים ואפי' בשבת ולדין חיה ועוף מן הציבורין בי"ט ונותנין לפניהם מזונות וקודר אדם קב או קבייס ונותן לפני בהמתו ומתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין ומהלקטין לתרנגולים וכולי וכל אלו מותרין בלא אגב ריפתא דלא כר"י הגלילי ולא ידענא מה הניא מכל אלו המצניות דאייר לר"ע אטו מי איכא מאן דפליג בטלטול מזונות ליתנה לפני בהמה אפילו בשבת והרי"ף פסק כר"י הגלילי שאסר לבשל ולאפות ביו"ט לצורך בהמה ומתוך קושיא דסופלי עלה בלבו דר"י הגלילי אסר אף לטלטל מאכל בהמה וזה א"א לומר כדפרישית אלא ג"ל כדפרש"ם דסופלי לא חזו לחיותא אלא ע"י שמרכבין או שוחקין אותן אלא שלפעמים אוכלין אותם ע"י הדחק הלכך לר"י הגלילי שא"א לתקנו בי"ט היכי מטלטלין להו למיסדי לחיותא והלא מוקצין הם כיון דאינם ראויים לאכילה כ"א על ידי הדחק ומשני דחזו להסקה ופריך בשבת מאי איכא למימר ואפילו לר' עקיבא איכא למימר דמטלטלין להו אגב ריפתא עכ"ל וכתב ה"ה בפ"א בשם הרשב"א דכיון דקי"ל כר"י הגלילי אין מוציאין תבן ותבואה מרשות לרשות להאכיל לבהמתו שהולאה מלאכה גמורה היא ולא התירו אלא בטלטול לבד שהוא מד"ס עכ"ל וזה כפי שטתו שכתבתי למעלה בדין ההולאה ע"כ וכ"כ הגה"מ בפ"א בשם ר"ת וכ"כ הרוקח אסור להניח כל מאכל דרך ר"ה ע"כ וכ"כ המרדכי דקי"ל כר"י הגלילי הלכך אסור להניח דרך ר"ה מאכל בהמה וכן אין עושין מורסן לעופות בי"ט דממעטינן מלכס ע"כ ויש לתמוה דהא שרינן בסוף מסכת שבת לגבל לשוורים ע"י שינוי ואפשר דמ"ש אין עושין מורסן לעופות ביו"ט בלא שינוי קאמר דאילו ע"י שינוי מישרא שרי אלא הוה אלא כמו עלטול בעלמא וכ"כ הכלבו בהל' י"ט שריית המורסן לתרנגולים מותרת ובלבד ע"י שינוי לפי שהדבר קרוב לגידול • ואתא דתנן עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה נאפית בי"ט כתב הר"ן ואמרינן בגמרא דדוקא בדאית ליה גבילה הוא דשרי מפני שיכול לפייס הכלבים בגבילה עכ"ל • ויש לתמוה עליו למה כ"כ דהא כי אמרינן הכי בגמרא היינו למאן דלית ליה הואיל ומש"ה בעינן דאית ליה גבילה שיכול לפייסה בה והלכך הוא כל העיסה נאכלת לאדם ומותר לאפותה שאילו לא היה לו במה לפייסן ע"כ צריך להאכילן מעיסה זו והו"ל כעיסה חציה של א"י וחציה של ישראל אסור לאפותה בי"ט אבל מאן דאית ליה הואיל אע"פ שאין לו במה לפייסן שרי דהואיל ואם היה לו במה לפייסו הוי שרי השתא נמי שרי ומאחר דקי"ל כמאן דאית ליה הואיל וכמו שפסק שם הרי"ף וכ"פ הרמב"ם בפרק א' א"כ אפילו אין לו במה לפייסן שרי • ואי"ל דאפילו מאן דאית ליה הואיל היינו לענין חיוב מלקות אבל מ"מ איסורא מיהו איכא והלכך כי אמרינן בגמרא שאני עיסת כלבים הואיל ויכול לפייסן בגבילה היינו לומר שאין בה חיוב אבל איסורא מיהא איכא • ואף על גב דנאפית קתני דמשמע לכתחלה לאו דוקא דלעולם לא שרי אלא דוקא בשיש לו במה לפייסן כנ"ל ואחר שכתבתי זה מצאתי לו ז"ל שכתב כיוצא בדבריה אלו בפרק האזכר גבי הא דאמר רבא עיסה חציה של עו"ג וחציה של ישראל אסור לאפותה בי"ט אבל ה"ה כתב בפ"א שכתב בעל העיטור והרשב"א דלדידן דאית לן הואיל אפי' אין לו גבילה מותר הואיל ואפשר שתזדמן לו ולזה סתם רבינו עכ"ל ולד"ה איכא למידק אפילו אית ליה גבילה שאפשר לפייסן בה אמאי שרי לאפות כל העיסה שרי כיון שהכלבים אוכלין ממנה נמצא שא"צ כולה לאדם בי"ט ובשלמא למ"ד דכי אסרינן לאפות עיסה שחציה של עו"ג אפי' בתנור אחד נמי אסרינן שאף על פי שהפת נאפת יפה בשעה שהתנור מלא לא שרינן מה"ט להרבות אלא בשלו אבל בשל עו"ג לא איכא למימר דהכא לא שרי לאפות אלא מלא תנור דכיון דכולה של ישראל ולכלבים אפשר לפייס בגבילה חשוב שלו ומפני כך מותר להרבות בו אע"פ שיהיה לצורך כלבים אבל למ"ד לא אסרינן אלא ביותר מכדי תנור קטן אחר שכתבתי כל זה מצאתי דמוקי לה בירושלמי פ"ק דמסכת חלה כרשב"א דאמר ממלאה אשה תנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא (ג) :

תקיג ביצה שנולדה בשבת וי"ט אסור ליגע בה וכו' ברייתא בפ"ק דביצה (ג :) אחד ביצה שנולדה בי"ט ואחד ביצה שנולדה בשבת אין מטלטלין לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עליה את הכלי בשביל שלא תשבר וספיקה אסורה נתערבה באלף כולן אסורות ומפרש בגמרא דספיקה אסורה דקתני היינו ספק חול וטעמא משום דאי אפשר לו בטיל ובתב ה"א בפ"א וספיקה שנתערבה באחרות יש מי שהורה שכולן מותרות וכי קתני נתערבה באלף כולן אסורות אודאי קאי ויש מי שאסר ולדעת המתירין הסכים הרשב"א ז"ל וכן נראה מדברי רבי' עכ"ל : **ומ"ש** רבינו אסור ליגע בה נראה דל"ד דדבר שהוא מוקצה אינו אסור ליגע בה כל שאינו מטלטלו וכמ"ש בסימן ש"ח בשם המרדכי וכמה רבוותא ומיהו לפי מ"ש בסימן ש"י בשם ה"ה נראה דביצה שאני דמתוך שהוא דבר המתגלגל חיישינן שמא יגענע כשנוגע בו ולפי מש"ש בשם בעל תה"ד אין היתר ליגע בשום מוקצה אא"כ ההכרח והתשמיש שמשתמש במוקצה אינו אלא לצורך דבר שאינו מוקצה : **ואבי"ה** אסר אפי' התבשיל שנעשה בספק ביצה שנולדה בי"ט כ"כ המרדכי בריש ביצה וכ"פ בשערי דורא דאם ליבנו מאכל בספק ביצה שנולדה בי"ט אז אלאו מתנו תרגול אסור :

ולפי

דרכי משה

אלא משמע שם דאדבר מאכל קאי ואפ"ה שרי וכדברי התשב"ץ דלעיל : (ג) והביא פירוש הירושלמי זו בלא מחלוקת וג"ל דלא קי"ל כוותיה דלפי הירושלמי בלא טעמא דמצי לפיים הכלבים בגבילה שרי כמ"ש ר"ם זה ולעיל סי' תק"ז ולפי טעם תלמודא דידן דתלי הטעם הואיל ואפשר לפייסן במידי אחרינא אפילו בקדירה אחת או בתנור אחד נמי שרי וכמ"ש ר"ם זה ומה שהקשה הב"י אף על גב דאפשר לפייסינהו מ"מ אמאי שרי לאפות כל העיסה מ"מ הכלבים אוכלים ממנו והוי כעיסה חציו של ישראל וחציו של עו"ג דאסורה לאפות בי"ט ומתוך כך נדחק לומר כדברי הירושלמי לק"מ דמאחר דאפשר לפייסינהו הוי ככולו של ישראל ולא עשה כלום לכלבים וכ"ה בגמרא ודברי ב"י ומ"מ צ"ע דלפי דבריו דמיירי כאן בתנור אחר ואפ"ה לא שרו אלא מכח דאפשר לפייסינהו הא בלא"ה אסור אפילו בתנור אחד א"כ לצורך עו"ג בתנור או בקדירה אחת אסור ולעיל בר"ם זה כתב שאין כן דעת הפוסקים כו' לכן נראה לי מה שכתוב הוא מוכרח על פי סוגית הגמרא דאל"כ לא הוי מקשה מידי מהתיא עיסת כלבים להתיא דעיסת עובדי גלולים וע"ש :

ובמרדכי

דרישה

לא אסרו י"ט אחר השבת אלא משום י"ט דעלמא דאסור משום מוקצה לכך אסר רב משום מוקצה דאל"כ שרי בכל מקום וגם מה שהקשה דאי איתא דשייך ביה הכנה מ"ע דר"י דמתיר מ"ש דגבי ביצה כו' ולפי מ"ש דמה שאסרו משום הכנה גבי אפרוח הוא משום איסור מוקצה אבל ר"י ליתא ליה משום מוקצה גבי אפרוח א"כ לדידיה לא הוי בו איסור הכנה כלל וק"ל • כתב בת"ה דעו"ג מסיח לפי קומו שנולדה קודם י"ט ואינו יודע שהישראל נוסע איסור בדבר אם הל י"ט באמצע השבוע תפילי בשני י"ט של ר"ה ולזו איסור ביצה אינו אלא מדרבנן נאמן אבל בי"ט ראשון שאמר השבת אסור אבל אם הל י"ט ביום ו' דהשתא הוי י"ט שני אחר השבת מותר ביום מ' לדידן דבקיאין בקביעת דיומא דיום שני אינו אלא מדרבנן :

ב"י

פרישה

סי' תקיג (א) **ביצה** שנולדה בשבת אז בי"ט אסור כו' מפרש רבא שטעם דאיסור ביצה הוא משום הכנה דכל ביצה דמתילדא הא דאיתא בגמרא ובגזרין ביצה שנולדה בי"ט שהל בתמצע השבוע משום י"ט שהל בתחר השבת שאותה ביצה שנולדה ביום אחד בגמרא בשבת שלפניו ואין שבת מכין ל"ט וגם אין י"ט מכין לשבת שאם י"ט ביום ו' ונולדה בשבת שאחריו אסורה מהאי טעמא אבל בי"ט של גליות מותרת מכח ממ"ש דהאחד מיניהו מול הוא אבל אל י"ט ראשון בשבת ויום שני באחר השבת אסור ג"כ בי"ט שני אע"ג דהוא יום שני של י"ט של גליות דשמא יום י"ט ונמצא בגמרא מתמול וב' י"ט של ר"ה כיומא אריכתא הוא דלא מכח ספיקא אנו עושין ב' ימים כמו ב' ימים

עובים

ולפי מה שפי' ר"ת דהא דאמר דשיל"מ דוקא כשהוא בעין וכו' היה נראה שהתבשיל מותר (ג) כיון שלא נתכוין לבטלה ומותר לכפות עליה כלי שלא תשבר (ג) ובלבד שלא יגע בה הכלי ובי"ט שני מותרת בשני י"ט של גליות אבל בשני י"ט של ר"ה או משבת לי"ט של אחריו (ג) או מי"ט שלפני השבת לשבת אסורה בשני: ביצה שיצא' רובה מעי"ט והזרה ויצאה בי"ט מותרת דחשיב לידה משיצאה רובה הלכך אפילו בדק בקינה של תרנגולת מעי"ט סמוך לחשיכה ולא מצא בה בצים ולמחר השכים ומצא בה בצים מותרות שתרנגולת אינה יולדת בלילה ובודאי מאתמול ילדה אף על פי שבדק אתמול ולא מצא בה אנו תולין שמאתמול יצא רובה והזרה וכגון דאיכא זכר בהדה ואפילו עד ס' בתי ובלבד שלא יפסיק נהר שאין בו גשר שאז אינה יולדת בלילה אבל אי ליכא זכר בהדה לא (ד) שאז יולדת בלילה ואם לא בדק מעי"ט אפילו אי ליכא זכר בהדה שריא דתליגן דמאתמול היתה שם דאף בלא זכר רובן יולדות ביום הלכך מותר ליקח בצים מן העו"ג בליל ראשון של י"ט דתלינן מעי"ט ילדה וכן בליל ב' בשני י"ט של גליות אבל לא בליל ב' של ר"ה ולא בליל א' של י"ט שאחר השבת (ה) דאימור מאתמול

ומ"ש ולפי מה שפי' ר"ת כו' בתוס' בפ' משילין כ"כ ע"ש בד"ה וליבטל (דף ל"ח) וב"י כתב לייסד דאיכא למימר דלר"ת נמי אסור משום דלחזותא וטעמא עביד וכו' ואני אומר מה בכך מ"מ חולק ר"ת מראבי"ה דמשמע מדבריו בטעם השני שכתב דלפי' לא עביד לחזותא וטעמו ולפי' אינו ממש וכתערב ג"כ באינו מינו לפ"ה אסור משום דשיל"מ ולר"ת טעמו בטל בס' בשאינו מינו:

ומותר לכפות עליה כלי וכו' לעיל בסי' ש"י התבאר כל זה ע"ש

ביום טוב שני וכו' פרק קמא דביצה ואסיקנא אמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא ובין לחומרא פירוש בשני יום טוב של גליות דב' קדושות הן נולדה ברא"שון מותרת בשני דממ"כ חל מינייהו חול וטעותא חול לא תשיבא ולא שייכא ביה הזמנה אבל בב' יום טוב של ראש השנה דקדושה אחת הן וכן שבת וי"ט הסמוכין נולדה בזה אסורה בזה משום הכנה דכתיב והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין לי"ט ואין י"ט מכין לשבת ואין שבת מכין לי"ט ואם חל ר"ה בה"ו ונולדה ביום ה' כתב בכלבו שיש מתירין הביצה בשבת ויש אוסרין וכן פסק הרוקח לאיסור ע"ש בסי' ש' כתב הר' ירוחם ואם חל יום טוב בא' בשבת ובשני בשבת ביצה הנולדה בשבת אסורה אף בשני בשבת וכן פסק במהרי"ל והב"י תמה על דבריהם אלו ובתשובה הארכתי לתת טעם לזה ומכ"מ לענין מעשה אין להחמיר:

ביצה שילאה רובה מערב יום טוב וכו' דאף בלא זכר רובן יולדות ביום כ"כ כדי לתרץ למה תלינן לקולא בלא בדק הא ביצה דשיל"מ הוא ונזיל בספיקו לחומרא לומר דילדה בלילה שהרי בדליכא זכר בהדה יולדות בלילה כמו ביום ואמר כיון דרובן יולדות ביום אזלינן בתר הרוב כיון שלא בדק מאתמול והשכים קודם עמוד השחר אבל בבדק מעי"ט סמוך לחשיכה אפילו השכים קודם עמוד השחר לא תלינן לקולא אחר הרוב ולומר דילתה רובה וחזרה הואי דילתה רובה וחזרה לא שכיח ותלינן דילדה בלילה דשכיח טפי מילתה רובה אבל בדאיכא זכר בהדה דקיים לן דאינה יולדת בלילה כל עיקר תלינן דילתה רובה וחזרה הואי שהרי בדק יפה סמוך לחשיכה ולא מצא ולמחר השכים קודם עמוד השחר ומצא א"כ אי אפשר בענין אחר אלא שילתה רובה וחזרה וזה דבר פשוט דבלא השכים קודם עמוד השחר אפי' לא בדק סמוך לחשיכה ואיכא זכר בהדה אזלינן לחומרא דכיון דרובן יולדות ביום הוי ספק נולדה בעי"ט ספק נולדה ביום וכיון דשיל"מ הוא אזלינן בספיקו לחומרא כתב במרדכי דפ"י המל"ת דביצים אלו נולדו קודם י"ט סמכינן עליה כיון דאינו משכיח מקום וכתב מהרא"י דדוקא בי"ט דעלמא שאינו לאחר השבת ואפילו בי"ט שני של ר"ה משום דלדידן דבקיאין בקביעא דירחא אין איסור בהכנה אלא מדרבנן וה"ה בי"ט אחר השבת אם הוא י"ט שני אבל בי"ט שאחר השבת והוא יום טוב ראשון דאיכא הכנה דאוריתא אינו נאמן. מ"מ נראה דאם הוא קודם עלות השחר דליכא למיחש אלא לשמא נולדה בשבת דאין איסור הכנה אלא מדרבנן נאמן הא"י

הר"ן בריש ביצה דהא דשיל"מ אפילו באלף לא בטיל דוקא במינו אבל שלא במינו בטיל והכי משמע בהדיא בפרק הנודר מן המבושל (נב:) ע"כ וכ"כ עוד בפרק בתרא דע"ג והן הן דברי ר"ת שכתב רבינו בסמוך ובס' י"ד סי' ק"ב וכתבו התוס' בפרק משילין (לח:) וכ' דהכי איתא בהדיא בירושלמי וכ"ד הרמב"ם בפט"ו מהלכות מ"א ודעת הרשב"א בת"ה: **כתב** הכלבו ביצה שנולדה בי"ט שנתבשל בשוגג ביום עם בשר ותבשיל הכל מותר חוץ מן הביצה שמביאה עד למחר דהא קי"ל גיעולי ביצים מותרות דמיא דביעי הוא שאין נותנין טעם כלל וכ' שזה היה מעשה בלוי"ל בביצים שנולדו ביו"ט והוסמו בטפילה שקורין פנאל"ה והתירו הכל חוץ מן הביצים ע"כ ולפי מ"ש רבינו בשם ר"ת בלאו הא' טעמא נמי שרי דטעמו בטל בששים (ג): **ומותר** לכפות עליה כלי שלא תשבר ברייתא בפ"ק דביצה (שם) ונתבאר בסי' ש"י שכך היא דעת רוב הפוסקים ושם נתבאר שלד"ה אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו:

ומ"ש ובלבד שלא יגע בה הכלי ירוש' בר"פ משילין והביאו הרא"ש בפ"ק דביצה ובסימן ש"י כתבתי דברי ה"ה ודברי ת"ה בטעם הירושלמי הזה. גרסי' בירושלמי ר"פ משילין ביצה שנולדה ביו"ט נותנין לה כלי בשביל שלא תתגלגל: **ומ"ש** וכי"ט שני מותרת ביו"ט שני של גליות אבל בשני י"ט של ראש השנה או משבת לי"ט שלאחריו או מי"ט שלפני השבת לשבת אסורה בשני בפ"ק דביצה (ד:) אתמר שבת וי"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור"י אמר נולדה בזה מותרת בזה ואתמר תו התם שני ימים טובים של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ורב אשי אמר נולדה בזה אסורה בזה ואתמר תו התם (שם) ב' י"ט של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו נולדה בזה אסורה בזה דתנן בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום פעם אחת בשתהו העדים מלבוא ונתקלקלו הלוים בשיר התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה ואם באו מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש אמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא ומפרש רבא טעמא דאיסור דביצה שנולדה ביום טוב משום הכנה וקסבר כל ביצה דמתולדא האידנא מאתמול גמרה לה ורבה לטעמיה דאמר רבה והיה ביום השני והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין לי"ט ואין שבת מכין לי"ט אלא מעתה י"ט דעלמא תשתרי גזירה משום שבת שאחר י"ט. ובשני י"ט של גליות פירש"י שאין עושין אותם אלא בני גליות הרחוקים מב"ד ואין השלוחין יכולין להגיע אצלם מר"ח עד י"ט להודיעם באיזה יום נקבע החדש ועושין ב' ימים יו"ט מספק: נולדה בזה מותרת בזה. דחד מינייהו חול וממ"נ שרי: ובשני י"ט של ר"ה פירש"י אסורה בזה שהם ודאי חוק קבוע להיות כיום אחרוך מדרבנן שמתחלה לא מחמת ספק התחילו לעשותן אם באו עדים מן המנחה ולמעלה אע"פ שאין מונין למועדות מהיום לא מזלזלין ביה בהאי שלשים אלא גומרין אותו באיסורו אלמא תחלת עשיית שני י"ט של ר"ה אפי' בב"ד היה ולא מספק שהרי ודאי שי"ט למחר ואף ע"פ כן תקנו לעשותו ש"מ חק החכמים הוא ומלותן הוא היה לעשותן בבאו עדים אחר המנחה והרחוקים יש להן לעשותן בכל שנה שמא יבואו עדים אחר המנחה והרי קדושה אחת ואין לומר ממה נפשך חד מיניהו חול דשמא אין כאן חול אלא שנים קודש. כתב הרמב"ם בפ' ז' דבר שהיה מוקלה בי"ט ראשון או שנולד בא' אם הכין אותו לשני ה"ז מותר נראה מדבריו דביצה שנולדה בא' אינו מותרת בשני אא"כ הכינה בראשון ואינו יודע מניין למד כן ואפשר דלא אלא למוקלה ולא לטולד: **כתב** הר"ן שבת וי"ט הסמוכים וה"ה לי"ט ושבת ולא שבת שבת וי"ט ראשון ולא שבת אבל ב' כגון שחל י"ט ראשון בשבת וכתב עוד וזמר שבת וי"ט טפי משני י"ט של גליות היינו משום דשני י"ט של גליות תרוייהו ספק היינו ואכל חד וחד איכא למימר שמא האי חול הוא אבל שבת וי"ט שבת ודאי קדוש הוא וי"ט הסמוך לה נמי שמא י"ט גמור הוא: **כתבו** הגמי' בפ"א ביצה שנולדה בראשון תאכל בב' וכ"פ כל רבותי דלא כראב"ן שכתב שהגיגו גאונים ראשונים בכוליה להחמיר גזירה י"ט של גליות אטו ב' י"ט של ר"ה: **כתב** ר"י אם נולדה בשבת אסורה בי"ט שלאחריו כגון אם היה י"ט יום א' פי' וכן ביום ב' אם הוא י"ט כיון שנולדה בשבת דאין י"ט מכין לשבת ולא שבת מכין לי"ט ע"כ ותמהני היאך כתב וכן ביום ב' אם הוא י"ט דכיון דאם נולדה בראשון מותרת בשני כשנולדה בשבת למה תיאסר ביום ב' והלא בין שיהיה יום ראשון קודש או שיהיה חול למחרתו שהוא יום ב' מותר ואפשר דבי"ט של ר"ה קאמר ושמא לא יום ב' של שבוע קאמר אלא יום שני של י"ט שחל להיות באחד בשבת אע"פ שלפ"ז אין טעם למ"ש אם הוא י"ט: **ביצה** שנולדה רובה מערב י"ט וכו' מימרא דר"י בפ"ק דביצה (ז:): **הלכך** אפילו בדק בקינה של תרנגולת מערב יום טוב מימרא דרב מרי שם: **ומה** שנתן טעם משום דאף בלא זכר רובן יולדות ביו' בהדה וכו' עד תלינן דמאתמול היתה שם בגמרא: **הלכך** מותר ליקח בצים מן העו"ג בליל ראשון של י"ט דתלינן מעי"ט ילדה וכן בליל שני בשני י"ט של גליות כ"כ הרא"ש והר"ן בפרק קמא דביצה. וכתב ה"ה בפ"ד בשם הרשב"א ובעמא משום דרובן הם של זכריים שאינם יולדות אלא ביום ואפי' בדספנא מאריעא הרי אמרן דרובן אינן יולדות אלא ביום ומשום הכי כתב המרדכי דאפילו אין תרנגול זכר בעיר שרי: **ומ"ש** אבל לא בליל ב' של ר"ה כ"כ הר"ן והג"א ופשוט הוא. ובקלת ספרי רבינו כתוב ולא בליל י"ט שאחר שבת וגם זה פשוט דהא בשני י"ט של ר"ה ודי"ט הסמוך לשבת נולדה בזה אסורה בזה. כתב הר"ן דאיכא מאן דשרי ליקח בצים מן העו"ג אפילו ביום א' של ר"ה ובשני י"ט של גליות משום דרובן של בצים יומן נינהו ואזלינן בתר רובא כל היכא דאתי מאן דמזבן לגביה אבל למיזל לבתי דידהו דהו"ל מקום קביעותן אסור דלמא איכא חד דמזבן בצים בני יומן וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ובסוף פרק אין נדרין כתב כך בשם התוס' ומיהו כתב שהוא חוכך דקי"ל אי אזלינן בתר רובא בדשיל"מ כיון

דרכי משה

תקיג (א) ובמרדכי דפ"ק דביצה אם ליבנו המאכל עם הביצה אינו בטל לפי שהחזותא ניכר ואינו בטל וכתב באו"ה דהכי נוהגין וכ"כ בהגהת ש"ד בשם מהרא"י אם ליבנו מאכל או מלאו בו תרנגולת אסור והכי נהוג דאף על גב דבמין בשאינו מינו אפי' דשיל"מ בטל בס' וכ"כ מהרי"ח דכל שאין האיסור בעין אפילו מין במינו בטל בס' מ"ט הרי כתבו התוס' דהיכא שהקדירה מתוקנת בכך חשיב מין במינו ובליבון הביצה מתקן התרנגולת והתבשיל דעושין כן לבסס התרנגולת והשיב נמי ממשות של איסור ולא השוב נ מיח אלא בשאינו ניכר במראה אלא בטעם עכ"ל: (ב) ומ"מ יש ללמוד מדברי הכלבו לענין אם נתבשלה עם שאר ביצים דשרי מטעם הכלבו ובהג"א פרק השוכר הא דדשיל"מ אינו בטל היינו דוקא כשממשות האיסור קיים אבל נתמחה מותר: (ג) ומיהו ביום שני של י"ט של אחר שבת שרי כגון אם אירע י"ט יום א' ב' מותר ביום ב' וכ"ה במהרי"ל וכתב ב"י וכ"מ מדברי הר"ן שכתב שאם חל י"ט ביום ז' א' אסור בי"ט שני משמע הא אם חל י"ט א' ב' שרי ביום שני דממ"נ אם יום ראשון הוא יום טוב א"כ יום שני הוא חול ושרי ואם יום שני יום טוב א"כ יום ראשון הוא חול אם כן

פרישה

טוביס של גליות לפף בתחלה קבעו מכמיס כך שכשבאו עדיס עד המנחה ולמעלה הסיו מוקנין אותו היום קודש ולמחר קודש אע"ג דודאי היה לסם ולא סיו מונין מועדות מסיום מ"מ לא סיו מזלזלין בהסות יומא וגומרין אותו בקדושה והרחוקים מב"ד היו צריכין לעשות בכל שנה ב' ימים ר"ה שמא יבואו עדים מן המנחה ולמעלה ולא היו מקבלין עדותן באותו היום ועושין ב' ימים קודש רש"י:

(ב) **כיון** שלא נתכוון לבטל אבל בסג"ה ש"ד כתב בשם מהרא"י דר"ת מודה בזה אם לבני מאכל אם מלאו בו תרנגולים כיון שהמאכל והתבשיל מתוקן בכך חשיב שפיר מין במינו ולא בטיל וכ"פ ב"י וכ"כ המרדכי: (ג) **ובלבד** שלא יגע בה הכלי שאסור לבטל כלי מהיכנו עיין בסי' ש"י ב"י:

(ד) **שאז** יולדת בלילה דספ' מאריעא יולדת: (ה) **דאימור** מאתמול הוה נראה דר"ל יום

מאתמול הוה : השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות ואפילו ביו"ט שלאחר השבת : אפרוח שנולד ביו"ט יש מתירין והגאונים אוסרין וגם רי"ף אוסר ואם נולדה בשבת כתב אחי ה"ר יחיאל ז"ל (ו) שאסור ביו"ט שלאחריו משום הכנה דודאי שייך ביה חבנה דבעודן בקליפתו לא היה ראוי לכלום :

תקיד אסור לכבות הדליקה ביו"ט אפי' רואה את ביתו שנשרף · אסור לכבות הבקעת בין אם מכבה מפני שחס עליה שלא תשרף בין אם מכבה כדי שלא תתעשן הקדירה ודוקא

השוחט תרנגולת ומפי' המפרשי' ונחלק על ה"ר אפריים שאוסר ביו"ט שלאחר השבת מספק דילמא מאתמול גמרי לה ואין שבת מכין לי"ט דלא מיקריא הכנה אלא ע"י לידה עיין בספר המלחמות להרמב"ן ריש ביצה : **אפרוח** שנולד ביו"ט כו' עם רב אמ' אסור מוקצה הוא ושמואל אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה והרי"ף הביא דברי שניהם ולא פסק כלום ואמרו עליו שהוא נוטה להתמיר כרב דהלכתא כוותיה באיסורי ובעל המאור פסק לקולא משום דגמרא משמע דרב כהנא ורב אשי סברי כוותיה דשמואל וכן היא דעת הרשב"א :

ואם נולד בשבת כתב אחי הר"י שאסור ביו"ט שלאחריו משום הכנה וכו' פי' שיש בזה איסור הכנה כמו גבי ביצה שנולדה בשבת שאסורה ביו"ט שלאחריו משום הכנה כדאיתא בגמרא ה"נ באפרוח ולאו הכנה דאורייתא קאמר דלא תמצא הכנה דאורייתא אלא בביצה שנולדה ביו"ט שאחר השבת ומטעם דמאתמול גמרה לה אבל בנולדה בשבת דהגמר היה בע"ש ביום חול איכא אסורא ביו"ט שלאחריו משום הכנה ד"ת אלא מדבריהם כעין הכנה כמו שהארכתי בזה למעלה גבי עגל בסי' תל"ח וגבי עלים שנשרו מן הדקל בסימן תק"ז ונמצא שגם באפרוח איכא משום הכנה מדבריהם כשנולד בשבת שהרי ע"י הלידה של שבת הוכן לאכלו ביו"ט אבל בנולד ביו"ט אפילו ביו"ט שלאחר השבת אינו אסור משום הכנה כל עיקר שהרי האפרוח לא נגמר בשבת שלפניו אלא שנתגדל ולא שייך הכנה אלא כי גמרה מאתמול אז מתחדש בריה חדשה לגמרי ולפיכך אמרו בגמ' לרב דאפרוח שנולד ביו"ט אסור משום מוקצה דליכא איסור הכנה באפרוח אלא בנולד בשבת שלפני י"ט דאסור ביו"ט שלאחריו משום הכנה מדבריהם כדפי' ומ"ש הר"י דודאי שייך ביה הכנה כו' כתב כן כדי שלא תקשה על זה ומ"ש מעגל שנולד בשבת לעיל בסי' תל"ח שהתיר הרא"ש ביו"ט שלאחריו ונחלק אריבינו אפריים שאוסר משום הכנה לכך כתב ה"ר יחיאל דבאפרוח ודאי שייך הכנה כלומר אף להרא"ש שכתב דבעגל לא שייך הכנה שאני התם דהולד הוא טוב לאכילה ורחוי לכל דבר אם נשחטה אמו ונמצא במעי אמו כמו אחר הלידה כדכתב הרא"ש בפ"ק דביצה אבל באפרוח דבעודו בקליפתו לא היה ראוי לכלום ודאי אף להרא"ש שייך ביה הכנה כמו בביצה שנולדה בשבת שאסורה ביו"ט שלאחריו משום הכנה משום דע"י הלידה הוכנה לגדל אפרוח וגם טובה יותר לאכול ה"נ בלידת האפרוח איכא הכנה יותר ויותר ומה שדקדק הר"י וכתב דאם נולדה בשבת שאסורה ביו"ט שלאחריו משום הכנה ולא כתב נמי דאם נולדה ביו"ט דאסור בשבת שלאחריו משום הכנה היינו משום דבשבת בלאו הכי לא חזי לשחטו משום איסור שבת ואה"נ דגם התם איכא איסור הכנה וכ"כ הר"ן להדיא ופשוט הוא והכ"י הבין שדעת הר"י שאיסור הכנה באפרוח דומה ממש לאיסור הכנה דביצה ועיקר האיסור הוא באפרוח שנולד ביו"ט שאחר השבת אז בשבת שאחר י"ט וכי"ט דעלמא אז שבת דעלמא נמי אסור משום הכנה גזירה אטו י"ט אחר שבת אז שבת דעלמא דאחר י"ט ומש"ה טען עליו וגסתפק בדבריו ולא נהירא אלא העיקר כאשר כתבתי :

תקיד אסור לכבות הדליקה ביו"ט וכו' בפ"ב דביצה בעא מיניה אביי מרב' מהו לכבות את הדליקה ביו"ט היכא דאיכא סכנת נפשות לא קא מבעיא לי דאפילו בשבת שרי כי קא מבעיא לי משום איבוד ממון מכבין את הבקעת כדי להוס עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה מותר הביא ר"י דאמר לכם לכל צרכיכם כי קאמינא לרבנן ופסקו הרי"ף והרא"ש דהכי הילכתא ואסור לכבות את הבקעת בין לחוס עליה ובין שלא יתעשן הבית או הקדרה הכל אסור ורבינו לא הזכיר דין עישון הבית מפני שנסמך על מ"ש דאסור לכבות הדליקה ומכ"ש עישון בעלמא דאסור וכך פי' רש"י וז"ל איתיביה וכו' ואין לך עישון בית גדול מן הדליקה ואורך י"ט הוא לכבותה שלא יצטרך ליצא בשרב ובגשמים עכ"ל וזהו שדקדק רבינו וכתב דאפילו רואה את ביתו שנשרף כלומר ומכ"ש דאסור לכבות בשביל שלא יתעשן הבית עוד אפשר שדקדק לומר אפי' רואה את ביתו שנשרף כלומר ויש בו משום איבוד ממון לחוד אבל אם היה שם סכנת נפשות לא קא מבעיא לן דפשיטא דמותר כדאיתא בגמרא וכ"ל דלדעת רבינו שכתב בסמוך גבי עישון קדרה דאם אי אפשר לו להגילו מעישון בלא כיבוי דהותר לכבות כיון שהוא צורך לאוכל נפש ה"נ בדליקת הבית יכול לכבות אם יפסיד סעודתו וכלי תשמיש ולצורך סעודה או אם אין לו בית אחר שיוכל לדור בו בי"ט והה"נ כדי שלא יתעשן הבית שהוא יותר בו דאין לך צורך לאוכל נפש גדול מזה לפי סברא זו ובסמוך אכתוב מזה עוד :

אסור לכבות הבקעת וכו' ודוקא כשאפשר לו להגילה כו' כ"כ הרא"ש וכתב טעמו של דבר דכיון דאם לא יכבה תתעשן הקדרה מותר לכבות לצורך אוכל נפש כמו שמותר לבשל ולאפות ותימה שהרי אף ר"י מודה דאסור אם אפשר לו להגילה מעישון בלא כיבוי דאף בגריפת התנור דאין בה אלא איסור טלטול בעלמא לפי דעת הרא"ש קאמר בברייתא אליבא דר' יהודה דלא שרי אלא א"כ שאי אפשר לו לאפות בלא גריפה וא"כ כ"ש כיבוי דאסור היכא דאפשר בלא כיבוי וכגמרא קאמר דלר' יהודה שרי ולרבנן אסור לכן יראה לי עיקר דאף כשאי אפשר לו להגילה מעישון אסור לרבנן דאיזו דומה למבשל ואופה שהוא מתקן גוף האוכל ממש אבל הכיבוי אפילו לצורך מ"מ אין בכיבוי תיקון לאוכל אלא הגלה מהפסד האוכל כמו כיבוי דליקת הבית משום איבוד ממון דדמיין למבשרי אוכל נפש ואסור וכ"כ כל המחברים בפתם לאסור הכבוי כדי שלא תתעשן

דרכי משה

כן הפסיק יום הול בין שבת לי"ט ושרי ודלא כדמשמע מדברי רי"ו [בס'] תא"ו דאף ביום שני אסור : (ד) ואפשר דבאיסור דרבנן אפילו הרא"ש והריב"ש והרשב"א מודים דנאמן ולא אמרו דאינו נאמן אלא בדבר דאורייתא דומיא דעדות אשה : (ה) ובהג"א פ"ב דביצה דאף דמאן דמתיר לא שרי אלא בנולד עם הכנפים דהיינו נוצות גדולות שיש להם קנים שעל גופו דבלאו הכי אסור לאוכלו משום שקץ עכ"ל מא"ז :

ומאחר

פרישה

יום ראשון וקראו אתמול כיון דכבר אתמול יום אמר אבל אין לפרש דס"ק דאיסור הייתי לאתיר ולומר דמאתמול בעי"ט וליזל בתר רובם כמש שכתב הר"ן וסביאו ב"י להלשון לא משמע הכי :

(ו) **שאסור** ביו"ט שלאחריו משום הכנה נראה דמה"ט נמי ביצה שנולדה בי"ט אסור בשבת שלאחריו אז איסכא וכמ"ש ב"י וז"ל בד"ס כתב דבינו ירוחם כו' אם נולדה בשבת אסורה ביו"ט שלאחריו כו' :

ודווקא

חידושי הגהות

תקיג א אין דבריו מובנים כלל דאף אם שייך ביה הכנה למה יהיה אסור ביום שנולד הא יום טוב מכין לעצמו ומותר ומה שמקשה מביצה אין איסור ביצה שנולדה בי"ט משום שהוכנה בי"ט אלא משום דכל ביצה דמ ילדא האידנא מאתמול בגמרה וחיישינן משום י"ט אחר שבת שאז הוכנה בשבת ואין שבת מכין ליום טוב כמבואר בגמרא ריש ביצה מה שאין כן באפרוח שהכנהו ביום שנולד ולא מאתמול ולכן כשנולד ביום טוב התירוהו שמואל ור"י משום דיו"ט מכין לעצמו אלא שרב אסרו משום מוקצה אבל כשנולד בשבת לדברי הכל אסור ביום טוב שאחריו משום דאין שבת מכין ליום טוב (מהרל"ח) :

שאין בו צורך י״ט כלל אלא דר בבית אחר אבל דר באותו בית ואין לו בית אחר לדור בו אין לך צורך י״ט גדול מזה ומותר אפילו לרבנן דר״י וכתוב בא״ח בשם התוס׳ דליקה שנפלה בבית שהוא דר בו ואם לא יכבנה יפסיד סעודתו מותר ואהא דתניא אם בשביל שלא יתעשן הבית מותר כתב המרדכי דמפרש בירושלמי היינו בשאין שם אויר אבל יש שם אויר משליכה ואמאי דאמרינן הניא ר״י היא כי קאמינא לרבנן כתב הרי״ף וכן רבה וכן אמינר כולהו דהו להא מתניתא ואוקמוה כר״י למימר דלהו הלכתא היא ושמעי׳ מינה דלית הלכתא כי הא מתניתא אלא אסור לכבות את הנר אפילו אם צריך לכבותו כדי לשמש מטתו (ג) ואפי׳ להטותו כדי להתרחק השמן מן הפתילה אסור דאף זה השיב כבוי ואסור ליקח פתילה מנר הדולק אפי׳ ליתנה בנר אחר שהרי מיד כשמוציאה מכבה אותה ומאי נפקא מינה כשידליקנה אחר כך: נר של שעוה שרוצה להדליקו בי״ט והם עליו שלא ישרף כולו יכול ליתן סביביו דבר המונע מלישרף בענין שיכבה

(א) ודווקא כשאפשר לו להצילה מעישון בלא כבוי כגון שיסירנה מאש זה ויתננה על אש אחר אבל אם אין לו אש אחר ואם לא יכבנה תתעשן הקדירה מותר לכבותה (ב) כדי שלא תתעשן הקדירה אסור לכבות את הנר אפילו אם צריך לכבותו כדי לשמש מטתו (ג) ואפי׳ להטותו כדי להתרחק השמן מן הפתילה אסור דאף זה השיב כבוי ואסור ליקח פתילה מנר הדולק אפי׳ ליתנה בנר אחר שהרי מיד כשמוציאה מכבה אותה ומאי נפקא מינה כשידליקנה אחר כך: נר של שעוה שרוצה להדליקו בי״ט והם עליו שלא ישרף כולו יכול ליתן סביביו דבר המונע מלישרף בענין שיכבה

תתעשן הקדירה או הבית ומשמע אפי׳ יש בזה הפסד אוכל גם התוס׳ כתבו בס׳ ב׳ דבילה דליכא כבוי לצורך תיקון אוכל נפש כאשר האריכתי למעלה בסי׳ תק״ז ובזה נמי מיושב מה שלא התירו הכבוי לעשון הבית או הקדירה או הדליקה במתוך שהרי ודאי יש בזה שמחת י״ט שלא ישרף או יתקלקל הבית וכן הקדירה אלא ודאי דכל כבוי אינו לצורך תיקון אוכל נפש. ולפיכך אין היתר אלא הכבוי לצורך אוכל נפש ממש אי נמי במכשירין לא אמרינן דמותר במתוך ועיין במה שכתב בסי׳ תק״ז סעיף ח׳ כן נ״ל מיהו בהגהת ש״ע פסק להקל דהיכא דאי אפשר להציל או לבטל הקדרה בע״א רק שיכבה מותר לכבות וכן בבית אם אין לו מקום אחר לאכול שם ויפסיד סעודתו מותר לכבות וכבר הורה זקן:

אסור לכבות את הנר וכו׳ אפילו אם צריך לכבותו כדי לשמש מטתו פי׳ לא מבעיא לכבותו מפני שחם עליו שלא ישרף כולו אלא אפי׳ כדי לשמש מטתו אסור מ״ג הכי קאמר לא מיבעיא אם אפשר לו לשמש מטתו בלא כבוי כגון לילך לבית אחר או לכפות עליו הכלי או לעשות מחיצה דפשיטא דאסור לכבותו אלא אפילו אם צריך לכבותו כדי לשמש מטתו כגון שאין לו בית אחר ולא כלי לכפות עליו ולא וילון לעשות ממנו מחיצה אפ״ה אסור והכי איתא בגמרא להדיא ואין להקשות ומאי שנא מעישון קדרה והבית דשריגן לה לכבות אם אי אפשר להציל הקדרה והבית שהוא יותר בו בלא כבוי לדעת רבינו כדפי׳ דיש לומר דהתם דמי לאוכל נפש ממש אבל הכבוי לצורך תשמיש הנאת הגוף לחוד הוא ולא דמי לאוכל נפש. כתב בהגהת מיימוני׳ התוספות הוכיחו מכאן דלא יועיל שיאפיל בטליתו דלא משכח תלמודא שמותר בכה״ג ש״מ דבלילה אסור לשמש אצל הנר ע״י האפלת עליית אלא יעשה לו מחיצה או יכפה עליו כלי או יוצא וכן מצאתי ביסוד של הר״א אב״ד ע״כ וה״ה בשבת מותר לכפות כלי על הנר כדי לשמש מטתו ואין לחלק בין שבת לי״ט בשום חילוק והא דאייר דכופין קערה על הנר כדי שלא תאחז ואין לומר דהתם משום סכנה דהא לשם בס״פ האורג פרש״י ואשמועינן דכלי ניטל לצורך הצלת הקורה שאינו ניטל ע״כ משמע דליכא שום חשש איסור מאחר דאגן קי״ל דכלי ניטל לצורך דבר שאינו ניטל אף שלא לצורך דבר גדול וק״ל בשם מהרא״ש והרב מהר״ש לורי״א כתב וז״ל והא דעושין מחיצה בפני הנר אינו צריך לעשות אלא הפסק בעלמא כמו לפני ס״ת אבל לא שלא יביאיק אורו למעלה מן המחיצה או מן הצדדים רק להפסיק בין הנר הדולק ומ״מ צריך להאפיל בטליתו מאחר שהחדר מלא אור דלא גרע משמש מטתו ביום ומה שיש רוצים לדקדק מלשון התוס׳ שכתבו מכאן נראה שלא יועיל במה שיאפיל וכו׳ ואי הוה צריך האפלת עליית לא היו צריכין לשום דאיה ל״ק מידי דהתוס׳ הוכרחו להביא דאייר דלא תימא אין הכי נמי שיעשה מחיצה שלא יבהיק אורו דומיא דכופין עליו כלי וכה״ג אין צריך להאפיל לכך כתבו שלא יועיל האפלת עליית בלא מחיצה עכ״ל: **נר** של שעוה כו׳ ירצה מדברי רבינו דאסור לחתוך מן הנר של שעוה בשעה שהוא דולק וכדכתב בהג״ה אשי״ר משם הא״ז ולא כדעת התוס׳ בפ״ב דבילה דמתירין לחתכה באור משום דהו״ל גרם כבוי מאחר דבשעה שחותך אותה אינו מכחיש מאור שלה כלל דליתא דלא שרינן גרם כבוי אלא היכא שאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה חולה לה דבר הגורם כבוי כשתגיע שמה הדליקה ולפיכך יכול ליתן סביביו דבר המונע מליגרף בענין שיכבה כשיגיע אם דגרס כיבוי כה״ג מותר אבל כשלוקח הפתילה או השמן בעצמו או ממעט מאחד מהם וה״ה באותך בקנדיל״א בעודו דולק חשיב מכבה ואסור וכך היא מסקנת הרא״ש ומה שדקדק ב״י מדכתב רבינו שרוצה להדליק דדוקא כשלא הדליקה עדיין אבל אם היתה דלוקה כבר אינו יכול לעשות אוש תיקון תימה דא״כ מאי איריא דיכול ליתן סביביו דבר המונע מלשרוף אפי׳ לאחוך ממנה באור יכול כיון שלא הודלקה עדיין אלא ודאי דליתן סביביו דבר המונע מותר אפילו כבר הודלקה כיון שאינו עושה מעשה בגוף הקנדיל״א ומה שכתב שרוצה להדליק לאו דוקא קאמר דאפי׳ הוא דולק שרי מאחר דגרס כבוי הוא זה שעושה דבר חולה לה אלא דאורחא דמילתא הוא ליתן סביביו כו׳ קודם שידליקנו ועי״ל דאתי לאשמועינן דאפילו קודם שדולק דוקא ליתן סביביו כו׳ אין אבל אסור לאחוך למטה בסכין דהוי כעובדא דחול פסק מהר״ש לוריא דאסור לאחוך מן הנר אפילו באור או ליקח חתיכת חלב מעל הנר בשעה שהוא דלוק כדברי הא״ז שהרי ר׳ יואל הלוי אסר גרס כבוי לכתחילה בי״ט אם לא בהפסד מרובה ומ״מ נראה דדוקא בגרס כבוי ע״י מעשיו כגון האותך מן הנר והדומה לו אבל לתת סכין או שאר כלי הניטל על נר של שעוה שלא במקום הדלקתה שרי וכן התיר הר׳ קלונימוס במרדכי פ׳ כל כתבי בשם ה״ר י״ט וה״ה דשרי להטמין הנר בחול

(ב) כדי שלא תתעשן הקדירה אסור לכבותה בגון שיסירנה מאש אחר ואם לא יכבנה תתעשן הקדירה מותר לכבותה כדי לשמש מטתו אסור לכבות את הנר אפילו אם צריך לכבותו כדי לשמש מטתו אפי׳ להטותו כדי להתרחק השמן מן הפתילה אסור דאף זה השיב כבוי ואסור ליקח פתילה מנר הדולק אפי׳ ליתנה בנר אחר שהרי מיד כשמוציאה מכבה אותה ומאי נפקא מינה כשידליקנה אחר כך: נר של שעוה שרוצה להדליקו בי״ט והם עליו שלא ישרף כולו יכול ליתן סביביו דבר המונע מלישרף בענין שיכבה

אם אין לו אש אחר אבל אם אין לו אש אחר ואם לא יכבנה תתעשן הקדירה מותר לכבותה (ב) כדי שלא תתעשן הקדירה אסור לכבות את הנר אפילו אם צריך לכבותו כדי לשמש מטתו (ג) ואפי׳ להטותו כדי להתרחק השמן מן הפתילה אסור דאף זה השיב כבוי ואסור ליקח פתילה מנר הדולק אפי׳ ליתנה בנר אחר שהרי מיד כשמוציאה מכבה אותה ומאי נפקא מינה כשידליקנה אחר כך: נר של שעוה שרוצה להדליקו בי״ט והם עליו שלא ישרף כולו יכול ליתן סביביו דבר המונע מלישרף בענין שיכבה

אם אין לו אש אחר אבל אם אין לו אש אחר ואם לא יכבנה תתעשן הקדירה מותר לכבותה (ב) כדי שלא תתעשן הקדירה אסור לכבות את הנר אפילו אם צריך לכבותו כדי לשמש מטתו (ג) ואפי׳ להטותו כדי להתרחק השמן מן הפתילה אסור דאף זה השיב כבוי ואסור ליקח פתילה מנר הדולק אפי׳ ליתנה בנר אחר שהרי מיד כשמוציאה מכבה אותה ומאי נפקא מינה כשידליקנה אחר כך: נר של שעוה שרוצה להדליקו בי״ט והם עליו שלא ישרף כולו יכול ליתן סביביו דבר המונע מלישרף בענין שיכבה

אם אין לו אש אחר אבל אם אין לו אש אחר ואם לא יכבנה תתעשן הקדירה מותר לכבותה (ב) כדי שלא תתעשן הקדירה אסור לכבות את הנר אפילו אם צריך לכבותו כדי לשמש מטתו (ג) ואפי׳ להטותו כדי להתרחק השמן מן הפתילה אסור דאף זה השיב כבוי ואסור ליקח פתילה מנר הדולק אפי׳ ליתנה בנר אחר שהרי מיד כשמוציאה מכבה אותה ומאי נפקא מינה כשידליקנה אחר כך: נר של שעוה שרוצה להדליקו בי״ט והם עליו שלא ישרף כולו יכול ליתן סביביו דבר המונע מלישרף בענין שיכבה

אם אין לו אש אחר אבל אם אין לו אש אחר ואם לא יכבנה תתעשן הקדירה מותר לכבותה (ב) כדי שלא תתעשן הקדירה אסור לכבות את הנר אפילו אם צריך לכבותו כדי לשמש מטתו (ג) ואפי׳ להטותו כדי להתרחק השמן מן הפתילה אסור דאף זה השיב כבוי ואסור ליקח פתילה מנר הדולק אפי׳ ליתנה בנר אחר שהרי מיד כשמוציאה מכבה אותה ומאי נפקא מינה כשידליקנה אחר כך: נר של שעוה שרוצה להדליקו בי״ט והם עליו שלא ישרף כולו יכול ליתן סביביו דבר המונע מלישרף בענין שיכבה

ואפילו להטותו כדי להתרחק השמן מן הפתילה אסור דאף זה חשיב כיבוי ואסור ליקח פתילה מנר הדולק וכו׳ נר של שעוה שרוצה להדליקו ביום טוב והם עליה וכו׳ בפ״ב דבילה שם עולא איקלע לבי רב יהודה קם שמעיה זקף איתיביה רב יהודה לעולא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה מ״ל לאו מדעתאי ופירש״י זקף שרגא. שהיה רואה שיסתלק השמן לאחוריו ולא ימשך אחר הפתילה ותכבה: הנותן שמן בנר. בשבת: והמסתפק. הנוטל ממנו ואוכל חייב משום מכבה וכבוי ביום טוב לא אשתרי וכתבו התוספות והמסתפק ממנו חייב משום מכבה אינו ר״ל מפני שממהר כבויה דלא הוה אלא גרם כיבוי וגרם כיבוי בי״ט שרי אף ע״פ שממהר כבויה ובשבת נמי אינו חייב אלא היינו טעמא הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכבה קלת ומכחיש אורו דלא יכול לאנהורי כולי האי כי היכא שמן מועט בנר לכך נראה ככבוי ומכאן יש להתיר קנדילא (ב) של שעוה גדולה לאחוך למטה ממנה כיון בשעה שאותך אותה אינה מכחיש מאור שלה כלל אף ע״פ שהוא גורם לגרום כבויה שרי ודוקא לאחוך אותה באור אבל בסכין אסור אליבא דכ״ע דאמרינן לקמן במתני׳ חותכה באור בפי שתי נרות עכ״ל וכ״כ המרדכי בפ״ב דבילה טעמא דהכא חייב משום מכבה דכשנוטל השמן מכחיש מאור הנר ודבר זה לא שייך אלא בשמן אבל אם יש חתיכה של חלב והסיר חתיכה אחת מן הנר או פתילה של שעוה וחתכה באור כיון דאין כאן אלא גרם כיבוי אין כאן איסור וכן אם לוקח אדם אוד מן המדורה להאיר בלילה לא דמי למסתפק מן הנר מיהו העולם רגילים ליזהר ונכון ע״כ וכ״כ בהג״מ פ״ד והגה״מ כתוב אם חתיכה קטנה של חלב בנר דולק ונוטל אחד מן החתיכות

דרכי משה

תקיד (א) ומאחר שנתבאר שגם המרדכי והר״ן כך דעתייהו א״כ נראה דהכי נקטינן להלכה ומידי דבבנן הוא דאזלינן לקולא מכ״ש במקום דרוב בתראי ס״ל דאזלינן בתרייהו ודלא כדברי הב״י דכתב כיון דהרמב״ם והרי״ף הסכ מו לדעת אחת אזלינן בתרייהו: (ב) וכן המנהג פשוט להתיר ואפשר שגם דעת הטור להתיר ומה שלא כתב שיהתכנה באור לפי שבזה לא יוכל להציל כל הנר שלא ישרף שהרי כשהותכה באור גם חלק שלמשה דולק לפעמים ואפשר שישרוף כולו לכן כתב תקנה שיוכל לעשות שיכבה הנר ולא ישרף

פרישה

סי׳ תקיד (א) **ודווקא** כשאפשר לו להצילה מעישון כו׳ זה מדברי הרא״ש והביאו ב״י ונגבי מכבה שלא תתעשן דאסור כתבו הר״ן והמרדכי דהיינו דווקא מפני הפסד ממונו ואי מפני שלא יתעשן הבית אינו אוסר בו אין לך אוכל נפש גדול מזה אבל מדברי הרא״ש וכיונו שכתבו שתמא לאיסור נראה דאין מקלקין בדברי רש״י ונראה דטעמא משום דל״ד לעישון קדירה שהאוכל עצמו יתקלקל והוי אוכל נפש משא״כ גבי בית דאף שתעשן יכול לאכול מוץ לבית וק״ל: (ב) **כדי** שלא תתעשן הקדירה וכן מותר לכבות הדליקה מביתו כשאין לו בית אחר לאכול שם כ״כ המרדכי והר״ן:

(ג) **ואפילו** להטותו כדי להתרחק כו׳ כתבו התוס׳ דאין ר״ל דאסור משום גרם כיבוי שמהכל לכבות דגרם כיבוי בי״ט שרי אלא הייגו טעמא הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק הוא מכבה קלת כו׳ ומכאן יש להתיר קנדילא של שעוה גדולה לאחוך למטה ממנה כיון דבשעה שאותך אין מכבה כלום כו׳ אבל מדברי הרא״ש שכתב דכיון דנוגע בדבר הדלוק אפילו דבנן דאתיין גרם כיבוי אולה בזה דאסור ול״ל לגרם כיבוי דאליגי בה דאמיני דעושה אולה לו דבר הגורם הכיבוי כשיגיע אליו ולפי דבריו אסור לאחוך קנדילא של שעוה ועיין בב״י שבביא כל זה:

בחול כדי שלא ישרוף אלא כשיעור שיראה עכ"ל: **נר** שכבה מותר להתוך ראש הפתילה כו' בפ"ק דביצה אמר רב יהודה קינב' שרי הערוך דאחר שכבה הגר חותכין ראש הפתילה שנשרף כו' כמ"ש רבינו ומ"ש והרא"ש כתב המסתפק ממנו חייב משום מכבה הא דחשיב ליה מכבה היינו משום דכשמעטע השמן ומרחיקו מפי הגר כהה אור הגר ואין דולק יפה כבתחלה והו"ל מכבה ואין לפרש משום שממהר בכביית הגר כשיכלה השמן דהיינו גרם כיבוי שנחלקו רבי יוסי והכמים דתנן עושין מחיצה בכל הכליס בין מלאים בין ריקניס בשביל שלא תעבור הדליקה רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאינם יכולים לקבל האור וכן מתבקעים ומכביס הדליקה וקו"ל כרבנן דגרס כיבוי מותר ומיהו סהיא דספופרת ע"פ הגר דאסור דלמא אתי לאסתפוקי מיניה היינו ע"כ מפני שממהר כיבוי שאינו מכחיש מאור הגר כלל שהרי הגר לעולם מלא שמן כי מן הספופרת מטפטף תמיד לאור הגר אף אם יסתפק מעט משמן שבתוך הספופרת אינו מכחיש מאור הגר הלכך נראה לי טעמא דמסתפק מן הגר משום שממהר כביוו ואף רבנן דר' יוסי מודו בהאי גרס כיבוי דחייב דע"כ ל"פ התם אלא משום דאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה חולה לו דבר הגורם הכבוי כשתגיע שמה הדליקה אבל השמן והפתילה שניהם גורמים הדליקה והמעטע מאחד מהם ממהר את הכיבוי ואין ליטול פתילה דולקת מגר זה ליתן בגר אחר דמיד שכלקה מן הגר הו"ל מכבה ומה הועיל אם חזר והדליקה עכ"ל ונראה מדבריו דקנדיל"א של שעוה בעודו דולק אסור לחתכו לשנים אף אם חתכו באור דכיון שעשה מעשה בשעוה ובפתילה חייב מכבה ואסור ולא דמי לפתילה דשרי לחתכה באור דשאני התם דכשבא לחתכה באור עדיין לא היתה דולקת דליתא דיה משום מכבה וכך הם דברי רבינו אלא מלא תיקון לגר של שעוה אלא לתת סביביו דבר המונע מלשרוף קודם שידליקנה כמו שנראה מדקאמר גר של שעוה שרצה להדליקו בי"ט משמע דכשרוצה להדליקה ועדיין לא הדליק מיירי אבל אם היתה דלוקה כבר אינו יכול לעשות שום תיקון וכ"מ מדברי הרא"ש שכתבתי. כתב המרדכי בפ' כל כתבי שיש מתירים ביום טוב לתת סכין או כלי או דבר הניטל על גר של שעוה אלא במקום הדלקתה שאינה אלא גרס כיבוי אבל רבינו יואל פירש דאפילו בי"ט לא שריא גרס כיבוי לכתחלה אלא במקום היזק דוקא עכ"ל:

וכתב הר"ן אחא דאמרי' המסתפק ממנו חייב משום מכבה מיהו להוסיף בה פתילות כתבו דשרי דכולה הדלקה היא דאי לא תימא הכי אסור להדליק ב' פתילות בגר אחד דהא א"א להדליקן כא' אלא ודאי שרי (ג):

נר שכבה מותר להתוך ראש הפתילה כדי שיהא נוח הפתילה ולא חשיב תיקון מנא (ד) ודוקא שרוצה להחזור ולהדליקו בו בלילה (ה) אבל בליל ב' של ר"ה וכן בליל י"ט של אחר השבת אסור להדליק שירי פתילה שכבו בראשון שבמה שבבה בראשון הוכנו להדליק בו פעם שני והוה ליה מכין משבת לי"ט ואסור אם לא שהודלק ונכבה מע"ש. נר של בטילה פירוש שאינו צריך לו אסור להדליק אבל של ב"ה לא חשיב של בטילה ומותר להדליקו וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה שמותר להדליקו ביום הראשון בערב לצורך ליל ב' ואפילו בי"ט שני בערב ואין בזה משום אין י"ט מכין לחול שמיד בהדלקתו יש מצוה לאותו שעה שבכל שעה אפילו ביום יש מצוה בהדלקת נרות

שיבבה כשיגיע שם דגרם כבוי מותר: גר שבבה מותר להתוך ראש הפתילה כדי שיהא נוח לידלק ולא חשיב תיקון מנא (ד) ודוקא שרוצה להחזור ולהדליקו בו בלילה (ה) אבל בליל ב' של ר"ה וכן בליל י"ט של אחר השבת אסור להדליק שירי פתילה שכבו בראשון שבמה שבבה בראשון הוכנו להדליק בו פעם שני והוה ליה מכין משבת לי"ט ואסור אם לא שהודלק ונכבה מע"ש. נר של בטילה פירוש שאינו צריך לו אסור להדליק אבל של ב"ה לא חשיב של בטילה ומותר להדליקו וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה שמותר להדליקו ביום הראשון בערב לצורך ליל ב' ואפילו בי"ט שני בערב ואין בזה משום אין י"ט מכין לחול שמיד בהדלקתו יש מצוה לאותו שעה שבכל שעה אפילו ביום יש מצוה בהדלקת

נרות

בחול כדי שלא ישרוף אלא כשיעור שיראה עכ"ל: **נר** שכבה מותר להתוך ראש הפתילה כו' בפ"ק דביצה אמר רב יהודה קינב' שרי הערוך דאחר שכבה הגר חותכין ראש הפתילה שנשרף כו' כמ"ש רבינו ומ"ש והרא"ש כתב המסתפק ממנו חייב משום מכבה הא דחשיב ליה מכבה היינו משום דכשמעטע השמן ומרחיקו מפי הגר כהה אור הגר ואין דולק יפה כבתחלה והו"ל מכבה ואין לפרש משום שממהר בכביית הגר כשיכלה השמן דהיינו גרם כיבוי שנחלקו רבי יוסי והכמים דתנן עושין מחיצה בכל הכליס בין מלאים בין ריקניס בשביל שלא תעבור הדליקה רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאינם יכולים לקבל האור וכן מתבקעים ומכביס הדליקה וקו"ל כרבנן דגרס כיבוי מותר ומיהו סהיא דספופרת ע"פ הגר דאסור דלמא אתי לאסתפוקי מיניה היינו ע"כ מפני שממהר כיבוי שאינו מכחיש מאור הגר כלל שהרי הגר לעולם מלא שמן כי מן הספופרת מטפטף תמיד לאור הגר אף אם יסתפק מעט משמן שבתוך הספופרת אינו מכחיש מאור הגר הלכך נראה לי טעמא דמסתפק מן הגר משום שממהר כביוו ואף רבנן דר' יוסי מודו בהאי גרס כיבוי דחייב דע"כ ל"פ התם אלא משום דאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה חולה לו דבר הגורם הכבוי כשתגיע שמה הדליקה אבל השמן והפתילה שניהם גורמים הדליקה והמעטע מאחד מהם ממהר את הכיבוי ואין ליטול פתילה דולקת מגר זה ליתן בגר אחר דמיד שכלקה מן הגר הו"ל מכבה ומה הועיל אם חזר והדליקה עכ"ל ונראה מדבריו דקנדיל"א של שעוה בעודו דולק אסור לחתכו לשנים אף אם חתכו באור דכיון שעשה מעשה בשעוה ובפתילה חייב מכבה ואסור ולא דמי לפתילה דשרי לחתכה באור דשאני התם דכשבא לחתכה באור עדיין לא היתה דולקת דליתא דיה משום מכבה וכך הם דברי רבינו אלא מלא תיקון לגר של שעוה אלא לתת סביביו דבר המונע מלשרוף קודם שידליקנה כמו שנראה מדקאמר גר של שעוה שרצה להדליקו בי"ט משמע דכשרוצה להדליקה ועדיין לא הדליק מיירי אבל אם היתה דלוקה כבר אינו יכול לעשות שום תיקון וכ"מ מדברי הרא"ש שכתבתי. כתב המרדכי בפ' כל כתבי שיש מתירים ביום טוב לתת סכין או כלי או דבר הניטל על גר של שעוה אלא במקום הדלקתה שאינה אלא גרס כיבוי אבל רבינו יואל פירש דאפילו בי"ט לא שריא גרס כיבוי לכתחלה אלא במקום היזק דוקא עכ"ל:

וכתב הר"ן אחא דאמרי' המסתפק ממנו חייב משום מכבה מיהו להוסיף בה פתילות כתבו דשרי דכולה הדלקה היא דאי לא תימא הכי אסור להדליק ב' פתילות בגר אחד דהא א"א להדליקן כא' אלא ודאי שרי (ג):

נר שכבה מותר להתוך ראש הפתילה כדי שיהא נוח להדליק וכולי בפ"ק דביצה שם אמר רב יהודה קינבא שרי ופירש"י למתוא ראש הפתילה שנעשה פחם שקורין מוקיי"ר וכתבו התוספות דל"ג דלקמן קרי ליה מוחטין את הגר לכך נראה דתרי מיטוויי יש אחד בשעה שדולק והיינו ההיא דלקמן ויש אחר לאחר שכבה שמתקנין אותו כדי שידליק מהר ומסיר הפחם שבראש הפתילה וכך נוח כשידליק אותה והיינו ההוא דהכא גם הרא"ש כ' דאין נראה לו פירש"י מהטעם שכתבו התוספות אלא נראה כמו שפירש הערוך אחר שכבה הגר חותכין ראש הפתילה שנשרף וקמ"ל שאין בו משום תיקון כלי שמתקן הפתילה כדי שתהא נוחה לידלק ודוקא כשרוצה להדליק באותה לילה עכ"ל פירוש באותה לילה או באותו יום אבל לתקן מי"ט לחבירו אסור וכ"ש לתקן מיום טוב לחול:

ומ"ש רבינו אבל בליל שני של ראש השנה וכו' נראה שצריך להגיה ולמחוק אבל לפי שאינו נופל בלשון דמשמע שמה שאוסר להדליק בליל ב' של ר"ה הוא מטעם ואפילו לטלטלה אסור לדעת רבינו כמו שנתבאר בסימן תק"ו וכך מצאתי בספר מדוייק שלא היה כתוב בו אבל וטעם איסור זה נתבאר בסימן הנזכר וכתב בתה"ד דלדברי האוסרין להדליק בליל ב' של ראש השנה או בליל יום טוב שאחר השבת שירי פתילה שכבו בראשון אינה אלא דלמא אתי לאסתפוקי מיניה ודוקא בלילה אחר שנדלקה אבל אם היא דולקת אינה אלא מדרבנן לא גזרינן דלמא אתי למעבד באידך גיסא. וכתב עוד ולפי מה שביארנו אפס לכאורה משמע להוכיח דהכנה זו דפתילה לאו דאורייתא היא וכיון דאינו אלא מדרבנן לא גזרינן דלמא אתי למעבד באידך גיסא. וכתב עוד ולפי מה שביארנו שאסור להדליק באידך גיסא מ"כ אסור לטלטל כדכתב רא"ה והיה נראה אפי' היא מונחת בפי הגר דצריך הוא למקומה להניח אחרת תחתיה וקו"ל דכל כלי אע"פ שהוא מוקצה לטלטל מ"מ לצורך גופו ומקומו מותר גבי פתילה לא שרי דלאו כלי הוא כדמשמע בפרק במה מדליקין אמנם בתוס' בפרק כירה איתא להניח דפתילה שלימה חשיב כלי וכן משמע בכמה דוכתי בגמ' ומיהו י"ל דהך פתילה חשיב כדחייה בידים וא"כ אפי' לצורך גופו ומקומו אסור (ד):

בהג"מ פ"א כתב כדברי האוסרין להדליק בליל שני של ר"ה או בליל יום טוב שאחר השבת שירי פתילה שכבו בראשון דאסור להדליק בשמן שנשאר בגר שכבה משבת לי"ט או מי"ט של ר"ה לחבירו משום דשמן ניל טפי כשדולקין בו פ"א והוי הכנה [א] וכתב הרוקח דלדברי האוסרין להדליק באותו שמן מרבה עליו שמן אחר ומותר כדאשכחן גבי עניים שנשרו מן הדקל מרבה עליהם עניים מוכנים ומבטלן נראה מדברי הרוקח בדינין הללו דלד"ה נרות לוזי"ם בלע"ז שהדליק בהם בשבת מותר להדליק בהם בי"ט ולכאה למימר בהו מגו דאתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא משום דבשבת דין הוא דגר שכבה אסור לטלטלו משום מגו דאתקצאי דחשבינן ליה כאילו דולק כל היום אבל הכא אפי' חשבינן ליה שעודנו דולק מה בכך הרי מותר לטלטל בי"ט גר הדולק ולענין הלכה כבר כתבתי בסימן תק"א שדעת רוב הפוסקים שמותר להדליק בי"ט שני של ר"ה או בי"ט שלאחר השבת שירי פתילה שכבו ביום ראשון והכי נקטינן:

נר של בטילה פי' שאינו צריך לו אסור להדליקו ירושלמי כ' התוספות והרא"ש בסוף פ"ב דביצה ודין זה שנוי שם בירושלמי מחלוקת ובסוף הדברים אמרו רבי נחום בעי קמיה דר"י אמר לא תיאסור ולא תישרי משמע שאין להתיר ולפיכך סתם רבינו דבריו לאיסור וכ"ד הראב"ד וכן דעת הגה"מ בפ"א כ' ר"י גר של בטילה נראה שמדליקו לכבוד דאילו לבטלה ממש פשיטא דאסור אבל מדברי הרמב"ם בפ"א משמע דמותר להדליק גר של בטילה וכתב ה"ה דאע"ג דר"י אמר בירושלמי לא תיאסור ולא תישרי לא סמך עליו רבינו דכיון דבגמרתינו ר"י עלמו השוה אותם דאמר בפ"ק דביצה דכי היכי דאמרי ב"ה מתוך בהונאה ה"נ בהבערה:

אבל של בית הכנסת לא חשיב של בטילה ומותר להדליקו כ"כ הרא"ש בפ"ב דביצה ועטעמא משום דלשם מצוה ושמחת י"ט מדליקין אותו ושרי על ידי מתוך והרשב"א בתשובה נסתפק בדבר מפני שלא התירה תורה אלא אוכל נפש א"כ דבר השוה לכל נפש אבל כאן שאינו אלא לכבוד בעלמא לא ואע"פ שיש שם משום כבוד בית אלהינו שהרי אסרו לשחוט נדרים ונדבות ביו"ט אלא דבירושלמי שאלו מהו להדליק גר של בטילה וכו' מ"מ נהגו בו היתר להדליק ביו"ט נרות של ב"ה:

וכתב אחרוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ה' סימן י"ח ונראה לפרש דבריו במדליק מבעוד יום דאילו במדליק סמוך לחשיכה אפילו בגר שאינו של מצוה שרי כי היכי דלא ליפלוג על מ"ש התוספות בפ"ב די"ט דמה שנהגו העולם להדליק הגר מי"ט לחבירו ואין מדקדקין אם הוא לילה י"ל דאף על גב שאינה לילה מכל מקום הוה סמוך לחשיכה ואף באותו יום אורך הוא אותו הדלקה אבל רבי' ירוחם כתב יש מי שאוסר להדליק הגר מיום טוב לחבירו דהוא הכנה כלומר שמדליקין ועדיין אינו לילה וכתבו התוספות דנהגו להתיר בסמוך לחשיכה וכו' משמע דפלוגתא היא ומ"מ משמע דהלכה כמאן דשרי דמסתבר טעמיה כתב הרשב"א שנשאל אם מותר לשמש הכנסת לתקן הפתילות והעששיות בי"ט אחר המנחה מאחר שכוונתו הוא לצורך היום כי באולי באותו יום יביאו שמן לאותן עששיות וידליק ומצא שטורח לצורך י"ט ואע"פ שלא היתה שעת תפלה שכבר גמרו סדר היום והשיב נראה דאסור דכיון דגמרו במנחה סדרו של יום אין דרך להדליק לבו ביום אלא לצורך הערב דומה למ"ש בפ' כל כתבי קערות שאכל בהם ערבית מדיחין לאכול בהן שחרית וכו' מן המנחה ולמעלה אין מדיחין אותן כוסות וקיתונות

מדיחין

דרכי משה

ישרף כולו אבל אה"נ אם רוצה לעשות בכה"ג שרי וע"ל סימן רס"ח (אות ג) מדין זה: (ג) כתב מהרי"ל דמותר לילך עם נר של שמן בי"ט אף על פי שמזיז השמן הואיל ואינו מתכוין בביבוי שרי וכתב עוד דיכול להעמיד נר של שמן בי"ט במקום שהרוח שולט בו ואתי לידי כיבוי אבל לא יעמידנו שם במקום שהרוח מנשב: (ד) ומאחר שכבר נתבאר שנקטינן

דרישה

סי' תקיד [א] **ב"י** הביא דברי הרוקח שכתב דלדברי האוסרים להדליק באותו שמן מרבה עליו שמן אחר ומותר וסבירא ראיה מעניס שנשרו מדקל כו' ולפי מ"ש הר"ן הביאו ב"י בסימן תק"ו אלא שרי אלא כשיש בתנור עניים של היתר נראה דלפ"ז אין ראיה מעניס דגבי שמן הכל הוא איסור: ומותר

פרישה

(ד) **ודוקא** שרוצה לחזור ולהדליקה כו' מכאן מתוקדק דלא כב"י שכתב בסימן תק"א דלבטל התרומות שירי פתילה ועצים אסור אפילו לבו ביום והכא כתב בהגיה דמותר וכתב מ"ו ז"ל אורחא דמילתא נקט שאין דרך להדליקה ביום אבל ה"ה ביום שלאחריו נמי מותר:

(ה) **אבל** בליל שני של ר"ה כו' ז"ל ב"י כ"ל דיש למחוק מלת אבל דהא בליל ב' של ר"ה או בי"ט אחר שבת אפי' לא מתך הא הפתילה אסור להדליק בה ולפי לטלטלה אסור לפי דעת רבינו כמ"ש בסי' תק"א וכך מצאתי בספר מדוייק שלא היה כתוב בה אבל כו' ולענין הלכה דבר כתבתי בסי' תק"א שדעת רוב הפוסקים שמותר להדליק בי"ט של ר"ה אף בי"ט שאחר השבת בשירי פתילה שכבו ביום ראשון והכי נקטינן עכ"ל ונראה דבלא"ה הוי אלי לדקדק כן דאל"כ מאי אריא שני י"ט של ר"ה אפילו שני י"ט של גלויות נמי אסור דלא שרי אלא דוקא באותו יום או באותו לילה דאין מכין מי"ט לחבירו וכ"ש מי"ט לחול:

מדיחין כל היום שמין קבע לשתייה ונרות בית הכנסת נראה לי דכעין קערות הן שיש להם קבע שמין מדליקין בחול אלא לכבוד תפלת ערב ובקר ולהריס גם מכבין אותם אחר תפלת הבקר עכ״ל · ותשובה זו נראה שהיא חולקת על תשובת הרא״ש דבסמוך דלהרא״ש אפי׳ אחר המנחה יש תפלת המנחה אסור להדליקו לפי שמשם ואילך אין מצוה בהדלקתן וכ״כ האגור ולי נראה דאפשר דלא פליגא שאם בא להדליק נרות בב״ה אחר תפלת המנחה רשאי להדליק להרשב״א נמי דמ״מ מצוה איכא בהדלקת נר בב״ה באי זו שעה שתהיה ולא אסר אלא לתקן הפתילות והעששיות על סמך שמא יכילו שמן באותו היום משום דכיון דגמרו במנחה סדרו של יום אין דרך להדליק בו ביום ואם כן אין דרך להביא שמן אחר תפלת המנחה להדליק לצורך היום אבל אה״נ שאם רצה להדליק מדליק ואינו נמנע ותדע דהא מדמי להו לקערות שאין מדיחין אותן מן המנחה ולמעלה ואם נזדמנה לו סעודה אחר תפלת המנחה פשיטא שרשאי להדיח׳ והכי נמי דכותיה אם רצה להדליק אפילו אחר תפלת המנחה מדליק דבכל שעה שיש נרות דולקות בבהכ״נ הוא כבוד בית ה׳ והלכך אם בא לתקן הפתילות והעששיות אחר תפלת המנחה ויש לו שמן להדליקם בו ביום רשאי: **אין** נותנין נר על גבי חלון מעי״ט בפרק כירה (מה ·) ומה שנתן רבינו טעם דחיישינן שמא יבא להשתמש בחילון כן כתב הרמב״ם בפ״ד והרא״ש כתב בפרק במה בהמה דהא דאין נותנין נר ע״ג דקל בי״ט לא בשביל שיהא נקרא משתמש במחובר אם נוטלו משם אלא גזרינן שמא יעלה בחילון כדי ליטלו דלא אמרו חכמים אלא אין עולין על גבי חילון בי״ט ע״כ: **כתב** הכלבו אסור להניח נר על גבי חילון מעי״ט שמא יעלה בחילון ויתלוש עליו או פריו והוי פסיק רישא וכל תשמיש במחובר אסור משום האי גזירה ודוקא למעלה מג׳ אבל למטה מג׳ מותר ע״כ וטעמו ממה שנתבאר בסי׳ של״ו דשרשי חילן שאינם גבוהים מן הארץ ג״ט מותר להשתמש בהם בכרקרקע חשיבי: **אין** פותחין הנר משנה בפרק המביא כדי יין (לב :) ופי׳ רבינו בה כפירש״י אבל התוס׳ פירשו שרגילים לשום באוירו קודם אפייתו קש או ד״א כדי לשמור האויר באשת אפייה שלא יפלו המהילות יחד ויסתום האויר ולאחר אפייתו קלת מסלקין אותו דבר שבתוכו וע״ז קאמר אין פותחין הנר כלומר שאין מסירין מה שבתוכו דהוי כמו גמר כלי והר״ן פי׳ שדרך היוצרים לעשות כיסוי לכלי חרס שיש להם בית קיבול ומשימין אותם בכבשן כדי שיתייבשו מעט לפי שא״א לתקנם בעודם לחים ואח״כ מוציאין אותם קודם שישרפו לגמרי ונוטלין כיסויים ומתקנין אותם ואותה נטילת כיסוי נקרא פתיחה והיינו דתנן אין פותחין את הנר כלומר אין נוטלין כיסוי ממנו דבנטילתו משוי ליה מנא והרמב״ם פירש בע״א שכתב בפ״ד שני כלים שהם מחוברים בתחלת עשייתן כגון שתי נרות או שני כוסות אין פותחין אותם לשנים מפני שהוא כמתקן כלי וכך פי׳ בפי׳ המשנה ג״כ ובהג״מ כתב פי׳ רי״ף ע״ז וז״ל ולאו הכין הלכתא דהא בגמרא מוקי לה כיחידאה וגם בעל הה״ג לא אחדיה כלל משום דלא קי״ל הכי ע״כ ואני לא מצאתי לרי״ף שכתב כן ולא הביא אלא משנתינו כצורתה אלמא קסבר דהכי נקטינן ואולי שנתכוונו לכתוב ר״פ והמעתיקים שגו וכתבו רב אלפס במקום רבי׳ פרץ: **אין** חותכין הפתילה לשנים אבל בפי ב׳ נרות שנותן ב׳ ראשיה בפי ב׳ נרות וכו׳ משנה שם אין חותכין את הפתילה לב׳ ר״י אומר חותכה באור לשתי נרות ובגמרא (שם) מ״ש בסכין דלא דקא מתקן מנא באור נמי קא מתקן מנא תני ר׳ חייא חותכה ומדליק בפי שתי נרות ופירש״י דקא מתקן מנא · אחת היתה ועושה אותה שנים: בפי ב׳ נרות · נותן ב׳ ראשיה בתוך ב׳ נרות אם צריך להדליקן כאחד ומדליק באמצע דלא מוכח דלתקוני מנא קא מכוין אלא להדלקה בעלמא · וכתב הרא״ש משמע דאם אין צריך להדליק שניהם ולא והכי איכא בירושלמי בשצריך לשתיהן ומדהביא הרי״ף הגמרא שמפרש דברי ר״י מכלל דס״ל דהלכה כר״י ולא ידענא טעמא מאי יפסוק כיחידאה במקום רבים דמשמע דרבנן אסרי לגמרי עכ״ל ונראה שטעמו של הרי״ף מדאיתא בגמרא תני בר קפרא ששה דברים נאמרו בפתילה וכו׳ וחותכה באור בפי שתי נרות ומדסתם בר קפרא כרבי יהודה אלמא הלכתא כוותיה וכן פסק הרמב״ם בפ״ד (ה): **וא״** גודלין אותה ולא מהבהבין אותה עד ויכול לשרותה בשמן ברייתא שם ופירש״י במשנה דפתילה כלי היא להדלקה שצריכה עשייה ותיקון מטעם זה אין גודלין ולא מהבהבין אותה וכתב הרוקח הא דיכול לשרותה בשמן כשאין הנר דולק אבל אם הנר דולק אז חייב משום מכבה שמתפק מן השמן ופשוט הוא: **ומותר** להסיר הפתם שברשם הנר כשהוא דולק שם אמר רב נתן בר אבא אמר רב מותרין את הפתילה ביום טוב מאי מותרין אמר רב חנינא בר שלמיא משמיה דרב לעדויי חוסכא ופירש״י לעדויי חוסכא · כשהיא נעשית בראשה פתם מעבירה · וכתב הרא״ש לעדויי חוסכא מסיר ראש הפתילה שנשרף ונעשה פתם ומחשיך את הנר ואע״פ שמפילו לארץ והוא כבה מותר להדליק את הנר להשתמש לאורו כך מותר לכבות מה שמונע הדלקת הנר והרמב״ם אסר להסירו בכלי ואפשר דחשיב ליה תיקון כלי שהוא מתקן הפתילה ולא מסתבר דאין כאן תיקון כלי · וגם מדקאמר מותרין שתם משמע דבכל ענין מותר עכ״ל · וז״ל הרמב״ם בפ״ד אינו חותך את ראש הפתילה בכלי אבל נופץ את ראשה בידו · וכתב ה״ה דמלאמרי׳ גבי אין חותכין את הפתילה לשנים מ״ש בסכין דלא דקמתקן מנא באור נמי מתקן מנא סובר רבינו שכשם שאין חותכין אותה בכלי כך אינו חותך פיה בכלי וכשאמרו מותרין דוקא ביד אבל שאר המפרשים אומרים שלנפץ את ראשה אפילו בכלי מותר וכשאמרו מותרין רצו לומר שאפילו במקום מותר להסיר חשבה וזהו דעת ההגות ולזה הסכים הרשב״א ואין זה מוכרח עכ״ל · ומדברי רש״י והרא״ש נראה שאין מותר להעביר אלא ראש הפתילה שהוא עשוי פתם אבל לחתוך גוף הפתילה לא וכן יל״ד מדברי הרמב״ם שכתב ואינו חותך ראש הפתילה בכלי אבל נופץ ראשה בידו ומדלא כתב אבל חותך ראשה בידו כדקתני ריש״א אינו חותך ראש הפתילה בכלי משמע דה״ק אינו חותך ראש הפתילה כלומר גוף הפתילה ואפילו בידו מפני שהוא דבר שדרכו להעשות בכלים והוי כמתקן מנא אבל נופץ ראשה בידו כלומר מעביר פתם שבראשה ואפילו במקום מפני שדרכו להעבירו בידו והלכך ליתא בה משום מתקן מנא: **כתב** המרדכי בריש בילה הנשים המדליקות נרות ומכבות אותם מבע״י יפה עושות בערב ר״ה או ערב י״ט שלפני השבת או ע״ש שלפני י״ט משום הכנה ע״כ וטעמו מפני מה שנתבאר בסימן תק״א ובסי׳ זה דבליל שני של ר״ה ובליל י״ט שאחר השבת אסור להדליק שיורי פתילה שכבו בראשון הוכנו להדליק בהם פעם שנית והו״ל מכין משבת לי״ט ואסור אם לא שהולך ונכבה מע״ש וכבר נתבאר שאין הלכה כן: **כתוב** בהג״מ פרק המביא כדי יין ובדרוקה המדליק ליל יום טוב צריך לברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של יום וכתב הגה״מ פ״ה מה״ש והמרדכי בפרק ב״מ דהכי איתא בירושלמי:

תקטו עו״ג שהביא דורון לישראל בי״ט אם יש במינו במחובר אם אינו מסירה בכלי והכי נקטינן כ״ל:

תקטו עו״ג שהביא דורון לישראל בי״ט אם יש מאותו המין במחובר אסור

אין חותכין הפתילה לשנים כו׳ משנה שם אין חותכין את הפתילה לשנים רבי יהודה אומר חותכה באור לשתי נרות ובגמ׳ מ״ש בסכין דלא דקא מתקן מנא באור נמי קא מתקן מנא תני ר׳ חייא חותכה באור בפי שתי נרות ופרש״י נותן ב׳ ראשיה כו׳ וכמ״ש רבינו ומ״ש בשם הרא״ש היינו משום דס״ל דאין הלכה כר׳ יהודה דמשמע דרבנן פליגי ואסרו לגמרי ולי נראה דאפשר לומר דאף הרי״ף סובר דהלכה כת״ק ומה שהביא הרי״ף הגמר׳ שמפרש דברי רבי יהודה לא מפני דס״ל דהלכה כר׳ יהודה אלא דמדרבי יהודה נשמע לת״ק דאם תימא דעד כאן לא קאמר ת״ק דאין חותכין אלא בחותכה לשתי נרות אבל בפי שתי נרות מודה דשרי אבל השתא דקא מפרש בגמרא דר׳ יהוד׳ לא שרי אלא בפי שתי נרות מכלל דלת״ק אפילו בפי שתי נרות אסור אבן הרמב״ם בפ״ד פסק כר׳ יהודה ויפה פי׳ הב״י דמדתני בר קפרא סתמא כר׳ יהודה אלמא דהלכתא כוותיה:

וא״ גודלין אותה כו׳ שם תני בר קפרא ששה דברים נאמרו בפתילה ג׳ להחמיר וג׳ להקל וכו׳ וכאן קא חשיב ד׳ שתים להחמיר אין גודלין ואין מהבהבין שתים להקל ממעבה ביד ושורה בשמן ולמעלה כתבה עוד שנים ג׳ להחמיר אין חותכין את הפתילה לשנים וא׳ להקל אבל חותכה באור בפי ב׳ נרות וכתב אלו השנים בפני עצמן מפני המחלוקת שנחלקו בו הרי״ף והרא״ש אם הלכה היא להקל באור בפי שתי נרות:

ומ״ש ומותר להסיר הפתם וכו׳ שם אמר ר׳ נתן בר אבא אמר רב מותרין את הפתילה בי״ט והרמב״ם מפרש דוקא בידו אבל לא בכלי דחשיב ליה תיקון כלי והרא״ש נחלק על זה דאין כאן תיקון כלי וגם מדאמר מותרין שתם משמע דבכל ענין מותר גם ה׳ המגיד כתב בשם מקצת גדולים דאפי׳ בכלי מותר וכשאמרו מותרין ר״ל שאפי׳ במחט מותר להסיר חשבה · ונראה בעיני שאותו הכלי העשוי כעין צנת לתוך ראש הפתילה שנעשה פתם ורחב בשני ראשיו ובשעה שהוא מעביר הפתם נמעך בין שני ראשיו אלו ונכבה זה אסור אפילו לדעת המתירין דכבוי זה אין צורך בו דדוקא בכלי כעין מחט שמפילו לארץ והוא כבה מעצמה מותר הא אלו הכי ודאי אסור לכבות בידים וה״ה שאסור להעביר בשני אצבעותיו דדבר ידוע שנכבה בין אצבעות אלא דוקא נופץ את ראשה בידו לדעת הרמב״ם או לדעת המתירין במחט וכיוצא בו בענין שאינו מכבה ממש בשעת הסרה אלא לאחר שנפל לארץ היא כבה מאליו וא״ת א״כ פשיטא דמותר ומאי אתא רב נתן לאשמועינן י״ל דאשמועי׳ דלא תימא דאסור דאסור דחייש׳ שמא יבא לידי כבוי או שמא כיון שהוא כבה אחר שנפל לארץ הו״ל גרם כבוי קמ״ל דלא חיישינן להא ולענין הלכה נקטינן כדברי הרמב״ם דדוקא נופץ את ראשה בידו הא אלו הכי אסור ומה שפי׳ הב״י בדברי הרמב״ם נראה בעיני דרוקא הוא מדבריו מאד אלא נראה ברור דהרמב״ם הרתי אתי לאשמועינן חדא דאפילו תתיכה לבד בסכין ובמחט שאינו מכבה בשעת תתיכה אפ״ה אסור ואע״ל כשמסירו בכלי העשוי כמין צנת כדפרישית ואחר כך כתב אבל נופץ את ראשה בידו דדוקא נופץ אין אבל להסירה בין ראשי אצבעותיו אסור אעפ״י שאינה מסירה בכלי והכי נקטינן כ״ל:

תקטו עו״ג שהביא דורון כו׳ בפ׳ אין לדין אמר רב פפא הילכתא עו״ג שהביא דורון לישראל בי״ט אם יש מאותו המין במחובר אסור

פרישה

(ו) **והאיסור** שלא יעלה משום שאין משתמשין במחובר כתב הכלבו דווקא למעלה מג׳ טפחים אבל למטה מג׳ מותר ע״כ ופי׳ ב״י דטעמא ממ״ש בסי׳ של״ו דשרשי חילן הסמוכין לארץ בג׳ טפחים מותר להשתמש בהן דכקרקעי משיבי: (ז) **אין** חותכין הפתילה לשנים דפתילה מנא הוא ומתבטלה מ׳ היתה ועושה אותה שנים והוי מתקן מנא: (ח) **אף** בפי שתי נרות כו׳ דסבר הכלכה כרבנן דליגי אר״י ולא מהבהבין במים דכל זה מיקרי תיקון מנא: (ט) **אע״פ** שנופל לתוך וכבה דכשם שמותר להדליק הנר כדי להשתמש לאורו כך מותר לכבות מה שמונע הדלקת הנר תשר״י:

מותר

דרישה

[ב] **ומותר** להסיר הפתם שברשם הנר כו׳ ז״ל ב״י ומדברי רש״י והרא״ש נראה שאינו מותר להעביר כו׳ עד אבל לחתוך גוף הפתילה לא נראה דר״ל גוף הפתילה ברשם הפתילה דדוקא הפתם מותר להסיר מראשה אבל לא יקמוט שם מגוף הפתילה עם הפתם דאל״כ פשיטא דאסור דהא הרא״ש אפילו לחתוך בחור בפי שתי נרות אסור וכמ״ש רבינו בשמו וגם הר׳ דר״ל דאסור לעבר׳ בכלי דאילו ביד אינו מוכח מל׳ רש״י אלא שהב״י בא לומר כיון שע״כ לריכין לחלק בין העברת הפתם להעברת ראש הפתילה בזה יש לישב דהרמב״ם לא אליג ומ״ש אמר כך עוד בית יוסף ז״ל וכו׳ יש לדקדק מדברי הרמב״ם פי׳ דבריהם אלו

לריכין

אסור ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו ואם אין מאותו המין במחובר בתוך התחום מותר חוץ לתחום אסור והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר פרש"י אם יש מאותו המין במחובר אסורין משום מוקצה ואפילו לר"ש יש מוקצה בגרוגרות ומוקיס ומחובר כגרוגרות ומוקיס דמי דמלאה לקטן מאתמול אקציהו מדעתיה ולא תחלוק במחובר בין שלו בין של עו"ג ולערב אסורין בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת י"ט והא דקאמר ולערב אסורין בכדי שיעשו הא לאחר מכן מותרים אפילו לערב ראשון נמי אע"ג דליל י"ט שני הוא ממתין בכדי שיעשו ומותרין ממ"כ אם הלילה הוא חול הרי המתין בכדי שיעשו ואם קדש הוא נמצא שלקטו בחול כך דעתי נוטה ויש לי ראיות הרבה מהגיה בר טביא דעירובין ומביאה שנולדה בזה המותרת בזה אלמא האחד חול הוא וממ"כ מותר ולא זכיתי לשאול את פי רבינו יעקב בדבר זה כי היו מהגין בו היתר במקומינו והיה לי דבר פשוט ולאחר מעירתו של רבי שמעתי את רבינו יצחק הלוי שהוא אוסר עד מוצאי י"ט שני וכל אנשי עירו כמותו וגם ה"ג אוסרין כן ודנתי לפניו ולא הועיל לי הדבר וכל טעמו אינו אלא מדנקט בכדי שיעשו בלילה הראויה לעשייה קאמר ואני אומר צריך להמתין בכדי שיעשו משום שמא היום היה קדש והלילה חול ותדע מדלא קאמר לערב של שני אסורים בכדי שיעשו לערב הראשון קאמר ובתשובת ר"ג מ"ה מצאתי כמותי גם עתה בא אלי מכתב מגרמייז"ם שבא לפס לדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומה ושמו ר' קלונימוס ובקי בכל התלמוד והורה כן ונחלק עליהן · חוץ לתחום אסורין לא שמעתי טעם מקובל בדבר דאי משום מוקצה אמאי מותר לישראל אחר ואי משום שנעשה בו איסור בשבילו א"כ לישראל אחר נמי אסור דעו"ג שהדליק את הנר בשבת תנן אם בשביל ישראל אסור ולא חלקו בינו לחבירו · וי"ל דגבי איסור תחומין דרבנן לא אחמור כולי האי ודיין אם אסרוה על זה עד כאן לשונו · ובפרק בכל מערבין האריך רש"י זכרונו לברכה בטעמו של דבר והביא ראיות לדבריו והתוספות בפרק אין צדין ובפרק בכל מערבין כתבו משם רבינו תם ור"י שהקשו על פירוש רש"י דפירש דלכך בעינן כדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת יום טוב אם כן המבשל בשבת אמאי יאכל הא נהנה ממלאכת שבת אלא ודאי אין זה הטעם אלא הטעם שמא יאמר לעו"ג לך ולקט ומזה הטעם אסורין עד מוצאי יום טוב האחרון בכדי שיעשו דאי אמרת דמותרין בליל י"ט שני במוצאי י"ט הראשון חיישינן שמא יאמר לעו"ג בי"ט ראשון לך והבא כדי לאכול מהן בשני וא"כ ע"כ לילה הראויה לעשייה קאמר ומה שהביא רש"י מבילה כו' יש לדחות אותה דהתם נולדה מאליה מן השמים וגם ראיה שהביא מההוא בר טביא דעירובין י"ל דמיירי שהיו המלודות פרוסות מעי"ט ומאליהן נלוו וכללא הכי הוא דדבר הבא מאליו או דבר מוקצה הבא בידים שהביא העו"ג בשביל עצמו או בשביל עו"ג אחר ונתן לישראל בי"ט ראשון מותר בשני אבל אם הביאו בשביל ישראל מן המחובר אסור עד מוצאי י"ט שני בכדי שיעשו ואם לאו אין במינו במחובר חוץ לתחום אסורין תוך התחום מותרין עכ"ל ונראה לי שעיקר כוונת התו' להוכיח דהא דבעינן בכדי שיעשו אינו אלא כדי שלא יאמר לעו"ג לך ולקט כו' אבל עיקר טעמו של איסור שאסרו בכל שני הימים אפשר לומר שאסרו לגמרי אפילו היכא דליכא למיחש שמא יאמר לעו"ג לך ולקט כו' כגון בישראל אחר שלא הובא בשבילו אעפ"י כן אסור משום שלא חילקו חכמים בדבר שנעשית בו מלאכה גמורה בשביל ישראל בין אותו ישראל לישראל אחר ואפשר דהיינו טעמא דמאחר שאיסור זה קל הוא בעיני הבריות עשו הרחקה ביותר באיסור דאורייתא ואסרו אף לישראל אחר כיון שהובא בשביל ישראל תדע דהא רבינו יהודה מפרי"ז אסר לפי פירוש ר"ת במחובר אפילו לא הביאה בשביל ישראל כלל רק בשבילו או בשביל עו"ג אחר וכמ"ש בסימן זה בס"ד וא"כ לשאר גאונים אסור לכל הפחות לכל אדם מאחר שהובא בשביל ישראל. וכ"כ התו' והרא"ש להדיא בפ' כל כתבי וז"ל נכרי שהדליק את הנר משתמש ישראל לאורו ואם בשביל ישראל אסור מדקאמר אסור בסתם משמע דאסור לכל ישראל ואפילו לישראל אחר והא דאמר בפרק בכל מערבין שהוא אמלוי או

כגרוגרות ולמוקין דמו מדלא לקטן מאתמול אקלינהו מדעתיה ולא תחלוק במחובר בין שלו בין של עו"ג ולערב אסורין בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט והא דקאמר לערב אסורין בכדי שיעשו הא לאחר כן מותרין אחולי לערב ראשון נמי דאע"ג דליל י"ט ב' הוא ממתין בכדי שיעשו ומותרין ממ"ג אם הלילה הול הרי המתין בכדי שיעשו ואם קודם הוא נמצא נלקטו בחול כך דעתי נטה ויש לי ראיות הרבה מהיא בר טביא דשירוכין ומביאה שמולדה בזה מותרת בזה אלמא האחד חול הוא וממ"ג מותר וכתב הרא"ש שהקשה ר"ת לפירש"י דפי' משום שלא יהנה ממלאכת יו"ט מהא דתנן המכשל בשבת בשוגג יאכל ואמאי והא נהנה ממלאכת שבת היא ואפ"ה שרי וכל שכן בשהעו"ג עושה המלאכה מעצמו ויש לישב פירש"י דיותר החמירו בעו"ג שעשה לצורך ישראל ממה שעשה ישראל בשוגג דבמלתא דלא שכיח לא גזרו ור"ת פי' דטעם שצריך להמתין לערב בכדי שיעשו משום גזירה שמא יאמר לעו"ג להביא לו בי"ט כדי שיאכל לערב מיד ולהאי טעמא צריך להמתין עד ערב שני בכדי שיעשו דחיישינן שמא יאמר לעו"ג להביא ביום ראשון כדי שיאכל בי"ט שני והאי טעמא לא שייך אלא בעו"ג שעושה בשביל ישראל אבל אם עשה בשביל עצמו מותר לערב מיד כדמוכח בפ' שואל גבי מרחץ אם רוב עו"ג בעיר למ"ש רוחץ בה מיד דאפי' ביום השבת מותר ליהנות ממה שעושה העו"ג לעצמו כדתנן מילא מים לבהמתו משקה אחריו ישראל וכו' או בדבר הניצוד מאליו לא שייכא הך גזירה הלכך מההוא טביא אין ראיה שנצוד מאליו ולפר"ת היה צריך להמתין בכדי שילך העו"ג למקום שלד העו"ג הלכי והדגים ותלש הפירות ויחזור לכאן דאלת"ה אלא בכדי תליסה ולידה בלבד אכתי איכא למיחש שמא יאמר לעו"ג בי"ט כדי שיאכל בלילה אחר שעה מועטת ושמא י"ל דלא החמירו כולי האי וראיה שימתין עד שעה שיוכל להביא מאותו המין הנמצא בסמוך לעיר ולא נחמיר כולי האי בכדי שיבא מן המקום שהביאן העו"ג וגם בעל ההלכות כתב כר"ת ושני י"ט שחלו בחמישי ובששי והובא ביום ראשון כ' בעל העיטור שאסור עד מ"ש בכדי שיעשו שלא להביא לצורך שבת וה"ר יחיאל מפרי"ש התירו בשבת שאין להחמיר כולי האי וכן מסתבר ולפי' רש"י אסור לכל ישראל בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת י"ט אבל לפר"ת שפי' משום שמא יאמר לעו"ג להביא בי"ט שיאכל לערב מיד מסתברא שמותר לישראל אחר מיד ולא חיישינן שיאמר לעו"ג להביא בשביל אחר דאין אדם חוטא ולא לו כל זה לשון הרא"ש ז"ל ומחלוקת זה דרש"י ור"ת כתבוהו התוס' בפרק הנזכר (שם) ובפ' בכל מערבין (לט:) והמרדכי בפ' בכל מערבין ומעתה יתבארו דברי רבינו דמ"ש אם יש במינו במחובר היינו מימרא דרב פפא:

ומ"ש או שמחובר לידה הכי משמע התם בגמרא דמחובר לידה דינו כמחובר לקרקע וכן משמע מדאיתא בפרק בכל מערבין (לט:) הנוא בר טביא דאתיא בראשון ואשתתיב בשני ואסיקנא דברי משום דב' קדושות הן אלמא בו ביום מיהא אסור: **ומ"ש** אסור לאכלו בו ביום ואפי' לטלטלו כן כתבו שם הרי"ף והרא"ש וז"ל הא דאמרינן אם יש מאותו המין במחובר אסור לא מיבעיא באכילה דאסור אלא אפי' לטלטל נמי אסור דלא חזי לאכילה וכמוקצה דמי והכי אמרינן בהדיא בגמרא (בילה כד:) פירות בני יומן מי שרו בטלטול:

ומ"ש ולערב אסורין בכדי שיעשו לפי' רש"י בשני י"ט של גליות מותר מיד בליל י"ט שני בכדי שיעשו מבואר הוא: **ומ"ש** ומיהו גם אם הובא ביום ב' צריך להמתין במי"ט בכדי שיעשו פשוט הוא דהא סתמא קאמר רב פפא אסורין לערב בכדי שיעשו ל"ש נלקט ביום אמי יגן בפ' בכל מערבין (מ:) גבי הנהו בני גננא דגזו להו עו"ג אסא בי"ט שני ואסיקנא דבעינן בכדי שיעשו ומ"מ ל' רבינו שכתב ומיהו צריך ביאור ונראה דה"ק אע"פ שרש"י מיקל בנלקט בראשון להתירו בי"ט שני בכדי שיעשו לא תימא די"ט שני כחול משוי ליה ודבר הנלקט בשני יהא מותר בו ביום לדעתו או לערב בלא כדי שיעשו דליתא דגם בנלקט בשני צריך להמתין במי"ט בכדי שיעשו: **ומ"ש** אבל בשני י"ט של ר"ה אלא בי"ט שלאחר השבת או שלפניו צריך להמתין במי"ט ובשבת כדי שיעשו זהו פשוט דהא לא שרי רש"י מיד בליל י"ט שני אלא משום מה נפשך אם חול הוא הרי המתין בכדי שיעשו ואם קודש הוא הרי נלקט בחול ואמאי טעמא לא שייך בשני י"ט של ר"ה ולא בי"ט הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה וכ"כ התוס' בפרק בכל מערבין (לט:) דבשבת וי"ט אף לפי' רש"י אסור מוה לזה וכ"כ הר"ן בריש מסכת ביצה דאפי' פירות שנשרו בזה אסורין בזה דכיון דבזמן אסורין אף הוא אינו מכין לחבירו: **ומ"ש** ופירוש כדי שיעשו כדי התליסה והלידה לבדה וכו' כ"כ התוס' בפ' בכל מערבין דלפי דברי רש"י שפי' דטעם בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת י"ט א"ל להמתין כשיעור שילך ויצוד ויבא ויתלוש ויביא אלא שיעור תליסה שהוא ברגע אחד קטן דאז לא יהנה ממלאכת י"ט וכתבו דבה"ג מפרש דצריך להמתין עד מוצאי י"ט בכדי שיעשו וטעם כדי שיעשו יש לפרש משום שמא יאמר ישראל לעו"ג לעשות בי"ט כדי שיאכל לאלתר במי"ט אחר שעה מועטת ושמא י"ל דכולי האי לא החמירו חכמים עכ"ל. וכבר כתבתי כן בשם הרא"ש לדעת ר"ת שהוא כדעת בה"ג אלא שהוא כתב שב"ל שימתין עד שעה שיוכל להביא מאותו המין הנמצא סמוך לעיר ויתבאר בדברי רבינו בסמוך [א] אבל הר"ן בפרק א"ל אע"פ שכתב שדברי רש"י עיקר כתב דכדי שיעשו היינו כדי שילך העו"ג למקום שלקט וגמר המלאכה ויחזור לכאן ואם נסתפק לו מהיכן הביאו כדי שיבואו מחוץ לתחום והכי מוכח בתוס' מכשירין (פ"ב) דתנן התם מצא בה ירק אם רוב עו"ג לוקח מיד כלומר למ"ש אם רוב ישראל ממתין בכדי שיבואו ממקום קרוב מחלה על מחלה ממתין בכדי שיבואו ממקום קרוב והאי ירק והאי איסורו משום מחובר הוא ולא הזכיר שיעור תליסה לפי שהיא נעשית בשעה מועטת וקאמר דצריך להמתין כדי שיבואו ממקום קרוב אלמא שיעור הבאה נמי בעינן עכ"ל וגם הרשב"א כתב בתשובה בשם ר"ח דכדי שיעשו היינו כדי שילך משחשכה בגן ויגזוז ויביא ומבואר בדבריו שר"ל שצריך להמתין לפי ריחוק מקום הבאתן או הקירוב וה"ה כתב בפ"ב מה' י"ט פי' כדי שיעשו יש מי שכתב כדי שילך לפרדס או לגן שממנו היו הפירות ויביא כאן ויש מי שכתב שאם הוא רחוק שרי כשיעור שהיה חוץ לתחום והראשון נראה יותר וכ"כ רבינו בפ"ו מה' שבת עכ"ל והגה"מ כ' בפ"ו מה' שבת בשם סמ"ק דבר שיש במינו במחובר אסור לישראל בכדי שיעשו היינו הלקיטה ולא ההבאה אבל לישראל שבשבילו בא צריך להמתין גם בכדי ההבאה למאן דבעי בכדי שיעשו בחוץ לתחום ומיהו יש להסתפק אי סגי בכדי ההבאה מחוץ לתחום לחודא או ממקום שהובאה משם אפי' רחוק הרבה וגם יש לספק אי סגי בלילה או אם צריך להמתין בכדי שיעשו ביום ומסתברא להקל בכולה עכ"ל כתבו התוס' בפ"ג דבילה (כד:) יש לספק אם הביא קופה מליאה פירות אם צריך להמתין כדי שילקט בחדש אחד או בכמה בני אדם (א):

ומ"ש

דרכי משה

תקטו (א) כתב הר"ש בפירוש המשניות פ"ח דתרומות דאם נתן פירות שנשרו לתוך פיו אף ע"ג דכבר לעסן צריך לפלטן ואסור לבלען וע"ש ועי' לעיל סימן שכ"ח אם הביאו לו

פרישה

סי' תקטו (א) **מותר** מיד בליל י"ט שני כו' דרש"י אסר ביומו משום מוקצה דמחובר כגרוגרות ולמוקים דמי דמודה בו ר"ש דמדלא לקטינהו מאתמול אקלינהו מדעתיה ולא תחלוק בין מחובר שלו לשל עו"ג ולערב אסור שלו בכדי שיעשה כדי שלא יהנה ממלאכת יום טוב ולאמר מכדי שיעשה מותר אפי' בליל שני של י"ט עצמו ממ"ג מד מנייהו חול הוא כדאמרינן בבילה שנולדה בזה מותרת בזה ומה"ט אסור לישראל אמר שלא הובא בשבילו דהא מ"מ נעשית מלאכה ואסור ליהנות ממלאכת י"ט אבל בב' ימים ר"ה אז בי"ט ושבת דליכא למימר מדא מינייה ממ"ג חול הוא אסור בתרוויהו אבל ר"ת פירש דטעמא שצריך להמתין לערב בכדי שיעשה משום גזירה שמא יאמר לעו"ג כדי שיאכל לערב מיד ומש"ה הולכך להמתין עד ערב ליל שני בכדי שיעשה דחיישינן שמא יאמר לעו"ג להביא לו ביום ראשון כדי לאכול בי"ט שני והאי טעמא לא שייך אלא בעו"ג שעושה בשביל ישראל אבל אם עושה בשביל עצמו מותר לערב מיד כדאמרינן גבי מרחץ וגם לישראל אלא הובא בשבילו מותר דלא חיישינן שיאמר לעו"ג להביא בשביל אחר דאין אדם חוטא ולא לו ולר"ת היה צריך להמתין בכדי שילך הבא"ג אל הדגים ותלש הפירות ויחזור לכאן אלא נראה שאין להסמיר אלא יאמרו כדי שיאכלו בו ביום ולא חיישינן שמא יאמר לעו"ג להביאן בי"ט כדי שיאכלו אבל לר"ת כתב שצריך להמתין בכדי שיבואו ממקום קרוב ברוחק יותר כל זה ל' הרא"ש אבל הר"ן כתב שצריך להמתין בכדי שיבואו ממקום מיבורן שלקטן שם ואם נסתפק לו היאך מהיכן הביאן כדי שיבואו מחוץ לתחום ואפילו לרש"י צריך להמתין שיעור זה וכן כתב הרשב"א והמ"מ וכ"פ ב"י: (ב) **אבל** בשני י"ט כו'. כתב בתשובת

[טור או"ח ח"ד]

שיש לד למיסר כמו שפרש"י עכ"י גם זה אינו כלום דהא ודאי חדוש גדול הו"ל לאשמעינן כיון דהרב ר"י מפרי"ז ס"ל לפי האמת דאסור אף אם לא הובא בשבילו לכל הב' ימים והלכך נראה שאין להקל נגד פסק מהרא"י וגם מהרש"ל הודה שאחד מן החכמים חלק עליו לאסור וכבי דברי מהרא"י גם מדברי הרב בהגה"ת ס"ע משמע שפוסק כמהרא"י והכי נקטינן ועוד נראה המחמיר לעצמו כדברי הסמ"ק המפורסין לאיסור אף באורחין הע"כ כי כן נראה לי פשוט בכל המפרשים שהביאו דברי התוס' שאין מחלקין כלל באיסור דאורייתא בין אותו ישראל לישראל אחר אבל לאחרים אין להחמיר כ"כ אלא כמו שפסק מהרא"י להקל באורחים. והב"י הקשה על מ"ש מהרא"י להקל באורחים הלא תלמוד ערוך הוא בפ' בכל מערבין שאסור לכל בני הבית בשהובא הדורון בשביל הבעל הבית והאריך בישוב זה ולפעד"כ פשוט שאין דעת מהרא"י להתיר בשביל האורחין המסובין על השלחן מי שהובא הדורון בשבילו דפשיטא דאין לזה היתר דעל כל המסובין על שלחנו איכא למיגזר שמא יאמר לעו"ג לך והבא ויותר יש מקום לגזירה זו כשיש לו אורחים וכ"כ גם הרשב"א בתשובה דבכל אוכלי שלחנו יש לגזור שמא יאמר לעו"ג והביאה האגור. ולא אמר מהרא"י להקל לישראל אחר היכא דקבעי להו לאורחין אלא היכא דהישראל אחר הזמין אורחין לביתו וקבעי ליה הך דורון שהובא לזה מיהו מהרי"ל הלכות י"ט נסתפק במי שזימן אורחים אם יש להן דין בני ביתו אם לאו ע"ש ע"כ הפסק דרך כלל שדברי ר"ת עיקר לאסור הדורון שיש במינו במחובר או שמחוסר לידה בכל הב' ימים אף בב' ימים של גליות דין לאותו ישראל ודין לישראל אחר:

ומעתה נבא לבאר דברי רבינו שמ"ש עו"ג שהביא דורון וכו'. ואפילו לטלטלו ה"א בגמ' פרק אין לדין וליטעמיך פירות בני יומן מי שרו בטלטול וה"ט דכיון דלא חזו לאכילה לשום אדם אז משום דמחובר ולידה דמי לגרוגרות ולמוקים כדפי' רש"י דמדלא לקטן מאתמול אקלינהו מדעתיה אז משום דמודה ר"ש בכל מוקצה מחמת איסור שאין דעתו עליו כגון כוס וקערה ועצמות כדפי' הר"ז הלוי הילכך אסור נמי בטלטול משא"כ בדבר הבא מחוץ לתחום דאע"ג דאסור באכילה מותר בטלטול כיון דמותר לישראל אחר אף באכילה וכמו שיתבאר בסוף סימן זה: **ומ"ש** ולערב וכו' ומיהו וכו' בפ' בכל מערבין כ' רש"י בסוף הפסק וז"ל ותדע דעיקר מלתא דרב פפא לעי"ט ראשון איתמר וכו' עד ומסקנא קבעינן הלכתא אף בי"ט שני בכדי שיעשו דלא אתי לזלזולי ביה עכ"ל ועל פירוש זה כתב רבינו ומיהו גם אם הובא ביום שני וכו' כלומר מדינא לא בעינן בכדי שיעשו אלא כי היכי דלא ליתי לזלזולי:

ומ"ש אבל בשני י"ט של ר"ה הכי משמע מפי' רש"י דלא שרינן ביום טוב אלא בשל גליות וכ"כ התוספות פרק בכל מערבין וז"ל ובשבת וי"ט אף לפי' רש"י אסור מזה לזה אף בדבר הבא מחוץ לתחום וכו' אלא מיהו אין זה דעת הרא"ש ורבינו אלא אף לר"ת שרי ביום שני בבא חוץ לתחום וכל שכן לרש"י כמו שיתבאר בסוף סימן זה: **ומ"ש** ופי' כדי שיעשו כדי התליסה והלידה לבד וכו' כ"כ התוספות בפרק בכל מערבין דלפי טעמו של רש"י כדי שלא יהנה ממלאכת

ומ"ש ומיהו גם אם הובא ביום ב' צריך רשאון ל"ש נלקט ביום ב' ובהדיא אמרינן בפ' בכל מערבין (מ:) גבי הנהו בני גננא דגזו להו עו"ג אסא בי"ט שני ואסיקנא דבעינן בכדי שיעשו ומ"מ ל' רבינו שכתב ומיהו צריך ביאור ונראה דה"ק אע"פ שרש"י מיקל בנלקט בראשון להתירו בי"ט שני בכדי שיעשו לא תימא די"ט שני כחול משוי ליה ודבר הנלקט בשני יהא מותר בו ביום לדעתו או לערב בלא כדי שיעשו דליתא דגם בנלקט בשני צריך להמתין במי"ט בכדי שיעשו

ומ"ש אבל בשני י"ט של ר"ה אלא בי"ט שלאחר השבת או שלפניו צריך להמתין במי"ט ובשבת כדי שיעשו זהו פשוט דהא לא שרי רש"י מיד בליל י"ט שני אלא משום טעמא לא שייך בשני י"ט של ר"ה ולא בי"ט הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה וכ"כ התוס' בפרק בכל מערבין (לט:) דבשבת וי"ט אף לפי' רש"י אסור מזה לזה וכ"כ הר"ן בריש מסכת ביצה דאפי' פירות שנשרו בזה אסורין בזה דכיון דבזמן אסורין אף הוא אינו מכין לחבירו:

ומ"ש ופירוש כדי שיעשו כדי התליסה והלידה לבדה וכו' כ"כ התוס' בפ' בכל מערבין דלפי דברי רש"י שפי' דטעם בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת י"ט א"ל להמתין כשיעור שילך ויצוד ויתלוש ויביא אלא שיעור תליסה שהוא ברגע אחד קטן דאז לא יהנה ממלאכת י"ט וכתבו דבה"ג מפרש דצריך להמתין עד מוצאי י"ט בכדי שיעשו וטעם כדי שיעשו יש לפרש משום שמא יאמר ישראל לעו"ג לעשות בי"ט כדי שיאכל לאלתר במי"ט אחר שעה מועטת ושמא י"ל דכולי האי לא החמירו חכמים עכ"ל. וכבר כתבתי כן בשם הרא"ש לדעת ר"ת שהוא כדעת בה"ג אלא שהוא כתב שב"ל שימתין עד שעה שיוכל להביא מאותו המין הנמצא סמוך לעיר ויתבאר בדברי רבינו בסמוך [א] אבל הר"ן בפרק א"ל אע"פ שכתב שדברי רש"י עיקר כתב דכדי שיעשו היינו כדי שילך העו"ג למקום שלקט וגמר המלאכה ויחזור לכאן ואם נסתפק לו מהיכן הביאו כדי שיבואו מחוץ לתחום והכי מוכח בתוס' מכשירין (פ"ב) דתנן התם מצא בה ירק אם רוב עו"ג לוקח מיד כלומר למ"ש אם רוב ישראל ממתין בכדי שיבואו ממקום קרוב מחלה על מחלה ממתין בכדי שיבואו ממקום קרוב והאי ירק והאי איסורו משום מחובר הוא ולא הזכיר שיעור תליסה לפי שהיא נעשית בשעה מועטת וקאמר דצריך להמתין כדי שיבואו ממקום קרוב אלמא שיעור הבאה נמי בעינן עכ"ל וגם הרשב"א כתב בתשובה בשם ר"ח דכדי שיעשו היינו כדי שילך משחשכה בגן ויגזוז ויביא ומבואר בדבריו שר"ל שצריך להמתין לפי ריחוק מקום הבאתן או הקירוב וה"ה כתב בפ"ב מה' י"ט כדי שיעשו יש מי שכתב כדי שילך לפרדס או לגן שממנו היו הפירות ויביא כאן ויש מי שכתב שאם הוא רחוק שרי כשיעור שהיה חוץ לתחום והראשון נראה יותר וכ"כ רבינו בפ"ו מה' שבת עכ"ל והגה"מ כ' בפ"ו מה' שבת בשם סמ"ק דבר שיש במינו במחובר אסור לישראל בכדי שיעשו היינו הלקיטה ולא ההבאה אבל לישראל שבשבילו בא צריך להמתין גם בכדי ההבאה למאן דבעי בכדי שיעשו בחוץ לתחום ומיהו יש להסתפק אי סגי בכדי ההבאה מחוץ לתחום לחודא או ממקום שהובאה משם אפי' רחוק הרבה וגם יש לספק אי סגי בלילה או אם צריך להמתין בכדי שיעשו ביום ומסתברא להקל בכולה עכ"ל כתבו התוס' בפ"ג דבילה (כד:) יש לספק אם הביא קופה מליאה פירות אם צריך להמתין כדי שילקט בחדש אחד או בכמה בני אדם (א):

ומ"ש

דרישה

מדבריו אלו משמע דלא לקושטא דמילתא כ"כ אלא דלכאורה יש לדקדק כן מדברי הרמב"ם:

סי' תקטו [א] **ב"י** ז"ל הביא דברי הר"ן ז"ל אבל הר"ן בפרק אין לדין אע"פ שכתב שדברי רש"י הם עיקר כתב דכדי שיעשו היינו כדי שילך הפועל ב"ג למקום שלקט כו' ואם נסתפק לו מהיכן הביאו כדי שיבואו מחוץ לתחום והביאו אלא מסכת מכשירים מסתא דתנן מצא בה ירק כו' אם מחלה ממתין בכדי שיבואו ממקום קרוב כו' דבריהם אלו צריכין ביאור ולכאורה משמע דהא דקאמר אם נסתפק כו' ר"ל אם הוא ספק אם בא מחוץ לתחום אם לא ועי"ז יש לתמוה דהא לרש"י הוא ספק זה מותר וכמ"ש רבינו בסוף סימן זה ואין כתב הר"ן לפירש"י צריך להמתין כדי שיבואו מחוץ לתחום וגם יש לתמוה על מה שהביא ראייה מהא דתנן גבי ירק כדי שיבואו ממקום קרוב ופירוש ממקום קרוב משמע דלא בעי להמתין כדי שיבואו מחוץ לתחום וכמו מקום קרוב דתנן גבי מלילין והביאו ב"י בסוף סימן זה ולהל"ן ז"ל צריך להמתין כדי שיבואו מחוץ לתחום לכן נראה דמ"ש אם נסתפק ר"ל שיהוא הוא שהא"י הביא ממחוץ לתחום אבל אין יודע אם הוא רחוק הרבה ממחוץ לתחום אם קרוב ועי"ז כתב א"ל להמתין אלא כדי שיבואו מחוץ לתחום ר"ל ממקום קרוב מחוץ לתחום והשתא א"ש מאי שהביא ראייה מירק אם מחלה על מחלה ממתין בכדי שיבואו ממקום קרוב דהוי גם כן פי' ממקום קרוב ממש וכמו שפירשתי. וג' מילוקים בדבר אלמא אם יהוא שהביא מחוץ לתחום ומהיכן הביאו צריך להמתין כדי שילך הע"ג למקום שלקט ויחזור לכאן. הב' אם יהוא שהביא ממחוץ לתחום אבל אינו יודע מאיזה מקום הביאו צריך להמתין כדי שיבואו ממקום קרוב שמחוץ לתחום. הג' אם הוא ספק אם בא

מחוץ

והצידה לבדה וא״צ להמתין כדי הבאה לכאן וקודם בכדי שיעשו אסורין לכל אף למי שלא הובאו בשבילו (ג) ואפילו אם ספק אם נלקטו היום אם לאו אסורין אבל אם ניכר בהן שלא נלקטו היום מותרין מיד אם היו בתוך התחום ולר״ת אפי׳ בשני ימים של גליות אסורין עד מי״ט שני כדי שיעשו ופירוש כדי שיעשו כדי שיוכלו להביא ממין זה ממקום הקרוב הנמצא ממנו סמוך לעיר ודוקא לאותו שהובא בשבילו אבל לאחרים מותרין מיד (לערב יום א׳) בלילה ואפילו אותו שהובאו בשבילו (ד) אם העו״ג תלשן לצורכו ושוב הביאן לו מותרין מיד בלילה וכן דבר הניצוד מאליו או פירות

ממלאכת י״ט אין צריך להמתין כדי שילך ויתלוש ויביא אלא כדי שיעור תליסה לבד שהוא ברגע קטן כדי שלא יהנה ממלאכת י״ט וכו׳ וכך הוא מבואר ממה שכתב הרא״ש פ׳ אין צדין: **ומ״ש** וקודם בכדי שיעשו אסורים לכל אף למי שלא הובאו בשבילו מפני שלפי טעמו שלא יהנה ממלאכת י״ט אין אלוק ואסור כל היכא שנעשה בו מלאכה בי״ט והכי משמע מדברי הרא״ש דדוקא לר״ת לא בעינן בכדי שיעשו אם נעשית המלאכה אבל לא לפי׳ רש״י וזה שלא כדעת התוס׳ בס״פ בכל מערבין והסמ״ק שכתבו דאף לרש״י לא בעינן בכדי שיעשו אם נעשו בשבת עו״ג מיהו נראה דאף להרא״ש ורבינו בפירות שנשרו או בדבר הנלוד מאליו לא בעינן בכדי שיעשו אף לפי׳ רש״י דהא לא שייך הכא טעמא שלא יהנה ממלאכת י״ט כיון שנעשית מאליו: **ומ״ש** ואפי׳ אם ספק וכו׳ הכי משמע ליה מלישנא דרב פפא דאמר אם יש במינו במחובר וכו׳ דאלמא אפי׳ ספק שנלקטו היום מ״מ מאחר שיש במינו במחובר אסור וכתבה רבינו פה בשיטת רש״י לאורויי דבספק אסורים נמי בכדי שיעשו דאע״פ דרש״י פי׳ בפרק שואל בהא דאמר שמואל חיישינן שמא חוץ לחומה לנו דתשמא זו לקולא וא״ל להמתין לערב בכדי שיעשו מ״מ בתשמא דמחובר דרכן של בני אדם ללקטן ביומו ואין דרכן ללקטן מבערב הולכין אחר הרוב ואין תולין להקל והכי משמע מדאמר רב פפא אם יש במינו במחובר אסור ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו אלמא דכל שיש במינו במחובר אפי׳ לא נודע בבירור שנלקט היום אסור בכדי שיעשו וכ״כ הר״ן בפ׳ שואל בשם ה״ר יונה לפי פי׳ רש״י וזה דעת רבינו גם כן לרש״י ז״ל שכתב דין ספק כאן בפירש״י אך קשה דלעיל בסימן שכ״ה כתב רבינו בסתם כדברי הסמ״ג דבספק נלקטו היום מותרין מיד כיון שהוא ספק ונראה דדוקא בשבת ראה רבינו דברי הסמ״ג שהם מפורשים להתיר בספק אבל בי״ט דקיל ואתי לזלזולי ביה מחמרינן טפי וכדמשמע מפשטא דרב פפא דהתמיר ביום טוב בספיקו ומדלא קאמר הכי בשבת אלמא דוקא בי״ט מחמרינן אבל לא בשבת: **ומ״ש** ולר״ת וכו׳ כבר נתבאר דעתו ולפי טעמו נראה לבאורה דפירש בכדי שיעשו הוא בכדי שילך ויתלוש ויביא כדי שלא יהויה במה שיאמר לעו״ג לך ולקט והביא אלא שהרא״ש כתב שאין להחמיר כ״כ לדעת ר״ת וסגי במקום קרוב הנמצא ממנו סמוך לעיר וכמ״ש רבינו: **ומ״ש** ודוקא וכו׳ כבר בארתי לשון זה בסעיף ג׳ בס״ד ע״ש: **ומ״ש** ואפי׳ אותו שהובא בשבילו וכו׳ תימא דמשמע דאסור בכל ג׳ הימים אלא דא״ל להמתין בכדי שיעשו והתוס׳ בפ׳ אין צדין וכן בתשיר״י משמע דאם תלשן העו״ג לצרכו בישראל בי״ט ראשון דינו כנלוד מאליו ופירות הנושרין דאינן אסורין אלא בו ביום כיון שלא נעשית המלאכה בשביל ישראל ונראה דרבינו תופס עיקר כה״ר יהודה מפרי״ז שהביאו התוס׳ לשם לפי שיטת ר״ת וז״ל רבינו יהודה היה אוסר במחובר ובנלוד אפי׳ לא הביאם מן המחובר בשביל ישראל רק בשבילו או בשביל עו״ג אחר דבדבר אכילה להוט יותר וגזרינן שמא ישראל בעצמו יעשה המלאכה דה״ג גזרינן בפירות הנושרין דאסורין בו ביום גזירה שמא יעלה ויתלוש אלא דהכא כיון שנעשה בו מלאכה אסור בכל שני הימים אף ע״פ שנעשה בשביל עו״ג גם המרדכי בפרק בכל מערבין כתב האי טעמא ע״ש ולפי זה מ״ש רבינו ואפי׳ אותו שהובא בשבילו אם העו״ג תלשן לצרכו וכו׳ ללו דוקא לצרכו דה״ה נמי בתלשן לצורך עו״ג אחר אסור בכל שני הימים אלא דלא בעינן בכדי שיעשו וס״ל לרבינו דכך היא דעת רבינו יהודה ואע״פ דמחמיר בנעשה בשביל עו״ג דאסור בכל שני הימים מ״מ בלילה מותר מיד וא״ל להמתין בכדי שיעשו לפי טעמו של ר״ת ולפי זה צריך להבין דמ״ש הפוסקים במחובר ולידה כשהובא בשבילו דאסור ר״ל שהובאו מן המחובר ולקטן לצורך ישראל. ומ״ש כשלא הובאו בשבילו אלא בשביל עו״ג דשרי ר״ל שלא הובאו מן המחובר בשביל ישראל אלא לקטן בשביל עו״ג אע״פ שלאח״כ הובאו דורון לישראל ורבינו ז״ל ביאר זה בלשונו הקצר והניח וכתב ואפי׳ אותו שהובאו בשבילו אם הא״י תלשן לצרכו וכו׳ ודעתו לפי שיטת ר״ת כדעת ר״י מפרי״ז וכדפרי׳ והכי נקטינן כדעת רבינו והב״י כתב דלדעת רבינו יהודה אסור אף בכדי שיעשו ולית״ת. כתב האגור ונהגו להתיר בתשכר״ז כשהובאו מאליהן אבל מורי אבי ז״ל התמיר לעצמו עכ״ל ונראה דה״ק דלרש״י אלא גזרינן שמא יאמר לעו״ג לך ולקט ואין האיסור אלא שלא יהנה ממלאכת י״ט ומש״ה אינו אסור אלא בו ביום כל זה דוקא כשהובאו הדורונות מאליהן בביתו של ישראל ולא שלח הישראל שלוחו לעו״ג להביא לו אבל אם שלח הישראל מן העו״ג להביא לו אף רש״י מודה דאסור בשני הימים דאי שרית ליה ביום שני יאמר לעו״ג לך ולקט וכו׳ ומורי אבי התמיר לעצמו אף בהובאו מאליהן כר״ת וכ״י הבין מ״ש כשהובאו מאליהן דהיינו לומר פירות הנושרין מאליהן ושרי ליה מאריה: ואם

ומ״ש רבינו וקודם בכדי שיעשו אסורים לכל אף למי שלא הובאו בשבילו כתבאר בדברי הרא״ש שכתבתי דלפי׳ רש״י אסור לכל ישראל בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת י״ט אבל לפר״ת שפי׳ משום שמא יאמר לעו״ג להביא בי״ט שיאכל לערב מיד מסתבר שמותר לישראל אחר מיד:

ומ״ש ואפי׳ אם ספק אם נלקטו היום אם לאו אסורין זהו בין לפי׳ רש״י בין לפי׳ ר״ת דהכי אסיקנא בהדיא בגמרא (בילה כד:) דהלכה כמ״ד ספק מוכן אסור ובסי׳ תל״ז כתבתי שי״א דהא דאסרינן ספק מוכן דוקא ביום ראשון אבל יום שני לא משום דהוה ליה ספק ספיקא ויש שחולקים בדבר ואם ספק מוכן צריך להמתין בכדי שיעשו כתבתי בסימן זה ותור וגוזל שביד עו״ג אם חוששין שמא ניטול היום אכתוב בסי׳ תקע״ז בס״ד:

ומ״ש רבינו אבל אם אם ניכר בהם שלא נלקטו היום מותרין מיד אם היו בתוך התחום בפרק בכל מערבין (מ׳) הניא ליפתא דאתי למחוזא ונפק רבא חזייה דכמישא שרא רבא לזבוני מיניה אמר הא ודאי מאתמול נעקרה מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי הכא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכל שכן האי דאדעתא דעו״ג אתא כיון דחזא דקא מפשי ומייתי להו אסר להו וכתב רבינו אם היו בתוך התחום משום דבישראל שהובאו לצרכו מיירי אבל לישראל אחר אפילו הובאו מחוץ לתחום שרי כמבואר בהאי עובדא וכמ״ש רבינו לקמן דהכא מחוץ לתחום בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר. והאי עובדא משמע דפירות שתלש עו״ג לעצמו בי״ט שהם אסורין לישראל ביומן משום מוקצה וכ״כ הר״ן בפ׳ א״ל ובגמ׳ פ׳ אין צדין (כד:) אמרינן דכוורי דאדימי ופירי דכביסי בירקא שרו ופירש״י כוורי דאדימי. אדומים שלא נם ליחן ואדימיות שתחת לחייהן: ופירא דכביסי בירקא. כשלקטם וטמנם מיד בירק שלא יבריח לחלוחן והני ודאי מוכן ניגהו דניכרין שמעו״ט הם ואשמעינן דאע״ג דדמי לבני יומן לא חיישינן למרחית העין: **ומ״ש** ולר״ת אפי׳ בשני י״ט של גליות אסורין עד מוצאי י״ט שני כדי שיעשו כבר נתבאר שזהו דעתו של ר״ת: **ומ״ש** ופירוש כדי שיעשו כדי שיוכלו להביא ממין זה ממקום הקרוב וכו׳ גם זה נתבאר בדברי הרא״ש שאע״פ שלפי טעמו של ר״ת היה ראוי להמתין כדי שילך למקום שלד העו״ג הלכי והדגיש ותלש הפירות ויחזור לכאן מ״מ י״ל שלא החמירו כ״כ וראה שימתין עד שעה שיוכל להביאו מאותו המין הנמצא בסמוך לעיר ולא נחמיר כולי האי בכדי שיביא מן המקום שהביאו העו״ג: **ומ״ש** ודוקא לאותו שהובא בשבילו אבל לאחרים מותרים מיד בלילה פירושו הא דאסר ר״ת עד מי״ט שני דוקא לאותו שהובא בשבילו אבל לאחרים מותר בליל י״ט שני מיד אפי׳ קודם בכדי שיעשו דכיון שטעמו של ר״ת אינו אלא משום שמא יאמר לעו״ג להביא בי״ט כדי שיאכל לערב מיד אז שיאמר לעו״ג להביא ביום ראשון כדי שיאכל בי״ט שני כל שאינו מותר אלא לישראל אחר לא חיישינן שיאמר לעו״ג להביא בשביל אחר דמין אדם חוטא ולא לו וכ״כ רבי׳ יונתן עו״ג שהביא דורון לישראל זה מתוך התחום ויש במינו במחובר לפי׳ רש״י אסור אף לישראל אחר עד לערב בכדי שיעשו ולפי׳ ר״ת מותר לישראל אחר לערב מיד ולא בעינן בכדי שיעשו אלא דוקא לישראל שבאו בשבילו ע״כ ואע״ג דלרש״י אפי׳ לישראל עצמו מותר בכדי שיעשו הא ר״ת לקולא ורש״י לחומרא דרש״י לטעמיה שפירש דטעמא דאיסורא כדי שלא יהנה ממלאכת י״ט דאפי׳ בישראל אחר שייך האי טעמא אבל לפי׳ ר״ת שפי׳ דטעמא כדי שלא יאמר לעו״ג להביא בי״ט כדי לאכול לערב מיד כל שאסור לאותו שנלקטו ונילודו עד כדי שיעשו בישראל אחר לא שייך האי טעמא דאין אדם חוטא ולא לו מיהו היינו לדעת הרא״ש שכתב לפי׳ רש״י אסור לכל ישראל בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת י״ט אבל לפי׳ ר״ת שפירש משום שמא יאמר לעו״ג להביא בי״ט שיאכל לערב מיד מסתבר שמותר לישראל אחר מיד וכו׳ וכן כתב בתה״ד לדעת הרא״ש אבל סמ״ק כתב אם יש בו חשש דאיסורא דאורייתא כגון דמחובר או דלידה אסור לשני הימים עד כדי שיעשו של ליל מוצאי י״ט אפי׳ בב׳ י״ט של גליות ואפי׳ לישראל אחר שלא הובאו בשבילו אסורין וכ״כ המרדכי בפ׳ בכל מערבין וכ׳ בתה״ד שהורה אחד מהגדולים כדברי סמ״ק אמנם אם יש בדבר צורך כגון שיומן אורחים נכבדים וקא בעי להו הך דורון נראה דיש לסמוך אדברי האשיר״י דכתב אפי׳ לפי׳ ר״ת שרו לישראל אחר משום דליכא למיגזר בכה״ג ולכך נראה להתיר הואיל ולפרש״י שרי אפי׳ לאותו ישראל שהובאו בשבילו: **ומ״ש** ואפי׳ אותו שהובאו בשבילו אם העו״ג תלשן לצרכו מותרין מיד בלילה וכן דבר הניצוד מאליו או פירות שנשרו מאליהן אסורין בו ביום ובלילה מותרין מיד ג״ז מבואר בדברי הרא״ש שכתבתי דטעמא דר״ת לא שייך אלא בעו״ג שעושה בשביל ישראל אבל אם עשה בשביל עצמו מותר לערב מיד או בדבר הבא מאליו לא שייכא הך גזירה ומשמע ודאי דלא אתא הרא״ש אלא להתירם לערב מיד אבל בו ביום

והביאם מן המחובר ובנלוד אפי׳ לא הביאם מן המחובר בשביל ישראל רק בשבילו או בשביל עו״ג אחר דבדבר אכילה להוט יותר וגזרינן שמא ישראל בעצמו יעשה המלאכה דה״ג גזרינן בפירות הנושרין דאסורין בו ביום גזירה שמא יעלה ויתלוש אלא דהכא כיון שנעשה בו מלאכה אסור בכל שני הימים אף ע״פ שנעשה בשביל עו״ג גם המרדכי בפרק בכל מערבין כתב האי טעמא ע״ש ולפי זה מ״ש רבינו ואפי׳ אותו שהובאו בשבילו אם העו״ג תלשן לצרכו וכו׳ ללו דוקא לצרכו דה״ה נמי בתלשן לצורך עו״ג אחר אסור בכל שני הימים אלא דלא בעינן בכדי שיעשו וס״ל לרבינו דכך היא דעת רבינו יהודה ואע״פ דמחמיר בנעשה בשביל עו״ג דאסור בכל שני הימים מ״מ בלילה מותר מיד וא״ל להמתין בכדי שיעשו לפי טעמו של ר״ת ולפי זה צריך להבין דמ״ש הפוסקים במחובר ולידה כשהובא בשבילו דאסור ר״ל שהובאו מן המחובר ולקטן לצורך ישראל. ומ״ש כשלא הובאו בשבילו אלא בשביל עו״ג דשרי ר״ל שלא הובאו מן המחובר בשביל ישראל אלא לקטן בשביל עו״ג אע״פ שלאח״כ הובאו דורון לישראל ורבינו ז״ל ביאר זה בלשונו הקצר והניח וכתב ואפי׳ אותו שהובאו בשבילו אם הא״י תלשן לצרכו וכו׳ ודעתו לפי שיטת ר״ת כדעת ר״י מפרי״ז וכדפרי׳ והכי נקטינן כדעת רבינו והב״י כתב דלדעת רבינו יהודה אסור אף בכדי שיעשו ולית״ת. כתב האגור ונהגו להתיר בתשכר״ז כשהובאו מאליהן אבל מורי אבי ז״ל התמיר לעצמו עכ״ל ונראה דה״ק דלרש״י אלא גזרינן שמא יאמר לעו״ג לך ולקט ואין האיסור אלא שלא יהנה ממלאכת י״ט ומש״ה אינו אסור אלא בו ביום כל זה דוקא כשהובאו הדורונות מאליהן בביתו של ישראל ולא שלח הישראל שלוחו לעו״ג להביא לו אבל אם שלח הישראל מן העו״ג להביא לו אף רש״י מודה דאסור בשני הימים דאי שרית ליה ביום שני יאמר לעו״ג לך ולקט וכו׳ ומורי אבי התמיר לעצמו אף בהובאו מאליהן כר״ת וכ״י הבין מ״ש כשהובאו מאליהן דהיינו לומר פירות הנושרין מאליהן ושרי ליה מאריה: ואם

דרישה

מחוץ לתחום אם לאו לרש״י מותר ולדברי הגאונים אסור כמו שהביא רבינו בס״ם זה וכן משמע שם. מ״ש ב״י בד״ה ולענין הלכה כו׳ ז״ל ונראה שזה שכתב הסמ״ג דאם ליקט בשביל ישראל ובשביל עו״ג אסור למוצאי שבת בכדי שיעשו כו׳ היינו דוקא בשרוב ישראל ולפחות מחצה על מחצה אבל אם שרוב עו״ג לא צריך בכדי שיעשו וכ״כ הרא״ש בסוף פרק אין צדין דקמה שנטמן היום שרי בעיר שרובה כו׳ דלדעתא דעו״ג עתה ליה עכ״ל וא״ע מכ״ל להביא דאייב מדברי הרא״ש כיון דהרא״ש בנטמן סתמא מיירי ואז איכא למימר דסתמא לדעתא דרוב עו״ג נטמן אבל הסמ״ג מיירי אם ליקט בשביל עו״ג ובשביל ישראל ובהא מני סבר אפי׳ ברוב עו״ג אסור כיון שלקט גם כן בשביל ישראל וא״ע. מ״ש ב״י בד״ה ולענין הלכה נקטינא כדברי התוס׳ כו׳ ז״ל ויש לדקדק בדברי בעל ת״ה שכתב בסימן ע״ח אם יש בדבר צורך כגון שיומן אורחים נכבדים וקא בעי להו הך דורון נראה דיש לסמוך על האשר״י שכתב אפי׳ לפי׳ רש״י שרי

פרישה

בתשובת הרשב״א דאם אלו ביום ה״ו אסור גם בשבת שהרי ביומא אריכתא מיכהו:

(ג) **ואפילו** אם ספק אם נלקטו היום כו׳ אין להקשות מאי אפי׳ דקאמר והלא בריש כבר כתב אם יש במינו במחובר ומשמע גם כן דמיירי בספק אם נלקטו דאע״כ אם לי יש במינו במחובר או אין במינו במחובר כיון שנלקטו היום. דיש לומר דבריש מיירי דלקטו היום ואפי׳ הכי לריך שיהא במינו במחובר כמו שפירש״י בפרק אין צדין כיון שיש במינו במחובר אסורים משום מוקצה ואפילו לר״ש יש מוקצה בגרוגרות ולמוקין ומחובר כגרוגרות ולמוקים דמי מדלא לקטן מאתמול ור״ל כיון דמינו במחובר ומסתמא אקצה דעתו מיהו אלא ידע שיתלשן מאן דהו בשבת ויביאן לו משמע אבל אם אין במינו במחובר לא הוי אסור משום מוקצה ולפ״ז מיירי דבי׳ בריש כיון שלקטן היום ולכך כתב אח״כ ואפי׳ בספק וק״ל:

(ד) **אם** העו״ג תלשן לצורכו אבל המרדכי כתב אבל ר׳ יהודה מפרי״ז היה אומר דבכל מידי דאכילה

ולפי׳ רש״י צריך להמתין יק מוצי״ט ראשון בכדי שיעשו ע״כ וכפ״מ כתב בשם סמ״ג והתוספת דפירות שנשרו מאליהן בי״ט ראשון של גליות מותרות בי״ט שני . והתוס׳ כתבו בפרק אין לדין (כד :) ר׳ יהודה היה אוסר במחובר ובילה אפי׳ לא הביאוס בשביל ישראל רק בשבילו או בשביל עו״ג אחר ולא משמע כן גבי מרתן בשבת דשרי הואיל ואיכא עו״ג בעיר ואין סברא לחלק בין דבר אכילה לד״א ע״כ . ומשמע דלענין ליל י״ט שני וכן לענין כדי שיעשו קאמרי דר״י סובר שכשם שכשנלקטו בי״ט ראשון בשביל ישראל צריך להמתין עד מי״ט שני בכדי שיעשו ה״ה כשנלקטו בשביל עו״ג בי״ט ראשון דצריך להמתין עד מי״ט שני בכדי שיעשו דאין חילוק בין נלקטו בשביל עו״ג לנלקטו בשביל ישראל והם חולקין עליו ואומרי׳ דהא ודאי יש חילוק בין נלקטו בשביל עו״ג לנלקטו בשביל ישראל כדאשכחן גבי מרתן דשאני לן בין היכא דרובא עו״ג להיכא דאין רובא עו״ג כמו שנתבאר בסימן שכ״ז כתב האגור כל דברי רבינו ואח״כ כתב ונהגו להתיר באשכנז כרש״י כשבאו מאליהן אבל מורי אבי ז״ל החמיר לעצמו ע״כ (ב) ואיני יודע למה תלה ההיתר ברש״י שהרי כבר נתבאר דלדברי הסוברים כרבינו תם גמי שרי כשבאו מאליהן ואפשר דמשום דלדעת רש״י ליכא מאן דפליג דשרי דהא לא איתעביד בהו מלאכה בשביל ישראל אבל לדעת ר״ת אע״ג דכמה רבוותא שרו מ״מ רבינו יהודא אסר משה״ה תלה שריותא ברש״י ולפ״ז נראה שאבינו שהיה מחמיר טעמו מפני שהיה חושש לדברי רבינו יהודה לפי שנראה מדברי המרדכי שהוא נוטה לדעתו שכתב אבל רבינו יהודה מפרי״ם היה אומר דבכל מידי דאכילה אסור גם כשנעשה בשביל עו״ג גזירה שמא יעשה המלאכה דמתוך שהוא להוט כ״כ גזרינן ומדכתב סברת רבינו יהודה לבסוף משמע דהכי ס״ל :

ואם חל י״ט ביום ה׳ ושני והובאו ביום ג׳ וכמו שנתבאר בסימן שכ״ז כתב המגור כל דברי רבינו ואח״כ כתב ונהגו להתיר באשכנז כרש״י כשבאו מאליהן אבל מורי אבי ז״ל החמיר לעצמו ע״כ (ב) ואיני יודע למה תלה ההיתר ברש״י שהרי כבר נתבאר דלדברי הסוברים כרבינו תם גמי שרי כשבאו מאליהן ואפשר דמשום דלדעת רש״י ליכא מאן דפליג דשרי דהא לא איתעביד בהו מלאכה בשביל ישראל אבל לדעת ר״ת אע״ג דכמה רבוותא שרו מ״מ רבינו יהודא אסר משה״ה תלה שריותא ברש״י ולפ״ז נראה שאבינו שהיה מחמיר טעמו מפני שהיה חושש לדברי רבינו יהודה לפי שנראה מדברי המרדכי שהוא נוטה לדעתו שכתב אבל רבינו יהודה מפרי״ם היה אומר דבכל מידי דאכילה אסור גם כשנעשה בשביל עו״ג גזירה שמא יעשה המלאכה דמתוך שהוא להוט כ״כ גזרינן ומדכתב סברת רבינו יהודה לבסוף משמע דהכי ס״ל : **ואם** חל י״ט ביום ה׳ ושני והובאו ביום ג׳ גם לפירש״י צריך להמתין עד מ״ש בכדי שיעשו כמו שיתבאר אבל היכא שהובאו בראשון דלפי׳ רש״י מותרין בליל י״ט ג׳ בכדי שיעשו ולרבי׳ תס אסורין גם בי״ט שני איפליגו בעל העיטור והר״י מפרי״ם לדעת ר״ת אם אסורין עד ליל שבת או מולאי שבת ואע״פ שהרא״ש לא כתב אלא והר״י מפרי״ם התירו בשבת שאין להחמיר כולי האי ולא הזכיר כדי שיעשו סובר רבינו שלא התיר אלא דוקא בכדי שיעשו דאין סברא להקל יותר במי״ט לחול ודין זה שנחלקו בו בעל העיטור והר״י מפרי״ם כתבו הרא״ש בפ׳ אין לדין והתוס׳ כתבו שם אומר הר״י די״ט שחל להיות בה׳ בשבת ובע״ש או באחד בשבת ובשני בשבת הבא ביום ראשון שרי ליום ג׳ ולא בעינן הראוי לעשות דשני ימים קודם לא שייך שמא יאמר לעו״ג ויש להחמיר בדבר ע״כ ואע״פ שהתוספות כתבו שיש להחמיר בדבר כתב הרא״ש דמשתבר כדעת ר״י : **כתב** בת״ה דלדברי סמ״ק דקאמר דדבר שיש בו חשש מחובר או צידה שהובא ביו״ט ראשון אסור ביו״ט שני אפילו לישראל אחר א״כ אם הובאו דגים בי״ט ראשון שחל להיות בה׳ א״א ליהנות מהן אפילו בשבת שאחר יו״ט ואע״פ שכתב אשיר״י בשם ר׳ יחיאל דאפילו לפר״י שרי בשבת שאחריו נראה דהיינו בפירות שנלקטו מן המחובר דאזו לשבת למיכלינהו חיישי אבל דגים דצריכים ביטול ובשבת אסורין לבשלם ובי״ט שני גמי א״א לבשלם משום דמוקצין הם אסורין אפי׳ לישראל אחר עכ״ל : כתב הכלבו שנוהגין היתר חכמי לוניל וגם הראב״ד ז״ל בפירות או בבילה שנולדה ביו״ט הא׳ של ר״ה והוא ביום ה׳ בשבת לפי ששני ימים של ר״ה אינן משום קדושה א׳ אלא משום גזירה דהא אנן בקיאינן בקביעא דירחא הלכך די לנו שנאסור אותו הדבר לעצמו של יו״ט שני ששני הימים הם כיומא אריכתא ולא נאסור אותו ליום השבת משום גזירה אחרת דהכנה שאין לנו לגזור שתי גזירות זה אחר זה אמנם יש מן החכמים חולקין על זה בשני י״ט של ר״ה ע״כ ודעת הרוקח נראה שהיא כדעת האוסרין : **וכתב** בתשובת הרשב״א מה שאמרת בעו״ג שהביא דורון לישראל בדבריהם שיש במינן במחובר לקרקע ביו״ט של ר״ה שחל להיות בה׳ בשבת וה״ר שלמה בן אברהם דמונטפלי״ר התיר לאכלן בשבת משום דלא אחרינן הכנה משני ימים כ״א מיום א׳ תשובה מי הוא שיבא אחרי הר״ב ז״ל את אשר כבר עשה וכבר הורה זקן בהכנה דרבנן אבל לדין יש תשובה דכל יו״ט של ר״ה כיומא אריכתא שוו להו רבנן לכולהו מילי בר מלגבי מת ואנו לא ראינו מי שנהג בו היתר בכל מקומותינו עכ״ל : **כתב** בהג״מ החדשות שדעת הרמב״ם כדעת ר״ג ולא חש לקיימתיה מי שכתב כן דבהדיא סובר הרמב״ם כדעת רש״י שהרי כתב בפ״א שני ימים טובים אלו של גליות שתי קדושות הן ואיכא כיום אחד לפיכך דבר שהוא מוקצה ביום טוב ראשון או שנולד בראשון אם הכין אותו לשני ה״ז מותר כיצד בילה שנולדה בראשון תאכל בשני חיה ועוף שנילודו בראשון יאכלו בשני דבר המחובר לקרקע שנעקר בראשון יאכל בשני ולא חילק בין נילודו ונתלשו בשביל ישראל לנילודו ונתלשו בשביל עו״ג . וכתב ה״ה שמדין בילה המפורש בגמרא דשני י״ט של גליות נולדה בזה הותרה בזה למד לדבר המחובר ובפ״ב יתבאר אם צריך להמתין בכדי שיעשו וי״א המחובר שנתלש בי״ט אינו מותר עד מי״ט שני בכדי שיעשו והעיקר כדברי רבי׳ וכן הסכים הרשב״א ז״ל עכ״ל וכתב רבי׳ יהושע הרשב״א הלכה למעשה וכבר כתבתי שהר״ן ג״כ כתב שדברי רש״י עיקר . אבל הרא״ש מדברי שסובר כר״ת שהרי כתב על דברי הר״י מפרי״ם שהם לדעת ר״ת שכן מסתבר וסמ״ג כתב ג״כ שריב״ש היה נוהג הלכה למעשה כדעת ה״ג : **ולענין** הלכה נקטינן כהגר רבוותא דשרו דרבים וגדולים הם ובמידי דרבנן כתב סמ״ג אם ליקט העו״ג בשבת פירות ולד דגים בשביל עו״ג ובשביל ישראל אסור למ״ש בכדי שיעשו כמו שמפורש בירושלמי אבל אין ידוע אם בשביל ישראל לד דגים בשבת אם לאו או בהיפוך שידוע לכל שבשביל ישראל נעשה אבל ספק אם נלקט היום אסור משום ספק מוכן אמנם אם מותרים למ״ש מיד כשמואל ר״פ שואל (קנא.) דאמר אין צריך להמתין במ״ש כדי שיעשו גבי הא דתנן עו״ג שהביא חלילין לא יספוד בהם ישראל אא״כ בנו ממקום קרוב ואמר שמואל חיישינן שמא חוץ לחומה לנו פי׳ חשבא זו לקולא יש לנו לומר שבנו ממקום קרוב ומותר עכ״ל . ובס״ם זה יתבאר שהגאונים חולקים ומפרשים דהא דאמר שמואל חיישינן לחומרא קאמר ושם אכתוב דברי הר״ן וה״ר יונה דמשמע מיניהו דאפי׳ לדברי המפרשים דחייבי׳ לקולא קאמר שמואל היכא דמספקא לן אם נלקטו היום אם לא אסור . ונראה שזה שכתב סמ״ג דאם ליקט בשביל עו״ג ובשביל ישראל אסור למ״ש בכדי שיעשו היינו דווקא כשהרוב ישראל או לפחות מחצה אבל אם הרוב עו״ג לא בענין כדי שיעשו ואפילו בו ביום היה מותר אם לא מפני שהוא מוקצה וכ״כ הרא״ש בפ״פ אין לדין דקמח שנטחן היום שרי בעיר שרובה עו״ג דכיון דרובה עו״ג אדעתא דעו״ג טחני ליה וכתבו רבינו בסימן תקי״ז : כתב הרוקח כמהין ופטריות שהביא עו״ג לישראל אסורין וכ״ל דאיצטריך לאשמועינן דלא תימא חשיבי מחובר לקרקע מאחר שגם על העלים הם גדלים לפעמים דכיון דמקום גדילתם הוא כמחובר לקרקע דמי וכדאמרינן בפ׳ ח׳ שרצים האי מאן דעקר פיטורא מחצבא חייב משום דעוקר דבר מגידולו : גרסינן בפ׳ בכל מערבין הנהו בני גננא דגזו להו עו״ג אשא ביומא טבא לאורתא שרי להו רבינא לאורוחי אתו ושיילוה לרבא אמר להו בעינן בכדי שיעשו וכתב הר״ן בפרק אין לדין וא״ת ואמאי מצריכינן להריח כדי שיעשו דהא מחובר מותר להריח בו בשבת ויו״ט כדאמרינן בסוכה (לז :) הדס במחובר מותר להריח בו י״ל כיון דאי אפשר להם להשתמש ממנו במקום זה אלא על ידי הגזיזה אסור להריח בו דמ״מ הרי הן נהנין עכשיו ממלאכ׳ י״ט ואיכא למיגזר שמא יאמר לעו״ג לגוזזו : **ודבר** שאינו במינו במחובר ואינו מחוסר צידה אם בא מתוך התחום מותר לכל פשוט במימרא דר״פ שכתבתי אם אין מאותו המין במחובר תוך התחום אסור לאוכלן למי שהובאו בשבילו אם בא מתוך לתחום אסור לאוכלן למי שהובאו בשבילו אם בא מתוך התחום מותר : **ומ״ש** לישראל אחר ופירש״י דטעמא משום דכיון דאיסור תחומין דרבנן לא אחמור כולי האי אם בא מתוך התחום אסור והבא בשבילו ישראל אם אסור אם לא אסור ודי אם אסרוהו על זה וכתב הר״ן דלדברי הרי״ף והרמב״ם שסוברים דתחום ג׳ פרסאות דאורייתא אפשר שהטעם שהקילו להתירו לישראל אחר היינו משום דאיסור תחומין אינו שוה בכל שמה שהוא לאחד חוץ לתחום הוא לאחר תוך התחום לפיכך הקילו בה ודע דבכה״ג דאין במינו במחובר ואינו מחוסר צידה אלא שבא מחוץ לתחום מודה ר״ת דמותר בי״ט שני משום דבתחומין הקילו כך כתבו התוספות בפרק בכל מערבין בשם בה״ג וכ״כ סמ״ק בשם רבינו יחיאל והמרדכי כתב בפרק בכל מערבין דלאותו ישראל שהובאו בשבילו אסור עד כדי שיעשו במולאי י״ט דכיון דהביאם בשביל ישראל א״כ איכא למיחש שמא יאמר לעו״ג לך והבא בשבילי אסורין עד מי״ט שני דכיון שרינן ליה בב׳ אבל לישראל אחר שלא הובאו בשבילו גם בי״ט ראשון מותר מיד עכ״ל וגם הכלבו כתב בשם הר״י לאותו שהובאו בשבילו אסורין עד מי״ט שני דכיון שהובאו בשביל ישראל איכא למיחש שמא יאמר לעו״ג לך והבא לי בשביל יום ב׳ אי שרינן ליה בשני מיהו אח״כ כתב בשם הרי״ף ג״כ כמדומה לי שהתיר ר׳ יחיאל בב׳ י״ט של גליות גבינות שהובאו מחוץ לתחום גם לאותו ישראל שהובאו בשבילו : **ולענין** הלכה נקטינן כדברי התוספות והר״ר יחיאל דגדולים הן ומקילין במידי דרבנן וכתב הרשב״א בתשובה דהא דאמר דדבר שאין במינו במחובר והובאו מחוץ לתחום מותר למי שלא הובאו בשבילו ה״מ בפירות עו״ג אבל בפירות ישראל אסורין לכל דמוקצין הן דכל שהן חוץ לתחום הקלום הבעלים מדעתן דשל ישראל צריכין הכן אבל עו״ג אין צריך הכן : **וכתב** עד שאלת אי סמכינן על בעל העיטור עו״ג שהביא דורון לישראל דאפי׳ למי שבא בשבילו מותר תוך ד״א תשובה כ״ל דלא שהוא סמך על הירושלמי שאמר קבלינון ואוכלינון גו מוגריון דיבך ואילו מגמרא רב פפא סתם אמר : **כתב** בתשובת הגאונים אפילו בקרבתא שם מקום מלכות ועו״ג מרובים וישראל מעט אם יש לחוש שמרבים ומביאים בשביל ישראל אסור כדאמרינן בההוא ליפתא דאתא לתחוא . ובא״ח כתב בשם הרשב״א כבר ביארנו שהמוקצה מד״ס והולכין בספיקו להקל ואם הביאום לצורך העו״ג או אפי׳ אתם בעיר שרובה עו״ג מותר שכל המביא לצורך הרוב מביא : **ומ״ש** רבינו אם בא מחוץ לתחום אסור לאוכלן למי שהובאו בשבילו אבל מותר לטלטלן כ״כ הרא״ש בפרק אין לדין וטעמא משום דכיון דשרי באכילה לישראל אחר אין לו דין מוקצה ליאסר בטלטול. ומיהו הא

ואם חל י״ט ביום ה׳ וו׳ וכו׳ פי׳ אליבא דשיטת ר״ת נחלקו וכ״כ הרא״ש וטעם מחלוקתם מפורש בתוס׳ וכמ״ש הרא״ש ומביאו ב״י :

ודבר שאין במינו במחובר וכו׳ עד ומותר לטלטלו כ״כ הרא״ש בפ׳ א״ש ונראה שלמד כך מפלוגתא דת״ק ור״ג בספק מוכן דע״כ לא פליגי אלא בספק מוכן אבל בודאי מוכן ד״ה דמותר לקבלו דאף ע״פ דאסור באכילה בהובא מחוץ לתחום בשבילו משום קנסא שמא יאמר לעו״ג להביא מ״מ אינו מוקצה דבשל עו״ג א״ל הכן ומש״ה מותר לישראל אחר אף באכילה דאין עליו דין מוקצה וע״ל בסימן ת״א נתבאר שחפצי העו״ג שהביאן חוץ לתחומן לתוך העיר דמותר לטלטלן בכל העיר בכל העיר כד׳ אמות והא דאסור באכילה לאותו ישראל שהובא בשבילו

פירות שנשרו מאליהן אסורין בו ביום * ובלילה מותרין מיד ואם חל יו״ט ביום ה׳ וששי ב׳ והובאו ביום הראשון כתב בעל העיטור שאסורין עד מוצ״ש בכדי שיעשו וכ״כ בה״ג והר״י מפרי״ש התירה בליל שבת בכדי שיעשו ולזה הסבים א״א הרא״ש ז״ל ודבר שאינו במינו במחובר ואינו מהוסר צידה אם בא מתוך התחום מותר לכל ואם בא מחוץ לתחום אסור לאוכלן למי שהובאו בשבילו אבל

כתבו התוס׳ בפרק בכל מערבין דביום רשון הוא דאסור אבל ביום השני מותר והסמ״ק והמרדכי אוסרין אף ביום שני ורבינו לא כתב דין זה כאן לפי שנסמך על מ״ש בסוף סימן זה דאפי׳ בר״ה אינו אסור אלא ביום א׳ כ״ש בב׳ י״ט של גליות : ומ״ש

ומ"ש ואם הוא ספק וכו' טעם מחלוקת זה בפירש דברי שמואל בפרק שואל מחיישינן שמא חוץ לאומה לנו וע"ל בסימן שכ"ה ושם נתבאר :

וכתב הרשב"א וכו' וטעמו דכיון דהפירות מצויין בעיר למה נחוש לפירות שמחוץ לעיר הדרבה כאן נמצאו כאן היו ועוד דספק דרבנן הוא ולקולא מזלינן ועי' במרדכי ר"פ א"ל :

תקטז מותר לשלוח ביום טוב דורון וכו' פלוגתא דב"ש וב"ה בפ"ק דביצה והלכה כב"ה דאפי' בהמה ומיה וכו' מותר לשלוח . ומ"ש

(ה) אבל מותר לטלטלן ואחרים מותרין אף לאכלן ולערב צריך להמתין מי שהובאו בשבילו כדי שיעשו לרב אלפס וכ"כ בעל התרומות ולר"י א"צ (ו) ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ואם הוא ספק אם בא מחוץ לתחום אם לא לרש"י מותר ולדברי הגאונים אסור וכתב הרשב"א שאף לדברי הגאונים אין לאסור אלא בעו"ג שאין שרוי עמו בעיר דאיכא למיחש שמא מחוץ לתחום הביאם אבל עו"ג השרוי עמו בעיר ופירות המצויין בעיר אין לחוש מספק ודבר שאין במינו במחובר שהובא לישראל בי"ט ראשון של ר"ה מותר בשני אע"פ שקדושה אחת הן שאין עליו איסור הכנה ולא דבר התלוי בקדושה שנאמר קדושה אחת הם אלא משום קנסא שמא יאמר לו להביא ודיו אם קנסו בראשון וכן משבת ליו"ט :

תקטז (ו) מותר לשלוח בי"ט דורון בין מנות של תבשיל הראוי לאכיל' או בהמה חיה ועוף בין חיים בין שחוטים

דכולה רבנן אתא וכ"כ המרדכי בפ' בכל מערבין דאסור לכל בני הבית כשהובאו בשביל בעל הבית ויש לדקדק בדברי בעל תה"ד שכתב בסי' ע"ח אם יש בה בדבר צורך כגון שזימן אורחים נכבדים וקא בעי להו הך דורון נראה דיש לסמוך אדברי האשירי שכתב אפי' ד לפירש"י שרי לישראל אחר משום דליכא למיגזר בכה"ג לכך נראה להתיר הואיל ולפירש"י שרי אפי' לאותו ישראל שהובא בשבילו ע"כ ומשמע מדבריו שאאורחים דין ישראל אחר יש להם וזה נראה הפך ממ"ש בגמרא כל דאתא לבי ריש גלותא אדעתא דכולהו רבנן אתא ומ"ל שהוא סובר כמאן דפליג התם ואמר דכישראל אחר חשיבי דהיכי נשוי לבעל תה"ד חולק על כל הני רבוותא . וכ"ל דרבנן הוו סמיכי תדיר אתכא דריש גלותא והלכך כל דאתי לביתיה אדעתא דידהו אתי דהא כ"ע ידעי דא"א לתכא דריש גלותא בלא רבנן ומשם למדו המפרשים לבני ביתו הסמוכים תדיר על שולחנו אבל מי שזימן אצלו אורחים כיון שאינם רגילים לסמוך תדיר על שלחנו לא חשיבי מבני ביתו אלא כישראל אחר דמו (ג) ואפשר לחלק בא"א ולומר דאורחים נמי חשיבי כבני ביתו וכל מה שאסור לבעה"ב אסור גם להם מיהו ה"מ כשזימנם קודם שהביאו לו הדורון דליכא למימר דאדעתא דידהו אתא אבל אם זימנם לאחר שהביאו לו הדורון חשיבי כישראל אחר דליכא למימר דאדעתא דידהו אתא וכי שרי בעל תה"ד לאורחים היינו כשזימנם אחר שהביאו לו הדורון דאילו זימנם קודם לכן גם לאורחים אסור דאדעתא דידהו נמי אתא . ורא"שון נראה עיקר : **ולערב** צריך להמתין מי שהובאו בשבילו כדי שיעשו להרי"ף וכו' בפ' א"ל (כד :) אהא דאמר רב פפא אם אין מאותו המין במחובר בתוך התחום מותר חוץ לתחום אסור כתב הרא"ש וא"ל להמתין לערב בכדי שיעשו דלא סחמירו חכמים אלא בדבר שנעשה בו איסורא דאוריתא ואין לחוש שמא הביאו העו"ג דרך ר"ה סרטיא ופלטיא דלא שכיח האידנא ר"ה דשייס רבוא בוקעים בו והא דתנן בפ' שואל (קנא :) עו"ג שהביא חלילין לא יספוד בהם ישראל במ"ש עד כדי שיכולו ממקום קרוב תירץ ר"י דשאני מלתא דמת דאוושא טפי והכל יודעים שבשביל המת הביאו ואתמור טפי והרי"ף כתב בתשובה דאף בבא מחוץ לתחום לרבנן לצריך להמתין בכדי שיעשו וכ"כ בסה"ת ובסה"מ דאין לסמוך על מה שחילק ר"י במת ומסתברא כדברי ר"י כיון שמאינו בקבר שנעשה בשביל ישראל דאסור עולמית ובשאר דברים שנעשו בשביל ישראל בעלמא דאסור לתחום ולנו בלילה חוץ לתחומה ולפי דבריו כל היכא דמספקא לן האי מלתא תלינן לקולא אבל הגאונים פי' דשמואל להתמיר אתא ולומר שאע"פ שנכנסו בבקר השכם אסור דחיישינן שמא בלילה הביאום ממקום רחוק ולנו חוץ לתחומה ולפי דבריהם כל היכא דמספקא לן האי מלתא תלינן לחומרא ודעת הרי"ף כדעת הגאונים וכן דעת הרמב"ם בפ"ו מה' שבת . וכתב הר"ן בפ' שואל דאיכא למידק על דברי רש"י מדאמר ר"פ עו"ג שהביא דורון אם יש במינו במחובר אסור עד הערב בכדי שיעשו והא התם דאיכא למיתלי שנתלשו מעי"ט ואפ"ה אסור תירץ הר"י דכל שיש במינו במחובר דרכן של ב"א ללקוט אותו ביומו ואין לוקטין אותו מבערב וכיון דרובן עושין כן אין תולין להקל עכ"ל ולפ"ז ספק אם נלקטו או ניטלו היום אסורים למ"ש הא מוכחי י"ט עד כדי שיעשו כאילו ודאי נלקטו הא נלודו בשבת הא בי"ט ואפי' לדברי רש"י שמפרש דחיישינן שמא חוץ לאומה לנו לקולא קאמר וכבר כתבתי שסמ"ג חולק ע"ז . ולענין הלכה נקטינן כדברי הגאונים וסיעתם שהן רבים וגדולים (ד): **וכתב** הרשב"א שאף לדברי הגאונים אין לאסור אלא בעו"ג שרוי עמו בעיר וכו' כ"כ הר"ן בפ' שואל ובפ' אין נדין וכ"כ ה"ה בפ"ב מה' י"ט וכ"כ בסמ"ק : **כתב** המרדכי בר"פ א"ל אר"י אמר שמואל הלכה כר' יהושע משמע דשמואל אית ליה מוקצה אפי' בספק מוכן וכתב אבי"ה אע"ג דבספק מוכן מחמירין היינו משום דמוקצה הוא כדאיתא פ' כל הכלים וגם הרהקה לאיסור ולא להקל אבל אם אין ספק מוקצה אלא ספק תחומין כגון שיש לעו"ג המביא דורון ב' בתים ומ' בתוך התחום שרי אפי' למ' שהובא בשבילו דגרסינן בפ' מי שהוציאוהו (מג :) גבי יש תחומין למעלה מי' ספק תחומין דרבנן להקל ואע"ג דדבר שיש לו מתירין הוא לא דמי לביצה דאמר רב אשי פ"ק דביצה (ד :) לעולם ספק י"ט ספק חול דהתם כי מוקמת לה אחזקתה הרי לא נולדה וכן בספק לידה אלא ניצוד משא"כ בספק תחומין עכ"ל :

ודבר שאין במינו במחובר שהובא לישראל בי"ט ראשון של ר"ה מותר בשני וכו' כ"כ הר"ן בפ' א"ל ואע"פ שכתב על דבריהם ואני אומר כמה רב גובריאו דשרו הכי הרא"ש כתב דברי חכמי לוני"ל אתם לפסק הלכה וגם ה"ה כתב בס"פ א' כדברי חכמי לוני"ל וכ"כ בא"ח וכתב דה"ה לשבת וי"ט :

כתב הכלבו אפשר לומר דוקא עו"ג שהביא דורון לישראל יש לגזור שמא יאמר לו לך והבא לי אבל ישראל ששלח דורון להבירו ע"י עו"ג כגון שאמר לו מעי"ט ונשתהא העו"ג ולא הביאו עד י"ט זה היה מעשה והסכימו חכמינו ז"ל להתירו אפי' למי שבא בשבילו והטעם שאין לחוש שמא יאמר לו לך והבא לי עוד באיסור לפי שלא ישמע לו ע"כ וכ"כ הרשב"א שאלת ישראל שגר לחבירו ע"י עו"ג פירות מעי"ט שאין במינם במחובר לקרקע ונתעכב העו"ג והביאם בי"ט אם מותרין אפי' לבא בשבילו תשובה מסתברא לי שאותר תוך ד"א אפי' לבא בשבילו כ"ש אחרים שהרי אין העו"ג מביא משלו כדי שנגזור שמא יאמר הבא לי :

תקטז מותר לשלוח בי"ט דורון בין מנות של תבשיל הראוי לאכילה או בהמה חיה ועוף וכו' משנה בפ"ק דביצה (יד :) בש"א אין משלחין בי"ט אלא מנות ובה"א משלחין בהמה חיה ועוף חיים ושחוטים משלחין **ייטות שמנים** וסלתות וקטניות אבל לא תבואה ר"ש מתיר אף בתבואה ופירש רש"י אבל

דרכי משה

אסורים ולכן כתב דהמנהג כרש"י וכבר נתבאר דנקטינן כדברי רש"י אף בנעשו בשביל ישראל כ"ש אם נעשו בשביל עו"ג **או** נעשו מאליו דאף לדברי ר"ת שרי לדעת הפוסקים והמחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד : (ג) וכ"מ מת"ה סימן ע"ח : (ד) ומעתה נדהו הם דברי המרדכי ר"פ א"צ שכתב היכא **שיש** לעו"ג שני בתים אחד הוץ לתחום ואחד תוך התחום הלינן שהביאן מתוך התחום דהיינו דס"ל כרש"י שכבר מבואר דלא קי"ל הכי והתימא על הב"י שכתב דקי"ל כדברי האוסרים ואח"כ הביא דברי המרדכי כאילו לא היה בו שום פחלוקת (גם לעיל סימן שכ"ה בש"ע סעיף ט' פסק כדעת הרי"ף והגאונים ומ"מ כתב דאם יש לעו"ג שני בתים ואחד מהן בתוך התחום דתולים להקל וצ"ע ולא דמי להא דכתב **השור** בשם הרשב"א דאף לדעת הרי"ף והגאונים אם עו"ג שרוי עמו בעיר אין לחוש בספק דל"ד דוודאי כאן שהעו"ג שרוי עמו בעירו ופירות מצויין בתוך העיר **מה"ת לאסור ולחוש שהובא** מחוץ לעיר אבל כשיש לו שני בתים והאחד מחוץ לתחום אזי יש לספק אם הובא מתוך התחום או מחוץ לתחום כיון **שיש לו** גמי בית אחד מחוץ לעיר ואינו שרוי עמו בעיר ומה דהתיר משום דס"ל כדעת רש"י וכ"כ המרדכי בהדיא וצ"ע) : עין

דרישה

פסיטא דאין בו מצוה כלל וסג' כשנתערבו אצל אחר ויומנם אחר לפיוד ולפי הכ יש לישב ככל מה שלקלק ב"י על ת"ס מסא דאמרינן כל דאתא לבי ריש גלותא אדעתא דכולהו רבנן אתא משמע דאורחים אין לסם דין ישראל אחר יש לומר דסתם מיירי דריש גלותא זימנם לאכול אצלו ובוסר פסיטא דאין בסעודה זו מצוה כלל ובעל ת"ס מיירי כשנתערבו אצלו ובאו מן הסדר לתוך ביתו דזה פסיטא הוא דהוי מצוה וכמו שכתבתי לעיל בשמו . בסמ"ג בהוב דבר שיש בו חשש מקובר או לידה שסוכת בי"ט דאסון אסור בי"ט שני אפילו לישראל אחר ע"ש . וכתב בת"ס לדבריו אם אל יו"ט ביום ה' ו' והובאו בה' אסור לאכול ממנו אפילו בשבת שאחר יום טוב ואף על פי שכתב האשר"י בשם ר"י אפילו לפירוש ר"י שרי בשבת שאחריו נראה דהיינו במירות שנלקטו מן המחובר דמו לשבת למיכליהו חייס אבל דגים דלגיכים ביטול ובשבת אסור לבשלם וביום ו' נמי אסור משום דמוקצין אסיר אפילו לישראל אחר עכ"ס :

ויי"ף

פרישה

(ה) **אבל** מותר לטלטלם דכיון דלאחרים מותר לאכלם אין להם דין מוקצה לאסור בטלטול ומיהו דווקא תוך ד' אמות או עיר המוקפת לדירה דנחשבת כולה כד' אמות וכיינו סתם עיר דנבנו בבתים תחלה ואח"כ מקיפין אותו אבל מבצר דסתמייהו סוקפו תחלה וכיונא בו אסור לטלטל בו אלא ד' אמות דאפלי העו"ג קוניס שביתה וכיון שיצאו חוץ לתחום אין להם אלא ד' אמות . כ"כ בהר"ן וסרא"ש והמ"מ :

(ו) **ולזה** הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכתב דלא הסמיכו חכמים אלא היכא דנעשה בו איסורא דאוריתא ואין לחוש שמא הכניסו דרך הרטיא ופלטיא דלא שכיח אבל הר"ן כתב וכן הרשב"א בסרי"ף וכתבו דאדרבא באיסור דרבנן דקול יש להתמיר בכה"ג טפי וכתב המ"מ דכי אמרינן דאסור למי שהובאו בשבילו לכל בני ביתו אלו תמיד עוד מילא בע"א ע"ש :

ת"ס **תקטז (ה) מותר** לשלוח בי"ט דורון כו' ודי"ף מתיר אף בתבואה שפוסק כר"ש **שמתיר בתבואה**

חדושי הגהות

אפילו לדעת רש"י אסורים בשבת משום הכנה דאין י"ט מכין לשבת (מהרל"ח) : ג כמו שנתבאר בסימן ת"ה (מהרל"ח) : **ד בתה"ד איתא לפר"י והובא בן לעיל בסימן זה בב"י והמכוון לפי ר"ת וכן הועתק בר"ם שלפנינו :**

אבל לא תבואה שאינה ראויה היום שאין טוחנין ביו״ט ובגמרא תניא ר״ש מתיר בתבואה של חטים לעשות מהם לודיות פירוש לודיות מאכל העשוי מחטים וכתב הרא״ש מדהביא הרי״ף א ברייתא זו משמע דפסק הלכה כר״ש ולא ידענא טעמא מאי והרמב״ם פסק בפ״ה מ״ק וכן עיקר עכ״ל גם ה״ה כתב איני יודע למה נפסוק כר״ש במקום ת״ק וכ״ש דמסתבר טעמיה דת״ק דאזיל בתר רובא לפיכך כ״ל דברי רבינו עיקר גם י״מ שפסק כן עכ״ל: **ובששולה** לא יעשה שורה לשלוח בג׳ ב״א ביחד וכו׳ שם תני רב יחיאל ובלבד שלא יעשנו בשורה תנא אין שורה פחותה מג׳ ב״א ופירש״י שלא יעשנו בשורה לא ישלח הדורון ע״י אנשים הרבה דאוושא מלתא וגראה כמוליכים למכור בשוק. והר״ן כ׳ שרבינו אפריים פי׳ מפני שגראה האחד מוכר והשני לוקח וכג׳ סרסור:

ומ״ש וג׳ מינים בג׳ גברי בעיא ולא איפשיטא ג״ש והרמב״ם בפ״ה פסקה לקולא. וכתב ה״ה דטעמיה משום דהוי ספיקא דרבנן ולקולא כ״פ ז״ל עכ״ל וכ״פ סמ״ג והר״ן כתב אבל בה״ג פסקה לחומרא וכ״כ דעת הרי״ף שהשמיטה וצ״ע למה עכ״ל: **משלחין** כלים בין תפורים בין שאינם תפורים וכו׳ משנה שם ומשלחים כלים בין תפורים בין שאינם תפורים ואע״פ שיש בהם כלאים וגמרא (שם) בשלמא תפורים חזו למילבש שאינם תפורים חזו לכסויי אלא כלאים למאי חזו ואוקימנא בקשים: **ומ״ש** רבינו בין שאינם תפורים שאף הם ראויים לישבן עליהם אפשר שכתב כן משום דכלאים אפי׳ לישבן עליהם אינם גורם חזו לזגויי במקום חזו לכסויי אז אפשר שכתב כן משום דכלאים אפי׳ לישבן עליהם אינם ראויים מ״כ הם קשים: **ומ״ש** דקשים ראויים להציע תחתיו ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם יתבאר בה׳ כלאים בס״ד: **ומ״ש** ואפי׳ תפילין משלחין אע״פ שאינם ראויים במועד וכו׳ ג״ז בסוף פ״ק דביצה (עו״ב) וכתב בעל ההשלמה הא דאמרינן משלחין תפילין בי״ט והרי אינם צורך כלל לא לצורך אכילה ולא לצורך היום אפשר דמבית לבית קתני לא אר״ה ג״כ תפילין שרי ללבשן אלא שא״צ אות וכתב עוד יש שואלים היאך שרי לשדורי תפילין בי״ט משום דהוי דבר שאינו תין בו בחול מ״מ לא הוי צורך י״ט ואפי׳ במועד אמרינן אין מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אלא לצורך המועד כ״ש בי״ט י״ל כיון שאמר עכשיו בהן צורך הוא א״ל שרואה ללמוד בהם תורה א״כ שרואה להניחם לנטורי נפשיה ולא בתורת חיוב עכ״ל. ומדברי פוסקים שסתמו דבריהם שראה דאפי׳ להולכים דרך ר״ה בידו שרי דכיון דאיכא שמחת י״ט בשילוח מתנות אלו שפיר הוי צורך י״ט ואפי׳ לדברי הפוסקים דאסור לשלוח תבואה איכא למימר בתבואה שאני שאף בחול איכה ראויה כמות שהיא שהרי היא מחוסרת טחינה אבל תפילין ראויין בחול כמות שהן הילכך שרי (ב):

תקיז מותר לומר לחנוני ישראל תן לי ביצים או אגוזים משנה בס״פ א״ל (כט׳): **ומ״ש** או לרועה הרגיל אצלו תן לי גדי או עלה וכו׳ בריתא שם ופי׳ רש״י הרגיל אצלו שמתוך שרגיל אצלו מאמינו זנותן לו בלא פיסוק דמים ודע שיש בדברי רבינו תוספת שלא היה צריך לכתוב מותר לומר לחנוני תן לי ביצים ואגוזים כיון דכתב בתר הכי ולחנוני ה׳ ביצים וי׳ רמונים אלא מפני שבמשנה שנינו אומר אדם לחנוני תן לי ביצים ואגוזים במנין שכן דרך בע״ה להיות מונה בתוך ביתו פתח רבינו בחנוני ולא הזכיר במנין מפני שהיה עתיד לומר לחנוני תן לי ה׳ ביצים וי׳ רמונים. ואמאי דקתני שכן דרך בע״ה להיות מונה בתוך ביתו פי׳ הר״ן הלכך לא מוכח דמשום דמים הוא דמדכר ליה מנין אלא שכך צריכין: **ומ״ש** ובלבד שלא יזכיר לו שם מדה וכו׳ שם בבריתא ובלבד שלא יזכיר לו שכוס מדה רשב״א אומר ובלבד שלא יזכיר לו שכוס מקח ור״ח גורס ובלבד שלא יזכיר לו שכוס מקח רשב״א אומר ובלבד שלא יזכיר לו שכוס מנין וכתבו התוס׳ והרא״ש שיש ליזהר בשניהם וכ״כ הרמב״ם בפ״ד שלא יזכיר שם דמים ולא שכוס מנין ונתבאר כל זה יפה בסימן שכ״ב:

והא״מ חנוני ישראל אבל חנוני עו״ג אסור ליקח ממנו דבר שבמינו במחובר כו׳ בפ׳ א״ל כתב הרא״ש וז״ל כתב בה״ג ה״מ חנוני ישראל אבל חנוני עו״ג במה דאיתא במחובר א״כ קימחא דאיכא למימר נטחן בי״ט או נא מבחוץ לתחום א״כ ביצים דאיכא למימר דמתולדא בי״ט אסור למיסקל מיניה כדגרסינן (שם כד:) עו״ג שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר לקרקע אסור וה״ה כל דבר שנעשה בו איסור מלאכה האסורה לישראל ולא היה לו להזכיר מחוץ

שחוטים יינות שמנים וסלתות וקטניות [א] ורי״ף מתיר אף בתבואה והרמב״ם ז״ל אוסר ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל וכששולח לא יעשה שורה לשלוח בג׳ בני אדם ביחד (ב) משום דאוושא מלתא וג׳ מינים בג׳ גברי מיבעיא ולא איפשיטא (ג) והרמב״ם ז״ל מתיר [ד] משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין שאף הם ראויים לישען עליהן ואפילו אם יש בהן כלאים (א) אם הם קשין שראוין להציע תחתיו ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם ואפי׳ תפילין משלחין אף על פי שאינן ראויין במועד ראויין בחול וכל דבר שראוי בחול (ד) משלחין אותו ביו״ט:

תקיז מותר לומר להנוני ישראל תן לי ביצים או אגוזים או לרועה הרגיל אצלו תן לי גדי או טלה ולטבה תן לי כתף או ירך ולנחתום תן לי כבר ולהנוני תן לי ה׳ ביצים וי׳ רמונים וכל כיוצא בזה [א] ובלבד שלא יזכיר לו שם מדה לומר לו תן לי קב או קבים ולא סכום דמים לומר אטול כך וכך ואשלם לך דינר ולא סכום מנין לומר כך וכך יש לך בידי תן לי כך וכך ויהיה לך בידי כך וכך והני מילי הנוני ישראל אבל חנוני עו״ג אסור ליקח ממנו דבר

ומ״ש ובלבד שלא יזכיר לו שם מידה שם בבריתא ובלבד שלא יזכיר לו סכוס מדה רשב״א אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכוס מקח ופירש״י סכוס מדה קב או קבים. סכוס מקח דמים והתוספות כתבו דהא פשיטא דאסור ועוד אמאי קאמר סכוס מדה הו״ל למימר שלא יזכיר לו מדה ולכך כ״ל כר״מ דגרים סכוס מנין לומר לו כך וכך יש לך בידי וכו׳ רשב״א אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכוס מקח תן לי ה׳ אגוזים בשתה פשיטים וכבר נתת לי כך וא״כ אני חייב לך מכל י״ב פשיטים אבל סכוס מנין שרי וכן איתא בתוספתא ובה״ג ומכאן יש ליזהר שלא להזכיר אפילו סכוס מנין לפי שדומה למקח וממכר עכ״ל וגראה מדברי התוס׳ דלרשב״א נמי כשמזכיר סכוס דמים בסתם אסור אפילו לא הזכיר סכוס מקח לומר לו וכבר נתת כך וכך וכו׳ אלא דכיון דת״ק ס״ל דאפי׳ סכוס מנין אסור קאמר רשב״א דאינו אסור אלא סכוס מקח אבל סכוס מנין שרי וכן גראה מדברי הרא״ש שכתב וז״ל ורשב״א מתיר אע״פ שמזכיר סכוס מנין מאחר שאינו מזכיר סכוס מקח שלא יאמר לו טול כך וכך ואשלם לך דינר ולכן כתב רבינו בסתם ולא סכוס דמים לומר אטול כך וכך ואשלם לך דינר עכ״ל ולא כתב וכבר נתתי לי כך וכך וא״כ אני חייב לך מכל י״ב פשיטין משום דאפי׳ מזכיר לו דמים בסתם נמי אסור דהא נמי מקרי סכוס דמים דאסור וכ״כ ממה שהקשו התוס׳ אפירש״י אמאי תנא סכוס מדה אבל אסכוס מקח לא הקשו כלום מיהו באלפסי גורס בדברי ת״ק סכוס מקח ובדברי רשב״א סכוס מנין וכתב עוד סכוס מקח כגון שיש עליו כסף לא יאמר לו תן לי בכסף ויש לך עלי כסף אחר הרי יש לך בידי שתי כספים ומשמע דוקא בכה״ג הוא דאסור אבל סכוס דמים בסתם לומר תן לי כך וכך ואשלם לך דינר מותר דאין לפרש כאן דלא נקט סכוס מקח אלא לאפוקי סכוס מנין כמו שפי׳ לדעת התוס׳ דהא ודאי כיון דגרס בדברי ת״ק סכוס מקח משמע דקאמר דאפילו סכוס מקח אסור וכ״ש סכוס מנין דאי הוה ס״ל לת״ק דסכוס מנין שרי הו״ל לאלק ולומר דסכוס מקח אסור וסכוס מנין שרי אלא ודאי הכי קאמר אף סכוס מקח אסור וכ״ש סכוס מנין דאסור רשב״א דסכוס מנין לחוד אסור אבל סכוס מקח שרי וכבר תמה ע״ז הר״ן דהא פשיטא היא אם א״ל תן לי בכסף דאע״פ שלא עשה עמו חשבון דאסור דהיינו מקח וממכר ותירץ דמיירי באינו פוסק עמו בפירוש על מה שהוא לוקח עכשיו לומר לו תן לי בכסף אלא א״ל תן לי בכדי שיהיה לך בידי שני כספים וסד״א דשרי קמ״ל ע״ש ובאלפסי יש כתובה הגה״ה ואני שמואל קבלתי סכוס מקח אם ישאל לו מאה אגוזים אם מאה נמכרים בפשוט אל ישאל ממנו מאה אלא או פחות או יותר ישאל ממנו עכ״ל וע״ל בסימן שכ״ג היאך נקטינן:

והא״מ חנוני ישראל וכו׳ כ״כ התוס׳ והרא״ש דלא כבה״ג שאסור בחנוני עו״ג אף בדבר שאינו במחובר אם יש לחוש שנטחן היום וכך היא דעת רוב פוסקים דמדינא ליכא איסורא וכ״י האריך בזה וע״ל בסימן שכ״ה מה שכתבתי ביישוב דעת בה״ג וגם במ״ש לשם בדין קמח או פת שנאפה בשבת או ביום טוב ועיין לעיל בדין מדידה בסימן שכ״ג וסימן שכ״ד:

כל

דרכי משה

תקפ״ז (א) עי׳ סימן ש״ח אם נזרחר לבלבל שעמנו בי״ט: (ב) כתב הבלבו בשם השלמה דסנדל המסומר אסור לשלחו בי״ט דלמא יבא לנעלו ולא דמי לתפילין דאף אם לבשן אינו עושה איסור: וכתב

פרישה

בתבואה של חטים מפני שרואים לעשות ממנה מאכל אבל הרא״ש פסק כת״ק שאוזלין בתר הרוב והרי אסור לטחון בי״ט: (ב) **משום** דאוושא מילתא כן פירש״י אבל הר״ן פי׳ מפני שנראה האחד מוכר והב׳ לוקח וכג׳ סרסור: (ג) **והרמב״ם** ז״ל מתיר משום שהוא ספיקא דרבנן וקרב אלכם וה״ג אוסרים: (ד) **משלחין** אותן בי״ט ואפי׳ דרך רשות הרבים לכיון שהוא שמחת י״ט כשלום מתנות שפיר הוי צורך י״ט ול״ל לאיסור לדעול שאוסרים הרא״ש דשאני תבואה דאפי׳ בחול אינם ראויים כמו שכן שהרי לריכין עתידה ב״י ועש״ מ״ש בשם בעל ההשלמה: וכן אלא מפרש שם שסתם ת״ק וכתב אבל לא תבואה סתמא ולכאורה משמע דכל תבואה אסור להאוים לעשות לודיות וכיונא בו ולשבא דר״ש דייק הכי שכתב ר״ש מתיר אף בתבואה וזה נראה יתור בלשונו דהוי מצי למימר ר״ש מתיר ותו לא ואנן ידעינן דאמאי שאסר ת״ק ל״ש מתיר ומדאריך בלשונו נראה קצת מוכח דה״ק ר״ש דלכאורה משמע מדברי ת״ק דלא מצינו היתר בתבואה ר״ל אף בתבואה מצינו היתר כמו חטים וכיוצא בו ואפשר דת״ק גם כן מודה בתבואה אלו הראויים לעשות ממן מיני ופשתא א״ש שפסק הרי״ף כראש״ש כיון דלא אליבא דהלכה כתרוייהו: [ב] **משלחין** כלים בין תפורין ובין שאינן תפורין כו׳ משנה שם בפ״ק דביצה והביאו ב״י ופריך בגמרא בשלמא תפורים אזו למלבוש שאינם תפורים אזו לכסויי אלא כלאים למאי אזו ואוקימנא בקשין ליסען עליהן ז״ל אפשר שהיה גרס אזו לזגויי במקום אזו לכסויי כו עכ״ל לעל״ב דבלא״ה א״ש דמקשן מעיקרא אבל לפי אמת דאוקימנא כלאים בקשין ופירש״י אזו לא אילטריך למימר גבי שאינן תפורין דאזו לכסויי דטעמא דשייך גבי כלאים דאזו לישב ולישען עליהם שייך נמי גבי בגדים שאינן תפורין ולכך כתב רבינו גבי בגדים שאינן תפורין וגבי כלאים עשה דראוויין לישען עליהם דשייך גבי תרוויהו:

סי׳ תקיז [א] **ובלבד** שלא יזכיר שם מידה כו׳ ולא שכוס דמים כו׳ ולא שכוס מנין כו׳ בריתא אמרת שיש לו בבריתא זו וכבאה ב״י בסימן שכ״ג ומה שכתב בסימן זה בשם ר״מ נראה דע״ש שאו שיש גירסת הרי״ף וגירסת ר״מ שאו ולכך יש ליזהר כשניהם ופ״פ זה כתב רבינו כל הג׳ מידה ומנין ודמים שכל אחד מהם הוא סברת ת״ק אבל לפי הגירסא הכ״ל ולא שהרא״ש לא הזכיר אלא שיש מידה ומנין ולא הזכיר דמים דדמים

דרישה

סי׳ תקפ״ז [א] **ורי״ף** מתיר אף בתבואה כו׳ משנה בפ״ק דביצה בש״א אין משלחין בי״ט אלא מנות ובה״א משלחין בסתם איש ועוף חיים ושמוטים. משלחין ביומות שמנים וסלתות וקטניות אבל לא תבואה ר״ש מתיר אף בתבואה ובבריתא תניא שם ר״ש מתיר בתבואה כגון חטים לודיות מהם לעשות שעורין ליתן לפני בהמתו עדשים לעשות מהן רסיסין ורי״ף פסק כר״ש ורמב״ם והרא״ש פסקו כת״ק שאסר בחטים ואע״ג דחטים הוי לכום בין הסמאות אע״פ אסרו משום דאזלינן כתר רובא והרא״ש תמה על הרי״ף דפסק כר״ש במקום ת״ק וגם הם״מ תמה בזה על הרי״ף. ולענ״ד דס״ל לרי״ף דר״ש לא פליג את״ק אלא מפרש מה שסתם ת״ק וכתב אבל לא תבואה סתמא ולכאורה משמע דכל תבואה אסור להאוים לעשות לודיות וכיונא בו ולשבא דר״ש דייק הכי שכתב ר״ש מתיר אף בתבואה וזה נראה יתור בלשונו דהוי מצי למימר ר״ש מתיר ותו לא ואנן ידעינן דאמאי שאסר ת״ק ל״ש מתיר ומדאריך בלשונו נראה קצת מוכח דה״ק ר״ש דלכאורה משמע מדברי ת״ק דלא מצינו היתר אף בתבואה ר״ל אף בתבואה מצינו היתר כמו חטים וכיונא בו ואפשר דת״ק גם כן מודה בתבואה אלו הראויים לעשות ממן מיני ופשתא א״ש שפסק הרי״ף כראש״ש כיון דלא אליבא דהלכה כתרוייהו: [ב] **משלחין** כלים בין תפורין ובין שאינן תפורין כו׳ משנה שם בפ״ק דביצה והביאו ב״י ופריך בגמרא בשלמא תפורים אזו למלבוש שאינם תפורים אזו לכסויי אלא כלאים למאי אזו ואוקימנא בקשין ליסען עליהן ז״ל אפשר שהיה גרס אזו לזגויי במקום אזו לכסויי כו עכ״ל לעל״ב דבלא״ה א״ש דמקשן מעיקרא אבל לפי אמת דאוקימנא כלאים בקשין ופירש״י אזו לא אילטריך למימר גבי שאינן תפורין דאזו לכסויי דטעמא דשייך גבי כלאים דאזו לישב ולישען עליהם שייך נמי גבי בגדים שאינן תפורין ולכך כתב רבינו גבי בגדים שאינן תפורין וגבי כלאים עשה דראוויין לישען עליהם דשייך גבי תרוויהו:

סי׳ תקיז [א] **ובלבד** שלא יזכיר שם מידה כו׳ ולא שכוס דמים כו׳ ולא שכוס מנין כו׳ בריתא אמרת שיש לו בבריתא זו וכבאה ב״י בסימן שכ״ג ומה שכתב בסימן זה בשם ר״מ נראה דע״ש שאו שיש גירסת הרי״ף וגירסת ר״מ שאו ולכך יש ליזהר כשניהם ופ״פ זה כתב רבינו כל הג׳ מידה ומנין ודמים שכל אחד מהם הוא סברת ת״ק אבל לפי הגירסא הכ״ל ולא שהרא״ש לא הזכיר אלא שיש מידה ומנין ולא הזכיר דמים דדמים

ב דבר שבמינו מחובר שמא נלקט היום ולא דבר שמחוסר צידה שמא ניצודו היום ולא בצים שמא נולדו היום אבל דבר שאינו במינו במחובר אפילו הובא היום מחוץ לתחום שרי (מ) וכן קמח שנטחן היום ג שרי בעיר שרובה עו״ג דאדעתא דעו״ג טחני ליה ומשום מוקצה ליכא דחיטין נמי חזו לכום ביה״ש ולעשות מהן קליות ודייסא כתב א״א הרא״ש ז״ל בתשובה לא התירו לקנות בי״ט אלא כדרך שמפרש בגמרא הולך אדם אצל הנוני וכו׳ אבל ישראל שאומר לעו״ג מעי״ט שתקנה לי יונים למחר לא יפה עשה אבל אם עשה כבר מותר לאכול מהם אפי׳ בו ביום ובלבד שלא יהיו מפריחין ולא יהיו אסורין משום מוקצה אבל אם רגיל בכך אסור לאכול מהן אפי׳ קנה כבר דאין זה השוב דיעבד כיון שרגיל בכך : מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו הוא מיוחד למדה ובלבד שלא יזכיר בו שום מדה לומר תן לי מדה פלונית ד והרמב״ם ז״ל אוסר בכלי המיוחד למדה ה ולא נהירא לא״א הרא״ש ז״ל : לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל קודר הוא קב או קביים ונותן לפניה ופירש״י קודר נוקב נקב בברי עצמו וממלא שלא כדרך מדה ורי״ף פי׳ קודר משער לפי אומד דעתו :

כל

מחוץ לתחום דהא ודאי שרי כדאיתא בפ׳ בכל מערבין (מ י) גבי ליפתא דאתא למחוזא ופ׳ מי שהוציאוהו (מז :) גבי הנהו דיכרי דאתו למברכתא וכן קמח שנטחן בי״ט מאי איסור איכא כיון דרובא עו״ג אדעתא דרובא טחני ליה כדאמרינן בגר הדלוק במסיבה ומשום מוקצה ליכא למיסר דחטים חזו לכום בין השמשות או לעשות מהם קליות ודייסא עכ״ל וגם הר״ן כתב בשם בה״ג דכולה ברייתא בישראל אבל בעו״ג לא משום דקתני בה הולך אצל פטם הרגיל אצלו ואומר לו תן לי תור אחד או גוזל אחד ואילו בעו״ג אסור דחיישינן שמא יצוד וכן כבר אז גלוסקא לא דחיישינן שמא היום נטחנו החטים ואפשר דאפי׳ בעו״ג נמי שרי בר מפירות שיש במינם במחובר אבל בתור וגוזל ליכא למיחש שמא היום ניצודו שרובן גידולין מאתמול וביצים נמי רובן מאתמש הן ולפיכך מותרין דאזלינן בתר רובא כדכתבינן בפ״ק וכ״כ בתוס׳ אלא שאני א הכא אי אזלינן בתר רובא בדשיל״מ כיון דקי״ל דאפי׳ באלף לא בטיל ואפשר דהתם שאני דאיתחזק איסורא ומיהו בפת ליכא למיחש למידי שאפילו נטחן היום משום מוקצה ליכא שכבר היו החטים רחויין לכום ומשום מלאכה ליכא דלצורך עו״ג נעשית עכ״ל וזה שכתב דביצים אפשר למיזבן מעו״ג בי״ט כתב בפ״ק דהיינו דוקא כדאתא מאן דמזבן לגביה אבל למיזל לבתי דידהו דהו״ל מקוס קביעותן אסור דלמא איכא דמזבן ביצים בני יומן וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וכבר כתבתי זה בסימן תקי״ג וכתבתי שם שמדברי הפוסקים נראה דביום אסור למיזבן ביצים מעו״ג אפי׳ מאי מאן דמזבן לגביה וה״ה כתב בפ״ד כדברי הרא״ש והר״ן דהנוני ופטם ורועה שאמרו בין עו״ג בין ישראלים הכל מותר חוץ מדברים שיש במינן במחובר או שיש לחוש שמא נלוד היום שאסור ליטלו מן העו״ג אא״כ נסתלק הספק כגון שמכיר בו שלא נעקר ולא נלוד היום . והמרדכי כתב בפ״פ א״ל משמע מדברי הגאון דכשאין לחוש למחובר ולמוקצה שרי למיטקל אפי׳ כנגד עו״ג הרגיל אצלו ולכאורה משמע כן מהגיה דגרסינן בעירובין גבי הנוא ליפתא דאתא למחוזא וכו׳ ופ׳ מי שהוציאוהו גבי הנהו דיכרי דאתו למברכתא דכי מעייגת התם משמע שעו״ג הביאום ויש לדחות דהנוני ישראל אמר קודם י״ט להביאם להם ופסקו את דמיהם ואיתרו העו״ג שלא הביאום להנוני ישראל עד י״ט ובני העיר היה להם לקנות לנגד הישראל ולא לנגד העו״ג יש תשובה לאסור ויש להתיר ראב״ן כתב לאיסור וטעמא משום שמא ירבה בשבילו להביא כיון שרגיל אצלו עכ״ל והתוס׳ כתבו שם הולך אצל הנוני הרגיל אצלו בין הוא עו״ג בין ישראל דאין לחלק רק היכא דאיכא חששא דמחובר או טולד והרוקח כתב שאביו ורבני שפירא הורו לאיסור בהנוני עו״ג ורבני צרפת מתירין ואע״פ שכ״ל להתיר אני מחמיר כהוראת רבותיו כדאיתא בירושלמי שילהי בכל מערבין אע״פ שכתבו לכם סדר מועדות אל תשנו ממנהג אבותיכם נוחי נפש עב״ל ולענין מעשה נראה דבמקום שלא נהגו איסור מותר ליקח אפי׳ מהנוני עו״ג כל דבר אכילה אע״פ שהוא מוקצה בדבר שהוא של עו״ג לא שייך מוקצה ואפילו יצוע שהוכא מחוץ לתחום נמי שרי כיון שלא הובא בשביל ישראל זה ומיהו אם הוא דבר שיש לחוש שמא נלקט או נלוד או טולד היום אסור . ולענין ליקח פת חמה מן העו״ג בי״ט התוס׳ בפ״ב דע״ז (סו :) גבי ריחא לאו מלתא היא כתבו מכאן יש להתיר פת חמה שנאפה ביום טוב דאין לאסור משום שהעצים שנאפה בו נתלשו היום ומוקצים הם דמה בכך הא פר״י דלא אמרינן יש שבח עצים בפת רק לענין איסורי הנאה ואי משום שמא טחנו החטים היום וגם נילושו אין בכך כלום כיון דמעיקרא בעודן החטים היו רחויים לכום מיהו בה״ג חשיב להו טולד בשטחנו בי״ט מיהו רבינו יחיאל היה נוהג היתר בדבר אמנם בשני ימים של ר״ה שמע מורי שיש אוסרים לפי שלפעמים נמשך הקציר עד ר״ה ויכולין לקצור בי״ט של ר״ה ולאפות בי״ט שני ונכון להחמיר בשני י״ט של ר״ה עכ״ל ובהג״מ פ״א כתוב אסרו ר״י ור״ת ליקח פת מן העו״ג בי״ט אא״כ הוה ידעינן שהקמח הוא מנופה מעי״ט וטעמא דכל מידי דאכילה גזרינן אי שריית ליה פת של עו״ג שנאפה בי״ט אתי ישראל גופיה לנפות קמחו ובמקום שיש לירא שהעצים שאפה בו ליקטן היום מן המחובר צריך ליזהר גם בזה שידע שנלקטו מעי״ט והרמ״ה הגהיג לחתוס הקמח מעי״ט או לסוגרו בחדר והמפתח יהיה ביד ישראל היכא שרוצה לקנות קמח או פת שנאפה היום בי״ט מן העו״ג וגם הג״א כתב בפ׳ אין לדין שר״י ורבי׳ תס אסרו ונהיגו שלא ליקח פת מן העו״ג נחתומין בי״ט אם לא שיודע שהקמח היה נטחן מעי״ט והעצים נלקטו מעי״ט והר״י ב״ר ברוך והר״ש התירו לקנות פת שאפה עו״ג בשבת בשעת הדחק (מ) . וכתב האגור אם י״ט חל אחר השבת פת שנאפה בשבת אסור בי״ט משום הכנה ומהר״י מולן הודה לדברי נאוס יעקב ווי״ל עכ״ל ואין הוראה זו נכונה שהרי נתבאר בסימן שכ״ה דאף בשבת עצמה התירו הרא״ש וגדולים אחריו ורבינו ירוחם בהל׳ שבת כתב סברת ר״ת וסברת הרא״ש ואח״כ כתב ובאותן המקומות שרגילין הנשים אז אנשים לקנותו בשבת ואומרים לעו״ג ממש סכום מקח ואומרים תן לי פשוט אז ב׳ פשיטים מלחם וגם קוראים לעו״ג בביתם ונותנים לו המעות ראוי לאסרו להם אכל וכל שלא יאכלו פת הנאפה בשבת כך נ״ל עכ״ל :

כתב א״א ז״ל בתשובה כלל כ״ג וז״ל ישראל שאמר לעו״ג מעי״ט קנה לי יונים למחר לצורך י״ט דע כי לא יפה עשה לקנות לו במעות בי״ט אסור לקנות בי״ט אפי׳ בלא מעות אלא בכה״ג דאמרינן בפ׳ אין לדין הולך אצל רועה הרגיל אצלו ואומר לו תן לי גדי א׳ וכו׳ ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח הלכך זה שלוה לעו״ג לקנות לו לא יפה עשה אבל אם עשה כבר בדיעבד מותר לאכול ממנו אפי׳ בו ביום ובלבד שלא יהיו היונים מפריחים ולא יהו אסורים משום מוקצה כדאמרינן בפ׳ בכל מערבין גבי הנוא ליפתא דאתא למחוזא חזיתנו רבא דכמיטן אמר הני ודאי מאתמול עקרינהו מאי אמרת מחוץ לתחום אתו הכא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכ״ש הכא דאדעתא דעו״ג אתו וקניה זו בלא דמיס כי הניא דס״פ אין לדין ואע״ג דנלקטו לשם עו״ג אם נלקטו היום היו אסורים משום מוקצה הלכך אם היונים גדולים שיכולין לפרוח חוץ לתחום אסורים משום מוקצה ואם לאו מותרין בדיעבד היכא שקנאם אבל אם רגילים לעשות כך אסור לאכול מהם אפי׳ קנו כבר דאין זה נקרא דיעבד אלא לכתחלה כיון שרגילין בכך : **מותר** לומר לחבירו מלא לי כלי זה וכו׳ בפ׳ אין לדין (שם) וכבר נתבאר בסי׳ שכ״ג כל מאי דשייך לדין זה :

לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל קודר הוא קב או קביים וכו׳ בפ״פ אין לדין (שם) וכתב הרא״ש והר״ן פי׳ רש״י וכו׳ ופי׳ הרי״ף ולא הכריעו והרמב״ם בפ״ד כתב כדברי הרי״ף . אם מותר למדוד תבלין ליתן בקדרה נתבאר בסימן תק״ד . אם מודדין קמח כדי ללוש נתבאר בסי׳ תק״ו . גרסינן בפרק שואל (קמט י) ובסוף פ׳ א״כ (עה י) א״ר יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפידים זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מניין ומשום לוין ופורעין בי״ט וכדברי הלל אף משום ריבית ופי׳ רש״י בפ׳ א״כ המקפידין זה על זה . שאין מוחלין על דבר מועט ומקפידים להלוות זה את זה במדה במשקל ובמנין עוברין בשבתות וי״ט משום לוין ופורעין דתנן במסכת שבת ובלבד שלא יאמר לו הלוני והתם מפרש טעמא שמא יכתוב ובתוס׳ כתבו פי׳ מתוך שמקפידין בחיים לידי כך שהקפידות גורמת להם להזכיר המדה כדי שיהא מבורר יפה מה שמתחייב לזה וכן מתוך שמקפידים שוקלים במאזנים א״כ אפי׳ ביד אסור להם לשקול כמו במאזנים לפי שמדקדקים הרבה אע״ג דשרי התם בשבת שאין אומן בשאינו מקפיד וכן אסור להם לומר מלא לי כלי זה אפי׳ בלא הזכרת מדה וכן משמע מתוך פירש״י בפ׳ שואל בני חבורה שמדקדקים זע״ז שאמר אחד לחבירו מנה שלקחת גדולה היא תן לי כמותה והוא שוקלה בידו משום מניין פר״ח אם היו אגוזים ושקדים ודומה להם ואמר לקחת כ׳ אגוזים גם אני אקח כ׳ או אומר בשעה שנטל המתן עד שאשקול המנה ועד שאמדוד אורך הדגים והקישואים ואמנה הביצים והאגוזים והשקדים שאתה נוטל שאטול גם אני כמשקלה וכמדתה וכמנינה משמע שר״ל אע״ג דשרי לומר לחנוני הרגיל אצלו תן לי כ׳ אגוזים זהו לפי שאין משמע שם שתהא שום קפידא על המניין אלא שמודיעו שכל כך הוא צריך אבל כשאומר לקחת כ׳ גם אני אטול כ׳ מראה שמדקדק ומקפיד על המניין והוי עובדא דחול כעין משא ומתן וא״כ שרי בכה״ג נעמיד כגון שאמר לו המתן עד שאמנה לך האגוזים שאתה נוטל ואטול גם אני כמנינם וכן כעין זה במידה ובמשקל אסור ע״כ והרא״ש כתב שם ב׳ פירושים אלו ולא הכריע ביניהם גם רי״ו כתב ולא הכריע אבל במסכת שבת ובמסכת ביצה לא הזכיר זה הרא״ש כלל ונראה שהטעם מפני שהתוס׳ כתבו בפרק שואל פירוש לפי שמקפידין זה על זה עוברין אפי׳ על מה שאין שאר בני אדם עוברין משום מדה דאמרינן בביצה יכול אדם לומר להבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה פירוש כלי שמודדין בו אסור דדמי למקח וממכר והם כיון שהם מקפידים כל כלים הוי לגביהו מדה לפי שמקפידים לידע שיעורו לשלם להם הכלי וכן משקל ששוקלין ומכוונין זה כנגד זה ואמרינן בביצה אין משגיחין במאזנים בי״ט ומשום מניין דאמרינן בביצה הולך אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי וכו׳ ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח שאם היו נותנים מאה אגוזים בדינר ולקח כבר תשעים לא יאמר לו תן לי כ׳ אגוזים שאתחייב לך י׳ אגוזים שראה שעושה להשלים המכר אבל יכול לומר תן לי עשרים אגוזים סתם ובבני חבורה המקפידים אסור שיבאו לידי איסור שיזכירו להשלים וכדברי הלל אף משום ריבית וכו׳ וקשה לפירוש זה דאם הלל לא איירי אלא במקפידים א״כ אמאי קאמר לעיל

לימא

דרכי משה

ר״מ (א) וכתוב במהרי״ל דפת הנאפה בי״ט אסור לקנותו מן העו״ג אף למ״ד דפת הנאפה בשבת מותר **אבל** בשבת דבי״ט גזרינן דאתי לבועבד ההיתרא בעצמו אבל בהג״א כתב אין צדין משמע דהתיר פת שנאפה בשבת מפת שנאפה בי״ט וא״כ למאן דמתיר בשבת כ״ש דמתיר בי״ט ועל סימן שכ״ה מדין פת שנאפה בשבת :

דלא

דרישה

דמשמע לא מיקטרינן ליה לאשמעינן כיון שאסר מידה ומניין מכ״ש דומיה אסורים ומ״מ רבינו כתב כל הג׳ לפי ג׳ הגירסאות : מתהילין

פרישה

סי׳ תקיז (מ) **וכן** קמח שנטחן היום שרי כו׳ ומשום מוקצה ליכא דמיטין נמי חזו לכום כו׳ אם שהתיר מטעם דמו לכום ולא התיר מטעם דגמרו בידי אדם וכמו שהתיר הרמ״ם לעיל בסי׳ שכ״ה פת של עו״ג שנאפה בשבת משום דגמרו בידי אדם י״ל דבשביל כתם שהיה קמח אז עיסה בין השמשות ולא היה מחוסר אלא ליפה ואפייה אז אפייה בשבת אסור אבל הכא כשהיו עמיסה הרקדה ליפה ואפייה לא אמרינן הוי גמרו בידי אדם ולזה כשלו מלאכות אפילו לעיל סימן שכ״ה ע״ש : הערוך

הדושי הגהות

תקיז א זה משולל הבנה ואולם בהר״ן שלפנינו שם נוסף מלה אחת בתוך שני חצי אריח כזה אלא שאני (חוכך) הבא אי אזלינן כו׳ : ב לפי מה שנתבאר בסימן (תקי״ג) שהבא מחוץ לתחום בשביל זה מותר לאחר ולכן גם החנוני עו״ג שהביא בשביל עו״ג מותר לישראל ליקח ממנו (מהרל״ח) : ג יש בכלל ה תר הפת בשבת שכתב לעיל סימן שכ״ה בשם הרא״ש להיתר וכ״ש קמח ולפי מה שכתבתי לעיל לדעת ר״ת אף ר״ת מודה בקמח בי״ט שמותר דע״כ לא אסר בפת בשבת אלא משום שמחוסר טחינה ואפייה והוי כגרוגרות וצימוקים משא״כ קמח בי״ט שאינו מחוסר אלא טחינה (מהרל״ח) : ד נ״ל להגיה והרמב״ן אוסר שכ״כ הרא״ש שם בשמו שהוא פוסק כר״י שמפרש דברי ת״ק דמתני׳ הכי אבל הרמב״ם פכ״ד מה׳ י״ט פוסק אפי׳ בכלי המיוחד למדה מותר וכמו שמפרש רבא שם דברי ת״ק דמתני׳ וגם לעיל כי׳ שי״ג הביא דברי הרמב״ם ולא הביאו בלשון מחלוקת כלל כמו שנתבאר לעיל ולכן נ״ל להגיה והרמב״ן אוסר (מהרל״ח) : ה שכ״כ בפרק א״צ ומסתברא כרבא דבתרא הוא ורבא קאמר דאפי׳ כלי המיוחד למדה מותר לת״ק (מהרל״ח) :

לומא מתני' דלא כהלל להכי נראה לפרש עוברין משום מדה ומשום משקל כלומר קרובים לבא לידי כך שיעברו משום מדה שעל ידי שמקפידים זה על זה ורגילים ליקח במדה זה מזה גם בי"ט יעשו כך וגם כל בני אדם היו אסורים בכלי של מדה כדאמרינן בביצה אבל למקפידים נותן הוא עצה שלא יתקפו שקרובים הם לבא לידי איסור מדה וכן לידי איסור משקל מתוך שרגילים לשקול על ידי הקפדתן גם בי"ט לא יראיגו עד שישקלו ולידי מנין כשיסאר לאחד מהם ס' אגוזים יאמר לו תן לי מ' להשלים מאה כמו שרגילים לעשות ע"כ. ומאחר שהכריחו התוספת לפרש הפירוש הראשון נמצא שלענין הדין אין חילוק בין בני חבורה לשאר בני אדם ולכן לא הוצרך לפרש הרא"ש לא במסכת שבת ולא במסכת י"ט הא דשמואל ונראה שזה היה דעת הרי"ף והרמב"ם וסמ"ג שלא חילקו בין בני חבורה לשאר בני אדם ומטעם זה לא חילק רבינו ביניהם (ב):

תקיח כב הוצאה שיש בה קצת צורך אפי' אינה לצרכו אלא לצורך מצוה וכו' כפ"ק דביצה (יב.) תנן בש"א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ס"ת לר"ה וב"ה מתירין וכתב הרא"ש פירש ר"ח קטן למולו לולב לצאת בו ס"ת לקרות בו דש"מא דב"ה דשרו מפרש בגמרא דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה גמי שלא לצורך ולא שרי במתוך אלא דבר שהוא לצורך קצת כגון הכך שהם לצורך מצוה ור"ת פירש דלאו דוקא למולו אלא ה"ה גמי אם צריך לילך לב"ה או לטייל בשמחת י"ט וא"א להניח את הקטן יחיד בבית יכול הוא להוליכו עמו וכן להוליך עמהם ספרים לב"ה ואף להחזירן דהתירו סופן משום תחלתן. גרסינן בירושלמי בש"א ולא את המפתח וב"ה מתירין א"ר אושעיא בר רב יצחק הדא דתימא במפתח של אוכלין אבל במפתח של כלים לא והא רבי אבהו יתיב ומתני ומפתחא דפלטרין ביריה פלפלין הוו"ל בהדיה. בתשובת הגאונים כל הוצאה גבי צורך י"ט שמותרת משום אכילה דכוותיה מותר משום תכשיט משום כבוד י"ט אבל הוצאה שלא לצורך אכילה ושלא לצורך תכשיט כגון אותן שיוצאין עם המפתחות קשורות באיזוריהן שלא כדין הם עושים ואסור לעשות כן וכן פסק הלכה בשתי ישיבות עכ"ל הרא"ש וגם הר"ן כתב על הירושלמי דקאמר הדא דתימא במפתח של אוכלין אבל של כלים לא משמע דלאו דוקא אוכלין אלא ה"ה לכלים שיש בהם צורך ליום דמפתח של כלים דקאמר דלא הייגו כלים שאין ליום צורך בהם עכ"ל וכך הם דברי רבינו וכתבו התוספות בש"ס ר"ח דלאו דוקא קטן למולו דה"ה שלא למולו דברי גם טיול דהא אשכחן גמי דמשתקין בכדור שקורין פלוט"א בי"ט בר"ה אע"ג דליכא אלא טיול וכתב רבינו ירוחם וז"ל ור"ת כתב כי אפילו לטייל מותר להוציא כגון כדור שמשתקין בו וכיוצא בו וכן אם אדם צריך לילך לב"ה או לטייל ואינו יכול להניח הקטן יחידי שיכול להוציאו עמו וגם המרדכי כתב בפ"ק דביצה בש"ס ר"ת ור"ח שמותר להוציא הקטן לטייל שיש שם שמחת יום טוב: **ומ"ש** רבינו במפתח שסוגר בו האוכלין שירא להניחו בבית כלומר דאל"כ הוצאה שלא לצורך היא ומשמע דמפתח שסוגר בו כלים שאין בהם צורך היום כלל אפילו אם ירא להניחו בבית אסור להוציאו אבל בהגה' סמ"ק סי' רפ"ב כתוב דמפתח תיבה שאין בה אלא מעות כיון דלבו דואג משום פסידא חשיב צורך קצת וכ"כ ג"כ בסימן קנ"ג וכ"כ רבינו ירוחם שר"ת התיר להביא מחזורים מב"ה אפילו שלא היו צריכים להם עד מוצאי י"ט לפי שדרין בין העו"ג כדאמרינן בירושלמי שלא יהא לבו דואג עליו והמרדכי כתב בפ"ק דביצה שמותר ליצא מחזורים לב"ה ונראה דה"ה להחזירם ללמוד אע"ג דאינו רוצה להחזירם ללמוד בהם היום אע"ג דעולא לא חשיב ליה בהדי ג' דברים שהתירו סופן משום תחלתן משום דלא מתני במתניתין בהדיא ואח"כ כתב בש"ס הר"ם דלהחזיר ספרים לבית בי"ט אסור אם אינו רוצה ללמוד בהם היום (ג):

ומ"ש רבינו בש"ס רבינו שמואל דדוקא להוליכו בידו כדרך חול לא כ"כ סמ"ק וכ"כ רבינו ירוחם בש"ס הר"פ. והרי"ף כתב ב"ה סברי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה גמי שלא לצורך ולא לצורך אכילה ושלא לצורך כגון קטן ולולב וס"ת וה"ה לכלים אבל אבנים וכיוצא בהם אפי' ב"ה אסרי וכן הלכה ע"כ והרא"ש כתב דברי הרי"ף נראה שהוא מפרשה ע"פ שיטתו וכן דעת הר"ן שכתב אבל אבנים וכיוצא בהם אפילו ב"ה אסרי פי' דכי אמרי' מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה גמי שלא לצורך הייגו דוק' כשיש בה צורך קצת כגון קטן למולו או לטיילו בחוץ דאיכא משום עונג י"ט או ס"ת לקרות בו ומ"ש הרי"ף והה"ה כלים בכה"ג גמי הוא שיש בהם צורך היום קצת אבל אין בהם צורך היום כלל אסור ולוקה כאבנים וכיוצא בהם זה היא הסכמת האחרוני' אבל מדברי רש"י ז"ל ג"ל דהוצאת כלים אע"פ שאין בהם צורך ליום כלל כל שאינו מוציא אותם לצורך מחר שרי ואף דברי הרי"ף מטין כן וזה תלוי בדקדוק סוגית הגמרא וכתבתיו בחידושי עכ"ל והרמב"ם כתב בפ"א כל מלאכה שחייבין עליה בשבת אם עשה אותה בי"ט שלא לצורך אכילה לוקה חוץ מן ההוצאה שמרשות לרשות וההבערה שמתוך שהותרה הוצאה בי"ט לצורך אכילה הותרה שלא לצורך אכילה לפיכך מותר בי"ט להוציא קטן או ס"ת ומפתח וכיוצא מאלו מרשות לרשות וכתב ה"ה אסיקנא בגמ' דב"ה סברי אמרי' מתוך ופירש"י דדבר תורה מותרת לגמרי בכ"ד אלא בהוצאת אבנים וכיוצא אסורה מדבריהם משום טירחא וכ"נ מן ההלכות וזה דעת רבינו ולא הוצרך להזכיר איסור דבריהם בהוצאת אבנים לפי שכתב בפרק זה שכל שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו בי"ט אלא לצורך אכילה ויש בזה שיטה אחרת לקצת מפרשים אחרונים שהם סוברים שלא הותר אלו שלא לצורך כלל אא"כ יש בו צורך היום קצת כקטן ולולב אבל כשאין בו צורך מצוה ולא צורך הדיוט ביומו כלל כהוצאת אבנים לוקה עליה ואפי' לב"ה עכ"ל ושיטת המפרשים האחרונים שכתב היא שיטת הרא"ש:

ולענין הלכה כיון שה"ה סובר שדעת הרי"ף כדעת הרמב"ם ורש"י וגם הר"ן כתב שדברי הרי"ף מטין כדברי רש"י וטעמא דמסתבר הוא דהרמב"ם בשיטת הרי"ף רבו אמרה הכי נקטינן ומשמע דלב"ה אסור להוציא דבר שאין בו צורך מצוה ולא צורך הדיוט ביומו כלל אלא לשיטת הרמב"ם אינו אסור אלא מדרבנן וכ"כ שהוא דעת רש"י אלא שמלשון הר"ן נראה דלרש"י גמי מדרבנן לא מיתסר. טעם למה אמרו מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא לצורך כתבתי בס' תל"ה ירושלמי בפ"ק דביצה ר"ש ברבי יוסי ברבי בון הוי מטעני ליה מערם לערם ג"ר זעירא קומי רבי יוסי נימא דהוא איסטנים ברית הוא מיני ומיבך: **כתב** הר"ן בפ"ק דביצה שנראה מלשון הרי"ף שהוא סובר דבי"ט לא בענין עירובי חצירות כלל אבל הרשב"א כתב דכלים שאין בהם צורך ליום כלל אסור להוציאן מחצר לחצר בלא עירוב דכי היכי דמרה"י לר"ה אית בהו איסורא דאורייתא ה"נ מחצר לחצר איכא איסורא דרבנן הלכך צריך עירוב הא דאמרינן באידך פירקא מערבין עירובי חצירות וכו' דמשמע מהיא דאין צריך לערב בחצירות בי"ט כלל ההיא בכלים שיש בהם צורך ליום קצת וכדכתיבנא שמותר להוציאם וקרוב היה להלוק ולומר שכיון שרוב הוצאות

תקיח כב הוצאה וכו' משנה בפ"ק דביצה בש"א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את הס"ת לר"ה וב"ה מתירין ומפרש בגמרא דפליגי במתוך וכו' מתקיף לה רבה דילמא בעירוב והוצאה פליגי דמר סבר יש עירוב והוצאה לי"ט ומר סבר אין עירוב והוצאה לי"ט מתקיף לה רב יוסף אלא מעתה ליפלגו באבנים אלא מדלא מפלגו באבנים ש"מ בהוצאה שלא לצורך פליגי אי אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותר' גמי שלא לצורך כך היא גירסת רש"י ז"ל ופי' אלא מעתה דס"ל לב"ה אין איסור והוצאה לי"ט ליפלגו באבנים אלא מדלא אפלוג באבנים ש"מ דב"ע יש איסור והוצאה לי"ט אלא שמן התורה הותרה לצורך וב"ה אית להו כיון דהותרה לצורך הותרה מן התורה לגמרי אלא רבנן גזור במידי דהוה טירחא דלא צריך כגון אבנים אבל בקטן וס"ת דצריכין להו בי"ט לא גזור וב"ש ליתי להו מגו ומידי דצורך אכילה שהתור' התירתו הותר ושאינו לצורך אכילה באיסורו עומד מן התורה עכ"ל ודבריו סתומים שאפשר לפרש דלא אסרו טירחא דלא צריך אלא כגון אבנים שאין מוציא אותם אלא לצורך מחר אבל דבר שאין מוציא אותם לצורך מחר אעפ"י שאין בהן צורך ליומו כלל שרי כגון הוצאת המפתח שסוגר בו הכליס שירא להניח בבית ואין בהן צורך ליומו כלל אז הוצאת אותן הכלים עצמן גמי שרי וכן נראה מדברי הר"ן שמפרש כך דעת רש"י ז"ל ושכך מטין דברי הרי"ף ז"ל מיהו נוכל לומר שאף לרש"י ז"ל אינו מותר אלא דומיא דקטן ולולב וס"ת דצריכין להו בי"ט לא גזור וכדמשמע מסוף לשונו שכתב אבל בקטן וכו' דצריכין להו בי"ט לא גזור וכן נראה מדברי התוס' שמפרשים כך דעת רש"י ז"ל ע"ז וכך כתבו בש"ס ר"ח ז"ל ועוד הוסיפו בש"ס ר"ת ז"ל להתיר הוצאת הקטן בשביל טיול ואין חילוק בין פירש"י לפי' ר"ח ור"ת אלא דלפרש"י וגרסתו אפילו הוצאת אבנים אין בהם מלקות ד"ת אלא איסור דרבנן וכך היא דעת הרמב"ם בפ"א וכמ"ש ה' המגיד וכתב שכן נראה מדברי הרי"ף וכ"כ במרדכי האחרון דמדכתב הרי"ף אבל אבנים וכיוצא בהם אפילו ב"ה אסרי משמע דאין בהם אלא איסור דרבנן וכדברי רש"י ולפר"ח ור"ת וגרסתם איכא בהוצא' אבני' מלקו' מדאורייתא' ולזה הסכימו הרא"ש והאחרוני' וכך הם דברי רבינו שמ"ש כל הוצאה שיש בו קצת צורך פי' שיש בו קצת צורך ליומו אפילו אינו לצרכו אלא לצורך מצוה לצאת בה ידי חובת היום כגון קטן וכו' ומשמע דלצורך שאר מצוה אסור כיון שאינו מצוה לצאת בה ידי חובת היום: **ומ"ש** וכשם שהוא מותר להוציא כך מותר להחזירו טעמו דהתירו סופן משום תחלתן אבל לא משום שלבו דואג עליו שלא יגנבו הס"ת והלולב וכ"ש בקטן דצריך להחזירו לאמו דדואג עליו דא"כ ק' כיון דכשלבו דואג משום פסידא חשיב צורך היום קצת אפתח שסוגר בו הכלים אמאי אסור אפילו ירא להניחם שמא יגנבו כמו שיתבאר אלא ודאי דלא התירו אלא משום תחלתן וכ"כ הרא"ש בהדיא גבי החזרת הספרים:

וכן מ"ש מפתח שסוגר בו האוכלים וכו' ירושלמי הביאו הרא"ש ושאר מפרשים והיינו דוקא כשירא להניחו בבית הא לאו הכי אין בהוצאתו שום צורך: **ומ"ש** בש"ס רבינו שמואל נראה שטעמו מדתניא בתוספתא דביצה יולא אדם במפתח שבאצבעו לר"ה ואינו חושש ופי' הרא"ש לש"ס דהיינו במפתח של אוכלין וסובר רבינו שמואל דמדתני באצבעו משמע דוקא באצבעו אבל בראשה כדרך חול לא ורבינו שכתב עליו ואין נראה לחלק וכו' הוא תמוה שהרי רא"ש ר"ש ברורה בירושל' ואפשר מאחר שהרא"ש הביא בסוף דבריו תשובת הגאונים שכתוב בה בסוף התשובה אבל הוצאה שלא לצורך אכילה ושלא לצורך תכשיט כגון אותן שיוצאין עם המפתחות' קשורות באיזוריהן שלא כדין הם עושים ואסור לעשות כן עכ"ל משמע דלצורך אכילה אפי' קשורות באיזוריהן שרי והתו' דנקט באצבעו ל"ד ולענין הלכ' נראה כדברי הר"ש שכך כ' הסמ"ק ורבי' ירוחם וכך משמע פשטא דתוספתא כדפי' ותשובת הגאונים אפשר לייסד דלא נקט קשורות באיזוריהן לדייק מינה דלצורך אכיל' שרי אפי' קשורין באיזוריהן דהאי ודאי ליתא אלא נקט קשורין באיזוריהן לאורויי לן איסורא דקא עבדי הני אינשי הדא שמוציאין שלא לצורך אכילה ועוד שמוציאין כדרך חול קשורין באיזוריהן וזהו שכפלו דבריהם וכתבו שלא כדין הן עושין ואסור לעשות כן כלומר דמה שמוציאין שלא לצורך אכילה שלא כדין הן עושין כן ומה שקשורין באיזוריהן אסור לעשות כן אפילו היו לצורך אכילה או לצורך תכשיט כל"ל שאסור לקשור בראשה באיזוריהן כדרך חול וכמו שפסק ה"ר שמואל:

ומ"ש וכן כל גרסי תכשיט כו' תשובת הגאונים הביאה הרא"ש:

ומ"ש אבל דבר וכו' כגון מפתח שסוגר בו הכלים וכיוצא בו שאין בו צורך כלל כלומר שאין בו צורך ליומו כלל אעפ"י שיש בהן צורך למחר וירא שמא יגנבו דמה שלבו דואג משום פסידא לא חשיב לצורך היום זו היא דעת רבינו כמו שנראה ממ"ש תהלה במפתח של אוכלין שירא להניחו בבית דמשמע דבשל כלים אפי' ירא לא ויש לתמוה מדברי המקילין בסמ"ק בשל כלים בירא להניחו בבית דא"כ הירושלמי דמחלק בין של אוכלין לשל כלים במאי קמיירי דאי בירא אפילו בשל כלים גמי שרי ואי באינו ירא אפילו בשל אוכלין גמי לא דהא ודאי הוצאה שלא לצורך היא וצריך לומר לדברי המקילין בסמ"ק דדוקא בשביל מעות שיש לו בחיבה או דבר חשוב כגון מחזורים שבב"ה שלבו דואג עליהן התם ודאי חשיב צורך היום אבל בשביל סתם כלי תשמישו שאינן חשובים וכיוצא בהן אף על פי שירא להניחו בבית שמא יגנבו מ"מ אין לבו דואג עליהן אם נפסדים אסור להוציא וכבה"ג מותר בשל אוכלין ולענין הלכה ירא להקל באיסור דרבנן וכן נהגו עפ"י דברי הסמ"ק אלא שהמון לא ידעו לחלק ומקילין אף בהוצאת המפתח שלא לצורך לגמרי וצריך לכופן לשמוע דברי חכמים והמחמיר

תקיח כב הוצאה שיש בה קצת צורך אפילו אינה לצורכו אלא לצורך מצוה כגון קטן למולו וס"ת לקרות בו ולולב לצאת בו מותר להחזירו וכן אם צריך לילך לב"ה או לטייל בשמחת יו"ט ואינו יכול להניח קטן בבית יחידי יכול להוציאו עמו וכן מפתח שסגר בו האוכלים שירא להניחו בבית יכול להוליכו עמו וכת' רבינו שמואל דוקא להוליכו בידו אבל ברצועה כדרך חול לא ואין נראה לחלק דלא מיחזי כ"כ עובדא דחול מה שהוא תלוי ברצועה וכן כל צרכי תכשיט יכול להוציא כדי להתקשט בו בי"ט אבל דבר שאין בו צורך אכילה ולא צורך תכשיט כגון

(ב) דלא כתוספות פרק אין צדין והגמ"ר דשבת דכתבו דאף במקום שאינם שרי הם אסורים כתב מהרי"ל אסור להטיל גורלות אפי' על ידי עו"ג בשבת וי"ט דהוי במשחק בקוביא וע"ל סימן שכ"ב: תקיח (א) נאפשר דהמרדכי לא מיירי במקום שיש להתיירא מן העו"ג:

כגון מפתח שסונר בו הכלים וכיוצא בו שאין בו צורך כלל אסור לד"ציא ביו"ט וכל דבר שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביו"ט לקח עץ שאינו מיוחד לשפוד וצלה בו בשר אסור לטלטלו אח"כ שאינו כלי אלא שומטו ומניחו בקרן זוית כדי שלא יוזקו בו אפי' אין עליו בשר כלל: מותר לטלטל הסולם משובך לשובך אפילו בר"ה וה"מ סולם קטן כגון של שובך אבל גדול כגון של עלייה אסור לטלטלו ואפי' בבית: מותר

וכך דבר שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביו"ט וכ"ל דבר שרא"יתם דזה מדקאמר אלא מעתה ליפלגו בחבנים כו' ופי' רש"י מי אין איסור הוצאה אין איסור טלטול שלא נאסר טלטול אלא משום הוצאה ומה שלא גזרו על כל טלטולים אפי' על אוכלים וכלים משום דאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה אלא מדלא אפלגו בחבנים ש"מ דכ"ע יש איסור הוצאה לי"ט אלא שמן התורה הותרה לצורך כו' אלמא משמע דבי"ט נמי אף ע"ג דהותרה הוצאה במתוך מ"מ כיון דאיכא איסור הוצאה איכא נמי איסור טלטול בכ"ד שאסרו לטלטל משום הוצאה בשבת אסור נמי ביו"ט: לקח עץ וכו' . בס"פ א"ל אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו ביו"ט רב מלכיו אמר שומטו ומניחו בקרן זוית א"ר חייא בר אשי והוא שיש עליו כזית בשר רבינא אמר אע"פ שאין עליו כזית בשר מותר לטלטלו מידי דהוה אקונך בר"ה כך היא גירסת רש"י ופי' שפוד שצלו בו בשר ביו"ט אסור לטלטלו מיד לאחר שנצלה הצלי לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה צורך י"ט שומטו מלפניו מהר בגרירה ובטלטול מן הצד עד שיעבירו מלפניו לקרן זוית אבל לא טלטול גמור . שרי לטלטולי בטלטול גמור ולסלקו אלא יוזקו בו אנשי ביתו עכ"ל משמע מדבריו דמיירי בשפוד שמיוחד לצלות בו דהו"ל כלי ואפ"ה אוסר שמואל משום מוקצה מחמת מיאוס כיון שצלו בו עכשיו ולרבינא שרי לטלטולי בטלטול גמור אבל לא הרי"ף והרא"ש גורסין בדברי רבינא אע"פ שאין עליו בשר מידי דהוה אקונך בר"ה ומפרש רבינו ורבינא לא אתא אלא לומר דשרי לשומטו ולהניחו בקרן זוית ולא בעי בשר כדבעי רב חייא בר אשי ומפרש נמי דמיירי בלקח עץ שאינו מיוחד לשפוד דאינו כלי דמוקצה הוא אף לרבי שמעון דלא כפירש"י דמיירי בשפוד ישן דמוקצה מחמת מיאוס הוא דא"כ קשיא הך דרבינא אדרבינא בפרק מי שהחשיך דאית ליה הלכה כר"ש אף במוקצה מחמת מיאוס וקשיא נמי דשמואל אדשמואל לשם דאית ליה הלכה כר"ש דלית ליה מוקצה וכמו שהקשו התוס' בפ' אין צדין ומה שכתבו התוס' ליישב דשאני שפוד דלאחר מלאכתו אין כאן תורת כלי עליו וכונתם משום דאינו עושה מעשה כלי אלא מעשה קונך בעלמא מש"ה לא התירו לטלטלו אלא לצורך גופו דאינו עליו תורת כלי לא נהירא ליה לרבי' ייאוב זה דלמה יגרע שם כלי משפוד המיוחד לצלות בו משאר כלים ולכך פירש דמיירי בעץ שאינו מיוחד לשפוד ויפה פי' וכ"פ בש"ע :

מזותר לטלטל הסולם כו' כבר הניע הב"י המשנה והגמרא ודברי הפוסקים ע"ז ונתקשה בישוב דעת רבינו ומניחו בצ"ע ולי יראה מבואר מדברי התוס' פ"ק דביצה ופ' הצלן ודברי הרא"ש פ"ק דביצה דלר"ת שרי לטלטל סולמות קטנים של בית שדרך לטלטלם מזוית לזוית ובין ביו"ט ובין בשבת שרי ובכה"ג מיירי בפ' חצלן ולא דמי לסולמות של שובך וצל עלייה שהם גדולים וחזו להטיח בהן גגו ולפיכך אסורים בין ביו"ט ובין בשבת ובכה"ג מיירי פ"ק דביצה אלא לרבי דוסא בשל שובך שרי להטות מחצלן לחצלן דליכא חשדא ולת"ק שרי אף להוליך משובך לשובך משום דשובכו מוכיח עליו דכיון שהוא ביכר שהוא של שובך לא חיישינן להרוחה שיאמר להטיח גגו הוא צריך ולפי זה סולמות שלנו שהן קטנים ולא חזו להטיח בהן גגו שרי לטלטל אף ביו"ט ולהר"א מבורגיי"ל אין חלוק בין גדולים לקטנים דכולהו חזו להטיח בהן הגג אלא בין י"ט לשבת דביו"ט אסור בר"ה משום דהרוחה אומר להטיח גגו הוא צריך הלכך אף בר"ה אסור הכל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור אבל בשבת דליכא הך חששא כיון שאסור להוציא בחדרי חדרים אסור אבל בשבת דליכא הך חששא שלנו ביו"ט ואפי' בבית אבל לא טלטול אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו ביו"ט רב מלכיו אמר שומטו ומניחו בקרן זוית א"ר חייא בר אשי והוא שיש עליו כזית בשר רבינא אמר אע"פ שאין עליו בשר מותר לטלטלו מידי דהוה אקונך בר"ה ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבינא ופי' רש"י אסור לטלטלו . מיד לאחר שנצלה הצלי לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה צורך י"ט : שומטו ומניחו בקרן זוית . שומטו מלפניו מהר בגרירה ובטלטול מן הצד עד שיעבירו מלפניו לקרן זוית אבל לא טלטול גמור : שרי לטלטולי . בטלטול גמור ולסלקו אלא יוזקו בו אנשי ביתו : מידי דהוה אקונך בר"ה . דאמרינן בפרק כירה דמותר להוליכו פחות מד"א עד שמסלקו לגידי ר"ה כדי שלא יוזק . וסובר רבי' שלא נאמרו דבריה אלו אלא בעץ שאינו מיוחד לשפוד דאילו מיוחד לשפוד תורת כלי עליו ומותר לטלטלו בכל ענין שירצה וכ"כ מדברי התוס' שכתבו על דין זה דשאני שפוד דלאחר מלאכתו אין תורת כלי עליו והיינו ע"כ כשאינו מיוחד לשפוד אבל רבינו ירוחם כתב דמאחר שאינו עושה מעשה כלי אלא מעשה קונך בעלמא לא התירו לטלטלו אלא לצורך גופו וכן נראה סברת התוס' עכ"ל ונראה מדבריו שאפי' בשפוד המיוחד לצלות בו מיירי והכלבו כתב שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו פירוש ואפילו ע"ג הבשר שנשאר עליו אחר הסרת הצלי ממנו אלא שומטו בקרן זוית ושוב לא יטלנו אלא לצורך גופו או לצורך מקומו ע"כ . ועל מ"ש רבי' אסור לטלטלו אלא שומטו ומניחו בקרן זוית איכא למידק דהיינו לרב מלכיו אבל לרבינא דקיי"ל כותיה שרי לטלטולי בטלטול גמור כדפירש"י וכ"ל שרבינו גורס רבינא אמר אע"פ שאין עליו כזית בשר ואינו גורס מותר לטלטלו וכך היא גירסת הרי"ף והרא"ש ומפרש רבי' דשרי לשומטו ולהניחו בקרן זוית קאמר דלא אתא למימר אלא דלא בעי בשר כדבעי רב חייא בר אשי : **מזותר** לטלטל הסולם משובך לשובך וכו' בפ"ק דביצה (ע י) תנן בש"א אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחצלן לחצלן וב"ה מתירין ואיכא תרי ליטני בגמרא (שם) לחד ליטנא מודו ב"ה דבר"ה אסור ולחד ליטנא שרי ב"ה אפי' בר"ה וכתב הרא"ש שפסקו הגאונים דלקולא עבדינן ולכך לא הביא הרי"ף אלא המשנה כצורתה משום דס"ל דב"ה מתירין בכ"מ והר"ן כתב שהעתם שלא הביא הרי"ף שום מ' מהלשונות הוא מפני שפסק בפרק חביית כדאמר רב יהודה א"ר כ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור הלכך ע"כ ב"ה אפי' בר"ה שרי דאי הוי אסרו בר"ה ברה"י נמי הוי אסרו אלא ודאי בכל עניין שרו :

וכ"ש רבינו אבל גדול כגון של עלייה אסור לטלטלו ואפי' בבית ג"ז שם תניא אמר ר' יהודה בד"א בסולם של שובך אבל בסולם של עלייה דברי הכל אסור משום דהרוחה אומר להטיח גגו הוא צריך . וכתב הרא"ש דלפרושי דברי ת"ק אתא והכי הלכתא וכן נראה שהוא דעת הרי"ף ז"ל וכתב הר"ן דמוכח בגמרא דאפי' הטוי מחצלן לחצלן אסור והקשה הרא"ש מדאמרינן בפ' חצלן שמותר לטלטל סולם בשבת ותירץ ר"ת דהתם מיירי בסולמות של בית שדרך לטלטלם מזוית לזוית ולא דמי לסולמות של עלייה שהיו גדולים וחזו להטיח בהם גגו וה"ר אברהם מבורגיי"ל תירץ דהכא ביו"ט שמותר להוליא הסולם לר"ה והרוחה אומר להטיח גגו הוא צריך וכיון דאסור בר"ה גם בחדרי חדרים אסור אבל בשבת דאין דרך להוליא דרך ר"ה הלכך בבית מותר ולהאי טיעמא אסור לטלטל סולם שלנו ביו"ט עכ"ל ורבי' נראה מדבריו כאן שהוא פוסק כשיטת ר"ת שהרי כתב אבל גדול כגון של עלייה אסור והיינו כדמפרש ר"ת דסולמות של עלייה טעמא דאסורים מפני שהם גדולים וקשה שבסי' ש"ח נראה שסובר כשיטת הה"ר אברהם מבורגיי"ל שהרי כתב סולם אפי' של עלייה והוא גדול מותר לטלטלו בשבת אחר והיינו כה"ר אברהם דאילו לר"ת אין בשבת בין ביו"ט אסור וכ"ל הכה"ר אברהם הוא פוסק כדמשמע מדבריו בסימן ש"ח ומ"ש כאן אבל גדול כגון של עלייה אסור כה"ר אברהם נמי אתי דשתם סולם של עלייה גדול הוא לד"ה אלא שר"ת מפרש דסולם של עלייה אין בשבת בין ביו"ט אסור והא דשרי התם מיירי בסולם של בית שאינו גדול כ"כ ואין בשבת ואין ביו"ט שרי והה"ר אברהם מפרש דסולם של עלייה שהוא גדול אסור ביו"ט ומותר בשבת אבל סולם של בית בכלל סולם של שובך הוא ומותר אין בשבת בין ביו"ט אבל קשה על זה ממ"ש הרא"ש על דברי ה"ר אברהם להאי טיעמא אסור לטלטל סולם שלנו ביו"ט ומשמע דבסולם של בית קאמר ושמא יש לדחוק ולומר דבסולם גדול כמו של עלייה קאמר ואע"פ שתוס' כתבו אמאי דקאמר התם מאי דקא שרי ת"ק אסר רבי דוסא דאפילו בשאר סולמות לא שרי אלא הטוי ותימא רבי דוסא דאמר כמאן וי"ל דרבי דוסא יאמר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה משמע דקי"ל כר' דוסא ותימא דבפרק חלון אמרינן דמטלטלין את הסולם וי"ל דשני מיני סולמות הם והתם מיירי בקטנים והכא מיירי בגדולים

ה"ר

ההוצאות א"ל . עירוב אף במיעוטן לא הזקיקו לערב ושריין בלא עירוב ודברי הרי"ף מטין כן כמ"ש אלא שיש בגמרא הוכחה לסברת הרשב"א ז"ל ע"כ . ובפ"ב דביצה כתב דכליס שאין בהם צורך ליום כלל אפשר דכי היכי דמפיק להו מרה"י לר"ה עבר אדאוריתא ה"נ לאפוקינהו מחצר לחצר בלא עירוב אסור מדרבנן או אפשר שכיון שרוב הוצאות בי"ט א"צ עירוב אף מפני מיעוטן לא הצריכוהו וכבר כתבתי זה בפ"ק ומיהו ליכא ספיקא שאם עירב מהני ליה עירוב להוציא מחצר לחצר אף דבר שאין בו צורך היום כלל ובלבד שיהא תורת כלי עליו וכמו שהוא דינו בטלטול עכ"ל וכ"נ מדברי המרדכי שאם עירב מהני :

כתב המרדכי בספ"ק דביצה דמותר לטלות משכון לעו"ג בי"ט ע"י עו"ג אם ישלח לישאל לו אבל לא ע"י ישראל דהוי כמו אפייה וביסול שאסור לעשות בשביל עו"ג ומשכונות שאנו אוסרים להחזיר בשבת וי"ט משום דמיחזי כמשא ומתן אם לא מפני הדחק לעו"ג אלא אנו מתירים ע"י עו"ג והתוס' כתבו בפ"ק דכתובות (ז:) הוצאה לצורך עו"ג נראה דאסור ומה שנהגו עתה להוציא לצורך עו"ג היה נראה לרשב"א משום דר"ה דידן לא הוי אלא כרמלית דאין רחבו ט"ז אמה וגבי י"ט לא גזור רבנן כי היכי דלא תיקון עירובי חצירות ביו"ט כדמשמע בר"פ דביצה (עו:) ושוב חזר בו דמחצר שאינה מעורבת אין ללמוד לכרמלית דחמיר טפי : אם מותר להוציא לצורך בהמה נתבאר בסי' תקי"ב : **וכך** דבר שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביו"ט כ"כ הרמב"ם בפ"א וסייס בה אלא לצורך אכילה וכיוצא בה ופשוט הוא (ב) ובפ"ב כתב כל שאסור לאכלו או להשתמש בו ביו"ט מפני שהוא מוקצה אסור לטלטלו : אם אין כאן בעיר אם מותר ליראל לטלטל החלה והתרומה כתבתי בסימן תנ"ו : **הנושא** משא ביו"ט היאך צריך לשנות נתבאר בס"ס תק"י : **לקח** עץ שאינו מיוחד לשפוד וצלה בו בשר אסור לטלטלו אח"כ וכו' בפרק אין צדין (כח:) אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו ביו"ט רב אדא בר אהבה א"ר מלכיו שומטו ומניחו בקרן זוית א"ר חייא בר אשי והוא שיש עליו כזית בשר רבינא אמר אע"פ שאין עליו בשר מותר לטלטלו מידי דהוי אקונך בר"ה ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבינא ופי' רש"י אסור לטלטלו . מיד לאחר שנצלה הצלי לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה צורך י"ט : שומטו ומניחו בקרן זוית . שומטו מלפניו מהר בגרירה ובטלטול מן הצד עד שיעבירו מלפניו לקרן זוית אבל לא טלטול גמור : שרי לטלטולי . בטלטול גמור ולסלקו אלא יוזקו בו אנשי ביתו : מידי דהוי אקונך בר"ה . דאמרינן בפרק כירה דמותר להוליכו פחות מד"א עד שמסלקו לגידי ר"ה כדי שלא יוזק . וסובר רבי' שלא נאמרו דבריה אלו אלא בעץ שאינו מיוחד לשפוד דאילו מיוחד לשפוד תורת כלי עליו ומותר לטלטלו בכל ענין שירצה וכ"כ מדברי התוס' שכתבו על דין זה דשאני שפוד דלאחר מלאכתו אין תורת כלי עליו והיינו ע"כ כשאינו מיוחד לשפוד אבל רבינו ירוחם כתב דמאחר שאינו עושה מעשה כלי אלא מעשה קונך בעלמא לא התירו לטלטלו אלא לצורך גופו וכן נראה סברת התוס' עכ"ל ונראה מדבריו שאפי' בשפוד המיוחד לצלות בו מיירי והכלבו כתב שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו פירוש ואפילו ע"ג הבשר שנשאר עליו אחר הסרת הצלי ממנו אלא שומטו בקרן זוית ושוב לא יטלנו אלא לצורך גופו או לצורך מקומו ע"כ . ועל מ"ש רבי' אסור לטלטלו אלא שומטו ומניחו בקרן זוית איכא למידק דהיינו לרב מלכיו אבל לרבינא דקיי"ל כותיה שרי לטלטולי בטלטול גמור כדפירש"י וכ"ל שרבינו גורס רבינא אמר אע"פ שאין עליו כזית בשר ואינו גורס מותר לטלטלו וכך היא גירסת הרי"ף והרא"ש ומפרש רבי' דשרי לשומטו ולהניחו בקרן זוית קאמר דלא אתא למימר אלא דלא בעי בשר כדבעי רב חייא בר אשי : **מזותר** לטלטל הסולם משובך לשובך וכו' בפ"ק דביצה (ע י) תנן בש"א אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחצלן לחצלן וב"ה מתירין ואיכא תרי ליטני בגמרא (שם) לחד ליטנא מודו ב"ה דבר"ה אסור ולחד ליטנא שרי ב"ה אפי' בר"ה וכתב הרא"ש שפסקו הגאונים דלקולא עבדינן ולכך לא הביא הרי"ף אלא המשנה כצורתה משום דס"ל דב"ה מתירין בכ"מ והר"ן כתב שהעתם שלא הביא הרי"ף שום מ' מהלשונות הוא מפני שפסק בפרק חביית כדאמר רב יהודה א"ר כ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור הלכך ע"כ ב"ה אפי' בר"ה שרי דאי הוי אסרו בר"ה ברה"י נמי הוי אסרו אלא ודאי בכל עניין שרו :

וכ"ש רבינו אבל גדול כגון של עלייה אסור לטלטלו ואפי' בבית ג"ז שם תניא אמר ר' יהודה בד"א בסולם של שובך אבל בסולם של עלייה דברי הכל אסור משום דהרוחה אומר להטיח גגו הוא צריך . וכתב הרא"ש דלפרושי דברי ת"ק אתא והכי הלכתא וכן נראה שהוא דעת הרי"ף ז"ל וכתב הר"ן דמוכח בגמרא דאפי' הטוי מחצלן לחצלן אסור והקשה הרא"ש מדאמרינן בפ' חצלן שמותר לטלטל סולם בשבת ותירץ ר"ת דהתם מיירי בסולמות של בית שדרך לטלטלם מזוית לזוית ולא דמי לסולמות של עלייה שהיו גדולים וחזו להטיח בהם גגו וה"ר אברהם מבורגיי"ל תירץ דהכא ביו"ט שמותר להוציא הסולם לר"ה והרוחה אומר להטיח גגו הוא צריך וכיון דאסור בר"ה גם בחדרי חדרים אסור אבל בשבת דאין דרך להוציא דרך ר"ה הלכך בבית מותר ולהאי טיעמא אסור לטלטל סולם שלנו ביו"ט עכ"ל ורבי' נראה מדבריו כאן שהוא פוסק כשיטת ר"ת שהרי כתב אבל גדול כגון של עלייה אסור והיינו כדמפרש ר"ת דסולמות של עלייה טעמא דאסורים מפני שהם גדולים וקשה שבסי' ש"ח נראה שסובר מבורגיי"ל שהרי כתב סולם אפי' של עלייה והוא גדול מותר לטלטלו בשבת אחר והיינו כה"ר אברהם דאילו לר"ת אין בשבת בין ביו"ט אסור וכ"ל הכה"ר אברהם הוא פוסק כדמשמע מדבריו בסימן ש"ח ומ"ש כאן אבל גדול כגון של עלייה אסור כה"ר אברהם נמי אתי דשתם סולם של עלייה גדול הוא לד"ה אלא שר"ת מפרש דסולם של עלייה אין בשבת בין ביו"ט אסור והא דשרי התם מיירי בסולם של בית שאינו גדול כ"כ ואין בשבת ואין ביו"ט שרי והה"ר אברהם מפרש דסולם של עלייה שהוא גדול אסור ביו"ט ומותר בשבת אבל סולם של בית בכלל סולם של שובך הוא ומותר אין בשבת בין ביו"ט אבל קשה על זה ממ"ש הרא"ש על דברי ה"ר אברהם להאי טיעמא אסור לטלטל סולם שלנו ביו"ט ומשמע דבסולם של בית קאמר ושמא יש לדחוק ולומר דבסולם גדול כמו של עלייה קאמר ואע"פ שתוס' כתבו אמאי דקאמר התם מאי דקא שרי ת"ק אסר רבי דוסא דאפילו בשאר סולמות לא שרי אלא הטוי ותימא רבי דוסא דאמר כמאן וי"ל דרבי דוסא יאמר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה משמע דקי"ל כר' דוסא ותימא דבפרק חלון אמרינן דמטלטלין את הסולם וי"ל דשני מיני סולמות הם והתם מיירי בקטנים והכא מיירי בגדולים

גס"ר

מותר להוציא גרף של רעי לאשפה ואסור להחזירו אלא אם כן יתן לתוכו מים ואפילו רעי בלא גרף מותר להוציאו אף על פי שאסור להביא לפניו דבר שעתיד לימאס כדי להוציאו לכשימאס מותר לקבוע ישיבתו אצלו כדי להוציאו לכשימאס: בהמה שהיתה מסוכנת מערב יום טוב ומתה ביום טוב מותר לטלטלה אפי' לר"י היתה בריאה ומתה אפי' לר"ש אסורה היתה חולה קצת פלוגתא דר"י ור"ש: [מ] מתחילין בערימת התבן שהוא מוכן שעומד להסקה אבל לא בעצים שהן מוקצין והא איכא לאוקומי כר"ש וסיפא בארזי ואשוחי דמודי בה רבי שמעון כיון שעומדין לבניין הוי מוקצה מחמת הסרון כים ואיכא נמי לאוקומי בר"י ובכל מיני עצים ורישא איירי בתיבנא סריא דאית ביה קוצי ואינה ראויה אלא להסקה וזה תלוי בשינוי דעת הפוסקים בענין מוקצה

(מ) העושה סוכה בעצרת לצל אסור ליטול ממנה עצים ביום טוב

ואפי'

ה"ר אברהם מבורגיי"ל פירש דהתם מיירי בשבת וכו' ולפ"ז אסור לטלטל הסולם שלנו בי"ט ואפי' בביתו דשמא הלכה כרבי דוסא וא"ע עכ"ל דנראה מדבריהם דסולם של בית אע"פ שאינו גדול אסור להוליכו ממקום למקום וכדר' דוסא מ"מ י"ל שאחר שהרא"ש לא הזכיר דרבי דוסא כלל אם כן בשל שובך פשיטא ליה דברי כב"ה ולפיכך יש מקום לומר דבשבתא דלהוא שיגויא אסור לטלטל סולם שלנו בי"ט בסולם גדול כמו של עלייה דוקא קאמר אבל של בתים סתם הוי בכלל של שובך כנ"ל וא"ע והרמב"ם כתב בפ"ה אין מוליכין את הסולם של שובך משובך לשובך בר"ה שמא יאמרו לתקן גגו הוא מוליכו אע"פ שבב"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור כאן התירו מפני שמתא יו"ט ופי' ה"ה כוגיות הגמ' לדעתו. ואח"כ כתב וז"ל וכתב רבי' סולם של שובך לפי שסולם של עלייה אסור אפילו להטותו מחלון לחלון וכן מוכח בגמרא ולא הולרך רבי' לבאר זה בביאור לפי שכבר כתב בפכ"ו מהל' שבת שסולם של עלייה אסור בטלטול ונתבאר בפ"א מהל' אלו שכל מה שאסור בשבת אסור ביו"ט חוץ ממה שנזכר בהל' אלו: **מותר** להוציא גרף של רעי לאשפה וכו' עד כדי להוציאו לכשימאס הכל נתבאר יפה בסי' ש"ח:

בהמה שהיתה מסוכנת מערב יו"ט ומתה ביו"ט מותר לטלטלה אפילו לר"י וכו' בפרק אין לדין (כז.) תנן בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה וכתב הרי"ף תרגמא זשירי בבהמת קדשים והיתה מסוכנת מערב יו"ט טעמא דבהמת קדשים דאין מאכילין אותה לכלבים הא דחולין שרי לטלטלה דכיון דמסוכנת היא מערב יו"ט דעתיה עילוה מערב יו"ט להאכילה לכלבים ולפיכך שרי לטלטלה וכתב הר"ן שהשיג עליו הרז"ה משום דבגמרא אמרינן דפלוגתייהו דר"י ור"ש במתקכים את הנבילה דמודה ר"ש בבע"ח שמתו שאסורין ופלוגתייהו במסוכנת דוקא הלכך לדברי הרי"ף שפסק בסוף מכילתין בי"ט כר"י דאית ליה מוקצה אפי' בהמת חולין מסוכנת שמתה לא יזיזנה ממקומה ואפשר שהרי"ף היה גורס כמ"ש בקצת נוסחאות בגמרא הב"ע במסוכנת ול"ה כלומר דבמסוכנת אפי' ר"י מודה דשריא ובבריאה אפי' ר"ש מודה דאסורה כ"פ בחולה מאתמול ומתה בשבת או בי"ט אבל זו הגירסא אינה בעיקר הנוסחאות עכ"ל ורבינו תופס אותה גירסא עיקר וכך היא בספרים שלנו ונראה שכך היתה גירסת הרא"ש שגם הוא כתב כדברי הרי"ף וסיים בה ולפיכך שרי לטלטלה לד"ה ודעת הרמב"ם ג"כ כדעת הרי"ף שכתב רפ"ד בהמה שמתה ביו"ט אם היתה מסוכנת מערב יו"ט ה"ז מתתכה לכלבים ואם לאו הואיל ולא היה דעתו עליה ה"ז מוקצה ולא יזיזנה ממקומה וכתב ה"ה מסקנת בגמרא ובהל' דבמסוכנת בבהמת חולין מותר לד"ה ודוקא מסוכנת אבל חולה לא כיון שיש לנו חוקלה בי"ט עכ"ל:

כתוב בהג"א בפר[illegible] בין בשם א"ז אם היתה בריאה בין השמשות ונטרפה ביו"ט אסור לטלטלה ולכך רואין את הטריפה אצל האשפה שאם תטרף יניחנה שם ולא יטלטלנה ע"כ וזה שכתב רואין את הטריפה אצל האשפה הכי אמרינן בסוף מסכת שבת (קנו:) לוי כי הוו מייתו טריפה לקמיה ביומא טבא לא הוי חזי לה אלא הוה יתיב אקוקילתא דאמר דלמא לא מתכשרה ואפילו לכלבים לא חזיא מיהו התם מפרש טעמא דלוי דסבר לה כר"י דאית ליה מוקצה אבל לר"ש שרי ולפי מ"ש רבי' ל"ל דמיירי בהיתה חולה קצת מעי"ט שאם היתה בריאה אפי' לר"ש אסור ואם היתה מסוכנת אפי' לר"י שרי: ואם יש חילוק בין בהמה שמתה לבהמה שנטרפה לענין טלטול הבשר כתבתי בסוף סי' תל"ז:

מתחילין בערימת התבן וכו' משנה בפרק המביא כדי יין (ל:) מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה ופירש"י רחבה שאחורי הבתים קרויה מוקצה ושם נותנין עצים וכל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה וגמרא (שם) אמר רב כהנא זאת אומרת מתחילין באומר תחלה כלומר בדבר האצור שהיה מוקצה לאוצרו לזמן ארוך כה"ג דסתמא אוצרין אותו לבהמה מני ר"ש הוא דאית ליה מוקצה אימא סיפא אבל לא עצים שבמוקצה אתאן לר"י דאית ליה מוקצה הכא בארזי ואשוחי עסקינן דמוקצה מחמת חסרון כים ואפילו ר"ש מודה ופירש"י ארזי ואשוחי. אין אדם מסיק אותן דעומדין לבניין: אשוחי. ארז נקבה דמוקצה מחמת חסרון כים ניגנו שדמיהם יקרים: איכא דמתני לה אסיפא אבל לא בעצים שבמוקצה א"ר כהנא זאת אומרת אין מתחילין באומר תחלה מני ר"י הוא דאית ליה מוקצה אימא רישא מתחילין בערימת התבן אתאן לר"ש דאית ליה מוקצה התם בתבנא סריא תבנא סריא הא קא חזי לטינא דאית ביה קוצי וכתבו התו' וז"ל התם בתבנא סריא דאית ביה קוצים וגם אינו ראוי למאכל בהמה וקאי להסקה ואפי' ר"י מודה וא"ת ומ"ש מעצים שבמוקצה דקאסר ר"י אע"ג דחזיין להסקה וי"ל דלא דמי דדוקא גבי אוצר של תבן לא הקלה דעתו למה שראוי עתה ללא הקלה דעתו כי אם ממאכל בהמה ועתה היא ראוי להסקה ומזה לא הקלה דעתו אבל אוצר של עצים הקלה דעתו ממה שראוי עתה עכ"ל ומשמע דדוקא לליטנא בתרא דמודה ר"י בתיבנא סריא דאית ביה קוצים לריך לדחוקי ולחלק בחלוק זה שכתבו התו' אבל לליטנא קמא דמתניתין ר"ש היא ודאי דלר"י אסור אף בתיבנא סריא דאית ביה קוצים דאע"פ שעומדין להסקה מ"מ כיון שערימת התבן אוצר הוא ולא זימנן מבע"י דינן כשאר אוצר של עצים שעומדין להסקה ואסורין משום מוקצה לר"י ומעתה נאמר דברי רבינו דתחלה כ"ב המשנה מתחילין בערימת התבן וכו' אח"כ מפרש דהא איכא לאוקמא בין לר"ש ובין לר"י דלר"ש רישא בסתם אוצר של תבן דשרי מפני שהוא מוכן דעומד להסקה כלומר דאע"פ דאצור למאכל בהמה וסתמיה לעצים ולאו היינו אוצר ופריך תיבנא סריא הא חזיא לטינא כלומר אם כן אין סתמו להסקה קאי ומשני דאית ביה קוצים כלומר ואין יכול לגבלו בידו וברגליו הלכך להסקה קאי: **ומ"ש** רבינו מתחילין בערימת התבן שהוא מוכן ועומד להסקה אינו מדוקדק דהא לר"ת אע"פ שאינו עומד להסקה מתחילין ולריך לפרש דה"ק מתחילין בערימת התבן לר"י דוקא כשהוא מוכן ועומד להסקה ולר"ש אע"פ שעומד לבניין הוי כאילו הוא מוכן ועומד להסקה דאית ליה לר"ש מוקצה ועי"ל שבתחלה כתב שמתחילין בערימת התבן שהוא מוכן ועומד להסקה דבהא כ"ע מודו דמתחילין אבל לא בעצים שהם מוקצים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דלכל חד מינייהו במוקצה דידיה אין מתחילין ואח"כ כתב דאיכא לאוקומי כר"ש וסיפא בארזי ואשוחי ולפ"ז רישא אפי' בתבן העומד לבניין קאמר דמתחילין: **ומ"ש** רבינו שזה תלוי בשינוי דעת הפוסקים בענין מוקצה נראה דהיינו לומר דמאן דפסק כר"ש מוקי מתניתין כר"ש כי היכי דתיקוס סתם מתניתין אליבא דהלכתא ומאן דפסק כר"י מוקי לה כר"י ול"ד מה בא רבי' ללמדנו דדבר פשוט הוא דלר"ש כיון דאית ליה מוקצה דמתחילין בערימת התבן אע"פ שאינו עומד להסקה ולר"י דאית ליה מוקצה אין מתחילין אא"כ אינו עומד אלא להסקה וכן בדבר שהוא מוקצה מחמת חסרון כים אסור אף לר"ש נתבאר ממ"ש בהלכות שבת סימן ש"י ואפשר דאף ע"פ שכתב שם בענין שבת חזר ושנאו כאן בהלכות י"ט. ועי"ל דאתא לאשמעינן דעצים אע"פ שאינם עומדין אלא להסקה אם אין דעתו ליטול מהם עד זמן מרובה הו"ל מוקצה ואסור ליטול מהם לר"י דאית ליה מוקצה ובהכי ניחא לי מ"ש וזה תלוי בשינוי דעת הפוסקים בענין מוקצה דמשום מאי דנפקא מינה לענין דינא כתב כן ולא לענין מתניתין כמאן אתיא שאינו ענין לכוונת רבינו בחיבור זה: **העושה** סוכה בעצרת לצל אסור ליטול ממנה עצים וכו' בפרק המביא כדי יין (שם) תנן אין מביאין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ובגמרא (שם) מ"ש מן הסוכה דלא דקא סתר אהלא מן הסמוך לה נמי קא סתר אהלא אר"י א"ש מאי סמוך לדפנות רב מנשיא אמר אפי' תימא כשאין סמוך לדפנות כי תניא היא באסורייתא תני רבי חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור"ש מתיר ושוין בסוכת החג בחג שאסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ופריך ור"ש מתיר והא קא סתר אהלא אר"נ בר יצחק בסוכה נופלת עסקינן ור"ש לטעמיה דאית ליה מוקצה דתנן מותר האמן שבבר ושבקערה אסור ור"ש מתיר ופריך מי רמי התם אדם יושב ומצפה מתי תכבה נרו הכא אדם יושב ומצפה מתי תפול סוכתו אר"נ בר יצחק הכא בסוכה רעועה עסקינן דמאתמול דעתיה עילויה ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ומי מהני בה תנאה והא א"ר עקיבא מנין לעני סוכה שאסורין כל ז' שנאמר חג הסוכות לה' וגו' א"ר יוסף סיפא אתאן לסוכה דעלמא אבל סוכה דמאה לא מהני בה תנאה ופירש"י אין נוטלין עצים מן הסוכה. כגון בפסח או בעצרת ויושב בסוכה בגינה או בפרדס: אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה. השתא משמע אם הוא עב שנתנו קנים הרבה מותר ליטול מהם. ובגמרא פריך הא סתר אהלא דכיון דביטלה לגבי סכך כל פורתא דשקיל מיניה סתירה הוא: סמוך לדפנות. קנים המוקפים סביבות לדפנות: כיון שלא נתרגו עם הדופן לא בטלי לגבי דופן ואינו דומה לסמוך לסכך שהסכך אינו ארוג לפיכך הכל שוה העליון כתחתון סכך הוא: אפילו תימא כשאין סמוך לדפנות. אלא סמוך לסכך: וכי תניא מתניתין באיסורייתא. תבילות של קנים שנתנן על הסכך ומדלא התיר אגדן לא בטלינהו לגבי סכך אלא להניעם שם ור"ש

פרישה

סי' תקיח (מ) **העושה** סוכה בעצרת פי' שלו בזמן עצרת מוס גדול ושוטין לצל ולאפוקי פסח שמוס אין גדול כ"כ:

ואם

ז'רישה

סי' תקיח [מ] **מתחילין** בערימת התבן שהוא מוכן כו' וכתב ב"י ז"ל דלשון רבינו במס שכתוב בריש שהוא מוכן כו' אינו מדוקדק ונדחק לפרשו ולתקנו ולעע"ד

[טור או"ח ח"ד]

בפרדס כפי שלא חוס השמש גובר ועושין סוכה לגר: **ומ"ש** ואפי' היתה רעועה ונפלה פי' לא מבעיא בלא נפלה דאסור לכ"ע ליטול ממנה עכשיו בי"ט משום דסתר אהלא אפי' סככה עב מאד וא"ל כל הסכך לגל אפ"ה אסור משום דבטלי לגבי סכך והכל שוה עליון כתחתון סכך הוא וכל פורתא דשקיל מיניה סתירה הוא וכן אסור ליטול מן הדפנות מהך טעמא דסתר אהלא ואפילו נפלה בי"ט ולא היתה רעועה דלאו דעתיה עליה מאתמול דלאו נבילה הוא ואפ"ע שעתידה ליפול למחר ואסור משום מוקצה אפי' לר"ש אלא אפי' היתה רעועה וגם נפלה נמי ס"ל לת"ק דלא אמרי' מאתמול דעתיה עליה בשום מידי דלא חזו ביה"ש ור"ש מתיר ברעועה ונפלה דאמרינן דעתיה עליה מאתמול כיון שהיתה רעועה וכיון דנפלה ליכא סתר אהלא הכי מוקמינן לה בגמרא: **ואם** לאחר שתקנה וכו' שם במשנה ובריתא אין מביאין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ובגמרא מקשינן מאי שנא מן הסוכה דלא דקא סתר אהלא מן הסמוך לה נמי קא סתר אהלא א"ר יהודה אמר שמואל מאי סמוך סמוך לדפנות רב מנשיא אמר אפי' תימא בשאין סמוך לדפנות כי תניא ההיא באיסורייתא ומשמע לרבינו דלרב מנשיא אף בסמוך לדפנות לא שרי אלא באיסורייתא ולא חברס שמה וחולק אדרב יהודא דמתיר בסמוך לדפנות בקנים הנזקפים דכיון דלא נאחרגו עם הדופן לא בטילי לגבי דופן משא"כ בסמוך לסכך דאין הסכך אדוג והכל שוה עליון כתחתון הכל סכך הוא ואסור אבל לרב מנשיא בין בסכך ובין בדפנות לא שרי אלא באיסורייתא אבל באינן איסורייתא אסור אף בסמוך לדפנות ואין לחלק ביניהם אלא בהא דבדפנות אם חברס שמה אפי' באיסורייתא אסור שהרי נתכוין לעשות שיהא הכותל עב אבל בסכך כל שהן איסורייתא שלא התיר אגדן לא בעלינהו לגבי סכך אלא הניחם עליו להצניעם דלא שייך חיבור גבי סכך וז"ש רבינו ואם לאחר שתקנם בדפנותיה ובסככה סמך לה עוד חבילות וכו' כלומר שסמך לדפנותיה עוד חבילות ולא חברס שמה או שזרק החבילות עוד יותר על הסכך מותר אלמא משמע דבקנים הנזקפים סביב הדפנות אסורים אפי' לא חברס שמה דלא שרי בלא חברס אלא באיסורייתא וצ"ל כתב להשיג על זה מלשון רש"י דמשמע דבסמוך לדופן אפי' אינם חבילות אלא קנים הנזקפים מותר ליטלם ואינה השגה דרש"י לא כתב כן אלא בפירוש דברי רב יהודא אבל לרב מנשיא מתניתין סתמא קתני אלא מן הסמוך לה בין בסמוך לסכך בין בסמוך לדפנות ובאיסורייתא דוקא קתני דשרי אבל באינן איסורייתא אסור בכל ענין גם לא כמ"ש צ"ל דרב יהודה ורב מנשיא לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא דליתא אלא ודאי פליגי והלכה כרב מנשיא דמחמיר ובתרא הוא וכדפי' הוא העיקר. עוד נראה דבאיסורייתא שרי לכ"ע אפי' לא נפלה דהא אין שם לא משום סתר אהלא ולא משום מוקצה והכי משמע בשוגיא דמוקי לתמניתין באיסורייתא לכ"ע ובתר הכי מוקי לברייתא לר"ש דמתיר ברעועה ונפלה והכי משמע מדברי רבינו דהיתר עצים תלוי אם ברעועה ונפלה לר"ש אם בסמוך לה איסורייתא ואפי' לר"י ופשוט הוא ומשמע נמי דלא שרינן באיסורייתא אלא בסוכה דעצרת ופסח אבל בסוכת החג אפי' באיסורייתא אסור מדרבנן משום מוקצה כי היכי דאסור היתר על כדי הכשר סוכה כדלקמן בסימן תרל"ח וכן פי' ב"י ומש"ה כתב רבינו דין זה כאן בסוכה של עצרת: **ומ"ש** ואם התנה עליה הכל לפי ממנה בי"ט ונפלה מותר וכו' שם בברייתא ואם התנה תנאו ופריך מי מהני בה תנאה בסוכת החג והאמר רב ששת וכו' אמר רב מנשיא אמר שמואל סיפא דמהני בה תנאה אתאן לסוכה דעצרת ופי' רש"י ואריש דברייתא קא מהדר דאפליגו בה ת"ק ור"ש ואוקימנא בשנפלה ומשום מוקצה וקאמר אם התנה עליה מבע"י שאם תפול למחר יסיקנה הכל לפי תנאו דכיון דנפלה ליתא בה משום דקא סתר אהלא וכיון דהתנה ליתא בה משום מוקצה ומשמע מדברי רבינו דתנאה מהני אפי' לא היתה רעועה ולא כדעת התוס' בפ' כירה (דף מ"ד) ע"ל בסי' רע"ט ולקמן בסימן תרל"ח:

ומ"ש אבל בסוכת החג לא מהני תנאה כלומר אפי' היתה רעועה מעי"ט ונפלה בי"ט נמי לא מהני ביה תנאה דמקרא דחג הסוכות שבעת ימים לה' נפקא לן מה חג לה' אף סוכה לה' פי' שהוא הקדש לה' דאסור ליהנות ממנה ודרשא גמורה היא כדמוכח בפ"ק דסוכה אלא דר"י פי' בתוס' דדוקא כל זמן שהסוכה בעמידה שייך בה מה חג לה' וכו' אבל כשנפלה לא שייך בה מה חג לה' וכו' ואינה אסורה אלא משום מוקצה ולר"ת אפי' נפלה נמי שייך בה מה חג לה' וכו' והיינו לפי שיעור סוכה ב' דפנות שלמות ושלישית אפי' טפח אבל אי עביד דפנות שלמות יותר משיעור סוכה לא נפיק מקרא ועל היותר קאמר שאסור מטעם מוקצה כמ"ש התוס' בפ' המביא סוף (ד' ל') בד"ה אבל עצים ורבינו קיצר כאן וכתב בסתם דבסוכת החג לא מהני תנאה אבל לקמן בסי' תרל"ח ביאר דבריו ע"ש:

בית

ומ"ש אבל בסוכת החג לא מהני תנאה כלומר אפי' היתה רעועה מעי"ט ונפלה בי"ט אם לאחר שתקנה וכו' שם במשנה ובריתא אין מביאין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ובגמרא מקשינן מאי שנא מן הסוכה דלא דקא סתר אהלא מן הסמוך לה נמי קא סתר אהלא א"ר יהודה אמר שמואל מאי סמוך סמוך לדפנות רב מנשיא אמר אפי' תימא בשאין סמוך לדפנות כי תניא ההיא באיסורייתא ומשמע לרבינו דלרב מנשיא אף בסמוך לדפנות לא שרי אלא באיסורייתא ולא חברס שמה וחולק אדרב יהודא דמתיר בסמוך לדפנות בקנים הנזקפים דכיון דלא נאחרגו עם הדופן לא בטילי לגבי דופן משא"כ בסמוך לסכך דאין הסכך אדוג והכל שוה עליון כתחתון הכל סכך הוא ואסור אבל לרב מנשיא בין בסכך ובין בדפנות לא שרי אלא באיסורייתא אבל באינן איסורייתא אסור אף בסמוך לדפנות ואין לחלק ביניהם אלא בהא דבדפנות אם חברס שמה אפי' באיסורייתא אסור שהרי נתכוין לעשות שיהא הכותל עב אבל בסכך כל שהן איסורייתא שלא התיר אגדן לא בעלינהו לגבי סכך אלא הניחם עליו להצניעם דלא שייך חיבור גבי סכך וז"ש רבינו ואם לאחר שתקנם בדפנותיה ובסככה סמך לה עוד חבילות וכו' כלומר שסמך לדפנותיה עוד חבילות ולא חברס שמה או שזרק החבילות עוד יותר על הסכך מותר אלמא משמע דבקנים הנזקפים סביב הדפנות אסורים אפי' לא חברס שמה דלא שרי בלא חברס שמה באיסורייתא וצ"ל כתב להשיג על זה מלשון רש"י דמשמע דבסמוך לדופן אפי' אינם חבילות אלא קנים הנזקפים מותר ליטלם ואינה השגה דרש"י לא כתב כן אלא בפירוש דברי רב יהודא אבל לרב מנשיא מתניתין סתמא קתני אלא מן הסמוך לה בין בסמוך לסכך בין בסמוך לדפנות ובאיסורייתא דוקא קתני דשרי אבל באינן איסורייתא אסור בכל ענין גם לא כמ"ש צ"ל דרב יהודא ורב מנשיא לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא דליתא אלא ודאי פליגי והלכה כרב מנשיא דמחמיר ובתרא הוא וכדפי' הוא העיקר. עוד נראה דבאיסורייתא שרי לכ"ע אפי' לא נפלה דהא אין שם לא משום סתר אהלא ולא משום מוקצה והכי משמע בשוגיא דמוקי לתמניתין באיסורייתא לכ"ע ובתר הכי מוקי לברייתא לר"ש דמתיר ברעועה ונפלה והכי משמע מדברי רבינו דהיתר עצים תלוי אם ברעועה ונפלה לר"ש אם בסמוך לה איסורייתא ואפי' לר"י ופשוט הוא ומשמע נמי דלא שרינן באיסורייתא אלא בסוכה דעצרת ופסח אבל בסוכת החג אפי' באיסורייתא אסור מדרבנן משום מוקצה כי היכי דאסור היתר על כדי הכשר סוכה כדלקמן בסימן תרל"ח וכן פי' ב"י ומש"ה כתב רבינו דין זה כאן בסוכה של עצרת: **ומ"ש** ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ופריך מי מהני בה תנאה בסוכת החג והאמר רב ששת וכו' אמר רב מנשיא אמר שמואל סיפא דמהני בה תנאה אתאן לסוכה דעצרת ואריש דברייתא קא מהדר דאפליגו בה ת"ק ור"ש ואוקימנא בשנפלה ומשום מוקצה וקאמר אם התנה עליה מבע"י שאם תפול למחר יסיקנה הכל לפי תנאו דכיון דנפלה ליתא בה משום דקא סתר אהלא וכיון דהתנה ליתא בה משום מוקצה ומשמע מדברי רבינו דתנאה מהני אפי' לא היתה רעועה ולא כדעת התוס' בפ' כירה (מח) דבסוכה רעועה דוקא בשלא נפלה אבל בסוכת החג לא מהני תנאה כלומר אפי' היתה רעועה מעי"ט ונפלה בי"ט אם לאחר שתקנה בדפנותיה ובסככה סמך לה עוד חבילות ולא חברס שמה או שזרק חבילות על הסכך מותר לישלו לכ"ע והשתא הוי פירוש כדאמרינן בגמרא דבדפנות אפילו סמך לה קנים מותרים ובסכך דווקא כשזרק עליו חבילות מותרים (מהרל"ח):

ומ"ש אבל בסוכת החג לא מהני תנאה כלומר אפי' היתה רעועה מעי"ט ונפלה בי"ט אם לאחר שתקנה בדפנותיה ובסככה סמך לה עוד חבילות ולא חברס שמה או שזרק חבילות על הסכך מותר לישלו לכ"ע ליטול ממנה בי"ט ונפלה מותר וכו' שם בברייתא ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ופריך מי מהני בה תנאה בסוכת החג והאמר רב ששת וכו' אמר רב מנשיא אמר שמואל סיפא דמהני בה תנאה אתאן לסוכה דעצרת ואריש דברייתא קא מהדר דאפליגו בה ת"ק ור"ש ואוקימנא בשנפלה ומשום מוקצה וקאמר אם התנה עליה מבע"י שאם תפול למחר יסיקנה הכל לפי תנאו דכיון דנפלה ליתא בה משום דקא סתר אהלא וכיון דהתנה ליתא בה משום מוקצה ומשמע מדברי רבינו דתנאה מהני אפי' לא היתה רעועה ולא כדעת התוס' בפ' כירה (מח) דבסוכה רעועה דוקא בשלא נפלה

בית שאינו טוח בטיט אלא לבנים מסודרים זה על זה וכו' משנה בפ' המביא (ד' לא) בית שהוא מלא פירות סתום ונפתח טוטל ממקום הפחת ר"מ אומר אף פותח לכתחלה ונוטל ומפרש בגמ' דר"מ לא התיר לכתחלה אלא באוירא דליבני פירש"י סדור של לבנים בלא טיט דאם טוח בטיט קא סתר אהלא ואסור לכו"ע לכתחלה אלא מיירי בלא טיט ואפ"ה לת"ק אסור לכתחלה אלא דבנפתח מאליו כי"ט שרי ליקח מהם כיון שאין בפחיתתו אלא איסור דרבנן לא אסח דעתיה מינייהו וכן פירש"י וכ"כ הרא"ש וכ' עוד אבל בנין גמור אפי' ר"ש מודה וכו' וכמ"ש רבינו שהרי ר"ש לא התיר בסוכה שנפלה אלא ברעועה דדעתיה עליה והכי נמי בבית לא שרי בנפחה כשבנוי בנין גמור אלא כשהיה רעוע וכ"כ הרב המגיד בשם הרשב"א אבל בשם הרמב"ן כתב שאפי' בריא ונפחת בי"ט מותר לפי שאין הפירות מוקצין מחמת עצמן ואינן בסים לדבר האסור והא דמוקמינן לה באוירא דליבני היינו דוקא לר"מ דמתיר לכתחילה אבל לת"ק דאינו מתיר אלא בנפחת מאליו אפילו בנוי בנין גמור שרי אם מותר לטלטל מוקצה משום אוכל נפש נתבאר למעלה בסי' תקי"ז דשרי וב"י בסי' זה הקשה על זה דא"כ למה לא התירו לשחוט לכתחלה כדי לכסות באפר שהוסק בי"ט ול"ק ולא מידי דשאני כיסוי דלינו לצורך אוכל נפש שהרי מותר לאכול אפי' לא כיסה א"כ הכיסוי מצוה בפני עצמה היא ואסור :

[ג] בית שאינו טוח בטיט אלא לבנים מסודרים זה על זה והוא מלא פירות ונפחת ביום טוב מותר ליקח מהם במקום הפחת ולא אמרי' מזקצין הן כיון שאין בפחיתתו אלא איסור דרבנן לא אסח דעתיה מינייהו אבל אם היה בנוי בנין גמור אפילו ר"ש מודה שאסור ליטול ממקום הפחת :

תקיט חניות שאינן מחוברין בקרקע אלא כעין מגדל של עץ וסוגר אותו בדלת וכשרוצה לפותחו מסלק הדלת ונותנו

תקיט חניות שאינן מחוברין בקרקע וכו' בפ"ק (דף יא) תנן בש"א אין מסלקין את התריסין ביו"ט ובי"ה מתירין אף להחזיר ומפרש בגמרא הא דמותר להחזיר לעפ"י דחזרה שלא לצורך י"ט היא אינו משום דאין בנין וסתירה בכלים דלפי זה אף דבתים נמי שרי אף להחזיר והא ודאי דמדרבנן מיהא היה אסור להחזיר כיון דטירחא שלא לצורך י"ט היא אלא טעמא דהיתירא היא דהתירו סופן הוא החזרה משום התחלתן הוא סילוק התריסין דסילוק התריסין להניח עליו ערורות רוכלין בשוק צורך י"ט הוא לרבים ואי לא שרית ליה להחזיר ירא הוא להניחה פתוחה בשוק ולא פתח לה כלל ואתי לאמנועי משמחת י"ט לפיכך התירו אף להחזיר ולפי זה אם אין בהן ערכי רבים אלא לערכו בלבד אסור להחזיר לאפי' דחניות שבשוק אבל תריסין דכלים שבבתים לעפ"י שהן ערכי רבים אסור להחזיר דאין שייך להתיר כאן סופן משום תחלתן דבכלי הבית אינו ירא להניח אותן פתוחות ואפי' לא שרית ליה להחזיר ודאי מסלקן כדי למכור לרבים ולא אתי לאימנועי משמחת י"ט ומש"ר וסוגר אותו בדלת וכו' למוכרן פירוש למוכרן לרבים וכן פירש"י (בדף י' י"א) וכ"כ הרי"ף והרא"ש כאן בפירוש וכ"כ עוד הרא"ש בסוגיא דמוחלפת השיטה בשם ה"ר יוסף דאי דמקילין ב"ה בסילוק תריסין היינו משום דהוו ערכי רבים ואין רוב הצבור יכולין לעמוד בה וכך הס

[ג] בית שאינו טוח בטיט וכו' ולא אמרינן מוקצין הן כיון שאין בפחיתתו אלא איסור דרבנן משמע דס"ל הלכתא כרבנן דר"מ דפליגי בפ' המביא והביאו ב"י וג"ע דלעיל בסימן שכ"ו כתב רבינו ז"ל ונתן עירובו במגדל ונעל לפניו ואבד המפתח אם הוא של לבנים מסודרים אלו על אלו בלא טיט בי"ט הוי עירוב וכתב ב"י שהוא משנה בפרק בכל מערבין ואוקימה רב ושמואל במגדל של לבנים ור"מ וכו' ומשמע ליה דמדאוקימה כר"מ הכי קי"ל עכ"ל ב"י הרי בהדיא דסובר רבינו הלכתא כר"מ • לכן נלע"ד דמ"ש רבינו בסי' שכ"ז אם הוא של לבנים סדרים כו' מפני שיכול לסותרו כו' לאו משום דס"ל כר"מ וכאוקימתא קמייתא אלא אפי' אליבא דרבנן דפליגי אדר"מ דאפילו בשאינו עירוב ושטעם כיון דמיירי באוירא דליבנא דליכא בסתירתא אלא איסור דרבנן ואין קי"ל כרבי דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין הסמוכות ומש"ה הוי עירובו עירוב אפי' לרבנן • ומ"ל מ"כ למה מוקי בגמרא כו' מאיר כיון דאמר לאוקמי אפי' כרבנן וכמו שפירשתי כבר הקשו בתוס' שם כיונא בזה ותירלו דיש לאוקמה כרבנן דפליגי עליה כו' ע"ש אבל אין דקי"ל כר' דבר בורר הוא דאף בלא הסיח אוקימתא הוי דיש דעירובו עירוב ולא קי"ל כהסיח אוקימתא דמוקי כר' מאיר ולא כמ"ש ב"י בסי' שכ"ז דס"ל לרבינו שהלכה כר"מ ונראה נמי מדבריו שכתב דסבר רבינו כו' משמע אבל הי"ף שלא הביא אלא אוקימתא בת־ייתא דמוקי בשל עץ כו' פליג אמ"ש רבינו באוירא דליבני דהוי עירובו עירוב • ולפי מה שפירשתי א"ש הי"ל דאף על גב שהרי"ף לא הביא אוקימתא דהא ושמואל דמוקי כר' מאיר ולא סבור כהסיח אוקימתא מ"מ גבי אוירא דליבני סובר כרבינו דעירובו הוי עירוב מטעם שכתבתי כיון דקי"ל כר' וא"ש לא הצריך

דמה

דרישה

[ג] **בית** שאינו טוח בטיט כו' ולא אמרינן מוקצין הן כיון שאין בפחיתתו אלא איסור דרבנן משמע דס"ל הלכתא כרבנן דר"מ דפליגי בפ' המביא והביאו ב"י וג"ע דלעיל בסימן שכ"ו כתב רבינו ז"ל ונתן עירובו במגדל ונעל לפניו ואבד המפתח אם הוא של לבנים מסודרים אלו על אלו בלא טיט בי"ט הוי עירוב וכתב ב"י שהוא משנה בפרק בכל מערבין ואוקימה רב ושמואל במגדל של לבנים ור"מ כו' ומשמע ליה דמדאוקימה כר"מ הכי קי"ל עכ"ל ב"י הרי בהדיא דסובר רבינו הלכתא כר"מ • לכן נלע"ד דמ"ש רבינו בסי' שכ"ז אם הוא של לבנים סדרים כו' מפני שיכול לסותרו כו' לאו משום דס"ל כר"מ וכאוקימתא קמייתא אלא אפי' אליבא דרבנן דפליגי אדר"מ דאפילו בשאינו עירוב ושטעם כיון דמיירי באוירא דליבנא דליכא בסתירתא אלא איסור דרבנן ואין קי"ל כרבי דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין הסמוכות ומש"ה הוי עירובו עירוב אפי' לרבנן • וא"ל מ"כ למה מוקי בגמרא כר' מאיר כיון דאמר לאוקמי אפי' כרבנן וכמו שפירשתי כבר הקשו בתוס' שם כיונא בזה ותירלו דיש לאוקמה כרבנן דפליגי עליה כו' ע"ש אבל אין דקי"ל כר' דבר בורר הוא דאף בלא הסיח אוקימתא הוי דיש דעירובו עירוב ולא קי"ל כהסיח אוקימתא דמוקי כר' מאיר ולא כמ"ש ב"י בסי' שכ"ז דס"ל לרבינו שהלכה כר"מ ונראה נמי מדבריו שכתב דסבר רבינו כו' משמע אבל הי"ף שלא הביא אלא אוקימתא בת־ייתא דמוקי בשל עץ כו' פליג אמ"ש רבינו באוירא דליבני דהוי עירובו עירוב • ולפי מה שפירשתי א"ש הי"ל דאף על גב שהרי"ף לא הביא אוקימתא דהא ושמואל דמוקי כר' מאיר ולא סבור כהסיח אוקימתא מ"מ גבי אוירא דליבני סובר כרבינו דעירובו הוי עירוב מטעם שכתבתי כיון דקי"ל כר' וא"ש לא הצריך הי"ף להביא דין זה כיון דכבר כתב גבי פלוגתא דרבי ורבנן ממילא הוי ג"כ הכא דינא הכי והא"ש שהביא לא אוקימתא קמייתא לאו משום דס"ל הלכה כר"מ אלא משום מילי אחרינא דכתב שם הרא"ש דנ"מ לפי הסיח אוקימתא הביאה וק"ל • ב"י הביא דברי מרדכי בשם ריב"א דטלטול מוקצה שהוא לצורך אוכל נפש מותר לטלטלו כדי לקחת אוכל כו' ותמה עליו ב"י דא"כ למה לא התירו לשחוט לכתחלה כדי לכסות באפר שהוסק וסיימו בע"ע ולעד"ב דל"ל הלוכל דשאני הכא גבי אוירא דליבני דשרי לפותחו משום דהוי כמו שבור אגוז אף שקדים בשביל האוכל שבשם דשרי משא"כ גבי בהמה לשחוט ועוד יש לחלק שאני גבי אוירא דליבני דהוי צורך אוכל נפש ממש אבל גבי בשמש דאכתי לא הוי אוכל וסוו כמו מכשירי אוכל נפש לכך לא התירו • ב"י הביא בד"ה בית שאינו כו' דברי רבינו יונה שכתב עומד אדם על המוקצה מפני"ע ואומר מכאן כו' וכתב שהוא מדתנן בפרק המביא ר"א אומר עומד אדם על המוקצה כו' אומר מכאן אני נוטל ומכמים אומרים על שירשום כו' ותמה עליו למה פסק הכא כר"א במקום שמולקין עליו רבים ותירץ דמשמע ליה לרבינו יונה דקס ליה ר"א כב"ה כו' וע"ש והוא כנגד התוס' והרמב"ם ב"י ולעד"ב ולא צריך לאוקמי דברי רבינו יונה כנגד התוס' אלא ס"ל לרבינו יונה דפלוגתא דר"א ורבנן הוא בים בירה ור"א סבירא ליה יש בירה ורבנן סברי אין בירה ולפי מאי דקי"ל דבדרבנן יש בירה הוי הלכתא כר"א לכך פסק רבינו יונה כר"א וה נראה ברור בעיני ותמה אני על ב"י דלא פי' דברי רבינו יונה כן כיון דאליבא דרמב"ם פי' הוא עצמו כך בסמוך • ומ"ש יעוב על דברי רבינו יונה דס"ל דר"א קס כבית הילל כו' אע"ג דב"ה סברי דלא אגי לה במכא אני נוטל למחר עד דאמר

דאמר

ונותנו לפני החנות ומסדר עליו צרורות רוכלין למוכרן מותר לסלקו ולהחזירו אבל אם יש לו כיוצא בזה בבית מותר לסלקו (ה) ואסור להחזירו והא דשרי בהנויות דוקא כשיש לו ציר באמצע פי' באמצע הדופן יש ציר ויש לדלת שם בליטה כנגדו שתוחבין אותו בציר ואינו נראה כ"כ כבונה אבל יש לו ציר למעלה ולמטה אפי' בחנויות אסור ואם אין לו ציר כלל אפי' בבית נמי מותר: חותמות שבכלים כגון שידה תיבה ומגדל שהכסני קשור בהן בחבל יכול להתירו או לחותכו בסכין (ו) או להתיר קליעתו וכתב א"א הרא"ש ז"ל דווקא כגון קשירת חבל וכיוצא בו אבל פותחות של עץ או של מתכת אסור להפקיע ולשבר דבכלי נמי שייך בניין וסתירה גמורה ובספר המצות קטן כתב ובשבירת פותחות של כלים נחלקו בו ה"ר אליעזר ממיץ מתיר וה"ר שמעון אוסר ומיהו ע"י עו"ג יש להקל ע"כ ושל קרקע כגון דלת של בור שקשור בו בחבל יכול להתירו דלאו של קיימא הוא שהרי עומד להתיר אבל לא מפקיע וחותך (ז) משום דהוי סותר: אוכלי בהמה אין בהן משום תיקון כלי הלכך מותר לקטום קש או תבן להצוץ בו שיניו אפי' בסכין אבל קיסם שאינו אוכל בהמה אפי' ליטלו בלא קטימה ולהצוץ בו שיניו אסור: מותר לטלטל עצי בשמים כדי להריח בהן

מותר לטלטל עצי בשמים כדי להריח בהם אפי' אם הם קטומים

אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי ופירש"י אוכלי בהמה כגון קש ועלי קנים אין בהם משום תיקון כלי ומותר לתקן ולקטום קש של שבלין בשבת לחצוץ שיניו ותניא רא"ש גוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מאבוס של בהמה ושוין שלא יקטמנו ואם קטמו לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו הדלת בשוגג חייב חטאת במזיד בי"ט סופג את המ' דברי ר"א וחכ"א אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות ופרש"י לא יטול אלא מן האבוס של בהמה • דדבר הראוי לאכילה מוכן לכל צורך אבל עצים הואיל ודרכן לדבר האסור כגון לעשות כלים לא התירו לטלטלן אלא להסקה: שלא יקטמנו אקיסם קאי • וכתב הרא"ש וכן משמע דאקיסם קאי דאבוס של בהמה לא חזי לפתוח בו הדלת והא דאמרי רבנן שאין בו אלא משום שבות בשקטמו בידו דהוי כלאחר יד ואי בסכין אמאי לא מיחייב כיון דעביד לחצוץ שיניו ולפתוח בו את הדלת ובתוספתא משמע דקאי אאבוס של בהמה ולפוס גמרא דידן ושוין ע"כ קאי אקיסם ואמרי רבנן דבקיסם לחצוץ בו שיניו איכא חיוב חטאת בכלי ושבות ביד האבוס של בהמה אף בכלי שרי לקטום לחצוץ בו שיניו דדווקא בקיסם דאיכא חיוב חטאת בכלי גזרינן ביד אטו כלי אבל באבוס של בהמה לא גזרינן כלי ביד אטו כלי דקיסם אבל לפי התוספתא משמע דרבנן אסרי באבוס של בהמה לקטום בסכין וגמרא דידן עיקר ואפילו בסכין מותר לחתוך מן האבוס של בהמה לחצוץ בו שיניו עד כאן לשונו: **מותר** לטלטל עצי בשמים כדי להריח בהם אפי' אם הם קטומים וגם זה שם פלוגתא דרבנן ור"א והלכה כרבנן דשרי

כתב הרמב"ם בפ"ד מה' י"ט כלים שהם מפולגין כגון מטורה של חוליות וכסא וטולחן שהן חתיכות מעמידין אותה בי"ט והוא שלא יתקע לפי שאין בניין בכלים וכתב ה"ה עליו משנה בפרק י"ט שחל (כא:) ב"ש אומרים אין זוקפין את המטורה בי"ט וב"ה מתירין אף להחזיר ואמרו בגמרא במטורה של חוליות עסקינן משום דמיחזי כבונה וסברי בית שמאי יש בניין בכלים ויש סתירה בכלים ואין בניין בכלים וכתב רבינו והוא שלא יתקע פשוט הוא ולמאן מתריסי חנויות שאם יש להם ציר מן הצד שאסור להחזירן וגדולה מזו כתב הרשב"א שירשה לו שלא אמרו אלא במטורה שאין עשויה לתקוע חוליותיה אבל בעשויה לתקוע אסור לזקפה ואין נראה כן מדעת רבינו ואין זה כתריסין שיש להם ציר מן הצד שחוששין שמא יתקע משום דהתם קרוב הוא מאד לתקוע מפני הציר שהוא מן הצד משא"כ כאן עכ"ל: **הותמות** שבכלים כגון שידה תיבה ומגדל וכו' בפרק המביא כדי יין (לא:) אמר שמואל חותמות שבקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך שבכלים מתיר ומפקיע והוחך ופירש"י טעמא דחותמות שבכלים משום דאין סתירה בכלים וכבר כתבתי בדינים אלו בסי' שי"ד (א):

ובתב א"א ז"ל דוקא כגון קשירת חבל וכיוצא בו אבל פותחות של עץ או של מתכת אסור וכו' בפרק בכל מערבין (לד:) וכ"כ התוספות שם ובפרק הבית (קמו:) וכ"כ המרדכי בפרק הבית: **ומ"ש** וסמ"ק כתב ובשבירת פותחות של כלים נחלקו בו הרא"ש מתיר והרמ"ה אוסר כ"כ בסמ"ג ולא כתבשם סמ"ק אלא משום דמסייעים בה שנהגו להקל ע"י עו"ג • וכתב המגור בסי' תפ"ו שמימיו לא ראה מי שהורה לשבר הפותחות ומשמע לי דע"י ישראל קאמר דאילו ע"י עו"ג אין להחמיר כיון דאיכא מאן דשרי אפי' ע"י ישראל: **ושל** קרקע כגון דלת של בור שקשור בו בחבל יכול להתירו וכו' מימרא דשמואל הזכרתיה בסמוך ופירש"י מתיר את הקשר • דהא אלו קשר של קיימא הוא שהרי להתיר תמיד הוא עשוי: אבל לא מפקיע • החבל לסתור עבות גדילתו ולא חותך דהא סתירה הוא ויש סתירה בבנין של קרקע: אם מותר לתפור מוליתותא בי"ט כתבתי בסימן תק"ט ושם כתבתי שמותר לחתוך אגד גדיים ועופות מקולסים וחוטים תפורים: **אוכלי** בהמה אין בהם משום תיקון כלי הלכך מותר לקטום קש או תבן לחצוץ בו שיניו וכו' בפרק המביא כדי יין (לג:) א"ר יהודה אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי ופירש"י אוכלי בהמה כגון קש ועלי קנים אין בהם משום תיקון כלי ומותר לתקן ולקטום קש של שבלין בשבת לחצוץ שיניו ותניא רא"א גוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מאבוס של בהמה ושוין שלא יקטמנו ואם קטמו לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו הדלת בשוגג חייב חטאת במזיד בי"ט סופג את המ' דברי ר"א וחכ"א אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות ופרש"י לא יטול אלא מן האבוס של בהמה • דדבר הראוי לאכילה מוכן לכל צורך אבל עצים הואיל ודרכן לדבר האסור כגון לעשות כלים לא התירו לטלטלן אלא להסקה: שלא יקטמנו אקיסם קאי • וכתב הרא"ש וכן משמע דאקיסם קאי דאבוס של בהמה לא חזי לפתוח בו הדלת והא דאמרי רבנן שאין בו אלא משום שבות בשקטמו בידו דהוי כלאחר יד ואי בסכין אמאי לא מיחייב כיון דעביד לחצוץ שיניו ולפתוח בו את הדלת ובתוספתא משמע דקאי אאבוס של בהמה ולפוס גמרא דידן ושוין ע"כ קאי אקיסם ואמרי רבנן דבקיסם לחצוץ בו שיניו איכא חיוב חטאת בכלי ושבות ביד האבוס של בהמה אף בכלי שרי לקטום לחצוץ בו שיניו דדווקא בקיסם דאיכא חיוב חטאת בכלי גזרינן ביד אטו כלי אבל באבוס של בהמה לא גזרינן כלי ביד אטו כלי דקיסם אבל לפי התוספתא משמע דרבנן אסרי באבוס של בהמה לקטום בסכין וגמרא דידן עיקר ואפילו בסכין מותר לחתוך מן האבוס של בהמה לחצוץ בו שיניו עד כאן לשונו: **מותר** לטלטל עצי בשמים כדי להריח בהם אפי' אם הם קטומים וגם זה שם פלוגתא דרבנן ור"א והלכה כרבנן דשרי

גזרינן ציר באמצע אטו ציר מן הצד ומר סבר לא גזרי' ופירש"י הנויות כמו חיבות ועומדות בשוק ואינן מחוברות לקרקע: תריסין • דלתות פתחיהן: התירו סופן • שאינו צורך י"ט: משום תחלתן • שהוא צורך י"ט ואי לא שרית סופן לא עביד תחלתן: דאין בנין וסתירה בכלים • והלכך ב"ה אפילו בחיבות הבית שרו לסלק דלתותיהן ולהחזיר ואע"ג דלאו לשמחת י"ט קמ"ל עולה דאע"ג דאין בנין וסתירה בכלים קאמרי ב"ה מדרבנן אי לאו משום תחלתן דהנויות שהן צרכי רבים לא: בית להם ציר • ידות לשני רשויות דדומות לבנין בשם להם ציר באמצע כעין בליטה ותוחבין אותו בחור שבאמצע דופן פתח התיבה עכ"ל: וכ"כ ה"ה בפ"ד בשם הרשב"א דאמרינן דבתים לא פי' שידה תיבה ומגדל שבבתי' וכ"כ הר"ן על מ"ש הרי"ף ודוקא תריסי חנויות דבעי לאפוקי תבלין דאי לא שרית ליה להחזיר לא פתח ואתי לאימנועי משמחת י"ט אבל דבתי לא דכיון דברשותיה נינהו א פתח ולא מיתנא דכיון דברשותיה נינהו כלומר שאותן תיבות עומדות בתוך הבית פתח ולא אתי לאימנועי שאינו יראה להניח אותן תיבות פתוחות וכתב הכלבו בשם להם מן הצד ופרש"י כאותן של דלתות בתיבו שהן מלמעלה ולמטה אסור גזירה שמא יתקע והוא כבונה ע"כ ובאיאור דברי רבינו חנויות שאינן מחוברים לקרקע אלא כעין מגדל עץ כלומר והן בשוק מותר לסלקו ולהחזירו אבל אם יש לו כיוצא בזה בבית מותר לסלקו ולהחזירו אבל אם יש לו ציר מן הצד ומר סבר לא גזרי' ופירש"י חנויות כמו חיבות ועומדות בשוק ואינן מחוברות לקרקע: תריסין • דלתות פתחיהן: התירו סופן • שאינו צורך י"ט: משום תחלתן • שהוא צורך י"ט ואי לא שרית סופן לא עביד תחלתן: דאין בנין וסתירה בכלים • והלכך ב"ה אפילו בחיבות הבית שרו לסלק דלתותיהן ולהחזיר ואע"ג דלאו לשמחת י"ט קמ"ל עולה דאע"ג דאין בנין וסתירה בכלים קאמרי ב"ה מדרבנן אי לאו משום תחלתן דהנויות שהן צרכי רבים לא: בית להם ציר • ידות לשני רשויות דדומות לבנין בשם להם ציר באמצע כעין בליטה ותוחבין אותו בחור שבאמצע דופן פתח התיבה עכ"ל: וכ"כ ה"ה בפ"ד בשם הרשב"א דאמרי' דבתים לא פי' שידה תיבה ומגדל שבבתי' וכ"כ הר"ן על מ"ש הרי"ף ודוקא תריסי חנויות דבעי לאפוקי תבלין דאי לא שרית ליה להחזיר לא פתח ואתי לאימנועי משמחת י"ט אבל דבתי לא דכיון דברשותיה נינהו א פתח ולא מיתנא דכיון דברשותיה נינהו כלומר שאותן תיבות עומדות בתוך הבית פתח ולא אתי לאימנועי שאינו יראה להניח אותן תיבות פתוחות וכתב הכלבו בשם מן הצד ופרש"י כאותן של דלתות בתיבו שהן מלמעלה ולמטה אסור גזירה שמא יתקע והוא כבונה ע"כ ובאיאור דברי רבינו חנויות שאינן מחוברים לקרקע אלא כעין מגדל עץ כלומר והן בשוק מותר לסלקו ולהחזירו אבל אם יש לו כיוצא בזה בבית מותר לסלקו (ה) ואסור להחזירו והא דשרי בהנויות דוקא כשיש לו ציר באמצע פי' באמצע הדופן יש ציר ויש לדלת שם בליטה כנגדו שתוחבין אותו בציר ואינו נראה כ"כ כבונה אבל יש לו ציר למעלה ולמטה אפי' בחנויות אסור ואם אין לו ציר כלל אפי' בבית נמי מותר: חותמות שבכלים כגון שידה תיבה ומגדל שהכסני קשור בהן בחבל יכול להתירו או לחותכו בסכין (ו) או להתיר קליעתו וכתב א"א הרא"ש ז"ל דווקא כגון קשירת חבל וכיוצא בו אבל פותחות של עץ או של מתכת אסור להפקיע ולשבר דבכלי נמי שייך בניין וסתירה גמורה ובספר המצות קטן כתב ובשבירת פותחות של כלים נחלקו בו ה"ר אליעזר ממיץ מתיר וה"ר שמעון אוסר ומיהו ע"י עו"ג יש להקל ע"כ ושל קרקע כגון דלת של בור שקשור בו בחבל יכול להתירו דלאו של קיימא הוא שהרי עומד להתיר אבל לא מפקיע וחותך (ז) משום דהוי סותר: אוכלי בהמה אין בהן משום תיקון כלי הלכך מותר לקטום קש או תבן להצוץ בו שיניו אפי' בסכין אבל קיסם שאינו אוכל בהמה אפי' ליטלו בלא קטימה ולהצוץ בו שיניו אסור: מותר לטלטל עצי בשמים כדי להריח בהן

אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי ופירש"י אוכלי בהמה כגון קש ועלי קנים אין בהם משום תיקון כלי ומותר לתקן ולקטום קש של שבלין בשבת לחצוץ שיניו ותניא רא"א גוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מאבוס של בהמה ושוין שלא יקטמנו ואם קטמו לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו הדלת בשוגג חייב חטאת במזיד בי"ט סופג את המ' דברי ר"א וחכ"א אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות ופרש"י לא יטול אלא מן האבוס של בהמה • דדבר הראוי לאכילה מוכן לכל צורך אבל עצים הואיל ודרכן לדבר האסור כגון לעשות כלים לא התירו לטלטלן אלא להסקה: שלא יקטמנו אקיסם קאי • וכתב הרא"ש וכן משמע דאקיסם קאי דאבוס של בהמה לא חזי לפתוח בו הדלת והא דאמרי רבנן שאין בו אלא משום שבות בשקטמו בידו דהוי כלאחר יד ואי בסכין אמאי לא מיחייב כיון דעביד לחצוץ שיניו ולפתוח בו את הדלת ובתוספתא משמע דקאי אאבוס של בהמה ולפוס גמרא דידן ושוין ע"כ קאי אקיסם ואמרי רבנן דבקיסם לחצוץ בו שיניו איכא חיוב חטאת בכלי ושבות ביד האבוס של בהמה אף בכלי שרי לקטום לחצוץ בו שיניו דדווקא בקיסם דאיכא חיוב חטאת בכלי גזרינן ביד אטו כלי אבל באבוס של בהמה לא גזרינן כלי ביד אטו כלי דקיסם אבל לפי התוספתא משמע דרבנן אסרי באבוס של בהמה לקטום בסכין וגמרא דידן עיקר ואפילו בסכין מותר לחתוך מן האבוס של בהמה לחצוץ בו שיניו עד כאן לשונו: **מותר** לטלטל עצי בשמים כדי להריח בהם אפי' אם הם קטומים וגם זה שם פלוגתא דרבנן ור"א והלכה כרבנן דשרי

דרכי משה

תקיט (א) כתב מהרי"ל עו"ג שהביא כתב חתום מותר לפתוח ביום טוב:

דרישה

דאמר זה וזה אני בטל וכמ"ש בסמוך וא"כ מאי אייתי ראייה מבית הילל מ"מ נראה דסכי מייתי ראייה דב"ה לא סלריכו לרשות ואע"ג דסלריכו לומר זה וזה כו' י"ל דווקא סתם גבי בעלי מיים הולרכו דמוקלה דבעלי מיים עדיף ומסמיינין בהו או מטעם דילמא יראה שבאוניים הם ושבקם וכמו שכתב אמר כך אבל גבי פירות אין מילוק בין

ועיין

פרישה

סי' תקיט (א) **ואסור** להחזירו דלא אתי לאמנועי לפותחן כיון דברשותיה הוא אינו יראה להניחן פתוחות:

(ב) **או** לסתיר קליעתו דאין בנין וסתירה בכלים: (ג) **משום** דהוי סותר ויש סתירה בבנין של קרקע:

ולוש

חדושי הגהות

תקיט א מלות אלו" פתח "ולא "מימנע "דכיון "דברשותיה "נינהו בהר"ן שלפנינו ליתא:

קמטים שעושים הנשים בבתי זרועותיהם וכו׳ בפ״ב דביצה (כג :) אמרינן קטורי בידים מעשה אומן הוא ואסור ופירש הרא״ש דהיינו שעושין בתי זרועות של נשים סמוך ליד וכן בתי שוקיים קמטים וכ״פ הר״ן פריכזי״ש בלע״ז :

תקב רבן גמליאל אומר מותר לכבד בי״ט בין המטות וכו׳ משנה בפ״ב דביצה (כב :) אף הוא פי׳ ר״ג אומר ג׳ דברים להקל מכבדין בין המטות ומניחין את המוגמר ועושין גדי מקולס וחכמים אוסרים וכתב הרא״ש משמע דאף ר״ג דמיקל לא שרי לכבד אלא בין המטות וכי״ט אבל כל הבית אסור כדאיתא בהמצניע והתם מסיק על ריבוץ הבית והאידנא דקי״ל כר״ש שרי לרבץ הבית ופסק ר״ח והר״ג דה״ה לכבד שרי ולא נהירא דבפרק כל הכלים פליגי במכבדות של תמרה וכו׳ אלא ודאי ר״ש מודה דהו״ל מזיז עפר ממקומו א״כ דחשיב פסיק רישיה טפי מריבוץ ובין המטות דוקא התירו ומשום פירורין וכי״ט ולא בשבת עכ״ל וכבר כתבתי בסי׳ של״ז דעת הרא״ש והחולקים עליו בדין זה :

תקבא מי שיש לו פירות בראש הגג וראה מטר שבא יכול לשלשלן למטה דרך ארובה שבגג (א) שיורידם למטה בחבל אבל לא יטרח להורידם לא בסולם ולא במדריגה (ב) ולא בחלונות שבמעקה (ג) אפילו להפילם דרך שם (ד) ולא יושיטם מגג לגג ואפילו להורידם בארובה ולא התירו אלא ד׳ או ה׳ קופות אבל טפי לא (ה) ובשבת אסור : מותר לבסות פירות או כדי יין או לבנים מפני הדלף שלא ירד עליהם לרש״י דוקא בי״ט ולר״י אפי׳ בשבת (ו) נותנין כלי תחת הדלף אף ע״פ שאינו ראוי לשתייה ואפי׳ בשבת ואם נתמלא כולו שופכו וחוזר ונותנו :

תקכב (א) **אין** הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ואין יוצאין לבסא אחד אנשים ואחד הנשים פי׳ שיושב בבסא

בהן וקוטמין ומוללין להריח בהן אבל אם הן קשין • קמטים שעושין הנשים בבתי זרועותיהן ובבתי שוקיהן אסור לעשותן משום תיקון מנא :

תקב **רבן** גמליאל אומר מותר לכבד בי״ט בין המטות במקום שאכלו משום פירורין אבל בשאר הבית אסור ושבת אפי׳ בין המטות אסור ורבנן פליגי עליה ואוסרין הכל והלכתא כוותייהו ומיהו ר״ח ורי״ף פסקו דאפילו בשבת מותר לכבד בב״מ כמו שמותר לרבץ והתוס׳ אוסרין לכבד (א) ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל :

תקבא **מי** שיש לו פירות בראש הגג וראה מטר שבא יכול לשלשלן למטה דרך ארובה שבגג (א) שיורידם למטה בחבל אבל לא יטרח להורידם לא בסולם ולא במדריגה (ב) ולא בחלונות שבמעקה (ג) אפילו להפילם דרך שם (ד) ולא יושיטם מגג לגג ואפילו להורידם בארובה ולא התירו אלא ד׳ או ה׳ קופות אבל טפי לא (ה) ובשבת אסור : מותר לבסות פירות או כדי יין או לבנים מפני הדלף שלא ירד עליהם לרש״י דוקא בי״ט ולר״י אפי׳ בשבת (ו) נותנין כלי תחת הדלף אף ע״פ שאינו ראוי לשתייה ואפי׳ בשבת ואם נתמלא כולו שופכו וחוזר ונותנו :

תקכב (א) **אין** הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ואין יוצאין לבסא אחד אנשים ואחד הנשים פי׳ שיושב בבסא

יכול לשלשלן למטה וכו׳ ר״פ משילין (לה :) פירות דרך ארובה ביום טוב אבל לא בשבת ופירש״י מי שיש לו חטים ושעורים שטוחין על גגו להתייבש וראה גשמים ממשמשין ובאים התירו לו לטרוח ולהשליך דרך ארובה שבגג והם נופלים לארץ דליכא טירחא ודוקא ארובה דכל ארובה מלמעלה למטה היא בתקרת הגג אבל חלון כגון גג שמוקף מחילה וחלון בכותל וצריך להגביהו עד החלון ולהשליכו לא טרחי׳ כדלקמן ובגמרא (לו •) אר״כ לא שנו אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא תניא נמי הכי אין מטלטלין מגג לגג אפי׳ בשגגותיהם שויש תגא לא ישלשלם בחבלים בחלונות ולא יורידם בסולמות ופירש״י אין מטלטלין • בפירות שבגג שבא להשילם מפני הגשמים מיירי ואפי׳ בשגגותיהם של שני בתים שויש שאין זה גבוה מזה שיהא שם טורח עלייה ויורידה בחלונות כגון אם מוקף מחילה ואין בו ארובה אבל יש חלון במחילה לאחר או לבית לא ישלשל בשקי׳ דרך החלון בחבל מפני שיש טורח להעלות מן הגג לחלון ומשם לארץ וסולם כל המדריגה קרי סולם ואף הכבשים שלנו וביאור דברי רבינו יכול לשלשלם למטה דרך ארובה שבגג ושלשול זה דוקא שמורידם בחבל אבל ע״י סולם למדריגה לא ואפי׳ שלא ע״י סולם ומדריגה אלא ע״י הורדה בחבל דוקא דרך ארובה אבל דרך חלונות לא ולא מיבעיא בהורדה בחבל דלא אלא אפי׳ להפילם שלא בחבל נמי לא דהא אפילו מפילם דרך שם מ״מ יש טורח להעלותם לחלון :

ודע [א] דלהרמב״ם פי׳ אחר במשנה זו שכתב בפרק ה׳ מי שהיו לו פירות על גגו וצריך לפנותן למקום אחר לא יושיטם מגג לגג וכו׳ אבל משילין אפי׳ דרך ארובה ממקום למקום באותו הגג : **ואפי׳** להורידם בארובה לא התירו אלא ד׳ וה׳ קופות וכו׳ שם אמתני׳ דמשילין פירות דרך ארובה בעי בגמרא (לה) : עד כמה א״ר זירא א״ר אבי כאותה שעגינו מפנין אפי׳ ד׳ וה׳ קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש ולמאן שאני התם דאיכא ביטול בה״מ אבל הכא דליכא ביטול בה״מ לא אי נמי התם היינו טעמא דליכא הפסד ממון אבל הכא דאיכא הפסד ממון אפי׳ טובא נמי וכתב הרא״ש דהלכה כרבי זירא ואע״ג דתלמודא קשיל וטרי דלמא לא שריא הכא כולי האי או דלמא שריא הכא טפי מ״מ הני אמוראי לא מספקא להו אלא מדמו לה להיא דהתם ושבקינן ספיקא דסוגיא דגמרא ואזלי בתר פשיטותא דהני אמוראי וכתב הר״ן שכן הוא דעת הרז״ה אבל הרי״ף כתב המשנה כמות שהוא לבד וגם הרמב״ם בפ״ה התם ולא חילק ומשמע דאפי׳ טובא משילין וכתב ה״ה שכן עיקר להקל בשל דבריהם : **ומ״ש** רבינו ובשבת אסור אכולה מלתא קאי וכדתנן משילין פירות דרך ארובה בי״ט אבל לא בשבת גרסינן בגמ׳ התם (לו •) תנן אבל לא את האוכר ואמר שמואל מאי אבל לא את האוכר אבל לא יגמור את האוכר כולו דלמא אתי לאשויי גומות הכא מאי התם בשבת הוא דאסור משום דחמיר אבל בי״ט התם דאיכא ביטול בית המדרש לא הכא דליכא ביטול בה״מ לא כ״ם ולא הזכירו הפוסקים זה משום דכיון דתלמודא ספוקי מספקי ליה מסתמא דינו בשבת וא״ת ולדברי הרי״ף ורמב״ם שפסקו בהמיה דד׳ וה׳ קופות לקולא בהא נמי הו״ל לפסוק לקולא וי״ל דשאני התם דתניא התם ותני משילין פירות דמשמע אפי׳ טובא אבל לגמור את האוכר לא אוכר במתניתין אית לן למימר שי״ט שוה לשבת דאל״כ הו״ל למתניתין לפרושי והר״ן כתב דלפי דרכו של הרז״ה כיון דבהמיה דד׳ וחמש קופות נקטינן כמאן דיליף י״ט משבת בהא נמי יליף י״ט משבת והכלבו כתב לגמור את האוכר אסרו בשבת משום אשויי גומות ובי״ט בעיא ולא איפשיטא ואפ״ל דהאי ספיקא דרבנן ולקולא שכן משילין פירות דרך ארובה ביום טוב מה שאין כן בשבת ובעל ההשלמה כתב דלחומרא עבדינן עד כאן : **מותר** לכסות פירות או כדי יין וכו׳ עד סוף הסימן הכל נתבאר בסימן של״ח :

תקכב **אין** הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ואין יוצאין בכסא אחד אנשים ואחד הנשים בריתא בפרק אין לדין (כה :) ופירש״י אין הסומא יוצא במקלו דהוי דרך חול ואיכא זילותא די״ט וכתב הרא״ש אין הסומא (סו •) מי שנכוותו גידי שוקיו מותר לצאת במקל בשבת שאני התם דאינו יכול להלך כלל בלא מקל וכמצעליס דידיה דמו אבל סומא במקל דידיה לתרוצי סוגיא דידיה עביד ואיכא זילותא די״ט וגם הר״ן כתב כן ומשמע בירושלמי פ״ק דביצה דהא דאין יוצאין בכסא דוקא בכסא מותר לטוליאו :

כתב הרוקח דה״ה לחולה שעמד מאליו שמותר לילך במקל ונראה דהיינו דוקא בשאינו יכול להלך כלל בלא מקל דאם לא כן אסור דדמי לסומא דלתרוצי סוגיא

פרישה

סי׳ תקב (א) **וזה** הסכים א״א הרא״ש ז״ל וכתב דאף ר״ש מודה דהו״ל מזיז עפר ממקומו א״כ דחשיב פסיק רישיה עפי מסריבון ובין המטות דוקא התירו בי״ט אבל שבת אסור :

סי׳ תקבא (א) **שיורידם** למטה בחבל וכ״ם לספילן בלא חבל : (ב) **ולא** בחלונות שבמעקה דיש טורח להגביהן עד סמלון : (ג) **אפי׳** להפילו דרך שם סי׳ בלא חבל : (ד) **ולא** יושיטם מגג כו׳ אפילו הן שויים : (ה) **ובשבת** אסור אכולה מילתא קאי ב״י :

(ו) **נותנין** כלי תחת הדלף אעפ״י כו׳ ול״ד לתירוץ הוב מגיגית עגבים שאינו רשאי להניח כלי תחתיו שלא יבטלנו מסיבתו כמו שהביא ב״י בשם א״א בשם א״ם תקי״ח דשאני התם דגיגית היא אין לבתיו • לכך אין להתירו משום דהוי כגרף של רשי כיון דלא הוי במקום דירתו אבל הכא מיירי שהדלף יורד במקום דירתו ולכך התירו ליתן כלי תחתיו משום דהוי כגרף של רשי ועיין בב״י סי׳ ש״מ מדיניס אלו :

סי׳ תקכב (א) **אין** הסומא יוצא במקלו אע״ג דבסמוך מתיר למי שתכוולו רגליו שיינו משום דלא יכול לילך בלא זה כמצעליס דידיה דמי אבל סומא במקל דידיה לתירוצי סוגיא דידיה עביד והוי דרך חול ואיכא זילותא די״ט אשר״י ומוה הדין

דרישה

בין אומר זה וזה או אמר מכאן אני נוטל ושפיר קס ר׳ אליעזר בבית הלל :

סי׳ תקב [א] **ב״י** הביא משנה בפ״ב דביצה ר״ג אומר ג׳ דברים להקל מכבדים הבית כו׳ והביא הרא״ש דברי ר״ג וכתב משמע אף ר״ג דמיקל לא שרי לכבד אלא בין המטות ובי״ם כו׳ ולכאורה יש לתמוה על הרא״ש כיון דפסק כהבא לא הוי ליה להביא דברי ר״ג כלל ונראה לפרש דהרא״ש בא להוכיח שלא כדברי ר״ח וה״ג דכתבו אהא דמסיק בפ׳ המצניע על ריבוץ הבית והאידנא דקי׳ל כר״ש שרי לרבץ הבית וכתבו דה״ה לכבד שרי ולזה כתב הרא״ש משמע דאף ר״ג דמיקל לא שרי לכבד אלא בין המטות ובי״ט אבל כל הבית אסור משום דהוי פסיק רישא עפי מסריבון ולרבנן אפי׳ בין המטות אסור ואע״כ בה״ג וה״ר שכתבו דאפי׳ לכבד שרי פסקום דלא כמאן ולכך הביא הרא״ש דברי ר״ג גם רבינו הביא דברי ר״ג מה״ט דאע״ג דלא מיקום מחילה ואין בו ארובה אבל יש חלון במחילה לאחר או לבית לא ישלשלם בשקין דרך החלון בחבל מפני שיש טורח להעלות מן הגג לחלון ומשם לארץ עכ״ל וז״ש רבינו אפי׳ להפילם דרך שם כלומר אפי׳ אינו טורח להורידם בחבל דרך חלון אלא להפילם לשם אפ״ה אסור מפני שיש טורח להעלות מן הגג לחלון ומשם לארץ עכ״ל וכ״פ רש״י במשנה וצריך להגביהו עד החלון ולהשליכו לא טרחינן :

ומ״ש ובשבת אסור פי׳ מה שמותר לשלשל פירות דרך ארובה מפני המטר אינו אלא בי״ט אבל בשבת אסור וע״ל בסי׳ של״ח :

תקכב **אין** הסומא יוצא במקלו כו׳ ברייתא בפ׳ א״ל (דף כ״ה) ואסיקנא דהשה נמי דרבים צריכין לה דומיא דילתא דבת ריש גלותא היתה ורבים צריכים לה

ומ״ש רבינו וכתב אסור אכולה מלתא קאי וכדתנן משילין פירות דרך ארובה בי״ט אבל לא בשבת גרסינן בגמ׳ התם (לו •) תנן אבל לא את האוכר ואמר שמואל מאי אבל לא יגמור את האוכר כולו דלמא אתי לאשויי גומות הכא מאי התם בשבת הוא דאסור משום דחמיר אבל בי״ט התם דאיכא ביטול בית המדרש לא הכא דליכא ביטול בה״מ לא כ״ם ולא הזכירו הפוסקים זה משום דכיון דתלמודא ספוקי מספקי ליה מסתמא דינו בשבת וא״ת ולדברי הרי״ף ורמב״ם שפסקו בהמיה דד׳ וה׳ קופות לקולא בהא נמי הו״ל לפסוק לקולא וי״ל דשאני התם דתניא התם ותני משילין פירות דמשמע אפי׳ טובא אבל לגמור את האוכר לא אוכר במתניתין אית לן למימר שי״ט שוה לשבת דאל״כ הו״ל למתניתין לפרושי והר״ן כתב דלפי דרכו של הרז״ה כיון דבהמיה דד׳ וחמש קופות נקטינן כמאן דיליף י״ט משבת בהא נמי יליף י״ט משבת והכלבו כתב לגמור את האוכר אסרו בשבת משום אשויי גומות ובי״ט בעיא ולא איפשיטא ואפ״ל דהאי ספיקא דרבנן ולקולא שכן משילין פירות דרך ארובה ביום טוב מה שאין כן בשבת ובעל ההשלמה כתב דלחומרא עבדינן עד כאן : **מותר** לכסות פירות או כדי יין וכו׳ עד סוף הסימן הכל נתבאר בסימן של״ח :

תקכב **אין** הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ואין יוצאין בכסא אחד אנשים ואחד הנשים בריתא בפרק אין לדין (כה :) ופירש״י אין הסומא יוצא במקלו דהוי דרך חול ואיכא זילותא די״ט וכתב הרא״ש אין הסומא (סו •) מי שנכוותו גידי שוקיו מותר לצאת במקל בשבת שאני התם דאינו יכול להלך כלל בלא מקל וכמצעליס דידיה דמו אבל סומא במקל דידיה לתרוצי סוגיא דידיה עביד ואיכא זילותא די״ט וגם הר״ן כתב כן ומשמע בירושלמי פ״ק דביצה דהא דאין יוצאין בכסא דוקא בכסא הוא דאסור משום עובדין דחול אבל שלא בכסא מותר להוציאו :

כתב הרוקח דה״ה לחולה שעמד מאליו שמותר לילך במקל ונראה דהיינו דוקא בשאינו יכול להלך כלל בלא מקל דאם לא כן אסור דדמי לסומא דלתרוצי סוגיא

לכבד אלא בין המטות ובי״ם כו׳ ולכאורה יש לתמוה על הרא״ש כיון דפסק כהבא לא הוי ליה להביא דברי ר״ג כלל ונראה לפרש דהרא״ש בא להוכיח שלא כדברי ר״ח וה״ג דכתבו אהא דמסיק בפ׳ המצניע על ריבוץ הבית והאידנא דקי׳ל כר״ש שרי לרבץ הבית וכתבו דה״ה לכבד שרי ולזה כתב הרא״ש משמע דאף ר״ג דמיקל לא שרי לכבד אלא בין המטות ובי״ט אבל כל הבית אסור משום דהוי פסיק רישא עפי מסריבון ולרבנן אפי׳ בין המטות אסור ומ״כ בה״ג וה״ר שכתבו דאפי׳ לכבד שרי פסקום דלא כמאן ולכך הביא הרא״ש דברי ר״ג גם רבינו הביא דברי ר״ג מה״ט דאע״ג דלא מיקום מחילה ואין בו ארובה אבל יש חלון במחילה לאחר או לבית לא ישלשלם בשקין דרך החלון בחבל מפני שיש טורח להעלות מן הגג לחלון ומשם לארץ עכ״ל וז״ש רבינו אפי׳ להפילם דרך שם כלומר אפי׳ אינו טורח להורידם בחבל דרך חלון אלא להפילם לשם אפ״ה אסור מפני שיש טורח להעלות מן הגג לחלון ומשם לארץ עכ״ל וכ״פ רש״י במשנה וצריך להגביהו עד החלון ולהשליכו לא טרחינן :

ומ״ש ובשבת אסור פי׳ מה שמותר לשלשל פירות דרך ארובה מפני המטר אינו אלא בי״ט אבל בשבת אסור וע״ל בסי׳ של״ח :

תקכב **אין** הסומא יוצא במקלו כו׳ ברייתא בפ׳ א״ל (דף כ״ה) ואסיקנא דהשה נמי דרבים צריכין לה דומיא דילתא דבת ריש גלותא היתה ורבים צריכים לה

ומ״ש רבינו וכתב אסור אכולה מלתא קאי וכדתנן משילין פירות דרך ארובה בי״ט אבל לא בשבת גרסינן בגמ׳ התם (לו •) תנן אבל לא את האוכר ואמר שמואל מאי אבל לא יגמור את האוכר כולו דלמא אתי לאשויי גומות הכא מאי התם בשבת הוא דאסור משום דחמיר אבל בי״ט התם דאיכא ביטול בית המדרש לא הכא דליכא ביטול בה״מ לא כ״ם ולא הזכירו הפוסקים זה משום דכיון דתלמודא ספוקי מספקי ליה מסתמא דינו בשבת וא״ת ולדברי הרי״ף ורמב״ם שפסקו בהמיה דד׳ וה׳ קופות לקולא בהא נמי הו״ל לפסוק לקולא וי״ל דשאני התם דתניא התם ותני משילין פירות דמשמע אפי׳ טובא אבל לגמור את האוכר לא אוכר במתניתין אית לן למימר שי״ט שוה לשבת דאל״כ הו״ל למתניתין לפרושי והר״ן כתב דלפי דרכו של הרז״ה כיון דבהמיה דד׳ וחמש קופות נקטינן כמאן דיליף י״ט משבת בהא נמי יליף י״ט משבת והכלבו כתב לגמור את האוכר אסרו בשבת משום אשויי גומות ובי״ט בעיא ולא איפשיטא ואפ״ל דהאי ספיקא דרבנן ולקולא שכן משילין פירות דרך ארובה ביום טוב מה שאין כן בשבת ובעל ההשלמה כתב דלחומרא עבדינן עד כאן : **מותר** לכסות פירות או כדי יין וכו׳ עד סוף הסימן הכל נתבאר בסימן של״ח :

תקכב **אין** הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ואין יוצאין בכסא אחד אנשים ואחד הנשים בריתא בפרק אין לדין (כה :) ופירש״י אין הסומא יוצא במקלו דהוי דרך חול ואיכא זילותא די״ט וכתב הרא״ש אין הסומא (סו •) מי שנכוותו גידי שוקיו מותר לצאת במקל בשבת שאני התם דאינו יכול להלך כלל בלא מקל וכמצעליס דידיה דמו אבל סומא במקל דידיה לתרוצי סוגיא דידיה עביד ואיכא זילותא די״ט וגם הר״ן כתב כן ומשמע בירושלמי פ״ק דביצה דהא דאין יוצאין בכסא דוקא בכסא הוא דאסור משום עובדין דחול אבל שלא בכסא מותר להוציאו :

כתב הרוקח דה״ה לחולה שעמד מאליו שמותר לילך במקל ונראה דהיינו דוקא בשאינו יכול להלך כלל בלא מקל דאם לא כן אסור דדמי לסומא דלתרוצי סוגיא

למקום • מ״ם ב״י בד״ה ודע דלהרמב״ם כו׳ וז״ל מ״ש רבינו ובשבת אסור אכולה מלתא קאי כו׳ מיני יודע מה בא ללמדינו במ״ם אכולה מלתא קאי כיון דרבינו לא כתב קודם זה אלא דין אחר דמותר לשלשלן למטה כו׳ אפי׳ ד׳ וה׳ לא הוי לב״י לרוץ לאמשמעינן דאכולה מלתא קאי • מ״ם ב״י בד״ז ולא סוכינו לפרוסקים זה משום דכיון דשגעודא סמיכי מספקא ליה מסתמא דינו כשבת נראה דר״ל דגם רי״ף ורמב״ם בכלל

פוסקים

לה מותר: **ומ"ש** ואם רבים צריכין לו ואינו יכול לילך עם בענין אחר כתב ב"י דהר"ן הולך דאפי' יכול לילך עם בענין אחר התירו לו משום דוחקא שלא ידחפוס בני השוק או שלא לטנף הבגדים ומיהו נראה דאף רבינו לא אמר להיכא שאינו יכול לילך כלל בע"א דא"כ אפי' אין רבים צריכין לו מותר כמו למי שנתכוונו גידי שוקיו אלא ר"ל דאינו יכול לילך בעוד אלא ביגיעה רבה כגון שהוא זקן או חולה קלת דלתרוצי סוגיא דידיה קא עביד דומיא דסומא במקלו ואיכא זילותא די"ט וא"ת כאן משמע דוקא בי"ט שרי היכא דרבים צריכין לו ובסי' ש"א כתב דאף בשבת שרי לד"ה אע"ג דאיסור דאורייתא הוא וי"ל דכיון דקי"ל הנושא את האי במטה פטור אף על המטה מפני שהמטה טפלה לו א"כ אף בשבת אין עם אלא איסור דרבנן והיכא דרבים צריכין לו מותר וכדפי' לעם: וכתב מהרש"ל היכא דאין רבי' צריכין לו דאסור אף בי"ט היינו דוקא בר"ה או בכרמלית דמיחלף בר"ה אבל מבית לחצר היכא דלא עירב שרי דאין עירוב והולאה לי"ט לאפוקי בשבת דאפי' חוץ לעירוב אסור:

ומ"ש ובלבד שלא יכתף וכו' א"א בסוגיא דגמ' דקא משני שאני ילתא דבעיתא ולאו דוקא ילתא אלא ה"ה אם דבעית אלא כיון דהקושיא היתה מעובדא דילתא קא משני נמי שאני ילתא ויש גורסין שאני איתתא דבעיתא משמע דבשתא אשה שרי אבל בשתא אינש אסור אע"כ בידוע דבעית וזה דעת הרשב"א הביאו ב"י עוד כתב ב"י דמלשון הרמב"ם שכתב ואינש רבים צריכין לו יוצאין בכם' אחריו ומוציאין אותו על הכתף אפי' באפריון עכ"ל משמע דאין איסור בכתף כלל וכי משמע מדברי הרי"ף ועשמס דפסק הלכה כאמרי לה לקולא דמשום דוחקא דצבורא שרי לכתופי אלא לידחקו ליה לצבורא וה"ה מפני טעם אחר אינה ונראה מדברי הרמב"ם דיוצאה בכסא שאמרו היינו שהיו נוהגין להוציא אחר האנשים החשובים כסא ביד אינש אחד ליטב בו במקום שירצה ואלונקי הוא אפריון שיושב בו כשמכתפין אותו עכ"ל ומהרש"ל קשיא ליה דבסוגיא לא משמע הכי מדמקשה על הא דאין יוצאין בכסא אינו והא אלא רב יעקב בר אידי זקן אחד היה בשכונתינו והיה יוצא בגלודקי אלו וכו' וסמכו נמי על דברי אחי שקיא וכו' וכן אמר רב נחמן אנא אפיקתיה למר שמואל משמשא לטולא ומטולא לשמשא משמע להדיא דקאי על מה שמוציאין האנשים בכסא ועוד הקשה על פי' הב"י ומסיק דט"ס הוא בדברי הרמב"ם אלא כך ב"ל ויוצא בכסא עכ"ל בפ' א"ל ס"ס י"ד ולפעד"ל דאין כאן ט"ס גם לא כפי' ב"י אלא דהרמב"ם ס"ל דכיתוף שהוא נקרא בשם אלונקי ופירושו אפריון שמוציאין בו אותו שרבים צריכין לו לדרוש לעם בשבתא דריגלא כשובדא דאמימר ומר זוטרא וכיוצא בזה ואז מותרין לצאת אחריו בכסא למקום שנושאין הגדול כדי לשמוע הדרשה אם הם זקנים או חולים קלת שהליכה ברגליהם קשה להם יוצאין בכסא אחר הגדול והיינו דקא פריך תלמודא אברייתא דתני אין יוצאין בכסא מזקן אחד שהיה בשכונתינו וכו' דקשיא טובא מאי פריך הא קאמר ריב"ל אם רבים צריכין לו מותר ותו מאי היה שאלתם מריב"ל הלא הלכה פסוקה היא דמותר מעובדא דאחי שקיא ומדרב נחמן בר יצחק אלא בע"כ דלא שאלו אלא על אותן שבאו לשמוע הדרשה אם מותרין הן גם כן לצאת בכסא אחריו והשיב אם רבים צריכין לו מותר לצאת בכסא אחריו כולי עלמא וא"כ קשיא מברייתא דקתני אין יוצאין בכסא וכו' ומשני התם כדקאמר טעמא אם היו רבים צריכין לו מותר פי' דכשרבים צריכין לו כגון בשבתא דריגלא כולי עלמא יכולין לצאת בכסא אחד אנשים ואחד נשים הגדול יוצא אפי' בכתף באלונקי שהוא אפריון וכ"ע יוצאין בכסא אחריו אם הן זקנים או חולים ולפי זה אין צריך לדחוק דילתא דיצאה באלונקי לפי שרבים צריכין לה דבת ר"ג היתה כדכתבו התוס' אלא דילתא יצאת כדי לשמוע הדרשה והא דיצאת באלונקי משום דבעיתא והכי משמע מליצנא דהרמב"ם להדיא שכתב ואינש רבים צריכין לו יוצאין בכסא אחריו ומוציאין אותו על הכתף אפי' באפריון אלמא דלכ"ע שרי לצאת אחר הגדול שרבים צריכין לו בכסא דוקא ולא בכתף ובאפריון ולגדול עצמו שרי אפי' על הכתף ואפי' באפריון ולא כמו שפי' ב"י דלהרמב"ם אין איסור בכתוף כלל דודאי דהכתוף אסור לכ"ע שהולכין אחר הגדול שרבים צריכין לו ולא שרינן להו אלא לצאת בכסא בלא כתוף מיהו פירושו של ב"י הוא נכון לפרש בו דעת הרי"ף שלא הזכיר איסור כתף כלל שוב ראיתי בספר הרמב"ם שנדפס בוינציא"א שנת ש"י שהגיהו הרב מהר"ם מפדואה דכתוב בו יוצא בכסא וכדעת מהרש"ל ועם כל זה נראה עיקר כספריס ישנים דכתוב בהן יוצאים בכסא אחריו וכדפי' ודו"ק: אין

ומ"ש ובלבד שלא יכתף וכו' בסוגיא דגמ' דקא משני שאני ילתא דבעיתא והרא"ש גורס שאני אתתא דבעיתא ונראה שכך היה גורס הרשב"א ולפיכך חילק בכיתוף בין איש ואשה ואמר שהאיש כל זמן שאינו מבעית ואין בכיתופו מפני כבוד הצבור אסור לכתפו וכמ"ש ה"ה בשמו בפ"ה ורבינו תפס עיקר כספרים דגרסי ילתא ואפי' למאן דגרים אתתא יש לפרש דאורחא דמלתא נקט שהאשה דרכה ליבעת יותר מן האיש אבל אה"נ שאם האיש נבעת שרי לכתף ואם האשה איכא נבעתא אסור: **ודע** שהרי"ף לא הזכיר איסור בכיתוף כלל והרמב"ם התירו בהדיא שכתב בפ"ה איש שהיו רבים צריכים לו יוצאים בכסא אחריו ומוציאין אותו בכתף אפי' באפריון ונראה שהטעם משום דגרסינן התם בגמרא אמימר ומר זוטרא מכתפי להו בשבתא דריגלא משום ביעתותא ואמרי לה משום דוחקא דצבורא אלמא דאיש שרבים צריכים לו שרי לכותפו כי היכא דלא ליתחקו ליה לצבורא וה"ה מפני טעם אחר איזה שיהיה וכיון דאמימר ומר זוטרא עבדי בה עובדא נקטינן כוותייהו ולא חיישינן למ"ד התם ושלא יכתף ואע"ג דלחד לישנא אמרינן דהוו מכתפי להו משום ביעתותא ומשמע דמשום ביעתותא דוקא הוא דשרי וכדשרי ר"נ ליתא הא לא"ה לא סובריס הרי"ף והרמב"ם דכיון דמידי דרבנן הוא נקטינן כלישנא דמיקל עפי כנ"ל • ונראה מדברי הרמב"ם דיוצאה בכסא שאמרו היינו שהיו נוהגים להוציא אחר האנשים החשובים כסא ביד איש אחר ליטב בו במקום שירצה ואלונקי הוא אפריון שיושב בו כשמכתפים אותו: **מי** שנכוותו גידי שוקיו יכול לילך במקל נתבאר בסמוך גבי סומא ונתבאר בארוכה בסי' ש"א: **אין** פרה יוצאה ברצועה שבין קרניה בפ"ד דבילה (כג •) תנן ג' דברים ראב"ע מתיר וחכמים אוסרים ומד מיניהו לצאת פרה ברצועה שבין קרניה ומשמע לרבינו דבי"ט מיירי והלכה כחכמים דאסרי אבל רש"י והר"ן פי' דבשבת איירי ומשום דמשוי הוא ואינו תכשיט לה ונראה מדבריהם דבי"ט ל"ל כה: **ואין** מנהיגין אותה במקל משנה בפ' המביא כדי יין (לב:) אין מנהיגין את הבהמה במקל בי"ט ואמרי' בגמ' (לג •) דבהמה אפילו ר"ש דלית ליה מוקצה מודה משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא ופירש"י דלא מטעם מוקצה אסור אלא מפני שנראה כמוליכה ממקום למקום שהוא צריך להנהיגה הרבה כדי למכור בשוק • וכתב הר"ן וכ"ת למה לן האי טעמא תיפוק ליה משום מוקצה דהא לא ניתנו עצים אלא להסקה כלומר ואפי' ר"ש אית ליה מוקצה כי האי איכא למימר כ"מ דאפי' אזמניה מאתמול דלאו מוקצה הוא אפ"ה אסור משום האי טעמא דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא:

תקכג מקרדין הבהמה בי"ט אף ע"פ שאינו המגרדת קטנות ואיפסיקא בגמרא הלכה כראב"ע דשרי לקרד אע"כ שהוא עושה חבורה משום דקי"ל כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר וכתבו התוס' והרא"ש תימא דלא מדכר הכא אלא איסור חבורה ואנו רואים כשמגרדין סוסים במגרדת של ברזל שתולשין מן השער והוי כפסיק רישיה כהיא דתנן נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק וכ"ל שלא היה עשוי כעין שלנו ולא היה תולש את השער אבל שלנו ודאי אסור עכ"ל הרא"ש וזה שכתב רבינו בשם ר"י וכתב רבינו ירוחם שיש מי שכתב דאפי' בשלנו מותר אע"פ שמשיר שער מאחר שאינו נהנה לא הוה פסיק רישיה וכדאמרינן בפ"ק דכתובות (דף ו) להדק נזייתא בי"ט דמותר ולא דמי לסורק שער שהוא נהנה ע"כ וכבר נתבאר בסי' ש"ג סברא זו ודברי החולקים עליה והרמב"ם כתב בפ"ד מה' י"ט מסירין זבובים הנתלים בבהמה אע"פ שאין עושין חבורה וכתב ה"ה זהו פי' מקרדין את הבהמה ואמרו שפ"ב דבילה דהלכה כת"ק דשרי אפי' בקטנים שעושים חבורה דדבר שאין מתכוין מותר ופי' מסירין הזבובים בכלים קטנים וחדים שלפעמים עושים חבורה עכ"ל והנה ה"ה רצה לפרש ע"פ שיעת המפרשים הגדולים וקטנים שאמרו בגמרא קאי אשיני המגרדת ואין הדבר כן דהרמב"ם סובר דלא נזכר דין מגרדת כלל ומ"ש בגמרא דקירוד הוי קטנים וקרלוף הוי גדולים אזבובים הנתלים קאי דבשהם קטנים כשעוקרין אותם ביד או בכלי מיקרי קירוד וכשהן גדולים נקרא קרלוף וכשעוקרין הקטנים נעשים חבורה לפעמים אבל כשעוקרין הגדולים אין נעשית חבורה וכן פירש הוא ז"ל בפי' המשנה פ"ב דבילה ופ"ג דעדיות וז"ל קירוד הוא הסרת הזבובים הקטנים הנאחזים בירכות הבהמה והם מניחין המקומות פצועים כשעוקרין אותם וקרלוף היא הסרת הזבובים הגדולים שאין פוצעין המקום שהן אוחזים בהם עכ"ל וגם הערוך הזכיר פי' זה שכתב קירוד כמין תולעים והוא רמז כמו אינכ"א דנושכין בבשר הבהמה והם קטנים ואין נפרדין מן הבהמה אלא בעשייה חבורה כגון האינכ"א שאין שולפין אותם מן השיער אלא בקושי והפרדת הגדולים נקרא קרלף ובלשון ערבי קורין לתולעת קירוד עכ"ל ולפ"ז ניחא שאין אנו צריכין לחלק בין מגרדות שלהם דלא הזכירו חכמים דין מגרדת כלל דפשיטא להו דבכל גונא אסור מפני שתולש שיער והוי פסיק רישיה ולדברי הסוברים דפסיק רישיה שאינו נהנה שרי פשוט להו דכל שאינו עושה חבורה אע"פ שתולש שיער שרי:

מין

דרכי משה

תקכב (א) ועיין בדינים אלו סימן ש"א:

דרישה

הפוסקים דס"ל דדינו כשבת ולכך הקשה הא"ת לדברי רי"ף ורמב"ם שפסקו בהסיא דד' ומשם קופות לקולא בהא אמי הו"ל לפסוק לקולא כו' ולזה כתב אמ"כ יסר"ן כתב דלפי דדכו של הרו"ם כיון דבהסיא דד' וס' קופות נקטינן כמאן דליף י"ט משבת בהא אמי ליף י"ט משבת אבל לרי"ף ורמב"ם דלא יליפי י"ט משבת בהסיא דד' וס' קופות ה"כ לא ליף לענין לגמור את הסולר ולא כמ"ש ב"י לדעת רי"ף ורמב"ם:

מין

פרישה

הדין דהסומא אסור ליכך במקלו יש ללמוד דהוקנים אסורים להלך במקל בי"ט וכ"ש בשבת דדמי לסומא דלתירולי סוגיא עביד:

(ב) **ונושאין** אותו בו עיין בב"י שמביא דברי הרמב"ם והר"ן שפי' כל מ' בענין אמר:

(ג) **ואינו** יכול לילך שם בע"א כי כגון שהוא זקן או חולה:

(ד) **ובלבד** שלא יכתף פירש"י משום דמיחזי דרך חול ופרהסיא ולהוליך למקום הרחוק ומדברי רבינו שכתב כאן גבי י"ט כתירוצו אי איכא ביעתותא ולעיל גבי שבת כתב סתמא לאיסור ובלבד שלא יכתף ולא הזכיר היתר משום ביעתותא ואיכא למשמע מינה דגבי שבת אסר רבינו לכתף אפי' איכא ביעתותא משום דשבת חמור ולא יליף מי"ט ואפ"ה שרי להוציא בשבת בכסא ובטעם אפשר כיון דקי"ל הסי נושא את עצמו לא מיתסר להוציא את האדם אלא מדרבנן ובמקום שרבים צריכים לו לא גזרו יכמ"ש ב"י בסי' ש"א ואע"ג דמר זוטרא ואמימר מכתפי להו בשבתא דריגלא אלמא דבשבת נמי שרי לכתף שרי כבר פירש"י דבבית המדרש היו מכתפים אותם עד מקומם ועד"ז נראה שם לישב הרי"ף והרמב"ם שלא הזכירו דין זה גבי שבת משום דאזלי לטעמייהו דבדברי יציאה אמר האנשים הסשובים כשא ביד איש אחר ליטב בו במקום שירצה וכמ"ש הרמ"ם וב"י בסי' זה לפי' דברי הרמב"ם ע"ש וכיון שנושאין הכשא בפני עצמו אין לו טעם להתירו בשבת ולכך לא הזכירו דין זה בשבת ויכול להיות דאם נושאין אותן האנשים בכשא מותר הרי"ף דשרי אף בשבת מטעם דמי נושא את עצמו ובדיעה הם שוים לרבינו ונוה נתישב תמיהת ב"י שתמה בסי' ש"א ע"ש: (ה) **ואין** מנהיגין אותה במקל לפי' שהשכינו אותו מתמול לכן משום שנראה כמילו רוצה להוליכה ממקום למקום שהוא צריך להנהיגה הרבה כדי למוכרה בשוק:

בי' תקכג (א) ופר"י שמגרדות שלהן כו' נראה דר"י לטעמיה שאסור לתלוש אלמר לעשות מקום לסכין לשחוט וסמיכו ב"י בסי' תנ"ח ושטעם משום דהוי פסיק רישא ולא

אין מיילדין בהמה בי"ט אבל מסעדין אותה וכו' הכל משנה וגמ' בס"פ מפנין (קכח ·) ופירש"י נופח לו בחוטמו שנחיריו סתומין לו בדרירין:

בהמה טהורה שריחקה ולדה מותר לזלף וכו' עד סוף הסי' גם זה שם ארשב"ג מרחמין היינו על בהמה טהורה בי"ט היכי עביד אמר אביי מביא בול של מלח ומניח לה בתוך הרחם כדי שתזכור לערה ותרחם עליו ומזלפין מי שליא ע"ג ולד כדי שתריח ריחו ותרחם עליו ודוקא טהורה אבל טמאה לא מרחקה ולדה ואי מרחקה לא מקרבה זפירש"י מרחמין · מאהבין את ולדה עליה: בול של מלח · מלא אגרוף דכייב לה וזוכרת לער לידה: ומרחמין את הולד · אם ריחקתו: מי שליא. שורה את השליא במים: לא מרחקה · אין דרכה לרחק: עו"ג המכנים בהמותיו לדייר שדה של ישראל בי"ט אם יכול ליתן לו שכר כתב רבינו בסי' תקל"ז:

תקכד אין עולין ע"ג אילן בי"ט ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקים ולא מטפחים ולא מרקדים ולא דנין ולא מקדשין ולא מייבמין ולא חולצין הכל משנה בפרק משילין (לו ·) ויהיב טעמא בגמ' (שם) לא עולין באילן גזירה שמא יתלוש ולא רוכבין ע"ג בהמה גזירה שמא יתתוך זמורה ולא שטין ע"פ המים גזירה שמא יעשה חבית של שייטין פי' כלי של גומא שאורגין אותו ועושין כמין חבית ארוכה ולמידין בו לשוט ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין גזירה שמא יתקן כלי שיר ואמרינן בירושלמי לא מספקין הבא מחמתו ולא מטפחין טיפוח שהוא לרצונו וכתבוהו הרי"ף והרא"ש ז"ל וזהו שכ' רבינו לא בחמתו ולא בדרך שמחה ואלא דנין פריך בגמרא והלא מצוה קא עביד ומשני ל"ל דאיכא דעדיף מיהא ואלא מקדשין פריך והלא מצוה קא עביד ומשני ל"ל דאית ליה אשה וכיים ואלא חולצין ואלא מייבמין פריך בגמרא והלא מצוה קא עביד ומשני ל"ל דאיכא גדול ומצוה בגדול לייבם וכולהו טעמא מאי גזירה שמא יכתוב ומשמע דהיכא דליכא דעדיף מיהא שרי לדון והיכא דליית ליה אשה וכיים שרי לקדש והיכא דליכא גדול שרי להלוץ ולייבם וכ"כ הר"ן בשם ר"ת שאין מקדשין אשה בשבת אלא מדוחק גדול ואפי' קדש מבע"י אסור לכונסה לחופה בשבת שהרי קונה אותה לאורשה וכ"כ הגה"מ בפ"ד בשם סמ"ג שכתב ר"ת כי מדוחק גדול היה מתיר ולא היה מורה כן הלכה למעשה וכתב עוד בשם סמ"ק דאסור לכנוס בי"ט וכ"כ הרשב"א דאסור ליטא בי"ט ובכלל לא מיבמין הוא אבל רש"י פירש והא מצוה קא עביד כלו' והו"ל למחשביהו בהדי הגך דמני התם שהם משום מצוה ומשני דהכא במאי עסקינן בדאיכא דעדיף מיהא וכו' ומש"ה לא מני להו בהדי הגך דמשום מצוה אבל אין הכי נמי דאפילו ליכא דעדיף מיהא אין דנין ואפי' ליית ליה אשה וכיים אין מקדשין ואפי' ליכא גדול לא חולצין ולא מייבמין וזה דעת הרי"ף והרא"ש ז"ל שכתבו המשנה כצורתה לבד דמשמע דבכל גוני אסור ומפני כך כתב רבינו ולזה הסכים מ"א ז"ל אע"פ שאין הלשון מדוקדק שמאחר שלא כתב הרא"ש בפי' לא דברי רש"י ולא דברי ר"ת לא שייך לשון הסכים אלא כך הוה ליה לכתוב וכן נראה שהוא דעת מ"א ז"ל והרמב"ם נראה שהוא סובר כדעת רש"י שבפכ"ג מה' שבת כ' סתם דאין דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מייבמין · ויש לדקדק בדברי רבינו מאחר שכ' פלוגתא דרש"י ור"ת בלא דנין ולא מקדשין למה לא כתבה בלא חולצין ולא מייבמין א: **ומ"ש** ולא מגרשין כ"כ שם הר"ן ונתן טעם גזירה שמא יכתוב והתוס' נתנו טעם מפני שנראה כקונה קנין בשבת שהרי הוא קונה מ"ע לזכות במציאתה ובמעשה ידיה ומיהו בשביב מרע דתקיף ליה עלמא טובא שרי לגרש אפי' בשבת כדאיתא בהוריק (גיטין עז): **ולא** מקדשין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשרות ג"ז במשנה פ' משילין (שם) ומפרש בגמרא טעמא גזירה משום מקח וממכר ופירש"י דלמקח וממכר דמי שמוליא מרשותו לרשות הקדש ומקח וממכר אסור מן המקרא דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר מ"ג מקח וממכר אתו לידי כתיבת שטרי מכירה ומ"ת הו"ל גזירה לגזירה כולה חדא גזירה היא והר"ן כ' ואע"ג דמקח וממכר לא מיתסר אלא מדרבנן הני בהדי מקח וממכר חדא מלתא נינהו ואתי לאיחלופי: **ומ"ש** דאין מפרישין תרומות ומעשרות אפילו ליתנם לכהן בו ביום כן פירש"י שם דאפילו ליתנם לכהן בו ביום דאיכא למימר לא מוכחא מלתא דלתקוני טבלא מכוון דאין ידוע שיהא הוא צריך לגירים ורוחים שמוליך תרומה לכהן ומיהזי דכולא מלתא משום שמחת י"ט דכהן שצריך לה הוא אפ"ה אסור: **ומ"ש** ודוקא דטבל מאתמול אבל טבל בו ביום כגון שלא עיסה מותר להפריש ממנה חלה שם בגמרא ומתבאר בסי' תק"ו: **ובולן** אם עשאן בין שוגג בין מזיד מה שעשה עשוי ירושל' כתבוהו שם הרי"ף והרא"ש וכתב המ

תקכו מת המוטל לקברו אם הוא בי"ט ראשון יתעסקו בו עו"ג אפי' מת בו ביום ואפי' אם יכולים להשהותו עד למחר שלא יסריח ורש"י פירש דלא שרי אלא היכא דאשתהי כגון שמת בשבת שלפני י"ט וכ"כ בה"ג דלא שרינן ליה אלא אי הוי מסריח אי משהינן ליה עד למחר וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה כתב ה"ר יחיאל הלוי שישראל יכולין להוליכו דמתוך שהותרה הוצאה לצורך (פ) הותרה נמי שלא לצורך וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל והרמב"ן אוסר דלא שרי ע"י מתוך אלא בדבר שיש בו צורך היום להנאת הגוף ממש והוצאת המת דומה לטלטול אבנים בי"ט ב' יתעסקו בו ישראל אפי' בי"ט שני של ר"ה ואפי' לא אשתהי (ג) ואפי' למיגז ליה אסא ולעשות לו תכריכין ולבנות ארון ולחצוב קבר מותר וה"מ

כ"כ בפ"ד מהלכות י"ט וכתב ה"ה שהוא ירושלמי וברייתא במסכת דמאי **תקכו מת** המוטל לקברו אם הוא בי"ט ראשון יתעסקו בו עו"ג וכו' בפ"ק דביצה (ו') אמר רבא מת בי"ט ראשון יתעסקו בו עו"ג בי"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפי' בשני י"ט של ר"ה משמ"כ בביצה אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאשתהי אבל לא אשתהי משהינן ליה ורב אשי אמר אף ע"ג דלא אשתהי משהינן ליה מ"ט י"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן אפילו למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא ופירש"י מת המוטל לקברו אם יוס ראשון הוא וכו' עכ"ל נראה דס"ל לרש"י דאם היה פירושו דרבא מחלק בין מת בי"ט ראשון למת בי"ט שני א"כ קשה למר זוטרא דקאמר לא אמרן דיתעסקו בו ישראל ביוס שני אלא דאשתהי וכו' דהו"ל לרבא לחלק במת ביוס טוב ראשון בין נקבר ביוס ראשון דיתעסקו בו עממין ולא ישראל כלל אפי' יסריח ודאי ואם לא נקבר עד יוס ב' יתעסקו בו ישראל כיון דאשתהי לכן פי' רש"י דאה"נ דכך הוא פי' דברי רבא מת המוטל לקברו אם י"ט ראשון הוא יקברוהו עממין ולא ישראל ואם י"ט ב' הוא למר זוטרא היכא דאשתהי יתעסקו בו ישראל ואי לא אשתהי משהינן ליה אבל בי"ט ראשון אפי' אשתהי יתעסקו בו עממין ולא ישראל כלל ולרב אשי אע"ג דלא אשתהי לא משהינן ליה די"ט שני כחול שויוה רבנן אבל בי"ט ראשון אע"ג דאשתהי יתעסקו בו עממין ולא ישראל כלל דבהא לא פליגי אלא בי"ט שני הוא דפליגי כך הוא לפי פרש"י והר"ן כתב עוד דיש מי שפי' דלמר זוטרא לא שרי בי"ט ראשון בעממין אלא בדאשתהי אבל לא אשתהי אפילו בעממין לא ורב אשי נמי מודה ולא פליגי אלא אי"ט שני דיתעסקו בו ישראל דאפי' לא אשתהי לא משהינן ליה דכחול שויוה רבנן ולא נהירא דאפילו ביוס טוב ראשון יתעסקו בו עממין אפי' לא אשתהי כין למר זוטרא וכין לרב אשי ולא פליגי אלא ביוס טוב שני כדפי' וכך היא דעת הרא"ש שכתב דלרש"י בפרק תולין בי"ט ראשון לא יתעסקו בו עממין אלא בדאשתהי אבל לא אשתהי משהינן ליה וכ"כ בה"ג והשיג עליהן אלא בי"ט ראשון נמי שרי ע"י עממין אפילו לא אשתהי וזהו שכתב רבינו מת המוטל לקוברו אם הוא ביו"ט ראשון וכו' ותיקן ליסנא דרבא כמו שתיקנו רש"י וכתב דבי"ט ראשון מותר ע"י עממין אפי' לא אשתהי אלא כפירש"י בפרק תולין: **כתב** ה"ר יחיאל הלוי וכו' נראה דט"ס הוא וכ"ל ה"ר יואל הלוי שכ"כ התשב"ץ בהלוי וחשב המדפיס שר"ל ה"ר יחיאל ואינו כן אלא הוא ה"ר יואל הלוי אביו של רא"ב"ה אבל ה"ר יחיאל הלוי לא אשתכח בשום מקום בפוסקים: **בי"ט** שני יתעסקו בו ישראל וכו' היינו כרב אשי די"ט שני לגבי מת כחול שויוה מאיכא עממין שרי ע"י ישראל:

משמו והיה כתוב בספרים הר"י רבינו אפי' ומ"ש

ומ"ש רבינו וכ"כ א"א ז"ל נראה שכתב בפ"ק דביצה גבי י"ט ב' שנהגו באשכנז שהעו"ג חופר הקבר ועושה ארון ותכריכין וכל דבר שהוא איסור דאורייתא אבל טלטול והוצאת המת עושה ישראל דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך והוא דאיכא מצוה מצה אבל אחר יציאת נשמה מטלטלין אותו מן המטה לארץ על ידי כסר ומשימין אותו בקבר דמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ובלבד שיהא לצורך מצוה כגון קטן למולו וז"ל הר"ן בפ"ק דביצה ולאחרינן יתעסקו בו עו"ג איכא מ"ד דדוקא בקבורתו אבל טלטולו מותר ע"י כסר או תינוק והוצאתו נמי מותרת כב"ה דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ואיכא מאן דאסר ולשנא דיתעסקו בו עו"ג הכי משמע דמדלא אמרי' יקברו אותו עו"ג משמע דכל עסקיו ע"י עו"ג דוקא שאין כאן כבודו של מת שנתיר בו משום כבודו כלל כיון שסופו להתעסק בו עו"ג. ועוד כתב הרמב"ן דהוצאת מת לקבורה כהוצאת אבנים לבנין שאין לומר בו מתוך כיון שאין בו צורך היום כלל עכ"ל והרשב"א בתשובה כ' כדברי הרמב"ן ז"ל: ומדברי הרמב"ם בפ"א נראה להתיר שב' המת ביו"ט ראשון יתעסקו בקבורתו העו"ג ובי"ט ב' יתעסקו בו ישראל ועושין לו כל צרכיו וכו' ומדנקט גבי י"ט ראשון יתעסקו בקבורתו העו"ג משמע דבקבורתו ממש הוא דיתעסקו העו"ג אבל בטלטולו והוצאתו יתעסקו בו ישראל אלא שה"ה כ' שלדעת הרמב"ם בי"ט ראשון אין ישראל מתעסקין בו כלל אפי' לטלטלו אלא מה שמותר בשבת וכ' בכלבו שבגרבוה נהגו להתיר וגם בתרומת הדשן כתוב דסמכינן אר"י ואשיר"י דמסקו כוותיה ושרו אמנם היכא דאין רואים לקוברו בו ביוס אלא שרואים להוציאו מן הבית לבית הקברות כדי לקוברו למחר ומוציאין אותו היום בשביל עגמת נפש או בשביל כהניס אין נראה דשרו וכ"כ בהגהת באשיר"י פ"ק דמועד קטן מפירש"י דאפי' בי"ט ב' אם אין רואין לקוברו בו ביוס לא שרי לעשות בו שום איסור מלאכה רק טלטול בעלמא ודבר שאין בו טורח: וכתוב עוד בתה"ה על מ"ש המרדכי פרק תולין נהגו לקוברו על ידי עו"ג אפילו בו ביוס ומטהרין אותו על ידי עו"ג מפני שרגיל סדין משוס כבוד ואתו לידי כיבוס ע"כ מלאתי תשובה דישראל מטהרין אותו וכן נמצא כתוב על שם אחד מהגדולים וכן הדעת נוטה למה שכתב מרדכי דלריך סדין מפני כבוד אדרבה יש לחוש טפי לכבוד זה לטהרו על ידי ישראל ביריס או בקש ועל גבי עור דליכא למיחש לסחיטה וכיבוס משנעשה על ידי עו"ג בסדין דמרדכי נופיה כתב שם בפ' תולין בתשובת ר"ב דאפי' בהוצאה מבית לכרמלית למת ע"י ישראל ולא ע"י עו"ג כ"ש אם יגעו בו עו"ג הטמאים כוביס לכל דבריהם. כתב הכלבו נהגו בגרבוגא שישראל נושאין המת אפי' בי"ט ראשון עד הקבר וכן רואין אותו בלי כבר ותיגוק והטעם משום דטלטול בעלמא הוא ולחמס המיס לרחיצה ג"כ מותר שמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך והוא דאיכא צורך י"ט או צורך מצוה אבל אחר יציאת נשמה מטלטלין אותו מן המטה לארץ על ידי כבר או תינוק משום דהוי כמחמה לגל ע"כ וסייס בה בה"ח ואפי' בשבת מותר ע"י כבר כיון דליכא אלא איסור טלטול ויש איסורים טלטול על ידי כבר מחמה לגל וכן הוצאתו כי אם ע"י עו"ג וכ"כ הרמב"ן דמאן דמתיר הטלטול והוצאה טעה בשתיהן וכן פסק הרשב"א: **וכתב** עו"ש שמעתו על הראב"ד שאה להלין מת בי"ט ראשון עד י"ט שני כדי שיתעסקו בו ישראל וחלקו עליו חבריו דלאו ספיר עבד דאין לנו להשהות מת לי"ט שני דמוטב לקברו בעו"ג דאסור להליגו עכ"ל:

כתב הרמב"ן בספר תורת האדם כתב בעל הלכות עבדים דישראל אסור להן למיקבר מיתא בי"ט ראשון דאמר רבא יתעסקו בו עו"ג ודוקא עו"ג אבל עבדים לענין מלאכה דשבת וי"ט איתקש למרייהו ואי קברי מחיין ע"כ הוצאה זה ממה שאמרו בפרק החולץ (מח:) ויעסק בן אמתך בעבד ערל הכתוב מדבר וכו' אלא מיהו לא כל מלאכה אסורה להם אלא לצורך ישראל בלבד דאתמר בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (ט') עבד ואמה התושבין עושין מלאכה בשבת לעצמן כישראל בחול הלכך קבורת המת הוה לצורך ישראל הוא ואסור על ידם כדברי בעל הלכות אלא שאני אומר עבד ערל עו"ג עובד עבודה שלו שאינו תושב אינו בכלל איסור אלא הזכירה תורה אלא תושבים שהרי קבלו עליהם ז' מצות והזהירה תורה על שביתתן בשבת לצורך ישראל אבל אלו עו"ג ערלים אינם בכלל ומ"מ לא נתברר לי מנין לבעל הלכות שיהא י"ט כשבת לענין איסור מלאכה דעבדים שאני אומר כיון שנזרת הכתוב בשבת אין למדים ממנה י"ט שאין דנין קל מחמור להחמיר עליו ע"כ וכבר כתבתי בסי' ש"ד סברת הפוסקים בענין מלאכת עבד ערל של ישראל: **כתב** הר"ן בפ"ק דביצה מת בי"ט ראשון דוקא דיתעסקו עו"ג אבל בשבת וי"ה לא דאמרינן בפ"ק דר"ה (כ') אפשר בעו"ג כלומר אבל בשבת וי"ה לא וכ"כ הרמב"ן בספר ת"ה דלא מיבעיא חפירת קבר וכוך דאית בהו מלאכות גמורות דאסור בעו"ג בשבת אלא אפילו הוצאתו בבה"ק להניחו בכוך העשוי מאתמול דהוה ע"י ישראל שבות וע"י עו"ג שבות דשבות אפ"ה אסור ואתן טעם לדבר מפני כבוד המת שלא יאמרו נתחלל עליו שבת במיתתו וכ"כ הריב"ש בתשובה: **וכתב** עוד הדבר ברור שלעולם לעשות בי"ט ראשון דע"י ישראל אי אפשר אפילו י"ט הסמוך לשבת כדאמרינן בפרק תולין (קלט') ובפ"ק דביצה ומה שאמרת שמת בי"ט ראשון שחל להיות בערב שבת ואי אפשר בעו"ג כגון שאין במקומן בית הקברות ולהמתין עד יום ראשון לא ירצו העו"ג להוליכו לפי שהוא יום חגם ולהמתין עד יום השני הרי המת מסריח תמה על עצמך דוד מלך ישראל מוטל בחמה לא התירו לטלטלו רק ע"י כבר או תינוק ולכן אין לזה תקנה אלא שיקברו בביתו בו ביוס ע"י עו"ג ויפנהו משם אחר השבת ויקברו עם אבותיו או שיעשה לו סדין בו ביוס ע"י עו"ג וארון ושיתהו בו ויחמרהו בחמר ובזפת כדי שלא יהא ריחו נודף ולמ"ש יקברהו עכ"ל: **בי"ט** שני יתעסקו בו ישראל אפי' בי"ט שני של ר"ה ואפי' לא אשתהי ואפילו למיגז ליה אסא ולעשות לו תכריכין כבר כתבתי בסמוך דהכי איתא בפ"ק דביצה וכתב הר"ן מסתברא כיון דחול שויוה רבנן אפי' אפשר בעו"ג יתעסקו בו ישראל וכן הסכים הרמב"ן (ב) שלא כדברי רב אחא משבחא שכ' דדוקא היכא דליכא עו"ג אבל בדוכתא דשכיחי עו"ג לא שריא אלא בעו"ג:

וכתב

דרכי משה

תקכז (א) כתב בהג"א פ"ק דביצה דל"ד אשתהי אלא ה"ה אם המת אינו יכול להמתין עד למחר שלא יסריח מחמת חום או נפוח דינו כנשתהא עכ"ל א"ז: (ב) וכ"כ המרדכי: וכ"כ

דרישה

הר"ן ונתן הטעם גזירה שמא יכתוב כו' נראה דמ"ש כ"כ הר"ן אע"ג דגם התוס' כתבו שם והביאו ב"י בסמוך בא ללמדינו שרבינו ס"ל טעמא משום כתיבה מדעריב גילושין בין ייבום לחליצה ש"מ דייבום וגילושין טעם א' להם ולזה כ' וכ"כ הר"ן דטעם הוי משום קנין וקנין

פרישה

סי' תקכו (א) **הותרה** נמי שלא לצורך. ודוקא אם הוא לקוברו אבל לטמונו מבית לבית אסור אין לתמוה על דבריו שלא הזכיר גלימא ג"כ אף ע"ג דאי' בגמרא ג"כ די"ל דבכלל תכריכין דנקט הוי גלימא ג"כ בכלל וכדי שלא תטעה לפרש דתכריכי דנקט הן תכריכים ממש ולא גלימא לכן הקיף מסדר הגמרא והתחיל בלמיגז ליה אסא ואח"כ ולעשות לו תכריכים לומר כי היכי דלמיגז אסא לא מעכבא דהא אפשר בלא אסא כמו כן לעשות תכריכין מיירי ג"כ אפי' שאין מעכב כגון גלימא ומ"ש ולבנות ארון ולחצוב קבר מותר מה שמולק לבנות ארון וקבר ולמיגז אסא וגלימא לתרתי בבא לפי שבתב"ה כתב לשון הגמרא דמתיר למיגז אסא וגלימא ואח"כ כתב מאי דלגבי ביה הפוסקים הש"י ור"ן והרמ"ש והביא ב"י: (ב) **ואפילו** למיגז ליה אסא שמניחים אותו על מיטת המת לבגוד:

ונראה

וכתב עוד הר״ן ולמיגד ליה גלימא למיגד לחתוך כמו גודו מילנא גלימא לתכריך למיגז ליה אסא לגזוז הדס מן המחובר שהיו מניחין אותו על מטת המת לכבוד וכתב רש״י במסכת מ״ק (ח:) דדוקא הני לפי שטירחתן מועט אבל לחלוב לו קבר שטירחתו מרובה לא שרי ולא נהירא מלא ה״ק דאפי׳ הני דלא מעכבי דהא אפשר בלא אסא ואפשר נמי לכרכו בתכריכין אפ״ה שרי וכ״ש חפירת הקבר דלא אפשר בלא״ה וכ״כ הרא״ש ואפי׳ למיגד ליה גלימא ולמיגז ליה אסא וכל שכן לחפור לו קבר ולעשות לו ארון ובפ״ק דמ״ק כתב לישב דברי רש״י שלא יחלוק ע״ז וכ״כ בהג״א שהתיר ריב״א לתלמידיו אפילו בחפירה והתחיל בעצמו לחפור וכן נהגו העולם:

וה״מ שרוצים לקוברו בו ביום אבל אם אין רוצין לקוברו בו ביום אין עושין לו שום דבר איסור מלאכה ואפי׳ ע״י עו״ג אבל טלטול שרי (ג) ונראה שהכיפה שבונין על הקבר שאין לבנותה בי״ט דכיון שנקבר בקבר למה יהלל י״ט שלא לצורך אלא יכסו הקבר בנסרים ועפר עד אחר המועד (ד) וטוב למעט באיסור דאורייתא בכל מה שיוכלו (ה) וכן נוהגין באשכנז שהעו״ג עושה הארון והתכריכים והחופר הקבר וכל מה שהוא איסור דאורייתא אבל טלטול המת והוצאתו עושין על ידי ישראל (ו) ור״ת היה מחמיר בדבר שלא לעשות האידנא כלל ע״י ישראל וכן כתב ר״ח אבל רב אלפס לא כתב כן ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל: כתב ר״י שלא יעשו הדבר אלא בצנעה דאפי׳ בחה״מ תנן וארון עם המת בחצר פירוש כשעושין לו הארון עושין אותו אצל המת כדי שידעו הכל שהוא לצרכו ומיהו איתא בירושלמי לא שנו אלא באדם שאינו מפורסם אבל באדם מפורסם ואפי׳ בשוק ומטעם זה האידנא שיהודים מועטין דרין במקום אחד וכשיש מת בעיר ידעו כל השכונה הוו כולהו כמו מפורסם כתב בה״ג מותר ללוות המת בי״ט הראשון בתוך התחום ובי״ט שני אפילו חוץ לתחום והרמב״ן היה מסופק אם מותר לחזור למקומו או אם נאמר שאין לו אלא אלפים ממקומו ואם אותם אלפים נבלעים בתוך תחומו יחזור למקומו מעשה

ומ״ש ור״ת היה מחמיר וכו׳ טעמא מדקאמר בתר בכי והאידנא דליכא חברי חייסין פי׳ אותה רשפה שקורין חברי שכופין את ישראל לעשות מלאכה ובי״ט אינה לשתמועי לומר דאסור לנו לפי דת ישראל לעשות מלאכה וכשרואין שקורין את המת בי״ט שני יכופם ג״כ לעשות מלאכתם ואמר ר״ת שבזמן הזה איכא לחוש ג״כ שיכופו אותנו לעשות מלאכתם ע״ש בתוס׳ ובאשיר״י שנחלקו עליו דכיון דליכא השתא חברי שרי ע״י ישראל אלא שנוהגין להחמיר באיסור דאורייתא בדאיכא עממין אבל כשלא אפשר ע״י עממין כגון ביום חגם עושין הכל ע״י ישראל בי״ט שני אבל יום ראשון אפילו ליכא עממין ואשתכי ואפי׳ ישראל אסור ע״י אם אינו שבת ואם י״ט שבת משהין עד יום ג׳ והכי נקטינן: מעשה

אלא באדם שאינו מפורסם אבל באדם מפורסם אבל ראדם מפורסם ואפי׳ בשוק ומטעם זה האידנא שיהודים מועטין דרין במקום אחד וכשיש מת בעיר ידעו כל השכונה הוו כולהו כמו מפורסם כתב בה״ג מותר ללוות המת בי״ט הראשון בתוך התחום ובי״ט שני אפילו חוץ לתחום והרמב״ן היה מסופק אם מותר לחזור למקומו או אם נאמר שאין לו אלא אלפים ממקומו ואם אותם אלפים נבלעים בתוך תחומו יחזור למקומו מעשה

ונראה שהכיפה שבונין על הקבר שאין לבנותה בי״ט וכו׳. משמע מדברי הכיפה של בנין דוקא קאמר דאין לבנותה בי״ט אבל כיפה של עפר שלובריס העפר על הקבר עד שנעשה כמו כל ארצה שמותר לעשותו בי״ט שנמר הקבורה הוא זה ומיהו הגאון מהרי״א ז״ל כתב דמכיון שאמר עוד למעט באיסור דאורייתא יש ליזהר אפי׳ בזה עכ״ל ואינו רואה שום הכרע לדברו: **ור״ת** היה מחמיר בדבר שלא לעשות האידנא כלל על ידי ישראל סברת ר״ת כתבו התוס׳ והרא״ש בפ״ק דביצה אהא דאיתא התם אמר רבינא והאידנא דליכא חברי מיישינן ופירש״י דחברי היו כופין את ישראל לעשות מלאכתן ובי״ט היו נדחין מהם ע״י שאומרים להם י״ט הוא ואם ירצו אותם מקבריס מתיהם יכופו אותם למלאכה וז״ל הרא״ש בזמן הזה אין לאסור מעשה זה כיון דליכא חברי האידנא כמו שאין נזהריס מגילוי לפי שאין נחשים מצוים ובה״ג לא היו דבר שבמנין והרי״ף נמי לא כתבו בהלכותיו אבל ר״ת היה מחמיר בדבר וגם ר״ת פסק כרבינא ומעשה אירע בצרפת ועשו כל צרכי המת ורבנו עמו עד שהביאוהו לעיר אחרת וקברוהו שמה וכעם עליהם ר״ת משום דאמרינן בפרק תולין (קלט:) דשלא להו לבני בשכר מת לא יתעסקו בו לא יהודים ולא עו״ג לא בי״ט ראשון ולא בי״ט שני לפי שאינם בני תורה ואין ראויה מהא דאמרי׳ בפ״ב ר׳ ישמעאל (נט:) ר׳ חייא בר אבא איקלע לגבלא ואסר להו תורמוסין דשלקי עו״ג ואכלי ישראל לפי שאינם בני תורה ואנו נוהגין להקל בכל הנאכל כמות שהוא אי לו שאינו עולה על שלחן מלכים ולא מחמירינן לפי שאין אנו בני תורה ועוד היה אומר ר״ת לפי שיש יהודים המשתדלים לכתוב להם ולעשות כל צורכם ואם יראו שיתעסקו לעשות מלאכה לצורך המת יכופו אותם לעשות מלאכה לצרכם: ונהגו בתשבצו שהעו״ג חופר הקבר ועושה ארון ומכריכין וכל דבר שהוא איסור דאורייתא אבל טלטול והוצאת המת עושה ישראל דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא לצורך וז״ל ת״ה כתב אשיר״י דנהגו בתשבצו בי״ט שני שעושין ע״י העו״ג עשיית הקבר והארון ומכריכין כל מלאכה שהם דאורייתא אבל כל מה שהוא רק איסור דרבנן עושין ע״י ישראל ונראה דהיינו בדאיתא עו״ג אבל אי לא אפשר ע״י עו״ג כגון ביום חגם וכה״ג עושין הכל ע״י ישראל ונראה דאפי׳ בי״ט של ר״ה יש לעשות כן עכ״ל (ג) והריב״ש כתב בתשובה וכן הטעם המחבר שהביא ר״ת משום שעושים מלאכת הדרים לכתוב להם ומי׳ לחברי הם נמי ליתא דשאני חברי שהיו כופים כל היהודים לעשות מלאכתן אבל מפני יהודים מועטים הנכנסים מרצונם לעבודת הדרים לא נחדל מקבור מתינו עכ״ל: **ומ״ש** רבינו ולזה הסכים א״א ז״ל כ״כ בתשובה וז״ל ר״ת אוסר לעשות מת עושין בשבת כמו בחול דומיא דלמיגד ליה גלימא ולמיגז ליה אסא ור״י כתב בכ״ח מ״א קוברי המת בי״ט שני והוליכו אותו חוץ לתחום י״א שאינם יכולים לחזור בו ביום למקומן אבל הרמב״ן כתב בתשובה שחוזרים למקומם בו ביום כדאמרינן שאתה מכשילן לעתיד לבא וכ״ש דכחול שויוה רבנן לגבי מת ועוד כתב בתשובה שכלי הקבורה שהוליכו עמהם חוץ לתחום שמותרים כמו כן להחזיר אותן למקומן מאחר שמלאכתן להיתר ונשתרך להם לאחר בו ביום וכן נמי שאם יגנבו ואפי׳ היה בית כמוך לאותה המשתמר להם מותר להחזירם בבית שירצו דגבי דבר שמלאכתו להיתר כל מחמה לגל שרי ולא אמרינן אם אפשר להגילן מן החמה בטלטול מועט לא יטלטלם יותר אלא כיון שהוא טולן משם כדי להניחן בגל מטלטלן ומניחן באיזה מקום שיזדמן לו לדעתו ולרצונו ה״ג מחזירן לאיזה מקום שירצה ע״כ: **כתב** הרמב״ן בספר ת״ה ראיתי בתוס׳ שמעשה היה בצרפת בי״ט ב׳ והלכו אחרי המת רוכבים על סוסים עד מקום קבורה וכמדומה מדבריהם שלא היתה בידם הכמיס שבאותו הדור ואם ובלוס שלא התירו רבותינו כן אלא במקום דלא אפשר כעין שבנינו לגבי עבודת החודש מי שראה את החודש ואינו יכול לילך מגליכין אותו על החמור ואפי׳ במטה השתא בעבודת החודש שהוא אורך כל ישראל ודבר שמחללין עליו את השבת משום לשבות זו ולא התירוה אלא במקום דלא אפשר כל שכן דבר קל שאינו דומה שבת אפי׳ בעו״ג הילכך לא מיבעיא הכאים משום כבוד שאסור אלא אפי׳ אבלים שחייבין לקוברו אסור ומיהו קוברים שבריכים לקברו במקום שלא אפשר מתירין להם אפי׳ לרכוב על גבי בהמה די״ט שני לגבי צרכיו בכל דלא אפשר כחול שויוה רבנן עכ״ל: **כתב** הרשב״א בתשובה על אחד שבאו עו״ג ואמרו שהכוהו לסטים בדרך רחוק מן העיר כפרסה וחלי ונסתפק השואל אם ימלאוהו את אם מותר להביאו לעיר לקוברו או אם יקברוהו במקומו והשיב דמותר להביאו לקוברו בקברי ישראל וכ״ש אם יש בעיר מקום קבר לאבותיו די״ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן אפי׳ למיגז ליה אסא כ״ש ליקבר בקברי ישראל וכ״ש בקברי אבותיו וזו הקפדת האבות היתה וכל גדולי ישראל ומעשה בכל יום ואין אנו מסגיחין בתחומין בכלל במת בי״ט שני וכן מעשים ומביאים אותו מעיר שאין שם קברות לישראל לעיר שיש שם שכונת קברות ע״כ וזה שלא כדברי הג״א שכתב בפרק אלו מגלחין בשם א״ז מעשה היה בצרפת שהוליכו את בי״ט שני לקוברו אל עיר אחרת וכעס עליהם ר״ת אע״ג שבאותה העיר לא היה בה״ק שאחר שהיה להן לקברו באותה העיר ולאחר י״ט להוציאו ולהוליכו אל עיר אחרת ורבי׳ שמחה כתב דאם ליוהו ברבים כפרה ואין להוליך המת מעיר שיש בה קברות לעיר אחרת אבל מחוץ לארץ לאחרת ישראל מוליכים עכ״ל ומ״ש ואין להוליך המת מעיר שיש בה קברות וכו׳ נ״ל דמיירי בחול ומלתא באנפי נפשה הוא דאי בי״ט אפי׳ מעיר שאין בה קברות ס״ל דאין מוליכין: ולענין הלכה כדברי הרשב״א נקטינן שהם נכונים בעצמה דלא גרע מלמיגז ליה אסא ועוד דרב מוכרח הוא ועוד שהעיד עושין מעשים: **כתב** הרוקח בסימן ש״א שמותר לשכור ספינה בי״ט שני להוליך המת ממקום למקום דקי״ל בי״ט שני יתעסקו בו ישראל עו״ג דלא אשתכי כ״ש הכא אם לא שיכיר ישתהא ויסריח: **נשאר** הריב״ש על יהודי שמת רחוק מישוב ישראל והעו״ג שמוהו במערה במלבושיו וסגרו פי המערה ולא ניתן לקבורה ונודע הדבר לקרוביו בי״ט אם מותר לילך לדרך בי״ט שני ללכת למקום שהוא שם כדי לקברו והשיב שאין ללכת חוץ לתחום בעד קבורת מת שאינו לפניהם ולא יוכלו להגיע אליו עד לאחר המועד והביא ראיה לדבר אבל הרשב״ץ כתב בתשובה דהא ודאי מת זה מוטל עליו לקברו אע״פ שהוא רחוק ממנו הרבה כיון שאין שם יותר קרובים ואדרבה הוי מת מצוה וכיון שבחול מוטל עליו לקברו מחללין עליו י״ט שני שהרי אמרו י״ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן ואע״פ שמת זה רחוק ד׳ או ה׳ ימים כיון די״ט לגבי מת כחול הוא לא מפלגי בין נקבר בו ביום לנקבר למחרת כל שמעשה י״ט ממהר הקבורה שכ״ז שמשתהא הוא מרבה להתגולל וכ״ש אם ימושו לשכילם כלבים והממהר לעשות צרכיו למהר קבורתו עושה מצוה עכ״ל (ב״ה) ונראים לי דבריו:

מעשה

דרכי משה

(ג) וכ״כ המרדכי הלכות אבל:

אבל

פרישה

(ג) **ונראה** שהכיפה שבונין כו׳ והביא ב״י דברי מהר״י אבוהב שכתב כיון שאמר עוד למעט באיסור דאורייתא יש ליזהר מלעשות אף כיפה של עפר וכתב שאינו נראה שום הכרע מדבריו ועל״ל לדקדק מדברי רבינו שכתב דכיון שנקבר בקבר למה יהלל י״ט שלא לצורך מזה שנעשה יש ליזהר גם כן מלעשות הכיפה משום דבימיהן היו בונין כיפה ולא הגביהו עפר על הקבר וה״ל: (ד) **וטוב** למעט באיסור כו׳ נראה דר״ל לאף שמדינא מותר הכל אפי׳ איסור דאורייתא מכל מקום טוב לאחמיר וכמו שנהגו באשכנז שעו״ג עושה הכל כל מה שהוא איסור דאורייתא לבד שלטול יהודאתו עושין ישראל משום שהותרה כו׳ ולא מכח דינא דר״ת שאמיר מכח דלא בני תורה נהגו איסור דר״ת אסור הכל וכמ״ש רבי׳ ור״ת היה מחמיר בדבר בכי והאידנא דליכא חברי

[טור או״ח ח״ר]

(ה) וכן נהגין באשכנז שהעו״ג כו׳ ואם אין עו״ג הכל מותר ע״י ישראל ע״ש:

(ו) ור״ת היה ישראל ויהודים המשתבדים למלאכת הדרים ותוהים בחברי ואל

כמעשה שמת תינוק בן ל' בי"ט השני ואמר הריב"ם כיון שלא היה יודע ודאי שכלו לו חדשיו אין דינו כשאר מת להלל עליו יו"ט והר' יעקב בן הר' יצחק הלבן אומר כיון דרוב נשים יולדות ולד של קיימא דינו כשאר מת :

מעשה שמת תינוק בן ל' בי"ט השני ואמר הריב"ם כיון שלא היה יודע ודאי שכלו לו חדשיו אין דינו כשאר מת להלל עליו יו"ט והר' יעקב בן הר' יצחק הלבן אומר כיון דרוב נשים יולדות ולד של קיימא דיינו כשאר מת כיון דרוב נשים יולדות ולד של קיימא דיינו כשאר מת ולכן היה מיקל לקוברו בשני אבל בי"ט ראשון חודש דמחמריכן והיישינן למיעוט המצוי ואסור לקוברו אפי' ע"י עו"נ ובתשובה הארכתי :

תקכז יו"ט שהל להיות בערב שבת כו' משנה ר"פ שני ורצונו לומר אבל מבשל הוא לי"ט בכמה קדירות ואם הותיר אפילו הותיר שתיים הותיר לשבת ושרי כיון דמתחלה לא נתכוונו לבשל קדירה בפני עצמה לצורך שבת אבל בקדירה אחת יכול לבשל אפילו מרבה בה התיכות לצורך שבת ופ"ל סימן תק"ג :

ועירוב זה פי' ר"ת שצריך לעשותו מפת וממיני תבשיל לבד כו' ור"י פי' דשני בתבשיל לבד כו' טעם מחלוקת זה מפורש בתוס' (דף י"ז) בד"ה אמר רבא ובאשר"י לשם ומסקנת כל הפוסקים שכן עמא דבר בר"ת והג"ה מיימון כתבו עוד ומיהו היכא דאירע דלא עירב אלא בתבשיל לבד סומכין על כל הנך רבוותא דשרו . ובמרדכי האריך בביאת הירושלמי רבי חייא רבה עלה לציתו וכבר נכנס יו"ט א"ל אנשיו עירובי אמר לן איתא לחכי עלופחין מתתמול א"ל אין ומדקדק לשם הדא אמרה אפילו מין אחת פירות שאין צריך אלא תבשיל אחד שהרי סמך על העדשים לחוד וכן פסק בש"ע . מיהו מ"ש וכבר נכנס י"ט זהו לפי פי' ה"ר אפרים שהביא רבי' בשוף סימן זה אבל כל הגאונים מפרשים שלא נכנס י"ט וכך היא דעת רבינו ועיין במ"ש בשוף

כהגהות אחרונות דמרדכי בסוף עירובין : (ב"ה) ויותר נראה לומר דבתוך ל' ביום ל' והמתיר בזה מתיר בזה ונראים דברי המתיר והוא שגמרו שערו וצפרניו שהרי על ספק זה דרוב נשים יולדות וולד קיימא אנו מוהלים בשבת לכל סתם וולדות שאין אנו יודעים שכלו להם חדשיהם ודברי ההגהות אינם אלא בנפלים שאנו יודעים בוודאי שלא כלו להם חדשיהם : **כתב** הר"ן בפ"ק דפילה (ה) איכא מ"ד דכיון די"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן קורעין בו אף זה כבודו של מת ואינו נראה שאין אלו עבקיו וכן דעת הרמב"ן שלא לקרוע כלל עכ"ל וכ"כ הרמב"ם בסוף פ"ו מה' י"ט אין קורעין בי"ט כלל אפי' קרובינו של מת וכתב ה"ה שכן עיקר (ו) ואפי' בי"ט שני האחרון של פסח ושל עצרת ושל סוכות שהקובר בהם את מתו נוהג בהם אבילות לדברי הגאונים אף בימים אלו אינו קורע לדעת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל וכ"כ רבינו בטור י"ד סי' ש"מ . אם אומרים לידוק הדין וקדיש בי"ט כתב רבי' בטו"ד סימן ק"א . דינו מת לו מת ברגל אז קודם הרגל ושמע שמועה ברגל כ' רבינו בסי' תקמ"ז ותקמ"ח ובספר י"ד בה' אבל . כתוב בתשובת הרשב"א דאע"ג דבי"ט שני לגבי מת כחול הוא מ"מ אסור בתכילין הכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ומת שאני דמשום כבודו הקילו וכן לענין ז' ימי אבילות דרבנן הקילו ופשוט הוא . כתב הכלבו בסימן קי"ד בשמת בליל י"ט ב' משכימין וקוברים אותו למחר קודם תפלה ובשמת ביום קוברין אותו אחר אכילה :

תקכז יו"ט שהל להיות בערב שבת לא יבשל בתחלה לצורך שבת משנה ברפ"ב דפילה (טו :) ופי' רש"י לא יבשל בתחלה לחיות תחלת ביתולו ועיקרו לשם שבת אלא לשם י"ט יהא תחלת ביתולו והמשייר יהיה לשבת כדקתני ואזיל : **ומ"ש** דהיינו דוקא בקדירה בפ"ע דאילו בקדירה אחת יכול לבשל כתו שירצה כתבאר בסי' תקכ"ג ויתבאר עוד בסימן זה : **ומ"ש** אבל מבשל הוא לי"ט ואם הותיר הותיר לשבת אם במשנה והיינו לומר דיכול לבשל כמה קדירות לצורך י"ט ואם הותיר הותיר לשבת ופי' רש"י ובלא הערמה כדקתני לקמן : **ומ"ש** וע"י עירוב מבשל לכתחלה לצורך שבת אם במשנה ועוסה תבשיל מעי"ט וסומך עליו לשבת ופירש"י עוסה תבשיל לשם עירוב ושיילינן בגמרא מ"ט אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה לי"ט רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין מי"ט לשבת ק"ו מי"ט לחול . ופירש"י מ"ט . למה תקנו עירוב : כדי שיברור וכו' . מתוך שמערב זוכר את השבת ואינו מכלה את הכל לי"ט וברור מנה לזה ומנה לזה : רב אשי אמר . לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד י"ט כדי שיאמרו אין אופין מי"ט לשבת אא"כ התחיל מבע"י דאינו אלא כגומר והולך אבל אהקולי לא ק"ו דמי"ט לחול לגמרי לא : והרמב"ם כתב י"ט שהל להיות ע"ש אין אופין ומבשלין בי"ט מה שהוא אוכל למחר בשבת ואיסור זה מד"ס כדי שלא יבא לבשל מי"ט לחול שק"ו הוא לשבת אינו מבשל כ"ש לחול ולפיכך אם עשה תבשיל מעי"ט שהיה סומך עליו ומבשל ואופה מי"ט לשבת ה"ז אותר ותבשיל שסומך עליו הוא הנקרא ע"ת . וכתבו ההגהות על מ"ש ואיכור זה מד"ס אבל התוס' וכל רבותינו מגרפת פי' דהכנה לרבה אסורה מן התורה אפי' מי"ט לשבת שאינו יכול ליהנות ממנה בי"ט כגון סמוך להשיכה דליכא למימר הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי להו או לענין קיינן שביתה שהיא צורך מחר ואפ"ה מותיל ע"ת דרבה לטעמיה דאית ליה הואיל והא דאמר רב אשי כדי שיאמרו וכו' על טעם העירוב קאמר שלכך נתקן כדי שיאמרו וכו' וכן פ"ה וכ"כ בס"ה ע"כ . וכתבו התוס' פרש ביאה תימא הואיל והכנה מדאורייתא היאך אופין ומבשלין מי"ט לשבת וכ"ת על ידי ע"ת וכי אתי תקנתא דרבנן ועוקר הכנה דאורייתא וכ"ל דרבה גופיה אזיל לטעמא דאית ליה הואיל ואפי' לדידן ניחא דכל דבר אפוי ומבושל לא שייך ביה הכנה שאינו מחוסר רק תיקון בעלמא דמעיקרא הוה חזי ליה רק גבי ביצה שהוא דבר הדש שלא היה בשולם ע"כ . ובאמת שדעת הרמב"ם מבואר בגמרא פ' אלו עוברין (דף מו :) דאמרינן התם מדאורייתא נרכי שבת נעשים בי"ט ורבנן הוא דגזרו ביה גזירה שמא יאמרו אופין מי"ט לחול וכיון דאצרכוה רבנן ע"ת אית ליה היכרא ואע"ג דלמאן דלית ליה הואיל אמרינן התם הכי משמע דמאן דאית ליה הואיל נמי סבר הכי דבשמא ל"פ והתוס' ל"ל שבוברים שאע"פ שאינו מפורש בגמרא שהולכים בכך מ"מ לרבה לא שאני ליה בין מי"ט לשבת למי"ט לחול : **כתב** הרמב"ם למה נקרא שמו עירוב בכשם שהעירוב שעושים בחצירות ומבואות מע"ש משום היכר כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת כך זה התבשיל משום היכר וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות בי"ט מה שאינו נאכל בו ביום ולפיכך נקרא תבשיל זה ע"ת . וכתב ה"ה כבר התבאר בפ"א מה"ט למה נזכר בהיכר ההצירות עירוב ומדעתי שהוא כובר שע"ז ג"כ אמרו עיהובי תחומין ועיקר מלת עירוב בדברים אלו אינה בתחלה הנחתה אלא גבי חצירות והשאלה להחומין ולתבשילין לפי שאף הן נעשין באוכל . והרא"ד כתב שאינו כך אלא שהוא מערב צרכי שבת על י"ט לעשותו יחד ואפשר שאף בתחומין יאמר כן שהוא מערב התחומין שלא היה יכול לילך ונכון הוא עכ"ל : **ועירוב** זה פר"ת שצריך לעשותו מפת וממיני תבשיל וכו' שם במשנה דעושה תבשיל מעי"ט וסומך עליו לשבת בש"א תבשילין ובה"א תבשיל אחד כתב הרא"ש ר"ת היה אומר דפלוגתא דב"ש וב"ה הוא בביטול דב"ש סברי לבטל הני בתבשיל אחד וכן משמע ליישנא דמתניתין דלא הזכיר אלא ביטול אבל לאפות אף בית הלל מודו דבעינן פת דכולהו אית להו דר' אליעזר דאמר אין אופין אלא על האפוי והא דאמר אביי ל"ש אלא תבשיל אבל פת לא לצורך ביטול קאמר וכל מילי בכלל ביטול דכתיב ובשלו את הפסח וכן להחם חמין כדאיתא בפרק כירה (מ :) גבי מים הפוסרים זהו ביטולו אבל אפייה לאו בכלל ביטול הוא כדאשכחן דפת ושלקות הוו שתי גזירות ומ"מ הואיל והדלקה שריין אע"ג דלא הוו אצרכוה רבנן אלא בעיקר תיקון הסעודה ור"י אומר מה שמדקדק ר"ת מפת ושלקות דאין אפייה בכלל ביטול אינה ראיה אלא אפי' הוי בכלל הוציאוה מכללו לפי שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה כמו בשלקות ואח"כ הוסיפו לאסור את הפת והא דדרשינן את אשר תאפו אפו לאו ד"ה הוא דתניא בתוספתא העושה תבשיל מערב י"ט אופה ומבשל עליו בשבת ומטמין עליו את החמין : עוד תניא התם רשאין בני מבוי לעשות תבשיל ולאפות ולבשל עליו ובהדיא פליגי ר"א ור' יהושע בירושלמי וז"ל כתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו רא"א אופין על האפוי ומבשלין על המבושל ור' יהושע אומר אופין ומבשלין על המבושל וקי"ל דר' אליעזר שמותי הוא ונהגו להחמיר כדברי ר"ת וכ"כ בה"ג וכ"כ רבי' שמשון הזקן עכ"ל והר"ן סתר דברי ר"ת והעלה דא"ל פת ושכן דעת הרי"ף ז"ל וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם בפ"ו : והמרדכי כתב כדעת ר"ת דבעינן פת ותבשיל והתוס' כתבו שר"י הולך על ר"ת ומ"מ אור"י לא מלאני לבי לעבור על דברי דודי ולריך פת ותבשיל וכן עמא דבר עכ"ל וה"ה כתב בפ"ו דע שבתבשיל אחד בלא פת סגי וכ"ג מן ההלכות וכ"כ מקצת הגאונים וזה דעת הרמב"ם והרשב"א ז"ל וכדברי רבי' אלא שנהגו להחמיר להצריך פת ותבשיל הוציא מידי כל ספק עכ"ל . וכתב הגה"מ שר"י ורבו של רש"י היו מהגיס לערב בפת ותבשיל וכן פשט המנהג ומיהו היכא דאירע דלא עירבו אלא בתבשיל לבד סומכים על כל הנך רבוותא דשרו . כתב המרדכי שם דאיתא בירושלמי עירובי תבשילין כך הם בפת בבילה ותבשיל כזית והא דקאמר פת בבילה ותבשיל כזית פליג אתלמודא דידן דמשמע שיעור כזית ולא מפליג בין פת לתבשיל ע"כ (א) : **וצריך** שיהא התבשיל ראוי ללפת בו הפת לאפוקי דייסא שם בגמרא (דף ז') איכא תרי ליישני ופסקו הפוסקים אבל פת לא מ"ש מידי דמלפת בעי' ופת לא מלפת ודייסא נמי לא מלפתא דא"ר זירא הני בבלאי טפשאי כליסנא בתרא שהוא אמר אביי ל"ש אלא תבשיל דאכלי נהמא בנהמא ופירש"י דמלפת . ליפתן בעינן דמוכחא מלתא שעשוי לשבת ופת לא מלפת הלכך לא מוכחא מלתא שהרי בכל יום יש לחם . וכתב ה"הרב"ש פירות דלא

דרכי משה

(ד) אבל בש"ע שחיבר לא חילק בין תוך ל' ליום ל' וכתב דמותר לקברו אם גמרו שערו וצפרניו . ומ"מ נ"ל דאם לא נימול עדיין אין לקברו בי"ט ויש להמתין עד למחר ולהביר ערלתו כמנהג : (ה) ובפרק תולין דף קנ"ח : (ו) וכ"כ המרדכי בס"ק ד' שצ"א ע"ב : תקכז (א) וכאו"ז כתוב דשוב ליקח לכתחלה כביצה דכן הוא בירושלמי : וצ"ל

דרישה

סי' תקכז [מ] **ועל** ידי עירוב מבשל לכתחלה לצורך שבת אין לפרש דכיון דשרי רבינו לבשל מי"ט לשבת על ידי עירוב דס"ל דהכנה מדברי סופרים וכדעת קלת הפוסקים זה אינו דהא בסדיא כתבו התוס' דלמ"ד הואיל דהוי הכנה דאורייתא ומסתמא דבי' קלי בשיטתיה וסבור ג"כ דהכנה הוי דאורייתא ונעשה דעירוב מבשלין מועיל אע"ג דהכנה הוי דאורייתא ולא אתי תקנתא דרבנן ועוקרת הכנה דאורייתא כבר כתבו התוס' שני תירוצים פ"ו וכביאם ב"י תירוץ ראשון הוא דרבה לטעמיה הואיל ואית ליה הואיל ומ"כ כתבו עשה אסר לכל דבר אפוי ומבושל לא שייך בו הכנה שאינו מחוסר רק תיקון בעלמא דמעיקרא הוי קמוי ליה רק גבי ביצה שהוא דבר חדש שלא היה בעולם אכ"ל ונראה לפ"ד לדקדק מדברי הרמ"ם ורבינו שהתמו וכתבו לכתיר ע"י עירוב ולא מילקו בין סמוך לאשיכה דליכא למימר הואיל ובין מבע"י דאיכא למימר הואיל ומשמע שפיר דס"ל כתירוץ בתרא דתוס' דכל דבר מבושל לא שייך בו הכנה וממילא אין מילוק בין סמוך לאשיכה מבע"י והכל שרי ולכך שתמו דאי כוס ס"ל כתירוץ ראשון של תוס' א"כ לא סו"ל להרמ"ם ורבינו לאשתמוטי מלאדכורי בשום דוכתא דסמוך לאשיכה אלא ודאי הס שהתמו כתירוץ שני שבתוס' . ולפי זה עכל לעמר שגם הרמב"ם שבתב ואיסור זה מדברי סופרים כדי שלא יבא לבשל מי"ט לחול כו' נראה שגם הרמב"ם סבור דהכנה מדאורייתא דגם הוא ס"ל כש"ד דשיש ליה הואיל וכמ"ש דקאמר ליפור

פרישה

סי' תקכז (מ) **ועל** ידי עירוב מבשל כו' ועשה דתיקנו עירוב כדי שיבורר מנה יפה לשבת פי' מתוך שמערב זוכר את השבת ולא מכלה הכל ביום טוב ובורר מנה יפה ולזה רב אמר לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד יו"ט כדי שיאמרו אין אופין מי"ט לשבת אא"כ התחיל מבע"י דאינו אלא כגומר והולך אבל אתקולי לא ק"ו דמי"ט לחול לגמרי לא הש"י ז"ל :

(נ) **פת** לאפות עליו דאמיה לאו בכלל ביטול הוא אע"ג דהואיל והדלקה נמי לאו בכלל פת ותבשיל ניהו מ"מ לא מצרכוה רבנן אלא בעיקר תיקון הסעודה : (ג) **וכן** נהגו לכתחלה

דלא ופשוט הוא (ב) וכבר נתבאר בסמוך דהא דאמרינן אבל פת לא לדעת ר״ת היינו לצורך בישול אבל כדי לאפות בעינן פת : **ומ״ש** ומיהו כל מיני תבשיל צלי שלוק ומבושל רמוז לכך וכו׳ עם (דף ט״ז) מיהו תלמודא ברייתא תבשיל זה צלי ואפי׳ כבוש שלוק ומבושל וקוליים האספנין שכתן עליו חמין מעי״ט והרמב״ם כתב עוד דבמעשן נמי חלוקין בו דס״א בירושלמי ורבינו פשטים כבוש וקוליים האספנין ומעושן ולא נקט אלא מיני תבשילין דנתבשלו ממש אבל האש דשכיחי אבל כל אדם : **ואפי׳** עדשים וכו׳ עם תני ר׳ חייא עדשים שבשולי קדירה סומך עליהם משום ע״ת וה״מ דאיתא בהו כזית מ״ר יאכל בריה דר״י שמעונית שע״ג הסכין גורדו וכו׳ ופירש״י סומך עליהן מעי״ט וכו׳ גורדו מעי״ט וי״א דדעת רש״י היא דוקא שבשלו העדשי׳ מעי״ט ותתכו השמעונית בסכין בעי״ט דהשתא איכא הוכחה אבל אם נשארו העדשים והשמעונית מנ׳ אז ד׳ ימים קודם אין סומכים ונראה דשרי בכל ענין : דגים קטנים מלוחין אף על פי שאין בישולן בישול לאוסרם משום בישולי עו״ג אפי׳ הכי השיבי בישול לענין עירובי תבשילין להיות תבשיל אבל במליחה בלא בישול לא אף על פי שנאכלין מחמת מלחן : מצוה על כל אדם לערב וגם מצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו ונפקא מינה למי שהוא טרוד או שכח ולא עירב שיוצא בעירובו של חבירו אבל מי שאפשר לו לערב ואינו מערב אלא שרוצה

בסוף הסימן : **ומיהו** כל מיני תבשיל צלי שלוק ומבושל רמוז לכך וכו׳ עם (דף ט״ז) מיהו תלמודא ברייתא תבשיל זה צלי ואפי׳ כבוש שלוק ומבושל וקוליים האספנין שכתן עליו חמין מעי״ט והרמב״ם כתב עוד דבמעשן נמי חלוקין בו דס״א בירושלמי ורבינו פשטים כבוש וקוליים האספנין ומעושן ולא נקט אלא מיני תבשילין דנתבשלו ממש אבל האש דשכיחי אבל כל אדם : **ואפי׳** עדשים וכו׳ עם תני ר׳ חייא עדשים שבשולי קדירה סומך עליהם משום ע״ת וה״מ דאיתא בהו כזית מ״ר יאכל בריה דר״י שמעונית שע״ג הסכין גורדו וכו׳ ופירש״י סומך עליהן מעי״ט וכו׳ גורדו מעי״ט וי״א דדעת רש״י היא דוקא שבשלו העדשי׳ מעי״ט ותתכו השמעונית בסכין בעי״ט דהשתא איכא הוכחה שבשלו העדשים והשמעונית בעי״ט ונגרדו בעי״ט לצורך ע״ת ויכול לסמוך עליו אבל אם נשארו ד׳ ימים מקודם אין סומכין עליו ודעת רבינו דשרי בכל ענין ולא נקט רש״י מעי״ט אלא להוציא י״ט עצמו והוא לומר דצריך להתנות מעי״ט ולומר אם אשכח לעשות ע״ת אסמוך על זה התבשיל אז על שמעונית זה הנגרד מן הסכין אבל מקודם עי״ט ודאי נמי שרי והכי משמע להדיא מהך ירושלמי דאמר ליה רבי חייא אית בכא עלופתין מתתמול אלמא דאפי׳ בעדשין שמתתמול קודם עי״ט נמי שרי לסמוך עליו וא״כ בע״כ דרש״י לא בא אלא להוציא י״ט עצמו וכ״כ המרדכי בשם ר״י שזאת היא דעת רש״י שכתב בעי״ט לאפוקי בי״ט עצמו ודלא כמ״ד בירושלמי דאי״ל להתנות מעי״ט אלא נקטינן כרב חכדא דצריך להתנות מעי״ט וגראה דמה שפי׳ רש״י שתתא דתלמודא דידן לחומרא כמאן דאמר צריך להתנות מעי״ט הוא לפי דבפיסקא דעושה אדם תבשיל מערב י״ט קבעה תלמודא להא דתני רבי חייא עדשים וכו׳ משמע פשטא דקאתי לאשמעינן דאפי׳ בעדשים ושמעונית סומך עליו מעי״ט וחשיב כאילו עושה תבשיל מעי״ט וסומך עליו לשבת אלמא משמע דצריך להתנות מעי״ט ודלא כהר״ש בונבור״ק שבמרדכי שפסק כדברי האומר בירושלמי דלא צריך להתנות דבשל סופרים הלך אחר המיקל דליתא אלא קו״ל כפשטא דתלמודא דידן לחומרא דצריך להתנות ותו משמע דסומכין לכתחלה אעדשים וגרידת השמעונית מן הסכין ואין דמיה מלשון סומכין עליו דמשמע סומכין עליו בשעת הדחק אבל לא לכתחלה כמ״ש מהרש״ל דהא בתתני׳ תני נמי ושעה תבשיל מעי״ט וסומך עליו לשבת והתם לכתחלה קאמר דסומך עליו לבשל בי״ט הרבה תבשילין לצורך שבת והכי נמי יכול לסמוך עליו לכתחלה וכ״כ בי״ט מיהו גראה ודאי דאלה מן המוכחר היא לעשות תבשיל לכתחלה לצורך ע״ת כמו שבינו ועושה תבשיל מעי״ט כו׳ ועובדא דירושלמי נמי משמע הכי דתני בה ר׳ חייא רבה עלה לביתו אמרין ליה אינשמון מערבא א״ל אית בכא עלופתין מן אתמול א״ל אין וכו׳ משמע דוקא היכא דשכח ואין האומן מספיק לעשות תבשיל א״כ שהשעה דחוקה לו ואין לו דבר לעשות תבשיל אבל היכא דאפשר לו לעשות תבשיל יעשה לכתחלה תבשיל אע״ג דמדינא יכול לסמוך לכתחלה אעדשים שבשארו בקדרה א״מ מצוה מן המוכחר היא לעשות תבשיל וזאת הוא דעת המרדכי שכתב ואשמעינן ר׳ חייא דהא דתנן עושה תבשיל ה״מ לכתחלה אבל דיעבד היכא דשכח עבדין כדפריטית עכ״ל דהכל מודים לכתחלה מצוה מן המוכחר לעשות תבשיל אלא היכא דשכח סומך עליו דיעבד ומיהו מדינא יכול לסמוך עליו לכתחלה אע״ג דלא שכח אלא דלא עבד מצוה מן המוכחר כתב מהרש״ל בפ״ב ס״ם ח׳ וז״ל גראה דלא כעי להתנות מעי״ט אלא בדסומך על תבשיל שבשאר בלא מתכוין כגון שולי קדרה והדומה לו אבל מי שעשה תבשיל מיוחד לשם ע״ת או שהפריש לשם כך אפי׳ היה דעתו אח״כ להתנות ולברך עליו ושכח מלהתנות ולברך סומך עליו בדיעבד והברכה איכה מעכבת עכ״ל וכדבריו משמע בירושלמי דלא פליגי צריך להתנות אם לא אלא בעובדא דר׳ חייא דסמך על עלופתין דבשארו בקדרה בלא מתכוין מאתתמול דלהך מ״ד תנאי הו״ל לרבי חייא הגדול ולמודך מ״ד לא הו״ל תנאי לר׳ חייא כלל הא לאו הכי א״ל תנאי (הגה״ה הא דכתב הר״ש מבונבור״ק דבפלוגתא דע״ת כיון דמדברי סופרים הוא הלך אחר המיקל כך כתב גם הרמב״ם דע״ת מד״ס הוא ומביאו כ״י והכי איתא בפרק אלו עוברין ואע״ג דלמאן דלית ליה הואיל אמריק התם הכי משמע מאן דאית ליה הואיל נמי סבר הכי דבהא לא פליגי עכ״ל ולא משמע הכי בסוגיא אלא בהא מילתא ודאי פליגי וכן הסיג עליו מהרש״ל פ״ב סימן ג׳ ע״ב עכ״ה) : **דגים** קטנים מלוחים וכו׳ פי׳ אע״פ דאם נתבשלו אח״כ על ידי עו״ג אינם נאסרים משום בישול עו״ג כיון שנאכלים חיים ע״י מליחה אפ״ה חשיבי בישול לענין ע״ת וסומך עליהם משום תבשיל אבל במליחה בלא בישול לא וכו׳ משום דלא דמי לבגוד דהוי כמבושל אבל מליחה אינה אלא כרותחת דלאי ואע״ג דלאי גופיה חשיב תבשיל מ״מ מליחה דאינה אלא כלאי ולא אלי אמש לא חשיב לסמוך עליו והא מימרא דרב אשי שם (דף ט״ז) :

מצוה על כל אדם לערב וגם מצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו שם ר״פ שני ולפי שקשה כיון דכל אדם מצוה לערב למיזה צורך יהא גם הגדול מערב לזה אמר ונפקא מינה למי שהוא טרוד וכו׳ ודברי רבינו בזה כדברי הרא״ש לשם אבל מי שהו״ל להניח ולא הניח פושע הוא הייתו אלא הניח מפני שסמך על הגדול זהו פושע ואינו יוצא בעירובו של גדול אע״פ שהגדול הניח עליו את העירוב ואפי׳ אם שכח לערב אינו יוצא בעירוב של גדול אלא בשכח פעם אחת אבל בשכח פעם שנייה פושע הוא כדמוכח מעובדא דסמיא למי פשוטו . והכי נקטינן לחומרא וכדמשמע מפי׳ רש״י לקולא גם מפי׳ הר״ן משמע דאזלינן לקולא וכמ״ש ב״י ע״ש וליתא וכן פסק בש״ע שוב ראיתי למהרש״ל שכתב לחלק בין בר בי רב לע״ה דע״ה לא ידע שתחוייב כל א׳ להניח עירוב וסמך על גדול או על אחר חשיב כאונס אבל אם הוא בר בי רב חשיב כפושע דאפי׳ לא ידע דשגגת תלמוד עולה זדון ע״כ ואין לזה ראיה אלא אין אילוק דכיון דלא ידע חשיב כאונס אפי׳

ודאי נמי שרי והכי משמע להדיא מהך ירושלמי דאמר ליה רבי חייא אית בכא עלופתין מתתמול אלמא דאפי׳ בעדשין שמתתמול קודם עי״ט נמי שרי לסמוך עליו וא״כ בע״כ דרש״י לא בא אלא להוציא י״ט עצמו וכ״כ המרדכי בשם ר״י שזאת היא דעת רש״י שכתב בעי״ט לאפוקי בי״ט עצמו ודלא כמ״ד בירושלמי דאי״ל להתנות מעי״ט אלא נקטינן כרב חכדא דצריך להתנות מעי״ט וגראה דמה שפי׳ רש״י שתתא דתלמודא דידן לחומרא כמאן דאמר צריך להתנות מעי״ט הוא לפי דבפיסקא דעושה אדם תבשיל מערב י״ט קבעה תלמודא להא דתני רבי חייא עדשים וכו׳ משמע פשטא דקאתי לאשמעינן דאפי׳ בעדשים ושמעונית סומך עליו מעי״ט וחשיב כאילו עושה תבשיל מעי״ט וסומך עליו לשבת אלמא משמע דצריך להתנות מעי״ט ודלא כהר״ש בונבור״ק שבמרדכי שפסק כדברי האומר בירושלמי דלא צריך להתנות דבשל סופרים הלך אחר המיקל דליתא אלא קו״ל כפשטא דתלמודא דידן לחומרא דצריך להתנות ותו משמע דסומכין לכתחלה אעדשים וגרידת השמעונית מן הסכין ואין דמיה מלשון סומכין עליו דמשמע סומכין עליו בשעת הדחק אבל לא לכתחלה כמ״ש מהרש״ל דהא בתתני׳ תני נמי ושעה תבשיל מעי״ט וסומך עליו לשבת והתם לכתחלה קאמר דסומך עליו לבשל בי״ט הרבה תבשילין לצורך שבת והכי נמי יכול לסמוך עליו לכתחלה וכ״כ בי״ט מיהו גראה ודאי דאלה מן המוכחר היא לעשות תבשיל לכתחלה לצורך ע״ת כמו שבינו ועושה תבשיל מעי״ט כו׳ ועובדא דירושלמי נמי משמע הכי דתני בה ר׳ חייא רבה עלה לביתו אמרין ליה אינשמון מערבא א״ל אית בכא עלופתין מן אתמול א״ל אין וכו׳ משמע דוקא היכא דשכח ואין האומן מספיק לעשות תבשיל א״כ שהשעה דחוקה לו ואין לו דבר לעשות תבשיל אבל היכא דאפשר לו לעשות תבשיל יעשה לכתחלה תבשיל אע״ג דמדינא יכול לסמוך לכתחלה אעדשים שבשארו בקדרה א״מ מצוה מן המוכחר היא לעשות תבשיל וזאת הוא דעת המרדכי שכתב ואשמעינן ר׳ חייא דהא דתנן עושה תבשיל ה״מ לכתחלה אבל דיעבד היכא דשכח עבדין כדפריטית עכ״ל דהכל מודים לכתחלה מצוה מן המוכחר לעשות תבשיל אלא היכא דשכח סומך עליו דיעבד ומיהו מדינא יכול לסמוך עליו לכתחלה אע״ג דלא שכח אלא דלא עבד מצוה מן המוכחר כתב מהרש״ל בפ״ב ס״ם ח׳ וז״ל גראה דלא כעי להתנות מעי״ט אלא בדסומך על תבשיל שבשאר בלא מתכוין כגון שולי קדרה והדומה לו אבל מי שעשה תבשיל מיוחד לשם ע״ת או שהפריש לשם כך אפי׳ היה דעתו אח״כ להתנות ולברך עליו ושכח מלהתנות ולברך סומך עליו בדיעבד והברכה איכה מעכבת עכ״ל וכדבריו משמע בירושלמי דלא פליגי צריך להתנות אם לא אלא בעובדא דר׳ חייא דסמך על עלופתין דבשארו בקדרה בלא מתכוין מאתתמול דלהך מ״ד תנאי הו״ל לרבי חייא הגדול ולמודך מ״ד לא הו״ל תנאי לר׳ חייא כלל הא לאו הכי א״ל תנאי (הגה״ה הא דכתב הר״ש מבונבור״ק דבפלוגתא דע״ת כיון דמדברי סופרים הוא הלך אחר המיקל כך כתב גם הרמב״ם דע״ת מד״ס הוא ומביאו כ״י והכי איתא בפרק אלו עוברין ואע״ג דלמאן דלית ליה הואיל אמריק התם הכי משמע מאן דאית ליה הואיל נמי סבר הכי דבהא לא פליגי עכ״ל ולא משמע הכי בסוגיא אלא בהא מילתא ודאי פליגי וכן הסיג עליו מהרש״ל פ״ב סימן ג׳ ע״ב עכ״ה) : **דגים** קטנים מלוחים וכו׳ פי׳ אע״פ דאם נתבשלו אח״כ על ידי עו״ג אינם נאסרים משום בישול עו״ג כיון שנאכלים חיים ע״י מליחה אפ״ה חשיבי בישול לענין ע״ת וסומך עליהם משום תבשיל אבל במליחה בלא בישול לא וכו׳ משום דלא דמי לבגוד דהוי כמבושל אבל מליחה אינה אלא כרותחת דלאי ואע״ג דלאי גופיה חשיב תבשיל מ״מ מליחה דאינה אלא כלאי ולא אלי אמש לא חשיב לסמוך עליו והא מימרא דרב אשי שם (דף ט״ז) :

מצוה על כל אדם לערב וגם מצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו שם ר״פ שני ולפי שקשה כיון דכל אדם מצוה לערב למיזה צורך יהא גם הגדול מערב לזה אמר ונפקא מינה למי שהוא טרוד וכו׳ ודברי רבינו בזה כדברי הרא״ש לשם אבל מי שהו״ל להניח ולא הניח פושע הוא הייתו אלא הניח מפני שסמך על הגדול זהו פושע ואינו יוצא בעירובו של גדול אע״פ שהגדול הניח עליו את העירוב ואפי׳ אם שכח לערב אינו יוצא בעירוב של גדול אלא בשכח פעם אחת אבל בשכח פעם שנייה פושע הוא כדמוכח מעובדא דסמיא למי פשוטו . והכי נקטינן לחומרא וכדמשמע מפי׳ רש״י לקולא גם מפי׳ הר״ן משמע דאזלינן לקולא וכמ״ש ב״י ע״ש וליתא וכן פסק בש״ע שוב ראיתי למהרש״ל שכתב לחלק בין בר בי רב לע״ה דע״ה לא ידע שתחוייב כל א׳ להניח עירוב וסמך על גדול או על אחר חשיב כאונס אבל אם הוא בר בי רב חשיב כפושע דאפי׳ לא ידע דשגגת תלמוד עולה זדון ע״כ ואין לזה ראיה אלא אין אילוק דכיון דלא ידע חשיב כאונס אפי׳

ומיהו כל מיני תבשיל צלי שלוק ומבושל רמוז לכך וכו׳ עם (דף ט״ז) מיהו תלמודא ברייתא תבשיל זה צלי ואפי׳ כבוש שלוק ומבושל וקוליים האספנין שכתן עליו חמין מעי״ט והרמב״ם כתב עוד דבמעשן נמי חלוקין בו דס״א בירושלמי ורבינו פשטים כבוש וקוליים האספנין ומעושן ולא נקט אלא מיני תבשילין דנתבשלו ממש אבל האש דשכיחי אבל כל אדם : **ואפי׳** עדשים וכו׳ עם תני ר׳ חייא עדשים שבשולי קדירה סומך עליהם משום ע״ת וה״מ דאיתא בהו כזית מ״ר יאכל בריה דר״י שמעונית שע״ג הסכין גורדו וכו׳ ופירש״י סומך עליהן מעי״ט וכו׳ גורדו מעי״ט וי״א דדעת רש״י היא דוקא שבשלו העדשי׳ מעי״ט ותתכו השמעונית בסכין בעי״ט דהשתא איכא הוכחה אבל אם נשארו העדשים והשמעונית מנ׳ אז ד׳ ימים קודם אין סומכים ונראה דשרי בכל ענין : דגים קטנים מלוחין אף על פי שאין בישולן בישול לאוסרם משום בישולי עו״ג אפי׳ הכי השיבי בישול לענין עירובי תבשילין להיות תבשיל אבל במליחה בלא בישול לא אף על פי שנאכלין מחמת מלחן : מצוה על כל אדם לערב וגם מצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו ונפקא מינה למי שהוא טרוד או שכח ולא עירב שיוצא בעירובו של חבירו אבל מי שאפשר לו לערב ואינו מערב אלא שרוצה

דרכי משה

(ב) וע״ל דיתבאר דיזנאים בשירות הסבושלים : (ג) וב״ב בתא״א פ״ב דביצה ובא״ז :

פרי״ה

לכתחלה : (ד) **לאפוקי** דייסא דאע״ג דמיקרי גם כן נהמא : (ה) **שנשארו** בשולי קדירה כו׳ בלא נתכוון : (ו) **גורדו** פי׳ מעי״ט :

דרישה

פיסור וה מדברי הסופרים גראה שהוא ע״פ תיקון שני שבתות׳ הכל דבר שהוא אפוי ומבושל לא סיף ביה הכנה כו׳ ולוה כתב דאיסור זה מדברי הסופרים והכמים אסרו בלא פירוש והתירו ע״י עירוב כדי שלא יבואו לבשל מי״ט לחול וסעמים מפורש בגמרא ובדברי הרמב״ם שבאתי וב״י שכתב אחר דברי הרמב״ם וז״ל אבל הגהות מיימוני כתבו ז״ל אבל שתוספת

כתבו דהכנה שיי דאתוריתא הביאו ב״י משמע דסבירא לרמב״ם כל הכנה הוי מדברי סופרים וגראה שדקדק מיימון שהשמיטו תירוץ שני שבתות׳ ולא כתבו אלא תירוץ אחד משמע דלא סבירא ליה תירוץ שני ולפ״ז א״א לפרש דברי הרמב״ם בפ״א אלא דאבור כל הכנה מדברי סופרים כך היא דעתו של ב״י אבל לפי הגמת מיע מוכרח וגם הגהות שם לא נתבי

עלין

אפי' אם היה בר בי רב ודוקא בפעם אחת אבל בשנייה פוסע הוא כי היכי דבשכח מחמת טירדא חשבינן ליה אונס ובשניה הוה ליה פוסע כעובדא דסמיא דמסדר מתניתא דהו"ל בר בי רב הכי נמי בלא ידע הו"ל אונס בראשונה ולא אמרינן בכה"ג שגגת תלמוד עולה זדון שלא יהא יוצא בעירובו של גדול כנ"ל. ובהגהות ש"ע כתב דע"ה שאינו יודע לערב דינו כשכח או נאנס דסומך על הגדול והוא מדברי הא"ז

וכשמערב על אחרים שיכוין בדעתו

וכן: **זכו'** שם (דף ט"ז) א"ר הונא א"ר ע"ת צריכין דעת פשיטא דעת מניח בעינן דעת מי שהניחו לו בעינן או לא בעינן ת"ש דאבוה דשמואל מערב אכולה נהרדעא וכתב מהרש"ל על מה שכתבו הפוסקים דכשמודיעו בי"ט שהוא ע"ש שעירב עליו סומך עליו דיש מקשים הא פשיטא הוא דצריכים לידע דאם לא ידעו איך יבשלו או יאפו ותירץ בדוחק דאתא לאשמעינן שאם לא ידע בבירור שיערבו עליו לא מהני עד שידע בודאי שיערבו עליו או על כל בני העיר ומתוך כך פסק דעכשיו דנוסח העירוב הכתוב בסידורים הוא שכ"א מערב על כל בני העיר א"ל לידע בודאי עירבו עליו וכמ"ש הר"ן דכיון דשמואל ורב אמי ורב אסי הוי מערבין על כולה מתא והיו רגילין בכך היו סומכים עליהם אע"פ שלא הכריז והיה הדבר נודע לכל אנשי העיר עכ"ל ואע"פ שפסק זה נראה ודאי אמת מ"מ א"ל לתרץ מה שיש מקשים בסברא זו דנלפע"ד דאין כאן שום קושיא דצריך לתירוץ דהא בפי' רש"י מפורש דהא דקא מיבעיא לן מי בעינן דעת מי שהניחו לו ה"פ כלום צריך שימלך בו תחלה לעשותו על פיו עכ"ל נראה דמספקא לן דילמא לא מהני אם הודיעו לאחר שהניח עליו ע"ת אפי' הודיעו בערב י"ט ופשט ליה מאבוה דשמואל דמערב אכולה נהרדעא דמסתמא לא היה נמלך עם כל בני העיר אלמא דאפי' לא נודע לבני העיר עד אחר שהניח נמי סומך עליו ומשמע לפוסקים דמסתמא משמע אפי' לא נודע לו אלא בי"ט עצמו ועיקר דעת הפוסקים להורות דסגי בנודע לו בי"ט וא"ל שיהא נודע לו בערב"ט וכן הוא משמעות ל' האלפסי והרא"ש והסמ"ג וכך מפורש בדברי רבינו וא"כ אין כאן קושיא דלא אתא לאשמעינן דצריך שיהא נודע לו בי"ט בע"ש דהא פשיטא הוא אלא לדיוקא אתא דיכול לסמוך עליו בידיעה זו בי"ט עצמו וא"ל שיהא נודע לו בי"ט ודבר פשוט הוא וא"ל להבינא זה לפנים כי אין כאן קושיא כלל: **ומ"ש** וכל מי שהוא בתחום העיר יוצא בו גם זה שם ועד כמה עד תחום שבת ופירש"י דלעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהן ותימא הא פשיטא הוא כיון שעומד חוץ לתחום דאפי' היה דעתו עליו לא מהני עירובו כיון שלא יכול לבא אל עירובו דליהוי כגומר והולך וי"ל דמיירי באותו שהניחו ע"ת ויכול לבא ע"י עירוב ואפ"ה כיון דעומד חוץ לתחום לא היה דעתו של המניח עליו מן הסתם אא"כ פי' דמניח עירוב אף על אותן שכן חוץ לתחום ויכולין לבא ע"י שהניחו עירובי תחומין אז יכולין גם לסמוך עליו וכ"כ ה"ה בשם הרשב"א והתוס' והביאו ב"י והכי נקטינן: **ומ"ש** ואינו מזכה להם המסקנא: ומ"ש

ע"י בנו ובתו הקטנים וכו' ע"ל סי' שס"ו היאך היא

שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר נקרא פושע ואינו יוצא בו וכשמערב על אחרים צריך שיכוין בדעתו על אותו שרוצה לערב בשבילו ואינו צריך לפרש אלא שמניח בכלל על כל בני העיר ודי (ז) וכל מי שהוא בתחום העיר יוצא בו (ח) אבל אותו שהניחו בשבילו א"צ לדעת בשעת הנחה רק שיודיעוהו למחר בי"ט קודם שיתחיל לבשל לצורך השבת וצריך לזכות להם ע"י אחר ואינו מזכה להם לא ע"י בנו ובתו הקטנים ועבדו ושפחתו הכנענים אלא על ידי בנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו העברים [ג] וקטן שאינו סמוך על שולחן אביו חשיב כגדול וגדול הסומך על שלחן אביו חשיב בקטן ואשתו

לא היה דעתו על הפוסעים הא לא"ה הוה מהני גם לפוסעים וכן כתב הרשב"א בתשובה וז"ל א"ל פוסע אתא לכ"ע שרי לדידך אסור כ"ל טעמא שאין דעת המניח על הפוסעים אבל אם אמר המניח בפירוש שהוא מניח אף על הפוסעים הוא סומך לעולם על מי שהניח ומיהו ממה שפירש הר"ן פוסע אתא דכיון דעליתא גליתא אדעתך שאינך רוצה לסמוך בשל אחרים ולא הנחת ואף אני אין דעתי על הפוסעים שאינם רוצים לסמוך עלי ע"כ דמשמע דאם היה דעתו של שמואל גם על הפוסעים שאינם רוצים לסמוך עליו הוה מני סמיא לסמוך עליו וכן אם היה דעתו של סמיא לסמוך בשל אחרים היה יכול לסמוך על עירובו של שמואל אין להכריח דפליג אדברי הרא"ש דהני פוסעים דדייקינן שם היה דעתו של שמואל עליהם שהם יכולין לסמוך עליו הייגו פוסעים בגדול העיר ואינם רוצים לסמוך עליו אבל מי שהוא פוסע שלא להניח עירוב איכא למימר דלא מהני וכדכתב הרא"ש

ועל מאי דמשמע מדברי רש"י יש לתמוה מדלא מרינן אבל היה לו להניח ולא הניח פוסע הוא ואמאי קרי ליה פוסע כיון שיכול לסמוך על גדול העיר וי"ל דהא דיכול לסמוך על גדול העיר היינו בשעבר ולא הניח אבל לכתחלה מודה רש"י שצריך כל אדם לערב בביתו ואם לא עירב בביתו מיקרי פוסע אע"פ שהוא יכול לסמוך על גדול העיר ולדעת הרא"ש בדיעבד נמי אינו סומך על גדול העיר כיון שנזכר ולא הניח ורבי' ירוחם אחר שכתב דברי הרא"ש כתב אבל מורי ה"ר אברהם בן אסמעאל כתב ומסתברא דהאידנא דנהגו שש"ל מערב אכל בני אתא ומכריז מותר לסמוך עליו לכתחלה ולא הוי פוסע ע"כ וזה כדברי רש"י והרשב"א:

כתב הכלבו התירו בעלי הוראה לסמוך על עירוב אפי' מי שהניח עירוב ואבד ואע"פ שגילה דעתו כשהניח עירובו שאין בלבו לסמוך על עירוב אבירו אם יאבד עירובו ואין בעירובו שהניח גילוי דעת ע"כ (ז): **ומ"ש** וכשמערב על אחרים צריך שיכוין בדעתו על אותו שרוצה לערב בשבילו בפרק שני דביצה פשיטא דעת מניח בעינן: **ומ"ש** וא"ל לפרש אלא שמניח בכלל על כל בני העיר ודי שם (עז:) שמואל מערב אכולה נהרדעא רבי אמי ורבי אסי מערבי אכולה טבריא: **ומ"ש** וכל מי שהוא בתחום העיר יוצא בו גם זה שם ועד כמה עד תחום שבת ופי' רש"י דלעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם ונראה מדבריו שאם פירש שהוא מערב אף על אותם העומדים חוץ לתחום מהני אבל הר"ן כתב עד תחום שבת דמסתמא דעתו על כל הנמצאים בתחומו אבל עפי מהכי אפשר דאפי' בשפירש ומתנה לא מהני שאינו בדין שיערב אחד על כל העולם. וכתב ה"ה בשם הרשב"א אפילו עירב עירובי תחומין ויכול לבא אינו סומך עליו שלא נתן דעתו מן הסתם אלא על אותן שכן חוץ תחומו ולפיכך אם פירש אפי' על מי שיכול לבא אצלו ע"י עירובי תחומין אף הם סומכין עליו ע"כ וזה דעת התוס' ואין לדבריהם אלו ראיה עכ"ל:

ומ"ש אבל אותו שהניחו בשבילו א"ל לדעת בשעת הנחה לעיל קאי וה"ק כשמערב על אחרים צריך שיכוין בדעתו על אותו שרוצה לערב בשבילו אבל אותו שהניחו בשבילו א"ל לדעת בשעת הנחה ודין זה בעיא שם ופשטינן מדמכריז ר' יעקב בר אידי כל מי שלא הניח ע"ת יבא ויסמוך על שלי ומדמכריז משמע שלא היו יודעין בדבר בשעת הנחה וכתב הר"ן דשמואל ור' אמי ור' אסי דהוו מערבי אכולה מתא ולא הוו מכרזי משמע שמתוך שהיו רגילין בכך כבר היה הדבר נודע לכל אנשי המקום וסומכין עליהם ומהא שמעינן שמי שדרכו להניח בכל שנה כשמואל ורבי אמי ור' אסי א"ל להכריז אלא סומכין עליו מן הסתם אבל מי שאין דרכו להניח כר' יעקב בר אידי צריך להכריז עכ"ל: **ומ"ש** ע"י אחר פשוט בפרק חלון (עט:): **ומ"ש** ואינו מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים וכו' כ"כ הרי"ף והרא"ש בפ"ב דביצה ולמדוה מהמשנה דשמוא בפרק חלון (עט:) אבל עירובי חצירות וגם הרמב"ם כתב בפ"ו כל שזוכה בעירוב שבת זוכה בע"ת וכל שאינו זוכה באותו עירוב אינו זוכה בזה:

ומ"ש וקטן שאינו סומך על שלחן אביו חשיב כגדול וגדול הסומך על שלחן אביו חשיב קטן כתב המגיד בסימן שס"ו שזה הוא דעת הרא"ש והרמב"ם והרי"ף וגדולים אחרים חולקים עליו וכתב שם רבי' שטוב להחמיר כדברי שניהם ומיהו היינו לכתחלה אבל בדיעבד כל אחד מהם חשיב גדול דכיון דמידי דרבנן הוא סומכים על דברי המיקל: וכתב בהגהת סמ"ק גבי עירובי חצירות דאפי' לדברי האומר דגדול הסומך על שלחן אביו חשיב קטן לאחר שנשא אשה לא מהני סמיכות שלחן וכ"כ הכלבו בשם הר"פ: וכתב הרא"ש (שם) בפ"ב דביצה ובפ' חלון דעבדו ושפחתו העברים אע"פ שסמוכים על שלחנו לא הויא ידם כידו דקטן בנו גדול הוא דהויא ידו כיד אביו לפי שרגיל להיות תמיד סמוך על שלחנו אבל אחר הסמוך על שלחן בעה"ב אין מציאתו לבעל הבית ואפי' אוכל אצלו בחנם כ"ש עבדו ושפחתו העברים דבשכרן קא אכלי והוא מדברי התוס' בפרק התקבל (גיטין סד:) ובפ"ק דמציעא (יב:): כתב הכלבו שמזכה ע"י עבדו ושפחתו העברים אפי' הם קטנים שהקטן זוכה לאחרים בדבר שהוא מד"ס והא דמזכין עירוב ע"י קטן כתבו הרמב"ם בה"ע פ"ו וכתב ה"ה דהכי איתא בפרק התקבל:

ואשתו

דרכי משה

(ד) תוב א"ז בע"ה שאינו יודע בטיב עירוב ולא הניח עירוב תבשילין הו"ל כשכח וסומך על אחרים ולא מקרי פושע בכך:

אבל

דרישה

בלשון אבל התוס' כמ"ש הב"י בשמם לשון אבל דמשמע דפליגי ודו"ק. ומ"ש בסוף הגהות מיימון סי"ל וב"י קיצר ולא הביאם ז"ל אמנם טעמיה המלו אין מספיקין לאסור מבע"י כו' ולכאורה דברים הללו תמוהים וקשים שם מינים וביאור הדברים נראה כך לפי שהיה קשה לו כיון דמדאורייתא שרי אלא חכמים אסרו מחשש שמא יבא לבשל אמול א"כ למה שרי ע"

עירוב הו"ל לאסור לגמרי לבשל ביום טוב אשבת כי מצינו פעמים הרבה שאסרו חכמים דבר המותר לגמרי לכך כתב אמנם טעמים האלו אין מספיקין לאסור כו' כיון דאיכא למימר הואיל לא אסרו לגמרי וסתימו ע"י עירוב ואין לתמוה כיון דאמרינן הואיל אם כן למה אסרו בי"ט משום שמא יבשלו מי"ט לחול הא מטעם הואיל יש לתיר ג"כ מי"ט למול די"ל דאפ"ה אסרו חז"ל מי"ט למול דאין מן הדין לטרוח מול ואע"פ שאין לוקין ע"ז ואין בו איסור דאורייתא מטעם הואיל מ"מ רבנן אסרוהו והלריכו גם כן עירוב תבשילין כדי לתיר לבשל מי"ט לשבת מטעם גזירה שמא יבא גם כן לבשל מי"ט אמול מטעם הואיל. ב"י הביא דברי הרא"ש בד"ה ואשתו כו' וז"ל וכתב הרא"ש על דברי הרי"ף ול"ל דאין מוכה על ידי אשתו דהא דאמרינן גבי עירובי חצירות במוכה ע"י אשתו מוקי לה בשלמי נדרים בשם לה בית בתותו אלא דמיגו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני כו' יש לתמוה בדברי הרא"ש שהכיאם מלמי מוקימתא דשלמי נדרים משמע דשבר כן ולעיל בסימן שס"ו הביא ב"י בשם התוס' והרא"ש דהכאה מוקימתא אתיא כרבי יהודה בן בבא כו' ושפוסקים הלכה כר' יהודה בן בתירא ופי' שם ב"י דהכיא מוקימתא דלא כהלכתא הלכך בנשים לית לן בה בין שיש לה בית לאין לה בית במקבלת פרס ואינה מקבלת פרס תלוי מילתא דכל דמקבלת פרס ידה כידו וכל שאין מקבלת אין ידה כידו וכר' יהודה בן בתירא דקי"ל כוותיה א"כ משמע בהדיא דשבר הרא"ש דהכיא מוקימתא דלא כהלכתא והכא שתר דברי הרי"ף מהכיא מוקימתא משמע דשבר כן ונראה לע"ד לישב דבריו שכי דש"ל להרא"ש ז"ל מאחר שהרי"ף כתב שם משנתינו כלורתה שמוכה ע"י אשתו ודבר פשוט הוא דשתם אשה יש לה מזונות מבעלה או נתן לה מעות למזונותיה או אמר לה נאי מעשה ידיך למזונותיך ובכל אלו מקבלת פרס מקרי ומ"ש ב"י לפי האמת ואף"ה שתם וכתב דמוכיח על ידי אשתו ע"כ ל"ל דשבר כרבי יהודה בן בבא וע"כ ל"ל דשבר ג"כ בהכיא מוקימתא דשלמי נדרים דהוי ג"כ כרבי יהודה בן בבא וכיון דשבר הרי"ף בהכיא מוקימתא לכך דחה הרא"ש דברי הרי"ף מהכיא מוקימתא אבל הרא"ש עצמו לא שבר בהכיא מוקימתא אלא כר' יהודה בן בתירא ולא שאני לן בין יש לה בית לאין לה בית אלא במקבלת פרס תלוי מילתא וכמו שפירשתי ועיין בב"י סימן שס"ו ומ"ש לריך ליתן טעם למה לא כתב דבריו עלוגתא הרי"ף ור"י עם הרא"ש בענין זה לעיל סימן שס"ו ובאמת תרגיו לק"מ שנמשך אחר דברי הרא"ש והרא"ש לא הזכיר דברי הרי"ף ומחלקותו בעירובין לא בפרק הדר ילא בפרק אלו ע"ש ומ"ש דבריו בשם ר"י לא מלאתי כ"כ בשם ר"י בשום מקום כ"א התוס' כ"כ שתם שם בפ' אלו ב"י הביא בד"ה כתבו הגהות כו' וז"ל ומלאתי כתוב בגוף שאל סוכות בס"ו ואם הותיר פת יאכלנו כו' הא דלא נקט כל שני י"ט ומיהו לאחר דמילתא דפשיטא הוא דלא שייך הכנה כלל מהיום לאחר כיון דאחר מכם אול ושא דלא נקט שאר י"ט שאל בס"ו דבא לאשמעינן דאפי' יום שאינו דסוכות דהוי כי"ט אחר שהוא י"ט בפני עצמו אפ"ה יכול לסמוך על אותו עירוב שעירב י"ט ושבת דאשון ושאי דנקט שאל בס"ו ולא נקט שאל ביום ו"ו אשום דבעי לאשמעינן רבותא דיכול לאוכלו ביום ה' שאחריו אע"פ שהוא י"ט בפני עצמו ואי אל בו' ז' דעירב על יום ו' לבשל בו לצורך שבת לא הוי רבותא כ"כ לאוכלו ביום ו' וק"ל. ב"י שתר טעם דבריו שכתב מפני שאין העולם יודעים כו' ונתן טעם אחר לאסור לאכול ולבשל אבל לא לו עירב ולא לאחריים ונעשה אין כ"ל אשום דק"ל לפי טעמו לאח לא יוכל לבשל לאחרים לא יהא אלא שכיון שלא עירב וכי לא יכול לבשל לבעלו בשלמא לטעם רבי' אפי' שאין העולם יודעים שהוא לאחריים לפ"ז יש לאסור אפי' שכיון שלא עירב אבל ב"י דסבר כיון שאין מבשל בביתו אלא בבית אחריים מוכחא מילתא לאחריים הוא מבשל ולפ"ז שפיר יכול לבשל לבעלו ואין טעם לאסור וא"כ למה אסר מי שלא עירב לבשל לאחרים דמסתמא כיון שמבשל לאחרים מטי ליה כראה מינים והוי כשכירו ולמה יהא אסור לכך נראה טעם דבינו יותר נכון. ב"י הביא בס"ם זה המרדכי בשם מהר"ם לעשות עירוב תבשילין עבשיו ביום טוב אמי נראה דל"ד קאמר י"ט שני דגם ב"ט לאשון יכול לערב והא דנקט יו"ט שני לרבותא נקט אפילו ב"ט ב' דלא מצי לערב ע"י תנאי אפ"ה מצי לערב וכמו שהביא הראיה ועש. ב"י ז"ל הביא ס"ם זה דברי הרוקח שכתב וז"ל כתב הרוקח שכח ולא עירב ביום טוב ומוכר בי"ט בלילה אין לכנים ואם הניח עשון והביא הראיה מהא דאמרינן בפרק משילין אין מגביהין בלי ומיני יודע אם הנחה זו לומר שהוא מערב על תנאי או אם סובר שאם הניח עירוב בי"ט עצמו אפילו שלא בתנאי מהני ועש"ם ויש לתמוה עליו אין עלתה על דעתו לפרש דברי הרוקח שהוא מערב על ידי תנאי דהא תלמוד ערוך הוא בפ"ב דביצה ובדומה ב"י ויכול לערב ע"י תנאי בי"ט ולא ערך הראיה לזה וכ"ל שהוא הביא סובר שמיירי דשכח ג"כ לערב בי"ט לאשון ומוכר בליל שני לכך הביא מסופק אם ע"י תנאי קאמר ואשמעינן דמועיל על ידי תנאי אפי' בשני וכ"ל שהוא הביא בי"ט דמשמע שכח אפילו בי"ט לאשון וזה דומה נד ב אין יועיל תנאי בליל י"ט שני אבל לפי גירסא שאלתי בהרוקח שהוא שכח אינו ולפ"ז הוי כפשוטו ומיירי שמוכר בי"ט לאשון ובלא תנאי קאמר דע"י תנאי דבר פשוט הוא שיכול לערב ואין להקשות למה לא יערב ע"י תנאי דל"ל כגון שאל י"ט בו' ז' אי שעשה וסבר שא"ל תנאי ועירב בלא תנאי ואשמעינן דעירובו עירוב ודו"ק: [ב] **וקטן** שאינו סומך על שלחן אביו חשיב כגדול

פרישה

(ו) **וכל** מי שהוא בתחום אבל אותם שאין לתחום אפילו הניחו עירוב דיכולין לבא מסתמא לא נתן דעתו עליהן אא"כ התנה עליהן בפי' התוס' והרשב"א ורמ"א:

(ח) **אבל** אותו שהניחו כו' אדלעיל קאי בראשון שהוא ואלו קודם אשר"י: **על**

ואשתו פסק הרב אלפס ור״י שמזכה להם על ידה דברי הרי״ף בפ״ב דביצה וכן דעת הרמב״ם וכתב הרא״ש על דברי הרי״ף ולי נראה דאין מזכה ע״י אשתו דהא דאמרינן גבי עירובי חצירות במזכה על ידי אשתו מוקי לה בשילהי נדרים (פח:) בשם לה בית באותו חצר דמנו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני אבל אין לה בית באותו חצר לא דיד אשה כיד בעלה ובע״ת אין אדם צריך לזכות לאשתו ולבני ביתו אלא כשהוא עורב כלם מותרין וכיון דאין צריך לזכות אין מזכין על ידה א מידי דהוה אעירובי חצירות כשאין לה בית בחצר אבל הר״ן כתב דליתא דכי אוקימנא התם הכי ה״מ אליבא דר״מ דאמר אין קנין לאשה בלא בעלה כדאיתא פ״ה דקידושין (כג:) אבל לרבנן דפליגי עליה דר״מ התם לא צריכינן בעירובי חצירות שהיה לה בית באותו מבוי הלכך מצי מזכה על ידי אשתו עד כאן לשונו ולענין הלכה נקטינן ככל הני רבוותא דשרו לזכות על ידי אשתו:

ואשתו פסק רב אלפס ור״י שמזכה להם על ידה וא״א הרא״ש ז״ל כתב שאינו מזכה על ידה וכ״כ בעל העיטור כיצד הוא עושה לוקח העירוב בידו ונותנו למי שיש לו זכות בשביל מי שמערב על ידו ואומר לו זכה בעירוב זה בשביל פלוני ונוטלו הזוכה מידו וחוזר ונוטלו מיד הזוכה ומברך על מצות עירוב ואומר בדין יהא שרי לן לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולמיעבד כל צרכנא מי״ט לשבת ולכל בני העיר הזאת או למי שירצה לפרט ואע״פ שהניח עירוב כתב א״א ז״ל שאינו יכול לבשל מיום טוב הראשון לשבת וכ״כ בעל העיטור ויכול להניח העירוב (ט) על דעת להיות סומך

כיצד הוא עושה לוקח העירוב בידו ונותנו למי שיש לו זכות וכו׳ דבר פשוט הוא דבראנה לערב על אחריס מיני ומפני כך צריך לזכות דאילו באינו רוצה לערב על אחריס אינו צריך לזכות כלל אלא לוקח העירוב בידו ומברך ואומר בדין עירובא יהא שרי לנא לאפויי וכו׳ כתב הר״ן בפ״ב דביצה צריך שזוכה להגביה מן הקרקע טפח דכיון דבדשות מזכה הוא לא מצי זכי בלא הגבהה דהכי תני לה בתוספתא גבי עירובי חצירות ורבי׳ לא הזכירו כאן לפי שסמך טל מ״ש בסימן שס״ו לגבי עירובי חצירות דמשם נלמד לע״ת:

ואומר בדין יהא שרי לנא לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא וכו׳ הרי״ף והרמב״ם לא כתבו אלא לאפויי ולבשולי וכתב ה״ה יש מי שהוכיח בנוסח האמירה להדליק את הנר וכ״כ בעל ההלכות למיפא ולבשולי ולמיעבד כל צרכין ולאדלוקי שרגא וכתב הרשב״א שכן ראוי לומר עכ״ל וכ״כ הרא״ש והר״ן בפ״ב דביצה גבי מתני׳ דג׳ דברים ר״ג מתמיר כדברי ב״ש ואכתוב דבריהם לקמן בס״ד: **אע״פ** שהניח עירוב כתב א״א ז״ל שאינו יכול לבשל מיו״ט ראשון לשבת כ״כ בתשובה ונתן טעם משום דודאי יום ראשון עיקר ויו״ט שני אינו אלא משום גזירה וכו׳ וכיון שאפשר לו לשחוט בב׳ שחוט כחול למה יבשלו בראשון שהוא ודאי קודש וכ״כ רבינו ירוחם בשם המפרשים וכ״כ הר״ן בפ״ב בשם רבינו אפרים דאינו מבשל מיו״ט ראשון לשבת ונתן טעם משום דשבת קרובה התירו ע״י עירוב שבת דאוקה לא התירו וכ״כ ה״ה בשם העיטור וגם הרשב״א כתב בתשובה דאינו מבשל מי״ט ראשון לשבת על ידי עירוב מהטעם שכתב הירושלמי ואע״פ שכתב שמתוך גירסת הירושלמי הוא מסופק בדבר נקטינן ככל סך רבוותא דפשיטא לו דאסור: **כתב** הגה״מ דאיתא בירושלמי מי״ט לחבירו ומי״ט לשבת ומי׳ ראבי״ה כגון שב׳ ימים של י״ט הם שבת וע״ש ואשמעינן שצריך בעי״ט שיהם עכ״ל נראה שר״ל שצריך שיאמר בעירוב זה יהא מותר לבשל מי״ט לחבירו ומי״ט לשבת שאע״פ שאינו מבשל אלא ביום א׳ לצורך יום אחר כיון שאותו יום שמבשלים לצרכו יש לו ב׳ שמות צריך להזכירו בב׳ שמותיו (ה) ונקשה לי שאין הלשון מכוון דמשמע דבשני ימים הוא רוצה לבשל לצורך שני ימים אחרים ואינו כן אלא ביום א׳ רוצה לבשל לצורך יום אחר וכך היה ראוי לומר מי״ט לחבירו שהוא י״ט ושבת והמרדכי בפ״ב דביצה כתב דברי ראבי״ה בע״א וז״ל והא דקאמר הירושלמי מי״ט לחבירו פי׳ ראב״יה כגון אם חל י״ט ע״ש ושבת אז צ״ל מי״ט לחבירו דהיינו נמי מיום טוב לשבת ע״כ ולפ״ז אפשר דה״ק אז יאמר מי״ט לחבירו אז יאמר מיום טוב לשבת דבאיזה מהם שיאמר ש״ד ומלאתי כתוב שיתכן לפרש הירושלמי הזה כגון שחל סוכות בה״ו ואם הותיר פת ביום ה׳ יאכלנו ביום ה׳ אחריו שגם באותו יום יהיה י״ט אע״פ שיש ימי חול ביניתיים צ״ל י״ט דהכנה שייך בה משום דסעודת י״ט תשובה מידי דהוי אביצ׳ ואי משום ימי היתר שביניתיים ודכוותייהו לענין ביצה שרי לא דמי דהתם ממילא הכנה ביצים ע״כ ודברי התוס׳ ברוש ביצה בהפך שהרי כתבו דלא שייך הכנה אלא בביצה שהוא דבר חדש שלא היתה מעולם ולא היתה ראויה כלל מעיקרא אבל דבר שאינו מחוסר רק תיקון בעלמא כגון אפייה ובישול ליתא ביום משום הכנה:

ומ״ש ויכול להניח העירוב ע״ד להיות סומך עליו כל זמן שהוא קיים אפילו לי״ט אחר ברפ״ב דביצה (טו:) בעי מ״ט תקנו ע״ת אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה לי״ט רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין מי״ט לשבת ק״ו מי״ט לחול וכתב הרא״ש יראה דנפקא מינה בין אלו ב׳ הטעמים דלרבא צריך לערב דוקא בעי״ט כדי שיברור מנה יפה לשבת ולרב אשי יכול לערב אפי׳ קודש עי״ט וי״ט של סוכות שחל להיות בה׳ בשבת יכול לערב עי״ט עירוב א׳ לשבת ז׳ ולשבת הבאה וכ״כ המרדכי בשם הירושלמי דע״ת של י״ט ראשון מועיל גם לאחרון ובלבד שיאמר בפירוש עד מוצאי י״ט האחרון וכ״כ הגה״מ וכ״כ עוד אבל להניח בי״ט א׳ שיועיל בכל י״ט שבאותה שנה לא ולא דמי לעירובי חצרות שמניח בפעם אחת לכל שבתות השנה משום דהכא הוי טעמא כדאמרינן רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו״ט ומי מקדיש לערב כולי האי אין לך שבתא גדולה מזו עכ״ל. ויש להסתפק בדברי הרא״ש אם הוא סובר כדברי הגהות ולפיכך כתב דבי״ט של סוכות יכול לערב עירוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה ולא כתב לערב בי״ט אחד שיועיל בכל י״ט שבאותה שנה או אם סובר דנקטינן כרב אשי ומפני כך כתב דבי״ט של סוכות יכול לערב עירוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה דאילו לטעמא דרבא אינו יכול לערב מי״ט ראשון לי״ט אחרון דכיון דמרחק כמה יומי אין לך שבתא גדולה מזו וכיון דהלכה כרב אשי ליתא לן לאיתא לשמא יברור כלל ואם כן אפי׳ מי״ט אחד לכל י״ט שבשנה יכול לערב ומה שלא כתב הרא״ש כן היינו מפני שאין דרך

כיצד הוא עושה לוקח העירוב בידו ונותנו למי שיש לו זכות וכו׳ דבר פשוט הוא דבראנה לערב על אחריס מיני ומפני כך צריך לזכות דאילו באינו רוצה לערב על אחריס אינו צריך לזכות כלל אלא לוקח העירוב בידו ומברך ואומר בדין עירובא יהא שרי לנא לאפויי וכו׳ כתב הר״ן בפ״ב דביצה צריך שזוכה להגביה מן הקרקע טפח דכיון דבדשות מזכה הוא לא מצי זכי בלא הגבהה דהכי תני לה בתוספתא גבי עירובי חצירות ורבי׳ לא הזכירו כאן לפי שסמך

טל מ״ש בסימן שס״ו לגבי עירובי חצירות דמשם נלמד לע״ת:

ואומר בדין יהא שרי לנא לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא וכו׳ הרי״ף והרמב״ם לא כתבו אלא לאפויי ולבשולי וכתב ה״ה יש מי שהוכיח בנוסח האמירה להדליק את הנר וכ״כ בעל ההלכות למיפא ולבשולי ולמיעבד כל צרכין ולאדלוקי שרגא וכתב הרשב״א שכן ראוי לומר עכ״ל וכ״כ הרא״ש והר״ן בפ״ב דביצה גבי מתני׳ דג׳ דברים ר״ג מתמיר כדברי ב״ש ואכתוב דבריהם לקמן בס״ד: **אע״פ** שהניח עירוב כתב א״א ז״ל שאינו יכול לבשל מיו״ט ראשון לשבת כ״כ בתשובה ונתן טעם משום דודאי יום ראשון עיקר ויו״ט שני אינו אלא משום גזירה וכו׳ וכיון שאפשר לו לשחוט בב׳ שחוט כחול למה יבשלו בראשון שהוא ודאי קודש וכ״כ רבינו ירוחם בשם המפרשים וכ״כ הר״ן בפ״ב בשם רבינו אפרים דאינו מבשל מיו״ט ראשון לשבת ונתן טעם משום דשבת קרובה התירו ע״י עירוב שבת דאוקה לא התירו וכ״כ ה״ה בשם העיטור וגם הרשב״א כתב בתשובה דאינו מבשל מי״ט ראשון לשבת על ידי עירוב מהטעם שכתב הירושלמי ואע״פ שכתב שמתוך גירסת הירושלמי הוא מסופק בדבר נקטינן ככל סך רבוותא דפשיטא לו דאסור: **כתב** הגה״מ דאיתא בירושלמי מי״ט לחבירו ומי״ט לשבת ומי׳ ראבי״ה כגון שב׳ ימים של י״ט הם שבת וע״ש ואשמעינן שצריך בעי״ט שיהם עכ״ל נראה שר״ל שצריך שיאמר בעירוב זה יהא מותר לבשל מיו״ט לחבירו ומי״ט לשבת שאע״פ שאינו מבשל אלא ביום א׳ לצורך יום אחר כיון שאותו יום שמבשלים לצרכו יש לו ב׳ שמות צריך להזכירו בב׳ שמותיו (ה) ונקשה לי שאין הלשון מכוון דמשמע דבשני ימים הוא רוצה לבשל לצורך שני ימים אחרים ואינו כן אלא ביום א׳ רוצה לבשל לצורך יום אחר וכך היה ראוי לומר מי״ט לחבירו שהוא י״ט ושבת והמרדכי בפ״ב דביצה כתב דברי ראבי״ה בע״א וז״ל והא דקאמר הירושלמי מי״ט לחבירו פי׳ ראב״יה כגון אם חל י״ט ע״ש ושבת אז צ״ל מי״ט לחבירו דהיינו נמי מיום טוב לשבת ע״כ ולפ״ז אפשר דה״ק אז יאמר מי״ט לחבירו אז יאמר מיום טוב לשבת דבאיזה מהם שיאמר ש״ד ומלאתי כתוב שיתכן לפרש הירושלמי הזה כגון שחל סוכות בה״ו ואם הותיר פת ביום ה׳ יאכלנו ביום ה׳ אחריו שגם באותו יום יהיה י״ט אע״פ שיש ימי חול ביניתיים צ״ל י״ט דהכנה שייך בה משום דסעודת י״ט תשובה מידי דהוי אביצ׳ ואי משום ימי היתר שביניתיים ודכוותייהו לענין ביצה שרי לא דמי דהתם ממילא הכנה ביצים ע״כ ודברי התוס׳ ברוש ביצה בהפך שהרי כתבו דלא שייך הכנה אלא בביצה שהוא דבר חדש שלא היתה מעולם ולא היתה ראויה כלל מעיקרא אבל דבר שאינו מחוסר רק תיקון בעלמא כגון אפייה ובישול ליתא ביום משום הכנה:

ומ״ש ויכול להניח העירוב ע״ד להיות סומך עליו כל זמן שהוא קיים אפילו לי״ט אחר ברפ״ב דביצה (טו:) בעי מ״ט תקנו ע״ת אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה לי״ט רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין מי״ט לשבת ק״ו מי״ט לחול וכתב הרא״ש יראה דנפקא מינה בין אלו ב׳ הטעמים דלרבא צריך לערב דוקא בעי״ט כדי שיברור מנה יפה לשבת ולרב אשי יכול לערב אפי׳ קודש עי״ט וי״ט של סוכות שחל להיות בה׳ בשבת יכול לערב עי״ט עירוב א׳ לשבת ז׳ ולשבת הבאה וכ״כ המרדכי בשם הירושלמי דע״ת של י״ט ראשון מועיל גם לאחרון ובלבד שיאמר בפירוש עד מוצאי י״ט האחרון וכ״כ הגה״מ וכ״כ עוד אבל להניח בי״ט א׳ שיועיל בכל י״ט שבאותה שנה לא ולא דמי לעירובי חצרות שמניח בפעם אחת לכל שבתות השנה משום דהכא הוי טעמא כדאמרינן רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו״ט ומי מקדיש לערב כולי האי אין לך שבתא גדולה מזו עכ״ל. ויש להסתפק בדברי הרא״ש אם הוא סובר כדברי הגהות ולפיכך כתב דבי״ט של סוכות יכול לערב עירוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה ולא כתב לערב בי״ט אחד שיועיל בכל י״ט שבאותה שנה או אם סובר דנקטינן כרב אשי ומפני כך כתב דבי״ט של סוכות יכול לערב עירוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה דאילו לטעמא דרבא אינו יכול לערב מי״ט ראשון לי״ט אחרון דכיון דמרחק כמה יומי אין לך שבתא גדולה מזו וכיון דהלכה כרב אשי ליתא לן לאיתא לשמא יברור כלל ואם כן אפי׳ מי״ט אחד לכל י״ט שבשנה יכול לערב ומה שלא כתב הרא״ש כן היינו מפני שאין דרך

ואשתו פסק רב אלפס ור״י שמזכה להם על ידה וא״א הרא״ש ז״ל כתב שאינו מזכה על ידה וכ״כ בעל העיטור כיצד הוא עושה לוקח העירוב בידו ונותנו למי שיש לו זכות בשביל מי שמערב על ידו ואומר לו זכה בעירוב זה בשביל פלוני ונוטלו הזוכה מידו וחוזר ונוטלו מיד הזוכה ומברך על מצות עירוב ואומר בדין יהא שרי לן לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולמיעבד כל צרכנא מי״ט לשבת ולכל בני העיר הזאת או למי שירצה לפרט ואע״פ שהניח עירוב כתב א״א ז״ל שאינו יכול לבשל מיום טוב הראשון לשבת וכ״כ בעל העיטור ויכול להניח העירוב (ט) על דעת להיות

סומך

ומ״ש פסק רב אלפס ור״י שמזכה להם על ידה וא״א הרא״ש ז״ל כתב שאינו מזכה על ידה וכ״כ בעל העיטור כיצד הוא עושה לוקח העירוב בידו ונותנו למי שיש לו זכות בשביל מי שמערב על ידו ואומר לו זכה בעירוב זה בשביל פלוני ונוטלו הזוכה מידו וחוזר ונוטלו מיד הזוכה ומברך על מצות עירוב ואומר בדין יהא שרי לן לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולמיעבד כל צרכנא מי״ט לשבת ולכל בני העיר הזאת או למי שירצה לפרט ואע״פ שהניח עירוב כתב א״א ז״ל שאינו יכול לבשל מיום טוב הראשון לשבת וכ״כ בעל העיטור ויכול להניח העירוב (ט) על דעת להיות סומך

להאי דקתני ע״י אשתו פ׳ אלו נדרים (דף פ״ח) שיש לה לאשתו חצר באותה מבוי וכיון שרויה לבדה מגו דזכיא לגופה זכיה נמי לאחריני אבל אותה דיתבה בהדי בעלה בחצר אחת לא זכיא מידי לאחריני דקי״ל יד אשה כבעלה ואע״ג דהתם משמע דלר״מ הוא דצריך לרבנן לא צריך מיהו כיון דרב קאמר התם כר״מ קי״ל כרב באיסורי ועוד דבקדושין קאמר רבא דכ״ע יד אשה כבעלה ובע״א פליגי דאשתכח ולד״ה צריך שיהא לה חצר ואותה חצר נתנוהו לה ע״מ שאין לבעלה רשות בה וכדרבנן דלר״מ לא משכחת לה שיהא לה חצר שלא יהא שלו דקאמר במשנה פ״ק דקדושין (דף כ״ב) בכסף ע״י אחריס ובשטר ע״י עצמו דקנייה רבו בכל ענין אלא אליבא דרבנן וכיון דחצר שלה ולא לבעלה ומקבלת פרס ואוכלת במקומה דינא הוא דצריכה לערב כר״י ב״ב דאמרינן בפרק הדר (דף ע״ב) דאוסר בנשים אבל בעירוב תבשילין דלא שייך לא מצינא זכיה לאחריני מש״ה לא תנן (פ״ד דמסכת מעשר שני ועיין בפ״ק דקידושין דף כ״ב) גבי מעריס אדם על מעשר שני ע״י אשתו אלא בשיתופי מבוי בלבד כדאמרינן לענין שבת שבע״ל והגה״ה זו חולקת אפסק האלפסי דמתיר לזכות ע״ת ע״י אשתו והרשב״ל הקשה דהיאך תלינן הא דאוקימנא התם כשיש לה חצר וכו׳ בפלוגתא דר״מ ורבנן דהלא מפורש בנדרים לשם דמותיב אמתני׳ דבפרק הלוז דתני בה ומזכה ע״י אשתו מדתניא להדיא דאין זכין להן ע״י אשתו ומסיק רב אשי מתניתין בשיש לה חצר וכו׳ אלמא דהך אוקימתא אינו תלוי כלל בפלוגתא דרב ושמואל אי הלכה כר״מ או כרבנן וכן פי׳ התו׳ והרא״ש לשם להדיא גם הר״ן כתב להדיא בנדרים דאין תלוי האי אוקימתא במילתא דרב וכו׳ והאריך ודחה לדברי הר״ן דבפ״ב די״ט ולע״ד נברא קא חזינא תיובתא לא קא חזינא דאין ספק דהוה מצי לשנויי מתניתין כרבנן ברייתא כר״מ דהא פשיטא דלרבנן דאין יד האשה כיד בעלה יכול לזכות על ידי אשתו אלא דניחא ליה לתלמודא לאוקמי מתניתין כר״מ משום דשתם מתניתין ר״מ דמה״ט פריך ר׳ זירא ממתני׳ דחלון אמתניתין דנדרים אליבא דרב כדפי׳ רש״י לשם אבל ברייתא דאין זכין להן על ידי אשתו פשיטא דכר״מ אתיא ולא כרבנן כדפי׳ ואיתא לדברי הר״ן בפ״ב די״ט דלא כמהרש״ל ואיתא נמי למ״ש בהגהות דאלפסי שבדפוס ומ״ת לענין הלכה נקטינן אעפ״י דלכתחילה אין לזכות על ידי אשתו בדיעבד סומכין על דברי המיקל בעירוב

וכדלעיל בסימן שס״ו:

כיצד הוא עושה וכו׳ לעיל קאי דקאמר מצוה על כל אדם לערב וגם מצוה על כל גדול וכו׳ וכדי לפרש כיצד יעשה הגדול אמר דנותנו למי שיש לו זכות וכו׳ דאילו במי שמערב לעצמו לוקח העירוב בידו ומברך ואומר בדין יהא שרא לנא לאפויי וכו׳ ועכשיו נהגו כל העולם לזכות לכל בני העיר ומברכין ג״כ בלשון זה שכתב רבינו וכמ״ש בכל הסידורים ומ״ש לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא כ״כ הרא״ש לשם שכך נהגו אעפ״י שלא תקנו אלא לעיקר סעודה היינו דא״ל לעשות העירוב אלא מפת ותבשיל שהוא עיקר סעודה אבל צריך להזכיר כל דבר שאסור לעשות בלא עירוב עכ״ל וזה שלא כדעת הרי״ף והרא״ש דלא כתבו אלא לאפויי ולבשולי. ודע דמהרש״ל בתשובתו סי׳ ע״ח למד מדברי הרא״ש דאסור לשחוט בי״ט שני לצורך שבת אפי׳ עושה ע״ת כיון שלא התנה ולא פי׳ ולשחוט דכי היכי דצריך להתנות ולומר ולאדלוקי ולא הוי בכלל ולמעבד כל צרכנא הכי נמי כ״ש שחיטה ואף עפ״י דבתשובת הרא״ש מפורש דיכול לשחוט דהה ואמר דהיינו דוקא דהזכיר בע״ת לשחוט ע״ש ושרי ליה מאריה דאין ספק דמותר לשחוט כמפורש בתשובת הרא״ש בסתם ולא דמי למאי דמצרכינן לפרש ולאטמוני ולאדלוקי שרגא דהתם כיון דאפשר לאפות ולבשל לצורך שבת וא״ל להטמין וכן אפשר בלא הדלקת נר שאין זה מעיקר הסעודה אבל לשחוט פשיטא שהיא בכלל ולבשולי שאי אפשר לבשל אם לא ישחוט תחלה וכן שאר מלאכות הפשט ומליחה וכל המלאכות שקודמין לבישול דאין צריך להתנות עליהן בפירוש לפי שהן בכלל ולבשולי ובזה מיושב במה שהוסיפו לומר ולמעבד כל צרכנא דקאי על מ״ש תחלה לאפויי וכו׳ ובא לומר שהוא מתנה על ד׳ מלאכות אלו אפייה ובישול והטמנה והדלקת הנר שיעשה ג״כ כל מה שצריך עוד מלאכה לצורך תשלום אלו הד׳ מלאכות וכדפי׳ ולפע״ד דחזר בו מתשובה זו בחבורו כיון שלא הזכיר דין זה לשם: **ויכול** להניח עירוב ע״ד להיות סומך עליו כ״ז שהוא קיים אפילו לי״ט אחר זהו ע״פ מ״ש הרא״ש ריש פ״ב דרבא ורב אשי פליגי בהא מילתא והלכה כרב אשי דבתרא היא ומשמע דס״ל להרא״ש ורבינו דיכול לסמוך בכל י״ט שבאותה שנה וכן פי׳ ב״י אבל מהרש״ל השיג ואמר דאפי׳ לרב אשי צריך לערב בכל עי״ט ולא יועיל ע״ת דעי״ט ראשון לי״ט אחרון כ״ש דלא יועיל לכל י״ט שבאותה שנה וכן לא יועיל ע״ת כלל אף לאותו י״ט אלא היכא שעשה מעי״ט אבל כשעשאו קודם ערב יום טוב לא יועיל ואפי׳ לרב אשי וכן עמא דבר והאריך בזה מיהו אף על גב דהכי נהוג לכתחלה מ״מ כדאי הם הרא״ש ושאר הפוסקים לסמוך עליהן

דרכי משה

(ת) אבל בא״ז כתב דאין לאומרו ושעות בפל בירושלמי וכ״נ דעת ב״י שאין לאומרו וכן המנהג. כתב מהרי״ל שאם אינו יודע לומר העירוב בלה״ק יאמר בלשון הול: כתב

פרישה

(ט) **על** דעת להיות סומך עליו כו׳ לכתחלה לא יסמוך עליו: שיכול

דרישה

כגדול ולעיל בסי׳ שכ״ו כ׳ רבי׳ וטוב לסמוך כדברי שניהן והא דלא כתב ג״כ הכא י״ל שסמך על מ״ש לעיל וגם בשאר דברי׳ קיצר בעירוב תבשילין וסמך על מ״ש לעיל גבי עירובי חצירות אלא שיש לדקדק קצת לפי מאי שפירשתי דרבינו רצה לקצר כאן וסמך אלעיל וזה אינו מכוון כי הוא אמי בדברי רבינו כאן מרוכות דכתב יותר במה שכבים תחלה ל׳ המשנה ומה״כ כבים פירוש הרא״ש וכוס היה יכול לקצר היטב ולא סו״ל לכתיב אלא פי׳ הרא״ש ותו לא וכמו שכתב שם בסימן

הדושי הגהות

תקכז א ומה שלא כתב רבינו המור שיכול לזכות על ידי אשתו בשאין מעלה לה מזונות כמ״ש לעיל סימן שס״ו לענין עירובי חצירות אפשר משום דבלתא דשיטא היא דכיון דזכיית העירוב לענין בישול הוא והוא אינו מעלה לה מזונות צריכה עירוב תבשילין לעצמה פשיטא דאשתו כאחר דמיא אבל לעיל סימן שס״ו קמ״ל אע״ג שהיא עכ״ל בביתו

עליהן בדיעבד וכ"פ ב"י בספרו המרוך ובש"ע והכי נקטינן :

ומ"ש נשאר ממנו כל שהוא וכו' כתב ב"י דרבינו נמשך כאן אחר לשון המשנה שאמרה ואם שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת כדמפרש בגמרא כל שהוא לאו דוקא דשיור כזית בעינן וסמך על מ"ש לעיל דכזית הוא שיעור העירוב בין בתחלתו בין בסופו ע"כ מיהו בספרי רבינו המלוייקים כתוב בהן נשאר ממנו כזית . ומיהו כתב מהרש"ל דכיון שצריך להיות העירוב קיים אין ראוי לאכלו עד ליל שבת ומ"מ היה מנהג מהר"ם להניח הככר תחת הלחם המשנה בליל שבת ובמחרתו ובסעודה שלישית היה בוצע עליו דמאחר דמתעביד ביה מצוה חדא ראוי לעשות עליו מצוה אחרת וכן נהגו בעירובי חצירות ע"כ :

התחיל בעיסתו וכו' עד יבא יורה לדק מיהו הראב"ד בהשגות אינו מסופק אלא מפרש לאומרא גומר עיסה זו לבד וכתב להקל בכל אחד וז"ל מה שעשה בעוד שהעירוב קיים מותר לו לשבת ופי' ה' המגיד דמה שנעשה בהיתר אפי' נתכוין בו לצורך י"ט יכול הוא להניחו לשבת ולבשל מכאן ואילך לי"ט עכ"ל ומביאו ב"י והכי נקטינן כקולו וכאומרו וכן פסק בש"ע :

מי שלא עירב וכו' זהו ע"פ שיטתו של הרא"ש שצריך להתנו' ולומר לאטמוני ולאדלוקי אבל להרי"ף ולהרמב"ם יכול להדליק וראיה דאע"פ דנהגו לכתחלה כהרא"ש כדאי הם הרי"ף והרמב"ם לסמוך עליהן בדיעבד אם לא עירב להדליק נר של שבת שהיא מצוה : וכשם שאסור וכו' שם בעיא דאיפשטא וכגירסת התוספות וקנייה זו היא בלא ק"ם אלא בל' מתנה גרידא ובמשיבה ואע"פ דמחזי כעובדין דחול משום מצוה התירו להקנותו כי היכי דמקני לולב ואתרוג בי"ט וכ"כ במרדכי ומביאו ב"י : **ומ"ש** שאין העולם יודעין שהוא נ' אחרים כלומר אע"פ דשלוחו של אדם כמותו ואם כן אחרים שערבו אינן צריכין לזכות לבני ביתם דכשעירב כולם מותרים וכמ"ש הרא"ש וא"כ מדינא ודאי זה שלא עירב מותר לאפות ולבשל לאחרים בביתם כשעירבו הם אפ"ה אסרו חכמים מפני מראית העין דאותן שידעו שזה לא עירב סברוים שמבשל ואופה לעצמו משלו בבית אחר כדי שלא יבינו שעובר על דברי חכמים כנ"ל דעת רבינו ודלא כמה שנראה מת"ש ב"י ומהרש"ל דדחו דברי רבינו בזה אלא דבריו ברורים ויישרים :

ומ"ש רבינו על דברי בעל העיטור ולא נהירא הוא לפי דכך הוא משמעות לשון הברייתא בסתמא דתני בה מי שלא הניח ע"ת הרי זה לא יאפה ולא יבשל לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו אבל הדבר פשוט דלא קשיא כלל דמדינא ודאי מותר לאפות ולבשל לאחרים כדפי' בסמוך דרבי' מודה בזה אלא דס"ל לרבינו דברייתא אוסר לפי שאין העולם יודעים אבל בעל העיטור לא ס"ל הך פירושא אלא הכי פירושו דאינו אסור אלא שלא יאפה ולא יבשל משלו לא לו ולא לאחרים וכן אחרים אין אופין ומבשלין לו משלו והכריח בעל העיטור לפרש כן דהא בע"כ פשיטא הוא דאחרים יכולין לאפות ולבשל משלהם וליתן לו אח"כ במתנה כדמוכח מהך בבא דמקנה קמחו לאחרים וא"כ בע"כ הא דתני ולא אחרים אופין ומבשלין לו היינו לומר דמשלו אין אופין ומבשלין א"כ רישא נמי דאסור לו לאפות ולבשל לא לו ולא לאחרים היינו לומר ג"כ דמשלו אסור דומיא דסיפא ולפע"ד דהעיקר כדברי בעל העיטור ופירושו והכי נקטינן :

ואם ערב במזיד ובשל וכו' שם איבעיא להו עבר ואפה מאי ת"ש מי שהניח ע"ת וכו' ואם הערים אסור וקס"ד דה"ה לעבר ואפה א"ר אשי הערמה קא אמרת שאני הערמה דאחמירו ביה רבנן טפי ממזיד ר"נ בר יצחק אמר אפי' את"ל דמזיד והערמה שוין כדקס"ד דפשטן איכא למאי דסך ברייתא דאוסר הערמה וה"ה למזיד חנניא היא ואליבא דב"ש (אבל לב"ה שרי תרווייהו) וראיה דרנב"י לא אתא אלא למידחי פשיטותא דאפי' למאי דקס"ד ראיה לאיסורא איכא דעבר ואפה אבל קושטא ודאי הכי הוא דאחמירו רבנן הכא בהערמה טפי ממזיד וכדמשמע מלישנא דרב אשי דאחי ליה בריתא ואמר הערמה קאמרת וכו' אלמא דדבר פשוט הוא דהערמה דהכא חמירא טפי ממזיד ורנב"י נמי מודה לרב אשי דקושטא הכי אלא דדחי ליה לפשטן דאף למאי דקס"ד ליכא למיפשט לאיסורא : ומ"ש

כומך עליו כל זמן שהוא קיים אפילו לי"ט אחר . נאבל או נאבד קודם שבשל לשבת אינו יכול לבשל עליו אפילו באותו י"ט נשאר ממנו כל שהוא (ס"א כזית) סומך עליו ולאחר שהכין צרכי שבת יכול לאוכלו מיד התחיל בעיסתו ונאבל העירוב אמר אביי גומר וא"א הרא"ש ז"ל כתב איכא לאיסתפוקי במלתיה דאביי אי בעי למימר גומר עיסה זו שהתחיל בה ושוב לא יבשל ולא יטמין וכן אם התחיל לבשל תבשיל אחד יגמרנו לבד או שמא כיון שהתחיל להתעסק באחד מצרכי שבת בעוד העירוב קיים גומר כל צרכי שבת והלשון משמע כן דקאמר גומר דמשמע כל צרכי שבת דאי אעיסה לחוד קאי הול"ל גומרה והדבר שקול עד יבא יורה צדק : מי שלא עירב אסור להדליק נר של שבת וכשם שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים ב אפילו בביתם שאין העולם יודעין שהוא לאחרים וגם אחרים אסורין לבשל לו ואין לו תקנה אלא שיקנה קמחו ותבשילו לאחרים והם אופין ומבשלים ונותנין לו דשלהם הם מבשלין ונותנין לו אח"כ ואפי' בביתו יכולין לבשל דאחר שנתנה להם במתנה קנו אותו ובעל העיטור כתב מסתברא אחרים שלא הניחו עירוב אופין ומבשלין למי שהניחו דשלוחו של אדם כמותו ולא נהירא דבהדיא גרסינן אינו אופה לאחרים ואם עבר במזיד ובשל מותר לאכלו אבל אם הערים לבשל שתי קדירות לצורך היום והותיר אחת לצורך מחר אסור לאוכלה ואם שם : **ומ"ש** התחיל בעיסתו ונאכל העירוב ואמר אביי גומר ג"ז שם : **ומ"ש** בשם הרא"ש איכא לאסתפוקי במלתיה דאביי וכו' עד והדבר שקול עד יבא יורה לדק ג"ז שם . והר"ן ג"כ נסתפק בכך וה"ה כתב בהשגות מ"א ל"ל שאם אפה ולא בישל או בישל ולא אפה ונאכל העירוב אז אבד מה שעשה בעוד שהעירוב קיים מותר לו לשבת ע"כ וסברא נכונה הוא שמה שנעשה בהיתר אפי' נתכוין בו לצורך י"ט יכול הוא להניחו לשבת ולבשל מכאן ואילך לי"ט עכ"ל : **מי** שלא עירב אסור להדליק נר של שבת כ"כ הרא"ש והר"ן שם וגבי מתניתין דג' דבריס ר"ג מחמיר כדברי בית שמאי ודקדקו כן מן הירושלמי אבל מדברי הרמב"ם שכתבתי אבל נוסח לשון העירוב נראה דהלקת הגר אינו תלוי בעירוב : **וכשם** שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים וכו' שם (יז ·) איבעיא להו מי שלא הניח ע"ת הוא נאסר ואין קמחו נאסר או דילמא הוא נאסר וקמחו נאסר למאי כ"מ לאקנויי קמחו לאחרים אי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר אסור לריך לאקנויי קמחו לאחרים אי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר לא לריך לאקנויי קמחו לאחרים מאי ת"ש מי שלא הניח ע"ת ה"ז לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשלין לו כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואופין ומבשלין לו ש"מ הוא נאסר וקמחו נאסר ש"מ ופי' הר"ן לאקנויי בלשון מתנה בלא סודר אלא כשאר מטלטלין הניקנין במשיכה (ו) . והמרדכי כתב בה"ג התיר להקנותו בי"ט משום מצוה וכן לולב ואתרוג יוצאין בהם כל העם ע"י מתנה ע"מ להחזיר ודכוותיה קונין בש"מ ואפי' בשבת עכ"ל ואינו מבין דברי דאי בלשון מתנה בלא סודר מאי איריא משום מצוה בלא מצוה נמי אמאי ליתסר ואי בקנין סודר מאי מייתי מלולב הא גבי לולב לאו בקנין סודר נקטינן ועוד דכיון דאפשר להקנות לו קמחו במשיכה תו ליכא מצוה בקנין סודר ולמה התירוהו . ואפשר דאפי' להקנות במשיכה בלא קנין סודר סובר המרדכי דאסור משום דמחזי כמקח וממכר ובמקום מצוה התירו : **ומ"ש** רבי' שהעם שאסור לבשל לאחרים אפי' בביתם הוא מפני שאין העולם יודעים שהוא לאחרים אינו נראה דמה יודעים העולם אם זה עירב או לא עירב ועוד שאפי' אם יודעים שלא עירב כיון שאינו מבשל בביתו אלא בבית אחרים הא מוכח מלתא דלאחרים הוא מבשל אלא טעם הוא מפני שכיון שלא עירב הוא נאסר לאפות ולבשל כלל לא לו ולא לאחרים כשם שאסור לבשל מי"ט לחול לא לו ולא לאחרים ג : **ומ"ש** על דברי בעל העיטור ולא נהירא דבהדיא גרסינן אינו אופה לאחרים אפשר לומר שבעל העיטור מפרש דהא דאמרינן אינו אופה לאחרים היינו לומר שהקמח שלו אינו אופה אותה לא לו ולא לאחרים דקמחו נאסר כ"ז שהוא שלו אבל קמח של אחרים שהניחו עירוב מותר לו לאפותו לצרכם דשלוחו של אדם כמותו ומ"מ פשטא דברייתא לא משמע אלא אפי' קמח של אחרים שהניחו עירוב אסור לאפותו ואפי' לצרכם וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל : **ואם** עבר במזיד ובשל מותר לאוכלו אבל אם הערים לבשל שתי קדירות וכו' שם איבעיא להו עבר ואפה מאי ואתיגן למיפשטא מלתיא אכלו עד שלא בישל עד שלא הטמין ה"ז לא יבשל ולא יטמין אבל מבשל הוא לי"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור וש"מ דאם עבר ואפה אסור ודמי דאשי שאני הערמה דאחמירו ביה רבנן טפי ממזיד ולא מיפשטא לא משמע דאפי' לחזמין אורחים ויבשל תבשילין אחרים לשבת אבל בקדירה אחת אם ירבה לשבת הא אמרינן דאפי' לחול שרי כדלעיל ממלתא אחרא דבר ואע"פ שאלא לאחתיכה אחת וכתב הרא"ש דמשמע מדברי רב אשי ואיכא אמוראי דדחו לגבי דהך פשיטותא מסתבר להו משום כבוד שבת אין לקוכסו וגם הר"ן כתב דכיון דלא איפשטא בעיין הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא וכ"פ הרמב"ם וכתב ולמה החמירו ואסרו על המעריס ולא אסרו על המזיד שאם תתיר למעריס נמצאו הכל מעריסין ויסתקע שם ע"ת אבל המזיד אינו מצוי : כתב הכלבו בשם הר"פ אפשר לומר דוקא לו אבל לאחרים מותר וכ"כ בתשובת שאלה ע"ל ומשמע מדבריו דאמעריס קאי : כתוב בהג"א אבל בשונג פירש ריב"א דשרי ולא כדברי רבי' יואל והמחמיר תע"ב אז שמא אין להחמיר כדי שלא ימנע משמחת י"ט אלא מתירין לו בדיעבד ומלמדין אותו שלא יעשה

דרך תבשיל להתקיים כ"כ ומיהו אי מערב במצושן שהוא עשוי להתקיים זמן הרבה אה"כ שיוכל לערב מיו"ט אחד לכל ימים טובים שבשנה לדעת הרא"ש וזה נראה יותר וכ"כ מדברי רבי' שסתם וכתב שיכול להניח העירוב ע"ד להיות סומך עליו כל זמן שהוא קיים אפי' לי"ט אחר והכלבו כתב יש לעיין אם ימיח ע"ת קודם י"ט ב' ימים אז יותר אם יועיל לו ועל זה כתב ה"ר נתנאל לחומרא דאין לשנות מנהג עי"ט בלא ראיה ברורה ואין לנו אלא לשון משנתינו עושה אדם ע"ת מעי"ט וסומך עליו לשבת וגם הברייתות והתלמוד כך הוא ועוד כיון דאין אופין [אלא] על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל אין כבוד י"ט בתבשיל שכבר עברה צורתו ואין בתבשיל שייך זכרהו מאחר שבא להשכיחו וכן טעמא דכולהו אמוראי לא שייכי אלא עי"ט ועוד האריך בטעמו של דבר ולענין הלכה לכתחל' נקטינן להחמיר ובדיעבד להקל כיון דמידי דרבנן הוא :

נאבל או נאבד קודם שבישל לשבת אינו יכול לבשל עליו וכו' משנה בפ"ב דביצה אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה ואם שייר ממנו כל שהו סומך עליו לשבת וכבר כתבתי דמפרש בגמרא דשייר ממנו כל שהו לאו דוקא דלעולם בעינן שישתייר ממנו כזית וכל שנשתייר ממנו פחות מכזית אינו סומך עליו ורבינו נגרר כאן אחר לשון המשנה וכתבה כמות שהיא וסמך על מ"ש לעיל שכזית הוא שיעור העירוב בין בתחלתו בין בסופו : **ומ"ש** ולאחר שהכין צרכי שבת יוכל לאכלו מיד ברייתא

(ו) כתב מהרי"ו מי שמתענה בי"ט אסור לו לבשל לאחרים דכיון שאינו יכול לבשל לעצמו אסור לבשל לאחרים כמי שלא הניח עירוב דאסור לבשל לאחרים : ואינו

בסימן שצ"ו לכן נלע"ד דבמריבות דבריס האלו הראה רבינו מ"ש לעיל דטוב להמתיר כדברי שניהן והכי משמע מדברין שכתב וצריך לזכות כו' ואין מוכח לא ע"י בנו ובתו הקטנים אלא על ידי בנו ובתו הגדולים ודעתו היה כך כיון דהא דאין מוכח אלא ע"י בנו הגדול מייירי לפי' הרא"ש בשאין אוכל על שלחנו דהכי קאמר בריש אבל לא ע"י קטן ר"ל אפילו כשאין סמוך על שלחן אביו וזהו כמ"ש לעיל וטוב להמתיר כדברי שניהם ודוקא ע"י גדול שאינו סומך על שלחן אביו והא דכתב בסמוך וקטן שאינו סומך על שלחן אביו אשוב כגדול ואראה דוה מיירי בדיעבד משום דס"ל דברי הרא"ש שעיקר ודוקא לכתחלה מושם דבינו לדברי הרמב"ם אבל בדיעבד סמכינן אהרא"ש אף לקולא וכ"ש לחומרא ולכך כתב וגדול הסומך על שלחן אביו משב כקטן אשוה כדברי הרא"ש לקולא ולחומרא וב"י שכתב דבדיעבד כל אחד משוב גדול נראה דב"י כתב לפי סברתו שסבר דברי הרמב"ם עיקר וק"ל כנ"ל :

הדושי הגהות

בביתו וא"צ עירובי חצירות לעצמה מ"מ כיון שאינו מעלה לה מזונות יש לה יד ויכול לזכות על ידה (מהרל"ח) : ב ונראה שיש להגיה בדברי רבינו אפילו בביתם שאז העולם יודעים שהוא לאחרים ור"ל דאפ"ה אסור משום שהוא אסור במלאכה לגמרי (מהרל"ח) : ג לפי מה שהגהתי לעיל בדברי רבינו ניחא דר"ל אין החשש משום מראית העין אלא מה שהוא אסור לבשל לאחרים אפי' בביתם היינו משום שהוא נאסר במלאכה ולא משום מראית עין שאין העולם יודעים שהוא של אחרים ולכן ג"כ כשמקנה קמחו לאחרים דמותר לאחרים לבשל לו ג"כ מותרים לבשל לו אפי' בביתו (מהרל"ח) :

ואם אין אחרים שערבו שיוכל להקנות להם התירו לו חכמים משום כדי חייו משום כבוד שבת לעשות דבר מועט ואפילו הוא בעצמו כגון לאפות ככר אחד ולבשל קדירה אחת ולהדליק נר אחד וכתב ה״ר מאיר מרוטנבורק (י) שיכול לחפש בחדר שום חפץ בנר אפי׳ מבע״י ולהניחו דולק עד הלילה: ואם נזכר ביום ראשון של י״ט יכול לערב בתנאי שיתנה ויאמר אם היום קודש איני צריך לערב ואם היום חול ולמחר קודש בעירוב זה יהא שרי לן לאפויי ולבשולי וכו׳ למחר אצ״ל כלום שאם קודש הוא הרי כבר עירב מאתמול ואם הוא חול א״צ לעירוב וכתב ה״ר אפרים דדוקא דלית ליה מידי דבשיל מאתמול אבל אית ליה מידי דבשיל מאתמול לא מהני תנאה ונראה שא״צ וכ״כ בע״ד ודוקא בב׳ י״ט של גליות יכול להניחו על תנאי אבל י״ט של ר״ה לא:

תקכח יו״ט א״צ עירובי חצירות ושתופי מבואות אבל עירובי תחומין צריך כמו שבת וכל הלכות תחומין כתבתי בהל׳ שבת: יו״ט שחל להיות בע״ש (ה) אין מערבין לא עירובי חצירות (ז) (א) ולא עירובי תחומין אבל

ואם״ם סרמ״ם וז״ל וירמה מרב אשי ומרבינ״ו דקאמר מה מני תנאיא היא ואליבא דב״ש דאיכון אמורא בתרא׳ נדחו לגבי דהלכה פסיטותא • אתבר להו מטוס כבוד שבת אין לקנסו עכ״ל כלומר אע״ג דאיכון לא איפסקא ומסתברא לקונסו כיון דעבר במזיד מ״מ מדברי האמוראים ירא. דמסתברא להו איפכא דאע״פ דעבר במזיד אין לקונסו משום כבוד שבת דאם לא כן למה לו להאמוראים לדחות הך פסיטותא לאיסורא ודאיכא למיתר עבר ואפה מותר הפך הסברא אלא בע״כ דמסתברא להו דמותר משום כבוד שבת אבל לענין הערמה ודאי כולי עלמא מודו דהכא אמירא טפי ממזיד ולא הייתי צריך לפרש זה אלא להודיע ממ״ש מהרש״ל דיראה דתופס הרא״ש כל הדחוייס האלו ואף הערמה בדיא והך ברייתא דאוסר׳ הערמה חנניא היא ואליבא דב״ש היא דלאו כהלכתא וא״כ קשה על מ״ש רבי׳ דהערמה אסורה ונדחק בפי׳ דברי הרא״ש ואין כאן קושיא כי הדברים מבוררים בשמש דהערמה דהכא אסור לדברי הכל וכ״כ הרא״ש בפי׳ תולין גבי הא דא״ל הערמה מדרבנן היא ואורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחלה דכתב וז״ל לא כל הערמה במילי דרבנן שוין יש הערמה שמותר לכל אדם כי ההיא דפ״ק די״ט רב אדא מערים ומלח גרמא גרמא ויש הערמה דלא שריא אלא לצורבא דרבנן כי הך דהכא ויש הערמה דאסור לכ״ע ואחמור דה דאסור לכ״ע כי ההיא דפ״ב די״ט גבי ע״ת וכו׳ עד ואם הערים אסור ויש דאיכא פלוגתא כי ההיא דפרק כל כתבי אין מערימין בכך ר״י בר יהודה אומר מערימין וכן אותו ואת בנו שנפל לבור בי״ט דפליגי בהו ר״א ור׳ יהושע עכ״ל: כתב ב״י וכי תימא למה החמירו הכא בהערמה טפי ממזיד וי״ל שאם תתיר למערים נמצא הכל מערימין ויתבקע שם ע״ת אבל המזיד אינו מצוי עכ״ל ולפ״ז שוגג ג״כ אינו מצוי ושרי וכ״כ בהגהת אשיר״י ע״ש ריב״א וכ״כ בהגהות ס״ע מיהו בהגהת אשיר״י מסיק דהכל לפי דאות עיניו של החכם שאולמן אותו יעשה עכ״ל ודאה דדנונו לומר דאפשר לחוש בשאל שיעשה מזיד ויאמר שוגג הייתי ויש להחמיר לו אפי׳ היה שוגג ומ״מ מסתברא שלא להחמיר בשוגג טפי ממזיד והכי נקטינן: **וכתב** ה״ר אפרים וכו׳ ודאה שא״ל וכ״כ בעל העיטור פי׳ דעת ה״ר אפרים היא לפרש הך עובדא דר׳ חייא רבה בירושלמי דעל לביתיה א״ל אנשיון מערבא א״ל אית הכא עלופחין מאתמול א״ל אין דקשיא ליה להר״א דלאיזה צורך שאל אית הכא עלופחין מן אתמול הו״ל להניח ע״ת בי״ט ראשון ולהתנות דמשמע ליה דכשנכנס ר׳ חייא לביתו כבר נכנס י״ט כמ״ש במרדכי האריך הבאתי לשונו בתחלת סימן זה אלא בע״כ דאין להניח ע״ת ע״י תנאי אלא בדאית ליה מידי דבשיל מאתמול וכ״כ ממ״ש הר״ן בפ״ב שאת היא דעת ה״ר אפרים ע״ש אבל דעת רבי׳ היא דהך ירוש׳ מייירי דרבי חייא ודאי לא נכנס לביתו קודם שנכנס י״ט ולא הכינו תבשיל כדי לעשות ע״ת ונסמך ר׳ חייא על כזית עלופחין שנשאר בשולי קדרה כמ״ש רבינו בסעיף ב׳ ולא היה מקום לעשות ע״ת ע״י תנאי כיון דעדיין לא נכנס י״ט אבל אם לא נזכר דשכח לעשות ע״ת עד שנכנס י״ט פשיטא דמניח ע״ת על ידי תנאי אפי׳ ליתא ליה מידי דבשיל מאתמול דבהא מלתא לא חיישי הירושלמי והכי נקטינן דלא כה״ר אפרים דיחיד הוא בדין זה כנגד כל הגדולים:

תקכח יום טוב אין צריך ע״ח ושתופי מבואות כך העלו הרי״ף והרא״ש בפ״ק ומיהו הר״ן כתב על שם הרשב״א דכליס שאין בהן צורך ליום

כגון אין מי שערב אם לא רצה זה שלא יערב להקנות לו קמחו מותר לאפות הוא עצמו כתב אחת וכו׳ ופשוט בפ״ב דביצה (יז ·) ואם יש חילוק בין זמן זה לזמן שהיו מקדשים ע״פ הראיה כתב רבינו בסימן תקח״ז: **ומ״ש** בשם ה״ר אפרים דוקא דאית ליה מידי דבשיל מאתמול וכו׳ כ״כ הר״ן בשמו וכתב שכ״כ מן הירושלמי: **ומ״ש** אבל י״ט של ר״ה לא פשוט בפ״ק די״ט ופי׳ רש״י דטעמא מפני שהוא כיום ארוך ושניהם קודש בפ״פ בתרא דמליקין (לד ·) אהא דתנן ספק חשיכה מערבין ואקשינן ריש״א אסיפא ושניהם כאן בעירובי חצירות כאן בעירובי תחומין כתב המרדכי ה״ה ע״ת ספק השיכה מערבין ודבר פשוט הוא: כתב המרדכי בפ״ב דביצה שהורה הר״ש מבונבורג לעשות ע״ת עכשיו בי״ט ב׳ ופוסק בד״ם הלך אחר המיקל והלכתא כרבא דאמר כדי שיכרור מנה יפה לשבת ופריך אפי׳ בי״ט שני נמי ומשני שמא יפשע משמע הא לא״ה יכול להניח עירוב תבשילין אפי׳ בי״ט עצמו וכיון דשכח דאין כאן פשיעה ניחא בי״ט עצמו עכ״ל ואין נראה שיהא כן דעת הפוסקים שהרי לא התירו אלא לעו״ב מי״ט לחבירו כדאמרינן בגמ׳ ואפי׳ בהאפליג הרמב״ם בזמה״ז כמבואר בדברי רבי׳ בסימן שאחר זה ואם באתו לסמוך על דברי המתירים לערב מי״ט לחבירו הבו דלא לוסיף עלה הלכך נראה שאין לסמוך על אותה הוראה כתב הרוקח שכח ולא עירב בי״ט ונזכר בי״ט בלילה אין להניח ואם הניח עשוי דדמי להא דאמרינן בפ׳ מעילין (לו ·) אין מגביהין תרומות ומעשרות בי״ט ובשלהי המביא (לה ·) שבל מוכן הוא ואם עבר ותקנו מתוקן עכ״ל ואינו יודע אם הגאה זו לומר שהוא מערב על תנאי או אם סובר שאם הניח עירוב בי״ט עצמו אפי׳ שלא בתנאי מהני וכדברי הר״ש מבונבורג וזה נראה יותר דדין מניח אדם ע״ת מי״ט לחבירו ומתנה אח״כ כתבו מפורש ומיהו כבר כתבתי שאין לסמוך על דברי הר״ש מבונבורג:

תקכח יו״ט א״צ עירובי חצירות ושתופי מבואות אבל עירובי תחומין צריך כמו שבת כך העלו הרי״ף והרא״ש בפ״ק דביצה וכ״כ הרמב״ם בפ״ח מהל׳ עירובין וכבר כתבתי בסימן תקי״ח היכא דעירב עירובי חצירות אם מועיל לו לשום דבר: **וכל** הלכות תחומין כתבתי בה״ש בסימן שכ״ז נתבאר שכל אדם יש לו ולכליו ולבהמתו אלפים אמה ודין בהמתו העיר ושור של רועה ופטם והשואל כלי מחבירו ושניהם ששאלו חלוק אז שיש להם חצית ובהמה בשותפות ואשה ששאלה מים ומלח וכלים המיוחדים לאחד מן האחים ובור של יחיד ומים הנובעים ומי שפירותיו בעיר אחרת או שהפקיד ביד אחר ומי שזימן עורחים מעיר אחרת וכסימן תקי״ז נתבאר דין שבת וי״ט הסמוכים ודין ב׳ י״ט של גליות ובי״ט של ר״ה לענין עירובי תחומין: **יו״ט** שחל להיות בע״ש אין מערבין לא עירובי חצירות ולא עירובי תחומין מסקנא בגמרא בפ״ב דביצה (טז ·) ופי׳ רש״י דטעמא דעירובי חצירות לא היינו משום דמיחזי כמתקן וטעמא דעירובי תחומין משום דמיקנא ביתא הוא וכתב הר״ן דהא דאין מערבין דוקא כגון שלא עירב בא׳ אבל אם עירב בראשון מערב ברגליו בב׳ וכבר נתבאר זה בסימן תי״ו: ומ״ש

דרכי משה

(ז) ואינו נ״ל שיהא דעת רבינו והרא״ש כן שהרי כתב בהדיא ואם אין אחרים שיוכל להקנות כולי דמשמע דלא ברצונו תליא מלתא אלא בראיבא אחרים צריך להקנות להם: (ה) ובא״ז כתב וצ״ל בדין יהא שרא לנא לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולהוציא מרה״י לרה״ר ומרה״ר לרה״י ואם לא הזכיר כל זה אלא אמר כך בסתם בדין יהא שרא לנא למיעבד כל צרכנא לא עשה ולא כלום עכ״ל:

תקכח (א) וכתב בהג״א פ״ב דביצה בשם א״ז הא דלא מניח עירובי חצירות בי״ט היינו דלא הניח עירוב תבשילין אבל אם הניח עירוב תבשילין מותר לערב בי״ט עירובי חצירות אבל

פרישה

(ז) שיכול לחפש בחדר שום חפץ בנר אפילו מבע״י כו׳ נראה דר״ל מלבד נר אחד שהתירו לו להדליק בחדר בשום אופן בכל אפילו בחדר בשום אופן אי יכול לחפש בחדר שום חפץ אפי׳ מבע״י ולהניחו דולק עד הלילה בחדר שאין בו צורך כל כך להדליק בו:

סי׳ תקכח (ה) אין מערבין לא עירובי חצירות דמשום תקון: (ב) ולא עירובי תחומין

ליום כלל אסור להוציאן מחצר לחצר בלא עירוב וכו׳ ומביאו ב״י בתחלת סימן תקי״ח ע״ש: **כתב** הרמב״ם דוקא בזמן שב״ד מקדשין ע״פ הראיה וכו׳ פי׳ דאז בני הגולה לא היו יודעין יום שקדשו בו החודש בארץ ישראל אם קדשוהו ביום ל׳ או ביום ל׳ ואחד והיו בני הגולה עושין ב׳ ימים יו״ט כדי להספקת מין הספק והיה בדין להתענות מספק אבל היום שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין את החודש עליו אין עושין י״ט שני כדי להספקת מין הספק אלא מנהג בלבד כי הראשון ודאי קדש וכך שלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם ביודיכם אף ע״פ דבקיאין בקביעת דירחא שמא ח״ו יגזרו שמד ויבואו לשכוח סוד העיבור אין לנו לערב ולהתענות:

ומ״ש וא״א הרא״ש לא כתב כן הוא מדכתב בסתם כלשון התלמוד דבב׳ י״ט של גליות מערב בי״ט הראשון ומתנה ולא כתב להא דהרמב״ם אלמא דתופס עיקר כדעת החולקים עליו דכיון דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם כו׳ ליתן לן לאחמורי טפי מינייהו וכיון דאינהו מני מתנין והכי נקטינן ועיין בב״י:

תקכט מצות יו״ט לחלק אותו וכו׳ פסק כרבי יהושע לגבי ר״א משום דר״א שמותי הוא וע״ל ריש סימן רמ״ב נתבאר באריכות:

כתב הרמב״ם חייב אדם וכו׳ הקשה הב״י דהא בפרק ע״פ איתא תניא ריב״ב אומר בזמן שבה״מ קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ועכשיו שאין בה״מ קיים אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש ומשמע דסגי ביין בלא בשר ולמה הצריך הרמב״ם שיאכלו בשר ויש״ו יין ע״כ וראה דס״ל לרבי׳ דממתני׳ דבפ׳ אותו ואת בנו באר״ע פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט וכו׳ בד׳ פרקים אלו משחיטין את הטבח בע״כ וכו׳ משום שהיו מרגין בשמחה לעשות סעודות כדפי׳ רש״י לשם אלמא דאיכא נמי שמחה בבשר אע״פ שאינן שלמים ובפרק כל כתבי נמי קאמר במה מענגו לשבת בבשר שמן ודגים גדולים והך דע״פ הכי פירושו בזמן שבה״מ קיים עיקר שמחה בבשר שלמים כדכתיב קרא וזבחת שלמים וגו׳ דאיכא תרתי שמחה חדא שמחת הבאת שלמים לה׳ אידך שמחת אכילת בשר משלמ״כ ביין דליכא אלא חדא שמחה אבל עכשיו שאין בה״מ קיים אין עיקר שמחה אלא ביין כדכתיב קרא ויין ישמח לבב אנוש אבל בשר אינו עיקר שמחה אלא אשכחן קרא דכתיב בו שמחה בבשר שאינו של שלמים. וזאת היא דעת התוס׳ שכתבו התוס׳ לשם ריש (דף ק״ט) וז״ל במה משמחן ביין היינו בזמן הזה אבל בזמן ב״ה אין שמחה אלא בבשר עכ״ל פי׳ בזמן הזה עיקר שמחה ביין ובזמן בה״מ אין עיקר שמחה אלא בבשר מטעמא דפי׳. עוד הקשה ב״י דמ״ש הרמב״ם הקטנים נותן להם קליות ואגוזים לא מצאתי מפורש דבפרק ע״פ לא אמרו אלא דמחלק קליות ואגוזים לתינוקות כדי שלא יצמו ויצאלו וא״כ היכא דלא שייך האי טעמא מ״ל עכ״ל וי״ל דהיא גופא דלא יצמו ויצאלו אינו אלא דלפי שהם שמחים ומשתעשעים בקליות ואגוזים הם נעורים וא״כ מכאן נשמע דבהא מילתא יש לשמות בתינוק ביום טוב ומהרש״ל כתב דבתוספתא דע״פ איתא להדיא הקטנים בי״ט בראוי להם דהיינו קליות ואגוזים:

ומ״ש

אבל אם נזכר ביום הראשון בשני י״ט של גליות יכול לערב עירובי חצירות בתנאי שיאמר ביום הראשון אם היום חול בעירוב זה יהא מותר לטלטל מהצר לבתים ומבתים להצר ואם היום קודש אין בדברי כלום ולמחר יאמר אם היום קודש כבר ערבנו מאתמול ואם חול בעירוב זה נהא מותרין אבל עירובי תחומין (ג) אין מניחין אותו בי״ט בתנאי כתב הרמב״ם ז״ל (ב) דוקא בזמן שב״ד מקדשין ע״פ הראייה ובני גליות עושין שני ימים מספק אבל האידנא שבני ארץ ישראל סומכין ע״פ החשבון ואין אנו עושין ב׳ ימים מספק אלא משום מנהג וכדשלחו מתם הזהרו בשני ימים טובים של גליות משום מנהג אבותינו אע״ג דבקיאין בקביעי דירחא לפיכך אין מערבין בתנאי בזמן הזה לא עירובי חצירות ולא עירובי תחומין ולא שתופי מבואות וא״א הרא״ש ז״ל לא כתב כן:

תקכט **מצות יו״ט** להלק אותו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתייה (א) ואע״פ שצריך כל אדם לצמצם יציאותיו אל יצמצם בהוצאת י״ט (ב) וצריך לכבדו ולענגו כדרך שמענג ומכבד השבת ובהלכות שבת כתבתיו (ג) וי״א שצריך לעשות בו ג׳ סעודות וכן כתב הרמב״ם ז״ל וא״א הרא״ש לא נהג כן כתב הרמב״ם ז״ל חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד הוא ואשתו ובניו וכל הנלוים אליו כל אחד בראוי לו כיצד (ד) הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו [ה] והאנשים אוכלין בשר ושותין יין בשהוא אוכל ושותה

ומ״ש אבל אם נזכר ביום הראשון בשני י״ט של גליות יכול לערב עירובי חצירות בתנאי שיאמר ביום הראשון אם היום חול בעירוב זה יהא מותר לטלטל מהצר לבתים ומבתים להצר ואם היום קודש אין בדברי כלום ולמחר יאמר אם היום קודש כבר ערבנו מאתמול ואם חול בעירוב זה נהא מותרין אבל עירובי תחומין (ג) אין מניחין אותו בי״ט בתנאי כתב הרמב״ם ז״ל (ב) דוקא בזמן שב״ד מקדשין ע״פ הראייה ובני גליות עושין שני ימים מספק אבל האידנא שבני ארץ ישראל סומכין ע״פ החשבון ואין אנו עושין ב׳ ימים מספק אלא משום מנהג וכדשלחו מתם הזהרו בשני ימים טובים של גליות משום מנהג אבותינו אע״ג דבקיאין בקביעי דירחא לפיכך אין מערבין בתנאי בזמן הזה לא עירובי חצירות ולא עירובי תחומין ולא שתופי מבואות וא״א הרא״ש ז״ל לא כתב כן:

תקכט **מצות יו״ט** להלק אותו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתייה (א) ואע״פ שצריך כל אדם לצמצם יציאותיו אל יצמצם בהוצאת י״ט (ב) וצריך לכבדו ולענגו כדרך שמענג ומכבד השבת ובהלכות שבת כתבתיו (ג) וי״א שצריך לעשות בו ג׳ סעודות וכן כתב הרמב״ם ז״ל וא״א הרא״ש לא נהג כן כתב הרמב״ם ז״ל חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד הוא ואשתו ובניו וכל הנלוים אליו כל אחד בראוי לו כיצד (ד) הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו [ה] והאנשים אוכלין בשר ושותין יין בשהוא אוכל ושותה

ומ״ש אבל אם נזכר ביום הא׳ בב׳ י״ט של גליות יכול לערב עירובי חצירות בתנאי שיאמר ביום הא׳ אם היום חול וכו׳ בפ״ב דביצה (יז:) אר״ת בר אמי א״ר מניח אדם עירובי תחומין מי״ט לחבירו ומתנה וכ״ש עירוב תבשילין ורבא אמר מניח אדם ע״ת מי״ט לחבירו ומתנה אבל לא עירובי תחומין דלמיקנא ביתא בי״ט לא כתב הרי״ף והרא״ש הלכתא כרבא דהוא בתרא ומסתברא לן דה״מ בעירובי תחומין דמיקנא ביתא הוא אבל עירובי חצירות דביטול רשות הוא מניח אדם עירובו בא׳ ומתנה ונימא הכי אי האי יומא חול בהאי עירובא עירובא ליתתרי לן לטלטולי בשבת וכו׳ וכבר נתבאר בסימן שקודם זה דהיינו דוקא בב׳ וי״ט של גליות אבל בב׳ ימים טובים של ר״ה אינו יכול לערב על תנאי: **כתב** הרמב״ם דוקא בזמן שבית דין מקדשין על פי הראייה וכו׳ אבל האידנא שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ולפיכך אין מערבין בתנאי בזמן הזה לא עירובי חצירות וכו׳ ומבואר בדבריו שם דה״ה לעירובי תבשילין שאין אדם מערב ומתנה מי״ט לחבירו בזמן הזה והראב״ד השיגו וה״ה טען בעד הרמב״ם והר״ן כתב שאין דברי הרמב״ם מחוורין דרבה דאמר מניח אדם ע״ת מי״ט לחבירו ומתנה מסתברא דלדידיה הוא דקאמר ואע״ג דבקיאים בקביעי דירחא כן בדין כיון דהשתא לא עבדינן להו אלא משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם ליתן לן לאחמורי טפי מינייהו וכיון דאינהו מני מתנין והכי נקטינן ועיין בב״י:

תקכט מצות יו״ט לחלק אותו וכו׳ פסק כרבי יהושע לגבי ר״א משום דר״א שמותי הוא וע״ל ריש סימן רמ״ב נתבאר באריכות:

כתב הרמב״ם חייב אדם וכו׳ הקשה הב״י דהא בפרק ע״פ איתא תניא ריב״ב אומר בזמן שבה״מ קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ועכשיו שאין בה״מ קיים אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש ומשמע דסגי ביין בלא בשר ולמה הצריך הרמב״ם שיאכלו בשר ויש״ו יין ע״כ וראה דס״ל לרבי׳ דממתני׳ דבפ׳ אותו ואת בנו באר״ע פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט וכו׳ בד׳ פרקים אלו משחיטין את הטבח בע״כ וכו׳ משום שהיו מרגין בשמחה לעשות סעודות כדפי׳ רש״י לשם אלמא דאיכא נמי שמחה בבשר אע״פ שאינן שלמים ובפרק כל כתבי נמי קאמר במה מענגו לשבת בבשר שמן ודגים גדולים והך דע״פ הכי פירושו בזמן שבה״מ קיים עיקר שמחה בבשר שלמים כדכתיב קרא וזבחת שלמים וגו׳ דאיכא תרתי שמחה חדא שמחת הבאת שלמים לה׳ אידך שמחת אכילת בשר משלמ״כ ביין דליכא אלא חדא שמחה אבל עכשיו שאין בה״מ קיים אין עיקר שמחה אלא ביין כדכתיב קרא ויין ישמח לבב אנוש אבל בשר אינו עיקר שמחה אלא אשכחן קרא דכתיב בו שמחה בבשר שאינו של שלמים. וזאת היא דעת התוס׳ שכתבו התוס׳ לשם ריש (דף ק״ט) וז״ל במה משמחן ביין היינו בזמן הזה אבל בזמן ב״ה אין שמחה אלא בבשר עכ״ל פי׳ בזמן הזה עיקר שמחה ביין ובזמן בה״מ אין עיקר שמחה אלא בבשר מטעמא דפי׳. עוד הקשה ב״י דמ״ש הרמב״ם הקטנים נותן להם קליות ואגוזים לא מצאתי מפורש דבפרק ע״פ לא אמרו אלא דמחלק קליות ואגוזים לתינוקות כדי שלא יצמו ויצאלו וא״כ היכא דלא שייך האי טעמא מ״ל וי״ל דהיא גופא דלא יצמו ויצאלו אינו אלא דלפי שהם שמחים ומשתעשעים בקליות ואגוזים הם נעורים וא״כ מכאן נשמע דבהא מילתא יש לשמות בתינוק ביום טוב ומהרש״ל כתב דבתוספתא דע״פ איתא להדיא הקטנים בי״ט בראוי להם דהיינו קליות ואגוזים:

ומ״ש

רק בשבת ע״כ: אימתי מותר להתענות בי״ט נתבאר בהלכות שבת סימן רפ״ט די״ט שוה לשבת בענין זה אם חייב אדם לאכול פת בי״ט כתבתי בסימן קפ״ח (ב) ושם כתבתי אם חול המועד דינו כי״ט לענין זה או לא • גרסינן בפרק כל כתבי (קי״ז:) א״ר אבא חייב אדם לבצוע על ב׳ ככרות בשבת מ״ט לקטו לחם משנה כתיב וכתב הרי״ף בפרק ערבי פסחים ופירשו רבנן דבימים טובים נמי בעי לבצוע על ב׳ ככרות כשבת דעיקר חיובא בשבת משום דלא הוה המן נחית בשבת אלא הוה נחית בע״ש זוגי וביומים טובים נמי לא הוה נחית אלא הוה נחת בעי״ט זוגי זוגי כמה דהוה נחית בערבי שבתות הלכך בעינן למבצע בי״ט על תרתי ריפתן שלימתא כדמתייביה בשבת וכ״כ הרמ״ם בפ״ל מהלכות שבת וכתב גם כן שצריך לקבוע בכל סעודה בכל פת: **כתב** הרמב״ם צריך אדם להיות שמח וטוב לב במועד וכו׳ עד ולא ימשכו ביין שמח יבואו לידי עבירה הכל בפ״ז: ומ״ש רבינו והאנשים אוכלים בשר ושותין יין מסיים הרמב״ם שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין ובפרק ערבי פסחים (קח:) ת״ר חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל במה משמחן ביין ר׳ יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי להם אנשים בראוי להם ביין ונשים בראוי להם בבגדי צבעונין בא״י בבגדי פשתן המגוהצין תניא רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שבה״מ קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ועכשיו שאין בה״מ קיים אין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש • ויש לתמוה על הרמב״ם למה הצריך שיאכלו בשר ושתו יין דהא בברייתא קתני דבזמן הזה אין שמחה אלא ביין ומשמע דביין סגי בלא בשר: **ומ״ש** הקטנים נותן להם קליות ואגוזים לא מצאתיו מפורש דאע״ג דתניא בפרק ע״פ (סט) אמרו על ר״ע שהיה מחלק קליות ואגוזים לתינוקות בע״פ הא מפרש דתם טעמא כדי שלא יצמו ויצאלו וא״כ היכא דלא שייך האי טעמא מ״ל וי״ע כתבו הגה״ה בפ״ו מהלכות י״ט גרסינן בירושלמי פ״ק דקידושין בהיא דאמרינן האחין שחלקו ר׳ מונא אומר כלי רגל חולקין כלי שבת מיבעיא מכאן משמע שבגדי י״ט יהיו טובים מבגדי שבת (ג) עכ״ל • תניא בפרק מקוש שנהגו (ג:) העושה מלאכה בע״ש וי״ט מן המנחה

דרכי משה

אבל לא עירובי תחומין אבל בהר״ן פ״ב דביצה דף רפ״ה ע״ב לא משמע כן דכתב דלא מבעי עירוב תבשילין אלא לצרכי סעודה היינו אפייה ובישול משמע אבל לקנות עירוב לא מהני: (ב) ואין להקשות לדברי הרמב״ם דלפי טעם זה היה לנו להחמיר גם בזמן הזה בביצה שנולדה ביום זה לאוסרה ביום ב׳ כמו בב׳ ימים של ראש השנה וי״ל דלא קאמר הר״מ אלא לענין עירוב דצריך להתנות ולומר אם היום חול אבל בביצה שא״צ שום אמירה אפי׳ בזמן הזה שרי וב״נ מדברי המ״מ דלא קאמר הר״מ אלא במקום דבעינן תנאי:

תקכט (א) מיהו אם ע״ט בשבת יכול לקיים סעודה ג׳ בעת האוכל נועץ לכבוד י״ט ב״כ מהרי״ל בה׳ י״ט: (ב) כתב מהרי״ו מי שמתענה בי״ט צריך ללמוד כל היום או לומר תחינות כיון דהאי גברא לא מקיים הציו לה׳ וחציו לכם דבהא מודה ר״י לר״א דבעיא כולו לה׳ ולא בהיראה דהא דהא מתענה לה׳ והרי כולו לה׳ ועוד דכתבתי לעיל סימן רפ״ח דהא דמותר להתענות היינו משום דהו״ל עונג וא״כ זהו תענוגו וא״כ מיקרי כולו לכם דמה לי עונג זה או עונג אכילה ושתיה בנ״ל: (ג) בתא״ו נ״ד ס״א כל השמנים שאסור להדליק בהן בשבת מותר להדליק בהן בי״ט הוץ מבשמן שריפה וע״ל סימן רס״ג דיש לברך על הדלקת נר של י״ט ושם נתבארו כל דיני הדלקה:

בתא״ו

דרישה

סי׳ תקכט [ה] **והאנשים** אוכלים בשר ושותין יין כו׳. ופמה עליו ב״י מסא דתניא אמר רבי יהודה בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת ושמחת ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש ומה כן למה הצריך הרמב״ם שיאכלו בשר ויש״ו יין עכ״ל ולענ״ד לל״ק מברייתא גופא שסבית ב״י לדקדק בדברי הרמב״ם שחלק בברייתא בין בזמן שבה״מ קיים בין בזמן שאין בה״מ קיים דשמחה שיש בזמן שבה״מ קיים כתוב בתורה בהיא וזבחת שלמים ואכלת ובפסוק זה לא מצאתי שעשה אם הבשר מלא עלמו משמע לו משום שיבות שקרבן אבל מ״מ מצינו שסיב השמחה בבשר ועכשיו שאין בה״מ קיים אין שמחה אלא יין ר״ל יין ולאו משמע אבל בשר אע״ג דבזמן שבה״מ קיים היה שמחה בבשר מ״מ אנו לא יודעים טעם אם מלא עלמו הוא משמע וא״כ ג״כ עכשיו הוי שמחה בבשר או מלא חשיבות הקרבן ועכשיו שאינו קרב אין שמחה אלא ביין ו״ל ביין הוי ודאי אבל מ״מ יכול להיות שגם בבשר יש שמחה קלת וזה היה דעת הרמב״ם שכתב ו״ל באין שמחה בלא בשר ואין שמחה אלא ביין ומלקינהו לתרי בבא וסוי מלי לעדבינהו במד בבא מוכח קלת מלשונו דסבר גם כן שאין טעמא שיש ביין הוא משמח מלד עלמו וכמ״ש ויין משמח

פרישה

דמקני ביתא הוא: (ג) **אין** מניחין אותו ביום טוב בתנאי דאסור למיקני בית בי״ט אבל עירובי חצירות ביטול רשות הוא:

סי׳ תקכט (א) **ואע״פ** שצריך כל אדם לצמצם יציאותיו כו׳ כן פרש״י בפ״ב דביצה דף ט״ו אבא דתניא מזונותיו של אדם קצובים לו מר״ה כו׳ ופירש רש״י ליזהר מלעשות יציאה מרובה אלא יוסיפו לו אלא מה שפסקו לו: (ב) **וצריך** לענגו שנאמר ולקדוש ה׳ מכובד וכל י״ט נאמר בו מקרא קודש:

(ג) **וי״א** שצריך לעשות בו ג׳ סעודות וא״א הרא״ש ז״ל לא כ״כ ואע״ג דלענין לבצוע על שתי ככרות אמרינן בפרק כל כתבי חייב לבצוע על ב׳ ככרות כו׳ וכתב הרי״ף בפרק ע״פ אמרו רבנן דבי״ט נמי בעי לבצוע על ב׳ ככרות והביאו ב״י וא״ש דלא פליג הרא״ש ג״כ שם י״ל דשאני התם גבי לענין לבצוע על ב׳ ככרות דעשה דשבת שוי משום דלא שוי המן נחית בשבת אלא הוי נחית בע״ש זוגי ובי״ט נמי לא שוי אלא נחית בע״ש זוגי זוגי וכמ״ש רש״י וכמו שפירש הרי״ף אבל ג׳ סעודות בשבת יליפינן מג׳ פעמים היום דכתובים גבי שבת וס״ל שבת דוקא והו״ק:

(ד) **הקטנים** נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות כתב ב״י זה לא מצינו מפורש ואף על גב דתניא

המנהג ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם ונתבארו פרטי דין זה בסימן רל״א:

מדת החסידים אשר ה׳ לנגדם תמיד ובכל דרכיהם ידעוהו בעת שמחתן אז יותר ויותר מברכין ומשבחין להקב״ה אשר שמחם ויאמר האדם בלבו בעת שמחתו והנאתו ואם כך היא שמחת העה״ז אשר היא הבל כי יש אחריה תוגה וצער א״כ מה תהא שמחת העה״ב התמידית שאין אחריה תוגה ויתפלל להקב״ה שיטה לבו לעבדו לעשות רצונו בלב שלם ושישמחנו בשמחת העולם ויזכנו לחיי העה״ב לאור באור פני מלך חיים:

הלכות חול המועד

תקל חול המועד שהן הימים שבין ראשון של פסח לשביעי ושבין ראשון של חג לשמיני מותרין בכל מלאכה מן התורה אלא שחכמים אסרום במקצת מלאכות אע״ג דילפי׳ להו מקראי טובא אסמכתות בעלמא נינהו אבל עיקרן אינו אלא מדרבנן הלכך התירו דבר האבד פירוש שהוא אבד אם לא יעשנו והתירו כל צרכי רבים ואפי׳ צרכי יחיד אם אינו מעשה אומן והתירו כל צרכי המועד ואפי׳ בדברים האסורים התירו בשביל הפועל אם אין לו מה יאכל והנני מסדר אותם תחלה אבאר דברים שבגופו ואחר כך דברים הצריכין לו בעניני האכילה ואחר כך הצריכין לו לשאר תשמישין ודבר האבד בענין קרקע ודבר האבד בתלוש ומשא ומתן ובניין מלאכת הדיוט וצרכי רבים וכתיבה כניסת נשים ותכשיטיהן הספד וקריעה וקבורת המת והבראה ודיני אבילות הרגל וחול המועד:

תקלא אין מגלחין במועד והטעם שלא יכנס למועד כשהוא מנוול פי׳ שאם היה יכול לגלח במועד לא היה חושש לגלח ערב המועד ונמצא נכנס למועד מנוול ומצוה על כל אדם לגלח קודם המועד לכבוד המועד וכיון שהוא אסור לגלח במועד יהא זהיר לגלח קודם המועד ור״ת פי׳ כיון שזהו הטעם אם כבר גלח קוד׳ המועד מותר לגלח במועד וקשה מאד להתיר וגם אינו נראה כן מתוך הגמרא

ומ״ש ואע״ג שהאכילה והשתייה במועד מ״ע היא וכו׳ אלא כך היא המדה וכו׳ הקשה מהרש״ל מעובדא דר״א שהיה דורש כל היום כולו ואח״כ אמר להם לכו אכלו משמנים אלמא דהתפלה והדרשה תהיה קודם סעודת שחרית ולא קשיא מידי שהרי בגמ׳ מקשה היאך אר״א על הכתוב שלאו שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה שמחת יום טוב מצוה הוא ומשני ר״א לעעמיה דאמר שמחת י״ט רשות וכו׳ אלמא דלמאי דקי״ל כר׳ יהושע דשמחת יום טוב מצוה היא מיד שיגיע שעה רביעית דהיא זמן סעודה חייב לקיים המצוה בזמנה ואח״כ לעסוק בתורה עד חצי היום וכסדר ההנהגה שכתב הרמב״ם והיינו משום דלאחר חצי היום הגיע זמן המנחה אבל לר״א דשמחת י״ט רשות היא חייב להקדים תלמוד תורה עד חצי היום ולא יותר דמכאן ואילך כזורק אבן לחמת ולהכי אמר ר״א על אותן שיצאו קודם שעה ששית שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה ודו״ק ומהא דאמר בפ״ק דרב לא אוקי אמורא עליה מי״ט לחבריה נמי ל״ק דהתם כדקאמר טעמא דרב אורויי הוה מורי בדרשתו כדאיתא בפרק אמרו לו אבל הרמב״ם לא אמר אלא דלאחר הסעודה הולכין לבתי המדרשות ושונין עד חצי היום והיינו לימוד בלא הוראה ותו לא מידי:

תקל חול המועד וכו׳ עד אסמכתא בעלמא נינהו כ״כ התוס׳ בפ״ב דחגיגה (דף י״ח) והרא״ש ריש מ״ק מיהו בב״י הביא דעת הרמב״ן והרשב״א דעיקר חש״מ ודאי ד״ת הוא והיינו כשאינו לצורך מועד ואינו דבר האבד אבל לצורך המועד מ״מ שלא לצורך המועד אלא שהוא דבר האבד מותר מן התורה לגמרי אלא שהחכמים אסרו מדבריהם קצת מלאכות אלו ודעת זו נכון לפע״ד והוא דכיון דבי״ט לא התירה התורה אלא לצורך אוכל נפש מכלל דבחש״מ מותר כשהוא לצורך המועד אפי׳ אינו אוכל נפש ומדכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו שהוא לומר אפי׳ מלאכת דבר האבד אסור כמו שפירש״י בפ׳ אמור מכלל דבחש״מ מותר בדבר האבד דאל״כ מאי איכא בין חש״מ לי״ט וה״א להדיא בתורת כהנים סדר אמור פרשה י״ב וכל מלאכה לא תעשו הרי זה בא ללמד על ידי מועד שהם אסורים במלאכה יכול יהיו אסורין במלאכת עבודה ת״ל הוא הוא אסור במלאכת עבודה ואין ימי מועד אסורין במלאכת עבודה וכו׳ ומה שאמרו אסורין במלאכת עבודה וכו׳ אלמא דלמאי דקי״ל כר׳ יהושע דשמחת יום טוב מצוה היא מיד שיגיע שעה רביעית דהיא זמן סעודה חייב לקיים המצוה בזמנה ואח״כ לעסוק בתורה עד חצי היום וכסדר ההנהגה שכתב הרמב״ם והיינו משום דלאחר חצי היום הגיע זמן המנחה אבל לר״א דשמחת י״ט רשות היא חייב להקדים תלמוד תורה עד חצי היום ולא יותר דמכאן ואילך כזורק אבן לחמת ולהכי אמר ר״א על אותן שיצאו קודם שעה ששית שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה ודו״ק ומהא דאמר בפ״ק דרב לא אוקי אמורא עליה מי״ט לחבריה נמי ל״ק דהתם כדקאמר טעמא דרב אורויי הוה מורי בדרשתו כדאיתא בפרק אמרו לו אבל הרמב״ם לא אמר אלא דלאחר הסעודה הולכין לבתי המדרשות ושונין עד חצי היום והיינו לימוד בלא הוראה ותו לא מידי:

תקל חול המועד וכו׳ עד אסמכתא בעלמא נינהו כ״כ התוס׳ בפ״ב דחגיגה (דף י״ח) והרא״ש ריש מ״ק מיהו בב״י הביא דעת הרמב״ן והרשב״א דעיקר חש״מ ודאי ד״ת הוא והיינו כשאינו לצורך מועד ואינו דבר האבד אבל לצורך המועד מ״מ שלא לצורך המועד אלא שהוא דבר האבד מותר מן התורה לגמרי אלא שהחכמים אסרו מדבריהם קצת מלאכות אלו ודעת זו נכון לפע״ד והוא דכיון דבי״ט לא התירה התורה אלא לצורך אוכל נפש מכלל דבחש״מ מותר כשהוא לצורך המועד אפי׳ אינו אוכל נפש ומדכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו שהוא לומר אפי׳ מלאכת דבר האבד אסור כמו שפירש״י בפ׳ אמור מכלל דבחש״מ מותר בדבר האבד דאל״כ מאי איכא בין חש״מ לי״ט וה״א להדיא בתורת כהנים סדר אמור פרשה י״ב וכל מלאכה לא תעשו הרי זה בא ללמד על ידי מועד שהם אסורים במלאכה יכול יהיו אסורין במלאכת עבודה ת״ל הוא הוא אסור במלאכת עבודה ואין ימי מועד אסורין במלאכת עבודה וכו׳ ומה שאמרו אסורין במלאכת עבודה וכו׳ ומה שאמרו לחכמים אינו אלא שהם יבחנו איזה מלאכה אסורה לפי שאינו דבר האבד ואיזהו היא דבר האבד ושריא אבל כשאינו דבר האבד כלל אסורה דבר תורה מדאיצטריך קרא בי״ט למיכתב מלאכת עבודה ת״ל דלמאי דקי״ל כר׳ יהושע דשמחת יום טוב מצוה היא אלמא דלמאי דקי״ל כר׳ יהושע דשמחת יום טוב מצוה היא מיד שיגיע שעה רביעית דהיא זמן סעודה חייב לקיים המצוה בזמנה ואח״כ לעסוק בתורה עד חצי היום וכסדר ההנהגה שכתב הרמב״ם והיינו משום דלאחר חצי היום הגיע זמן המנחה אבל לר״א דשמחת י״ט רשות היא חייב להקדים תלמוד תורה עד חצי היום ולא יותר דמכאן ואילך כזורק אבן לחמת ולהכי אמר ר״א על אותן שיצאו קודם שעה ששית שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה ודו״ק ומהא דאמר בפ״ק דרב לא אוקי אמורא עליה מי״ט לחבריה נמי ל״ק דהתם כדקאמר טעמא דרב אורויי הוה מורי בדרשתו כדאיתא בפרק אמרו לו אבל הרמב״ם לא אמר אלא דלאחר הסעודה הולכין לבתי המדרשות ושונין עד חצי היום והיינו לימוד בלא הוראה ותו לא מידי:

תקל חול המועד וכו׳ עד אסמכתא בעלמא נינהו כ״כ התוס׳ בפ״ב דחגיגה (דף י״ח) והרא״ש ריש מ״ק מיהו בב״י הביא דעת הרמב״ן והרשב״א דעיקר חש״מ ודאי ד״ת הוא והיינו כשאינו לצורך מועד ואינו דבר האבד אבל לצורך המועד מ״מ שלא לצורך המועד אלא שהוא דבר האבד מותר מן התורה לגמרי אלא שהחכמים אסרו מדבריהם קצת מלאכות אלו ודעת זו נכון לפע״ד והוא דכיון דבי״ט לא התירה התורה אלא לצורך אוכל נפש מכלל דבחש״מ מותר כשהוא לצורך המועד אפי׳ אינו אוכל נפש ומדכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו שהוא לומר אפי׳ מלאכת דבר האבד אסור כמו שפירש״י בפ׳ אמור מכלל דבחש״מ מותר בדבר האבד דאל״כ מאי איכא בין חש״מ לי״ט וה״א להדיא בתורת כהנים סדר אמור פרשה י״ב וכל מלאכה לא תעשו הרי זה בא ללמד על ידי מועד שהם אסורים במלאכה יכול יהיו אסורין במלאכת עבודה ת״ל הוא הוא אסור במלאכת עבודה ואין ימי מועד אסורין במלאכת עבודה הך דרשא ודאי לא דרשינן ליה אלא לענין דבר האבד דמלאכת עבודה אע״פ דפשוטו פי׳ מלאכה שאינו אוכל נפש דרשו חכמים דמשמעו ג״כ מלאכה שיש בו צורך וחסרון כיס וזה מוכרח מדאיצטריך קרא למיכתב הוא למידרש הוא אסור במלאכת עבודה שהוא דבר האבד ואין ימי המועד אסורים בדבר האבד דאם לא כן לא איצטריך למיכתב הוא: **ומ״ש** הלכך התירו דבר האבד וכו׳ וכל צרכי רבים וכו׳ כלומר לפי דעת זו שעיקרן אינו אלא מדרבנן ניחא טפי מה שהתירו דבר האבד וצרכי רבים וכו׳ דהם אסרו והם התירו אבל להרמב״ן והרשב״א קשיא טובא היכן מצינו איסור דאורייתא מקצתו אסור ומקצתו מותר כמו שהקשה ר״ת הביאו הרא״ש בריש מ״ק ועוד הקשה כמה קושיות וכיוצא בזה כתב גם נימוקי יוסף ע״ש:

תקלא ור״ת פי׳ וכו׳ כ״כ בהגהת אשירי ר״פ ואלו מגלחין דכתב הא״ז יש שרוצים לומר אדם שגילח ערב הרגל מותר לגלח ברגל כו׳ ואין נראה וכו׳: **ומ״ש** רבינו וקשה מאד להתיר פי׳ כיון דכל ישראל נוהגין שלא לגלח במועד היאך נתיר לאחד לבדו דבר זה קשה מאד להתיר אפי׳

פרישה

דתניא בערבי פסחים ר׳ עקיבא היה מחלק קליות ואגוזים לתינוקות שלא משורש הטעם טעמא שלא ישנו ושאלו ואי״כ היכא דלא שייך ה״ט מ״ל הניח בל״ע ול״ל דאין כדאי לתמוה מטעם זה דר״ל אע״ג דלא מצינו מפורש בהדיא אבל מ״מ כיון דמצינו גבי ר״ע דקליות ואגוזים ממשיכים דעתם ולבן דתינוקות אחריהם אבל אם לא יתן ליתן לחם בי״ט לחיות שמחים: (ה) **משבימין** לבתי כנסיות כו׳ לכאורה יש לתמוה קצת מהא דתניא בפ׳ הקורא עומד בי״ט מאחרין לבא וממהרין לצאת ונראה דמ״ש הרמב״ם ומשכימין לא בעי למימר מיד בבקר ושכמה אלא ר״ל אע״פ שאכילה במועד מצות עשה מ״מ צריך שיקדים לבה״כ קודם שיאכל ואח״כ מוזרין לבתיהן ואוכלין כו׳ ומשכימין דקאמר ר״ל מקדימין לבה״כ לאחר אכילה שהזכיר לפני זה וק״ל:

(ו) **ומ״ש** וסולכין לבתי מדרשות ושונין עד אחר היום כו׳ ומכאן משמע דלא יפה אנו מהגין שמאחרים לצאת מבה״כ עד אחר היום ומכאן משמע אחר ביאה מבית הכנסת ואחר אכילתן מוזרין לבית המדרש ושונין עד אחר היום כו׳:

כתב הכלבו שם שכתבו שהסעודה ג׳ בי״ט הוא כשאוכלין תבשיל אחד לבד הרמשון ואף ע״פ שאין מפסיק בה בברכת המזון ולא הזהירו לעשותן רק בשבת ע״כ:

ועוד

הגמ' דאם איתא הו"ל לפורטה בהדי הנך דתנן ואלו מגלחין כי היכי דקאמר גבי כיבוס כל מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו במועד משום דאפילו אם כבסו קודם המועד הוא חוזר ומתלכלך ה"נ הו"ל לפרושי היתר דאם גלח קודם המועד (א) ועוד מי יודע אם גלח קודם המועד (ב) דכה"נ קאמר בגמ' על הא דבעי מי שאבדה לו אבידה בערב המועד אם מותר לגלח במועד מפני שהיה אנוס שלא היה לו פנאי לגלח קודם המועד וקאמר מי יודע שהיה אנוס הלכך נראה שאין להתיר אלא לאותם שמפרש בהריא ואלו מגלחין מי שיצא מבית השביה ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד ומי שיצא מבית האסורין ואפילו היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח אפ"ה כיון שהיה חבוש היה בצער ולא היה יכול לגלח [ג] וכן המנודה בימים הקדמונים שלא היה יכול לגלח קודם שהרי הוא אסור בתגלחת וכגון שהתירו לו קודם הרגל וחל יום ל' ברגל שלא היה יכול לגלח קודם (ג) שאין נידוי

פחות

הגמרא דא"כ הוה ליה לפורטה בהדי הנך דתנן ואלו מגלחין כי היכי דקאמר גבי כיבוס כל מי שאין לו אלא חלוק א' מותר לכבסו במועד וכו' פי' הו"ל לתתני' לפורטה בהדי הנך דתנן ואלו מגלחין או התלמוד הו"ל לומר כן על משנת ואלו מגלחין כי היכי דקאמר על משנת ואלו מכבסין דמי שאין לו אלא חלוק א' מותר לכבסו במועד וכו' ומ"ש דכי האי גוונא קאמר בגמרא על האי דבעי מי שאבדה לו אבידה בערב מועד וכו' וקאמר מי יודע שהיה אנוס אינה אינה לאקשויי גבי מי שאין לו אלא חלוק א' נמי נימא מי יודע שאין לו אלא חלוק אחד כבר הקשו כן בגמרא ותירצו אחרו מוכיח עליו ופי' רש"י דמי שאין לו אלא חלוק אחד פושטו ומתעטף במקטרנו וחוגרו באחרו ועומד ומכבס החלוק ומודיע לכל שאין לו אלא חלוק א' ודין זה שכתב רבינו נסתפקו בו התו' בפרק אלו מגלחין אבל בהג"א בשם א"ז ובהגה"מ פ"ז מהי"ע כתב כדברי רבינו וה לשונם יש רוצים לומר אדם שגלח ערב הרגל מותר לגלח ברגל דטעמא מאי אין מגלחין משום שלא יכנס מנוול וזה לא נכנס וטעות הוא בידם הדא דלא תשיב בהדי אלו מגלחין מי שגלח ערב הרגל ועוד הרי אבידה דאנוס הוא וכו' וכ"ת התם לא מוכחא מלתא הכא נמי לאחר שגלח ברגל לא מוכחא מלתא אם גלח ערב הרגל אם לאו וכ"כ המרדכי וכן נראה שהוא דעת הרשב"א שכתב בתשובותיו שאלה חולה שנתרפא בחולו ש"מ אם מותר לגלח במועד מפני שלא היה יכול לגלח לפי שאמרו שהגלוח קשה לחולה ומחזירו לחליו מסתברא לי שאסור לגלח שא"כ ליתנייהו בהדי הנך דתתני' דאלו מגלחין ובהדיא אמרו בגמרא הא שאר כל אדם אסורים ועוד נראה לי דאיכא מדאמרינן (יז:) קטן הנולד במועד מותר לגלח שאין לך יולא מבית האסורים גדול מזה אלמא משום לתא דבית האסורים דוקא הוא שבאין להתיר ומשום דבכלל השויין במשנתינו הוא הא משום דלא היה יכול לגלח קודם המועד לא עכ"ל והא דמי שאבדה לו אבידה בערב המועד הכי איתא בגמרא (יד:) בעי ר' זירא אבדה לו אבידה ערב הרגל כיון דאנוס מותר או דלמא כיון דלא מוכח מלתא לא רב אשי מתני הכי בעי ר' זירא אומן שאבדה לו אבידה ערב הרגל מהו כיון דאומן הוא מוכח מלתא או דלמא כיון דלא מוכח מלתא כי הכי לא תיקו ופירש"י כגון ספר שהכל באים אצלו ערב הרגל ורואין שאבדה לו אבידה ואנוס הוא ואינו יכול לספר עצמו כי הכי דמתני' דקתני מגלחין דיהוא לכל וכתבו התוס' דלא מיבעיא ליה אלא באומן עצמו אבל בני העיר אע"פ שאין להם אומן אחר פשיטא ליה דאנוסים וכתב א בע"י דכיון דסלקא בתיקו אזלינן בה לחומרא וכ"נ שהוא דעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם שהשמיטוה אבל הג"א בשם א"ז פסקוה לקולא ויש לתמוה על הרמב"ם והרא"ש שכתבו מלאכת א"ה דרבנן למה לא פסקוה לקולא:

ואלו מגלחין מי שיצא מבית השביה וכו' ר"פ ואלו מגלחין (יג:) הבא ממדינת הים ומבית השביה והיוצא מבית האסורים והמנודה שהתירו לו חכמים וכן מי שנשאל לחכם והוסר: **ומ"ש** ולא היה לו פנאי לגלח במועד ברייתא שם (יז:) כל אלו שאמרו מותרים לגלח במועד בשלא היה להם פנאי אבל היה להם פנאי אסורים: **ובמ"ש** ומי שיצא מבית האסורים ואפי' היה חבוש ביד ישראל וכו' ירושלמי כתב הרא"ש שם: **וכן** המנודה בימים הקדמונים שלא היה יכול לגלח קודם וכו' וכגון שהתירו לו קודם הרגל וחל יום שלשים הרגל וכו' גם זה ירושלמי כתב שם הרא"ש במה אנן קיימין אם בשהתירו לו קודם הרגל יגלח ואם שלא התירו לו קודם הרגל יגלח אם בעל דינו כדי שיתירו לו אלא כלומר אל יגלח אמנם הוא דהו"ל לפייס את בעל דינו כדי שיתירו לו אלא במה אנן קיימין בשהתירו לו קודם הרגל וחל ל' שלו ברגל שאין נידוי פחות מל' יום נמי אמרינן דמתניתין במי שלא חזר בו ולא פייסיה לבעל דיניה אלא שבא לב"ד ובקש שיתירו לו וכו' עכ"ל ומביאו ב"י בשתא הירושלמי דקא מסיק אלא במה אנן קיימין בשהתירו לו קודם הרגל וחל ל' שלו ברגל שאין נידוי פחות מל' יום נמי אמרינן דמתניתין במי שלא חזר בו ולא פייסיה לבעל דיניה אלא שבא לב"ד ובקש מהם שיתירו לו והתירו לו קודם הרגל ואפ"ה כיון שלא חזר בו אסור לגלח עד אחר ל' יום דאין נידוי פחות מל' יום וכך הם דברי רבינו וז"ש אבל אם נשאר בנידוי שלא בקש שיתירו לו וברגל בקש וכו' דהדין הלוי באם בקש מב"ד קודם הרגל שיתירו לו והתירו לו אע"פ שלא פייס לבעל דיניה מגלח ביום ל' שחל ברגל אבל אם לא בקש מב"ד שיתירו לו עד שנכנס הרגל והתירו לו אינו מגלח ולפי זה צריך לומר דמ"ש הרא"ש במה אנן קיימין אם כשהתירו לו קודם הרגל יגלח ואי בשלא התירו לו קודם הרגל אל יגלח כלומר אל יגלח ברגל דלאו אנוס הוא דהו"ל לפייס את בעל דינו כדי שיתירו לו עכ"ל לאו דוקא לפייס את בעל דינו קאמר דהא אפילו לא פייס את בעל דינו נמי מתירין כשבקש מב"ד שיתירו לו אלא נקט הרא"ש האי ליסנא משום דלתתי דקס"ד בקושיא דקודם הרגל כבר נשלמו ל' יום א"כ קשיא טובא הא ודאי דאף אם היה מפייס לבעל דינו היה מפייס שהרי אין

עליו

דרישה

שבשם אבל בשר אפשר היה שמשתו מלד הטיבות הרבון ולא מלד עצמו אבל מ"מ יש שמשה קלת וכיון דאין טעמא שוה לכך הלקינהו לתרי בני ולוה כתב הרמב"ם כאנשים אוכלין בשר ושותין יין ר"ל עיקר שמחה הוי ביין ובבשר ג"כ איכא קלת שמחה משא"כ בומן בבה"מ היה

קיים היה עיקר שמחה בבשר כמ"ש בתורה בהדיא שמחה בבשר ולא מוכר שם ששתו יין:

סי' תקלא [א] **וכן** המנודה שלא היה כו' כתב ב"י ואפכר היה לומר שהירושל' סובר כאבוי כו' ואע"ג דהירושלמי הרי להתיר קודם ל' דלהירושלמי ל' יום יהא מותר ואבוי לא הלה להתיר קודם ל' וא"כ היכי קאמר הב"י הירושלמי הבר כאבוי הלאה דה"ק הירושלמי ואבוי לכל הפחות בהא הם שנוים שלא היו מתירין קודם ל' יום להיות מותר לאלתר דאבוי ג"כ לא הלה להתיר מיד ויכול להיות שגם אבוי התיר מיד קודם ל' יום לכשיגלו ל' יום יהא מותר ואם דלא הלה להתיר סייע שיטת מותר לאלתר:

מ"ש

הדושי הגהות

תקלא א הנה בכל הלכות חה"מ יום הרב"י הפירוש שסביב הרי"ף בא"ק בשם ג"י כאילו הוא היה המחבר אותו ועמדתי משתומם מרעיד שבכל ספרי הרי"ף שבידינו ציין המציין למעלה בראש כל עמוד שהמדבר הוא הרבינו נסים ולענ"ד נראה שהדין עם הב"י שבר"פ מי שהפך כתוב בפירוש שסביב הרי"ף והמגיד משנה כתב וכולי: ואין זה מדרך הר"ן להביא דברי ה"ה אע"כ שהנ"י הוא המחברו ודוגמא לזה הראני אדמו"ה הגאון האמיתי מופת הדור מו"ה ישעיה ברלין נ"י בתשובת הכם צבי סימן נ"ב שהוכיח במישור שפירוש הרי"ף בב"ק הוא הנ"י כיון שהביא דברי הריטב"א שאין זה דרכו של הר"ן וא"כ ה"ה הבא: ב בגמרא שלפנינו איתא קא בעו רבנן למיעל פירוש שצריכים למיעל לביתא דמבהא אבל הגירסא שבב"י היא גרסת הרא"ש ופי' בספר קרבן נתנאל פירוש גירסא זו שצריכין רבנן לילך לדרכם ואין שם מי שיתיר לו: ג היינו מעשה הר"ש בן לקיש דאיתא שם יז: ודלא כמ"ש בריב"ף דר"ש בן לקיש שהוא ט"ס: ד ואפשר שהרי"ף ורמב"ם ספרשין המשנה כשלא היה יכול לפיים קודם הרגל ולכך מותר

פרישה

סי' תקלא (א) ועוד מי יודע מי שלא גלח קודם **המועד אבל** גבי אין לו אלא חלוק **אחד**
מאורו מוכיח עליו גמ' ופירש"י לכל שהוא פושט את חלוקו ומתעטף
במקטרנו וחוגרו באחרו ועומד ומכבס החלוק ומודיע לכל שאין לו אלא חלוק א': (ב) **במו** גבי
מי שאבדה לו אבידה כו' ויש לישב דברי ר"ת הכי דלגלח ברגיל מותר ר"ת דאסור מטעם
שכתב רבינו וכמ"ש דברי לגלח שיהיו למי שדר ביתודי דלוכא למימר מי יודע אם גלח קודם
המועד ומ"ש לא פירשם במתני' ולא בגמרא משום דסם דברו בהיתר בכל עניין אפילו
בפרסיות אלא שקלת ק' דבמועד אין מילוק בין הוא במקום שאין רואין או בפרסיות וכמו
גבי בנין בקיבולת דאסרי' לקמן אפי' במקום שאין רגיל מלוין שם משום דמיישי שמא יבואו
וירגו: (ג) **שאין** נידוי פחות מל' יום וכ"כ הרא"ש וכ"ה מירושלמי וא"ת א"כ למה הוא
מתירין לו כיון שעומד הוא בנידוי נגד סוף גמ' דמ"ק היכא שהיו שהמנדים ילכו בתוך ל'
למדינת

פחות מל׳ יום אבל אם נשאר בנידוי שלא ביקש שיתירו לו וברגל ביקש והתירו לו לאו אנוס הוא ואינו יכול לגלח וכן מי שנדר שלא לגלח (א) ונשאל על נדרו ברגל (ד) וכגון שלא מצא מי שמתיר לו קודם הרגל אבל אם מצא (ה) ולא נשאל לא והבא ממדינת הים שלא יכול לגלח קודם וכגון שהלך להרויח מזונותיו או להתעשר אבל אם לא הלך אלא לטייל לא יגלח דלאו אנוס הוא דאפשר לו שלא ילך [ג] והראב״ד פירש אפילו לטייל דאמרינן לא יגלח דוקא מא״י לחוצה לארץ אבל אם הכל בחוץ לארץ או בארץ

מתירין לו ואמר להם ר׳ אילא שאין להתיר לו עד שיעברו שלשים יום כדתניא בברייתא ואמר ליה ר״י שאחר שנשנית אותה ברייתא נאמו וגמרו שלא יהא סדר תלוי בשלשים יום אלא כיון שיחזור בו יתירו לו מיד והשתא מתני׳ נשנית בזמן שהיו אומרים אין נידוי פחות מל׳ יום ואנני סבר דלעולם דינא הכי איתיה שלא חזרו ונמנו ואכן לא קי״ל כוותיה אלא כמ״ד חזרו ונמנו שכיון שיפיים לבעל דינו יתירו לו ואפילו מיד ולפי זה כשכתב הרא״ש הירושלמי שעל משנתינו לא לפסוק הלכה דנידוי ל׳ יום כתב אלא ללמד שאם היה אפשר לו לפיים לבעל דינו קודם הרגל ולא פייסו עד הרגל אינו מגלח [ב] אבל מדברי הרא״ש שכתב שם בשם הראב״ד נראה שהיה מפרש הירושלמי דבינומי דר׳ זעירא הוו מרחקין ומקרבין וכו׳ בע״א שכתב וז״ל הקשה הראב״ד לדברי הרי״ף שפסק דלית הלכתא כאביי דאמר לאפקירותא בעינן דליחול עליה שאתא תלתין יומין אלא ברגל ואין לו לאלתר אי פייסיה לבעל דינה א״כ מאי הך דקתני בברייתא אין נידוי פחות מל׳ יום אי דפייסיה לבעל דינה הא אמרת דלאלתר שריגן ליה ואי לא פייסיה לבתר ל׳ יום אמאי שריגן ליה וי״ל דמיירי כשמפייסיה לבעל דינה וה״ק אין מנדין אותו תחלה לפחות מל׳ יום ואם חזר מתירין לו מיד מ״מ מתחלה מנדין אותו לדעת ל׳ יום וכן אומר בשעת הנדוי יהא בנדוי ל׳ יום וא״א יהא בנדוי ט״ו יום ומיהו אם חזר באמצע מתירין לו א״נ דלא פייסיה ואפ״ה אחר ל׳ יום מתירין לו שכבר קבל דינו כמי שחייב מלקות כיון שלקה בין חזר בין לא חזר אין מלקין אותו יותר ומ״מ הוא שבא לב״ד וביקש שיתירו לו אבל אם זלזל בנדויו ולא חש לבקש שיתירו לו מניחין אותו בנידויו עד שימות ולכשימות סולקין את ארונו עכ״ל • ואפ״ל דאמאי דקאמר מתחלה מנדין אותו לדעת ל׳ יום ומיהו אם חזר באמצע מתירין לו היינו לומר שמתירין לו מיד דלכשישלמו ל׳ יום יהא אבל להתירו בתוך ל׳ שיהא אבל לכל בתוך ל׳ יום אין מתירין לו כלל אף ע״פ שלא יהא אבל אחר ל׳ יום ולא קי״ל כוותיה אלא אפי׳ בתוך ל׳ יום מתירין לו דלכשישלמו ל׳ יום יהא אבל ותאמר כיון דלעולם הוא עומד בנידויו עד סוף ל׳ אל״מ שיתירו לו בתוך ל׳ י״ל דא״מ היכא שבתוך ל׳ ילכו למדינת הים המנדים אותו והיינו דקאמר בעובדא דההוא טבחא לא ליסרו ליה קא בעי רבנן לאיפטורי ובהכי א״ש הירושלמי הזה אף ע״פ שפיים לבעל דינו והתירו לו אין היתר אל עד שיעברו ל׳ יום ואל יום ל׳ ברגל • וכ״כ ממ״ש פסקי התוס׳ אסור לגלח במועד לבד הבא ממדינת הים ברגל ומנודה שפיים קודם לרגל ושלמו ל׳ ימי נידוי ברגל או נידוי שלנו שהוא שבעה ולפי זה מ״ש הרא״ש בשם הראב״ד על הירוש׳ דבינומי דר׳ זעירא הוו מרחקין ומקרבין וכו׳ מדקאמר השתא מרחקין והשתא מקרבין מיחזי דהוו מרחקין ומקרבין לאלתר ואע״פ שלא חזר בו ואני תמה על מה שנהגו כך ומה היו אומר בהא דתניא אין נידוי פחות מל׳ יום ונראה מכאן שהכל תלוי בדעת ב״ד למעט ולרבות בימי נידויו להוסיף על הנידוי ולמעט בימי הנידוי ולרבות ממה שהיו מרחקין ומקרבין לאלתר בלא חזרה אלא כך היתה כונתם בתחלה בשעת הנדוי וכ״ש אם התנו לו ימי הנדוי כשיבא זמן שפסקו לו אלא שנער בהם ר׳ אלעאי שהיו עושין דבריהם בחוכא ואטלולא והיתה ירא״תם מתמעטת וחזרו ונמנו לכשיחזור בו יהא מקרבין אותו עכ״ל ל״ל שמה שכתב שהכל תלוי בדעת בית דין למעט ולרבות בימי נידויו היתה לומר שמתחלה היו מתנין שלסוף כך ימים יתמנו עליו ויתירוהו כלומר דלכשיגיע תשלום ל׳ יום יהא אבל שיהא מותר קודם שיחול עליו הנדוי ל׳ אם לא ויותר נראה לומר שכוונתו בפירוש הירוש׳ זה דהא דתניא אין נידוי פחותה מל׳ יום היתה לומר שאם נידוהו פחות מיום אבל אם לא נדוהו מתחלה אלא לי׳ או לט״ו ימים אינו מנודה יותר ומתני׳ בשנדוהו פחות שאע״פ שיכולין מיד להתירו עדיין הוא בנידויו עד תשלום ל׳ יום ומ״מ דברי רבינו אינם בדקדוק שכתב וכגון שהתירו לו קודם הרגל וחל יום ל׳ ברגל דכיון דקי״ל דנדוי שלנו כמיפה שלהם דהיינו שבעה ימים הכי איבעיא ליה למכתב וכגון שהתירו לו קודם הרגל וחל יום ז׳ ברגל אלא שנמשך אחר לשון הירו׳ שכתב שחל ל׳ שלו ברגל : והרמב״ם כתב מי שהיה מנודה ולא התירוהו אלא במועד מותר לגלח משמע דליתא ליה הא דירוש׳ דלא משכח פתרי אמתניתין אלא בשהתירו לו קודם הרגל וטעמא משום דבגמרא דינן ושרו ליה ונראה דטעמא משום דכיון שלא היה בדעתו קודם הרגל לפיים את בעל דינו חשוב אנוס ואפשר שזה היה דעתו של הרי״ף שהשמיט הירוש׳ : **וכן** מי שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל וכגון שלא מצא מי שמתיר לו קודם הרגל וכו׳ ג״ז הירוש׳ שם כתב הרא״ש בתה אמן קיימין מי בשנשאל קודם הרגל יגלח אם בשלא נשאל קודם הרגל אל יגלח כלומר אל יגלח ברגל אלא אנוס הוא דהיה לו לישאל על נדרו קודם הרגל אלא אמן קיימין בשנשאל קודם הרגל ולא מצא פתח לנדרו אלא ברגל ה כהדא ר״ש בר׳ לא מצאו פתח לנדרו עד שבא אחד מזקני גליל : **וכתב** הרא״ש ולפי הירוש׳ מאן דאית ליה פותחין בחרטה פירוש חרטה כל דהו וא״ל למצוא פתח ועשה לעקור את הנדר מעיקרו אסור לגלח במועד כיון דהיה יכול לישאל קודם הרגל ואף ע״ג דאיכא למימר היה בדעתו להשלים נדרו ונמלך ברגל והתירו לו לא חשיב זה אונס ורש״י לא פי׳ כך עכ״ל • והרי״ף והרמב״ם שלא הביאו הירושלמי הזה נראה בהם סוברים דכיון דתלמודא דידן לא פירש כן שהיא סובר דכל שהיה בדעתו להשלים נדרו ונמלך ברגל והתירו לא חשיב אונס : **והבא** ממדינת הים שלא היה יכול לגלח קודם משנה הזכרתיה בסמוך וכתב ר״י הבא ממדינת הים פי׳ כגון שלא בא לישוב עד ח״ה או שלא היה לו שהות לגלח קודם הרגל כי כשבא לא היה שהות ביום : **ומ״ש** רבינו וכגון שהלך להרויח מזונות או להתעשר וכו׳ שם (יד :) והבא ממדינת הים מתני׳ דלא כר״י דתניא רבי יהודה אומר הבא ממדינת הים לא יגלח מפני שיצא שלא ברשות אמר רבא לשון דברי הכל אסור לגלח למזונות ד״ה מותר כי פליגי להרויח רבי יהודה מדמי ליה לשון רבנן מדמי ליה למזונות : ופירש״י לשון • אם יצא שלא לצורך אלא כדי לשון בעולם ולרחותו וחזר במועד ד״ה אסור לגלח במועד : למזונות • שיצא לחזור אחר מזונות שאין לו מזונות וחזר במועד ד״ה מותר לגלח במועד לפי שיצא באונס : להרויח • שיש לו נכסים הרבה ויוצא כדי להרויח יותר וקי״ל כרבנן : **ומ״ש** רבינו והראב״ד פי׳ אפי׳ לטייל דאמרי׳ לא יגלח דוקא מא״י לא״ל וכו׳ שם כתב הרא״ש בשמו דפלוגתא דר״י ורבנן איירי בינא לא״ל והכי מוכח בירושלמי ומסתבר

דרכי משה

תקלא (א) בתא״ו נ״ד ת״ה דאף אם היה בדעתו לגמור הנדר ותוך המועד נמלך ונשאל עליו אפ״ה אסור לגלח • ורש״י ורי״ף ורמב״ם מתירין בכה״ג ודעת הרא״ש לאסור וכן משמע דעת

פרישה

למדינת הים אבל דעת הרמב״ם מותר מיד לאחר שמפיים בעל דינו ושמתירין לו ועיין בב״י שהאריך בזה :

(ד) **וכגון** אלא מצא מי שמתיר לו קודם הרגל נראה לפי מאי דקי״ל כמאן דאית ליה פותחין בחרטה אי הרטה כל דהוא וא״ל למצוא פתח לפ״ז נ״ל מ״ש רבינו שלא מצא מי שמתיר לו ר״ל ג׳ שיתירו לו :

(ה) **ולא** נשאל לא ב״י כתב שדעת הרי״ף והרמב״ם דכל שהיה דעתו להשלים נדר ונמלך ברגל ושתירו לו אנוס אונס וכדלעיל אם שתירו למנודה ברגל מותר לגלח פ״ש : ול״ש

שהביא דבריו פירשו הירושלמי בענין אחר ואע״ג דבהדיא כתב הרא״ש בשם הראב״ד פי׳ אחר בירושלמי דר׳ זעירא והביאו ב״י בסמוך אין לתמוה על ב״י דמהדר להוכיח מדיוק דברי הראב״ד ונפי הו״ל לאתויי מ״ש הראב״ד בהדיא נראה דב״י ו״ל דלא לשעתיק כל דברי הרא״ש בסוגיא זו אלא אם ועד סוף כיון דגם אינם דברי הירוש׳ מוכח דסבר פירוש אחר בירושלמי ובאמר דברי הרא״ש אינם אלא כדי לייסד דברי הירושלמי אליביה וגם לדברי הרי״ף ופ״ש ולעד״כ דברי ב״י דמוקים ולפי הבנתו בדברי הירושלמי יש לדקדק מה בא הירושלמי לסקשות אי בשלא כתיבו לו קודם הרגל אל יגלח דהו״ל לפיים את בעל דינו ואמאי הוצרך הא דלמא מטי ומנו עד הרגל ולא יוכלו לכתיב קודם הרגל ולאלתר דסתיבו קודם הרגל ומטו סוף ומנו ברגל ועוד נדקק **מאד מאד בפי׳** הירושלמי ובדברי הראב״ד לכן נלפ״ד לייסב מה שקשה לרבינו והרא״ש מהשיב הירושלמי במה אין קיימין כו׳ **בל פי מ״ש** הרא״ש בשם הראב״ד על הסיא ירושלמי דר׳ זעירא וו״ל מדקאמר השתא מרחקין ומקרבין מיחזי דהוו מרחקין ומקרבין לאלתר אפילו בלא חזרה ואני תמה על מה שנהגו כך ומה היו אומרים בהא דתניא אין נידוי פחות מל׳ יום ותירץ מכאן נראה שהכל תלוי בדעת ב״ד למעט או לרבות בימי נידוי ומה שהיו מרחקין ומקרבין לאלתר אפילו בלא חזרה כך היתה כוונתם בתחילה כו׳ ור׳ אילעי נער בהם שהיו עושים דבריהם בחוכא ואטלולא וחזרו ונמנו לכשיחזור אותו עכ״ל • וכביאתו ב״י ופשוטו דה״פ דהכל תלוי בדעת ב״ד ר״ל שמדינא יכול להתיר אפי׳ מיד ובלא חזרה אם היה כוונתם כך בתחלת הנידוי אלא שלא היו רגילים לפסוק כן ובזמנו דר׳ זעירא היה נוהגין לפסוק כן ונער בהן ר׳ אילעי ומשום שלא דר׳ אילעי בחמירו על עצמם שלא להתיר כ״א ע״י חזרה אבל ע״י חזרה היו מתירין לפעמים אפי׳ מיד שהכל תולה בדעת הב״ד ולפי פי׳ זה נראה לייסב דברי ירושלמי אלובא דכ״פ ומה שהקשה בירושלמי ואם רשלא התירו קודם הרגל אל יגלח משום דהו״ל לפיים קודם הרגל נראה דה״ק אף אתי״ל דמיירי בדלא מטו ומנו עד הרגל מ״מ לא הוה אנוס כיון דהכל תלוי בדעת ב״ד מ״כ הו״ל לפיים ולבקש שיתירו לו דילמא הב״ד הוו מתרצים להתיר לו מיד קודם הרגל וכיון דלא פיים וביקש קודם הרגל שיתיר לו א״כ לא היה בדעתו קודם הרגל שיתיר ולא אם לבקש שיתירו לו לכך לא הוי אנוס ולא יגלח ומ״ש אי בשלא התירו לו ר״ל שלא ביקש שיתירו לו ומשני דהשתירו לו קודם הרגל וחל ל׳ יום שלו ברגל ר״ל דמיירי כשהיה אצל ב״ד וביקש ופיים שיתירו לו והב״ד לא נתרצו לו דלאו דים ביד ב״ד להתיר תוך ל׳ מ״מ הב״ד לפי דאות עינינהו ולפי האפיקורס שעשה הן דיין ולכך קאמר שזה מיירי שלא יתרצה לו להיות אותר עד סוף ל׳ ולאותן ל׳ כלו במועד • ומ״ש שאין נידוי היה פחות מל׳ יום ר״ל מתחלה נידוהו לזמן ב״ד שהוא ל׳ יום ופדיין לא כלה אותו זמן וק״ל ובהכי אתי שפיר הכל ומה שהקשה ב״י כיון דלא קי״ל כאביי לא קי״ל ג״כ בירושלמי ולפי מה שפירשתי א״ש דמאי דלא קי״ל כאביי פשוט דהכי דאין תלוי כלל בדעת הב״ד להתיר מיד **ולכך** לא רצה להתיר לההוא מבחא אף על גב שהיה אפשר לכתיבו כדמשמע מדברינו ור״ל סבר דאם ב״ד מתרצים להתיר מיד וכן דעת הירושלמי כמו שפירשתי וכן דעת הרא״ש ורבינו ג״כ ותוק שלפי מ״ש יפרשו דברי הירושלמי והראב״ד כפשוטן בלי דוחק כלל ובזה ג״כ נתיישב קלת קושית המרומה שהקשה הב״י ז״ל מ״מ דברי רבינו אינם בדקדוק שכתב וכגון שהתירו לו קודם הרגל וחל ל׳ יום ברגל כיון דקי״ל דנדוי שלנו כמיפה שלהם ז׳ ימים הו״ל כגון שהתירו לו קודם וחל יום ז׳ ברגל כו׳ דו״ל כיון דלא כ״כ הירושלמי אלא שלא תקשה למה לא בא לו קודם ומנו ומה למידוי ווה היה בימיכן שיך בל׳ יום ולכך נקט דינו אל׳ יום וק״ל : [ג] **והראב״ד** פי׳ אפילו לטייל דאמרי׳ לא יגלח דוקא מא״י לא״ל הרא״ש

דרישה

[ב] **מ״ש** ב״י שם אבל מדברי הרא״ש אב׳ שם כתב הראב״ד נראה שהיה מפרש הירושלמי דבינומי דר׳ זעירא בענין אחר כו׳ והביאו מה שהקשה הראב״ד על הרי״ף שפסק דלית הלכתא כאביי דאמר לאפיקורסא בעינן דליחול עליה שאתא תלתין יומין אלא ברגל ואין לו לאלתר אי פייסו׳ לבעל דינה א״כ מאי הך דקתני בברייתא אין נידוי הי׳ פחות מל׳ יום כו׳ ומלאה מדבריו שמכאן מוכח דהרא״ש פי׳ הסיא ירושלמי דר׳ זעירא בע״א וכ״ל דהכי דייק כיון דהראב״ד הקשה לדברי הרי״ף מברייתא דקתני אין נידוי הי׳ פחות מל׳ יום׳ ולפי מה שפי׳ ב״י הסיא דירושלמי זעירא דלקמן דאיכא לשנויי שאחר שנשנית אותה ברייתא נאמו וגמרו שלא יהא הדבר תלוי בל׳ יום וכמו שפי׳ ב״י בהדיא אלא ע״כ נ״ל דהראב״ד והרא״ש

הדושי הגהות

לו לגלח ברגל (מהרל״ח) : ה בירושלמי מפרש שלא מצא פתח לנדרו קודם פסח וכיון דכתב שם הרא״ש דלמאן דאית ליה פותחין בחרטה פירוש בחרטה כל דהו ואין צריך למצוא פתח א״כ היה אסור לגלח כמועד לכן כתב רבינו שלא מצא מי שמתיר לו שטעם זה אזיל לר״ה (מהרל״ח) ועיין בב״י :

פירש״י

תקל"ב מותר ליטול לפרנים ברייתא בפרק אלו מגלחין פליגי בה ר' יהודה ור' יוסי ופסקו הפוסקים כשמואל דאמר הלכה כר' יוסי דמתיר ואמר רב ובגנוסטרי אסור פי' במספריים וכתבו הרי"ף והרא"ש וה"מ בימי אבלו אבל במועד אפי' בגנוסטרי אבל ר"ר יהודה מפרש דאף במועד אסור בגנוסטרי אבל בסכין שרי וה"ר ברוך מפר' דהסכין נמי הוו בכלל גנוסטרי ולא שרי אלא ליטלם בשינים או בידים או דרך שינוי אחר שלא במספריים וסכין • כתב סמ"ק דלצורך מצות עבילה מוטלן כדרכן בחול והכי נהוג איסור אם לא בעבילה : **ומ"ש** ל"ש דיד ל"ש דרגל פי' ל"מ דיד מותר ליטול משום דמאים אלא אפילו דרגל דלא מאים נמי שרי, והכי איתא בגמרא דף (יח :) :

תקל"ג מותר לטחון קמח וכו' ברייתא בפרק מי שהפך דף י"ב וסוף הברייתא ובלבד שלא יערים ורבי' לא הביאו לפי דאסיקנא תנאי היא וסמך על מה שכתב אח"כ דהרמב"ם כתב לקולא ודעת הרא"ש להחמיר כרבנן ופירש"י שלא יערים שלא יעשה הרבה ויאחר לצורך המועד אני עושה ומתכוין כדי שישייר

באריג אפילו הלך לטייל יגלח : קטן מותר לגלח בח"ה לא שנא נולד במועד (ז) ול"ש קודם לבן : אבל שחל ז' שלו בשבת (ז) ערב הרגל מותר שלא היה יכול לגלח קודם וכל אדם מותר לגלח מה שעל שפת פיו אפי' אינו מעכב עליו ומה שאצל השפה מכאן ומכאן אם מעכב עליו מגלח (מ) ואם לאו לא יגלח והראב"ד כתב שאפילו מה שעל השפה לא יגלח אלא אם כן מעכב עליו ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל :

תקל"ב מותר ליטול צפרנים לא שנא דיד לא שנא דרגל ופירש ה"ר יהודה דוקא בסכין אבל לא במספרים והרב ר' ברוך מוסיף לאסור אפילו בסכין ולרב אלפס התירו אפילו במספרים (מ) ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל • כל רפואה מותר בח"ה :

תקל"ג מותר לטחון קמח לצורך המועד (מ) ואפי' כיון מלאכתו במועד ולקוץ עצים מן המחובר ולהטיל שכר בין של

ומסתבר כהאי פירושא דלא קרי ר"י שלא ברשות היולא להרוחה שכן הוא דרך כל התגרים ועוד דגרסי' בגמ' (סז) אלא למזונות הא אמרת ד"ק מותר והאיך סליק אדעתיה דר' יהודא קרי למזונות שלא ברשות אבל לפי הירוש' ניחא דאף למזונות לגמרא ח"ל ספיר דמי דתשיב ר' יהודא שלא ברשות עכ"ל • ומשמע לרבי' דכיון דלא אירי ר' יהודה ורבנן אלא ביולא לח"ל א"כ הכל בח"ל או הכל בארץ בכל גוונא מותר אפי' יולא לשוט דאין לפרש שאין חלוק בין מא"י לח"ל להכל בארץ או הכל בח"ל אלא ביולא להרוחה אבל ביולא לשוט אפי' הכל בארץ או הכל בח"ל אסור דא"כ יכפל הראב"ד והרא"ש לאשמעינן מלתא דלא כהלכתא דהא ליכא בהאי מלתא נפקותא אלא לר' יהודה דאסר בהרוחה דאילו לרבנן אין חילוק בין מא"י לח"ל להכל בא"י או הכל בח"ל דאי להרוחה אפי' מא"י לח"ל שרי ואי לשוט אפי' הכל בא"י או הכל בח"ל אסור הלכך ע"כ לומר דאתי לאשמעינן דלא אסרי רבנן לשוט אלא מא"י לח"ל אבל הכל בארץ או הכל בח"ל אפילו לשוט שרי וכ"כ כ"י בפירוש בסס הראב"ד דכל שהכל בארץ או הכל בח"ל אפי' לשוט כיון דברשות יצא מותר לגלח לדברי הכל :

קטן מותר לגלח בח"ה וכו' (סס :) מיכא תרי ליטני בגמרא ופסקו הרמב"ם והרא"ש כליטנא בתרא דאמרי משמיה דשמואל קטן מותר לגלחו במועד לא שנא נולד במועד ל"ש נולד מעיקרא והרי"ף לא הכריע ואפשר שסמך דמסתמא הלכה כליטנא בתרא וכתב הרא"ש דטעמא משום דלא שייך בהאי גלוח שלא יכנס מנוול לרגל • ובכ"י כתב קטן מותר לגלח פי' אם יש לו שער רב ומלער מותר לגלחו ולא אמרינן והלא יכנס ברגל כשהוא מנוול דלאו בר מצוה הוא ולא גזרינן קטן אטו גדול : **אבל** שחל שביעי שלו בשבת ערב הרגל מותר וכו' שם בברייתא (יז :) האבל מותר בגלוח ותוקימנא כגון שחל ז' שלו להיות בשבת ערב הרגל וכאבא שאול דאמר מקצת היום ככולו ויום ז' עולה לו לכאן ולכאן כלומר עולה לז' ולל' וכיון דכבר התחילו ל' איבעי ליה לגלוחי קודם הרגל אלא דשבת הוי ואנוס הוא להכי מגלח במועד ופסקו הפוסקים כן ויתבאר עוד בסימן תקמ"ח והרמב"ם כתב בפ"ז מהלכות יו"ט כל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בעי"ט ה"ז מותר לכבס ולגלח במועד כיצד אבל שחל ז' שלו להיות בי"ט או שחל להיות בעי"ט והרי הוא שבת שאי אפשר לו לגלח ולכבס בעי"ט ה"ז מותר לכבס ולגלח במועד כיצד אבל שחל ז' שלו להיות בערב י"ט שהוא מגלח במועד הוא טעות סופר או אגב שיטפא שהרי בביאור כתב בפ"י מהלכות אבל חל ששי שלו בערב הרגל ואין ל"ל ה' או ג' אינו מגלח ולא בעלה ממנו אלא גזרת ז' בלבד ואין מותר לרחוץ ולסוך ולא לעשות דבר עד שיכנס יו"ט ויו"ט מפסיק שאר השבעה ולאחר י"ט משלים ל' מיום המיתה ואסור בהם בכל חמש דברים ובפ"ו מפרש שם שמה' דברים אלו הוא תספורת וברור ופשוט הוא כן בגמרא שאין רגל מפסיק גזירת ל' אלא כשחל ז' ערב הרגל דאמרי' כבר נהג בגזירת ל' יום שביעי עולה לכאן ולכאן ושם מבואר שאין אבל מגלח במועד אלא כשחל שביעי שלו בערב הרגל והוא שבת וכדעת אבא שאול דקי"ל כוותיה וכן מבואר מדבריו פ"י מהלכות אבל בביאור ומ"ש שם אמת ויציב עכ"ל • ול"כ דאפשר ליישב דמאי דנקט הרמב"ם חל ז' שלו להיות ביום טוב לאו משום היתירא דלגלח נקטיה דגלוח ודאי אסור עד תשלום ל' דכל שקבר את מתו פחות משבעה ימים לפני הרגל לא בעלה ממנו גזירת ל' אלא משום היתירא דלכבס שהוכיר קודם לכן בסמוך נקטיה ולגדדין קתני וה"ק כל מי שאי אפשר לו לכבס ולגלח בערב י"ט ה"ז מותר לכבס ולגלח במועד כיצד אבל שחל ז' שלו להיות בי"ט הרי זה מותר לכבס במועד ואם חל להיות בעי"ט והוא שבת שאי אפשר לגלח בו ביום מפני שהוא שבת מגלח במועד ואע"פ שבסוף דבריו כתב הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד הבא ממדינת הים ויולא מבית השביה וכו' קאי תרוויהו אתגלחת וכבוס ואחל שביעי שלו להיות בי"ט לא קאי אלא אכבסין דאילו תגלחת אסור עד תשלום ל' יום כמו שנתבאר ודבר פשוט הוא דאמר דנקט כשחל ז' שלו להיות ביו"ט רבותא קאמר דלא מבעיא אם חל ג' או חמישי שלו בי"ט דפשיטא שלא היה אפשר לו לכבס מעי"ט ומפני כך מותר לכבס במועד אלא אפי' חל ז' שלו להיות בי"ט נמי א"א לו לכבס מעי"ט והלכך מותר לכבס במועד : **כתב** המרדכי תניא בתוספתא אע"פ שהתירו לספר לא יסתפר בר"ה אלא בצנעא וכ"כ הרמב"ם בספר תורת האדם (ב) :

כתב בתה"ד מי שעשה עבירות וכא ליטהר במועד יראה דשרי לגלחו במועד כדי לעובדו ולהכניסו לדת האמת דכיון דנהגינן לגלח בעלי תשובה כאלו ע"פ ר' משה הדרשן כדפירש"י בפ' בהעלותך שנתן טעם להתגלח הלוויים לפי שהיו כפר' על בכורי ישראל שחטאו בע"ג וע"ג קרויה מת ומת אתקש למצורע והמצורע טעון תגלחת וא"כ דמי להא דתניא בפרק אלו מגלחין (סס) דנזיר ומצורע אפי' היה להם פנאי לגלח קודם המועד מותרין לגלח במועד כדי שלא יהיו קרבניהם ובעלי תשובה נמי נראה להתיר כדי שלא יהא כמה מצות שהרי אין מצטרפין אותו לכל דבר שבקדושה עד שיגלח ויטבול ואע"ג דודאי אינו מעכב מ"מ מנהג אבותינו תורה היא וכדאסמכינן אקרא ודאי' גלוח דרבנן מקמיה עכ"ל והיינו למנהג אבל אין דלא נהגינן להצריך לבעלי תשובה גלוח כלל פשיטא דאין מגלחין במועד : **וכל** אדם מותר לגלח מה שעל שפת פיו וכו' (סס יח :) אמר אביטול ספרא משמיה דרב שפה מזוית לזוית הנאה כל שמעכבת א"ר אמי ובשפה המעכבת כך הוא גירסת הרא"ש וכתב ז"ל פירש הראב"ד דמזוית לזוית זהו כל שלמעלה מפתיחת הפה הנאה זה הוא מה שאון לפה מכאן ומכאן וקרי ליה הנאה מפני שצריך להניחו שלא יגלח אותו במועד אלא מה שמעכב עליו אבל בשפה יכול לגלח בין שהוא מעכב בין שאינו מעכב ר' אמי אמר ובשפה נמי כל שמעכב ופליג אדרב ואמר דשפה אינו יכול לגלח אלא מה שהוא מעכב ממנה כך מצאתי הנוסח בה"ג הלכך דרב אמי פליג אדרב והוא בתראה הלכתא כוותיה ע"כ ולא נהירא לי דהא דפסקו הגאונים כבתראי היינו מאבוי ואילך אבל מקמי הכי אין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד בשל סופרים הלך אחר המיקל והכי ס"ל להרי"ף שכתב בהלכות ומותר לגלח שפה בחול המועד ומשמע דלא מפליג עכ"ל • והרמב"ם ג"כ כתב בפ"י מהלכות יו"ט מותר ליטול שפה בחולו של מועד וכתב ה"ה יש מי שכתב דדוקא שמעכבת האכילה או שהוא איסטנים ורבינו כתב בלשון ההלכות ואפשר שבמועד בכל גוונא מותר עכ"ל ומדלא כתב הרי"ף והרמב"ם הנאה כל שמעכבת נראה שאינם גורסים בדאביטול ספרא אלא שפה מזוית לזוית בלבד וכך הוא בנוסחי דידן בגמרא וסוברים דהלכה כוותיה ומשמע שסם סוברים שאף מה שמן הצדדים מותר לגלח אע"פ שאינו מעכב וכ"כ ר"י שנראה מדבריהם וכיון דאיסור דרבנן הוא נקטינן לקולא : **כתב** המרדכי שרבינו מאיר מצא בשם ר"ת דשמא לא התירו שפה אלא בתער ולא במספרים דומיא דתכפוהו אבילו וכן כתבו התוס' אבא דאיכא בתס בקשו ממנו שפה והתיר להם יש לפרש ע"י שינוי דומיא דלפרנים וסמ"ג כתב מותר ליטול לפרניו ושפה בח"ה אפילו בלא שינוי דוקא ע"כ וכיון דאיסורא דרבנן הוא נקטינן לקולא : **כתב** המרדכי דמותר לחוף ולסרוק ראשו בח"ה דאין לאוסרו משום תלישת שיער וכן מותר לרחוץ בחמין בחש"מ והאריך בטעם הדבר :

תקל"ב מותר ליטול לפרנים לא שנא דיד ל"ש דרגל בפרק אלו מגלחין (יז :) ת"ר בשם שאמרו אסור לגלח במועד כך אסור ליטול לפרנים במועד דברי ר' יהודה ור' יוסי מתיר וכשם שאמרו אבל אסור לגלח בימי אבלו כך אסור ליטול לפרנים בימי אבלו דברי ר' יהודה ורבי יוסי מתיר ואיפליגו אמוראי בפסק הלכה ופסקו הפוסקים כשמואל דאמר (שם יח) הלכה כר"י במועד ובאבל א"ר ענן בר תחליפא לדידי מיפרשא לי מיניה דשמואל ל"ש דיד ל"ש דרגל א"ר חייא בר אשי אמר רב ובגנוסטרי אסור וכתבו הרי"ף והרא"ש וה"מ בימי אבלו אבל במועד אפילו בגנוסטרי מותר ואיכא מ"ד דבגנוסטרי אסור ואתן לא ס"ל הכי וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מהלכות יו"ט מותר ליטול לפרנים אפילו בכלי וכ"כ סמ"ג : **ומ"ש** רבינו ופירש ה"ר יהודה דוקא בסכין וכו' טעמו משום דסבר דבסכין הוי אלא כדרכן וז"ל סמ"ק ובמספרים הוי כדרכן וה"ר ברוך סבר דבסכין נמי כדרכן בגנוסטרי אסור פי' במספרים ופירש רבינו ברוך דס"ה בסכין דאסור שכן דרך ליטול לפרנים בסכין : **כתוב** בהג"א בשם מהר"ם אשה שאירעה טבילתה בח"ה לא תטול לפרנים בגנוסטרי היא בעצמה ושמא ה"ה בסכין אסור אלא אומרת לעו"ג ליטול לפרניה ואע"ג דאמירה לעו"ג שבות במקום מצוה לא גזרו אבל היא עצמה אינה יכולה ליטול יפה בשיניה או בידיה וכן כתב סמ"ק בהגהות וכן כתוב בהגהת מיימון בשם הר"ם מאינגילטיר"א וכתב עוד וכן כתב בספר התרומה וכתב אם אין לה שפחה אז תנקר יפה ויפה תחת לפרניה ותסיר כל לכלוך וטיט וצואה מתחתיהן או תטלם בשיניה או דרך שינוי אחר שלא במספרים וסכין והתוס' פי' פ"ב דמועד קטן דהטובלת לנדותה מותר ליטול לפרניה היא בעצמה בלא שינוי דלא גרע מהעברת שער של בית השחי והערוה דשרי וכ"כ סמ"ק (מ) ולענין הלכה מאחר שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל מסכימים להתיר אפי' שלא במקום מצוה ואפי' במספרים הכי נקטינן (ב) : **כך** רבותא מותרת בח"ה תוספתא כתבה הרי"ף והרא"ש בפ"ק דמ"ק שותים מי זבלים ומי דקליס וכוס של עיקרים במועד :

תקל"ג מותר לטחון קמח לצורך המועד וכו' בפרק מי שהפך (יב :) ת"ר טוחנים במועד לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור ואם טחן והותיר ה"ז מותר קונסים עליו במועד לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור ואם קטן והותיר ה"ז מותר מטילין שכר במועד לצורך המועד ושלא

דרכי משה

עת הטור וכתב המרדכי דמ"ק דף ש"ץ ע"ד דמתירין נדרים במועד אפילו שלא לצורך וכן מתירין חרמים במועד : (ב) ומשמע מדברי המרדכי דיקא אלו שמגלחין במועד כגון ה'יוצא מבית השביה כו' דמאחר שאסור לאחרים צריך לגלח בצנעא אבל לגלח השפה או קטן דלב"ע בכה"ג שרי :

תקל"ב (א) ובדברי הגה"מ כתב המרדכי דמ"ק ע"ב ובהלכות נדה ד' של"ג ע"ג כתב סתמא כדברי סה"ת וכ' מהרי"ל דכן נוהגים ול"נ דיש לסמוך לצורך טבילה אדברי המתירין ליטול במועד אפי' שלא לצורך מצוה וכמ"ש ב"י דהכי נקטינן וכ"ש דהסמ"ק והתוספות הסכימו דלצורך מצוה שרי ונראה דאפי' עדיף טפי ממה שמנקרים מטיט וצואה דיש להוש שמא לא תנקרם יפה וכ"ה המנהג לחתוך הצפרנים לצורך טבילה : (ב) אבל אין המנהג כן אלא אין חותכין צפרנים בטועד : ובמרדכי

פרישה

(ו) **ול"ש** קודם לבן דלא שייך גבי' שעשה כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול דלאו בר מצוה קודם לבן הוא אסר"י ואפי' בפרקסיא מותר רמ"ח : (ז) **ערב** הרגל דמקלת יום ז' ככולו ויום ז' עולה לו לבבא ושלשה וכיון דכבר התחילו כשלשים איבעי ליה לגלוחי קודם הרגל אלא דשבת הוי ואנוס הוא להכי מגלח במועד וע"ל סי' תקמ"ח ב"י : (מ) **ואם** לאו לא יגלח . ר"י סיכים ופסק דמגלח . כתב המרדכי דמותר לחוף ולסרוק ראשו בח"ה דאין לאוסרו משום תלישת שער וכן לרחוץ בחמין בח"ה והאריך בטעם הדבר :

סי' תקל"ב (מ) **ולזה** הסכים מ"מ הרא"ש ז"ל ורמ"א כתב המנהג לאסור אפי' בסכין אם לא לדבר מצוה כגון טבילת אשה שמותר אפילו במספרים כדרכה במול וכ"כ התוס' :

סי' תקל"ג (מ) **ואפילו** כיון מלאכתו במועד לצורך מוכן לא אסרו כיון המלאכה אסר"י :

ושלא לצורך המועד אסור ואם הטיל והותיר מותר ובלבד שלא יעריס ורמיזי מטילין שכר במועד לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואע"פ שיש לו יין מערים ושותה מן החדש תנאי היא דתניא אין מערימין בכך ר' יוסי בר יהודה אומר מערימין ופירש"י ובלבד שלא יעריס שלא יעשה הרבה ויאמר לצורך המועד אני עושה ומתכוין כדי שתשתייר לאחר המועד : וכתבו הרא"ש והמרדכי הא דשרי הכא לצורך היינו אפי' כיון מלאכתו במועד דצורך אוכל לא אסרו כיון מלאכתו והרי"ף והרא"ש לא הזכירו דין הערמה כלל משמע דס"ל כת"ק שלא התיר להעריס · והרמב"ם בפ"ז מה' י"ט פסק שאע"פ שיש לו שכר יין מערים ושותה מן החדש שאין הערמה זו נכרת לרואה וכן כל כיולא בזה וכתב ה"ה בהשגות א"א הא דלא כהלכתא דר"י הוא דאמר הכי ופליגי רבנן עליה אבל בודאי אם החדש טוב לו מיין שלא בדרך הערמה מותר ע"כ ורבינו פוסק להקל בשל דבריהם אבל בהל' הרי"ף גילתה פוסק כת"ק שאסר להעריס עכ"ל וכיון דלא אשכחן מאן דשרי אלא הרמב"ם הו"ל יחידאה ולא נקטינן כוותיה בהא · כתוב בפסקי התוס' אין צריך לאמלס שלא יטחון יותר מכדי צרכו וכן להטיל שכר ולקוץ עצים ולא יעריס לטחון בכוונה יותר מכדי צרכו וכן כתב המרדכי וז"ל א"צ לאמלס שלא יטחון יותר מכדי צורך אכילה אלא יטחון בהרווחה ואם יותיר יותיר ואסור להעריס שלא יטחון יותר בכוונה או שיש לו קמח ויעריס ויאמר מזה אני רוצה וכ"ג לר"ת [להתיר] שלא להעריס ע"כ כתב הרשב"א בתשובה דאפילו יש לו לחם מותר לטחון לפת חמה עדיף מן הלוגנת :

גרסינן בגמרא (שם) רב חלדו ליה חלדא בחולא דמועדא משום דלא היה לו מה יאכל וכתבו רבינו בסימן תקל"ז · גרסינן בגמרא אמר רב חננאל א"ר קוקן אדם דקל במועד אע"פ שאינו צריך אלא לנסורת שלו לייט עלה אביי רב אשי הו"ל א אבא בשלניי"א אזל לקציא בחולא דמועדא א"ל רב שילא משלניי"א לרב אשי מאי דעתיך דאמר רב חננאל אמר רב קוקן אדם דקל במועד אע"פ שא"ל אלא לנסורת שלו הא לייט עלה אביי א"ל לא שמיע לי כלומר לא ס"ל דיסתמיע גרגא בעא למפסקיה לשקיה שבקיה והדר אתא ומשמע דלא קי"ל כדרב חננאל כיון דרב אשי הדר ביה אבל בהג"א בשם א"ז כתב דבראה בעינו דהלכה כרב חננאל וראיה דטעמא משום דרב אשי לא סבר לה לדאביי והא דאסתמיע גרגא ובעא למפסקיה לשקיה לאו משום דלית הלכתא כר"א אלא מפני שזלזל בכבודו של אביי ואמר לא סבירא לי והלך לעשות מעשה כנגדו וראיה שלזה נתכוון רש"י שכתב אסתמיע גרגא בעא למפסקיה לשקיה דרב אשי משום דעבר לדאביי ·

ומ"מ הפוסקים שהשמיטו להו נראה שסוברים דלית הלכתא כרב חננאל :

מותר לעקור פשתן מפני שראוי לכסות בו את האוכלים וכו' שם רב יהודה שרא למעקר כיתנא ולמקטל כשותא ולמעקר שומשמי א"ל אביי לרב יוסף בשלמא כיתנא חזי לחפיפה כשותא חזי לשכרא אלא שומשמי למאי חזי חזי לגזיי דאית בהו · גרעינין דאית בשומשמין דחזי למעבד בהו משחא [מ] וכתב רבינו ירוחם כל דבר שצריך לצורך המועד אפי' שלא יהיה לצורך אכילה כגון פשתן לחפיפה וכל כיולא בזה מותר לעקור משמע מלשונו שאינו יכול לעקור אלא כדי מה שצריך אבל הר"ה כתב הר"א פי' לחפיפה לגוי הנשים לחוף בו הפנים ולפי שאין דרך הפשתן לעקרו לחלאין התירו לעקרו כולו כיון שצריך למקצת עכ"ל וטעם זה ל"ל גם בעקירת כשותא ושומשמי : **פירות** שנתבשלו קצת ונאכלין ע"י הדחק וכו' בספ"ק דמ"ק (י :) אמר רבא הני תותלני מגזרינהו שרי מיילינהו אסור וכתב הרא"ש פי' תמרים שלא נתבשלו כל צרכן מותר ללקטן במועד לצורך אכילה והמותרים מאכילה אסור לכבשן כדי שתצא מהם הליחה שלא יתליעו רב פפא אמר כיון דאי שבקי להו מתלעי כפרקמטיא האבד דמי ושרי כלומר כיון שלקטן לאכילה ואם יניח מותר שאינו צריך לאכילה יתליעו ויופסדו הויא כפרקמטיא אבודה אם לא ימכרנה עתה שמותר למכרה במועד הלכך הני תותלי נמי שרא למיילינהו כדי שלא יפסדו כיון דמתחלה לקטינהו לאכול עכ"ל ורש"י פי' בע"א והרמב"ם לא הזכיר דין זה : **ומ"ש** וכן מותר לגוד דגים לאכלם ולכבוש וכו' שם (יא ·) תנן כל כבשים שהוא יכול לאכול מהם במועד כובשן ופירש"י כבשים שכובשן במלח שיכול לאכלן במועד שלא יהא צריך להמתין באכילתן עד לאחר המועד שיהיו נכבשין מהר ורשויין לאכול מיד ובגמרא בדיתה לבאי כווריי אזל כ"ע גודי אייתו כוורא שרי להו רבא לממלח מיניהו א"ל אביי והא תנן כבשין שהוא יכול לאכול מהן במועד כובשן א"ל כיון דמעיקרא אדעתא דאכילה אייתינהו ואי שביק להו פסדי כפרקמטיא האבד דמי ושרי ואיכא דאמרי שרי להו רבא מיגד מיגד אתווי מימלח א"ל אביי והא אמר כבשין שהוא יכול לאכול מהן כובשן תנן א"ל הני נמי מתאכלי אגב איגלא : ופירש"י בדיתה · שם נהר : לבאי · שם מקום : כווריי · הכי עשו דרך לנהר שלא מימיו ונשתיירו שם דגים הרבה : לממלח הרבה · אף על גב שאין יכולים לאכלם במועד שהרי היו מלוחים הרבה : א"ל ה"נ · דמלחינהו : מתאכלי במועד אגב איגלא · שמושך המלח מהם : ובל"י פירש איגלא דוחקא אם רוצה לדוחקן תחת המכבש ולכוחטן מן המלח יהיו ראויין לאכלם במועד והרמב"ם כתב בפ"ו מהלכות יו"ט לד אדם דגים כל שיכול לגוד ומולח הכל במועד שהרי אפשר שיאכל מהם במועד אם יסחוט ביזו פעמים רבות עד שיתרככו וכתב בל"י שאע"פ שמלח הרבה יותר מהצריך הרי יכול לומר בכל א' בשעת הצאה ומליחה לזה נעשה איגלא וכן כשימלח חבירו והערמה כי האי שריא אפי' בי"ט וכ"ש בח"ה כדאמרי' בפ"ק דביצה (יא :) מערים ומלח גרמא גרמא : **ומ"ש** רבי' אבל אם הוא דבר שאינו נמלא אחר המועד מותר לקנותו ולכבשו נראה שלמדו מדין השיירות שמותר לקנות מהן לפי שהוא דבר שאינו מצוי תמיד וכמו שיתבאר סימן תקל"ט וגם מדין מי שצריך לקנות יין בעת בציר לצורך שתייה כל השנה ואם יעבור המועד לא ימצא כמו שמצא עכשיו שנתבאר בסי' ההוא שמותר לקנותו : **ציידי** חיה ועוף לדין בלעגא וכו' משנה בספ"ב דמ"ק (יג :) הציידין והדשושות והגרוסות עושין בלעגא לצורך המועד ופירש"י והדשושות · שדשין וכותשין חטין לדייסא : והגרוסות · שטוחנין פולין לגריסין : בלעגא · שמא יאמר זה שלא לצורך המועד וז"ל הרמב"ם כל מלאכות לצורך המועד כשעושין אותן אומניהן לפי שא"ל לעשותן בלעגא אלא האומנין שעושין מלאכות לרבים וכ"כ הרמב"ן ועיקר עכ"ל והטעם מפני שהן צריכין לעשות הרבה ביחד ונראה כאילו עושין אותן לצורך חול : **כתב** המרדכי ציידי דגים שהדבר ניכר שהוא לצורך המועד היה נראה להתיר אף בפרהסיא מדאמרינן בפ"ק שרא למיזל ולמיכל משמע בפרהסיא ויש לדמותו לתבלין שניכר שהוא לצורך המועד ושרי בגמ' עכ"ל : **כתוב** בתה"ד סי' קנ"ג היתר פשוט דחולבין הבהמות בח"מ אפי' ע"י ישראל ונראה דאפי' שלא לצורך המועד קאמר משום דהוי דבר האבד :

תקלד אין מכבסין במועד והטעם כמו גלוח פשוט בפרק אלו מגלחין : **ואין** מכבסין הבא ממדינת הים ומבית השביה וכו' עד מטפחות הספגין משנה

דרכי משה

תקלד (א) ובמרדכי דמ"ק דף שצ"ב ע"ב דאף אלו לא יכבסו רק חלוק א' וכ"ה בהג"א פרק אלו מגלחין : וכן

פרישה

(ב) **שאומר** שמתן יותר במדם או שיעשה הרבה ויאמר לצורך המועד אני עושה ומתכוין שיתייר **אמר** המקבל אסור רש"י : (ג) **ולעקור** שומשמין אמרו לי הלוגזים דשומשמין מין אחר הוא מה שבקלא במרגס שומשמין ממש שאנו קורין : (ד) **וכן** מותר לגוד דגים כו' ואפילו בפרהסיא שניכר שהוא לצורך המועד מרדכי : (ה) **אבל** אם הוא דבר כו' גמ"ש לקמן סי' תקל"ט : (ו) **נעשין** בלעגא לצורך המועד ולוקח המומנים הטושים הרבה

דרישה

הרא"ש כתב בשמו דפלוגתא דר"י ורבנן איירי ביולא לח"ל כו' וכתב ב"י דמשמע ליה לרבינו דבא לאשמעינן הכל דהכל במ"ל או הכל בא"ל אפי' לשוט שרי ואין לפרש דבא לאשמעינן דלא פליג ר"י אלא ביולא לח"ל אבל הכל בא"ל או הכל בח"ל מודה ר"י דשרי כשילא לטרוף אבל לשוט אסור בכל מקום דא"כ מיכפל הרא"ש והרמב"ד לאשמעי' מילתא דלא כהלכתא כו' וע"ש ומכתי יש לדקדק דילמא בא לאשמעי' דשרי לרבנן אפילו מא"י לח"ל דלא תימא רבנן דשרי דווקא הכל בא"י או הכל במ"ל וקאמר לא מיצטריך לאשמעינן וע"כ צ"ל דבא לאשמעינן מע"ג דרבנן אסרו לטייל ה"מ מא"י לח"ל אבל הכל בא"י או הכל במ"ל שרי שפיר לטייל :

סי' תקלה (מ) ב"י כתב בשם רבינו ירוחם דכל דבר שצריך לצורך המועד אפילו שלא לצורך אכילה כגון פשתים לחפיפה מותר לעקרו וכתב דמשמע מדבריו שאינו יכול לעקור אלא מה שצריך אבל סמ"מ כתב לפי שאין דרך לעקור פשתן לחלאין התירו לעקרו כו'

חדושי הגהות

תקלג א פירש"י אבא יער ושלניי"א שם העיר כלומר שהיה לו יער באותו מקום : כל

של תמרים בין של שעורים לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור ואם עשה לצורך המועד והותיר מותר ואם יש לו שכר יין ומערים לעשותו חדש (ג) שאומר שחפץ יותר בחדש כתב הרמב"ם ז"ל דמותר וא"א הרא"ש ז"ל לא הביא זה בפסקיו ונראה שדעתו לאסור דפלוגתא דתנאי היא : מותר לעקור פשתן מפני שראוי לכסות בו את האוכלים ולעקור כשות' שראוי להטיל בו שכר לצורך המועד : (ד) ולעקור שומשמין שהיבשים שבו ראויין לאכול מיד · פירות שנתבשלו קצת ונאכלין ע"י הדחק מותר ללוקטן כדי לאוכלן ואם לקטן לאכלן והותיר והושש שמא יתליעו אם לא יכבשם להוציא ליחה שבהם יכול לכבשם אבל אסור ללוקחן תחלה כדי לכבשם (ה) וכן מותר לצוד דגים לאכלם ולכבוש אם הותיר מהם אבל אסור לצודן או לקנותן כדי לכבשן אא"כ יהו ראויין לאכול מהן במועד ומיהו אפי' אינן ראויין אלא ע"י הדחק מותר וכן כל דבר אסור לכבשו אא"כ יהא ראוי לאכול ממנו במועד (ו) אבל אם הוא דבר שאינו נמצא אחר המועד מותר לקנותו ולכבשו : ציידי היה ועוף צדין בצנעה לצורך המועד וכן כותשי חטין לעשות דייסא וטוחני פולין לעשות גרוסות (ז) נעשין בצנעה לצורך המועד :

תקלד אין מכבסין במועד והטעם כמו גילוח ואלו שמכבסין (א) הבא ממדינת הים ומבית השביה ומבית האסורין ומנודה

שטתקין לותס בפניהם ואין כבוד להם בשטיגופים ויש גורסין הספרים ומיירי בספרי הקודש דמכבסין לותן בימי הרגלים מפני כבוד הרגל :

וכל כלי פשתן מותרים לכבסן מימרא דרבי יוחנן שם וכתב הרא"ש עלה והאידנא נהגו בהן איסור ואין ספק דלא קאי אלא אכלי פשתן ונהגו כן משום דמהר"ם פסק דכלי פשתן נמי אסור כאביי ורבא דפליגי אר' יוחנן כדמוכח הסוגיא דף (י"ח) אבל בגדי קטנים נהגו בהם היתר בכל מקום ובכל זמן דלא אשכחן מאן דפליג אמ"ש בירושלמי דבגדי קטנים דינן כמי שאין לו אלא חלוק אחד דמותר לכבסו ואינו ענין לכלי פשתן גם לשון רבינו משמע הכי ואינו יודע למה נסתפק ב"י בדברי הרא"ש ורבינו אי קאי גם אבגדי קטנים וכן נראה מדברי הר' יונה כמ"ש ב"י גופיה ופשוט הוא :

ומי שאין לו אלא חלוק אחד וכו' מימר' דר' יוחנן שם ומ"ש ובסמ"ק אסר אא"כ איזורו מוכיח עליו ה"א בגמרא ריש פ' אלו מגלחין (דף יד) ובפרק כל הבשר (דף קח) :

ומ"ש והר"פ הוסיף לאסור וכו' הקשה הב"י דמאי הוסיף הלא להסמ"ק נמי כשאין איזורו מוכיח עליו אסור כמ"ש לשם להדיא בפנים אבל אין איזורו מוכיח עליו אסור ותירץ דהסמ"ק מפרש כפירש"י בפ' אלו מגלחין דאיזורו מוכיח עליו פי' דכשפושט חלוקו ומתעטף במקטריל"ו וחוגרו באיזורו ועומד ומכבס החלוק מודע לכל שאין לו אלא חלוק אחד דלפי זה לא התירו לכבסו בעצמו אבל ע"י אחר א"כ מכבסו בעצמו אלא שהוא לבוש חלוק שאול בשעת הכבוס אסור כיון דאין שם איזורו מוכיח עליו אבל הר"פ מפרש איזורו מוכיח עליו כדפי' רש"י בפ' כל הבשר דכשמכבס החלוק אם איזורו שהוא קבוע בו מוכיח שאין לו אלא חלוק אחד דאם היה לבוש חלוק אחר היה טוטל האיזור מזה וקובעו בזה שהוא לבוש דלפי זה אפילו מכבסו ע"י אחר או שהוא לבוש חלוק שאול מ"מ חלוק זה שמכבסו עם האיזור הוא מוכיח שאין לבעל החלוק זה שום חלוק אחר אלא זה בלבד וז"ש רבינו והר"פ הוסיף לאסור בכל חלוקים שלנו דאפילו מכבסו בעצמו ומתעטף במקטריל"ו נמי אסור כיון שאין לנו איזור קבוע בחלוקו שיהא מוכיח עליו אבל להרי"ף והרמב"ם והרא"ש מותר לכבסו אפי' אין איזורו מוכיח עליו דתופסין פירש"י בפ' אלו מגלחין וס"ל כיון דמסתמא מכבסו בעצמו והתירו לו משום דאיזורו שחגור על מקטריל"ו מוכיח עליו לא חלקו בין מכבסו בעצמו למכבסו ע"י אחר ובין לבוש חלוק שאול בשעת כביסה לאינו לבוש דסתם התירו לו דלא נתנו דבריהם לשעורין ולפיכך לא הוצרכו הפוסקים להביא להך דאיזורו מוכיח עליו כלל עכ"ד וכל זה נראה דוחק אבל מה שנראה אמת דהסמ"ק ג"כ מפרש כפרש"י בפ' כל הבשר ולכך כתב דאם אין איזורו מוכיח עליו אסור דהיינו כשאין מכבס החלוק עם האיזור הקבוע בחלוק ומ"ש והר"פ הוסיף וכו' היינו לפי דהסמ"ק כתב דכלי פשתן אפילו טובא מותר לכבס ואם אינו כלי פשתן מותר בשאין לו אלא חלוק אחד כשאיזורו מוכיח עליו והוסיף הר"פ לאסור בכל חלוקים שלנו אעפ"י שהם של פשתן כיון שאין לנו איזור קבוע בחלוק שיהא מוכיח עליו וע"ז כתב וכ"ש מי שאין לו אלא מפה אחת או סדין אחד שאין לו לכבסו דליכא הכא הוכחה כלל וסתם סדין בכל התלמוד הוא בשל פשתן וקאמר דהא פשיטא דאסור אלא אפילו חלוק א' דליכא קלת הוכחה כשאגור על מקטריל"ו והוא ג"כ של פשתן דאיכא תרתי לטיבותא נמי אסור כיון שאין איזורו מוכיח עליו לגמרי דהיינו שיהא קבוע האיזור בחלוק ומכבסו עמו שאין לנו איזור מוכיח עליו בכה"ג אבל דעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והסמ"ג שלא הביאו הך דאיזור מוכיח עליו נראה שדחו אותו מהלכה וכמ"ש מהרא"י בכתביו סי' רל"ט דכל היכא דחזינא דמביא האלפסי שאר מילי מהך דינא דאתמר בלא פלוגתא והשמיט איך מילי ש"מ דסבר דלאו הילכתא היא ודכוותא הכא דהשמיט הך דאיזורו מוכיח עליו סובר דלאו הילכתא היא וטעמו דבריש פרקין גרסינן בעי ר' זירא אבדה לו אבדה ערב הרגל וכו' רב אשי מתני הכי בעי ר' זירא אומן שאבדה לו אבדה וכו' תיקו ומשמע להאלפסי דבליגא קמא נמי קאי בתיקו ואע"ג דאביי הקשה אליגא קמא יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי ביתום מותרין והכא נמי יאמרו כ"ע אסורין לגלח וזהו מותר דלא מגליא אוגסיה לכ"ע ולא דמי לחלוק אחד דמגליא אוגסיה דאיזורו מוכיח עליו מכל מקום כיון דלר' זירא לא אפשיטא ליה דאינן לסברא דאביי מקמי ספיקא דר' זירא ור' זירא ליה הך סברא דאיזורו מוכיח עליו אלא סובר דאיזה הוכחה כלל ואפ"ה שרי לכבסו כיון דאנוס הוא דאין לו אלא חלוק אחד אע"ג דלא מיגליא אוגסיה וכן באבדה לו אבדה ערב הרגל אע"ג דמבעיא ליה לר' זירא ולא אפשיטא נקטינן להקל באיסור חול ש"מ דהוי מדרבנן וכיון דאנוס מותר לגלח אע"ג דלא מיגליא לכ"ע אוגסיה וכדין מי שאין לו אלא חלוק אחד וזה מתיישב דלא הביאו האלפסי והרא"ש והרמב"ם הך דינא דאבדה לו אבידה ערב הרגל וכתב ב"י ברישא סי' תקל"א דנראה דס"ל דאזלינן

ומנודה שהתירו לו חכמים שמנודה היה אסור בתכבוסת ומי שנדר שלא לכבס ונשאל ברגל והתירו לו (ה) שכל אלו לא היה להם פנאי לכבס כדפי' לעיל גבי תגלחת ומטפחות הידים שאפילו אם כבסן קודם הרגל חוזרין ומתלכלכין ומטפחות הספרים שנותנין עליהן כשמסתפרין (ב) ואית דגרסי הספרים ומטפחות הספגנין שמסתפגין בהן כשיוצאין מבה"מ ובגדי קטנים וכל כלי פשתן (ג) מותרין לכבסן [ד] וכתב א"א הרא"ש ז"ל ולא נהיגין כן ואין להתירן ומי שאין לו אלא חלוק אחד אפילו אינו של פשתן מותר לכבסו שהוא מתלכלך מיד אף אם כבסו קודם לכן [ג] ובספר המצות קטן אסר אלא א"כ אזורו מוכיח עליו וה"ר פרץ הוסיף לאסור בכל חלוקים שלנו שאין לנו אזור מוכיח עליו וכ"ש מי שאין לו אלא מפה אחד או סדין אחד שאין לו לכבסו דליכא הוכחה כלל וא"א הרא"ש ז"ל הביא מימרא דר' יוחנן שאין לו אלא חלוק א' וכו' ולא הביא

ההיא

מעשה בפ' אלו מגלחין (יג : יד י) : **ומ"ש** ואית דגרסי הספרים כלומ' מטפחות של ספרי הקודש וכן משמע בירושלמי כתב הכלבו עכשיו נהגו בזה חומרא וכן ראוי לעשות : כתב המרדכי דהא דתנן ואלו מכבסין במועד הבא ממדינת הים וכו' וכל העולים מטומאה לטהרה פירש רבינו אבדהם להביא בעל קרי שאירע לו קרי במועד ולאיתויי נמי בעלת הכתם שנמצאת במועד (ב) :

ובגדי קטנים וכל כלי פשתן מותרין לכבסן : בגדי קטנים הוא ירושלמי שם כתבוהו הרא"ש וסמ"ג וכ"י וכתב דבודאי בשל נמר אסריך למימר דאילו בשל פשתן אפילו בשל גדולים נמי והגהות מיימון הביא גם כן הירושלמי הזה וכתב עליו פי' כי דרך הקטנים להתלכלך בטיט ובצואה תדיר מ"מ לא יכבס אלא אחד עכ"ל וכ"כ המרדכי וגם הג"א כתב וז"ל דמיירי דמיטנפי ופירוש ראב"ד היכא דאית ליה תרי דמיטנפו אסור לכבס שתיהן אלא אחד יכבס ותי לא : וכתוב בת"ה דאע"ג דהני רבוותא כתבו דאין לכבס בגדי קטנים אלא אחד אחד נראה דהיינו דוקא אלוקותיהן ומטפחותיהן אבל סדינין הטנים שמלפפין בהם התינוקות כיון דלא סגי לתינוק בחחת מהן אלא צריכין בכל פעם ג' או ד' לכריך בהם התינוק שרי לכבס ג' או ד' בפעם אחת ותו דבהני סדינין איכא רבותא לתינוק וכל מידי דאית ביה רבותא לתינוק לא גזרו ביה רבנן וכתב עוד בת"ה דבחלוק של קטן לא בעי אזור מוכיח דיכריס וידועים דשל קטנים הם והתוספות כתבו בסוף תענית (כט :) יש לכבס לכבס בגדי התינוקות בח"ה כדי לשכב דהוי כמי שאין לו אלא חלוק אחר שיש רגילות להחליף בגדיהם וכל שעה צריך לו כל בגדיו ועל זה נהגו העולם לכבסן בח"ה עכ"ל (ג) : **ובגדי** פשתן הוא בגמרא דיבן (יח י) מימרא דרבי יוחנן ופסקוה הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והמרדכי כתב דלכאורה משמע בגמרא דאביי ורבא פליגי עליה דר' יוחנן וסברי דאסור ואזלינן לחומרא אבן ראבי"ה ורבינו אברהם פסקו כרבי יוחנן והגהת מיימון החדשות כתבו דנראה למהר"ם דאסור לכבס כלי פשתן כאביי ורבא והרא"ש כתב הירושלמי וסתם לו כתב הא דכלי פשתן מותר לכבסן ואח"כ כתב והאידנא נהוג בו איסור ואין להתירו ויש לדון בדבריו אי קאי גם אבגדי קטנים או אי לא קאי אלא אכלי פשתן בלבד ומדברי רבינו נראה שהוא מפרש דקאי גם אבגדי קטנים דהא עריב ותני בגדי קטנים בהדי כלי פשתן וא"כ כשכתב בשם הרא"ש ולא נהגו כן וכו' משמע דאתרוייהו קאי אבל מדברי ר"י נראה דלא קאי אלא אכלי פשתן בלבד : **ומי** שאין לו אלא חלוק אחד אפי' אינו של פשתן מותר לכבסו שם א"ר אסי א"ר יוחנן מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו בחול המועד ופי' רבינו דהיינו דוקא בחלוק שאינו של פשתן דאילו בשל פשתן מאי איריא אין לו אלא חלוק אחד אפילו אית ליה תרי נמי דהא רבי יוחנן גופיה הוא דאמר כלי פשתן מותר לכבסן וכן כתב סמ"ג מי שאין לו אלא חלוק אחד אפילו אינו של פשתן מותר לכבסו במועד : וכתבו התוספות מדלא משני הב"ע בשלא כבסו לפני הרגל וכו' משמע דמי שאין לו אלא חלוק אחד שרי לכבסו במועד אפי' פשע ולא כבסו לפני המועד כנ"ל ובתוס' מסופק בזה עכ"ל ובסמ"ק אסר אא"כ איזורו מוכיח עליו והר"ף הוסיף לאסור בכל החלוקים שלנו וכו' לשון רבינו אינו מדוקדק בזה דמאי הוסיף לאסור דקאמר הא כיון דסמ"ק אסר אא"כ איזורו מוכיח עליו ממילא משמע דחלוקים שלנו כיון שאין לכם איזור אסור וז"ל סמ"ק ומי שאין לו אלא חלוק אחד ואיזורו מוכיח עליו מותר לכבסם אבל אין איזורו מוכיח עליו אסור ובחלוק שלנו ליכא איזור מוכיח עליה ולכך אסור לכבסם אפי' מי שאין לו אלא חלוק אחד וכ"ש מי שאין לו אלא מפה וסדין דאסור לכבסם דליכא הוכחה כלל ע"כ ואע"פ שסמ"ק של רבינו היה כתוב הא דחלוק שלנו בשם הר"ף מ"מ לא הו"ל לכתוב והר"ף הוסיף דהא לאו תוספת הוא כדפרישית ומיהו בסמוך אכתוב לייסב זה ויש לתמוה על מה שכתב סתם לאסור בחלוקים שלנו דהא סתם חלוקי דידן של פשתן הם וכלי פשתן מותר לכבסן והו"ל לפרש דבחלוקים שאינן של פשתן קאמר (ד) : **ומ"ש** רבינו וא"א ז"ל הביא מימרא דרבי יוחנן מי שאין לו אלא חלוק אחד וכו' ולא הביא הרא דאזורו מוכיח עליו אע"ג דהרא דאזורו מוכיח עליו לא אתמר בגמ' סמוך להא דא"ר יוחנן מי שאין לו אלא חלוק אחד וכו' אלא דבריש פרקא (יד י) אהא דאמרינן דמי שאבדה לו אבידה בערב הרגל אסור לספר ברגל אע"ג דאנוס הוה משום דלא מוכחא מלתא כלום דלא ידעי כולי עלמא דאנוס היה פריך ממי שאין לו אלא חלוק אחד שמותר לכבסו אע"ג דלא ידעי כ"ע שאין לו אלא חלוק אחד ומשני הא אתמר עלה אמר מר בר רב אשי אזורו מוכיח עליו מ"מ הו"ל להרא"ש לכתוב על מימרא דמי שאין לו אלא חלוק אחד הא דאמר עלה מר בר רב אשי אזורו מוכיח עליו וכן יש לתמוה על הרי"ף והרמב"ם שכתבו הא דמי שאין לו אלא חלוק אחד ולא הביאו הרא דאיזורו

דרישה

כו' עכ"ל משמע מדבריו דס"ל דפליגי אהדדי ולעד"נ דטוכל לפרש דלא פליגי אהדדי ומ"ש המ"מ שאין דרך לעקור לחלמיד ר"ל גבעול אחד אין דרך לעקור לחלמיד לקיים מה שלריך לחפיפה ולהשאיר העיקר בקרקע לכך התירו לעקור כל הגבעול אבל לעקור שדה כו' לא התירו ולפ"ז לא פליג אר' יוחנן :

סי' תקל"ד [א] **וכתב** א"א הרא"ש ז"ל ולא נהגו כן וכתב ב"י מדברי רבינו נראה דמ"ש הרא"ש ולא נהגו כן קאי גם אבגדי קטנים דהא עריב ותני בגדים קטנים בהדי כלי פשתן ולע"ד איפכא מסתברא דלא קאי אלא אבגדי פשתן וכדעת רבינו יונה וכו' יש לדקדק ממ"ש וכל כלי פשתן מותרין לכבסן ומותרין שכתב נראה שהוא מיותר ג"ל דקאי אכלי פשתן לחוד וכל כלי פשתן התחלת עניניס ולכך הוצרך לסיים דמותרין לכבסן לאף די"ל דבגדי קטנים התחלת עניניס הוא מדלא כתב וכל כלי פשתן ובגדיים הקטנים משמע דכל בגדי פשתן התחלת עניניס • עיין בב"י שהביא ת"ה שכתב ז"ל אע"ג דהכי רבוותא כתבו דאין לכבס בגדים קטנים אלא אחד אחד נראה דהיינו דוקא אלוקותיהם אבל סדינים קטנים שמלפפים בהן התינוקות כיון דלא סגי לתינוק בח' כו' משמע מדבריו דבגדי קטנים דאסרו הוי אפי' בגדי פשתן דאי לא תימא הכי מ"ב הו"ל לכתוב אע"ג דאין לכבס בגדי קטנים היינו דוקא אלוקותיהם כו' אבל סדינים קטנים כו' כיון דבגדי קטנים הם של פשתן אלא הכי הו"ל למימר שאני בגדים קטנים שהם של נמר משמ"כ סדינים דהוי של פשתן אלא ע"כ ל"ל דבגדים של קטנים דקאמר איירי אפי' של פשתן לא התירו אלא מ' ולפ"ז ל"ל דקאי אליבא דמהר"ם והגהות מיימוני שהביא ב"י אמ"כ בסמוך דפסקו כאביי ורבא שאסרו אפילו של פשתן אבל לפי הפוסקים כר' יוחנן דשרו בכלי פשתן מ"כ בגדי קטנים שרי אפי' בשל נמר וכמ"ש הרא"ש בהדיא והביאו ב"י בסמוך :

[ד] **ובסמ"ק** אסר אלא א"כ איזורו מוכיח עליו ותמה ב"י על רבינו דלא הו"ל לכתוב והר"ף הוסיף כיון דלאו תוס' הוא ומה הוסיף לאסיר דקאמר כיון דסמ"ק אסר אלא אם כן איזורו מוכיח עליו ממילא משמע דחלוקים שלנו כיון שאין לכם איזור ונדחק לישבו וכתב אדהא דקאמר דגמרא איזורו מוכיח עליו פירש"י שני מיירוטים בגרף אלו

דרישה

הרא"ש ואית דגרסי הספגים כלומ' מטפחות של ספרי הקודש וכן משמע בירושלמי כתב הכלבו עכשיו נהגו בזה חומרא וכן ראוי לעשות : כתב המרדכי דהא דתנן ואלו מכבסין במועד הבא ממדינת הים וכו' וכל העולים מטומאה לטהרה פירש רבינו אבדהם להביא בעל קרי שאירע לו קרי במועד ולאיתויי נמי בעלת הכתם שנמצאת במועד (ב) :

ובגדי קטנים וכל כלי פשתן מותרין לכבסן : בגדי קטנים הוא ירושלמי שם כתבוהו הרא"ש וסמ"ג וכ"י וכתב דבודאי בשל נמר אסריך למימר דאילו בשל פשתן אפילו בשל גדולים נמי והגהות מיימון הביא גם כן הירושלמי הזה וכתב עליו פי' כי דרך הקטנים להתלכלך בטיט ובצואה תדיר מ"מ לא יכבס אלא אחד עכ"ל וכ"כ המרדכי וגם הג"א כתב וז"ל דמיירי דמיטנפי ופירוש ראב"ד היכא דאית ליה תרי דמיטנפו אסור לכבס שתיהן אלא אחד יכבס ותי לא : וכתוב בת"ה דאע"ג דהני רבוותא כתבו דאין לכבס בגדי קטנים אלא אחד אחד נראה דהיינו דוקא אלוקותיהן ומטפחותיהן אבל סדינין הטנים שמלפפין בהם התינוקות כיון דלא סגי לתינוק בחחת מהן אלא צריכין בכל פעם ג' או ד' לכריך בהם התינוק שרי לכבס ג' או ד' בפעם אחת ותו דבהני סדינין איכא רבותא לתינוק וכל מידי דאית ביה רבותא לתינוק לא גזרו ביה רבנן וכתב עוד בת"ה דבחלוק של קטן לא בעי אזור מוכיח דיכריס וידועים דשל קטנים הם והתוספות כתבו בסוף תענית (כט :) יש לכבס לכבס בגדי התינוקות בח"ה כדי לשכב דהוי כמי שאין לו אלא חלוק אחר שיש רגילות להחליף בגדיהם וכל שעה צריך לו כל בגדיו ועל זה נהגו העולם לכבסן בח"ה עכ"ל (ג) : **ובגדי** פשתן הוא בגמרא דיבן (יח י) מימרא דרבי יוחנן ופסקוה הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והמרדכי כתב דלכאורה משמע בגמרא דאביי ורבא פליגי עליה דר' יוחנן וסברי דאסור ואזלינן לחומרא אבן ראבי"ה ורבינו אברהם פסקו כרבי יוחנן והגהת מיימון החדשות כתבו דנראה למהר"ם דאסור לכבס כלי פשתן כאביי ורבא והרא"ש כתב הירושלמי וסתם לו כתב הא דכלי פשתן מותר לכבסן ואח"כ כתב והאידנא נהוג בו איסור ואין להתירו ויש לדון בדבריו אי קאי גם אבגדי קטנים או אי לא קאי אלא אכלי פשתן בלבד ומדברי רבינו נראה שהוא מפרש דקאי גם אבגדי קטנים דהא עריב ותני בגדי קטנים בהדי כלי פשתן וא"כ כשכתב בשם הרא"ש ולא נהגו כן וכו' משמע דאתרוייהו קאי אבל מדברי ר"י נראה דלא קאי אלא אכלי פשתן בלבד : **ומי** שאין לו אלא חלוק אחד אפי' אינו של פשתן מותר לכבסו שם א"ר אסי א"ר יוחנן מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו בחול המועד ופי' רבינו דהיינו דוקא בחלוק שאינו של פשתן דאילו בשל פשתן מאי איריא אין לו אלא חלוק אחד אפילו אית ליה תרי נמי דהא רבי יוחנן גופיה הוא דאמר כלי פשתן מותר לכבסן וכן כתב סמ"ג מי שאין לו אלא חלוק אחד אפילו אינו של פשתן מותר לכבסו במועד : וכתבו התוספות מדלא משני הב"ע בשלא כבסו לפני הרגל וכו' משמע דמי שאין לו אלא חלוק אחד שרי לכבסו במועד אפי' פשע ולא כבסו לפני המועד כנ"ל ובתוס' מסופק בזה עכ"ל ובסמ"ק אסר אא"כ איזורו מוכיח עליו והר"ף הוסיף לאסור בכל החלוקים שלנו וכו' לשון רבינו אינו מדוקדק בזה דמאי הוסיף לאסור דקאמר הא כיון דסמ"ק אסר אא"כ איזורו מוכיח עליו ממילא משמע דחלוקים שלנו כיון שאין לכם איזור אסור וז"ל סמ"ק ומי שאין לו אלא חלוק אחד ואיזורו מוכיח עליו מותר לכבסם אבל אין איזורו מוכיח עליו אסור ובחלוק שלנו ליכא איזור מוכיח עליה ולכך אסור לכבסם אפי' מי שאין לו אלא חלוק אחד וכ"ש מי שאין לו אלא מפה וסדין דאסור לכבסם דליכא הוכחה כלל ע"כ ואע"פ שסמ"ק של רבינו היה כתוב הא דחלוק שלנו בשם הר"ף מ"מ לא הו"ל לכתוב והר"ף הוסיף דהא לאו תוספת הוא כדפרישית ומיהו בסמוך אכתוב לייסב זה ויש לתמוה על מה שכתב סתם לאסור בחלוקים שלנו דהא סתם חלוקי דידן של פשתן הם וכלי פשתן מותר לכבסן והו"ל לפרש דבחלוקים שאינן של פשתן קאמר (ד) : **ומ"ש** רבינו וא"א ז"ל הביא מימרא דרבי יוחנן מי שאין לו אלא חלוק אחד וכו' ולא הביא הרא דאזורו מוכיח עליו אע"ג דהרא דאזורו מוכיח עליו לא אתמר בגמ' סמוך להא דא"ר יוחנן מי שאין לו אלא חלוק אחד וכו' אלא דבריש פרקא (יד י) אהא דאמרינן דמי שאבדה לו אבידה בערב הרגל אסור לספר ברגל אע"ג דאנוס הוה משום דלא מוכחא מלתא כלום דלא ידעי כולי עלמא דאנוס היה פריך ממי שאין לו אלא חלוק אחד שמותר לכבסו אע"ג דלא ידעי כ"ע שאין לו אלא חלוק אחד ומשני הא אתמר עלה אמר מר בר רב אשי אזורו מוכיח עליו מ"מ הו"ל להרא"ש לכתוב על מימרא דמי שאין לו אלא חלוק אחד הא דאמר עלה מר בר רב אשי אזורו מוכיח עליו וכן יש לתמוה על הרי"ף והרמב"ם שכתבו הא דמי שאין לו אלא חלוק אחד ולא הביאו הרא דאזורו

פרישה

הרבה יחד ומוכרים בשוק ונראה כאילו עושין למוכר מול כ"כ המ"מ ב"י :

סי' תקל"ד (א) **שכר** אלו לא היה לשם פנאי נראה דמיירי שבאו בתחילת בריש סי' ואלו שמכבסין הבא ממדינת הים כו' ולזה כ' בדברי לעיל ר"ל דמיירי שבא בא"ה ק"ל : (ב) **ואית** דגרסי הספגים כלומר מטפחת של ספרי הקודש וא"ע קלת במאי נפתגה גילסא זו מרשומה דכתב ואית דגרסי ואית דמפרשי הו"ל למכתב : מי

הטנים בהדי כלי פשתן ולע"ד איפכא מסתברא דלא קאי אלא אבגדי פשתן וכדעת רבינו יונה וכו' יש לדקדק ממ"ש וכל כלי פשתן מותרין לכבסן ומותרין שכתב נראה שהוא מיותר ג"ל דקאי אכלי פשתן לחוד וכל כלי פשתן התחלת עניניס ולכך הוצרך לסיים דמותרין לכבסן לאף די"ל דבגדי קטנים התחלת עניניס הוא מדלא כתב וכל כלי פשתן ובגדיים הקטנים משמע דכל בגדי פשתן התחלת עניניס • עיין בב"י שהביא ת"ה שכתב ז"ל אע"ג דהכי רבוותא כתבו דאין לכבס בגדים קטנים אלא אחד אחד נראה דהיינו דוקא אלוקותיהם אבל סדינים קטנים שמלפפים בהן התינוקות כיון דלא סגי לתינוק בח' כו' משמע מדבריו דבגדי קטנים דאסרו הוי אפי' בגדי פשתן דאי לא תימא הכי מ"ב הו"ל לכתוב אע"ג דאין לכבס בגדי קטנים היינו דוקא אלוקותיהם כו' אבל סדינים קטנים כו' כיון דבגדי קטנים הם של פשתן אלא הכי הו"ל למימר שאני בגדים קטנים שהם של נמר משמ"כ סדינים דהוי של פשתן אלא ע"כ ל"ל דבגדים של קטנים דקאמר איירי אפי' של פשתן לא התירו אלא מ' ולפ"ז ל"ל דקאי אליבא דמהר"ם והגהות מיימוני שהביא ב"י מ"כ בסמוך דפסקו כאביי ורבא שאסרו אפילו של פשתן אבל לפי הפוסקים כר' יוחנן דשרו בכלי פשתן מ"כ בגדי קטנים שרי אפי' בשל נמר וכמ"ש הרא"ש בהדיא והביאו ב"י בסמוך :

[ד] **ובסמ"ק** אסר אלא א"כ איזורו מוכיח עליו ותמה ב"י על רבינו דלא הו"ל לכתוב והר"ף הוסיף כיון דלאו תוס' הוא ומה הוסיף לאסיר דקאמר כיון דסמ"ק אסר אלא אם כן איזורו מוכיח עליו ממילא משמע דחלוקים שלנו כיון שאין לכם איזור ונדחק לישבו וכתב אדהא דקאמר דגמרא איזורו מוכיח עליו פירש"י שני מיירוטים בגרף אלו

דאזורו מוכיח עליו וכ״ל שהם מפרשים אזורו מוכיח כדפירש״י כאן דמי שאין לו אלא חלוק אחד פושטו ומקעטף במקטריל״ו וחוגרו באזורו ועומד ומכבס החלוק ומודיע לכל שאין לו אלא חלוק אחד ע״כ וכן פי׳ הערוך דלפ״ז הא דאמרינן אזורו מוכיח עליו לאו תגאה הוא לומר שאם אין אזורו מוכיח עליו אסור לכבס אלא היינו לומר שכל שאין לו אלא חלוק א׳ ומכבסו אזורו מוכיח עליו שאין לו אלא חלוק א׳ שהרי הוא חגור בלא חלוק דמאי דאמרינן הא אתמר עלה אמר מר בר רב אשי וכו׳ לאו למימרא שמר בר רב אשי אתא לכרושי דר׳ יוחנן לא סתיר אא״כ אזורו מוכיח עליו דוקא דא״כ הו״ל לתלמוד לאחויי הא דמר בר רב אשי אגל מימרא דר׳ יוחנן בסמוך אלא היינו לומר דכי אקשו בני הישיבה על ר׳ יוחנן אמאי שרי לכבס מי שאין לו אלא חלוק אחד דהא איכא לאסור מפני הרואים שאינם יודעים שאין לו אלא חלוק א׳ שני מר בר רב אשי אכל שאין לו אלא חלוק אחד כל הרואים אותו שמכבסו יודעים שאין לו אלא חלוק א׳ שאזורו מוכיח עליו והשתא ניחא שלא הוצרכו הפוסקים להביא דברי מר בר רב אשי אלא דאכתי איכא למידק דא״כ לא שרי רבי יוחנן למי שאין לו אלא חלוק אחד אלא דאכבסו ע״י עצמו דאז אזורו מוכיח אבל לכבסו ע״י אחר ואפי׳ ע״י אשתו לא דהא הרואים כביכול החלוק אינם רואין אותו בעליו הגור בלא חלוק ואפשר לומר דהא״כ דלא שרי רבי יוחנן אלא לכבסו ע״י עצמו דוקא ולישנא דמי שאין לו אלא חלוק א׳ מותר לכבסו ע״י עצמו משמע וכיון שכן לא הוצרכו הפוסקים לפרש יותר דהא תלישנא גוסיה משמע אלא דא״כ אנו צריכים לומר דכשבא לכבס חלוקו אסור לשמול חלוק מחברו וללבוש בעודו מכבס חלוק זה כדי שיהא אזורו מוכיח עליו וא״כ הו״ל לפוסקים לכתוב דהיא דאזורו מוכיח עליו ללמדנו דין זה ואע״פ שיש לדחות דודאי בשאינו מוצא מי שישאילנו חלוק מיירי דאי במוצא למה התירו לו לכבס במועד וכיון דבשאינו מוצא מי שישאילנו מיירי לא הוצרכו הפוסקים לכתוב דהיא דאזורו מוכיח עליו וא״ל שהו״ל לכותבה משום דאפשר שיצא מי שישאילנו חלוק בעוד שהוא מכבס חלוק זה בלבד דאינו רוצה להשאילו לזמן יותר ואסור לו ללבוש החלוק השמול בעודו מכבס זה דשאלה כה״ג לא שכיחא ולא חשו לה הפוסקים ועי״ל דאגן ה״ק דמי שאין לו אלא חלוק א׳ מסתמא אין לו מי שישמשנו והוא מכבסו ע״י עצמו ואז אזורו מוכיח עליו ולישנא לאגזר דיה מכני כך התירו חכמים למי שאין לו אלא חלוק אחד לכבסו במועד ולא חלקו בין מכבסו ע״י עצמו למכבסו ע״י אחר ובין מוצא מי שישאילנו חלוק בשעת הכביסה בלבד לאינו מוצא דכתב התירו למי שאין לו אלא חלוק א׳ לכבסו ולא חלקו בדבר ולא נתנו חכמים דברים לשטורין ולפיכך לא הוצרכו הפוסקים להביא דאזורו מוכיח עליו כלל והר״פ שכתב דהלוקים שלנו אסור מפני שאין לנו אזור מוכיח עליו נראה שהוא מכרח כדפירש״י בפ׳ כל הבשר (קח :) אזורו מוכיח עליו תמיד הוא קבוע בחלוקו ובשהוא פושט חלוק ולובש חלוק אחר נוטל האזור מזה וקובעו בזה וזה שאין לו אחר מכבסו עם אזורו והרואה כשהוא מכבסו ואזורו עמו יודע שאין לו חלוק אחר ע״כ דשם התוספתא אעפ״פ שהתירו לכבסם לא יוליך לכובס אלא מכבס בצנעא בתוך ביתו ואח״כ כתב כל אלו שמכבסין במועד לא שנו אלא בצנעא בתוך ביתו ומשמע דהא דקתני לא יוליך לכובס לא קאי אלא למי שהוא אבל אם אבל מי שהוא מותר לכבס במועד לא בעי צנעא מפני כבוד המועד וכו׳ ברייתא בס״פ מי שהכף (יג :) ובפ׳ מקוש שהגו (נה :) מביאים כליס מבית האומן כגון כד מבית הכבד ומניחו אצלו ואם אינו מאמינו מניחו בבית הסמוך לו ואם חושש להם שמא יגנבו מביאין בצנעא בתוך ביתו כך היא גירסת ספרים שלנו אבל הרי״ף והרא״ש גורסים ואם חושש להם שמא יגנבו מפנן לאחר אחרת וכן נראה שהיא גירסת רבינו שכ׳ מפנן למקוש הראשון המשתמר וכ״ל שהיה גורס סמ״ג והרמב״ם כתב בפ״ח אם חושש להם שמא יגנבו מפנן לאחר אחרת אבל לא יביא לביתו אלא בצנעא ונראה שהוא היה גורס בספרים דידן דגרסי מביאין בצנעא בתוך ביתו ומ״ש מפנן לאחר אחרת הוא ממה שסיימו שם במשנה אין מביאין כליס מבית האומן אם חושש להם מכנן לאחר אחרת ומה שחלק רבינו בין כליס שהם לצורך המועד לשאינם לצורך המועד כן פירש״י דה״ט דברי ברייתא להביא כד וכוס משום דלצורך המועד הם וכ״כ הפוסקים ז״ל . וז״ל כ״י אין מביאין כליס מבית האומן אם אינם לצורך המועד שיהשבו הרואים שהבעל הבית נתן לתקן אותם במועד ויאמרו שהאומן תקנן במועד (ז) :

תקלה אין מפנין מחצר להצר לא לפנות דירתו וכו׳ משנה בפ׳ מי שהכף (יג :) אין מפנין מבית לבית אבל מבית לחצר הוא לחצירו ובגמרא (שם) אבל מפנה הוא לחצירו והא אמרת רישא אין מפנין אמר אביי סיפא אתקן לבית שבחצר ופי׳ בכ״י סיפא אתקן ר״ה אין מפנין מבית זו לבית שבחצר אחרת דרך ר״ה אבל מפנה הוא מבית לבית שבאותה הצר דבלעגא הוא : **ומ״ש** רבינו לא לפנות דירתו ולא לפנות כליו משום דבכלל אין מפנין הוא בין בפני דירה בין בפני כליס . וכתב שאינו לצורך המועד מפני שאם אינו לצורך המועד ודאי אם חושש שמא יגנבו יכול לפנותן לתקום המשתמר אפי׳ הוא רחוק הרבה ופשוט הוא (ח) : **ומ״ש** רבינו ואם אין הבתים כתוחים לחצר אלא למבוי י״א שאותר מבית לבית הסמוך לו מכ ן ואילך אסור וכ״כ בהג״מ בשם א״ז ז״ל ולדידן דליכא הצירות יש להתמיר בדבר ומבית לבית הסמוך לו נראה דמותר אבל יותר מכאן אסור ובמרדכי יש כתוב ולדידן דליכא חצירות צריך להתמיר שלא לחצות מבית לבית לא פירות ולא כליס ולא שאר דברים דרך ר״ה כל עיקר ואף כי לא לו המקום ואף בצנעא אסור אך אם לא הוצרך דרך ר״ה כי אם דרך פתח שבין שניהם דרך הצר מותר עכ״ל :

הא

דרכי משה

הוסיף לאסור כו׳ **וזה הפירוש נ״ל ברור ולא כמרש כ״י : (ו) מ״ר דרש וכל זה דלא כסהרי״ל שכתב דסדינין של קטנים צריכים לכבס בצנעא בבית ולא על גב נהר ונ״ל דדוקא** בפרהסיא כה״ג שרי דעדיף הכיבוס שבבית ולכן שרי משום דהוה כבוד מועד בזה אבל לכבס בפרהסיא ולא על גב הנהר אסור כדברי התוספת׳ שאוסר להוליך הכלים לכובס עו״ג דמאהר דאפשר בצינעא עדיף טפי לעשות בצינעא . ובזה מתורץ מה שהקשה ב״י שהמרדכי והג״מ חולקים על התוספתא וישבו בדוחק ולפי דברי אינן חולקי׳ כלל ודברי שניהם הלכה וע״ל סי׳ תקמ״ג דין נתינת כלים לכובסת עו״ג במועד : (ז) וכתוב בהג״א ספ״ב דמ״ק מביאים כלים מבית האומן אע״פ שאינו לצורך המועד לעיל סי׳ רנ״ב כב״י בשם רוקח הא דאין מביאין כלים מבית האומן היינו בגמרא מלאכתן במועד אבל נגמר קודם מועד מותר והר״י אוסר בכל ענין וכ״נ דעת שאר הפוסקים :

תקלה (א) דהא כל דבר האבד מותר כמ״ש סימן תקל״ז :

וכתוב

דרישה

אלו מגלחין כו׳ דמי שאין לו אלא חלוק א׳ פושטו ומתעטף במקטרל״ו וחוגרו באזורו ועומד ומכבס חלוק ומודיע לכל שאין לו אלא חלוק א׳ ובפרק כל הבשר פי׳ אזורו מוכיח עליו תמיד הוא קבוע בחלוקו וכשהוא פושט חלוקו ולובש חלוק אחר נוטל האזור מזה וקובעו בזה וזה שאין לו אלא חלוק א׳ מכבס עם אזורו והרואה כשהוא מכבסו ואזורו עמו יודע שאין לו חלוק אחר ע״כ דשם התוספתא אעפ״פ שהתירו לכבסם לא יוליך לכובס אלא מכבס בצנעא בתוך ביתו ואח״כ כתב כל אלו שמכבסין במועד לא שנו אלא בצנעא מפני כבוד המועד שאין מתכבסין יפה בבית כמו על הנהר וזהו טוהר למ״ש תחלה דצריך לכבס בצנעא תירץ דמאי שכתב דבעי צנעא היינו למי שהוא מותר לכבס בימי אבלו אבל במועד לא בעי צנעא אע״ל אבל בהגהת ש״ע מבואר דאף במועד לא שרי בפרהסיא אלא כשרוחץ ע״ג הנהר מקום דמתכבד יותר יפה ע״ג הנהר ואיכא כבוד המועד אבל אם אינו כובסו ע״ג הנהר אינו בצנעא ולא בפרהסיא וכדאיתא בתוספתא : **כי** שיש לו כלים וכו׳ ברייתא ס״פ מי שהכף משמע אבל להוליך כליס אסור אפי׳ לצורך המועד ולא דמי לי״ד בגיסן דשרי להוליך כדלעיל בסימן תס״ח דמועד חמיר טפי :

תקלה אין מפנין מחצר לחצר וכו׳ משנה וגמרא בפרק מי שהכף והיינו דוקא כשאין פתח בין שתי החצירות וצריך לפנות מחצר דרך ר״ה דהו״ל פרהסיא כ״כ כ״י וא״ת לפלוג וליתני בחצרות בין יש פתח ביניהם לאין פתח ביניהם וי״ל דאתא לאשמועינן היתירא מבית לבית דאע״פ שאין פתח ביניהם וצריך לפנות מזה לזה דרך החצר נמי שרי : **ואם** אין הבתים פתוחים לחצר אלא למבוי וכו׳ פי׳ ואין פתח ביניהם וצריך לפנות דרך מבוי אז דרך ר״ה אסור דהו״ל פרהסיא אבל לבית הסמוך לו מותר דלא חשיב פרהסיא וכ״כ במרדכי האורך דאם לא הוצרך להוציא דרך ר״ה כי אם דרך פתח שבין שניהם אז דרך חצר מותר ומיהו מולק הוא אדעת י״א בזה דאם צריך הוא להוציא דרך מבוי אז דרך ר״ה אסור אפילו מבית לבית הסמוך לו ומביאו ב״י ונראה דיש להחמיר כמ״ש המרדכי דכל דרך ר״ה אז דרך מבוי חשיב פרהסיא כמו מחצר לחצר דרך ר״ה

אז

מלוקין בין מלוקים שלנו לשלהם ע״כ ל״ל דסבר כפירש״י בפ׳ כל הבשר דלפ״ז יש לחלק ביניהם וכמו שפירשתי ומש״ה כתב רבינו דברי הר״ף בלשון הוספה ומ״ש רבינו היה גורס בסמ״ק שהגהות הר״ף מתחיל מאבל אין אזורו מוכיח עליו אסור נראה דמב״ה כ״כ משום דאי הוי האבל אין אזורו כו׳ מדברי סמ״ק א״כ הוי לפי מה שפי׳ דאתה כל מי שאין לו אלא חלוק א׳ אין לו מי שישמשנו ומכבסו ע״י אחר לא הו״ל לסמ״ק לכתוב אבל כו׳ כיון דלא שכיח כלל הא דאזורו מוכיח עליו . ומש״ה הרא״ש לא הזכירו . ולכך פי׳ רבינו היה גורס אבל הגהות מסר״ף מתחילין מאבל אין אזורו כו׳ כך צריך לפרש לפי מה שפירש ב״י ז״ל ולעל״ד דלקמן וסכא הוי דעתו של רבינו שכתב דברי הר״ף בל׳ הוספה משום דסובר רבינו דסמ״ק שכתב מי שאין לו אלא חלוק א׳ ואזורו מוכיח עליו מותר ולא מילק בין מלוקים שלנו לשלהם ע״כ ל״ל דסובר כספוסקים כר״י דכלי פשתן מותר ומלוקים שלנו הוי מפשתן ולכך לא מילק אבל הר״ף שמילק והסר מלוקים שלנו ע״כ ל״ל דסובר כמסר״ס והגהות מיימוני דפסקו כתביי ורבא דמכרו אפילו כלי פשתן ולכן אסר מלוקים שלנו בין שאין לכם אזור מוכיח עליו ומ״ש מה שכתב רבינו דברי הר״ף בל׳ הוספה ומסר שבתבתו מלאתי בר״מ שכתב כן בבדיק :

ההיא דאזורו מוכיח עליו : מי שיש לו כלים בבית האומן והן לצורך המועד יכול להביאם לביתו ואם אינן לצורך המועד לא יביאם ואם אין לאומן מה לאכול נותן לו שכרו ומניחו אצלו ואם אינו מאמינו נוטלו ממנו ומניחו בבית הסמוך לו ואם יראא שמא יגנבו משם מפנן משם למקום הראשון המשתמר :

תקלה אין מפנין מחצר להצר לא לפנות דירתו ולא לפנות כליו שאינן לצורך המועד אבל באותו הצר מותר מבית לבית ואם אין הבתים פתוחין לחצר אלא למבוי י״א שמותר מבית

מבית לבית הסמוך לו מכאן ואילך אסור והא דאין מפנין מחצר להצר דווקא כששניהם שלו או של אדם אחד אבל מאדם אחר לתוך שלו מותר גרסי' בירושלמי אין מפנין מדירה נאה לנאה ולא מכעורה לכעורה והני מילי בששתיהן שלו או של אדם אחר אבל מאדם אחר לתוך שלו אפילו מנאה לכעורה מותר הזבל שבחצר אסור להוציאו אלא יסלקנו לצדדים ואם גתרבה עד שנעשית החצר כרפת מותר להוציאו :

תקלו (ח) **מי** שצריך לרכוב לצורך המועד ולא נסה ללכת ברגלים יכול ליטול צפרני הסוס ולתקן ברזליו והאוכף והרסן וכל צרכי הרכיבה ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד • מותר להקיז דם לבהמה ואין מונעין ממנה כל רפואה ואין מרביעין אותה • אין מושיבין תרנגולת על הביצים לגדל אפרוחים הושיבה עליהם קודם המועד וברחה מעליהם יכול להחזירה והני מילי תוך ג' ימים לבריחתה שאין טורח בחזרתה וישבה עליהם ג' ימים קודם שברחה שכבר נפסדו הבצים אבל לא ישבה עליהם ג' ימים או אפי' ישבה עליהם ג' ימים ויש ג' ימים שברחה מעליהם אין מחזירין אותה וזהו לרב אלפס דמלאכת הה"מ מדאורייתא אבל לר"ת שהוא מדרבנן

והא דאין מפנין דווקא כששניהם שלו או של אדם אחר וכו' הרא"ש בשם הראב"ד בסמוך ונראה שהיה ראוי לכתוב דגרסינן בירושלמי • והירושלמי זהה כתבו הרא"ש שם וכתב עליו בשם הראב"ד נראה דכה"ג אפילו מחצר לחצר מותר והא דקאמר בגמרא סיפא אתאן לבית שבחצר היינו משלו לשלו או משל אחריס לשל אחריס אבל משל אחריס לשלו הכל מותר וליכא פלוגתא בין גמ' דידן לירושל' עכ"ל • כתבו הגה"מ דירושלמי מתיר מדירה כעורה לנאה ובתוך שלו אפי' מדיר' נאה לכעורה שרי ע"כ ובטוסחא דידן בירושלמי דכשאינו בתוך שלו אין מפנין אפי' מכעורה לנאה • והרמב"ם פ"ח מה' י"ט התחיל לכתוב מהירושלמי דאין מפנין מכעורה לנאה ולא מנאה לכעורה ולא גמרו וכתב ה"ה רבינו סובר שהירושלמי אין מסכים לגמרתינו במה שהתירו הפנוי לתוך שלו שא"כ למה הקשו על משנתינו ולמה לא תירצו אבל מפנה הוא לחצר שלו וכפשט הלשון אלא ודאי סוף הירושלמי חולק עם הגמרא שלנו ולזה אין לסמוך בזה עליו עכ"ל ונראה שזה היה ג"כ דעת הרי"ף שלא הביאו • כתב המרדכי בפ' מי שהפך תנא ובלבד שיכניסם בלנעא בתוך ביתו וכ"ש שאסור להסיע ממנו מעיר לעיר אם לא בשביל דבר האבוד ע"כ ויתבאר זה בסימן תקל"ח בס"ד • כתוב במרדכי ישן פרק מי שהפך מ"ר יוחנן אם הזכירוך לבולי יהא ירדן גבולך פי' בולי שר עו"ג וקאמר ר' יוחנן אם הזכירוך לשר עו"ג ואתה ירא מותר לך לברוח על הספק דאין לך דבר האבד גדול מזה ור' יוחנן דקאי בארץ ישראל נקט לברוח בעבר הירדן ואע"ג דאסור לצאת ממקום למקום על לא דבר במועד דהא אין יוצאין מדירה לדירה משום טירחא וכל שכן לצאת למרחקים אם אינו למזונות או לעשות פרקמטיא בדבר האבד הכא שרי דגם זה דבר האבד עכ"ל :

הזבל שבחצר אסור להוציאו וכו' עד סוף הסי' ברייתא ומוקמתא דרבא בפרק מקום שנהגו (נה :) וכתבה הרא"ש בפרק מי שהפך :

תקלו מי שצריך לרכוב לצורך המועד ולא נסה ללכת ברגליו יכול ליטול לפרני הסוס וכו' בס"ק דמ"ק (י •) סוס שרוכב עליו וחמור שרוכב עליו מותר ליטול לפרניו בחול המועד • וכתב הרא"ש ומיירי באדם שרגיל ברכיבה ולא למוד ללכת ברגליו וצריך לרכוב לצורך המועד וה"ה נמי לתקן ברזלי רגליו ומה שלא הזכירה לפי שבימיהם לא היו רגילים לתקן ברזלים לרגלי הבהמות כמו שעושין באדם רוסיא"ה שאינם עושים ברזלים לטלפי סוסיהם אלא רק הלפרניס נוטלים לפי שהארץ עפר תיחוח ואין אבנים מצויים שם אבל בארץ הזאת שאין הבהמות יכולים לילך בלא ברזלים מותר לתקנם במועד וכן האוכף והרסן אם הוא צריך לרכוב לצורך המועד ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד עכ"ל וגם התוס' והמרדכי וסמ"ג התירו לתקן ברזלי הסוס ומשמע מדברי הרא"ש דדווקא לרכוב לצורך המועד הוא דשרינן לתקן לרכי רכיבה והוא שלא נסה ללכת ברגליו אבל אם נסה ללכת ברגליו או אפי' אם לא נסה ללכת ברגליו אם הוא שלא לצורך המועד אסור לתקן לרכי רכיבה אבל לרכוב אע"פ שאינו לצורך המועד שרי כיון שאינו עושה שום מלאכה אבל בתוספות שלנו כתוב בלשון הזה סוס שרוכב עליו פירשו בתוס' לצורך המועד משמע שאסור לרכוב בחנם ע"כ ומיהו לרכוב כדי לטייל נראה דאפילו לפי דבריהם לצורך המועד מיקרי לענין להתיר לרכוב ואפשר דאף לתקן לרכי רכיבה נמי שרי ומ"ש התוספות שאסור לרכוב בחנם היינו שאינו לצורך המועד כלל ואפילו לטייל אבל לטייל מישרא שרי וכן מוהגים העולם לרכוב על הסוס בחול המועד לטייל וגם מוהגים לרכוב על הסוס לילך מעיר לעיר אפי' שלא לצורך המועד והא ודאי שלא כדברי התוספות הוא אבל הס סומכים על מה שנראה מדברי הרא"ש לרכוב אף שאינו לצורך המועד מותר ומיהו לפי מ"ש בסימן שקודם זה בשם מרדכי יש איסור לילך במועד מעיר לעיר אם לא לצורך מזונו שאין לו מה יאכל או לעשות פרקמטיא בדבר האבד ולענין הלכה נקטינן להקל כדמשמע מדברי הרא"ש וכמנהג העולם • כתב הרמב"ם וסמ"ג מותר לסרוק הסוס כדי לייפותו והוא פשוט בספ"ק דמ"ק (סס) :

מותר להקיז דם לבהמה ואין מונעין ממנה כל רפואה ברייתא שם וכתבו התוספת דאפי' רפואה שיש בה מלאכה שרי: **ומ"ש** אין מרביעין אותה ברייתא בפ' מי שהפך (יב) ופירש"י משום דעביד מלאכה בחול המועד כלומר שהוא עורם בדבר שאינו לצורך המועד ואינו דבר האבד ואע"ג דרבי יהודה פליג ואמר בהמה שתבעה מרביעין עליה זכר בשביל שתצטנן הרי"ף והרא"ש לא הזכירו אלא דברי ת"ק בלבד וכ"פ הרמב"ם ולא כדמשמע מדברי הגהות אשר"י דהלכה כרבי יהודה : **אין** מושיבין תרנגולת על הביצים לגדל אפרוחים וכו' משנה בפרק מקום שנהגו (נה:) מושיבין לתרנגולים בארבע עשר ותרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה וגמרא (סס) השתא אותבי מותבינן אהדורי מבעיא אמר אביי סיפא אתאן לחולו של מועד אמר רב הונא לא שנו אלא תוך ג' למרדה דאכתי לא פרח צימרא מינה ואחר ג' לישיבתה דפסדי לה ביצי לגמרי אבל לאחר ג' למרדה דפרח לה צימרא מינה ותוך ג' לישיבתה דאכתי לא פסדי ביצי לגמרי אסור ר' אמי אמר אפילו תוך ג' לישיבתה מהדרינן במאי קא מיפלגי מר סבר להפסד מרובה חשבו להפסד מועט לא חשבו ומר סבר להפסד מועט נמי חשבו ופירש"י סיפא דקתני מחזירין בחולו של מועד קאמר ומשום הפסד ביצים דדבר האבד מותר: לא שנו דאף במועד מחזירין אלא תוך ג' למרדה שעדין לא עברו ג' ימים שברחה מעליהם דאכתי לא פרח צימרא לא עבר חמימותה ממנה והיא נוחה להחזירה: ולאחר ג' לישיבתה שכבר ישבה עליהם ג' ימים קודם שעמדה מעליהם וכבר נפתחו הביצים ואם לא תחזור הרי הן אובדים דאין רואיים לאכילה: אבל לאחר ג' למרדה שהיא קשה וטורח גדול להחזירה אז אפי' תוך ג' למרדה אם תוך ג' עמדה מעליהם דאכתי לא פסדי ביצי שהרי ראויין לאכילה לא מהדרינן: אפי' תוך ג' לישיבתה הואיל וגשתנו קצת ואין ראויי' לכל אדם אלא למי שדעתו יפה ואינו חושבנים מהדרינן: להפסד מועט. שמוכרן בזול למי שדעתו יפה עכ"ל וכך הם דברי הרא"ש וכ' עוד ונראה דבהפסד מועט תוך ג' פליג ר' אמי אבל בארבה שלשה למרדה לא פליג אדב הונא וכ' עוד יש פוסקים כרב הונא לחומרא אבל למאי דפסיק ר"ח וריב"א דאיסור מלאכה בחו"ל דרבנן אזלינן בזה לקולא אבל מדברי ב"י מבואר שנוסחאתו באלפסי אינו רק המשנה בלשונה וכתב מה שכתב אבל רבינו גורס באלפסי כנוסחא דידן דהביא דברי רב הונא ומיהו איכא לתמוה דמל"ל לרבינו דרב אלפס פוסק כרב הונא משום דס"ל דמלאכת חול המועד דאורייתא דילמא דמשום דמסתברא טעמא דרב

ואין מושיבין תרנגולת וכו' משנה פ' מקום שנהגו (דף כ"ה) וכרב הונא דמחמיר דלא שרי להחזירה אלא כשישבה עליהן ג' ימים דנפסדו הביצים לגמרי ואיכא הפסד מרובה ודלא כרב אמי דמיקל להחזירה אפי' לא ישבה עליהן ג' ימים דלא נפסדו לגמרי ורואיין לאכילה למי שאינו מיסתנים אלא דאיכא הפסד מועט דמוכרן בזול לפי שאינן רואיין לכל אדם ולהפסד מועט נמי חששו והאלפסי פרק מקום שנהגו הביא דברי רב הונא ולא הביא דברי רב אמי אלמא דפוסק כרב הונא דמחמיר וסובר רבינו דלהאלפסי מלאכת חש"מ דאורייתא ולכך פסק לחומרא ועליו קאמר הרא"ש יש פוסקים כרב הונא לחומרא אבל למאי דפסק ר"ת וריב"א דאיסור מלאכה בחש"מ דרבנן אזלינן בזה לקולא אבל מדברי ב"י מבואר שנוסחאתו באלפסי אינו רק המשנה בלשונה וכתב מה שכתב אבל רבינו גורס באלפסי כנוסחא דידן דהביא דברי רב הונא ומיהו איכא לתמוה דמל"ל לרבינו דרב אלפס פוסק כרב הונא משום דס"ל דמלאכת חול המועד דאורייתא דילמא דמשום דמסתברא טעמא דרב

אין מרביעין אותו ברייתא בפ' מי שהפך (דף י"ב) ואע"פ דר' יהודה פליג אמר חמורה שתבעה מרביעין עליה זכר אלא כשישבה עליהן ג' ימים דנפסדו הביצים לגמרי ואיכא הפסד מרובה ודלא כרב אמי דמיקל להחזירה אפי' לא ישבה עליהן ג' ימים דלא נפסדו לגמרי ורואיין לאכילה למי שאינו מיסתנים אלא דאיכא הפסד מועט דמוכרן בזול לפי שאינן רואיין לכל אדם ולהפסד מועט נמי חששו והאלפסי פרק מקום שנהגו הביא דברי רב הונא ולא הביא דברי רב אמי אלמא דפוסק כרב הונא דמחמיר וסובר רבינו דלהאלפסי מלאכת חש"מ דאורייתא ולכך פסק לחומרא ועליו קאמר הרא"ש יש פוסקים כרב הונא לחומרא אבל למאי דפסק ר"ת וריב"א דאיסור מלאכה בחש"מ דרבנן אזלינן בזה לקולא אבל מדברי ב"י מבואר שנוסחאתו באלפסי אינו רק המשנה בלשונה וכתב מה שכתב אבל רבינו גורס באלפסי כנוסחא דידן דהביא דברי רב הונא ומיהו איכא לתמוה דמל"ל לרבינו דרב אלפס פוסק כרב הונא משום דס"ל דמלאכת חול המועד דאורייתא דילמא דמשום דמסתברא טעמא

אין מושיבין תרנגולת על הביצים לגדל אפרוחים אפי' לא ישבה עליהן ג' ימים דלא נפסדו לגמרי ורואיין לאכילה למי שאינו מיסתנים אלא דאיכא הפסד מועט דמוכרן בזול לפי שאינן רואיין לכל אדם ולהפסד מועט נמי חששו והאלפסי פרק מקום שנהגו הביא דברי רב הונא ולא הביא דברי רב אמי אלמא דפוסק כרב הונא דמחמיר וסובר רבינו דלהאלפסי מלאכת חש"מ דאורייתא ולכך פסק לחומרא ועליו קאמר הרא"ש יש פוסקים כרב הונא לחומרא אבל למאי דפסק ר"ת וריב"א דאיסור מלאכה בחש"מ דרבנן אזלינן בזה לקולא אבל מדברי ב"י מבואר שנוסחאתו באלפסי אינו רק המשנה בלשונה וכתב מה שכתב אבל רבינו גורס באלפסי כנוסחא דידן דהביא דברי רב הונא ומיהו איכא לתמוה דמל"ל לרבינו דרב אלפס פוסק כרב הונא משום דס"ל דמלאכת חול המועד דאורייתא דילמא דמשום דמסתברא טעמא

אין מרביעין אותה ברייתא בפ' מי שהפך (דף י"ב) ואע"פ דר' יהודה פליג אמר חמורה שתבעה מרביעין עליה זכר אלא כשישבה עליהן ג' ימים דנפסדו הביצים לגמרי ואיכא הפסד מרובה ודלא כרב אמי דמיקל להחזירה

דמלי משני סיפא אתאן לחולו של מועד והא אכתי איכא למפרך לגבי י"ד השתא אותובי לכתחלה מותבינן אם מתה מושבין אחרת מיבעיא וי"ל דמעיקרא לא הוה קשיא ליה דניתני מתני' זו ואל"ל זו דהא בכל דוכתא אמרינן זו ואל"ל זו קתני אלא משום דהני תלת בני לא מיתני בחדא סוגיא דרישא ומציעתא מיתני בזו ואל"ל זו ומציעתא וסיפא מיתני בלא זו אף זו הוה קשיא ליה וכיון דאוקימנא מציעתא בח"ה קמו להו ריסא וסיפא דסיפא דמיירי בי"ד בזו ואין ל"ל זו ותו לא קשה מידי · והרמב"ם כתב בסוף הלכות י"ט מושבין שובכין לתרנגוליס ותרנגולת שישבה על הביצים ג' ימים או יותר מושבין אחרת תחתיה בי"ד כדי שלא יפסדו הביצים ובמועד אין מושבין אבל אם ברחה במועד מעל הביצים מחזירין אותה למקומה עכ"ל · ויש לתמוה עליו דהא פלוגתא דרב הונא ור' אמי ע"כ אבבא דברחה קאי דאילו במתה לא שייך למימר למרדה והוא ז"ל סתם וכתב ברחה מחזירין אותה למקומה דמשמע אפילו תוך ג' לישיבתה ואחר ג' למרדה ועוד דבבא דמתה מושבין אחרת תחתיה משמע ליה דמיירי אחר ג' ימים לישיבתה שהרי כתב בה שישבה על הביצים ג' ימים וא"כ אמאי קאמר דבמועד אין מושבין כיון דאיכא הפסד הו"ל למיסרי כדסרינן כל דבר האבד ועוד כיון שהוא ז"ל סובר דבבא דמתה מושבין אחרת תחתיה מיתוקמא בי"ד אמאי מצריך שיהיה אחר ג' ימים לישיבתה אפי' תוך ג' נמי דהא תוך ג' לא גרע ממושיב בתחילה דסרי כדקתני ריסא · וי"ל דהרמב"ם נמי סבר דבמתה אפי' תוך ג' ימים לישיבתה מושבין אחרת בי"ד ולא כתב במתה שישבה על הביצים ג' ימים אלא לאשמעינן דאפ"ה במועד אין מושבין אחרת תחתיה בי"ד כדי שלא יפסדו הביצים מחזירין אותה למקומה דמשמע אפילו תוך ג' לישיבתה ואחר ג' למרדה ועוד דבבא דמתה מושבין שובכין לכתחלה משום רבותא דמועד נקטיה לאשמועינן דאע"ג דאיכא פסידא דביעי אין מושבין דאילו לי"ד גופיה אפי' ליכא פסידא דביעי סרי דהא במושבין שובכין לכתחלה ליכא שום פסידא ואפ"ה סרי ומאחר שכתב דבמועד במתה אין מושבין אחרת אפי' אחר ג' ימים לישיבתה ממילא משמע שמ"ש שאם ברחה במועד מחזירין אותה למקומה אחר ג' ימים לישיבתה דוקא קאמר וכדרב הונא דהא על מ"ש בתחלה שישבה על הביצים ג' ימים או יותר קאי וסברא הוא כיון דבמתה אסור אפילו אחר ג' לישיבתה שלא נתיר בברחה אפילו תוך ג' ומסתיין שנתיר בה אחר ג' לישיבתה דוקא וטעמא דמחמרינן במתה טפי מבברחה משום דבברחה אין טורח כ"כ להחזירה מאחר שהיא עצמה ישבה כבר עליהן אבל במתה ובא להושיב אחרת תחתיה איכא טרחא טובא דכיון שהוחמו תחת תרנגולת אחת אין תרנגולת אחרת רוצה לישב עליהן אלא בקושי וכיון דטרחא יתירה הוא אע"פ שהוא דבר האבד אסור · וא"ת אמאי לא כתב דהא דסרי להחזיר בברחה היינו דוקא תוך ג' למרדה כדאמר רב הונא ורבי אמי נמי משמע דלא פליג עליה בהא כדכתב הרא"ש י"ל שמאחר שכתב דבמתה אין מושבין אחרת יתירא ממילא משמע דבברחה אחר ג' למרדה אין מחזירין כיון דטרחא יתירא הוא א"כ שהרמב"ם מפרש אבל אחר ג' פרח לימרה מינה הלך לו החוס ואפי' אם תחזור ותשב על אותם ביצים שוב לא יועיל ומשום דהוי טרחא אלא לצורך אין מחזירין וכיון דאחר ג' למרדה אין הנאה בחזרתה לא הוצרך הרמב"ם לאסרו דבלא"ה אין לך אדם שיחזירנה כיון שאין שם תועלת בחזרתה ועי"ל שהרמב"ם דנקט ג' ימים לאו אברחה ואמתה ובא להושיב אחרת תחתיה במועד בלחוד קאי אלא גם להיכא דמתה ובא להושיב אחרת תחתיה בי"ד נמי קאי דדוקא אחר ג' ימים לישיבתה מושיב אחרת תחתיה אבל תוך ג' ימים לישיבתה לא שהוא ז"ל סובר שיש טורח יותר כשמתה להושיב אחרת תחתיה מלהושיב שובכין בתחלה ומש"ה אע"פ שהתיר בי"ד להושיב אחרת תחתיה כשמתה משום דהוי טרחא יתירא אלא כשהוא אחר ג' ימים לישיבתה דאיכא פסידא דביעי דאז אע"ג דהוי טירחא יתירא סרי בי"ד אבל במועד לא כיון דטרחא יתירה הוא והוא מפרש דפלוגתא דרב הונא ורבי אמי קאי אבבא דברחה ואבבא דמתה אע"ג דתוך שלשה למרדה ואחר ג' למרדה לא קאי אלא לברחה תוך ג' לישיבתה ואחר שלשה לישיבתה קאי בין אברחה בין אמתה ולפ"ז ניחא שמ"ש שישבה על הביצים ג' ימים וכן מ"ש כדי שלא יפסדו הביצים לי"ד גופיה נמי אצטריך והרי"ף כתב המשנה כצורתה ולא כתב שום דבר מה אמר בגמרא עליה וצריך טעם למה ואפשר שהוא מפרש דרבי אמי אחר ג' למרדה נמי פליג דאע"ג דאיכא תרתי לריעותא שהוא תוך ג' לישיבה ואחר ג' למרדה אפ"ה סרי וסובר ז"ל דהלכה כרבי אמי ומפני כך לא הוצרך להביא אלא המשנה כצורתה וממילא משמע דבכל גוונא סרי ולפ"ז ל"ל שסובר דלר' אמי לא צריכין לדחוקי מתני' לאוקומי בח"ה דלדידיה לא שייך למיפרך השתא אותובי מותבינן אהדורי מיבעיא דכיון דמתני' אפילו אחר ג' למרדה סרי ליכא למיפרך הכי דרבותא איכא בהדורי טפי מבאותובי דהא ודאי מאחר שמרדה ג' ימים איכא טרחא להחזירה יותר מלהושיבה בתחלה ומאן דמתמה ואמר השתא אהדורי אהדורי אותובי מבעיא וכן אבני דאצטריך לדחוקי ולמימר סיפא בח"ה הוי סברי כרב הונא דאחר ג' ימים למרדה אין מחזירין דכיון דתוך ג' ימים למרדה ליכא טרחא כמו באותובי בתחלה ושייך למיפרך השתא אותובי מותבינן אהדורי מיבעיא ואצטריך לדחוק ולאוקומה בח"ה אבל אנן דליתא לן דרב הונא ל"ק לן מידי ומיתוקמא מתני' שפיר בי"ד בשעה ומפני כך לא כתב הרב אלא משנתינו כצורתה והשתא דאתית להכי אפשר לומר דהרמב"ם נמי מפרש דר' אמי מאחר ג' למרדה נמי פליג שאף ע"פ שהוא תוך ג' לישיבתה ואחר שלשה למרדה שרי והלכה כרבי אמי ולפיכך סתם וכתב שאם ברחה במועד מעל הביצים מחזירין אותה למקומה ולא אג' ימים שהזכיר ברישא קאי אלא אפילו תוך שלשה ימים לישיבתה נמי מחזירין ומיהו בהא פליג אהרי"ף שהוא סבור דאוקימתא דאביי לרבי אמי נמי איתא ומ"ש גבי מתה תוך ג' ימים וכן מ"ש כדי שלא יפסדו הביצים אפשר דלרבותא דמתה במועד נקטיה כדברי הפירוש הראשון או דלי"ד נמי איצטריך כדברי הפי' השני ובין כך ובין כך לא קאי לברחה דברחה בכל גוונא שרי להאי פירושא :

תקלז דבר האבד מותר לעשותו בחול המועד בלא שינוי הכי אמרי' בפ' מי שהפך (יב :) דס"ל לר' יוסי ואפסיקא בגמ' הלכתא כוותיה : **הלבן** בית השלחין שהיא שדה שצריך להשקותה תמיד וכו' מותר להשקותה ריש מסכת מ"ק (ב ·) משקין בית השלחין במועד בין ממעיין שלא בתחלה ובין ממעיין שלא בתחלה אבל אין משקין לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון וגמ' (שם) מאן תנא דפסידא אין ורווחא לא ואפילו במקום פסידא מיתרח נמי לא ברוחין כלומר טרחא יתירה לא טרחינן דקתני אבל לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון · ופירש"י מאן תנא · דמתני' דפסידא שרי למיטרח בה בח"ה כגון בית השלחין : הרווחה לא · כגון בבית הבעל דאסור להשקות מאחר שאין בה הפסד שאין צריך להשקותה אלא להרווחה דמלתא לשויי אפלי חרפי וכתוב בב"י אף ע"ג דאי הוה משקה בית הבעל הוה עביד טפי לא מיקרי פסידא אלא דבר שהגיע לפירות והדר מפסיד אבל להוסיף על מה שראוי לעין הרווחה מיקרי ולא הפסד ולא דחינן חול המועד משום הרווחתו : **ומ"ש** רבינו ודוקא שהתחיל קודם המועד וכו' אבל אם לא השקה קודם לכן אסור משנה שם (ו :) ר"מ בן יעקב אומר זרעים שלא שתו מלפני המועד לא יזקק במועד וחכמים מתירין ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כראב"י ובגמרא תניא כשאמרו אסור להשקותן במועד לא אמרו אלא בזרעים שלא שתו מלפני המועד אבל זרעים ששתו מלפני המועד מותר להשקותן במועד ופירש"י זרעים שלא שתו לפני המועד · שלא היו מלומדים לשתות תמיד לפני המועד : לא יזקק במועד · דהואיל ולא משקה להו תדיר לפני המועד לא הו"ל פסידא אי לא משקה להו במועד · וכ"י פירש שלא שתו מלפני המועד לא יזקק במועד לפי שאין פסידא במועד ואם היה בהם הפסד כבר הגיע ההפסד להם מערב מועד ואין מותר אלא דבר האבד במועד והראב"ד כ' כ"ל שאם אירע אונס בהם לפני המועד שלא יכול להשקותם שמותר להשקותם במועד ואינו אסור אלא כששכח להשקותם או שנתעצל בהם עכ"ל כ"י והרמב"ם כתב בפ"ח מהלכות י"ט זרעים שלא שתו מלפני המועד לא יזקק במועד מפני שהם צריכים מים רבים ובא לידי טורח יותר כלומר וכל היכא דאיכא טרחא יתירה אפילו במקום פסידא לא טרחינן ורבינו ירוחם כ' זרעים שלא שתו לפני המועד לא יזקק במועד פירוש דנראה כמכוון מלאכתו במועד פירו' וכן באילן עכ"ל : **ומ"ש** רבינו ואם היא שדה לחה הוי כאילו התחיל להשקותה קודם שם על האי מתניתין אם היתה שדה מטוננת מותר וכתוב בב"י מטוננת פירוש לחה כעין טיט מותר להשקותה במועד דאף על פי שלא שתו לפני המועד הוי כאילו שתו כיון שהיא לחה אבל רש"י פירש דקאי אהא דתנן התם ראב"י אומר מושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא יזקק את כל השדה וקאמר שאם היתה שדה לחה ויבש מותר להשקותה אף על גב דהוה שדה בית הבעל דכיון דהויא לחה עד השתא אי לא משקה לה הוי פסידא יתירא וכך הם דברי הרמב"ם ופירש הטעם לפי שאין בזה טורח יותר ודברי רבינו כפירוש ב"י : **ומ"ש** אבל שדה הבעל וכו' אסור להשקותה כבר נתבאר : **ומ"ש** ואפילו בבית השלחין לא התירו אלא בלילא דליכא טרחא יתירא כבר נתבאר : **ומ"ש** כגון מן המעיין לא שנא ישן או חדש זהו מה שנינו (ב ·) בין ממעיין שלא בתחלה בין ממעיין שלא יצא בתחלה דילא בתחלה היינו חדש ושלא יצא בתחלה היינו ישן : **ומ"ש** ולא חייבו' כיון שהוא חדש שמא יתקלקל ליזקא דגמ' דלמא אתי לאינפולי ופירש בב"י דלא חיישינן שמא יפלו כתליו ובא לתקנן במועד והוי טרחא יתירא : **ומ"ש** אבל מים מכונסים ונקוים בגומא וכו' או ממי גשמים מקובצים אסור זו היא ששנינו (שם) אבל אין משקין לא ממי גשמים ולא ממי הקילון ופי' הרמב"ם קילון בור עמוק וכן פי' בנמוקי יוסף וז"ל קילון בור עמוק וכו' מים מכונסים דאיכא טרחא יתירא לדלות ונקטיה אחר מי גשמים לאשמעינן דאיסור מי גשמים לאו אלא שאפילו אפשר להשקות בתחלה מהכנום של מי גשמים בלא טורח כשיחסרו המים היה צריך לדלות ושמעינן שאם היה אגם מים שלא יבאו לעולם במועד לצורך דלי אלא שמשקה מהם ברגליו בקל היה מותר וכך מפורש

דרכי משה

תקלז (א) וכתוב בתא"ו נ"ד ח"ה ולא נאמר שיעשה מלאכה עד כדי שלא יפסיד אלא מכל דבר יעשה המלאכה מכל וכל ויגמור אותה והכל בו כתב דכל מה שאפשר לחקל בטרדא

פרישה

סי' תקלז (ג) **אסור** להשקותם פי' כ"י לפי שאין פסידא במועד ואם היה בהם הפסד כבר הגיע ההפסד מערב המועד ואין מועיל אלא דבר האבד במועד : (ד) **שמא** יתקלקל פי' שמא יפלו כתליו ובא לתקן במועד והוי טירחא יתירה ב"י : (ג) **אן** ממי הגשמים ומקובצים אסור דאע"ג דמתחלה מ"ל לדלות ומשקה מהם בקלות מ"מ

דרישה

לאשמעי' דאפילו להושיב אחרת מותר ומה שדקדק כ"י מה שלא כתב רבינו גבי י"ד דמושיבין אחרת משמע דאסור כיון דמושיבין לכתחלה מכ"ש שאם מתה מושיבים אחרת מזה אין לדקדק דרבינו איפכא ס"ל אם טורח יותר להושיב לכתחלה מלהחזיר אחרת כשמתה הלאשונה מכוס דאיכא למימר כיון שבתב רבינו גבי י"ד אם ברחה מעל הביצים שיכול להחזיקם עליהם שלא יפסדו הביצים נראה דבכלל זה הוי גם כן מתה דמושיבין אחרת תחתיה ולרבותא נקט ברחה וכמ"ש כ"י להרי"ף דברחה אומרה אינו טירחא להחזירה יותר מלהושיבה בתחלה ובסבי מ"ש דבבי רבינו ומה שהקשה כ"י על דברי הרמב"ם ועוד דבבא דמתה מושיבין אחרת תחתיה משמע

אותה אלא להרוחה לשוייה אפלי הרפי לא שרינן לאטרוחי במועד:

יאורות מים המושכים מהגמים וכו' מימרא דשמואל לשם (דף ל') והכי פי' יאורות שאין נעשין בידי אדם אלא מעצמם נמשכו נהרות מהאגמים אם אינן פוסקין לעולם אפי' בשנה שחונה מקלחין תמיד מותר להשקות מהן אבל אם דרכן לפסוק אסורין שמא יפסקו ויבא למלאות בדלי והוי טירחא יתירא. חרילין וכו' ברייתא שם והכי פי' יאורות הנעשים בידי אדם כדי שיבואו המים דרך שם מן הנהר לשדה דודאי הוא שרגילין לפסוק אסור להשקות מהן מטעמא דפרי' ואם אמת המים עוברת ביניהם פי' דלאחר שנעשו חרילין להמשיך לתוכן מים מן הנהר נמשך לתוכן גם אמת המים דהשתא אעפ"י שמי הנהר פוסקין מן החרילין מ"מ אמת המים אינו פוסק לעולם מותר אפי' אם אין רוב השדה רוצין להשקות מן האמה וכרב אמי ודלא כרב פפא ולפעל"ד דכך היא גם דעת רש"י בפירושו וכמ"ש ר"י בשם הראב"ד הביאו ב"י ודלא כמ"ש ב"י דרש"י לא פי' כן עוד האריך ב"י לפרש בכמה גווני הך דיאורות והך דחרילין ולא נהירא ומה שכתבנו הוא הנכון ולפיכך צריך לפרש דה"ק לא ידלה ויסקה מן הבריכה וכן לא יסקה ממי גשמים הף על פי שאינו דולה אלא ממשיך ברגלו: ומ"ש מפני שהוא טורח גדול אדולה ומסקה מן הבריכה קאי כפשטיה דטורח גדול הוא והמסקה ממי גשמים ה"ק לפי שאפשר לבא לידי טורח גדול כלומר שכשיתחיל להמשיך ולהשקות יחסרו וישטרך לדלות דהוי טורח גדול וסוף דברי דייקי הכי שכתב גבי מעיין ממשיכו ומסקה בו משמע דלא שרי אפילו ממשיך אלא במעיין דוקא אבל לא בבריכה ולא במי גשמים וכן נראה מדבריו בפי' המשנה:

ומ"ש אפי' ב' ערוגות זו למעלה מזו אין דולין מהתחתונה להשקות העליונה ואפי' אחת חציה גבוה וחציה נמוכה וכו' ברייתא שם (ד.) ופי' בב"י ב' ערוגות והאחת גבוה מחבירתה ואין המים יכולין לעלות לערוגה העליונה אלא ע"י זריקה שיזרוק בכלי מזו לזו וקמ"ל ברייתא זו שאע"פ שאין גבוה אלא מעט אפ"ה אסור משום טרחא:

יאורות מים המושכים מהגמים אם אינם פוסקים וכו' שם א"ר זירא נהרות המושכים מים מהאגמים מותר להשקות מהם בחולו של מועד איתיביה ר' ירמיה אבל לא ממי גשמים ולא ממי הקילון א"ל הני אגמו דבבל כמיא דלא פסקי דמו וכתבו הרי"ף והרא"ש נהרות המושכים מים מן האגמים מותר להשקות והוא דלא פסקי וכ"כ הרמב"ם בפ"ח ופי' בב"י המושכים מן האגמים שנקבלים ממי גשמים והוא דלא פסקו כלומר שיש בהם שפע מים ואזלא הא כהא דרב אשי דלא אסרה משום גזירה אלא דמיירי במיעוט מי גשמים אבל כל היכא שיש בהם שפע מים לא גזרי בה וגם רש"י כתב דר' אילעא א"ר יוחנן דאמר גזרינן מה גשמים אפי' היכא דלא פסקי אשו מי קילון כ"ל הא דרבי זירא דלא גזר והרב המגיד פ' נהרות המושכים מן האגמים כ' נהרות קטנים שהמים נמשכים מן האגמים דהיינו מי גשמים מותר להשקות מהם והוא דלא פסקי פי' שאין אותו נהר פוסק מן האגם אלא עד יון נמשך ממנו לפי שאם פסק שמא יבא למלאות בכדו להשקות והוי טורח יותר וכן נראה מדברי רש"י שכתב נהרות המושכים מהאגמים מותר להשקות מהם לא גזרו דלמא פסיק מי גשמים ואזל וטרח ומייתי מנהר אחר ע"כ מדברי הם משמע דדוקא כשאין אותו נהר פוסק מן האגם אבל אם הוא פוסק אע"פ שיש בנהר זה שפע מים רבים שלא יכול לבא במועד לצורך דלי אפ"ה אסור להשקות ממנו ונראה דטעמא משום דאע"ג דאית ביה שפע מים רבים כיון דלאו מלתא פסיקתא היא גזרי' שמא יחשוב שהם מרובים כ"כ שלא יוכל לבא במועד לצורך דלי ואולי לא יהיו כ"כ מרובה וילטרך לדלות והוי טרחא יתירה אבל כל שאין אנו מתירין אלא בשלא פסק מן האגם דוקא הוא מלתא פסיקתא וליכא למטעו ביה שכל שלא פסק א"א לבא לצורך דלי ולכיכך מותר (ב):

חריצין שהמים באים דרך שם מהנהר לשדה אסור להשקות מהם וכו' שם ת"ר הפסיקות והבריכות שנתמלאו מים מעיו"ט אסור להשקות מהם בחולו של מועד היתה אמת המים עוברת ביניהם מותר א"ר פפא והוא שרובה של אותו שדה שותה מאותה אמת המים רב אמי אמר אף על פי שאין רובה של אותה שדה שותה כיון דקא משכח ואתיא מימר אמר אי לא שתיא לחד יומא תשתי לתרי ותלתא יומי וידוע דהלכה כרב דבתרא הוא וכן פסק הרמב"ם ופירש"י פסיקות ובריכות הדא מלתא היא: אם אמת המים עוברת ביניהם, בין הבריכות האלו מותר להשקות ממי גשמים דאי פסקי מי גשמים משקה מאמת המים: והוא שרובה של אותה שדה שותה מאותה אמת המים, שיכול להשקות רוב השדה בפעם אחת מאותה אמת המים אבל אם אינו יכול להשקות בפעם אחת מאותה אמת המים רובו של שדה אינו משקה מפסיקות ובריכות דלמא מפסיק ואזל: תשתי לתרי או תלתא יומי. מהאמת המים ולא טרח ומייתי מאמת המים אחרינא ע"כ ונראה מדבריו שאע"פ שאין אמת המים הנמשכת תמיד מהנהר על פני כמה שדות ואינה פוסקת שמותר להשקות ממנה כדקתני בברייתא:

בית השלחין שיש בה מעיין שמימיו נוטפין ממנה לשדה אחרת וכו' שם הגו רבנן בריכה שנטפה מים משדה בית השלחין זו מותר להשקות ממנה בית השלחין אחרת והא עבידא דפסקא אמר רבי ירמיה ועדיין היא מטפטפת אמר אביי והוא שלא פסק מעיין ראשון פירש"י בית השלחין שהיה גבוה והיה מעיין נובע מלדו ובלד אחד היה בית השלחין נמוך וכן אלו בית השלחין הנמוך בריכה קטנה וכשמשקין בית השלחין הגבוה מן המעיין נוטף טיפין מן בית השלחין הגבוה לתוך הבריכה הנמוכה מותר להשקות אותו בית השלחין הנמוך מאותה בריכה ואף על גב דבריכה עבידא דפסקא הואיל ומטפטפת מבית השלחין הגבוה מים שבאו לו מהמת המעיין: והא עבידא דפסקא. בריכה ואזיל ומייתי: עדיין היא מטפטפת. מבית השלחין גבוה לתוך הבריכה דודאי לא פסקא: והוא שלא פסק מעיין. המטפטפת מבית השלחין גבוה לבריכה מותר להשקות מבריכה לבית השלחין נמוך אבל אי פסיק מעיין אע"ג דעדיין מטפטף בבית השלחין גבוה לתוך הבריכה אין משקין מן הבריכה לבית השלחין נמוך דלמא פסקא ואזיל וטרח ומייתי ממעיין אחר:

ירקות

דרכי משה

בטרחא יעשה: (ב) ומדברי רבינו נראה כדברי המ"מ: (ג) וג"ל דאין חילוק בין אם אמת המים נכנס לתוך החריצים ואינה יוצא ממנה לחוץ או שיצאה ממנו לצד השני לחוץ ולעולם אם

דרישה

משמע דמיירי אחר ג' ימים לישיבת כו' וא"כ אמאי קאמר דבמועד אין מושיבין כיון דאיכא הפסד כו"ל למשרי כו' ואע"ג דקושיא זו איכא לתרוי דמשום הכי אסור במועד משום דהוי טירחא יתירה דלהושיב אחרת הוי דומיא לאחר ג' ימים למדה וכמו שפי' ב"י בדים הכי' על דברי רבינו מ"מ שפיר הקשה משום דסמך אקושיא דאשונה כיון דסתם הרמב"ם ובתר אבל אם בלתה במועד מעל הכלים מחזירים אותו' למקומה משמע הפי' אחר ג' לתרוה וא"כ לא היים לטירחא יתירה ולכן הקשה דגם בשתה הוי ליה לתמיר במועד כו' והאיך בתירוצים ומ"ש בסוף דבריו דמ"ש הרמב"ם שם בלתה מותר להחזירה מיירי דוקא תוך ג' למדה ומה שלא יתיר כן מיד אחר קושייתו בלא הארכת דבריה משום דהוי ק' הוא סתם הרמב"ם ובמלה בלתה דמיירי הוך ג' למדה ולכך הוצרך תחלה דבשתה אין מושיבין אחרת משום דהוי טירחא יתירה ממילא משמע דבדבתה אחר ג' למדה אין מושיבין אחרת משום טרחא יתירה אבל לתירון שני שבתב אחר למה נקט הרמב"ם ג' ימים בשתה וע"ש ולפ"ז אפשר יהיה קשה למה סתם הרמב"ם והתיר במורדת ובמה שכתבתי לא יתישב ול"ל דס"ל כתירון הבני שכתב הרמב"ם מפרש אבל ג' פרח למדה מיהה הולך לו המוס כו' ע"ש בב"י:

סי' תקלז [ה] **חריצין** שהמים באים דרך שם מהנהר כו' בפ' מי שקבל ת"ר הפסיקות והבריכות שנתמלאו מים מעיו"ט אסור להשקות מהם בח"ר ואם היתה אמת המים עוברת ביניהם מותר אמר רב פפא והוא שרובה של אותו שדה שותה מאותה אמת המים רב אמי אמר אף על אותה שדה שותה כיון דקא משכח ואתיא מימר אמר אי לא שתיא לחד יומא תשתי לתרי ותלתא יומי עכ"ל הגמרא ופירש"י פסיקות ובריכות הדא מלתא היא אם אמת המים עוברת ביניהם הא מותר להשקות מימי הגשמים דאי פסקי מי גשמים משקה מאמת המים וכוא שרובה של אותה שדה שותה מאותה אמת המים רובו של שדה אינו משקה מפסיקות ובריכות דלמא מפסיק ואזיל. תשתי לתרי או תלתא יומי. מהאמת המים ולא טרח ומייתי מאמת המים אחרינא ע"כ ונראה מדבריו דמיירי בחריצים אלו הם נתמלאו מים מעיו"ט אמר אמר אמר

ירקות שרוצה לאוכלן במועד יכול להשקותן במועד וכו' ברייתא שם מדלין מים לירקות ואם בשביל ליפותן אסור וכתבו התוספות (שם:) מדלין לירקות ממקום עמוק קרוי דילוי ואע"ג דאיכא טרחא יתירא בשביל לאכול התירו אכל לייפות אפי' ליכא טרחא לא התירו וכתב ה"ה בס"ת מהלכות יום טוב הטעם שכל שהוא לצורך המועד אפי' טורח גדול מתירין בו אבל אם אינו לצורך המועד אין מתירין להם הדלתה שהיא טורח גדול ואפי' הוא דבר האבוד וכברייר' לאו דוקא כדי לייפותן אסור אבל אם היו נפסדין מותר בהדלתה אלא כל באינו כדי לאכלן הרי הוא כבית השלחין שאין מתירין בו טרחא יתירא כך כתבו ז"ל

וכדור הוא כדברי רבינו עכ"ל:

שדה הבעל שיש בה אילנות יכול להמשיך וכו' משנה שם (ו:) ר"א בן יעקב אומר מושכין המים מאילן לאילן ובלבד שלא יסקו את כל השדה ופירשו התוס' בראש הפרק (ב:) דטעמא משום דאילן בבית השלחין דמי וצריכים למים טפי והרמב"ם כתב דטעמא משום דאין בזה טורח יותר וכ"כ רבינו ירוחם וכתב שהן קרובים כמו שדרך לנטען ממטעו לבית שאה אבל לא רחוקים וכך אמרו בירושלמי מה אנן קיימין אי במרווחין דברי הכל אסור אי בצופין ד"ה מותר אלא אנן קיימין בנטועים מטע עשר לבית שאה ראב"י עביד לון כמרווחין ורבנן עבדין לון כצופין וכ' עוד רבי' דמיירי שעומדים במקום משקה דאי לא יסקה איכא פסידא ופשוט הוא ואע"ג דהכמים פליגי עליה דראב"י פסקו הפוסקים כראב"י וה"ה כ' שהרי"ף גיאות פי' משנה זו בבית השלחין ואין שם לא ירקות ולא זרעים אלא אילנות לבד והמשכת המים מאילן לאילן מספיק להו וכ"כ מדברי רבינו עכ"ל:

כתב הרשב"ם אם היתה שדה להה (וכן פירש"י) מותר להשקות את כולה והיינו מדאמרי' בגמ' אם היתה שדה משוגנת מותר פירוש משוגנת להה ואין שם טורח יתר ולפיכך מותר ולא הזכיר זה רבי' לפי שהוא סובר דהא דשדה משוגנת לא קאי אהא דמושכין מאילן לאילן מים אלא אהיא דזרעים שלא שתו לפני המועד לא יסקום במועד וכמו שנתבאר בתחלת סימן זה:

אין עושין בתחלה הארוגין שסביב עיקרי הגפנים משנה שם (כ.) אין עושין עוגיות לגפנים ופי' עוגיות הרוגין שבעיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים:

ומ"ש היו עשויין ומתקלקלו יכולים לתקן שם בגמרא (ד:) וכתב בל"י בשם הראב"ד בגמרא לא אסרינן אלא בחדתי וה"ה כעין חדתי אם לא ניכר החרץ הבל אם ניכר החרץ מעט מותר ולא בעי טפח כדבעינן בגמרא דאמת המים דהתם בעינן מקום לעבור בו מים בשטף אבל הכא מימיו עומדים ובמשהו סגי להו וגם ה"ה כתב פי' רבי' שיקי אם היו עשויות ומתקלקלו וכן הוא כדבריו שאם נסתמו לגמרי ואין מקום גומא ניכר ודאי אסור שהרי זה כעושה אותם כך:

כתב ז"ל עוד כתבו שאין מותר להעתיק בהם יותר ממה שהיו עכ"ל:

אין עושין בתחלה האמה המושכת מים לשדה היתה עשויה כבר ומתקלקלה וכו' משנה שם (כ.) ר"א בן עזריה אומר אין עושין את האמה בתחלה במועד ובשביעית והכ"א עושין את האמה בתחלה בשביעית ומתקנין את המקולקלות במועד ובגמרא (ד.) מאי מקולקלות א"ר אבא שאם היתה עמוקה טפח מעמידה על ו' טפחים: ופירש"י כלומר שבתחלה היתה שם אמה בת ששה טפחים ונסתמה עד טפח: מעמידה על ששה טפחים. כלומר חוזר ומעמיד אותם ה' טפחים שנסתמה וה"ה כתב בשם רש"י א"כ אפי' לא חפר בה עדיין אלא טפח מעמידו על ששה ע"כ:

גרסינן בגמרא (שם) פשיטא הני טפח על ג' טפחים כיון דלא עבר מיא לאו כלום הוא טפחיים על שנים עשר דקא טרח טרחא יתירא לא טפחיים על שבעה מהו הכא חמשה קא מעמיק והכא חמשה קא מעמיק או דלמא כיון דאיכא טפח יתירא איכא טרחא טפי תיקו ופירש"י אם היתה בתחלה בת ג' טפחים ונסתמה עד הני טפח: כיון דלא עברי ביה מיא. כלומר ודאי באמה בת ג' טפחים לא עברי בה מיא שפיר לא קודם לכן ולא עכשיו הוי טרחא דלא צריך: טפחיים על י"ב. שלבתחלה היתה של י"ב ונסתמה עד ב' טפחים והאי בעיא דשלקא בתיקו פסקא הרמב"ם לקולא בפ"ח וכתב ה"ה שהטעם לפי שהוא בשל דבריהם:

אסור לפתוח מקום לשדה כדי שיכנסו בה מים להשקותה ואם עשה כדי לצוד דגים וכו' עד כגון שקינן כולן מ.ד אחד מותר הכל מימרות פסוקות תיקלא. שחופר משם האדמה לצורך הגורן להכוש שם היושים לצורך המועד היינו אדעתא דארעא. שחופר שהוא לצורך זריעה אסור משום דלמי כהוהם בי"ט: מוליא במוליא. שנוטל הקרקע ממקום גבוה ומניחו במקום שפל גמוך ומניחו במקום גמוך היינו אדעתא דארעא ואסור שזה דרכו של חורש שאינו משגיח באיזה מקום שירד המהריסה בקרקע ואפילו במקום גמוך חורש והיינו דומיא דחריסה ואסור: אבל שקל מוליא. שנוטל הקרקע ממקום גבוה: ושדא בגלא. במקום גמוך היינו אדעתא. דבי דרי אדעתא דגורן שכך דרכו של גורן שמשוה הגרגות נראה מדברי שהיה גורס מוליא במוליא ובגלא בגלא אדעתא דארעא שקל מוליא ושדא בגלא אדעתא דבי דרי אבל גירסת רי"ף והרא"ש כמ"ש ורבינו שכתב נבי מתכוין לדוש במשוה כולה נראה שתופס כדברי רש"י שיותר צריך קרקע שוה לדוש מלהרוש ומדברי הרמב"ם פ"ב מהלכות זבייה נראה כדמשמע מגירסת רי"ף והרא"ש שכתב וז"ל המשוה פני הארץ אם דעתו להשוות מקום שיעמיד בו גורן לא קנה ואם דעתו לתקן ארץ קנה כיצד היה לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו למקום הנמוך ה"ז מתקן הארץ ראינוהו שאינו מקפיד על זה אלא משליך העפר והלכורות בכל מקום בלא הקפדה הרי זה בחזקת אינו מתכוין אלא להשוות מקום לדיש וכיוצא בזה כתב רי"ו בג"ד וברמב"ם בפ"ח מהל' י"ט סתם וכתב המשוה פני הקרקע אם מתכוין לתקן מקום שיעמיד בו כרי של תבואה

הגכון: **ירקות** וכו' ברייתא שם מדלין לירקות כדי לאכלן ואם בשביל ליפותן אסור ופירש"י מדלין משמע שהוא דולה מים ומשקה לירקות כדי לאוכלן בחש"מ ואם בשביל ליפותן שיגדלו הירקות אסור דהרווחה היא ואיכא להקשות הלא לדלות שם בו טורח אסור אפי' הן נפסדים ולמה תני דליפותן אסור הלא אפי' כדי שלא יהא נפסדין ממי אסור וה' המגיד פי' דאה"נ דלאו דוקא ליפותן אסור אלא אפי' היו נפסדין ממי אסור ומביאו כ"י והוא דוחק ולפענ"ד דמשום רבותא דריש נקט מדלין וה"ק מדלין לירקות כדי לא כלן דאפי' טורח רב מותר כדי לאוכלן בחש"מ ואם בשביל ליפותן אסור אפי' אינו טורח כלל דהרווחה היא אבל בדלות משום פסידא לא קמיירי דבכר תני לה גבי בית השלחין דאסור וכך הם דברי רבינו ירקות שרוצה לאוכלן במועד יכול לדלות מים כדי להשקותן וכו' ואף ע"פ שיש בו טורח אבל אם אינו רוצה לאוכלן ועושה כדי להשביחן אסור להשקותן אע"פ שאין בו טורח:

(ו) **או אפי' לא פסק ואינה מנטפת יותר אסור: ירקות שרוצה לאוכלן במועד יכול לדלות מים להשקותן כדי שיגדלו ויהו ראויים למועד אבל אם אינו רוצה לאוכלן (ז) ועושה כדי להשביחן אסור: שדה הבעל שיש בה אילנות יכול להמשיך המים (ח) מתחת אילן זה לתחת אילן זה ובלבד שלא ישקה כל השדה: אין עושים בתחלה ההריצין שסביב עיקרי הגפנים היו עשויים כבר ונתקלקלו יכולין לתקנן אין עושין בתחלה האמה המושכת מים לשדה היתה עשויה כבר ונתקלקלה שלא נשאר בעומקה אלא טפח יכול להעמיקה ו' טפחים: אסור לפתוח מקום לשדה כדי שיכנסו בה מים להשקותה ואם עושה כדי לצוד דגים כדי לאוכלן במועד כגון שפותח למעלה מקום שיכנסו ולמטה מקום שיצאו מותר אע"פ שסוף סוף גם השדה שותה: אסור להשוות השדה לצורך חרישה (ד) ואם ניכר שמכוין כדי לרוש לצורך המועד כגון שמשוה כולם מותר אסור ללקט עצים מן השדה לייפותו לחרישה ואם ניכר שמכוין לצרכן שצריך העצים כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים מותר. אסור לקצץ ענפי האילן לתקנו ואם ניכר שמכוין בשביל הענפים להאכילן לבהמתו**

אסור לאוכלן במועד יכול לדלות מים להשקותן כדי שיגדלו ויהו ראויים למועד אבל אם אינו רוצה לאוכלן (ז) ועושה כדי להשביחן אסור: שדה הבעל שיש בה אילנות יכול להמשיך המים (ח) מתחת אילן זה לתחת אילן זה ובלבד שלא ישקה כל השדה: אין עושים בתחלה ההריצין שסביב עיקרי הגפנים היו עשויים כבר ונתקלקלו יכולין לתקנן אין עושין בתחלה האמה המושכת מים לשדה היתה עשויה כבר ונתקלקלה שלא נשאר בעומקה אלא טפח יכול להעמיקה ו' טפחים: אסור לפתוח מקום לשדה כדי שיכנסו בה מים להשקותה ואם עושה כדי לצוד דגים כדי לאוכלן במועד כגון שמשוה כולם מותר אסור ללקט עצים מן השדה לייפותו לחרישה ואם ניכר שמכוין לצרכן שצריך העצים כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים מותר. אסור לקצץ ענפי האילן לתקנו ואם ניכר שמכוין בשביל הענפים להאכילן לבהמתו

יתירא איכא דינו כשדה בית השלחין וכן פירש"י ז"ל רבינו שדה הבעל דאפי' של בעל כיון שם פה אילנות יכול להמשיך וכו' ומיירי בממשיך המים מאילן לאילן בלא טורח דאי איכא טורח אף בית השלחין דאיכא פסידא נמי אסור וכמ"ש הרמב"ם הביאו ב"י והשתא ניחא הא דהקשו התוס' אמאי תנא מושכין ולא תנא משקין משום דלשון משיכה משמע דמשקה אותן ע"י משיכה בעלמא בלא טורח וזה דעת ה"ר ירוחם שכתב מושכין המה המים מאילן לאילן אי' שאין בו טורח גדול וכו' דבא לייצב למה לא תנא משקין: ומ"ש אח"כ ומיירי שעומדין במקום משקה דאי לא יסקה איכא פסידא נראה דתרתי גופי הלכות אתא לאשמעינן חדא דלא התירו להשקות אלא דוקא כשהאילנות עומדים במקום משקה דא"ל להשקות ע"י דלי דאיכא טירחא אלא יכול להשקותה במשיכה בעלמא בלא טורח וכמ"ש תחילה אידך אשמעינן דוקא דאם לא יסקה איכא כסידא אבל אי ליכא פסידא אלא משקה להרווחה אסור אע"פ דליכא טורח וכדין בית השלחין:

אין עושין בתחלה וכו' בגמרא (ד' ד) ומשמע דוקא נתקלקלו אלא נסתמה הגומא לגמרי וניכר החרץ מעט מותר לתקן ולא בעינן טפח אלא במשהו סגי לה כיון דמימיה עומדין סביב הגפנים אבל באמה המושכת מים לשדה שצריך שהמים מקלחין ושוטפין לשדה בעינן שנשאר בעומקה טפח אבל אם נסתמו אלא ניכר החרץ כלל אף בסביב הגפנים אסור שהרי זה כעושה אותם מתחלה מיהו אפילו ניכר מעט אינו מותר להעמיק בהם יותר ממה שהיו דכיון דסגי בהכי הוי טירחא דלא צריך אבל באמה אפי' לא חפר בה עדיין אלא טפח מעמידו על ששה כך כתב ה' המגיד בשם רש"י והיינו טעמא דאמרן דבאמה בעינן דמעמיק ששה טפחים כדי שיקלחו המים לשדה שעל כן נקראת אמה לפי שעומקה אמה בת ששה טפחים:

אסור לפתוח מקום לשדה וכו' בפ"ק בגמרא (ד' י) ומלאתי בפירש"י דאלפסי יצן וז"ל רואה הוא שיתפשטו המים בשדהו ויעברו שם כדי לזבל שדהו שאותם המים ובשדה בור עסקינן וכי שרו רבנן להשקות במועד שדה שיש בו זרעים עכ"ל:

אסור להשוות השדה וכו' שם בגמ' ורש"י גורס מוליא במוליא ובגלא בגלא אדעתיה דארעא ואסור קשקל מוליא ושדא בגלא אדעתיה. דבי דרי ושרי וכתבו התוס' שכך גרס רבינו גרשם וכך נראה מדברי רבינו אבל האלפסי והרא"ש גורסין איפכא מוליא במוליא ובגלא בגלא אדעתיה דבי דרי ושרי מוליא בגלא ובגלא במוליא אדעתא דארעא ואסור וכ' ב"י אדעתא דארעא הוא ואפי' מתכוין לצורך בי דרי כיון דמתחזי כמאן דעביד אדעתא דארעא אסור עכ"ל ומביאו ב"י וכ"כ ה"ר ירוחם ולפי זה נראה דלהלכה בפלוגתא דרבוותא היחד הוא מתחזי כמאן דעביד אדעתא דארעא או אדעתא דבי דרי דתרוייהו אסירי ודלא כמ"ש בשם רבינו שתופס פירש"י עיקר אלא תרוייהו אסירי:

אסור לקצץ ענפי אילן וכו' עד שקינן כולו מצד אחד מותר פירש"י דכשקונן ענפים שראויין למאכל בהמה מהד גיסא בין לאחין בין יבשין שרי אבל כשקונן מהאי גיסא דדיקלא ומהאי גיסא ענפים יבשין שבו היינו אדעתא דדיקלא

אסור לפתוח מקום לשדה כדי שיכנסו בה מים להשקותה ואם עשה כדי לצוד דגים וכו' עד כגון שקינן כולן מ.ד אחד מותר הכל מימרות פסוקות תיקלא. שחופר משם האדמה לצורך הגורן להכוש שם היושים לצורך המועד היינו אדעתא דארעא. שחופר שהוא לצורך זריעה אסור משום דלמי כהוהם בי"ט: מוליא במוליא. שנוטל הקרקע ממקום גבוה ומניחו במקום שפל גמוך ומניחו במקום גמוך היינו אדעתא דארעא ואסור שזה דרכו של חורש שאינו משגיח באיזה מקום שירד המהריסה בקרקע ואפילו במקום גמוך חורש והיינו דומיא דחריסה ואסור: אבל שקל מוליא. שנוטל הקרקע ממקום גבוה: ושדא בגלא. במקום גמוך היינו אדעתא. דבי דרי אדעתא דגורן שכך דרכו של גורן שמשוה הגרגות נראה מדברי שהיה גורס מוליא במוליא ובגלא בגלא אדעתא דארעא שקל מוליא ושדא בגלא אדעתא דבי דרי אבל גירסת רי"ף והרא"ש כמ"ש ורבינו שכתב נבי מתכוין לדוש במשוה כולה נראה שתופס כדברי רש"י שיותר צריך קרקע שוה לדוש מלהרוש ומדברי הרמב"ם פ"ב מהלכות זבייה נראה כדמשמע מגירסת רי"ף והרא"ש שכתב וז"ל המשוה פני הארץ אם דעתו להשוות מקום שיעמיד בו גורן לא קנה ואם דעתו לתקן ארץ קנה כיצד היה לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו למקום הנמוך ה"ז מתקן הארץ ראינוהו שאינו מקפיד על זה אלא משליך העפר והלכורות בכל מקום בלא הקפדה הרי זה בחזקת אינו מתכוין אלא להשוות מקום לדיש וכיוצא בזה כתב רי"ו בג"ד וברמב"ם בפ"ח מהל' י"ט סתם וכתב המשוה פני הקרקע אם מתכוין לתקן מקום שיעמיד בו כרי של תבואה

דרכי משה

אם דרכן לפסוק אסודים ואם לאו מותרים ודלא כנ"י דחילק בהכי: (ד) וכתב בנ"י דכל שאינו ניכר ששושה לדרוש אסור אע"פ שמכוין לדישה וכ"כ המ"מ וכתב דה"ה אם עושה מעשה המוכיח לאוסור אע"ג דכוונתו להתיר אפ"ה אסור:

וגראה

פרישה

לתרי לו לתלתא יומי פרש"י מהיות אמת המים ולא טרח ומייתי מאמת המים אהדיני:

(ו) **או** אפי' לא פסק אע"ג דעדיין לא פסק חיישינן שמא יפסיק וטרח ומייתי ממעיין אחר:

(ז) **ועושה** כדי להשביחן אסור כתב המ"מ ל"ל להשביחן אלא אפילו אם נפסדים אסור לדלות מהן שהים טילחא יתילא כמו שאמרו בשדה בית השלחי' אם לא לצורך אכילי' התיכו:

(ח) **מתחת** אילן זה לתחת אילן זה ואילן בשדה בית השלחים איכי דמיד לריכין למים ועוד

דרישה

מדקתני עובדת ביניהם ואז הוא דאמרי' מימר אמר כו' אבל אי לא עיילה לגווה אע"ג דעיילה לשדה אסור דאיכא למיחש דילמא אתי למיטרח ולאיתויי ע"ל ונלאה מדבריו דבהא אלא עם רש"י דלרש"י סגי אם אמת המים עובר' בתוכו שדה אע"פ שהביאום אין מונעות בה כלל ולב"י לריך שיהא הביאה או הפסיקה מושכת מאמת המים המובעים ולישנא הכי דייק שכתב שאם אמת המים עובכת בתוך הבריכה ונלאה שדעת ביאו הוא כדעת ר"י ובאיתול דבדי ביאו קו הוא הרילין שהמים בתוך דרך שם מהנהר ושדה ונהר דקא נלאה שהוא נמים מעונים במקום אחד כמי גשמים ואין מובעים ומאו מאגמים ופירשו מים מאגמים כל ובהא הוא שוה לפרש"י ומ"ש אם אמת המים עובכת ביניהם שאז אין פוסקים זה הוא כדעת ב"י

במפרשים דהיינו מי גשמים והביאו ב"י קודם זה וה"ה נהר דקא דביאו הוי ג"כ מים מבוגסים

לבהמתו כגון שקיצץ כולן מצד אחד מותר : (ט) אין מתליעין האילנות ולא מזהימין הנטיעות אבל סבין האילנות ואת הפירות בשמן : (י) אישות ועכברים שמפסידין בשדה אילן מותר לצודן כדרכו שחופר גומא ותולה המצודה בה ואפי' בשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן מותר לצודן כדרכן שיוצאין ממנה ומפסידין שדה האילן ואם אינה סמוכה לשדה האילן אין צדין אותן אלא ע"י שינוי שנועץ שפוד בארץ ומנענע לכאן ולכאן עד שנעשית גומא ותולה בה המצודה (יא) והרמב"ם אוסר בשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן בלא שינוי וא"א הרא"ש ז"ל התיר (יב) אין מכניסין צאן לדיר בח"ה לזבל השדה ואם הכניסן העו"ג מעצמו (יג) מותרין אף בשבת אפי' אם מחזיק לו טובה על שהכניסן ובלבד שלא יתן לו שכר ואפי' אין נותן לו אלא שכר מזונו אסור ובי"ט יכול ליתן לו שכר מזונו ובלבד שלא יתן לו שכר אחר ובה"ה אפי' אם נותן לו שכר אחר מותר (יד) ובלבד שלא ישברנו ובלבד שלא יסייעו ולא ימסור לו שומר (טו) לנער הצאן ואם היה העו"ג שביר שבת שביר חדש שביר שנה מסייעין אותו בה"ה ומוסרין לו שומר לנער הצאן בשבת : אסור לקצור השדה בח"ה אם הוא בענין שאינו נפסד אם יעמוד עד לאחר המועד (טז) ואם אין לו מה יאכל קוצר ודש וזורה

אישות וכו' משנה פ"ק סוף (ד' ו) וגמרא מאי אישות עניים ועשר מחלוקת הרמב"ם והרא"ש בדין שדה הלבן הסמוכה לשדה אילן תלויה בגירסאות ומביאו ב"י ונקטינן לחומרא כהרמב"ם : **אין** מכניסין צאן לדיר וכו' ברייתא בפ' מי שהפך (דף י"ב) אין מדיירין לא בשבת ולא בי"ט ולא בחש"מ ואם באו מאליהן מותרין (לכתחלה) ואין מסייעין אותם ואין מוסרין להם שומר לנער את צאנם היה שביר שבת שביר חדש שנה שביר שנוע מסייעין אותם ואם לא נמצא אלא נכרי ונכרית אין מסייעין אותם ומוסרין להם לנער את צאנם כדי שלא יבא לידי מלאכה ומוסרין לו רועה אחר לנער את צאנו שמדייריס אותה היאיל ואינו שביר לשבת ממש גרסה מבואר דס"ל דלגדלין קתני היה שביר שבת וכו' מסייעין אותן ומוסרין לו לנער את צאנם דבמועד מותר אף לסייעם כאילו של עו"ג הוא ואע"ל ומוסרין להם לנער וכו' ובשבת מוסרין להם לנער וכו' אבל אסור לסייעם ועל פי זה כתב רבינו ואם היה העו"ג שביר שבת וכו' מסייעין אותו בחש"מ ומוסרין לו שומר לנער את הצאן בשבת כלומר אבל אין מסייעין אותו בשבת אע"פ שהיה שביר שבת אבל גירסת הרי"ף והרא"ש היא היה שביר שבת וכו' מסייעין אותן ומוסרין להם שומר וכו' משמע בהיה שביר שבת וכו' מותר ג"כ לסייע אותם אפילו בשבת וי"ט ואיכא לתמוה אמ"ש בש"ע ואם היה העו"ג שביר שבת וכו' מסייעין אותו בחש"מ ומוסרין לו שומר לנער את הצאן דמשמע דבשבת אף למסור לו שומר אסור והא דלא כגירסת רש"י ולא כגירסת האלפסי והרא"ש וי"ע ומ"ש רבינו ואם הכניסן העו"ג מעצמו מותרין אף בשבת אפי' אם מחזיק לו טובה וכו' זהו לפ"מ דמפרש דרבי אריסא קאי בבאו מאליהן ולא היה שביר שבת וסובר דבמועד אין שוכרין אותם לכתחלה אבל באו מאליהן מותר לתת שכר ובי"ט מזונות וכ"כ הרב המגיד בפ"ח מהלכות י"ט בשם רש"י ומביאו ב"י אבל בפרש"י שלנו נראה דקאי רבי אהיה שביר שבת וכו' ובמועד שוכרין אותו לכתחלה וכן נראה מדברי הרמב"ם כמו שפי' לשם ה"ה ומביאו ב"י ובי"ט יכול ליתן לו שכר מזונו כתב ב"י פי' דלאחר י"ט יתן לו שכר מזונו וכו' כלומר אבל בי"ט לא יאכל עמו דהא אין מזמנין עו"ג בי"ט אכ"כ הרא"ש לשם בשם הראב"ד והשיג עליו הרא"ש דאין אסור אלא לזמנו לעו"ג שהוא רואה לכבדו ומרבה מנות בשבילו אבל בעו"ג שהוא שלוח אצלו מותר להאכילו וכמ"ש לעיל בסי' תקי"ב ולכן כתב רבינו כאן בסתם מותר בי"ט לתת לו מזונות :

מי

שבמקום ר"י אומר הוא גורם וחכ"א ופסק הלכה כמותם וגראה שהוא גורם בדברי רשב"א כשאמרו בשדה הלבן שלא כדרכו לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוך לאילנות ואחכמים קאי ואפי' אי גרים ביה כדרכו כגירסת הרי"ף והרא"ש דהשתא ע"כ קאי אח"ק סובר הרמב"ם דמדת"ק נשמע להכמים דכיון דת"ק כי הרי בשדה הלבן כדרכן אוירי דוקא בשדה לבן הסמוך לאילנות א"כ חכמים נמי אשדה לבן הסמוך לאילנות מהדרי ואמרי דאינו לד אלא שלא כדרכו וממילא משמע א דכשאינה סמוכה לאילנות מהדרי ואמרי דאינו לד אלא שלא כדרכו וממילא משמע דכשאינה סמוכה לאילנות אינו לד כלל ואפי' שלא כדרכו : וה"ה כתב שהרי"ץ גיאות פסק כדברי הרי"ף והרא"ש דבשדה הלבן סמוך לשדה האילן לד כדרכו וכתב שמ"מ נראה מדבריו שהוא מסכים לדעת הרמב"ם שלא לגוד אפילו בשינוי בשדה הלבן שאינו סמוך לאילנות וכן עיקר שלא כדברי הראב"ד שכתב דכשאינה סמוכה לדין בשינוי ואין זה נכון דכל שאינו סמוכה אין לדין כלל עכ"ל : **ומה** שפירש רבינו כילד הוא כדרכו וכילד שלא כדרכו ברייתא שם כילד כדרכו חופר גומא ותולה בה מצודה כילד שלא כדרכו נועץ שפוד ומכה בקרדום ומדקר האדמה מתחתיה ודברי רבינו בפירושו כדברי הרמב"ם אבל רבינו ירוחם פי' שלא כדרכו כילד נועץ שפוד ומכה עליו ומנענע אילך ואילך כדי שינענע האדמה שתחתיה וירחיב הגומא פירוש ושם היא מתה שאין לה כח להלוך בעפר תיחוח אבל אין עושין חפירה דכל מה שיוכל לשמוש משנה : **אין** מכניסין צאן לדיר בח"ה לזבל השדה וכו' בפרק מי שהפך (יב :) ת"ר אין מדיירין לא בשבתות ולא בימים טובים ולא בחולו של מועד ואם באו מאליהן מותר ואין מסייעין אותם ואין מוסרין להם שומר לנער צאנם היה שביר שבת שביר חדש שביר שנה שביר שנוע מסייעין אותן ומוסרים להם שומר לנער את צאנם ר' אומר בשבת בטובה בי"ט במזונות במועד בשכר ר"ר יוסף הלכה כר' ופי' בג"י אין מדיירין שמכניסין בהמות לשדה ושוכבות שם בלילה ומזבלות אותו וכל הלילה מטיילות ממקום למקום עד שמזדבל כל השדה ואסור אע"פ שאינו בימים שנראה כמזבל והמזבל מתולדות זורע או חורש הוא : ואם באו עו"ג מאליהם לדיר אלא מדעתו של ישראל אין מסייעין אותן לדיר : וכן אין מוסרין להם שומר לנער בירושלמי מהו מנערם מוליכם ממקום למקום ומתוך כך הגללים מתנערים דכמאן דאמר להו עבידו דמי : היה שביר וכו' אם היה העו"ג שבת לדיר השדה שביר שבת וכו' מסייעין ומוסרין דכיון דמעיקרא לאו אדעתא דמועד שכר אותו אין זה מכוון מלאכתו במועד : בשובה שבת העו"ג לדיר ברצון נפשו בלא שכר של כלום אין צריך לאותה בידו במזונות דמזונות לא מיחזי כשכר ממש כיון דמדייר נמי אינה מלאכה גמורה שרי : במועד בחש"מ אם בא העו"ג מאליו לדיר אף כי דעתו ליטול שכר מותר להניחו וליתן לו לאחר המועד שכר מיהו לומר לעו"ג עביד ויסבינא לך שכר לאחר המועד אסור דכל שאינו עושה אינו אומר לעו"ג ועושה עכ"ל • והרמב"ם בפ"ח מהל' י"ט כתב היה שביר שבת שביר חדש שביר שנה שביר שנוע מסייעין אותן ושוכרין שומר לנער את צאנם ממקום למקום כדי שיזבלו את כל השדה • וכתב ה"ה נראה מלשון רבינו שהוא מפר' מימרא דרבי על שביר שבת ועל האומר המנער את הצאן קאמר רבי שבשבת מחזיקין לו טובה ובי"ט נותנין לו מזונות ובמועד שוכרין אותו בדמים וזהו שכתב ושוכרין שומר וכו' ויש מי שפירש דהא דרבי בבאו מאליהן מותר לתת להם שכר ובי"ט מזונות כך פירש"י ודברי רבי' נראין אלא שאני תמה למה לא כתב וי"ט עכ"ל • ומשמע מדבריו דבמועד שוכרין אותו ממש ושלא כדברי כ"י דכיון דלאו מלאכה היא לא אסרו אמירתו לעו"ג במועד וכ"כ הכלבו בשם הרי"ף שמותר לדייר לכתחלה במועד ואפי' בשכר : **אסור** לקצור השדה בח"ה וכו' בפרק מי שהפך (שם :) רב הונא חלדו ליה חלדא בח"ה איתיביה רבה בר רב הונא דבר אחד במועד מותר לעשותו בד"א בתלוש אבל מחובר לקרקע אפי' כולו אבד אסור ואם אין לו מה יאכל קולר ומעמר ודש וזורה וכורר וטוחן ובלבד שלא ידוש בפרות אחר ליה יחידאה הוא ולא ס"ל

דרישה

ג"י דלריך שיהא הבריכה מושכת ממים הסובבים בה דאז אינם פוסקים וזה שכתב רבינו שאז אינם פוסקים דאי בשאין עוברת בינתיים כבר אפשר לשם להפסיק • וליענא דרבינו נמי הכי דייק דמתחלה כתב ל' נהר ובסיפא כתב אמת המים משמע דתרתי בינהו וכמו שפירש"י ולפ"ז א"ל לאלק כמו שהילק ב"י אם אין אמת המים עוברת בינתיים אסור להפקות כו' שבעלי שדות אחרים ממשיכים המים כו' ע"ש ולריך לומר דלא היה בדעתו לאלק בין נהר לאמת המים לכך האריך בחילוקים אחרים וגם מ"ש ב"י דמי הנהר נכנסים לתוך המרין אלר אל ויולאים בלא זה • ולפ"ז א"ל לאם לי כלל הרין זה כיון שאמת המים עוברים דרך שם בלאו הכי היה עובר ולפי מה שפירשתי א"ל לכל זה גם מ"ש דדין הבריכות והפסיקות שוה לדין נהרות המושכים מן הסגמים ולפי מה שפירשתי הוי ב' עניינים • ומ"ש שם בג"י וז"ל ואם פיתח אמת המים כו' והוא שהוכר של אותה שדה יכולה לשתות מאותה אמת המים דולאי כיון דמיעוטא יכול להפקות מן הבריכות לא יערה להבינא מנהרות דמוקות ע"כ נראה דר"ל כיון דהמיעוטא של שדה יכול להפקות מבריכות והוא יכול להפקות מאותה אמת המים ליכא לאיסם למידי דודאי לא יערה להבינא מנהרות דמוקים וק"ל • ב"י הבינא בם"ם דברי הרמב"ם שכתב וז"ל דהיכא דאין לו מה לאכול כו' ובלבד שלא ידוש בפרות שכל דבר שאין בו הפסד לריך לשנות ע"כ ולכאורה יש לתמוה על מה שכתב שכל דבר שאין בו הפסד ואלא אפי' יש בו הפסד ובלבד שלא יגיע לו שום הפסד ר"ל שע"י שינוי לא יגיע לו שום הפסד וכמ"ש ב"י בסמוך אבל לשונו אינו מכוון יפה לפ"ז ומ"ש אח"כ דאדם אסור א"ל להחמיר נראה דהיינו דוקא בכדי אכילתו דאל"כ קשיא מהא דכתב בס"ם זה בשם רבינו ירוחם לריך ליזהר אפי' במלאכת דבר הפאבד כו' :

מ"ש

פרישה

ועוד דאין בזה טירחא יתרא תוס' : (ח) **אין** מתליעין האילנות כירש"י שבטול תולעת שבאילן ולא מזהימין כשיש אכל באילן ונשרה קלילתו מדביקין שם זבל וקושרים אלא יחות אבל אם לגזוס כדי שלא יחות שם גזוס קודם לכן ואסורים אבוזים בהמתנה על אחר הרגל א"ל אשות טירחא יתירא תוס' : (ט) **אישות** בריה שאין לה עינים : (י) **והרמב"ם** אוסר בשדה לבן הסמוכה כו' ק"ה על רבינו מאחר שכתב אלוגתא דהרמב"ם ורא"ש והו"ל לכתוב ג"כ דבאינה סמוכה אסור לרמב"ם אפי' ע"י שינוי כמ"ש בשמו ולא כהרי"ף והרא"ש :

(יא) **אין** מכניסין צאן לדיר כו' אע"פ שאינו מזבל ביום מפני שנראה כמזבל והמזבל מתולדה דזורע או חורש הוא : (יב) **מותרין** אף בשבת פי' א"ל לאמות לו ויכול ליתן לו שכר דמזונו דמזונות לאו שכר ממש הוא ומדייר לאו מלאכה ממש הוא : **ובלבד** שלא יסייעו דכל שאינו עושה אינו אומר לעו"ג ועושה : (יג) **לנער** את הצאן בירושלמי מוליכן ממקום למקום ומתוך כך הגללים מתבערין : (טו) **ואם** אין לו מה יאכל כו' אפי' אם מולח בשוק לקנות

תבואה או שיהא בו מותר ואם נתכוין לעבודת הארץ אסור וממעטין מיכר לאיזה דבר הוא מתכוין וכתב עליו הרב המגיד פ"ב מהל' זכייה ביאר רבינו פרטי המעשים גבי הרוצה לזכות בנכסי הגר וכל מה שבנכסי הגר לא קנה במועד מותר לעשותו ומ"ש כאן אפשר שהוא מפני שכל שיש לו כוונה האסורה אע"פ שאינו עושה מעשה מוכיח ודאי אסור לעשות במועד ולא הזכירו חכמים ההוכחה אלא שאם הוא עושה מעשה המוכיח כוונה אסור לא כל שיאמר לומר לכך נתכוונתי אבל בנכסי הגר הכל הולך אחר מעשה המוכיח זה נראה ואולי קילר רבינו בכאן וביאר שם וילמד סתום מן המפורש עכ"ל • וז"ל נ"י אדעתא דארעא היא ואפי' הוא מתכוין לצורך בי דרי כיון דמתחזי כמאן דעביד אדעתא דארעא אסור ע"כ וכתבו התו' שיש מפרשים דבי דרי דקאמר אינו גורן אלא דיר לבהמות וכתב ר"י וז"ל שקל מוליא ושדא בגלא אדעתא דארע שרוצה להשוותה יפה אסור אפי' שמתכוין לצורך בי דרי כלומר להכניס שם בהמות לזבל השדה כיון שנראה דמתקן השדה על דעת הקרקע וכתב עוד רבינו ירוחם להשוות הבית שלא יכשל בגומות בחש"מ מותר כך כתבו המפרשים מהביא דגלא בגלא וכ"כ דעת רש"י עכ"ל וכ' הגהות מיימון בפ"ח בשם סמ"ק שמותר להסיר גבשושית שבביתו בח"ה שאינו אסור אלא מריחה בלבד וכתבו רבינו בסי' תק"מ :

אין מתליעין את האילנות וכו' בברייתא ופירש"י מתליעין • נוטלין תולעת שבאילן : מזהימין • כשיש מכה באילן ונשרה קלת קליפתו מדביקין שם זבל וקושרים אלא יחות : מגזמין • קוטם את הענף כדי שיוציא עפות הרבה סביבות הגזוס : אבל סכין שמן לגזוס • כדי שלא יחות האילן אם נגזוס קודם לכן וכתבו התוספות אין מתליעין ומזהמין בחול המועד מיירי כגון שאינו אבד בהמתנה עד אחר המועד דאל"כ שרי כיון דאוקמי אילנא הוא אי נמי אפילו הוא עבד ממש איכא למימר דאסור בחול המועד משום טרחא יתירא : **אישות** ועכבריס שמפסידין בשדה אילן מותר לצודן כדרכו וכו' משנה בפ"ק דמ"ק (ו :) לדין את האישות ואת העכבריס בשדה האילן ובשדה הלבן כדרכו בחול המועד ובשביעית רבי יוסי אומר בשדה האילן כדרכו ובשדה הלבן שלא כדרכו ובגמרא (ז •) תניא רשב"א אומר כשאמרו בשדה הלבן כדרכו לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוכה לאילנות שמא יצאו משדה לבן ויחריבו את האילנות כך היא גירסת הרי"ף והרא"ש אע"פ שבספרים דידן בגמרא כתוב בענין אחר ומשמע דהלכה כסתם מתני' וכדפי' רשב"א והלכך בשדה האילן ובשדה הלבן הסמוך לשדה האילן לדין אותן כדרכן אבל בשדה לבן שאינו סמוך לשדה האילן אין לדין אותן כדרכן ומיהו שלא כדרכן מיהו משמע לרבינו דלדין אותן וכן דעת הראב"ד ג"כ אבל הרמב"ם נראה מדבריו בפירוש המשנה

פרישה

ב"י דלריך שיהא הבריכה מושכת ממים הסובבים בה דאז אינם פוסקים וזה שכתב רבינו שאז אינם פוסקים דאי בשאין עוברת בינתיים כבר אפשר לשם להפסיק • וליענא דרבינו נמי הכי דייק דמתחלה כתב ל' נהר ובסיפא כתב אמת המים משמע דתרתי בינהו וכמו שפירש"י ולפ"ז א"ל לאלק כמו שהילק ב"י אם אין אמת המים עוברת בינתיים אסור להפקות כו' שבעלי שדות אחרים ממשיכים המים כו' ע"ש ולריך לומר דלא היה בדעתו לאלק בין נהר לאמת המים לכך האריך בחילוקים אחרים וגם מ"ש ב"י דמי הנהר נכנסים לתוך המרין אלר אל ויולאים בלא זה • ולפ"ז א"ל לאם לי כלל הרין זה כיון שאמת המים עוברים דרך שם בלאו הכי היה עובר ולפי מה שפירשתי א"ל לכל זה גם מ"ש דדין הבריכות והפסיקות שוה לדין נהרות המושכים מן הסגמים ולפי מה שפירשתי הוי ב' עניינים • ומ"ש שם בג"י וז"ל ואם פיתח אמת המים כו' והוא שהוכר של אותה שדה יכולה לשתות מאותה אמת המים דולאי כיון דמיעוטא יכול להפקות מן הבריכות לא יערה להבינא מנהרות דמוקות ע"כ נראה דר"ל כיון דהמיעוטא של שדה יכול להפקות מבריכות והוא יכול להפקות מאותה אמת המים ליכא לאיסם למידי דודאי לא יערה להבינא מנהרות דמוקים וק"ל • ב"י הבינא בם"ם דברי הרמב"ם שכתב וז"ל דהיכא דאין לו מה לאכול כו' ובלבד שלא ידוש בפרות שכל דבר שאין בו הפסד לריך לשנות ע"כ ולכאורה יש לתמוה על מה שכתב שכל דבר שאין בו הפסד ואלא אפי' יש בו הפסד ובלבד שלא יגיע לו שום הפסד ר"ל שע"י שינוי לא יגיע לו שום הפסד וכמ"ש ב"י בסמוך אבל לשונו אינו מכוון יפה לפ"ז ומ"ש אח"כ דאדם אסור א"ל להחמיר נראה דהיינו דוקא בכדי אכילתו דאל"כ קשיא מהא דכתב בס"ם זה בשם רבינו ירוחם לריך ליזהר אפי' במלאכת דבר הפאבד כו' :

מ"ש

הדושי הגהות

קלז (א) כל אלו התיבות בין " דבשאינה " סתוכה כולי עד משמע שפת יתר המה ושגגו בזה כל מדפיסי השורים שלפנינו :

פירוש

מלאכת מחשבת

[1] אמר רבי אלעזר בר' אבינא, אמר רבי אבהו, אמר רבי יוחנן: מנין שאין מקבלין שכר בעולם הבא? שנאמר "אמון ה' אלהיך הוא" (דברים ז, ט). אמון מה הוא? אמון שאין לו תגמולין. אמר רבי אלעזר בר' אבינא, אמר רבי אבהו, אמר רבי יוחנן: "אמון" —

תקלט כל סחורה וכו' **עד** אסור לתבוע דמיה ספ"ק דמ"ק סוף (ד"י) אמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסור מ"ר יוסי בר אבין ובדבר האבוד מותר • רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשמתא אתא לקמיה דרב אשי מ"ל מהו למיזל האידנא עלייהו מ"ל כיון דהאידנא משכחת להו ובזומא אחרינא לא משכחת להו כפרקמטיא האבוד דמי ושרי ומשמע ליה לרבי' מדברי הרא"ש לשם ומביאו ב"י דלא יתכן לאסור משום פרקמטיא אלא משא ומתן של סחורה כגון סחורה שנמכרה לפני המועד ומקבל דמיה במועד מ"מ המלוה לו מעות לפני המועד ומקבל סחורה בפרעון דמיה במועד דאיכא משא ומתן של סחורה או בתחלה או בסוף אבל אם לפני המועד הלוה לוה מעות ומקבל מעותיו מן הלוה במועד פשיטא דשרי אפילו אינו לבר האבוד ולא על זה שאל רבינא לרב אשי אלא כמה שהבין ב"י דאם מכר לו סחורה לפני המועד בשרי לקבל דמיה במעות במועד וכן פסק בש"ע דליתא אלא כמו שמבואר במ"ש רבינו שזה אסור :

ואם יש לו סח רה וכו' שם תימרא דר"י בר אבין שהבאתי בסמוך וע"פ דברי הרא"ש דוקא היכא דיפסיד מן הקרן : **ומ"ש** דמותר למכור אם על ידי כך יוציא יותר לשמחת י"ט כתב ב"י דאינו מותר אלא במי שיש לו מעות מועטים דאילו היה לו מעות ברוח היה מוציא יותר לשמחת י"ט אבל מי שיש לו מעות הרבה שיוכל להוציא לשמחת י"ט בלא מכירה לא הותר לו למכר כדי שיוציא

זה לזה דהוי כיסוי גמור : כמין כרי • מכניסין אותן כיחד כדי שיהו נוחין לכסות ע"כ וכ"ו פירש מעבין אותן כמין כרי ומניח אלו על אלו כדי שיהו העליונות מגינות על התחתונות ורבינו פסק כת"ק וכת"ד מהפיקלוטי אבל דברי הרמב"ם בפירוש המשנה כמ"ד מהפין אסמוכי וכ"נ דהא תניא כוותיה וגם ה"ה כתב בפ"ח דהכי קיימא לן ושמעני כך שתמו הרי"ף והרמב"ם דבריהם וכתבו לשון המשנה בלבד • כתב נ"י בפרק מי שהפך ירושלמי פרקמטיא אבודה שרי מטלטלתא במועדא כלומר אם יש לו סחורה ממיני פירות או תבואה ואם תעמוד שלא יהכבו ממנה למעלה יתעפש או ירקב מותר להפך אותה בח"ה ע"כ ומיני תבואה או פירות דנקט לאו דוקא דה"ה לכל סחורה כיון דדבר האבד הוא : **המבוין** מלאכתו במועד קונסין אותו שלא יעשנה משנה שם (יב) על דבר האבד שמותר לעשותו במועד וכולם אם כיונו מלאכתן במועד יאבדו ופירש"י יאבדו שאסור ליהנות מהם והרמב"ם כתב וכל המכוין מלאכתו והניחה למועד ועשאה במועד ב"ד היו מאבדין אותה ומפקירין אותה לכל וכ"כ סמ"ג וכ' ה"ה הרמ"ך כתב הגאונים מפרשים היו מניחים אותה לאבד ומוציאין אותו מלעשות אותה מלאכה אבל להפקירה לכל ולאבדה בידים לא היו קונסין ע"כ ומלאתי בהלכות הרי"ף גיאתי בשם רב פלטוי ורב מתתיה ורב נטרונאי ז"ל דמאי יאבדו דב"ד היו מחוייבים להפסידה ולהפקירה משום קנסא ומ"מ לא משמע בגמ' מידי אבל הסכמת הגאונים כדברי רבי' יעקב עכ"ל ודברי רבינו כדברי הרמ"ך ז"ל : **וכתב** בל"י והיכא דליכא ממונא למקנסיה כגון מייט או אורג או סופר שעשו מלאכת אחריס היו קונסין אותו בעצמו ומשמתינן ליה עד שיקבל דינא וכ"כ רבי' בשם רב נטרונאי " : כתוב בספרי התוספות פ"ק דמ"ק (ז.) גבי אם היה כותלו נוטה לרשות הרבים סותרו וכותבו מפני הסכנה אם נתעצל שהיה סבור להמתין לא מיקרי כיון מלאכתו וכ"כ המרדכי ג"כ ובפ"ב גבי עו"ב הפורש לו יין בחובו כתב הבעיטו העו"ב ליתן לו לפני המועד והמתין לפי שסבור להמתין עד אחר המועד ועתה מתקלקל וכל כה"ג שרי וכך הוא מפורש בירושלמי שכתבתי בסי' זה גבי בלירת כרם וז"ל נ"י יש מי שכתב דדוקא מכוין מלאכתו הוא דקנסו אבל שוכח או מתעצל וכ"ש אנוס אין מונעין אותו ע"כ : **ומ"ש** רבינו ואם אם לא יקנסו בנו אחריו שם בעיא דמיפשטא : **ומ"ש** מותר לו לעשותה לפירוש רבינו דיאבדו פשוט הוא וגם הרמב"ם וסמ"ג שהחמירו במכוין עצמו לאבד ממנו ולהפקירה כתבו דבנו לא קנסין ליה כלל ואין מונעין אותו מלעשותה כדי שלא תאבד וכתב רבי' יהוסף בשם המפרשים דהא דלא קנסו בנו אחריו דוקא בדבר האבד אבל בדבר שאינו אבד שאינו אבד אם עשאו בח"ה מאבדין אותו ממנו ואפי' מת קונסין בנו אחריו וכ"ל כי זהו למאן דסבר דאיסור מלאכה בח"ה דאורייתא ולפיכך בדבר שאינו אבד קונסין בנו אחריו כדאמרינן גבי כהן שנרס אוזן בכור וקנסו בנו אחריו מאחר שהוא איסור מדאורייתא עכ"ל וז"ש בנורס אוזן בכור לא דקדק בשמועתו דהא בהדיא פשטינן בפ' כל פסולי המוקדשין (לד:) דנורס אוזן בכור לא קנסו בנו אחריו ומינה נשמע במתכוין מלאכתו בח"ה אע"פ שאינו דבר האבד דלא עדיף מנורס אוזן בכור ומת דלא קונסין בנו אחריו :

תקלט כב סחורה אסורה אפילו כל שהוא בסוף פ"ק דמ"ק (י:) אמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסורה וכתב הרא"ש פי' לקנות סחורה או למכרה אפילו כל שהו אסור משום טרחא וכ"כ הרמב"ם ומשמע דלא שנא בצנעא ול"ש בפרהסיא אסור ושלא כדברי הרוקח שכתב בסי' ש"ד דמי שבא דבר בשבת אסור קל הוא הלכך בצנעא מותר וכ"כ בעל הירחים דוקא בשוק דאיכא טורח אבל בבית נראה דמותר מרדכי עכ"ל ולענין הלכה נראה דאם ריוח מרובה הוא שרי בצנעא כיון דמידי דרבנן הוא כדאי הם הני רבוותא לכמוך עליהם ויוצא ממנו לשמחת י"ט יותר על מה שהיה בדעתו להוציא : **ומ"ש** רבינו ואפילו סחורה שנמכרה לפני המועד אסור לתבוע דמיה במועד וכו' שם רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשמתא אתא לקמיה דרב אשי מ"ל מהו למיזל עלייהו האידנא מ"ל כיון דהאידנא משכחת להו ובזומא אחרינא לא מסתברא לפני המועד אסור לתבוע דמיה במועד וכו' שם רבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשמתא אתא לקמיה דרב אשי מ"ל מהו דמי ושרי ומפשטו של מעשה זה נראה דאפילו דמיס שהלוה אסור לתובעם במועד מ"מ כיון דהאידנא לא מסתברא לא מסתברא"ש כתב על סמלוון לעו"ג ברבינא כתב ר"י בתשובה שלא היה נראה לר"ת לאסור משום פרקמטיא אלא משא ומתן של סחורה ולא הלוואה והא דרבינא הוה מסיק זוזי בבני אקרא דשמתא ולא הוה שרי ליה רב אשי אלא משום דבתר הכי לא משכח להו אלמא אפילו פרעון הלוואה וכ"ש להלוות אותה הלוואה היתה כעין פרקמטיא שהיה מלוה להן מעות ונותנין לו יין בפרעון והיה מתחכר בו כדאיתא בפרק איזהו נשך (עג.) אבל הלוואה אינה כעין פרקמטיא ושרי עכ"ל ונראה דמש"ה כתב רבינו אפילו סחורה שנמכרה לפני המועד אסור לתבוע דמיה במועד ולא כתב אפילו מעות שהלוה אסור לתבעם במועד אלא דמ"כ הוה ליה לפרש דאינו אסור אלא בשמקבל פירות או סחורה בפירעון הפרקמטיא שמכר כי הוה עובדא דרבינא שהיו נותנין לו יין בפרעון פרקמטיא שמכר להם אבל אם אינו מקבל אלא מעות שרי דאע"ג דמכח פרקמטיא אתו כיון שהפרקמטיא נמכרה קודם המועד וזקף עליו המעות בחוב הו"ל כהלוואה וכיון שעכשיו במועד אינו מקבל אלא מעות משמע ודאי דשרי לדעת ר"ת . וכתב שם בהגהת אשיר"י פרעון לקבל מישראל היכא דאלו לאפרע מיניה אחר המועד כגון במועד אין ראוי כ"כ לאסור אבל הקפה של עו"ג שהייב לישראל בלא משכון אתיר רש"י לקבלו במועד ורשב"ם אומר דיש כח המחמיר עכ"ל ונראה דבחוב הבא מחמת הלוואה מיירי ומש"ה כתב דאין ראוי כ"כ לאסור דהיא עובדא דאקרא דשמתא איכא בהלוואה דכעין פרקמטיא וכדאוקמה הרא"ש ומ"ש בהקפה של עו"ג דרשב"ם אומר דיש לתמוה דמה שהייב עו"ג לישראל בלא משכון חשיב דבר האבד ואמה יאמיר אדם על עצמו בדבר האבד ונראה דכיון שהיה בודאי אבד אם לא יתבענו עכשיו סובר רשב"ם דשפיר דמי להאמיר דלא הוי דבר האבד אלא דבר שיאבד בודאי אם לא יעשה עכשיו וה"ה כתב בפשיטות דהפוסקים הנו"ג דברי הכל מותר דבכלל דבר האבד הוא וכן הלכה (א) : **ואם** יש לו סחורה ואם לא יאמרנה עתה יפסיד מן הקרן וכו' שם מ"ר יוסי בר אבין ודבר אבד מותר ובתב הרא"ש ולא מקרי דבר אבד אלא שיחסר מן הקרן כגון הכך דמייתי התם בגמרא אבל אם יוסיף הוא במועד ויוכל עתה למכור סחורתו ב"ה אלמא המועד לא יוכל להרויח כ"כ אבל מן הקרן לא יפסיד אסור למכור במועד והכי איתא בירושלמי אי ידע דלא מזדבן והוא פהות מקרנא מזדבן : **ואם** אין לו עוד יאכל לו אפי' יש לו אלא שאם ימכרנה עתה יהיה לו מעות ברוח וכו' שם כתב הרא"ש דהכי משמע

מפני הגנבים משנה בפר' מי שהפך (שם) : **ומ"ש** ואם הם במקום המשתמר אסור להכניסם ושולה מן המשרה שם במשנה : **ומ"ש** ובלבד שלא יכוין להשהותה עד המועד ג"ז שם במשנה : **ומ"ש** ומיהו יעשה בצנעה כגון שיכניסם בלילה שם על המשנה זו תנא ובלבד שיכניסם בצנעה לתוך ביתו וכתב המרדכי אולי אף בפרהסיא יש להתיר דבר שהוא ידוע שלצורך המועד ומעשה בא לפני ר"י בשעוריס של ישראל שהיו בבית העו"ג והיה ירא שאם לא יוליכם לביתו יאכלום והתיר להכניסם בעגלות בח"ה משום דבר האבד (א) וכתב עוד המרדכי תנא ובלבד שיכניסם בצנעה בתוך ביתו וכ"ש שאסור להסיע ממונו מעיר לעיר אם לא בשביל דבר האבד : **ומ"ש** רבינו ואם הוא דבר שיש לו פרסום בלילה יותר מביום וכו' שם רב יוסף הוה ליה כשורי עיילינהו ביממא אמר ליה והא תניא ובלבד שיכניסם בצנעה בתוך ביתו א"ל לנעה דהני יממא הוא דכיון דבלילה בעי נברי יתירי ובעי מדוכרי דמרא פי' אבוקות של אש אוושא מלתא :

היו לו תאנים שטוחים בשדה לייבש וכו' משנה שם (יג:) מחפין את הקליטות בקש ר' יהודה אומר אף מעבין בגמרא (שם) פליגי בה אמוראי חד אמר מחפין אקלוטי מעבין אסמוכי וחד אמר מחפין בין אקלוטי בין אסמוכי מעבין עושה אותה כמין כרי תניא נמי הכי מעבין עושה אותה כרי דברי ר"י ופי' רש"י אקלוטי • שמכסהו בענפים מרוחקים זה מזה דלא הוי כסוי גמור : אסמוכי • הענפים סומך

דרכי משה

תקלח (א) ונראה דזה הבעשה מיירי דא"א לעשות כי אם בפרהסיא אבל במקום דאפשר לעשות בצנעה עושה בצנעא והט"מ כתב פ"ז די"ט **הא דצריך להכניסם בצנעא דוקא** בדבר שאינו נפסד ודאי כגון הכנסת פירות דאינו אלא כפק שמא יגנבו וכן כל כיוצא בזה עכ"ל • ומשמע הא בודאי דבר אבוד מותר אפילו בפרהסיא אבל במרדכי פרק מי שהפך משמע דבכל דבר אבד יעשה בצנעא מיהו נראה במקום דא"א שרי לעשות בפרהסיא וכמעשה שעשה ר"י :

תקלט (א) וכ"כ בב"י פ"ק דמ"ק דף שע"ד וכן משמע לקמן מדברי רבינו בסימן זה וכתב המרדכי **סוף מי שהפך דראב"ה התיר לקבול בשביל חובותיו במועד עכ"ל [ופשוט הוא]**

דרישה

אם היו קונסין בנו אחריו וכ"ל כי זהו למאן דסבר איסור מלאכה בח"ה דאורייתא ולפיכך בדבר שאינו אבד היו קונסים בנו אחריו • כדאמרי' גבי כהן שנרס אוזן בכור קנסו בנו אחריו אמר שהוא איסור דאורייתא עכ"ל ר"י ועל מ"ש בנורס אוזן בכור כתב ב"י ולא דקדק בשמועתו דהא בהדיא פשטינן בפ' כל פסולי המוקדשין לנורס אוזן בכור לא קנסו בנו אחריו אלא כעין דמכוון מלאכתו בהול המועד אמפ"י שאינו דבר האבד לא קנסו בנו אחריו ולא עדיף

פרישה

סי' תקלט (א) **כל** סחורה אסורה כו' משיש עוילתא וטירדא ומיבעי משמתא י"ט אסר"י וסמ"מ כתב גזירה שמא יכתוב בי"ט : (ב) **אסור** לתבוע דמיס במועד ב"י פסק דסייגו לוקא שיקח ממנו בעד סדמיס שסורה או יין אבל קבל לא אמלה קודם י"ט שרי לתובעם וכ"ש שיכול לתבוע הלוותו מהעו"ג שלוה לו בלא משכון ופסק הוקם והמגור אם מזמן לו היום מרובה במועד יכול למכור בצנעא אינה לשמחת י"ט יותר ממה שהיה

הידושי הגהות

תקלח א דמדקתני במתניתין דבפני הגנבים מותר **מכלל דבלא"ח אסור (מהרל"ח) :**

למכור וכן אם באו שיירות והביאו סחורות שאינן מצויין כלל אחר המועד * או יקנו ממנו (וכן אם אינו מצוי) שיבואו שיירות באלו לקנות מהם ולמכור להם (ג) והרמב״ן ז״ל כתב דוקא למכור להם מותר כל דבר אבל לקנות מהם אם קונה הדבר להשתכר אסור אע״פ שהריוח ניכר שקונה בזול מהשיירא אבל אם צריך הדבר לצורכו ודעתו לקנותו ונזדמן לו עתה מי שמוכר בזול והדבר ידוע שלא יזדמן לו אחר המועד שיירא כזו דבר האבד הוא ומותר (ד) וא״א הרא״ש ז״ל לא חילק בזה (ה) אבל מציאה אסור לטרוח ולחפש עליה כגון נהר שהציף דנים על שפתו אסור לאוספם כדי לכבשם

בירוש׳ דגרסי׳ התם בפ״ב ר״י ור״מ הוו מפקידין לר׳ חושעיה מי אית ידע דאית מזונן ואתי שתי גבין זבין ר׳ יוחה הוה ליה ספרין אתה שאיל לרב הונא מהו למזבניהו במועדא א״ל שרי מיתבי אית במועדא ואת שתי קונדיטון במועדא התיר לו למכור בשביל שישמח במועד ושתה יין קונדיטון ואילו לא היו לו מעות בריוח לא היה שותהו עכ״ל וכ״כ סמ״ג וגס סמ״ק כתב אין קורין דבר האבד אא״כ פוחת מן הקרן אך אם מרויח להרבות בשמחת י״ט ממה שמרויח מותר ע״כ · זכ״ל שאם יש לו מעות הרבה ואומר אמכור סחורתי ואוכל לשמחת י״ט יותר ממה שהיה בדעתי להוציא דלא שרינן ליה דלא נאמרו דברים הללו בירושלמי אלא כמי שיש לו מעות מועטים ואם עליהם אלהוציא כ״כ לשמחת י״ט כדי שלא יצטרך ללוות או לשאול מהבריות ואילו היה לו מעות בריוח היה מוציא בריוח יותר בכה״ג שרינן ליה למכור כדי שישמח בי״ט כאפנו אבל מי שיש לו מעות בריוח להוציא לשמחת י״ט ככל אשר יתאוה ואין בדעתו להוציא כל כך לא נתיר לו למכור כדי שיוציא יותר וכ״כ ממ״ש המרדכי בסוף פ״ק דמועד קטן אהא דתנן אין לוקחין בתיס עבדים אבנים ובהמה אלא לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל מתוך הירושלמי משמע דאינו ר״ל אין לו מה יאכל ממש אלא יש לו בצימצום ורוצה למכור ולהרויח כדי שיהיו לו מעות בריוח מותר והרמב״ם כתב כל שאסור לעשותו במועד אם אין לו מה יאכל ה״ז עושה כדי פרנסתו וכן עושה סחורה כדי פרנסתו ע״כ נראה מדבריו שאינו מותר אלא בשאין לו מה יאכל ע״כ ואפשר שגם הוא ז״ל מתיר ביש לו בצימצום ורוצה למכור ולהרויח כדי שיהיו לו מעות בריוח דגם זה בכלל כדי פרנסתו הוא: **וכן** אם באו שיירות והביאו סחורות שאינן מצויין כלל אחר המועד וכו׳ שם כתב הרא״ש גרסי׳ בירוש׳ פרקמטיא אבודה שרי מזבניא במועד ר׳ יעקב בשם ר׳ יוסי הלא שיירתא שרי למיזבן מינה במועד לא הוה ידע דשיירתא עלתא ומוזלא עבידתיה אלמא עבורי רווחא פסידא היא משמע מהך ירושלמי אם נזדמן במועד דבר שאינו מצוי מיקרי שפיר דבר האבד כגון אם באו שיירות של סוחרים במועד והביאו סחורות הרבה ומוכרין בזול ולא ימצאו אחר המועד אף השיירות קונין עתה הסחורות ביוקר קונין מהם ומוכרים דמניעת הריוח הוא הפסד כיון דדבר שאינו מצוי הוא עכ״ל וכ״כ הרמב״ם בפ״ז מהלכות י״ט ז״ל אין עושין סחורה במועד בין למכור בין לקנות ואם היה דבר האבד שאינו מצוי תמיד למחר המועד כגון ספינות או שיירות שבאו אז לקחו אז ביוקר הרי זה מותר לקנות או למכור וכן פירש סמ״ג וכתב ה״ה בירושלמי הלא שיירתא שרי למיזבן מינה בחולא דמועדא וכתב בהלכות בפ״ב וגם הגאונים כתבוהו ומדברי רבינו נראה שמותר לקנות מן השיירא אפי׳ כדי להשתכר ולעשות סחורה וכן פירש הראב״ד וקצת המפרשים שהעברת ריוח נקרא דבר האבד ומכאן יצא להם שמותר להלוות בריבית בחולו של מועד והטעם זה לפי שאין בכל אלו מלאכה גמורה שתהיה אסורה דבר תורה אפי׳ בי״ט ואין כאן אלא מקח וממכר שאסור מדבריהם בי״ט גזירה שמא יכתוב ובחולו של מועד התירו מפני העברת הריוח אבל הרמב״ן כתב שלא התירו לקנות מן השיירא אלא מה שהוא צריך לתשמישו ואם לא יקנהו מן השיירא ויצטרך לקנות אחר המועד יהא נפסד שלא ימצאהו בערך שמוצאו עכשיו אבל כדי להרויח ולעשות סחורה בודאי אסור לפי שהעברת ריוח אינו כדבר האבוד ולפיכך אסור להלוות לעו״נ בריבית עכ״ד ולהפרע ממנו ד״ה מותר וכן מותר לו לזקוף חובו כדי להבטיח מה שהוא חייב לו שכל זה בכלל דבר האבד הוא לד״ה עכ״ל ה״ה וכ״ז כ׳ ג״כ כ״י וכתב שטעם הירושלמי דקאמר דהא שיירתא שרי מיזבן מינה במועדא משום דאע״ג דבדבר של עורח מקרי הרווחה ואסור מ״מ מידי דליכא טרחא כגון מקח וממכר מקרי דבר האבד לפי שכל עסקי סחורה הוא שקונה בשעת הזול ומוכר בשעת היוקר · והמרדכי בפ״ק דמ״ק כתב בשם ר״ת על פרקמטיא המזדמנת במועד ולאחר המועד לא משכחינן לה אפ״ה אסור דלא קרינן דבר האבד אלא זרעים שיבשו ותאנים דמיתלעי ומי שהפך זיתיו שהקרן נפחת אבל מה שלא בא לידו לא מקרי דבר האבד וגם מי שיש לו פרקמטיא למכור ונזדמנו לו לוקחין או מירע יום השוק בא״ה ויכול למכרה עתה ביוקר שאם לא ימכרנה עכשיו אינו יודע מתי ימכרנה כ״כ בטוב ודאי אמי לא מקרי דבר האבד וכן פי׳ ריב״א דאם זה ענין פרקמטיא מיקרי דבר האבד א״כ כל שהוה הוא כך שלכך הוא רוצה למכור שכך הוא הענין שאם לא ימכור עתה לא יוכל למכור כ״כ בטוב והא לא מיקרי דבר האבד דכמו כן לפעמים ימכרנה אח״כ יותר ביוקר · וכ״כ הגה״מ ומיהו כתבו אמנם אם מוכר כדי שיהיו לו מעות בריוח מותר וכדאמרינן בירוש׳ וכבר נתבאר זה: **וכתב** הריב״ש בתשובה ירושלמי הלא שיירתא שרי למיזבן מינה בחולא דמועדא לא הוה ידע דשיירתא אזלא ומוזלא עבידתיה אמר רבי מונא אין ידע דלא מיזבן ופחית מן אגרא יזבן ואי לא לא יזבן אמר רבי יוסי בר בון אגרא וקרנא קרן הוא אין ידע דלא מזבן והוא פחית מן קרנא יזבן ואי לא לא יזבן פירוש פחית מן קרנא דרב׳ יוסי בר בון ר״ל מן הסבר שהוא מכלל הקרן לפי סברתו כי הוא חולק עם ר׳ מונא וכן פי׳ זה הירוש׳ הריא״ג וסמך על דברי רבי יוסי בר בון כמו שהוא מן הדין להקל בדרבנן כי אין בזה מלאכה גמורה וכן הביא תשובה לרבי׳ המיי בענין שיירא של חוגגים הבאה בחג״מ ויש בזה שנמכר להם שכר וכשנמנעים באים לידי הפסד וחסרון שכר וכן בזה שהם מוכרים אם אין לוקחים מהם מי אפשר ליקח כמותו לאחר מכאן והאריך לומר שמותר משום דבר האבד גם הראב״ד כתב כן וגם להרמב״ן שחלק על הראב״ד אין כ״אה שיקפיד במכירה להאריך שיהא נפסד בקרן דכיון שהפרקמטיא היא בידו והוא מונא מי שקונה אותה עתה ביוקר ובריוח גדול ואחר המועד לא יתנו לו כ״כ ריוח אין לך הפסד הפסד מן הקרן גדול מזה שהרי עתה שוה שחורתו כמו שנותנין בה וזה דעת ר״י בר בון אומרת שהר״מ מקולי כתב שאפי׳ למכור צריך שיהיה פותח מן הקרן ונראה שפוסק כרבי מונא או שהיה לו נסחא אחרת בירושלמי או שלא היה מפרש אותו כפירוש הנכון שפירש הריא״ג עכ״ל:

ומ״ש שפסק הר״מ מקולי כרבי מונא לא דק שסמ״ג לא הביא אלא דברי ר״י בר בון: וכתב הריב״ש בסוף דבריו בדברים כאלה שהם מדרבנן ויש הרבה מן המתירים אין לחוש לגעור במקילים ולהוכיח אותם וגם אמי כך דרכי אלא שלבא ליסאל אמי אומר כי יש מתירים ויש אוסרים ושראוי להחמיר כדברי הרמב״ן ושכן אמי מחמיר לעצמו והשומע ישמע והחדל יחדל עכ״ל (ב) ולע״ד נראה שמאחר שהריא״ש והרא״ש והרמב״ן וסמ״ג וקצת מפרשים מתירין וכ״כ מדברי הרי״ף והגאונים שכתבו הירושלמי כתם דמשמע דאפי׳ כדי להשתכר ולעשות סחורה מותר לקנות ולמכור בשיירא שלא יהיו להם לשמוע: **ואיב** למידק כיון דהרא״ש סבר דהעברת ריוח הוי כדבר האבד למה כתב שאם יום השוק הוא במועד ויכול עתה למכור סחורתו בריוח ולאחר המועד לא יוכל להרויח כל כך אבל מן הקרן לא יפסיד אסור במועד ונראה לומר דשאני התם שיום השוק הוא יום אחד בשבוע מבני העיר וסביבותיה וכיון שהוא מצוי בכל שבוע נגלא שאין כאן הפסד שאם לא מכרו ביום שוק של שבוע זו ימכרנו ביום שוק של שבוע הבא ומפני ספק שמא לא ימכרנו כל כך ביוקר לא שרינן ליה למכרו במועד דהא אפשר שביום שוק הבא ימכרנו ג״כ ביוקר: **ומ״ש** הרא״ש ולאחר המועד לא יוכל להרויח כל כך היינו לומר דאפשר דלא ירויח כל כך וכיון דלאו דבר האבד בודאי הוא אסור אבל שיירות כיון שהוא דבר האבד בודאי ומפני כך התירו · אחרי שכתבתי זה מצאתי שכתב הוא ז״ל בתשובה דלא מקרי דבר האבד אלא ספינות או שיירות שבאו וקונין ביוקר אז מוכרין בזול ולא ימצא כיוצא בזה אחר המועד אבל אם לא ימכרו ביום השוק שבתוך המועד ימכרו בשוק שלאחר המועד לא הוי דבר האבד עכ״ל · וזה מבואר כמ״ש (ג):

וכתב מהר״י קולן בשורש ק״ח על דבר ההלואה לא״י על המשכונות דאתריה דמר כיון שהוא דבר קבוע לעולם באותו עיר להיות היריד תמיד בתוך חג הפסח וכן בחג הסוכות הדעת מכרעת דנכה״ג שרי אפי׳ פרקמטיא גמורה דכדבר האבד דמי כיון שהוא עיקר מחייתם וריוח שלהם ואם יאסר עליהם דבר זה הרי הם יורדים להיותם ופשיטא דעדיף משיירא שנזדמנה ומבקשת ללמת ואפי׳ הפוסקים החולקים ואומרים דכיון שלא בא לידו עדיין דלא מקרי דבר האבד אפשר דנכה״ג מודו דכיון שידוע הוה בלי ספק שהסוחרים באים תמיד למועד היריד הקבוע חשיב כבא לידו ודוגמא לדבר מצינו בפ״ב דכתרא (כא:) וכו׳ · מ״מ אע״פ שאנו מדמים לא הייתי אומר לעשות מעשה אם לא מכח מנהג ע״כ · וכתב עוד דמכ״ש שהן יכולין למכור המשכונות שכבר נהלנו ואי׳ זה נקרא מכוין מלאכתו במועד שהרי אא״א בענין אחר וגם אם היה מזדמן להם קונה ביוקר כאשר בימי היריד לא היו ממתינים אלא אדרבה פשיטא שהיו מוכרים מיד פשיטא הוא שאין זה נקרא מכוין מלאכתו במועד ועוד האריך בדבר: **ומ״ש** רבינו אבל מציאה אסור לטרוח ולחפש אהריה כגון נהר שהציף דגים וכו׳ בפפ״ק דמ״ק (יא:) בדיתא לבאי כורי שרא רבא מיגד מיזל אתוי ומימלא א״ל אביי והא אין כבשין שהוא יכול לאכול מהן במועד כובשן הכן

דרכי משה

הוא דלא שרי אלא במקום דמותר לתבוע החובות] : (ב) וכתב האגור והמנהג שלא למחות ביד העושים ונוהגים היתר והמתע״ב : (ג) ונראה דוקא ביום השוק השביח בכל שבוע ושבוע ולכן אסור אבל ביום השוק דאינו שכיח הוה דינו כשיירות הבאות וכ״כ מהרי״ק שורש ק״ח דיריד שאינו שכיח הוה כשיירות שאינן מצויות ומיהו נראה דכל זה לא שרי אלא שיום השוק בעירו או שהשיירות באו לעירו אבל שיסע בסחורתו על יום השוק למקום אחר לכ״ע אסור אם לא בדבר האבד וכמ״ש לעיל סימן תקל״ח ומיהו אפשר לומר דאם לא יוכל להרויח אחר המועד כמו במועד אף כה״ג שרי לדעת המתירים שסוברים דהעברת הריוח הוה כדבר האבד וכבר נתבאר לעיל סימן תקל״ח דבדבר האבד ממש לא בעינן צנעה ומותר לעשות אפילו בפרהסיא כתב הכלבו תגר שקונה מזה ומוכר לזה מיד והוזר וקונה ומוכר מותר לקנות ולמכור דהוי דבר האבד

פרישה

שכיס בדעתו לסולים וכ״פ רמ״מ : (ג) והרמב״ן ז״ל כתב דוקא למכור לסם שופר כגון דבר כו׳ מה שמפלק בין למכור בין לקנות הטעם הוא כיון שפרקמטיא היא בידו והוא מונא מונא אי שקונה אותה עתה ביוקר ובריוח גדול ואחר כמועד לא יתנו לו כ״כ ריוח אין לך הפסד אין הקרן גדול מזה שהרי עתה שיש סחורתו כמו שנותנים בה משא״כ לקנות דלא בא לידו ואין שייך אפי׳ טעמא וכ״ג כתב הריב״ש והביאו ב״י בסימן זה :

(ד) **וא״א** הרא״ש ז״ל לא חילק בזה דס״ל דהעברת ריוח אקרי דבר האבד ומטעם זה מותר להלוות והטעם דאין בכל זה מלאכה גמורה דאפילו בי״ט אינו אלא מדבריהם גזירה שמא יכתוב ובפ״ה סתירו משום העברת ריוח כ״כ הא״מ וה״ה ליסא לירידים הקבועים אסור אפי׳ מעיר לעיר אבל הירידים שבכל שבוע יש יום אחד שבאים שם סביבותיה אסור שאם לא ישכון הוא יומכו ביום הסוק אחר: (ה) **אבל** מציאה אסור לערוח כו׳ הטעם משום דגבי מציאה לא הוצרך אלו אוסר קרן ולכאה הפסד כלל משא״כ בסחורה דהוצאת ממונו בחנם הוי הפסד דאילו היה המעות בידו הוי מרויח בהם וכאן הם הפס״ם דאתי מציאה דליכא משום

דרישה

עדיף מלרם אמון בכור דלא קנסו בנו אמרינן · ואמי אומר דלא אל רבינו יהודה לבד היה לו לתמוה אלא גם על המפרשים שכתבו ר״י בשמם לכן נלע״ל לייחס דברי ר״י הכי ועיקר דיוקו הוא מרים פ׳ מי שהפך דבפי מינוה ר׳ ירמיה מר׳ זוטא הוי אמרינן מלאכתו במועד ומת מהו שיקנסו בנו אמרינן אמ״ל לרם אמון בכור קנסו בנו אמרינן משום דאיסורא דאורייתא ע״כ ומיהו אבל הא כיון דמלאכתו במועד דלאו דאורייתא הוא דהא בלא מתכוין מותר לגמרי הוי מוכח בהדיא מתוך פוגיא זו דעד כאן לא קנסי אלא במתכוין מלאכתו במועד והוא דבר האבד שאין איסורא דאורייתא אבל בדבר שאינו אבד פשיטא ליה דקנסוהו בנו אמרינן אין דאיסורא דאורייתא ולא על גב דבהדיא פשטינא בפ׳ כל פסולי המוקדשין דלרם אמון בכור לא היו קנסו בנו אמרינן י״ל שאני לרם אמון בכור דלא עשה אלא מד איסורא לכך לא היו קנסוהו לבנו אבל הכא כיון מלאכתו במועד והוא דבר שאינו אבד דעביד תרתי כיון מלאכתו במועד ועביד איסורא דאורייתא יש לומר דלכך קנסוהו אלא יעשנה ואם מת קנסו בנו :

ומי״ש

חדושי הגהות

תקלט * גזירת או אי אפשר לקיימה אלא צ״ל אז יקנו ממנו וכו׳ ואם נגרוס או יקנו כו׳ כצ״ל או יקנו ממנו יאינו מצוי שיבואו שיירות כאלו וגו׳ וב׳ גירסות אלו מצאתי בקצת

לכבשם אא"כ יהו ראויין לאכול מהם במועד : מי שמלוה לחבירו על הפץ על תנאי שאם לא יפרע לו לסוף ח' ימים שיהא קנוי לו יש מתירין שהרי עיקר הקנייה היא לאחר המועד ואינו נראה להתיר שא"כ מותר כל משא ומתן שהם יעריטו לעשות כן : עו"ג שפרע לישראל יין בחובו מותר לקבלו ממנו דכמציל מידו דמי ומי שצריך לקנות יין בעת בציר לצורך שתיית כל השנה ואם יעבור המועד לא ימצא כמו שמוצא עתה דבר האבוד הוא ומותר • ומותר לקנות ולתקן החביות ולזופתן ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד אבל יותר מכדי צורך שתייתו לא יקנה : (ו) מוכרי [פירות] כסות וכלים לצורך המועד מותרין בצנעה כגון אם חנותו פתוח לרה"ר פותח חציו ומניח חציו נעול ואם הוא פתוח לסטיו פותח כדרכו ואם הוא מוכר ירק וכל דבר שאינו מתקיים (ז) פותח ומוכר כדרכו [ח] ועי"ט האחרון מוכרין כדרכן ומעטרין השוק בפירות משום כבוד י"ט האחרון י"א שצריך ליזהר בעי"ט האחרון שלא להכין ליום ב' של י"ט אלא ע"י הערמה שיאכל ממנו מעט בו ביום דכיון דבקיאינן בקביעא דירחא הו"ל חול וא"כ מכין מחול המועד לחול ונ"ל דאדרבה שאין ליזהר בכך כי היכי דלא אתו לזלזולי בי"ט שני דמהאי טעמא נמי לא מבדילינן בליל ב' כי היכי דלא לזלזולי ביה ולא ראיתי לא"א הרא"ש ז"ל נזהר בזה • (ח) ואין לוקחין בתים ואבנים עבדים ושפחות אלא לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל שאז מותר לקנות ממנו כל דבר : בענין הלואה בריבית לעו"ג יש אוסרים שדומה לסחורה וכתב ר"ת להתיר דלא מיקרי פרקמטיא אלא משא ומתן של סחורה ולא הלואה וכתב ר"י כיון שר"ת התיר ורוב בני אדם נוהגין היתר

מי שמלוה לחבירו וכו' נראה דאפילו לחבירו דאיכא למיחש שיערימו יחד ואפ"ה מותר ורבינו נמי לא הזיג על זה אלא במלוה לחבירו לפי שהם יערימו וכו' וכ"כ בהג"א בשם ה"ז להתיר במלוה לעו"ג : **אבל** יותר מכדי שתייתו לא יקנה דהו"ל כקונה סחורה להרויח דאסור מיהו לו רווח גדול שאינו מצוי לו אח"כ כדי להרויח בו כל כך דמי לשירות ושרי לקנות יותר מכדי שתייתן וכן נראה מדברי ב"י וכ"כ בהגהת ש"ע :

ואם הוא מוכר ירק וכו' שם רב הונא שרי להו להני כרופייתא למיזל לזבוני כי אורחייהו בשוקא ואותבוה מדתניא ערב י"ט האחרון של חג מוציא ומעטר את שוקי העיר בפירות בשביל כבוד י"ט האחרון מפני כבוד י"ט האחרון אין שלא מפני כבוד י"ט האחרון לא לא קשיא הא בפירי הא בתבלין פירש"י בתבלין מוכר כדרכו כגון כרו' וכרשינין הכל יודעין דלצורך המועד הן וליכא חשד' שאין ראויין להתקיים הלכך אפילו בפרהסיא מותר עכ"ל נראה דהני כרופייתא פירושו מוכרי כרוב וכרשינין שאינן ראויים להתקיי' ועל פי פירוש זה כתב רבינו ואם הוא מוכר ירק וכו' אבל התו' בשם הר"פ הקשה על פירש"י שפי' תבלין כרוב וכרשינין דאינן תבלין וכתב בשם הערוך דפירוש כרופייתא מוכרי מיני בשמים וא"כ מה שנמצא בפירש"י שלנו כרופייתא מוכרי בשמים אינו מפירש"י אלא הגה"ה היתה כתובה בגליון והכניסוה הסופרים בפנים אבל רבינו נמשך אחר פרש"י שהרי לא כתב דתבלין שהן בשמים מותר למכור כדרכו אלמא דס"ל דפי' תבלין הוא ירק כגון כרוב וכרשינין ונראה דדעת רבינו דפרש"י עיקר דלשון תבלין משמעו בשמים ומשמעו נמי כל מה שנותנין בקדרה לתקן התבשיל כל דבר שהוא תיקון לדבר אחר נקרא תבלין וכיון דהכא צריך לפרש דמותר כדרכו לפי שאין ראויין להתקיים א"כ בע"כ ירק הוא ונקרא תבלין לפי שהכרוב והכרשינין הם מתקנין התבשיל שנותנין טעם בתוכו כמו בצל וקפלוט גם הרי"ף והרא"ש והרמב"ם לא כתבו אלא תבלין בסתם כלשון הגמרא ומפשר דגם הם תופסים פרש"י וקושיית התוס' בשם הר"פ אינה קושיא דלשון תבלין לפעמים פירושו בשמים ולפעמים פירושו מיני ירקות שמתקנים בהם הקדרה וכמו שפירש"י בחומש על תובל קין שתבל והתקין אומנות קין מיהו במרדכי המרוך מפרש דתבלין היינו בשמים דמותר למכור בפרהסיא לפי שדרכו ליקח לצורך המועד ואעפ"י שהן דברים המתקיימים עד החול שרי ודוקא פירות וכסות וכלים דברים המתקיימים עד החול לא שרי אלא בצינעה כיון דאית בהו תרתי חדא שאינו ניכר כל כך שהוא לצורך המועד אידך שהן דברים המתקיימים עד החול אבל דברים שאין מתקיימים אפילו אינו ניכר שהוא לצורך המועד • א"כ דברים המתקיימים וניכר שהוא לצורך המועד כגון בשמים שרי והכי נקטינן : **ומ"ש** ועי"ט האחרון וכו' כתב ב"י דמשמע מדברי הרמב"ם דלא התירו לעטר השוק בפירות אלא בערב י"ט האחרון של חג הסוכות מפני כבוד הרגל דרגל בפני עצמו הוא אבל לענין למכור בפרהסיא מותר אף בי"ט האחרון של פסח עכ"ל אבל מדברי רבינו משמע דאף לעטר השוק בפירות מותר אף בערב י"ט האחרון של פסח והכי משמע פשטא דלישנא דסתמא דתלמודא דהביאו הרי"ף והרא"ש ולא חילקו כלל : **ואין** לוקחין בתים ואבנים וכו' כך היא גירסת הרי"ף והרא"ש וכתב בהגהת אשיר"י וצריך לאבנים כגון שהיה כותלו רעוע דסותרו ובונהו בי"ט **והתירו** סופו משום תחילתו עכ"ל אבל בסדר המשנה לא גרסינן אבנים וכן הרמב"ם ספ"ז לא הזכיר אבנים אלא בתים ועבדים ובהמה : בנין

ועי"ט האחרון מוכרין כדרכן וכו' שם וכתב הרמב"ם דהיינו עי"ט האחרון של ומעטרין את השוק לכבוד הרגל מה שאין כן בי"ט האחרון של פסח ע"כ ואפשר דלענין למכור בפרהסיא אפי' בעי"ט האחרון של פסח נמי מותר ולא הזכיר עי"ט האחרון של חג הסוכות אלא לענין עיטור השוק בפירות דבעי"ט האחרון של פסח אין מעטרין : **יש** אומרים שצריך ליזהר בעי"ט האחרון שלא להכין ליום שני של י"ט וכו' ורא"ה הרא"ש ז"ל נזהר בזה כך הגירסא בספרינו ובספר אחר מצאתי דגרים ולא ראיתי והיא הגירסא נכונה מפני שהיא כמנהג העולם שאינם נזהרים בכך : **אין** לוקחין בתים אבנים ובהמה אלא לצורך המועד או לצורך המוכר כו' משנה בפ"ב דמ"ק (שם •) וכ' בהג"א דמשכחת אבנים שיהיו לצורך המועד כגון שהיה כותלו גרוע דסותרו ובונהו בי"ט והתירו סופו משום תחילתו וכתבו התוס' אין לוקחין בתים עבדים וכו' אלא לצורך המועד פירש ה"ר יוסף דה"ק בשאר דברים צריך לצורך המועד אבל אסור למכור פירות אלא לצורך המועד אבל רבותא קמ"ל דאפילו הני דהויין בפרהסיא שרי לצורך המועד וכ"ע אי צריך בהני נמנע כמו בהניא דפירות כסות וכלים וה"ה כתב אין לוקחין בתים עבדים וכו' פי' אין זה בלוקח מן השיירא אלא בלוקח כדרכו וכ"ל פירושא ששאר דברים כיון שצריך להם אף על כי שא"ל להם במועד רשאי הוא לקנותן לפי שמקח וממכר אינו אסור דבר תורה אפי' בי"ט ולפיכך במועד כל שהוא צריך לו אז להשתכר שמוצא בזול לפי דעת רבינו והרא"ה מותר הוא לקניתו אבל בתים ועבדים ובהמה כיון דאוושא מלתא לא התירו לקנות אלא לצורך המועד אז לצורך המוכר ונדות וכרמים דאוושא מלתא ג"כ איכא למימר דאין לוקחין ומתניתין לא תנא להו לפי שאין לומר בהן לצורך המועד ולא תנא מה שצריך לעשות בו מלאכה קודם שיהא ממנו עכ"ל • וכתוב עוד בהגהות אשיר"י אהא דאמרינן דמותר לשכור הפועל שאין לו מה יאכל לעשות מלאכה שאינה לצורך המועד אפי' יש למוכר ואין לשכיר הצריך להשתכר כדי להוליכו לבית הקונה מה יאכל מותר להם להקנות משום שיתכבד השכיר וה"ה לפירות וכסות שמותר לקנות בצנעה לצורך המועד • כתב הכלבו שפירש ריב"א דמותר לקנות מנעלים חדשים במועד אמנם אומרים שאבי העזרי אוסר והר"ף כתב מיהו נהגו העולם עתה לקנות כלים חדשים (ב עבסי' תקמ"א בב"י) : **בענין** הלואה בריבית לעו"ג יש אוסרים שדומה לסחורה וכתב רבי' תם להתיר וכו' עד ויוציאוהו לשמחת יום טוב הכל מדברי הרא"ש והמרדכי בסוף פ"ק וכ"כ הגה"מ וסמ"ג וכבר כתבתי בסי' זה דיעות בדבר :

ומ"ש

דרישה

סי' תקלט [ח] **ועי"ט** האחרון מוכרין כדרכן וכתב ב"י בשם הרמב"ם כו' ולפי מה שכ"ל ב"י דברי הרמב"ם לענין למכור בפרהסיא אפי' בעי"ט האחרון **של** פסח נמי מותר ולא הזכיר עי"ט האחרון של חג הסוכות אלא לענין העיטור השוק בפירות **דבעי"ט** האחרון של פסח אסור ולפ"ז ק"ק מאי פריך בגמרא מהא תניא עי"ט האחרון של **חג** מוציא ומעטר כו' עי"ט האחרון אין שלא מפני כבוד י"ט לא כו' ומה פריך אפילו בשאר יום דס"ל נמי מותר ומה דנקט עי"ט האחרון לענין עיטור נקט דבשאר חול המועד אין מעטרין ול"ל דקאי מהא דקאמר מוציא ר"ל למכור דומשמע דוקא מעי"ט האחרון כו' • ב"י **הגיה** הגהות אשר"י שכתבו אפי' יש למוכר ואין לשכיר הצריך להשתכר כדי להוליכו לבית הקונה מה יאכל מותר כו' נראה דס"ל ר"ל הא דשרי לקנות בצינעא לצורך מועד ל"ד לצורך הקונה

פרשה

משום פסידא אלא רווחא בעלמא הוא אבל פרקמטיא ביטול דיהא פסידא הוא ק"נ ע"כ **לא** שרינן משום רווחא אלא מקח וממכר שהוא דרך כל אדם לא מקרי מלאכה וגם ליכא עיראה אבל מליחת דגים מקרי מלאכה ואיכא עיראה לא שרינן משום רווחא לא שרינן מלאכה :

(ו) **מוכרי** פירות כסות וכו' כתב הש"מ מפני שאומנתן בכך כל השנה בעי ליצנעא **אפפ"י** שהוא לצורך המועד וזהו שהזכירו מוכרי : (ז) **פותח** ומוכר כדרכו שהכל **יודעים** שהוא לצורך המועד : (ח) **אין** לוקחים בתים ועבדים כו' עיין ב"י ובמ"מ : ומלשון

חדושי הגהות

בקצת ספרי הטורים הישנים : ב לא ידעתי כוונתו בזה ואולי כיון שכתוב בד"ט הנדפס בפ"ע על דברי הכלבו שכ"כ גם בתשב"ץ והמדפיסים שהעתיקו כל דבר הנוסף אשר מצא בד"ט כתבו כאן עיין סימן תקמ"א וכוונתם בזה שהב"י כ"כ לקמן בשם התשב"ץ וכזה עשו הרבה פעמים ועמ"ש בסי' תקנ"א ס"ק ב' :

ומ״ש בסס הר״מ כ״כ שם בהג״מ וז״ל ר״י היה מורה שלכה להעשה להלוות למערופות שלו בתנם שבת המועד בתוכה ואם יעכב יותר יתן ריבית משם ואילך וז״ל הרא״ש בתשובה לענין הלואה בח״ם אע״פ דדמי לפרקמטיא אינו דומה לגמרי כי בקניית פרקמטיא יש עורת גדול בשביל שהקונה של מקח ומתוך טרדתו ימנע משמחת י״ט וגם לפעמים יקנה ביוקר וילטער ואם ימכור במועד לפעמים בתמות מתה שקנה איכא לערא אבל במלוה בריבית שמחה היא וגם ליכא טרחא כולי האי והלכך הקילו בה והתירו ע״י שמוליא הריוח של אותה שבוע במועד יותר על מה שהיה מוציא אם לא היה לו זה הריוח ומ״ש בתנגי הר״מ שלמערופות שלו היה מלוה בתנם אותה שבוע כדי שלא יסורו ממנו ודבר האבד מותר מאחר שהושב אותו דבר האבד לא ידעתי למה היה מלוה בתנם אפי׳ בשכר מותר כמו שיירא העוברת עכ״ל והגאון מהר״י קולון כתב בשורש ק״ח דמאחר שדעת ר״י נוטה לאסור להלות בריבית היה לו לחלוק ולומר דע״כ לא פליג רבינו תם על ר״י אלא דוקא בהלואה דאשראי שאינה על המשכון אבל במלוה על המשכון שצריך המלוה לעיין ולשום המשכון כדי לדעת כמה יכול להלות עליו דמיא טפי למשא ומתן של סחורה מ״מ מאחר שכבר פשט המנהג פשיטא שאין בידינו למחות אפי׳ היתה הלכה ברורה לאסור דהנח להם ליסראל מוטב שיהיו שוגגין וכו׳ וגם מתוך מ״ש בטור א״ח מי שמלוה לחבירו על הפן על תנאי שאם לא יפרע לו תוך שנה ויהיה קנוי לו וכו׳ משמע דלא איפליגו אלא משום הקנייה אבל בהלואה גופא לא פליגי דשרי ואע״ג דהויא על המשכון עד כאן ולענין הלכה כיון דאיסור מלאכה בח״ה דרבנן ודרא״ש דבתרא וגדול הוא וגם מהר״י קולון כתב שכך פשט המנהג הכי נקטינן :

וכתב עוד בהג״מ וגם להתנות וליקח ערבות במועד על מלו׳ שלאחר מועד כתב דיכול להיות שהוא מותר וכבר כתבתי בסי׳ זה דברי הג״מ בדין אם מותר להפרע וכתבתי בשם ה״ה דלד״ה מותר לזקוף חוב הע״ג כדי להבטיח מה שהוא חייב לו וכן מותר להפרע ממנו שכל זה בכלל דבר האבד הוא לד״ה ובס״כ כ״י : **ומ״ש** רבינו בשם הרא״ש בתשובה אינו יודע למה חזר דבריו בתשובה שהרי בספ״ק דמ״ק כתב לשון זה בעצמו • כתבו התוס׳ בספ״ק דמ״ק דהלואה דשולחנות בקביעות ותילוף גרמה דחשיב פרקמטיא ואפי׳ לדעת ר״ת אסור עכ״ל (ד) :

תקמ בנין אפי׳ כל שהוא אסור הכי משמע בפרק קמא דמ״ק (ז י) : **ומ״ש** ואם נפרץ גדר שדהו מקרהו בהולא ודפנא או צר בצרור וכו׳ בפ״ק (ו :) חוזר ומתקנה במועד ובגמרא (ז :) כילד מקרין רב יוסף אמר בהולא ודפנא במתני׳ תנא וצר בצרור ואינו טח בטיט ופירש״י הולא • ענפי דקליס : ודפנא • ביו״ר וקא עביד גדר מדפנא ומגדל אותה מהולא דקל : צר בצרור • מניח אבנים זה על גב זה : א״ר חסדא ל״ש אלא כותל גנה אבל כותל חצר בוה כדרכו ופי׳ רש״י בכותל גנה • דליכא פסידא יתירא אי עייני בה אנשי : אבל בכותל חצר בוה כדרכו • דאיכא פסידא יתירא אי עיילי בה גנבי וגנבי ממוניה : **כתבו** התוס׳ בשם הר״ף דהא דכותל חצר בוה בתקוס סמוך לר״ה שיש לחוש לגנבים אבל בין חצר לחצר ומשום בני חצר אסור לבנות כדרכו : **וגם** המרדכי כתב בשם ר״י דכותל שבין ב׳ חצירות ושכיני ישראל דליכא למיחש לגנבי אסור לבנותו כדרכו אלא שלא כדרכו כגון צר בצרור ואינו טח בטיט או הולא ודפנא וכ״כ הגה״מ וכ״כ סמ״ק • וכ׳ ה״ה גבי הא דשרי למבני אצטבא דלפי דברי הרמב״ן כותל חצר שבפל מפני שמירת ביתו עשאוהו כצורך אוכל נפש לפי שהוא דבר האבד ואינו צריך שינוי בגמרא : **ומ״ש** ואם הוא מסוכן ומוטה ליפול מותר לסתרו ולחזור ולבנותו ברייתא שם ומפרש ליבני ומשני א״כ מימנע ולא סתר • וכתב כ״י בשם הרא״ד דל״ג נוטה לר״ה דאפי׳ למבוי אי אלא לחצר מותר מפני שהכל סכנה וכ״כ ר״י והמרדכי כתב וז״ל אף כי יש לחוש לגנבי כמו בסמוך לר״ה אינו מותר לבנותו כדרכו אמ״כ נפרץ מאיליו אבל לסתור ולבנותו אסור אפי׳ רעועה וגוהה אלא התירו לסתור ולבנות אלא א״כ גוהה לר״ה מפני סכנת נפשות וה״ה אם היה מקום שהגנב בא על עסקי נפשות ואיכא למיחש לסכנת נפשות נראה לר״י דמותר אף לסתור ולבנות כותל חצר אם הוא רעוע וגוהה עכ״ל ודברי כ״י ור״י נראין עיקר : **מותר** ליטול בשוטית שבבית כ״כ בספ״ק דמועד קטן וכ״כ סמ״ג וסמ״ק וכ״כ הגהות מיימוניות בשם ס״ה דאע״ג דמלאכה גמורה היא ואינו דבר האבד שרי בח״ה כיון שאינה מלאכה של טורח :

ומותר לעשות מעקה לגג ולמרפסת מעשה הדיוט מעשה בפרק קמא דמ״ק (יא י) : **ומ״ש** כגון בהולא ודפנא או צר בצרור וכו׳ שם בגמרא : **סדקין** שבגג שהמים יורדים דרך שם מותר לסותמן ביד ובלבד שלא יעשה מעשה הדיוט אבל אסור לסותמן במעגלה אמרת שרי ביד וברגל מיבעיא ה״ק שפין את הסדקין ומעגלין אותן במעגל׳ וברגל אבל לא במחללים ובגמרא השתא במעגלה ופירש״י כעין מעגילה • ולא מעגילה ממש אלא כעין מעגילה ביד וברגל וכ״כ כל הפוסקים ודלא כדמשמע מדברי ר״י דשרי להעגיל במעגילה : **ציר** הדלת והמפתח והקורה שנשברו אפי׳ מעי״ט יכול לתקנם וכו׳ משנה שם הציר והצנור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן במועד ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד • ופירש״י צנור הוא חור שבאסקופה התחתונה : הקורה • מה שעל הפתח שמחזיק בו הדלת : ובלבד שלא יכוין לעשות מלאכתו במועד • כשיש לו לתקן כל אלו בשאר ימות השנה ומניחו עד המועד ע״כ ומדקתני ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד משמע דכשנשברו מעי״ט מיירי • וכ״כ המרדכי דאף אם נשברו קודם המועד מותר לתקנם : **ומ״ש** לא שנא הן של עץ הן של ברזל הכי משמע בגמרא ושעמא דשרי לתקן כל הני מפני שהן דבר האבד שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא מאבד כל מה שבבית וכיון דדבר האבד הוא לא בעי שינוי והכי אמרינן בהדיא בגמרא דרבי יוסי דקי״ל כוותיה לא בעי שינוי בדבר האבד : **גרסי׳** בגמרא (שם) אמר רבינא כמאן מדליקין הנידנא קביותא דשא בחולא דמועדא כמאן כר׳ יוסי דאמר לא בעינן שינוי בדבר האבד וכתב ר״י עירש״י קביותא יתד כמין גנר שעושין אותו לנעול הדלת וי״מ קביותא המשקוף שהדלתות סוקפות בו ונסתלקו המסמרים ורוצה ליפול מחזירים אותו למקומו ותוקע אותו במסמרים : **מותר** לבנות אחרות סוסיס וכו׳ שם (י :) רב יהודה שרי וכו׳ ולמיבני אוריא רבא שרי וכו׳ ולמיבני אצטבא וכתב ה״ה אוריא אי׳ אבוס של בהמה וכתב הרמב״ן דדוקא במעשה הדיוט וכ״כ דולאי לא עדיף מעשיית מעקה שאינו מותר במעשה אומן כתב ר״י וכונין אוריא אי׳ רפת בקר וכן אוריות הסוסים שהוא דבר האבד שמזיק לבהמה כשאינה שוכבת יפה ופי׳ רמ״ה אוצר הצריך לו בח״ה או שהוא דבר האבד אם לא יניחנו באוצר ומיירי שלא כיון מלאכתו במועד והמרדכי כתב אוריא אי׳ מקום שאוכל שם הכוס אבל אין לפרש בית הכוס דהא ודאי אסור וכ״כ סמ״ק וז״ל למיבני אוריא אינו ר״ל בניין גמור כדפי׳ בקונדרס אלא ר״ל להושיב האבוס של בהמה למקומו כדפירשו התוספות עכ״ל :

ומ״ש רבי׳ בשם הרי״ף עד להושיב אבוס של בהמה לתקומו כתבוהו הגהות מיימון בפ״ח מהל׳ י״ט בשם סמ״ק וכתב שהתוס׳ פירשו כדברי ורש״י אי׳ כדברי י״מ והרב המגיד כתב בשם הרמב״ן דהא דברי למיבני אצטבא דוקא במעשה הדיוט אבל לא במעשה אומן לפי שכל שהוא לצורך המועד כיון שאינו צורך אוכל נפש לא אותר במעשה אומן אלא במעשה הדיוט ע״כ ולפי דבריו כותל חצר שנפל שבוה כדרכו הוא מפני שמירת ביתו ועשאוהו כצורך אוכל נפש לפי שהוא דבר האבד ואינו צריך שינוי עכ״ל וכ״כ כ״י : **תנור** שרשוי להתייבש בענין שיהא ראוי לאפות בו במועד אותר לעשותו ואם לאו מותר לעשות תנור לאפות בו ביום טוב ישנה חגם רגל לאפות ב׳ ב׳ שנה אחד אחד : ומשמע

היתר אין בידי לאסור והמחמיר תבא עליו ברכה ואני רגיל לוטר למלוים בחול המועד שיקחו מיד העו״נ ריבית של שבוע הראשון ויוציאוהו לשמחת י״ט והר״ר מאיר מרוטנבור״ק כתב שמותר להלוות למכירין ובלבד שילוה להם שבוע הראשון בחנם וא״א הרא״ש ז״ל התיר למכירין אפי׳ אם יקח השבוע הראשון וז״ל בתשובה ובאשכנז הירא את דבר ה׳ נוהגין איסור בהלואה בריבית לעו״נ בחול המועד ואני התרתי בביתי להלוות לאלו שרגילין תמיד ללות בביתי שאם לא ילוה להם ילכו ללות במקום אחר וירגילום לבא אצלם ואיכא פסידא :

תקמ בנין אפי׳ כל שהוא אסור ואם נפרץ גדר שדהו מקרהו בהוצא ודפנא או צר בצרור ואינו טח בטיט ושל חצירו בונהו כדרכו אבל אסור לסותרו כדי לחזור ולבנותו ואם הוא מסוכן ונוטה ליפול מותר לסותרו ולהזו׳ ולבנותו מותר ליטול נבשושי׳ שבבי׳ ומותר לעשות מעקה לגג ומרפסת מעשה הדיוט כגון בהוצא ודפנא או צר בצרור ואינו טח בטיט • סדקין שבגג שהמים יורדין דרך שם מותר לסותמן ביד ובלבד שלא יעשה מעשה אומן במחללים שהוא כלי האומנות ציר הדלת והמפתח והצנור והקורה שנשברו אפי׳ מעי״ט יכול לתקנם בח״ה לא שנא הן של עץ או של ברזל ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד : מותר לבנות ארוות סוסים פי׳ אבוס שיאכלו בהן מעשה הדיוט ולבנות ספסל קטן או אצטבא לצורך המועד כתב הרי״ף י״מ אצטבא בניין שעושין מאבנים או מטיט ולא נהירא דזה הוי בנין גמור אלא נ״ל אצטבא כעין ספסל שלנו : נסר שמחברין לו רגלים וכן ארוות (סוסים) דשרי לאו בנין גמור אלא להושיב האבוס של בהמה למקומו וא״א הרא״ש ז״ל כתב בשתם ונראה שדעתו להתיר אפילו של בנין : תנור שראוי להתייבש בענין שיהיה ראוי לאפות בו במועד מותר לעשותו ואם לאו

מותר לעשות מעקה לגג ולמרפסת מעשה הדיוט בפרק קמא דמ״ק (יא י) : ומ״ש כגון בהולא ודפנא או צר בצרור וכו׳ שם בגמרא : סדקין שבגג שהמים יורדים דרך שם מותר לסותמן ביד ובלבד שלא יעשה מעשה אומן במחללים כו׳ משנה שם שפין את הסדקין ומעגלין אותן במעגל׳ ביד וברגל אבל לא במחללים ובגמרא השתא במעגלה אמרת שרי ביד וברגל מיבעיא ה״ק שפין את הסדקין ומעגלין אותן כעין מעגלה ביד וברגל אבל לא במחללים ופירש״י כעין מעגילה • ולא מעגילה ממש אלא כעין מעגילה ביד וברגל וכ״כ כל הפוסקים ודלא כדמשמע מדברי ר״י דשרי להעגיל במעגילה : **ציר** הדלת והמפתח והצנור והקורה שנשברו אפי׳ מעי״ט יכול לתקנם וכו׳ משנה שם הציר והצנור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן במועד ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד • ופירש״י צנור הוא חור שבאסקופה התחתונה : הקורה • מה שעל הפתח שמחזיק בו הדלת : ובלבד שלא יכוין לעשות מלאכתו במועד • כשיש לו לתקן כל אלו בשאר ימות השנה ומניחו עד המועד ע״כ ומדקתני ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד משמע דכשנשברו מעי״ט מיירי • וכ״כ המרדכי דאף אם נשברו קודם המועד מותר לתקנם : **ומ״ש** לא שנא הן של עץ הן של ברזל הכי משמע בגמרא ושעמא דשרי לתקן כל הני מפני שהן דבר האבד שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא מאבד כל מה שבבית וכיון דדבר האבד הוא לא בעי שינוי והכי אמרינן בהדיא בגמרא דרבי יוסי דקי״ל כוותיה לא בעי שינוי בדבר האבד : **גרסי׳** בגמרא (שם) אמר רבינא כמאן מדליקין הנידנא קביותא דשא בחולא דמועדא כמאן כר׳ יוסי דאמר לא בעינן שינוי בדבר האבד וכתב ר״י עירש״י קביותא יתד כמין גנר שעושין אותו לנעול הדלת וי״מ קביותא המשקוף שהדלתות סוקפות בו ונסתלקו המסמרים ורוצה ליפול מחזירים אותו למקומו ותוקע אותו במסמרים : **מותר** לבנות ארוות סוסים וכו׳ שם (י :) רב יהודה שרי וכו׳ ולמיבני אוריא רבא שרי וכו׳ ולמיבני אצטבא וכתב ה״ה אוריא אי׳ אבוס של בהמה וכתב הרמב״ן דדוקא במעשה הדיוט וכ״כ דולאי לא עדיף מעשיית מעקה שאינו מותר במעשה אומן כתב ר״י וכונין אוריא אי׳ רפת בקר וכן אוריות הסוסים שהוא דבר האבד שמזיק לבהמה כשאינה שוכבת יפה ופי׳ רמ״ה אוצר הצריך לו בח״ה או שהוא דבר האבד אם לא יניחנו באוצר ומיירי שלא כיון מלאכתו במועד והמרדכי כתב אוריא אי׳ מקום שאוכל שם הכוס אבל אין לפרש בית הכוס דהא ודאי אסור וכ״כ סמ״ק וז״ל למיבני אוריא אינו ר״ל בניין גמור כדפי׳ בקונדרס אלא ר״ל להושיב האבוס של בהמה למקומו כדפירשו התוספות עכ״ל :

ומ״ש רבי׳ בשם הרי״ף עד להושיב אבוס של בהמה לתקומו כתבוהו הגהות מיימון בפ״ח מהל׳ י״ט בשם סמ״ק וכתב שהתוס׳ פירשו כדברי ורש״י אי׳ כדברי י״מ והרב המגיד כתב בשם הרמב״ן דהא דברי למיבני אצטבא דוקא במעשה הדיוט אבל לא במעשה אומן לפי שכל שהוא לצורך המועד כיון שאינו צורך אוכל נפש לא אותר במעשה אומן אלא במעשה הדיוט ע״כ ולפי דבריו כותל חצר שנפל שבוה כדרכו הוא מפני שמירת ביתו ועשאוהו כצורך אוכל נפש לפי שהוא דבר האבד ואינו צריך שינוי עכ״ל וכ״כ כ״י : **תנור** שרשוי להתייבש בענין שיהא ראוי לאפות בו במועד מותר לעשותו ואם לאו ושוין שאין גודלין תנור לכתחלה לא קשיא כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים ופי׳ רש״י למגדל תנורי לעשות בתנור מחדש : בימות החמה • כלומר כשיש ימות החמה כגון בפסח שאין יורדים בו גשמים מותר לפי שלאלתר ייבש ויכולין לאפות בו פת ברגל לצורך הרגל : כאן בימות הגשמים • כלומר שיורדים הגשמים ברגל כגון בסוכות אין שוטין תנור לפי שאינו יבש לאלתר עד לאחר הרגל ועביד ערתא שלא לצורך הרגל :

ומ״ש

דרכי משה

הגהה : (ד) ובמרדכי כתב בשם הרא״ש בעת להלות ביום טוב ישנה חגם רגל לאפות ב׳ ב׳ שנה אחד אחד :

ומשמע

דרישה

הקוה לו הלוקח אלא אפי׳ בשאין לבא שצריך להשתכר לכילוך לבית הקוה ואין לו לאכול שרי לקנות :

ומ"ש והעשוי כבר מותר לעשות לו בית מושב להעמידו עליו כ"כ התוס' לפס (דף י) בד"ה ר' יהודה וז"ל נראה דוקא העמדה דתנור אין זה בנין בתחלה אלא הוא עשוי כבר אבל אינו מחובר בקרקע וצריך לחברו בטפילה בארץ כדמפרש בפ' כל הכלים פ"ב כי הכיא דפ' המביא וכו' כלומר אע"ג דהעמדה דתנור לאו בנין בתחלה הוא מ"מ בתר שמחברו בארץ הוא בנין גמור שצריך לחברו בטפילה דהיינו סיד וטיט וכו' והרמב"ם בפ"ח כתב ובונין על חרס של תנור ועל הכירה הטפילה שלהם עכ"ל נראה שמפר' העמדה דתנור הוא שבונין מבחוץ לתנור וכירה טפילה מעיט כל סביב החרס כדי שישמור חומו :

תקמא מותר לעשות מצודות דגי' וכו' ספ"ק דמ"ק ריש (דף י"א) רב שרא למיגדל אוהרי בחולא דמועדא מ"ט מעשה הדיוט הוא אבל אזולי אכור מ"ט מעשה אומן הוא ופי' בו הרא"ש וב"י כמ"ש רבינו ותימ' היאך מותר לעשות מלאכה כי האי בלא שינוי וצריך לומר דחשיב ליה דבר האבד כמ"ש בסמוך בדין מסרגין המטות :

מסרגין המטות וכו' משנה ומסקנא דגמרא (דף י) דשתי וערב נמי שרי בלא שינוי דחשיב ליה דבר האבד אבל לא יפשיל חבלים בתחלה כלומר חבלים שלא היה במטה זו אסור להפשילם ולאחרוג אותם במטה זו אבל מלשון רש"י שכתב שאין גודלין אותם לכתחלה מבואר שאין אסור אלא שלא יעשה החבלים במועד מחדש אבל אם נעשה קודם מועד מותר להפשילם אע"פ שלא היו החבלים מעולם במטה זו : **ואסור** לעשות הקמטים וכו' מה שקשה על זה דאם אסור בחולו של מועד כ"ש בי"ט ולמה כתבו גם רבינו בי"ט כתבתי לייחב זה לעיל בסימן תקי"ט :

ומ"ש ואסור לתקן מלבושיו וכו' עד הלכך אסור לומר לעו"ג וכו' כ"כ התוס' ריש (דף י) וכ"כ הרא"ש ולשון הלכך פי' לא תימא כיון דאיכא קצת דבר האבד יש להתיר לתקנם ע"י עו"ג אלא אסור ג"כ ע"י עו"ג דלא פלוג רבנן דכל היכא דאסור ע"י ישראל אסור לומר לעו"ג לעשותו :

ההדיוט וכו' משנה וגמרא ריש (דף י) וכתב הכל בו ההדיוט תופר כדרכו ואפי' לאחריס ואפי' בשכר אם יהיה צורך המועד בזה עכ"ל וצורך המועד דקאמר הכא היינו לומר שצריך לשכר זה במועד לפי שאין לו מה יאכל במועד דשרי וכמו שיתבאר בסימן שאחר זה והב"י לא פירש כך וכתב עליו וטעות הוא וכו' ואין כאן טעות :

אפי'

כתב המרדכי בפ"ק דמ"ק בשם הירושל' והתוספתא מפרקין המנעל מעל גבי המיטה אבל לא מחזירין אותו : **וכתב** עוד המרדכי בשם אבי מהולתא ע"כ : דמתני' ס"פ המביא (לד .) תניר וכירים חדשים אין עושין ואין כוכין אותן ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחזקן ואם בשביל לאפו' מותר ה"כ מתני' בירושל' לענין ה"ה ומכייס הורה ר' יודן מדוחק להביא כירה חדשה מבית האומן לשפות עליה הקדירה בי"ט (א) : **וכתב** ה"ה בפ"ח בשם הרמב"ם סכין ודאי מותר לחדד כדרכו פי' במלאכת אומן ולעשותו לכתחלה כשנשבר במועד אפשר שהוא אסור לפי שהוא דבר הנשאל ויש להתיר עכ"ד :

תקמא מותר לעשות מצודות דגים מערבה וכו' בספ"ק דמ"ק (יא .) רב שרי לחייא בר אשי למיגדל אוהרי בחולא דמועדא מ"ט מעשה הדיוט הוא אבל אזולי אסור מ"ט מעשה אומן הוא . ופי' בב"י אוהרי מצודות של דגים עשויות מזמורות והדיוט יכול לעשות אזולי רשתות של מטה וכן פי' הרא"ש :

מסרגין המטות משנה שם (ח :) מסרגין את המטות ר"י אומר אף ממתחין וכתב הרא"ש הרי"ף הביא משנה זו כלורתה ר"ל דהלכה כרבנן ואמיקנא בגמרא (י :) דמסרגין היינו שתי וערב שרי ליה רבנן בלא שינוי דחשיב ליה דבר האבד ואמרי' בגמ' (שם) ושוין שאין מפשילין חבלים לכתחלה ומפרש רבינו דהיינו לומר דלסרג בחבלים שלא היו בה מעולם לד"ה אסור דכיון דלא היו בה מעולם הוי עושה אותה מחדש ולא שרו רבנן לסרג אלא בחבלים שהיו בה כבר והוסרו ועכשיו בא לסרג בהם דלא מיחזי כעושה כלי מחדש אבל רש"י פי' אין מפשילין חבלים לכתחלה אין גודלין חבלים לכתחלה ונראה מדבריו שאם החבלים גדולים קודם המועד שמותר לסרג בהם המטות במועד ואפילו לא היו החבלים אלו מעולם במטה שרו וכ"ע ממ"ש ה"ה בפ"ח שהוא דעת הרמב"ם וכ"כ ר"י וז"ל מסרגין המטות כלומר לאחרוג המטות בחבלים שתי וערב ונעשה ביניהם כמו חלונות פי' ובלא שינוי מותר דדבר האבד חשבינן ליה ול"נ כי מעשה הדיוט הוא מותר ובלבד שלא יהיה לצורך המועד וכ"ם שממתחין כלומר שאם היו החבלים כבר ארוגות במטה זה ימים רבים ונעשה רפויות ממתחן וכ"פ רי"ף כסתם מתני' ויש מי שפסק כרבי יוסי דברייתא דממתחין אבל לא מסרגין ונראה עיקר עכ"ל . ומ"ש דלא שרי לסרג אלא לצורך המועד כ"כ ג"כ כמ"ג וכ"כ רבינו וכ"כ דשלא לצורך המועד למה יתירו לעשות שום דבר אע"פ שהוא מעשה הדיוט : **ומ"ש** רבינו מלשון רש"י ונראה שמותר להפשיל בה חבלים לכתחלה אינו מדוקדק דכיון דבהדיא אמרי' בגמרא דאין מפשילין לה חבלים לכתחלה היאך אפשר שרש"י חולק על הגמרא וע"כ כוונת רבינו לומר שמתוך פירש"י בהשפלת חבלים ונראה שמותר לסרג אפילו בחבלים שלא היו מעולם במטה וכמ"ש ובינאור לשון רבינו כך הוא מסרגים את המטות פי' לאחרוג אותם שתי וערב בחבלים שהיו בה כבר אבל לא יסרג חבלים בתחלה כלומר בחבלים שלא היו מעולם במטה זו ומלשון רש"י ונראה שמותר לסרג בחבלים שלא היו במטה מעולם רק שלא יעשה החבלים מחדש שזהו פירוש מ"ש אין מפשילין חבלים בתחלה : **כסכוסי** קרמי מותר מימרא דרבא שם בסוף הפרק (י .) ומה שפירש בו רבינו כך הם דברי הרמב"ם בפ"ה וכן פי' שמ"ג וכתב עוד ור"י פי' שמחליקין את הנגדים בתבן זכוכית לאחר הכיבוס והוא גיהוץ ל"א לכסכוסי במי קמח ונראה עיקר דכסכוס הוא לשון שפשוף כדאמרינן בפרק תולין (קמא .) עכ"ל וכן פירש ר"י וכ' דוקא בצריך לו בה"ה ופשוט הוא : **ומ"ש** ואסור לעשות הקמטין שבבתי הידים והשוקיים גם זה שם קטורי בירי אסור מ"ט מעשה אומן הוא ופירש"י קטורי בירי . לכוון הקמטים שאדם עושה בבית יד שממלאין אותן בקנה של שבלים חלקות ומקמטין וכתב המרדכי שאף ע"פ שהם לצורך המועד אסור וכ"כ ר"י וכ"כ בהגהות וכתב בהג"א בשם א"ז שאע"פ שצריכין למועד אסור משום דליכא פסידא ונראה כבנין מעליא ועוד פירש"י דקטורי בירי היינו שהיו נוטלין כלים חלוקין והיו מחליקין עליהם בית יד של חלוקים מעשה אומן הוא ואסור ור"י כתב שהחלקה זו נקראת כסכוסי קרמי דשרי רבא והרמב"ם פי' קטורי בירי היינו לעשות קשרי בית הידים : **ומ"ש** אסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרועים ולא אמרי' דהוה דבר האבד וכו' עד דכל מה שאסור לעשות אסור לומר לעו"ג לעשותו הכל דברי הרא"ש שם על מתני' דההדיוט תופר כדרכו וכ"כ שם התוספות וכ"כ סמ"ג וגם המרדכי כתב שם כן בשם ר"ת וכ"כ הגה"מ ומיהו כתב שראב"ן ורבי' יואל וראבי"ה פסקו להיתר היכא דנתקרעו במועד וריב"א מסופק בדבר ור"י כתב בשם כמה גדולים לאסור ואפילו לומר לעו"ג שיתקן לו ואפי' לצורך המועד אם לא ע"י שינוי והוא שיהא לצורך המועד כתוב א בתשב"ץ לתקן מנעלים בה"ה אסור אבל לקנות חדשים מתיר ריב"א אמנם מהר"ם אומר שראבי"ה אוסר ומיהו נהגו העולם לקנות חדשים ע"כ : **ההדיוט** שאינו יודע להוציא אלא מחט וכו' משנה שם (ח :) ההדיוט תופר כדרכו והאומן מכליב ובגמ' (י .) ה"ד

לאו אסור לעשותו והעשוי כבר מותר לעשות לו בית מושב להעמידו עליו ומותר לעשות בית מושב לריחים להעמידה עליו ולנקר אותם כשהם חלקים ביותר בין אם היא חדשה או ישנה ולתקן אמת המים שטוחנין על ידה וליטול צפרני החמור המגלגל הריחים אבל אסור לתקן הנקב שבאמצע האבן המתגלגל שהוא מעשה אומן :

תקמא **מותר** לעשות מצודות דגים מערבה שהוא מעשה הדיוט אבל לא הארוגין מהוטין שהוא מעשה אומן

[א] מסרגין המטות פי' לארוג אותם שתי וערב בחבלים שהיו בה כבר אלא שלא היו סדורים והוא מסדרן אבל לא יפשיל החבלים בתחלה (ב) ומל' רש"י יראה שמותר להפשיל לה החבלים לכתחלה רק שלא יעשה החבלים מחדש וכל זה בצריך לה במועד : כסכוסי קרמי מותר פירוש שממעכין בגדי פשתן בידים אחר הכיבוס כדי ללבנן ולרככן ואסור לעשות הקמטין שבבתי הידים והשוקיים ואסור לתקן מלבושיו (ג) ומנעליו הקרועין ולא אמרי' דהוי דבר האבד שהרי יתקלקלו אם לא יתקנם דלא מיקרי דבר האבד אלא כשעיקר הדבר נפסד כמו מי שהפך זיתיו וכו' אבל בשביל מעט תוספת קלקול לא מקרי דבר האבד הלכך אסור ג"כ לומר לעו"ג (א) לתקנו לו דכל מה שאסור לעשות אסור לומר לעו"ג לעשותו ; (ג) ההדיוט שאינו יודע להוציא מלא מחט כאחד שכן דרך האומן תוחב הרבה תחיבות במחט

משום דבינו אמרו אמור שרוכב עליו מותר ליטול צפרניו אבל אמרא דריחיא לא פסקו הפוסקים כרב יהודא :

ומ"ש אבל אסור לתקן הנקב שבאמצע האבן המתגלגל שם אהא דאפליגו רב יהודה ורב יחיאל בפי' מכבשין כתב הרא"ש בשם הראב"ד דרב יהודה כבר דווקא מנקר ריחים דמעשה הדיוט הוא אבל את עינא לא דמעשה אומן הוא ורב יחיאל אמר את עינא וכ"ש מנקר ריחיא והלכה כרב יהודה מדדרש רב חמא נוקרים ריחים במועד ומכדי רב חמא הלכה למעשה אתא לאשמעינן ואם איתא דבת עינא נמי שריא איבעי ליה למימר נוקרים ריחים ועושים לה בת עינא עכ"ל וכך הם דברי רבינו אבל הרמב"ם פסק בפ"ח פותחים עין לריחיים וכתב ה"ה שב"ד הגאונים שניקור הריחים ובת עין שלהם מותר ואפי' לגמור מלאכתן כדרכו וכן הסכים הרמב"ן ז"ל עכ"ל : **כתב** כ"י בספ"ק דמ"ק בשם הרמב"ן בירושלמי התירו להסיק אלפסין וקדירות לצורך המועד וכ"כ ה"ה בפ"ח מה' י"ט וכ' עוד בשמו וכ"ל שאף עשייה מתחלה בכלל היתר זה מפני שהן מכשירי אוכל נפש ונעשות כדרכן ומפני זה התירו עשיית תנור וכיריים וכן התירו לגדל

ומ"ש והעשוי כבר מותר לעשות לו בית מושב ומותר לעשות בית מושב לריחים להעמידה עליו נראה שזהו מה ששנינו שם מעמידין תנור וכירים וריחיים ופי' הרא"ש מעמידין היינו שמתקנים אותו יפה על עמדו כדי להשתמש בהם ומדברי הרמב"ם נראה דס"ל שבונין על חרס התנור והכירה הטפילה שלה ומשמע מדברי רבינו שאפי' בימות הגשמים מותר לעשות בית מושב לתנור וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"ח וכ' ה"ה שיש לו ממה שהעמידו בגמרא ברייתא דרבה בר שמואל בימות הגשמים ובראש הברייתא אמרו מעמידין תנור וכיריים במועד :

ומ"ש ולנקר אותם כשהם חלקים ביותר וכו' שם (י .) שנינו ר' יהודה אומר אין מכבשין את הריחיים בתחלה ובגמרא מאי מכבשין א"ר יהודה מנקר ריחיים ר' יחיאל אמר בת עינא פירש"י בת עינא נקב שעושין באמצע הריחיים וכתב הרא"ש אין מכבשין את הריחיים בתחלה פירוש חדשה אבל ישנה מכבשין כתב הראב"ד ומסתברא מדא"ר יהודה אין מכבשין בתחלה מכלל דרבנן שרי אפי' חדשה והלכתא כת"ק והביא ראיה לדבר מדאיתא התם דרש רב חמא נוקרין ריחיים במועד ומדלא מפליג בין חדשה לישנה אלמא בכל גוונא שרי וכ"כ דעת הרמב"ם שסתם וכתב בפ"ח נוקרים את הריחיים ולא חלק בין חדשה לישנה :

ומ"ש ולתקן אמת המים שטוחנין על ידה וליטול צפרני החמור המגלגל הריחיים (שם :) רב יהודא שרא למשקל טופרי לחמרא דריחיים ולמיבני אמתא דריחיא . ואע"ג דאמרינן התם משום דבינו אמרו אמור שרוכב עליו מותר ליטול צפרניו אבל אמרא דריחיא לא פסקו הפוסקים כרב יהודא :

ומ"ש אבל אסור לתקן הנקב שבאמצע האבן המתגלגל שם אהא דאפליגו רב יהודה ורב יחיאל בפי' מכבשין כתב הרא"ש בשם הראב"ד דרב יהודה כבר דווקא מנקר ריחיים דמעשה הדיוט הוא אבל את עינא לא דמעשה אומן הוא ורב יחיאל אמר בת עינא וכ"ש מנקר ריחיא והלכה כרב יהודה מדדרש רב חמא נוקרים ריחיים במועד ומכדי רב חמא הלכה למעשה אתא לאשמעינן ואם איתא דבת עינא נמי שריא איבעי ליה למימר נוקרים ריחיים ועושים לה בת עינא עכ"ל וכך הם דברי רבינו אבל הרמב"ם פסק בפ"ח פותחים עין לריחיים וכתב ה"ה שב"ד הגאונים שניקור הריחים ובת עין שלהם מותר ואפי' לגמור מלאכתן כדרכו וכן הסכים הרמב"ן ז"ל עכ"ל : **כתב** כ"י בספ"ק דמ"ק בשם הרמב"ן בירושלמי התירו להסיק אלפסין וקדירות לצורך המועד וכ"כ ה"ה בפ"ח מה' י"ט וכ' עוד בשמו וכ"ל שאף עשייה מתחלה בכלל היתר זה מפני שהן מכשירי אוכל נפש ונעשות כדרכן ומפני זה התירו עשיית תנור וכיריים וכן התירו לגדל

וכתב עוד המרדכי בשם אבי לחזקן ואם בשביל לאפו' ה"ה בפ"ח בשם הרמב"ם ויש להתיר עכ"ד :

תקמא מותר לעשות מצודות דגים מערבה וכו' בספ"ק דמ"ק (יא .) רב שרי לחייא בר אשי למיגדל אוהרי בחולא דמועדא מ"ט מעשה הדיוט הוא אבל אזולי אסור מ"ט מעשה אומן הוא . ופי' בב"י אוהרי מצודות של דגים עשויות מזמורות והדיוט יכול לעשות אזולי רשתות של מטה וכן פי' הרא"ש :

מסרגין המטות משנה שם (ח :) מסרגין את המטות ר"י אומר אף ממתחין וכתב הרא"ש הרי"ף הביא משנה זו כלורתה ר"ל דהלכה כרבנן ואמיקנא בגמרא (י :) דמסרגין היינו שתי וערב שרי ליה רבנן בלא שינוי דחשיב ליה דבר האבד ואמרי' בגמ' (שם) ושוין שאין מפשילין חבלים לכתחלה ומפרש רבינו דהיינו לומר דלסרג בחבלים שלא היו בה מעולם לד"ה אסור דכיון דלא היו בה מעולם הוי עושה אותה מחדש ולא שרו רבנן לסרג אלא בחבלים שהיו בה כבר והוסרו ועכשיו בא לסרג בהם דלא מיחזי כעושה כלי מחדש אבל רש"י פי' אין מפשילין חבלים לכתחלה אין גודלין חבלים לכתחלה ונראה מדבריו שאם החבלים גדולים קודם המועד שמותר לסרג בהם המטות במועד ואפילו לא היו החבלים אלו מעולם במטה שרו וכ"ע ממ"ש ה"ה בפ"ח שהוא דעת הרמב"ם וכ"כ ר"י וז"ל מסרגין המטות כלומר לאחרוג המטות בחבלים שתי וערב ונעשה ביניהם כמו חלונות פי' ובלא שינוי מותר דדבר האבד חשבינן ליה ול"נ כי מעשה הדיוט הוא מותר ובלבד שלא יהיה לצורך המועד וכ"ם שממתחין כלומר שאם היו החבלים כבר ארוגות במטה זה ימים רבים ונעשה רפויות ממתחן וכ"פ רי"ף כסתם מתני' ויש מי שפסק כרבי יוסי דברייתא דממתחין אבל לא מסרגין ונראה עיקר עכ"ל . ומ"ש דלא שרי לסרג אלא לצורך המועד כ"כ ג"כ כמ"ג וכ"כ רבינו וכ"כ דשלא לצורך המועד למה יתירו לעשות שום דבר אע"פ שהוא מעשה הדיוט : **ומ"ש** רבינו מלשון רש"י ונראה שמותר להפשיל בה חבלים לכתחלה אינו מדוקדק דכיון דבהדיא אמרי' בגמרא דאין מפשילין לה חבלים לכתחלה היאך אפשר שרש"י חולק על הגמרא וע"כ כוונת רבינו לומר שמתוך פירש"י בהשפלת חבלים ונראה שמותר לסרג אפילו בחבלים שלא היו מעולם במטה וכמ"ש ובינאור לשון רבינו כך הוא מסרגים את המטות פי' לאחרוג אותם שתי וערב בחבלים שהיו בה כבר אבל לא יסרג חבלים בתחלה כלומר בחבלים שלא היו מעולם במטה זו ומלשון רש"י ונראה שמותר לסרג בחבלים שלא היו במטה מעולם רק שלא יעשה החבלים מחדש שזהו פירוש מ"ש אין מפשילין חבלים בתחלה : **כסכוסי** קרמי מותר מימרא דרבא שם בסוף הפרק (י .) ומה שפירש בו רבינו כך הם דברי הרמב"ם בפ"ה וכן פי' שמ"ג וכתב עוד ור"י פי' שמחליקין את הנגדים בתבן זכוכית לאחר הכיבוס והוא גיהוץ ל"א לכסכוסי במי קמח ונראה עיקר דכסכוס הוא לשון שפשוף כדאמרינן בפרק תולין (קמא .) עכ"ל וכן פירש ר"י וכ' דוקא בצריך לו בה"ה ופשוט הוא : **ומ"ש** ואסור לעשות הקמטין שבבתי הידים והשוקיים גם זה שם קטורי בירי אסור מ"ט מעשה אומן הוא ופירש"י קטורי בירי . לכוון הקמטים שאדם עושה בבית יד שממלאין אותן בקנה של שבלים חלקות ומקמטין וכתב המרדכי שאף ע"פ שהם לצורך המועד אסור וכ"כ ר"י וכ"כ בהגהות וכתב בהג"א בשם א"ז שאע"פ שצריכין למועד אסור משום דליכא פסידא ונראה כבנין מעליא ועוד פירש"י דקטורי בירי היינו שהיו נוטלין כלים חלוקין והיו מחליקין עליהם בית יד של חלוקים מעשה אומן הוא ואסור ור"י כתב שהחלקה זו נקראת כסכוסי קרמי דשרי רבא והרמב"ם פי' קטורי בירי היינו לעשות קשרי בית הידים : **ומ"ש** אסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרועים ולא אמרי' דהוה דבר האבד וכו' עד דכל מה שאסור לעשות אסור לומר לעו"ג לעשותו הכל דברי הרא"ש שם על מתני' דההדיוט תופר כדרכו וכ"כ שם התוספות וכ"כ סמ"ג וגם המרדכי כתב שם כן בשם ר"ת וכ"כ הגה"מ ומיהו כתב שראב"ן ורבי' יואל וראבי"ה פסקו להיתר היכא דנתקרעו במועד וריב"א מסופק בדבר ור"י כתב בשם כמה גדולים לאסור ואפילו לומר לעו"ג שיתקן לו ואפי' לצורך המועד אם לא ע"י שינוי והוא שיהא לצורך המועד כתוב א בתשב"ץ לתקן מנעלים בה"ה אסור אבל לקנות חדשים מתיר ריב"א אמנם מהר"ם אומר שראבי"ה אוסר ומיהו נהגו העולם לקנות חדשים ע"כ : **ההדיוט** שאינו יודע להוציא מלא מחט וכו' משנה שם (ח :) ההדיוט תופר כדרכו והאומן מכליב ובגמ' (י .) ה"ד

דרכי משה

תקמ (א) ומשמע דדעתו דגם לשפות הקדירה על כירה חדשה אסור במועד כמו בי"ט לכן הביאו התם לגבי דיני ה"ה : תקמא (א) ובא"ז כתב דמותר לתקנן על ידי עו"ג מאחר

דרישה

סי' תקמא [א] מסרגין המטות כתב הב"י וכ"כ רבינו ירוחם כו' נראה דב"י מייתי דאיכא מדקתני רבינו ירוחם בסיפא דמילתא וכ"ם שממתחים שאם

פרישה

סי' תקמא (א) ומלשון רש"י ונראה שמותר להפשיל לה חבלים כו' וכתב ב"י דלשונו אינו מדוקדק דכיון דבהדיא אמרינן בגמרא דאין מפשילין לה חבלים לכתחילה היאך אפשר שרש"י חולק על הגמרא ונדחק לישבו ולעד"ל לגרום בדברי רבינו בתחילה ולא לכתחלה כלשון הגמרא ורבינו לישנא דידיה נקיט ובמה שהתחיל אבל לא יפשיל חבלים בתחלה דפי' לסרג בחבלים שלא היו בה מעולם ועליה סיים ומלשון רש"י ונראה שמותר להפשיל לה חבלים בתחלה ר"ל שלא היה בה מעולם אבל לעשות חבלים לכתחלה מודה רש"י שאסור ולישנא דרבינו לאוד ולישנא דגמרא לאוד : (ב) ומנעליו הקרועים ומיהו ע"י שינוי שרי לתקנם לצורך המועד ר' יוחנן ורמ"א : (ג) ההדיוט שאינו יודע להוציא כו' וגם אינו יודע ר"ל לא נקרא הדיוט אא"כ יהיה הדיוט בעניינם וכדעת הרא"ש והביא ב"י ולזה סיים בל' שאינו יודע בכל א' מאלו כו' ומ"ש שפי' הוא של ומי ומ"ל למוחקו : אין

חדושי הגהות

תקמא א גם הד"מ כ"כ בסוף סימן תקל"ט בשם התשב"ץ ובתשב"ץ שלפנינו לא מצאתי כלל מזה רק כל זה אף מ"ש כאן בשם הר"מ הוא מדברי הכלבו : בגמרא

ר״ל הדיוט אמרי דבי רבי ינאי כל שאינו יכול להוציא אלא ממש כלאחר ידי זהו בר הגיגא אמר כל שאינו יכול לכוין אומרא ב בשם חלוקו · ופירש״י שאינו יכול לכוין אומרא בשפת חלוקו · שאינו יודע לאתיך לוקו בגד עב שנוטין אחנו לאתיך בשפת חלוקו אלא שבאקוס אחד מקלרו ובאקוס אחד נתיבנו ע״כ ויציאו מערש דקאי אתפירת האומרא שאינו יודע לכוין שתהיה האומרא שוה אלא כאן קצר וכאן רחב והוא מעוקש וכן פירש ר״י וכתב הרא״ש ולא אפסיקא הלכתא כמאן הלכך המכיר בעצמו שהוא יודע באחד מאלו לא יתפור במועד ואמרי׳ תו בגמרא מאי מכליב רבי יוחנן אמר מפסיע רבה בר שמואל אמר שיני כלבתא : ופירש״י מפסיע שאינו תופר ביושר אלא מפזר התפירה ולהכי קרי מכליב שדומים תחובי המחט לשיני הכלב רחוקות זה מזה כשיני הכלב : שיני כלבתא · שאינו תופר כדרכו תוחב זה בסמוך זה אלא שתיחב המחט פעם אחת לאעלה ופעם אחת למטה ולהכי קרי ליה כלבתא דהכי קייתי שיני הכלב שן אחד גבוה מחבירו וכתב הרא״ש הכי נמי לא איפסיקא הלכתא כמאן הלכך אומן הצריך לתפיר לצורך המועד יעשה כחומרי שניהם תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה כשיני הכלב וכ״כ המרדכי וכ״כ הגה״מ בשם סמ״ק וכתב עוד לכך יזהר כל אדם שלא יתפור כי אם ע״י שינוי כי רוב ב״א בקיאים בהולאתא אלא אחת והרמב״ם כתב בפ״ז מהל׳ י״ט מי שצריך לו בגד או לבנות לו מקום במועד אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה ה״ז עושה אותה כדרכו ואם היה אומן מהיר ה״ז עושה אותה מעשה הדיוט כילד בתפירה מכליב ובבניין מניח אבנים ואינו טח בטיט עליהם ומאחר שכתם הדברים משמע לי שסובר דכל הני אמוראי ליכא בינייהו פלוגתא כלל אלא מר אמר אחת ומר אמר אחת והלכך כל שאינו אומן מהיר מיקרי הדיוט בין שאינו יכול להוציא אלא אחת בין שאינו יכול לכוין לאומרא מיקרי הדיוט לכ״ע ואומן כל שמשנה בין שמפסיע בין כשיני הכלב מותר לדברי הכל וכתב רבינו ירוחם שכ״כ שהוא דעת הרי״ף ז״ל וכתבו התוספות ההדיוט תופר כדרכו נראה דדוקא לצורך המועד אבל בחנם לא יתירו אפי׳ ע״י שינוי מיהו לא איירי בדבר האבד דליכא דאיכא דבר האבד קיימא לן כר׳ יוסי דאין מצריך שינוי בדבר האבד עכ״ל וכ״כ המרדכי ומיהו אם אין הפסד בשינוי כתבתי בסי׳ תקל״ו בשם הרמב״ם שצריך לשנות · כתב הכלבו ההדיוט תופר כדרכו אפילו לאחרים ואפי׳ בשכר אם יהיה לורך המועד מזה ע״כ ונעשות הוא דהא כל בשכר אסור כמו שיתבאר בסי׳ שאחר זה (ג) : **כתב** בת״ה שנשאל אם תופס המחט בשינוי באלבעותיו אי שרי לתקור בה״ה כה״ג או לא והשיב דיראה דלא שרי : **כתב** בפסקי התוס׳ בפ׳ אלו מגלחין אין לגדל פתילה במועד [גס] ע״י עו״ג אסור ואף לפתילות ב״ה דלאו מצוה יתירה כשיעית אבל כ״י כתב בפ׳ ההוא יש מי שכתב לגדל פתילות בחולו של מועד גראה שמותר דגדילת פתילות מעשה הדיוט הוא ושרי וכ״כ ר״י בשם הרי״ט וכן נהגו :

תקמב אפילו מלאכות המותרות אינם מותרות אלא לעשותן לעצמו וכו׳ בפרק מי שהפך (יב ·) רב חמא שרא להו לאבוגרי דבי ריש גלותא למיעבד להו עבידתא בחולא דמועדא אמר כיון דאגר לא שקלי שרשוי הוא דקא משרשי ליה ולית לן בה · ופירש״י אבוגרי · מסדרי שולחנות : למעבד עבידתייהו · אם בשבר השולחן שרי לתקנה : שרשוי · ריוח בעלמא כדי שעודתא דקא אכלי בהדייהו ולא קא חשיב מלאכה וכתב הרא״ש כיון דשרשי הוא דקא משתרשי לא מיחזי כשכירות פירוש שעודתם הם מוטלים ולא דבר אחר על כרחין הני שמשו מלאכה המותרת במועד היו עושין כגון תיקון הספסלים והאילטבלאו׳ ואפ״ה דוקא שרשוי אבל בשכר אסור שמע מינה דאסור בשכר אפילו מלאכה המותרת במועד דקבלת שכר במועד כעובדא דחול דמיא וכיוצא בזה אמרינן לקמן בפ״ב כותב אדם תפילין ומזוזה לעצמו ולאחרים בעובה פירוש בחנם אבל לא בשכר וכן פירש״י לקמן עכ״ל וכ״כ המרדכי :

ומ״ש וכל מלאכה מותר על ידי פועל שאין לו מה יאכל וכו׳ בפרק מי שהפך (יג ·) איבעיא לן ופשטינן לה מדתנן בפרק ואלו מגלחין אין כותבין שטרי חוב במועד אם אינו מאמינו או שאין לו מה יאכל ר״ז יכתוב ודייקינן שאין לו מה יאכל לאיתויי מאי לאו לאיתויי שכר פעולה ש״מ ופירש״י לאו לאיתויי שכר פעולה שאין לו לסופר מה יאכל שרי בחולו של מועד וכתב בעל כ״י כתוב בשם הרמ״ה דהא דשרי הכא לאיכתב בשכר טעמא דכיון דאשתרי הלואה לצורך הלואה אשתרי נמי אגרא לצורך הסופר אבל מידי אחרינא כגון לכתוב ס״א אפי׳ בספר העורה אע״ג דליתא ליה לסופר מה יאכל אסור לאגורי כלל אלא לתידי דהוי לצורך המועד ותמהני דשכר פעולה שתמא שרינן ממתניתין ועוד דאמרינן בגמרא אבי ר״ל דלא שריא אלא ג׳ אומנות וכו׳ ומכל זה משמע היתר פעולה בכל מלאכה אמי שאין לו מה יאכל ע״כ וכ״ג שהוא דעת כל הפוסקים דכל מלאכה שרי ע״י פועל שאין לו מה יאכל כתב רבינו ירוחם פועל שאין לו מה יאכל אפי׳ וגם אין לו מה שיאכל עכ״ל ואין נראה כן מדברי הפוסקים שסתמו דבריהם ולא הזכירו שאין לו מה ימכור ושעמא דמסתבר הוא דאם לא כן אמו איכפלו רבנן לאשמעינן האי דינא בגברא ערטילאי שאין לו מה למכור ועוד דתימא אם חייבוהו חכמים למכור כלי תשמישו כדי שלא יעשה מלאכה מה שלא חייבוהו זוז ורוצה ליטול לקט שכחה ופאה ושמא אף רבינו ירוחם לא אמר אלא אם יש לו סחורה למכור אבל כלי תשמישו לא ובסוף סי׳ תקמ״ד אכתוב דלצורך מצוה אפי׳ יש לו מה יאכל שרי ואם יתבאר לך אם מותר לבנות בית הכנסת :

תקמג כל מלאכה או דבר שאסור לעשותו אסור לומר לעו״ג לעשותו בריתא בפ׳ מי שהפך (יב ·) כללו של דבר כל שהוא עושה אומר לעו״ג ועושה וכל שאינו עושה אינו אומר לעו״ג ועושה דאלמא אפילו אינה מלאכה אלא כגון שחורה נמי כיון שאינו עושה אינו אומר לעו״ג ועושה :

ומ״ש ואפי׳ דבר שמותר לעשות ביו״ט וכו׳ שם אמר שמואל מקבלי קיבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר א״ר פפא ואפי׳ חוץ לתחום נמי לא אמרן אלא דליכא מתא דמיקרבא להתם אבל איכא מתא דמקרבא להתם אסור א״ר משרשיא וכי ליתא למתא דמיקרבא להתם נמי לא אמרן אלא בשבת וי״ט דלא שכיחי אינשי דאזלי ואתו להתם אבל בחש״מ דשכיחי אינשי דאזלי ואתי להתם אסור מר זוטרא בנו ליה אבדני מקבלי קיבולת חוץ לתחום איקלע רב ספרא ורב הונא בר חיננא ולא עלו בגויה ומ״ד הוא נמי לא על בגויה ומקשינן והאמר שמואל מקבלי קיבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר ומפרקינן אדם חשוב שאני · ומ״ד סיוע סייע בתיבנא בהדייהו וצריך לומר דעובדא דמר זוטרא הוי נמי בשבתא דאי בחש״מ לא הוה קשה לשמואל מידי דהא לא התיר שמואל לבנות חוץ לתחום אלא בשבת אבל בחש״מ אסור מדינא כדרב משרשיא ואפילו לא הוי אדם חשוב שפיר עבדי דלא עלו בגויה כיון שבנה באיסור אלא ודאי דהך עובדא בשבתא הוי דמחוץ לתחום מדינא שרי ולהכי צריך לשנויי דאדם חשוב שאני מ״ל סיועי סייע בתיבנא אלא דקשה לעיל בסי׳ רמ״ה הו״ל לרבינו לכתוב חלוק זה דבאדם חשוב אם בנו לו בשבת חוץ לתחום דלא יכנסו לתוכו וצריך לומר דס״ל דהלכה כליסנא בתרא דסיוע סייעיה בתיבנא אבל מ״מ לא סייע מותר ליכנס בתוכו ואפילו באדם חשוב כיון דליכא איסורא בבנו לו מחוץ לתחום בשבת ולהכי לא הזכיר רבינו דין זה כלל בהלכות שבת אבל הכא בחש״מ דאיכא איסורא בבנו לו חוץ לתחום מדינא נכון להחמיר שאין ליכנס לתוכו ואפילו לא הוי אדם חשוב וכל זה פשוט וברור לפע״ד בסוגיא ובדעת רבינו בהלכות שבת ובהלכות הולו של מועד אבל דברי ב״י איגני מבין דכתב כאן וז״ל ומדכתב רבינו סתם נכון להחמיר ולא חילק בין אדם חשוב לשאינו חשוב נראה שהוא סובר דכליסנא סיוע סייעיה בתיבנא נקטינן וכו׳ דהא ודאי אפילו לליסנא קמא דאדם חשוב שאני היינו דוקא בשבת דליכא איסורא לבנות לו חוץ לתחום אבל בחש״מ דאיכא איסורא אין ליכנס לתוכו אפילו לא בנו לאדם חשוב וכדפירש׳ וכדי לייסד קלת דברי ב״י נראה שהיה מפרש דשמואל ודאי אף בחש״מ קאמר דחוץ לתחום מותר לבנות מדקבעה סתמא דתלמודא לתימרא דשמואל הכא בחש״מ ולא קבעוה לתימריה בהלכות שבת וס״ל דאף בחש״מ לא שכיחי אינשי דאזלו מדוכתא לדוכתא כמו בחול ממש וכדכתב הרא״ש ורב פפא ורב משרשיא פליגי עליה דשמואל וס״ל דלא

תקמב אפילו מלאכות המותרות וכו׳ כל מ״ש רבינו בסימן זה הוא תלמוד ערוך בפרק מי שהפך ריש (דף י״ב) ופי׳ רש״י כיון דלא שקלי שכר אלא ריוח בעלמא כדי סעודתו דקא אכל בהדייהו לא קא חשיב מלאכה עכ״ל וכיוצא בזה בפרק אלו מגלחין (שם דף י״ח) דתנן ר׳ יהודא אומר כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו ופי׳ רש״י לעצמו לקיים זו המצוה אבל לצבור למכור דדרך שכירות הוא חשיב מלאכה וכו׳ עכ״ל : **וכך** מלאכה וכו׳ שם (דף י״ג) תנן דמות׳ למכור בתיש וכו׳ כשאין לו למוכר מה יאכל וקמבעיא לן שכר פעולה שאין לו מה יאכל מהו ופשטינן מדתנן אין כותבין שטר חוב במועד ואם אינו מאמינו שאין לו לסופר מה יאכל ר״ז יכתוב שמע מינה וכתב ה״ר ירוחם פועל שאין לו מה יאכל פירוש ונם אין לו מה שימכור מותר ליתן לו מלאכה לעשות כדי שירויח ממה שיאכל עכ״ל · ונראה דהכי מוכח בהך סוגיא דקא בעי למיפשט מדתנן לצורך המוכר שאין לו מה יאכל לאתויי מאי לאו לאתויי שכר פעולה ודחינן לא פירושי קא מפרש לצורך המוכר כילד כגון שאין לו למוכר מה יאכל ועעולה לא תיפשוט מינה לשכר פעולה אלמא דלמכור בתיש ועבדיש ובהמה כשאין לו מה יאכל כיון דליכא מלאכה שרי טפי מה שאין כן בשאין לו דבר למכור אלא צריך לשכר פעולה כדי שיהיה לו ממה שיאכל איכא למימר דאסור השתא לפי זה אף למאי דפשטינן דשכר פעולה נמי שרי היינו דוקא כשאין לו מה שימכור אבל כשיש לו למכור בתיש או עבדיש ובהמה לא התירו לו שכר פעולה לעשות מלאכה שאסורה במועד וב״י תמה על זה דהלא לא חייבוהו חכמים למכור אם אין לו מתיש זוז וכו׳ ואיכא לתמוה על דבריו דהתם לא עביד איסורא אם מוטל לקט שכחה ופאה הלכך לא חייבוהו למכור אבל במועד דאיכא איסורא חייבוהו למכור כי היכי דלא ליעבד איסורא :

תקמג כל מלאכה או דבר שאסור לעשות וכו׳ ברייתא בפרק מי שהפך ריש (דף י״ב) כללו של דבר כל שהוא עושה אומר לעו״ג ועושה וכל שאינו עושה אינו אומר לעו״ג ועושה דאלמא אפילו אינה מלאכה אלא כגון שחורה נמי כיון שאינו עושה אינו אומר לעו״ג ועושה :

ומ״ש ואפי׳ דבר שמותר לעשות ביו״ט וכו׳ שם אמר שמואל מקבלי קיבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר א״ר פפא ואפי׳ חוץ לתחום נמי לא אמרן אלא דליכא מתא דמקרבא להתם אבל איכא מתא דמקרבא להתם אסור א״ר משרשיא וכי ליתא למתא דמיקרבא להתם נמי לא אמרן אלא בשבת וי״ט דלא שכיחי אינשי דאזלי ואתו להתם אבל בחש״מ דשכיחי אינשי דאזלי ואתי להתם אסור מר זוטרא בנו ליה אבדני מקבלי קיבולת חוץ לתחום איקלע רב ספרא ורב הונא בר חיננא ולא עלו בגויה ומ״ד הוא נמי לא על בגויה ומקשינן והאמר שמואל מקבלי קיבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר ומפרקינן אדם חשוב שאני · ומ״ד סיוע סייע בתיבנא בהדייהו וצריך לומר דעובדא דמר זוטרא הוי נמי בשבתא דאי בחש״מ לא הוה קשה לשמואל מידי דהא לא התיר שמואל לבנות חוץ לתחום אלא בשבת אבל בחש״מ אסור מדינא כדרב משרשיא ואפילו לא הוי אדם חשוב שפיר עבדי דלא עלו בגויה כיון שבנה באיסור אלא ודאי דהך עובדא בשבתא הוי דמחוץ לתחום מדינא שרי ולהכי צריך לשנויי דאדם חשוב שאני מ״ל סיועי סייע בתיבנא אלא דקשה לעיל בסי׳ רמ״ה הו״ל לרבינו לכתוב חלוק זה דבאדם חשוב אם בנו לו בשבת חוץ לתחום דלא יכנסו לתוכו וצריך לומר דס״ל דהלכה כליסנא בתרא דסיוע סייעיה בתיבנא אבל מ״מ לא סייע מותר ליכנס בתוכו ואפילו באדם חשוב כיון דליכא איסורא בבנו לו מחוץ לתחום בשבת ולהכי לא הזכיר רבינו דין זה כלל בהלכות שבת אבל הכא בחש״מ דאיכא איסורא בבנו לו חוץ לתחום מדינא נכון להחמיר שאין ליכנס לתוכו ואפילו לא הוי אדם חשוב וכל זה פשוט וברור לפע״ד בסוגיא ובדעת רבינו בהלכות שבת ובהלכות הולו של מועד אבל דברי ב״י איגני מבין דכתב כאן וז״ל ומדכתב רבינו סתם נכון להחמיר ולא חילק בין אדם חשוב לשאינו חשוב נראה שהוא סובר דכליסנא סיוע סייעיה בתיבנא נקטינן וכו׳ דהא ודאי אפילו לליסנא קמא דאדם חשוב שאני היינו דוקא בשבת דליכא איסורא לבנות לו חוץ לתחום אבל בחש״מ דאיכא איסורא אין ליכנס לתוכו אפילו לא בנו לאדם חשוב וכדפירש׳ וכדי לייסד קלת דברי ב״י נראה שהיה מפרש דשמואל ודאי אף בחש״מ קאמר דחוץ לתחום מותר לבנות מדקבעה סתמא דתלמודא לתימרא דשמואל הכא בחש״מ ולא קבעוה לתימריה בהלכות שבת וס״ל דאף בחש״מ לא שכיחי אינשי דאזלו מדוכתא לדוכתא כמו בחול ממש וכדכתב הרא״ש ורב פפא ורב משרשיא פליגי עליה דשמואל וס״ל דלא

דרכי משה

מאחר שהוא קצת אבוד : (ב) וכדי שלא להשוותן טועה אומר דמיירי בשכר ושרי כמ״ש לקמן בסימן תקמ״ב דיש שכר דשרי ע״ל ס״ס תקמ״ד מעשה אומן לצורך משוה :

תקמב (א) וכתב רי״ו בתא״ו נ״ד ה״ד אף על גב דכשיעושה לאחרים בחנם מתרבה השכר לפועלים העושים בשכר אפ״ה שרי הואיל דהעושה אינו עושה בשכר עכ״ל · וכ״ה בב״י פרק מי שהפך וכן משמע בגמרא גבי הני דבי נגרא דריש גלותא וכתב הבלבו דדבר האבד מותר לעשות אפילו בשכר קצוב :

בתב

דרישה

שאם היו הסבלים כבר במטה ג׳ ימים רבים ונעשו רפויים כו׳ מלנקב ליסנא דכ״ש משמע דמתיר אפי׳ בשלא היו במטה כל״ל :

בד״ה

הידושי הגהות

ב בגמרא איתא בחפת הלוקו וברש״י שאינו יודע לתחוב אותו כו׳ :

ברש״י

דלא שרי אלא בשבת אבל בחש"מ אסור אפילו בנו לו חוץ לתחום ועובדא דמר זוטרא בחש"מ הוה ומותבינן עלייהו מדשמואל דכיון דמתיר אפילו לכתחלה לבנות לו חוץ לתחום אפילו בחולו של מועד מ"כ לא היה להם להתיר כל כך שלא יכנסו לתוכו בשכבר נבנה ואפילו לרב פפא ורב בחש"מ אבל מקום כשכבר נבנה לא היה דאוי לאסור ליכנס לתוכו כיון דשמואל. מתיר אפילו לבנות לכתחלה ומשני אדם משוב שאני וכו' אבל אין פירוש זה אמת אדם דלא משמע כלל דרב פפא ורב מדרשיא פליגי עליה דשמואל אלא פירושי קא מפרשי לדשמואל ותו דהלא פירש"י להדיא לדשמואל דבשבת דוקא קאמר וחוץ לתחום שרי והיאך נעלה על דעתינו לפרש לדברי שמואל דאף בחולו של מועד קאמר דחוץ לתחום שרי הכך פירש"י אלא פאמת הוא דתקפה עליו תשנתו כשכתב דברים אלו והעיקר הוא כדפריטת:

תקמד צרכי רבים מותרים לעשות בחולו של מועד וכו' משנה וגמרא ריש מ"ק ועל פי פי' הרא"ש לשם ומביאו כ"י:

ומ"ש אפילו כיונו מלאכתן במועד וכו' כתוב לשם בשם הראב"ד ועל פי הירוש' דטעמ' דמלתא שאם לא יהיו נעשים דברים אלו במועד בשעה שהם בעלים ממלאכתם ומתחברים כולם שוב לא יהא נעשה ולפי זה נראה דהאי אפי' כיונו מלאכתן וכו' לאו דוקא במעשה אומן ורבים צריכין להם עתה קאמר אלא אריבא נמי קאי כשאינו מעשה אומן ואין רבים צריכין להם עתה דמותר גם כן אפילו כיונו מלאכתן במועד ואפי' בפרהסיא ובטירחא יתירתא והכי משמע להדיא מלשון הרא"ש שכתב האי אפילו אם כיונו מלאכתן במועד אדין צרכי רבים שאינו מעשה אומן ואין רבים צריכין להם עתה שכתב תחלה ורבינו דקדק וכתבו בסוף לאורויי דלתרוייהו קאי ואמר אפילו אם כיונו מלאכתן במועד וכו' אסור

שם הלכך אין חילוק בין הוץ לתחום או תוך התחום ואפילו נבנה הבית באיסור ע"י עו"ג נכון להחמיר שלא יכנסו בו וה"מ בבית שהוא במחובר אבל בתלוש שנתן לו מלאכה קודם המועד בקבולת לעשותו בביתו מותר: מותר ליתן לעו"ג מלאכה בקבולת או בשכיר יום שיעשנה אחר המועד ובלבד שלא ימדוד וישקול ויטנה כדרך שעושה בחול:

תקמד צרכי רבים מותרין לעשותן בח"ה כגון לתקן הדרכים ולהסיר מהם המכשולות ולציין הקברות שיזהרו בהם הכהנים ולתקן המקואות בורות ומעיינות של רבים שנפל בהם עפר ואבנים ונתקלקלו מותר לתקנן ואפי' אין רבים צריכין להם עתה כיון שאינו עושה מעשה אומן אבל לחפור להם בורות מחדש שהוא מעשה אומן אם הרבים צריכין להם עתה מותר אפי' כוונו מלאכתן במועד ואפי' בפרהסיא ובטירחא יתירא יאם אין צריכין להם עתה לא יעשו אבל בורות שיחין מערות של יחיד אסור לחפור אותם מחדש אפילו אם צריך להם עתה יאם היו עשויין כבר ונתקלקלו אם צריך להם עתה מותר לתקנן ואם א"צ להם עתה אסור לתקנן אבל מותר להמשיך מים לתוכן אפי' אם אין צריך להם עתה:

מדרשיא וכי ליכא מתא דמקרבא להתם נמי לא אמרן אלא בשבתות ו"ט דלא שכיחי מינסי דאזלי להתם אבל בחש"מ דשכיחי מינסי דאזלי ואתי להתם אסור:

ומ"ש ואפילו נבנה כבר הבית כיון שנבנה באיסור נכון להחמיר שלא יכנסו בו ועיין זה שם מר זוטרא בריה דרב נחמן בנו ליה אפדנא מקבלי קיבולת חוץ לתחום מיקלע רב ספרא ורב הונא בר חיננא ולא עלו לגויה ואיכא דאמרי הוא נמי לא על בגויה והאמר שמואל מקבלי קיבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר אדם משוב שאני איכא דאמרי סיועי סייע בתיבנא בהדייהו ופירש"י סיועי מסייע בתיבנא שהיה נותן להם תכן לתלאכה דהוא והוא מסייע בהדייהו אסור [א] מדכתב רבינו סתם נכון להחמיר ולא חילק בין אדם משוב לשאינו משוב נראה שהוא סובר דכל שנבנה דסיועי סייע בתיבנא נקטינן דבתרא הוא וא"כ נבנה באיסור ומדלא קאמר תלמודא אסור ליכנס בה אלא דהכך רבנן אי נמי מר זוטרא גופיה לא על בגויה משמע דלא מדת הדין היתה אלא מדת חסידות וזהו שכתב רבינו נכון להחמיר כלומר אף על גב דמדינא שרי נכון להחמיר:

ומ"ש וה"מ בבית שהוא במחובר וכו' שם אהא דאמר שמואל מקבלי קיבולת בתוך התחום וכו' כתב הרא"ש בשם הראב"ד האי קיבולת לאו קיבולת דשדה מיירי דהיא אפילו בימי אבלו מותר לכתחלה וכ"כ במועד ולא קיבולת דתלוש הוא דאפילו בשבת מותר אלא בקיבולת דבניין מיירי וכתבו הגה"מ בשם סמ"ק דתלוש מותר בביתו של עו"ג וה"מ בקיבולת אבל בשכיר יום אסור בכל ענין ע"כ ובהגהות אשיר"י כתוב מי שמקבל עליו קיבולת קודם המועד כגון מידי דאית ליה קלא כמו קרקעות ובהמות אסור לישראל שיניח לעשות מלאכתו במועד ואפי' עושה מלאכתו חוץ לתחום ע"כ:

מותר ליתן לעו"ג מלאכה בקיבולת או בשכיר יום וכו' שם תניא מקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד ובלבד שלא ימדוד ושלא יטקול ושלא יהיה כדרך שהוא עושה בחול וכי' בנ"י מקבלי קיבולת פי' נותנין מלאכה לעו"ג במועד כדי לעשותה לאחר המועד ולאו דוקא קיבולת אלא אפילו לשכור שכיר י"א דאף אם יעשה העו"ג במועד מ"מ לאחות בידו כדאמרי' בפ' קמא דשבת (יט:) ופוסק עמו לשבות ואינו שובת: לא יטקול כגון מטוה שטותיים לאחוג מפני שהוא דרך חול וכן כסף שטותיים לצורף לעשות כלי אסור לשוקלו ודעת המרדכי כשברא זו וכתב כ"י דאף אם יעשה העו"ג במועד שרי וכ' רבינו ירוחם שכן עיקר כתב בנ"י שם בגמרא משמע מעובדא דבי נגרי דריש גלותא דכל סיוע שאינו אלא בכאה בעלמא ואינה מיכרת מותר לעשותה בחולו של מועד לקבלנין ופי' בי נגרי עו"ג אוכלי שולחנו והיו רודים על בעלי מלאכתו לאחרם ופעמים היו מסייעים להם שמתוך שמתגיעים להם הצריך למלאכה מאחרים ושכרם של פועלים מתרבה בזה מ"מ הני בי נגרי לא הוו שקלי אגרא אלא לאגוזא חן בעיני ר"ג עבדו ולפיכך אע"פ שהיו מביתו של ר"ג והמלאכה היתה של ר"ג שרא להו רבא למעבד ואם רבינו ירוחם כתב שאותם הבי נגרי היו מסייעים לאריסי ריש גלותא וכיון שלא לוקחים הבי נגרי שכר שרי:

תקמד צרכי רבים מותרים לעשותם בחול המועד כגון לתקן הדרכים ולהסיר מהם המכשולות וכו' משנה בריש מ"ק (ב:) עושין את האמה בתחלה בשביעית ומתקנין את המקולקלות במועד ומתקנין את קלקולי המים שבר"ה וחוטטין אותן ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוואות המים ועושין כל צרכי הרבים ומציינים את הקברות ובגת' (ד' ה) תניא יוצאין לקוץ את הדרכים פי' לפנות קוצים שבדרכים ולתקן את הרחובות ואת האסטרטאות ולמוד את המקוואות וכל מקוה שאין בו מ' סאה מרגילין לתוכו מ' סאה: **ומ"ש** בור מעלה אותן ובגמרא (שם) חטיטה אין חפירה לא מ"ר יעקב מ"ר יוחנן לא שנו אלא שבר"ה וחוטטים אותן ופירש"י חוטטין בקרקעות שאין רבים צריכין להם אבל רבים צריכין להם אפי' חפירה מותר ואיתא תו בגמרא (ד:) אמר שרי להו לבני ברמך לסחופי נהר א פי' שנפלו אבנים ועפר ומנעו מרולתו ונטלום להיות כוחף כבתחלה ר' ירמיה שרא להו לבני סכותא ב למיכר נהרא טמיתא רב אשי שרא להו לבני מתא מחסיא לאקדוחי נהר בירם אמר כיון דרבים שהו מיניה לצרכי רבים ניהו ואתגן עושין כל צרכי הרבים וכתב הרא"ש פי' הראב"ד שהיה רחוק הנהר מבירם העיר והיה להם טורח לשאוב מן הנהר וקדמו את גדותיו והביאו את המים דרך חרין אל העיר ואמר כיון דשתו רבים מינה כי היו לבני בירם מעט בורות ולא היו מספיקין להם אלא בדוחק ועתה ישתו מים רבים מן הנהר בהרוחה לצרכי רבים ניהו וכל אלה אע"פ שהיה טורח גדול ופרהסיא וכיון מלאכה במועד אפש"כ התיר להם לפי שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעת הבטלה משום דדמי לקידרא דבי שותפי ובשעה שהם בטלים ומתבדרים כולם ועושים אם לא יעשה אז לא יעשה לעולם וגרסינן בירושלמי בהדא דבני סוכתא אתפחתא מסותא פי' מרחץ של עיר ששמה סכותא נפחתה ושרה להו מעבדיניה במועד מן הדא מתקנין את קלקולי המים שבר"ה בטרוחא וכוונו פי' בתמיה כ"כ התיר להם שהם כוונו מלאכתם במועד והיה בו טורח גדול ולא כן הכא בלבד שלא יכיון מלאכתו אי לא מתעבדא במועד כדין לא מתעבדא וכל אלו ירא שלא היה לצורך המועד ואפ"ה התיר להם מטעמא דפריטת דצרכי רבים לא יעבר לעולם אם לא במועד וא"ת מ"ש מתפירת בורות שיחין ומערות של רבים דבעינן צורך המועד התם מפני שהן מלאכת אומן ואינו יכול לעשות בהם ואם ישיה יעשה בהם אבל כל אלו מעשה הדיוט וזהו ההפרש שיש בצרכי רבים כי מעשה אומן בעינן שיהא צורך המועד ואם צורך המועד הוא אע"פ שכיונו מלאכתן במועד ועוד גדול הוא מותר והיינו תפירת הבורות שיחין ומערות ובני דסוכתא דירושלמי אבל במעשה הדיוט לא בעינן צורך המועד והיינו דומיא דחטיטת בורות שיחין ומערות שמותר לרבים ואפי' אינו לצורך המועד וכן היו כל אלו המעשים של בני הרמך ובני דסוכתא ונהר בירם אע"פ שלא היו לצורך המועד מעשה הדיוט הם כי התפירה ההיא לא היתה אומנות ואינו דומה לתפירת בורות שאריך לטוח יפה להחזיק מימיה ומטעם זה אסור תפירת בורות שיחין ומערות ואפי' אריך להם למועד לפי שמעשה אומן הם ולא התירו מעשה אומן אלא לצורך רבים אבל חטיטת בורות שיחין ומערות מעשה הדיוט והתירו ליחיד שאריך לו במועד ולרבים אפילו א"צ להם עכ"ל והרמב"ם כתב בפ"ח מהל' י"ט בורות שיחין ומערות של יחיד אם היה צריך להם חוטטין אותן וטפין אבל אין חופרין אותן לכתחלה ובפ"ז כתב עושין כל צרכי הרבים במועד כיצד מתקנין קלקולי המים שבר"ה ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות וחופרין לרבים בורות שיחין ומערות וכורין להם נהרות כדי שישתו מימיהם עכ"ל ומדכתב גבי תפירת בורות וכריית נהרות כדי שישתו מימיהן דמשמע כדי שישתו אותם במועד וגבי מתקנין קלקולי המים לא כתב כן משמע דחטיטת דרבים אפי' אלא לצורך המועד שרא וכדברי הראב"ד ז"ל וכתב ה"ה שם וז"ל כתב הר"מ דודאי אם אין לו ליחיד מה ישתה אפילו חפירה מותרת ובלבד שלא יערים לחפור בור גדול מכפיק להרבה ימים דומיא דאין לו מה יאכל שקולר ודש ודין הגמרא הוא בשיכול לשתות מי נהר ואפשר לו לעלות ולילך לדלות מן הנהרות עסקינן ורוצה לשתות מי באדו ולזה התירו חטיטה ולא חפירה ואם יש לו מים בבור אז שותה ממקום שהוא רגיל לשתות אפילו חטיטה אסורה לו אבל כשאין לו מה ישתה ודאי מותר אפילו לחפור ע"כ ויש לחוש לפי שהמים מצויים בזול ואפשר שאפילו אין לו מה ישתה אלא מפני דוחק הרבה לא התירו לו חפירה וזה נראה כדעת רבי' שלא חלק עכ"ל: **ומ"ש** רבינו אבל מותר להמשיך מים לתוכן אפי' אם א"צ להם עתה ברייתא שם בורות ומערות של יחיד בוכין מים לתוכן אבל לא חוטטין וע"כ בשא"צ להם במועד היא דאי צריך להם חטטו נמי משרא שרא וכ"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש בהדיא דבורות שיחין ומערות של יחיד אם א"צ להם אין חוטטין אותם ואין שפין בדקיהם אבל כוכסין לתוכן מים ואפ"ם שא"צ להם ופירש רי' כוכסין לתוכן מים שמקבלין בכלים כשיורדים מהגנים ומוליכין לבורות שיחין ומערות ואע"פ שיש בהם כבר מים די לכל ימי הרגל מותר לפי שאין בזה טורח מרובה: **כתב** הרשב"א שלא ליבור שהיו בנוים ב"ה אם מותר להשליט בה"ה. תשובה מסתברא לי שאסור כיון שהיא מלאכת אומן ואינה מלאכת האבד ואינה צריכה למועד שיש לו שיש בנוי שבאותו ב"ה מקום להתפלל ועוד אני מסתפק אם התירו צרכי רבים במועד במלאכת אומן יותר מצרכי יחיד אלא מדברים הצריכים לגוף כחפירות בורות שיחין ומערות וכיוצא בהם בהסרת הקולים מן הדרכים ותיקון הרחובות שבכל אלה יש בהם צורך לרבים לתיותן ולשמור מהגיזקין שאי אפשר לרבים להתבונן בדרכים כדאיתא בפ"ק (כז:) ואפי' בשבת התירו (שבת מב.) לטלטל

דרישה

סי' תקמג [א] **בד"ה** ומ"ש ואפי' נבנה כו' וכתב ב"י ז"ל ומדכתב רבינו סתמא נכון לשמור ולא מילק בין אדם משוב לשאינו משוב. נראה שהוא סובר דבליסנא דסיועי סייעי בתיבנא נקטינן דבתרא הוא וא"כ נבנה באיסור עכ"ל ולכאורה משמע דדבריו דבעי לאיתמר דרבינו לא סבר כליסנא קמא וזה אינו מוכרח דע"כ לא מחלק ליסנא קמא בין אדם משוב לשאינו משוב אלא כשנבנה בי"ט אם לא בשבת ממון לתחום דמדינא הא שרי כשמואל דבינתו ב"י ובהדיא מוכח בגמרא דמייתי בשבת ו"ט מדמרין מהא דשמואל דמייתי ג"כ בשבת אי

בי"ט ולכך מחלק בין אדם משוב לשאינו משוב אבל כשנבנה באיסור אסור לכנוס בו אפילו לליסנא קמא ולכך צריך לפרש דברי ב"י דה"ק מה שלא מחלק רבינו בין אדם משוב לשאינו משוב הוא אליבא דליסנא בתרא אבל ליסנא קמא לא מייתי בכאן. ב"י כתבו בס"ם זה ז"ל כתב בנ"י שם בגמרא מסיים עובדא דבי נגרי דבי ריש גלותא כו' פי' בי נגרי עו"ג כו' ולעיל ריש פי' תקמ"ב בשם הרא"ש כתב אבי נגרי מפרשים שלמות למעבד עבידתייהו ומשמע דבישראל מ"ל:

חדושי הגהות

תקמד א ברש"י שלפנינו פירש בע"א אבל ברש"י שסביב הרי"ף פירש כעין העתיק הב"י: ב פירש"י למיברא ניתרא שמיטא לפנות מקום המעיין שם: דטיל

לבטל הקון בר״ה ולהוליכו פחות מד״מ ובכרמלית אפי׳ טובא כדי שלא יזוקו הרבים וכן תיקון המרחצאות דשרי בירושלמי ומשמע התם דאפי׳ אם כוונו מלאכתן במועד דאף המרחצאות יש בהן חיי נפש משום רחיצת הגוף אלא ליתי שיתא וכיבי כדאיתא בר״פ אלו נדרים (פ :) ומיהו ל״ש אלא בצריכי להו רבים אבל לצורך יחיד לא משום דאפשר ליה למחיי שלא במרחץ אי נמי לא צריך ליה או אזיל לדוכתא אחרינא אבל רבים אי אפשר ואי אמי לא צריך אמי צריך והוא הדין לקלקולי המים ולתקוני הדרכים דאפשר ליחיד להתבונן בדרכים ואף בברייתא משמע נמי דמשום חיי נפש התירו כן שהרי שניהו בברייתא יוצאין לתקן את הדרכים וכו׳ ומנין שאם לא יצאו ולא עשו כל אלו דמיום שנעשה מעלה עליהם הכתוב כאילו שפכום ת״ל ועשית מעקה לגגך והיה עליך דמיום אבל לתקן את העיר וחומותיה אע״פ שהן צרכי רבים כל שאין בו משום חשש נפשות אינו מותר וכעין ששניהו בתום׳ מי שהיה כותלו גוהה לר״ה סותרו ובונה אותו משום סכנת נפשות חומת העיר שנפרצה גודרין אותה גדרה ונפרצה אין גודרין אותה ואם היתה סמוכה לספר סותר אותה ובונה כדרכו ולפיכך מסתבר לי שאין בונין בית הכנסת ואפי׳ של רבים ואע״פ ששניהו עושין כל צרכי רבים היינו כגון אלו חפירות ובורות ובירושל׳ אמרו אלו הן צרכי רבים דיני ממונות דיני נפשות דיני מכות ערכין וחרמין והקדשות ומשקין את הסוטה ועורפין את העגלה ושורפין את הפרה ורוצעין עבד עברי ומטהרין את המצורע ופורקין מנעל מעל הליחוס אבל אין מחזירין אותו ובכל אלו אין דבר שצריך למלאכת אומן ומה שמנו בהדי הכי אבל טובא שאין בהם ג״ר כבר פי׳ הראב״ד למה שנאמר כאן עכ״ל (מ״):

ב״ה ובנין ב״ה בזמן הזה דבר האבוד הוא שאם יתעכבו בבנינו הרשיעין שמא ימנעום העו״ג מלבנות :

תנן בריש מועד קטן (ג .) דבמועד יוצאין על הכלאים ובעיא בגמ׳ (ו .) מ״ש בחולו של מועד דנפקי׳ ומשני משום שכר פעולה דמוזלי גבן ודייק מינה בגמרא דיהבינן להו שכר מתרומת הלשכה דאי מדידהו מאי נפקא לן מיניייהו והקשו התו׳ למ״ד שכר פעולה שאין לו מה יאכל אסור היאך שוכרין פועלים תירצו דשמא י״ל דהני דמצות התירו ואע״ג דקי״ל כמאן דאמר שכר פעולה שאין לו מה יאכל מותר כתבתי זה כדי ללמוד דהיכא דהוה לצורך מצוה אע״פ שיש לפועל מה יאכל מותר כתב המרדכי בשם הירוש׳ והתוספות אלו הן צרכי רבים דנין דיני ממונות ודיני נפשות ופודין את השבויין וכתב ראבי״ה לא ידענא אמאי חזיב פדיון שבויים שהרי אפי׳ בשבת מותר וכ״ל למצות ולטלטל כסף הפדויים עד כאן (ב) :

תקמה אסור

לכתוב בחול המועד ואפי׳ להניח אות אחת בספר אסור משנה בפרק אלו מגלחין (יח :) וכתב הרמב״ם שהטעם מפני שזו מלאכה שאינה לצורך המועד וכ״כ סמ״ג : וכתב ה״ר בשם הרא״ה שבשם שמותר לכתוב תפילין ומזוזות לעצמו כך מותר להניח בס״ת לצורך עצמו לשם מצוה שמשתמשו אינה אלא בעושה לאחרים ע״כ והוא ז״ל חלק עליו דאיכא למימר כיון שכתיבת ספרים אסורה במועד אפי׳ לעצמו שרי שהרי לא התירו בברייתא אלא תפילין ומזוזות והטעם מכני שא״א לעשות ס״ת אחת בחולו של מועד או מטעם אחר אף הגהתו אסור וכ״כ מדברי רבינו עכ״ל . ול״כ שאם לא היה להם ספר כשר מותר להגיהו בח״ה כדי לקרות בו בצבור וכדברי הרא״ה ואם אין להם ספר כלל מותר לכתוב בח״ה ספר שלם אם אפשר ע״י סופרים הרבה דהא ודאי צורך המועד הוא לקרות בתורה בצבור ולישנא דהרמב״ם דייק הכי שנתן טעם לאין מניחין אות אחת אפי׳ בספר העזרה מכני שזו מלאכה שאינה לצורך המועד משמע שאם היה בה צורך המועד כגון שצריכין לקרות בו בצבור שרי וכתה״ר סימן פ״ה כתב דאיתא בא״ז דהא דאין מניחין אפי׳ אות אחת בספר העזרה פי׳ כשמוניחין בעזרה לקרות בו ואפי׳ לצורך רבים ע״כ ואח״כ כ׳ בעל תרה״ד דספר העזרה יש לומר שלא היה צריך לקרות בו במועד וכ״כ במיימון בהלכות ע״כ . וגם הרוקח כתב אם אין לו ספרים מותר לכתוב :

כתב הכלבו נראה שמותר להניח ולכתוב ספרים בחנם שמא לאחר י״ט לא יהיה לו פנאי על זה עכ״ל . וג״ל דבכותב או מגיה לצורך רבים קאמר דשרו ליה מדין צרכי רבים דאפי׳ במכוין לעשותן במועד שרו כמו שנתבאר בסימן תקמ״ד אלא דהתם לא התירו שלא לצורך המועד אלא בדבר שאינו מעשה אומן :

ומ״ש רבינו ואסור לכתוב תפילין ומזוזות לאחרים בשכר וכו׳ שם (יט .) ת״ר כותב אדם תפילין לעצמו ולאחרים בטובה דברי ר׳ מאיר ר״י אומר מערים ומוכר שלו וכותב לעצמו ר״י אומר כותב ומוכר כדי פרנסתו ואסיקנא הלכה כותב ומוכר כדי פרנסתו ופי׳ הרא״ש כדי פרנסתו ברווח דמי שאין לו מה יאכל מותר לעשות כל מלאכה וכן פירש״י וכ״כ בע״י לצורך פרנסתו לאו כדי חייו קאמר אלא אע״פ שיש לו לחם ומים מותר כדי שיעשה הולאת י״ט יותר בהרוח׳ בבשר ויין אבל אם היה עשיר לא וז״ל רבינו ירושם כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו אפילו אם יש לו מה יאכל ואפילו בהרווחה כותב ומוכר כלומר שיהיה לו יותר ברווח לקנות יין ובשר לצורך המועד וכן פי׳ בה״ג דמיירי שאין לו מה יאכל וי״מ דאפילו יש לו מוכר כדי פרנסתו ובלבד שלא יעשה חבילה כדי למכור בחול אחר המועד עכ״ל . וכוונת רבינו דר״י להקל מכולם אחת וא״כ לדידיה נמי שרי לאחרים בטובה ולכן כתב דלאחרים בחנם מותר וכ״כ כמ״ק אבל הרמב״ם כתב בפ״ז ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו ופירש רבינו אם אין לו מה יאכל אבל רש״י פי׳ כדי פרנסתו בהרווחה ולא הוי שאין לו מה יאכל דהתם אפי׳ ר״מ מודה דשרי ע״כ ודעת הגאונים היא כדעת רבינו שאין מלאכה זו מותרת לפי שאין לו מה יאכל יותר משאר מלאכות וכן מבואר בהלכות הרי״ץ גיאת ואפשר לדעת רש״י שכיון שעשיית תפילין ומזוזות מותר לצורך עצמו הקלו לעשות לאחרים אפילו בהרווחה וכדי פרנסתו עכ״ל . ואפשר שטעמו של הרמב״ם מפני שהוא סובר דאין מניחין תפילין בח״ה דבכלל י״ט היא וא״כ אין להתיר בכתיבתן יותר מבמלאכה אחרת והרא״ש מכני דסובר שמניחין תפילין בח״ה הולרך לפרש שהקילו בכתיבתן יותר מבמלאכה אחרת וכיון דבכל שאר מלאכות אם אין לו מה יאכל עושה ואם יש לו מה יאכל אין לו כדי פרנסתו בהרווחה לא יעשה כ״ל שבתפילין הקילו שאפילו יש לו מה יאכל אם אין לו כדי פרנסתו בהרווחה כותב . ולפי דברי הרמב״ם נראה שצריך לפרש דר״י לאחמורי מכולהו אתא דלאחרים בטובה או להעריס ולמכור את שלו אסור ולא שרי אלא אם כן אין לו מה יאכל : **ומ״ש** רבינו ודווקא תפילין ומזוזות משום מצוה וכו׳ אבל שאר ספרים אסור וכו׳ פשוט הוא וכבר כתבתי בסמוך דין כתיבת ספרים והגהתן : **כתב** סמ״ק אסור לכתוב במועד ספרים תפילין ומזוזות אבל כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו ובירושלמי מפרש רב בד״א להניח פי׳ להניח אחר המועד אבל להניחם במועד אפי׳ להניחם לאחרים יכול לכתבן עכ״ל . ולדברי האומרים דאסור להניח תפילין בח״ה יפרשו הירושלמי דה״ק בד״א להניח כלומר להניח בקרן זוית כדי למוכרם אבל אם אין לו או לחבירו תפילין וצריך להם כדי להניחם במועד אי״ט יכול לכתבן :

כתבו התוספות (שם) בעשיית תפילין וציצית לא מיירי במתני׳ ושמא אין אסור כי אם בכתיבה וטוויה עד כאן : **מיוחד** לטוות תכלת לציצותיו וכו׳ שם במשנה טווה אדם על ירכו תכלת לציצתו ופירש״י על ירכו אבל לא בידו בין אצבעותיו ובפלך כדרך חול ובגמרא ת״ר

תקמה אסור

לכתוב בחש״ת אפי׳ להניח אות אחת בספר אסור משנה בפרק אלו מגלחין סוף (דף י״ח) ופירושו דאע״פ דאסור להשהות כפר שאינו מוגה בתוך ביתו מ״מ כיון דהיה לו להגיהו קודם המועד הו״ל מכוין מלאכתו במועד ואפי׳ אם לא נמצא הטעות אלא עכשיו במועד ולא ידעו מקודם אפ״ה אסור מפני שזו מלאכה שאינה לצורך המועד וכ״כ הרמב״ם בפ״ז אלא דלפי זה אם אין להם ס״ת אחרת אלא זו מותר להגיהו כדי לקיים מצות קריאה בס״ת בצבור לחובת היום וכן נראה מלשון הרא״ה שהביא ה׳ המגיד לשם והכי נקטינן ועי׳ בב״י. כתוב בתרומ׳ הדשן סימן פ״ה דאסור לכתוב במועד אפילו לצורך רבים בלא שינוי אם אינו לצורך המועד דסתם כל כתיבה מעשה אומן הוא שהרי הרמב״ם כתב דשאילת שלום וחשבונותיו התירו חכמים לכתוב משום שאין אדם מקפיד על כתיבתו וה״ה כמעשה הדיוט משמע שמה שאסרו חכמים אינו אלא משום דמעשה אומן הוא עכ״ל ואיכא לתמוה דהחמיר יותר בכתיבה לצורך רבים מכתיבה דשאילת שלום וחשבונותיו דלפע״ד הדבר פשוט דלא אסרו כתיבה במועד אלא בכתב אשורית שכותבין בהם תפילין ומזוזות וס״ת דמעשה אומן הוא אבל כל כתיבה מאשי״ט שלנו אינו מעשה אומן ומש״ה התירו לכתוב אפי׳ שאילת שלום וחשבונותיו ומכ״ש דשרי לכתוב לצורך רבים בכתיבה שלנו דמאשי״ט אפי׳ אינו לצורך המועד ובלא שינוי וכדעת הגדול שהביא בת״ה דראה שהוא עצמו כתב במועד בלא שינוי לצורך רבים אע״פ שלא היה צורך המועד ונראה דודאי הגדול היה כותב מאשי״ט אפי׳ לא היה צורך רבים אלא צורך יחיד כגון אגרת שלומים וחשבונותיו אלא דמעשה שהיה כך היה לצורך רבים מיהו נוסגין לדקדק לכתוב בשינוי קצת ונראה דהשינוי יהא שהכתב בעצמו לא יהא יפה באותיותיו כמו שהוא נוהג לכתוב כתב יפה בחול אבל אם הכתב יפה כמנהגו בחול אלא שמשנה להתחיל לכתוב בקרן זוית של הנייר אין זה שינוי וכן כתבו התוספות ריש (דף י״ט) בד״ה וטווה ועוד יתבאר דין זה בסמוך בעיף ד׳ :

ואסור לכתוב תפילין וכו׳ עד שאם אין לו מה יאכל כל מלאכה נמי שרי כך פי׳ רש״י ריש (דף י״ט) וכ״כ הרא״ש ונימוקי יוסף ושאר מפרשים אבל ברמב״ם מפורש דלא התירו לכתוב אפי׳ תפילין ומזוזות אלא כשאין לו מה יאכל וס״ל דאין חילוק בין שאר מלאכות דאסיקנן בפרק מי שהפך דשכר פעולה שאין לו מה יאכל כל שרי ובין מלאכת כתיבה דתפילין ומזוזות דהלכה כרבי יוסי בברייתא דאומר כותב ומוכר כדי פרנסתו ואתה לשמעינן רבותא דאפילו במלאכה שהיא מצוה כגון כתיבת תפילין ומזוזות לא שרי אלא כדי פרנסתו בצמצום ולא יותר להרווחה וכל שכן שאר מלאכה דליתא בה מצוה דלא שרי אלא כדי שיהא לו כדי פרנסתו ולא להרווחה ולכן לא כתב הרמב״ם כאן המסקנא דפרק אלו מגלחין דאפי׳ בתפילין ובמזוזות לא שרי אם אין לו מה יאכל אלא כדי פרנסתו אבל לא יותר להרווחה ומכל שכן בשכר פעולה שאינה של מצוה דלא שרי טפי אלא כדי פרנסתו בצמצום ודו״ק ועוד נראה דהרמב״ם נתכוין להוציא מדעת הרמ״ה שהביא כ״י בפ׳ מי שהפך דלא התירו שכר הפעולה כשאין לו מה יאכל אלא כשבא ללוות מחבירו התם הוא דאפילו מאמינו מותר לסופר לכתוב שטר חוב אם אין לסופר מה יאכל דמתוך שהותרה הלוואה במועד לצורך הלוה הותר נמי שכר הפעולה לצורך הסופר אבל שכר פעולה גרידא אפילו להניח בספר העזרה אסור אפילו אין לו לסופר מה יאכל אע״כ שהוא לצורך המועד ומביאו ב״י בס׳ תקמ״ב הגה להוציא מדעת הרמ״ה נזהר הרמב״ם בשכתב להניח דפרק מי שהפך אלא כתב אלא מי שצריך ללות במועד ולא האמינו המלוה בטל פה ה״ז כותב שטר חוב עכ״ל ולא כתב דאפילו מאמינו כותב אם אין לו לסופר מה יאכל כדי שלא נפרש דדוקא כאן התירו שכר פעולה אם אין לו מה יאכל מטעם מתוך וכו׳ כמו שפי׳ הרמ״ה וכתב להניח דפרק אלו מגלחין דכותב תפילין ומזוזות במועד ומוכר לאחרים כדי פרנסתו אם אין לו מה יאכל דאף על פי שאין שייך כאן לומר מתוך וכו׳ נמי שרו שכר פעולה אף אם יש לו מה יאכל ומכל שכן בבא ללות במועד דהותר שכר פעולה אם אין לו לסופר מה יאכל מטעם מתוך וכו׳ וכן כתב עוד הרב בסוף אותו פרק דבכל מלאכה מותר לשכור פועל עני שאין לו מה יאכל כדי שיטול שכרו להתפרנס בו . מיהו בין לפי׳ הראשון דפרישית וכן לפירוש שני דעת הרמב״ם היא שאין להתיר שכר פעולה אף בכתיבת תפילין ומזוזות אלא כדי פרנסתו בצמצום שיגיע לידו מה שיאכל ולא יותר להרווחה וכתב הרב המגיד שכך היא דעת הגאונים וכן מבואר בהלכות הרי״ץ גיאות ודלא כפירש״י ודעימיה דמתירין אפי׳ להרווחה ולפי הנראה כך הלכה מיהו דוקא לדידהו שאין מניחין תפילין בחולו של מועד ולכן פסק ב״י בש״ע כאן כדברי הרמב״ם ולעיל בסימן ל״א פסק דאין להניח תפילין במועד דהשתא כיון דאין כתיבה זו לצורך המועד אסור להרווחה אבל לדידן שמניחין תפילין בחולו של מועד הו״ל לצורך המועד ומותר להרווחה וכן כתב בית יוסף וכן כתב בהגהת ש״ע ע״ש : **מותר** לטוות תכלת לציצותיו שם במשנה ודקדק רבינו מדלא קאמר בסתם מותר לטוות תכלת לציצת אלא אמר

דרכי משה

תקמד (א) כתב ריב״ש סימן רכ״ו בתשובותיו דלא התירו מלאכת אומן במועד לצורך מצוה שאע״פ שהתירו צרכי רבים במלאכת אומן הלכות מועד עקרות הן ואין למידין זו מזו כולי וצ״ע אי מותר לתפור תכריכי מת במלאכת אומן ואע״ג שאפילו י״ט שני גבי מת בחול שוויה רבנן מ״מ אפשר דח״ה גרע טפי למ״ד מלאכה בח״ה אסור מדאורייתא משא״כ בי״ט שני דאינו אלא דרבנן ומיהו המנהג פשוט דתופרין לו כדרכו דהרי עושים כל צרכיו בלא שינוי במ״ש לקמן סימן תקמ״ז : (ב) וצ״ע דמאי איסור בענין טלטול הכסף דהרי לא מצינו בשום מקום שאסור למנות ולטלטל כסף במועד אפי׳ אם אינו כסף פדויים ואפשר דה״פ דודאי פדיון שבוים ממש קאמר דמותר במועד והא דקשיא אפי׳ בשבת נמי על זה קאמר שה״ח שבת אלא דנקט מועד דאז הכל שרי אפי׳ המנין והטלטול ואז יכול לפדותו ממש אפילו בתחינת המעות משא״כ בשבת כנ״ל ב וב״ה

לציציותיו בין ביד בין בפלך אבל לאחרי׳ אסור מות׳ לכתו׳ חשבונותיו להשב יציאותיו וכותבין ניטי נשים וקדושין ושוברין דייתיקי ומתנות ופרוזבולין ואגרות שום ששמו ב״ד נכסי לוה למלוה ואגרות מזון חליצה ומיאונין ושטרי בירורין שכותבין פלוני בירר פלוני דיין ופלוני לפלוני ואגרות ב״ד פירוש פסקי דינין ואגרות רשות פירוש שאלת שלום שאדם שולח לחבירו ויש אוסרין ומפרשים אגרות של רשות שטרי מתשלה וכן כתב בה״נ אגרות רשות ומפרשים רבנן פתקי דרשותא אבל דיסקי לא וא״א הרא״ש ז״ל כתב כסברא ראשונה אין כותבין שטרי דיב שיכול להמתין מלכותבן עד אחר המועד ואם אינו מאמינו והלוה צריך למועד או שאין לכותב מה יאכל מותר יש מתירין לכתוב על ידי שינוי כנון בעינול או בעיקום ודיב״א היה אוסר כיון דאפי׳ אות אחת אסור להניח

כ״ש

אבל לא בחכן דר״מ ופירש״י אבל לא בחכן. שתולה בחוט כדי שיוכל לשזרו יפה וחכ״מ אף בחכן ר״י לומר בחכן אבל לא בפלך וחכ״מ בין בחכן בין בפלך ואסיקנא הלכה בין בחכן בין בפלך ומשמע דס״ה אלא דעי שינוי דעל ירכו אלא טווה כדרכו ולזה סתם רבינו וגם הרמב״ם בפ״ז סתם וכתב וטווה תכלת לבגדו וכ״כ בהגה׳ אשיר״י דבלא שום שינוי שרי וכ״כ רבינו ירוחם. וכתב עוד בהגהות לדיוכא למימר דוקא תכלת שהוא דבר מועט אבל כל חוטין של ציצית לא ונריך שינוי. וכתב עוד שם וכל הני דשרי לכתוב ולטווה דווקא בשלא כיון מלאכתו במועד ורבינו ירוחם כתב וז״ל טווה ציצית לעליתו ומתקנו בח״ה דכיון דציצית מוהג בח״ה מותר • ומשמע מדברי דבכל חוטין של ציצית קאמר דשרי וכן נמי משמע לאפי׳ כיון מלאכתו נמי שרי דכיון דדבר מלוה הוא ליכא למתקנסיה: **מותר** לכתוב חשבונותיו ולחשב יציאותיו הוספתא כתבה הרי״ף והרא״ש בפרק אלו מגלחין וכתב הרמב״ם בפ״ז דטעמא מפני שכתיבות אלו אין אדם נזהר בתיקונן מאד ונמצאו כמעשה הדיוט והרשב״א כתב בתשובה דטעמא משום שנוה לא יזכור ויאבד ממונו. וה״ה כתב בשם הרמב״ן דטעמא מפני מלאכת הדיוט ולורך המועד הותרו • וי״א משום דבר האבד ודברי רבי׳ והרמב״ן עיקר עכ״ל והראב״ד גם הוא כתב דמשום לורך המועד התירו לכתוב חשבונותיו ויציאותיו ולא כתב דטעמא משום דבר האבד אלא בשאינו ברשות • וג״ל שלדעת הרמב״ם ל״ל שאם אינם לצורך המועד אע״פ שמעשה הדיוט הוא לא היו מתירין חכמים וכמו שנתבאר בסי׳ תקמ״א גבי הדיוט תופר כדרכו ומיהו לדברי הרשב״א דמפרש טעמא משום דבר האבד אפי׳ אינם לצורך המועד שרי:

כתב הרוקח סי׳ ש״מ רבינו שמריה התיר לכתוב חשבונות בחולו של מועד ע״י שינוי משום דדבר האבד הוא ואע״ג דאמרי׳ בתוס׳ כותב אדם חשבונותיו ויציאותיו במועד י״ל יציאותיו שיש לו להוציא והכל משום שמחת י״ט אבל משום לא ואפ״ה משום דבר האבד מותר ע״כ והכלבו התיר לכתוב מזכרת חובותיו של משות שהלוה לעו״ג ולא הצריך שינוי וכן נראה מדברי הרמב״ם שנתן טעם אפני שאין אדם נזהר בתיקונן ולדברי הרוקח קשה שהרי דבר האבד א״ל שינוי כמו שנתבאר בסי׳ תקל״ז (א): **וכותבין** גיטי נשים וקדושין וכו׳ עד ואגרות רשות משנה שם (יח:): **ומ״ש** אגרות של רשות פי׳ שאלת שלום שאדם שולח לחבירו כן פירשו הרי״ף והרא״ש והרמב״ם וכן פירשו בירושלמי וטעמא דשרי למיכתב כל הני כתב הרמב״ם בפ״ז דאגרות של רשות אפני שאין אדם נזהר בתיקונן מאד והו״ל כמעשה הדיוט והראב״ד כתב דטעמא משום דשמא לא יזדמן לו מוליך הכתב כלומר והוי דבר האבד וה״ה כתב בשם הרמב״ן דטעמא משום דמעשה הדיוט הן בכל הדיוט כתב כפי מה שיזדמן לו ולפיכך א״ל שינוי ונינין ושוברות ומתנות כתב הרמב״ם דטעמא משום דבלרכי רבים הם וכתב ה״ה רש״ו ואמר מפרשים פירשו שהוא משום דבר האבד וכתב רש״י ניטין ברולה לאמת בשיראל ואם אינו כותב תשב זאת ענוגה נראה מדבריו דהא אמו הכי אסור וקשה דהא מתני׳ סתמא מתני׳ ובודאי דבכל גוונא שרי וכן עיקר עכ״ל • ולי נראה דאפשר דרש״י נמי בכל גוונא שרי אלא דיהיב טעמא שאפני שאפשר לבא לידי עינון התירו לכתוב כל גיטין • ובאיזך כתב הרמב״ם דטעמא דשרו אפני שהם דברים דשייכי לב״ד וכשם שמותר לדון כך מותר לכתוב כל הדברים דשייכי לב״ד והתוס׳ כתבו דכל הני דבר האבד אין חוות דעת הנותן או העדים או ב״ד אלא תלוי למליצת היום וכ״כ כ״י ורבינו ירוחם:

כתב בתשובת ריב״ש בשם הר״ן כל דבר המזדמן תדיר אע״פ שבכל פעם ופעם הוא דבר פרטי נראה בלרכי רבים ניהו מדתנן ברים מ״ק ועושין כל לרכי הרבים ואחרו עלה בירוש׳ אלו הן לרכי הרבים דיני ממונות ודיני נפשות ודיני מכות וכו׳ והטעם אפני שלורך הרבים הוא להעמיד המשפט ולנהוג בדברים הללו וכן מה שבינו ואלו כותבין במועד ניטין ושוברות וכו׳ כ׳ הרמב״ם שהטעם אפני שכל אלו לרכי רבים הם ע״כ והא דכותבין קידושי בשיש משמע בגמרא דבין שטר קידושין שכתב בו הרי את מקודשת לי בין שטרי פסיקתא שרי וכ״כ רבינו ירוחם וכתב סמ״ק אבל שטר כתובה שט״ח הוא ואסור לכותבו במועד והכלבו כתב בשם ה״ר דוד בר לוי אים דמוכחי מדיכול להחזיר גרושתו דמי שבשאר ערב הרגל מותר לכתוב כתובה ולחפתה בח״ה דהא מחזיר גרושתו עביד לה כתובה ויש לדחות דדלמא על כתובה ראשונה המזירה ויש להתיר מטעם דבר האבד שמא ילא ערעור בהסכמת אנשים עכ״ל: **ומ״ש** רבינו שיש מפרשים אגרות של רשות שטרי ממשלה כלומר כתב לוי הבלטון דרשות הוא שלטון כמו (אבות פ״ה) אל תתודע לרשות כך פירש״י וכ״כ בהגהות מיימון בשם בה״ג והשאלתות: וכתב עוד בהגהות אבל אחר כתבים כותב שלא כדרכן וכן היה נוהג הר״מ להחמיר וכותב ע״י לותיות שבורות וחתוכות עכ״ל והתוספות והמרדכי כתבו לאסור לכתוב אגרות ואפי׳ על יהודי שהיה תפוס כתבו התוספות שהתירו בדוחק לכתוב ובהגהת אשיר״י כתבו לכתוב מלרכיו לשלוח לחבירו ליכא מאן דשרי ומה שנוהגין לכתוב אגרות בעינול איסור גמור הוא עכ״ל: ותרומת הדשן כתב בשם אחד מהגדולים שאותר לכתוב לחבירו ע״י שתופס הקולמוס בין האצבע והגדול ומאחר שעינה בשעת הכתיבה אינו חושש בתיקונו ומותר אע״פ שלאשתלח אין ניכר שעינה (ג): כתוב עוד בת״ה על דבור המבקשים לשלוח אחר מהנא או אחר ש״ל לשוכרו על זמן לאחר המועד דלא שרי לאחתב אע״פ דלרכי רבים הוא משום דלא התירו לרכי רבים אלא לצורך המועד אלא בדבר שאינו מעשה אומן ואין דבריו מחוורין כלל דאשמע ודאי דלא תשיבא כתיבה מלאכת אומן אלא כגון כתיבת סת״ת אבל כתיבת אגרות ודאי מעשה הדיוט הוא וכמ״ש בשם הרמב״ן ז״ל וכיון שכן אפילו לדברי האוסרים לכתוב אגרות שלום במועד כל שהוא לצורך רבים שרי אפי׳ אם כוונו מלאכתם במועד: **כתב** בספר תורת א״ו בסימן נ״ד בלשון שמתיר ר״ת לכתוב בה״ה בכתיבת משיט״ה כתיבה דקה בלא שינוי שהרי לא נתנה בסיני רק כתיבה גסה כדאמרינן (שבת קג:) בתיקון סופרים וכתבתם כתיבה תמה בעינן דהיינו גסה עכ״ל וכ״כ בא״ח ואין זה ברור בעיני (ג): **ולענין** הלכה כיון דהרי״ף והרמב״ם והרא״ש והראב״ד והרמב״ן ז״ל מסכימים להתיר לכתוב אגרות שלום וירושלמי הוי סייעתייהו הכי נקטינן ואפי׳ בלא שינוי מותר מדלא הוזכר בדבריהם והמרדכי כתב בפסיקתות האלפסי מתיר לכתוב כתבי׳ בלא שינוי • ונראה דכל כתבים מותר לכתוב בין של שאלת שלום בין של פרקמטיא ואפי׳ אינה אבודה ולאפוקי מחלוקת האגור שהרי סתם התירו ולא חלקו וכן נהגו (ד): **אין** כותבין שטרי חוב וכו׳ משנה פ׳ אלו מגלחין (יח:) אין כותבין שטרי חוב במועד אם אינו מאמינו או שאין לו מה יאכל ה״ז יכתוב ופירש״י אם אינו מאמינו המלוה ללוה או שאין לו מה יאכל לסופר ואע״ג דבירושל׳ הקשו על זה ואמרו אם אתה אומר כן נמצאת מתיר את האומנות במועד אלא אם אינו מאמינו למלוה או שאין לו מה יאכל למלוה הכא נמרא דיהן פליגא עליה שהרי התירו כל מלאכה משום פועל שאין לו מה יאכל כתבו התוספות אין כותבין שטרי חוב פירש בתוספתא ה״ה בהדי אלו כותבין במועד לא חשיב שטר מכירה ול״נ דהא דלא קתני משום דאין כותבין שטר מכירה אלא על הקרקע ואמרינן לעיל אין מוכרין בתים אלא לצורך המועד ולצורך המועד פשיטא דשרי והה״ה אם מכר קודם למועד ועתה רולה לכתוב דשרי במועד דהא נמי דבר האבד רק אם היה לו אונס ולא היה יכול לכתוב קודם המועד עכ״ל:

כתוב בספר ת״ה תניא בתוספתא אין כותבין כתב אירסות וקבלות במועד ר״י מתיר שמא יקדמנו אחר פי׳ בשקבל הסדה קודם לכן התיר ר״י כדי שלא יחזרו בהם דקודם כתיבת שטר שייהם חוזרים אבל אחר ת״ק והלכה כמותו עכ״ל: **יש** מתירין לכתוב ע״י שינוי וכו׳ בסמוך כתבתי בשם הגהות אשיר״י שאסור לכתוב בעוגל והתוס׳ כתבו בפרק אלו מגלחין (יט.) מה שנהגו לכתוב בעוגל לא מצינו איתר גם ע״י היפוך שהוא נקרא מצד א׳ לא היו מתירין וגם אי לא אסור משום מלאכה הא אסרינן אפי׳ ברשות דלאו מלאכה היא ונראה דלאו מלאכה הוא אלא בלוה מעשה בגמרא דבין שטר קידושין שכתב בו הרי את מקודשת לי בין שטרי פסיקתא שרי וכ״כ רבינו ירוחם וכתב סמ״ק אבל שטר כתובה שט״ח הוא ואסור לכותבו במועד והכלבו כתב בשם ה״ר דוד בר לוי אים דמוכחי מדיכול להחזיר גרושתו דמי שבשאר ערב הרגל מותר לכתוב כתובה ולחפתה בח״ה דהא מחזיר גרושתו עביד לה כתובה ויש לדחות דדלמא על כתובה ראשונה המזירה ויש להתיר מטעם דבר האבד שמא ילא ערעור בהסכמת אנשים עכ״ל: **ומ״ש** רבינו שיש מפרשים אגרות של רשות שטרי ממשלה כלומר כתב לוי הבלטון דרשות הוא שלטון כמו (אבות פ״ה) אל תתודע לרשות כך פירש״י וכ״כ בהגהות מיימון בשם בה״ג והשאלתות: וכתב עוד בהגהות אבל אחר כתבים כותב שלא כדרכן וכן היה נוהג הר״מ להחמיר וכותב ע״י לותיות שבורות וחתוכות עכ״ל והתוספות והמרדכי כתבו לאסור לכתוב אגרות ואפי׳ על יהודי שהיה תפוס כתבו התוספות שהתירו בדוחק לכתוב ובהגהת אשיר״י כתבו לכתוב מלרכיו לשלוח לחבירו ליכא מאן דשרי ומה שנוהגין לכתוב אגרות בעינול איסור גמור הוא עכ״ל: ותרומת הדשן כתב בשם אחד מהגדולים שאותר לכתוב לחבירו ע״י שתופס הקולמוס בין האצבע והגדול ומאחר שעינה בשעת הכתיבה אינו חושש בתיקונו ומותר אע״פ שלאשתלח אין ניכר בשינה (ג): כתוב עוד בת״ה על דבור המבקשים לשלוח אחר מהנא או אחר ש״ל לשוכרו על זמן לאחר המועד דלא שרי לאחתב אע״פ דלרכי רבים הוא משום דלא התירו לרכי רבים אלא לצורך המועד אלא בדבר שאינו מעשה אומן ואין דבריו מחוורין כלל דאשמע ודאי דלא תשיבא

והיו״ד שם״ם שהיה כותב בכתב היפוך עכ״ל וגם המרדכי כתב שאסור לכתוב בעיגול משום דלכל הכתות יש אות א׳ כתובה כהוגן אבל נהגו לכתוב אותיות חתוכות ופסוקות וקטועות ואף כי לא מצינו שהתיר התלמוד על ידי שינוי אולי אין זה כתיבה ואין כח לאסור וגם הגהות מיימון כתבו בפ״ז מהלכות י״ט בשם כמ״ק שיש לאסור שלא לכתוב על ידי שינוי בעיגול אלא צריך לעשות בכל אות ואות שינוי אותיות חתוכות ושבורות באמצעיתן והיו״ד יעשה אותה כעין עיגול קטן עכ״ל (ה) :

ואי״א הרא״ש כתב תשובה שאלה בה״ה והתיר לי להעתיקה דחשיב דבר האבד ובתשובת הרא״ש כלל רביעי כתוב פסק אחד על ענין הזכרת נשם בפסח שרצה הרא״ש שיזכירו ולא קבלו ממנו וכתב בסופו לא הייתי כותב בחול המועד כי לא הורגלתי בכך אלא צורך שעה הוא מפני חילול שמים וגם יש בדבר הזה קצת לצורך המועד ע״כ ונראה שאותו פסק הוא שהתיר לו להעתיק לפי שהיה רוצה לשלחו למקום אחר ואם לא היה נשאר ההעתק בידו היה דבר האבד ולאותו פסק קורא תשובה לפי שהוא משיב על החולקים עליו דאי לא תימא הכי אלא שתשובה אחרת היתה צריך לתת טעם להרא״ש עצמו למה כתבה בחול המועד אח״כ מצאתי בתשובות הרא״ש כלל כ״ג בלשון הזה כתב תשובה על שאלה בה״ה אפשר מפני שהיה השליח ממתין לה והתיר אף להעתיקה עכ״ל הרי שנתן טעם למה כתב התשובה בחול המועד מפני שהיה השליח ממתין לה כלומר ולא היה השליח רוצה להתעכב עד אחר המועד ומפני כך חשיב לה דבר האבד דשמא אח״כ לא ימצא כיוצא מי ישלחנה אי נמי שהשאלה היתה דבר שיש בו צורך המועד :

וכתוב בהגהת סמ״ק מצאתי כתוב דמותר לכתוב קידושין בחולו של מועד וכ״ל רא״ה מהא דפריך בפרק ב׳ דתמורה (יד :) והא א״ר אבא א״ר יוחנן כותבי הלכות כשורפי תורה וכו׳ דלמא מלתא חדתא שאני פי׳ דבר חדש ורא״ה שמא ישכחנו אלמא דאפי׳ בזמן שאסרת הכתיבה בדברים שבע״פ הותרה בדבר של חידוש גם בחש״מ נתיר מטעם זה לכתוב דברים שהם חדשים אצלו ורא״ה שמא ישכח עכ״ל ובתשו׳ הרשב״א (ח״ג סי׳ רע״ג) כתוב שאלת אם מותר לכתוב חשבון תקופות בחולו של מועד כמו שמותר לכתוב חשבונותיו כדאיתא בתוספתא דמשקין משום דכדבר האבד דמי שמא ישכח חשבונות שבינו לבין אחרים ואמרינן שבתוס׳ מדקדקים מאותה תוספתא שאם שמע מרבו דבר חדש או עלה בידו עיון או סברא ומתיירא שמא ישכחנו שמותר לכתבו תשובה מסתברא שאפי׳ היה כדברי התוס׳ שאמרת בכתיבת התקופות אסור דחשבונות של הוצאות ודבר עיון מחודש בהלכה הוי כדבר האבד שמא ישכח אבל חשבון התקופות ידוע הוא למי שבקי בחשבונות התקופות ואין זה מוציא מלבו דבר מחודש ואין זה אלא כמי שכותב מה שמקובל על פה או כמי שכותב ומעתיק אחד מהספרים • גם במ״ש התוס׳ אני מסתפק זה כמה ואף בימי רבותי ז״ע מפני שאמרו אין מגיהין אות אחת ואפילו בספר העזרה ולמה לא ניחוש שמא ישכח וכל הספרים נגיה מטעות שמא ישכח ועוד דמצוה איכא משום ואל תשכן באהליך עולה (כדאיתא בתוספות יט ·) ויכתוב אדם פירושיו וחידושיו ועושה אדם חיבוריו וכותב ונמצא עושה מועדיו חול ויכתוב תפילין לאחרים דהא איכא מצוה אלא מסתברא לי שלא אמרו אלא ביצירותיו וחשבונותיו שבינו לבין אחרים שהכל תלוי בזכרון שמא לא יזכיר ויאבד ממנו אבל חידוש ששמע או שעלה בידו בעיונו זו באובנתא דליבא תלי ולאחר המועד עשוי הוא לחזר אחר שמועותיו ויבין כמו שהבין מתחלתו וכן אם מתיירא שמא ישכח ישנה בעל פה פעמים הרבה כדי שיהא שגור בפיו כמ״ש (מגילה ז ·) תנא מיניה מ׳ זמנין ודמיא כמאן דמנחת בכיסתיה ורגיל שהיו עושים לזכרון עד שלא נכתבה המשנה והגמ׳ וכן הטעם בהגה׳ ספרים עשוי הוא לחזור ולראות בהם ולהגיה עכ״ל ועל מ״ש רבינו שהרא״ש התיר לו להעתיק תשובת שאלה נראה שהוא סובר כדברי התוס׳ ושלא כדברי הרשב״א ולפי מה שנתן הרמב״ם טעם לכתיבת חשבונותיו מפני שכתיבות אלו אין אדם נזהר בתקונן מאד ומצאנו כמעשה הדיוט אפשר דה״ה דברי לכתוב דבר חידוש שאין אדם נזהר מאד בתיקון כתיבתו שאין כוונתו אלא שלא תשכח מפיו וגם רבי׳ ירוחם כתב וז״ל אם שמע דבר חידוש ורוצה לכתבו כדי שלא ישכח מותר או להעתיקו אם לא ימצא להעתיק אחר המועד דאין לך דבר האבד גדול מזה וכ״כ רבינו פרץ זולתי שהיה הוא מחמיר על עצמו והיה כותבו בשינוי עכ״ל :

כתב הרוקח לתקן קונטריסין לכתוב אחר המועד אסור ז״ל ס״ח י״מ ספר העזרה ספר שקורא בו כ״ג בי״ה ועל זה אין מצינין אותו במועד לפי שאינו צריך עד יה״כ הא אם צריך לקרות בו מצינין אותו במועד בין במקרא בין בתלמוד שאין לך דבר האבד גדול מזה כ״כ הריטב״א בשם רבותיו וכן נראה הלכה למעשה ובלוחות של שעוה מותר לכתוב לד״ה לפי שאינה נקראת כתיבה והרא״ד כתב לכתוב לאחרים בחנם : ולכתוב שמועות וקושיות ותירוצים נראה שמותר דהוי כדבר האבד שמא ישכח (ו) וכן נראה שמותר להגיה ספרים בחנם שמא לאחר י״ט לא יהיה לו פנאי א והרשב״א כתב שאם הרב עומד שם לאחר המועד אסור שהרי יכול לשאלו עכ״ל :

דנין בת״ה בין דיני ממונות וכו׳ כל זה ברייתא בר״פ אלו מגלחין (יד :) ומבואר בירושלמי דהוא משום לרבי רבים כתב המרדכי בס״פ מי שהפך שהתיר רא״ה לקבול בשביל חובותיו במועד והביא ראיה מדאמר בירושלמי קובלין לרשות שהוא שליט על בולו :

[בין דיני נפשות כו׳ פי׳ בזמן שהיו הסנהדרין בלשכת הגזית ודנים דינים כאלה] :

כ״ש זה שהוא כתב נמור אדרבה בשרוצין ליפות הכתב בנון למסורת עושין כן ואפילו מי שכותב האותיות בהיפוך שמצד השני נראית ובאותו צד שכותב אינן נראית היה אוסר ולא היה מתיר לכתוב אלא אותיות חתוכות והיו״ד שבולה נוף אחד יעשה נקודה אחת ויש שעושין אותה עינול קטן וא״א הרא״ש ז״ל כתב תשובת שאלה בה״ה והתיר לי להעתיקה דחשיב דבר האבד : דנין בה״ה בין דיני ממונות ובין דיני נפשות ומשמתין ומכין למי שלא יקבל עליו הדין :

תקמו (א) **אין** נושאין נשי׳ במועד לא בתולו׳ ולא אלמנו׳ ולא מייבמין ומותר לארס (ב) ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין ומותר להחזיר נרושתו מן הנשואין ולא מהאירוסין ובערב המועד הכל מותר

תקמו אין נושאין נשים במועד וכו׳ משנה פרק קמא דמ״ק סוף (ד׳ ח׳) והאריכו בגמרא בטעם האיסור ויליף לה מקרא דאין מערבין שמחה בשמחה • וכתב בהגה״ת סמ״ק וז״ל ומכאן יש נזהרין שלא לעשות שני חופות ביום אחד גם מביאין ראייה מהירושלמי דמפיק מקרא שלא לערב שמחה בשמחה מיעקב אבינו דא״ל לבן מלא שבוע זאת וגו׳ ולא היא דהתם השתי שמחות היו לאדם אחד דיעקב היה נושא שתי נשים וכן גבי רגל שמחת האשה שהוא נושא ושמחת הרגל הם שתיהן לו הלכך שייך בהו עירוב שמחות אבל בב׳ חופות שעושין משתי נשים לשני אנשים לא שייך הכא עירוב שמחה בשמחה וכן היה נוהג מורי רבינו יחיאל לעשות חופת יתום או יתומה עם חופת אחד מבניו הכל ביום אחד אך משתי אחיות פי׳ בספר חסידים (דאין לעשות ביום א׳ עכ״ל) ובמקצת ספריה כתוב דאפי׳ בשבוע אחד אין לעשות ואין לשנות המנהג עכ״ל הגה״ה ממרפ״א :

עושה

ואי״א הרא״ש ז״ל כתב תשובה שאלה והתיר לו להעתיקה דמשום הכי התיר להעתיקה משום דהיה שולה נוף התשובה למקום אחר והו״ל דבר האבד ממנו אם לא יעתיקנה כי לא יהיה זכר מ״ש בתשובה אבל מ״ש התשובה בלשון אי טעמא שרי לכתוב דאפילו אגרת שלומים שרי להרא״ש וכדעת הרי״ף והרמב״ם כ״ש תשובה אבל בכלל כ״ג כתב וז״ל וכתב תשובה על השאלה בה״ה לפי שהיה השליח ממתין לה וכו׳ משמע דצריך ליתן טעם על כתיבת התשובה ואפשר דכיון דהרא״ש היה מחמיר על עצמו שלא לכתוב בחולו של מועד משום הכי הוצרך לומר טעם על כתיבת התשובה במועד משום דהשליח היה ממתין לה ולא היה רוצה להתעכב עד אחר המועד וכן כתב להדיא בכלל רביעי וז״ל לא הייתי כותב בחולו של מועד כי לא הורגלתי בכך אלא לצורך שעה היא וכו׳ אבל מי שנוהג היתר לכתוב תשובת שאלה וכל שכן הוא וב״י כתב ג״כ כיוצא בזה :

תקמו אין נושאין נשים במועד וכו׳ משנה פרק קמא דמ״ק סוף (ד׳ ח׳) והאריכו בגמרא בטעם האיסור ויליף לה מקרא דאין מערבין שמחה בשמחה • וכתב בהגה״ת סמ״ק וז״ל ומכאן יש נזהרין שלא לעשות שני חופות ביום אחד גם מביאין ראייה מהירושלמי דמפיק מקרא שלא לערב שמחה בשמחה מיעקב אבינו דא״ל לבן מלא שבוע זאת וגו׳ ולא היא דהתם השתי שמחות היו לאדם אחד דיעקב היה נושא שתי נשים וכן גבי רגל שמחת האשה שהוא נושא ושמחת הרגל הם שתיהן לו הלכך שייך בהו עירוב שמחות אבל בב׳ חופות שעושין משתי נשים לשני אנשים לא שייך הכא עירוב שמחה בשמחה וכן היה נוהג מורי רבינו יחיאל לעשות חופת יתום או יתומה עם חופת אחד מבניו הכל ביום אחד אך משתי אחיות פי׳ בספר חסידים (דאין לעשות ביום א׳ עכ״ל) ובמקצת ספריה כתוב דאפי׳ בשבוע אחד אין לעשות ואין לשנות המנהג עכ״ל הגה״ה ממרפ״א :

עושה

כתב הרוקח לתקן קונטריסין לכתוב אחר המועד אסור ז״ל ס״ח י״מ ספר העזרה ספר שקורא בו כ״ג בי״ה ועל זה אין מצינין אותו במועד לפי שאינו צריך עד יה״כ הא אם צריך לקרות בו מצינין אותו במועד בין במקרא בין בתלמוד שאין לך דבר האבד גדול מזה כ״כ הריטב״א בשם רבותיו וכן נראה הלכה למעשה ובלוחות של שעוה מותר לכתוב לד״ה לפי שאינה נקראת כתיבה והרא״ד כתב לכתוב לאחרים בחנם : ולכתוב שמועות וקושיות ותירוצים נראה שמותר דהוי כדבר האבד שמא ישכח (ו) וכן נראה שמותר להגיה ספרים בחנם שמא לאחר י״ט לא יהיה לו פנאי א והרשב״א כתב שאם הרב עומד שם לאחר המועד אסור שהרי יכול לשאלו עכ״ל :

דנין בת״ה בין דיני ממונות וכו׳ כל זה ברייתא בר״פ אלו מגלחין (יד :) ומבואר בירושלמי דהוא משום לרבי רבים כתב המרדכי בס״פ מי שהפך שהתיר רא״ה לקבול בשביל חובותיו במועד והביא ראיה מדאמר בירושלמי קובלין לרשות שהוא שליט על בולו :

[בין דיני נפשות כו׳ פי׳ בזמן שהיו הסנהדרין בלשכת הגזית ודנים דינים כאלה] :

תקמו אין נושאין נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מייבמין משנה בפ״ק דמ״ק (ח :) ונאמרו בגמרא כמה טעמים בדבר ואחד מיניהו מפני שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו והרמב״ם זה הטעם ורבינו כתב בטור אבן העזר סי׳ ס״ד וטעמא דאין נושאין נשים במועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה או משום ביטול פריה ורביה פי׳ שלא יבאה לידה עד המועד לפיכך מותר לישא בערב המועד עכ״ל :

ומ״ש ומותר לארס ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין בפרק אלו מגלחין (יח :) אמר שמואל מותר לארס במועד ותנא דבי שמואל מארסין ואין כונסין ואין עושין סעודת אירוסין וטעם משום דאירוסין בלא סעודה ליכא שמחה כדאיתא בפ׳ החולץ (מג :) וכתב הריב״ש בתשובה (סי׳ רס) אפי׳ יעבו ריקודין ומחולות אין זו שמחה האסור במועד ואפי׳ אם הארוס עושה סעודה עם ריעיו כל שאינה בבית ארוסתו לא ממעיט מושמחת בחגך ולא באשתך וכ״כ רבינו האיי והריטב״א וכן לסעוד אחתן בבית חמיו שלא בשעת אירוסין אמי ערי עכ״ל :

ומ״ש ומותר להחזיר נרושתו משנה בפ״ק דמ״ק (ח :) ופירש״י משום דאינה שמחה כ״כ : **ומ״ש** אין הנשואין ולא מן האירוסין כ״כ שם התוס׳ והרא״ש וב״י בשם הירושלמי והטעם פשוט דמאחר שלא נכנסה עד עתה שמחה היא לו והרי״ף והרמב״ם לא הזכירו הירושלמי הזה ולא ידעתי למה :

ומ״ש ובערב המועד הכל מותר ברייתא שם כל אלו שאמרו אסורין לישא במועד מותרים לישא ערב הרגל ומייבב התם (ט ·) דלא תקשי מברייתא לכל הטעמים שנתנו למה אין נושאין נשים במועד ומ״ד דטעמא מפני שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו מצי עיקר שמחה מד יומא הוא כלומר עיקר שמחה דנשואין ביום רא״שון לנשואין : **כתב** הרמב״ם אין נושאין נשים ולא מייבמין במועד וכו׳ ומארסין נשים במועד ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין ולא סעודת נשואין שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג נראה מדבריו שאפי׳ נשא אשה קודם המועד לא יעשה סעודת נשואין במועד ומיהו יש לדחות דדוקא בנושא אשה במועד וכגון שהחזיר נרושתו קאמר שלא יעשה סעודת נשואין אבל מי שנשא ערב מועד מותר לעשות סעודת נשואין במועד וכן נראה מדברי רש״י שפי׳ אהא דתניא כל אלו שאמרו אסורים לישא במועד מותרים לישא ערב הרגל כלומר מותר לישא לכתחילה ואע״ג דז׳ ימים של סעודה היו בדגל וכ״מ מדברי הגה״מ בפ״ב דסוכה וכ״ג מדברי הריב״ש בתשובה והרשב״א כתב בתשובותיו שאלת הא דאמרי׳ אין נושאין נשים במועד ומותר לישא ערב הרגל משום דעיקר שמחה אי יומא אי דוקא בשאכלו סעודה דאשונה מסעודת נשואין ערב הרגל משום שלא במקום סעודה או אפילו לא אכל אלא בנשואין לחוד תשובה נראין הדברים בין עשה סעודה בין לא עשה כעודה שעיקר השמחה הן הנשואין ואין מערבין אותה שמחה עם שמחת הרגל אבל הסעודה עפלה היא לעיקר השמחה וזהו שאין עיקר השמחה אלא יום אחד שהוא תחלת הנשואין ואע״פ שנשמחין בסעודת הנשואין כל שבעה ומאנה אמי הוו שעליהם פטרו את החתן ואת השושבינים מן הסוכה עכ״ל ובתשובה אחרת כתב מי שנשא אשה עי״ט ובאו פנים חדשות אם צריך לחזור ולברך ז׳ ברכות תשובה אסור לעשות סעודת נשואין במועד כדאיתא בפרק אלו מגלחין ומיהו אם באו לו פנים חדשות מעצמן אפשר שמברכין לפי שאין טעון ברכה כל שיש פנים חדשות וכיון שבאן פנים חדשות אפשר לומר שאין מבטלין הברכה מפני שמחת מועד • ובתשובה אחר כתב לכנוס בערב י״ט מותר כדאמרינן פרק אלו מגלחין ודקשיא לך שהרי עושין סעודה כל ז׳ לשם חופה ומערבין שמחה בשמחה כבר הקשו כן שם ופריקו למ״ד משום פריה ורביה לאחד יומא לא משכי נפשיה למ״ד משום שמחה וכן משום טרחא עיקר שמחה ועיקר טרחא חד יומא עכ״ל וכיון שהוא עצמו כתב להתיר וכדברי רש״י ומיהו דרבנן הוא נקטינן לקולא ומותר לזמן קרובים לעשות סעודת נשואין במועד כיון שנשא ערב הרגל וכן נהגו : **כתבו** התוס׳ שם (ח :) דסעודת בריתא מילה מותר לעשות בת״ה לליכא שמחה כדאמרי׳ פ״ק דכתובות דלא מברכין שהשמחה במעונו משום דאית ליה לערא ליזוקא א״כ כיון שזמנו קבוע אין לבטל זה מפני זה וכ״כ בהג״א פ״ב דסוכה בשם א״ז : **ובתבו** עוד התוס׳ אבל סעודת פדיון הבן ל״ע אם מותר לעשות במועד ואין לומר הא זמנה קבוע תינח בזמנה שלא בזמנה היאך יהא מותר וכ״ל דקי״ל כרב אשי דדריש בפ״ק דחגיגה בחגך ולא באשתך ואינו אסור לערב שמחה בשמחה ועי״ל דלא חשיב שמחה בשמחה כי אם סעודת נשואין לבד עכ״ל :

עושה

כ״ש זה שהוא כתב נמור אדרבה בשרוצין ליפות הכתב בנון למסורת עושין כן ואפילו מי שכותב האותיות בהיפוך שמצד השני נראית ובאותו צד שכותב אינן נראית היה אוסר ולא היה מתיר לכתוב אלא אותיות חתוכות והיו״ד שבולה נוף אחד יעשה נקודה אחת ויש שעושין אותה עינול קטן וא״א הרא״ש ז״ל כתב תשובת שאלה בה״ה והתיר לי להעתיקה דחשיב דבר האבד : דנין בה״ה בין דיני ממונות ובין דיני נפשות ומשמתין ומכין למי שלא יקבל עליו הדין :

תקמו (א) **אין** נושאין נשי׳ במועד לא בתולו׳ ולא אלמנו׳ ולא מייבמין ומותר לארס (ב) ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין ומותר להחזיר נרושתו מן הנשואין ולא מהאירוסין ובערב המועד הכל מותר

דרכי משה

והמיקל במקום שאין מנהג לא הפסיד : (ה) מיהו נוהגים שכותבין איגרת שלומים ע״י שורות עקומות ואין למדות בידן מאחר דכבר כתבתי דאליבא דהלכתא יש להתיר באיגרת שלום לגמרי אפילו בלא שינוי כלל · אבל בשאר כתבים האסורים לכתוב במועד יש להחמיר דאפילו ע״י עיגול אסור ; (ו) ונראה דהכי נקטינן לענין הלכתא ודלא כמהרי״ל דאוסר : וע״ל

פרישה

כי׳ **תקמו** (א) **אין** נושאין כו׳ בפ״ע בסי׳ ס״ד ושם כתב הטעם משום דאין מערבין שמחה בשמחה ואינו אסור לישא בערב המועד ובטל מפריה ורביה ועוד שלא יעשה סעודת אירוסין בשמחה ואינו שמחת הרגל ואפשר בשמחת אשתו דאין שמחה בלא סעודה : (ב) **ובלבד** שלא יעשה סעודת אירוסין

כתב

הדושי הגהות

תקמה א לעיל מזה כתב בשם הרשב״א דלגמרי אסור ועיין בשכ״ג ישוב לזה :

פירוש

עושה אשה תכשיטיה בח"מ משנה כפ"ק דמ"ק (שם י) : **וכ"ש** כגון כוחלת ופוקסת וכו' עד סוף הסי' ברייתא שם (ט ;) :

תנן התם (ח :) עושה אשה תכשיטיה בחועד ר' יהודה אומר לא תסוד בסיד מפני שהוא נוול לה וגמ' (ט :) תניא מודה ר"י בסיד שיכולה לקפלו בחועד שנופלתו בחועד שאע"פ שאינה היא בכשיו שמחה היא לאחר זמן ומשמש דת"ק סרי אע"פ שאינה יכולה לקפלו בחועד והלכה כמותו וכן פסקו הגה"מ בשם מ"ז אבל הרמב"ם כתב טופלת עצמה בסיד וכיולא בו והוא שתוכל לסלקו בחועד וכתב ה"ה שאפשר שסובר דת"ק לא פליג אדרבי יהודה וסמ"ג כתב כדברי הרמב"ם כתב עוד הרמב"ם מעברת אשה שער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד בין בכלי וטעתו מדתניא התם מעברת סכין על פניה שלמטה :

תקמז חול המועד אסור בהספד ובתענית הלכך אין מניחין את המטה ברחוב העיר שלא להרגיל את ההספד וכתב מ"ר מפני שאסור להרגיל אלא לבכות ת"ה לפיכך אין מוליכין המת בבה"ק בחועד עד שיהיה כל הקבר מתוקן ומזומן :

ומ"ש והנשים תענות וכו' שם בחשנה (כח :) נשים בחועד מענות אבל לא מטפחות בראשי חדשים בחנוכה ובפורים תענות ומטפחות אבל לא מיקוננות אינהו הענוי שכולן עונות כאחת קינה שאחת מדברת בכולן עונות אחריה וכתב רבינו בהלכות אבל דה"מ לאינש דעלמא אבל לת"ח מענות ומקוננות כדרכן בחול וה"מ בפניו אבל שלא בפניו לא ויתבאר בסמוך ושם אמר דיום שמועה כבפניו דמי : **ואפי'** כל ל' יום לפני החועד אסור לנסר"ד וכו' משנה בח"ט דת"ק (ד' ח :) לא יעורר אדם על מתו ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום וגמרא (שם) מאי לא יעורר אדם מהו אמר רב כך הדר ספדנא בחעדנא אמרי יבכון עמיה כל הרורי ליב' ופי' בל"י כך הדר הוא ספדנא בעיר ולועק היבכו עמו כל מרי נפש כי הוא יודע לספוד כהוגן ומי שהיה לבו דוה עליו הולך וכופף על קרובו וכתב רבינו ירוחם פי' לא יעורר לא יסכור ספדן לעורר על מתו שתא זה כמה ימים והראב"ד פי' מת לו מת בחועד לא יעורר להריגם שם מרי נפש על קרוביהם שמתו שיבכו עמו וז"ל שמ"ג שנינו שאסור לאדם שיספוד על מתו קודם הרגל ל' יום כמו שלא יבא הרגל והוא נעצב ולבו דואג ומזכיר אלא יסיר הדאגה מלבו ויכוין לבו לשמחה ואיתא תו בגמרא מ"ש ל' יום אמר רב כהנא ואמרי לה א"ר יהודה אמר רב מעשה באדם שכנס מעות לעלות לרגל ובא בפנן ועמד על פתח ביתו ונטלתן אשתו ונתנתן לו ונמנע ולא עלה באותה שנה אמרו לא יעורר אדם על מתו ולא יספידנו קודם לרגל ל' יום ושמואל אמר לפי שאין המת משתכח מן הלב ל' יום מאי ביניהו איכא ביניהו דקעבדי בחנם ופירש"י שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום • כלומר כיון דמת אינו משתכח מן הלב ל' יום אי מכפידו פחות מל' יום לפני הרגל אתי למיספד ברגל דעדיין לא שכחו ובתנו התוס' ברא"ה דהלכה כרב באיסורי ואפי' לשמואל ז"ל דלא אסירי אלא ע"י ספדנא אבל הוא עצמו שרי דיותר מתאפק מצערו ע"י לעקה ושמחת אחר זמן והרא"ש כתב וז"ל כתב הרי"ץ גיאת כיון דטעמא משום עליית הרגל שרי והקשה הר"מ א"כ לימא איכא ביניהו בזמן הוה אלא אף בזמן הזה אסור אי משום דכל דבר שבמניין לריך מניין אחר להתירו אי משום עליית רגל אלא נמי משום שמחת הרגל שאדם מקמץ מעות לצורך החועד אתי לבטולי משמחת הרגל והראב"ד כתב וקי"ל כשמואל דברסיון בירושלמי לא יעורר אדם על מתו אינהו העורר מזכירו בין המתים לא יספידנו קודם לרגל ל' יום דאינו אבל בחדש בזמן אבל בחדש מותר אי זהו חדש תוך ל' יום יצן אחר ל' יום כלומר אם מת לו מת בתוך ל' יום אפילו ערב הרגל מותר לספדו כדרכו מפני שהמרירות כבר הוא בלבו על מיתת המת ואין בו תוספת מפני הספד מזה ברא"ה דמפני לער החועד היא כשמואל והרמב"ן ז"ל כתב כיון דקי"ל דהלכתא כרב באיסורי אין לשנות כל זה מפני שיטת הירושלמי אי אתיא כוותיה דשמואל ול"ל כיון דבחד ליטנא אמר רב כהנא בסמוך על הירושלמי דהאי ליטנא עיקר ואין אנו צריכין לסתור הכלל שלנו עכ"ל וכתב ה"ה שכן דעת הרשב"א לפסוק כרב אבל הרמב"ם כפ"ז מהל' יום טוב פסק כשמואל וכן כתב בפרק י"א מהל' אבל ושם כתב בד"א במת יצן אבל אם מת בתוך ל' יום סמוך לחג מעורר וגם הרמב"ן כתב בת"ה דמת אדם בתוך ל' יום לד"ה מותר וג"ל שלא נאמרו דברים אלו אלא לפי מנהגם שהיו הולכים להספיד מתיהם באמצע השנה או אחר חוס השנה לעורר בכי וילנה שאותו העצבון והצער אינו נשכח אלנו עד ל' יום אבל מה שמנהגים בזמן הזה שבתשלום השנה סופדים את המת ומזכירים נשמתו אף לדברי שמואל שרי דאין זה עורר שלא ישכח מן הלב ל' יום אדרבא דעתם להפסיק ע"י כך אבלותם שהרי קודם לכן לובשים שחורים ואח"כ מסירים אותם ולובשים מחלצות וברא"ה דמי שבאה לו שמועה אפי' רחוקה בתוך ל' קודם לרגל מותר לספדו דהו"ל כאדם דקאמר בירושלמי דשרי שהטעם שכתב הרא"ש שייך גם בזה שהמרירות כבר היא בלבו על מיתת המת ואין בו תוספת מפני ההספד :

אין קורעין בח"ה ולא חולצין כתף ולא מבדין אלא קרובים של מת וכו' משנה בפרק אלו מגלחין (כד :) אין קורעין ולא חולצין אלא מבדין אלא קרובים של מת ואח מפרש לה בירושלמי וכן חליצת כתף ולהבדות בראבה אינם בחועד אלא בקרובים של מת ואין מבדין את האבל בחועד בתוך ביתו אלא על מטות זקופות ואפי' מי שלבו גם בו אפי' קרובים ומשם שאין כפיית המטה נוהגת ברגל כלל וכ"כ רא"ה דמתניתין איירי בחועד דגרסי' בירושלמי על משנה זו ובלבד קרובים הראויים להתאבל תניא חכם שמת הכל קרובים ואפילו קרובים שאינם ראויים להתאבל בהדא דרבי בון דמר בחועדא א ולא עבד ליה רב מנא חסדא אמרי לפורמי עד מיתת סנאה בתר חועדא עביד ליה יקרא על ואמר קדמיהן הדא דתניא חכם שמת הכל קרובים בהיתון דהון גבייה אתן לא הון גבייה וכיון דמתניתין איירי בחועד שמעינן דיש קריעה בחועד ושמעינן נמי דעושין הבראה בחועד והר"ם מתרץ האי דכתב דאין עושין הבראה בח"ה והכיא ראיה מהירושלמי דגרסינן התם רבי תנחום בר חסדא דמך בריש ירחא עבדי להו מיברין סברין מימר דמדעתיה דרבי אמי אשכחין דלא מדעתיה דרבי אמי ויש לדחות שעשו הבראה ולא נמלכו בו ואפשר שאם שאלוהו לא היה מוחה ואפי' היה מוחה אין לימא לן דהלכתא כוותיה דטפי מסתבר דהלכה כשונגא דירושלמי דמוקי מתני' בחועד וש"מ דהבראה שרינא בחול המועד עד כאן לשונו • וכתב המרדכי בח"ג כתב על מתו קורע ביום קבורה בחועד ולא ביום שמועה אם שמע בחועד ורא"ה כתב דאפילו ביום קבורה לא יקרע בחא"מ ורא"מ כתב דאפי' ביום שמועה קורע בח"ה ודברי נראין וכן משמע בירושלמי עכ"ל ובהג"מ כתבו ג"כ סברות אלו והסכימו לדברי האומרים דאפי' ביום שמועה קורע • ונסמוך מכתוב שכך הוא דעת הרא"ש לקרוע בחועד ביום שמועה קרובה וכתוב בסמ"ג ובשמ"ק אומרים שרש"י קרע בח"ה אבל הבראה אין עושין דהוי פרהסיא וגרא"ה דה"ה לקריעה וגם לאחר החועד אין להבדות כיון שעברה שעודה ראשונה עכ"ל ואמי וגרא"ה וכו' הוא לשון הגהת סמ"ק אבל הכמ"ג כתב בלשון אחר : **חכם** ששואלין אותו וכו' גראה דעשות הוא וכל"ל הכם וא"ח ששואלין אותו וכו' וכ"כ בי"ד סי' ס"מ בשי' ה' ובל מה שכתב רבינו כאן עד אתת מכל המלות נתבאר לשם מבעיא ד' מד כעיא עשירי : כתב

עושה אשה תכשיטיה בח"מ משנה כפ"ק דמ"ק (שם י) : **וכ"ש** כגון כוחלת ופוקסת וכו' עד סוף הסי' ברייתא שם (ט ;) :

תנן התם (ח :) עושה אשה תכשיטיה בחועד ר' יהודה אומר לא תסוד בסיד מפני שהוא נוול לה וגמ' (ט :) תניא מודה ר"י בסיד שיכולה לקפלו בחועד שנופלתו בחועד שאע"פ שאינה היא בכשיו שמחה היא לאחר זמן ומשמש דת"ק סרי אע"פ שאינה יכולה לקפלו בחועד והלכה כמותו וכן פסקו הגה"מ בשם מ"ז אבל הרמב"ם כתב טופלת עצמה בסיד וכיולא בו והוא שתוכל לסלקו בחועד וכתב ה"ה שאפשר שסובר דת"ק לא פליג אדרבי יהודה וסמ"ג כתב כדברי הרמב"ם כתב עוד הרמב"ם מעברת אשה שער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד בין בכלי וטעתו מדתניא התם מעברת סכין על פניה שלמטה :

תקמז חול המועד אסור בהספד ובתענית הלכך אין מניחין את המטה ברחוב העיר שלא להרגיל את ההספד וכתב מ"ר מפני שאסור להרגיל אלא לבכות ת"ה לפיכך אין מוליכין המת בבה"ק בחועד עד שיהיה כל הקבר מתוקן ומזומן :

ומ"ש והנשים תענות וכו' שם בחשנה (כח :) נשים בחועד מענות אבל לא מטפחות בראשי חדשים בחנוכה ובפורים תענות ומטפחות אבל לא מיקוננות אינהו הענוי שכולן עונות כאחת קינה שאחת מדברת בכולן עונות אחריה וכתב רבינו בהלכות אבל דה"מ לאינש דעלמא אבל לת"ח מענות ומקוננות כדרכן בחול וה"מ בפניו אבל שלא בפניו לא ויתבאר בסמוך ושם אמר דיום שמועה כבפניו דמי : **ואפי'** כל ל' יום לפני החועד אסור לנסר"ד וכו' משנה בח"ט דת"ק (ד' ח :) לא יעורר אדם על מתו ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום וגמרא (שם) מאי לא יעורר אדם מהו אמר רב כך הדר ספדנא בחעדנא אמרי יבכון עמיה כל הרורי ליב' ופי' בל"י כך הדר הוא ספדנא בעיר ולועק היבכו עמו כל מרי נפש כי הוא יודע לספוד כהוגן ומי שהיה לבו דוה עליו הולך וכופף על קרובו וכתב רבינו ירוחם פי' לא יעורר לא יסכור ספדן לעורר על מתו שתא זה כמה ימים והראב"ד פי' מת לו מת בחועד לא יעורר להריגם שם מרי נפש על קרוביהם שמתו שיבכו עמו וז"ל שמ"ג שנינו שאסור לאדם שיספוד על מתו קודם הרגל ל' יום כמו שלא יבא הרגל והוא נעצב ולבו דואג ומזכיר אלא יסיר הדאגה מלבו ויכוין לבו לשמחה ואיתא תו בגמרא מ"ש ל' יום אמר רב כהנא ואמרי לה א"ר יהודה אמר רב מעשה באדם שכנס מעות לעלות לרגל ובא בפנן ועמד על פתח ביתו ונטלתן אשתו ונתנתן לו ונמנע ולא עלה באותה שנה אמרו לא יעורר אדם על מתו ולא יספידנו קודם לרגל ל' יום ושמואל אמר לפי שאין המת משתכח מן הלב ל' יום מאי ביניהו איכא ביניהו דקעבדי בחנם ופירש"י שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום • כלומר כיון דמת אינו משתכח מן הלב ל' יום אי מכפידו פחות מל' יום לפני הרגל אתי למיספד ברגל דעדיין לא שכחו ובתנו התוס' ברא"ה דהלכה כרב באיסורי ואפי' לשמואל ז"ל דלא אסירי אלא ע"י ספדנא אבל הוא עצמו שרי דיותר מתאפק מצערו ע"י לעקה ושמחת אחר זמן והרא"ש כתב וז"ל כתב הרי"ץ גיאת כיון דטעמא משום עליית הרגל שרי והקשה הר"מ א"כ לימא איכא ביניהו בזמן הזה אלא אף בזמן הזה אסור אי משום דכל דבר שבמניין לריך מניין אחר להתירו אי משום עליית רגל אלא נמי משום שמחת הרגל שאדם מקמץ מעות לצורך החועד אתי לבטולי משמחת הרגל והראב"ד כתב וקי"ל כשמואל דברסיון בירושלמי לא יעורר אדם על מתו אינהו העורר מזכירו בין המתים לא יספידנו קודם לרגל ל' יום דאינו אבל בחדש בזמן אבל בחדש מותר אי זהו חדש תוך ל' יום יצן אחר ל' יום כלומר אם מת לו מת בתוך ל' יום אפילו ערב הרגל מותר לספדו כדרכו מפני שהמרירות כבר הוא בלבו על מיתת המת ואין בו תוספת מפני ההספד מזה ברא"ה דמפני לער החועד היא כשמואל והרמב"ן ז"ל כתב כיון דקי"ל דהלכתא כרב באיסורי אין לשנות כל זה מפני שיטת הירושלמי אי אתיא כוותיה דשמואל ול"ל כיון דבחד ליטנא אמר רב כהנא בסמוך על הירושלמי דהאי ליטנא עיקר ואין אנו צריכין לסתור הכלל שלנו עכ"ל וכתב ה"ה שכן דעת הרשב"א לפסוק כרב אבל הרמב"ם כפ"ז מהל' יום טוב פסק כשמואל וכן כתב בפרק י"א מהל' אבל ושם כתב בד"א במת יצן אבל אם מת בתוך ל' יום סמוך לחג מעורר וגם הרמב"ן כתב בת"ה דמת אדם בתוך ל' יום לד"ה מותר וג"ל שלא נאמרו דברים אלו אלא לפי מנהגם שהיו הולכים להספיד מתיהם באמצע השנה או אחר חוס השנה לעורר בכי וילנה שאותו העצבון והצער אינו נשכח אלנו עד ל' יום אבל מה שמנהגים בזמן הזה שבתשלום השנה סופדים את המת ומזכירים נשמתו אף לדברי שמואל שרי דאין זה עורר שלא ישכח מן הלב ל' יום אדרבא דעתם להפסיק ע"י כך אבלותם שהרי קודם לכן לובשים שחורים ואח"כ מסירים אותם ולובשים מחלצות וברא"ה דמי שבאה לו שמועה אפי' רחוקה בתוך ל' קודם לרגל מותר לספדו דהו"ל כאדם דקאמר בירושלמי דשרי שהטעם שכתב הרא"ש שייך גם בזה שהמרירות כבר היא בלבו על מיתת המת ואין בו תוספת מפני ההספד :

אין קורעין בח"ה ולא חולצין כתף ולא מבדין אלא קרובים של מת וכו' משנה בפרק אלו מגלחין (כד :) אין קורעין ולא חולצין ולא מבדין אלא קרובים של מת ואח מפרש לה בירושלמי וכן חליצת כתף ולהבדות בראבה אינם בחועד אלא בקרובים של מת ואין מבדין את האבל בחועד בתוך ביתו אלא על מטות זקופות ואפי' מי שלבו גם בו אפי' קרובים ומשם שאין כפיית המטה נוהגת ברגל כלל וכ"כ רא"ה דמתניתין איירי בחועד דגרסי' בירושלמי על משנה זו ובלבד קרובים הראויים להתאבל תניא חכם שמת הכל קרובים ואפילו קרובים שאינם ראויים להתאבל בהדא דרבי בון דמר בחועדא א ולא עבד ליה רב מנא חסדא אמרי לפורמי עד מיתת סנאה בתר חועדא עביד ליה יקרא על ואמר קדמיהן הדא דתניא חכם שמת הכל קרובים בהיתון דהון גבייה אתן לא הון גבייה וכיון דמתניתין איירי בחועד שמעינן דיש קריעה בחועד ושמעינן נמי דעושין הבראה בחועד והר"ם מתרץ האי דכתב דאין עושין הבראה בח"ה והכיא ראיה מהירושלמי דגרסינן התם רבי תנחום בר חסדא דמך בריש ירחא עבדי להו מיברין סברין מימר דמדעתיה דרבי אמי אשכחין דלא מדעתיה דרבי אמי ויש לדחות שעשו הבראה ולא נמלכו בו ואפשר שאם שאלוהו לא היה מוחה ואפי' היה מוחה אין לימא לן דהלכתא כוותיה דטפי מסתבר דהלכה כשונגא דירושלמי דמוקי מתני' בחועד וש"מ דהבראה שרינא בחול המועד עד כאן לשונו • וכתב המרדכי בח"ג כתב על מתו קורע ביום קבורה בחועד ולא ביום שמועה אם שמע בחועד ורא"ה כתב דאפילו ביום קבורה לא יקרע בחא"מ ורא"מ כתב דאפי' ביום שמועה קורע בח"ה ודברי נראין וכן משמע בירושלמי עכ"ל ובהג"מ כתבו ג"כ סברות אלו והסכימו לדברי האומרים דאפי' ביום שמועה קורע • ונסמוך מכתוב שכך הוא דעת הרא"ש לקרוע בחועד ביום שמועה קרובה וכתוב בסמ"ג ובשמ"ק אומרים שרש"י קרע בח"ה אבל הבראה אין עושין דהוי פרהסיא וגרא"ה דה"ה לקריעה וגם לאחר החועד כיון שעברה שעודה ראשונה עכ"ל וגם בתו' פרק אלו מגלחין כתוב שרש"י היה אומר שאין עושין הבראה ברגל הואיל ולאחר החועד נמי לא יעשוה הואיל ובטלה שעודה ראשונה והמרדכי כתב י"א דהיכא דצריך למתות ז' אחר הרגל גראה לומר דצריך לעשות הבראה כדאמרינן אכילה ראשונה אינו אוכל משלו והרי הוא מתחיל עכשיו אבילותו וכן הדין אם שמע שמועה בשבת ויש חולקין כיון דנתה יום ראשון אין מבדין ע"כ והנה"מ הסכימו לדברי האומרים דמבדין בח"ה ודברי הרמב"ם בפ"ו מה' י"ט כדברי הרא"ש ז"ל וכך הם דברי הרמב"ן בת"ה וכתב דבין הקרובים הראויים להתאבל בין כל המחוייבים קריעה קורעין בחועד אבל לכבוד הרשות קתני מתני' דאין קורעין וכן נוהגין העולם לקרוע ולהבדות בח"ה כדעת הרמב"ם והראב"ד והרמב"ן והרא"ש ז"ל (ג) : **חכם** ששואלין אותו דבר הלכה בכ"מ ואומרה הכל קורעין עליו וכו' (שם כה :) על הא דתנן אין קורעין ולא חולצין וכו' פריך בגמרא ואפי' חכם והתניא חכם שמת הכל קורעין עליו הכל חולצין עליו הכל מבדין עליו בחבורה של עיר ל"ל דאלו חכם הוא ואי אדם כשר הוא חיובי מחייב למקרע דאלו אדם כשר הוא אי דקאי אחם בשעת יציאת נשמה חיובי מחייב אלא קאי אחם בשעת יציאת נשמה וכתב הרא"ש בשם הראב"ד חכם שמת הכל כקרוביו הכל קורעין עליו וכו' אפילו במועד הא פריך אמתניתין דאיירי במועד ואפילו ביום שמועה איירי דאי בין מיתה לקבורה אפילו על אדם כשר אלא חכם חייב לקרוע מדקאמר הכל כקרוביו אלא דקרוביו קורעין בח"ה אף ביום שמועה ואלא כה"ג שבתבו דמי שבאה לו שמועה קרובה אסור לקרוע ואחר המועד קורע וגוהג אבילות ע"כ וכן פסק ר"מ שמועה קרובה קורע בח"ה וכתב עוד ירושל' בשם שקורעין על החכמים כך קורעין על ת"ח מיזהו ת"ח אמר חזקיה כל שנה וכו' וגמרא דידן בפ' אלו קטרים (קיד •) אמר רבי יוחנן מיזהו ת"ח כל ששואלין אותו דבר הלכה בכ"מ ואומרה כתב הרמב"ן וכן לענין קריעה וכך מצינו בתשובה אמר ה"ר משה מיזהו ת"ח שאין מועד בפניו כל ששואלין אותו דבר הלכה בכ"מ ואומרה ואפילו במסכת כלה עכ"ל הרא"ש : ומ"ש

דרכי משה

תקמז (א) וע"ל סימן תקס"ח : (ב) ובמהרי"ל כתב דאין לקרוע במועד רק על אביו ואמו וכ"כ בהג"ה סימן רפ"ח דכן נוהגין באשכנז ועיין בי"ד סימן ש"ם : עיין

חדושי הגהות

תקמז א פירוש על זה שלא עבד ליה רבי מנא חסדא שלא ספדיה לרבי בון אמרי ציפוראי עד מית כנאה כלומר עד מיתת שנאו שלא היו אוהבים רבי מנא לרבי בון זה לזה בתר מרעא עביד ליה יקרא שספדו כראוי ואמר הא דלא ספדיניה בחועד משום דהדא דתניא חכם שמת הכל קרוביו אינו אלא באינון דהויין נביה במיתתו אבל אנן לא הויינו

ומ״ש רבינו בין בפניו בין שלא בפניו וכן מ״ש ואפי׳ ביום שמועה שאינו יום קבורה ואפי׳ לא קרע ביום שמועה יקרע בכל זמן שעוסקין בהספד וכו׳ ביום שמועה כמו בפניו דמי שם כי גם בפסיה דרב ספרא לא קרעו רבנן עליה אמרי לא גמרינן מיניה אמר להו אביי מי תניא הרב שמת תכם שמת תניא ועוד כל יומא שמעתתיה בפומין בני מדרשא סבור מאי דהוה הוה א״ל אביי תניא תכם כ״ז שעוסקין בהספד חייבין לקרוע סבור למקרע לאלתר אמר אביי תניא תכם כבודו בהספדו וכתב הרא״ש בשם הראב״ד לא קרעו רבנן עליה וכו׳ פי׳ הראב״ד שלא היו שם בשעת מיתה וקבורה אלא אח״כ באו ולא קרעו עליו דאמרי לא גמרינן מיניה וקשיא לן אטו רב ספרא לאו אדם כשר הוה והלא הכל קורעין על אדם כשר אפילו בחולו של מועד וי״ל ה״מ הני העומדים שם בין מיתה לקבורה ואי לא לא מחייבי והם סוברים דתכם דינו כאדם כשר ותו לא אח״כ היה רבו אז בין בפניו בין שלא בפניו קורע ביום שמועה אפילו במועד א״ל מי תניא הרב שמת תכם שמת תניא וקאמר הכל כקרובין בין בפניו בין שלא בפניו ואי תקשי לך הך ירושלמי שהבאתי לעיל ואמר קדמיהון תכם שמת הכל כקרובין באיתון דהוו גניה אבן לא הוינן גניה איכא למימר ההיא לא בקריעה איירי אלא בהספד וקי״ל דאין מספידין במועד אלא בפניו סבור מאי דהוה הוה כיון שלא קרעו ביום השמועה אע״פ שהוא בתוך ז׳ שוב אינו קורע דהא לאו שעת חימום הוא אמר להו תכם כל זמן שעוסקין בהספדו והוא תוך ז׳ אז לפי מה שהוא בהספד עכ״ל: **ומ״ש** אבל בח״ה אין מספידין אלא בפניו שם (כז:) אמתני׳ דאין מניחין את המטה כרחוב אמר ב׳ עולא אין מועד בפני שלא בפניו ואסיקנא ביום שמועה כבפניו דמי וכתב הרמב״ם בפ׳ כ״א מהלכות אבל ויום שמועתו כבפניו הוא וסופדין אותו אע״פ שהיא רחוקה: **ומ״ש** רבינו ואפילו לא קרע ביום שמועה יקרע כל זמן שעוסקין בהספד אפי׳ עוסקין בו יותר מז׳ ימים כגון בשאר לא ניתן ליכתב בהלכות אלו דאינו ענין לחול המועד אלא שמאחר שהתחיל לכתוב דיני ת״ח גמרם: **ומ״ש** ועל רבו שלמדו חכמה או שהאיר עיניו במשנה אחת כגון חברים שלומדים זה עם זה קורעין בח״ה וכו׳ בס״פ ואלו מציאות (לג:) אמרינן דת״ח שבבבל עומדים זה מפני זה וקורעין זה על זה וכתב הרא״ש בפרק אלו מגלחין פירש״י דקורעין זב״ז כדין רבו שאין מאחין לעולם לכל יומא שמעתתא דהדדי בכומייהו דאילו בקריעה עצמה אין חלוק בין חכם לרבו מובהק עכ״ל וכ״כ התו׳ והר״ן וג״י ודלא כהר״י שאמר דהא דאיתא לקרוע אם הוא חשוד בעבירות נמי קורעין עליו כ״כ שם הרא״ש בשם הר״מ ודלא כהר״י שאמר דהא דאיתא לקרוע דשעומד בשעת יציאת נשמה ה״מ באדם ראשון אבל באדם ראשון וחשוד אין אדם חייב לקרוע: **עוד שיין** כל צרכי המת בהוה״מ וכו׳ בריש״ת בפ״ק דמ״ק (מ): עושין כל צרכי המת גוזזין לו שערו וכו׳ ועושין לו ארון מנסרים המנוסרים מעי״ט רבב״ג אומר אף מביא עצים ומנסרן בצנעה בתוך ביתו וכתב הרי״ף והרא״ש והלכתא כרשב״ג דסתם לן תנא כוותיה וכ״פ הרמב״ם: **ומ״ש** ובלבד שלא יקון אותם מן המחובר ירושלמי הכל מודים שלא יקון לו ארזים ואמרי׳ תו בירושלמי ודכוותיה לא יחלוב לו אבנים מן ההר היו חצובות מן ההר פלוגתא דר׳ יהודה ורבנן פי׳ היו חצובות מן ההר אלא שצריך לחלקן ולרבנן אז אחד לשנים אז לחלוק אחד לשנים לשלשה דומיא דארזים לנסר וכתב הרי״ף והרא״ש והרמב״ם כתב בפ״ז דאין מוציאין אבנים לבנות בהם קבר וכתב ה״ה דאבנים חצובות מותר לחלקן דומיא דנסרים דקי״ל כרשב״ג וכ״ל כתב היו חצובות אלא שהיו צריכים לחלק אחד לשנים אז לג׳ דומיא דארזים לנסר פלוגתא דרבי יהודה ורבנן דפליגי במתניתין דלרבנן לא בעי עמו בחצר ולר׳ יהודה בעינן ואיכא למידק אמאי אסרינן לקון לו ארזים וסרינן למינז ליה אסא וי״ל דאסא שאני שידוע לכל שהוא ראוי לחי להריח ולמת לפעבור הזוהמא וליכא שום חשדא אבל ארזים אתי למימר לצורך בנין הוא קולצן כ״כ כ״י בשם המפרשים ז״ל: **ומ״ש** ומיהו דוקא בצנעה שיעשה האחרון עם המת בחצר פי׳ שהמת בחצר שהוא לצורך מת ולא יאמרו שהוא עושה מלאכה בה״ה סתם מתני׳ היא בפ״ק דמ״ק (שם): **ומ״ש** ואם המת אדם מפורסם וכו׳ ירושלמי כתבוהו הרי״ף והרא״ש שם: **ומ״ש** ובמקום שהיהודים דרים במקום א׳ וכו׳ כ״כ שם התוס׳ וכ״כ שם המרדכי והג״א בשם מהר״ם וכ״כ הר״ן בפ״ק דביצה וכ״כ הגמ״י וכ״כ סמ״ק: **אין** תופרין כוכין וקברות בח״ה משנה שם אין תופרין כוכים וקברות במועד אבל מחכנין את הכוכין ועושה נגרכת במועד ומפרש בגמרא כוכין בחפירה וקברות בבניין כולל מחכנין אמר רב יהודא שאם היה ארוך מקצרו בתחילת תנא מאריך ומרחיב בו וכתב הרא״ש שאין תופרין כוכין פירוש להקבר לאחר המועד וכ״פ רש״י שהיה דרכן לחפור כוכין להיות מזומנים לצורך מתים שימותו דערתא יתירה הוא ותמה הראב״ד אם לצורך אחר המועד הוא למה מחכנין אותו במועד ופי׳ הראב״ד ז״ל דלקבור בו במועד אירי ואפ״ה אין תופרין אותו בתחלה במועד מ״ט משום דאפשר ליה בנגרכת והוא הבקיע עושין נגרכת במועד זה הבקיע וכל שהוא תושב נקרא בקיע כי זה הבקיע אין עושין אותו קבר לעולם אלא לשעה כמו גר ותושב והיינו מהמערות דאמרן לעיל זה שמת במועד נותנין אותו לתוכו עד לאחר המועד שתופרין לו כוך או בונין לו קבר לפי כבודו ולא מסתבר כלל כפירושו כי גנאי גדול הוא למת לפנותו מקבר לקבר קודם שיתעכל הבשר וראוי הוא להתיר צורך קבורה יותר מהיתר דבר האבד ומה שתמה על החיבוק תירץ הרמב״ן לפי שכוכין והקברות צרכי רבים הן רבי׳ שתו ורבים יפתו ובצרכי רבים כתבתי למעלה דאין עושין אותו בתחלה במועד בשאין צריכים להם במועד כמו שאין תופרין בורות שיחין ומערות של רבים במועד בשאין צריכים להם במועד אבל חוטטין אותם אף על פי שאין צריכים להם עד לאחר המועד והחיבוק דמיא להטיטת בורות עכ״ל וכ״ד הרי״ף שכתב על משנה זו פי׳ להקבר בהם לאחר המועד וגם הרמב״ם כתב בפ״ח אין תופרין קבר להיות מוכן למת שימות ואין בונין אותו אבל אם היה עשוי מתקנו במועד וכתב ה״ה טעם הדבר בשם הרמב״ן וכ״ד הר״ן בפ״ק דביצה וכ׳ בשם הרמב״ן דטעמא משום דכיון דצרכי רבים הן אע״פ שאינן לצורך המועד להתחיל בהן הוא דאסור אבל להרחיב שרי ואפי׳ בקבר של בני משפחה ואפי׳ של יחיד נמי אפשר דשרי דכיון דמצוה הוא התירו בו מקצת מלאכה אפי׳ שלא לצורך המועד כמו שהתירו בצרכי רבים וכ״ש שמא יצטרך לו במועד ואהא דתנן עושין נגרכת כתב ר״י מותר לחפור לכתחלה נגרכת של כוסמין לפי שיש בה צורך לה״ה כדתנן ואלו מכבסין במועד כן פירש״י והגאונים ומפרש בדברי רש״י דטעמא משום דלית בה טרחא כולי האי וכתב ה״ה בפ״ח שהרא״ש והאחרונים הקשו על פי׳ זה ופירשוהו מענין קברות ופי׳ הרמב״ן שהוא תוספת חפירה לקבר העשוי כבר והוחרה לצורך המתים שימותו ורבי׳ כתב לשון המשנה אבל ממ״ש סמוך לחפירת בורות ולא למטה בדין חפירות הקברות נראה שהוא מפרשה כפרש״י והגאונים והעיקר כפי׳ הרמב״ן ז״ל עכ״ל ובפירוש המשניות כתב בהדיא הרמב״ם כפירש״י והגאונים ז״ל: **אם** אומרים ל״ה וקדיש בח״ה כתב רבי׳ בהל׳ אבל סימן ת״ח: **כתב** הגה״מ בפ״ח מהל״ט נבי המלקט עצים מתוך שדהו וכו׳ מכאן כתב הר״מ דאין לתלוש עשבים ועפר במועד בבה״ק כמו שנוהגים לעשות בחול:

תקמח כתב בה״ג מי שמת לו מת באחד מימי הרגל וכו׳ כ״כ הרא״ש בשמו בפ׳ אלו מגלחין וז״ל כתב בה״ג היכא דשכיב שכבא בי״ט שני או בחש״מ או ביום א׳ של ב׳ י״ט שני של ב׳ ימים אחרונים נהיג ביה אבילות וסליק ליה למנין ז׳ דאתי עשה ודאי דיחיד ודחי עשה בפסח דרבים דכתיב ואחריתה כיום מר והוה דאורייתא וי״ט האחרון ספיקא דרבנן וכ״כ הרי״ף שם ולטעמייהו אזלי דסברי דאבילות יום ראשון דאורייתא וכ״כ הרמב״ם פ״י מהל׳ אבילות וז״ל המקומות שעושין שני י״ט מוצה הז׳ מי״ט האחרון אע״פ שאינו נוהג בו אבילות הואיל ומדבריהם הוא עולה לו מן המנין ומוצה אחריו ז׳ ימים בלבד ומוצה ל׳ יום מיום הקבורה הקובר את אחיו בי״ט שני שהוא י״ט האחרון או בי״ט שני של עצרת נוהג בו אבילות הואיל וי״ט שני מדבריהם ואבילות יום ראשון של תורה ידחה עשה של דבריהם מפני עשה של תורה אבל אם קבר בי״ט שני של ר״ה אינו נוהג בו אבילות שבשביל כיום אחרון דבריו להלן בסי׳ זה: וכתב הרא״ש בפ׳ המזכר דלפי דבריהם צריך לחלק באבילות דאם מת אחיו תחתו ואחותו נשואה בי״ט שני אינו מתאבל דלא אתי עשה דיחיד דדבנן ודחי עשה דרבים ורבינו בספר י״ד סי׳ של״ט כתב שכדעת בה״ג הוא דעת כל הגאונים וכ״כ הרמב״ן וכתב דלדעת הגאונים אין דינם אלא בז׳ מתים המפורשים בתורה אבל באותן שהוסיפו עליהם מדברי סופרים אין מתאבלים עליהם בי״ט וי״א דבי״ט שני של ר״ה אין מתאבלין כלל דקדושה אחת להן אע״פ שאינה נוהג בו אבילות

תקמח כתב בה״ג מי שמת לו מת בחצר מיתי הרגל וכו׳ כ״כ הרא״ש בשמו בפ׳ אלו מגלחין וז״ל כתב בה״ג היכא דשכיב שכבא בי״ט שני או בחש״מ או ביום א׳ של ב׳ י״ט האחרונים לא נהיג אבילות עד דנפקו כולהו יומי טבי אבל יומא בתרא מיסלק סליק למנין ז׳ ימי אבילות אבל לא נהיג ביה אבילות כלל אבל אי שכיב ליה שכבא בי״ט שני של ב׳ ימים אחרונים נהיג ביה אבילות וסליק ליה למנין ז׳ דאתי עשה ודאי דיחיד ודחי עשה בפסח דרבים דכתיב ואחריתה כיום מר והוה דאורייתא וי״ט האחרון ספיקא דרבנן וכ״כ הרי״ף שם ולטעמייהו אזלי דסברי דאבילות יום ראשון דאורייתא וכ״כ הרמב״ם פ״י מהל׳ אבילות וז״ל המקומות שעושין שני י״ט מוצה הז׳ מי״ט האחרון אע״פ שאינו נוהג בו אבילות הואיל ומדבריהם הוא עולה לו מן המנין ומוצה אחריו ז׳ ימים בלבד ומוצה ל׳ יום מיום הקבורה הקובר את אחיו בי״ט שני שהוא י״ט האחרון או בי״ט שני של עצרת נוהג בו אבילות הואיל וי״ט שני מדבריהם ואבילות יום ראשון של תורה ידחה עשה של דבריהם מפני עשה של תורה אבל אם קבר בי״ט שני של ר״ה אינו נוהג בו אבילות שבשביל כיום אחרון דבריו להלן בסי׳ זה: וכתב הרא״ש בפ׳ המזכר דלפי דבריהם צריך לחלק באבילות דאם מת אחיו תחתו ואחותו נשואה בי״ט שני אינו מתאבל דלא אתי עשה דיחיד דדבנן ודחי עשה דרבים ורבינו בספר י״ד סי׳ של״ט כתב שכדעת בה״ג הוא דעת כל הגאונים וכ״כ הרמב״ן וכתב דלדעת הגאונים אין דינם אלא בז׳ מתים המפורשים בתורה אבל באותן שהוסיפו עליהם מדברי סופרים אין מתאבלים עליהם בי״ט וי״א דבי״ט שני של ר״ה אין מתאבלין כלל דקדושה אחת להן אע״פ שאינה נוהג בו אבילות

פרישה

סי׳ תקמח (א) **כתב** בה״ג מי שמת לו מת כו׳ עיין בי״ד סימן של״ט וח״ב ושם תמצאנו מבואר יותר ושם כתבתי קצת הגהות מהרש״ל ע״ז ששי׳: (ב) **ומיהו** יום האחרון כו׳ ואם מת ביום האחרון נוהג בו אבילות כו׳ מדמתלק בין מת ביום טוב האחרון לשאר ימים קודם י״ט האחרון ושבתי מה שק׳ על הרמב״ם בהלכות פורים שכתב אין אבילות עשה בפורים ובדוכתא אחריתא כתב אבילות נוהג וע״כ נ״ל אם מת בפורים נוהג אבילות ואם דקאמר אינו נוהג פורים וכמו שסילק בה״ג כתב לענין י״ט האחרון וי״ט האחרון ופ״ז יום האחרון עולה כו׳ ר״ל חוץ מיום ב׳ של ר״ה שאינו עולה שאינשא כיום אחרון וכ״כ מהרי״ל בדף ק״ט ע״א ואבילו מהרש״ל ז״ל בהגהותיו בי״ד ס״ס ת״ו אם מת בשבת שאינו נקבר עד יום ג׳ אין האבילות מתחיל אלא משבת הבא כדמתיתא בי״ד היא שבת שני ד׳ לאבילות וק״ל:

הדושי הגהות

חדשן גביה: ב בגמרא דמ״ק איתא רב פפא ובסנהדרין (ג:) איתא רבה בר רב הונא וכ״ה בדרכת הרי״ף והרא״ש:

ומ"ש שאין אבילות נוהג במועד כלל אלא אנינות וכו' נראה דה"ק דלכה"ג דאבלות נוהג בתר ביום אחרון פטיטא דגם אנינות נוהג בו דלא עדיף משבת דנוהג בו אנינות אלא אפי' לר"ת דאין אבלות נוהג בי"ט כלל לא תימא דשמחת הרגל דוחה ג"כ לאנינות דעדיף ר"ת דלא עדיף משבת: **ומ"ש** ומיהו אעפ"י שאסור בתשמיש המט' מ"ל ליתן וכו' נראה דלפי דלהרמב"ם מותר בתשמיש המטה כמ"ש בשמו בי"ד בסי' שע"ט מ"כ סד"א כיון דאיכא מאן דמיקל אעפ"י שאנו נוהגין להחמיר דאסור בתשמיש המטה מ"מ כיון דקילא ליה כך אבלות למקלת הגאונים צריך שמירה ליתן בין האנשים וכו' וכדאיתיתן גבי חתן לכך אמר דמ"ל שמירה דלא דמי לחתן דאיכא תרתי

וזו היא דעת הרמב"ם ולפי דעתו ודעת הגאונים כיון שהוא הדבנן אתי אבילות יום ראשון שהוא דאורייתא ודחי ליה הלכך נוהג בו כבשאר י"ט של גלויות עכ"ל ובסי' של"ח כתב דאחותו אנוסה או מפותה הויא כמי מדברי סופרים ושהרמב"ן כתב דאשתו כמי הוא מדברי סופרים והוא נחלק עליו ואמר דהא ודאי דאורייתא היא אם היא גדולה וכתב הרשב"א בתשובה דלא אמרו הגאונים אלא בסי"ט האחרון הוא יום מיתה וקבורה אבל אם מת בי"ט ראשון ונקבר בשני לא הכי דייק ליישבא דבה"ג והרי"ף והביא ראיה מדתניא בפ"ק דכתובות (ג:) היה עובדו עבוד וכו' ומת אביו של חתן וכו' מכניסין המת לחדר וכו' ואינו נקבר עד יום מחר ואם איתא דיום מיתה אפי' בלא קבורה דאורייתא איך הותר בתשמיש וכן אם יום קבורה דאורייתא לא היה נוהג לכשיקבר ז' ימי הופה דלא עדיפי ימי חופה מי"ט שני ועוד דבהדיא איתא בפ' עבול יום (ק:) לענין אנינות מת לו מת בי"ד וקברו בי"ד יום מיתה דאורייתא וכו' מת בי"ג וקברו בי"ד יום קבורה דרבנן וכו':

ומ"ש רבינו שר"ת חולק ואומר שאף אם מת ביום אחרון אינו נוהג אבילות כ"כ שם הרא"ש בשמו ושהקשה על דברי בה"ג ואח"כ כתב על מתניתין דהקובר את מתו ג' ימים קודם הרגל נוהג אבילות ביום אחרון אינו נוהג אבילות שאין אבילות נוהג במועד כלל א"א אנינות שאם מת לו מת בח"ה אסור בדברים שאונן אסור בהם ואם מת בי"ט אם אינו רוצה לקוברו בו ביום אין עליו דין אנינות אא"כ צריך להתשיך על התחום להכין לו צרכי קבורה אז חל עליו דין אנינות משעה שמתחשיך אבל אם מת בי"ט שני והוא רוצה לקוברו או בי"ט ראשון ורוצה לקוברו ע"י עו"ג חל עליו אנינות אבל לאחר שנקבר אין עליו דין אבילות אלא לענין דברים שבצנעה שנוהגין ברגל ומיהו אע"פ שאסור בתשמיש המטה נוהג בו אבילות זכ"כ רב אלפס ור"ת בתב (א) שאף אם מת ביום אחרון אינו נוהג אבילות שאין אבילות נוהג במועד כלל א"א אנינות שאם מת לו מת בח"ה אסור בדברים שאונן אסור בהם ואם מת בי"ט אם אינו רוצה לקוברו בו ביום אין עליו דין אנינות אא"כ צריך להתשיך על התחום להכין לו צרכי קבורה אז חל עליו דין אנינות משעה שמתחשיך אבל אם מת בי"ט שני והוא רוצה לקוברו או בי"ט ראשון ורוצה לקוברו ע"י עו"ג חל עליו אנינות אבל לאחר שנקבר אין עליו דין אבילות אלא לענין דברים שבצנעה שנוהגין ברגל ומיהו אע"פ שאסור בתשמיש המטה

א"צ לישן בין האנשים אלא אשתו ישנה עמו בחדר ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל אע"פ שאין אבילות ברגל אם מת לו מת ברגל הרגל עולה למנין שלשים ומתעסקין בו ברגל לנחמו ולאחר הרגל מתחיל למנות שבעה וכשיכלו ז' למיתת המת אע"פ שעדיין לא כלה האבילות מלאכתו נעשית על ידי אחרים ועבדיו עושין לו בצנעה בתוך ביתו מת לו מת קודם הרגל ונהג אבילות אפי' שעה אחת לפני הרגל בטלה ממנו גזירת שבעה וימי הרגל עולין לו למנין ל' הרי שבעה לפני הרגל וימי הרגל ומשלים עליהם עד ל' ודוקא שנהג אבילות באותה שעה אבל אם שגג או הזיד ולא נהג אבילות

ז"ל למעלה כתבתי שהכריעו חכמים האחרונים שאין שום אבילות דאורייתא אף ביום ראשון כי אם אנינות ראשיתיהם ברורות וחזקות ולא תזוז מיכה עכ"ל וזהו שכתב רבינו בסמוך ולזה הסכים א"א ז"ל וכתבו רבינו בסי' שע"ט ומ"מ לא היה מוחה במי שנוהג כדברי הגאונים ור"י כתב שכדברי בה"ג נראה עיקר וכן בדין כיון שהרי"ף והרמב"ם סודרים כן: **ומ"ש** שאין אבילות נוהג במועד כלל אלא אנינות שאם מת לו מת בה"ח אסור בדברים שאונן אסור בהן ואם מת בי"ט אם אינו רוצה לקברו בו ביום אין עליו דין אנינות (כג:) אלא דתנו רבנן מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובשבת מיסב ואוכל בשר וכו' כתב הרא"ש רש"י פי' במס' ברכות (יח:) אין מברך א"ל לברך ברכת המוציא משום שאם רצה לי רך הרשות בידו ולא משמע כך בפ' מי שמתו דקאמר התם חוץ לד"א ומי אסור אלמא דיש בדבר איסור וי"א דהא דמשמע דאסור לברך היינו בשאריך לעשות בצרכי המת אבל אם כבר עסק אז שיש לו עוסקים אחרים יכול לברך ובירושלמי לא משמע הכי ועוד אמרי' פ' מי שמתו אין המת מוטל לפניהם הם יושבים וקורין והוא יושב ודומם ואינו עוסק בצרכי המת מדקתני והוא יושב ודומם והוא יכול לכוין בפסוק ראשון של שמע וקאמר דאינו קורא הלכך נראה שאסור להתפלל כל מי שמוטל עליו לקברו והיינו אותן שמתאבלין עליו וכן משמע בירוש' דגרסי' התם תני אם רצה להחמיר על עצמו אין שומעין לו מפני שאין לו מי שיעשה משאו מאי בינייהו כגון שיש לו מי שיעשה משאו אי תימא מפני כבוד המת אסור אי תימא מפני שאין לו מי שיעשה משאו הרי יש לו מי שיעשה משאו והתניא פטור מנטילת לולב תפתר בחול פירוש חול המועד והתניא פטור מתקיעת שופר מה איתן לן למימר בחול ולא ביום טוב א"ר חנינא מכיון שהוא זקוק להתשיך על התחום להביא לו ארון ותכריכין כמי שעשה משאו דמי [מ] מיהו בהא פליגא ירושלמי אגמרא דידן דמשמע התם דאפי' בשבת כיון דמתשיכין על התחום להביא לו ארון ותכריכין דחלה עליו אבילות והכא אמרי' דבשבת חייב בכל מצות האמורות בתורה וה"ה בי"ט וי"א דגמרא דידן איירי בשחרית והתם איירי לענין צרך שייך אז למימר דמתשיכין על התחום ולא בשחרית ולי נראה דלא קשיא דודאי בחול שיכול לעשות צרכי המת אע"פ שאינו עסוק יש עליו דין אנינות מפני כבודו של מת שיהא לבו פנוי לחשב על צרכי המת ויעסוק בהם תמיד אבל בשבת וי"ט שאין יכול לעסוק לצורך המת אלא להתשיך בעלמא דוקא בשעה שהוא מתשיך פטור אבל כל היום חייב והא דקתני פטור מתקיעת שופר היינו בשעה שהוא מתשיך ולישנא משמע הכי מכיון שהוא זקוק להתשיך משמע בשעה שהוא עסוק להתשיך ובי"ט שני דנקבר ע"י ישראל כחול שווה רבנן ונוהג דין אנינות ובי"ט ראשון אם רוצים לקברו בו ביום ע"י עו"ג כיון שהוא צריך להמלאה להם צרכי ארון ותכריכין וראה דלא גרע ממתשיך על התחום להביא לו ארון ותכריכין ופטור עכ"ל: **ומ"ש** אבל לאחר שנקבר אין עליו דין אבילות אלא דברים שבצנעה שנוהגים ברגל בפ"ק דכתובות (ד:) אמר מר הוא ישן בין האנשים והיא ישינה בין הנשים מסייע ליה לר' יוחנן דאמר ר"י אע"פ שאמרו אין אבילות בחול אבל דברים של צנעה נוהג ובסמוך אכתוב שיש מי שחולק בזה: **ומ"ש** ומיהו אע"פ שאסור בתשמיש המטה מ"ל ליתן בין האנשים וכו' בפרק אלו מגלחין הביא הרא"ש בפ"ק דכתובות גבי אמה של כלה הוא ישן בין האנשים ואשתו ישינה בין הנשים וכ' עליה בשם הראב"ד מיהא מ"ד דאי אתרמי ליה אבילות ברגל שריך כמו כן שישן הוא בין האנשים ואשתו ישינה בין הנשים משום דדמי האי אבילות לאבילות דאתן דמזלזלין דלא נהגו אבילות ברגל וקי"ל דאסור בתשמיש המטה דאמרי' דברים שבצנעה נוהג הלכך בעי הראהה יתירה כי הכא ול"ל דשאני רגל משבעת ימי המשתה דשבעת ימי המשתה אית ביה אפוטי שמחה לשושבינים ולכל בני החופה ומשום הכי אתי לזלזולי ביה אבל שמחת רגל ליתא בה כה"ג ול"ל דלא דמיא קילותא דרגל לקילותא דהכא דהכא אקילו ביה טפי שהרי אתי לו אתי קודם שחלו שבעת ימי המשתה והתירו לו חכמים להכניס את המת לחדר ואת הכלה לחופה כדי לדחות אבילות מעליו אבל רגל חל מאליו הלכך לא קיל ליה כולי האי ע"כ לשון הרא"ש: ול' רבי' אינו מסודר שנראה ממנו שכל דברים אלו אינו אלא לדעת ר"ת והרא"ש ולא לדעת בה"ג ורב אלפס ואינו כן שהרי מ"ש שאם אתי לו מת בח"ה אסור בדברים שאונן אסור בהם וכו' עד אלא אשתו ישינה עמו בחדר גם לה"ג ורב אלפס איתיהו זולת מ"ש אבל לאחר שנקבר אין עליו דין אבילות וכו' דקאי גם אי"ט האחרון דמשמע דה"ג ורב אלפס חולקים בזה וכך היה לו לסדר לשונו ור"ת כ' שאף אם מת ביום אחרון אינו נוהג אבילות ולזה הסכים א"א ז"ל ואח"כ הו"ל לכתוב אע"פ שאין אבילות נוהג במועד כלל מ"מ נוהג בה אנינות שאם מת לו מת בח"ה וכו' עד חל עליו אנינות ואע"פ שאין אבילות במועד דברים שבצנעה נוהג ומיהו אף על פי שאסור בתשמיש המטה מ"ל ליתן בין האנשים וכו' דהוה משמע ודאי שמחלוקת ר"ת והה"ג אינם כדברים אלו: **והיו** יודע שזה שכתב רבי' שהקובר את מתו ברגל נוהג דברים שבצנעה הרמב"ם נראה שחולק עליו שכתב בפ"י מהלכות אבל הקובר את מתו בתוך הרגל לא חלה עליו אבילות כלל ואינו נוהג אבילות ברגל אלא לאחר הרגל מתחיל למנות ז' ונוהג בהם כל דברי אבילות ואח"כ כתב הקובר את מתו בי"ט שני שהוא י"ט האחרון נוהג בו אבילות ומדכתב גבי קובר את מתו ברגל לא חלה עליו אבילות כלל דמשמע דאפילו דברים שבצנעה אינו נוהג וגבי לאחר הרגל מתחיל למנות ז' כתב שנוהג בהם כל דברי אבילות דמשמע אפי' דברים של פרהסיא וגבי קובר את מתו בי"ט האחרון כתב נוהג בו אבילות ולא כתב כל דיני אבילות משמע דלא קאמר דנוהג אלא דברים שבצנעה בלבד ולא דברים של פרהסיא ובתחלת הפרק כתב אין אבילות בשבת אלא בדברים שבצנעה כגון עטיפת הראש וכן רגליים וכן ר"ה וי"ה אין דבר מדברי אבילות נוהג בהם משמע בהדיא דאפי' דברים שבצנעה אינם נוהגים ברגל וכבר כתב רבינו בי"ד סי' שע"ט שהרמב"ם סובר שאפי' דברים שבצנעה אינו נוהג ברגל ושם אכתוב טעמו ולפ"ד ומ"מ התוס' והרא"ש פסקו בריש כתובות דדברים שבצנעה נוהג וכן העלה הרמב"ן בספר ת"ה וכן כ"ל הלכה למעשה וא"ת והיאך אפשר שיסבור הרמב"ם שהקובר את מתו בתוך הרגל אלא אינהו בו אפי' דברים שבצנעה ומי עדיף י"ט משבת שדברים שבצנעה נוהגים בו י"ל דשאני התם דכיון דז' ימי אבילות בעי ואין שבעת ימים בלא שבת הלכך ע"כ צריך לנהוג קצת דיני אבילות אבל ברגל כיון דכשקדם האבילות הרגל מפסיקו כשלא חל האבילות עדיין דין הוא אלא יהוג בו כלל ועפ"ז היה אפשר לומר דליכא פלוגתא בין ה"ג לר"ת בי"ט האחרון לענין דינא שמ"ש בה"ג שהקובר את מתו בי"ט האחרון נוהג אבילות היינו דברים שבצנעה דוקא שאילו קברו בשאר ימות החג אינו נוהג כלל אבילות בחג ואפי' דברים שבצנעה ור"ת סובר דבין קברו באמצע הרגל בין קברו ביום האחרון נוהג דברים שבצנעה ולא דברים של פרהסיא וא"כ קובר את מתו בי"ט האחרון הכל שוים שנוהג דברים שבצנעה ולא דברים של פרהסיא אבל מדברי הרא"ש נראה שה"ג ור"ת חולקין לענין הדין בי"ט אחרון דלה"ג נוהג אפילו דברים שבפרהסיא ולר"ת אינו נוהג דברים שבפרהסיא אבל דברים שבצנעה מיהא נוהג:

אע"פ שאין אבילות ברגל אם מת לו מת ברגל הרגל עולה למנין ל' וכו' עד ועבדיו עוסקין לו בצנעה בתוך ביתו ברייתא בפ' אלו מגלחין (יח:) ומסיים בה ואין רבים מתעסקין בו שכבר נתעסקו בו ברגל וכ' רבי' בסמוך וגם בספר י"ד סי' שע"ט ופירש"י ואין רבים מתעסקין עמו כלומר אין צריכין לנחמו אחר הרגל שכבר נחמוהו ז' ימים ברגל וכ' ר"י בה"ג מלאכתו נעשית ע"י אחרים פי' בבתיהם אבל לא בביתו ודוקא דבר שאינו אבד אבל דבר האבד הוא בעצמו עושה: **ויש** לתמוה על הרי"ף שהשמיט הא דקתני מלאכתו נעשית ע"י אחרים וכו' עד סוף הברייתא וכן יש לתמוה על הרמב"ם שכתב בפ"י מהל' אבל שהקובר את מתו ברגל אחר הרגל מתחיל למנות ז' ונוהג בהן כל דברי אבילות: **מת** לו מת קודם הרגל ונוהג אבילות אפי' שעה אחת וכו' שם במשנה (יט:) הקובר את מתו ג' ימים קודם לרגל בטלה ממנו גזירת ז' ובגמרא (כ:) ת"ר קיים כפייתא המטה ג' ימים קודם לרגל א"ל לכפותה אחר הרגל דברי ר"א וחכ"א אפי' יום א' ואפי' שעה אחת אר"א בר"ש בן בן דברי ב"ש בן בן דברי ב"ה שב"ש אומרים ג' ימים וב"ה אומרים אפי' יום א' אר"ה אר"ח בר אבא א"ר יוחנן אפי' יום א' אפי' שעה אחת רבא אמר הלכה כת"ק רבינא אמר אפי' יום א' ואפי' שעה אחת וכדבריו פסקו כל הפוסקים:

ומ"ש דימי הרגל עולין לו למנין ל' ברייתא שם גבי קובר את מתו ברגל ומשמע ודאי דכ"ש לקובר את מתו קודם הרגל ובסמוך האריך רבינו לבאר היאך ימי הרגל עולים למנין ל' וכ"כ ר"י: **ומ"ש** ודוקא שנהג אבילות באותה שעה וכו' שם כתב רא"ש בשם הראב"ד דמדקתני בברייתא קיים כפייתא המטה ולא קתני ליזגא דמתניתין הקובר את מתו ס"מ בעינן קיים אבילות קודם הרגל שאם לא קיים אבילות קודם הרגל שוגג או מזיד אין רגל מפסיקו שלא

דרכי משה

תקמה (א) עיין בי"ד סימן שצ"ט בתבאר דינים אלו בארוכה ושם בתבתי דנוהגין כר"ת:

הגה

דרישה

סי' תקמה [מ] **ב"י** בד"ה מ"ש שאין אבילות כו' הביא לשון הרא"ש וסוף דבריו ומיהו ור"א דגמרא דידן איירי בשחרית והתם איירי לענין צרך שייך אז למימר דמתשיכין על בהא כליג ירושלמי לגמרא דידן דמשמע התם אפילו בשבת כו' התם ולא בשחרית ואח"כ כתב ול"ל דודאי בחול שיכול לעשות צרכי המת כו' ע"ש וכ"ע דהא

שלא יהיה חוטא נשכר ואח״כ כתב מסקנא דמלתא הקובר את מתו שעה אחת קודם הרגל אם קיים מצות אבילות באותה שעה בטלה ממנו גזירת ז׳ ואם נקבר עם חשיכה ולא קיים מצות אבילות לא בכפיית המטה ולא בחלילת הסנדל לא בטלה ממנו גזירת ז׳: **ומ״ש** אלא נוהג ברגל דברים שבצנעה כבר כתבתי בסי׳ זה שכן פסקו התוס׳ והרא״ש וכן העלה הרמב״ן שלא כדברי הרמב״ם ז״ל שכתב שאין נוהג ברגל אבילות כלל ואפי׳ בדברים שבצנעה:

ומ״ש ומונה ז׳ ימים אחר הרגל וכו׳ כ״כ שם הרא״ש וטעמא משום דחשיב כאילו קברו ברגל דתניא ביה דמונה ז׳ ימים אחר הרגל ובאותן השבעה מלאכתו נעשית ע״י אחרים ועבדיו עושין לו בצנעה בתוך ביתו א ואין רבים מתעסקין בו לנחמו שהרי נתעסקו בו ברגל ורגל עולה למנין ל׳ ואם **נהג** ז׳ לפני הרגל והרגל פוגע בתוך ל׳ מבטל ממנו גזירת ל׳ אפילו אם חל יום ז׳ ערב הרגל מותר לספר ולכבס ולרחוץ ערב הרגל וכן נמי אם חל יום ח׳ להיות בשבת ערב הרגל מותר לספר ולכבס ולרהוץ ע״ש ואם לא גילח בערב הרגל מותר לגלח אחר הרגל שהרי נתבטל ממנו גזירת ל׳ אבל בתוך הרגל לא יגלח כיון שהיה אפשר לו לגלח קודם הרגל ואם חל יום ז׳ שלו בשבת ערב הרגל מותר לגלח ברגל כיון שלא היה אפשר לו לגלח (ד) קודם ואם חל יום א׳ או יום ו׳ שלו (ב) בערב הרגל מותר לספר ולכבס ואסור לרהוץ עד הלילה וגם אסור ללבוש מה שכבס עד הלילה וריב״א פי׳ כמו שאסור לרהוץ כך אסור לכבס כל היום ומיהו (ה) שניהם מותרין סמוך לחשיכה ואין צריך להמתין עד הלילה וא״א הרא״ש ז״ל כתב כסברא אבילות או שהיה קרוב לחשיכה ולא היה יכול לנהוג אין הרגל מבטל אבילות אלא נוהג ברגל דברים שבצנעה ומונה ז׳ ימים אחר הרגל ובאותן השבעה מלאכתו נעשית ע״י אחרים ועבדיו עושין לו בצנעה בתוך ביתו א ואין רבים מתעסקין בו לנחמו שהרי נתעסקו בו ברגל ורגל עולה למנין ל׳ ואם **נהג** ז׳ לפני הרגל והרגל פוגע בתוך ל׳ מבטל ממנו גזירת ל׳ אפילו אם חל יום ז׳ ערב הרגל מותר לספר ולכבס ולרחוץ ערב הרגל וכן נמי אם חל יום ח׳ להיות בשבת ערב הרגל מותר לספר ולכבס ולרהוץ ע״ש ואם לא גילח בערב הרגל מותר לגלח אחר הרגל שהרי נתבטל ממנו גזירת ל׳ אבל בתוך הרגל לא יגלח כיון שהיה אפשר לו לגלח קודם הרגל ואם חל יום ז׳ שלו בשבת ערב הרגל מותר לגלח ברגל כיון שהיה אפשר לו לגלח קודם הרגל ואם חל יום ז׳ שלו בשבת ערב הרגל מותר לספר ולכבס ולרהוץ ע״ש ואם לא גילח בערב הרגל מותר לגלח אחר הרגל שהרי נתבטל ממנו גזירת ל׳ אבל בתוך הרגל לא יגלח כיון שהיה אפשר לו לגלח קודם הרגל ואם חל יום ז׳ שלו בשבת ערב הרגל מותר לגלח ברגל כיון שהיה אפשר לו לגלח קודם הרגל ואם חל יום ז׳ שלו בשבת ערב הרגל מותר לספר ולכבס ולרהוץ עד הלילה וגם אסור ללבוש מה שכבס עד הלילה וריב״א פי׳ כמו שאסור לרהוץ כך אסור לכבס כל היום ומיהו (ה) שניהם מותרין סמוך לחשיכה ואין צריך להמתין עד הלילה וא״א הרא״ש ז״ל כתב כסברא

ומ״ש וכן נמי אם חל יום ח׳ וכו׳ הקשה ב״י דמאי וכן דקאמר דמשמע לא כתב ייסוד על קושייתו אבל בי״ד סי׳ שע״ט סעיף ז׳ כתבתי לייסד זה בס״ד: **ואם** חל יום ז׳ שלו בשבת ערב הרגל וכו׳ ואם חל יום א׳ או יום ו׳ שלו בערב הרגל מותר לספר ולכבס וכו׳ עיין בב״י בסימן שע״ט כתוב שם ג״כ לשון זה וביאורתי שם דבור זה באורך וגם כתבתי דמ״ש לספר הוא ט״ס וצריך להעביר קולמוס על לספר ולהגיה מותר לכבס וכו׳ ע״ש שוב ראיתי שכתב מהר״ם איסרלש לייסד הנוסחא דמותר לספר מיירי בתספורת המותר תוך ל׳ כגון נטילת השער שעל השפה דמותר באבל לאחר ז׳ להרי״ץ גיאות כמו שכתב רבינו בשמו בי״ד ריש סימן ש״ן ומ״ש המגיד משנה פ״ז דה׳ י״ט שמ״ש הרמב״ם שם דאבל שחל ז׳ שלו בי״ט דמגלח במועד שהוא טעות ולא מוקי לה בנטילת שער שעל השפה זהו לפי שהרמב״ם כתב להדיא ריש פ״ו

(ב) ואם חל יום א׳ או יום ו׳ בערב הרגל מותר לספר בו כך הוא הגירסא בספרים כאן ובשפר י״ד סימן שצ״ט וכ״ה הגירסא בספר רבינו ירוחם וכתב מהר״א מפראג דלספר ט״ם הוא דהא איסור תספורת הוי כל ל׳ וכשחל יום א׳ או ו׳ בערב הרגל אין הרגל מבטל רק גזירת ז׳ עכ״ל וכן ב״י הקשה קושיא זו וכתב דקשה עליו לומר דטעות נפל בספרים בב׳ מקומות בשוה והניח הדבר בצ״ע ובמ״מ פ״ז דיום טוב כתב דגם בספרי מיימון היה כתוב גירסא זו וכתב האגור שהוא טעות ובאמת שקשה עליו לומר ששעות נפל בספרים דא״כ לא הוזכר כאן תספורת כלל וא״כ אמאי קאי מ״ש אחר כך ודווקא בשאר קרובים כו׳ וראיתי בספר מראה מקום רבי יחיאל שכתב דיום ו׳ הוא טעות ויש לו להיות יום ל׳ והאי יום א׳ דקאמר לאו יום א׳ למנין ז׳ קאמר אלא יום א׳ למנין ל׳ מאחר דמקצת יום כבולו

פרישה

(ד) **ואם** חל יום ח׳ או יום ו׳ שלו בערב כו׳ כיון שמ״מ לעשות בלילה בי״ט:

(ה) **שניהם** מותרים סמוך לחשיכה וכ״פ מהרש״ל ורמ״מ ועיין בי״ד סי׳ שע״ט בהגהות

דרישה

דהא לא הוסיף בתירוצו ממה שתירצו י״מ והכל עולה בקנה מ׳ • מ״ש ב״י בד״ה והוי יודע כו׳ וו״ל וע״פ זה היה מהר לומר דליכא כלונתא בין בה״ג לרבינו תם לענין דינא ומ״ש בה״ג הקובר מתו בי״ט אחמרון נוהג בו אבילות היינו דברים שבצינעא דאילו מת בשאר ימי הרגל אינו נוהג אפילו דברים שבצינעא ועד״כ דלא אפשר כלל לומר הכי כיון דטעמא דבה״ג דיום ראשון הוא דאורייתא כמ״ש בה״ג וכיומא ב״י ברישא וכ״ה אפשר לומר דהיא כלונתא בין בה״ג לרבינו תם לענין דינא ומ״ש בה״ג הקובר מתו בי״ט אחמרון נוהג בו אבילות היינו דברים שבצינעא ובשאר ימות הרגל אינו נוהג כלל כיון דיום ראשון דאורייתא יש לו לנהוג אפי׳ דברים של הרהסיא • ב״י בד״ה ומה נהג כו׳ ו״ל ל׳ רבינו אינו מכוון כו׳ ולעד״נ דלשון רבינו הוי מכוון שפיר וסובר רבינו דטפי הוי דאורייתא כשחל יום שאינו בשבת ערב הרגל משבשעו שחל להיות בשבת ערב הרגל ושעם הרגל ונעם הרגל זו הוא ע״פ מ״ש ב״י פלמו בסימן זה בד״ה ומ״ש רבינו אם חל יום א׳ שכתב דטפי יש להתיר כשחל יום שלישי בערב הרגל משבשעו שחל להיות בשבת ערב הרגל דשאני התם גבי שבעו שחל להיות בשבת ערב הרגל לכך אסרו לגלח ביום שני כיון דלמחר אכתי לאו רגל הוא הילכך לא אלי לבטל איסור התגלחת משא״כ ביום הסמוך לרגל ממש דמפני כבוד הרגל מבטל מינייה איסור תגלחת כו׳ וכה״ג יש לפרש דברי רבינו הכא ג״כ לדרבותא כתב וכן אם חל

הדושי הגהות

תקמח א גם לעיל גבי מת ברגל הו״ל לרבינו לכתוב שבשכלו ז׳ למיתת המת אף על פי שעדיין הוא תוך ז׳ שלו אין רבים מתעסקים לנחמו וכמ״ש רבינו בי״ד סימן שצ״ט אלא שכתבו כאן גבי מת קודם הרגל שאין צריך לנחמו בכל ז׳ שלו כיון שכבר כלו כל ז׳ למיתת המת (מהרל״ח): ב אפשר לומר כיון דאיכא ג״כ סברא למימר איפכא בשחל יום ה׳ בשבת ערב הרגל אסור שאז הוא מכפר בשכיעי ועדיין לא הגיע הרגל [וכמ״ש הב״י לקמן גבי חל יום ו׳ ערב הרגל ע״ש בסוף דבריו] אף על גב דבאמת בגמרא מודיה

פ"ו דהלכות אבל דאבל אסור כל ל' אפי' לגלח שפמו וכדעת הרא"ב"ד שהביאו רבינו בסימן ש"ן אבל דברי רבינו וה"ר ירוחם יש לייסב בכך:

ומ"ש רבינו כאן ודוקא בשאר מתים וכו' לאו אבבא זו קאי אלא אריש קאי דהרגל מבטל גזירת שלשים וכו' וכן כתב בית יוסף:

ומ"ש ומיהו כתב בסמ"ק וכו' כך הוא בסמ"ק שלנו בהלכות אבל בדין הרגלים ולפני ב"י לא היה כתוב זה בסמ"ק שלו וכתב מה שכתב:

ר"ה וי"כ חשיבי ברגלים וכו' כל זה עד ומשלי' עליהן שמונה נתבאר ביורה דעה סוף סימן שע"ט ולשם כתב בקובר מתו ביום ראשון דר"ה דמונה מיום שני דר"ה וביו"ט של גליות מונה מיום האחרון ואפי' היה שבת דעולה למנין ט"ש: שמע

בסברא הראשונה ודוקא בשאר מתים אבל באביו ואמו שאסור לספר עד שיגערו בו חביריו אפילו פגע בו הרגל אינו מבטלו ומיהו כתב בסמ"ק דווקא שפוגע בו הרגל בתוך ל' אבל אם עברו ל' ופגע בו הרגל או אפילו חל יום ל' ערב הרגל הרגל מפסיק ומותר לגלח: ראש השנה וי"ה חשיבי ברגלים לבטל האבילות נהג שעה לפני הפסח אותה שעה השובה כז' וח' ימי הפסח הרי ט"ו ומשלים עליהם ט"ו שעה אחת לפני עצרת השובה כז' ועצרת השיב כז ימים שביון שאם לא הקריב קרבנות עצרת בעצרת יש לו תשלומין כל ז' השיב כז' הרי י"ד ומשלים עליהם ט"ז ויום ב' של עצרת עולה למנין ט"ז דכיון שאנן בקיאים בקביעא דירחא ואין אנו עושים ב' ימים אלא משום מנהג השיב בחול ועולה למנין ט"ז שעה אחת לפני ראש השנה וראש השנה הרי י"ד ומגלח עי"ה שמבטל ממנו גזירת ל' שעה אחת לפני י"ה וי"ה הרי י"ד ומגלח ערב החג שעה אחת לפני החג והחג הרי י"ד ושמיני עצרת השיב ז' הרי כ"א ויום ב' של שמיני עצרת הרי כ"ב ומשלים עליהם שמונה

כשחל יום שביעי בערב הרגל מותר לגלח בו ביום וכשחל יום ג' בערב הרגל מותר לכבס בו ביום אבל כשחל יום שלישי או יום ששי בערב הרגל אסור לגלח ולפיכך היה נ"ל שע"ס יש בדברי רבינו וצריך למחוק לספר אבל מלאתי בספר י"ד סימן של"ט שכתוב שם דין זה וכתוב ג"כ לספר והוא דוחק לומר שנפל הטעות בשני הספרים ועוד שרבינו ירוחם ג"כ כתב שאפי' יום ראשון שחל להיות בערב הרגל מותר לגלח ולכבס בו ביום ודוחק גדול לומר שגם בספרו נפל הטעות לכן נ"ל שהם סוברים דמשמ"כ בתגלחת ותכבוסת דקאמר הראב"ד אחר יום שלישי בערב הרגל קאי דשרי לגלח ולכבס בו ביום ולא דמי לחל שביעי שלו בשבת ערב הרגל דלכ"ע אסור לגלח בע"ש שהוא ששי לאבלו דשאני התם דלמחרת אכתי לאו רגל הוא הלכך לא מצי מבטל איסור תגלחת משמ"כ ביום הסמוך לרגל ממש דמפני כבוד הרגל מיבטל מיניה איסור תגלחת ואע"פ שהוא יום ג' או יום ראשון לאבלו ומיהו קשה דהיכי אפשר למימר דכשחל יום ששי בערב הרגל שיהא מותר לגלח בו ביום דהא אפי' אמרי' היה מקלת היום ככולו נהי דהשבינן כאילו עברו כבר כל שבעה אכתי בתוך ל' הוא דהא לאחר הרגל הוא צריך להשלים גזירת שלשים וא"כ היאך יהא מותר לו לגלח בערב הרגל הלכך משמע ודאי דחל ז' בערב הרגל אסור לגלח ואע"ל בחל שלישי או ראשון וכ"כ מדברי הרמזים ולפיכך דברי רבי' ודברי רבי' ירוחם נ"ע: **ודוקא** בשאר מתים אבל באביו ואמו וכו' לעיל קאי שהרגל מבטל גזירת ל' וכ"כ בהגיה בספר י"ד בסי' של"ט והא דרגל מבטל גזירת ל' דוקא בשאר מתים וכו' ודין זה מדתניא בפ' אלו מגלחין (כב:) על כל המתים כולם מסתפר לאחר ל' יום על אביו ועל אמו עד שיגערו בו חביריו וכתב הרא"ש על זה ואפי' פגע רגל אחר ל' יום אינו מגלח עד שיגערו בו חביריו וכ"ד סמ"ג שכתב אהא דתניא דעל אביו ועל אמו אינו נכנס לבית המשתה עד י"ב חדש מכאן למדנו דדבר שאינו תלוי בשבעה ושלשים אין רגל מפסיק וכן פוסק בירושל' וגם הרמב"ם כתב שאפי' מתו קודם הרגל כל' יום אינו מגלח עד שישלח פרע או עד שיגערו בו חביריו:

ומ"ש רבינו בשם סמ"ק שאפילו חל יום שלשים בערב הרגל הרגל מפסיק ד ליתיה בסמ"ק שבידינו ואפשר שרבינו כתב כן לדעת סמ"ק שאם פגע בו הרגל אחר שעברו ל' מפסיק כשיום ל' חל בערב הרגל הוי כאילו הוא יום ל"א דהא קי"ל מקלת היום ככולו הלכך הרגל מפסיק ומותר לגלח אחר הרגל אחר כך מצאתי בהגהות מיימון פ"י מהלכות אבל בשם ספר מצות קטן כדברי רבינו ומן הטעם שכתבתי"

(כ"ה ולשון ומיהו שכתב רבינו אינו מדוקדק שהוה לי' לכתוב בתחלה סברת הרא"ש שאפי' פגע בו הרגל לאחר ל' אינו מגלח וסמ"ק חילק בזה ולא לכתוב ומיהו שנראה שפירושו הוא שמפרש סמ"ק ואין חולק עליו ולענין הלכה נקטינן כהרמב"ם והרא"ש וסמ"ג:

ר"ה וי"כ חשיבי ברגלים וכו' בפ' אלו מגלחין (יט:) פלוגתא דתנאי במתני' ואיפסיקא הלכתא בגמרא כר"ג דאמר ר"ה וי"ה ברגלים: **נהג** שעה לפני הפסח אותה שעה השובה כז' וכו' בפרק אלו מגלחין (ד' כד:) דרש רב עגני בר ששון יום אחד לפני עצרת ועצרת היה כאן י"ד דא"ר אליעזר א"ר אושעיא מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל ז' שנאמר בחג המצות ובחג השבועות וכו' אדבריה רב פפא לרב איקא אי הוה שבת ודרש יום ראשון ור"ה הרי כאן י"ד אמר רבינא הלכך יום אחד לפני החג וחג וח' שלו הרי כאן כ"א עלמו חשיב שבעה שהרי אין לו תשלומין כמו העצרת תירץ הרמב"ן דכיון דהוי ברגל לגזירת ל' חשיב כרגל שלם לגזירת שלשים שאני הכא שלא נהג כלל דין שלשים אע"פ שניהוג ותספורת אסורים דמועד מ"מ מטעם אבילות מיהא לא נאסר עכ"ל ומ"ש אח"כ גבי מסקנא דמלתא הקובר את מתו שעה אחת קודם הרגל וכו' שעה א' לפני ר"ה ור"ה הרי י"ד ומגלח ערב החג ל"ל שאחסרון יש בספרים שבידינו כי כן ל"ל הרי י"ד ומגלח עי"כ שעה א' לפני י"ה וי"ה הרי י"ד ומגלח ערב החג שהרי הסכים לדעת הרמב"ן דסבר דשעה א' לפני ר"ה מגלח בעי"ה ושלא כדברי הראב"ד וכ"כ ברמזים וכך הם דברי רבינו וכ' בא"י שכ"כ הרמב"ן הלכה למעשה: **ומ"ש** רבי' דיום ב' של עצרת עולה למנין י"ו הוא"ל ובקיאינן בקביעא דירחא כ"כ שם הרא"ש במסקנא דמלתא וכ' רבינו ירוחם דביום ב' דר"ה לא אמרינן הכי דתרוייהו כאחד יומא חשיבי דקדושה אחת הן הלכך יום א' לפני ר"ה וב' י"ט של ר"ה הרי כאן י"ד ומשלים עליהם י"ו ודבריו לדעת בה"ג שהקובר את מתו יום א' לפני ר"ה אין י"ה מבטל ממנו גזירת ל' אבל להרא"ש שסובר שי"ה מבטל ממנו גזירת ל' אין נפקותא ביום ב' של ר"ה כלל אם עולה או אם אינו עולה והרמב"ם כ' בפ"י הקובר את מתו אפי' שעה אחת קודם הרגל או קודם ר"ה וי"ה בטלה ממנו גזירת ל' נמצא מונה לאחר ר"ה וי"ה כ"ג יום ולאחר הפסח י"ו יום שהרי בטלה גזירת שבעה ושבעה ימי החג הרי י"ד וכן אם קבר קודם עצרת מונה אחריה ט"ז יום אף ע"פ שהוא יום א' הרי הוא רגל ועולה לז' ימים קבר את מתו קודם חג הסוכות מונה אחר החג ט' ימים בלבד שהרי ש"ע רגל בפ"ע ונמצא י"ט הראשון מפסיק ז' ושבעת ימי החג ושמיני של חג רגל א' הרי כ"א יום עכ"ל ויש לתמוה עליו שהרי אמרו בגמ' בפי' יום א' לפני ר"ה ור"ה הרי כאן י"ד ונמצא שא"ל למנות אחר ר"ה אלא י"ו יום והאיך כ' שהוא צריך למנות כ"ג וכבר השיגו הראב"ד ונראה שטעמו מדאמרי' בגמ' רבינא אקלע לסורא דפרת א"ל רב חביבא מסורא דפרת לרבינא אמר מר יום א' לפני ר"ה ור"ה הרי כאן י"ד א"ל אנא מסתברא כר"ג הוא דאמינא והוא ז"ל מפרש דרבינא לא אודי במנין ר"ה שיהא עולה ז' מפני שאינו רגל והיינו דאמר מסתברא

כר"ג

דרכי משה

בכולו וכ"מ באשיר"י עכ"ל וגם זה אינו שוה לי דהא דיני כיבוס ורחיצה דקאמר לא שייכי אלא בהפסקת ל' ולא בהפסקת ז' ולא בהתיצה מותרים לאחר ז' ולא מסתבר למימר דמיירי לפי המנהג דנוהגין לאסור כיבוס ורחיצה תוך ל' דהא לא נזכרים אותן מנהגין בדברי הפוסקים הנ"ל ועוד דמ"מ קשה להגיה כל הספרים ולכן נראה ליישב גירסת הספרים ועניין תספורת דקאמר ר"ל תספורת המותר תוך ל' כגון נטילת שפה לדעת מקצת רבוותא כמ"ש בי"ד סימן ש"צ ומ"ש המ"מ על גירסא זו שהיא טעות בדברי הרמב"ם היינו משום דהרמב"ם לית ליה ההיא דנטילת שפה תוך ל' כמ"ש בדברי הרמב"ם אבל דברי רי"ז ודברי רבינו יש ליישב בכך ומ"ש לקמן בסמוך בד"א בשאר מתים כו' לאו אבבא זו קאי אלא אריש קאי שהרגל מבטל גזירת ז' וכן כתב ב"י ע"פ מה שהקשה בגירסת הספרים ולפי מ"ש ניחא כן נ"ל:

וכתב

דרישה

מל יום מ' בשבת ערב הרגל ר"ל לא מיבעיא כשחל יום ז' ערב הרגל דמותר לגלח כיון דסוי סמיך ממש לפני הרגל משום כבוד הרגל התירו אלא אפי' כשחל יום מ' בשבת ערב הרגל אפ"ה מותר לגלח בע"ש אע"ג דלמקרת לא הוי רגל מ"מ כיון דע"ש יום שביעי הוא מותר לגלח ואע"ג דבגמרא משמע דאפי' הוי רבותא יום שביעי מיום מ' שחל להיות בשבת ערב הרגל יש לומר דסברא זו הוא אליבא דת"ק דפליג אאבא שאול וסובר דלא אמרינן מקלת היום ככולו ולא אמרינן דרגל מבטל ממנו שלשים לכך הוי רבותא עפי בא' שחל להיות בשבת ערב הרגל דלא צריך למימר מקלת היום ככולו ולכך מודיע מכמיס בזה אבל רבינו כתב לפי מאי דאיפסק הלכה כאבא שאול דאמר מקלת היום ככולו וא"כ הוי רבותא עפי בא' שחל להיות בשבת ערב הרגל ולא הוי ע"ש סמוך לרגל ואפ"ה מותר לגלח כנ"ל ליישב דברי רבינו:

מ"ש ב"י בד"ה ומ"ש רבינו ואם חל יום ראשון כו' ולפיכך היה נ"ל שע"ש יש בדברי רבינו וצריך למחוק ולסבר כו' וע"ש והאריך הרבה לתמוה על רבינו ולענ"ד דגירסת הרא"ף הוא עיקר דגרס ואם חל יום שביעי או יום ו' שלו בערב הרגל ולפ"ז נראה ליישב דברי רבינו דמה דקתני חל ו' שלו להיות הרגל לאו משום שתירא דלגלח נקיט דלאסר ודאי אסור עד תשלום ל' יום דכל שקבר את מתו בתוך משבעה ימים לפני הרגל לא בטלה ממנו גזירת ל' אלא משום שיתירא דלכבס שסוכיר אח"כ נקט ולגדלין קתני וק"ק אם חל יום שביעי שלו או יום ו' שלו מותר לספר ר"ל ביום שביעי ולכבס אפי' ביום ו' וכ"ג כתב ב"י בהגיה ליישב דברי הרמב"ם בסי' חקל"ח ע"ש כן נראה ברור בעיני:

אלמא

הדושי הגהות

מודים חכמים בזה לפי שהוא קיל מ"מ לא רצה רבינו לכותבו באצ"ל (מהרל"ח): ד אבל בהגה"ת סמ"ק איתא וז"ל ההג"ה אם עברו שלשים הראשונים מותר להסתפר ערב הרגל וה"ט דאמרו בירושלמי דשיעור גערה ל' יום כלומר מלבד ל' הראשונים הלכך הוי דבר משום ל' והרגל מפסיקו ונראה דאפי' אם חל יום ל' משלשים הראשונים ערב הרגל מותר

לספר

כר"ג אמרי' להפסיק כרגליס אבל לא למנות יומי שבעה ועוד סובר שאין י"ה מבטל גזירת ל' מן הקובר את מתו קודם ר"ה שכל שלא הפסיקו רגל ראשון שפגע בו החלה אין רגל מפסיקו כפי הסברא המזכרת למעלה כ"כ הרמב"ן לייסד דברי הרמב"ם וא"מ כ' שאין דבריו נראין שאין הפרש בין ר"ה לשמיני של חג הנמנה ז' ואע"פ שזה מכלל הרגל וזה אינו רגל אנו אין לנו בגמרא היכא מיירי זה תלוי ברגל ולא רגל אלא לו שנלה הדבר בתי שיש לו השלומין ז' לו שנאמר דכל המפסיקין עולים כמימרא דרב פפא דאמר אפילו ר"ה וכיון דמוסיף רביעא אפילו שמיני של חג שמעינן מינה דכל המפסיקין כמנין ז' ליומן :

שמע שמועה קרובה בשבת לו ברגל ולמ"ש ורגל נעשית רחוקה וכו' בפרק אלו מגלחין (סס) מ"ר יוסי בר אבין שמע שמועה קרובה ברגל ולמולאה הרגל נעשית רחוקה עולה לו והיינו נוהג אלא יום א' אמרי' אני רב אדא דמן קיסרי אמיה דר' יאחין שמע שמועה קרובה בשבת ולמ"ש נעשי' רחוקה אינו נוהג אלא יום א' :

ומ"ש ונוהג אבילות ביום ראשון וכו' כך הוא דין כל שמועה רחוקה שאינו נוהג אלא יום אחד ומקצתו כולו :

ומ"ש ובשבת לו ברגל נוהג דברים שבצנעה כ"כ הרא"ש בשם הרמב"ן דכיון דאתי שמועה קרובה היא אי בקובר את מתו ברגל :

ומ"ש שמע שמועה רחוקה בשבת ברגל נוהג ובשבת וברגל אפי' דברי' שבצנע' וכו' ג"ז מדברי הרא"ש בשם הרמב"ן ז"ל : **שמע** שמועה קרובה בשבת כתב בסמ"ק דשבת עולה ליום א' ולמחר קורע והו"ל יום ו' יום ז' לאבילות וה"ר יחיאל כ' דשבת אינו בתחלת המנין אלא יתחיל למנות מיום א' והו"ל שבת יום ז' ונהוג דברים שבצנעה מקלת היום כך מצאתי כתוב בקצת ספרי רבינו :

כתב רבינו ירוחם בנתיב כ"ח מת לו מת ערב הרגל שאמרנו שערב החג והחג ושמיני עצרת עולין למנין כ"א יום ואריך לנהוג ט' ימים אחר החג להצליח ל' ולא ידע שמת עד שעברו י' ימים אחר הרגל ולפי המנין שמנינו כבר עברו ל' יום והוי שמועה רחוקה כתב בעל המאור שיש מן החכמים שנסתפקו בזה וכתבו דהו"ל ספק אבילות וקי"ל כדברי המיקל באבל והוה ליה שמועה רחוקה ולדעתי כ"ל דהוה ליה שמועה קרובה שאין הדברים נראין שיעלה הרגל למי שלא בא לו עדיין שמועת המת כי לעולם אין דין מי שלא נהג אבילותו ולא שמע בו כדין מי שנהג הלכך ל"ש ערב הרגל ול"ש יום שמיני עצרת וכל כיוצא בו אינו נמנין לגבי שמועה אלא לעלמן עד כאן חוכן דבריו והרבה ראיות על זה עכ"ל וגם כ"י בפרק אלו מגלחין כתב כל זה הרמב"ן בס' ת"ה הסכים לדברי בעל המאור ז"ל והכי נקטינן :

תקכ"ט גרסינן בפרק בתרא דתענית (כו :) ה' דברים אירעו לאבותינו בי"ז בתמוז וחמשה בט"ב וכו' משנה שם ופירש"י בטל התמיד לפי שגזרו מלכות מלהקריב עוד : והועמד צלם בהיכל : שהעמידו מנשה כדמפורש בתרגום ירושלמי דהשמים כסאי : על מזבחינו : דור המדבר אם ירמה איש באנשים האלה : ביתר : עיר הגדולה והיו ישראל דריס בה בפ' הניזקין (נז :) משקה דריספקא חרב ביתר : וירושלמי והעמיד צלם בהיכל אית תנוי תני הועמד מאן דאמר הועמד דמות צלם של מנשה מאן דאמר העמיד צלם של אפוסטמוס וגנמרא מייתי מקראי דשבירת הלוחות והבקעת העיר והעמדת צלם בהיכל היו בשבעה עשר בתמוז ובטל התמיד ובריפת התורה קבלה היתה ביום שני' בתמוז היו וכן מייתי מקראי שגזירת דור המדבר וחורבן בית ראשון היו בט"ב וחורבן בית שני שנו בברייתא שבו ביום היה ולכידת ביתר וחריסת העיר ושרפת הרביעי ולוס החמישי וגו' לוס הרביעי זה י"ז בתמוז שבו הובקעה העיר וכו' עד אלא שכ' בסדר החדשים בפ"ק דר"ה (יח :) בברייתא זה ט' בתמוז ורבינו כתב זה י"ז בתמוז מפני הטעם שכתב בחורבן בית שני חמיר לן : ועוד דבירושלמי פרק בתרא דתענית איתא להאי ברייתא וכתוב בה לוס הרביעי זה י"ז בתמוז ומקשי עלה כתיב בחשעה לחודש הובקעה העיר ואת אמרת הכין א"ר תנחום בר חנילאי קילקול חשבונות יש כאן וכתבו התוספת בסס"ק דר"ה דפליג אתלמודא דידן ור"ל דמתוך טרדתם טעו בחשבונם ולא רצה הפסוק לשנות מכמות שהיו סובריס עכ"ל : וכיון שבירושלמי היא שנוייה בלשון זה י"ז ולדידן הוי י"ז יום תענית לד"ה שנאה רבינו כן : ואע"ג דבגמרא דידן קאמר רשב"י שאין נראין לו דברי ר"ע אלא לוס העשירי זה ה' בטבת שבו בא שמועה לגולה שהוכתה העיר לא כתב רבינו אלא דברי ר"ע משום דנהוג עלמא כוותיה : **ומ"ש** אע"ג דכתיב בקרא לוס הד' בט' לחודש האידנא מתענין בי"ז בו משום דמתחלה תקנו תענית בט' בו לפי שבט' בו הובקעה העיר בראשונה ובשנייה הובקעה בי"ז וכיון דבשנייה הובקעה בי"ז תקנו להתענות בי"ז בו לפי דהורבן

שמע שמועה קרובה בשבת לו ברגל ולמ"ש ורגל נעשית רחוקה וכו' כן כתב בי"ד סי' ת"ב ושם נתבאר דדברים שבצנעה כל היום אסור ע"ש באורך :

שמע שמועה קרובה בשבת כתב בסמ"ק וכו' עד סוף הסימן כן כתב רבינו בי"ד סוף סימן ת"ב ושם בסימן ת' כתבתי ביאורו ודלית הילכתא כר' יחיאל דמחמיר ע"ש :

תקכ"ט גרסינן כו' והעמיד צלם בהיכל כך היא הגירסא בכל הספרים ורצונו לומר דאפוסטמוס העמיד צלם בהיכל אבל רש"י פי' והועמד שהעמידו מנשה וכו' וירושלמי כתובים שני הדיעות ומביאו ב"י ומ"ש ונהרשה העיר שחרש טורנוסרופוס הרשע את ההיכל נראה דרבינו נמשך בלשון זה אחר לשון הרמב"ן בספר תורת האדם ופי' מה שאינו ונהרשה העיר הוא ההיכל לבדו כמה דקתני בברייתא בשחרש טורנוסרופוס הרשע את ההיכל נגזרה גזרה על ר"ג להריגה וכו' אבל הרמב"ם והסמ"ג כתבו וזה לשונו וכו ביום חרש טורנוסרופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביביו לקייס מ"ש ציון שדה תחרש עכ"ל הוסיפו לומר ואת סביביו כדי לייחד מה שאינו בשתים ונחרשה העיר מפני שגם שאר העיר שסביב ההיכל נחרש וגם נתייחד מאי דקתני בברייתא היכל מפני שהתחלת חריסתו בהיכל היתה וז"ל רש"י בגמרא נחרשה העיר כדכתיב ציון שדה תחרש שנחרשה כולה ונעשית כשדה חרושה עכ"ל ולפי פירושו צ"ל מאי דקתני בברייתא היכל אינו אלא לומר שבשעה שנחרש ההיכל אז היכף נגזרה גזרה על ר"ג וכו' אבל מודה שכל העיר נחרשה :

צום חמישי זהו ט' באב בפרק בתרא דתענית מוקי קרא דבסוף מלכים דנשרף בשבעה והיינו דבשבעה נכנסו להיכל ואכלו ושתו בו ז' וח' וט' עד שפגה היום לעיתותי ערב הציתו בו האש ונשרף עד שקיעת החמה בעשור כדכתיב בספר ירמיה וכ"כ התו' בפ"ק דר"ה וע"ל סימן תקל"ח : **צום** גדליה בן אחיקם ולמה נכתב כאן ללמדך וכו' כך היא גירסא הנכונה בדברי רבינו ובגמרא זה ג' בתשרי שבו נהרג גדליה ומי הרגו ישמעאל בן נתניה הרגו ללמדך כו' ומפרש רבינו דמ"ש ללמדך וכו' הוא כדי לתרץ למה נכתב כאן וכן הוא הלשון בספר תורת אדם להרמב"ן וקלת קשה מאי קאמר למה נכתב כאן הלא המקרא לא בא אלא להורות שכל הד' צומות אסורין בהספד ובתענית בשבת המקדש קיים ואי משום שנכתב תוך הצומות שהן בעבור החורבן הלא מדרש זה לר"ע הוא שמפרש הכתובים בסדר החדשים וכמ"ש רבינו גופיה בסמוך ונראה לי דמאחר שעולי בית שני לא שאלו רק האבכה בחדש החמישי גו' ולא הזכירו שאר הצומות נראה דעיקר שאלתם לא היתה כי אם מפני הצומות שהם למיס בעבור חורבן הבית והעיר האם מחוייבים לצום גם לאחר שנבנה הבית והעיר על תלם וכדאיתא התם בגמ' הנהו דתלהו בבנין ב"ה ופירש"י דעל ידי החורבן הוקבעו לצום וע"י הבנין הוקבעו לי"ט וכו' ומפני זה לא שאלו רק על הצום החמישי שהוא נתקן על עיקר החורבן וכדינו דין צום הרביעי וצום העשירי שנתקנו ג"כ על חורבן העיר אבל צום גדליה לא שאלו מפני שהיה נחשב בעיניהם כשאר צומות שלמין בעבור מיתת הצדיקים שאין נוהגין להתענות בהן כי אם בשעת החורבן והשתא שפיר קאמר בברייתא למה נכתב כאן כלומר מאחר שלא נכתב צום השביעי בשאלה לא הו"ל לכתוב ג"כ הכאן בתשובה שהשיב להן המקום בענין הצומות של חורבן הבית והעיר דמשמע דאי כשישיב להם שלא יצומו בצומות שהם

ורבי עקיבא היה דורש כה אמר ה' צום הד' בט' לחודש אבל בשבעה עשר בתמוז הוא אומר אלא שבמקום זה י"ז בתמוז שנוי בברייתא זה ט' בתמוז ורבינו כתב זה י"ז בתמוז מפני הטעם שכתב בחורבן בית שני חמיר לן : ועוד דבירושלמי פרק בתרא דתענית איתא להאי ברייתא וכתוב בה צום הרביעי זה י"ז בתמוז ומקשי עלה כתיב בחשעה לחודש הובקעה העיר ואת אמרת הכין א"ר תנחום בר חנילאי קילקול חשבונות יש כאן וכתבו התוספת בסס"ק דר"ה דפליג אתלמודא דידן ור"ל דמתוך טרדתם טעו בחשבונם ולא רצה הפסוק לשנות מכמות שהיו סובריס עכ"ל : וכיון שבירושלמי היא שנוייה בלשון זה י"ז ולדידן הוי י"ז יום תענית לד"ה שנאה רבינו כן : ואע"ג דבגמרא דידן קאמר רשב"י שאין נראין לו דברי ר"ע אלא לוס העשירי זה ה' בטבת שבו בא שמועה לגולה שהוכתה העיר לא כתב רבינו אלא דברי ר"ע משום דנהוג עלמא כוותיה : **ומ"ש** אע"ג דכתיב בקרא לוס הד' בט' לחודש האידנא מתענין בי"ז בו משום דמתחלה תקנו תענית בט' בו וכו' כ"כ התו' וז"ל זה ט' בתמוז שבו הובקעה העיר היינו בראשונה אבל בשנייה הובקעה בי"ז ומש"ה עבדו י"ז תענית וכ"כ הרמב"ן בספר

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

תקכ"ט גרסינן בפרק בתרא דתענית ה' דברים אירעו את אבותינו בי"ז בתמוז יה' בט"ב בי"ז בתמוז נשתברו הלוחות (ו) ובוטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה (ז) והעמיד צלם בהיכל בט' באב נגזר גזירה על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשנייה ונלכדה ביתר ונהרשה העיר שחרש טורנוסרופוס את ההיכל : ור"ע היה דורש כה אמר ה' צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיו לבית יהודה לששון ולשמחה צום הרביעי זה י"ז בתמוז שבו הובקעה העיר שנאמר בחדש הרביעי בט' לחדש ויחזק הרעב בעיר וכתיב ותבקע העיר ולמה נקרא רביעי שהוא בחדש הרביעי שמונין לחדשים מניסן צום החמישי זה ט"ב (א) שבו נשרף בית אלהינו שנאמר בחדש החמישי בעשור לחדש וגומר ולמה נקרא שמו חמישי שהוא בחדש החמישי צום השביעי זה ג' בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ולמה נכתב כאן ללמדך ששקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלהינו ולמה נקרא שביעי שהוא בחודש השביעי צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים שנאמר ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר בן אדם כתב לך וגומר ולמה נקרא שמו עשירי שהוא בחדש העשירי והיה ראוי להקדימו בסדר הפורענות אלא שכתב בסדר החדשים אע"ג דכתיב בקרא צום הרביעי בט' לחדש הובקעה העיר האידנא מתענין בי"ז בו משום דמתחלה תקנו תענית בט' בו לפי שבט' בו הובקעה העיר בראשונה ובשנייה הובקעה בי"ז תקנו להתענות בי"ז בו לפי

עדיין שמועת המת כי לעולם אין דין מי שלא נהג אבילותו ולא שמע בו כדין מי שנהג הלכך ל"ש ערב הרגל ול"ש יום שמיני עצרת וכל כיוצא בו אינו נמנין לגבי שמועה אלא לעלמן עד כאן חוכן דבריו והרבה ראיות על זה עכ"ל וגם כ"י בפרק אלו מגלחין כתב כל זה הרמב"ן בס' ת"ה הסכים לדברי בעל המאור ז"ל והכי נקטינן :

תקכ"ט גרסינן בפרק בתרא דתענית (כו :) ה' דברים אירעו לאבותינו בי"ז בתמוז וחמשה בט"ב וכו' משנה שם ופירש"י בטל התמיד לפי שגזרו מלכות מלהקריב עוד : והועמד צלם בהיכל : שהעמידו מנשה כדמפורש בתרגום ירושלמי דהשמים כסאי : על מזבחינו : דור המדבר אם ירמה איש באנשים האלה : ביתר : עיר הגדולה והיו ישראל דריס בה בפ' הניזקין (נז :) משקה דריספקא חרב ביתר : וירושלמי והעמיד צלם בהיכל אית תנוי תני הועמד מאן דאמר הועמד דמות צלם של מנשה מאן דאמר העמיד צלם של אפוסטמוס וגנמרא מייתי מקראי דשבירת הלוחות והבקעת העיר והעמדת צלם בהיכל היו בשבעה עשר בתמוז ובטל התמיד ובריפת התורה קבלה היתה ביום שני' בתמוז היו וכן מייתי מקראי שגזירת דור המדבר וחורבן בית ראשון היו בט"ב וחורבן בית שני שנו בברייתא שבו ביום היה ולכידת ביתר וחריסת העיר ושרפת הרביעי ולוס החמישי וגו' לוס הרביעי זה י"ז בתמוז שבו הובקעה העיר וכו' עד אלא שכ' בסדר החדשים בפ"ק דר"ה (יח :) בברייתא זה ט' בתמוז ורבינו כתב זה י"ז בתמוז מפני הטעם שכתב בחורבן בית שני חמיר לן : ועוד דבירושלמי פרק בתרא דתענית איתא להאי ברייתא וכתוב בה לוס הרביעי זה י"ז בתמוז ומקשי עלה כתיב בחשעה לחודש הובקעה העיר ואת אמרת הכין א"ר תנחום בר חנילאי קילקול חשבונות יש כאן וכתבו התוספת בסס"ק דר"ה דפליג אתלמודא דידן ור"ל דמתוך טרדתם טעו בחשבונם ולא רצה הפסוק לשנות מכמות שהיו סובריס עכ"ל : וכיון שבירושלמי היא שנוייה בלשון זה י"ז ולדידן הוי י"ז יום תענית לד"ה שנאה רבינו כן : ואע"ג דבגמרא דידן קאמר רשב"י שאין נראין לו דברי ר"ע אלא לוס העשירי זה ה' בטבת שבו בא שמועה לגולה שהוכתה העיר לא כתב רבינו אלא דברי ר"ע משום דנהוג עלמא כוותיה : **ומ"ש** אע"ג דכתיב בקרא לוס הד' בט' לחודש האידנא מתענין בי"ז בו משום דמתחלה תקנו תענית בט' בו וכו' כ"כ התו' וז"ל זה ט' בתמוז שבו הובקעה העיר היינו בראשונה אבל בשנייה הובקעה בי"ז ומש"ה עבדו י"ז תענית וכ"כ הרמב"ן בספר

דרכי משה

תקכ"ט בה' תנה"מ רס"ק השייכים בהלכות ט"ב דאיתא בתוספתא דשבת שלפני ראש חדש אב אין מברכין החדש שנאמר במכבר יהרוס אל יבא ליתא דאדרבא צריך לברך ישראל באותו זמן שהוא זמן מזכן לפורענות עכ"ל וכן נוהגים וע"ל סימן תכ"ו אם מקדשים החודש קודם שבת נחמו : יאין

פרישה

בב [illegible] ו"ל : (ו) והרר"י כתב דשבת אינו בתחלת המנין אלא יתחיל למנות מיום א' כו' נראה דהא דכתב אינו מן המנין דוקא למנין שבעה אבל למנין שלשים נראה דמודה ר"י דשבת עולה ולכך אתם רבינו לעיל בסי' זה וכתב ואם אל יום שמיני בשבת ופי' בי"ד דהיינו כגון שמע שמועה קרובה בשבת משמע שבת עולה למנין ונראה ג"כ דמודה ר"י אם הגיע אבילות בשבת לערב שעה אחת דעולה דמברייתא נלמד ולכך אתם רבינו בריש סי' שנ"ט בי"ד וע"ש :

סי' תקכ"ט (א) ובוטל התמיד שגזרה מלכות מלהקריב עוד :

(ב) והועמד צלם בהיכל שהעמידו מנשה וכן בתרגום ירוש' ואית דגרסי שעמיד וקאי על אפוסטמוס : לשון המיימונ"י יש ימים שכל ישראל מתענין בכם מפני שלהות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח בדרכי תשובה ויסיר וכרון למעשים רעים ולמעשה אבותיהם שהיה כמעשיהם עתה עד שגרם להם ולנו אותן שלהות שבוכרון דברים אלו נשוב להטיב שלנו ולהתודה את עונם וגו' ואלו הן יום ג' בתשרי שנהרג בו גדליה בן

שהם בעבור החורבן מכ"ש שאין להם לצום בצום שנתקן מפני מיתת הצדיק כמו שחשבו בשאלתם והשיב ללמדך ששקולה וכו' ומפני זה נמי דקדק עליהם המקום בתחלת תשובתו להם · אמר אמור אל כל עם הארץ ואל הכהנים לאמר כי למתם וספוד בחמישי ובשביעי כו' הנה הזכיר הה' והז' לבד להורות להם הדרך האמת

דהחורבן בית שני חמיר לן ומ"מ צום הד' הוא להבקעת העיר ולצרות שהוכפלו בו :

תקנ **פריך** בגמרא קרי להו צום וקרי להו ששון ומשני רב פפא בזמן דאיכא שלום וליכא שמד כגון שב"ה קיים ששון בזמן דאיכא שמד וליכא שלום צום והאידנא דליכא שלום וליכא שמד רצו מתענין רצו אין מתענין ופירוש דליכא שלום שהבית חרב וליכא שמד במקום ידוע בישראל רצו רוב ישראל והסכימו עליהם שלא להתענות אין מתענין רצו רוב צבור מתענין והאידנא רצו ונהגו להתענות לפיכך אסור לפרוץ גדר וב"ש בדורותינו הלכך הכל חייבין להתענות מדברי קבלה ומתקנת נביאים ומיהו כולם מותרים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ואין צריך להפסיק בהן מבע"י חוץ מתשעה באב ואם חלו בשבת נדחין עד אחר שבת :

תקנא **ט"ב** אין בית דין יכולין לבטלו כיון שהוכפלו בו חצרות משנכנס

בספר ת"ה וז"ל ובע' בתמוז אין מתענין אבל בי"ז בו מתענין דכיון שמתחלה קבלו עליהם על סם שבו הובקעה העיר בראשונה ובשניה הובקעה בי"ז בו נהגו להתענות בי"ז דחורבן שני חמיר לן ומ"מ צום רביעי הוא להבקעת העיר ולצרות שהוכפלו בו וה"נ מוכח בפ"ק דמגילה (ה :) די"ז תענית ומיהו בע' אין מתענין שלא רצו לגזור עליהם להתענות בע' ובי"ז דד' צומות קבלו עליהם ואין מטריחין על הצבור יותר מדאי עכ"ל : **ומ"ש** ומ"מ צום הרביעי הוא להבקעת העיר וכו' הייגו לומר דאע"ג דצום הד' דקאמר קרא אינו אלא על ט' בתמוז שפיר מצינן למקרי לי"ז בתמוז צום הד' להיות לו כל דין שהיה לט' בתמוז מקודם וזה לסיבת הבקעת העיר שנבקעה בו ולצרות שהוכפלו בו הלכך אע"פ שצום הד' הכתוב במקרא אינו אלא על ט' בתמוז לדינן יש לי"ז בתמוז כל דין שהיה לט' בתמוז לדידהו כתב רביעו ירוחם ג' בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם אמרו כי בר"ה נהרג ונדחה תעניתו ליום חול :

תקנ **פריך** בגמרא קרי להו צום וקרי להו ששון וכו' בפ"ק דר"ה (יח :) תנן על ו' מדשים השלוחים יוצאים על ניסן מפני הפסח על אב מפני התעניות וכו' ופריך בגמרא (שם :) וליפקו נמי אתמוז ותבת דאמר רב חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא מאי דכתיב כה אמר ה' צום הד' וצום הה' וצום הז' וצום הי' יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה קרי להו צום וקרי להו שמחה בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה אין שלום צום אמר רב פפא ה"ק בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה יש שמד צום אין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין מי הכי ת"ב נמי מ"ר פפא שאני ת"ב הואיל והוכפלו בו הצרות ופירש"י דאמר רב חמא בר ביזנא וכו' דכולהו ימים תענית ניהו: בזמן הזה שאין ב"ה קיים · ומתני' בזמן הזה קא מיירי : שיש שלום · שאין יד העו"ג תקיפה על ישראל : יהיו לששון ולשמחה · ליאסר בהספד ובתענית : יש שמד צום · חובה להתענות בהם : רצו אין מתענין · וכיון דרשות הוא לא מטרחינן שלוחים עלייהו : והרמב"ן פי' יש שלום שב"ה קיים וכך הם דברי רבי' ואיכא למידק מאי קשיא ליה קרי להו צום וקרי להו ששון דשפיר קאמר הני ימים דהשתא הוו צומות עתידין להיות לששון וי"ל שמקרא זה הוא תשובה למה ששאלו עולי בית שני האבבה בחדש החמישי הגזר כאשר עשיתי זה כמה שנים ובאה התשובה צום הד' וצום הה' וכו' יהיו לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו ומשמע דה"ק כל הצומות הללו יהיו לששון ולשמחה ולא תצומו בהם כי אין חפץ לה' בצומות כי אם שתאהבו האמת והשלום וכיון דקרא אתא למימר שלא יצומו בימים אלו מאותו היום והלאה לא היה לו להזכירם בלשון צומות אלא הכי הול"ל ימי חדש ד' וה' וכו' יהיה לששון ולשמחה וממילא משתמע דאימי הצומות קאמר וכדאמר האבבה בחדש החמישי וממילא משמע דאיום הצום קאמר אע"ג דלא קאמר האבבה בצום החדש החמישי הלכך מדאפקיהו בלשון צום איכא למימר דאתא לאשמעי' שאף על פי שהם בעלים באותו זמן אם יהיה שמד חס ושלום יחזרו הצומות לקביעותם :

ומ"ש רביעו פירוש דליכא שלום שהבית חרב וליכא שמד במקום ידוע מישראל וכו' עד הלכך הכל חייבין להתענות מדברי קבלה ותקנת נביאים הכל לשון הרמב"ן בספר ת"ה וגם כך כתב ה"ה בפ"ה שעכשיו נהגו הכל להתענות תעניות אלו והרי הן חובה על כל ישראל עד שיבנה בית המקדש :

ומ"ש ומיהו כולם מותרין ברחיצה וסיכה וכו' כתב הר"ן בפ"ק דר"ה בשם הרמב"ן מסתברא דכולהו ד' צומות תענית צבור הן ובגיאים נזרו אותם וכל חומרי תענית עליהם מפסיקים בהם מבעוד יום ואסורים ברחיצה וסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה כע"ב אלא האידנא כיון דנהגו להתענות בהן ולא נהגו בחומרות הללו משמע דמעיקרא כך רצו להתענות בלבד אבל לא רצו לנהוג באותן חומרות וכיון דהני ברצו תליא א הרשות בידן אבל מעיקר התקנה ודאי אסורין בכולן ע"כ · וכתבו התוס' בספ"ק דתעניות (יג :) דשאר תעניות בר מט"ב מותר ברחיצה אפילו בחמין כך פסק רא"ה ור' יואל אביו אסר לרחוץ בחמין ע"כ · וכ"כ המרדכי וכ' בשם רא"ה שנהגו העולם היתר בדבר ע"כ וכן מנהג הפשוט :

ומ"ש ואם חלו בשבת נדחין עד אחר השבת בפ"ק דמגילה (ה ·) תנן זמן עלי הכהנים והעם בע"ב וחגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין ופירש"י ע"ב שחל להיות בשבת וה"ה לי"ז בתמוז ולי' בעבת והאי דנקט ע"ב משום דהוכפלו בו צרות והכל מתענין בו אבל שאר צומות אחרי' במסכת ר"ה רצו מתענין רצו אין מתענין וגם הרמב"ם כתב אחד מד' צומות שחל להיות בשבת דוחין אותו לאחר השבת חל להיות בע"ש מתענין בע"ש וכתב ה"ה אחד מד' צומות שחל להיות בשבת וכו' ע"ב מאחרין ולא מקדימין משום דאקדומי פורענותא לא מקדמינן וממילא דה"ה לשאר תעניות ובחל להיות ע"ש כתב כך בספסקה הלכה בעירובין (מ :) מתענה ומשלים וכ' הראב"ד שלא אמרו משלים אלא שאינו אוכל קודם שקיעת החמה אבל ודאי משתקע החמה מתוספת שבת הוא וכבר קדש היום אם רצה לאכול אוכל שכנכם לתחום שבת שוב אינו רשאי להתענות עכ"ד וז"ש בשם הראב"ד נתבאר ממ"ש בסימן רמ"ט וסימן תקע"ב : וה"ר דוד אבודרהם כתב בהלכות תענית שי' בעבת הוא משנה משאר תעניות שאם היה חל בשבת לא היו יכולין לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו בעצם היום הזה כמו בי"ה ולא ידעתי מנין לו זה וכ' עוד די' בעבת חל לפעמים בשני ומתענין בו ביום ושאר צומות לעולם אין חלים בשני · כתב האגור בשם שבלי הלקט שאין קורין בספר במנחה בע"ש כשחל בו אחד מד' צומות הללו עכ"ל ולא נהגו כן כתב הרד"א אם חל י' בעבת ביום ו' מתפללין שחרית כשאר הצומות וכן במנחה אבל א"א הוידויים ולא נפילת אפים במנחה מפני שהוא ע"ש · כתב עוד הרד"א בשבת שקודם לצומות הללו אחר קריאת ההפטרה קודם אשרי צריך שיכריז ש"ל להודיע לקהל באיזה יום יחול הצום ואומר אחינו ישראל שמעו צום פלו' יום פלו' יהפוך אותו הקב"ה לששון ולשמחה כמו שהבטיחנו בנחמות ונאמר אמן וג' תעניות אין מכריזין עליהם ט"ב י"ה ופוריס וסימניך אכ"ף (מ): **דין** עוברות ומניקות בצומות יתבאר בסימן תקנ"ד ובסימן תקע"ה :

תקנא תשעה באב אין כ"ד יכולין לבטלו כיון שהוכפלו בו הצרות בפ' קמא דר"ה (יח :) וכתבתיו בסימן שקודם זה וא"ת י"ז בתמוז נמי הוכפלו בו הצרות כבר תירצו התו' דחורבן ב"ה תקיפא טובא ולא דמי לע"ב דצרה אחת הוכפלה בו

משנכנס

דרכי משה

תקנ (א) ואין המנהג להכריז שום א' מהן.

חדושי הגהות

תקנ א ואע"ג דלפמ"ש רבינו ולמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן שבדורותינו חיבים להתענות מדברי קבלה היה נראה לומר שיהא אסורים בכל החומרות כנו ט"ב כיון שאין החיוב עתה משום המנהג רק מדברי הקבלה מ"מ צ"ל דס"ל לרבינו דלאו ממש הוא אלא ראוי לנהוג כחומר שנהגו הדורות שלפנינו וכיון שהם לא נהגו בשאר החומרות. גם אנו אין לנו לנהוג איסור בשאר החומרות (מהרל"ח):

משנכנס אב ממעטין בשמחה משנה בפ׳ ב׳ דתענית (כו :) : **ומ״ש** ובר ישראל דאית ליה דינא בהדי עו״ג לישתמוט מיניה דריע מזליה תניא בפרק החולץ (מג :) קודם לזמן הזה העם ממעטים בעסקיהם וכו׳ עד **תניא** ואין עושין סעודת אירוסין ומפרש בגמרא דקודם לזמן הזה דקתני קודם דקודם הוא ופי׳ רש״י קודם שבת שחל ט״ב בתוכה וכתב הרמב״ן בספר ת״ה קודם לזמן הזה כלו׳ מר״ח עד התענית וכן העתיק רבינו : **ומ״ש** רבינו דאיתא בירושלמי מותר ליארס אפילו ביום ט״ב הוא בפ״ק ובפ׳ בתרא דתעניות ומפרש טעמא שמא יקדמנו אחר ברחמים וכדאיתא בגמרא דידן פרק אלו מגלחין (יח :) לענין ח״ה וכ״כ הרמב״ם בפ״י מה״א מוקד לארס בכל יום חול אפילו בע״ב בין ביום בין בלילה :

וקאמר בירושלמי הדא דתימא בניין של שמחה אבל אם היה כותלו גוהה ונוטה ליפול מותר ובניין של שמחה מפרש בפ״ק דמגילה הבונה בית חתנות לבנו ונטיעה של שמחה כגון אבורנקי של מלכים פי׳ שנוטעין לצל להסתופף בצלו ולפי זה הא דאמר אם היה כותלו גוהה מותר אפי׳ בכותל של בית חתנות קאמר שמותר אם גוהה וי״א ביון דגמרא דידן אוסר בניין סתם כל בניין קאמר (ה) כדרך שאסרו כל משא ומתן כמו שאבל אסור בכל כדי שיהו נראין כמתאבלין

משנכנס אב ממעטין בשמחה ובר ישראל דאית ליה דינא בהדי עו״ג לישתמוט מיניה דריע מזליה תניא בפרק החולץ קודם לזמן הזה פירוש מר״ח עד התעני׳ העם ממעטים בעסקיהם מלישא וליתן מלבנות ולנטוע ומארסין ואין כונסין ואין עושין סעודת אירוסין דבאירוסין בלא סעודה ליכא שמחה אבל בנישואין בלא סעודה איכא שמחה • רבי׳ נסים התיר לארס אפי׳ ביום ט״ב והכי איתא בירושלמי ומפ׳ טעמא שלא יקדימנו אחר וקאמר בירוש׳ הדא דתימא בניין של שמחה אבל אם היה כותלו גוהה ונוטה ליפול מותר ובניין של שמחה מפרש בפ״ק דמגילה הבונה בית חתנות לבנו ונטיעה של שמחה כגון אבורנקי של מלכים פי׳ שנוטעין לצל להסתופף בצלו ולפי זה הא דאמר אם היה כותלו גוהה מותר אפי׳ בכותל של בית חתנות קאמר שמותר אם גוהה וי״א ביון דגמרא דידן אוסר בניין סתם כל בניין קאמר (ה) כדרך שאסרו כל משא ומתן כמו שאבל אסור בכל כדי שיהו נראין כמתאבלין

על

שמחה נטיעה נטיעה של שמחה והרמב״ן כתבו בת״ה על ברייתא דהחולץ :

ומ״ש בניין של שמחה מפרש בפ״ק דמגילה הבונה בית חתנות לבנו וכו׳ בגמר׳ דידן פ״ק דמגילה (ה :) מייתי הא דתנן בפ״ק דתעניות גבי תעניות לבור עברו אלו ולא נעמו ממעטים במשא ומתן בבניין ובנטיעה באירוסין ובנשואין ותני עלה בניין בניין של שמחה נטיעה נטיעה של שמחה איזהו בניין של שמחה זה הבונה בית חתנות לבנו איזו היא נטיעה של שמחה זה הנוטע אבורנקי של מלכים ולא היא לריך רבינו לאתויי מפ״ק דמגילה דמייתי לה התם אגב גרדא דהא בפ״ק דתעניות (יד :) גופיה איתיה :

ומ״ש ולפ״ז הא דאמר אם היה כותלו גוהה מותר אפילו בכותל של בית חתנות קאמר שמותר אם גוהה כלומר דאי בשאינו של בית חתנות אפי׳ אינו גוהה נמי דהא לא אסר ברייתא כלל באינו של חתנות וכ״כ הרא״ש בפ״ק דתעניות גבי תעניות לבור על הירושלמי דקאמר אם היה כותלו גוהה ובונהו פי׳ כותלו של בית חתנות והרמב״ם כתב בפ״ג מהלכות תעניות עברו אלו ולא נעמו ממעטין במשא ומתן ובבניין של שמחה כגון ציור וכיור ובנטיעה של שמחה כגון מיני הדס ומיני אהלים וכ״כ הר״ן בספ״ק דתעניות וז״ל מדאמרינן בירושלמי הדא דתימא בבניין של שמחה אבל אם היה כותלו גוהה בותרו ובונהו משמע דכי אמרי׳ איזהו בניין של שמחה זה הבונה בית חתנות לבנו דלאו דוקא אלא ה״ה לכל בניין שא״ל דאינו נעשה אלא לנוי ולהרווחה בעלמא וכתב עוד בשם רבינו האי גאון מדקא משוינן בניין נטיעה אירוסין ונשואין ומתן מה משא ומתן רשות אסור והוא של שמחה אף בניין ונטיעה אירוסין ונשואין אסור בשל שמחה אבל מי שאין לו בית חתנות כלל ואין לו אשה ובניס הא ודאי של מצוה הוא ואע״פ שהוא שמחה מותר ואע״ג דלענין עברו תעניות לבור ולא נעמו מיירי משמע לכאורה דה״ה מר״ח עד ט״ב דהני תרתי זמני כי הדדי נינהו ומה שאין מהגין ליתא אשה כלל אפי׳ מי שאין לו אשה ובניס משום דלא מסמנא להו מלתא ואע״פ שהיה אפשר דרב האיי לא אמר אלא בעברו תעניות לבור ולא נעמו אבל מר״ח עד ט״ב אמיר ואע״פ שאין לו אשה ובניס אסור אי משום דהאי זימנא אמיר טפי אבלותא דידיה ואי משום דזמן קצר הוא ולא דמי לעברו תעניות לבור ולא נעמו דהוי זמן ארוך טובא מ״מ התוספות פ״ק דמגילה (ה :) כתבו על עברו תעניות לבור דאמירי מט״ב שמארסין בו : וכתבו התוס׳ בפ״ק דמגילה ממעטין במשא ומתן פירוש של שמחה דומיא דבניין ונטיעה דבסמוך ובפרק החולץ (מג :) כתבו י״מ דמשא ומתן נמי איירי בשל שמחה כגון לרבי חופה ואין נראה דלא אסר אלא סעודה עצמה ונראה דריבוי משא ומתן קא אסר שימעטו יותר מבשאר ימים (ה) :

ומ״ש רבינו וי״א כיון דגמרא דידן אוסר בניין סתם כל בניין קאמר כלומר אע״ג דבירושלמי קאמר אמתניתין דמשנכנס אב ממעטין בשמחה הדא דתימא בבניין של שמחה אבל אם היה כותלו גוהה בותרו ובונהו דמשמע דאתא למימר דלא אמרו למעט בבניין משנכנס אב אלא בבניין של שמחה דוקא כיון דגמרא דידן בפרק החולץ אוסר בניין סתם כל בניין במשמע ואע״ג דבגמרא דידן נמי בפ״ק דמגילה ובפ״ק דתעניות אמרו דבי תנן ממעטין בבניין ונטיעה היינו דוקא בשל שמחה היינו לענין תענית לבור אבל מר״ח עד התענית דקתני סתמא ממעטין מלבנות ולנטוע משמע דאפילו שאינו של שמחה אסור :

ומ״ש כדרך שאסרו משא ומתן נראה שאין זה הכרע שהרי גבי תעניות לבור קתני כי האי לישנא דלא נאסר אלא בניין ונטיעה של שמחה דוקא אלא כל עיקר הטעמא בגמרא דידן בניין סתם גבי מר״ח עד התענית ולא פי׳ דהיינו דוקא בדשמחה כדפירש גבי תעניות לבור אלמא דאפילו באינו של שמחה אסר ומ״ש כדרך שאסרו משא ומתן ה״ק א״ת למה אסרו בניין שאינו של שמחה אל תתמה שהרי אסרו משא ומתן אע״פ שאין בו שמחה והטעם שאסרו דברים אלו אע״פ שאינם של שמחה מפני שהם דברים שאבל אסור בהם כדי שיהו נראים כמתאבלים על ירושלים ומדברי התוספות בפרק החולץ נראה דאית למילף למשנכנס ר״ח עד התענית מתעניות לבור דכי היכי דהתם לא מתסר אלא בניין ונטיעה של שמחה ה״ה הכא וכסברא ראשונה שכתב רבינו ועכשיו לא נהגו רוב העולם למעט במשא ומתן כלל משנכנס אב ונראה שהם מפרשים דלא מתסר בניין ונטיעה אלא דוקא בדשמחה כדברי הסברא הראשונה שהזכיר רבינו ומפרשים דלא נאסר משא ומתן אלא בדשמחה דומיא דבניין ונטיעה . וכדברי הסברות שדחו התוס׳ ומפני כך נוטאים ונותנים כדרכן ואינם חוששים ולפ״ז לריכים לאזהר ממשא ומתן של שמחה

ועוד דלא דמי לב׳ באב דלרה אחת הוכפלה בו תוס׳ פ״ק דר״ה ומביאו ב״י והנה לאסר רוב דיני ט׳ באב הם מנהג שנהגו רוב ישראל ועיקרי הדינים לא נודע ביניהם ומפני זה נשתבשו ההמון במקלתם להחמיר אז להקל שלא כדין על כן ראיתי לכתוב תחלה עיקר הדין כדמות הקדמה למה שיבא אחר זה • תשעה באב מצוה מד״ס היא ומפורש בדברי הנביאים איסור אכילה ושתייה שנו כדכתיב לוס החמישי וכו׳ ופרק בתרא דתענית ת״ר כל מצות המוהגות באבל מוהגות בט׳ באב אסור באכילה ובשתייה וברחיצה ובסיכה כו׳ כדלקמן ריש סי׳ תקנ״ד ועתה שאין שמד ואין שלוס אף ט׳ באב אינו מתקנת הנביאים אלא מתקנת חכמים כמו שיתבאר • וקודם לזמן הזה משנכנס אב צריכין למנוע מדבר שמשמח הלב ואעפ״י שאינו מלאכה וכמו ששנינו משנכנס אב ממעטין בשמחה והיינו שהעם ממעטין במשא ומתן ובבנין ונטיעה ואין נושאין נשים ומארסין ואין עושין סעודת אירוסין דכל אלו משמחין את הלב • אבל באכילת בשר ושתיית יין אעפ״י שמשמח לא אסרום חכמים מפני שבמניעתם יש נער לגוף משא״כ במו״מ שאעפ״י דאיכא שמחה בהיותם מ״מ אין נער לגוף במניעת׳ ואף לספר ולכבס לא אסרו מר״ח דאין בהם שמחה וגם הא לורך הגוף אבל בשבת שחל ט״ב להיות בתוכה אסרו לספר ולכבס וסמכוה על המקרא שאמר והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה ויליף טעמא מדכתיב ושבתה לאסור השבת שחל ט״ב להיות בתוכה ומשום הכי אסרו דוקא לספר ולכבס מפני שהוא מלאכה לצורך תענוגי הגוף שבזה מרחיס קצת אבלות שבשעוסקים בתספורת וכביסה נראים כאינם חושבין להתאבל על החורבן אבל אכילת בשר ושתיית יין ורחיצת חמין וסיכה וכו׳ שהוא שומר הבריאות דאף המרחצאות יש בהן חיי נפש דלא ליתי שיהנא וכיבי כדאיתא ר״פ אלו נדרים וכמ״ש הרשב״א בתשובה לענין חול המועד הביאה ב״י לעיל סי׳ תקמ״ד וגם אינה מלאכה לא אסרוהו כלל כי אם בשעודה שמפסיק בה וה״ט דמאחר שהשעודה גופה לצורך ט״ב צריכה שתהיה בעניות ושפלות • ובדחיצה וסיכה חולקים מקצת גאונים שאינו אסור כי אם משחשכה כמו שיתבאר כל זה בס״ד ובאיור עיקר דינים אלו והמנהגין שנהגו ובא בסימנים הבאים בס״ד : **והבי** איתא בירושלמי ומפרש טעמא שלא יקדמנו אחר ברחמים פי׳ שיתפלל אם. לא ישאנה ימות הוא או היא ולא יראה שיאנה אחר ולטער הוא אבל לא שמא יקדמנו אחר ויאנה הא מ׳ יום קודם יצירת הולד בת קול יולא ואומר בת פלוני לכלוני ומה נפשך אי חזיא ליה לא אזלא מינה ואי לא לא תועיל התפילה וכן איתא בפרק אלו מגלחין בדין אירוסין בחול המועד (סוף דף י״ח) והתו׳ הקשו שם תימא אמאי לא משני הא בזיווג שני ע״כ ולא קשיא ולא מידי דתלמוד מהדר אטעמא דאפילו היכא דהוא והיא לא ניאאו עדיין : **וקאמר** בירושלמי ה״ד בנין של שמחה ה״א בפ״ב דתענית אמתני׳ דמשנכנס אב ממעטין בשמחה ורבינו מפרש דזהו בנין חתנות כדקאמר בפ״ק דמגלה לענין תענית לבור ואיכא להקשות למה לא הזכיר רבינו דאיתא בפ״ק דתענית שאם הגוף וכך הקשה הב״י וירא״ה שרבינו נתכוין להביא קצת סמך דמאי דאתמר לענין תענית לבור דזהו בנין חתנות נילף מינה נמי לענין ט׳ באב שהרי בפ״ק דמגלה אייתינן ליה למילף מינה דמותר לנטוע נטיעה בפורים בשל שמחה דכיון דביומי דתענית אסור בשל שמחה ממילא בפורים מותר בשל שמחה השתא לפי זה נדון בדרך כ״ש למילף דין ט׳ באב מתענית לבור דמאי דאסור שם בבנין של שמחה ה״ה בט׳ באב :

ומ״ש ולפי זה וכו׳ כ״כ הרא״ש ותימא למה נתיר כותלו גוהה שהרי סוף סוף של שמחה הוא וי״ל דדוקא ביש בו סכנה ולאו דוקא דגוהה ברשות הרבים אלא אפילו גוהה למבוי ולאחר מותר לסותרו ולבנותו מפני שהכל סכנה וזהו שאמר בירושלמי אבל אם היה כותלו גוהה סותרו ובונהו ולא כתב גוהה לר״ה והכי איתא בירושלמי לענין מועד כותל הגוהה סותר ובונה כדרכו וכמ״ש הנימוקי יוסף בשם הראב״ד בפ׳ משקין וע״ל בסימן תק״מ ובמ״ש לשם בס״ד אך קשה מ״ש רבינו ולפי זה הא אפילו לסברת י״א דאוסרין כל בנין מ״מ בכותל גוהה ומפני הסכנה מותר לסתור ולבנות כדרכו דלא חמיר ממועד דהתירו לסתור ולבנות ולא סגי לסתור לבד משום דמימנע ולא סתיר והוי סכנה ה״נ ודאי לענין תשעה באב ויש לומר דעיקר כוונת רבינו במ״ש ולפי זה אינו אלא להורות דלפי סברת זו הא דקאמר אבל אם היה כותלו גוהה סותרו ובונהו לאו בכל בנין קאמר דאינו מותר אלא בכותלו גוהה אלא דוקא בשל חתנות קאתי לאשמעינן והכי קאמר דאפילו בשל חתנות מותר אם גוהה אבל בשאינו של חתנות אפילו אינו גוהה מותר לאפוקי לסברת י״א דאפילו בשאינו של חתנות אינו מותר אלא בכותל גוהה :

ומ״ש וי״א כיון דגמרא דידן אוסר וכו׳ סברת זו לא מצאתי בפוסקים בפירוש אבל מדעת הרי״ף והרמב״ם והרא״ש יראה דסבירא להו הכי שהרי לא כתבו ההיא דירושלמי לענין ט׳ באב אלא לענין תענית לבור ובדיני תשעה באב כתבו סתם משנכנס אב ממעטין בשמחה שהוא כולל כל דבר המשמח כגון משא ומתן ובנין ונטיעה והדומה להם אלא שאוסרין כל בנין כדרך שאסרו כל משא ומתן דאל״כ היה להם לפרש עלה דמתניתין דמשנכנס אב ממעטין בשמחה מאי דקתני עלה בירושלמי הדא דתימא וכו׳ כדי לבאר דלאו בכל ענין אסור וכמו שפירשו בירושל׳ ויותר נראה שסברת י״א שכתב רבינו היא ע״פ סברא אחת מסברת התוס׳ שכתבו בפ׳ החולץ וז״ל מליצה וליתן מלבנות ולנטוע בפ׳ בתרא דתענית מוקי בירושלמי ובבנין ונטיעה של שמחה כגון אבורנקי של מלכים וי״א דמשא ומתן נמי איירי בשל שמחה כגון לרבי חופה ואין נראה דלא אסר אלא סעודה עצמה ונראה דרבוי משא ומתן קא אסר שימעטו יותר מבשאר ימים עכ״ל ועל פי זה כתב רבי׳ די״א כל בנין קאמר כדרך שאסרו כל משא ומתן פי׳ כמו שאסרו בין משא ומתן של שמחה כגון לרבי חופה אז שאר משא ומתן ה״נ אסרו כל בנין אבל מ״מ אינו דומה למשא ומתן דסתם ממעטין מעסקיהם קאמר ר״ל דק כדל

ומתן

דרכי משה

תקנא (א) וב״כ הכלבו בשם הרי״ף :

במנהגים

פרישה

סי׳ תקנא (ה) **כדרך** שאסרו כו׳ מ״ן כתב ז״ל כדרך שאסרו כל משא ומתן פי׳ בין משא ומתן של שמחה כגון לרבי חופה אז שאר משא ומתן ה״נ כל בנין אסרו אבל מ״מ אינו דומה למשא ומתן דסתם ממעטין מעסקיהם קאמר ר״ל דק כדל

פרנסתן

בן אמיקם ונכבה גמלת ישראל כו׳ עד ונלכדה ביתר וסיף בה אלפים ורבבות מישראל וסיה לגן מלך גדול ודמו כל ישראל וגדולי חכמים שהוא מלך המשיח וגפל ביד הרומיים ונהרגו כולם וסיתה לה לישראל כמו מורגן ב״ה רמ״ף :

ומתן דהתם ממעטין בעסקיהם קאמר ר"ל רק כדי פרנסתן אבל בבנין אפי' מעט אסור ודלא כהירושלמי ומ"ש התוס' פ"ק דמגלה ממעטין במשא ומתן פירוש של שמחה דומיא דבנין ונטיעה וממעטין רוצה לומר שלא יהו ששים כלל ותמירי מט' באב שמתרסין בו אבל אין לפרש ממעטין אבל ששים קצת דא"כ הו"ל לפרש השיעור מהו קורא ממעט עכ"ל ונראה לכאורה דדברי התוס' סתרי אהדדי אכן המעיין בס ירא דלא קשה מידי דבפ"ק דמגילה לענין תענית של גשמים הוא ותנן התם עברו אלו ולא נעבו ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין ונשואין ומאחר דלענין אירוסין ונשואין ליכא לפרש אבל ששים קצת דא"כ הו"ל לפרש מהו השיעור ופשיטא דפירושו שאין מתרסין וכונסין כלל ה"נ דכוותיה לענין משא ומתן ובנין ונטיעה נמי אסור לגמרי קאמר פירוש בשל שמחה לגמרי אסור אם המשא והמתן היו אסור אלא בשל שמחה דומיא דבנין ונטיעה · אבל בפרק החולץ לענין תשעה באב קאמר ותני התם העם ממעטים בעסקיהם אלישא ואיתן מלבנות ולנטוע ומתרסין אבל לא כונסין ואין עושין סעודת אירוסין וכיון דלא אסר אלא סעודה עצמה אלמא דצרכי חופה נמי מותר והשתא בע"כ צריך לפרש דריבוי משא ומתן דוקא הוא דקא אסר ולא שני לן בין צרכי חופה לשאר משא ומתן ומעתה נמי צ"ל דכל בנין אסור אפילו אינו של שמחה דומיא דמשא ומתן דאסור בכל ענין ולא קי"ל כהירושלמי דמיקל אף לענין תשעה באב בבנין והב"י מעותתו בבוד לא פירש כן · ולענין הלכה נראה בסברא הראשונה וכמו שמפורש בהירושלמי ולא נשוה הירושלמי חולק אתלמודא דידן בדבר שאינו מפורש להדיא בתלמודא דידן והדרבא הלשון ממעטין דקאמר משמע דממעטין לאסור בשל שמחה דוקא ודומיא דהכי משא ומתן נמי אינו אסור אלא בצרכי חופה וא"ש התוס' בפ' החולץ דאינו נראה שהרי לא אסר אלא סעודה עצמה יש לתרץ דעשיית הסעודה לחוד ומשא ומתן לצרכי חופה דאושא מלתא לחוד וכל אחד יש לו סברא להיתר ולאיסור ולדינא תרווייהו אסורין גם מה שכתבו התוס' בפ"ק דמגלה לענין תענית של גשמים דממעטי' רוצה לומר שלא יהו ששים כלל אין צריך לפרש כן דהתם נמי הלשון ממעטין פי' שממעטין קצת באירוסין ונשואין והיינו שאין מתרסין ואין כונסין אא"כ לא קיים מצות פריה ורביה ולעולם הלשון דממעטין לא ישתנה פירושו ומשמעו וה"נ לענין משא ומתן ובנין ונטיעה קאמר דממעטין קצת לאסור בשל שמחה דוקא וכך מטין דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות תענית וא"מ לענין בנין יראה כדברי הר"ן דכל בנין שאינו לנוי ולהרווחה אסור אפילו אינו בנין של חתנות ואינו מותר אלא בכותל גוהה ומפני הסכנה וכך מטין דברי הרמב"ם שלא הזכיר בית חתנות אלא ציור וכיוב שהוא לנוי ולהרווחה וכתב הרב המגיד שלמד כן מההוא דירושלמי שלא התיר רק בכותל גוהה · ועוד יראה לי דמאחר דהירושלמי עיקר דבריו אמתני' דמשנכנס אב ממעטין בשמחה איתאמר' ולפם לא הזכיר של בית חתנות היאך תסלק אדעתין להקל ולפרש דדוקא בשל חתנות קאמר אלא ודאי מאי דקאמר הדא דתימא בנין של שמחה כל שהוא של שמחה כגון לנוי ולהרווחה אסור ולכן נקט להתיר כותל גוהה דמילתא דפסיקא הוא שאינו של שמחה שהרי אינו אלא מפני הסכנה וה"ה לכל בנין שהוא צריך לו הוא דשרי דוקא ומ"מ הדעת מכרעת אם שכר עו"ג קודם ר"ח אב לבנות לו בית בקבלנות דעו"ג אדעתיה דנפשיה קעביד אין בו איסור דעיקר טעמא הוא לאסור בשמחה והרי הישראל יושב בטל ואינו עוסק בשמחה ואפילו בשבת מותר מן הדין ואינו אסור אלא מפני הרווחה ופשיטא דלענין ע' באב שהוא דרבנן אין לאסור מפני הרווחה והדבר צריך הכרע אמנם לשכור לו עו"ג מר"ח אב ולבנות לו בית מיד פשיטא דאסור וכן שלא יסייע הישראל עצמו בבנין הבית כל שהוא לנוי ולהרווחה ועיין במהרי"ל ולפי פסק זה כל משא ומתן שאינו של שמחה מותר וכן נהגו ומהר"ם לוריא כתב ויש"ב לתנא אפילו לסברת דס"ל דעכשיו בזמן הזה הכל הוא כדי מיינו כמ"ש התוס' בפ' מיזהו נשך עכ"ל :

שבת שחל תשעה באב וכו' משנה וגמרא בפרק בתרא דתענית · ומ"ש ואפילו אין לו אלא חלוק א' שם דאפי' לר"נ דמתיר לכבס ולהניח אפ"ה אוסר בחלוק א' לכבס ולכבוס כ"ש לרב ששת דקי"ל כוותיה דאוסר לכבס ולהניח דאוסר בחלוק אחד לכבסו ולכבסו : **ומ"ש** וכן המכובסין קודם לכן וכו' שם שלא רב יצחק בר גיורי אעפ"י שאמרו כלי פשתן אין בהם משום ניהוץ אבל אסור ללבשן בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה משמע דלגמרי אסור אפילו המכובסים קודם לכן שהרי לא מילק ומעתה נדון בק"ו בכלי צמר דכ"ש דאסור :

ומ"ש ולא ללבשן לבד וכו' שם אמר רב ששת תדע דבטלי קצירי דבי רב אלמא דהכל אסור דאי לא אמאי בטלי וכ"כ הרמב"ן והרשב"א בתשובה סימן קפ"ז ומתילא שמעינן שאף המכובסין מקודם לכן אסור אף להניע כמו לענין לביסה דאסור הכל כדמוכח מהניא דשלח רב יצחק דלא הילקו חכמים :

ומ"ש לפי שאין חוששין לגוהלן יפה כו' הרא"ש שם ומשמע דס"ל להרא"ש דהניחוח הוא שמעבירין אבן על הבגדים להחליקן ולעשותן כעין חדשים ואין זה רק ליפות הבגד כמ"ש הערוך וכמ"ש הר"ן ע"ש הגאון ה"ר יהודה בר ראובן ומשום הכי כתב הרא"ש דבכלי פשתן אין חוששין לגוהלן יפה ליפותן שהרי אין הניחוח מתקיים בהן ומתלבלב מיד מפני הזיעה ולפי טעם זה אפי' בחדשים אין בהם משום ניחוח אבל הרמב"ן הולק על זה כמו שיתבאר בסמוך בס"ד :

כתב הרמב"ן הא דאין בכלי פשתן משום ניחוח דוקא בישנים כו' פירוש דעת הרמב"ן הוא שהניחוח עיקרו אינו אלא כדי ללבן הבגד מהזיעה והטינוף שעליו

שמחה כגון צרכי חופה וכיוצא בהם דאי אלו הכי נמצא שאינם חוששים למה שאמרו ממעטין במשא ומתן ונראה שזה היה דעת קצת פוסקים אלא הזכירו ברייתא זו דהחולץ מפני שהם מפרשים דבנין ונטיעה ומשא ומתן דקא אסר כולהו בשל שמחה דוקא הוא דקא אסר ומאחר שכתבו משנכנס אב ממעטין בשמחה ממילא משמע דכל הנך מילי כיון דשמחה גינהו אסור וכן מצאתי שכתב שכלבו בשם הר"פ דאמרי' ביבמות שבת שחל ט"ב להיות בתוכה אסור ליסא ולישן ו"ל הייגו משא ומתן של שמחה כגון צרכי חופה דומיא דלבנות ולנטוע דמש' התם כגון אבורנקי של מלכים א"כ אסור להרבות במשא ומתן ר"ל שיתמעטו יותר משאר ימים עכ"ל · ואפשר לומר עוד שהעולם סוברים שאין למעט בעסק כלל ואפי' הם צרכי חופה והשמח דהחולץ מדת חסידות היא או במקום שנהגו ולפיכך השמיטוה הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ורמיתי בני בודי"ן נוהגים שלא ליסא וליתן כלל משנכנס אב ונראה שאין להם על מה שיסמוכו דהא דלא כמאן דאי לשברא שדחו התוס' כל משא ומתן דלאו לורך חופה היא שרי ואי לשברת התוס' בהחולץ כל משא ומתן שרי ובלבד שימעטו יותר מבשאר ימים ואפי' צרכי חופה משמע דשרי ע"י מיעוט דהא לא שאני להו בין צרכי חופה לשאר משא ומתן ואע"פ שבסברא שייה שכתב רבינו קאמר כדרך שאמרו כל משא ומתן הא כיון דעל הברייתא קאי אין להחמיר יותר ממה ששנו בברייתא ומאחר שבברייתא לא אסרו אלא למעט מליסא וליתן משמע דלא נאסר משא ומתן לגמרי ועוד שבברא זו לא נאה לומר כל משא ומתן אפי' ע"י מיעוט אסור אלא לומר דכי היכי דלא שני לן בין משא ומתן דשמחה לשאינה של שמחה דבין של שמחה בין שאין ש אמחה אסור בבנין נמי אפילו דלאו דשמח' אסור ומיהו לא נחית בעל סברא זו לאסור במשא ומתן יותר ממה ששנו בברייתא דהיינו למעט דוקא אבל לא לאסור לגמרי ומיהו אפשר שנהגו כן ע"פ מ"ש התוס' בפ"ק דמגילה ממעטין ר"ל שלא יהיו ששים כלל אבל אין לפרש ממעטין אבל ששים קצת דא"כ הו"ל אעפ"ש שלענין עברו ת"ל כ"כ והם סוברים דת"ל תמירי מט"ב מ"מ יש ללמוד מדבריהם דהיכא דקתני ממעטין לא נתברר השיעור ויש לאסור לגמרי זה כתבתי למצוא להם על מה שיסמכו אבל חומרא יתירא היא דאפילו מלאכה ממש אינה אסורה בט"ב עצמו מן הדין וכ"ש משא ומתן דקיל טפי ודי שנאסור אותו בט"ב עצמו אבל לא שנקדים לאסור קודם לכן ומיהו הנוהגים כן אסורים עד שיתירו להם כעין התרת נדרים וכמ"ש המרדכי בפ' מקום שנהגו :

שבת שחל ט"ב להיות בתוכה פי' השבוע שחל ב' ט"ב אסורים לספר ולכבס ואפי' אינו רוצה ללובשו עתה אלא להניחו עד אחר תשעה באב ואפי' אין לו אלא חלוק אחד אסור לכבסו וללובשו וכן המכובסים מקודם לכן אסור ללובשן ולא ללובשן לבד אלא בין ללבוש בין להציע בהן המטה בין איש בין אשה אסור ואפי' מטפחות הידים והשלחן הכל אסור וכיבוס שלנו מותר אבל ניהוץ שלנו אסור וכלי פשתן אין בהם משום ניהוץ והרי הן כביבוס שלנו ומותר לפי שאין חוששין לגוהצן לפי שהן קרובין לבשר (ג) ומתמלאין זיעה תמיד והא דשרי דוקא לגוהצן ולהניחן אחר ט"ב אבל אסור ללובשן בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה כתב הרמב"ן הא דאין בכלי פשתן משום ניהוץ דוקא בישנים אבל בהדשים

מסתם כגון לנוי ולהרווחה אסור לכבס ולהניח אפילו לאחר ט"ב וגיהוץ שלנו כביבוס שלהם וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ ופירש"י דטעמא דאסור משום דנראה כמסיח דעתו שעוסק בביבוס בגדים : **ומ"ש** דאפי' אין לו אלא חלוק א' אסור לכבסו וללבשו כ"כ הרמב"ן בס' ת"ה ופשוט הוא :

ומ"ש וכן המכובסין מקודם לכן אסור ללובשן ולא ללובשן לבד וכו' עד הכל אסור כל זה כתב הר"ן שם וכ"כ הרמב"ן בספר תורת האדם והביאו רמיה מדאמר רב ששת תדע דאסור אפילו לכבס ולהניח דהא בטלי קצירי דבי רב פי' שהכובסים היו בטלים באותו שבוע ובטלי לגמרי משמע וכן פסק הרשב"א בתשובה : **ומ"ש** וכבוס שלנו מותר אבל גיהוץ שלנו אסור וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ ברייתא כתבתי' בסמוך גיהוץ שלנו כביבוס שלהם וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ ופירש"י גיהוץ שלנו אינו יפה אלא כביבוס שלהם ואסור לנהן אבל כיבוס שלנו מותר וכן הכריע הר"ן וגם הרמב"ן כתב פירשו הגאונים דה"ק גיהוץ שלנו כביבוס שלהם שהוא אסור הא כיבוס שלנו מותר וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ שלנו ולא כיבוס שלהם והיתר זה אינו אלא לכבס ולהניח דוקא אבל ללבוש אסור כדין כלי פשתן דבסמוך וכ"כ רבינו בסמוך בשם הרמב"ן כיבוס שלנו לכבס ולהניח מותר אבל ללבוש בין חדשים בין ישנים לבושים ולבניים בין מכובסים עכשיו בין מכובסים קודם אסור ללבשן בשבת זו ושלא ככתוב בכלבו יש סוברין להתיר אפילו לכבס וללבוש בביבוס שלנו :

ומ"ש רבינו גבי כלי פשתן לפי שאין חוששין לגוהצן אין לומר דאין מגהצין אותן קאמר דהא בשגיהצום קאי וקאמר דאין בהם משום גיהוץ אלא ה"פ לפי שאין חוששין לגוהצן יפה וכ"כ הרא"ש וכתב הרמב"ן גבי אבל דטעמא דכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ מפני שאינם מתגהצים כהוגן ואין זיעה וטינוף יוצאה מהם : **ומ"ש** והא דשרי דוקא לגוהצן ולהניחן אחר ט"ב וכו' שם שלא רב יצחק בר גיורי משמיה דרבי יוחנן אע"פ שאמרו כלי פשתן אין בהם משום גיהוץ אבל אסור ללבשן בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה וז"ל הרמב"ם אבל אסור לספר ולכבס ולגהוץ כלי מגהוץ אפילו כלי פשתן עד שיעבור התענית ואפי' לכבס ולהניח לאחר התענית אסור וכ"ל שמה שאמר אפילו לכבס ולהניח אסור אשאר כלים קאי ולא אכלי פשתן ואפשר דאע"ג דמלינא שרי שתם דבריו כי היכי דלישתמע מינייהו איסור מפני שנהגו העולם איסור וכן נראה ממ"ש ה"ה וז"ל העולה מכל זה שאסור ללבוש אפי' כלי פשתן מכובסין עד התענית אבל לכבס כדי להניח כולן אסורין חוץ מכלי פשתן והרמב"ן הוסיף להתיר כיבוס שלנו אפי' בכלי צמר כדי להניח ודבינו לא כתב בזה שום היתר לפי שנהגו להחמיר עד כאן לשונו ומדאמרי' גיהוץ שלנו כביבוס שלהם משמע דביבוס שלנו מותר וגיהוץ שלנו מיהא אסור אבל הרא"ש כתב גיהוץ שלנו הרי הוא כביבוס שלנו ומותר ואם נוסחא אמיתית היא צריך לומר דאגיהוץ דבזמן הזה קאמר דגרוע טובא דבני בבל היו אמרי דגיהוץ דידהו לא חשיב אלא כביבוס דבני א"י הלכך ביבוס דבני בבל א"כ גם גיהוץ שרי ומיהו לא נפקא לן מינה מידי שהרי כתב רבינו בסמוך דנהגו אבותינו אסור אף בביבוס שלנו אסור מן הדין וכתב בת"ה שמהר"מ אסר לכבס בגדי קטנים בשבת זו אבל מתוך דברי ת"ה נראה שלא נהגו כן וגם אנו לא ראינו ולא שמענו מי שנוהג כן :

כתב הרמב"ן הא דאין בכלי פשתן משום ניהוץ דוקא בישנים וכו' ז"ל הרמב"ן בספר תורת האדם בהגהות ישנה הא דאמרינן כלי פשתן אין בהם משום ניהוץ

פרישה

פרנסתן ובבנין אפילו מעט אסור ואפ"י שפי' התוס' פ"ק דמגילה פי' ממעטין לאו דוקא דאל"כ היה לו לפרש מאי קרי מיעוט שמשם אכן התוס' דס' סתולן כתבו להדיא איכא ו"ל ונראה דריבוי משא ומתן קאמר שמיעטו יותר מבשאר ימים ע"כ ובשביו נהוג להקל אלא מותרין באיסור משא ומתן כלל ואפשר דס"ל דעכשיו ככל הוא כדי מיינו וכמ"ש התוס' בפרק איזהו נשך עכ"ל ובשם מהר"ם מלבלב ז"ל דאין בכל הנך מילי כיון דשמחה גינהו אסור ומאחר שכתב שכלבו בשם הר"פ דאמרי' ביבמות שבת שחל ט"ב להיות בתוכה אסור ליסא וליתן ו"ל הייגו משא ומתן של שמחה כגון צרכי חופה דומיא דלבנות ולנטוע דמש' התם כגון אבורנקי של מלכים א"כ אסור להרבות במשא ומתן ר"ל שיתמעטו יותר משאר ימים עכ"ל · ואפשר לומר עוד שהעולם סוברים שאין למעט בעסק כלל ואפי' הם צרכי חופה והשמח דהחולץ מדת חסידות היא או במקום שנהגו ולפיכך השמיטוה הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ורמיתי בני בודי"ן נוהגים שלא ליסא וליתן כלל משנכנס אב ונראה שאין להם על מה שיסמוכו דהא דלא כמאן דאי לשברא שדחו התוס' כל משא ומתן דלאו לורך חופה היא שרי ואי לשברת התוס' בהחולץ כל משא ומתן שרי ובלבד שימעטו יותר מבשאר ימים ואפי' צרכי חופה משמע דשרי ע"י מיעוט דהא לא שאני להו בין צרכי חופה לשאר משא ומתן ואע"פ שבסברא שייה שכתב רבינו קאמר כדרך שאמרו כל משא ומתן הא כיון דעל הברייתא קאי אין להחמיר יותר ממה ששנו בברייתא ומאחר שבברייתא לא אסרו אלא למעט מליסא וליתן משמע דלא נאסר משא ומתן לגמרי ועוד שבברא זו לא נאה לומר כל משא ומתן אפי' ע"י מיעוט אסור אלא לומר דכי היכי דלא שני לן בין משא ומתן דשמחה לשאינה של שמחה דבין של שמחה בין שאין ש אמחה אסור בבנין נמי אפילו דלאו דשמח' אסור ומיהו לא נחית בעל סברא זו לאסור במשא ומתן יותר ממה ששנו בברייתא דהיינו למעט דוקא אבל לא לאסור לגמרי ומיהו אפשר שנהגו כן ע"פ מ"ש התוס' בפ"ק דמגילה ממעטין ר"ל שלא יהיו ששים כלל אבל אין לפרש ממעטין אבל ששים קצת דא"כ הו"ל אעפ"ש שלענין עברו ת"ל כ"כ והם סוברים דת"ל תמירי מט"ב מ"מ יש ללמוד מדבריהם דהיכא דקתני ממעטין לא נתברר השיעור ויש לאסור לגמרי זה כתבתי למצוא להם על מה שיסמכו אבל חומרא יתירא היא דאפילו מלאכה ממש אינה אסורה בט"ב עצמו מן הדין וכ"ש משא ומתן דקיל טפי ודי שנאסור אותו בט"ב עצמו אבל לא שנקדים לאסור קודם לכן ומיהו הנוהגים כן אסורים עד שיתירו להם כעין התרת נדרים וכמ"ש המרדכי בפ' מקום שנהגו :

שבת שחל ט"ב להיות בתוכה פי' השבוע שחל ב' ט"ב אסורים לספר ולכבס ואפי' אינו רוצה ללובשו עתה אלא להניחו עד אחר תשעה באב ואפי' אין לו אלא חלוק אחד אסור לכבסו וללובשו וכן המכובסים מקודם לכן אסור ללובשן ולא ללובשן לבד אלא בין ללבוש בין להציע בהן המטה בין איש בין אשה אסור ואפי' מטפחות הידים והשלחן הכל אסור וכיבוס שלנו מותר אבל ניהוץ שלנו אסור וכלי פשתן אין בהם משום ניהוץ והרי הן כביבוס שלנו ומותר לפי שאין חוששין לגוהצן לפי שהן קרובין לבשר (ג) ומתמלאין זיעה תמיד והא דשרי דוקא לגוהצן ולהניחן אחר ט"ב אבל אסור ללובשן בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה כתב הרמב"ן הא דאין בכלי פשתן משום ניהוץ דוקא בישנים אבל בהדשים

(ג) ומתמלאין זיעה תמיד ואין מועיל גיהוץ בהן שאין זיעה עולה מהן קרי מיעוט שמשם אכן התוס' דס' סתולן כתבו להדיא איכא ו"ל ונראה דריבוי משא ומתן קאמר שמיעטו יותר מבשאר ימים ע"כ ובשביו נהוג להקל אלא מותרין באיסור משא ומתן כלל ואפשר דס"ל דעכשיו ככל הוא כדי מיינו וכמ"ש התוס' בפרק איזהו נשך עכ"ל ובשם מהר"ם מלבלב ז"ל דאין בכל הנך מילי כיון דשמחה גינהו אסור ומאחר שכתב שכלבו בשם הר"פ דאמרי' ביבמות שבת שחל ט"ב להיות בתוכה אסור ליסא וליתן ו"ל הייגו משא ומתן של שמחה כגון צרכי חופה דומיא דלבנות ולנטוע דמש' התם כגון אבורנקי של מלכים א"כ אסור להרבות במשא ומתן ר"ל שיתמעטו יותר משאר ימים עכ"ל · ואפשר לומר עוד שהעולם סוברים שאין למעט בעסק כלל ואפי' הם צרכי חופה והשמח דהחולץ מדת חסידות היא או במקום שנהגו ולפיכך השמיטוה הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ורמיתי בני בודי"ן נוהגים שלא ליסא וליתן כלל משנכנס אב ונראה שאין להם על מה שיסמוכו דהא דלא כמאן דאי לשברא שדחו התוס' כל משא ומתן דלאו לורך חופה היא שרי ואי לשברת התוס' בהחולץ כל משא ומתן שרי ובלבד שימעטו יותר מבשאר ימים ואפי' צרכי חופה משמע דשרי ע"י מיעוט דהא לא שאני להו בין צרכי חופה לשאר משא ומתן ואע"פ שבסברא שייה שכתב רבינו קאמר כדרך שאמרו כל משא ומתן הא כיון דעל הברייתא קאי אין להחמיר יותר ממה ששנו בברייתא ומאחר שבברייתא לא אסרו אלא למעט מליסא וליתן משמע דלא נאסר משא ומתן לגמרי ועוד שבברא זו לא נאה לומר כל משא ומתן אפי' ע"י מיעוט אסור אלא לומר דכי היכי דלא שני לן בין משא ומתן דשמחה לשאינה של שמחה דבין של שמחה בין שאין ש אמחה אסור בבנין נמי אפילו דלאו דשמח' אסור ומיהו לא נחית בעל סברא זו לאסור במשא ומתן יותר ממה ששנו בברייתא דהיינו למעט דוקא אבל לא לאסור לגמרי ומיהו אפשר שנהגו כן ע"פ מ"ש התוס' בפ"ק דמגילה ממעטין ר"ל שלא יהיו ששים כלל אבל אין לפרש ממעטין אבל ששים קצת דא"כ הו"ל אעפ"ש שלענין עברו ת"ל כ"כ והם סוברים דת"ל תמירי מט"ב מ"מ יש ללמוד מדבריהם דהיכא דקתני ממעטין לא נתברר השיעור ויש לאסור לגמרי זה כתבתי למצוא להם על מה שיסמכו אבל חומרא יתירא היא דאפילו מלאכה ממש אינה אסורה בט"ב עצמו מן הדין וכ"ש משא ומתן דקיל טפי ודי שנאסור אותו בט"ב עצמו אבל לא שנקדים לאסור קודם לכן ומיהו הנוהגים כן אסורים עד שיתירו להם כעין התרת נדרים וכמ"ש המרדכי בפ' מקום שנהגו :

ומ"ש ואפי' אינו רוצה ללבשו עתה וכו' שם (כט :) אר"נ לא שנו אלא לכבס ולהניח אבל לכבס ולהניח מותר ורב ששת אמר אפילו לכבס ולהניח אסור מיתיבי אסור לכבס לפני ט"ב אפילו להניח לאחר ט"ב וגיהוץ שלנו כביבוס שלהם וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ ופירש"י דטעמא דאסור משום דנראה כמסיח דעתו שעוסק בביבוס בגדים : **ומ"ש** דאפי' אין לו אלא חלוק א' אסור לכבסו וללבשו כ"כ הרמב"ן בס' ת"ה ופשוט הוא :

ומ"ש וכן המכובסין מקודם לכן אסור ללובשן ולא ללובשן לבד וכו' עד הכל אסור כל זה כתב הר"ן שם וכ"כ הרמב"ן בספר תורת האדם והביאו רמיה מדאמר רב ששת תדע דאסור אפילו לכבס ולהניח דהא בטלי קצירי דבי רב פי' שהכובסים היו בטלים באותו שבוע ובטלי לגמרי משמע וכן פסק הרשב"א בתשובה : **ומ"ש** וכבוס שלנו מותר אבל גיהוץ שלנו אסור וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ ברייתא כתבתי' בסמוך גיהוץ שלנו כביבוס שלהם וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ ופירש"י גיהוץ שלנו אינו יפה אלא כביבוס שלהם ואסור לנהן אבל כיבוס שלנו מותר וכן הכריע הר"ן וגם הרמב"ן כתב פירשו הגאונים דה"ק גיהוץ שלנו כביבוס שלהם שהוא אסור הא כיבוס שלנו מותר וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ שלנו ולא כיבוס שלהם והיתר זה אינו אלא לכבס ולהניח דוקא אבל ללבוש אסור כדין כלי פשתן דבסמוך וכ"כ רבינו בסמוך בשם הרמב"ן כיבוס שלנו לכבס ולהניח מותר אבל ללבוש בין חדשים בין ישנים לבושים ולבניים בין מכובסים עכשיו בין מכובסים קודם אסור ללבשן בשבת זו ושלא ככתוב בכלבו יש סוברין להתיר אפילו לכבס וללבוש בביבוס שלנו :

ומ"ש רבינו גבי כלי פשתן לפי שאין חוששין לגוהצן אין לומר דאין מגהצין אותן קאמר דהא בשגיהצום קאי וקאמר דאין בהם משום גיהוץ אלא ה"פ לפי שאין חוששין לגוהצן יפה וכ"כ הרא"ש וכתב הרמב"ן גבי אבל דטעמא דכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ מפני שאינם מתגהצים כהוגן ואין זיעה וטינוף יוצאה מהם : **ומ"ש** והא דשרי דוקא לגוהצן ולהניחן אחר ט"ב וכו' שם שלא רב יצחק בר גיורי משמיה דרבי יוחנן אע"פ שאמרו כלי פשתן אין בהם משום גיהוץ אבל אסור ללבשן בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה וז"ל הרמב"ם אבל אסור לספר ולכבס ולגהוץ כלי מגהוץ אפילו כלי פשתן עד שיעבור התענית ואפי' לכבס ולהניח לאחר התענית אסור וכ"ל שמה שאמר אפילו לכבס ולהניח אסור אשאר כלים קאי ולא אכלי פשתן ואפשר דאע"ג דמלינא שרי שתם דבריו כי היכי דלישתמע מינייהו איסור מפני שנהגו העולם איסור וכן נראה ממ"ש ה"ה וז"ל העולה מכל זה שאסור ללבוש אפי' כלי פשתן מכובסין עד התענית אבל לכבס כדי להניח כולן אסורין חוץ מכלי פשתן והרמב"ן הוסיף להתיר כיבוס שלנו אפי' בכלי צמר כדי להניח ודבינו לא כתב בזה שום היתר לפי שנהגו להחמיר עד כאן לשונו ומדאמרי' גיהוץ שלנו כביבוס שלהם משמע דביבוס שלנו מותר וגיהוץ שלנו מיהא אסור אבל הרא"ש כתב גיהוץ שלנו הרי הוא כביבוס שלנו ומותר ואם נוסחא אמיתית היא צריך לומר דאגיהוץ דבזמן הזה קאמר דגרוע טובא דבני בבל היו אמרי דגיהוץ דידהו לא חשיב אלא כביבוס דבני א"י הלכך ביבוס דבני בבל א"כ גם גיהוץ שרי ומיהו לא נפקא לן מינה מידי שהרי כתב רבינו בסמוך דנהגו אבותינו אסור אף בביבוס שלנו אסור מן הדין וכתב בת"ה שמהר"מ אסר לכבס בגדי קטנים בשבת זו אבל מתוך דברי ת"ה נראה שלא נהגו כן וגם אנו לא ראינו ולא שמענו מי שנוהג כן :

כתב הרמב"ן הא דאין בכלי פשתן משום ניהוץ דוקא בישנים וכו' ז"ל הרמב"ן בספר תורת האדם בהגהות ישנה הא דאמרינן כלי פשתן אין בהם משום ניהוץ

ניהוך ודאי ביטנים הוא דאילו בחדשים אפי׳ בכלי פשתן יש בהן משום גיהוך באבל כדפרשינן אלא ביטנים היא אלמא דכלי צמר אפילו ביטנים קאמרינן דאסור וכולה שמעתא במכבש ישנים היא וש״מ דכל שם גיהוך אסור הלבך כלים חדשים בין לבנים בין לצבועים אסורים וכן ישנים מכובסין כולם אסורים ואפי׳ להניח אחר השבת וגיהוך שלנו נמי אסור בין בחדשים בין בישנים יוצאים מתחת המכבש ומיהו כיבום שלנו לכבס ולהניח מותר דמלאכת ערמי היא וכן כלי פשתן בכל מקום ואפי׳ בניהוך שלהם ולבנים בין חדשים בין ישנים לבנים ולצבועים בין מכובסים עכשיו בין קודם לכן כולן אסור ללבשן בשבת זו ואפי׳ של פשתן עכ״ל ביאור דבריו דגבי אבל תניא בפ׳ אלו מגלחין (כג:) כל ל׳ יום לגיהוך אחד כלים חדשים ואחד כלים ישנים יוצאים מתחת המכבש ר׳ אומר לא אסרו אלא בכלים חדשים בלבד ר׳ אלעזר ב״ר שמעון אמר אלא בכלים חדשים לבנים בלבד ופסקו הפוסקים כמ״ד לא אסרו אלא כלים חדשים לבנים בלבד וכתב הרמב״ן דלת״ק דאסר כלים ישנים בגיהוך כלי פשתן ישנים אינם בכלל לפי שאינם מתנהגים כהוגן אלא חדשים ולבנים ודאי אסורים הלכך לר׳ אלעזר בר׳ שמעון דאמר חדשים לבנים כלי צמר וכלי פשתן שוים הם לענין אבלותו בירושלמי על כל המתים כולם הוא אסור בגיהוך עד ל׳ יום וכו׳ מ״מ למדנו לכלי פשתן שהם בכלל גיהוך ואנן דקי״ל אפי׳ בשל צמר חדשים ולבנים נמצאו כולם שוים בדיניהם עכ״ד בענין גיהוך דאבל והשתא אתא למימר דגיהוך דשבת שהל ע׳ באב להיות בתוכה חמיר טפי דכלים חדשים בין לצמר בין לפשתן בין לבנים בין לצבועים אסורים וכלים ישנים לצמר יוצאים מתחת המכבש בין לבנים בין לצבועים אסורים אפילו לכבס ולהניח ומיהו כלי פשתן ישנים בין לבנים בין לצבועים לכבס או לגהן ולהניח מותר אבל ללבוש הכי נמי אסורים ואפי׳ היו מכובסים או מגוהצים מקודם לכן ולמד הרב ז״ל דינים אלו מדאמרינן כלי פשתן אין בהן משום גיהוך וע״כ ביטנים קאמר דאילו בחדשים ודאי יש בהם משום גיהוך כמו שנתפרש גבי אבל וכיון דביטנים אצטריך לאשמעינן דאין בהן משום גיהוך אלמא דכלי צמר אפי׳ ישנים אסורין בגיהוך וכיון שכן למדנו מכאן דכל שום גיהוך אסור וכשם שאין אנו מחלקים בין חדשים לישנים בבגד צמר כך לא נחלוק בהם בין לבנים לצבועים וכן בכלי פשתן חדשים שהם אסורים בגיהוך לא נחלק בין לבנים לצבועים וזהו שכתב הלכך כלים חדשים בין לבנים בין לצבועים אסורים וכו׳ וכך פירושו כלים חדשים בין לבנים בין לצבועים בין לצמר בין לפשתן אסורים וכן ישנים מכובסים בין לבנים בין לצבועים בין לצמר בין לפשתן כולן אסורים דבכיבום לא שאני לן בין לצמר לפשתן וכל הני דאמרן אסורים בין בגיהוך בין דתכבוסת אפי׳ לגהן ולכבס להניח אחר השבת אסור: וש״ש עוד וגיהוך שלנו נמי אסור בין בחדשים בין בישנים יוצאים מתחת המכבש פי׳ בכלי צמר בין בחדשים בין ישנים בין לבנים בין לצבועים ובכלי פשתן דוקא בחדשים אבל ישנים כבר נתבאר דאפי׳ בגיהוך שלהם שרו וש״ש יוצאים מתחת המכבש הוא משום דמשמע ליה דבגיהוך לא מתסר ביטנים אא״כ יוצאים מתחת המכבש דשבת דע׳ באב כיון דמתסר ביטנים ילפי׳ לה מת״ק דאסר גבי אבל ביטנים וכיון דחזינא דלא אסר ת״ק ביטנים אלא ביוצאים מתחת המכבש דוקא ה״נ דכוותיה ובספרי רבינו כתוב בין ביטנים בין בחדשים יוצאים מתחת המכבש וטעות סופר היא שהרי הראב״ד הוא שסובר כן דיוצאין מתחת המכבש בין בחדשים בין ביטנים הוא דאילו בלא יוצאים מתחת המכבש אינם אלא ביטנים ולא בחדשים ובמלחמת ה׳ הוא דאמר דאפי׳ בלא יוצאים מתחת המכבש אסור בחדשים ובכתב הרמב״ם ולפיכך בגיהוך שלהם אע״ג שהוא כמו גיהוך שלנו חמיר טפי ואסור בחדשים ובישנים לגמרי דלא שייך הא מילתא דיוצאין מתחת המכבש אלא לענין גיהוך ופשיטא דגם בגיהוך שלהם אין איסור ביטנים אלא ביוצאין מתחת המכבש וזהו שכתב הרמב״ן בתחלת דבריו הלכך כלים חדשים וכו׳ וכן ישנים מכובסים כו׳ כלומר דדוקא בחדשים אין לחלק אפי׳ בגיהוך וכן במכובסים אפי׳ ביטנים אין לחלק אבל בגיהוך וביטנים יש לחלק דדוקא ביוצאים מתחת המכבש וזה ברור שהרי בפ׳ אלו מגלחין קתני יוצאים מתחת המכבש בגיהוך שלהם אח״כ כתב הרמב״ן ומיהו כבוש שלנו פי׳ אפי׳ בחדשים מותר לכבס ולהניח וכל זה דיהא בכלי צמר אח״כ כ׳ וכל כלי פשתן פי׳ בין לבנים בין לצבועים בגיהוך שלהם מותר להניח וש״מ דוקא בכלי פשתן ישנים אבל בחדשים כבר כתב בתחלת דבריו שיש בהן משום גיהוך וש״ה סתם דבריו פה לפי שנסמך על מ״ש בתחלת דבריו וש״ש אפי׳ בגיהוך שלהם הוא לומר ומכ״ש בכבוש שלהם או בגיהוך שלנו דמותר לכבס ולגהן ולהניח בכלי פשתן ישנים וכ״כ הר״ן להדיא אלו שזו היא דעת הראב״ד והרמב״ן גם הב״י העתיק דברי הרמב״ן גופיה בדין זה שכך כתב בסם הגאונים שפירשו כן ואיכא לתמוה על הב״י שכתב בביאורו לדברי הרמב״ן במ״ש וכן ישנים מכובסין כו׳ ז״ל וכן ישנים מכובסין בין לצמר ובין לפשתים כולן אסורות דבכבוס לא שאני לן בין לצמר לפשתן וכו׳ דדבר זה אי אפשר לפרש לדעת הרמב״ן דלדעתו כלי פשתן אין בהם משום גיהוך שלנו ולא משום כיבוס שלהם כדפרי׳ גם דברי הב״י גופיה קשה אהדדי שהוא עצמו כתב קודם זה לדעת הרמב״ן וז״ל ומיהו כלי פשתן ישנים בין לבנים ובין לצבועים לכבס או לגהן ולהניח מותר וכו׳ וראיה דלא דק אז הוא טעות סופר מכל מקום במה שפירש הוא תחלת דברי הרמב״ן שכתב הלכך כלים חדשים כו׳ דאכלי צמר ופשתן קאי אי אפשר דלא דוקא אכלי צמר קאי כדפי׳ • ויש רוצים לפרש דודאי תחלת דברי הרמב״ן אכלי צמר קאי אלא שלא הזכיר בדבריו רק מדין גיהוך וז״ש וכן ישנים מכובסים היינו לומר דגם התם אסורין לגהן ובא להוציא שאין איסור לגהן בגדי צמר ישנים שאינן מכובסים אחלה מאחר שאין הגיהוך פועל בהם כלום וז״ש וגיהוך שלנו נמי אסורין בין בחדשים בין בישנים כמו שאסור גיהוך שלהם בין בחדשים ובין בישנים המכובסין וה״כ בגיהוך שלנו ודוקא ביוצאים היוצאין מתחת המכבש וכן משמע קצת בספר תורת אדם שכתב ושמע מינה כל שם גיהוך אסור הלכך כלים חדשים וכו׳ דמשמע שלא בא לבאר רק כל מילי דגיהוך דשלהם ודשלנו אבל אי אפשר לפרש כן שהרי לדעת הרמב״ן עיקרו של הגיהוך אינו רק ללבן והיינו מיס או אפר או נתר וכורית כמ״ש בתורת כמ״ש בפרק ואלו מגלחין וא״כ אין טעם למ״ש וכן ישנים מכובסין כו׳ כ״ל ודו״ק ומ״מ לענין דינא כ׳ הפירושים שכתבתי הם האמת לדעת הרמב״ן: **כתב** אבי העזרי נהגו אבותינו איסור אף בכיבוס שלנו פירוש דוקא בשבת שהל להיות תשעה באב בתוכה וכ״כ המרדכי שכך נהגו אבותינו וכ״כ התו׳ בפרק בתרא דתענית בשם רש״י ובר״ן משמע שגם הרמב״ן סובר לאיסור מדינא וה״ט משום דכבוס שלנו עכשיו הוא יפה ככבוס של ארץ ישראל ואינו דומה לשל בבל ואין דברי הב״י נוחין לי במה שכתב דברי הרמב״ם הם לפי המנהג שנהגו העולם לאסור אלא דינא היא וכשיטת הר׳ יהודה בר ראובן מיהו עכשיו נהגו איסור מר״ח וכ״כ מהרי״ל ובמנהגים האחרונים ואין לשנות וכתוב ברוקח אבל אשה בימי לבונה מלבנת ומכבסת אפי׳ בשבוע שהל ט׳ באב להיות בתוכה ע״כ ודבר פשוט הוא דודאי במקום מצוה לא גזרו גם הר״ן בשם רבינו האי גאון גבי בנין ונטיעה וכו׳ בשה מידה זו דבשל מצוה אפי׳ בשל שמחה מותר וכ״כ הרמב״ם בפ״ג לענין תענית של גשמים ממעטין באירוסין ובנשואין אלא א״כ לא קיים מצות פריה ורביה וכו׳ וכתב הרב המגיד ודבר ברור הוא כו׳ ומזה אתה למד להתיר בכל דבר שהוא לענין מצוה ומה שאנו נוהגין להחמיר לענין נשואין אפי׳ מי״ז בתמוז ואפי׳ לא קיים מצוה פריה ורביה אפשר משום דלא שעלו בו כבר ובגדי פשתן מדרכן להתרבה בזיעה וטינוף לפי שהן קרובין לבשר ולפיכך אינם מתנהגים כהוגן וטינוף הלכך דוקא ביטנים אבל בחדשים שעדיין לא נתרבה בהם הזיעה והטינוף ויוצא מהן ע״י הגיהוך יש בהן משום גיהוך אבל כלי צמר אפילו ישנים יש בהם משום גיהוך שהזיעה והטינוף שבהם יוצא מהם על כל פנים כשמנהגים אותן ומ״ש הלכך כלים חדשים וכו׳ ר״ל כלי צמר חדשים המנוהגים בגיהוך שלהם בין לבנים ובין לצבועים אסורים ללבוש וכן ישנים המכובסין בכבוס שלהם כולן אסורין ללבוש בין לבנים ובין לצבועים ולא לבד ללבוש אסור אלא אפי׳ לגהן ולהניח שלנו נמי אסורין בין בישנים בין בחדשים ובין בישנים אלא שביטנים יש לד היתר אם אינן יוצאים מתחת המכבש ומ״מ דעת הרמב״ן דדוקא בגיהוך יש לד היתר אבל בכבוס שלהם אע״ג שהוא כמו גיהוך שלנו חמיר טפי ואסור ביטנים לגמרי

בחדשים יש בהן משום גיהוך [ג] אלמא דכלי צמר אפי׳ ישנים אסורים הלכך כלים חדשים בין לבנים בין צבועים אסורים (ג) וכן ישנים מכובסין כולן אסורין אפי׳ להניח אחר השבת וגיהוך שלנו נמי אסורין בין בישנים בין בחדשים יוצאין מתחת המכבש ומיהו כיבום שלנו לכבס ולהניח מותר דמלאכת ערמי הוא וכל כלי פשתן בכ״מ אפי׳ בגיהוך שלהן מותר לגוהצן ולהניח אבל ללבוש בין חדשים בין ישנים צבועים ולבנים בין מכובסין עכשיו בין מכובסין קודם אסור ללובשן בשבת זו אפי׳ כלי פשתן ע״כ כתב אבי העזרי נהגו אבותינו איסור אף בכיבום שלנו כתב

כתב הר״ן בפ׳ בתרא דתענית הא דאמרי׳ כלי פשתן אין בהם משום גיהוך ודאי ביטנים הם ומינה דכלי צמר אפי׳ ביטנים אסור איכא מ״ד דטעמא דכלי פשתן אינם מתלבנים כ״כ ולפיכך אין בהם לא ומשום גיהוך בגל ולא משום כבוס ארץ ישראל וכ״ד הראב״ד והרמב״ן ולפ״ז מותר לתת פשתן לכובס בשבת שהל ט׳ באב להיות בתוכה לכבס ולהניח אבל ה״ר יהודה ב״ר ראובן כתב שהגיהוך אין עקרו על הליבון אלא על חימרתא שנעבירין עליו ועל המכבש שמכבסין אותו שם שע״י כן הוא מחזירן לחידושן שיש להם צורת כלים חדשים שהן אסורין בכל ענין בין בלבנים בין בצבועים וכן מוכיח בברייתא של מסכת שמחות שהגיהוך אין עיקרו משום ליבון ששניהו שם ואלו הן כלים המגוהצים כלים היוצאים מתחת המכבש דברי ר׳ וכו׳ וראה מזה שעיקר הגיהוך מפני שהן בחדשים וכן ידוע מכלי הלמר הדקים והנפים שהן חוזרים ע״י אומנות זו עד שאינו ניכר בהן אם חדשים או ישנים ולפיכך אמר בכלי פשתן שאין בהם משום גיהוך שאין אומנות זו עושה בהם כלום שלעולם ניכרים בשחיקותם ואין מלאכת הגיהוך מחזרת אותן לחידושן ולפיכך מותרין בכבל שאין הכיבוס אסור בהן משום כיבוס אלא הגיהוך שמחדש אותם חדש הגיהוך מלבן אותן ונאסרים מעני הליבון ולפ״ז כלי פשתן החדשים אסורים בכל מקום שבשעה שהם חדשים יש בהן משום גיהוך כדאמרינן בפרק ערבי פסחים (קס׳) במה משמחם בארץ ישראל בכלי פשתן המגוהצים ואסורין שלא יקנה אותם לעצמו בשבת של ע״כ אפי׳ להניח לאחר ע״כ כדינן דלכבס ולהניח בארץ ישראל אסור מפני שהם מתלבנין אבל בבבל מותר מפני שאין מתלבנין שם יפה לפי שמימיהם עכורים שאינה ארץ וגבעות כארץ ישראל הלכך כיבוס שבארצות הללו אפשר שהוא כביבוס א״י וכיון שלפי שעה זו יש בכלי פשתן אסורים לתת כלי פשתן לכובס בשבת שהל ט״ב להיות בתוכה אפי׳ לכבס ולהניח וכך מבין דברי הרמב״ם ז״ל בפ״ג מהלכות תענית עכ״ל: **כתב** אבי העזרי נהגו אבותינו איסור אף בכיבוס שלנו כ״כ גם התוס׳ בפרק אנו מגלחין (כג:) וכתב המרדכי שהאמיר רש״י שלא לתת סדינים לכובס בשבת שהל ט״ב להיות בתוכה וכבר כתבתי בסי׳ זה שכתב היתר

חדושי הגהות

תקנא א ולפ״ז הרמב״ן ע״כ דס״ל כפירוש הערוך דהא מתיר אפילו גיהוץ שלהם בכלי פשתן ישנים ואוסר כיבוס שלהם אפילו בכלי פשתן ישנים כמבואר

פרישה

(ג) וכן ישנים מכובסים כ״ל איסור דישנים דהיינו צמר נמי כולן אסורין כו׳ בין לבנים בין צבועים וכ״ל דאסור לגהן אפי׳ להניחם אחר השבת והשתא א״ש דא״ל להזכיר בריש בין צמר ובין פשתן דשם איסור תדשים ניכר דקאי גם כן אפשתן ושם איסור ישנים ניכר דקאי

דרישה

סי׳ תקנא [ג] אלמא דכלי צמר אפי׳ ישנים אסורים הלכך בין כו׳ וכתב ב״י הלכך פי׳ כיון דלא שאני לן בצמר בין תדשים לישנים ה״ה נמי לחין חילוק בהן בין לבנים לצבועים וכן בכלי פשתן תדשים לא נתלק בין לבנים לצבועים שכולן אסורים

מסמני להו מילתא מ"ע ועיקר סבורים כמו שחילק ר"ת בפ' החולץ ומהר"ם הביא דברי תשמיש המטה דשאני אבלות דרבים דהחמירו בו טפי שאם לא יעשה היכירא יהא נראה כאילו אינם חושבים להתאבל על ירושלים הלכך דווקא גשומין שהוא מפורסם ורבי' מתעסקין עמו אבל מילי דענעג ודיחיד כמו לביסת לבניס ומכ"ש דמלוה הוא פשיטא שאין להחמיר ומכ"ש נדה שיכולה לרחון ולטבול וכמ"ש במהרי"ל ובהגהת **ש"ע סי'** כ' וכסעודת מצוה כגון מילה ופדיון **הבן** וסיום מסכתא וסעודת אירוסין אוכלין בשר ושותין יין כל הסייכים לסעודה אבל יש לנמנס שלא להוסיף ובשבוע שחל ט' באב להיות בתוכה אין לאכול בשר ויין רק מנין מצומצם וזה אפי' בערב ט"ב שרי ובלבד שלא יהא בסעודה שמפסיק בה עכ"ל וכל זה כתוב במנהגי מהר"מ טירנא ומהרי"ל והא דאיתא בפ' החולץ דקודם דקודש והיינו מר"ח מקמי שבת שחל להיות בתוכה מתרסין ואין עושין סעודת אירוסין וכדכתב רבינו בתחלת סי' זה וכן פסק בש"ע ס"ב אין זה אלא שלא במקום מצוה כגון שיש לו אשה ובניס אבל לצורך מצוה מותר אפי' בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה וכמ"ש הר"ן מיהו עכשיו נוהגין איסור אפי' אין לו אשה ובניס : וז"ל מהר"ם לוריא אמ"ש רבינו אפי' מטפחת וכו' ואנחנו נוהגים איסור אפי' מר"ח כל דבר שנוהג בשבוע שחל להיות ט"ב בתוכה חוץ ממה שצייך לכבוד השבת אין לשנות כלל כגון כתונת ומטפחת דנהגינן היתר אבל בסדיניס כמדומה שנהגו איסור וצ"ע דמחמירין באבל ממש אף הכתונת לשבת אבל מטפחת הידס והשלחן כמדומה שנהגו היתר פשוט אפי' באבל הגלע"ד כתבתי וע"ל ביורה דעה סימן שפ"ט עכ"ל : עוד נוהגין עכשיו להחמיר מתחלת ראש חדש לענין כבוס אבל תספורת נוהגין להחמיר מי"ז בתמוז וכמ"ש במנהגי מהר"מ טירנא ונשאלתי באבל שאירע שלשים שלו בי"ח בתמוז והשבתי דאין להחמיר בתספורת דאע"ג דבתכפוהו אבלין זה אחר זה מיקל בתער אבל לא בספרים כדאיתא בפרק אלו מגלחין מ"מ כאן שאינו אלא מנהג בעלמא אין להחמיר כולי האי אבל כה"ג בשבת שחל להיות ט' באב בתוכה אסור בין בכבוס בין בתספורת : **כתב** רשב"ט דה"ה וכו' פי' כמו שאסור לספר ולכבס בשבוע זו מפני שהוא מלאכה לצורך תענוגי הגוף הוא הדין נמי כליס חדשים ומפני שנראה כמוסיף על התלמוד שלא אסרו אלא לספר ולכבס לכן הביא ראייה מהירושלמי לפי פירוש הר"ן גאון שאפי' בשתי יש מנהג לאיסור כ"ש תיקון בגדים חדשים ומעתה סברא לומר דבכלל האיסור תספורת וכביסה נמי איסור תיקון כליס חדשים ואע"ג דלפי הסברא היה ראוי לאסור אף תקון כליס ישנים כמו לענין כיבוס דיסניס דאסור אלא דמאחר דלא אתי במכ"ש דשתי דאיכא לתימר דשאני שתי שהוא תקון מחדש והוי נראה כמוסיף על התלמוד הלכך לא אסרו רשב"ט ומשום הכי נמי לא אסר רשב"ע מר"ח מפני שלא אסרו בתלמוד מר"ח אלא דברים המוסיפים שמחה וכמו שלא אסרו לספר ולכבס מר"ח וכמי שנתבאר בתחלת סימן זה אח"כ כתב וראוי להחמיר בזה מר"ח וכו' כלומר אעפ"י שבתספורת וכביסה אין איסור מר"ח מפני שאינו בכלל מיעוט שמחה אבל תקון בגדים חדשים יש בהן משום מיעוט שמחה · וע"ל קצת סמך לדבריו שהרי הקונה כליס חדשים מברך שהחיינו וזה פשוט דברכת שהחיינו אינה באה אלא על דבר שמחה וע"ל לפי מנהגינו לאסור כבוס מר"ח אפי' ביסניס וכדעת הרמב"ן ולאו מדינא ה"ה נמי תקון כליס יש לאסור מר"ח אף ביסניס ואף עפ"י שאינו בכלל מיעוט שמחה בתספורת וכביסה ונראה עוד דלפי הדין אין איסור אלא שלא יכבס הישראל בעצמו שהרי עיקר הטעם דנראה כמסיח דעתו מלהתאבל על ירושלים שעוסק בכיבוס בגדים ה"ה לענין תיקון בגדים אלא שנהגו לאסור וכן משמע במהרי"ל : **ותספורת** של שבת זו כתב הרמב"ן שדינו כדין אבל וכו' עד כל שמעכב האכילה מותר הרב ז"ל נמשך לדעתו שכך פסק בדין אבל אבל להרי"ן גיאות דבאבל תוך ז' אף למה שמעכב האכילה אסור וכן פסק בש"ע בי"ד סי' ש"ן א"כ הכא נמי אסור אף למה שמעכב האכילה ואיכא לתמוה דבש"ע פסק כאן כהרמב"ן וביורה דעה פסק כהרי"ן גיאת : ולאחר

כ' רבי' שב"ט דה"ה נמי כלים חדשים אסור לתקן בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה דגרסי' בירושל' בפ' מקום שנהגו (ד) נשי דנהיגי דלא למשתי עמרא מגו דעייל אב מנהגא ופירש רבי' ניסים מלשון או בשתי או בערב וכיון שהשתי אסור כ"ש תיקון בגדים חדשים וראוי להחמיר בזה מר"ח דהיינו נמי בכלל מיעוט שמחה ואית נוסחות דגרסי דלא למיכל בשרא ולמשתי חמרא ומזה נהגו במקומות שלא לאכול בשר ולא לשתות יין בשבת זו ויש מוסיפין מר"ח עד התענית · ותספורת של שבת זו כתב הרמב"ן שדינו כדין אבל אחד ראשו ואחד כל שער שבו ובזקן כל שמעכב האכילה מותר מי שתכפוהו אבילות של מת ושל שבת של ט"ב והכביד שערו מיקל בתער

לתוך בשתי או בערב וכיון שהשתי אסור כ"ש תיקון בגדים ורמוי להחמיר בזה אפי' מר"ח תניא בהחולץ קודם הזמן הזה העם ממעטין בעסקיהן וכו' וה"ה לתיקון בגדים חדשים דהוא נמי בכלל מיעוט שמחה ע"כ ובהג"מ הזכירו זה ג"כ ובהג"מ החדשות בשם הרוקח כתוב וז"ל נראה דאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה (ב ·) וכתוב בתה"ד נראה דאותה מלאכה שעושין הנשים לצעיפים קודם הכניסה שמוללים הקלוות אין לאסור בשבת זו כל עיקר בצעיפי עו"ג דאפי' בצעיפי ישראליות אינו אלא חומרא יתירה דלא דמי כלל לתיקון השתי ולבגדים החדשים וגם הנשים הטוות חוטים כדי לתפור בהם בגדים ומחייתם ממלאכה זו נראה דשרי לטוות בשבת זו דהך נמי לא דמי לתיקון השתי שהוא תחלת אריגת הבגדים (ג) ואיכא שמחה בדבר משא"כ בחוטי התפירה עכ"ל ודע דהתם בירושל' יהיב טעמא למנהגא דלא למשתי מפני שבו פסקה מזן השתיה מהטעם כי השתות יהרסון (ד) ויש לשאול מאחר שבירושל' אומר מגו דעייל אב דהיינו מר"ח מה ראה רבי' שב"ט שלא לאסור אלא בשבת עצמה שחל ט"ב להיות בתוכה כמו שמבואר בדברי רבי' וכדמשמע במרדכי ועוד יש לשאול למה כתב שהטעם שרמוי להחמיר מר"ח הוא מפני שזה בכלל מיעוט שמחה הוא תיפוק ליה משום דאמרי' בירושלמי דמעייל אב הוי מנהגא ועוד יש לשאול היאך כתב רשב"ט דאסור לתקן כליס חדשים הא בירושלמי לא קאמר דאסור אלא שהוא מנהג כשר וע"ל דמשום דבירושל' קאמר דמעייל אב הוי מנהגא למד רשב"ט דבאותה שבת איכא איסורא דאי לא"ה לא היו מחמירין לנהוג איסור מר"ח והיה מספיק שהיו אוסרים באותה שבת אלא ודאי מדינא אסור באותה שבת והם החמירו לנהוג איסור מעייל אב וכתב שרמוי להחמיר בזה מר"ח ולאסרו אף במקום שלא נהגו מעשה מיעוט שמחה וכתניא בהחולץ דמר"ח עד התענית ממעטין בעסקיהן כו' ועי"ל שרשב"ט סובר דהא דקאמר בירושלמי מנהגא היינו לומר שהוא מנהג כשר אבל אינו אסור מן הדין אלא באותה שבת בלבד דלא קי"ל כר"מ דאסר מר"ח אלא ברשב"ג דלא אסר אלא באותה שבת וזהו שכתב רשב"ט דשבת שחל ט"ב להיות בתוכה אסור כלומר מדינא כשאר דברים האסורים באותו שבת וקודם לאותה שבת מותר כרשב"ג ומיהו רמוי להחמיר מר"ח אע"ג דלא קי"ל כר"מ משום דבכל מיעוט שמחה הוא וכהיא דתניא בפרק החולץ והא דקאמר דלא למשתי עמרא נראה דל"ש לו ל"ש לאחרים בין בשכר בין בחמס נהגו דלא למעבד דהא בכל גווני שייך טעמא דשפסקה בו אבן שתיה וכי השתות יהרסון :

ותספורת של שבת זו כתב הרמב"ן שדינו כדין אבל וכו' עד ולא בנתר וחול כך כתב בספר ת"ה וטעמיה משום דבפ"ב דתעניות (כו ·) תנן שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס ואתא הרמב"ן למימר דהא דאסור לספר לאו שער ראשו דווקא קאמר אלא ה"ה לכל שער שבו דאסור כמו באבל חוץ ממה שמעכב האכילה בזקן דגם האבל מותר בו לדעת הרמב"ן : **ובמ"ש** דמי שתכפוהו אבילות של מת ושל שבת של תשעה באב מיקל בתער וכו' הוא משום דמדמי ליה למי שתכפוהו אבלין דאיתא בפרק אלו מגלחין (יז :) ופי' דבר זה כתבתי בטור י"ד סי' ש"ל כתב הכלבו אין איסור לספר אלא להסתפר כלל לפני אותה שבת כדי שיכנסו ליום התענית בשפם מגוולים וגוערין מאד למי שיספר ע"כ (ה) כתב בהלכות שמחות אסורים הגדולים לספר לקטנים ולכבס כסותם בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה ע"כ : והא דאסר לכבס כסות

היתר בכיבוס בשבוע זו לפי שנהגו להחמיר וכן פשט המנהג כתב בתה"ד מתוך הסברא נראה להתיר לנשים העברות לכבס בגדים לעו"ג בשבת זו שהרי אין איסור כיבוס בשבת זו משום דאסור במלאכה אלא כדי למעט בשמחה ולהרחות האבילות והא לא שייך בכיבוס בגדי העו"ג אמנם סובר אני להחמיר משום דאיכא למיחש למרחית העין עכ"ל · ואני אומר דהכי משמע בירושלמי לאסור דגרסינן התם בפ' בתרא דתעניות הדין קרקע אסיר ליה למעבד עבידתיה משמע דבכל גווני קאמר ל"ש דישראל ל"ש דעו"ג :

כתב רבינו שב"ט דה"ה כליס חדשים אסור לתקן בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה דגרסינן בפרק מקום שנהגו נשי דנהיגי דלא למשתי עמרא וכו' כל זה במרדכי בתחלת מ"ק וז"ל רשב"ט כתב ופסק דה"ה כליס חדשים אסור ללבשן ואסור לתקן ולהניח בירושלמי פ' מקום שנהגו הנו נשי דנהיגי דלא למשתי מדעייל אב מנהגא וי"ל דלא ליחתי חמרא אבל רבינו נסיס גאון לא גרים חמרא ופירש לשון בשתי או בערב וכיון שהשתי אסור כ"ש תיקון בגדים ורמוי להחמיר בזה אפי' מר"ח תניא בהחולץ קודם הזמן הזה העם ממעטין בעסקיהן וכו' וה"ה לתיקון בגדים חדשים דהוא נמי בכלל מיעוט שמחה ע"כ ובהג"מ הזכירו זה ג"כ ובהג"מ החדשות בשם הרוקח כתוב וז"ל נראה דאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבת שחל ט"ב להיות בתוכה (ב ·) וכתוב בתה"ד נראה דאותה מלאכה שעושין הנשים לצעיפים קודם הכניסה שמוללים הקלוות אין לאסור בשבת זו כל עיקר בצעיפי עו"ג דאפי' בצעיפי ישראליות אינו אלא חומרא יתירה דלא דמי כלל לתיקון השתי ולבגדים החדשים וגם הנשים הטוות חוטים כדי לתפור בהם בגדים ומחייתם ממלאכה זו נראה דשרי לטוות בשבת זו דהך נמי לא דמי לתיקון השתי שהוא תחלת אריגת הבגדים (ג) ואיכא שמחה בדבר משא"כ בחוטי התפירה עכ"ל ודע דהתם בירושל' יהיב טעמא למנהגא דלא למשתי מפני שבו פסקה אבן השתיה מהטעם כי השתות יהרסון (ד) ויש לשאול מאחר שבירושל' אומר מגו דעייל אב דהיינו מר"ח מה ראה רבי' שב"ט שלא לאסור אלא בשבת עצמה שחל ט"ב להיות בתוכה כמו שמבואר בדברי רבי' וכדמשמע במרדכי ועוד יש לשאול למה כתב שהטעם שרמוי להחמיר מר"ח הוא מפני שזה בכלל מיעוט שמחה הוא תיפוק ליה משום דאמרי' בירושלמי דמעייל אב הוי מנהגא ועוד יש לשאול היאך כתב רשב"ט דאסור לתקן כליס חדשים הא בירושלמי לא קאמר דאסור אלא שהוא מנהג כשר וע"ל דמשום דבירושל' קאמר דמעייל אב הוי מנהגא למד רשב"ט דבאותה שבת איכא איסורא דאי לא"ה לא היו מחמירין לנהוג איסור מר"ח והיה מספיק שהיו אוסרים באותה שבת אלא ודאי מדינא אסור באותה שבת והם החמירו לנהוג איסור מעייל אב וכתב שרמוי להחמיר בזה מר"ח ולאסרו אף במקום שלא נהגו מעשה מיעוט שמחה וכדתניא בהחולץ דמר"ח עד התענית ממעטין בעסקיהן כו' ועי"ל שרשב"ט סובר דהא דקאמר בירושלמי מנהגא היינו לומר שהוא מנהג כשר אבל אינו אסור מן הדין אלא באותה שבת בלבד דלא קי"ל כר"מ דאסר מר"ח אלא ברשב"ג דלא אסר אלא באותה שבת וזהו שכתב רשב"ט דשבת שחל ט"ב להיות בתוכה אסור כלומר מדינא כשאר דברים האסורים באותו שבת וקודם לאותה שבת מותר כרשב"ג ומיהו רמוי להחמיר מר"ח אע"ג דלא קי"ל כר"מ משום דבכל מיעוט שמחה הוא וכהיא דתניא בפרק החולץ והא דקאמר דלא למשתי עמרא נראה דל"ש לו ל"ש לאחרים בין בשכר בין בחמס נהגו דלא למעבד דהא בכל גווני שייך טעמא דשפסקה בו אבן שתיה וכי השתות יהרסון :

ותספורת של שבת זו כתב הרמב"ן שדינו כדין אבל וכו' עד ולא בנתר וחול כך כתב בספר ת"ה וטעמיה משום דבפ"ב דתעניות (כו ·) תנן שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס ואתא הרמב"ן למימר דהא דאסור לספר לאו שער ראשו דווקא קאמר אלא ה"ה לכל שער שבו דאסור כמו באבל חוץ ממה שמעכב האכילה בזקן דגם האבל מותר בו לדעת הרמב"ן : **ובמ"ש** דמי שתכפוהו אבילות של מת ושל שבת של תשעה באב מיקל בתער וכו' הוא משום דמדמי ליה למי שתכפוהו אבלין דאיתא בפרק אלו מגלחין (יז :) ופי' דבר זה כתבתי בטור י"ד סי' ש"ל כתב הכלבו אין איסור לספר אלא להסתפר כלל לפני אותה שבת כדי שיכנסו ליום התענית בשפם מגוולים וגוערין מאד למי שיספר ע"כ (ה) כתב בהלכות שמחות אסורים הגדולים לספר לקטנים ולכבס כסותם בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה ע"כ : והא דאסר לכבס כסות

דרכי משה

(ב) במנהגים על מילה שהיתה בין ראש חדש אב לט"ב ולבשו המוהל ובעל ברית בגדי שבת ונוהגים דגם האב לובש בגדי שבת : (ג) והאריך בתשובה ומשמע שם דאם ידוע שהמלאכה לעו"ג ומפורסם לרבים דשרי גם משמע מכאן דאסור לאומן לתקן כלים של אחרים בשבת זו אף על גב שדאומן אינו שמחה דבמלאכתו הוא עוסק דהרי לא התירו כאן אלא שוויית התוטין משמע הא הבגד עצמו אסור וכ"כ ב"י : (ד) ולפי טעם הירושלמי זה צ"ע דמנ"ל ללמוד דכ"ש תיקון בגדים חדשים אסור דלמא דווקא שתי אסור משום אבן שתייה אבל שאר תקונים שרי : (ה) ובמנהגים שלנו דנוהגים איסור תספורת מי"ז בתמוז ואילך וכן אין נושאין נשים מי"ז בתמוז ואילך :

כתב

דרישה

אסורים בגיהוץ וז"ש הלכך כליס חדשים כו' עד וכן ישנים מכובסים בין לבניס בין לבושים בין לצמר בין בפסתן כולם אסורים דנכבוס לא שאני לן בין צמר לפסתן כו' דבים תמהין על ל' ב"י ז"ש דכיבוס לא שאני לן בין צמר לפסתן משום דמשמע לקו דמ"ש וכן ישנים מכובסים כולן אסורין לגמרן אפי' לבניס אמר בשבת הכל בבא מ' ומ"כ ק' לקו דדברי ב"י סתרי זה את זה דאיך כתב ביסנים בין צמר בין פסתן אסור לבניס הא לפני זה כתב לעיל כפי' דברי הרמב"ם וכולל דברי הרמב"ן כתב פעמים דכלי פסתן לא נאסרו ביסנים לא בכיבוס ולא בגיהוץ וגם מיד אחר זה כתב אהא דכתב הרמב"ן בין ביסנים יולאין מתחת המכבש דבכלי צמר בין ביסנים בין בחדשים וכלי פסתן דווקא בחדשים אבל ביסנים כבר נתבאר דאפילו בגיהוץ שלהם שרי · ומכח זו הקו' רולים קצת לידחק ולומר דבכלים מכובסין אסור הגיהוץ עפי מבכלים יולאים מתחת המכבש ויש סרולים לדחוק ולפרש דמ"ש וכן ישנים מכובסים דר"ל לכבס ישנים דהכיבוס דידהו אין אילוק בין צמר לפסתן אפי' ביסנים כיון שהכיבוס מלבנו משא"כ בהגיהוץ שעושה אותו כמו חדש אבל אינו משום ליבון וזה אין שייך בפסתן וכמ"ש ב"י בשם הר"ן די"מ כך ויש איסור כיבוס בפסתן עפי מגיהוץ וכל זה טעות בעיני דהא כבר כתב ב"י לעיל בפי' הרמב"ן דגם כיבוס דידהו להניח לית בו איסור בפסתן גם הר"ן כתב בהדיא דהרמב"ן בעל שמועה זו לית ליה הא מירוחא אלא ס"ל דטעם דכלי פסתן לית בהו משום גיהוץ מפני שאין מתלבנים הילכך לית בהו משום גיהוץ לכל ולא משום רחטוגה למלך בין כיבוס ליולא מתחת המכבש ליתא דהא כתב הרא"ש במועד קטן ד' מ"א דיש ע"ב דאין איסור גיהוץ אלא עד שנותנין אותו במכבש אבל גיהוץ וכמ"ש ג"כ בשם הרמב"ן בסמוך וגיהוץ הוא לפי אי' במים ואפר או בורית וכיבוס הוא במים בלבד ומ"כ מאחר שכבר נתגהן הוא נתלבן טפי מאילו נתכבס דאין לחלק ולומר דאם נתכבס במים תחילה לבד ואח"כ מגהלין אותו נתלבן יותר מאילו מגהלין אותו תחילה דזה כבל שעות ורעיון רוח דוודאי כשמגהלין אותו לא מגהלין אותו ומותנין אותו אח"כ במכבש כדרך שהלומנים עושין בחדש עד שנתכבס תחילה

פרישה

דקאי אלמר וכן מה שמסיק וכתב וגיהוץ שלנו נמי אסור בין בחדשים בין ביסנים נמי מפורש ועומד הוא דחדשים קאי גם אפסתן משא"כ ישנים וק"ל · ומ"ש הרמב"ן דבחדשים יש בו משום גיהוץ גם בפסתן כ"ל דהרמב"ן לטעמיה דס"ל דהא דאי בפסתן משום גיהוץ משום דאין מתגהלים כסיגון ואין זרע וטיוף יולא מהם וזהו דווקא ביסנים אבל בחדשים לא שייך כאי טעמא ומה"ט לא כתב רבינו הא מילוק משום דלפי טעמא דאין מוסנין לגיהוץ בין דיתמלאו אח"כ ויעה מה"ט אפי' חדשים הוא נמי מסתבר שאין בהן משום גיהוץ · וצ"ע מ"ש הרמב"ן וכן כלי פסתן דאין בו משום גיהוץ אפי' בגיהוץ שלהן מותר לגוהלן ולהניחן והב"י כתב לפני זה בשם הרמב"ן דווקא בגיהוץ שלנו וז"ל וגם הרמב"ן כתב פירשו הגאונים הא"ק גיהוץ שלנו ככבוס שלהן ואסור הא כיבוס שלנו ולא כיבוס שלהם אסור וכתב ז"ל וכיבוס שלנו מותר וגיהוץ שלנו אסור וכלי פסתן אין בהן משום גיהוץ וקרי הוא כיבוס שלנו ומותר משמע שגיהוץ שלנו קאי גם ל' הכרייתא דקתני ז"ל וגיהוץ שלנו כביבוס שלהם וכלי פסתן אין בו משום גיהוץ משמע דגיהוץ שלנו קאי · ודוקא לומר מ"ש הרב"י וכן כלי פסתן אפי' בגיהוץ שלהן ל"ל לאפוקי גיהוץ בומיגנו ושלהן ר"ל של בני בבל דוגמא מ"ש הרא"ש ז"ל גיהוץ שלנו הרי הוא כיבוס שלנו דפי' הב"י מ"ש וגיהוץ שלנו ר"ל בומיגנו דגריע טובא מגיהוץ דבני בבל ויותר כ"ל דמ"ש ב"י לעיל בשם הרמב"ן דאין בו משום גיהוץ שלנו דלאו דווקא קאמר אלא נקט האיסורים שנזכרו במר דהיינו גיהוץ שלנו ר"ל דבני בבל וכיבוס שלהם ר"ל דבני א"י דהם מותרין בפסתן ישנים אבל ס"ס בגיהוץ דבני א"י נמי ליכא איסור בכלי פסתן ישנים דזיל בתר טעמא דאין מוסנין לגוהלן יפה לפי' רמב"ן ביסנים דכבר נתמלאו זיעה וטיוף לא מועיל בהן אפי' גיהוץ א"י ועוד בגיהוץ אפשר אין איסור לספר גדול בין גיהוץ דבני בבל לגיהוץ דבני א"י ודו"ק :

(ד) **הני** נשי דנהיגי דלא למשתי עמרא כו' בירושלמי מפני שבו פסקה אבן השתייה מהטעם כי השתות יהרסון וכתב בת"ה שמותר לטוות חוטים כדי לתפור בהן בגדים דלא דמי

חדושי הגהות

כמבואר לעיל ואי כ"ל דגיהוץ היינו מים ואפר כולי א"כ הוי ליה לאכור יותר בגיהוץ שלהם מבכיבוס שלהם דאינו אלא במים לבד (מהרל"ח) :

בקצת

בסות קטנים משום דלא בגדים שלפפין בהם קטנים המוציאים רעי ומשתינים בבגדיהם קאמר דהנהו מיסרא שרי ודייק לישנא שכתב לשון בגד (ו):

ולאחר התענית מותר מיד כר״מ וכו׳ בפרק בתרא דתענית (כט: ל׳) אסור לספר ולכבס מר״ח עד התענית דברי ר״מ ר״י אומר כל המודע כולו אסור רשב״ג אומר אינו אסור אלא אותה שבת בלבד אמר רבא הלכה כרשב״ג ואמר רבא הלכה כר״מ ותרוייהו לקולא ונריכא דמי אשמעינן הלכה כר״מ ה״א אפי׳ מר״ח קמ״ל הל׳ כרשב״ג ואי אשמעי׳ הלכה כרשב״ג ה״א אפי׳ לאחריו קמ״ל הלכה כר׳ מאיר: **ואם** חל ט״ב יום ג׳ או בשבת ונדחה וכו׳ ירושלמי כתבוהו הרא״ש והר״ן שם ט״ב שחל להיות בשבת שתי שבתות מותרין וכתב הרא״ש הטעם דכיון שנדחה התענית עד יום ג׳ לא הוי שבת שחל ט״ב להיות בתוכה:

ובספר המצות כתב שנהגו בשחל להיות בשבת לאסור כל השבוע שלפניו וכו׳ עד כ״ש בשחל להיות בשבת כל זה כתבו הגה״מ והכלבו:

ומ״ש רבינו ואם חל ט״ב בע״ש וכו׳ ברייתא בפרק בתרא דתענית (כט:) וכתבו התוספות שם (ל:) היכא דחל ט״ב להיות בה׳ בשבת מותר לספר ולכבס מחצות ואילך מפני כבוד השבת דאין להתענ עד מ״ש מפני טורח השבת עכ״ל ודבר תימה הוא להתיר לכבס ולספר ביום ט״ב עצמו והו דבהדיא תניא התם חל להיות בה׳ לפני אסור לאחריו מותר ואם אינה לאשמעינן דביום עצמו מותר והו דגבי חל להיות בע״ש קתני אם לא כבס בה׳ מותר מן המנחה ולמעלה ומסיק דלייט עלה אביי וכ״ש כשחל להיות בה׳ דודאי אסור בו ביום אפילו מן המנחה ולמעלה. ואין לומר דמאי דסרו התוס׳ מחצות ולמעלה היינו ביום ד׳ שהוא עט״ב דהא תניא בחל להיות בה׳ לפניו אסור והו דעפי׳ איכא לאחמורי אחר חצות מקודם חצות הלכך אין לסמוך על הוראה זו: **כתב** אבי העזרי נהגו אבותינו שלא לרחוץ מר״ח וכו׳ כ״כ המרדכי בשמו בתחלת דמשמע דאפילו בגוף אסור אע״ג דלשון הרמב״ן דוקא בחמין נהגו איסור נראה דא״ז ומרדכי פליגי עליה בהא דאיתא סברי דנהגו מר״ח ואילך ואיהו לא כתב אלא בשבת זו הכא נמי איתא דבהא נמי פליגי אמנם כמדומה לי שראיתי בימי חורפי רוחצים בנהרות מר״ח ולא מיחו בידם והמחמיר תבא עליו ברכה עכ״ל (ז):

ויש פרושים שמתענים מי״ז בתמוז ואילך. ויש מתענין מבשר ויין כ״כ הג״מ:

ומ״ש וי״א כנגד ג׳ שבועים שהתענה דניאל ג״ז בשם רבינו שעדיה:

כתב הכלבו יש נמנעים מאכילת בשר משבכנס אב לפי שאין שמחה אלא בבשר ואף על פי כן אין להמנע מהתבשיל שנתבשל בו הבשר דלעשורי נפשיה. קא מכוין והא אלעזר ועוד דאמרינן בגדרים (נב:) הנודר מן הבשר מותר בתבשיל וכתב בשם ה״ר אשר שנעשה הנמנעים מבשר ויין מי״ז בתמוז מפני שבו בטל התמיד וגם נסוך היין בעוונותינו ומדברי המרדכי שכתוב בסי׳ שאחר זה נראה שהנוהגים איסור מר״ח או מי״ז בתמוז בבשר ויין אפי׳ בשר עוף או בשר מלוח ויין תוסס אסור ואיהו אם כשהתחיל לנהוג התענ שלא יאסר בבשר עוף וכיוצא פשיטא דלא נאסר בהם?

וכ״כ

ולאחר התענית מותר מיד כר״מ • ויש נוהגין איסור עד שבת נחמו וכמו שכתב במנהגי דמהר״מ טירנא ובמהרי״ל וירא״ה פשוט דנוהגים כן שלא לאכול בשר ולשתות יין עד שבת נחמו ומחמירין כרשב״ג לריכין להחמיר נמי בתספורת וכביסה ותיקון בגדים וכ״כ במהרי״ל שאסור לספר ולכבס עד יום ו׳ אם לא מפני השבת • והבריס אלה אינן דין כי אם לאותן פרושים שנמנעין מבשר ויין עד שבת נחמו לריכין להזהר נמי בתספורת וכביסה אם לא בה׳ מפני כבוד השבת ואעפ״י שנמנעין מבשר ויין עד שבת עצמו וכל זה פרישה בעלמא ולאו מדינא וכמ״ש במהרי״ל גופיה לשם דאינו אסור אלא עד התענית והיינו מדינא ואין דברי מהרש״ל נראין שהשיג בתשובה על הנוהגין כן לפי שמחמירין כרשב״ג לאחר שכבר נפסקה הלכה כר״מ דמאחר שגם רשב״ג נסמך על המקרא שאמר ושבתה אלא שאנו לא ראינו להחמיר על הלבור כל כך וזהו שאמרו בגמרא ותרוייהו לקולא מ״מ יחיד הרולה להחמיר על עצמו אין מוחין בידו ולא גרע מעשירי באב שרגילין הפרושים בכל החומרות שנוהגין בשבת שחל ט׳ באב להיות בתוכה ומקצתן אמרו בו והכל אינו אן הדין כי אם חומרא בעלמא מפני כבוד הבית שנחרב בעונינו ומה שהביא ראייה מפ״ק דברכות שאם בא להעות בערב כב״ש חייב מיתה אע״ג דלב״ה נמי שרי להעות מ״מ מאחר שבא לכוין לעשות נגד הלב׳ חייב מיתה וה״ה נמי הכא שבא לכוין להחמיר כרשב״ג נגד ההלכה דאסור אינה ראיה כל עיקר דהתם ודאי לא אמרו דחייב מיתה אלא כשהיה זקוף והטה במתכוין דאף לב״ה דאית להו מטין וקורין ה״מ דמטה ואתא מעיקרא כדאיתא התם בעובדא דר״א בן עזריה ור׳ ישמעאל אבל כל שאר חומרות פשיטא דיכול להחמיר כ״א לעצמו תדע דהא בפ״ב דבילה תנן בג׳ דברים ר״ג מחמיר כדברי ב״ש אין טומנין את החמין מי״ט לשבת כו׳ עד מה נעשה לבית אביך שהן מחמירין על עצמן ומקילין על כל ישראל וכפ״ק דשבת נמי תנן אמר רשב״ג נוהגין היו של בית אבא שהיו נוהגין כלי לבן שלהם לכובס עו״ג ג׳ וימים קודם השבת והיינו מחמירין על עצמן כב״ש וכפירש״י לשם אלמא דכל שאר חומרות שרי ואינו דומה להטייה דק״ש וה״ה נמי חומרא זו דט׳ באב עד שבת נחמו הלכך אין לבטל המנהג ועד היום נוהגין כן מקצת פרושים וכן עיקר ולא כמהרש״ל: הגה״ה מיימוני ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מר״ח עד שיעבור התענית ע״כ וזהו מנהג אשכנז ועיין במה שאכתוב לקמן בסימן תקכ״ח. ומי שיש לו תינוק שזמנן הגיע לשוחטן ולמכור העורות מר״ח ואילך ורוצה ליתן לקצב עו״ג לנוחרן נראה דכיון דישראל אסור לנוחרן וכדתניא עיקור שיש בה טריפה אסור ושאין בה טרפה מותר ופירש״י בפ״ק דע״ג (דף י״ח) עיקור שיש בה טרפה שהנהמה נטרפת בו אסור לעשותן ואעפ״י שאין סופו ליהנות ממנה אסור לגרוס טרפות לבהמה בידים עכ״ל וכל שאסור לישראל עצמו אסור לומר לעו״ג לעשותו בשלו וכ״ש הכא דסופו ליהנות ממנה ואעפ״י שהתו׳ הקשו על פרש״י והתירו לגרוס להם טרפות יש לנו לתפוס כרש״י לחומרא ואף לפי׳ התו׳ כיון שנהנה אסור לעשות סחורה בנבלות וטרפות כמבואר בי״ד סימן קי״ז:

וכתב בספר המצות הקטן פי׳ לפירושו כל השבוע לבד מיום ה׳ ומיום ו׳ נראה בעיני דה״ה אם אינו רוצה להמתין עד יום ו׳ מפני טורח השבת שפיר דמי לכבס בה׳ ובגמרא ובשאר פוסקים לא הזכירו כי אם כיבוס אבל בסמ״ק לשם כתוב לספר ולכבס בה׳ וכו׳ ובתוס׳ כתבו דאם חל ביום ה׳ מותר לספר ולכבס מחצות ואילך כו׳ ור״ל ביום ד׳ מחצות ואילך דאילו ביום ה׳ פשיטא דאסור דוקא שלא לכבס ולהניח אבל לצורך שבת ודאי מותר אם לא אפשר להמתין עד ע״ש מפני טורח השבת אלא גרע מחל בע״ש דמותר לכבס בה׳ מפני כבוד השבת ויותר מקצתו דמותר ומשמע אפי׳ לאחר חצות ואדרבה נראה דטפי עדיף דכל כמה דמיקרבה לשבת טפי עדיף דמיחזי לכבוד שבת וה״ל לחל ביום ה׳ שמותר לכבס ביום ד׳ ויש לסמוך על הוראה זו שנראה מדברי התוס׳ שפסק כן הלכה למעשה ולא כדברי הב״י שדחה מהלכה • ועל סמך הוראה זו הורתי הלכה למעשה ליונא בדרך למרחקים בשבוע שחל בה ט׳ באב לכבס לו בגדי פשתן לכבוד שבת אפי׳ לכמה שבתות שהוא לריך דודאי אי אפשר לו להמתין עד אחר ט׳ באב דאז כבר החזיק בדרך ואי אפשר לו לכבס בהיותו הולך בדרך • ומה לי אם אפשר לו להמתין עד אחר ט׳ באב מפני טורח שבת כמ״ש התוס׳ או שום טורח אחר או טירדא אמונעו וק״ל ומ״מ אם אפשר ע״י עו״ג לא יכבס בעצמו דע״י עו״ג אין איסור אלא מנהג כמ״ש בסמוך כ״ל:

כתב אבי העזרי נהגו אבותינו שלא לרחוץ מר״ח ואילך וכ״כ המרדכי במנהגיו וכ״כ בהג״ה אשיר״י מא״ז וכן שאר מחברים האחרונים ועיין בתרומת הדשן אם אף בלונן אסור ומסיק דנוהגין לאסור כל גופו אפי׳ בלונן אבל חפיפת הראש מותר אפי׳ בחמין למי שנזקר בו בכל שבת ע״ל סי׳ תקנ״ב ס״ז: ואם אירע ר״ח בערב שבת כ״ל דרוחצין לכבוד השבת וכ״כ המנהגים שכן נהגו ואף עפ״י שכתב שם ג״כ נזהרין ומקדימין לרחוץ מ״מ לא נראה כלל להורות להחמיר שהרי המרדכי בפ׳ כ׳ דשבת האריך לבאר בראיות המלה לרחוץ בע״ש ובמרדכי האריך לבאר בראיות דאבל ביום ה׳ לא הוי יקרא דשבתא אא״כ אי אפשר לו לרחוץ בע״ש עכ״ל ועוד שאף בשבת של חזון הוא חומרא יתירא שהרי אף הכבוס התירו חכמי התלמוד לכבוד השבת אפי׳ ביום ה׳ שחל ט׳ באב להיות בתוכה ואף אנו נוהגין היתר בזה וא״כ היאך נחמיר בראיה אלא אסרוה חכמי התלמוד כל עיקר וכבר הפליג על זה הרב מהר״ם לורי״א בתשובה סי׳ ל״ב ושאין המנהג כ״כ יאות לבטל הראיה בע״ש אלא מה שעשה שכבר נתפשט המנהג עכ״ל וא״כ נימא הנו דלא לוסיף עלה דדוקא בערב שבת של חזון דחל לפעמים בערב ט׳ באב ראוי להחמיר מחצות ואילך כמו ערב תשעה באב דעלמא ומשום הא פלוג נהגו לאסור בכל ערב שבת של חזון אבל בערב שבת שהוא ר״ח שאינו שבת של חזון לא ראיתי לאסור כלל ובפרט הרגיל לרחוץ בכל ע״ש כשאפשר לו ונמנע עתה עון יש בידו: **ויש** פרושים שמתענים מי״ז בתמוז וכו׳ ואותן לריכין להשלים מהרי״ם:

ומ״ש וי״א כנגד ג׳ שבועים שהתענה דניאל כו׳ פרש״י בדניאל ג׳ שמטות שנים והם כ״א שנים ובדרש ירמיה כתב מקל שקד אני רואה ופירש״י אמנדליי״ר ומדרש אגדה השקד הזה משעת הגיעתו עד גמר פירותיו כ״א יום כמנין שנין י״ז בתמוז שבו נבקעה העיר לע׳ באב שבו נשרף הבית ע״כ ואפשר פ״ד זה

דרכי משה

(ו) כתב מהר״א מפראג ואשה ביטי ליבונה מלבנת ומכבסת אפילו בשבוע שחל להיות ט״ב בתוכה עכ״ל הרוקח וגדה יכולה לרחוץ ולשבול מהרי״ל עכ״ל הג״ה וכ״כ האגודה וכתב עוד ראם אירע ליל טבילה י׳ באב רוחצת ומובלת ליל י׳ וכ״כ הגה״ת ש״ד דכל יום מר״ח ועט״ב לובשת לבנים מלבד טט״ב עצמו דאסורה ללבוש לבנים מטש אבל לובשת חלוק בדוק ויפה ולא מגוהץ וכן הדין עכ״ל וכתב במהרי״ל שהיה אוסר לתת כלי לכובס העו״ג מר״ח ואילך אבל קודם ראש חדש שרי • וכ״כ התוס׳ בפרק בתרא דתענית בשם רש״י ולפי דבריו ה״ה דאסור ללבוש המכובסים קודם לכן דהא דין אחר להם וכ״ז לחומרא לדעת הפוסקים שהרי לא אסרו הכל אלא בשבוע שחל ט״ב בתוכה: (ז) כתב הר״ן בתענית בג׳ פרקים דף ער״ב ע״א דמדינא רחיצה שרי וכתב המ״מ פ״ח דהתם דמדינא רחיצה שריא אפילו בעט״ב

פרישה

ומי לשתי שהוא בתחלת לריגת בגדים ומיכא שמסמס וכן בדברים שנים ע״ם: (כ) כתב אבי העזרי נהגו אבותינו שלא לרחוץ כו׳ כתב בת״ה דמשמע אפי׳ בלונן אינם כמדומה לי שראיתי בימי חורפי רוחצין בנהרות מר״ח ולא מיחו בידם והמחמיר תבא עליו ברכה עכ״ל (ז): **ויש** פרושים שמתענים מי״ז בתמוז ואילך • ויש מתענין מבשר ויין כ״כ הג״מ: **ומ״ש** וי״א כנגד ג׳ שבועים שהתענה דניאל ג״ז בשם רבינו שעדיה: **כתב** הכלבו יש נמנעים מאכילת בשר משבכנס אב לפי שאין שמחה אלא בבשר ואף על פי כן אין להמנע מהתבשיל שנתבשל בו הבשר דלעשורי נפשיה. קא מכוין והא אלעזר ועוד דאמרינן בגדרים (נב:) הנודר מן הבשר מותר בתבשיל וכתב בשם ה״ר אשר שנעשה הנמנעים מבשר ויין מי״ז בתמוז מפני שבו בטל התמיד וגם נסוך היין בעוונותינו ומדברי המרדכי שכתוב בסי׳ שאחר זה נראה שהנוהגים איסור מר״ח או מי״ז בתמוז בבשר ויין אפי׳ בשר עוף או בשר מלוח ויין תוסס אסור ואיהו אם כשהתחיל לנהוג התענ שלא יאסר בבשר עוף וכיוצא פשיטא דלא נאסר בהם?

וכ״כ

ולאחר התענית מותר מיד כר״מ • ויש נוהגין איסור עד שבת נחמו וכמו שכתב במנהגי דמהר״מ טירנא ובמהרי״ל וירא״ה פשוט דנוהגים כן שלא לאכול בשר ולשתות יין עד שבת נחמו ומחמירין כרשב״ג לריכין להחמיר נמי בתספורת וכביסה ותיקון בגדים וכ״כ במהרי״ל שאסור לספר ולכבס עד יום ו׳ אם לא מפני השבת • והבריס אלה אינן דין כי אם לאותן פרושים שנמנעין מבשר ויין עד שבת נחמו לריכין להזהר נמי בתספורת וכביסה אם לא בה׳ מפני כבוד השבת ואעפ״י שנמנעין מבשר ויין עד שבת עצמו וכל זה פרישה בעלמא ולאו מדינא וכמ״ש במהרי״ל גופיה לשם דאינו אסור אלא עד התענית והיינו מדינא ואין דברי מהרש״ל נראין שהשיג בתשובה על הנוהגין כן לפי שמחמירין כרשב״ג לאחר שכבר נפסקה הלכה כר״מ דמאחר שגם רשב״ג נסמך על המקרא שאמר ושבתה אלא שאנו לא ראינו להחמיר על הלבור כל כך וזהו שאמרו בגמרא ותרוייהו לקולא מ״מ יחיד הרולה להחמיר על עצמו אין מוחין בידו ולא גרע מעשירי באב שרגילין הפרושים בכל החומרות שנוהגין בשבת שחל ט׳ באב להיות בתוכה ומקצתן אמרו בו והכל אינו אן הדין כי אם חומרא בעלמא מפני כבוד הבית שנחרב בעונינו ומה שהביא ראייה מפ״ק דברכות שאם בא להעות בערב כב״ש חייב מיתה אע״ג דלב״ה נמי שרי להעות מ״מ מאחר שבא לכוין לעשות נגד הלב׳ חייב מיתה וה״ה נמי הכא שבא לכוין להחמיר כרשב״ג נגד ההלכה דאסור אינה ראיה כל עיקר דהתם ודאי לא אמרו דחייב מיתה אלא כשהיה זקוף והטה במתכוין דאף לב״ה דאית להו מטין וקורין ה״מ דמטה ואתא מעיקרא כדאיתא התם בעובדא דר״א בן עזריה ור׳ ישמעאל אבל כל שאר חומרות פשיטא דיכול להחמיר כ״א לעצמו תדע דהא בפ״ב דבילה תנן בג׳ דברים ר״ג מחמיר כדברי ב״ש אין טומנין את החמין מי״ט לשבת כו׳ עד מה נעשה לבית אביך שהן מחמירין על עצמן ומקילין על כל ישראל וכפ״ק דשבת נמי תנן אמר רשב״ג נוהגין היו של בית אבא שהיו נוהגין כלי לבן שלהם לכובס עו״ג ג׳ וימים קודם השבת והיינו מחמירין על עצמן כב״ש וכפירש״י לשם אלמא דכל שאר חומרות שרי ואינו דומה להטייה דק״ש וה״ה נמי חומרא זו דט׳ באב עד שבת נחמו הלכך אין לבטל המנהג ועד היום נוהגין כן מקצת פרושים וכן עיקר ולא כמהרש״ל: הגה״ה מיימוני ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מר״ח עד שיעבור התענית ע״כ וזהו מנהג אשכנז ועיין במה שאכתוב לקמן בסימן תקכ״ח. ומי שיש לו תינוק שזמנן הגיע לשוחטן ולמכור העורות מר״ח ואילך ורוצה ליתן לקצב עו״ג לנוחרן נראה דכיון דישראל אסור לנוחרן וכדתניא עיקור שיש בה טריפה אסור ושאין בה טרפה מותר ופירש״י בפ״ק דע״ג (דף י״ח) עיקור שיש בה טרפה שהנהמה נטרפת בו אסור לעשותן ואעפ״י שאין סופו ליהנות ממנה אסור לגרוס טרפות לבהמה בידים עכ״ל וכל שאסור לישראל עצמו אסור לומר לעו״ג לעשותו בשלו וכ״ש הכא דסופו ליהנות ממנה ואעפ״י שהתו׳ הקשו על פרש״י והתירו לגרוס להם טרפות יש לנו לתפוס כרש״י לחומרא ואף לפי׳ התו׳ כיון שנהנה אסור לעשות סחורה בנבלות וטרפות כמבואר בי״ד סימן קי״ז:

וכתב בספר המצות הקטן פי׳ לפירושו כל השבוע לבד מיום ה׳ ומיום ו׳ נראה בעיני דה״ה אם אינו רוצה להמתין עד יום ו׳ מפני טורח השבת שפיר דמי לכבס בה׳ ובגמרא ובשאר פוסקים לא הזכירו כי אם כיבוס אבל בסמ״ק לשם כתוב לספר ולכבס בה׳ וכו׳ ובתוס׳ כתבו דאם חל ביום ה׳ מותר לספר ולכבס מחצות ואילך כו׳ ור״ל ביום ד׳ מחצות ואילך דאילו ביום ה׳ פשיטא דאסור דוקא שלא לכבס ולהניח אבל לצורך שבת ודאי מותר אם לא אפשר להמתין עד ע״ש מפני טורח השבת אלא גרע מחל בע״ש דמותר לכבס בה׳ מפני כבוד השבת ויותר מקצתו דמותר ומשמע אפי׳ לאחר חצות ואדרבה נראה דטפי עדיף דכל כמה דמיקרבה לשבת טפי עדיף דמיחזי לכבוד שבת וה״ל לחל ביום ה׳ שמותר לכבס ביום ד׳ ויש לסמוך על הוראה זו שנראה מדברי התוס׳ שפסק כן הלכה למעשה ולא כדברי הב״י שדחה מהלכה • ועל סמך הוראה זו הורתי הלכה למעשה ליונא בדרך למרחקים בשבוע שחל בה ט׳ באב לכבס לו בגדי פשתן לכבוד שבת אפי׳ לכמה שבתות שהוא לריך דודאי אי אפשר לו להמתין עד אחר ט׳ באב דאז כבר החזיק בדרך ואי אפשר לו לכבס בהיותו הולך בדרך • ומה לי אם אפשר לו להמתין עד אחר ט׳ באב מפני טורח שבת כמ״ש התוס׳ או שום טורח אחר או טירדא אמונעו וק״ל ומ״מ אם אפשר ע״י עו״ג לא יכבס בעצמו דע״י עו״ג אין איסור אלא מנהג כמ״ש בסמוך כ״ל:

כתב אבי העזרי נהגו אבותינו שלא לרחוץ מר״ח ואילך וכ״כ המרדכי במנהגיו וכ״כ בהג״ה אשיר״י מא״ז וכן שאר מחברים האחרונים ועיין בתרומת הדשן אם אף בלונן אסור ומסיק דנוהגין לאסור כל גופו אפי׳ בלונן אבל חפיפת הראש מותר אפי׳ בחמין למי שנזקר בו בכל שבת ע״ל סי׳ תקנ״ב ס״ז: ואם אירע ר״ח בערב שבת כ״ל דרוחצין לכבוד השבת וכ״כ המנהגים שכן נהגו ואף עפ״י שכתב שם ג״כ נזהרין ומקדימין לרחוץ מ״מ לא נראה כלל להורות להחמיר שהרי המרדכי בפ׳ כ׳ דשבת האריך לבאר בראיות המלה לרחוץ בע״ש ובמרדכי האריך לבאר בראיות דאבל ביום ה׳ לא הוי יקרא דשבתא אא״כ אי אפשר לו לרחוץ בע״ש עכ״ל ועוד שאף בשבת של חזון הוא חומרא יתירא שהרי אף הכבוס התירו חכמי התלמוד לכבוד השבת אפי׳ ביום ה׳ שחל ט׳ באב להיות בתוכה ואף אנו נוהגין היתר בזה וא״כ היאך נחמיר בראיה אלא אסרוה חכמי התלמוד כל עיקר וכבר הפליג על זה הרב מהר״ם לורי״א בתשובה סי׳ ל״ב ושאין המנהג כ״כ יאות לבטל הראיה בע״ש אלא מה שעשה שכבר נתפשט המנהג עכ״ל וא״כ נימא הנו דלא לוסיף עלה דדוקא בערב שבת של חזון דחל לפעמים בערב ט׳ באב ראוי להחמיר מחצות ואילך כמו ערב תשעה באב דעלמא ומשום הא פלוג נהגו לאסור בכל ערב שבת של חזון אבל בערב שבת שהוא ר״ח שאינו שבת של חזון לא ראיתי לאסור כלל ובפרט הרגיל לרחוץ בכל ע״ש כשאפשר לו ונמנע עתה עון יש בידו: **ויש** פרושים שמתענים מי״ז בתמוז וכו׳ ואותן לריכין להשלים מהרי״ם:

ומ״ש וי״א כנגד ג׳ שבועים שהתענה דניאל כו׳ פרש״י בדניאל ג׳ שמטות שנים והם כ״א שנים ובדרש ירמיה כתב מקל שקד אני רואה ופירש״י אמנדליי״ר ומדרש אגדה השקד הזה משעת הגיעתו עד גמר פירותיו כ״א יום כמנין שנין י״ז בתמוז שבו נבקעה העיר לע׳ באב שבו נשרף הבית ע״כ ואפשר פ״ד זה

דרישה

תמילה יפה יפה לכן נלע״ד דאין פי׳ רבינו לדעת ב״י כאשר הביאו אותו כל אשר שמעתי מימי דסיינו לפרש מ״ם אפילו להניח אותו אחר השבת דקאי אשלמיו ולהיות ככל בבא מ׳ אלא תרתי קתני דמתחלה כתב דברי רב נחמן בגמרא דאוסר ללבוש ואח״כ כתב דבתי רב ששת דאוסר אפילו להניח ומש״ה מתחלה דאיירי מאיסור לבישה בשבוע זו קאמר דבהדיסים בין לבנים בין לבועים ובין ישנים מכובסים כולם אסורים פי׳ ללובשו דיגמא מ״ם רבינו לעיל ,ל וכן המכובסים מקודם לכן אסור ללובשן ולכן כתב שהם אסורין ולא כתב איסור לבהלן ואלא ולאי מלבישה חייבי וקאמר דשמר בעצמם אסורין מלהשתמש בהן וסיינו בהדיסים ששם רשאים הם כאילו הן מכובסים ומגוהצין דהא כיבוס וגיהוץ המכבס האסור בשבוע זו אינו אלא אשר אינו כמהם וכ״כ הרא״ש שם בהגהות ע״ם ואח״כ הקשה ואפילו להניח ר״ל לבישה לבד אסרינו לך אלא אפילו לגהן או לכבס ולהניח נמי אסור

זה הוא גירסת הירושלמי מה"ר"פ : וכתב מהר"ם לורי"א בתשובה סימן נ"ב דמי שהיו אוכל בשר ושותה יין מי"ז בתמוז מותר ליכנס במרתף והאריך בזה . ובספר חסידים והאחרונים הביאוהו לפסק הלכה דאין לברך שהחיינו בין המצרים ולפי זה ג"כ אין לקנות אז כלים חדשים או ללבוש כלי חדש מאחר שאי אפשר לו לברך שהחיינו כל בין המצרים : נשאלתי על מי שקבל עליו בפירוש שלא לאכול בשר מי"ז בתמוז עד ט' באב וכן שלא לאכול פירות כל הזמן הזה אם מותר לאכול בשבת והשבתי כ"ל פשוט דאסור ויתירו לו נדרו ואפי' נדר לנוס סך ימים ואירע בהן שבתות וי"ט צריך התרה לכל הפחות מדרבנן ולא דמי להא דתנן רואה אותם אוכלין תאנים וכו' וכמ"ש רבינו בי"ד סימן רל"ב דאפי' התרה א"נ דשאני התם דהנדר טעות דשגגה גמורה וכמ"ש התו' בפ"ד דנדרים להלק בין הניא דראה אותן אוכלין תאנים ובין הניא דתנן פותחים לאדם בכבוד שבתות וי"ט ומכ"ש בנדון זה שלא נדר רק שלא לאכול בשר ופירות דאינו מוכיח כ"כ שלא נתכוון גם לשבתות ובכה"ג ודאי דברים שבלב דלא מוכחי כי היי לא הוו דברים ואעפ"י שנהגו הפרושים לאכול בשר ופירות בשבתות בין המצרים היינו לפי שהתחלה כך קבלו עליהם בפירוש וע"ד כך נהגו כן כל ימיהם אבל מי שלא נהג כן אלא דעכשיו מקבל עליו ואומר בסתם שלא לאכול בשר ופירות בין המצרים צריך התרה :

תקנב ערב ט' באב וכו' משנה בפרק בתרא דתענית והכריע הרמב"ן דהלכה כת"ק וכן נראה מדעת הפוסקים והרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק ורבינו ירוחם שלא הביאו אלא דברי ת"ק והרא"ש והרי"ף והאגודה נמי אף עפ"י שהביאו המשנה כלורתה מ"מ מאחר שהביאו מאי דקאמר בגמרא עלה דת"ק תנא אבל אוכל הוא בשר מליח כו' אלמא דפוסקים כת"ק דאי כרשב"ג אפי' בשר שאינו מליח מותר רק שישנה אלא ודאי הלכה כת"ק ולא ס"ל כהאי כללא כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וכו' וכמ"ש הרי"ף בסוף פ' המדיר ועיין בג"י פ"ק דב"ב בשם הר"ן :

ומ"ש

תקנב ערב ט' באב לא יאכל וכו' משנה בפרק בתרא דתענית (כו :) והכריע הרמב"ן דהלכה כת"ק וכ"כ שהוא דעת הפוסקים : **ומ"ש** ובשר מליח מותר בס"ס בגמרא (ל :) : **ומ"ש** ועד כמה נקרא בשר וכו' גז"ש ולכאורה דמשעה שנחשט מנינן הכי ד' ימים ולילה א' וכן פירשו התוס' יכ"כ סמ"ק ורש"י כי' דאשה במלח קאי וכן כי' ה"ה והר"ן ז"ל וכתבו התוס' לדינן אסור לאכול בשר אפילו מלוח מזמן מרובה כיון דאנו רגילין לאכול בשר מלוח ע"כ וכיולא בזה כתב רבינו בסמוך בשם סמ"ק :

ומ"ש

דרבי משה

בעש"ב א"כ נראה לבבוד שבת היה לנו להתיר מכל שכן דביבוס דאסור מדינא ואפ"ה מותר לכבוד שבת אלא שנהגו איסור אפילו ברחיצה וכ"כ במהרי"ל בשבת של חזון מותר לרחוץ ראשו במים צוננים אבל לא בחמין וב"י כתב בשם מהר"י מולין דמותר לרחוץ ראשו בחמין אבל לא פניו ידיו ורגליו אלא בצונן וכתב בספר הפרנס בהופף ראשו סמוך לשבת זכן איתא בתשובת מהרי"ל סימן ט"ו ושמעתי מקצת ב"א נוהגים שמי שהופף ראשו כל ע"ש גם בע"ש זו הופפין ראשן אבל לרחוץ כל גופו כל אדם נוהגין בו איסור : (ח) כתב בתא"ו ני"ח ח"ב ויש מקומות שנוהגים להצניע סכין של שחיטה ולא לשחוט לקצבים מר"ח אב עד אחר ט"ב וכ"כ הרמב"ן עכ"ל וכ"ה בהג"מ וכ"ה המנהג מלבד מה ששוחטים לצורך השבת או לחולה או למילה וכדומה לו : (ט) וכתב בחשו' מהרי"ל סי' ט"ו ול"ב דמאחר דכבר כתבתי דבוחר לשתות יין בסעודת מצוה א"כ כ"ש יין הבדלה דהוה יין של מצוה ואין לפקפק דליבעי התרה מאחר דהוה כמו נדר די"ל דמעיקרא ס"ל לא נהגו וכמ"ש מהר"מ בהג"מ פ"א דהלכות תענית לענין תענית בה"ב שאירע בהן ברית מילה : (י) וכתב עוד באגודה דנוהגין שלא לשחות שכר ואין המנהג כדבריו דאפילו שכר דבש שותין כתוב במנהגים מהרא"ק דאם אירע סעודת מצוה כגון מילה ופדיון הבן או סעודת אירוסין או סיום ספרא מותר לקבץ מנין מצומצם לאכול בשר ולשתות יין וכן כתב מהרי"ל ומנהגים מהר"א שירנא וכתבו דאף בערב תשעה באב דינא הכי ומ"מ נ"ל ובלבד שלא בסעודה המפסיק בה ובמהרי"ל חולק דבעש"ב אסור לאכול שם רק מנין מצומצם וכן בשבוע שחל ט"ב להיות בתוכה ויש מקילין בו אבל מר"ח עד שבוע שחל ט"ב בתוכה מותר לאכול שם השייכים למילה כגון קרוביו וריעיו עכ"ל : (יא) וכ"ה בתשובת מהרי"ל וכ"כ בב"י סימן קס"ג דאם יכול לברך על הפרי אחר ט"ב שהחיינו לא יברך עליו בין המצרים משום דבדבר דא"א לברך עליו אחר כך מותר לברך עליו ולאכלו דלא כמהרי"ל שכתב שלא לברך שהחיינו על שום פרי כתב בהגהת אשר"י פ"ב דתענית בשבת של חזון אין מחליפין כליהם רק הכתונת בלבד וכ"ה במרדכי הלכות ט"ב וכתב שם והכתונת הוא מעיל ולא חלוק וכן פירש רד"ק וכ"ש כתונת המעיל פעמים קורא שניהם כאחד עכ"ל והמנהג שלא ללבוש שם בגד לשבת חזון הוץ מהכתונת לבד וברוקח בהדיא וכ"ה באגודה וכ"ה במהרי"ל וכתב דאין להחליף את המלית אלא ילבש שלית של חול וכתב שם מעשה בר"ש בנו הבחור שהיה לו נישואין בשבת נהמו וציוהו ללבוש כל בגדי שבת בשבת של חזון ואף במהרי"ל עשה שפינהל"ן לבנו בשבת ז' אב והיה האב לובש קטא של שבת לכבוד החתן • וכתב עוד דפורסין פרוכת של שבת אבל אם הל ט"ב בשבת ונדחה היו פורסין פרוכת המיוחד לחול כ"ה המנהג באוסטריי"ך ומגענ"ץ :

כתב

דרישה

וזכו שדקדק ב"י וכתב ז"ל וכל הני דאמרן אסורין בין דגיסון בין דאכבוסת אפילו לבגדן ולכבס ולכנים לאמר דאסבת ממי אסור עכ"ל ר"ל דהאי אפילו לכנים הוא בכל עצמו וקאי לכוסף אמאי דכתב לפני זה דאסור לכבס מדשים מפני שהם מגוהצים ולא יציגים מכובסים מפני הכיבוס ובא לכוסף ולומר דהאי איסור גיהון וכיבוס אפילו בלכנים נמי אסור ומ"ז"כ בא לכוסף עוד וקאמר ל"מ גיהון שלהם אלא אפילו גיהון שלנו נמי אסיר להנים אלא שכיבוס שלנו ולכנים מותר אפילו בגמר ובכלי פשתן אפילו בגיהון שלהם' ושיהו דוקא לכנים אבל לבנים אפילו כלי פשתן ואפילו יציגים אפילו נתכבסו בכיבוס שלנו ואפילו בעובים בכל ענין אסור לבנשו ומש"ם ס"ם מ"ם ב"י תמילה אותן יציגים דאמר דאיירי בין בגמר בין בפשתן כיון דאלבנים קאי ואע"ג דפשוט הוא דאסור דהא אסור אח"כ אפילו בכיבוס דיהן מ"מ לא מנע הרמב"ן עצמו מלכתיב כל הסליקה בדרך לא זו אף זו וגם כדי לכתוב תחילה דברי רב נחמן ואח"כ דברי רב ששת וכמ"ש לעיל והשתא א"ש כל מ"ש ב"י גם לפני זה שכתב ז"ל והשתא אפי' לאיסור על וכלים יציגים דאמר יוצאין מתחת המכבס בין לבנים בין לבועים אסורים לכבס ולכנים דדקדק לומר דאמר ועוד דכתב לכבס וק' דבדברי הרמב"ן אבל מכבס הזכיר גיהון ועוד דהרמב"ם כתב תחילה ובין יציגים מכובסים אסורים ולא הזכיר בבא דאסורה מכבס אלא ודאי ה"ע מסוס הדב"י דשמיע ברישא דבבא זו דוקן יציגים מכובסים אסורים דאיירי בלבנים וכללה במ"ש בסוף אבל לבנים בכך נמי אסורים והא דכתב ריש המלכ במדשים אע"ג דגם בלבנים איירי כדי לאשמעינן דאין חילוק בין לבוש ללבן ובין דאשמעינן מלא זימנא תו לא צריך ובינים יוצאים מתחת המכבס דב' רמב"ם דאסורים בגיהון שלנו ל"ד גיהון הבגד אלא ה"ם כיבוס דוקא ומדוייק בדברי הרמב"ם דב' כיבוס שלנו אותר לכנים ולבנים משמע דמכיבוס שלהם איירי נמי לפני זה דאסור אפילו לכנים כמו גיהון שלנו וכמ"ש ב"י לעיל מינה ז"ל נמי בבל הני אמרין דגיהון דיהו לא פשיט אלא כביבוס דא"י והיינו דוקא בכיבוס דוקא אסור לבנים ולכנים אבל בכיבוס דיהן אותר לבנים ולכנים אפילו לגבן תניא ביבוס אבל לבנים בכל ענין אסור ובזה נתיישב הכל אלא דמ"ש הב"י דבכיבוס לא שאני לן בין אמר לפשתן לבין זה לא נתיישב יפה ונלע"ד דנתחלף כף בלמ"ד וא"ל דבכיבוס שאני לן בין אמר לפשתן וק"ל כן נלע"ד לפרש דברי רבינו לפי מ"ש ב"י אבל לע"ד היה נראה לפרשו בע"א יותר ונאמר דלפי האי פירושו ק' דמ"ש אפילו לכנים ולא קאמר דאפילו בגי"ן ס"מ דהכל בבא א' הוא ואיסור גיהון קאי גם איסור לבישה פשוט הוא ונקטה בסיפא גם ק' דאדקאמר במדשים ובינוים איירי בין לבנים בין לבועים הו"ל למימר נמי בין אמר בין פשתן גם דוקא לימר דבריהם במדשים ובינוים איירי בין לבנים בין בפשתן וכתב אלא וגיהון שלנו נמי אסור בין במדשים בין בינוים והא יציגים נמלא מיסנים לעיל מיהא גם מחדשים דקתני בהדיא דמתרווייהו איירי גם בפשתן ויציגים דמכבס איירי דוקא בגמר ולא בפשתן ולא הו"ל לפשוט אלא לפרש לכן נלע"ד דפי' כאשר כתבתי בפרישה • כתבו הגהות מהר"י בסוף מסכת תענית הגהות מרדכי דמ"ק וכ"פ הא"גור בשם שבולי לקט יחיד הקבל עליו להתענות ב"ה כל השנה ומל ערב ע' בחב לחיות בשמי מתפלל מנחה ואוכל סעודה מפסקת עוד יבא השמש ויביב עצמה דקי"ל כמ"ד מתענין לשעות ואומר עניני בתפלת מנחה וכתב ומ"ל שכן הדין בתענית חלום : כתבו הגהות מיימוני שם"ל תמנון בעע"ב במנחה חשוב לחיקרי מועד וכמ"ם רבינו בסימן תקל"ט שלא לומר צ"ל בשמל ע' בחב בשבת אז בתלמידי שבת • כתבו הגהות מיימוני המדשים בתיכה רבני אחתא אלרוך ליזהר מי"ז בתמוז עד ע' בחב שלא לילך יחידי מד' שעות ואין להכות אלרוך אפי' סרב לתלמידו ואפילו בדלעיה שבכן קבד שלנו וסכנה יש בדבר שנאמר כל רודפיה וגו' כדאיתא התם עכ"ל וכ"כ הרוקח בסי' ש"ט ובמדרש תהלים מזמור ל"א מוזכר זה ג"כ יותר באורך :

תקנב ערב ט' באב לא יאכל וכו' משנה בפרק בתרא דתענית (כו :) והכריע הרמב"ן דהלכה כת"ק וכ"כ שהוא דעת הפוסקים : **ומ"ש** ובשר מליח מותר בס"ס בגמרא (ל :) : **ומ"ש** ועד כמה נקרא בשר וכו' גז"ש ולכאורה דמשעה שנחשט מנינן הכי ד' ימים ולילה א' וכן פירשו התוס' יכ"כ סמ"ק ורש"י כי' דאשה במלח קאי וכן כי' ה"ה והר"ן ז"ל וכתבו התוס' לדינן אסור לאכול בשר אפילו מלוח מזמן מרובה כיון דאנו רגילין לאכול בשר מלוח ע"כ וכיולא בזה כתב רבינו בסמוך בשם סמ"ק :

ומ"ש

בעש"ב אמר הרמ"ם המנהג שלא ללמוד בעש"ב מקלות ואילך כ"א בדברים המותרים ללמוד בט' באב ולכן אם חל בשבת א"א בו פרקי אבות וכן לא יעיל עש"ב עכ"ל אבל מ"ו כתב ומלילה לי לנהוג כותייהו כמנהגם אלו שלא ללמוד ואפיר ללמוד עד בין השמשות ונהג לפנמו בפרישות שלא ריבה בשעודה כמו שנהגו קודם מנחה שלא בשמחת קודם מנחה אבל ב' תבשילין ואח"כ לא אכל עד אמר מנחה שלו אכל בינים ופירות לשעודה מפסקת ורמ"ם כתב בש"ע ז"ל ומנהג בכל גלילות אשכנז לאכול שעודה קבועה מנחה ואח"כ מתפללין ואוכלין שעודה מפסקת ומנהגין לשרבות קצת בשעודה הראשונה כדי שלא ייזק לשם התענית שפוסקים מבע"י כמו בי"כ ויש קצת דאייה לוה ממדרש אוכה רבתי ומיהו מי שיכול לסגף את עצמו ויודע שאין התענית מזיק לו קדוש ימר לו כל"ל עכ"ל • כתב הת"ם מתן המתענה ביום שופתו נראה שראוי להתפלל מנחה קודם שיכנס לאוהל ויתפלל עניני כדי שיהא מותר לשתות הכנס דקי"ל מתענין לשעות ומתפלל תפילת תענית בכה"ג נהגינן אבל לשתות קודם תפילת תענית נראה דלא שפיר דמי • כתב רבינו יהודה מי שנדר ואומר אם לא אלך למקום פלוני אסור אבל בתענית מאחר שמה שהתנה היה דבר הרשות הוי אבל אם אמר אם לא אעשה מצוה פלונית אבל בתענית וכן אם אמר אם ימלוני הש"י מלאכה אז אם יצלוח דרכי לא הוי הסמכתא • ליישב טועת הרמ"ם ורבינו דאין יתור ופקפוק לסקשות עליהם מדברי הגמרא הבאה ב"י ע"ש וכדי לייסב מ"ם הוספה דסליחות מוספת על ומטר דהא אידי ואידי לדיבור הוא ומ"ל דסליחות אומר הש"ץ עם הקהל ביחד משא"כ בטל ומטר שאומר בל' יחיד בפני עצמו בתפילתו דמ"כ הו"ל להרמ"ם למלך בקילור ולומר דשאני טל ומטר דכל יחיד אומרו לנפשו אם"ה לא מקרי רבים לכן כ"ל דשאני טל ומטר דבאומרו ותן טל ומטר לברכה על כני האדמה זה מיהסב שינוי ברכה דאינו מתפלל אשים ברכה לתתו על פני האדמה כ"א בטל ומטר משא"כ באומר ותן ברכה ע"פ האדמה שהוא בקשה כוללת אבל בשאינו משנה בברכה כלום אלא אוסיף בה בקשת ברכו לו ברכי הנים אין זה מקרי שינוי וע"ז אמרו בא להוסיף מוסיף רק שיתמיל תחילה מעין הברכה ולפ"ז אם אמר ותן ברכה ע"פ האדמה בלא שינוי ואמ"כ הוסיף ואמר ותן טל ומטר וגם אם אמר בהזכרה משיב הרוח ומוריד הגשם לא הוי מיקרי שינוי אלא הוספה ודוקא לאלך ולומר דשאני טל ומטר שקבעו לו הכמים עפוים לומר בתפילתו ועתיה שלא לאומרו לכך הקפידו עליו ומקרי שינוי ברכה כשאינו אמרו בעתו דמ"ם שהקפידו בהוספת ברכו מבקשת ברכו בענין אמר מיהו הכ"י הביאו הגהות הרמ"ם יש שאמרו מינים שם"ל האי חילוק שו"ל וסברא הוא לקרוא בתורה ולענות מטבע של תפילה אפני פחד וסכנת נפשות כו' עד מקרי יחידים ולילי פה הקנוס הרמ"ם ז"ל היה נלע"ד חילוק אחר דשאני בקשת מטר שהוא תולה במערכת שמים דאף אם יצטרך עיר כיבוה לטטר מ"מ מטר זה יכול לביות שמוזיק במקומות אחרים שהמטר רע לרם ויזדע שהמטר מתפשט וחולך כמה פרשאות משא"כ שאר בקשות שמבקש להש"י על נפשו ואין להתפלל על שינוי טבע שיתן מטר על ואת הטיר בלבד • ז"ל הרמב"ם כל הסרוי לתענית כיון שהיה מתענה על ראתו אז על מלאו בין שהיה מתענה על ליבור על לתתם ס"ז לא יהנה עיזונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דופג ואונן כענין שנת' מה יתאונן אדם חי וגו' כתב ר"מ בכתביה סי' ע"ו ובהגהות מרדכי מי שנדר להתענות הך תענית יכול לדחותה עד יומת הסמוך ויכול ללות יום אחרון ולשלם יום אחר דכל ת' מיקרי יום וכתב רמ"א עוד כתב ר"מ בכתוביה סי' ס"ח שאני ימים ושני לילות דאיכא יום לחשובה לא' תענית שאינה אלא יום אחד ולילה אחד ובלילה אינו אלא ד' שעות ואין להכות אלרוך בחדש אלים בד' ימים אבל אדם

ומסוג

ומ"ש דבשר עוף שרי בסעודה מפסקת כ"כ המרדכי בתחלת מ"ק בשם אביה"ר ורשב"ט ומיהו כתב בשמם דלדידן דהיגיגין אסור מר"ח אסור אפילו בשר עוף אז בשר מליח ויין תוסס וכ"כ בהג"מ סוף תעניות בשם מ"ז וז"ל אע"פ דמתיר הלכה משמע שמותר לאכול בסעודה המפסקת בשר מליח אז בשר עופות א וגדייס ולשתות יין תוסס מ"מ אין נכון לעשות כן ואיסור נמי איכא משום אל תעוש תורת אמך עכ"ל:

ומ"ש רבינו ומותר לשתות יין כו' פשוט בגמרא פ' בתרא דתענית ובתב סמ"ק דגם בזה הלב טוטה לאסו' וכן נהגו עכ"ל וכבר כתבתי בסמוך שכן כתב המרדכי והג"מ: **ומ"ש** ושני תבשילין כתב רבינו האי וכו' ובאשכנז מתיר הכל שם בפסקי הרא"ש וביאור הדברים שרבי' האי' אסרו אלא שני תבשילין משני מינין כל תבשיל ממין א' אבל אם בשל ממין אחד בב' קדירות ריתר והרי"ן גיאות חולק ואומר דגם זה אסור וכתב הרמב"ן דכדברי הרי"ן גיאות עיקר דכל שני מיני קדירה אז אילפס אסורים וכם שנקראים תבשיל בתלמוד בכל מקום אבל ג' מינים בקדירה אחת הבשל אחד הוא ויש שמחמירין לאסור ב' מינים בקדירה אחת ואפי' בדג ובילה בעליו וחותך קפלוט תחת הדג מפני שהם קרוביין ג' תבשילים לענין עירוב ואינו כן קל הוא לענין עירוב ואינו לענין ט"ב עכ"ל בתורת האדם והר"ן כתב בסוף הענינות שיש מהגאונים הראשונים שלמידין דין ג' תבשילין לענין ט"ב מדינן לענין עירובי תבשילין ומתוך הדברים האלו יתבאר לך שם"ש רבינו ונראה דאפי' לדברי המחמירין דבר שדרכו בכך כל השנה כגון אפונים שנותנין בהם בצלים וביצים שרי כתב א"א הרא"ש ז"ל י"א דווקא ב' תבשילין מדבר שאינו נאכל כמו שהוא חי אבל דבר הנאכל כמו שהוא חי כגון חלב וגבינה ודג מליח יבש לא מקרי תבשיל והראב"ד כתב דאפילו תבשיל מגבינה נקראת תבשיל

והכי

ומ"ש מפרש בגמרא כל זמן שהוא כשלמים פי' התוס' והסמ"ג דהיינו משעת שחיטתו אבל רש"י והר"ן וה"ה פירשו דאשה במלח קאי וכן מבואר ברמב"ם דה' ממריס כמו שאכתוב בסמוך בס"ד: **ומ"ש** אבל מכאן ואילך נתבטל טעמו זהו מפרש"י שם בגמרא: **ומ"ש** ואבי העזרי פי' משום דבשלמים כתיב שמחה וכו' היינו לומר דאבי העזרי חולק אפירוש זה וס"ל דאעפ"י דאין הטעם נתבטל ומשובח הוא ויש בו מעדן ותענוג אפ"ה מותר משום דלית ביה משום שמחה והוי כמו שאר מיני מעדנים שעושין מדגים וחמאה וחלב ומש"ה נמי גבי בן סורר ומורה אינו חייב כיון דלית ביה משום שמחה לא ממשיך בתריה ומשום הא' טעמא נמי אכל בשר עוף אינו נעשה בן סורר ומורה ואע"ג דמעדן ותענוג הוא וכדגרסי' פ"ק דחגיגה בו' וממילא לענין ט' באב נמי שרי בשר עוף כיון דלית ביה שמחה ורבינו הסיג על זה וס"ל דכל מה שהוא מעדן ותענוג נמי שאין בו שמחה ממש לפי לשון המקרא שאמר ושמחת מ"מ הוא מעדן ותענוג ואינו מרבה אכל ואסור ולפיכך גם עופות אסורים שהוא נמי מעדן ותענוג ומה שהתיר התלמוד בשר מליח היינו משום שאין בו מעדן ותענוג שבשר נתבטל טעמו כדפי' רש"י אח"כ כתב רבינו ובסמ"ק כתב וכו' כלומר לדידן שיש בו מעדן אסור אף בשר מליח כמו עופות לדין התלמוד וא"ל לדעת הסמ"ק שדין בשר מליח משתנה לפי הזמן וגם הוא חולק אדברי אבי העזרי ודו"ק:

ומ"ש תדע שהרי אבל אחר מלוה להעניתו יין כו' יש לדקדק דמבשר גופיה הו"ל להביא ראייה שהרי אבל אע"פ שאסור בכל מיני שמחה הותר בבשר: **ומ"ש** דלענין ט' באב אסור גם בבשר אלא ודאי כדי להרבות אבל וא"ל דעדיף ליה טפי למידק מיין דאפי' מלוה הוא באבל להשקותו ואפילו הכי לענין ט' באב אסרוהו · אבל בבשר ליכא מלוה אפי' בשאר אבל ומ"מ אין הוכחתו ברורה ולע"ד שלפי סברתו גם שאר מאכל שהוא מעדן ותענוג כמו של דגים או של חלב כיוצא נמי יהא אסור כדי להרבות אבל אלא ודאי לא אסרו אלא בשר יין שמצאה כתוב אצלם לשון שמחה וכן משמע פשט לשון התלמוד בפ' בן סורר ומורה דקאמר התם משום שמחה הוא וכו' וכמ"ש בסמוך ומ"ה בשר דגים ובשר עופות נמי שרי לדין התלמוד כדברי רא"י ועיקר ומ"מ נ"ע לבאר מ"ש ראבי"ה ואמרינן נמי גבי בן סורר ומורה דאינו חייב אלא בבשר שהוא כשלמים כו' ובפ' בן סורר ומורה מבואר להדיא איפכא והכי איתא התם רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אכל בשר מלוח ושתה יין מגתו אינו נעשה בן סורר ומורה: תנן התם ערב ט' באב לא יאכל וכו' תנא אבל אוכל הוא בשר מליח וכו' עד כמה אמר ר"ח בר כהנא כ"ז שהוא כשלמים כו' הכא מאי התם משום שמחה הוא כ"ז שהוא כשלמים נמי אית ביה משום שמחה הכא משום אמשוכי הוא וכל שהוא לא מימשך ויין עד מ' יום אלמא דלגבי בן סורר ומורה אפי' יש בו משום שמחה אינו נעשה בן סורר ומורה דלא מימשך ואפי' משעבר לילה אחת מפיג טעמא ולא חשיב והיינו דאיכא שמחה אלא דלא חשיב ולא מימשך וע"ל דראבי"ה ופרש מאי דקאמר בגמרא הכא מאי בלשון קושיא הוא והכי קא קשיא ליה מרבה ורב יוסף מאחר דלענין ט' באב בשר מליח ויין מגתו לא אקרי בשר ויין כדתניא בברייתא ג"כ ה"ה ודאי לענין בן סורר ומורה לא אקרי בשר ויין ותדע לך שכן הוא מדרב חנינא בר כהנא שנתן שיעור למה ששנינו לענין ט' באב ולא נתן שיעור למה ששנינו לענין בן סורר ומורה אלא ודאי דדין אחד להם ג"כ רבה ורב יוסף מאי אתו לאשמעינן וזהו שאמר הכא מאי סברא איכא למימר דליהוי ביה שיעור אחר מלענין ט' באב אדאיצטריך רבה ורב יוסף להשמיענו · ומשני התם משום שמחה כו' פי' רבה ורב יוסף סבירא להו הך סברא אבל רב חנינא בר כהנא לא ס"ל כותייהו אלא הכל שוה ודין אחד להם והילכתא כותיה דמשום שמחה הוא גם בשר עוף טעמא משום שמחה הוא גם הרמב"ם בפ' י"ז מה' ממרים פסק כן לענין בן סורר ומורה וז"ל וכן אם אכל בשר מליח ביום הג' למליחתו או שתה יין מגתו פטור כו' וכדברי ראבי"ה והיינו כרב חנינא בר כהנא ודעתם עיקר וכ"כ בהג"ה אשיר"י משם הא"ז ובמרדכי בשם רשב"ט ולא כדעת רבינו שהוא יחיד ומיהו לפי המנהג הכל אסור אף אר"ח ומ"מ איכא נפקותא בדבר למי שאי אפשר לו לאכול אלא רק בשר עוף כיון דמן ההלכה אין איסור רק בבשר בהמה גם לסעודה המפסקת: **ונראה** דאפי' לדברי המחמירין כו' הב"י הביא מ"ש הרמב"ן דיש מחמירין לאסור בב' מיני בקדירה אחת ואפילו בדג ובילה שעליו וכו' ומפני זה הסיג על דברי רבינו וכו' שרי דג ובילה שעליו דרכו בכך כל השנה ואפילו הכי איכא מאן דאחר ולעל"ב דרבינו ס"ל דוקא כגון אפונים שאין ממשות הבצים והבצלים נראה שבכל מתערב ונימח ברוטב שבו דהשתא האפונים הם עיקר התבשיל והבצים בטלים הן במיעוטן ברוטב ואין כאן ב' תבשילין אבל בדג ובילה שעליו או חותך קפלוט

מפרש בגמ' כל זמן שהוא כשלמים (א) שלא עבר עליו יותר מב' ימים ולילה אחת אבל מכאן ואילך נתבטל טעמו ואבי העזרי פירש משום דבשלמים כתיב שמחה וכיון שעבר עליו זמן שלמים לית ביה משום שמחה ואמרי' נמי גבי בן סורר ומורה ב דאינו חייב אלא בבשר שהוא כשלמים (ב) שיש בו שמחה וממשיך בתריה ואמר רבא אבל בשר עוף אינו נעשה בן סורר ומורה וגרסינן בפ"ק דחגיגה ישראל יוצאין ידי חובתן בנדיים אבל לא בעופות דכתיב ושמחת את שיש בו שמחה יצאו עופות שאין בהן שמחה מכל הני משמע דה"ה נמי בסעודה המפסקת שרי וכן פסק רבינו שב"ט ע"כ ונראה אף ע"פ שאין בו שמחה אסור שלא משום שמחה לבד אסרו בשר אלא כדי להרבות אבל תדע שהרי אבל אחר מצוה להשקותו יין דאמרינן לא נברא יין אלא לנחם בו אבלים שמצוה לנחמו לשכח צערו והכא אסרו יין כי אם ישתה ישכח רישו ומצוה שיזכור חורבן הבית ויצטער עליו הלכך מטעם זה (ג) יש לאסור אפי' עופות כמו בשר ובסמ"ק כתב עתה שרוב מאכל שלנו בשר לאחר שעברו עליו שתי ימים נראה שאסור ומותר לשתות יין מגיתו דהיינו תוך ג' ימים לדריכתו ושתי תבשילין כתב רבי' האי גאון כגון אורז ועדשים שהם ב' מינין והרי"ץ גיאת כתב כל שתי תבשילין הוא דרך כבוד ואסרו חכמים אפילו מין אחד של קטניות או מין אחד של ירק ואצ"ל ב' מינין וכ"כ הרמב"ן ונוהגים בצרפת ליתן כמה מינים בקדירה א' דכיון שמתבשל יחד נקרא הכל תבשיל אחד ובאשכנז מחמירין ונראה דאפי' לדברי המחמירין דבר שדרכו בכך כל השנה כגון אפונין שנותנין בהם בצלים וביצים שרי כתב א"א הרא"ש ז"ל י"א דווקא ב' תבשילין מדבר שאינו נאכל כמו שהוא חי אבל דבר הנאכל כמו שהוא חי כגון חלב וגבינה ודג מליח יבש לא מקרי תבשיל והראב"ד כתב דאפילו תבשיל מגבינה נקראת תבשיל

וכו' עד והכי מסתבר בפ"ב דתענית ופי' הטעם דמסתבר הכי דלא שייך לחלק בין אכל בשהוא חי ובין אינו נאכל כמו שהוא חי כלו' הוא הטעם אלא דבריבוי תבשילין יש כבוד ותענוג וכן עושין תבשילין עובים מדבר שנאכל כמו שהוא חי כמו מדבר שאין נאכל כמות שהוא חי וגם הגמיי' כתבו דדבר הנאכל חי בשלו מיקרי תבשיל וכ"כ המרדכי בהלכות ט' באב שבתחלת מ"ק בשם סמ"ג והר"ן כתב בסוף הענינות דעת הרמב"ן שכל מה שמתבשל בקדירה אחת אפילו שלענין עירוב נידונין כשני תבשילין כאן אינו אלא כתבשיל אחד לפי שאינו דרך חשיבות אלא במתבשל בפני עצמו ויש מתירין לפי שעה זו לאכול מיני פירות מבושלים כל שהן נאכלים כמות שהן חיין ושמש הראשון עליהם אע"פ שאמרו בירושלמי כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי עו"ג וסומכין בו משום עירוב תבשילין שכבר אמרנו שאין למדין בזה מדין עירובי תבשילין אלא שהרמב"ן ז"ל לא כתב היתר בפירות אלא בחיין עכ"ל: ומ"ש

לילה אחת מפיג טעמא ולא חשיב והיינו דאיכא שמחה אלא דלא חשיב ולא מימשך וע"ל דראבי"ה ופרש מאי דקאמר בגמרא הכא מאי בלשון קושיא הוא והכי קא קשיא ליה מרבה ורב יוסף מאחר דלענין ט' באב בשר ויין מגתו לא אקרי בשר ויין כדתניא בברייתא ג"כ ה"ה ודאי לענין בן סורר ומורה לא אקרי בשר ויין ותדע לך שכן הוא מדרב חנינא בר כהנא שנתן שיעור למה ששנינו לענין ט' באב ולא נתן שיעור למה ששנינו לענין בן סורר ומורה אלא ודאי דדין אחד להם ג"כ רבה ורב יוסף מאי אתו לאשמעינן וזהו שאמר הכא מאי כלומר הכא מאי סברא איכא למימר דליהוי ביה שיעור אחר מלענין ט' באב אדאיצטריך רבה ורב יוסף להשמיענו · ומשני התם משום שמחה כו' פי' רבה ורב יוסף סבירא להו הך סברא אבל רב חנינא בר כהנא לא ס"ל כותייהו אלא הכל שוה ודין אחד להם והילכתא כותיה דמשום שמחה הוא גם בשר עוף טעמא משום שמחה הוא גם הרמב"ם בפ' י"ז מה' ממרים פסק כן לענין בן סורר ומורה וז"ל וכן אם אכל בשר מליח ביום הג' למליחתו או שתה יין מגתו פטור כו' וכדברי ראבי"ה והיינו כרב חנינא בר כהנא ודעתם עיקר וכ"כ בהג"ה אשיר"י משם הא"ז ובמרדכי בשם רשב"ט ולא כדעת רבינו שהוא יחיד ומיהו לפי המנהג הכל אסור אף אר"ח ומ"מ איכא נפקותא בדבר למי שאי אפשר לו לאכול אלא רק בשר עוף כיון דמן ההלכה אין איסור רק בבשר בהמה גם לסעודה המפסקת: **ונראה** דאפי' לדברי המחמירין כו' הב"י הביא מ"ש הרמב"ן דיש מחמירין לאסור בב' מיני בקדירה אחת ואפילו בדג ובילה שעליו וכו' ומפני זה הסיג על דברי רבינו וכו' שרי דג ובילה שעליו דרכו בכך כל השנה ואפילו הכי איכא מאן דאחר ולעל"ב דרבינו ס"ל דוקא כגון אפונים שאין ממשות הבצים והבצלים נראה שבכל מתערב ונימח ברוטב שבו דהשתא האפונים הם עיקר התבשיל והבצים בטלים הן במיעוטן ברוטב ואין כאן ב' תבשילין אבל בדג ובילה שעליו או חותך קפלוט

דרכי משה

תקנב (א) כתב המרדכי הל' ט"ב דצלי מיקרי בישול

הגה

פרישה

סי' תקנב (א) **שהא** עבר עליו יותר משני ימים ולילה אחד כו' הטו' וסמ"ק כתבו דמשעת שחיטה מונין הני שתי ימים אבל לרש"י ור"ן ור"מ פירשו דאשחטה במלח קאי ב"י וכ"ע לפרש"י דהא אמרו בגמרא כל זמן שהוא כשלמים מ"כ אפילו לא נמלא בבשר נמי יהא מותר דהא ודאי בשלמים היה עוקר אחר ב' ימים ולילה אחר ב"י בין נמלא בין לא נמלא ע"כ נראה לע"ד דגם רש"י ס"ל אפילו בלא נמלא נמי הוא מותר לאכלו אחר ב"י דטפי מתקלקל כשהוא מונח בלא מלח מכשהוא מונח במלח דהא ברית כרותה למלח שהוא מקיים כל דבר שנמלח בו ולרבותא נקטו בשר מליח ומעתה מפרשים הא דתניא בפ' בתרא דתענית ד' ל' ע"א דאותר לאכול בשר מליח וכל הפוסקים שנשחטים אחריו דר"ל מליח יבשה ואריבה פ"ד אדרן מליחה לא תשב דלאחר שנשחט ב' ימים משחיטתו כבר כלה ממנו לקלוחיתו ושם ניתא לתוס' ולסמ"ק אבל לפי' ר"י ז"ל דבסדיא פרש"י שם בגמרא דלא הוא בשר מלוח עד שישהא במלח ב' יומים אלמא דפי' בשר מלוח בשר שנמלח וכן משמע בר"ן שם · אבל לפי מ"ש ר"ל אפילו מלח וק"ל וכן הקו' לא הוכיחו שם מלח משמע דל"ד מלח ע"ש:

(ב) **שיש** בו שמחה וממשיך בתריה עיין בפ' בן סורר ומורה דמשמע בהדיא שבן סורר ומורה אינו חייב על בשר שנשחט לילה אחת שלו אינו ממשיך וז"ל רש"י בהגהותיו בפ' בן סורר ומורה אמרי' התם בערב ט' באב משום שמחה וכל זמן שהוא כשלמים נמי אית ביה שמחה כלן גבי סורר ומורה משום אמשוכי הוא ובכל שהוא לא ממשיך ופירש"י בכל שהוא משעבר לילה אחת מפיג טעמא ולא חשיב וזהו דלא כבבנים וע"כ הפנים אינו נכון ע"ש ותמהנא עכ"ל והביאו מ"ו ז"ל ולעד"נ דלק"מ דהאבי העזרי דבא להוכיח בזה דאין איסור באכילת בשר עוף משום דלית ביה תורת שמחה ולא תורת אמשוכי כמו שיש בשאר בשר וכוכיח זה מבן סורר ומורה ומה שאלה יוצא מתרוייהו יחד דה"פ מדאמרי' בבי סורר ומורה דאבשר עוף אינו נעשה בן סורר ומורה ש"מ דלית ביה אמשוכי דהיינו לומר שיש בו תענוג גדול באכילת בשר עוף ומ"ש אינו כדאי לאכלו בע"ע בחב והוכיח מהאמר דבבא דלא נעשה בן בן סורר ומורה ש"מ דלית בו תענוג יתירא דניקוח שנמשוך ע"י וא"ת אף שאין בו תענוג לאמשוכי ע"י מ"מ יש בו שמחה ע"ז מייתי דאיתא דמיגוגה דלית בבשר עוף משום שמחה וזה שמייה וכתב אבל הבי אמר אמרא דה"ק נמי בסעודה המפסקת שרי והכי הלעת דבריו מדאמר רבא בבי דין בן סורר ומורה שאינו חייב אלא בבשר שהוא כשלמים וממשיך בתריה קאמר דאבשר עוף ג"כ אינו נעשה בן סורר ומורה והיינו ע"כ מטעם דאינו נמשך בתריה והוא אינו חייב אלא בבשר הנמשך בתריה וממילא צריך להיות בו שמחה שבכלל מאתיים מנה דהא אמרינן שם דהשמחה היא כל זמן שהוא כשלמים דהיינו שני ימים ולילה אחד ובן סורר ומורה אינו נעשה אלא כל זמן שלא עבר עליו לילה דאשנוה והא דנקט בליסנים בבן סורר דתלית בשמחה משום דהשאבי העזרי קאי אדלעיל מיניה דמה שסתירו בבשר אלא בבשר המפסקת אלו מטעם דנתבטל טעמו לגמרי אלא משום לית ביה שמחה וכיון שכן דבעי' בשר שיהא בו שמחה ממילא נשמע דבבשר עוף ג"כ מותר דהא בבן סורר ומורה דבעי' גבי שמחה ואמשוכי מותר בבשר עוף ובבגל אינו יוצאים בעופות וכמ"ש לעיל וק"ל ולפ"ז היה כ"ל לאחוק ו"ו מומר רבא ולגרום אמר רבא ו"ל הגמרא בפ' בן סורר ומורה ד' ע"א רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אכל בשר מליח ושתה יין מגתו אינו נעשה בן בן סורר ומורה תנן התם כו' עד ערב ט' באב אוכל אדם בשר מליח ושותה יין מגתו עד כמה כ"ז שהוא כשלמי' ויין מגתו עד כמה כל זמן שהוא תוסס הכא מאי ומסיק התם משום שמחה כו' כדלעיל · ומ"ש נמי נקט אבי העזרי בלישנים משום שמחה לאשמעי' מטעם בשר מליח משום דאינו נזכר שם בסוף מסכת תענית הטעם לצרך לסיות דומיא דשלמים אי משום שמחה אי משום לאין בו עוד טעם יוצאין י"ח פי' משום שמחת י"ט · בנדרים שהוא בשר בהמה וז"ל המשנה ישראל יוצאין י"ח בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה והבכורים בחטאות ואשמות ובכור ותוך ושוק אבל לא בעופות ולא במנחות ע"ש בס"ש:

(ג) **יש** לאסור אפי' עופות כמו שאר בשר פי' **על** עופות לבד הוא מולק דנהי שאין בו שמחה

הדרושי הגרות

תקנב א ט"ם יש כאן עיין מג"א סק"ב: כ ר"ל לפי דעת הבעיין דבעי בסנהדרין (ע") גבי בן סורר ומורה אי הוי נמי ריגיה כמו ט"ב דכל שהוא כבשר שלמים חייב הוי מעמו משום

קפלוט תחת הדג שכל ג' בעין ומיכר בפני עצמו חשוב תבשיל כמו הדג ואף ע"ג דדרכו בכך : **ומ"ש** ובירקו' ופירות וכו' כ"כ הרמב"ן ומשמע אבל במבושלין אסו' וכ"כ הר"ן לדעתו וכ"כ הסמ"ג בשם ריב"א וזה עולה כדעת הראב"ד דאפילו דבר שנאכל כמות שהוא חי מקרי תבשיל גם הסמ"ק הוכיח כן מדברי ריב"א ע"ש וכן האגודה הביא דברי סה"מ לענין תפוחים וכתב אח"כ וכן נהגו שלא לשתות שכר ועיין בתשובת מהר"ש לורי"א בדין שכר :

ומ"ש וכל זה בסעודה שמפסיק בה וכו' אבל אם שכתוב בסי' זה קאמר דאינו נוהג אלא בסעודה שמפסיק בה ואף מ"ש הרמב"ם מימינו לא אכלנו כו' אינו אלא בסעודה שמפסיק בה דאילו בסעודה שאינו מפסיק בה אין שם מנהג ולא חסידות שלא לאכול תבשיל ואפי' כמה מיני תבשילין :

וכתב הרמב"ן ומסתברא סעודה המפסיק בה שאין דעתו עוד לאכול אחריה סעודת קבע כן מבואר בסוגיא דקאמר רב יהודה ל"ש אלא בסעודה שמפסיק בה אבל בסעודה שאינו מפסיק בה אם עתיד לסעוד עדיין ט"ב הסועד עדיין לאכול בשר ולשתות יין וכו' אלמא דוקא בשעתיד לאכול סעודה אחרת שהוא קבועה הא לאו הכי אסור ודבר פשוט הוא שמ"ש הרמב"ן לא כאלו שבטנם בטן רשעים אוכלים בשר כו' שדבריו אלה לפי המנהג ספרד שנוהגין לאכול בשר כל היום כדין התלמוד ולא פשט בינייהם המנהג שכתב הסמ"ג שלא לאכול בשר כל היום כולו וכמ"ש הב"י אלא ודאי שיש לקרא תגר גם לפי מנהגינו שלא לאכול בשר אם אוכלין אחר חצות סעודה גמורה ברבוי תבשילין ואח"כ אוכלין ערבי דהוי בכלל בטן רשעים ואע"ג שאין עוברין באיסור בשר יין שאסרו לסעודה המפסקת מכל מקום עוברין על איסור ב' תבשילין שאסרו לסעודה המפסקת שהרי אין אחריה סעודת קבע ולכן ירא שמים לא יאכל אחר חצות

ומ"ש רבי' ובירקות ופירות וכו' כ"כ הרמב"ן ז"ל בתה"א : נוהגים לאכול ביצים וכו' וכ"כ הרא"ש בסוף תענית וכהגהות מיימון כ' שאוכלים ביצים קרים וקשים : **ומ"ש** וכל זה למי שא"א אבל למי שאפשר וכו' הא דר' יהודה בר אילעאי איתא בסוף תענית (ל :) וז"ל הרמב"ם בפ"ה חסידים הראשונים כך היתה מדתן ערב ט' באב היו מביאין לו לאדם לבדו פת חריבה במלח ושורה במים ויושב בין תנור וכירים ואוכלה ושותה עליה קיתון של מים בדאגה ובשממון ובכייה כמי שמתו מוטל לפניו כזה ראוי לעשות לחכמים או קרוב לזה ומימינו לא אכלנו עד"כ תבשיל אפילו של עדשים אא"כ היה בשבת עכ"ל כתב הגהות מיימון ודומה כמי שמתו מוטל לפניו לכך נהגו לישב על גבי קרקע בסעודה המפסקת וכ"כ התוספות לריך לשנות מקומו שהוא רגיל לאכול כמו שהיה מנהג ר' יהודה בר אילעאי שיושב ואוכל ערב ט"ב בין תנור וכירים מקום שהיה מנוול ע"כ וכתב בת"ה דבסעודה המפסק' צריך לישב על גבי קרקע ואפ"ה אינו צריך לחלוץ מנעליו (ב) דהא דבעינן בה ישיבת קרקע לא מטעם אבילות הוא אלא טעמא משום דבעי' סעודה עגייה ושפלה דבהכי חשיבא שפלה ועגייה כדאמרינן בכמה דוכתי להשיבות סעודה מיסב ואוכל ולדינן דלא נהגינן לעולם בהיסיבה אין שפלות הסעודה ניכר אלא בישיבה על גבי קרקע ומ"ש שא"צ לחלוץ מנעליו מבואר בדברי הרמב"ן שכתב רבינו בסי' שאחר זה • גרסינן בירושלמי בסוף תענית רב מן דהוה אכיל כל צרכו הוה לבע פסתיה אקוטמא כלומר היה מטבל פת באפר ואמר זו סעודת ט"ב לקיים מה שנאמר ויגרס בחלץ שיני וכתב הרמב"ן בת"ה וגם הגהות מיימון כתבוהו אלא שכתב ר"י בר אלעי במקו' רב : **כתב** אבי"ה איבעי ליה לשנויי אאם היה רגיל לסעוד בי' בני אדם יסעוד בה' שבזה מודה ת"ק לרשב"ג (ו) וישב על גבי קרקע ולא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא יאכל ב' תבשילין ויש פרושים שמונעין עצמן מכל לפתן אלא פת במלח ומים במשורה כמו רבי יצחק בר' מנחם ויש אוכלין ביצה לבדה שהיא מאכל אבל כמו רבי יצחק בר"י ע"כ וכ"כ הרמב"ם ז"ל מימינו לא אכלנו אפילו תבשיל של עדשים בעט"ב אא"כ בא בשבת כתב בתשובה שרבי' משולם אכל בעט"ב עם ג' בני אדם ולא בירך בזימון אלא בירך לבדו וכן נהג ר"י ואני תמה דאפי' אבל חייב בזימון וא"א הרא"ש ז"ל היה נוהג לאכול לבדו בסעודה המפסקת להתבודד וכל זה בסעודה שמפסיק בה וכשהיא אחר חצות אבל אם היה קודם חצות או אחר חצות ודעתו לאכול עוד אחרי כן שרי וכתב הרמב"ן סעודה המפסיק בה שאין דעתו עוד לאכול אחריה סעודת קבע אע"פ שדעתו לאכול אחריה עראי לא כאלו שבטנם בטן רשעים אוכלין בשר ושותין יין ומשתכרין (ז) ואח"כ אוכלין עראי כדי להפסיק באכילה שאין בה בשר ויין ואם חל ט"ב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחד בשבת אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו כתב רב שר שלום ט"ב שחל ביום א' או בשבת ונדחה ליום א'

שפיר

והכי מסתבר ע"כ ובירקות ופירות מותר ללפת בהן הפת בשהן היין אפילו כמה מינין : ויש מקומות שנוהגין להפסיק בעדשים שהוא סימן לאבילות מה עדשה זו גלגל אף אבילות גלגל הוא שחוזר בעולם ומה עדשה זו אין לה פה אף אבל אין לו פה שאין לו להרבות בדיבור ובאשכנז נוהגין לאכול ביצים שהוא ג"כ סימן לאבילות לכך אין אוכלין תבשיל אחר בסעודה המפסקת וכל זה למי שא"א אבל למי שאפשר (ד) יחמיר על עצמו כר"י בר' אלעאי שבעט"ב היו מביאין לו פת חריבה במלח ויושב בין תנור לכירים ושותה קיתון של מים ודומה לו כמי שמתו מוטל לפניו כתב אבי העזרי (ס) מיבעי ליה לאינש לשנויי שאם היה רגיל לסעוד בי' בני אדם יסעוד בה' שבזה מודה ת"ק לרשב"ג (ו) וישב על גבי קרקע ולא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא יאכל ב' תבשילין ויש פרושים שמונעין עצמן מכל לפתן אלא פת במלח ומים במשורה כמו רבי יצחק בר' מנחם ויש אוכלין ביצה לבדה שהיא מאכל אבל כמו רבי יצחק בר"י ע"כ וכ"כ הרמב"ם ז"ל מימינו לא אכלנו אפילו תבשיל של עדשים בעט"ב אא"כ בא בשבת כתב בתשובה שרבי' משולם אכל בעט"ב עם ג' בני אדם ולא בירך בזימון אלא בירך לבדו וכן נהג ר"י ואני תמה דאפי' אבל חייב בזימון וא"א הרא"ש ז"ל היה נוהג לאכול לבדו בסעודה המפסקת להתבודד וכל זה בסעודה שמפסיק בה וכשהיא אחר חצות אבל אם היה קודם חצות או אחר חצות ודעתו לאכול עוד אחרי כן שרי וכתב הרמב"ן סעודה המפסיק בה שאין דעתו עוד לאכול אחריה סעודת קבע אע"פ שדעתו לאכול אחריה עראי לא כאלו שבטנם בטן רשעים אוכלין בשר ושותין יין ומשתכרין (ז) ואח"כ אוכלין עראי כדי להפסיק באכילה שאין בה בשר ויין ואם חל ט"ב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחד בשבת אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו כתב רב שר שלום ט"ב שחל ביום א' או בשבת ונדחה ליום א'

ומ"ש ובגהשכו' וכהגהות מיימון כתבוהו אלא שכתב ר"י בר אלעי במקו' רב : **כתב** אבי"ה איבעי ליה לשנויי אאם היה רגיל לסעוד בי' בני אדם יסעוד בה' שבזה מודה ת"ק לרשב"ג (ו) וישב על גבי קרקע ולא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא יאכל ב' תבשילין ויש פרושים שמונעין עצמן מכל לפתן אלא פת במלח ומים במשורה כמו רבי יצחק בר' מנחם ויש אוכלין ביצה לבדה שהיא מאכל אבל כמו רבי יצחק בר"י ע"כ וכ"כ הרמב"ם ז"ל מימינו לא אכלנו אפילו תבשיל של עדשים בעט"ב אא"כ בא בשבת כתב בתשובה שרבי' משולם אכל בעט"ב עם ג' בני אדם ולא בירך בזימון אלא בירך לבדו וכן נהג ר"י ואני תמה דאפי' אבל חייב בזימון וא"א הרא"ש ז"ל היה נוהג לאכול לבדו בסעודה המפסקת להתבודד וכל זה בסעודה שמפסיק בה וכשהיא אחר חצות אבל אם היה קודם חצות או אחר חצות ודעתו לאכול עוד אחרי כן שרי וכתב הרמב"ן סעודה המפסיק בה שאין דעתו עוד לאכול אחריה סעודת קבע אע"פ שדעתו לאכול אחריה עראי לא כאלו שבטנם בטן רשעים אוכלין בשר ושותין יין ומשתכרין (ז) ואח"כ אוכלין עראי כדי להפסיק באכילה שאין בה בשר ויין ואם חל ט"ב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחד בשבת אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו כתב רב שר שלום ט"ב שחל ביום א' או בשבת ונדחה ליום א'

ומ"ש וכל זה למי שא"א אבל למי שאפשר וכו' הא דר' יהודה בר אילעאי איתא בסוף תענית (ל :) וז"ל הרמב"ם בפ"ה חסידים הראשונים כך היתה מדתן ערב ט' באב היו מביאין לו לאדם לבדו פת חריבה במלח ושורה במים ויושב בין תנור וכירים ואוכלה ושותה עליה קיתון של מים בדאגה ובשממון ובכייה כמי שמתו מוטל לפניו כזה ראוי לעשות לחכמים או קרוב לזה ומימינו לא אכלנו עד"כ תבשיל אפילו של עדשים אא"כ היה בשבת עכ"ל כתב הגהות מיימון ודומה כמי שמתו מוטל לפניו לכך נהגו לישב על גבי קרקע בסעודה המפסקת וכ"כ התוספות לריך לשנות מקומו שהוא רגיל לאכול כמו שהיה מנהג ר' יהודה בר אילעאי שיושב ואוכל ערב ט"ב בין תנור וכירים מקום שהיה מנוול ע"כ וכתב בת"ה דבסעודה המפסק' צריך לישב על גבי קרקע ואפ"ה אינו צריך לחלוץ מנעליו (ב) דהא דבעינן בה ישיבת קרקע לא מטעם אבילות הוא אלא טעמא משום דבעי' סעודה עגייה ושפלה דבהכי חשיבא שפלה ועגייה כדאמרינן בכמה דוכתי להשיבות סעודה מיסב ואוכל ולדינן דלא נהגינן לעולם בהיסיבה אין שפלות הסעודה ניכר אלא בישיבה על גבי קרקע ומ"ש שא"צ לחלוץ מנעליו מבואר בדברי הרמב"ן שכתב רבינו בסי' שאחר זה • גרסינן בירושלמי בסוף תענית רב מן דהוה אכיל כל צרכו הוה לבע פסתיה אקוטמא כלומר היה מטבל פת באפר ואמר זו סעודת ט"ב לקיים מה שנאמר ויגרס בחלץ שיני וכתב הרמב"ן בת"ה וגם הגהות מיימון כתבוהו אלא שכתב ר"י בר אלעי במקו' רב : **כתב** אבי"ה איבעי ליה לשנויי אאם היה רגיל לסעוד בי' בני אדם יסעוד בה' שבזה מודה ת"ק לרשב"ג פי' דהתם בגמרא (ל :) אמ' רשב"ג דאמר ישנה כילד משנה שאם

היה רגיל לאכול ג' תבשילין יאכל שנים היה רגיל לשתות עשר כוסות שותה ט' היה רגיל לסעוד בי' בני אדם יסעוד בה' ומפ' אבי"ה דלא פליג ת"ק ארשב"ג אלא בתבשילין וכוסות דלעולם אינו רשאי לאכול יותר מתבשיל א' וגם אינו רשאי לשתות אפילו כוס א' של יין אבל במאי דאמר אשם היה רגיל לסעוד בי' ב"א יסעוד בה' לא פליג ת"ק דהא ת"ק מחמיר טפי מדרשב"ג דלרשב"ג סגי בשינוי שיעור תבשילין וכוסות ות"ק לא סגי ליה בשינוי אלא צריך שלא ישתה יין כלל ושלא יאכל יותר מתבשיל אחד וא"כ במאי דמחמיר רשב"ג דלא איירי ביה ת"ק משמע דלא פליג עליה אבל אין נראה שיהא כן דעת הרמב"ם שלא הזכיר כלל הא דאם היה רגיל לסעוד בעשרה יסעוד בה' ודברי אבי העזרי כתבם המרדכי בתחלת מ"ק • וכ"כ הרוקח וכ"ג מדברי התוס' שכתבו שצריך למעט בשתייתו שאם היה רגיל לשתות י' כוסות משכר או ממשקה אחר לא ישתה כי אם חמש וכתב עוד המרדכי בשם אבי"ה דלא פליג ת"ק בהא דקאמר רשב"ג באידך ברייתא אם היה רגיל לאכול אחר אכילה לגון או מליח הרשות בידו אע"ג דקאמר הרשות בידו מצוה להתנהג בפרישות ע"כ : **כתוב** בתשובה שרבינו משולם אכל בעט"ב עם ג' ב"א ולא בירך בזימון וכו' כ"כ הגה"מ וז"ל הנהיגו רבותינו וכ"כ רב שרירא גאון שנהגו שלא לזמן בג' בזו הסעודה אלא כל א' יש לעצמו דכתיב יש בדד וידוס וכן נהגו ר"י ורבינו משולם לברך לעצמם אפילו כשאכלו עם ג' ב"א ובכן הוא שלא ישבו ג' יחד לאכול שלא יתחייבו בזימון אלא כל אחד יש בדד וידוס ויברך לעצמו ע"כ וכיולא בזה כתוב בהג"א בסוף תעניות : **וכך** זה בסעודה שמפסיק בה וכשהיא אחר חצות כו' בפ' בתרא דתעניות (סס •) אהא דתנן עד"ב לא יאכל אדם ג' תבשילין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין א"ר יהודה ל"ש אלא משש שעות ולמעלה אבל משש שעות ולמטה מותר וא"ר יהודה לא שנו אלא בסעודה המפסיק בה אבל בסעודה שאינו מפסיק בה מותר ותרוייהו לקולא כתב סמ"ג כבר נהגו כל ישראל שלא לאכול שום בשר ושלא לשתות שום יין כל היום כולו ע"כ ולא פשט מנהג זה בינינו להמון העם (ג) :

וכתב הרמב"ן סעודה המפסיק בה שאין דעתו עוד לאכול אחריה סעודת קבע וכו' כך כתב בספר ת"א • וכ"כ הר"ן בפרק בתרא דתעניות וכתב דהכי דייק לישנא דברייתא כתבו הג"א בסוף מסכת תענית יחיד שקבל עליו תענית ב' וה' כל ימות השנה ואירע עד"ב להיות בשני מתפלל מנחה ואוכל סעודה המפסקת טרם יבא השמש (ד) וכ"כ האגור בשם שבלי הלקט ויביב טעמא משום דקי"ל כמ"ד מתענין לשעות וכ"כ בהגהות מרדכי דמ"ק • וכתב בתה"ד סימן ער"ה אחד מן הגדולים העתיק מתשובת הרא"ש מי שנדר להתענות ב' וה' ואירע ט"ב ביום ג' ישאל על נדרו או ילוה תעניתו ויפרענו ובא"ז כתוב בנימוקי רב שרירא שסועד טרם יבא השמש דקי"ל מתענין לשעות ומתפללין מנחה תפלת תענית ולריך להתפלל מנחה ואח"כ סועד כתבו הגה"מ נהגו שלא לומר תחינות בעט"ב במנחה משום דאקרי מועד : **ואם** חל ט"ב בא' בשבת או שחל בשבת ונדחה לא' בשבת אוכל בשר ושותה יין וכו' ברייתא בפ"ב דתעניות (כ"ע •) :

כתב רב שר שלום ט"ב שחל להיות ביום א' או בשבת ונדחה ליום א' ספיר דמי למיכל בשרא וכו' ואפילו בשבת אין אנו אוכלין בשר ושותין יין ולישנא דאפי' דנקט אפשר דה"ק לא מיבעיא כשחל להיות בא' בשבת דהשתא התענית קבוע בזמנו וחמיר טובא אלא אפילו כשחל להיות בשבת ונדחה דהשתא כיון שאין התענית קבוע בזמנו לא חמיר כולי האי דביום השבת שהוא זמנו אינו חל כלל אפ"ה אין אנו אוכלין בשר ושותין יין בסעודה מפסקת • ואפשר דהאי ואפי' אינו מדוייק כאילו כתוב ואף בשבת אין אנו אוכלים בשר ושותין יין בסעודה המפסקת וכך מצאתי בסמ"ק וז"ל אבל אנו אין אנו רגילין בכך ואף בשבת אין אנו אוכלין בשר ושותין יין

דרכי משה

(ב) וכן המנהג דלא כמנהג מהרא"ק שכתב דצריך לחלצם : (ג) וכבר כתבתי לעיל סימן תקנ"א שהמנהג פשוט במדינות אלו שלא לאכול בשר ולשתות יין מר"ח רק לדבר מצוה שרי וכתוב באגודה דאין לשתות שכר בסעודה המפסקת ואין נוהגין כן • כתב מהרי"ל בעט"ב אוכלין סעודה השייכה ללילה קודם מנחה ואחר כך הולכין לב"ה ומתפללין מנחה וחוזרין ואוכלין סעודה המפסקת עכ"ל וכ"ה דמנהג אך טוב לאכול אותה סעודה קודם חצות או שלא יאכל כדי שבעו ויהא בדעתו לאכול עוד סעודה קבוע שלא יהיה בכלל אותן שכתב הרמב"ן דהוה בטנם בטן רשעים ונוהגין בכל המקומות להרבות קצת בסעודה זו שאוכלין קודם מנחה רק נזהרין מבשר ויין זהו מנהג של רוב העם חוץ מהמדקדקים שנזהרים גם בסעודה זו למעט באכילתו וכ"ל טעם המנהג דס"ל דלא מקרו בטן רשעים רק כשאוכלין בשר ויין אבל בשאר מינים יש להרבות דומיא דעי"כ שמרבין בסעודה כדי שיוכלו להתענות ולא יזיק להם התענית וראייה קצת ממדרש איכה רבתי דאמר ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר אלו ישראל שאוכלין ושותין ומשתכרין בעט"ב ואחר כך קורין איכה עכ"ל אבל מ"מ שומר נפשו ירחק מזה כי כדאי הוא בית אלהינו לאבד עליו סעודה א' בשנה ודי שיאכל האדם כדי צורכו כמו שאר העם שמתענין ולא להרבות בסעודה כלל : (ד) ובמהרי"ל וכן אם התענה תענית חלום :

וכתוב

דרישה

(ו) **וישב** על גבי קרקע כו' אבל לא יקלוץ מנעליו כמ"ש בסמוך בשם הרמב"ן בסי' תקנ"ב וכ"כ בת"ה וביאר הטעם דהתם דיושבים בסעודה זו ע"ג קרקע לאו משום אבילות הוא אלא משום דבעי סעודה עגייה ושפלה : (ז) **ואח"כ** אוכלין עראי כו' שמעתי מפרשים דברי הרמב"ן דווקא אכילת עראי שאינו קובע לסעודה כלל הוא לאסור הא אם קובע עצמו כמו שאנו עושין שאנו נוטלין הידים ויושבין על הארץ ומברכין ברכת המזון שרי ומדקדקין בו מלשון הרמב"ן שכתב שאין דעתו עוד לאכול משמע הא אם דעתו עוד לאכול אף שכבר שבע מאכילה ראשונה ש"ד • ולענ"ד דוחק ליתא דא"כ מאי קמל"ן הרמב"ן פשיטא הא סעודה המפסקת אסו"ל וכא דקאמר ואין דעתו עוד לאכול ר"ל שאוכל תחלה כל שבעו וממילא אף שאוכל אח"כ מקרי אכילה גסה ולא שתה אכילה • וז"ל מ"ו לא כאלו שרטנם בטן רשעים אוכלים בשר כו' מדבר למנהג מקומות שהיו אוכלין בבשר בע"ט בלא רק שבסעודה המפסקת לא היו אוכלין בדין התלמוד וה"ה לדידן נמי בדיבוי המעדנים אפילו הן של מיני אלב עכ"ל :

אין

שמאה ממש ולא נתקיים בו ושמחת בחגיך מ"מ מעדן הן ותענוג אבל בשר מלוח לאחר זמנו שאין בו שמחה אין בו מעדן ותענוג ושרי כמו שאר כל מאכל ומ"ה כתב אח"כ וכבמ"ק כתב שרוב מאכל שלנו בשר כו' ר"ל אפילו אין בו שמחה מ"מ הוא עונג ומעדן שהוא רוב מאכל שלנו ואסור כמו עופות מ"ן :

(ד) **יחמיר** על עצמו כו' בהגהות מיימוני' כתב שהיה טובל פתו בעפר לאחר שגמר אכילתו אפת מריבה במלח היה אוכל מעט ממנה ואמר זו סעודת ט' באב לקיים מה שכתב שנאמר ויגרס בחלץ שיני : (ס) **מיבעי** ליה לאינש לשנויי כו' וכתבו התו' שלריך למעט בשתייתו שאם היה רגיל לשתות עשרה כוסות משכר או ממשקה אחר לא ישתה כ"א ממש וכתב עוד במרדכי בשם אבי"ה שאם הוא רגיל לאכול אחר סעודתו לגון או מליח מצוה לתתנהג בפרישות ושבוח מודה ת"ק לרשב"ג שהרי אפי' בשם שמקיל רשב"ג מחמיר ת"ק ושלא יאכל ב' תבשילין כדלעיל כ"ש שמחמיר במה שמחמיר בו רשב"ג ולא איירי בו ת"ק :

חדושי הגהות

משום שכשהוא כשלמים יש בו שמחה וממשיך בתריה אבל לא קאי למסקנא הכי דמסיק התם דגבי ט"ב השעם משום שמחה אבל בבן סורר השעם משום אמשוכי ובכל שרוא לא מיתשך ולא הביא ראבי"ה ד' הבעיין אלא ללמוד ממנו שכיון שהבעיין רצה לדמות דין עט"ב לדין בן סורר ומורה נכלל דס"ל כשם שבשר עוף אין בן סורר ומורה חייב ע"י בעט"ב נמי שרי (מהרל"ח) :

שפיר דמי למיכל בשרא ולמשתי יין אבל אנו (ה) אין אנו רגילין כך ואפי׳ בשבת אין אנו אוכלין בשר ושותין יין בסעודה המפסקת משום חורבן הבית וכ״כ אבי העזרי ויש נוהגין שאין אוכלין בשר ואין שותין המרא בסעודה המפסקת שאין חובה להעלות על שולחנו כסעודת שלמה אך רשאי לעשות כן וסעודה שלישית יכול לקיים קודם סעודה ז המפסקת ע״כ ונ״ל דכיון שנמנע מלאכול בשר ולשתות יין משום אבל הוא אסור כדמוכח במ״ק (כג ״) דכל דבר שניכר בו שעושה אותו משום אבל אסור לעשותו בשבת וא״א הרא״ש ז״ל היה נוהג לאכול בשר ולשתות יין :

תקנג כתב הרמב״ן משהתחיל לאכול סעודה המפסקת מו׳ שעות ולמעלה אסור לרחוץ ולסוך כמו בט״ב עצמו וטעמא משום כיון שהתחיל באכילות אסור לרחוץ אע״ג דאכתי לא עייל ט״ב דהנאה דסיכה ורחיצה הנאה שלאחר שעה היא ונראה כרוחץ לצורך ט״ב אבל נעילת סנדל ושאר אכילות אין נוהגין עד שתחשך וכ׳ א״א הרא״ש ז״ל דבר תימה הוא שיהא מותר לאכול ולשתות ויהא אסור לרחוץ ולסוך : כתב הראב״ד כיון שהפסיק סעודתו הל עליו התענית מן הסתם ואסור לאכול ואפי׳ לרחוץ אע״פ שלא פירש מן הרחיצה כיון שהפסיק סעודתו ופירש ממנה ונאסר לו עוד לאכול נאסר גמי ברחיצה : וא״א הרא״ש והתוס׳ פירשו דאפי׳ לאחר שהפסיק יכול להזור ולאכול וכ״כ רי״ף משום גאון לענין תענית צבור שפוסק מבע״י אע״פ שפסק הזר ואוכל עד שיבא השמש וכתב הוא ומסתבר ה״מ דלא קבליה עליה לתענית אבל קבליה עליה איתסר למיכל ולמשתי וכתב הרמב״ן דלא שייך למימר קבלה אלא בי״ה שצריך להוסיף עליו מבע״י אבל בשאר תעניות אפי׳ ט״ב שבין השמשות שלו אסור אם נפסק ונמלך דבר פשוט הוא שחוזר ואוכל ע״כ ואין נראה להלק דודאי קבלה אוסר בכל תענית שצריך להפסיק בו מבע״י :

תט

מקות סעודה בריבוי תבשילין שהם שנוהגין לאכול אח״כ סעודה המפסקת בפירות על הקרקע היא אכילת עראי ובעל כפש שאינו רוצה לעשות המנהג שכתוב בהגהת ש״ע ירבה בסעודה קודם חצות וכבר העיר על זה הרב מהר״ש לוריא בתשוב׳ סי׳ ל׳ : **ונ״ל** דכיון דנמנע וכו׳ וכתב מהרש״ל על זה וז״ל סוף דבר בשבת אין לעשות אכילות כלל רק מה שנהגו להרחות אכלות בעפין הנגדיס שאין משנין כלל כי אם הכתובת משום עונג שבת והפיפת הראש בשמן אסור אפי׳ לכבוד השבת כי אם בצוכנין וכן המסקנא ועיקר עכ״ל ומיהו יש נוהגין היתר בחפיפת הראש ע״ל סימן תקל״ה סי״ב • ויראה לי דמה שכתוב במרדכי הג״ה ופי׳ כתונת הוא מעיל ולא חלוק וכו׳ אינו עיקר ושוס תלמיד הגיהו לפי מה שנוהגין רוב האשכנזי׳ שלא לשנות החלוק הסמוך על בשרו לפיכך דחק לפרש כתונת הוא המעיל אבל העיקר שלא להרחות אכלות בחלוק שעל בשרו • וכן נוהגים במלכותינו ועיין במהרי״ל וכתשו׳ שכתב מהר״ש לורי״א בזה :

כתב בש״ע סעיף י״א והוא מתשובת הרא״ש יחיד שקיבל עליו תענית בה״ב כל השנה ואירע ערב ט׳ באב להיות בשני ישאל על נדרו אם יוכל תעניתו ויפרע ובהגהות ש״ע כתב דהגאונים סוברים דאין לו ללוות התענית דקבלת בה״ב כל השנה הו״ל יום זה כדלקמן בסי׳ תקס״ח דאין יכול ללות ולפרוע אע״פ שהוא מצער אלא צריך להתענות עד אחר תפילת המנחה ואוכל סעודה המפסקת קודם בילת השמש ואסור לאכול יותר אלא סעודה המפסקת מפני נדרו וכן נוהגין ועיין בת״ה סימן רע״ח ובהגהות מרדכי דפוס גדול :

תקנג כתב הרמב״ן משהתחיל וכו׳ אע״ג דלפי מה שהעתיקו הרא״ש והר״ן לא הוזכר להדיא בדברי הרמב״ן משהתחיל מ״מ רבינו דקדק דלפי טעמו של הרמב״ן שכתב דכיון שהתחיל באכלות שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מחמת תשעה באב כך יש לו לנהוג אכלות שלא לרחוץ ושלא לסוך דכיון דהנאתם לאחר שעה גינהו הוי כרוחץ לצורך ט׳ באב א״כ לפי טעם זה ודאי מיד משהתחיל לאכול סעודה המפסקת ונמנע מבשר ויין ושאר חומרות שבו אסור גמי לרחוץ ולסוך כמו בט׳ באב עצמו : ומ״מ הרא״ש שחולק עליו וכתב ודבר תימה הוא חולק גמי אהיכא שבבר פסק מסעודתו דמאחר דיכול לחזור ולאכול כל זמן שלא קבל עליו התענית לדעת הרא״ש והתוס׳ א״כ לדעת הרמב״ן שחוזר ואוכל עד חשיכה ה״ה גמי שמותר לרחוץ ולסוך כל אותן הזמן ומ״ש רבינו מדברי הראב״ד וא״א הרא״ש והתו׳ פירשו דאפי׳ לאחר שהפסיק יכול לחזור ולאכול הייגו גמי לומר וכיון שמותר לאכול גם לרחוץ ולסוך מותר אע״פ שהפסיק מסעודתו וכ״כ הרא״ש להדיא בפסקיו ורבינו קיצר לשם מפני שנסמך על מה שכתב תחלה ודבר תימה הוא ומבואר לפע״ד מדברי הרא״ש שלא חלק אהראב״ד אלא כל זמן שלא קבל עליו התענית אבל משקבל עליו התענית שאסור לו לאכול אסור גמי לרחוץ ולסוך אלא שמתוך תשובת מהר״ש לוריא סימן ל״ב יראה שהבין לדעת התוס׳ והרא״ש אפילו קבל עליו התענית מותר לו לרחוץ ולסוך ולא נהירא : **וכתב** הרמב״ן דלא שייך למימר קבלה כו׳ כ״כ בספר המלחמות בפ״ק דתענית׳ גם בעל המאור נחלק על הרי״ף בדין זה מטעם אחר ע״ש וכתב שכן נמצא בפירוש כתשובה לרבינו האי גאון ז״ל וכמדומה שהמנהג להחמיר כדעת הרי״ף ואין לשנות וכך פסק גם הב״י להחמיר ועיין לקמן בסימן תר״ח כתבתי דהמנהג הוא שאף בקבלה בלב הוי קבלה ואסור לו לחזור ולאכול ע״ש : ת״ר

ומ״ש רבי׳ וכ״כ הרי״ף משום גאון לענין ת״ל שפוסק מבעוד יום וכו׳ עד אם אכל ופסק וגמר שלא לאכול אינו חוזר ואוכל אע״פ שיש שהות ביום וכתב הר׳ המגיד זו הוא כברת ההלכות שכתבו ולענין תענית שפוסק בה מבע״י חזינן לגאון דקאמר הכי וכו׳ ולזה כתב רבינו אם אכל ושתה ופסק וגמר שלא לאכול וכו׳ לפי שאינו אסור אלא בשגמר שלא לאכול אבל אם לא גמר שלא לאכול ודאי אינו אסור והגמר הזה הוא קבלת התענית שהזכירו בהלכות ויש מן האחרונים שחלקו בזה ואמרו שאפילו פסק על דעת שלא לאכול חוזר ואוכל כל היום והביאו ראיה מעובדא דאיכה רבתי דר׳ יהודה בן בתירא אכל ערב י״ה אחר שהפסיק ואני אומר שאם כוונת ההלכות ורבי׳ היא בשקבל עליו בפירוש והוציא בשפתיו שלא יאכל עוד היום וקבל עליהם עכ״ל ובאמת שכך נראה מדברי הרא״ש דלא אסר הרי״ף אלא בשקבל עליו בפירוש שלא יאכל עוד היום ואע״פ שההגהות פירשו דברי הרמב״ם כפשטם דבגמר בדעתו שלא לאכול אסור אע״פ שלא קבל בפי׳ ודע שהגמ״י בפ״ג כתבו שהר״מ דחה אותה ראיה דר״י ב״ב שאותו מעשה היה בבקר ובקאמר אכלי ופסקי פירושו שבעתי כבר דאת״ל בער׳ היה ופי׳ אכלי ופסקי נתכוונתי שלא לאכול עוד היום א״כ הרי קבלו עליו והיאך חזר ואכל וכן פי׳ אבי״ה עכ״ל אבל סמ״ג הבינו אע״פ שפסק חוזר ואוכל עד שיבא השמש וכדברי ר״י : **ומ״ש** רבי׳ בשם הרמב״ן דלא שייך קבלה אלא בי״ה וכו׳ כ״כ הר״ן בשמו וגם הרב המגיד כ׳ בפ״ג דברי הרמב״ם וכתב אע״פ שמדברי הרמב״ם נראה דת״ל יש להם תוספ׳ שהרי כתב שאוכלין ושותין בהם מבעוד יום כמו שעושין בשום כיפור דברי הרמב״ן נראין עיקר לא יהו חמורין אלו מט״ב שאין לו תוספת עכ״ל : **ומ״ש** רבינו ואין נראה לחלק דודאי קבלה אוסר בכל תענית שצריך להפסיק בו מבע״י י״ל דלא קשיא דהיכא דתוס׳ אסור מדינא כיון דתוספ׳ אין לו שיעור למעלה כל מה שהוא מוסיף לקבל עליו להתענות מכלל תוספת הוא ואסור משום דהוי כמרחיב זמן התוס׳ ובידו הוא להרחיבו אבל כל תענית א שאין לו תוס׳ כשמקבל עליו להתענות בסוף יום זה כיון שאכל ושתה בתחלת היום לא נזיקרי תענית אפי׳ תענית שעות לא הוי כדעת הרא״ש שכ׳ רבינו בסי׳ תקס״ב ולענין הלכה נראה דלא נאסר מלאכול אלא בשקבל עליו בפי׳ שלא יאכל עוד היום כיון שהרי״ף סובר כן והרמב״ם אפשר שסובר כן ושאר מפרשים חוץ מהראב״ד סוברים כן ומיהו היכא שקבל בפירוש שלא לאכול אסור כמבואר בדברי הרי״ף ולא כדברי הרמב״ן בספר תורת האדם הקבלה שהזכיר הרי״ף אינו עכ״ל אלא לי״ה אפילו שיש לו תוספת אבל י״ל שהקבלה אוסרת עליו בזמן הזה שהוא משקיעת החמה והוא המנהג ולמעלה הואיל והוא יכול לעשותו תוספת בימים של שרב יכול גמי לעשותו ביום של דבריהם הואיל ורגה להוסיף אותו עליו ולעשותו כיום עצמו • כתב הרמב״ם בפ״ה ע׳ כתב לילו כיומו לכל דבר ואין אוכלין אלא

דרכי משה

(ה) וכתוב בטורים משום מהרא״ק ויש לשליח צבור לומר המבדיל בין קודש לחול קודם שיחלוץ מנעלים : בחנו

פרישה

(ה) אין אנו רגילין בכך ואפילו בשבת כו׳ עיין כ״י : ונדלא

חדושי הגהות

תקנג א צ״ל דס״ל לרבינו הכל דתיקון רבנן כעין דאוריתא תיקון וא״כ כל התעניות שהצריכו להפסיק מבעוד יום יכול להפסיק עליהם מבעוד יום ולכן כל שקבל עליו אינו יכול לחזור בו (מהרל״ח) :

תקנד תי"ר כל המצות וכו' בפרק בתרא דתענית ועין פירושא לקמן ריש סי' תקכ"ה ומ"ש ותינוקות של בית רבן בעלים וכו' הלשון משמע שאפי' בדברים הרעים שבירמיה קינות ואיזב אסור ולא ידענא טעמא מאי ואפשר דתינוקו' שאינן מבינין בעוד מה שמוציאין מפיהם ועיקר שמחתם כמה שיודעין בעוד להקרות ראשי הפרשיות אין לחלק בכן בין דברי נחמות לדברים הרעים אבל התינוק שהגיע למדה זו שמבין מה שהוא אומר אה"כ דמותר ללמוד עמו בדברים הרעים ומ"ש משום שנא' פקודי ה' ישרים משמחי וגומר הוא טעם למה שאסור לגדולים בדברי הנחמות ולתינוקות לגמרי שכל זה משום שמחה היא שנאמר פקודי ה' נו' וק"ל: **וכתב** הרמב"ן מיהו היה כל ל' יום פי' כל ל' יום היא בחזקת חולה שאין בו סכנה וכדאותא כ"פ מפנין וכמ"ש רבינו לעיל בסימן של"ו א"כ ביה"כ אפי' אמרה צריכה אני אין מאכילין אותה אחר ז' לילדה וכן שאר חולה שהוא צריך לאכול ביה"כ צריך אומר אבל בט' באב א"ל אומר אלא מאכילין אותה מיד ואפי' אמרה איני צריכה דכללא הוא דבמקום חולי לא גזרו רבנן וע"ב לזמנינו דאין שמד ואין שלום אלא מי גזירה דרבנן היא ואינה מדברי קבלה שהוא כדברי תורה כדאמר בפ"ק דר"ה רבו מתענין וכמ"ש ר"ת ביולדת בלוס גדליה להתיר לאכול הא"ה לט' באב גם הר"ן והרב המגיד פסקו כדברי הרמב"ן וכתב עוד ה"ה דדבר פשוט הוא וכו' והרב מהר"ם לוריא בתשובה הבין הר"ת חולק על הרמב"ן בדין זה ופסק להחמיר וכבר הסכתי עליו בתשובה בס"ד דמן הדין אין איסור כלל ומ"מ כבר נהגו בכל ישראל להחמיר להתענו' כל זמן שאין לחם חולשא ותרפאת מלידתה ואף בשאר ג' צומות נהגו להחמי' בשאין גרימות ולא מן הדין: וכתב הב"י אדברי ר"ת שהתיר ליולדת בלוס גדליה לאכול כיון דברבו תלו בו' ולפי' הרשב"א והרב המגיד בלאו האי טעמא שרי מטעם מניקה עכ"ד ונראה לי דדברי ר"ת הם אף ביולדת שאינה מניקה כגון שמת הולד וכיולדת בזה גם דברי הרמב"ן בחיה כל ל' יום אפי' אינה מניקה קאמר שמותר מטעם חולה ותו דר"ת שכתב האי טעמא היינו מפני שהוא כולל להתיר אף בט באב דכיון שהאידנא אין שמד ואין שלום א"כ רשות הוא ואף ט"ב אינו אלא תקנת חכמים ובמקום חולי לא גזרו רבנן וכמו שכתבתי בסמוך אבל טעם דמניקה אינו מועיל כי אם לג' צומות וק"ל:

ומ"ש וכן רחילה וסיכה אסורין בו' דא"ר אלעזר וכו' וקשה שהרי בפ"ק דתענית אמרו והילכתא דאבל פניו ידיו ורגליו בצונן מותר והתם מדמה אבל לט' באב וכן פסק המרדכי לשם לענין ט' באב בשם ר"ש משל"ן וי"ל דרבינו נמשך אחר הרא"ש אביו שכתב וז"ל ואע"ג דמשמע הכא דאבל דת"ב שוין לענין סכך הלכה המחמירו בת"ב יותר מבאבל וכדר"א בפרק מקוש שנהגו ע"כ וזהו שדקדק בלשונו לכתוב דא"ר אלעזר וכו' גם הר"ן כתב כשיטה זו פ"ק דתענית:

ומ"ש ומיהו טבילה של מצוה מותר כו' לכאורה יראה שרבינו פוסק כאן שתהא אשה טובלת ביה"כ ובת"ב כדברי ת"ק שחולק אר"מ סגן הכהנים ותימה דלקמן בה' י"כ משמע להדיא שדעתו נוטה להחמיר כר"ת מדסבירא דבריו באחרונה משמע שכך היא מסקנתו לאסור ע"ש סוף סימן תרי"ג ונראה לומר דעיקר כוונת רבינו אינו רק להורות היתר לרחוץ ידיו לתפלה ולברכה מאחר דרחילה זו לכ"ע הוי רחילה של מצוה דלצורך תפילה וברכה היא וזהו שהביא דברי ת"ק שאמר דכל חייבי טבילות טובלין כדרכן וכו' ונעלמת דת"ק מפני דשל מצוה היא ועד כאן לא פליגי

דברי קבלה ודברי קבלה כד"ת אף"ה מותר דכיון דרבו מתענין רבו אין מתענין א"כ רשות הוא ומותר לה לאכול ע"כ: רשות הוא ואין שלום ולפמ"ש בסמוך בשם הרשב"א וה"ה בלא האי טעמא שרי מטעם מניקה: **וכן** רחילה וסיכה אסורים בו לגמרי וכו' דאר"א אסור לאדם וכו' בפרק מקוש שנהגו (שם): **ומ"ש** ומיהו טבילה של מצוה מותרת דכל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין בי"ה כ"כ הרמב"ם בפ"ג מהלכות שביתת עשור וטעמו מדתני' בספ"ק דתענית (יג) כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין בי"ה א"ר תנינא סגן הכהנים כדאי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה ופסק כת"ק וכ"פ הרמב"ן בתה"א דהלכה כת"ק וה"מ טבילה בזמנה אבל אלא בזמנה אסורה אבל התו' כתבו בפ"ב דבילה (יח:) כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין בי"ה היינו דוקא להני שטובלין טבילת מצוה בזמנה אבל השתא שכל טבילות שבשותינו טובלות היינו טבילה אלא בזמנה דהן סופרות ז' נקיים מספק שהן זבות אינן טובלות בט"ב ובי"ה ומיהו יש לחלק כדאמרי' ביומא (פח:) נדות ויולדות טבילתן בלילה זב וזבות טבילתן ביום וכו' אלמא מ"מ קסבר ההוא תנא דטבילה אלא בזמנה לאו מצוה היא ואפ"ה שרינא בי"ה ומיהו בט"ב אין טובלין כר' תנינא בן אנטיגנוס דאמר כדאי בית אלהינו לאבד טבילה א' בשנה וקאמר עלה בירושל' הורה רבי לוי כרבי תנינא בן אנטיגנוס ועוד אומר ר' דבזמן הזה אין טובלין לא בי"ה ולא בט"ב דלוקא הם שהיו עוסקים בטהרות היה צריך לטבול מיד כדי שלא יטמאו הטהרות אבל השתא דהטבילה אינה באה אלא לטהרה לבעלה יכולה היא לרחוץ ולתוף עי"ה כדי שתסרוק שערה ותופפת מעט לתוכלת ר"ה משום דצריך הפיפה סמוך לטבילה וכן בט"ב דהא אפי' תטבול בי"ה ובט"ב אסורה לבעלה וגם בפ' שמנה שרצים (קיא:) כתבו דהלכה כרבי תנינא ורבינו אע"פ שכתב כאן בתם דכל חייבי טבילות טובלין בין בי"ה בין בט"ב בהלכות י"ה כתב שר"ת חולק ואומר דאין טובלין כדרכן בי"ה היינו דוקא לת"ד טבילה בזמנה אלא ואין קי"ל דלאו אלא הלכך ימתין עד למחר וגם מהרי"ק כתב בסימן ל"ה שמעולם לא ראה מי שטבלה בימי אבלה וכ"ש בי"ה אם בט"ב וכבר נקטי' אפי' לרחוץ כדי לאכן כ' בא"ז דשרי רק שתשמה הרחילה קצת אבל אחוק לבן ודאי תלבוש וסדין לבן תציע שלא אבא לידי ספק ע"כ (ה): **ומ"ש** רבינו דמותר לרחוץ ידיו לתפלה משום דהוי כטבילה של מצוה וכו' עד ולא כהרמב"ם שכתב בי"ה וט"ב שאין בהם רחילה וכו' הכל לשון הרא"ש בסוף תענית וכן כ' הרמב"ן בתה"א וכ' עוד דטבילת ידים לתפלה מצוה היא ולהקביל פני רבו עובר במיס להקביל פני שכינה לא כ"ש אבל שלא בשעת התפלה אם היו מטונפות מדרך קינות רוחץ בדרכו ואם לאו אינו רוחץ אלא לתפלה וכדבריו כתב הר"ן במסכת יומא וז"ל רבינו ירוחם הסכימו בעלי התוספות שבטל ידיו שחרית ומ"מ צריך ליזהר שלא ליעול אלא עד סוף קשרי מלבעותיו ולא כל היד והכי נקטי':

ומ"ש

דרכי משה

תקנד א כתבו מנהגים ומהרי"ל דאסור ללמוד בעש"ב אחר חצות ואם חל ט"ב ביום א' א"א פרקים במנחה בשבת: וכתוב עוד במנהגים דמותר לחזור הפרשה בט"ב וכתב עוד בתשובת מהרי"ל סימן מ"ד דאפילו חל ערב ט"ב בשבת אפ"ה אין ללמוד אחר חצות: (ב) וכ"כ הכלבו: (ג) ומשמע שם דאפילו אינה מצטערת נמי אסור ואין המנהג ברבריו: (ד) והמ"מ ריש פ"ה מיהו לקמן סי' תקנ"ט משמע מדברי ב"י דיולדות נוהגות להתענות אחר ז' וע"ל גבי ברכת כוס של מילה: (ה) ונראה דאף על גב דלענין טבילה בחמירין ואין טובלין משום דבראי בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה או משום טעמים אחרים שכתבו התוס' פ"ב דביצה מ"מ לענין רחיצה לתפלה או לשאר כ"ע

תקנד תנו רבנן כל המצות הנוהגות באבל נוהגות בט"ב אסור ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ואסור לקרות בתורה נביאים וכתובים ולשנות במשנה ובמדרש ובתלמוד בהלכות ובאגדות אבל קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות ושונה הוא במקום שאינו רגיל לשנות דברי ר"מ מפני שהוא צער לו ר"י אומר אף אינו קורא במקום שאינו רגיל לקרות ולא שונה במקום שאינו רגיל לשנות והלכתא כוותיה אבל קורא הוא באיוב ובדברים הרעים שבירמיה ותינוקות של בית רבן בטלים בו משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב באשכנז נוהגים לקרות פ' קרבו גוים לשמוע אחרי שקראו דברים הרעים שבירמיה וכתב הר"מ מרוטנבורק איני יודע מהיכן נהגו שקורין כמה פסוקי נחמה שבירמיה וגם קורין פרשה קרבו גוים שבישעיה שבולה נחמות שהרי לא התיר הספר לקרות אלא דברים הרעים שבירמיה וא"כ היה ראוי לדלג כל פסוקי דנחמה אה"כ שמעתי שיש נקיי הדעת שמדלגין כל פסוקי דנחמה ע"כ: וכתב הרמב"ן ונהגו קצת שלא לקרות פרשת הקרבנות ומשנת איזהו מקומן ומדרש ר"י בבה"כ לפי שאסור לקרות בתורה ואינו נראה לפי שאין לנו איסור בסדר היום שהרי קורין ק"ש ומברכין לפניה ולאחריה וכן קורין בתורה ומפטירין בנביא ופ' הקרבנות ואיזהו מקומן כנגד התמיד תקנוה ואומר כדרכו ואינו חושש ואיסור אכילה ושתייה בו כדרך איסורו בי"ה אלא שזה ענוש כרת וזה מדברי קבלה ומכין אותו מכת מרדות וגרסי' בפ' מקום שנהגו עוברות ומניקות מתענות בו ומשלימות כדרך שמתענות ומשלימות בי"ה ובין השמשו' שלו אסור וכ' הרמב"ן ומיהו היה כל ל' יום וכן חולה שהוא צריך לאכול א"צ אומר אלא מאכילין אותם מיד דבמקום חולה לא גזרו רבנן וכן רחיצה וסיכה אסורין בו לגמרי כמו בי"ה בין בחמין בין בצונן דא"ר אלעזר אסור לאדם שיושיט אצבעו במים בט"ב כדרך שאסור ביה"כ ומיהו טבילה של מצוה מותרת ומותר לרחוץ ידיו לתפלה דהוי כטבילה של מצוה כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין בי"ה וכן שאר היום אחר שעשה צרכיו צריך לברך א"י יכול ליטול ידיו ומיהו צריך ליזהר שלא ליטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך ואפי' שלא לצורך ברכה ותפלה אם היו ידיו מלוכלכות בטיט וצואה ורוחץ אותם להעביר הטיט והצואה ואינו

בלבל ע"כ: כתב האגור בשם מהר"י מולן ללמוד בט"ב כו' ע"י הרהור אסור (א): **כתב** הרמב"ן נהגו קצת העם שלא לקרות פרשת הקרבנות וכו' עד ואומרים כדרכו ואינו מושש כ"כ בספר תה"א: **ומ"ש** ואיסור אכילה ושתיה בו כדרך איסורו בי"ה אלא שזה ענוש כרת וכו' כ"כ שם הרמב"ן ופשוט הוא: **וגרסי'** בפרק מקוש שנהגו (כד:) עוברות ומניקות מתענות בו ומשלימו' וכו' ובין השמשות שלו אסור וכתב ה"ה בפ"ה מה' תענית שנראה לדקדק שעוברות ומניקות פטורות מלהתענות בג' צומות אחרים שלא החמירו עליהם אלא בט"ב בלבד וכ"כ הרשב"א בתשובה וכתב עוד ואעפ"כ ראוי לעוברות ומניקות שלא להקל כל כך ואם תאכלנה שלא להתענג במאכל ובמשתה אלא אוכלות ושותות כדי קיום הולד והכי איתא בירושלמי וכתבו הגה"מ בפ"א וכ"כ הרמב"ם פ"ג (ב) ומשמע מדברי הגה"מ דלא שרי לאכול עוברות ומניקות בג' צומות אחרים אא"כ היו מצטערו' אבל רבינו ירוחם כתב בנתיב כ"ז בשם הגאוני' מעוברי' אסורה להתענות זולתי בט"ב וי"ה משום צער העולד ע"כ (ג):

וכתב הרמב"ן ומיהו היה כל ל' יום וכן חולה שהוא צריך לאכול א"צ אומר וכו' כ"כ בתה"א וכ"כ הר"ן בסוף תענית (ד) וכתבו הגה"מ שר"ת התיר לאשה יולדת לאכול בלוס גדליה אפי' אחר ז' ואע"ג דאמרי' בפרק אמרן (קכט:) דלאחר ז' אם אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת ולוס גדליה דברי קבלה ודברי קבלה כד"ת אף"ה מותר דכיון דרבו מתענין רבו אין מתענין א"כ רשות הוא ומותר לה לאכול ע"כ: וכ"כ בהגהות מרדכי דמ"ק ומסיים בה ועתה אין שמד ואין שלום ולפמ"ש בשמוך בשם הרשב"א וה"ה בלא האי טעמא שרי מטעם מניקה: **וכן** רחילה וסיכה אסורים בו לגמרי וכו' דאר"א אסור לאדם וכו' בפרק מקוש שנהגו (שם): **ומ"ש** ומיהו טבילה של מצוה מותרת דכל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין בי"ה כ"כ הרמב"ם בפ"ג מהלכות שביתת עשור וטעמו מדתני' בספ"ק דתענית (יג) כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין בי"ה א"ר תנינא סגן הכהנים כדאי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה ופסק כת"ק וכ"פ הרמב"ן בתה"א דהלכה כת"ק וה"מ טבילה בזמנה אבל שלא בזמנה אסורה אבל התו' כתבו בפ"ב דביצה (יח:) כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין בי"ה היינו דוקא להני שטובלין טבילת מצוה בזמנה אבל השתא שכל טבילות שבשותינו טובלות היינו טבילה שלא בזמנה דהן סופרות ז' נקיים מספק שהן זבות אינן טובלות בט"ב ובי"ה ומיהו יש לחלק כדאמרי' ביומא (פח:) נדות ויולדות טבילתן בלילה זב וזבות טבילתן ביום וכו' אלמא מ"מ קסבר ההוא תנא דטבילה שלא בזמנה לאו מצוה היא ואפ"ה שרינא בי"ה ומיהו בט"ב אין טובלין כר' תנינא בן אנטיגנוס דאמר כדאי בית אלהינו לאבד טבילה א' בשנה וקאמר עלה בירושל' הורה רבי לוי כרבי תנינא בן אנטיגנוס ועוד אומר ר' דבזמן הזה אין טובלין לא בי"ה ולא בט"ב דלוקא הם שהיו עוסקים בטהרות היה צריך לטבול מיד כדי שלא יטמאו הטהרות אבל השתא דהטבילה אינה באה אלא לטהרה לבעלה יכולה היא לרחוץ ולתוף עי"ה כדי שתסרוק שערה ותופפת מעט לתוכלת ר"ה משום דצריך הפיפה סמוך לטבילה וכן בט"ב דהא אפי' תטבול בי"ה ובט"ב אסורה לבעלה וגם בפ' שמנה שרצים (קיא:) כתבו דהלכה כרבי תנינא ורבינו אע"פ שכתב כאן בתם דכל חייבי טבילות טובלין בין בי"ה בין בט"ב בהלכות י"ה כתב שר"ת חולק ואומר דאין טובלין כדרכן בי"ה היינו דוקא לת"ד טבילה בזמנה אלא ואין קי"ל דלאו אלא הלכך ימתין עד למחר וגם מהרי"ק כתב בסימן ל"ה שמעולם לא ראה מי שטבלה בימי אבלה וכ"ש בי"ה אם בט"ב וכבר נקטי' אפי' לרחוץ כדי לאכן כ' בא"ז דשרי רק שתשמה הרחילה קצת אבל אחוק לבן ודאי תלבוש וסדין לבן תציע שלא אבא לידי ספק ע"כ (ה): **ומ"ש** רבינו דמותר לרחוץ ידיו לתפלה משום דהוי כטבילה של מצוה וכו' עד ולא כהרמב"ם שכתב בי"ה וט"ב שאין בהם רחילה וכו' הכל לשון הרא"ש בסוף תענית וכן כ' הרמב"ן בתה"א וכ' עוד דטבילת ידים לתפלה מצוה היא ולהקביל פני רבו עובר במיס להקביל פני שכינה לא כ"ש אבל שלא בשעת התפלה אם היו מטונפות מדרך קינות רוחץ בדרכו ואם לאו אינו רוחץ אלא לתפלה וכדבריו כתב הר"ן במסכת יומא וז"ל רבינו ירוחם הסכימו בעלי התוספות שבטל ידיו שחרית ומ"מ צריך ליזהר שלא ליעול אלא עד סוף קשרי מלבעותיו ולא כל היד והכי נקטי':

ומ״ש כדאיתא בגמרא מי שיש לו הטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש בפרק בתרא דיומא (עז:) וירושלמי הזה שכתב הכי איתיה בפ״ק דתענית וכפ״ב דיומא בע״ב מרחין ידיו ומעבירין על פניו . וכן כתב הרא״ש ורבי׳ נראה שגורס עיניו ומפרש דלא שרי אלא לאחר שנגבם ועדיין לחות קצת אבל להרחיצם אינו מכוון לתענוג מותר שלא אסרו אלא רחיצה וסיכה של תענוג: כדאיתא בגמרא מי שיש לו הטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ירושלמי ט״ב רוחץ ידיו ומעבירם ע״ג עיניו פידוש לאחר שנגבם ועדיין לחות קצת ואם היה לפלוף ע״ג עיניו ודרכו לרוחצם במים רוחץ ומעבירו ואינו חושש דהו״ל כמלוכלך בטיט וצואה שרוחץ כדרכו ואינו חושש וכ״כ הרי״ץ גיאות ודלא כהרמב״ם ז״ל שבתב ביה״ב וט״ב שאין בו רחיצה אינו מברך על נט״י ולא המעביר הבלי שינה: ההולך להקביל פני רבו מותר לעבור במים עד צוארו ואינו חושש בפרק בתרא דיומא ערב ט״ב מביאין לו מטפחת ושורה במים ומקנח בה בלילה פניו ידיו ורגליו פי׳ שורה במים עט״ב ומוציאה מן המים והיא מתנגבת ומקנח בה בלילה ידיו ורגליו כדי להצטנן ולמחר מעבירה על גבי עיניו להעביר הלכלוך אפי׳ אין דרכו לרחוץ עיניו בכל יום ועושה עתה לתענוג שרי כיון שהיא נגובה: ירושלמי הבא מן הדרך ורגליו כהות מותר לרחוץ במים ואיסור נעילת הסנדל כאיסורו ביה״ב דוקא של עור אבל של בגד או של עץ או של שעם וגמי מותר תנא אבל ומנודה שמהלכין בדרך מותרין בנעילת הסנדל ולכשיגיעו לעיר יחלוצו וכן בט״ב ותענית צבור כתב אבי העזרי נראה דבזמן הזה שאנו בין הא״י שאין להלוץ אלא כשנכנס ברחוב היהודים או בבית ישראל ואם חל ט״ב בשבת מותר בכולן וה״ר יצחק כתב אע״פ שאנו דוחין אותו עד למחר אסור בתשמיש המטה מידי דהוה אקובר מתו ברגל שנדחה עד אחר הרגל אפ״ה דברים שבצינעא נוהגין ה״נ שבת זו גבי ט״ב הוא כמו רגל ואסור בתשמיש המטה והר״ם מרוטנבורג חלק עליו וסוף דבריו ומיהו נכון להחמיר כדברי מורי שאפי׳ הוא מיקל ואני מחמיר היה לי לעשות כדבריו וכ״ש עתה שהוא מחמיר ואני מיקל וא״א הרא״ש ז״ל כתב ומיהו לשון התוספתא דקתני ומעלה על שולחנו ואינו מונע עצמו משום דבר משמע אפילו בדברים שבצינעא וכן עמא דבר וכ״כ הרמב״ן אין שאילת שלום לחברים בט״ב הדיוטות שאינן יודעין ונותנין שלום משיבין אותן בשפה רפה וגרסינן בפרק מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בט״ב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובב״מ

ת״ה

ואינו מכוון לתענוג מותר שלא אסרו אלא רחיצה וסיכה של תענוג: כדאיתא בגמרא מי שיש לו הטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ירושלמי ט״ב רוחץ ידיו ומעבירם ע״ג עיניו פידוש לאחר שנגבם ועדיין לחות קצת ואם היה לפלוף ע״ג עיניו ודרכו לרוחצם במים רוחץ ומעבירו ואינו חושש דהו״ל כמלוכלך בטיט וצואה שרוחץ כדרכו ואינו חושש וכ״כ הרי״ץ גיאות ודלא כהרמב״ם ז״ל שבתב ביה״ב וט״ב שאין בו רחיצה אינו מברך על נט״י ולא המעביר הבלי שינה: ההולך להקביל פני רבו מותר לעבור במים עד צוארו ואינו חושש בפרק בתרא דיומא ערב ט״ב מביאין לו מטפחת ושורה במים ומקנה בה בלילה פניו ידיו ורגליו פי׳ שורה במים עט״ב ומוציאה מן המים והיא מתנגבת ומקנח בה בלילה ידיו ורגליו כדי להצטנן ולמחר מעבירה על גבי עיניו להעביר הלכלוך אפי׳ אין דרכו לרחוץ עיניו בכל יום ועושה עתה לתענוג שרי כיון שהיא נגובה: ירושלמי הבא מן הדרך ורגליו כהות מותר לרחוץ במים ואיסור נעילת הסנדל כאיסורו ביה״ב דוקא של עור אבל של בגד או של עץ או של שעם וגמי מותר תנא אבל ומנודה שמהלכין בדרך מותרין בנעילת הסנדל ולכשיגיעו לעיר יחלוצו וכן בט״ב ותענית צבור כתב אבי העזרי נראה דבזמן הזה שאנו בין הא״י שאין להלוץ אלא כשנכנס ברחוב היהודים או בבית ישראל ואם חל ט״ב בשבת מותר בכולן וה״ר יצחק כתב אע״פ שאנו דוחין אותו עד למחר אסור בתשמיש המטה מידי דהוה אקובר מתו ברגל שנדחה עד אחר הרגל אפ״ה דברים שבצינעא נוהגין ה״נ שבת זו גבי ט״ב הוא כמו רגל ואסור בתשמיש המטה והר״ם מרוטנבורג חלק עליו וסוף דבריו ומיהו נכון להחמיר כדברי מורי שאפי׳ הוא מיקל ואני מחמיר היה לי לעשות כדבריו וכ״ש עתה שהוא מחמיר ואני מיקל וא״א הרא״ש ז״ל כתב ומיהו לשון התוספתא דקתני ומעלה על שולחנו ואינו מונע עצמו משום דבר משמע אפילו בדברים שבצינעא וכן עמא דבר וכ״כ הרמב״ן אין שאילת שלום לחברים בט״ב הדיוטות שאינן יודעין ונותנין שלום משיבין אותן בשפה רפה וגרסינן בפרק מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בט״ב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובב״מ

הא ודאי אסור דלא התירו ליטול הידים בבקר אלא להסיר הלכלוך אבל רחיצה לתענוג אסור והא רחיצה גמורה היא כיון שיש בה ספק כדי ליטול הידים ויותר יש בו מטופח ע״מ להטפיח ואי ליטול ידיו שהם מלוכלכין הא ודאי שרי אפי׳ רחיצה להדיח ומה צורך במפה והב״י מ״כ לקמן בה׳ יה״כ הביא דברי המרדכי בזה והשיג עליהם ולא ירד לדקדק אחר כונתו האמיתית שהוא כדפרישית שיש כל כך מיס במפה השרויה כדי ליטבול בה ידיו ואינה בענין המפה דריב״ל בגמרא שהיא היתה נגובה ואינה ליטול הידים אלא להעביר הלכלוך שבעינים כמו שפירש רבינו ודו״ק ומיהו נראה לישב קצת למנהגים כך מפני שהם מחמירין לחוש לדעת הרמב״ם שאוסר ליטול ידיו אפי׳ שחרית שהרי כתב שאינו מברך ענט״י וסוברין דליטול שחרית ע״י מפה שרויה אפי׳ יש בה טופח ע״מ להטפיח מודה הרמב״ם דשרי כיון שאינה רחיצה גמורה אבל מ״מ אין לו לברך ענט״י מאחר שאינו נוטל ידיו ע״י כלי כדין נט״י שחרית והמרדכי השיג עליהן מאחר שרוב הגאונים חולקין אהרמב״ם ומשיב ליה למנהג שעות והמנהג עכשיו ליטול ידיו במים ע״י כלי כדין נט״י שחרית בין בט״ב ובין ביה״כ כדעת רוב הגאונים ולא כהרמב״ם: **ואיסור** נעילת הסנדל וכו׳ מיהו בסמ״ג כתב על של בגד ובתוספתא אוסר עכ״ל ונכון להחמיר גם יש גאונים שסוברין דכל מידי דמגין מנעל איקרי ואסור הילכך יש להחמיר לילך יחף לגמרי וכן ראיתי רוב רבותינו גם בט״ב ומיהו אין לגעור באותן שנהגו להקל בנעל של בגד: **וכן** עמא דבר וכ״כ הרמב״ן כתב מהרש״ל והאידנא עמא דבר לאיסור ע״כ וכ״כ בהגהת ש״ע גם במנהגי דמהר״א שירגא כתוב שמכריזין בלילי שבתות דברים שבצנעא נוהג: **אין** שאלת שלום לחבירים פי׳ תלמידי חכמים אין נותנין זה לזה שלום בט״ב וכ״כ הרמב״ם פ״ה הלכה י״א אבל במרדכי כתב לשון התוס׳ אין שאלת שלום לחבירו וכו׳ משמע כל שהוא חבירו אפי׳ אינן חברים:

תשעה

פליגי עליה אלא דס״ל דטבילה בזמנה אינה מצוה וכן ר״ת סגן הכהנים אינו חולק אלא מטעם דכדאי הוא בית אלהינו וכו׳ אבל כל היכא דאיכא רחיצה של מצוה ליכא למ״ד שיהא אסור ולפיכך לצורך תפלה וברכה דלכ״ע הוי של מצוה מותר לרחוץ וכשיטה זו כתב גם הרא״ש בסוף תענית והר״ן ביומא ולא בא רבינו להורות כאן שתהא אשה טובלת בט״ב או ביה״כ אלא נסמך על מ״ש לקמן בשם ר״ת להחמיר דס״ל דטבילה בזמנה אינה מצוה אפי׳ ביה״כ ומכל שכן בט״ב שמוסף עוד חומרא דר״ת סגן הכהנים גם הסמ״ג החמיר שפי בט״ב מביה״כ שכתב על דברי ת״ק ובט״ב אין כך הלכה כאחר ביאורנו בהל׳ נדה ושם כתב שר״י פסק כר״ת סגן הכהנים מטעם דכדאי הוא ולא״כ קו״ל כת״ק ומ״כ רבינו שכתב להחמיר ביה״כ כר״ת מכ״ש לענין ט״ב. ומ״מ יראה דדוקא לענין יה״כ וט״ב ס״ל להחמיר כר״ת ולאו מן עיקר ההלכה אלא חומרא בעלמא אבל לענין שתהא אשה טובלת בשבת ס״ל לרבי׳ דמותרת לטבול וכמ״ש בי״ד ריש סי׳ קצ״ו ע״ש:

בפרק בתרא דיומא עט״ב מביאין וכו׳ פירוש שורה במים כו׳ נראה דרבי׳ בא לבאר שלא נפרש דמפה זו יש בה טופח ע״מ להטפיח דא״כ ודאי רחיצה גמורה היא ואסור כשעשה כך לתענוג וזהו שכתב והיא מתנגבת כלומר שאין בה כדי טופח ע״מ להטפיח אבל מ״מ נשאר בה קצת מלחלוחית המים שכשיקנח בה תלטנן דהשתא אע״פ שאין עושה כן אלא לתענוג שרי דאין כאן משום איסור רחיצה אבל אם היה עושה כן כדי להעביר הלכלוך לבדו ולא לשום תענוג כלל אפי׳ רחיצה במים להדיח הוי שרי כמ״ש הרי״ץ גיאות והסמ״ק בהל׳ ט״ב אחר שכתב דרחיצת ידיים שחרית מותר וכן כל היום כשעשה לרבוי מצוה דאין איסור רק לתענוג כתב ויש שמהגין לשרות מפה ליטול הידים ע״כ כלומר שאינן רוצים לרחוץ ידיהם להדיח במים אלא ע״י מפה השרויה שיש בה טופח ע״מ להטפיח ורחוי ליטול בה הידים ועל המהגין כן כתב במרדכי סוף מסכ׳ יומא שהוא מנהג שעות דאי כבר נעל ידיו ואינו עושה כן אלא משום תענוג להקר ידיו

הא ודאי אסור דלא התירו ליטול הידים בבקר אלא להסיר הלכלוך אבל רחיצה לתענוג אסור והא רחיצה גמורה היא כיון שיש בה ספק כדי ליטול הידים ויותר יש בו מטופח ע״מ להטפיח ואי ליטול ידיו שהם מלוכלכין הא ודאי שרי אפי׳ רחיצה להדיח ומה צורך במפה והב״י מ״כ לקמן בה׳ יה״כ הביא דברי המרדכי בזה והשיג עליהם ולא ירד לדקדק אחר כונתו האמיתית שהוא כדפרישית שיש כל כך מיס במפה השרויה כדי ליטבול בה ידיו ואינה בענין המפה דריב״ל בגמרא שהיא היתה נגובה ואינה ליטול הידים אלא להעביר הלכלוך שבעינים כמו שפירש רבינו ודו״ק ומיהו נראה לישב קצת למנהגים כך מפני שהם מחמירין לחוש לדעת הרמב״ם שאוסר ליטול ידיו אפי׳ שחרית שהרי כתב שאינו מברך ענט״י וסוברין דליטול שחרית ע״י מפה שרויה אפי׳ יש בה טופח ע״מ להטפיח מודה הרמב״ם דשרי כיון שאינה רחיצה גמורה אבל מ״מ אין לו לברך ענט״י מאחר שאינו נוטל ידיו ע״י כלי כדין נט״י שחרית והמרדכי השיג עליהן מאחר שרוב הגאונים חולקין אהרמב״ם ומשיב ליה למנהג שעות והמנהג עכשיו ליטול ידיו במים ע״י כלי כדין נט״י שחרית בין בט״ב ובין ביה״כ כדעת רוב הגאונים ולא כהרמב״ם: **ואיסור** נעילת הסנדל וכו׳ מיהו בסמ״ג כתב על של בגד ובתוספתא אוסר עכ״ל ונכון להחמיר גם יש גאונים שסוברין דכל מידי דמגין מנעל איקרי ואסור הילכך יש להחמיר לילך יחף לגמרי וכן ראיתי רוב רבותינו גם בט״ב ומיהו אין לגעור באותן שנהגו להקל בנעל של בגד: **וכן** עמא דבר וכ״כ הרמב״ן כתב מהרש״ל והאידנא עמא דבר לאיסור ע״כ וכ״כ בהגהת ש״ע גם במנהגי דמהר״א שירגא כתוב שמכריזין בלילי שבתות דברים שבצנעא נוהג: **אין** שאלת שלום לחבירים פי׳ תלמידי חכמים אין נותנין זה לזה שלום בט״ב וכ״כ הרמב״ם פ״ה הלכה י״א אבל במרדכי כתב לשון התוס׳ אין שאלת שלום לחבירו וכו׳ משמע כל שהוא חבירו אפי׳ אינן חברים:

ומ״ש כדאיתא בגמרא מי שיש לו הטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש בפרק בתרא דיומא (עז:) וירושלמי הזה שכתב הכי איתיה בפ״ק דתענית וכפ״ב דיומא בע״ב מרחין ידיו ומעבירין על פניו . וכן כתב הרא״ש ורבי׳ נראה שגורס עיניו ומפרש דלא שרי אלא לאחר שנגבם ועדיין לחות קצת אבל להרחיצם אינו מכוון לתענוג מותר שלא אסרו אלא רחיצה וסיכה של תענוג: כדאיתא בגמרא מי שיש לו הטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ירושלמי ט״ב רוחץ ידיו ומעבירם ע״ג עיניו פידוש לאחר שנגבם ועדיין לחות קצת ואם היה לפלוף ע״ג עיניו ודרכו לרוחצם במים רוחץ ומעבירו ואינו חושש דהו״ל כמלוכלך בטיט וצואה שרוחץ כדרכו ואינו חושש וכ״כ הרי״ץ גיאות ודלא כהרמב״ם ז״ל שבתב ביה״ב וט״ב שאין בו רחיצה אינו מברך על נט״י ולא המעביר הבלי שינה: ההולך להקביל פני רבו מותר לעבור במים עד צוארו ואינו חושש בפרק בתרא דיומא ערב ט״ב מביאין לו מטפחת ושורה במים ומקנה בה בלילה פניו ידיו ורגליו פי׳ שורה במים עט״ב ומוציאה מן המים והיא מתנגבת ומקנח בה בלילה ידיו ורגליו כדי להצטנן ולמחר מעבירה על גבי עיניו להעביר הלכלוך אפי׳ אין דרכו לרחוץ עיניו בכל יום ועושה עתה לתענוג שרי כיון שהיא נגובה: ירושלמי הבא מן הדרך ורגליו כהות מותר לרחוץ במים ואיסור נעילת הסנדל כאיסורו ביה״ב דוקא של עור אבל של בגד או של עץ או של שעם וגמי מותר תנא אבל ומנודה שמהלכין בדרך מותרין בנעילת הסנדל ולכשיגיעו לעיר יחלוצו וכן בט״ב ותענית צבור כתב אבי העזרי נראה דבזמן הזה שאנו בין הא״י שאין להלוץ אלא כשנכנס ברחוב היהודים או בבית ישראל ואם חל ט״ב בשבת מותר בכולן וה״ר יצחק כתב אע״פ שאנו דוחין אותו עד למחר אסור בתשמיש המטה מידי דהוה אקובר מתו ברגל שנדחה עד אחר הרגל אפ״ה דברים שבצינעא נוהגין ה״נ שבת זו גבי ט״ב הוא כמו רגל ואסור בתשמיש המטה והר״ם מרוטנבורג חלק עליו וסוף דבריו ומיהו נכון להחמיר כדברי מורי שאפי׳ הוא מיקל ואני מחמיר היה לי לעשות כדבריו וכ״ש עתה שהוא מחמיר ואני מיקל וא״א הרא״ש ז״ל כתב ומיהו לשון התוספתא דקתני ומעלה על שולחנו ואינו מונע עצמו משום דבר משמע אפילו בדברים שבצינעא וכן עמא דבר וכ״כ הרמב״ן אין שאילת שלום לחברים בט״ב הדיוטות שאינן יודעין ונותנין שלום משיבין אותן בשפה רפה וגרסינן בפרק מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בט״ב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובב״מ

ת״ה

תניא אבל ומנודה שמהלכים בדרך מותרין בנעילת הסנדל ולכשיגיעו לעיר יחלוצו וכן בט״ב וכן בתענית ליבור ירושלמי בפ״ק דתעניות וכתבוהו הרי״ף והרא״ש: **כתב** אבי העזרי נראה דבזמן הזה שאנו בין הא״י שאין לחלוץ וכו׳ כ״כ רבינו ירוחם ג״כ בשם אבי העזרי אלא שכתב עליו קולא גדולה היא זו והג״מ כתב דברים אלו בשם הר״ם מאינגלטיר מפי ר׳ שמשון ז״ל הגהות מרדכי בפ״ק ההולך בדרך מותר בנעילת הסנדל עד רחוב הקהל בזמן הזה משום א״י עכ״ל כלומר משום שמלעיגים כשהולכים יחיפים ולענין מעשה אין להקל בדבר (ו): **ואם** חל ט״ב בשבת מותר בכולן בסוף מסכת תענית (כט:) תניא ט״ב שחל להיות בשבת אוכל ושותה ומעלה על שולחנו ואפי׳ כסעודת שלמה בשעתו וכתב שם הרא״ש תוס׳ השגוייה בלשון ברייתא זו וכתוב בה עוד ואינו מונע מעצמו כלום ופי׳ הרא״ש כלומר שאינו ממנע מרחיצה וסיכה ותשמיש וא״ל להנהג דברים של ענגה: **ומ״ש** והר״י כתב אע״פ שאנו דוחין אותו עד למחר אסור בתשמיש המטה מידי דהוה אקובר מתו ברגל וכו׳ עד (ז) וכן עמא דבר בפסקי הרא״ש פרק בתרא דתעניות: כתוב בהגהות מרדכי דמ״ק דבט״ב ויה״כ אסור ליגע עם אשתו במטה: **אין** שאלת שלום לחבירים בט״ב עושין מלאכה בט״ב עושין וכו׳ ומשנה שם (נד:) ומפרש בגמרא דהיינו טעמא דרשב״ג משום דלא מחזי כיוהרא דאמרי מלאכה הוא לית ליה פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא ופי׳ רש״י הרואה אותו בטל אומר אין לו מה לעשות ולא מיחזי כנוהג בו איסור והג״מ

ואין שאלת שלום לחבירים בט״ב אלא הרמב״ם והרא״ש וכ״כ הרמב״ם בהל׳ יה״כ: **בפרק** בתרא דיומא ערב ט״ב מביאין לו מטפחת ושורה במים ומקנה בה בלילה פניו ידיו ורגליו כדי להצטנן וכו׳. כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבי׳ והדין מבואר בפ״ב דיומא (עא:) זעירא בר חמא א״ל ליוסף בריה דריב״ל תא אימא לך מלתא מעלייתא דהוה עביד אבוך ערב ט״ב מביאין לו מטפחת ושורה במים ומקנה בה פניו ידיו ורגליו למחר מעבירה על גב עיניו ואינו חושש ופי׳ הרא״ש שורה במים ערב ט״ב ומוציאה מן המים והיא מתנגבת ומקנח בה בלילה פניו ידיו ורגליו כדי להצטנן בה ולמחר מעבירה ע״ג עיניו להעביר מהם לפלוף וחבלי שיבה וכן פירש הר״ן וכך הם דברי רבי׳ ועשה פירוש זה משום דא״א לומר שבלילה היה מוציאה מן המים דמי התיר לו להוציאה מהמים שהרי הוא מוגע במים בשעה שמוציאה וכן מי התיר לו לקנח בה בלילה פניו ידיו ורגליו כיון שבלילה הוציאה מהמים הרי עדיין המים נוטפים ממנה והיאך אפשר לו לקנח בה לכך פי׳ שמבע״י היה מוציאה וכשבא בלילה לקנח בה כבר היתה נגובה ולא היה מקנח בה אלא כדי להצטנן . ומשום דקשיא ליה למה היה צריך להעביר מפה זו הנגובה על עיניו הרי נתבאר לעיל שאם היה לפלוף ע״ג עיניו ודרכו לרחלם במים רוחץ ומעבירו ואינו חושש לכך כתב שמפה זו לא הוצרכו אלא למי שאין דרכו לרחוץ עיניו בכל יום ועושה עתה לא מפני שמצטער בכך שהרי אין דרכו לרחוץ עיניו בכל יום אלא שעושה כן להתענג בעלמא ושרי מאחר שהיא נגובה וכיולא בפירוש זה כתב המרדכי בתחלת מ״ק בשם אבי העזרי וז״ל מטומוף שרי לרחוץ אף ביה״כ וגם בט״ב אם מלוכלך בטיט ולוחה מותר ומטפחת דריב״ל היתה כדי להעבירה על עיניו משום תענוג להקר ועוד אכתוב בזה בסימן תרי״ג: **ירושלמי** הבא מן הדרך ורגליו כהות מותר לרחוץ במים בפרק בתרא דיומא: **ואיסור** נעילת הסנדל כאיסורו ביה״כ דוקא של עור אבל של בגד או של עץ או של שעם וגמי מותר הכי משמע בפ׳ בתרא דיומא (עס) וכך הסכימו הרי״ף והרא״ש וכ״כ הרמב״ם בהל׳ יה״כ דלא כדעת רש״י ודעת הרז״ה שכתב הר״ן שם: וכתב רבי׳ בספר י״ד סימן שפ״ב שאם הוא של עץ ומחופה עור אסור וכ״כ הרמב״ן בתורת האדם:

כתב כתב דברים אלו בשם הר״ם מאינגלטיר מפי ר׳ שמשון ז״ל הגהות מרדכי בפ״ק ההולך בדרך מותר בנעילת הסנדל עד רחוב הקהל בזמן הזה משום א״י עכ״ל כלומר משום שמלעיגים כשהולכים יחיפים ולענין מעשה אין להקל בדבר (ו): **ואם** חל ט״ב בשבת מותר בכולן בסוף מסכת תענית (כט:) תניא ט״ב שחל להיות בשבת אוכל ושותה ומעלה על שולחנו ואפי׳ כסעודת שלמה בשעתו וכתב שם הרא״ש תוס׳ השגוייה בלשון ברייתא זו וכתוב בה עוד ואינו מונע מעצמו כלום ופי׳ הרא״ש כלומר שאינו ממנע מרחיצה וסיכה ותשמיש וא״ל להנהג דברים של ענגה: **ומ״ש** והר״י כתב אע״פ שאנו דוחין אותו עד למחר אסור בתשמיש המטה מידי דהוה אקובר מתו ברגל וכו׳ עד (ז) וכן עמא דבר בפסקי הרא״ש פרק בתרא דתעניות: כתוב בהגהות מרדכי דמ״ק דבט״ב ויה״כ אסור ליגע עם אשתו במטה: **אין** שאלת שלום לחבירים בט״ב עושין מלאכה בט״ב עושין וכו׳ ומשנה שם (נד:) ומפרש בגמרא דהיינו טעמא דרשב״ג משום דלא מחזי כיוהרא דאמרי מלאכה הוא לית ליה פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא ופי׳ רש״י הרואה אותו בטל אומר אין לו מה לעשות ולא מיחזי כנוהג בו איסור והג״מ

וגרסינן בפרק מקום שנהגו לעשות מלאכה בט״ב עושין וכו׳ ומשנה שם (נד:) ומפרש בגמרא דהיינו טעמא דרשב״ג משום דלא מחזי כיוהרא דאמרי מלאכה הוא לית ליה פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא ופי׳ רש״י הרואה אותו בטל אומר אין לו מה לעשות ולא מיחזי כנוהג בו איסור והג״מ

דרכי משה

כ״ע מודו דשרי וכ״ה המנהג: (ו) ואינו נ״ל לדחות דברי הגאונים מפני סברא בעלמא וכדאי הם לסמוך עליהם ואע״פ שכתב רבינו ירוחם דקולא גדולה היא מ״מ לא מלאו לבו להלוק עליהן ודלא כב״י שדחה דבריהם בקש וכתב דאין להקל בדבר: (ז) ומהר״א כתב בהגהותיו דאנו נוהגין בו איסור ושמש בית הכנסת מכריז דברים שבצנעה נוהג: וכ״ה במנהגים ובאגודה ובהג״מ דמ״ק הל׳ ט״ב דבט״ב ויוה״כ אסור לישן עם אשתו במטה וע״ל סי׳ תרי״ד דאסור ליגע באשתו ביוה״כ כאילו היתה נדה ואפשר דה״ה בט״ב: (ח) וכ״ה במרדכי: במנהגים

תקנה תשעה בא״ד אינו חייב בכפיית המטה עד ואיני מבין כו׳ כתב הב״י ואפשר לדחוק ולומר דר׳ האי סובר דהלכה כרבי יהושע כו׳ ותימה גדולה היאך עלה על דעתו לפרש דר׳ האיי חולק אתלמוד ערוך דפוסק עולא הלכה כר׳ אליעזר בחליצה והלכה כר׳ יהושע בהגתה וכן פסקו כל הפוסקים ואפי׳ בשני פסקו דאינו חולץ כרבא דהתם גם הסמ״ג הביא בשם הירושלמי שפוסק כן אלא שמהפך הגירסא ע״ש ולי נראה לתרץ קושית רבי׳ דר׳ האי סובר דע״כ לא קאמרינן דהלכה כר״א אלא שאינו חולץ בשביל פניס חדשות אם הניחן עליו קודם שבאו אבל אם באו קודם שהניחן אין מניחן עד שילכו וכמ״ש המרדכי פרק אלו מגלחין וכן בהגה״מ פ״ד דאבל אלא דאינהו כתבו דביום ג׳ אפי׳ יש שם פניס חדשות מניחן בפניהן ועל זה חולק רב האי דכל שבעה אין לו להניחן עד שילכו וזהו שכתב רבינו האי כגון הסרת תפילין לפירוש הב״י הול״ל חליצת תפילין כלשון התלמוד אלא ודאי דר״ל כגון שבאו פניס חדשות קודם שהניחן וצריך הוא להסירן לגד אחר שלא להניחן בפניהם עד שילכו ועל זה קאמר דהרשות בידו אם רצה להמתין עד הערב יתתין ואם רצה להניחם אחר שילכו מאצלו מיד יניחן אבל להניח תפילין כל ז׳ אם לא באו פניס חדשות וכן אם הניחן כבר שאינו חולץ אפי׳ באו פניס חדשות מזה לא ידיר רבינו האי כלום דפשיטא דהלכה כעולא דפוסק הלכה כר׳ אליעזר בחליצה והלכה כר׳ יהושע בהגתה ומתיישבו דברי רבי׳ האי בלי שום דוחק בס״ד :

תקנו כתב בה״ג אע״ג דקיי״ל כו׳ פי׳ סד״א כיון דאי אפשר להבדיל על הכוס בא״ש מאחר שאז אסור לו לשתות א״כ יבדיל מבע״י כדי שיוכל לשתות קא״ל דלא דהא אף עתה אסור לו לשתות דאי אבדיל קבליה לע״ב כו׳ :

ומ״ש

ת״ח בטלים רשב״ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו ת״ח ויבטל ולא חיישינן ליוהרא ר״ג אומר כל העושה מלאכה בט״ב אינו רואה סימן ברכה לעולם וכל האוכל ושותה בט״ב אינו רואה בשמחה של ירושלים וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה שנא׳ שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה וכל האוכל בשר או שותה יין בסעודה שמפסיק בה עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם :

תקנה **ט״ב** אינו חייב בכפיית המטה ולא בעטיפת הראש שהן נוהגות באבילות והא דתניא כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בט״ב ההוא לענין מצות לא תעשה הנוהגות באבל תניא אבל לענין מצות עשה שבאבל כגון כפיית המטה ועטיפת הראש לא ואצ״ל קריעה דליתיה בכלל מצות הנוהגות באבל דאמורינן אבילות לחוד וקריעה לחוד וכתב א״א הרא״ש ז״ל ומסתברא דהייב בתפילין כיון דאבל גופיה לא מיתסר אלא ביום ראשון דלא אהמיר ט״ב מששת ימי אבילות ובריתא מצות הנוהגות באבל כל ז׳ ימים קאמר ופרושי קא מפרש להו כגון רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ולקרות בתורה והר״מ מרונטבורג כתב (ה) ונראה דבט״ב אין להניח תפילין כמו ביום ראשון של אבל שאין יום מר יותר ממנו יום קביעות בכייה לדורות וכתב א״א הרא״ש ז״ל אפשר שדחק למצוא טעם למנהג אשכנז אבל לבאורה נראה כמ״ש ועוד כתב הר״מ מרוטנבורג וציצית נהגו קדמונינו ובכל אשכנז שלא להתעטף בו בט״ב ואסמכוה אקרא בצע אמרתו ואיתא במדרש בזע פרפורין דיליה ויש שאינן רוצין לשנות המנהג וגם אין רוצין להיות בלא ציצית (ו) ומתעטפין בטלית קטן תחת בגדיהם כתב רבינו האי אבל שחל יום ז׳ שלו בט״ב מה שהוא אסור בט״ב כגון רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה עומד באיסורו כל היום אבל דברים (ג) המותרים בו (ד) ואסורין באבל כגון עיטוף וכפיית המטה והסרת תפילין הרשות בידו אם רצה להמתין עד הערב ימתין ואם רצה להסיר מנהג אבילות מיד יעשה והביא ראיה הרמב״ם ז״ל מדבריו שט״ב מותר בתפילין ואיני מבין מ״ש דברים המותרין בו ואסורין באבל כגון סילוק תפילין שהרי גם אבל מותר מיום ראשון ואילך

תקנו כתב בה״ג אע״ג דקיי״ל מתפלל אדם של מוצ״ש בשבת ואומר הבדלה על הכוס אם חל ט״ב באחד בשבת לא יבדיל מבעוד יום דאי אבדיל קבליה לתשעה באב ואסור לו לשתות אלא

והג״מ כתבו רשב״ג לא חייש ליוהרא וק״ק חייש ליוהרא ופי׳ תוס׳ דאפי׳ לק״ק עכשיו יעשה כל אדם עצמו כת״ח ואל יעשה מלאכה בט״ב וליכא יוהרא כיון דבשאר ימים נמי אין אנו רגילין כל כך במלאכה דדוקא בימיהם שהיו כולם רגילין במלאכה שייך יוהרא ולא עכשיו מיהו במקום שרגילין לעסוק במלאכה כמו בספרד נ״ע אם צריך לבטל ממלאכה בט״ב ושמא גם שם נהגו שלא לעשות מלאכה סמ״ק עכ״ל ואני אומר כי מנהג פשוט היה בספרד שלא לעשות מלאכה בט״ב וכן מנהג כל ישראל בכ״מ ששמענו שמעם (ט) כתב הרוקח אפי׳ במקום שנהגו שלא לעשות הני מילי ע״י עצמו אבל על ידי עו״ג מותר אפילו בביתו. כתב בתה״ד דלחלוב הפרות בט״ב ע״י ישראל משמע לכאורה דשרי ואח״כ נסתפק קצת בדבר והעלה דטוב להחמיר אם אפשר ע״י עו״ג :

כתב הרשב״א בתשובה (סי׳ תקל״א) ולענין פרקמטיא שאמרתי אם מותר בט״ב מסתברא שהכל תלוי במנהג ואם הוא מקום שנהגו שלא לעשות בודאי נראה שאסור בפרקמטי׳ להרויח ולהשתכר אבל במקום שנהגו לעשות מלאכה נראה שמותר אלא שממעט שאפי׳ משכנים אבד ממעטין מליאת וליתן ומלאכת האבד מסתברא שמותר כדרך שאמרו בחש״מ עכ״ל (י) : **ר״ג** אומר כל העושה מלאכה בט״ב אינו רואה סימן ברכה לעולם וכו׳ עד סוף הסימן בפרק בתרא דתעניות (ל :) וגי׳ רבינו א כגי׳ הרי״ף והרא״ש ועל אינו רואה סימן ברכה פירש״י מאותה מלאכה ועל ותהי עונותם על עצמותם פי׳ הר״ן דלהכי נקט עצמות משום דאמרינן בהמפלת השותה יין חי עצמותיו שרופים מזוג עצמותיו סכויין כראוי עצמותיו משופין : כתב הרא״ש בתשובה ששאלת אם בט״ב מן המנחה ולמעלה או סמוך למנחה קטנה אם יכול אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו להקר אי אמרינן מקלת היום ככולו כיון דהוי אבילות ישיבה חלילה ואם אלא כל היום אסור ע״כ וכתב הכלבו מי שמיקל לרחוץ מן המנחה ולמעלה רגליו עובר על דברי חכמים אך מנהג קדום שהנשים רוחצות ראשן מן המנחה ולמעלה ביום ט״ב וזקני הראשונים הנהיגו זה ועשו סמך לדבר על מה שאמרו בהגדה כי המשיח נולד ביום ט״ב וצריך לעשות זכר לגואל ולנחמם כדי שלא יתיאשו מן הגאולה וזה דוקא לנשים לפי שהן חלושות מלהאמין בנחמות מפני שאינן יודעות ספר לפיכך צריכות חיזוק ע״כ ואני אומר כי המנהג הזה נשתקע ולא נאמר וכל הבא להקל בדבר בין היש בין אשה כופין אותו שלא יעבור על דברי חכמים (יא) כתבו התוספות בסוף תענית (ל :) היכא דחל ט״ב בה׳ בשבת מותר לכבס ולספר מחלות ואילך מפני כבוד השבת דאין להמתין עד ע״ש מפני עורח השבת עכ״ל וכבר כתבתי בסימן תקנ״ח שאין לסמוך על הוראה זו :

תקנה ט״ב אינו חייב בכפיית המטה ולא בעטיפת הראש עד כדאמרינן התם אבילות לחוד וקריעה לחוד כ״כ הרמב״ן בספר תה״א וכ״כ הרא״ש והר״ן בסוף מסכת תעניות :

ומ״ש בשם הרא״ש דחייב בתפילין וכו׳ עד ומתעטפין בטלית קטן תחת בגדיהם בפסקי הרא״ש בסוף מסכת תעניות :

ומ״ש ומסתברא דחייב בתפילין וכו׳ כ״כ הרמב״ן בספר תה״א והר״ן בסוף תעניות והרמב״ם כתב מקצת החכמים נוהגין שלא להניח בו תפילין של ראש נראה מדבריו שראשי אדם להניח תפילין בט״ב אלא שמקצת החכמים נהגו שלא להניח של ראש וכן דקדק הרב המגיד מדבריו ולאפוקי מרבי׳ ירוחם שכתב בשם הרמב״ם שאין להניח בו תפילין כיום ראשון של אבל וכתב עוד שכן דעת הרי״ף ואיני יודע מנין לו שהרי״ף סובר כן : וז״ל הרשב״א בתשובה תפילין בט״ב נמצא לגאון רבי׳ האי שמותר להניחם ולזה הסכים הרמב״ן בספר תה״א עכ״ל והגה״מ כתב על מ״ש הרמב״ם מקצת החכמים נוהגין שלא להניח בו תפילין של ראש כ״כ בסמ״ג והרוקח מפני שנקראים פאר וכן הר״ם אמנם היה מניח תפילין מן המנחה ולמעלה עכ״ל וכן נהגו העולם שלא להניח תפילין בתפלת שחרית ובמנחה מניחין אותם (ה) כתב האגור היחידים לובשין טלית קטן תחת בגדיהם בלי ברכה עכ״ל כתבו הכלבו הר״ש מאוויר״א היה מחמיר על עצמו לשבב מוטה על הארץ ובהגהות מרדכי דמ״ק כתב יש בני אדם שמשימין אבן תחת ראשם ליל ט״ב ורמז לדבר ויקח מאבני המקום ובהמ״ק ראה דכתיב מה טורא המקום הזה וחורבן ראה ממעשה הגאונים מצאתי עכ״ל : **כתב** רבי׳ האי אבל שחל יום ז׳ שלו בט״ב וכו׳ בספר תורת האדם : **ומ״ש** רבי׳ ואיני מבין מ״ש דברים המותרים בו ואסורין באבל כגון סילוק תפילין שהרי גם אבל מותר מיום ראשון ואילך אין ספק שזו קושיא חזקה על דברי רבי׳ האי ואפשר לדחוק ולומר דרבי׳ האי סובר שהלכה כר׳ יהושע דאמר בפרק אלו מגלחין אבל שני ימים הראשונים אסור להניח תפילין משני ושני בכלל מותר להניח תפילין אם באו פניס חדשות חולץ ומשמע לרבי׳ האי דכל ימי האבילות אם באו פניס חדשות חולץ ואפי׳ ביום הז׳ בבוקר כל זמן שלא עמדו מנחמים מאצלו אם באו פניס חדשות חולץ והשתא קאמר שאם חל שבעה שלו בט״ב ובאו פניס חדשות קודם שעמדו מנחמים מאצלו וחלץ תפיליו אם רצה להמתין ימתין ואם רצה להניחם אחר שעמדו מנחמים מאצלו מיד יניח ונראה מש״כ לא נקט רבי׳ האי הנחת תפילין אלא הסרת תפילין דאי הוה נקט הנחת תפילין הוה משמע דאסור להניח תפילין בז׳ של אבל והשתא דנקט הסרת תפילין משמע שכבר היו מונחין התפילין והסירם מפני הפניס חדשות :

תקנו כתב בה״ג אע״ג דקיי״ל מתפלל אדם של מ״ש בשבת ואומר הבדלה על הכוס אם חל ט״ב באחד בשבת לא יבדיל מבע״י וכו׳ דברי בה״ג וטעמות הרמב״ם עליו והכרעת הרא״ש הכל כתוב באורך בפסקים בסוף מסכת תעניות ולא ראיתי להאריך בו וכתב הרא״ש שנהגו העם כדברי ה״ג וכ״כ סמ״ג והכי נקטינן כתב המרדכי בתחלת מ״ק שהר״ש מבונבורק היה אומר בקול רם בלא כוס ברא מאורי האש ולא היה אומר בשמים דהוי תענוג וכ״כ הגה״מ וגם סמ״ק כתב שמברך ברא מאורי האש וכ״כ הרד״א אין מבדילין על הכוס עד מוצאי ט״ב ואין מריחין עצי בשמים מפני שבליל ט״ב אין לעשות נחת רוח אבל מברכין

דרכי משה

(ט) במנהגים שלנו כתוב ואסור במלאכה עד חצות : (י) כתב בת״ה סימן קצ״ו כל מלאכה בין של טורח בין שאינו של טורח אפי׳ מלאכת הדיוט אם יש בה שיהוי קצת שמשתהה בה אין לעשותה בט״ב מפני שע״י כך מתבטל מעיניו אבל הדלקת נרות וקשירה וכדומה שאין בה שיהוי מותר : (יא) מיהו נוהגין להקל במלאכה ובכמה דברים אחר חצות אבל ברחיצה לא ראיתי שנוהגין להקל : תקנה (א) כתב הכלבו בשם ראב״ד ועדיף טפי לשום אפר מקלה בראשו במקום תפילין אפר תחת פאר עכ״ל :

וכן

פרישה

פי׳ תקנה (ה) ונראה דבתשעה באב אין להניח תפילין שנאמר בהן פאר שנאמר עליך : (ב) ומתעטפי׳ בטלית קטן תחת בגדיהם כו׳ כתב הלגור אין מברכים עליו וכתב הגהות מיי׳ אלא מנהגם לציית ותפילין ומברכין עליהן : (ג) המותרים בו ואסורים באבל פי׳ בב׳ ימים ומקצת יום ז׳ : (ד) ואסורין באבל כגון סילוק תפילין כו׳ ב״י דמק לישב שרב הלי סבר כר׳ יהושע דכ״ז אלא עמדו מנחמין מאצלו אפי׳ ביום ז׳ אם באו פניס חדשות חולץ תפילין מפניהן מע״פ שמותר להניח מפני שאינן יודעות ספר לפיכך צריכות חיזוק ומשום דמגמרא איתא להאי מימרא בשם רבי עקיבא והטור הביאו בשם ר״ג והוא כגי׳ הרי״ף והרא״ש אבל יש לתמוה שהך וכל האוכל ושותה וכו׳ כתב סתמא באילו ג״כ ר״ג אמרה והוא דלא כמאן דבריו״ף כתבו בשם חכמים ובהרא״ש בשם ר״ע :

ואפשר

מברכין על האור קודם שקורין מיכה וכ״כ בה״ג עכ״ל וכן נהגו העולם (מ) :

תקנז בט״ב צריך להזכיר מעין המאורע מאי היא נחם ה׳ אלהינו את אבילי ציון ואומר אותה בבונה ירושלים לפי שהיא מענינה וכתב א״א הרא״ש ז״ל כל ימי תמהתי למה א״א אותו אלא בתפלת המנחה כיון דקאמרינן יהיד בט״ב צריך להזכיר מאין המאורע מסתמא בכל תפלותיו קאמר כמו ערבית שחרית ומנחה דר״ח חנוכה ופורים וה״ר יהודה אלברצלוני כתב ומדברינן מעין המאורע ערבית ושחרית ומנחה ובשומע תפלה מדברינן דתעניתא כשאר תענית צבור ואיבא דוכתין דנהיגי למימר ערבית שחרית רחם ובמנחה נחם והא מלתא תליא במנהגא אע״ג דליכא שינוי בין נחם לרחם דאנן כל יומא דט״ב מצלינן על נחמה ובעינן רחמים על הא מלתא :

תקנה **תניא** בז׳ באב נכנסו עו״ג להיכל ואכלו בו ושתו בו וקלקלו בו יום ח׳ וט׳ עד שפנה היום לעת ערב הציתו בו האש ונשרף עד שקיעת החמה ביום י׳ והיינו דא״ר יוחנן אלמלא הייתי התם קבעתיו בי׳ שרובו של היכל בו נשרף ואיתא בירושלמי רבי אבין ציים ט׳ וי׳ ר׳ לוי ציים ט׳ וליל י׳ מפני שלא היה בו כח לצום כל יום י׳ צם ליל י׳ ואנו בזמן הזה תש בחנו ואפי׳ ביה״כ שהיה ראוי לעשות מספק ב׳ ימים אין אנו מספיקין ומ״מ מנהג כשר הוא שלא לאכול בשר בליל י׳ ויום י׳ רק להשיב הנפש שיהא קרוב לעינוי :

תקנט **סדר** היום כתב אבי העזרי ליל ט״ב חולצין מנעליהם (עסי׳ תקנ״ב) והולכין לבה״כ ויושבין לארץ כאבילים (מ) ואין מדליקין נרות רק נר אחד לומר לאורו איכה וקינות ועומד ש״ץ ומתפלל ערבית ואומר קדיש שלם (ג) וקורא (ב) איכה ואומר קינות ואח״כ סדר קדושה ויתחיל ואתה קדוש ולא יאמר ובא לציון גואל שאין גאולה בלילה ולא ואני זאת בריתי שנראה כמקיים ברית על הקינות ועוד דלא שייך למימר ואני זאת בריתי שהכל בטילים בו אבל בבית האבל יש לאומרו שאם האבל בטל המנחמין אינן בטלין ואומר קדיש בלא תתקבל והולכין לבתיהן ואין

אלא יברך במ״ש על האש ואינו מבדיל עד אחר התענית ואז מבדיל על הכוס ואינו מברך על האש והרמב״ן כתב שאין לו להבדיל על הכוס ואינו מברך על האש הרא״ש ז״ל הסכים לדברי הלכות גדולות וכ״כ רב נטרונאי :

תקנז בט״ב צריך להזכיר מעין המאורע מאי היא נחם ה׳ אלהינו את אבילי ציון ואומר אותה בבונה ירושלים לפי שהיא מענינה וכתב א״א הרא״ש ז״ל כל ימי תמהתי למה א״א אותו אלא בתפלת המנחה כיון דקאמרינן יהיד בט״ב צריך להזכיר מאין המאורע מסתמא בכל תפלותיו קאמר כמו ערבית שחרית ומנחה דר״ח חנוכה ופורים וה״ר יהודה אלברצלוני כתב ומדברינן מעין המאורע ערבית ושחרית ומנחה ובשומע תפלה מדברינן דתעניתא כשאר תענית צבור ואיבא דוכתין דנהיגי למימר ערבית שחרית רחם ובמנחה נחם והא מלתא תליא במנהגא אע״ג דליכא שינוי בין נחם לרחם דאנן כל יומא דט״ב מצלינן על נחמה ובעינן רחמים על הא מלתא :

תקנה **תניא** בז׳ באב נכנסו עו״ג להיכל ואכלו בו ושתו בו וקלקלו בו יום ח׳ וט׳ עד שפנה היום לעת ערב הציתו בו האש ונשרף עד שקיעת החמה ביום י׳ והיינו דא״ר יוחנן אלמלא הייתי התם קבעתיו בי׳ שרובו של היכל בו נשרף ואיתא בירושלמי רבי אבין ציים ט׳ וי׳ ר׳ לוי ציים ט׳ וליל י׳ מפני שלא היה בו כח לצום כל יום י׳ צם ליל י׳ ואנו בזמן הזה תש בחנו ואפי׳ ביה״כ שהיה ראוי לעשות מספק ב׳ ימים אין אנו מספיקין ומ״מ מנהג כשר הוא שלא לאכול בשר בליל י׳ ויום י׳ רק להשיב הנפש שיהא קרוב לעינוי :

תקנט **סדר** היום כתב אבי העזרי ליל ט״ב חולצין מנעליהם (עסי׳ תקנ״ב) והולכין לבה״כ ויושבין לארץ כאבילים (מ) ואין מדליקין נרות רק נר אחד לומר לאורו איכה וקינות ועומד ש״ץ ומתפלל ערבית ואומר קדיש שלם (ג) וקורא (ב) איכה ואומר קינות ואח״כ סדר קדושה ויתחיל ואתה קדוש ולא יאמר ובא לציון גואל שאין גאולה בלילה ולא ואני זאת בריתי שנראה כמקיים ברית על הקינות ועוד דלא שייך למימר ואני זאת בריתי שהכל בטילים בו אבל בבית האבל יש לאומרו שאם האבל בטל המנחמין אינן בטלין ואומר קדיש בלא תתקבל והולכין לבתיהן ואין

ומ״ש והרמב״ן כתב שאין לו להבדיל על הכוס פירוש שאין לו להבדיל כלל לא בשבת ולא במוצאי שבת ולא במוצאי ט״ב וסגי בשיבדיל בתפלה ועיין בדברינו באשי״י סוף תענית וכתב עוד הרמב״ן שם לדחות דברי האומר דנותנין לתיעוק לשתות וע״ל בסי׳ תקל״ט גבי מילה וכתב הרא״ש וכן נהגו העם כדברי בה״ג וכ״כ רבינו ירוחם שראה כן בכמה מקומות אבל כתב לשם שלא יכנים עצמו בספק ברכה לבטלה ושכן עיקר :

תקנז בט״ב צריך להזכיר וכו׳ ירושלמי כתבוהו הרי״ף והרא״ש בסוף מסכת תענית : ומ״ש כתב הרא״ש כל ימי תמהתי וכו׳ לפעד״ג דהקדמונים היתה קבלה בידם שלא תקנוה אלא במנחה והוא שתקנו לומר נחם להתפלל על הנחמה אם כן בערבית ושחרית שהוא כמי שמתו מוטל לפניו ואינו בנחמה אין לומר אותו אלא במנחה :

תקנח תניא בז׳ אב וכו׳ עד רק להשיב נפש נראה דר״ל דאפי׳ שאר מאכלים לא יאכל רק כדי להשיב נפש אבל לא קאי אאכילת בשר דבשר אין לאכול כלל גם מהר״ם לורי״א בתשובה כתב דאנו נוהגין כדברי רבי׳ שלא לאכול בשר אף ביום העשירי וכן ראיתי רבותי נוהגין ונזרו על הציבור לנהוג כן וגם כשחל ט״ב בשבת ונדחה ליום א׳ אסור לאכול בשר במוצאי התענית כמו שפסק מהרי״ל בתשובה סימן קכ״ה אבל ביום ב׳ שלאחריו מותר בבשר ויין וכ״ש לרחוץ או לספר ולכבס מותר וכתב עוד מהרש״ל דבעשירי אסור אף לספר ולכבס ולרחוץ ולא כמה שפסק במנהגים דמהר״א טירנ״א עיין עליו ומאחר שאין לאכול בשר במוצאי תענית ג״כ לא ישחוט עד שיעבור התענית וכן משמע בהגה״מ שכתב שנהגו לבטל השחיטה עד שיעבור התענית ולא כנמצא בתשובת הרשב״א סי׳ ש״ו שנוהגין העם שלא לשחוט עד חצות או עד לערב וכן במרדכי אכן כשחל ט״ב ביום ה׳ יש להקל ולשחוט לצורך שבת :

תקנט סדר היום ויושבין לארץ וכ״כ בהגהת אשר״י מא״ז וכן במרדכי וז״ל הגה״מ ת״ר כל מלוה הנוהגת באבל נוהגת בט״ב אסור באכילה וכו׳ ונראה למהר״מ מנהג לרפת בסספס בדרכה לבטלה ושכן עיקר :

תקנז בט״ב צריך להזכיר וכו׳ ירושלמי כתבוהו הרי״ף והרא״ש בסוף מסכת תענית : ומ״ש כתב הרא״ש כל ימי תמהתי וכו׳ לפעד״ג דהקדמונים היתה קבלה בידם שלא תקנוה אלא במנחה והוא שתקנו לומר נחם להתפלל על הנחמה אם כן בערבית ושחרית שהוא כמי שמתו מוטל לפניו ואינו בנחמה אין לומר אותו אלא במנחה :

תקנח תניא בז׳ אב וכו׳ עד רק להשיב נפש נראה דר״ל דאפי׳ שאר מאכלים לא יאכל רק כדי להשיב נפש אבל לא קאי אאכילת בשר דבשר אין לאכול כלל גם מהר״ם לורי״א בתשובה כתב דאנו נוהגין כדברי רבי׳ שלא לאכול בשר אף ביום העשירי וכן ראיתי רבותי נוהגין ונזרו על הציבור לנהוג כן וגם כשחל ט״ב בשבת ונדחה ליום א׳ אסור לאכול בשר במוצאי התענית כמו שפסק מהרי״ל בתשובה סימן קכ״ה אבל ביום ב׳ שלאחריו מותר בבשר ויין וכ״ש לרחוץ או לספר ולכבס מותר וכתב עוד מהרש״ל דבעשירי אסור אף לספר ולכבס ולרחוץ ולא כמה שפסק במנהגים דמהר״א טירנ״א עיין עליו ומאחר שאין לאכול בשר במוצאי תענית ג״כ לא ישחוט עד שיעבור התענית וכן משמע בהגה״מ שכתב שנהגו לבטל השחיטה עד שיעבור התענית ולא כנמצא בתשובת הרשב״א סי׳ ש״ו שנוהגין העם שלא לשחוט עד חצות או עד לערב וכן במרדכי אכן כשחל ט״ב ביום ה׳ יש להקל ולשחוט לצורך שבת :

תקנט סדר היום ויושבין לארץ וכ״כ בהגהת אשר״י מא״ז וכן במרדכי וז״ל הגה״מ ת״ר כל מלוה הנוהגת באבל נוהגת בט״ב אסור באכילה וכו׳ ונראה למהר״מ מנהג לרפת שאין יושבין על הספסלים כל היום עד תפלת המנחה דהא אבל כל ז׳ הימים אין לו לישב אלא ע״ג קרקע עכ״ל וקצת קשה שהרי ההיא ברייתא דוקא לענין מצות ל״ת הנוהגות באבל תניא ואף שם לאו בכל מילי אלא הני דוקא דקא מפרש רחיצה וסיכה וכו׳ וכמ״ש הרא״ש וכדלעיל ריש סי׳ תקנ״ה ותו קשה דא״כ עד חשיכה היה לו לנהוג איסור זה כמו שהשיב הרא״ש לענין רחיצה וז״ל על ששאלת אי שרי לרחוץ פניו כו׳ כדי להקר סמוך למנחה קטנה תלולה וחם אלא כל היום אסור דאי אמרת מקצת היום ככולו א״כ כיון שנהגו בבקר קצת אבלות יפסוק איסור ט״ב ולא הוזכר אבלות ושנה לענין זה עכ״ל ונראה דאף מהר״ם לאו דינא קאמר אלא שהביא סמך למנהג ולא נהגו איסור רק עד מנחה שאז עבר רוב היום באבלות ומש״ה אין לגעור באותן שנוהגים לישב על הספסלים אחר יציאה מב״ה ובכאן טועין ההמון שנועלין מנעליהן אחר חצות ומקצתן נוהגין היתר מיד כשיושבים על הספסלים ולא ידעו לחלק בין מה שאסור מן הדין כגון נעילת הסנדל דפרושי קא מפרש בברייתא דאסור ובין מה שאינו אלא מנהג ולריך לכופן שלא לעבור על דברי חכמים וכמ״ש הרא״ש לענין רחיצה דכל הכך דקא מפרש בברייתא דאסורים מדינא אסורים עד חשיכה גם במהרי״ל כתוב להדיא והולכין יחפין עד חשיכה ופשוט הוא לפי מה שהביא מהר״ם סמך מהברייתא ליושבת קרקע יש ללמוד ממנו דבכל מידי דאסור באבל כל ז׳ יש לנהוג בו איסור גם בט״ב לכל הפחות עד אחר חצות אבל כפיית המטה ועטיפת הראש אפי׳ באבל ממש אין אנו נוהגין בזמנינו זה וכ״ש בט״ב : **ומ״ש** ועוד דלא שייך לומר ואני זאת בריתי שהכל בטילים בו פי׳ בטילים מד״ת הנקרא ברית ולפי טעם זה גם בשחרית אין לאמרו וכן המנהג שאין לומר ואני זאת בריתי לא בערבית ולא בשחרית

ומ״ש ועוד דלא שייך לומר ואני זאת בריתי שהכל בטילים בו פי׳ מד״ת וכ״כ הגה״מ מדלג ואני זאת בריתי עד ואתה קדוש ונעמא משום דאסור בד״ת ולא שייך לומר לא ימושו מפיך : **ומ״ש** ואומר קדיש בלא תתקבל כ״כ הגה״מ ונתנו טעם לפי שכבר אמר באיכה שתם תפלתי אבל קודם קריאת קינות

דרכי משה

תקנו (א) וכן במנהגים שלנו ובמרדכי בהגהות בהל׳ ט״ב ומבדילין בתפלה אע״פ שאין מבדילין על הכוס וע״ל סימן רצ״ט המתענה ג׳ ימים אחר השבת אימתי מבדיל :

תקנז (א) וכ״ה המנהג : (ב) כתב מהרי״ל מי שאכל בט״ב צ״ל נחם בבה״מ ומיהו נראה אם לא אמרו אין מחזירין אותו :

תקנט (א) [illegible] לישב ע״ג ספסלים מיד אחר יציאת בה״כ של שחרית דהיינו עד אחר חצות היום מאריכים עם הקינות בבה״כ כתב במנהגים ומסירין הפרוכת מלפני ארון הקודש על ישב בצע אמרתו וכ״ה המנהג : (ב) במהרי״ל כשהיה קורא איכה ראשון בקול נמוך ובב׳ איכה היה מגביה קולו מעט יותר וכן הפסיק מעט בין כל איכה ואיכה וכ״ה המנהג וע״ל סי׳ ת״ץ דמברכין על איכה לקרות מגילה וכ״ה בהגהת מרדכי דמ״ק דף שצ״ו והג״מ בש״ח מוהר״ם וב״י כתב והעם נהגו שלא לברך על שום מגילה רק על מגילת אסתר עכ״ל ואין המנהג כדבריו וכתבו עוד הגהות אכן יש לאומרה בנחת ובלחש וכשיגיע החזן עד השיבנו אליך וגומר יאמר הקהל אותו פסוק בקול רם נהוזר

פרישה

כ״י תקנט (מ) ואין מדליקין נרות רק נר אחד כו׳ בממשכים הושיבני ובאיכה רבתי איתא ע״ל הקב״ה כו׳ ומכאן הביא הרמ״א מהר״ם למנהג שלא להדליק נר אחד כו׳ ומכאן הביא הרמ״א מהר״ם למנהג שלא להדליק בב״ה כ״א נר אחד לכבוד הסוכן הרא״ש מ״ו . וכתב המגודים עוד נר אחד לכבוד ממנו נר מון אם יכבה : (ב) וקורא איכה כו׳ הגהות מיימוני וכתב ר״ם דלמגילת רות וקינות

הדושי הגהות

תקנז א ואפשר שזה ג״כ הטעם שפשט המנהג שא״א נחם אלא במנחה (מהרל״ח) : תקנח א צ״ל רבי יוחנן :

בשחרית וכ"כ מהרש"ל : ומ"ש וכתב ר"ע ואם חל בב' וה' אומרים אח"א אין המנהג כן : **ומ"ש** ויחיד אומר עניינו היינו לפי דעת שכ"ר לקמן בסי' תקס"ה וגם בזה אין המנהג כן כמו שיתבאר לשם בס"ד : **ומ"ש** אבל במ"ס כתב וכו' אתחלת הסימן קמי שאמר סדר היום כתב אבי העזרי וכו' לומר לאורו איכה וקינות וכו' וקורא איכה וכו' בשחרית מסדרין הברכות וכו' עד שלא למעט בכבודו ועכשיו אמר אבל במ"ס כתוב סדר אחר דיש שמאחרין שאין אומרין ספר קינות דהיינו איכה עד הבקר לאחר קריאת ס"ת וכו' והקורא בס"ת בט"ב אומר ברוך דין אמת ויש מניחין תיק של סה"ת על הקרקע ואומר נפלה עטרת ראשינו וקורעין בגדיהם ומספידין כו' ואין חוששין להם שמעטו בכבוד הס"ת : **ואם** יש תיקוק למול מלין אותו אחר הקינות ויש ממתינין למולו עד אחר חצות מל' רבינו ירוחם שתופס עיקר כסברא הראשונה ולכן כתבה בסתם ותימא על הרב מהר"א טירל"א שכתב ואם יש מילה מלין אחר חיוב כן מסיק באורח חיים עכ"ל שהרי רבינו לא הזכיר בדבריו חיוב . אולי הבין ממ"ש בסברא אחרונה ויש ממתינין למולו עד אחר חצות דהיינו אחר חיוב שעל הרוב אינו נמשך יותר מאחר חצות ובין מנהגיהם כתוב גירסא אחרת ולפע"ד משמע דמל' רבינו משמע שסובר עיקר עד אחר הקינות גם מהר"ש לורי"א כתב שכן המנהג וכ"כ בהגהת הש"ע וכן הוא במהרי"ל הלכה למעשה דווקא לאחר קינות ולא אחר חיוב ומלכותינו לא נהגו לומר חיוב בליבור : ודעת

ואין נותנין שלום זה לזה אלא באבלים ונזופין ואם חל ט"ב בשבת או במ"ש א"א צו"ץ מידי דהוה אר"ה שחל (להיות באחד) בשבת שאין אומרים צו"ץ בשבת דט"ב נמי אקרי מועד וא"א ויהי נועם (ד) ויש מהגאונים שכתבו כיון שא"א ויהי נועם גם סדר קדושה אין לומר ורב צמח גאון כתב א"א ויהי נועם אבל אומרים ובא לציון וכולה סדר קדושה אבל ואני זאת בריתי א"א ורבינו נסים כתב א"א ויהי נועם אבל מנהגינו לומר ערבית ושחרית ואני זאת בריתי ולמה לא נאמר והעם עוסקים באיוב וירמיה וקינות בשחרית מסדרין הברכות והזמירות כמו בשאר הימים (ה) ויש מקומות שנוהגין שלא לומר השירה ומתפללין י"ח ברכות ויחיד אומר עננו בשומע תפלה (ג) וש"ץ בין גואל לרופא כמו בשאר תענית ואינו כשאר תענית צבור לא לענין ב"ד ברכות ולא לענין תפלת נעילה וכתב רב עמרם מנהגינו להרבות סליחות בסלח לנו וא"א תחינות דאיקרי מועד (ז) ואם חל בב' ובה' אומר אל ארך אפים וא"א והוא רחום ובספרד א"א אא"א (ו) ומוציאים ס"ת וקורין ג' בפ' ואתחנן כי תוליד בנים ומפטיר הוא הג' ומפטיר בירמיה אסוף אסיפם וכתב אבי העזרי וגולל ס"ת במקומו שלא למעט בכבודו אבל במסכת סופרים כתב יש קורין ספר קינות בערב ויש שמאחרין עד הבוקר לאחר קריאת ס"ת שאחר קריאת ס"ת עומד ומתפלש באפר ובגדיו מפולשין וקורא בבכיה וילולה אם יודע לתרגמו מוטב ואם לאו נותנו למי שיודע לתרגם כדי שיבינו כל העם והנשים והתינוקות שהנשים חייבות כאנשים וכ"ש בנים זכרים והקורא בט"ב אומר ברוך דיין האמת ויש מניחין את תיק הספר על הקרקע ואומר נפלה עטרת ראשינו וקורעין

ומספידין כאדם שמתו מוטל לפניו ויש שמשנין מקומותיהן ויש שיורדין מספסליהן וכולם מתפלשין באפר ואין אומרים שלום זה לזה כל הלילה וכל היום עד שישלימו כל העם קינותיהן ובשעת הקינות אסור לספר דבר ולצאת חוץ כדי שלא יפסיק לבו מן האבל וכל שבן שלא לשוח עם העו"ג ואם יש אבל בעיר הולך בלילה לב"ה וגם ביום עד שיגמרו הקינות ואם יש תינוק למול מלין אותו אחר שגומרין הקינות (ה) ויש ממתינין למולו עד אחר חצות ויש

מקומות שאין מדלגין תתקבל אלא בלילה אחר תפלה אבל בשחרית אומרים אותו לפי שכבר סלקו וסיימו לומר קינות ואומרים קלת פסוקי נחמות בסופו עכ"ל (ג) : **ומ"ש** ואם חל ט"ב במ"ש א"א לדקתך וכו' כ"כ הגהות אשיר"י בסוף תענית : **ומ"ש** שא"א ויהי מעט כך מלאתי במרדכי יכן ונתן טעם משום דמקום שלא נהגו לעשות מלאכה בט"ב אין עושין ותו דאקרי מועד וסמ"ק כתב שהטעם לפי שהוסד על הקמת המזבח ועתה אין לאומרו ביום שנחרב : דין הבדלה בט"ב שחל להיות במ"ש כת' רבינו בסי' תקל"ו : בסי' תקל"ה כתבתי שיש לשכב בליל ט"ב מוטה על הארץ ולשוס אבן מראשותיו כתבו הגה"מ יש במס"ס דאמגילת רות וקינות ושיר השירים מברך אקב"ו על מקרא מגילה וכן נהג הר"ס אבן יש לאומרה בגתת ובלחש עכ"ל והעולם לא נהגו לברך כלל על שום מגילה חוץ ממגילת אסתר :

בשחרית מסדרין הברכו' והזמירו' כמו בשאר הימים כבר כתוב בסי' תקל"ד שאע"פ שאסור לקרות בתורה כל דבר שהוא סדר היום מותר : ומ"ש שיש מקומות שנוהגין שלא לומר השירה כ"כ הכלבו והטעם משום דאין לומר שירה לעת כזאת והעולם מנהגין לומר שירה במקומה שירת האזינו (ו) :

ומ"ש ויחיד אומר עננו בשומע תפלה וש"ץ בין גואל לרופא כמו בשאר תענית כ"כ הג"מ ודלא כר"י הלוי שהנהיג שלא לאמרו משום שתס תפלתי : **ומ"ש** ואינו כשאר ת"ל לא לענין כ"ד ברכות ולא לענין תפלת נעילה הכי איתא בפרק מקום שנהגו (נד :) : ומ"ש ולא"א תחינות דאקרי מועד כ"ה בהל' ט"ב במרדכי שבתהלת מ"ק וכן כת' הרוקח דמטעם זה אין נופלים על פניהם ועוד נתן טעם אחר משום שתס תפלתי שכותה בענן לך וכו' ז"ל הגה"מ אין אומר תחינות ולא והוא רחום ולא אא"א אפי' חל להיות ביום ה' ורמב"ם כ' שיש לומר

אל ארך אפים אפי' חל להיות בשאר ימות החול שלא בשני ובה' וכן נוהגים ביש מקומות ע"כ ובהגה"מ החדשות כתוב דברי מבי"ם בלשון הזה י"ל אל ארך אפים וכן נוהגים ביש מקומות אם חל בה' ע"כ . כתב הגהות אשיר"י כבר נהגו אבותינו בכל המקומות שא"א סליחות בט"ב משום דאקרי מועד ומצוה עלינו לקיים מנהג אבותינו עכ"ל (ח) : **ומ"ש** רבינו ומוליאין ס"ת וקורין ג' בפ' ואתחנן ומפטיר אסף אסיפם הכי אמר אביי בפרק בני העיר (לא :) : **ומ"ש** שקורין ג' ומפטיר הג' פלוגתא דתנאי בפ' הקורא עומד (כב :) והלכה כר"י דסבר הכי . כתב הכלבו המפטיר בין בשחרית בין במנחה מברך לפניהם ברכה אחת וג' לאחריה שאינו אומר על התורה רק מסיים מגן דוד וכן בכל שאר התעניות שלא נתקנה ברכה על התורה רק לשבתות וי"ט שמזכירין בהם ענין היום ומודים הסס על המתנה הנכבדה שנתן לנו מאותם הימים עכ"ל . וכתב אבי העזרי וגולל ס"ת במקומו שלא למעט בכבודו הטעם מפני שמניחים עליו מפה שאינה נאה וגם רגילים להפכה ואם היו מוליכין אותה ממקום שקורין בו למקום שדרכן לגוללו היו ממעטים בכבודו ח"ו וכתב הג"מ שאחר קריאת התורה עומד ופותח באשרי ויש נוהגין לומר למנצח ויש שאין נוהגין לאמרו (ט) ואומר ובא לציון בדלוג כדפי' וקדיש בלא תתקבל עכ"ל : **אבל** במ"ס כתב יש קורין ספר קינות בערב וכו' עד וכ"ש שלא לשוח עם העו"ג הכל בפי"ח וכתב כל זה הרמב"ן בתורת האדם ותיבת אבל שכתב רבינו נראה שטעמו מפני שכתב קודם לכן שקורין איכה בלילה ולא כתב שקורין אותה ביום מש"ה קאמר אבל במסכת סופרים כתוב שיש מאחרים אותה עד הבוקר ואין קורין אותה בלילה ואפשר לומר עוד דה"ק כבר כתבתי סדר היום בע"א אבל במ"ס מסדר אותו בענין אחר . וכתב הרמב"ן בת"ה על האי בריתא דמ"ס מסתברא דהך מכילתא מנהגא תניא וכך היו נוהגין שאחר קורא מגילת קינות וכולם שומעין כדרך שאמרו במגילת אסתר ומברך בקריאתה על מקרא מגילה וכך הזכירו שם בפי"ד וכך אמרו שמברך דיין האמת ונמצא שמברך עליה שתיים וכן מאי דאמר קורעין ומספידין מנהגי נינהו וכן מקום שנוהגין לעמוד מקומם שעושין אותו כשבת שנייה של אבילות ומקום שורדים מספסלים עושין אותו כשבת ראשונה וכן נהגו עכשיו שאילו מן הדין אין לנו בגמרא שיהא מקום ישיבת קרקע בט"ב כלל ק"ו מכפייתו המטה עכ"ל ונראה מדבריו שהוא מפרש דהא דקאמר מ"ס שאומר ברוך דיין האמת אקורא איכה קאי אבל פשטא דלישנא משמע דאקורא בתורה קאי וכן נראה שהרי כל לשון זה של מ"ס אינו שנוי זה אחר זה שבהלכה ד' מתחיל יש קורין ספר קינות בערב וכו' עד וכ"ש בנים זכרים ובהלכה ז' מתחיל והקורא אומר ברוך דיין האמת ויש שמניחין את התורה על הקרקע כאבילות שהורה ואומרים נפלה עטרת ראשינו וכו' עד וכ"ש שלא לשוח עם העו"ג וא"כ והקורא אומר ברוך דיין האמת דקתני לאו אקורא קינות קאי אלא אקורא בתורה כדפרישית וכן נהגו העולם שהעולה לקרות קודם שיבא"ך ברכת התורה אומר ברוך דיין האמת : (י) **ואם** יש אבל בעיר הולך בלילה לבהכ"נ וכו' כ"כ הרא"ש בסוף תענית בשם הר"ס וכתב דטעמא משום דאבל כל ג' ימים הראשונים אינו הולך לבית האבל במקום המנחמים אלא במקום המתנחמים ב ובט"ב נמי הוי כמו אבל מג' ימים ואילך והולך לב"ה עם שאר הקהל שהם כמו אבלים : (ב"ה) מ"ש דהוי כמו אבל מג' ימים ואילך שטעמו מפני שהיא אבילות ישנה לא חמירא אלא כמו אבל מג' ימים ואילך :

ואם יש תיקוק למול מלין אותו אחר הקינות ויש ממתינין עד אחר חצות שתי הסברות כתובות במרדכי דמ"ק ונתן טעם לממתינים עד אחר חצות דקודם לזה חל אבילות עליו ומילה עושין אותה בשמחה דכתיב שש אנכי על אמרתך וכתב שבספר החכמה קורא תגר עליהן לומר שאי אפשר לדון הקדמת זריזין והגה"מ כתב אם יש תיקוק למול משהגיע ליה עד המנחה בזמן שאומרים נחמות משום שש אנכי וגו' והעולם נוהגין שלא למול עד אחר חצות (יא) אבל אין ממתינים עד זמן שאומרים נחמות וכתב הרוקח בסימן קי"ג שכן נוהגין בשפיר"א שאין מלין קודם

דרכי משה

וחוזר החזן וגומרו עכ"ל ובמהרי"ל כתב ובסיומו היו הקהל אומרים פסוק השיבנו שנית בקול רם והחזן נופלו : בהג"מ פ"ה דתענית והחזר יעקב"ל זכור ה' מה היה לנו אוי הביטה וראה את חרפתנו אמה"ל וכן הולך כל הפסוקים אמצעיתן באוי וסופן באוי מה היה לנו עכ"ל עוד שם בהגדה ואומר בסוף קינות קצת פסוקי נחמה וכן נוהגים ברוטנבורג עכ"ל וכן נוהגים במקומינו : (ג) ובמנהגים שלנו קדיש שקודם איכה שלם אבל כל הקדישים שהן לאחר האיכה בלא תתקבל עד למחר אחר יציאת מבה"נ : (ד) ובמנהגים שלנו וא"א למנצח בנגינות ולא ויתן לך וכ"כ הכלבו כתב מהרי"ל ואין מברכין הבנים באותו מ"ש : (ה) וכתב המרדכי דמ"ק דף שצ"ו ע"ג דאין לאומרן רק בלחש : (ו) ואין מנהגנו כן אלא אומרים השירה כמו בשאר ימים : (ז) וכן נוהגין וכתוב במנהגים שלנו דא"א ג"כ פיטום הקטורת אף מי שנוהג לאומרו בכל יום : (ח) וכן נוהגים : (ט) ובמרדכי הלכות ט"ב דא"א אותו : (י) ואין מנהג זה במקומינו ואין מברכין דיין אמת כלל : (יא) והמנהג במדינתינו לשולו מיד אחר הקינות וכ"כ מהרי"ל וכן ראיתי מעשה :

עיין

פרישה

וקינות ושם"ם מברכין בא"י אמ"ה אקב"ו על מקרא מגילה בלחש כדאיתא במסכת סופרים : (ג) **וש"צ** בין גואל לרופא כמו בשאר תעניות לפי דעת האשיר"י בסימן תקס"ה . וכתב הב"ח אמרם מנהגינו להרבות סליחות בסלח לנו כתב אשר"י כבר נהגו אבותינו שלא לומר סליחות לאחר אחר הקינות : (ד) **ואם** חל בשני לדיון אינו יכול לומר בשני שהרי לא בד"ן פסח וסיימן א"ת ב"ש כו' וק"ל :

(ה) **ויש** ממתינים למולו עד אחר חצות דמילה עושין אותו בשמחה דכתיב שש אנכי על אמרתיך ולעת התוספות שיברך על הכוס ויתן לתינוק לשתות ר"ל לתינוק הנימול מ"ו וק' אי דוקא קאמר הא לשאר תינוק אסור א"כ איך מסיק ע"ז רבינו וכתב ז"ל ומ"מ בע"ב שחל במ"ש לא אמרינן שיגדיל ויתן לתינוק כו' עד מפני שהוא קבוע בלא קבוע אמי הא לא מתירין גם במילה כ"א לתינוק הנימול אלא ולאי לכל התינוקות ס"ל דמותר וכן מוכח לקמן בסי' תקס"ט בב"י שמחלק בין כוס דשבשיינו בי"כ לכוס דמילה משום דקבוע וכן הוכחתי ג"כ בי"ד סי' רס"ה בהל' מילה ע"ש אלא נראה שמ"ו כ"כ שלבתחלה לא יתנו אלא לתינוק הנימול ודו"ק :

שמוק

חדושי הגהות

תקנט א במ"ס איתא שמניחין הס"ת בעצמה וכמ"ש ג"כ הב"י : ב דברי הרא"ש המוהים מאוד עיין מג"א ס"ק ח' ולפי מה שרצה ליישב דברי הרא"ש עדיין נשארו דברי הבר"ה תמוהים ע"ש . וראיתי בספר קרבן נתנאל שיישב דברי הרא"ש בטוב טעם והוא דודאי מיירי הרא"ש באבל מג' ימים ואילך וכמו שהוכיח ג"כ המג"א שם אלא דקשיא ליה להרא"ש נהי דאחר ג' ימים לא התירו בגמרא רק לילך לבית האבל והיאך התירו לו לילך לבה"כ ואל דכל הקהל הוי כאבילים בט"ב דא"כ קשיא על כל הקהל היאך מותרים לילך לבה"כ דהא אצלם הוי יום ראשון של אבל על זה כתב הרא"ש דלק"מ דודאי ט"ב חשיבי כולם אבילים אלא שדינם כמו אבילים מג' ימים ולכן שפיר יכול האבל לילך לבהכ"נ עם שאר הקהל בין שהם כמו אבילים וזה נכון מאד ולפ"ז אתי נמי שפיר דברי הבר"ה דעל הרא"ש קשה כיון דט"ב השובים אבילים על מה ולמה יהיה כאבל אחר ג' ימים הא אצלם יום ראשון הוא על זה פירש הב"ה הטעם דכיון שאבילות ישינה היא לא חמיר כולי האי :

קודם הצות לפי שקודם חצות חל עדיין האבילות: **וי״א** שאין לברך על הכוס אלא יברך בלא כוס ודעת התוספו׳ שיברך על הכוס ויתן לתינוק לשתותו ולא חיישינן דלמא אתי למסרך דס״פ בכל מערבין (מ:) אמרי׳ דבי״ה א״א לומר זמן על הכוס משום דאי אפשר לטועמו משום דכיון דאמר זמן קבליה עליה לי״ה ואסר ליה ולמיתביה לינוקא לא דלמא אתי למסרך וכתבו התוספות אומר רבינו שמואל דוקא גבי זמן שהוא קבוע חיישינן דלמא אתי למסרך אבל אם אירע ברית מילה בע״ב או בי״ה דלא הוי אלא אקראי בעלמא לא חיישינן דלמא אתי למסרך וכ״כ שם המרדכי וכתב הר״ן בפרק תולין שהרשב״א הקשה עליה׳ מכשותא בכרמא דאמרינן התם דלא ליתביה לינוקא למזרעיה דדלמא אתי למסרך ולי אינה קושיא דאי שרינן בכשותא ע״י תינוק ישראל אתי למעבד הכי בכל שתא ושתא מה שאין כן במילה בע״ב או בי״ה דלא מתרמיא בהו כולי האי ומ״מ הגאונים אמרו דלא מברכין אבא אלא חייתין אבא ומברכין עליה עכ״ל: והמרדכי כתב במסכת יומא בשם ר״ת דבכוס המילה לא חיישינן דלמא אתי למסרך דלא דמי לזמן די״ה דהתם שתיית כוס משום י״ה וכן נמי כשותא בכרמא פרק תולין דאסור דלמא אתי למסרך דהתם סרוכה משום זריעה דכלאי׳ ואתי למסרך ובמרדכי יש כתב שם דבכי האי יונקא לא חיישינן למסרך וכי חיישינן למסרך ה״מ בתינוק שגדול קצת ומוקן אל לבו כדמשמע בפרק תולין גבי זרע כשותא בכרמא ע״כ כתב המרדכי בס״פ בכל מערבין פעם אחת אירע חופה בי׳ בעבת והורה רשב״ם לברך על הכוס וליתביה לינוקא. וכתב הר״ד אבודרהם שהרמב״ם כתב בתשובה כדברי הגאונים וכ״ד בעל העיטור כמבואר בדברי רבי׳ בעו׳ י״ד סי׳ תקל״ט וגם הרשב״א כת׳ בתשובה בשם הרי״ף כל תעניתא אין היולדת שותה בו אין מברכין על יין של ברכת המילה ולענין הלכה נקטינן כדברי הגאונים והרי״ף והרמב״ם ז״ל לברך ברכת המילה בלא כוס ובע״ב אסא נמי לא חייתין (יב) מטעמא דאין מברכין על הבשמים כשחל להיות במ״ש ובי״ז בתמוז ובג׳ בתשרי ובעשרה בטבת שהיולדת יכולה לשתות מברכין על הכוס ותשתה ממנו היולדת והוא שתשמע הברכה ולא תפסיק בדברים בין שמיעת הברכה לשתיי׳ הכוס (יג): **ובעל** ברית לובש בגדים אחרים אך לא לבנים כמנהג בעל ברית ובעל בריתו ומלו הגער ואכלו כל צרכיהם בסוף תענית: **ומ״ש** מעשה שחל ט״ב להיות בשבת ונדחה למחרתו והיה רבינו יעבץ בעל ברית והתפלל מנחה בעוד היום גדול ורחץ ולא השלים תעניתו וכו׳ כ״כ הגהות מיימוניות והמרדכי בסוף תענית ובעל ברית דאמרן נראה דהיינו אבי הבן אלא שהמרדכי כתב בסוף תענית בעלי ברית ולפ״ז אפשר דגם המוהל והסנדק בכלל וזה לשון התשב״ץ מעשה היה בימי רבינו יעקב בן רבינו יצחק סגן לוויה שהיה ברית מילה בי׳ באב וט״ב שחל להיות בשבת ונדחה לאחר השבת כתיקון חכמים והוא היה אבי הבן והמתין עד לאחר חצות וזה להתפלל מנחה גדולה והלך ורחץ הוא ובעל בריתו ומלו הגער ואכלו כל צרכיהם ולא השלימו עם הציבור מעשה דאמרינן (תענית טו:) ובחמיצי מותרין מפני כבוד השבת כ״ש ברית מילה דאמירא טפי מחמיצי לכבוד השבת עד כאן משמע מדבריה׳ דבעל ברית היינו הסנדק או המוהל די״ט שלהם הוא כמו שהוא של אבי הבן אבל מדברי הג״א פרק אלו מגלחין נראה דלא גרע מוהל מסנדק ומשמע לי דהא דרבינו יעבץ דוקא בט׳ באב שחל להיות בשבת ונדחה למחרתו דכיון דאדחי לא חמיר כולי האי אבל אם לא היה נדחה אלא שחל להיות בא׳ מימי השבוע לא היה מיקל בו בכך וכן משמע מהריא דמייתי מרבי אליעזר בר צדוק דאמר ואל ט״ב בשבת ודחיוהו לאחר השבת ואם איתא דה״ה לחל ט״ב בא׳ מימי השבוע הו״ל לסתום ולומר והתענינו בט״ב ולא השלמנוהו מפני שי״ט שלנו היה ואין לומר דאיצטריך למימר דחל ט׳ באב בשבת ודחוהו למחרתו לאשמעינן דאפ״ה התענו בו רוב היום וכדקתני והתענינו דהא ודאי לא אתא אלא לומר דלא השלימוהו מפני שי״ט שלהם היה וא״כ למה ליה למימר דט״ב שחל להיות בשבת ונדחה למחרתו הוה אי לאו למימרא דדוקא בכה״ג הוא דלא בעי לאשלומי אבל אם חל להיות בא׳ מימי השבוע צריך להשלים וכ״כ מתוך תשובה אחת מחכמי אשכנז שבאו לידי:

ונוהגים שלא לשתות ושלא להכין צרכי סעודה עד אחר חצות כ״כ הרא״ש בסוף תענית בשם הר״מ וכתב שלשון התוס׳ משמע כן דתניא מתקנין בט״ב למולאי ט״ב פירוש מסוף היום כמו ממנחה ולמעלה דומיא די״ה דמותר בקנינא ירק מן המנחה ולמעלה ע״כ וכ״כ הגהות מיימוניות וכ״כ במרדכי בתחלת מ״ק וכתב דטוב להמתין ממנחה ולמעלה ומשמע מדבריו דלהמתין עד מנחה קטנה קאמר אבל העולם לא נהגו להמתין אלא עד חצות:

כתב הרשב״א בתשובה על אחד ששחט קודם חצות כל דבריה אלו לא נהגו בהם אלא כדי שיהא יושב ומיושב מאבילות של ירושלים ולהתאונן ולהתעסק בהכי וקינות כאבל ואם נהגו שלא לשחוט עד חצות או עד הערב אסור להקל בזה עכ״ל: **במנחה** קורין ויחל ומפטירין דרשו וכו׳ הר״ד אבודרהם סחס שמפטירין שובה: **ואומר** נחם בבונה ירושלים כבר כתוב משפטו בסי׳ תקכ״ז ומשפט עניו יתבאר בסי׳ תקס״ה ותקס״ו כ׳ התוס׳ בפ״ב דתעניות (טז.) אהא דאמרינן ויולאין לבית הקברות ביום ת״ל מכאן נוהגים בכ״מ לילך לבה״ק בט״ב שהרי ט״ב הוי ת״ל: **כתב** בתשב״ץ סימן תס״א שבימי רבינו יעקב סגן לוויה מת אחד בט״ב ולא הניח לומ׳ עליו י״ה משום דכתיב קרא עלי מועד:

תקס משחרב הבית תקנו שכל דבר שמחה שיהיה בה זכר לחורבן הבית ועל כן אמרו סד אדם את ביתו בסיד ומניח בו אמה על אמה בלא סיד זכר לחורבן הבית והרמב״ם ז״ל כתב אין בונין בניין מסיד כבנין המלכים אלא טח ביתו בטיט וסד

ויש אומרים שאין לברך על הכוס אלא יברך בלא כוס ודעת התוספות שיברך על הכוס ויתן לתינוק לשתות ולא חיישינן דלמא אתי למסרך פי׳ יבא לשתות אף לאחר שיגדיל כיון שאינו דבר קבוע ומש״ה ט״ב שחל במ״ש לא אמרינן שיבדיל ויתן לתינוק משום דחיישינן דאתי למסרך דחשיב שפיר דבר קבוע כיון שלפי קביעות השנים בא לפעמים באחד בשבת לסוף ג׳ או ד׳ שנים פעם אחת ובעל ברית לובש בגדים אחרים אך לא לבנים ממש מעשה שחל ט״ב בשבת ונדחה עד למחרתו והיה רבינו יעבץ בעל ברית והתפלל מנחה בעוד היום גדול ורחץ ולא השלים תעניתו לפי שי״ט שלו היה וראיה מהא דתניא (עירובין מא.) א״ר אליעזר בר צדוק אני הייתי מבני סנאה בן בנימין וחל ט״ב בשבת ודחיוהו עד לאחר שבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שי״ט שלנו היה ונוהגין שלא לשחוט ושלא להכין צרכי סעודה עד לאחר חצות. במנחה קורין ויחל כמו בשאר תעניות ומפטירין דרשו ורבי׳ האי כתב שמנהג להפטיר שובה ומתפללין י״ח ברכות ואומר נחם בבונה ירושלים ועננו בשומע תפלה וש״ץ אומרו בין גואל לרופא:

תקס משחרב הבית תקנו שבכל דבר שמחה שיהיה בה זכר לחורבן הבית וע״ב אמרו סד אדם את ביתו בסיד ומניח בו אמה על אמה בלא סיד זכר לחורבן הבית והרמב״ם ז״ל כתב אין בונין בניין מסיד כבנין המלכים אלא טח ביתו בטיט

ודעת התוספות שיברך על הכוס ויתן לתינוק לשתות כתב במרדכי האורך בתשובת רא״ה שהשיג על תשובת רבינו יצחק ב״ר יודא וז״ל סגי ליה במאי דיהבינן ליה לינוקא דאיתמהיל ביומא דתעניתא דגבי יונקא כי האי לא חיישינן למיסרך וכו׳ הכא שדעתו דוקא תינוק הנימול ולא כדעת ר״ת דמתיר בסתם לכל תינוק ואין להקשות לדעת רא״ה גם בי״כ לענין זמן אז בט״ב במ״ש עיתיד לתינוק קטן כי האי דאינו אלא בן ח׳ ימים משום דאיכא למימר דשמא אינו נמצא תינוק הזה בכל המקומות והו״ל חבילות חבילות וכ״כ שם רא״ה וכתב עוד דין זה דיהיב לתינוק הנימול בשם רא״ן זקינו ע״ש אבל הר״ן בתשובה סי׳ נ״ב כתב דאין מוציל זה והוי ברכה לבטלה וצריך לשתות ממנו תינוק שהגיע לחנוך וגם אם הביאו הכוס ליולדת אלא שמעה הברכה בב״ה אינו מועיל כלל וכתב על זה דדבר פשוט הוא והאריך בזה עיין עליו מיהו מנהגינו ליתן לתינוק הנימול כדעת המנהגים בה׳ י״כ וכ״כ בהגהת ש״ע בשם וכ״כ מהר״ש לורי״א לענין ט׳ באב ובכי הא ודאי אין לזוז מן המנהג: כתב בית יוסף ולענין הלכה נקטינן כדברי הגאונים וכו׳ וכי האי גוונא כתב ביורה דעה סי׳ רס״ה ומדבריו אלה משמע שסובר דיולדת בט׳ באב תתענה ותימא שכתב דלא כדברי הרמב״ן שהביא רבינו סי׳ תקנ״ד דאי׳ כל ל׳ יום מאכיליס אותה מיד ונראה דהכא כתב לפי המנהג שנהגו הנשים בעצמן להתענות אלא מן הדין ותדע שהרי בסי׳ זה בש״ע כתב ב״י להדיא שגם בתשעה באב תשתה ממנו היולדת אלמא דלא תתענה וכן פסק לעיל בש״ע סי׳ תקנ״ד אלא ודאי דמה שכתוב כאן וביורה דעה סי׳ רס״ה הוא לפי המנהג שנהגו ובתשובה הארכתי בזה בס״ד: הגה״ת מיימוניות וכתב רב שמואל דאמגלתא ורות וקינות ושיר השירים מברך בא״י אמ״ה אקב״ו על מקרא מגילה בלחש כדאיתא במ״ס ע״כ והביאו מהר״ש לורי״א בהגהותיו׳ תקן רפ״ג דמגילה ואין מפטירין בנביא במנחה. וכתבו התוס׳ שם והטעם שמפטירין במנחה בתענית ולא בשחרית משום דכתיב ביה דרשו משפט ועשו צדקה ואגרא דתעניתא צדקתא לעת ערב ומש״ה נכון לאמרו בערב לאחר שעשו צדקה ע״כ:

תקס משחרב הבית תקנו כו׳ בברייתא ס״פ חזקת הבתים ואיתא התם אמר רב חסדא וכנגד הפתח וכתבוהו הפוסקים וכתב הב״י ורבינו אגב שיטפא נשמע ממנו ולי נראה דרבינו ס״ל דרב יוסף דאמר וכמ׳ אמה על אמה פליג ארב חסדא דכל היכא דמשייר אמה על אמה סגי אפילו שלא כנגד הפתח ופסק כרב יוסף ומכל מקום לא קי״ל הכי אלא כדעת שאר כל הגאונים דס״ל דלא פליגי ורב חסדא מפרש דברי רב יוסף היא:

והרמב״ם ז״ל כתב אין בונין בנין מסיד כבנין המלכים אלא טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר בו אמה על אמה ואינו משמע כן בגמרא וכו׳ כך היא גירסא הנכונה בדברי רבינו ופירוש דבריו שהוא ז״ל הבין לפרש דברי הרמב״ם שאין בונין בנין מלכים לסוד בתיהם בסיד בלי טיח טיט תחלה שזה אסור אפילו ע״י שיור אמה וזהו שכתב הרמב״ם שאין בונין לעולם בנין מסוייד ומכוייד כבנין המלכים ר״ל מסוייד זהו כשסד בסיד בלי טיח טיט תחלה או מכוייד זהו מיני פתוחים וציורים שזהו אסור לעולם פי׳ שאין לו תקנה אפי׳ ע״י שיור אמה על אמה אלא טח ביתו בטיט תחלה ואח״כ סד בסיד על הטיט ואז יש היתר בשיור אמה על אמה בלא סיד והיה סבור שטעמו של הרמב״ם זה מדתניא אין מסיידין אין מכיידין אין מפייחין בזמן הזה שפירושה אין מסיידין בענין זה שהוא דרך גדולה ומעלה בסיד בלי טיח טיט וכן אין מכיידין ואין מפייחין היינו מיני פתוחים וציורים ומדתניא בסתמא אין מסיידין כו׳ משמע דאין לזה שום היתר בעולם וזהו שכתב הרמב״ם שאין בונין לעולם כו׳ ומאי דתניא בברייתא דסד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט ופריש רב יוסף דהיינו שיור אמה על אמה היינו כשטח בטיט תחילה ואח״כ סד בסיד והא דתניא באידך ברייתא לא יסוד אדם את ביתו בסיד ואם עירב בו חול או תבן מותר היינו ע״י שיור אמה על אמה דכיון שעירב בו חול או תבן משמיר קלת נמי שרי ע״י שיור אמה על אמה. אבל בסיד ממש סד בסיד עליו דמשמיר קלת נמי שרי ע״י שיור אמה על אמה וכן נראה מלשון הר״ן שכתב אלא סד אדם ביתו בסיד ומשייר בה דבר מועט משמע שאם עירב בו חול או תבן צריך לשייר עכ״ל דעל זה השיג רבינו וכתב ואינו משמע כן בגמרא וכו׳ וס״ל הך ברייתא דתני סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו אמה על אמה בכל מיני סיד קאמר דמותר ע״י שיור שהרי בסתמא קתני סד בסיד ואפי׳ הכל סיד בלי טיח טיט או עירוב חול ותבן וכיון דמארי דתלמודא מייתי לה הך ברייתא בסקנא דמילתא ואמוראי רב יוסף ורב חסדא פירשו בה דינא דשיור היכא הוי ולא פירשו בה דדוקא בעירב תבן או חול או טיט תחילה אלמא דכל מיני סיד מותר על ידי שיור אמה על אמה דאל״כ הו״ל לפרש דהאי נמי ע״י עירוב חול קאמר כאידך ברייתא דמייתי מקמי הכי גם הרי״ף והרא״ש והסמ״ג והסמ״ק לא כתבו רק ברייתא דסד אדם את ביתו ומשייר בו דבר מועט ואמר רב יוסף אמה על אמה ואמר רב חסדא וכנגד הפתח משמע להדיא דכל מיני סיד שרי ע״י שיור אמה על אמה וכן נראה מפשט הסוגיא ולפיכך יראה לי שגם הרמב״ם ס״ל הכי ומה שאמר אין בונין לעולם בין מסוייד ומכוייד כבנין מלכים היינו מיני ציורים לבד הוא שאסור לעולם ומאי דתני בברייתא אין מסיידין ואין מכיידין ואין מפייחין משמע ליה דה״ק אין מסיידין בסיד ואין מכיידין ציורין בכותל מן הסיד וכן פי׳ בערוך ערך כייד וערך פח וזה אסור לעולם אפי׳ ע״י שיור אמה על אמה אבל בסד ביתו בסיד גרידא בלי ציורין ופתוחין מותר ע״י שיור אמה על אמה ומה שאמר אח״כ אלא טח ביתו בטיט

והרמב״ם כתב אין בונין בניין מסיד כבנין המלכים וכו׳

דרכי משה

(יב) עיין בי״ד סימן רס״ה: (יג) וכתב במהרי״ל במילה שהלה בט״ב עצמו ופסק דהמוהל וסנדק ואבי הבן ילבשו בגדי שבת אחר הקינות כשבאין למול התינוק: ומי ו

בטיט וסד בסיד ומשייר בו אמה **על** אמה ה"ק אלא טח ביתו בטיט אפי' בלא שיור לו סד בסיד ומשייר וס"ל דמאי דתניא על ידי עירוב חול או תבן מותר הוא דוקא על ידי שיור מפני שמשחיר קלת אבל בטח בטיט אפילו בטיט לבן משחיר טובא ולא בעי שיור ולעולם אפילו כשסד בסיד גמור סגי נמי בשיור וזה ברור וכן למדין ומדוקדק בלשון הרמב"ם ויש נוסחאות במקלת ספרי רבינו דגרסי הכי והרמב"ם ז"ל כ' אין בונין בין מסיד כבנין מלכים אלא טח ביתו בסיד ובטרכסיד ומשייר בו אמה על אמה ואינו משמע כן בגמרא וכ' וכך היתה הגירסא לפני הב"י והרבה על זה קושיות ופירוקים ולא כיון נכונה אלא הנוסחא ופירושא שכתבתי הוא העיקר והנכון ולענין הילכתא לפי מה שפירשנו דעת הרמב"ם שהיא איננה חולקת על דעת שאר כל רבותינו כך הדין דע"י שיור אמה על אמה מותר אפי' אין טחים בטיט תחלה ואפילו בלא עירוב חול או תבן אלא הכל סיד שרי וה"ה בטרכסיד שהוא עירוב תבן נמי שרי דוקא ע"י שיור אמה על אמה מאחר שהוא ע"י סיד אבל כשטח בטיט שרי אפילו בלא שיור בסיד אמה על אמה אבל כשסד בסיד ומשייר ליורין בכותל מן הסיד אסור אפי' ע"י שיור אבל ליורין בכותל בלא סיד תחלה לא תואר לו ולא הדר ושרי ונראה לי דה"ה ליורין בכותל על טיח בטיט נמי אין בו איסור כיון שאינו על הסיד · ועוד יראה לי דכל היכא שאסור אפילו בדיעבד מחייבין אותו לקלוף שהרי תניא לקח אבר מסויידת מכויידת מפוייחת הרי זו בחזקתה משמע דוקא לקחה אבל אי עביד איהו גופיה אסור דאין בזה לומר שהיא בחזקתה שהרי לא היה לה חזקת היתר בעולם וכן מוכח עוד בסוגיא דפריך מאותה ברייתא אחזקת זוזין וגזוזטראות לר"ה ומה התם דאי עביד שלא כדין מחייבין אותו לסתור מכ"ש לענין איסורא דתמיר עפי כדמשני התם איסורא שאני ודו"ק ועוד יראה דבזמן הזה אפילו לקח אבר מסויידת ומכויידת מחייבין אותו לקלוף דמאי דתניא הרי זו בחזקתה היינו טעמא שיש לנו לתלות שבהיתר עשה בזמן שב"ה קיים וכמו שפירשו שם התו' ובזמן הזה ליכא למימר הכי ונראה שמטעם זה השמיטו הפוסקים דין זה דלקח אבר מסויידת זולתי הרמב"ם אפשר שהוא ז"ל פירשה דהרי הוא בחזקתה היינו דתלינן לומר שהבית היה מקדש של עו"ג ופשיטא דהלוקח מן העו"ג אין מחייבין אותו לקלוף כיון דלא נעשה באיסור ביד עו"ג ומ"מ נראה דאין להקל בלוקח מישראל כ"ל : **ומאי** בת הלדעת פי' טפול סיד וכו' וז"ל רמב"ם שרגילות לסוד שם ולהשיר שערות והר"ן כתב לשם דהייטו כשהאשה קולעת שערה כולה משיירת ממנה דבר מועט בין אזנה לפדחתה כנגד לדעתא ומביאה סיד ערוף שהוא חבוט וטחה אותו שער ואינה קולעת אותו אלא מטילה אותו כנגד פניה כך עושות בנות עניים אבל בנות עשירים שורקתו בבשמים ובשמן טוב כדי שיתחברו השערות זו בזו עכ"ל :

ומ"ש ואפילו כסא דהרסנא איכא למידק למה כתב כאן בלשון אפילו טפי מאינך דקא חשיב ובגמרא פ' חזקת לא הוזכר אפילו בכל הני ואולי ריהטא דלישנא בפ' כל כתבי נקט דאתא התם רב אשי אמר אפילו דבר מועט ועשאו לכבוד שבת הוה ליה עונג מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא ובגמרא פרק חזקת נמי קאמר עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא וכיון דהתם בלשון אפילו קאמר כתב רבינו פה נמי בלשון אפי' שוב מצאתי בסמ"ג שכתב אמר רב פפא אפי' כסא דהרסנא אולי כך היו גורסין בפ' חזקת : **ופסק** הרמב"ם כשמואל ואינו יודע למה דהא קי"ל כרב באיסורי ולי נראה דל"ק מידי דדעת הרמב"ם כיון דשמואל אמר מילתא מצינתא דרב קאי כוותיה דלא אסריגן טפי משל ורד והדס ולוי קאי כוותיה דלא שריגן טפי משל קנים ואילתא הלכתא כוותיה וכה"ג כתב הר"ן בפרק המדיר שזהו ג"כ דעת הרמב"ם ז"ל דפסק בהמדיר את אשתו שלא תתקשט כשמואל אע"ג דקי"ל שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן אלא טעמיה משום דשמואל אמר מילתא מצינתא וכה"ג כתבתי לעיל לענין ק"ש דלא בענין עמידה בכל פרשה אלא עד לבבך כר' נתן דהוא אמר מילתא מצינתא אמנם לפי גרסתינו בדברי הרמב"ם מבואר שפוסק כלוי דאוסר כל העטרות של חתנים וה"כ ה' המגיד שהרמב"ם פסק כלוי וכדברי הב"י וצ"ל דרבינו היה לו נוסח אחרינ בדברי הרמב"ם ז"ל : **ומ"ש** דפירשו התו' דלאו בעטרות של הראש איירי אלא בפ"ק דגיטין (דף ו') כתבו כן וחלקו על פרש"י דעטרה ממש היא דאין דרך לעשות עטרה משל קנים אלא עטרות שעושין כעין כיפה ומשמע לי דלפי' התו' כיון

יכו' בסוף הל' תענית כ"כ : **ומ"ש** רבינו ואינו משמע כן בגמרא דבתר דמייתי הך ברייתא ת"ר לא יסוד אדם את ביתו בסיד וכו' מסיק כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו אמה על אמה אלמא ע"י שיור אמה על אמה מותר כל מיני סיד ועושה אשה תכשיטיה ומשיירת בהם דבר מועט ומאי היא בת צדעא פירוש טפול סיד שמטפלת במקום הצדעים ועושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר בה דבר מועט אפילו כסא דהרסנא : תקנו להניח אפר בראש התנים במקום הנחת תפילין ואסרו עטרות לחתנים ודוקא להתנים שלא אסרו אלא בעת ריבוי שמחה אבל לשאר כל אדם מותר וקאמר רב לא שנו אלא של מלח וגפרית אבל של ורד והדס מותר ושמואל אומר אף של ורד והדס אסור אבל עושה של קנים וחילת ופסק הרמב"ם ז"ל כשמואל ואיני יודע למה דהא קי"ל כרב באיסורי ופירשו התום' דלא בעטרות של הראש איירי שאין דרך לעשותו מקנים וחילת אלא בעין כיפה ששושין להתן שיושב בה וכלות מותרות בכל חוץ מבעיר של זהב שאסרו אף לכלות והרמב"ן כתב דלאו דוקא

ומשייר בו אמה על אמה ואינו משמע כן בגמרא דבתר דמייתי הך ברייתא ת"ר לא יסוד אדם את ביתו בסיד ואם עירב בו חול או תבן מותר ר"י אומר חול הרי הוא טרכסיד ואסור תבן מותר ומסיק כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו אמה על אמה אלמא ע"י שיור אמה על אמה מותר כל מיני סיד ועושה אשה תכשיטיה ומשיירת בהם דבר מועט ומאי היא בת צדעא פירוש טפול סיד שמטפלת במקום הצדעים ועושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר בה דבר מועט אפילו כסא דהרסנא : תקנו להניח אפר בראש התנים במקום הנחת תפילין ואסרו עטרות לחתנים ודוקא להתנים שלא אסרו אלא בעת ריבוי שמחה אבל לשאר כל אדם מותר וקאמר רב לא שנו אלא של מלח וגפרית אבל של ורד והדס אסור אבל עושה של קנים וחילת ופסק הרמב"ם ז"ל כשמואל ואיני יודע למה דהא קי"ל כרב באיסורי ופירשו התום' דלא בעטרות של הראש איירי שאין דרך לעשותו מקנים וחילת אלא בעין כיפה ששושין להתן שיושב בה וכלות מותרות בכל חוץ מבעיר של זהב שאסרו אף לכלות והרמב"ן כתב דלאו דוקא

שישייר בו אמה על אמה ובברייתא קמייתא תני תקנתא דבחול ותבן ואידך ברייתא קתני תקנתא דשיור אמה · ועוד לפי דברינו מאי ניהו סיד כבנין המלכים ומאי ניהו טח את ביתו בסיד דתרוייהו סיד ניהו ומה בין זה לזה שאסר הרמב"ם בזה והתיר בזה לכך ל"ל דרבינו לא דק בדברי הרמב"ם כלל דהרמב"ם לאו אמיני סיד קפיד דכל מיני סיד שויס ולא אתי למיסר אלא מיני סיוד וכיור כך מפורש בדברי הרמב"ם בנוסחא דידן שכתב כלשון הזה תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונין לעולם בנין מסויד ומכויר כבנין המלכים וזה ברייתא מפורשת היא שם ס"פ חזקת הבתים שנויה בלא מחלוקת אין מסיידין ואין מכיירין ואין מפייחין בזמן הזה ומשמע ליה דסיוד וכיור ופיוח מיני פתוחים וליורים הם ואפשר דאין מכיירין ואין מפייחין הם פתוחים וליורים ואין מסיידין אינו מיני ליור אלא כמשמע וה"ק אין מסיידין ועל הסיוד יכייר ויפיח דאפילו כיור ופיוח בלא סיוד לא תואר לו ולא הדר הלכך לא מיתסר ואפשר עוד לומר שדרך העולם כשרוצים לסוד בתיהם עתים בטיט תחלה ואחר כך סדין בסיד אבל המלכים אין עתים בטיט תחלה אלא הכל סיד וקתני דאין מסיידין בענין זה שהוא דרך גדולה ומעלה ובסיד וכיור כזה אין שום תקנה ואפילו ע"י שיור אמה והייטו דלא קתני האי מתניתא שום תקנתא וזהו שכתב הרמב"ם שאין בונין לעולם בנין מסויד ומכוי' כבנין המלכים ומדקאמ' לעולם משמע שאין לו שום תקנה ובאינך תרי ברייתות סובר הרמב"ם דלא פליגי אהדדי אלא חדא ברייתא תני תקנתא חדא ואידך תני אידך תקנתא ותקנתא דשיור אמה הרי כתב אותה בהדיא ותקנתא דערוב תבן או חול לגירס' רבי' בדברי הרמב"ם דמצריך בטרכסיד שיור אמה פוסק כר' יהודא ולנוסחא דידן שאין כתוב בה טרכסיד נראה שהוא פוסק כרבנן ולא הוצרך להזכיר תקנתא דערוב חול או תבן דהוא טרכסיד מיקרי ואיהו לא קאמר דבעי שיור אמה אלא בסיד דוקא דאילו טרכסיד בלאו הכי נמי שרי · והרי"ף והרא"ש כתבו בסוף תענית' הביא דסד אדם את ביתו בסיד ומשייר אמה על אמה ואע"פ שלא כתב הא דתניא אין מסיידין ואין מכיירין ואין מפייחין אפשר דלא משום דסבירא לן שאינה כהלכתא השמיטוה אלא משום דמכיון דסיוד פשוט לא התירו אלא ע"י שיור אמה ממילא משמע דסיוד וכיור כבני המלכים ודאי אסור אפי' ע"י שיור (ה) ואפשר שהם סוברים דהך נמי שרו על ידי שיור אמה אלא שהר"ן כתב על דברי הרי"ף ברייתא דאין מסיידין ואין מכיירין נראה שהוא סובר דלהרי"ף נמי איתא וכמ"ש תחלה והרמב"ן גם כן כתב בת"ה ודע דבהיא ברייתא דאין מסיידין ואין מכיירין מסיים לקח אבר מסויידת מכוייר' ומפוייחת הרי זו בחזקתה נפלה אינו חוזר ובוה אותה כלומר אינו סד ומכייר ומפייח אותה והרמב"ם כתב הלוקח אבר מסויידת ומכויירת הרי זו בחזקתה ואין מחייבין אותו לקלוף הכתלים ולא חשש לכתוב שאם נפלה אינו חוזר ובוה אותה משום דמלתא דפשיטא הוא : **ומ"ש** ועושה אשה תכשיטיה ומשיירי' בהם דבר מועט וכו' עד מקום הנחת תפילין זהו סיום הברייתא שכתבתי בסמוך דמשחרב בית המקדש רבו פרושים בישראל :

ומה שפירש רבינו לידעא טפול סיד כך פי' רש"ם והר"ן כתב בסוף תענית בשם העיטור דכשהאשה קולעת שערה משיירת ממנו דבר מועט בין אזנה לפדחתה כנגד לדעת' והרמב"ם כתב כשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב משיירת מין ממיני התכשיט שנוהגת בהן כדי שלא יהא תכשיט שלם ובהא דתני עושה אדם

כל צרכי סעודה ומשייר בה דבר מועט כתב הרמב"ם וז"ל וכן התקינו שהעזרה לאורחים מחסר ממנו מעט ומניח מקום פנוי בלא קערה ת הקערות הראויות לתת שם ותקנו להניח אפר בראש התנים במקום הנחת תפילין גם זה ס"פ חזקת הבתים וכתבו רבינו בעור אה"ע סי' ס"ה וכן נוהגים בשכנו בשעת ברכה נותנין לחתן אפר בראשו במקום התפילין ובספרד נוהגין ליתן בראשו עטרה מעלה זית לפי שהזית מר זכר לאבילות ירושלים ונהרא נהרא ופשטי' ע"ל וכתב הכלבו יש מקום נמנעו שלא לתת אפר מקלה בראשי התנים מפני שאין העם מוחזקים כלל בהנחת תפילין ולא יהיה להם האפר תחת פאר ויחשבו ג"כ שמא לא יהיה ג"כ פאר תחת אפר ונהגו לעשות זכרון אחר במקומו שנותנין מפה שחורה על ראש החתן והכלה ועל זה פשט המנהג לשבר הכוס אחר ז' ברכות ע"כ (ב) :

ואסרו עטרות לחתנים משנה בסוף סוטה (מט .) בפולמוס של אספסיאנוס' גזרו על עטרות חתנים : **ומ"ש** ודוקא לחתנים שלא אסרו אלא בעת ריבוי שמחה כ"כ הרמב"ן בת"ה וגבי עטרות כלות וז"ל ודוקא לכלה אבל שאר נשים מותר כדתנן (נו .) ולא בעיר של זהב מאי עיר של זהב ירושלים דהכא כדעבד ליה ר"ע לבדיתהו אלמא אינה אסורה אלא לכלות וכן עטרות חתנים אבל שאר כל אדם מותרים בהם שלא גזרו אלא בשעת שמחה וכ"כ התוספות בפרק במה אשה (נט :) ובפ"ק דגיטין (ז ·) וכ"כ ה"ה : **ומ"ש** וקאמר רב לא שנו אלא של מלח וגפרית וכו' (שם :) בסוף סוטה ופירש"י של מלח ושל גפרית · עניין עטרה עושים מאבן מלח שהוא צלול כאבן הבדולח ונובעין אותה במיני ליורין בגפרית כשם שעושים בכלי זהב וכסף שקורין נאיל"ה : חילתי · כמין גומא הגדל במים : **ומ"ש** רבי' ופסק הרמב"ם כשמואל אינו מכוון דהא לשמואל של קנים וחילת מיהא שרי ואילו הרמב"ם שתם וכתב גזרו על עטרות חתנים שלא להניחם כלל ולא חלק בין של שאר מינים לשל קנים וחילת ונעמו מפני שבגמרא אחר מחלוקת רב ושמואל אמרינן ולוי אמר אף של קנים וחילת אסור וכן תני לוי בתתני' אף של קנים ושל חילת אסור ופסק הלכה כלוי משום דגדול מרב ושמואל הוה : **ומ"ש** ופירשו התוספות דלא בעטרות של ראש איירי וכו' בפ"ק דגיטין (ז.) כתבו כן ולא נראה להם דברי רש"י שפירש דעטרה ממש היא : **ובלות** מותרות בכל חוץ מבעיר של זהב וכו' בסוף סוטה (שם) תנן בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות ובגמרא (שם) מאי עטרות כלות אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן עיר של זהב תל"ה איזהו עטרות כלות עיר של

זהב

דרכי משה

תקס (א) ומיהו המנהג כדברי המור דעל ידי שיור אמה על אמה נוהגין היתר בכל : (ב) ובעירינו נהגו בשתיהן אפר על ראש החתן וגם ההתן משבר הכוס שמברכין עליו ברכת אירוסין ולכן נהגו לברך ברכת אירוסין על כוס של הרם :

אחד אבל עושה אותה כיפה של מילת ופירש״י עיר של זהב עטרה של זהב ועיר של זהב מצויירת עליה וכתב הרמב״ן בת״ה גרסינן בפ״ק דגיטין (סז) רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא גדיל כלילא לברתיה א״ל לא סבר לה מר הסר המלכת והרס העטרה כ״ז שמלכת בראש כהן גדול תהא עטרה בראש כל אדם נסתלקה מלכת מראש כהן גדול נסתלקה עטרה מראש כל אדם א״ל דומיא דכהן גדול בגברי והיא לבתו כלה גדיל וכן הני גברי דאסר להו כלילת חתנים מיהו דעטרות חתנים תנן דמיא דגברי בנשי מוקר כך פי׳ ר״ת נמצאו חתנים אסורים בכל העטרות והכלות מותרות בכולן חוץ מעיר של זהב ושאר אנשים ונשים מותרין בכולן וקשה לי מה שאמרו בפרק במה אשה (נח:) גבי אסטמא משום ר״א בר׳ שמעון אמרו אין בה משום א עטרות כלו׳ אלא י״ל דכל דאניסכא אסור משום עטרו׳ דלאו דוקא עיר של זהב ואסטמ׳ יש בה משבצות זהב וכיון דעיקרה בגד לא גזרו ודרבינא של מיני לבעונים הוה דקאמר דקא גדיל דומיא דמלכת׳ דאסורה לחתני׳ ומותר׳ לכלות שא״א לנוולן לגמרי והיינו דתניא התם איזו היא עטרות כלות עיר של זהב אבל עושה הוא כפה של מילת לא התיר בה עטרה שיש בה כסף וזהב אלא של מילת היו וכתב ה״ה שכך היא דעת הרמב״ם שכתב של כסף או זהב אבל בנוסח שלנו בספר הרמב״ם כתוב אם היה שם כסף משמע לפי נוסחא זו שאע״פ שעיקרה של גדיל אם קבועים בה משבצות כסף או זהב אסור:

ומ״ש רבינו ושאר כל אדם חוץ מחתן וכלה מותרים בכל כבר נתבאר בסמוך: **ומ״ש** רבי׳ בשם הרמב״ן דכל שעיקרו של כסף או של זהב אסור אף לכלות לאו למימר דלשאר נשים אסור דהא כל שאינה כלה לא מיתסרא במילי אלא היינו לומר דלא מיבעיא לחתנים דאסור אלא אף לכלות:

ואסור כל מיני שיר בין בכלי בין בפה בסוף סוטה (מח.) תנן משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו יין ובפ״ק דגיטין (ז:) שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנ״ל דאסור שירטא וכתב להו אל תשמח ישראל אל גיל כעמים ולישלח להו מהכא בשיר לא ישתו יין אי מהסוא הוה אמינא הני מילי זמרא דמנא אבל דפומא שרי קמ״ל ופירש רש״י זמרא לשורר בבי׳ המשתאות וכתבו התוס׳ וכן משמע מדקאמר ולישלח להו מהכא בשיר לא ישתו יין וראוי להחמיר ביונא דההוא דירושלמי דהוה קאים ודמיך בזמרא שמתענג ביותר ושיר של מלוה שרי כגון בשעת חופה שעושין לשמח חתן וכלה וגם סמ״ג כ׳ בהל׳ ט״ב דלשמח חתן וכלה שהוא שיר של מלוה מותר ורבינו כתב בסי׳ של״ח בשם אביו״ה שמותר לומר לעו״ג בשבת לנגן בכלי שיר בחופות דאמירה לעו״ג במקום מלוה שרי ואין שמחת חתן וכלה בלא כלי שיר ע״כ: **ומ״ש** רבינו ולשון הרמב״ם משמע בכלי אסור בכל ענין ובפה דוקא על היין כ״מ ממ״ש בסוף הלכות תענית וז״ל וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן ואסור לשמען מפני החורבן ואפי׳ שירה בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין ובכבר נהגו כל ישראל לומר דברי השבחות או שיר של הודאות לאל וכיוצא בהן על היין: **ומ״ש** רבינו שמותר לומר שירות ותשבחות על היין בבית המשתה כן כתב הרי״ף והרא״ש בפרק אין עומדין בשם גאון וכ״כ ה״ה בשם גאון ג״כ וכך הם דברי הרמב״ם שכתבתי בסמוך:

גרסינן בסוף סוטה (מח.) א״ר אודנא דשמעא זמרא תיעקר אמר רבא זמרא בביתא חורבא בסיפא שנאמר קול ישורר בחלון חרב בסף אמר רב הונא זמרא דנגדי ודבקרי ארי דגרדאי אסור ופירש״י דנגדי. מושכי ספינות בחבל ארי שאינו אלא לזרוז במלאכתן: ודבקרי. שמזמרים בשעה שחורשים אינו אלא לכיון את השוורים לתלמיהם שהולכים לקול השיר שערב עליהם: דגרדאי. אינו אלא לשחוק: **ואסור** לאדם שימלא שחוק פיו בזמן הזה שנאמר אז ימלא שחוק פיהו וכו׳ בריש פרק אין עומדין (לא.) אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה ומפרש רבינו בזמן הזה דוקא קאמר וכך פירש הרמב״ן בת״ה אבל ה״ר יונה פירש דשלא בזמן הזה נמי קאמר שהשמחה יתירה מרגילין את האדם לשכוח המצות:

תקסא הרואה ערי ישראל בחורבנן אומר על הראשונה שרואה ערי

דוקא עיר של זהב אלא כל שעיקרו של כסף או של זהב אסור אף לכלות ולא התירו להם אלא שעיקרן של מיני צבעונים אע״פ שיש בו משבצות זהב וכ״כ הרמב״ם ז״ל גזרו על עטרות כלות של כסף וזהב אבל עטרות של גדיל מותר לכלות ושאר כל אדם חוץ מחתן וכלה מותרין בכל ואסרו כל מיני שיר בין בכלי בין בפה ופירש״י כגון לשורר בבית המשתה והתוס׳ מפרשים דאפי׳ בלא משתה נמי ודוקא למי שרגיל בכך כהתיא דאיתא בירושל׳ ריש גלותא הוה קאים ודמיך בזמרא פירוש בשכבו ובקומו היו מזמרין לפניו ומלשון הרמב״ם ז״ל משמע דבכלי אסור לשמוע בכל ענין ובפה דוקא על היין אבל הוא ביאר בתשובת שאלה דאפי׳ בפה אסור אף בלא משתה ואין חילוק בין לשון עברי ולשון ערבי כ״ש אם הן דברי ניבול שאסור לשומעו אף בלא מליצה ונינון וה״מ שירת אהבים כגון לשבח יפה ביופיו וכיוצא בו אבל מותר לומר שירות ותשבחות על היין בבית המשתה ואסור לאדם שימלא (לא) שחוק פיו בזמן הזה שנאמר אז ימלא שחוק פינו:

תקסא **הרואה** ערי ישראל בחורבנן אומר על הראשונה שרואה ערי

ודאי שגם המקרא שאמר בשיר לא ישתו יין היינו אפי׳ שיר בפה ולכך קאמר להו האי מקרא אל תשמח ישראל אל גיל כעמי׳ דליכא למיטעי בהא דזימרא בפה קאמר דאסור נמי בבי׳ המשתאות: **ומ״ש** אבל הוא ביאר בתשובת שאלה דאפי׳ בפה אסור אף בלא מנא משמע דאפילו לשאינו רגיל ובעל כרחך שדעתו לפרש ההיא דמר עוקבא דפ״ק דגיטין דאסר אפילו בפה היא היינו אפילו בלא משתה ומאי דפריך התם ולישלח ליה מהכא בשיר לא ישתו יין היינו דס״ל דהמקרא דקאמר בשיר לא ישתו יין לאו דוקא קאמר בבית המשתה דעיקר קפידא אינה אלא בשביל השיר ואורחא דמילתא הוא לשורר במשתה היין אבל אה״נ דאפי׳ בלא משתה אסור ומתניתין דסוף סוטה דבטל השיר מבית המשתאות נמי לאו דוקא אלא אפילו בלא משתה נמי אסור כנ״ל לדעת הרמב״ם:

ומ״ש שירת אהבים כו׳ זהו מדברי רבינו שמפרש כל האיסורים שהזכיר למעלה לפירש״י והו׳ והרמב״ם כל אלה דוקא בשירי אהבים וכו׳ וכ״כ כל הפוסקי׳ בשם גאון ולענין הלכה יראה עיקר כדברי הרמב״ם בתשובת שאלה דכל שאינה של שירות ותשבחות אסור אפילו בלא משתה ואפילו בפה ובדגרסינן בסוף סוטה אמר רב אודנא דשמע זימרא תעקר אמר רבא זמרא בביתא חורבא בסיפא אמר רב הונא זימרא דנגדי ודבקרי ארי דגרדאי אסור פי׳ הנגיות שמנגנין בחורגים וה״ה שאר האומנין באומנתן אסורין שאינן אלא לשמח לבבן ואסור וכדכתיב אל תשמח ישראל אל גיל כעמים וכו׳ וכ״ש דאסור לשמוע כלי זמר ולפיכך יש להזהיר על המקילים לשתות בכלי זמר ואפילו בשבתות וי״ט דלא התירו אלא בחופה משום שמחת חתן וכלה וכן נשים המזמרים בפה בעת מלאכתן יש לאחות בהם ואם אינן שומעין מוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין כדאמר בריש המביא אפי׳ באיסור דאורייתא אין לאחות בדבר שאינו יודעין בודאי שלא יקבלו ועיין בתו׳ בהגהות אשיר״י סוף פרק חזקת הבתים:

תקסא **הרואה** ערי ישראל בחורבנן אומר וכו׳ בפ׳ אלו מגלחין ת״ר ואלו קרעין שאין מתאחין כו׳ ועל ערי יהודה ועל המקדש ועל ירושלי׳ וקורע על מקדש ומוסיף על ירושלי׳ ובגמ׳ ערי יהודה מנלן דכתיב ויבואו אנשים משכם משילה ומשומרון שמונים איש מגולחי זקן וקרועי בגדים ומתגודדים ומנחה ולבונה בידם להביא בית ה׳ מקרא זה כתוב בירמיה במעשה גדליה אחר החורבן שכבר היו ערי יהודה חריבות וכשנסעו ממקומם לא ידעו בחורבנם וכששמעו בדרך גלחו זקנם וקרעו בגדיהם והתגודדו ומ״ש הכתוב ויבואו האנשים משכם וגו׳ איננו לומר שקרעו על שכם ושילה ושומרון שהן ערי ישראל אלא לומר כי שם בית׳ נעקרו לילך ליהודה להביא מנחה בית ה׳ ובדרך שמעו כי נחרב וקרעו בגדיהם וזה פשוט ולא הוצרכתי לכתבו אלא מפני שראיתי בב״י דק״ל כיון דכתיב ויבואו אנשים משכם וגו׳ והני עיירות ערי ישראל הם הול״ל דעל כל ערי ישראל קורעין ולא דק׳ ואיכא למידק ודילמא לא קרעו בגדיהם מפני חורבן יהודה אלא מפני חורבן הבית ששמעו בדרך שזהו פשוטו של מקרא וכן פי׳ רש״י והרד״ק לשם דקרעו בגדיהן על חורבן בית המקדש וכן משמע המקרא שסיפר ומנחה ולבונה בידם להביא בית ה׳ דבא לומר מפני ששמעו חורבן הבית שמקריבין שם מנחה ולבונה שהיה בידם קרעו בגדיהם וכ״ל דמאחר שלא הגיעו אז אלא למצפה שהיא אחת מערי יהודה לא היה להם לקרוע על המקדש עד שיגיעו שם וירא חורבנם שמוך להם כמן הצופים לירושלים אלא בע״כ דקריעתם היה בשביל החורבן מצפה שראו אז סמוך להם שהיא אחת מערי יהודה ועל המקדש ועל ירושלי׳ כשראה חורבנם ומשמע דעל ערי ישראל אין צריך לקרוע דלא אמרו אלא בערי יהודה וכמעשה שהיה אבל ערי ישראל דלא חשיבי כערי יהודה לא נס כל הפוסקי׳ כתבו דין זה בערי דוקא וכן כתב רבינו בסי׳ ש״מ וא״כ ערי ישראל דנקט הכא לאו דוקא אלא על ערי יהודה ע״כ: ופשוט הוא דהאי ערי יהודה בחורבנן דקאמר היינו אפי׳ יש שם יישוב כל שיד האומות שולטת עליו בחורבנן מיקרי דהא מצפה שקרעו עליה היה שם יישוב עם רב מיהודי׳ וכשהיה אנשי מלחמה דעדיין לא ידעו הם שנהרג גדליה ואת כל היהודים אשר היו אתו במצפה ואעפ״כ קרעו בגדיהם מפני שהיתה נכבשת תחת יד מלך בבל: **ומ״ש** אומר על הראשונה שרואה ערי

פרישה

סי׳ תקס (א) **שחוק** פיו בזמן הזה כו׳ וכתב ב״י אבל הר״ר יונה פי׳ דשלא בזה״ז נמי קאמר שהשמחה יתירה מרגילה את האדם לשכוח המצות עכ״ל וז״ל ר׳ יונה ר״פ אין עומדין י״מ שטעם הדבר מפני מורדן בית המקדש אבל לא בשעת מורדן מותר ואין זה נכון דמ״כ לא היה לו לומר בעולם הזה אלא משחרב בית המקדש אסור לאדם שימלא שחוק פיו כו׳ אלא אמר הכי אמינא שאינו תלוי בחורבן אלא אפי׳ בזמן ב״ה אמר שאסור למלאות שחוק פיו בעה״ז בשם עניין שהשחוק מרגיל האדם שיעבור המצות כמו שאמרנו למעלה • ומאי דאמרי׳ אימתי ימלא שחוק פינו בזמן שיאמרו בו׳ לא מפני המקדש לבד אמר אלא ה״ק אימתי יהיה השחוק מותרת בזמן שיעשה עמנו ניסים ונשיגנו ואז בתוכו הזמן נשמח כדי לגלות נפלאותיו וגבורותיו ואמרו הע״ג הגדול ה׳ לעשות עם אלה ובשמחתינו • ושמחה בזה שהוא שמחת הבורא היא מלוה גדולה משום פרסומי נס׳ ודומה לזה מ״ש במדרש זה היום עשה ה׳ נגילה ונשמחה ב״ן הוי אומר בשם כלו׳ אע״פ שזה היום הוא י״ט ונעשה לנו בו ניסים ונפלאות ואנו שמחים בו אפ״ה עיקר השמחה אינו בעבור י״ט אלא בעבור השם לפרסם את כל הגדולות ואת כל הנורלות שהוא עושה עכ״ל ונלע״ד פי׳ לפי דהאי אז ימלא שחוק פינו לאו בעה״ב אייר אלא בימות המשיח אז בימי בית שני שהרי נאמר שם לפני זה במזמור קכ״ו שיר המעלות בשוב ה׳ את שיבת ציון היינו כחולמים אז ימלא שחוק כו׳ ויהוא מדמה״ל על היינו כחולמים שכדרש על ע׳ שנה דגלית בבל ועכ״פ לא אייר מימי עה״ב אלא מימי הגאולה אלא ה״פ דל״ד בעה״ז אפילו בזמן שב״ה קיים אסור למלאות שחוק פינו כל זמן שהיה״ר גובר עלינו משום שהשחוק גורם שיעבוד את המלות וזה הוא אפילו בזמן שב״ה קיים ואפילו לימות המשיח נמי אסיר אם לא בתוכו ומן ועת שיעשה לנו הש״י ניסים ונפלאות אז כדי שיגולה הכם מותר לשמח משום פרסומי ניס׳ דהיינו מתוך שיראו האומות שנשבר לנו אבל לי״ע ולשמחה אז יכירו בגודל שבותינו ויאמרו הגדול ה׳ לעשות עם אלה ובאם לא נשמח אזי לא יוכר הבדל בין מה שהיינו בו בזמן הגלות לזמן הגאולה אבל מיד שיפרסם הכם יאמר הדבר לאיסורו מעצם הכ״ל וסיומו כל זמן עה״ז עד שמכה לעה״ב ואז אין יכה״ר יגבר עלינו כי בלע המות לנצח ואז יהיה מותר השמחה עכ״פ ולכ״ז מה שמייתי הקרא אז ימלא שחוק פינו לא מייתי דאייה שאז יהיה מותר אלא מייתי דאייה לאיסור שהרי לא התיר לנו הקרא לשמוח אלא בזמן הכם שעי״כ יאמרו הע״ג הגדול ה׳ לעשות וכמ״ש ר״י דאייה ממש זה היום עשה ה׳ נגילה ונשמחה בו בשם ולא בי״ט ומה שמותר בעה״ב זה א״ל דאייה אלא מסתבר טעמא דמעשה האיסור אמו לומדים הסיתר וק״ל וזה נלע״ד בפי׳ הרר״י ולא כמ״ש

רמ״י

חדושי הגהות

(סם א ר״ל כיון דאשמועינן אכמא משמע דיש עוד דברים שיש בהם משום עטרות כלות:

ערי קדשך היו מדבר וקורע מימרא דר"א בפ' ואלו מגלחין אלא דהגירסא לשם אומר ערי יהודה היו מדבר וקורע אבל כל הפוסקים כתבו הגירסא כלשון רבינו ערי קדשך : **ומ"ש** ואין צריך לקרוע באחרות כן דקדק שם הרא"ש וכ"כ הרב המגיד בסוף הלכות תענית בשם הרמב"ן :

ומ"ש וכשרואה ירושלים אומר ציון מדבר היתה ירושלים שממה וקורע וכשרואה ב"ה אומר בית קדשנו ותפארתנו כו' במימרא הנזכרת אלא שברמב"ם בסוף הלכות תענית כתוב ראה ירושלים בחורבנה אומר בית מקדשנו ותפארתינו כו' וקורע וכשיגיע למקדש קורע קרע אחר כו' :

ומהיכן מייב לקרוע משיגיע לצופים ברייתא שם אחד השומע ואח' הראה כיון שהגיע לצופים קורע וכן בפרק אלו הן הלוקין כיון שהגיע לצופים קרעו בגדיהם ובפרק אלו עוברין כתב רש"י צופים שם כפר שיכול לראות בית המקדש משם • וכן פסק הרמב"ם בסוף הלכות תענית אחר הרי"ף והרא"ש השמיטו זה גם רבינו עצמו לא כתבו ביורה דעה והכי משמע בברייתא דאף השומע ואינו רואה כיון שהגיע לצופים קורע אבל ברואה אפי' בראוק הרבה יש לו לקרוע ומטעם זה השמיטוהו הרי"ף והרא"ש וראה דאף הרמב"ם מודה בזה דיולא ידי קריעה אפי' קרע קודם שהגיע לצופים אלא דאשמעינן דבהגיע לצופים חייב לקרוע תכף מה שאין כן בקודם לצופים דאף על גב דיולא ידי קריעה מכל מקום יכול הוא להמתין מלקרוע עד שיגיע לצופים וזה דעת רבינו דכאן כתב דמן הצופים חייב לקרוע וביו"ד כתב בסתם משום דאף קודם לצופים יצא ידי קריעה כ"ל ודלא כדברי הב"י שאמר דקודם שיגיע לצופים לא תשיבא ראייה וכל זה ע"פ פי' רש"י אבל ר"י חולק וסבר דצופים אינו כפר אלא כל מקום סביב לירושלים שיכול לראותה משם עיין בתוספות פרק אלו עוברין מתניתין דהחולך לשחוט את פסחו מ"ק דת"כ מאי אחד השומע וכו' : **ואם** ראה המקדש תחלה וכו' שם בגמרא ופירש"י וכגון שנכנס לירושלים בשידה ותיבה ומגדל דלא ראה ירושלים עד שראה ב"ה תחלה וכ"כ נימוקי יוסף והרמב"ם כתב דכשבא בדרך המדבר פגע במקדש תחלה ולדידי מאחר דבשתא בחורבנן קיימין אפשר דבתי ירושלים כ"כ חרבין עד שלא יראה משהגיע לצופים כ"א כותל המערבי וזה הוא פוגע במקדש תחלה • וכתב הרמב"ן בתורת האדם והב"י הביאו ומוסיף על ירושלים כל שהוא ואם פגע בירושלים תחלה קורע טרם לכל אחד ומשמע דאפי' באוקו קרע עצמו בשקורע ומוסיף בו טפח יצא אבל בנימוקי יוסף כתב וז"ל ומוסיף על ירושלים כשיראה ירושלים יוסיף בעבור ירושלים עד שבורו אבל אם ראה ירושלים תחלה קורע על ירושלים שיעור טפח ואינו מוסיף על המקדש בעבור כבוד המקדש דשמא לא יהא ניכר קרע המקדש לפיכך ירחיק ג' אצבעות משפת בית הלאור וקורע שיעור קריעה עכ"ל :

מצאתי בלקוטים כשאדם בא לירושלים וראה את הקובה של ב"ה שהיא עזרה אז חייב להשתחוות כנגדה ולקרוע את בגדיו ולברכות ולהתאונן ולהתאבל ולדאג על חורבן בית המקדש ולברכות במרה ולקונן ולומר זה המזמור מזמור לאסף אלהים באו גויים בנחלתיך טמאו את היכל קדשך כו' עד סוף וכשקורע מברך ואומר ברוך דיין אמת כי כל משפטיו צדק ואמת הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו • וכשרואה ציון וירושלים הוא חייב כמו כן להוסיף על הקרע הראשון טפח ולברכות במר נפש ולהתאנח ולומר בית מקדשינו ותפארתינו אשר הללוך אבותינו וערי קדשינו היתה לחרבה ולשרפת אש כלה ה' חמתו שפך חרון אפו וילת איש בציון ותאכל יסודותיה • וכשרואה שערי רחמים שהם בכותל מערבי הוא הכותל אשר בנה דוד המלך ע"ה צריך לומר פסוק זה עבדיך באבן שעריה אבד ועפר בריחיה מלכיה ושריה בגויים אין תורה גם נביאיה לא מצאו חזון מה' ע"כ וצריך לבאר דמה שכתב דכשרואה הקובה של בית המקדש דחייב לקרוע ולהשתחות וכו' ורצונו לומר דתחלה יאמר בית מקדשינו וכו' כדאיתא בגמ' דקודם הקריעה חייב לומר כן כדי שיהא ניכר על מה הוא קורע :

ומ"ש ולברכות ולהתאונן וכו' אין לה גמרא אבל השכל יחייב כן דהו"ל כמי שמתו מוטל לפניו דקורע ובוכה ומתאונן וכן משמע בפשטיה דקרא מגולחי זקן וקרועי בגדים ומתגודדים דהיו שורטי שריטות בבשר ובוכים ומתאוננים :

ומ"ש ולומר מזמור לאסף וכו' כל זה לעורר לבו להתאונן ולדאג על חורבן ולהתפלל על בניה בכוכה עצומה : **ומ"ש** שיברך דיין האמת גם יראה דאין לברך בשם ומלכות דברכה זו לא נתקנה אלא על שמועות הרעות שהם מתחדשים ובאים אבל זו אבילות ישנה היא ולא שייכ' כלל במה שרואה חורבן' :

ומ"ש כשרואה ירושלים חייב להוסיף על הקרע הראשון טפח הוא דלא כפי' הרמב"ן דכתב דבכל שהוא סגי אלא סובר דדין זה דומה למי שקורע ואח"כ מת לו מת אחר תוך ז' דמוסיף וקורע עוד טפח וגראה שזהו דעת נימוקי יוסף שכתב דמוסיף בה עד שיבורו והיינו טעמא מאחר שהקרע הראשון עד כנגד לבו וצריך להוסיף קרע טפח ממילא יגיע עד שבורו :

ומ"ש ולבכות במר נפש ולומר בית מקדשינו ותפארתנו וכו' כבר כתבתי דכן משמע מדברי הרמב"ם דגם ברואה ירושלים אומר בית מקדשנו ותפארתנו וכו' והיינו מפני ציון וירושלים אבל כפי גרסתינו בגמרא לא משמע הכי אלא ברואה ירושלים אומר ציון מדבר וכו' : **ומ"ש** וכשרואה שערי רחמים כו' אין לה גמר' ולא ידעתי מניין לו זה :

תקסב אמר רב חסדא כל תענית וכו' בפרק קמא דתענית אמר רב הונא יחיד שקיבל עליו תענית אפי' אכל ושתה כל הלילה למח' הוא מתפלל תפלת תענית לן בתעניתו למחר אינו מתפלל תפלת תענית ואסיק אביי קסבר רב הונא מתענין לשעות ומתפללין תפלת תענית ושאני הכא דאיכא שעות דלילה דלא קבל עליה מעיקרא אמר רב חסדא הא דאמר מתענין לשעות והוא שלא טעם כלום עד הערב מ"ל אביי הא תענית מעליתא הא לא צריכא דאימלוך מלכי רב חסדא לטעמיה דאמר רב חסדא כל תענית שלא תקעה עליו חמה לאו שמיה

ערי קדשך היו מדבר וקורע מימרא דר"א בפרק אלו מגלחין (כג .) אלא שם כתוב ערי יהודה וכך הם דברי כל הפוסקים וגם רבינו כתב בטור י"ד סי' ש"מ וערי ישראל דכתיב בא לאו דוקא וכן המנהג שלא לקרוע אלא על ערי יהודה דוקא וק"ל דכיון דבגמרא מייתי לה מדכתיב ויבאו אנשים משכם משילו ומשומרון מגולחי זקן וקרועי בגדים הול"ל דעל כל ערי ישראל קורעין דהא הני עיירות ערי ישראל הם ולא ערי יהודה ושמא י"ל דהני לא קרעו בגדיה' עד שראו המלפה שהיא מערי יהודה . והאי ערי יהודה בחורבנן דקאמר דהיינו שהן חרבות ואין בהם ישוב כלל אבל אם יש בהם ישוב אף על פי שהם בידי עו"ג היה נראה לכאורה דא"צ לקרוע ואפשר דכל שהם בידי עו"ג אע"פ שיש בהם ישוב בחורבנן מיקרי וכן עיקר : **ומ"ש** ואינו צריך לקרוע באחרות כן דקדק שם הרא"ש וכ"כ ה"ה בסוף הלכות תענית בשם הרמב"ן ז"ל :

ומ"ש וכשרואה ירושלים אומר ציון מדבר היתה ירושלים שממה וקורע במימרא הנזכרת : וכתב ה"ה בשם הרמב"ן אני תמה כיון דקתני על ערי יהודה בחורבנן קורע מה ל"ל בירושלים בחורבנן והלא בכלל היתה ויש לומר שאם קרע בערי יהודה חוזר וקורע על ירושלים שאילו בשאר ערי יהודה קרע על אח' מהן אינו קורע על השניה וקורע על ערי יהודה בפני עצמה ועל ירושלים קרע אחר בפני עצמו ואם קרע על ירושלים תחלה אינו קורע על שאר ערי יהודה שכבר קרע לקדושה שבכולן • וגם הרא"ש כתב וראה דעל ערי יהודה אינו קורע אלא על הראשונה שראה ועל כל האחרות שראה אינו קורע דאי צריך לקרוע על כל אחת ואחת שהוא רואה למה ליה למימר וקורע על ירושלים דגם היא בכלל ערי יהודה ולא מסתבר למימר שהזכיר ירושלים בשביל פסוק אחר שיש לו לומר ואגב זה נקט וקורע ע"כ : **ומ"ש** רבינו כשרואה בה"מ אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך בו אבותינו היה לשרפת אש וכו' וקורע גם זה במימרא הנזכרת : **ומ"ש** ומיכן מייב לקרוע משיגיע לצופים ברייתא שם וא"ל דהיינו לומר שכל שראה בהמ"ק או ירושלים קודם שיגיע לצופים לא תשיבא ראיה דרחוק מקום הוא ומשהגיע לצופים תשיבא ראיה ומשמע דה"ה לערי יהודה שאינו קורע עליהם עד שיהיה סמוך להם כשיעור שיש מן הצופים עד ירושלים : **ומ"ש** ואם ראה המקדש תחלה קורע על המקדש ומוסיף על ירושלים ואם ראה ירושלים תחלה קורע על ירושלים בפני עצמו ועל המקדש בפני עצמו שם בגמרא : והא דאמרינן שאפשר לראות המקדש קודם ירושלים פירש"י דמשכחת לה כגון שנכנס לירושלים בשידה תיבה ומגדל דלא ראה ירושלים עד שראה ב"ה והרמב"ם כתב דכשהוא בא מדרך המדבר פוגע במקדש קודם שיראה את ירושלים ובמאי דאמרינן קורע על המקדש ומוסיף על ירושלים פירש הרמב"ן בתה"א כשפוגע במקדש קורע טפח ועל ירושלים מוסיף כל שהו • ובמאי דאמרינן קורע על ירושלים בפני עצמה ועל המקדש בפני עצמו פירוש קריאה טפח לכל אחד ופשוט הוא ונלמד מדין מי שמת לו מת אחר מת :

היה הולך ובא אם שהה ל' יום וכו' ירוש' בפ' הרואה בפרק אלו מגלחין וגם הרמב"ם כתבו : **ומ"ש** וצריך לקרוע מעומד וכל בגדים שעליו עד שמגלה לבו כ"כ הרמב"ם והוסיף לכתוב שקורע בידו כלומר ולא בכלי וכתב ה"ה שטעמו משום דתניא בפרק אלו מגלחין אלו קרעים שאינן מתאחין הקורע על אביו ועל אמו ועל רבו וכו' ועל ערי יהודה ועל המקדש ועל ירושלים והוא סובר שכל אלו הדברים הם קרעים שוים וכשם שעל אביו ואמו הם ביד ועד שמגלה את לבו ה"ה לאלו ובהשגו' מ"א לא נראה כן מן הגמרא שהרי שנו בתוספתא לא השוו לאביו ולאמו אלא לאחויי בלבד אבל בכלי וכל הבגדים שעליו עד שיגלו' את לבו לא השוו ע"כ ואף דברי הרמב"ם נראין כן עכ"ל ה"ה :

ואסור לאחותן ומותר למולן ולשוללן וללוקטן ולעשות כמין סולמות ברייתא בפרק אלו מגלחין (כו .) ומה שפירש רבינו על לאחותן הם דברי הרא"ש שם :

תקסב אמר רב חסדא כל תענית שלא קבלו מאתמול ושלא שקעה עליו חמה אינו תענית בפ"ק דתענית (יב .) אלא שאין ב' דינים אלו אמורים שם בשם רב חסדא אלא האחד מהן דהיינו כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמיה תענית אבל הדין הא' דהיינו כל תענית שלא קבלו עליו מבע"י שמואל הוא דקאמר ליה ופירש"י שלא שקעה עליו חמה שלא התענה עד אותה שעה וכתב הרא"ש דשקיעת החמה דקאמר רב חסדא היינו לאת הכוכבים ואע"ג דאמרינן בפרק מי שהיה טמא (לד .) דמשקיעת החמה עד לאת הכוכבים ה' מילין פי' ר"ת דהיינו מתחלת שקיעת החמה כשהחמה מתחלת להכנס בעביו של רקיע אבל שקיעת החמה היינו סוף שקיעה והוא זמן לאת הכוכבים וכ"כ המרדכי בשם רא"ה וכ"כ התוס' בפרק בתרא דע"ג (לד .) וכך הם דברי רבי' וכ"כ הגה"מ בפ"א בשם סמ"ק וז"ל הרבה בני אדם נוהגין לאכול מיד כששקעה החמה מיהו בתוספות ע"ג פי' רבי אלחנן פוק חזי מאי עמא דבר שנהגו להתענות עד לאת הכוכבים אפילו בתענית יחיד והיינו דשלא שקעה עליו חמה ר"ל גמר שקיעה ואע"ג דבגמרא מוכח דגמר שקיעה מתחיל בין השמשות דהוא קודם לאת הכוכבים מ"מ לפי שאין העולם בקיאים מה הוא סוף שקיעה לכן נהגו להמתין עד לאת הכוכבים ואע"ג דבגמרא מוכח דאי לאו חומרא דע"ב בין השמשות שלו הוה שרי משמע דבשאר תעניות שרי ספיקא דילהו וי"ל שאני עיולי יומא מאפוקי יומא דבעיולי יומא היינו ליכנס בתעני' שרי בין השמשות שלו כגון ערב ט"ב אבל אפוקי יומא פי' סוף התענית מספיקא לא נפיק עד לאת ג' כוכבים דאז הוי ודאי לילה עכ"ל : כתבו עוד הגה"מ בפרק הנזכר אמרינן בירושלמי כיון שהלבנה זורחת ומאירה

הלכות תענית

תקסב **אמר** רב חסדא כל תענית שלא קבלו מאתמול ושלא שקעה עליו חמה פי' שלא השלימו עד צאת הכוכבים

פרישה

רמ"י בש"ע שלו ז"ל לו ימלא שפוק פינו בעש"ב בנסיב נכסין מזיו הסעיפים לא בעש"ו עכ"ל ורומז נמי לפי' הר"י הנ"ל דמילו לפי' הרמב"ם ורבינו מינו מוסר אלא בזמן הגלות אבל ברור דלא דק בפי' ר' יונה :

ומשני

ומאירה על הארץ בידוע שכבר שקעה החמה ונפקא מינה לגבי תענית ולשבת עכ״ל (ה): **ומ״ש** רבינו אינו תענית להתפלל עניני הכי משמע בגמ׳ דהיכא דאמרינן אינו תענית היינו לומר שאינו מתפלל תפלת תענית וכן משמע מדברי הרמב״ם הרא״ש והר״ן ז״ל גבי תענית שעות והא דקאמר שאינו מתפלל עניני כשלא שקעה עליו חמה נראה דלא מיבעיא אם אכל כבר אלא אפילו אם עדיין לא אכל כיון שדעתו לאכול קודם שתשקע החמה אינו מתפלל עניני • כתוב בתרומת הדשן סימן רכ״ז חתן שמתענה ביום חופתו כמו שאנו רגילים לעשות החופה קודם תפלת המנחה בערב שבת היאך יעשה בשתיית כוסות ברכות אירוסין ונשואין קודם שהתפלל עניני נראה דראוי הוא שיתפלל מנחה קודם שיכנס לחופה ויתפלל עניני דקי״ל מתענין לשעות ומתפלל תפלת תענית ואע״ג דרבו בו פתרונים בכמה גווני מ״מ בהאי גוונא נהגו אבל לשתות קודם תפילת תענית נראה דלאו שפיר דמי עכ״ל: דין י׳ ימי תשובה כתב רבינו בסמוך וסש אכתוב דין תענית חלום והא דבעינן קבלה מבע״י כדי להתפלל תפלת תענית היינו תוך מת״כ כמ״ש רבינו בסמוך ותוך מתענית חלום כמבואר בדברי רבינו בסי׳ תקס״ח וכדברי הרמב״ם בפ״א: והמרדכי כתב כל תענית שלא קבל עליו מבע״י לאו שמיה תענית ודמיא למפותח מליא זיקא משמע דלא חשיב תענית ומותר לאכול אע״פ שקבל עליו אחר חשיכה להתענות כל היום דכיון דלא קביל מבע״י כאילו לא קביל (ד) ומיהו נראה לר״י דאם התענה מתפלל עניני דלא גרע מתענית חלום שמתפלל עניני תוס׳ ורא״ש פליג עליה בהא וה״ר מרדכי שמע מפי מוריו ז״ל דאם לא קבל מבעוד יום אין מתפלל עניני למחר עכ״ל וז״ל התוס׳ בפ״ב דע״ג (לד •) מעשה בא לפני ר״ת באחד שעשה הרבה תעניות ולא קבלם מאתמול ואמר ר״ת שלא הפסיד תעניותיו כי מאחר שהיה בדעתו להתענות היינו גמר בלבו והוי בכלל נדיב לב דאמרינן (שבועות כו •) דגמר בלבו אע״פ שלא הוציא בשפתיו והא דבעו שמואל ורבי יוחנן קבלה היינו לכתחלה ועוד היה אומר ר״ת כי אף לא גמר בלבו עד הלילה יכול להתענות ולא יתפלל תפלת תענית וילא ידי נדרו כאילו קבל מאתמול אך לא היה בידי ראייה ברורה על זה ומיהו מלה מן המובחר לקבל מבע״י בתפלת המנחה עכ״ל (ג) ודברי ר״ת כתבו בשמו סמ״ג וסמ״ק והגה״מ בפ״א ובס״ם תקס״ג כתב רבינו דברי ר״ת דקבלה במחשבת הלב סגי וסש אכתוב שכן דעת מהרי״ק ובסי׳ הנזכר יתבאר ג״כ שכן דעת הרא״ש דסגי במחשבת הלב אע״פ שלא הוציא בשפתיו והא שיהרהר בשעת תפלת המנחה (ד): **ומ״ש** ואפי׳ קבלו עליו במנחה ליום המחרת והתענה ובלילה שלאחר התענית נמלך להתענות וכו׳ פשוט הוא דאמירת קמייתא דכל תענית שלא קבל עליו מאתמול אינו תענית קאי דאילו לאמירא דשלא שקעה עליו חמה אינו ענין וכך היה לו לרבינו לסדר א״ר חסדא כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית פי׳ שלא השלימו עד לאח הכוכבים אינו תענית להתפלל עניני: אמר שמואל כל תענית שלא קבלו מאתמול אינו תענית להתפלל עניני ואפי׳ קבלו עליו במנחה ליום המחרת והתענה ובלילה שאחר התענית נמלך להתענות וכו׳ • דין זה שם (י״א:) אמר זעירי א״ר הונא יחיד שקבל עליו תענית אפילו אכל ושתה כל הלילה למחר מתפלל תפלת תענית לן בתעניתו למחר אין מתפלל תפלת תענית • וכתב הרא״ש כך היה הגירסא בספרים שלנו והכי פירושו אפילו אכל ושתה כל הלילה למחר בכרם מליאה מתפלל תפלת תענית ולאו דוקא למחר אלא אפילו בלילה כמי כדקאמר בפרק ב״מ (כד •) לן בתעניתו שנמלך ולא אכל בלילה והתענה כל היום למחר אינו מתפלל תפלת תענית כיון שלא קבל עליו להתענות כל אותו היום: **ומ״ש** הלכך הא דקיימא לן מתענין לשעות ומתפלל עניני צריך לפרש שקבלו מאתמול וכו׳ סש (יא:) על הא מימרא תירץ אביי לעולם קסבר רב הונא המתענה לשעות מתפלל תפלת תענית ושאני הכא דאיכא שעות בלילה דלא קבל עליה מעיקרא ופירש״י לעולם קסבר בעלמא דמתענין לשעות והמתענה מתפלל תפלת תענית והכא מ״ע אין מתפלל תפלת תענית דשא״ה היכא דהתענה מאתמול ובלילה לן בתעניתו שלא קבל עליו תענית זה בפ״ע מאתמול כדרך שאר מתענין לשעות ואינו חשוב להתפלל עליו עניני • אמר רב חסדא הא דאמרן מתענין לשעות והוא שלא טעם כלום עד הערב וא״ל אביי האי תענית מעלייתא היא לא צריכא דאימלך אימלוכי ואמר רב חסדא כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמיה תענית וכתב הרא״ש שעות כגון שקבל עליו בזמן המנחה להתענות עד חצי היום ושוב נמלך והתענה עד הערב ורש״י פי׳ במס׳ ע״ג (לד:) מתענין לשעות כגון שקבל עליו תענית משש שעות ולמעלה אך לא טעם חצי היום הראשון אלא שלא נתכוין לשם תענית וא״ל שקבל עליו מאתמול מזמן המנחה והרמב״ם כתב דאפי׳ לא קבל עליו בזמן המנחה כיון שקבל עליו תענית קודם שעות התענית ותימא מ״ש מתענית יום שצריך לקבל עליו בזמן המנחה ואם קבל עליו בלילה לא הוי תענית הלכך צ״ל דכל תענית צריך קבלה בתפלת המנחה עכ״ל ומיהו דברי הר״ן אהא דאמר שמואל כל שלא קבלה מבעוד יום לאו שמיה תענית כדברי הרמב״ן וכך הם דברי הרמב״ם ג״כ ועל מאי דאמרי׳ לא צריכא דאימלך אימלוכי כתב הרא״ש לפירושא קמא בשהגיע חצי היום נמלך והשלים תעניתו עד הערב ולאידך פירושא קבל עליו להתענות משש שעות ולמעלה ונמלך ולא אכל ו׳ שעות הראשונות רב חסדא לטעמיה דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמיה תענית הלכך לא מיקרי תענית שעות אם לא שיהיה שרוי כל היום בתענית בלא טעימה כלום וסלקא שמעתתא דלא מיקרי תענית אם לא שקבל עליו מבערב וגם שיתענה עד הערב והרמב״ם כתב אם אכל ושתה ואח״כ התחיל להתענות שאר היום ה״ז תענית שעות ובירושלמי משמע כדבריו דגרסי׳ בנדרים פרק קונס יין מלתיה דר׳ יוחנן אמרה מתענה לשעות דא״ר יוחנן הריני בתענית עד דנחסל פירקין ממלתיה דר׳ יוסה הוה מתענין לשעות דר׳ יונה הוה בצור ושמע דדמיך בריה דר׳ יוסי אע״ג דאכל גובנא ושתא מיא אסקיה לוס ההוא יומא ואמרי״ה נדחק מאד להשוות יחד הירושלמי והבבלי ופי׳ על שיטת הרמב״ם ולא נראה בעיני אך נראה שהירושלמי חולק על הבבלי א״כ נוכל לומר דלא פליג דהא דקא״ר יוחנן ור׳ יונה דמתענין לשעות לאו לענין תפלת תענית קאמר אלא לענין זה שצריך לקיים נדרו דלא תימא דלא מיקרי נדר כיון שלא קביל עליו להתענות יום שלם קמ״ל דמיקרי שפיר נדר וצריך לקיים דברו אבל לענין עניני לא מיקרי תענית אם לא שהתענה היום שלם

עכ״ל

הכוכבים אינו תענית להתפלל עניני ואפי׳ קבלו עליו במנחה ליום המחרת והתענה ובלילה שלאחר התענית נמלך להתענות גם ביום הב׳ אף על פי שלן בתעניתו וקבל עליו הראשון השני אינו תענית כיון שלא קיבלו תחלה הלכך הא דקיימא לן מתענין לשעות ומתפלל עניני צריך לפרש שקבלו מאתמול וגם שקעה עליו חמה

והיבי

שמיה תענית כך היא גירסת הרא״ש ופי׳ דלא קביל עליה מעיקרא כלומר מבע״י לא קביל להתענות ביום ב׳ אלא לאחר שהחזיק דאף במתענה לשעות צריך קבלה בעוד יום וכיון דאסיק אביי דבעי קבלה מבע״י אף במתענה לשעות ועלה קאמר רב חסדא הא דאמר מתענין לשעות כו׳ לאורויי דבעינן כמי דשקעה עליו חמה אף במתענה לשעות לכך כתב רבינו א״ר חסדא כל תענית שלא קבלו מאתמול ושלא שקעה עליו חמה אינו תענית להתפלל עניני כו׳ ואע״ג דלא א״ר חסדא דין זה דקבלו מאתמול להדיא אלא מכללא כדפי׳ ושמואל הוא דקאמר ליה בהדיא כל תענית שלא קבל עליו מבע״י לאו שמיה תענית מ״מ מאחר דדברי שמואל אפשר לפרש דוקא במחוייב תענית יום שלם אבל לא במתענין לשעות ודברי רב חסדא הם אף במתכוין לשעות לכך כתבו רבינו ע״ש רב חסדא וזהו שכתב הילכך הא דקי״ל מתענין לשעות ומתפלל עניני כו׳ דמדברי רב חסדא אנו למדין האי דינא וכדפי׳: **ומ״ש** ואפי׳ קבלו עליו במנחה כו׳ כלומר לא מיבעיא כמי שאוכל ושותה בלילה והשכים בבוקר ונמלך להתענות שאין זו תענית להתפלל עניני מאחר שאין כאן קבלה מבע״י ולא הועיל לו הקבלה משנכנס הלילה אלא אפי׳ יש כאן קבלה מבע״י בתפלת המנחה של ערב יום הראשון אם״ה אין קבלה זו עולה לו לתענית יום ב׳ מאחר שלא קבל תענית יום ב׳ בתפלת המנחה של יום ראשון ולא אמרינן תענית אריכתא הוא והא איכא קבלה • ודין זה מימרא דרב הונא דלעיל לן בתעניתו למחר אינו מתפלל תפל׳ תענית ועל פי פי׳ הרא״ש דטעמא דהאי דינא הוי לפי שלא קבלו מבע״י אבל המרדכי כתב לן בתעניתו פי׳ הלילה שאחר התענית ומסיק קסבר מתענין לשעות כשקבל ושאני הכא שלא נתכוין לשם תענית מעיקרא אלא להאריך תעניתו של יום שעבר. וזו היא דעת הרמב״ן שהביא הרא״ש דאם קיבל עליו התענית קודם שעות התענית הוי קבלה ולפיכך מי שלא היה בדעתו להתענות ובלילה נמלך וקבל עליו התענית הוי תענית והיא לן בתעניתו היינו שלא נתכוין לשם תענית אלא להאריך תעניתו של יום שעבר והיינו דקאמר אביי שאני הכא דלא קבליה עילויה פי׳ דלא הוי קבלה כלל ונדחו דברי הרא״ש שהשיג על הרמב״ן וכתב ואי אפשר לומר כן מדקאמר אביי שאני הכא דלא קבליה עילויה וכו׳ דודאי אפשר ונכון וכך כתב הר״ן אהא דאמר שמואל כל תענית שלא קבלו מבע״י לאו שמיה תענית דקבלת תענית קודם שעות התענית הוי קבלה וכ״כ המרדכי בשם רא״ה בענין מתענין לשעות ואף על גב דאח״כ כתב המרדכי דרא״ה ומהר״ם חולקין אר״י וז״ל דאם לא קבל עליו מבע״י אין מתפלל עניני ואין לו דין תענית היינו דוקא בשלא קבל כלל עליו התענית אלא נתענה כך לילה ויום שאם היה רוצה לאכול בתוך תעניתו זה היה רשאי ואפ״ה ס״ל לר״י דלא גרע מתענית חלום וע״ז חלקו רא״ה ומהר״ם אבל בקבלת התענית קודם שעות התענית מודה רא״ה דהוי תענית וכ״כ הר״ז הלוי אחר דרב הונא דלעיל וכ״כ הרמב״ם להדיא מתענה אדם שעות כו׳ אלא דקשה לי ממאי דכתב הרמב״ם קודם זה במי שהתענה ובלילה נמלך ביום שני מעצ״ע שלן בתעניתו אינו תענית אפילו שלא קבלו עליו מבע״י משמע מעצ״ע דקבלה עליו בלילה אינו תענית וזה סותר למה שכתב אחר זה דהוי קבלה וגראה לי דדעת הרמב״ם לומר דהא דמתענין לשעות היינו בשקבל עליו בפירוש קודם שעות התענית והיא לן בתעניתו שלא קיבל עליו בפירוש אלא בנמלך בדעתו לבד והיינו דקאמר אביי קסבר רב הונא מתענין לשעות ומתפללין תפלת תענית ושאני הכא דלא קבליה עלויה כלומר שאינו אלא נמלך בדעתו ולא קבל בפירוש ואשמעינן דאעפ״י שקבל עליו בפירוש בתפלת המנחה של ערב יום הראשון לא הועיל לו לתענית יום ב׳ וזהו שכתב הרמב״ם קבל עליו מבע״י להתענות למחר בלבד והתענה ובלילה נמלך להתענות ביום שני אעפ״י שלן בתעניתו אינו תענית אפילו שלא קבל עליו מבע״י כלומר אף על פי שקבל עליו כבר בערב יום הראשון לא הועיל לו מאחר שלא קבל עליו מבע״י ראשון אלא נמלך בדעתו בלבד אבל אם קבל עליו בפירוש לא גרע מקבל עליו תענית שעות דמהני בקבלה קודם שעות התענית להתפלל עניני כמו שכתב אחר זה כ״ל ומכל מקום נראה אפי׳ לאלו הגאונים צריך לפרש דבמחוייב תענית יום שלם ובא ביום א׳ להתענות אם לא קבלה מבע״י אינו יוצא ידי נדרו והיינו דאמר שמואל כל תענית שלא קבלה עליו מבע״י לא שמיה תענית להיות יוצא ידי נדרו דאילו באינו מחוייב תענית יום שלם אפי׳ קבלה לאחר שהחזיק הוי קבלה לענין עניני לדעת אלו הגאונים וכ״כ הרא״ש להדיא לפי דעת הרמב״ן הנמשך לשיטת אלו הגאונים וצריך לי עיון לדעת הרא״ש דאעפ״י דס״ל דאף במתענין לשעות צריך קבלה מבע״י להתפלל עניני מ״מ במחוייב תענית יום שלם אפשר דיוצא ידי נדרו אפי׳ לא קבלה מבע״י והיא דשמואל דכל תענית שלא קבלה עליו מבע״י לא שמיה תענית להתפלל עניני היא בדוקא וכן משמע מדברי הרא״ש שסובר כן שהרי כתב או דילמא לעולם קא סבר מתענין לשעות ואם קבל עליו תענית יום אחד יוצא ידי חובתו וגם אסור לאכול אלא דלא מקרי תענית לענין עניני אמר אביי לעולם קסבר מתענין לשעות והמתענה לשעות מתפלל תפלת תענית ושאני הכא דלא קבליה עילויה משמע דה״ק לעולם קסבר מתענין לשעות ואם קבל עליו תענית יום אחד יוצא י״ח וגם אסור לאכול והמתענה לשעות וקבליה עילויה מתפלל אמי תפלת תענית ושאני הכא דלא קבליה עילויה מעיקרא הלכך אינו מתפלל תפלת תענית בלן בתעניתו אלמא דלענין יוצא י״ח תענית אפי׳ בלא קבליה עילויה מעיקרא יוצא י״ח והדעת נוטה כן דכיון דמיקרי תענית לענין זה שאסור לו לאכול דלא גרע ממי שקבל עליו תענית לשעות ואכל אח״כ דכתב הרא״ש ורבינו בסמוך דהוי תענית לענין שצריך להשלים נדרו ממילא יוצא אמי ידי חובת נדרו שהיה מחוייב להתענות יום אחד וצ״ע • ויש לדקדק במאי דקאמר רב הונא יחיד שקיבל עליו תענית וכו׳ ועלה קאמר לן בתעניתו למחר אינו מתפלל תפלת תענית וכיון דיחיד בולה בשומע תפלה מה בכך שמתפלל תפלת תענית דהא כל יחיד יכול להוסיף בשומע תפלה מכל צרכיו ורש״י כתב למחר אינו מתפלל תפלת תענית אינו יכול להתפלל עניני וכו׳ משמע דמפרש דאינו יכול אף על פי שרוצה להתפלל בלא חיוב דאם לא כן הו״ל לפרש אין צריך להתפלל וגראה דרש״י פי׳ כן למאי דקס״ד דאין מתענין לשעות ואין שם תענית עליו ואם רוצה לאכול ולסעוד בתוך התענית הרשות בידו • הלכך אינו יכול דהיאך יאמר עניני ביום כוס תעניתו והוא לאו תענית כל עיקר אבל למאי דמסקינן דמתענין לשעות ושם תענית עליו ואפי׳ הכי בלן בתעניתו כיון דלא קבליה עילויה מעיקרא כדרך שאר מתענין לשעות אינו חשוב להתפלל עליו עניני בדרך חיוב אבל

דרכי משה

תקסב (א) וכ״ה בהג״א פ״ק דתענית בענין להמתין עד שיראה ג׳ כוכבים או עד שהלבנה זורחת בכח ומאירה על הארץ: (ב) והטור חולק עליו כמ״ש בסמוך לענין תענית שעות וכן דעת הרא״ש ותוספות: (ג) ומדברי הטור למטה משמע בדברי המרדכי והגמיי׳: (ד) וג״ל דמאי דכתב מהר״י דנוהגים להתפלל עניני אף על פי שאינו משלים הוא הדין אם לא קבלו מאתמול דהא תענית שעות מיהא איתא וכל זה בתענית יחיד דהא בלאו הכי יכול להוסיף בשאלת צרכיו בשומע תפלה כמ״ש לעיל סימן קי״ט אבל ש״ך לא

אבל אם אמר לו אל תלך אל המלך אל תדבר עמו אל תשב לפניו אל תאכל לחם עמו אל תשתה מים עמו אל תסור לא ימין ולא שמאל אל תלך בדרך זו אל תלך בדרך זו אל תלך בדרך זו

אמת וכן עיקר עכ״ל: **ואם** קבל במנחה להתענות ב׳ ימים או ג׳ זה אחר זה וכו׳ סס אהא דאמר זעירי אמר רב הונא יחיד שקבל עליו תענית אפי׳ אכל ושתה כל הלילה למחר מתפלל תפלת תענית כתב הרא״ש ר״ח גורס יחיד שקבל עליו תענית ב׳ ימים זה אחר זה קבל עליו במנחה להתענות ב׳ ימים זה אחר זה ולא רצופין אלא שיאכל בלילה בינתיים אפי׳ אכל ושתה כל הלילה בינתיי׳ למחר מתפלל תפלת תענית דמקרי שפיר קבלה מה שקבל ב׳ תעניות ביחד אע״פ שאכל ושתה בינתיים וכן גורס הרי״ף וכ״כ הרמב״ם בהלי׳ בפ״ה וכתב עוד הרא״ש וה״ה אם קבל כמה תעניות ביחד עליו רצופים זה אחר זה דסגי בקבלה אחת ואיכא לספוקי אם קבל עליו בשעת המנח׳ תענית ב׳ וה׳ אי סגי בקבלה אחת כיון שאינם רצופים. והמרדכי כתב שם אפלוגתא דרב ושמואל באימתי מקבלים לתענית גרסה הדבר דשמואל מודה לרב שאם קבלו במנחה קודם תפלת המנחה שפיר דמי וכ״ש קודם לכן וכן נהג העם לברך בשבת מקבלי תעניות ב׳ וה׳ וב׳ ושוב א״צ לקבל וכ״כ ג״כ בהג״מ. והרוקח כתב יחיד שקבל עליו ב׳ ימים ליסד בתענית אם אכל בלילה בין שני הימים מתפלל תפלת תענית יום ראשון ויום שני לן בתעניתו ולא אכל אותה הלילה שבין ב׳ הימים אין צריך להתפלל עניו ביום שני אם התפלל יום ראשון עכ״ל (ה) נראה שהוא מפרש מימרא זו דזעירי לומר דכל שלן בתעניתו שני הימים חשובים כיום אחד וא״צ להתפלל עניו אלא באחד מהם בלבד: כתב המרדכי יחיד שקבל עליו שני ימים זה אחר זה נראה לרבי דרבותא נקט שאע״פ שקבל רצופים והתחיל כבר בתענית יום אחד מהו דתימא אם אכל הלילה שבין שני הימים כאילו מפסיק בתענית ודמי כאוכל בחצי היום קמ״ל דלא חשיבא הפסקה דמסתמא כך קיבל שני ימים ולא לילה שבינתיים וכתב הכלבו בשם הראב״ד והוא שלא הכנים הלילה בכלל התענית שאם אמר שמקבל עליו תענית שני ימים עם הלילה האמצעי׳ ואכל בלילה האמצעי׳ איבד תעניתו ומשלים שני ימים אחרים ואין מתפלל בזה תפלת תענית:

כתב אבי העזרי מי שרגיל להתענות עשרת ימי תשובה אין צריך להתענות עד לאת הכוכבים וכו׳ כ״כ המרדכי וז״ל כל תענית שלא שקעה עליו חמה נראה דהיינו עשרה בטבת או י״ז בתמוז או צום גדליה וה״ה מי שקבל עליו התענית בפירוש דסתם תענית יום שלם אבל י׳ ימי תשובה אין רגילות לקבלם בתפלה וכן תענית חלום צער בעלמא קבל עליה מדפריך מדתנן אנשי משמר מתענין ולא משלימין ומשני התם לצעורי נפשייהו קא מכווני והא ליער וכן שמעתי מעידים על זקני ראב״ן שלא היה מתענה בי׳ ימי תשובה עד שקיעת החמה אלא אחר לאתו מב״ה היה אוכל ואפ״ה נמי מתפלל ענגו ע״כ וכ״כ בהג״א וזה שלא כדברי הרוקח (ו) דאין אומרים ענגו בימים שבין ר״ה לי״כ חוץ מצום גדליה לפי שאינן אלא בשביל תשובה בלבד ומה שכתבו דבתענית חלום נמי אין צריך להמתין עד שתשקע החמה רבינו כתב בסימן רמ״ט שהר״מ חולק בדבר ובתה״ד כתב על לשון זה של המרדכי נראה דהני תרי טעמי בעינן שאין רגילות לקבלם בתפלה וגם משום דצערא בעלמא קבל עליה וא״כ יש לחלק דדוקא אותם הרגילות להתענות כל ימי התשובה דאינהו לא צריכי לקבלם בתפלה דמקובלים ועומדים מכח מנהגא ואפילו אותם שרגילים להתענות כולם חוץ מיום אחד כדי שלא יהא עליהן כנדר שאם יאחר להם אונס שלא יוכלו להתענות שלא יצטרכו להתרה היינו נמי כמו מתענין כולם אבל המתענין רק ב׳ או ג׳ ימים בזו נראה דצריכים לקבלם בתפלה בלילה מקודם וא״כ לא מהני טעמא דצערא קבל עלייהו בלחוד עוד נראה דאותן שרגילין להתענות בכל שנה מי״ז תמוז עד ט״ב אע״ג דמסתמא אין צריכין לקבלם בתפלה מ״מ צריכין להשלים עד הלילה דהתם ליכא למימר דצערא בעלמא קבל עלייהו דאדרבא דמו לד׳ תעניות י״ז וט׳ וג׳ וי׳ שמתענין בהם על החורבן והיהו ג׳ שבועות נמי רמוזים הם בדניאל להתענות בהם על החורבן ולא דמי לאנשי משמר ולי׳ ימי תשובה דאותן תעניות לצערא בעלמא על העתיד כדי לקבל התפלה ויקרע גזר דינם ובאנשי משמרות כדי שיתקבלו הקרבנות:

תענית שגוזרין על הצבור אין כל יחיד ויחיד צריך לקבלו תחלה וכו׳ כ״כ הרא״ש בשם הראב״ד בפ״ק דתענית גבי פלוגתא דרב ושמואל באימתי מקבלו וז״ל ולכ״ע הסכמת צבור להתענות אין צריך קבלה לא במנחה ולא בתפלה אלא ש״צ מכריז והתענית מקובל ומתפללין תפלת תענית ואיתא להא מלתא בירושלמי דר׳ יהודה נשיאה גזר תעניתא א״ל ר״ל לר׳ יוחנן והא לא קבילנא א״ל אדבי ריש גלותא סמכינן עכ״ל וכ״כ הכלבו בשם הראב״ד וכ״כ הגה״מ פ״א וז״ל אם הקהל קבעו תענית אע״פ שהיחיד לא ידע ולא קבל צריך להתענו׳ עמהם כדא״ל רבי יוחנן לר״ל אין בתרייהו גרירינן אבל הר״ן כתב בסוף הפרק אהא דאמרינן אין ת״צ בבבל שעיקרן של דברים כמו שפי׳ הרמב״ן שכל התעניות שמתענין בבבל אינם אלא כתענית יחיד לפיכך אינו אסור כחומר תענית צבור הטעם מפני שהדייניס שלהם הדיוטות הם ולא סמוכים ולא היה להם נשיא שתהא גזירתו קיימת על כל ישראל לפיכך כשהצבור מקבלין תענית צריכים לקבל כולם על עצמם כיחידים שכל אחד מקבל על עצמו ומש״ה אינו חייב להוא בו אלא כתענית יחיד אבל בא״י שהיה להם נשיא לא היו צריכים לקבל תענית על עצמם לפי שגזירתו קיימת על כולן וכולהו בתריה גרירי כדאמרינן בפ״ג (כד.) דבי נשיאה גזר תעניתא ולא אודעינהו לר׳ יוחנן ולר״ל לצפרא אודעינהו א״ל ר״ל לר׳ יוחנן והא לא קבלינן א״ל אין בתרייהו גרירינן אלמא כל תענית שגוזר הנשיא א״ל היחידים לקבלו ולפיכך הוא ת״ל אבל בבבל אינו כן אלא תענית יחידים ע״כ. וה״ה כתב בפ״ג מהלכות תעניות דברי הרמב״ן וכתב שאין נראה כן מדברי הרמב״ם בפ״א וג״ל שהוא מדייק כן מדכתב הרמב״ם בפ״א כל תענית שלא קבלו עליו היחיד מבע״י אינו תענית משמע דדוקא יחיד אבל

ואם קבל במנחה להתענות שני ימים או שלשה זה אחר זה אלא שיאכל בלילות שבינתיים הוו קבלה לכולם אע״פ דלא קבל כל א׳ וא׳ במנחה שלפניו אבל אם קבל במנחה הרבה תעניות ולא רצופין זה אחר זה מספקא ליה לא״א הרא״ש ז״ל אי הוה קבלה לכולם או לא כתב אבי העזרי מי שרגיל להתענות בעשי״ת א״צ להתענות י׳ ימים עד צאת הכוכבים רק עד שיצא מבית הכנסת דצערא בעלמא קביל עליה מדפריך תלמודא עליה דרב חסדא מאנשי משמר שמתענין ולא משלימין (ה) ומשני התם לצעורי בעלמא ורב חסדא לא אמר אלא מי שקבל עליו תענית בפירוש וסתם תענית יום שלם אבל בעשר׳ ימי תשובה לא ואין רגילות לקבל בתפלה בעשרת ימי תשובה: תענית שגוזרין על הציבור אין כל יחיד ויחיד צריך לקבלו תחלה אלא ש״ץ מכריז התענית והרי הוא מקובל וכל שכן תעניות הכתובים בפסוק: אימתי

ואם קבל במנחה להתענות שני ימים וכו׳ דין זה הוא מימרא דרב הונא דלעיל על פי גירס׳ ר״ח ורי״ף והרמב״ם: **ומ״ש** מספקא ליה להרא״ש אי הוה קבלה לכולם או לא היינו דוקא לענין חיוב עניגו אבל פשיטא שצריך להתענות על כל פנים לקיים נדרו וכבר כתבתי להלכה דצריך להתפלל עניגו שהרי לדעת ראבי״ה הוי קבלה גמורה וכן נוהגין בתענית בה״ב ותו דאף דלהרא״ש מאחר שצריך להתענות יכול להתפלל עניגו אע״פ שאינו מחוייב ופשיט׳ דעדיף טפי לגאת ידי כל הגאונים וכיון דלראבי״ה מחוייב הוא להתפלל יש לו להתפלל וק״ל: **כתב** אבי העזרי מי שרגיל להתענות עשרת ימי תשובה א״צ להתענות עד לאת הכוכבים כו׳ לאו דוקא עד לאת הכוכבים דה״ה שקיעת החמה נמי אין צריך דלפי הטעם דצערא בעלמא קביל עליה אפי׳ בעוד יום גדול יכול לאכול דאין לו דין תענית כלל לקובעו עליו חובה וכל שעה שהוא רוצה לאכול אוכל וכן יראה ממה שאמר רק עד שיצא מב״ה ולפעמים אנו יוצאין מב״ה בעוד יום גדול וכך היו נוהגין גם הקדמונים ביציאה מב״ה אלא לפי שסובר ראבי״ה בתענית דעלמא דבעינן עד לאת הכוכבים לכך כתב בי׳ ימי תשובה א״צ להתענות כמו בשאר תענית וק״ל ואיכא למידק דמשמע דראבי״ה ס״ל דבי׳ ימי תשובה א״צ להתענות כמו בשאר תענית ואפ״ה מתפלל עניגו דאם היה סובר דאין מתפלל עניגו א״כ מאי אתא לאשמעינן דאין צריך להתענות עד לאת הכוכבים הא ודאי כיון דלא קיבל עליו התענית דאין צריך להתענות אלא ודאי דאתא לאשמועינן אע״ג דהוי תענית לענין עניגו אפ״ה אין צריך עד לאת הכוכבים וכ״כ ראבי״ה להדיא בשם ראב״ן דהיה אוכל מיד אחרי צאתו מב״ה ואפ״ה התפלל עניגו עיין במרדכי והגהת אשי״ר ותימא דהא בהיא דאנשי משמר דמשני לצעורי נפשיה בעלמא הוא דמיבה מייתי ראיה כתב רש״י וז״ל לצעורי נפשיה עם הצבור אבל אינו תענית לא להתפלל עניגו ולא לקבעו עליו חובה כלל אלא כל שעה שהוא רוצה לאכול אוכל עכ״ל ולכאו׳ למימר דפליג אפירש״י ומפרש דהכי קא משני תלמוד׳ דכל היכא דלצעורי נפשיה קא מכוין מתענה קרי ליה להתפלל עניגו ואינו משלים התענית דא״כ לא הירץ המתרץ כלום ועוד קשה מרב דאמר כל תענית שלא שקעה עליו החמה לאו שמיה תענית להתפלל עניגו וכי גרע המי שקבל עליו התענית ולא השלים עד לאת הכוכבים ממי שלא קבל עליו רק לצערא בעלמא דמתפלל עניגו אף כשאוכל בעוד היום גדול ונראה לי דודאי הכי הוא כפרש״י: **ומ״ש** ראבי״ה בשם ראב״ן בי׳ ימי תשובה דאפי׳ הכי מתפלל עניגו ה״ט מפני שהראב״ן תפס עיקר כר״י בעל התום׳ דאפי׳ לא קבל עליו כלל התענית מתפלל עניגו וזה שדימהו לתענית חלום לדעתו שביד האדם הוא שלא להתענות תענית חלום ואפ״ה מאחר שהתענה מתפלל עניגו וה״נ דכותא וע״ז נתכוין ראבי״ה במ״ש ואפ״ה התפלל עניגו כדפי׳. לעיל ורצונו לומר למ״ש לעיל מיניה דעת ר״י שמתפלל עניגו אפי׳ היכא שהיה יכול לאכול כמו תענית חלום ואף עפ״י שראבי״ה חולק אר״י בזה כמבואר לשם אפילו הכי הכא דברי ראב״ן ללמוד ממנו שתענית י׳ ימי תשובה אפי׳ קיבל עליו בסתם להתענות י׳ ימי תשובה אינם מן הסתם תענית גמור כמו שמקבל עליו בשעת מנחה בפירוש להתענות דצריך הוא להתענות עד לאת הכוכבי׳ ולהתפלל עניגו דאינו כן אלא מן הסתם אינם רק לצערא בעלמא ואינו מתענה עד לאת הכוכבים ואם היה רוצה היה יכול לאכול כל שעה שהוא רוצה ונמצא שא״צ ג״כ להתפלל עניגו ולפי דעת ראבי״ה החולק על ר״י וכן יראה מהלשון שהעתיק רבינו דברי ראבי״ה והשמיט סוף דבריו שכתב להתפלל עניגו וז״ל המרדכי כל תענית שלא שקעה עליו חמה וכו׳ נראה דהיינו עשרה בטבת או שבעה עשר בתמוז וה״ה מי שקבל עליו התענית בפירוש דסתם תענית יום שלם הוא אבל עשרת ימי תשובה אין רגילות לקבלם בתפלה וכן תענית חלום דצער בעלמא קבל עליה אין צריך להשלים התענית עד הלילה מדתנן אנשי משמר וכו׳ והכא מ״ש דצער בעלמא קבל עליה הוא נתינת טעם למ״ש דעשרת ימי תשובה אין רגילות לקבלם בתפלה ואמר שהוא מפני שאין מתכוונים לשם תענית גמור רק לצערא בעלמא אבל עיקר הטעם דאין צריך להשלים עד הלילה הוא מפני שלא קבלום בתפלה שאם היו מקבלין אותם בתפלה הו״ל תענית גמור לכל דיניו להשלים ולתפלת עניגו. ולא הבינותי מה שכתב הרב מהרא״י ז״ל בת״ה וז״ל דהמתענין רק ב׳ וג׳ ימים נראה דצריכין לקבלם בתפלה בלילה מקודם כו׳ דמאחר דלאו שם תענית עליו אלא צערא בעלמא מי יתהה ביד מי שרוצה לקבל עליו צער ב׳ וג׳ ימים שלא לשם תענית אכן הוא ז״ל הבין דאף בתענית עשרת ימי תשובה שאינו משלים עד לאת הכוכבים מתפלל עניגו מן הדין ולכך דוקא מי שרגיל להתענות כולם דמקובלין ועומדין מכח מנהגא יכול להתפלל עניגו ואעפ״י שאינו משלים דכך קבלום עליהם מתחלה שלא להשלים אבל מי שאינו מתענה רק ב׳ וג׳ ימים דלא היה להם קבלת תענית אין להם דין תענית לענין עניגו אם לא מקבלן בתפלה וממילא אם קבלן סתם צריך להשלים עד לה״כ וק״ל דמפרש מאי דמשני תלמודא התם לצעורי נפשיה בעלמא הוא הכי פירושו דכיון דלצעורי הוא ולא היה כונתם לשם תענית אם כן מתחלה קבלו על עצמם שלא להשלים אבל לעולם צריך להתפלל עניגו ורב חסדא דקאמר כל תענית שלא שקעה וכו׳ היינו היכא שקבל עליו סתם תענית ולא כפירוש רש״י וזה ודאי דוחק גדול דא״כ אין חילוק בין לצעורי ושלא לצעורי אלא בין סתם למפרש שלא להשלים והו״ל לשנויי התם דקתני שלא להשלים ואפשר לומר בהא דכל מי שמתענה בתחלה שלא להשלים אין כוונתו לשם תענית גמור אלא לצעורי דלא נקרא תענית אלא אם כן שקעה עליו חמה אבל תפלת עניגו הוא להתפלל אפילו כיון לצעורי כן נראה לפי דעת מהרא״י שהבין דברי ראבי״ה ושהוא חולק על פירוש רש״י: עוד כתב

דרכי משה

שהרי הם רוב הפוסקים והעיקרים ולדידהו אין מתענין לשעות אלא א״כ משלימין ומה שנוהגים להתפלל עניגו היינו ביחיד מטעם שכתבתי וכ״נ בי׳ ימי תשובה שהיחיד אומר עניגו והש״ץ אינו אומר עניגו אלא בצום גדליה כשמשלימין וכן עיקר: (ה) ואין המנהג כן אלא מתפלל כל יום ויום עניגו בתפלת מנחה וכ״פ מהרא״י בבתוביו בסימן ק״פ: (ו) ול״נ דודאי לדעת המפרשים שכל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמיה תענית לענין עניגו קאמר כמ״ש לעיל בודאי דגם בי׳ ימי התשובה אין להתפלל עניגו כשאינו משלים דלא עדיף משאר תענית וראב״ן שהתפלל עניגו אפשר דמפרש הא דקאמר לא שמיה תענית לא לענין עניגו קאמר אלא לענין שאינו יוצא ידי נדרו כמ״ש לעיל: וכ״כ

פרישה

סי׳ תקסב (ה) **ומשני** התם לצעורי בעלמא כדי שיקבלו הקרבנות. אבל בעשרת ימי התשובה לא עיין בהגהות אשר״י ובמרדכי בשם ראבי״ה בפ״ק דתענית ד׳ ל״ד ע״ב שכולל עם י׳ ימי תשובה ג״כ תענית חלום שא״צ להמתין ואין להקשות ע״ז ממה דק״ל דמשלימין תענית חלום בע״ש ולמדו דין זה כיון דשם מותר להתענות בשבת די״ל

בתוב בתרומת הדשן לשם דתעניות שבין המצרים אין צריך לקבלם בתפלה ומשליש עד הלילה וליכא למימר בהו לערבא בעלמא קבילו עליה כמו אנשי משמר ועשרת ימי תשובה דאותן התעניות שכן לעורא בעלמא על העתיד כדי שיתקבלו בקרבנות ברצון אבל הני ג' שבועות אבל ת"ל לא בעי קבלה: **כתב** רבינו ירוחם בריש נתיב י"ט מי שנדר ואמר אם לא אעשה כך אשב בתענית הוי אסמכתא ויש ג' חלוקים בדבר אחד אם התנה לדבר הרשות כגון שאמר אם לא אלך למקום פלוני אשב בתענית הוי אסמכתא שנית אם התנה לדבר מצוה כלומר לזרז עצמו אם לא אעשה מצוה פלונית אשב בתענית מועיל ולא הוי אסמכתא שלישית אם התנה להציל עצמו מצרה בעת הצרה כגון יעקב אם יהיה אלהים עמדי או כיוצא בזה מועיל ולא הוי אסמכתא ע"כ:

תקסג איתמר מקבלו רב אמר במנחה כשיניע זמן המנחה יאמר הריני בתענית יהיד למחר ושמואל אמר בתפלת המנחה פירש ר"ח שיאמר בשומע תפלה הריני בתענית יחיד למחר יהי רצון מלפניך שתקבלני באהבה והרמב"ם כתב שיאמר עננו בתפלת המנחה וגומר להתענות למחר וכ"כ בה"ג ולא נהירא דהא אמרינן גבי הזכרת עננו ערבית שחרית ומנחה ולא קאמר במנחה שלפני התענית ריי"ף פסק כשמואל והראב"ד פסק כרב וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא טוב שלא להפסיק בתפלה ואם היה בדעתו להתענות והרהר בלבו קבלת תענית היה אומר ר"ת דהוי שפיר קבלה אע"פ שלא הוציאו בשפתיו דהוי כמו נדר דאמרינן שאם גמר בלבו להביא עולה חייב אע"פ שלא הוציאו בשפתיו ודוקא שהרהר בשעת מנחה לרב ולשמואל בתפלת המנחה: הלכתא

ומ"ש רבינו בשם ר"ח שקבלת התענית תהיה בברכת שומע תפלה כן כתב המרדכי והרמב"ם כתב כיצד מקבלו כשיתפלל תפלת מנחה אומר אחר התפלה מחר אהא בתענית וגומר בלבו להתענות למחר וה"ה כתב בקצת ספרי רבינו מצאתי כשיתפלל תפלת המנחה או אחר תפלה ונראה פירושו קודם שיעקור רגליו אחר שסיים תפלתו וכשיתפלל ר"ל בשומע תפלה ודאי דשמואל ה"ק בתפלת המנחה באיזה מקום שירצה אלא שאין להזכיר צרכיו אלא בשומע תפלה או לאחר תפלתו והרד"א כתב שיאמר בשומע תפלה קבלתי עלי תענית למחר יהי"ר מ"ו שתענני בקרבי ותרחיב נעדי ותענני בצר לי ותחננני ותשמע תפלתי ומותס בא"י שומע תפלה:

ומ"ש רבינו שהרמב"ם כתב שיאמר עננו אינו בנוסחת דידן אבל בנוסחת ה"ה נראה שהיה כתוב כן ותמה עליה. וכבר כתבתי בסמוך שהרא"ש כתב כן בשם השאלתות ותמה עליו: וז"ל א"ח כתב (הר"מ) שקבלת התענית אומר עננו בתפלת המנחה ושאלו לו היאך יוכל לומר עננו והוא אינו מתענה וענה כי מתפלת המנחה מתחיל התענית והביא ראיה ממה שאמרו (ברכות כו:) מתפלל אדם של שבת בע"ש עכ"ל: **ומ"ש** רבינו ריי"ף פסק כשמואל שם וכ"כ הרמב"ם: **ומ"ש** הראב"ד פסק כרב ז"ל הרא"ש שם הראב"ד פסק כשמואל משום דא"ר יוסף כוותיה מסתבר' ולא מחוור דלא פסיק הלכתא אלא מסתברא אמר וכיון דתניא בהדיא דלא כרב יוסף מדאי סברא דיליה וקיימא שמעתתא בין רב ושמואל וקי"ל הלכתא כרב כן כ"ל וכן עמא דבר עכ"ד הראב"ד ומשמע שיש חסרון לשון בנוסחת דידן בספרי הרא"ש וכן כ"ל הראב"ד כתב הריי"ף פסק כשמואל משום דא"ר יוסף כוותיה מסתברא ולא מחוור דלא פסיק הלכתא וכו':

ומ"ש רבינו כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא טוב שלא להפסיק בתפלה איני יכול לישבו לפי מה שפירש"י בדברי רב ושמואל שכתב במנחה בזמן המנחה ואפילו בשוק אומר הריני מחר בתענית: בתפלת המנחה. בסופה תוספת רצוי ותחנונים עד שאומר הריני מחר בתענית ודוקא נקט מנחה משום דסמוך לתחלת יום תעניתו לאפוקי תפלת יוצר ודייקא מדפסיק שמואל ופליג אהדדי דאמר בזמן המנחה שעורא יתירה עכ"ל אלמא דשמואל בתפלת המנחה דוקא קאמר וכיון שכן היאך כתב רבינו כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא טוב שלא להפסיק בתפלה שנראה שבכך יוצא ידי כולם ולית דהא למאן דפסק הלכה כשמואל בתפלת המנחה בעי בדוקא וגם אין לומר שרבינו סובר כמ"ש המרדכי דשמואל מודה לרב דאם קבלו במנחה קודם תפלת המנחה שפיר דמי וכ"ש קודם לכן אבל רב לית ליה דשמואל ע"כ דלהאוה פירושא נ"ל דרב סובר דקודם תפלת המנחה צריך לקבלו אבל משהתחיל להתפלל תפלת המנחה לא מהני קבלה דאל"כ במאי פליגי וא"כ יקשה דלמאן דפסק כרב קודם תפלת המנחה דוקא בעינן והוה לרבינו לכתוב כן בהדיא ואפשר לומר דסבר כפירש"י וה"ק טוב שלא להפסיק בתפלה כלומר שלא לאומרה בשומע תפלה כמו שפי' ר"ח אלא בסוף התפלה וכמ"ש הרמב"ם שיאמר אחר התפלה מחר אהא בתענית דכיון דסומך הקבלה לתפלת המנחה הוה ליה שואל בתפלת המנחה ויוצא ידי חובתו לדברי הכל ויותר נכון לפרש דהכי קאמר מאחר שאין הכל מסכימים דהלכה כשמואל מוטב להניח דבריו ולאחוז כדברי רב דלמא ליה הלכתא כוותיה דשמואל ומאי מפסיק בתפלה אבל אם לא משום הפסק התפלה הוה אמרינן כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא דעבד הכי עבד ודעבד הכי עבד אבל משום הפסק תפלה יש לאחוז כדברי רב ולהניח דברי שמואל כן נ"ל לפרש דבריו אבל איכא נראים בעיני משום דחזינ זה דשלא להפסיק בתפלה דקאמר איני מכיר דהא קי"ל (ע"ג ח.) שואל אדם צרכיו בשומע תפלה ועוד הא אפשר לאומרו בתפלה בלי שיפסיק בה דהיינו שיאחר אותו בסוף התפלה כמ"ש רבינו בסי' תקס"ח שהמתענה בשבת יכול עננו באלהי נצור וזה הדרך טוב ויש לנאת ידי כולם (ה) דלפי פירוש רש"י שהוא כפי פשט השמועה לרב ודאי שפיר דמי לקבל בתפלת המנחה במכל שכן. כתבו התוספות בפ"ק דתעניות (יב.) צריך שיאמר למחר אהיה בתענית יחיד כי היכי דלא ליתי למיטעי בת"ל וכ"כ סמ"ק וכבר כתבתי בשם הרא"ש שאומר הריני בתענית יחיד וכ"כ רבינו ואף על גב דאין ת"ל בבבל אלא ט"ב מ"מ אם היה מקבל עליו להתנהג בחומרות ת"ל היה צריך להנהג בהם ולפיכך טוב לפרש ולומר שאינו מקבל אלא תענית יחיד כ היכא דלא ליתי למטעי אבל אין הכי נמי דאם קבל עליו תענית סתם דא"ל להנהג אלא כדין תענית יחיד בלבד וכ"כ רבינו בס"ם תקס"ח:

ואם היה בדעתו להתענות והרהר בלבו קבלת התענית היה אומר ר"ת דהו שפיר קבלה וכו'. הרא"ש בפ"ק דתענית כתב וז"ל בהוס' ע"ג (לד.) כתב ה"ר יהודה בשם ר"ת אם בדעתו להתענות מאתמול ולא קבל עליו במנחה אין בלבו

תקסג איתמר מקבלו רב אמר במנחה כשיניע זמן המנחה יאמר הריני בתענית יהיד למחר ושמואל אמר בתפלת המנחה פירש ר"ח שיאמר בשומע תפלה הריני בתענית יחיד למחר יהי רצון מלפניך שתקבלני באהבה והרמב"ם כתב שיאמר עננו בתפלת המנחה וגומר להתענות למחר וכ"כ בה"ג ולא נהירא דהא אמרינן גבי הזכרת עננו ערבית שחרית ומנחה ולא קאמר במנחה שלפני התענית ריי"ף פסק כשמואל והראב"ד פסק כרב וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא טוב שלא להפסיק בתפלה ואם היה בדעתו להתענות והרהר בלבו קבלת תענית היה אומר ר"ת דהוי שפיר קבלה אע"פ שלא הוציאו בשפתיו דהוי כמו נדר דאמרינן שאם גמר בלבו להביא עולה חייב אע"פ שלא הוציאו בשפתיו ודוקא שהרהר בשעת מנחה לרב ולשמואל בתפלת המנחה: הלכתא

ומ"ש רבינו בשם ר"ח שקבלת התענית תהיה בברכת שומע תפלה כן כתב המרדכי והרמב"ם כתב כיצד מקבלו כשיתפלל תפלת מנחה אומר אחר התפלה מחר אהא בתענית וגומר בלבו להתענות למחר וה"ה כתב בקצת ספרי רבינו מצאתי כשיתפלל תפלת המנחה או אחר תפלה ונראה פירושו קודם שיעקור רגליו אחר שסיים תפלתו וכשיתפלל ר"ל בשומע תפלה ודאי דשמואל ה"ק בתפלת המנחה באיזה מקום שירצה אלא שאין להזכיר צרכיו אלא בשומע תפלה או לאחר תפלתו והרד"א כתב שיאמר בשומע תפלה קבלתי עלי תענית למחר יהי"ר מ"ו שתענני בקרבי ותרחיב נעדי ותענני בצר לי ותחננני ותשמע תפלתי ומותס בא"י שומע תפלה:

ומ"ש רבינו שהרמב"ם כתב שיאמר עננו אינו בנוסחת דידן אבל בנוסחת ה"ה נראה שהיה כתוב כן ותמה עליה. וכבר כתבתי בסמוך שהרא"ש כתב כן בשם השאלתות ותמה עליו: וז"ל א"ח כתב (הר"מ) שקבלת התענית אומר עננו בתפלת המנחה ושאלו לו היאך יוכל לומר עננו והוא אינו מתענה וענה כי מתפלת המנחה מתחיל התענית והביא ראיה ממה שאמרו (ברכות כו:) מתפלל אדם של שבת בע"ש עכ"ל: **ומ"ש** רבינו ריי"ף פסק כשמואל שם וכ"כ הרמב"ם: **ומ"ש** הראב"ד פסק כרב ז"ל הרא"ש שם הראב"ד פסק כשמואל משום דא"ר יוסף כוותיה מסתבר' ולא מחוור דלא פסיק הלכתא אלא מסתברא אמר וכיון דתניא בהדיא דלא כרב יוסף מדאי סברא דיליה וקיימא שמעתתא בין רב ושמואל וקי"ל הלכתא כרב כן כ"ל וכן עמא דבר עכ"ד הראב"ד ומשמע שיש חסרון לשון בנוסחת דידן בספרי הרא"ש וכן כ"ל הראב"ד כתב הריי"ף פסק כשמואל משום דא"ר יוסף כוותיה מסתברא ולא מחוור דלא פסיק הלכתא וכו':

ומ"ש רבינו כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא טוב שלא להפסיק בתפלה איני יכול לישבו לפי מה שפירש"י בדברי רב ושמואל שכתב במנחה בזמן המנחה ואפילו בשוק אומר הריני מחר בתענית: בתפלת המנחה. בסופה תוספת רצוי ותחנונים עד שאומר הריני מחר בתענית ודוקא נקט מנחה משום דסמוך לתחלת יום תעניתו לאפוקי תפלת יוצר ודייקא מדפסיק שמואל ופליג אהדדי דאמר בזמן המנחה שעורא יתירה עכ"ל אלמא דשמואל בתפלת המנחה דוקא קאמר וכיון שכן היאך כתב רבינו כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא טוב שלא להפסיק בתפלה שנראה שבכך יוצא ידי כולם ולית דהא למאן דפסק הלכה כשמואל בתפלת המנחה בעי בדוקא וגם אין לומר שרבינו סובר כמ"ש המרדכי דשמואל מודה לרב דאם קבלו במנחה קודם תפלת המנחה שפיר דמי וכ"ש קודם לכן אבל רב לית ליה דשמואל ע"כ דלהאוה פירושא נ"ל דרב סובר דקודם תפלת המנחה לא מהני קבלה דאל"כ במאי פליגי וא"כ יקשה דלמאן דפסק כרב קודם תפלת המנחה דוקא בעינן והוה לרבינו לכתוב כן בהדיא ואפשר לומר דסבר כפירש"י וה"ק טוב שלא להפסיק בתפלה כלומר שלא לאומרה בשומע תפלה כמו שפי' ר"ח אלא בסוף התפלה וכמ"ש הרמב"ם שיאמר אחר התפלה מחר אהא בתענית דכיון דסומך הקבלה לתפלת המנחה הוה ליה שואל בתפלת המנחה ויוצא ידי חובתו לדברי הכל ויותר נכון לפרש דהכי קאמר מאחר שאין הכל מסכימים דהלכה כשמואל מוטב להניח דבריו ולאחוז כדברי רב דלמא ליה הלכתא כוותיה דשמואל ומאי מפסיק בתפלה אבל אם לא משום הפסק התפלה הוה אמרינן כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא דעבד הכי עבד ודעבד הכי עבד אבל משום הפסק תפלה יש לאחוז כדברי רב ולהניח דברי שמואל כן נ"ל לפרש דבריו אבל איכא נראים בעיני משום דחזינ זה דשלא להפסיק בתפלה דקאמר איני מכיר דהא קי"ל (ע"ג ח.) שואל אדם צרכיו בשומע תפלה ועוד הא אפשר לאומרו בתפלה בלי שיפסיק בה דהיינו שיאחר אותו בסוף התפלה כמ"ש רבינו בסי' תקס"ח שהמתענה בשבת יכול עננו באלהי נצור וזה הדרך טוב ויש לנאת ידי כולם (ה) דלפי פירוש רש"י שהוא כפי פשט השמועה לרב ודאי שפיר דמי לקבל בתפלת המנחה במכל שכן. כתבו התוספות בפ"ק דתעניות (יב.) צריך שיאמר למחר אהיה בתענית יחיד כי היכי דלא ליתי למיטעי בת"ל וכ"כ סמ"ק וכבר כתבתי בשם הרא"ש שאומר הריני בתענית יחיד וכ"כ רבינו ואף על גב דאין ת"ל בבבל אלא ט"ב מ"מ אם היה מקבל עליו להתנהג בחומרות ת"ל היה צריך להנהג בהם ולפיכך טוב לפרש ולומר שאינו מקבל אלא תענית יחיד כ היכא דלא ליתי למטעי אבל אין הכי נמי דאם קבל עליו תענית סתם דא"ל להנהג אלא כדין תענית יחיד בלבד וכ"כ רבינו בס"ם תקס"ח:

ואם היה בדעתו להתענות והרהר בלבו קבלת התענית היה אומר ר"ת דהו שפיר קבלה וכו'. הרא"ש בפ"ק דתענית כתב וז"ל בהוס' ע"ג (לד.) כתב ה"ר יהודה בשם ר"ת אם בדעתו להתענות מאתמול ולא קבל עליו במנחה אין בלבו

דרכי משה

תקסג (א) וכ"כ בהגה"מ ובכלבו ובס"ם:

פרישה

בתם ריי"ד כשמואל להפסיק לא שריך להפסיק עד שקיעת השמש אלא בלתתו מב"ס עד לביתו מוקי לתקון ותפ"ה מתפלל תפילת תענית ע"כ והמילו מ"ו בהגהותיו כאן ומהרש"ל בת"ס סימן תמ"ו בשם מ"ו ומרדכי חק י' ומי תשובה ולא סיכיר שם תענית אלא ג"ע לפ כטעמים שכתב מהרש"ל דבעי פרתי שלא יקבל עליו בתפלה וגם שלא יהא התענית אלא לנעורי

בלבו היה להתענות מאתמול אלא שלא הוציאו מפיו מיקרי שפיר תענית דהוי בכלל נדיב לב כדאמרי׳ בפ״ג דשבועות דאם גמר בלבו אע״פ שלא הוציא בשפתיו מועיל ואע״ג דקאמר התם דלענין שבועה לא מהני גמר עד שיוציא בשפתים דכתיב לבטא בשפתים מסתבר דכל עניינו נדר ילפינן מהדדי דהא גבי צדקה דרשינן מוצא שפתיך תשמור ומועיל גמר בלבו וה״ה גבי תענית והא דבעינן קבלה בתפלת המנחה לכתחלה הוא דבעינן הכי וליטבא דתלמודא לא משמע הכי מדקאמר כל תענית שלא קבלו עליו מבע״י לא שמיה תענית משמע שאין שם תענית עליו כלל להתפלל עננו ולצאת ידי נדרו ונראה לי דראייתת ר״ת לא היתה אלא למי שהרהר קבלת תענית בלבו בתפלת המנחה ולא המוציאו מדמביא ראיה מנדיב לב ומצדקה דמתשבת הלב הוי כאילו הוציאו מפיו אבל לא עדיף הרהור שהרהר כל היום יותר מהוצאת פיו ואם הרהר בשעת תפלה לענין זה ראייה טובה ונכונה׳ וקרינן ביה שפיר קבלה עליו עכ״ל וכבר כתבתי בסי׳ תקס״ב שסמ״ג והגמי״י כ׳ דברי ר״ת וגם המרדכי כתב כן בשם הר״ף וגם מהר״י קולון כתב בשורש קס״א דאע״ג דר״י סובר שצריך להוציא בפה נראה לפסוק הלכה כר״ת :

תקסד הלכתא אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר בפ״ק דתעניות (יב :) ת״ר עד אימתי אוכל ושותה פירוש בכל תעני׳ שאוכל ושותה משתחשך עד אימת אוכל ושותה בלילה כשמתענה למחר עד שיעלה עמוד השחר דברי רבי ר״א ב״ר שמעון אומר עד קריאת הגבר וידוע דהלכה כר׳ מחבירו אמר אביי לא שנו אלא שלא גמר סעודתו אבל גמר סעודתו אינו אוכל איתיביה רבא גמר ועמד ה״ז אוכל התם כשלא סלק ופירש״י אבל גמר ד״ה אינו אוכל : אכל ועמד • אע״פ שכירך ועמד משולחנו חוזר ואוכל ואין בכך כלום : שלא סלק • את הטבלא דלאו עקירה היא ולא אסח דעתיה מאכילה וכסעודה אריכתא דמיא • איכא דאמרי אמר רבא לא שנו אלא בשלא ישן אבל ישן אינו אוכל איתיביה אביי ישן ועמד ה״ז אוכל התם במתנמנם אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר וכ׳ הרא״ש פי׳ הראב״ד שלא ישן אפילו בתוך הסעודה אסור דהו״ל כמי שגמר סעודתו וסילק משום דאסח דעתיה למיכליה וקי״ל כליטבא בתרא לאומרא אפי׳ ישן בתוך סעודתו קודם שסילק אסור וכ״ש גמר ובירך עכ״ד הראב״ד והומרא גדולה היא זו וליטבא דבריתא לא משמע הכי כפירושו דקתני עד מתי אוכל ושותה וכו׳ וכן נהגו כל העולם דשינה בתוך הסעודה לא הוי הפסק הלכך ליתא פירושא דויה והרי״ף כ׳ האי מלתא לא איפסיקא בה הלכתא בהדיא אלא מדחזינן לגמרא דקא טרחה לפרושי מתנמנם שמעינן דהלכתא כליטבא בתרא ועוד דאיסורא דרבנן היא ולקולא עבדינן וכן הוא בשינה וכן בלא סלק אם לא ישן אוכל והולך עד שיעלה עמוד השחר והכל תלוי בשינה וזה דעת רבינו עכ״ל ונראה שהוא סובר שדעת הרי״ף דליטבא בתרא אם ישן אע״פ שלא גמר אסור וא״ת לפ״ז קשה היאך כ׳ דקי״ל כליטבא בתרא דאיסורא דרבנן הוא ולקולא עבדינן הרי בכל אחד מהלשונות יש בו להקל ולהחמיר וכמו שהקשה הר״ן י״ל שהוא סובר היאך דהרי״ף מפרש דליטבא קמא דגמר אסור ה״ה לישן דישן כגמר דמי וליטבא בתרא דוקא בישן הוא דאסור אבל גמר כל שלא ישן מותר והשתא הוי שפיר ליטבא בתרא לקולא ובאמת שפשט דברי הרי״ף ודברי הרמב״ם מוכיחין כדברי ה״ה וגם פשט השמועה מוכיח כן כמ״ש הר״ן ולא בא הוא ז״ל לפרש מה שפירש בדברי הרי״ף אלא משום דהוה קשיא ליה מ״ש דקי״ל כליטבא בתרא לקולא ולא הוי משכח דליהוי ליטבא בתרא לקולא אם נפרש כן ומאחר דאשכחנא לה פתרי לייאש דליהוי ליטבא בתרא לקולא לפי פי׳ זה נראה לומר דהרי״ף נמי כהרמב״ם ס״ל שהכל תלוי בשינה והדבריס מוכיחים דהרמב״ם בשיטת הרי״ף רביה אמרה כמנהגו ברוב המקומות והכי נקטינן ויש לדקדק בדברי הרמב״ם למה לא חלק בין ישן למתנמנם כדמפליג בגמ׳ וי״ל דלא אצטריך ליה דסתם ישן ישן ממש משמע ולא מתנמנם וכ״כ סמ״ג וז״ל אמר רבא ל״ש אלא שלא ישן שינה גמורה אבל ישן שינה גמורה כדרך שינת הלילה אינו אוכל אבל מתנמנם אוכל ע״כ • כתב הרמב״ם בפ״א דהא דאמרינן אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר אפי׳ בת״ל שאוכלין בה בלילה מיירי :

ואם דפשטא דישן לא משמע הכי ורבא הוא שנדחק והשיב התם כשלא סילק אבל בליטבא בתרא דפריך ישן אישן לא הוה ניחא ליה לשנויי דברייתא בדלא גמר דהא פשטא לא משמע הכי ולכך מוקי לה במתנמנם ונראה דמכאן מוכיח הרי״ף ז״ל דליטבא בתרא לקולא היא דישן פשטא משמע גמר וישן ודו״ק וז״ל הרמב״ם אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר והוא שלא ישן אבל אם ישן אינו חוזר ואוכל ודעתו כדעת הרי״ף ומיירי בסתם ישן שכבר אכל וסילק ובירך התם הוא דאינו חוזר ואוכל אבל אם ישן תוך סעודתו מודה הרמב״ם דחוזר ואוכל כיון דאפי׳ גמר ובירך חוזר ואוכל כ״ש ישן תוך סעודתו גם ה׳ המגיד פי׳ כן שדעת הרמב״ם כדעת הרי״ף אלא שכתב כל שלא ישן אפי׳ סלק אוכל עד שיעלה עמוד השחר והכל תלוי בשינה משמע מלשונו שדעתו דישן בתוך סעודתו אינו חוזר ואוכל וכך הבין הב״י ואני אומר דמה שאמר הכל תלוי בשינה הוא לאפוקי מליטבא קמא דבגמרא דאפי׳ אינו ישן אינו חוזר ואוכל לכך כתב דהלכתא דהכל תלוי בשינה לענין זה דאפי׳ גמר חוזר ואוכל אם לא ישן והב״י כתב שדעתו לפרש דעת הרי״ף דס״ל דישן בתוך סעודתו נמי אינו חוזר ואוכל וליטבא בתרא ומ״ש דליטבא בתרא לקולא היינו משום דבליטבא קמא בין גמר ולא ישן ובין ישן ולא גמר אינו חוזר ואוכל אבל לליטבא בתרא אם גמר ולא ישן חוזר ואוכל ולפיכך קרי ליה לליטבא בתרא קולא ואני שמעתי ולא אבין הלא מבואר בליטבא קמא כי פרכינן מישן ועמד הרי זה אוכל ותרצינן התם בשלא סילק דבישן ולא גמר חוזר ואוכל לליטבא קמא וכן מבואר במ״ש הרי״ף ואיכא מרבותא׳ כו׳ • אכן הב״י ז״ל כתב דבריו אלה לפי גירסתינו בליטבא קמא איתיביה אכל ועמד ה״ז אוכל וכו׳ וחשב שכך יש לייאש דברי הרי״ף והרמב״ם ז״ל ס״ל דכי היכא דבגמר ולא ישן אינו חוזר ואוכל ה״ה בישן ולא גמר ושאלת היא בשעת מנחה ומ״מ תימה על שלא השגיח בדברי ה׳ המגיד בהעתקתו בליטבא קמא איתיביה אביי ישן ועמד וכו׳ והיא גירסת הרי״ף והרא״ש עיין עליהם אלא כדפרי׳ עיקר ודעת הראב״ד נמי לפסוק כליטבא בתרא אלא שמפרש מדקאמר רבא בסתם אבל ישן

תקסד הלכתא אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר וכתב הראב״ד דוקא שלא גמר סעודתו אלא היה יושב ואוכל יכול לאכול עד שיעלה עמוד השחר אבל גמר סעודתו או אפי׳ לא גמר וישן בתוך הסעודה אסור לאכול ולשתות ורי״ף פסק אפילו גמר מלאכול כל זמן שלא ישן מותר לאכול וכן אם ישן בתוך הסעודה מותר עד שיגמור וישן אח״כ ודוקא שינת קבע

דהתם לא קאמר אלא מה שתקנו לומר בתפלה ושאם לא אמר אין מחזירין אותו אבל עניו דקבלת התענית הוא בהכרח שאם לא אמר לא הוי תענית כל עיקר להתפלל עניו וא״כ אינו דומה להם ולכך לא שנאן יחד והכי משתברא לומר עניו בשעת קבלת התענית דהשתא הוי הקבלה בלשון תפלה אבל אם אמר הריני כו׳ זהו ספור דברים בעלמא והוי הפסק בתפלה ולענין הלכה נקטינן שלא לומר עניו אף ערבית ושחרית כ״א במנחה במוצאי תענית והטעם שמא ימלא שקרן כמו שיתבאר בסי׳ תקס״ה בס״ד וא״כ פשיטא שאין לומר עניו במנחה בכניסת התענית מה״ט גם יש להחמיר שלא להפסיק בשומע תפלה לומר הריני וכו׳ אלא מקבלה באלהי נצור וכ״כ סמ״ק שזהו פי׳ דברי שמואל שאומר מקבלה בתפלת המנחה ושכך היה מקבל ר״י התענית באלהי נצור וכ״כ ה׳ המגיד לפי מקלת נוסחאות שברמב״ם ומלאתי כתוב למהר״ש לורי״א שהיה מקבלה ג״כ בש״ת בלב לאומרא קלת כשמואל אבל לא בפה משום חשש הפסק לאומרא כרב ושוב מקבלה באלהי נצור בפה אכן למאי דכתבינן למעלה דהעיקר לענין נדר דקבלה בלב לא מהני א״כ אין צורך לקבלה בלב מ״מ נכון לנהוג כן מאחר דלר״ת הוי קבלה גמורה גם המרדכי כתב כן פ״ק דב״ב בשם רש״י בתשובה ותשובה לגאון וכבר האריכנו בדין זה למעלה בסי׳ תקס״ב ס״ב בס״ד ע״ש • מי שמתענה ג׳ ימים רצופין ולילותיהון עמהן צריך להתפלל בכל יום עניו כן נראה לי עיקר ואע״ג דהקבלה של יום ג׳ היתה קודם ב׳ ימים לית לן בה ואעפ״י שלא היתה בשעת מנחה כמו שקבעתי ההלכה למעלה בסי׳ תקס״ב ותדברי הרוקח משמע שא״ל שהרי כתב בהיא דלן בתעניתו דמיירי במי שקבל עליו ליסד בתענית שני ימים ולן בתעניתו באותו הלילה שבין שני הימים שא״ל להתפלל עניו יום ב׳ אם התפלל יום ראשון ומשמע שעשה דין זה לפי שב׳ הימים חשובים כיום אחד וא״ל להתפלל עננו אלא באחד מהם בלבד וכן פי׳ הב״י לדעתו בסימן תקס״ב וכן מצאתי באגודה פ׳ ב״מ ואינני מבין תוכן דעתם הלא לפי דין התלמוד מתפלל עניו ערבית שחרית ומנחה כדקאמר בפרק ב״מ ומשמע ודאי דבכל תפלותיו צריך לומר עניו אפי׳ מתפלל כל היום כולו כמ״ש ר׳ יוחנן ולואי וכו׳ וא״כ למה יגרע במתענה ב׳ ימים רצופין שלא יאמר עניו בכל תפלותיו ועוד לפי פרש״י בהיא דלן בתעניתו והיא גירסת רוב המפרשים מבואר להדיא דדוקא מפני שלא קבל עליו התענית ביום ב׳ כל עיקר אלא נמלך להתענות בלא קבלה הילכך אינו מתפלל עניו ולא הועיל לו הקבלה של יום ראשון ליום ב׳ להיות לו דין יום ארוך להתפלל עניו ביום ב׳ וכך הוא ע״פ גירסת הרי״ף ופירושו אלמא להדיא דאם קבל עליו מתחלה התענית לשני ימים ולן בתעניתו מתפלל עניו גם ביום ב׳ בכל תפלותיו ונראה דאפילו לדידן דאין מתפללין עניו כי אם במוצאי התענית משום שמא ימלא שקרן מ״מ מתפלל עניו בכל יום דאפי׳ לא יוכל לגמור נדרו מ״מ כל יום תענית בפני עצמו הוא שהרי שקעה עליו החמה וקבלו מבע״י וכן נמצא בהגהות : כתב המרדכי בשם מהר״ם ריש פ׳ מקוש שנהגו על תענית י׳ ימי תשובה אם בשעה שהתחיל לנהוג כן היה בדעתו לנהוג כן לעולם צריך התרה כדין דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור ואפילו לא נהג כן אלא פעם אחת ע״כ ולאו דוקא בשעה שהתחיל אלא אפי׳ אח״כ לשנה אחרת נמי אלא אפי׳ ואפילו לא נהג כן אלא פעם אחת הוצרך לומר בשעה שהתחיל משמע דאם לא נהג כן אפי׳ פעם אחת אלא היה דעתו מתחלה להתענות י׳ ימי תשובה ואח״כ נתחרט אין צריך התרה דמה שהיה כך דעתו לא מיקרי קבלה גמורה ואפי׳ לר״ת אין צריך התרה כ״ל :

תקסד הילכתא אוכל ושותה עד עמוד השחר וכתב הראב״ד כו׳ פ״ק דתענית ת״ר עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר דברי רבי ר״א בר שמעון אומר עד קרות הגבר וקי״ל כר׳ מחבירו עוד אם אמר רבא ל״ש אלא שלא גמר סעודתו אבל גמר סעודתו אינו אוכל איתיביה אביי ישן ועמד הרי זה אוכל התם כשלא סילק איכא דאמרי אמר רבא ל״ש אלא כשלא ישן אבל ישן אינו אוכל • איתיביה אביי ישן ועמד ה״ז אוכל התם במתנמנם אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר כגון דקרי ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מידכר ליה מדכר וכתב הרי״ף הא מילתא לא איפסקא ביה הלכתא בהדיא אלא מדחזינן דקא טרחה לפרושי מתנמנם שמעינן דהילכתא כי האי ליטבא בתרא ועוד דאיסורא דרבנן הוא ולקולא עבדינן הלכך בין לא סילק בין לא סילק אם לא ישן אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר הדין הוא סברא דילן ואיכא מרבותא מאן דכתב הכין קי״ל דלגבי תענית באכיל בלילה ומפסיק אם גמר וסילק לא יאכל אבל אם לא סילק ודעתו עוד לאכול אעפ״י שישן עומד ואוכל והאי מימרא דיליה אתי כליטבא קמא ומשמע דלהרי״ף לעולם מותר לאכול אלא א״כ גמר וישן שינת קבע וכך הבינו הר״ן והרא״ש ז״ל מדקרי לליטבא בתרא קולא ועוד כתב הרא״ש דמאחר שפסק הרי״ף דסילק מותר לאכול כ״ש ישן לאוכסו בתוך סעודתו דמותר לאכול והקשה הר״ן א״כ כי פרכינן מדתניא ישן ועמד ה״ז אוכל לוקמא בשלא גמר ותירץ דא״כ הוה קשיא דהא פשיטא לן דישן בתוך סעודתו לא הוי הפסק דכתר דעתיה אזלינן שהרי בירושלמי אמרו אפילו גמר וישן אם התנה הרי זה אוכל דכתר דעתיה אזלינן ולי יראה דקושיא מעיקרא ליתא דהסוגיא מוכחת דלא ניחא ליה לאוקומי ישן בשלא גמר דפשטא משמע כשגמר ועמד וישן על מטתו כדרך העולם תדע דבליטבא קמא פריך נמי מהיא דישן ועמד ה״ז אוכל ולא הוה ניחא ליה לאוקומי בדלא גמר אלא ודאי משום

פרישה

לנעורי בעלמא ושניהם הם ג״כ בתענית מלוס שלא קבל עליו אלא נער בעלמא ומ״ש קבל לא מקרי קבלה אם לא שקבל מאתמול בשבת מנחה וא״כ מן הדין לא היה צריך להשלים אם לא שנאמר שמן הסתם מפהד הסלוס סתם קבלת תענית של מלוס הוא עד לאת הכוכבים וכל המתענה תדעתא דמנהגא מתענה וכשלו קיבל כן בפירוש :

ישן אינו חוזר ואוכל משמע אפילו ישן בתוך סעודתו נמי אינו חוזר ואוכל וסברא ליה במכל שכן אם גמר ולא ישן דאינו חוזר ואוכל וזהו שכתב רבי' וכתב הראב"ד דוקא שלא גמר וכו' אבל גמר סעודתו או אפי' לא גמר וישן וכו' דלא גמר וישן בתוך סעודתו לא הוה הפסק כל כך כמו גמר ולא ישן שהרי דעתו על האכילה ואין שינה מפסיקתו כדלעיל • ולענין הילכתא נקטי' כסברת הרי"ף שהסכימו עמו רוב הגאונים דדוקא גמר וישן הוא דאינו אוכל והמחמיר כסברת הראב"ד קדוש יאמר לו: **ואם** התנה לאכול עוד כו' ירושלמי כתבוהו רוב הפוסקים דלא כה' המגיד שכתב דיש להחמי' דיחיד הוא בדבר זה: **י"א** שא"צ תנאי לשתייה כו' כ"כ בסמ"ק ובהג"ה דוקא במיס וראוי להחמיר להתנות אף בשתייה דרבים חולקים על סברא זו:

תקסה יחיד אומר עניו בש"ת מימרא דרב יצחק ורב ששת פ"ק דתענית ופסקוהו הפוסקים: **ומ"ש** ל"ש וכו' כלומר לא תימא דבתענית צבור כיון דלצבור קבעי לה אע"ג דקא מצלי ביחידי צבור ניהו וקובעים ברכה בפני עצמו בין גואל לרופא קמל"ן דאין חילוק דלעולם יחיד אומר בש"ת כ"כ הרא"ש בשם ראבי"ה ומשמע לי דלדעת רבינו שמואל יכול להתפלל עניו בשביל הצבור כדלקמן בסי' תקס"ו וא"כ יחיד המתפלל עם הצבור בתענית צבור ל"ל עניו אפי' מתענה דכיון דצבור הוא דקבעי לה להאי תעניתא על הכל מוטל להתפלל תפלת תענית רק שלא יאמר ביום תעניתי אלא ביום תענית צבור זה ואינו כלל תפלת שוא כ"ל פשוט:

ומ"ש ואומר אותו ערבית שחרית מנחה כו' כן פסקו הרי"ף והרא"ש פ"ק דתעני' ולא כהרז"ה: **ומ"ש** וי"א כיון שסיים כו' כ"כ בסמ"ק ה' תפלה בהג"ה וז"ל והר"פ קבל מרבותיו מר' יחיאל מפרי"ש שיכול להתוס בברכה מאחר שנסתיימו כבר סדר הברכות וכן כשמתענים בשבת אומר עניו באלהי נצור ומסיים בא"י ש"ת ועוקר רגליו עכ"ל וכ"כ בהג"ה מיימונית פ"י דה' תפלה ע"ש ומ"ש ולא נהירא פי' אלא כוללה באלהי נצור ואיכא למידק ומ"ש מתענית חלום בשבת שכתב למעלה בסי' ר"ך ב' פירושים בדברי בה"ג ולחד פירוש' אין לחוש אם קובע ברכה לעצמו כיון שסיים הברכות ולאידך פירושא יאמר עניו בלא חתימה ולא הכריע וכאן כתב דלא נהירא וגראה דדעת רבינו דבחול שמתפלל י"ח ולאי אפי' סיים י"ח אינו קובע ברכה לעצמו דאל"כ היה מתפלל י"ט ברכות ואין יחיד חשוב כל כך כדאיתא בגמרא אבל בשבת שאינו מתפלל אלא שבע יכול להיות שאומר עניו בחתימ' ברכה ואין זה חשיבות לו כיון שאין כאן אלא מ' ברכות כ"ל:

יש מהגאונים שכתבו שאין לומר אלא במנחה כו' כ"כ רש"י בשם הגאונים פ' ב"מ וכ"כ בסמ"ק ה' ט"ב בשם בה"ג ואיכא למידק לדעת רבינו בסי' תקס"ו מנ"מ באחזו בולמוס אלא אפי' לא התענה הש"ל כלל יכול לומר עניו בת"ל מ"כ כל יחיד ויחיד נמי יאמר עניו כיון שאי אפשר שלא יתענו קצת מהקהל ואפשר כיון שנוסח עניו הוא ביום תעניתו הוי שקרן אם יאחזנו בולמוס ולכך נהגו שלא לאמרן כל עיקר ואה"נ דאם רצה לומר ביום תענית צבור זה היה יכול לומר עניו כל יחיד ויחיד בת"ל לדעת רבינו אלא כדי שלא יטעו אין אומרים אותו כל עיקר אלא במנחה ומ"ש ובספרד נוהגין לומר אותו ערבית ושחרית ומנחה וכן היה נוהג מ"א הרא"ש בפ"ק דתענית כתב וז"ל ועל מה שחשש הגאונים שמא יאחזנו בולמוס תימא מ"כ היאך אדם לוה תעניתו ופורע ועוד דא"ל רב אשי לר' יהושע לוזיף מר לימא ליה כבר התפללתי תפלת תענית כו' כונת קושייתו כיון דהגאונים הם דתיקנו שלא לומר אלא במנחה אבל קודם תקנה ודאי היו אומרים אותו ערבי' שחרית ומנחה מ"כ תלמודא דקאמר בשתים לוה אדם תעניתו וכן ר' יהושע כל הני ודאי איירי כשהתפללו כבר תפלת תענית כדין התלמוד ואם כן קשיא היאך ילוה הלא נמצא שקרן בתפלתו אלא ודאי כיון שבשעה שהתפלל היה בדעתו להתענות לא מקרי שקרן בתפילתו אם יאכל אח"כ גם הסמ"ק דחה דברי בה"ג שהכניסם לסברא זו שמא ימצא שקרן וכתב אך בתלמוד משמע שאין קפידא אם ימצא שקרן בתפלתו דאמר ירדו גשמים קודם חצות אוכלין והולכין אעפ"י שכבר התפללו עניו ע"כ והב"י השיג על רא"ש הרא"ש ז"ל שהם דברי ר"י כמבואר בתו' ומרדכי פ' ב"מ ואמר דהא דקאמר תלמודא דילוה איירי בלא התפלל תפלת תעני' וכה"ג כתבו התו' בפ"ק דתענית ואין זה כלום דפשטא דמתניתין ודאי איירי בהתפלל ת"ת כדין התלמוד כדפרישית אלא דמ"מ נראה לי לייסד כדעת הגאונים דלא נמצא שקרן ממש קאמרי אלא נראה כנמצא שקרן ואע"ג דמדינא לא הוי שקרן ועוד דהיא דלוה אדם תעניתו אינו שכיח ובשעה שאמר עניו לא עלה על דעתו שלא יגמור התענית הלכך אפי' לוה אח"כ לא הוי בכלל נמצא שקרן משא"כ בדורות האחרונים שירדו חולשא לעולם ושכיח חולי ובולמוס ואם יאמר לכתחלה עניו הו"ל כאילו ידע מתחלה בשעת אמירת עניו שלא יגמור התענית ואפ"ה אמרו הרי הוא ודאי נמצא שקרן למפרע ולכך תקנו שלא לאומרו לכתחלה בערבית ושחרית ולפי טעם זה אין חילוק דאף בד' צומות אין לומר עניו ערבית ושחרית מאחר דשכיח הוא בדורות הללו חולשא כדפי' ואין אנו נוהגין דלא כמ"ש בכל בו וכמשך אחריו הב"י ומ"מ כתב הר"ן בפ"ק דתענית שאף עתה אם בטוח שיתענה כגון דורות הראשונים מזכיר לעולם וכן יראה עיקר ודוק:

ומ"ש

ואם התנה לאכול עוד מותר לאכול עד שיעלה עמוד השחר אפי' גמר וישן כך היא המסקנא הנכונה והוא ירושלמי בפ"ק דתעניות וכתב שם הרא"ש בשם ר"א והר"ן והתוס' והמרדכי וסמ"ג בתבוה ג"כ וה"ה כתב שהוא כתוב בפי' הראב"ד בספר העיתים אבל לא נכתב בהלכות ויש להחמיר עכ"ל • והגה"מ כתבו בשם הר"מ מצאתי הר"ל דתנאי לא מהניא מדפריך תלמודא והא תניא ישן מותר ולא משני בשהתנה שמע מינה דתנאי לא מהני מיהו מוכל לומר דלא רצה לאוקומה בשהתנה דמלתא דפשיטא היא להכי אוקמה בתתנמנם ומצא דתלמודא דידן והירושלמי לא פליגי והכי שפיר טפי בכל מקום ע"כ • וכדאי הם כל הני רבותא שכתב הירוש' הזה לסמוך עליהם להקל בדרבנן: **יש** אומרים שא"צ תנאי לשתייה וכו' כ"כ המרדכי שי"א כן וכתב בהג"מ שא"ז וסמ"ק פסקו כן וכ"כ הגהות אשיר"י בשם א"ז ומשמע מדבריו שכל משקין מותרין אבל הכלבו כ' בשם הרי"ף דדוקא מים והתו' כתבו בפ' כל כתבי (קיח •) ריב"א פי' במסכת תענית שאף לאחר שישן מותר לשתות ע"פ הירוש' ואין ר"י רוצה להקל כ"כ כיון שלא נזכר בהדיא בתלמוד שלנו והרא"ש כתב בתשובה נהגו ע"פ גמרא דידן בשאלם הולך לישן שמתנה לשתות כל הלילה אע"ג דבירוש' משמע שאין תנאי מועיל אחר שינה בגמרא דידן משמע שמותר בתנאי וכן נוהגין עכ"ל נראה מדבריו שלא נהגו לשתות אלא ע"י תנאי ומיהו מ"ש דבגמרא דידן שרי בתנאי והירושל' אוסר אגב-שיטפיה לא דק דאדרבה מגמרא דידן איכא למשמע דאסר במתנה והירושלמי הוא שכתב בהדיא דשרי כמו שנתבאר בסמוך וכבר כתבתי דנקטינן להקל כדברי הירושלמי ולענין הלכה בשתייה נראה לפסוק כדברי האומרים שצריך תנאי:

תקסה יחיד אומר עניו בשומע תפלה לא שנא יחיד שקבל עליו תענית ל"ש יחיד המתפלל עם הצבור וכו' בפ"ק דתענית (יג:) אדבריה רב יהודה לרב יצחק ברייה ודרש יחיד שקבל עליו תענית מתפלל תפלת תענית והיכן אומרה בין גואל לרופא מתקיף לה רב יצחק וכי יחיד קובע ברכה לעצמו אלא אמר רב יצחק בש"ת וכן אמר רב ששת והלכתא בש"ת וכתב הרא"ש יש שהיו רוצים לומר דיחיד שהיה מתפלל בת"ל אומר בין גואל לרופא דלאו קביעותא דיחיד לעצמו הוא דצבור קבעי לה ואע"ג דקא מצלי ביחידים צבור ניהו ואין נראה לראבי"ה דא"כ הא דפריך מברייתא דאין בין יחידים לצבור וכו' ליטני ליה כפשטא דברייתא אין בין יחיד דעלמא דהיינו תענית יחיד לצבור יחידים בת"ל אלא שהיחיד מתפלל י"ח ויחידים בת"ל מתפללין י"ט אלא ודאי כל יחיד אינו קובע ברכה לעצמו אלא אומרה בשומע תפלה עכ"ל וזהו מ"ש רבינו ל"ש יחיד שקבל עליו תענית ל"ש יחיד המתפלל עם הצבור בת"ל בקמייתא אשמועינן דאפי' יחיד שקבל עליו תענית אומר עניו ובדבתרייתא אשמועינן דאפי' יחיד המתפלל עם הצבור בת"ל אומרו בש"ת ולא בין גואל לרופא וכתב הכלבו וש"ל כשמסדר תפלתו בלחש כיחיד דמי ואומרה בש"ת וכתבו התוס' (שם) תפלת תענית בש"ת ואין יחיד קובע ברכה לעצמו לכך צריך כשאומר עניו בש"ת שצריך לאומרו קודם שיאמר הברכה כשמגיע לעניו קודם שיתחיל לומר כי אתה שומע תפלת עמך ישראל ברחמים יאמר עניו ולא יחתום אלא יאמר כי אתה ה' עונה בעת צרה ומושיע ואח"כ כי אתה שומע תפלת עמך ישראל ברחמים בא"י ש"ת עכ"ל (מ):

ומ"ש ואומר אותו ערבית שחרית ומנחה ואם לא אמר אין מחזירין אותו וכו' שם כתב הרי"ף ירושלמי ר' יונה בשם רב אמר יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע והיכן אומרה ר' זעירא בשם רב הונא אמר אומרה בגיל שבת ויומו פי' בערבית שחרית ומנחה וגרסינן בפ' במה מדליקין (כד •) שני וחמישי של תענית ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בש"ת ואם לא אמר אין מחזירין אותו אלמא ל"ל עננו בתפלת ערבית וש"מ שאם טעה ולא אמר עננו בתפלת תענית אין מחזירין אותו אבל אי אדכר מקמיה דעקר להו לרגליה נימא הכי עננו ה' עננו כי בצרה גדולה אנחנו וכו' כי אתה שומע תפלה ופודה ומציל ועונה בכל עת צרה וצוקה יהיו לרצון אמרי פי וכו' עכ"ל הרי"ף וכתב הר"ן שהרז"ה חולק ואומר שאין מתפללין תפלת תענית בערבית של ליל כניסת התענית ודחה ראיות הללו הכתובות בהלכות והרמב"ן כתב שאי אפשר לדחותן וייסב כל מה שהקשה הרז"ה וכתב עוד הר"ן וכתו' נמי יש ראיה לדברי הרי"ף דתניא התם פעמים שאין אדם שרוי בתענית ומתפלל תפלת תענית ופעמים שאדם שרוי בתענית ואין מתפלל תפלת תענית כיצד כאן בכניסה כאן ביציאה ושמא תאמר היאך יתפלל בערבית תפלת תענית והרי הוא אינו מעונה עדיין ועתיד לאכול ולשתות כל הלילה איכא למימר דהיינו מפני הקבלה שקבל התענית על עצמו מבערב שיום של תורה לכל דבר מערב עד ערב וכן בכל תענית שגוזרין ב"ד בגזירה המורה כט"ב ותעניות אחרונות מבע"י מפסיקין בהם אלא שבתענית יחיד הקילו עליו שדיו שיהא נמנע מאכילה בשעה שבני אדם אוכלים דהיינו י"ב שעות של יום ומ"מ התעני' מתחיל מתחלת הלילה שאם לא היה כן לא היה נאסר לאכול ולשתו' כל הלילה אע"פ שגמר וסלק וישן אלא היה אוכל והולך עד שיעלה עמוד השחר כשם שאוכל כל היום בתעניו' שמפסיק בהם מבע"י אלא ודאי התענית מתחיל מתחלת הלילה ומשום הכי אמרינן שצריך לקבל אפי' תענית יחיד מבע"י ואם אינו מתחיל עד למחר למה הוא מקבלו עליו עד הלילה והא אדרבה כל שהקבלה סמוכה יותר לתענית מעליא טפי כדשקלו וטרו רב ושמואל אי מקבלה במנחה או בתפלת המנחה אלא ודאי משמע שהתענית מבערב הוא מתחיל ולפיכך מתפלל תפלת תענית ומיהו רש"י כתב בפ' במה מדליקין שאפי' בשחרית אין להזכיר עננו מפני שאינו יודע אם יוכל לסיים התענית ונמצא שקרן בתפלתו אך אם בטוח שיתענה כגון דורות הראשונים מזכיר עכ"ל והרא"ש כתב כדברי הרי"ף ואח"כ כתב וז"ל רש"י כתב בפ' במה מדליקין בשם הגאונים שאין אנו רגילין לאמרו ערבית ושחרית שמא יאחרע לו אונס או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו ומה שרגילין שש"א אומר היינו לפי שא"א שלא יתענו מן הקהל קצת ועל מה שחששו הגאונים שמא יאחזנו בולמוס תימא מ"כ היאך אדם לוה תעניתו ופורע והלא נמצא שקרן בתפלתו ועוד לעיל דא"ל רב אשי לר' יהושע בריה דרב אידי לוזיף מר תעניתא ליפרע

לימא

קבע אבל מתנמנם שרי ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ואם התנה לאכול עוד מותר לאכול עד שיעלה עמוד השחר אפי' גמר וישן י"א שא"צ תנאי לשתייה דמסתמא דעתו של אדם לשתות אחר השינה כיון שדרך כל אדם להיות צמא הוי כאילו התנה:

תקסה (מ) **יחיד** אומר עננו בשומע תפלה לא שנא יחיד שקבל עליו תענית לא שנא יחיד המתפלל עם הצבור בתענית צבור ואומר אותו ערבית שחרית ומנחה ואם לא אמר אין מחזירין אותו ואם נזכר קודם שעקר רגליו אומר אותו בלא חתימה וי"א כיון שסיים כבר כל י"ח ברכות שיכול לאומרה בחתימה ואין כאן משום אין יחיד קובע ברכה לעצמו * ולא נהירא יש מהגאונים שכתבו שא"ל אלא במנחה שמא יאחזנו בולמוס שיצטרך

תקסה א כתב הרשב"א סימן כ"ה מיהיד שהתענה ששאלתם אם יאמר עננו ה' ביום התענית הזה תשובה יאמר עננו ובלשון רבים אף על פי שהוא יחיד דלעולם ישתתף עצמו עם הציבור וכך נוהגין ואם ירצה לומר תחנונים ובקשת רחמים כפי מה שצריך לשעתו ובלשון יחיד כעין חלבי ודמי שנתמעט היום אף על פי שאמרה בלשון יחיד הרשות בידו עכ"ל ונראה לומר דלאו דוקא שיאמר עננו ביום תענית הזה אלא יכול לומר עננו ה' ביום תעניתינו אף על גב דרבים אין מתענים עמו מ"מ יכול לומר תעניתינו כלומר כשיתענו

פרישה

תקסה (מ) **יחיד** אומר עניו בש"ת כו' בל' רבים וכ"כ בתשובת רמב"ן:

חדושי הגהות

תקסה א נ"ל דטעי משום דכיון דלא נקבע ברכת עננו אלא בי"ח כשאומרים אותה אחר התפלה שלא במקום שקבעוהו כ"ש דהוי ברכה לבטלה (מהרל"ח):

נימא ליה כבר התפללתי תפלת תענית אלא ודאי כיון דבשעה שהתפלל היה בדעתו להתענות לא מיקרי שקרן בתפלתו אם אכל אמ״כ עכ״ל וזה שמה הרא״ש יש לדחותו ולומר דלא אמרינן לזה אדם תעניתו ופורע אלא דוקא כשלא התפלל תפלת תענית אבל אם התפלל תפלת תענית לא והסיא דר׳ יהושע בריה דרב אידי בלא התפלל תפלת תענית שמא ימלא שקרן בתפלתו מיירי ומש״ה לא אהדר ליה כבר התפללתי תפלת תענית שלא רצה להוציא שקר מפיו זר״י כתב שנהגו העולם כדברי הגאונים וכ״כ סמ״ג והרוקח (ב) :

ומ״ש רבינו בדעת הגאונים שז״ל אומרו בכל פעם נראה דהיינו בשחרית ומנחה שהוא מתפלל בשליחות הצבור אבל בערבית וכן בשחרית כשהוא מתפלל בלחש דין יחיד יש לו וכ״כ מדברי סמ״ק והרוקח והמרדכי בפרק במה מדליקין וכתב המרדכי על דברי הגאונים שכתב רש״י שאין רגילין להזכיר של תעני׳ לא ערבית ולא שחרית אלא במנחה שמא יאחזו בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו הע״ג שבלאו הכי קיבל עליו מתחמול באלהי נצור מ״מ נגאי הוא יותר אם יאמר עננו בתפלה וכתב הכלבו ועכשיו נהגו שלא להתפלל יחיד עננו אפילו בתפלת שחרית אלא בד׳ צומות בלבד ונראין דבריו דאפי׳ לדעת הגאונים בד׳ צומות אומרו בכל תפלותיו דאפי׳ יאחזו בולמוס ויאכל כיון שתקנו חכמים להתענות בו שייך שפיר למימר עננו ביום צום התענית הזה :

ומ״ש רבינו שיש אומרים כיון שיסיים כל י״ח ברכות שיכול לאמרה בחתימה ואין כאן משום אין יחיד קובע ברכה לעצמו אלא כשהוא קובעה בתוך י״ח וכתב דלא נהירא :

ומטוב לומר במנחה בתחנונים שאחר התפלה לאחר אלהי נצור רבון כל העולם גלוי וידוע לפניך בזמן שבית המקדש קיים וכו׳ בקשה זו איתא בפרק היה קורא (יז :) ובתשב״ץ סי׳ רמ״ה כתב שאומרה אחר תפלת ערבית הרוקח בסי׳ רי״א גבי ת״ל כתב בקשה זו בלשון רבים (ג) ובתשובות להרמב״ן סי׳ קל״א יחיד אומר עננו דלעולם ליתתף אינש בהדי צבורא וכן מעשים בכל יום ואם בא להוסיף ולומר דבריס שהם דברי תחנונים ורבוי בקשות רחמים כעין מה שהוא צריך לשעות ובלשון יחיד וכעין קבל תלבי ודמי שנתמעט וכו׳ אע״פ שהוא אומר בלשון יחיד שפיר דמי ע״כ והיא בתשובת הרשב״א :

כתב רב נתן שאין מנהג ליחיד המתענה לומר י״ג מדות כך היא דעת הרשב״א (סי׳ רי״א) שכתב בתשובה (ה) וז״ל מסתברא דכל שאומרה דרך תפלה ובקשות רחמים אין נאמרין ביחיד דדבר שבקדושה הן וכמו שאמרו (ר״ה יז :) באגדה נתעטף הקב״ה כש״ל ואמר להם כשישראל עושין לפני כסדר הזה וכו׳ אבל אם בא לאומרן דרך קריאה בעלמא ב אומרן כדרך שאומרים האופנים וקראי דקדושה דרך קריאה עכ״ל ואע״פ שכתב הר״ד אבודרהם שה״ר יונה כתב כדברי רבינו לא נהוג עלמא הכי . כתב תשב״ץ סי׳ ק״פ אסור לומר לאחריס מתענה אני ומביא ראיה מירוש׳ פ׳ אין דורשין הביא אתתא דמיתא כבר הוה נפיק לה אור של גיהנם מאודנא לאודנא חד אמר משום דהוי משתעיא בשעת תענית אחד עשיתי שתים וחד אמר משום דמשתעיא לאחריני מתענה אנא :

תקסו בתענית צבור אומר ש״ל עננו בין גואל לרופא הכי משמע בפ׳ קמא דתעניות (יג :) דקאמר יחיד שהתענה אומר עננו בין גואל לרופא ופריך וכי יחיד קובע ברכה לעצמו אלא בשומע תפלה אלמא דש״ץ קובע ברכה לעצמו ואומרה בין גואל לרופא וכ״כ הרי״ף וכ׳ בא״ח אומר עננו בין גואל לרופא דכתיב ה׳ צורי וגואלי וסמיך ליה ועתה ה׳ אלהינו לעמו ישראל בעת צרה כ״כ הרמב״ם בפ״ג מהלכות תענית : **אם** שכח ש״ל אומר עננו אם חוזר ולהיכן חוזר כתב בסי׳ קי״ט : **וכתב** אבי העזרי ששמע מאביו רבי׳ יואל על מה סמכו הראשונים וכו׳ עד ומרבו רבי שמשון ז״ל שהיו תמיהין על מה סמכו הראשונים שמתפלל ש״צ עננו בין גואל לרופא כשמתפללין על גזירה או על כל צרה שלא תבא עליהם וכן למה קורין ויחל דביחידים דמו כדחזינן אפי׳ באנשי נינוה דחשיבי ביחידים לענין שאלת מטר אבל תענית בה״ב שאחר הפסח ואחר החג נהגו בהן בכל תפוצות ישראל ולא הוי תענית יחיד (ב) והראב״ד כתב על אלו שהן תענית יחיד ולא יאמר בהם ש״צ עננו בין גואל לרופא ולא יקראו בהן ויחל : וכתב א״א הרא״ש ז״ל ובאשכנז עשאום קבע והכל מתענין בהם וסמכו על מעשה דאיוב דכי הקיפו ימי המשתה והעלה עולות למספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו בני וכן בשמחה ומשתה של החג אולי חטאו נ״ל דנהי דביחידים דמו לענין שאלה היינו טעמא כדמפרש בירושל׳ (ג) שאין לשנות מטבע ברכות די״ח ברכות תיקון נביאים הם ואין לשנות בהם אבל קהל שמקבלין עליהם תענית ודאי רבים איקרו ויכולין לקבוע

ברכות ע״כ ומיהו

שיצטרך לאכול ונמצא שקרן בתפלתו (ג) אבל ש״ץ אומרו בכל פעם שא״א שלא יתענו קצת מהקהל (ג) וכ״נ באשכנז ובספרד נוהגין לומר אותו (ד) ערבית שחרית ומנחה וכן היה נוהג א״א הרא״ש זצ״ל וטוב לומר במנחה בתחנונים שאחר התפלה לאחר אלהי נצור רבון כל העולם גלוי וידוע לפניך שבזמן שב״ה קיים אדם חוטא מקריב קרבן ואין מביאים ממנו אלא חלבו ודמו ואתה ברחמיך הרבים מכפר ועתה בעונותינו חרב בית מקדשך ואין לנו מקדש ולא כהן שיכפר בעדינו לבן יהר״מ שיהא חלבי ודמי שנתמעט היום כחלב מונח על המזבח לפניך ותרצני כתב רב נתן שאין מנהג ליחיד המתענה לומר י״ג מדות (ד) ואיני יודע מה חשש יש בדבר שהרי אינו אלא בקורא בתורה שהרי לא אמרו חכמים אלא כל דבר שבקדושה כגון קדיש וקדושה וברכו :

תקסו בתענית צבור אומר ש״צ עננו (א) בין גואל לרופא והותם ברוך אתה ה׳ העונה לעמו ישראל בעת צרה וכתב אבי העזרי ששמע מאביו רבי׳ יואל ומרבו רבי שמשון ז״ל שהיו תמיהין על מה סמכו הראשונים שמתפלל ש״צ עננו בין גואל לרופא כשמתפללין על גזירה או על כל צרה שלא תבא עליהם וכן למה קורין ויחל דביחידים דמו כדחזינן אפי׳ באנשי נינוה דחשיבי ביחידים לענין שאלת מטר אבל תענית בה״ב שאחר הפסח ואחר החג נהגו בהן בכל תפוצות ישראל ולא הוי תענית יחיד (ב) והראב״ד כתב על אלו שהן תענית יחיד ולא יאמר בהם ש״צ עננו בין גואל לרופא ולא יקראו בהן ויחל : וכתב א״א הרא״ש ז״ל ובאשכנז עשאום קבע והכל מתענין בהם וסמכו על מעשה דאיוב דכי הקיפו ימי המשתה והעלה עולות למספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו בני וכן בשמחה ומשתה של החג אולי חטאו נ״ל דנהי דביחידים דמו לענין שאלה היינו טעמא כדמפרש בירושל׳ (ג) שאין לשנות מטבע ברכות די״ח ברכות תיקון נביאים הם ואין לשנות בהם אבל קהל שמקבלין עליהם תענית ודאי רבים איקרו ויכולין לקבוע

ברכות ע״כ ומיהו

עניגו שאין היחיד קובע ברכה לעצמו כדאיתא פ״ק דתענית וכן לענין ויחל דתניא בתוספתא דאין קורין בתורה בתענית יחיד והוא ברכה שאינה צריכה הוו נמי ביחידים אבל תענית בה״ב מודו דלא הוי תענית יחיד אלא תענית צבור לכל דינו : **ומ״ש** והרא״ד כתב על אלו שהן תענית יחיד וכו׳ פי׳ על אלו תעניות בה״ב שאחר הפסח ואחר החג וטעמא מפני דאיכא דעביד להו ואיכא דלא עביד ולאו חובה נינהו ולאו על מילתא ידוע עבדי להו ואע״ג דמכרזו עלייהו בני כנישתא ביחידים דמו משמע לי מדבריו דלדעתו בתענית שמתענין על גזירה או על כל צרה שלא תבא עליהם איכא מסתברא ליה ועדיפא נינהו מאלו שאחר החג ואחר הפסח ואומר ש״ץ עננו בין גואל לרופא כיון דהכל קבלו עליהם לחובה ועל מלתא ידועה והרא״ש סב׳ ובאשכנז עשאו קבע והכל מתענין בהם וכו׳ כונתו לומר דאפי׳ להרא״ד ושפיר עבדי בני אשכנז שנהגין בם כדין ת״ל מאחר שקבלו עליהן לחובה שהכל מתענין ועל מלתא ידועה דאולי חטאו מתוך משתה ושמחה :

ומ״ש וג״ל כו׳ הוא כדי להשיג על ר׳ יואל ודעימיה שסוברים דקהל או קהילות הוי ביחידים כדאשכחן אפילו באנשי נינוה אף עפ״י שאין שם הוספת ברכה כי אם שאלת מטר וע״ז כתב הרא״ש דאדרבה איפכא מסתברא דדוק׳ לענין שאלת מטר דהוא שינוי מטבע תשובי ביחידים אבל לענין הוספת ברכה תשובי רבי׳ ויכולין לקבוע ברכות ולקרות ויחל וממילא לדעתו אף בתענית ב׳ ה׳ ב׳ שאחר הפסח ואחר החג אינו אלא אפי׳ איכא קהל דלא מתענין אלא עשרה נמי יכולין לקבוע ברכות ולקרות ויחל כיון שקבלו עליהן התענית על מילתא ידוע אולי חטאו וכן נהגו בדעת הרא״ש ומשמע לי דמה שכתב הרא״ש שם אבל קהל שמקבלים עליהן תענית ודאי רבים איקרו הוא דוקא שהתענית הוא על גזירה או על כל צרה שלא תבא עליהן כגונא שכתב בתחלת דבריו דעליו קאי אבל לא אם צורך אלא לשוב

ומ״ש אבל ש״ץ אומרו בכל פעם כו׳ פי׳ בכל פעם שהוא מתפלל בקול רם בשליחות הצבור אבל כשמתפלל ערבית ושחרית בלחש אינו אומר עניגו כל עיקר אבל במנחה אומר עניגו בלחש בש״ת ומוזר ואומר עניגו בין גואל לרופא בשליחות הצבור כ״כ במרדכי ובשאר מחברים :

ומ״ש וטוב לומר במנחה בתחנונים כו׳ בפרק היה קורא רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא בתר דמצלי הוה אמר הכי רבון העולמים וכו׳ . כתב רב נתן כו׳ הרשב״א בתשובה בסימן רי״א כתב דכל שאומרה דרך תפלה ובקשת רחמים אין נאמרין ביחיד דדבר שבקדושה הן ובתשובת מהרי״ו כתב וז״ל בא״ז שלהי מסכת תענית כתב אין ליחיד לומר סליחות׳ ולא ויעבור עכ״ל וראה לי דבסליחות בלא ויעבור אין שום איסור דאינו אלא תחנונים בעלמא ודברי הא״ז כ״ל דה״ק אין ליחיד לומר סליחות כנהוג עם ויעבור שזה ודאי אסור ולא משום סליחות אלא משום ויעבור שהרי אומר ויעבור דרך תפלה ובקשת רחמים אלא אפי׳ ויעבור לחוד בלא סליחות נמי אסור ולא תימא דהוי כדרך קריאה בעלמא כמו קדושה ואופנים מאחר שעיקר כונתו לבקש רחמים וראה בעיני שחולק אדברי הרשב״א שמתיר בכה״ג שאינו אוסר אלא כשאמרן דרך תפלה דהיינו עם סליחות ודעת ה״ר נתן כדעת הא״ז לאסור אפי׳ ויעבור לחוד וכן נוהגין אבל בסליחות לחוד בלא ויעבור אין איסור כ״ל פשוט ולא כמהרא״י בת״ה סימן י״ח ע״ש : בתשובת הרשב״א סימן כ״ה יחיד המתענה אומר עניגו בלשון רבי׳ ע״ש ונוהגין לומר עניגו ביום צום תעניתו וכמו שכתב באגודה בפרק ב״מ :

תקסו בתענית צבור וכו׳ וכתב אבי העזרי כו׳ כ״כ הרא״ש והמרדכי משמו פ״ק דתענית וטעמא דמ״ש אפי׳ באנשי נינוה הייגו לומר כיון דקהל או קהילות מקרי יחידים לענין שאלת מטר אע״פ שאין שם הוספת ברכה כ״ש דביחידים דמו לענין

בפסקי הרא״ש וכיון דהרא״ש סבר

דכלבור

דרכי משה

כמו שיוכל לומר עננו כשיתפללו וכן נ״ל וכן נהגו : (ב) וכ״ה המנהג ומדברי הכלבו משמע דבד׳ צומות אף יחיד אומרו בכל תפלותיו ולא נהיגין כן : (ג) ובתשובת הרשב״א דלעיל כדברי רבינו לאומרה בלשון יחיד : (ד) אבל ממנהגות שלנו דיכול לאומרה אבל לא יפסיק בהן בשמונה עשרה כתב מהרי״ו בשם א״ז דאין ליחיד לומר סליחות כתב מהרי״ו תפלת האדרת והאמונה יכול יחיד לאומרה כל ימות השנה אבל צבור אסור לאומרה רק ביוה״כ : (ה) וכ״כ בתה״ד סי׳ ח׳ :

וז״ל

דרישה

(ב) **אבל** ש״ץ אומרו בכל פעם וכשמתפלל בלחש מיתשב כיחיד מ״ן בשם הכל בו : (ג) **וכן** נוהגין באשכנ״ז פי׳ שחרית ומנחה מ״ן וקאי אש״ל וק״ל : (ד) **ערבית** שחרית ומנחה כו׳ לעפ״י שיתכל ויתשב כל הלילה אח״כ מ״מ אומר עניגו מפני הקבלה שקבל עליו בתפלת המנחה ועיין בב״י שסביל דברי הר״ן בוש והלרוך ומ״ו ול״ל היה נוהג לאומרו בשחרית

(ג) **אבל** ש״ץ אומרו בכל פעם וכשמתפלל בלחש מיתשב כיחיד מ״ן בשם הכל בו : (ג) **וכן** נוהגין באשכנ״ז פי׳ שחרית ומנחה מ״ן וקאי אש״ל וק״ל : (ד) **ערבית** שחרית ומנחה כו׳ לעפ״י שיתכל ויתשב כל הלילה אח״כ מ״מ אומר עניגו מפני הקבלה שקבל עליו בתפלת המנחה ועיין בב״י שסביל דברי הר״ן בוש והלרוך ומ״ו ול״ל היה נוהג לאומרו בשחרית

סי׳ תקסו (א) **בין** גואל לרופא כו׳ וכתב הרשב״א בת״ה סי׳ ה׳ ביום צרה : (ב) **והראב״ד** כתב על אלו שהן תענית יחיד ר״ל על תענית בה״ב : (ג) **שאין** לשנות מטבע ברכות אבל מה שמאריכין בסליחה בברכת סלח לנו אין

זס

חדושי הגהות

ואשר שגם רב נהנו מודה בזה ולא אמר רב נתן אלא יאמרו היחיד דרך בקשה וא״כ אין לתמוה עליו מטה שתמה עליו רבינו (מהרל״ח) :

בגמרא

לשוב בתשובה אין לו דין תענית לבור כל מרדכי גם מלשון רב שר שלום שבסוף הסימן יש לדקדק כן והב"י כתב שיש מקומות נוהגין אפילו בכה"ג דין תענית לבור לענין עניו וקריאת ויחל ומיהו היכא שגוזרין תענית שלא לשוב בתשובה אין לנו שיהיה לו דין תענית לבור לקבוע עננו בין גואל לרופא ולא לקרות בתורה וכך הם דברי הגהת מרדכי יש שאכתוב בסמוך (א) והמרדכי כתב ג"כ שתמהו רבינו יואל ורבינו אלעזר בר שמואל על מה סמכו כשמתענין בגזירות וכדי שלא תבא צרה שמתפלל ש"ל ענגו בין גואל לרופא וקורין בתורה ויחל כדין תענית לבור וגבי אנשי ניניה משמע דכיחידים דמו ויש לדחוק ולומר כיון שמלינו שקבעו לוס בהריגת גדליה והוא תענית לבור ה"ה לשאר קושי עולם • ובהגהת מרדכי יש מצאתי נראה דתענית יחיד ר"ל כגון מי שיש לו חולה בתוך ביתו וכיוצא בזה דלא שייך לקהל אחד ולא למדינה אם מפני פחדים מגזירות או אפי' עלילות מעו"ג כי לקהל או לקהלות לא קרי בתוס' תענית יחיד וסברא איכא לקרות ולשנות מטבע של תפלה מפני פחדים ומסכנת נפשות דעדיפי מעצירת גשם שאומרים עליהם כמה תפלות והך דבני ניניה הוי משום שתקנו חכמים להזכיר טל ולא מטר וגשם והם היו צריכים למטר אמר להם שלא ישנו ממטבע של תפלה לומר בהזכרה מוריד הגשם ובשאלה תן מטר וכן משמע שלא אמר להם ובלבד שלא קוביפו אבל אמר להם שלא ישנו מטבע התפלה כדאיתא בירושלמי פ' אין עומדין אבל בין כשא לעשור אין קורין בתורה לכי שכל אחד מתענה לבדו לשוב ולשבור לבו ואינו אומר עננו בין גואל לרופא דמיקרי יחידים לענין קביעות עכ"ל • ודברי הרא"ש נראה דלא שנא שסתם וכתב שקבל המקבלין עליהן רבים אינו ויכולין לקבוע ברכה וכבר כתבתי בסמוך דמשמע דה"ה לקרות בתורה ובדורינו זה ראיתי נוהגין כן וראיתי מוקלין עליהן ונהרא נהרא ופשטיה :

ומ"ש רבינו ומיהו צריך שיהו עשרה שמתענים וכו' ואפי' אם יש ששה אין בעה"ב בעשרה שמתענים אפי' ר"ג מודה בזה דע"כ לא קאמר אלא לענין תפלת עניו מאחר שהוא שליח בשביל המתענין אבל המנהג הוא שכל מי שלא התענה אינו עולה בתורה בשקורין ויחל ומהרי"ק כתב דהמנהג הוא שהכהן שאינו מתענה והוא בב"ה יצא משם ויקראו במקומו ישראל המתענה ודבר פשוט הוא שאם טעו וקראו לס"ת אותו שאינו מתענה יעלה ויברך שאין כאן איסור כל עיקר לד"ה אלא שנהגו לכתחלה שלא לעלות אבל אם כבר קראוהו עולה :

תקסז השרוי בתענית יכול לטעום עד כדי רביעית ובלבד שיפלוט בעיא דאיפשיטא דאכילה ושתייה קיבל עליה והא ליכא דהא פולט ואע"ג דאיכא הנאה הנאה לא קבל עליה ולפיכך טועם ואין בכך כלום מיהו עפי מרביעית ואפי' פולט הך הנאה חשיבא כמו אכילה ושתייה ואסור לענין תענית

ומיהו נראה שצריך שיהו עשרה שמתענין ואפי' לרבינו תם שכתב שאם יש ששה או שבעה שלא שמעו קדיש וברכו יכולין לומר קדיש וברכו אף על פי שהשאר שמעו הבא מודה דבעי עשרה דהתם היינו טעמא כמו שכתב אדוני אבי ז"ל מידי הוא טעמא אלא שכל דבר שבקדושה לא יהא בפחות מעשרה והרי הוא מקדש השם בעשרה אבל הבא לענין קביעות ברכה צריך שיהו עשרה ואפי' אם יש עשרה בעיר שמתענין אם אין י' בב"ה אינן יכולין לקבוע ברכה: ונוהגין להרבות סליחות (ב) בברכת סלח לנו ופר"י שסומכין על הא דאמרינן (ע"ג ח י) (ד) ואם בא לומר בסוף כל ברכה מעין אותה ברכה אומר (ה) רק שיתחיל מעין הברכה ואה"כ יכול להאריך בדברי ריצוי ותחנונים כפי רצונו בין יחיד בין רבים והא דאמר רבי יהושע בן לוי שיכול לומר אחר תפילתו אפי' כסדר י"ה לא בא למעט בסוף כל ברכה וברכה אם התחיל מעין הברכה אלא שלאחר התפלה יכול להתחיל ולומר היאך שירצה מה שאין כן בתוך התפלה ויש מקומות שנוהגין לומר סליחות אחר סיום י"ח ברכות וכ"כ רב עמרם שיכולין לומר סליחות בסלח לנו והכי קאמר רב נטרונאי מנהג ב' ישיבות בתענית צבור בשחרית אומרים ז' סליחות ובמנחה ג' ואם יש פנאי אומר ה' וכ"כ רב שר שלום בתענית צבור אין מנהגינו לומר סליחות אחר י"ח ברכות אלא בסלח לנו כתב רב נתן ש"צ שאינו מתענה אינו יכול להתפלל שכיון שאינו מתענה אינו יכול לומר עננו ואיני יודע למה שאינו אומר ביום תעניתי אלא ביום תענית הזה ותענית הוא לאחרים ודאי אם אפשר שיהיה ש"ץ המתענה טוב הוא מאחר אבל אם אי אפשר נ"ל שיכול להתפלל איתא במדרש אהרן וחור תמכו בידיו מבאן שאין פוחתין מג' העוברין לפני התיבה בתענית צבור לכך צריך בתענית צבור שיעמדו שנים אצל ש"צ (ז) שיאמרו עמו סליחות וי"א שכל תענית שיארע בב' וה' שקורין שחרית פרשת היום ובמנחה ויחל דתדיר קודם או יקראו שנים בפרשת היום והשלישי ויחל (ז) ורב עמרם כתב שבתעניות הכתובים בפסוק דוקא קורין ויחל חוץ מבט"ב ורב שר שלום כתב שבכל תעניות צבור וכל תעניות שגוזרים על הגשמים וכל דבר הצריך להם אומרים ויחל בשחרית ומנחה בין בב' ובה' בין בשאר ימים כל תעניות יש בו נשיאות כפים במנחה חוץ מביום הכפורים שתחת מנחה נושאין כפיהן בנעילה וכן נוהגין בשתי ישיבות :

תקסז השרוי בתענית (א) יכול לטעום עד כדי רביעית ובלבד שיפלוט

דכלבור חשיבי לענין לקבוע ברכה ה"ה דחשיבי כלבו' לענין קריאת ויחל וכ"כ ממ"ש רבינו בסוף סימן זה בשם רב שר שלום דבתענית שגוזרין על כל דבר הצריך להם קורין ויחל ומיהו היכא שגוזרין תענית שלא לשוב בתשובה אין לנו שיהיה לו דין תענית לבור לקבוע עננו בין גואל לרופא ולא לקרות בתורה וכך הם דברי הגהת מרדכי יש שאכתוב בסמוך (א) והמרדכי כתב ג"כ שתמהו רבינו יואל ורבינו אלעזר בר שמואל על מה סמכו כשמתענין בגזירות וכדי שלא תבא צרה שמתפלל ש"ל ענגו בין גואל לרופא וקורין בתורה ויחל כדין תענית לבור וגבי אנשי ניניה משמע דכיחידים דמו ויש לדחוק ולומר כיון שמלינו שקבעו לוס בהריגת גדליה והוא תענית לבור ה"ה לשאר קושי עולם • ובהגהת מרדכי יש מצאתי נראה דתענית יחיד ר"ל כגון מי שיש לו חולה בתוך ביתו וכיוצא בזה דלא שייך לקהל אחד ולא למדינה אם מפני פחדים מגזירות או אפי' עלילות מעו"ג כי לקהל או לקהלות לא קרי בתוס' תענית יחיד וסברא איכא לקרות ולשנות מטבע של תפלה מפני פחדים ומסכנת נפשות דעדיפי מעצירת גשם שאומרים עליהם כמה תפלות והך דבני ניניה הוי משום שתקנו חכמים להזכיר טל ולא מטר וגשם והם היו צריכים למטר אמר להם שלא ישנו ממטבע של תפלה לומר בהזכרה מוריד הגשם ובשאלה תן מטר וכן משמע שלא אמר להם ובלבד שלא קוביפו אבל אמר להם שלא ישנו מטבע התפלה כדאיתא בירושלמי פ' אין עומדין אבל בין כשא לעשור אין קורין בתורה לכי שכל אחד מתענה לבדו לשוב ולשבור לבו ואינו אומר עננו בין גואל לרופא דמיקרי יחידים לענין קביעות עכ"ל • ודברי הרא"ש נראה דלא שנא שסתם וכתב שקבל המקבלין עליהן רבים אינו ויכולין לקבוע ברכה וכבר כתבתי בסמוך דמשמע דה"ה לקרות בתורה ובדורינו זה ראיתי נוהגין כן וראיתי מוקלין עליהן ונהרא נהרא ופשטיה :

ומ"ש רבינו ומיהו צריך שיהו עשרה שמתענים וכו' ואפי' אם יש עשרה בעיר שמתענין אם אין עשרה בבית הכנסת אינן יכולין לקבוע ברכה כן כתב ג"כ הרשב"א בתשובה וז"ל לעולם אין ש"ל אומרה ברכה בפני עצמה עד שיהיו שם עשרה שאין סליחות ליחיד עד שיהיו עשרה מקובצים במקום אחד :

ונוהגים להרבות סליחות בברכת אם בא לומר בסוף כל ברכה מעין אותה ברכה אומר וכו' והתוספ' כתבו בפ"ק דע"ג (ח י) אהא דאמר ריב"ל אם בא לומר אחר תפלתו כסדר יה"כ אומר משמע אבל באמצע תפלתו לא ומה שנוהגין עתה בתענית להאריך בפסוקי דרחמי ובסליחות בברכות סלח לנו איכא למימר דליבור שאני כ"ל ונראה שטעמם משום דמשמע להו דהא דאמרינן אם בא לומר בסוף כל ברכה מעין אותה ברכה אומר היינו לומר קלת דברים אבל להאריך כל כך כמו שאנו מאריכים לא :

כתב רב נתן ש"ל שאינו מתענה אינו יכול להתפלל הר"ר אבודרהם כתב שרב עמרם כתב כדברי רב נתן וכ"כ בסוף ספר הכלבו בשם רב יהודאי ודבריהם דברי קבלה ועליהם יש לסמוך : **כתב** מהרי"ק בשורש ט' מעשים בכל יום כשאין הכהן מתענה יוצא הכהן מהר"ם ועומד לקרות בתורה ישראל המתענה נראה מדבריו שאין עומד לקרות בתורה מי שלא התענה :

איתא במדרש אהרן וחור תמכו בידיו מכאן שאין פוחתין מג' העוברים לפני התיבה בתענית לבור לכך צריך בתענית לבור שיעמדו שנים אצל ש"ל

כו' • וכ"כ הרוקח בסימן ר"ג וכן כתב המרדכי ביומא בשם פרקי ר"א : **יש** אומרים שכל תענית שיארע בשני ובחמישי שקורין שחרית פרשת היום ובמנחה ויחל וכו' יתבאר בסימן תקע"ה בשם"ד ושם יתבאר ג"כ אם מפטירין בתענית לבור : **כך** תענית יש בו גשיאות כפים במנחה חוץ מביום הכפורים וכו' בפרק בתרא דתעניות (כו :) ונתבאר בסימן קכ"ט : **אם** חל ת"ל בע"ש או בערב ר"ח או בר"ח באיזה פרשה קורין ובסי' ר"ך נתבאר בסימן תקע"ט בשם הר"ן ושם אכתוב כשחל להיות בר"ח אם נופלים על פניהם אכתוב בסימן תקע"ט בשם הר"ן ושם

תקסז השרוי בתענית יכול לטעום עד כדי רביעית וכו' בפרק היה קורא (יד •) בעא מיניה אביי מרב דבי ר' אמי מר"א השרוי בתענית מהו שיטעום אכילה ושתייה קבל עליה והא ליכא או דלמא סתם הנאה קבל עליה והא ליכא מ"ל טועם ואין בכך כלום ותניא נמי הכי ר' אמי ורב אסי טעמו

דרכי משה

תקסו (א) וז"ל מהרי"ל מצאתי במנהגים אם הסכימו הקהל להתענות בה"ב או יותר או פחות לא קורין בבקר כי אם פרשת השבוע ולערב קורין ויחל אבל אם קבעו תענית ביומי אוגד"ו קורין ויחל גם בשחר : (ב) כתב הרד"א כשאומרים ויקרא בשם ח' יש להפסיק מעט בין בשם לשם ובקרא כתיב במיפהא :

ובמהרי"ל

פרישה

וס מקרי שיטו אלא סופסף מעניגה של ברכה ועיין מ"ש בסמוך :

(ד) **ואם** בא לומר בסוף כל ברכה כו' והסליחות אמרי' בסוף ברכה דמעין הסתימה היי סוף ברכה אבל ותן טל ומטר שאומר אמרין ושבעינו מטובה אינו באמצע הברכה ודו"ק כן היה נ"ל לכאורה אבל זה אינו דהא ג"כ מוסיפין באמצע הברכות וכמ"ש רבינו בסי' ס"ה בשם הראב"ד שכתב ז"ל למעט או להרבות באמצע הברכה אין קפידא לפיכך נהגו לסוסיף עיונין במאורות ובמלבב והזולות כו' גם ב"י כתב בסי' קי"ט ז"ל ואע"פ הרי אנו נוהגין ביום תענית להאריך בתחנונים בלשון רבים באמצע ברכת סלח לנו וזהו היפך דברי ר"י ז"ל ל"ל דבלבור שאני כו' ע"ש הרי לפנינו מה שאנו מוסיפין בברכת סלח לנו קרי אמצע ברכה גם כתב שם ב"י דלהרא"ש ורבינו ס"ל מ"ש ואם בא להוסיף בסוף כל ברכה כו' בסוף לאו דוקא דה"ה באמצע אלא אורחא דמילתא נקט מ"ב להרוחא דאע"ג לאינו אומר סמוך לחתימה מה שתקנו חכמים כו' ע"ש מ"ש ב"י ומ"ש שם לייסב : (ה) **רק** שיתחיל מעין הברכה כו' ר"ל הא דאמרי' אם בא להוסיף בסוף כל ברכה מעין הברכה אומר ל"ד שאסור לומר כ"א מה שהוא מעין אותה ברכה ע"ז רק לצריך להתחיל בדבר הוסיפה מעין אותה ברכה ואמ"כ יכול להאריך בדברי תחנונים כמו שירצה ולהוסיף בש"ת יכול להתחיל במה שירצה ופי' זה נ"ל ברור ולא כמו שפירשוהו ב"י בסימן קי"ט ע"ש ופירושו תפסו רמ"א ז"ל ורמ"י בש"ע שלהם ע"ש ועיין מ"ש

בס וסלרכתי בדבר זה : (ו) **שיעמדו** שנים אצל ש"ל ותימה על מנהגינו שאין אנו מוסרין בזה ונראה ליישב בהוקה דוקא בימיהם דלא הוי לפני כל אחד ואחד מחזורו אלא הוי אומרים בע"פ ולא הוי בקיאים הוי לריכים שנים לחיות עומדים אצל הש"ל שהוא בקי וחגיל ולומר עמו משא"כ בזמנו כשקורא כל א' מתוך מחזורו מקרי עומדים אצל הש"ל א"כ לוקא בתענית שמתפללין בו כל היום דומיא דתענית של מסה : (ז) **ורב** עמרם כתב שהתענית כו' ז"ל מ"ו ואנו נוהגין לקרות ויחל בכל תענית אשר גזרו הראשונים דרך קבע אפילו תענית בש"ב שאחר הצם אבל תענית שגוזרין דרך מקרה נוהגין לקרות בבוקר מעין הפרשה ובערב ויחל וכ"כ רמ"א :

סי' תקסז (א) **יכול** לטעום עד כדי רביעית ז"ל בגמרא פרק היה קורא השרוי בתענית מהו שיטעום אכילה ושתייה קיבל עליה והא ליכא א"ד הנאה קיבל עליה והא ליכא מ"ל טועם ואין בכך כלום ותני ר' אמי ור' אסי טעמו עד שיעור רביעית ומוה למד רא"בי שיכול לטעום עני קינמון כו' כמ"ש בשמו בסמוך וכ"כ המרדכי בפ' תענית בשמו ז"ל כיון דאסיקנא דהנאה לא קיבל עליה כ"ל דיכול לטעום עני קינמון כו' ומהרי' בפ' כילד מברכין כם וגבילה בי"כ פטור ול"ל דפטור ומותר • ופטור דנקט משום דשייך באכילה גמורה מינב מעלת ואפי' אם בי"כ אסור שאני התם דאי ורבא הנאה נאסרו

יומי עד שיעור רביעית . כ' המגור בשם המרדכי פירש"י רביעית הלוג ור' יהודה בר נתן פי' רביעית כילה עכ"ל ופי' רש"י עיקר וכתבו התוס' והרא"ש פר"מ כגון שחוזר ופולט הילכך לא חשיבא הטעימה הגאה ומיהו דוקא רביעית אבל טפי מרביעית חשיבה הגאה לענין תענית וכ"כ הרי"ף בפ"ק דתעניות וכ"כ הרמב"ם . וכתב הרשב"א דאפילו בפעם אחת יכול לעשות עד כדי רביעית אם יודע בעצמו שיכול להעמיד עצמו שלא יבלע כלום אבל הגה"מ כ' בפ"א דלא יעשה רביעית בפ"פ אלא מעט מעט ולרוקקו וכן כתב הרוקח : ומ"ש רבינו וביה"כ וט"ב אסור כ"כ הרא"ש בפ"ק דתעניות בשם ה"ר יהודה הברצלוני וכתב הריב"ש בתשובה דטעמא משום דעשה שאר תעניות כתענית יחיד כיון דברצו מתענין אוקמיהו . ובפ' היה קורא כתבו התוס' או דלמא הגאה קביל עליה הלי מאי דמיירי בתענית יחיד שקבל עליו אבל בתענית הכתוב לא ע"כ ומשמע דבכלל תענית הכתוב הם י"ז בתמוז וי' בטבת אבל כל שאר תעניות אפילו תע"ל מאחר שהוא צריך קבלה משמע דשרי דהא פשיט ליה טועם ואין בכך כלום אלמא ס"ל דאכילה ושתייה דוקא קביל עליה והא ליכא אבל בת"ה כתב דהא דטועם ואין בכך כלום דוקא בתענית יחיד אבל בתענית צבור לא משמע דכל תענית צבור קאמר ומיהו אפשר דלא קרי תע"ל אלא לתעניות הכתובים בלבד אבל שאר תעניות צבור כיון דבעו קבלה דינם כדין תענית יחיד לענין זה (א) וכתב עוד בת"ה ששאלוהו על מי שדרכו לרחוץ פיו בשחרית אי שרי למיעבד הכי ביום תעניתו והשיב דבתענית צבור לא כשר למיעבד הכי אבל בתענית יחיד שרי ואפי' יש במים שרוחץ פיו יותר מרביעית דדוקא הרוצה לטעום אסור ביותר מרביעית דכיון דמתכוין לטעום מתהני מיניה אע"ג דפולט אבל המתכוין לרחוץ פיו לא מתהני ליה אפי' יותר מרביעית אם חוזר ופולטו ועוד דדוקא תבשיל ושאר משקין לא שרו אלא עד רביעית משום דבטפי מרביעית אית ליה הגאה אפי' אי פליט אבל מים אפי' ביותר מרביעית לא חשיב מתהני כיון דפליט ובסמ"ק סימן ר"כ כתוב דבי"ה אסור לרחוץ פיו ושיניו משום דאפי' אלי שיעור אסור מן התורה ושמא יבלע לו מים בגרונו : **וכתב** אבי העזרי שיכול ללעוס עצי קנמון ועץ המתוק וכ' המרדכי בשמו במסכת תענית וז"ל גרסינן פרק היה קורא וכו' דלמא הגאה קביל עליה כתב רבינו יה"ל כיון דאסיקנא דהגאה לא קביל עליה ליכול לכוס עצי קנמון קניל"א בלעז כדי ללחלח גרונו ולפלוט ואמרי' פרק כילד מברכין (ד' לו :) כס זנגבילא ביומא דכפורי פטור ול"ל דפטור ומותר ופטור לנקט משום דשייך באכילה גמורה חיוב חטאת ואפי' אם ביה"כ אסור שאני הכא דהוי דאורייתא ועוד דטובא הגאות נאסרו בו עכ"ל וכ"כ הגה"מ בשמו פ"א : (ב"ה) ואין דבריו נראים לי דהא דכס פלפלי ביה"כ פטור היינו טעמא משום דאין בהם הנאה כלל אדרבה אזוקי מזיק ליה ששורפו גרונו :

תקסח נדר להתענות ואכל כזית אבד תעניתו כתב הרי"ף ירושלמי בפרק קונס יין נדר להתענות ושכח ואכל כבר איבד תעניתו רבי אבא בשם רבנן דתמן והוא שאמר יום סתם הא אם אמר יום זה מתענה ומשלים ולא אמרן אלא אם אכל אבל אם טעם לא וכתב הרמב"ם בפ"ה מה' תעניות שכח ואכל משלים תעניתו ומיירי באמר יום זה אבל אמר יום סתם כתבו בפ"ד מה' נדרים ודברי הרא"ש והר"ן על הירושלמי הזה אכתוב בסמוך אבל לוה אדם תעניתו ופורע וכתב הר"ן בשם הרא"ה דהא דאמרינן שכח ואכל כבר אבד תעניתו והוא שאכל כבותבת שכן שיעור אכילה לתענית ומי"ה ולפיכן לה ע"כ אבל הרא"ש גורס שכח ואכל כזית אבד תעניתו וכך הם דברי רבי' : כתב הגה"מ בפ"א שכח ואכל משלים תעניתו פירוש גומר תעניתו אם ירצה אבל אם ירצה לוה תעניתו דקיי"ל לוה אדם תעניתו ופורע וכך הם דברי הרשב"א בתשובה ששאלוהו מ"ש הרא"ד דהיא לוה אדם תעניתו אפי' באומר יום זה הוא דהירושלמי הזה הוא היובתיה דאם כדבריו למה באמר יום זה מתענה ומשלים והשיב מאן אמר לך דמשלים בע"כ ושלא יהא רשאי לאות ישלים תעניתו ודי עכ"ל : וכתב סמ"ק בתענית חלוס שאינו יכול לאות ולשלם אם שכח ואכל כזית מתענה ומשלים : כתוב בתה"ד סימן קנ"ו שכח ואכל יותר מכזית בי"ז בתמוז ירצה לאין מתענה יום אחר ואע"ג דעוהגין המדקדקים בשמתענים תענית יום זה כגון שאמר הריני בתענית למחר ואעפ"כ מתענה יום אחר אע"פ שאין צריכים כדכתוב בא"ז דאם לא רצה לאות ישלים ויפטר ואם רצה יאונו ויפרענו וא"ל להשלים מ"מ מחמירין המדקדקים למיעבד תרוייהו משלימים מפני קבלת יום זה ופורעים לקיים תענית שלם וא"ע בשאיר"י פ"ק בהגהות דירושלמי דלוה אדם תעניתו ופורע אי מתייאב שפיר פסק דא"ל דלעיל אחנם בתע"ל קבוע מגזירת חכמים ומובה להתענות ואם שכח ואכל צריך להשלים ע"כ שהרי יום זה אסור באכילה מדרבנן וא"ל לפרוע אחר תחתיו דדוקא יום זה חובה ולא אחר וא"א לתקן את אשר עוות אם לא שכוונתו להתענות לכפרה על עונו ושגגתו עכ"ל (א) : **נדר** להתענות ומצטער יכול ללאות ולפרוע ואין צריך התרת חכם וה"מ בתענית סתם וכו' בפ"ק דתעניות (יב :) א"ר יהודה א"ר לוה אדם תעניתו ופורע כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי וכי נדר קביל עליה דלא שני דלא משלים לצעורי נפשיה קביל עליה אי אי מצער נפשיה אי לא אי פשיטא לא יהא אלא נדר מי לא אמר בעי לשלומי ומיזל לאחר ולאומא אחריתא וכתב הרי"ף ליטנא בתרא והרא"ש כתב פר"ח היכא דאיכא לערא או חומש לוה תעניתו ופורע ושמעינן הא סברא משמואל דאמר לערא מקבל עליה אי אי מצער נפשיה מכלל דרב בר יצר נפשיה קאמר ע"כ משמע דכליטנא קאמר ס"ל וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"ד מה' נדרים הנודר לצום והוצרך לדבר מצוה או מפני כבוד אדם גדול ה"ז אוכל ופורע יום אחר אלמא דאי לאו משום דבר מצוה או כבוד אדם גדול אינו יכול ללאות וכ"כ בהג"מ וז"ל לוה ופורע ולא בלבד שהתענית קשה עליו או שנזדמנה לו סעודה של מצוה כגון ברית מילה או סיום מסכת אלא אפי' שמחת מריעות משום דרבי שלום נמי שרי ע"כ אלמא דאי ליכא חד מהני אינו יכול ללאותו . וזה שכתב הרמב"ם דמפני כבוד אדם גדול שרי נראה דהיינו כמו מה שכתבו הגהות דמשום שמחת מריעות מפני דרבי שלום שרי ושייהם למדו מדגרסינן בגמרא רב יהושע ברייה דרב אידי איקלע לבי א רב אמי עבדו ליה עגלא תליתאה אמרו ליה ליטעוס מר מידי אמר ליה בתעניתא אי"ל לוזיף מר וליפרע לא סבר לה מר להא דאר"י אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע אי"ל תענית חלוס הוא ואמר רב יפה תענית לחלוס

דרכי משה

תקסז (א) ובמהרי"ל כתב דמותר לשפשף גרונו במים בתענית **צבור אבל לא** בתשעה באב וביה"כ : (ב) ובמרדכי דתעניות ע"ב דף רע"ז **משמע דבי"כ יש להתיר לכתחלה אבל לא** בשאר תעניות וכן הוא בהגה"מ פ"א ועיין לקמן **הל' יו"כ** סימן תרי"ב : **תקסח** (א) ובמהרי"ל מעשה באחד ששכח ואכל בעשרה **בשבת וצוהו** מהרי"ל להתענות בה"ב לכפרה

פרישה

מ' פכ"ל וכביאלו ב"י בס"ם מדברי רבינו ודברי רבינו בסעוך קרוים סמה שמשמע שעיקר **סמיכו** הוא מסכות דכם וגבילא בי"כ פטור וז"ל אלא מדטעימה **בתענית** מותר . וס"ל כלא **דאמרו** כם פלפל וזנגבילא יבישתא בי"כ פטור הכ"פ דאין אכילה בכך כמ"ש שם ואין בו אלא **טעימה** בפלמא וטעימה בתענית מותר ומ"ה פי' פטור כמו דפטור ומותר קאמר ומ"ש משום **דבאכילה** גמורה שייך חיוב חטאת ר"ל פלפלין וזנגבילא רטיבא ואוכלו אבל יבישתא אפילו **אוכלו** ופיע עלע ליה בים חיוב חטאת כיון דאין דרך אכילה בכך וכבי אוכם שם בגמרא

ב' ובמ"ש וביה"כ וט"ב אסור כך כתב הרא"ש בשם ומשמע דוקא הני דאסירי בה' עינויין אסירי נמי בהגאת טעימה אבל בי"ז בתמוז ושאר ת"ל מותר לטעום אבל התוס' בשם כתבו דליטנא דקאמר אכילה ושתייה קיבל עליה משמע דאיירי בתענית יחיד שקיבל עליו אבל בתעניות הכתובים לא עכ"ל משמע דבכל ת"ל אסור לטעום והכי נקטינן ועיין בתה"ד סימן קנ"ח :

תקסה נדר להתענות וכו' ירוש' פ' קונס יין הניאו הרי"ף בפ"ק דשבת ופ"ק דתענית נדר להתענות ושכח ואכל כבר איבד תעניתו ר' אבא בשם רבנן דתמן והוא שאמר יום סתם ומתענה יום אחד כדי לקיים נדרו הואיל ושכח ואכל ביום זה איבד תעניתו הא אם אמר יום זה מתענה ומשלים ולא אמרן אלא אם אכל אבל אם טעם לא כלומר אפי' אמר יום סתם אם לא אכל אלא טעם בלבד מתענה ומשלים אותו היום . וכראה דהאי טעם הייגו בטעם עד רביעית וחזר ופלטו כדלעיל בסימן הקודם הא לאו הכי הו"ל אכילה . ומ"ש באלפסי ואכל כבר וכך תפס הר"ן לשון זה הוא מגומגם אבל הרא"ש גורס ואכל כזית ולהר"ן בשם הרא"ה נ"ל דהיה גורס ואכל ככותבת ורבי' נמשך אחר גירסת הרא"ש והכי נקטינן והא דתניא ושכח ואכל נראה דלאו דוקא שכח דאפי' היה מזיד נמי אלא אורחא דמילתא נקט דלאו ברשיעי עסקינן דעובר על נדרו במזיד ותדע שהרי בסמוך כתב רבי' דאפי' לכתחלה יכול ללות ולפרוע כשאינו יום ידוע להתענות אם כן פשיטא דשכח לאו דוקא ולכן לא כתב רבי' שכח אלא כתב נדר להתענות ואכל כזית : **ומ"ש** אבל אם יש לו יום ידוע וכו' כ"כ הרא"ש בשם דיוסי זה היינו כשיוס זה הוא קבוע לו להתענות בו תמיד כגון שמת בו אביו וכו' וה"ה בתענה תענית חלוס כמ"ש הסמ"ק או שהיה תע"ל או שנדר על יום זה להתענות בו דהני כולהו יומי קביעי ניהו להתענות בהם ולא נקרא יום סתם אלא כשנדר להתענות יום אחד או שכוס ימים ולא פירש ימים ידועים ואח"כ בורר להתענות יום ידוע לקיים נדרו וקבלו במנחה בשם אמריגן כיון דאותו יום אינו מעיקר נדרו אם טעה ואכל בו כזית איבד תעניתו של אותו יום וכו' וכך הוא דעת הרמב"ם בפ"א מה' תענית ועיין במ"ש בשם הה"ה וכת"ה סימן קנ"ז כ' בשם המדקדקים דאף בנדר להתענות יום זה דחייב להשלים תענית מ"מ מחמירין להתענות יום אחד אבל אם היה י"ז בתמוז ושאר זומות הכתובים א"ל להתענות יום אחד אם לא שכותבו להתענות לכפרה על שונו ושגגתו עכ"ל ומביאו כ"י והדבר פשוט דמ"ש רבי' בנדר יום זה להתענות ואכל כזית ישלים תעניתו דלאו דוקא באכל כזית בלחוד אלא אפי' אכל סעודה גמורה לא יאכל יותר כל אותו היום דמי שאכל שוס וריחו נודף אינו אוכל עוד שוס ויהא ריחו נודף יותר שהרי ביום זה קי"ל דאסור באכילה מפני נדרו אלא כיון דשיעור אכילה הוי בכזית נקט כזית : **נדר** להתענות ומצטער וכו' בפ"ק דתענית אמר רב יהודה אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי וכי נדר קביל עליה דלא שני דלא משלם לצעורי נפשיה קביל עליה אי אי מצער נפשיה אי לא אי מצער נפשיה אי לא אי מצער נפשיה אי לא

ומ"ש ואין צריך התרת חכם כן הכריע הרמ"ם דלא כדעת רבותיו שהיו מזקיקים להתיר: **ומ"ש** וה"מ בתענית סתם וכו' כ"כ הרמ"ם דהכי משמע מהירושלמי שמחלק בין יום סתם לחיבד תעניתו ליום זה דמתענה ומשלים דמשמע דה"ט דיום סתם שיכול ללות ולפרוע לפיכך מיבד תעניתו שהרי יכול להתענות יום אחר תחתיו אבל יום זה אינו לוה ופורע לפיכך משלים אע"פ שאכל כזית ואע"פ דלאחר כך כתב דסוגיית התלמודא לא משמע הכי אלא אפי' ביום זה נמי לוה ופורע אם ירצה אלא שמכ"מ לא מיבד תעניתו כיון שקיבל עליו יום זה ומתענה ומשלים אם אינו רוצה ללותו על יום אחר מה שא"כ ביום סתם שמחוייב להתענות יום אחר ומיבד תעניתו של אותו יום והוא דעת הרשב"א בתשובה ודעת הא"ז בהג"מ לשם וכ"כ בהגה"מ פ"א שכן הורה ר"י וכ"כ הר"ן בשם הרשב"ד מ"מ מאחר שחזר הרא"ש וכתב וז"ל וכ"ל דאפי' למה שהביא רמ"ה מהירושלמי דיש חילוק בין יום זה ליום סתם דה"פ וכו' משמע דלא ברירא ליה להרא"ש דינא היכא הוי ולכך תפס דבינו לחומרא דביום זה אינו לוה ופורע: **ומ"ש** וכן תענית חלום וכו' כבר כתבתי דלאו דוקא תענית חלום אלא ה"ה תע"ל אז נדר להתענות ביום זה אלא כיון דאתא לאורויי לן דין תענית חלום בשבת נקט תענית חלום ותו דתענית חלום מפורש לשם בעובדא דר' יהושע בן לוי דאין לוין אותו:

ומ"ש וא"ל שיהיה התענית האחר מיד ביום א' וכו' כ"כ המרדכי פ"ק דשבת אבל בהגה"מ פ"ק דתענית כתב שהמנהג להתענות בא' בשבת מיד ואין לשנות המנהג וע"ל בסי' ר"ך וכסי' רפ"ח: יחיד

ומ"ש וא"צ התרת חכם וה"מ בתענית סתם כגון שנדר להתענות יום אחד וקבלו במנחה אבל אם יש לו יום ידוע להתענות כגון יום שמת בו אביו או רבו (ג) אין יכול ללוותו ולפורעו וכן תענית חלום אין לוין אותו שצריך להתענות מיד למחרת ואפי' בשבת וצריך להתענות יום אחר על שבטל עונג שבת וא"צ שיהיה תענית האחר

(ג) מיד ביום ראשון של אחר השבת

לחלוט כלום לגעורת ואר"ח וכו ביום הרי דמי לאו משום דתענית חלום הוה היה לוה אותו אע"פ שלא היתה סעודה של מצוה אלא מפני כבוד רב אמי דאדם גדול הוה לו מפני דרכי שלום ולהרי"ף שלא כתב אלא ליתנא בתרא נראה דאפילו בלי שום טענה אם רוצה ללוות תעניתו הרשות בידו דלא יהא אלא נדר ונדר בלי שום טענה יכול לשלומי ביומא אחרא ועוד שהרא"ש כתב הרי"ף לא הביא ליתנא קמא משום דאף לליתנא קמא הלכתא כרב באיסורי ע"כ ומשמע לכאורה דלרב ברלונו תלוי אם רצה ללות לוה אף על פי שאין לו אונס כלל אלא שמכ"מ הרא"ש פר"ח היכא דאיכא לערא לו אונס לוה תעניתו ופורע ושמעינן הא' כדברא משמואל דאמר לערא מקבל עליה אי מצי מצער נפשיה אלמא דרב במצטער קאמר ע"כ משמע דאפי' לרב לא שרי ללות אלא במצטער או אונס כגון מפני כבוד אדם גדול או מפני דרכי שלום וכיולא בזה הא לא"ה לא וז"ל הרשב"א בתשובה מה שכתבת בלוה אדם תעניתו ופורע שאין לו לאדם ללות אלא באונס גדול כמו שאמרת עכ"ל ויש לתמוה עליו למה כתב שהוא טעות דבהסוא לוזיף מר כיון שהיה שם כבוד אדם גדול אין לך אונס גדול מזה. ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והרא"ש פוסקים כליתנא קמא הכי נקטינן:

ומ"ש ואין צריך התרת חכם שם כ"ב הרא"ש ראיתי רבותי שהיו מזקיקים להתיר נדר תענית בג' דכיון שאמר הריני בתענית מחר הו"ל כמו נדר וראה כיון דצריך לפרוע לא נתבטל הנדר אלא מאומד הדעת אמרינן שהיה בדעתו להתענו יום א' ולא לקבוע יום זה לחובה וגם מירושלמי דנדרים יש ראיה דקאמר מלתיה דרב אמרה מתענין לשעות דאמר רב לוה אדם תעניתו ופורע ולגמרא דידן דכל תענית שלא שקעה עליו אמה אינו תענית א"א לפרושי אלא דמיקרי תענית מה שהתענה מקצת היום לענין זה דא"ל לשאול על נדרו. כתבו הגה"מ בפ"א פסק הר"מ כשמתענין בה"ב אחר החג או אפי' בי' ימי תשובה ואירע ברית מילה מצוה לאכול וא"ל התרה אע"ג דדבר שאינו כי אם מנהג צריך התרה הכא א"ל כי לא נהגו להתענות בכה"ג ודוקא האוכלים שם אבל אם שולחין לאדם מן הסעודה לבית אין לו לאכול מיהו מי שקבל עליו תענית במנחה באחד מעי"ת צריך התרה ע"כ:

ומ"ש דבינו וה"מ בתענית סתם כגון שנדר להתענות יום א' וכו' שם כתב הרא"ש בירושלמי פרק קונס יין משמע דוקא ביום סתם אבל ביום זה לא דגרסי' התם נדר להתענות ושכח ואכל כזית אבד תעניתו רב אמר בשם רבנין דתמן והוא שאמר יום סתם אבל יום זה מתענה ומשלים משמע ביום סתם הוא דאבד תעניתו לפי שיכול להתענות יום אחר תחתיו דלוה ופורע אבל יום זה אינו לוה ופורע לפיכך משלים אע"פ שאכל כזית והתם מייתי לה לעיל הביא דלוה אדם תעניתו ופורע וסוגיא דשמעתין לא משמע הכי מדקאמר שמואל וכי נדר הוא דלא סגי דלא משלים צערא הוא דקביל עילויה אי מצי מצער נפשיה וכו' ואי מיירי ביום זה ניחא דכי לא מצי אין זקוק לשלם דאי ביום סתם למה לא ישלם אי לא מצי השתא ליעבדיה זמנא אחריתי כשיהיה בריא וחזק ויוכל לעשותו. ול"ל דאפי' למה שהביא רמ"ה מהירושלמי דיש חלוק בין ביום זה ליום סתם דה"פ יום זה היינו דיום זה קבוע לו להתענות תמיד כגון שמת בו אביו וכיולא בו וביום סתם דהיינו שקבל עליו להתענות יום אחד ובמנחה קבל עליו להתענות אותו תענית למחר ובשביל קבלתו לא מקרי יום זה וע"כ צריך לפרש כן דהיאך תמלא שקבל עליו יום סתם והלא צ"ל הריני בתענית למחר עכ"ל. וכ"כ הגהות אשיר"י בפ"ק דשבת דיום זה דקאמר בירושלמי היינו שהיום גורם שקבל עליו להתענות יום שמת בו אביו וכיולא בו ויום סתם היינו שאומר יום פלוני ובפ"ק דתענית כתבו בשם א"ז שכח ואכל כזית איבד תעניתו והוא שאמר יום סתם אבל אם אמר יום זה מתענה ומשלים אם אינו רוצה ללותו על יום אחר ישלימו אחר שאכל ויפטור ע"כ. וכתב בתה"ד סי' ר"ע נראה דהא דכתב הא"ז דאפי' ביום זה יכול ללותו ר"ל ביום זה כגון מתענה ביום פלוני (ב) אבל ביום קבוע מודה שאין יכולין ללות דמסתמא לא פליג אירושלמי והר"ן כ' וז"ל י"א דכי אמרינן לוה אדם תעניתו ופורע ה"מ בשקבל עליו סכום תעניות ולא פירש ימים ידועים ואח"כ בירר להתענות יום ידוע בעד אחד מאותם הימים דכיון דאותו יום אינו מעיקר נדרו וכשהוא לוותו עדיין נשאר נדרו קיים בכה"ג לוה ופורע וסמכי לה מהירושלמי שהביא הרי"ף נדר להתענו' ושכח ואכל אבד תעניתו רב בשם רבנין אמר והוא דאמר יום סתם אבל אם אמר יום זה מתענה ומשלים ומשמע להו דהיינו טעמא דביום סתם איבד תעניתו מפני שיכול להתענו' יום אחר תחתיו דלוה ופורע אבל ביום זה דלא שייך למימר דלוה ופורע משלים והתם נמי מייתי לעיל מינה הך דלוה אדם תעניתו ופורע ואחריש אמרו דאפי' ביום זה לוה ופורע דהא אמרינן הכא לא יהא אלא נדר ומנדר דנדקה הוא דאתיא עלה דכתיבנא והתם בפ"ק דערכין מסקינן דאפי' באומר סלע זו לצדקה כל שלא בא ליד גבאי לוה ופורע וכן דעת הרמב"ד והרשב"א ז"ל והך ירושלמי דקאמר דביום סתם מיהי דהיינו טעמא דביום סתם אבד תעניתו לפי שעדיין הוא מחוייב להתענות יום א' אבל ביום זה כל ששכח ואכל אינו מחוייב שיפרענו והרי נדרו בטל מעתה ומ"ה מתענה ומשלים עכ"ל והדעת הראשון הוא דעת הרמב"ם שכתב בפ"ד מה' נדרים הנודר לצום י' ימים באיזה יום שירצה והיה מתענה ביום א' מהן והוצרך לדבר מצוה אז מפני כבוד אדם גדול ה"ז אוכל ופורע יום אחר שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר ע"כ וכך נראה שהוא דעת הרא"ש בתה' דקאמר דביום סתם לוה ופורע היינו שקבל עליו להתענו' יום א' ובמנחה קבל עליו להתענו' אותו תענית למחר ובשביל קבלתו לא מיקרי יום זה דמשמע הא אם לא קבל עליו קודם לכן להתענו' יום א' אלא במנחה קבל עליו להתענו' למחר אין חילוק בין בקבל עליו קודם לכן להתענו' יום א' ללא קבל ובירושלמי חד מנייהו נקטי ואמרי לוה ופורע וה"ה לאידך דתרווייהו בחד שיטה שייטי כך נ"ל לפי מ"ש בפ"ק דתענית אבל ממ"ש בפ"ק דשבת משמע דאינו יכול ללות אלא בקבל עליו להתענו' יום א' ובמנחה קבל עליו אותו תענית למחר אבל ביום זה ממש אינו יכול ללות: ולענין הלכה כיון דהרמב"ם סבר דהיכא דלא נדר להתענו' קודם לכן סך ימים אלא קבל עליו סתם להתענו' ביום זה אינו יכול ללוותו כלל אפי' מפני דבר מצוה והרא"ש בפ"ק דשבת משמע דהכי נקטינן. כתוב בת"ה סי' ער"ה שמי שנדר להתענו' שני וחמישי שנה תמימה או חצי שנה נוכל לומר דדמיין ימים הללו קצת ליום קבוע הואיל ובירר ימים הללו משאר ימי השבוע משום דיומי דרחמי אינון ולא מצי ללוותן וכן משמע בא"ז וכו' אפס ו"ל דכל זה מיירי אם לא ירצה ללות ומ"מ הדעת נוטה בינתן דאין לאדם ללות התעני' אלא בשביל אונס או צער ממש או בשביל סעודת מצוה דשייך בגוייהו ואעפ"כ צריך להתענו' מקצת היום זמן מועט יותר משהוא רגיל עכ"ל ומ"ש שצריך להתענו' מקצת היום וכו' נראה שהטעם מפני שכתב הרא"ש בפ"ק דתענית' דמיקרי תעני' מה שהתענה מקצת היום לענין זה דא"ל לשאול על נדרו: במרדכי סוף תענית' מצאתי כתוב מספרא לר' שמא דוקא תעניתו אבל תע"ל שמא אינו רשאי לפרוש מן הצבור ע"כ ורב"ו כתב בפשיטות נראה שהתעני' שמתענין הצבור אינו לוה ופורע ואם שכח ואכל משלים תעניתו כיון שאינו יכול לפרעו וכ"כ הכלבו בשם הרא"ד דתע"ל שהסכימו עליו על כל צרה אינו רשאי ללות ולפרוש מהם ואע"ל בד' לומות שיש להם זמן קבוע שאינו לוה וכ"כ בפסקי התוס' ופשוט הוא והכי דייק תיבת תעניתו וכתב עוד הכלבו בשם הרא"ד שאפי' באומר יום זה ומיהו מי שקבל עליו שני וחמישי של כל השנה אינו לוה תעניתו לפי שלצער עצמו לצער גדול נתכוין. כתב הרא"ש וז"ל הרא"ד פירש לא יהא אלא נדר אילו אמר סלע זו לצדקה עד שלא בא ליד הגבאי מי לא מצי יזיף ופרע והאי נמי כל כמה דלא עביד תעניתא כמאן דלא בא ליד גבאי דמי שהרי בידו הוא וקבלת תעני' אינו אלא לצדקה כאילו מתנדב מחלבו ודמו לגבוה ותמורתה יתן לעניים ואומדן דעת הוא דאדעתא דהכי קבל הלכך לוה ופורע ומ"ש ותמורתה יתן לעניים לא ידעתי לאה כיון דצריך לפרוע תעניתו אפשר שר"ל שבו תלוי הדבר אם ירצה יתן תמורתה לעניים ולא יתענה ואם ירצה יפרע תעניתו ולא מסתבר לי דהא אמרינן גדולה תעני' מן הצדקה שזה בגופו וזה בממונו נמצא שאין התשלום שוה. עכ"ל ורבינו ירוחם כתב כל זה ואח"כ כתב ורא"ל לאותיו מהגין לפדותו כשיש בו צער או אונס ע"כ ותימא כיון דאיכא צער או אונס מה היו ציריכים לפדותו הרי יכולין הם ללותו וי"ל דמיירי כשלא היו רוצים לצער עצמם להתענו' יום אחר א"כ אדם היו סוברים כדברי האומרים דבמקבל עליו להתענו' יום זה אינו רשאי ללותו ובמקום צער או אונס היו פודים אותו בדמים ונותנים לעניים:

כתוב בכתבי מה"ר איסרלן סי' ס' שמי שהוא נדור ובא להתענו' סך תעניות יכול לדחותם עד ימות החורף וכ"כ בהגהת מרדכי ס"פ אילו נשך: עוד בכתבים הנזכרים סי' ס"א שב' ימים וב' לילות רצופים כ"ל להשוותם נגד מ' תעניות שאינן רצופים: **וכן** תענית חלוס אין לוין אותו שצריך להתענות מיד למחרת ואפי' בשבת כלומר שצריך להתענות מיד למחרת הלילה שרואה החלום ואפי' אם הוא בשבת אלמא דלא מהני לבטל חלוס רע אלא תענית של אותו יום עצמו הילכך ליכא למימר דיה שילוה אותו וכבר נתבאר זה בעובדא דר' יהושע בריה דרב אידי (יב:) שכתבתי: **ומ"ש** שצריך להתענות יום אחר על שביטל עונג שבת פשוט הוא בפ"ק דתענית' ובפ"ק דשבת (יא.) ול' רבינו אינו מתוקן כל צרכו ושעור דבריו כך הם וכן תענית חלוס אין לוין אותו שצריך להתענות בו ביום עכ"פ כדי לבטל חלוס רע ואפי' בשבת צריך להתענו' על חלוס רע וצריך להתענות ביום אחר על שביטל עונג שבת: **ומ"ש** וא"ל שיהיה התענית האחר מיד ביום א' שלאחר השבת כ"כ המרדכי בפ"ק דשבת וה"ה בפ"א מה' תענית ובשם הרשב"א מצאתי כתוב דוקא מי שתשש כחו ואינו יכול להתענות ב' ימים רצופים שאל"כ ראוי לו שלא יתענה כלל שליחה וכפרה ע"כ וכבר כתבתי בסי' רפ"ח שהשווה בפ' ויקהל מצריך להתענו' ביום שאחר השבת מיד וגם בהג"א בפ"ק דתענית כ' שהמנהג

דרכי משה

לכפרה: (ב) וכ"כ רי"ו פי"ד ח"א ובהגה"ה פ"ק דשבת באשר"י משמע דבה"ג מקרי יום סתם: נראה

פרישה

(ב) **אין** יכול ללוותו ולפורעו ודעת הרמב"ם וסר"ן והרמ"ם וב"י ורמ"א לפסק הלכה דוקא אם נדר להתענות סכום תענית לזמן באיזה יום שילה וסיה מתענה ביום א' אע"פ שקבלו עליו מתחמול וצריך לדבר מצוה או מפני כבוד אדם גדול או שמצטער הרי זה לוה ופורע יום א' שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר ומלא יום זה אינו מעיקר הנדר וכשהוא לוותו עדיין נדרו קיים אבל אם לא קבל עליו קודם לכן להתענות יום אחר אלא במנחה קבל עליו להתענות למחר מקרי תענית זה ואינו יכול ללוותו: וכתב הרמ"ר כ"ל ורמ"א וכ"ם שאינו יכול ללוות ולפרוע תע"ל ומיהו תענית בה"ב שנוהגין להתענות אחר הפסח וסוכות או אחילו בי' ימי תשובה ואירע בהם ברית מילה מצוה לאכול וא"ל התרה כי לא נהגו להתענות בכה"ג ודוקא כשאוכלין שם אבל אם שולחים לכ"א לביתו אין לאכול ואם קבל עליו התענית במנחה צריך להתענות יא"א שאם מצטער הרבה בתעניתו יכול לבוותו בממון ע"ה באונס אחר וכתב רמ"א וכ"ל דוקא בקיבל עליו תענית בעלמא אבל קבלו דרך נדר צריך לקיים נדרו:

(ג) **מיד** ביום א' שלאחר השבת ז"ל מ"ן ע"ם בתוס' וסגסות רא"ם בשם א"ז שהגו להתענות ביום

שהמנהג לתענות באחד בשבת ואין לשנות המנהג וכתוב בתה״ד סי׳ רע״ח כתוב במנהגים מתענה בשבת לא יתענה באחד בשבת בחנוכה אלא יתחין עד לאחר חנוכה אבל המתענה בי״ט ראשון משום הלום יתענה בי״ט שני עכ״ל ודבר תימה הוא לומר שיתענה בי״ט שני דא״ג דבקיאים בקביעת דירחא מ״מ הרי אין טוהגים בו קודש ואסור לזלזל בו הלכך לא יתענה עד מוצאי י״ט אח״כ מצאתי בשבלי הלקט וז״ל נמצא בספר החסידים אדם שהתענה תענית חלום בשבת וחנוכה לא יתענה בא׳ בשבת בחנוכה אלא יתחין עד לאחר חנוכה ויתענה אבל אם התענה בי״ט בשבל חלום יתענה בי״ט האחרון וכ״ל דהכא שבקום לחסידותייהו שאין להקל ולבטל עונג י״ט דלא גרע י״ט שני של גליות מחנוכה ופורים עכ״ל : וכ׳ בסג״מ פ״א מה׳ תענית פסק ה״ר אלחנן הנודר להתענות בשבת או בר״ח וחנוכה ופורים (ג) צריך למיתב תעני׳ לתעניתיה כדאמר בפ״ק דר״ה (יח:) לאו והתענו על מה שהתעניתם וזה היה בחנוכה ובשונג וכן הדין בתענית חלום ע״כ ומשמע דה״ה למתענ׳ בעי״ה תעני׳ חלום שצריך להתענו׳ תענית אחר שהרי הוא מצווה לאכול בו ואיתי ליה סמך בקרא דאורייתא :

כתב ר״ע ורבי קלונימוס שבזמן הזה אין להתענו׳ תענית חלום בשבת וכו׳ כ״כ הגה״מ בפ״ק דתענ׳ ואח״כ כתבו ומנהג בזמן הזה שמתענין בשבת תענית חלום וכן היו נוהגין רבותינו ואם הוא ת״ח יש כל היום כולו ולומד בתעניתו ויתכפר לו והמרדכי כתב בפ״ק דשבת דאין להתענו׳ אלא על חלום שראה תלת זימני ע״כ . והעולם נוהגין להתענו׳ בשבת על אחד מג׳ חלומות והם הרואה ס״ת שנשרף או יה״כ בשעת נעילה וקורות ביתו או שיניו שנפלו וי״א שהקורא בס״ת הוא אחד מאלו ואחרים אומרים שהרואה שנועא אשה הוא אחד מהן וי״א הרואה שהוא יה״כ אע״פ שאינו שעת נעילה והא דרואה שיניו שנפלו דוקא שיניו אבל הרואה שנשרו לחייו חלום טוב הוא דמתו היועלים עליו רעה כדאיתא בפרק הרואה (נו:) : **והמתענה** בשבת י״א שאומר עניני ברכה בפ״ע וכו׳ כתבאר בסי׳ ר״ך : **דין** המתענה בר״ה ת״ח אכתוב בסי׳ תקל״ז המתענה תעני׳ חלום אם צריך להמתין עד שקיעת החמה כתבתי בסי׳ תקל״ב : **אין** תע״ל בבכל ליתסר במלאכה ולהפסיק מבע״י אלא ע״ב בלבד ספ״ק דתעני׳ (יא:) א״ר ירמיה בר אבא אין ת״ל בבכל אלא ע״ב בלבד. כ׳ הרא״ש פי׳ רא״ה לפי שאין אם נשיא דגרסינן בירושלמי פ״ב דמכילתין ב רבי חלבו אמר לרבי יודן פוק עמן דצערך עבר א״ר יוסי הדא דתימא אילין תעניתא דעבדין ליתנא תעניתא דלית נשיאה עמנא וכ׳ רא״ה דיחיד שקבל עליו תעני׳ סתם לא חייסינן שמא ת״ל קבל עליו כיון שאין ת״ל בבכל והביא ראיה שכן הלכה כשמקבלין עליהם תענית ב׳ וה׳ וב׳ ומברכין למי שמתענה אומרים תעני׳ סתם ואינם אומרים תעני׳ יחיד וכ׳ עוד הרב אלפס לא הביא מימרא דרב כהנא אמר יחיד שקבל עליו תענית אסור בנעילת הסנדל חייסינן שמא ת״ל קבל עליה וגרסה דס״ל כמש״ל בשם אבי״ה דהאידנא ליכא למיחש משום דקיי״ל אין ת״ל בבכל עכ״ל . ומיהו המרדכי כתב בשם אבי״ה כשמקבל התעני׳ אומר אהא בתעני׳ יחיד למחר עכ״ל משמע דלכתחלה צ״ל כן וכ״כ רבי׳ בסי׳ תקס״ג : כ׳ בתשובו׳ מהר״י ווי״ל בשבת יום שמת אב או אם באדר שמעתי שהורה מהר״י מולן לנוס בשתיהן . אבל נראה שיש לנוס באדר שני ולא בראשון דאמרינן בנדרים (סג:) הנודר עד אדר אם לא ידע שהשנה מעובר׳ עד אדר הראשון ואם יודע שהשנה מעובר׳ עד אדר השני והכא נמי הא ידע ואני רגיל כמו מהר״י ז״ל עכ״ל מצאתי כתוב מתענין יום המיתה כ״כ אגודה ועל המתעניס יום הקבורה כתב הכל הוא ורמייתו מדקאמר שמואל יום שמת בו אביו וכ׳ מהר״י קולון בשורש ל״א שאם אירע יום שמת בו אביו בשבת או בר״ח יש לדחותו למחר כ׳ מהרי״ל בתשובה על אשה שנדרה ליולך על קברי הצדיקים שבמקום פלוני ובכבר ימים רבים ואח״כ אירע שהשכירה ליולך אם פסק דדי בהליכה זו דכיון דלא נדרה להוליא משות דמיא לנודר לקנו׳ בית בא״י דאין מחייבין אותו עד שימצא הראוי לו דאדעתא דהכי נדר הכא נמי ל״ש וכן הנודר להתענו׳ סכום ימים רצופים ומקלע ליה בהון תעני׳ חובה או שאר תעניו׳ חובה מי לא נפיק הלא לצעורי קבל עליה ה״כ ל״ש ודמיא נמי להא דתנן (חגיגה ז:) ישראל יולאין ידי חובתן שמחה בנדרים ובנדבו׳ אלמא אע״ג דבעי לאיקווי שלמי נדר או נדבה אם״ה נפיק ביה ידי שמחה אלמא לא אמרינן כיון דאי׳ לא ליפוק ידי נדרו ולא דמיא להאי (נזיר יג:) דהריני נזיר ונזיר לכשיהיה לי בן וכו׳ דמייתי ליה מהר״מ בשמחות דהתם תרי נדרי ניהו כ׳ הרמב״ם בפ״א כל הנדרי בתעני׳ בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הציבור על צרתם הרי זה לא יהנהג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כענין שנאמר (איכה ג) מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו (ה) :

תקסט יחיד שמתענה על צרה ועברה וכו׳ בפ״ק דתעני׳ (י:) ת״ר הרי שהיה מתענה על החולה ונתרפא או על הצרה ועברה ה״ז מתענה ומשלים וכתב המרדכי בשם רא״ה דהא דקתני מתענה ומשלים היינו כגון שנתרפא החולה או שעברה הצרה לאחר הגן החמה לר״מ ולרבי יהודה אחר חצות ולר׳ יוסי אחר ט׳ שעות ומשמע דהלכה כר׳ יהודה עכ״ל אבל רש״י פי׳ על החולה ונתרפא . ה״ה אם מת החולה בעי לקיומי נדרו . על הצרה ועברה מתענה ומשלים ואם לאו נראה כמתנה עם קונו . משמע מדבריו דאפי׳ נתרפא או עבר׳ הצרה קודם חצות מתענה ומשלים וכ׳ הרא״ש הקשה הרא״ד מ״ש מתעני׳ גשמים שמפסיקים ביום אם ירדו שעה צריך רחמים שלא תחזור ואינו טעם מספיק דבגשמים נמי אפי׳ לא ירד להן כל צרכן אוכלין ושותין ושמחים ואומרים הלל לפי שנתקבלה תפלתם ובוטחי׳ בבורא שירדו להם כל הצורך וזה שייך לומר אף בשאר צרות אלא נ״ל לחלק בין צבור ליחיד דצבור צריכים להלל ולהודות מתוך שמחה ובכרם מלאה אבל יחיד משלים תעניתו וכן משמע מתוך הרמב״ם שכתב גבי צבור שהיו מתעניס וירדו גשמים קודם חצות שמפסיקין וכן אם מתעניס על צרה ועברה אם קודם חצו׳ לא ישלימו אחר חצות ישלימו אלמא לא מפליג בצבור בין גשמים ובין צרו׳ אחרות וא״כ צריך לחלק בין צבור בין יחיד ה״ז משלים כל התעניות שקבל עליו ונראה דה״ה נמי אם מת החולה דכיון שקבל עליו תענית סתם ולא התנה דעתו היה אקבלה זו מתוך שקבל עליו תעני׳ הללו תהיה מקובלת תפלתו שיתפלל על החולה ועל הצרה והאי דנקט ונתרפא משום דבדבר זה יש חילוק בין צבור ליחיד עכ״ל . וכ״כ הר״ן ג״כ דמסתברא שלא יומו בלבד הוא משלים אלא כל הימים שקבל עליו להתענו׳ ובטעם הדבר כתב דברי הרא״ד שחלק בין תעני׳ גשמים לתענית דשאר צרות וכ׳ עוד אבל מדברי הרמב״ם בפ״א מה׳ תעני׳ נראה שעל היחיד אמרו שהוא מתענה ומשלים בכל הצרות כולם והיינו דקא מייתי לה הכא גבי תעני׳ של יחידים והכיא דאמרי׳ התם לא ישלימו בת״ל דוקא היא שאין מטריחין על הצבור אלא כפי הצורך בלבד והיינו דתני לה התם בלשון רבים לא ישלימו וגם ה״ה כתב שדעת הרמב״ם לחלק בין צבור ליחיד ונתן טעם לדבר משום טרחא דצבורא א״כ משום דב״ד כי גזרו תעני׳ לבן מתנ׳ עליהם בכך אבל יחיד דבריו שבלב אינן דברים וכך כתב רבינו ודלא כמ״ש המרדכי ע״ש ראבי״ה דהך דחולה ונתרפא כגון שנתרפה לאחר חצות דליתא אלא אפי׳ קודם חצות נמי מתענה ומשלים ביחיד ומ״ש אם מת וכו׳ כן פירש רש״י וכ״כ הרא״ש ומשמע מדבריו דבמת אין חלוק בין יחיד לציבור דאפי׳ ציבור צריכין להשלים כל תענית שקבלו עליהם ואין לחלוק בין יחיד לצבור אלא בנתרפא ועברה הצרה ועיין במ״ש מהרא״י בת״ה בסי׳ ר״פ :

תקע מי שנדר להתענות וכו׳ כל מ״ש

תקסט יחיד שמתענה על צרה ועברה או חולה ונתרפא או מת וכו׳ כן פירש רש״י וכ״כ הרא״ש ומשמע מדבריו דבמת אין חלוק בין יחיד לציבור דאפי׳ ציבור צריכין להשלים כל תענית שקבלו עליהם ואין לחלוק בין יחיד לצבור אלא בנתרפא ועברה הצרה ועיין במ״ש מהרא״י בת״ה בסי׳ ר״פ :

תקע מי שנדר להתענות וכו׳ כל מ״ש

השבת כתב רב עמרם ור׳ קלונימוס שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת שאין אנו בקיאין בפתרון החלומות לידע איזה רע ואיזה הוא טוב ואין מתענין בספק (ד) וכ״כ אבי העזרי והמתענה בשבת י״א שאומר עניני ברכה בפני עצמה ונראה יותר לכוללו באלהי נצור (ד) בלא התימה כדפרישית לעיל בסוף ברכות אין תענית צבור בבבל ליאסר במלאכה ולהפסיק מבע״י אלא ט״ב בלבד הלכך יחיד שקבל עליו תענית לא חיישינן שמא תענית צבור קבל עליו ומותר בכולן :

תקסט יחיד שמתענה על צרה ועברה או חולה ונתרפא או מת צריך להשלים כל תעניות שקבל עליו אבל הצבור שמתענין על שום דבר ונענו קודם הצות לא ישלימו :

תקע מי שנדר להתענות כך וכך ימים וארעו בהם שבתות וימים טובים או ראשי חדשים חנוכה ופורים נדרו בטל וצריך

(ג) ונראה דה״ה חש״מ וכ״כ מהרי״ל : (ד) וכתב באגור דאומר אחר תפלה אלהי בזמן שבית המקדש קיים כו׳ : (ה) כתב בספר של מהרא״י ז״ל שב׳ ימים וב׳ לילות רצופים יש לחשבן ולהשוותן נגד מ׳ יום שאינן רצופים עכ״ל ומצאתי כתוב במנהגים וז״ל בתשובת מהר״ם מ״ץ סי׳ ס״ב בקנס לאחד שעבר חרם קדמונים להתענות מ׳ יום בכל שבוע ב״ה וכתב על זה ואם רוצה להתענות נגד זה ג׳ ימים וג׳ לילות רצופין לא יפטור בכך למען ישים אל לבו עונותיו ימים רבים ויתכפר לו באריכות הזמן עכ״ל הר״מ הר״י פירש שאין לדמות ג׳ ימים למ׳ יום אע״פ שאינן רצופים מהר״ם מזמין אמר ששמע ממהר״ש שנראה לו ששני ימים ולילות רצופין בתענית חשובין כמ׳ יום שאינן רצופין כתב מהר״י ברין אם אדם בריא דוקא ג׳ ימים וג׳ לילות ואם הלש די בב׳ ימים וב׳ לילות וכן בתשובת מוהר״ר חיים פלטיאל על נשים שמוצאות אצליהם ילדים כתב שג׳ ימים וג׳ לילות חשובין כמ׳ ימים רצופין ע״כ מצאתי ונראה דכל זה לא מיירי אלא לענין אדם שנתחייב להתענות מ׳ יום מכח איזה חטא ובהא מיירי כאן אבל מי שנדר להתענות מ׳ יום לא יוכל לפטור נדרו אפי׳ בג׳ ימים וג׳ לילות ויותר אלא צריך לקיים מה שנדר וכ״ש אם היה המ׳ יום שמתענין קודם ר״ה ויה״כ דוגמת מ׳ יום שהיה מרע״ה בהר שדוקא קאמר ולא יוכל לפטור עצמו בג׳ ימים ולילותיהן ודלא כמו שהורה מוהר״ר שלמה לוריא ז״ל לאחד שנדר להתענות מ׳ יום קודם ר״ה והורה לו להתענות בעד זה ב׳ פעמים ב׳ ימים וב׳ לילות וכ״ל שטעה בהוראה זו מטעם שבתבתי ומצאתי ראייה לדברי במנחות פ׳ הרי עלי עשרון במשנה שור שוה מנה והביא שנים במנה לא יצא אפי׳ זה במנה חסר דינר וזה במנה חסר דינר לא יצא וה״ה כאן ואע״ג דיש לחלק בין קבלת תענית לנדר כדלקמן סי׳ תקע״ט מ״מ נראה דבזה אין לחלק וצריך לקיים מה שקיבל עליו ולא דמי להא דכתבתי בשם הראב״ד דיכול לפדות תענית במקום צער או אונס דשאני התם דאדעתא דהכי לא קיבל עליו אבל כאן דסוף סוף יצטער עצמו צריך לקיים מה שקבל עליו או ישאל על קבלתו כן נ״ל :

• תקסט (א) וכ״כ הג״א בשמו : (ב) עיין בי״ד סי׳ ר״ך :

פרישה

אם מ׳ מיד ובפנו סמוכה שהוא יום מיד שלהן : (ד) וכ״כ מהי סעזרי והעולם נוהגין להתענות וע״ל סי׳ רפ״ח שכתבתי על מה נוהגין להתענות פ״ש :

מי

חדושי הגהות

ב רבי חלבו אמר לרבי יודן נשיאה פוק עמן וצערך עבר (כלומר צא עמנו וצערך שאתה מצטער על הצבור יעבור שע״י יציאת הנשיא התענית מקובל) א״ר יוסי הדא אמרת אילין תעניתא וכו׳ כן פסק בעל קרבן עדה :

דבנשבע

מ"ש בסימן זה כתבתי לעיל סימן תי"ח : ומ"ש ואם נשבע בהן להתענו' וכו' פי' שנשבע בהן לבדן להתענו' דאי כשנשבע להתענו' כך וכך ימים ואירעו בהם שבתו' וי"ט הא כבר נתבאר בי"ד סימן רע"ז דחלה השבועה אף על השבתו' וי"ט מטעם איסור כולל בשב ואל תעשה וכ"כ לעיל בסי' תפ"ה ונריך נמי לומר דדוקא בנשבע בשבתות וי"ט שהם דאורייתא אבל חנוכה ופורים ור"ח כיון שהם מדרבנן חלה עליהן שבועה כמ"ש הרא"ש סימן רע"ז הביאו רביו בי"ד סימן רל"ט וכאן קיצר רביו ופתם דבריו לפי שנסמך על מה שהבאר בי"ד כי שם מקום עיקר דיניה אלו :

תקעא היושב בתענית וכו' פשוט פ"ק דתענו' וכ' בעל הלשית חכמה דאף ת"ח אם נודע לו חטאתו אשר חטא שראוי להתענו' עליהם מחוייב הוא להתענו' על כל פנים והאריך ע"ז והסמ"ג כ' דבשהבאר מתענין יש לו לת"ח להתענו' ולצער עצמו עמהם ומביאו ב"י :

תקעב אין נוזרין וכו' משנה בפ"ב דתענו' ודברי רבינו בשלא להפקיע השערים ולפי שהרואה שקונין ביום ה' וכו' הם פירש"י וטעם זה שייך בכל התענויו' שנוזרין על כל צרה שלא תבא אבל הר"ן פירש בשם ר"י דבתעני' של גשמים בלבד אמרו לפי שאז מתייקר השער כשרואין מתענין על הגשמים ולא רצו חכמים שתהא הפקעת השער בתחלה בה' מפני כבוד השבת ע"כ ולפ"ז משמע דבעיר שרובה עו"ג נוזרין בתחלה בה' בין לפירש"י ובין לפי' הר"י אבל ה"ה כתב שנהגו שבשום מקום אפי' בעיר שרובה עו"ג אין נוזרין תעני' לכתחל' אלא בשני ושכן עיקר ומביאו ב"י וכתב בפסקי תוס' דתע"ל שגזרו תעני' ואירעו בה ר"ח או פורים ולא העלו על דעתם מפסיקין בהן ר"ח ומשלימין לאחר כולל בשב ואל תעשה וכ"כ לעיל בסי' תפ"ה ונריכין לפרוע אותו יום שמפסיקין עכ"ל וכ' ב"י משמע מדבריהם דאפי' תע"ל דאין נוזרין תעני' ואירעו בה ר"ח או פורים ולא העלו על דעתם מפסיקין ולא רצו חכמים שתהא הפקעת השער בתחלה בה' מפני כבוד השבת ע"כ ולפ"ז משמע דבעיר שרובה עו"ג נוזרין בתחלה בה' בין לפירש"י ובין לפי' הר"י אבל ה"ה כתב שנהגו שבשום מקום אפי' בעיר שרובה עו"ג אין נוזרין תעני' לכתחל' אלא בשני ושכן עיקר ומביאו ב"י וכתב בפסקי תוס' דתע"ל שגזרו

ומ״ש ושבתות וימים טובים מותרים לפניהם ולאחריהם כפ״ב דתענית׳ (יז :) תניא דאפילו בימים שהיתה נוהגת מגילת תענית׳ שבתות וי״ט מותרים לפניהם ולאחריהם משום דדברי תורה אינם גזיזה ומפורש התם בגמרא (יח :) דר״ת נמי דאורייתא הוא ולפניו ולאחריו מותר :

תקעד ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין וכו׳ ברייתא פ״ק דתענית׳ (י :) ההולך ממקום שאין מתענין למקום שמתענים הרי זה מתענה עמהם ממקום שמתענין למקום שאין מתענין ה״ז מתענה ומשלים שכח ואכל ושתה אל יתראה בפניהם ואל ינהג עידונין בעצמו : פירש״י ה״ז מתענה ומשלים . כל התעניו׳ שקבלו עליהם בני עירו דומתנים עליו חומרי מקום שלא משם וסיים הה הרא״ש כיון דדעתו לחזור אכל ושתה דיעבד אל יתראה בפניהם שנראה כחתן בין אבלים הקנאו בו ואל ינהוג עידונין בעצמו שלא יאמר הואיל ואכלתי כל שהוא אוכל הרבה : **ומ״ש** רבי׳ בשם ריב״א שם במרדכי וז״ל ההולך ממקום שאין מתענין למקום שמתענין פי׳ ריב״א אפי׳ אם דעתו לחזור מתענה ומיהו כיון שלא קבל עליו להתענו׳ נראה שאם יצא מחוץ לעיר חוץ לתחום מותר לאכול וא״צ להשלים מדלא קתני בסיפא מתענה ומשלים כדתני בריש״א וכ״מ בחולין (קי :) דחוץ לתחום מותר כדקאמר התם חוץ לתחום אכלתיהו. ופירש רבי׳ אבי העזרי ואני מוסיף דאפי׳ בעיר שמתענין שרי ליה למיכל בחדר אחר במקום שלא יהו רואין אותו וסרכי כדמוכח בפ׳ מקום שנהגו (נא :) בעובדא דרבה בר בר חנה דדעתו לחזור הוה ואפ״ה שייה ואין לחלק בין תעני׳ לדבר איסור והתום׳ פסקו דכל זמן שהוא בעיר צריך להשתתף עם הצבור בצרתם ואם שכח ואכל אל ינהוג עידונין בעצמו נראה דהכי בעי למימר לא יאמר כיון ששכח ואכל מעט אגמור שעודתי עד שובעי אלא מיד שנזכר יפרוש מלאכול ורא״ה פי׳ דעדון אפי׳ בפני עצמו אסור דמתוך כך פניו להובות מי שאכל שם וריחו נודף וכי יחזור ויאכל כדי שידוף יותר תוספות ונראין הדברים דאל״כ היינו ריש״א דקתני אל יתראה בפניהם עכ״ל : **ומ״ש** רבי׳ דסוגיא דשמעתא מוכח דמיירי בהולך שם קודם לכן וקבל עליו תעני׳ לא ידעתי היכי מוכח סוגיא דשמעתא הכי ועוד קשה דאי בשקבל עליו תעני׳ מאי קמ״ל פסיעה דמתענה ומשלים מיהו בהא איכא למיתר דאילטריך לאשמעי׳ דלא תימא לא קבל עליו להתענו׳ אלא בעודו עמהם בלבד : **מצוה** להרעיב אדם עצמו בשמת רעבון וכו׳ עד סוף הסימן בפ״ק דתעני׳ (יא :) והא דאמרינן שאסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון מייתי לה בגמ׳ מדכתיב וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וכתבו התוס׳ וא״ת הרי יוכבד נולדה בין החומות ואותו העת עת רעב היה וע״כ שמשו מטותיהן בשני רעבון י״ל דלכ״ע לא הוי אסור אלא למי שרואה לנהוג עצמו בחסידות ויוסף לא שמש אבל שאר ב״א שמשו ומה״ר אליה מזרחי ז״ל כ׳ בפרש״ ויהי מקץ דשמא י״ל דכיון דא״א לבטל מפריה ורביה אא״כ יש לו נקיבה בכלל בניו כל זמן שלא נולדה ללוי בת חשוך בניס מיקרי והותר לשמש וק״ל דא״כ גם יוסף היה מותר לשמש שלא היה לו בת דא״כ היה מונה אותה הכתוב בשבעים נפש . והר״ן תירץ דאיסור תשמיש המטה בשני רעבון אינו אלא משום שישראל שרויין בצער ויורדי מצרים יודעים היו בעצמם שהם שבעים ויוסף נמי יודעים היו בו שהוא בריות אבל יוסף היה סבור שהן שרויים בצער ולפיכך לא שמש עכ״ל והא דקאמר הר״ן שהיו יודעים ביוסף שהוא שרוי בריות אינו יודע מהיכן ידע שהיו יודעים כן ט׳ חדשים או ז׳ קודם ירידתם למצרים שמפשטי הכתובים נראה שלא ידעו ממנו אם הי אם מת עד שנתודע להם ותיכף ירדו למצרים ואז נולדה יוכבד ונמצא ששמש לוי ט׳ חדשים או ז׳ קודם לכן . וכ״כ שקודם מתן תורה לא הוה מתסר לשמש בשני רעבון והא דמייתי מוליוסף יולד שני בנים וגו׳ אסמכתא בעלמא הוא ומייתורא דבטרם תבא שנת הרעב דייק ליה דאחר שבא שנת הרעב אסור לשמש אחר שנתנה תורה ותדע שכן הוא דהא חשובי בנים משמשים מטותיהם בשני בצורת ויוסף קודם שנולדו לו שני בנים חשוך בנים היה ומותר היה לו לשמש אפי׳ אם היו שני רעבון וא״כ היכי מייתי מינה הלכך ודאי משמע דאסמכתא בעלמא הוא :

גרסינן בירושלמי ספ״ק דתעני׳ תני בשם רבי יהודה תאיבי בנים משמשין מטותיהם א״ר יוסי ובלבד יום שטבלה ולכאורה משמע דאתאיבי בנים קאי ללא שרי להו לשמש אלא בליל טבילה בלבד ואם כן הוא יש לתמוה דתאיבי בנים צריכים לשמש תמיד עד שידעו שנשותיהם מעוברות וכ״ל שכ״ל דאדלעיל קאי דקאמר בשעה שאתה רואה חסרון בא לעולם עשה אשתך גלמוד ואתא ר״י למימר דהיינו חוץ מליל טבילה שבאותה הלילה צריך לשמש אף על פי שהוא שנת רעבון :

פרישה

(ב) **ושבתות** וימים טובים מותרין לפניהם ולאחריהם אפי׳ בזמן שנוהג מגילת תענית דברי תורה אין צריך חיזוק :

סי׳ תקעד (א) **אל** ירא בפניהם באילו אכל ומשמי טעמא אוס ובכל ודברים שיש לסם ריש אסור לאכול ריב״א : (ב) **ואל** ירא עידונין בעצמו אפילו שלא בפניהם לומר קוראל ואכלתי מעט אאכול הרבה אלא מיד שיזכור יפרוש מלאכול מרדכי :

(ג) **ואסור** לשמש בו המטה מן מבליל עבילה . כך דקדק ב״י מהירושלמי ע״ש וכ״פ בש״ע : ושוסין

יוסף היה סובר שהן שרויין בצער ולפיכך לא שימש וב״י הקשה ע״ו התירוץ אין ידעו ז׳ חדשים קודם למצרים אליה מזרחי תירץ שלו משוך בנים היה שעדיין לא היה לו בת ולכך היה מותר (וכמ״ש לקמן בע״מ) וב״י הקשה ע״ו דא״כ יוסף ג״כ היה מותר שהרי לא היה לו בת דא״כ הו״ל למנותה בכלל שבעים נפש יורדי מצרים וב״י תירץ דקודם מתן תורה היה מותר לכל ולא מייתי הגמרא מיוסף אלא אסמכתא בעלמא מיתורא דקרא ע״ש . ולע״ד יותר נראה דאין להקשות מלוי שנולדה לו יוכבד דו״ל דתעבדה ממנו אשתו בליל עבילתה דאין להקשות הא עדיין לא נלטו אדין נדה דהא ע״כ קיימי כל התורה דאל״כ למה לא שימש יוסף בשנת רעבון וק״ל . במסכת תענית איתא אמרי ליה לרב יהודא איכא מותנא בחזירי גזר תענית משום דמיין מעייהו לבשר אדם יש שלמדו מכאן ק״ו שגוזרין תענית אם יש באומות דבר ואמרים מולקים וסמכו דבריהם מפרק במה מדליקין שנגה בתני אומות לא שליט וב״י פסק כסברא דאשונה דק״ו הוא וכ״כ רא״ש בהגהותיו :

שנאמר

חדושי הגהות

תקעד א ג״ל דאינו מובח כלל דאף אם הלך שם לפני התענית ס״ל לריב״א דאינו מחוייב לקבל עליו תענית הואיל ודעתו לחזור אלא כל זמן שהוא בעיר אינו רשאי לאכול בפניהם (מ״ר ל״ה) : נפשר

שהוא אחד מן הימים שמתענין בהם ולפ״ז אף בכ״ח בכסלו שהוא ג״כ אחד מן הימים שמתענין בהם ולא עדיף מר״ח ניסן ג״כ מתענה בו ביום חופתו והא דלא הזכירו הרב הוא לפי שאין רגילין לעשות נשואין בסוף החדש :

תקעד ההולך וכו׳ ברייתא פ״ק דתעני׳ ההולך ממקום שאין מתענין למקום שמתענין הרי זה מתענה עמהם ממקום שמתענין למקום שאין מתענין ה״ז מתענה ומשלים ופי׳ רש״י הרי זה מתענה ומשלים כל התעניות שקבלו עליהם בני עירו דומתנים עליו חומרי המקום שלא משם עכ״ל נראה דר״ל אף ע״פ שלא קבל עליו התעני׳ אלא בני עירו קבלו עליהם ודוקא כשדעתו לחזור וכ״כ הרא״ש לשם וטעמו משום דבפרק מקום שנהגו מוכח דיש לילך אחר מנהג המקום שדעתו להשתקע לשם בין לקולא בין לחומרא כמו שהרי״ף בפרק מקום שנהגו והילכך כאן יתענה עמהם אפי׳ דעתו לחזור ואפילו בלינעא לא יאכל דמתוך שיאכל פניו להובות והוי כמו פרהסיא כמ״ש המרדכי משם ראבי״ה : **ומ״ש** ומיהו כיון שלא קבל עליו התעניות וכו׳ נראה דאפי׳ אין דעתו לחזור נמי שרי חוץ לתחום כיון שלא קבל עליו התעניו׳ גם הר״ן בפרק מקום שנהגו כתב דהא דאמרינן בפרק כ״ה חוץ לתחום אכלתיהו בדין הוא דבתוך התחום נמי הוי שרי בלינעא אם היה דעתו לחזור אלא דבעי לשנויי אפילו אין דעתו לחזור נמי שרי כיון דחוץ לתחום אכלתיהו :

ומ״ש וי״א דאפי׳ בעיר מותר לאכול וכו׳ כלומר לסברא קמייתא אין היתר אלא בחוץ לתחום אבל בעיר אסור אפי׳ בלינעא אפי׳ דעתו לחזור משום דחזיב כמו פרהסיא דפניו להובו׳ כדפי׳ אבל לי״א כל שהוא בלינעא שרי כשדעתו לחזור ולא חייסינן לפניו להובות אבל כשאין דעתו לחזור אף בלינעא אסור כדמוכח בהדיא בפרק מקום שנהגו ופ״ק דחולין דומתנים עליו חומרי מקום שהלך לשם כשאין דעתו לחזור : **ומ״ש** וראה מדבריו שהולך שם ביום התעני׳ וכו׳ פי׳ מדכתב ריב״א ומיהו כיון שלא קבל עליו התעני׳ וכו׳ אלמא דפשוט לו שלא קיבל עליו התעני׳ ואי אירי בהלך שם לפני התענית כבר אפשר שקיבל עליו התעני׳ מאחר שמחוייב להתענות עמהם :

ומ״ש אבל סוגיא דשמעתא מוכח דמיירי בהולך שם קודם לכן הקשה ב״י לא ידעינא היכא מוכחא סוגיא דשמעתא הכי ועוד קשה דאי בשקבל עליו התעני׳ מאי קמ״ל פסיעה דמתענה ומשלים וכו׳ עד כאן לשונו ולפע״ד נראה דמשמע ליה מדתני בסיפא שכח ואכל ושתה אל יתראה בפניהם דמשמע דוקא שכח ואכל ושתה דיעבד אבל לכתחלה לא אלמא דאיירי בהלך לשם קודם לכן וקבל עליו התעני׳ כדי להתענו׳ עמהם דהוי תעני׳ גמור ואסור לאכול לכתחילה ואפי׳ יצא חוץ לתחום ואין נ״ל דאסור לאכול בעיר שלא בפניהם דאילו הלך לשם ביום התעני׳ ולא קיבל עליו התעני׳ אם כן אף לכתחלה יכול לאכול מחוץ לתחום או בלינעא שלא בפניהם ואמאי תני שכח ואכל וכו׳ הלא אף בלכתחלה הוה ליה לאורויי לן שלא יתראה בפניהם כנ״ל . ומה שהקשה עוד ב״י דאי כשקבל עליו התעני׳ מאי קמ״ל וכו׳ נראה דלא קשה כלל דהיא גופיה אתא לאשמעינן דצריך להתענו׳ עמהם וצריך לקבל עליו התעני׳ ואע״פ שדעתו לחזור לא אמרינן דא״ל לקבל עליו התעני׳ ולא להתענו׳ אלא חייב להתענו׳ עמהם ולקבל עליו התענית :

ואסור לשמש בו מטתו וכו׳ . מימרא דר״ל פ״ק דתעני׳ ויליף לה מדכתיב וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב . וא״ת והלא יוסף חשוך בנים היה דמותר לשמש בשני הרעב תירלו התוס׳ לשם דיוסף מדת חסידות עבוד אך קשה מ״ל לרבותי׳ ז״ל דמותר לשמש בשני רעבון ויוסף חסידות עביד דילמא אסור אפי׳ חשוך בנים ויוסף דינא קבוד וי״ל דא״כ קשיא יוכבד שנולדה בין החומה דבע״כ כ״ל דהיה לוי משמש בשני רעבון וכי ס״ד דלוי קעביד איסורא אלא בע״כ כיון דלא הו״ל בת ולא קיים פריה ורביה הו״ל חשוך בנים ומדינא מותר לשמש אלא דיוסף לא שמש משום חסידות והא דיליף ר״ל מקרא דיוסף דאסור לשמש כשקיים פריה ורביה הכי יליף לה דאי איתא דליכא איסורא אפי׳ בדקיים פריה ורביה אין מקום למדת חסידות בחשוך בנים כיון דהכא ליכא דררא דאיסור בע״כ דאיכא איסורא בדקיים פריה ורביה ולפיכך היה מקום לחסידות אפי׳ בחשוך בנים : ולפירש״י

דרישה

סי׳ תקעד [א] **ואסור** לשמש בו המטה מן מבליל עבילה כן דקדק ב״י מהירושלמי ובוש נלע״ד לייב. מה שהקשו התוס׳ בפ״ק דתענית מלוי שנולדה לו יוכבד בין החומות בדרתם למצרים ואיך שימש בשני רעבון דאין לתרץ קודם מתן תורה היה דהא יליף זה שם בגמרא מיוסף שנא׳ בו ליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב ובזמן א׳ היה ותילו שם התוס׳ דלכ״ע לא הוי אסור אלא למי שרואה לנהוג עצמו בחסידות כיוסף לא שימש אבל שאר בני אדם שמשו והר״ן תירץ שאינו אסור אלא בזמן שישראל שרויין בצער ובני ישראל יודעים היו בעצמן שהן שבעים ויוסף נמי היו יודעים בו שהוא שרוי בריות אבל

תקעה סדר תעניות וכו' משנה פ"ק דתעני' וכ' הר"ן מע"ג דלפי מקלת טוסמאו' משמע דאין היחידים מתחילין להתענו' בא"י עד ר"ח כסליו הרי"ף והרמב"ם סמכו על סתם מתני' ומיהו כל זה אין לו ענין אלא בארץ ישראל אבל בגולה כיון שמאחרין את השאלה עד ס' בתקופה אם לא ירדו הגשמים עד ס' בתקופה ממתינין את"כ כדי שיעבור ג' רביעות באומד הדעת וכו' ומש"ה כתב רבי' ג"כ דסדר זה בא"י הוא ועיין בסוף סימן זה:

ומ"ש וכל תלמיד וכו' ברייתא שם לא כל הרואה לעשות עצמו יחיד עושה והתלמידים אין עושין עצמם יחידים דברי ר"מ ר"י אומר עושה וזכור לטוב שאינו שבח הוא לו אלא צער הוא לו כך היא גי' הרי"ף והרא"ש ופירוש דרבי יוסי לא פליג אלא אתלמידים דרשאין לעשות עצמן יחידים דלא כר"מ מפני שכל התלמידים ראויין לכך אבל אשאר העם לא פליג דמודה ר"י לר"מ דאינו רשאי לעשו' עצמו יחיד דאית ביה משום יוהרא ור"מ ור"י הלכה כר"י וכך הם דברי רבי' ודלא כהר"ן שהיה גורס בדברי הרי"ף בדר"מ והתלמידים עושין עצמן יחידים ואחריו נמשך ב"י וכתב מ"ש ולא נראה:

הגיע ר"ח כסלו וכו' משנה שם ומ"ש ונכנסין לב"ה וכו' כלומר אין מתפללין ברחוב העיר ולעשות כסדר הכתוב בשבע תעניות האחרונות אלא נכנסין לב"ה ומתפללין ומתחננין כבשאר תעניו' וכך פשוט בפ"ק ובפ"ב ומ"ש כיצד וכו' פי' מאי עושין בשאר תעניו' משעה שנאספין לב"ה מן הבקר ובכולי יומא דתעני' וקאמר אחר תפלה של שחרית מעיינין וכו' והוא מימרא דאביי פ"ק: **ומ"ש** ומכאן ואילך כו' עד בתוכחות וכו' האי בתוכחו' לא קאי אלא אמפטירין ולא פי' במה קורין לפי שסמך על מ"ש בסי' תקס"ו המסקנא בשם רב שר שלום דקורין בשחרית ובמנחה ויחל בכל תעני' לבור וכל תעני' שגוזרין על הגשמים ואע"ג דבתעניו' אחרונו' כתב בסימן תקע"ט דבשחרית קורין ומפטירין בתוכחו' ובמנחה קורין ויחל ומפטירין בשובה מכל מקום בראשונו' אינו כן אלא קורין בין בשחרית בין במנחה ויחל ואינו מפטיר בשחרית כלל אלא במנחה מפטיר בתוכחו' מענין הצרו' כן נראה לדעת רבי' ובסמוך יתבאר טעמו בדברי הרא"ש והרמב"ם שם מה' תענית כ' וז"ל בכל יום תעני' שגוזרין על הצבור מפני הצרות הב"ד והזקנים יושבין בב"ה ובודקין על מעשה אנשי העיר מאחר תפלת שחרי' וכו' ומחלי היום ולערב רביע היום קורין בדברו' וקללו' שבתורה שנא' מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו ומפטיר בנביא בתוכחו' מענין הצרה וביום יום האחרון מתפללין מנחה ומתחננים וזועקים ומתודים כפי כוחם עכ"ל. וכ' הרב המגיד מ"ש רבינו קורהיים בברכות וקללות וכו' משנה בפרק בני העיר בתעניו' ברכות וקללות ואנו מנהגינו לקרות בבקר ובערב בפ' ויחל ומפטירין בדרשו ואין אנו נוהגין לא כסדר שאמרו חכמים ולא לקרו' אחר חצי היום ולא לקרו' מה שנהגו הם ומדברי קצת גאונים נראה שאף הם היו נוהגין כמנהגינו ואיני יודע טעם לשינוי מנהג חכמים ז"ל שתקנו ושנהגו הם עכ"ל אבל הרא"ש בס"פ בני העיר כתב טעם למנהג הזה וז"ל נמי בתעני' אנו קורין נמי ויחל ובמשנה תנן שקורין ברכו' וקללות אלא שאנו עושין ע"פ מ"ם דגרסינן התם בש"ב ובז' אחרונות של עצירת גשמים קורין ברכו' וקללות אבל בתענית אחרו' קורין ויחל ומפטירין דרשו וי"א שאין להפטיר והעם נהגו להפטיר מיהו איכא למימר דמתני' נמי איירי בש"ב ובז' אחרונו' ולא פליגי וכיולא בזה כתבו התוס' פרק כל שעה (ד' מ) בד"ה אבל עושהו ומ"ש הרא"ש שהעם נהגו להפטיר היינו במנחה וכדאמר אביי מכאן ואילך ריבעא דיומא קרינן בספרא ואפטרתא דמשמע דבשחרית ליכא אפטרתא אלא קריאה בספרא לחוד וכבר כתבנו מנהגינו עכשיו לחלק בקריאה בספר בין בשגוזרין תעני' בב' וה' ובין באגד"ו ובין בה"ב אחר חג הסוכו' ופסח עי"ל בסי' תקס"ו ס"ב: ומתפללין

תקעה סדר תעניות שמתענין בא"י על הגשמים כך היא הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו הגשמים היחידים מתענין פי' ת"ח מתענין בה"ב ואוכלין ושותין משחשכה ומותרין בעשיית מלאכה וברחיצה וסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה ומפסיקין בר"ח אע"פ שבבר התחילו להתענות אם פגע בהן ר"ח מפסיקין וכל תלמיד יכול להחזיק עצמו בחזקת ת"ח ואין בו משום יוהרא אבל לא שאר העם הגיע ר"ח כסליו ולא ירדו הגשמים ב"ד גוזרין שלש תעניות על הציבור ב' וה' וב' אוכלין ושותין משתחשך ומותרין במלאכה ורחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ונכנסין לבהכ"נ ומתפללין ומתחננין כבשאר תעניות כיצד אחר תפלה של שחרית מעיינין בענין העיר עד חצי היום לבטל עושי רשעה ודורשין וחוקרין על עוברי עבירות ומבערין אותן ומבאן ואילך רביע היום קורין ומפטיר בנביאים בתוכחות מענין הצרות ורביע האחרון מתפללין ומתחננין עברו אלו ולא נענו ב"ד גוזרין עוד ג' תעניות אחרות ב' וה' וב' ומפסיקין בהן מבע"י כמו ביה"כ ואסורין במלאכה ביום אבל בלילה מותרין ואסורין ברחיצת כל הגוף בחמין אבל פניו ידיו ורגליו בחמין ורחיצת כל הגוף בצונן מותר ואסורין בסיכה של תענוג אבל להעביר הזוהמא מותר ואסורין בתשמיש המטה ובנעילת סנדל בעיר אבל בדרך מותר ומתפללין

תקעה סדר תעניות שמתענין בארץ ישראל על הגשמים כך היא הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו הגשמים היחידים מתענים וכולי משנה בפ"ק דתענית (י:): **ומ"ש** ומפסיקין בר"ח ברייתא שם: **ומ"ש** וכל תלמיד יכול להחזיק עצמו בחזקת ת"ח וכו' שם ת"ר לא כל הרואה לעשות עצמו יחיד עושה והתלמידים עושים עצמן יחידים דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר עושה וזכור לטוב לפי שאין שבח הוא לו אלא צער הוא לו כך היא גי' הרי"ף ולפ"ז ר' יוסי למי שאינו תלמיד קאמר דעושה עצמו יחיד דאילו למי שהוא תלמיד ר' מאיר נמי הא קאמר שעושה עצמו יחיד ופסק רבי' כר' מאיר ותימא דהא קי"ל ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי לפיכך נ"ל שהוא גורס ת"ר לא כל הרואה לעשות עצמו יחיד עושה תלמיד עושה דברי ר"מ וכדגרים רש"י בלשון שני וסיפא לא לענין תענית קאמר אלא להתנהג במדת ת"ח בחלוקו ובמטתו ובסודרו ורבי יוסי לא קאי אלא אריסא והוא מפרש דבתלמיד פליגי אבל בשאר העם לד"ה אין שום אחד מהם יכול לעשות עצמו יחיד ופסק כרבי יוסי ומ"מ יש לתמוה על רבינו שכתב יכול להחזיק עצמו בחזקת ת"ח דמשמע שהרשו' בידו אם רוצה אלא להחזיק עצמו בחזקת ת"ח ולא משמע התם הכי דת"ר אל יאמר אדם תלמיד אני איני ראוי להיות יחיד אלא כל ת"ח יחידים הם משמע שצריכים הם לעשות עצמם כיחידים על כרחם ושמא הוא ז"ל מפרש דה"ק אל יאמר איני ראוי להיות יחיד אלא כל ת"ח יחידים הם כלומר אם רצו לעשו' עצמם כיחידים רשאים הם: **הגיע** ר"ח כסליו ולא ירדו גשמים ב"ד גוזרים ג' תעניות על הצבור וכו' עד ובתשמיש המטה משנה שם: **ומ"ש** ומתפללין ומתריעין כבשאר תעניו' כלומר ואין עושין הסדר הכתוב בסי' תקע"ט בג' תעניו' ראשונו' וכך פשוט בספ"ק (יג:) ובפ"ב (טו) ולענין אם נופלין על פניהם בתעני' שחל להיות בע"ש או בערב ר"ה או בר"ח עצמו מכתוב בסימן תקע"ט בשם הר"ן: **ומ"ש** רבי' כיצד אחר תפלה של שחרי' מעיינין בענין העיר על חצי היום וכו' תיבת כיצד שב' רבינו היא נוספת ואין לה טעם ודברים אלו עד ורביע האחרון מתפללין ומתחננין בפ"ק דתעני' (יב:) היכי עבדי אמר אביי מצפרא עד פלגא דיומא מעיינין במילין דמתא מכאן ואילך רובא דיומא קראו בספרא ומפטרתא מכאן ואילך בענין רחמי שנא' ויקומו על עמדם ויקראו בספר תורת ה' רביעית היום ורביעי' היום מתוודין ומשתחוים לה' אלהיהם וכ' הרא"ש מעיינין במילי דמתא ב"ד והזקנים בודקים על מעשה אנשי העיר ומפרישין אותם מעבירו' שבידם ומטילין שלום ביניהם ואז תשמע תפלתם כדכתיב (ישעיה ח') גם כי תרבו תפלה אינני שומע ידיכם דמים מלאו ומה תקנתא רתלו הזכו הסירו רוע מעלליכם ואז לכו ונוכחה ופי' רבינו שמה שאמרו מצפרא היינו אחר תפלת שחרית שהרי דבר פשוט הוא שצריכין להתפלל תפלת שחרית וכ"כ הרמב"ם אחר תפלת שחרי' במקום מצפרא. וכ' הר"ן מדאמרינן דמפלגי דיומא לפניא דיומא דיומא קורין ומפטירין משמע שלא היו קורין בבקר בפרש' תעני' אלא מחצי היום ואילך ואף הגאון רב פלטוי כ' בתעני' של ב' וה' בלפרא קרינן בפרשה דשבתא ובמנחה בפרש' תעני' ולפיכך יש לתמוה על מה שאנו נוהגים לקרות ויחל בבקר ובערב בשני וכחמישי ג"כ עכ"ל ודברי רבי' פה כדברי הגמרא דמשמע דאין בתורה אלא במנחה ולא בשחרי' אלא שבסי' תקע"ט אצל שבע תעניו' כתב ש"ין ג"כ בשחרי' ואם דעתו לחלק בין תעניו' ראשונות לאחרונו' איני יודע זו מעיו לא ואפשר שרבי' העתיק פה לשון הגמרא ולא חשש לפרש לפי שסמך על מ"ש אצל תעניו' אחרונו' שקורין ג"כ בשחרית וכ"כ שהוא דעתו שהרי כ' בס"ס תקס"ו וי"א שכל תעני' שאירע בשני וכחמישי שקורין שחרית בפרש' היום ובמנחה ויחל דתדיר קודם לו ויקראו שניים בפרש' היום והשלישי ויחל ורב עמרם כ' דבתעניו' הכתובים דוקא קורין ויחל חוץ מט"ב ורב שר שלום כ' שבכל תע"ל וכל תעניו' שגוזרין על הגשמים וכל דבר הצריך להם אומרים ויחל בשחרי' ומנחה בין בשני וחמישי בין בשאר הימים עכ"ל ומשמע שעל דברי רב שר שלום הוא סומך שקורין בפרש' תענית בין בשחרית בין במנחה שהרי הביא דבריו לבסוף ועוד שזהו מנהג העולם ואם רבינו היה סובר שהמנהג אינו מכוון היה לו לתמוה על המנהג וכ"כ עוד ממ"ש בסי' תקע"ט גבי תעניו' אחרונות שקורין בתוכחות ואכן אצל תעניו' ראשונו' כתב שתם קורין משמע דלאו בתוכחו' קאמר ואע"ג דשתמא תנן (לא:) בתעני' ברכות וקללו' ולא חלקו בין תעניו' ראשונות לאחרונו' אפשר שהוא מפרש דשתם תעניו' דתנן בהיא מתני' בתעניו' אחרונו' מיירי שהם חמורים ביותר ומיהו אפשר לומר דגם בתעניו' הראשונו' סובר רבי' שקורים בתוכחו' ובתוכחות שכתב לא אמפטירין בלחוד קאי אלא אקורין נמי קאי אבל קשה שאם דעתו דבתעניו' הראשונו' קורין בתורה בשחרי' ובמנחה כ"ל דקורין בתוכחו' לא קאי אלא אתפלת שחרי' דאילו בתפלת המנחה אפי' בתעניו' אחרונו' אין קורין בתוכחו' שהרי כ' בסי' תקע"ט שבמנחה תעניו' אחרונו' קורין ויחל וא"כ היאך כ"ר דבמנחת תעניו' הראשונו' קורין בתוכחו' ולכן כ"ל דבתוכחו' לא קאי אלא אמפטירין ולא פירש במה קורין לפי שסמך על מ"ש בסי' תקס"ו בשם רב שר שלום. ומ"מ מ"ש שמפטירין בתוכחו' קשה דכיון דבמנחה קאי לא הול"ל דמפטירין בתוכחו' דהא אפי' במנחת תעניו' אחרונו' אין מפטירין בתוכחו' שהרי כתב בסי' תקע"ט דבמנחת תעניו' מפטיר שובה ואפשר לומר דשאני הכא שבבר קראו והפטירו בשחרית בתוכחו' אבל בתעניו' ראשונו' כיון שהוא סובר כדברי רב שר שלום שבין בשחרי' בין במנחה אין קורין בתוכחו' לריך שבהפטרה יזכירו הלרה ואין הפטרה בהם בשחרית אלא במנחה ולפיכך כ' רבינו כן במנחה והר"ד אבודרהם כ' בשם תעניו' ראשונו' וזועקין ומתריעין ומתפללין כמו בשאר תעניו' נראה שאם מנהגים שלא להפטיר בשאר תעניו' גם בתעני' אלו אין מפטירין ונראה שהטעם מפני טורח לבור ולא דמי לז' אחרונו' שמפטירין בהם גם בשחרית כמ"ש רבי' בסימן תקע"ט דהתם שאני שכל היום הם עסוקים בסדר היום ואין שם משום טורח לבור וז"ל הרא"ש בס"פ בני העיר גרסי' במ"ס בתעניו' של ט"ב וב' אחרונות של עצירת גשמים קורין ברכו' וקללו' אבל בתעניו' אחרות קורין ויחל ומפטירין דרשו וי"א שאין להפטיר והעם נהגו להפטיר ע"כ וכ"כ ר"י פשוט במסכ' סופרים שמפטירין בנביא בתעניות דרשו וש מקומות שנהגו להפטיר וש נהגו שלא להפטיר והכל לפי המנהג ע"כ. ומדברי הרמב"ם בפי"ג מה' תפלה נראה שאין מפטירין בשום תעני' לא בשחרי' ולא במנחה אלא בט"ב בשחרית בלבד. וכ"כ הר"ד אבודרהם אלא שכתב להפטיר במנחת ט"ב וכן מנהג בני ספרד שלא להפטיר בשום תעני' לא בשחרית ולא במנחה חוץ מט"ב שמפטירין בו שחרית ומנחה: (ב"ה) אבל בפ"ה מתענית כתב אצל כל יום תענית שגוזרים על הצבור מפני הצרות לעבר רביע יום קורים ברכות וקללות ומפטירין בתוכחות מעין הצרה: וממ"ש רבי' כאן יתבאר לך שאין דעתו כן אלא בכל תעניו' שגוזרים על הצבור מפטירין ואל"ל בתעניו' הכתובים בפסוק וכ"כ הכלבו סי' ס' שבשומו' הג' מפטירין דרשו כמו במנחת ט"ב וכ"כ הרוקח סי' רי"א דבתע"ל מפטיר במנחה ובסימן רי"ב כתב ג"כ דדוקא במנחה ולא בשחרי' ע"כ ונהרא נהרא ופשטי' ולענין איזו פרשה קורין בתעניו' ומה מפטירין יתבאר בסימן תקע"ט ושם יתבאר בחיוו פרשה קורין: **עברו** אלו ולא נענו ב"ד גוזרין עוד ג' תעניו' אחרות משנה שם (יב:): **ומ"ש** ב' וה' וב' כלומר ואין מתחילין להתענו' בה' וכבר נתבאר בסימן תקע"ב: **ומ"ש** ומפסיקין בהם מבע"י וכו' במשנה הזכרת ב"ד גוזרין ג' תעניות אחרות על הצבור אוכלין ושותין מבע"י ואסורים ברחיצה וסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה ובגמ' (יג:) תנא כשאמרו אסור במלאכה לא אמרו אלא ביום אבל בלילה מותר: **ומ"ש** ואסורין ברחיצת כל הגוף בחמין וכו' שם במשנה (יב:) על ג' תעניו' אמצעיו' נועלין את המרחצאו' ובגמרא (יג:) אמר רב חסדא כל שהוא משום תענוג כגון ת"ל בחמין אסור בצונן מותר ותניא כשאמרו אסור ברחיצה לא אמרו אלא כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר ומשמע דהיינו בחמין אבל בצונן כל גופו נמי שרי וכן פי' הר"ן וכך פסק הרמב"ם: **ומ"ש** ואסורין בסיכה של תענוג אבל להעביר הזוהמא מותר כ"כ הרמב"ם בפ"ג וכתב ה"ה שהוא נלמד מק"ו מאבל דאמרי' בהוא פירקא (שם:) להעביר את הזוהמא מותר

ומ"ש ובנעילת הסנדל בעיר אבל בדרך מותר ברייתא שם:

ומתפללין בבתי כנסיות וכו׳ כלומר גם באמצעיות אין מתפללין ברחובה של עיר ואין מוסיפין שם ברכות בתפלה כמו באחרונו׳ וכך היא דעת הרמב״ן וכן הר״ן בשם הרמב״ן וסכך נראה דעת הרי״ף כמ״ש בפ״ב דתענית עברו אלו ולא נענו וכו׳ עד פותח כדרכו נראה שלא התירו לפתוח חניות אלא כשמוכרין מיני מאכל ומשקין דמפני הצורך לחיי נפש התירו להם אבל שאר הדברים אסור וכן פי׳ ב״י: **ומ״ש** שמוסיפין ו׳ ברכות בתפלת שחרית ומנחה כ״כ הרמב״ם בפ״ג וכ׳ הרב המגיד שכ״כ הרמב״ן אבל הר״ן בפ״ק דתענית תפס בפשיטות שאינן בתפלת שחרית והביא לשם ג״כ דעת ר״ח ודעת הרז״ה על זה: ועוברות ומניקות וכו׳ בספ״ק דתענית מייתי תלמודא תלתא ברייתות דקשיין אהדדי ואוקמא רב אסי בגוונא דמיתרלן כולהו תלתא כמ״ש רבינו וכגירסת רש״י והרי״ף והרא״ש:

ומ״ש והרמב״ם כתב שמתענין באלו הז׳ ולא בראשונים טעמו כמ״ש ה״ה שהיה גורס גירסא אחרת ע״ש בפ״ג.

אבל כותל של בית חתנות נטוי ליפול וכו׳ ירושלמי אם הי׳ כותלו גוהה סותר ובונהו ומפרש לה רבינו בשל בית חתנות דאי לאו הכי אפי׳ אינו גוהה נמי מותר והרמב״ם כתב בנין של שמחה וכו׳ בפ״ב וכתב ה״ה על זה לשון משנה ברייתא והירושלמי דמכאן למד הרמב״ם דלאו דוקא חתנות ממש ולאו דוקא אבורנקי ממש אלא כיולא בהן דהיינו ציור וכיוד ונטיעות העשויות להריח ולהתענג עכ״ל ונלפע״ד שלמד כך מהירושלמי דכיון שאינו מתיר אלא בכותל גוהה אלמא דמ״ש איזהו בנין של שמחה זהו הבונה בית חתנות לבנו לאו דוקא אלא ה״ה לכל בנין שא״צ אלא לנוי ולהרוחה כמו ציור וכיוד וכ״כ הר״ן בפ״ק דתענית הביאו מה שהיה קשה לב״י כאן אדברי הרב המגיד ע״ש:

ותלמידי חכמים לבדן מתענין בה״ב וכו׳ משנה שם והטעם דאף על פי שאין הנשמים מועלין עכשיו כמו קודם לכן מ״מ קצת הנאה איכא בהו ומפני אותה הנאה מתענין היחידים ומשום דלאו הנאה כולי האי אין גוזרין על הצבור: **ומ״ש** וכשמתענין מותרין לאכול בלילה וכו׳ כ״כ הרמב״ם וטעמו שמדמ׳ תעני׳ יחידים הללו לתענית יחידים שמתענין משהגיע י״ז תשון ולא

ומתפללין בבתי כנסיות וכו׳ כלומר ולא ברחובה של עיר כמו בתעניות אחרונות וזה פשוט בפרק ב׳ דתעניות (טו.):

ומ״ש ומתפללין בשאר תענית כלומר ואין מוסיפין שם ברכות בתפלה כמו שמוסיפין בשבע תעניות אחרונות ובספ״ק דתענית (יג:) שקלו וטרו במלתא ולא איפסיק בה מידי שפיר ודעת הרמב״ם שאין אומרים אותה אלא בשבע תעניות אחרונות בלבד וכתב הר״ן בפ״ב שכן סובר הרמב״ן וכ״כ שהוא דעת הרי״ף ז״ל וכך הם דברי רבינו: **עברו** אלו ולא נענו ב״ד גוזרין עוד ז׳ תעניות וכו׳ משנה שם (יב): **ומ״ש** וכל מה שאסור בג׳ שלפני אלו וכו׳ באותה משנה מה אלו יתירות על הראשונו׳ שבאלו מתריעין ומועלין את החנויו׳ בשני מטין עם חשיכה ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת ומפרש בגמרא (יד.) דהאי ומתריעין הוי בשופרות ואמאי תקן בשני מטין עם חשיכה וכו׳ פירש הרמב״ם בפי׳ המשנה שפותחין קצת דלתי החנויות עם חשיכה ואין מוציאין הסחורות שבחנות ואין עושה בהם שורה עכ״ל ותניא בגמרא (יד:) בשני מטין לעת ערב ובה׳ פותחין כל היום כולו מפני כבוד השבת היו לו שני פתחים פותח אחד ומועל אחד היה לו אצטבא כנגד פתחו פותח ומועל כדרכו יאינו חושש ופירש״י אצטבא · כסא דהשתא אין החנות פתוחה לר״ה ואם הוא פתוח אינו נראה כל כך: פותח כדרכו · אפי׳ בשני והרמב״ם כתב בפ״ג מועלין את החנויות ומשמטין לעת ערב ופותחין את החנויו׳ אבל בחמישי פותחין כל היום מפני כבוד השבת ואם יש לחנות שני פתחי׳ פותח אחד ומועל אחד ואם יש לחנות אצטבא פותח כדרכו בחמישי ואינו חושש עכ״ל ויש לתמוה עליו שלא הזכיר הטייה בשני ובדקתי בספר ישן מצאתי כתוב מטין במקום נשמטין וזהו היא המוכחת האמיתי׳ והסופר טעה שלא הבין מהו מטין והגיה נשמטין במקום מטין וטעה ומה שפירש״י בהיה לו אצטבא כנגד פתחו פותח ומועל כדרכו ואפי׳ בשני מותר מבואר בדברי הרמב״ם שאינו סובר כן אלא דוקא בחמישי מותר מפני כבוד השבת אבל לא בשני ומשמע דה״ה ביום לחנות שני פתחים דקתני פותח אח׳ ומועל אחד דדוקא בה׳ קאמר אבל בשני לא יפתח לגמרי אפילו פתח אחד ודבר פשוט הוא דהא דבשני מטין עם חשיכה ובה׳ מותרין הייגו דוקא בחנויות המוכרות מאכל ומשקה ומפני הצורך התירו להם אבל חנויות המוכרות שאר דברים אין פותחין אותם כלל וכן משמע מדברי רש״י:

ומ״ש רבינו שמתפללין ברחוב העיר ומורידין זקן להוכיחן ומוסיפין ו׳ ברכות פשוט במשנה פ״ב דתעניו׳ (טו.) וביאר זה רבינו בסימן תקע״ט: **ומ״ש** שמוסיפין ו׳ ברכות בתפלת שחרי׳ ומנחה כ״כ הרמב״ם בפ״ג וכתב ה״ה אע״פ שלא נתבאר כן בגמ׳ כיון שהזכירו סתם משמע שבכל התפלות מוסיפין אותן ולא בשחרית בלבד שאל״כ היה להם להזכיר וכ״כ הרמב״ם עכ״ל:

ועוברות ומניקות אין מתענו׳ בחלו הז׳ מפני שהם רבים שם ובפ״ק דתענית (יד.) תני מדלא עוברות ומניקות מתענו׳ בראשונות ואין מתענות באחרונו׳ ותניא אידך מתענות באחרונות ואין מתענו׳ בראשונו׳ ותניא אידך אין מתענו׳ לא בראשונות ולא באחרונו׳ אמר רב אשי נקוט אמצעיתא דידך דמיתרלן כולהו ופירש״י נקוט אמצעיתא דידך כלומר תרין דבשלש אמצעיות היו מתענין ומתרלא לכולהו הכי מתני׳ הא דקתני בראשונות ולא באחרונות הכי ראשונו׳ לאו ראשונות ממש נינהו אלא אמצעיות דאינהו הוו ראשונות לאחרונות אבל בשבע אחרונות לא מתענות דכיון דשבע נינהו לא מצו עוברות ומניקו׳ למיקם בהו והא דקתני באחרונות ולא בראשונות הכי אחרונות אמצעיות נינהו והראשונות ראשונו׳ ממש ואין מתענין בהם דלא תקיף רוגזא כולי האי וכ״כ הרי״ף והרא״ש וכך הם דברי רבינו אבל הרמב״ם כתב בפ״ג ובאלו הז׳ אבל לא בשאר תעניו׳ וכתב ה״ה שהוא גורס נקוט אמצעיתא בידך והוא ז״ל מפרש שהברייתו׳ האלו חולקות זו על זו ורב אשי פסק כברייתא אמצעיתא ופירש אחרונות הן שבע אלו שאין אחריהן תענית ע״כ וביר׳ אמרו שמתענות בראשונות ואמצעיו׳ ולא בשבע אחרונות ולד״ה הוא חולק על תלמודא דידן ולא קי״ל כוותיה כתוב בתשב״ץ סי׳ תכ״ח עוברות ומניקות שמתענו׳ ברע הן עושות כי הוא רע לולד וגם שמתגולגל בעיני בעליהן: **ומ״ש** רבינו ומיהו לא יאכלו אלא אבל כדי קיום הולד כ״כ שם הרמב״ם וכתב ה״ה דבר מבואר הוא בירושלמי באותן שאין מתענו׳ וגם סמ״ג כ״כ בשם הירושלמי: **ומ״ש** רבינו ואם לא נענו אין גוזרין עוד תענית וה״מ כשמתענין על הגשמים וכו׳ בספ״ק דתענית (שם) ר׳ יהודה נשיאה גזר י״ג תעניתא אלא איעב סבר למיגזר טפי מ״ל רב אמי הרי אמרו אין מטריחין את הצבור יותר מדאי א״ר אבא בריה דרבי חייא בר אבא רבי אמי דעבד לגרמי׳ הוא דעבד אבא הכי א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן לא שנו אלא לגשמים אבל לשאר מיני פורעניות מתענים והולכין עד שיענו מן השמים תכ״ה כשאמרו שבע לא אמרו אלא לגשמים אבל לשאר מיני פורעניות מתענין והולכים עד שיענו ומפרש בברייתא טעמא דלגשמים אין גוזרין יותר מי״ג מפני שיצא זמנה של רביעה וכ״פ הרי״ף והרמב״ם והרא״ש וכתב הר״ן הא דרבי יהודה נשיאה מוכח בגמרא דבשאר פורעניות הוה אע״פ שאין נראה כן ממ״ש סתם הרי״ף וכתב אחריה לא שנו אלא לגשמים אבל בגמ׳ נראה כמו שכתבתי ומדגזר י״ג תעניתא משמע דעל סדר תעניו׳ גשמים גזר אותם ג׳ ואח״כ ג׳ ואח״כ ג׳ ואח״כ שבעה ויש לתמוה למה דהא בפרק סדר תעניו׳ אלו משמע דבשאר צרות מיד הן מתענין בג׳ ראשונות וא״כ למה גזר ג׳ וז׳ והלא תחלתן חמורין כסופן והוה ליה לגזור ב׳ וה׳ עד שיענו אבל מכאן נראה שאין גוזרין תעני׳ אלא בזמנין זה של תענית גשמים וגזירה ראשונה ושניה של שלש שלש ואם לא נענו מתמירין עוד לגזור גזירה גדולה של ז׳ תעניות עכ״ל ונראה שר״ל שבשאמרו דלשאר פורעניות מתענין והולכין עד שיענו הי״ג הראשונים הם כדרך של גשמים הג׳ אמצעיים חמורים מן הראשונים וז׳ חמורים הרבה ואח״כ גוזרים ג׳ קלים וג׳ חמורים וז׳ חמורים יותר וחוזרים חלילה על דרך זו עד שיענו זהו דעת הר״ן אבל הרמב״ם כתב בפ״ג שאין גוזרין על הצבור תענית כגון כוס כיפור אלא בא״י בלבד ובגלל המטר ובאותן עשר תעניות שהם ג׳ אמצעיות ושבע אחרונו׳ וכתב הר״ה דעתו לומר שבשאר הצרות אפילו בא״י אין להם חומר זה לעשה לדבריו אלא ראינו שהזכיר בגמרא חומרות ולפיכך מן הסתם הן מותרין וכ״כ מדברי רש״י ז״ל אבל הרמב״ן ז״ל חולק בזה ואומר שבשאר צרות יש בהן חומרות אלו ומנהגינו כדברי רבינו

ז״ל עכ״ל: **ומ״ש** רבינו ואע״פ שאין גוזרין עוד תעניו׳ כלומר כשל גשמים אבל ממעטין במשא ומתן ובבנין ובנטיעה כל הי״ג תעניו׳ ולא נענו ממעטין במשא ומתן ובבנין ובנטיעה ובאירוסין ובנשואין ובשאלת שלום בין אדם לחבירו כב״א נזופים לפני המקום ומפרש בברייתא בגמרא (יד:) דלא אסור אלא בנין של שמחה ונטיעה של שמחה ואמרי׳ בירושלמי שאם היה כותלו גוהה סותרו ובונהו ומפרש רבינו בכותל של בית חתנות דאי לאו הכי מאי מירים כותלו גוהה אפי׳ אינו גוהה נמי מותר וכבר נתבאר בסי׳ תקל״א: **ומ״ש** בשם הרמב״ם דבנין של שמחה היינו כגון ציור וכיוד וכו׳ בפ״ג וכתב הרב המגיד על לשון הגמרא ולשון הירושלמי שכתבתי בסמוך ומכאן למד רבינו דלאו חתנות ממש אלא כיולא בהן דהיינו ציור וכיוד ונטיעות העשויות להריח ולהתענג ע״כ (ואיני יודע היאך למד כן לא מהירושלמי ולא מגמרא דידן) כתבו התוס׳ בפ״ק דמגילה (הי:) ממעטין ר״ל שלא יהו ששים כלל וחמירי מע״ב שמארסין בו אבל אין לפרש ממעטין אבל ששים קלת דא״כ הו״ל לפרש השיעור מה קורא מעט עכ״ל: **ומ״ש** אע״כ לא קיים מצות פריה ורביה וכ״כ הרמב״ם שם וכתב ה״ה דבר ברור הוא שאינו מבטל מצות פריה ורביה ובגמרא אסור לאדם שישמש מטתו בשני רעבון תנא תשוכי בנים משמשין מטתן בשני רעבון ע״כ וכ״כ הר״ן בספ״ק דתעניו׳ וז״ל כתב רבינו האיי גאון מדקא משוינן בנין נטיעת אילנות ובשואין למשא ומתן מה משא ומתן רשות אסור והוא של שמחה אף בנין ונטיע׳ אירוסין ונשואין אסור בשל שמחה אבל מי שאין לו בית חתנות כלל ואין לו אשה ובנים הא ודאי של מצות הוא ואע״פ שהוא שמחה מותר עכ״ל: **ומ״ש** ועם הארץ שנותן שלום מחזירין לו בשפה רפה ברייתא שם: **ומ״ש** ות״ח לבדן מתענין בה״ב וכ׳ וכו׳ שם במשנה (יב:) וכיחידים חוזרין ומתענין עד שיגלה גוזרין על הגשמים יותר מי״ג תעניו׳ מפני שכבר יצא זמנה של רביעה משמע שאח״כ אין תועלת בגשמים ולפיכך אין מתענין עליהם וא״כ למה היחידים חוזרין מתענין וכ״ל שאחר שיצא זמנה של רביעה אע״פ שאין הגשמים מועילים לארץ כמו קודם לכן מ״מ קצת הנאה איכא בהו ומפני אותה הנאה מתענ׳ היחידים ומשום דלאו הכי הנאה כולי האי אין גוזרין על הצבור דומה להגיע י״ז במרחשון ולא ירדו גשמים שאין גוזרין תעני׳ על הצבור ויחידים מתחילין להתענו׳ דמשום דצורך קצת הוא מתענין היחידים ומפני שאינו צורך כל כך אין גוזרין על הצבור: **ומ״ש** ובשאר שלמד כן יגזר תעניו׳ וכשמתענין מותרין לאכול בלילה ובמלאכה ובשאר דברים ומפסיקים בר״ח כ״כ הרמב״ם שמתענים היחידים כשהגיע י״ז במרחשון ולא ירדו גשמים:

ומתפללין בבתי כנסיות ומתפללין כבשאר תעניות עברו אלו ולא נענו ב״ד גוזרין ז׳ תעניות ב׳ וה׳ וב׳ וה׳ וב׳ וכל מה שאסור בג׳ שלפני אלו אסור אף באלו ומתירין אלו שמתריעין בהם בשופר על הברכות שמוסיפין בהן ומתפללין ברחוב העיר ומורידין זקן להוכיחם ומוסיפים ו׳ ברכות בתפלת שחרית ומנחה ונועלין החניות ובשני לעת ערב פותחין מעט כדי שימצאו לקנות לסעודת הלילה ובחמישי פותחין כל היום משום כבוד השבת ואם יש לחנות ב׳ פתחים פותח אחד ונועל אחד ואם יש אצטבא לפניו פותח כדרכו ועוברות ומניקות אין מתענות באלו הז׳ מפני שהם רבים ולא יוכלו לעמוד בהם ולא בג׳ ראשונים שעדיין א״צ כ״כ אלא בג׳ אמצעיות ומיהו לא יאכלו אלא כדי קיום הולד והרמב״ם כתב שמתענין באלו הז׳ ולא בראשונים ואם לא נענו אין גוזרין עוד תענית וה״מ כשמתענין על הגשמים לפי שכשעברו אלו כבר עברה זמן הגשמים ואין בהם תועלת אבל על שאר פורעניות מתענין והולכין עד שיענו ואע״פ שאין גוזרין עוד תעניות אבל ממעטין במשא ובמתן ובבנין של שמחה כגון בית התנות אבל כותל של בית חתנות נטוי ליפול יכולין לסותרו ולחזור ולבנותו וממעטין בנטיעה של שמחה כגון אילן שנוטעין להסתופף בצלו והרמב״ם ז״ל כתב בניין של שמחה כגון ציור וכיוד ונטיעה של שמחה כגון הדס ואהלים וממעטין בנשואין ואירוסין אא״כ לא קיים פריה ורביה ובשאלת שלום להבירו אלא בבני אדם הנזופין המנודין למקום ועם הארץ שנותן שלום מחזירין לו בשפה רפה ות״ח לבדן מתענים ב׳ וה׳ וב׳ עד שיצא תקופה של ניסן וכשמתענין מותרין לאכול בלילה ובמלאכה ובשאר הדברים ומפסיקין בר״ח

יצא

ולא ירדו גשמים: **ומ״ש** ולא תקופה של ניסן וכו׳ ה״א בירושלמי ופירושו לסוף ל׳ של תקופת ניסן ולא ניסן של חמה והגיע השמש לתחילת מזל שור ואז הגשמי׳ סימן קללה הואיל ולא ירדו בתחלת השנ׳: **וכל** זה הסדר כשלא ירדו כלל וכו׳ משנה רפ״ג סדר תעניות האלו האמור מתריעין עליהם מיד ופרש״י ששינו שנשתנו ממנהגן תחת חטה יצאה חוח תחת שעורה באשה שלא היו חטים בשבולים אז שינו אחר עכ״ל וכערוך פי׳ שינוי כמשו וכך הם דברי רבינו:

ומ״ש ומתריעין מיד שמתענין בה״ב וכו׳ וכך פרש״י וז״ל מתריעין עליהן מיד אפילו בראשונות שכל חומר האחרונות נוהג בהן ע״כ וכן הכריח הר״ן בריש פ״ג דהאי מתריעין דתנן סתמא בכולה מתני׳ מתריעין ומתענין קאמר דלמחי׳ ששינו מתריעין עליהם לפי שאינו דבר שסובל מתון שאם לא יתקנו במהרה יפסדו לגמרי ולפיכך גוזרין תענית בתחל׳ בחומר ז׳ תעניות אחרונות דהיינו התרעה בשופר וכן כשפסקו גשמים בין גשם לגשם מ׳ יום הרי הלמחים נפסדים במהרה ולא כדמשמע מדברי הרמב״ם בפ״ב דמתריעין דתנן בלמחים ששינו וכו׳ התרעה בפה הוא ולא בשופר ולדידיה אין נוהגין בהם חומר תעניות אחרונות והרשב״א בתשובה שהביא ב״י בסוף סי׳ זה כתב שמה ששינו מתריעין מיד לא אמרו אלא כששינו מחמת מכה אחרת כשדפון וכיוצא בו וכן פי׳ הראב״ד וכן נראה גם מדברי הרמב״ם אבל כשירדו גשמים ושינו זרעים לאחר מכאן מחמת עצירת הגשמים על זה לא תקנו להתריע ע״ש: **ומ״ש** רבינו שמתענין בה״ב היינו לומר שאין מתענין ראופים יום אחר יום וכ״כ הרמב״ם בפ״א וז״ל תעניו׳ אלו שגוזרין על הצבור מפני הצרות אין יום אחר יום שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בדבר הזה וכו׳ והכי משמע בגמרא אהא דתניא ואם אין להם מים לשתות מתריעין עליהן מיד קאמר בגמרא ואיזהו מיד שלהן בה״ב למעוטי ראופין משמע דכללא הוא דכל היכא דקתני מתריעין מיד דבה״ב קאמר וכ״כ ב״י:

וכן ומ״ש אם פסקו וכו׳ שם במשנה ופירש״י בין גשם לגשם בין רביעה ראשונה לשניה: בין גש׳ לגשם אבל בלמחים שכמשו אין מתענין אלא עד שיבשו לגמרי ואעפ״י שלא עבר עדיין זמן הגשמים דכיון דיבשו לגמרי שוב אין להם תקנה ולפיכך אין מתענין אלא עד שירדו גשמים או עד שיבשו הלמחים וכ״כ הרמב״ם להדיא ורבינו קיצר בזה ונסמך על המבין: **וכולם** אין מתריעין עליהן אלא במקום הצריך להם שם ברייתא ועל כולן אין מתריעין עליהם אלא באפרכיא שלהן ופירש״י בתוספות שכלו בו מי בורות שיחין ומערות עכ״ל דהיינו במקום הצריך להם ומ״מ כיון דקי״ל כת״ק דמתניתין דבשאר ארות סביבותי׳ מתענו׳ ולא מתריעות כדי להשתתף בצרתן כאן נמי אף על גב דסביבותיהם אין מתריעין מ״מ מתענין עליהן דלא קיל טפי אין להם מים לשתייה ממטולת ושאר ארות כ״ל: כשם

ומ״ש וכן אם פסקו גשמים בין גשם לגשם מ׳ יום מתריעין מיד וכו׳ שם במשנה ופירש״י בין גשם לגשם בין רביעה ראשונה לשנייה: **ירדן** לצמחים ולא לאילנות כיון שירדו מעט בנחת וכו׳ עד ואם אין להם מים לשתייה מתריעין עליהם מיד הכל שם משנה ובגמרא ובריתא ול׳ הברייתא (יט:) מתריעין על האילנו בפרום הפסח על הבורות שיחין ומערות בפרום החג ומפרש רבינו פרום הפסח לפני הפסח ופרום החג לפני החג וגם הרמב״ן כת׳ במקום פרום הפסח הגיעה זמן הפסח או קרוב לו ובמקום פרום החג כתב הגיע זמן חג הסוכות ואהא דקתני מתריעין עליהן מיד מפרש בברייתא בגמ׳ איזהו מיד שלהן ב׳ וה׳ וב׳ ולא משש רבי לכך לפי שסמך על מ״ש בסמוך מתריעין מיד שמתענים ב׳ וה׳ וב׳ דמהתם משמע דכל היכא דקאמר מתריעין מיד היינו ב׳ וה׳ וב׳:

גרסינן בירושלמי תני מתריעין על האילן בפרום הפסח לבורות שיחין ומערות בפרום העצרת מעתה אפילו יותר מכן מעשה נסים ואין מתריעין על מעשה נסים ע״כ וכי היכי דלא ליפלוג אתלמודא דדן נראה לפרש דעצרת דקאמר היינו שמיני עצרת ואתיא כדתניא בגמר׳ דידן מתריעים על הבורות שיחין ומערות בפרום החג ומיהו הא דקאמר יותר מכאן מעשה נסים קשה לפי זה דעיקר גשמים אחר החג הם ושמא י״ל דיותר מכאן מעשה נסים דקאמר לא קאי אלא למאי דקתני מתריעין על האילן בפרום הפסח: **ומ״ש** וכולם אין מתריעין עליהם אלא במקום הצריך להם נראה שכתב כן מדתנן התם (יט:) וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים וכו׳ אותה העיר מתענה ומתרע׳ וסביבותיה מתענות ולא מתריעו׳ ר׳ עקיבא אומר מתריעו׳ אבל לא מתענו׳ ולא קיימא לן כר״ע בהא ולפיכך כתב רבינו אין מתריעין ע״ה אלא במקום הצריך להם דמשמע התרעה הוא דלא במקום שאינו צריך להם אבל תענית מיהא מתענין ויותר נראה לומר שכתב כן מדתניא התם על כולם אין מתריעין עליהם אלא באפרכיא שלהם ופירש״י באפרכיא שלהם שם בורות שיחין ומערות ע״כ. ולפי דברי רש״י ל״ל דהא דתנן סביבותיה מתענות ולא מתריעות בשלא ירדו עליהם גשמים כלל היא דאילו ירדו לצמחים אז לאילן אין סביבותיה מתענות ולא מתריעות ומיהו בהא דאין מתריעין עליהם אלא באפרכיא שלהם יש להר״ן פי׳ אחר ואכתבנו בסימן תקע״ו בס״ד:

כתב הרמב״ם הני מילי בא״י אבל מקומות שעונת גשמים שלהם קודם י״ז במרחשון וכו׳ בפ״ב מה׳ תעניות וכו׳ כתב כן וכתב הרב המגיד זה ברור ומבואר בירושלמי וגם נראה מן הגמרא שלנו עכ״ל: **ומ״ש** הרמב״ם ושוהין אח״כ כמו ז׳ ימים טעמו שכך שוהין בא״י שהרי כשהגיע י״ז במרחשון ולא ירדו גשמים היחידים מתענין ב׳ וה׳ וב׳ נמצאו נגמרים בה״ב לחשון ואם הגיע ר״ח כסליו ולא ירדו גשמים ב״ד גוזרין ג׳ תעניות הרי ה׳ ימים שנשארו מחשון ויום ר״ח כסליו הרי ו׳ ימים וכז׳ שהוא מחרת ר״ח כסליו מתחילין להתענות אם הוא יום ב׳ ואם לא יהיה יום ב׳ ימתינו מלהתענות עד יום ב׳ הבא ראשון ונמצאו שוהין יותר מז׳ ימים ואפשר שמפני כך כ׳ שוהין כמו ז׳ ופני שלפעמים שוהין יותר מז׳ אבל קשה שלא היה לו לכתוב אלא שוהין כמו ו׳ ימים שהרי ה׳ ימים מסוף חדש חשון ויום ר״ח כסליו ו׳ ימים הם ולא ז׳ ואפשר שהרמב״ם כתב כמו ז׳ ימים והיה כתוב וי״ו ועשה הסופר בין וי״ו לזיין ג והר״ן כתב בפ״ק דהא דתנן הגיע י״ז במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים מתענין הגיע ר״ח כסליו ולא ירדו גשמים ב״ד גוזרין ג׳ תעניות על הצבור הל יה אין לו ענין אלא בא״י אבל בגולה כיון שאמרה ת״ת אלא עד כ׳ בתקופה כ״ל שאם לא ירדו גשמים ר״ד כ׳ בתקופה ממתינין אח״כ כדי שיעור ג׳ רביעיות באומר הדעת ואם לא ירדו התחילו היחידים מתענין גוזרים על שאר תעניות מנס ואילך

ונ״ש ולא תקופה של ניסן אין מתענין עוד וכו׳ במשנה שם פ״ק דתענית׳ (שם) ולא ניסן וירדו גשמים הגשמים סימן קללה הם ואתמר עלה בירושלמי ובלבד ניסן של תקופה ובפ״ק דר״ה (עו.) אהא דקאמר התם שבט דחדשים או שבט דתקופה פירש״י שבט דחדשים של לבנה או שבט דתקופת חמה לסוף ל׳ של תקופת טבת נכנס שבט של חמה וכתב הרמב״ם בפ״ג מה׳ תענית׳ דולא ניסן של תקופה היא כשתגיע השמש לתחלת מזל שור ואיתא תו בירושלמי ולא ניסן הגשמי׳ סימן קללה א״ר אמי בר אבין הדא דתימא כשלא ירדו להם גשמים מכבר אבל אם ירדו להם גשמים מכבר אי׳ ברכה הם וכתב הרי״ף והרא״ש והרמב״ם וכך הם דברי רבינו שכתב הואיל ולא ירדו בתחילת השנה משמע הא אם ירדו בתחלת השנה אינן סימן קללה: **וכל** זה הסדר כשלא ירדו כלל אבל אם ירדו ברביעה ראשונה ומשו׳ ומתריעין מיד וכו׳ משנה רפ״ג סדר תעניות האלו האמור ברביעה ראשונה אבל למחים ששינו מתריעים עליהם מיד ופירש רש״י סדר תעניות האלו האמורים בפ״א שבתחלה יחידים מתענין ואחר כך לבור הולכים ומתענים עד שלש עשרה תעניות אם לא נענו ברביעה ראשונה אם עבר זמן רביעה ראשונה של יורה ולא ירדו גשמים מתענין והולכים כסדר הזה אבל למחים שנשתנו ממנהגם תחת חטה יצאה חוח ותחת שעור׳ באשה או שינו אחר מתריעין

יצא תקופה של ניסן אין מתענין עוד שהגשמים סימן קללה הואיל ולא ירדו בתחלת השנה וכל זה הסדר כשלא ירדו כלל אבל ירדו ברביעה ראשונה וצמחו העשבים ובמשו מתריעין מיד כשמתענין ב׳ וה׳ וב׳ ונוהגין בהן כל חומר שבע אחרונות אבל יבשו לגמרי אין מתענין שאין בהן עוד תקנה וכן אם פסקו הגשמים בין גשם לגשם מ׳ יום מתריעין מיד א ומתענין עד שירדו הגשמים או שיעבור זמנם: ירדו לצמחים ולא לאילנות כגון שירדו מעט בנחת ואין מספיקין לאילנות מתריעין לפני הפסח שפסח הוא זמן הוצאת פרח האילנות ירדו לאילנות ולא לצמחים כגון שירדו בגבורה מתריעין מיד ירדו לצמחי׳ ולאילנות ולא ירדו כדי למלאות בהן הבורות לשתייה מתריעין עליהם לפני החג עד שירדו כדי מלוי הבורות ואם אין להם מים לשתייה מתריעין עליהם מיד וכולם אין מתריעין עליהם אלא ב במקום הצריך להם כתב הרמב״ם ז״ל ה״מ בא״י אבל מקומות שעונות גשמים שלהם קודם י״ז במרחשון או אחריו כשיגיע זמנן ולא ירדו גשמים יחידים מתענין ב׳ וה׳ וב׳ ומפסיקין בראשי חדשים חנוכה ופורים (מ) ושוהין אח״כ כמו ז׳ ימים לא ירדו גשמים ב״ד גוזרין על הצבור שלש תעניות על הסדר

כרישה

כי׳ תקעה ושוהין אח״כ כמו ז׳ ימים ר״ל אמר כלות תענית בה״ב ולפ״ז הא דכ׳ ומפסיקים בחנוכה ופורים מנוכה אפשר לומר שהוא דוקא כגון שעונת גשמים שלהם היו בחודש כסלו אבל פורים ק׳ לומר שהוא דוקא שחשש ולשם׳ אין גוזרין ג׳ תעניות אלא אגב שיעבא נקט והדין אמת שאין תענית יחיד דומה מנוכה ופורים מיהו לפי המקומות שעונת גשמים שלהם הוא מאוחר כמו ארץ אשכנז שצריכין מטר אחר יומי הפסח לפעמים אחר שבועות לק״מ מפורים והרמב״ם מינה מיירי ג״כ שהרי כתב אבל מקומות שעונת גשמים שלהם לפנינו אז אחריו כו׳ וק״ל ונעמו שכך שוהין לפי שכך היו שוהין בא״י שהרי כשהגיע ר״ח כסלו ולא ירדו גשמים ב״ד גוזרי׳ ג׳ תעניות הרי ה׳ יומים שנשאר מחשון ויום ר״ח כסלו הרי יומי ושם מחרת ר״ח כסלו מתחילין להתענות אם הוא יום ב׳ ואם לא יהיה יום ב׳ ימתינו מלהתענות עד יום ב׳ הבא ראשון ונמצאו שוהין יותר מז׳ ימים ואפשר שמפני כך כ׳ שוהין כמו ז׳ ופני שלפעמים שוהין יותר מז׳ אבל קשה שלא היה לו לכתוב אלא שוהין כמו ו׳ ימים מסוף חדש חשון ויום ר״ח כסלו ו׳ ימים הם ולא ז׳ ואפשר שהרמב״ם כתב כמו ז׳ ימים והיה כתוב וי״ו ועשה הסופר בין וי״ו לזיין ג והר״ן כתב בפ״ק דהא דתנן הגיע י״ז במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים מתענין הגיע ר״ח כסלו ולא ירדו גשמים ב״ד גוזרין ג׳ תעניות על הצבור הל יה אין לו ענין אלא בא״י אבל בגולה כיון שאמרה ת״ת אלא עד כ׳ בתקופה כ״ל שאם לא ירדו גשמים ר״ד כ׳ בתקופה ממתינין אח״כ כדי שיעור ג׳ רביעיות באומר הדעת ואם לא ירדו התחילו היחידים מתענין גוזרים

הדושי הגהות

תקעה א אפשר דקאי נמי על אצמחו עשבים וכמשו דמתריעין נמי עד שירדו גשמים או עד שיעבור זמנם או אפשר לומר דלא קאי אלא אפסקו גשמים בין גשם לגשם שלפניו אבל בצמחים שכמשו אין מתענין אלא עד שיבשו אפילו אם לא עבר זמן גשמים עדיין דכיון שיבשו אין להם תקנה עוד (מהרל״ח): ב ואע״ג דתנן שם במתניתין גבי עיר שלא ירדו עליה גשמים או עיר שיש בה דבר כו׳ דאותה עיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות וכן גבי שאר ארות שנתבאר בסי׳ תקע״ו סביבותיה מתענות ולא מתריעות כבר פירש״י שם לפיכך מתענות שאותה עיר שלא ירדו עליה גשמים התבואה באותן הסביבות ויהיה בה רעב עכ״ל וה״ה דכן שייך לומר בעיר שיש בה דבר שמעבירין את הדבר מאותה העיר לסביבותיה וכן גבי שאר ארות שבסימן תקע״ו שייך לומר שיבואו לסביבותיה משא״כ כאן שירדו לצמחים אלא שלא ירדו לבורות שאין חשש כלל לסביבותיה לפיכך אין מתענין ולא מתריעים כלל (מהרל״ה): ג אפשר שכיון שלפעמים חשון אלא נמצא נשארו ה׳ ימים מרחשון וראש חדש כסלו ב׳ ימים וכב׳ בכסלו שהוא יום השביעי גזרו להתענות למחרתו נמצא ששהו אחר העונת היחידים כמו ז׳ יו״ז או אפשר שמ״ן חדשים לחדשי החמה שהדש כמעט ל״א יום נמצא שנשארו ו׳ מחשון

על הסדר הסנוי במשנתינו ולא נתבארו אצלי יפה דברי הרמב״ם שכתב בזה בפ״ג מה׳ תענית עכ״ל (מ) : **וכך** תענית שגוזרין על הצבור בחולה לארץ אוכלין בו בלילה וכו׳ כך כתב הרמב״ם שם והוא פירוש למה שאמרו בספ״ק דתעניות (יח ·) אין ת״צ בבבל אלא ט״ב בלבד והר״ן כ׳ על הא דאמר שמואל אין ת״צ בבבל אלא ט׳ באב בלבד פירשוהו שאין חומר ת״צ של נעילת הסנדל ורחיצה וסיכה מהגת בבבל אלא ט׳ באב ופירש״י דטעמא לפי שאין צריכין לגשמים שהיא טבעני ולפי זה לא אמרה שמואל אלא בתעניות של גשמים אבל בשאר צרות בבל וארץ ישראל שוין וקשה דא״כ היכי פסיק ואמר אלא ט״ב בלבד והראב״ד כ׳ דהיינו דאין ת״צ בבבל מפני שהארץ קרה שאין להחמיר עליהם לאסרם בנעילת הסנדל ולא לחייבם להפסיק מבע״י ולא לאסרם במלאכה מפני שהם עניים ולא ברפואה וסיכה מפני שאינם ברגילים כל כך וצריך להם או כיון שהותרו במלאכה ובנעילת הסנדל הותרו בכולן ואלה הדברים חלושים לפיכך נראה עיקרן של דברים כמו שפי׳ הרמב״ן ז״ל דאין שם ת״צ בבבל אלא כל התעניות שמתענין בבבל אינן אלא כתענית יחיד לפיכך אינו אסור כחומר ת״צ והטעם מפני שהדיינים שלהם הדיוטות הם ולא סמוכים ולא היה להם נשיא שתהא גזירתו קיימת על כל ישראל לפיכך כשהצבור מקבלים תענית צריכים לקבל כולם על עצמם כיחידים שכל אחד מקבל על עצמו ומשום הכי אינו חייב לנהוג בו אלא כתענית יחיד ע״כ ורבינו שהביא כאן דברי הרמב״ם שתם פשיטא שאינו מפרש כפירש״י דהא כל תענית שגוזרין על הצבור קאמר דמשמע דלא בתענית של גשמים בלחוד אתמר וגם אינו מפרש כפי׳ הראב״ד דהא בחולה לארץ קאמר דמשמע כ״מ שבחולה לארץ ולא בבל דוקא אלא ע״כ לומר שהוא מפרש כפירוש הרמב״ן וא״כ קשה שהרי לפי פירושו של הרמב״ן בח״ל שאין להם נשיא כשהצבור מקבלים תענית צריכים כולם לקבל [על] עצמם כיחידים שכל א׳ מקבל על עצמו ומשום הכי אינו חייב לנהוג בו אלא כתענית יחיד וכמ״ש הר״ן בשמו ואיל רבינו כ׳ בסימן תקס״ב תענית שגוזרין על הצבור אין כל יחיד ויחיד צריך לקבלו תחלה אלא ש״צ מכריז התענית והרי הוא מקובל דמשמע שאין בין חולה לארץ לח״י בענין זה וכמו שנראה מדברי הרא״ש שכתבתי שם וי״ל דלעולם יש חילוק ביניהם דבח״ל נהי דאין כל יחיד צריך לקבלו הכרזה מיהו בעי ואילו לא הודיעום אפשר דלא מהני אבל בא״י אפילו לא הודיעום עד יום התענית שפיר דמי ועוד י״ל דלעולם סובר רבינו שא״י והח״ל שוין בענין זה ואע״פ שהוא מפרש אין ת״צ שפירש הרמב״ן שמפני שאין נשיא בבבל אין לתעניות שלהם תומר ת״צ מ״מ דמה שסובר הרמב״ן שמפני שאין להם נשיא כשהצבור מקבלים תענית צריכים לקבל כולם על עצמם כיחידים שכל א׳ מקבל על עצמו לא ס״ל כוותיה אלא דבכל מקום אע״פ שאין להם נשיא אין הצבור צריכין לקבל על עצמם כיחידים דכל בני הצבור בתר ראשיהם גרירי : **כתב** הרשב״א שאלה בכל מלכותנו נמנע המטר מחדש אייר עד לאחר חג השבועות והתחילו אומרת שאין לומר עכשיו ו׳ ברכות אלא שמרבין בתפלה ומתריעין בשופרות בלבד וכת אומרת שאין שהות לגזור י״ג תעניות לפי שיתייבש כל העולם ולפיכך נתנו לזה אומרת כשבע תעניות וכך מצאנו מפורש לה״ר יונתן תשובה כ״ל כדברי הכת הראשונה דכיון שאינם מזכירים גשמים או אלא בשומע תפלה וכהיא דבני ניעה היאך יוסיפו ו׳ ברכות ולא ראינו מעולם מי שעשה כן עכ״ל :

וכתב בתשו׳ אחרת מה שאמרת שעשית מעשה כשירדו גשמים בעתם ואח״כ נעצרו הגשמים ושינו זרעים ואמרת להתריע ולהוסיף הברכות כמו שנתקנו בז׳ אחרונות לולא שאמרת שמצאת כן לרמב״ן ז״ל לא הייתי אומר כן שלא תקנו על הגשמים להתריע אלא באחרונות דוקא אבל כשירדו גשמים ושינו זרעים לאחר נוכחן מחמת עצירת גשמים זה לא שמענו ומה ששינו שינו מתריעין מיד לא אמרו אלא כששינו מחמת מכה אחרת כשדפון וכיוצא בו וכן פי׳ הראב״ד וכן נראה גם מדברי הרמב״ם אבל אם מצאת להרמב״ן ז״ל אני אומר כבר הורה זקן שאין משיבין את הארי אלא שאני לא ראיתי לו בשום מקום כן עכ״ל : **הין** מתענין על הגשמים ונעצו כמה ירדו ויהיו פוסקין משיכנסו בעומק הארץ החריבה טפח וכו׳ בספ״ג דתעניו׳ (כה :) פלוגתא דתנאי ופסקו הפוסקי׳ ד כרבי יהודה דאמר הכי ופירש הר״ן בחריבה קרקע שלא היתה עבודה מזמן הרבה : ביבונית · שהיתה עבודה מזמן קרוב ועכשיו אינה עבודה ורש״י פירש בחריבה · קרקע יבשה טפח כיון דחריבה היא ונכנסו בה הגשמים טפח ולאי רוב גשמים ירדו : בעבודה · חרושה כגון שדה שיר הנכנסים בה גשמים הרבה ג׳ טפחים דאפי׳ בגשמים מועטין נכנסין בה כטפח או כטפחי׳ :

ואם התחילו לירד אחר חצות ישלימו וכו׳ משנה שם (יט ·) היו מתענין וירדו להם גשמים קודם להכנ״ה החמה לא ישלימו לאחר הכנ״ה החמה ישלימו רבי אליעזר אומר קודם לחצות לא ישלימו לאחר חצות ישלימו מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להם גשמים קודם חצות אמר להם ר׳ טרפון אמו ואכלו ושתו ועשו י״ט ובואו בין הערבים ויצאו ואכלו ושתו ועשו י״ט ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדול ובגמרא (כה :) ולימרו הלל הגדול מעיקרא אנוי ורבא דאמרי תרווייהו א״א הלל הגדול אלא בנפש שביעה וכרם מלאה ובפרק ע״פ (קיח ·) אמרי׳ אי זהו הלל הגדול רב יהודה אמר מהודו לה׳ עד על נהרות בבל וקיימא לן כוותיה ופירש״י אלא בנפש שביעה מתוך שכתוב בו נותן לחם לכל בשר נאה להיאמר על השבע ואמרינן בגמ׳ דבמקום דאיכא למיחש לשכרות אומרים אותו קודם שיאכלו וישתו · כתב הרשב״א בתשו׳ (סי׳ קנ״ב) קרוב אני לומר שאם ירדו להם גשמים בליל התענית שא״א הלל הגדול כלל לפי שאינם מתחילים להתענות אלא מעמוד השחר שזהו עיקר תענית שבבבל ואע״פ שקבלוהו מבערב וירדו להם גשמים לאחר שקיעת החמה או לאחר צאת הכוכבים אין זו התחלה ואם מפני שהכתוב אומר למן היום אשר נתת אל לבך להבין ולהתענות נשמעו דבריך אפי׳ כן אין זו התחלה שא״כ אפילו קבלוהו קודם יום או יומים וירדו גשמים באמצע יהו אומרים כן אלא לא אמרו אלא בשהתחילו ממש ע״כ :

וכתב עוד בתשובה א״א הלל אלא כשנעמו ביום התענית ואם התענו ביום ב׳ ולא ירדו גשמים אע״פ שירדו ביום ג׳ א״א הלל אדרבה בתעניתא לא נענו וברחמי שמיא ירדו להם ביום אחר עכ״ל ״ ב״ה וכך הם דברי הרמב״ם והמגיד בפרק א · ואלא דתנן שאומרים הלל הגדול כתב הרי״ף אי זהו הלל הגדול רב יהודה אמר מהודו עד על נהרות בבל וקי״ל כוותיה מודים אנחנו לך ה׳ אלקינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו ברחמיך וכו׳ כלכתבוה בפ״ק דהיא מסכתא וכתב הר״ן ודאמרינן בפ״ק דמברכין על הגשמים ואילו פינו הראב״ד ז״ל כ׳ דמשילא תתן לקראת כלה מברכין ואילו פינו ובין הערבים אומרים הלל הגדול או אפשר שבשיורדים גשמים בלא תענית מברכין ואילו פינו אבל כשיורדין ע״י תעני׳ כיון שצריכין לומר הלל הגדול ולברך אחריו א״צ ליחידים לברך ואילו פינו עכ״ל (ב) דין ברכת הגשמים כ׳ רבינו בסי׳ רכ״א כתוב בפסקי התוספו׳ הלל הגדול מפני הגשמים יתחילו העומדים בבית ה׳ בלילות ששירות גשמים בלילה וכתיב מעלה נשיאים וגו׳ · כתבו הרא״ש והר״ן דטעמא דמפלגינן בין קודם חצות לאחר חצות מפרש בירושלמי קודם חצות לא ישלימו עד כדון לפרא הוא לאחר חצות ישלימו כבר עבר רובו של יום בקדושה וכתוב בהג״א בא״ז אם רוב הצבור ותלמידי חכמים שבעיר אינם רוצים להשלים לא ישלימו אבל אם רוב הצבור ות״ח רוצים להשלים אין היחיד רשאי לאכול וכן משמע בירושלמי ספ״ג דתעני׳ דגרסינן התם ביומי דרבי יודן גזרין תענית ונחת מטרא ברמשא סליק רבי מנא לגביה אמר ליה בגין דאנא אמי א״ל אוריך שמא ימלכו להשלים :

תקעו בשם שמתענין ומתריעין על הגשמים כך מתענין על שאר הצרות וכו׳ בסימן שקודם זה נתבאר כמה תעניות מתענין על שאר צרות : אפילו על מצוה קלה וכו׳ הוא רפ״ב מהל׳ תעני׳ וכ׳ ה״ה על הצרה אויבים וכו׳ הוא בפ״ג דתעניות תנן על עיר שהקיפוה אויבים וכו׳ בפרק הבא על יבמתו (סג :) אמרו ליה לר׳ אמו חברי לבבל גזר תעניתא וסס מתבאר שגוזרין תענית על ביטול מצוה ודבר ברור הוא ודין הסביבות מבואר בפרק ג׳ דתעניתא (סס) כדעת תנא קמא דריש מתני׳ דהוא סתם משנה : **ומ״ש** ואפילו לא באו אלא לעבור דרך ארצם וכו׳ בפ״ג דתעניתא (יט ·) תנן דמתריעין על החרב ובגמרא (כב :) תרב שאמרו אפי׳ חרב של שלוש שאין לך חרב של שלוש יותר מפרעה נכה ואע״פ כן נכשל בה יאשיהו שנאמר וישלח

תקעו בשם שמתענין וכו׳ משנה פ״ג על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה אויבים וכו׳ ואיכא למידק על לשון רבינו שאמר כשם דהא לא דמיין להדדי דבגשמים אם לא נענו בי״ג תענית אין גוזרין עוד תענית ובשאר צרות מתענין והולכין עד שיענו כדלעיל בסימן תקע״ה ס״ג וי״ל דלא אתא אלא לאורויי לן דאף בשאר צרות גוזרין תענית במנין זה ובהומרות אלו של תענית גשמים וכמ״ש הרב המגיד בשם הרמב״ן וכ״כ הר״ן שבשאר צרות יש בהן חומרות אלו להוציא מדברי הרמב״ם שבשאר צרות אפילו בא״י אין להם חומרות אלו ולכך אמר גם רבינו כשם וכו׳ לאפוקי מדברי הרמב״ם אלא מיהו דבמ״ש הרמב״ם בפ״ב דאויבים שגרין על עיירות ישראל אחריו אלא כהר״ן בפרק סדר תעניות אלו שכתב דעל עיר שהקיפוה אויבים אין גוזרין תענית על הצבור כלל לפי שסכנתם בכל יום ויום היא והלאתם ריבה שתהא נחפזת מאד ולפי שאי אפשר לגזור תענית על הצבור בכל יום שאין מטריחין על הצבור יותר מדאי ולפי ענייתם אין מקום לתענית של בה״ב לא ראו לגזור תענית כלל וכך היא שיטת הרמב״ן :

כתב הרמב״ם אפילו לא באו וכו׳ דסביבותיהם מתענין ולא איכא להקשות מאין יצא לו להרב ז״ל מתריעין דהא דקי״ל כת״ק במשנה בעיר אלא ירדו עליהם גשמים או עיר שיש בה דבר או מפולת דסביבותיה מתענות ולא מתריעות התם אינה מכה מהלכת ואינן מתענות אלא להשתתף בצרתן כמ״ש הר״ן לשם אבל עיר שהקיפוה אויבים דמכה מהלכת היא מתענות ומתריעות בכל מקום וכדתנן התם ועל אלו מתריעין בכל מקום וכו׳ ועל החרב מפני שהיא מכה מהלכת וצריך לומר דהרמב״ם מחלק בין על החרב ובין עיר שהקיפוה אויבים דחרב היינו חילות ההולכים למלחמה ממקום למקום אע״פ שלא באו על ישראל אלא המלחמה היא עו״ג עם עו״ג אפ״ה מכה מהלכת היא ומתענין ומתריעין עליהן בכל מקום בשותו מלכות כי כולם בסכנה עומדין אבל עיר שהקיפוה אויבים שבאו לגזור עליהן אם בלחוד זו אינה מכה מהלכת שלא באו אלא על אותה העיר בלבד ולפיכך סביבותיהם מתענין כדי להשתתף בצרתם אבל לא מתריעין וכדין עיר שיש בה דבר או מפולת : **ומ״ש** אלא תוקעין להתקבץ לעזרה כראה שלמד כך מדתנן בעיר שהקיפוה אויבים דאין מתריעין בשבת לר׳ יוסי אבל לעזרה מתריעין שמעינן מינה דלת״ק נמי דמתריעין אלא דסביבותיה אין מתריעין מ״מ לעזרה ודאי אף בסביבותיה נמי מתריעין ואפי׳ לא באו אלא לעבור דרך ארצם וכו׳ לא משנה וברייתא זו מכה מהלכת היא וכל סביבותיה נמי מתענין ומתריעין

ומ״ש הרמב״ם אפילו לא באו לגזור עליהם מס או לגזור עליהם הבא על יבמתו (סג :) אמרו ליה לר׳ אמו חברי לבבל גזר תעניתא וסס מתבאר שגוזרין תענית על ביטול מצוה ודבר ברור הוא ודין הסביבות מבואר בפרק ג׳ דתעניתא (סס) כדעת תנא קמא דריש מתני׳ דהוא סתם משנה : **ומ״ש** ואפילו לא באו אלא לעבור דרך ארצם וכו׳ בפ״ג דתעניתא (יט ·) תנן דמתריעין על החרב ובגמרא (כב :) תרב שאמרו אפי׳ חרב של שלוש שאין לך חרב של שלוש יותר מפרעה נכה ואע״פ כן נכשל בה יאשיהו שנאמר וישלח

דרכי משה

תקעה (א) והא דכתב דעושין התענית על זכרון כן דעת הרשב״א בתשובה דלא כי״א דאם היו צריך גדול לגשמים אין מיד התענית כחומרות ד אחרונות : (ב) והרשב״א בתשובה כתב כדברי הרמב״ד :

הגהות

וראש הדש מכליו מהן ז׳ ימים ולכך כתב כבו ז׳ ימים לפי שאינו בדקדוק (מהרל״ח) : ד בגמרא ל״א רבי יהודה אלא חכמים אומרים אבל גירסת הרי״ף והרא״ש ר יהודה אכברה

טור או״ח

ומתריעין כדפי' אלא שרבינו קיצר בזה: ומשמע דבה"ל אם אין שיירות הולכות להתענות כיון שהן רחוקים משום דאין זו מתענות ולא מתריעות כדתנן בפ"ג אליבא דת"ק דהלכה כמותו דמתענות כדי להשתתף בצרתן: **ומ"ש** וכן המפולת וכו' משנה ובריית' שם והייטו נמי לומר שהרחוקים לא מתענות ולא מתריעות וסביבותיהם מתענות כדי להשתתף בצרתן:

וכן על החולים ברייתא בפ"ג גם בכאן נראה פשוט דאם מתים ממנה דהם עצמן מתענין ומתריעין וסביבותיהם מתענות ולא מתריעות:

וכתב הרמב"ם וכן הכוך לח וכו' היא בס"פ מרובה ושלא כפי' רש"י לשם דיבש קשה מלח:

ומ"ש דוקא דפשט ברוב לצור הייטו משום דבברייתא תניא ומשמע פורענות הבא על הצבור משמע בכל הצבור בעינן ורובו ואע"ג דגבי אסכרה אפילו פשט ברוב הצבור אם אין מתים ממנה אין גוזרין תענית מ"מ בחכוך שהיא כשהין פורח שהיה במצרים קשה כמות וגוזרין עליו תענית:

ונראה דנחשים ועקרבים מתענין עליהן טעמו משום דאלו סתמן כשנושכין ממיתין אבל צרעין ויתושין אפי' נושכין אין ממיתין אלא מזיקין לפיכך אין מתענין אלא זועקין בלא תרועה אך קשה דברייתא תני בהדי צרעת ויתושין ושלוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעין אלא זועקין וא"ל דס"ל דמדתני ושלוח נחשים ועקרבים ולא קתני כולהו בהדי צרעת ויתושין ונחשים ועקרבים משמע דנחשים ועקרבים כיון דשלוחין להמית היא אין דינן כצרעין ויתושין דבצרעין ויתושין לא מתענין ולא מתריעין אלא זועקים בלא תרועה אבל נחשים ועקרבים אין מתריעין אבל מ"מ מתענין עליהם משום דאיכא סכנת מיתה ומאי דתני לא היו מתריעין אלא זועקין לגדדין קתני דבצרעין ויתושין לא היו מתענין ולא היו מתריעין אלא זועקין ובשלוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעין אבל היו זועקים עם התענית דעל כל פנים היו מתענין וז"ש רבינו ונראה דנחשים ועקרבים מתענין עליהן כלומר אע"פ שלא היו מתריעין מכל מקום היו מתענין עם הצעקה כנ"ל לדעת רבינו דתנא מלתא דפסיקא

ואם היה דבר בא"י וכו' בפ"ק דתענית ובאות ממדינה למדינה מ"ש ובאות ממדינה למדינה אחרת שתיהן מתענות אע"פ שהם רחוקות זו מזו וכן מתענין על מפולת שבעיר ואיזו היא מפולת שנופלין בתים חזקים שאין ראויין ליפול ועומדין במקום שאין ראויין ליפול אבל אם הם עומדים על שפת הנהר אפי' הם חזקים הם ראויין ליפול וכתב הרמב"ם ז"ל וכן על הרעם והרוחות שמפילין הבנינים מתריעין עליהם וכן החולים כגון שיש אסכרה בעיר להרבה אנשים אם מתים ממנה מתענין ומתריעין ואם אינן מתים ממנה אין מתענין ואין מתריעין וכ' הרמב"ם ז"ל וכן חיכוך לח הרי הוא כשהין פורח ואם פשט ברוב הצבור מתענין ומתריעין עליו אבל חיכוך יבש צועקים עליו בלבד • וכן על חיה רעה שנשתלחה אפי' לא הזיקה אלא נראית בלבד מתענין ומתריעין בכ"מ אפי' הרחוקים אבל אם אינו משולחת אינו אלא מקרה ואין מתענין וה"ד משולחת נראית ביום בעיר הרי זו משולחת אבל בלילה או ביום בשדה אינה משולחת ראתה ב' בני אדם ורדפה אחריהם משולחת ברחה מפניהם אינה משולחת טרפה ב' בני אדם ואכלה אחד מהם משולחת שאינה עושה מחמת רעבון כיון שאינה אוכלת שניהם אלא שנשתלחה להזיק אכלה ב' אינה משולחת שמחמת רעבון עשתה נכנסה לבית ולקחה תינוק מהעריסה הרי זו משולחת כתב הרמב"ם ז"ל שאר מיני רמש ועוף ורמש הארץ ששולחו והזיקו כגון שילוח נחשים ועקרבים ואצ"ל צרעין ויתושין והדומין להם אין מתענין עליהם ואין מתריעין אלא זועקין בלא תרועה ע"כ ונראה דנחשים ועקרבים מתענין עליהם ועל

מתענין ומתריעין וכן על דבר ואיזהו דבר עיר שיש בה ת"ק רגלי ויצאו ממנה ג' מתים בג' ימים בזה אחר זה הוי דבר ביום א' או בד' ימים אינו דבר יש בה אלף ויצאו ממנה ששה בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחד או בד' ימים אינו דבר וכן לפי ההשבון זה וכתב הרמב"ם ז"ל ואין נשים וקטנים וזקנים ששבתו ממלאכה בכלל אנשי המדינה לענין זה ואם היה דבר בארץ ישראל מתענות שאר גליות עליהם היה בהוצ' לארץ ושיירות הולכות ובאות ממדינה למדינה אחרת שתיהן מתענות אע"פ שהם רחוקות זו מזו וכן מתענין על מפולת שבעיר ואיזו היא מפולת שנופלין בתים חזקים שאין ראויין ליפול ועומדין במקום שאין ראויין ליפול אבל אם הם עומדים על שפת הנהר אפי' הם חזקים הם ראויין ליפול וכתב הרמב"ם ז"ל על הרעם והרוחות שמפילין הבנינים מתריעין עליהם וכן החולים כגון שיש אסכרה בעיר להרבה אנשים אם מתים ממנה מתענין ומתריעין ואם אינן מתים ממנה אין מתענין ואין מתריעין וכ' הרמב"ם ז"ל וכן חיכוך לח הרי הוא כשהין פורח ואם פשט ברוב הצבור מתענין ומתריעין עליו אבל חיכוך יבש צועקים עליו בלבד • וכן על חיה רעה שנשתלחה אפי' לא הזיקה אלא נראית בלבד מתענין ומתריעין בכ"מ אפי' הרחוקים אבל אם אינו משולחת אינו אלא מקרה ואין מתענין וה"ד משולחת נראית ביום בעיר הרי זו משולחת אבל בלילה או ביום בשדה אינה משולחת ראתה ב' בני אדם ורדפה אחריהם משולחת ברחה מפניהם אינה משולחת טרפה ב' בני אדם ואכלה אחד מהם משולחת שאינה עושה מחמת רעבון כיון שאינה אוכלת שניהם אלא שנשתלחה להזיק אכלה ב' אינה משולחת שמחמת רעבון עשתה נכנסה לבית ולקחה תינוק מהעריסה הרי זו משולחת כתב הרמב"ם ז"ל שאר מיני רמש ועוף ורמש הארץ ששולחו והזיקו כגון שילוח נחשים ועקרבים ואצ"ל צרעין ויתושין והדומין להם אין מתענין עליהם ואין מתריעין אלא זועקין בלא תרועה ע"כ ונראה

ומ"ש יש בה אלף ויצאו ממנה ו' וכו' וכן לפי החשבון פשוט שם בגמ' (כא •) גרסינן בירושלמי תני א אסכרה כל שהוא שנים בדבר ואחד באסכרה מהו מיתה חמי אסכרה כל שהוא ואת אמר הכין לכן לריכה בשהתויעו על האסכרה והלכה לה אח"כ מתו שנים בדבר ואחד באסכרה:

וכתב הרמב"ם ואין נשים וקטנים וכו' בכלל אנשי המדינה לענין זה בפ"ב כתב כן וכתב הרב המגיד דהכי דייק מתניתין דקתני עיר המוקפת ת"ק רגלי דרגלי משמע הגברים לבד מעף והר"ן כתב דלשון המוקפת דייק הכי ול"ג שהירושלמי למד כן דגרסי' התם בתים שאחרו בריאים ולא מרועעים ודכוותה בחורים אבל לא זקנים וכי היכי דממעט זקנים יש למעט קטנים וכן יש למעט נשים לפי שהן חלושות המזג: **ואם** היה דבר בא"י מתענין שאר גליות עליהם היה בחולה לארץ ושיירות הולכות ובאות וכו' פשוט בפ"ג דתעניות (כא:) ואמרי' בגמרא דטעמא דכשיש דבר בארץ ישראל מתענין בני חוץ לארץ משום דגבירה לוקה שפחה לא כ"ש וכתב הר"ן דאיכא למידק מדתניא בתוספתא שאם היה בא"י אין מתריעין עליה בסוריא תירץ הרמב"ן דאפשר לומר דקסבר דכיבוש יחיד שמיה כיבוש וגבירה וגבירה ניהו אי נמי אין מתריעין מפני שאין המכה הולכת כל כך אבל מתענין מפני גבירה ושפחה אי נמי כי אמרינן גבירה ושפחה ה"מ כשהמכה בכל א"י אבל אם היתה במקלתה בני חוצה לארץ אין מתענין כלל דהא איכא גבירה דאינה לוקה ושפחה תגלל עם הגילולים גרסי' בגמרא (שם:) אמרו ליה לרב יהודה איכא מותנא בחזירי גזר תעניתא משום דדמיין מיעייהו לבשר אדם וכתב הר"ן יש למדו מכאן בק"ו שגוזרין תענית אם יש בעו"ג דבר ואחרים חולקין כיון שהם שתי אומות וסמכו דבריהם מדאמרינן בפ' ב"מ (לב •) שיטנא בתרי אומי לא שליט עכ"ל (א) והתו' כתבו בסברא דאשונה ומשמע כיון דר' יהודה עביד עובדא ואיכא מאן דפליג עליה נקטי' כוותיה ואיני יודע למה השמיטוה הפוסקים: **וכן** מתענין על מפולת שבעיר משנה שם (יט) • וכן עיר היא מפולת שנופלים בתים חזקים שאינן ראויין לנפול וכו' שם (כ:) ת"ר מפולת שאמרו בריאות ולא רעועות שאינן ראויות ליפול ולא הראויות ליפול הי ניהו בריאות הי ניהו רעועות הי ניהו ראויות ליפול לא לריכה מחמת גובהייהו אי נמי דקיימן אגודא דנהרא ופירש"י לא לריכה הא דקתני שאין רעועות וראויות ליפול אלא כגון דקאי אגודא דנהרא שאע"פ שהיא בריאה ראויה היא ליפול שהמים מפילים אותה שמקלקלים הקרקע ושוחקים את היסוד: **וכתב** הרמב"ם וכן על הרעם והרוחות וכו' בפ"ב וכתב ה"ה נראה שזה ככלל מפולת שהזכירו חכמים: **וכן** החולי' כגון יש אסכרה בעיר וכו' ברייתא בדפ"ג דתענית' (יט:) אסכרה בזמן שיש עמה מיתה מתריעין עליה בזמן שאין עמה מיתה אין מתריעין עליה • וז"ל הרמב"ם בפ"ב הרי שירד חולי אחד לאנשים הרבה באותה העיר כגון אסכרה או חרחור וכיוצא בהם והיו מתים באותה החולי הרי זה צרת צבור וגוזרין להתענות ומתריעין ויש לדקדק למה לא חלקו בין אם מתו ג' מתים בג' ימים לת"ק רגלי למתו ביום אחד או בד' ימים כשם שחלקו בדבר ואפשר דשאני דבר שהוא שונה אינו בא אותו ענין שמתו ג' בג' ימים בעיר המוקפת ת"ק רגלי אינו דבר קבוע אלא אקראי בעלמא ואינו עשוי להתעכב הלכך אין מתענין עליו וכ"כ בשמוך מה שאמרו בירושלמי אסכרה כל שהוא:

וכתב הרמב"ם וכן חיכוך לח וכו' בפ"ב כתב כן והוא מדאמרינן בפ"פ מרובה (פ:) מתריעין על החיכוך בשבת ואותיבנא מדתניא ואמר מיני פורענות הבאים על הצבור כגון על חיכוך לח היו מתריעין אלא זועקין ואסיקנא דלא קשיא כאן בלח כאן ביבש דאמר ריב"ל שאין שהביא הקב"ה במצרים לח מבפנים ויבש מבחוץ ומפרש הרמב"ם שהלח קשה מהיבש כיון דשאין מצרים היה לח והיה קשה אבל רש"י פירש יבש קשה מלח: **ומ"ש** הרמב"ם דאם פשט ברוב הצבור מתענין ומתריעין דמשמע דרובא דוקא בעינן אפשר שכ' כן משום דקתני גבי חיכוך שאר פורענויות הבאים על הצבור משמע דכל הצבור בעינן ורובו ככולו: **וכן** על חיה רעה שנשתלחה משנה בפ"ג דתענית' (יט:) על אלו מתריעין בכל מקום על הדשדון ועל הירקון וכו' על חיה רעה: **ומ"ש** אפי' לא הזיקה אלא נראית בלבד שם במשנה מעשה שירדו מירושלים לעריהם וגזרו תעני' על שאכלו ב' זאבים שני תינוקו' בעבר הירדן ר' יוסי אומר לא על שאכלו אלא על שנראו ומשמע דלא פליגי ת"ק ור"י אלא בעובדא היכי הוה אבל לד"ה נראו אע"פ שלא אכלו מתענין וגם מתריעין דהוי בכלל חיה רעה דקתני מתני' דמתריעין עליה וכך מפורש שם בברייתא: **ומ"ש** אבל אם היה משולח' אינו אלא מקרה ואין מתענין שם בברייתא (כב •): **והיכי** דמי משולחת נראית ביום בעיר וכו' עד ככנסה לבית ולקחה תינוק מהעריסה הרי זו משולחת ברייתא שם ודברי רבינו בא"ו פה בקיצור דבגמ' דייק עלה דברייתא דקתני ראתה ב' בני אדם ורלתה אחריהם משולחת הא עומד' היה משולחת והדר קתני נחבאת מפניהם אינה משולחת הא עומד' משולחת ושני ל"ק כאן בשדה הסמוכה לגם כאן בשדה שאינה סמוכה לגם ופירש"י בשדה הסמוכה לגם • עמדה אינה משולח' דכיון דסמוכה לגם היינו רבינתא ולא ברחה סברה אי אתו בתרתא עריקנא לגם מיד: בשדה שאינה כמוכה לגם עמדה משולחת דכיון דלאו מקום רבותא היא וקיימא ודאי משולחת היא • ותו דייק טרפה ב' ב"א ואכלה א' מהם משולחת שאינה משולחת והא אמרת אפי' רב פפא בגמרא גופיה ופירש"י כי תניא הכיא דאכלה אין רבתה לא בגם דכיון דהיינו דוכתא סמכה דעתה ורהטא אבתרייהו • ואמאי דקתני עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה משולחת פריך פשיטא אמר רב פפא בכוכי דגיידי ופירש"י כוך קטן של גיידין ואע"ג דלאו בגיין קבוע הוא ולא הוי כייסוב הוי משולחת והרמב"ם כ' כל דברים אלו מבוארים יפה בפ"ב וז"ל אין מתענין על חיה רעה אלא בזמן שהיא משולחת נראתה בעיר ביום ה"ז משולחת בשדה ביום אם רדתה שני בני אדם ולא ברחה מפניהם הרי זו משולח' ואם היה שדה הסמוכה לגם ורדתה אחריהם הרי זו משולח' לא רדפה אחריהם אינה משולחת ואם היתה בגם אפי' רדפה אחריהם אינה משולח' אא"כ טרפה אחריהם אבל אם אכלה אחד מהם אבל אם אכלה שניהם בגם אינה משולחת מפני שזה הוא מקומה ומפני הרעבון טרפה לא מפני שהיא משולח' בתים הבנוים במדברות ובחרבות הנשמות הומיל והן מקום גדודי חיה אם עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה הרי זו משולח' ואם לא הגיעה למדה זו אינה משולח' שאלו בני אדם שם שטבו בעצמם ובאו למקום חיות עכ"ל זאת היא נוסחת הרמב"ם המיוחס בספר יסן ובספרינו היא כתובה בטעות: **כתב** הרמב"ם שאר מיני רמש ועוף ורמש הארץ ששולחו והזיקו כגון שילוח נחשים ועקרבים וכו' בפ"ב כתב כן ודין זה ברייתא בסוף פ"ק דתענית' (יד:) וכ' הראב"ד אם היו נושכים וממיתים אפילו צרעין ויתושין וזבובים כי כולם שלוחי המקום וכתב עליו ה"ה אם כדבריו כשהזכירו בברייתא שילוח נחשים ועקרבים הו"ל לאלק בין ממיתים לאינם ממיתים אלא הטעם שאינם מתענים הוא מפני שאדם יכול להרגן ולהשמט מהם מאא"כ בחיה רעה עכ"ל ול"נ שאם היו נושכים וממיתים ודאי מתענין עליהם כדברי הראב"ד שאין אדם יכול להשמט מהם שהרי עשויין לבא ולנשוך את האדם שלא מדעתו וברייתא בשאינם ממיתים אלא מזיקים והכי דייק לשון הרמב"ם שכתב ששולחו והזיקו (ב): **ומ"ש** רבינו ונראה דנחשים ועקרבים מתענין עליהם דעתו משום דאלו סתמן

דרכי משה

תקעו (א) וכ"כ מהר"א מצר"ג בהגהות: (ב) ומדברי רבינו נראה דחבין דברי הרמב"ם אפילו בממיתין ולכן כתב דבנחשים ועקרבים מתענין אבל לא באחרים מטעם שכתב שם הס"מ

חדושי הגהות

תקעו א אסכרה חולי הנעשה בפה ובגרון והיא הונקת את האדם ולשון אסכרה כמו כי יסכר פי דוברי שקר כל שהוא אפילו מת אחד באסכרה מתריעים עליה • שנים בדבר ואחד

סתם שנוסכין וממיתין ובמה שביארתי דעת הרמב"ם אין צורך לדברי רבינו:

ועיר הירקון והשדפון משנה ב"ג (יט:) על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירקון וכו' מפני שהיא מכה מהלכת: ופירש"י שדפון בתבואות הירקון חולי אבל מדברי הרמב"ם נראה שהוא מפרש הירקון מתי הוא בתבואה:

ומ"ש אפילו לא התחיל אלא במקום מ' כמלא פי התנור שם במשנה מעשה שירדו זקנים מירושלים לעריהם וגזרו תענית על שנראה כמלא פי תנור שדפון במשקלון ומפרש בגמרא דהיינו כמלא פי תנור פת פי' תבואה שיעשה ממנה פת כמלא פי תנור וכברייתא תניא ר' עקיבא אומר על השדפון ועל הירקון בכל שהו ופירש"י שדפון וירקון כיון שנראה כל שהו מתריעין ומלא תנור דמתניתין להתענות מ"מ מעשה היה כך והרב המגיד הקשה על לשון אחרון ופירש דלמלא פי תנור קרי כל שהוא לפי שהוא דבר מועט וכך ל"ל לדעת הרמב"ם ורבי':

ומ"ש מתענין ומתריעין בכל המקומות הרחוקים שהם דברים המתפשטים מ"מ לומר דהשדפון והירקון בלחוד קאי שהרי שניהם בפ"ג דתעניות אלו מתריעין בכ"מ על השדפון ועל הירקון ועל האורבה ועל החסיל ועל הדבר ועל החרב מפני שהיא מכה מהלכת ואם נאמר דקאי אכל הך שהזכיר בסי' זה קשה שהרי כתב כאן לרות שאינן מוזכרות במשנה זו דמתריעין עליהם בכ"מ וצ"ע:

ואהא דתנן מתריעין בכל מקום פירש"י בכל מקום אם נראו באספמיא מתריעין בגבל ב"ל מתריעין באספמיא כדקתני טעמא בסופה מפני שהיא מכה מהלכת ולפיכך כל המקומות יש להם לראות כאילו התחילה בהם המכה כבר. וכ"כ הר"ן וכתב עוד ופירוש מתריעין מתענין ומתריעין קאמר וכן דעת רש"י והרמב"ן ז"ל וכך הם דברי רבינו. ושלא כדברי הראב"ד שפי' דהתרעה בלא תענית קאמר וכו' עקיבא דאמר סביבותיה מתריעות ולא מתענות:

אבל הרמב"ם לא כתב בהל' תענית שיהו מתריעין על שום מכה בכל מקום ולריך לישב משנה זו לדעתו ול"ל שטעמו משום דלפשטא מתני' משמע דעל אלו בלבד מתריעין בכ"מ מפני שהיא מכה מהלכת אבל על שאר צרות כגון מטר או דבר או מפולת אין מתריעין עליהם במקומות הרחוקים לפי שאינה מכה מהלכת וסביבותיה לבדם מתענות ולא מתריעו' לת"ק והוקשה לו ז"ל היכי מצינן למימר דדבר אינה בכלל מכות המהלכות והלא הדבר ידוע שאין בעולם מכה מהלכת ומתפשטת יותר ממנה. ועוד היאך אפשר לומר דבמקומות הרחוקים מתריעים על שום מכה דמ"כ היינו לריכים להתענות לעולם שהרי אין זמן בעולם שלא יהא בו חרב בא"מ מהמקומות וכיון שכן בכל העולם היו לריכים להתענות מפני שהיא מכה מהלכת ולכך הוא מפרש דהא דתנן על אלו מתריעין בכל מקום לאו במקומות הרחוקים קאמר אלא בסביבותיה דוקא וקאי אמאי דקתני לעיל דעל מטר או דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת וסביבותיה מתענות ולא מתריעין ר"ע אומר מתריעות אבל לא מתענות והשתא קאמר דגם על אלו הצרו' מתריעין בכל מקום כלומר בסביבות על השדפון ועל הירקון וכו' מפני שהיא מכה מהלכת ויש לסביבות לחוש לעצמם פן תדבקם הרעה אבל עיירות שחוץ לסביבות אין חוששין לדבר כלל והאי מתני' דקתני על אלו מתריעין בכל מקום אתיא כר"ע דאילו לת"ק על אלו מתענין בכל מקום מיבעיא ליה וכיון דקי"ל כת"ק הוי דינא בין בהנך דמני האי מתני' שדפון ירקון ואורבה וכו' בין באיך דלעיל מטר דבר מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת וסביבותיה מתענות ולא מתריעות וזהו שכתב אלו הן הצרות של צבור שמתענין ומתריעין עליהם על הצרת האויבים לישראל ועל הדבר ועל חיה רעה ועל האורבה ועל החסיל ועל השדפון ועל הירקון ועל המפולת ועל המזונות ועל המטר כל עיר שיש בה צרה מכל אלו אותה העיר מתענה ומתרעת עד שתעבור הצרה וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות אבל מבקשים עליהם רחמים. ועדיין יש לדקדק בדבריו שכלל כל הצרות ופסק בהן דסביבותיה מתענות אם כן היכי יהיב מתני' טעמא מפני שהיא מכה מהלכת דמשמע דאיכא מכה שאינה מהלכת שאין הסביבות חוששין להם כלל וצ"ל שהוא מפרש דמפני שהיא מכה מהלכת אינו הבדל בין מכה למכה אלא נתינת טעם הוא כלומר למה כשיש צרה בעיר אחת מתענות או מתריעות סביבותיה ויהיב טעמא מפני שכל מכה שיש בעיר אחת דרכה להיות מהלכת ומתפשטת לסביבותיה:

והנ"ל יודע דתניא בפ"ג דתענית (יט:) על כולם אין מתריעין אלא בהפרכיא שלהם וכ' הר"ן שבא לומר אפי' במכה מהלכת אע"פ ששניהם מתריעין עליהם בכל מקום אעפ"כ אין מתריעין אלא בהפרכיא שלה לפי שאפילו במהלכת אין לחוש על יותר מכאן וכך שטיה בתוספתא מתריעין על הגובאי בכל שהן מפני שהיא מכה מהלכת ר"ש אומר אף על החרב חרב העובר ממקום למקום אפי' הרב של שלום מתריעין עליה וכו' ועל כולם אין מתריעין עליהם אלא באותה הפרכיא בלבד היה בסוריא אין מתריעין עליהם בא"י בא"י אין מתריעין עליהם בסוריא ולפ"ז נ"ל שאע"פ ששניהם ג' מרצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל אפ"ה כל א"י הפרכי' אחת חשובה שהרי זקנים שבא"י גזרו תענית על שאכלו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן כדתנן בפירקין וכן מוכח מן התוספתא שכתבנו דקתני היה בא"י אין מתריעין עליו ואגמרא אמרינן לקמן אפי' לא נראה אלא אין אחד בכל א"י מתריעין עליו מיד ואשקלון נמי אע"ג דחולה לארץ הוה כדתנן בגיטין (ג:) כיון שכבשוהו עולי מצרים אף ע"פ שלא החזיקו בו עולי בבל נידון כא"י לענין תענית ולפיכך גזרו תענית זקנים שבירושלים על שנראה כמלא פי תנור בפירקין עכ"ל. ומאי דאיכא למידק על תוספתא זו מדאמרינן בפ"ג דתעניות דאי איכא מוקמא בא"י גוזרין תענית בא"ל כתבתי בסמוך בשם הר"ן. ורש"י פי' הא דאין מתריעין אלא בהפרכיא שלהם בע"א וכתבתיו בסימן תקע"ה:

וכן על הסחורות שנזדלזלו בענין שהשכר אבד וכו' בפ"ם הספינה (לא:) ת"ר מתריעין על פרקמטיא ואפי' בשבת א"ר יוחנן כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בא"י אמר רב יוסף והוא דזל וקם שוי עשרה בשיתא:

ומ"ש רבינו מתענין ומתריעין אפילו בשבת קשה דהא אין מתענין בשבת על שום צרה שלא אמרו אלא שמתריעין אבל לא אמרו שמתענין. ואין לפרש דה"ק מתענין ביחות בחול ומתריעין אפילו בשבת דהא מדקאמר אבל על כל האחרים אין מתענין ולא מתריעין לא בשבתות וי"ט והוא אין מתענין ע"כ בשבת קאמר דבחול הא אמרן לעיל דמתענין וכיון דאין מתענין דסיפא אשבת קאי א"כ מתענין דריפא אשבת קאי וע"כ לומר דלא דק רבינו בזה וגם מ"ש שאם מתריעין דמשמע התרעה בעופר אינו מדוקדק דהא אמרינן בספ"ק דתעניות (יד:) דהתרעה בעופרות ליכא בשבת ומאי מתריעין מתריעין בפה וכ"כ הרמב"ם בפי' בפ"ב וז"ל ובכל מקום אין נועקין ולא מתריעין בשבת חוץ מצרת המזונות שנועקין עליה אפי' בשבת אבל אין מתריעין עליה בתענולות בשבת וכ"כ הר"ן בדפ"ג דתעניות דהא דתנן על אלו מתריעין בשבת לפי שהדבר ידוע שאסור להתענות בשבת ממילא משמע דכי תנן מתריעין בלא תענית קאמר והך התרעה נמי בעינן היא ולא בעופר כדאמרינן בספ"ק:

ומ"ש אבל על כל האחרים אין מתענין ולא מתריעין לא בשבתות וי"ט חוץ מעיר שהקיפוה אויבים או נהר ועל ספינה המעורפת

ועיר הירקון והשדפון משהתחיל בתבואה אפילו לא התחיל אלא במקום אחד כמלא פי תנור מתענין ומתריעין בכל המקומות אפילו הרחוקים שהם דברים המתפשטין וכן על הסחורות שנזדלזלו בענין שהשכר אבד מתענין ומתריעין ביצד אם ירדו רוב הסחורות שרוב היי אנשי אותה העיר תלויין בה ונתמעט המשא ומתן עד שצריך למבור עשרה בו' מתענין ומתריעין אפילו בשבת אבל על כל האחרים אין מתענין ולא מתריעין לא בשבתות וי"ט חוץ מהעיר שהקיפוה אויבים או נהר וספינה

דאין לתרץ דהו"ל בכלל על הירקון ועל השדפון שהן ג"כ מכת התבואה דכיון שאין שיעורן שוה דירקון ושדפון דוקא כמלא פי התנור ואורבה וחסיל אפי' לא נראה אלא כנף אחד בכל א"י מתריעין עליהן מיד בכל מקום מ"כ הו"ל להזכיר גם דין אורבה וחסיל בפני עצמו ואיכא להקשות היאך קאמר דבמקומות הרחוקי' מתריעין על שום מכה דא"כ היו לריכין להתענות לעולם שהרי אין זמן בעולם שלא יהא בו חרב בא"מ מן המקומות וכיון שאף הרחוקים לריכין להתענו' מפני שהיא מכה מהלכת א"כ יתענו לעולם וי"ל דאף במכה מהלכת אין לריך לחוש לה אלא הרחוקים שבאותו הפרכיא דהיינו באותו מלכות וכתב הר"ן דכך היא שנויה בתוספתא ולפי זה מה שפירש הר"ן במשנה דעל אלו מתריעין בכל מקום אם נראו באספמיא מתריעין בבבל וכו' לדוגמא בעלמא נקט אספמיא ובבל דהא אין מתריעין בכל מקום אלא מ"כ באותה הפרכיא והב"י האריך לבאר דברי הרמב"ם שלא כתב שיהיו מתריעין על שום מכה בכל מקום ולא עלה בידו דבר ברור ולפענ"ד דגם הרמב"ן ס"ל דבכל מקום מתריעין על החרב ועל החיה רעה וכל הך דקא חשיב במתני' ומש"ה סתם דבריו נגד חרב וחיה רעה וכתב דמתענין דבסתם משמע דמתענין בכל מקום. ונגד אורבה וחסיל ג"כ כתב אפילו לא נראה מהן אלא כנף אחד בכל א"י מתענין ומתריעין וכן נגד שדפון וירקון כתב משיתחיל בתבואה וכו' דמשמע נמי דבכל מקום מתענין ומתריעין כיון שהתחיל בתבואה במקום אחד אבל בעיר שהקיפוה אויבים כתב בהדיא סביבותיה מתענין ולא מתריעין דמשמע סביבותיה ולא הרחוקים ובעיר שיש בה דבר כתב דבח"ל דוקא בשעוירות הולכות ובאותה מכה למדינה אחרת שהיהן מתענות אף עפ"י שהן רחוקות זו מזו הא לאו הכי אין מתענות כיון שאינה מכה מהלכת ונגד מפולת כתב דבשרבתה מפולת בעיר מתענין ומתריעין עליה משמע דוקא אנשי העיר ולא הרחוקים וכן בכל שאר החלקים שכתב לשם מבואר דדוקא אנשי העיר מתענין ומתריעין קאמר והא דכתב הרב התלה דרך כלל כל עיר שיש בה צרה מכל אלו אותה העיר מתענה ומתריעת עד שתעבור הצרה וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות וכו' היינו דוקא במכה שאינה מהלכת דאין לחוש אלא לאותה העיר וכדדייק הלשון שאמר כל עיר וכו' אבל חרב העובר ממקום למקום ואיה רעה משולחת ואורבה וחסיל ושדפון וירקון כל אלה אין הצרה תלויה באותה עיר לבד אלא כל העיירות שבאותה מלכות הם ג"כ בסכנה לפיכך מתענין ומתריעין בכל מקום כמו שביאר בתוך דבריו וכדפרי' כנ"ל לדעת הרמב"ם:

וכן על סחורות וכו' ברייתא ס"פ הספינה מתריעין על פרקמטיא ואפי' בשבת ורבינו כתב אחלה מתענין ומתריעין כיצד וכו' עד מתענין ומתריעין ואח"כ כתב ואפי' בשבת כלומר אף בשבת רשאין לגזור על מעוט משא ומתן מה שאפשר ורשאי לעשות בשבת דהיינו התרעה בפה משא"כ בשאר צרות דאפילו בפה אסור בשבת ואין מתענין כדי נקטה דהא אפילו על פרקמטיא אין מתענין וכ"ש בשאר צרות אבל אין לפרש דעת רבינו דגמשך אחר דעת הרמב"ם בפ"א דמתענין אף בשבת על עיר שהקיפוה אויבים ומש"ה כתב דאף על פרקמטיא מתענין אף בשבת דאם כן למה כתב אח"כ מחלוקת רש"י והרמב"ם אם זועקין בשבת על עיר שהקיפוה אויבים וכו' הלא כבר סתם דבריו דאף על פרקמטיא מתענין בשבת אם כן כ"ש דזעקה שרי ואין לריך לומר דשרי בעיר שהקיפוה אויבים ועוד מנ"ל לרבינו ללמוד להקל בפרקמטיא מעיר שהקיפוה אויבים תדע שהרי הרמב"ם גופיה כתב בפ"ב גבי פרקמטיא דמתריעין עליה וזועקין עליה בשבת ולא כתב דמתענין כמ"ש בפ"א מעיר שהקיפוה אויבים אלמא דבפרקמטיא יש להחמיר טפי אלא ודאי דרבינו לא היתיר בפרקמטיא אלא התרעה בפה גם בדין עיר שהקיפוה אויבים לא כתב להתיר בשבת בשם הרמב"ם בסמוך אלא לזעוק בלבד נראה שכך היתה נוסחתו ברמב"ם וכך היא הנוסחא האמיתי' כי מה שכתוב בספרי הרמב"ם שבידינו היתר תענית בשבת הוא דבר מתמיה כמ"ש הרב המגיד וכ"כ ב"י:

ומ"ש חוץ מעיר שהקיפוה אויבים וכו' משנה פ"ג על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה אויבים או נהר ועל ספינה המעורפת

תיקונים בעבר הירדן כדתנן בפירקין וכן מוכח מן התוספתא שכתבנו דקתני היה בא"י אין מתריעין עליו ואגמרא אמרינן לקמן אפי' לא נראה אלא אין אחד בכל א"י מתריעין עליו מיד ואשקלון נמי אע"ג דחולה לארץ הוה כדתנן בגיטין (ג:) כיון שכבשוהו עולי מצרים אף ע"פ שלא החזיקו בו עולי בבל נידון כא"י לענין תענית ולפיכך גזרו תענית זקנים שבירושלים על שנראה כמלא פי תנור בפירקין עכ"ל. ומאי דאיכא למידק על תוספתא זו מדאמרינן בפ"ג דתעניות דאי איכא מוקמא בא"י גוזרין תענית בא"ל כתבתי בסמוך בשם הר"ן. ורש"י פי' הא דאין מתריעין אלא בהפרכיא שלהם בע"א וכתבתיו בסימן תקע"ה:

וכן על הסחורות שנזדלזלו בענין שהשכר אבד וכו' בפ"ם הספינה (לא:) ת"ר מתריעין על פרקמטיא ואפי' בשבת א"ר יוחנן כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בא"י אמר רב יוסף והוא דזל וקם שוי עשרה בשיתא:

ומ"ש רבינו מתענין ומתריעין אפילו בשבת קשה דהא אין מתענין בשבת על שום צרה שלא אמרו אלא שמתריעין אבל לא אמרו שמתענין. ואין לפרש דה"ק מתענין ביחות בחול ומתריעין אפילו בשבת דהא מדקאמר אבל על כל האחרים אין מתענין ולא מתריעין לא בשבתות וי"ט והוא אין מתענין ע"כ בשבת קאמר דבחול הא אמרן לעיל דמתענין וכיון דאין מתענין דסיפא אשבת קאי א"כ מתענין דריפא אשבת קאי וע"כ לומר דלא דק רבינו בזה וגם מ"ש סתם מתריעין דמשמע התרעה בעופר אינו מדוקדק דהא אמרינן בספ"ק דתעניות (יד:) דהתרעה בעופרות ליכא בשבת ומאי מתריעין מתריעין בפה וכ"כ הרמב"ם בפי' בפ"ב וז"ל ובכל מקום אין נועקין ולא מתריעין בשבת חוץ מצרת המזונות שנועקין עליה אפי' בשבת אבל אין מתריעין עליה בתענולות בשבת וכ"כ הר"ן בדפ"ג דתעניות דהא דתנן על אלו מתריעין בשבת לפי שהדבר ידוע שאסור להתענות בשבת ממילא משמע דכי תנן מתריעין בלא תענית קאמר והך התרעה נמי בעינן היא ולא בעופר כדאמרינן בספ"ק:

ומ"ש אבל על כל האחרים אין מתענין ולא מתריעין לא בשבתות וי"ט חוץ מעיר שהקיפוה אויבים או נהר וכו' משנה בפ"ג דתעניות (יט:) על אלו מתריעין על עיר שהקיפוה אויבים או נהר ועל ספינה המעורפת ביס ר' יוסי אומר לעזרה אבל לא לצעקה ופירש"י בספ"ק (יד:) לעזרה ולהילחם אבל לא לצעקה שאין אנו בטוחים כ"כ שמועיל תפלתינו לצעוק עליהם בשבת ומדברי רבינו נראה דלדברי הכל הלכה כר' יוסי דגמוקו עמו ומאחר שרש"י מפרש דטעמא דרבי יוסי משום דאין אנו בטוחים שתשמע תפלתינו א"כ אין לנו להתחנן ולזעוק כלל דרך תפלה והרמב"ם שכתב שזועקין ומתחננין עליהם לפי זה נ"ל שהוא מפרש דמתריעין בשופר קאמר ת"ק ובהא הוא דפליג

דרכי משה

אם'ם שיכולין להשמר מהן אבל אי איירי במחיקין להוד מ"ש אלו מאלו וכן יש לחקיות על דברי הרמב"ם אי במחיקין להוד איירי ס"ש אלו דנקט אפילו כל דבר נמי מיהו יש לדחות דלעיל טיירי בטוקים לדוד מיהו דברים אחרים יש לחוש שמא ימותו ג"כ אבל באלו פ"ל לדמב"ם דאין לחוש ורבינו פ"ל דאפילו בבחשים ועקרבים נמי חששין וכן נ"ל:

המטורפת בים ר' יוסי אומר לעזרה אבל לא לצעקה ומפרש רבינו דכיון דכתב הרמב"ם אבל אין תוקעין אלא אם כן תוקעין לקבץ העם לעזור וכו' שהם דברי ר' יוסי אלמא דפוסק כר"י והתרעה שהיא לתקוע לצעוק הוא דאסור אבל תקיעה לעזור ולזעוק בפה בתפלה שרי אפילו לר"י ועל זה כתב הרש"י חולק שהוא ז"ל פירש דר' יוסי דקאמר לעזרה היינו לומר שלועקין על בני אדם שיבואו לעזור ולא כת"ק דמתריעין בפה בתפלה להתחנן ולזעוק וכיון דהלכה כר' יוסי אף תפלה לזעוק אסור אלא דקשה דהתם קאמר תלמודא מתריעין במאי אילימא בשופרות שופרות בשבת מי שרי אלא לאו בעינו אלמא דהתרעה בשופר לכולי עלמא אסור ובהתרעה בפה הוא דפליגי ולר' יוסי בפה נמי אסור ואם כן היאך פסק הרמב"ם דשרי בפה לר' יוסי וכך הקשה ב"י כ"ל ליישב דהרמב"ם מפרש דת"ק ודאי לא שרי התרעה בשופר אלא בפה ור' יוסי נמי לא פליג להחמיר ולאסור התרעה בפה אלא להקל בהתרעה בשופר קא אתי ר' יוסי ולומר דלעזור שרי אף לתקוע ולא כדמשמע מת"ק דאוסר התרעה בשופר לגמרי אבל בהתרעה בפה לכ"ע שרי וכתב רבינו דהכי מסתברא דשרי לכולי עלמא בהתרעה בפה דכיון דאפילו בפרקמטיא הכל מודים דשרי התרעה בפה אפילו בשבת כ"ש בעיר שהקיפוה חומה וכו' אבל הרב המגיד היה סבור דהרמב"ם פסק כת"ק ותימא דת"כ אמאי כתב הלשון שאמר ר' יוסי לעזרה ולא לצעקה כיון דלית הילכתא כוותיה ותו קשה דלמא ר' יוסי לא פליג אלא לענין זה דאף התרעה בפה לא שרי אלא לעזרה ולא לצעקה ולית הלכתא כוותיה ושרי לצעוק בפה כת"ק אבל הכל מודים דתקיעה אסורה אפילו אינו תוקע אלא לעזור דלא שריגן משום פיקוח נפש לתקוע בשופר כיון דאפשר בפה אלא כדעת רבינו בפי' דברי הרמב"ם הוא העיקר עוד יש להאריך במה שקשה על דברי רבינו שדבריו בכאן הם סותרין לכאורה למ"ש בסי' רפ"ח ועיין במ"ש לשם בס"ד:

תקעז מתפללין וכו' משנה ספ"ג דתענית ובגמרא מייתי לה מקרא דכתיב עד בלי די ואמר רב עד שיבלו שפתותיכם מלומר די דכיון דכך היא מדתו של הקב"ה שכשהיא נענה לעמו ישראל משפיע להם מטובתו עד שיבלו שפתותיהם מלומר די אין מתפללין עליה ומיהו מרגין לפניו בנוסח תפלה שהביא ב"י יר"מ י"א ואלהי אבותינו שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין בטובך הגדול רחם עליהם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל ישראל והם עמך ונחלתך אשר הוצאת מארץ מצרים ואינם יכולים לקבל לא רוב רעה ולא רוב טובה

וספינה המטורפת בים ואפי' על יחיד הנרדף מפני לסטים או רוח רעה זועקין ומתחננין בתפילות בשבת אבל אין תוקעין אא"כ תוקעין לקבץ העם לעזור לאחיהם להצילם כך כתב הרמב"ם ז"ל ורש"י פי' אפי' תפלה להתחנן ולזעוק אין לעשות אלא צועקים על בני אדם שיבואו לעזרתם ומסתברא כדברי הרמב"ם:

תקעז **מתפללין** על כל צרה שלא תבא עליהם חוץ מעל רוב הגשמים שאין מתפללין על ריבוי הטובה וה"מ

דפליג ר"י ואמר לעזרה אבל לא לצעקה אבל התרעה בפה לר' יוסי נמי שרי ולפיכך כתב זועקין ומתחננין בתפלות בשבת אבל לא תוקעין והיינו כר' יוסי כל"ל שהוא דעת רבינו דאין לפרש שהוא סבור דלהרמב"ם מתריעין דקאמר ת"ק לאו בשופר הוא אלא בפה ואהא פליג ר' יוסי ואמר לעזרה אבל לא לצעקה והלכה כת"ק דשרי להתריע בפה כלומר לזעוק ולהתחנן אבל להתריע בשופר ודאי אסור דאפי' ת"ק מודה ביה דא"כ מל"ל שרש"י חולק על הרמב"ם שאם מפני שכתב אבל לא לזעקת תפלה שאין אנו בטוחים כ"כ שתועיל תפלתינו על דברי ר' יוסי הוא שפירש כן ושמא הוא ג"כ סבור דהלכה כת"ק דמתריעין בפה להתפלל עליהם וכדברי הרמב"ם אלא ודאי שהוא סבור דלדברי הכל הלכה כר"י וכדפרישי' ויש לתמוה על רבינו איך פירש כן בדברי הרמב"ם ולא עוד אלא שכתב דמסתברא כוותיה דהא בספ"ק דתענית אמרינן אמתני' מתריעין במאי אילימא בשופרות שופרות בשבת מי שרי אלא לאו בעינו שרי מפורש דהתרעה בשופר לכ"ע לא והתרעה בפה הוא דפליגי וכיון שכן הרמב"ם שהתיר לזעוק עליהם בתפלה ע"כ לומר שפסק כת"ק וכ"כ ה"ה בפ"ב מהל' שבת שהרמב"ם פסק כת"ק וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה דאין הלכה כר' יוסי ומעתה אפשר דלא פליג רש"י אהרמב"ם שדברי רש"י הם פירוש דברי רבי יוסי אבל לתנא קמא זועקין ומתחננין עליהם והלכה כוותיה והיינו כהרמב"ם ממש ולפ"ז מ"ש הרמב"ם שתוקעין לקבץ העם לעזור לאחיהם להצילם הע"ג דר' יוסי קאמר לה ואנן קי"ל הלכה כתנא קמא בהא לא פליג ת"ק דהא קי"ל דמחללים שבת לפיקוח נפש:

ומ"ש אפי' על יחיד הנרדף מפני לסטים או רוח רעה זועקין ומתחננין בתפלו' בשבת ברייתא בפ"ג דתעניות (כב:) דעל הגך מתריעין בשבת ופירש"י רוח רעה שנכנסה בו רוח שידה ורץ והולך ושמא יתבע בנהר או יפול וימות:

ויש לתמוה על רבי' שכ' כאן דמסתבר כדברי הרמב"ם שזועקים על אלו ומתחננין עליהם בתפלה ב ובסי' רפ"ח כתב שאין מתריעין עליהם בתפלה ותחנה ואפשר דבסי' רפ"ח שאמר אין מתריעין בתפלה לא מנע אלא התרועה אבל תפלה בלא תרועה מותר וזהו מ"ש כאן בשם הרמב"ם זועקים ומתחננים אבל אין תוקעין ומיהו קשה דא"כ מאי בתפלה ותחנה דקאמר לא הול"ל אלא ואפי' על אלו אין מתריעין אלא להשמיע קול שיבואו להם לעזרה ולכן י"ל שבסימן רפ"ח כתב פירוש המשנה כשיטת רש"י ולא חשש לכתוב דברי הרמב"ם כלל לפי שסמך על מה שעתיד לכתוב בסי' זה וכן מנהג רבינו בכמה מקומות: **וכתב** הרמב"ם בפ"א מהל' תענית שמתענין על כל אלו אפי' בשבת וכ"כ בפירוש המשנה בפ"ג דתעניות וכתב ה"ה שנראה שטעמו משום מאי דאמרינן בגמרא אהא דתנן דמתריעין על אלו בשבת מאי התרעה אילימא בשופרות שופרות בשבת מי איכא

אלא לאו בעינו והוא מפרש מאי עניינו תפלת תענית שהיא עניינו מתפללין אותה לפי שמתענין ומכאן למד רבינו שמתענין על דבריהם אלו בשבת ולא דאיתי כן לאחד מהמפרשים והרבה דאיתי שהם מפרשים דהך התרעה דעניינו ר"ל מי שעניה ולא עניינו ממש בתפלת תענית ואדרבה יש שפירש שאפילו בחול אין גוזרין תענית על הצבור אחמת דבריהם אלו וזה שאמרו שהיחיד רשאי לסגף את עצמו כלומר על הצבור אין גוזרין אבל היחיד רשאי לסגף עצמו ולפי דברי רבי' יש לפרש שהיחיד רשאי לסגף עצמו בתעניות רלופים זה אחר זה ואין כן הצבור אלא על הסדר ובאמת שדברי רבינו במ"ש שמתעניים בשבת תמוהים בעיני וע"ע עכ"ל ורבינו השמיט מדברי הרמב"ם שמתענין בשבת על אלו אולי לא היה כתוב בנוסחתו ושמא ישרה היתה שרי בה' שבת פ"ב ופ"ל שכתב שם שזועקין ומתחננין על אלו בשבת לא כתב שמתענין עליהם בשבת: **כתב** הרמב"ם שם פ"ב כל עיר שיש בה צרה מכל אלו אותה העיר מתענה ומתרעת עד שתעבור הצרה וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות אבל מבקשים עליהם רחמים וכתב ה"ה שכן דעת הר"א דלרבנן דפליגי אר"ע בפ"ג דתעניות אין שום צרה שהסביבות מתענות ומתריעות ואפילו מכה משולח' אלא מתענות ולא מתריעות אבל הרמב"ן סבור שיש צרות משולחות שאפילו הסביבות מתענות ומתריעות ופי' סביבות אותה הפרכיא ע"כ וכבר כתבתי בסימן ז' פי' הא דתניא על כולן אין מתריעין עליהם אלא בהפרכיא שלהם ופלוגתא דרבנן ור"ע שכתב ה"ה דתעניות גבי עיר שלא ירדו עליה גשמים או שיש בו דבר או מפולת וסובר הרמב"ם דה"ה לשאר הצרות כולם וכתב הר"ן אהא דתנן דעיר שלא ירדו עליה גשמים סביבותיה מתענות ולא מתריעות י"מ שלפיכך מתענות מפני שאותה העיר שלא ירדו עליה גשמים תלך לקנות תבואה מאותן שסביבותיה ויהיה שם רעב ואחריהם פירשו סביבותיה מתענות כדי להשתתף בצרתם ולבקש רחמים עליהם כשם שמתענות על עיר שיש בה דבר או מפולת והא דתנן על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה חומה וכו' כלו' התרעה דעניינו ולא תענית דתענית בשבת ליכא ומשמע שאין מתענין עליהם אפילו בחול מדאמרי' בגמרא ועל כולם יחיד רשאי לסגף עצמו בתענית ור' יוסי אומר אין היחיד רשאי לסגף עצמו וכו' ע"כ לא פליגי אלא ביחיד אבל בצבור משמע דמודה ת"ק דאין מתענין ולא עוד אלא דאפילו ביחיד אפשר דקי"ל כר' יוסי משום דא' רב יהודה אמר רב עלה מ"ט דר' יוסי אבל מ"מ צבור אין מתענין וסביבותיה אמאי לא מתענין תירץ הרמב"ן דכשאותם עצמם שהם בצרה מתענין ומתריעין אף סביבותיה מתענין אבל כיון שהם עצמם אין מתענין אע"פ שאין נמנעין בכך אלא מפני בהלתן ותוקף צרתן אפ"ה כיון שהם אין מתענין אף סביבותיהם אין מתענין ואין זה מחוור לפיכך נ"ל דכיון דכל מתריעין השנוי במשנתינו היינו ב' וה' וב' ולא רצופים וכדתנא דברייתא דלעיל אי זו היא התרעה שלהן ב' וה' וב' לפי שכל שאין הסכנה בת יומא בכל אלו השנויים במשנתינו שיש להם איזה מיתון גוזרין תעניות על הצבור ב' וה' וב' אבל עיר שהקיפוה חומה וספינה המטורפת בים ויחיד הנרדף מפני הלסטים אם באנו להתענות עליהם היינו צריכים להתענו' תעניות רצופים לפי שסכנתן בכל יום ויום היא והללתם צריכה שתהא נחפזת מאד ולפי שאי אפשר לגזור תענית על הצבור בכל יום שאין מטריחין על הצבור יותר מדאי ולפי עניינם אין מקום לתעניות של ב' וה' וב' לא רצו לגזור תענית כלל אבל אמרו להתריע עליהם בבקשת רחמים בכל יום ויום אפי' בשבת עד שיצאו מחזקת סכנה והיינו ליישב דאמרינן בגמרא ועל כולם יחיד רשאי לסגף עצמו בתענית לפי שכל המתענה על כיולא באלו אינו מתענה בהפסקות אלא ברציפה וסיגוף ור' יוסי נמי דאמר אין היחיד רשאי לסגף עצמו בתענית כלומר שאילו היו התעניות מופסקין ודאי דלא הוה אסר דבכה"ג לא שייך שמא יצטרך לבריות הלכך ודאי משמע שהבא להתענו' על כיולא באלו ברציפה וסיגוף הוא שיתענה ולפיכך לא הטילו מחמתן תענית על הצבור כלל ובאיחיד אי רשאי אי לא פלוגתא דר' יוסי ורבנן כנ"ל עכ"ל: **ואהא** דתניא ר' יוסי אומר אין היחיד רשאי לסגף עצמו בתענית שמא יצטרך לבריות ואין הבריות מרחמים עליו פירוש שמא יצטרך לבריות שאין בו כח להתענו' ולהתפרנס מיגיעו ומר בריה דרבינא שהיה מתענה כל השנה ור"ל דלא תלת מאה לומין כדאיתא בירושלמי לא היו צריכים למעשה ידיהם והיו יכולים להתענות ולסגף עצמם: **תנן** בפ"ג דתעניות (יט) על אלו מתריעין בכל מקום על הדשדשן ועל הירקון ועל האדבה ועל החסיל ובדרייתא (כב) אדבה וחסיל אפילו לא נראה בא"י אלא כנף אחד מתריעין עליהם וכתב זה הרמב"ם בפ"ב מה' תעניות: **וגרסי'** בההוא פרקא (כא:) אמרו ליה לרבי יהודה אתו קמלי גזר תעניתא א"ל לא קא מפסדן א"ל זוודא אייתו בהדייהו ופירש"י זוודא אייתו בהדייהו בתמיה וכי לידה הביאו עמם שלא יפסידו התבואה:

תניא תו ברים הביא פרק (יט:) מתריעין על הגובאי רשב"א אף על החגב ומשמע דנקטינן כת"ק וכ"כ הרמב"ם בפ"ב וז"ל על האדבה ועל החסיל אפילו לא נראה מהם אלא כנף אחד בכל א"י מתענין ומתריעין עליהם ועל הגובאי בכל שהוא אבל על החגב אין מתענין עליו ולא מתריעין אלא זועקין בלבד והרי"ף השמיט כל זה ואפשר שהטעם הוא מפני שאינן מצויין עכשיו אלו המינים ואפילו אם יבואו אין מי שיכיר אותם ומטעם זה השמיטו רבינו ג"כ:

כתב הרמב"ם בפ"א תעניות אלו שמתענין על הצרות אין מתענין בהן לא עוברות ולא מניקות ולא קטנים ומותרין לאכול בלילה אע"פ שמתענין למחר חוץ מתענית המטר כמו שיתבאר: וכתב ה"ה דע שכל תענית של דבריהם עוברות ומניקות אין מתענין בהן וכל אדם אוכל בהם בלילה חוץ מאותם שביארו חכמים בהם שהן מתענות ובהלילה אסור וזה שהוצרכו לומר בע"ב ובקלת תעניות של מטר וזהו מוכרח מן הגמרא ומוסכם מן הפוסקים ז"ל עכ"ל: **גרסינן** בפ"ק דתעניות (ח:) בימי רבי שמואל בר נחמני הוה כפנא ומותנא אמרי היכי נעביד ניבעי רחמי אתרתי לא אפשר אלא ניבעי רחמי אמותנא וכפנא נכדול א"ל ר"ש בר נחמני ניבעי רחמי אכפנא דכי יהיב רחמנא שובע לחיי הוא דיהיב דכתיב פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון ומ"ל דלא מצלינן אתרתי דכתיב ונגומה ונבקשה מאלהינו על זאת מכלל דאיכא אחריתי ופירש"י דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב לחיים ולא למתים דאינו מביא שובע כדי להמית בני אדם אלא כדי שיחיו ומשביע לכל חי רצון שובע טוב לבני אדם חיים ע"כ: **גרסינן** בירושלמי פרק ב' דתעניות רבי חגי בשם ר' זעירא אמר היו ב' דברים כגון עצירת גשמים וגובאים מתריעין עליהם ר' חגי כד הוי נפיק לתעניתא הוי אמר קומיהון אחנא ג אף ע"ב דאית בלבונן עקין סגי אין אלא להון דאתינן: **גרסי'** בפ"ק דתעניות (שם) בגמ' דיקן בימי ר' זירא גזור עו"ב גזירה וגזור דלא למיתב בתעניתא א"ל ר' זירא נקבליה עילוון ולכי בטיל גזירה ליתביה א"ל מנא לך הא א"ל דכתיב ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום אשר נתת לבך להבין ולהתענות לפני אלהיך נשמעו דבריך:

תקעז מתפללין על כל צרה שלא תבא עליהם חוץ מעל רוב הגשמים שאין מתפללין על רבוי הטובה בסוף פ"ב דתעניות (יט:):

הדושי הגהות

וגרס באסברה מהו מי הוי כג' מתים • ופריך איתא חמי בא ורא ה הא תני אסברה כל שהוא וכ"ש אם מתו עוד שנים • לכן צריכה לא קא מיבעיא ליה אלא שהתריעו עד אסברה והלכה לה ואח"כ מתו ב' בדבר ואחד באסברה מהו מי אמרינן כיון שכבר הלכה אין מתריעין עליה עוד או לאו כך פירש הגאון בעל קרבן העדה דברי הירושלמי: ב ובבר ביארתי שם שאין דבריו סותרים זה את זה ע"ש (מהרל"ח): ג אע"ג שיש בלבינו צרות רבות אין לבקש עכשיו רק על דבר זה שהתענינו עליו עכ"ל הגאון בעל קרבן העדה ז"ל

ומ״ש פשוט שם (כב׳) כתב הר״ן דאם גשמים אבל ארץ הרים שצריכים לרוב גשמים אבל ארץ מצולה וכו׳ ג״ז מטשטשין הקרקע ומוציאים הריחה מתריעין ומבקשים רחמים והתרעה הזאת יש לעיין אם הוא כסדר שאר תעניות ממה ששנינו וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים וכו׳ אותה העיר מתענת ומתרעת וכו׳ וכתבו עלה רבותא דמתענת שלא כסדר התעניות לפי שבכל הסביבות ירדו גשמים ובה לא ירדו הדבר מוכיח שבא להם בגזירתו של מקום לפיכך מתריעין בה מיד והכל לפי הענין שאם הענין נחפז ואין פנאי להתריע כסדר נראה שאין גוזרין בו תענית על הצבור שאין הצבור יכולים להתענות בכל יום אלא מתריעין בכל יום ובכל תפלה ובהתרעה בפה די ואם יחידים רוצים להתענות רשאין הם בכך ובהתרעת הפה דהיינו בענינו אבינו ענינו תקן נוסח תפלה שהיא הרכבת ב׳ תפלות של ר׳ ישמעאל בן אליעזר כ״ג ושל חוני המעגל וזה נוסחה ירמי״א ואלהי אבותינו שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במד׳ רחמיך ותכנס להם לפניה משורת הדין ובטובך הגדול רחם עליהם שאין פורעניות בא לעולם אלא בשביל ישראל והם עמך ונחלתך אשר הוצאת מארץ מצרים ואינם יכולים לקבל לא רוב רעה ולא רוב טובה השפעת עליהם רוב טובה אינם יכולים לקבל כעסת עליהם אינם יכולים לקבל יהי רצון שיהיה ריוח בעולם וזכור רחמיך (א) :

תקעה כתב הרמב״ם כשם שצבור מתענין ומתפללין על צרתם כך כל יחיד מתענה ומתפלל על צרתו וכו׳ בפ״א מהל׳ תעניו׳ כתב כן׳ וכתב הרב המגיד אע״פ שאין לו הכרע מן הגמרא הדברים נראים הם שכיון שהתענית הוא מדרכי התשובה והכנעה כל יחיד ויחיד מחוייב לחפש בדרכיו בעת צרתו ולשוב אל ה׳ וברור הוא בהרבה מקומות שאינו רשאי להתענו׳ בימים שהזכיר רבי׳ ואפי׳ התחיל כגון שקבל להתענות ב׳ וה׳ של כל השנה והתחיל בו ופגע בו א׳ מימים אלו אינו מתענה בהם ובגיאור אמרו בפ״ק שהיחידים מפסיקין לראשי חדשים :

תקעט בר יום ויום משבעה תעניות האחרונים או משאר תעניות שמתריעין בהם עושין כסדר הזה מוציאין את התיבה לרחבה של עיר וכו׳ רפ״ב דתעניות (טו :) סדר תעניות כילד מוציאין את התיבה לרחובה של עיר וכו׳ וכל הסדר הזה שהזכיר רבינו עד הרי אנו כמתים אם לא תרחם עלינו הכל שם במשנה ובגמרא (טו :) : **ומ״ש** או שאר תעניות שמתריעין בהם לאו לאתויי תעניות אמצעיות דבהנהו אין מתריעין כמו שמפורש במשנה פ״ק דתעניו׳ (יב :) אלא לאיתויי מאי דאיתמר ביה מתריעין עליהם מיד כגון פסקו גשמים בין גשם לגשם מ׳ יום או שאין להם מים לשתייה וכיוצא בהם ובכוף פ״ק דתעניות (יג :) לחד שיוויא בתעניות אמצעיות מצלינן כ״ד ברכות ולהד שיוויא לא מצלינן להו בתעניות אמצעיו׳ ודעת הרמב״ם בפ״ד דלא מצלי כ״ד אלא באחרונות בלבד ׳ וכ׳ הר״ן בפ״ב שכן סובר הרמב״ן ושכן נראה דעת הרי״ף וזהו דעת רבינו והוא סובר דכיון דבתעניות ראשונות ואחרונות שאין מתריעין בהן אין עושין כסדר הזה השנוי במשנה ואין אומרים כ״ד ברכות ובז׳ אחרונות שמתריעין בהם עושין סדר זה ואומרים כ״ד ברכות בו עושין כסדר הזה ואומרים בו כ״ד ברכות ולטעמיה אזיל שכ׳ בסי׳ תקע״ה דבהגך דתנן מתריעין מיד נוהגים בהם כל חומר שבעה אחרונות וכבר כתבתי שם שאין כן דעת הרמב״ם שאין מתריעין בשופר באותם תעניות וכן אין נוהג בהם חומר שבעה אחרונות וא״כ לפי דעתו אין סדר זה נוהג בהם וכ״ג מדבריו בפרק ד׳ שאין עושין כסדר הזה אלא בשבע אחרונות בלבד : **ואם** עושין כסדר הזה בתעניות שאר ארות אכתוב בסוף הסימן בס״ד : **ומ״ש** רבינו וכל העם מתכנסים ומתכסין בשקים שם (יו :) למה מתכסין בשקים א״ר חייא בר אבא לומר הרי אנו חשובים כבהמה ופירש״י דמשער בהמה ניתנו מנולה של עזים : **ומ״ש** ונותנין אפר מקלה וכו׳ שם במשנה (טו) נותנים אפר מקלה על גב התיבה בראש הגשיא ובראש אב בית דין וכל א׳ וא׳ נוטל ונותן בראשו ופירש״י אפר מקלה אפר ממש וגנאי הוא מעפר סתם והתו׳ כתבו שאותו אפר הוי מעלם אדם שהרי אפר זה לזכרון העקידה ועקידה היה עלמות ואמרינן בגמרא (שם) נשיא ואב ב״ד נמי נשקלו אינהו ונינהו בריטייהו מ״ש דשקיל אינש אתרינא ומנח להו א״ר אבא דמן קיסרי אינו דומה מתביש מעלמו למתביש מאחריש והיכא מנח להו א״ר יצחק במקום תפילין שנאמר לשום לאבילי ציון לתת להם פאר תחת אפר : **ומ״ש** רבינו וע״ג ס״ת כך כתב הרמב״ם ולא ידעתי מנין לו : **ואהא** דתנן מוציאין את התיבה לרחובה של עיר בעיא בגמרא (יו :) למה יוצאין לרחוב ר׳ חייא בר אבא אמר לומר זעקנו בצערה ולא נענו בזה עלמינו בפרהסיא ר״ל אמר גלינו גלותינו תכפר עלינו מאי ביניהו איכא ביניהו דגלי מבי כנישתא לבי כנישתא ולמה מוציאים את התיבה לרחובה של עיר אמר ריב״ל לומר כלי לנוע היה לנו ונתבזה בעונותינו ולמה נותנין אפר מקלה ע״ג התיבה א״ר יהודה בן פזי כלומר עמו אנכי בצרה ר״ל בכל צרתם לו צר א״ר זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דיהבי אפר מקלה ע״ג תיבה מזדעזע כל גופאי ולמה נותנין אפר בראש כל אחד ואחד פליגי בה ר׳ לוי בר חמא ור׳ חנינא חד אמר הרי אנו חשובים לפניך כאפר וחד אמר כדי שיזכור לנו אפרו של יצחק מאי ביניהו איכא ביניהו עפר סתם ׳ ובירושלמי ר׳ יודן ב״ר מנשה ור׳ שמואל בר נחמן חד אמר כדי להזכיר זכותו של אברהם וחורנא אמר כדי להזכיר זכותו של יצחק מ״ד כדי להזכיר זכותו של אברהם בין אפר בין עפר על שם ואנכי עפר ואפר מ״ד כדי להזכיר זכותו של יצחק ובלבד אפר רואין אפרו של יצחק כאילו נכור ע״ג המזבח : **ומ״ש** ואח״כ מעמידים ביניהם זקן שהוא חכם וכו׳ שם אם יש זקן והוא חכם אומר ואם לאו אומר חכם ואם לאו אומר אדם של צורה פירש״י אדם של צורה בעל קומה שישמעו ויקבלו דבריו למרך את הלב ׳ וכן פירשו התוס׳ אבל הרא״ש פירש אדם של צורה ת״ח ולא גמיר כחכם כדאי׳ במ״ק (ט :) הללו ב״א של צורה הם א״כ שראוי למנותו פרנס על הצבור כלומר מצויר הוא לחכם ושומר לקבל גדולה ורבי׳ מפרש כדברי הרא״ש ולפיכך כתב מעמידין החכם שביניהם כלומר אותו שיודע יותר מכולם אע״פ שאינו חכם לפי האמת :

ויש לתמוה על מ״ש רבינו לא היה שם זקן שהוא חכם מעמידין זקן או חכם דמשמע מעמידין זקן אע״פ שאין חכם והא איתא דהא אמאי דת״ר אם יש שם זקן אומר זקן וא״ל אומר חכם ואם לאו אומר אדם של צורה מתמהינן אמו זקן דקאמרינן אע״ג דלאו חכם הוא ואני אביי ה״ק אם יש שם זקן והוא חכם אומר ואם לאו אומר חכם ואם לאו אומר אדם של צורה וכ״כ הרמב״ם ולפיכך נ״ל שיש טעות בספרי רבינו וצריך להגיה לא היה שם זקן שהוא חכם מעמידין חכם אין שם לא זה ולא זה מעמידין החכם שביניהם : **ומ״ש** ובקבלה הוא אומר וקרעו לבבכם וכו׳ שם במשנה (טו ׳) וקבלה נקרא מה שהנביא מצוה ומודיע ומזהיר את ישראל ובקרא דמייתי לעיל בסמוך וירא אלהים את מעשיהם לא קאמר ובקבלה הוא אומר מפני שאותו פסוק לא בא בדרך ציווי ואזהרה אלא כמספר והולך ולפיכך אינו נקרא קבלה : **ומ״ש** ואם היה אותו שאומר בפיהם דברי כבושין בקי וראוי להתפלל עומד להתפלל ואם לאו מעמידין ש״ל הראוי ואיזהו ראוי זה הרגיל בתפלה ובכל הברכות וכו׳ ברייתא שם (יו :) ופירש״י ושפל דרך ׳ עניו : ומרוצה לעם ׳ נוח לבריות ומסכימים לתפלתו : ופרקו נאה ׳ מפרש בגמ׳ שם דהיינו אלא יצא עליו ש״ר בילדותו ולפ״ז יש כפל בדברי רבינו שכ׳ ופרקו נאה ואח״כ כתב ולא יצא עליו ש״ר בילדותו וא״ל דפרושי מפרש מאי פרקו נאה אלא יצא עליו ש״ר בילדותו שהרי הפסיק ביניהם במרוצה לעם ולא יהא בעל עבירות : **ומ״ש** רבינו והרמב״ם הוסיף בו ולא יהא בבניו וכו׳ בעל עבירה נראה שטעמו מדתניא (שם :) ובתו דיקס ומפרש בגמ׳ מאי ריקס ריקס מן העבירה ומפרש הרמב״ם דהיינו לומר שלא יהא בבניו ובני ביתו וכל הנלוים אליו בעלי עבירה דאילו לאמר שלא יהא הוא עצמו בעל עבירה מפרקו נאה שמעינן לה ממאחר שצריך שאפי׳ בילדותו לא יצא עליו שם רע כ״ש שצריך שבזקנותו לא יהיה בעל עבירה : ומ״ש

דרכי משה

תקעז (א) כתב הר״ן פ״ק דתענית דס״ט ע״ב ואוטר ענינו ה׳ ענינו על סדר האל״ף בי״ת כמו שאנו עושים ׳ שורת יפי תשובה :

וה״מ בארץ הרים שצריכה לרוב גשמים אבל ארץ מצולה שרוב גשמים קשין לה ולא עוד אלא שמפילין בתים עליהם אין לך צרה גדולה מזו ומתפללין עליהם :

תקעה **כתב** הרמב״ם כשם שצבור מתענין ומתפללין על צרותם כך כל יחיד מתענה ומתפלל על צרתו כיצד היה לו חולה או תועה במדבר או חבוש בבית האסורים יש להתענות ולבקש רחמים בתעניתו ולא יתענה בשבת ומועד והנוכה ופורים וראשי חדשים עד כאן :

תקעט **כל** יום ויום מז׳ תעניות האחרונות או שאר תעניות שמתריעין בהם עושין כסדר הזה מוציאין התיבה לרחבה של עיר וכל העם מתכנסין ומתכסין בשקים ונותנין אפר מקלה ע״ג התיבה וע״ג ס״ת להגדיל הבכייה כדי שיכנעו לבם ואחד מן העם נוטל אפר ונותן בראש הנשיא וראש אב ב״ד במקום הנחת תפילין ואח״כ כל אחד ואחד נותן על ראשו ואח״כ מעמידין ביניהם זקן שהוא חכם לא היה שם זקן שהוא חכם מעמידין זקן או חכם אין שם לא זה ולא זה מעמידין החכם שביניהם ואומר לפניהם דברים המשברין את הלב כגון אחינו לא שק ותענית גורמין אלא תשובה ומעשים טובים גורמין שכן מצינו באנשי נינוה שלא נאמר וירא ה׳ את שקם ואת תעניתם אלא וירא אלהים את מעשיהם כי שבו איש מדרכו הרעה ובקבלה הוא אומר וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ומוסיף בעניינים אלו כפי כחו עד שיכנעו לבם וישובו בתשובה ואח״כ עומדין להתפלל ואם היה אותו שאומר לפניהם דברים כבושין בקי וראוי להתפלל עומד להתפלל ואם לאו מעמידין ש״צ וראוי ואיזהו ראוי זה הרגיל בתפלה ובכל הברכות ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים ויש לו טיפול ואין לו במה לפרנס ויש לו יגיעה בשדה ושפל ברך ופרקו נאה ומרוצה לעם ולא יהא בעל עבירות ולא יצא עליו שם רע בילדותו ויש לו נעימה וקולו ערב והרמב״ם ז״ל הוסיף בו ולא יהא בבניו ובבני ביתו

ז׳ אחרונות משא״כ בתעניות הראשונות ואמצעיות של גשמים דאין מתריעין בהן ואין נוהגין בסדר הזה וכך היא דעת הרמב״ם בפ״ד דלא מצלינן כ״ד ברכות אלא באחרונות ולא באמצעיות וכתב הר״ן שכן סובר הרמב״ן ושכן נראה דעת הרי״ף וזאת היא דעת רבינו : **הא״ג** מעמידין ביניהם זקן שהוא חכם שם אם לא זה ולא זה מעמידין החכם שביניהם ואומר לפניהם וכו׳ : **ולא** יצא עליו שם רע בילדותו לא גרסי׳ ליה בספרים מדוייקים ועיין בב״י : ובסידור

תקעח כתב הרמב״ם כשם שצבור מתענין וכו׳ נראה דאע״פ דדבר פשוט הוא וכמו שבקש אהרן ממשה רבינו שיתפלל בעד מרים ואברהם התפלל בעד אבימלך וגם הקדים תפלה לצרה בין בית אל ובין העי אעפ״כ כתבו הרמב״ם כדי להורות דאע״פ דיש לו ליחיד להתפלל על כל צרה שלא תבא כמו הצבור מ״מ צריך להפסיק בר״ח אע״פ שקבל עליו סך כך וכך ימים להתענות והתחיל בהן דבזה יש חלוק בין צבור ליחיד ובסי׳ תקע״ב כתבתי דעכשיו מהגין להפסיק בר״ח אף בצבור שגזרו תענית בשתים והתחילו להתענות ע״ש ובסימן תי״ח ועוד נראה דהרמב״ם סבור שהיחיד חייב להתענות על צרתו כשם שהצבור חייבין להתענות על צרתן ומכי משמע לשונו שאמר מ״ע מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה וכו׳ ומד״ם להתענות על כל צרה שלא תבא על הצבור עד שירוחמו מן השמים ׳ כשם שהצבור מתענין על צרתן כך היחיד מתענה על צרתו אלמא להדי׳ שהוא סבור שהיחיד חייב להתענות על צרתו כשם שהצבור חייבים להתענות על צרתן וכן פי׳ ה׳ המגיד עיין עליו :

תקעט כל יום ויום מז׳ תעניות וכו׳ עד אם לא תרחם עלינו הכל הוא בפ״ב דתענית משנה ובריתא ובגמרא מפרש טעם לכל דבר ודבר : **ומ״ש** או שאר תעני׳ שמתריעין בהן פי׳ באותן שמתריעין עליהם מיד כגון שכמשו ופסקו מים בין גשם לגשם מ׳ יום או כשאין להם מים לשתיי׳ וכיוצא בהן משאר צרות כמ״ש בסי׳ תקע״ה ותקע״ו דכיון שמתריעין בהן מיד נוהג בהן סדר הזה וכל חומרות של

תקעח כתב הרמב״ם כשם שצבור מתענין וכו׳ נראה דאע״פ דדבר פשוט הוא וכמו שבקש אהרן ממשה רבינו שיתפלל בעד מרים ואברהם התפלל בעד אבימלך וגם הקדים תפלה לצרה בין בית אל ובין העי אעפ״כ כתבו הרמב״ם כדי להורות דאע״פ דיש לו ליחיד להתפלל על כל צרה שלא תבא כמו הצבור מ״מ צריך להפסיק בר״ח אע״פ שקבל עליו סך כך וכך ימים להתענות והתחיל בהן דבזה יש חלוק בין צבור ליחיד ובסי׳ תקע״ב כתבתי דעכשיו מהגין להפסיק בר״ח אף בצבור שגזרו תענית בשתים והתחילו להתענות ע״ש ובסימן תי״ח ועוד נראה דהרמב״ם סבור שהיחיד חייב להתענות על צרתו כשם שהצבור חייבין להתענות על צרתן ומכי משמע לשונו שאמר מ״ע מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה וכו׳ ומד״ם להתענות על כל צרה שלא תבא על הצבור עד שירוחמו מן השמים ׳ כשם שהצבור מתענין על צרתן כך היחיד מתענה על צרתו אלמא להדי׳ שהוא סבור שהיחיד חייב להתענות על צרתו כשם שהצבור חייבים להתענות על צרתן וכן פי׳ ה׳ המגיד עיין עליו :

תקעט כל יום ויום מז׳ תעניות וכו׳ עד אם לא תרחם עלינו הכל הוא בפ״ב דתענית משנה ובריתא ובגמרא מפרש טעם לכל דבר ודבר : **ומ״ש** או שאר תעני׳ שמתריעין בהן פי׳ באותן שמתריעין עליהם מיד כגון שכמשו ופסקו מים בין גשם לגשם מ׳ יום או כשאין להם מים לשתיי׳ וכיוצא בהן משאר צרות כמ״ש בסי׳ תקע״ה ותקע״ו דכיון שמתריעין בהן מיד נוהג בהן סדר הזה וכל חומרות של

ובסדור הגאונים מסדר זה אחר קריאת הספר וכו' : **ומ"ש** וזה סדורו וכו' פי' זהו סידור התפלה מתחלתה ע"פ הגאונים אשר יצר כלומר ויסדר כל הברכות והקרבנות כמו שנתבאר בתחלת ספר זה :

ומ"ש רחם בעינינו וכו' עינינו ה' עד בא"י גואל ישראל שם במשנה מפורש שברכת רחם נא בעינינו מוסיף בה דבריס ומסיים בה מי שענה את אברהם אבינו וכו' וסיים הברכה בא"י גואל ישראל והר"ן כ' בשם הרמב"ן שמאריכין בברכת גואל ישראל בעומק זה של תפלת תענית ואומר בה עינינו ביום צום תעניתנו וכך היא דעת רבינו ושלא כדרכה מדברי הרמב"ם שלא הזכיר עינינו משום דס"ל דשם ברכות שמוסיפין עומדות במקומם :

ומ"ש ותוקעין תר"ת ה"א בברייתא לשם אחר ברכת גואל ישראל והן עונין אחריו אמן וחזן הכנסת אומר להם תקעו בני אהרן תקעו :

ומ"ש ויעבור היום יבואונו וכו' כל אלו ויעבור והיום וכו' שסידר רבינו כאן אין להם סמך בגמרא :

אתה זוכר מעשה עולם וכו' שם במשנה ובברייתא קתני דמוסיף שם ברכות בין ברכת רחם בעינינו ובין ברכת רפאינו ובברכה הראשונה משם אלו אומר פסוקי זכרונות ומסיים מי שענה את אבותינו על יס סוף וכו' וסיום הברכה בא"י זוכר הנשכחות והטעם לפי שהיו ישראל נשכחים במצרים כמה שנים ונתייאשו מן הגאול' וזכרם המקום וגאלם :

ומ"ש ותוקעין תרועה תקיעה תרועה שם בברייתא שנינו אחר ברוך זוכר הנשכחות והן עונין אחריו אמן וחזן הכנסת אומר להם תריעו בני אהרן תריעו וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו באחת אומר תריעו וכך הוא סדורו של רבי' וכך הוא ברמב"ם פ"ד ומ"ש ב"י דלעולם היו תוקעין תר"ת אלא שבאו לחלוק כבוד לתרועה כמו לתקיעה איני יודע מי הזקיקו לפרש כן הלא מפורש בדברי רבינו שכתב על פי הגמרא וכמ"ש הרמב"ם :

אתה נגלית וכו' שם בשנייה אומר פסוקי שופרות ומסיים בה מי שענה את יהושע בגלגל וסיום הברכה בא"י שומע תרועה והטעם לפי שיהושע נענה בשופרות בירידו וזהו בעוד שהיו ישראל בגלגל : **שיר** המעלות אל ה' בצרתה שם בשלישית אל ה' בצרתה ומסיים בה מי שענה לשמואל וכו' וחותם בא"י שומע צעקה והטעם דשמואל במצפה הוי מעין אל ה' בצרתה דכתיב ויצעק שמואל אל ה' :

שיר למעלות אשא עיני אל ההרים שם ברביעית אומרים אשא עיני וכו' והטעם דאליהו נענה בהר הכרמל מעין אשא עיני אל ההרים וחותם בשומע תפלה דכתיב באליהו ענני ה' ענני הביטנו תפלה :

שיר למעלות ממעמקים וכו' שם בחמישית אומרים ממעמקים דיונה במעי הדגה מעין ממעמקים קראתיך ה' וחותם בעוה בעת צרה שכן כתיב ביה קראתי מצרה לי : תפלה

ומ"ש ויוצאין לבה"ק להתחנן וכו' (שם :) למה יוצאין לבה"ק פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא חד אמר הרי אנו חשובים לפניך כמתים וחד אמר כדי שיבקשו מתים עלינו רחמים מאי ביניהו איכא ביניהו קברי עו"ג : **ומ"ש** ובסדור הגאוני' מסדר זה אחר קריאת הספר וכו' אויצאין לבה"ק להתחנן קאי וכ"כ הרמב"ם וז"ל תעניו האלו כל מקום שנוהגין אותם שם אחר שמתפללין יוצאין כל העם לבה"ק ובוכין ומתחננין שם כלומר הרי אתם מתים כאלו אם לא תשובו מדרכיכם וכ"כ הר"ן וז"ל ודאמרי' למה יוצאין לבה"ק היינו שהיו נוהגים אחר שמתפללים שיוצאים כל העם לבה"ק ובוכים ומתריעין שם אבל לא שיוציאו את התיבה וס"ת לבה"ק ויתפללו שם וכ"ש בקברי עו"ג ח"ו שלא כמנהג המקומות שמוציאין את התיבה לבה"ק ומתפללים שם עכ"ל : **ומ"ש** וזה סדורו פי' זה סדור התפלה מתחלתה יתחיל אשר יצר כלומר ויסדר כל הברכות והקרבנות כמו שנתבאר בתחלת ספר זה :

ועניין תוס' ברכות אלו מפורש במשנה שם אומר לפניהם כ"ד ברכות י"ח שבכל יום ומוסיף עליהם שם ואלו הן זכרונות שופרות אל ה' בצרתה לי וגו' משם עיני אל ההרים וגו' ממעמקים קראתיך ה' תפלה לעני כי יעטוף ואומר חותמותיהם על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם ושמע לעקדתם היום הזה בא"י גואל ישראל על השניה הוא אומר מי שענה את אבותינו על יס סוף וכו' עד בא"י המרחם על הארץ ופירש רש"י זכרונות ושופרות כל הפסוקים שאומרים בר"ה אל ה' בצרתה לי וגומר כולן הן מזמורים ואומר חותמותיהן על כל פרשה ופרשה אחר זכרונות תתימת זכרונות ואחר שופרות תתימת שופרות וכן אחר כולן מעין הפרשה כדמפרש ואזיל • על הראשונה בפעם ראשונה הוא אומר מי שענה לאברהם וכו' בגואל ישראל היה מתחיל להאריך והולך ואומר לכולן שם ברכות • על השניה זו היא ברכה ראשונה של שם ברכות כדאמרינן בגמ' והיאך בגואל ישראל זו היא ברכה עצמה של י"ח ואינה מאותן שם אלא שבה מתחיל להוסיף ולהאריך על הזכרונות הוא אומר זוכר הנשכחות ועל השופרות שומע תרועה והיא שנייה למניינה • ועל אל ה' בצרתה לי היא שלישית למנין ו' שומע צעקה וכן כולן ומי שענה את אבותינו על יס סוף לפיכך אומרה בזכרונות לפי שהיו ישראל נשכחים במצרים כמה שנים ונתייאשו מן הגאולה וזכרם המקום וגאלם • ובשופרות הוא אומר מי שענה את יהושע בגלגל לפי שענה בשופרות בירידו וזהו בעוד שהיו ישראל בגלגל וכן כולן לפי ענין המזמור ושמואל במצפה מעין אל ה' בצרתה לי וחותם בשומע צעקה דכתיב ויצעק שמואל אל ה' • ואליהו נענה בהר הכרמל מעין אשא עיני אל ההרים וחותם בפ"ת דכתיב באליהו עינו ה' עינו דהיינו תפלה ויונה במעי הדגה מעין ממעמקים קראתיך ה' וחותם הענה בעת צרה שכן כתיב ביה קראתי מצרה לי על השביעית היינו שביעית לאותה ברכה שהתחיל להאריך בה מי שענה את דוד ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה ושלמה כשהכניס ארון לבית קודש הקדשים ולפיכך חותם מרחם על הארץ שהם התפללו על הארץ ותפלה לעני כי יעטוף על דוחק גשמים נופל עכ"ל וראיה דהא דקאמר דתפלה לעני כי יעטוף נופל על דוחק גשמים היינו מפני שהכל עניים בימי הרעב כדאמרינן לא נקראו ישראל דלים אלא על עסקי תבואה א"כ מדכתיב ביה משמים אל ארץ הביט דכשהגשמים יורדים נמצא שהשי"ת מביט אל הארץ ברחמים וא"ל עוד מדכתיב ביה אתה תקום תרחם ציון הוי מעין מרחם על הארץ ופריך בגמ' (יז :) מכדי יומא בתר דוד ושלמה הוה מ"ט מקדים ליה בריבעא ומשני משום דבעי למחתם מרחם על הארץ ומדברי הרמב"ם בפ"ד דראה

ביתו וקרוביו ובכל הגלוים אליו בעל עבירה ויוצאין לבה"ק להתחנן כלומר הרי אנו כמתים אם לא תרחם עלינו ובסידור הגאונים מסדר זה אחר קריאת הספר לפי שאז נתקבצו כל העם וזה סידורו יתחיל אשר יצר וזמירות של שבת עד וארהו בישועתי ואומר אלו המזמורים תפלה לדוד שמעה ה' צדק (תהלים יז) לדוד אליך ה' נפשי אשא (כה) לדוד משכיל אשרי נשוי פשע (לב) בבא אליו נתן הנביא (נא) לך דומיה תהלה (סה) רצית ה' ארצך (פה) לדוד הטה ה' אזנך ענני (פו) לדוד ברכי נפשי את ה' (קג) ברכי נפשי את ה' (קד) הללויה הללו עבדי ה' (קיג) שיר המעלות אל ה' בצרתה לי (קכ) שיר למעלות אשא עיני אל ההרים (קכא) אליך נשאתי את עיני (קכג) לולי ה' שהיה לנו (קכד) ממעמקים קראתיך ה' (קל) הלל הגדול וב"ש וכדי שלא יעבור זמן ק"ש טוב לומר אלו המזמורים בין יוצר למנחה ולא יאמרו בשחרית אלא זמירות של חול וב"ש וישתבח ויוצר עד גאל ישראל ויתפללו היחידים י"ח ברכות וענינו בש"ת ויחזיר ש"צ התפלה אבות וגבורות וקדושת השם אתה חונן השיבנו וסלח לנו ויאמר כל הסליחות והוידויין וידוי גדול בכללם ויאמר כשחטאו ישראל במדבר ובתכלית הוידוים יאמר עזרא הסופר וכו' ראה בעניינו וכו' עניינו ה' עניינו וכו' עד כי אתה ה' עונה ומציל פודה ומרחם בכל עת צרה וצוקה וקיים לנו ה' אלהינו את הברית ואת החסד והשבועה שנשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה ותראה לפניך העקידה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח וכבש רחמיו לעשות רצונך בלב שלם כן יכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך וישוב הרון אפך מעמך ומעירך ומנחלתך מי שענה לא"א בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה בא"י גואל ישראל ועונים אמן ותוקעין תר"ת ויעבור ויאמר היום יבואונו חסדיך עם רחמיך היום הרק עלינו מי גשמים אם כבנים אם כעבדים אם כבנים וכו' אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם כי זכר כל היצור לפניך בא מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך כי דורשיך לעולם לא יכשלו ולא תכלים לנצח כל החוסים בך וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים בהביאך עליהם את מי המבול ככתוב בתורתך ויזכור אלהים את נח וגומר וכל פסוקי הזכרונות אלהינו ואלהי אבותינו זכרנו בזכרון טוב מלפניך ופקדנו בפקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם ובעבור שמך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומנחלתך וקיים לנו ה' אלהינו את הדבר שהבטחתנו בתורתך ע"י משה עבדך כאמור וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים וגומר מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה בא"י זוכר הנשכחות ותוקעין תרועה ותקיעה ותרועה ויעבור ויאמר היום גשם נדבות תניף אלהים היום מלא מים פלג אלהים היום תכין מטובתך לעני אלהים אם כבנים וכו' אתה נגלית בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמהם וגומר כמו שהוא בתפלת ר"ה עד והלך בסערות תימן ויריעו העם ויתקעו בשופרות ויהי כשמוע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה ויעלו העם העירה איש נגדו וילכדו העיר ובתורתך ה' אלהינו כתוב לאמר וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלהיכם ונושעתם מאויביכם וזכור לנו ה' אלהינו זכותו של יהושע עבדך היום ורחם עלינו למען שמך מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה בא"י שומע תרועה ותוקע תקיעה ותרועה ותקיעה ויעבור ויאמר היום אל תזכור לנו עונות ענושה היום אל תשים שמיך כנחושה היום זכור לנו ברית אבות שלשה אם כבנים וכו' שיר המעלות אל ה' בצרתה לי עד סוף המזמור אנא ה' אלהינו זכור לנו היום זכותו של שמואל חוזך ורחם עלינו למען שמך מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם ביום הזה בא"י שומע צעקה ותוקעין תר"ת ויעבור ויאמר היום ענינו בגשמי רצון ברכה ונדבה וטובה היום עננו אל נערץ בסוד קדושים רבה היום ענינו ופתח לנו אוצרך הטוב אם כבנים וכו' שיר למעלות אשא עיני וגומר עד סוף המזמור אנא ה' אלהינו זכור לנו היום זכותו של אליהו נביאך ורחם עלינו למען שמך מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה בא"י ש"ת ותוקעין תקיעה תרועה תקיעה ויעבור ויאמר היום מטר משמיך גשם על פני האדמה היום תעלה איד מן האדמה והשקה את כל פני האדמה היום תבשר ברחמים אל תראי אדמה אם כבנים וגומר שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה' וגומר אנא ה' אלהינו זכור לנו היום זכותו של יונה נביאך ורחם עליו למען שמך מי שענה את יונה

בזכרונות ושופרות ואל ה' בצרתה לי וכו' עד תפלה לעני כי יעטוף הכל אומר קודם שיתחיל ראה נא בעניינו ואח"כ אומר ראה נא בעניינו ומתחנן ובסוף תחנונו אומר מי שענה את אברהם אבינו וכו' בא"י גואל ישראל וכתב ה"ה שדבריו צריכין עיון שלשון משנה מוכיח כדברי רש"י ושכ"כ הרמב"ן והמפרשים האחרונים וכך דעת הר"ן ג"כ וכך הם דברי רבינו :

וכתב הר״ן יש שמתמיהין במה שאין אומרים כאן ברכת עננו שהיא תפלת תענית ולאו פירכא היא שהרי שם ברכות האלו שמוסיפין עומדו׳ במקומם אבל הרמב״ן כתב בליקוטיו שמאריכין בברכת גואל ישראל בנוסח זה של תפלת תענית ואומר בה עננו ביום צום תעניתנו והרמב״ם שלא הזכיר עננו אפשר שטעמו כדברי הר״ן אבל דברי רבינו כהרמב״ן וגם הרב״א כתב שאומר עננו בתוך ברכת רפא גם בעניינו אלא שכתב אחריו מאריך בזכות העקידה וחות׳ בא״י העונה לעמו ישראל בעת צרה ואח״כ אומר מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה וכו׳ בא״י גואל ישראל ויש לתמוה עליו דא״כ נמצא שהוא מוסיף ז׳ ברכות ואנן ז׳ תנן דמוסיף שבע לא תנן כמו שפירש״י במתני׳ וכך מפורש בגמ׳ דפריך הני שש שבע הויין כדתנן על השביעית הוא אומר ברוך מרחם על הארץ אמר ר״נ בר יצחק מאי שביעית שביעית לארוכה כדתניא בגואל ישראל מאריך ובחותמו הוא אומר מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך גואל ישראל והן עונין אחריו אמן וחזן הכנסת אומר תקעו בני אהרן תקעו וחוזר ואומר מי שענה את אבותיכם על יס סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך זוכר הנשכחות והן עונין אחריו אמן וחזן הכנסת אומר להם הריעו בני אהרן הריעו וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו בד״א בגבולין אבל במקדש אינו כן וכו׳ ופירש״י שביעית לארוכה שביעית לאותה ברכה שתתחיל להאריך בה ואותה אינה מן התוס׳ אלא מי״ח ברכות היא כדתניא בגואל ישראל הוא מאריך הרי מפורש דאין שם תוספת ברכה כלל זולת אותן שש: וכתב הר״ן שם אמתניתין דמעשה בימי ר׳ אלעזר ור׳ חנינא בן תרדיון שעבר אחד לפני התיבה וכו׳ אמרו לא היו נוהגין אלא בשערי המזרח ובהר הבית כיון שבסדר המשנה מתחלת׳ לא אמרו בסדר ההתרעות כלום היה נראה לומר שעל סדר ההתרעו׳ אמרו שלא היו נוהגים כן אלא בשער המזרח ובהר הבית אבל בגבולין אומרים הברכות על הסדר ולא היו מפסיקין ביניהם בהתרעות וכן דעת הרמב״ם בפ״ד מהל׳ תענית אבל מ״מ ע״כ תוקעים היו בסוף התפלה ולפ״ז ל״ל שהמשנה חולקת עם הברייתא השנויה בגמרא אבל רש״י סובר לתנא דמתני׳ נמי תוקעין היו בגבולין בין ברכה לברכה כמו ששנינו בברייתא בגמרא ואין הפרש בין מקדש לגבולין אלא שבגבולין עונין אמן על כל ברכה וברכה ובמקדש אין עונין אמן אלא שאומרים אחריה בשכמל״ו כדאיתא בגמרא • וכתב ה״ה שדעת האחרונים כדברי רש״י וכך הם דברי רבינו • א ול״ל שהוא מפרש דתע״ג דפעם אחת היה אומר תקעו ופעם אחרת היה אומר הריעו לא היה אלא לחלוק כבוד לתרועה כמו לתקיעה אבל לעולם היו תר״ת ואלא כדברי הרמב״ם שכתב דבשער מזרח בהר הבית כשהיה אומר תקעו היו תוקעין ומריעין ותוקעין וכשהיה אומר הריעו היו מריעין ותוקעין ומריעין: **ודע** שהרמב״ם כתב בתחלת הלכות תעני׳ מצות עשה לזעוק ולהריע בחצוצרו׳ על כל צרה שלא תבא על הצבור שנאמר על הצר הצורר אתכם והריעותם בחצוצרות כלו׳ כל דבר שיצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהם זעקו עליה והריעו דבר זה מדרכי התשובה היא וכו׳ ומד״ם להתענות על כל צרה שלא תבא על הצבור עד שירוחמו מן השמים וביתי התעניות האלו זועקים בתפלות ובתחנונים ומתריעין בחצוצרות בלבד ואם היה במקדש מריעין בחצוצרו׳ ובשופר • וכ׳ ה״ה מדברי רבינו נראה שאין תוקעין בגבולין אלא בחצוצרות ולא בשופר כלל וכ״כ לבאורה מהברייתא שבפרק ראוהו ב״ד (כז:) והראב״ד כ׳ שתקיעת החצוצרות היתה על סדר הברכות אבל בשופרות היתה בשאר היום בשעה שהיו מתפללין והמחוור כדברי הרשב״א דבמקדש איכא תרתי חצוצרות ושופר בגבולין ליכא אלא חד מיניהו חצרות או שופר וז״ש בדברי הגאונים תקיעה בשופר בתעניו׳ לפי שבאיזה מהם שירצה רשאי ע״כ והר״ן כ׳ בסוף פ״ק דתעניות שתקיעות אלו שעל סדר ברכות דתעניות בשופר היה ולא בחצוצרות וכ״כ הרז״ה בשם תשובות הגאונים והכי מוכח נמי בירושלמי והא דמשמע בפרק ראוהו ב״ד (כו:) דבתענית תוקעין בחצוצרות י״ל דהתם בתעניות שבמקדש שהם במעמד כל ישראל היה אבל בגבולין אין תוקעין אלא בשופרות וכך נהגו בכל מקום ע״כ • ודבריהם אלו כתב גם כן בפרק ראוהו ב״ד: **כתב** הר״ן בסוף פ״ק דתעניות מדאמרינן הכא דבעי רחמי בריבעא בתרא דיומא משמע דכ״ד ברכות אינן בתפלת שחרית דא״כ תהא עיקר התפלה בנקר והכא משמע דעיקר התפלה היא בערב ולא ע״ד אלא שמאן סמך ר״מ לומר שא״א כ״ד ברכות אלא בערב בתפלת נעילה ואין זה ראיה אבל מ״מ אינו נראה שהיו מתפללין כ״ד ברכות בשחר אלא בערב כיון ששעת הערב יותר מיוחדת לבקשת רחמים והרז״ה אמר שלאותן כ״ד ברכות היו מיוחדים תפלה בפני עצמה כעין מוסף וסמך לו על מה שאמרו בירושלמי פ״ק דברכות ואינה ראיה ומשמע ודאי שאינה תפלה אחרת שלא מצינו יום שנתחייב בד׳ תפלות אלא י״ה בלבד כדמוכח בפ״ב דר״ה (לד •) ורבינו כתב שמתפלל הכ״ד ברכות בשחרית ובערב וכך הם דברי הרמב״ם בפ״ג וכתב ה״ה אע״פ שלא נתבאר בגמרא כיון שהזכירו סתם משמע שבכל התפלות מוסיפין אותן ולא בשחרית בלבד וכ״כ הרמב״ן ז״ל: **תניא** בפ״ב דר״ה תקיעות אין מעכבות זו את זו וברכות אין מעכבות זו את זו תקיעות וברכות של ראש השנה וי״ה מעכבות זו את זו וכתב הרא״ש דה״פ ו׳ ברכות שם סיפין בת״ל אם אינו יודע כולן יאמר מקצתן דאינן מעכבות זו את זו וכן תקיעות שמפורש התם דאחר כל ברכה תוקעין ומריעין ותוקעין אם יודע לתקוע ולא להריע או להריע ולא לתקוע יעשה מה שיודע אבל ר״ה וי״ה מעכבות זו את זו וצריך לברך מלכיות זכרונות ושופרו׳ או לא יברך כלל וכן תר״ת אם הוא יודע שלשתן יתקע ואם לאו לא יתקע:

ומ״ש רבינו רפאינו ה׳ ואשמע קולינו ה׳ אלהינו וכו׳ פי׳ שאומר רפאינו ה׳ וכו׳ עד בא״י מלמיח קרן ישועה ואחר כך מתחיל ברכת שמע קולנו ה׳ אלהינו ומוסיף בה התוספת זה שהזכיר רבינו ברוך עולם במדת רחמים אחר בעמו ישראל להודיע גדלו והדרת כבודו שומע תפלה חן טל ומטר לברכה על פני האדמה כו׳:

ומ״ש ומוליאין ספר תורה וקורין בפרשת אם בחקותי משנה בפרק בני העיר (לא •) ותענית ברכות וקללות פי׳ רש״י ברכות וקללות דאם בחקותי להודיע שעל עסקי החטא באה פורענות לעולם ויחזרו בתשובה ויגלו מארצם שהן מתענין עליה: **ומ״ש** רבינו שהשליחי קורא מוקימותי את בריתי אתכם עד סוף הקללות הוא משום דתנן בפרק בני העיר (שם) אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן • וכ׳ הר״ן ומיהו אין אנו נוהגים כן אלא קורין ויחל משה וגם התוספות כתבו בס״פ כל שעה (מ:) שאנו קורין בתעני׳ ויחל אע״ג דתנן בתעניות ברכות וקללות ואנו סומכין על מ״ם ע״כ • וגם ה״ה כתב בפ״א אנו מנהגינו לקרות בנקר ובערב בפרשת ויחל ומפטירין בדרשו (ה) ואין אנו נוהגים לא כסדר שאמרו חכמים לא לקרות אחר חצי היום ולא לקרות מה שנהגו הם ומדברי קצת גאונים נראה שאף הם היו נוהגים כמנהגינו ואינו יודע טעם לשינוי מנהג חז״ל שתקנו ושנהגו הם עכ״ל אבל הרב רד״א כתב שתם שקורין ברכות וקללות ומפטיר בירמיה על דברי הבצרות עד ושמך נקרא עלינו אל תניחנו ונקו׳ אות׳ בנגון הפטר׳ ט״ב עכ״ל נראה מדבריו שכך היו נוהגין בזמנו: **כתב** הר״ן בס״פ שני דתעניות בירושלמי משמע דכשמתענים בר״ח נופלים על פניהם שאמרו שם ובמה קורין ג׳ ר׳ יוסי אומר קורין ברכות וקללות א״ל ר׳ מונא בגין מודעתין דהוא תעניתא רבינען על מעוהין ונופלין על פניהם) ופריך ולא ידעי׳ דהוא תעניתא (וכי לא ידעינן בלא״ה שהוא תענית ולמה להו למיפל אאפין) א״ל להודיעך זכולי (לכך נופלין להודיעך שקורין ברכות וקללות ולא כפנק ר״ה) רבי יודן קפוטקאי אמר קמי רבי יוסי וכולי קם רבי יוסי ואמר את שמע מינאי הדא מלתא (שקורין בר״ח) א״ל אבא לא אמר כן אלא בעין טב וכו׳ (ששם היו יושבין לקדש החודש כדאיתא בר״ה וכיון ששם מקדשין החודש קורין בר״ח) ושאר כל המקומות (אף אני אומר שקורין בר״ח שמתענין ברכות וקללות) כך פירש בעל קרבן העדה דברי הירושלמי: ד הגך ג׳ תיבות „לך דומיה „לקדיש לא מצאתים בספרי הטורים הישנים אבל באבודרהם כתב ג״כ כמו שהוא בטורים שלפנינו: ול״ב

תפלה לעני כי יעטוף וכו׳ שם בששת אומרים תפלה לעני וכו׳ דבדוד כתיב ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה ובשלמה כשהכניס הארון לבית קדש הקדשים אמר נמי רעב כי יהיה בארץ ולפיכך חותם מרחם על הארץ שהם התפללו על ארץ ישראל ותפלה לעני כי יעטוף על דוחק הגשמים נופל מפני שהכל עניים בימי הרעב כדאמרי׳ לא נקראו ישראל לנים אלא על עסקי תבואה: **רפאינו** ה׳ וכו׳ שסיים שמע קולנו וכו׳ כלו׳ לאחר שסיים השש ברכות מתחיל רפאינו וכו׳ ואומר כל הברכה בלי הוספה עד בא״י מלמיח קרן ישועה ואח״כ מתחיל ברכת שמע קולינו וכו׳ ומוסיף בה התוספת זה שהזכיר בורא עולם במדת רחמים וכו׳ עד בא״י שומע תפלה ואח״כ רצה וכו׳ מ״ש וקדיש עד למעלה כלומר חצי קדיש שאומרים עד לעילא מכל ברכתא וכו׳ ולא יותר: וקורין בפ׳ אם בחקותי וכו׳ משנה בפ׳ בני העיר בתעניות ברכות וקללות ומ״ש שהשליחי קורא מן והקמותי את בריתי אתכם עד סוף כל הקללות הוא מדתנן בפ׳ בני העיר אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן משום שנאמר ואל תקוץ בתוכחתו:

ומ״ש דבשחרית קורין ברכות וקללות ובמנחה קורין ויחל הארכתי על זה בסי׳ תקע״ה ע״ש: מנחה

יונה במעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ברוך אתה ה׳ העונה בעת צרה ותוקע תרועה תקיעה תרועה ויעבור ויאמר היום העתר לעם שופכים לב כמים היום רוח אדמה לא שבעה מים היום הבא ברכה עם גולת המים אם כבנים וכו׳ תפלה לעני כי יעטוף ונומר אנא ה׳ אלהינו זכור לנו זכותו של דוד עבדך משיחך ושלמה בנו מלכא ורחם עלינו למען שמך מי שענה לדוד ולשלמה בנו ירושלים הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה בא״י מרחם על הארץ ותוקע תקיעה תרועה תקיעה ויעבור ויאמר היום רצה תפלתנו לשום שארית בארץ היום גשם אל יכלה לרוות הארץ היום הפר בעסק עמנו ומטובך תשבע הארץ אם כבנים וכו׳ רפאנו ה׳ וכו׳ ושמע קולנו ה׳ אלהינו וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו וענגו בורא עולם במדת רחמיך בחר בעמו ישראל להודיע גדלו והדרת כבודו ש״ת הן טל ומטר לברכה על פני האדמה ושבע את העולם כולו מטובך ומלא ידינו מברכותיך ומעושר מתנת ידיך שמרה והצילה שנה זו מכל דבר רע ומכל מיני משחית ומכל מיני פורענות ועשה לה תקוה ואחרית שלום הום ורחם עלינו ועל כל תבואתה ופירותיה וברכה בגשמי רצון ברכה ונדבה וחיים ושובע ושלום כשנים הטובות והסר ממנו דבר וחרב ורעב וחיה רעה ושבי וביזה ויצר הרע והולאים רעים וקשים ומאורעות רעות וקשות וגזור עלינו גזירות טובות מלפניך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת רחמים וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה בא״י ש״ת רצה ומודים וברכת כהנים וקדיש ב עד למעל׳ ופזמוני׳ ותוכחות ופתיחות וסליחות כולם עד בדיל שמך רבא ויאמר תחינה ומיושב אם עוננו ענו בנו וקדיש עד למעלה ופזמונים ותוכחות ומוציאין ס״ת וקורין בפ׳ אם בחקותי כהן עד וישבתם לבטח לוי עד והקימותי את בריתי אתכם שלישי והוא המפטיר עד סוף הקללות עד בהר סיני ביד משה קדיש עד למעלה ויקרא המפטיר על דברי הבצרות ויברך ברכות ראשונות ואחרונות עד מגן דוד ויקראנה בניגון הפטרת ט״ב ויאמר מצלאין אנחנא ונדרוש מי שראוי לדרוש וקדיש דרבנן ויחזור ספר תורה למקומו ויאמר קדיש תתקבל ד לך דומיה לקדיש וסליחות ואם ירצה יתחיל תילים ויקרא קצת כמו

דרכי משה

תקעט (א) ובהג״א בכל תענית צבור קורין ויחל ומתחיל פסל לך עד אשר אני עושה עמך וכ״ה ברוקח וכתב שם דהקהל קורין פסוק שוב מחרון אפך וגומר וכן ה׳ עד ונקה ופסוק וסלחת וגומר והחזן שותק בשעה שהקהל אומרים פסוקים אלו וגם החזן חוזר וקורא אותן וכן המנהג כתב האגור בשם שיבולי לקט תענית בע״ש אין קורין למנחה ובמהרי״ל כתב דקורין ויחל:

ומצאתי

חדושי הגהות

תקעט א ר״ל הטור מפרש כן וצריך לומר שהיה לפניו גירסא אחרת בטור שהרי בגירסא שלפנינו כתוב ג״כ לפעמים תקיעה תרועה תקיעה ולפעמים תרועה תקיעה תרועה ומה שיש לתמוה על הרב״י בזה עיין בלח״מ עד הרמב״ם פ״ד הלכה י״ז: ב ר״ל עד לעילא: ג ובמה קורין (ר״ל בר״ח) ר״י אומר וכו׳ א״ל רבי מנא בנין מודעתין דהוא תענית (בשביל להודיע שהיום תענית) רבינען על מעוהין ונופלין על פניהם) ופריך ולא ידעי׳ דהוא תעניתא (וכי לא ידעינן בלא״ה שהוא תענית ולמה להו למיפל אאפין) א״ל להודיעך זכולי (לכך נופלין להודיעך שקורין ברכות וקללות ולא כפנק ר״ה) רבי יודן קפוטקאי אמר קמי רבי יוסי וכולי קם רבי יוסי ואמר את שמע מינאי הדא מלתא (שקורין בר״ח) א״ל אבא לא אמר כן אלא בעין טב וכו׳ (ששם היו יושבין לקדש החודש כדאיתא בר״ה וכיון ששם מקדשין החודש קורין בר״ח) ושאר כל המקומות (אף אני אומר שקורין בר״ח שמתענין ברכות וקללות) כך פירש בעל קרבן העדה דברי הירושלמי: ד הגך ג׳ תיבות „לך דומיה „לקדיש לא מצאתים בספרי הטורים הישנים אבל באבודרהם כתב ג״כ כמו שהוא בטורים שלפנינו:

מנחה אשרי ו' ד' עד ושבע ברכות אע"ג דאינו מוסיף כי אם שש ברכות מ"מ מפני שמוסיפין ומאריכין בברכת גואל ישראל כתב שבע כלומר שבע הן עם ברכת גואל ישראל שמוסיפין בה תוספת מרובה על העיקר וכן במשנה פ"ב מובא שבע ברכות ומתחיל מברכת גואל ישראל לפי שמאריכין בה הרבה:

ובלבד שיאמר ואשי ישראל וכו' פי' שלא יתחיל ברכת עבודה מרצה אלא מתחיל ואשי ישראל שאין אומרין רצה במנחה אלא כשיש בו נשיאות כפיים כמ"ש לעיל בסי' ק"ך בשם רב שרירא גאון והיינו במנחה של שאר תענית שמתפללין סמוך לשקיעת החמה אבל כאן כיון שמתפללין עוד תפילת נעילה ומתפללין מנחה מבע"י מפני שאריכין להתפלל נעילה אחריו ג"כ בעוד שהות יום וא"כ דמי' תפלת מנחה זו למנחה של שאר ימות השנה שאין לו תענית ושכיחא שברות ואתיא לאחלופי בה ליטא כפיס בשעת שברות ומ"ש אין במנח' זו שמתפללין מבע"י נשיאות כפיס ולכן אין אומרים בה רצה ואעפ"י דביה"כ שאין בו ג"כ נשיאות כפיס במנחה מה"ט גופיה ואפ"ה נהגו בו לומר רצה כדלעיל בסי' ק"כ איכא למימר היכא דנהוג נהוג והכא לא להוסיף עליה וע"ל בסי' קכ"ט:

נעילה וכו' מדברי רבינו משמע שאין אומרים תפלת נעילה אלא בז' אחרונות והר"ן כתב בפרק בתרא דתענית דאף באחלעיות מתפללין נעילה והאריך בזה ע"ש:

תקפ כתב בה"ג אלו הימים שמתענין בהן מן התורה וכו' נראה דלפי שתקנו על מקלתם להתענות בהם בחנוכה ובר"ח כאילו היה התענית מן התורה כמו יה"כ דמתענין אף בשבת ולכך אומר דשקולין תענית אלו כאילו היו מן התורה ועי"ל דכיון שמ"ע מן התורה לזעוק ולהריע על כל צרה שלא תבא על הצבור שנאמר וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות וכמ"ש הרמב"ם רפ"א מה' תענית סובר בה"ג דגם דבר זה בכלל מ"ע זו לזעוק ולהתענות בימים שהיה בהם גזירה וצרה גדולה אע"פ שעברה הצרה שגם דבר זה מדברי התשובה הוא שידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו אלה וכו' וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרו' מעליהם וגם בכלל מן התורה להורות שצריך להשליש התענית עד לאחר הכוכבים כאילו היו מתענים מדברי קבלה שהוא כד"ת כמו ד' צומות דמתענה עד לאחר הכוכבים ואיכא למידק במאי דגזרו להתענות בר"ח ובחנוכה הלא משנה שלימה היא דאין גוזרין תענית על הצבור בר"ח בחנוכה וכפורים וכדלעיל בסי' תי"ח וי"ל דאין זה אלא כשגוזרין על כל צרה שלא תבא דאפשר להתענות לאחר ר"ח אבל בתחנית שקבעו על הצרות שעברו בימים אלו שהוא יום מר מי אפשר לדחותם כיון שהתענו' צריך להיות קבוע ביום זה שהיינו בו בצרה וזה היה דעת הרוקח בסי' רי"ב שכתב דבוירמ"ש מתענים גזירה בר"ח סיון וכו':

ומ"ש בי"ז באלול מהו מוציאי דבת הארץ במגפה הקשה על זה הרא"ש בתשובה דממשמעות הכתובים שמתו בע"ב מיד ובאותו היום היתה' הגזיר' שימותו במדבר לאחר שהתפלל משה עליהם בע"ב ואז אמרו ישראל חטאנו וכו' ע"כ וכ"י נדחק

שקורין בליל י"ה או יותר עד זמן המנחה: מנחה אשרי וקדיש עד למעלה אא"א ויוציא ס"ת וקורין ויחל כהן לוי מפטיר וקדיש עד למעלה ויפטיר שובה ויתפללו היחידים כמו ביוצר ויחזור ש"צ התפלה כמו ביוצר וידויין וז' ברכות ובלבד שיאמר ואישי ישראל שא"א ברכת כהנים במנחה תחינה ומיושב אם עונינו ענו בנו קדיש ותתקבל ומזמור שיר לך דומיה תהלה קדיש עד לעילא פזמונים סליחות ותילים עד שעת נעילה: נעילה קדיש עד למעלה וש"ץ יזכיר הקהל לומר מה אנו ויתפללו היחידים י"ח ברכות ועננו בש"ת ואחר המברך את עמו ישראל בשלום יאמר וידוי מה נאמר לפניך יושב מרום עד אתה יודע מה אנו וכו' עד מוחל וסולח ויחזור ש"צ התפלה עד סלח לנו וכו' הוידויין אשמנו וכו' לעינינו וכו' מה אנו אתה הבדלת אנוש וכו' עד ואם יצדק מה יתן לך ואומר ואתה ברחמיך הרבים ויעבור עזרא הסופר ראה בעניינו וז' ברכות כמו ביוצר רצה ומודים וברכת כהנים ושים שלום קדיש תתקבל תענו ותעתרו מן השמים תקובל צעקתכם ותשמע תפלתכם ואח"כ תפלת ערבית:

תקפ כתב בה"ג אלו הימים שמתענין בהם מן התורה והמתענה בהם לא יאכל בהן ולא ישתה עד הערב באחד בניסן מתו בני אהרן בי' בו מתה מרים ונסתלק הבאר בב"ו בו מת יהושע בן נון בי' באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון הברית בב"ח בו מת שמואל הנביא וספדוהו כל ישראל בב"ג בסיון בטלו הבכורים מלעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט בכ"ה נהרג רשב"ג ורבי ישמעאל ור"ח סגן הכהנים בכ"ז בו נשרף ר"ח בן תרדיון וס"ת עמו בי"ז בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס התורה והעמיד דמות ע"ג בהיכל באחד באב מת אהרן הכהן בט"ב נגזרה גזרה על

אבותינו

מקומות הן קורין ברכות וקללות ע"כ וכיון שאמרו שם שנופלי' על פניהם כשמתענין בר"ח משמע דכ"ש כי' בעצת שחל להיות בע"ש שנופלים על פניהם בתפלת המנחה וכן כשהצבור מתענין בערב ר"ח ולפיכך אמרו שמנהגינו שאין אנו נוהגים כן שלא כהלכה אבל אני אומר לייסד המנהג דדוקא בר"ח אמרו שם דרבינין על מעוהין להודיעך שקורין ברכות וקללות כלומר להודיעך שלא יקראו בר"ח אלא ברכות וקללות. אבל בשאר ימי תענית לדיתיה להוא שעמא אין נופלין על פניהם כל שלא היו נופלין אילו לא היה תענית כגון מנחה של ע"ש או של ערב ר"ח ומ"מ מה שאמרו בירושלמי שקורין ברכות וקללות ואין קורין בר"ח נראה דאינו מסכים עם התלמוד שלנו דבפ"ק (יב:) אמרינן יבפלגא בתרא דיומא בריבעא קמא דידיה קורין ומפטירין אלמא אין קורין בשל תענית אלא במנחה ואע"פ שלא נהגו כן אלא קורין בתענית בבקר ובערב מכל מקום כשמתענין בר"ח אינו דין שתדחה פרשת ר"ח ממקומו עכ"ל וכ"כ הרוקח בסימן רי"ב וז"ל בוירמי"ש מתענין גזירה בר"ח סיון ונהגו לקרות בשחרית בר"ח ולערב ויחל ודרשו: **מנחה** אשרי וקדיש וכו' וז' ברכות אע"ג דאינו מוסיף אלא ו' ברכות כמו שנתבאר מפני האריכות שצריך להאריך בברכת גואל ישראל כתב שבע: **וזה** שכ' רבינו שגם במנחה מוסיף ברכות אלו כבר כתבתי שכן דעת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל:

ומ"ש ובלבד שיאמר ואשי ישראל פי' שלא יתחיל ברכת עבודה מרצה אלא מואשי ישראל והטעם לפי שאין ברכת כהנים במנחה וזה על פי הסברא שכתב בסימן ק"כ בשם הגאונים ואף על פי שכ' שם שאינו יודע טעם למנהגם מ"מ כתב כאן כדבריהם משום דדברי הגאונים הוו דברי קבלה או שכל סדר זה דתפלת שחרית ותפלת מנחה הוא מדברי הגאונים העתיק דבריהם כהווייתן אע"פ שאינו יודע להם טעם אבל קשה לי שהרי בסימן ק"כ כ' רבינו בשם הגאונים שאין אומרים רצה אלא במנחה של תעניות משמע דבמנחה של תעניות אומר רצה והיאך כ' כאן שאינו אומרו וי"ל דהתם בשאר תעניות שאין בהם נעילה שיש במנחה שלהם נשיאות כפיס אבל בתעניות אלו שיש בהם נעילה אין נשיאות כפיס במנחה הלכך אין אומרים בה רצה ואע"פ שכ' שם דבי"ה במנחה אע"פ שאין נושאין כפיהם נהגו לומר רצה איכא למימר דבי"ה דנהוג נהוג והכא דלא לוסיף עליה שאר תעניו' שיש בהם נעילה שאין נשיאות כפיס במנחה שלהם: **ומ"ש** רבי' שמתפללין בתעניות אלו תפלת נעילה בר"פ בתרא דתעניות (כו:) תנן בשלשה פרקים בשנה הכהנים נושאים את כפיהם ד' פעמים ביום בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילת שערים בתעניו' ובמעמדות וכי"ה ומתחה בגמרא (שם:) תעניות ומעמדו' מי אית בהו מוסף וכתב הר"ן ומדמתמיהי' אמוסף ולא מתמיהים אנעילה משמע דבתעניו' אית בהו נעילה אבל הדבר ספק אם הוא בכל התעניות אם לא ומשמע ודאי שכשם שהוא באחרונות כך הוא באמצעיות ואפילו לדברי מי שסובר שאין מוסיפין ו' ברכות באמצעיות נראה לי דתפלת נעילה מיהו מתפללין באמצעיו' דהא שקלינן וטרינן בפ"ק דגמרא (יג:) אי מוסיפין ו' ברכות באמצעיות ורב אשי ס"ל דמוסיפין ומוכח לה מדתנן מה אלו יתירות על הראשונות אלא שבאלו מתריעין ונועלין את החנות אבל בכל דבריהם זה וזה שוין דלדידיה לא שייר מידי הלכך משמע ודאי שמתפללין נעילה באמצעיות אבל בראשונות הדבר צריך תלמוד אי מתפללין בהם נעילה אי לא וכיון דדחי לעיל בפ"ק הא דתניא אין ג' ראשונות לאמצעיות אלא שבאלו מותרים בעשיית מלאכה ואלו אסורים דבאיסורים מיירי בתפלה לא קא מיירי אפשר לומר דנהי דבאמצעיות איכא נעילה ליתא בראשונות וכי קאני אין בן באיסורי בלחוד קא מיירי וכך כ"ל מן התוס' דקתני מה בין תענית יחיד לת"ל בת"ל כ"ד ברכות משא"כ בתענית יחיד בת"ל נושאים כפיהם ד' פעמים ביום משא"כ בתענית יחיד אלמא כ"ד ברכות ותפלת נעילה כי הדדי נינהו וכיון דליכא כ"ד ברא"שונות נעילה ליתא בהו אלא שאם נסמוך על ראיה זו נצטרך לומר דאיכא כ"ד באמצעיות כסדריה דרב אשי כיון דנעילה ליתא בהו כמו שכתבתי וכבר כתבתי בזה שני דעות לעיל ויש שלמדו שמתפללים נעילה אף בראשונות מתעניות של מעמדות דאינו נראה שיהיו תעניות מעמדות חמורים יותר מג' ראשונות וכיון שמתפללים בהם נעילה יש לדון מהם לג' ראשונות ומעתה בכל ת"ל ראוי להתפלל תפלת נעילה מוך מד' צומות דבהדיא אמרי' בפרק מקום שנהגו (כו:) דע"כ אינו כת"ל לתפלת נעילה ואע"ל שאר צומות והטעם שלא תקנו נעילה אלא בתעניות שהוקבעו לתפלה אבל ד' צומות לא הוקבעו אלא לאבל אבל עכשיו לא נהגו להתפלל נעילה בתעניו' שנוגרין על הצרות ועל הגשמים נראה שהם סומכים על מה שכתבנו למעלה שאין מתפללים נעילה בג' ראשונים ווו של מעמדות יש לדחותה יש מי שאומר שאבשי מעמד אף באותן ב' ימים אלא היו מתענין היו מתפללין תפלת נעילה עכ"ל. והרמב"ם כתב בפ"ד בכל תעניות מתעניות הצרות שנוגרין על הצבור מתפללין תפלת נעילה בכ"מ ע"כ וכ"ד הראב"ד וכ' היה שכן עיקר אע"פ שלא נהגו כן רבי' נראה שסובר דבתעניות ראשונות ואמצעיות אין מתפללין תפלת נעילה ובאחרונות דוקא הוא שמתפללין אותה שהרי בסימן תקע"ה אבל תעניות ראשונות ואחרונות לא הזכיר תפלת נעילה וכאן גבי תעניות אחרונות הזכירה: **כתב** הר"ן בפ"ב דתעניות יש שלמדו מדאמרינן לר"י שא"א זכרונות ושופרות אלא ביובל וב"ר"ה ובשעת מלחמה דהיינו כ"ד ברכות לא על צרת גשמים בלבד נתקנו אלא על כל הצרות והיינו דאמרינן הכא ובשעת מלחמה וה"ה לשאר צרות אלא דנקט שעת מלחמה ליתנא דקרא דכתיב (במדבר י') וכי תבואו מלחמה בארצכם ולא פליגי ר"י ורבנן אלא בתעניות גשמים דרבנן סברי שאומרים זכרונות ושופרות ור"י סבר שאומרים תחתיהם רעב כי יהיה בארץ אבל מ"מ הכל מודים שעל כל הצרות עושין כסדר משנתינו וכן נראה עיקר עכ"ל ומין נראה כן מדברי הרמב"ם שכ' בפ"ד בכל יום ויום מו' תעניות האחרונות של מטר מתפללין על סדר זה משמע דבתעניות שאר צרות אין מתפללין על סדר זה:

תקפ כתב בה"ג אלו הימים שמתענין בהם מן התורה אע"ג דמתקנת חכמים הם קרי להו מן התורה לומר שיש ליזהר בהן כמו בשאר תורה: **ומ"ש** והמתענה בהם לא יאכל ולא ישתה עד הערב בלומר עד שקיעת החמה דהיינו לאחר הכוכבים כמו שנתבאר בסימן תקס"ב ולא כמו מי שרגיל להתענות עשרת ימי תשובה שא"צ להתענו' רק עד שיצאו מב"ה כמבואר שם: **כך** הימים האלו הכתובים בסימן זה כתובים בכלבו סימן ס"ג אבל לא ראיתי מעולם ולא שמעתי מי שנהג להתענות בהם ובאמת שיש לתמוה על מי שתקנם היאך תיקן קלתם להתענות א בר"ח (מ): **כתב** בתשובת הרא"ש בסוף כלל י"ג על זה שכתב בה"ג בז' באלול מתו מוציאי דבת הארץ אם על המרגלים הוא אומר קשה על סדר המקראות כי משמע שמתו קודם משה אמר משה לישראל שימותו במדבר ומסתמא משה לא המתין להתפלל על ישראל וכתב התפלל ואז אמר לו הקב"ה שימותו ומשה אמר מיד לישראל חטאתם ועשו תשובה והיאך ימותו המרגלים בז' באלול

דרכי משה

תקפ (א) ומצאתי כתוב בליקוטי מהר"ש כשנשא אשתו הרבנית בחנוכה לא התענה אותו היום של חתונתו ובנו היה לו חופה בראש חדש ניסן וצוהו להתענות משום דר"ח ניסן הוא מן הימים שדרכן של בני אדם להתענות בהן עכ"ל ובגליון מצאתי כתוב אבל שמעתי שבנו של מהר"ש היה לו חופה בחנוכה דר"ח מבת יצחו להתענות ואמר שאילו לא היה ר"ח והנוכה גם הוא היה מתענה כי כן היה דרכו להתענות בתענית בניו עכ"ל ובמנהגים החדשים כתוב בשם גליון דבחנוכה אין להתענות ובניסן יש להתענות: ובמנהגים

חידושי הגהות

תקפ א ול"נ דאפשר משום שנתקנו בהסכמת כל ישראל יש להם רשות לגזור תענית אף בר"ח והא דתנן (תענית טו:) אין גוזרין תענית על הציבור בר"ח כו' היינו כשאינו בהסכמת כל ישראל ועי"ל דדוקא תענית שגוזרים על הצרה שלא תבא אין גוזרין בתחלה בר"ה מה שאין כן בתעניות אלו שהם על דברים שעברו (מהרל"ז) ב"פ

באלול וכי היו מוציאין דבר מט"ב עד ז' באלול ודברי תמוהים ושמא מוציאי דבר מחרים עכ"ל ול"נ דאפ"ל שטוגן של מרגליס היה שמיד נשתרבב לשונם כדברי המדרש והיו מתמלים בחולאים רעים עד ז' באלול מה שלא היה כן לשאר מתי מדבר שלא היה מיתתם אלא ב כמשקל בניתא מחלבא אבל מה קשים לי למה תתקינו להתענות ביום שמתו מוציאי דבת הארץ שמהם מיבעיא באותו יום דבאבוד רשעי' רנה ושמא מפני שלא זכו שתתקבל תשובתם מלטעריון דמסתמא שבו ולא נתקבלו :

תקפא תניא בפרקי ר"א בר"ח אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה שאז עלה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה וכו' עד כדי לערבב את השטן בפ' מ"ו הביאו הרא"ש בסוף ר"ה והמרדכי בתחלתה : **לכן** תקנו חז"ל שיהיו תוקעין בר"ח אלול וכו' שנאמר אם יתקע שופר בעיר וכו' איכא למידק שכבר הביא ראיה משופר שתקעו במדבר א ול"ל הו למיתוי ראיה מאם יתקע שופר בעיר י"ל מאוס דאיכא למדחי דאע"פ שע"י שופר נמנעו ישראל במדבר מלחטוא אינו מפני שהשופר מיוחד לכך דה"ה אם היו מעבירין כרוז היו נמנעים על ידו מלחטוא לכך הביא מאם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו דמשמע שקול השופר גורם להחריד האדם מפחד ה' ומהדר גאונו ועי"ל דמשופר המדבר לא למדנו אלא שעל ידי נמנעו מלחטוא אבל עדיין אנו צריכים ללמוד שע"י קול שופר אדם מתעורר לשוב בתשובה ולכך הביא פסוק דאם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו : **ורב** כהן צדק מנהג ב' ישיבות לומר סליחות ותקונו' בעשרת ימי תשובה וכו' עד ואנו מנהגינו נהגך דקיימי מר"ח אלול כל זה כתב הרא"ש בסוף מסכת ר"ה : מנהגים

אבותינו שלא יכנסו לארץ ונחרב הבית ראשונה ושנייה בי"ח כבה נר מערבי בימי אחז בי"ז באלול מתו מוציאי דבת הארץ במגפה בג' בתשרי מת גדליה בן אחיקם והיהודים אשר עמו במצפה בה' בו מתו כ' איש מישראל ונחבש ר"ע בן יוסף בבית האסורין ומת בז' בו נגזרה גזירה על אבותינו שימותו בחרב וברעב ובדבר מפני מעשה העגל בז' במרחשון עיורו עיני צדקיהו ושחטו בניו לעיניו בכ"ח בכסליו שרף יהויקים את המגילה אשר כתב ברוך מפי ירמיה בח' בטבת היה מעשה דתלמי המלך בט' בו לא כתבו רבותינו על מה הוא בי' בו סמך מלך בבל על ירושלים להחריבה בח' בשבט מתו הזקנים שהיו בימי יהושע בן נון בכ"ג בו נתקבצו כל ישראל על שבט בנימין על ענין הפלגש ועל פסל מיכה בז' באדר מת מרע"ה בט' בו נזרו תענית על שנהלקו ב"ש וב"ה זה על זה אלו ימי תעניות קבלו ישראל מן התורה ועוד גזרו רז"ל שיהו מתענין מפני שלשה דברים בב' וה' על חורבן הבית ועל התורה שנשרפה ועל חרפת ה' ולע"ל הקב"ה עתיד להפכם לששון ולשמחה דכתיב והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מינונם וכן יה"ר במהרה בימינו אמן :

הלכות ראש השנה

תקפא (א) תניא בפרקי ר"א בר"ח אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה שאז עלה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר ע"ג והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר (תהלים מ"ז) עלה אלהים בתרועה וגו' (ב) לכן התקינו חז"ל שיהו תוקעין בר"ח אלול בכל שנה ושנה (ג) וכל החדש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה [מ] שנאמר (עמוס ג') אם יתקע שופר בעיר וגו' וכדי לערבב השטן וכן נוהגין (א) באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפלה ויש מי שמרבין (ב) לומר סליחות ותחנונים מר"ח אלול ואילך לרב כהן צדק מנהג ב' ישיבות לומר סליחות ותחנונים בעשרת ימי תשובה וכן אמר רב עמרם בעשרת ימי תשובה משכימין לב"ה בכל יום ומתחיל ש"צ (ג) אשרי וקדיש ומתחיל תחנונים ומסיים ואנחנו לא נדע וקדיש ואמר רב האי מנהג לומר תחנונים בהנך עשרה ימים לחוד ושמענא דמקצת אתרוותא קיימי מר"ח אלול (ג) ואמרי דביה סליק משה להר בפעם ג' ונחית בלוחות שניות בי"ה וכל המוסיף לבקש רחמים זכות הוא לו ואינו מנהגינו כהנך קיימי

נדחק לייסד יה ע"ם ולפעד"כ דאין כאן קושיא שהרי במקרא כתוביה בתחלה תפלת משה על ישראל ואח"כ הגזירה שימותו במדבר ואח"כ כתוב והאנשים אשר שלח משה וכו' וימותו במגפ' לפני ה' ואיכא למימר שפיר דתפלת משה וגזירה דימותו במדבר היה בט"ב אבל מיתת המרגלים עצמן לא היתה אלא לאחר ט"ב בי"ז באלול דכך גזרה חכמתו יתברך ומה שהוקש לכ"י למה התקינו להתענות ביום זה אדרבה שמתה מיבעי באותו יום דבאבוד רשעים רנה ומה שתירץ על זה מינו מתקבל אבל לפע"ד האמת הוא דלפי שכל ישראל נענשו על ידם לפי ששמעו לקולם ונגזרה עליהם גזירה ורה גדולה שימותו במדבר ועל כן מדרך התשובה קבלו עליהן להתענות ביום זה לדורות כדי שיזכו ללבם העון הגדול ששמעו לקול הרשעים ולא יחזרו עוד לעשות כמעשה רשעים :

תקפא תניא בפרקי ר"א וכו' בפ' מ"ו הביאו הרא"ש סוף ר"ה והמרדכי בתחלת' בדפוס גדול ומ"ש על התדש וכו' עד לערבב השטן ליתא בספרי פר"א דיהן בר"ח אלול אמר הקב"ה וכו' וכך פירש"י בחומש משמע לכאורה דביום שני דר"ח קאמר וקשה שהרי מר"ח עד בקרו של יה"כ מיט כ"א ל"ח יום ולילותיהן עמהם ותירץ הרא"ש שעליותו בכ"ט באב בבקר היה ע"כ ואין הלשון משמע כן ותו דא"כ אמאי לא תקעינן בכ"ט באב וי"מ דאלול דהביא שתא מלייה מליוה וכר"ח שהוא ל' של אב עלה וירד בבקרו של יה"כ דהשתא איכא מ' יום ומ' לילות ואעפ"י דהאידנא לא מצינו אלול מעובר קודם עזרא אבל אפשר שהיה מעובר כדאיתא בפ"ק דבילה ופ"ק דר"ה ועוד אפשר לייסד דירידתו ביה"כ סמוך לערב היתה ויה"כ ממנין מ' הוא ועלייתו בתחלת ליל ר"ח שהוא ל' של אב היתה כי אז אל"ל הקב"ה עלה אלי ההרה ועלה מיד ומ"ש כל עליותיו בהשכמה היו אין זה אלא בעלה מאלו אבל ע"פ הדיבור עלה מיד וכמ"ש הרא"ש בסדר יתרו : **ומ"ש** רש"י בסדר כי תשא ובר"ח נאמר לו ועליתי בבקר וכו' ה"פ בליל ר"ח אל"ל היה נכון לבקר והוא שיהא מזמין עצמו בליל' בעוניותיהא בבקר בראש ההר וז"ש היה נכון לבקר ועליתי בבקר אל הר סיני וכן עשה בבלילה היה בשיפולי ההר ובבקר עלה אל ראש ההר ולא תקנו לתקוע בערב אלא בשחרית דל' של אב

אבותינו שלא יכנסו לארץ ונחרב הבית ראשונה ושנייה בי"ח כבה נר מערבי בימי אחז בי"ז באלול מתו מוציאי דבת הארץ במגפה בג' בתשרי מת גדליה בן אחיקם והיהודים אשר עמו במצפה בה' בו מתו כ' איש מישראל ונחבש ר"ע בן יוסף בבית האסורין ומת בז' בו נגזרה גזירה על אבותינו שימותו בחרב וברעב ובדבר מפני מעשה העגל בז' במרחשון עיורו עיני צדקיהו ושחטו בניו לעיניו בכ"ח בכסליו שרף יהויקים את המגילה אשר כתב ברוך מפי ירמיה בח' בטבת היה מעשה דתלמי המלך בט' בו לא כתבו רבותינו על מה הוא בי' בו סמך מלך בבל על ירושלים להחריבה בח' בשבט מתו הזקנים שהיו בימי יהושע בן נון בכ"ג בו נתקבצו כל ישראל על שבט בנימין על ענין הפלגש ועל פסל מיכה בז' באדר מת מרע"ה בט' בו נזרו תענית על שנהלקו ב"ש וב"ה זה על זה אלו ימי תעניות קבלו ישראל מן התורה ועוד גזרו רז"ל שיהו מתענין מפני שלשה דברים בב' וה' על חורבן הבית ועל התורה שנשרפה ועל חרפת ה' ולע"ל הקב"ה עתיד להפכם לששון ולשמחה דכתיב והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מינונם וכן יה"ר במהרה בימינו אמן :

הלכות ראש השנה

תקפא (מ) תניא בפרקי ר"א בר"ח אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה שאז עלה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר ע"ג והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר (תהלים מ"ז) עלה אלהים בתרועה וגו' (ב) לכן התקינו חז"ל שיהו תוקעין בר"ח אלול בכל שנה ושנה (ג) וכל החדש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה [מ] שנאמר (עמוס ג') אם יתקע שופר בעיר וגו' וכדי לערבב השטן וכן נוהגין (א) באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפלה ויש מי שמרבין (ב) לומר סליחות ותחנונים מר"ח אלול ואילך לרב כהן צדק מנהג ב' ישיבות לומר סליחות ותחנונים בעשרת ימי תשובה וכן אמר רב עמרם בעשרת ימי תשובה משכימין לב"ה בכל יום ומתחיל ש"צ (ג) אשרי וקדיש ומתחיל תחנונים ומסיים ואנחנו לא נדע וקדיש ואמר רב האי מנהג לומר תחנונים בהנך עשרה ימים לחוד ושמענא דמקצת אתרוותא קיימי מר"ח אלול (ג) ואמרי דביה סליק משה להר בפעם ג' ונחית בלוחות שניות בי"ה וכל המוסיף לבקש רחמים זכות הוא לו ואינו מנהגינו כהנך קיימי

כי אז עלה אל ראש ההר כי באותה שעה העבירו שופר במחנה וכו' : **והעבירו** שופר בכל המחנה שהרי עלה להר כנ"ל ופירוש שע"י תקיעה זו נתקבצו כולן והגידו להם הרי משה עלה להר וכו' ולפי דאיכא למימר דאם היו מעבירין כרוז נמי היו נמנעים מחטוא ואין מעלה בשופר זה לכך אמר והקב"ה נתעלה אותו יום באותו שופר שנאמר עלה אלהים בתרועה הוא תרועה דר"ה דכתיב יום תרועה יהיה לכם אבל ה' בקול שופר מקרא יקר הוא ואתא לדרשא דבקול שופר דמדבר דעל ידו הלכו אחרי ה' ולא טעו בע"ג גם בזה נתעלה המקום ב"ה וב"ש ולכן התקינו שיהיו תוקעין בשופר בר"ח אלול בכל שנה ושנה ולפי שעדיין לא ידענו למה תוקעין כל החדש אמר שהוא להזהיר על התשובה ומשופר המדבר למדנו שמתחילין בר"ח ולפי שלפי זה קשה דגם כל עשרת ימי תשובה יתקעו כדי להזהיר על תשובה ע"כ אמר וכדי לערבב על השטן שלא יהא נודע לו מתי יהא ר"ה דמעשה זה אין ראוי לתקוע אלא לפני ר"ה בלחוד היה מסכיק לתקוע ג' או ד' ימים לפני ר"ה אבל מעשה זה להזהיר על תשובה צריך כל החדש משום דאיכא אסמכתא מקרא אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול וס"ת עולה מ' כנגד מ' יום מר"ח אלול ועד יה"כ כי באלו מ' ימי התשובה מקובלת להיות לנו קרוב אל דודו בתשובה ואז דודו קרוב לקבל תשובה מאהבה ועוד סמך מקרא ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך ר"ת אלול וכמ"ש האחרונים בספרייהם : **ואמרי** רב אחי וכו' עד ואנו מנהגינו כהנך קיימי מר"ח אלול משמע מדברי רבי' שכל

דרכי משה

תקפא (א) ובמנהגים של מהר"א טירנא מנהג לתקוע מר"ח אלול עד ער"ח שהוא זכור ברית ואז מפסיקין לתקוע וחוזרין ותוקעין בר"ה וחזו ל' יום וסמך לדבר תקעו בחדש שופר דמשמע חודש שלם שהוא ל' יום והכל כדי לערבב השטן שלא ידע מתי יפי ר"ח ולכן נמי אין מברכין רק שאין תוקעין רק בשחרית ובהגהו מהר"א שיש נוהגין להפסיק לתקוע ג' ימים קודם ר"ה אבל המנהג כדברי מהר"א טירנא : (ב) כתב מהרא"י בפסקיו סימן ל"ג דאבל אסור לילך לסליחות אף על פי שהוא בלילה אפילו ביום הראשון של סליחות אמנם זכור ברית דהיינו ער"ה שהוא יום התענית לכל משמע דשרי וכתב בהג"א סוף תענית משום א"ז שת"ח שיש לו יראת שמים צריך להתפלל סליחות אלו שקודם ר"ח וכתב המרדכי רתענית דף ר"ז ע"א דנהגו לעבור לפני התיבה בר"ה וי"ה פרנסים המנהיגים המנינים על הדור שלהם וכ"ה ברוקח ומצאתי בהגהת מנהגים מי שאינו נשוי אשה לא יתפלל ר"ה וי"ה דומיא דכ"ג דהיו מתקינים לו אשה כדאיתא (ביומא ב.) אבל בשאר ימי סליחות שרי עכ"ל כתב מהרי"ו סימן מ"ז ששאלת אם אבל יכול להתפלל ימים נוראים זכורני כשהייתי במי"ץ היה שם א' אבל על אביו ומהר"י מולין לא רצה להתיר לו להתפלל בישוב א' ומהר"י מולין עצמו התפלל ימים נוראים בימי אבלו וכן מהר"ר געציל ואפשר שאני התם דלא הוי עדיף מיניהו והרי אבל אסור בת"ת ואם רבים צריכים לו מותר וה"נ הוי כרבים צריכין לו עכ"ל ובמהרי"ל ס"ה י"ט כתב בשם מהר"ש שהורת לאבל להתפל אחר ז' יפי אבלו ואע"פ שמת לו מת תוך ז' קודם ר"ה מ"מ י"ש מפסיק האבילות וא"צ כלים הז' קודם ר"ה ולכן מותר להתפלל כתב הכלבו יש מקומות שנוהגין שמתפלל שחרית באשמורת הבקר סליחות מתפלל אמש ערבית ושחרית תפלת יוצר ונהגו להזור אחר הש"ץ ראוי והגון כו' ע"ש על כי התפלה נגד עבודה תמנה וצריך לדקדק בחסר שניו במספר שני העובדים עבודה שהוא מבן כ"ה שנה ולמעלה והמצוה מן המובחר שיהא למעלה מן ל' שנים שאז לבו נשבר ונדכה ונהגו שאין מתפלל אלא מי שיש לו אשה דומיא דכ"ג שהיו מכינים לו אשה אחרת ושתהיה לו אשה לשומרו מן החטא עכ"ל בהגהת מנהגים ישנים ש"ץ שאינו מוציא אחר מן הקהל אפילו אחרים לא יצאו וכן המתפלל שלא ברשות אלא מחמת אלמות אין עונין אמן אחריו שנאמר בוצע ברך ונאמר ע"כ מצאתי ועיין בח"מ סי' קס"ז אי בני העיר כופין זה את זה לשכור להם מגין להתפלל ימים נוראים : (ג) והר"ן פ"ק דר"ה דף ס"ג ע"ב כתב

פרישה

סי' תקפא (מ) תניא בפרקי ר"א פרק מ"ו • באותו שופר שם דחיק וכתב באותו שופר משום דס"ל דסתי קרא דעלה אלהים בתרועה כו' על אותו השופר שסיים במדבר נאמר כי ע"י נמנעו מלעטות אחר ע"ג וזהו שכתב לעיל ובעבירו שופר בבמחנה דלכאורה לא מצינו בשום מקום שהעבירו שופר באותו זמן במדבר אלא דס"ל שסיים כן . וסמיך ליה מיסוק עלה אלהים בתרועה ולכן כתב נתעלה באותו שופר כו' כי פסוק זה אשופר במדבר קאי : (ב) לכן התקינו חז"ל שיהו כו' פי' מפני שנתעלה ה' באותו שופר שסלול ישראל מן הטעות לכן גם אנו תוקעין : (ג) וכל החודש כו' פי' וא"ת ואיכתי קשה מ"ש בתוקעין כל הסדרים הוה לן לפסוק מיד אמר ר"א ע"ז מפני כדי לסוגר כו' ועוטין בכל קודם כן לעורר על התשובה לכיון דסוי פת לרון למשה בעלייתו לזורות תשרוניות • וכמ"ש אמ"כ ומ"ש קיימי מר"ח אלול ומרבים בתחנונים פר יה"כ מה"ט שנא' אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחלדו קוקשה לו לדבינו מ"כ שהעם לתשובה יותר היה לנו להעמיד להעם מכמיס שידרשו ברבים בכל קהילה ויעוררו העם לתשובה לכן אמר שהתקיעה בכל הסדרים הוא ג"כ כדי לערבב השטן אבל א"ל דתוקעין אמאי טעמא לחולה כדי לערבב דמ"כ מאי יום מיומים ומ"ש עכשיו דמערבים השטן אלא משום שישראל עושין תשובה והוא לא יעכב התשובה מ"כ ממיל' צריך אתה לומר ג"כ שעכשיו מוזהרין ישראל יותר לעשות תשובה • וא"ת וא"כ למה לי לומר משופר מדבר י"ל דמ"ש וכדי לערבב השטן כמילו אומר ועוד כדי לערבב אלא שקשה למה מתחילין בר"ש שבוע שלפני ר"ה היה לכן להתמיל כמו בסליחות ותחנוני' אלא דעכשיו הסתמלה בר"ש מכח שיפר אל מדבר וכיון שעכשו שפל בו ר"ש מריכין ג"כ לתקוע כדי לעורר העם לתשובה ולכן מין פוסקין ומורין ומתחילין אלא תוקעין כל אחד ואיין בדרישה : (ד) אשרי וקדיש כו' פי'

חדושי הגהות

ג שירוש כמו שמוציאין שיער מן החלב עיין בברכות (ח :) : **תקפא** א ס"מ צריך להביא ראיה ג"כ מקרא דאם יתקע כו' משום דראיה שהביא משופר שתקעו במדבר אינה ראיה אלא לתקוע בר"ח כמו שתקעו במדבר דה"ק לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעים בר"ח משמע דלא הביא משופר המדבר אלא מה שתוקעים בר"ח אבל למה שתקנו לתקוע בכל החודש צריך להביא ראיה ממה שנאמר אם יתקע וגומר וראיה דאם יתקע לחוד לא סגי משום דמחמת התשובה לא היו מתחילין בר"ח לתקוע רק ביום ב' לחודש כמו שאין גוזרים תענית בר"ח ולכן הביא ראיה משופר שתקעו במדבר וא"צ לדחוק כמו שדחק עצמו הב"י בפירושו (מהרל"ח) : ב בסימן קס"ז לא נזכר מזה כלל ואולם בד"מ שם סימן קפ"ג אות

שכל זה אמר רב אמי אבל ממ"ש בסוף ר"ה משמע דאמי ואמו מנהגיהו וכו' הוא לחרי"ד גיאות וכ"כ ה"ר יהודה ח"ג: **ומ"ש** דאיתא בפ"ק דע"ג הקב"ה שט בעולם הזה ועיין בספר המוסר פ"ד: **וכי** דביום הראשון של חג הסוכות קאמר דלמה תלה יותר מצות נטילת לולב ביום הראשון של חג ובמצות עשי' סוכה וחגיגה תלה אותם במנין ט"ו בחדש • ותירצו דאיתא לדרש לאוריי דיום ט"ו הוא ראשון בחודש לחשבון עונות דקודש ט"ו בחדש לא היו נחשבין דמער"ה הניח להם שליש וכו' ומיהו הדרא קושיא לדוכתא למה תלה הכתוב דרשא זו בלולב יותר מבסוכה ומבחגיגה וראיה דלפי דבריהם תענית תקן מאימתי מזכירין גבורות גשמים ר' אליעזר אומר מי"ט הראשון של חג ואמר רבי אבהו לא למדה ר"א אלא מלולב דכיון דאדבע מינין הללו באין לרצות על המים דכשם דאי אפשר לאלו הד' מינין בלא מים כך אי אפשר לעולם בלא מים לכך צריך להזכיר ג"כ משיב הרוח ומוריד הגשם מי"ט הראשון של חג כדי לרצות על המים ולפי זה ניחא דכתיב ביום הראשון גבי נטילת לולב למדרש זה ראשון לחשבון עונות והוא דבפ"ק דתענית איתא א"ר תנחום בר חנילאי אין הגשמים יורדין אא"כ נתחלו עונותיהם של ישראל שנאמר רצית ה' ארצך שבת שבות יעקב וגו' וא"כ בא הכתוב בעצמו לייסד מה שהקשה הוא גופיה למה ציוה הקב"ה להקדי' נטילת לולב לרצות על המים מי"ט הראשון והלא זמן הרביעה לא הגיע אלא בר"ח כסליו ולכל היותר לא הגיע אלא בי"ז בחשון ועל זה אמר תדעו למה הקדים לרצות על המים כי הלא היום הוא יום הראשון בחדש לחשבון עונו' ואם יהיו נחתמין העונות לפניו יתעלה לא תהיו זוכין לירידת גשמים ועל כן צריכים אתם לרצות על המים מי"ט הראשון כדי שיתרצה לכם גשמים בשעה שנתחלו עונותיכן של ישראל מכאן והלא' חושבנא כי יום זה ראשון בחדש לחשבון עונות: **אבל** ישראל אינם כן וכתב מהרש"ל ויש מקשין לפ"ז ילבוש בגדים מרוקמים ולבעי אתרגמן וכ"ל דא"כ אין כאן הוכח' שבעוה בו ית' כי שמא אינו מפחד מיום הדין כלל ואינו חש אבל כשלובש לבנים זוכר ביום המיתה אי נמי מראה הסליחה ע"ד אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וגו':

תקפב ובדיעבד פליגי וכו' כ"כ **ומסתפרין** על פי המדרש א"ר סימון כתיב כי מי גוי גדול וגו' שיודע אופיה של אלהיה פירוש שהם פירשו גדול מלשון גידל כלומר שנתגדלה עם אלהיה וידעת מדותיו:

תקפב ערבית נכנסין לב"ה וקורין ק"ש בברכותיה וכו' אלא שהותמין בשלישי המלך הקדוש כדאיתא בפ"ק דברכות (ד' יב:) אר"ח סבא משמיה דרב כל השנה מתפללים האל הקדוש מלך אוהב צדקה ומשפט חוץ מי' ימים שבין ר"ה ליה"כ וכו': **ומ"ש** מדקאמר ר"א יצא מכלל דלר'

דרכי משה

כתב דיש נוהגים לקום ג מר"ח אלול: (ד) כתב מהרי"ל המנהג בכל תפוצות ישראל שאוכלין בערים ובתולות קודם עלות השחר שר"ה עכ"ל ואני ראיתי הרבה מהקדקים שאכלו מעט כדי שיצאו ג"כ דברי הגהות דלעיל שכתב דיש נמנעים להתענות משום חוקות העו"ג לכן אוכלין מעט קודם עלות השחר ועוד נ"ל דאין צריך להתנות לאכול כמ"ש לעיל סימן תקס"ד דשאני תענית זה דהואיל והמנהג לאכול הוי כאילו התנה וכן נוהגים דלא כמהרי"ל שכתב שצריך להתנות כתב הכלבו בער"ה נהגין להתענות ולתת צדקות גדולות ולשבול בנהר ואין מברכין על טבילה זו ומוהר"ם היה נוהג לשפוך על גופו ט' קבין מים חמין שהם רי"ו בצים במקום טבילה זו דאינה אלא משום טהרה ולא משום חובה עכ"ל. והמנהג הוא לשבול וע"ל סי' תר"ו וגם מהרי"ל דנוהגים בער"ה ועי"כ דילך על הקברות למען להכניע עצמו ליום הדין והמנהג בזמן הזה לומר על הקברות תחינות ובקשות כי בעוד לבו נכנע תפלתו רצויה ודעת המתים מהני כמו שמצינו בכלב שנשתטח על קברי אבות וע"ל סימן תר"ה אם נוהגים להביא כפרות בער"ה כמו שנוהגים בעי"כ עוד כתב מהרי"ל תענית ער"ה א"צ להשלים ואין קורין ויחל וכ"כ במנהגים דאינו ת"צ לכן א"ל בער"ה ברכת כהנים ולא אלהינו ואלהי אבותינו כו' ורין ענינו ע"ל סימן תקס"ב: (ה) כ"כ המרדכי ריש יומא וכ"ה המנהג שכל א' מתענה י' ימים לכל הפחות:

תקפב (א) במהרי"ל כתב דיש מקומות נוהגין לומר מערבית בב' לילות של ר"ה ואין מנהג כן במקומינו: (ב) ובמנהגים הקהל אומר פסוק של תקעו בחדש שופר וגומר: וכ"כ

פרישה

[ב] **כמו** בשאר ע"ט ולא הוי טעמ' מפני שהוא יום כמיסת הסג וזה אינו דגם בשאר ימים שלפניהם א"א תקון. בפסח כל חדש ניסן וגם ערב שבועות ג"כ מעשה דא"א תקון מר"ח סיון וכן מי"כ עד סוכות א"א תקון מר"ח סיון וכן פי"כ הוא י"ט לעצמו: נ"כ"ע

דרישה

פי' כל המומר מדאמרינן אמרו קדוש וכמ"ש לעיל ריש סי' כ"ה: (ס) **לעמוד** באשמורת כו' לפי שאמרו' בפ"ק דע"ג דהקב"ה שם בי"מ עולמות בלילה ובג' שעות אחרונות בבוקר הוא שם בעולם הזה מנסגים: (ו) **ורוב** צבור מתענין כתב המרדכי שתקנו חכמים להתענות ד' ימים לפני ר"ה כנגד ד' ימים שאוכלין בה דשינו ב' ימים של ר"ה וסבת בינתיי' ועי"כ: (ז) **ביום** ראשון כו' אע"ג דהיה בי אם היו מתחילין ד' ימים קודם ר"ה מ"מ תקנו יום ראשון בשבוע שהוא יום מסויים דלא יטעו העם: (מ) **וכי** ראשון הוא פי' מהרי"ל דסיקנא לכך אמר י' פרסאות בסוכה ומגיגה ולולב וגזר הכתוב ג"כ בלולב ג"כ הולל ולקחתם לכם בע"ז במודע ואין לתרץ שכתב ראשון מפני שהוא ראשון לימי סוכות דלמה שיהא יותר בלולב מבסוכה ומגיגה: (ט) **משך** למדינה כו' ואע"ת מאי עניין משל זה לזרע לקושייתנו דהא יכול לתרץ בקיצור דכיון דבי"כ ממלו הענות ואח"כ עוסקין במצות סוכה ולולב נמצא שהע"ו הוא ראשון למשבון עוונות וע"ל ראי לאו המשל הייתי אומר דבי"כ לא ממלו כל הענות כ"א רובן ועדיין נשאלו קצת עונות ישנות בידן ואפ"ה נקרא י"כ דהש"י כיפר להן מלגזור עליהן מיתה ולתבון בעונים ולא הוי א"ש מלת ראשון אבל השתא נשמע מן המשל דבי"כ נמחל הכל כמו שהמלך מוחל כל המם מרוב הבקשות שבקשו מאתו וק"ל: (י) **בי'** פרסאות לכך אמר י' פרסאות כנגד י' ימי תשובה ואע"ג דאתנו מתענין בערב ר"ה שהוא קודם י' ימי תשובה היינו משום דא"א להתענות בר"ה אבל א"ל משום דצריך לגמא לקראתו קודם שנכנס ובא לתוך י' פרסאות דא"כ אין דמיון י"כ למה שאמרו' במשל כשנתקרב יותר יצאו לקראתו ובי"כ אין מתענין הכל עד שנכנס בעיר שהרי יום כיפור הוא היום שרצה הש"י לגבות חובו מבני אדם כמ"ש הנתוה: (יא) **יצאו** בינוני העיר כו' פי' וגם הגדולים עדיין הם עם המלך מיום שיצאו לקראתו לא הלכו מאתו אלא מלוין אותו לעיר ותמיד הם עמו בבקשתו והשתא הוא דומה למשל דבי' ימי תשובה בינוני מתענין וכ"ש גדולי: (יא) **ערב** ר"ה הגדולים כו' והא דבאשכנז מתענין כולם מפני שבדבר שהוא צער לו כל הרואה עצמו גדול עושה כדאיתא בפ"ק דתענית ואין להקשות א"כ בי' ימי תשובה מתענין בינוני ולמה אין עושין הכל עצמו כבינוני ועוד שהרי בי' ימים תשובה גם הגדולים מתענין וכמ"ש וי"ל דהוקא יום אחד מצי שהכל עושין עצמן גדולים ולא להתענות הרבה ימים שאין מצוי לעשות הכל כגדולים אלא הבינוני וק"ל:

ומן

חדושי הגהות

כ' הביאו בשם מהרא"י ועיין לעיל סי' נ"ג וסימן נ"ה: ג בד"מ שלפנינו איתא מב"ה באלול וכן הוא להדיא בר"ן פ"ק דר"ה על מתני' כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון וכו' • ואתנם חר"ן עצהו דחי לה שם והסכים לדעת הנוהגים לקום מא' באלול ע"ש:

נוהגים באשכנז להתענות כולם בערב ראש השנה וסמך לזה ממדרש רבי תנחומא ולקחתם לכם ביום הראשון וכו' עד שבמקום מ"ש רבינו הגית להם הכל כתב במדרש אמר להו מלכא מאן דאזל מכאן ולהלאה חושבנא וכן במקום מ"ש רבינו ומוותר להם הכל כתב שם והקב"ה אמר להם מאן דאזל אזל ומן הכא ולהלן חושבנא ובסוף הענין כתב שם מי"ה עד החג כל ישראל עסוקים במצות זה הוא עוסק בסוכתו וזה הוא עוסק בלולבו וביום הראשון של חג כל ישראל עוברי' לפני הקב"ה ולולביהן בידן ומתרוגיהן בידן ומקלסין לשמו והקב"ה אמר להם מאן דאזל אזל ומן הכא ולהלאה חושבנא לפיכך קורא אותו יום הראשון: **ואהא** דדריש וכי ראשון הוא והלא ט"ו הוא אלא למידק מנ"ל למדרש הכי אימא ראשון של חג קאמר ומצאתי כתוב בשם רבינו הגדול מוהר"ר יצחק דיליאון ז"ל שהטעם מפני שבאותה פרק הביא ג' ענייני סוכה וחגיגה ולולב וגזר הכתוב בסוכה שתהי' בט"ו וגם חגיגה וא"כ בלולב הול"ל כך שדרך הכתוב להזכיר עשיית הקרבנות או עשיית המצות הזמניות למנין החדש ולכן הוקשה להם ז"ל וכי ראשון הוא: **ואיבא** למידק על המדרש דאם כן ער"ה חשיב כי"ה שהרי הוא מתכפר בו שלש העונות כמו י"ה והוא חשוב כמו כל ט' ימי תשובה שהרי בכל ט' ימי תשובה אינו מתכפר אלא שלש ובער"ה לבדו מתכפר שלש וי"ל דראש השנה קל להתכפר ושלש שני קשה יותר ושלש אחרון קשה מכולם וקל להבין ואע"ג דבמדרש קאמר דבער"ה גדולים מתענים נהגו באשכנז להתענות כולם משום דבדבר שהוא צער לו כל הרואה לעשות עצמו גדול עושה כדאיתא בפ"ק דתעניות (י:) ומפני שאינה ראויה גמורה למנהג שהמנהג להתענות כולם והמדרש אינו אומר אלא הגדולים מתענים לפיכך לא כתב רבינו וראויה לזה אלא וסמך לזה: **כתב** הגה"מ בתחילת הל' ר"ה יש ב"א שנזהרים שלא להתענות ערב ר"ה משום חוקות העו"ג מיהו בפסיקתא בפרש' ביום השמיני יש מצוה להתענות בער"ה וכן יש בירושלמי פרק ב' דתעניות ר' יונתן ציוה כל עירובא ריש שתא וזה ראיה למנהגנו עכ"ל: **מצאתי** כתוב בתשובת אשכנזים בער"ה יכולי' לאכול בברי' מילה השייכים לברית ומי שירצה (ד): **כתב** המרדכי פ"ק דר"ה שתיקנו חכמים להתענות ד' ימים לפני ר"ה כנגד ד' ימים שאמר"ה ליום"כ שאוכלים בהם ואלו הם ב' ימים של ר"ה ובשבת בינתיים ועי"ה (ה):

דלרבי אפי׳ בדיעבד לא יצא כ״כ סס הרא״ש כלומר ולא כאבי״ה שפירש דלכתחלה פליגי אבל בדיעבד לד״ה יצא דליתא אלא בדיעבד פליגי ולרב ורבה דקיימא לן כוותייהו לא יצא ולריך לחזור וכ״כ הרי״ף סס וכ״פ הרמב״ם בפ״י מהל׳ תפלה . ומ״ש רבי׳ שהראב״ד כ׳ כדברי אבי״ה בהשגות במרק הנזכר כ׳ שיש מי שמפרש כן אבל אינו מכריע בהדיא שיהיה דעתו כן : ולענין הלכה כיון שהרי״ף והרמב״ם והרא״ש ז״ל מסכימים דבדיעבד נמי לא יצא הכי נקיטינן : **והמלך** המשפט פירש״י (שם) כמו מלך המשפט כמו (יהושע ג׳) נושאי הארון הברית כמו ארון הברית . וה״ר מנוח כ׳ בפרק ב׳ מה׳ תפלה המלך אוהב לדקה ומשפט משמע שיתנהג עם ברואיו בצדק ומשפט אבל המלך המשפט ר״ל שהוא יתברך שופט העולם אי נמי משמע שהוא עצמו הוא המשפט כמו שאנו אומרים הוא החכמה הוא המדע שאין לומר עליו יתברך חכם ומבין שנראה שהוא קונה החכמה והבינה מאחר ע״כ :

ואם הוא מסופק אם אמר המלך הקדוש או אם אמר המלך הקדוש הקדוש׳ (שם) והרא״ש בפ׳ הנזכר לחזור כדאיתא בירושלמי דתענית פ״ק כל ל׳ יום חזקה מה שהוא למוד הוא מזכיר :

ומ״ש רבי׳ ואם טעה בהמלך המשפט אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לברכת השיבה ואומר משם ואילך על הסדר למאי דפריסי׳ לעיל דאמצעיות אין להם סדר כלומר כפירוש רשב״ם ור״י שבתבאר בסימן קי״ט ולא כפי׳ רש״י : שאם אמר מלך אוהב לדקה ומשפט א״ל אבל אם אינו מזכיר לשון מלכיות צריך לחזור משא״כ בשאר ימות השנה מפי הרב מורי נרו עכ״ל ואי״ה כ׳ בשם הראב״ד אבי׳ אמר מלך אוהב לדקה ומשפט או המלך המשפט חוזר עכ״ל וכ״כ מדברי הפוסקים שסתמו דבריהם (ג) :

נשאל הרשב״א על ש״ץ שטעה ואמר האל הקדוש בי׳ ימים שבין ר״ה ליה״כ ותוך כדי דיבור חזר ואמר המלך הקדוש אם צריך לחזור והשיב דלדברי הגאונים בדנקיט כשא דשיכרא בידיה כו׳ ודאי אינו חוזר שהרי הוא כמוסיף שבא בחמצע ברכתו ומסיי׳ בעניין הברכה ואין הכל הולך אלא אחר החיתום אבל לדעת רש״י שפי׳ (ברכות יב :) פתח אדעתא דחברא ואמר בא״י אמ״ה ונזכר ואמר שהכ״ב יצא אבל אילו היה מזכיר ממש חברא לא יצא הכא נמי לא יצא ואע״פ שדבריו נוחין בהלכה אין בנו כח לחייב לחזור משום לעשות מעשה כנגד הגאונים שב ואל תעשה עדיף עכ״ל (ד) : **כתב** ה״ר מנוח בפ״י מה׳ תפלה דבשבת ביומתיים ערבית י״ל בברכה אח׳ מעין שבע המלך הקדוש ע״כ :

נוהגים באשכנז להתפלל בר״ה ויה״כ בכריעה לפי שאנו תלויים בדין וכו׳ והמדקדקים מכוונים לזקוף בסוף הברכות משום הא דאמרינן בפרק אין עומדין אלא ברכות שאחרן בהם וכו׳ כ״כ שם התוס׳ בספ״ק דברכות (יב :) ובפרק אין עומדין (לד :) וכ״כ סמ״ק וכבר נתבאר בסימן קי״ג :

ותקנו להוסיף בברכת מגן זכרנו כי בחיים נופל לשון זכירה וכתיב זכירה בברכת מגן זכרנו לחיים מפני שבחיים נופל לשון זכירה וכתיב זכירה באברהם והוי כאילו כתוב באברהם חיים ובר״ה אנו צריכים להתפלל על החיים לפיכך בברכת מגן שהיא ברכת אברהם תקנו להתפלל על החיים במילת זכירה ולכן אנו אומרים זכרנו לחיים : **ומ״ש** כי בחיים נופל לשון זכירה דכתיב ובשוב רשע מרשעתו וגו׳ את נפשו יחיה אע״ג דלא כתיב זכירה בהאי קרא מדכתיב בקרא דלעיל מיניה ובשוב לדיק מצדקתו ועשה עול וגו׳ כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה לו משמע ממילא דבשוב רשע מרשעתו תזכרנה לדקותיו והא דלא מייתי מקרא דכתיב והרשע כי ישוב מכל חטאתיו אשר עשה וגו׳ כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו בצדקתו אשר עשה יחיה דכתיב זכירה בהדיא גבי חיים איכא למימר דהתם לא יזכרו לו פשעיו כתיב ואנן בעי׳ דתזכרנה לו צדקותיו יהיה כתוב גבי חיים ומש״ה מייתי מקרא דובשוב רשע מרשעתו דהוי כאילו כתיב תזכרנה לו צדקותיו וכתיב ביה את נפשו יחיה ובספר מוגה מצאתי שהיה כתוב מקרא דכל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו בצדקתו אשר עשה יחיה : **ומ״ש** ויש במטבע זה י״א תיבות נראה שהוסחא היא זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר חיים למענך אלהים חיים מלך עוזר ומושיע ומגן דאין כאן תוס׳ אלא י״א תיבות אבל נוסחא שלנו היא אל מלך חפץ בחיים וכו׳ למענך אלהים חיים אל חי מלך עוזר ומושיע ומגן וכו׳ ובספר שערי אורה בספירה השניה כתב כלשון הזה ולפיכך אנו מזכירים בר״ה שהוא יום הדין שתי אלו השמות אלהים חיים ואל חי ומגן בברכה ראשונה כמו שאנו אומרים זכרנו לחיים אל מלך חפץ בחיים כתבנו בספר החיים למענך אלהים חיים אל חי ומגן עכ״ל : **ומ״ש** וי״א תיבות שבפסוק ובשוב רשע מרשעתו וגו׳ ואע״ג די״ב תיבות ניהו ב מלת יחיה איכא מן הכלל דכיון שקודם שיזכיר מלת חיים איכא י״א תיבות שפיר קאמר שיש י״א תיבות בפסוק ובכ״א מצאתי כלשון הזה דכתיב ובשוב רשע מרשעתו כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו בצדקתו אשר עשה יחיה ונוסחא מכוונת היא שהרי כל פשעיו ראש פסוק הוא ויש בו י״א תיבות ואע״ג דפתח רבינו בקרא דובשוב רשע מרשעתו והוא קרא לא קודם קרא דכל פשעיו כתיב אלא בתריה איכא למימר דכוונת פסוק דכתיב קודם פסוק כל פשעיו וגו׳ נקט דהיינו והרשע כי ישוב מכל חטאותיו אשר עשה וכו׳ ובדין הוא דהו״ל למפתח בההוא קרא אלא משום דקרא דובשוב רשע מרשעתו יותר קלר נקטיה :

ומ״ש

הילכך לא יצא וצריך לחזור הילכך בהאל הקדוש אם טעה בו חוזר לראש כדלעיל דנ׳ ראשונות חשובות כאחד ואם טעה בהמלך המשפט אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לברכת השיבה ואומר משם ואילך על הסדר למאי דפרישית לעיל נבי אמצעיות אין להם סדר ואם לא נזכר עד שעקר רגליו חוזר לראש ואבי״ה כתב דלא פליגי אלא לכתחלה אבל בדיעבד [מ] לכולי עלמא אינו חוזר וכ״כ הראב״ד והרמב״ם ורי״ף כתב שחוזר ולזה הסכים א״א ז״ל : נוהגים באשכנז להתפלל בר״ה ויה״כ בכריעה לפי שאנו תלויים בדין לפיכך יכוין להתפלל באימה וביראה והמדקדקים מכוונין לזקוף בסוף הברכות משום הא דתניא בפרק אין עומדין (לד :) (מ) אלו ברכות ששוהין בהם תחלה וסוף באבות ובהודאות (נ) ואם בא לשהות בסוף כל ברכה וברכה מלמדין אותו שלא לשהות ותקנו להוסיף בברכת מגן זכרנו לחיים כי בחיים נופל לשון זכירה דכתיב (יחזקאל יח) ובשוב א רשע מרשעתו כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו בצדקתו אשר עשה יחיה וכתיב זכירה באברהם דכתיב כי זכר את דבר קדשו וגומר לפיכך תקנו זכירה במגן ויש במטבע זה י״א תיבות עד מלך עוזר ומושיע ומשם ואילך הוא מטבע הברכה כנגד י״א תיבות שבפסוק החפץ אחפוץ מות רשע וגו׳ וי״א תיבות שבפסוק ובשוב רשע מרשעתו וכן

שומר לו יושב יצא פי׳ הר״ן דיצא אפי׳ לכתחלה קאמר ועי״ל סימן תר״ל והכי נמי משמע מדלא שמעינן ליה לרבה דקאמר בפירוש דבדיעבד לא יצא ועיין במ״ש ה״ר יונה בפ״ק דברכו׳ ועוד נראה דמדקאמר רב כל השנה וכו׳ דלא מיטריך נראה דה״ק כל השנה מתפללין לכתחלה האל חוץ מעשרה ימים שבין ר״ה ויה״כ שאומרים לכתחלה המלך אבל בדיעבד יצא בכל עניין בין בכל השנה בין בר״ה וי״כ דאין לפרש דאדיעבד קאי ואמר כל השנה וכו׳ דאין ספק דבכל השנה אין קפידא אם אמר המלך דמ״ש המלך מהאל אלא אלכתחלה קאי ולא קשה אאמאי לא אמר ר״א דבי׳ ימים נמי אומרין האל דא״כ הוה משמע דלכתחלה נמי אמרינן האל ולא המלך והא ליתא דלפי שיטה זו בלכתחלה ס״ל לר״א דיצא בזה כמו בזה משא״כ בשאר ימות השנה דלכתחלה ס״ל האל בדוקא . כ׳ ב״י בשם הרשב״א על ש״ע שטעה ואמר האל הקדוש ובתב״ד חזר ואמר המלך הקדוש א״ל לחזור ולמד ב״י ממנו דה״ה בהמלך המשפט וכ״פ בש״ע ובהגה״מ פ״י דתפלה דהו לדברי האומר דלא פליגי רבה ור״א אלא בהמלך המשפט אבל בהמלך הקדוש אין מחזירין והכי משמע מדברי הפוסקים דאין חלוק אלא דרבי׳ לעיל בסי׳ קי״ח בשם אבי הרא״ש ואחיו ה״ר יחיאל כתב לחלק דמאחר שנהגו לומר בכל שנה מלך אוהב לדקה ומשפט א״ל לחזור ולא אמר אם טעה ולא אמר המלך המשפט וכ״פ בהגה״ת ש״ע ואע״פ שהראב״ד כתב לחזור ומביאו ב״י אזלינן לקולא בהך מלתא אבל אם טעה בהמלך הקדוש לריך לחזור והכי נקטינן : **נוהגין** באשכנז וכו׳ נראה דס״ל דאף בשוב ברכה ותחלתם נוהגין להתפלל בכריעה דהכי משמע מדיאל שהיה עומד נדין שהלשינו עליו על התפלה והוה בריך על ברכותי וכן משלמה דכתיב ויהי בכלות שלמה להתפלל וגו׳ קם מלפני ה׳ מברוע על ברכיו ומלך נדון בכל יום וכ״כ אבודרה״ם ובהגה׳ סמ״ק סי׳ י״א אבל המדקדקים מכוונים לזקוף וכו׳ ולאו דוקא בסוף הברכו׳ דה״ה בתחלתם וכ״כ בסמ״ק בפנים כדעת המדקדקים מיהו משמע דלכ״ע כיון שאנו תלויים בדין לריך להתפלל בכריעה על ברכיו כשלמה ודניאל אבל אין נוהגין כן אלא יתפלל בכריעת ראשו עם גופו בלבד והכי משמע להדיא בתוס׳ ספ״ק דברכו׳ שכתב ובר״ה ויה״כ שאנו שוחין כל שעה בתפלה לריך ליזהר שיסיים הברכה רק שיכרע בברוך ושיגביה מיד וכו׳ כלומר רק שיכריע עד ברוך ושיגביה מיד : **ותקנו** להוסיף וכו׳ עד דכתיב ובשוב רשע מרשעתו כל פשעיו וכו׳ לפי נוסח׳ זו לריך לפרש דמ״ש דכתיב בשוב כו׳ רבינו הוא שאומר דאלא הרשע כשישוב מרשעתו כתיב ביה כל פשעיו וכו׳ דעיקר רשעותו איכא אלא מפסוק כל פשעיו ולא מפסוק ובשוב וגו׳ ובמקלת נוסחאו׳ כתיב דכתיב ובשוב רשע מרשעתו אשר עשה ועשה משפט וצדקה הוא את נפשו יחיה וכתיב כל פשעיו וכו׳ וקשה הא לא כתיב זכירה בהאי קרא ותירץ ב״י דכתיב בקרא דלעיל מיניה והרב בע״י בסדר אמור כתב דמאי דקאמר דכתיב ובשוב רשע וכו׳ אינו להבנת רשיה דבחיים נופל לשון זכירה דהא פשיטא הוא אלא לפרש על שתקנו להתפלל על החיות בלבד לזה הבנת רשיה דכתיב בשוב וכו׳ הוא את נפשו יחיה דאלמא דעיקר הבקשה לבעל התשובה הוא על חיותו :

וכן

כ״כ הרא״ש לשם לכאורה משמע דרבינו לומר דדוקא בדיעבד פליגי אבל בלכתחלה הכל מודים דל״ל המלך הקדוש וקשה דא״כ במסקנא דקאמר והילכתא המלך הקדוש הו״ל לומר בפירוש והלכתא אם אמר האל הקדוש לא יצא דהוה ליה למיפסק הלכתא כמאי פליגי לכן נראה עיקר דפליגי אף בלכתחלה לרבי אלעזר הכל תלוי ברצונו ולפיכך קאמר והלכתא המלך וכו׳ כלומר אין לו לומר כלל אלא המלך אבל ודאי דס״ל לרבה דאף בדיעבד לא יצא מדאמר ר״א יצא מכלל דלרבה לא יצא אף בדיעבד כן כי׳ ה״ר יונה וקרוב לפרש כן גם דברי הרא״ש ורבי׳ דר״ל דאף בדיעבד פליגי ולאפוקי מדעת אבי העזרי דבסמוך דלא פליגי אלא בלכתחלה וכו׳ : **ואבי** עזרי וכו׳ כתב דלא פליגי אלא לכתחלה וכו׳ ונראה דס״ל דכיון דאין מפורש בתלמוד דמחזירין יש לנו לתפוס הכלל דתניא בפ׳ במה מדליקין כל ימיס שאין בהן קרבן מוסף טעה ולא הזכיר א״ל להחזיר דמה שיש בו קרבן מוסף הזכרתו מדרבנן א״ל לחזור דמה שיש בו קרבן מוסף הזכרתו מן התורה היא ואע״פ דהזכרה דמשיב הרוח נמי מדרבנן היא ולריך לחזור אם טעה התם פסק התלמוד בפירוש דלריך לחזור והא דקאמ׳ יצא לא מכרעה דבדיעבד פליגי דאיכא לפרש דה״ק הכא לימלך א״ל שיצא בהאל כמו בהמלך אבל לרב עדיף המלך ומיהו אף לרב אין לריך לחזור בדיעבד וכך פי׳ המרדכי לדעת רבי״ה וכן בריש פ׳ הקורא את המגילה משמע דלא שמעינן ליה לרבה דקאמר בפירוש דבדיעבד לא יצא ועיין במ״ש ה״ר יונה בפ״ק דברכו׳ ועוד נראה דמדקאמר רב כל השנה וכו׳ דלא איטריך נראה דה״ק כל השנה מתפללין לכתחלה האל חוץ מעשרה ימים שבין ר״ה ויה״כ שאומרים לכתחלה המלך אבל בדיעבד יצא בכל עניין בין בכל השנה בין בר״ה וי״כ דאין לפרש דאדיעבד קאי ואמר כל השנה וכו׳ דאין ספק דבכל השנה אין קפידא אם אמר המלך דמ״ש המלך מהאל אלא אלכתחלה קאי ולא קשה אאמאי לא אמר ר״א דבי׳ ימים נמי אומרין האל דא״כ הוה משמע דלכתחלה נמי אמרינן האל ולא המלך והא ליתא דלפי שיטה זו בלכתחלה ס״ל לר״א דיצא בזה כמו בזה משא״כ בשאר ימות השנה דלכתחלה ס״ל האל בדוקא . כ׳ ב״י בשם הרשב״א על ש״ע שטעה ואמר האל הקדוש ובתב״ד חזר ואמר המלך הקדוש א״ל לחזור ולמד ב״י ממנו דה״ה בהמלך המשפט וכ״פ בש״ע ובהגה״מ פ״י דתפלה דהו לדברי האומר דלא פליגי רבה ור״א אלא בהמלך המשפט אבל בהמלך הקדוש אין מחזירין והכי משמע מדברי הפוסקים דאין חלוק אלא דרבי׳ לעיל בסי׳ קי״ח בשם אבי הרא״ש ואחיו ה״ר יחיאל כתב לחלק דמאחר שנהגו לומר בכל שנה מלך אוהב לדקה ומשפט א״ל לחזור ולא אמר אם טעה ולא אמר המלך המשפט וכ״פ בהגה״ת ש״ע ואע״פ שהראב״ד כתב לחזור ומביאו ב״י אזלינן לקולא בהך מלתא אבל אם טעה בהמלך הקדוש לריך לחזור והכי נקטינן : **נוהגין** באשכנז וכו׳ נראה דס״ל דאף בשוב ברכה ותחלתם נוהגין להתפלל בכריעה דהכי משמע מדיאל שהיה עומד נדין שהלשינו עליו על התפלה והוה בריך על ברכותי וכן משלמה דכתיב ויהי בכלות שלמה להתפלל וגו׳ קם מלפני ה׳ מברוע על ברכיו ומלך נדון בכל יום וכ״כ אבודרה״ם ובהגה׳ סמ״ק סי׳ י״א אבל המדקדקים מכוונים לזקוף וכו׳ ולאו דוקא בסוף הברכו׳ דה״ה בתחלתם וכ״כ בסמ״ק בפנים כדעת המדקדקים מיהו משמע דלכ״ע כיון שאנו תלויים בדין לריך להתפלל בכריעה על ברכיו כשלמה ודניאל אבל אין נוהגין כן אלא יתפלל בכריעת ראשו עם גופו בלבד והכי משמע להדיא בתוס׳ ספ״ק דברכו׳ שכתב ובר״ה ויה״כ שאנו שוחין כל שעה בתפלה לריך ליזהר שיסיים הברכה רק שיכרע בברוך ושיגביה מיד וכו׳ כלומר רק שיכריע עד ברוך ושיגביה מיד : **ותקנו** להוסיף וכו׳ עד דכתיב ובשוב רשע מרשעתו כל פשעיו וכו׳ לפי נוסח׳ זו לריך לפרש דמ״ש דכתיב בשוב כו׳ רבינו הוא שאומר דאלא הרשע כשישוב מרשעתו כתיב ביה כל פשעיו וכו׳ דעיקר רשעותו איכא אלא מפסוק כל פשעיו ולא מפסוק ובשוב וגו׳ ובמקלת נוסחאו׳ כתיב דכתיב ובשוב רשע מרשעתו אשר עשה ועשה משפט וצדקה הוא את נפשו יחיה וכתיב כל פשעיו וכו׳ וקשה הא לא כתיב זכירה בהאי קרא ותירץ ב״י דכתיב בקרא דלעיל מיניה והרב בע״י בסדר אמור כתב דמאי דקאמר דכתיב ובשוב רשע וכו׳ אינו להבנת רשיה דבחיים נופל לשון זכירה דהא פשיטא הוא אלא לפרש על שתקנו להתפלל על החיות בלבד לזה הבנת רשיה דכתיב בשוב וכו׳ הוא את נפשו יחיה דאלמא דעיקר הבקשה לבעל התשובה הוא על חיותו :

וכן

פרישה

סי׳ תקפב (מ) אלו ברכות כו׳ וסוף באבות ובסודות ומס כו׳ כנ״ל : (נ) ואם בא לשהות בסוף כל ברכה כו׳ ס״ס בתחילת הברכה מורי וכ״ל דמס״ס ק אמר בסוף משום דהתם אתי למיטעי כיון שמסיים בברוך אתה ה׳ כו׳ סומך הרואה שמסיים לשהות . ומזה שטעם אמר רבינו נמי לעיל והמדקדקים מכוונין לזקוף בסוף כו׳ נמי דס״ס בתחילת הברכה :

ופוד

דרישה

סי׳ תקפב [מ] לכ״ע אינו מוזר גו׳ לשון המרדכי ספ״ק דברכות לאחי הזהרו ס״ע ר׳ אליעזר אומר שכך יצא בהאל הקדוש כמו בהמלך הקדוש ושניהם כאחת טובים אבל לרב עדיף המלך הקדוש ומיהו בדיעבד יצא וכ״ל דהא דהקק אבי״ה לפרש כך הוא משום דק׳ ליה ל׳ דרב דאמר כל השנה מתפללין כו׳ דמשמע דלכתחלה קאמר ומדפליג ר״א עליה כמשמע ל׳ דר״א אומר ע״כ נ״ל דר״א ס״ל דאפילו לכתחלה יוצא

חדושי הגהות

תקפב א כפי חגהת הב״י עדיין האי קרא ובשוב רשע וגו׳ שמביא הטור כאן ס״ס ואולי נכשל לטה שביאר הב״י לקמן ד״ח וס״ש וי״א תיבות שבפסוק ובשוב כו׳ : ב נתב מהרל״ר אפשר דתיבת את לא קהשיב משום דאת נפשו כתיבה אחת היא משום דהרי יש מקף מאת לנפשו ואין צריך להחוק כמו שדחק הרב״י בביאורו עכ״ל :

לצאורה

וכן יש בפסוק ועוד בה עשיריה אע"ג דיש בו ט"ו תיבות כתב הר"מ מפרמג דכנגדו ט"ו תיבו' עם מלך עוזר ומושיע ומגן עכ"ל ואע"ג דקודם זה לא מנה אלא התום' כיון דמניינים אלו אינן אלא סמך בעלמא היכא דלא סליק חושבנא אלא בהדייהו עבדינן בהדייהו וכן פי' ב"י בסמוך ומהרש"ל פי' דמתחיל למנו' י"א אחרי ושבה ואותן ד' תיבו' הקדמה היא דאיירי בתשובה ולשון רבינו מוכח הכי דקאמר וכן יש בפסוק ועוד בה עשיריה ושבה ולא אמר וי"א תיבו' שבפסוק ועוד בה וכו' עכ"ל וכיולא בזה כתב ב"י :

ויש בהן ס"ח אותיו' כמנין חייס הב"י נדחק לייחס לשון זה וכתב דס"ח אותיו' בזכרינו כשהיה זוכרינו אלא וי"ו יו"ד ולא נהירא דצריך ליזהר שלא יאמר זוכרינו בחולם דאינו ל' בקשה אלא פירוש זוכר שלנו ויפסיד הכונה וכמ"ש במנהגיס ולפי דרכו היה אפשר למצוא ס"ח אותיו' כשיהא כתבינו אלא וי"ו יו"ד ותיב' החייס בה"א ותיבת זכרינו אלא יו"ד וכך היא נוסחת שלנו וב"י לא פי' כן מפני שנוסחת ספרדים אינה כלשון זה ומיהו קשה בלשון רבינו שאמר ויש בהן דאי אזכרנו קאמר הו"ל לומר ויש בו על כן נראה דאזכרנו ואכל הפסוקים שהביא קאי ואמר ויש בהן ס"ח אותיו' ופירוש אותיו' תיבו' כלשון רבי' ז"ל בדברכו גדולה נקמה שניתנה בין ב' אותיו' לחד פירושא מ"ג ט"ס הוא וכ"ל ויש בהם ס"ח תיבות והוא דבזכרינו י"א תיבות וי"א בפסוק החפץ אחפון וי"א בפסוק כל פשעיו וי"א בפסוק ובשוב רשע וע"ו בפסוק ועוד בה עשיריה וח' בפסוק כי זכר סך הכל ס"ח תיבו' ואומר רבינו וזהו לחייס כלומר לפ"ז מתייחד מה שאין אומריס זכרינו שתחיינו אלא שבאו לבקש שבזכות התשובה המפורש' בפסוקים אלו ובמטבע של זכרינו שיש בהן ס"ח תיבות כמנין חייס יזכרנו לחייס :

והרמ" מרוטנבור"ק היה אומר לחייס וכו' הר"א מפרמג תמה ע"ז ואמר שהרי ביטעמיה כתב לחייס בירושלים בפת"ח וכו' ומהרש"ל כ' כי מהר"ם אזיל לטעמיה דכל היכא דאיכא לחיות לא סמכינן אקרא וכמ"ש גבי ברהמ"ז בענין נודה לך כדלעיל בסימן קפ"ז עכ"ל ומיהו אינו מתייחד למה הקפיד כאן יותר מעל מה שאנו אומרים בכל יום בהשכיבנו והעמידנו מלכנו לחיים ושמור לאתנו ובואנו לחיים אלא יראה העיקר שלא הקפיד אלא בר"ה ויה"כ שאנו תלויין בדין והשטן מקטרג לומר פיו הכשילו שאומר לחיים בפת"ח דמשמעו לא חיים ובריית כרותה לשפתיים לפסוק עליו הדין למות לא לחיים על פי מעשיו ואין לכנס עמו לפניס משורת הדין ע"פ החסד והרחמים אבל בשאר ימות השנה היה קורא לחיים בפת"ח על פי הדקדוק דכשהשו"א בא בתחלת התיבה באותיו' שאינה אחע"ה ולא בי"ת קוראין אותה בפת"ח : **ומ"ש** עד לבסוף בהודאה וכו' ומיהו במנהגיס כתב שלא יאמרו לחיים טובים אלא אבל בספר החיים וכך נראה מכתובים דדוד דעשה ג' חלקים דתחלה התפלל על השוגג דאין ראוי להקפיד עליו וכבותי שמבקש מעט מים שאינן מקפידין עליהן דבאין חנם לעולם ואחר כך על המזיד שראוי להקפיד עליו כשאלת הכותי על הבגל שלא הגיע בחנם אלא בדמים ומקפידין עליו ואח"כ על העברות החזקות שאם ימשלו הם באדם לא יועיל לו מה שנמחלו לו השגגות והזדונות כשאלת הכותי בגל בלא פיתא אין בו תועלת דנסיב ליבא וכן שאלתינו תהלה זכרינו לחיים כי אין להקפיד על הזכירה ואח"כ וכתוב לחיים דראוי להקפיד על מעשה ומלאכת הכתיבה ואח"כ לבסוף שאלתינו דאין תועלת לא בזכירה ולא בכתיבה אם לא יהיו חייס טובים ולכן בסוף יאמר בספר חייס טובים כנ"ל עיקר אלא שהרש"ל כ' שאין לומר אלא וכתוב לחייס כל בני בריתך וכן בספר חייס ברכה ושלום וכו' ובנעילה אומר וכתוב לחייס טובים בני בריתך ומלבנים כל כי אין להיסיף אלא ה' תיבו' ואין להזכיר חייס טובים אלא בנעילה וכ"כ בהגהו' דמנהגים וכן ראיתי שנהגו כך כל המקומו' ועכשיו על ידי המדפיסים נשתבש המנהג אינ היאר בעינינו ידפיס לו וזה אומר בכה . ה"ג כנגד ת"ד תיבו' שיש מן כה אמר ה' לבאות עוד אשר יבואו עמי וגו' עד ולחלות את פני ה' : ומ"ש ושם של ד' מתגלגל בצירופו ע"ב עי' פירושו בב"י . עוד מצאתי פירושו היו"ד

ומ"ש וכן יש בפסוק ועוד בה עשיריה קשה שהרי ט"ו תיבות יש בו ואפשר לומר שאין הכוונה לומר שבפסוק ועוד בה עשיריה יש י"א תיבות ולכן לא כתב רבי' וי"א תיבות שבפסוק ועוד בה עשיריה כמ"ש אצל פסוק ובשוב רשע מרשעתו אלא היינו לומר דועוד בה עשיריה הוי כאילו כתיב י"א דועוד בה עשיריה משמע עוד א' על י' דהיינו י"א וכתיב ביה ושבה. דמשמע לשון תשובה ועי"ל דמתיבת ושבה ואילך קאמר דאיכא י"א תיבות : **ומ"ש** ויש בהם ס"ח אותיות כמניין חייס כך גירס' קצת ספריס ומשמע דאהכך קראי קאי וליתא דהא לא משכחת בחד מיניהו ס"ח אותיות ואפשר לדחוק ולומר דבפסוק החפץ אחפון ובפסוק ובשוב רשע כשיהיה תיבת דרכיו אלא בקריאתו וכן כשאתה מונה אותיות שם אלקים בקריאתו יש ל' אותיות כשתוציא מהם כ"ב אותיות כנגד כ"ב תיבו' שבשני הפסוקים ישאר ס"ח אותיו' וזה דחוק מאד ומצאתי נוסחא שכתב בה ס"ח תיבו' וע"פ נוסחא זו אפשר דאקרא דועוד בה עשיריה קאי וה"ק ויש בהם כלומר באותם הפסוקים הכתובים אצל ועוד בה עשיריה ס"ח אותיות פירוש ס"ח תיבו' כמניין חייס דמשמעו שמוע ואל תבינו וכו' עד זרע קודש מצבתה יש ס"ז תיבו' ואף ע"פ שחסר אחד מהמניין אין מדקדקין באחד והוי כאילו הם ס"ח שלימים ואפשר עוד דקאי אקרא דועוד בה עשיריה וה"ק ברכת מגן יש בה מ"ב תיבו' וזכרנו יש בו ט"ו תיבו' ופסוק ועוד בה עשיריה יש בו ט"ו תיבו' הרי כאן ס"ח אותיו' פי' ס"ח תיבו' כמנין חייס וכל זה דוחק ויש ספרי' דגרסי ויש בה ס"ח אותיו' ולפי גירסא זו אפשר דה"ק מזכרנו לחייס עד ומגן משכחת ס"ח אותיות כשיהיה זוכרינו אלא בוי"ו בין זיי"ן לכ"ף ויו"ד בין רי"ש לנו"ן וכתבינו יהיה גם כן אלא מאות א' דהיינו וי"ו בין כ"ף לתי"ו או יו"ד בין בי"ת לנו"ן אלא שיש לתמוה למה גבי מגן התיבו' לא מנה מלך עוזר ומושיע ומגן לפי שתיבו' אלו ממטבע הברכה הם ולא מהתום' וגבי מגן האותיו' מנה אותם ואפשר לומר דמניינים אלו אינם אלא סמך בעלמא ומש"ה היכא דסליק לן חושבנא בלא תיבו' שהם ממטבע הברכה עבדינן חושבנא זולתם והיכא דלא סליק לן חושבנא אלא בהדייהו עבדינן לה בהדייהו :

ומ"ש וזהו זכרנו לחייס היינו לומר דיש בתוספת ברכה זו ס"ח אותיות כמנין חייס והטעם שכוונו המנין הזה כנגד חייס מפני שעיקר תוספ' זה נתקן על החייס שכך מתחיל זכרנו לחייס : **ומ"ש** וכנגד ס"ח תיבו' שיש בקרבנו' של ר"ה כך היא הגירסא האמיתי' וכן מצאתיה בספר ישן ודלא כספריס דגרסי אותיות דהא אותיו' דקרבנות ר"ה טובא הוו אלא תיבו' גרסינן שכך הוא מנין תיבו' שבקרבנו' ר"ה ס"ח : **ומ"ש** וכנגד ס"ח אלפין שהם בעשרת הדברות בדברות הראשונות קאמר שיש בהם ס"ח אלפין דאילו דברות אחרונות ע"ח אלפין יש בהן : **ומ"ש** ומביא משל לזה א"ר אבא כותים הללו יודעי' לבקש על הפתחים וכו' הוא ד' במדרש תילים : **ומ"ש** מי כמוך יש בו שמנה תיבו' כנגד ויזכור כי בשר המה נראה שהוא סודר דהאי הראן שייך למי כמוך אב הרחמן זוכר יצוריו לחיים ברחמים כלומר מפני שזוכר כי יצוריו בשר המה ובטבע הם חוטאים לפיכך מרחם עליהם :

ובכן הן פחדך יש בו מ"ד תיבות מכאן נראה שא"ל כמו שידענו ה' אלהינו לאפוקי מהמוחקים תיבת כמו דמ"כ אינם אלא מ"ג תיבות :

ומ"ש וכן יש במלוך עד בכל משלה פירוש כשמתחיל למנות מתיבת מלוך :

ומ"ש כנגד מ"ד תיבו' שיש מן כה אמר ה' לבאות עד אשר יבא עמי לחלות את פני נראה מדברי רבינו שפסוקים אלו מתחילין בכה אמר ה' לבאות ומסיימים אשר יבא עמי לחלות פני ויגעתי ולא מצאתי פסוקים כאלה אך נראה זה מצאתי בנבואת זכריה כה אמר ה' לבאות עוד יבואו עמים ויושבי עריס רבות והלכו יושבי אח' אל אחת לאמר נלכה הלוך לחלות את פני ה' ולבקש את ה' לבאות אלכה גם אני ובאו עמים רבים וגוים עצומים לבקש את ה' לבאות בירושלים ולחלות את פני ה' ע"כ ויש בהם מ"ד תיבו' וכ"ל שגי' רבי' האמיתית הוא כך כנגד מ"ד תיבו' שיש מן כה אמר ה' לבאו עוד אשר יבואו עמים עד ולחלות את פני ה' אלא שהפסוקים שעו ופסוקים אלו מבואר הוא שענינם כענין מה שנזכר בוכן תן פחדך וירא אוך כל המעשים ויתחוו לפניך כל הברואים ויעשו כולם אגודה אחת וכו' וכן מענין מה שנזכר במלוך וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו וכו' : ומ"ש וכן עולה ע"ב וכו' ושם של ד' מתגלגל בצירופו ע"ב פירוש בשתכתוב

ו'

(ג) **ועוד** בה עשיריה כו' אע"ג דהוא ט"ו אפשר לומר שהן נגד זכרינו עם מלך עוזר כו' אבל הוא דוחק וב"י תירץ דמן ושבה ואילך קאמר דאיכא י"א תיבות ועיין לעיל סימן קע"ז דמשמע דאי אפשר לומר כן וכן תירוץ שכתב בשם הגה"ה א"א לומר ותירוץ דאשה עיקר וכן תירץ מהר"ם מלובלין ע"ש . וכתב מורי לוז יתייחד לשון דקאמר ועוד יש בפסוק ועוד בה עשיריה כו' כלומר שבאותו פסוק יש אבל לא מתחילתו ועוד תירץ ב"י בע"א ע"ש ובהג"ה מצאתי שר"ל ועוד יש בפסוק עשרה כתובים ע"ד גומא כלומר הרבה פסוקים של תשובה בימוקאל שיש בהן י"א תיבות וכן משמע הל' שאמר ועוד יש בפסוק כו' שאם לא כן הול"ל וי"א תיבות שבפסוק ועוד בה עשיריה ע"כ וק"ל :

(ד) **שהם** בעשר דברות פי' בדברות ראשונים דאילו באחרונים ע"מ אלפין יש בהן : (ה) **כי** לחייס משמע לא כו' שמעתי מפרשים דהיינו מכח דהאות אחר הפתח צריכין להיות

דרישה

יולא דאם לא כן מנ"ל לר"א לאפלוגי דלאח גם רב מודה בדיעבד וכדאמרינ לשון דרב וכמ"ש וק"ל ומ"ש רבי' על דברי אבי"ה וכן כתב הראב"ד ז"ל ב"י ומ"ש רבי' שראב"ד כתב כדברי אבי"ה בהשגות בפ"י מה' תפלה כתב הראב"ד שיש מי שמפרש כן אבל אינו מכריע בהלית שיטה דעתו כן עכ"ל ולע"ד נראה לתוכיח שראב"ד לא ס"ל כוותייהו דהשוא י"מ שהרי ב"י הביא מיד אחר זה שא"מ כתב בשם הראב"ד אפי' אחר מלך אוהב לדקה ומשפט אז מלך המשפט חוזר ע"כ . וכ"כ הכלבו בשמו בכל' תפלה מ"ש וכדי שלא יסתור דבריו וא"ז ע"כ נ"ל שבשם י"מ כ"כ ולי' לא ס"ל . ודבינו נ"ל שהוא לא נראה מ"ש הא"מ בשמו ועלתה על דעתי שם"ל כמ"ש בשם י"מ בהגהות וק"ל :

[ב] **היה** אומר לחייס בשוא כו' בקצת טוריס נדפס בגי' והוא מסגסות רא"ף ז"ל ותימא כי

נדגשת וא' איכא מקבל דגוש ונופלת תחת הפתח להיות הקמץ וזהו דחוק בעיני דהא אמרו כן גם בקומר לקרבן כמו לא קרבן כמ"ש רבינו בי"ד סימן ר"ו והתם לא שייך האי טעמא . ועיין מה שכתב רבינו לקמן סימן תקל"א שאין לומר פסוק וזכור כי בשר כו' בפסוקי זכרונות ושם פירשתי : (ו) **יש** בו מ"ד תיבות כתב ב"י מכאן נראה שנ"ל כמו שידענו ה' אלהינו ולא כיש

פרישה

חדושי הגהות

ג לכאורה אות ד' הנרשם כאן ט"ס וצריך למחוק ואחרי העיון בד"מ מצאנו שלא ט"ס הוא רק שחסרו כאן דברי הד"מ אשר המה בכתובים בקונטרס תד"מ שבסוף הספר : ד הוא בילקוט תהילים סי' י"ט וכן במדרש שוחר טוב שם : ה לפי מ"ש הלבוש וז"ל ואומר יעלה ויבא מלוך על כל העולם כולו ואצ"ל כל שהרי הוא אומר אח"כ כולו עכ"ל (וכן ראיתי בכמה

י' יו"ד ה' ה"א ו' וא"ו ה' ה"א עולה הכל ע"א ועם הסס עצמו עולה ע"כ. אם בדרך אחר כשתכתוב שם כן ד' בענין זה יו"ד ה"י וי"ו ה"י עולה פ"כ אם כשתכתוב י' י"ה יה"ו יהו"ה עולה ע"כ כ' בא"ת וכן בגימטריא אני והו:

כתב הכלבו ענין אלה הג' וכן שאומרין בקדושה הם ענייני מלכות וזכרונות ושופרות הראשון שהוא וכן תן פחדך כלומר ענין מלכות שממליכין אותו על הכל ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו והשני שהוא וכן תן כבוד לעמך הוא לבקש מלפניו זכרון לטובה. והג' שהוא וכן לדיקים יראו וישמחו הוא מענין שופרות כי כל הרשעה כעשן תכלה וכו' זה נוגע למה שמלינו בת"כ ובמה בשופר של חירות ומה שנאמרין בה ותמלוך אתה ה' לבדך וכו' הוא לומר מענין תתימה סמוך לחתימה שחותם בה המלך הקדוש:

ויש מהגאונים שאמרו שאין לאומרו וכו' וכ"כ בה"ג לא ישאל אדם צרכיו בג' ראשונות וכו' ומהכא לא שבקו רבנן למימר אפי' זכרנו לחיים במגן וכתוב במודים נמי לא אמרינן אבל בספר חיים אומרים בשים שלום דסלקו להו י"ח והוו להו כתחנונים ורב האי כתב שיש לומר אותו והיא דאל ישאל אדם צרכיו בג' ראשונות היינו דוקא בצרכי יחיד אבל בצרכי רבים שרי וכן יש במסכת סופרים (פי"ט) כשם שהתימתן של ר"ה ויה"כ משונה משאר ימים טובים כך תפלתן משונה ואין אומרים זכרנו בג' ראשונות וכתוב בג' אחרונות אלא בשני ימים טובים של ר"ה ויה"כ בלבד (ט) ובקושי התירו ע"כ וכבר נהגו לאמרו כל י' ימי תשובה ואדרבה תמהתי מעולם למה א"א ובכן תן פחדך כל עשי"ת דמ"ש זה התוספת שבברכת קדושת השם ממה שמוסיפין באבות וגבורות ושמעתי שיש מקומות שנוהגין לאומרו וכתב ר"י שאם לא אמר זכרנו ומי כמוך וכתוב לחיים ובספר חיים שמחזירין אותו כמו בהמלך הקדוש ואם מסופק אם אמרו אם לאו חוזר וכתב א"א הרא"ש ז"ל אני תמה למה מחזירין אותו [ג] כיון שאינו מוזכר בתלמוד דבהמלך הקדוש והמלך המשפט איבא פלוגתא ופסיק תלמודא דלא יצא אבל בזכרנו ומי כמוך אם תקנת גאונים היא לאומרו מנלן דמחזירין אותו אין זה משנה ממטבע ברכות כיון שאינו מוזכר בתלמוד ע"כ וכ"כ הרמב"ן ז"ל בשם הגאונים שאין מחזירין אותו בין יחיד בין ש"צ ואומר אתה בחרתנו וכו' ותתן לנו ה' אלהינו את יום הזכרון הזה (י) ואין צריך להזכיר ר"ח לומר ואת יום ראש חדש הזה דקי"ל זכרון אחד עולה לכאן ולכאן וכשאמר את יום הזכרון הזה גם ר"ח בכלל (יא) דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם וכתיב והיה לכם לזכרון ואכולהו קאי ואם הוא שבת אומר את יום המנוח הזה ואת יום הזכרון הזה וא"א ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון לא בר"ה ולא ביה"כ אבל רב שר שלום כתב אומר בב' ישיבות בר"ה וביה"כ בין בתפלה בין בקדושה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום הזכרון הזה שהרי כתיב אלה מועדי ה' בריש ענינא ובסוף ענינא וידבר משה את מועדי ה' וקאי אכל ענינא אפסח עצרת ר"ה ויה"כ סוכה ושמיני עצרת כולהו איתקוש להדדי לקרותו מועדי ה' מקראי קודש וכ"כ רב פלטוי גאון זצ"ל ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום הזכרון הזה וכ"כ רב שמואל בן חפני מנהג ב' ישיבות לאומרו וכתב עוד שאם חל ר"ה בחול אומר יום תרועה מקרא קודש ואם חל בשבת אומר זכרון תרועה וכן נוהגין באשכנז (יב) וכתב רב האי שאין מנהג לומר מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון אלא את יום הזכרון הזה זכרון תרועה וכן פשט

סלה יאמר וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך ובשים שלום סמוך לחתימה מוסיפין בספר חיים ברכה ושלום ויש מהגאונים שאמרו (ז) שאין לאומרו משום דקי"ל (ברכות לד) לא ישאל אדם צרכיו לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות וכ"כ בה"ג לא ישאל אדם צרכיו בג' ראשונות וכו' ומהכא לא י' שבקו רבנן למימר (ח) אפי' זכרנו לחיים במגן וכתוב במודים נמי לא אמרינן אבל בספר חיים אומרים בשים שלום דסלקו להו י"ח והוו להו כתחנונים ורב האי כתב שיש לומר אותו והיא דאל ישאל אדם צרכיו בג' ראשונות היינו דוקא בצרכי יחיד אבל בצרכי רבים שרי וכן יש במסכת סופרים (פי"ט) כשם שהתימתן של ר"ה ויה"כ משונה משאר ימים טובים כך תפלתן משונה ואין אומרים זכרנו בג' ראשונות וכתוב בג' אחרונות אלא בשני ימים טובים של ר"ה ויה"כ בלבד (ט) ובקושי התירו ע"כ וכבר נהגו לאמרו כל י' ימי תשובה ואדרבה תמהתי מעולם למה א"א ובכן תן פחדך כל עשי"ת דמ"ש זה התוספת שבברכת קדושת השם ממה שמוסיפין באבות וגבורות ושמעתי שיש מקומות שנוהגין לאומרו וכתב ר"י שאם לא אמר זכרנו ומי כמוך וכתוב לחיים ובספר חיים שמחזירין אותו כמו בהמלך הקדוש ואם מסופק אם אמרו אם לאו חוזר וכתב א"א הרא"ש ז"ל אני תמה למה מחזירין אותו [ג] כיון שאינו מוזכר בתלמוד דבהמלך הקדוש והמלך המשפט איבא פלוגתא ופסיק תלמודא דלא יצא אבל בזכרנו ומי כמוך אם תקנת גאונים היא לאומרו מנלן דמחזירין אותו אין זה משנה ממטבע ברכות כיון שאינו מוזכר בתלמוד ע"כ וכ"כ הרמב"ן ז"ל בשם הגאונים שאין מחזירין אותו בין יחיד בין ש"צ ואומר אתה בחרתנו וכו' ותתן לנו ה' אלהינו את יום הזכרון הזה (י) ואין צריך להזכיר ר"ח לומר ואת יום ראש חדש הזה דקי"ל זכרון אחד עולה לכאן ולכאן וכשאמר את יום הזכרון הזה גם ר"ח בכלל (יא) דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם וכתיב והיה לכם לזכרון ואכולהו קאי ואם הוא שבת אומר את יום המנוח הזה ואת יום הזכרון הזה וא"א ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון לא בר"ה ולא ביה"כ אבל רב שר שלום כתב אומר בב' ישיבות בר"ה וביה"כ בין בתפלה בין בקדושה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום הזכרון הזה שהרי כתיב אלה מועדי ה' בריש ענינא ובסוף ענינא וידבר משה את מועדי ה' וקאי אכל ענינא אפסח עצרת ר"ה ויה"כ סוכה ושמיני עצרת כולהו איתקוש להדדי לקרותו מועדי ה' מקראי קודש וכ"כ רב פלטוי גאון זצ"ל ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום הזכרון הזה וכ"כ רב שמואל בן חפני מנהג ב' ישיבות לאומרו וכתב עוד שאם חל ר"ה בחול אומר יום תרועה מקרא קודש ואם חל בשבת אומר זכרון תרועה וכן נוהגין באשכנז (יב) וכתב רב האי שאין מנהג לומר מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון אלא את יום הזכרון הזה זכרון תרועה וכן פשט

היו"ד שהיא אות ראשונה לד' אותיות הסס חשוב אותה ד' פעמים ה' חשוב אותה ג"פ וא"ו חשוב אותו כ"פ ה"א אחרונה חשוב אותה פעם אחת כן הכל עולה ע"כ:

ויש מהגאונים שאמרו שאין לאומרו פי' כל התום' אין לאומרו וכ"כ בה"ג וכו' אבל בספר המיים אומריס וכו' דלשון לא בג' ראשונות כו' משמע דבתוך ג' הראשונות ובתוך ג' אחרונות בעוד שהוא עוסק בשבחו של מקום אין לו להפסיק בשאלת צרכיו אבל בשבר סיים השבח ולא חסר כ"א לחתום בברכה אין זה הפסק והו"ל כתחנונים:

וכתב ר"י וכו' וכ"כ התוס' סוף פ"ק דברכות וגראה דר"י סובר דסתמא דמילתא דנוסח התפלה שביד כל ישראל קבלנוה מאנשי כנסת הגדולה וכל המזנה ממטבע שתקנו חכמים ז"ל הו"ל ברכה שאינה צריכה ולריך לחזור והא דלא הוזכר בתלמוד דמחזירין היינו משום דלא פליגי בה דלכ"ע מחזירין אם שינה כמו כל התפלות שתקנו חכמים ובהמלך הקדוש ובהמלך המשפט דפליגי בה ואיכא מ"ד דילא בזה כמו בזה הוזכרה בתלמוד אבל כל שאר נוסח התפלה לא הוצרכו להזכיר בג"ל לייסב דעת ר"י מיהו רבים חולקים עליו והכי נקטינן לקולא שלא לחזור בזכרינו וכו': ה"ג וכתיב והיו לכם לזכרון ואכולהו קאי וע"ל סימן תקל"א אם בכלל זה שלא להזכיר פסוקי דר"ח בתפלת מוסף:

ואין אומרין ותתן לנו וכו' עד וכן פשט המנהג הכל כתוב באשיר"י סוף ר"ה אלא שרבינו שינה וכתב דברי רבי' האי סמוך לדברי רשב"ח מפני שרב האי אמר אלא את יום הזכרון הזה זכרון תרועה דמשמע דחולק אדברי הרשב"ח שמחלק בין שבת לחול אלא לעולם יאמר זכרון תרועה אלא לריך עשה למה דאי משום דכתיב זכרון תרועה מקרא קודש גבי ר"ה ויום תרועה לא כתיב הלא רב האי ס"ל בסמוך דא"א מקרא קודש. ובתרומת הדשן סימן קמ"ה פי' משום דלילה לאו זמן תרועה לפיכך אפי' בחול קאמר רב האי דאומר זכרון תרועה ומ"מ חולק הוא אהרשב"ח שאינו מחלק אלא בין שבת לחול דמשמע דבחול אפי' בלילה יאמר יום תרועה והמנהג עכשיו כהרשב"ח דבחול אפילו בלילה אומר יום תרועה דההוא יומא זמן תרועה הוא למחר ובשבת אומר זכרון תרועה אפילו ביום:

ומ"ש רבינו על דברי רב האי וכן פשט המנהג אינו חוזר על אמירת זכרון תרועה אלא על אמירת מועדים לבד וכן מבואר באשיר"י וכמ"ש ה"ר יהוסף שלא הזכירו בדברי רב האי כי אם מאמירת מועדים בלבד ועל זה כתבו שכן המנהג פשוט שלא לומר מועדים

פרישה

ביום מוחקים מיבת כמו דא"כ לא הוי אלא מג' תיבות. ומהר"ל מלובלין גרס עוד אשר יבואו עמיה וגו' עד ולחלות את פני הו' כל"ל והטעם שיש בחלו הפסוקים הענין כענין שמוכר בוכן תן פחדך ומלוך רמז לשם שם בן ד' מתגלגל

כו' ר"ל כוס	יו"ד ה"י וי"ו ה"י	הרי לך ע"ב
י'	הכל ע"ב וזה הסיום האחרון גרמא יותר שכן	
י"ה	משמע ל' רבינו שכתוב מתגלגל בלירופו שמשמע	
יה"ו	שמגלגלין תמיד אות הראשון ומצטרפין הכל	
יהו"ה	יחד אחל אות שאחריו	

מ"ב כוס	
ו'	יוד
ס'	הא
ו'	ואו
ס'	הא
ועם הסס עצמו וכו'	

ועוד שדרשו ופרשו בלר היעוד בשבעים לשון וסביאו רש"י בפרשת דברים ובפרש' כי תבא ופירשו דא"ס שם כן ע"ם אבל לפי' הראשון סולל מתגלגל במלואו וכתב הכלבו שהני ג' וכן נגד מלכיות זכרונות ושופרות עי' בב"י שהביאו: (ו) **שאין** לאומרו פי' אכולהו קאי גם אזכרינו ומי כמוך והא דקאמר לאומרו ל' יחיד משום דר"ל דאין לומר להאי סוספא המוכרת וק"ל: (ח) **אפי'** זכרינו לחיים במגן כו' אבל מי כמוך משמע דלא דקדק שלא לאומרו דאינו בקשה אלא כ שבח להש"י עוד י"ל דאבל אד בקו אחל מג' כתב מהר"ל מלובלין יש לתמוה דכאן כתב רבי' בשם בה"ג דאפי' בחול כתב בשם בה"ג דלרבי לבור שרי וכתב וכבר כתבתי לעיל שר"ל דאגיה שם לעיל רב האי במקום בה"ג: במס' סופרים כו'. פי"ט הלכה מ': (ט) **ובקושי** התירו ל"ע דלטעמיה דיהיב. רב האי דלרבי רבים שרי ועליו כתב וכן יש במסכ' סופרים פ"כ למה בקושי התירו וכ"ל דמ"ש וכן יש במסכ' סופרים שרי בכל עשי"ת ובמ"ש מתיר דווקא בר"ה וכ"ל שהיה לו טעם אחר ולא ס"ל מילוק דרב האי כיון לדברי רבים הוא: (י) **וא"צ** להזכיר ר"ח כו' ומשמע מל' דלא ס"ל לעיקר האי דרשה שדרשו ז"ל מפסוק בכסה ליום חגינו לזוסו חג שבעודם מתכסה כו' וכמ"ש רבי' בסי' תקל"א בשם בעל המאור. מ"ב ס"ל האי דרשה לעיקר דכיון דא"ל להזכיר ממילא נשמע שאינו רשאי להזכירו מלכתיב בכסה זכר' שלריך לכסות הסודר בכל אלא דלא לריכנא לגלויי וק"ל: (יא) **דכתיב** וביום שמחתכם כו' והיה לכם לזכרון גו' אע"פ דדרשו רז"ל וביום שמחתכם זה שבת מ"ב גם אלו קאי לזכרון ולמה אמר בסמוך אשר הוא שבת אומר את יום כו' מ"מ מנוסח שבת קובע הזכרה לעצמו וק"ל: (יב) **וכתב** רב האי שאין מנהג כו' כמו אבל רב האי כ' ואדלעיל קאי וכן מלאתי בה"א נדפס מ"ש

דרכי משה

(ה) ואפי' אם אחד רצה לחזור לא יחזור ע"ל סימן ק"ו: (ו) וכ"ה בהג"מ כתוב במנהגים כ"מ שאומרים בחול יום תרועה בשבת אומרים לזכרון תרועה: כתב

דרישה

כי לשון הפסוק הוא בפתח בישעיה סי' ל"ד כל הכתוב לחייה בירושלים וגם על אויתו יש לפקק הרבה גם נראה לומר לחייה בפתח לידיעה כמו מלך חכם בחייה וכתבנו בספר החייה עכ"ל הגהות הא"ף ו"ל מורי על זה ונראה לקמ"מ כי מהר"ם חזל לשיטתו דכל הכתוב לחיטעי לא סמכינן אמקרא. וכמ"ש הטור בשמו גבי ב"ה בסי' קכ"ז שאמר נודך ולא אמר נודה לך דמשמע נודה לך את פלוני וסם כתב הטור עליו ז"ל ולא נסגו כן ועוד קרא כתיב נודה לך לעולם לדור ודור כו' עכ"ל וכ"ע עלי רבי' הטור שם הקשה עליו מל' הקרא וכאן לא הקשה עליו וי"ל דשם אף אם אחר יטעה לפרשו נודה לך את פלוני אין כאן גנוף אי קללה אלא שמחסר בשבח הקב"ה. משא"כ כאן שמכוון אל ברכה וקללה תחשב לו ולכך מודה רבינו דאין הולכין אחר הקרא ויותר כ"ל דשאני לעיל דהטעם בעצמו כאשר היא בבהמ"ז הוא כעין לשון המקרא נודה לך. משא"כ כאן שאין הטעם לשון המקרא רק תיבת לחייה לבד לא שייך לתפוס על מהר"ם מכח לשון המקרא וק"ל:

[ג] **כיון** שאינו מוזכר בתלמוד אע"ג שמוזכר במ"ש אינו מיקשב תלמוד וכיולא בזה איתא סי'

הגהות

בכמה סידורים שנדפס אחריו הנוסח כן) הרי חסר מלה א' להשלים מספר מ"ד תיבות שבפסוקים זכריה ולכן מהראוי לומר מלוך על כל העולם כולו וכן איתא להריא ברמב"ם בנוסח התפלות מכל השנה שהסדור אחר הל' מילה וכן העתיק הטור לקמן בסימן זה ועיין ט"ז ס"ק ג': ו אלא שיש לתמוה דכאן כתב רבינו בשם בה"ג דאפילו זכרנו לא יאמר

מועדים וכו' ע"ש : **ונוהגין** בספרד וכו' עד ובאשכנז אין נוהגין לאמרו והכי מסתבר וכו' וכ"כ לעיל בסי' ת"ך מיהו עכשיו נשתנה המנהג באשכנז שאומרים מקרא קודש בי"ט ובחול המועד וכיוצא בזה אשכחן שנשתנה המנהג בענין לדקתך כדלעיל בסימן רל"ב וכן לענין לכפול כל סוף פסוק של כל מזמור לעיל בסימן נ"א וכמ"ש ב"י לשם . ועיין עוד למעלה בסי' ת"כ במ"ש לשם ואומר יעלה ויבא וכו' עד ודברך מלכנו אמת וכו' המרדכי כתב הטעם מדאיתא באגדה לעולם ה' דברך נלב וגו' כמו שהעתיק ב"י ועיין בספר כד הקמח אות רי"ש מה שכתב בזה : ובמנהגים בהגהו' הזהיר שלא לומר ודברך מלכנו אלא ודברך אמת וכו' שגא' לעולם ה' דברך נלב וכו' והכי נהוג :

אבר והשיאנו וכו' סברות אלו כולם כתבם הרא"ש סוף ר"ה ולשון אבל חוזר אל מ"ש לעיל בסמוך דמנהג פשוט שלא לומר ומועדים לשמחה והיה עולה על לב דגם והשיאנו שהיא ברכת מועדים אין לאומרו ע"כ אמר אבל בהשיאנו עדיין מחלוקת ובאשכנז ובצרפת אין אומרין אותו אבל בשאר ארצות אומרים אותו וכן מבואר באשיר"י שאף שהמנהג פשוט בכל המקומות שלא לומר מועדים לשמחה וכו' מ"מ להשיאנו אומרי' אותו בשאר ארצות זולתי אשכנז וצרפת וגראה דשפיר יש לחלק דוהשיאנו אע"פ דעיקרא ניתקנה אברכת מועדים כדכתי' כברכת ה' אלהיך וזה נאמר בג' רגליים מ"מ מאחר שגם ר"ה ויה"כ אקרו מועדי ה' ראוי הוא להתפלל אף עכשיו אברכת מועדים אע"פ שהוא נאמר בג' רגליים אבל ותתן לנו מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום חג הזכרון הזה לשון זה משמעו שנתינת ר"ה ויה"כ היא לשמחה ולששון כשאר חגים ומועדים וזמנים וזה ודאי אינו אלא לדון לברואי עולם ניתנו ולשוב בתשובה לכך א"א אותו בשום מקום כך נראה לפרש לדידהו מיהו מנהגינו שלא לומר גם והשיאנו :

תקפג גרסינן בפ"ק דכריתות וכו' וז"ל האגור' סוף ר"ה י"מ רוביא כדי שיברנו ישראל וכרתי כדי שיכרתו שונאי ישראל וקשה א"כ יאכל כל דבר אם טוב הוא יהיה כנגד ישראל ואם רעה הוא יהפוך כנגד שונאי ישראל אלא יש לתרץ רוביא וכרתי שייהם גדליס מהר וסימן טוב הם עכ"ל וכתב עוד בשם הגאונים הילכך רגילין לאכול דבש ותפוחים מתוקים סימן לשנה מתוקה ולא יאכלם בלא ברכה ואף כי אוכלים בתוך הסעודה אחר ברכת המוציא עכ"ל ואוכלין ראש כבש וכו' בהגהות אשיר"י להטביל הראש בדבש וכן כתב התשב"ץ בשם מהר"ם וכן נהג מהרי"ל :

שחרית

פשט המנהג ונוהגין בספרד לומר את יום חג פלוני הזה את יו"ט מקרא קודש הזה ובח"ה לומר את יום חג פלוני הזה את יום מקרא קודש הזה והכי איתא במ"ם (שם) בין בתפלה בין בכוס צריך להזכיר י"ט מקרא קודש הזה יום חג פלוני הזה ובר"ה ביו"ט מקרא קודש הזה ובר"ח הזה וביום ר"ה הזה וביום תקיעת שופר הזכרון הזה ובאשכנז אין נוהגין לאומרו והכי מסתבר דכיון שאומר את יום חג פלוני הזה הכל בכלל דמאי שנא להזכיר מקרא קודש טפי מאיסור עשיית מלאכה ושאר כל הלכותיו וכן א"ר האי גאון א"א בבבל אלא ותתן לנו את יום חג פלוני הזה : ואומר יעלה ויבא מלוך על כל העולם כולו בכבודך קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך ושמחנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת כי אתה אלהים אמת (יג) ודברך מלכנו אמת וקיים לעד בא"י מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון ואם הוא שבת חותם מקדש השבת וישראל ויום הזכרון אבל והשיאנו הנהיג ר"י בגרמיש"א שלא לאמרו לפי שברכת מועדין לא שייך אלא בג' רגלים דכתיב שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וסמיך ליה איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך וב"כ רב שאלתיאל דברכת מועד זה קרבן הגיגה דכתיב כברכת ה' אלהיך וזה אינו כי אם ג' פעמים בשנה ומטעם זה אין לומר במוסף ואין אנו יכולין לעלות ולראות לפניך אלא ואין אנו יכולין לעשות חובותינו לפניך אבל ר"י בר"י הנהיג במגנצא לאומרו בר"ה ויה"כ בשם ר"א הגדול וגם רבי משולם שאל את פי ראש ישיבה שבירושלים והשיבו שאומר אותו וכ"כ רב יהודאי ריש מתיבתא יחיד צ"ל בתפלה בר"ה מלוך והשיאנו ובאשכנז ובצרפת נוהגין שלא לאומרו ובשאר ארצות אומרין אותו ומקדש ש"צ בב"ה כמו בשאר י"ט ואומר זמן (יד) דהכי מסקינן הלכתא אומרים זמן בר"ה ויה"כ ונפטרין לבתיהם לשלום נוהגין באשכנז כל אחד מבקש לחבירו ואומר לו (טו) תכתב בשנה טובה :

תקפג **גרסינן** בפ"ק דכריתות (ה:) אמר א רבה מאן דבעי למידע אי מסיק שתא אי לא מייתי בהדין עשרה יומי שבין ר"ה ליה"כ שרגא בביתא דלא נשיב זיקא אי משיך נהורא ידע דמשיך שתא ומאן דבעי למידע אי מצלח עסקיה אי לא מרבי תרנגולא אי ב שמין שפיר ידע דמצלח אמר אביי השתא דאמרת [מ] סימנא מלתא היא יהא אניש רגיל למיכל ברישא שתא אתרוגא קרי רוביא כרתי סלקי ותמרי רוביא פירש רש"י תלתן רוביא ירבו זכיותינו כרתי יכרתו כו' סלקי יסתלקו כו' תמרי יתמו כו' קרי מפני שממהר להיות גדל ומזה רבו המנהגים כ"מ ומקום לפי מנהגו כמו באשכנז שרגילין לאכול בתחלת הסעודה תפיח מתוק בדבש (ג) לומר תתחדש עלינו שנה מתוקה ובפרובינצ"א נוהגין להביא על השלחן כל מיני הידוש ואוכלין ראש כבש והריאה לומר נהיה לראש ולא לזנב והריאה לפי שהיא קלה והר"מ מרוטנבורג היה רגיל לאכול ראש איל זכר לאילו של יצחק :

שחרית

ונוהגין בספרד לומר את יום פלוני נתבאר בסי' תפ"ז :

ודברך מלכנו אמת וקיים לעד כתב המרדכי שהטעם מדאיתא באגדה לעולם ה' דברך נלב וגו' כמו שהעתיק ב"י ועיין בספר כד הקמח אות רי"ש מה שכתב בזה : ובמנהגים בהגהו' הזהיר שלא לומר ודברך מלכנו אלא ודברך אמת וכו' שגא' לעולם ה' דברך נלב וכו' והכי נהוג :

אבר והשיאנו וכו' סברות אלו כולם כתבם הרא"ש סוף ר"ה ולשון אבל חוזר אל מ"ש לעיל בסמוך דמנהג פשוט שלא לומר ומועדים לשמחה והיה עולה על לב דגם והשיאנו שהיא ברכת מועדים אין לאומרו ע"כ אמר אבל בהשיאנו עדיין מחלוקת ובאשכנז ובצרפת אין אומרין אותו אבל בשאר ארצות אומרים אותו וכן מבואר באשיר"י שאף שהמנהג פשוט בכל המקומות שלא לומר מועדים לשמחה וכו' מ"מ להשיאנו אומרי' אותו בשאר ארצות זולתי אשכנז וצרפת וגראה דשפיר יש לחלק דוהשיאנו אע"פ דעיקרא ניתקנה אברכת מועדים כדכתי' כברכת ה' אלהיך וזה נאמר בג' רגליים מ"מ מאחר שגם ר"ה ויה"כ אקרו מועדי ה' ראוי הוא להתפלל אף עכשיו אברכת מועדים אע"פ שהוא נאמר בג' רגליים אבל ותתן לנו מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום חג הזכרון הזה לשון זה משמעו שנתינת ר"ה ויה"כ היא לשמחה ולששון כשאר חגים ומועדים וזמנים וזה ודאי אינו אלא לדון לברואי עולם ניתנו ולשוב בתשובה לכך א"א אותו בשום מקום כך נראה לפרש לדידהו מיהו מנהגינו שלא לומר גם והשיאנו :

תקפג גרסינן בפ"ק דכריתות וכו' וז"ל האגור' סוף ר"ה י"מ רוביא כדי שיברנו ישראל וכרתי כדי שיכרתו שונאי ישראל וקשה א"כ יאכל כל דבר אם טוב הוא יהיה כנגד ישראל ואם רעה הוא יהפוך כנגד שונאי ישראל אלא יש לתרץ רוביא וכרתי שייהם גדליס מהר וסימן טוב הם עכ"ל וכתב עוד בשם הגאונים הילכך רגילין לאכול דבש ותפוחים מתוקים סימן לשנה מתוקה ולא יאכלם בלא ברכה ואף כי אוכלים בתוך הסעודה אחר ברכת המוציא עכ"ל ואוכלין ראש כבש וכו' בהגהות אשיר"י להטביל הראש בדבש וכן כתב התשב"ץ בשם מהר"ם וכן נהג מהרי"ל :

שחרית

בבואה דבבואה נידע דהדר ואתי לביתא ולאו מלתא היא דלמא אלא דעתיה ומיתרע מזליה וכודר רבינו דהא דאמרינן ולאו מלתא היא לא קאי אלא למאן דבעי למיפק לאורחא ולא לאיכך וכ"כ מפי רש"י וכ"כ המרדכי במס' יומא בפירוש דלא קאי אלא למאן דבעי למיפק לאורחא מפני שהשטן מקטרג בשעת הסכנה כגון בדרך ובדבר קטן אלא דעתיה ואיתרע מזליה ולפיכך כ' רבינו הני ולא כתב הכא דבעי למיפק לאורחא : **אבר** אבני הטתא דאמרת סימנא מלתא היא יהא איניש רגיל למיכל ברישא שתא אתרוגא פירש"י דטעמא משום דה"מ גדלי לעגל טפי משאר ירקי ומיהו בתמרי לא שייך האי טעמא : **ומ"ש** רבינו אתרוגא ליתיה בגמרא בנוסחי דידן : **ומ"ש** רוביא ירבו זכיותינו כרתי יכרתו וכו' כתב המרדכי בריש ר"ה שהיה מנהגו של רבי' האי לומר על כל דבר ודבר כעין מ"ש רבינו ועל הקרא כתב שאומר יקרע גזר דינינו אבל מדברי רבינו אין נראה שע"ל שום דבר אלא שם אותם הדברים רומז על הענינים הללו . והרד"א כתב כדברי המרדכי וכתב עוד שי"א בלשון תפלה ירמ"י או"א שיקראו לפניך זכיותינו ושיקרע גזר דינינו . ירמ"י או"א שיתרבו זכיותינו וכן כולם (א) : וכתב עוד שיש מביאין רמון ואומרים עליו נרבה זכיות כרמון והטעם שפי' רבינו טעם הקרא לבסוף הוא משום דכל מינך שמש מוכיח על סימן טוב אבל הקרא אין אנו מביאין אותה אלא מפני שגדילתה בשדה היא מהרה והפעולה ההיא מינה נעשית עכשיו בפנינו לפיכך הקדים לפרש שאר מינים שמש מוכיח על הסימן הטוב : **כתוב** בהג"א אנו נוהגין לאכול ראש אל ודבש אי ומטבילין את הראש בדבש . ובמרדכי דמסכת יומא כתוב בשם הגאונים על ראשי כבשים שאנו אוכלים כדי שישמיענו הקב"ה לטובה בר"ה וישמענו לראש ולא לזנב ומה שאנו אוכלין טוסנית וכשר שמן ושותין דבש וכל מיני מתיקה כדי שתהא השנה הבאה עלינו מתוקה ושמינה וכ"כ בספר ד עזרא אכלו משמנים שתו ממתקים (ב) :

שחרית

דרכי משה

(ז) כתוב במנהגים ואין לומר ודברך מלכנו אמת כו' אלא ודברך אמת : תקפג (א) וכ"כ הכלבו כתב עוד שאוכלין הריאה כו' לפי שהיא מאירת העינים וכן היה נוהג הר"ם ולא היה נזהר לאכול שום ואגוזים ולא שום דבר עכ"ל הכלבו ולא כמקצת שנוהרים לאכול אגוזים בר"ה ואומרים דאגוז בגימטריא חטא ובמהרי"ל דיש ליזהר בהן משום דמוציאין כיחה וגיעה ומבטלין התפלה : (ב) כתב מהרי"ל שנוהגים שרגילין לילך אל הנהר ולומר תשוב תרחמנו וגו' משום דאיתא במדרש זכר לעקידה שעבר אברהם במים עד צוארו ואמר הושיעה כי באו מים עד נפש עכ"ל וכ"ה במנהגים אלא שהוסיף שרואין דגים היים ואפשר שהיא לסימן שלא תשלוט בנו עין הרע ונפרה ונרבה בדגים בירושלמי דר"ה איתא האי מאן דרמיך בריש שתא דמיך מזליה ולכן נזהרים שלא לישן בר"ה : (ג) כתב במהרי"ל שצריך לברך תהלה בפה"ע דהוי כדברים הבאים תוך הסעודה ומה שלוקחין תפוח כדי לרמוז על שדה תפוחים הידוע הנרמז במקרא (בראשית כז) ראה ריח בני כריח שדה עכ"ל מהרי"ל :

ואין

דרישה

סי' רע"ח שכתב הרא"ש אך בספרים המילוניים יש שיש לתופרס מבמון אע"פ שבמ"ס כתוב כמ"ם אמ"כ וי"א מ"ם במ"ם שיש לתופרס מבמון כו' ומשמע דהרא"ש לא ס"ל כמו שתיקלו הי"א ואפ"ה כתב הרא"ש אך בספרים מילוניים נמצא וע"ש וכ"כ הפום' בהדיא בפרק כל שעה דף ס' ד"ה אבל עושין תכריכין למת כו' ע"ש וכ"כ הרא"ש בהדיא בסגסת דס"ת סוף דף ע"ד לענין פתיחה וסתימה ז"ל והירושלמי הוא עיקר נגד מ"ש כי מ"ש נתבאר מדורות אמרוניים ולא הובא מדברין בתלמוד עכ"ל :

סי' תקפג [מ] **סימנא** מילתא היא ק"ק מאי ענין סימנא לאביי לסימנא דרכב דבשלמא סימנא

פרישה

מ"ש לזכיר מקרא קודש לשון מורי ואנו נוהגין לאומרו ועי' בכו' ת"ך ושם כתבתי טעם למה אנו אומרין אותו :

(יג) **ודברך** מלכנו אמת במנהגים כתב שא"ל מלכנו וקיים לעד : (יד) **דהכי** מסקינן הלכתא כו' ס"פ בכל מערבין פי' ולא אמרינן דלא שייך זמן אלא אג' יגלים ע"ש : (טו) **תכתב** בשנה טובה אפשר שהספר נקלה כן וכמ"ש מהרי"ל שהספר נקרא מחילה וסליחה ע"ש . א"ל משום דתכתב לשנה ר"ת תל"ט ל' לטוא וקללה וכן לשנה טובה תכתב ר"ת לע"ת שטות ל' לטוא ומש"ה אפשר לכתב דנוהגין תכתב בשנה טובה בני"ת . אבל בש"ע כתב רמ"א

חדושי הגהות

בג' ראשונות ולעיל בסי' קי"ב כתב בשם בת"ג דצרכי ציבור שרי וכבר כתבתי לעיל שנ"ל להגיה שם רב האי במקום בה"ג (מהרל"ח) : תקפג א הגי' שלפנינו בהוריות ובכריתות א' רבה : ב לפנינו איתא שמין ושפיר ופירש"י משמנת ומשבחת : ג כפי הנוסחא שלפנינו בכריתות איתא להדיא למיכל ושעמא בגמ' אף דמן הדין א"צ למיכל רק למחזי מ"מ נקט פעם אחרת לישנא דלמיכל משום סומא . ולכן לענ"ד בחר רבי' לתפוס יותר מלתא למיכל לפי שהוא דבר הנהוג אצל כ"א : ד הוא בנחמיה ח' ונקרא ג"כ על שם עזרא (עי' ב"ב י"ד) :

כבר

תקפד שחרית משכימין לבהכ״נ וכו׳ : **ואין** אומריס הלל בר״ה ויה״כ דא״ר אבהו אמרו מ״ה לפני הקב״ה **נוהגין** בקצת מקומות לומר בר״ה אחר התפלה אבינו מלכנו חטאנו לפניך כפ״ג דתענית (כה .) שפעם אחת גזרו תענית ולא נענו וירד ר״ע לפני התיבה ואמר אבינו מלכנו חטאנו לפניך ומיד נענה וכשראו הדור שנענה באותה תפלה הוסיפו עליו דברי בקשות ותחנונים וקבעוה לעשי״ת עכ״ל וג״ל דשאר בקשות שאומריס באבינו מלכנו אומריס בר״ה אבל חטאנו לפניך וכל כיוצא בו דבר שיש בו הודאת חטא אין אומריס מהטעם שאין אומריס וידוי בר״ה (א) וכתב הר״ן בפ״ד דר״ה כשחל ר״ה להיות בשבת א״א אותו והרשב״ץ כתב בתשובה המנהג הוא לומר אבינו מלכנו בין בר״ה בין בשבת בינתייס בין ביה״כ שחרית ומנחה (ב) ואף על פי שהר״ן לא כתב כן טועה היה במנהג מקומו כמו ששמענו מתלמידיו פה אל פה וכל אלו הדברים תלויים במנהג והמשנה אין רוח חכמים נוחה הימנו עכ״ל :

ומוציאין ג׳ ספריס כבר נתבאר בסי׳ תפ״ח שאע״פ שלא נמצא בתלמוד שהיו מוציאין ספר שני לקרות בו פרשת הקרבנות אנו נוהגין להוציאו ע״פ סדר רב עמרם :

ומ״ש באחד קורין ה׳ נתבאר בסימן רפ״ב שבי״ט קורין ה׳ :

ומ״ש שקורין וה׳ פקד את שרה ומפטיר ויהי איש אחד מן הרמתים כפ׳ בני העיר (לא :) בר״ה וה׳ פקד את שרה ומפטיר בחנה ופי׳ הר״ן לפי ששתיהן נפקדו בר״ה כדאיתא בפ״ק :

כתב המרדכי בספ״ק דר״ה מצאתי בתשובה אחת דבג״א החבושים בבית האסורים אין מביאין אצלם ס״ת אפילו בר״ה ויה״כ כדאמרינן בירושלמי פרק בא לו בכל אתר את אמר הולכין אחר התורה והכא תימא מוליכין תורה אצלו א״ל ע״י ב״א שהם גדולים התורה נתעלה בהם והא תמן מוליכין אורייתא גבי ריש גלותא א״ר יוסי בר בון תמן ע״י שזרעו של דוד משוקע שם אינון עבדין ולא כמנהג אבותיהם עכ״ל : כתב בהג״א בפ״ק דר״ה בר״ה אלין בין קריאת התורה לתקיעת שופר . וכתב בת״ה סימן רס״ו שהטעם משום דכל הסדר ברית אברהם ועקידת יצחק ע״כ והרוקח כתב בסימן רי״ז שהטעם לפי שהשכינה אצל התורה :

תקפה ועומד התוקע לתקוע שצריך שיתקע מעומד דכתיב יום תרועה יהיה לכם (ג) וילפינן מלכם דכתיב הגה״מ בפ״ג בשם סמ״ק : **וקודם** שיתקע יברך לשמוע קול שופר ולא לתקוע דלאו בתקיעה תליא מלתא כתב שיש לברך על תקיעת שופר משום דעשייתה היא גמר מצותה ורא״י הביא הירושלמי תוקע שופר צריך לברך אקב״ו לשמוע בקול שופר ושהחיינו ואח״כ תוקעין וכ״כ הא״ג הא דמברכין לשמוע קול שופר ולא מברכין לתקוע בשופר או על תקיעת שופר כמו על מקרא מגילה משום דבשמיעת קול שופר הוא יוצא ולא בתקיעת שופר כדתנן התוקע לתוך הבור וכו׳ פעמים שהתוקע בעצמו לא יצא כגון שהיה עומד על שפת הבור והכניס פיו לתוך הבור ותוקע עכ״ל . ורבינו נתכוון לכתוב דברי בה״ג וקיצר במקום שאמרו להאריך והרמב״ם כתב ג״כ שמברך לשמוע קול שופר וכתב רבינו ירוחם שכן עיקר וסמ״ק כתב כדברי ר״ת ואין נוהגין כן :

וכתב הגאון מהר״ר אליה מזרחי זלה״ה על דברי סמ״ג דאי כדמפרש לה הטור משום דבשמיעה תליא מלתא ולא בתקיעה והביא ראייה מדתנן התוקע לתוך הבור וכו׳ הא א״ר הונא ל״ש אלא לאותן העומדין על שפת הבור וכו׳ ואיכא למימר שאני העומדין על שפת הבור דלא תקעו אבל היכא דתקע אפילו לא שמע יצא עכ״ל . ודבר ברור הוא של׳ רבינו הקצר גרס לו לכתוב כן שאילו היה מעתיק דברי הרא״ש לא היה מקשה כן שהרי מתוקע עצמו מייתי לה :

וכתב הר״ן בפ״ק דפסחים איכא למידק מפני מה אנו מברכים במגילה על קריאתה ותקנוה בעל מפני שיכול הקריאה להתקיים ע״י אחר ובשופר תקנו הברכה על שמיעתו ותקנוה בלמ״ד לפי שא״א להתקיים ע״י שליח נעביד איפכא שתהא ברכת מגילה על השמיעה ובלמ״ד וברכת שופר על התקיעה ובעל י״ל שלפי שהמגילה יש בה פיסוק אותיות שצריך לשמוע אותן תקנו ברכתה על קריאתה ללמד שלא בקול בלבד הוא יוצא אלא בשמיעת קריאתה אבל בשופר אין ל׳ תקיעה מוכיח פיסוק קולות יותר משמיעה עכ״ל : **כתוב** בתה״ד דמי שבבר יצא י״ח תקיעת שופר ובא לתקוע כדי להוציא את מבירו דמן הדין לא יברך התוקע אלא השומע מברך אבל אין נוהגין כן : **כתב** א״ח ויברך שהחיינו וכ״כ הרמב״ס וסמ״ג : כתב

דרכי משה

תקפד (א) ואין המנהג כדבריו : (ב) ובתשובות בר ששת סי׳ תקי״ב שלא לאומרו וכ״ה המנהג ובמהרי״ל כתב דנוהגים להאריך בתפלת ר״ה עד חצות : (ג) וכ״כ בנימין זאב בשם תשובת הגאונים : (ד) כ׳ הכלבו ויש מקומות שנהגו לקרות התוקע ממנין הה׳ : (ה) וכתב מהרי״ל ומנהגים דאפי׳ חל בשבת מלין מיד אחר אשרי ואומר יהללו וכתב מהרי״ל כשחל מילה בר״ה יאמר סליחות השייכים למילה דהיינו זכור ברית במוסף גבי כי זוכר כל הנשכחות אתה קודם יאמר זכור ברית עכ״ל ואין נוהגין כן ונוהגים לומר יום ליבשה כשחל מילה בר״ה :

תקפה (א) בכלבו יש מקומות שנוהגין לתקוע בר״ה יום ראשון על הבימה וביום ב׳ במקומו עכ״ל ואין נוהגין כן אלא תוקעין ב׳ הימים על הבימה קודם התפלה והתקיעות שתוקעין

פרישה

רמ״א דנוהגין לומר לשנה טובה :

סי׳ תקפה (א) **וילפינן** מלכם כו׳ . תע״ג דכתיב נמי שבו לכם פה עם המור שתם פי׳ המתינו פה כו׳ וק״ל : בב״י

דרישה

סימנא דרבה י״ל כיון שרואה שבר דולק יפה ושתרגול משמן שפיר יכול לידע שהש״י הסכים עמו להיות לו לסימן טוב אבל בהאי דאבל כרתי ואתרוגא ואיך מאי סימנא מילתא שייך לומר ביה וי״ל דלאו לדמות אתא אביי אלא ה״ק השתא דאמרת סימנא מילתא בעלמא היא ולית ביה משום ניחוש א״כ בהאי נמי לית ביה משום ניחוש ומותר וכ״פ בתשובת הגאונים והביא הגיה דבר״ה במנהגים ז״ל ומנהג לאכול מתיקה ואין בזה משום ניחוש מדרבי ריש יומא עכ״ל :

סי׳ תקפה [א] **כדתנן** התוקע לתוך הבור ז״ל ב״י כתב הר״ר אליה מזרחי ז״ל בביאורי סמ״ג דאי כדמפרש לה הטור משום דבשמיעה תליא מלתא כדתנן התוקע לתוך הבור כו׳ קשה הרי אמר רב הונא ל״ש אלא לאותן העומדים על שפת הבור כו׳ . וא״ל שאני העומדים על שפת הבור דלא תקעו אבל היכא דתקע אפי׳ לא שמע עכ״ל הא״ש ודבר ברור הוא שלשון רבי׳ הקצר גרס לו לכתוב כן שאילו היה רואה דברי הרא״ש לא היה מקשה כן שהרי מתוקע עצמו מייתי לה עכ״ל ב״י . וי״ל דהרא״ש בפ׳ בתרא דר״ה דף ע״א ריש ע״ג כתב בשם הג׳ שכתב ז״ל דמברכין לשמוע קול שופר ולא לתקוע בשופר או על תקיעת שופר כמו על מקרא מגילה משום דבשמיעת קול שופר הוא יוצא ולא בתקיעת שופר כדתנן התוקע לתוך הבור כו׳ ופעמים שהתוקע בעצמו לא יצא כגון שהיה עומד על שפת הבור כו׳ והכניס פיו בבור ותוקע עכ״ל הרא״ש והביאו ב״י בריש סימן זה . וק״ל על יאוהו דלא ייסב מידי דמכ״ש דיש

חדושי הגהות

תקפד א כבר כתבנו למעלה שדרך הרב״י למינקט בריש הסי׳ דברי הטור ואף אם לא יאמר עליהם דבר למען ידעו שהוא התחלת הסימן וכ״ה לקמן בסי׳ תקע״א ובסי׳ תקצ״ה : ול״נ

תקפד שחרית משכימין וכו׳ אע״ג דבפרק הקורא עומד תניא בי״ט מאחרין לבא וממהרין לצאת ופי׳ רש״י מאחרין לבא לבהכ״נ שצריך לטרוח בסעודת י״ט וממהרין לצאת משום שמחת י״ט ס״ל לרבינו דאין זה אלא בג׳ רגלים שניתנו לשנה ולשמחה אבל בר״ה שהעולם כדון בו ומקצת גאונים כתבו דטוב להתענות בו אע״ג דלא קי״ל הכי מ״מ אינו הגון להרבות בסעודה וכדלקמן בסימן תקל״ז ועוד דמנהגנו להרבות בקרוב״ץ והגון ליזהר ביותר בר״ה שהוא יום הדין לקרות שמע בעונתה גם לקיים מצות תקיעת שופר בהשכמה ועוד צריך למהר לצאת קודם שש שעות לכן כתב שחרית משכימין וכו׳ וכן בסימן רפ״א גבי שבת ובסימן תר״כ גבי יה״כ כתב ג״כ שחרית משכימין כדתניא התם אבל בה׳ י״ט בסי׳ תפ״ח כ׳ בשחרית נכנסין בבהכ״נ נזהר דלא כתב משכימין לפי דבשלש רגלים מאחרין לבא לבהכ״נ משום דמצוה לטרוח בסעודת י״ט ועיין במ״ש לקמן בסי׳ תרמ״ד :

ומחזיר ש״ץ וכו׳ אע״ג דלאחרה זו גם בכל שאר ימות השנה כדלעיל בסימן קכ״ד מ״מ כיון דקי״ל כר״ג דבתפלות ר״ה ויה״כ הש״ץ מוציא אף לבקי לדעת רבינו אף בתפלת יוצר דר״ה כך הדין כדלקמן בסימן תקצ״א לפיכך הזהיר על הש״צ ליזהר בר״ה להתפלל בכוונה ובנחת וכו׳ וז״ש וכל הגבור יכוונו וכו׳ דאפילו הבקי יכוין משא״כ בשאר ימות השנה דאין הש״צ מוציא אלא לשאינו בקי ואין הבקי צריך לכוין אבל ר״ה כולם צריכין לכוין . כתב במרדכי ספ״ק דר״ה בני אדם החבושים אין מביאין אצלם ס״ת אפי׳ בר״ה ויה״כ ומהר״ם מפדואה״ה חילק דדוקא כשלא היו מייחדן אצלם מערב ר״ה שום אדון או תינה רק מביאין אותה ממקום אחר בשעת קריאה ואחר הקריאה מחזירין הספר למקומו בענין זה הוי גנאי לס״ת שיוליכו הס״ת אצלם וכו׳ ע״ש בתשובה סימן פ״ח :

תקפה ועומד התוקע לתקוע וכו׳ כ״כ בהגהות סמ״ק סימן נ״ג : **ומ״ש** יברך לשמוע קול שופר כך היא הסכמת הפוסקים וכך נוהגין דלא כהסמ״ג שפסק בר״ת לברך לתקוע בשופר ומיהו בדיעבד אם בירך לתקוע בשופר יצא ואם״ל לחזור לברך לשמוע . ובשם אגודה ושכל טוב דאין לומר בקול דמשמע לעשות מוויו ולשמוע בקולו אלא יאמר קול שופר : **ומ״ש** דלאו בתקיעה תליא מילתא וכו׳ כן כתב הרא״ש וכתב עוד ובעמיס שהתוקע בעצמו לא יצא כגון שהיה עומד על שפת הבור והכניס פיו לתוך הבור ותוקע עכ״ל ודעת רבי׳ דאפי׳ ופעמיס וכו׳ הוא לפרש הא דתנן התוקע לתוך הבור לא יצא דמשמע דהתוקע עצמו אבל לא יצא אלא הלא העומד בבור ותוקע ואפי׳ שומע קול שופר ועל זה אמר ופעמיס וכו׳ דבהא ואפי׳ אף התוקע אינו שומע קול שופר אלא קול הבור ולא יצא ולפי זה הא דאיתא התם ל״ש אלא לאותן העומדין על שפת הבור וכו׳ לא אתא להוציא התוקע עצמו דיצא אפי׳ עומד על שפת הבור והכניס פיו לתוך הבור ואין לחלק בין העומד על שפת הבור ובין עומדין בבור אלא לשומעין דהא ואפי׳ ליתא דפשטא דמתני׳ משמע דבתוקע עצמו אבל קאמר דלא יצא אם שמע קול הברה וה״ק ל״ש דלא יצאו אלא לעומדין על שפת הבור בין תוקע עצמו ובין לשומעין ממנו התקיעה כיון דלא שמעו אלא קול הברה אבל אותן העומדין בבור דשומע קול שופר יצא בין התוקע עצמו ובין השומעין ממנו התקיעה השתא מפשטא דמתני׳ שמעינן דאף התוקע לא יצא אם לא שמע קול שופר אלא קול הברה א״כ השמיעה עיקר אם שמע קול שופר אע״פ דלא תקע ולכן יש לברך לשמוע קול שופר ולזה לא הביא רבינו אלא המשנה לבדה שממנה עיקר הראייה והשמיט האי ופעמיס וכו׳ מפני שאינה אלא לפרש המשנה וזה נתייישבה ההשגה שהשיג הר״א מזרחי על רבינו לפי מה שהבין דאין הוכחת דין זה דבשמיעה תליא מילתא מגופא דמתני׳ אלא בהצטרף מילתא דרבא דליתא אלא מגופה דמתני׳ לחוד מייתי כדפי׳ : כתב אבי העזרי ויברך שהחיינו וכ״כ הרמב״ם בפי״א

תקפד שחרית משכימין לבהכ״נ ומסדרין הברכות וקורין הזמירות כדרך שאומרים בשבת ויש מקומות שמוסיפין מזמורים מענינו של יום כגון מלפניך משפטנו יצא והרנינו לאלהים עוזנו וקורין ק״ש בברכותיה ומתפללין כדרך שהתפללו ערבית ומחזיר ש״צ התפלה בכוונה ובנחת מלה במלה וכל הציבור יכוונו למה שאומר ש״צ ולא ישיחו שיחה בטלה ויש מקומות שנוהגין לומר פיוטים מענינו של יום וא״א הלל בר״ה ויה״כ דא״ר אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה רבש״ע מפני מה א״א ישראל שירה לפניך לא בר״ה ולא ביה״כ אמר להם אפשר אני יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים לפני נפתחין וישראל יאמרו שירה ומוציאין ב׳ ספרים בא׳ קורין ה׳ (ג) בפרשת וירא אליו מן וה׳ פקד את שרה עד ויהי אחר הדברים האלה ואם הוא שבת קורין בו ז׳ ומפטיר קורא בשני בקרבנות בפ׳ פנחס ובהדש השביעי עד סוף פסקא ומפטיר קורא בתחלת ספר שמואל ויהי איש אחד מן הרמתים עד וירם קרן משיחו :

תקפה ועומד התוקע לתקוע שצריך שיתקע מעומד דכתיב יום תרועה יהיה לכם (ג) וילפינן מלכם דכתיב גבי עומר וספירת העומר מעומד דכתיב מהחל הרמש בקמה אל תקרי בקמה אלא בקומה (א) וקודם שיתקע יברך לשמוע קול שופר ולא לתקוע דלאו בתקיעה תליא מילתא אלא בשומע [ג] כדתנן (כז :) התוקע לתוך הבור כו׳ לא יצא כתב א״ה ויברך שהחיינו

תקפה ועומד יברך לשמוע קול שופר ולא לתקוע דלאו בתקיעה תליא מלתא כתב שיש לברך על תקיעת שופר משום דעשייתה היא גמר מצותה ורא״י הביא הירושלמי תוקע שופר צריך לברך אקב״ו לשמוע בקול שופר ושהחיינו ואח״כ תוקעין וכ״כ הא״ג הא דמברכין לשמוע קול שופר ולא מברכין לתקוע בשופר או על תקיעת שופר כמו על מקרא מגילה משום דבשמיעת קול שופר הוא יוצא ולא בתקיעת שופר כדתנן התוקע לתוך הבור כו׳ לא יצא אלא בשומע קול שופר ולא בתוקע עצמו לא יצא כגון שהיה עומד על שפת הבור והכניס פיו לתוך הבור ותוקע עכ״ל הרא״ש בפרק בתרא דר״ה ר״ת כתב שיש לברך על תקיעת שופר משום דעשייתה היא גמר מצותה ורא״י הביא הירושלמי תוקע שופר צריך לברך אקב״ו לשמוע בקול שופר ושהחיינו ואח״כ תוקעין וכ״כ הא״ג הא דמברכין לשמוע קול שופר ולא מברכין לתקוע בשופר או על תקיעת שופר כמו על מקרא מגילה משום דבשמיעת קול שופר הוא יוצא ולא בתקיעת שופר כדתנן התוקע לתוך הבור כו׳ לא יצא אלא בשומע קול שופר ולא בתוקע עצמו לא יצא כגון שהיה עומד על שפת הבור והכניס פיו לתוך הבור ותוקע עכ״ל הרא״ש והביאו ב״י בריש סימן זה . וק״ל על יאוהו דלא ייסב מידי דמכ״ש דיש

בפי"ג מה' ברכות והסמ"ג בה' שופר ואינו מפורש בתלמוד וכן דאומרים שהחיינו על קביעות מזוז: ומעקה כמ"ש הרמב"ם לשם אינו מפורש בתלמוד ובמרדכי האריך סוף סוכה ראיתי בשם הגאונים דהא דמברך אקידוש דר"ה שהחיינו ואינו פוטר זמן דתקיעת שופר היינו משום דלאו דאורייתא היא אלא רבנן שווינהו כרגלים דהא בעינא היא ס"פ בכל מערבין אי אמרינן זמן בר"ה ויה"כ משום דלאו רגלים נינהו ואסיקנא דאומר זמן מדרבנן והשתא לא אתא זמן דמדרבנן אקידוש ומפיק זמן דתקיעת שופר אורייתא אבל זמן דסוכה שעל הכוס מדאורייתא הוא ומפיק זמן דלולב דהוי דאורייתא השתא ניתא דכיון דתניא בפרק לולב וערבה דמברך שהחיינו אלולב ואסוכה שמעינן דכל שכן דצריך לברך שהחיינו אתקיעת שופר:

ואם התחיל לתקוע וכו' פי' מתחיל ממקום שפסק וכן כתב הרא"ש ומביאו ב"י וכן הדין בש"ך שטעה שמתחיל השני מתחלת הברכה שטעה זה כדלעיל בסימן קכ"ו ולא דמי להקורא בתורה ונשתתק דהשני מתחיל ממקום שהתחיל הראשון אף על פי דשומע כקורא בתורה שאני ד תיב תורת ה' תמימה וכו' כדלעיל סימן ק"מ וכמ"ש הרא"ש ע"ש ראבי"ה בפרק הקורא עומד:

ומ"ש ואפי' אם צריך ולא יכול לתקוע כלל וכו' אינו מדברי ר"י כי במרדכי האריך סוף ר"ה כתב משם ראבי"ה דאם לא התחיל הראשון לתקוע מספקא ליה לר"י אם אחר יכול לתקוע בברכה שצריך הראשון או לא אלא מדברי רבינו הא בפסק כן כמ"ש הרא"ש: **ומ"ש** וברכה לבטלה לא הוי כיון שונא בתקיעת השני כתב ב"י וז"ל ר"ל דה"ק אלא בברכתו אלא שהלה הדבר בשונא בתקיעת השני ולא דק כיון דהשני יונא בברכתו אע"פ שלא יצא הוא בתקיעת השני כגון שינא והלך לו או שסתם אזניו ולא שמע התקיעה לא היתה ברכתו לבטלה עכ"ל דעת ב"י דכיון דקיי"ל דכל ברכות שהם תובה אע"פ שינא מוציא כדאיתא ס"פ ראוהו ב"ד א"כ ה"נ זה שצריך ולא תקע ואפי' יצא והלך לו ולא יצא ידי חובת תקיעה נמי לא הוי ברכה לבטלה כיון דברכת חובה היא ומטעם דכל ישראל ערבים זה בזה מיהו אפשר לישב דברי רבי' דלא אמרו בברכת חובה אף על פי שינא מוציא אלא להוציא את שאינו בקי אבל לא להוציא את הבקי כדלעיל בסימן רע"ג בשם הא"ג ובא"ש ובתפלה אף שאינו בקי לא כדלקמן בסי' תקל"ד והשתא בתקיעת שופר היה נראה שצריך השני לברך לכתחלה אם הוא בקי שאינו יונא בברכת הראשון ואם כן נמשך דברכת הראשון לבטלה היא ע"כ אמר דכיון שהראשון יונא בתקיעת השני כאילו תקע הוא עצמו נמצא שאין השני צריך לחזור ולברך ולא הוי ברכה שצריך הראשון לבטלה והרב מהר"ל מלובלין פי' דדברי רבי' הם ע"פ דבריו שכתב לעיל בסימן ר"ו דמי שנטל בידו פרי לאכלו ובירך עליו ונפל מידו ונאבד צריך לחזור ולברך אע"פ שהיה לפניו יותר מאותו המין בשבירך על הראשון כיון שלא כיון דעתו מתחלה לכך וה"נ לא כיון המברך מתחלה אלא לברך על תקיעת עצמו וכיון שלא יכול לתקוע הוא ברכה לבטלה וצריך הב' לחזור ולברך ע"ז אמר דלא דמי דכיון דבירך לשמוע ולא נאבדה ממנו השמיעה כשתקע הב' א"כ יונא הראשון בתקיעת הב' ולא הוי ברכה לבטלה. ואין פירוש זה בשמעתא לשון רבינו כלל אבל העיקר כדפריטי': **א"ר** יצחק וכו' בפ"ק דר"ה ופירש"י כדי לערבב שלא ישמע שישראל מחבריו המצות משהמין דבריו עכ"ל אבל הר"ן כתב כדי לערבב השטן פי' להכניע את היצר כדכתיב אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו דהשטן היינו היצה"ר וכדר"ל דאמר הוא השטן הוא היצה"ר הוא מלאך המות אבל בספר הערוך כתוב דגרסינן בירושלמי כתיב ובלע המות לנצח וכתיב ביום ההוא יתקע בשופר גדול כד שמע השטן קול שופר חדא זימנא בהיל ולא בהיל וגראה לי שלכך הקדימו תקיעות שמיושב אע"פ שהיה ראוי להקדים אותם שעל סדר הברכות אחר ואפילו היו מקדימים אותם אפשר שלא היו מוששים אח"כ לתקיעות מיושב שאינן אלא לערבב את השטן בלבד ולפיכך הקדימו תקיעות דמיושב שבידוע שלא יזלזלו באותם שעל סדר הברכות: **וכתב** עוד שהקשו בתוס' דהא עבר משום בל תוסיף ותירצו דלא שייך בל תוסיף בעשיית המצות ב"פ: **ואמאי** דאמרינן כדי לערבב את השטן פי' הר"ן ולהכניע את היצר כדכתיב (עמוס ג) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו השטן היינו יצה"ר:

ומ"ש דבינו פירוש כדי שיתערב מיד בתקיעה ראשונה וכו' וי"מ שמכח תקיעה ראשונה מתערבב בשנייה והכי איתא בירושלמי וסמ"ג

כתב הרמב"ם פרק ר"א מה' ברכות אחד העושה מצוה לעצמו ואחד העושה לאחרים מברך קודם עשייתה אקב"ו לעשות אבל א"צ לברך שהחיינו אלא על מצוה שעשה לעצמו עכ"ל. נראה מכאן שמי שיצא כבר ידי תקיעה ואח"כ הוקע להוציא אחרים שלא יברך שהחיינו וכן מי שאומר קידוש להוציא אחרים והוא היינו רואה לצאת ידי אותו קידוש כך מצאתי כתוב נראה שזה כדעת ת"ה דבסמוך ואין נוהגים כן. ואפשר דהרמב"ם לא איירי אלא במצוה שיש בה מעשה אבל מצוה שאין בה מעשה אלא דיבור או קול מברך שהחיינו אפילו כשעושה אותה לאחרים:

שהחיינו ויתקע תשר"ת ג"פ ותש"ת ג"פ ותר"ת ג"פ ואם התחיל ולא יכול להשלים כתב ר"י דבר פשוט הוא שמשלים אחר ואפילו ג' וד' ודי בברכה שבירך הראשון כי הראשון סברך בשביל כל הצבור ותוקע ולמה יברך השני ואפילו אם בירך ולא יכול לתקוע כלל השני תוקע בלא ברכה וברכה לבטלה לא הוי כיון שיוצא בתקיעת השני אמר רבי יצחק למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין וחוזרין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין (ג) כדי לערבב השטן פירוש למה תוקעין מיושב קודם מוסף וחוזרין ותוקעין על סדר ברכות ב למה מקדימין לתקוע מיושב כדי לערבב השטן פי' כדי שיתערבב מיד בתקיעה ראשונה שלפני התפלה ולא יקטרג בשעת תפלה (ד) וי"ט שמכח תקיעה ראשונה מתערבב בשנייה והכי איתא בירושלמי בלע המות לנצח וכתיב והיה ביום ההוא יתקע (ה) בשופר גדול כד שמע קול שופר חדא זימנא בהיל ולא בהיל אומר שמא ההיא זימנא דשופר גדול כד שמע תניינא אומר ודאי מטא זמניה ומירתת ומתערבב ולית ליה פנאי למיעבד קטיגוריא אבל לעולם עיקר תקיעה היא מעומד שהיא על סדר ברכות כדתנן

כפ"ג בשם רבינו האי וכ"כ המרדכי בסוף ר"ה בשם רבינו יואל דראה מעשה בפני רבינו אפריים וריב"ם שאחר צריך ותקע מקצת התקיעות ושלח השופר לאחר וסיים התקיעות בלא ברכה ורשב"ם הביא ראיה מתוספתא דמגילה מעשה בר"מ שקרא מיושב ונתנה לאחר וצריך עליה ופריך עלה בירושלמי זה קורא וזה מברך א"ר ירמיה מכאן שהשומע כקורא וכי היכי דהשומע כעונה ה"נ שומע כתוקע עכ"ל. ומשמע דהיינו דוקא בשהיה שם התוקע בשעת הברכה אבל אם לא היה שם באותה שעה צריך הוא לברך בודאי: **ומ"ש** דבינו ובברכה לבטלה לא הוי כיון שונא בתקיעת השני כ"ל דה"ק בברכה לבטלה לא הוי כיון שהשני יונא בברכתו אלא שתלה הדבר בשונא בתקיעת השני א ולא דק דכיון שהשני יונא בברכתו אע"פ שלא יצא הוא בתקיעת השני כגון שינא והלך לו או שסתם אזנו ולא שמע התקיעה לא היתה ברכתו לבטלה: **א"ר** יצחק למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין וחוזרין ותוקעין וכו' בפ"ק דר"ה (עז:) (ב) ומשום דלכאורה משמע דלתקיעות דמעומד מתמה למה הן צריכות כיון שכבר תקעו מיושב וא"א לפרש כן שהרי עיקר התקיעות על סדר הברכות הן לכך פי' רבינו דלתקיעות דמיושב מתמה למה הן צריכות כיון שסופן לתקוע על סדר הברכות והן תקיעות של עיקר וכ"פ הר"ן ג"כ: וכתב עוד הר"ן ל"ל שלכך הקדימו תקיעות דמיושב אף ע"פ שהיה ראוי להקדים אותם שעל סדר הברכות שהן עיקר לפי שאילו היו מקדימים אותם אפשר שלא היו מוששים אח"כ לתקיעות מיושב שאינן אלא לערבב את השטן בלבד ולפיכך הקדימו תקיעות דמיושב שבידוע שלא יזלזלו באותם שעל סדר הברכות: **וכתב** עוד שהקשו בתוס' דהא עבר משום בל תוסיף ותירצו דלא שייך בל תוסיף בעשיית המצות ב"פ: **ואמאי** דאמרינן כדי לערבב את השטן פי' הר"ן ולהכניע את היצר כדכתיב (עמוס ג) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו השטן היינו יצה"ר:

ומ"ש דבינו פירוש כדי שיתערב מיד בתקיעה ראשונה וכו' וי"מ שמכח תקיעה ראשונה מתערבב בשנייה והכי איתא בירושלמי וכו' כל זה כתוב ברוקח: וסמ"ג

ומ"ש דבינו פי' להכניע את היצר כדכתיב אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו דהשטן היינו היצה"ר וכדר"ל דאמר הוא השטן הוא היצה"ר הוא מלאך המות אבל בספר הערוך כתוב דגרסינן בירושלמי כתיב ובלע המות לנצח וכתיב ביום ההוא יתקע בשופר גדול כד שמע השטן קול שופר חדא זימנא בהיל ולא בהיל וכו' ונראה לי שלכך הקדימו תקיעות דמיושב שבידוע שלא יזלזלו באותם שעל סדר הברכות שהן עיקר לפי שאילו היו מקדימים אותם אפשר שלא היו מוששין אח"כ לתקיעות דמיושב שאינן אלא לערבב את השטן וכו' עכ"ל ומביאו ב"י ומשמע לי מדבריו דלפירוש קמא דכתב דלהכניע את היצר קאמר לא קשיא כלל למה לא הקדימו התקיעות שעל סדר הברכות שהן עיקר דפשיטא היא דקודם התפלה צריך להכניע היצר ואפילו קודם תפלת שחרית היה ראוי לתקוע להכניע היצר אלא משום גזירת שמד שהיה אז תקנוהו אחר תפלת שחרית כדאיתא התם אבל להירושלמי דלערבב השטן ממש קאמר שיהא בהיל ומפחד ולא יקטרג השתא ודאי קשה כיון שאינו מעורב אלא בשמעו שנית לאחר שהתפלל מוסף ולא יוכל לקטרג בסוף היום בגמר הדין מ"כ היה ראוי להקדים אותן שהן עיקר. **ומ"ש** אבל לעולם עיקר התקיעה היא מעומד שהיא על סדר הברכות כדתנן

דרשי משה

שתוקעין על סדר התפלה בשניהם במקומו ב"י כתב בכנהגים ויהפוך השופר לצד ימין שנא' (זכריה ג) והשטן עומד על ימינו לשטנו ובמהרי"ל והתוקע אל יפסוק לשום דבר שאם יגמל אותו דבר הסומך עליו היה נופל ודרש מהרי"ל

דרישה

דיש לתמוה על רבי' דכיון דהרא"ש פי' דברי הכביה דאייה מתוקע פלמו למה סתם הוא והכיא דאייה מהא דתנן כו' ושם אעומד על שפת הבור קאי. ונלע"ד דרבי' דקדק יפה בקיצור ומעתיק תחלה ל' המשנה וגמרא ומ"ש עליו הרא"ש ומה"כ נראה אל ביאור דברי רבי'. בפרק ראוהו ב"ד דף כ"ד ע"ב שנינו התוקע לתוך הבור או לתוך הרות אם קול שופר שמע יצא ואם קול הבור שמע לא יצא. ושם בגמרא אמר רב הונא ל"ש אלא לאותן העומדים על שפת הבור אבל אותן העומדין בבור יצאו עכ"ל ופרש"י מפני שהעומדים בתוך הבור שפעו קול שופר לעולם. וכ' הרא"ש ע"ז דף ל"ט ריש ע"ב ז"ל משמע מתוך פי' רש"י דאותן העומדים על שפת הבור פעמים שומעים קול שופר ופעמים שומעים קול הבור וכן משמע ליישב דרב הונא דאמר לא שנא דמחמיתין ממלגא בין שמע קול שופר ובין שמע קול הבור אלא לאותן העומדים על שפת הבור אבל העומדים בבור לעולם שומעין קול שופר ולא ידעתי מה הבהגה יש הא קול שופר שומע אם קול הבור שומע אם תלוי בהבנאת אדם שיאמר שמעתי קול שופר או תלוי בעומק הבור או בהתקרב אדם על שפת הבור והתרחקו ממנו ולא מסתברא שיהא תלוי בהבנאת האדם דילמא נשמעה תקיעת הבור פעמים קול שופר ופעמים קול הבור שמע ואם תלוי באמירה או בקירובו וריחוקו לבור כל זה צריך שיעור ע"כ נראה לי אע"ג דרב הונא אמר לא שנא אינו בא כ"א לפרש המשנה וה"פ אם קול הבור אלא לאותם העומדים

פרישה

**(ג) בב"י משום דלכאורה משמע דמתקיעות דמעומד מתמה למה הן צריכין כיון שכבר תקעו מיושב כתב ב"י בשם הר"ן דפי' כדי להכניע היצה"ר כדכתיב אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו ולפי' הרא"ש הוא הקדים מיושב לתקיעות דמעומד דלא יזלזלו בהם אם לא יצא הוא בתקיעות דמעומד

פמ״ג כתב הא דירוש בשם המדרש וכתב זוכר שלקץ הימים כשיתקע בשופר גדול כששומע קול שופר זוכר אותה שעה כאדם שרואה את שזוכר יום המיתה ומעורבב בזה ואינו יכול לקטרג וכספר הזוהר כתוב ת״ח ביומא דר״ה עלמא איתדן וט״ד וכל׳ המדרש אם לא יתפחד מ״ת יגיע זמנו להיות נבלע לגלח ולעולם דינא דקב״ה יתיב ודן כל עלמא ואינו סטרא אחרא קאים מסטרא דא וכל אינון דאתדנו למותא אשגח עלייהו ואתרשימו קמיה ובשעתא דישראל מתערו רחמי עלייהו בההוא קול דשופר כדין אתערבו כול׳ דלא ידעי ולא משגחי באינון דאתדנו עד דלבתר כל אינון דלא מהדרי בתשובה ואגאר עלייהו מותא ודאי נפקין פתקין מבי מלכא ואתמסרו ליה כיון דאתמסרו לא אהדרו פתקין עד דיתעביד דינא וישראל כולהו בעיין לאסתמרא מיניה :

כדתנן (שם לד :) העובר לפני התיבה בי״ט של ר״ה הרי׳ מתקיע פירוש מנהגם היה שש״ל המ״אלל ביומר אינו מתפלל במוסף אלא ש״ל אחר וקתני דתקיעות שעל סדר הברכות אין תוקעין אותם אלא במוסף ולא ביומר ומתמה בגמרא אמאי אין תוקעין ביומר דהא זריזים מקדימים למצות א״ר יוחנן בשעת השמד שנו ופירש״י עו״ג גזרו שלא יתקעו והיו אורבים להן כל שעה שעות לקץ תפלת שחרית לכך העבירום לתקוע במוספין וכתבו התוספות (שם) ואף על פי שבטל השמד לא עבדינן כדמעיקרא דמייאשינן שמא יחזור דבר לקלקולו ולפירו׳ הירושלמי ניחא עפי דמפרש שם שדמו עו״ג שנאספו לתקוע תרועת מלחמה ועמדו עליהם והרגום ולכך תקנו תקיעות וברכות במוסף דכי חזו דקרו בקריאת שמע ומתפללין וקורין בתורה וחוזרין ומתפללין ותוקעין אמרי בעימוסייהו אינון עסקין כלומר בחוקיהם ובתורתם :

ומ״ש רבינו דקדק רבינו האי מדקאמ׳ מתקיע ולא קאמר תוקע אלמא אחר תוקע ולא ש״ץ כ״כ בשמו הרא״ש והר״ן בפרק בתרא דר״ה : **ומ״ש** בשם הרא״ש עד דאמי לתקוע הכל בפרק הנזכר וביאור המשך לשון רבינו כך הוא ר״ל שעיקר התקיעות הם אותן שמעומד ומדיקדוק רבינו האי משמע שאותן שמעומד אינן עיקר שאם היו עיקר היה יכול הש״ץ לתקוע ולא היה הפסק אבל כיון שאין הש״ץ רשאי לתקוע ומשמע דטעמא משום דהוי הפסק אלמא אינם עיקר לכך כתב דברי הרא״ש דמפרש טעמא שאין ש״ץ תוקע לא הוי משום הפסק אלא מפני הטירוף אבל הפסק לא הוי מאחר שהן עיקר התקיעות : **הכלבו** כתב דברי רבי׳ האי וכתב עוד ואע״ג דאמרינן נמי סוטה (ל :) מקרא את הלל שהוא גם כן לשון מפעיל התם נמי טעמא לפי שמקרא אותו לגבור כדאמרינן התם הוא אומר הללויה וכל העם אומרים הללויה : **וכתב** עוד אחרי שהטעם כדי שלא יטעה בברכות כ״ל שש״ץ רשאי לתקוע תקיעות שמיושב משום דלא שייך בהו האי טעמא ופשוט הוא (ג) : **ולא** ידעתי מאין מצאו להם היתר זה כי כ״ל שאסור כדתניא השוכר את הפועל וכו׳ המרדכי כתב בשם הא״פ אהא דקאמר התם (סד :) מיחזי כשכר שבת מכאן הר״ב יש לי חשש על החזני׳ שמשכירים אותם להתפלל בשבת וה״ר שמואל אומר דאין איסור דהא נותנים לה להתפלל עכ״ל ויש לתמוה על ה״ר שמואל דאטו כדי לקיים המצוה נחלל שבת וי״ל דבגמרא איתא הא על מורד ומורדת דקא בעי מ״ש איהו דיהבינן ליה דשבת ומ״ש איהי דלא יהבינן לה דשבת ומשני איהי דמיפחתא קא פחתא לא מיחזי כשכר שבת איהו דאוסופי קא מוספא מיחזי כשכר שבת ופירש״י כשכר שבת גזירה משום מקח וממכר וגזירה שכירות עכ״ל ומשמע דאפי׳ אי הוא מוספא ליכא איסורא אפי׳ מדרבנן דהא מקח וממכר נופיה לא מתסר אלא מדרבנן והיכי גזרינן במורד דאוסופי מוספא אטו מקח וממכר הו״ל גזירה לגזירה אלא ודאי ליתא ביה איסורא כלל אפי׳ מדרבנן אלא לתקן להוסיף לכתחלה לא רצו חכמים משום דהוי מיחזי לאינשי כשכר שבת וכן משמע בפרק מקום שנהגו (נ :) דת״ר ד׳ פרוטות אין בהם סימן ברכה לעולם ואחד מיעייהו שכר מתורגמנין מפרש טעמא משום דמיחזי כשכר שבת ואם איתא דהוה שום לד איסור בדבר לא הול״ל אין בהם סימן ברכה דמשמע דליתא בהו איסורא אלא שאין רואין סימן ברכה ועוד דמשמע שהיה דרכם לשכור מתורגמנין בשבתות וי״ט להשמיע הדרשה לרבים וטעמא כדפרישית דכיון שאינו שוכר אותו בשבת עצמה אלא מע״ש שוכר אותו שאין איסור בדבר אלא שיש לחוש לכתחלה היכא דאפשר ובמקום מצוה לא חששו כלל וזהו דעת ה״ר שמואל שכתב דאין איסור בדבר כלל אלא חששא בעלמא כיון דלקיים המצוה הוא שרו ואלא כדברי הר״ב ויחיאל כ״ל : **ומ״ש** ואורי״ כל שנה שאין תוקעין בה בתחלתה מריעין לה בסופה וכו׳ בפ״ק דר״ה (יז :) פי׳ צריכים להתריע בסופה מפני הצרות שיבואו עליהם כדתנן בפ״ב דתעניות שמתריעין על הצרות : **ומ״ש** ומפרש בה״ג לא דאיקלע בשבת וכולי כ״כ שם הר״ן בשמי׳ : **ר״מ״ש** רמז לדבר אין שטן וכו׳ הם דברי רבינו שכתב שבטוריקון שופר ברמז הא דר״ר יצחק כל שנה שאין תוקעין בתחלתה מריעין בסופה דטוריקון שופר אין שטן ואין פגע רע שתוקעים שופר משמע הא אם אין תוקעין יש שטן ויש פגע רע והיינו שמריעין בסופה כדקאמר רבי יצחק : **אע״פ** שאין שופר מפורש בר״ה אנו לומדים אותו מיובל וכו׳ בפ׳ בתרא דר״ה (לג : לד) ת״ר מנין שבשופר ת״ל והעברת שופר תרועה אין לי אלא ביובל בר״ה מנין ת״ל בחדש השביעי שאין תלמוד לומר בחדש השביעי ומה ת״ל בחדש השביעי אינו כל תרועות חדש השביעי זה כזה וכסוף הברייתא מייתי לה מדכתיב שביעי ביובל וכתיב שביעי בר״ה בג״ש ומפרש בגמרא דס״ק אי לאו ג״ש הוה מייתינא לה בסיקיסא דאתא ג״ש סיקיסא לא צריך :

(ז) כדתנן העובר לפני התיבה בי״ט של ר״ה השני מתקיע פירוש אי שמתפלל תפלת מוסף מתקיע ודקדק רב האי מדקאמר מתקיע ולא אומר תוקע אלמא אחר תוקע ולא ש״צ (ז) וכתב א״א ז״ל והטעם כי הא דתנן בפרק אין עומדין (לד :) העובר לפני התיבה לא יענה אמן אחר הכהנים מפני הטרוף פי׳ שמא יטרף דעתו בעניית אמן ואז לא ידע מהיכן יתחיל לחזור ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו מזה הטעם עצמו ואם הוא בטוח שנושא כפיו וחוזר לתפלתו שאינו מתבלבל רשאי וכן הטעם בכאן דתקיעה ודאי לא הוי הפסק הלכך אם הוא מובטח שחוזר לתפלתו רשאי לתקוע וכ״כ בעל העיטור מסתברא שאם ש״צ יודע לתקוע הרשות בידו אלא מנהג הראשונים שהיו זריזין במצות ומחבבין אותן כל אחד ואחד נוטל הלקו כדי לקבל שכר וכ״כ אחי הי״ר יחיאל ז״ל וכן עוד מנהג באשכנז שגדולי העיר מקדימין לתקוע כל מי שזריז בו יותר מה שאין כן בספרד שבורחים מן המצוה עד שצריכים לשכור אחד מן השוק לתקוע להם ולא ידעתי מאין מצאו היתר זה כי נ״ל שאסור כדתניא (ב״מ נח :) השוכר את הפועל לשמור הפרה והתינוק אין נותנין לו שכר שבת אלמא בהדיא קתני שאסור ליטול שכר שבת אלא ע״י הבלעה כדמפרש בסיפא דברייתא ששכרו לשמור חדש משם יראה שיצא שכרו בהפסדו וע״ז נאמר עבירה גוררת עבירה ע״כ : וא״ר יצחק כל שנה שאין תוקעין בה בתחלתה מריעין לה בסופה מ״ט משום דלא מיערבב שטן ומפרש בה״ג דלא דאקלע בשבתא אלא דאיתיליד אונסא ולא תקעו רמז לדבר אין שטן ואין פגע רע ראשי תיבות שופר פי׳ כשיש שופר אין פגע רע אע״פ שאין שופר מפורש בתקיעות ר״ה אנו לומדין אותו מיובל דכתיב בי׳ והעברת שופר תרוע׳ בחדש השביעי :

שופר

שלא יגיע לו שום אונס ולא כשמרו זה נחשב למזיד אבל מהרי״ל מדבר באונס דגנב׳ דקרוב לשוגג הוא מ״מ שהמושל גזר שלא לתקוע מ״מ התוקעין אינם יכולין לתקוע ד כל זה תשיב אונס דאיקלע בשבתא :

שופר

כדתנן העובר וכו׳ נראה דמביא ראייה שהיא העיקר מדלא תנן בתתני׳ דתוקעין מיושב אלא תנן דתוקעין על סדר הברכות אלמא דעל סדר הברכות הוא העיקר ואגב גרדא הביא מה שדקדק רבינו האי מדקאמר מתקיע :

ומ״ש הרא״ש על דבריו ומהרש״ל כתב וז״ל אינו מביא ראיה אלא על שהוא על סדר הברכות עכ״ל ולא משמע הכי ומה שפי׳ ב״י שלפי דעת רבינו האי משמע שעל סדר הברכות אינם עיקר ולכך היה הפסקה בתפלה אם היה ש״ץ תוקע והרא״ש סובר דהם עיקר אלא הא דאין ש״ץ תוקע לאו משום דהוי הפסקה בתפלה אלא מפני הטירוף נראה דאינו אמת דא״כ הו״ל להרא״ש לכתוב הך דר׳ יצחק סמוך לאותה משנה ודברי רבינו האי עליהם אבל מדכתב הרא״ש הך דר׳ יצחק בריש פרק קמא והך דר׳ האי בפ׳ בתרא אלמא דאין עניין זה עם זה כלל אלא רבינו מביא ראיה דעל סדר הברכות הוא העיקר ואגב גרדא הביא רבינו מה שכתב הרא״ש על משנה זו כדפרי׳ :

הילכך אם הוא מובטח וכו׳ וכתב מהרש״ל דלמסר״ס גבי כהנים דאפי׳ הוא מובטח לא סמכינן עליה היכא דאיכא אחר הכי נמי לענין תקיעה עכ״ל : מריעין לה בסופה · כ״י פי׳ צריכין להתריע בסופה מפני הצרות שיבואו עליהן כדתנן בפ״ב דתעניות ומהרש״ל מי׳ דהוא מלשון רעה עיין בבאורינו לסמ״ג :

ומפרש בה״ג וכו׳ איכא לתמוה על מ״ש במהרי״ל דוקא שהיו מזידין שלא לתקוע אבל נתבטלה מחמת אונס לא יאונה להם און וי״ל דבה״ג מדבר באונס דאנדה דקרוב לפשיעה הוא וכ״כ בהגהת מרדכי פ״ק דר״ה לאו שחל בשבת אלא כגון שנאנד השופר או אונס אחר כלומר אונס אחר הדומה לאנידה שהיו יכולין להשמר ממנו יכולין לתקוע

שופר

ד כל זה תשיב אונס דאיקלע בשבתא :

(ח) נתנים שהחזן המתפלל שחרית מקרא לפני התוקע מלה במלה סדר תקיעת כדי שלא יטעה בתקיעתו וכהנו יפה הוא :

ומהב

פרישה

(ו) כדתנן פעובר לפני התיבה אינו מביא ראייה אלא על סדר הברכות ולו״ק מוכי אבל לפ״ד נראה דמייתי ראייה שהן עיקר שהרי לא נזכר במשנה שתקעו שום תקיעה כ״פ אלו שמתקיע המתפלל מוסף . ועוד דאמר רבי יצחק למה תוקעין ומריעין בשהן יושבין בו׳ על מנהגינו בעלמא קא יהיב טעמא וכ״כ הר״ן שם אמ״ש בגמרא ובריש״ף לפני מומרא ד״ה אמר מנהגו מפני מה תוקעין בשופר של איל בו׳ שבשום דוכתא לא תנן הכי אלא אמנהגינו :

(ו) **וכתב** פ״מ ו״ל ושטעם והמשך דברי רבינו הוא כך אלא תדקדק מדברי רבינו הפי׳ דיין שפין ש״ץ רשאי לתקוע משום הפסק ש״מ דתקיעות שעומד אינן עיקר דאל״כ לא הוו הפסק לכן כתב רשאי לתקוע ו״ל מהרי״ל דף כ״ב ע״א וכן היה עוסק מהרי״ל הגל״ל אם לא היה אוס תוקע אמר אלא הוא והיה בשאר עומד במקומו לפני העמוד והיה תוקע ולא בשאר תוקעין שתוקעין על סדר הברכות והולכין על המגדל . וו״ל מורי מאמר שפסק מהרי״ם [עיין בהגהות רא״ף בסי׳ קכ״ם שמביא דברי מהר״ם בתריוכות ולשיטתו והוא מהמרדכי שכתב] גבי בהנים שאפי׳ הוא מובטח כו׳ לא סמכינן עליה היכא דאיכא כהן אחר ה״ה לענין תקיעות וק״ל פכ״ל וכן פי׳ כולם הרי״ו ורא״ם ורמ״ו בסי׳ קכ״ם שתוקע כשאין שם כהן אחר וגם בטוח שלא יטרוף לו עולה לדוכן עיין סי׳ קכ״ם . שהעתקתי ג״כ בק״ם ע״ם בסי׳ קכ״ם ע״ם . ותימה דכאן פסק ב״י בשע״ע דאפי׳ יש אחר שם שש״ל מובטח יכול לתקוע דהכי דייקי לשונו דכתב בסי׳ זס סעיף ד׳ ו״ל אחר תוקע ולא ש״ל כדי שלא יתבלבל ואם הוא מובטח שאחר לפלגתו דשאי לתקוע בכ״ל ודוק בל׳ אחר תוקע וגם באם שסיים דשאי לתקוע דמשמע אפי׳ יש אחר וגם ק׳ דברי רבינו הטור מהדדי דלעיל סי׳ קכ״מ מביא דברי המ״מ בקיצור ומשמע מינה ג״כ דש״ל דווקא בשאין כהן אחר כמכינן אזה שכוא בטוח שהרי כתב ו״ל אפי׳ אם אין שם כהנים אחרים לא יעלה אח״כ הוא מובטח וגם כאן בסי׳ זס כ׳ ואם הוא בטוח אחר שכתב ואם אין שם כהן אחר דמשמע דעל אם אין כהן אחר אלא וק״ל דמסיק מיד וכ׳ ע״ו ו״ל וכ״כ ב״ם מסתברא שאם ש״ל יודע לתקוע הרשות בידו אלא מנהג דאשונים שהיו זריזים במצות כו׳ דמשמע שאחרי שפילו יש אחרים שיכולין לתקוע אפ״ה דשאי הש״ץ לתקוע אם הוא מובטח וכבר דיבר

גרכם

דרישה

הפעומדים על שפת הבור שהקול מתבלבל קודם שיגיע לאזן דלעולם אין שומעין אלא לקול הבורה אבל לאותם הפעומדים בבור לעולם קול שופר הם שומעין ויצאו עכ״ל הרא״ש . וסכם יש לעורר על דבריו שמיהתי ג׳ וכתב כדתנן בתוקע בבור לא יצא דמשמע לעולם לא יצא דהרי המשנה מילה ותיבה אם קול שופר שמע יצא . לכן ע״כ נ״ל דדבריו תפס פי׳ הרא״ש הנ״ל לעיקר דפי׳ דברי רב הונא דמה שאמר אם קול הבורה שמע לא יצא דהיינו הפעומדים על שפת הבור . דהם לעולם לא יצאו . וא״ש אם קול שופר שמע יצא ו״ל הפעומדים בתוך הבור לעולם יצאו ומיהו נשמע לדריך לגרום בדברי רבינו כדתנן התוקע לתוך הבור לתוך בלא״ד ולא בתוך בבי״ת וכן מצאתי הגירסא בדברי רבינו בספרים מדוייקים וכ״כ בהשרי״ו וכן לשון המשנה הנ״ל התוקע לתוך הבור הו׳ ור״ל שעומד על שפת הבור ומכניס פי השופר לבור ותוקע לא יצא התוקע דעליה קאי דאילו גירסת ספרים שלפנינו דכתוב בה התוקע בתוך הבור בבי״ת לא הוי מיושב למה קתני לא יצא שמעמד דהם התוקע בתוך הבור משמע נמי דהתוקע עומד בתוך הבור אם ואז יצא התוקע וגם כל הפעומדים עמו בתוך הבור דכולן שומעין קול שופר ולמה התם וקתני לא יצא ומ״כ הוא לא ק״מ מרבינו דמייתי דאיים בקלרה מהא דתנן התוקע לתוך הבור לא יצא דאף הפעומדים בתוך הבור יצאו בתקיעה זו מ״מ האי ליישנא משמע דהתוקע אינו יוצא וה״ע משום דבשמיעה פלגא מילתא ולא בתקיעה והוא קול הבורה שמע ולא קול שופר . ומה״ה קתני כמו המתניתין לא יצא ג׳ יחיד משום דאתוקע קמי אלא דכ״ם הוא אחר הפעומדים אצלו אבל שפת הבור דלא יצאו ומשום דקתני ג׳ יחיד בשומרו אם קול הבורה שמע לא יצא דקאי אתוקע קתני נמי אם קול שופר שמע יצא כל׳ יחיד אע״פ שהפעומדים בתוך הבור . ורב הונא פירשו ונקט בלשונו לשון רבים משמע דאם קול שופר שמעו יצאו צריכין לפרש דקאי אפעומדים בתוך הבור פי׳ ולא אתוקע וכמ״ש כי׳ נמי אם קול הבורה שמע לא יצא ג״כ אפעומדים על שפת הבור וה״ה לא דאפ״ה הוא נמי לא שמע רק קול הבורה ודו״ק . ואולי אם קדוש הרא״ש נלא״ד דמ״ש במאמר אם קול שופר שמע או קול הבורה שמע קאי אקול הבורה שמע דהיינו הפעומדים

תקפו שופר של ר"ה וכו' עד אבל בדיעבד אז שמין בו אול וכפוף יוצא בשאר מינין משמע דבכפוף ואינו של אול אינו יוצא אלא בדיעבד ותימה דבסמוך כתב דבכפוף יוצא בו לכתחלה אף שאינו של אול ותירץ ב"י שמה שכתב רבינו בתחלה אז שמין לו אלא אול וכפוף הכי קאמר שאינו של אול וגם אינו כפוף וכו' ופירש עוד שבשלשה חלוקים מלבד של אול וכפוף ומה שלא מנה אותו בחלק הרביעי היינו מפני שאינו אלא למצוה מן המובחר ע"ש ולא נהירא אלא לדעת רבינו חלק הראשון הוא של פרה דפסול אפילו בדיעבד חלק השני שאר המינים דכשרים בדיעבד חלק שלישי אילים כפופים דכשרים לכתחלה כמבואר בדברי ודעתו דאעפ"י דהרא"ש הסכים לדברי הרמב"ן לכתחלה מצוה בכפופים ובכל הכפופים תוקעין והא דתנן זכרים לאו דוקא וכו' אין זה אלא כדי לפרש משנתינו בהא דאמר רבי יהודא בזכרים דפסולא לאו דוקא קמא לאו דוקא יעל כמ"ש הרא"ש בשם הרמב"ן ה"נ זכרי' לר"י על כן הוסיף ואמר דאי לר' יהודא זכרים דוקא משום עקדת יצחק א"כ כי אמר בגמרא מר סבר פי' ר' יהודא כל דכייף טפי עדיף הול"ל דעדיף טפי משום עקדת יצחק אלא ודאי זכרים לר"י לאו דוקא כל זה לפרש משנתינו אבל לבאר דאתא ר' אבהו ואמר למה תוקעין בשופר של אול דאלמא דמצוה מן המובחר בשל אול כמ"ש הרמב"ן בשם דברי א"כ ממילא נשמע דשל יעל וכפוף אינו כשר אלא בדיעבד ולזה כתב רבינו מתחלה שיהא של אול וכפוף דאמר ר' אבהו וכו' ולא הביא דר' יהודא דמתניתין משום דלאו דוקא זכרים קאמר אבל מדרבי אבהו דצריך אול למצוה מן המובחר כדי להזכיר עקידתו של יצחק א"כ זה דינו לכתחלה והיינו דבר"ה בדאיכא לפנינו שופר של אול ושל עזים צריך לתקוע לכתחלה בשל אול וע"ז כתב רבינו ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד פי' כשכבר תקעו בשל אול אז שמין לו של אול וכפוף בין באול ואינו כפוף ובין בכפוף ואינו אול אז אפי' אינו אול וגם אינו כפוף יוצא בדיעבד כדתנן כל השופרות כשרים וכו' וכמ"ש הרמב"ן דעד כאן לא פליגי אלא למצוה וכו' :

ומ"ש נמצא שיש בו ג' חלוקים וכו' חזר וכתב כדי לפרש כל אחד ואחד ואמר של פרה פסול ואפילו בדיעבד וכו' וזהו אחד כדי להבינא ע"ז דברי הרמב"ן

תקפו שופר של ר"ה צריך שיהיה ראוי לתקוע בו ושיתקע התוקע במקום שראוי לתקוע ובזמן שראוי לתקוע ויהיה התוקע ראוי לתקוע ושתהיה התקיעה כסדרה והכשרה : **שופר** הראוי לתקוע בו כיצד שיהא של איל וכפוף דא"ר אבהו למה תוקעין בשופר של איל אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידתו של יצחק ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני וכפוף דא"ר לוי מצות שופר של ר"ה וי"ה בכפוף ואיתא בירו' כדי שיכפפו לבם בתפלה ודווקא לכתחלה אבל בדיעבד אז שאין לו איל וכפוף יוצא בשאר מינין ובפשוט חוץ מבשל פרה דתנן כל השופרות כשרים חוץ משל פרה נמצא שיש בו ג' חילוקים של פרה פסול אפילו בדיעבד

תקפו שופר של ר"ה צריך שיהיה ראוי לתקוע בו ומתבאר בסי' זה וכסימנים שאחריו עד ס"ס תק"ן :

שופר הראוי לתקוע בו כיצד שיהא של אול וכפוף דא"ר (עז ·) כלומר הרי שצריך שיהא של אול ואח"כ מביא ראיה שצריך שיהא כפוף מדא"ר לוי ומיתרא דרבי לוי היא בפרק ראוה ב"ד (כו :) והא דמשמע מדרבי לוי דבי"ה תוקעין היינו דוקא בי"ה של יובל :

ומ"ש דוקא לכתחלה אבל בדיעבד אז שמין לו אול וכפוף יוצא בשאר מינים ובפשוט יתבאר טעמו בסמוך אצל סברת הרמב"ם : **ומ"ש** דתנן כל השופרות כשרים חוץ משל פרה מצא זו היא בפ' ראוה ב"ד (סז·) וטעמא מפורש במתני' מפני שהוא קרן דאע"ג דכל השופרות נקראו קרנו קרן דכתיב והיה במשוך בקרן היובל בשמעכם את קול השופר אמרינן בגמרא דכל השופרות איקרו קרן ואיקרו שופר דפרה קרן איקרי שופר לא איקרי וכתב הר"ן בשם התוס' דהא דלא תפיק נמי של ראש מפני שהוא קרן כדכתיב וקרני ראש קרניו ולא אצטרך לאמרי שופר היינו משום דלא איצטריך לתשובתי אלא אותן שהן חלולים אבל אותן שאינן חלולים כגון של ראש וכדי לא איצטריך ליה למשובתי דפשוט דלא מקרי שופר אלא אותם שהם חלולים מלשון שפופרת עכ"ל · וזהו מ"ש רבינו בסמוך בשם הרמב"ן

וכ"כ ר"י דשל ראש ושל שאר חיות שאינם חלולים פסולים לכ"ע :

וכ' עוד הר"ן וא"ת דתיש ליתסר דלא איקרי שופר ואיקרי קרן דכתיב והצפיר קרן חזות בין עיניו איכא למימר דתיש וכבש חד מינא הוא ובחד שמא איקרי כדכתיב שה כבשים ושה עזים א"כ דהתם במראה הנבואה היה נראה לנביא כדי להראותו תקפו של צפיר שלא היה בה נקבות אלא זכרות ולפיכך קראה קרן :

וכ' עוד מיהו אע"ג דמסקינן חוץ משל פרה אפשר דדוקא בטהורים אבל בטמאי' לא דהא אמרינן בפ' במה מדליקין (כח :) לא הוכשרו למלאכת שמים אלא של בהמה טהורה בלבד ושופר מלאכת שמים היא דאמרי' לעיל כיון דלזכרון קא אתי כלפנים דמי ומיהו לאו ראיה גמורה היא דהתם בפרק במה מדליקין משמע דמשכן נופיה לא גמרי' מהתיא דלא הוכשרו למלאכת שמים דהא אמרינן בההוא שמעתא מאי הוי עלה דתיש וכדאיתא התם ולפיכך הדבר צ"ע עכ"ל (א) :

ומ"ש רבינו נמצא שיש בו ג' חילוקים וכו' דברים אלו יתבארו טעמם בסמוך והג' חילוקים שהזכיר רבינו נראה מתוך לשונו שהחילוק האחד הוא השופרות הפסולים אפי' בדיעבד דהיינו של פרה וכן קרני החיות שהם עצם אחד . והחילוק השני היא השופרות שאינם כשרים אלא בדיעבד דהיינו שופרות של שאר מינים שקרניהם חלולים אבל הם פסוטים . והחילוק הג' הוא השופרו' שיולאים בהם לכתחלה דהיינו שופרו' של מינים שקרניהם חלולים והם כפופים ואע"פ שכתב שמצוה מן המובחר לחזר אחר של איל לא מנה אותו בחילוק ד' משום דכיון דכל שהם כפופים דאפי' אינם של איל יוצאים בהם לכתחלה לא רצה למנות של איל חילוק בפני עצמו . אבל מצאתי להרא"ש שכתב בשם הרמב"ן פ' ראוה בין דין וז"ל שלשה גופות בשופרות כל השופרו' כשרים בדיעבד בין פשוטים בין כפופים חוץ משל פרה מפני שהוא קרן ולכתחלה מצוה בכפופים ובכל הכפופים תוקעים והא דקתני בזכרים זכרים לאו דוקא אלא אכפופים לחוד קפיד ונקט זכרים לפי שהם כפופים וה"ה לכל הכפופים והא דאר"א למה תוקעין בשופר של אול ל"ד נקט אול דשאר כפופים נמי שרי לכתחלה אלא טעמא דמנהגא קא מפרש וה"ק למה תוקעין בשופר של אול ומחזירין עליו למצוה מן המובחר כדי שיזכור לנו עקידת יצחק הלכך מצוה מן המובחר בשל אול עכ"ל וכ"כ הר"ן ג"כ וראיה מלשונם שהג' מדות היינו שופרות שיולאים בהם בדיעבד דוקא ושיולאים בהם אפי' לכתחלה ושהם מצוה מן המובחר אבל הכי בדיעבד נמי פסולים לא תשיב דכיון דהכי אינם חלולים אין שם שופר עליהם וג' מדות דמנו בשופרות שהן חלולין כשפופרת הן ומ"מ אפשר לפרש דבריהם בענין שכתבתי שנראה מלשון רבינו שהג' מדות הן זולת מה שהוא למצוה מן המובחר :

ומעם מחלוקת הרמב"ם ושאר מפרשים הוא במאי דתנן פרק ראוה ב"ד (סז :) שופר של ר"ה של יעל פשוט שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות ר"י אומר בר"ה תוקעין בשל זכרים וביובל בשל יעלים ואיפסקא הלכתא כר"י בר"י וכדאמ"ר לוי שופר של ר"ה וי"ה מצוה בכפופים וסובר הרמב"ם דת"ק ור"י לעיכובא פליגי וכיון דקי"ל כר"י נמצא דאין יוצאין אלא בשל אול ולפיכך כתב ושופר שתוקעין בו בין בר"ה ובין ביובל הוא קרן הכבשים הכפוף וכל השופרות פסולים חוץ מקרן הכבש עכ"ל · ואע"ג דלכאורה נראה דלא קפיד הרמב"ם אלא שיהא קרן כבש אבל לא אכפוף א"א לומר כן דהא ר' לוי דאמר מצוה בכפופים אוקימנא כר"י ואם איתא דמשכחת לה של זכרים שאינם כפופים לא הו"ל למישבק ליצגא דזכרים דקאמר ר"י דכל עיקר מילתא תלוי בזכרים אלא ודאי כל של זכרים כפופים הם והכי אמרינן בגמרא בהדיא גבי ר' לוי הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר"י אומר בר"ה תוקעין בשל זכרים כפופים אלמא סתם זכרים כפופים הם וכ"כ ג"כ בסמ"ג · וכ"כ הר"ן שהוא דעת הרמב"ם אלא שתמה עליו ולפ"ז מ"ש ושופר שתוקעין בו בין בר"ה בין בי"ה הוא קרן הכבשים הכפוף לאו למימרא דאיכא קרן כבשים שאינו כפוף אלא ה"ק שופר שתוקעין בו הוא קרן הכבשים שסתם קרן זה הוא כפוף ומפני כך כתב וכל השופרות פסולים חוץ מקרן הכבש הכפוף דסתם קרן כבש הוא כפוף וסתמו כפירושו זהו דעת הרמב"ם אבל הרא"ש כתב לכאורה נראה דל"פ אע"פ ור"י אלא למצוה אבל כולהו מודו דיוצא בדיעבד בין בשל אול בין בשל יעל כדקתני ריש כל השופרות כשרים חוץ משל פרה ואם לא מצא של אול יוצא בשל יעל או בשל עזים ותדע דלמצוה פליגי דהא ר' לוי מצוה קאמר ועוד אמר פשוט וכפוף בקרא כתיבי תעבירו שופר כתיב ביובל ולפי' ר"ה מיירי וכיון דכולהו איקרו שופר חוץ משל פרה אמאי לא יצא ועוד דמשמע מלתייהו דרבנן ור"י מחלוקת בפ"ע ולא קיימי אמלוגתא דת"ק ורבי יוסי וכו' אלא ודאי ר"י ורבנן בר פלוגתייהו דוקא למצוה פליגי וכ"כ הרמב"ן ג' מדות כשירות בשופר וכו' והתם חזרו והקשו דהא ר' לוי דאמר מצוה של ר"ה וי"ה בכפופים היינו משום דליף ר"ה וי"ה מהדדי בג"ש דשביעי כדאמרינן לקמן בברייתא כדתנן שוה יובל לר"ה וכו' אי הוה משום מצוה בעלמא כדקאמר כמה דכייף אינים עפי עדיף האי טעמא שייך דוקא בר"ה שהתקיעה לתפלה ולזכרון ולא ביובל שאין התקיעה אלא לסימן שילוח עבדים ולהשמטת קרקעות ומתוך זה היה נראה שאין יוצא בר"ה אלא בכפוף וא"ל דקשיא אלוסה היא זאת לדחות כל הראיות חזקות שכתבתי ויש לדחות קושיא זו דר' לוי סבר כיון דבג"ש ילפי' מהדדי ויש טעם לומר בראש השנה כפופים למצוה מעתה כדי להשוותם יחד ראוי גם ביום הכפורים להצריך כפופים למצוה ואף על גב דלא שייך כיה האי טעמא עכ"ל הרא"ש וכן דעת הר"ן · וגם ה"ה הזכיר דעת זה שכתב על דברי הרמב"ם שטה אח' י"ל דמתני' דשופר של ר"ה למצוה היא דוקא ווו היא שעת ההשגה וכ"כ שם א"א הפריז על מדותיו אלא מצוה בכפופים ואם תקע בשל יעל יצא ע"כ ולא ידעתי למה כתב בשל יעל דלפי שטה זו כל השופרות החלולים כשרים בדיעבד וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ועיקר עכ"ל ה"ה . ומה שתמה על הראב"ד אין לו מקום דודאי פשיטא דיעל דנקט הראב"ד לאו דוקא אלא משום דכל של יעל שתמו הוא פשוט וכדתנן שופר של ר"ה של יעל פשוט נקט יעל וה"ה לאיזה מיני דאע"ג דפשוטים הם יוצא בהם בדיעבד וכתב ר"י : כדברי הראב"ד והרמב"ן עיקר :

ודע שהר' הה"ר אליה המזרחי זצ"ל בתוספותיו לסמ"ג טען בעד הרמב"ם מכח קושית התוספות דטעמא דכמה דכייף אינים טפי עדיף לא שייך אלא בר"ה ולא ביובל דאדרבה פשוט עדיף טפי שהוא סימן לחיים פשוטות לשלח עבדים לצאת מתחת ידיהם לא כפוף שהוא סימן שיהו כפופים ודחה מה שתירץ הרא"ש דילפי מהדדי בג"ש דג"ש לא גמיר אלא מלתא דכתיבא בקרא אבל מלתא דלא כתיבא בקרא דאיכא אלא למצוה לא וא"כ עכ"ל דר"י נמי לעבובא קאמר וקבלה היתה בידם שהשופרות מהם בפשוט ומהם אינם בתפלתו טפי עדיף עכ"ל " וראיה בכפוף אלא דת"ק דר"י ס"ל דר"ה בפשוט משום דכמה דפשוט אינים בתפלתו טפי עדיף ור"י ס"ל בכפוף משום דכמה דכייף שמפני שהרגיש הרא"ש שיש להשיב כן כתב דיש לדחות קושיית התוס' כלומר דאינו תירוץ גמור אלא דחייה בעלמא ואעפ"כ כתב דאינו מוסב לקושייתם מטעם שכתב דקושיא אלוסה היא זאת לדחות כל הראיות חזקות שכתבתי הלכך סגי ליה בדחיה בעלמא וז"ל א"א אפשר שדעת הרמב"ם אינו אלא למעט של פרה אבל של עז ותיש בכלל כבש הם וכן של יעלים עכ"ל :

והשתא איכא למידק במה שכתב רבינו לעיל ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד אז שמין לו אול וכפוף יוצא בשאר מינים ובפשוט חוץ מבשל פרה דמשמע לכאורה דה"ק אם אין לו שופר שיש לו ג' תנאים האחד שהוא של אול כב' שהוא כפוף אלא הוא של אול אבל אינו כפוף אז הוא כפוף אבל אינו של אול יוצא דכיון דליתא ליה אחד הוי כדיעבד

א ב"ה ומ"מ יש לגמגם ממ"ש ה"א מזרחי ז"ל שקבלה היתה בידם מהם בפשוט אלא דת"ק דר"י סבר דשל ר"ה הוא בפשוט וכו' וקשה דא"כ הוי של יובל בכפוף הפך המבוון בו וכמו שכתב הוא ז"ל שהפשיטות ס' לשילוח עבדים ולא כפוף שהוא סימן שיהו כפופים :

דרכי משה

תקפו (א) ומוב להחמיר :

פרישה

שתוקע בתוך שבור ותיקע שם נמצא דשומע נמי קול שופר יצא שתוקע וכ"ה כל השומעים אמו בבור אלא שלא מיירי מהתוקע · ואם קול שברה שמע ר"ל ששומע התוקע על שפת שבור ומכוים השופר לתוך שבור לא יצא התוקע וכ"ה כל השומעים אמו על שפת שבור · וע"ז קאי רב הונא בגמרא לפרש ל"ש דאם קול שברה שמע דלא יצא אלא אותן השומעים על שפת שבור אבל השומעים בבור יצאו קמ"ל דאף דשתוקע אינו אינו יצא מ"מ אמריס השומעים

דרישה

בהכא כשהיה לתקיעה ונלע"ד דס"ל לרבינו דכיון דמנהגן היה לברוח מהתקיעה כמ"ש שהמנהג ספרד היה לברוח מהשמלות עד שסולדו לשבור אחד מהשוק א"כ מקרי אין שם אחר לתקוע דהא כל אחד אינו רוצה לתקוע ורוצים שיצ"ל הוא שלום' ומוכרח לשם שיתקע לכך אם הוא מובטח דשאי לתקוע משא"כ בנשיאת כפים דאם יש שם כהן אחר שתיהה רמיא גליה בשלשה עשין שכל אחד ואחד מחויב ליטול כפיו · ובזה מיושב ג"כ הש"ע וק"ל : וה"כ

חדושי הגהות

תקפו א הבדק חבית הנרשם כאן הוא פשוטל הבנה ולענ"ד שנו המדפיסים בציונו ואין כאן מקומו רק שייך לעיל אחר מלת עכ"ל (של המזרחי שהביא הב"י) : ר"ע

בדיעבד והוא כתב בסמוך לכל שהוא כפוף יוצאין בו לכתחלה אע״פ שאינו של חיל לכך כ״ל דה״ק אם אין לו שופר שיהיה בו שום תנאי מג׳ תנאים אלו שאינו של חיל אלא משאר מינים וגם אינו כפוף אלא פשוט יוצא בדיעבד שאם היה כפוף אע״פ שאינו של חיל תוקעין בו לכתחלה :

הגוזל שופר ותקע בו יצא וכו׳ כ״כ הרא״ש (שם) דאיתא בירושלמי מה בין לולב לשופר א״ר אסי בלולב כתיב ולקחתם לכם משלכם ברם הכא יום תרועה יהיה לכם מ״מ והרמב״ם כתב כפ״א כלשון הזה שופר הגזול שתקע בו יצא שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אע״פ שלא נגע בו ולא הגביהו השומע הא ואין בקול דין גזל ובאיר דבריו ה״ה שבא לחלק בין שופר הגזול ללולב ומצה הגזולים ונתן טעם לפי שמצות השופר איננה אלא השמיעה והשמיעה היא בלא הנעה ובלא הגבהה מן השומע אע״פ שהתוקע נוגע בו מ״מ אין השומע נוגע בו כלל אלא ששומע הקול היוצא ואין בקול דין גזל ולפיכך אף התוקע יוצא בו אבל לולב ומצה אין אדם יכול לצאת י״ח בהם אלא בנגיעת גופן ולפיכך כשאין גזולים לא יצא בהם זהו ביאור דברי רבינו וכן מפרש בירושלמי מה בין לולב ומה בין שופר א״ר אלעזר תמן בגופו הוא יוצא הכא בקולו ודברים פשוטים הם ובהשגות א״א אפילו יהיה בקול דין גזל יום תרועה יהיה לכם מ״מ הכי איתא בירושל׳ ע״כ סובר הרא״ש כדברי מי שאומר כן בירושלמי ומ״מ אין כאן מקום להשגה אחר שהדין והטעם שהזכיר רבינו אמת עכ״ל :

כתב הג״א בסוף ר״ה בשם א״ז שופר הגזול פסול ומפרש בירושלמי כגון שגזל שופר משופה הוא דאסור אבל גזל קרן ושיפהו דמיס הוא חייב לו וכשר ע״כ. ומאחר שהפוסקים שכתבתי מכשירים וא״ז פוסל וכולם נתליס בירושלמי ראיתי להעתיק דברי הירושלמי ולבאר לפי דברי המפרשים המכשירים ולפי דברי הפוסלים. גרסי׳ בר״פ לולב הגזול שופר של ע״ז ושל עיר הנדחת ר״א אומר כשר תני ר׳ חייא כשר תני ר׳ הושעיא פסול הכל מודים בלולב שהוא פסול מה בין שופר ומה בין לולב א״ר יוסי בלולב כתיב ולקחתם לכם משלכם לא משל איסורי הנייה ברם הכא יום תרועה יהיה לכם מ״מ אר״א תמן בגופו הוא יוצא ברם הכא בקולו הוא יוצא ויש קול אסור בהנייה מה פליגין בשגזלו משופה אבל אם גזלו ושיפהו דמיס הוא חייב לו ע״כ בירושל׳ וה״פ דמלאפליג ר״ח ור׳ הושעיה בשופר של ע״ג ושל עיר הנדחת תמיהא נשמע דפליגי כמי בגזול דאמר מדמי ליה לולב ומר לא מדמי ליה וקאמר דע״כ לא פסל ביה ר׳ הושעיה אלא בשגזלו משופה דאית ביה משום מצוה הבאה בעבירה אבל אם גזלו ושיפהו דמיס הוא חייב לו דקנייה בשינוי מעשה ושינוי השם ולא מיקרי גזול וא״ז סובר כיון דבגמרא דידן אמרינן דבשופר של עיר הנדחת לא יצא א״כ קמה לה הלכתא כר׳ הושעיה דפסל וא״כ שופר הגזול כמי פסול כל שגזלו משופה ואיכ דבותא דמכשרי בגזול טעמייהו דכיון דר״א סבר כר׳ חייא ור׳ יוסי מדמפרש טעוויה משמע כמי דסבר כוותיה והו״ל ר׳ הושעיה יחיד לגבייהו ולא קי״ל כותיה ואע״ג דבגמרא דידן (ר״ה כח ·) פסלינן בשל עיר הנדחת ובע״ג של ישראל ור׳ חייא מכשר בשל ע״ג ואיכא למימר דדוקא בדעו״ג מכשר ולא בשל ישראל דהא עיר הנדחת ע״כ בשל ישראל היא איכא למימר דאע״ג דפסלינן לה בגמ׳ לאו משום טעמא דר׳ הושעיה פסלינן ליה דאיהו פסל ליה משום איסורי הנייה ואנן לא פסלינן ליה משום איסורי הנאה דהא שופר של ע״ג של עו״ג אסור בהנאה הוא וכן שופר של עולה אסור בהנאה אלא כשגזלו משופה דאית ביה משום מצוה הבאה בעבירה אבל אם גזלו ושיפהו דמיס הוא חייב לו דקנייה בשינוי מעשה ושינוי השם ולא מיקרי גזול וא״ז סובר כיון דבגמרא דידן אמרינן דבשופר של עיר הנדחת לא יצא א״כ קמה לה הלכתא כר׳ הושעיה דפסל וא״כ שופר הגזול כמי פסול כל שגזלו משופה ואיכ דבותא דמכשרי בגזול דכיון דר״א סבר כר׳ חייא ור׳ יוסי מדמפרש טעוויה משמע כמי דסבר כוותיה והו״ל ר׳ הושעיה יחיד לגבייהו ולא קי״ל כותיה ואע״ג דבגמרא דידן (ר״ה כח ·) פסלינן בשל עיר הנדחת ובע״ג של ישראל ור׳ חייא בשל ע״ג ואיכא למימר דדוקא בדעו״ג מכשר ולא בשל ישראל דהא עיר הנדחת ע״כ בשל ישראל היא איכא למימר דאע״ג דפסלינן לה בגמ׳ לאו משום טעמא דר׳ הושעיה פסלינן ליה דאיהו פסל ליה משום איסורי הנייה ואנן לא פסלינן ליה משום איסורי הנאה דהא שופר של ע״ג של עו״ג אסור בהנאה הוא וכן שופר של עולה אסור בהנאה אלא כשגזלו משופה דאית ביה משום מצוה הבאה בעבירה אבל אם גזלו ושיפהו דמיס הוא חייב לו דקנייה בשינוי מעשה ושינוי השם ולא מיקרי גזול וא״ז סובר כיון דבגמרא דידן אמרינן דבשופר של עיר הנדחת לא יצא א״כ קמה לה הלכתא כר׳ הושעיה דפסל וא״כ שופר הגזול כמי פסול כל שגזלו משופה ואיכ דבותא דמכשרי בגזול טעמייהו דכיון דר״א סבר כר׳ חייא ור׳ יוסי מדמפרש טעוויה משמע כמי דסבר כוותיה והו״ל ר׳ הושעיה יחיד לגבייהו ולא קי״ל כותיה ואע״ג דבגמרא דידן (ר״ה כח ·) פסלינן בשל עיר הנדחת ובע״ג של ישראל ור׳ חייא בשל ע״ג ד

אמרינן דיוצא בגזול : המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו [מ] תקיעת מצוה דמצות לאו ליהנות ניתנו ולא חשיב הנאה מה שיוצא בו ידי חובתו . כל הקולות כשרים בשופר הלכך היה קולו עב מאד או דק מאד או באיזה ענין שיהיה כשר (יא) [כ] ניקב וסתמו שלא במינו אפילו אם אינו מעכב התקיעה לאחר הסתימה שהיה בתחלה פסול אפילו נשתייר בו רובו ובעל

שמ״ש רבינו ומעפ״י שהוא גזול קאי למ״ש דבטל עו״ג לא יצא אע״כ לא נתכוין לזכות בו דהשתא הו״ל גזול עכ״ל ושרי ליה מאריה דהא הך מילתא דלא נתכוין לזכות בו לא איירי אלא בשופר של הפקר דלא שייך ביה גזול ומע״ג דלכאורה משמע מלשון הרא״ש דקאי אלא נתכוין לזכות בו וכמו שעלה ע״ד כ״י מי אפשר לפרש כן ומ״ה נשמר רבינו וכתב אחי ומעפ״י שהוא גזול לאחר שכתב אבל אם נתכוין לזכות בו וכו׳ כדי לאורויי דלא קאי אלא נתכוין לזכות בו וכו׳ וכך היא גם דעת הרא״ש למעיין בדבריו גם בתו׳ בפ׳ כיסוי הדם ופ׳ לולב הגזול לא הזכירו כלל מדין גזל כשכתבו חילוק זה דלא נתכוין לזכות בו אלא הזכירו דין שאול והיינו טעמא דכיון דאיירי באין לו בעלים לא שייך דין גזל אלא דין שאול וזו״ק :

המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו וכו׳ מימרא דרבא פ׳ ראוהו ב״ד ופי׳ דאפילו המודר עצמו תוקע בו אבל הרי״ף ובעל המאור גורסים מותר לתקוע לו פי׳ אדם אחר תוקע לו וכ״כ הכל בו בשם הגאון דהוא עצמו אסור כיון דנהנה בתקיעתו ורבינו נמשך אחר גירסת הרא״ש שגורס לתקוע בו וכ״כ הרמב״ם וה״ר יונתן והאגודה מיהו למעשה נקטינן לחומרא אדא דהא חזינן דהתוקע נהנה בתקיעתו ועוד דהא אמר רבא גופיה המודר הנאה ממעיין טובל בו טבילת מצוה בימות הגשמים אבל לא בימות החמה דאיכא הנאת הגוף אלמא אף על גב דעיקר דעתו בטבילה לשם מצוה אפילו הכי אסור ביה״מ כיון דאיכא נמי הנאה הוא הדין בשופר ומיהו כשאין שם אחר שיכול לתקוע לו כדאי הם הרמב״ם והרא״ש לסמוך עליהן בשעת הדחק וע״ל בסימן תקפ״ט בדין המודר הנאה מחבירו :

ניקב וסתמו וכו׳ אפילו אינו מעכב התקיעה לאחר הסתימה שחזר קולו לכמות שהיה בתחלה פסול אפילו נשתייר בו רובו אין לדקדק מלשונו דדוקא כשהיה מעכב קודם הסתימה הוא דפסול אבל אם לא היה מעכב לא קודם הסתימה ולא לאחר הסתימה אינו פסול כיון דאין קולו שלאחר הסתימה בא מן הסתימה ולא הוי שופר וד״א דא״כ הו״ל לרבי׳ לפרש חילוק זה בהדיא לדעת הגאונים ותו שהרי לדעת הגאונים אפילו סתמו במינו אם מעכב התקיעה לאחר הסתימה פסול ואין חילוק דאפילו היה מעכב נמי קודם הסתימה ואין אומרין דאין כאן קול סתימה ואעפ״י שהר״א מזרחי כתב על זה שלא שמע טעם נכון מ״מ הדין דין אמת וב״י כ׳ דהטעם הוא מפני שאי אפשר שיהיה הקול שוה ומלא שהוא קול שופר וד״א וא״כ הכא נמי איכא למימר הא׳ טעמא דאי אפשר שיהיה הקול שוה ותו כיון דס״ס הקול בא נמי מן הסתימה שלא במינו הוי קול שופר וד״א אע״פ שלא היה מעכב קול׳ אלא ודאי אין חילוק וכן כל שאר מחברים שהעתיקו דעת הגאונים לא חלקו בזה אלא כתבו להדיא דלא מתכשר אלא דאיכא תלתא למעליותא נשתייר רובו וסתמו במינו ואינו מעכב התקיעה . ופי׳ נשתייר רובו היינו שנשתייר רוב אורך השופר שלא ניקב בין שהשופר גדול או קטן והטעם דכל שלא נשתייר רובו הו״ל כאילו דבק שברי שופרות ואפילו יש שיעור שופר מן הנקב פסול אבל נשתייר רובו בכולו וכאילו לא ניקב ואז אפילו לא נשתייר שיעור שופר ממקום הנקב עד הנחת הפה אר היכא דאיכא תלתא למעליותא . וכתב הר״א מזרחי שאפילו היה הנקב גדול וקרוב לאינו כשר כיון שנשתייר בו כחוט השערה יותר מאינו עיין עליו וגראה נמי דאם ניקב בראבו ובהיקפו לריך נמי שישתייר בו רוב היקפו שלא ניקב ואפילו נשאר מהנקב שיעור שופר ולא דמי לנסדק . ופי׳ מעכב התקיעה כתב ה׳ המגיד שנחלש הקול קצת ויוצא משם כך פי׳ הרמב״ן : ומ״ש

דיסראל אמרינן בשם״פ כיסוי הדם דלא יצא משום דכיון דאין לה בטלה כתוקי מכתת שיעוריה וכשופר בעינן שיעורא וה״ה דבשל תקרובת ע״ז דעו״ג לא יצא דאית לה בטלה עולמי׳ דהא איתקש למת אלא ודאי בע״ז דעו״ג א״כ במשמשי ע״ז עסקינן וכגון שנטלו ע״מ שלא לזכות בו הא נטלו לזכות בו מדאגבהה קנייה והו״ל כע״ז דיסראל וכן כתב ה״ה בפ״א בשם הרשב״א ז״ל והמרדכי כתב ג״כ דבע״ז של עו״ג מיירי וכגון שהגביהו ע״מ שלא לזכות בו ואח״כ כתב בשם ר״ת דאפי׳ בע״ז דעו״ג לא יצא אלא דוקא לאחר ביטול ואפילו לאחר ביטול לכתחלה לא יטול ואם נטל יצא וכגון שנתבטל מעי״ט אבל בי״ט בטיא היא במסכת עבודת כוכבים בפ״ג אם יש דיחוי אצל מצות ולא איפשיטא ע״כ (ב) :

המודר הנאה משופר מותר לתקוע ראוהו ב״ד (שם) וכ׳ הר״ן וכי בו תקיעת מצוה וכו׳ מימרא דרבא בפ׳ אמרי׳ נמי דשרי דוקא במודר הנאה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו אבל באומר קונם שופר לתקיעתו עלי אסור לתקוע אפילו תקיעה של מצוה שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות אבל אומר שבועה שלא אשמע קול שופר של מצוה לוקה ושומע קול שופר של מצוה שאין השבועה חלה לבטל המצוה אלא בכולל באומר שבועה שלא אשמע קול שופר עכ״ל וכ״כ הכלבו בשם הרמ״ה והתוס׳ והג״א והמרדכי כתבו שם בפ״ב דנדרים (עז :) מסיק רבא דאם אמר ישיבת סוכה עלי קונם או אפילו אמר קונם שלא אשב בסוכה אסור לישב בסוכה של מצוה וגראה דהוא הדין גבי שופר דאם אמר תקיעת שופר עלי קונם אסור לתקוע אם לא נחלק משום דגבי סוכה בלא מצוה יש הנאה בישיבה אבל שופר אי לאו מצוה אין הנאה בתקיעה דאינו מתכוין לשיר עכ״ל :

כתב הכלבו המודר הנאה משופר מותר לתקוע לו תקוע׳ של מצוה פי׳ אדם אחר תוקע לו והוא שומע אבל הוא עצמו אמר הגאון שאסור לתקוע בו אפילו תקיעה של מצוה מפני שיש הרבה ב״א נהנים כשהן עצמן תוקעין וכל מידי דאיכא הנאה לגוף ליכא לשרויי בשביל שעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו (ג) :

כל הקולות כשרים בשופר הלכך היה קולו עב מאד כשר וכו׳ ברייתא בפרק ראוהו ב״ד (כז :) : **ניקב** וסתמו שלא במינו אפילו אם אינו מעכב התקיעה וכו׳ בפ׳ ראוהו ב״ד (שם) תנן ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר ובגמ׳ (שם) ניקב יסתמו בין במינו בין שלא במינו פסול רבי נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול א״ר יוחנן והוא שנשתייר רובו מכלל דשלא במינו אע״פ שנשתייר רובו פסול איכא דמתני לה אסיפא שלא במינו פסול אמר ר״י והוא שנפחת רובו מכלל דבמינו אף על פי שנפחת רובו כשר והסכימו הפוסקים לפסק הלכה כר״נ משום דכיון דר״י מפרש מלתיה אלתא כוותיה ס״ל . ובהני תרי ליתני דר״י אע״פ שהרי״ן גיאת פסק כליתנא בתרא הסכמת הפוסקים היא לפסוק כליתנא קמא ולהומרא אלא דתנן אם מעכב את התקיעה פסול פי׳ הר״ן אם מעכב את התקיעה עכשיו אפילו סתמו במינו פסול דכיון דמעכב את התקיעה כמלא שאינו בטל לגבי השופר והו״ל קול שופר ודבר אחר ואם לאו שאינו מעכב את התקיעה עכשיו אף על פי שהיה הנקב מעכב מתחלתו כשר לפי שהה שסתמו בו בטל לגבי השופר ומיהו דוקא בשסתמו במינו ומתני׳ ר״נ היא כמ״ש בגמ׳ ולא מצי לפרושי שכל שמעכב את התקיעה קודם שנסתם פסול אע״פ שאחר שנסתם אינו מעכב את התקיעה דהא בפלוגתייהו דר״נ ורבנן אמרינן בגמרא כליתנא בתרא דר׳ יוחנן דכי אמרינן שלא במינו פסול דוקא בשנפחת רובו אבל נשתייר רובו בין לר״נ בין לרבנן כשר ובודאי נקב גדול כ״כ א״א שלא היה מעכב התקיעות מתחלה קודם שנסתם וא״ה מתני׳ אמאן תרמייה אלא ודאי אף על פי

שמתחלתו היה מעכב כיון שעכשיו אינו מעכב כלום שהסתימה מהודק יפה ה״ז כשר לפי שהוא בטל לגבי השופר וכ״כ הרמב״ם בפ״א מהלכות שופר עכ״ל . ואמאי דתניא רבי נתן אומר במינו כשר כתב משמע ודאי דכי מכשיר ר״נ במינו דוקא בשאינו מעכב את התקיעה דהא מדשקיל וטרי ר״י אליביה משמע דכוותיה ס״ל ואם איתא דר״נ במינו מכשיר אפילו כשמעכב את התקיעה היכי מצי סבר לה כוותיה דהא ר״י הוא דאמר הלכה כשתם משנה ותנן אם מעכב את התקיעה פסול וסתמא קאמר אפילו היכא דסתמו במינו אלא ודאי כדאמרן ועל ליתנא קמא דר׳ יוחנן כתב הלכך להאי ליתנא ניקב וסתמו לא מתכשר אלא היכא דאיכא תלתא למעליותא נשתייר רובו וסתמו במינו ואינו מעכב את התקיעה עכ״ל . וכ״ה דברי הרמב״ם שכתב בפ״א סתמו במינו אם נשתייר רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה ה״ז כשר עכ״ל . וזהו הפי׳ שכתב רבי׳ בשם הגאונים ז״ל וכתב ה״ה שהעלה הרשב״א שכן דריך לפרש דמעכב התקיעה לאחר שסתמו קאמר מתני׳ דכיון דהסתימה מעכב את התקיעה הוי כמו שופר וד״א כי נשתנה הקול מחמת הסתימה לא חייסינן דכיון דעתה חוזר לכמות שהיה אין זה נקרא שופר וד״א ומתני׳ כרבנן דפסלו אפילו במינו דמתניתין סתמא קתני ובירוש׳ דחיק לאוקמי מתניתין אף כר״נ ומוקי לה בשסתמו במינו הלכך שופר שניקב וסתמו במינו אם חזר קולו לכמות שהיה תחלה ד״ה כשר ואם לא חזר קולו כבתחלה פלוגתא דר״נ ורבנן והלכה כר׳ נתן ובהני תרי ליתנא דרבי יוחנן הלכה כליתנא קמא לחומרא הלכך בחיבו כשר אפילו לא חזר קולו כבתחלה והוא שנשתייר רובו שלא במינו אם לא חזר קולו כבתחלה פסול אפילו אם נשתייר רובו ובלא סתימה נמי אפילו נשתנה קולו כשר כדאיתא בירושלמי וטעמא דר״נ בשסתמו שלא במינו ונשתנה קולו הויא שופר וד״א כי שינוי הקול בא מחמת ד״א שאינו ממין השופר אבל מינו אפילו נשתנה קולו אין ד״א גורם שינוי הקול וכל הקולות כשרים בשופר ומהאי טעמא נמי בלא סתימה אף מעכב כשר דאין כאן שינוי מחמת ד״א ואם סתמו שלא במינו והקול הוא כמו שהיה קודם סתימה פסול דשופר וד״א קריבן ביה כיון דאין הקול כמו שהיה קודם נקיבה זו היא שיטת התוס׳ ע״פ הירושל׳ דר״נ אמעכב את התקיעה קאי ולקולא ורמיתי גדולים שפי׳ דר״נ אוסיף לאו כשר קאי ולהומרא ופוסל שלא במינו אפילו אינו מעכב את התקיעה ואינו עיקר עכ״ל הרא״ש הדבר מבואר דהני תרי פירושו פליגי בהכי דלפירוש הרמב״ם והר״ן פלוגתא דרבנן ור״נ קיימא אהיכא דאינו מעכב דאילו במעכב בין במינו בין שלא במינו פסול לד״ה ומתני׳ דמפלגת בין מעכב לשאינו מעכב בשסתמו במינו מיירי ור״נ היא דאילו לרבנן אפילו סתמו במינו וגם אינו מעכב פסול הלכך לדידן דקי״ל כר״נ היכא דסתמו במינו ואינו מעכב כשר והוא שנשתייר רובו כדקאמר ר״י ואי בגר חד מהני תלתא פסול ולדעת הרא״ש פלוגתא דרבנן ור״נ קיימי אהיכא דמעכב את התקיעות דאילו בשאינו מעכב אפילו סתמו שלא במינו כשר לד״ה ומתני׳ דמפלגת בין מעכב לשאינו מעכב אי מוקמית לה כרבנן מיתוקמא בין במינו בין שלא במינו ואי מוקמית לה כר״נ מיתוקמא דוקא בשסתמו בשאינו מינו דאילו במינו אפי׳ מעכב את התקיעה כשר ור״י דאמר והוא שנשתייר רובו ודאי קאי אמתני׳ דקתני בברייתא ר״נ אומר במינו כשר הלכך במינו אפילו אם מעכב את התקיעה כשר והוא שנשתייר רובו ואי בגר חד מהני תרי פסול . מיהו אי קאי אמתני׳ דמכשיר מתני׳ בשסתמו שלא במינו ואם אינו מעכב

את התקיעה משמע דפלוגתא דרבינו ור״י הוא דלדעת רבי׳ התס

דרכי משה

(ב) עיין תוספות פרק לולב הגזול (לא :) שהאריכו בזה : (ג) כתב הרשב״א בתשובה סימן כ״ג וסימן תר״ל דכל הפסול בשופר יום ראשון פסול ביום שני : עי׳

דרישה

ולאפוקי אם עומד בפנים דיוצא . וזהו שכל דוקא אבל לפי מ״ש מ״ש דא״ל המשנה הביא בקלרס ומסיק וקאמר דלפעמים התוקע עצמו לא יצא וכיון כשעומד בחוץ . ולאפוקי מיהך דבא דקתני במשנה עצמו ויצא התוקע וכיון שעומד בפנים ותוקע . ודו״ק . ועכ״פ כ״ל במ״ש הרא״ש וכשנים פיו בפנים ר״ל פה השופר ואין לריך שיכנים התוקע שם פיו מ״ל דמ״ה קאמר שהכנים פיו ר״ל פיו לחוד ולאפוקי שהכנים שם גם אזנו דאז יצא דהא קול שופר שמעת ודו״ק שגם לפירש״י יש לייסב דברי רבינו דמייתי דאייתי מהתוקע שתוקע לתוך הבור דלא יצא אם קול הבור שמע ולא קול שופר אלא שכתבתי שאמת כדי לייסב הא דקאמר רבינו ושיבא ל׳ המשנה לומר לא יצא שתמא וק״ל :

סי׳ תקפו [מ] **תקיעת** מצוה כתב הכל בו בשם גאון דדוקא אדם אחר תוקע לו והוא שומע אבל הוא עצמו אסור לתקוע בו אפילו תקיעת מצוה מפני שיש הרבה בני אדם נהנים כשהם עצמם תוקעין וכל מידי דאיכא הנאה לגוף ליכא לשרויי משום בעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו וכתב הר״ן וכי אמרינן נמי דשרי דוקא במודר הנאה משופר דמצוה לאו ליהנות ניתנו אבל באומר קונם שופר שלא אשמע קול שופר אם לא בנדרים חלים על דבר מצוה כדבר רשות אבל אומר שבועה שלא אשמע קול שופר של מצוה לוקה ושומע קול שופר של מצוה שאין השבועה חלה לבטל המצוה אלא בכולל שאומר שבועה שלא אשמע קול שופר עכ״ל וכ״כ הכלבו בשם הרמ״ה והתוס׳ והרא״ש והמרדכי כתבו שם בפ״ב דנדרים (עז :) מסיק רבא דאם אמר ישיבת סוכה עלי קונם או אפילו אמר קונם שלא אשב בסוכה אסור ליסב בסוכה של מצוה וגראה דהוא הדין גבי שופר דאם אמר תקיעת שופר עלי קונם אסור לתקוע אם לא נחלק משום דגבי סוכה בלא מצוה יש הנאה ביסיבה אבל שופר אי לאו מצוה אין הנאה בתקיעה דאינו מתכוין לשיר עכ״ל :

כתב הכלבו המודר הנאה משופר מותר לתקוע לו תקוע׳ של מצוה פי׳ אדם אחר תוקע לו והוא שומע אבל הוא עצמו אמר הגאון שאסור לתקוע בו אפילו תקיעה של מצוה מפני שיש הרבה ב״א נהנים כשהן עצמן תוקעין וכל מידי דאיכא הנאה לגוף ליכא לשרויי בשביל שעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו (ג) :

כל הקולות כשרים בשופר הלכך היה קולו עב מאד כשר וכו׳ ברייתא בפרק ראוהו ב״ד (כז :) : **ניקב** וסתמו שלא במינו אפילו אם אינו מעכב התקיעה וכו׳ בפ׳ ראוהו ב״ד (שם) תנן ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר ובגמ׳ (שם) ניקב יסתמו בין במינו בין שלא במינו פסול רבי נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול א״ר יוחנן והוא שנשתייר רובו מכלל דשלא במינו אע״פ שנשתייר רובו פסול איכא דמתני לה אסיפא שלא במינו פסול אמר ר״י והוא שנפחת רובו מכלל דבמינו אף על פי שנפחת רובו כשר והסכימו הפוסקים לפסק הלכה כר״נ משום דכיון דר״י מפרש מלתיה אלתא כוותיה ס״ל . ובהני תרי ליתני דר״י אע״פ שהרי״ן גיאת פסק כליתנא בתרא הסכמת הפוסקים היא לפסוק כליתנא קמא ולהומרא אלא דתנן אם מעכב את התקיעה פסול פי׳ הר״ן אם מעכב את התקיעה עכשיו אפילו סתמו במינו פסול דכיון דמעכב את התקיעה כמלא שאינו בטל לגבי השופר והו״ל קול שופר ודבר אחר ואם לאו שאינו מעכב את התקיעה עכשיו אף על פי שהיה הנקב מעכב מתחלתו כשר לפי שהה שסתמו בו בטל לגבי השופר ומיהו דוקא בשסתמו במינו ומתני׳ ר״נ היא כמ״ש בגמ׳ ולא מצי לפרושי שכל שמעכב את התקיעה קודם שנסתם פסול אע״פ שאחר שנסתם אינו מעכב את התקיעה דהא בפלוגתייהו דר״נ ורבנן אמרינן בגמרא כליתנא בתרא דר׳ יוחנן דכי אמרינן שלא במינו פסול דוקא בשנפחת רובו אבל נשתייר רובו בין לר״נ בין לרבנן כשר ובודאי נקב גדול כ״כ א״א שלא היה מעכב התקיעות מתחלה קודם שנסתם וא״ה מתני׳ אמאן תרמייה אלא ודאי אף על פי

שמתחלתו היה מעכב כיון שעכשיו אינו מעכב כלום שהסתימה מהודק יפה ה״ז כשר לפי שהוא בטל לגבי השופר וכ״כ הרמב״ם בפ״א מהלכות שופר עכ״ל . ואמאי דתניא רבי נתן אומר במינו כשר כתב משמע ודאי דכי מכשיר ר״נ במינו דוקא בשאינו מעכב את התקיעה דהא מדשקיל וטרי ר״י אליביה משמע דכוותיה ס״ל ואם איתא דר״נ במינו מכשיר אפילו כשמעכב את התקיעה היכי מצי סבר לה כוותיה דהא ר״י הוא דאמר הלכה כשתם משנה ותנן אם מעכב את התקיעה פסול וסתמא קאמר אפילו היכא דסתמו במינו אלא ודאי כדאמרן ועל ליתנא קמא דר׳ יוחנן כתב הלכך להאי ליתנא ניקב וסתמו לא מתכשר אלא היכא דאיכא תלתא למעליותא נשתייר רובו וסתמו במינו ואינו מעכב את התקיעה עכ״ל . וכ״ה דברי הרמב״ם שכתב בפ״א סתמו במינו אם נשתייר רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה ה״ז כשר עכ״ל . וזהו הפי׳ שכתב רבי׳ בשם הגאונים ז״ל וכתב ה״ה שהעלה הרשב״א שכן דריך לפרש דמעכב התקיעה לאחר שסתמו קאמר מתני׳ דכיון דהסתימה מעכב את התקיעה הוי כמו שופר וד״א כי נשתנה הקול מחמת הסתימה לא חייסינן דכיון דעתה חוזר לכמות שהיה אין זה נקרא שופר וד״א ומתני׳ כרבנן דפסלו אפילו במינו דמתניתין סתמא קתני ובירוש׳ דחיק לאוקמי מתניתין אף כר״נ ומוקי לה בשסתמו במינו הלכך שופר שניקב וסתמו במינו אם חזר קולו לכמות שהיה תחלה ד״ה כשר ואם לא חזר קולו כבתחלה פלוגתא דר״נ ורבנן והלכה כר׳ נתן ובהני תרי ליתנא דרבי יוחנן הלכה כליתנא קמא לחומרא הלכך בחיבו כשר אפילו לא חזר קולו כבתחלה והוא שנשתייר רובו שלא במינו אם לא חזר קולו כבתחלה פסול אפילו אם נשתייר רובו ובלא סתימה נמי אפילו נשתנה קולו כשר כדאיתא בירושלמי וטעמא דר״נ בשסתמו שלא במינו ונשתנה קולו הויא שופר וד״א כי שינוי הקול בא מחמת ד״א שאינו ממין השופר אבל מינו אפילו נשתנה קולו אין ד״א גורם שינוי הקול וכל הקולות כשרים בשופר ומהאי טעמא נמי בלא סתימה אף מעכב כשר דאין כאן שינוי מחמת ד״א ואם סתמו שלא במינו והקול הוא כמו שהיה קודם סתימה פסול דשופר וד״א קריבן ביה כיון דאין הקול כמו שהיה קודם נקיבה זו היא שיטת התוס׳ ע״פ הירושל׳ דר״נ אמעכב את התקיעה קאי ולקולא ורמיתי גדולים שפי׳ דר״נ אוסיף לאו כשר קאי ולהומרא ופוסל שלא במינו אפילו אינו מעכב את התקיעה ואינו עיקר עכ״ל הרא״ש הדבר מבואר דהני תרי פירושו פליגי בהכי דלפירוש הרמב״ם והר״ן פלוגתא דרבנן ור״נ קיימא אהיכא דאינו מעכב דאילו במעכב בין במינו בין שלא במינו פסול לד״ה ומתני׳ דמפלגת בין מעכב לשאינו מעכב בשסתמו במינו מיירי ור״נ היא דאילו לרבנן אפילו סתמו במינו וגם אינו מעכב פסול הלכך לדידן דקי״ל כר״נ היכא דסתמו במינו ואינו מעכב כשר והוא שנשתייר רובו כדקאמר ר״י ואי בגר חד מהני תלתא פסול ולדעת הרא״ש פלוגתא דרבנן ור״נ קיימי אהיכא דמעכב את התקיעות דאילו בשאינו מעכב אפילו סתמו שלא במינו כשר לד״ה ומתני׳ דמפלגת בין מעכב לשאינו מעכב אי מוקמית לה כרבנן מיתוקמא בין במינו בין שלא במינו ואי מוקמית לה כר״נ מיתוקמא דוקא בשסתמו בשאינו מינו דאילו במינו אפי׳ מעכב את התקיעה כשר ור״י דאמר והוא שנשתייר רובו ודאי קאי אמתני׳ דקתני בברייתא ר״נ אומר במינו כשר הלכך במינו אפילו אם מעכב את התקיעה כשר והוא שנשתייר רובו ואי בגר חד מהני תרי פסול . מיהו אי קאי אמתני׳ דמכשיר מתני׳ בשסתמו שלא במינו ואם אינו מעכב

את התקיעה משמע דפלוגתא דרבינו ור״י הוא דלדעת רבי׳ התס

פרישה

(יא) **ניקב** וסתמו שלא במינו כל זה הוא דעת הרמב״ם והגאונים כמו שסייס רבינו דס״ל דבעינן תלתא למעליותא דהיינו סתמו במינו ואינו מעכב וגם נשתייר רוב שופר אז כשר ואפי׳ בגיר חד מהני תלתא פסול : ובעל

ס״ל כר״נ היא ומיירי דוקא בשסתמו בשאינו מינו דאילו במינו אפי׳

מעכב

אם נמי קאי דכללא כייל ר״י דאין לך לד כשרות אא״כ נשתייר רובו אבל ר״י כתב ניקב השופר וסתמו אם אינו מעכב את התקיעה כשר בין במינו ובין שלא במינו ואם מעכב התקיעה במינו כשר והוא ע״כ משמע מלשונו שם״ם והוא שנשתייר רובו לא קאי אלא אאם מעכב אבל באם אינו מעכב לא בעי שישתייר רובו נראה שהוא סובר דהא דקאמר ר״י והוא שנשתייר רובו לא קאי אלא אמאי דקתני ר״נ בברייתא במינו כשר כלומר אע״פ שמעכב התקיעה ומש״ה בעי דליהוי ביה חדא לטיבותא מיהא אבל מאי דמכשר מתני׳ בסתמו שלא במינו אם אינו מעכב את התקיעה אפילו בשלא נשתייר רובו נמי כשר דטיבותא דשאינו מעכב את התקיעה חשיבא טובא ומש״ה אפי׳ היכא דאיכא תרתי לריעותא כשר ויל״ד עוד כן מדבריו מדכתב וז״ל רי״ף כתב מהא שמעי׳ שאפי׳ שלא במינו אם נשתייר רובו ואינו מעכב את התקיע׳ כשר ולא הבנתי דבריו ולא סברתו בזה ע״כ • ואי איתא שהוא סובר דלפירוש הרא״ש אפילו בשאינו מעכבת לא מיתכשר אלא בשנשתייר רובו למה כתב שלא הבין דברי הרי״ף אלא ודאי שהוא סובר דלפי׳ הרא״ש כיון דבאינו מעכב מיירי לא הול״ל אם נשתייר רובו דאפילו לא נשתייר נמי כשר ולפי׳ הרמב״ם והר״ן ז״ל לא הו״ל להכשיר כיון דאיכא חדא לריעותא דהיינו שהוא שלא במינו ובהדיא כתב בסוף דבריו וז״ל אבל אם אינו מעכב ואפילו לא נשתייר רובו כשר :

ולענין מ״ש בשם הרי״ף ליתא בנוסחי דידן הכי אלא ה״ג ר״נ אומר במינו כשר אמר רבי יוחנן והוא שנשתייר רובו מכלל דבשלא במינו אפילו נשתייר רובו פסול : **ומ״ש** דלא נהירא ליה דברי בעל העיטור דכי סתמו שלא במינו אם נשתייר שיעור שופר ממקום הנקב עד הנחת פיו כשר כי היכי דאמרינן בנסדק לרחבו נראה שטעמו משום דלא אלא משום סדק דין הוא שבשנשתייר בו שיעור שופר כשר אבל בסתמו שלא במינו דמפסיל משום קול שופר ודבר אחר אחר כי נשתייר בו שיעור שופר מאי הוי אכתי קול שופר ודבר אחר הוא • וסמ״ג כתב מסופק ר״י אם יפסל אפילו ניקב חוץ לשיעור הכשירו כ״ז שלא נקלן : **ומ״ש** רבינו וכן אם נשאר קולו כמו שהיה קודם סתימה פסול בכלל מ״ם אם מעכב את התקיעה שלא חזר קולו לכמות שהיה כשהיה שלם פסול הוא ולא היה צריך לכתוב יותר אלא שנתכוין לאפוקי מהמפרשים שאם מעכב את התקיעה קודם סתימה קאמר וכבר סתרו פי׳ זה התוספות והרא״ש והר״ן ז״ל : **ומ״ש** שכל זמן שלא סתמו כשר אע״פ שנשתנה קולו כבר נתבאר שהוא ירושל׳ כתבו התוס׳ והרא״ש שם ומשמע מדברי התוס׳ דלא פליג תלמודא דידן אירושל׳ דהא גם הר״ן ור׳ יוחנן כתבוהו וכתב ה״ה בפ״א שגם הרמב״ן והרשב״א כתבו אבל הרי״ף והרמב״ם לא כתבו • והרא״ש כתב בתשובה שופר נקוב אין תוקעין בו עד שיסתם הנקב ואינו מעכב התקיעה כי רבו פירושים בשופר נקוב על פי הירושלמי והבבלי והכי עבדי עובדא כמ״ש עכ״ל • ודברים אלו סתומים דמשמע דאין תוקעין בו בעודו נקוב עד שיסתם ושלא כדברי הירושלמי דמכשר ואפשר לדחוק ולומר דה״ק אין תוקעין בו עד שיסתם ואינו מעכב כלומר אבל אם נסתם ומעכב לא ובלא נסתם כלל לא אירי והראשון נראה יותר • יהבלבו כתב י״מ אם מעכב התקיעה קודם שנסתם קאמר ואם אינו מעכב שאין נקיבתו ניכרת בקול כשתוקעין בו כשר אפילו לא סתמו ומ״מ ראוי לסתמו שלא יראה פגום וי״מ אם מעכב את התקיעה אחר הסתימה קאמר ולזה הפי׳ נראה שצריך לסתמו שאם לא נסתם יהיה פסול כיון שקולו פגום מחמת הנקב :

וכתב הר״ר אליה מזרחי זלה״ה ע״כ לומר דפירוש מעכב דמתני׳ אינו אלא לאחר שסתמו ולפ״ז אם היה מעכב הנקב את התקיעה קודם שסתמו וכשסתמו חזר הקול לכמות שהיה ליה דין ודיית דכשר מכיון דתלה הדבר בעיכוב דלאחר סתימה ותימא מ״ש מאיפכא זהב מבחוץ דאמרי׳ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול משום דהוי קול שופר וד״א ואילו הכא מכשיר אע״פ שאותו הקול שלאחר הסתימה הוא קול שופר וד״א שמא י״ל שמאחר שע״י הסתימה חזר הקול כמות שהיה בהיות השופר אלא אע״פ שקודם הסתימה היה מעכב ועכשיו אינו מעכב לא מיקרי קול הסתימה אלא קול השופר השלם ולא שייך הכא קול שופר וד״א אבל לא שמעתי טעם נכון היכא שהיה מעכב מתחלה ואח״כ סתמו ומעכב למה יהיה פסול והלא אין כאן קול הסתימה והו״ל כאילו לא סתמו כלל והיה ראוי שיהיה כשר כמו בניקב ולא סתמו דכשר אפי׳ מעכב את התקיעה כדקאמ׳ דירו׳ דבהא לא פליג תלמוד דידן אתלמוד ירוש׳ כדאי׳ בתוס׳ ר״ה עכ״ל • וג״ל דטעמא משום דכל שנסתם אע״פ שעדיין מעכב התקיעה א״א שיהיה מעכב כ״כ כמו שהיה מעכב קודם הסתימה ונמצא שהוא קול שופר וד״א שהרי קול זה אינו דומה לכשהיה שלם ולא כמו שהיה נקוב הלכך מיפסל :

נסדק לארכו אפילו כל שהוא אם ת״ר נסדק לארכו פסול וכתב הרא״ש דתני הכא אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר כדקתני גבי נסדק לרחבו משום דלארכו לא מיפסל אא״כ נסדק ע״פ כולו מראשו ועד סופו והיינו נסדק וזבקו דמתני׳ דאיירי נמי לכל ארכו ואשמעינן ברייתא דאע״ג שנקב שמעכב את התקיעה כשר כ״ז שלא סתמו נסדק כולו לאורכו פסול וי״מ דלהכי לא תני גבי ארכו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר משום דבכל דהו מפסיל לפי שמחמת רוח וחוזק התקיעה הסדק הולך ומוסיף עד שיסדק כולו וכל זמן שלא נסדק כולו אם דבקו כשר ופי׳ זה עיקר עכ״ל • וה״ה בפ״א כ׳ שדעת הרבה מן המפרשים דלא

פרישה

(יד) **ובעל** העיטור כתב כו׳ כי היכי דאמרינן בנסדק כו׳ פי׳ דס״ל אפילו אם מעכב את הקול אעפ״כ מכני כיון שנשתייר שיעור שופר משנינן לאיתך בנקבא כמ״ש בנסדק לרחבו : (יג) **ומ״ש** רבינו ול״נ היינו מטעם דלא דמי דסתם לא מיפסל אלא משום סדק דין הוא שבשנשתייר בו שיעור שופר כשר אבל בסתמו שלא במינו דמיפסל משום קול שופר וד״א שהרי קול זה לא דמי לכשהיה שלם ולא כמות שהיא נקוב הילכך מיפסל ועיין בדרישה : (יד) **אפילו** כ״ש פסול אף ע״פ שנשאר שיעור שופר לפי שמחמת רוח וחוזק התקיעה

ומ״ש ובעל העיטור כתב ואם נשתייר וכו׳ נראה שדעתו מאחר שאינו מעכב התקיעה לא מיקרי קול הסתימה אלא קול השופר השלם ולא שייך הכא קול שופר וד״א ולא מיתסר אלא היכא דלא נשתייר שיעור שופר ממקום הנקב דהתם ודאי כיון דהסתימה שלא ממינו הו״ל כאילו השלים השופר בדבר אחר שאינו מינו ופסול ורבינו שכתב ולא נהירא סובר דעיקר הטעם משום קול שופר וד״א דהשתא אף אם נשתייר בו שיעור שופר מאי הוי ס״ם קול שופר וד״א הוא ודע שבה״ג בה׳ שופר פסק דאפי׳ סתמו שלא במינו אם נשתייר רובו ואינו מעכב התקיעה כשר בנקב משהו ולא מפסיל אלא היכא שנפתח קרוב לאצלו וכך פי׳ הר״א מזרחי על הסמ״ג שהבינו דעת בה״ג אבל הרא״ש והר״ן והגהות מיימוניות כתבו בסתם שבה״ג פסק כשטת הגאונים נראה שהיה להם גי׳ אחרת בדבריו . ובדעת הרי״ף נחלקו רוב המחברים כתבו שדעתו כשיטת הגאונים אבל ה״ר ירוחם כתב שבגרסתו לספר האלפסי כתוב מהא שמעינן דאפילו שלא במינו אם לא נפתח רובו ואפי׳ מעכב התקיעה כשר וכך ראיתי בספר האלפסי ישן שהבינו תרתי לישני דר׳ יוחנן ובתר הכי כתב מהא שמעינן וכו׳ וה״ר ירוחם כתב ולא הבנתי דבריו ולא סברתו בזה ולי נראה פשוט שהרי״ף ז״ל לפי גירסא זו תופס שיטת בה״ג דאף שלא במינו כשר בנקב משהו ומש״ה הביא ב׳ הלשונות בסתם וכתב עליהם מהא שמעינן וכו׳ להורות דהלכה כתרתי לישני דר׳ יוחנן ועל הדרך שפי׳ הר״א מזרחי לדעת בה״ג שהובא בסמ״ג וה״ק :

ולדעת ר׳ יצחק וכו׳ דעת ר״י היא כיון דאיכא ביה הני תרתי למעלייתא כשר אע״פ שמעכב התקיעה כיון דלא הוי קול שופר וד״א ולא גרע כשסתמו במינו מאילו לא סתמו כלל דכשר אע״פ שנשתנה קולו כדאיתא בירושל׳ וה״ה אף בסתמו שלא במינו ואינו מעכב התקיעה נמי כשר שהרי אין כאן קול שופר וד״א כיון שלא נשתנה קולו שאין הקול בא מן הסתימה אלא מן השופר ומיהו דוקא בנשתייר הרוב דאיכא ביה נמי תרתי למעלייתא דאם לא נשתייר הרוב הו״ל כדבק שברי שופרות ומש״ה אפילו סתמו במינו ואינו מעכב התקיעה אינו כשר אף ע״ג דאיכא ביה נמי תרתי למעלייתא עד דנשתייר הרוב דכל זמן דלא נשתייר הרוב הו״ל כדבק שברי שופרות דלשיטת רבינו לעולם בעינן שישתייר בו הרוב אבל ה״ר ירוחם נחלק עליו בזה וכמ״ש בב״י :

ומ״ש וכן אם נשאר קולו כמו שהיה כו׳ פי׳ לא תימא דוקא כשלא היה מעכב קודם הסתימה הוא דפסול דהתם חזינן דהעיכוב הוא מחמת הסתימה דשלא במינו והוי קול שופר וד״א אבל היכא דהיה מעכב קודם הסתימה וגם לאחר הסתימה נשאר קולו כמו שהיה קודם הסתימה בהא לא הוי קול שופר וד״א כיון שהקול אינו בא מן הסתימה לכי קאמר וכן אם נשאר קולו כמו שהיה וכו׳ דלעולם פסול דכיון שלא חזר קולו לכמות שהיה שלם אי אפשר שלא ישתנה קולו קצת מחמת הסתימה והוי קול שופר וד״א וכמ״ש ודלא כפירוש בית יוסף :

ומ״ש וכל זמן שלא סתמו כשר כו׳ הכי איתא בירושלמי נראה מדברי רבינו דלשיטת הגאונים גם זה הוא פסול כיון דאית ביה חדא לגריעותא דנשתנה קולו ומש״ה כתב דין זה בסברת ר׳ יצחק וכן נראה מדברי הרמב״ם שלא כתב להיא דירושלמי נראה שסובר דלא קי״ל הכי אלא כתלמודא דידן דבעינן תלתא למעלייתא אבל מדברי ה׳ המגיד שכתב שהרשב״א סובר כשיטת הגאונים שהיא עיקר ואפ״ה כתב להיא דירושלמי משמע שסובר לחלק בין נסתם לאינו נסתם אף לשיטת הגאונים ויש לתמוה על רבינו שלא כתב בדין זה דבעינן נשתייר בו רובו לפי שיטתו דלעולם בעינן דנשתייר בו רובו ואף ה״ר ירוחם שחולק על שטת רבינו כתב בדין זה ודוקא בנשתייר בו רובו ע״ש ולענין הלכה אם ניקב ולא נסתם נראה דאם ניקב לאורכו ונשתייר רובו כשר אפילו לא נשתייר שיעור שופר ממקום הנקב ואע״פ שיש בו חסרון וכה״ג כתב הר״א מזרחי להדיא בדין זה עיין בו בדבור נסדק לאורכו ואם לא נשתייר רובו פסול אפילו נשתייר שיעור שופר ממקום הנקב ולכאה למימר דחשיב ליה לאידך כמאן דשקיל דדוקא בנסדק לרחבו קא אמרינן הכי אבל לאורכו הסברא להיפך דכיון דרוב אורכו ניקב הו״ל כאילו אורכו ניקב דרובו ככולו והו״ל כאילו כל השופר נחלק לשתים מצד אחד ופסול אבל בניקב לרחבו נראה כיון שלא נסתם לא גרע מדין נסדק וכי היכי דבנסדק רוב רחבו אם נשתייר שיעור שופר לצד פיו כשר ה״נ בניקב אבל מיעוטו כשר לגמרי ותדע שהרי גבי נסדק כתב רבינו אבל מיעוטו הו״ל ניקב בעלמא וכשר ומ״ש רבינו על דברי בע״ה דלא נהירא סברתו שמדמה ניקב לנסדק היינו בנקב ונסתם דוקא וכמו שפירשנו בסמוך כ״ל :

נסדק לאורכו אפי׳ כל שהוא פסול אם ת״ר נסדק לאורכו פסול וכו׳ וכתב הרא״ש דפירו׳ זה דנסדק לאורכו אפי׳ כל שהוא פסול הוא עיקר • וקש׳ מ״ש מניקב לאורכו ואין לפרש דאה״נ דלפי פי׳ זה פסול בניקב לאורכו אפי׳ כל שהוא דא״כ הו״ל לרבינו לפרושי ולמה כתב בסתם דנקב כשר כל זמן שלא סתמו ומצאתי בדברי הר״א מזרחי שכתב בזה וז״ל דמכח התקיעה הסדק מוסיף והולך תמיד עד שנסדק כולו ופסלוהו אף בסדק כל דהוא אע״ג דלא גרע מנקב כדי שלא יבא להסדק בשעת התקיעות ויחשוב שיצא בו אבל בנסדק לרחבו אין לחוש לזה שהרי אפילו נסדק כל הקיפו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר אבל בלא נשתייר בו שיעור תקיעה שאם יסדק כל הקיפו פסול בנסדק כל שהוא נמי פסול כמו בנסדק לאורכו ואפשר לומר ג״כ דברחבו אין הסדק הולך ומוסיף כמו באורכו דאין הסדק נסדק אלא באורכו ומש״ה אין לפסלו אלא בנסדק רוב הקיפו

דרישה

מעכב שרי כן הוא טעם פלוגתת הפוסקים בקיצור ורבינו כתב כאן דעת הגאונים והרמב״ם ובסמוך כתב דעת הרא״ש וד״י : [ג] **ול״נ** כו׳ שם דכתב רבינו ול״נ אע״ג דגם בשם הרא״ש כתב בסמוך דאם לא נשתנה קולו ונשתייר בו רוב כשר י״ל שאני התם דהרא״ש ס״ל דכל זמן שלא נשתנה קולו לא מיפסל משום קול שופר וד״א שהרי הד״א לא גרס שום שינוי קול ממה שהיה דאשונה אלא שהצריך רוב כדי שלא יסא כדיבק שברי שופרות דפסול אבל דעת הגאונים אלו דס״ל דכל שסתמו שלא במינו אפילו לא נשתנה קולו מיפסל משום קול שופר וד״א מטעם דאפי׳ קולו הוא בא גם מד״א ומש״ע פסלי׳ אפילו בנשתייר בו רובו משיעור שופר ובעל

העיטור ע״כ ס״ל כוותייהו • ווה מקרי קול שופר וד״א מדמייתי דאמיה מנסדק לרחבו • ש״מ דה״ק נמי דהוי קול שופר וד״א מעכב אמרינן כיון דנשתייר השיעור בנקבא נמי דמי כשופר אלא דאינו נהירא • דאם ס״ל כוותייהו אפילו נשתייר בו כל שיעור שופר שהיה יותר מקרב שיעור עדיין יש לפסלו מטעם דבכל מקום משופר וד״א ולא דמי לנסדק כמ״ש בפרישה גם כתבתי בפרישה דכתב סמ״ג דר״י נסתפק בנשתייר בו שיעור שופר אם לפסלו : (ד) **ולדעת** ר״י כו׳ שלא חזר כו׳ קולו לכמו שהיה

הקיפו ולא נשאר בו שיעור תקיעה אבל בנסדק מיעוטו אע"ג דלא נשתייר בו שיעור תקיעה כשר אך קשה דא"כ מאי נקט לרחבו דקאמר הא לא שייך בקרן סדוק אלא באורכו עכ"ל ונראה לפע"ד דלדעת רבינו צריך לפרש דלא שייך לומר דהסדק מוסיף והולך אלא באורכו ולהכי מכשיר בנסדק מישוע רחבו ופוסל במיעוט אורכו ומה שהקשה הרב דא"כ מאי נסדק לרחבו דקאמר הא לא שייך וכו' לאו קושיא היא דלענין זה דוקא שנאמר שמכת התקיעה הסדק מוסיף והולך הא ודאי לא שייך אלא בסדוק לאורכו שכח התקיעה היא נמשכת לאורכו של שופר ואינו כן לרחבו והסדק הנעשה ברחבו אינו מכח התקיעה אלא לשוס סיבה ע"י הכאה ונפילה אבל לעולם לשון נסדק שייך לומר על רחבו כמו על אורכו ומכל מקום למדנו מדברי הרב טעם החלוק שהסדק כל שהוא לאורכו פוסל יותר מנקב לאורכו והוא כדי שלא יבא להסדק בשעת התקיעו' כו' :

ומ"ש וה"מ שלא דבקו כו' שם בפסקי הרא"ש אמתני' דשופר שנסדק ודבקו פסול פי' דהיינו שנסדק מצד אחד לאורכו על פני כולו משמע אבל אם נשתייר ממנו כל שהוא שלא נסדק אם דבקו כשר וע"ש :

ומ"ש ואם נסדק כולו בין מצד אחד בין מב' צדדים ודבקו אפילו חממו באור כו' פי' לדעת הרא"ש ז"ל מיצטריך שסובר דאין חלוק בין דבקו בדבק לחממו באור והכל חשוב במינו וכשר והיינו דוקא כשהסדק הוא כל שהוא שאין פיסולו אלא על שם סופו שהסדק הולך ומוסיף עד שנסדק כולו אבל הכא שפיסולו מחמת שכבר נסדק כולו ואין שם שופר עליו אלא כתיכת שופר שתקנה ועשאה כעין שופר דמי ומ"ה אפי' דבקו פסול וא"כ סד"א דוקא דבקו בדבק דאע"פ שאין הדבר ניכר בין הסדקים סוף סוף לא נעשה השופר גוש אחד אבל אם חממו באור עד שנפשר וחבר קצותיו אחת אל אחת תו לא מקרי תיכת שופר שתקנה אלא שופר שלם קמ"ל דלא ופסול האריכתי להוציא ממ"ש הב"י בזה עיין עליו : **וכמה** שיעור התקיעה כדי שיאחזנו וכו' והיינו דאמר שיעור שופר טפח כלומ' אידי ואידי חד שעורא הוא ולא תימא דפליג רשב"ג דברייתא פרק ראוהו ד"ד אתני זעירא בפ' המפלת :

ומ"ש והאי דקאמר כדי שיאחזנו לאו אתוקע קאי אם כן הא דהמפלת דתני זעירא חמשה שיעורין טפח וחד מיניהו שופר ותני נמי כדי שיאחזנו הו"ל למתנייה בהדיא דהאי טפח דשופר אינו שוה לאיזך טפחים דבשופר הכל לפי מה שהוא אדם דהא אגרופו של בן אבטיח גדול ופה ויכא למטעי ולהקל למימר דאפי' בן אבטיח התוקע יוצא בטפח בינוני מדחשיב ליה עם שאר טפחים אלא ודאי כדי שיאחזנו אדם סתמא קאמר ולפיכך נקט בהמפלת טפח בסתמא וז"ש רבינו והיינו טפח כדפי' פירוש סתם טפח וכך היא הנוסחא בכל ספרי רבינו בהדיא באל"ף : ומ"ש והר"י גיאת כו' פי' דר"י גיאת דייק מלישנא דכדי שיאחזנו לאשמועינן דבעינן טפח שוחק אבל למאי דפריך דא"א לומר כדי שיאחזנו על התוקע מטעם דהו"ל לבאר בהמפלת בהדיא דשיעור טפח דשופר אינו שוה לאיזך טפחים א"כ בסתירה זו נמי נדחו דברי הרי"ץ גיאת דאי טפח שוחק בעינן בשופר הו"ל למתנייה בהדיא בהמפלת דאינו שוה לשאר טפחים שהם סתם טפח שאינו שוחק אלא ודאי גם בשופר לא בעי טפח שוחק וזהו שאמר ולמאי דפריסית אין צריך וב"י פי' בעינן אחר והניח בהדי אלא אל"ף ע"ש וע"ל בסימן תר"נ גבי שיעור טפח דלובב שם ביאורתי יותר : דבק

ה"מ שלא דבקו אבל דבקו כשר והוא שדבקו במינו וכתב הרמב"ן דסתימת דבק לא חשיב במינו אא"כ חממו באור עד שנפשר וחבר קצותיו אחד אל אחד אבל א"א ז"ל כתב שדבק חשיב במינו ולא חשיב שלא במינו אלא כשסותם הנקב בחתיכה אחרת אבל כשמחברו בדבק חוזר לכמות שהיה ואין הדבק ניכר בין הסדקים ואם נסדק כולו (טו) בין מצד אחד בין משני צדדין ודבקו אפילו חממו באור וחבר סדקיו זה עם זה פסול נסדק לרחבו אם נשאר מהסדק לצד פיו שיעור תקיעה כשר אפילו אם מעבב התקיעה דחשיב לאידך במאן דשקיל והוה ליה ארוך וקצרו ואם לאו פסול ודוקא שנסדק רוב רחבו אבל מיעוטו הו"ל נקב בעלמא וכשר וכמה שיעור תקיעה כדי שיאחזנו בידו ויראה מעט לבאן ולבאן והיינו דאמרי' שיעור שופר טפח דהיינו ד' אצבעות בגודל שהם ו' בקטנה ויאחזנו בד' אצבעות בינונית ומה שיראה ממנו לבאן ולבאן משלים והא דקאמר כדי שיאחזנו לאו אתוקע קאי דאם כן הו"ל למתנייה בהדיא הכל לפי מה שהוא אדם ואגרופו של בן אבטיח הוא גדול טפי אלא כדי שיאחזנו אדם סתמא והיינו טפח בדפרישית וה"ר יצחק גיאת כתב שצריך טפח שוחק כדי שיראה לבאן

דבקו היינו מעצמו שחממו באור ונפשר ונדבק ולא מסתבר לי כי א"א שידבק יחד ע"י חימום ולא מיקרי חיבור ע"י דבק שלא במינו אלא דוקא כשנקב וסתם הנקב בחתיכה אחרת אבל אם הבר הסדק בדבק חוזר לכמות שהיה ואין הדבק ניכר בין הסדקים ומשמע לרבינו דלא פסלה מתני' בנסדק ודבקו אלא כשנסדק מצד אחד לגמרי משום דאין שם שופר עליו אבל אם נשתייר ממנו כל שהוא שלא נסדק אם דבקו כשר ואפילו לדברי הפוסלים בנסדק כל שהוא דבקו אבל אם דבקו כשר וכ"כ בהדיא ר"י ונראה ודאי שכן הוא דעת הרא"ש מדכתב מה שהקשה הרמב"ן על פירש"י וקיים דברי רש"י דאם איתא דאפי' בדבקו נמי פסול בכל דהו א"כ לא משכחת דבקו דכשר ולא הוה נפקא לן מידי בין פירש"י לפירוש הרמב"ן ולא הו"ל להרא"ש להביא דבריהם בפסקיו אלא ודאי משום דאע"ג דנסדק כל שהו פסול ה"מ כשלא דבקו אבל אם דבקו כשר כל שנשתייר כל שהו שלא לבך הוצרך להביא דבריהם ללמדנו היאך יהיה ענין הדיבוק הזה ובהדיא כתב גבי הא די"מ דבכל דהו מפסיל שכ"ז שלא נסדק כולו אם דבקו כשר אבל הר"ן כתב לבולהו פירושים כי תנן ודבקו פסול כ"ש שלא דבקו ודבקו לרבותא נקטיה נראה מדבריו שלדעת הפוסלים בנסדק כל שהוא אפי' אם דבקו נמי פסלי והרמב"ם וסמ"ג כתבו סתם נסדק לאורכו פסול ולא הזכירו דבק כלל אין בדבריהם הכרע :

ומ"ש רבי' ואם נסדק כולו בין מצד אחד בין משני צדדיו ודבקו פסול הייגו מתני' דשופר שנסדק ודבקו פסול וכפירוש המפרשים דאפי' בנסדק מצד אחד הוא : **ומ"ש** אפילו חממו באור וחיבר סדקיו זה עם זה פשוט הוא דכיון דטעמא דמיפסל הוי משום דכשנסדק ע"פ כולו שוב אין שם שופר עליו כי חממו באור וחיבר סדקיו זה עם זה מאי הוי ובאמת שלא היה צריך לרבינו לכתוב אלא ואם נסדק כולו אפילו מצד אחד ודבקו פסול וממילא הוה משמע דאפי' חממו באור וחיבר סדקיו זה עם זה פסול דאי להרמב"ן הרי הוא מפ' דכי תנן נסדק ודבקו פסול בכה"ג הוא ואי להרא"ש הא לא מפליג כלל בין דבקו בדבק לחממו באור וחבר סדקיו זה עם זה והרוקח כתב נראה סדק ע"פ כולו לאורכו אע"פ שלא נשתייר שיעור תקיעה כשר והוא שלא ידבקנו בדבק יחד דהו"ל דבק שאינו מינו ופסול אבל לא דבקו כשר אבל קבלתי מאבא מורי הריב"ק שקבל מרבינו שמריה נסדק פסול אפי' דבקו בחמימות האש או שחממו בחמימות המים בלא דבק פסול :

נסדק לרחבו וכו' ברייתא שם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר ואם לאו פסול וכתב הרא"ש אם נשתייר בו שיעור תקיעה דחשבינן מן הסדק ולמטה כאילו ניטל ואפי' מעכב התקיעה כשר ואם לאו פסול וראיה דמיירי בנסדק רוב רחבו אבל מיעוט הו"ל כנקב בעלמא וכשר וכתב הר"ן אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר פירוש דוקא שנשתייר שיעור תקיעה לצד הפה הוא דמכשרינן משום דחזינן כל מה שלמעלה ממנו כאילו ניטל משם וכן נראין דברי הרמב"ם שפ"ב מהלכות שופר אבל הרב בעל העיטור הכשיר אפי' לא נשתייר לצד הפה וכ"ד הרי"ץ גיאת ז"ל עכ"ל ודברי הרא"ש שכתב דחשבי' מן הסדק ולמטה כאילו ניטל מוכיחים בפירוש הר"ן דבעי' ששיעור תקיעה ישתייר לצד הפה וכ"כ הגה"מ וכ"כ סמ"ג וסמ"ק : **וכמה** שיעור תקיעה כדי שיאחזנו בידו וכו' שם כמה שיעור תקיעה פירש רשב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה לבאן ולבאן וכתב הרא"ש והייגו טפח כדאמרי' בפ' המפלת (כו *) דשיעור שופר טפח ונקט האי לישנא הכי כדי שיאחזנו התוקע בידו ויראה לבאן ולבאן לפרש הטעם למה נתנו בו שיעור טפח כדי שיאחזנו התוקע בידו ויראה ולבאן ולבאן ולא יאמרו להוך ידו הוא תוקע וכ"כ הר"ן וז"ל וכ"ת לימא טפח בהדיא ז"ל דטעמא אתא לאשמועינן דמש"ה הוי שעוריה טפח כדי שיאחזנו בידו ויראה לבאן ולבאן דשעוריה כדאיתא במנחות וכשהוא אוחז אותו בד' אצבעות בינוניות ומה שנראה ממנו לבאן ולבאן משלים את השיעור עכ"ל וכך מצאתי בנוסחא אמיתית מספרי רבינו והייגו מדאמרינן שיעור שופר טפח דהייגו ד' אצבעות בגודל שהם שבה בקטנה ויאחזנו בד' אצבעות בינוניות ומה שיראה ממנו לבאן ולבאן משלים : **ומ"ש** והאי דקאמר כדי שיאחזנו לאו אתוקע קאי דא"כ הו"ל למתנייה בהדיא הכל לפי מה שהוא אדם וכו' כ"כ הר"ן וז"ל אלא כדי שיאחזנו התוקע קאמר דא"כ הכל כפי מה שהוא אדם ואגרופו של בן אבטיח יצאו כראש גדול של כל אדם אלא כדי שיאחזנו אדם בינוני והוא טפח ע"כ ותמיהא לי מלתא מאי דקשיא להו הא אע"פ דלא קתני ביה הכל לפי מה שהוא אדם מה בכך הא דכיון דתנא כדי שיאחזנו משמע דאתוקע קאי ותו לא איצטריך למתני הכל לפי מה שהוא אדם א לפיכך כ"ל שיש לגרוס בדברי רבי' בהדי במקום בהדיא כלומר דאם איתא דכדי שיאחזנו אתוקע קאי הו"ל למתנייה בפי"ז דכליס בהדי הגך דמני התם דשיעורם הכל לפי מה שהוא אדם דקומץ את המנחה וחופן את הקטורת ושותה כמלא לוגמיו בי"ה ומזון ב' סעודות לעירוב ואם איתא הו"ל למתני נמי ושיעור שופר כדי שיאחזנו הלכך ודאי כדי שיאחזנו אדם סתמא קאמר :

ומ"ש בשם הר"י גיאת שצריך טפח שוחק כדי שיראה לבאן ולבאן הר"י גיאת בא ליתן טעם אמאי נקט הכא האי לישנא דכדי שיאחזנו וכו' ולא כתב טפח וכתב דהייגו משום דסתם טפח משמע שאינו שוחק ולהכי נקט כדי שיאחזנו בידו ויראה לבאן ולבאן לאשמעינן דבעי' טפח שוחק • ורבינו כבר כ' דשיעור זה דכדי שיאחזנו וכו' הייגו ממש שיעור טפח מלומלם וזהו שכתב ולמאי דפריסית

ג"ל

דרישה

כו' ו"ל הרא"ש ד' ל"ט ע"ג אבל סתמו במינו אפילו נשתנה קולו אין זה גורם שינוי הקול וכל הקולות כשרים בשופר ומה"ט נמי בלא סתימה כשר אפילו מעכב דאין בלבן שינוי מחמת ד"א ואם סתמו שלא במינו והקול הוא כמו שהיה קודם סתימו פסול לשופר וד"א קרינא ביה כיון דאין הקול כמו שהיה קודם נקיבה אע"ל ומשמע לי כיון שנשתנה הקול מכמו שהיה בתחלה קודם נקיבה השומע השינוי יסבור דד"א גורם לו כי לא ידע שגם הסתימה כך היה קולו • וז"ש השופר וד"א קרינא ביה דר"ל אף שבאמת אינו ד"א מ"מ קרינא ביה מ"ב כיון דהשומע קול משופר שלם שאינו כמו קול שופר זה מקרי שופר וד"א ופסול אף כשהיה נקוב לא היה פסול דליכא למיפסל ליה מטעם ד"א דלא היה שם ד"א ובזה נתיישב תמיהת רא"ש שכתב על מ"ש רבינו בסמוך וכן אם נשאר קולו כמו שהיה קודם סתימה פסול כו' וכתב הוא וז"ל לא שמעתי טעם נכון למה יהיה פסול כיון שאם לא סתמו יהיה כשר אף על פי שנשתנה קולו וב"י תירץ משום דא"א שיהיה מעכב

פרישה

התקיעה הסדק הולך ומוסיף על שיסדק כולה רא"ש וכ' הרמב"ד ור"ן שאם הדקו הרבה במקום אחר במשיסה כשר שהרי הסתום מצמיחין שלא יתבקע ושוא שיתייר שיעור תקיעה ממקום הקשירה ולמעלה לצד הפה • כלבו :

(טו) **בין** מצד אחד בין מב' צדדים לכאורה היה נראה לפרש שר"ל שנסדק בכל צד אלא מכאן זה למעלה וזה אלמטה דאל"כ אלא שנסדק כולו מב' צדדין היינו דבק שבני שופרות שכתב רבינו בסמוך שוב מצאתי שרש"י פי' כן להדיא ממתניתין דף כ"ז ע"א דקתני שופר שנסדק ודבקו פסול שר"ל שנסדק כולו מב' צדדין ומש"ה פסול דהוה כב' שופרות וכתבו התוספות והרא"ש עליו דא"כ היינו שבני שופרות דתנן שם ופירשו שם דמיירי בנסדק מצד אחד אבל הרא"ש תירץ לפי' רש"י דא"ל שאני הכא שדינא שבר לשבר לאורך השופר ושייך לפוסלו משום כב' שופרות אבל הכא שכל אורך השופר מתיכה אחד אין פסולו דומה לדינא שבני שופרות וסד"א לא מיפסל עכ"ל : לפסו

הדושי הגהות

ול"נ דלא קשיא להו לרבינו ולהר"ן אשיעורא דכדי שיאחזנו אלא אשיעורא דהמפלת דקתני טפח סתמא דהו"ל למתנייה הכל לפי מה שהוא אדם (מהרל"ה) :

ודעתו

ב״ל כלומר לפי מה שפירשתי מ״ל לדחק ולומר דטעם דקתני בהמפלת הוי טעם שוחק: **דבק** שברי שופרות זו עם זו וכו׳ משנה בפרק ראוהו כ״ד (סס) דבק שברי שופרות פסול: **ומ״ש** אפילו יש בשבר שבנגד פיו שיעור שופר נראה דטעמא משום דשופר כדבסמוך לקמן:

הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין בלא במינו פסול ברייתא סס:

ומ״ש אפי׳ היה בו שיעור שופר כ״כ הרא״ש סס וז״ל ואפי׳ היה בו שיעור שופר מתחלה דשופר אחד אמר רחמנא ולא שני שופרות • והכלבו כתב שי״מ שאם היה בו שיעור והוסיף עליו כשר ע״כ: **הפכו** ותקע בו לא יצא לי״ש שהופכין החלוק וכו׳ ברייתא סס הפכו ותקע בו לא יצא אר״פ לא תימא דהפכיה כי כיתונא אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרחב י״ט כדרב מתנה דא״ר מתנה והעברת ד״ך העברתו בעינן ופירש״י דרך העברתו כדרך שהאיל מעכירו בראשו בבהמה מחייס • וכתב הרא״ש י״מ לא תימא דהפכיה כי כיתונא שהוא פסול דהא פשוט הוא אלא אפי׳ הרחיב את הקצר וקיצר את הרחב פסול וי״מ דה״ק לא תימא דהפכיה כי כיתונא שהוא פסול דהא פשיטא הוא דכשר דא״פ שהפכו מ״מ הקצר עומד במקומו והרחב עומד במקומו ודרך העברתו הוא אבל אם הרחיב את הקצר וקיצר את הרחב אסור דדרך העברתו בעינן ליכא ירוש׳ הפכו מהו (פי׳ שהפכו כהפיכת החלוק) נשמעינן מן הדא גרדו בין מבחוץ בין מבפנים כשר ולא אמרן אלא גרדו אבל הפכו פסול מה ביניהם זה ביטל חללו וזה לא ביטל חללו (פי׳ מה בין זה לזה זה שהפכו ביטל חללו הראשון וזה שגרדו הניח חללו ראשון הלכך עדיין כשר) וזה כליונא קמא דהפכיה כי כיתונא פסול עכ״ל • והר״ן ג״כ כתב כדברי הרא״ש לפסול (ד): **היה** ארוך וקצרו ברייתא סס היה ארוך וקצרו כשר: **ומ״ש** אם נשאר בו שיעור תקיעה כ״כ סס הר״ן ופשוט הוא וכ״כ ה״ר אליעזר מזרחי זלה״ה ארוך וקצרו כשר ולא תימא דרך העברתו בעינן וליכא י״ל דמשמעות גרדו והעמידו על גלדו כמי דחד טעמא הוא וא״ת מ״ש מהפכו ומרחיב את הקצר וקיצר את הרחב דאמר בהו דרך העברתו בעינן וליכא י״ל דמשמעות העברתו היא אלא למיתתו הלכך כי אפכיה כי כיתונא או שקיצר את הרחב והרחיב את הקצר שייכה בזה דרך למיתתו פסולין אבל כשגרדו והעמידו על גלדו או כשקיצר ארכו שלא שייכה בזה דרך למיתתו הע״פ שייכה אותו מבריתו אין בכך כלום דלמיתתו קפיד רחמנא ולא מבריתו מ״כ אפילו אתי״ל דתעבירו היינו דרך ברייתו אין לפסול בגרדו והעמידו על גלדו ולא בארוך וקצרו משום דמשמעות ברייתו היינו תמותתו וגרדו או קצרו אינו יוצא תמותתו וכל זה אינו אלא לפי הירושלמי שסובר הפכו פסול ופירוש לא תימא כי אפכיה כי כיתונא שהוא פסול אבל לשאר המפרשים לא תימא דאפכיה כי כיתונא וכשר ל״ל דהפכו נמי אינו אלא כברייתו ודוחק עכ״ל:

גרדו והעמידו על גלדו וכו׳ ג״ז ברייתא סס: **ולא** הוציא כל הזכרות אלא נקב ותקע בו כשר סס אלחו לאבוה דשמואל קדחו בזכרותו ותקע בו יצא דמין במינו אינו חוזר ופירש״י קדחו בזכרותו כשהוא מחובר בבהמה עצם בולט מן הראש וכנכם לתוכו ומוציאין אותו מתוכו וזה לא הוציא אלא נקב את הזכרות:

גרסי׳ בירוש׳ פ׳ ראוהו כ״ד רבי יעקב בר אחא אמר אבא בר בא שאל לרבי שופר קדוח מהו מ״ל בזה תוקעין ביבנה רבי בא בעי קומי רב שופר קדוח מהו מ״ל בזה תוקעין בעייני טוב ע״כ משמע דלכתחלה נמי תוקעין בו: **ומ״ש** רבינו אבל אם הוציא כל הזכרות ועשה ממנו שופר כגון שנקב בו פסול כ״כ הר״ן בר״פ ראוהו כ״ד וטעמא משום דלא מיקרי שופר אלא דבר שהוא חלול כשפופרת והזכרות לא הוה חלול הלכך לא מיקרי שופר:

ציפהו זהב בעביו וכו׳ ברייתא סס ציפהו זהב במקום הנחת פה פסול אלא במקום הנחת פה היינו מבחוץ אפי׳ שמוך להנחת פה הלכך באיזה מקום מכל אורך השופר שיצא זהב פסול ואם לאו כשר ופירש הר״ן במקום הנחת פה דליכא לפרושי שמה שבחוץ לגמרי חוץ לשופר קרי אלא במקום הנחת פה דא״כ היינו ציפהו זהב מבחוץ והרא״ש כתב וז״ל לכאורה נראה לפרש דשופר הנחת פה כשופר מקום שמניח עליו הפה קרוי במקום הנחת הפה ואלא במקום הנחת פה היינו מבחוץ סתוך להנחת הפה אבל קצה דהיינו ציפהו זהב מבחוץ ואין לפרש אלא במקום הנחת פה בשופר אחר לגד הרחב דהא אמרי׳ הוסיף עליו כל שהוא פסול בין במינו בין אלא במינו ולא מסתבר למימר דהתם מיירי שאין בין הכל אלא שיעור שופר וה״ר יונה פי׳ הא דקאמר לפהו זהב נשתנה הקול פסיל היינו מחצי השופר ולמטה דהיינו משתי אצבעות ולמטה לפי כשהקול נכנס ברוחב השופר אז הוא משמיע קול ודרכו להשתנות מחמת הציפוי אבל מחציו ולמעלה לגד פה אין דרכו להשתנות מחמת הציפוי ואפי׳ אם נשתנה מעט אינו חייב לפי שאין לפס עיקר השמעת קול וקולא גדולה היא זו לומר דאפילו אם נשתנה קולו מחציו ולמעלה כשר מתוך קושיא זו הסיים קצה לי דהיינו ציפהו זהב מבחוץ לאיכא למימר דפשיטא דאין קולו משתנה בשביל לפוי אם לא דהו תימא דהוי כנתן שופר בתוך שופר עכ״ל • ודברי רבינו כדעת הרא״ש ב״ז וזהו שכתב לפהו זהב בעביו במקום הנחת פיו פסול אלא במקום הנחת פה ואלא במקום הנחת פה היינו מבחוץ אפי׳ סמוך להנחת פה הלכך מבחוץ שיצא פה שיעור זהב דעוכי שופר מקום שמניח עליו הפה קרוי במקום הנחת פה ואלא במקום הנחת פה היינו מבחוץ אפי׳ אם נשתנה קולו ומאי דקשה דא״כ היינו לפהו זהב מבחוץ איכא למימר דפשיטא דאין קולו משתנה בשביל ציפוי כל דהו אינו אלא שעושה אבל אם נשתנה קולו אינו אלא כל דהו ואינו אבל פיו פסול: **ומ״ש** בשם הרמב״ם דאלו במקום הנחת פה כשר דמסתמא אין דרכו להשתנות אבל אם נשתנה קולו אע״פ שהציפוי אינו אלא כל דהו ואינו אבל פיו פסול: שעושים צורות לנאותו לא יפה הם עושים וכו׳ כתבו ה״ה בפ״א ומבואר הוא שצורות אלו דקאמר היינו שמציירין במיני צבועים דהוי כמו ציפהו מבחוץ אבל אם אין שם מיני צבועים כלל אלא שחקק בו צורות כדי לנאותו פשיטא דכשר דהיינו גרדו דאמרי׳ בזה דאפי׳ העמידו על גלדו כשר: **ומ״ש** אבל אם נתן זהב על עובי השופר בגד הרחב וכו׳ זהו מ״ש הרא״ש דאין לפרש אלא במקום פה בעובי הר אם אם לגד הרחב וכו׳:

מ״ש

דרכי משה

(ד) עיי׳ בבית יוסף סוף סימן תקל״ג:

ערישה

(מ״ה) **ציפהו** זהב בעביו במקום הקצר שהוא מקום הנחת פיו פסול כו׳ ל״ל דמיירי שהוסיף ובדרישה כתבתי בשם מ״ו דפי׳ דפסיל בלא הוספה אלא משום דהוסב כלפי השופר שם הצורות עליו ומאריך אותו קצת שציפוהו על חוד במקום סמוך שבינו שהוא עובי השופר ואינו פסול מטעם מוסיף עליו כ״ש כיון שמכניס הזהב בתוך פיו ונפתיו מתכשה על הזהב ומגיעים לשופר לא מקרי הוספה וטעם הפסול הוא משום דקול היוצא מן השופר אמר רחמנא ולא קול היוצא מן הזהב • ודוק כיון שהקול נכנס אל הזהב קודם שנכנס לשופר הוא קול וזהב ולי״מ שהבינא דבינו בסמוך מיירי שמלפה הזהב על הבינות הקרן מקום שמניח שם הפה שם מתחיל אריכת השופר ולהכי דייק שאינו פסול משום הוספה אלא משום הוספה שלא בגבול:

כגון

דרישה

מעכב כ״כ כמו שהיה מעכב קודם הסתימה ומאלא שהוא קול עיקר ודא״ל שהרי קול זה לא דמי לכשהיה אלם ולא כמות שהוא נקוב הילכך מיפסל עכ״ל ב״י • ותירוצו דחוק ולא משמע הכי כיון שאין הקול כמו שהיה קודם הסתימה ובמ״ש יבא על נכון:

(ד) **ציפהו** וזהב בעביו במקום הקצר ברייתא שם לפהו זהב במקום הנחת פה פסול אלא במקום הנחת פה ואלא במקום הנחת פה היינו מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול אם לאו כשר ע״כ ה״ל הרא״ש לכאורה נראה לפרש דעובי השופר מקום שמניח עליו הפה קרוי במקום הנחת פה ואלא במקום הנחת פה היינו מבחוץ אמוך להנחת פה אבל קצה דהא אמרי׳ הוסיף עליו כל שהוא פסול בין במינו בין אלא במינו ולא מסתבר למימר דהתם מיירי שאין בין הכל אלא שיעור שופר וה״י פי׳ כו׳ ומסיק שם אם מעטם מצילה ומילא מ״ם בפי׳ קמא אבל אלא במקום הנחת פה בכל אורך השופר כו׳ ר״ל אפילו הוא סביב כל השופר ד״ל: [ה] **שלא** במקום הנחת פה כל אורך השופר ד״ל הקצר

חדושי הגהות

ב הדעתו ליפר שבמקום הקצר שהוא מקום הנחת פיו דפסול לא משום שהזהב חוצץ בין שפתיו אלא משום שציפה על עובי השופר ופסול משום שמוסיף עליו כל שהוא שפסל אפ״

תקפו מקום הראוי לתקוע בו כיצד כגון מקום שתשמע בו התקיעה בלא עירבוב אבל אם שמע בערבוביא לא יצא לפיכך העומד בבור או בחבית גדולה ותוקע ושמעו אחרים מבחוץ לא יצאו שאין שומעין אלא קול הברה אבל הוא עצמו יצא ששמע קול שופר אם התחיל לתקוע בבור ועלה חוץ לבור וגמרה יצא שכל מה

דמיפסיל נתן זהב על עוכי לד הקלר וי"מ דבמקום הנחת פה לאו משום מוסיף עליו אתינן עלה דהכ"ע כשנתן זהב בתורך השופר מיד סמוך לראשו בצד הקלר דלית בה משום מוסיף עליו ואפ"ה פסול לפי שהזהב תולן בין שפתו לשופר והסתתא אתי שפיר מ"ש על פירוש בתרא ולמדו מכאן שאם הרחיק השופר וכו' דלהא: פירושא ע"כ טעמא דפיסולא משום חציצה דמשום תוספת ליכא דאילו לפירושא קמא הוי טעמא משום תוספת וליכא למיגמר מינה דחציצה פסלה:

ובצפתו זהב מצפנים כ' הרא"ש והר"ן דטעמא דפסול מפני שהקול יוצא מן הזהב ולא מן השופר: **נתן** שופר בתוך שופר אם שמע קול פנימי לבד וכו' כרייתא בפ' ראוהו ב"ד (סז) הניח שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמע יצא ואם קול חיצון שמע לא יצא פירש הר"ן אם קול פנימי לבדו שמע יצא ומיירי כגון שהוא עודף על החיצון שאין כאן אלא קול פנימי אבל אם קול חיצון נמי שמע לא יצא דה"ל קול שני שופרות וכ"כ הרא"ש וז"ל אם קול פנימי שמע ולא כגון שהיה פה של פנימי משוך קצת למעלה חוץ לפה החיצון ולא נכנס קולו בין שני השופרות אם קול החיצון שמע לא יצא פירוש אף קול החיצון דמ"מ לשמוע קול חיצון בלא קול פנימי אלא אף קול חיצון קאמר וטעמא דפסול משום דשופר אחד אמר רחמנא ולא שני שופרות וירא"ה דהא דאמרינן אם קול פנימי שמע יצא היינו בשלא נשתנה קולו מחמת ליפוי דאי נשתנה קולו נמצא הקול בא מכח שני שופרות והיינו בכלל אם קול החיצון שמע עכ"ל: ורבינו ירוחם כתב שי"מ דאפילו אם נשתנה קולו כשר ולא דמי לליפוי זהב מבחוץ דבסול אם נשתנה קולו דהתם הזהב מחובר בגוף השופר והו"ל שופר וד"ל אבל הכא אינו מחובר ורבינו כתב כדברי הרא"ש והר"ן ודבר פשוט הוא דכי אמרי' אם קול פנימי שמע יצא היינו לומר שיהיה הפנימי עודף על החיצון משני הצדדין וזה שכתב רבינו אם שמע קול פנימי לבד כגון שהוא בולט יותר מן החיצון ונתן הפנימי בפיו כשר כלומר שהוא עודף עליו מהצד הקצר (ה): **נפל** עליו גל וא"א ליטלו בלא עלטול מבנים וכו' משנה בפרק בתרא דר"ה (לב:) שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום ולא מפתחין עליו את הגל ולא עולין במילון ולא רוכבין ע"ג בהמה ולא שטין ע"פ המים ואין חותכין אותו בין בדבר שהוא שבות בין בדבר שהוא משום לא תעשה ופירש"י אין מעבירין עליו. לילך חוץ לתחום לשמוע קול שופר ורבינו מפרש דלהוציא חוץ לתחום קאמר ותרוייהו איתנייהו דבין זה ובין זה אסור: **וכתב** ה"ר יונה דוקא ישראל אסור לעשותו אבל אסור לומר לעו"ג לעשותו וכו' במלכת ספרי רבינו יש טעות וכך היא הגירסא האמיתית דאמירה לעו"ג שבות דשבות ושבות דשבות במקום מצוה מלה דבר שאסור מן התורה ליכא מאן דפליג דאסור לומר לעו"ג לעשות אפי' במקום מצוה וכבר נתבאר בסימן ש"ז שכן דעת הרמב"ם ושהתוס' חולקין בדבר: **ואם** העו"ג הביאו מחוץ לתחום כ' הרוקח דאין תוקעין בו אבל הג"א כ' בפ' בתרא דר"ה דמותר לצאת בו דלאו מוקצה הוא דהא חזי לישראל אחר דהכא לישראל זה מותר לישראל אחר וכיון דשרי לעלטולי אפי' לאותו ישראל שרי לצאת בו דלא מצינו דאסרו חכמים הכא חוץ לתחום אלא מן אכילה או הנאה ומצות לאו ליהנות ניתנו וגם אין שייך לגזור שמא יאמר לעו"ג להביא לו כדי לצאת בו דלא שייך שיעשה מצוה הבאה בעבירה ולכך שרי לכ"ע וכ"כ רבינו בסימן תרכ"ה בשם הרמב"ם וכ"כ המרדכי בפרק לולב הגזול וכ' עוד שם המרדכי ה"ה אם עשה עו"ג שופר בי"ט מותר לתקוע בו עכ"ל: **ולענין** הלכה כיון דכל הני רבוותא מסכימים להתיר הכי נקטינן (ו) וכ"ש בנידון זה דמקום קיום מצוה הוא: **ויכול** ליתן לתוכו מים או יין לצחצחו שם (לג:): מתקן מצא הוא: **ומ"ש** אבל מי רגליים אף בחול אסור מפני הכבוד דרייתא שם (לג:):

תקפו מקום הראוי לתקוע בו כיצד כגון מקום שתשמע בו התקיעה בלא עירבוב וכו' לפיכך העומד בבור או בחבית גדולה ותוקע וכו' מצוה בפרק ראוהו ב"ד (כז:) החוקע לתוך הבור לתוך הדות לתוך הפשט פי' חבית גדולה אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא וכגמ' מ"ר הוא לא שנו אלא לאותם העומדים על שפת הבור אבל אותם העומדים בבור יצאו והרא"ש גורס רב יהודה במקום רב הונא ופירש"י אותם העומדים בבור שהם קול השופר לעולם שמעו וכתב הרא"ש משמע מתוך פירושו אותם העומדים על שפת הבור פעמים שומעים קול שופר וכ"מ לישנא דרב יהודה לא שנו דמתני' מפלגא בין שמע קול שופר בין שמע קול הברה אלא לאותם העומדים על שפת הבור אבל העומדים בבור לעולם שומעים קול שופר ולא ידעתי מה הבחנה יש אם קול שופר שמע או קול הברה שמע אם תלוי בהבחנת האדם שימר שמעתי קול שופר או תלוי בעומק הבור או בהתקרב האדם אל שפת הבור והתרחקו ממנו ולא מסתבר שיהיה תלוי בהבחנת האדם דלהה נשתנה תקיעת הבור פעמים קול שופר ופעמים קול הברה ואם תלוי בעומק הבור או בקירובו אל שפת הבור וריחוקו כל זה לריך שיעור ע"כ ל"ל אע"ג דרב יהודה אמר לא שנו אין בא כי אם לפרש המשנה וה"פ ל"ש אם קול הברה שמע אלא לאותם העומדים על שפת הבור שהקול מתבלבל בבור קודם שיצא לחוץ ולעולם אינן שומעין אלא קול הברה אבל אותם העומדים בבור לעולם קול שופר הם שומעין וילאו עכ"ל. ודברי רבינו הם כדעת הרא"ש וזהו שכתב שאם שמעו אחרים מבחוץ לא יצאו באין שומעין אלא קול הברה דמשמע דכל שהם בתוך הבור וכמבואר בדברי רב הונא: **ומ"ש** אבל הוא עצמו יצא לאו דוקא הוא עצמו אלא ה"ה לאחרים שהם עמו בתוך הבור דכל שהם בתוך הבור הם שומעים קול שופר והרמב"ם כתב בפ"ב התוקע לתוך הבור או בתוך המערה אותם העומדים בתוך הבור והמערה יצאו והעומדים בחוץ אם קול שופר שמעו יצאו ואם קול הברה שמעו לא יצאו. וזה מבואר שלא כדברי הרא"ש אלא כדמשמע מפירוש רש"י וכן עיקר: **ומ"ש** הרא"ש על זה לא ידעתי מה הבחנה יש אם קול שופר שמע או קול הברה וכו' נראה שכל אדם יכול להבחין אם הקול שנשמע הוא קול שופר או אם הוא קול הברה וסבת שומעו קול שופר או קול הברה נמשך מעומק הבור ומהתקרב האדם אל שפת הבור והתרחקו ממנו ושיעור דבר זה הוא תלוי בהבחנת האדם אם קול שופר שמע או קול הברה: **כתב** הר"ן מסתברא כי היכי דמפלגינן בבור ה"נ מפלגינן בפטס דאותם העומדים בתוך הפטס יצאו אבל הרמב"ם בפ"א מה' שופר חילק בבור ודות ובפטס לא חילק אפשר שדעתו מפני שהברתו גדולה אפילו העומדים בחוכה אם קול הברה שמעו לא יצאו עכ"ל. ונראה שהביאו להרמב"ם לחלק בכך מדחזינן דרב הונא אמר לא שנו אלא לאותם העומדים על שפת הבור וכו' ולא אמר העומדים על שפת הבור והפטס אלמא דלא מיירי אלא בבור וה"ה לדות בבור ודות חד הוא אלא שזה בחפירה וזה בבנין. ומע"פ שיש לדחות ולומר דה"ה לפטס ורב הונא ריש דמלתא נקט לא נראה להרמב"ם לדחות כן: **ואם** התחיל לתקוע בבור ועלה חוץ לבור וכו' אמר רבה שמע מקלת

דרכי משה

(ה) ול"ג דאם בולט בהקום הנחת פיו שאין תוקע רק בפנימי אף אם אינו בולט מצד הרחב רק שוה להיצון שם יצא דאין הקול יוצא רק מפנימי אבל כשחיצון בולט לצד הראש יותר מפנימי אזי לא יצא דאז הקול יוצא משתיהן והוי ב' שופרות: (ו) וכ"כ מהרי"ל דמותר לתקוע בו ומשמע שם דאפילו אם יש לו שופר אחר שאינו של איל וזה שמובא הוא של איל נראה דה"ה

דרישה

בקצר עד כו' אחריך רבינו בלשונו כדי להוציא מדעת הכ"י שמילה ואמר שהשיטו קול מיטו פסול כי אם מקצו ולהכן לצד הרחב. אבל מקצו לצד הפה לא הוי שיטו עיין בלשון הרא"ש שהביאו הור"ק ועיין בר"ן דף ט"א על פי' שפירש נמי במקום הנחת הסיטו שהוסיף עליו קלת אפי' אפי' על הסמוך כו' פ"ש:

פרישה

(יז) כגון מגל כו' כן הא גירסת רש"י בגמרא אבל הרי"ף והרא"ש והר"ן ותוספות והרמב"ן גורסים מיפכא בגמרא ריש דף ל"ג דהכין אין בו אלא משום שבות ובגמל יש בו איסור לאו: (יח) **אלא** משום שבות ומילה לע"ג שבות ושבות דשבות במקום מצוה כו'

חדושי הגהות

אפילו לא נשתנה קולו וה"ה אם נתן זהב על עובי השופר בצד הרחב שפסול כמ"ש רבינו בסמוך אלא הא דנקט בברייתא משום הנחת פה אפשר משום דכך היה רגיל לשנותו אבל ה"ה במקום הרחב דפסול דהר טעמא הוא (מהרל"ח):

מקלת תקיעה בכור ומקלת תקיעה חוץ לבור יצא ת"ש התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפטס אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא ומאתי ליפוק בתחלת תקיעה מקמי דליערבב קלא כי קאמר רבא בתוקע ועולה לנפשיה א"ה מאי למימרא מהו דתימא זימנין דמפיק ריפיה ואכתי שופר בבור וקא מיערבב קלא קא"ל: ופירש"י אם קול שופר שמע • בלא קול הברה יצא: ואם קול הברה שמע • עם קול השופר לא יצא: בתוקע ועולה לנפשיה • ואין אחר עמו לצאת בו אלא תוקע ועולה היא דלדידיה תחלת וסוף בהכשר דבתחלה הוא והשופר בבור ואמרינן לעיל אותם העומדים בבור יצאו:

ומ"ש רבינו והאחרים לא יצאו אע"פ שבסוף התקיעה שמעו קולו שופר כיון שלא שמעו קולו בתחלה וכו' משמע דאעומדים על שפת הבור קאי ומה שסתם וכ' שלא יצאו היינו לדעת הרא"ש דסבר דעומדים על שפת הבור לעולם הם שומעים קול הברה דאילו לדעת הרמב"ם ורש"י אם קול הברה שמעו יצאו דלא יצאו אבל אם קול שופר שמעו יצאו בודאי והרא"ש כתב כלשון הזה אבל אחר ששמע מקלת תקיעה בבור ועלה ושמע סופה על שפת הבור או תחלתה בחוץ וסופה בפנים לא יצא שהשומע תחלת תקיעה בלא סופה או סופה בלא תחלתה לא יצא ע"כ • ורבינו כדי לקצר כתבה בשומעים עומדים על שפת הבור והתוקע עומד בתחלת התקיעה חוץ הבור ובסופה חוץ לבור וממילא משמע דה"ה לתוקע עומד חוץ הבור או חוץ לבור מתחלת התקיעה ועד סופה והשומע הוא שעומד בקלת זמן התקיעה חוץ הבור ובקלתה חוץ לבור • ולדברי הרמב"ם ורש"י דבר פשוט הוא דבין הכי ובין הכי אם קול שופר שמע יצא:

כתב רבינו ירוחם השומע מקלת תקיעה שלא בחיוב ומקלתה בחיוב או שאמר למתעסק בתקיעות שהתחיל לתקוע במתעסק בלא כיון להוציא וא"ל בחמלע תכוין להוציאני י"ח ותקע ומשך בה שיעור תקיעה לא יצא כיון דתחלתה לא הוי בחיוב וי"א שיצא כיון דאיכא שיעור תקיעה בחיוב אע"פ שתחלתה לא הוי בחיוב וראשון עיקר ולזה נראה שהסכים הרא"ש עכ"ל:

תקפה בזמן הראוי לתקוע כיצד וכו' דתנן כל היום כשר לתקיעת שופר משעלה עמוד השחר יצא אבל בלילה לא (כ:) לפיכך שמע מקלת תקיעה בלילה ומקצתו ביום לא יצא: שמע ט' תקיעות מט' ב"א כגון תקיעה מזה ותרועה מזה אח"כ אפי' בט' שעות ששהו בהן הרבה יצא • שמע ט' תקיעות מט' ב"א שתקעו כולם כאחד לא יצא שאין כאן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ושבת לאו זמן תקיעה הוא דתנן י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה שאין הכל בקיאין בתקיעת שופר וחיישינן שמא יטלנו בידו לילך אצל בקי ללמדו (ג) ויעבירנו ד"א ברה"ר ורי"ף היה תוקע בבית דינו וסמך לו על הא דתנן משחרב ב"ה התקין

ריב"ז

מה ששמע בין בפנים בין בחוץ היה קול שופר והאחרים לא יצאו אף על פי שבסוף התקיעה שמעו קול שופר כיון שלא שמעו קולו בתחלה לא יצאו ששומע תחלת תקיעה בלא סופה או סופה בלא תחלתה ואין באותה מקצת שיעור תקיעה לא יצא ובה"ע כתב שאפילו אם יש במקצתה שיעור תקיעה לא יצא:

תקפה בזמן הראוי לתקוע כיצד משעת הנץ החמה (ה) עד הלילה דתנן כל היום כשר לתקיעת שופר ואם תקע משעלה עמוד השחר יצא אבל בלילה לא (כ) לפיכך שמע מקצת תקיעה בלילה ומקצתו ביום לא יצא: שמע ט' תקיעות מט' ב"א כגון תקיעה מזה ותרועה מזה אח"כ אפי' בט' שעות ששהו בהן הרבה יצא • שמע ט' תקיעות מט' ב"א שתקעו כולם כאחד לא יצא שאין כאן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ושבת לאו זמן תקיעה הוא דתנן י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה שאין הכל בקיאין בתקיעת שופר וחיישינן שמא יטלנו בידו לילך אצל בקי ללמדו (ג) ויעבירנו ד"א ברה"ר ורי"ף היה תוקע בבית דינו וסמך לו על הא דתנן משחרב ב"ה התקין

ריב"ז

ומידכר ולא אתי למיטעי משא"כ העברת ד' אמות דמילתא דשכיחא הוא ואיכא היכירא ועביד למיטעי דלאו אדעתיה איסורא דהעברה לכך גזרו עליה אך קשה גם בי"ט איכא איסורא בתקיעה משום שמא יתקן כלי שיר והיה להם לחכמים לבטל ד"ת בשב ואל תעשה ותירץ מהר"א מזרחי דלא אמר שב ואל תעשה שאני הלא היכא דליכא הכשר מצוה כמו הכא דשופר של ר"ה אין מפקחין עליו את הגל וכו' דבעידנא דקא עקר שבות דדבריהם לא קא מקיים העשה אבל האיסור תקיעת שופר שהוא משום שמא יתקן כלי שיר דבעידנא דקא מיעקר איסור דרבנן מקיים עשה דשופר אין אומרים בזה שב ואל תעשה שאני הלא שהקשה ע"ז דא"כ מאי אולמא גזירה דרבה התם נמי נימא יבא עשה של תורה ודחה גזירה דרבה דהתם נמי במקום הכשר מצוה הוא ולא תירץ כלום ול"נ דקושיא מעיקר הכי מיתרצא דפשיטא דלא יעלה על הדעת לומר דתתבטל התקיעה לפי שחכמים אסרו התקיעה בי"ט משום שמא יתקן כלי שיר דעל תקיעה זו דר"ה לא תקנו כיון שהתורה צוותה לתקוע בזה היום אבל העברת ד"א בר"ה דמילתא אחריתי היא שכבר אפשר לתקוע בלא העברה הא חכמים שמא יעבירו ד' אמות בר"ה וכיון שמצוה היא בתקיעה ולא בהעברה שפיר אמרינן העמידו דבריהם בשב ואל תעשה ומה שקשה למה הזשו לשמא יעבירו ד' אמות בר"ה הא הזשו להוצאה מרה"י לר"ה כבר פירש"י הטעם בפ' לולב וערבה משום דכרוב מקומות אין לחוש להוצאה כגון שהיה מונח בכרמלית או בקרפף וגינה ויש כאן איסור העברה והתוס' פירשו עוד דמרה"י לר"ה איכא היכירא ואיכא למיגזר אבל בר"ה דזימנין דלאו אדעתיה ומעביר ד' אמות ע"כ וע"ז בדף מ"ג: כתבו הגהות מאיר"י אם אחד תוקע בשופר ואחד תוקע בחצוצרות יחד יצא בתקיעת שופר דתרי קלי בתרי גברי משתמעי ע"כ וכתב ב"י ותימא דבפ' ראוהו ב"ד משמע דתרי קלי בתרי גברי לא משתמעי כו' ואיכא לתמוה על תמיהתו דגבי שמע ט' תקיעות כתב רש"י ג"כ דהא אוקימנא דתרי קלי בתרי גברי משתמעי גם התוס' והרא"ש כתבו וז"ל ואע"ג דאמר לעיל דתרי גברי בתרי קלי משתמעי שאני התם כו' ואמאי לא קשיא ליה עלייהו ובעל כרחך כ"ל דאע"ג דמוכח לסס דתרי קלי לא משתמעי היינו דוקא בעלמא והיינו לומר דאעפ"י דאפשר הוא לתרי קלי דמשתמעי מ"מ אין השומעין מכוונין לבם מפני עירוב ב' הקולות אבל גבי שופר דאיירי ביה משתמעי שפיר וכדיהיב טעמא בגמרא דכיון דהביב יהיב דעתיה למשמע

ומ"ש רבינו ואם מקלת תקיעה בחוץ לבור יצא ת"ש התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפטס אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא ומאתי ליפוק בתחלת תקיעה מקמי דליערבב קלא כי קאמר רבא בתוקע ועולה לנפשיה א"ה מאי למימרא מהו דתימא זימנין דמפיק ריפיה ואכתי שופר בבור וקא מיערבב קלא קא"ל: ופירש"י אם קול שופר שמע • בלא קול הברה יצא: ואם קול הברה שמע • עם קול השופר לא יצא: בתוקע ועולה לנפשיה • ואין אחר עמו לצאת בו אלא תוקע ועולה היא דלדידיה תחלת וסוף בהכשר דבתחלה הוא והשופר בבור ואמרינן לעיל אותם העומדים בבור יצאו:

ומ"ש רבינו והאחרים לא יצאו אע"פ שבסוף התקיעה שמעו קולו שופר כיון שלא שמעו קולו בתחלה וכו' משמע דאעומדים על שפת הבור קאי ומה שסתם וכ' שלא יצאו היינו לדעת הרא"ש דסבר דעומדים על שפת הבור לעולם הם שומעים קול הברה דאילו לדעת הרמב"ם ורש"י אם קול הברה שמעו יצאו דלא יצאו אבל אם קול שופר שמעו יצאו בודאי והרא"ש כתב כלשון הזה אבל אחר ששמע מקלת תקיעה בבור ועלה ושמע סופה על שפת הבור או תחלתה בחוץ וסופה בפנים לא יצא שהשומע תחלת תקיעה בלא סופה או סופה בלא תחלתה לא יצא ע"כ • ורבינו כדי לקצר כתבה בשומעים עומדים על שפת הבור והתוקע עומד בתחלת התקיעה חוץ הבור ובסופה חוץ לבור וממילא משמע דה"ה לתוקע עומד חוץ הבור או חוץ לבור מתחלת התקיעה ועד סופה והשומע הוא שעומד בקלת זמן התקיעה חוץ הבור ובקלתה חוץ לבור • ולדברי הרמב"ם ורש"י דבר פשוט הוא דבין הכי ובין הכי אם קול שופר שמע יצא:

כתב רבינו ירוחם השומע מקלת תקיעה שלא בחיוב ומקלתה בחיוב או שאמר למתעסק בתקיעות שהתחיל לתקוע במתעסק בלא כיון להוציא וא"ל בחמלע תכוין להוציאני י"ח ותקע ומשך בה שיעור תקיעה לא יצא כיון דתחלתה לא הוי בחיוב וי"א שיצא כיון דאיכא שיעור תקיעה בחיוב אע"פ שתחלתה לא הוי בחיוב וראשון עיקר ולזה נראה שהסכים הרא"ש עכ"ל:

תקפה בזמן הראוי לתקוע כיצד וכו' דתנן כל היום כשר לתקיעת שופר משעלה ע"ה יצא התם (כ:): תנן אין קורין את המגילה ולא מלין ולא טובלין ולא מזין עד הנץ החמה וכולן שעשו משעלה ע"ה כשר וליף בגמרא מקרא דמשעלה ע"ה מקרי יום ופירש"י עד שתנץ החמה • שיצאו מספק לילה: וכולן שעשו משעלה ע"ה כשר • דמעלות השחר יממא הוא אבל לפי שאין הכל בקיאין בו צריכין להמתין עד הנץ החמה ע"כ • ומהתם שמעי' בכל דבר שמצותו ביום צריך לכתחלה לעשותו משהנץ החמה ואם עשה משעלה ע"ה כשר:

ומ"ש אבל בלילה לא פשוט הוא במשנה שכתבתי בסמוך ומייתי לה בגמרא מדכתיב יום תרועה יהיה לכם: **ומ"ש** לפיכך שמע מקלת תקיעה בלילה ומקלתה ביום לא יצא בפרק ראוהו ב"ד (כח •) אמר רבה שמע מקלת תקיעה קודם שיעלה ע"ה ומקלת תקיעה לאחר שיעלה ע"ה לא יצא ושמעת משום דכיון דתחלת התקיעה היתה שלא בשעת חיוב הוי שמע סופה בלא תחלתה דקי"ל דלא יצא: **ומיהו** תיבת לפיכך שכ' רבינו אינו מיושב דהא לא נפיק ממאי דכ' בסמוך דאף על גב דתקיעה בלילה לא מפקא ידי חובה אם איתה דשמע סוף תקיעה בלא תחלתה הוה נפיק י"ח ה"כ יוצא היה י"ח ולא אמרינן דלא יצא אלא משום דקי"ל דשמע סופה בלא תחלתה לא יצא וא"כ מאי לפיכך ולזוחק לומר דקאי גם למ"ש בסימן שקודם זה דשמע סוף תקיעה בלא תחלתה יצא: **שמע** ט' תקיעות מט' ב"א וכו' פ' בתרא דר"ה (לד •) א"ר יוחנן שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא תנ"ה שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום ולא מט' ב"א כאחד לא יצא תקיעה מזה ותרועה מזה בזא"ז יצא תנ"ה דהכא מש"ה לא יצא מפני שהוא צריך לשמוע על הסדר תקיעה ותרועה ותקיעה הא לא"ה לא יצא והכא הרי שמען כולן בבת א' והיינו דקתני בתר הכי תקיעה מזה ותרועה מזה בזא"ז יצא וכ"ה הרמב"ם בפ"ג וז"ל שמע תקיעה אחת בשעה אחת ושמיה אפי' שהה כל היום כולו הרי אלו מצטרפין ויצא י"ח והוא שישמע כל בבא מהן על סדרה לא שישמע כל בבא מהן על סדרה לא שישמע תרועה ואחריה שתי תקיעות אלו שתי תקיעות ואחריהן תרועה וכיוצא בזה שמע תשע תקיעות מט' ב"א כאחד לא יצא אפי' ידי אחת תקיעה מזה ותרועה מזה ותקיעה משליש בזא"ז יצא ואפי' בסירוגין ואפי' כל היום כולו:

ובתב הרב המגיד בר"פ הנזכר דהא דאמרינן שאם שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא דוקא בשלא הפסיק ביניהם בקול שופר שאינו מן הראוי באותה בבא כלומר שאם היה שומע בבבא תש"ת ושמע תקיעה ואחריה שברים וכין שברים לתקיעה שמע תרועה לא יצא וכן הדין בכל הבבות לפי שאע"פ שאין הפסיות פוסלת הפסקה בקול שופר שאינו מן הראוי פוסל ולזה נתכוון רבינו למטה שכתב והוא שישמע כל בבא מהן על הסדר וכ"כ הרמב"ן ז"ל ועיקר עכ"ל: והר"ן בפרק בתרא דר"ה נגי הא דאתקין רבי אבהו כתב ג"כ סברת הרמב"ן ונראה מדברי שר"ת והרשב"א תולקין על הרמב"ן ואעפ"כ כתב ומ"מ יש לחוש ולהחמיר כדברי הרמב"ן ז"ל ע"כ: וכתב רבינו ירוחם דהא דשמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא דוקא בדיעבד אף ע"ג דמסתמא הסיח דעתו וכ"כ ג"כ הר"ן בפ"ב דר"ה (לד •) גבי הא דאתקין רבי אבהו בקיסרי: **והמרדכי** וה"ג כתב קי"ל כר"י דאמרי' שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא ור"י נסתפק בדבר משום דרב אשי מסיק פ' מי שמתו (כג •) גבי היו מיס שותתין על ברכיו דכ"ע חוזר לראש אם שהה ע"כ • ודעת הפוסקים שהזכרתי פה א' לפסוק כר"י וכ"פ סמ"ג והכי נקטינן:

כתב הג"א אם אחד תוקע בשופר ואחד תוקע בחצוצרות יחד יצא בתקיעת שופר דתרי קלי בתרי גברי משתמעי ע"כ • ותימא דבפרק ראוהו ב"ד (כז •) משמע דתרי קלי מתרי גברי לא משתמעי אלא היינו טעמא דיצא ידי שמיעת שופר אע"פ שאמר שופר אינו מיושב דכיון דהביב יהיב דעתיה:

גרסינן בירוש' פרק הקורא את המגילה למפרע רבי יוסי בשם רבי יוחנן אפי' שמכן כל היום יצא והוא ששמען על הסדר היה זה צריך פשוטה וזה צריך פשוטה אחרונה תקיעה א' מוציאה את שניהם ע"כ וכתבו הר"ן בפ' בתרא דר"ה: **ושבת** לאו זמן תקיעה הוא דתנן י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה ומ"ש שאין הכל בקיאין בתקיעת שופר וחייסינן שמא יטלנו בידו וכו' שם בגמרא. **וכתב** הר"ן ומ"ת מאי שנא הכי דגזרינן ומ"ש מילה דהכי שאני לפי שהכל טרודים בהם ולא מדכר חד אחבריה משא"כ במילה: **ומ"ש** רבינו שרי"ף היה תוקע בבית דינו וסמך לו על הא דתנן משחרב בית המקדש התקין ריב"ז שיהו תוקעין בכ"מ שיש בו ב"ד כ"כ הרא"ש שם שכן היה נוהג דוקא

ומ"ש רבינו ואם מקלת תקיעה בחוץ לבור יצא ת"ש התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפטס אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא ומאתי ליפוק בתחלת תקיעה מקמי דליערבב קלא כי קאמר רבא בתוקע ועולה לנפשיה א"ה מאי למימרא מהו דתימא זימנין דמפיק ריפיה ואכתי שופר בבור וקא מיערבב קלא קא"ל: ופירש"י אם קול שופר שמע • בלא קול הברה יצא: ואם קול הברה שמע • עם קול השופר לא יצא: בתוקע ועולה לנפשיה • ואין אחר עמו לצאת בו אלא תוקע ועולה היא דלדידיה תחלת וסוף בהכשר דבתחלה הוא והשופר בבור ואמרינן לעיל אותם העומדים בבור יצאו:

ומ"ש רבינו והאחרים לא יצאו אע"פ שבסוף התקיעה שמעו קולו שופר כיון שלא שמעו קולו בתחלה וכו' משמע דאעומדים על שפת הבור קאי ומה שסתם וכ' שלא יצאו היינו לדעת הרא"ש דסבר דעומדים על שפת הבור לעולם הם שומעים קול הברה דאילו לדעת הרמב"ם ורש"י אם קול הברה שמעו יצאו דלא יצאו אבל אם קול שופר שמעו יצאו בודאי והרא"ש כתב כלשון הזה אבל אחר ששמע מקלת תקיעה בבור ועלה ושמע סופה על שפת הבור או תחלתה בחוץ וסופה בפנים לא יצא שהשומע תחלת תקיעה בלא סופה או סופה בלא תחלתה לא יצא ע"כ • ורבינו כדי לקצר כתבה בשומעים עומדים על שפת הבור והתוקע עומד בתחלת התקיעה חוץ הבור ובסופה חוץ לבור וממילא משמע דה"ה לתוקע עומד חוץ הבור או חוץ לבור מתחלת התקיעה ועד סופה והשומע הוא שעומד בקלת זמן התקיעה חוץ הבור ובקלתה חוץ לבור • ולדברי הרמב"ם ורש"י דבר פשוט הוא דבין הכי ובין הכי אם קול שופר שמע יצא:

כתב רבינו ירוחם השומע מקלת תקיעה שלא בחיוב ומקלתה בחיוב או שאמר למתעסק בתקיעות שהתחיל לתקוע במתעסק בלא כיון להוציא וא"ל בחמלע תכוין להוציאני י"ח ותקע ומשך בה שיעור תקיעה לא יצא כיון דתחלתה לא הוי בחיוב וי"א שיצא כיון דאיכא שיעור תקיעה בחיוב אע"פ שתחלתה לא הוי בחיוב וראשון עיקר ולזה נראה שהסכים הרא"ש עכ"ל:

תקפה בזמן הראוי לתקוע כיצד וכו' דתנן כל היום כשר לתקיעת שופר משעלה ע"ה יצא התם (כ:): תנן אין קורין את המגילה ולא מלין ולא טובלין ולא מזין עד הנץ החמה וכולן שעשו משעלה ע"ה כשר וליף בגמרא מקרא דמשעלה ע"ה מקרי יום ופירש"י עד שתנץ החמה • שיצאו מספק לילה: וכולן שעשו משעלה ע"ה כשר • דמעלות השחר יממא הוא אבל לפי שאין הכל בקיאין בו צריכין להמתין עד הנץ החמה ע"כ • ומהתם שמעי' בכל דבר שמצותו ביום צריך לכתחלה לעשותו משהנץ החמה ואם עשה משעלה ע"ה כשר:

ומ"ש אבל בלילה לא פשוט הוא במשנה שכתבתי בסמוך ומייתי לה בגמרא מדכתיב יום תרועה יהיה לכם: **ומ"ש** לפיכך שמע מקלת תקיעה בלילה ומקלתה ביום לא יצא בפרק ראוהו ב"ד (כח •) אמר רבה שמע מקלת תקיעה קודם שיעלה ע"ה ומקלת תקיעה לאחר שיעלה ע"ה לא יצא ושמעת משום דכיון דתחלת התקיעה היתה שלא בשעת חיוב הוי שמע סופה בלא תחלתה דקי"ל דלא יצא: **ומיהו** תיבת לפיכך שכ' רבינו אינו מיושב דהא לא נפיק ממאי דכ' בסמוך דאף על גב דתקיעה בלילה לא מפקא ידי חובה אם איתה דשמע סוף תקיעה בלא תחלתה הוה נפיק י"ח ה"כ יוצא היה י"ח ולא אמרינן דלא יצא אלא משום דקי"ל דשמע סופה בלא תחלתה לא יצא וא"כ מאי לפיכך ולזוחק לומר דקאי גם למ"ש בסימן שקודם זה דשמע סוף תקיעה בלא תחלתה יצא: **שמע** ט' תקיעות מט' ב"א וכו' פ' בתרא דר"ה (לד •) א"ר יוחנן שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא תנ"ה שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום ולא מט' ב"א כאחד לא יצא תקיעה מזה ותרועה מזה בזא"ז יצא ואפי' בסירוגין ואפי' כל היום כולו:

ובתב הרב המגיד בר"פ הנזכר דהא דאמרינן שאם שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא דוקא בשלא הפסיק ביניהם בקול שופר שאינו מן הראוי באותה בבא כלומר שאם היה שומע בבבא תש"ת ושמע תקיעה ואחריה שברים וכין שברים לתקיעה שמע תרועה לא יצא וכן הדין בכל הבבות לפי שאע"פ שאין הפסיות פוסלת הפסקה בקול שופר שאינו מן הראוי פוסל ולזה נתכוון רבינו למטה שכתב והוא שישמע כל בבא מהן על הסדר וכ"כ הרמב"ן ז"ל ועיקר עכ"ל: והר"ן בפרק בתרא דר"ה נגי הא דאתקין רבי אבהו כתב ג"כ סברת הרמב"ן ונראה מדברי שר"ת והרשב"א תולקין על הרמב"ן ואעפ"כ כתב ומ"מ יש לחוש ולהחמיר כדברי הרמב"ן ז"ל ע"כ: וכתב רבינו ירוחם דהא דשמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא דוקא בדיעבד אף ע"ג דמסתמא הסיח דעתו וכ"כ ג"כ הר"ן בפ"ב דר"ה (לד •) גבי הא דאתקין רבי אבהו בקיסרי: **והמרדכי** וה"ג כתב קי"ל כר"י דאמרי' שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא ור"י נסתפק בדבר משום דרב אשי מסיק פ' מי שמתו (כג •) גבי היו מיס שותתין על ברכיו דכ"ע חוזר לראש אם שהה ע"כ • ודעת הפוסקים שהזכרתי פה א' לפסוק כר"י וכ"פ סמ"ג והכי נקטינן:

כתב הג"א אם אחד תוקע בשופר ואחד תוקע בחצוצרות יחד יצא בתקיעת שופר דתרי קלי בתרי גברי משתמעי ע"כ • ותימא דבפרק ראוהו ב"ד (כז •) משמע דתרי קלי מתרי גברי לא משתמעי אלא היינו טעמא דיצא ידי שמיעת שופר אע"פ שאמר שופר אינו מיושב דכיון דהביב יהיב דעתיה:

גרסינן בירוש' פרק הקורא את המגילה למפרע רבי יוסי בשם רבי יוחנן אפי' שמכן כל היום יצא והוא ששמען על הסדר היה זה צריך פשוטה וזה צריך פשוטה אחרונה תקיעה א' מוציאה את שניהם ע"כ וכתבו הר"ן בפ' בתרא דר"ה: **ושבת** לאו זמן תקיעה הוא דתנן י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה ומ"ש שאין הכל בקיאין בתקיעת שופר וחייסינן שמא יטלנו בידו וכו' שם בגמרא. **וכתב** הר"ן ומ"ת מאי שנא הכי דגזרינן ומ"ש מילה דהכי שאני לפי שהכל טרודים בהם ולא מדכר חד אחבריה משא"כ במילה: **ומ"ש** רבינו שרי"ף היה תוקע בבית דינו וסמך לו על הא דתנן משחרב בית המקדש התקין ריב"ז שיהו תוקעין בכ"מ שיש בו ב"ד כ"כ הרא"ש שם שכן היה נוהג דוקא

דרכי משה

ר"ה אם עשה ע"ג שאר איסור דרבנן בבת שעלה אחריה לאילן וכדומה דינו כאילו הובא מחוץ לתחום וכ"כ המרדכי פ' לולב הגזול דאם עשה ערב שופר בי"ם מותר לתקוע בו וע"ל סימן שכ"ח:

פרישה

אר' ;ל"ל ופי' אפילו לישראל עצמו אין בו אלא איסור שבות וא"כ אמירה לע"ג שבות דשבת דאמירה לע"ג אפילו באיסור דאורייתא אין בו אלא שבות:

סי' תקפה (ה) עד הלילה דכתיב יום תרועה ולא לילה: (ב) **לפיכך** שמע מקלתה כו' ול"ל ב"י ותיבת לפיכך שכתב רבינו אינו מדוקדק דהא אפ"ג

(ג) **ויעבירנו** ד' אמות בר"ה הא דלא קאמר שמא יוליכנו ברה"ר לר"ה משום דהכא איכא

לחשוב דהא אפשר הוא לחשבו ולפיכך כתבו הס ז״ל בסתמא דתרי קלי משתמעי ורלונס לומר בשופר דוקא דתיירי ביה וזאת היתה דעת הגאונים אחרי״ בשם ר״י וכן מוכח להדיא כדבריו שאמר ואם אחד תוקע בשופר כו׳ ומ״מ בתורה לא יקראו שניים עכ״ל אלמא דלא ס״ל דתרי קלי משתמעי אלא לענין שופר דאל״כ בתורה למה לא התיר: **ואע״פ** שבשת לאו זמן תקיעה היא מותר לומר לקטן כו׳ כך פסק הרא״ש בשם ר״י בפרק בתרא דר״ה והב״י העתיק לשונו כפי מה שהוא בדפוס ועיקר הפסק חסר שם ובתו׳ מבואר וכך צריך להגיה בדברי הרא״ש • וגראה ודאי דמ״ש רבינו שאסור לומר לקטן שהגיע לחנוך לתקוע בשבת לאו דוקא בשבת אלא ה״ה בי״ט של ר״ה דבלאו שבת ג״כ אסור משום איסור שבות דתקיעה ואפי׳ טלטול השופר אסור וכן משמע מלשון הברייתא דתניא אין מעבירים לא את הנשים ולא את התינוקות מלתקוע בי״ט ותינוקות דומי׳ דנשים דדוקא אין מעבירין הא לכתחלה לא אמרי׳ להו תקעו וכמ״ש רבי׳ בסימן שאחר זה וההיא ודאי בהגיע לחנוך דבלא הגיע לחנוך אפילו לכתחלה אומרים להן תקעו וכן משמע עוד מלשון הברייתא דתניא אין מעבירין התינוקות מלתקוע בשבת ואע״ל בי״ט ומוקמינא לה בתינוקות שהגיעו לחנוך ועכובא הוא דלא מעבירין הא לכתחלה לא אמרינן להו תקעו ובריתא קאמר ואע״ל בי״ט דאלמא בי״ט ושבת שוין בדין זה • אחר שכתבתי זה ראיתי להר״א מזרחי שהאריך בזה וכ׳ סברא זו שכתבתי לפי פירוש א׳ אבל לפי פי׳ אחר כ׳ שמותר לומר לקטן שהגיע לחנוך לתקוע בי״ט ע״ש ולענין מעשה ראוי להחמיר שכך משמע פשטא דסוגיא כדפי׳ נ״ל:

תקפט אדם הראוי לתקוע וכו׳ ואעפ״י שנשים וקטנים פטורים יכולין לתקוע ולברך וגראה דדוקא נשים כיון דיש להם דעת יכולין להכניס עצמן בחיוב דקי״ל דגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה דאלמא דמי שאינו מצווה ועושה נמי שכר יש לו וכן קטן אפי׳ הגיע לחנוך מאחר שיבא לידי חיוב כשיגדל אין מוחין בידן אבל שוטה וחרש שאינן באין לידי חיוב בשום פנים מוחין בידן וקלת קשה על רבינו דלא היה צריך לכתוב כאן דאין מוחין הקטנים שהרי בסימן שקודם זה כתב דאף בשבת אין מוחין וא״כ כ״ש בי״ט ואי משום שיכולין לברך הא נמי פשיטא דכיון שתוקעין מברכין שהקטן שהגיע לחנוך חייב מדרבנן בתפלה וכל הברכות כדתנן בפ׳ מי שמתו ופ׳ לולב הגזול וי״ל דסד״א דכיון דמן הדין הס פטורין מלתקוע אם מניחין אותן לתקוע ולברך איכא משום בל תוסיף שהרי לשם חובה הם תוקעין דאל״כ לא היו מברכין על התקיעה קמל״ן דליתא לן בה וכיוצא בזה פי׳ רש״י בגמ׳ לענין נשים דסד״א דאי תקעי איכא בל תוסיף מאחר שהן פטורות וזה דעת האגור שאמר שהנשים אין להן לברך משום דאיכא בל תוסיף והיינו כדפי׳ דכיון דמברכין גלי אדעתייהו דמשום חובה עושין כן והו״ל כמוסיף על התורה שבכתב וזהו שהזהירה התורה לא תוסיף וגו׳ כלומר לא תוסיף על התורה שבכתב ולא על התורה שבע״פ עיין בסמ״ג לאוין סימן שס״ד ובהג״ה הרי״ף דף שי״ד ע״ב במ״ש ע״ש ר׳ יעקיה אחרון ז״ל • ויש להקשות על מ״ש רבינו יכולין לתקוע ולברך הפך מ״ש לעיל בסי׳ י״ז שיותר טוב שלא יברכו וכ״ל שאם שכ׳ כאן מוחין ואין מוחין בידן קאי נמי אברכה כאילו אמר שאינו ראוי לברך אלא שאין מוחין והיינו ממש כדלעיל וזהו שדקדק רבינו בלשונו וכתב יכולין לתקוע ולברך ואין מוחין לדברי ר״ת האי דאין מוחין אינו אלא לענין התקיעה כדתניא אין מעבירין את הנשים דמשמע אבל לכתחלה לא משום איסור שבות דתקיעה אבל לענין הברכה לפי ראיות ר״ת כיון שתוקעות אומרין להן לברך אפי׳ לכתחלה ומפני מה כתב אין מוחין אף אברכה אלא ודאי דמשך לפי שעתו דיותר טוב שלא יברכו אלא שאין מוחין כדפי׳ • כתב ב״י בשם הר״ש יבר נמח דשומע ואינו מדבר יוצאים בתקיעתו עכ״ל וגראה דאפילו לכתחלה יכול לתקוע שהשומעין יכולין לברך ואינו דומה להא דתנן האלם והערוס לא יתרומו לכתחלה משום שאינן יכולין לברך דשאני התם דאף אחר אינו יכול לברך משא״כ הכא ועיין בתרומת הדשן סי׳ ק״מ:

אנדרוגינוס מוציא את מינו וכו׳ כתב מהר״ש לוריא ז״ל דאנדרוגינו׳ לא הכריעו בו חכמים ודוקא לדעת הרי״ף והרמב״ם דס״ל דהילכתא ספיקא הוא וא״ה אינו מוציא את שאינו מינו וכן לענין מגלה אבל ר״י שפסק דזכר גמור הוא כמ״ש בי״ד סי׳ רס״ו וכא״ה סי׳ מ״ד מוציא אפי׳ שאינו מינו ירא״ש

אינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים י״ח ואשה נמי אינה חייבת דהוי ליה מ״ע שהזמן גרמא אנדרוגינוס מוציא את מינו שאם זה זכר גם זה זכר ואם זו נקבה גם זו נקיבה טומטום אפילו מינו אינו מוציא שמא זה יקרע וימצא נקבה והאחר ימצא זכר • מי שחציו עבד וחציו בן חורין [מ״] אפילו לעצמו אינו מוציא דלא אתי צד עבדות ומוציא צד חירות וצריך שיתקע לו אחר ואע״פ שנשים וקטנים פטורין יכולין לתקוע ולברך ואין מוחין בידן ואין כאן משום איסור תקיעה בי״ט ולא משום ברכה לבטלה

ריב״ז שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב״ד ולפניהם ורוצה לפרש כל ב״ד ואפי׳ של ג׳ ולא נהגו כן שכל המפרשים פי׳ ב״ד של כ״ג שהן סנהדרי קטנה ואע״פ ששבת לאו זמן תקיע׳ היא מותר לומר לקטן שלא הגיע לחינוך שיתקע בשב׳ כדי להתלמד לתקוע אבל אם הגיע לחינוך אסור לומר לו לתקוע ואם תקע מעצמו אין צריך למחות בידו:

תקפט (מ״) **אדם** הראוי לתקוע לאפוקי חרש שוטה וקטן דכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים י״ח ואשה נמי אינה חייבת דהוי ליה מ״ע שהזמן גרמא אנדרוגינוס מוציא את מינו שאם זה זכר גם זה זכר ואם זו נקבה גם זו נקיבה טומטום אפילו מינו אינו מוציא שמא זה יקרע וימצא נקבה והאחר ימצא זכר • מי שחציו עבד וחציו בן חורין [מ״] אפילו לעצמו אינו מוציא דלא אתי צד עבדות ומוציא צד חירות וצריך שיתקע לו אחר ואע״פ שנשים וקטנים פטורין יכולין לתקוע ולברך ואין מוחין בידן ואין כאן משום איסור תקיעה בי״ט ולא משום ברכה לבטלה

ואף ע״פ שבשת לאו זמן תקיעה היא מותר לומר לקטן שלא הגיע לחינוך שיתקע בשבת וכו׳ בפ׳ בתרא דר״ה (לב:) תנן אין מעבירין את התינוקות מלתקוע אבל מתעסקין בהם כדי שילמדו ובגמרא (לג •) מתעסקין בהם כדי שילמדו אר״א אפי׳ בשבת תל״ה מתעסקין בהם עד שילמדו אפי׳ בשבת ואין מעבירין התינוקו׳ מלתקוע בשבת ואין נ״ל בי״ט הא גופא קשיא אמרת מתעסקין בה עד שילמדו אפילו בשבת אלמא לכתחלה אמרי׳ תקעו והדר תנא אין מעבירין עכובא הוא דלא מעבירין הא לכתחלה לא אמרי׳ תקעו נ״ק כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך וכתב הרי״ף אר״א ואפילו בשבת וה״מ בקטן שהגיע לחינוך אבל קטן שלא הגיע לחינוך בי״ט אין בשבת לא ואית דאמרי איפכא כלומר ה״מ בקטן שלא הגיע לחינוך אבל בקטן שהגיע לחינוך לא וכתב הר״ן בקטן שהגיע לחינוך דכיון שהגיע לחינוך מתעסקין עמו כדי שילמוד אפי׳ בשבת אבל קטן שלא הגיע לחינוך בי״ט אין בשבת לא דבשבת אין מתעסקין עמו ולא עוד אלא שאם בא לתקוע מעכבין עליו והכי מוכח בגמרא וכ״ת אמאי מעכבין דהא קי״ל יבמות (קיד:) דקטן אוכל נבילות אין ב״ד מצווין להפרישו וי״ל דה״מ במלתא דלא מפרסמא אבל במלתא דמפרסמא כי הא שהקרן נשמט לרגיס מעכבין דלמא נפיק מיניה חורבא לתקוע בשבת שלא בפני ב״ד וכ׳ הרא״ש על דברי הרי״ף רש״י פירש כליסנא קמא והקשה עליו ר״י כיון דהגיע לחנוך ואין מצות היום בשופר היכי אמרי׳ ליה למיעבד איסורא ועוד תימא קטן שלא הגיע לחינוך אין מעכבין אותו מלתקוע בשבת אבל לכתחל׳ לא א״ל תקעו ואמאי והא אפי׳ בהגיע לחינוך שרי להתעסק בו כדי שילמדו״ ומ״מ לא מחוייב להפרישו כיון דאם לא היה שבת מצות היום בשופר קטן שלא הגיע לחינוך מתעסקין כלומר מותר להתעסק וכן מוכח בריש ערכין עכ״ל וכ״כ הרמב״ם בפ״ב דהא דתנן אין מעבירין אותם מלתקוע אבל מתעסקין עמהם ואר״א אפילו בשבת בשלא הגיעו לחינוך סוא ומיהו כתב ה״ה פירוש מתעסקין שאומרים להן תקעו ומשתדלין עמהם:

(ב״ה ולפיכך פירש איפכא דבהגיע להינוך אין מעכבין אבל לכתחלה לא א״ל תקעו כיון דאיכא איסורא דרבנן:)

וכ׳ הר״ן דהא דשרי להתעסק אפי׳ בשבת דוקא בי״ט של ר״ה אבל להיות בשבת אבל בשבת אחרת לא והכי איתא בירושל׳ וכ״כ מדברי הרא״ש אבל הרמב״ם כ׳ דהא דאין מעכבין התינוקות מלתקוע אפי׳ בשבת היינו דוקא בשבת שאינו י״ט של ר״ה וכ׳ ה״ה דטעמא משום דבשבת של י״ט של ר״ה ודאי מעכבין אותם שלא יאמרו שתוקעין בי״ט של ר״ה אבל להיות בשבת וכ״נ מן הירושל׳ עכ״ל וכ׳ הר״ן וז״ל כתב רבינו אפרים ז״ל שעכשיו אסור לתקוע לכל קטן בשבת כלל ואפי׳ בשבת של ר״ה שלא נאמרו דברים הללו אלא בזמן שהיתה תקיעת שופר דוחה את השבת וכ״ד הרז״ה וכן מוכח בירושל׳ ואע״פ שהרי״ף כתבה בהלכותיו אפשר לטעמיה אזיל שהוא סובר שאפי׳ בזה״ז תוקעין בכ״מ שיש בו ב״ד קבוע אבל הרמב״ן כתב שכיון שהגאונים כולם כתבוה בחיבוריהם מדברייהם יש ללמוד שהם סבורים שלא ביבנה בלבד נאמרה זאת התקנה אלא בכל יום ראשון של ר״ה שהל להיות בשבת בכ״מ לפי שאין בלימוד גזירה דרבה ואין בו אלא איסור שבות דתקיעה עצמה וכיון שהיא למלוה מותר שהם צריכין להתלמ׳ כדי לתקוע למחר ולחנכם במלות ע״כ (מ״):

כתב הכלבו יש שואלי׳ אמאי לא דחינן ר״ה כד מקלע בשבת משום תקיעת שופר כי היכי דדחינן לי׳ מיום אחר משום יומא דערבה והתשובה זימנין דמקלע המולד בה׳ י״ח והוא נדחה עד שבת משום מולד זקן ומשום ו׳ דאל״ו ואם נדחה אותו גם מיום שבת משום תקיעת שופר נצטרך לדחותו עד יום ב׳ משום ג׳ דאל״ו נמצא שלא יהיה נקבע עד יום ה׳ אחר המולד וכל האי לא דחי משום דמיחזי כשיקרא עכ״ל:

וכתב הכלבו שאפי׳ המדבר בתשו׳ ונעמא משום דבשמיעה תליא מילתא דהא מדברין על השמיעה וכיון שאינו שומע אינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים י״ח משום בטומטום אפילו מינו אינו מוציא בריתא בפ״ק דקידושין (כט) כל מ״ע שהזמן גרמא נשים פטורות: **ומ״ש** מאנדרוגינוס מוציא את מינו אפילו מינו אינו מוציא בריתא בפ״ק דקידושין (כט) כל מ״ע שהזמן גרמא נשים פטורות: **ומ״ש** מי שחציו עבד וחציו בן חורין אפילו לעצמו אינו מוציא מימרא ובריתא שם • וא״ת אנדרוגינוס נמי נימא דאפי׳ עצמו אינו מוציא דלא אתי לד נקבות שבו ומפיק לד זכרות י״ל דאנדרוגינוס בריה בפ״ע הוא וא״ה לא שייך למימר ביה לא אתי לד נקבות ומפיק לד זכרות והלכך ספיר מפיק לנפשיה ומהאי טעמא נמי מפיק את מינו דשניהם בריה אחד ובריה מוציאה בריה כמותה כ״כ הר״ן וה״ה וכתב עוד ב״ה דאפשר שאפי׳ לדברי מי שאומר דאנדרוגינוס אינו בריה בפ״ע אלא חציו זכר וחציו נקיבה אתי ספיר ואינו דומה למי שחציו עבד לפי שיש חילוק בין מה שהוא בידי אדם למה שהוא בידי שמים: **ואע״פ** שנשים וקטנים פטורים יכולים לתקוע ולברך ואין מוחין בידם וכו׳ בפ״ב דר״ה (לב •) אמרא דתנן אין מעבירין את התינוקות מלתקוע דייק הא נשים מעכבין כלומר דוקא תינוקות אין מעכבין דכיון שהם פטורות כי תקעי עבדו מצות דתקיעה והא תניא אין מעבירין לא את הנשים ולא את התינוקות אמר אביי ל״ק הא ר״י הא ר׳ יוסי ור״ש וכתב הר״ן דהלכה כר״י ור״ש דאמרי נשים סומכות רשות כלומר דאף ע״ג דפטוריהו רחמנא אי סמכי ליכא איסורא משום משמש בקדשים וה״ה לכל מ״ע שהזמן גרמא הלכך אם רצו נשים לעשות כל מ״ע שהזמן גרמא הרשות בידם ולא חיישינן לבל תוסיף ולא לשבות דתקיעה וכ״כ הרא״ש בשם ר״ת וכתב עוד בשמו שיכולות לברך על מ״ע שהזמן גרמא אע״פ שהן פטורות ואין כאן משום ברכה לבטלה וכ״כ הר״ן ג״כ והביא ראיות ר״ת וכתב דאע״ג דאיכא דאחה לה נקטי׳ כר״ת דהא נוטלות עליהם שכר מדאמר רבי יוסי בר חנינא קידושין (לא:) גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה דמקאמר גדול אלמא למי שאינו מצווה ועושה נמי יש לו שכר הלכך בכלל מצוה הן ומברכות ולא נימא הואיל ולא נצטוו היאך יאמרו ולוט דכיון שהנשים נצטוו ואף הן נוטלות שכר שפיר יאמרו ולוט עכ״ל וכתב ה״ה בפ״ב כתב הרשב״א שהעלו הראשונים אע״פ שנשים פטורות רשות לתקוע ולברך

דוקא סנהדרין אלא בית דין מופלג וגדול בדורו ולא נהגו תלמידיו אחריו לעשות כן והר״ן כתב שטעמו של הרי״ף מדאמרי׳ בגמרא אהא דתנן אר״א בשהתקין ריב״ז לא התקין אלא ביבנה בלבד אמרו לו א׳ יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב״ד אמרו לו הייתם ת״ק א״ב כי דינא דאקראי וקי״ל כת״ק הלכך בב״ד של ג׳ נמי תוקעין וע״ז היה סומך הרי״ף לעשות מעשה בדבר שהיו תוקעין בבית דינו בר״ה שהל להיות בשבת ומיהו משמע דנהי דלא בעינן ב״ד של כ״ג אז סמוך ב״ד קבוע מיהא בעינן דהא כתיבנא לעיל דתרתי בעינן בפני ב״ד ובזמן ב״ד וכל בית דין שאינו קבוע אין לו זמן אבל הרמב״ם כ׳ בפ״ב בזמן הזה שחרב הבית בכל מקום שיש בו ב״ד קבוע הוא שיהיה סמוך בא״י תוקעין בו בשבת וכ״ד הרז״ה עכ״ל וכ׳ ה״ה שכן דעת הרמב״ן ז״ל: **ואף** ע״פ שבשת לאו זמן תקיעה היא מותר לומר לקטן שלא הגיע לחינוך שיתקע בשבת וכו׳ בפ׳ בתרא דר״ה (לב:) תנן אין מעבירין את התינוקות מלתקוע אבל מתעסקין בהם כדי שילמדו ובגמרא (לג •) מתעסקין בהם כדי שילמדו אר״א אפי׳ בשבת תל״ה מתעסקין בהם עד שילמדו אפי׳ בשבת ואין מעבירין התינוקו׳ מלתקוע בשבת ואין נ״ל בי״ט הא גופא קשיא אמרת מתעסקין בה עד שילמדו אפילו בשבת אלמא לכתחלה אמרי׳ תקעו והדר תנא אין מעבירין עכובא הוא דלא מעבירין הא לכתחלה לא אמרי׳ תקעו נ״ק כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך וכתב הרי״ף אר״א ואפילו בשבת וה״מ בקטן שהגיע לחינוך אבל קטן שלא הגיע לחינוך בי״ט אין בשבת לא ואית דאמרי איפכא כלומר ה״מ בקטן שלא הגיע לחינוך אבל בקטן שהגיע לחינוך לא וכתב הר״ן בקטן שהגיע לחינוך דכיון שהגיע לחינוך מתעסקין עמו כדי שילמוד אפי׳ בשבת אבל קטן שלא הגיע לחינוך בי״ט אין בשבת לא דבשבת אין מתעסקין עמו ולא עוד אלא שאם בא לתקוע מעכבין עליו והכי מוכח בגמרא וכ״ת אמאי מעכבין דהא קי״ל יבמות (קיד:) דקטן אוכל נבילות אין ב״ד מצווין להפרישו וי״ל דה״מ במלתא דלא מפרסמא אבל במלתא דמפרסמא כי הא שהקרן נשמט לרגיס מעכבין דלמא נפיק מיניה חורבא לתקוע בשבת שלא בפני ב״ד וכ׳ הרא״ש על דברי הרי״ף רש״י פירש כליסנא קמא והקשה עליו ר״י כיון דהגיע לחנוך ואין מצות היום בשופר היכי אמרי׳ ליה למיעבד איסורא ועוד תימא קטן שלא הגיע לחינוך אין מעכבין אותו מלתקוע בשבת אבל לכתחל׳ לא א״ל תקעו ואמאי והא אפי׳ בהגיע לחינוך שרי להתעסק בו כדי שילמדו״ ומ״מ לא מחוייב להפרישו כיון דאם לא היה שבת מצות היום בשופר קטן שלא הגיע לחינוך מתעסקין כלומר מותר להתעסק וכן מוכח בריש ערכין עכ״ל וכ״כ הרמב״ם בפ״ב דהא דתנן אין מעבירין אותם מלתקוע אבל מתעסקין עמהם ואר״א אפילו בשבת בשלא הגיעו לחינוך סוא ומיהו כתב ה״ה פירוש מתעסקין שאומרים להן תקעו ומשתדלין עמהם:

(ב״ה ולפיכך פירש איפכא דבהגיע להינוך אין מעכבין אבל לכתחלה לא א״ל תקעו כיון דאיכא איסורא דרבנן:)

וכ׳ הר״ן דהא דשרי להתעסק אפי׳ בשבת דוקא בי״ט של ר״ה שהל להיות בשבת אבל בשבת אחרת לא והכי איתא בירושל׳ וכ״כ מדברי הרא״ש אבל הרמב״ם כ׳ דהא דאין מעכבין התינוקות מלתקוע אפי׳ בשבת היינו דוקא בשבת שאינו י״ט של ר״ה וכ׳ ה״ה דטעמא משום דבשבת של י״ט של ר״ה ודאי מעכבין אותם שלא יאמרו שתוקעין בי״ט של ר״ה שהל להיות בשבת וכ״נ מן הירושל׳ עכ״ל וכ׳ הר״ן וז״ל כתב רבינו אפרים ז״ל שעכשיו אסור לתקוע לכל קטן בשבת כלל ואפי׳ בשבת של ר״ה שלא נאמרו דברים הללו אלא בזמן שהיתה תקיעת שופר דוחה את השבת וכ״ד הרז״ה וכן מוכח בירושל׳ ואע״פ שהרי״ף כתבה בהלכותיו אפשר לטעמיה אזיל שהוא סובר שאפי׳ בזה״ז תוקעין בכ״מ שיש בו ב״ד קבוע אבל הרמב״ן כתב שכיון שהגאונים כולם כתבוה בחיבוריהם מדברייהם יש ללמוד שהם סבורים שלא ביבנה בלבד נאמרה זאת התקנה אלא בכל יום ראשון של ר״ה שהל להיות בשבת בכ״מ לפי שאין בלימוד גזירה דרבה ואין בו אלא איסור שבות דתקיעה עצמה וכיון שהיא למלוה מותר שהם צריכין להתלמ׳ כדי לתקוע למחר ולחנכם במלות ע״כ (מ״):

כתב הכלבו יש שואלי׳ אמאי לא דחינן ר״ה כד מקלע בשבת משום תקיעת שופר כי היכי דדחינן לי׳ מיום אחר משום יומא דערבה והתשובה זימנין דמקלע המולד בה׳ י״ח והוא נדחה עד שבת משום מולד זקן ומשום ו׳ דאל״ו ואם נדחה אותו גם מיום שבת משום תקיעת שופר נצטרך לדחותו עד יום ב׳ משום ג׳ דאל״ו נמצא שלא יהיה נקבע עד יום ה׳ אחר המולד וכל האי לא דחי משום דמיחזי כשיקרא עכ״ל:

וכתב הכלבו שאפי׳ המדבר בתשו׳ ונעמא משום דבשמיעה תליא מילתא דהא מדברין על השמיעה וכיון שאינו שומע אינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים י״ח משום בטומטום אפילו מינו אינו מוציא בריתא בפ״ק דקידושין (כט) כל מ״ע שהזמן גרמא נשים פטורות: **ומ״ש** מאנדרוגינוס מוציא את מינו אפילו מינו אינו מוציא בריתא בפ״ק דקידושין (כט) כל מ״ע שהזמן גרמא נשים פטורות: **ומ״ש** מי שחציו עבד וחציו בן חורין אפילו לעצמו אינו מוציא מימרא ובריתא שם • וא״ת אנדרוגינוס נמי נימא דאפי׳ עצמו אינו מוציא דלא אתי לד נקבות שבו ומפיק לד זכרות י״ל דאנדרוגינוס בריה בפ״ע הוא וא״ה לא שייך למימר ביה לא אתי לד נקבות ומפיק לד זכרות והלכך ספיר מפיק לנפשיה ומהאי טעמא נמי מפיק את מינו דשניהם בריה אחד ובריה מוציאה בריה כמותה כ״כ הר״ן וה״ה וכתב עוד ב״ה דאפשר שאפי׳ לדברי מי שאומר דאנדרוגינוס אינו בריה בפ״ע אלא חציו זכר וחציו נקיבה אתי ספיר ואינו דומה למי שחציו עבד לפי שיש חילוק בין מה שהוא בידי אדם למה שהוא בידי שמים: **ואע״פ** שנשים וקטנים פטורים יכולים לתקוע ולברך ואין מוחין בידם וכו׳ בפ״ב דר״ה (לב •) אמרא דתנן אין מעבירין את התינוקות מלתקוע דייק הא נשים מעכבין כלומר דוקא תינוקות אין מעכבין דכיון שהם פטורות כי תקעי עבדו מצות דתקיעה והא תניא אין מעבירין לא את הנשים ולא את התינוקות אמר אביי ל״ק הא ר״י הא ר׳ יוסי ור״ש וכתב הר״ן דהלכה כר״י ור״ש דאמרי נשים סומכות רשות כלומר דאף ע״ג דפטוריהו רחמנא אי סמכי ליכא איסורא משום משמש בקדשים וה״ה לכל מ״ע שהזמן גרמא הלכך אם רצו נשים לעשות כל מ״ע שהזמן גרמא הרשות בידם ולא חיישינן לבל תוסיף ולא לשבות דתקיעה וכ״כ הרא״ש בשם ר״ת וכתב עוד בשמו שיכולות לברך על מ״ע שהזמן גרמא אע״פ שהן פטורות ואין כאן משום ברכה לבטלה וכ״כ הר״ן ג״כ והביא ראיות ר״ת וכתב דאע״ג דאיכא דאחה לה נקטי׳ כר״ת דהא נוטלות עליהם שכר מדאמר רבי יוסי בר חנינא קידושין (לא:) גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה דמקאמר גדול אלמא למי שאינו מצווה ועושה נמי יש לו שכר הלכך בכלל מצוה הן ומברכות ולא נימא הואיל ולא נצטוו היאך יאמרו ולוט דכיון שהנשים נצטוו ואף הן נוטלות שכר שפיר יאמרו ולוט עכ״ל וכתב ה״ה בפ״ב כתב הרשב״א שהעלו הראשונים אע״פ שנשים פטורות רשות לתקוע ולברך

דרכי משה

תקפח (א) וכתב הס״מ פ״ב דה׳ שופר דבי״ט נמי אפי׳ קטן שהגיע לחינוך מתעסקים עמו וע״ל סימן ש״ח אם מותר לטלטל שופר בר״ה שהל להיות בשבת כתב א״ז במס׳ ר״ה כיון שהותרה התקיעה לאנשים אפי׳ רצה לתקע כל היום הרשות בידו אע״פ שיצא כבר עכ״ל ולקטן סי׳ תקפ״ט לא נשמע כן וגם בסי׳ תק״צ לא נשמע כן: ע״ל

דרישה

סי׳ תקפט [מ״] אפי׳ לעצמו אינו מוציא כו׳ אבל באנדרוגינוס ליכא למימר לא אתי לד נקבות ומוציא לד וכרוב דבריה בפני עצמו הוא ואפי׳ אינו בריה בפני עצמו אלא מלי זכר ומלי נקבה יש לחלק בין מה שהוא בידי אדם כגון עבד דאפשר לתקן ולשחרר לגמרי וכן זה שהוא בתקן

פרישה

מיהא סיכרא טפי ר״ן ור״ל יש הפרש גדול בין בית בית לר״ה ולכך הוצרך לאתת מרגיש ולא יבא: **סי׳ תקפט** (מ״) **אדם** הראוי לתקוע כיון דאם לא היה שבת מצות היום בשופר קטן שלא הגיע לחינוך שיתקע בשבת דבשמיעה תליא מילתא דהא מדברין על השמיעה אבל שומע ופיו הדבר

ולברך וכן נהגו וכן נראה כן מדברי רבינו פ״ז עכ״ל כלומר שכתב בפ״ז טומטום ואנדרוגינוס לעולם אין מברכין ליצד בסוכה מפני שהן חייבין מספק ואין מברכין מספק וכתב ה״ה לדעת רבינו ודאי שאין נשים מברכות וסיתך ימתרו ולומו והן פטורות ובסוף הלכות לולית כתב ג״כ הרמב״ם שנשים ועבדים וטומטום ואנדרוגינוס אין מברכין אם מתעטפין בציצית והנהגות כתבו שם שכ״ד רש״י שאסור לנשים לברך על מ״ע שהזמ״ג ושר״ת פסק שהן יכולות לברך והביא ראיה לדבר וסמ״ג כתב בסימן מ״ב כל דברי ר״ת ואח״כ כתב אבל זהו דבר תימה מהו ולומו בדבר שאינה מחוייבת לא מדאורייתא ולא מדרבנן לנשים במ״ע שהזמ״ג אפילו מד״ס פטורות וכמו שמוכח בפ׳ מי שמתו (כ :) גבי נשים חייבות בקידוש היום ר״ת והאגור כתב בשם ר׳ יעקיר דוקא שלא ברכה שרי להו לנשים לתקוע לעצמן אבל אם ברכו גולו בדעתם שלשם חובה הן עושין חדא דעוברות על כל תוסיף ועוד דאיכא ברכה לבטלה עכ״ל (א) · ומ״ש שעוברות על כל תוסיף אם מברכות אינו נכון כלל אלא שאין לי להאריך :

ומ״ש רבינו בשם בעל העיטור הוא בפסקי הרא״ש שם אע״פ שכתב שם בל׳ אחר הכל עולה לענין אחד וז״ל בעל העיטור כתב דאין אחר תוקע לשם אלא הן בעצמן ונהגו באשכנז לתקוע לנשים יולדות קודם שתקעו בב״ה כדי שיוציא התוקע את עצמו וכ״כ הגמ״י פסק ר״ת וכל רבותינו אחריו כר׳ יוסי ומיהו ה״מ לתקוע לעצמו דומיא דסמיכה דשרי להו משום נחת רוח אף על גב דקנת נראה כעבודה בקדשים הכא נמי אע״ג דקנת נראה כחילול י״ט שריא אבל אחר שכבר תקע לא יתקע להן דאין אומרים לאדם חטוא בעבור נחת רוח כיון דכבר יצא י״ח ואינו חייב בדבר התוקע לה ה״ז חילול י״ט · וכ״כ רא״מ והגאונים וכן הורה הרא״מ ואמר שהרוצה לתקוע לנשים צריך לעשות קודם שיתקע ש״ל בעוד שלא יצא י״ח הוא בעצמו ואם המתין עד לאחר שיצא י״ח הוא בעצמו אסור לתקוע להן ולא כראבי״ה שהתיר הדבר עכ״ל · והסמ״ג ג״כ לא הביא אלא דברי רא״מ בלבד : **ומ״ש** רבינו בשם ראבי״ה כן כתב הרא״ש וז״ל וראבי״ה כתב כיון דנשים סומכות רשות אע״ג דדמי קנת לעבודה בקדשים ה״ה בתקיעה שהיא מכאה ואינה מלאכה מותר לתקוע להם ואפי׳ מי שיצא כבר ומותר אמי להוציא את השופר לר״ה מבית הכנסת כדי לתקוע להם וכ״ל דלא גריעא אשה מקטן שלא הגיע לחינוך דמתעסקין בהם כדי שילמדו כ״ש לנשים דמכוונות לתקוע על הרא״ש וכ״כ המרדכי : **ולענין** הלכה כדאי הם לסמוך עליהם כ״ש במקום דאיכא רבותא דסברי כוותייהו כמו שנתבאר בסמוך ועוד דטעמא דראבי״ה והרא״ש טעמא דמסתבר הוא ומיהו טוב שלא לברך כיון דפלוגתא הוא ספק ברכות להקל (ב) : **המודר** הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה וכו׳ מימרא דרבא בפרק ראוהו ב״ד (כח ·) : וכתב הר״ן וז״ל כתב הרז״ה דכי שרי לוקח בתקיעות דר״ה אבל בתעניות לא ולפי דבריו אף בתקיעות דר״ה צריך לדקדק לפי שיש בהן מדרבנן אלא שאין מחוורין דברי דמ״מ מצוה איכא ומיהו מסתברא לי דכי אמרי׳ מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה דוקא כגון שהוא תוקע מתלוי להוציא המודר הנאה אבל כל שא״ל המודר תקע לי והוציאני אסור דשליחותיה קא עביד ואיה לדבר מדאמרינן בפרק אין בין המודר (לה :) דגבי הא דאיבעיא לן התם הני כהני אי הוי שלוחי דידן או שלוחי שמיא למאי נ״מ למודר הנאה אי אמרת שלוחי דידן הא קא מהני ליה ואסור ואמרינן נמי התם (לו :) אלא לדעתיה דבעל הכרי הא קא מהני ליה דקא עביד שליחותיה אלמא דכל היכא דעביד שליחותיה אסור אלא בהא ודאי הכא בתוקע מעצמו שלא בשליחותו של מודר עסקינן :

וצריך שיכוין התוקע להוציא השומע וכו׳ בפרק בתרא דר״ה (לב :) תנן המתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא ובגמרא (לג :) המתעסק לא יצא הא תוקע לשיר יצא לימא מסייע לרבא דאמר התוקע לשיר יצא דאמא תוקע לשיר נמי מתעסק קרי ליה ואמאי דתנן השומע מן המתעסק לא יצא דייק אבל השומע מן המשמיע לעצמו מאי יצא לימא תיהוי תיובתיה דר׳ זירא דא״ל ר׳ זירא לשמעיה איכוין ותקע לי ומשני דאמא מיידי דתנא ריש״א מתעסק תנא סיפא נמי מתעסק וכפ׳ ראוהו ב״ד (כח ·) שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאוהו ואכל מצה יצא אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא כלומר דמצות א״ל כוונה ובתר הכי גרסינן א״ל ר״ז לשמעיה איכוין ותקע לי פי׳ תתכוין לתקוע בשמו להוציאני ידי חובתי ואוקימנא להא דר״ז כרבי יוסי דתניא שומע שומע לעצמו ומשמיע משמיע לפי דרכו א״ר יוסי בד״א בש״ל אבל ביחיד לא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע ומשמיע משום דש״ך דעתיה אב״ע והרי״ף לא הביא דברי רבא אלא דברי ר״ז וכתב הרא״ש דהיינו משום דס״ל דהכי הלכתא אע״ג דרבא והגך דשלחו לאבוה דשמואל סברי דמשום א״ל כוונה הלכה כר״ז דפליגי ביה הגאי בפרק ע״פ (קיד :) גבי ירקות ור׳ יוסי פבר מצות צריכות כוונה וה״ב קאמר רבי יוסי בשמעתין ור׳ יוסי נימוקו אמו וכ״פ בה״ג וגרסינן נמי בירושל׳ היה עובר אחורי ב״ה וכו׳ הדא אמרה מצות צריכות כוונה ותניא נמי נתכוין שומע ולא נתכוין משמיע וכו׳ עד שיתכוין שומע ומשמיע ואע״ג דשניהו רב אשי שיטויי דחיקי נינהו ופשטא דמתניתין ובריתא לא כוותיה הלכך אזלינן לחומרא ובעינן דעת שומע ומשמיע ואם תקע להוציא את עצמו אין חבירו השומע התקיעה יוצא עד שיתכוין לו וה״מ יחיד אבל ש״ך כיון דדעתו אכ״ע לא בעינן עד שמתכוין ליה גופה עכ״ל · והר״ן כתב שיש סוברים לומר דל״פ דר״ז אדרבא דלא אר״ז אינכון ותקע לי למצוה אלא שצריך כולה לשמוע ולהשמיע לשם תקיעת שופר כל דהא אפי׳ שלא לשם מצוה ולעולם כוונת מצוה לא בעינן אבל בעינן כוונה לשמוע ולהשמיע ויש שדנין כן מלשון הרי״ף והרא״ה הקשה דודאי מדאוקימנא להא דר״ז כר״י דאמר דיחיד לא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע משמע דר״ז בעי כוונת מצוה כר״י ואף רש״י פירש כן תקע לי להוציאני י״ח משמע דס״ל דר״ז פליגא אדרבא לפיכך כתב הרמב״ן דר״ז סבר מצוות צריכות כוונה כלומר לצאת בהוא וכוותיה נקטינן וכ״פ הרמב״ם בפרק בתרא מהלכות שופר דצריך שיתכוין משמיע להוציא ושומע לצאת בה לא״ה לא יצא אבל דעת הרבה מן הגאונים דקי״ל מצות א״צ כוונה וכ״ד הרשב״א ז״ל וכתב רבי׳ שמואל דאף ע״ג דאמרינן מצות א״צ כוונה ה״מ בשאם אבל במתכוין שלא לצאת אינו יוצא ע״כ ודעת רבינו שמואל כתב ג״כ הר״י בסוף פ״ק דברכות גבי פתח בדאמרא וסיים בדשיבראה וכתב עוד שם דאפי׳ מי שסובר דמצות א״צ כוונה ה״מ בדבר שיש בו מעשה אבל במצוה שתלוי באמירה בלבד ודאי צריך כוונה שהאמירה הוא בלב וכשאינו מכוין באמירה ואינו עושה מעשה נמצא כמי שלא עשה שום דבר מהמצוה ובאהל מועד כתב העושה מצוה ואינו רואה לצאת באותה שעה לא יצא וכ״כ רבותינו הצרפתיים והרשב״א ז״ל והרא״ה אומר שאפי׳ לוח שאינו רואה לצאת ידי אותה מצוה יצא וחזק בברא זו בראיות בפ״י דבסחים גבי כפאוהו עו״ג ואכל מצה ע״כ כבר כתבתי שהר״י הביא דברי רבינו שמואל · משמע דס״ל כותיה וכיון שכן לא הייתן לדברי הרא״ה בזה : **ולענין** הלכה כיון דהרי״ף והרמב״ם והרא״ש מסכימין דמצות צריכות כוונה הכי נקטינן : **ודע** שאף על פי שהרמב״ם כתב גבי שופר דבעי כוונה בהלכות חמץ ומצה כתב בפ״ו שאם אכל מצה בלא כוונה כגון שאנסוהו עו״ג יצא י״ח כבר כתבתי יעוד דברים בסי׳ תע״ה :

ומ״ש רבינו בשם רב שרירא הראה שטעמו כאותם הסמיים שכתב הר״ן שהיו סבורים לומר בל״פ דר״ז אדרבא : **אהא** דתנן היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא כתב הר״ן ירוש׳ אר״י בר מזינא לא אמרן אלא בעובר אבל בשומד מזקק כיון (ג) :

אם שמע מקלת התקיעה בכוונה ומקצתה שלא בכוונה כתבתי בס״ם תקפ״ז :

תקצ סדר

תקיעה והכשירה. דתנן סדר תקיעות ג׳ של ג׳ ג׳ משנה בפרק בתרא דר״ה (לג .) סדר תקיעות שלש של ג׳ ג׳. ופירש״י ג׳ של ג׳ ג׳ תקיעה תרועה ותקיעה לכל אחת ואחת : **ומ״ש** דג״פ כתבו תרועה בתורה וכו׳ שם ת״ר מנין שבשופר ת״ל והעברת שופר תרועה ומנין שפשוטה לפניה ת״ל והעברת שופר תרועה ומנין שפשוטה לאחריה ת״ל תעבירו שופר ופירש״י והעברת פשוטה משמע העברת קול מ׳ : תעבירו שופר . הרי העברה תחלה וסוף ותרועה כתיב ביניהם ומנין לשלש של שלש שלש ת״ל והעברת שופר תרועה שבתוך זכרון תרועה יום תרועה יהיה לכם ומנין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ת״ל שביעי שביעי לג״ש הא כיצד שלש שבין תשע ופירש״י מנין שלש של שלש שלש . מנין דהנך פשוטה לפניה ולאחריה ותרועה באמצע עבדינן תלתא זימני לאלכיות חדא ולזכרונות חדא ולשופרות חדא . ס״ל תרועה תרועה תלתא זימני לכל אחד פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה : ומנין ליתן את האמור של זה בזה וכו׳. לפי שלש תרועות הללו לא נאמרו במקום אחד שהשתים נאמרו בר״ה והא׳ ביובל ומנין ליתן האמורות בר״ה ביובל וליתן האמורות ביובל בר״ה שיהו כאן וכאן שלש : שביעי לג״ש . נאמרה בר״ה בחדש השביעי ונאמר ביובל והעברת שופר תרועה בחדש השביעי :

ומ״ש

דרכי משה

תקפט (א) ע״ל סי׳ י״ז מדין זה : (ב) וכן מהרי״ל פסק כדברי ראבי״ה והרא״ש וכתב דאין לתקוע לנשים עד אחר שתקעו בצבור ולא קודם לכן מיתו אם היא יולדת או חולה ואינה יכולה להמתין יתקע לה מיד וכתב עוד דהאשה תברך לעצמה ואם לא יכולה לברך יברך התוקע בשבילה ול״נ כדברי ב״י דאם תוקעין לה אחר שיצא לא יברך לה התוקע ראע״ג דאין מחין לנשים המברכות על מצות עשה מ״מ מוסב שלא לברך כמ״ש לעיל סי׳ י״ז אבל לברך אחר בשבילה נראה דאסור דהרי אמרו כל הברכות כולן אע״פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם והיין וה״ז לכל ברכת הנהנין שאם יצא אינו מוציא היאיל ואינו מחייב בדבר אסור לברך לחבירו בשבילו וכ״ש בברכות אלו שהנשים בעצמן עדיף שלא לברך אלא שאין מיחין בידן שאין לאחר לברך בשבילן כן נ״ל וע״ל בסימן תקפ״ד התוקע לחולה מי יברך כתב בא״ז מעשה שהיה שתקע לאשה יולדת כל הסדר שתוקעין בישיבה : (ג) כתב מהרי״ל דצריך להשומע ליזהר שלא יפסיק כלל תוך התקיעה אפילו כיחו וגיעו אסור לרוק דלא יפסיק משכע דבעינן ראשו וסופו של כל תקיעה ותקיעה לכן יזהר מלאכול דברים המביאים ליד כיחה וגיעה לכן היה מהרי״ל נזהר לאכול אגוזים בר״ה :

וכ״ה

פרישה

דבר מוכיח : (ב) אפילו דרך ר״ס פי׳ אף שמודה ב״ש שבטל שלא לצורך אסור בי״ט : עבוד וסתריך ע״ם : (ד) איכוין ותקע לי פירש״י תתכוין ותקע בשבילי פירוש להוציאני (ג) המודר כשאם מבשלו כו׳ כתב הר״ן מסתברא דוקא כשהוא תוקע מתלוי להוציא את המודר אבל כל שאומר לו שתודר לו שתודר תקע והוציאני אסור דשליחותיה הא ולא״ל ליה לר״ז דמצות צריכות כוונה הסמיע וכ״ם כוונת הסמיע . ובגמ׳ אלא״ג שם בגמרא בפרק בתרא דר״ה והבירה ליה דמצות אין צריכות כוונה ופסקו

אבל תרועה לא ידעינן מאי היא וכו' שם אוקימתא דאביי דבהא פליגי תנא דמתניתין ותנא דברייתא דמ"ם גנוחי גנח ומ"ם ילולי יליל ומ"ש דמספקא לן נמי אם הוא שניהם כאחד אוקימתא דתלמודא לשם אליבא דר' אבהו למאי דאתקין בקיסרי דמספקא ליה דילמא גנח ויליל ויש לתמוה דכיון דחזינן דלא פליגי תנאי אלא מי גנוחי גנח או ילולי יליל וליכא תנא דקאמר דתרועה הוי גנוחי ויליל א"כ ר' אבהו למה מספקא ליה בהכי טפי וי"ל דלאו ספקא ממש קאמר לענין דינא אלא לחלוקי המנהגים קורא ספק וכמ"ש כל המפרשים על שם רבינו האי דד"ת לכ"ע התרועה עניין בכיי' הוא • מה לי בגניחה ומה לי בילילה ובכל ענין יוצא י"ח תרועה אלא דתנא דמתניתין היה שונה בגניחה כמנהג הבבלי של מקומו ותנא דברייתא היה שונה בגניחה כמנהג הבבלי של מקומו וכדי שלא נראה כאגודות אגודות תיקן ר' אבהו שיהיו תוקעין כל ישראל תש"ת תר"ת וא"כ יש לומר שאגב זה תיקן נמי שיהו תוקעין נמי תשר"ת דכיון דנראה לספק שמא התרועה היא גנח ויליל כמנהג הבבלי של מקצת בני אדם הילכך כדי שלא ליתן פתחון פה לשום ספק תיקן ג"כ תשר"ת וכן נראה מדברי הר"א מזרחי אבן להרמב"ם והסמ"ג דס"ל דספק ממש לענין דינא קאמר קשיא ולריך עיון :

ומ"ש שיליל הפסיק וכו' ואע"ג דבסי' תקפ"ח פסק כר"י בשמע ט' תקיעות בתשע שעות ביום דאין אנו חוששין להפסקה היינו דוקא היכא שהפסיק בשתיקה אבל בהפסיק בקול שופר שאינו כסדרן הוי הפסק וכ"כ ב"י לעיל בשם המפרשים וכן בסוף סימן זה אצל אבל אם עשה שתי תרועות זו אחר זו ע"ש :

ולפי זה לריך ליזהר בשברים וכו' כ"כ התו' והרא"ש שם ויש לתמוה דהא שברים הם משום גנוחי גנח וא"כ תקיעות דידהו לא הוי אלא כשיעור ג' גניחות שהם גדולים יותר וכ"ש בסדר תשר"ת אלא כשיעור ג' גניחות וג' יללות וא"כ קשה אמאי לריך ליזהר שלא יאריך השבר כג' יבבות כו' וכך דקדק ה"ר יחזקיה בהגהותיו כמ"ש במרדכי ובהגה"ת אשיר"י וכ"ל דלדעת רבינו האי אחי אפיר שהרי כתב דלכ"ע הוי תרועה בין בגניחה ובין בילילה וכיון דשיעור תרועה ג' יבבות שהוא א"כ כל שאריך בשבר כאותו שיעור אף בסימן תשר"ת נעשה תקיעה ד"ת שהרי שיעור תקיעה כתרועה ואין אנו תוקעין תשר"ת תש"ת אלא מפני חלוקי המנהגים כמו שנתבאר ואיכא למימר דהתוס' והרא"ש ס"ל כרבינו האי וכן נראה ממה שהביא הרא"ש דברי בשתם בלי שום חולק ופסק ג"כ כפירש"י אלמא דס"ל הכי כדפי' לעיל : **ומ"ש** ומיהו אם מאריך הרבה בכל תקיעה אין לחוש וכו' בתוס' לשם והביאו רא"ש מדתנן תקע בראשונה ומשך בשנייה כשתים אין בידו אלא אחת ויש לדקדק על רא"ש דילמא בשנייה דוקא אמר דעלתה לו לאחת ושמא דאעפ"י דבמה שהאריך יותר מכדי תקיעה חשבינן ליה כמתעסק מכל מקום אין כאן הפסקה דפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה מיהא איכא ולכך עלתה לו באחת אבל בראשונה דמאי שהאריך הוי הפסקה בין תקיעה לתרועה מכ"ל דאין לחוש וכ"ל דראייתו היא מדתנן תקע בראשונה דלא אילטריך הו"ל למיתני האריך בשנייה כשתייס אין בידו אלא אחת אלא ודאי דלפי שאין שיעור לתקיעה למעלה ואם רצה להאריך מאריך ואין הדבר ניכר כשהוא מאריך שיכוין לב' תקיעות אלא מחמת שהוא כפלייס כשעור תקיעה הראשונה מש"ה קתני תקע בראשונה שהיא מוכחת על השנייה שהיא כשתים ומינה אתה למד דאין שיעור לתקיעות למעלה : ומ"ש

אבל לפ"ז שלשתן אחת ואחד יוצא בכל אחד מהם ולפיכך כדי שלא להטריח על הלבור די לו באחד מהם וגם כדי שיתברר מתוך כך שכולם אחת ואנו עושים תחלה דברי רבי אבהו ואח"כ דברי תנא בא ואח"כ דברי תנא דמתני' להעלות בקודש לפתוח בקטן ולסיים בגדול וזה כפתור ופרח עכ"ל אבל הרמב"ם משמע שאינו סובר כן אלא ספק בעיקר הדין הוא שנסתפק לנו בתרועה היאך היא שכתב בפ"ג וז"ל תרועה האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך הנשים ורוב הלרות ואין אנו יודעים היאך היא אם היא הילללה שמיללין הנשים וכו' נמצא מנין התקיעות ל' כדי להסתלק מן הספק משמע דספק גמור נסתפק לנו לענין הדין וכ"ג שהוא דעת סמ"ג שכתב כי מסופק היה בפי' ותיבב אם יללה היא אם גניחה הוא ועושה שניהם וא"כ ליתו תוקעים קש"ק כי שמא גניחה הוא וכו' וא"כ אותו שיהיו תוקעים קר"ק כי שמא יללה הוא וכו' משמע בהדיא שמחמת ספק שנסתפק לענין הדין תיקן כן וקודם רבי אבהו כ"מ היה נוהג בסברת רב המקום ההוא וכשבא רבי אבהו קבל כל הספיקות והתקין שיעשה כדברי כולם כדי שיצאו כל ישראל י"ח תקיעת שופר בלא ספק כלל : **שיעור** תקיעה כתרועה וכו' בפרק בתרא דר"ה (לג •) שיעור תקיעה כשלש תרועות שיעור תרועה כשלש יבבות ופירש"י ג' קולות בעלמא כל שהו ובגמרא (שם) והתניא שיעור תקיעה כתרועה אמר אביי תנא דידן קא משיב תקיעה דכולהו בני תנא בדא ותו לא שיעור תרועה כג' יבבות והתניא שיעור תרועה כג' יבבות אמר אביי בהא ודאי פליגי מ"ם גנוחי גנח ומ"ם ילולי יליל ופירש"י תנא דידן קא משיב דכולהו בני וה"ק שיעור ג' תקיעות כג' תרועות ותנא בדא קא משיב דחדא בבא שיעור התקיעה כשיעור התרועה ותרווייהו חדא מלתא אמרי שברים תרוכים מיבבות • בהא ודאי פליגי אע"ג דאוקימנא דברישא לא פליגי ע"כ בהא סיפא פליגי דליתא לשנויי בה מידי :

ומ"ש רבי' ולפ"ז לריך ליזהר בשברים שלא יאריך בכל שבר כשלש יבבות וכו' עד כי שברים תרועה היא ויכול להאריך בה כמו שירצה כ"כ שם התוספות והרא"ש והביאו רא"ש למ"ש שאם מאריך הרבה בתקיעה אין לחוש מדתנן התם תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת ולמדו משם דה"ה לתרועה ואע"ג דשיעור' כג' יבבות יכול להאריך בה כמו שירצה ומטעם זה נמי אין לחוש אם עשה ארבע וחמשה שברים שהשברים במקום תרועה הן והו"ל תרועה אריכתא כמו שאנו מאריכים ביבבות ויל"ד על מ"ש לריך ליזהר בשברים שלא יאריך בכל שבר כשלש יבבות שהם ג' כחות של כל שהו שא"כ יצא מכלל שבר ועשה תקיעה שהרי בתשר"ת אע"פ שאריך בכל שבר כארבע וחמש יבבות אין בכך כלום שהרי תקיעות תשר"ת לריכין להיות ארוכים כשברים ותרועה ואם כן כשאריך בשבר כל' וה' יבבות עדיין אינו ארוך כתקיעה וכן בתש"ת כיון שפי' רש"י דשברים ארוכים מיבבות ושיעור תקיעה כתרועה אע"פ שאריך בשבר כג' יבבות עדיין אינו ארוך כתקיעה שהיא כג' שברים שהן ארוכים מיבבות וי"ל שכל שאריך בשבר כשיעור תקיעת תר"ת שהוא כג' יבבות הרי יצא מכלל שבר ועשה תקיעה אע"ג דלגבי תקיעה דסי' דידיה לא הוי כתקיעה : וכתב

ביובל וילפי' ר"ה מיניה ובכל תרועה ילפי' מקראי שיש תקיעה לפניה ולאחריה הרי ג"פ תקיעה תרועה תקיעה ותקיעה ילפינן מקרא שהוא העברת קול פשוט אבל תרועה לא ידעינן מאי היא אלא מדמתרגמי' תרועה יבבא אלמא שהוא בקול שאדם משמיע בשהוא בוכה ומיילל דילפינן מאימיה דסיסרא דכתיב ותיבב ועדיין אין אנו יודעין אם הוא כאדם הנונח מלבו בדרך החולה שמשמיע קולות קצרים קול אחר קול ומאריך בהם קצת והוא הנקרא גנח או כאדם המיילל ומקונן שמשמיע קולות קצרים תכופות זה לזה והוא הנקרא יליל או אם הוא שניהם כאחד הלכך מספיקא אנו עושין הכל תקיעה וג' שברים שהוא גנח וקול אחר שיש בו קולות קצרים תכופים שהוא יליל ואח"כ תקיעה ועושין כן ג"פ ואחר כך תש"ת ג"פ שאם תרועה היא שברים לא עשינו כלום שייליל הפסיק בין תרועה לתקיעה אחרונה ואנן בעינן שלא יהא ביניהם דבר המפסיק ואח"כ תר"ת ג"פ שאם תרועה יליל היא א"כ הפסיקו השברים בין תקיעה ראשונה לתרועה ע"כ צריך תשר"ת ג"פ ותש"ת ג"פ ותר"ת ג"פ : [א] שיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כשלשה יבבות פירש"י ג' כחות בעלמא כל שהוא ולפי זה צריך ליזהר בשברים שלא יאריך בכל שבר כג' יבבות שהן ג' כחות כל שהוא שאם כן יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה שהרי שיעור תקיעה כג' קולות של כל שהוא וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת יותר משל תש"ת ובשל תש"ת יותר מבשל תר"ת דהא שיעור תקיעה כתרועה ותשר"ת אנו עושין משום שמא תרועה היא גנח ויליל ע"כ צריך להאריך בתקיעה כשיעור שניהם ותש"ת משום שמא תרועה היא שברים שהם ג' קולות מופסקים הלכך צריך להאריך בתקיעה כשיעורן ותר"ת משום שמא היא יליל שאינו אלא קול אחד לכן א"צ להאריך בתקיעה אלא כשיעורו ומיהו אם מאריך הרבה בכל תקיעה אין לחוש שאין בה שיעור למעלה ויכול להאריך בה כמו שירצה

ומ"ש אבל תרועה לא ידעינן מה היא אלא מדמתרגמינן יבבא וכו' שם אמאי דתנן שיעור תרועה כשלש יבבות פריך בגמרא והתניא שיעור תרועה כג' שברים אמר אביי בהא ודאי פליגי דכתיב יום תרועה יהיה לכם ומתרגמינן יום יבבא יהא לכון וכתיב באמיה דסיסרא בעד החלון נשקפה ותייבב אם סיסרא מר סבר גנוחי גנח ומר סבר ילולי יליל ופירש"י גנוחי גנח • כאדם הנונח מלבו כדרך החולים שמאריכים בגניחותיהם : ילולי יליל • כאדם הבוכה ומקונן קולות קצרים סמוכים זה לזה :

ומ"ש רבינו דמסתפקא לן נמי אם הוא שניהם כאחד הלכך מספיקא אנו עושים הכל תקיעה ושלשה שברים וכו' עד על כן צריך תשר"ת ג"פ ותש"ת ג"פ ותר"ת ג"פ • כל זה פשוט גבי הא דאיתא התם (לד •) אתקין רבי אבהו בקיסרי תשר"ת וכו' וא"ת כיון דמשום דמסתפקא לן דלמא תרועה דקרא הוי גנח ויליל עבדינן תשר"ת ליעביד נמי איפכא תקיעה תרועה שברים דלמא הא פריך לה בגמרא ומשני סתמא דמלתא כי מיתרע באינש מלתא ברישא גנח והדר יליל וא"ת ל"ל כל הני והלא די בתשר"ת ג"פ ואחר כן ש"ת תש"ת ר"ת תר"ת דאי הוי גנח ויליל הרי יצא בסימן של תשר"ת ואי גנח לחוד תעלה לו תקיעה אחרונה של תשר"ת לפשוטה שלפני תש"ת וכן אתה אומר בשל תר"ת כבר תירץ הר"ן בשם התוס' דהייטו טעמא משום דדילמא אתו למטעי שאם אתה אומר שבתש"ת הראשון לא יחזור ויתקע יטעה לומר שא"צ לעשות אלא ש"ת והרא"ש תירץ דאפשר דכיון שעשה התקיעה לשום פשוטה אחרי תרועה לא רצו שתעלה לפשוטה שלפני תרוע' והרא"ש ז"ל תירץ דס"ל כר"ז דאמר מצות צריכות כוונה ואו לא מצי לאחשובי תקיעה אחרונ' דתשר"ת לשם תקיעה ראשונה דתש"ת לשם תקיעה ראשונה דתר"ת ותנאה לא שייכא הכא דאם כן ליכא כוונה לא לתקיעה אחרונה ולא לתקיעה ראשונה ואינו יוצא בה לא לזה ולא לזה ע"כ ואין דבריו נוחים לי דבתנאי שפיר מיקרי מכוין דאע"ג דמשום ספיקא מתנה מ"מ מכוין הוא לצאת י"ח תקיעה : **וכתבו** הרא"ש והר"ן שנשאל רבינו האי וכי עד שבא רבי אבהו ותיקן שיהיו תוקעין תשר"ת תש"ת תר"ת לא היו ישראל יוצאים ידי תקיעת שופר והשיב כך היה הדבר מימים קדמונים מנהג בכל ישראל מהם עושים תרועה יבבות קלות ומהם עושים יבבות כבדים שהם שברים ואלו ואלו יוצאים י"ח שברים כבדות תרועות הן יבבות קלות תרועות הן והיה הדבר נראה כחלוקה אע"פ שאינה חלוקה ולא היו מטעים אלו את אלו כי חכמים של הללו מודים דיבבות תרועה הוא וחכמים של הללו מודים כי שברים תרועה היא וכשבא רבי אבהו ראה לתקן תקנה שיהיו כל ישראל עושים מעשה א' ולא יראה ביניהם דבר שהדיוטות רואים אותו כחלוקה והא דאמר אביי בהא ודאי פליגי במעשיהם דתנא דידן היה עושה התרועות יבבות ותנא בדא היה עושה אותם שברים כל אחד לפי מנהג הבבלי של מקומו אע"פ שאין בזה שום קפידא שהרי שניהם ענין בכי הוא ואין כאן חלוק ענין אלא חילוק מעשה ולפי זה כי אמרינן בדר' אבהו מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי ויליל וכן כי אמרינן מספקא ליה דלמא גנח ויליל ל"ל דלא ספק ממש קאמר לענין דינא אלא לחילוקי המנהגות קורא ספק ולשון שאינו מדוקדק הוא ודברים אלו כתב הריטב"א בתשובה וכתב על זה ומזה הטעם בתקיעות של סדר התפלה אין עושין בכל ברכה אלא אחד מהסימנים ואילו היה תקנת רבי אבהו מפני הספק היה לנו לעשות בכל אחד מהם ג' סימנים שא"כ אין בשלשתן אלא אחד שתהיה אמת בדברי רבי אבהו ואח"כ דברי תנא בדא ואח"כ דברי דמתני' להעלות בקודש לפתוח בקטן ולסיים בגדול וזה כפתור ופרח עכ"ל אבל הרמב"ם משמע שאינו סובר כן אלא ספק בעיקר הדין הוא שנסתפק לנו בתרועה היאך היא שכתב בפ"ג וז"ל תרועה האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך הנשים ורוב הלרות ואין אנו יודעים היאך היא אם היא הילללה שמיללין הנשים וכו' נמצא מנין התקיעות ל' כדי להסתלק מן הספק משמע דספק גמור נסתפק לנו לענין הדין וכ"ג שהוא דעת סמ"ג שכתב כי מסופק היה בפי' ותיבב אם יללה היא אם גניחה הוא ועושה שניהם וא"כ ליתו תוקעים קש"ק כי שמא גניחה הוא וכו' וא"כ ליתו שיהיו תוקעים קר"ק כי שמא יללה הוא וכו' משמע בהדיא שמחמת ספק שנסתפק לענין הדין תיקן כן וקודם רבי אבהו כ"מ היה נוהג בסברת רב המקום ההוא וכשבא רבי אבהו קבל כל הספיקות והתקין שיעשה כדברי כולם כדי שיצאו כל ישראל י"ח תקיעת שופר בלא ספק כלל : **שיעור** תקיעה כתרועה וכו' בפרק בתרא דר"ה (לג •) שיעור תקיעה כשלש תרועות שיעור תרועה כשלש יבבות ופירש"י ג' קולות בעלמא כל שהו ובגמרא (שם) והתניא שיעור תקיעה כתרועה אמר אביי בהא ודאי פליגי מ"ם גנוחי גנח ומ"ם ילולי יליל ופירש"י תנא דידן קא משיב דכולהו בני וה"ק שיעור ג' תקיעות כג' תרועות ותנא בדא קא משיב דחדא בבא שיעור התקיעה כשיעור התרועה ותרווייהו חדא מלתא אמרי שברים תרוכים מיבבות • בהא ודאי פליגי אע"ג דאוקימנא דברישא לא פליגי ע"כ בהא סיפא פליגי דליתא לשנויי בה מידי :

ומ"ש רבי' ולפ"ז לריך ליזהר בשברים שלא יאריך בכל שבר כשלש יבבות וכו' עד כי שברים תרועה היא ויכול להאריך בה כמו שירצה כ"כ שם התוספות והרא"ש והביאו רא"ש למ"ש שאם מאריך הרבה בתקיעה אין לחוש מדתנן התם תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת ולמדו משם דה"ה לתרועה ואע"ג דשיעור' כג' יבבות יכול להאריך בה כמו שירצה ומטעם זה נמי אין לחוש אם עשה ארבע וחמשה שברים שהשברים במקום תרועה הן והו"ל תרועה אריכתא כמו שאנו מאריכים ביבבות ויל"ד על מ"ש לריך ליזהר בשברים שלא יאריך בכל שבר כשלש יבבות שהם ג' כחות של כל שהו שא"כ יצא מכלל שבר ועשה תקיעה שהרי בתשר"ת אע"פ שאריך בכל שבר כארבע וחמש יבבות אין בכך כלום שהרי תקיעות תשר"ת לריכין להיות ארוכים כשברים ותרועה ואם כן כשאריך בשבר כל' וה' יבבות עדיין אינו ארוך כתקיעה וכן בתש"ת כיון שפי' רש"י דשברים ארוכים מיבבות ושיעור תקיעה כתרועה אע"פ שאריך בשבר כג' יבבות עדיין אינו ארוך כתקיעה שהיא כג' שברים שהן ארוכים מיבבות וי"ל שכל שאריך בשבר כשיעור תקיעת תר"ת שהוא כג' יבבות הרי יצא מכלל שבר ועשה תקיעה אע"ג דלגבי תקיעה דסי' דידיה לא הוי כתקיעה : וכתב

דרישה

בידי שמים דא"א לתקן ר"י וז"ל הש"ל אבל לר"י דס"ל דזכר גמור הוא בי"ד סי' רס"ו ובא"ר סי' מ"ד מוכיח אמילו שאינו מינו עיין בי"ד סי' שע"ו :

סי' תקצ [א] **שיעור** תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כו' משנה בפרק בתרא דר"ה דף ל"ג ע"ב ז"ל שיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כג' יבבות ג' קולות בעלמא כ"ש ובגמרא והתניא שיעור תקיעה כתרועה ומשני אמר אביי כו' • ופריך עוד שיעור תרועה כשלשה יבבות והתניא שיעור תרועה כג' שברים אמר אביי בהא ודאי פליגי מר סבר גנוחי גנח ומר סבר ילולי יליל ופרש"י כג' שברים שברים תרוכות מיבבות בהא ודאי פליגי אע"ג דרישא אוקימנא דלא פליגי בהא ודאי פליגי דליכא לשנויי בה מידי אע"ל הש"ל ום שפי' שברים תרוכות מיבבות הוא כי ס"ל דבין שברים בין תרועה אין ג' קולות קטנות תרוייהו נפקא מדמתרגמינן תרועה יבבא ממילא נשמע שהם קולות קטנות כאדם הבוכה ומיילל כמ"ש לעיל • אלא שיהיו כשאדם גונח מכאב לבו כדרך החולים קול הגניחה נמשכת יותר ממה שהוא נמשך כשהוא בוכה ומיילל שאז מכה גדול בכייתו אינו גומר גניחה ראשונה עד שמתחיל גניחה אחרת נמצא לתרועה שהיא ג' קולות קטנות תכופים בלי הפסק ובלי המשך רוח האדם היא קטנה משברים שהיא ג"כ ג' קולות אע"י שהן ג"כ קטנות אינן תכופין כ"כ אלא כאדם הנונח דהיינו המשך רוח האדם גורם אריכות ואינו שכתב שברים תרוכים מיבבות • ונמצא לפרש"י מחולקים תנא דמתני' ותנא דברייתא בשערת השערה דמתניתין דקתני תרועה ג' יבבות הוא שיעור קטן משערת דברייתא דקתני תרועה ג' שברים ובעל השיעור פליג אהרש"י • ום"ל דהא דאמר שם אביי בהא ודאי פליגי לא הוא לומר

וכתב עוד התוס׳ והרא״ש שהריב״ם וריב״א מפרשים דיבבא היא ג׳ כוחות של כל דהו ונמצא שיעור תרועה כט׳ כחות וכן התקיעה ולדבריהם אין לחוש אם האריך קצת בשברים ואריך למשוך בתקיעה של תשר״ת כשיעור ג׳ שברים וג׳ כחות ומי שלא משך בתקיעה כשיעור הזה ומשך בשברים לא קיים מצוה לא כמר ולא כמר ור״ח פירש כפירוש רש״י וכן הוא אומר בירו׳ איזהו תרועה כתלת דקיקין עכ״ל הרא״ש ז״ל וכ״כ המרדכי וכתב סמ״ג שגראין דברי ריב״א וריב״ם:

ומ״ש רבינו בשם העיטור מסתברא שלש שברים שלשה קולות מופסקים וכו׳ ויש ספרים דגרסי שלש קולות קטנים מופסקין וה״פ שדעת בעל העיטור דאע״ג דאמר אביי בהא פליגי לאו למימרא דפליגי בשיעור תרועה כדפירש״י אלא לד״ה שיעורא הוא כשלש קולות שכל קול מהם הוא שלש כחות כל דהו אלא בגוונא דתרועה הוא דפליגי דמר עביד לה כשלש קולות מופסקים ואחרוכים קצת וקרי להו קטנים מפני שאין קול אחד מהם ארוך כתקיעה ומר עביד ט׳ כחות כל דהו שאין ביניהם הפסק וזה שכתב ול״פ בשיעור פי׳ הגר״א תנאי לא פליגי בשיעורא אלא שזה עושה שברים וכו׳ שבעל העיטור הביא בתחלת דברי החכמים ומאי דאמר אביי בהא ודאי פליגי ולפיכך כ׳ סתם ול״פ בשיעור ורבי׳ העתיק סוף דברי בעל העיטור ולא העתיק תחלתם • ולענין הדין דברי בעל העיטור הם כדברי ריב״ם וריב״א ועוד יש לפרש דעת בעל העיטור דשיעור תרועה ג׳ קולות קטנים כל שהוא מופסקים שהן יותר משיעור שלש קולות קטנים תכופים וכדפירש״י שברים ארוכים מיבבו׳ אלא דבהא פליג אדש״י שהוא סובר דתנאי ל״פ בשיעור תרועה דלכ״ע שיעור תרועה כשלש קולות קטנים מופסקין אלא בגוונא דתרועה פליגי דמר עביד לה בקולות מופסקים ומר עביד לה בקולות תכופים והוא יליל ופי׳ זה נראה יותר:

ומ״ש רבינו ולפ״ז מ״ל להאריך בתקיעה של תש״ת יותר מבשל תר״ת פשוט הוא דכיון דשיעורא דשברים ותרועה חד הוא אין להאריך בתקיעות סימן זה יותר מבתקיעות סימן זה: **ומ״ש** רבינו וכ״כ הרמב״ם אינו מבואר בדבריו שהוא לא כתב אלא שיעור ג׳ שברים כתרועה אבל ה״ה נראה שפירשם כן שכתב רבינו לא הזכיר שיעור לפי שכבר ביאר שנסתפק לנו מה היא התרועה אבל כתב ששיעור השברים הם כתרועה וכ״ה ששיעור היבבות והשברים אחד שהשברים הם שלש והיבבות ט׳ וכ״כ ז״ל ולא נתבאר זה בדברי רבינו יפה עכ״ל ויש ספרים שגורסין הרמב״ן בנו״ן: **כתב** הר״ן ממתניתין שמעינן שאם רצה להאריך בתקיעה ואפי׳ כמה מאריך אבל אם רצה להאריך בשברים יש מי שכתב שהרשות בידו ובלבד שיאריך התקיעה יותר מן השבר כדי להיכר ביניהם ולדידי לא ס״ל הכי אלא צריך שלא יאריך בשבר כדי שלש שברים ביחוניות דכיון דאי גנוחי גנח שיעור תקיעה כשלש שברים כל שהאריך בשבר אחד כשלש שברים אין זה שבר מעניין גניחה אלא פשוטה היא עכ״ל: **והמרדכי** כתב ה״ר יצחק הגיהו״ל לי נראה שא״צ ליזהר שלא יאריך בשברים שיעור שלש כחות של כל שהוא דהא דעבדינן שברים היינו משום גנוחי גנח א״כ תקיעה לא הוי רק שלש גניחות והם גדולים יותר ובשביל קצר״ק לא הוי אלא כשיעור שלש גניחות וג׳ יללות גניחות פי׳ בקונטרס כדרך החולים המאריכים בגניחותיהם ואם יקצר בשברים הרבה כ״ל דלא יצא ע״כ: (א) וכ״כ הג״א והעולם לא נהגו כן אלא מקצרים השבר כל מה שאפשר משום דלדעת רש״י במעט שיאריכו יצא מכלל שבר והוי תקיעה שברי לדידיה שיעור תקיעה הוי כג׳ כחות של כל שהו (ב):

כתב הרוקח בשם אביו מאחר שיש בהלכה שברים ואין בספרי יצחק שלש שברים אלא שברים שתם אם תקע שני שברים יצא שאין בספרים מנין שברים עד כאן ואין נראה כן מדברי הפוסקים אלא שלש שברים בעינן וכל שתקע פחות מהם משמע שלא יצא וכ״כ הוא עצמו בשם רא״ש וכן מבואר במעשה שאירע במגנצ״א שכתב רבינו בסמוך: **ולענין** שיעור תקיעה דעת הרמב״ם שהיא שאלי תרועה וכתבו הר״ן וה״ה שטעמו מפני שהוא מפרש דברי אמרינן תנא דידן חשיב תקיעות דכולהו בני׳ וכו׳ היינו לומר דחשיב כל שש תקיעות ואמר שהם כג׳ תרועות ותנא ברא קא חשיב חד בבא שהם שתים וקאמר שהם כתרועה והר״ן כתב דלא נהירא אלא שיעור תקיעה כתרועה אחת וכדפירש״י וכי אמרינן גבי תרועה בהא ודאי פליגי אף על גב דאמרינן דתנא דידן חשיב תקיעות דכולהו בני׳ ותנא ברא קא חשיב דחד בבא אפ״ה בשיעור תקיעות נמי פליגי דשיעור תקיעה בשיעור תרועה תליא דהכי קיים להו דשיעור תקיעה כתרועה הלכך לתנא דידן דס״ל דשיעור תרועה כג׳ יבבות שיעור תקיעה נמי כג׳ יבבות וכי קתני שיעור תקיעה כג׳ תרועות קא חשיב תקיעות דכולהו בני׳ ותנא ברא דס״ל שיעור תרועה כג׳ שברים שיעור תקיעה נמי ג׳ שברים וכי קתני שיעור תקיעה כתרועה כתרועה דידיה קאמר וכדתניא שיעור תקיעה כתרועה שיעור תרועה כג׳ שברים ולפי שטה זו אמרו הגאונים שצריך להאריך בתקיעות דתשר״ת כדי שיעור ג׳ שברים ותרועה ובשל תש״ת אינו צריך להאריך אלא כדי שיעור שלשה שברים ובשל תר״ת כדי שיעור ג׳ יבבות עכ״ד:

ומ״ש וכן בתרועה כו׳ אף על פי דליכא להביא ראייה מתרוע׳ כמו מתקיעה מ״מ סברא היא דכיון דשיעור תקיעה כתרועה ובתקיעה מוכח ממתני׳ דיכול להאריך ממילא משמע דבתרועה יכול נמי להאריך דאי בתרועה הוי הפסקה כתקיעה נמי הוי הפסקה דהא חד שיעורא לתרווייהו ומ״ש וכן בג׳ שברים וכו׳ כלומר דלא תימא דוקא תרועה שהוא קול אחד כמו תקיעה יכול להאריך אבל שברים שהם מופסקים אם מאריך בהם הוי הפסקה לזה אמר דאין לחוש כי שברים תרועה היא וכיון דשיעור תקיעה כתרועה וכו׳ כמו שנתבאר • וכך היא דעת רוב המפרשים ודלא כשיש שהגריכו לתוקע שתקע ד׳ שברים לחזור לראש משום שהוסיף שבר כמו שהביא הרא״ש בפסקיו במעשה שאירע במגנצא שנת תתק״ה ע״ש ובמרדכי האריך מלאתי בשם ראב״ן שהשיג ג״כ עליהם וז״ל נראה לי דבשביל שהוסיף שבר אין בכך כלום כדאמר גבי ליצית הטיל למוטלת כשרה ומסיק רבא בבל תוסיף קאי מעשה לא הוי כלומר כיון שעובר בבל תוסיף בהאי חמיסי אינו מעשה לפסול ועוד דשבר רביעי מינא דשברים הוא והוה דומיא דאמר רבא בפרק לולב הגזול מין במינו אינו חוזר מאבי״ה עכ״ל וכן הלכה רווחת דעושין יותר על השיעור מכל מקום לענין מעשה ראוי הוא שלא לעשות יותר מג׳ ולקמן יתבאר הטעם בס״ד:

ורש״י פי׳ שברים ארוכים מיבבות אבל בעל העיטור כתב כו׳ כן הוא הנוסחא במקצת ספרים ולפי נוסחא זו משמע מדעת רבינו דמפרש לבעל העיטור אין השברים ארוכים מיבבות אלא גם המה ג׳ קולות קטנים כל שהוא אלא שהשברים בהפסק והיליל בלא הפסק • אבל בשאר כל הנוסחאות לא כתב מאמר ורש״י פי׳ שברים ארוכים מיבבות אלא אבל בעל העיטור כו׳ והשתא לפי זה דעת רבינו היא דלבעל העיטור נמי השברים ארוכים כמו לרש״י וכל הגאונים אלא שסובר דגם הג׳ יבבות ארוכים כשברים וגוסחא זו ופירושה נראה עיקר דלכל המפרשים והמחברים הג׳ שברים הם ארוכים דג׳ כוחות בכל שבר דהיינו ט׳ כוחות לג׳ שברים ואין חולק בזה ועוד דממ״ש רבינו עלה דבעל העיטור וכ״כ הרמב״ם דבעל כרחך להרמב״ם שכתב שיעור תרועה כב׳ תקיעות ושיעור ג׳ שברים כתרועה דהתרועה היא ט׳ כוחות דאי ג׳ כוחות כל שהוא כפי׳ רש״י א״כ התקיעה הוא כח וחצי כח כל שהו והא ודאי אי אפשר שהרי כתוב והעברת שופר דהיינו העברת קול פשוט ולשון העברה קול ארוך משמע וכח וחצי כח כל שהוא זוטר שיעוריה טפי ולא מקרי העברה אלא ודאי דלהרמב״ם התרועה היא שיעור ארוך כתשעה כוחות וכן השברים והתקיעה היא שיעור ארבעה כוחות ומחצה ואם כן בעל כרחך דגם בעל העיטור סובר כן ולפי מה שכתבנו נתיישב גם השגת הר״ן על הרמב״ם במה שכתב יש מי שפי׳ התקיעות דכולהו בני׳ עיין עליו: ומ״ש ב״י דיש ספרים שגורסים וכ״כ הרמב״ן בנו״ן נראה דטעות סופר הוא שהרי הרב המגיד כתב שהרמב״ן הסכים לדעת הראב״ד ע״ש אלא כדפרי׳ עיקר כ״ל וטעם מחלוקת רש״י ובעל העיטור זה נראה דתלוי בגירסת הירושלמי דגרסינן התם מיזה הרעה ר׳ חגינא ור׳ מונא חד אמר כהדין טרימוטא וחד אמר תלת רקיקין ורש״י ז״ל גורס דקיקין בדל״ת פי׳ ג׳ קולות קטנים כל שהוא וחולק אמי שאמר כהדין טרימוטא דהיינו קול המתרעש אלא בעינן שיהא נכרים הג׳ קולות ופסק הלכה כמותו ובעל העיטור פוסק נמי כותיה אלא שגורס בדבריו רקיקין ברי״ש פי׳ ג׳ קולות רחבים וחולק אמי שאמר כהדין טרימוטא דהיינו קול המתרעש בקולות קטנים רצופים דהיינו כן אלא ג׳ קולות רחבים רצופים ושעורן כג׳ שברים אלא שהשברים בהפסק והיליל אלא בהפסק ואלו ואלו ג׳ לבד וחד שיעורא איכא לתרווייהו והירושלמי הביאו המגדל עוז בה״ר שופר ע״ש • ודע שיש עוד סברא אליבא היא דעת ריב״א וריב״ם ששיעור התרועה כשיעור ט׳ כוחות כמו השברים אלא שהתרועה עצמה היא ט׳ קולות רצופים ולדעתו פי׳ הירושלמי דלא פליגי אלא בצורתה דתרועה דקרא דחד אמר כהדין טרימוטא דהיינו היליל שאנו עושין וחד אמר תלת רקיקין דהיינו השברים ובשיעורא לא פליגי וממילא משמע דאידי ואידי חד שיעורא הוא והיינו ממש פלוגתא דתנא דמתניתין ותנא דברייתא דתלמודא דידן וכך כתב בעל מגדול עוז פי׳ הירושלמי בשם הגאונים ע״ש • ויש לדקדק אמאי לא הביא רבינו גם סברת ריב״א וריב״ם שהביאו התו׳ והרא״ש ושאר כל המפרשים ואפשר לומר דטעמיה משום דלא היה אצלו מבואר בדבריהם דשיעור התרועה כשברים ממש דמשמע קצת ממה שכתבו התו׳ והרא״ש לדעתם וז״ל ולריך למשוך בתקיעה של תשר״ת כשיעור ג׳ שברים וט׳ כוחות ולא כתבו בפשיטות י״ח כוחות א״כ אפשר דלא בדיקא מילתיה דשיעור ג׳ שברים לא הוי טפי מט׳ כוחות וא״כ לא היה מקום להורות דלפי זה א״צ להאריך בתקיעה של תש״ת יותר משל תר״ת דאפשר דאף לפ״ז צריך להאריך אבל אדברי בעל העיטור המפורשין דשעורייהו שוין קאמר ולפ״ז א״צ להאריך כו׳ משא״כ לפי׳ רש״י שהזכיר בתחלה דצריך להאריך • הכ״י העתיק לשון הרא״ש שכתב לדעת ריב״ם וריב״א צריך למשוך בתקיעה של תשר״ת כשיעור ג׳ שברים וג׳ כוחות ונראה ממה שפסק בש״ע שהבין מלשון זה שצריך להאריך כשיעור י״ב כוחות דג׳ שברים הם ט׳ כוחות

שירצה וכן בתרועה אע״ג דשיעורה כג׳ יבבות יכול להאריך בה כמו שירצה (א) וכן בג׳ שברים אין לחוש אם מוסיף עליהן ועושה ד׳ או ה׳ כי שברים תרועה היא ויכול להאריך בה כמו שירצה ורש״י פירש שברים ארוכים מיבבות (ב) אבל בעל העיטור כתב מסתברא ג׳ שברים ג׳ קולות קטנים מופסקים וג׳ יבבות כשיעור ג׳ שברים אלא שאין הפסק ביניהם ולא פליגי בשעורי אלא שזה עושה שברים קטנים בהפסק כגון גונה וזה עושה בלא הפסק והוא יליל והכל שוה וכ״כ הרמב״ם ז״ל ולפי זה א״צ להאריך בתקיעות של תש״ת יותר משל תר״ת וסברא

תקצ (א) וכ״ה בתה״ד סימן קמ״א דברים אלו דדברים של טעם והכי נוהגים שלא לדקדק באריכת השברים: (ב) **אבל** אין אנו נוהגין כן וכ׳ עוד בת״ה דאע״ג דכתב בהגהה זו בשתוקע תשר״ת א״צ ליזהר רק שלא יעשה השברים ביותר ארוכים כשיעור ג׳ גנוחי וג׳ יללות מ״מ באלו התשר״ת שתוקעים לדעת ר״ת בסדר הברכות בדלקמן סימן תקצ״ב שעושין

פרישה

הרי״ף והרא״ש כדבי זירא דאריכין כוונה וזהו שסיים רבינו אלמא בעי דעת שומע כו׳ שזה אתיא מכ״ש דדעת משמיע כמ״ש ומס״ט נמי לא מתמיל אלא צריך שתוקע שיכוין לשומע השומע ולכן סיים ולית הלכתא כרבא כו׳:

סי׳ תקצ (א) **וכן** בג׳ שברים אין לחוש אם מוסיף עליהם כו׳ עיין במהרי״ל ריש דף כ״ב שכתב וסיה מסר״י סג״ל מתמה אמאי לא רגילין לעשות נמי שברים יותר מג׳ שברים כאשר עושין בתרועה ולו״ק ע״כ וכתב מורי ע״ז ואנו רגילין להאריך אף בשברים עכ״ל ולענ״ד ליתן קצת טעם למנהג אשכנ״ז ומשום דס״ל כהרא״ש והרי״ץ גיאות דבסמוך דמלריכין לעשות שברים ותרועה בבשומה אחת ומש״ה מקלרין בשברים אלא לעשותו יותר משיעור משום חשש שלא יוכלו לעשות התרועה שאחריהם באותו נשימה משא״כ בתרועה שהיא בלא בלמרונא שיכול להאריך בה כמו שרלה וכיון שיש טעם לקלר בשברים לסדר תשר״ת תקנו לקלר בכל השברים וע״כ סולרך רבינו להשמיענו דוכן לשברים להוליא מדעת מנהג אשכנז ועי״ל דל״ת דווקא על התרועה יכול להוסיף דהם תכופים זה לזה ולא הוה כמרוא ומוזר ומריע אבל בשברים שהן מופסקים נימא דהוה כעושה בשברים זה אחר זה שמסיק רבינו לקמן בשם הרמב״ן דבתרועה המריע ומוזר ומריע הוה הפסק וכן העושה ג׳ שברים לכן קמ״ל רבינו דכיון דאחד שברים הוא שרי לא הפסיק ממש ביניהם דנימא דהוה כשברים אחר שברים ותפסר דוקא ג״כ עשה אשכנזים שאין מוסיפין:

(ב) **אבל** בעל העיטור כו׳ ג׳ שברים ג׳ קולות כו׳ וג׳ יבבות כשיעור ג׳ שברים פי׳ העיטור אינו אחרתי בתרתי אדא״ל דיבבא הוא ג׳ כוחות ונמצא דתרועה שהיא ג׳

דרישה

לומר דפליגי מתניתין ומתניתא בשיעורא דתרועה • דבשיפור תרועה שניהם שויה אך פליג בגוונא דתרועה היאך תקיה ופי׳ ב״י דברי בעל העיטור על ב׳ פנים א׳ דבעל העיטור פליג נמי אהרש״י בהא דכ׳ דג׳ יבבות הן ג׳ קולות כל דהוא וא״ל לבה״ע כמ״ש התוס׳ שם בשם ריב״א דאל יבבא היא ג׳ קולות קטנות נמלא דתרועה שיעור תשעה קולות כל דהו וא״ל דבין למתניתין בין לברייתא שיעור הוי בג׳ קולות אבל קול אחד הוא ג׳ כחות כל דהוא אלא בגוונא דתרועה פליגי דמתני׳ שברה תרועה עשויה כג׳ יבבות שהן ט׳ כוחות כל דהו תכופין שאין ביניהם הפסק אמשך הגיחה והלוח • ותנא דברייתא שבר לגוון ועשויה תרועה כשברים שהם ג׳ קולות שאינם תכופים אלא מופסקים בהמשך הגיחה והרוח והן בעצמן שיעור ט׳ כוחות קטנות תכופים ופירש עוד בדעת בה״ע בענין אחר ע״ש • וכתב על פי׳ האחרון שנראה לו יותר מהראשון והיינו משום דלפי׳ הראשון קשה שבעל העיטור לא הזכיר שום דבר ומיושב מע׳ כחות אלא כתב ג׳ שברים ג׳ קולות קטנים וג׳ יבבות כשיעור ג׳ שברים והוא דומה לחרש שבא ל״ט׳ מהג׳ כחות • וגם מעשה שהרא״ש ור״מ והמרדכי הסכימו לפי׳ רש״י מכח הירושלמי ול״ל יותר פי׳ ראשון שלפי׳ הסני׳ הוא דומה מאוד לומר דתרועה ושברים שויה והם שניהם כוחות קטנות ווה בהפסק וזה לא בהפסק והשווי בא להם מכח שבתרועה מאריכין הקול בעצמו ומקלרין בהמשך הגיחה • ובשברים הקול בעצמו קלר ומאריכין בהמשך הגיחה וכלל העולה מפי׳ הללו לבה״ע שיעור המשך השברים בהפסקתם אינו מאריך יותר משיעור המשך הול דתרועה בתכיפתן • ומ״ש רבי׳ מתחילה ועד סוף ל׳ מופסקין אינו ר״ל שיהא הפסק ושהייה בין שבר לשבר אלא בתוך אינו עושה

הקולות

כוחות ועוד ג' כוחות וטעות נזדקר לפניו שהרי מבואר בתו' ובמרדכי ובהגהת מיימוני שהביא פי' ריב"א וריב"ם דצריך להאריך בשיעור ג' שברים וע' כוחות גם הרב המגיד כתב שיש מי שסובר כן והיינו דעת ריב"א גם הדבר מבואר מעצמו שכיון שכל אחד מהיבבות הוא ג' כוחות ממילא ג' יבבות הם ט' כוחות וג' שברים הם לפחות ט' כוחות דאינן קטנות יותר מיבבות • וא"כ לפחות בעינן י"ח כוחות ובלשון הרא"ש צריך להגיה וט' כוחות כלשון התוספות והמרדכי או להגיה וג' יבבות כלשון הג"ה מיימוניות ופשוט הוא:

ומ"ש וסברא הראשונה היא דעת התוספות וכן דעת אדוני אבי ז"ל: כתב ר"ת דג' שברים צריך לעשותן בנשימה אחת שהוא במקום תרועה אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת לא עבדינן בנשימה אחת דגנוחי וילול בנשימה אחת לא עבדי אינשי וכן כתבו רוב המפרשים שהשבו ל' קולות בתקיעות אבל רי"ץ גיאת כתב שצריך לעשותן בנשימה אחת ועל כן לא חשב בהן אלא כ"ז קולות וכ"כ אדוני אבי ז"ל וז"ל ושברים ותרועה יש לעשותן בנשימה אחת משום דלמא גנוחי וילולי ילול והכל תרועה אחת ואע"פ שאין דרך האדם לגנוח ולילול בנשימה אחת מ"מ תרועה

וכתבו הר"ן וה"ה שיש להראב"ד שטה אחרת בזה שהוא מפרש שיעור תקיעה ג' כתרועה ג' וכדפירש"י וכיון דאמר אביי גבי תרועה בהא ודאי פליגי תו לא אצטריכינן לפרושי דמתניתין תקיעות דכולהו בבי קא חשיב ולאפוקי מפשטא אלא שזהו גורס לשנות בלשונותם תנא דמתני' סבר דתרועה דאורייתא יבבות ניהו דהיינו ילולי שהם ג' קולות קטנים ומש"ה קתני דשיעור תקיעה כג' תרועות שהם ט' טרומיטין ותנא דרא סבר גנוחי גנח והיינו שברים גדולים ויש בכל שבר ושבר כדי ג' יבבות והוי כמי שיעור תקיעה לדידיה ט' טרומיטין ובשיעור דתקיעה לא פליגי כלל אבל בשיעור דתרועה עצמה הוא דפליגי וכתב ה"ה שלדעת זה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ששיעור התקיעה כתרועה אחת והיא או ג' שברים או ט' טרומיטין שהכל כשיעור א' וכן עיקר ויש מי שהחמיר בתקיעה של תשר"ת שצריך להאריך בה כשיעור ג' שברים ותרועה שהם י"ח טרומיטין ואין זה עיקר אלא שיעור כל התקיעות א' וכל אחד היא כט' טרומיטין עכ"ל ה"ה • והר"ן כתב על דברי הראב"ד כמלא עכשיו לפי שטה זו שאין תקיעה תלויה בתרועה כלל דהא לתנא דמתני' שיעור תרועה ג' יבבות ושיעור תקיעה ט' יבבות אלא חכמים נתנו שיעור לתקיעה ט' טרומיטין דכי האי שיעור משמע להו ליישבא דוהעברת ולפ"ז אין לשנות בין תקיעו' של תשר"ת ותש"ת ותר"ת כלל דתקיעה יש לה שיעור בפ"ע ואינה תלויה בתרועה ויש לחוש ולהחמיר כדברי הגאונים ז"ל:

כתב ר"ת דג' שברים צריך לעשותן בנשימה א' שהוא במקום תרועה אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת לא עבדינן בנשימה אחת וכו' כ"כ המרדכי בשם ה"ת וכתב שכן פירש ראבי"ה וכתב עוד המרדכי ששמע שאומרים שצריך לעשותן בנשימה אחת שברים ותרועה דהוו חדא תרועה ובפרק החליל (נג:) אומר דאין בין תקיעה לתרועה. ותקיעה ולא כלום א"כ לרבנן דמודו מיהא בשברים ותרועה דחדא מלתא צריך בנשימה א' ולא נהירא ורש"י פירש התם בסוכה ולא כלום שלא יפסיק אלא כדי נשימה ר"ל דכדי נשימה מיהא מפסקינן אפילו לרבי יהודה עכ"ל וכ"כ הג"א: **ונראה** דלדעת האומרים לעשותן בנשימה אחת מ"מ צריך להפסיק ביניהם מעט בסוף פ"ק דחולין (כז:) גבי תקיעה בי"ט שחל להיות בע"ש דקאמר רב אשי תוקע ומריע בנשימה אחת פירש"י בנשימה אחת ומ"מ מפסיק הוא ביניתיים וכתבו בעל תה"ד • וז"ל הר"ן צריך להזהר לעשות השברים כולם והיבבות כולם בנשימה א' דשברים ויבבות לדידן ודאי מלוה אחת ניהו כתקיעה ותרועה לר' יהודה וכי היכי דלרבי יהודה צריך שיעשה תקיעה ותרועה בנשימה א' כדמוכח בפ' החליל ה"נ בשברים ויבבות לדידן דמלוה אחת ניהו • ואם הוסיף שבר א' ועשה בנשימה אחרת לדברי הרמב"ן ז"ל פסול כל הסימן דכיון שהפרידו לעצמו אינו מן השברים והפסיק בין שברים לתרועה ור"ת כתב בתשובה דג' שברים בנשימה אחת עבדינן להו דבמקום תרועה ניהו אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת לא מסתבר דגנוחי וילולי בחדא נשימה לא עבדי אינשי והרמב"ן חולק עליו דהא תרועה אחת הוא ואין ראוי להפסיק בה ואע"פ שהן קולות מוחלקים הרי אינם מוחלקים יותר מפשוטה ושברים אי תרועה אליבא דרבי יהודה שהוא מצריך לעשותם בנשימה א' משום דס"ל דמצוה אחת הן וה"ה בשברים ותרועה לדידן עכ"ל הר"ן • וכ"כ הרא"ש דשברים ותרועה יש לעשותם בנשימה א' וכבר הביא ראיה לשונו וה"ה כתב וממ"ש ראיה מנין התקיעות שלשים נראה שהוא סובר שבסימן תשר"ת יכול הוא להפסיק בין השברים לתרועה ר"ל שאין חייב לעשותן בנשימה א' אלא יכול להפסיק ביניהן אבל ודאי מצוה אחת ניהו כתקיעה ותרועה לר' יהודה וכי היכי דלרבי יהודה צריך שיעשה תקיעה ותרועה בנשימה א' כדמוכח בפ' החליל ה"נ בשברים ויבבות לדידן דמצוה אחת ניהו • ואם הוסיף שבר א' ועשה בנשימה אחרת לדברי הרמב"ן ז"ל פסול כל הסימן דכיון שהפרידו לעצמו אינו מן השברים והפסיק בין שברים לתרועה ור"ת כתב בתשובה דג' שברים בנשימה אחת עבדינן להו דבמקום תרועה ניהו אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת לא מסתבר דגנוחי וילולי בחדא נשימה לא עבדי אינשי והרמב"ן חולק עליו דהא תרועה אחת הוא ואין ראוי להפסיק בה ואע"פ שהן קולות מוחלקים הרי אינם מוחלקים יותר מפשוטה ושברים אי תרועה אליבא דרבי יהודה שהוא מצריך לעשותם בנשימה א' משום דס"ל דמצוה אחת הן וה"ה בשברים ותרועה לדידן עכ"ל הר"ן • וכ"כ הרא"ש דשברים ותרועה יש לעשותם בנשימה א' וכבר הביא ראיה לשונו וה"ה כתב וממ"ש ראיה מנין התקיעות שלשים נראה שהוא סובר שבסימן תשר"ת יכול הוא להפסיק בין השברים לתרועה ר"ל שאין חייב לעשותן בנשימה אחת שהרי תרועה אחת הן שלשתן וכן דעת הרבה מן המפרשים אבל הרמב"ן כתב דשברים ותרועה דתשר"ת כולן תרועה אחת הן דלמא גנוחי וילולי הוא תרועה הלכך אע"פ שמשונים בקולן אין לו להפסיק ביניהם ויש לחוש לדבריו עכ"ל • ומשמע מדבריו דאפילו לדברי האומרים דמנין התקיעות הן שלשים אם רצה לעשות שברים ותרועה בנשימה אחת רשאי ולא אמרו שהם שלשים אלא לומר שאם רצה להפסיק בין שברים לתרועה הרשות בידו ולפ"ז מ"ש בשם המרדכי והג"א יותר טוב להפסיק ביניהם מלעשותן בנשימה אחת והוא שלא יהיה בהפסקה יותר מכדי נשימה ומ"מ מדברי הרא"ש משמע דבעינן שלא יפסיק ביניהם כלל ולכן היה ראוי להגיה לתקוע תשר"ת ששה פעמים הג"פ שברים ותרועה בנשימה אחת והג"פ בהפסק ביניהם והעולם שלא נהגו כך אפשר שסומכין על מ"ש בשם רבינו האי דמדינא באיזה מהג' סימנים שיתקע יצא י"ח ולא התקינו שיהו תוקעין כל השלשה סימנים אלא כדי שלא יהו אלו מוהגים כך ואלו מוהגים כך ותהא תורה כשתי תורות בעיני ההדיוטות וכיון דבהאי דשברים ותרועה ליכא הכירא להדיוטות אי עביד להו בנשימה אחת או אי עביד להו בשתי נשימות לא בא לתקן שום תקנה בשביל כך אלא דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד • ונראה להגיה לעשותן בנשימה אחת כדי לצאת י"ח לד"ה דמאן דסבר דצריך להפסיק ביניהן היינו לכתחלה אבל בדיעבד ודאי יצא אם עשאן בנשימה א' דהא אמרינן בירושלמי תקע והריע ותקע בנפיחה א' יצא ולא עדיף הפסק דבין שברים לתרועה מהפסק דבין תקיעה לתרועה ובין תרועה לתקיעה ואע"ג דאמר דגניחי וילולי בחדא נשימה לא עבדי אינשי ה"כ לא עבדי אינשי תקיעה ותרועה בחדא נשימה וכ"ש הוא דהא תקיעה שהוא קול פשוט הוי סימן שמחה ותרועה הוי סימן בכי וילולה ואפ"ה קאמר בירושלמי שאם עשאן בנפיחה אחת שיצא וכל שכן שברים ותרועה דדמי טפי אהדדי שאם עשאם בנפיחה אחת שיצא אבל מאן דסבר שצריך לעשותן בנשימה א' משום דסבר דתרועה א' הן אינ הפסיק ביניהם משמע דלא יצא דהוי כאילו הפסיק בשברים או בתרועה לא יצא ודאי כיון שקודם שגמר השיעור הראוי להם הפסיק בעלה לה תרועה שהרי אין בה שיעור ומה שחזר לעשות מלתא באפי נפשה היא וכיון דאין בה לבדה שיעור לאו כלום היא וה"ה להפסיק בין שברים לתרועה דלא יצא הלכך לעשותן בנשימה

דרכי משה

דשמא קש"ק הוא אמת ושיעור תרועה ותקיעה כג' גניחות ואם האריך הו"ל תקיעה ולא ממ"נ

פרישה

ג' יבבות היא ט' כוחות וגם פליג עליה דס"ל דלא פליגי בשיעור דתרועה דשייכים ס"ל דשיעור תרועה ג' יבבות שהן ט' כוחות אך שמחולקים בחופן עשיית התרועה שלמר ס"ל עושין אותו ג' כוחות קטנות מוספקין פי' כאדם הגוהג אבנו שמשיך הוא בין גניחה לגניחה והוא הספק • ומר ס"ל שעושין אותו כאדם המיילל שעושה קולות תכופות זה לזה מאד וג"ל ט' קולות אבל בשיעור הן שוין דג' מוספקין הי ט' תכופין והו"ק: ואם תרועה שברים היא שהם ג' קולות מוכפקים לכן צריך להאריך בתקיעה ג"כ כך • ולכן דייק

וכתב ראשונה היא דעת התוספות וכן דעת אדוני אבי ז"ל: כתב ר"ת דג' שברים צריך לעשותן בנשימה אחת שהוא במקום תרועה אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת לא עבדינן בנשימה אחת דגנוחי וילול בנשימה אחת לא עבדי אינשי וכן כתבו רוב המפרשים שהשבו ל' קולות בתקיעות אבל רי"ץ גיאת כתב שצריך לעשותן בנשימה אחת ועל כן לא חשב בהן אלא כ"ז קולות וכ"כ אדוני אבי ז"ל וז"ל ושברים ותרועה יש לעשותן בנשימה אחת משום דלמא גנוחי וילולי ילול והכל תרועה אחת ואע"פ שאין דרך האדם לגנוח ולילול בנשימה אחת מ"מ תרועה

ומ"ש וכן הוא דעת א"א הרא"ש ז"ל הוא ממ"ש בסוף דברי ור"ח פי' כפי' רש"י וכן הוא בירושלמי ור' רוחם כתב שכן נראה סברת הרי"ף ולא ידעתי טעמו שהרי הרי"ף כתב בסתם בלשון הגמרא • ולענין הלכה הנה הסמ"ג כתב שנראין דברי ריב"א וריב"ם גם הסמ"ק כתב בסתם כפירושם דהיבבות הם ט' כוחות וא"כ אין לחוש אם האריך קצת בשברים ואף לדעת רש"י שהיבבות ג' לבד כתב מה"ר יחזקיה דאם האריך בשבר כשיעור ג' כוחות לא יצא אבל שבר שהרי שיעור תקיעה דאותו סדר היא כשיעור ג' שברים ומהרא"י כתב דדבריו של טעם הן ואין להשיב עליהן ומ"ה כתב דאין צריך להזהר כלל שלא להאריך כשיעור ג' יבבות • מיהו לרבינו האי דהכל הוי תרועה ד"ת ויצא י"ח בכל ענין כדלעיל ודאי יש להשיב אדברי מהרי"ח • ואפשר דדוקא לענין לורתא דתרועה קאמר דזה וזה תרועה נקרא דהכל עניין בכייה אבל מיהו אף לדעת ר' האי השיעור צריך שיהא שוה דהיינו ט' כוחות דאל"כ הרי ודאי אלו מעטין את אלו דאלו קבלתן בשיעור התרועה ט' כוחות ואלו בקבלתן ג' כוחות ואע"ג דהאשיר"י שהסכים לפי' רש"י הביא דברי רבינו האי ל"ל דלא הביא דבריו רק לפרש מה שאמרו בגמרא מספקא ליה אי גנוחי גנח כו' דלאו ספק ממש קאמר אבל ממה שצריך לפרש לדעת רבינו האיי דהיבבות הם ט' כוחות בהא לא ס"ל כותיה אלא כפי' רש"י וא"ע • והמנהג הוא להאריך בשברים קצת ואין לשנות לקצר שברים כדי לצאת ידי כולם אף דעת רש"י דמהרי"ח כתב שאם יקצר בשברים הרבה לא יצא דכן מוכח מפירש"י שכתב הגניחות כדרך החולים שמאריכים בגניחותיהם וא"כ מוכח בפי' שרש"י עצמו תופס עיקר דאף אם מאריך בשבר קצת לא יצא מכלל שבר וה"ט שסובר כמ"ש מהרי"ח וס"ל דספק ממש קאמר דלא כרבינו האי מיהו כ"ל דצריך להזהר שלא להאריך בשבר כשיעור תשע כוחות ולא מיבעיא בסדר תש"ת דיצא מכלל שבר שהרי שיעור תקיעה מאותו סדר הוא כשיעור שברים שהוא תשע כוחות לבד אלא אפי' בסדר תשר"ת צריך ליזהר שלא יאריך כשיעור תשע כוחות ודלא כמהרא"י בת"ה דמשמע מדבריו דבתקיעות מיושב יכול להאריך בסדר תשר"ת אפי' כמה רק שלא יהא מאריך כשיעור ג' שברים וג' יבבות וכמהרי"ח ואין לסמוך על זה לכתחלה שהרי לדעת הראב"ד שיעור כל התקיעות אחד הן ט' כוחות לבד וכתב ה"ה שכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א וזכן עיקר • אבל בדיעבד ודאי יש לסמוך אריב"א וריב"ם שכל שלא האריך בשבר כשיעור י"ח כוחות בסדר תשר"ת לא יצא מכלל שבר ולכך נמי לכתחלה יש להאריך בתקיעות תשר"ת כשיעור י"ח כוחות וכל ג' שברים כט' כוחות וכל תרועה ט' כוחות ואף בדיעבד אינו יוצא בתקיעת תשר"ת ובתש"ת אם היא פחות' מט' כוחות וצריך לחזור ולתקוע שהרי מנהגינו להאריך בשברים עד ט' כוחות וא"כ הוי תרי קולי דסתרי אהדדי אבל בתקיעה דתר"ת יש לסמוך בדיעבד אפירוש רש"י דתרועה ג' יבבות כל שהוא דהיינו ג' כוחות לבד ומטעם זה נמי בכל תרועה יש לסמוך בדיעבד אם לא עשה רק ג' כוחות כ"ש אבל ג' שברים לכ"ע הוי כשיעור ט' כוחות ובפחות לא יצא וצריך לחזור לראש כנ"ל:

כתב ר"ת דג' שברים צריך לעשותן בנשימה אחת שהוא במקום תרועה כ"כ הסמ"ג והמרדכי משמו ולא נמצא בתוספות והרי"ן העיד שבתשובה כ"כ:

ומ"ש שהוא במקום תרועה הוא כדי דלא תימא מאחר שהשברים הם גניחות כדרך שאדם גונח מלבו וברכו לפעמים לגנוח בב' נשימות א"כ ה"ג לא בעי בדוקא בנשימה א' דודאי אי תרועה ילולי ילול וכל אדם הבוכה ומקונן קולות קצרים סמוכים זה לזה אינו עושה כלל בהפסק אלא בנשימה א' לכך בעינן הג' יבבות בנשימה א' בדוקא אבל בג' שברים שהם לפעמים בהפסק אע"כ דבעינן נשימה אחת בדוקא ע"כ אמר שהוא במקום תרועה דקרא ומסתמא צריך למיעבד התרועה באחת בלי הפסק כדרך ב"א שעושין גם הגניחות בנשימה אחת לפעמים אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת כיון דלא עבדי אינשי כל עיקר גנוחי וילול בנשימה א' א"כ תרועה דקרא נמי בכה"ג קאמר בב' נשימות כדרך בני אדם ומהר"א המזרחי כי' בע"א עיין בהגהותיו לסמ"ג • ומשמע לע"ד דדברי ר"ת אינם אלא לכתחלה אבל בדיעבד ודאי יצא י"ח אף אם עשה ש"ת בנשימה אחת שהרי אין לו שום ראייה מהתלמוד לחזור בדיעבד ואדרבה מהירושלמי שהביא הרא"ש ז"ל דאם עשה תקיעה תרועה בנפיחה אחת יצא אע"ג שהן ב' מצות כרבנן דפ' החליל נלמד מינה במכל שכן לשברים ותרועה שהן מצוה אחת דיצא גם הב"י כתב כן מטעם אחר וכן מבואר בדברי הרב המגיד ובתשובת הריב"ש סימן ל"ט וכן ודאי עיקר דלא כמ"ש מהרא"י דלר"ת אם עשאן בנשימה אחת לא יצא ונדחק להפוך הסברא ע"ש ומיהו לאותן גאונים דס"ל דיש לעשות ש"ת בנשימה אחת משמע דבדיעבד נמי לא יצא כאילו הפסיק התרועה לשנים וכ"כ מהרא"י וכ"כ הריב"ש • וכ"כ רבינו ירוחם דאם הפסיק בנשימה חוזר לראש הסימן וצריך לי עיון דמלשון הרא"ש משמע דאינו אלא לכתחלה ע"ש ואע"ג דהריב"ש כתב דמחזירין אותו ומכן דעת הרי"ג והרא"ש והרשב"א והר"ן נראה לומ' שלא מצא זה להדיא בדבריהם אלא לפי דמשמע ליה כך מדבריהם כ' כן אבל לדידן ודאי יש תשוב' דכיון דבתקיע' ובתרועה

שעושין תשר"ת בשביל ספק תש"ח ותר"ת צריך ליזהר שלא יאריך בשברים כג' גניחות שברים וליכא למימר דנפקא

דרישה

הקולות תכופין אלא מוציא כל הגניחה לחוץ וזו קולא מוספק וק"ל ומעכשיו יבואו דברי רבינו על נכון בתמלה כ' ושיעור תרועה כג' יבבות כו' פרש"י ג' כמות בעלמא כ"ד ולפיכך צריך ליזהר בשברים כו' פי' מדם"ל דשברים מרוכות מיבבות שזה ג' קולות עם המשך הגניחה וזהו ג' כוחות בלא הספק הגניחה והתקיעות צריכין לשיות כתרועות נמצא דצריך ליזהר בשברים כו' וגם צריך להאריך בתקיעה של תש"ת דתקיעות תר"ת הם כשיעור קולות קלרות בלי הספק ומשך גניחה ותקיעות תש"ת צריכה לשיות כשיעור ג' קולות מוספקים בהמשך הגניחה שהן מרוכות מיבבות דכיון דאמר הי"ל דתקיעה כתרועה ומספקא לן מי

דהיינו ילולי שהם ג' קולות קטנים ומש"ה קתני דשיעור תקיעה כג' תרועות שהם ט' טרומיטין ותנא דרא סבר גנוחי גנח והיינו שברים גדולים ויש בכל שבר ושבר כדי ג' יבבות והוי כמי שיעור תקיעה לדידיה ט' טרומיטין ובשיעור דתקיעה לא פליגי כלל אבל בשיעור דתרועה עצמה הוא דפליגי וכתב ה"ה שלדעת זה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ששיעור התקיעה כתרועה אחת והיא או ג' שברים או ט' טרומיטין שהכל כשיעור א' וכן עיקר ויש מי שהחמיר בתקיעה של תשר"ת שצריך להאריך בה כשיעור ג' שברים ותרועה שהם י"ח טרומיטין ואין זה עיקר אלא שיעור כל התקיעות א' וכל אחד היא כט' טרומיטין עכ"ל ה"ה • והר"ן כתב על דברי הראב"ד כמלא עכשיו לפי שטה זו שאין תקיעה תלויה בתרועה כלל דהא לתנא דמתני' שיעור תרועה ג' יבבות ושיעור תקיעה ט' יבבות אלא חכמים נתנו שיעור לתקיעה ט' טרומיטין דכי האי שיעור משמע להו ליישבא דוהעברת ולפ"ז אין לשנות בין תקיעו' של תשר"ת ותש"ת ותר"ת כלל דתקיעה יש לה שיעור בפ"ע

כתב ר"ת דג' שברים צריך לעשותן בנשימה א' שהוא במקום תרועה אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת לא עבדינן בנשימה אחת וכו' כ"כ המרדכי בשם ה"ת וכתב שכן פירש ראבי"ה וכתב עוד המרדכי ששמע שאומרים שצריך לעשותן בנשימה אחת שברים ותרועה דהוו חדא תרועה ובפרק החליל (נג:) אומר דאין בין תקיעה לתרועה. ותקיעה ולא כלום א"כ לרבנן דמודו מיהא בשברים ותרועה דחדא מלתא צריך בנשימה א' ולא נהירא ורש"י פירש התם בסוכה ולא כלום שלא יפסיק אלא כדי נשימה ר"ל דכדי נשימה מיהא מפסקינן אפילו לרבי יהודה עכ"ל וכ"כ הג"א: **ונראה** דלדעת האומרים לעשותן בנשימה אחת מ"מ צריך להפסיק ביניהם מעט בסוף פ"ק דחולין (כז:) גבי תקיעה בי"ט שחל להיות בע"ש דקאמר רב אשי תוקע ומריע בנשימה אחת פירש"י בנשימה אחת ומ"מ מפסיק הוא ביניתיים וכתבו בעל תה"ד • וז"ל הר"ן צריך להזהר לעשות השברים כולם והיבבות כולם בנשימה א' דשברים ויבבות לדידן ודאי מצוה אחת ניהו כתקיעה ותרועה לר' יהודה וכי היכי דלרבי יהודה צריך שיעשה תקיעה ותרועה בנשימה א' כדמוכח בפ' החליל ה"נ בשברים ויבבות לדידן דמצוה אחת ניהו • ואם הוסיף שבר א' ועשה בנשימה אחרת לדברי הרמב"ן ז"ל פסול כל הסימן דכיון שהפרידו לעצמו אינו מן השברים והפסיק בין שברים לתרועה ור"ת כתב בתשובה דג' שברים בנשימה אחת עבדינן להו דבמקום תרועה ניהו אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת לא מסתבר דגנוחי וילולי בחדא נשימה לא עבדי אינשי והרמב"ן חולק עליו דהא תרועה אחת הוא ואין ראוי להפסיק בה ואע"פ שהן קולות מוחלקים הרי אינם מוחלקים יותר מפשוטה ושברים אי תרועה אליבא דרבי יהודה שהוא מצריך לעשותם בנשימה א' משום דס"ל דמצוה אחת הן וה"ה בשברים ותרועה לדידן עכ"ל הר"ן • וכ"כ הרא"ש דשברים ותרועה יש לעשותם בנשימה א' וכבר הביא ראיה לשונו וה"ה כתב וממ"ש ראיה מנין התקיעות שלשים נראה שהוא סובר שבסימן תשר"ת יכול הוא להפסיק בין השברים לתרועה ר"ל שאין חייב לעשותן בנשימה אחת שהרי תרועה אחת הן שלשתן וכן דעת הרבה מן המפרשים אבל הרמב"ן כתב דשברים ותרועה דתשר"ת כולן תרועה אחת הן דלמא גנוחי וילולי הוא תרועה הלכך אע"פ שמשונים בקולן אין לו להפסיק ביניהם ויש לחוש לדבריו עכ"ל • ומשמע מדבריו דאפילו לדברי האומרים דמנין התקיעות הן שלשים אם רצה לעשות שברים ותרועה בנשימה אחת רשאי ולא אמרו שהם שלשים אלא לומר שאם רצה להפסיק בין שברים לתרועה הרשות בידו ולפ"ז מ"ש בשם המרדכי והג"א יותר טוב להפסיק ביניהם מלעשותן בנשימה אחת והוא שלא יהיה בהפסקה יותר מכדי נשימה ומ"מ מדברי הרא"ש משמע דבעינן שלא יפסיק ביניהם כלל ולכן היה ראוי להגיה לתקוע תשר"ת ששה פעמים הג"פ שברים ותרועה בנשימה אחת והג"פ בהפסק ביניהם והעולם שלא נהגו כך אפשר שסומכין על מ"ש בשם רבינו האי דמדינא באיזה מהג' סימנים שיתקע יצא י"ח ולא התקינו שיהו תוקעין כל השלשה סימנים אלא כדי שלא יהו אלו מוהגים כך ואלו מוהגים כך ותהא תורה כשתי תורות בעיני ההדיוטות וכיון דבהאי דשברים ותרועה ליכא הכירא להדיוטות אי עביד להו בנשימה אחת או אי עביד להו בשתי נשימות לא בא לתקן שום תקנה בשביל כך אלא דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד • ונראה להגיה לעשותן בנשימה אחת כדי לצאת י"ח לד"ה דמאן דסבר דצריך להפסיק ביניהן היינו לכתחלה אבל בדיעבד ודאי יצא אם עשאן בנשימה א' דהא אמרינן בירושלמי תקע והריע ותקע בנפיחה א' יצא ולא עדיף הפסק דבין שברים לתרועה מהפסק דבין תקיעה לתרועה ובין תרועה לתקיעה ואע"ג דאמר דגניחי וילולי בחדא נשימה לא עבדי אינשי ה"כ לא עבדי אינשי תקיעה ותרועה בחדא נשימה וכ"ש הוא דהא תקיעה שהוא קול פשוט הוי סימן שמחה ותרועה הוי סימן בכי וילולה ואפ"ה קאמר בירושלמי שאם עשאן בנפיחה אחת שיצא וכל שכן שברים ותרועה דדמי טפי אהדדי שאם עשאם בנפיחה אחת שיצא אבל מאן דסבר שצריך לעשותן בנשימה א' משום דסבר דתרועה א' הן אינ הפסיק ביניהם משמע דלא יצא דהוי כאילו הפסיק בשברים או בתרועה לא יצא ודאי כיון שקודם שגמר השיעור הראוי להם הפסיק בעלה לה תרועה שהרי אין בה שיעור ומה שחזר לעשות מלתא באפי נפשה היא וכיון דאין בה לבדה שיעור לאו כלום היא וה"ה להפסיק בין שברים לתרועה דלא יצא הלכך לעשותן בנשימה

דרכי משה

דשמא קש"ק הוא אמת ושיעור תרועה ותקיעה כג' גניחות ואם האריך הו"ל תקיעה ולא ממ"נ

פרישה

ג' יבבות היא ט' כוחות וגם פליג עליה דס"ל דלא פליגי בשיעור דתרועה דשייכים ס"ל דשיעור תרועה ג' יבבות שהן ט' כוחות אך שמחולקים בחופן עשיית התרועה שלמר ס"ל עושין אותו ג' כוחות קטנות מוספקין פי' כאדם הגוהג אבנו שמשיך הוא בין גניחה לגניחה והוא הספק • ומר ס"ל שעושין אותו כאדם המיילל שעושה קולות תכופות זה לזה מאד וג"ל ט' קולות אבל בשיעור הן שוין דג' מוספקין הי ט' תכופין והו"ק: ואם תרועה שברים היא שהם ג' קולות מוכפקים לכן צריך להאריך בתקיעה ג"כ כך • ולכן דייק

בנשימה א' עדיף טפי וכ"כ הריב"ש בתשובה הדעת נותן והסברא מכרעת דכיון דתרופה אחת היא צריך לעשותן בנשימה אחת ואם לא עשה כן מחזירין אותו וכן דעת הר"י גיאת והרא"ש והרשב"א והר"ן וכל האחרוני' ז"ל וכן נוהגין בכל המקומות שראיתי וכן ראוי לעשות להוציא מידי ספק עכ"ל ובת"ה כתב אע"ג דמייתי ראיה מאיר"י מן הירוש' שאם עשאן כולן בנפיח' א' יצא לא תיקשי מהא לר"ת דאיכא לאוקומי בקש"ק או בקר"ק דבדידהו אין קפידא דליכא למימר בהו לא עבדי איניש הכי דמג"מ תרועה ותקיעה תרי מילי נינהו אבל שברים ותרועה תרוייהו במקום תרועה קיימי ובאד נשימה לא עבדי איניש ולא הוו תרועה וגראה לצאת י"ח אליבא דכולהו במקום שתוקעין ל' קולות בסדריס נקל הדבר שיתקע ביטיבה בנשימה א' ש"ת ובסדריס בשני נשימות או איפכא ובמקום שנהגו לתקוע רק קצר"ק לכל סדר צריך שיתקע ביטיבה ש"ת בנשימה א' ובסדריס בב' נשימות אבל איפכא לא דכיון דטעמא דר"ת שהנהיג לתקוע קצר"ק לכל סדר משום דאית ביה נמי קר"ק וקש"ק ונפיק ממה נפשך ולהפסק לא חיישינן וא"כ אי עביד ש"ת בנשימה אחת דלמא קר"ק אחת היא ושברים לאו כלום הוא ואי הוה מתחיל בשברים באותה נשימה של תרועה לא חשיבא תרועה כלל בבה"ג ובמקום שנהגו לתקוע בסדריס קצר"ק קש"ק קר"ק אין נקל כ"כ לצאת ידי כולם מ"מ יתקע על שני דרכים ביטיבה ובסדריס כדלעיל כיון שאותו מנהג משום דשמא קי"ל כמ"ד אחד מד"ת ושנים מד"ס ולכן תוקעין בענין דסתרן אהדדי ולפ"ז בנדון דידן נמי נפיק י"ח מן התורה לכ"ע עכ"ל · ונראה דלדידן דנהיגין לתקוע בסדריס קצר"ק קש"ק קר"ק שיעשה ביטיבה ש"ת בנשימה אחת ובסדריס בשתי נשימות כיון דלעשותן בנשימה אחת יצא י"ח לד"ה כמו שהוכחתי הלכך ביטיבה שעשה ג"פ תצר"ת יעשה בענין זה וכדי לחוש לדברי בעל תרה"ד יעשה שבסדריס בשתי נשימות ודרך זה טוב ויצר לצאת ידי הכל וכך ראוי להנהיג (ג): **ומ"ש** הרא"ש אם תקע תקיע' ותרוע' ותקיעה בנשימה אחת לכאורה לא יצא וכו' נראה מדבריו שסובר שמאחר שהירושלמי כתב בהדיא דיצא הכי נקטינן וכ"כ שהוא דעת הר"ן · אבל רבינו ירוחם כתב בשם הרא"ש ובשם קצת מפרשים שלא יצא · ובתוספתא מצאתי תקע ותריע ותקע בנשימה אחת לא יצא: **כתב** הכלבו בשם הרי"ג הוי יודע שאין פירוש שברים שיעבור הקול ויפסק' אלא שבר כאדם הגוגח משבר ומכאב לב והן יבבות ארוכות וטוענין התוקעין המפסיקין לגמרי עכ"ל (ד): ומ"ש והן יבבות ארוכות כבר נתבאר שיעורן: ומ"ש וטוענין המפסיקין לגמרי פשוט הוא:

ואם האריך בתקיעה אחרונה של תשר"ת כשיעור שתי תקיעות וכו' בפ"ב דר"ה תנן תקע ברא"שונה ומשך בשנייה כשתים אין בידו אלא אחת וכתב הרא"ש פירוש בשנייה היינו בתקיעה אחרונה של מלכיות האריך בה כשיעור שתי תקיעות כדי שתעלה לו גם לתקיעה הראשונה של זכרונות אין בידו אלא אחת דלתפסוקי תקיעה אחת לשתים לא מפסיקינן בירוש' גרסינן עלה דהך משנה אפילו אחת אין בידו למה א"ר משה גבי סופה מצטרף וסופה גבי ראשה מצטרף לא ריש"א אית ליה סיפא ולא סיפא אית ליה ריש"א אלמא דשניה לא עלתה לו כלום ומפרשים דאין בידו אלא אחת תקיעה ראשונה ומביאין סעד לדבריהם וכו' וא"ל דהאי סעד אין בו ממש וכו' אלא ודאי האי דנקט תקע בראשונה משום דמיה ידעינן דהאריך בשניה כשתים כיון דהאריך בה יותר מבראשונה וקשה לי על הך פירושא מדפריך בפרק ראוהו ב"ד ואמאי ליסליק בתרתי אלמא דפשיטא ליה לתלמודא דידן דלהדא מיהא סלקא וגם מדמשני פסוקי תקיעתא מהדדי לא מפסקינן משמע דתרתי לא פסקי אבל לחדא מיהא סלקא וא"ל דגמ' דידן פליג אהא דירוש' וא"ל לפרש גמרא דידן כמו הירושלמי וה"פ וליסליק ליה בתרתי ומשני פסוקי תקיעתא מהדדי לא מפסקינן וכיון דא"א להלק לשנים גם לחדא נמי לא סלקא והרמב"ן כתב דהירוש' לא על הדא מלתא אתמר אלא אהניא דשופר מאריך ואצולרות מקצרות דגרסינן אמר ר' יוסי הדא אמרת פשוטה ששמע מקצתה מן המתעסק יצא הדא אמרת דאי תקע ברא"שונה ומשך בשנייה אין בידו אלא אחת רב בא בר זבדא אומר אפי' אחת אין בידו וכו' וה"פ הדא אמרה פשוטה ששמע מקצתה מן המתעסק אלא כיון דבא חבירו וא"ל איכוין ותקע לי להשלים את התקיעה ולשם מצוה והאריך בהשלמה כשיעור תקיעה יצא ומייתי ראיה מהא דתנן דמשך בב' כשתים אין בידו אלא אחת נמצא דבמה שהאריך יותר מכדי תקיעה אינו אלא כמתעסק אפ"ה עולה מקצתה לאחת ואתא רבי בא לפלוגי דזה ששמע פשוטה מן המתעסק אפי' א' אין בידו כיון דבתחלת התקיעה היה מתעסק נמצא דריש"א לית ליה סיפא וכו' ולא דמי למשך בשניה כשתים דהתם מיהא מתחלתו ועד סופו היתה כוונתו לשם מצוה והו"ל לרבי בא למימר לא יצא אלא אגב דאמר משך בשניה כשתים אין בידו אלא א' נקט נמי גבי מתעסק אין בידו אפי' אחת אע"ג דלא שייך גבי מתעסק האי לישנא ואיתא השתא אין בידו אלא אחת היינו שנייה עכ"ל והר"ן האריך בביאור ירושלמי זה לכל א' מהסברות ודעת הרמב"ם בפ"ג מהלכות שופר דלתקיעה אחת מיהא עלתה לו וכתב ה"ה שדבריו נכונים וברורים וזכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל: **ואע"פ** שהלכה כדברי הרמב"ם וסייעתו מ"מ היכא דאפשר יחזור לתקוע כדי לחוש לדברי המחולקין עליו:

מעשה אירע במגנצא שטעה התוקע בסדר שאחר שתקע וכו' עד שבר אחד סגי אם עושה הכל בנשימה אחת אבל לפי מ"ש לעיל שצריך לעשותן בנשימה אחת היה צריך לחזור ולתקוע ג' שברים וריע:

ומ"ש

דרכי משה

ממ"נ וק"ל עכ"ל: (ג) אבל המנהג הפשוט במדינות אלו לעשות הכל בב' נשימות ולא שמעתי מי שעשאן בנשימה אחת עכ"ל והאגור כתב שראה קצת תוקעין שעשאו בנשימה אחת והרבה פעמים תקעתי ועשיתי אותן בנשימה אחת עכ"ל: (ד) וכן הם דברי הרא"ש לעשות כל הג' שברים בנשימה א': (ה) כתוב בא"ז מדינא לא הוי צריך לתקוע אלא תקיעה

דרישה

דייק רבינו וכתב שסם ג' קולות מופסקים · שלכאורה היה לו לכתוב שסם ג' קולות ארוכים דבאריכות תליא מילתא אלא לפי שאם שסן מופסקים הוא גורם לסן האריכות לתפוקי היבבות שאין מופסקים אינן ארוכות אע"פ ששברים ויבבות שניהן ג' קולות קצרות כמ"ש · וזהו שסיים רבינו ורש"י פי' שברים ארוכים מיבבות · פי' ולכן צריך להאריך בתקיעות תש"ת · ואין לדקדק על לשון שברים ארוכים מיבבות כמ"ש מספקא לן תרועה מאי היא דשם"י קאי שם על הגמרא דפריך משנה וברייתא אהדדי דבוש תנא יבבא ובוש תני שברים כמ"ש לעיל · ומ"ש

חדושי הגהות

תקצ א פי' בעל קרבן העדה דלעולם בעינן ראש וסוף בתקיעה אחת והכא ראשה כיון לפשוטה שאחריה וסופה לפשוטה שלפניה נמצא דאין לשום תקיעה ראש וסוף והא דתנן במתניתין אין בידו אלא אחת אתקיעה ראשונה קאי ע"כ: משנה

תרועה היא נגוחי ויליל ובעינן שתהא התרועה בלא הפסק ואם תקע תקיעה ותרועה ותקיעה בנשימה אחת לכאורה לא יצא שאין כאן לא ראש ולא סוף ומיהו בירושלמי לא משמע כן דגרסינן התם עשאן בנפיחה אחת יצא ע"כ ואם האריך בתקיעה אחרונה (ה) של תשר"ת כשיעור ב' תקיעות כדי שתעלה לשם תקיעה אחרונ' של תשר"ת ובשביל הראשונה של תש"ת קאמר בירושלמי שאינה עולה לו כלל אפילו במקום אחרונה של תשר"ת אבל בגמרא דידן מוכח שעולה לו בשביל אחת ולא בשביל שתים: מעשה אירע במגנצא שטעה התוקע בסדר שאחר שתקע ב"פ תקיעה שברים תרועה תקיעה טעה בשלישית ואחר שתקע שני שברים התחיל להריע וקצת הקהל החזירוהו לראש וקצתם אמרו לו תקע שבר אחר וסיים והוא התחיל לתקוע כבתחלה ותקע ג"פ תשר"ת ואמר ה"ר אליעזר בר נתן דשלא כדין החזירוהו וגם התוקע עבר על שבות דרבנן שלא הפסיד סדרו במה שהתחיל להריע אחר שני השברים כיון דשברים ותרועה שניהם משום תרועה דקרא עבדינן להו שמא גנוחי ויליל והכל תרועה אחת היא והוי ליה כאילו נתקלקל בשברים שחוזר אליו אלא היה לו לחזור ולתקוע שבר אחר ולהריע ודאי אם גמר התרועה שהתחיל בה בטעות הוי הפסק כיון דג' שברים יש להן להיות זה אחר זה והופסקו בתרועה הוי כתרועה שנחלקה לשנים ואינה כלום וצריך לחזור ולתקוע תשר"ת אבל שני תשר"ת הראשונים לא הפסיד וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפילו אם גמר התרועה בין השברים לא הפסיד התקיעה שתקע אלא חוזר ותוקע ג' שברים ומריע ותוקע דכיון שהכל היא תרועה שהרי אנו עושין גנח ויליל משום דלמא תרוייהו תרועה א"כ הדא תרועה היא אלא שנתקלקלה ולא הוי הפסק מידי דהוה אפעמים שהתוקע מתחיל לתקוע ואין הקול עולה לו יפה ופוסק וחוזר ומתחיל לתקוע או להריע ולא מפסל מה שתקע כבר בשביל שהפסיק בקול קצר שהשמיע בשופר דלא מקרי הפסקה כיון שאינו קול אחר שאינו מעין התקיעה ולא דמי להא דתקין ר' אבהו דאמרינן דשברים או תרועה הוי הפסק דהתם אם תרועה גנח הוי יליל קול אחר לגבי ואם הא יליל הוי גנח קול אחר

לגמרי

ובתרועה דשניס הן ד"ת אע"פ כן אמרו בירושלמי דאם עשאן בנפיחה אחת יצא אם כן הוא הדין לשברים ותרועה דאחת הן ד"ת אם עשאן בב' נפיחות נמי יצא דמאי שנא ודברי הגאונים המזכרים אינם אלא לכתחלה גם במ"ש רבינו ירוחם דמוזר לראש הסימן אינו נכון בעיני דודאי לא גרע ממעשה דמגנצא דמסיק הרא"ש דלא הפסיד התקיעה שתקע דהוי כמי שנתקלקלה לו התרועה שחוזר עליה וה"נ אם עשאן בב' נשימות הוי כמי שנתקלקל לו התרועה והתקיעה דאשורה לא הפסיד וכמו שיתבאר בסימן זה לק' בס"ד: ולענין הלכה הנה מהרא"י בספרו כתב לקייס דברי שניהם דבאותן דמיומד יעשה בנשימה אחת ובמעומד בב' נשימות ובאגור כתב וז"ל ורגיתי נוהגין קצת תוקעים לעשות ש"ת בנשימה אחת והרבה פעמים תקעתי ועשיתים בנשימה אחת עכ"ל · ומנהגינו עכשיו לעשות בב' נשימות ואין לשנות דהא בדיעבד יצא י"ח בכל ענין לכל הדעות כמו שכתבתי בסמוך שכן הוא העיקר ומ"מ אותן שכבר נהגו לתקוע בנשימה אחת לא יסנו:

ואם תקע תר"ת בנשימה אחת לכאורה לא יצא כו' נראה מלשונו זה שפוסק כהירושלמי דלא כדמשמע לכאורה אבל רבינו ירוחם כתב ע"ש הרא"ש שסובר דלא יצא נראה דלא היה גורס בדברי הרא"ש שאמר לכאורה אלא כגירסתינו בדפוס ואם עשה תר"ת בנשימה אחת לא יצא וכו' דלשון זה משמעו שסובר דלא יצא אלא שאח"כ כתב דבירושלמי לא משמע הכי ומ"מ הפסק הוא דלא יצא:

ואם האריך בתקיעה אחרונה כו' איכא למידק דלדברי רבינו גמרא דידן חולק אירושלמי וזה הפך ממ"ש הרא"ש לפ' גמרא דידן כמו הירושלמי שאינו עולה לו כלל ונראה דעת רבינו מאחר שבסוף הביא הרא"ש דברי הרמב"ן ומסיק וניחא השתא אין בידו אלא אחת הייגו שנייה והירושלמי אמילתא אחריתי קאי משמע דהכי ס"ל ושיעור לשון רבינו לפי זה כך הוא בירושלמי קאמר שאינו עולה לו כלל אבל לא קי"ל הכי לענין הך דינא דבגמרא דידן מוכח בהך דינא שעולה לו בשביל אחד וק"ל: **ומ"ש** רבינו דין זה בהאריך בתקיע' אחרונה של תשר"ת וכו' ולא כתבה נמי אף בהאריך בתקיעה שנייה של תשר"ת כדי שתעלה לו נמי לתקיעה שלישית של תשר"ת נמשך אחר לשון הרא"ש שכתב כן והרא"ש ז"ל לדבריו נקט הכי דלא מיבעיא התם דאינו עולה לו כלל שהרי שתי התקיעות בחיוב הן דשתיהן אחת אבל הכא ממ"נ אי תשר"ת אחת יהא עולה לו לתשר"ת ואם תש"ת אחת יהא עולה לתש"ת אפילו הכי אינו עולה לו כלל:

מעשה אירע במגנצ"א וכו' עד וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפילו אם גמר התרועה בין השברים לא הפסיד וכו' גם במרדכי כתוב השגת אחינו רבינו יואל הלוי הראב"ן בדין זה מטעם אחר וז"ל אינו יכול לעמוד על דברי מורי שכתב ונתן חילוק בין היכא דגמר התרועה להיכא דלא גמר התרועה כי כל אדם המתחיל בתרועה במהרה יכול לעשות ג' יבבות וזהו שיעור תרוע' ואפי' אח"ל שלא עשה כי אם ב' יבבות מ"ל שאינו הפסקה לי ב' מ"ל ג' ע"כ ודבריו נכוני' ולכך יראה דאף אם לא גמר התרועה חוזר ותוקע ג' שברים ואינו מועיל שיתקע עוד שבר אחד אפילו עושה הכל בנשימה אחת דסוף סוף הוי הפסקה באמצע השברים דאין לנו ראיה לחלק בין הפסק ג' לב' ודלא כמשמע מדברי הרא"ש שלא נחלק הראב"ן אלא היכא דגמר התרועה ולענין לחזור ולתקוע תשר"ת אבל להיכא דלא גמר משמע דמודה הרא"ש דבתוקע עוד שבר אחד סגי אם עושה הכל בנשימה אחת אלא כדברי ר"י הלוי עיקר · והב"י בש"ע שלו פסק בסתם דיתקע עוד שבר אחד ולא נהירא: ומ"ש

ואם עשה ד' או ה' שברים זה אחר זה בלי הפסק אין בכך כלום שהרי לכתחלה יכול לעשות מהם כמו שירצה כתב ב"י פשוט הוא שהרי כבר כתב לעיל דאין לחוש אם הוסיף על ג' שברים ולא כתב כאן כן אלא משום דבעי למיכתב שאם לאחר שתקע שלשה שברים שתק והפסיק ואח"כ תקע ד' תרועות וכו' ולא תיקן כלום דסוף סוף קשה מאי צורך במ"ש שהרי לכתחלה כו' אין דלא נתכוין לבאר דין זה כל עיקר ועוד מאי שהרי לכתחלה כו' הלא הוא עצמו הדין שאמר לכך יראה דמה שכתב לעיל דיכול להאריך בה כמו שירצה הייט לומר דיכול לכתחלה והוא דכשהתוקע היה דעתו מתחלה קודם שתקע לעשות המשה או ששה שברים דיכול לעשות כן דאין לה שיעור למעלה אבל היכא דלא נתכוין מתחלה כי אם לעשות שלשה שברים לבד ועבר ועשה ד' או ה' סלקא דעתיה אמינא דהוי הפסקה לכך כתב דאין בכך כלום שהרי אף לכתחלה יכול לעשות מהם כמו שירצה אם כן ודאי דבדיעבד לא גרע מלכתחלה וכתב כן על פי דברי הרא"ש במעשה דמגנצא"ה שהתוקע טעה עוד בסדר תש"ת ועשה ד' שברים והחזירוהו וכתב הרא"ש ואותו שתקע ד' שברים לא קלקל כלום כו' כ' במנהגים דמהר"א טירב"א ויעשה שלשה שברים לבד ההפסקה עכ"ל ואין לו טעם דפשיטא דג' שברים ששוורן כנ' כוחות שיעור זה ניתן לתקיעות הג' שברים ואין ההפסקה שבין השברים בכלל השעור ולכאורה היה נראה דש"ס הוא ואריך להיות בהפסקה בב' והורה לנו ב' שברים המחד שלכתחלה יעשה ג' שברים לבד ולא יותר וכן מבואר בדרשות מהרי"ל שמנהגם היה שלא לעשות שברים יותר מג' ע"ש • הב' שיפסיק בין הג' שברים לתרועה שלאחריה ואפי' להרא"ש דבעינן ש"ת בגשימה אחת דשניהם משום תרועה דקרא מכל מקום צריך להפסיק ביניהם וכן פסק מהרא"י וז"ל ואחר שלא יתקע כמו שרגילין תוקעין לתקוע שברים תרועה בכח אחד בלתי שום הפסק דבכה"ג לא מיקרי בגשימה אחת אלא יפסיק מעט רק שלא יעשה גשימה ביניהם כך משמע מפירש"י פ"ק דחולין עכ"ל אבל נראה עיקר דהכי פירושו דלפי שמנהגין התוקעין בגמר התקיעה וגמר השברים וגמר התרועה להפסיק בקול ארוך קצת והזהיר בעשיית הג' שברים שלא יחשוב הפסקת קול זה לשבר אחד ויעשה מקודם ב' שברים ועם הפסק זה יהא ג' דכיון דהפסק זה עושין גם בתרועה לא נחשב לשבר כלל אלא צריך לעשות ג' שברים לבד הפסק קול זה בגמר השברים והכי נקטינן ואם לא עשה אלא ב' שברים ועם הפסקה זו יחשוב לו שבר ג' לא יצא ידי תקיעה כ"ל: וכתוב במהרי"ל שהוא תמה על המנהג שלא לעשות יותר מג' שברים דמאי שנא מתרועה ולי יראה שהמנהג הוא מפני מחלוקת הגאונים בשעור השברים דשמא יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה כמו שנתבאר ועל כן נכון שלא לעשות יותר מג' דשמא שבר האחרון נעשה תקיעה והוה הפסקה לדעת הרמב"ן וכן יראה לי עיקר שלא לעשות לכתחלה יותר מג': **ר"א** דלא הי' הפסק אלא כשמפסיק בתרועה בין שברים לתקיעה וכו' יש לדקד' מ"כ למה כתב הרא"ש שאפי' גמר התרועה בטעות לא הוי הפסק לפי שהוא תעין התרועה שיש לו לתקוע והלא אפילו לי"א הוי הפסקה כשמפסיק בתרועה בין שברים לתקיעה אע"פ דבסדר תר"ת הוי תעין התרועה שיש לו לתקוע ודוחק לומר דדוקא בסדר תש"ת ותר"ת קמיירי דהא סתמא קאמרי דהוי הפסקה משמע בכל ענין ונראה דלא קאמר הרא"ש אלא דוקא בכה"ג שעשה ב' שברים והתחיל להריע דהתם כיון שהתרועה דתר"ת סדר שלה כך היא גנא ואח"כ ילול והכל תרועה אחת ומ"כ חדא תרועה היא אלא שנתקלקלה דומה לתוקע שאין הקול עולה לו יפה וכו' אבל במפסיק בתרועה קודם שברים כיון דאין סדר התרועה לעשות ילול ואח"כ גניחה א"כ אותה התרועה אינה שייכה לתרועה שמחוייב בה והוי הפסקה וכ"כ בספר אבודרהם אם טעה בסימן תשר"ת ותקע תרועה קודם שברים צריך לחזור ולעשות תשר"ת פעם אחרת וכן עיקר כ"ל: **ואם** תקע ב' תשר"ת כו' אין לדקדק מכאן שזה הפך מ"ש בשם הרא"ש דאפי' אם גמר התרועה בין השברים לא הפסיד התקיעה שתקע דהתם כדמפרש טעמא דחדא תרועה היא אלא שנתקלקלה שחוזר עליה ולא הוי הפסקה אבל הכא איירי בטעות כי הגך דהוי הפסקה כמו עשה ב' תרועות כו' ולכך לד"ה הפסיד גם התקיעה וי"א שהפסיד הכל וצריך לחזור מראש שלשה פעמים ולענין הלכה נראה כדברי הרמב"ן שגם רא"ן הסכים כן למעלה במעשה דמגנצא שכתב אבל ב' תשר"ת הראשונות לא הפסיד ואף על פי שר"י הלוי נחלק עליו וכתב כ"ל דהפסיד גם ב' תשר"ת הראשונים שהרי שלשה פעמים תשר"ת הם ט' תקיעות ובאותן ט' תקיעות הפסיד קו"ל אם שהה כדי לגמור כולה חוזר לראש ואם יהה בין תקיעה ז' לח' או בין ח' לט' חוזר לראש ויתקע כל תקיעות ט' הכ' אם בתשר"ת הב' או הג' יטעה ויעשה תר"ת או תש"ת יעשה שני שברים ויתקע שיסמוך הכל על כאן מכל מקום הלא כבר נתבאר בדברי רא"ן שהוא באשי"ר דלא קשה מידי מהא דהעיקר כר' יוחנן דלית ליה שהיות מפסיקין במלות

דרכי משה

תקיעה א' בסוף סדר קש"ק והיא היתה עולה על סדר קש"ק ג"כ וכן התקיעה דבסוף סדר קש"ק היא עולה לתחלת סדר קר"ק ולא תקנו להחזור ולהתקיע לכל סדר אלא משום רחוקא דמלתא מיהו אם לא עשה אלא תקיעה א' לשניהן יצא עכ"ל ביאור דבריו דהרי אנו עושין ג' סדרים אלו מכח ספיקא כמ"ש ר"ם זה וא"כ ממ"נ יצא בתקיעה אחת וכ"כ הר"ן בפרק בתרא דר"ה כדברי א"ז אבל מדברי הרא"ש נראה שם דלא יצא וע"ש והרא"ם כתב דאפילו ע"י תנאי לא יצא וב"י כתב דיצא אם התנה שהתקיעה זו תהא לאותו הסדר שהוא הנכון וכנ"ל:

ח"ל

דרישה

ומ"ש עוד אבל בעל הטיטור כתב מסתבר ג' שברים סס ג' קולות קטנים מופסקים וג' יבבות כן ג"כ כשיטור ג' שברים אלא שאין מופסקין ולא מליגי התנאים בשיטור והשיטור אם כמ"ש לעיל בשם ריב"ם דמיירי דג' יבבות כן ט' כוחות קטנות אך שאין מפסיק ביניהם אלא כן תכופים והשברים כן ג' קולות • והפסקה והמשך שבינהם גורם סתריכות סכן שוין לט' ח"ל כמ"ש ב"י בפי' שני שסיבות הן ג' קולות תכופים מאוד אך שמתריכין בהן קצת בקול עצמו והשברים הן ג' כוחות קצרות ממוד אך המשך יש ביניהן מכח הגבוהים והמשך הרוח יהיה אחר שיהיה ס"ל לבעל הטיטור דהשיטור שוה בהן לכך כתב רבינו ולפי זה מ"ל להאריך בתקיעה של תש"ת אפר משל תר"ת גם לפי ריב"א וריב"ם מ"ל להאריך בתקיעה ויכול להאריך בשברים שברי עושין התקיעה כתרועה שהיא בג' יבבות שהן ט' קולות קטנות והשברים היו אלא ג' כוחות קטנות מופסקים ודו"ק:

דתנן

פרישה

(ג) **ואם** עשה ד' או ה' שברים כו' פשוט הוא ומשום הכי לא כתבו ריב"ם ולפי"ב דמשום זה הוא דברי הרא"ש הוא כתבו שהם דף מ"ת ע"ב כתב בהאי מעשה הא"ל דאיירא בשגגנא שבסדר קש"ק אחר שתקע ב"פ קש"ק כהוגן תקע בשליחי ד' שברים ותקיעה והחזירוהו לראש וחשבוהו לטעות אם שתקע ד' שברים וע"ז כתב שם הרא"ש דאם שתקע ד' שברים בזה לא קילקל כלום דתקיעה שברים אין לכם שיעור לעולם כו' ע"ש אלא שהוסיף לומר שיכתוב תשובת דברי הרא"ש אמר שלא הזכיר לשון בעשה:

(ד) **תקיעה** בעשה כו' פירוש הא אם תקע ב' תקיעות וא"ו תקיע הסנייס בעשה לא היה צריך לחזור ולא נקרא הפסק שהתקיעה הראשונה מעשה לפוף הסדר כיון שבא נסתלק הסדר וסנייס מעשה ליתר וכ"ש אי תקע שנייס שלא בעשה אלא יתר בעלמא אבל בעשה דב' תרועות ו' מ"ו אע"פ שלא היתה בעשה הסדר אלא דהפסיק בסדר בין תרועה לו שברים לתקיעה אחרונה ולא הבאתם רבינו לעיל אי תקע"ם דאם שמע תקיעת מע' בני אדם אפילו שהם בהם שרבה יצא • ואפילו לא לפסול ההפסקה הסדר • הא כתבתי לעיל בשם הר"ן דוקא הפסקה אבל שמע קול שמיעו רחוי לא הוי הפסקה וק"ל:

(ה) **ואם** לאחר שתקע ג' שברים שתק והפסיק כו' אי דוקא כיון שהפסיק נראה כאילו כבר סיים שברים ו' ואח"כ מתחיל לתקוע בתרועה שעושין אותו' אפילו לא הפסיק ביניהם הפסקה גמורה כשתיקה אלא עשה ב' תרועות וא"ו כיון שלא עשאן תכופין בגשימה אחת נראה כב' תרועות ומשא"כ בשברים דאם לא הפסיק היה הכל שברים אמר דהא כל שבר ושבר בפני עצמו הוא כאילו נשימה בפני עצמו הוא ומפסיק קצת בין שבר לשבר: (ו) **פי'** תקיעה הסמוכה כו' אבל לתקיעה אינה עולה כיון שאין קולות הרבה שטעמים כמ"ל וק"ל:

ומ"ש רבי' ואם עשה ד' או ה' שברים זה"ו בלי הפסק אין בכך כלום וכו' פשוט הוא שהרי כבר כ' לעיל דאין לחוש אם הוסיף על ג' שברים שעשה ד' או ה' ולא כתב כאן כן אלא משום דבעי למיכתב שאם לאחר שתקע ג' שברים שתק והפסיק ואח"כ תקע שברים אחרים י"א דלא הוי הפסק והרמב"ן כתב דהוי הפסק: **ומ"ש** אבל אם עשה שתי תרועות זו אחר זו וכו' בפ"ב דר"ה (לד •) גרסי הא דאתקין ר' אבהו בקיסרי דאתקיף רב עוירא דלמא גנוחי הוא וקא מפסקא תרועה בין שברים לפשוטה שלאחריה כ' הר"ן וא"ת כי מפסקי מאי הוי והא תניא שמע ט' תקיעות בע' שעות ביום יצא תירצו בשם ר"ת דהכי פרכי' כיון דר' אבהו חייש לכולהו ומכניף לכולהו מנהגי הו"ל למיחש נמי לר' יהודה דאמר אין בין תקיעה לתרועה כלום ועוד דלרבנן נמי נהי דשמע ט' תקיעות בע' שעות יצא בדיעבד אבל לכתחלה ודאי משמע שאינו רשאי להפסיק אבל הרמב"ן כתב דלרבנן נמי אי מפסקי שברים אז יכבות בין תקיעה לתרועה לא יצא דנהי דאם הפסיק ביניהם יצא אם פ"ה אם תקע ביניהם לא יצא דאין פשוטה לפניה ולאחריה בעינן ואיכא דהא תקע ביניהם תקיעה אחרת לשם מצוה והבינא דאיה לדברי מדתניא בתוספתא תקע והריע וחזר והריע ותקע אין בידו אלא א' כלומר תקיעה אחרונה בלבד אבל הרשב"א ז"ל כתב שמצא גירסא בהבינא תוס' וכך הוא תקע והריע ותקע וחזר והריע ותקע אין בידו אלא א' וה"פ שלאחר שתקע ברא"שון לתשר"ת חזר והריע ואשב שתעלה לו אותה תקיעה משום פשוטה שלאחר תשר"ת הראשון ומשום פשוטה שלפני תשר"ת השני ומש"ה קאמר שאין בידו אלא אחת שהיינו פשוטה שלאחר תשר"ת הראשון דאין פשוטה לכל חד וחד בעינן כדקתני ג' של אלא שלא הלכך אין תקיעה זו עולה לשתים ומ"מ יש לחוש ולהחמיר כדברי הרמב"ן ז"ל עכ"ל וה"ה כתב בפ"ג דברי הרמב"ן וכתב שהם עיקר ושב"כ מדברי הרמב"ם ז"ל • והרא"ש גרסי תקיעות של סדר הברכות כתב בשם רא"ה וריב"א דהא דאתקין ר' אבהו קשר"ק קש"ק קר"ק לא בשביל שהפסיק בשהיה אלא בשביל שהפסיק סדר התקיעות בקול אחר דבעינן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה אלא הפסק קול אחר ואם שינה בסדר התקיעות אפילו לא שהה כדי לגמור כולה חוזר והבינא דאיה דאמר"ה מירושלמי פ"ב דברכות דמייתי התם הך דרבי יוחנן בע' שעות ומסיים א"ר והוא שמע על הסדר פירוש ששהה ותקע ולא שינה הסדר ע"כ • וזה מבואר כדברי הרמב"ן והכי נקטינן: **ומ"ש** רבינו אם תקע אחר התרועה תקיעה בתעסק אלא לשם תקיעה והפסיק בה בין תרוע' לתקיעה כלומר דכיון שהתקיעה היא בתעסק הוא תקיעה פסולה והיא מפסקת בין תרועה לתקיעה ומשמע לרבינו שזה בכלל מחלוקת הרמב"ן והרשב"א ז"ל: **ומ"ש** אם לאחר שתקע ג' שברים שתק והפסיק ואחר כך תקע שברים אחרים י"א דלא הוי הפסק אלא כשמפסיק בתרועה בין שברים לתקיעה וכו' בהדיא כתב שם הר"ן אם הוסיף שבר אחר ועשה אם בגשימה אחרת לדברי הרמב"ן ז"ל פסול כל הסימן דכיון שהפריד לעצמו אינו מן השברים והפסיק בין שברים לתרועה עד כאן ומתילא משמע דלהרשב"א אין הסימן נפסל בכך: **ואם** תקע ב' תשר"ת או תש"ת או תר"ת כהוגן ועשה בשלישית י"א שצריך לחזור הסימן וכו' כשברת הרמב"ן נראה עיקר:

כתב הרוקח אם תקע כסדר אפילו בגחת לא יחזור ויתקע פעם שנית דתניא כל הקולות כשברים בשופר היה קולו דק או גלול או עב כשר:

וכתב עוד צריך לזקוף השופר כך ולא למטה על שם עלה אלהים בתרועה: **כתב** הר"ן בפ' ראוהו ב"ד בירושלמי משמע שאפילו לא הרחיב את הקצר וקיצר את הרחב אלא שתקע בצד הרחב לא יצא ותגא יסיב סימנא מן המצר קראתי יה: **אם** הרחיק השופר ונפח בו ותקע בו כתב רבינו בסימן תקפ"ו דפסול כיון שאין השופר נוגע בפיו:

ואחר

ואחר

לגמרי אבל הכא שניהם קול אחד של תרועה (ג) ואם עשה ד' **או ה' שברים זה אחר זה בלי הפסק אין בכך כלום שהרי לכתחלה יכול לעשות מהם כמו שירצה אבל אם עשה ב' תרועות זו אחר זו או שתקע אחר התרועה** (ד) תקיעה במתעסק שלא לשם תקיעה **והפסיק בה בין תרועה לתקיעה** (ה) **או לאחר שתקע ג' שברים שתק והפסיק ואח"כ תקע שברים אחרים י"א דלא הוי הפסק אלא כשמפסיק בתרועה בין שברים לתקיעה או שמפסיק בשברים בין תקיעה לתרועה אבל כי האי שתקע שתי תרועות זו אחר זו או שתקע באמצע תקיעה כמתעסק לא הוי הפסק לחזור לראש אלא גומר ויוצא ולא נתקלקל הסדר והרמב"ן כתב דבכולהו הוי הפסק והביא התוספתא תקע והריע וחזר והריע ותקע אין בידו אלא אחת** (ו) **פי' תקיעה האחרונה אבל הראשונה הפסיד בשביל התרועה שהפסיק באמצע ומזו התוספתא אין קושיא לדברי א"א הרא"ש ז"ל שכתב שאפילו אם גמר התרועה בטעות לא הוי הפסק שהוא לא אמר כן אלא בתשר"ת שהתרועה של הטעות היא מעין התרועה שיש לו לתקוע אבל בתר"ת שגמר התרועה מה שטריע אה"כ הוי הפסק ואם תקע ב' תשר"ת או תש"ת או תר"ת כהוגן וטעה בשלישית י"א שצריך לחזור כל הסימן מראש ג"פ והרמב"ן כ' שא"צ לחזור אלא לאחרון שטעה בו:**

ואחר

לתשר"ת הראשון חזר והריע וחשב שתעלה לו אותה תקיעה משום פשוטה שלאחר תשר"ת הראשון ומשום פשוטה שלפני תשר"ת השני ומש"ה קאמר שאין בידו אלא אחת שהיינו פשוטה שלאחר תשר"ת הראשון דאין פשוטה לכל חד וחד בעינן כדקתני ג' של אלא שלא הלכך אין תקיעה זו עולה לשתים ומ"מ יש לחוש ולהחמיר כדברי הרמב"ן ז"ל עכ"ל וה"ה כתב בפ"ג דברי הרמב"ן וכתב שהם עיקר ושב"כ מדברי הרמב"ם ז"ל • והרא"ש גרסי תקיעות של סדר הברכות כתב בשם רא"ה וריב"א דהא דאתקין ר' אבהו קשר"ק קש"ק קר"ק לא בשביל שהפסיק בשהיה אלא בשביל שהפסיק סדר התקיעות בקול אחר דבעינן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה אלא הפסק קול אחר ואם שינה בסדר התקיעות אפילו לא שהה כדי לגמור כולה חוזר והבינא דאיה דאמר"ה מירושלמי פ"ב דברכות דמייתי התם הך דרבי יוחנן בע' שעות ומסיים א"ר והוא שמע על הסדר פירוש ששהה ותקע ולא שינה הסדר ע"כ • וזה מבואר כדברי הרמב"ן והכי נקטינן: **ומ"ש רבינו אם תקע אחר התרועה תקיעה בתעסק אלא לשם תקיעה והפסיק בה בין תרוע' לתקיעה כלומר דכיון שהתקיעה היא בתעסק הוא תקיעה פסולה והיא מפסקת בין תרועה לתקיעה ומשמע לרבינו שזה בכלל מחלוקת הרמב"ן והרשב"א ז"ל: **ומ"ש** אם לאחר שתקע ג' שברים שתק והפסיק ואחר כך תקע שברים אחרים י"א דלא הוי הפסק אלא כשמפסיק בתרועה בין שברים לתקיעה וכו' בהדיא כתב שם הר"ן אם הוסיף שבר אחר ועשה אם בגשימה אחרת לדברי הרמב"ן ז"ל פסול כל הסימן דכיון שהפריד לעצמו אינו מן השברים והפסיק בין שברים לתרועה עד כאן ומתילא משמע דלהרשב"א אין הסימן נפסל בכך: **ואם** תקע ב' תשר"ת או תש"ת או תר"ת כהוגן ועשה בשלישית י"א שצריך לחזור כל הסימן וכו' כשברת הרמב"ן נראה עיקר:**

תקצא ואחר שיגמור התקיעות מיושב יתחיל ש״צ אשרי העם יודעי תרועה וכו׳: **אף** דתנן כשם שש״צ חייב כך כל יחיד ויחיד הרבים י״ח בפ״ב דר״ה (לג:) ובגמרא (לד:) א״ר יוחנן הלכה כר״ג בברכות של ר״ה ואסיקנא דלא פטר ר״ג אלא עם שבשדות משום דאניסי במלאכה אבל דעיר לא וכתבו הרי״ף והרא״ש שם עם שבשדות דאניסי ולא מצו למיתי לבי כנישתא בר״ה ש״ל מוציאין י״ח אבל דעיר אין ש״ל מוציאין י״ח עד דאתו לבי כנישתא ושמעו מש״ל מתחלה ועד סוף ירושלמי רב הונא ליפורא בשם רבי יוחנן אמר הלכה כר״ג בחילין תקיעתא והוא שיצאו שם מראש התפלה ומאי שנא ברכות של ר״ה שש״ל מוציא את הרבים י״ח מה שאין כן בשאר ימות השנה משום דנפיצי ברכות דכל שבתות וימים טובים של שאר ימות השנה שבע והני תשע · וכתב הר״ן דה״פ אבל דעיר דלא אניסי ואפ״ה לא אתו לבי כנישתא אין ש״ל מוציאין אבל כל אותם שהם בבה״כ ואפילו של עיר כיון שהם שומעין מפי ש״ל אותם פטר ר״ג וכדאמרי ליה לדבריך למה לבור מתפללין אמר להם כדי להסדיר ש״ל תפלתו דאלמא לדברי ר״ג אין ציבור צריכין להתפלל אלא כדי שיסדיר ש״ץ תפלתו · והרמב״ם כתב בפ״ח מהלכות תפלה כלשון הזה שש״ץ מוציא את הרבים י״ח כיצד בשעה שהוא מתפלל הם שומעים ועונים אמן אחר כל ברכה וברכה הרי הם כמתפללין בד״א בשאינו יודע להתפלל אבל היודע אינו יוצא י״ח אלא בתפלת עצמו בד״א בשאר ימות השנה חוץ מר״ה וי״כ של שנת היובל אבל בשני ימים אלו ש״ל מוציא את היודע כשם שמוציא את מי שאינו יודע מפני שהן ברכות ארוכות וכו׳ ול״ד למה לא חילק בין עם שבשדות לעם שבעיר כדמפליג בגמרא ואפשר שהוא ז״ל מפרש דה״ק עם שבשדות לפי שהם עורדים במלאכתם ואין להם שהות להסדיר תפלתם אם באו לב״ה ושמעו התפלה ש״ל מוציאין ואם לא באו אין ש״ל מוציאין אבל דעיר אבל דעיר שהיה להם שהות להסדיר תפלתם ולא הסדירו אע״פ שבאו לב״ה ושמעו אינם יוצאין י״ח עד שיתפללו הם בעצמם וסובר דלא מפליג בגמרא בין עם שבשדות לעם שבעיר אלא בתפלות של שאר השנה אבל תפלת מוסף דר״ה וי״ה של שנת היובל כיון דנפיצי ברכות דידהו אפילו בני העיר אינם יכולים להסדירם ומש״ה ש״ל מוציא את הכל והשתא לפי פירוש זה כיון שלא חילקו בגמרא בין עם שבשדות לעם שבעיר אלא בתפלות של שאר השנה

ובהגהו לא קי״ל כר״ג אין מקום לחלק בין שדות לדעיר כלל:

ועוד הירושלמי שכתב הרי״ף רב הונא ליפורא בשם רבי יוחנן אמר הלכה כר״ג בחילין תקיעתא והוא שיצאו שם מראש התפלה וכתב הר״ן פי׳ דכי אמר הלכה כר״ג בברכות ר״ה דוקא בחילין תקיעתא כלומר בברכות של מלכיות זכרונות ושופרות שתוקעין בהם אבל חיובם הם שאר ברכות והיינו דגרסינן רבי יעירא ורב חסדא הוו יתיבין לחילין תקיעתא מן דלגי אתא לותא קם רב חסדא א״ל רבי זעירא ולא כבר מלגית א״ל מלגי אנא ואהדר מלגי דנחתין מערביא להכא אמרי בשם רבי יוחנן הלכה כר״ג בחילין תקיעתא וכך פירושו דר׳ זעירא הקשה על רב חסדא כיון דכבר אלי יותר למה ליה לגלגוי תו דבשלמא יותר היה צריך להתפלל דכיון שאינו אלא ז׳ ברכות אין ש״ל מוציא את הרבים י״ח אבל מוסף שהם ט׳ כיון דאוושי ביה ברכות לא היה צריך להתפלל שהרי ש״ל מוציא את הרבים י״ח ואהדר ליה דהלכה כר״ג בחילין תקיעתא פירוש לברכה של מלכיות זכרונות ושופרות קרי תקיעתא לפי שתוקעין בהנהו קי״ל כר״ג אבל ז׳ ברכות של מוסף עצמו צריך כל יחיד להתפלל ומש״ה אע״ג דכבר אלינן יותר הדר מלגינן למוספין שבע ברכות שבמלכיות זכרונות ושופרות בלבד הוא שש״ל מוציא את הרבים י״ח ולפיכך יש שהיו נוהגים להתפלל שבע ואח״כ היו שומעין תפלת המוספים מש״ל מתחלה ועד סוף והיו יוצאין בה ידי מלכיות זכרונות ושופרות שש״ל מוציאין ומיהו דוקא בששמעו כל התפלה מתחלה ועד סוף אבל לא שמעו אלא אותם שלש בלבד לא יצאו י״ח וזהו שכתב הרי״ף והוא שיצאו שם מראש התפלה והכי איתא בירושלמי ועכשיו נהגו הכל להתפלל תשע עכ״ל ואין נראה כן מדברי רבינו אלא לגמרי הוא מוציא י״ח כל תפלת מוסף דאל״כ ל״ל להדורי אטעמא דמי שירלה לצאת בתפלת ש״ל וכו׳ תיפוק ליה דאפי׳ אם ירלה לצאת בתפלת ש״ל אינו נפטר בכך מידי תפלת מוסף שעכ״פ צריך כל יחיד ויחיד להתפלל תפלת מוסף שאין ש״ל פוטרו אלא מאותן ג׳ ברכות בלבד ואין לומר דאאותן ג׳ ברכות שהוא מוסף יהיב טעמא דמי שירלה לצאת בתפלת ש״ל דהא אמאי דכתב בלחם תפלת מוסף קאי וכ״כ מדברי הרמב״ם בפ״ח מהלכות תפלה דמכל תפלת מוסף לגמרי מוציא ש״ל י״ח ולפי זה צ״ל דהא דקאמר בירושלמי הלכה כר״ג בחילין תקיעתא לא למלכיות זכרונות ושופרות בלבד קאמר כדברי הר״ן אלא לתפלת מוסף כולה קרי תקיעתא על שם שבתפלה זו תוקעין ובגמרא דידן משמיה דרב חנא ליפורא אמי איתמר ר׳ יוחנן אמר הלכה כר״ג בברכות של ר״ה וי״ה משמע דאכל תפלת מוסף קאמר והירוש׳ שהביא הר״ן הכי איתיה א״ל מצלינא והדר ומצלי דנחתין מערביא ואמרין בשם ר׳ יוחנן הלכה כר״ג בחילין תקיעתא ואנא דלא כווינא דאילו כווינא נפק ידי חובתי א״ר זעירא ויאות כל תנייא תני לה בשם ר״ג ורבי הושעיא תני לה בשם חכמים רבי אלא דקיסרין בשם רבי יוחנן והוא שיהא שם מראש התפלה א״ר תנחום ב״ר ירמיה מתניתא אמרה כן סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם ע״כ ואפ״ל ע״ד זו דש״ל מוציא י״ח כל תפלת מוסף וה״ק מצלינא והדר ומצלי דנחתין מערביא וכו׳ כלומר א״ל ידענא דהלכה כרבן גמליאל שש״ל מוציא י״ח כל תפלת מוסף ואפ״ה אני מתפלל תפלת מוסף ואיני רולה לצאת בתפלת ש״ל מפני שאיני יכול לכוין לכל דברי ש״ל שאילו הייתי יכול לכוין לכל דבריו הייתי יוצא י״ח בתפלתו ולא הייתי מתפלל תפלת מוסף ורב אלא דקיסרי אתא למימר דע״כ לא קאמר ר׳ יוחנן שש״ל מוציא את הרבים י״ח אלא כשהיה שם מראש התפלה ולא שיאמר אתפלל ז׳ ברכות לעצמי ואשמע מש״ל מלכיות זכרונות ושופרות לבדו שאם הוא הוא עושה כן לא יצא שאין שליח ציבור מוציא אלא אם כן שמעו ממנו התפלה מראש ועד סוף וזה שכתבו הרי״ף והרא״ש והוא שיצאו שם מראש התפלה: **ומ״ש** רבינו מכל מקום מוטב שיתפללו יחידים כי מי שירלה לצאת

תקצא ואחר שיגמור התקיעות מיושב יתחיל ש״צ אשרי העם יודעי תרועה וגומר עד תרום קרננו ויאמר אשרי יושבי ביתך וגומר ומחזיר ס״ת למקומו ואומר קדיש ומתפללין הצבור בלחש תפלת מוסף אע״ג דקי״ל כר״ג דאמר ש״צ פוטרן דתנן כשם שש״צ חייב כך כל אחד ואחד חייב כרבן גמליאל אומר ש״צ פוטר את הרבים ואסיקנא הלכה כרבן גמליאל דאמר (מ) בר״ה וי״ה ש״צ מוציא לכל מי שהוא בב״ה ושמעו ממנו התפלה מראש ועד סוף אפי׳ אם הוא בקי ויודע להתפלל ומי שהוא אנוס ואינו יכול לבא לבית הכנסת בגון עם שבשדות וזקן וחולה הוא פוטרו אפילו לא בא לב״ה מ״מ מוטב שיתפללו יחידים כי מי שירצה לצאת

במצות כלל וכן פסק ר״ת ולכך הנהיג בתקיעות דמעומד לתקוע תקיעה שבריש תרוע׳ תקיעה ג׳ פעמים עיין בסמ״ג וטעמיה משום דרב קאי כוותיה בפ׳ הקורא למפרע:

תקצא ואחר שיגמור כו׳ משנה בפ״ב דר״ה כשם שש״ל חייב כך כל יחיד ויחיד חייב ר״ג אומר ש״ל פוטר את הרבים י״ח ותניא א״ל לר״ג לדבריך למה לבור מתפללין בלחש א״ל כדי להסדיר ש״ל תפלתו אמר ליה רבן גמליאל לדבריכם למה ש״ל לבור יורד אמר להו כדי להוציא את שאינו בקי א״ל כשם שמוציא את שאינו בקי כך מוציא את הבקי אמר ר׳ יוחנן מודים חכמים לר״ג פירש רש״י אחר שנחלקו חזרו והודו ואותבינן מי אמר רבי יוחנן הכי והאמר ר׳ יוחנן הלכה כר״ג מכלל דפליגי ופריק רבי אבא דהלכה מכלל דפליגי בברכות דכל השנה ומודים בברכות דראש השנה ויום הכיפורים ואותבינן עלה והאמר רב חנא ליפורא אמר רבי יוחנן הלכה כר״ג בברכות דראש השנה ויום הכפורים ומשני אלא אמר רב נחמן מאן מודים ר״מ והלכה מכלל דפליגי עליה רבנן וקאמר מאי שנא הני ומסיק משום דאוושי ברכות ומשמע דהלכה כר״ג לגמרי אף בברכות דכל השנה כדקאמר ר׳ אבא ורב נחמן דאסיק מאן מודים ר״מ וכו׳ אינו אלא לפרוקי דלא תקשי לך הנך תרתי מימרי דר׳ יוחנן חדא דקאמר ר׳ אבהו משמיה דמודים חכמים לר״ג בברכות דר״ה ויה״כ ורב חנא אמר משמיה הלכה מכלל דפליגי ועמדו במתלוקתן ומש״ה פריק וקאמר מאן מודים ר״מ וכו׳ אבל לענין גוף ההלכה במאי דקאמר ר׳ אבהו משמיה הלכה כר״ג אף בשאר ברכות ולאי הכי קי״ל דליכא דפליג אהא דלימא דלית הילכתא כוותיה וגראה זאת היא דעת בה״ג שהביאו התו׳ הר״ר יונה והרא״ש והמרדכי בפ׳ ת״ה דדין יחיד המתפלל עם הצבור ושכח יעל׳ ובא דיולא בשמיעת התפלה מש״ץ ואפי׳ הוא בקי כר״ג דאלמא דס״ל דהילכתא כר״ג אף בברכות כל השנה וכן מבואר במרדכי דהכי ס״ל לבה״ג עיין בפרק בתרא דראש השנה אבל הרי״ף ז״ל מפרש דלמאי דאסיק ר״ג הדרינן ביה ממאי דשני ר׳ אבא הלכה מכלל דפליגי בשאר ברכות ולא קאמר רבי יוחנן הלכה אלא אברכות דראש השנה וי״כ אבל בברכות דשאר ימות השנה לא פסק בה הלכה וממילא דהלכה כרבנן בשאר ימות השנה ולפי זה אם שכח יעלה ובא בר״ח אינו יוצא בכך שיכוין לש״ץ אם הוא בקי וכן מבואר במרדכי בפ׳ בתרא דר״ה שכתב דלרב אלפס דפוסק דלא כר״ג אם שכח יעלה ובא אינו יוצא בשמיעת התפלה מש״ץ וע״ש ויש לתמוה הרבה דא״כ מה עלה על דעת הרא״ש שכתב בפרק בתרא דר״ה תחלה הפסק מבה״ג בדשכח יעלה ובא דיולא בשמיעת התפלה הש״ץ ואח״כ העתיק דברי הרי״ף בסתם כאילו אין ביניהם מחלוקת גם על רבינו הגמשך אחריו יש להקשות כך דבסוף סי׳ קכ״ד הביא דעת בה״ג בסתם וכאן כתב בסתם הלכה כר״ג בר״ה ויה״כ כו׳ דמשמע אבל בשאר ימות השנה לא נקט ר״ה ויה״כ אלא משום דכל הפסק שכתב לשם אחירי בר״ה ויה״כ ואה״כ דה״ה שאר כל השנה ועוד נוכל לומר דלרבותא נקט הכי דאפי׳ ר״ה ויה״כ ואע״ל שאר התפלות שהן כנגד תמידין שיכול הש״ץ לפוטרן טפי אע״פ שאינן שומעין וסברא זו כתב ה״ר יעשיה אחרון ז״ל דלענין עם שבשדות דאניסי ולא מצו למיתי לבי כנישתא עדיף טפי ברכות דכל השנה עיין בהגהות לרי״ף פרק בתרא דר״ה ואפשר שזאת היתה ג״כ דעת הרמב״ם בפ״ח מה׳ תפלה שכתב לחלק בין ברכות דכל השנה לר״ה ויה״כ בעומד בב״ה כדמשמע מלשונו ע״ש אבל בעם שבשדות לא חילק ומשמע דס״ל דבכל ענין הש״ץ מוציאו אפי׳ בקי כיון דלא מצו למיתי לבי כנישתא וכדפי׳ ויותר נכון בעיני לפרש דעת הרמב״ם דס״ל דהך עם שבשדות כיון דאיתמר בגמרא משמיה דר״ש חסידא ומתניתין סתמא תנן משמע דתנא דידן פליג עליה ולפיכך פסק כסתם מתניתין כדרכו ולא כיחידאי בגמרא ודע דאההיא דאוושי ברכות פי׳ רש״י והרא״ש והסמ״ג שהרי הן תשע ואוושי מלשון רבוי ולפי זה אף בר״ה בתפלת יוצר וכן בשאר יה״כ דכיון דאינן אלא שבע אין הש״ץ מוציא את הבקי ודוקא ביה״כ של יובל שהוא שוה לר״ה בתקיעות ובברכו׳ קאמרי׳ דהש״ץ מוציא לבקי וכן מבואר ברמב״ם פ״ח מה׳ תפלה וכ״כ הר״ן פ׳ בתרא דר״ה וכ״כ רבי׳ ירוחם בשם המפרשים אבן מדברי רבינו בכאן ולעיל בסי׳ רס״ח משמע דבכל תפלות דר״ה ויה״כ הש״ץ מוציא ואולי היה מפרש דאוושי ברכות כמו ריאה דאוושא פי׳ מתוך שאין רגילין בהו משמיעים קולם ואין אומרים אותו בלחש ומטעה אחד את חבירו וכ״כ בהג״ה מיימוניות בשם התו׳

פרישה

סי׳ תקצא (מ) **בר״ה** וי״כ ש״ץ מוציא כו׳ פי׳ י״כ של יום שמתפללו בה ס׳ ברכות כמו בר״ה ר״ן ובירושלמי איתא מ״ש ברכות של ר״ה שש״ל מוציא הרבים י״ם משא״כ בשאר ימות השנה משום דנפיצי ברכות דכל שבתות וי״ט של שאר ימות השנה שבע והני תשע וקי״ל: דאמר ר״ג בר״ה כו׳ לשון שאינו מדוקדק הוא דהא לא דיבר מר״ה וי״כ בפרט וקי״ל: יאמר

[עוד או״ח ח׳]

התו' דלפי פי' זה אין חילוק דאף ביוצר דר"ה ושאר יה"כ מאחר שהן מטעות הש"ץ מוציאן ואפשר לומר ג"כ דאף רש"י והסמ"ג דכתבו נמי שהן ברכות אחרות דעתם היה להורות שהש"ץ מוציא אף במקום שאינן ט' דמאחר שהן אחרות מטעין והיינו נמי דאווזי כלומר אחרות הרבה אבל הרא"ש לא הזכיר בדבריו רק מפני שהן ט' :

ומ"ש וכ"ש לבעל העיטור כו' פי' ב"י דדעת ב"ה היא לפרש דר"ג דקאמר דהש"ץ פוטר לבקי אינו אלא לעם שבשדות אבל דעיר אינו פוטר וקשיא לי דא"כ כדא"ל רבנן לר"ג לדבריך למה לבור מתפללין וא"ל כדי להסדיר הש"ץ תפלתו הו"ל לומר דהבקיאים שהן בעיר שהן רוב לבור מתפללין אלא ודאי לדברי ר"ג אין צריכין להתפלל כל עיקר כדי שיסדיר ש"ץ תפלתו אלא צריך לומר דס"ל לבע"ה דכיון דבגמרא אמרו דרב פליג אדרבי יוחנן דאמר מודים חכמים לר"ג אלא עדיין הוא מחלוקת ורב דימי בר חניא נמי קאמר משמיה דרבב"ח דאפליג עליה ריש לקיש אדר' יוחנן ואמר עדיין הוא מחלוקת מעתה נמשך דפליג נמי אחיך דר' יוחנן דאמר הלכה כר"ג דאי לא אם כן מאי נפקא להו מינה במאי דקאמרי דעדיין היא מחלוקת סוף סוף הלכה כר"ג אלא ודאי לא ס"ל הלכה כר"ג אלא כרבנן ולכך קאמרי עדיין הוא מחלוקת יחיד ורבים והלכה כרבים הלכך אין הש"ץ פוטר אלא לשאינו בקי בין בראש השנה ויה"כ בין בשאר ימות השנה וכשתם מתניתין כנ"ל לייסד דעת בעל העיטור :

כתב ר"ת שצריך להזכיר קרבנות המוספים וכו' בסוף מסכת ר"ה אמר רב חננאל אמר רב כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר שוב אינו צריך ופי' רש"י דאפסוקי מוספין קאי דאין צריך לומר מקראות המוספין משום דנפיקי קראי דאיכא דמוספי דר"ה ודר"ח ומלכות וזכרונות ושופרות הלכך לא צריך לומר מקראות דמוספים לא דראש השנה ולא ר"ח אלא כיון שאמר נעשה ונקריב לפניך כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך שוב אין צריך אבל מלכות זכרונות ושופרו' ודאי צריך לומר כדתנן אין פוחתין וכו' ומשמע דבשאר מועדין אף רש"י יודה דצריך לומר מקראות המוספין כיון דלא נפיקי • והתוספות בס"פ בכל מערבין כתבו נמי ע"ש דשב"ס דאין צריך לומר מקראות מוספי דר"ה ור"ח אלא שבזה נחלק על רש"י דאיהו סבירא ליה דאף אמלכיות וזכרונות ושופרות נמי קאמר כיון שאמר ובתורתך שוב אין צריך והא דתנן אין פוחתין וכו' היינו לומר דאם בא להזכיר מכיון שהתחיל גומר אבל אם הוא רוצה לפטור את עצמו בכתוב הרשות בידו ולפי זה גם במקראות הקרבנות אם התחיל להזכיר מוספי דראש השנה יזכיר כמו כן מוספי דראש חודש וכ"כ התוספות והמרדכי להדיא בסוף פרק בכל מערבין לדעת רשב"ם גם בהגהות לסם ובמרדכי סוף ר"ה כתבו סברא זו על סם כמה גדולים ע"ש ולפי דבריהם הירושלמי שהביא הרא"ש סוף ר"ה דאין לומר קרבנות מוסף דר"ח דראש השנה היינו לומר דאין צריך אבל אם רצה לאמרם הרשות בידו :

ומ"ש בס"פ בכל מערבין זכרון אחד עולה לכאן ולכאן היינו דוקא לענין זה לבד שלא יאמר את יום ר"ח הזה ואת יום הזכרון הזה אבל פסוקי דר"ח הרשות בידו כמו פסוקי דר"ה ור"ת חולק עליהן וסובר דמקראות של מוסף דראש השנה שהוא במקום הקרבנות צריך להזכירם לעולם דכך הראה הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים דכשיתבטלו הקרבנות וכו' ודברי ר' חננאל לא קאי אלא אמלכיות וזכרונות ושופרות ומכל מקום פסוקי דמוסף דר"ח בר"ה אין צריך להזכיר בפירוש כדאיתא בירושלמי שהביא הרא"ש ונפטר במה שאמר מלבד עולת החודש ומנחתה שכתוב בפנחס אבל מוסף דר"ה ולפי שלא הוזכר בו השעיר שהוא חטאת תיקן לומר ושני שעירים לכפר אחד שעיר של ר"ח ומ' שעיר של ר"ה הראה לומר דמה שאינו מזכיר של ר"ח בפירוש ה"ט מדאסיקנא זכרון אחד עולה לכאן ולכאן פי' שאינו אומר את יום ר"ח הזה כו' אלא את יום הזכרון הזה לבד ומשמע דלכל ענייניו קאמר דזכרון דר"ה עולה לר"ח לפיכך בהזכירו מקראות דמוסף דראש השנה ואומר בלבד ג"כ חשיב ליה כאילו הכל נכלל בזכרון אחד משא"כ כשיאמר ובראשי חדשיכם דהוא זכרון בפני עצמו לראש חדש :

ומ"ש ושאר מפרשים לא פי' כן כו' כבר נתבאר דזו היא שיטת רש"י ורשב"ם אלא דלרש"י פסוקי דמלכיות וזכרונות ושופרות צריך שיאמר על כל פנים :

ומ"ש וכן נוהגים בספרד כו' הוא אלא כפי' רש"י דלדידיה דוקא בר"ה דנפיקי ברכות הוא דא"ל אבל בשאר מועדים צריך לומר פסוקי דמוסף ולמנהג ספרד צריך לומר דהיא דרב חננאל קאי נמי אכל שאר מועדים ולא משמע הכי מעניין הסוגיא :

ומ"ש

לצאת בתפלת ש"צ צריך שיכוין לכל מה שיאמר הש"צ ואם חסר אפלו מלה אחת שלא כיון לה לא יצא ואין כל אדם יכול לעמוד בזה וכ"ש לבעל העיטור שכתב שאין ש"צ פוטר אלא מי שאינו בקי אבל בקי אפילו אם הוא בב"ה אינו פוטרו הלכך טוב הוא שיתפלל כל יחיד ויחיד וכן נוהגין • ובענין תפלת המוסף של צבור כתב הרי"ץ גיאת שנהגו בב' ישיבות בבבל שאין הצבור מתפללין אלא שבע וש"צ יורד ומתפלל תשע והביא תשובות הרבה לגאונים לרב נטרונאי ולרב עמרם שמעולם לא התפללו צבור בר"ה אלא שבע ורב האי ורב שרירא כך אמרו והוא כתב קבלנו מחכמים גדולים ובעלי הוראה ואנשי מעשה שקבלו גם הם מחכמים גדולים שלפניהם כגון רב שמואל הלוי שקבל מרב חנוך גדול שבדור הלכה למעשה שמתפללין תשע והרמב"ן ז"ל דחק להעמיד דברי הגאונים כי אמר שכך היה המנהג ברוב ישראל עד שבא הרי"ץ גיאת והחזיר מקצת המערב למנהג שלנו על כן דחק ליישב מנהג הראשון ולא נהירא לא"א ז"ל וכתב אדרבה מי שמתפלל שבע הוי ברכה לבטלה כיון שמחסר מהברכות ומנהג אבותינו תורה היא ואין לשנות ואומר א אבות וגבורות וקדושת ה' מלכיות וכולל עמהם קדושת היום זכרונות ושופרות עבודה והודאה וברכת כהנים המלכיות מתחיל אתה בחרתנו ומפני חטאינו וכו' כתב ר"ת שצריך להזכיר קרבנות המוספין בכל תפלות של מוסף שהן במקו' הקרבת המוספין ואין יוצאין במה שאומר ככתוב בתורתך ע"י משה עבדך אבל של ר"ח אין צריך להזכיר בר"ה שדי לו במה שאומר מלבד עולת החדש ומנחתה שבזה נכלל כל מוספי ר"ח העולות וכדי להזכיר גם השעיר שהוא חטאת (ג) יאמר ושני שעירין לכפר ושני תמידין כהלכתן ושאר המפרשים לא פירשו כן אלא שיוצא ידי המוספין במה שאומר ככתוב בתורתך וכו' כי היכי שיוצא בו ידי מלכיות זכרונות ושופרות וכן נוהגין בספרד שא"א פסוקי הקרבנות אלא בשבת ור"ח דרגילי בהו ולא אתי למטעי אבל בשאר

ודאי צריך לומר כדתנן אין פוחתין וכו' ומשמע דבשאר מועדין אף רש"י יודה דצריך לומר מקראות המוספין כיון דלא נפיקי • והתוספות בס"פ בכל מערבין לדעת רשב"ם דאין צריך לומר מקראות מוספי דר"ה ור"ח אלא שבזה נחלק על רש"י דאיהו סבירא ליה דאף אמלכיות וזכרונות ושופרות נמי קאמר כיון שאמר ובתורתך שוב אין צריך והא דתנן אין פוחתין וכו' היינו לומר דאם בא להזכיר מכיון שהתחיל גומר אבל אם הוא רוצה לפטור את עצמו בכתוב הרשות בידו ולפי זה גם במקראות הקרבנות אם התחיל להזכיר מוספי דראש השנה יזכיר כמו כן מוספי דראש חודש וכ"כ התוספות והמרדכי להדיא בסוף פרק בכל מערבין לדעת רשב"ם גם בהגהות לסם ובמרדכי סוף ר"ה כתבו סברא זו על סם כמה גדולים ע"ש ולפי דבריהם הירושלמי שהביא הרא"ש סוף ר"ה דאין לומר קרבנות מוסף דר"ח דראש השנה היינו לומר דאין צריך אבל אם רצה לאמרם הרשות בידו :

זמ"ש בס"פ בכל מערבין זכרון אחד עולה לכאן ולכאן היינו דוקא לענין זה לבד שלא יאמר את יום ר"ח הזה ואת יום הזכרון הזה אבל פסוקי דר"ח הרשות בידו כמו פסוקי דר"ה ור"ת חולק עליהן וסובר דמקראות של מוסף דראש השנה שהוא במקום הקרבנות צריך להזכירם לעולם דכך הראה הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים דכשיתבטלו הקרבנות וכו' ודברי ר' חננאל לא קאי אלא אמלכיות וזכרונות ושופרות ומכל מקום פסוקי דמוסף דר"ח בר"ה אין צריך להזכיר בפירוש כדאיתא בירושלמי שהביא הרא"ש ונפטר במה שאמר מלבד עולת החודש ומנחתה שכתוב בפנחס אבל מוסף דר"ה ולפי שלא הוזכר בו השעיר שהוא חטאת תיקן לומר ושני שעירים לכפר אחד שעיר של ר"ח ומ' שעיר של ר"ה הראה לומר דמה שאינו מזכיר של ר"ח בפירוש ה"ט מדאסיקנא זכרון אחד עולה לכאן ולכאן פי' שאינו אומר את יום ר"ח הזה כו' אלא את יום הזכרון הזה לבד ומשמע דלכל ענייניו קאמר דזכרון דר"ה עולה לר"ח לפיכך בהזכירו מקראות דמוסף דראש השנה ואומר בלבד ג"כ חשיב ליה כאילו הכל נכלל בזכרון אחד משא"כ כשיאמר ובראשי חדשיכם דהוא זכרון בפני עצמו לראש חדש :

ומ"ש ושאר מפרשים לא פי' כן כו' כבר נתבאר דזו היא שיטת רש"י ורשב"ם אלא דלרש"י פסוקי דמלכיות וזכרונות ושופרות צריך שיאמר על כל פנים :

ומ"ש וכן נוהגים בספרד כו' הוא אלא כפי' רש"י דלדידיה דוקא בר"ה דנפיקי ברכות הוא דא"ל אבל בשאר מועדים צריך לומר פסוקי דמוסף ולמנהג ספרד צריך לומר דהיא דרב חננאל קאי נמי אכל שאר מועדים ולא משמע הכי מעניין הסוגיא :

ומ"ש

לצאת בתפלת ש"צ צריך שיכוין לכל מה שיאמר הש"צ ואם חסר אפלו מלה אחת שלא כיון לה לא יצא ואין כל אדם יכול לעמוד בזה וכ"ש לבעל העיטור שכתב שאין ש"צ פוטר אלא מי שאינו בקי אבל בקי אפילו אם הוא בב"ה אינו פוטרו הלכך טוב הוא שיתפלל כל יחיד ויחיד וכן נוהגין • ובענין תפלת המוסף של צבור כתב הרי"ץ גיאת שנהגו בב' ישיבות בבבל שאין הצבור מתפללין אלא שבע וש"צ יורד ומתפלל תשע והביא תשובות הרבה לגאונים לרב נטרונאי ולרב עמרם שמעולם לא התפללו צבור בר"ה אלא שבע ורב האי ורב שרירא כך אמרו והוא כתב קבלנו מחכמים גדולים ובעלי הוראה ואנשי מעשה שקבלו גם הם מחכמים גדולים שלפניהם כגון רב שמואל הלוי שקבל מרב חנוך גדול שבדור הלכה למעשה שמתפללין תשע והרמב"ן ז"ל דחק להעמיד דברי הגאונים כי אמר שכך היה המנהג ברוב ישראל עד שבא הרי"ץ גיאת והחזיר מקצת המערב למנהג שלנו על כן דחק ליישב מנהג הראשון ולא נהירא לא"א ז"ל וכתב אדרבה מי שמתפלל שבע הוי ברכה לבטלה כיון שמחסר מהברכות ומנהג אבותינו תורה היא ואין לשנות ואומר א אבות וגבורות וקדושת ה' מלכיות וכולל עמהם קדושת היום זכרונות ושופרות עבודה והודאה וברכת כהנים המלכיות מתחיל אתה בחרתנו ומפני חטאינו וכו' כתב ר"ת שצריך להזכיר קרבנות המוספין בכל תפלות של מוסף שהן במקו' הקרבת המוספין ואין יוצאין במה שאומר ככתוב בתורתך ע"י משה עבדך אבל של ר"ח אין צריך להזכיר בר"ה שדי לו במה שאומר מלבד עולת החדש ומנחתה שבזה נכלל כל מוספי ר"ח העולות וכדי להזכיר גם השעיר שהוא חטאת (ג) יאמר ושני שעירין לכפר ושני תמידין כהלכתן ושאר המפרשים לא פירשו כן אלא שיוצא ידי המוספין במה שאומר ככתוב בתורתך וכו' כי היכי שיוצא בו ידי מלכיות זכרונות ושופרות וכן נוהגין בספרד שא"א פסוקי הקרבנות אלא בשבת ור"ח דרגילי בהו ולא אתי למטעי אבל בשאר

ונראה שנהגו כן מפני שרובן עמי הארץ ולא יוכלו להתפלל מתוך הספר אלא בעמל גדול משום דאווזי ברכות ולזה מתפללים כולם יחד עם הש"צ כמו שא' מקרא אותו ע"כ וכ' עוד הגוסחא המפורסמת היא ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור והמדקדקים לומר לזרע יעקב תזכור משום ממטבע שטבעו חכמים בברכה ואינו אלא (ה) טוע כי לא מחכמה שאל על זה שהרי שנינו בנדרים (לא :) קונס שאינו נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר בישמעאל משום שנא' כי ביצחק יקרא לך זרע עכ"ל :

בענין תפלת המוסף של צבור כתב הרי"ץ גיאת שנהגו בשתי ישיבות בבבל שאין הצבור מתפללין אלא שבע וכו' דברי הר"ן גיאת ודברי הרמב"ן הביא הרא"ש באורוכה פרק בתרא דר"ה ותשובתו על דברי הרמב"ן כתב ג"כ שם באורך ולפי שאינו עולה לענין מעשה שהרי פשט המנהג בכל העולם להתפלל תשע לכן הראיתי להאריך בו :

ומ"ש הרבינו והוא כתב הרי"ץ גיאת קאי והכי קאמר כתב הרי"ץ גיאת שנהגו בשתי ישיבות בבבל שאין הצבור מתפללין אלא שבע וכו' ורב האי ורב שרירא כך אמרו ג"כ שאין מתפללין אלא שבע אבל הוא כתב קבלנו מחכמים גדולים וכו' הלכה למעשה שמתפלל ט' והוא מכריע בקבלה זו את כל דברי הגאונים שהביא בתחלה ואומר שמתפלל ט' :

כתב הרבינו בסימן תקפ"ב שאין לומר במוסף ר"ה ואין אנו יכולין לעלות ולראות לפניך אלא ואין אנו יכולין לעשות חובותינו לפניך :

כתב ר"ת שצריך להזכיר קרבנות המוספין בכל תפלה של מוסף וכו' בסוף מסכת ר"ה (לה) אמר רב חננאל א"ר כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר שוב אינו צריך ופירש רש"י דאפסוקי המוספין קאי דכיון שאמר נעשה ונקריב לפניך כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך סגי ואע"ל מקראות המוספין וכתבו התו' שר"ת פי' דאפסוקי מלכיות זכרונות ושופרות קאי אבל מקראות של מוסף צריך להזכיר לעולם שהם במקום הקרבנות :

אבל מוסף דר"ח א"ל להזכיר וכו' וכתב הרא"ש והרבה נחלק על ר"ת בזה כי עשה את הטפל עיקר ואת העיקר טפל כי פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות ניטנית במשניות ופסוקי הקרבנות לא הוזכרו לא במשנה ולא בגמרא אלא שנהגו לאמרם במקום הקרבנות ואם על מלכיות זכרונות ושופרות אמר רב כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר שוב אינו צריך אם כאילו הזכירו וכ"ש בקרבנות מוספין דהוי כאילו הזכירם וקיים ונשלמה פרים שפתינו ונהגו בספרד שאין מזכירין פסוקי מוספין אלא בשבת ור"ח דרגילים ולא אתי למיטעי בהו אבל בכל המועדות אין מזכירין דאתי למיטעי בהו עכ"ל והרמב"ם נראה שמפרש כפירש"י שכתב בסוף ספר אהבה בסדר התפלות נהגו העם בכל תפלות המוספין בשהוא אומר כמו שכתבת עליו בתורתך וקורא אותם הפסוקים ואם לא הזכיר כיון שאמר כמו שכתבת עליו בתורתך שוב

בתורתך ע"י משה עבדך מזכיר הקרבנות של אותו היום כמו שהם כתובים בתורה

דרכי משה

תקצא (א) דלא כמהרי"ל שכתב שי"ל לזרע יעקב תזכור כתב הבלבו וז"ל כתב אבן גיאות מי שטומך על ש"ץ ואינו מתפלל בעצמו אלא מכוין למה שיאמר ש"צ צריך לפטוע ג' פסיעות

פרישה

(ב) **יאמר** ושני שעירים כו' כמנחתם ונסכיהם יסיים כן ומשמע כאן שיאמר פסוק מלבד עולת הקודש ומנחתם וכו קונס ומנחתם **כו'** ובת"ס סי' קע"ג כתב לומר ומנחתם קונס : בין

חידושי הגהות

תקצא א משנה בפ"ב דר"ה (לב :) פלוגתא דר"י בן נורי ור"ע וכתב הרי"ף והרא"ש וקי"ל כר"ע מחבירו דא' כמ"ש רבינו אלא ששינה רבינו לישנא דמתניתין דבמשנה קאמר ר"ע וכולל מלכיות עם קדושת היום ורבינו כתב מלכיות וכולל עמהם קדושת היום ואפשר שטעמו משום דעיקר הברכה מדברת ממלכיות כתב שכולל קדושת היום עם המלכיות ובמשנה דקתני כולל מלכיות עם קדושת היום הוא איידי דקאמר ר"י ב"נ ברישא וכולל מלכיות עם קדושת השם דהיינו עם ברכת קדושה דהתם צ"ל הכי משום דקדושה היא עיקר הברכה קתני נמי בסיפא ר"ע אומר כולל מלכיות עם קדושת היום אבל רבינו שלא הביא אלא דר"ע כתב שכולל קדושת היום עם המלכיות הואיל ואמת ב"ה שמלכיות היא עיקר הברכה (מהרל"ח) :

שוב מ״ש עכ״ל: **ומ״ש** רבינו וכה״ע כתב כיון שאומר יום הזכרון הזה אע״ל ר״ה הזה וכו׳ לא הבינו רבינו דבריו כדי ללמוד מהם דאינו אומר את יום ר״ח הזה שזה כבר השמיענו בסימן תקפ״ב אלא ללמוד שהוא סובר שמזכיר פסוקי ר״ח שהרי כתב כאמור ובחדש השביעי וגו׳ וברראשי חדשיכם:

ומ״ש בשם ר״ע שאינו אומר רק עולת החדש ומנחתה וכו׳ וע״ל שחסר מלת מלבד וה״ק שאין אומר רק מלבד עולת החדש ומנחתה וכו׳:

והמנהג הפשוט בכל בני ספרד שלא להזכיר בר״ה פסוקים כלל לא של ר״ח ולא של ר״ה וגם שלא לומר מלבד עולת החדש וכ״כ רבינו ירוחם וכתב שאין לנו לשנות מנהג אבותינו. **כתב** הר״ן בשילהי ר״ה כתבו הגאונים דאין מזכירין פסוקי ראש חדש בתפלת המוספין שלא יאמרו דיום שני עיקר ואתו לזלזולי בי״ט ובשאר חדשים נמי אם לא הזכיר פסוקי המוספין ולא אמר ככתוב בתורתך יצא ומ״מ ע״ל בר״ה את מוספי יום הזכרון הזה שהרי שעיר של ר״ח קרב היה בר״ה מדתניא בתוספתא בריש פ״ק דשבועות ל״ב שעירים כל ימות השנה לשבור וקא חשיב י״ב די״ב חדשים ואם איתא י״א הויין וגם רבינו ירוחם כתב מנהגינו לומר את מוספי יום הזכרון הזה והכלבו ג״כ כתב שאומר את מוספי אלא שאח״כ כתב שביום ב׳ אינו אומר את מוספי לפי שאינו ר״ח שאין מעברין אלול לעולם ע״כ אבל מדסתמו הר״ן ורבי׳ ירוחם דבריהם נראה שהם סוברים דביום ב׳ נמי אומר את מוספי וכן יש לדייק מל׳ הר״ן שהרי כתב שאין מזכירין פסוקי ר״ח כדי שלא יאמרו דיום ב׳ עיקר ואם איתא לימא שיאמרו אותם ביום א׳ ולא בשני שהרי עוד היום מחלק בין תפלת ראשון לשני לענין הזכרת מוספי ועוד דבשני עסיק ואתי כדקאמר כדי שלא יאמרו דיום ב׳ עיקר ועלה קאמר ומ״מ ע״ל בר״ה את מוספי משמע דאיום ב׳ דאדכר נמי קאי הלכך בין ביום א׳ בין ביום ב׳ אומר את מוספי וכן שמעתי שהיו נוהגים גדולי הדור (ג): **ואומר** עלינו לשבח וכו׳ וכ״כ רב משה גאון יחיד דמצלי בר״ה בלחישה אי גמר עלינו לשבח לימא ואי לא לימא מלוך יש לתמוה על זה דהא מלוך אתר שהזכיר כל פסוקי מלכות הוא ועלינו לשבח הוא קודם לכל פסוקי המלכיות ואם כן הכי מיבעי ליה למימר אי גמר עלינו לשבח לימא ואי לא לימא על כן נקוה לך שהוא התחלה ב לפסוקי מלכיות ואפשר דרב משה סבר כמו הגאונים שאומרים שאין מתפללים ט׳ אלא ש״ל דהשתא כיון שאין היחיד אומר זכרונות ושופרות גם כן אינו אומר בברכה רביעית פסוקי מלכיות ובהכי אתי שפיר מאי דכתב דלימא מלוך אלא דקשה דמאחר שאינו אומר פסוקי מלכיות למה יאמר עלינו לשבח שהרי עלינו לשבח לא נתקן אלא מפני שאנו צריכים לומר פסוקי מלכיות אנו משבחים קודש לשי״ת שהבדילנו מן התועים ושמא י״ל דסובר רב משה דאע״פ דאין היחיד אומר פסוקי מלכיות מ״מ לזכר בעלמא אומר עלינו לשבח שהוא תפלת התוספות שאנו מוסיפין במוסף ר״ה ועי״ל דשפיר סבר רב משה שיחיד מתפלל ט׳ ולפי שתחלת התוספת שאנו מוסיפים בתפלה זו היא עלינו לשבח קורא לכל התוספת בשם עלינו לשבח והוי כאילו כתב אי גמר כל התוספ׳ שאנו מוסיפים שתחלתו מעלינו לשבח לימא ואי לא לימא מלוך כלומר ולא יאמר תוספות דמלכיות ואשמעינן דלא תימא כל דלא גמר לסדורי תפלת מוסף במלכיות זכרונות ושופרות כדתקון רבנן לא לגלי כלל קמ״ל. וז״ל רב משה גאון כמו שהוא כתב בהל׳ הרי״ן גיאת רב משה אמר דיחיד דבעי לגלויי עלינו לשבח אי גמיר לגלויי לגלי ואי לא גמיר לגלויי למיחת חד ולמשמע חד מאחוריה לא דחובה לגברא הוא דקאמרינן סדר ברכות אומר אבות וגבורות וכו׳ ואי גמיר לגלויי עלינו לשבח לגלי בלחישה ולא ליתקע ליה חבריה כי היכי דתוקע לשליח צבור אלא שמע ט׳ תקיעות כל שעתא דמתרמי ליה לא גמיר לא מחייב למימר אלא מלוך על כל העולם וכו׳ ושמע תקיעות ונפיק י״ח עכ״ל: **כתב** הכלבו י״א שהיחיד אומר עלינו לשבח ומסתברא הכי משום על כן נקוה לך שמתחבר עם עלינו לשבח כי עם ומפני חטאינו אינו מתחבר יפה וכן נהגו לאומרו אפילו ביחיד:

אין פותחין מי׳ פסוקים שמלכות בכל אחד מהם וכו׳ עד והלכתא כוותיה מבואר בפ״ב דר״ה (לב ב): **ומ״ש** ואפילו לא אמר מהם כלום אלא ובתורתך כתוב לאמר יצא בשלהי ר״ה (לה ב) א״ר חננאל א״ר כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר שוב א״צ ופירש״י דאפסוקי קרבנות המוספים קאי ובשם רבותיו פי׳ דקאי אפסוקי מלכיות זכרונות ושופרות והקשה הוא דהוי דלא כרבנן ודלא כרבי יוחנן ב״ג ור״ת תירץ דהיכא דאתחיל פליגי דלא יפחות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל אם אינו ר״ל כלל יפטיר א״ע ע״י ככתוב בתורתך שאז הוא כולל כולם טעמו מתוך הנוסח נראה כן וכן הוא מנהג אשכנז שאין אומרים לא אותילה ולא היום הרת עולם ביחיד אבל בסדור הרמב״ם כתוב הרת עולם והוא מנהג ספרד: **אין** פותחין מעשרה פסוקים משנה בפרק בתרא דר״ה: **ומ״ש** ואפילו לא אמר מהם כלום כו׳ שם מימרא דרב חננאל וכפי פי׳ הרא״ש ור״ת אבל בסמ״ג כתב וז״ל כיון שאומר ובתורתך מועיל כאילו אמר מלכיות של תורה וצריך לומר כמו כן ככתוב בדברי קדשיך ועל ידי עבדיך הנביאים וכן בזכרונות וכן בשופרות וכן כתב הרב המגיד שכך פי׳ הרמב״ן וכן פי׳ הר״ן. והרמב״ם פירש עוד בדרך אחר ע״ש:

ומ״ש

בשאר מועדים דלא רגילי בהו אתו למטעי לכך אין מזכיר אותם: ובעל העיטור כתב כיון שאומר יום הזכרון הזה אצ״ל ראש חדש הזה שבכלל יום הזכרון הוא ואם בא לומר מוספי החודש והזכרון כולל אותם בכלל הזכרון ואומר את מוסף יום הזכרון הזה נעשה ונקריב לפניך כאמור ובחודש השביעי וגו׳ וברראשי חדשיכם ואצ״ל יום ראש חדש הזה ור״ע כתב שא״א רק מלבד עולת החודש ומנחתה ושני תמידין כהלכתן וגדולי מגנצא הנהיגו שאין להזכיר ר״ח כלל ואפילו מלבד עולת החודש ומנחתו אין לומר וכן פי׳ בערוך איזה חג שהחודש מתכסה בו שא״א וברראשי חדשיכם לא בתפלה ולא בזולתו פירוש לא במוסף ולא בבוקר כשקורין פרשת הקרבנות שיש מקומות שקורין בר״ח בבקר לאחר שקראו פרשת התמיד וברראשי חדשיכם כמו שאומרים בשבת וביום השבת וכ״כ קצת מהגאונים שאין לומר וברראשי חדשיכם שחרית בר״ה כי היכי דלא לזלזלו במועדות שאם יאמרו אותו בשני יאמרו שני עיקר כמו בשאר ראשי חדשים של כל השנה ואתו לממני מועדים משני אבל ה״ר יצחק בר״א כתב שיש לאומרו בשני כמו בראשון כמו שאומרים בשני ובחדש השביעי באחד לחדש ה״נ אמרי׳ וברראשי חדשיכם דהיינו ר״ח היינו אחד לחדש ואדוני אבי הרא״ש ז״ל היה נוהג לומר במוסף פסוקי הקרבנות (ב) כמו ר״ח ואומר עלינו לשבח ורב עמרם כתב שאין ליחיד לאומרו במקום שיש ש״צ וכבר נוהגין לאומרו וכ״כ רב משה גאון יחיד דמצלי בר״ה בלחישה אי גמר עלינו לשבח לימא ואי לא לימא מלוך ואוחילה נראה מתוכו שאין ליחיד לאומרו שהוא רשות לש״צ אין פוחתין מי׳ פסוקים שמלכות בכל אחד מהם ומי׳ זכרונות ומי׳ שופרות ורבי יוחנן בן נורי אמר אפי׳ לא אמר אלא ג׳ מלכיות וג׳ זכרונות וג׳ שופרות כגון שאמר אחד של תורה ואחד של נביאים ואחד של כתובים יצא והלכתא כוותיה ואפי׳ לא אמר מהם כלום אלא ובתורתך כתוב לאמר יצא ודאי אם התחיל פסוק א׳ של תורה צ״ל עוד אחד

ומ״ש

ובה״ע כתב כבר נתבאר דזו היא שיטת רשב״ם החולק על ר״ת דלכתחלה אין צריך לומר מקראות המוספים אלא אם בא לומר הרשות בידו אלא שבזה נחלק בעל העיטור דמשמע מדבריו דאם בא לומר פסוקי דר״ה יכול הוא לעשות כן ולא קאמר שיאמר נמי ובר״ח אע״כ בא לומר שניהם מוספי החדש והזכרון אבל אינו בחיובא לומר שניהם ואילו לרשב״ם אם התחיל להזכיר דראש השנה צריך להזכיר גם כן דראש חודש כמו שנתבאר:

ומ״ש ור״ע כתב שאין אומרים וכו׳ נראה דר״ע סובר כר״ת בחדא לומר מלבד וגו׳ ולא להזכיר דר״ח בפירוש ופליג עליה בחדא שלא לומר ושני שעירים וטעמו נראה דדוקא מקרא דמלבד עולת החדש הכתוב אצל מוספי דר״ה חשיב ליה כזכרון אחד אבל מה שמזכיר השעיר של ר״ח שלא הוזכר לשם נחשב לזכרון בפני עצמו:

ומ״ש וגדולי מגנצ״א כו׳ כ״כ המרדכי סוף ר״ה והיא דעת ר״ח והערוך כ״כ התוספות דר״פ שני דמסכת י״ט וז״ל וי״מ מתכסה שאין מזכירין אותו במוסף דר״ה וכו׳:

ומ״ש וא״א היה נוהג כר״ת והרא״ש ונראה בעיני שלא לומר את מוספי לפי מנהג שלנו דדוקא למנהג ספרד שאין אומרים פסוקי הקרבנות ולא מלבד כמ״ש הר״ן ורבינו ירוחם והבית יוסף לפיכך צריך לומר את מוספי דכיון שגם שעיר של ר״ח היה קרב בר״ה ואעפ״י שלא הוזכר במלבד וכדאיתא בתוספתא הביאו התוס׳ בר״פ שני דמסכת י״ט והר״ן בפרק בתרא דר״ה וא״כ כיון שכל המוספים דר״ה ודר״ח קרבים צריך הוא לרמז את הכל בתפלת מוסף משום וגשלמה פרים שפתינו ומאחר שאינו מזכיר הפסוקים יאמר את מוספי לרמז את ב׳ מוספי דר״ה ודר״ח אבל למנהגינו שאומר מקראות מוסף דר״ה אם יאמר את מוספי וכו׳ כאמור בחדש השביעי כו׳ צריך הוא ג״כ להזכיר פסוקי דר״ח כיון שהתחיל לפרט עשיית הקרבנות שכולל שניהם בתחלה באמרו את מוספי דכשחוזר ופורט את האחד בודאי הוא צריך לפרט ג״כ השני ואף ר״ת מודה בהא לרשב״ם ודעימיה דמאחר שהתחיל גומר אף דר״ח אבל אם אינו אומר את מוספי אלא את מוסף א״כ מתחלה אינו בא לפרט רק מעשה הקרבנות דר״ה ואח״כ יאמר מלבד וגו׳ ולא כמ״ש בהגהת ש״ע ואומרים ג״כ את מוספי יום הזכרון ועוד קשה על לשונו שהרי בכל הסדורים שלנו נמצא את מוסף וכו׳ וא״כ מאי ואומרים וכו׳ דמשמע שכך נוהגים וזה אינו:

ואומר עלינו לשבח ורב עמרם כתב שאין ליחיד כו׳ נראה לפרש דלכ״ע שבח דעלינו לא ניתקן לאמרו בתפלת ר״ה אלא כשמתפללין כל התשעה ברכות במוסף וזהו עלינו לשבח כו׳ כלומר עלינו הוטל לשבחו ולגדלו בברכות מלכיות זכרונות ושופרות כמו שאנו מברכין עכשיו תשע ברכות וזהו מפני שלא עשאנו וכו׳ והשתא סברת רב עמרם היא דלטעמיה אזיל דסובר כשאר גאונים דלגבור מתפלל שבע לבד כמו שנתבאר למעלה שזאת היא סברת רב עמרם ולפי זה אין מקום ליחיד לומר עלינו כיון שאינו מתפלל תשע אבל במקום שאין ש״ץ אומר אותו אפי׳ יחיד וטעמו דס״ל דאף לגאונים שאומרים אין הלכבור מתפללין אלא שבע היינו לומר שא״צ להתפלל תשע אלא הש״ץ יורד ומתפלל תשע ופוטר אותן אבל כיון שאין ש״צ ודאי כל יחיד ויחיד צריך להתפלל תשע דמי יפטור אותו מחיוב תשע ברכות ונמצא שדין זה דתשע ברכות בר״ה לדעת הגאונים כדין תפלת מוסף של כל ימות השנה אלובא דרבי יהודא שאמר משום ר׳ אלעזר בן עזריה בסוף פרק תפלת השחר וכן מבואר בלשון הרמב״ן שהביא הרא״ש סוף ר״ה בדין זה ע״ש וזה מתיישב גם מה שכתב רבינו וכבר נוהגין לאמרו כלומר דלפי מה שנתבאר דעכשיו נהגו הכל להתפלל תשע ואין לשנות אם כן מעתה נמשך שאומר גם עלינו:

ומ״ש וכ״כ ר׳ משה גאון יחיד דמצלי בראש השנה כלומר שמתפלל בלבור בלחש במקום שיש ש״ץ אי גמר עלינו לשבח לימא כלומר ויתפלל תשע ואי לא לימא מלוך כלומר ואי לא גמיר עלינו לשבח לא יתפלל תשע אלא שבע וש״ץ יורד ומתפלל תשע ופוטר אותו דעלינו לשבח ותשע ברכות תלויין זה בזה כמו שנתבאר ועוד אפשר לפרש כפשוטו והוא עיקר דדעת רב עמרם שלא ניתקן שבח גדול כזה לאמרו ביחיד אלא אם כן במקום שאין ש״ץ ודעת רב משה גאון דיכול יחיד לאמרו אפילו במקום שיש ש״ץ אם הוא בקי לאמרו כראוי ואי לא לימא מלוך וטעמא דס״ל דעלינו לשבח ועל כן נקוה לך מתחבר יחד דהכל שבח אחד ולפיכך אם אינו בקי לאמרו לא יאמר אלא מלוך לבד ופסוקי מלכיות יאמר כשמגיע אצל ומלכותו בכל משלה אז יאמר כי המלכות שלך הוא ולעולמי עד תמלוך בכבוד ככתוב בתורתך ה׳ ימלוך לעולם ועד ויאמר כל פסוקי מלכיות ואח״כ יאמר קדשינו במצותיך כו׳ וזה נתיישב מה שהוקשה לב״י:

ומ״ש ואוחילה נראה מתוכו כו׳ שאומרים אותילה והיום

דרכי משה

פסיעות לאחריו כשמסיים ש״ץ ויש שלוחי ציבור מחמירים על עצמן לפסוע ג׳ פסיעות לאחריהן אלא שמבליעין פסיעותיהן לבלתי יהא נראין עכ״ל: (ב) והמנהג שלא לומר פסוקי הקרבנות של ר״ח אבל נוהגים בר״ז לומר פסוקי מוסף של ר״ה ואומר מלבד עולת החדש ומנחתה ועולת התמיד וגו׳ עד ושני שעירים לכפר ושני תמידין כהלכתם וכתב בת״ה סי׳ קמ״ג דהאומר מלבד עולת החדש יאמר אחר ומנחתם ונוהגים ג״כ לומר את מוספי יום הזכרון הזה: (ג) כתב הג״מ בה׳ תפלה קבלנו משם הרר״א מווירמיש״ו כשאומר

חדושי הגהות

ב נ״ל דפסוקי מלכיות לא היה צריך להזכיר דפשיטא כיון שהוא עיקר הברכה שצריך לאומרן אלא עלינו ומלוך שהם תוספת שתקנו חכמים קאמר דאי גמר עלינו לימא ואי לא

ומ״ש ומכל מקום נוהגין כתנא קמא לומר עשרה פסוקים אף על גב דהכי הילכתא דצריך לומר עשרה לכתחלה וכן פסקו כל המחברים וא״כ דינא הוא ולא מנהג היינו דוקא אם התחיל לומר פסוק אחד דאז צריך לומר כל הי׳ לכתחלה לפי פי׳ הרא״ש אבל אם אינו רוצה לומר כלום הוא יכול הוא אף לכתחלה לפטור עצמו בכתוב ועל זה אמר ומ״מ נוהגין לומר עשרה ואינן פוטרין עצמן בשום פנים בכתוב ומ״ש נוהגין כת״ק לאו דוקא ת״ק דהא אף לר״י ב״ר הכי איתא לכתחלה אלא קאמר הכי לפי דת״ק נקט עשרה להדיא במילתיה וק״ל:

שאו שערים וכו׳ ואע״ג דאין עשרה פסוקים בענין והני חמש בתרי פסוקי לחוד נינהו אפשר דר׳ יוסי פסיק ליה לפסוקא קדמאה לתרתי פסוקי ובתראה לתלתא פסוקי וכדאיתא בקידושין פ״ק דקאמר בפסוקי נמי לא בקיאינן כו׳ כנ״ל אלא דמפרשים אליבא דר׳ יהודא מי זה מלך הכבוד לאו ממיינא לא משמע הכי ועיין במ״ש הב״י: **כתב** אבי עזרי יש שאין משלימין לתנין י׳ כו׳ כלומר יש סוברים שלא נתקנו פה בתורת השלמה וממילא לפי דבריהם צריך המתפלל לדקדק שלא להשמיט בפסוקים כי היכי דליהוי י׳ פסוקים בלא הך פסוק׳ ולא יתכן דבריהם שהרי שנינו ומשלים בתורה ולדבריהם לא השלימו בתורה פי׳ שהרי בכל הסדורים שבידינו היום מסיים בפסוק הבן יקיר לי בזכרונות ובפסוק וה׳ אלהיהם בשופר יתקע בשופרות ולפי דבריהם הכל הויין השלמה ואע״ג דדיעבד אם השלימו בנביא יצא ומכל מקום היאך עבדינן הכי לכתחלה אלא בע״כ הך פסוקי דוזכרתי ודתקעת׳ בתורה השלמת ניתקנה ואעפ״י שאינה סמוכה ליה לן בה והלכך בע׳ פסוקים לבד סגי כיון דהכך ניתקנו בתורת השלמה:

ומ״ש ומיהו תימא וכו׳ עד אבל אם הוסיף לא חיישינן ומסיים כדבעי כל״ע דמה סברא יש בזה מה נפשך אי טעמא משום דבעינן הרוב משל תורה וכדמשמע מפרש״י א״כ אין חילוק בין הוסיף ללא הוסיף וכי היכי דבהוסיף מסיים בה כדבעי אם הרוב משל תורה ה״ה בלא הוסיף ואי טעמא דבעינן השלמה בתורה דוקא א״כ אפי׳ הוסיף נמי וק״ל · והאידנא מתפללין זה היום תחלת מעשיך ואע״ג דקי״ל כרבי יהושע דאמר בניסן נברא העולם לפי שהוא תחלת דין פירוש מהרי״ח מלאתי: ואח״כ

א׳ של כתובים וא׳ של נביאים אבל אם אינו רוצה לומר כלום יכול לפטור עצמו במה שאומר ככתוב בתורתך שאז כולל אותם כולם ביחד שגם נביאים וכתובים מקרו תורה: ומ״מ נוהגין ג׳ כת״ק לומר עשרה ומתחיל ואומר בשל תורה ככתוב בתורתך ואומר ג׳ של תורה ואח״כ ובדברי קדשך כתוב לאמר ואומר ג׳ של כתובים ואח״כ וע״י עבדיך הנביאים כתוב לאמר ואומר ג׳ של נביאים וחוזר ואומר ובתורתך כתוב לאמר ומסיים בשל תורה ואם סיים בשל נביא יצא: ואם בא להוסיף על עשרה כתב אבי״ה שיכול להוסיף וכ״כ הרמב״ם ז״ל בשם הגאונים שלא אמרו אלא אין פוחתין אבל אם בא להוסיף מוסיף כ׳ רב האי ונהגו לומר מלכיו׳ כסדר שהם כתובים בתורה ה׳ ימלוך לעולם ועד לא הביט און ויהי בישורון ואע״ג דבגמרא אינו מזכיר כזה הסדר ואומר מלוך והותם מלך על כל הארץ וכו׳ ואין היחידים נוהגין לומר באשכנז היום הרת עולם אלא בחזרת ש״ץ התפלה על התקיעות שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד הוי מלכות ויוצא בו ידי מלכות וכן וידעת היום והשבות אל לבבך וכן אתה הראת לדעת שאו שערים ראשיכם קדמאה עולה במקום ב׳ שיש בו ב״פ מלך ובתראה עולה במקום ג׳ שיש בו ג״פ מלך זכרונות אתה זוכר וכו׳ ונהגו להפסיק (ג) בין ב׳ פסוקים שבירמי׳ לומר באמצע פסוק אחד של יהזקאל לפי שדומין זה לזה ובטוליטולא נוהגין לומר יעלה ויבא בזכרונות ומנהג טוב הוא ובאשכנז אין נוהגין והותמין בא״י זוכר הברית פקדונות וה׳ פקד את שרה עולה במקום זכרונות וכן פקד פקדתי אתכם דברי רבי יוסי ר״י אומר אינו כזכרונות והלכה כרבי יוסי (ד) ומ״מ נהגו כרבי יהודה: שופרות אתה נגלית וכו׳ והותם בא״י שומע קול תרועת עמו ישראל היום ברחמים ונוהגין להרבות בפסוקי דשופרות ואין לחוש תרועה חדי היא כשופרות כגון יום תרועה יהיה לכם הלכך זברון שיש בו תרועה כגון שבתון זכרון תרועה יכול לאומרו עם הזכרונות ועם השופרות ומלכיות שיש עמהם תרועה כגון ותרועת מלך בו יכול לאומרו עם המלכיות ועם השופרות כ׳ אבי״ה (ה) יש שאין משלימין למנין י׳ פסוקים של זכרונות וזכרתי להם ברית ראשונים וכן וביום שמחתכם לפי שאינן סמוכים לשאר המקראות כמו מלכיות שאומר מיד ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל ועוד שאין בו שופר אלא הצוצרות (ו) ולא יתכן דבריהם שהרי שנינו ומשלים בתורה ולדבריהם לא השלימו בתורה ומה שהרחיקום לפי שהפסוק נופל על לשון של תפלה ומיהו תימא למה תקנו לומר פסוק שיש בו חצוצרות ולא שופר הלכך ע״כ צ״ל שאינו משלים ומה שאומר ומסיים בתורה היינו היכא שלא אמר אלא י׳ אבל אם הוסיף ומכל

לא חיישינן ומסיים כדבעי ואנו מוסיפין פסוקים בזכרונות ושופרות

כולם ביחד דנביאים וכתובים כולהו איקרי תורה אבל כשאמר פסוק אחד גלה בדעתיה שאינו רוצה לכלול כולם בכלל ובתורתך כתוב לאמר לא יפחות מן המנין לומר כדאית ליה ולמר כדאית ליה עכ״ל הרא״ש והר״ן פי׳ דר׳ חננאל א״ר סבר כר׳ יוחנן דאם אמר שלש שלש יצא ומש״ה אמר שאם אמר כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד ככתוב בתורתך וכ״כ בדברי קדשך וכ״כ ע״י הנביאים יצא כאילו הזכיר ג׳ פסוקים למלכיות וג׳ לזכרונות וג׳ לשופרות והרמב״ם כתב בפ״ג שאפי׳ אמר ובתורתך כתוב לאמר ואמר פסוק אחד של תורה והפסיק שוב א״ל כלום ותימא הוא לדבריו רב חננאל א״ר דאמר כמאן עכ״ל וה״ה כתב שהרמב״ם מפרש דרב חננאל סובר שר״י דאמר אם אמר שלש מכולם יצא מכל הברכות קאמר דהיינו מלכיות וזכרונות ושופרות ובא רב חננאל ופירש דבעינן שיהא אותו הפסוק של תורה ומדברי הגאונים נראה כפי׳ רבינו עכ״ל · ופירוש הר״ן כתב ה״ה בשם הרמב״ן: **ומ״ש** רבינו ומ״מ נוהגים כת״ק לומר י׳ אינו כ״ל דלא כת״ק בלחוד עבדינן אלא כב״ע דע״כ ל״פ ר׳ יוחנן את״ק אלא בדיעבד אבל לכתחלה מודה ליה והכי מוכח ליטנא דמתניתין דקתני ר׳ יוחנן אומר אם אמר ג׳ ג׳ יצא דמשמע דלא אמר דסגי בג׳ ג׳ אלא בדיעבד אבל לכתחלה מודה שצ״ל י׳ וכ״כ הר״ן דמודה ר״י לכתחלה בענין עשרה ד׳ ואע״ג דבגמ׳ תני רבי יוחנן אומר הפוחת לא יפחות משבעה ההיא ברייתא פליגא אמתני׳ ולפיכך לא הביאה הרי״ף ז״ל: **ומ״ש** ומתחיל ואומר ובתורתך כתוב לאמר ואומר שלש של תורה וכו׳ בפרק בתרא דר״ה (לב ·) תנן מתחיל בתולה ומשלים בנביא ר׳ יוסי אומר אם השלים בתורה יצא ותרינהו דה״ק מתחיל בתורה ומשלים בנביא רבי יוסי אומר משלים בתורה ואם השלים בנביא יצא וכתב הרי״ף והרא״ש דקי״ל כר״י ובגמרא תניא אמר ר״א ב״ר יוסי ותיקין היו משלימין בתורה וכתב הר״ן הלכך אף על גב דסתם מתניתין דלא כרבי יוסי נקטינן כותיה דמעשה רב הלכך מתחיל בשל תורה דבהתחלה מודה רבי יוסי לת״ק ול״פ עליה אלא בהשלמה וגם סמ״ג כתב אנו נוהגים כרבי יוסי אע״פ שרבים חולקים עליו ואפ״ל שהכמים שאומרים שמשלים בנביא שאף בנביא קא אמרי וכ״ש בתורה ואנו מסיימים בשל תורה · וכתב הרא״ש אנו נוהגים לומר של כתובים קודם לשל נביאים מפני שאנו אומרים פסוקים הכתובים בספר תהלים ודוד קדים להני פסוקים דנביאים דאמרי׳ וגם הר״ן דקדק דכתובים באמצע וכ״כ רבינו האי שכך מסורת בידינו והרמב״ן הביא לדבר מדתניא במ״ס פי״ח גבי ט׳ באב אף על גב שבכל מקום דברי קדושה נקדמים לדברי קבלה בזה מקדימין דברי קבלה ס״מ שבכ״מ מקדימין דברי קדושה כמסורת רבותינו הגאונים ז״ל ואפשר דטעמא משום מעלין בקודש אין מורידין והלכך מתחיל בתורה דהתחלה מעליא היא ואח״כ כתובים דליכא לעלויי אתורה ומקדימין כתובים לנביאים כדי שיהיה אח״כ מעלין בקודש עד כאן לשונו:

ואם בא להוסיף על י׳ כתב אבי״ה שיכול להוסיף כ״כ הרא״ש ואע״ג דאמרינן הני י׳ פסוקים כנגד מי לאו דוקא נינהו דהא ז׳ שקורין בשבת ושבה בי״ה מפרש במגילה כנגד מי תקנום ואפ״ה תנא אין פותחין מהם אבל מוסיפין עליהם ה״ה נמי הכא וכ״כ הר״ן והמרדכי וכ״כ ה״ה בשם הגאונים:

כתב רב האי נהגו לומר מלכיות כסדר שהם כתובים בתורה וכו׳ אף על גב דבגמרא אין מזכיר בזה הסדר כלומר דתלמודא לא קפיד לאדכורינהו כסדרן דבעינן אמרינן להו וכן כתב הר״ן בפירוש בשם רבינו האי ז״ל: **ואין** היחידים נוהגים לומר באשכנז היום הרת עולם אלא בחזרת ש״ץ התפלה על התקיעות אבל בני ספרד נוהגים לאומרו אף כשמתפללים בלחש: **שמע** ישראל וכו׳ וכן וידעת היום וכו׳ וכן אתה הראת לדעת בהני תלתא מיפליגו רבי יוסי ורבי יהודה בפרק בתרא דר״ה (שם) וקי״ל כרבי יוסי דאמר דאשיבי מלכות ולא הולרך רבינו לכתוב זה אלא משום פסוק שמע ישראל שאנו משלימין בו במלכות:

ומ״ש רבינו שאו שערים ראשיכם קדמאה עולה במקום שניים ובתראה עולה במקום ג׳ בפרק בתרא דר״ה (שם) תניא שאו שערים ראשיכם וכו׳ ראשונה שתים שנייה ג׳ דברי רבי יוסי רבי יהודה אומר ראשונה אחת שנייה שתים ופירש״י דטעמא דר״י משום דסבר דמי הוא זה מלך הכבוד לאו ממיינא ויש לתמוה דבמאי פליגי דמשמע דלא נפקא לן מידי במחלוקת זה דהא דמשמע די׳ פסוקים א״ל לומר שבכל אחד מהם מוזכר מלכות ומה לי אם יהיה נזכר בפסוק אחד מלכות פעם אחת או שיהיה נזכר כמה פעמים ומדחזינן דפליג בהני קראי נראה דלאו אמיין קראי קפדינן אלא אמיין הזכרת מלכיות וזכרונות ושופרות ולישנא דמתני׳ הכי דייק דקתני אין פותחין מעשרה מלכיות וכו׳ ולא קתני אין פותחין מי׳ פסוקי מלכיות וי׳ פסוקי זכרונות וי׳ פסוקי שופרות אלא דלאו באמיין קראי תליא מלתא אלא באמיין המלכיות והזכרונות והשופרות ואף על פי שרבינו כתב אין פותחין מי׳ פסוקים שמלכות בכל אחד מהם וגם הרמב״ם כתב וא״ל בכל ברכה מהן י׳ פסוקים מעין הברכה י״ל דלאו דוקא נקטי פסוקים אלא משום דברובן אין בכל פסוק אלא מלכות א׳ או זכרון אחד או שופר אחד נקטיה הכי אבל אה״כ דאי משתכח קרא דאית ביה תרי זימני או תלתא מלכיות עולה במקום שניים או שלשה וה״ה לזכרונות ולשופרות כנ״ל: **ומ״ש** ונהגו להפסיק בין שני פסוקים שבירמיה וכו׳ הכ׳ פסוקים שבירמיה הם זכרתי לך חסד נעוריך והכן יקיר לי אפריים ומפסיקין ביניהם בפסוק וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריך כדי לסמוך זכירת ברית ימי נעוריך לזכירת חסד נעוריך: **פקדונות** וה׳ פקד את שרה וכו׳ וכן פקוד פקדתי אתכם וכו׳ בריתא בפרק בתרא דר״ה (שם) וכתב הרי״ף והרא״ש דנהוג עלמא כר׳ יהודה וכ״פ הרמב״ם וא״ל דטעמא דאיכא קראי עובא למעבד אליבא דכ״ע עדיף טפי ה: **תרועה** הרי היא כשופרות כגון יום תרועה יהי׳ לכם הלכך זכרון שיש בו תרועה כו׳ עד יכול לאומרו עם המלכיו׳ ועם השופרות עם פלוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי ופסק כר״י וכ״כ הר״ן ותמה על הרי״ף והרמב״ם אלא כתבו כ״ל שטעמו משום דכיון דאיכא קראי עובא למעבד כב״ע עדיף ולפיכך לא חשו לכתוב מחלוקת זה דא״כ הוה משמע דאית לן למעבד כרבי יוסי: **כתב** אבי״ה יש שאין משלימין למנין י׳ פסוקים של זכרונות וזכרתי להם ברית ראשונים וכן וביום שמחתכם לפי שאינן סמוכים לשאר מקראות כלומר דבזכרונות

פרישה

(ג) **בין** ב׳ פסוקים שבירמיה כו׳ בפסוקי ירמיה הם זכרתי לך חסד נעוריך והכן יקיר לי אפרים ומפסיקין ביניהם בפסוק וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריך כדי לסמוך זכירת ברית ימי נעוריך לזכירת חסד נעוריה:

(ד) **ומ״מ** נהגו כר׳ יהודה דכיון דאיכא קראי עובא למעבד אליבא דכ״ע עדיף טפי:

(ה) **יש** שאין משלימין למנין י׳ פסוקים כו׳ וזכרתי כו׳ פי׳ שאין מושבין פסוק וזכרתי לפסוק פשיטי שצריך לסיים בשל תורה מפני שהפסיק באו״א זכרינו בזכרון טוב בין פסוק לזכרונות לפסוק וזכרתי וכן בשופרות לא משבינן פסוק וביום שמחתכם לסיים פסוק של תורה מפני שהפסיק בתקע בשופר גדול בין פסוקי שופרות לפסוק וביום שמחתכם:

(ו) **ולא** יתכן דבריהם ר״ל שהם אמרו שהוא בכלל וממילא עולה למנין י׳ פסוקים ויכול לאומרו במקום אחד מן הי׳ פסוקים · ע״ו כתב ולא יתכן:

סודרי

חדושי הגהות

לא לא לימא להך תוספת אלא לימא לתוספות דומלוך (מהרל״ח) ועיין ב״ח שמיישב בדרך היותר נכון ע״ש: ג משמע ולא מדינא היינו משום דמרינא כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר שוב א״צ דלא קאמר ת״ק עשרה אלא בשתתחיל פסוק אחד אז צריך להזכיר כולם אבל כשלא הזכיר שום פסוק אלא אמר ובתורתך כתוב לאמר אפי׳ לכתחלה א״צ יותר מ״מ נוהגים לומר י׳ פסוקים כת״ק (מהרל״ח): ד ומ״מ הזכיר רבינו כת״ק משום דת״ק קא״ל בהדיא (מהרל״ח): ה ול״נ לומר דאפי׳ רבי יוסי אפשר דמודה דלכתחלה עדיף טפי להזכיר זכרונות בהדיא (מהרל״ח) ·

דזכרונות מפסיקין ביעלה ויבא ובזכרינו בזכרון טוב מלפניך בין פסוקי זכרונות לקרא דוזכרתי להם ברית ראשונים ובשופרות מפסיקין בתקע בשופר גדול לחירותינו בין שאר פסוקי שופרות לקרא דוביום שמחתכם ובמועדיכם ולפיכך י״א שאינם מכלל פסוקים זכרונות ושופרות שאליכ היה להם להיות סמוכים לשאר פסוקים: **ומ״ש** רבינו ומ״מ סודרי התפלה חזרו אחר פסוק של תורה כלומר לפי דבריך מקרא זה א״כ כלל דהא אמרת דביום דמוסיף קראי השלמה בגבית חשיבה כהשלמה בתורה וא״כ למה תקנו לאמרו לכך אמר מ״מ סודרי התפלה חזרו אחר פסוק של תורה כלומר אע״פ שא״כ רצו להשלים בתורה וכיון דא״כ הוא לא חשו אם כתוב בו שופר אז חצוצרות והרא״ש כתב בשם ראבי״ה דפסוק זה מפני שהוא דברי ריצוי ורחמים קבעוהו בתפלה:

ומ״ש רבינו שהרמב״ן היה מסייס בשופרות לא הביא און ביעקב והרי״ן גיאת היה אומר יום תרועה יהיה לכם הביא הרא״ש דבריהם בפרק בתרא דר״ה וכתב עליהם ואני אומר שאין לשנות וכו׳ וכן משמע בירושלמי שהיו משלימין בו שופרות דגרסינן בפ״ב דמכילתין בעון קומי רבנן מהו להזכיר של ר״ה בר״ה אמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי העובר לפני התיבה בי״ט של ר״ה א״ל להזכיר של ר״ח ותתיא כרב חסדא דאמר זכרון אחד עולה לכאן ולכאן מעתה יבטל ר״ח בתפלה כיון שאמר בסוף שופרות וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם יצא והר״ן כתב שם ג״כ דעת הרמב״ן אהא דאמר רבי יוסי דפסוק שיש בו תרועה אומרו עם השופרות ז״ל מיהו דוק׳ תרועה סתם הא תרועה שנזכר בה חצוצרות אינו אומר כל עיקר ואותם שנהגו לומר בסוף השופרות ותקעתם בחצוצרות טעות הוא ואע״ג דכ״מ שיש חצוצרות במקדש יש שופר אפ״ה אנן קראי דמזכיר שופר בעינן והא ליכא אבל אומר לא הביט און ביעקב וגו׳ אע״פ שאמרו עם המלכיות אומרו עם השופרות וא״כ יום תרועה יהיה לכם וכן דעת הרמב״ם והרשב״א ז״ל אבל הרא״ה כתב דבקרא דותקעתם בחצוצרות סגי דאע״ג דכתיב ביום חצוצרות אינא שם תקיעה דשאל מושם דבסיפרי דרשינן מינה מלכיות זכרונות ושופרות שופרות מותקעתם זכרונות מדכתיב בסופיה דקרא והיו לכם לזכרון מלכיות דכתיב אני ה׳ אלהיכם והלכך לדידן דקי״ל כר״י בן נורי דבשלש סגי ואנן אמרינן טפי טובא ליכא למידק בהאי קרא דותקעתם בחצוצרות כולי האי ואי משום דבעינן שיהא משלים בתורה שפיר מיקרי משלים בתורה ההוא קרא דותקעתם בחצוצרות בהדי הנא דרשה דסיפרי דדריש מהאי קרא שופרות אלו דבריו ז״ל וכן ראיתי להרמב״ם שהביא פסוק דותקעתם בחצוצרות בסדר תפלותיו בסוף ספר אהבה עכ״ל (ד):

א״א מלכיות זכרונות ושופרות של פורעניות וכו׳ עד זכרני ה׳ ברצון עמך הכל בפרק בתרא דר״ה: **אמר** רב יוסף לא ליבלי אינים אלותא דמוספי וכו׳ בפרק קמא דע״ג (ד:) אקרא דואל זועם בכל יום בעי בגמרא אימת רתח ואמר אביי בתלת שני קמייתי א״ר יוסף לא ליבלי אינים אלותא דמוספי בתלת שני קמייתא דיומא בזומא קמא דריש שתא ביחיד כיון דמיפקד דינא דלמא מעייני בעובדיה ודחפו ליה מידחי אי הכי דלבור נמי דלבור נפיקא זכותיה א״ה ביחיד דלפרא נמי לא כיון דאיכא לבור דקא מבלי לא קא מידחי ופירש״י בתלת שני קמייתא בשעת חרון: דלפרא נמי בתפלת יולר: לבורא מבלו שחרית בכל מקומות תפלת מוספין הואיל וזמנה כל היום והוא שיחת שחרית ולהרים יש מתפללי׳ אותה בבוקר ויש מאחרים וכתבו התוס׳ בתלת שני קמייתא פירוש בשליחית כדאמרינן בסמוך בשעה שהמה זורחת שמלכי מזרח ומערב מניחין את כתריהם ודרכם של מלכים לעמוד בג׳ שעות: **כתב** בא״ח יחיד אע״פ שיש לו מי שיתקע לו א״ל לשמען על סדר הברכות וי״א שעוד שישמע אותן לפני הברכות:

וכתב ע״ש כתב הרמב״ם זה שתוקע בשם יושבים תוקע על סדר הברכות י״א שאין דעתו לעכב שזה בעצמו יתקע ולא אחר אלא בא לומר שאין להעביר ממנו המצוה כיון שהתחיל בה עכ״ל:

תקצב ואח״כ מחזיר ש״ץ התפלה כדי לתקוע על סדר הברכות דתנן מי שבירך ואח״כ נתמנה לו שופר תוקע מכל מקום (ז) סודרי התפלה חזרו אחר פסוק של תורה והרמב״ן היה מסיים בשופרות לא הביט און ביעקב אע״פ שכבר אמרו עם המלכיות הא אמרינן אם רצה אומרו עם המלכיות ועם השופרות והרי״ן גיאת היה אומר יום תרועה יהיה לכם וא״א ז״ל כ׳ ואני אומר שאין לשנות ממטבע שנהגו בו אבותינו וכי היכי דתרועה בלא שופר מקרי שופר ה״ה נמי תקיעה ומשום דכתיב בי׳ חצוצרות לא גרע והכי מוכח בירושלמי שהיו משלימין בו בשופרות: א״א מלכיות זכרונות ושופרות של פורענות מלכיות בגון חי אני נאם ה׳ אלהים אם לא ביד חזקה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם זכרונות בגון ויזכור כי בשר המה שופרות בגון תקעו שופר בגבעה אבל אם בא לומר מלכיות זכרונות ושופרות מפורעניות של עו״נ אומר מלכיות ה׳ מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו זכרונות זכור ה׳ לבני אדום שופרות וה׳ אלהים בשופר יתקע והלך וגו׳ וא״א זכרונות של יחיד אפי׳ הן לטובה כגון זכרה לי אלהי לטובה זכרני ה׳ ברצון עמך אמר רב יוסף לא ליצלי אינים צלותא דמוספי דריש שתא בתלת שעי קמייתא ביחיד זימנין דמיפקד דינא עליה ומדחי:

תקצב ואח״כ מחזיר ש״צ התפלה כדי לתקוע על סדר הברכות [א] דתנן מי שבירך ואח״כ נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע פירוש שהתפלל תשעה ברכות ולא היה לו שופר ואחר כך נזדמן לו שופר ודייקינן טעמא שלא היה לו שופר אבל אם יש לו שופר תוקע על סדר הברכות ומוקמי ליה דוקא בצבור אבל יחיד אפילו אם יש לו שופר [ב] אינו מפסיק בברכות לתקוע הלכך מחזיר ש״צ התפלה ותוקעין למלכיות תשר״ת פ״א ולזכרונות תש״ת ולשופרות תר״ת ומן הראוי שיתקעו למלכיות תשר״ת תש״ת תר״ת פ״א וכן לזכרונות וכן לשופרות והכי איתא בערוך שכתב והני דמחמירין תוקעין ל׳ כדיתבין ול׳ בלחש ול׳ על הסדר כנגד ק׳ פעיות דפעי אימיה דסיסרא ואילין י׳ אינון בשנומרין כל התפלה דכל תקיעתא דיחידאי מיבעי להיות י׳ תשר״ת תש״ת תר״ת ואינון ק׳ ור״ת הנהיג לתקוע תשר״ת למלכיות וכן לזכרונות ולשופרות

ומכל מקום (ז) סודרי התפלה חזרו אחר פסוק של תורה והרמב״ן היה מסיים בשופרות לא הביט און ביעקב אע״פ שכבר אמרו עם המלכיות הא אמרינן אם רצה אומרו עם המלכיות ועם השופרות והרי״ן גיאת היה אומר יום תרועה יהיה לכם וא״א ז״ל כ׳ ואני אומר שאין לשנות ממטבע שנהגו בו אבותינו וכי היכי דתרועה בלא שופר מקרי שופר ה״ה נמי תקיעה ומשום דכתיב בי׳ חצוצרות לא גרע והכי מוכח בירושלמי שהיו משלימין בו בשופרות: א״א מלכיות זכרונות ושופרות של פורענות מלכיות בגון חי אני נאם ה׳ אלהים אם לא ביד חזקה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם זכרונות בגון ויזכור כי בשר המה שופרות בגון תקעו שופר בגבעה אבל אם בא לומר מלכיות זכרונות ושופרות מפורעניות של עו״נ אומר מלכיות ה׳ מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו זכרונות זכור ה׳ לבני אדום שופרות וה׳ אלהים בשופר יתקע והלך וגו׳ וא״א זכרונות של יחיד אפי׳ הן לטובה כגון זכרה לי אלהי לטובה זכרני ה׳ ברצון עמך אמר רב יוסף לא ליצלי אינים צלותא דמוספי דריש שתא בתלת שעי קמייתא ביחיד זימנין דמיפקד דינא עליה ומדחי:

תקצב ואח״כ מחזיר ש״צ התפלה כדי לתקוע על סדר הברכות [א] דתנן מי שבירך ואח״כ נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע פירוש שהתפלל תשעה ברכות ולא היה לו שופר ואחר כך נזדמן לו שופר ודייקינן טעמא שלא היה לו שופר אבל אם יש לו שופר תוקע על סדר הברכות ומוקמי ליה דוקא בצבור אבל יחיד אפילו אם יש לו שופר [ב] אינו מפסיק בברכות לתקוע הלכך מחזיר ש״צ התפלה ותוקעין למלכיות תשר״ת פ״א ולזכרונות תש״ת ולשופרות תר״ת ומן הראוי שיתקעו למלכיות תשר״ת תש״ת תר״ת פ״א וכן לזכרונות וכן לשופרות והכי איתא בערוך שכתב והני דמחמירין תוקעין ל׳ כדיתבין ול׳ בלחש ול׳ על הסדר כנגד ק׳ פעיות דפעי אימיה דסיסרא ואילין י׳ אינון בשנומרין כל התפלה דכל תקיעתא דיחידאי מיבעי להיות י׳ תשר״ת תש״ת תר״ת ואינון ק׳ ור״ת הנהיג לתקוע תשר״ת למלכיות וכן לזכרונות ולשופרות

ברכות בשעה שהצבור מתפללין בלחש והיינו טעמא מאחר דאיכא הכא חבורת צבור אלא דמוהגין עכשיו לתקוע על סדר הברכות דש״ץ וא״כ היאך אפשר לומר דחזרת התפלה היא משום תקיעה לא לחזור ולא ליתקע ויתקעו על סדר הברכות בשעה שהצבור מתפללין בלחש אלא ודאי עיקרא משום שאינו בקי כדתניא להדיא ואפ״ה אף עתה דמוהגין במוסף דר״ה שכל יחיד מתפלל בעצמו בין בקי ובין אינו בקי מ״מ אין לנו כח לעקור תקנת רז״ל שתקנו שהש״ץ יורד בפרט מאחר שיש בה ג״כ תועלת כדי שיענו הקדושה אחריו כמ״ש למעלה וזה הטעם יספיק לזמנינו זה שנהגו אף בשאר ימות השנה שמתפלל כל יחיד ויחיד בסדורים שבדפוס הנמצאים ביד הכל גדול וקטן ואינן נסמכים על הש״ץ ואפ״ה מחזיר התפלה משום שאין לנו לעקור תקנת רז״ל מאחר שיש בה טעם זה ג״כ שיענו קדושה אחריו אבל תחלת התקנה איהא אלא משום להוציא אחרים ומ״ש רבינו כאן דחזרת התפלה כדי לתקוע על סדר הברכות לא נהירא:

ומ״ש ותוקעין למלכיות כו׳ כ״כ הרי״ף והרמב״ם והתו׳ והרא״ש שכן המנהג ע״ש ועכשיו אנו נוהגין כה״ת:

ומ״ש והכי איתא בערוך שכתב והני דמחמירין כו׳ רבינו ז״ל נמשך אחר דברי התו׳ שכתבו לכאורה נראה לתקוע אתפלה כמו כן ל׳ קולות ובערוך פי׳ שהיו עושין כן שפי׳ בערך ערב דהלין דמחמירין ותוקעין כדיתבין ול׳ בלחש וכו׳ ויש לתמוה למה להם להביא דבריו אלה שאינן אלא לתת טעם להמחמירין והלא קודם זה כתב דעתו בפירוש וז״ל אהיא דהירושלמי בלא המות לגלח וכו׳ וכד תניין ליה אומר ודאי האי שופר וכו׳ ומכאן אנו למדין דבעינן ל׳ בעמידה כמו ל׳ בישיבה ודקדק מדקאמר וכד תניין ליה דמשמע שחוזרין ותוקעין כמו בראשונה לגמרי וי״ל דהביאו דבריו אלה אהני דמחמירין משום דמתוכן אנו למדין שהיו עושין כן הלכה למעשה וק״ל: **ומ״ש** דכל תקיעתא דיחידאי וכו׳ בערוך שבידינו כתב דקל תקיעתא וכו׳ וכן בתוס׳ והכל אחד ונראה דטעמו דכיון דמאחר שתיקן ר׳ אבהו משום ספק לתקוע תשר״ת ותש״ת ותר״ת א״כ כל יחיד התוקע בצבור אין לו לתקוע אלא בסדר הזה משום דאם יתקע תשר״ת או תש״ת או תר״ת לבד יסברו השומעין שזו היא עיקר התקיעה ויבואו לטעות ומש״ה קאמר דכל קל תקיעתא דיחידאי מיבעי ליה להיות עשרה לא פחות ולפי זה כל תקיעות אף דכל חדש אלול לא יתקעו בפחות אלא כסדר הזה ולא נהגו כן ואפשר דלר״ת דתיקון תשר״ת אין לחוש אף אם יתקעו תשר״ת לבד ואנו מנהגינו כר״ת וק״ל:

זאם

תקצב ואח״כ מחזיר הש״ץ התפלה כדי לתקוע על סדר הברכות דתנן כו׳ בפ׳ בתרא דר״ה ונראה דטע״ג דבלאו הכי מחזיר כמו בכל שאר התפלות כדי להוציא לשאינו בקי וגם כדי שיענו הם הקדושה אחריו מ״מ דעת רבינו לבאר דאף למאי שכתב כמ״ש רבינו למעלה בתחלת סימן קכ״ד לעיל להזהיר במוסף דר״ה דמוטב שיתפללו יחידים כי מי שירצה לצאת בתפלת ש״ץ וכו׳ והיה טעמו להזהיר בתפלה זו יותר כיון שהן ט׳ ברכות ואחרוכות ואינן שגורין בהן בקל יבא שלא יכוין לכל מלה והלכך עוב הוא שיתפלל כל יחיד ויחיד וכן נוהגין להתפלל מתוך הסדור שלפניו משא״כ בשאר התפלות שנסמכים לפעמי׳ על הש״ץ וא״כ מעתה יעלה על הדעת שאין צורך להחזיר התפלה שהרי עיקרה נתקנה כדי להוציא את אחרים כדתנן אמר ר״ג לדבריכם למה ש״ל יורד א״ל כדי להוציא את שאינו בקי א״ל כשם שמוציא את שאינו בקי כך מוציא את הבקי ומאחר שנוהגין הכל בין בקי ובין אינו בקי להתפלל מוסף דר״ה מפני עצמו מתוך סדורו ולא לסמוך על הש״ץ א״כ מה צורך בחזרת הש״ץ דאי משום קדושה עיקר החזרה לא נתקנה משו׳ זה גם רבי׳ לא כתבו אלא כסניף לטעם הראשון שהוא עיקר ועל כן אמר דמ״מ מחזיר כדי לתקוע על סדר הברכות וא״ת ר״ג מאי קמהדר להו לדבריכם למה ש״ץ יורד והרי צריך לירד לפני התיבה כדי שיתקע על סדר הברכות שלא אמרו אלא בצבור וי״ל דמשאר ימות השנה קא מהדר להו וכן פי׳ הר״ן ואני אומר פשטא משמע דמהדר להו אף מר״ה וי״ה מדלא קאמר בפירוש לדבריכם למה ש״ל יורד בשאר ימות השנה אלא סתמא למה ש״ץ יורד הלכך נראה דכדי לתקוע על סדר הברכות לא היו מתקנים לחזור התפלה אלא היו תוקעין אף אם לא מאחר דאיכא עיקר דמדינא יכולין לתקוע על סדר הברכות כיון שיש כאן חבר עיר פי׳ חבורת צבור שמתפללין יחד אף אם לא היה שם ש״ץ דלא הזכיר ש״ץ אלא חבר עיר תדע דכן הוא שהרי הערוך הביא הני דמחמירין ותוקעין ל׳ בעמידה ול׳ בלחש כו׳ אלמא דאין איסור לתקוע על סדר הברכות בשעה שהצבור מתפללין בלחש והיינו טעמא מאחר דאיכא הכא חבורת צבור אלא דמוהגין עכשיו לתקוע על סדר הברכות דש״ץ וא״כ היאך אפשר לומר דחזרת התפלה היא משום תקיעה לא לחזור ולא ליתקע ויתקעו על סדר הברכות בשעה שהצבור מתפללין בלחש אלא ודאי עיקרא משום שאינו בקי כדתניא להדיא ואפ״ה אף עתה דמוהגין במוסף דר״ה שכל יחיד מתפלל בעצמו בין בקי ובין אינו בקי מ״מ אין לנו כח לעקור תקנת רז״ל שתקנו שהש״ץ יורד בפרט מאחר שיש בה ג״כ תועלת כדי שיענו הקדושה אחריו כמ״ש למעלה וזה הטעם יספיק לזמנינו זה שנהגו אף בשאר ימות השנה שמתפלל כל יחיד ויחיד בסדורים שבדפוס הנמצאים ביד הכל גדול וקטן ואינן נסמכים על הש״ץ ואפ״ה מחזיר התפלה משום שאין לנו לעקור תקנת רז״ל מאחר שיש בה טעם זה ג״כ שיענו קדושה אחריו אבל תחלת התקנה איהא אלא משום להוציא אחרים ומ״ש רבינו כאן דחזרת התפלה כדי לתקוע על סדר הברכות לא נהירא:

ומ״ש ותוקעין למלכיות כו׳ כ״כ הרי״ף והרמב״ם והתו׳ והרא״ש שכן המנהג ע״ש ועכשיו אנו נוהגין כה״ת:

ומ״ש והכי איתא בערוך שכתב והני דמחמירין כו׳ רבינו ז״ל נמשך אחר דברי התו׳ שכתבו לכאורה נראה לתקוע אתפלה כמו כן ל׳ קולות ובערוך פי׳ שהיו עושין כן שפי׳ בערך ערב דהלין דמחמירין ותוקעין כדיתבין ול׳ בלחש וכו׳ ויש לתמוה למה להם להביא דבריו אלה שאינן אלא לתת טעם להמחמירין והלא קודם זה כתב דעתו בפירוש וז״ל אהיא דהירושלמי בלא המות לגלח וכו׳ וכד תניין ליה אומר ודאי האי שופר וכו׳ ומכאן אנו למדין דבעינן ל׳ בעמידה כמו ל׳ בישיבה ודקדק מדקאמר וכד תניין ליה דמשמע שחוזרין ותוקעין כמו בראשונה לגמרי וי״ל דהביאו דבריו אלה אהני דמחמירין משום דמתוכן אנו למדין שהיו עושין כן הלכה למעשה וק״ל: **ומ״ש** דכל תקיעתא דיחידאי וכו׳ בערוך שבידינו כתב דקל תקיעתא וכו׳ וכן בתוס׳ והכל אחד ונראה דטעמו דכיון דמאחר שתיקן ר׳ אבהו משום ספק לתקוע תשר״ת ותש״ת ותר״ת א״כ כל יחיד התוקע בצבור אין לו לתקוע אלא בסדר הזה משום דאם יתקע תשר״ת או תש״ת או תר״ת לבד יסברו השומעין שזו היא עיקר התקיעה ויבואו לטעות ומש״ה קאמר דכל קל תקיעתא דיחידאי מיבעי ליה להיות עשרה לא פחות ולפי זה כל תקיעות אף דכל חדש אלול לא יתקעו בפחות אלא כסדר הזה ולא נהגו כן ואפשר דלר״ת דתיקון תשר״ת אין לחוש אף אם יתקעו תשר״ת לבד ואנו מנהגינו כר״ת וק״ל:

זאם

דרכי משה

כשאומר הקהל הוא אלהינו יאמר החזן אלו הפסוקים אתה הראת לדעת כי ה׳ הוא האלקים ואין עוד מלבדו וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה׳ הוא אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד הן לה׳ אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה כי ה׳ אלהיכם הוא האלקים אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד כי שם ה׳ אקרא הבו גודל לאלהינו יהי שם ה׳ מבורך מעתה ועד עולם עכ״ל וכ״כ במהרי״ל שהיה נוהג כן: (ד) וכן נוהגים:

פרישה

(ז) **סודרי** תפלה חזרו כו׳ פי׳ לרווחא דמילתא חזרו ומש״ס לא לקדקו וספסיקו וגם נקטו פסוק של תצוצרות: אם

דרישה

סי׳ תקצב [א] **דתנן** מי שבירך כו׳ הא דלא מביא ראייה ממשנה זו לעיל סי׳ תקפ״ה דעיקר תקיעה היא על סדר הברכות דהו״א דילמא דייקינן מינה הא אית ליה שופר אחר יתקע קודם ברכות כך היינו דוחקין לפרש כדי שלא להוציא דברי ר׳ יצחק דקאמר למה תוקעין כו׳ וחוזרין ותוקעין כו׳ ממשמעותיה דהא משמע מינה דקושייתו היה על מה שחוזרין ותוקעין אבל הא דשמעינן מהא דתנן הסני מתקיע דמשמע דעיקר המצוה היא במה שאנו תוקעין בשעת תוקעין ולא בתוקע שמוסף ומ״כ נפרש משנה זו גם כן כפשוטה דאם יש לו שופר תוקע על סדר הברכות וא״ל נמי למה אינו מייתי משנה הנ״ל כאן דהא ליכא לתרוצי מינה דתוקעין על סדר הברכות דהא י״ל מ״ש הסני מתקיע ר״ל לאחר חזרת התפילה אבל לעיל בסי׳ תקפ״ה מביא שפיר מינה ראיה דתקיעות מיושב אינו עיקר וק״ל: [ב] **אינו** מפסיק בברכות לתקוע כתב הכלבו דיש פוסקים שעוד ליחיד שישמע שתקיעת לפני הברכות עכ״ל ואפשר דטעמא קודם התפילה ולא לאחריה משום זרוון מקדימין א״כ משום ערבוב. אבל בציבור אע״ג דכתב לעיל בסי׳ תקפ״ה וי״מ דטעם תקיעה שייך משום ערבוב וא״כ גם בציבור היה לסמוך לתקוע קודם התפלה כדי שיהיה ערבוב י״ל דכל זמן שאין מתפללין אין קערוב ומיד כשמתפללין הוא מתחיל לקטוע להסטין שלא יקבלו הקהל ולכן תוקעין לערבבו:

ואם שם וכו' שם כתב הרי"ף והרא"ש בשם ריש מתיבתא דהשם בין תקיעות דמיושב לדמעומד עבירה היא ויש לנעור בו אלא שאינו חוזר ומברך שמעה אחת היא וכתב הרא"ש בשם רא"ה כ"ל דה"ה השם בין תקיעות דמיושב דאינו חוזר ומברך וכתב עוד בשם הר"י גיאת שאפילו הקהל צריך להזהר שלא להפסיק שאין זה מברך לתקוע אלא לשמוע וכך הם דברי רבינו והר"ן תמה על דברי ריש מתיבתא ע"ש :

תקצג ברכות של ר"ה ברייתא פ' בתרא דר"ה תקיעות וברכות של ר"ה ויה"כ מעכבין זו את זו פי' י"כ של יובל שהוא שוה לר"ה בתקיעות וברכות וכתב במרדכי האריך משמע דבעינן לאותה בעינן למיעבד התקיעות וקשה דא"כ בהך דישיבה היאך נפקי וכ"ל דהכי פירושו המברך מלכיות זכרונות מברך שלשתן או לא יברך כלל וכן תש"ת אם בקי בשלשתן יתקע ואם לאו לא יתקע וכן פירשו כל המפרשים ודלא כדמשמע מפירוש רש"י וכך הם דברי רבינו :

תקצו כתב רב עמרם כו' ורב האי כתב לא מתור' המנהג

תקצד יחיד שלא תקע חבירו יכול לתקוע לו להוציא י"ח ככל המצות שאדם מוציא את חבירו : יחיד שלא התפלל ט' ברכות אין חבירו יכול להוציאו שאין יחיד נעשה שליח לחבירו להוציאו ידי תפלה אא"כ בי' כתב הרי"ץ גיאת הא דאמרינן סופר מברך ובור יוצא דוקא בבה"מ וברכת המצות שנהגו להשמיען אפילו ליחיד משא"כ בתפלה שלא נתקנה אלא בלחש והבי שדר רב שרירא (א) אין רשות למתפלל להשמיע קולו ולהוציא את שאינו בקי עד שירד לפני התיבה :

תקצה מצוה בתוקעין יותר מבמברכין כיצד שני עיירות באחת תוקעין ואין מברכין שאינן יודעין הברכות ובאחת מברכין ואין להם שופר לתקוע הולך למקום שתוקעין ולא למקום שמברכין [ה] אפילו התקיעה ספק והברכה ודאי :

תקצו כתב ר"ע לאחר תפלה מריעין תרועה גדולה (א) בלא תקיעה כדי לערבב השטן ורב האי כתב לא בתורת מנהג

כן כתב הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וכתב שכך המנהג בכל העולם וכתב הרא"ש ר"פ ז"ל היה תמיה על מנהג זה דקשר"ק של מלכיות וקש"ק של זכרונות וקר"ק של שופרות סותרים זה את זה דאי גנח ויליל איבעי ליה למעבד כולהו קשר"ק ואי גנח לחוד איבעי ליה למעבד כולהו קש"ק ואי ויליל לחוד בעי למעבד כולהו קר"ק והנהיג רבינו תש לתקוע בזכרונות ובשופרות קשר"ק כמו במלכיות דהשתא נפיק מכולהו ספיקי וליכא אלא הפסק וכדי שלא לשנות את המנהג יותר לא חיישינן להפסק דהא קיימא לן שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא ורא"ה כתב בשם ריב"א דהא דאתקין רבי אבהו קשר"ק קש"ק קר"ק לא בשביל שהפסיק בשהייה אלא בשביל שהפסיק סדר התקיעות בקול אחר וכו' לדבריהם ההפסק פוסל וקצת נראה ליתן טעם למנהג שלנו דשמא ס"ל כמ"ד אחד מדברי תורה ושתים מדברי סופרים וכיון שנעשו ביטיבה כל הספיקות של תורה ושל סופרים לא חשו לחזור לעשות בשעת תפלה אלא ספיקא דאורייתא מפני טורח לבור עכ"ל וכ"כ המרדכי והר"ן כתב לדברי רבינו האי ל"ק מידי דהא יום תרועה אמר רחמנא הלכך בין גנח בין ויליל יצא דכולהו תקיעות דאורייתא ניהו והלכך להקל על הלבור ולתקוע בתקיעות דכולהו מקומות שפיר דמי : **ואם** שם בין התקיעות שמיושב וכו' אין צריך לחזור ולברך ומיהו יש לנעור בדמי שמשיח כך כתב הרי"ף והרא"ש בפ"ב דראש השנה בשם ריש מתיבתא וכ"כ הרמב"ם בפ"ג וז"ל זה שתוקע כשהם יושבין הוא שתוקע על סדר הברכות בשהן עומדים ואינו מדבר בין תקיעות שמיושב לתקיעות שמעומד ואם שח ביניהם אע"פ שעבר אינו חוזר ומברך וכ"כ הרוקח בסי' שס"ז ולא כדכתבו הגהות מיימון בספ"ג בשם לא שנא תוקע ולא שנא לבור שאינו מברך לתקוע אלא לשמוע וכו' כ"כ הרא"ש בשם רי"ץ גיאת דלבור נמי צריכין ליזהר שלא להפסיק שאין זה מברך

ומ"ש לתקוע אלא לשמוע וכ"כ הגהת מרדכי סוף פ"ג וכ"כ ה"ה שכתב הרי"ץ גיאת בשם קצת גאונים ואין נראה כן מדברי רבינו עכ"ל : **וכתב** המרדכי ראיתי כתוב משם גדולים דאסור להפסיק עד סוף התקיעות של מעומד אמנם רא"ה כ' דבענין התקיעות שרי להפסיק דדמי לטול ברוך (ברכות מ') ופשוט הוא (ב) : **והוי** יודע שהר"ן תמה על דברי ריש מתיבתא וכ' שכבר השיג עליו הרז"ה וכתב שאין אנו זקוקים בזה לגערה ברכה למה יהא אסור הרי לא שמענו בשום מקום שמי שבירך על המצוה והתחיל שלא יהא רשאי לדבר עד ולגזיפה והאריך בדבר וסוף דבריו שכיון שאינו גורס שיגמור ואטו מי שיתחיל לבדוק חמצו כלום אסור לו לדבר עד שיגמור ביעורו א"כ בא ונאמר שאף מי שמברך המוציא יהא אסור לדבר עד שיגמור סעודתו ואיתא ולפיכך אין הנידון דומה לראיה כלל ומיהו הואיל ונפק מפומיה דריש מתיבתא ראוי שלא ידבר בהן שלא לצורך א עכ"ל גם ה"ה כתב יש מן האחרונים שכתב שאפילו התוקע א"צ שלא ישיח והאריכו בזה והנכון למנוע האיש התוקע מלשיח אבל הלבור אם לא נמנעו אין נוגעין בהם ע"כ (ג) : ב **כתב** הרמב"ם זה שתוקע כשהן יושבין תוקע על סדר הברכות וכתב הכלבו י"א שאין דעת הרמב"ם על זה לעכב שזה שתקע הוא שיתקע על הסדר ולא אחר אלא בא לומר שאין להעביר המצוה ממנו כיון שהתחיל בה כדאמרי' מי שהתחיל במצוה אומרים לו גמור : **כתב** הכלבו יש פוסקים דכיון דיחיד אינו שומע התקיעות על סדר הברכות טוב שישמע אותן לפני הברכות ומוכחי האי סברא מהא דאמרי' בירך ואח"כ נתמנה לו שופר משמע שאם נתמנה לו קודם שיברך שתוקע קודם שמברך עכ"ל :

תקצג ברכות של ר"ה ויה"כ מעכבות זו את זו וכו' ברייתא בפ"ב דר"ה (לד י) פירוש י"ה של יובל וכתב הר"ן ברכות של ר"ה וי"ה מעכבות זו את זו פירוש לא שיהו הברכות מעכבות את התקיעות או התקיעות מעכבות את הברכות דהא תניא מצוה בתוקעין יותר מן המברכין וכו' ותנן מי שבירך אח"כ נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע אלא הברכות מעכבות זו את זו והתקיעות מעכבות זו את זו קאמר שאילו יודע ג' מן הברכות או יודע לתקוע ג' מן התקיעות ואינו בקי בשאר אינו מברך ואינו תוקע אפי' אותן שבקי בהן ג"כ לענין סדרן קאמר שאם הקדים תרועה לתקיעה או זכרונות למלכיות לא יצא עד שיתקע על הסדר ויברך על הסדר עכ"ל וכפירוש ראשון כ' הרא"ש וכך הם דברי רבינו : **וכתב** עוד הר"ן ולאמרינן דתקיעות מעכבות זא"ז ה"מ דתשר"ת לומר שאם אינו יכול לעשות כל הסימן אינו עושה מקצתו וכן תש"ת וכן תר"ת אבל תשר"ת ותש"ת ותר"ת אין מעכבין זא"ז ואם ידע לעשות אחד מהן או שנים עושה ובלבד שיעשה כל הסימן וטעמא דמלתא משום דמתחלה על הספק הם נעשין ואם איתא להאי איתא להאי ואפשר שאותו שיעשה הוא עיקר עכ"ל וכן משמע מדברי הרא"ש ז"ל :

תקצד יחיד שלא תקע חבירו יכול לתקוע לו וכו' ברייתא בפ"ב דר"ה (לד :) יחיד שלא תקע חבירו תוקע לו ויחיד שלא בירך אין חבירו מברך לו וכתב הר"ן אין חבירו מברך לו פירוש דאע"ג דקי"ל כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא כבר הוציאו מכלל זה בברכות דירושלמי ברהמ"ז וק"ש ותפלה וטעמא דתפלה משום דמסתברא שיהא כל אחד מבקש רחמים על עצמו ומיהו ה"מ בשיודע לברך אבל כשאינו יודע לברך חבירו מוציאו כדאמרי' בפרק ג' שאכלו (מה :) א' שופר וא' בור שופר מברך ובור יוצא עכ"ל וכ"כ המרדכי וכ"כ הגה"מ בספ"ק דר"ה וזה שלא כדברי הרי"ץ גיאת ורב שרירא שכתב רבינו :

תקצה מצוה בתוקעין יותר מבמברכין כיצד שתי עיירות וכו' ברייתא בסוף ר"ה (לד :) : **ומ"ש** אפי' התקיעה ספק והברכה ודאי אע"פ שבאחת יודע בודאי שיש שם מי שיברך להם ט' ברכות ואין שם תוקע ובשניה ספק יש שם תוקע ספק אין שם תוקע הולך לשנייה והטעם מפני שהתקיעה מן התורה והברכות מדברי סופרים : **גרסינן** בירושלמי במקום אחד תוקעין ובמקום אחד מברכין אית תנוי תני הולך לו אצל התוקע אית תנוי תני הולך לו אצל המברך מ"ד הולך לו אצל התוקע כשאינו ביוס כדי לתקוע מ"ד הולך לו אצל המברך כשיש ביוס כדי לתקוע :

תקצו כתב ר"ע לאחר תפלה מריעין תרועה גדולה וכו' כ"כ התוספות בשמו בפ"ב דר"ה : ומ"ש

דרכי משה

תקצב (א) וכ"כ הרמב"ם והרא"ש ואין אנו נוהגין כן אלא כו"ת וכ"ה במנהגים מהר"א טירנא : (ב) ומהרי"ל כתב דאף לדבר בעניני תפילות לא הוי הפסקה : (ג) וכתב מהרי"ל ואומר כל פעם שתוקעין היום הרת עולם וארשת אפילו בשבת עכ"ל ובמנהגים שא"א ארשת ובכלבו ואומר היום תאמצנו קודם בספר היום כו' ובמנהגים ואומר ז' היום כנגד ז' רקיעים עכ"ל :

תקצד (א) וכ"כ רי"ו : תקצו (א) ובמנהגים ישנים ובווינא היו נוהגים לתקוע אחר התפלה כל הסדר קשר"ק ג"פ קש"ק ג"פ וקר"ק ג"פ וכן ראיתי בכל המקומות שהייתי וע"ל סי' תקפ"ח כתבתי אם מותר לתקוע ביום ללא צורך : וכ"ה

דרישה

[ג] **יש** לנעור בדמי שמשיח כו' סרו"ס וסר"ן תמהו על זה דא"כ גם המברך המוציא אם על ביעור ממץ אסור לו לדבר עד שיגמור סעודתו אם ביעורו וכתב הר"ן והסכון למנוע שתוקע אלא אבל הלבור אם לא נמנעו אין נוגעין בהן ע"כ :

סי' תקצה [ה] **אפילו** התקיעה ספק כו' פי' ב"י אע"פ שבאמת יש שם ודאי מי שבירך לו ובשניה ספק אם יש שם תוקע ספק אין שם תוקע כו' ורש"י פי' בגמרא ז"ל ודאי שאם ילך אצל המברכים ימצא שם עשרה ויתפלל שלא לבור להוציא רבים י"מ ואם ילך אצל התוקעים שמא כבר עמדו והלכו לבתיהם נמצא שהיה ספק עכ"ל משמע דוקא ספק כזה שיש כאן ודאי לד דאורייתא שסרי ודאי היו שם תוקעין אבל אי ספק לו לגמרי אם יש שם תוקעין או לא נמצא דמעולם לא היה כאן דין דאורייתא ודאי ס"ל דהולכין אל מקום הברכות ומשמע ל' רבינו דהאי אפילו התקיעה ספק קאי אמ"ש לעיל באחת תוקעין כו' ואפשר דדעת ב"י דמה שפי' שם רש"י שהספק אם גמרו תקיעותן אי לא היינו משום דל' הגמרא שם וז"ל ד' ל"ד ע"ב מצלי בתוקעין כו' כיצד ב' עיירות באחת תוקעין ובאחת מברכין הולכין למקום שתוקעין כו' ופריך פשיטא הא דאורייתא הא דרבנן לא צריכא דאע"ג דהא ודאי והא ספק וא"כ לרש"י באחת תוקעין ואין אמר הוא ספק לכן פי' שהאמת הוא שתוקעין אך שהספק הוא אם לא הלכו כבר עם השופר אבל ל"ד הוא וה"ה ספק כזה דנהפוך אם יש שם מי שיודע לתקוע :

כאילו

חדושי הגהות

תקצב א ול"ג דטעמא דריש מתיבתא משום דחשיב ליה כמצוה אחריתא מה שתוקעים מעומד אע"פ שהכל מצות תקיעה הוא מ"מ הוי כשח בין תפילין לתפילין דמייתי מיניה ראיה דהוי נמי מצוה א' מ"מ הואיל וחלוקה המצוה לב' תפילין אסור לדבר ביניהם ה"ה בנדון זה שהחלוק נמי לב' מצות וא"כ לא דמי לבדיקת חמץ שאין הפסק בין המצוה וה"ה נמי הכא כל שהתחיל בתקיעות דמעומד שיכול לדבר בהן אע"פ שלא גמרן אלא קודם שהתחיל בתקיעות דמיושב לא ידבר משום דהוי כמדבר בין הברכה לתחלת עשיית המצוה דלכ"ע הוי הפסק (מהרל"ח) : ב כבר הזכיר כל זה הרב"י לעיל בסימן זה :

הלשון

ומ״ש אלא מכי אתא רבי יצחק ואמר מכי מסיים ש״ץ תקיעתא ביבנה לא שמע אינש אודניה (ג) מקל תקיעתא
תקצז ואוכלין ושותין ושמחין ואין להתענות בו כלל ורב נטרונאי כתב ביום ראשון של ראש השנה מי אפשר ליכנס בו בתענית
וכו׳ עד וכן יראה מהמדרש הכל בפסקי הרא״ש בסוף מסכת ר״ה ובמרדכי בתחלתו בהגה״מ פ״א והמדרש הזה הוא אותו שכתב רבי׳ בסי׳ תקפ״א והמרדכי בפ״ק דר״ה כתב בשם ר׳ נחשון כמה ראיות לאסור להתענות בר״ה :

ומ״ש ואיתא נמי בירושלמי בר״ה מתריעין ולא מתענין הוא בפ״ג דתענית והביאו הרא״ש בשילהי ר״ה בתשובת מר שלום על אם לומריס בר״ה מועדים לשמחה והמרדכי כ׳ ג״כ בפ״ק דר״ה : מצאתי כ׳ בשם ספר אגודה אמנם האוכלים בר״ה לא יאכלו כל שבעת לחמן לא יקילו ראשם ותהיה יראת ה׳ על פניהם (א) : **כתב** הכלבו בסי׳ ס״ט בשם הר״מ שמי שהתחיל להתענות בשני י״ט של ר״ה א״כ להתענות לעולם ע״כ ומ״מ כ״ל שצריך התרה כמו בשאר נדרים ולא דמי לנדר בשבת אז בי״ט מאחר שיש אומרים שצריך להתענות בר״ה והאגור כתב מצאתי כתוב שיש מקומות שקבלה בידיהם שכל מי שרגיל להתענות בר״ה ומשנה רגילותו שהרגיל ואינו מתענה אינו משלים שנתו (ב) :

כתב הגהמ״י בפ״א יש לנו קבלה מקדמונינו שהמתענה פעם א׳ בר״ה תענית חלום יתענה כל ימיו בר״ה שני הימים וכן נהג הר״מ ע״י שהתענה פעם א׳ בר״ה תענית חלום התענה כל ימיו אבל בלאו הכי״ג אמר גם הוא כרבותינו המזכרים שאין להתענות וכ״כ האגור וז״ל ראיתי בספר אגודה שקבלה שכל מי שמתענה פ״א תענית חלום בר״ה צריך שיתענה כל ימיו ואם לאו יסתכן מאחר שהראהו פעם אחת בר״ה סי׳ רע כ׳ בתה״ד סי׳ רע״ח שגדול א׳ נסתפק אם דברים אלו אמורים דוקא במתענה ביום א׳ אבל במתענה ביום שני לא או דלמא ה״ה למתענה ביום שני ועוד נסתפק המתענה בכה״ג אי צריך למיתב תענית לתעניתיה והשיב לו רבו שראה בנערותו בני אדם שהתענו פעם אחד ביום שני בר״ה ע״י חלום והורו להם גדולים להתענות כל ימיהם יום ב׳ בר״ה דוקא וגם ראה הרבה ב״א שהיו מתענין ב׳ ימים של ר״ה ע״י שהתענו פעם א׳ ביום ראשון בשביל חלום כאשר הורו להם הגדולים להתענות אפילו כשחל ר״ה בשבת וכל אלו לא יצאו תענית לתעניתא וגראה היה לי משום דאיכא כמה רבוותא דס״ל דמצוה להתענות בכל ר״ה וא״כ אפי׳ לבני דסברי דמצוה לאכול בכה״ג מודה דליתא כאן דרבא דביטול עונג שבת וי״ט הואיל ומן השמים הראוהו דתענית הביבה בשמים בר״ה וכתב דמעשה זה שמתענה בב׳ משום חלום א״כ להתענות רק בשני ולא בראשון מדלא הראוהו לו בראשון (ג) :

תקצה מנחה אומר ש״ץ תהלה לדוד ואומר סדר קדושה וכו׳ :

ואם חל בשבת כתב ר״ע שאומרים לדקתך וכו׳ כתב הר״ן בפרק בתרא דר״ה שדבר זה מחלוקת בין הגאונים ובסוף דבריו כתב ומנהגינו שלא לאמרו . והכלבו כתב בשם רב האיי שאומרים אותו שהרי אנו אומרים ויגבה ה׳ צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה ומנהג יפה הוא ומנהג ארבונא שלא לאמרו לפי שהוא ר״ח ע״כ (א) ומנהג בני ספרד לאומרו ע״פ מ״ש רבי׳ בשם ר״ע ונתן טעם נכון לדבר :

תקצט ערבית מתפללין כמו בליל א׳ ואם חל להיות בשבת כ׳ אבי״ה שאלתי לרבותי אם י״ל ותודיענו וכו׳ הכל בפסקי הרא״ש פרק בתרא דראש השנה :

תר ביצה שנולדה בי״ט ראשון של ר״ה או שום דבר אחר וכו׳ ברוש ביצה (ד) : איתמר ב׳ י״ט של ר״ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו נולדה בזה אסורה בזה ותנן בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום פ״א בשתה העדים לבא ונתקלקלו הלויה בשיר התקינו שלא יהו מקבלים את העדים אלא עד המנחה ואם בא מן המנחה ולמעלה נוהגים אותו היום קודש ולאחר קודש ופירש״י אסורה בזה . שהם ודאי חק קבוע להיות כיום אחרון מדרבנן שתחלה לא מחמת ספק התחילו לעשות : כל היום . ל׳ של אלול ומבערב היו אסורים במלאכה שמא יתקדש החדש למחר ונמצא שהלילה הזה י״ע וכן כל היום מצפין לעדות רואי הלבנה אולי יבואו וכל שעה שבאים עד שתחשך היו מקבלים עדותן ומקדשין החדש בו ביום : ונתקלקלו הלויה בשיר . תמיד של בין הערבים אבל לאחר מכאן אותו היום שהיו סבורים שלא יבואו עוד והיום חול וכשבאו נמצא שהוא קודש : עד המנחה . עד הקרבת תמיד של בין הערבים אבל לאחר מכאן אותו היום הרי הוא מעובר ומונין מיום המחרת לי״ה וכוכות ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה אע״פ שאין מונין למועדות מהיום לא מזלזלין בהמי ל׳ אלא גומרין אותו באיסורו כאשר הוזהרו עד המנחה מלאכה כן נוהגים וגומרין אותו בקדושתו אלמא תחלת עשיית שני ימים לר״ה בב״ד היה ולא מספק שהרי ודאי שי״ט לאחר אע״פ תקנו לעשותו ש״מ חק חכמים ומצותם היה לעשותם בבאו עדים אחר המנחה והרחוקים יש עליהם לעשות בכל השנה שמא יבואו עדים אחר המנחה והרי קדושתם אחד ואין כאן לומר ממ״נ חד מינייהו חול דשמא אין כאן חול אלא שניהם קודש ואע״ג דמשחרב בית המקדש התקין ריב״ז שיהו מקבלין עדות החדש כל היום הא אסיק רבא דאף מתקנת ריב״ז ואילך ביצה אסורה משום דמי לא מודה ריב״ז שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגים אותו היום קודש ולאחר קודש ופירש״י מי לא מודה וכו׳ אע״ג דתקן לקבל עדות החדש כל היום להיות מונין למועדות מן הראשון ואפילו אם באו עדים לאחר המנחה אבל מלעשות י״ט שני לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה :

ולענין זמן בליל י״ט שני של הקידוש וביום ב׳ על השופר כתב רש״י בתשובה ובותי אומריס שא״א זמן וכו׳ כל זה כתב הרא״ש בסוף מסכת ר״ה ובהגה״מ פכ״ב מה׳ שבת ובסוף דבריהם כתבו בהגהות שהר״מ היה מנהג זמן גם בי״ט שני וכדי לאשוקי נפשיה מפלונתא מטין שיהיה לו בכל השנים מלבוש חדש לו

דרכי משה

תקצז (א) וכ״ה בכל בו : (ב) ובמנהגים שלו כתב כדברי הכלבו : (ג) (מצאתי הג״ה בסנהגים המתענת בר״ת אנ״ל ענינו רומיו דיה״ב שהוא יום הדין בשם ר״י הסיד ז״ל עכ״ל) :
תקצח (א) וכ״ה בסנהגים שלנו שלא לאומרו לא ביה״כ ולא בר״ת שחל בשבת וכן אנו נוהגים :

פרישה

בי׳ תקצו (א) מכי מסיים ש״ץ תקיעתא ר״ל שתוקע דהוא נמי מיקרי ש״ץ ור״ל מכי סיים שתוקע כל קולות שבסדר סברכות לו מתפללין שימודים ש״ץ ש״ץ ממש ור״ל מכי סיים סדר תקיעות :
(ב) ביבנה כו׳ אפשר דמש״ס נקט יבנה שם היו מזהרין מי שפי שסנהדרין גלו לשם כדאיתא פרק בתרא דר״ה ושם היו תוקעין אלוכא דר״ע אפילו בשבת :
(ג) מקל תקיעתא תרועה מיקרי גם כן ע״ש שתוקע בל״א בלאון :

כמנהג

ומ"ש רש"י מבל לענין זמן ממ"נ וכו' עד דהא מיום השני היו מונין איכא למידק דהא אמר התם פ"ק דבילה משחרב בית המקדש התקין ר"י ר"ז שיהו מקבלין עדות החדש כל היום וקאמר הו מי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש ופירש"י ודאי מונין למועדים מן הראשון אפילו באו עדים לאחר מנחה אלא מלעשות י"ע שני לא נעקרה תקנה הראשונה ממקומה ואם כן לפי זה למה יאמרו זמן בשני אי אמנהגא דב"ד סמכינן שהרי מונין מן הראשון והוא עיקר ר"ה ואין שם ספק כדפי' רש"י גופיה וצריך לומר דלפירש"י דהתם קשה דמנ"ל לתלמודא הך מילתא דמי לא מודה ריב"ז כו' דילמא כיון שהתקין שיהו מקבלין כל היום אם כן שני לגמרי אינו קדש והרחוקים העושים ב' ימים מספק היו עושין וב' קדושות הם והתוס' הקשו כן ופירשו לדעת רש"י דהכי קאמר מי לא מודה ריב"ז כו' כגון קודם חורבן דהוי קדושה אחת ואם כן גם לאחר החורבן נמי כשהיו עושין ב' ימים כמו קודם החורבן הם קדושה אחת ע"כ ועל פי זה הם גם דברי רש"י שכתב ממ"נ שאם תאמר דכיון דהתקין שיהו מקבלין כל היום אם כן שני לגמרי אינו קדש והרחוקים שעושין ב' ימים מספק הוא וב' קדושות וכמו שהקשו התוס' א"כ שפיר יש לומר זמן בשני ואם נאמר דאמנהגא דב"ד סומכין והם היו נוהגין קודם חורבן לעשות ב' ימים קודם מחמת התקנה אלא יהיו מקבלין עדות החדש אלא עד המנחה ואז הוה גוס שני עיקר וממנו מונין המועדות וא"כ גם לאחר החורבן נמי הוי' לדעת רש"י וצריך לומר כמו קודם חורבן כמו שפי' הוי' לדעת רש"י וצריך לומר בו זמן ודו"ק כנ"ל וכיולא מלאתי בספר תשב"ץ שוב מצאתי להריב"ש ז"ל התשובה שלו סימן תק"ה האריך ע"ז ע"ש :

תרא בשני מתפללין ותוקעין כמו בראשון כו' זה פשוט וכבר נתבאר דאם חל ר"ה בשבת דאומרין זכרון תרועה ובהגהת מנהגים כתוב עוד מצאתי בספר ישן בשבת אומר בפסוקי מוסף במקום ובחדש השביעי פסוק אחר האמור בפרשת אמור דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש וכו' עד אשה לה' ואומר ונאמר ועשיתם עולה לריח ניחוח כו' עד תמימים כמ"ש בפ' פנחס ומסתברא כך לפי שיש בפסוק שבאמור זכרון תרוע' ולא יום תרוע' עכ"ל וכמדומה שלא נהגו כן וכן נראה עיקר שהרי ד"ת יום תרוע' הוא אף בשבת :

תרב למחרתו כו' שפשיטא שיאכל בטהרה שחייב אדם לטהר עצמו ברגל כו' אף ע"ג דלקמן בסוף סי' תר"ו כתב בשם הרא"ש דהיא דר' יצחק היינו לטהר עצמו מכל טומאות ואף מטומאת מת להזות עליו ג' וז' והאידנא אין לנו טהרה כו' אין זה דחייה אלא כדי שלא לברך על הטבילה אבל מ"מ למדנו מדרבי יצחק דכיון שחייב אדם לטהר עצמו ברגל אם כן מאי דאפשר לו לטהר צריך הוא לעשות ואף על גב דלא אפשר ליה לטהר עצמו בכל דבר לא משום זה נפטר במאי דאפשר וק"ל ומשום הכי יראה דאף בערב רגל השנה יש לטבול משום קרי כדי לטהר עצמו במאי דאפשר :

תני

בתשובה רבותי אומרין שא"א זמן אלא בראשון דקדושה אחת הן וכחד יומא אריכא דמי אבל אני אומר שצ"ל זמן ונוהגין במקומינו ובכל המקומות שעברתי ואין חילוק בין י"ט של ר"ה לשאר י"ט של גליות אלא לענין ביצה ומחובר לאסור של זה בזה וטעמא משום דאף בזמן ב"ד פעמים היו עושין ב' ימים אע"פ שלא היה שם ספק שיום ב' הוה עיקר י"ט והיו גומרין יום א' בקדושה שלא יזלזלו בו לשנה הבאה אבל לענין זמן ממ"נ אי ספק הוא אומר זמן ואי אמנהגא דב"ד סמכינן שהיו נוהגין היום קודש ולמחר קודש אומרים זמן דהא מיום ב' היו מונין תיקון המועדות והוא עיקר ר"ה וצ"ל בו זמן וכן הלכה וכ"כ רשב"ם בשם זקינו רש"י וכתב דמסתבר טעמיה וכן דעת בעל העיטור והגאונים כתבו שאין לומר זמן בב' לא בקידוש ולא בשופר וכתב א"א ז"ל וטוב שיקח אדם פרי חדש ויניחנה לפניו ויברך שהחיינו ויהא דעתו גם על הפרי ויצא ידי ספק וכן היה נוהג הר"מ מרוטנבורק ע"כ ונ"ל שאם חל יום ראשון בשבת דלכ"ע י"ל זמן בשופר ביום שני כיון שלא תקעו בראשון :

תרא בשני מתפללין ותוקעין כמו בראשון וקורין בפרשת וירא אליו מן והאלהים נסה את אברהם עד סוף סדרא ומפטיר קורא כמו אתמול ומפטיר בירמיה כה אמר ה' מצא חן במדבר עד הבן יקיר לי אפרים ובמוצאי ר"ה מבדילין כמו בב"ש אלא שאין מברכין על הבשמים ועל האש :

תרב למחרתו מתענין ומתפללין תפלת תענית והוא צום השביעי האמור בפסוק ובחל' תענית פירשתיו ובכל הימים שבין ר"ה ליוה"כ מרבין בתפלות ובתחנונים כמ"ש למעלה ומוסיפין באבות זכרנו ובגבורות מי כמוך ובהודאה וכתוב לחיים ובשים שלום בספר היים ובאשכנז נוהגין לומר בוקר וערב אחר סיום שמ"ע א"מ על אלפא ביתא וכ"כ ר"ע והיחידים מתענין בהן חוץ מבשבת שאין להתענות בו כלל ונוהגין בספרד שגם בשבת מרבין לומר סליחות ותחנונים ואני תמיה על מנהגם שהרי אין מריעין בשבת ואיכא מ"ד הרעה בפה פי' לומר הענויות והם אומרים עניות ותחנונים ובאשכנז אין נוהגין כן :

תרג ירושלמי ר"ח מפקיד לרב אי את יכול למיכל בולי שתא בטהרה אכול ואי לא אכול שבעה ימים בשתא וכתב אבי"ה קבלתי אלו הם שבעה ימים שבין ר"ה ליוה"כ ע"כ וקורא אותן ז' ימים לפי שבר"ה לא היה צריך להזהר לאכול בטהרה

ומ"ש בשבת שיקדש עליו כדי שיאמר זמן בלא"ה וגם המרדכי כתב שם שהר"מ היה רגיל שלא לשתות יין חדש עד ליל שני של ר"ה ואומר זמן ודין ברכת שהחיינו על יין חדש נתבאר בסימן רכ"ה וכתב הגהמ"י בשם רבינו שמחה דאפי' החולקים על רש"י ה"מ בקידוש אבל בתקיעה מודו וכן הנהיג הר"ם ע"כ (א) והעולם נוהגין לחזר אחר פרי חדש כדי לברך עליו זמן בקידוש אבל בשופר אין מברכין זמן כלל בשני אא"כ חל י"ע א' בשבת כדלקמן בסמוך : **וכתב** האגור מנהג בעלי נפש מעשכנז אם אין מעיג פרי חדש אעפ"כ מברך זמן ע"כ וז"ל הרשב"א בתשובה בר"ה נמי אומר זמן אע"ג דקדושה אחת הם וכיומא אריכתא דמו מכל מקום אף הוא מן הדין אין עושין ומספיקא דשמא יבואו מן המנחה ולמעלה עושין שני ימים וכן נהגו במקומותינו אנחנו ואבותינו עכ"ל : **ונ"ל** שאם חל יום א' בשבת דלכ"ע י"ל זמן בשופר ביום שני וכו' פשוט הוא וכך כתב הגהמ"י והאגור כתב שמנהג בעלי נפש מעשכנז כשחל י"ט ראשון בשבת מברכין בשופר בי"ט ב' זמן בלחש ע"כ . ונראה שטעמם כדי שלא יתחלף להם בחל להיות יום א' בחול והעולם אין חוששין לכך אלא כשחל יום א' בשבת מברכין זמן בב' בשופר בקול רם והכי עדיף טפי כדי שיצאו כל הקהל י"ח ברכת זמן ולאיחלופי שכנו בי"ט א' של ר"ה אם מותר להדליקם בשני נתבאר בסי' תק"א ותקי"ד :

תרא בשני מתפללין ותוקעין כמו בראשון רבינו סתם דבריו כאן וסמך על מ"ש בסימן שקודם זה בברכת זמן בשופר ביום שני וכבר כתבתי שם שמנהג העולם שלא לברך זמן בשופר ביום שני כלל אא"כ חל יום ראשון להיות בשבת : **ומ"ש** וקורין בפ' וירא מן והאלהים נסה וכו' ומפטיר מצא חן עד הבן יקיר לי אפריים בפ' בני העיר (לא ·) ופירש הר"ן שקורין בעקידת יצחק כדי להזכיר ענין עקידת יצחק ואילו שבשביל כן תוקעין בשופר של איל ומפטירין הבן יקיר מפני שחובת היום להזכיר זכרונות וכתיב בהוא קרא זכור אזכרנו : **גרסינן** בפ"ק דבילה (ה :) אמר רבה מתקנת רבי יוחנן בן זכאי ואילך ביצה מותרת בי"ט שני של ר"ה דתנן משחרב בה"מ התקין ריב"ז שיהו מקבלין עדות החדש כל היום אם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש אלמא אחת היא וביצה אסורה בתרוייהו וכתב הרי"ף ושמעינן מינה דבני א"י צריכים למיעבד שני י"ט של ר"ה וכתב הרא"ש שרבינו אפריים תלמידו נחלק עליו וכ' דה"מ בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה אבל עכשיו שאנו סומכים על סוד העיבור חזר כל א"י להיות בית הועד שאין להם ספק בקדושת היום ואין להם לשמור אלא יום ראשון וכתב בעל המאור כדברי רבינו אפרי' ועוד כתב שכן נהגו בא"י כל הדורות שהיו לפנינו עד עתה חדשים מקרוב באו לשם מחכמי פרובינצא והגיגוס לעשות שני י"ט בר"ה ע"פ הלכות הרי"ף והביא ראיה שלא היו עושים מתחלה אלא יום אחד משאלה שנאל רבינו נסים גאון את רב האיי גאון ז"ל וכ"ל כדברי הרי"ף דמדבילה אסורה לריכים גם לעשות ב' ימים דר"ה דחד טעמא לתרוייהו דכלום אסר רבא ביצה אלא משום דאם אדם עדים מן המנחה ולמעלה סמוך לחשיכה שלא היה שהות ביום לקבל עדותן משלימין אותו היום קודש ולמחר מקבלין עדותן ועושין אותו היום קודש והוי קדושה אריכתא ומטעם זה אנו צריכין לעשות שני ימים וא"ת כיון דבקיאין בסוד העיבור לעולם לא יארע לנו דבר זה שנצטרך לעשות שני י"ט ר"ה כי אנו בקיאים בסוד העיבור וקובעים ר"ה ע"פ החשבון ביום שהעדים ראויים לבא א"כ מהאי טעמא תהא ביצה מותרת אלא ודאי מדאסר רבא ביצה לבני דורו שהיו בקיאים בסוד העיבור אלמא טעמא דידיה מדביצה אסורה בזמן שמקדשין ע"פ הראיה מטעמא דקאמר גם בזמן שאין מקדשין נמי אסורה כדאמרי' בשני י"ט של גליות הזהרו במנהג אבותיכם דלמא גזרי עו"ג שמדא ואתי לקלקולי וזה הטעם עצמו שייך למימר בשני י"ט של ר"ה בא"י עכ"ל והרמב"ם בפ"א מהל' קידוש החדש ובפ"א מהל' י"ט כתב כדברי הרי"ף וכתב ה"ה יש חולקין ודברי ההלכות ורבי' עיקר וכן נוהגין היום אף בא"י לעשות ב' ימים ר"ה עכ"ל : **ובמוצאי** ראש השנה מבדילין כמו במוצ"ש פירוש מבדילין בין בתפלה בין על הכוס אלא שאין מברכין על הבשמים ועל האש וכבר נתבאר הה בסי' תל"א :

תרב למחרתו מתענין ומתפללין תפלת תענית וכו' : **ובכל** הימים שבין ר"ה ליה"כ מרבין בתפלות ובתחנונים כמ"ש למעלה בסי' תקפ"א : **כתב** הרוקח מתענין לבד מעי"ה ונופלים על פניהם לתחנה לבד מעי"ה ואומר ג"פ ווידוי בשחר לבד מעי"ה שאומר בהשכמה פ"א (ה) וכתב עוד בסימן רי"ג נופלין ע"פ בתחנה לבד מעי"כ בהשכמה : **ונוהגים** בספרד שגם בשבת מרבין לומר סליחות ותחנונים ואני תמיה על מנהגם שהרי אין מריעין בשבת נראה ליתן טעם למנהגם שהם סוברים דהלכה כמ"ד מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה חומה או שטפוה נהר לפי שהא דבר נחוץ וכמו שפסק הרמב"ם וכתבו רבינו בסי' תקע"ז וכיון דבעשרת ימי תשובה התפלה נשמעת יותר מבימים אחרים וגם באותן הימים האדם מוכן להיות נגמר דינו בי"ה אין לך דבר נחוץ יותר מזה ומ"מ עכשיו אין העולם נהוג לומר סליחות ותחנונים בשבת זה כלל :

תרג ירושלמי ר' חייא מפקיד לרב וכו' בפ"ק דשבת גמרא לא יאכל הזב עם הזבה : **ומ"ש** בשם אבי"ה עד סוף הסימן הם דברי הרא"ש בסוף מסכת ר"ה ודברי המרדכי בתחלתה ובתשב"ץ סי' ק"פ : וכתב בתשב"ץ על דברי רבי"ה וה"ר שמואל מבונבורק אומר דלא דק דדוקא חולין בטהרה דלית בהו איסור טוב הוא לטהר עצמו אבל פת של עו"ג דמשום איסורא הוא אי נהוג בהני י' יומין בכוליה שתא נמי לא מצי אכיל ע"כ . ואין זו טענה דכיון דאין איסורו ברור אלא תלוי במנהג מאחר שבשעה שהוא נזהר מלאכלו אין בדעתו ליזהר כ"א באותן הימים בלבד פשיטא שלא נאסר בשאר ימות השנה :

תני

דרכי משה

תר (א) וכן אנו נוהגין לברך זמן על השופר ב' ימים ועל הקידוש מהזירין אחר פרי חדש מיהו אם אין להם פרי חדש מברכין זמן בלא"ה וכ"כ האגור דכן נוהגין בעלי נפש שבאשכנז וב"י כתב מנהג אחר שאנו נוהגים כתבתי וכ"כ הרשב"א בתשובה לומר זמן וכ"כ במנהגים שלנו וכתבו ואם יש לו תירוש חדש יקדש על היין ישן וכשיגיע לשהחיינו יטול כוס של תירוש בידו :

תרב (א) כ' במנהגים אם חל מילה בין ר"ה לי"כ א"א תחנון אבל אומרים אא"א ולמנצח מצאתי במנהגים ישנים ואומר א"מ וכתב מהרי"ל ומי שנתחייב שבועה בימים נוראים אין משביעין אותו עד לאחר י"כ ואין נותנין שבועה בב"ה אחר שום דבר עד לאחר י"כ וע"ל סי' תכ"ו דאין מקדשין הלבנה עד אחר י"כ כתב מהרי"ל א"א א"מ במנחה של ע"ש שובה וא"א צו"ץ בשבת זו משום דכתיב משפטיך תהום רבה ואנו מבקשים שאל יבא במשפט עמנו והמנהג שאומרים אותו וצריך כל אדם לחפש בדרכיו אולי עבר עבירה או ספק עבירה הצריכה יותר כפרה מוודאי עבירה כמ"ש הר"ר יונה ריש ברכות ו־כלבו והטעם שעל עבירה וודאית מתחרט עליה ועושה תשובה אבל על ספק עושה סברות של היתר ואינו מתחרט ע"כ הספק חמור לכן היו מביאים חטאת בדנקא ואשם שבא על הספק בב' כפים ולכן צריך כל אדם להסתלק מן הספק :

תרד תני רב חייא בר רב מדיפתי ועניתם את נפשותיכם בט׳ לחדש וכי בתשעה מתענין וכו׳ בפ״ק דברכות (מ :) ובפ״ב דיומא (פא :) ובפ״ק דר״ה (ט .) ופסחים פ׳ אלו דברים (עח :) וא״ת קרא קאמר דיתענה בט׳ לחדש וכיון ילף מיניה מיהו דיאכלו ביה ועוד לכשת״ל דמותר לאכול בו מל״ל שמקבל שכר כאילו התענה וי״ל דמדכתיב בערב ע״כ לא מקפיד אעינוי דט׳ וכי משמע קרא כלומ׳ התקן עצמך בט׳ שתוכל להתענות בעשירי ומדאפקה קרא בלשון עינוי ילפי׳ דהיינו לומר לך דהרי הוא כאילו מתענה בט׳ :

וא״ת מאי קשיא ליה וכי בט׳ מתענין והא כתיב בראשון בי״ד יום לחדש בערב תאכלו מצות ואותו ערב ר״ל ערב של ט״ו וה״נ נימא מאי ערב ערב של עשירי כבר תירצו התוס׳ בפ״ק דברכות דשאני התם דכתיב תאכלו לבסוף דמשמע הכי בראשון בי״ד בלילה תאכלו מצות אבל הכא כתיב ועניתם קודם בערב דמשמע ועניתם מיד ביום התשיעי ואיכא למידק מדקאמר מעלה עליו הכתוב כאילו התענה ט׳ ויו״ד משמע שהתענה בט׳ ה״ז משובח והיכי קאמר שהאוכל הוא משובח וי״ל דה״ק כל המרבה באכילה ושתייה בתשיעי מעלה עליו כאילו התענה וגרמה דמשום הכי פירש״י בפ״ק דר״ה דה״ק קרא ועניתם בט׳ אכילת ט׳ אני קורא עינוי וכיון דאכילתו עינוי חשיבא כל דמפיש באכילה ושתייה טפי עדיף ואכתי איכא למידק דמשמע דמתענה בט׳ שפיר דמי ועדיף ממי שאוכל ואינו מרבה באכילה ושתייה אלא דהיכא דמרבה באכילה ושתייה חשיב כאילו התענה והא אמרי׳ בפסחים פרק אלו דברים דמר בריה דרבינא הוה יתיב בתעניתא כולי שתא בר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכפורי ומפרש דטעמא דמעלי יומא דכפורי משום דתני חייא בר רב מדיפתי ועניתם את נפשותיכם וכו׳ משמע דטפי עדיף לאכול ולשתות מלהתענות דאי מתענה עדיף למה לא היה מתענה כמו שהיה מתענה בכל השנה כולה וי״ל דכיון דמרבה באכילה ביום זה מקבל שכר כאילו התענה היה מרבה באכילה והיה מקבל שכר כאילו ליער עצמו בתענית והא דאמרה להרבות במאכל ובמשתה ביום זה היינו כדי להראות שנוח ומקובל עליו י״ה והוא שמח לקראתו על שניתן כפרה לישראל דכיון שי״ה עצמו מ״מ לכבדו במאכל ומשתה כדרך שמכבדין שאר י״ט צריך לכבדו ביום שלפניו ואעפ״כ אם מתענה ש״ד שהוא מורה כי נפל עליו פחד י״ה שהוא יום דין והוא חרד מפחד ה׳ ומהדר גאונו . ועוד י״ל דאין להתענות כלל בתשיעי וכ״כ בהג״מ עי״ה אסור להתענות בו (מ) ומצוה להרבות בסעודה והא דאמרי׳ מעלה עליו כאילו התענה ט׳ וי״ד ה״ק מעלה עליו כאילו נצטווה להתענות ט׳ וי׳ והתענה בשניהם אבל השתא דלא נצטווה להתענות מצוה לאכול ולשתות בו וכ״כ התוס׳ בפ״ק דברכות וכך הם דברי רבינו :

ומ״ש חשיב כמו עינוי כאילו התענה תשיעי ועשירי ונצטווה להתענות בשניהם ה״ק חשיב כמו עינוי כאילו נצטוו על עינוי ט׳ וי׳ וכך הוא לשון הרא״ש :

וא״ת הא האי קרא דועניתם אצטריך ללמד דמוסיפין מחול על הקודש כדדריש ליה בפ״ב דיומא (סט) ובפ״ק דר״ה וא״ל דרבינו סובר דתוספת חול על הקודש לא הוי דאורייתא ומש״ה אייתר ליה קרא לדחייא בר רב שהרי כתב בסוי׳ תר״ח דמקרא נפקא לן דצריך להוסיף מחול על הקודש וי״ל שרבינו סובר כר״ע דנפקא ליה שמוסיפין מחול על הקודש מקרא דבחריש ובקציר תשבות כדאיתא בפ״ק דר״ה : **והטעם** שנתן רבינו שאצוה לאכול בתשיעי שהוא מאהבת הקב״ה את ישראל וכו׳ משל למלך שהיה לו בן יחיד וכו׳ כ״כ הרא״ש במסכת יומא והביא ראיה מכמה מקומות בתלמוד שהיה מנהג להרבות בסעודה בעי״ה : **ומביא** במדרש מעשה בשוטר העיר שאמר לעבדו קנה לי דגים וכו׳ א״ל מה מלאכתך וכו׳ וא״ת מה לו ולמלאכתו ועוד למה היה קובל עליו שקנאו בה׳ זהובים והלא אדם רשאי ליזון בנכסיו ולתת מאה בדבר שאינו שוה אלא א׳ ועוד שהוא קובל עליו למה לקחו מיד עבדו שהיה הולך לקנותו

תרד תני רב חייא בר רב מדיפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה עניתם כתשעה אכילת ט׳ אני קורא עינוי וכיון דאכילתו עינוי חשיבא כל דמפיש באכילה ושתייה טפי עדיף דהא מדקאמר בערב על כרחך לא מקפיד אעינוי דט׳ וכי קרא עינוי בט׳ אכילה ושתייה דידה קרוי עינוי והתוספות הסכימו לפירושו ולכך כתבו בפ״ק דברכות דעיקר הדרש הוא מדכתיב ועניתם קודם בערב דמשמע ועניתם מיד ביום התשיעי וזה הפך מ״ש בערב דמשמע ולא בתשיעי אלא ע״כ אכילה ושתייה קרוי עינוי ומה שדקדק רש״י וכתב כל דמפיש כו׳ כונתו לייסד הלשון שאמר כל האוכל ושותה דמשמע כין רב וכין מעט ומל״ל הא דילמא לא התיר הכתוב אלא אכילה ושתייה מועטת דדמי קצת לעינוי ועל כן פי׳ דכיון דהאכילה גופה חשיבא עינוי א״כ ממילא כל דמפיש באכילה ובשתייה טפי עדיף ולכך קאמר כל האוכל וכו׳ :

ומ״ש רבינו וה״ק קרא וכו׳ עד סוף הסימן הם דברי הרא״ש בסוף פ׳ יה״כ גם רש״י לשם פי׳ כן וז״ל התקן עצמך בט׳ וכו׳ וכוונתם לייסד לשון עינוי המורה על האכילה והוא הפך העינוי ולכך פירשו דה״ק ועניתם בתשעה לחדש כלומר הכינו עצמיכם לעינוי בט׳ לחדש ומפני שקשה למה לא כתב בפירוש שיאכלו על כן אמר דכוונת התורה להורות שהרי הוא כאילו התענה בט׳ וי׳ ומפני שעדיין קשה דכיון שזה חשוב כמו זה א״כ למה הזהירה התורה שיאכלו ולא יתענו על כן קאמר פי׳ כאילו נצטווה להתענות בשניהם אבל עכשיו אבל אסור להתענות גם ה׳ המגיד כתב בלשון זה כאילו נצטוו וכו׳ וכ״כ התו׳ בפרק קמא דברכות ובפ״ק דר״ה והביאו סמך מפסחים פרק אלו דברים מר בריה דרבינא כולי שתא בר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכפורי ומפרש דטעמא דמעלי יומא דכפורי משום דתני חייא בר רב מדיפתי ועניתם את נפשותיכם וכו׳ משמע דטפי עדיף לאכול ולשתות מלהתענות דאי מתענה עדיף למה לא היה מתענה כמו שהיה מתענה בכל השנה כולה וי״ל דכיון דמרבה באכילה ביום זה מקבל שכר כאילו התענה היה מרבה באכילה והיה מקבל שכר כאילו ליער עצמו בתענית והא דאמרה להרבות במאכל ובמשתה ביום זה היינו כדי להראות שנוח ומקובל עליו י״ה והוא שמח לקראתו על שניתן כפרה לישראל דכיון שי״ה עצמו מ״מ לכבדו במאכל ומשתה כדרך שמכבדין שאר י״ט צריך לכבדו ביום שלפניו ואעפ״כ אם מתענה ש״ד שהוא מורה כי נפל עליו פחד י״ה שהוא יום דין והוא חרד מפחד ה׳ ומהדר גאונו . ועוד י״ל דאין להתענות כלל בתשיעי וכ״כ בהג״מ עי״ה אסור להתענות בו (מ) ומצוה להרבות בסעודה והא דאמרי׳ מעלה עליו כאילו התענה ט׳ וי׳ ה״ק מעלה עליו כאילו נצטווה להתענות ט׳ וי׳ והתענה בשניהם אבל השתא דלא נצטווה להתענות מצוה לאכול ולשתות בו וכ״כ התוס׳ בפ״ק דברכות וכך הם דברי רבינו :

ומ״ש חשיב כמו עינוי כאילו התענה תשיעי ועשירי ונצטווה להתענות בשניהם ה״ק חשיב כמו עינוי כאילו נצטוו על עינוי ט׳ וי׳ וכך הוא לשון הרא״ש :

וא״ת הא האי קרא דועניתם אצטריך ללמד דמוסיפין מחול על הקודש כדדריש ליה בפ״ב דיומא (סט) ובפ״ק דר״ה וא״ל דרבינו סובר דתוספת חול על הקודש לא הוי דאורייתא ומש״ה אייתר ליה קרא לדחייא בר רב שהרי כתב בסוי׳ תר״ח דמקרא נפקא לן דצריך להוסיף מחול על הקודש וי״ל שרבינו סובר כר״ע דנפקא ליה שמוסיפין מחול על הקודש מקרא דבחריש ובקציר תשבות כדאיתא בפ״ק דר״ה : **והטעם** שנתן רבינו שאצוה לאכול בתשיעי שהוא מאהבת הקב״ה את ישראל וכו׳ משל למלך שהיה לו בן יחיד וכו׳ כ״כ הרא״ש במסכת יומא והביא ראיה מכמה מקומות בתלמוד שהיה מנהג להרבות בסעודה בעי״ה : **ומביא** במדרש מעשה בשוטר העיר שאמר לעבדו קנה לי דגים וכו׳ א״ל מה מלאכתך וכו׳ וא״ת מה לו ולמלאכתו ועוד למה היה קובל עליו שקנאו בה׳ זהובים והלא אדם רשאי ליזון בנכסיו ולתת מאה בדבר שאינו שוה אלא א׳ ועוד שהוא קובל עליו למה לקחו מיד עבדו שהיה הולך לקנותו

בטהרה שפשיטא שיאכל בטהרה שהייב אדם לטהר עצמו ברגל ולא נשאר עדיין אלא ז׳ ימי חול (א) שהוצרך להזהירו עליהן וע״כ נוהגין באשכנז שאף מי שאינו נזהר מפת של עו״ג בעשי״ת הוא נזהר :

הלכות יום הכפורים

תרד **תני** רב חייא בר רב מדיפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש וכי בתשעה מתענין והלא בי׳ מתענין ללמדך שכל האוכל ושותה בט׳ מעלה עליו הכתוב כאילו התענה ט׳ וי׳ וה״ק קרא הכינו עצמכם בתשיעי לעינוי של מחר ומדאפקיה רחמנא לאכילה בלשון עינוי א״כ השיב כמו עינוי (מ) [מ] כאילו התענה ט׳ וי׳ פירוש כאילו נצטוה להתענות בשניהם והוא מאהבת הקב״ה את ישראל שלא צוה להתענות אלא יום אחד בשנה [נ] ולטובתם לכפר עונותיהם (נ) וציום שיאכלו וישתו תחלה כדי שיוכלו להתענות ושלא להזיק להם העינוי משל למלך שהיה לו בן יחיד וגזר עליו להתענות יום אחד וצוה להאכילו ולהשקותו קודם כדי שיוכל לסבול וכן נוהגין להרבות בו בסעודה ומביא במדרש מעשה בשוטר העיר שאמר לעבדו קנה לי דגים ולא מצא אלא דג אחד ונתן בו זהוב והיה שם יהודי חייט והוסיף עליו עד שהעלוהו לחמשה ונשאר להייט בא העבד אל אדוניו וספר לו כל המאורע שלח השוטר אחר החייט ואמר לו מה מלאכתך אמר לו חייט אמר לו ולמה קנית (ג) דג שוה זהוב בה׳ זהובים ולא עוד אלא

פרישה

סי׳ תרד (מ) כאילו כתענה ט׳ וי׳ והא דקאמר כאילו כתענה י׳ אע״פ דמקרא אינו מוכח אלא כאילו כתענה ט׳ דמ״ש בערב סיינו שיכינו עצמן לעינוי של מחר המתחיל מערב וכדמסיק י״ל דאי לא אמר אלא כאילו כתענה ט׳ הו״א דרשות ביום אם יולא יתענה שקולין האכילה וכתענית ומש״ה קאמר דתענית אז אכילה של ט׳ הכל בשביל עשירי וא״כ אכילה דוקא קבעי קרא דאכילתו היא שייכא לכתענית של יו״ד משא״כ תענית של ט׳ שאינה שייכא לתענית של י׳ וק״ל :

(נ) וציום שיאכלו ויכלו תחלה כדי שיוכלו לכתענות בו ואפשר לומר טעם אמר שלציווי כדי שיהא ניכר וגלוי לציווי הש״י שציוונו לכתענות ביום סי׳ ואם כתענה ג״כ בט׳ א״כ לא יהא ניכר לציווי אלא ראמרו כל אחד מתענה אימת שירצה ולא ידעו בקדושת יום כפורים וזהו כעין מה שמסיק רבינו בסי׳ וז שהשיב המייט ואמו בטומים שהקב״ה יכפר לנו כו׳ . וזהו דוגמא למ״ש רבינו טעם דאין לעשות בסוף כל ברכה לעיל סימן קי״ג :

(ג) דג שוה זהוב במשה זהוב כו׳ פי׳ שאע״פ שאדם רשאי ליזון בנכסיו לתת מאה בדבר שאינה שוה אלא אחד מ״מ אין דרך בני אדם בכך אא״כ הוא גנב או קובינסטום ועל שוטר העיר מוטל לחקור על זה לכך א״ל מאחר שאתה חייב למה עשית כזה והלא אין דרך בעלי מלאכה בכך ב״י :

ביום

דרישה

סי׳ תרד [מ] כאילו התענה תשיעי כו׳ ול״ל התוספות שם אאמי בריתא כאילו התענה כלומר כמו שציוהו הקב״ה להתענות והתענה אבל השתא ולאי לאסור להתענות דאמרינן בפסחים פ׳ אלו דברים מר בריה דרבינא כולי שתא הוי יתיב בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי וסבר לה כר״ע דאי׳ בית כר״י בית הדשה (פי׳ שמוקים אאי קרא ועניתם בא׳ לחודש מחול על הקודש) ובהכי נימא הא דלא קאמר התם הכל מודים בערב י״כ דבעינן נמי לכם כדקאמר התם אעצרת עכ״ל ומוסיף תימא אבל מ״ש ומ״מ בש״ע דבעי״כ אין מתענין תענית אלוס ובי״ד דפוריס מתענין דהא מצינו מר בר רב אשי הסוה אותם והתוס׳ כתבו דהא דהתענה כל הסדר י״ל אם בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי וסבר לה כר״ע דאי׳ בית כר״י בית הדשה (פי׳ שמוקים אאי קרא ועניתם בא׳ לחודש מחול על הקודש) ובהכי נימא הא דלא קאמר התם הכל מודים בערב י״כ דבעינן נמי לכם כדקאמר התם אעצרת עכ״ל ומוסיף תימא אבל מ״ש ומ״מ בש״ע דבעי״כ אין מתענין תענית אלוס ובי״ד דפוריס מתענין דהא מצינו מר בר רב אשי הסוה אותם והתוס׳ כתבו דהא דהתענה כל הסדר י״ל אם נקרה לו תענית אלוס דאל״כ לא היה לו להתענות שבת וי״ט וכמ״ש בסי׳ תרל״ט ותפילו נאמר דמר בריה דרבינא לא מייירי בתענית אלוס אלא שהתענה שם היה עונג שלו - וכמ״ש לעיל בסי׳ רפ״ח אר״י אסיד התענה בשבת מטעם שהאכילה היה צער לו אבל עצרת ופוריס ועי״כ היה אוכל מטעם שמייב התורה בפירוש לאכול ולשתות בהם אבל מתענית אלוס לא מיירי בהן מר בריה דרבינא ותפסר דמודה המתענין ת״ק ר׳ דכ״ש היה להתענות בעי״כ דהא מצינו בהן אר בריה דרבינא ר׳ ישמעאל אסר דרשה ולא מצינו דאליג אאצות שמחת פוריס וגם שמעתי אומרים בשם מור״ר דאין מתענין תענית אלוס בי״ד דפוריס שוב מצאתי שכ״כ מהר״י סג״ל ר׳ מ״ו ע״ב דשם ששה דין עי״כ ובבועות ופוריס דאין להתענות בהן תענית אלוס אהיא דמר בריה דרבינא ע״ש ואין לאלק ולומר דשאני עי״כ דקי״ל כר׳ מייא דלמדו מקרא ומ״כ אכילתו הוא דאורייתא משא״כ סעודת פוריס שאינה דאורייתא אלא מדברי קבלה דשבת וי״ט יוכיח שהוא דאורייתא ולא בשביל אכילה ושתייה נתנו משא״כ בפוריס ועי״כ צוויס הוא אכילה ושתייה וזה דאורייתא וזה מדברי קבלה ובלאו קושיא הכ״ל צריכין לאלק למר בר רב אשי מה״ט בין שבת לפוריס ועבד יום כיפור : [נ] ולטובתם כו׳ ומ״ת כיון שהתענית לעובת ישראל נוח אותו

טור או״ה

דרכי משה

תרג (א) והמרדכי ריש מס׳ ר״ה כתב טעם אחר שפשיטא שבי״ט היה לו פת טהור דהכל לשין בתוך בתיהן לכבוד י״ט עכ״ל ומזה יש לנהוג ללוש כ״א בביתו לכבוד י״ט אבל לשבת משמע דא״צ דא״כ לא היו נשארים רק ו׳ ימים מיהו המנהג בכ״מ לעשותן אף לשבת ומתקנת עזרא ב״ק (פב .) שתהא אשה משכמת ואופה בע״ש ואע״פ שאין ראיה כ״כ משום דהתם היתה אופה בלא״ה מ״מ רואין דאית ביה משום כבוד שבת הואיל ונקט ע״ש ולכן אין לשנות המנהג :

תרד (א) וכ״מ מדברי הרמב״ם פ״ג מנדרים והביאו טוי״ד סי׳ רט״ו וכ״כ מהרי״ל וז״ל שנשאל מהרי״ל על אשה שנדרה שלא לאכול בשר ולא לשתות יין כל שנה חוץ משבת וי״ט וכתב דעי״כ בכלל י״ט וכתב דאפי׳ ת״ח אין להתענות ימים ידועים ופגע בהן עי״כ צריך התרה ע״ל סימן תר״ב דא״א

אלא שלקחתו מיד עבדי ששלחתיו לקנותו לי השיב לו והיאך לא אקננו אפילו בי' כדי לאוכלו (ד) ביום כזה שצונו הקב"ה לאכול ולשתות ושאנו בטוחים שהקב"ה יכפר לנו עונותינו אמר לו א"כ יפה עשית ופטרו והלך לשלום:

תרה יש מקומות שנוהגין לשחוט תרנגול לכפרה וכן יש בתשובת הגאונים וששאלתם שאנו נוהגין לשחוט ערב יום הכפורים תרנגול ואין אנו יודעין מנהג זה למה אי משום תמורה מאי שנא תרנגול מבהמה וחיה (א) הא ודאי א קושיא הוא אלא שיש בה שני טעמים אחד שהתרנגול מצוי בבית יותר מכל בהמה חיה ועוף ועוד יש במקומות עשירים שעושין תמורת אילים ועיקר בעלי קרנים דמות אילו של יצחק אבינו לפיכך לא דבר קבוע הוא ועוד שמענו מחכמים הראשונים שאע"פ שבהמה דמיה יקרים יותר מתרנגול אעפ"כ תרנגול מובחר לפי ששמו גבר כדאמרינן (ביומא כ.) מאי קרא גברא אמר רב שילא קרא תרנגולא וכיון ששמו גבר תמורת גבר בגבר מהני ומעלי וכך רגילין כאן אוחז ש"צ התרנגול ומניח ידו על ראשו ונוטלו ומניח על ראש המתכפר ואומר זה תחת זה זה (ג) חילוף זה זה מהולל על זה ומחזירו עליו פ"א ואומר (תסליס ק"ז) יושבי חשך וצלמות אסירי עני וברזל יוציאם מחשך וצלמות ומוסרותיהם ינתק אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיה' יושיעם ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם נפש תחת נפש ועושה כסדר הזה ג"פ ואחר כך מניח ידו על ראש התרנגול תבנית סמיכה וסומך עליו ושוחטו לאלתר תיכף לסמיכה שחיטה ורגילין לתתו לעניים (ד) כדי שיהא

כפרה

שכתב: **כבר** כתבתי בסי' תר"ב בשם הרוקח שאין טופלים על פניהם בעי"ה בהשכמה ושא"ל בהשכמה וידוי אלא פעם אחת ובסי' רי"ד נתן טעם לפי שיש לו להתוודות במנחה ובמעריב ע"כ ולא נהגו כן אלא גם בהשכמת ערב יה"כ אומרים ג' ווידויים:

תרה יש מקומות שנוהגים לשחוט תרנגול לכפרה וכן יש בתשובת הגאונים המרדכי בשם' יומא כתב המנהג הזה (א) וכל מ"ש בסימן זה הוא בספקי הרא"ש למסכת יומא וקלטו במרדכי ומנהג זה כתוב גם בתשב"ץ וכ' שם שנוהגים ליקח תרנגול לזכר ותרנגולת לנקיבה (ב): והרשב"א כתב בתשוב' בענין הכפרה שעושין לנערי' בעי"ה מנהג זה פשוט בעירנו אע"פ שמעתי מפי אנשים הגונים מאשכנז שכל רבני אלס עושים כן וגם שמעתי שנשאל רבינו האיי ומר

לקנותו בשליחותו והחייט לא השיבו לזה כלל והיאך נתפיים בדבריו וי"ל שאע"פ שאדם רשאי ליזוק בנכסיו מ"מ אין דרכן של בני אדם בכך אא"כ הוא גנב או קוביוסטוס ועל שוטר העיר מוטל לחקור ע"ז ולכן תחלת דבריו היה מה מלאכתך וכשהשיבו שהוא חייט אז אמר לו למה קנית דג שזה זהוב כה' זהובים שאין דרך בעלי מלאכה בכך ולא עוד אלא שלקחתו מיד עבדי כלומר אילו משעה ראשונה היו שואלים ה' זהובים ולא היה עבדי רוצה ליתנם ואתה היית נותנם ניחא אבל כבר היו נותנין אותו לעבדי בזהוב אחד ואתה הוספת עליו עד שהעליתו לה' והמייקר את השער בעצין זה ראוי הוא לקנוס והוא השיבו והיאך לא אקננו אפילו בעשרה כדי לאכלו ביום כזה וכו' כלומר מי שדרכו לעשות בעצין זה ללא סבה ולאי ראוי הוא לקנס שמאחר שזוללותו גורם לו לעשות כן נמצא מייקר את השער תמיד אבל מי שאינו עושה כן אלא לסבה חזקה אינו ראוי לקנס שמאחר שאינו עושה כן אלא פעם א' לזמן מרובה אין השער מתייקר על ידו ועי"ל שהשוטר א"ל שהתיס רעות עשה אחת שקנאו ביותר משווין דבר מופלג שנית שלקחת מיד עבד השוטר שלחו לקנותו לו והרי הוא כאילו לקחו מיד השוטר והוא כמו מרד והיינו דקאמר מיד עבדי ששלחתיו לקנותיו לי והחייט השיבו כי לא במרד ולא במעל עשה כן כי אם מפני כבוד יום זה ומפני הכבוד לא פי' לומר והיאך לא אקחנו מיד עבד השוטר כדי לאכול ביום כזה אלא השיבו למה שטען עליו למה לקחו בה' זהובים וממילא משמע שאפילו מיד השוטר עצמו היה ראוי לקחתו ביום כזה. כל זה כתבתי ע"פ לשון רבינו אבל במדרש רבה מצאתי מעשה זו בפרשת בראשית ואינו כתוב בסגנון זה שכ' רבי' ואפשר שבמדרש אחר מצאו רבי' כתוב בל' זה

אלא שלקחתו מיד עבדי ששלחתיו לקנותו לי השיב לו והיאך לא אקננו אפילו בי' כדי לאוכלו (ד) ביום כזה שצונו הקב"ה לאכול ולשתות ושאנו בטוחים שהקב"ה יכפר לנו עונותינו אמר לו א"כ יפה עשית ופטרו והלך לשלום:

תרה יש מקומות שנוהגין לשחוט תרנגול לכפרה וכן יש בתשובת הגאונים וששאלתם שאנו נוהגין לשחוט ערב יום הכפורים תרנגול ואין אנו יודעין מנהג זה למה אי משום תמורה מאי שנא תרנגול מבהמה וחיה (א) הא ודאי א קושיא הוא אלא שיש בה שני טעמים אחד שהתרנגול מצוי בבית יותר מכל בהמה חיה ועוף ועוד יש במקומות עשירים שעושין תמורת אילים ועיקר בעלי קרנים דמות אילו של יצחק אבינו לפיכך לא דבר קבוע הוא ועוד שמענו מחכמים הראשונים שאע"פ שבהמה דמיה יקרים יותר מתרנגול אעפ"כ תרנגול מובחר לפי ששמו גבר כדאמרינן (ביומא כ.) מאי קרא גברא אמר רב שילא קרא תרנגולא וכיון ששמו גבר תמורת גבר בגבר מהני ומעלי וכך רגילין כאן אוחז ש"צ התרנגול ומניח ידו על ראשו ונוטלו ומניח על ראש המתכפר ואומר זה תחת זה זה (ג) חילוף זה זה מהולל על זה ומחזירו עליו פ"א ואומר (תסליס ק"ז) יושבי חשך וצלמות אסירי עני וברזל יוציאם מחשך וצלמות ומוסרותיהם ינתק אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיה' יושיעם ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם נפש תחת נפש ועושה כסדר הזה ג"פ ואחר כך מניח ידו על ראש התרנגול תבנית סמיכה וסומך עליו ושוחטו לאלתר תיכף לסמיכה שחיטה ורגילין לתתו לעניים (ד) כדי שיהא

כפרה

שכתב: **כבר** כתבתי בסי' תר"ב בשם הרוקח שאין טופלים על פניהם בעי"ה בהשכמה ושא"ל בהשכמה וידוי אלא פעם אחת ובסי' רי"ד נתן טעם לפי שיש לו להתוודות במנחה ובמעריב ע"כ ולא נהגו כן אלא גם בהשכמת ערב יה"כ אומרים ג' ווידויים:

תרה יש מקומות שנוהגים לשחוט תרנגול לכפרה וכן יש בתשובת הגאונים המרדכי בשם' יומא כתב המנהג הזה (א) וכל מ"ש בסימן זה הוא בספקי הרא"ש למסכת יומא וקלטו במרדכי ומנהג זה כתוב גם בתשב"ץ וכ' שם שנוהגים ליקח תרנגול לזכר ותרנגולת לנקיבה (ב): והרשב"א כתב בתשוב' בענין הכפרה שעושין לנערי' בעי"ה מנהג זה פשוט בעירנו אע"פ שמעתי מפי אנשים הגונים מאשכנז שכל רבני אלס עושים כן וגם שמעתי שנשאל רבינו האיי ומר

והיאך לא אקננו אפילו בעשרה כו' והתשובה על שקנהו מיד עבדו כתב ב"י מה שכתב ע"ש אם יותר ולא היה שום הדמיס שתבע והעבד נתן בעבדו ה' זהובים וא"כ התשובה היא כי לא קנהו מיד עבדו כי בודאי לא היה עבדו קונהו כ"כ ביוקר כאשר תבע המוכר ומה שאני קניתיו לא מיד עבדך קניתיו כי אף אם לא היה שם קונה כי אם אני לבדי וגם היה תובע בו עשרה זהובים יותר מכפל בדמיו לא הנחתי אותו בעבור ניוון המקום וכבוד היום וא"כ תשובה זו מספקת לכל שאלותיו ולפעד"נ כפשוטו הוא דכך השיב לשוטר דאם היה קונה הדג להנאתו למלאות תאותו היה זה מעשה רע וראוי לענשו על כך אבל כיון שלא נתכוין אלא לקיים מצותו יתי' שציוונו הקב"ה לאכול ולשתות ולקבל ממנו יתי' שכר גדול כאילו נצטויתי להתעצות בו בודאי הכל יודעים דמצותו יתעלה קודם לכל מי שלא בא לקנות הדג לשם קיום מצוה אלא לצורך אכילתו בלבד:

תרה ואין אנו יודעין מנהג זה למה אי משום תמורה כו' רצה לומר שכיון שנתברר לנו שאין טעם למנהג זה א"כ ראוי הוא לבטלו מטעם ניחוש ודרכי האמורי ועל זה השיב הא ודאי קושיא היא וכו' כלומר הפך מסברתכם דלעולם המנהג הוא מטעם תמורה ואין בו ניחוש וקושייתכם ע"ז היא קושיא ויש בה לומר ב' טעמים כו' ועיין במרדכי ריש יומא שם מבואר שהשואלים היו חוששים למנהג זה משום ניחוש: **ומ"ש** ועוד שם בסדר הזה ג' פעמים עד ושוחטו לאלתר נראה שבכולל ושוחטו הוא ג"כ ברכת השחיטה שאי אפשר שישחוט ולא יברך ותיכף לברכה שחיטה אלא שבתשב"ץ משמע שמברך על השחיטה קודם כל המעשים ותיכף לסמיכה שחיטה בלא ברכה ואולי בראשון ששוחט מודה לצריך לברך סמוך לשחיטה אלא שלאחר כך מאחר שהתחיל לשחוט ודעתו על הכל אוב אין הפסק באחרות על ידי כל המעשים האלו מפני שצורך שחיטה הוא ע"פ מיהו מנהגינו אינו כן אלא עושה כסדר הזה לכל אחד ואחד ואח"כ מברך ושוחט כל התרנגוליס ביחד בלי הפסק וכן עיקר: מצאתי העתק ממרדכי קטן עוברות לריכות ג' כפרות ולתאומים לא חיישינן ע"כ אמנם במהרי"ל כתב ב' כפרות והא' בשביל העובר ע"כ וכן נראה עיקר משום דאם נקבה תלד הרי התרנגולת כפרה בעדה ובעד הולד ואם תלד זכר הרי התרנגול כפרה בעד הולד וכן כתב

בהגהת

דרכי משה

דא"א בעי"ב בשחרית רק פעם א' וידוי וכ"נ וכ"כ מהרי"ל וכתב דא"א אל רחום שמך וכל אותו הסדר עור כתבתי לעיל סימן תר"ב דאין נופלין על פניהם וכ"כ במנהגים שלנו וכתב דא"א מזמור לתודה ואא"א ולמנצח ומ"ש דא"א אא"א הוא טעות דלעולם לא יבא עי"כ ב' ה' שאומרים בהן אא"א ונוהגים פה קראקא דא"א א"מ בשחרית עי"כ אם לא שחל י"כ בשבת אז אומרים אותו בעי"כ שחרית וכ"ה הגהה במנהגים אבל בשם התשב"ץ כתב דיש לאומרו בכל עי"כ אבל בשאר ימים שבין ר"ה ליה"כ נוהגים לאומרו שחרית וערבית מלבד שבת כתב הכלבו בשם הר"ם עי"כ אין לאכול רק מאכלים קלים להתעכל כדי שלא יהא שבע ומתגאה בתפלה עכ"ל וכתב מהרי"ל ויזהר עצמו ממאכלים המחממין כגון מיני בשמים וכדומיהן שלא יבא לידי קרי ואין לאכול מיני חלב כי הם מרבים זרע אך נהגו בסעודת שחרית לאכול מיני חלב לא נודע הטעם עכ"ל:

תרה (א) וכתב דיש חכמים וב"ב שאף בער"ה נוהגין כן: (ב) וכ"נ ועוד נוהגין ליקח למעוברת ב' תרנגולות ותרנגול אחד מספק שמא תלד בן או בת וכ"ה במהרי"ל ליקח כפרת לעובר ועוד איתא במהרי"ל שהיה מחזר אחר תרנגול לבן ע"ש אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: (ג) בדרשה של מהרי"ו בעי"כ יעשה כפרות ויאמר תת"ך ר"ת זה הליפתי זה תמורתי כי המלאך הממונה על החיים תת"ך שמו וזה החותך חיים לכל חי ויהשוב בלבו שהוא חייב מיתה כתרנגול זה אלא שזהו היה כפרתו וזה טעם הקרבנות: (ד) במהרי"ל ויש מקומות שנוהגין שפורין הכפרות ונותנין המעות לעניים ויפה אותו המנהג שאינו ביוש כל כך לעני כמו אם נותן לו תרנגול שלוקח לכפרה עכ"ל וע"ל סי'

דרישה

א"כ למה מייב כרת להאוכל די היה שלא יאכלו לו עוונותיו וי"ל כיון שרוב ישראל מתענין ומקיליס בתענית א"כ בדין שיאיר הרולס לאחת מן הכלל יתחייב כרת כי מוטעת אחד מאבד עובה הרבה וגורם לכל ישראל תקלה והו לוגמא מ"ש בפ"י מרס' נגעים בעונש יחיד הטובר על כרת התורה ע"י שדברי פי מכס מן:

פרישה

(ד) **ביום** כזה שצונו כו' עיין מ"ש ב"י בזה מיך מתורץ הקושיא ב' ולי נראה דמיירי דמתפלה בלו שמיסה יחד לו הסייע היה שם תפלה. וכן דייק קלת לשון רבינו שכתב ושיה שם חייב אלא פעם אחת ובסי' רי"ד נתן טעם לפי שיש לו להתוודות במנחה ובמעריב ע"כ ולא נהגו כן אלא גם בהשכמת ערב יה"כ ביוקר שראית עבדי עומד ג"כ לקנות היה לך לסיים עבדי לקנות כדרך העולם שהולכים כשרואים עבדי המוכל בחיים לקנות ולוס בלתתם התשובה על נכון אבל אין לפרס דהעבד כבר בא לקנות אותו דא"כ למה שאלו בתפלה מה מלאכתך ולא הקפיד עליו יהיה מי שיהיה למה הסגת גבול עבדי לו וכי שייך לומר שמפני שלוה ה' ביום זה לאכול יסיג גבול לו יגזול מיד מבינו. ולכן לא כ"ל מ"ש ב"י ע"ז אלא כמ"ש נראה עיקר ותירוץ ראשון שכתב ב"י ג"כ אינו נראה שאין לשון המשל מורה כדבריו ודו"ק ושאנו בטוחים שסש"י כו' לרוץ ג"כ לעשה זה דאל"כ מיך מרומו בקרא שיאכלו בשר ודגים הלא לא נרמו אלא שיבינו לאכול היום וק"ל:

סי' תרה (א) **הא** ודאי קושיא היא אלא כו' פי' לפי דבריהם שהיו סובריס שתוקת תרנגול ולא בהמה כלל לו ודאי קושיא מ"ש אבל אינו כן כדמסיק שעשיריס כו' וגם לפי טעם שני דגברא תמת גברא אינו אלא לרוחת דמילתא אבל לא לעיכובא. ועי"ל דלטעם שני ודאי קושיא דא"כ דגברא תמת גברא מעלי א"כ ליכסר למובס לקרבן יותר מבהמה ועיין בדרשתי לפ' הלוינו שם כתבתי טעם אחר שהוא רמז למ"ש רבה במסכת כריתות והכיאו רבינו לעיל ריש סי' תקפ"ג הלי מאן דבעי למידע מי מצלא בעסקיו כו' ע"ש ולריך

חדושי הגהות

תרה א הלשון מגומגם קצת דקאמר הא ודאי קושיא היא ואמר שיש בה ב' טעמים א"כ לאו קושיא היא והול"ל הא לאו קושיא היא דיש בה ב' טעמים ואפשר לומר דה"ק הא ודאי קושיא היא ואין לי לפרש האמת אלא שיש בה ב' טעמים אבל השעמים סותרין זא"ז דלטעם הראשון תרנגול ל"ד ולטעם הב' תרנגול דוקא וכיון דלא ידע לפרש האמת קאמר דודאי קושיא היא (מהרל"ח):

ול"נ

זאמר שכן נהגו עכ״ז מנעתי המנהג הזה מעירנו וכתוב בא״ח שהרמב״ן אוסרו מטוס דרכי האמורי (ה) :

תרו ויתן כל אדם אל לבו בעי״ה לפייס לכל מי שפשע כנגדו כ״כ הרא״ש במסכת יומא והביא ראיה מדאמרינן בגמרא (פז :) דרב אזל לפיוסי לר״ח במעלי יומא דכפורי ואמרי׳ גמי התם (שם) רב הו״ל מלתא בהדי ההוא עבחא כלומר שהטבח חטא לו נטר ליה תריסי ירחי דשתא ולא אתא כי אתא מעלי יומא דכפורי אמר איזל אגא ואפיק מדעתיה : **ומ״ש** דעבירות שבין אדם למקום י״ה מכפר וכו׳ עד א״כ לפייסו עוד פשוט בסוף מסכת יומא (פה :) : **ומ״ש** וה״מ לחבירו אבל לרבו צריך להרבות עליו רעים עד שיתפייס כן כתבו שם הרי״ף והרא״ש וכ״כ הרמב״ם בפ״ב מה׳ תשובה ונראה שלמדו כן א מדאמרי׳ בגמ׳ (פז :) דרב אזל לפיוסי לר׳ חגיגא תליסר מעלי יומא דכיפורי ופריך והיכי עביד הכי והא״ר יוסי בר״ח כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר מג׳ פעמים ומשני רב שאני דר״ח כל המבקש ממנו מחבירו אל יבקש ממנו יותר מג׳ פעמים ומשני רב שאני וסובריס דה״ק רבו שאני שאפי׳ כמה פעמים צריך לבקש ממנו עד שיתפייס ורבי חגיגא היה רבו של רב שהיה הוא יושב בראש במקום רבי׳ הקדוש אבל רש״י פי׳ רב שאני מחמיר על עצמו היה : **ודע** דבגמרא פריך ור״ח היכי עביד הכי והאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו ומשני ר״ח חלמא חזא ליה לרב דזקפוה בדיקלא וגמירי דכל דזקפיה בדיקלא רישא הוי אמר שמע מינה בעי למיעבד רשותא ולא מיפייס כי היכי דליזל ולגמר אורייתא בבבל :

ואם מת מבית י׳ ב״א ומעמידים על קברו וכו׳ (שם.) א״ר יוסי בר חגיגא כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר מג׳ פעמים ואם מת מביא י׳ ב״א ומעמידים על קברו וכו׳ : **ומ״ש** ועושים כן כדי שיהא לב כל ישראל שלם וכו׳ ולא אדסמיך ליה ב בלחוד לפייס לכל מי שפשע כנגדו : **כתב** המרדכי במסכת יומא מנהג לבקש מחילה עי״ה כדאית׳ במדרש שוחר ישראל :

וכתב עוד תקנת קדמוניו וחרם שלא להוציא ש״ר על המתים ויש סמך לדבר בהגדה דר׳ תנחומא פ׳ ואתחנן :

ונהגו לעבול בעי״ה ואמר רב עמרם טובל אדם בשעה שביעית וכו׳ עד סוף הסימן הכל בפסקי הרא״ש וגם הכלבו כתב בשם הר״ם דטבילה של י״ה א״צ ברכה כי אינה רק בשביל טהרה וכ״כ התשב״ץ (ג) :

וכתב

בהגהת ש״ע ושאר מנהגי הכפרות מבואר בדברי האחרונים ע״ש : בתשובת הרשב״א סי׳ של״ב כתב לבטל מנהג זה משום דרכי האמורי וכ״כ בא״ח משם הרמב״ן ואין אנו חוששין לדבריהם כדי לבטל מנהג הגאונים מ״מ נראה בעיני לבטל המנהג שנהגו לקנות תרנגוליס לבנים בדמים יקרים מפני שמצאו כן במהרי״ל דבזה ודאי יש לחוש קצת לדרכי האמורי כשמחזר ושואל אחר תרנגול לבן למי ואולי אף מהרי״ל לא נטל לבן אלא כשלא הולרך לשאול אחריו כגון שמכרו לו תרנגול לבן או בקנה תרנגול לבן בין תרנגוליס וכדאיתא פ״ק דע״ג אבל לדקדק ולשאול אחריו ולקנותו בדמים יקרים נראה מדרכי האמורי וכן קבלתי מא״א מורי ז״ל : **ומה** שרגילין לזרוק את בני מעיי׳ לגג זהו כדי לרחם על העופות תשב״ץ ומהרש סימן זה יהא מסור בידך כל הימים שאתה מרחם על חבירך יש לך מרחמים ולאו דוקא חבירך אלא אפילו שאר בריות כדכתיב ורחמיו על כל מעשיו ומעשה בר׳ דהשוכר את הפועלים יוכיח ומה שזורקין הבני מעיים בדוקא הטעם מפני שנהגו מן הגזל מהר״ם לורי״א ומרדכי סוף יומא השיב על ראיה זו וז״ל ואין כל כך ראייה דשמא העורבים לקחוהו בבית ישראל ולא על הגגות ע״כ והא דנקט המרדכי עורבים משום דבפרק ג״ה גרסינן חזא להנהו עורבי דקא שדו כבדא וכולייתא וכו׳ ולענין בשר שנתעלם מן העין איתמ׳ התם ולי ירא׳ דאי אפשר לומר דלקחוהו מן הבית שא״כ אעפ״י דהיתירא שכיח השתא טפי מ״מ אינו אלא כמו רובא דהיתירא ומיעוטא דאיסורא וכל שנעלו מן הבית הוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אלא בע״כ דמן הגג נטלו העורבים דמצאו העורב בפריש ומרובא קא פריש ולכך קאמר דהיתירא שכיח השתא טפי ורובא הוי דהתירא כ״ל :

תרו ויתן כל אדם אל לבו בעי״כ לפייס וכו׳ כ״כ הרא״ש בפ׳ יה״כ והביא ראיה לדבריו ורצונו לומר שאל יאמר היום או למחר אפייסנו אלא בערב יום הכפורים יפייסנו ולא יעבור משא״כ בשאר ימות השנה שאף על פי שראוי לכל אדם לפייס תכף למי שפשע כנגדו מ״מ יכול הוא להניח הענין ליום אח׳ : **ומ״ש** וצריך לילך לו כו׳ פשוט שם במעשים שאירעו וכן כתוב לך והתרפס ורהב רעיך אלמא דצריך לילך לו והא דג׳ שורות דג׳ בני אדם מימרא דרב חסדא שם . ומשמע לשם ממימרא דרבי יוסי בר חגיגא דצריך לפייסנו בכל פעם במין ריצוי אחר כדכתיב אנא שא נא ועתה שא נא וכ״כ במהרי״ל דבשאל מיני רצויים ירצנו אלא שהרי״ף והרמב״ם והסמ״ג והרא״ש לא הביאו זה בחיבוריה׳ : **ומ״ש** וה״מ לחבירו כ״כ הרי״ף והרא״ש לשם וכ״כ הרמב״ם והסמ״ג בהלכות תשובה וטעמם משום דגרסי׳ אמאי דפריך התם אדב שהיה מבקש מחילה מרבי חגיגא י״ג עי״ה ולא מיפיים והיכי עביד הכי והאמר רבי יוסי בר חגיגא כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים ומשני רבו שאני ודלא כגירסת רש״י רב שאני ופי׳ רב שאני מחמיר על עצמו היה ומשמע לגרסתם דבחברו אסור לפייסו יותר מג׳ פעמים וכדמשמע מליסגא דקאמרי׳ היכי עביד הכי אלא מגיהו והולך לו וכ״כ להדיא בחבוריהם ואם כן איכא למידק אדברי רבינו שתופס שיעתם וכתב כאן א״ל לפייסו עוד דמשמע שאם רצה לפייסו עוד הרשות בידו וצריך לומר לדעת רבינו דמאי דקאמר היכי עביד הכי היינו משום דקס״ד דתלמודא דחברו היה ומדינא עביד רב הכי ולהכי פריך דמדינא ודאי אין צריך לבקש מחבירו יותר מג׳ פעמים ומשני רבו שאני דמדינא עד שיפיים את רבו ואפילו אלף פעמים אבל לפנים משורת הדין אפילו בחבירו יכול הוא לפייסו ואפילו אלף פעמים והכי מסתבר׳ אם אין שם בזיון תורה כר׳ יוסי דאמר אל יבקש יותר היינו לומר דמן הדין אין לבקש יותר ואינו מדבר בלפנים משורת הדין כנ״ל דעת רבינו וכן עיקר ודע דבגמרא פריך ור׳ חגיגא היכי עביד הכי להיות אכזרי מלמחול ופריק אלמא חזא ליה לרב דזקפו בדיקל׳ כו׳ משמע דכל היכא שהמוחל אינו עושה כן לאכזריות אלא לשום טעם כגון שיש לו ריוח בזה יכול לעשות כן ובהגהת ש״ע כתוב שיכול שלא יאמחול כשמכוין לטובת המבקש מחילה נראה שהיה מפרש ההוא עובדא דקאמר התם ר׳ חגיגא אמר ש״מ בעי למיעבד רשותא פי׳ ויטילו עליו ארכי לבור ולא אפיים כי היכי דליזל וליגמור אורייתא בבבל ולא יתבטל מד״ת דלפי פי׳ זה עשה כן ר׳ חגיגא לטובתו של רב ומשמע אבל לטובת המוחל עצמו אינו יכול לעשות כן ואינו יודע היכן אלא פי׳ זה כי רש״י פי׳ בהפך וכסבר׳ הראשונה : **מצאתי** המבקש מחילה שפשע כנגדו וצריך לפרש בשעת המחילה אותה פשיעה דרשות מהר״ם וכן עיקר דלמאי דכתבינן לקמן בסימן תר״ז דצריך לפרש החטא בדידוי לפני המקום ה״ה נמי בדידוי לפני חבירו דבהא אין לחלק בין עבירות שבינו לבין המקום לבינו ובין חבירו ובירושלמי דיומא דאמר הדין דחטא על חבריה צריך למימר ליה סרחית עלך ואין קבליה הא טבות ואין לא מייתי בני נש ומפיים ליה קדמיהון כו׳ לאו דוקא דאמר בשתים סרחית עלך אלא צריך לפרש אותה פשיעה כדפי׳ ודע דבספר עין יעקב דקדק מלשון הירושלמי הנז׳ שהחוטא ילך לכתחלה מעצמו לבקש מחילה ואי לא קבלו אז יביא עמו אנשים וחוזר לבקש ממנו בפניהם דלאו כמו שנוהגין מקצת בני אדם לשלוח תחלה אמצעי שיראה העולב לקבל פיוס העולב : **ומ״ש** ואם מת כו׳ שם מימרא דר״י בר חגיגא ומשמע דבאינו מת אין צריך שורה של עשרה בני אדם וכן מבואר בשאר מחברים אלא שבמרדכי כתב דכשהולך לפייסו בשלשה שורות של שלשה בני אדם ולא מיפיים אותה בתנחומא אמר רב שמואל יביא עשרה בני אדם ויעשה שורה אחת ואומר להם אמר רב יוסף הדא דאתמר שצריך למחול באדם שלא הוציא עליו שם רע אבל בהוציא עליו שם רע אין לו לבקש מחילה עולמית ע״כ . וגראה דמה שכתב אין לו מחילה עולמית הוי כמו טעם לומר שאין המוחל נקרא אכזרי בשביל זה דמאחר שהשם רע יזיק לו ולדורותיו ואף אם אחד מהם מוחל האחר אינו מוחל וא״כ אין לו מחילה עולמית הלכך גם אותו שהוציא עליו שם רע אינו נקרא אכזרי אם אינו מוחל לו שהרי השם רע פוגע בכבוד דורותיו עד עולם וזהו עלבון גדול שאין ראוי לשום אחד מהם למחול על זה אבל מ״מ כל אחד מהם יש לו לבקש מחילה אפי׳ הוציא עליו שם רע שמא ימחול לו ומטעם זה אם מת צריך להביא עשרה בני אדם כו׳ דאלא המבייש לא נשתנה דין בקשת המחילה אלא שם רע כל עיקר כי אם אלא המתבייש נשתנה הדין כדלעיל : **ואמר** רב עמרם טובל אדם בשעה שביעית ומתפלל לתפלת המנחה דמאחר דאלף רצונו לומר דאף על פי דעיקר הטבילה משום יה״כ היא באה מכל מקום יקדימה דתקנו

דרכי משה

סי׳ תקפ״א מנהג לילך על בית הקברות בעי״כ ובער״ה ובקצת דקהילות נוהגין להרבות בצדקות באותן הימים ומנהג יפה הוא : (ה) אמנם המנהג הפשוט בכל מדינות אלו לעשותו : תרו (א) כ׳ הרמב״ם פ״ג מהל׳ שגגות אין י״ה ולא חטאת ולא עשם מכפרים אלא על השבים המאמינים בכפרתן אבל המבעט בהן אין מכפר בו כיצד היה מבעט והביא חטאתו או אשמו והוא אומר או מחשב בלבו שאין אלו מכפר אע״פ שקרבו כמצותם לא נתכפר לו וכן המבעט בי״כ אין י״כ מכפר לו עכ״ל : (ב) במרדכי דיומא ע״ב ואם הלך לרצותו ולא קיבל עליו מה יעשה א״ר יוסי בן דורמסקית סימן זה יהא בידך כשאתה מרחם על חבירך יש לך מרחמים ואם אינך מרחם על חבירך אין מרחמים עליך ומה יעשה אמר שמואל יביא י׳ ב״א ויעשה שורה ויאמר להם קטטה היה לי ביני ובין חבירי והלכתי לרצותו ולא קיבל והקב״ה רואה שמשפיל עצמו ומוחל לו וכ״כ מהרי״ל דלאחר שהלך ג״פ ולא נתפיים עושה שורה זו וכתב עוד המרדכי הדא דתימא בשאר עבירות אבל המוציא ש״ר על חבירו אין לו מחילה עולמית עכ״ל וכ״כ הסמ״ג והג״מ פ״ב דהלכות תשובה וכ״כ מהרי״ו דא״צ למחול לו אם הוציא עליו שם רע אבל בשאר דברים לא יהא המוחל אכזרי וע׳ בח״מ סי׳ תכ״ב : (ג) וכן נוהגין ומאחר שטעם הטבילה זו משום קרי פשיטא שאין צריך לטבול

פרישה

סי׳ תרו (א) **וצריך** לילך לו כו׳ אלו : (ב) **ועושין** כן כדי זה קאי אמ״ש ברוש הסי׳ ויתן כל אדם אל לבו בעי״כ לפייס כו׳ ע״ז כתב שעושין כן כדי שיהיה לב

דרישה

סי׳ תרו (א) **אף** ישראל יחיפי רגל כו׳ אע״פ שאינם יחפים לגמרי שהרי מותר **להם** להלוך באנפלאות מוץ משל עור אפשר שר״ל שהם יחיפים ומופשטים מהגשמות כמלאך שהרי הפשיטו מגעליהם שבא מהבהמות . ע״ש שאינם רוצים לדבק עוד בבהמותן ואסרו דוקא מנעלים לפי שעליהם עומד כל הגוף וע״ד של נעלך מעל רגליך וכן אין להם קפלות ג״כ ומ״ש משוטטים אנה ואנה לילך אמר לרבינם אלא עומדים מוכנים ומזומנים לעשות רצון קונם כמו מלאכים העומדים תמיד על משמרת׳ : (ב) **ונוהגין** לעבול כו׳ כתב הרשב״ץ בער״ה ובעי״כ בשהוא בעל בית אם רגיל לשפוך על

חדושי הגהות

תרו א ול״נ דאפשר שלמדו מדקאמר המבקש מטו מחבירו אל יבקש יותר מג״פ משמע דוקא מחבירו אבל רבו אין לו שיעור אלא עד דמיפיים **וניחא אף לפירש״י** (מהרל״ח) : ב ר״ל דהא מדינא בעי למיעבד הכי דמתניתין היא דעבירות שב״א לחבירו אין יו״כ מכפר עד שיפייסנו אלא קאי כו׳ (מהרל״ח) : בגמרא

דתקנו חז"ל להתודות במנחה קודם שיאכל ושתה שמא תטרף דעתו בסעודה. מ"כ וידוי זה הוא במקום הוידוי שיש לו להתודות ביה"כ וע"כ בענין שהתפלה עם הוידוי יהיה בטהרה ובנקיות כמו ביה"כ עצמו: ומ"ש ואמר רב סעדיה בעלייתו מלטבול מברך על הטבילה ובתב א"א הרא"ש ז"ל ואין דבריו נראין בזה שלא מצינו בתלמוד רמז לטבילה זו ואינה לא יסוד נביאים ולא מנהג נביאים ולא עדיפא מערבה דאמרי (סוכה מד:) חביט חביט ולא בריך משום שאינה אלא מנהג נביאים (ג) ואי משום דרבי יצחק דאמר (ר"ה טז) חייב אדם לטהר עצמו ברגל היינו לטהר עצמו מכל הטומאות ואף מטומאת מת ולהזות עליו ג' וז' והאידנא אין לנו טהרה וכיון שאין בעלי קריין טובלין כל השנה אין חובה לטבילה זו ואין לברך אלא שנהגו העולם לטהר עצמם מקרי בי"ה וסמכו' על מדרש של פירקי ר"א שנקיים כמלאכי השרת בי"ה:

תרז וצריך להתוודות במנחה קודם סעודה המפסקת כדתניא מצות וידוי יה"כ עם חשיכה אבל אמרו חכמים מתוודה קודם אכילה שמא תטרוף דעתו עליו מחמת הסעודה שלא יוכל להתוודות אח"כ והיכן אומרה יחיד אומרה אחר תפלתו אחר שגמר קודם שעקר רגליו וש"צ אומרה בי"ה בתוך התפלה: ועיקר הוידוי הוא אבל אנחנו חטאנו אלא שנהגו לומר גם שאר דברים כגון מה נאמר לפניך ואתה יודע רזי עולם ועל חטא ועל חטאים ואלהי עד שלא נוצרתי (א) ובאשבנז נוהגין לומר על חטא על סדר אלפא ביתא ומפרטין בו החטאים וכ"כ ר"ע וכ"כ הרמב"ם ז"ל והר"י כתב שצריך לפרט (ב) החטא ובספרד אין נוהגין לאומרו וכן נראה ב שא"צ לפרט החטא שר"ע אומר שא"צ לפרט החטא והלכתא

וכתב עוד בשמו שיכול ללקות ולטבול בעי"ה מתי שיעלה רק שיהיה קודם לשפוך על ראשו ועל גופו ט' קבין מים חמין שהם רי"ו בילים במקום טבילה כי אותה טבילה איננה כי אם בשביל הנה ולא בשביל חובה:

כתב התשב"ץ בער"ה ועי"ה וכשהוא בעל ברית אז רגיל

כתב עוד בתשב"ץ הלכה למעשה על כשחל יום ג' מסתימת הגולל בערב י"כ ונלטווה לרחוץ אבל לא ללבוש לבני' ודוקא ביום ג' מותר פחות מכאן לא ע"כ: וכתב ב"י וז"ל ואיני יודע טעם היתר לרחוץ בעי"כ עכ"ל ותימה בעיני דמאי קא קשיא ליה הלא קי"ל דר"ה ויה"כ כרגלים ואפילו שעה אחת לפני יה"כ מבטל ממנו גזירת ז' ואף על גב דלא אמרינן מקלת יום ככולו לענין שיהא מותר לרחוץ ביום אלא בערב כדאמר רב הונא בריה דר' יהושע בן לוי פ' אלו מגלחין הכל מודים שאם חל ג' שלו להיות ערב הרגל שאסור ברחיצה עד הערב אלא פי' ר"י התם דאין פי' עד הערב עד הלילה אלא פירושו מבעי"ט והיינו סמוך לחשיכה מבע"י דלא כפירש"י וכך המנהג ואי קשיא איפכא קשיא למה פסק דוקא ביום ג' אי משום דאמר רב הונא שאם חל ג' כו' הלא כתוב בהגה' סמ"ק ובשאר מפרשים דהיינו דוקא לרבנן ואבא שאול אבל למאי דקי"ל אפילו שעה אחת קודם הרגל מבטל גזירות ז' כך לנו יום א' או שעה אחת כמו ג' לרבנן דלדידן אין חילוק בין יום א' לו' ימים ואי תוך ג' אסור לאחר ג' נמי אסור ועוד קשיא מאי איריא ערב יום כפור כל ערב י"ט נמי שרי דהא כל רחיצה דבערב י"ט של מצוה היא ואפשר דס"ל דלענין מעשה אין להתיר אלא סמוך לחשיכה ממש וכיון דבערב י"כ אי אפשר לגמרא התיר לרחוץ בעוד היום גדול אפי' קודם מנחה וכי היכי דיש גאונים נהגו להקל בערב הרגל לרחוץ בבקר אף על פי שמחמירין כל השנה כמ"ש בהגהת מיימונית פ"י כך פסק בתשב"ץ להקל בערב יה"כ יותר משאר ערב הרגל: ומ"ש דוקא ביום ג' נראה דדקדק כך מדאמר רב הונא שאם חל ג' שלו ולא קאמר בסתם שאם חל א' מימי אבלות ואלינא דהלכתא אלא ודאי דווקא ביום ג' שריון הרחיצה בערב סמוך לחשיכה אבל פחות מכאן לא שריון לרחוץ אלא בלילה ממש זו היא דעת התשב"ץ ואינו עיקר דאין חלוק בין תוך ג' לאחר ג' לעולם שרי לרחוץ וכן פסק מהר"ל הלכה למעשה עיין בהלכות שמחות שלו. ועיין עוד לעיל בסימן תקמ"ח ובזיורה דעה סימן שע"ט:

תרז וצריך להתוודות במנחה וכו' לשון הרמב"ם פ"ב מה' תשובה שמא יחנק בסעודה נראה שכך היה גורס בברייתא והר"י כתב שצריך לפרט החטא ובמקלת ספרי רבינו כתוב והר"י כתב שאין צריך לפרט החטא והוא הנכון וכ"כ מהר"ם לורי"א שנוסחא זו עיקר וק"ל:

ומ"ש וכן נראה שאין צריך לפרט החטא שר"ע אומר שאין צריך לפרט החטא והילכתא כדבריו שם וצריך לפרט החטא שנאמר אבא חטא העם ונומר דברי ר"י בן בבא ר"ע אומר אשרי נשוי פשע וגו' אלא מהו שאמר משה ויעשו להם אלהי זהב כדר' יגאי וכו' וס"ל לרבינו הלכה כר"ע מחבירו אבל הרמב"ם שם ובסמ"ג פסקו כר"י בן בבא ונראה דטעמו משום דהתם תניא עבירות שהתודה ביה"כ זה לא יתודה עליהן ביה"כ אחר כו' ראב"י אומר כ"ש שהוא משובח שנא' כי פשעי אני אדע מבואר מדברי שניהם דצריך לפרט החטא ואין הלכה כר"ע מחבירו ועוד דמשנת ראב"י קב ונקי ומשום הכי יראה לי דגם הרי"ף והרא"ש שהביאו מחלוקת ר"י בן בבא ור"ע בסתם כך דעתם דהלכה כר"י בן בבא ולא הוצרכו לפרש זה דמאחר שהביאו מחלוקת זו דת"ק ורא"י מוכח מיניהו דצריך לפרט החטא כדפי' והרמב"ם בשיטת הרי"ף רבו אמרה כדרכו ג"ל. וגמרא שם רב רמי כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתיב מכסה פשעיו לא יצליח ל"ק הא בחטא מפורש הא בחטא שאינו מפורש ר"נ אמר כאן בעבדו שבין אדם למקום כאן ומתפלל מנחה ואמר רב סעדיה בעלייתו מלטבול מברך על הטבילה וכתב א"א הרא"ש ז"ל ואין דבריו נראין בזה שלא מצינו בתלמוד רמז לטבילה זו ואינה לא יסוד נביאים ולא מנהג נביאים ולא עדיפא מערבה דאמרי (סוכה מד:) חביט חביט ולא בריך משום שאינה אלא מנהג נביאים (ג) ואי משום דרבי יצחק דאמר (ר"ה טז) חייב אדם לטהר עצמו ברגל היינו לטהר עצמו מכל הטומאות ואף מטומאת מת ולהזות עליו ג' וז' והאידנא אין לנו טהרה וכיון שאין בעלי קריין טובלין כל השנה אין חובה לטבילה זו ואין לברך אלא שנהגו העולם לטהר עצמם מקרי בי"ה וסמכו' על מדרש של פירקי ר"א שנקיים כמלאכי השרת בי"ה:

תרז וצריך להתוודות במנחה קודם סעודה המפסקת כדתניא מצות וידוי יה"כ עם חשיכה אבל אמרו חכמים מתוודה קודם אכילה שמא תטרוף דעתו עליו מחמת הסעודה שלא יוכל להתוודות אח"כ והיכן אומרה יחיד אומרה אחר תפלתו אחר שגמר קודם שעקר רגליו וש"צ אומרה בי"ה בתוך התפלה: ועיקר הוידוי הוא אבל אנחנו חטאנו אלא שנהגו לומר גם שאר דברים כגון מה נאמר לפניך ואתה יודע רזי עולם ועל חטא ועל חטאים ואלהי עד שלא נוצרתי (א) ובאשבנז נוהגין לומר על חטא על סדר אלפא ביתא ומפרטין בו החטאים וכ"כ ר"ע וכ"כ הרמב"ם וכ"כ ר"ע וכ"כ הרמב"ם ז"ל והר"י כתב שצריך לפרט (ב) החטא ובספרד אין נוהגין לאומרו וכן נראה ב שא"צ לפרט החטא שר"ע אומר שא"צ לפרט החטא

והלכתא

שמא תטרף דעתו בסעודה וימנענו שכרותו מן הוידוי ולפיכך החמירו עליו להתוודות קודם אכילה ואע"פ שהתוודה קודם אכילה חוזר ומתוודה בזמנה עם חשיכה סמוך ליום עצמו שמא אירע דבר קלקלה של חטא בסעודה אבל וידוי של ערבית שהוא וידוי של י"ה עצמו לא קתני דודאי מתוודה הוא בי"ה אלא קתני אע"פ שהתודה ערבית מתוודה שחרית וכל היום שמא אירע לו דבר עבירה כל היום די"ה בסופו עם חשיכה מכפר והכיא ראיה לדבריו מדתניא בתוספתא מצות וידוי עי"ה עם חשיכה ואע"פ שהתוודה קודם שיאכל ושתה צריך שיתוודה לאחר אכילה ושתיה שמא אירע דבר קלקלה בסעודה ואע"פ שהתוודה לאחר שאכל ושתה צריך שיתוודה ערבית ואע"פ שהתוודה ערבית שיתוודה שחרית ע"כ והעולם לא נהגו כדברי הרמב"ן:

והיכן אומרה יחיד אומרה אחר תפלתו וש"ץ אומרה בתחנה בפרק בתרא דיומא (סז) ובי"ה עצמו קאמר דהיכן אומר הוידוי ונראה שדייק רבינו לכתוב וש"ץ אומרה בי"ה בתוך התפלה וביחיד אומרה אחר תפלתו לא כתב בי"ה אלא משום דבש"ץ יש חילוק בין עי"ה לי"ה דבעי"ה אינו אומר הוידוי בתוך התפלה ובי"ה אומרו בתוך התפלה אבל ביחיד י"ה ועי"כ שויס הס דלעולם אינו אומרה אלא אחר תפלתו:

ועיקר הוידוי הוא אבל אנחנו חטאנו אם אותה אמר רב אתה יודע רזי עולם וכו' אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דלא אמר אבל אנחנו חטאנו אבל אמר אבל אנחנו חטאנו הו לא צריך:

ובסימן תרכ"א כתב רבינו ענין הוידוי וסדרו: **ובאשבנז** נוהגין לומר על חטא על סדר אלפא ביתא ומפרטין בו החטאים וכ"כ ר"ע וכ"כ הרמב"ם והר"י כתב שצריך לפרט החטא פירוש וכ"כ ר"ע על חטא על סדר אלפא ביתא וכ"כ ג"כ הרמב"ם בסידור תפלותיו בסוף ספר אהבה: והר"י אע"פ שלא כתב בפירוש סדר זה דעל חטא מ"מ גם הוא כתב שצריך לפרט החטא: **ומ"ש** וכן נראה שאין צריך לפרט החטא אומר שא"צ לפרט החטא והלכתא כדבריו בפרק בתרא דיומא (פז:) איפליגו ר"י בן בבא ור"ע במלתא דמשמע ודאי דקי"ל כר"ע דהא הלכה כרבי עקיבא מחבירו אלא שהרמב"ם בפ"ב מהל' תשובה פסק כר"י בן בבא ונראה שטעמו משום דבברייתא הכי איתא צריך לפרט החטא שנאמר אבא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב ד"ר יהודה בן בבא ר"ע אומר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה אלא מהו שאמר משה ויעשו להם אלהי זהב כדרבי יגאי דא"ר יגאי אמר משה לפני הקב"ה כסף וזהב שהרבית לבני ישראל עד שאמרו

די

דרכי משה

לטבול רק פ"א וכ"כ מהרי"ו בדרשה (שאותן שטובלין ג"פ ואומרים וידוי מנהג שטות הוא דלא כמהרי"ל שכתב דיש לטבול ג"פ וכתב דל"מ הטלת ט' קבין מים על ראשו דהטעם בזה משום דהוי כגר המתגייר וצריך טבילה) וכתב עוד דאם טעמא משום קרי אשה ששמשה תוך ג' לי"כ צריכה לכבד ביתה ואם לאו לא מהני טבילה שתפלוט ש"ז ואם הוא סמוך לוסתה לא תכבד ביתה ולא תטבול שלא תשחית זרעה ועיין מ"ש לעיל סימן תקפ"א וכתב עוד מהרי"ל דאע"פ שטבל בער"ה ויודע שלא ראה קרי אפ"ה יטבול בעי"כ משום תשובה כגר המתגייר: (ד) ובמהרי"ל ה' שמחות הנפטר בין ר"ה וי"כ הורה מהרי"ו סג"ל לאבל לרחוץ ולטבול בעי"כ דאותו יום מבטל ז' עכ"ל ואף ע"ג דעכשיו נהגו שלא לרחוץ כל ל' טבילת מצוה שרי:

תרז (א) (וכתב מהרי"ל ואחר סיום תפלתו יאמר אלהי נצור כשאר ימות השנה):

והמנהג

פרישה

לב כו'. ושאר דיינים שכתב רבינו לפייסו בג' בני אדם ג"פ וכן מחילה קאי דוקא אע"כ כן מוכח בהא"ם דף כ"ט ע"ב ועיין בפ' י"ם דף פ"ו ע"ב:

(ג) **ואי** משום דרבי יצחק דאמר חייב פי' ומדנקט חייב לכבי ס"ל מברך על הטבילה דאף שבשאר ימות הסגה אין בעלי קריין טובלין מ"מ בהגל חייב לטהר אינו דאייס לטהר מכל הטומאות ר"ל אינו בכלל חיוב אלא כשיכול להטהר מכל הטומאות אשר בכללם הוא טומאת מת הלריכה הוצאת ג' וז' וזהו ק"ל בזמן הזה כדמסיק והאידנא אין לנו טהרה ור"ל אין לנו אפר פרה להזות בו טמאי מת וגם דאין הזאה מועלת כיון שאנו על ארץ טמאה נמצא אף שבעל קרי בזמן הזה יטבול עצמו לא נטהר עדיין מטומאתו דכל אדם בחזקת טמא מת ואינו יכול לקיים חיוב דטהרת הרגל. נמצא מ"ש רבינו ואף מטומאת מת חזר ופירש דבריו מה שרומז תחלה במכל הטומאות אבל אין לפרש דקאמר ואף דאפילו מטומאת מת שאינו בא מקלות דאם חייב לטהר דז"א דאם כ"כ לא מסני מידי אלא במ"ש תחלה היינו לטהר עצמו מכל הטומאות ור"ל הסיוב אינו אלא מטהרת טבילה אלא מטהרה אחרינא דהיינו לטהר עצמו מכל הטומאות דייק וכתב אבל ר"ל אפילו מטומאת מת וזו כללא דמילתא שמעתי מפרש דברי דמה שאמר לטהר מכל הטומאות ר"ל אף מטומאת מת ואותה טהרה לריכה הויים ג' וז' וע"ז קאמר חייב לטהר והאידנא אין לנו טהרה פי' טהרה מטומאת מת אין לנו שהרי אין לנו הזאה גם כיון שאנחנו בארץ הטמאה הוי כטובל ושרץ ביום אבל ק"ל לכך קאמר ואף מטומאת מת משום דזיב וקרי בחיים מקלות דאם מטמ"כ בטומאת מת מה"ה נימא טפי למתפלל בטומאת מת ומטומאה ממתה קרי. דא"כ ריפא דמילתא דכתב הייני לטהר עצמו מכל טומאות אלא ור"ל הסיוב אינו אלא מטהרת טבילה אלא מטהרה אחרינא דהיינו לטהר עצמו מכל הטומאות דייק וכתב אבל ר"ל אפילו מטומאת מת וזו כללא דמילתא שמעתי מפרש דברי דמה שאמר לטהר מכל הטומאות ר"ל אף מטומאת מת ואותה טהרה לריכה הויים ג' וז' וע"ז קאמר חייב לטהר והאידנא אין לנו טהרה פי' טהרה מטומאת מת אין לנו שהרי אין לנו הזאה גם כיון שאנחנו בארץ הטמאה הוי כטובל ושרץ ביום אבל ק"ל לכך קאמר ואף מטומאת מת משום דזיב וקרי בחיים מקלות דאם מטמ"כ בטומאת מת מה"ה נימא טפי למתפלל בטומאת מת ומטומאה ממתה קרי. דא"כ ריפא דמילתא דכתב הייני לטהר עצמו מכל הטומאות

ההלכתא כדבריו וצריך להתוודות מעומד ואפילו כי שמע ליה מש"צ והוא התוודה כבר צריך לעמוד : ועונות שהתוודה עליהם ביום הכפורים שעבר ולא שנה עליהם כתב הרי"ץ גיאת ד שאין להתוודות עליהם אלא אם גנב או גזל והתוודה עליהם בשנה שעבר יאמר במקום גנבתי גזלתי בדרכי שהוא דרך כלל ובן בכל הפרטים יש לשנות בענין זה כשיצטרך . והני מילי כשמתפלל בינו לבין עצמו אבל כשאומר עם הצבור אין לחוש שא"א שלא יהא אחד מן הציבור שגנב או גזל : (ה) וא"א ז"ל כתב שיכול להתוודות עליהם אע"פ שלא שנה בהם ובחתימת הוידוי (ג) כתב רב עמרם החותם ברוך אתה ה' האל הסולחן טועה (ג) ולפי' רש"י יכול לחתום שהוא נורס בכל מקום שזקוק לשבע אם בא לחתום חותם וכיון שחכמים אמרו שיכול לחתום א"כ כך הלכה . ובכל סדורי אשכנז יש בהם ר"ת ובספרד אין חותמין ומוטב שלא לחתום

כאן בעבירות שבין אדם לחבירו ופי' הב"י דע"כ דרב דלא כר"ע דלר"ע אפי' מפורסם כעון העגל נמי לא יפרט ולא נהירא שהרי מבואר בפירש"י דאין לדמות מחלוקת רב ור"כ למחלוקת ר"י בן בבא ור"ע דרב אמר לך אבא דאמרי אפי' לר' עקיבא דע"כ לא אמר ר' עקיבא דא"ל לפרט אפי' במפורסם כעון העגל אלא כשהוא שומד בוידוי לפני המקום ב"ה דצריך למעט כח החטא כל מאי דאפשר ולכך קאמר כרבי יוסי אמי שמשה לא הזכיר עון העגל אלא כדי למעטו ולומר אפ"ה גרמת וכו' אבל ודאי טוב לו בחטא מפורסם שיודה ברבים ויתביש ולא יכפור בו ובאמינו מפורסם לא יגלה חטאו לבני אדם וכבוד הבש הוא שכל מי שחוטא בפרהסיא אז מודיע לרבים שחטא כך וכך מעוט כבוד שמים הוא אבל בעמדו בתפלה ומתודה אין לפרט בין במפורסם ובין באינו מפורסם ולר"י בן בבא הסברא להפך דבין במפורסם ובין באינו מפורסם יפרט החטא בוידויו כדי שימחול לו המקום ב"ה בוידויו עליהם כדכתיב ומודה ועוזב ירוחם ורב נחמן נמי ס"ק דע"כ לא קאמר ר"י בן בבא דצריך לפרט אף בעבירות שבינו למקום כעון העגל אלא דוקא בוידויו אבל בגלות לרבים מעוט כבוד שמים הוא אבל בעבירות שבינו לחבירו יגלה לרבים שיבקשו ממנו שימחול לו דב. היכי שצריך להתודות עליהם בוידויו בתפלתו לפני המקום ב"ה ה"ה בוידויו לפני חבירו כשמבקש ממנו מחילה ור"ע ס"ל דאין לפרט שום חטא בוידויו מטעם נתבאר ובגלות לרבים יש חלוק בין עבירות שבינו למקום לעבירות שבין אדם לחבירו ועפ"ז יתיישב מפני מה הביאו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והסמ"ג דברי ר"נ ולא הביאו דברי רב והראב"ד הרגיש בזה בהשגותיו וכתב וכן בעבירות מפורסמות כו' אלא נראה דטעמם דע"כ ר"י בן בבא דהילכתא כוותיה לא ס"ל כרב דאי הוה ס"ל כרב דמחלק בין מפורסם לאינו מפורסם א"כ הו"ל לר"י בן בבא להביא ראייה לדבריו מקרא דמכסה פשעיו לא יצליח כמו שר"ע הביא ראייה לדבריו מקרא דאשרי נשוי פשע ותו דהאי קרא דמכסה פשעיו ליכא למידחייה כדדחיקן לקרא דאבא חטא וגו' לבדרכי יגאי אלא ודאי דס"ל כר"נ דמכסה פשעיו מדבר בעבירות שבינו לחבירו אבל שבינו למקום אין לגלות וע"כ הביא מקרא דאבא חטא דאפי' שבינו למקום נמי והיינו בוידויו בשעת התפלה . ועוד דלר"נ אתיא פלוגתייהו שפיר דלכ"ע המקרא דמכסה פשעיו מדבר בעבירות שבינו לחבירו ולא פליגי אלא במקרא דאשרי נשוי פשע דמדבר בעבירות שבינו למקום דלר"י בן בבא דוקא שלא בשעת וידויו אבל בשעת וידויו צריך לפרט כדכתיב ויעשו להם אלהי זהב ולר"ע אין חלוק דלעולם א"צ לפרט וכדרבי יגאי אבל אליבא דרב לא אתי שפיר פלוגתייהו דהא רב מפרש המקרא דאשרי נשוי פשע בחטא שאינו מפורסם ור"ע מוקי לה אפי' בחטא מפורסם ולשעת התפילה בוידויו הלכך סבירא להו דהעיקר כדברי ר"נ ולא לגו מזה דכל הגאונים בסקו כר"י בן בבא דצריך לפרט החטא וכ"פ המרדכי והכי נקטינן ולא כרבינו והב"י שפסקו כר"ע כמ"ש בש"ע ובו"ק . גם מ"ש הב"י דר"ע מודה היכא דמפרט בלשון והתריך על זה אינו נכון לפי ע"ד : **ועונות** שהתודה עליהם ביה"כ שעבר ולא שנה עליהם כתב הרי"ץ גיאות שאין להתודות עליהן וכו' טעמו שפסק כת"ק דראב"י שסובר כן ודעתו דאע"ג דמשנת ראב"י קב ונקי הכא כיון שראב"י אינו אומר אלא שהוא משובח דכתיב כי פשעי אני אדע אבל אינו בחיוב להתודות עליהן ות"ק סובר דאיסורא אי משום ככלב שב על קיאו הדעת מכרעת שלא להתודות עליהן : **ומ"ש** שהרא"ש כתב שיכול להתודות עליהן ולא ידעתי היכן כתב כן דמה שהביא בשתים הברייתא אינו מכריע שסובר כך גם אין רבינו רגיל לכתוב על שם אביו שכתב כן אם לא פסק כן בפירוש ועוד שגם כן הו"ל לומר שהרי"ף כתב כן שהרי שניהם הביאו הברייתא בשתים : **ולפירש"י** יכול לחתום שהוא גורס וחכ"א בכ"מ שזקוק לשבע אם בא לחתום חותם וכו' פי' דלפי גירסא זו בכל התפלות בי"כ אפי' אינו של נעילה חותמין בוידוי וממילא נמי בתפלת מנחה דערב י"כ נמי דמאי שבא בוידוי זה מאחריהם שמ"ש כל מקום שזקוק לשבע אינו אלא לאפוקי כשמתודה בלא תפלה כערבית שאומר הש"ל בוידוי בלא תפלה או אפילו בשאר תפלות כשאומר הוידוי עם הש"ל שזה אינו רשאי לחתום אבל כשמתודה סמוך לתפלתו אין חלוק בין מתפלל ז' למתפלל י"ח דמנחה וכן פי' כ"י וע"ל בסי' תרכ"ב :

ולענין

ולרש"י שכתב ששמע דכ"מ שזקוק לשבע אף בשאר תפלה אם רצה לחתום בוידוי חותם ומשמע דה"ה לתפלת מנחת עי"כ שאם רצה לחתום בוידוי שאחריה חותם שמה שאמרו חכמים כ"מ שזקוק לשבע לאו לאפוקי מקום שזקוק לי"ח אלא לאפוקי **וידוי שאינו סמוך לתפלה שאינו רשאי לחתום בו** אבל כל שסמוך לתפלה אין שהוא סמוך לשבע ברכות אין שהוא סמוך לי"ח אם רצה לחתום חותם ומנהג העולם שלא לחתום בוידוי שבמנחת עיה"כ :

ולענין

דרכי משה

(ב) **והמנהג** לפרש החטא על סדר האל"ף בית וכ"כ המרדכי וצ"ל דבהא אפי' ר"ע מודה דשרי אע"ג דאסיקנן לה בקו"ר מאחר שבל אדם מתודה בשווה ונוסח תפלת הוא מגיד שפיר מקרי כסוי חטאה דלא ידעינן ביה מי הוא החוטא באמת אלא דס"ל לרי"ף ולרא"ש דאפי' הא לא צריך אבל פשיטא דאין איסור בדבר ונהגו שאם ש"צ אומר על חטא ועל חטאים כו' דלא כספר הכלבו דכתב דש"צ אל יפרוש החטאים דאיך ישיל חטא פרטי על הציבור בכלל אלא אומר חטאנו העוינו הרשענו כו' ולפי מ"ש הסדר ע"ח שאנו אומרים לא מיקרי פרטי החטא ממש שהרי כל אדם אומרו בשווה א"כ אף ש"צ יכול לאומרה כתב מהרא"י בפסקיו סימן קי"ח נוסח ע"ח שאנחנו חייבין עליהם עולה וע"ח שח"ע חטאת וע"ח שח"ע קרבן עולה ויורד וע"ח שח"ע אשם ודאי ותלוי וכן הם בויקרא ושוב אומר העונשין על המזיד וזה סדרן מכות מרדות סלקות מ' מיתה בידי שמים כרת ועיירי ר' מיתות בית דין התומר

חומר

תרישה

סי' תרז (א) **וא"א** ז"ל כתב שיכול להתודות כו' כראב"י משום שנאמר כי פשעי אני אדע ומטמתי נגדי תמיד . ורי"ץ גיאות ס"ל כת"ק דס"ל דסוי בכלב שב על קיאו ולאבי"ס ס"ל דלא הו"ל ככלב שב על קיאו בענין ונכ :

(ב) **כתב** רב עמרם הסותם בא"י כו' אבל י"כ אין מכניסה אפילו לויויס יכול לחתום כ"פ כ"י דעת רב עמרם ולא כמ"ם רבינו בשמו לקמן סימן תרכ"ב דאפי' בתפלת נעילה ס"ל דאינו חותם כמו בשאר תפלות וע"ל מ"ש :

(ג) **ולפירש"י** יכול לחתום שהוא גורס כו' ז"ל הגמ' י"כ עם חשיכה מתפללין שבע ומתודה ומותם בוידוי ד"ל מפיר ומכמים אומרים מתפלל ז' ואם רצה לחתום בוידוי

מותם וכן בתוספות וכן גי' רב עמרם וסבר דוקא מנעילה קיימי חכמים ופליגתם עם ר"מ היא אם מייב לחתום אם רשאי ורש"י גורס כל מקום שזקוק כו' בגמרא ומשמע דה"ה לתפלת מנחה אי"כ דמה שאמרו זקוק לו' לאו לאפוקי י"ח אלא לאפוקי וידוי שאינו סמוך לתפלה שאינו רשאי לחתום ולפי' הפלוגתא כוא דר"מ ס"ל דבנעילה דווקא חותם אבל לא בשאר תפילות וחכמים אמרו אפי' בחנכה חותם ואם שכתב רבינו וכיון שחכמים אמרו כו' כך הלכה פי' אפ"פ דר"מ לא ס"ל אלא דווקא בנעילה . ומש"ם סייס רבינו כיון דאיכא פלוגתא דרבותא ר"ל שרי לדברי ר"ע גם רבנן מודים בחנכה ואינו חותם אלא דאליבי אסיב אפיב דאמר רבי אמיר גבי נעילה ודו"ק :

שמין

הרושי הגהות

שלא יפרסם חטאיו לבריות ואף אם היו גורסים אותו אפשר שהיו מפרשים דה"ק כיון דכתיב אשרי נשוי פשע כו' שא"ל לפרסם לבריות שברא הוא דגם בתפלתו בינו למקום א"צ לפרש (מהרל"ח) : ג לענ"ד דברי הרמב"ם תמוהים ועומדים מכיון דר"נ (דהוה בתרא ואליבא קי"ל בכ"מ) ע"כ כר"ע אמר לשמעתיה : ד לשון א"צ אינו מושב דלת"ק שפסק הרי"ץ גיאות כוותיה משמע דאינו רשאי להתודות דקאמר ואם לא שנה והתודה עליו הכתוב אומר ככלב שב על קיאו ואפשר דה"נ קאמר שא"צ להתודות וכיון שא"צ להתודות סתלא לא יתודה משום דהוה ככלב שב על קיאו (מהרל"ח) (כ"ז כתב לפי הנוסא שלפנינו שאין להתודות עליהם וכו' לא קשיא פ"ד)

ולענין חזרת ש״ץ אם הוידוי במנחה כתב אבי העזרי שאין לו להחזירו כיון שאינו יכול לאומרו באמצע התפלה כמו בשאר תפלות פירוש דבשאר תפלות אומר מחול עד לפני ה׳ תטהרו ומתחיל בפסוקים ודברי ריצוי ואח״כ הוידוי וא״כ הוי באמצע התפלה ממש ומעין הברכה אבל בתפלת י״ח באמצע י״ח ממש לא הוי מעין הברכה ובברכת סליחה דהוי מעין הברכה לא הוי באמצע. ומשמע לאבי העזרי דכיון דאיתא בפרק יום כפורים סוף (דף פז) והיכן אמרו יחיד אחר תפלתו וש״ל אומרו באמצע דוקא באמצע קאמר דאל״כ הו״ל לומר וש״ל אומר בתוך התפלה מאי באמצע וצ״ע פי׳ הטעם לפי שלא ניתקן לאמרו במנחה אלא לאחר התפלה ואינו מבין דבריו דהא סתמא קאמר בגמרא והיכן אמרו יחיד אחר תפלתו וש״ל אומרו באמצע ומשמע פשט השמועה דאף בוידוי דמנחה נמי דינא הכי אלא דעת ראבי״ה כדתריצית דאי אפשר לאמרו במנחה באמצע התפלה ממש דאלא הוי מעין הברכה ומזה הוכיח ראבי״ה לפרש דהיכן אמרו ביה״כ עצמו דוקא קאמר:

ומ״ש ורבינו האי כתב אין מנהג כו׳ פי׳ רבינו האי חולק אראבי״ה וסובר דודאי מן הדין היה יכול לומר הוידוי בברכת סליחה דהוי מעין הברכה ובאמצע לאו דוקא ולכך אין מונעין אותו אם רצה להרויח פי׳ אלא על דרך חיוב כי אם בדרך שאנו נוהגין ביום התענית להאריך בתחנונים וסליחות באמצע ברכת סליחה אבל מדרך חיוב להוציא אחרים ידי חובתם ודאי לא כי אין מנהג שיתודה ש״ץ במנחה ומן המנהג ראייה חזקה שכך קבלו הקדמונים דהיכן אומרו ביה״כ עצמו בדוקא קאמר ולכך אין חיוב נעי״כ וזהו שכתב בתשובה אחרת יפה השיבו הראשונים כו׳ אלא לאמרו ש״ל בברכת סליחה מצד החיוב אלא שמעינו בבבל כו׳ וממילא אינו יכול לאמרו מצד החיוב להוציא את שאינן בקיאין כי לא תקנו בכה״ג ואם יוסיף בברכת סליחה כגון וידוי אינו כ״א הרווחה בעלמא ואינן יוצאין בזה ידי חובתם ולדבריכם שאתם צריכין כו׳ אבל רב עמרם כתב ש״ץ אומר וידוי במנחה להוציא את שאינו בקי פירוש אע״פ שיראה מן המנהג אלא היתה תקנת רז״ל שיתודה ש״ץ במנחה י״ח להוציא את שאינו בקי מ״מ מתודה הש״ץ אחר התפלה כיחיד להוציא את שאינו בקי דבזה הוא שלוחם מאחר שמתפלל כדרך שהיחיד מתפלל לעצמו ואלא היחיד ידי חובתו בזה כמו בשאר תפלות שמתפלל הש״ץ ממש כסדר תפלת היחיד בלי שינוי ומוציא רבים י״ח דאף זה כן וכן מבואר בדברי הר״ן דרב עמרם לא קאמר אלא לאחר התפלה ביחיד ע״ש אבל רבינו האי ורא״ה חולקים עליו וס״ל דלאחר התפלה פשיטא שאין יכול לאמרו להוציא את שאינו בקי כי לא היתה התקנה להוציא אחרים אא״כ באמצע התפלה:

ומ״ש הב״י לפרש לשון רבי׳ האי אינו נכון לפע״ד. ודע שכל משא ומתן בזה אינו אלא בוידוי שהש״ץ חוזר בקול רם אבל במה שמתפלל הש״ץ בלחש אין שום אדם בעולם שיאמר שאין הש״ץ מתודה כשאר יחיד דפשיטא דלגבי דידיה נמי איכא למיחש שמא תטרף דעתו בסעודה או שמא יחנק וכ״כ ב״י ופשוט הוא וכן המנהג כרב האי שאין הש״ץ מתודה במנחה בקול רם כל עיקר אף לאחר התפלה. וקשיא לי מ״ש מוידוי של ערבית שנוהגין אנחנו שהש״ץ חוזר בקול רם אף על פי שאינו באמצע תפלה וי״ל דאותו וידוי אינו כדי להוציא רבים י״ח אלא הרווחא בעלמא שהרי קי״ל תפלת ערבית רשות: **ומ״ש** הב״י שהגרסא הנמצאת בשאר״י אין שומעין לו היא גירסא נכונה מאד לא ידעתי טעמו דא״כ מאי אבל אם רצה להרויח דקאמר רב האי אלכך בלי ספק ט״ס הוא בשאר״י גם ברבי׳ ירוחם רמז ג״ז כתב אין מונעין אותו וכן עיקר ועל דרך שפירשנוהו ודו״ק:

ונוהגין באשכנז שכל הקהל לוקין מלקות מ׳ וכו׳ כתב ב״י ותמהני למה לא כתב שהטעם מפני שמלקות מכפרת עון וכו׳ מיהו למה שנהגו ללקות מלקות כל דהו ואינו רק לזכרון למלקות דאורייתא אם כן בע״כ שאין עושין כן לכפרה אלא שמתוך כן יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו וק״ל:

תרח ואוכלין וכו׳ עד בין באיסור אכילה ובין בעשיית מלאכה כבר נתבאר לעיל בסי׳ תר״ד טעמו דפסק כר״ע וכתנא דעלם עלם ונתבאר שם דעת הרי״ף והרא״ש והרמב״ם:

ומ״ש

עי״כ קודם אכילה כתב רבינו האיי גאון ז״ל שאין המנהג שיתודה ש״ץ במנחה עי״כ ולא שמעתי בבבל שהתודה אבל ר״ע גאון כתב שמתודה אחר תפלה כיחיד וכן המנהג עכ״ל. ויש לתמוה דמשמע דלרבי׳ האיי אין ש״ץ מתודה כלל ואפי׳ אחר תפלתו ודריך טעם למה מי גרע מיחיד ונראה דכשהוא חוזר התפלה בקול רם קאמר דכיון שאינו אומר הוידוי באמצע התפלה כמשפט ש״ץ לאחר תפלה אמי יאמר אותו שאין ש״ץ אומר וידוי זה בתפלה בקול רם:

ונוהגים באשכנז שכל הקהל לוקין מלקות ארבעים בבהכ״נ אחר תפלת מנחה כ״כ שם הרא״ש: **ומ״ש** רבי׳ שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו כ״כ הכלבו נהגו ללקות מלקות אחר הטבילה להכניע לבבם הערל ולהכינו לעבוד השם הנכבד והנורא באימה וביראה ותמהני למה לא כתב שהטעם מפני שמלקות מכפרת עון ואע״פ שאין לנו דיינים סמוכים כדי ללקות לפניהם וגם אין באין עדים שהתרו בו כדי לחייבו מלקות מ״מ כפרה מקלת הוא (ד):

תרח ואוכלין ומפסיקין קודם בין השמשות דמקרא נפקא לן שצריך להוסיף מחול על הקודש בפרק בתרא דיומא (פא ·): **ומ״ש** בין באיסור אכילה בין בעשיית מלאכה כן נראה מדברי הרי״ף והרא״ש שם אבל מדברי הרמב״ם בפ״א מה׳ שביתת עשור נראה שהוא סובר שאין תוספת דבר תורה אלא בעיטוי אבל לא בעשיית מלאכה לא בי״כ ולא בשבתות וכבר האריך ה״ה לתת טעם לרבי׳ ומ״מ כתב שדעת שאר המפרשים שתוספת יש מן התורה גם לעשיית מלאכה וכדמשמע מדברי הרי״ף והרא״ד: גרסינן בר״פ המביא כדי יין (ל ·) ובפרק שואל (קמח:) תוספת י״כ דאורייתא והא חזינא לנשי דאכלי ושתי עד שהשיכה ול״א להו ולא מידי משום דמוטב שיהו שוגגות ואל יהיו מזידין וכתבו הרמב״ם בפ״א מה׳ שביתת עשור (א): **ומ״ש** ותוספת זה אין לו שיעור אלא קודם בה״ש שזמנו

ולענין חזרת ש״ץ את הוידוי במנחה כתב אבי העזרי (ד) שאין לו להחזירו כיון שאינו יכול לאומרו באמצע התפלה כמו בשאר התפלות וגם כי לא נתקן במנחה אלא משום גזירה שמא יארע אונס וכן דעת הרי״ן גיאת וכן נוהגין באשכנז (ג) ורב האי כתב אין מנהג שיתוודה ש״צ במנחה אבל אם רצה להרויח בברכת המרבה לסלוח כגון וידוי אין מונעין אותו כתוב בתשובה אחת יפה השיבו הראשונים על שאלתכם בוידוי יוה״כ [ה] שלא לאומרו ש״צ בברכת סליחה שלא שמענו בבבל שאומר ש״צ וידוי בתפלת המנחה של עי״כ ולדבריכם שאתם צריכין לכך מפני שאין הציבור בקיאין (ה) צריכים אתם להודיעם כי כל אחד ואחד צריך להתוודות אחר תפלתו קודם שיאכל סעודה מפסקת אבל ר״ע כתב ש״צ אומר וידוי במנחה להוציא שאינו בקי וכן נוהגין בספרד ונוהגין באשכנז שכל הקהל לוקין מלקות מ׳ בב״ה אחר תפלת המנחה שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו: **תרח ואוכלין** ומפסיקין קודם בהש״מ דמקרא נפקא לן שצריך להוסיף מחול על הקודש בין באיסור אכילה בין בעשיית מלאכה ותוספת זה אין לו שיעור אלא קודם בה״ש שזמנו

חזרת ש״ץ את הוידוי במנחה פירוש אחר שהתפללו בלחש וחוזר ש״ץ תפלת המנחה כתב אבי העזרי דאינו אומר וידוי בחזרת התפלה אלא באמצע תפלה והשתא אינו יכול לאומרו באמצע לפי שלא נתקן לאומרו אלא אחר התפלה הלכך לא יאמר וידוי כלל בחזרת התפלה וגם כי לא נתקן במנחה אלא משום גזירה שמא יארע אונס כלומר ואם כן מאחר שאין עכשיו זמן וידוי זה שהרי לא נתקן לאומרו עכשיו אלא משום גזירה שמא יארע אונס כיון שאמרו בתפלה שבלחש די וא״ל לחזור ולאומרו בחזרת התפלה והמרדכי כ׳ וז״ל ש״ל אל יתוודה במנחה בקול רם כדי להוציא שאינו בקי מפני שאינו יכול לומר באמצע התפלה כמו בשאר תפלה ואף כי לא נתקן וידוי במנחה אלא משום גזירה בעלמא שמא יארע לו אונס שיסתכר ע״כ:

ומ״ש רבינו ורב האי כתב אין מנהג שיתוודה ש״ל במנחה אבל אם רצה להרויח בברכת המרבה לסלוח כגון וידוי אין מונעין אותו טעמו דכיון שכבר תקנו חז״ל לומר וידויים בתפלה זו אם רצה ש״ל להזכירו בחזרת התפלה ש״ל בחזרת התפלה אחר תפלתו נראה שדבר זה לא עלה על דעת רבינו האי וז״ל בתשובה אחת יפה השיבו הראשונים על שאלתכם בוידוי עי״כ שלא לאומרו ש״ל בברכת סליחה כלומר וכיון שאינו אומרו בברכת סליחה נמצא שאינו אומר כלל בחזרת התפלה וכמו שסיים וכתב שלא שמענו בבבל שאומר ש״ל וידוי בתפלת המנחה של עי״כ ולא כתב בברכת סליחה אלא לגלות דבחזרת התפלה מיירי שמקום הוידוי בו הוא בברכת סליחה דאילו בתפלה שבלחש אין מקום הוידוי בו אלא אחר התפלה ובהכיא ש״ל נמי אומרו כדרך שהיחיד אומרו דלא נתמעט ש״ל מלהזכירו אלא בחזרת התפלה בלבד מהטעמים שכתב אבי העזרי: **ומ״ש** ולדבריכם שאתם צריכים לכך מפני שאין הציבור בקיאין וכו׳ נראה שהמאלים היו רוצים שיזכיר ש״ץ וידוי בחזרת התפלה מפני שהציבור לא היו בקיאין וצריך שיוציאם ש״ל והוא השיב להם אלא שמענו מי שאומר אותו וכיון שכן אין להם לאומרו ומה שהם צריכים לכך מפני שאין הציבור בקיאין יכולין לתקן ע״י שיודיעום שכל אחד צריך להתוודות אחר תפלתו ולמדום ענין הוידוי וסדרו ואז לא יהיו צריכים לש״ל שיוציאם ואחר שכתבתי זה באה לידי תשובת הגאונים וכתוב בה בלשון זה לא נאמר ש״ל אומר באמצע אלא בשחרית מוסף ומנחה ונעילה אבל תפלת מנחה של ערב י״כ שאמרו יתודה קודם שיאכל ויש״ה לא אמרו אלא אחר תפלתו ולא שמענו בבבל שהזכיר ש״ל וידוי בתפלה בעי״כ ולדבריכם שאתם אומרים כי צריכים אתם לכך יש להזכיר בקהל ולומר בלשון שכל הקהל מכירים אותו שכל אחד חייב להתוודות לפני יוצרו קודם שיאכל סעודה המפסקת ויפרשו להם תורת הוידוי כדי שילמוד כל אחד ויתוודה בכיון הדעת בלשון שהוא מכיר עכ״ל. וזה מבואר כמו שפירשתי דברי התשובה שהביא רבינו: ודע שכל לשון זה שכתב רבי׳ שכתב אבי״ה שאין לו להחזירו וכו׳ עד וכן נוהגין בספרד הכל הוא בפסקי הרא״ש ויש לדקדק שבתחלה כתב רבי׳ האיי שאם נראה להרויח בברכת המרבה לסלוח כגון וידוי אין מונעין אותו ובתשובה אחרת מנעם מלעשות כן ומלאתי בפסקי הרא״ש שבמקום אין מונעין אותו כתב אין שומעין לו והיא גירסא נכונה מאד ויש לייסד גירסת רבי׳ דה״ק אם רצה להרויח אין מונעין אותו אבל אם בא לשאול אין מורין לו ולכן בתשובה אחרת לא הוצרך להם לאומרו ועי״ל דאם בא לומר וידוי מונעים אותו דכיון שצריך להתודות במנחה איכא למימר שלא יבאו לקבעו חובה לאומרו בחזרת התפלה ויבואו לידי מחלוקת עם כל המקומות שאין אומרים אותו ולכן בתשובה אחרת לא הוצרך להם לאומרו אבל אם רצה לומר קצת תחנונים בברכת סלח לנו הרשות בידו דליכא למיחש שיבואו לקובעו חובה וזהו שכתב אם רצה להרויח בברכת המרבה לסלוח כגון וידוי אין מונעין אותו ולא כתב אם רצה להתודות בברכת המרבה לסלוח אין מונעין אותו וש״ס בשם ר״ע כ״כ המרדכי ג״כ: **ומ״ש** וכן נוהגין בספרד אין אנו נוהגין כן שהרי אין אנו נוהגין שש״ל יחזור התפלה במנחה ומפני שאינו אומר תפלה אלא פעם אחת לבד ע״כ הוא צריך להתודות אחר תפילתו דלא גרע מיחיד שהוא מתודה אחר תפלתו וכתב הר״ן וז״ל ולענין וידוי זה של

דרכי משה

חומר אחרון עכ״ל: (ג) וכן המנהג פשוט שאין הש״ץ מחזיר הוידוי רק אומר התפלה בקו״ר כמו בשאר ימות השנה כתב הכלבו דיאמר אחר התפלה במנחה א״מ ואין נוהגין כן וכ״כ במנהגים ישנים דאין לאומרו: (ד) ול״נ דמלקות שלוקים בעי״כ אינו מכפר כלל דאינו מלקות כדרך שהיו לוקין בימיהם אלא לוקין עכשיו ברצועה כל דהו ואין כאן כפרה רק זכרון בעלמא שישוב מחטאיו ולכן נוהגים ללקות רצועה כל דהו וכתב הכלבו נהגו לעשות הרצועה שמלקין בו מעגל ותפירות בעור החמור לפי שידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ובמנהגים שלנו כתב וילקה לא עומד ולא יושב אלא מוטה ונלקה אומר ג״פ והוא רחום שהם ל״ט תיבות כמספר המכות במהרי״ל כשהיה מהרי״ל נלקה היה שוכב עם פניו לצפון ואחוריו לדרום: **תרח** (א) אע״ג דהיא דאורייתא כמו תוספת ר״כ אבל דבר הכתוב בהדיא באורייתא צריך למהות דהא ודאי א״כ שוגגים וכן כתב הרא״ש

דרי״ה

על ראשו ועל גופו ט׳ קבין מים ממין שהם רי״ו בגים במקום טבילה כי אותם טבילה אינה כ״א בטבול טהרה ולא בטבול מובה:

כי׳ תרז [ה] שלא לאומרו הש״ץ פיין קונטרס ב״י. ויש לייסד גירסת רבינו דה״ק אם רצה להרויח אין מונעין אותו אבל אם בא לשאול אין מורין לו

פרישה

(ד) **שאין** לו להחזירו משמע דהתפלה גופו מוזר ש״ל במנחה וכן במנהגים ולא כמו שנוהגים עתה בקצת קהילות ועיין בב״י שהביא מנהג ספרד דמשמע ג״כ שלא היה מוזר כלל: (ה) **צריכים** אתם להודיעם כו׳ פי׳ אתם צריכין להודיעם לכל הקהל ולהלמדם סדר הוידוי ועניינו כדי שכל אחד יתודה אחר תפילתו

קודם בין השמשות שהוא מהלך אלף ות״ק אמה קודם הלילה צריך להוסיף מחול על הקודש כ״כ בפרק בתרא דיומא הרא״ש וז״ל ותוס׳ זה צריך שיהא קודם בין השמשות דאילו בין השמשות ספק יום ספק לילה הוא ואם עשה מלאכה בשני בין השמשות אם בשוגג חייב חטאת ואינו נקרא תוספת דבלאו רבוייה דקרא צריך לפרוש מספק וגם ספק כרת יש בו אלא קודם בין השמשות שהוא מהלך אלף ות״ק אמה קודם הלילה צריך להוסיף מן החול על הקודש ותוספת זה לא נתברר שיעורו אלא ע״כ לאו תוספת כל דהו קאמר מדקאמרינן בר״פ המביא כדי יין ובפרק שואל דהא תוספת די״ה דאורייתא הוא והני נשי דידן דאכלי ושתי עד אורתא ולא מחוינן בהו ומסתמא לא היו אוכלות לגמרי עד חשיכה שאינן יכולות לאמלס אלא פורשות קודם עיצותו של יום וגם מספיקו אלא שבתוספת היו מזלזלות אלמא לא בתוספת כל דהו אמרינן אלא שלא נתברר שיעורו וצריך לפרוש קודם בין השמשות מעט עכ״ל · וכן כתב סמ״ג וכמ״ק וכ״כ התוס׳ בר״פ המביא כדי יין וכ״כ הר״ן שם בשם המפרשים וכתב עוד ולי נראה כיון שלוקה תורה תוספת צריך להוסיף מחול על הקודש איזה זמן חוץ מן הזמן שהוא מזהר בו מן הספק שא״ל כן לא היה צריך להזהיר על התוספת וזה על דעת מי שסובר דמאי דאמרי׳ דספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא היא ע״כ :

ומ״ש שעיור בין השמשות הוא אלף ות״ק בינארתי בסי׳ רס״א :

ואם הפסיק מאכילתו בעוד היום גדול יכול לחזור ולאכול כן כתב הרא״ש ביומ׳ ובפרק בתרא דתענית ובסי׳ תקל״ג נתבאר שכן דעת הרי״ף והתוס׳ אע״ג שהרא״ד חלוק בדבר :

ומ״ש כ״ז שלא קבל עליו התענית כ״כ הרי״ף פרק בתרא דתענית וכן כתבו הטפרשים בשם הרמב״ן ונתבאר בסימן הנזכר :

כתב הכלבו בשם הר״מ בעי״ה אין לו לאכול רק מאכלים קלים להתעכל כדי שלא יהיה שבע ומתגאה כשיתפלל :

תרט ולענין הטמנת חמין בעי״ה כתב ר״ע שאין להטמין וכו׳ עד אבל זה שטמן בהיתר מה צריך להמתין הכל כתוב בפסקי הרא״ש :

ומ״ש רבינו ואינו יודע מה חשש איסור יש בדבר וכו׳ גם בעיני יפלא דברי הגאונים האלה ודברי רבי׳ נראים נכונים וכן עמא דבר (א) :

תרי מקום שנוהגין להדליק נר בליל י״ה מדליקין ומקום שנוהגין שלא להדליק אין מדליקין משנה בפ׳ מקום שנהגו (נג :) ובגמרא (שם) תניא בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק שניהם לא נתכוונו אלא לדבר אחד פי׳ להפרישם מתשמיש המטה האומר להדליק שאסור לשמש מטתו לאור הנר והאומר שלא להדליק מפני שרואה אותה ומתאוה לה ובירושלמי גרסי׳ מקום שנהגו להדליק משובח ממקום שנהגו שלא להדליק מ״ר ירמיה תדע שכן הוא שהרי האיש נגוע ואינו משמש לאור הנר : **ומ״ש** רבי׳ בשם הרא״ש שיש לברך עליו כמו בשבת כ״כ במסכת יומא ופירש הטעם משום שלוש בית אבל המרדכי כתב בפ׳ מקום שנהגו דאין מברכין משום דקתני מקום שנהגו להדליק מדליקין אלמא ליכא מצוה ואין לומר ואינו משום מנהג · ובפרק במה מדליקין כתב נראה דבי״ה בלא שבת אין מברכין על הדלקת הנר דלא חשוב לשלום בית אלא בשבת משום כבוד שבת ובסה״מ כתב י״ה שחל להיות בשבת מדליקין בלא ברכה הואיל ואינו בא לצורך אכילה עכ״ל (ב) : כתב המרדכי מדליקין נרות על שולחנם ועורכים השלחן כמו בשבת משום דאיקרי שבת שבתון (ג) ואינו יודע מה מקום לעריכת שלחן בי״ה (ג) : **ומ״ש** דבכ״מ מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וע״ג חולים ובמצוות האפלים במשנה פרק מקום שנהגו (שם) : גרסינן

(א) שזמנו מהלך א אלף ות״ק אמה קודם הלילה צריך להוסיף מעט מהחול על הקודש ואם הפסיק מאכילתו בעוד היום גדול יכול לחזור ולאכול כל זמן שלא קבל עליו התענית :

תרט ולענין הטמנת חמין בערי״ה כתב ר״ע שאין להטמין מפני שאין טומנין החמין אלא לכבוד שבת וזה שאוכל בחול במוצאי י״ה אין לו להטמין לכבוד החול וכבר הפליגו אנשי אספמי׳ ועשו סמיכה שאין להטמין בערב י״ה אבל רב נטרונאי גאון כתב להטמין בערב י״ה למוצאי י״ה למה הוצרך לכך בשלמא להטמין בע״ש דקא בעיא למיכלה למחר אלא למוצאי י״ה חול הוא למה הוצרך להטמין למוצאי י״ה ימתין למוצאי י״ה ויעשה כל צרכיו אבל איסור אין בדבר והעושה אין מוחין בידו : ורב שרירא כתב דשפיר דמי שהוא מכין מחול לחול אע״ג דשהי ביום הכפורים על גבי כירה והטמינו לשמור חומו אין בכך כלום ולמוצאי יום הכפורים ישהה שיעור מה שתהום הקדירה באותו חום ואח״כ אוכל ממנה ומותר ואני תמיה למה צריך להמתין בדי שתהום הקדירה באותו החום שלא מצאנו כן אלא במלאכה הנעשית באיסור אבל זה שטמן בהיתר מה צריך להמתין [ג] ואיני יודע מה חשש איסור יש בדבר שהוצרכו גאוני עולם לדבר בו ואדרבה נראה יותר טוב שיטמין בדי שימצא סעודתו מוכנת במוצאי יום הכפורים גדולה מזו התירו קניבת ירק מן המנחה ולמעלה כדי להכין סעודתו כ״ש הטמנת חמין שמותר :

תרי מקום שנוהגין להדליק נר בליל יוה״כ מדליקין ובמקום שנוהגין שלא להדליק אין מדליקין ובתב א״א הרא״ש ז״ל שיש לברך עליו כמו בשבת ובבל מקום מדליקין בבתי

ומ״ש ואם הפסיק מאכילתו בעוד היום גדול כו׳ כ״כ הרא״ש פ״ב דתענית ועיין לעיל בסימן תקל״ג כתבתי דלדעת הרא״ש אם קבל עליו התענית אסור אמי לרחוץ ולסמוך ואם לא קבל עליו מותר ברחילה וסיכה ונעילת הסנדל עד בין השמשות וכן הדין ביום כפור · והמנהג במהרי״ל שדרש דמשהפסיק בסעודתו אסור לו לאכול ולשתות עוד גם אם עוד היום גדול וז״ל מהרש״ל ואף שכל הפוסקים כתבו שיכול לחזור ולאכול אם לא שקבל עליו התענית וכן מוכח מן התלמוד להדיא אכן כבר נהגו העם בהפסקתם לקבל התענית בדעתייהו והוה כאילו קבלו בפה וחומרא יתירה היא עכ״ל וגראה לי דמ״ש דחומרא יתירה היא היינו לפי שהוא תופס עיקר דבעינן קבלה בפה וכדמשמע בדברי הרב המגיד פ״ג דתענית אבל בהג״ה מיימוניות לשם בשם מהר״ם מבואר דאף בקבלה בלב סגי דכיון שנתכוין שלא לאכול היום עוד אם כן היה תופס איסור בדבר שלא לחזור ולאכול ואיך יחזור ויאכל וכ״ה בהג״ה מיימוניות פ״א מהלכות שביתת עשור הלכה ו׳ ע״ש גם באגודה לא הכריע וכתב דיש דוחין הראייה דאיכה רבתי דקאמר אכלתי ופסקי דשמא מתחלה היה דעתו לכך שיאכל אם יראה אבל אם היה גומר בדעתו שלא לאכול אסור לו לאכול אפילו עוד היום גדול וכיון דרוב ניהוג שלנו אחרי מהר״ם והנמשכים אחריו אין להקל ועוד שכך דרש מהרי״ל ודלא כהגהת ש״ע שכתב בשם שאם קיבל בלב לא הוי קבלה כ״ל . כתבו התו׳ פ״ק דעבודת כוכבים דבעי״כ אין אוכלין בשר בהמה רק עופות ודגים ודברי׳ קלים ומבואר שם להדיא דמיירי בכל היום ונראה דטעמא הוי משום דבשר שמן מרבה זרע כדאיתא פ״ק דיומא ומהאי טעמא כתב במהרי״ל והסכים עמו מהר״ם שלא לאכול מאכלי חלב כל היום משום דמרבה זרע כדאיתא פ״ק דיומא ואע״ג דלגבי מיני תבלין לא אסר הרב גופיה כ״א בסעודה המפסקת יש לחלק בין דבר המחמם לבד לדבר המחמם ומרבה הזרע ג״כ ולכך אין לאכול מאכלי חלב כל היום ומ״ש בתשב״ץ בעי״כ בסעודה המפסקת לא אכל מהר״ם כ״א תרנגולת ודבר רך ושריית פת ביין לפי שהוא כמעוכל עכ״ל טעמו שלא אכל הרבה כדי שבעו שלא יתגאה כשמתפלל וכמ״ש בכל בו על שם מהר״ם אבל ודאי גם כל היום לא אכל רק עופות ודגים כדפי׳ ויש לדקדק על היין הרי מרבה זרע הוא כדאיתא פ״ק דיומא ואפשר דשריית פת ביין דבר מועט הוא ולית לן בה אי נמי במזוג דוקא נהג מהר״ם :

תרט ולענין הטמנת חמין בעיה״כ כו׳ עד ואינו יודע מה חשש איסור יש בדבר ולפע״ד נראה לישב דעת הגאונים דחשש איסור יש משום מאי דתניא בפ׳ מקום שנהגו כל העושה מלאכה בע״ש ובעי״ט מן המנחה ולמעלה אינו רואה סי׳ ברכה לעולם ועיקר הפירוש שאף מן המנחה גדולה קאמר כמו שנתבאר בשם״ד למעלה סימן רי״א וסי׳ ת״ח וא״כ אם יטמין בעי״כ לאחר חצות כמו שעושין בע״ש יהא נראה כמכין מי״ט לחול שהרי בע״ש אסור כל מלאכה מחצות ולמעלה אא״כ שהוא לצורך שבת כהטמנה וכיון דהטמנה זו אינה אלא לצורך חול אין לו להטמין מחצות ולמעלה לכבוד חול וזהו שדקדק רב עמרם בלשונו שכתב בעי״ה אין רשאין להטמין כמו שעושין בע״ש מפני שאין טומנין וכו׳ כמו שהועתק באשיר״י דמשמע להדיא דוקא כמו שעושים בע״ש לאחר חצות אבל קודם חצות אף ר״ע מודה דאין שם איסור וא״ה כתב רב שריר׳ דצריך להמתין שיעור מה שתהום הקדרה באותו חום לפי שהטמנה לאחר חצות לצורך חול היא נעשית באיסור וא״א רב נטרונאי ס״ל להקל וטעמו משום דאף אכילת מוצאי יה״כ מצוה היא ע״פ המדרש דבמוצאי יה״כ בת קול יוצאה ואומרת לך אכול בשמחה לחמך כדלקמן בסי׳ תרכ״ד ועוד יראה לומר דטעם הגאונים האוסרים הוא משום דנראה כמתקן לצורך היום וכמ״ש הר״ן והרב המגיד לחד פירושא בקניבת הירק דאסור דאסור המנחה משום דנראה כמתקן לצורך היום . ולענין הלכה מנהגינו שלא להטמין וכך פסק באגודה וכן כתב הא״ה שראה מכתב ידי גלילי הא״ן ועיין במרדכי וכך השיב מהרי״ל : **ומ״ש** גדולה מזו התירו קניבת ירק כו׳ דאי״ל לומר שרבינו מפרש הא דאמרי׳ בפ׳ אלו קשרים שהתירו הקניבה משום עגמת נפש דהיינו לומר שהתירו לו להכין סעודתו מבע״י מפני שחשו חכמים שלא יצטרך לתקן הכל לערב ותהיה נפשו עגומה כפי׳ הר״ן בשם כפי׳ ה׳ המגיד פ״א מה׳ שביתת העשור וא״כ הטמנה נמי נתיר כדי שלא תהא נפשו עגומה · דאילו לפרש״י אדרבה דכדי שתהא נפשו עגומה ולמעלה שהוא שוף ומצפה לעת אכילה ואינו אוכל והוי קרוב לעינוי מש״ה התירו הקניבה וא״כ מאי גדולה מזו דקאמר היא הנותנת משום הכי נמי אין להתיר הטמנה כדי שתהא נפשו עגומה וכן מצאתי למהר״ם לורי״א ז״ל :

תרו מקום שנוהגין להדליק כו׳ פי׳ מקום שנהגו להדליק בחדר משכבו צריך הוא להדליק ומקום שנהגו שלא להדליק שניהם משום תשמיש המטה הוא ואנו נוהגין להדליק בבתים על שולחן הערוך ולברך עליהן כמו בשבת משום שלום בית ודלא כמהרי״ל שכתב שלא לברך עליהן כי אם ביה״כ שחל להיות בשבת וכן נמצא בדרשו׳ מהר״ם דוקא בערב שבת משום דאז שכיחי מזיקין בליל יה״כ ואיכא משום שלום בית הא לאו הכי לא וזה עולה כדעת המרדכי פ׳ ב״מ ופ׳ מקום שנהגו וסוף יומא ע״ש אלא העיקר כדעת רבינו בשם הרא״ש דהכי משמע בירושלמי פרק הרואה : **ובבל** מקום מדליקין וכו׳ נראה דאעפ״י שצריך הוא להדליק באלו א״ל לברך דאין כאן משום שלום בית : ומ״ש

דרכי משה

הרא״ש בשם בעל העיטור וכתב בנימוקי יוסף בסוף פרק הבא על יבמתו הא דמצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע ה״מ ברבים אבל ביחיד צריך להוכיחו עד שיכנו או יקללנו כדאיתא במסכת ערכין (טז :) והא דאמרינן בשבת (נה :) לוכחינהו מר להני דבי דיש גלותא ואמר לא מקבלי מינאי ואמרינן אפ״ה לוכחינהו מר התם דלא הוכיחם כלל אלא שהיה מכיר בהן ומשום דאולי ישמעו או שלא יהא להם פתחון פה היה חייב להוכיחם פעם א׳ לפחות עכ״ל : **תרט** (א) ובמהרי״ל כתב דאנו נוהגין שלא להטמין וכן המנהג :

תרי (א) ומהרי״ל וכ״כ מהרי״ו דאין לברך אבל במנהגים כתב דמברכין עליהם : (כ) ויש מדליקין אף בחדרים ועליות כו׳ ובסוף הפ׳ משמע דאף על השולחן תלוי במנהג :

(ג) אבל במנהגים כתב כדברי המרדכי וכן המנהג כתב מהרי״ל מי שמדליק נר בבית צריך להדליק ג״כ בחדר ששוכב שם כי לולא זה עושה כתרי קולי דבשרואה אשתו מתאוה

פרישה

סי׳ תרח (א) **שזמנו** מהלך אלף ות״ק עיין סי׳ רס״א וסימן רס״ג מ״ש שם . וכאן לא קאמר תקמ״ט מפני שהוא לאומרא · משא״כ לעיל סי׳ רל״א דקאי אמוצאי שבת דאלולין בתר בין השמשות דרבי יוסי נקט תקמ״ט לאומרא ע״ש · וק״ל · ומ״ש שזמנו אלף ות״ק קודם הלילה ר״ל קודם הלילה לענין כניסת שבת וי״ט דקי״ל בו כר״י וכמ״ש בסי׳ רל״ג ומ״מ הוא דומק דהו״ל לרבינו לכתוב בקצור צריך להוסיף על שתחלת בין השמשות דהיינו מסוף שקיעת השמש וגם רא״ף בהגהותיו תמה ע״ז : ותלמידא

דרישה

כן ולכן בתשובה לא הורה לשם לומר ועי״ל דלא שתיר לשם אלא להוסיף קצת תחנונים וז״ש כגון וידוי אבל לא וידוי עצמו :

סי׳ תרט [ג] **ואיני** יודע מה חשש איסור כו׳ ז״ל מהר״א פראגי בהגהותיו ועיין בסי׳ רכ״ד אבל לא יאכלו נחתום כי אם חשש יראה איסור וזו״ק שוב מצאתי ודקדקתי בגמרא סוף פ״ק דשבת דהתם מיירי באין פי התנור טוח בטיט והכא מיירי בטוח וע״כ אין חשש איסור כלל ואע״פ שכתב בשמ״ג בדיני הטמנה . גבי לא תאכלו חשש קדירה

חדושי הגהות

תרח א כבר נתבאר לעיל סימן רצ״ג דלענין הכנסת שבת וי״ט קי״ל כר׳ יודא דאמר ביהש״מ ג׳ חלקי מיל דהיינו אלף ות״ק אמה קודם הלילה (מהרל״ח) : ורבינו

ומ"ש ונוהגין בכ"מ וכו' פירוש דמה שנוהגין להרבות נרות אעפ"י דלא תקן כי אם ובכ"מ מדליקין בב"כ ובנר א' או ב' הוי סגי טעמא הוי משום דהדלקת הנר הוי כבוד כדכתיב באורים וכו' וכיון דאמר בגמרא ולקדוש ה' מכובד זה יה"כ שצריך לכבדו בכסות נקייה וכסות נקייה לא רמיזא בקרא אלא בע"כ מאחר שהמקרא אומר לכבדו צריך לכבדו במידי דהוה כיבוד וכסות נקייה הוי כבוד אם כן מעשה זה מכבדין אותו בכל מיני כבודים דהיינו בריבוי נרות. ומעשה זה אנו נוהגין להציע בב"כ בגדים נאים הוי כבוד :

תריא כל הדברים וכו' בפרק יה"כ אליבא תנא דעלם עלם אמרינן ה' קראי כתיבי במלאכה חד לאזהרה דיממא וחד לאזהרה לילא וחד לענוש דיממא וחד לענוש דלילא וחד לאפנויי למיגמ' עינוי ממלאכה בין דיממא ובין דלילא וכבר כתבתי בסימן תר"ד שרבינו פסק כרב עמרם וכתנא דעלם עלם וסובר גם כן דאע"ג דרחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה תקנת' דרבנן הוא מ"מ מאח' דאסמכינהו אקראי דאקרו עינוי כמו אכילה ושתייה כעין אכילה ושתייה דאורייתא תקנוהו ולכך כתב כל הדברים האסורים בעיקר היום אסורים גם בלילה אבל יש לדקדק על הרמב"ם שאינו פוסק כתנא דעלם עלם ואפ"ה כתב ג"כ דעינוי נלמד ממלאכה שאסור בין ביום ובין בלילה ונראה דדוקא לענין עונש ואזהרה לעינוי פסק הרמב"ם כרב פפא דאתיא ליה מתשבתא שבתכם כדלעיל ולא כתנא דעלם עלם אבל מ"מ ס"ל להרמב"ם דמג"ש זו למדנו דכי היכי דאיסור מלאכה בין ביום ובין בלילה כך איסור העינוי בין ביום ובין בלילי :

ואע"ג דנפקי מקראי וכו' כלומר דנפקי מקראי דכל הני איקרו עינוי ובכלל להתענות הן וכיון דכתיב כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה א"כ נימא בכל הני דאיכא בהו כרת וקאמר דאסמכתא בעלמא נינהו ולכך אפילו איסור דאורייתא ליכא בהו זו היא דעת הרא"ש על פי שיטת ר"י אבל הרמב"ם סובר דודאי לאו בכלל להתענות הוא ולכך אין בהן כרת אבל מ"מ איסור דאורייתא איכא בהו ועיקרא דמילתא למדנוהו מדכתיב שבת שבתון שבת לענין מלאכה ושבתון לענייניה אלו ודברים אלו לדעתו מד"ם קרינן להו ואע"פ שכך הלכה למשה מסיני וכמו שכתב בספר המצות שלו בעיקר ג' ולכך כתב שאם רחץ או סך או נעל או בעל מכין אותו מכת מרדות לפי שאין כתוב בפירוש אזהרה שלו בתורה ומאי דאמרינן בגמרא אזהרה שלו מתשבתא שבתכם היינו לעינוי דכתיב בקרא דהיא אכילה ושתייה והסמ"ג כתב תחלה דנראה מדאיצטריך לומר שאין עונש כרת על שאר עינויין משמע דלכל הפחות יש בהן איסור דאורייתא ואח"כ כתב דר"י פירש שאר עינויין כולן דרבנן. גם הר"ן ז"ל כתב דל"ל דכולהן מדאורייתא נינהו ונראה בעיני שזהו דעת רש"י ז"ל בפ' הערל דמאי דקאמר התם מנין למעשר שני שנטמא שמותר לסוכו כו' פירש רש"י מותר לסוכו ואע"ג דקי"ל דסיכה כשתייה והו"ל כמאן דשתי ליה בטומאה אלמא דס"ד דאיסורא דאורייתא משום דסיכה כשתייה ומשום הכי התו' שחולקין על זה וגמשכו לשטתם דסיכה כשתייה לאו דאורייתא פי' לשם בענין אחר שכתבו וז"ל דס"ד דאסור משום דמבער בטומאה עכ"ל ודו"ק והלכך יראה לי דלמעשה ראוי להחמיר כרש"י והרמב"ם והר"ן ז"ל :

מלאכה כיצד כל מלאכה שחייבים עליה בשבת כו' עד דאסור לטלטלו ביה"כ בפ"ק דמגילה תנן אין בין שבת ליה"כ אלא שזה זדונו בכרת וזה זדונו בסקילה. וכפ' אמרו לו מסקנא דתלמודא נמי דליתא לדרפרס ופסק הלכה כשם שעירוב והוצאה לשבת כך עירוב והוצאה ליה"כ אבן בפ' שני שעירים איתא נמי להא דרפרס ולא דאתאה לשם כמו שדאתאה בפ' אמרו לו מ"מ התו' כתבו על זה דד"ת עניי' במקומם ועשירים במקום אחר וע"ז נסמך הסמ"ג וכתב דמסקנא דליתא לדרפרס וכ"כ התוס' בפ"ג דשבועות להדיא אבל מפי' רש"י שם יראה דס"ל כרפרס וכדמשמע בפ' שני שעירים והיא דפ' אמרו לו דחייב בעלמא היא גם הראייה שמביא הרי"ף והרא"ש בפ"ק די"ט מהיא דפ' בכל מערבין איכא למידחי דדוקא עירובי תחומין נוהג ביה"כ אבל לא עירובי חצרות מ"מ לענין הלכה מאחר שהתו' מסכימים לפסק הרב אלפס אעפ"י שאינו מכח ראיה אחת ואיכא למימר דכל אחד דוחה הראייה של חבירו מ"מ בענין הדין הם שוין וכך ראוי

בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וע"ג חולים ובמבואות האפלים ונוהגין בכ"מ להרבות נרות בבתי כנסיות משום דכתיב על כן באורים כבדו ה' ומתרגמינן בפנסיא יקרו ה' ואמרינן ולקדוש ה' מכובד זה יום הכפורים שאין בו לא אכילה ולא שתייה כבדוהו בכסות נקייה (ה) על כן מכבדין אותו בכל מיני כבודים ומטעם זה נמי נוהגין להציע בב"ה בגדים נאים :

תריא כל הדברים האסורין בעיקר היום אסורין גם בלילה ומה הן הדברים האסורים מלאכה אכילה ושתייה רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה וכולהו נפקא לן מקראי ומיהו אין חיוב כרת אלא במלאכה ואכילה ושתייה אבל בהנך אין בהן כרת ואע"ג דנפקי מקראי אסמכתא בעלמא נינהו מלאכה ביצד כל מלאכה שחייבין עליה בשבת חייבין עליה ביום הכפורים וכל שבשבת פטור אבל אסור ג"כ הוא ביום הכפורים אלא ששבת זדונו סקילה וי"ה זדונו כרת וכל איסורי הוצאת שבת (א) נוהגין ג"כ ביום הכפורים וכל דבר שאסור לטלטלו בשבת אסור

גרסינן בפרק מקום שנהגו (סט) תני תנא קמיה דרבי יוחנן ר"ש בן אלעזר אמר י"ה שחל להיות בשבת אף במקום שאמרו שלא להדליק מדליקין מפני כבוד השבת עני ר' יוחנן בתריה וחכמים אוסרים ובירושלמי משמע דהלכה כר"ש בן אלעזר וכ"פ הרמב"ם ז"ל : **ונוהגין** בכ"מ להרבות נרות בבתי כנסיו' וכו' עד בכל מיני כבודים כ"כ הרא"ש ביומא גמ' המלך והכלה ירחצו את פניהם וכתב המרדכי בזמן הזה נהגו להדליק ביום הכפורים נר לכל אחד ואחד לפי שהא גמר דין (ד) כדכתיב בעשרים וחמש שנה לגלותינו בר"ה בעשור לחדש ואמרינן פרק ב' דערכין (יב.) איזה הוא ר"ה שהיא בעשור לחדש זה יום הכפורים והכלכו כתב עוד טעם אחר לפי שצריכים לקרות בספר כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו בדברי תפלות ותחנונים שאינם שגורים ויודעים שלא מן הכתב וזולת זה לא יראו לקרות בלילות ועוד להבדיל על אותו נר במוצאי היום שצריך להבדיל על אור שבת :

תריא כל הדברים האסורים בעיקר היום אסורים גם בלילה מדמפסיקין מבע"י משמע שלילו ביומו לכל דבר :

ומה הן הדברים האסורים מלאכה אכילה ושתייה רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה פשוט במשנה פ"ב דיומא (עג) : **ומ"ש** וכולהו נפקא לן מקראי שם בגמ' : **ומ"ש** ומיהו אין חיוב כרת אלא במלאכה ואכילה ושתייה אבל הנך אין בהם כרת ברייתא שם (עד *) :

ומ"ש ואפ"ע דנפקי מקראי אסמכתא בעלמא נינהו כ"כ הרא"ש בשם ר"י וריב"א והביא כמה ראיות לדבר ומהאי טעמא מקילין בהו ואמרי (עג :) המלך והכלה ירחצו את פניהם ותנן נמי החיה תנעול את הסנדל ד"ר אליעזר וחכמים אוסרים ומדאסרי רבנן ע"כ בדליכא סכנה עסקינן ואי איסור נעילת הסנדל מדאורייתא היכי שרי ר"א ובגמרא (עז *) נמי אמרי' דמי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ומי שידיו מלוכלכות בטיט ובוצה רוחץ כדרכו ואינו חושש ואי סיכה ורחיצה דאורייתא נינהו היכי מקילין בהו הכי אלא ודאי מדרבנן נינהו והר"ן הקשה ע"ז וכתב שנראה לו דכולהו מדאורייתא נינהו אלא דכיון דלאו בכלל עינוי דכתיבי בקרא בהדיא באורייתא נינהו אלא מרבויא דשבתון אתי וכדאיתא בגמרא קילי עפי ומסרן הכתוב לחכמים והם הקילו בהם כפי מה שראו והתירו כל שאינו נעשה לתענוג וכן דעת הרמב"ם דכולהו מדאורייתא נינהו אלא דלא מחוורא לי הא דתניא לקמן התינוקות מותרין בכולם חוץ מנעילת הסנדל ומוכח בגמרא דמותרין בכולן דקאמר היינו דמותר לגדולים לרחצן ולסוכן והא הני ודאי לתענוג עבדי ואי מנעי הני מיניהו חד יומא לא מסתכני ואי מדאורייתא היכי שרינן והא כתיב לא תאכלום וקרי ביה לא תאכילום להזהיר גדולים על הקטנים ועוד מדפסיק ותני התינוקות מותרין בכולם ולא אשכחן בשום דוכתא חיוך בהני כדאשכחן יומא (פב :) בתענית משמע שעד שהגיעו לפרקן מותרין בכולם ואפילו על ידי גדולים ובשלמא אי דרבנן נינהו שפיר אלא אי אמרת מדאורייתא נינהו היכי שרי עכ"ל ול"נ דאפילו לדעתו דסבר דאפילו הגיעו לחיוך מותרין בכולן איכא למימר דלק"מ דאע"ג דאסירי מדאורייתא כיון דלא מיפרשי בהדיא בקרא והם דבריה המסורים לחכמים ראו שלא להחמיר על התינוקות בכך דכיון דאכילה ושתייה דמפרשי בהדיא מותר להאכילם ולהשקותם בידים כ"ש שאר דברים שמותר לעשותם להם בידים ואע"פ שכשהגיעו לחיוך צריך לחנכן באיסור אכילה ושתייה לא ראו לחנכן לדברים אלו מאחר שאינם מפורשים בכתוב וכיון דריבויתיה דיוקא נינהו לא גזרו בהו רבנן ודעת רבינו שכתב בסי' תרי"ו כדרך שמחנכין אותם באכילה כך מחנכין אותם ברחיצה וסיכה אתי שפיר טפי דהיא דהתינוקות מותרים בכולם בשלא הגיעו לחיוך היא והיא דלהזהיר גדולים על הקטנים כשהגיעו לחיוך :

מלאכה כיצד כל מלאכה שחייבין עליה בשבת חייבין עליה ביה"כ וכו' משנה בפ"ק דמגילה (ז :) אין בין שבת ליה"כ אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהכרת : **ומ"ש** וכל איסורי הוצאת שבת נוהגין ג"כ ביה"כ בפ"ג הכריתות (יג :) תנן יש אוכל אכיל' אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד טמא שאכל חלב והיה נותר מן המוקדשין ביה"ר ר"מ אומר אם היה שבת והוציאו חייב ודייק בגמרא וניתני אם הוציאו חייב מ"ט קתני אם היתה שבת אמר רפרס זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליה"ר ממאי דלמא יש עירוב והוצאה ליה"ר וה"ק אם היתה שבת והוציאו חייב אף משום שבת וי"ה אלא מי איתמר דרפרס על הדא איתמר דתניא ושלא כיד היא עתי אפי' בשבת אמר רפרס זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליה"ר ממאי דלמא שאני שעיר המשתלח דהכשירו ביה"ר בכך אלא דרפרס בדותא היא : וכתב סמ"ג בפ' אמרו לו מסיק דליתא לדרפרס דאמר אין עירוב ואיסור הוצאה ליה"ר : **וכתב** עליו מהר"ר אליה מזרחי ז"ל לא שמעתי מה"ל לסמ"ג לומר דהא דרפרס ליתא וכו' עד דאינו אלא דחייב בעלמא ול"נ דאי בדרך דחייב בעלמא קאמר לא הו"ל אלא לדחויי ולמיסתק כי אורחא דתלמודא בכל דוכתא ומדמסיק עלה אלא דרפרס בדותא היא משמע ודאי למסקנא וקושטא דמלתא אמר הכי דיש עירוב והוצאה ליה"ר ודלא כרפרס וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפ"ק די"ט שי"ה לריך עירובי תחומין ועירובי חצירות ושיתופי מבואות בשבת והביאו ראיה מדתניא בפ' בכל מערבין (ל :) אמרו להם ב"ה לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביה"ר ובאמת שיש לגמגם על ראיה זו דלמא ההיא ברייתא בעירובי תחומין מיתני' אבל עירובי חצירות לא לריך וכמו שהקשה מה"ר אליה מזרחי ז"ל ומ"מ הרמב"ם בפ"ח מה"ע פסק כדברי הרי"ף והרא"ש ז"ל. וכן פסק רבי' בסי' תי"ו : **ומ"ש** וכל דבר שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביה"כ כך כתב הרמב"ם והוא בכלל מה ששנינו אין בין שבת ליה"כ אלא שזה זדונו בידי אדם וכו' א דכלל הוא לכל מילי בין דאורייתא בין דרבנן :

ומ"ש

דרכי משה

מתאוה לה ובהדר אין לו נר ויבא לידי תשמיש לכן צריך ליזהר : (ד) ואמרינן האי מאן דבעי דליסק ליה שתא כו' וכ"כ מהרי"ל ומהר"י וכן המנהג פשוט שכל א' עושה לו נר אף לזכרים הקטנים עושין נר לכל אחד כתב הכלבו שהמנהג שכל אחד מדליק נר אחד לכפר על אביו ואמו שמתו עכ"ה וכן נוהגין כתב מהרי"ל ומהרי"ו דאם כבו אלו הנרות אסור לומר לעו"ג להדליק או לתקן ולא כהללו דמרמזי להו רמוזי : (ה) ובמרדכי דיומא ומכבדין בכסות נקיה כדי שיהיו נקיים כמלאכי השרת עכ"ל ונראה דמטעם זה נהגו ללבוש בגדי פשתן לבן נקיי' כמ"ש איש א' לבוש הבדים ובהג"מ פ"ו דשבת כתב דמהר"ש היה רגיל ללבוש שרגני"ש בי"ט כשאין לו להחליף בגדיו בי"ט וה"ה בשבת וגם טעמו כי בי"ט ב"א שטחים לכן לובשים שרגני"ש שהוא בגד מתים ויזכרו יום המיתה ולא יתגאו עכ"ל ואפשר שמזה הטעם לובשין אותו בי"כ כדי שיהא לבו נכנע והרר לפני יום הדין : תריא (א) וכתב מהרי"ו דשמש יכריז בערב יוה"כ עירבתם דיש איסור הוצאה בי"כ :

כתב

דרישה

קדירה עששית וכו' מכאן שימתין כדי שיעשו כדי שלא יהא נהנה ממלאכת שבת וכן פרש"י פ"ק דב"ס אסורין בכדי שיעשו כי שם שבת קרוב לשוקו וגם לפ"ז יש משם איסור י"ל דלא ס"ל לבעל שורים זה רק ס"ל הטעם דבכדי שיעשו כדי שלא תמלא ותבא לידי חיתוי ועיין ברש פרק מ"ל בד"ס אסורין בכדי שיעשו כי שם סתר ר"י את פרש"י שפי' שם בכדי שיעשו שלא יהנה כו' ע"ש וגם בתשר"י שם דוק היטב : (ברשותו)

הדושי הגהות

תריא א ורבינו נמי אע"ג שהוא בכלל מ"ש למעלה ואין ביניהם וכו' נקט ליה הכא משום דבעי למימר אלא שבזה הקילו (מהרל"ח) :

ול"נ

ומ״ש אלא שבזה הקילו שהתירו בו קניבת ירק וכו׳ וכן מותר לפצוע אגוזים וכו׳ בס״פ אלו קשרים (קיד:) ובקניבת ירק פירש״י לנתוק העלים מן הקלחים כדי להשוותם שיהיו מוכנים לתתכן והרמב״ם כתב דהיינו שיסיר העלים המעופשות ויקנן השאר ויתקן אותו לאכילה וה״ה כתב בשם הרמב״ן והרשב״א שהוא הדחת ירק (ג): **ומ״ש** וה״מ כשחל בחול אבל כשחל בחול להיות בשבת אסור שם מחלוקת אמוראים ואמוראי בתראי מחלקין בין חל להיות בחול לחל להיות בשבת ותניא כוותייהו: **ומ״ש** והאידנא נהגו לאסור אף כשחל בחול שם (קטו ״) רבא חזא דקא מחרפי אמר אתאי איגרתא ממערבא משמיה דרבי יוחנן דאסור ופירש״י דקא מחרפי ״ מקדימים אמר ליה לאינשי ביתיה אתאי איגרתא ממערבא כי היכי דלקבלו מיניה ומאחר שרבא היה מחמיר על בני ביתו נהגו העולם להחמיר וכך כ׳ הרמב״ם וכן נראה שהוא דעת הרי״ף והרא״ש שהשמיטו כל זה:

אסור לטלטלו ביום הכפורים אלא שבזה הקילו בו שהתירו בו קניבת ירק מן המנחה ולמעלה פירוש להסיר ממנו עליו המעופשין לתקן אותן לאכילה וכן מותר לפצוע אגוזים מן המנחה ולמעלה (ב) פי׳ לשבר אותם להכינם לאכילת הלילה והני מילי כשחל בחול אבל בשבת אסור (א) והאידנא נהגו לאסור אף כשחל בחול:

תריב אכילה דתנן האוכל ככותבת הגסה ביום הכפורים חייב והוא פחות מכביצה ואין חילוק בין גדול לקטן כולם שיעורם ככותבת לא שנא אוכל דברים המותרים או דברים האסורים כגון פיגול נותר וטמא נבילה וטריפה וכל האוכלין מצטרפין לכשיעור ואפילו מלח שעל הבשר (א) וציר שעל הירק מצטרף עמו להשלים לכשיעור אבל אוכלין ומשקין אין מצטרפין ושיעור לצרף שתי אכילות הוא כדי אכילת פרס (ב) שהוא ד׳ ביצים: וכתב הרמב״ם ז״ל (ג) שאם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפות ואם

תריב אכילה דתנן האוכל ככותבת הגסה כי״ה חייב משנה בפ״ב דיומא (עג:): **ומ״ש** והוא פחות מכביצה מסקנא דגמ׳ שם (עט:) וכ׳ הרמב״ם שהוא פחות מכביצה כמעט וכ״כ הר״ן: **ומ״ש** ואין חילוק בין גדול לקטן כולם שיעורם ככותבת שם (פ:) מתקיף לה רבי זירא כל העולם כולו ככותבת ועוג מלך הבשן בככותבת אמר ליה קיס להו לרבנן דבהכי מייתבת דעתיה מיהו כולי עלמא טובא ועוג מלך הבשן פורתא: **ומ״ש** ל״ש אוכל דברים המותרים או דברים האסורים כגון פיגול וכו׳ דרייתא שם ומשנה בפ״ג דבריתות (נג:): **ומ״ש** וכל האוכלים מצטרפין לכשיעור משנה פרק בתרא דיומא (עג:):

ומ״ש ואפי׳ מלח שעל הבשר וציר שעל הירק מצטרף עמו להשלים לכשיעור שם בגמ׳ (פ:): **ומ״ש** אבל אוכלין ומשקין אין מצטרפין משנה שם (עג:) ואע״ג דציר משקה הוא ואמרי׳ בסמוך דמצטרף לירק כבר אמרו בגמ׳ דטעמא משום דאכשורי אוכלא הוא וכל אכשורי אוכלי אחיד אוכלא:

ומ״ש ושיעור לצרף שתי אכילות הוא כדי אכילת פרס תוספתא בפ״ב דיומא וז״ל אכל וחזר ואכל אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין: **ומ״ש** בשם הרמב״ם שאם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפות ואם לאו אין מצטרפין אינו יודע למה כתב בשמו מאחר שהוא מבואר בתוספתא וא״ת שרבינו לא ראה התוספתא א״כ מי הגיד לו שצירוף אכילות בכדי אכילת פרס עד שכתב סתם א והיה לו לכתוב ג״כ בשם הרמב״ם וא״ת שצירוף בכא״פ ידע מברייתא דבפ׳ אמרו לו (יג ״) השטויים אצל פיסול הגויה א״כ גם משם היה לו ללמוד שצירוף זה מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה היא שכך שנוי שם בפירוש ולא היה צריך לכתוב בשם הרמב״ם וגראה שרבי׳ למד שצירוף אכילות ביום הכיפורים בכדי אכילת פרס מדגרסינן בפרק בתרא דיומא (פ ״) מתקיף לה רבא כזית בכדי אכילת פרס וכ״כ בכדי אכילת פרס אמר ליה קיס להו לרבנן דבהכי מייתבת דעתיה ואע״פ שפירש״י קי״ל בכל אותם איסורים שצירוף בכזית שאם שהה בין תחלת אכילת השיעור לגמר אכילתו יותר מכדי אכילת פרס אין מצטרף לא כתב רבינו כן בשמו משום דאע״ג דממ״ש נלמוד לדין צירוף בכותבת כיון שלא כתב דבריו על צירוף בכותבת ניחא ליה לכתוב דברי הרמב״ם שהם אמוריים על צירוף בכותבת:

ומה שכתב ששיעור אכילת פרס הוא ארבעה ביצים כך הוא דעת רש״י בפרק בתרא ביה״כ כו׳ וכתב עוד דהרמב״ן והרשב״א מפרשים דהקניבה היא הדחת הירק ע״ש ובפירוש רש״י שלנו פי׳ הקניבה לנתוק העלים מן הקלחים כדי להשוותם שיהיו מוכנים לתתכן:

תריב אכילה דתנן האוכל כו׳ משנה ר״פ בתרא דיומא האוכל ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה והרמב״ם ורבינו לא כתבו רק ככותבת הגסה טעמם משום דרב פפא קא מיבעיא ליה ככותבת שאמרו בגרעינתה או בלא גרעינתה ואסיקנא רב אשי לא מיבעיא ליה הא דרב פפא גסה איתמר כל כמה דגסה אלמא דבלשון ככותבת הגסה משמע בגרעינתה ותו לא איטריכא ליה למיתני בהדיא וכגרעינתה אלא כי היכי דלא תימא כמוה וכגרעינתה וכחללה וזהו דגרסינן בירושלמי הדא אמרת דצריך למעך חללה שאין משערין אלא בה ובגרעינתה וכן משמע מלשון הסמ״ג לאוין ס״ט וכן בר״ן ומאחר שהמסקנא בגמרא דהוא פחות מכביצה תו לא צריך לבאר דלא בעינן כמוה וכגרעינתה וכחללה דממילא משמע דכיון שהוא פחות מכביצה חייב עליו ומשמע נמי דבכותבת עצמה אם היא פחותה מכביצה אין חייב עליה שהרי צריך למעך חללה ותהיה פחותה מביצה בהרבה ומסתברא שיש לנו לכוין שלא תהיה פחותה ממנה אלא במעט זו היא דעת הרמב״ם ורבינו למאי שקלו דבריהם בזה: **ומ״ש** ואין חילוק בין גדול לקטן כו׳ שם מבואר כך בתקפתא דר׳ זירא ולא היה צריך לרבינו לכתוב זה כפי׳ דממילא משמע דאין חילוק גם הרמב״ם כתב בשתים ובגמרא נמי לא איתמר בפירוש אלא דר׳ זירא אתקיף לאודועי דטעמא הוי משום דקיס להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה בציר מהכי לא מיתבא דעתיה מיהו כ״ע טובא ועוג מלך הבשן פורתא וא״כ רבינו שלא כתב טעם הדין יש לדקדק עליו למה כתב הדין כל עיקר כיון דממילא משמע הכי ואפשר מאחר דבשתייה משערין בכל אדם לפי מה שהוא והו״א דבאכילה נמי הכי דינא על כן כתב דבאכילה אין חלוק ובגמרא איתא להדיא מתקיף לה ר׳ זירא מ״ש אכילה דכל חד וחד בכותבת ומ״ש שתייה דכל חד וחד בדידיה א״ל אביי קיס להו לרבנן בכותבת דבהכי מייתבא דעתיה בציר מהכי לא מייתבא דעתיה בשתייה בדידיה מייתבא דעתיה בדחבריה לא מייתבא דעתיה: **ומ״ש** ל״ש אוכל דברים המותרים או דברים האסורים כו׳ ברייתא שם ומשנה פ״ג דבריתות ולא הוזכר שם אוכל טמא אלא אוכל טבל וכ״כ הרמב״ם ומשמע דאתי לאשמעינן דבין פגול וגותר במיתה בכרת ובין בטבל שהוא במיתה ובין בנבלה וטרפה שהוא בלאו ובין בדברים המותרים שאינם בלאו על הכל חייב עליו ביה״כ וכן מבואר לשם בברייתא ולפיכך כ״ל להגיה טבל במקום טמא: **ומ״ש** ואפילו מלח שעל הבשר שם אמר רב פפא אכל חומצא ומילחא מצטרף ואע״ג דלאו אכילה היא כיון דאכלי אינשי מצטרפי: **ומ״ש** וציר שעל הירק שם אמר רשב״ל ציר שעל גבי ירק מצטרף לכותבת ביה״כ פשיטא מהו דתימא משקה הוא קמ״ל דכל אכשורי אוכלא הוא:

ומ״ש ושיעור לצרף כו׳ תוספתא שם וטוסח האמיתי בלשון רבינו כך הוא ושעור לצורך ב׳ אכילות הוא כדי אכילת פרס שהוא ד׳ ביצים שאם יש מתחלת אכילה

דרכי משה

(ב) כתב מהר״א מפראג וז״ל נ״ל דוקא לשבר׳ ולהניחן בקליפותיהם עד ערב אבל להוציא האוכל הוי דש מאחר שאינו רוצה לאכול לאלתר כמו שנתבאר לעיל סימן שי״ט וכן בענין הסרת העלים מעופשין צריך לפרש נמי בענין שלא תהא בו ברירה עכ״ל אבל לפמ״ש לעיל סימן שי״ט דכל אותה סעודה נקרא לאלתר א״כ י״ל דברירה זו שהיא מדרבנן התירו בי״כ ממנחה ולמעלה לצורך סעודת לילה כאילו אכל מיד ומ״מ האריך בדבר זה פ״א מה׳ שביתת עשור ולענין דינא אין נפקותא מאחר שנהגו להחמיר בכל כתב הר״ן פרק כל כתבי הקודש דף קמ״ב ע״ב אם נפלה דליקה בי״ה מצילין מזון סעודה אחת לילה מפני הסכנה וע״ל סימן של״ז מדין דליקה בזמן הזה בחדושי אגודה ובמהרי״ל הא דנערים שוחקים באגוזים הוי כהיתר הפצעת אגוזים ממנחה ולמעלה וגם זה לא שרי אלא ממנחה ולמעלה עכ״ל מהרי״ל ״ ונראה דאף קודם מנחה אין להחמיר לתינוקות ונערים דאינו דומה לגמרי להפצעת אגוזים דא״כ אף ממנחה ולמעלה יש לאסור האידנא דנהגו לאסור הפצעת אגוזים אלא ודאי דבזה מקילין טפי וכתב מהרי״ו בדרשות ואין סברא שגדולים ישחקו באגוזים: (ג) ואין נפקותא בדבר מאחר שנהגו לאסור הכל: וכתב

פרישה

סי׳ תריא (א) **והאידנא** נהגו לאסור כו׳ הוא מדברי התלמוד ורבינו בהגהות רמ״ף בסי׳ זה ע״ש וז״ל ופליעות אגוזים כ״ל דוקא לשברם ולהניחם בקליפותיהן עד כדי לאכולו הוא דאסור לאכול מיד מותר לשברן להוציא מהן האוכל וכן כתב לעיל סי׳ שי״ט ולהסיר ממנו עלין המעופשין שכתב רבינו כ״ל בענין שלא תהיה בריורה עכ״ל רמ״ף:

סי׳ תריב (א) **וציר** שעל הירק אע״ג דציר משקה הוא כבר אמרו בגמרא דאכשורי אוכל הוא וכל אכשורי מיכלא אוכלא הוא: (ב) **שהוא** ד׳ ביצים לרש״י ולדעת הרמב״ם ג׳ ביצים: (ג) **שהוא** ד׳ ביצים שאם יש כן הוא בס״א ובקצת נוסחאות

חדושי הגהות

תריב א ול״נ דאפשר שלא ידע התוספתא ומ״מ דין צירוף בכא״פ נלמד מדין המץ שנתבאר לעיל סימן תמ״ב דמצטרף בכא״פ (מהרל״ח): **במשנה**

אכילה הראשונה וכו' והכ"י האריך לפלפל בת"ש רבינו וכתב הרמב"ם שאם יש מתחלת האכילה הראשונה וכו' נוסחא מוטעת נזדמנה להרב ז"ל :

אבל אוכלין שאינן ראויין לאכילה או שאכל אכילה גסה וכו' סמכן יחד משום דטעמא דאכל אכילה גסה דפטור הוא משום דהוי כמי שאכל אוכלין שאינן ראויין כמבואר בדברי הרמב"ם ולפי שקשה היכי משכחת לה שיאכל אכילה גסה בי"כ דאי בעבר ואכל ביה"כ עצמו תיפוק ליה דחייב מתחלת האכילה עד שלא אכל האכילה גסה לכך פי' רש"י שאכל ליל יה"כ על השבע שהיה שבע מסעודה שהפסיק בה וכל מה שאכל משחשיכה אכילה גסה היתה ושלא להגאה ובתיב אשר לא תעוה פרע למזיק לזה שאינו מבטל ממנו שום עינוי ע"י אכילה זו אלא מזיק הוא את האוכלין ואת עצמו עכ"ל רש"י וכך הם דברי רבינו ובכלבו כתב דמשכחת לה אף באוכל ביה"כ כגון שאכל תחלה אוכלים שאינן ראויין לאכילה ואח"כ אכל אוכלין הראוים ומשמע מדברי רש"י ורבינו דאעפ"י שלא אכל כ"כ בסעודה המפסקת עד שנפשו קצה מלאכול אלא שהוא שבע הרבה עד שאינו מתאוה לאכול אפ"ה פטור על אכילת ליל יה"כ מאחר שאינו מבטל ממנו שום עינוי ע"י אכילה זו אלא מזיק הוא את האוכלין ואת עצמו כי האכילה על השבע היזק הוא לגוף · ותימא שסתם רבינו דבריו פה דלא כדעת ר"ת בפ' ע"פ שכתב דאכילה גסה דיה"כ דפטור היינו דוקא כשאכל תחלה כ"כ עד שנפשו קצה מלאכול וכשאכל יתר על זה אין שמה אכילה אבל כשאכל תחלה ואין מתאוה לאכול אכילה דאחריה שמה אכילה וחולק הוא אפירש"י גם מלשון הרמב"ם ירלה שתופס כר"ת שכתב וז"ל היה שבע מאכילה גסה עד שקץ במזונו ואכל יתר על שבעו פטור כמי שאכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה שאע"פ שזה האכל היתר ראוי לרעב אינו ראוי לכל מי ששבע כזה עכ"ל · וכ"ל ליישב ולומר לדעתן דינא לא פליגיו רש"י ושאר מפרשים אלא בפירוש הסוגיא לבד הוא שנחלקו לדעת רש"י רשב"ל אינו מדבר אלא באוכל כל מאכלים שאינם ראויין אלא למי שהוא רעב הילכך אעפ"י שלא אכל כ"כ עד שקץ במזונו הו"ל אכילה גמורה מאחר שאינו נהנה ממנה כלל אבל רע לו ומזקק לו ולפיכך פטור אבל אם אכל מאכלים הראוים אף לשבע כגון מאכלים המבושמים והמתוקין שיש בהן הנאה אף לשבע אף רש"י ז"ל יודה מחייב על אכילה זו אפילו אכלן על השבע אלא דרב פפא לא איירי בהכי · ור"ת והרמב"ם שכתבו שאכל עד שקץ במזונו כונתם לומר שאז אף אם אכל אח"כ מאכלים המבושמים ומתוקין שיש בהן הנאה לשבע מ"מ לזה שקץ במזונו אין לו הנאה כלל אף במאכלי' המבושים כאלו ולכך פטור וא"כ אין ביניהם מחלוקת בעיקר הדין כי אם בפירוש הסוגיא וסברא זו הוזכרה בכל בו עיין עליו גם בהר"ן שכתב כר"ת משמע דהכי ס"ל שכתב בפ' ע"פ דאכילה דיה"כ היינו כל שאכל קודם לכן כ"כ שאינו יכול לאכול לאחר מכאן אלא בקושי אכל על השובע ודאי שמה אכילה כדרך כל מאכל חשוב שהוא בא לבסוף ע"כ מבואר מלשונו דבמאכל חשוב המתוקל והמבושל קיימי' דעל השבע הוא אכילה אבל אם אכל תחלה כ"כ עד שקץ במזונו שאז אי אפשר לו לאכול לאחר מכאן אלא בקושי הוא אכילת גסה אף במאכל חשוב :

אבל עלי קנים פטור ולולבי גפנים וכו' כך היא הנוסחא האמיתית בדברי רבינו והכי איתא בברייתא בפרק בתרא דיומא וכן ברמב"ם אלא שהוא ז"ל גורס עלי גפנים במקום עלי קנים · כם פלפלי או זנגבילא יבישתא פטור וכו' אם אוקמתא דגמרא ומבואר לשם להדיא דפלפלין ביבישתא פטור וא"כ מלת יבישתא שכתב רבינו קאי גם לפלפלי ולא כדמשמע מדברי הרמב"ם בפ"ב עיין בדברי ה' המגיד שם : **והא** דבעינן שיעור דוקא לחייבו כרת כו' בר"פ בתרא נחלקו בחלי שעור ר' יוחנן אומר אסור מן התורה כיון דחזי לאצטרופי איסורא קא אכיל ר"ל אמר מותר אכילה בעינן ואיכא הפוסקים כר' יוחנן לגבי ר"ל ורב נמי סבר כר"י בפ' ג"ה : **ומ"ש** אבל מדבר שאינו ראוי לאכילה כתב ז"ה דאפילו איסורא ליכא ל"ע דמב"ל לרבי"ה הא דאי משום דמשמע ליה מדר' יוחנן דכיון דלא חזי לאצטרופי לאו איסורא קא אכיל ואף ר' יוחנן מודה בה דמותר הא ודאי איכא למידחי ולמימר דדילמא לא מהני האי טעמא אלא לענין זה דליתא ביה איסורא דאורייתא אבל איסורא דרבנן מיהא איכא וכן משמע מדתנן אבל אוכלין שאינן ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשתייה פטור דדוקא פטור דיעבד אבל אסור לכתחילה · וכ"ל דטעמא דרבי"ה משום דס"ל דכל הני פטורין דתנן באוכלין ומשקין שאינן ראויין ולזר ומוריים וכן מאי דאיתמר בכם פלפלי וזנגבילא יבישתא או אכל אכילה גסה דפטור פטור ומותר קאמר ופטור דנקט משום דשייך באכילה גמורה ובשתייה גמורה חיוב חטאת ועיין לעיל בסימן תקס"ז ועוד מדקאמר בפ' האורג כל פטורי שבת פטור אבל אסור וכו' מכלל דשאר פטורי פטור ומותר הן וכ"כ להדיא במרדכי ובאגודה בפ"ק דתענית על שם רבי"ה בדין כם פלפלי ובאגודה פ' יה"כ כתב כן גם אאכל אוכלין ושתה משקין שאינן ראויין ומש"ה פסק להתיר לבלוע רוק שלו ואף אם הוא הרבה ממלא לוגמיו דאינו ראוי לשתייה ובאמת שכן מבואר מדברי רבי"ה שכתב דפטור דנקט משום דשייך באכילה גמורה חיוב חטאת אלמא דבאוכל בכשיעור קאמר דבעלמא חייב חטאת וכאן פטור ומותר וכן ודאי עיקר דלדעת רבי"ה שהביא רבינו אין חילוק בין אוכלין ובין משקין גם אין חילוק בין אוכל ושותה כשיעור או פחות מכשיעור בכל ענין אפילו איסורא ליכא ומיהו בענין הרוק משמע דלכולי עלמא שרי כדמוכח בפירוש רש"י בפ' כלל גדול ד' ע' דרוק לאו אכילה היא אלא בליעה דכתיב עד בלעי רוקי וע"ש אך קשה מעובדא דרב גידל בר מנשיא דגבי חומץ דקאמר אימור דאמרי אנא דיעבד לכתחלה מי אמרי דאלמא דחומץ הי שאינו ראוי לאכילה אינו מותר לכתחילה וגם קאמר אימר דאמרי אנא פורתא טובא מי קאמרי ורבי"ה ס"ל דאפילו בכשיעור ויותר שרי לכתחלה · ונראה ודאי דרבי"ה ס"ל דאע"ג דכל הני פטורי פטור ומותר קאמר מ"מ פשיטא שאינו מותר אלא מעט כל שהוא לו לצורך שאפי' סיכה שהוא דרבנן אעפ"י שאינה של תענוג כמו להעביר הזוהמא אסורה אא"כ

בתרא דיומא (שם) וכ"כ מדברי התוספות בפרק כילד משתתפין (פג :) אבל הרמב"ם סובר שהוא כשלשה ביצים וכתב הרשב"א בתורת הבית התערובות שיעור אכילת פרס יש מי שאומר שהוא ארבע ביצים ויש מי שאומר שהוא שלשה ביצים ולזה דעתי נוטה ע"כ וכ"כ ה"ה בפ"ב משביתת עשור שדעת הרשב"א כדעת הרמב"ם ושכן עיקר ומחלוקתם תלוי בהא דתנן בפרק כילד משתתפין (פב ·) על שיעור מזון ג' סעודות לעירוב ר"י בן ברוקא אומר מכבר בפונדיון מד' סאין בסלע ר"ש אומר מב' ידות לכבר מג' לקב חציה לבית המטבח כו' פי' רש"י ר"י בן ברוקא סבר דשיעור שתי סעודות הוי כבר הלקוח מן הנחתום בפונדיון כשמוכרין ארבע סאין בסלע הוצא מחצה לעצים ושכר חנווני נמצא שכבר זה הוא רובע הקב שהם ו' ביצים ור' שמעון מיקל לגבי עירוב וקאמר דסגי בב' ידות של כבר של שלשה כברות לקב נמצאת כבר השלימה שליסית הקב וב' ידותיה הוו ג' סעודות חציה לבית המטבח פירש רש"י שתמא היא וה"ק חצי כבר השלימה ששיערו בה את העירוב וכו' עד כלו' בחצי כבר : נמצא דשיעור פרס דהיינו חצי אותו כבר המוזכר לענין עירוב לר"י בן ברוקא דשיער בכבר בת ששה ביצים פרס הוי שלשה ביצים ולרבי שמעון דשיער בכבר בת ח' ביצים פרס הוי ארבע ביצים וכגמרא תנא חצי חצי חציה לטמא טומאת אוכלין ופירש רש"י לר"י בן ברוקא כדאית ליה דהיינו כביצה חסר רביע שהרי הוא שיער בכבר של רובע קב כדאמר מחצה שכר לחנווני נמצא כבר בפונדיון רובע קב והם ו' ביצים חציה שלשה ביצים לבית המטבח וחצי חציה ביצה ומחצה לפסול את הגויה ולטומאת אוכלין ג' ריבעי ביצה ולרבי שמעון ששיער בכבר מג' לקב כבר שלימה ח' ביצים חציה ארבע חצי חציה ביצה ע"כ ומדאמרינן בכל דוכתא דשיעור טומאת אוכלין כביצה משמע דהלכה כר"ש ועוד מדאמרינן בגמרא ותנא דידן מ"ט לא תני טומאת אוכלין משום דלא שוו שיעוריהו דתניא כמה שיעור חצי פרס ב' ביצים חסר קימעא דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר ב' ביצים שוחקות שיער רבי שתי ביצים ועוד כמה ועוד אחד מכ' בביצה ואילו גבי טומאת אוכלין תניא רבי נתן ור' דוסא אמרו כביצה שאמרו כמוה וקליפתה וחכמים אומרים כמוה בלא קליפתה וכל הני תנאי בדר"ש שייכי עפי מדרבי יוחנן בן ברוקא נקטינן כרבי שמעון · וכ"כ מדברי רש"י פרק אלו עוברין ופרק אע"פ (סד ·) דהל' כרבי שמעון וטעמא דהרמב"ם משום דאתא דכמה שיעור חצי פרס אמר רב חסדא זו דברי ר' יהודה ור' יוסי אבל חכמים אומרים כביצה ומחצה שוחקות ומאן חכמים ר' יוחנן בן ברוקא ומדאפקיה בלשון חכמים אלמא סבר דהלכתא כוותיה וכתב הרשב"א בתורת הבית והלכך נמצאת אכילת פרס ג' ביצים שוחקות והא דאמרינן בכל דוכתא דטומאת אוכלין כביצה כבר כתבתי בו בסימן ת"ע :

אבל ומ"ש אוכלים שאינם ראויים לאכילה משנה בפרק בתרא דיומא (פח ·) : או שאכל אכילה גסה וכו' שם (פ :) אמר ר"ל האוכל אכילה גסה יום הכפורים פטור מ"ט אסר לא תעוה כתיב פרע למזיק ופירש"י אכילה גסה · שאכל לילי יום הכיפורים על השובע שהיה שבע וכו' :

וכתב הכלבו היה שבע מאכילה גסה כגון שאכל אוכלים שאינם ראויים לאכיל' ואח"כ אכל אוכלים הראוים פטור אע"פ שזה ראוי לרעב אינו ראוי למי ששבע כזה והרא"ש פירש אפילו שבע מאוכלים ראוים כגון שאכל בלילי יום הכפורים סמוך לתחלת הלילה שעדיין היה שבע ומלא מסעודת הערב ולפיכך כשאוכל בלילה אכילה גסה רע לו ואינו נהנה ממנה כלל אבל מזקק לו ולפיכך פטור ע"כ וכ"ל שלא נאמר זה אלא לאכול כל מאכלים שאינם ראוים אלא למי שהוא רעב אבל אם אכל מאכלים הראוים אף לשבע כגון מאכלים המבושמים והמתוקים שיש בהם הנאה אף לשבע נאמת יתחייב אפי' אכלן על השובע כדאמרינן בעלמא (מגילה ז) רוחא לבסימא שכיח עד כאן לשונו (מ) :

אבל עלי קנים ולולבי גפנים שלבלבו קודם ר"ה וכו' ברייתא שם (פח :) אבל עלי קנים פטור לולבי גפנים חייב אלו הן לולבי גפנים כל שלבלבו מר"ה ועד י"ה · והרמב"ם גורס עלי גפנים במקום עלי קנים :

כם פלפלי או זנגבילא יבישתא פטור דלא חזו לאכילה גז"ש ומלת יבישתא קאי גם לפלפלי שאם הם רטובים חייב שהרי הם ראוים לאכילה וכ"כ ה"ה בפ"ב מהל' שביתת עשור ובסימן תקס"ז נתבאר הא דאמרינן כם זנגבילא פטור אי הוי פטור אבל אסור או אי הוי פטור ומותר : **והא** דבעינן שיעורא דוקא לחייב פירוש כרת במזיד וחטאת בשוגג אבל איסורא איכא בכל שהוא בר"פ בתרא דיומא (עג :) ואיפליגו ר"י ור"ל בחצי שיעור והלכה כר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה · וא"ת א"כ למה לו לרבינו לכתוב השיעורים וי"ל דא"מ למאכיל את החולה בי"ה היאך יאכילנו וכמ"ש בסימן תרי"ח :

אבל מדבר שאינו ראוי לאכילה כתב אבי"ה דאפילו איסורא ליכא הרמב"ם חולק על זה שכתב דאכל אוכלים שאינם ראוים למאכל אדם או שתה מהן הרבה פטור מן הכרת אבל מכין אותו מכת מרדות ומיהו אפשר דלא כתב אבי"ה דאפילו איסורא ליכא בדבר שאינו ראוי לאכילה אלא באוכל פחות מכשיעור דוקא ובהכי ניחא מ"ש רבינו שתה משקין שאינם ראוין לשתייה כגון ציר ומוריים וחומץ חי פטור אבל אסור דלא פליג אמ"ש כאן בשם אבי"ה בלא חולק דאיכא למימר דהיא בשותה כשיעור היא ומודה בה אבי"ה דאיסורא איכא כיון שהוא כשיעור ומיהו ההיא בלאו הכי מיתרלה דאיכא למימר דוקא בשתה ציר או מוריים אם חומץ שהם דברים שנאכלים ע"י טיבול הוא דקאמר דאיכא איסורא וכי קאמר אבי"ה דאפי' איסורא ליכא כשאינם ראוים למאכל אדם כלל אבל אין לומר דבמאכלים שאינם ראוים דווקא קאמר אבי"ה דאפילו איסורא ליכא ולא במשקין שאינם ראוין דאין סברא לחלק בין מאכלים למשקין בכך : **שתייה** דתנן השותה מלא לוגמיו לצורך

דרכי משה

תריב (א) וכתב ע"ש ירושלמי רבי חנינא הוי יתיב קמיה דרב חנא בי"כ א"ל זיל שתה בתר שעתא אשכחיניה א"ל מהו צחותא עברה א"ל מכיון דשרית לי אזלת צחותא שמעינן מינה דאין היצר מתאוה אלא לדבר האסור הלכך ש"ד למעבד הכי והובא בב"י סי' תרי"ח :

כתב

פרישה

נוסחאות כתב והרמב"ם כתב שאם כו' ותמה ב"י מה לו לרבינו לכתוב כן בשם הרמב"ם והלא גמרא ערוכה היא וגוף הגמרא כתב לפני זה ושיעור לגרף ב' אכילות כו' ע"ש שנידד ליישב ולי נראה שג' הספרים הלא כתיב בהו וכתב הרמב"ם היא עיקר :

(ד) **או** שאכל אכילה גסה דאסר לא תעוגה כתיב פרע למזיק : (ה) **כם** פלפלי אכילה שלא כדרכה קרא **כם** פרש"י בכילד מברכין רא"ף ועיין בסימן תקפ"ד שכתב שיכול לבוש עלי קימון ולפולטן ומביא ראיה מכם פלפלי משמע לכאורה דבכם פלפלא נמי איירי דפלטו : (ו) **דאפילו** איסורא ליכא פי' בדלא אכל כשיעור לגרף ב' אכילות כו' ע"ש שנידד ליישב כמשקין דלקמן סוף הסי' א"כ לא דמי למשקין ולקמן שסם ראוים ונאכלין ע"י טיבול משא"כ בזו האוכלים שאינן ראוים למאכל אדם כלל :

לוגמיו כי״ה חייב משנה בפרק בתרא דיומא (סט) : **ומ״ש** ומשערין בכל אדם לפי מה שהוא פירוש הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו עשירי דכלים ומבואר בפ׳ בתרא דיומא (פ :) ואתקיף רבי זירא מאי שנא אכילה דכל חד וחד בכבותא ומאי שנא שתייה דכל חד וחד בדידיה מ״ל מבי קיס להו לרבנן בכבותא דבבבי מייתבא דעתיה בציר מבבי לא מייתבא בשתייה בדידיה מייתבא בדחבריה לא מייתבא דעתיה : **ומ״ש** ולא מלא לוגמיו ממש אלא כמלא לוגמיו פירוש כל שיסלקנו לצד אחד בפיו וכו׳ (סט :) אמר רב יהודה אמר שמואל לא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאילו יסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו :

ומ״ש והוא פחות מרביעית מבואר סט וה״ק באדם בינוני הוי שיעורו פחות מרביעית ובספר מוגה מצאתי מפורש והוא פחות מרביעית באדם בינוני וכתב הר״ן ולא קאימנא שפיר בהאי פחות מרביעית כמה הוי בציר מיניה : **ומ״ש** שיעור צירופן כדי שתיית רביעית הכי איתא בתוספתא פרק בתרא דיומא וכן פסק הרמב״ם : שתייה כדי מ״פ הכי תניא בברייתא פרק גויה והר״ן הוקשה לו על פסק הרמב״ם מהיא הדבר בצ״ע והרב המגיד כתב שאמר שהרמב״ם פסקה לההיא דברייתא בהלכות שאר אבות הטומאה פרק ח׳ נראה שהוא סובר שעשו חיזוק בטומאת גויה של דבריהם ולא דמיא לשאר איסורין כדי שלא לדחות תוספתא זו וגם הריא״ב כתבה בהלכותיו :

שתה משקין שאינן ראויין לשתיה כגון ציר או מוריים משנה בפרק בתרא דיומא (פא :) אבל אוכלין שאינם ראויים לאכילה ושתה משקין שאינם ראויים לשתייה פטור : **ומ״ש** וחומץ מי פטור אבל אסור אבל חומץ מזוג חייב (סט) בגמרא שתה ציר או מוריים פטור הא חומץ חייב מתניתין מני רבי היא דתניא ר׳ אומר חומץ משיב את הנפש דרש רב גידל בר מנסי׳ מבירי דברש אין הלכה כר׳ לשנה נפקי כ״ע מזגו ושתו אלא שמע רב גידל ואיקפד אמר אימור דאמרי אנא דיעבד לכתחלה מי אמרי אימור דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי אימור דאמרי אנא מי מזוג ומי : **ומשמע** מהכא דהא דפטור בחומץ מי דוקא בשתה פורתא אבל בשתה טובא חיובי נמי מיחייב ולריך טעם למה השמיטו רבינו ואפשר דמשום דלא שמיע ליה בכמה מיקרי טובא לא מצי לחיובי עליה ומפני כך סתם דבריו אבל על הרמב״ם יש לתמוה שכתב אבל אוכלין שאינם ראויין למאכל אדם כגון עשבים המרים או שרפים הבאושים או ששתה משקין שאינם ראויים לשתייה כגון ציר ומוריים וחומץ מי אפילו אבל ושתה מהם הרבה ה״ז פטור מן הכרת אבל מכין אותו מכת מרדות שתה חומץ מזוג במים חייב ע״כ דמשמע מלשונו דאפילו שתה הרבה חומץ מי נמי פטור ואמאי כי היכי דחייב בחומץ מזוג משום דאמר אימור דאמרי אנא מי וכו׳ הכא נמי הו״ל לחיובי בשתה חומץ מי הרבה דהא אמר אימור דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי דמשמע דכל דהוי טובא הלכה כרבי דמחייב ושמא יש לדחוק ולומר דאפילו שתה מהן הרבה דקאמר לא קאי אלא אציר ומוריים אבל אבל ולא אחומץ מי ויותר נ״ל שלא היה גורס אימור דאמרי אנא פורתא וכו׳ ורבינו ירוחם כתב כל הפטורים שכתבתי בין באכילה בין בשתייה דוקא מעט אבל הרבה לא : והכלבו כתב שתה חומץ מזוג במים חייב ובעל השלמה פסק אפילו מי ע״כ ולריך לומר דמה שפסק בעל השלמה דאפילו מי חייב בשתה הרבה דוקא קאמר דאילו בשתה מעט ודאי פטור דהא איפסיקא הלכתא דלא כרבי (ב) :

תריג רחיצה דתניא אסור לרחוץ ביום הכפורים מקצת גופו ככל גופו בפרק בתרא דיומא (עז :) היא שנויה : **ומ״ש** ואפילו להושיט אצבעו במים אסור בין בחמין בין בצונן הכי משמע בפרק בתרא דיומא שם (ולף עח ׳) והכי אמרי׳ בהדיא בפרק מקוש שנהגו (נד ·) : **ומזה** שכ׳ ואם היו ידיו מלוכלכות בטיט ולוהה מותר לרוחצן ברייתא בפ׳ בתרא דיומא (עז :) וכתב הג״מ בשם ס״ה דאין חילוק בכ״מ שהוא לכלוך או טינוף בין בגופו בין בבגדיו דתניא בתוספתא אמר רשב״ג היו רגליו מלוכלכות בטיט ולוהה מדיחן במים כדי שלא יטנפו כליו ואין חילוק בדבר וז״ל הרוקח אם היה מלוכלך בטיט ובלוהה מותר או נטף דם מחוטמו או כשיצא מביית הכסא שאינו מכוין להגאתו מותר לרחוץ ידיו : **ומ״ש** הלכך בבוקר דסתם ידיים מלוכלכות וכו׳ שם תנא דבי מנשה רבן גמליאל אומר מדיחה אשה ידיה במים ומותרת פת לתינוק ואינה חושש מאי טעמא אמר אביי משום שיבתא ופירש רש״י רוח רעה השורה על הלחם הנלקח בידים שלא נטלו שחרית וכתב הר״ן ולא נהירא דא״כ אפי׳ בלא נתינת פת לתינוק מותר ליטול ידיו שחרית דהא תניא היו ידיו מלוכלכות בטיט ולוהה רוחץ בדרכו ואינו חושש ואין לך מלוכלכות יותר מזה שאינו יכול

ומ״ש בשם הראב״ד דשיעור צירוף אמרו לו (יג ·) לענין פיסול פרק בתרא דיומא וכן פסק הרמב״ם מהיא דכריתות והניח הדבר בצ״ע והרב המגיד כתב שאמר שהרמב״ם פסקה לההיא דכריתות בהלכות שאר אבות הטומאה פרק ח׳ נראה שהוא סובר שעשו חיזוק בטומאת גויה של דבריהם ולא דמיא לשאר איסורין כדי שלא לדחות תוספתא זו וגם הריא״ב כתבה בהלכותיו :

ומ״ש לא מלא לוגמיו ביה״כ חייב ומשערין בכל אדם (ז) לפי מה שהוא ולא מלא לוגמיו ממש אלא כמלא לוגמיו פירוש כל שיסלקנו לצד אחד בפיו ויראה כמלא לוגמיו והוא פחות מרביעית באדם בינוני וכל משקין מצטרפין לכשיעור ושיעור צירופן כדי שתיית רביעית והראב״ד כתב דשיעור צירוף שתייה הוא כדי אכילת פרס כמו צירוף אכילה : שתה משקין שאינן ראויין לשתייה ב כגון ציר או מוריים והומץ חי פטור ג אבל אסור אבל חומץ מזוג חייב :

תריג רחיצה דתניא אסור לרחוץ ביה״כ מקצת גופו ככל גופו ואפי׳ להושיט אצבעו במים אסור בין בחמין בין בצונן ואם היו ידיו מלוכלכות בטיט וצואה מותר לרוחצן שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג הלכך בבוקר דסתם ידים מלוכלכות שמפרש כל הני פטור אבל אסור הן וחולק מראבי״ם שכתב דאיסורא ליכא וכן משמע מדברי הרא״ש שכביא בסתמא מתניתין דאכל אוכלין שאינן ראויין פטור ולא פי׳ גם הכיא עובדא דרב גידל בסתם משמע מפשטא דפטור אבל אסור ומשמע נמי מדכתב רבינו בסתם דחומץ חי פטור אבל אסור דאין חלוק בין מעט לרבה וכן מבואר בהרמב״ם ותימא דהא בהדיא קאמר אימור דקאמרי אנא פורתא טובא מי קא אמרי וכתב הכ״ו שלא היו גורסים אימור דאמרי אנא פורתא וכן משמע בהג״ה מיימוני׳ לשם הכיא לשון התלמוד ולא הכיא ההיא דאימור אנא פורתא מיהו רבינו שראה הרא״ש שגורס אימור דאמרי אנא פורתא אי איפשר לומר דעתו שלא חש לדברי אביו ולכך כ״ל לומר ודאי הוו גרסי כגרסתינו אלא שהיו מהפכין הגירסא אימור דאמרי אנא חי מזוג מי אמרי אימור דאמרי אנא פורתא טובא מי קא אמרי אימור דאמרי אנא דיעבד לכתחילה מי קא אמרי וכך היא הגירסא בדברי הרא״ש גם בהג״ה מיימוניות כתוב תחלה אימור דאמרי אנא חי כו׳ לפי גירסא זו האי דאמר אימור דאמרי אנא פורתא וכו׳ אימור דאמרי אנא דיעבד וכו׳ אינו קאי לחומץ חי משום דפירוש פורתא היינו פחות מכשיעור לדעת הרמב״ם ורבינו וכיון שכן אפילו בחומץ מזוג נמי אינו חייב בדיעבד בפחות מכשיעור אלא אחומץ מזוג קאי והכי פירושו תחלה קאמר שלא התיר אלא בחומץ חי ואח״כ קאמר דאעפ״י שגם בחומץ מזוג יש היתר היינו דוקא בפורתא פי׳ בפחות מכשיעור ואף זה בדיעבד אבל לכתחלה לא והם היו שותין לכתחלה יותר מכשיעור בחומץ מזוג ומכ״ש דלא אמריתא אנא אלא בחומץ חי אבל לעולם אף בחומץ חי אסור לכתחלה בין מעט ובין הרבה ובדיעבד אין חיוב חטאת כלל אפי׳ בהרבה כנ״ל דעת הרמב״ם ורבינו : והרב רבינו ירוחם כתב וז״ל וכל הפטורים שכתבתי בין באכילה ובין בשתייה דוקא מעט אבל הרבה לא ואפילו מעט דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור עכ״ל נראה ממנו דבהרבה אפילו דיעבד חייב חטאת והיינו כמשמעות פשטא דעובדא דרב גידל דאמר אימור דאמרי אנא וכו׳ ותימא למה יתחייב בהרבה כיון שאין ראויין לאכילה ואם אכילה בעינן ולוכא ואפשר דטעמא דאוכלין שאינן ראויין לאכילה דפטור הוא מפני שאינו נהנה מהם ולא תעונה כתיב פרע למזיק וזה כיון שאכל הרבה ושיבר רעבונו וריוה נמצא הרי נהנה מהם ואכילה ושתיה ראויה לו קרינן ביה ולא אמרינן בכי הא בטלה דעתו אצל כל אדם דבדידיה תליא מילתא אי מותיב דעתיה בהכי אם לאו ודו״ק · וזה פשוט דלר׳ ירוחם לא קרי לה הרבה אלא שאוכל ושותה כדי לבטל ממנו הרעב והצמא כדרך כל האוכלין ושותין וכמ״ש לדעת ראבי״ה אבל אין לפרש לדעתו דהרבה היינו בכשיעור ומעט היינו בפחות מכשיעור כמו שכתבתי לדעת הרמב״ם ורבינו דא״כ מאי איריא כל הני דפטורים אפילו אכילה ושתייה גמורה דינא הכי וק״ל והב״י פי׳ דברי ראבי״ה דדוקא באוכל פחות מכשעור וכתב לחלק בין ציר ומוריים וחומץ חי לשאר אוכלין ומשקין שאינן ראויין וכך נראה מדברי בעל ציה לדרך שסובר כן וכל זה בעל לפע״ד אלא העיקר בדעת ראבי״ה כדפי׳ וכמפורש באגודה שהבאתי גם דברי הרמב״ם ורבינו צריך לפרש בדרך שכתבתי וז״ק : ודע שהרי״ף לא הזכיר חלוקי דינים אלו בפסקיו וטעמו דכיון שיש איסור בכל שהוא אין צורך לבאר בזמן הזה אם חייב כרת אם אינו אבל הר״ן כתב דלבעל הלכות שאפילו לחולה מאכילין אותו תחלה פחות מכשיעור להקל עליו מ״כ אף אנו נריכים לבאר השעורין והצירופים וזו היא ג״כ דעת רבינו שכתב דינים אלו ומשך אחר הרמב״ם והרא״ש שכתבו ג״כ דינים אלו וכן פי׳ ב״י :

תריג רחיצה דתניא אסור לרחוץ וכו׳ בפ׳ בתרא דיומא : **ומ״ש** אסרו אלא רחיצה של תענוג זה אינו מפורש אלא שרבינו סובר כן מדהתירו לרחוץ הלכלוך אלמא שלא אסרו אלא של תענוג וכ״כ שאר מחברים ומ״מ יראה דלאו דוקא דשל תענוג אלא אפילו אינה של תענוג כגון להעביר הזוהמא נמי אסור ולא שרי אלא כשהוא מלוכלך שזה דומה לשם הטעם דשרינן בסיכה אעפ״י שאינו של סכנה אבל סיכה להעביר הזוהמא אסור כמ״ש בסי׳ תקי״ד וה״ה ברחיצה דרחיצה וסיכה שוין ומ״ה כתב הרמב״ם ברחיצה שהחולה רוחץ כדרכו אעפ״י שאינו מסוכן ולמדו הרב מדין סיכה כמו שפי׳ ה״ה ובזה מיושב מה שקשה על מ״ש המחברים וכן מוכח נמי בגמרא דביה״כ בין בחמין בין בצונן אסור ובפ״ק דתענית אמרי׳ דכל שהוא משום תענוג בחמין אסור בצונן מותר אלא ודאי דביה״כ אף שאינו של תענוג אסור כל שאינו לצורך חולה או להניח הלכלוך והלכך אפילו בצונן נמי אסור והר״ן כתב בענין אחר עיין עליו : **ומ״ש** הלכך בבקר וכו׳ כ״כ התו׳ ורוב האחרונים ולא כהרמב״ם ורש״י ז״ל : ומ״ש

לצורך חולה אע״פ שאין בו סכנה או חטטין וכדאיתא בירושלמי ויתבאר בסי׳ תריי״ד בס״ד כ״ש אכילה שהיא דאורייתא דלא שרינן לה אעפ״י שאינו נהנה ממנה אא״כ לצורך כגון ללחלח גרונו ולפלוט שאז שרי אפילו בכשיעור ויותר כיון שאין עושה כן דרך אכילה ושתייה והוא דוקא קרי לה פורתא ודיעבד וכענין שכתב בעלי קנאון אבל אם אכל לבטל ממנו הרעב והצמא מ״כ לדידיה הוי אכילה ושתייה גמור והוא קרי ליה טוב׳ ולכתחלה אסור וכיון דבהוא עובדא דחלא דאתי כולי עלמא מזיגו חלא ואיסתו כדי לבטל מהם את הצמא זה ודאי אני קורא בו טובא ולכתחלה ששותה ממנו כדרך כל השותין לבטל מהם הצמא והלכך אעפ״י שאינו ראוי לשתייה ואין בו איסור דאורייתא מ״מ אסור הוא דרבנן וזהו דקאמר אימור דאמרי דיעבד לכתחלה מי אמרי אימור אמרי אנא פורתא טובא מי אמרי אימור דאמרי אנא חי מזוג מי קא אמרי אימור דאמרי אנא פורתא וכן משמע בהג״ה מיימוני׳ לשם הכיא לשון התלמוד ולא הכיא ההיא דאימור אנא פורתא מיהו רבינו שראה הרא״ש שגורס אימור דאמרי אנא פורתא אי איפשר לומר דעתו שלא חש לדברי אביו ולכך כ״ל לומר ודאי הוו גרסי כגרסתינו אלא שהיו מהפכין הגירסא אימור דאמרי אנא חי מזוג מי אמרי אימור דאמרי אנא פורתא טובא מי קא אמרי אימור דאמרי אנא דיעבד לכתחילה מי קא אמרי וכך היא הגירסא בדברי הרא״ש גם בהג״ה מיימוניות כתוב תחלה אימור דאמרי אנא חי כו׳ לפי גירסא זו האי דאמר אימור דאמרי אנא פורתא וכו׳ אימור דאמרי אנא דיעבד וכו׳ אינו קאי לחומץ חי משום דפירוש פורתא היינו פחות מכשיעור לדעת הרמב״ם ורבינו וכיון שכן אפילו בחומץ מזוג נמי אינו חייב בדיעבד בפחות מכשיעור אלא אחומץ מזוג קאי והכי פירושו תחלה קאמר שלא התיר אלא בחומץ חי ואח״כ קאמר דאעפ״י שגם בחומץ מזוג יש היתר היינו דוקא בפורתא פי׳ בפחות מכשיעור ואף זה בדיעבד אבל לכתחלה לא והם היו שותין לכתחלה יותר מכשיעור בחומץ מזוג ומכ״ש דלא אמריתא אנא אלא בחומץ חי אבל לעולם אף בחומץ חי אסור לכתחלה בין מעט ובין הרבה ובדיעבד אין חיוב חטאת כלל אפי׳ בהרבה כנ״ל דעת הרמב״ם ורבינו : והרב רבינו ירוחם כתב וז״ל וכל הפטורים שכתבתי בין באכילה ובין בשתייה דוקא מעט אבל הרבה לא ואפילו מעט דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור עכ״ל נראה ממנו דבהרבה אפילו דיעבד חייב חטאת והיינו כמשמעות פשטא דעובדא דרב גידל דאמר אימור דאמרי אנא וכו׳ ותימא למה יתחייב בהרבה כיון שאין ראויין לאכילה ואם אכילה בעינן ולוכא ואפשר דטעמא דאוכלין שאינן ראויין לאכילה דפטור הוא מפני שאינו נהנה מהם ולא תעונה כתיב פרע למזיק וזה כיון שאכל הרבה ושיבר רעבונו וריוה נמצא הרי נהנה מהם ואכילה ושתיה ראויה לו קרינן ביה ולא אמרינן בכי הא בטלה דעתו אצל כל אדם דבדידיה תליא מילתא אי מותיב דעתיה בהכי אם לאו ודו״ק · וזה פשוט דלר׳ ירוחם לא קרי לה הרבה אלא שאוכל ושותה כדי לבטל ממנו הרעב והצמא כדרך כל האוכלין ושותין וכמ״ש לדעת ראבי״ה אבל אין לפרש לדעתו דהרבה היינו בכשיעור ומעט היינו בפחות מכשיעור כמו שכתבתי לדעת הרמב״ם ורבינו דא״כ מאי איריא כל הני דפטורים אפילו אכילה ושתייה גמורה דינא הכי וק״ל והב״י פי׳ דברי ראבי״ה דדוקא באוכל פחות מכשעור וכתב לחלק בין ציר ומוריים וחומץ חי לשאר אוכלין ומשקין שאינן ראויין וכך נראה מדברי בעל ציה לדרך שסובר כן וכל זה בעל לפע״ד אלא העיקר בדעת ראבי״ה כדפי׳ וכמפורש באגודה שהבאתי גם דברי הרמב״ם ורבינו צריך לפרש בדרך שכתבתי וז״ק : ודע שהרי״ף לא הזכיר חלוקי דינים אלו בפסקיו וטעמו דכיון שיש איסור בכל שהוא אין צורך לבאר בזמן הזה אם חייב כרת אם אינו אבל הר״ן כתב דלבעל הלכות שאפילו לחולה מאכילין אותו תחלה פחות מכשיעור להקל עליו מ״כ אף אנו נריכים לבאר השעורין והצירופים וזו היא ג״כ דעת רבינו שכתב דינים אלו ומשך אחר הרמב״ם והרא״ש שכתבו ג״כ דינים אלו וכן פי׳ ב״י :

לדין חטטין דשרינן בסיכה אעפ״י שאינו של סכנה אבל סיכה להעביר הזוהמא אסור כמ״ש בסי׳ תקי״ד וה״ה ברחיצה דרחיצה וסיכה שוין ומ״ה כתב הרמב״ם ברחיצה שהחולה רוחץ כדרכו אעפ״י שאינו מסוכן ולמדו הרב מדין סיכה כמו שפי׳ ה״ה ובזה מיושב מה שקשה על מ״ש המחברים וכן מוכח נמי בגמרא דביה״כ בין בחמין בין בצונן אסור ובפ״ק דתענית אמרי׳ דכל שהוא משום תענוג בחמין אסור בצונן מותר אלא ודאי דביה״כ אף שאינו של תענוג אסור כל שאינו לצורך חולה או להניח הלכלוך

דרכי משה

(ב) כתב מהרי״ל אסור ליגע באכילה בי״כ דלמא יבא לאכול כמו שאסור ליגע בחמץ בפסח וגם לתינוק לא יתן אלא יעמיד לפניהם והם יאכלו מעצמן ואם לא יוכל התינוק ליטול בעצמו מותר לתת לתינוק ובת״ה סימן קמ״ז כתב דמותר ליגע (עבב״י סימן תרי״ז וכ״נ מדברי רבינו לקמן ריש סימן תרי״ז) :

וכ״כ

פרישה

ז) לפי מה שהוא ומ״ת מ״ש מאכילה דכ״ע משערין בכותבת וי״ל בשתייה קיס להו לרבנן במלא לוגמיו דיוקא מיתבא דעתיה בדחבריה לא יתיב דעתיה : ולסומעה

חדושי הגהות

ב במשנה (פא ·) שתה משקין שאינן ראויים לשתייה ושתה ציר ומוריים פטור משמע דמשקין שאינן ראויין לשתייה לאו היינו ציר ומוריים אלא משקין שאינן ראויין כלל מדנקט ציר ומוריים באנפי נפשה ובגי׳ הרא״ש מוכח כן בהדיא דגרים ושתה משקין שאינן ראויין לשתייה פטור ושתה ציר או מוריים פטור ורבי׳ שכתב ושתה משקין שאינם ראוים לשתייה כגון ציר ומוריים נראה דמשקין שאינם ראוים לשתייה כלל לא רצה רבינו להזכיר כי הוא בכלל אוכלין שאינן ראוים לאכילה שכתב לעיל כ׳ אבי״ה דאפי׳ איסורא ליכא אלא שכתב להך דציר ומוריים לומר דלכתחלה מיהו אסירי וס״ל דמש״ה נקטינהו התנא בתרי בבי לומר דשתה משקין שאינן ראוין כלל פטור ומותר ושתה ציר ומוריים פטור אבל אסור כמו שמחלק בגמרא גבי חומץ ואפשר שמכאן דקדק ג״כ אבי״ה שכ׳ שאוכלין שאינן ראוים לאכילה אפילו איסורא ליכא (מהרל״ח) : ג בגמרא איתא גבי חומץ חי דאסור לכתחלה וס״ל לרבי׳ דה״ה בציר ומוריים נמי דינא הכי הוא דהד טעמא אית להו משום שראוים ע״י טיבול (מהרל״ח) :

ומ"ש וכן בכל היום אחר שעשה צרכיו וקנח וכו' כ"כ הרא"ש וז"ל וכן כל היום אחר שעשה צרכיו לא שהטיל מים ושפשף הוי כמו ידיו מלוכלכו' בטיט ובצואה דאי אפשר לו להתפלל בלא נטילה ע"כ ומשמע מדברי רבינו דמפרש דבריו דאף כשאינו מתפלל יכול לרחוץ מדכתב וכן כל היום וכו' ומ"ש דא"א לו להתפלל בלא נטילה לאו דוקא תפלה קאמר אלא ה"ה אשר יצר דהוי דבר שבקדושה נמי אינו יכול לברך בלא נטילה וכמ"ש הרא"ש גופיה בסוף תענית להדיא וכ"כ רבינו לעיל בסי' תקכ"ט לענין ע' באב ואע"ג דבדברי הרא"ש כתב בסתם בשעשה צרכיו ס"ל לרבינו דהיינו דוקא בקנח דכל העושה צרכיו מן הסתם צריך לקנח עצמו דאילו בלא קנח ידיו נקיות הן ולמה נתיר לו לרחצה דאע"ג דיש גאונים שכתבו דאפי' בקטנים ולא שפשף יש ליטול ידיו ביה"כ משום הכון וגומר מאחר שצריך לברך אשר יצר שהוא דבר של קדושה מ"מ רבינו חולק וס"ל דזה אינו חיוב גמור וכדמשמע בסוגיא דפ"ג דיומא וכמ"ש למעלה בסי' ז' ולכך אף בעושה צרכיו ולא קנח דינו כמטיל מים ולא שפשף ודלא כי"א לעיל בסי' ז' דבעושה צרכיו ולא קנח דינו כקנח מפני שחזקה שנגע בבשר מטונף שבגופו אי נמי מאחר שטינף גופו דהרא"ש לא ס"ל הכי כמבואר לעיל מתוך תשובת הרא"ש זאת היא דעת רבי' • אבל מדברי ה"ר ירוחם ירא"ה שהבין דברי הרא"ש כפשטן דדוקא טובל ידיו להתפלל וכ"ל העיקר כדעת רבינו ומ"ש הב"י לדעת רבינו דדוקא באינו מתפלל אבל אם רוצה להתפלל אפילו בלא קנח צריך ליטול ידיו כ"ל דלא דק דהא ודאי דדעת רבינו על פי דברי הרא"ש אין חלוק ואף ברוצה להתפלל דוקא בקנח כמו שביארתי דמשום הכון אין חיוב ליטול ידיו ואע"ג דבסוף תענית כתב הרא"ש דמותר לרחוץ ידיו כדרכו לתפלה משום דדאי לתפלה מצוה היא ולא אסרו אלא רחיצה של תענוג לא כ"כ אלא אחרוצה דכ"י בשחרית ע"ש וה"ט דסתם ידיים כמו מלוכלכות הן בשחרית אבל כל היום היכא דידע דלא קנח אין חיוב ליטול ידיו משום הכון אף במתפלל ולכך יראה דלמעשה יביא עצמו לידי חיוב נטילה ע"י שיקנח ויספשף שאז מחוייב ליטול ידיו לכל הדעות ואף באינו מתפלל יכול ליטול ידיו בקנח מאחר שמברך אשר יצר ודלא כדמשמע מדברי ה"ר ירוחם ודו"ק :

וכתב גאון מי שהוא איסטנים וכו' כ"כ שם הרא"ש וז"ל אמר גאון מי שמבקש לקנח פניו ביה"כ אם איסטנים הוא ואין דעתו מיושבת עליו כל השנה עד שיקנח במים וכ"ש ביה"כ שצריך לטהר עצמו ולקנח אבל שאר כל אדם אסור וכו' והר"י גיאת כתב אם היה לבלוך על פניו או לפלוף ע"ג עינו מותר להעבירן במים ע"כ ויש לדקדק על דברי רבינו שכתב וכ"כ הר"י גיאות דמאי וכן כתב ב"י דאיסטנים בלא לבלוך כמי שיש לו לבלוך בלא איסטני דמי ולע"ד נראה דס"ל לרבינו דהגאון מדבר באיסטנים שיש לבלוך על פניו דאם אין שם לבלוך מאי שייך בהו קינוח או מאי קאמר כ"ש ביה"כ צריך לטהר עצמו וכו' דכיון שאין שם לבלוך לא שייך ג"כ קינוח טהרה אלא בשיש לבלוך על פניו קאמר וכן מבואר ברבינו ירוחם שכתב וז"ל וגאון ז"ל כתב שאם הוא רגיל להעביר לפלוף מעיניו במים שחרית כל השנה שהוא איסטני' מעביר ג"כ ביה"כ דהוי כמלוכלך בטיט ובצואה אבל לא כל אדם אחר ע"כ וס"ל לרבי' נמי דהר"י גיאות נמי מדבר באיסטנים שיש בו לבלוך וכמש"ר להדיא לעיל בסי' תקכ"ד דהרי"ץ גיאות נמי מדבר כשדרכו לרחוץ במים וכן מבואר בלשון הרי"ץ גיאות שהעתיקו הר"ן בפ' בתרא דיומא וז"ל שאם היה לפלוף ע"ג עיניו ודרכו לרחצן במים רוחץ ומעבירן כדרכו ואינו חושש כו' ודרכו לרחוץ היינו איסטנים ומ"ה כ"ר וכ"כ הרי"ץ גיאות מאחר דתרווייהו בחדא עניינא קמיירי וכן נראה מדברי בעל לידה לדרך שלא כתב רק סברא זאת דאסטנים בשיש לבלוך על פניו או על עיניו שרי ואע"ג דהרא"ש כתב והר"י גיאות כתב כו' לא משמע ליה לרבינו דפליג אגאון אלא הרא"ש כתב זה מאחר דהגאון לא הזכיר בדבריו כי אם במי שמבקש לקנח פניו לכך הבינו דברי הריצ"ג שכתב דין זה אף בלפלוף ע"ג עיניו דנמי שרי בכה"ג וזאת היא דעת רבינו • אבל בדברי ירוחם מבואר שהבין מדעת הרא"ש שהריצ"ג חולק אגאון והתיר בשיש לבלוך אע"ג דלא הוי איסטנים והגאון ס"ל דבאיסטנים בשיש לבלוך דוקא שרי ואע"ג דהרי"ג כתב ודרכו לרחצן במים ס"ל לרבי' ירוחם דאין לדקדק מלשון זה שלא התיר אלא באיסטנים דאיכא למימר דלא כ"כ אלא לאפוקי אם אין דרכו לרחצן אלא שעכשיו ביה"כ הוא שרוצה בכך שזה אסור אפילו בשיש לבלוף ע"ג עיניו דהא ודאי לתענוג עושה כן כיון שאין דרכו בכך אבל בדרכו בכך שרי אעפ"י שאינו איסטנים ודעתו מיושבת עליו אף אם אינו רוחצן ומ"מ משמע מדברי כולם אם אין שם לבלוך כל עיקר אסור אפילו באיסטנים וה"ט דאין זה דומה למלוכלך בטיט ובצואה דתניא בברייתא שהרי אין כאן לבלוך ולא התירו אלא במלוכלך וכן עיקר וכ"כ במהרי"ל שכך קבל ממהר"ש אלא שסתם דבריו דלא נהגו להתיר באסטנים ואפשר לפרש דבריו דוקא בלא לבלוך מפני שהיה מפרש דעת הגאון באסטנים בלא לבלוך כמו שפי' ב"י ואפשר נמי לומר שהיה מפרש כפירושינו דהגאון מדבר דוקא בשיש לבלוך ואפ"ה ס"ל דלא נהגינן הכי וטעמו מאחר שבעל העיטור כתב דלהעביר מים על פניו אסור וכ"כ בסמ"ק משמע דבכל ענין אסור אף בשיש לבלוך ודלא כהגאון אלא דמדברי הרא"ש לא משמע הכי שהרי הביא דברי ב"ה ודברי הגאון ור"י גיאות בלא שום מחלוקת משמע דס"ל דלא פליגי וב"ה בסתם אדם דלאו איסטנים קאמר וכן כ"ל עיקר להלכה להתיר באיסטנים בשיש לבלוך ואפי' בלא איסטנים קרוב הדבר להתיר מאחר דיש לבלוך וכדמשמע מפסטן של דברי הרי"ג כמו שהבינה הר' ירוחם והכי מסתברא דמאחר שיש לבלוך על פניו אז לפלוף ע"ג עיניו לא גרע מהיו ידיו מלוכלכות כנ"ל להלכה ומ"מ צריך ליזהר שלא לרחוץ אלא מקום הצריך :

ומ"ש ואפי' כל אדם כו' שם מטפח אחת היא' לריב"ל כו' והביאו רבי' למעלה בסי' תקכ"ד ושם נתבארו דברי המרדכי שתמה עליהם בסימן זה :

ומ"ש ואפילו כל אדם טעמו מפני שסובר שהרי"ג לא התיר אף בשיש לבלוף אלא במי שדרכו לרחוץ כן בכל יום וכמו שנתבאר בסמוך ועל כן כתב ואפילו

מלוכלכות מותר לרוחצם וכן בכל היום אחר שעשה צרכיו וקנח או הטיל מים ושפשף בידיו ובלבד שלא ירחוץ אלא מקום הצריך כגון ראשי אצבעותיו ולא כל היד ובמקום שמצוייה רוח רעה ששורה על הפת כשנותנין אותו לתינוק בלא נטילת ידים מותר לרחוץ בכל פעם שיתנו לו פת והאידנא אין אותו רוח רעה מצוייה בינינו וכתב גאון מי שהוא איסטנים וצריך לקנח פניו במים ואין דעתו מיושבת עליו כל היום עד שיקנה יכול לקנח בי"ה וכ"כ רי"ץ גיאת אם יש ליכלוך על פניו או על גבי עיניו יכול להעבירו במים ואפי' כל אדם יכול לשרות מפה במים ערב י"ה (ה) ולסוחטה שיצאו מימיו ולמחר יכול להעבירה על גבי עיניו

יכול ליגע בידיו לא בפיו ולא בחוטמו ולא בעיניו כדאמרי' בפ' ח' שרצים (קח :) לפיכך פירש ר"י שיבתא היינו שד השורה על התינוק וחונקו כשנותנים לו פת בלא נט"י אפילו אם נטלן שחרית ועכשיו אין נזהרין בכך לפי שאין הדבר מצוי בינינו כשם שאין נזהרין בגילוי עכ"ל וכ"כ התו' וז"ל הרא"ש משום שיבתא פירש"י רוח רעה ששורה על הידים שלא נטל נטל בשחרית ור"ת היה אומר דאפילו שלא להאכיל את התינוק מותר ליטול ידיו שחרית כדאמרי' הכא היו ידיו מלוכלכות בטיט או בצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש ואין לך מלוכלך יותר מבוקר קודם נטילה כדאמרינן בפ' שמונה שרצים כל זמן שלא נטל ידיו שחרית יד לפה תקצץ יד לעין תקצץ יד לחוטם תקצץ ואמרינן התם בת מלך היא ומקפדת עד ג"פ ואם כן סכנה היא שאי אפשר שלא יגע מאחת מאלה ואפי' חולה שאין בו סכנה אמרינן דסך כדרכו ואינו חושש הלכך מותר לרחוץ ידיו ואינו חושש וכן כל היום אחר שעשה צרכיו או שהטיל מים ושפשף הוי כמו ידיו מלוכלכות בטיט וצואה דאי אפשר לו להתפלל בלא נטילה ויותר שלא יטול אלא במקום שצריך כגון האצבעות ולא כל היד דהא דאמרי' בשמעתין שורה אפה במים לאו לגט"ו קאמר אלא להעבירה על גבי עיניו והא דקאמר הכא משום שיבתא לאו בשחרית קאמר אלא כל היום אחר שנטל שחרית כמו שפירש בערוך שהיה מצוי ביניהם רוח רעה שחונקת את התינוק כשנותנים לו לחם בלא נט"י אפילו כל היום לאחר שנטל שחרית :

וגבי הא דאמרינן מטפחת אחת היתה לו לריב"ל וכו' כתב הר"ן ג"כ הוי יודע שמטפחת זו להעבירה על פניו ולהלטנן בה ולהעביר מעיניו לפלוף חבלי שינה היו עושים אותם שאילו ליטול ידיו נוטלן כדרכו בלא מטפחת דהא קיימא לן כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בכל רחיצה דמצוה מותרת היא ונט"י לתפלה מצוה היא וכיון דלהקביל פני רבו עובר במיס כל שכן להקביל פני שכינה אבל הרמב"ם ז"ל כתב פ"ז מה' תפלה בי"ה וט"ב שאין שם רחיצה אינו מברך ענט"י ולא המעביר חבלי שינה ואינו נכון עכ"ל : והגמ"י כתב ג"כ בשם ר"ת שמותר לרחוץ הידים בבוקר שאין לך לכלוך יותר מהידים בבוקר רק יוהר שלא יכוין להנאת רחיצה וכתב עוד בשם רשב"ם וריב"א שאם הטיל מי רגליים שמותר לו לרחוץ ידיו משום הכון לקראת אלהיך ישראל וכ"כ לראב"ן ולרבינו שמשון ולרבינו יהודה אף בקטנים ואף אם לא שפשף דשייך משום הכון וכתב רא"מ שכהן נוטל ידיו לעלות לדוכן וכתב כללו של דבר כל שאינו מכוין כלל להנאת רחיצה כי אם לטהר מלכלוך וטינוף שרי עכ"ל (ה) : וז"ל ר"י בעלי התוס' הסכימו שנוטלים הידים בשחרית וא"ת צריך ליזהר שלא ליטול אלא עד סוף קשרי אצבעותיו ולא כל היד ע"כ והכי נקטינן :

ומ"ש וכן בכל היום אחר שעשה צרכיו וכו' כבר נתבאר שהוא לשון הרא"ש ז"ל אלא דנבי עשה צרכיו לא כתב וקנח ורבינו כתבו ונראין דבריו דעל כרחין לא איירי הרא"ש אלא בקנח דוקא דאל"כ ידיו נקיות הן ולמה התירו לו לרחצם • ואיהו אם רוצה להתפלל כיון דאפילו בלא קנח צריך ליטול ידיו אם עשה צרכיו נוטל את ידיו ואינו חושש כמו שכתבתי בשם הר"ן וכ"ש למה שכתבתי בסמוך בשם הגה"מ דשייך הכון אפי' בקטנים אף אם לא שפשף וכתבו ג"כ סמ"ג :

וכתב גאון מי שהוא איסטנים וצריך לקנח פניו במים וכו' וכ"כ רי"ץ גיאת אם יש לבלוך על פניו וכו' כ"כ שם הרא"ש אלא שכשכתב דברי רי"ץ גיאת לא כתב וכ"כ רבינו שכתבו נראה דהכי קאמר כשם שהגאון לא התיר לקנח פניו אלא למי שהוא איסטנים כך הרי"ץ גיאות לא התיר אלא למי שיש לו לבלוך אבל אם אין לו לבלוך לא ואפשר דאיסטנים כמי שיש לו לבלוך חשיב ליה • והר"ן כתב דברי הריא"ג ובקצת ספרי רבינו יש חסרון הניכר וכך היא הגירסא הנכונה וכ"כ רי"ץ גיאת אם יש לבלוך על פניו או ע"ג עיניו יכול להעבירו במים ואפילו כל אדם יכול לשרות מפה במים בעי"ה :

כתב סמ"ק אומר הר"מ שמותר לאדם לרחוץ עיניו במים בי"ה מפני שהיא רפואה לעינים כדאיתא בפרק שמונה שרצים (קמח :) ורפואה מותר ביה : **וכתב** עוד אבל לרחוץ פניו ופיו ושיניו אסור פניו משום תענוג פיו ושיניו משום דאפילו חצי שיעור אסור מן התורה ושמא יבואו לו מיס בגרונו (ב) : **ומ"ש** ואפי' כל אדם יכול לשרות מפה במים ערב י"ה ולסוחטה שילאו מימיו וכו' שם (עח :) מטפחת אחת היתה לריב"ל ערב י"ה שורה אותה במים ועושה אותה כמין כלים נגופים למחר מעבירה על גבי עיניו ואינו חושש ודברי רבינו בזה כדברי הרא"ש והר"ן שכתבתי בסמוך • וז"ל הרמב"ם בפ"ג לוקח אדם מטפחת מעי"ה ושורה אותה במים ומנגבה מעט ומניחה תחת הבגדים ולמחר מעבירה על פניו ואינו חושש ואע"פ שיש בה קור הרבה עכ"ל • והתרדכי כתב בסוף יומא אותם שסורין מפה בי"ה שכתבתי הוא מנהג שטות דאי משום תענוג כגון להקר הא ודאי דאסור ואי ליטול ידיו שהם מלוכלכות הא ודאי שרי ע"כ ואינו יודע למה כתב שהוא מנהג שטות דהא בגמ' מייתי לה ומה שהוקשה לו דאי משום תענוג כגון להקר הא ודאי דאסור אינו כלום דהא ודאי כשאין בה טופח ע"מ להטפיח מיירי ומ"ש ואי ליטול ידיו וכו' הא ודאי שרי כבר נתיישב כמ"ש רבינו בסימן תקנ"ד וכמו שביארתי שם והגהות מיימוניות כתבו אמרי' בגמרא מנגבה עד שלא יהא בה טופח ע"מ להטפיח וכל זה באינו צריך אלא לקרר עצמו אבל לרחוץ מפני טינוף ולכלוך רוחץ כדרכו כמבואר לעיל ואינו אין לנו אפי' להקר בזה גזירה משום סחיטה (ג) והכלבו כתב על ד' הרמב"ם הגה"ה • נראה שפירש הרב ז"ל שהכוונה בזה להלטנן בה ודעת רוב המפרשים לעשות זה במקום רחיצה כדי להסיר לפלוף שבעיניים ושעל פניו וכ"ג מדעת הירושלמי דאמר בירושלמי בת"ל מרחץ ידיו ופניו כדרכו וט"ב מרחץ ידיו ומעבירם על פניו וביה"ה מרחץ ידיו ומקנחן במפה ומעביר המפה על פניו רבי יונה תרי סמרמוט וכו' ויביב ליה תחות כדא וטעם הגגוב מעט במפה הרוויה שלא יבא לידי סחיטה עכ"ל וסמ"ק כתב אסור לרחוץ ידיו במפה שרויה במים משום סחיטה :

כתב הרמב"ם החולה רוחץ כדרכו אע"פ שאינו מסוכן וכתב הרב המגיד זה למד רבינו מדין הסיכה שאמרו ואם היה חולה סך כדרכו • וכתבו הגהות אפי'

דרכי משה

תריג (א) וכ"כ מהרי"ל דכהן העולה נוטל ידיו אע"פ שידיו טהורים ומ"ש בטור דוקא העושה צרכיו וקינח כו' היינו דוקא שאינו רוצה להתכלל אבל אם רוצה להתפלל אף אם לא קנח או הטיל מים ולא שפשף נוטל ידיו וכ"כ הגהת מרדכי ור"ן וכ"כ ב"י : (ב) וע"ל סימן תקס"ז ובמהרי"ל כתב דאנו נוהגין להחמיר לרחוץ עיניו אפי' איסטנים : (ג) ומשמע קצת מדברי הגה"מ דאפי' במפה נגובה מבע"י

פרישה

סי' תריג (ה) ולסוחטה שילאו כו' כדי שלא יבא לידי סחיטה למחר וכ"ל דמשום איסור רחיצה ביום כיפור גם כן צריך לעשות כן דלא התירו לכל אדם כ"א כאשר היא סחוטה מעי"כ

אפי׳ כל אדם כלומר אף מי שאין דרכו בכך ,
מיהו יכול לעשות כן במים אלו

כתב ב״ה וכו׳ כ״כ סס הרא״ש משמו :]
וברשותו הואי לנעול משום סכנת עקר׳
שעשה לי
סכנת עקר
ומה שלא כתב
נטילת ידים כי
ליטול ידיו שם
וא״כ פשיטא שיכו
שאין לברך עכ״י
שאין ליטול ידיו אף
בדברי ב״ה שהעתיק

ההולך לב״ה וכו׳

ומ״ש שיטו שלא יוכי׳
כדי שיזכור ולא יבא לידי ס
הרא״ש כי רש״י פי׳ שהשיטו הוא שלא יבא
נראה כנושא משוי והתוס׳ פ״ק דכתובות
כתבו שמסקנא דכל דבר שאדם עושה
במזיד לא שייך שמא יסחוט דסברא הוא
דכיון דלדעת כן הוא עושה ולהכי לא
גזרינן שמא יסחוט בעובר במים ביה״כ

עיניו אע״פ שנשאר בה מלהלוהית הטים כתב בעל העיטור איכא מ״ד שאין מברכין בי״ה נטילת ידים ושעשה לי כל צרכי כיון שאסור בנעילת הסנדל ובנטילת ידים ומסתברא כיון דבידו (ג) [ה] וברשותו הוא לנעול משום סכנת עקרב יכול לברך כמו בשאר ימים : ההולך לבית המדרש או להקביל פני אביו או רבו או מי שגדול ממנו בחכמה או לצרכי מצוה יכול לעבור עד צוארו במים וכן בחזרה נמי מותר ובלבד שיעשה שינוי שלא יוציא ידיו משפת חלוקו כדי שיזכור ולא יבא לידי סחיטה ומשום כיבוס נמי ליכא כיון שהוא דרך לכלוך וכתב בה״ג דוקא עד צוארו אבל מעבר לשוט אסור ותימא אם התירו לו רחיצה חמורה דהא אסמכוה אקרא א כ״ש שיטה דקילא (ה) והרב אסור לעבור במים כדי לילך אצל תלמיד : ההולך לשמור פירותיו מותר לעבור במים אבל בחזרה אסור : מותר להצטנן בטיט אע״פ שיש בו קצת להלוחית אבל

כנגד רגו ועוד איכא למימר התם מצוה שאני עכ״ל התוס׳ ולדעתם אם הוא בעינן דלא שייך למיסר משום שנראה כנושא משוי אף משום סחיטה ליכא למיסר אף על גב דאין עושה שום שיטו :

וכתב בה״ג ודוקא עד צוארו כו׳ טעמו מאחר שלא הוזכר בברייתא בסתם עובר במים אלא עובר עד צוארו במים משמע דה״ט דאילו תני עובר במים הוי משמע נמי אף מעבר לשוט להכי תני עד צוארו למימרא דדוקא הכי שרי אבל מעבר לשוט אסור ומה שהשיג רבינו ואמר ותימא אם התירו לו רחיצה חמורה וכו׳ איכא השגה לענינות דעתי דרחיצה שאני שהרי לא אסרו אלא רחיצה של תענוג וכיון שאינו מכוון כלל להנאת רחיצה כי אם לדבר מצוה א״כ אין כאן איסור כלל וכענין שהתירו כל רחיצה שאינה של תענוג אבל שיטה שאחרוה משום גזירה שמא יעשה חבית של שייטין מה בכך שעובר לדבר מצוה סוף סוף הגזירה במקומה עומדת וכי היכי דבכל שבתות השנה אסור לעבור לשוט כנגד רגו משום הך גזירה דשמא יעשה חבית וכו׳ ה״נ גבי יה״כ וכן עיקר גם רבינו לא אסרו אלא לחלוק על בה״ג שכל דבריו דברי קבלה אלא שתמה עליו לפי דעתו וכבר בארנו בס״ד שאין כאן תימה כלל ומ״ש הב״י בזה אינו מתיישב ע״ש :

והרב אסור לעבור כו׳ שם בעיא ולא אפשיטא וכתב הרי״ף והלכך אסור וכך נראה מדברי שאר המחברים : **ההולך** לשמור פירותיו כו׳ שם רבא שרא לבני עבר ימינא למעבר במיא לנטורי פירות וכתב הר״ן ומשום הפסד ממון התירו לו כמו שהתירו משום מצוה ע״כ ולפ״ז משמע דאף בחזרה שרי וכן משמע מלשון הרמב״ם שלא חילק אלא כתב בסתם וכן ההולך לשמור פירותיו וכו׳ ובסמ״ק בפנים מפורש גם להיתר אלא שבהג״ה לשם כתוב פי׳ כשהוא חוזר מרגו לביתו דקדק לבאר דאם עובר לשמור פירות אסור לחזור וכן מפורש בסמ״ג ובדברי ירושם וכך הם דברי רבי׳ וכן עיקר דלא חוזכר היתר החזרה אלא בעובר למיתי לפירקא דדבר מצוה הוא וא״כ אין לנו רחייה להתיר היכא דליכא מצוה • גרסינן בפ׳ ואלו קדשים אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח רגלו הראשונה קודם שיעקור רגלו שנייה מותר ואם לאו אסור מתקיף לה רבא היכא ליעביד ליקוף קא מפיש בהילוכא ליעבר זימנין דמקווסן מאניה במיא ואתי לידי סחיטה אלא בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי ומותר לדלג וא״ע בהולך להקביל פני רבו ביה״כ או בשבת ופגע באמת המים ולא אפשר ליה בדילוג אי שרינן ליה לעבור אפילו איכא דרכא אחרינא אלא דמפיש בהילוכא דעד כאן לא קאמר ליקוף קא מפיש בהילוכא אלא היכא דאפשר ליה בדלוג דהא ולאי עדיף לדלג פסיעה אחת מלילך כמה פסיעות דהא והא אית ביה משום מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול אבל לעבור במים דאית ביה משום סחיטה ולאי עדיף להקיף ואפילו מפיש בהילוכא או דילמא כיון דהזהירו שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו כדי שלא יבא לידי סחיטה א״כ אין כאן איסור ושרי לעבור אפילו היכא דאיכא דרכא אחרינא וכן פסק בהגה׳ ס״ע להקל ואפשר לומר גם כן שזהו דעת רבינו לעיל בסי׳ ש״מ אם באנו לדקדק בלשונו דתחלה כתב האי דינא דפ׳ אלו קשרים דמוטב שילבש ממה שיקיף מפני שמרבה בהלוך ואסור לעבור שלא יבא לידי סחיטה ואח״כ כתב היה הולך לדבר מצוה וכו׳ יכול לעבור בה משמע מלשונו דאפילעיל קאי היכא דאפשר להקיף אלא שמרבה בהילוך ואפ״ה יכול לעבור בה אלא דשמא לא דקדק בלשונו ואסתם אמת המים קאי אלא בדוקא היכא דאפשר להקיף ומהאיא דפ״ב די״ט דתניא בדא שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה ולא חייש׳ משום סחיטה מטעם שכתבו התוס׳ שהבאתי למעלה ואפ״ה דוקא באין לה בגדים הא יש לה בגדים אסורה לטבול בבגדיה אין להביא ראיה דה״ה הכא אם יש לו דרך אחר דאסור לעבור דהא ולאי איכא למימר דשאני התם דכיון דיש לה בגדים אין כאן חשש איסור משא״כ הכא דאיכא איסורא דקא מפיש בהילוכא ולענין מעשה כ״ל להחמיר וכן מצאתי למהר״ם לוריא בביאורו לסמ״ג ה׳ שבת בדין דם שכתב דגבי רבו איירי שאין לו דרך אז מותר

ומ״ש שלא יוכל לעבור עד צוארו כו׳ טעמו מאחר שלא הוזכר בברייתא בסתם עובר במים אלא עובר עד צוארו במים משמע דה״ט דאילו תני עובר במים הוי משמע נמי אף מעבר לשוט להכי תני עד צוארו למימרא דדוקא הכי שרי אבל מעבר לשוט אסור ומה שהשיג רבינו ואמר ותימא אם התירו לו רחיצה חמורה וכו׳ איכא השגה לענינות דעתי דרחיצה שאני שהרי לא אסרו אלא רחיצה של תענוג וכיון שאינו מכוון כלל להנאת רחיצה כי אם לדבר מצוה א״כ אין כאן איסור כלל וכענין שהתירו כל רחיצה שאינה של תענוג אבל שיטה שאחרוה משום גזירה שמא יעשה חבית של שייטין מה בכך שעובר לדבר מצוה סוף סוף הגזירה במקומה עומדת וכי היכי דבכל שבתות השנה אסור לעבור לשוט כנגד רגו משום הך גזירה דשמא יעשה חבית וכו׳ ה״נ גבי יה״כ וכן עיקר גם רבינו לא אסרו אלא לחלוק על בה״ג שכל דבריו דברי קבלה אלא שתמה עליו לפי דעתו וכבר בארנו בס״ד שאין כאן תימה כלל ומ״ש הב״י בזה אינו מתיישב ע״ש :

והרב אסור לעבור כו׳ שם בעיא ולא אפשיטא וכתב הרי״ף והלכך אסור וכך נראה מדברי שאר המחברים : **ההולך** לשמור פירותיו כו׳ שם רבא שרא לבני עבר ימינא למעבר במיא לנטורי פירות וכתב הר״ן ומשום הפסד ממון התירו לו כמו שהתירו משום מצוה ע״כ ולפ״ז משמע דאף בחזרה שרי וכן משמע מלשון הרמב״ם שלא חילק אלא כתב בסתם וכן ההולך לשמור פירותיו וכו׳ ובסמ״ק בפנים מפורש גם להיתר אלא שבהג״ה לשם כתוב פי׳ כשהוא חוזר מרגו לביתו דקדק לבאר דאם עובר לשמור פירות אסור לחזור וכן מפורש בסמ״ג ובדברי ירושם וכך הם דברי רבי׳ וכן עיקר דלא חוזכר היתר החזרה אלא בעובר למיתי לפירקא דדבר מצוה הוא וא״כ אין לנו רחייה להתיר היכא דליכא מצוה • גרסינן בפ׳ ואלו קדשים אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח רגלו הראשונה קודם שיעקור רגלו שנייה מותר ואם לאו אסור מתקיף לה רבא היכא ליעביד ליקוף קא מפיש בהילוכא ליעבר זימנין דמקווסן מאניה במיא ואתי לידי סחיטה אלא בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי ומותר לדלג וא״ע בהולך להקביל פני רבו ביה״כ או בשבת ופגע באמת המים ולא אפשר ליה בדילוג אי שרינן ליה לעבור אפילו איכא דרכא אחרינא אלא דמפיש בהילוכא דעד כאן לא קאמר ליקוף קא מפיש בהילוכא אלא היכא דאפשר ליה בדלוג דהא ולאי עדיף לדלג פסיעה אחת מלילך כמה פסיעות דהא והא אית ביה משום מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול אבל לעבור במים דאית ביה משום סחיטה ולאי עדיף להקיף ואפילו מפיש בהילוכא או דילמא כיון דהזהירו שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו כדי שלא יבא לידי סחיטה א״כ אין כאן איסור ושרי לעבור אפילו היכא דאיכא דרכא אחרינא וכן פסק בהגה׳ ס״ע להקל ואפשר לומר גם כן שזהו דעת רבינו לעיל בסי׳ ש״מ אם באנו לדקדק בלשונו דתחלה כתב האי דינא דפ׳ אלו קשרים דמוטב שילבש ממה שיקיף מפני שמרבה בהלוך ואסור לעבור שלא יבא לידי סחיטה ואח״כ כתב היה הולך לדבר מצוה וכו׳ יכול לעבור בה משמע מלשונו דאפילעיל קאי היכא דאפשר להקיף אלא שמרבה בהילוך ואפ״ה יכול לעבור בה אלא דשמא לא דקדק בלשונו ואסתם אמת המים קאי אלא בדוקא היכא דאפשר להקיף ומהאיא דפ״ב די״ט דתניא בדא שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה ולא חייש׳ משום סחיטה מטעם שכתבו התוס׳ שהבאתי למעלה ואפ״ה דוקא באין לה בגדים הא יש לה בגדים אסורה לטבול בבגדיה אין להביא ראיה דה״ה הכא אם יש לו דרך אחר דאסור לעבור דהא ולאי איכא למימר דשאני התם דכיון דיש לה בגדים אין כאן חשש איסור משא״כ הכא דאיכא איסורא דקא מפיש בהילוכא ולענין מעשה כ״ל להחמיר וכן מצאתי למהר״ם לוריא בביאורו לסמ״ג ה׳ שבת בדין דם שכתב דגבי רבו איירי שאין לו דרך אז מותר

כתב ב״ה וכו׳ כ״כ סס הרא״ש משמו :]
וברשותו הואי לנעול משום סכנת עקר׳
שעשה לי
סכנת עקר
ומה שלא כתב
נטילת ידים כי
ליטול ידיו שם
וא״כ פשיטא שיכו
שאין לברך עכ״י
שאין ליטול ידיו אף
בדברי ב״ה שהעתיק

ההולך לב״ה וכו׳

ומ״ש שיטו שלא יוכי׳
כדי שיזכור ולא יבא לידי ס
הרא״ש כי רש״י פי׳ שהשיטו הוא שלא יבא
נראה כנושא משוי והתוס׳ פ״ק דכתובות
כתבו שמסקנא דכל דבר שאדם עושה
במזיד לא שייך שמא יסחוט דסברא הוא
דכיון דלדעת כן הוא עושה ולהכי לא
גזרינן שמא יסחוט בעובר במים ביה״כ

וכתב בה״ג ודוקא עד צוארו כו׳ טעמו מאחר שלא הוזכר בברייתא בסתם עובר במים אלא עובר עד צוארו במים משמע דה״ט דאילו תני עובר במים הוי משמע נמי אף מעבר לשוט להכי תני עד צוארו למימרא דדוקא הכי שרי אבל מעבר לשוט אסור ומה שהשיג רבינו ואמר ותימא אם התירו לו רחיצה חמורה וכו׳ איכא השגה לענינות דעתי דרחיצה שאני שהרי לא אסרו אלא רחיצה של תענוג וכיון שאינו מכוון כלל להנאת רחיצה כי אם לדבר מצוה א״כ אין כאן איסור כלל וכענין שהתירו כל רחיצה שאינה של תענוג אבל שיטה שאחרוה משום גזירה שמא יעשה חבית של שייטין מה בכך שעובר לדבר מצוה סוף סוף הגזירה במקומה עומדת וכי היכי דבכל שבתות השנה אסור לעבור לשוט כנגד רגו משום הך גזירה דשמא יעשה חבית וכו׳ ה״נ גבי יה״כ וכן עיקר גם רבינו לא אסרו אלא לחלוק על בה״ג שכל דבריו דברי קבלה אלא שתמה עליו לפי דעתו וכבר בארנו בס״ד שאין כאן תימה כלל ומ״ש הב״י בזה אינו מתיישב ע״ש :

והרב אסור לעבור כו׳ שם בעיא ולא אפשיטא וכתב הרי״ף והלכך אסור וכך נראה מדברי שאר המחברים : **ההולך** לשמור פירותיו כו׳ שם רבא שרא לבני עבר ימינא למעבר במיא לנטורי פירות וכתב הר״ן ומשום הפסד ממון התירו לו כמו שהתירו משום מצוה ע״כ ולפ״ז משמע דאף בחזרה שרי וכן משמע מלשון הרמב״ם שלא חילק אלא כתב בסתם וכן ההולך לשמור פירותיו וכו׳ ובסמ״ק בפנים מפורש גם להיתר אלא שבהג״ה לשם כתוב פי׳ כשהוא חוזר מרגו לביתו דקדק לבאר דאם עובר לשמור פירות אסור לחזור וכן מפורש בסמ״ג ובדברי ירושם וכך הם דברי רבי׳ וכן עיקר דלא חוזכר היתר החזרה אלא בעובר למיתי לפירקא דדבר מצוה הוא וא״כ אין לנו רחייה להתיר היכא דליכא מצוה • גרסינן בפ׳ ואלו קדשים אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח רגלו הראשונה קודם שיעקור רגלו שנייה מותר ואם לאו אסור מתקיף לה רבא היכא ליעביד ליקוף קא מפיש בהילוכא ליעבר זימנין דמקווסן מאניה במיא ואתי לידי סחיטה אלא בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי ומותר לדלג וא״ע בהולך להקביל פני רבו ביה״כ או בשבת ופגע באמת המים ולא אפשר ליה בדילוג אי שרינן ליה לעבור אפילו איכא דרכא אחרינא אלא דמפיש בהילוכא דעד כאן לא קאמר ליקוף קא מפיש בהילוכא אלא היכא דאפשר ליה בדלוג דהא ולאי עדיף לדלג פסיעה אחת מלילך כמה פסיעות דהא והא אית ביה משום מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול אבל לעבור במים דאית ביה משום סחיטה ולאי עדיף להקיף ואפילו מפיש בהילוכא או דילמא כיון דהזהירו שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו כדי שלא יבא לידי סחיטה א״כ אין כאן איסור ושרי לעבור אפילו היכא דאיכא דרכא אחרינא וכן פסק בהגה׳ ס״ע להקל ואפשר לומר גם כן שזהו דעת רבינו לעיל בסי׳ ש״מ אם באנו לדקדק בלשונו דתחלה כתב האי דינא דפ׳ אלו קשרים דמוטב שילבש ממה שיקיף מפני שמרבה בהלוך ואסור לעבור שלא יבא לידי סחיטה ואח״כ כתב היה הולך לדבר מצוה וכו׳ יכול לעבור בה משמע מלשונו דאפילעיל קאי היכא דאפשר להקיף אלא שמרבה בהילוך ואפ״ה יכול לעבור בה אלא דשמא לא דקדק בלשונו ואסתם אמת המים קאי אלא בדוקא היכא דאפשר להקיף ומהאיא דפ״ב די״ט דתניא בדא שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה ולא חייש׳ משום סחיטה מטעם שכתבו התוס׳ שהבאתי למעלה ואפ״ה דוקא באין לה בגדים הא יש לה בגדים אסורה לטבול בבגדיה אין להביא ראיה דה״ה הכא אם יש לו דרך אחר דאסור לעבור דהא ולאי איכא למימר דשאני התם דכיון דיש לה בגדים אין כאן חשש איסור משא״כ הכא דאיכא איסורא דקא מפיש בהילוכא ולענין מעשה כ״ל להחמיר וכן מצאתי למהר״ם לוריא בביאורו לסמ״ג ה׳ שבת בדין דם שכתב דגבי רבו איירי שאין לו דרך אז מותר

ומ״ש לבד״מ וכו׳ בפרק בתרא דיומא (עז :) אמרינן דלפרקא לו למישאל שמעתא עובר במים ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו ופירש״י להגביה שולי חלוקו על זרועו דאינו נראה כבושאה כל כתיפו ואחר מר דיוזא בטלית מקופלת בשבת חייב חטאת ורבינו שאינו מפרש כן אלא שהטעם השיטו פדי שיזכור ולא יבא לידיסחיטה נראה שטעמו מפני שכ׳ הרא״ש והא דלא חיישינן לסחיטה כדאמרי׳ בפרק אלו קשרים (קיג :) היכי ליעבד ליחות במיא קא מקווסן מאניה ואתי לידי סחיטה שאני הכא כיון שלא התירו לו אלא כדרך שהוא לבוש כדאמרינן לקמן ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו מכרח מלתא זלא אתי לידי סחיטה ע״כ וסובר רבינו שהוא מפרש שטעם השיטו כדי שלא יבא לידי סחיטה ואע״פ שאפשר לדחות ולומר דאפשר דהרא״ש מפרש שהטעם השיטו הוא מפני שנראה כמשוי וכדברי רש״י אלא שכתב דכיון דמשום דנראה כמשוי הצריכוהו לשנות הו ליכא למיחש לסחיטה משמע ליה לרבינו דכיון דמשום שעובר במים הוי לריכים לומר שיטנה כדי שלא יבא לידי סחיטה הו לא לריכי להאדורי מעמא דמחזי כמשוי וגם רבינו ירוחם כתב שי״מ שלא התירו להוציא ידיו לחוץ כדי שלא יבא לידי סחיטה וגם הכלבו כתב שי״מ כן וכתב שר״י פירש שנראה כרוחק כדרכו כשמוציא ידיו אבל אם אינו מוציא ידיו נראה כמהלך לדרכו :

ומ״ש ומשום כיבוס נמי ליכא וכו׳ וכ״כ סס הרא״ש בשם ר״ת דאע״ג דאמרינן בזבחים (לד :) בגד שרייתו זהו כיבוסו היכא שהוא דרך לכלוך לא אמרי׳ הכי כשעובר בנהר בבגדיו אין זה דרך נקיון וליכון אלא רוב פעמים מתלכלכים במים : **ומ״ש** או להקביל פני אביו או רבו וכו׳ שם ת״ר ההולך להקביל פני אביו או פני רבו או פני מי שגדול ממנו עובר עד צוארו במים ואינו חושש מיבעיא להו הרב אבל תלמיד מאי ולא מיפשיטא ופסק הרי״ף לאיסור וכ׳ הרא״ש והר״ן דאע״ג דתניא בתוספתא ההולך להקביל פני רבו או פני תלמידו עובר כדרכו במים עד צוארו ואינו חושש כתב הריא״ג דכיון דלא פשטה בעיין מינה בגמ׳ דילן לא סמכינן עלה ומשכשתא היא והרב בעל העיטור כתב בכך הוספתא פני רבו׳ או פני ה״ה וחכם גדול ממנו קאמר עכ״ל וזהו שכתב רבינו או מי שגדול ממנו בחכמה וכ״כ הרמב״ם ג״כ :

ומ״ש או לצרכי מצוה הוא אלמד מהני שנתבארו בסמוך :

ומ״ש וכן בחזרה מותר שם ומפרש טעמא כדי שלא תהא מכשילן לעתי׳ לבא : **והא** דשרינן לעבור במים עד צוארו אמרי׳ בגמ׳ דהייט דוקא בתמת המים דלא דדיפי מיא אבל בהל דדיפי מיא בחול נמי אסור לעבור בו אפי׳ אם אינם מגיעים אלא עד מתניים דחייש׳ שמא ישטפוהו המים (ד):

וכתב בה״ג דוקא עד צוארו אבל מעבר לשוט אסור והימא אם התירו לו רחיצה חמורה וכו׳ ל״ל דטעמא דבה״ג דרחיצה שאינה אסורה אלא בי״ה התירו אבל מעבר לשוט דאסור בכל שבתות השנה לא התירו א״נ רחיצה שהיא אסורה מאסמכתא דקרא התירו אבל מעבר לשוט שהוא מדרבנן ואין לה סמך בתורה לא התירו דאכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר מכל תורה :

והרב אסור לעבור במים כדי לילך אצל תלמיד כבר נתבאר :

ההולך לשמור פירותיו מותר לעבור במים פשוט בפרק בתרא דיומא (שם :) : **ומ״ש** אבל בחזרה אסור אינו מפורש שם אלא ממה שאמרו שם דשרי למעבר במיא למיתי לפרקא ומיזל כדי שלא תהא מכשילן לעתיד לבא משמע דדוקא היכא דאיכא למיחש שלא תהא מכשילן דהיינו היכא דהוי דבר מצוה דשרי למיזל אבל היכא דלא הוי דבר מצוה דליכא למיחש לשלא תהא מכשילן לעתיד לבא דכיון דלאו בר מצוה הוא אי לא אתי ליה לן בה אסור למיזל :

מותר להצטנן בטיט אע״פ שיש בו קצת להלוחית אבל אם יש בו כ״כ לחות וכו׳ אסור שם תני יהודה בר גרוגרות אסור ליטב ע״ג טינא בי״ה אריב״ל ובטינא מטפחת אמר אביי ובטוכא על מנת להטפיח :

ומ״ש

ליל ולעבור במים לקראת רבו ע״כ : **מותר** להצטנן בטיט כו׳ כפ׳ יה״כ תני רב יהודה בר גרוגרות אסור ליטב ע״ג טינא ביה״כ אמר ריב״ל ובטינא מטפחת אמר אביי ובטוכא ע״מ להטפיח

דרכי משה

מבעוד יום היישינן לקרר פן יבא לעשות בשאינה נגובה ויבא לידי סחיטה ובסמ״ק כתב אשור להחזיק ידו במפה שרויה במים משום סחיטה וזה לשון מנהגים שלנו ואין שורין מפה במים משום דסחיטה אסור מדאורייתא אלא רוחץ בשור כדרכו : (ד) כתב בא״ז במקום דמותר לעבור במים ביום כפור כגון לקבל פני רבו וכדומה אפי׳ בשקום שיכול דחקיף ולעבור דרך יבשה אפ״ה יכול לעבור במים כדי לילך דרך קצר משום דיש לחוש לאפושי בהליכה ואין דוחין הא מפני הא : (ה) מדברי מהר״א מפראג וב״י נראה שהסכימו לדברי בה״ג כי מהר״א יישב דברי בה״ג דיותר יש להחמיר בשיטה הואיל ויש לחוש שמא יבא לידי איסור דאורייתא ויעשה הבית של שייטין משא״כ באיסור

רחיצה

פרישה

מפי״כ שלו אין כאן רחיצה בי״כ אלא במנהגים כתב בהגיה הטעם משום סחיטה וכ״כ ב״י בסמ״ג בהגיה והגיהו ב״י ע״ש : (ב) **וברשותו** הוא לנעול כו׳ ופי׳ מש״ה אפילו הוא במקום שאין בו סכנת עקרב יכול לברך עיין בדרישה הוכחה לזה גם פירש על מה שי״ל כאן לפי מ״ן לנעול •

אפילו

דרישה

סי׳ תריג [ג] **וברשותו** הוא לנעול כו׳ ו״ל ב״י אעפ״י שהוא במקום שאין בו סכנת עקרב מאמר אלא נאסרה לגמרי שהרי אם היו העקרבים מותר לנעול שפיר דמי לברך וכו׳ מזוייף הוא בלשון הרא״ש שכתב כיון שסכנה וברשותו הן לנעלם כגון מכני סכנת עקרב מותר לברך וכיולא בזה אם הוא לשון כרע״ן וכתבו עוד הרא״ש והר״ן טעם אמר

חדושי הגהות

תריג א ול״ג דשפיר יש לחלק דהא דהתירו רחיצה היינו משום דאינו מתכוין לרחוץ אלא לעבור אבל כשאינו יכול לעבור אלא ע״י שיטה הי״ הוא מתכוין לשם ואסור אפילו לצורך מצוה ובמו שנתבאר לעיל סימן תקפ״ו דאין שמין להביא שופר בר״ה (הרל״ח) :

אבל אם יש בו כל כך לחות עד שאם יניח ידו עליה תעלה בה לחות שאם ידבקנה לידו האחרת תדבק בה הליחות שקבלה מן הטיט אסור ומותר להצטנן בכל מיני פירות ובתינוק ובכל מיני כלים הרקים אבל אם יש בהם מים אפילו אינן מלאים אסור לא שנא של חרס לא שנא של כסף שמא יתנענעו וישפך מן המים עליו ויש אוסרין בכלי חרס אפי׳ רקים לפי שבולעין הרבה וכשמצטנן בהם פולטין מה שבלעו וחשיב כמו רחיצה: המלך והכלה ירחצו את פניהם דברי רבי אליעזר והכמים אוסרים ונקראת כלה כל ל׳ יום אחר החופה ורי״ץ גיאת פסק כחכמים ורי״ף פסק כרבי אליעזר ולזה הסכים א״א ז״ל. לענין טבילת בעל קרי כתב הרב רבי יהודה ברצילוני שטובל כדרכו דתנן הרואה קרי ביום הכפורים יורד וטובל וכ״כ בה״ג והר״ם כתב כיון דקיימא לן דבעל קרי אין צריך טבילה לא לתפלה ולא לדברי תורה אף בשאר ימות השנה אזלינן להומרא שאין לו לטבול בי״ה אלא אם הוא לה רוחץ אותו מקום לבד ויקנחנו ואם הוא יבש ישפשפנו בידו וכן פסק רבינו תם ושאר הייבי טבילות כתוב בהלכות גדולות שטובלין כדרכן בי״ה ור״ת כתב דאין טובלין והא דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בי״ה היינו דוקא למאן דאמר טבילה בזמנה מצוה ואנן קי״ל דלאו מצוה הלכך ימתין עד למהר:

תריד סיכה דתניא אסור לסוך מקצת גופו ואם הוא הולה אפילו אין בו סכנה או שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש אבל בלא חולי אפילו אם אינו סך לתענוג

ומ״ש ומותר להצטנן בכל מיני פירות ובתינוק שם: ומ״ש ובכל מיני כלים הרקים אבל אם יש בהם מים וכו׳ שם אמר רבא כספא דכספא מלא אסור חסר שרי דפחדא אידי ואידי אסור משום דמיטחל שחיל פירוש פולט מים שבולע רב אשי אמר כספא דכספא חסר נמי אסור משום דמזדריב פירוש שמא יתנענעו המים שבתוכו ווותזו על בשרו:

ומ״ש ויש אוסרים בכלי חרס אפילו רקים וכו׳ כלו׳ לכאורה משמע דהא דאמרי׳ דפחדא אידי ואידי אסור משום דמיטחל שחיל היינו לומר שאפילו שאינו מלא מים כל שיש בו קצת מים אסור דכיון שיש בו מים אפילו מעט כולו מלוחלח דמיטחל שחיל אבל אם אין בו מים כלל אע״פ שהיו בו מים תחלה כיון שנתרוקן מיד שרי ויש אוסרים סברי דכל שהיה בהם מים אע״פ שנתרוקן אסור משום דמיטחל שחיל״:

״ב״ה ול״ב דאין להחמיר בזה יותר מבטיט:

המלך והכלה ירחצו את פניהם דברי ר״א וחכמים אוסרים משנה שם (עח:) ומפרש טעמא בגמ׳ (עח.) מלך משום דכתיב מלך ביופיו תחזינה עיניך כלה כדי שלא תתגנה על בעלה:

ומ״ש ונקראת כלה שלשים יום שם:

ומ״ש רבי׳ שרי״ף והרא״ש פסקו כר״א לא כתבו כן בפירוש אלא דמדכתבו לפרש טעמא דר״א משמע דס״ל כוותיה וכ״פ הרמב״ם בפ״ג וכתב הר״ן שכן פסק רבינו אגאל:

ולענין טבילת בעל קרי כתב הרב רבי יהודה ברצילוני שטובל כדרכו דתנן הרואה קרי בי״ה יורד וטובל ברייתא היא בסוף יומא (סח:) וכתבוהו הרי״ף והרא״ש אבל הרמב״ם כתב בפ״ג וז״ל מי שראה קרי בזמן הזה בי״ה אם לא הוא מקנח במפה ודיו ואם יבש הוא או שנתלכלך רוחץ מקומות המלוכלכין שבו לבד ומתפלל ואסור לו לרחוץ כל גופו או לטבול שאין הטובל בזמן הזה טהור מפני טומאת המת ואין הטבילה מקרי לתפלה בזמן הזה אלא מנהג ואין מנהג לבטל דבר האסור אלא לאסור את המותר ולא אמרו שהרואה קרי בי״ה טובל אלא כשתקנו טבילה של בעלי קריין וכבר ביארנו שבטלה תקנה זו עכ״ל וכיונא בזה כתב המרדכי ביומא ובפרק מי שמתו בשם ר״ת וכתבו הגה״מ כן הורה הר״ם כשנשאל על כהן שראה קרי בי״ה לרחוץ הלכלוך וה״ה לשאר אדם הרגיל לרחוץ אותו בכל יום בשאר ימות השנה שגם בי״ה מותר לרחצו (ו) וכן הביא ר״ת דאסור לטבול עכ״ל:

ושאר חייבי טבילות כתב בה״ג שטובלין כדרכן בי״ה ור״ת כתב דאין טובלין בפ״ק דיומא (ח:) ובפרק המפלת (ל.) כתבו התוס׳ שדעת ר״ת כדעת בה״ג ושר״ת חולק עליו והרמב״ם פסק בפ״ב משביתת עשור כדברי בה״ג והתוס׳ כתבו בפ״ב דבילה (יח:) דאפילו למ״ד טבילה בזמנה מצוה בזמן הזה אין טובלות לא בי״ה ולא בע״ב והטעם כתבתי בסי׳ תקל״ד והג״מ כתבו דרבי חיינא סגן הכהנים לא פליג בפ״ק דתעניות אלא בע״ב אבל בי״ה מודה ואח״כ כתב כדברי התוספות וכבר כתבתי בסי׳ תקל״ד בשם מהרי״ק בשורש ל״ה שמעולם לא ראה מי שטבלה בימי אבלה וכ״ש בי״ה או בע״ב והכי נקטינן:

תריד סיכה דתניא אסור לסוך מקצת גופו וכו׳ דיומא (עז:) אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו ואם היה חולה או שהיו לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ומשמע ולאי דבחולה שאין בו סכנה איירי דאי כשיש בו סכנה מאי קמ״ל פשיטא וכ״כ הרא״ש שם לקמן:

ומ״ש אבל בלא חולי אפילו אינו סך לתענוג אלא להעביר הזוהמא אסור כ״כ הר״ן שם מדגרסי׳ בירושלמי כל סיכה בין שהיא של תענוג בין שאינה של תענוג אסורה וכ״כ הרמב״ם בפ״ג משביתת עשור והגהות מיימון כתבו על דבריו

ומ״ש ומותר להצטנן בכל מיני פירות ובתינוק שם: ומ״ש ובכל מיני כלים הרקים אבל אם יש בהם מים וכו׳ שם אמר רבא כספא דכספא מלא אסור חסר שרי דפחדא אידי ואידי אסור משום דמיטחל שחיל פירוש פולט מים שבולע רב אשי אמר כספא דכספא חסר נמי אסור משום דמזדריב פירוש שמא יתנענעו המים שבתוכו ווותזו על בשרו:

ומ״ש ויש אוסרים בכלי חרס אפילו רקים וכו׳ כלו׳ לכאורה משמע דהא דאמרי׳ דפחדא אידי ואידי אסור משום דמיטחל שחיל היינו לומר שאפילו שאינו מלא מים כל שיש בו קצת מים אסור דכיון שיש בו מים אפילו מעט כולו מלוחלח דמיטחל שחיל אבל אם אין בו מים כלל אע״פ שהיו בו מים תחלה כיון שנתרוקן מיד שרי ויש אוסרים סברי דכל שהיה בהם מים אע״פ שנתרוקן אסור משום דמיטחל שחיל״:

״ב״ה ול״ב דאין להחמיר בזה יותר מבטיט:

המלך והכלה ירחצו את פניהם דברי ר״א וחכמים אוסרים משנה שם (עח:) ומפרש טעמא בגמ׳ (עח.) מלך משום דכתיב מלך ביופיו תחזינה עיניך כלה כדי שלא תתגנה על בעלה:

ומ״ש ונקראת כלה שלשים יום שם:

ומ״ש רבי׳ שרי״ף והרא״ש פסקו כר״א לא כתבו כן בפירוש אלא דמדכתבו לפרש טעמא דר״א משמע דס״ל כוותיה וכ״פ הרמב״ם בפ״ג וכתב הר״ן שכן פסק רבינו אגאל:

ולענין טבילת בעל קרי כתב הרב רבי יהודה ברצילוני שטובל כדרכו דתנן הרואה קרי בי״ה יורד וטובל ברייתא היא בסוף יומא (סח:) וכתבוהו הרי״ף והרא״ש אבל הרמב״ם כתב בפ״ג וז״ל מי שראה קרי בזמן הזה בי״ה אם לא הוא מקנח במפה ודיו ואם יבש הוא או שנתלכלך רוחץ מקומות המלוכלכין שבו לבד ומתפלל ואסור לו לרחוץ כל גופו או לטבול שאין הטובל בזמן הזה טהור מפני טומאת המת ואין הטבילה מקרי לתפלה בזמן הזה אלא מנהג ואין מנהג לבטל דבר האסור אלא לאסור את המותר ולא אמרו שהרואה קרי בי״ה טובל אלא כשתקנו טבילה של בעלי קריין וכבר ביארנו שבטלה תקנה זו עכ״ל וכיונא בזה כתב המרדכי ביומא ובפרק מי שמתו בשם ר״ת וכתבו הגה״מ כן הורה הר״ם כשנשאל על כהן שראה קרי בי״ה לרחוץ הלכלוך וה״ה לשאר אדם הרגיל לרחוץ אותו בכל יום בשאר ימות השנה שגם בי״ה מותר לרחצו (ו) וכן הביא ר״ת דאסור לטבול עכ״ל:

ושאר חייבי טבילות כתב בה״ג שטובלין כדרכן בי״ה ור״ת כתב דאין טובלין בפ״ק דיומא (ח:) ובפרק המפלת (ל.) כתבו התוס׳ שדעת ר״ת כדעת בה״ג ושר״ת חולק עליו והרמב״ם פסק בפ״ב משביתת עשור כדברי בה״ג והתוס׳ כתבו בפ״ב דבילה (יח:) דאפילו למ״ד טבילה בזמנה מצוה בזמן הזה אין טובלות לא בי״ה ולא בע״ב והטעם כתבתי בסי׳ תקל״ד והג״מ כתבו דרבי חיינא סגן הכהנים לא פליג בפ״ק דתעניות אלא בע״ב אבל בי״ה מודה ואח״כ כתב כדברי התוספות וכבר כתבתי בסי׳ תקל״ד בשם מהרי״ק בשורש ל״ה שמעולם לא ראה מי שטבלה בימי אבלה וכ״ש בי״ה או בע״ב והכי נקטינן:

תריד סיכה דתניא אסור לסוך מקצת גופו וכו׳ דיומא (עז:) אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו ואם היה חולה או שהיו לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ומשמע ולאי דבחולה שאין בו סכנה איירי דאי כשיש בו סכנה מאי קמ״ל פשיטא וכ״כ הרא״ש שם לקמן:

ומ״ש אבל בלא חולי אפילו אינו סך לתענוג אלא להעביר הזוהמא אסור כ״כ הר״ן שם מדגרסי׳ בירושלמי כל סיכה בין שהיא של תענוג בין שאינה של תענוג אסורה וכ״כ הרמב״ם בפ״ג משביתת עשור והגהות מיימון כתבו על דבריו

תריד סיכה דתניא אסור לסוך מקצת גופו ואם הוא הולה אפילו אין בו סכנה או שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש אבל בלא חולי אפילו אם אינו סך לתענוג

ומ״ש אבל בלא חולי אפילו אינו סך לתענוג אלא להעביר הזוהמא אסור לו דוקא אלא אם הוא לה רוחץ אותו מקום לבד ויקנחנו ואם הוא יבש ישפשפנו בידו וכן פסק רבינו תם ושאר הייבי טבילות כתוב בהלכות גדולות שטובלין כדרכן בי״ה ור״ת כתב דאין טובלין והא דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בי״ה היינו דוקא למאן דאמר טבילה בזמנה מצוה ואנן קי״ל דלאו מצוה הלכך ימתין עד למהר:

דבריו והא דאמרינן בירושלמי בסיכה שאינה של תענוג מותר פי' בחולה והוא מדברי סמ"ג: **נעילת** הסנדל ילפינן מקרא דחציר עינוי בפר' בתרא דיומא: **ומ"ש** ודוק' בשל עור שם (עמ:) מיבעיא לן מהו לצאת בסנדל של שעם בי"ה ופשטי' דריב"ל ור"א הוו נפקי בי"ה ואמרינן רבי יהודה נפיק בדהיטני פי' מין גמי אחיי נפיק בדהולא רבא נפיק בדבלי פי' עשוי מעצים רבה בר רב הונא הוה כריך סודרא אכרעיה ונפיק וכתב הרא"ש גרסי' בפרק מצות חליצה (קב:) תניא אחד מגעל וסנדל ואנפליא לא יטייל בהן מבית לבית ולא ממטה למטה ופריך מהא דתניא לא יטייל אדם בקורדקסין בתוך ביתו אבל מטייל הוא באנפליא בתוך ביתו ומשני כאן באנפליא של עור כאן באנפליא של בגד וגרסי' נמי בירושלמי אית תנוי תני יוצאין באנפליא בי"ה ואית תנוי תני אין יוצאין א"ר חסדא מ"ד יוצאין בשל בגד ומ"ד אין יוצאין בשל עור עכ"ל נראה מדבריו שכל מגעל שאינו של עור יוצאין בו בי"ה וכתב הר"ן שכ"ד הרי"ף וכתב עוד ז"ל והר"ז הלוי חולק בדבר משום דבגמרא אקשינן מדתנן והקטע יוצא בקב שלו דקסבר מגעל הוא ורבי יוסי אוסר משום דלאו מגעל הוא והוי מנעל ותני עלה ושוין שאסור בו בי"ה כלומר דאפי' ר"י דאסר בשבת דאלמא ס"ל דלאו מגעל הוא מודה שאסור לצאת בו בי"ה אלמא דכל מידי דמגין אסור ומסקינן דכ"ע מגעל הוא אלמא סלקא שמעתין דכל מידי דמגין מגעל איקרי אע"פ שאינו מעור וזהו דעת הרז"ה וכבר פירשתי השמועה כולה בחידושי ע"פ דרכו של הרי"ף ואין כאן מקום להאריך אלא נקוט האי כללא בידך שרש"י סובר של עץ מגעל איקרי ואין יוצאים ביום הכפורים בו אבל מיני אחריני לאו מגעל נינהו ויוצאין בהן והרז"ה סובר דכולהו מגעל נינהו ואסורים והרי"ף סובר דכל מגעל שאינו של עור לא איקרי מגעל עכ"ל והרמב"ם כתב אסור לנעול מגעל וסנדל אפילו ברגלו אחת ומותר לצאת בסנדל של שעם ושל גומא וכיוצא בהן וכורך אדם בגד על רגליו וכיוצא בו שהרי קושי הארץ מגיע לרגליו ומרגיש שהוא יקף עכ"ל והדריו סתומים: **ולענין** הלכה כיון שהרי"ף והרא"ש מסכימין להתיר בכל מגעל שאינו של עור הכי נקטינן:

וכתב ר"י לעולם לא ראיתי מי שנהג היתר לצאת בסנדל של עץ ורבינו סתם דבריו כדעת הרי"ף והרא"ש דלא איקרי מגעל אלא של עור דוקא ובספר יורה דעה סי' תס"ד כתבתי גבי אבל באפי' אם הוא של עץ ומחופה עור אסור והוא מדברי הרמב"ן בספר תורת האדם ומשמע דס"ל לענין י"ה כ"כ הכלבו בהל' י"ה בשם בעל ההשלמה: **וכתב** הר"ן איכא למידק נהי דמידי דלא הוי מגעל ליכא למיחש ביה משום נעילת הסנדל אכתי היכי נפקי ביה הגך רבנן דכיון דלא הוי מגעל משוי הוא ואסור לצאת בו והרמב"ן החמיר הרבה בקושיא זו במס' שבת ואמר דנפקי לאו דוקא אלא בתוך ביתם בלבד היו נועלים אותם ואינו במשמע כן ועוד שמנהגן של ישראל שיוצאים במינים הללו ואפי' בר"ה אבל לדידי לא קשיא דכי אמרי' דמידי דלאו מגעל הוי משוי ואסור לצאת בו ה"מ בשבת דכיון דמגעל מותר בו כל מידי דלא הוי מגעל הו"ל משוי ואסור לצאת בו אבל בי"ה שהמגעל אסור ודרכן של ב"א לצאת באותן המינים לא הוי משוי אלא כמגעל הוי בההוא יומא ולא דמו לקב הקטע משום דנהי דקטע דרכו לצאת בקב איכא אחריני לאו אורחייהו בהכי אבל בי"ה כיון דכולהו אורחייהו בהני סנדלי לאו משוי נינהו (א): **ומ"ש** ומיהו כל דבר של עור אפילו קב הקטע וכיוצא בו אסור פשוט בברייתא שכתבתי בסמוך גבי קב הקטע וזשוין שאסור לצאת בו בי"ה: **ומ"ש** וכן מותר לילך באנפליאות של בגד ל"ש בבית ל"ש בר"ה שם כ' הרא"ש יש שרוצים לדקדק מהיא דיבמות מדקאמר אבל מטייל הוא באנפליא בתוך ביתו מדקאמר בתוך ביתו משמע דאסור לצאת באנפליא של בגד ולא מסתברא כלל לחלק בין בית לר"ה באיסור נעילת הסנדל ועוד מדקתני בירוש' יוצאין משמע אפי' בר"ה ואגב דתנא גבי איסורא דקורדקסין בתוך ביתו לאשמעי' דאפילו טייל בביתו אסור נמי גבי היתר אנפליא בתוך ביתו ועוד דשל בגד רך הוא ואינו מגין טפי מכל הני דשעם ודהיטני דנפקי בהו לר"ה והר"ן כתב ג"כ סברות הללו ורבינו סתם הדברים כדעת הרא"ש ולפיכך כתב ל"ש בבית ל"ש בר"ה • לענין כרים וכסתות של עור אם מותר לעמוד עליהם בי"ה כתב בתה"ד סי' קמ"ט יראה דהמיקל לצורך לא הפסיד והמחמיר תע"ב דמהמרדכי איכא למידק דאסור ואיכא למימר דלא דייק כולי האי בלישניה ורולה לומר כל שכן כרים דמותר לעמוד עליהם ומוכל לומר דלא אסר בשל עור אלא כשהוא נעול ברגלו וראיה קלא דכתב א"ז ז"ל ונראה דמותר לצאת במנעל קרוע ושיעור הקריעה איני יודע ומסתמא אינו ר"ל קרוע למטה בכף הרגל אלא קרוע למעלה וכיון דשרי מנעל קרוע כ"ש לעמוד ע"ג כלי עור דשרי עכ"ל: **והחיה** מותר לנעול הסנדל כל ל' יום משום לנה ומצה בפרק בתרא דיומא החיה תנעול את הסנדל דברי ר"א וחכמים אוסרים דפסקו הפוסקים כר"א ומפרש בגמרא דטעמא דר"א משום לנה וכתב הר"ן דלא אתפרש בגמרא עד אימת מתקריא חיה לנעילת הסנדל ומסתברא עד ל' יום לפי שכל הזמן הזה הלנה קשה לה כדאמרי' בפרק מפנין (קכט:) לחיה עד ל' יום כלומר שאין מטבילין אותה בתוך ל' יום משום לנה וכ"כ הרמב"ם בפ"ג משביתת עשור וכתב עוד והחולה כיוצא בה אע"פ שאין שם סכנה (ב) וכתב הרב המגיד דין החולה שכתב רבי' הוא לומר מחיה וגלמד ג"כ מדין הסיכה וגם רבינו ירוחם כתב דמי שיש לו מכה ברגלו מותר לנעול (ג):

כתב בה"ג אי בעי למיזל למקרי בלבור וכו' ולא נהירא דמשום סכנת עקרב מותר אפי' במנעל ממש ואפילו שלא לצורך מצוה וכן לצורך מצוה מותר אפילו לנעול ממש כלומר בה"ג לא התיר אלא למיזל למקרי בציבורא שהוא דבר מצוה וכן למאי דלריך ליומיה דמסתמא צורכי מצוה הם שהרי אין מתעסקין בו בצורך הגוף ואף גם זאת שהוא לדבר מצוה לא התיר אלא אי איכא סכנת עקרב ועכ"ז לא התיר אלא למיכרך מידי אכרעיה שמשמעות דבר זה דדבר שאינו מנעל יכרוך על רגלו ורבינו טען עליו דאי משום סכנת עקרב אפי' במנעל ממש מותר ול"מ לכרכו על רגלו שלא כדרך נעילה אלא אפי' לנעלו ממש מותר ואפילו שלא לצורך

נעילת הסנדל ילפינן מקרא כו' בפ' בתרא דיומא: **ומ"ש** ודוקא בשל עור כו' שם בשם ריב"ל ור"א דהוו נפקי בשל שעם בי"ה ועוד אמורמי דנפקי בשל גמי ודהולי ושל עצים ורבב"ח הוי כריך סודרא אכרעיה ונפיק: **וקב** הקיטע תנן בפ' במה אשה והקיטע יולא בקב שלו דברי רבי מאיר ורבי יוסי אוסר ואמי עלה ושוין שאסור לצאת בו בי"ה וכפרק בתרא דיומא פריך מינה אשל שעם דהכא משמע דקב הקיטע שהוא של עץ לבד ואינו מגעל לענין שבת לר' יוסי ואפ"ה אסור בי"ה ואם כן ה"ה לשל שעם וקרקינן לעולם דכ"ע מגעל הוא כלומר וקב הקיטע המחופה עור קאמר דלדברי הכל מגעל ממש הוא ואסור בי"ה ולענין שבת בהא פליגי מר סבר גזרינן דילמא

לתענוג אלא להעביר הזוהמא אסור • נעילת הסנדל ילפינן מקרא ז השיב עינוי ודוקא בשל עור ומיהו כל דבר של עור אפילו קב הקיטע וכיוצא בו אסור אבל של גמי ושל קש וכל מינין חוץ מבשל עור מותר וכן מותר לילך באנפילאות של בגד ל"ש בבית ל"ש בר"ה והחיה מותרת לנעול הסנדל כל ל' יום משום צנה (א) כתב בה"ג אי בעי למיזל למקרי בצבור או למאי דצריך ליומיה והוא דהיל למיעל

משתמיט ו' ' אבל באינו מחופה עור שרי כמו בשל שעם כך היא ההלכה לדעת הרי"ף והרא"ש ז"ל עוד הביא הרא"ש לשם הסוגיא דפ' מצות חליצה דמוכח מינה דכל שאינו של עור יוצאין בו בי"ה והיינו כר' יוסי דהלכתא כוותיה לגבי ר"מ אבל קורדקסין אעפ"י שאין לחם עקב והם פגטיל"ם לפי מ"ש ה"ר ירוחם אפי' בבית אסור ובהגה' מיימוניות פ"ג דה' שביתת העשור כתב קורדקסין פר"ש מגעלים דקין שנועלין תחת המגעלים להגן מן המים והוא מפירוש רש"י פ' מ"ח והיינו שיש להם עקב ומבואר לפי דעת הרא"ש ורבי' דשל עץ ואינו מחופה בעור שרי כר' יוסי כדפרישית אבל במחופה בעור כמו פגטיל"ם אסור אעפ"י שאין לו עקב וכן הוא דעת הרי"ף כמ"ש הר"ן וז"ל הר' ירוחם לעולם לא ראיתי מי שנוהג היתר לצאת בסנדל של עץ ובהגהות לרי"ף כתב דשל שעם נמי דוקא כשהוא לא אבל יבש ה"ה כעץ ואסור לצאת בו בי"כ וכל זה ע"פ שיטת רש"י שסובר דמסקנת התלמוד דאפי' לר' יוסי אסור בשל עץ והיא נמי שיטת רבי' שמשון בתוס' פ' בתרא דיומא ע"ש: **ומ"ש** וכן מותר לילך באנפלאות של בגד ל"ש בבית ל"ש בר"ה כ"כ הרא"ש ולא כיס רוצים לדקדק מפ' מ"ח ולפרש דדוקא בבית שרי והטעם שלהם דדוק' של שעם וגמי וכיוצא שאינן דומין למגעל בלורתן ולא אתי למטעי לנעול מגעל גמור יוצאין בו אפי' בר"ה אבל במגעל גמור אעפ"י שהוא של בגד אסור לצאת דאתי למתלף במגעל של עור וכן מבואר בתוספתא דאוסר באנפליא של בגד ולדעת התוספתא איירי ביוצא לר"ה אבל הרא"ש כתב דלא מיסתבר לחלק בין בית לר"ה ועוד דבירושלמי תני יוצאין משמע אפי' בר"ה וכ"כ הר"ן ולדעתם ההיא תוספתא שבשתא היא ובסמ"ג ובסמ"ק משמע נמי דאין לחלק בין בית לר"ה אלא שתוספים עיקר דהתוספתא חולקת ואוסר אנפלאות של בגד אף בבית ומש"ה הביאו שניהם הירושלמי שמתיר והתוספתא שאוסר וראיה מדעתם להתיר וכן הוא העיקר לפע"ד וכן ראיתי מרבותי שהלכו יקף לגמרי גם מדברי הב"ג מבואר דאפי' כריכה לא שרי לכתחלה אלא לצורך מצוה או מיפנק או סכנת עקרב הא לאו הכי כ"א לרווחא דמילתא אסור כמו שאבאר דעתו בסמוך בס"ד וכ"כ בג"י פ' מ"ח וז"ל הילבך מי שיש לו שוס מיחוש בגופו יכול לנעול בתי שוקיים וכיוצא בו של בגד כו' אלמא דבלא מיחוש אסור ודלא כמו שנוהגים העולם להקל בזה • כתב בג"י פ' מ"ח בשם הרא"ה דאנפליא של בגד דתנינן דבבית שרי אתא למעט אחר שאינה מעורבת משוס דכל דבר שאינו מנעל אסור משום משאוי וכן היא דשל שעם וגמי וכריך סודרא אכרעיה היינו דוקא לחבר מעורבת או למבוי מעורב ע"כ וכבר כתבתי דלכתחלה צריך לילך יקף לגמרי ורמוז לחוש ג"כ לדברי הרא"ה שאפי' הולך באנפלאות כמו איסטנים לא ילך בחבר שאינה מעורבת דהכי מסתברא דאף עפ"י שמדברי הר"ן פרק בתרא דיומא נראה שחולק על סברת הרא"ה מ"מ רמוי להחמיר כ"ל: **והחיה** מותר לנעול הסנדל שם בחשנה החיה תנעול הסנדל דברי ר"א ולא כחכמים דאסרי וכך פסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כמו שכתבתי למעלה בדין מלך וכלה: **ומ"ש** כל ל' יום כ"כ הרמב"ם והרב המגיד מביא ראיה מפ' מפנין וכ"כ הר"ן וכבר כתבתי למעלה דראוי להחמיר כהרי"ג ומ"ג ור"י בעלי התוס' דפסקי כחכמים ואף היה אסורה לנעול סנדל: **כתב** בה"ג כו' זה לשון בה"ג וכן בנעילת הסנדל היכא דמיפנק או דבעי למיזל לחורבא ואפוקי ס"ת למיזל למיקרי בצבורא או דבעי לכריך ריפתא ליטוקא או אפוקי לבושא א"ג למאי דצריך ליומיה והוא דחיל למיעל בלא מסאנא משום עקרבא שרי ליה למיכרך מידי אכרעיה א"ג מסיים גורביה ואפיק כל צורכיה דאמר שמואל כל מחמת סכנת עקרב מותר וכן נמי לענין מיפנק שרי ליה למסיים גורביה דהא רב יהודה נפיק בדהיטנא כו' אבל מסאני בין מיפנק ובין לא מיפנק אסור ע"כ ואיכא למידק בלשונו שחזר וכתב וכן נמי למאן דמיפנק שרי ליה למסיים גורביה הלא כבר כתב מתחלה היכא דמיפנק ועוד שחזר וכתב אבל מסאני בין מיפנק ובין לא מיפנק אסור ואמאי לא כתב נמי בין משום עקרבא ובין ליכא עקרבא אסור וע"ל ברור דאף בה"ג סובר דמשום סכנת עקרב מותר אפי' במנעל ממש כמו שפי' שאר כל המפרשים אהיא דשמואל אלא שאכל מקום הורה לנו הרב במ"ש ויכרוך מידי אכרעיה וכו' דכל היכא דמדחי סכנת עקרב לא שרינן ליה קפי לכתחלה לא גורבי שהיא כעין אנפלאות ולא מסאני אלא דוקא אי לא מדחיא סכנת עקרב בכריכה שרינן ליה גורבי וכן אי לא מדחייא הסכנה אפי' בגורבי שרינן ליה מסאני כדאמר שמואל וזה פשוט דכריכה שרי טפי דהא אף לבעל המאור שאוסר כל דבר המגין מ"מ כריכה שרי דהא ליכא מאן דפליג עליה וכמבואר בדבריו פ' בתרא דיה"כ ושיעור לשון בה"ג כך הוא פתח בתלתא היכא דמיפנק א"ג דבעי למיזל לחורבא ואפוקי ס"ת דזה הוי לצורך מצוה א"ג דבעי לכרוך ליטוקא ריפתא כו' דאיכא לצורך מצוה וגם לא מיפנק אלא דחיל מעקרבא וסיים בתרתי דקאמר שרי ליה למיכרך מידי אכרעיה א"ג מסיים גורביה ואפיק כל צורכיה וכו' ושמעינן מדבריו אלו דלרווחא דמילתא אפי' כריכה בעלמא לא אלא בעי למיפק יקף לגמרי והאמוראים דנפקי לכריכה או בגורבי כדאיתא בגמרא היינו לצורך משום דמיפנקי אבל לרווחא דמילתא ודאי אסור ולפי שהיה עולה על הדעת לומר דלא שרי למיפנקי אלא הקל שהוא הכריכה ולא שרינן גורבי אלא בהולך לצורך מצוה או משום דחיל מעקרבא לכך חזר וביאר וכן נמי לענין מיפנק שרי ליה למסיים גורביה בה"ג וכן בדהיטני וכו' ולא נפיק בדהיטני וכו' ולא נפיק בדהיטנא אבל מסאני אסור אפי' למיפנק ודאי כל כך הוה מיפנק דלא מצי למיפק בכריכה אבל מסאני אסור אפי' למיפנק ומסוף לשונו יש ללמוד בביאור דדוקא משום מיפנק לא שרינן ליה מסאני אבל

הגוף כו' ולא נסירא דא"כ מה לי למקרי בציבורא או שאר מצוה והו"ל לקצר ולכתוב הא מאן דבעי למיזל לדבר מצוה גם לפי גירסת הסמרים שגרסו אמ"כ בדברי רבינו ואפי' שלא לצורך מצוה וכן לצורך מצוה כו' משמע דבבה"ג איירי מצורך מצוה ושלא לצורך ומש"ה נראה דמ"ש

מדברי סמ"ג: **נעילת** הסנדל ילפינן מקרא דחציר עינוי בפר' בתרא דיומא: **ומ"ש** ודוקא בשל עור שם (עמ:) מיבעיא לן מהו לצאת בסנדל של שעם בי"ה ופשטי' דריב"ל ור"א הוו נפקי בי"ה ואמרינן רבי יהודה נפיק בדהיטני פי' מין גמי אחיי נפיק בדהולא רבא נפיק בדבלי פי' עשוי מעצים רבה בר רב הונא הוה כריך סודרא אכרעיה ונפיק וכתב הרא"ש גרסי' בפרק מצות חליצה (קב:) תניא אחד מגעל וסנדל ואנפליא לא יטייל בהן מבית לבית ולא ממטה למטה ופריך מהא דתניא לא יטייל אדם בקורדקסין בתוך ביתו אבל מטייל הוא באנפליא בתוך ביתו ומשני כאן באנפליא של עור כאן באנפליא של בגד וגרסי' נמי בירושלמי אית תנוי תני יוצאין באנפליא בי"ה ואית תנוי תני אין יוצאין א"ר חסדא מ"ד יוצאין בשל בגד ומ"ד אין יוצאין בשל עור עכ"ל נראה מדבריו שכל מגעל שאינו של עור יוצאין בו בי"ה וכתב הר"ן שכ"ד הרי"ף וכתב עוד ז"ל והר"ז הלוי חולק בדבר משום דבגמרא אקשינן מדתנן והקטע יוצא בקב שלו דקסבר מגעל הוא ורבי יוסי אוסר משום דלאו מגעל הוא והוי מגין ותני עלה ושוין שאסור בו בי"ה כלומר דאפי' ר"י דאסר בשבת דאלמא ס"ל דלאו מגעל הוא מודה שאסור לצאת בו בי"ה אלמא דכל מידי דמגין אסור ומסקינן דכ"ע מגעל הוא אלמא סלקא שמעתין דכל מידי דמגין מגעל איקרי אע"פ שאינו מעור וזהו דעת הרז"ה וכבר פירשתי השמועה כולה בחידושי ע"פ דרכו של הרי"ף ואין כאן מקום להאריך אלא נקוט האי כללא בידך שרש"י סובר של עץ מגעל איקרי ואין יוצאים ביום הכפורים בו אבל מיני אחריני לאו מגעל נינהו ויוצאין בהן והרז"ה סובר דכולהו מגעל נינהו ואסורים והרי"ף סובר דכל מגעל שאינו של עור לא איקרי מגעל עכ"ל והרמב"ם כתב אסור לנעול מגעל וסנדל אפילו ברגלו אחת ומותר לצאת בסנדל של שעם ושל גומא וכיוצא בהן וכורך אדם בגד על רגליו וכיוצא בו שהרי קושי הארץ מגיע לרגליו ומרגיש שהוא יקף עכ"ל והדריו סתומים: **ולענין** הלכה כיון שהרי"ף והרא"ש מסכימין להתיר בכל מגעל שאינו של עור הכי נקטינן:

וכתב ר"י לעולם לא ראיתי מי שנהג היתר לצאת בסנדל של עץ ורבינו סתם דבריו כדעת הרי"ף והרא"ש דלא איקרי מגעל אלא של עור דוקא ובספר יורה דעה סי' תס"ד כתבתי גבי אבל באפי' אם הוא של עץ ומחופה עור אסור והוא מדברי הרמב"ן בספר תורת האדם ומשמע דס"ה לענין י"ה וכ"כ הכלבו בהל' י"ה בשם בעל ההשלמה: **וכתב** הר"ן איכא למידק נהי דמידי דלא הוי מגעל ליכא למיחש ביה משום נעילת הסנדל אכתי היכי נפקי ביה הגך רבנן דכיון דלא הוי מגעל משוי הוא ואסור לצאת בו והרמב"ן החמיר הרבה בקושיא זו במס' שבת ואמר דנפקי לאו דוקא אלא בתוך ביתם בלבד היו נועלים אותם ואינו במשמע כן ועוד שמנהגן של ישראל שיוצאים במינים הללו ואפי' בר"ה אבל לדידי לא קשיא דכי אמרי' דמידי דלאו מגעל הוי משוי ואסור לצאת בו ה"מ בשבת דכיון דמגעל מותר בו כל מידי דלא הוי מגעל הו"ל משוי ואסור לצאת בו אבל בי"ה שהמגעל אסור ודרכן של ב"א לצאת באותן המינים לא הוי משוי אלא כמגעל הוי בההוא יומא ולא דמו לקב הקטע משום דנהי דקטע דרכו לצאת בקב איכא אחריני לאו אורחייהו בהכי אבל בי"ה כיון דכולהו אורחייהו בהני סנדלי לאו משוי נינהו (א): **ומ"ש** ומיהו כל דבר של עור אפילו קב הקטע וכיוצא בו אסור פשוט בברייתא שכתבתי בסמוך גבי קב הקטע וזשוין שאסור לצאת בו בי"ה: **ומ"ש** וכן מותר לילך באנפליאות של בגד ל"ש בבית ל"ש בר"ה שם כ' הרא"ש יש שרוצים לדקדק מהיא דיבמות מדקאמר אבל מטייל הוא באנפליא בתוך ביתו מדקאמר בתוך ביתו משמע דאסור לצאת באנפליא של בגד ולא מסתברא כלל לחלק בין בית לר"ה באיסור נעילת הסנדל ועוד מדקתני בירוש' יוצאין משמע אפי' בר"ה ואגב דתנא גבי איסורא דקורדקסין בתוך ביתו לאשמעי' דאפילו טייל בביתו אסור נקט נמי גבי היתר אנפליא בתוך ביתו ועוד דשל בגד רך הוא ואינו מגין טפי מכל הני דשעם ודהיטני דנפקי בהו לר"ה והר"ן כתב ג"כ סברות הללו ורבינו סתם הדברים כדעת הרא"ש ולפיכך כתב ל"ש בבית ל"ש בר"ה • לענין כרים וכסתות של עור אם מותר לעמוד עליהם בי"ה כתב בתה"ד סי' קמ"ט יראה דהמיקל לצורך לא הפסיד והמחמיר תע"ב דמהמרדכי איכא למידק דאסור ואיכא למימר דלא דייק כולי האי בלישניה ורולה לומר כל שכן כרים דמותר לעמוד עליהם ומוכל לומר דלא אסר בשל עור אלא כשהוא נעול ברגלו וראיה קלא דכתב א"ז ז"ל ונראה דמותר לצאת במנעל קרוע ושיעור הקריעה איני יודע ומסתמא אינו ר"ל קרוע למטה בכף הרגל אלא קרוע למעלה וכיון דשרי מנעל קרוע כ"ש לעמוד ע"ג כלי עור דשרי עכ"ל: **והחיה** מותר לנעול הסנדל כל ל' יום משום לנה ומצה בפרק בתרא דיומא החיה תנעול את הסנדל דברי ר"א וחכמים אוסרים דפסקו הפוסקים כר"א ומפרש בגמרא דטעמא דר"א משום לנה וכתב הר"ן דלא אתפרש בגמרא עד אימת מתקריא חיה לנעילת הסנדל ומסתברא עד ל' יום לפי שכל הזמן הזה הלנה קשה לה כדאמרי' בפרק מפנין (קכט:) לחיה עד ל' יום כלומר שאין מטבילין אותה בתוך ל' יום משום לנה וכ"כ הרמב"ם בפ"ג משביתת עשור וכתב עוד והחולה כיוצא בה אע"פ שאין שם סכנה (ב) וכתב הרב המגיד דין החולה שכתב רבי' הוא לומר מחיה וגלמד ג"כ מדין הסיכה וגם רבינו ירוחם כתב דמי שיש לו מכה ברגלו מותר לנעול (ג):

כתב בה"ג אי בעי למיזל למקרי בלבור וכו' ולא נהירא דמשום סכנת עקרב מותר אפי' במנעל ממש ואפילו שלא לצורך מצוה וכן לצורך מצוה מותר אפילו לנעול ממש כלומר בה"ג לא התיר אלא למיזל למקרי בציבורא שהוא דבר מצוה וכן למאי דצריך ליומיה דמסתמא צורכי מצוה הם שהרי אין מתעסקין בו בצורך הגוף ואף גם זאת שהוא לדבר מצוה לא התיר אלא אי איכא סכנת עקרב ועכ"ז לא התיר אלא למיכרך מידי אכרעיה שמשמעות דבר זה דדבר שאינו מנעל יכרוך על רגלו ורבינו טען עליו דאי משום סכנת עקרב אפי' במנעל ממש מותר ול"מ לכרכו על רגלו שלא כדרך נעילה אלא אפי' לנעלו ממש מותר ואפילו שלא לצורך

משום סכנת עקרב היכא דלא מידחיא הסכנה אף בגורביה שרינן ליה מנעל ממש וכדשמואל ולא היה צריך לבאר כן בפירוש זה דבר פשוט בפשטא דמימרא דשמואל שהביא

דרכי משה

תריד (א) אבל ב"י פ' מצות חליצה דף תל"ט ע"א כתב כדברי הרמב"ן דאסור אם לא שהוא דרך מלבוש כמו בתי שוקיים: (ב) וכ"כ הר"ן פרק מצות חליצה דה"ה איש מצונן כתב (ג) כ"כ מהרי"ל בדרשותיו

פר"שה

סי' תריד (א) **כתב** בה"ג אי בעי למיזל למיקרי בציבורא או למאי דצריך ליומיה כו' ז"ל ב"י כלומר בה"ג לא התיר אלא למיזל למיקרי בציבורא שהוא דבר מצוה וכן למאי דצריך ליומיה דמסתמא צורכי מצוה הם שהרי אין מתעסקין בו בצורכי

שהביא כדבריו אלא היה צריך לפרש האיסור להיכא דמיפנק שלוה אין היתר בעולם לנעול מנעל ממש כך היא דעת בה"ג ורבי' קילר לשונו והשמיט דין מיפנק לגמרי מפני שאינו חולק עליו בזה דודאי דמשום דמיפנק לא שריגן ליה לסייס מסאני אלא בהני תרתי חולק עליו לפי שאינן מדבריו שלעתו שלצורך מצוה בלא סכנה או אפי' שלא לצורך מצוה הלא דאיכא סכנה לא שרי אלא לאיכרך חודי אכרעיה או גורביה אבל לנעול מנעל ממש אסור לעולם ולכך השיג עליו בסני תרתי ואמר ולא נהירא דמשום סכנת עקרב מותר אפי' במנעל ממש אפי' שלא לצורך מצוה וכן לצורך מצוה אפי' ליכא סכנת עקרב מותר לנעול מנעל ממש וכבר כתבתי דבחלק האחד דהוא סכנת העקרב גם בה"ג סובר כן דאפי' שלא לצורך מצוה מותר לנעול מנעל ממש אבל בחלק האחר דהוא ליכא סכנת העקרב אפשר לומר דעת בה"ג היא דלא שריגן ליה אלא לצורך מצוה אבל בלא נעילה אפשר ע"י הדחק א"נ י"ל וכן עיקר דאף בה"ג סובר דלצורך מצוה שרי מסאני ולכך כתב דמסאני אסור בין מיפנק וכו' דמשמע אבל משום עקרבא או משום צורך מצוה שרי אפי' מסאני אי לא מצי מיפק בגורבי ודו"ק • והכ"י פי' שרבינו הכין מדברי בה"ג דדוקא לצורך מצוה מותר וזה ודאי אי אפשר שהרי ליתן לחם לתינוק אין זה צורך מצוה גם מה שפירש דיש לחלק במנעל ממש בין לנעלו כדרכו לנעלו שלא כדרכו הוא דבר בטל ואין לה גמרא וגוסחא מוטעת בדברי רבי' נזדמנה להרב ז"ל וכן צריך להגיה וכן לצורך מצוה מותר אפי' לנעול מנעל ממש • ודע שבהגהות הרי"ף בשם רבי' יעקיה אחרון ז"ל כתב דבירושלמי מתיר לאיסטנים לנעול אף מנעל של עור עד כאן וזה סותר דברי בעל הלכות גדולות שאוסר גם רבי' הסכים עמו בזה כדפרישית ואולי יש לחלק דדוקא כשהוא מפונק לילך יחף אסור לנעול אבל בירדו גשמים ומטנף רגליו בהא אם הוא מפונק מותר לנעול מנעל ממש ובכה"ג מדבר בירושלמי וכן פסק במהרי"ל וכן כתב בהגהת ש"ע והדעת נותנת להתיר בזה דכי היכי דרחיצה שרי ללכלוך וטינוף וכן סיכה לחולה וחטטין ה"נ שרי נעילה כדי לטהר מלכלוך וטינוף ועוד דהא אם מטנפן יהא צריך לרחצם וכך לי להתיר הנעילה מתחלה כמו הרחיצה לבסוף ומ"מ לפי הסברא שכתבתי בסמוך לחלק דהנעילה היא העונג עכ"פ משא"כ הרחיצה כשאינה לתענוג יש לאסור והלכך לענין מעשה רא"י להחמיר אף בירדו גשמים אח"כ ראיתי בנ"י פ' מ"ח שאוסר מן הדין במנעל אף בלכלוך דמוטב שיתלכלך כו' וסכן פסק הרשב"א והריטב"א וכן איתא בתוס' והביא נמי הירושלמי בשם הרמב"ן דאיסטנים דהיינו שהוא מצוקן מותר בסולי' שהוא סנדל בלא עקב משמע אבל סנדל ממש אסור וע"ש : הגה' מהרי"ש אסר לעמוד על כריס של עור ביה"כ אבל על אחרים יכולין לעמוד מלבד בשעת התפלה יעמיד על הארץ עכ"ה ועיין בתרומת הדשן סימן קמ"ט :

תרטו הרואה קרי ידאג כל השנה כולה שמראים לו וכו' בסוף יומא תנא דר"י הרואה קרי ביה"כ ידאג כל השנה ואם עלתה לו שנה וכו' ורבי' שאמר שמראין לו וכו' ה"ק ידאג כל השנה בחולי הראו לו מן השמים שלא קבלו תעניתו וכו' אבל אם עלתה לו שנה הרי למפרע נראה שנדיק גמור היה ולא רצו לענותו לפיכך השביעוהו מן השמים וזהו ידאג דשמא אינו נדיק אלא כעבד שמוזג וכו' וכן מבואר בפי' רש"י לשם :

תריז התינוקות מותרין בכל אלו וכו' ברייתא פרק בתרא דיומא : **ומ"ש** ומותר להאכילם בידים הכי מוכח בגמרא דמותרין הגדולים להאכילן להשקותן להרחיצן לסוכן וכ"כ הר"ן ז"ל והא דנקט רבי' אכילה לאו דוקא דה"ה לאיכך ותו דרבותא נקט דאפי' אכילה דהיא דאוריתא וכ"ש לאיכך שהן דרבנן : **ומ"ש** וכתב הר"י שמותר לומר לעו"ג כו' כ"כ הסמ"ג והג"ה מימוניות • והדבר ברור שאם אין שם עו"ג דאף הישראל עצמו מותר לרחוץ התינוק כדמוכח בגמ' כדפי' ולא גרע מהסיא דתני דבי מגשה דמדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק ואינה חוששת והיינו משום דכל רחיצה שאינה של תענוג שרי וה"ה הכא דרחיצה זו רבינתא דינוקא הוא כדאיתא בגמ' ותו דשתה תינוק חולה הוא אבל חמין א"כ אין איסור לרוחצו וכן מבואר במרדכי פ' שני דבילה אלא דאם יש עוי"ג עדיף טפי לעשות ע"י עו"ג • ועוד נראה בעיני עיקר דה"ר יהודה אתי לאשמעינן דמותר לומר לעו"ג להבעיר אש ולהחם חמין ביה"כ כדי לרחוץ התינוק ונקט בלשון קצר ואפשר נמי לומר דמאי דלא נקט בפירוש מותר לומר לעו"ג להחם חמין משום דהוה משמע דישראל עצמו רוחץ התינוק באותם המים וזהו ודאי יש בו קצת איסור משום מעשה יה"כ אע"ג שאין שם איסור מוקצה גמור מאחר שמקודש היו ראויין לשתייה מ"מ כיון שאפשר ע"י עו"ג לא שריגן ליה לישראל ומש"ה קאמר דמותר לומר לעו"ג לרחוץ אפי' בחמין שהוחמו בו ביום כלומר לומר לעו"ג להחם ולרחוץ באותם החמין אבל בחמין שהוחמו מאתמול אין שם גידוד איסור לרחוץ אפי' ישראל עצמו כדפי' וכל זה שלא כפי'

למיעל בלא מסאנא משום עקרבא שרי (ג) למכרך מידי אכרעיה ואפיק כל צורכיה ולא נהירא דמשום סכנת עקרב מותר (ג) אפי' במנעל ממש ואפילו שלא לצורך מצוה מותר וכן לצורך מצוה מותר אפילו לנעול ממש :

תרטו תשמיש המטה נמי ילף מקרא דחשיב עינוי הלכך אסור אפי' האידנא שאין צריך טבילה לבעל קרי הרואה קרי ביום הכפורים ידאג כל השנה כולה שמראים לו שלא קבלו תעניתו והשביעוהו במה שבידו להשביעו כעבד שמוזג כוס לרבו ושופך לו הקיתון על פניו ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן העולם הבא ויראה זרע ויאריך ימים ושודאי יש לו הרבה זכיות שהגינו עליו :

תריז התינוקות מותרין בכל אלו חוץ מבנעילת סנדל שאין חוששין בל כך אם לא ינעלו אבל בשאר דברים שהם מצטערים אין למונען מהם ומותר להאכילן בידים כתב הר"י שמותר לומר לעו"ג לרחוץ התינוקות אפילו בחמין שהוחמו

לצורך מצוה וטעמו מדאמר שמואל אם מחמת סכנת עקרב מותר ומדאמר סתם מותר משמע לרבינו א דאפילו לנעול מנעל כדרכו מותר וכן משמע מפי' רש"י וכ"כ הרמב"ם ומשמע ודאי דאפילו שלא לצורך מצוה שרי שמואל מדתלה בסכנת עקרב ואע"ג דפשטא דמלתא משמע כדברי רבינו יש לייסד דברי בה"ג שהוא סובר דכיון דלא התירו לו לנעול אלא משום סכנת עקרב כל היכא דמידחי סכנת עקרב לא שרינן ליה טפי וכיון דבכריכה מידי אכרעיה מידחי סכנת עקרב בלא נעילה ממש לא שרינן ליה אלא כריכה מידי אכרעיה בלחוד ועל האי כריכה קאמר שמואל מותר לנעול ולמאי דצריך ליומיה דקאמר בה"ג ס"ל דאינו לצורך מצוה ממש דבין לצורך מצוה בין שלא לצורך מצוה שרי בכהאי גוונא דוקא ולא נעילה ממש לדעתו ז"ל • ודברים של טעם הם ולענין הלכה כיון דהרמב"ם ורש"י מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן (ד) :

תרטו תשמיש המטה נמי ילף מקרא דחשיב עינוי בפרק בתרא דיומא (עז :) : **ומ"ש** הלכך אסור אפי' האידנא שא"ל עגילה לבעל קרי בירושלמי אמרי' יום הכפורים אסור בתשמיש המטה אית תמי ברחיצה אסור בתשמיש המטה לא כ"ש תפתר במקום שאין טובלין פירוש כיון שאנה אסור ברחיצה ולמה הוצרך לשנות דאסור בתשמיש המטה דכיון דאם שמא מטתו אי אפשר לו להתפלל עד שירחון והוא אסור ברחיצה ממילא משמע דאסור בתשמיש המטה • ומשני במקום שאין טובלין לקירוין אצטריך לאשמעינן דאסור בתשמיש דבאותן מקומות לא הוה משתמע איסור תשמיש המטה מאיסור רחיצה וזהו שכתב רבינו תשמיש המטה ילף מקרא דחשיב עינוי הלכך אסור אפילו האידנא וכו' כלומר אם לא היה אסור תשמיש המטה אלא מפני שא"א להתפלל עד שירחון והוא אסור ברחיצה בזמן הזה שאין בעל קרי צריך לרחון לתפלה היה מותר בתשמיש המטה אבל מאחר שטעם איסור תשמיש המטה משום דילף מקרא דחשיב עינוי אפי' בזמן הזה שאין בעל קרי צריך לרחון לתפלה אסור בתשמיש המטה : **הרואה** קרי ביום הכיפורים ידאג כל השנה כולה ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן העולם הבא וירא זרע ויאריך ימים בסוף מסכת יומא (פח •) ופי' הרואה קרי ביה"כ בליל י"ה ולאפוקי (ממה) [ממאן] שכתב דרואה קרי ביום דוקא קאמר : **כתב** בהגהות מרדכי דמ"ק דט"ב וי"ה אסור לישן עם אשתו במטה ומצאתי כתוב בשם ספר אגודה ליל יום הכפורים אסור ליגע באשתו כאילו היא נדה : **תריז התינוקות** מותרים בכל אלו חוץ מבנעילת הסנדל וכו' בפרק בתרא דיומא (עח :) ת"ר התינוקות מותרין בכולן חוץ מנעילת הסנדל ומפרש טעמא בגמרא משום דהך דלאו רביתייהו גזרו בהו רבנן הכך דרביתייהו לא גזרו בהו רבנן : **ומ"ש** ומותר להאכילם בידים נראה שלמד כן מדאמרי' בגמרא עלה דהך ברייתא מ"ש נעילת הסנדל דאמרי מינשי עבדו ליה כלומר היום הכך נמי אמרי מינשי עבדו ליה רחיצה וסיכה מימור מתתמול עבדו ליה סנדל דלא אפשר דמאתמול עבדו ליה דאמר שמואל האי מאן דבעי למיטעם טעמא דמותא ליסיים מסאני וליגני והא מותרין לכתחלה קתני אלא הכך דלאו רביתייהו גזרו בהו רבנן הכך דרביתייהו לא גזרו בהו רבנן ופירש"י הא מותרין לכתחלה קתני שאם בא לימלך אומרים לו האכילהו רחוץ אותו וגם הר"ן כתב מוכח בגמרא שמותרין הגדולים להאכילן ולהשקותן ולהרחיצן ולסוכן ומדברי רבינו שכתב משם רבינו יהודה נראה דלהאכילן הגדול בידים שרי אבל להרחיצן ולסוכן אומר לעו"ג ועושה אבל לא ירחון ויסוך אותם הגדול בידיו ונראה שטעם מפני שהגדול בעצמו נהנה מאותה רחיצה וסיכה שהוא בעצמו רוחץ וסך ידיו כשמרחיץ וסך התינוק ולא דמי לאכילה שאין הגדול עצמו אוכל כשהוא מאכיל התינוק ואין לומר דלרבי' יהודה נמי מותר ליסראל לרחון התינוק ולא אתא למימר אלא דמותר לומר לעו"ג להחם חמין בי"ה כדי לרחון התינוק דא"כ מאי מותר לומר לעו"ג לרחון דקאמר לא הול"ל אלא מותר לומר לעו"ג להחם חמין כדי לרחון ועוד דא"כ לא הו"ל להביא דין זה אלא בהלכות שבת ומשם היינו לומדים לי"ה אלא ודאי דמשום רחיצה הוא דאתא לאשמעינן שא"פ שאסור ברחיצה מותר לומר לעו"ג לרחון התינוק אבל לא ירחצם ישראל בידיו וכסתה"ד כתב בשם אחד מהגדולים שטוב ליזהר דמאן דאית ליה א טלייא ושלייתא דאכלי ביום הכפורים שיכין להם מאכליה שיאכלו הם בעצמן כדי שלא יצטרכו הגדולים ליגע במאכל ולהושיט להם משום דבאכילת יום הכפורים איכא כרת ולא בדילי מיניה ואיכא למיגזר כמו בחמץ דלמא אתי למיכל מיניה מכל מקום אין נראה להחמיר הואיל ומנהג פשוט שלא ליזהר ויש לייסד דלא דמי לחמץ כמו שמצאתי בתשובת הר"ח מ"ז שכתב דמי שמתענה מותר להתעסק במאכלות ומשקין ואין כאן משום לך לך אמרינן לגזירה וכו' דשאני גזיר דמותר בכל עניני מאכל ומשתה בר מיין ופרי הגפן דחייסי' דלמא משתלי אבל המתענה דאסור בכל מיני מאכל ומשקה אסח דעתיה מיינייהו ולא אתי לאשתלויי ע"כ מהאי סברא יש לחלק ג"כ שפיר בין חמץ לאכילת י"ה לחמץ הוא לכל העולם כמו לגזיר היין וקל להבין עכ"ל (ה) :

ומ"ש רבינו בשם ה"ר יהודה שמותר לומר לעו"ג לרחון התינוק וכו' כן כתב בהגהות

דרבי משה

(ד) כתב בהרי"ל וישלוף מנעלו בביתו ולא בב"ה משום דזלזול הוא לב"ה להניח שם מנעליו ואם הוא מפונק וירדו גשמים ורוצה ללכת לביתו מותר לילך במנעליו עד ביתו תריו (א) עיין סימן תדי"ב אות ב' מ"ש שם :

בא"ז

פרישה

דמ"ש אי למאי דצריך ליומיה ר"ל שאר צרכי היום שאם אלא דבר מצוה ואמר דצריך ליומיה לאפוקי אם בעי למעבד היום דבר לצורך מחר • וזהו שמסיים וכתב ואפיק כל צרכו ואמר דבין לדבר מצוה ובין שלא לדבר מצוה בשניהן שווין להתיר : (ב) **למכרך** מידי פי' של עור אילו של בגד מותר אפילו לנועלו ולנוהגו ממש כמ"ש לעיל בהנעלות אם לא שנאמר שהביא כדבריו אלא היה צריך לפרש האיסור להיכא דמיפנק שלוה אין היתר בעולם לנעול מנעל ממש כך היא דעת בה"ג ורבי' קילר לשונו והשמיט דין מיפנק לגמרי מפני שאינו חולק עליו בזה דודאי דמשום דמיפנק לא שריגן ליה לסייס מסאני אלא בהני תרתי חולק עליו לפי שאינן מדבריו שלעתו שלצורך מצוה בלא סכנה או אפי' שלא לצורך מצוה הלא דאיכא סכנה לא שרי אלא לאיכרך חודי אכרעיה או גורביה אבל לנעול מנעל ממש אסור לעולם ולכך השיג עליו בסני תרתי ואמר ולא נהירא דמשום סכנת עקרב מותר אפי' במנעל ממש אפי' שלא לצורך מצוה וכן לצורך מצוה אפי' ליכא סכנת עקרב מותר לנעול מנעל ממש וכבר כתבתי דבחלק האחד דהוא סכנת העקרב גם בה"ג סובר כן דאפי' שלא לצורך מצוה מותר לנעול מנעל ממש אבל בחלק האחר דהוא ליכא סכנת העקרב אפשר לומר דעת בה"ג היא דלא שריגן ליה אלא נעילה ממש שרי ודאי אי אפשר לומר דלא שרי אלא בנעילה ואין לדמותו לרחיצה שהתירו לעבור במים לצורך מצוה דהתם כשעובר במים הוי רחיצה שאינה של תענוג כיון דאין רצונו לרחון אבל נעילה היא תענוג עכ"פ ועוד דהתם אי אפשר בענין אחר אבל בלא נעילה אפשר ע"י הדחק א"נ י"ל וכן עיקר דאף בה"ג סובר דלצורך מצוה שרי מסאני ולכך כתב דמסאני אסור בין מיפנק וכו' דמשמע אבל משום עקרבא או משום צורך מצוה שרי אפי' מסאני אי לא מצי מיפק בגורבי ודו"ק • והכ"י פי' שרבינו הכין מדברי בה"ג דדוקא לצורך מצוה מותר וזה ודאי אי אפשר שהרי ליתן לחם לתינוק אין זה צורך מצוה גם מה שפירש דיש לחלק במנעל ממש בין לנעלו כדרכו לנעלו שלא כדרכו הוא דבר בטל ואין לה גמרא וגוסחא מוטעת בדברי רבי' נזדמנה להרב ז"ל וכן צריך להגיה וכן לצורך מצוה מותר אפי' לנעול מנעל ממש • ודע שבהגהות הרי"ף בשם רבי' יעקיה אחרון ז"ל כתב דבירושלמי מתיר לאיסטנים לנעול אף מנעל של עור עד כאן וזה סותר דברי בעל הלכות גדולות שאוסר גם רבי' הסכים עמו בזה כדפרישית ואולי יש לחלק דדוקא כשהוא מפונק לילך יחף אסור לנעול אבל בירדו גשמים ומטנף רגליו בהא אם הוא מפונק מותר לנעול מנעל ממש ובכה"ג מדבר בירושלמי וכן פסק במהרי"ל וכן כתב בהגהת ש"ע והדעת נותנת להתיר בזה דכי היכי דרחיצה שרי ללכלוך וטינוף וכן סיכה לחולה וחטטין ה"נ שרי נעילה כדי לטהר מלכלוך וטינוף ועוד דהא אם מטנפן יהא צריך לרחצם וכך לי להתיר הנעילה מתחלה כמו הרחיצה לבסוף ומ"מ לפי הסברא שכתבתי בסמוך לחלק דהנעילה היא תענוג עכ"פ משא"כ הרחיצה כשאינה לתענוג יש לאסור והלכך לענין מעשה רא"י להחמיר אף בירדו גשמים אח"כ ראיתי בנ"י פ' מ"ח שאוסר מן הדין במנעל אף בלכלוך דמוטב שיתלכלך כו' וסכן פסק הרשב"א והריטב"א וכן איתא בתוס' והביא נמי הירושלמי בשם הרמב"ן דאיסטנים דהיינו שהוא מצוקן מותר בסולי' שהוא סנדל בלא עקב משמע אבל סנדל ממש אסור וע"ש : הגה' מהרי"ש אסר לעמוד על כריס של עור ביה"כ אבל על אחרים יכולין לעמוד מלבד בשעת התפלה יעמיד על הארץ עכ"ה ועיין בתרומת הדשן סימן קמ"ט :

תרטו הרואה קרי ידאג כל השנה כולה שמראים לו וכו' בסוף יומא תנא דר"י הרואה קרי ביה"כ ידאג כל השנה ואם עלתה לו שנה וכו' ורבי' שאמר שמראין לו וכו' ה"ק ידאג כל השנה בחולי הראו לו מן השמים שלא קבלו תעניתו וכו' אבל אם עלתה לו שנה הרי למפרע נראה שנדיק גמור היה ולא רצו לענותו לפיכך השביעוהו מן השמים וזהו ידאג דשמא אינו נדיק אלא כעבד שמוזג וכו' וכן מבואר בפי' רש"י לשם :

תריז התינוקות מותרין בכל אלו וכו' ברייתא פרק בתרא דיומא : **ומ"ש** ומותר להאכילם בידים הכי מוכח בגמרא דמותרין הגדולים להאכילן להשקותן להרחיצן לסוכן וכ"כ הר"ן ז"ל והא דנקט רבי' אכילה לאו דוקא דה"ה לאיכך ותו דרבותא נקט דאפי' אכילה דהיא דאוריתא וכ"ש לאיכך שהן דרבנן : **ומ"ש** וכתב הר"י שמותר לומר לעו"ג כו' כ"כ הסמ"ג והג"ה מימוניות • והדבר ברור שאם אין שם עו"ג דאף הישראל עצמו מותר לרחון התינוק כדמוכח בגמ' כדפי' ולא גרע מהסיא דתני דבי מגשה דמדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק ואינה חוששת והיינו משום דכל רחיצה שאינה של תענוג שרי וה"ה הכא דרחיצה זו רבינתא דינוקא הוא כדאיתא בגמ' ותו דשתה תינוק חולה הוא אבל חמין א"כ אין איסור לרוחצו וכן מבואר במרדכי פ' שני דבילה אלא דאם יש עו"ג עדיף טפי לעשות ע"י עו"ג • ועוד נראה בעיני עיקר דה"ר יהודה אתי לאשמעינן דמותר לומר לעו"ג להבעיר אש ולהחם חמין ביה"כ כדי לרחון התינוק ונקט בלשון קצר ואפשר נמי לומר דמאי דלא נקט בפירוש מותר לומר לעו"ג להחם חמין משום דהוה משמע דישראל עצמו רוחץ התינוק באותם המים וזהו ודאי יש בו קצת איסור משום מעשה יה"כ אע"ג שאין שם איסור מוקצה גמור מאחר שמקודש היו ראויין לשתייה מ"מ כיון שאפשר ע"י עו"ג לא שריגן ליה לישראל ומש"ה קאמר דמותר לומר לעו"ג לרחון אפי' בחמין שהוחמו בו ביום כלומר לומר לעו"ג להחם ולרחון באותם החמין אבל בחמין שהוחמו מאתמול אין שם גידוד איסור לרחון אפי' ישראל עצמו כדפי' וכל זה שלא כפי'

חדושי הגהות

תריד א ומיהו נ' דאין סתירה לדברי בה"ג במלתא דשמואל דאפשר דגם בה"ג מודה דשמואל סתמא קאמר אפילו לנעול ממש ואפילו שלא לצורך מצוה הנ"מ היכא דאיכא סכנת עקרב במקום שהוא דר דאין יכול להנצל ממנו בשום ענין ולכן מותר לנעול אפילו מנעל אבל כאן דליכא סכנת עקרב במקום שהוא עומד אלא שרוצה לילך לצורך מצוה במקום דאיכא סכנת עקרב אה"נ דס"ל לבה"ג דאינו מותר אלא ע"י שינוי הואיל ויכול לעמוד במקומו דליכא סכנת עקרב וכן מ"ש רבינו וכן לצורך מצוה מותר אפילו לנעול ממש משמע דד"ל אפילו במקום דליכא סכנת עקרב צ"ע דמנ"ל הא (מהרל"ח) : **תרטז** א פי' תינוק ותינוקת :

ראיתי

הגהות מיימון בפ״ג וכ״כ סמ״ג: **ומ״ש** ומ״מ מחנכין אותם להרגילם במצות כו׳ שעה אחת או יותר וכו׳ בפ׳ בתרא דיומא (פב:) תנן התינוקות אין מענין אותם ביום הכפורים אבל מחנכין אותם קודם לשנה וקודם לשתים בשביל שיהו רגילין במצות ותניא בגמרא (שם) איזהו חינוך היה רגיל לאכול בב׳ שעות מאכילין אותו לשלש בג׳ מאכילין בארבע ומקשי בגמרא אמתניתין דקתני מחנכין אותם קודם לשנה וקודם לשתים השתא לפני שתים מחנכין לפני שעה מיבעיא אמר רב חסדא כאן בחולה כאן בבריא ופירש״י חולה כחוש ותשוש כח א״ר הונא בן א׳ וכן ט׳ מחנכין אותו לשעות בן י׳ וכן י״א משלימין מדרבנן בן י״ב משלימין מדאורייתא ורב נחמן אמר בן ט׳ וכן י׳ מחנכין אותם לשעות בן י״א משלימין מדרבנן בן י״ב משלימין מדאורייתא ר״י אמר בן י׳ וכן י״א מחנכין אותם לשעות בן י״ב משלימין מדאורייתא בתינוקות וכן י״ג משלימין מדאורייתא בתינוק וכתב הרי״ף אף ע״ג דקי״ל כר״י דאמר תינוקת בת י״ב ותינוק בן י״ג משלימין מדאורייתא קי״ל כר״ה ור״נ דבתראי נינהו דמשלימין מדרבנן כדי להכנן מבן י״א בין לתינוק ובין לתינוקות ובן ט׳ וכן י׳ מחנכין אותן לשעות כדר״נ ופירש הר״ן בן א׳ וכן ט׳ מחנכין אותם לשעות בן א׳ היינו בן א׳ שנים שלימות כלומר שנכנס בתוך ט׳ בבריא ובן ט׳ שלימות בחולה מחנכין אותם לשעות וכן כל השנים האמוריים בשמועה זו שנים שלימות הן שחל יום״כ להיות בשנה שלאחר זמן בן י׳ שלימות ובבריא וכן י״א שלימות ובחולה משלימין מדרבנן בן י״ב שלימות שהוא נכנס לתוך י״ג משלימין מדאורייתא פירוש בתינוק משום דקטבר תוך זמן דהיינו בן י״ג כלאחר זמן לענשין והשלמה דאורייתא ליכא לאפלוגי בין חולה לבריא כל שיכול לסבול תעניתו ור״נ אמר בן ט׳ וכן י׳ וכו׳ פי׳ ר״נ גמי אתינוק קאי ומשום דס״ל דתוך זמן כלאחר זמן מודה ליה לרב הונא דבן י״ב משלימין מדאורייתא אלא דפליג עליה בתרתי בחינוק שעות והשלמה דס״ל דלא מקדימינן כולי האי חינוך שעות אלא בן ט׳ וכן י׳ בלחוד והשלמה דרבנן גמי פליג עליה דלא מפליגין בהשלמה בין בריא לחולה אלא תרוייהו משלימין בן י״א ומשמע לי דהיינו טעמיה דהא משום דהשלמה דרבנן כעין השלמה דאורייתא תקון וכשם שהשלמה דאורייתא זמנה קבוע אף השלמה של דבריהם כן ור״י אמר בן י״א וכו׳ פי׳ ר״י פליג עליהו בתלת חדא דס״ל דלא מקדימין לחינוך שעות כולי האי אלא בן עשרה בבריא וכן י״ת לחולה ועוד דס״ל דהשלמה מדבריהם ליכא ופליג עליהו גמי בהשלמה דאורייתא ואמר דבן י״ב משלימין דאורייתא בתינוקת וכן י״ג בתינוק משום דתוך זמן כלפני זמן • ודס״ל אין בין תינוק לתינוקות כלום לא בחינוך שעות ולא בהשלמה של דבריהם ואע״פ שגדלותה של תינוקת קודם לזמן גדלותו של תינוק שנה אפ״ה לא רצו חכמים להחמיר על התינוקת יותר מן התינוק משום דעיקר חינוך בתינוק הוא כדאמרינן במסכת נזיר (כט •) ופסק הרי״ף בחינוך והשלמה דרבנן כר״נ משום דאמר מלתא מצינתא הלכך בן ט׳ שלימות בבריא וכן י׳ שלימות בחולה מחנכין אותם לשעות שאם היה רגיל לאכול בב׳ שעות מאכילין אותו בשלש בג׳ מאכילין אותו כל׳ ולא מפליגין בחינוך שעות והשלמה דדבריהם בין תינוק לתינוקת כלל אבל לענין השלמה דאורייתא נקטינן כר״י משום דאיפסיקא הלכתא במס׳ נדה (מה:) דתוך זמן כלפני זמן הלכך התינוקת בת י״ב שלימות ותינוק בן י״ג שלימות שהביאו ב׳ שערות משלימין מדאורייתא וכך הם דברי הרמב״ם בפ״ב משביתת עשור וז״ל קטן בן ט׳ שנים וכן י׳ מחנכין אותם לשעות כילד היה רגיל לאכול בב׳ שעות ביום מאכילין אותו בג׳ היה רגיל בג׳ מאכילין אותו בד׳ לפי כח הבן ומוסיפין לעונות אותו בשעות בן י״א שנה בין זכר בין נקיבה מתענה ומשלים מדברי סופרים כדי לחנכו במצות בת י״ב שנה ויום א׳ וכן י״ג ויום א׳ שהביאו ב׳ שערות הרי הן כגדולים לכל המצות ומשלימין מן התורה אבל אם לא הביאו ב׳ שערות עדיין קטנים הם ואינן משלימין אלא מדברי סופרים עכ״ל: **וכתב** ה״ה דברי רבי׳ בדבריהם אלו כדברי הלכות ממש שכ׳ חינוך בבן ט׳ וכן י׳ והשלמה מדבריהם בני י״א בין בתינוק בין בתינוקת שלא חלקו בשל דבריהם והשלמה מן התורה בתינוקת בת י״ב ובתינוק בן י״ג והוא שהביאו סימנין כמבואר פ״ב מה׳ אישות וכדינן לשאר דברים וא״ל שדעת רבי׳ והלכות לומר שבת י״א אינה בדין השלמה מדבריהם ואע״פ שאין נראה מדברי לשון רבי׳ כן מוכרח מן הגמרא שאם לא כן נמצאת השלמה בתינוק ג׳ שנים לפני חיובו מן התורה וכ״כ בר״ש״א שדעת ההלכה משעבר שנת י״א בדוקא ופי׳ דברי רבי׳ הוא בן ט׳ שנים ששלמו ט׳ שנים וכן בבן י׳ ששלמו עכ״ל אבל רש״י גורס אמר רב הונא בן א׳ וכן ט׳ מחנכין אותו לשעות בן י׳ וכן י״א משלימין מדרבנן בן י״ב משלימין מדאורייתא ורב נחמן אמר בן ט׳ וכן י׳ מחנכין אותן לשעות בן י״א וכן י״ב משלימין מדרבנן בן י״ג משלימין מדאורייתא בתינוקת ורב נחמן אמר בן ט׳ וכן י׳ לחולה שעברה שנת ט׳ וכנכסה לתוך י׳ וכו׳ וכן י׳ לבריא שעברה ח׳ וכנכסה לט׳ ובתינוקת כדמסיים מילתיה • וכן ט׳ לחולה שעברה שנת ט׳ וכנכסה לתוך י׳ וכו׳ וכן י״א לבריא שעברה עשר וכנכסה לי״א וכן י״א לתינוקת חולה וכנכסה לי״ב משלימין מדרבנן בן י״ב וכנכסה לי״ג משלימין מדאורייתא שהוא פרקן בתינוקת הבריאה והחולה שוות בו • ורב נחמן אמר וכו׳ • לא פליג ר״נ אדרב הונא אלא מר פירש מילי דתינוקת ומר פירש מילי דתינוקת והרא״ש כתב דנראה לו כגירסת רש״י ופסק הלכה כרב הונא ורב נחמן וכך הם דברי רבי׳ וכל שנים שהזכיר הם שנים שאינם שלימות שמ״ש מחנכין אותו לשעות בשנת י׳ פירושו בשהשלים ט׳ וכנכס לי׳ ובשנת י״א פירושו שהשלים עשרה וכנכס לי״א וכן כולם וכ׳ הרשב״א בתשובה שלא נתבאר גירסת רש״י בדברי ר״נ מה היא: **כתב** הר״ן שהרי״א פסק כר״י דהשלמה מדבריהם ליכא וכבר הזכיר ה׳ המגיד סברא זו וכ״כ הגהת מיי׳ שה״ג והרוקח ורא״מ פסקו כר״י (ב) וכתוב בתה״ד שכן פסקו התוס׳ וכתב עוד ה״ה שיש מי שאומר שיש השלמה בתינוקות מדבריהם בשנת י״ב ואין השלמה בתינוק בשנת י״ג ובתינוקות בשנת י״ב וזה דעת ההשגות עכ״ל ולענין הלכה כיון שהרי״ף והרמב״ם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן: **אמאי** התנן התינוקות אין מענין אותן בי״ה פירש״י אין חייבין למנוע מהם מאכל ונראה מדבריו שאם רצו לחנכן בעינוי קודם לזמן שקבעו חכמים הרשות בידם אבל הרמב״ם כתב קטן שהוא פחות מבן ט׳ אין מענין אותו בי״ה כדי שלא יבא לידי סכנה • וז״ל הכלבו קטן שהוא פחות מבן ט׳ אין מענין אותו בי״ה כדי שלא יבא לידי סכנה פי׳ שאין מעיתין אותו להתענות ואפי׳ לשעות ובזה נכשלין הרבה בני אדם ונראוי למחות בידם והר״ם פי׳ אין חייבין להתענות אין לשון מענין מיושב עליה עכ״ל: **וכשם** שמחנכים אותם באכילה כך מחנכין אותם בהרחיצה וסיכה זה כתב רבי׳ מסברת עצמו אבל הר״ן כתב בריש יומא דמדפסיק ותני התינוקות מותרין בכולם ולא אשכחן בשום דוכתא חינוך בהכי כדאשכחן בתענית משמע שעד שהגיעו לפרקן מותרים בכולן וכבר כתבתי טעם הדבר בסי׳ תרי״ג: **כתוב** בתה״ד על נער אחד כחוש וקטן באברין ובגופו והוא בן י״ג שנה ויום אחד אבל אין שום שערות נראים בו כל עיקר יראה אף ע״ג דהרמב״ם והרי״ף ויתר הגאונים פסקו כרב הונא וכר״נ בר יצחק דס״ל השלמה מדרבנן נראה דבנער כחוש ורך מצינו לסמוך ע״ד ה״ג **ותוס׳** פ׳ נערה (נ •) דפסקו כר״י דהשלמה דרבנן ליכא אלא חינוך שעות מ״מ בנדון דידן נראה דחייב להשלים מטעם ספק דאורייתא והכי פסק רא״ש בפ׳ יונה דופן (לט •) וע״ש בקטנה שהגיעה לכלל שנותיה ולא הביאה סימנין אם בעל לאחר זמן חוששין שמא נשרו ולא תמצא וה״נ ספק איסור כרת הוא וחוששין שמא נשרו הואיל והגיעו לכלל שנותיו דאין נראה כלל לחלק בין קטן לקטנה בענין זה וכ״ש לדעת ספר התרומה שכתב בגומא בלא שערות שני לו שמא אחד בגבו ואחד בכריסו שני ומי יכול להכחיש כל זה והרמב״ם שכתב קטן בן י״ג שנים ולא הביא שתי שערות משלים מד״ם איהו כתב הפסק לזמן חכמי התלמוד שהיו בקיאים בבדיקה כגון דאשלימו ליה לקטן י״ג שנה בי״ה ובדקי ליה כוליה יומא דלא אתו שערות דכה״ג ליכא למיחש שמא נשרו עכ״ל:

עוברות

ומ״ש כילד כולם: **ומ״ש** ובשנת י״ד משלים מן התורה פי׳ שנת י״ג ויום אחד ביום אחד בשנה חשיב כשנה ואפי׳ חלוש דבדאורייתא אין חלוק בין חלוש לחזק • ודע דהנוסחא האמיתית בדברי רבינו גבי התינוקות שמתחרים וכו׳ עד והחולה מחנכין אותה לשעות בשנת עשר ובשנת י״א ולא כיש ספרים שהשמיטו כם בשנת עשר • גרסינן בפרק נערה שנתפתתה אמר אביי אמרה לי אם בר שית למקרא בר עשר למשנה בר תליסר לתעניתא מעת לעת ובתינוקת מבת תריסר כך היא הגירסא הנכונה כמו שכתב הסמ״ג בה׳ י״ב ופי׳ רש״י לתעניתא מע״ל להתענות כל היום וחינוכה לשעות קודם לכן שנתיים כדאמר ביומא • ובתינוקת שהיא ממהרת להביא כח שאינה מתשת כח בלימוד תורה • ותריסר דקאמר שנת י״ב גופיה דאי בת י״ב ויום אחד דאורייתא היא שמביאה שני שערות ובת שונאים היא ואין צורך לני ללמוד ממניקתא של אביי עכ״ל רש״י והר״ן ז״ל לשם העתיק פי׳ רש״י וכתב עליו ולפי זה משמע דליכא השלמה מדבריהם בתינוק דאי איתא הוה ליה למימר נמי השלמה דתינוק עכ״ל ונראה ברור שהוא ז״ל היה גורס בר תריסר לתעניתא מעת לעת ובתינוקת כגי׳ רוב ספרים שבידינו היום אבל לפי הגירסא שכתבתי והיא כתובה בסמ״ג ירא ברור דלפי׳ רש״י הא דבר תליסר לתעניתא מע״ל היינו נמי שנת שלש עשרה גופא ומשלים מדרבנן קאמר וזה שכתב רש״י ז״ל וחינוכה לשעות קודם לכן שנתיים כדאמר ביומא היינו שנת אחד עשר ושנת שנים עשר גופא ואע״ג דקאמר התם דשנת שנים עשר גופא נמי משלים מדרבנן היינו דוקא בבריא אבל בחולה אינו משלים כ״א שנת שלש עשרה גופא לפי גירסת רש״י ז״ל והכא בתינוק שאינו בריא מחמת לימודו קמיירי שתש כוחו בלימוד תורה ודבר חדוש זה אנו למדין ממניקתו של אביי דתינוק הלומד תורה אפי׳ הוא בריא דינו כאינו בריא ואינו משלים אלא בשנת שלש עשרה גופא ומשום הכי פירש רש״י ובתינוקות שהיא ממהרת להביא כח וכו׳ ולא פירש משום שחינוך שלה לפני גדלותה שנה כמו שתפסו התו׳ ז״ל עליו בקושיא זו אלא נראה דכונת רש״י ז״ל לבאר לנו שמה שאנו למדין ממניקתו של אביי אינו אלא לענין לימוד התורה שהתינוק אף כשהוא בריא אינו משלים כ״א בשנת י״ג גופא אבל בתינוקת משלמת בי״ב גופא מאחר שאינה מתשת כח בלימוד תורה וממילא אנו למדין דמשלמת אף בי״א גופא אם היא בריאה וכן משמע מל׳ אביי שאמר אמרה לי אם בר שית למקרא וכו׳ דמשמע דמפני שהוא לומד תורה אינו משלים כ״א בשנת י״ג משא״כ בתינוקת כנ״ל דעת רש״י ז״ל ולפי זה הכי הילכתא ואינו חולק אסוגיא דיומא גם הרא״ש שפסק ביומא כרש״י הביא דברי אביי בשם מניקתו בפ׳ נערה נראה שכך הלכה • ומעתה נוכל לייסד מנהגינו שנתפשט בכל מקום שאין מדקדקין בתינוק אפי׳ כשהוא בריא אם אינו מתענה כשהוא עומד בשנת י״ב שזה אינו לא כגירסת רש״י ולא כגירסת הרי״ף אלא בעל כרחך דמאחר שכולם לומדין דינו כחולה והלכך אינו משלים אלא כשהוא עומד בשנת י״ג כגירסת רש״י ופירושו וכדפי׳ כנ״ל עוד מצאתי כתוב וז״ל מסתברא דבזמן הזה מסתמא חשיבי חולים כיון דלא בקיאין אימת ספק נפשות להקל ע״כ:

עוברה

כתב

פרישה

ובים ספרים גרסינן הכי אפילו במגעל ממש שלא לצורך מצוה מותר וכן לצורך מצוה אפילו לנעול ממש מותר ופי׳ הלכרוך מותר אפילו שלא לצורך מצוה ולצורך מצוה אפילו לנעול ממש • אלא שקשה א״כ משמע שלא לצורך מצוה אסור לנעול במגעל ממש אפי׳ משום סכנת עקרב א״כ למה סתם לעיל בסי׳ תרי״ג • וכתב כיון דבזמן הנעלו משום סכנת עקרב כו׳ ולא כתב דווקא לצורך מצוה • לכן נלע״ד דספרים דידן מ״ש מותר אפילו במגעל ממש ר״ל לנעלו במקום מצוה מותר אפילו בלא לצורך סכנה • אך אק׳ מצא ליה לרבינו דין זה דלצורך מצוה אפילו בלא סכנה מותר א״כ לפי זה יש לנ״ה במגעלים:

מנבר

טור או״ח

תריז עוברה שהריחה מאכל ואם לא יתנו לה ממנו תסתכן היא או הולד לוחשים כוש ברוטב ומכניסין לתוך פיה אם תתיישב דעתה מוטב ואם לאו נותנין לה מן הרוטב ואם לא נתיישבה דעתה בזה נותנין לה מן האיסור עצמו כך היא הנוסחא האמיתית בספרי רבי׳ והיא משנה וברייתא׳ בפרק בתרא דיומא: **ומ״ש** רבי׳ נותנין לה מן האיסור עצמו לא היתה כוונתו להורות דדוקא בדבר איסור כן הדין אבל אם המאכל עצמו מותר ואינו אסור אלא משום יה״כ אין צריך לדקדק בזה דא״כ למה כתב רבינו דין זה בהלכות יוה״כ כיון דאין צריך לדקדק בזה לענין יה״כ אלא לענין אכילת איסור אלא ודאי אין חלוק: ומה שכתב נותנין לה מן האיסור עצמו לאו דוקא מן האיסור אלא אף בהיתר כן הדין ביום הכפורים אלא דנמשך אחר לשון הברייתא וכך היא דעת הרמב״ם בפי׳ המשנה לשם דדין יה״כ שוה לשאר איסורים דנותנין להם האיסור הקל אם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו נותנין לה מה שאסור יותר ממנו וכ״כ ב״י במסקנא וכך מפורש ברבי׳ ירוחם נכ״ז: **ומ״ש** תסתכן היא או הולד לא נשוס שאין שניהם עומדין בסכנה וכדכתב הרא״ש והסכים לפי׳ רש״י אלא כיון דמדינא מאכילין אותה אפי׳ אינו מסוכן רק א׳ מהם ע״כ אמר תסתכן היא או הולד ואה״נ דשניהם בסכנה עומדין וק״ל: **וכתב** הרמב״ן דוקא עוברה וכו׳ אף ע״ג דהרמב״ן נופיה כתב לענין פחות מכשיעור דל״ש עוברה ול״ש חולה וכמ״ש גם רבי׳ לקמן בסי׳ תרי״ח מ״מ הכא ודאי יש חילוק בין עוברה לחולה דעוברה לפעמים מתיישב בלחישה וברוטב אבל חולה אין מתיישב בכך צריך להאכילו מתחלה וכו׳ אבל כשמאכילין האיסור עצמו שוין העוברה והחולה דמאכילין אותם פחות מכשיעור אם ידוע שיספיק להם ועיין במ״ש לקמן בזה בס״ד: **ומ״ש** וכן כל אדם כו׳ חוזר לתחלת הסימן שאמר עוברה שהריחה וכו׳ כלומר ולאו דוקא עוברה אלא ה״ה כל אדם ומ״מ נראה מדברי רבי׳ שכל שאר אדם אינו מותר אלא א״כ נשתנו פניו הא לאו הכי לאו מסוכן הוא אבל עוברה שהריחה אפי׳ לא נשתנו פניה מאכילין אותה דאעפ״י שהיא עצמה אינה בסכנה עכשיו מאחר שלא נשתנו פניה אבל מקום הולד עומד בסכנה דאי לא אכלה מתעקר ולדה וימות ואז גם היא תסתכן שכל המפלת בחזקת סכנה היא וכן יראה מלשון הרא״ש והר״ן אבן ברבינו ירוחם בשם הרמב״ן מבואר דאין עוברה שהריחה מאכילין אותה אפי׳ אינו מסוכן רק מ׳ מהם ע״כ אמר תסתכן היא או הולד ואה״נ דשניהם בסכנה עומדין וק״ל: **וכתב** הרמב״ן דוקא עוברה וכו׳ אף ע״ג דהרמב״ן נופיה כתב לענין פחות מכשיעור דל״ש עוברה ול״ש חולה וכמ״ש גם רבי׳ לקמן בסי׳ תרי״ח מ״מ הכא ודאי יש חילוק בין עוברה לחולה דעוברה לפעמים מתיישב בלחישה וברוטב אבל חולה אין מתיישב בכך צריך להאכילו מתחלה וכו׳ אבל כשמאכילין האיסור עצמו שוין העוברה והחולה דמאכילין אותם פחות מכשיעור אם ידוע שיספיק להם ועיין במ״ש לקמן בזה בס״ד: **ומ״ש** וכן כל אדם כו׳ חוזר לתחלת הסימן שאמר עוברה שהריחה וכו׳ כלומר ולאו דוקא עוברה אלא ה״ה כל אדם ומ״מ נראה מדברי רבי׳ שכל שאר אדם אינו מותר אלא א״כ נשתנו פניו הא לאו הכי לאו מסוכן הוא אבל עוברה שהריחה אפי׳ לא נשתנו פניה מאכילין אותה דאעפ״י שהיא עצמה אינה בסכנה עכשיו מאחר שלא נשתנו פניה אבל מקום הולד עומד בסכנה דאי לא אכלה מתעקר ולדה וימות ואז גם היא תסתכן שכל המפלת בחזקת סכנה היא וכן יראה מלשון הרא״ש והר״ן אבן ברבינו ירוחם בשם הרמב״ן מבואר דאין עוברה שהריחה מאכילין אותה אפי׳ אינו מסוכן הוא אבל אם עוברה שהריחה מאכל אם נתיישבה דעתה בזה נותנין לה מן האיסור עצמו ובתב הרמב״ן דוקא עוברה שאין לנו אומד בישוב דעתה פעמים מתיישבת ברוטב ופעמים שצריכה לשומן עצמו אבל חולה שמאכילין אותו ע״פ בקיאין מאכילין אותו מתחלה דבר הצריך לו כדי הצריך לו ע״פ בקיאין וכן כל אדם שהריח מאכל ונשתנו פניו מסוכן הוא אם לא יתנו לו ממנו ומותר ליתן לו: יולדת תוך ג׳ ימים לא תתענה כלל מג׳ עד ז׳ אם אמרה צריכה אני נותנין לה כמו לחולה מכאן ואילך הוא כשאר כל אדם:

תריז עוברות ומניקות מתענות ומשלימות ביום הכפורים

(ה) עוברה שהריחה מאכל ואם לא יתנו לה ממנו תסתכן היא או הולד לוחשין באזנה שהיום יום הכפורים אם תתיישב דעתה מוטב (ג) ואם לאו תוחבין כוש ברוטב ומכניסין לתוך פיה אם נתיישב דעתה מוטב ואם לאו נותנין לה מן הרוטב ואם לא נתיישב דעתה בזה נותנין לה מן האיסור עצמו ובתב הרמב״ן דוקא עוברה שאין לנו אומד בישוב דעתה פעמים מתיישבת ברוטב ופעמים שצריכה לשומן עצמו אבל חולה שמאכילין אותו ע״פ בקיאין מאכילין אותו מתחלה דבר הצריך לו כדי הצריך לו ע״פ בקיאין וכן כל אדם שהריח מאכל ונשתנו פניו מסוכן הוא אם לא יתנו לו ממנו ומותר ליתן לו: יולדת תוך ג׳ ימים לא תתענה כלל מג׳ עד ז׳ אם אמרה צריכה אני נותנין לה כמו לחולה מכאן ואילך הוא כשאר כל אדם:

תריה חולה שצריך לאכול אם יש שם רופא בקי שאומר אם לא יתנו לו אפשר שיכבד עליו החולי ויסתכן מאכילין אותו על פיו ואין צריך שיאמר שמא ימות ואם אין שם

תריז עוברות ומניקות מתענות ומשלימות ביום הכפורים (כד׳) עוברה שהריחה מאכל ואם לא יתנו לה ממנו תסתכן היא או הולד לוחשין באזנה שהיום יום הכפורים אם תתיישב דעתה מוטב (ג) ואם לאו תוחבין כוש ברוטב ומכניסין לתוך פיה אם נתיישב דעתה מוטב ואם לאו נותנין לה מן הרוטב ואם לא נתיישב דעתה בזה נותנין לה מן האיסור עצמו ובתב הרמב״ן דוקא עוברה שאין לנו אומד בישוב דעתה פעמים מתיישבת ברוטב ופעמים שצריכה לשומן עצמו אבל חולה שמאכילין אותו ע״פ בקיאין מאכילין אותו מתחלה דבר הצריך לו כדי הצריך לו ע״פ בקיאין וכן כל אדם שהריח מאכל ונשתנו פניו מסוכן הוא אם לא יתנו לו ממנו ומותר ליתן לו: יולדת תוך ג׳ ימים לא תתענה כלל מג׳ עד ז׳ אם אמרה צריכה אני נותנין לה כמו לחולה מכאן ואילך הוא כשאר כל אדם:

תריה חולה שצריך לאכול אם יש שם רופא בקי וכו׳ משנה בפ׳ בתרא דיומא (פד׳) חולה מאכילין אותו ע״פ בקיאין אם אין שם בקיאין מאכילין אותו ע״פ עצמו עד שיאמר די וכתב הרא״ש וז״ל כתבו התוס׳ הא דקאמר תלמודא חולה אומר צריך אני שיהיו אומר שהוא ירא שאם לא יאכל שיכביד

דרכי משה

תריז (א) כתב בא״ז צריכין להזהיר מעוברת שתשמור עצמה בכל היותר שאפשר שלא תאכל בשר הזיר וגבולות וטריפות שזה גורם שתתינוק יהא ירא שמים וטייתי הרבה ראיות כן הגמרא וירושלמי בזה: הקשר

פרישה

סי׳ תריז (א) **עוברה** שהריחה כו׳ רש״י ור״ן פירשו דמיירי מדם דיה מנשול והיא מתעלפת לה ואם אינה אוכלת שאינם מסוכנים דלא משכחת סכנת אמה בלא סכנת עוברה ולאו דוקא עוברה אלא אפילו מעבר אלא תינוק ושיפא אלא לרבותא דהיינו קפ״ל דלכתחלה אין נותנין לה אפילו מעט אלא תוקבין כוש ברוטב ונותנין לה שעעם לבד • ובשיפא קמ״ל דאם לא נתיישב דעתה מאכילין לה אפי׳ האיסור פעמו אבל אם דבינו בינו לא תנו ומזה לא קמיירי אבל בעמת גם הבריאתא ס״ל דך דמאכילין אותה מעט מעט ושיין ב״י שאמריך בזה לקמן ויש מפרשים וודאי גם רבינו ס״ל כבריאתא דאם לא נתיישב דעתה בכוש טפין לה מיד מן הסומן עצמו אך שמתחלה נפל ע״ם בדבר הבינו ולילוג מיבות בכוש כאשר הוא בעמת בדפים ב״ז שזהו הנוסח לוחשין באזנה אם נתיישב אי׳ ואר לאי נתנין לה מן הרוטב ואם לא נתיישב כו׳ נותנין לה מן האיסור והמגיס הגיה בבא זו אל תוקבין לה בכוש כו׳ והגיה גם בבא זו אל ואם לאו נותנין לה מן הרוטב כו׳ אבל בעמת לא היה בדברי רבינו רק תרתי בבות ופי׳ זה לוחש • אם

והוא מדברי הרא״ש פרק בתרא דיומא שדייק כן מגמרא דבריתא בע״ם לקמן שא״ל לרבינו לבריאתא לא תני ריפא ושיפא אלא לרבותא דהיינו קפ״ל דלכתחלה אין נותנין לה אפילו מעט אלא תוקבין כוש ברוטב ונותנין לה שעעם לבד • ובשיפא קמ״ל דאם לא נתיישב דעתה מאכילין לה אפי׳ האיסור פעמו אבל אם דבינו בינו לא תנו ומזה לא קמיירי אבל בעמת גם הבריאתא ס״ל דך דמאכילין אותה פעמו פעמו ושיין ב״י שאמריך בזה לקמן ויש מפרשים וודאי גם רבינו ס״ל כבריאתא דאם לא נתיישב דעתה בכוש טפין לה מיד מן הסומן עצמו אך שמתחלה נפל ע״ם בדבר הבינו ולילוג מיבות בכוש כאשר הוא בעמת בדפים ב״ז שזהו הנוסח לוחשין באזנה אם נתיישב אי׳ ואר לאי נתנין לה מן הרוטב ואם לא נתיישב כו׳ נותנין לה מן האיסור והמגיס הגיה בבא זו אל תוקבין לה בכוש כו׳ והגיה גם בבא זו אל ואם לאו נותנין לה מן הרוטב כו׳ אבל בעמת לא היה בדברי רבינו רק תרתי בבות ופי׳ זה לוחש • אם

חדושי הגהות

תריז א ראיתי פה איזה התחלפות וחסרון ממה שהוא בגמרא ע״ב אמרתי להעתיק הגמרא עם פירש״י כמו שהוא לפנינו אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוי יתבי אפיתחא דבי אזגור יתבי אגח ליה בפומיה א״ל אטורגגא לרב אשי רש״י) חזייה רב אשי למר זוטרא דחוור אפיה (פניו זועפים שנתאוה למאכל רש״י) שקל באצבעיה (שם מלך פרס רש״י) חליף ואזיל אטורגגא דמלכא (מושיב המנות לפני השרים רש״י) אפסדת לסעודה דמלכא וכו׳:

שם רופא מאכילין אותו על פיו שמאחר שהודיעוהו שהוא י״ה והוא שואל לאכול אין צריך לדקדק עליו יותר ואם הוא אומר שצריך ואפי׳ מאה רופאים אומרים שאינו צריך יתנו לו ואם רופא אחד אומר שצריך אפי׳ הוא אומר שאינו צריך יתנו לו ואם הוא ורופא אחד עמו אומרים שאינו צריך ורופא אחד אומר שצריך או שהוא אינו אומר כלום ורופא אחד אומר שצריך ושנים אומרים אינו צריך לא יתנו לו עד שיהו שנים כנגד שנים אם הוא ואחד עמו אומרים צריך (א) או שנים אומרים צריך אפי׳ ק׳ אומרים שאינו צריך ואפי׳ הוא אומר עמהם שאינו צריך

נותנין

סיכויד ויהיה מסוכן למות וי״ם דגרסי בהך מלתא דרבי יוסי פסיעא ספק נפשות להקל מהו דתימא הא׳ דקאמר חולה צריך אני בעותי הוא דקא מבעיא סבר מי לא מאכילנא מייתנא קמ״ל אלמא דוקא משום ספק מיהה מאכילין אוהו״ע״כ וכ״ל דמומרא גדולה היא זאת בספק נפשות דאין לך רופא שיאמר אם לא יאכל שמא ימות אלא הרופא דרבו לומר אם לא יאכל אפשר שיכניד עליו החולי ויסתכן ואפי׳ לספרים שכתוב בהן אי לא מאכילנא מייתנא אין ללמוד מזה דדוקא על ספק מיהה מאכילין דליכא דמייתנא לאו דוקא אלא שדרך החולה לומר כן מהמת פחד מיתה עכ״ל וכ״כ בהגה׳ מיימון פ״ב משביתת עשור גבי חולה אומר צריך אני והרופאים אומרים א״כ מאכילין אותו וז״ל יש גאונים שפסקו דה״מ כשאומר אסתכן אם לא אוכל אבל אם אמר לא אסתכן אם לא אוכל אסור להאכילו וכן פרי׳ אבל ר״פ נחלק על זה והורה הלכה למעשה להיתר וכי החולים נביאים הם אז בקיאין הם אך כיון שיודע החולה שי״ה הוא אז שבת ואומר אני צריך ואיני יכול לסבול מחמת החולי מאכילין אותו אפי׳ סבורים החולים שאינם מסוכנים וכן האשה שהיכן מצינו שכנה לבשיכת כלב שוטה למתאוה וכה״ג ולישנא דמייתי אל יטעך שכן לשון התלמוד אלא האי מייתי שמתירא לחלוה אז לקלקל כי דאבון אחד מחסרון האוכל מכאיב הלב ומתעלפה לפעמים ואפי׳ דאבון אחד מאבריו אני קורא שכנה ומחללין עליו את השבת כדאמרינן ע״ג (כח :) במכה של חלל אע״פ שרובן אינן מתים בכך וכן מעוברות המריחות וכו׳ ונפלא דאבי״ה על שפירש אפי׳ דאבון אחד מאיבריו כי קשה עליו מעין שמרדה (שם :) אלא התירו אלא משום דשורייקי דעינא בליבא תלוי ולא משום הפסד העין וכ״ז כתב ג״כ בהגהות מרדכי דשבת פי״ז ובסמ״ק כתב פר״י וז״ל כשהחולה שואל לאכול אומרים י״ה הוא ואם אומר אע״פ תנו לי לאכול מאכילין אותו דכה״ג חולה אומר צריך קרינן ביה אפי׳ אינו אומר שצריך משום שכנה עכ״ל • וכ״כ הכלבו וכתב עוד ירושל׳ ר׳ חגיגה הוה יתיב קמי דרבי חגאי בי״ה א״ל לחגיגה עובדא א״ל זיל שתי בתר שעתא אשכחיה א״ל מהו לחותא עברא א״ל מכיון דשרת לי אזלת לה שמעינן מינה שאין היזר תאב אלא בדבר האסור לו הלכך ש״ד למעבד הכי ודוגמת זה היו עושין למשלח השעיר (יומא סז :) שהיו עושין סוכות בדרך ומזמנין לו שם מזון ואומרים הרי פת ומים ומפרש טעמא לפי שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו ואמרינן נמי (שם) שמעולם לא הוצרך אדם לכך עכ״ל : **ואם** הוא אומר שצריך אפי׳ ק׳ רופאים אומרים שא״צ יתנו לו פשוט שם בגמרא (דף פג) טעמא משום דלב יודע מרת נפשו וא״ת ממה שכתב ואם אין שם רופא מאכילין אותו על פיו משמע שאם יש שם רופא אין מאכילין אותו אלא ע״פ הרופא וא״כ איך כתב אחר כך אם הוא אומר שצריך אפילו ק׳ רופאים אומרים שאינו צריך מאכילין אותו ויש לומר שמה שכתב אם אין שם רופא מאכילין אותו על פיו מרישא קאי שכתב שאם יש שם רופא מאכילין אותו ע״פ רופא אפי׳ אין החולה אומר כלום ואפי׳ אם אומר א״צ וכדלקמן בסמוך ואם אין שם רופא אז צריך שיאמר החולה צריך אני וכשהוא אומר צריך אני אפי׳ ק׳ רופאים אומרים שא״צ שומעין לחולה : **ומ״ש** אם רופא אחד אומר שצריך ואפי׳ הוא אומר שא״צ יתנו לו • ג״ז פשוט שם וטעמא משום דאמרינן דהאי דאמר א״צ תוכבא הוא דנקיט ליה כלומר מחמת ביעתותא הוא אומר כן • ומשום דספק נפשות להקל תלינן הכי דכי אמר צריך לא מחמת ביעתותא קאמר אלא קים ליה בגויה טפי ולב יודע מרת נפשו וכי אמר לא צריך תלינן דמחמת תוכבא הוא דאמר הכי • וכתב הרמב״ם והוא שיהיה רופא בקי וכ׳ הרב המגיד שטעמו לפי שאנו במשנה מאכילין אותו ע״פ בקיאין : **ומ״ש** ואם הוא ורופא אחד עמו אומרים שא״צ ורופא אחד אומר שצריך אם תנן חולה מאכילין אותו ע״פ בקיאין ע״פ בקיאין אין ע״פ עצמו לא ע״פ בקיאין אין ע״פ בקי אחד לא הב״ע דאמר לא צריכנא וליפסו ליה ע״פ בקי לא צריכנא דאיכא אחרינא בהדיה דאמר לא צריך מאכילין א״צ לא יתנו לו עד שיהיו ב׳ כנגד שנים הכי משמע ממה שנתבאר בסמוך דכי אמר איהו לא צריכנא ואיכא אחרינא בהדיה דאמר לא צריך מאכילין אותו ע״פ בקיאין אבל ע״פ בקי אחד לא משום דאין דברין של א׳ במקום ב׳ ואין לומר שאני התם דחולה גופיה הוא בהדי אידך דאמר א״צ הא לא״ה לא׳ האומר צריך שומעין ולא לשנים האומרים א״צ דבשלמא כשהחולה אומר צריך אני איכא למימר דעדיף טפי מכמה בקיאין משום דלב יודע מרת נפשו אבל כשאומר א״צ ודאי לא עדיף מאיזיס דעלמא א : **ומ״ש** אם הוא ואחר עמו אומרים שא״צ ורופא אחד אומר צריך אפי׳ ק׳ אומרים שא״צ וכו׳ אם אחרא דאיכא אחרינא בהדיה דאמרי לא צריך ואע״ג דאמר רב אשי אם אין שם בקיאין מאכילין אותו ע״פ עצמו מכלל דרישא דאמר צריך חסורי מחסרא והכי קתני בד״א דאמר לא צריך אני אבל אמר צריך אני אין שם בקיאין תרי אלא חד דאמר לא צריך מאכילין אותו ע״פ עצמו מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר צריך אני אפי׳ איכא ק׳ דאמרי לא צריך לדידיה שמעינן שנאמר לב יודע מרת נפשו תנן אם אין שם בקיאין מאכילין אותו ע״פ עצמו טעמא דליכא בקיאין הא איכא בקיאין הא כי קאמר בד״א דאמר לא צריך אני אבל אמר צריך אני אם אין שם בקיאין כלל מאכילין אותו ע״פ עצמו ופירש רש״י ואע״ג דאמר רב ספרא דהא דאמרי רבנן תרי כמאה ומאה כתרי לענין עדות הוא דאמרו אבל לענין אומדנא בתר דיעות אזלינן אשמעינן מתני׳ דכי אמרי׳ זיל בתר דיעות באומדנא דמומנא כגון שומא שמין לב״ח אבל באומדנא דחולה אף ע״ג דרובא אמרי לא צריך כיון דאיכא תרי דאמרי צריך ספק נפשות להקל : מכלל דרישא דאמר צריך • ואפ״ה קתני מתניתין ע״פ בקיאין אין ע״פ עצמו לא : בד״א דמאכילין אותו ע״פ בקיאין • כלומר דבעינן בקיאין דאמר לא צריך ואמרי בקיאין צריך מאכילין אותו אבל אמר צריך אני אם אין שם בקיאין תרי דאמרי לא צריך אלא חד מאכילין אותו ע״פ עצמו : מר בר רב אשי אמר • אך סיפא לא תפרש הכי דמשמע דהיכא דאמר צריך אני ואפי׳ איכא תרי דאמרי לא צריך לא אייתינן ליה הא אמרינן דהיכא דאמר צריך אני אפי׳ איכא ק׳ דאמרי לא צריך אייתינן ליה מ״ט לב יודע מרת נפשו : ה״ק בד״א דאמר לא צריך אבל אמר צריך אני אין שם בקיאין כלל מאכילין אותו וכו׳ אין שם בקיאין • כלומר אין בקיאותן כלום : וכתב הרמ״ם וז״ל אי אמר איהו ואחרינא צריכנא וב׳ רופאין ואפי׳ הם ק׳ אומרים לא צריך תרי כך׳ ומאכילין אותו ואע״ג דאמר רב ספרא הא דאמר תרי כך׳ ומאה כתרי ה״מ לענין לירוף אבל לענין אומדנא בתר רוב דיעות אזלינן ה״מ אומדנא דמומנא אבל הכא ספק נפשות להקל אמר איהו צריך וב׳ בקיאין אומרים א״צ אין דברין כלום במקום ב׳ דהכי מפרשה מתני׳ חולה מאכילין אותו ע״פ בקיאין בד״א דאמר לא צריך אבל אם אמר צריך אם אין שם ב׳ בקיאין מאכילין אותו ע״פ עצמו מ״ט לב יודע מרת נפשו ומהימן כלפי חד כלפי ב׳ לא מהימן מר בר רב אשי אמר היכא דאמר צריך אני אפי׳ אי איכא ק׳ דאמרי לא צריך עליה דידיה סמכינן מ״ט לב יודע מרת נפשו והלכתא כמר בר רב אשי דבתרא הוא ועוד שבתשובת הגאונים כתב דבכולא תלמודא הלכתא כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה ואודיפא ובשאלתות דרב אחאי כתב דאזלינן בתר רוב דעות וכן דעת רש״י שהרי פירש לקמן אבל מצטרפין לדעת אחרת כגון שנים אומרים צריך וג׳ אומרים אין צריך ואשה אז כותי אומרים צריך מצטרפין למהוי פלגא ופלגא דספק נפשות להקל וכתב הרמב״ן ואע״ג דאמרינן בהדיה כי אזלינן בתר רוב דיעות באומדנא ה״מ בממונא הני רבוותא שברי דהך אוקימתא ליתא דהא משום דאקשינן ע״פ בקיאין תרי פסיעא תרי ותרי ניגהו הוא דאיתוקם הכי וכיון דאתא מר בר רב אשי ואמר דכל היכא דאמר חולה צריך אני אפי׳ איכא ק׳ דאמרי לא צריך לדידיה שמעינן קמה לה מתני׳ כדמעיקרא דאיכא אחרינא בהדי חולה דאמר לא צריך מאכילין אותו ע״פ בקיאין תרי דסד״א כשם שהחולה אומר צריך אני שומעין לו ואפי׳ כנגד ק׳ בקיאין כך כשהוא אומר א״צ נשמע להו דהכא והכא לב יודע מרת נפשו הוא קמ״ל דלהקל אמרינן אבל להחמיר כאחד בקי בעלמא הוא ולא

שלא יכבד עליו החולי ויסתכן כמי מאכילין אותו וז״ש אם יש שם רופא בקי שאומר אם לא יתנו לו אפשר שיכבד עליו החולי ויסתכן וא״צ שיאמר שמא ימות וכ״כ הרא״ש שלא כדעת התוס׳ והיינו שאין כאן סכנה עדיין אלא אפשר שיסתכן וגרסה בעיני הע״ם שאינו אומר רק אפשר שיכבד עליו החולי ואינו אומר ויסתכן אפ״ה מאכילין אותו דכל שאפשר שיכבד עליו החולי אינו חושש שמא יסתכן דכבר אפשר כמי שיסתכן וכן מצאתי בדרשות מהר״ש שכתב וז״ל רק שאומר שחליו מתגבר עליו אם אין נותנין לו נותנין לו ע״כ ואפשר לפרש ג״כ שמ״ש הרא״ש ורבינו אפשר שיכבד עליו החולי ויסתכן האי אפשר אויסתכן כמי קאי כלומר אפשר שיכבד ואפשר שיסתכן : **ומ״ש** שמאחר שהודיעוהו שהוא יה״כ והוא שואל לאכול א״צ לדקדק עליו יותר כונתו בזה לומר שכשהחולה שואל לאכול ולשתות אומרים לו יה״כ הוא ומאחר שהודיעוהו שהוא יה״כ חוזר ושואל ואומר אעפ״כ תנו לי לאכול אז חוזר ואומר איני יכול לסבול מחמת החולי וכיוצא בזה מאכילין אותו דכה״ג חולה אומר צריך קרינן ביה אע״פ שאינו אומר בהדיא שצריך משום סכנה אלא סבור החולי שאינו מסוכן אפילו הכי מאכילין אותו ומשמע דלאו דוקא כשואל לאכול תחלה והודיעוהו שהוא יה״כ וכו׳ אלא אפי׳ נמי כשיודע שהיום יה״כ והוא שואל לאכול מאכילין אותו עיין בהג״ה מיימוניות פ״ב מה׳ שביתת העשור ובהג״ה סמ״ק סי׳ רכ״א :

ומ״ש ואם הוא אומר שצריך וכו׳ כבר נתבאר בסמוך בהודיעוהו שהוא יה״כ והוא שואל לאכול אומר צריך אני קרינן בזה ואפי׳ ק׳ רופאים אומרים א״צ יתנו לו והיא מסקנא דמר בר רב אשי לשם וכן פסקו כל המחברים וטעמא משום דלב יודע מרת נפשו : **ומ״ש** ואם רופא אחד אומר שצריך ואפי׳ הוא אומר אין צריך יתנו לו מימרא דר׳ יוסי לשם ודקדק רבי׳ לומר ואפי׳ הוא אומר אין צריך להורות דלא מיבעיא ברופא אחד אומר צריך ורופא אחד אומר אינו צריך והחולה אינו אומר כלום דפסיעא דיתנו לו דספק נפשות להקל אלא אפי׳ אם הוא עצמו אומר א״צ וסד״א דלימא הכא לב יודע מרת נפשו קמ״ל דלהקל דוקא אמרי׳ הכי אבל לא להחמיר ותלינן דהאי דאמר אין צריך תוכבא הוא דנקט ליה פי׳ שעות אז טירדא אז מחמת ביעתותא חלוי אומר כך והכי מפרש התם בגמרא לפי גירסת הרא״ש : **ואם** הוא ורופא אחד עמו אומר שא״צ כו׳ מוקימתא דגמ׳ לשם וטעמא שאין דבריו של אחד במקום שנים ומזה למד רבי׳ דה״ה נמי ברופא אחד אומר צריך וב׳ אומרים א״צ והחולה אינו אומר כלום דאין נותנין דאין דבריו של א׳ במקום שנים ולא היה צריך לבאר גם כן בהפך היכא דרופא א׳ אומר א״צ וב׳ אומרים צריך והחולה אינו אומר כלום דנותנין לו דאין דבריו של א׳ במקום שנים דהתם לאו מהאי טעמא דאין דבריו של א׳ במקום ב׳ נותנין לו דאפי׳ בחד נמי נותנין לו דספק נפשות להקל כתו שנתבאר בסמוך : **אם** הוא ואחד עמו אומרים צריך כו׳ שאין הולכין בספק נפשות אחר רוב דעות אלא כיון שב׳ אומרים צריך יתנו לו כך הוא מפרש בסוגיא באוקימתא קמא לשם דלא אזלינן בתר רוב דעות אלא כיון שב׳ אומרים צריך יתנו לו ואע״ג דלמסקנא דמר בר רב אשי אם הוא אומר צריך אפילו ק׳ דאמרי ל״ל לדידיה שמעינן וכמו שפסק בסמוך וא״כ למה כתב ואם הוא ואחר עמו אומרים שצריך וכו׳ דמאי איריא א׳ עמו אפילו אין אחר עמו נמי נותנין לו אפשר לייחד דמאחר דלאוקימתא קמא בעינן הוא ואחר עמו אע״ג דלמסקנא לא בעינן ליה אפ״ה לא נמנע מלכתוב כן לרבותא כי היכי דלא תימא דלמסקנא דוקא באומר הוא לבד צריך התם הוא דשומעין לו משום לב יודע וגומר אבל בשיש אחד עמו וסייעו אין שייך לומר לב יודע וגומר אלא שמאמין הוא לדברי הרופא האומר צריך קמ״ל דלא וכה״ג כתב ב״י בשם מהר״י אבוה״ב וכן פירש מהר״ש

ומ״ש אז שהוא אינו אומר כלום ורופא אחד אומר צריך וב׳ אומרים לא צריך : לא צריכנא ואיכא אחרינא בהדיה דאמר לא צריך מאכילין אותו ע״פ בקיאין אבל ע״פ בקי לא לענין עדות אבל לענין אומדנא דממונא אבל הכא ספק נפשות הוא והא מדקתני סיפא ואם אין שם בקיאין מאכילין אותו ע״פ עצמו מכלל דרישא דאמר צריך חסורי מחסרא והכי קתני בד״א דאמר לא צריך אני אבל אמר צריך אני אין שם בקיאין תרי אלא חד דאמר לא צריך מאכילין אותו ע״פ עצמו מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר צריך אני אפי׳ איכא ק׳ דאמרי לא צריך לדידיה שמעינן שנאמר לב יודע מרת נפשו תנן אם אין שם בקיאין מאכילין אותו ע״פ עצמו טעמא דליכא בקיאין הא איכא בקיאין הא כי קאמר בד״א דאמר לא צריך אני אבל אמר צריך אני אם אין שם בקיאין כלל מאכילין אותו ע״פ עצמו ופירש רש״י ואע״ג דאמר רב ספרא דהא דאמרי רבנן תרי כמאה ומאה כתרי לענין עדות הוא דאמרו אבל לענין אומדנא בתר דיעות אזלינן אשמעינן מתני׳ דכי אמרי׳ זיל בתר דיעות באומדנא דממונא כגון שומא שמין לב״ח אבל באומדנא דחולה אף ע״ג דרובא אמרי לא צריך איכא תרי דאמרי צריך אני אפ״ה מאכילין אותו על פי ב׳ בקיאים שאומרים צריך אלא ואי לא עדיפא ניגהו (מהרל״ח) :

דרכי משה

תריח (א) הקשה מהרר״א בהגהותיו דזהו דבר פשוט דהרי אפילו אם החולה לבדו אומר צריך אפילו ק׳ אומרים א״צ מאכילין אותו משום דלב יודע מרת נפשו וא״כ כ״ש כשרופא מסייעו דנותנין לו ומאי לשמ״א ותירוץ בתירוץ דחוק מאוד ול״נ דל״ק כלל אדרבא כשרופא מסייעו היה לנו לחוש שמא לאו משום מרירת לב הוא ועכיד רק

הדושי הגהות

תריח (א) ויש הוכחה לזה מדמוקי שם בגמרא מתני׳ דמאכילין אותו ע״פ בקיאים ולא ע״פ בקי אחד בדאיכא אחרינא בהדיה דאמר לא צריך ופריך פשיטא דספק נפשות הוא וספק נפשות להקל ואי ס״ד דהוא ורופא אחד עמו אומר שא״צ עדיף מב׳ רופאים שאומרים א״צ א״כ מאי פריך פשיטא הא טובא קמ״ל דאע״ג דהוא ורופא אחד עמו שאומרים א״צ עדיף טב׳ רופאים אפ״ה מאכילין אותו על פי ב׳ בקיאים שאומרים צריך אלא ואי לא עדיפא ניגהו (מהרל״ח) :

נותנין לו שאין הולכין בסכנות נפשות אחר רוב דיעות אלא כיון ששנים אומרים צריך יתנו לו ואם חולה אומר איני צריך והרופא מסופק יתנו לו אבל אם הרופא אומר אינו צריך והחולה מסופק לא יתנו לו איכא מאן דאמר מדקתני מאכילין אותו על פי בקיאין ש"מ יחיד מומחה ומוחזק בבקיאות ורופאים שאינן חכמים ומומחין כל כך הולכין אחר הבקיאות ואינו נראה להרמב"ן אלא כיון שכולם רופאים ויודעים במלאכה אין דבריו של אחד במקום שנים ומ"מ במופלג מהם בחכמה חוששין לדבריו אם אומר שצריך אפילו במקום שנים ומדברי הרמב"ם ז"ל יראה שהולך אחר רוב דיעות ואחר בקיאות הרופאים שכתב מקצתן אומרים צריך ומקצתן אומרים אינו צריך והוא שותק הולכין אחר הרוב או אחר הבקיאים ולא נהירא אלא כדפירשתי לא שנא עוברה שהריחה או חולה שמאכילין אותו אם יספיק להם שיתנו לו מעט מעט פחות מכשיעור בהפסק כדי שלא יצטרף ככותבת בכדי אכילת פרס נותנין להם מעט מעט כדי להקל האיסור מעליהן אבל אם רואין שצריכין לכשיעור

מהר"ם לורי"א ובהגהת ש"ע: **ואם** חולה אומר איני צריך והרופא מסופק וכו' ירושל' הביאו הרא"ש והר"ן וע"פ פירושו של הרמב"ן וכדור הוא דמ"ש והרופ' מסופק היינו שמכיר את החולי אלא שמסופק אם יכבד כשלא יאכל אבל אם הוא מסופק בחולי שאינו מכיר אותו אם הוא בעינן שיכבד חליו אם לא יאכל כזה ודאי לא יתנו לו דרופא זה ה"ה כאדם דעלמא ועיין בדבינו ירוחם: **איכא** מ"ד מדקתני מאכילין אותו ע"פ בקיאין כו' הולכין אחר הבקיאין פי' אפי' יחיד כנגד רבים הולכין אחר היחיד בין להקל ובין להחמיר וכך פסק הר"ן ולדידי' צריך לפרש דמאי דמשמע בסוגיא דאין דבריו של א' במקום שנים היינו דוקא בשוין בבקיאות ואינו נראה להרמב"ן כו' פי' דעת הרמב"ן שאם הבקי אומר א"ל והכ' האחרים שאינן בקיאין כמוהו אומרי' צריך הרוב עדיף ומאכילין אותו דכיון שכולם רופאים ויודעין במלאכה אין דבריו של אחד במקום שנים להחמיר ומ"מ במופלג בחכמה חוששין לדבריו אם אומר צריך ומאכילין אותו אפי' במקום ג' שאומרים א"ל דחכמה עדיף מרובא להקל בספק נפשות וממילא משמע דאר לגבי חד שומעין לבקי בין להקל ובין להחמיר וכן מפורש בספר תורת האדם ז"ל והילכך במנין שה דרופאים הולכין אחר חכמה ובקיאות ראיה ברורה ממה שנאמר לאכס היו ב' א' מטמא ואחד מטהר אם היה א' מהן גדול בחכמה הלך אחריו וכתב הר' יראים דה"ה ב' בקיאים לגבי ב' שאינן בקיאין וחולה אינו אומר כלום דשומעין לבקיאין בין להקל ובין להחמיר ע"כ ומ"מ מבואר בדברי הרמב"ן דבשוין בבקיאות וב' אומרים צריך אפי' ק' אומרים א"ל נותנין לו דכיון דב' אומרים צריך תרי כק' והולכין אחר המקילים וכך פירש ה"ה לדעת הרמב"ן:

ומ"ש ומדברי הרמב"ם יראה שהולך אחר רוב דעות ואחר בקיאות כו' פירוש הרמב"ם תופס סברא שלישי דבשוין במנין הולכין אחר הבקיאות בין להקל ובין להחמיר וכדעת הרמב"ן אבל בשאינן שוין במנין הולכין אחר הרוב בין להקל ובין להחמיר ואע"פ שהמיעוט בקיאין יותר אזלינן בתר רובא:

ומ"ש ולא נהירא אלא כדפי' היינו כמ"ש למעלה והיא סברא רביעית שלא חילק כל עיקר בין בקיאין לשאינן בקיאין גם לא אזלינן כל עיקר בתר רוב דעות אלא כל היכא שאנים אומרים צריך מאכילין אותו אפי' מאה אומרים אין צריך אפי' כן בקיאין יותר וכשאחד אומר צריך ואחד אומר א"ל נמי מאכילין אותו אע"פ שאותו שאומר א"ל הוא מופלג בחכמה ובקיאות. וכן נראה מדעת הרא"ש בפסקיו שלא חילק בכך כל עיקר ואיכא לתמוה על מה שנחלקו הרא"ש ורבינו על דין זה ומקילין היכא דאחד אומר צריך ואחד אומר אינו צריך והוא מופלג ממנו בחכמה דבזה שוין האיכא מ"ד שהזכיר רבי' וגם הרמב"ן והרמב"ם והר"ן סוברים כמוהו דהולכין אחר בקיאות ואין נותנים ראייתם ברורה מהא דנאמר לאחכים היו ב' א' מטמא ואחד מטהר וכו' הלכך לענין מעשה אין להקל נגד רוב הגאונים ולא כמ"ש בהגהת ש"ע באחד נגד אחד או ב' כנגד ב' דמאכילין אותו אפי' קלתן יותר בקיאין מקלתן וכדברי הרא"ש ורבי' אלא כדעת רוב הגאונים עיקר ואל"ל היכא דאינן שוין לא בבקיאות ולא במנין כגון שאנים אומרי' צריך ומאה בקיאין ומופלגין אומרים דאין צריך דפשיטא דאין נותנין דלא כדמשמע מדעת הרא"ש ורבי' דס"ל דאף בזה נותנין. ולענין רוב דעות היכא דשוין בבקיאות נראה אף שהשאלתות ורמב"ם והסמ"ג וסמ"ק הולכין בשיטת רש"י דאזלינן בתר רוב דעות בין להקל ובין להחמיר אבן מספק נפשות אזלינן לקולא ותופסין עיקר כרי"ף ורמב"ם והר"ן והרא"ש ורבינו וכתב ה"ה שכן פסקו הגאונים וכן הסכימו מן האחרונים וכ"כ ה"ר יוחנן שאם היה בא מעשה לידינו היינו מאכילין אותו דספק נפשות להקל ומה שנראה מסדור לשונו של הר"ן דלהרמב"ם נמי לא אזלינן בתר רוב דיעות נראה בעיני דע"ם הוא והגירסא מהופכת וכל"ל בדברי הר"ן וכן דעת ר' אחא משבחא וכן דעת רש"י וכן דעת הרמב"ם בפ"ב מה' שביתת העשור ולא נהירא וכו' ובזה נסתלקה תלונת הב"י:

לא שנא עוברה שהריחה וכו' כ"כ הרמב"ן בספר תורת האדם ור"ל דאף בחולה ואפי' צריך לכשיעור מאכילין אותו פחות פחות מכשיעור ומה שהעתיק רבינו למעלה בשם הרמב"ן [illegible] מאכילין אותו מתחלה כדי הצריך לו

ע"פ

ולא כתבי הלכך היכא דאיכא אחרינא בהדיה לתרי דאמרי צריך שמעינן לחד לא שמעינן ולא אמרינן קונכא בעלמא הוא דנקיט ליה אלא חד מינן ליה תרי לא מינן ליה ומיהו כיון דאיתמר בהדיא בגמ' דלא אזלינן בתר רוב דיעות לא דאינא סוגיא בפירכא ותפסינן סברא בעלמא עד כאן וכן כ"ל כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא אזלינן לקולא בספק נפשות עכ"ל. וכ"כ הרי"ף ג"כ דלא אזלינן בתר רוב דיעות באומדנא דחולה ואע"פ שאין דבריו מבואר כך פירשה הר"ן וכתב עוד הר"ן מיהו איכא מ"ד דבמסקנא דסוגיין לא סליק הכי אלא אפי' באומדנא דחולה הולכין אחר רוב דיעות וכן דעת רב אחא משבחא וכן דעת רש"י ולא נהירא דכיון דבגמ' חזינא בהדיא דבאומדנא דספק נפשות אין הולכין אחר רוב דיעות לא דאינא וכן דעת הרמב"ם בפ"ב מה' שביתת עשור עכ"ל ויש לתמוה עליו היאך כתב כן בשם הרמב"ם שהרי דברי הרמב"ם מבואר בפר' הטוח דאזלינן בתר רוב דיעות וכ"כ רבינו בסמוך שדעת הרמב"ם דאזלינן בתר רוב דיעות כך פירש הרב המגיד וגם סמ"ק פסק דאזלינן בתר רוב דיעות ורבי' כתב כדברי הרא"ש דלגבי אומדנא דחולה לא אזלינן בתר רוב דיעות אלא כיון דתרי אמרי צריך אפי' ק' אומרים א"ל מאכילין אותו ואע"פ שקודם לכן כתב שאם הוא אומר צריך אפי' ק' רופאים אומרים שא"ל יתנו לו ולפ"ז לא הו"ל לכתוב אם הוא ואחר עמו אומרים צריך אפי' ק' אומרים שא"ל נותנין לו דמאי איריא אחר עמו אפי' אין אחר עמו נמי נותנין לו מ"מ לא נמנע מלכתוב כן לפי שנמשך אחר לשון הרא"ש שכ' ואי אמר איהו ואחרינא בהדיה צריכנא ושני רופאים ואפי' הם ק' אומרים לא צריך תרי כמאה ומאכילין אותו וכדי שלא נטעה לומר דטעמא דמאכילין אותו הוא מפני שהחולה הוא אחד מהשנים שאומרים צריך הא לאו הכי אזלינן בתר רוב דיעות כתב או שנים אומרים צריך אפי' ק' אומרים שא"ל ואפי' הוא אומר עמהם שא"ל נותנין לו כלומר דהיכא דב' אומרים צריך דבריהם קיימים ואפי' ק' אינם יכולים לבטלן ואפי' החולה עצמו אומר א"ל כמו שאומרים הק' אין שומעין לו דלא אמרו שומעין לדברי החולה אלא להקל אבל לא להחמיר. הרא"ש דנקט ההוא ליטנא דאמר איהו ואחרינא בהדיה צריכנא היינו מש"ה דאליבא דמאן דפליג עליה דמר בר רב אשי קאי דלא חשיבא ליה אמירת חולה צריכנא עפי מחד בקי דאילו למר בר רב אשי הכי הול"ל ואי אמרי תרי צריך ותרי ואפי' ק' אמרי לא צריך תרי כק' ומאכילין אותו ורבי' נמשך אחר לשונו ותקן אותו כמו שכתבתי וכשם הגאון מהר"י אבוהב ז"ל מצאתי שתירץ דברי רבי' דהוא ואחר עמו אצטריך לאשמעינן מהר"א כשהחולה לבדו אומר צריכנא הוא דאמרינן דאפי' ק' אומרים אינו צריך מאכילין אותו משום דאיכא למימר לב יודע מרת נפשו אבל כשהחולה ואחר עמו אומרים שצריך איכא למימר דמשום דאיכא מ"ד צריך קאמר הכי ולאו משום דיודע מרת נפשו הוא קמ"ל דאפ"ה מאכילין אותו:

כתב רבי' ירוחם בענין מחלוקת הפוסקים באומדנא דחולה אי אזלינן ביה בתר רוב דיעות דלדידן לא נפקא לן מידי דאפי' דיהיה מחלוקת פוסקים אם היה בא מעשה לידינו היינו מאכילין אותו דספק נפשות להקל:

ומ"ש ואם חולה אומר איני צריך והרופא מסופק יתנו לו אבל אם הרופא אומר אין צריך והחולה מסופק לא יתנו לו שם כתבו הרא"ש והר"ן וה"ה ירושלמי חולה אומר יכולני לאוס ורופא אומר אינו יודע ר' אבהו בשם ר' יוחנן נעשה ספק נפשות וספק נפשות להקל וכתב הרמב"ן ומסתברא וה"מ בחולה דא' יכולני דשכיח ביה תובנא אבל רופא אומר יכול וחולה אומר איני יודע שומעין לרופא דאיני יודע דחולה לאו כלום הוא דאיהו מגא ידע רובן של חולים אינם יודעין ובקיאין בחולי שלהם הלכך לרופא שומעין שאומר יודע אני: **כתב** מהר"י קולון בשורש קל"ט בענין אכילת חולה בי"ה שמעשים בכל יום שאנו סומכין על דברי רופאים עו"ג להאכילו: **איכא** מ"ד מדקתני מאכילין אותו ע"פ בקיאין ש"מ יחיד מומחה ומוחזק בבקיאות וכו' הרמב"ן כתב סברא זו בתחלת ספר תה"ל וכתב עליה ואינו נראה שלא שמענו בסנהדרין שהולכין אחר רוב חכמה אלא אחר רוב מניין ודאי אזכחן לענין הנאמל לחכמים דאמרי' היו שנים א' מטמא וא' מטהר א' מתיר וא' אוסר אם היה א' מהם גדול בחכמה הלך אחריו הלכך במנין שה דרופאים הולכין אחר חכמה ובקיאות ואע"ג דליתא הכי בדין סנהדרין התם דיינים הם וכולם צריכים לאותו הדין ומדינא לא היה ראוי להיות דין עד שיסכימו כל הצריכין לדעת א' אלא דרחמנא אמר אחרי רבים להטות אבל הכא שומעין לחכם והשני אינו ראוי להיות נשאל בפני מי שגדול ממנו בחכמה ובטל הוא מיהו א' במקום שנים כיון שכולם רופאים וידועים במלאכה זו אין דבריו של יחיד במקום שנים מ"מ במופלג מהם בחכמה חוששין לדבריו להחמיר אפי' במקום שנים דאשכחן לענין מחלוקת ב"ש וב"ה דאתמר כי אזלינן בתר רובא היכא דכי הדדי נינהו אבל הכא ב"ש מחדדין טפי הלכך חוששין לרוב חכמה ובקיאות להחמיר ומאי חומרא דהכא לנהוג בספק נפשות להקל ולהתעסק בחולה בכל לרכיו עכ"ל והר"ן כתב בסברא הראשונה וז"ל מדקתני ע"פ בקיאין ש"מ שהולכין ע"פ בקיאין והלכך יחיד מומחה שנחלק עם שנים אחרים שאינם מומחין אין הולכים אחר השנים כדאשכחן לענין הנאמל לחכם דאמרינן היו שנים אחד מטמא ואחד מטהר וכו' אם היה אחד מהם גדול בחכמה ובמנין הלך אחריו דאלמא בענין תרתי חכמה ומנין ולענין מחלוקת ב"ש וב"ה בפ"ק דיבמות אמרינן כי אזלינן בתר רובא היכא דכי הדדי נינהו אבל הכא ב"ש מחדדי טפי ולפיכך אם הדבר ברור אצלנו שבקיאותו מכריע רוב המנין של אחרים הולכין אחריו בין להקל בין להחמיר ואם הדבר ספק מאכילין אותו דספק נפשות להקל זה מה שכ"ל בזה והרמב"ן לא כתב כך בספר תה"ל אבל בכ"ל (ב) והרמב"ם כתב וז"ל אמר החולה אני צריך והרופא אמר צריך מאכילין אותו על פיו והוא שיהיה רופא בקי מקלת הרופאים אומרים צריך ומקצתם אומרים אינו צריך הולכים אחר הרוב או אחר הבקיאים וכתב ה"ה כבר כתבתי שדעת רבינו שהולכים אחר רוב דיעות וכ"כ בשאלתות ומ"ש רבי' אחר הרוב או אחר הבקיאים כ"ל פי' דבריו או אם הבקיאים אחר שאינם שוין בבקיאות בין להקל ובין להחמיר וכתב זה לפי שאמרו ע"פ בקיאים ולא אמרו ע"פ רופאים אלמא בשוין הבקיאות מכריע וכ"כ הרמב"ן אבל בשאין המנינים שוין הולכים אחר הרוב אלא שהרמב"ן כתב שאם היה יחיד מופלג אומר צריך ורופאים שאינם חכמים כ"כ ומומחין אומרים א"ל או שהיו שנים אומרים צריך אפי' ק' אומרים אינו צריך הולכים ע"פ המקילים כיון שהם שנים תרי כק' וק' כתרי וכן פסקו מקצת הגאונים ז"ל וכן הסכימו מן האחרונים וכל זה שלא כדעת רבי' עכ"ל: כתב רבי' ירוחם כ"ל שכל רופא שיאמר דאינו אכיר אותו חולי שאינו מעלה ולא מוריד בכל מה שכתבנו לא להאכיל ולא שלא להאכיל ואינו נקרא רופא כלל בזה החולי כי הכרת החולי עיקר כי מה שכתבתי על שאינם בקיאין כ"כ מיירי שהרופא בעצמו אומר שאכיר החולי אבל אנו יודעים שאינו רופא מומחה כ"כ אבל אם הרופא בעצמו אומר שאינו אכיר החולי זה הרי הוא כאדם דעלמא (ג): **לא** שנא עוברה שהריחה או חולי שמאכילים אותו אם יספיק להם שיתנו לו מעט וכו' וכ"כ הרא"ש בפרק בתרא דיומא וז"ל גרסינן בכריתות פ' אמרו לו (יג.) התירו לה לעוברה לאכול פחות פחות מכשיעור מפני הסכנה ופריך מפני הסכנה ואפי' טובא נמי תיכול א"ר פפא

ה"ק

דרכי משה

דק שמאמין לדברי רופא זה שאמר שצריך קמ"ל דלא חיישינן להכי וכ"כ מהרי"א: (ב) ונראה דדעת הרמב"ם כדעת הר"ן דהולכים אחר הבקיאים וכ"נ שהביא בעל הטור דברי הרמב"ם אבל המ"מ פ"א די"כ כתב דדעת הרמב"ם כדעת הרמב"ן ולא כתב דאזלי' בתר בקיאות אלא כשהן שוה בשוה דהיינו שאחד אומר צריך והשני א"צ או שהן ב' נגד ב' אז אזלינן אחר הבקיאות ובזה אפי' הרמב"ן מודה וכ"כ תא"ו נ"ז חלק א' דאף הרמב"ן מודה בהא אבל לא נראה כן מדברי הטור מיהו לענין הלכתא נראה דנקטי' כדברי המקילין דספק נפשות להקל: (ג) ע"ל סימן שכ"ח דנתבאר דלא בענין רופא מומחה קצת וספק נפשות להקל כו' ע"ש וכ"כ בעל או"ה דחולה שנחלש עד שנראה לרוב ב"א שאצלו שיכבד עליו חוליו אם לא יאכילוהו מאכילין אותו וכ"נ דלא כמהרי"ל שכתב בשם הר"ש דוקא שרופא מומחה אומר צריך אבל רופא שאינו מומחה או נשים לא מהימנינן להו אבל גבי יולדות מהימנינן לנשים דאינהו בקיאי עכ"ל:

ה״ק התירו לה לעובדה לאכול פחות מכשיעור כדי שלא יצטרך לבזות בכדי אכילת פרס וכ״כ בעל ההלכות וראה שאף בחולה עושין כך כדי להקל מעליו מאיסור כרת ומלקות לאיסור בלבד ע״כ וכ״ל דבחולה אין עושין כן אלא על פי רופא אם אומר שיספיק לו להאכילו ממנו מעט מעט וכן בעובדה נמי אם אין דעתה מיושבת בכך צריך להאכילה כשיעור

ע״כ״ל וכן כתב הר״ן וה״ה וכבר נתבארו משפטי לירוף אכילות ושתיות ושיעוריהן בסימן תרי״ב • וכתב הגה״מ בשם סמ״ק יען כי אין אנו בקיאין יפה באומד הדבר טוב להאכילו מעט מעט שלא יהא ככותבת בכדי אכילת פרס כדאשכחן פ׳ אמרו לו זבשתייה מלא לוגמיו דהיינו חצי רביעית שלא יבא לידי איסור כרת אמנם צריך ליזהר שלא יפשטו בנפש שאם אין יכול לסבול ולעמוד בכך יאכילוהו וישקוהו להדיא עד כאן : וכתב הר״ן ונמצינו למידים בשיעורים שמאכילין את החולה בי״ה כיון דשיעור אכילה ככותבת הגסה שהיא פחותה מעט מכבילה כמ״ש למעלה כל שהאכילוהו שני שלשי בילה ביצוניות אין כאן איסור כרת ומלקות וצריך שישהא בין אכילה לאכילה כשיעור ד׳ בילים לחוש לדברי רש״י שהוא סובר כן ולענין שתייה כיון דשיעורא כדי שיסלקנו לצד א׳ וראה אלא לוגמיו והכל לפי מה שהוא אדם טוב הדבר לבדוק בחולה עצמו כמה הוא וישקוהו פחות מאותו שיעור וכשר הדבר לעשות כן שכבר כתבתי דאף ע״ג דסוגיין מוכחא דשיעור כמלא לוגמיו באדם בינוני פחות מרביעית לא קאמינא שפיר האי בליר מרביעית כמה הוו וכבר כתבתי שלדברי הרמב״ם א״ל לשהות בין פחות מכשיעור של שתיה לפחות מכשיעור אחר אלא שיעור שתיית רביעית ויש לחוש ולהחמיר מהניא דכריכות ולפיכך ראוי שיהיה בין שתייה לשתייה כדי אכילת פרס אבל בין אכילה לשתייה א״ל לשהות דהא תקן האוכל והשותה אינם מצטרפין ומיהו אם אמדוהו שאין השיעורין הללו מספיקין לו או שהחולה אומר כן או שנסתפקו בדבר מאכילין ומשקין אותו כ״ל עכ״ל : **כי** שאחזו בולמוס והיא חולי שבא מחמת רעבון וכו׳ מאכילין אותו עד שיאורו עיניו משנה פ׳ בתרא דיומא (פג) :

ומ״ש ואפי׳ דבר איסור מאכילין אותו וכו׳ עד שמאכילין אותו הקל תחלה ברייתא שם : **הולה** שאכל בי״ה וכו׳ היה אומר הרא״ש שצריך להזכיר של י״ה בברכת המזון וכו׳ כ״כ הגה״מ בפ״א מה׳ ברכות וכן מצאתי בתשובת הר״מ ז״ל חולה שיש בו סכנה ואוכל בי״ה אומר מעין המאורע בברכת המזון ודבר פשוט הוא דבהיתר אכיל ומדרבא מצוה קא עביד הוי לדידיה י״ה כמו לדידן שאר ימים טובים ואע״פ שמדברי הרשב״א בתשובה נראה דמדמי ליה לאוכל עבל לדעת הרמב״ם אין מברכין עליו כבר נחלק הוא ז״ל עליו והכריעו לדעת האומרים דאוכל עבל נמי מברכין עליו :

תריט ערבית נכנסין לבית הכנסת ומתפללין בתשכנו קודם שיתפללו מתירין לכל העבריינין וכו׳ כ״כ המרדכי בתשכנו יומא וז״ל נכנסין לבית הכנסת ומתירין להתפלל עם כל איש שעבר על גזירת הקהל אפי׳ אינו מבקש שיתירו לו דאמר ר״ש חסידא כל תענית שאין בו מפושעי ישראל אינו תענית • וכ״כ הלבו בשם הר״מ קודם שיאמרו כל נדרי אומר בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה אנו מתירין להתפלל עם העבריינים וגם התשב״ן כתב וז״ל קודם שיאמר כל נדרי אומר החזן ע״ד המקום וע״ד הקהל בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה אנו מתירין אם יש שם עבריין בתוכינו שנוכל להתפלל עמו :

ואומר כל נדרי וכו׳ והוקשה לר״ת מה מועיל להתיר על מה שעברו כבר והגיע לומר מי״ה זה עד י״ה הבא עליונו וכו׳ דברי רבי׳ בכאן קצרים וסתומים מאד דהיכי קאמר שהוקשה לר״ת מה מועיל להתיר על מה שעברו כבר דהא ודאי התרה מועיל לנדרים שעברו עליהם כדאיתא בפ״ג דשבועות (כח •) ומה שהוקשה לר״ת מבואר בדברי הרא״ש פרק בתרא דיומא ובתוס׳ והרא״ש פ״ד דנדרים דהיינו משום דבהתרה בעינן שלא הדיוטות או יחיד מומחה ועוד שאין החכם מתיר הנדר בלא חרטה ועוד דקי״ל דצריך לפרט הנדר ועוד שהחזן שאומר כל נדרי מי התיר לו נדרו דתנן כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו • ואפשר לפרש דברי רבי׳ דס״ק הוקשה לר״ת מאחר דאין לכל נדרי ענין התרה ואינו אלא כעין תנאי היאך אפשר להתנות על נדרים שעבר עליהם שיהיו בטלים :

ומ״ש והגהיג לומר מי״ה זה עד י״ה הבא עליונו וכו׳ עד אין מועיל בהם ביטול כן כתבו שם התוס׳ והרא״ש והגהות בסוף הלכות שביעית עשור :

ומ״ש וגם הגהיג לומר די נדירנא ודמישתבענא כך היא הגירסא הנכונה והטעם מפני שכשהוא אומר דנדרנא הכל תיבה אחת והדלי״ת בחיר״ק והנו״ן חטופה והדל״ת בקמץ משמע שנדרתי כבר וכשהוא אומר די נדירנא שתי תיבות די תיבה א׳ ונדירנא תיבה שניה והנו״ן נקראת בלא חטופה והדלי״ת בחירק משמע מה שעני עתיד לידור וכן כשהוא אומר ודמישתבענא בחלף בחמצע התיבה משמע מה שנשבעתי כבר וכשהוא בא״ס בתקום אל״ף והוא נקודה בחיריק משמע מה שאני עתיד לישבע • וכתב הרא״ש דלדעת ר״ת מה שאומרים כל נדרי ג״פ שכן מצינו שכל דברי חכמים משולשים (מנחות סה :) מגל זו מגל זו מגל זו קופה

ומ״ש כי אמר שפשט זה המנהג ממה דתנן בנדרים הרולה וכו׳ עד אבל כשאינו זוכר לתנאי אז מועיל התנאי אינא למידק דלמה לו להאריך בכאן לבאר חלוקי

דרכי משה

תריט (א) עיין סימן י״ח אי מברכין אציצית בלילה :

וב״כ

פרישה

סי׳ תריט (א) **דאמר** ר״ש חסידא כל תענית ליבור שאין בו מפושעי ישראל כו׳ ול״ל הכאיי פרשת כי תשא אלנגא ריקה רע ותעפ״כ הכניסה הכתוב בכלל הנשמים המשובים ובא לרמוז שאין לנו להקל בהשעים פושעי ישראל שלא יהי בכלל תעניותיהו ותפילתנו וכמו שאהרו״ל כו׳ ובישאור זה כי שם שמים מתעלה ומתקדש בשעה בהשעים חוזרים בתשובה ונמנים בכלל הצדיקים שאל״כ הצדיקים נתפשים עליהם מפני הערבות שהרי כל ישראל ערבים זה לזה ומש״ה אם אין פושעי ישראל בתוכן ר״ל שאין נותנין לב לעשות תשובה להש״י מפני שערבות אינו שומע תלונה בתפילתן של הצדיקים ימטעם זה נלטוינו במצות לולב ליקח ערבה שאין לה עכם וריח **רמז** לרשעי ישראל עכ״ל :

(ב) **עם** העבריינין כו׳ כיון שעבר על ד״ת אז **פל** דברי חכמים נקרא עבריין וסיו מנדין אותו עליו וכמ״ש רבינו סוף הל״ד בי״ד שוהו א׳ מכ״ד שכתב הרמב״ם שהיו מנדין אותו עליו ושם לפני זה כתוב ברים הסי׳ דאסור לנרפו לכל דבר שבקדושה :

(ג) **מה** מועיל להתיר על מה שעברו כו׳ כתב ב״י דברי רבינו שתומיר וקצרים דהא ודאי מועיל

ע״פ בקיאין דמשמע דאין מאכילין אותו פחות מכשיעור היינו דוקא כשהרופא אינו אומר שיספיק לו להאכילו ממנו מעט מעט וז״ש על פי בקיאין וכאן איירי כשהרופא אומר שיספיק לו להאכילו ממנו מעט מעט כמו שאמר אם יספיק להם שיתנו לו מעט מעט כו׳ והיינו שידוע שיספיק להם ע״פ הרופא ועיין באשיר״י מבואר כן • ולענין הלכה אנו נוהגין כדרשות הר״ש מאוסטרייך שכתב וז״ל י״א שאין נותנין לו השיעור בבת אחת אבל לא נהגינן הכי ואמרינן שפק נפשות להקל ונותנין לפניו ואומרי׳ לו יה״כ היום ואם יאכל הרשות בידו ע״כ וכן ביולדת לאחר ג׳ ותוך שבעה כן עושין • וכתב עוד מהר״ש דוקא רופא מומחה אבל שאין מומחה אז נשים לא מהימנינן להו אבן גבי יולדת מהימנינן להו משום דאינהו בקיאין בהן ע״כ • וכתב בהג״ה ש״ע אם נחלש הרבה עד שנראה לרוב בני אדם שאלו שהוא מסוכן אם לא יאכל מאכילין אותו ע״כ והוא מספר א״ו האחרון :

כתב במהרי״ל אם מאכילין חולה אחת אוגם אז מאכילין אותו השובי גדולי העיר משום דאין הכל בקיאין ודילמא יפשטו בנפש וסבורים שאינו צריך וימות ע״כ :

תריט ערבית נכנסין לב״ה ונוהגין בתשכנו שקודם שיתפללו מתירין לכל העבריינין וכו׳ כ״כ המרדכי והאגודה בסוף יומא וכן בכל בו ותשב״ן משם הר״ס :

ומ״ש ואמרינן בזה הלשון כו׳ תימא בעיני מה טעם לזה הלשון שאומר תחלה בישיבה של מעלה כו׳ ואח״כ אומר אנו מתירין ואם נפרש אנו כולנין הישיבה של מעלה ושל מטה יחד ומ״כ מאי בישיבה וגם רחוק הוא שכל א׳ יכלול עצמו עם הישיבה על כן אומר אני לתקן הלשון בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה מתירין להתפלל עם העבריינים עד״ה ועי״ד הקהל וכן מצאתי בספר לידה לדרך והטעם הוא כי אמירה זו אינה כי אם הודעה לבד שלא יתמהו העולם ומודיעין אותה כי גם בישיבה של מעלה הסכימו על זה מהניא דר״ש חסידא והישיבה של מטה בכל מקום שהוא קבועה גזרו והתירו ג״כ להתפלל עם העבריינים בי״כ ע״ד המקום וע״ד הקהל כלומר שלא יחשבו שכבר נפטרו מעבריינותם כיון שהתירו להתפלל עמהם זה אינו כי לא התירום רק ע״ד המקום שיחזרו בתשובה למקום ב״ה ולא יחזרו לעבריינותם ולפי זה שאינה כי אם הודעה לבד אין צריכין שנים כמ״ש במנהגי מהר״מ שירנא אלא הגדול לבד מודיע כן וכן כתב מהרי״ל טרם ירד ש״ץ לפני התיבה היה עומד הוא לפני התיבה ואמר בישיבה כו׳ וכן עמא דבר לומר הגדול שבכל עיר ועיר ע״כ : באגודה יש מקומות שמתעטפים בטליתות כי לילה לאו זמן ציצית ויש מקומות שמתעטפין ומברכין הכסות המיוחד ליום חייב אף בלילה ועוד להתעטף בעוד היום גדול לאפוקי נפשיה מפלוגתא כדי לברך ע״כ וכה״ג כתב בתשב״ן ומצאתי ע״ש רש״י כשעמד בלילה היה מתעטף בטלית שאינו שלו ע״כ וכ״כ בספקי תוספות ספ״ק דקידושין בשם הש״ר אבל הרא״ש בהלכות ציצית כתב דטעות הוא דכיון שיש בו ציצית לא מיפטר מברכת ציצית אעפ״י שהיא שאולה ודבריו נכונים • והעיקר דמי שמתפלל סליחות או עומד בציצית ביום הכפורים בלילה יתעטף ולא יברך וכשיאור היום ימשמש בציצית ויברך ובערב יה״כ יתעטף בעוד היום גדול וכן נוהגין הכל להתעטף מבע״י ולברך :

ואומר כל נדרי ואסרי וכולי די נדרנא ודי אשתבענא ודי אחרימנא מי״ה שעבר וכו׳ והוקשה לר״ת מה מועיל להתיר על מה שעברו כבר וכו׳ נראה דלא היתה דעת ר״ת לומר דלא הותר הנדר והשבועה אם כבר עברו עליהן דהא מסקנת התלמוד פ״ג דשבועות דהנשבע על ככר ואכלה אפילו מזיד וכפתוהו על העמוד נשאל עליה היכא דלא רץ וכך פסקו כל המחברים עיין בי״ד בסימן רל״ח אלא דעת ר״ת לומר מאחר שלשון כל נדרי ניתקן למדבריים בעבם די נדרנא ודי אשתבענא כו׳ א״ה מה מועיל בכה״ג להתיר על מה שעברו כבר כלומר בשלמא על להבא אם יעברו ודאי דהוה מועיל בכה״ג מדין תנאי אבל על מה שעברו כבר אינו מועיל ע״י עצמו כ״א ע״י אחרים כדאמרינן לא יחל הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו וגם ע״י פתח וכך הם דברי רב נטרונאי שהביא רבינו בסמוך שכתב וז״ל דמה מועלת התרה למי שמתנה אחר נדרו שיהא בטל כו׳ כלומר כיון דהוא עצמו הוא שמתנה על נדרו שיהא בטל לאו כלום הוא ולא הותר הנדר ומשום כך אומר ר״ת בלי ספק שהקדמונים שתיקנו כל נדרי וכו׳ תקנוהו על להבא ולכך הגהיג לומר מיה״כ זה וכו׳ וגם הגהיג לומר דנדרנא ודאשתבענא מפני שכשהוא אומר שני תיבות די נדרנא ודי אשתבענא אין לה משמעות אחר כי אם לשעבר אשר נדרנו כבר הני ן בקמ״ץ ואשר נשבענו כבר אבל בתיבה אח׳ משמע להבא כדאמר בפ״ג דשבועות שאוכל דאכילנא משמע וכ״כ בשמ״ג הלכות נדרים ובהג״ה מיימוניות ובתו׳ פ״ד נדרים בשם ר״ת שתיבת נדרנא להבא משמע ע״ש ואשתבענא בגמול תחת האלף משמע נמי להבא והב״י כתב שהגירסא הנכונה בדברי רבינו היא וגם הגהיג לומר די נדירנא ודמישתבענא עיין עליו ואמת שכן כתוב בספקי ה״ר ירוחם אבל אין צורך להגיה כן בדברי רבינו גם בספקי הרא״ש כתוב כגירסתינו בספרי רבינו ועוד יראה דמישתבענא בא״ס היא בינוני לא עתיד עיין בא״ש הרא״ש פ׳ ואתא על מה שפרש״י מיתחבלת מרעא :

ומ״ש כי אמר שפשט זה המנהג ממה דתנן בנדרים הרולה וכו׳ עד אבל כשאינו זוכר לתנאי אז מועיל התנאי אינא למידק דלמה לו להאריך בכאן לבאר חלוקי

אלוקי דינים אלו בין כשזוכר התנאי לאינו זוכר הרי לא היתה כוונתו רק לתת טעם למנהג שנתפשט ממאי דתנן הרוצה וכו' דלענין זה לא נפקא לן מיניה אם יש חלוק בין זוכר לאינו זוכר דאפילו אם נאמר דבכל ענין מועיל התנאי נמי יתיישב המנהג וגראה דכדי לישב לשון בכולן איחרטנא בהון דלא אתי שפיר לפי דעת ר"ת על להבא על כן הקדים לבאר דאין התנאי מועיל אלא א"כ כשאינו זוכר ולכך צריך לומר בכולהון איחרטנא בהון כלומר אם אשכח ואדור מעתה אני מתחרט עליהם ומתנה שיהו בטלים ומיהו ביטול אינו מועיל אלא לנדרי עצמו ושבועה שישבע מעצמו אבל נדר שחבירו מדירו ושבועה שחבירו או ב"ד משביעין אותו אין מועיל להם ביטול וכתב א"א הרא"ש ז"ל ומיהו נראה כמנהג הקדמונים דבלשון כל נדרי מוכח שנתקן על הנדרים שעברו עליהם בשנה שעברה ומתירין אותם כדי להנצל מהעונש (ד) ולכך אומרים אותו ג"פ ואומר ונסלח לכל עדת בני ישראל כי צריכין כפרה לאותן שעברו (ה) ובסיגנון זה כתב רב סעדיה וז"ל יש שעושין כן עומד ש"צ בליל צום כפור ואומר כל נדרי וחרמי ואסרי ושבועי וקונמי שנדרנו ושהחרמנו ושאסרנו ושנשבענו ושקיימנו על נפשותינו מי"ה שעבר עד י"ה זה שבא עלינו כלומר חזרנו בנו לפני אבינו שבשמים ואי נדרנו אין כאן נדר ואם אסרנו אין כאן איסר אם חרם החרמנו אין כאן חרם אם שבועה נשבענו אין כאן שבועה בטל הנדר מעיקרו בטל האיסר מעיקרו בטלה השבועה מעיקרה בטל הקיום מעיקרו אין כאן לא נדר ולא שבועה ולא איסר ולא חרם ולא קיום יש בכאן מחילה וסליחה וכפרה כמו שכתוב בתורתך ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה וכתב עוד דכי תיקון רבנן לומר כל נדרי לעדה ששגגה ואסרה איסר על נפשה בב"ה (ו) כגון נדרי שגגות ואונסין בשגגת צבור כדכתיב ונסלה לכל עדת בני ישראל אבל מי שנשבע כל השנה להתיר שבועה ולבטלה לא ונוהגין לאומרו קודם ברכו משום דאמרי' (שבת קנז:) אין נשאלין לנדרים בשבת אלא לצורך השבת אבל רב נטרונאי כתב אין נוהגין לא בב' ישיבות ולא בשום מקום להתיר נדרים לא בר"ה ולא בי"ה אלא שמענו שבשאר ארצות אומרים כל נדרי אבל אנו לא ראינו ולא שמענו מאבותינו דמה מועיל התרה למי שמתנה אחר נדרו שיהא בטל הלכך אין אנו סוברין ולא נוהגין

זו קופה זו קופה זו ומה שאומרים ונסלח לכל עדת בני ישראל לא שיהא עתה צריך כפרה אלא שאם יחזר בזה השנה ויעשה הביטול ולפעמים שאינו נזכר בנדרו ועובר עליו ואע"פ שכבר בטלו צריך כפרה כדאמר בפ' בתרא דקידושין (פא:) זה היה סובר לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר עלה צריך סליחה וכתבו הג"מ על דעת ר"ת שכשאומר ונסלח לכל עדת בני ישראל לא שיהא עתה

ומ"ש בשם הרא"ש ומיהו נראה כמנהג קדמונים דלשון כל נדרי מוכח שנתקן על הנדרים שעברו עליהם וכו' עד כי לכל העם בשגגה הכל בפסקיו בסוף יומא ומבואר בדבריו ישוב על מה שהוקשה לר"ת דמה שהקשה דבעינן חרטה אין הקהל מתירין והא דצריך לפרש הנדר דהיינו כשהנודר בא לפני החכם להתיר לו נדרו אולי נדר על דבר מצוה ולא יתיר החכם נדרו וגם המרדכי כתב ואינ מרבותא שהגיגו לומר מי"ה זה עד י"ה הבא עלינו לטובה בכולהו איחרטנא בהון ופי' רא"ן לפי שאין הכל בקיאין לידע הנודר כאילו בנה במה והמקיים כאילו הקריב עליה קרבן וכולן שמתכוונין לש"ץ כאילו אמר בפירוש שבנו ונתחרטנו על נדרנו ונשאלנו והוא מתיר להם בהסכמת רבים שאין יחיד מתיר אא"כ מומחה ובכל אין מומחה ואל"ל חוץ מתקנת הקהל וגזירה וחרם של ייחוד נמי לא מצי למישרי ונהגו לומר ג"פ כל נדרי כלשון תלמוד מותר לך מ"ל מ"ל מ"ל מופר לך מ"ל מ"ל וכן שנינו מגל זה מ"ז מגל זה אקצור אקצור אקצור וגם נהגו לקרות כל נדרי עם ש"ץ כדי שיהיו לכל הפחות ג' מתירין וכן כאשר ש"ץ מתיר להם אף הם מתירין לו לש"ץ שאין יכול להתיר לעצמו ולאחר שאמר כל נדרי קורין עם ש"ץ ונסלח לכל עדת בני ישראל וכו' ויש מרצות שקורין אותו בקול רם כדי שיהא הקב"ה מסכים על ידם ויסלח לכל חטאת ישראל עכ"ל ואח"כ כתב בשם רא"ן דלהכי

אמרי' כל נדרי ג"פ שמא יש אדם שלא שמע פעם ראשונה או שנייה ושמע בשלישית:

כתב הכלבו טוב ויפה שאותו ש"ץ אם יש בידו שום ספק שבועה ונדר שיתירו לו ג' אנשים בערם רדתו לפני התיבה ויהיה זכאי דלאו כל כמיניה להתיר נדריו דאמרינן כל נדרים הוא מפר חוץ משל עצמו עד כאן ועכשיו אין נוהגין לעשות כן ונראה שסומכין על מה שכתבתי בסמוך שהקהל קורין כל נדרי עם ש"ץ כדי להתיר לו:

ומ"ש רבי' וכתב עוד דכי תיקון רבנן לומר כל נדרי לעד שגגה וכו' עד להתיר שבועה ולבטלה לא כן כתב הכלבו בשמו והריב"ש בתשובה האריך בענין כל נדרי וכסוף דבריו כתב שטוב הדבר שלא לומר כלל ושכך הוא מנהג קטלוניא עכ"ל. ועכשיו נהגו לאמרו:

ומ"ש רבי' ונוהגין לאומרו קודם ברכו וכו' עד ואמר רב אמי נוהגין אנ כרב סעדיה הכל שם בפסקי הרא"ש וז"ל מבדרך ש"ל שהחיינו ושוב עונין ברכו אחר התרת נדרים לאפוקי נפשין מפלוגתא ומתיר קודם כניסת שבת ומן כיון דאפשר עבדי' מבע"י ובתשובות רב פלטוי כתב שאומרים שהחיינו ושוב כל נדרי ושוב ברכו עד כאן ומנהגינו כשבת הא דאשונה:

ומ"ש

מ"ש בתרת נדרים גם אומר ונסלח גו' כי צריכין כפרה לאותן שעברו אבל לר"ת שאינו כי אם מדין תנאי מה צורך לומר ג' פעמים גם מה טעם לאמירת ונסלח וגו' כיון שלא עברו עדיין ומ"ש ובסגנון זה כתב רב סעדיה כו' כלומר שגם הוא תופס כמנהג הקדמונים שניתקנה על לשעבר ואעפ"י שאינו תופס ממש כהרא"ש דאילו הרא"ש מפרש דכל נדרי כולל לבטל כל הנדרים כדי להנצל מן העונש ואדרבה טעמים שכתב ר"ת שאין מועיל כל נדרי לבטל כל הנדרים דחאם הרא"ש כמבואר בדבריו סוף יומא אבל לרב סעדיה אינו כן דלא מבטל אלא לעדה ששגגה וכ"כ הרמב"ן במשפט החרם והשמיט דבריו הרא"ש אבינו בזה ולא הביא רק דעת רב סעדיה ז"ל מפני שסובר דרב סעדיה היה בקי יותר במנהג הקדמונים מהרא"ש ז"ל ואולי הרא"ש היה נעלם ממנו דברי רב סעדיה הללו שכתב בניתקנה לעדה ששגגה כו' שהרי לא הביאו בדבריו: **ומ"ש** וכתב עוד דכי תקון רבנן וכו' עד אבל מי שנשבע כל השנה להתיר שבועה ולבטלה לא כלומר שיתיר השבועה הוא עצמו ולבטלה זה אי אפשר דהא בענין ג' הדיוטות או יחיד מומחה ואי אפשר נמי בלא חרטה: **ומ"ש** ונוהגין לאמרו קודם ברכו הוא כדי לישב דלפי מנהג הקדמונים קשיא ההיא דאין נשאלין לנדרים בשבת אלא לצורך השבת בשאלת לר"ת דאינו אלא תנאי ודאי שרי אפילו בשבת וע"כ כתב ונוהגין לאמרו קודם ברכו כו' בשבולי הלקט כתוב רוב הגאונים מיהו לומר כל נדרי לפי שאין בו שום תקנה רק רע זולתי הנוסחא מרב אמי גאון והכי איתא בסדורו כל נדרי ואסרי כו' עד מיום שוס כיפור שעבר עד יום שוס הזה ועברו עלייהו בשלו או בשוגגא ניבעי רחמי מן קדם מרא דשמיא דליסרי לן עכ"ל וכה"ג כתב הריב"ש בשם הרי"ש ז"ל אבל אפשר לומר שאין כונתם אלא לומר דרך בקשה דיהא רשות דיהון שביקין בשמיא ממאי דעברו עליהן בשגגה כדכתיב ונסלח וגו' אבל אם אין הכונה קשה איחרטנא בהון אא"כ יאמר שהחרטה היא מדרכי התשובה להתחרט על שעבר ועל שנשבע כלל ואינה החרטה המזכרת בהיתר נדרים כו':

ומ"ש אבל רב נטרונאי כתב אין נוהגין כו' נראה שמה שלא נתיישב להם הטעם שכתב רב סעדיה היינו מפני שהתרת כל נדרי היא בכתם ומשמעות הלשון והענין להתיר אף לנדרים הקיימים ולכך חשבו שמא יבא הדבר לידי טעות להתיר בהיתר זה שאר נדרים חרמים שאינן לעדה ששגגה וכו' וכ"כ הרמב"ן שמטעם זה אסרו הגאונים עליהם: ומ"ש

דרכי משה

(ב) וכ"כ מהרי"ל ואבודרהם וכתב מהרי"ל ויאמר כל נדרי ביום דאין מתירין נדרים בשבת אך ימשוך בנגונים עד הלילה עוד כתב מהרי"ל בטעם ראשון יאמר כל נדרי בלחישה ובפ"ב אביה קולו יותר ובפ"ג עוד יותר לפי שבדרך זו נשבע באימה וביראה וכן בשחרית כשמתחיל המלך יתחיל בלחש מטעם זה ובמנהגים שלנו וש"צ אומר ג"פ ונסלח והקהל אומ ויאמר ה' סלחתי כדבריך עוד כתב מהרי"ל אל ישנה אדם ממנהג העיר אפי' בניגונים אל ישנה ממנהגי העיר

פרישה

פיפיל התרת לנדרים שעברו עכ"ל פי' לפיושו דעיקר קושיית הר"ת מבואלת בדברי הרא"ש פ"ב בתרא דיומא דבתרת בעינן שלשה הדיוטות או מומחה ועוד שאין מכם מתיר נדר בנגא מרבה ועוד שהרי צריך לפרש הנדר ועוד שא"כ מי יתיר להחזן שהרי אין אדם מתיר נדרי עצמו אם לא שנאמר דהוא מתנה על נדר שעשה ודם אינו שייך דאיך יתנה על מה שעשה ודהו שכתב ב"י שדברי רבינו קלריס דהו"ל לרבינו לכתוב ולהקשות לר"ת מה מועיל תנאי על מה שעבר כבר וכמו שכתב רבינו לקמן בדברי רב נטרונאי: (ל) **ולכך** אומרים אותו ג"פ כו' מבואר שם בדברי הרא"ש וכל מה שהוקשה לר"ת דמה שהוקשה לו בדעתינן הרעה מכן שהרי הכל מי שעובר על נדרו הוא מתיר מעיקרו ומה שהוקשה לר"ת בדעתינן ג' הדיוטות הרי כל הקהל אומרים אותו בלשון וגם לשון מתירין הקהל ומה שלריך לפרש

כגון היינו כשהנודר בא לפני החכם להתיר לו נדרו אולי נדר על דבר מצוה ולא יתיר החכם נדרו: (ה) **ובסגנון** זה כתב כו' גם זה שם הרא"ש. וכתב עוד דכי תיקון רבנן לומר כל נדרי לעדה ששגגה ותפסה איסר על נפשה בבית הכנסת וי"מ דמ"ש דכי תיקון רבנן לומר כל נדרי לעדה כו' הכל דבר א' עד בבית הכנסת וכאילו אמר דכי תיקון רבנן לומר לעדה ששגגה בבית הכנסת כל נדרי ב"ל כגון נדרי שגגות ואינקי לומר מדכתב בבית הכנסת וז"ל כדמוכח מינה ומכל הקושיות שהקשתי בשמוד ודו"ק:

(ו) **כגון** כו' אין זה שם באסר"י אלא שהכל בו כ"כ בשמו ע"ש. והל' הוה כבר מבוא מכמה תיובתא דאית בה מדא שקאמר לעדה ששגגה ואסרה איסר כו' דהול"ל לעדה ששגגה בעיסור שאסרה כו' דהא ששגגה היא בשם שעברו על נדרם ועוד למה שפי' לשגגה

ומ״ש דקי״ל שאומרים זמן בר״ה וי״כ וזמן אומרו אפי׳ בשוק כלומר מע״פ שאינו אומרו על הכוס ליתא לן בה שבכל זמן שאומר שהחיינו אפי׳ בשוק יכול לאומרו פי׳ בלא כוס דסתם שוק אין בו כוס אלא שתקנו לאומרו על הכוס היכא דאפשר ושיכא דלא אפשר לאומרו על הכוס משום דמ״מ לו לשתותו דכיון דקאמר זמן קבליה עילויה לי״ה ואיתסר ליה למיסתי ולמיתביה ליעונא מ״מ משום דחייסי׳ דלמא אתי למסרך ובלא שהייה מ״מ דקי״ל המברך צריך שיטעום או הוא או אחר כיון דלא אפשר למטעמיה אומר זמן בלא כוס הכי אמרי׳ בס״פ בכל מערבין (מ״) ואע״ג דמילה שחל בט״ב מברך על הכוס ואיכא ליה ליעונא ולא חייסינן דלמא אתי למיסרך שאני התם דכיון דלא דבר קבוע הוא לא חייסי׳ להכי וכמ״ש רבי׳ בסי׳ תקל״ט טעם למה ביין קידוש די״ה גזרינן דלמא אתי למיסרך ואנו מאכילין את הקטן ולא גזרינן דלמא אתי למסרך כתב הרד״א בספרו דהיינו משום דכיון שאינו למא ואנו נותנים לו לשתות סגור שהוא מצוה לשתות יין הקידוש ואתי למיסרך כשיהיה גדול: **ומ״ש** בשם ר״ע זב״כ למה פירוש למה צריך ש״ץ לברך בב״ה יברך כל אחד לעצמו במקום שיזדמן לו דהא קי״ל זמן אומרו אפי׳ בשוק ומדלאומ׳ אותו ש״ץ בב״ה משמע שאין יחיד רשאי לאומרו חוץ לב״ה לכך כתב דליתא דלא תקנו לאומרו ש״ץ בב״ה אלא משום דשמא יש מ׳ מישראל שלא בירך אבל לא דבר קבוע הוא שלא לצאת בו אלא בשמיעה מפי ש״ץ בב״ה שאם תלמיד רוצה לברך לעצמו ברשות בידו דהא קי״ל זמן אומרו אפילו בשוק ולמעמו מפי ש״ץ בב״ה והא דנקט ר״ע תלמיד לאומרו דוקא דה״ה לכל אדם אלא משום דסתם תלמיד יודע הברכה ויודע הדין שיכול לברך לעצמו להכי נקט תלמיד. ויש שכתב בהם יחיד במקום תלמיד:

כתב הכלבו מ״ר אמרם מנהג שלנו לאחר שאוכלים ושותים וכו׳ בכל אם ת״ח רוצה לברך לעצמו וכו׳ הכי שפיר למעבד לברך כל אחד ואחד זמן לעצמו בב״ה לאחר שתשכה ואע״פ שש״ץ מברך זמן קודם תפלת ערבית ש״ד לברך כל אחד ואחד קודם עכ״ל ואין נוהגין כן אלא הכל סומכין על ברכת ש״ץ:

ומ״ש וכבר פשט המנהג בכל המקומות לאומרו פי׳ ועל פי תקנת ר״ת על להכא וכ״כ כל האחרונים ומה שהקשה לפי זה מפני מה אומרים אותו ג׳ פעמים כתב הרא״ש לדעתו מפני שכן מצינו כל דברי חכמים משולשים מגל זו מגל זו מגל זו כו׳ והסמ״ג כתב הטעם שאומר אותו ג׳ פעמים לפרסם הדבר ומ״דכי בשם רא״ן כתב דלהכי אומר ג׳ פעמים שמא יש אדם שלא שמע בפעם הראשונה או שנייה ישמע בשלישית ע״כ ומ״ה נהגו הש״ץ להגביה קולן בפעם ב׳ וג׳ ומה שהקשה מפני מה אומרים ונשלח וגו׳ תירץ הרא״ש לא שיהא צריך עתה כפרה אלא שאם יהיר ושכח הביטול ויעבור על הנדר ואעפ״י שכבר בטלו מ״מ צריך כפרה כדאמר בפ׳ בתרא דקידושין זה היה סבור לאכול בשר חזיר ועלה ביזו עלה צריך סליחה ולפי דעת ר״ת כשאומר ונשלח לא יאמר ככתוב וגומר הג״ה מיימוניות ומה שהקשה עוד הלא מסקינן בפ״ד נדרים לבטל הנדרים מדין תנאי לא דרשינן ליה בפירקא והיאך אתרגנן ליה בבה״כ תירצו התו׳ והסמ״ג דאין בית התפלה כמו בית דרשא בפרקא מאחר שלא אמר בפירוש מותרין אתם ועוד דדרשא היא בלעז ללועזים ואתי לזלזולי בנדרים אבל כל נדרי שהוא כתרגומו אין כל העם מבינים. ומה שהקשה עוד הלא שנינו יעמוד בר״ה ואתן ביה״כ עבדינן תירצו התו׳ והרא״ש משכחן ביה״כ איקרי ר״ה ביחזקאל כתוב בר״ה בעשור לחודש ולכך אקנוהו לומר ביה״כ משום דביה״כ בעליס מכל מלאכה אף ממלאכת אוכל נפש ואיכא כונפיא טובא. כתו׳ במהרי״ל להתחיל כל נדרי מבע״י דאין מתירין נדרים בשבת כו׳ וכ״כ במנהגים וקשיא לי דלמאי דנהגין בר״ת ואינו אלא מדין תנאי מ״כ שרי אפילו בשבת עצמו כמו שכתבתי עוד קשיא לבר״ת דאיכא מדין תנאי דלא אמרי׳ בשבת עצמו אלא בשבת אחר ועוד דתחלת לשון הכתוב לא אמרי׳ בשבת אחר אלא בשבת עצמו ולכך אקנוהו לומר ביה״כ משום דביה״כ בעליס מכל מלאכה אף ממלאכת אוכל נפש ואיכא כונפיא טובא. כתו׳ במהרי״ל להתחיל כל נדרי מבע״י דאין מתירין נדרים בשבת כו׳ וכ״כ במנהגים וקשיא לי דלמאי דנהגין בר״ת ואינו אלא מדין תנאי דלא אמרי׳ בשבת עצמו ולא שייך לומר מאחר דהתנאי הוא לבטל ולהתיר הנדר שידור מ״כ דומה קצת לדין התרת נדרים ואתי לאחלופי להתיר בעלמא נדר ממש בשבת או ביחיד על כן החמירו להתחיל מבע״י ולהתיר בג׳ ואין זה מצד הדין אלא מצד היותר נכון וכן משמע לשון מהרי״ל שכתב עוד הוא לאתחולי כל נדרי ביום: ורא״יתי לחכם בעל הלבושים שכתב דלשון כל נדרי שלנו אינו מתוקן לדעת ר״ת דמדין תנאי צריך שיתנה כל אחד לעצמו ולא שיתנה הש״ץ בשביל כל הקהל דזה ודאי אינו מועיל להתנות ע״י שליח ועוד דתחלת לשון כל נדרי דאינדרנא הוא בלשון רבים ובן נדרנא לא נדרי דאינדרנא הוא בלשון יחיד וסוף הלשון על נפשתנא הוא בלשון רבים וכן נדרנא לא נדרי כו׳ הכל בלשון רבים ולא הועיל כלום אלא צריך לתקן הכל על נפשאי נדרתי לא נדרי וג״כ צריך כל יחיד ויחיד לאמרו בפני עצמו עכ״ד ותמיה לי טובא דאף לפי דעתו מה חסר שזה שאומר בסוף בלשון רבים דרך לשון הקדש כך הוא לומר לשון רבים אף על יחיד ובעל נפשתנא ודאי ל״ק מידי דהנפשות רבים נפש רוח נשמה ומעפ״י דתחלתו לשון יחיד מה בכך ומ״ש שכל יחיד צריך להתנות לעצמו ליתא דאף את״ל דע״י שליח לא יוכל להתנות מ״מ רבים שהסכימו על שום תנאי ואחד מהם אומר בפי׳ כך וכך התנינו וקיימנו עליהם מועיל מדין הסכמה ולא מטעם שליחות וזה ברור ומעשים בכל יום וכן מבואר במרדכי בדין כל נדרי וז״ל כשנכנסין לב״ה בלילה פותח ש״ץ ואומר כל נדרי כו׳ ואיתא מרבותי שהגיגו לומר מיה״כ זה עד יה״כ הבע״ל בכולהו איחרטנא בהון ופי׳ רא״ן לפי שאין הכל בקיאין לידע דהנודר כאילו בנה במה והמקיים כאילו הקריב עליה קרבן וכזלן שמתכוונין לש״ץ כאילו אמרו בפירוש ונשאלנו והוא מתיר לסם בהסכמת רבי׳ שאין יחיד מתיר אא״כ מומחה וכבל אין מומחה וכ״ל עיקר עכ״ל מבואר דס״ל כר״ת להתיר נדרים להבא אבל לא מטעמיה כדי שלא יהא בעונש נדר אם יעבור אלא כדי שלא יהא בעונש אף אם יקיים דהמקיים כאילו הקריב עליה קרבן ומבואר ג״כ בדבריו דאעפ״י שהוא מדין תנאי אפ״ה א״ל לבטל הוא עצמו אלא כשמתכוין לש״ץ כאילו אמרו בפירוש שבנו כו׳ ומפרש ג״כ איחרטנא בהון כמו שפי׳ הרא״ש ורבינו לדעת ר״ת שאם אשכה ואדור מעתה אני מתחרט עליהן וזהו שבנו ונשאלנו כו׳ ומתנה שיהו בטלים והש״ץ מתיר לכל הקהל בהסכמת רבים אעפ״י שלא אמרו בפירוש ומ״ש שאין יחיד מתיר אא״כ מומחה וכו׳ היינו לומר שאפילו בהתרת נדרים אין יחיד מתיר אא״כ מומחה ובבל אין מומחה וא״כ כל שכן להתיר נדרים להבא שהוא מדין תנאי שאין היחיד מתיר אלא בהסכמת רבים וגרמה לי שמטעם זה כל נדרי ניתקן בנוסחו בלשון רבים ואעפ״י שמלת דאינדרנא לשון יחיד הוא אין לחוש דכל הקהל יחד הוי כאיש אחד והש״ץ אומר כן בשביל כל הקהל כאחד דאינדרנא פירוש שאנו נודרים ותדע דלא תיקן ר״ת כלום אלא שבשינה מלשון עבר אל לשון להבא אבל לשון רבים שבו לא שינה ולא תיקן כלום וכי היכי דמקודם בע״כ היה בלשון רבים שהרי התירו הנדרים של כל הקהל לשעבר ה״נ בלהבא אומרו בלשון רבים ומטעם הסכמה כדפי׳ ועוד נראה לי דהעיקר הוא לומר דנדרנא ודאינשקבענא וכמ״ש האשיר״י ורבינו וסמ״ג והג״ה מיימוניות והוא מדברי התו׳ לדעת ר״ת דכתבו דנדרנא להבא משמע וכן מצאתי בכל המחזורים הישנים הנכתבים בעת סופר והנלפכים דנדרנא דמעתה לשון כל נדרי מתחלתו ועד סופו הוי לשון רבים ומקרוב הגיהו מקצת המחזורים בדפוסים דאינדרנא ע״פ המנהגים והוא לשון יחיד ולא נהירא. מ״כ דאף בעל המנהגים סובר דאינדרנא הוי לשון רבים והאל״ף לא תורה כי אם על העתיד והנו״ן יורה על רבים דאל״כ היה אומר דאינדרנא דזה הוי דוקא על היחיד מאי דאינדרנא כללו של דבר דאין לשנות בלשון כל נדרי כל עיקר דכל לשונו הוא בלשון רבים והש״ץ הוא שמתיר הנדרים להבא מדין תנאי בהסכמת רבי׳ שלא יאמר כולהון דאיחרטנא בהון כמ״ש למעלה בשם התו׳ נראה לי ודו״ק: **ואחר** שאמר כל נדרי מברך שהחיינו דקי״ל שאומר זמן בר״ה ויה״כ וזמן אומרו אפי׳ בשוק אלא תקנו לאומרו על הכוס אלא היכא דאי מכסא כוס ויכא דאי מפשר וכו׳ כך הוא הגירסא הנכונה והוא מסקנת התלמוד ס״פ בכל מערבין ועיין לעיל בכי׳ תקל״ט אם נותנין ליתנוק לשתות והמסקנא דנותנין ליתנוק הגימול. בספר מנודרים הקשה מהא דמאכילין את הקטן ולא גזרינן דלמא אתי למיסרך ומ״ש שכא דגזרינן ומירך דכיון שאינו למא ואנו נותנין לו לשתות סגור שהוא מצוה לשתות יין קדוש ואתי למיסרך כשיהיה גדול ולא היתה קושייתו על הקטן שאין בו דעת להאכיל לעצמו דהתם פשיטא שמאכילין אותו דשמא יסתכן ולא חייסי׳ לגזירה בספק נפשות אלא בקטן שיש בו דעת להאכיל לעצמו הא קשיא ליה דכיון שאנו מאכילין אותו בידים אתי למיסרך כמו בין קידוש אם נותנין לו לשתות ומ״מ יראה לי דקושייתו מעיקרא ליתא דמה שמאכילין את הקטן איכא היכירא לקטן שהרי מאכיל אותו בשבת י׳ וי״א לבריא וי״א וי״ב לחולה וא״כ יודע הקטן איסור יה״כ ולא אתי למיסרך אבל בשתיית יין קידוש כיון דצריך לשתות ממנו היינוק שהגיע לחנוך כמ״ש הר״ן וליכא היכירא לתינוק אתי למיסרך: **וכתב** ר״ע מנהג שלנו אחר שאוכלין ושותין חוזרין לב״ה כו׳ האריך בזה לתת טעם למנהג שמברכין שהחיינו קודם תפלת ערבית כי הכנון הוא לברך אחר תפלת ערבית שכבר קדש היום והגיע הזמן ואמר שהטעם הוא מפני כי קודם תפלת ערבית איכא כונפיא שאחר האכילה חוזרין לב״ה להתפלל תפלת ערבית ולפרוס על שמע משא״כ אחר תפלת ערבית שהלבו מקלקלן תיכף מ״ש וכל כך למה צריך הש״ל לברך דוקא קודם תפלת ערבית ואמר דשמא יש מחד מישראל שלא בירך אבל לברך אבל אם אם תלמיד רוצה לברך לעצמו אחר תפלת ערבית הרשות בידו שזמן אומרו אפי׳ בשוק ואין צריך לאומרו בנכור ועל זה

נוהגין לעשות כן וכ״כ רב האי אין מעדין נדרים לא בר״ה ולא ביה״כ ולא שמענו מרבותינו שהיו עושין כן כל עיקר אף אתם החטירו כמותינו ואל תשנו ממנהג הישיבות וכבר פשט המנהג בכל המקומות (ג) לאומרו ואחר שאמר כל נדרי מברך שהחיינו דקי״ל שאומרין זמן בר״ה וי״ה וזמן אומרו אפי׳ בשוק אלא שתקנו לאומרו על הכוס והכא אי אפשר לאומרו על הכוס דאי אמר זמן קבליה לי״ה עלויה ואיתסר למשתי ולא יהבינן ליה לתינוק דלמא אתי למיסרך (ד) פי׳ יבא לשתות אף לאחר שיגדיל וכתב רב עמרם מנהג שלנו אחר שאוכלין ושותין חוזרין לב״ה להתפלל תפלת ערבית וכיון שעמד ש״צ לפרוס על שמע מברך שהחיינו ואח״כ מתחיל והוא רחום (ה) וכל כך למה שמא יש א׳ מישראל שלא בירך אבל אם יחיד רוצה לברך לעצמו הרשות בידו שזמן אומרו ואפי׳ בשוק וכ״כ רב פלטוי ורב סעדיה כתב שצריך לברך שהחיינו אחר תפלת ערבית בין ביחיד בין בצבור ואמר רב האי נוהגין אנו כרב סעדיה והמנהג עתה כרב עמרם וקורין שמע בברכותיה ונוהגין באשכנז לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול רם וסמך לדבר במדרש ואלה הדברים רבה בפרשת ואתחנן כשעלה משה לרקיע שמע מלאכי השרת שהיו מקלסין להקב״ה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד והורידו לישראל למה הדבר דומה לאדם שגנב הורמין פי׳ חפץ נאה מתוך פלטרין של מלך ונתנו לאשתו ואמר לה אל תתקשטי בו אלא בצנעה בתוך ביתך לכן כל השנה אומרים אותו בלחש וביה״כ אומרים אותו בפרהסיא לפי שאנו כמלאכים וחזתמין ופרוס עלינו וכו׳ (ו) ומתפללין הצבור ז׳ ברכות ואומרים זכרנו באבות ומי כמוך בגבורות ובכן באתה קדוש וחותמין המלך הקדוש אתה בחרתנו (ז) יעלה ויבא מחול לעונותינו קדשנו במצותיך והותמין מלך מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו ישראל ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה מלך על כל הארץ מקדש ישראל וי״ה ואם חל בשבת אומר ותתן לנו ה׳ אלהינו את יום המנוחה הזה ואת י״ה הזה הותם מקדש השבת וישראל וי״ה וכתב הרי״ץ גיאת שאומר יעלה ויבא מלוך מחול ור״ע לא כתב לא מלוך ולא יעלה ויבא אלא מחול לעונותינו ובאשכנז נוהגין לומר יעלה ויבא ומחול ולא מלוך ובספרד נוהגין לומר גם מלוך ואומר עבודה והודאה וברכת השלום וידוי כמו שבתבתי במנחה ואין חזרת תפלה לש״ץ בערבית אלא מתחיל בסליחות ותהנונים (ח) כל מקום ומקום לפי

הש״ץ בשביל כל הקהל דזה ודאי אינו מועיל להתנות ע״י שליח ועוד דתחלת לשון כל נדרי דאינדרנא הוא לשון יחיד וסוף הלשון על נפשתנא הוא בלשון רבים וכן נדרנא לא נדרי כו׳ הכל בלשון רבים ולא הועיל כלום אלא צריך לתקן הכל על נפשאי נדרתי לא נדרי וג״כ צריך כל יחיד ויחיד לאמרו בפני עצמו עכ״ד ותמיה לי טובא דאף לפי דעתו מה חסר שזה שאומר בסוף בלשון רבים דרך לשון הקדש כך הוא לומר לשון רבים אף על יחיד ובעל נפשתנא ודאי ל״ק מידי דהנפשות רבים נפש רוח נשמה ומעפ״י דתחלתו לשון יחיד מה בכך ומ״ש שכל יחיד צריך להתנות לעצמו ליתא דאף את״ל דע״י שליח לא יוכל להתנות מ״מ רבים שהסכימו על שום תנאי ואחד מהם אומר בפי׳ כך וכך התנינו וקיימנו עליהם מועיל מדין הסכמה ולא מטעם שליחות וזה ברור ומעשים בכל יום וכן מבואר במרדכי בדין כל נדרי וז״ל כשנכנסין לב״ה בלילה פותח ש״ץ ואומר כל נדרי כו׳ ואיתא מרבותי שהגיגו לומר מיה״כ זה עד יה״כ הבע״ל בכולהו איחרטנא בהון ופי׳ רא״ן לפי שאין הכל בקיאין לידע דהנודר כאילו בנה במה והמקיים כאילו הקריב עליה קרבן וכזלן שמתכוונין לש״ץ כאילו אמרו בפירוש ונשאלנו והוא מתיר לסם בהסכמת רבי׳ שאין יחיד מתיר אא״כ מומחה וכבל אין מומחה וכ״ל עיקר עכ״ל מבואר דס״ל כר״ת להתיר נדרים להבא אבל לא מטעמיה כדי שלא יהא בעונש נדר אם יעבור אלא כדי שלא יהא בעונש אף אם יקיים דהמקיים כאילו הקריב עליה קרבן ומבואר ג״כ בדבריו דאעפ״י שהוא מדין תנאי אפ״ה א״ל לבטל הוא עצמו אלא כשמתכוין לש״ץ כאילו אמרו בפירוש שבנו כו׳ ומפרש ג״כ איחרטנא בהון כמו שפי׳ הרא״ש ורבינו לדעת ר״ת שאם אשכה ואדור מעתה אני מתחרט עליהן וזהו שבנו ונשאלנו כו׳ ומתנה שיהו בטלים והש״ץ מתיר לכל הקהל בהסכמת רבים אעפ״י שלא אמרו בפירוש ומ״ש שאין יחיד מתיר אא״כ מומחה וכו׳ היינו לומר שאפילו בהתרת נדרים אין יחיד מתיר אא״כ מומחה ובבל אין מומחה וא״כ כל שכן להתיר נדרים להבא שהוא מדין תנאי שאין היחיד מתיר אלא בהסכמת רבים וגרמה לי שמטעם זה כל נדרי ניתקן בנוסחו בלשון רבים ואעפ״י שמלת דאינדרנא לשון יחיד הוא אין לחוש דכל הקהל יחד הוי כאיש אחד והש״ץ אומר כן בשביל כל הקהל כאחד דאינדרנא פירוש שאנו נודרים ותדע דלא תיקן ר״ת כלום אלא שבשינה מלשון עבר אל לשון להבא אבל לשון רבים שבו לא שינה ולא תיקן כלום וכי היכי דמקודם בע״כ היה בלשון רבים שהרי התירו הנדרים של כל הקהל לשעבר ה״נ בלהבא אומרו בלשון רבים ומטעם הסכמה כדפי׳ ועוד נראה לי דהעיקר הוא לומר דנדרנא ודאינשקבענא וכמ״ש האשיר״י ורבינו וסמ״ג והג״ה מיימוניות והוא מדברי התו׳ לדעת ר״ת דכתבו דנדרנא להבא משמע וכן מצאתי בכל המחזורים הישנים הנכתבים בעת סופר והנלפכים דנדרנא דמעתה לשון כל נדרי מתחלתו ועד סופו הוי לשון רבים ומקרוב הגיהו מקצת המחזורים בדפוסים דאינדרנא ע״פ המנהגים והוא לשון יחיד ולא נהירא. מ״כ דאף בעל המנהגים סובר דאינדרנא הוי לשון רבים והאל״ף לא תורה כי אם על העתיד והנו״ן יורה על רבים דאל״כ היה אומר דאינדרנא דזה הוי דוקא על היחיד מאי דאינדרנא כללו של דבר דאין לשנות בלשון כל נדרי כל עיקר דכל לשונו הוא בלשון רבים והש״ץ הוא שמתיר הנדרים להבא מדין תנאי בהסכמת רבי׳ שלא יאמר כולהון דאיחרטנא בהון כמ״ש למעלה בשם התו׳ נראה לי ודו״ק: **ואחר** שאמר כל נדרי מברך שהחיינו דקי״ל שאומר זמן בר״ה ויה״כ וזמן אומרו אפי׳ בשוק אלא תקנו לאומרו על הכוס והיכא דאי מכסא כוס ויכא דאי מפשר וכו׳ כך הוא הגירסא הנכונה והוא מסקנת התלמוד ס״פ בכל מערבין ועיין לעיל בכי׳ תקל״ט אם נותנין ליתנוק לשתות והמסקנא דנותנין ליתנוק הגימול. בספר מנודרים הקשה מהא דמאכילין את הקטן ולא גזרינן דלמא אתי למיסרך ומ״ש שכא דגזרינן ומירך דכיון שאינו למא ואנו נותנין לו לשתות סגור שהוא מצוה לשתות יין קדוש ואתי למיסרך כשיהיה גדול ולא היתה קושייתו על הקטן שאין בו דעת להאכיל לעצמו דהתם פשיטא שמאכילין אותו דשמא יסתכן ולא חייסי׳ לגזירה בספק נפשות אלא בקטן שיש בו דעת להאכיל לעצמו הא קשיא ליה דכיון שאנו מאכילין אותו בידים אתי למיסרך כמו בין קידוש אם נותנין לו לשתות ומ״מ יראה לי דקושייתו מעיקרא ליתא דמה שמאכילין את הקטן איכא היכירא לקטן שהרי מאכיל אותו בשבת י׳ וי״א לבריא וי״א וי״ב לחולה וא״כ יודע הקטן איסור יה״כ ולא אתי למיסרך אבל בשתיית יין קידוש כיון דצריך לשתות ממנו היינוק שהגיע לחנוך כמ״ש הר״ן וליכא היכירא לתינוק אתי למיסרך: **וכתב** ר״ע מנהג שלנו אחר שאוכלין ושותין חוזרין לב״ה כו׳ האריך בזה לתת טעם למנהג שמברכין שהחיינו קודם תפלת ערבית כי הכנון הוא לברך אחר תפלת ערבית שכבר קדש היום והגיע הזמן ואמר שהטעם הוא מפני כי קודם תפלת ערבית איכא כונפיא שאחר האכילה חוזרין לב״ה להתפלל תפלת ערבית ולפרוס על שמע משא״כ אחר תפלת ערבית שהלבו מקלקלן תיכף מ״ש וכל כך למה צריך הש״ל לברך דוקא קודם תפלת ערבית ואמר דשמא יש מחד מישראל שלא בירך אבל לברך אבל אם אם תלמיד רוצה לברך לעצמו אחר תפלת ערבית הרשות בידו שזמן אומרו אפי׳ בשוק ואין צריך לאומרו בנכור ועל זה

קאי

דרכי משה

לעיר וכן בסדיחות שאומרים שם: (ג) ואנו נוהגים כר״ת וכ״כ מהרי״ל האגור ואני המה על המנהג שלנו שנהגו שבשעה שאומר הש״ץ כל נדרי הולכים ב׳ חשובי העיר ועומדים אצלו מאיזה טעם הוא מנהג זה דאי משום שיהיו המתירים ג׳ א״כ נדרי אותן הג׳ מי מתיר ואם הקהל אומרים בלחש וזה מהני לחם כמ״ש הרא״ש והמרדכי א״כ ישבו כולם במקומם ויהיה התרת הקהל ועוד הרי אנו נוהגין כר״ת א״כ א״צ ג׳ מתירים שהרי אינן מתירים נדרים שעברו אלא מתנין על נדרים הבאים ובזה א״צ ג׳. ואי עומדים אלו הב׳ מטעם שכתב בס״פ זה מפרר״א הר״ל לעמוד כל היום ע״כ לא נתבאר דמנהג ונראה שהולכים בתחלה ואומרים ע״ד המקום וע״ר הקהל אנו מתירין להתפלל עם העבריינים ולזה בעי ג׳ ואחר שהולכים שם עומדים שם עד אחר כל נדרי ויתחיל ברבו כמו בימים קדמונים שאמרו כל נדרי על מה שעבר ומה שהקשינו נדרי הג׳ מי מתיר אפשר שהיו נוהגים להתיר להם קודם שהלכו שם כמ״ש הכלבו: (ד) כתב הר״ן פר׳ כ״כ ע״ד ד׳ קנ״ז והיינו דוקא במה שעושה התינוק לצרכינו הוא דחיישינן דלמא אתי למסרך אבל במה שהוא עושה לצרכיו לא חיישינן דהא מאכילין לתינוק ומשקין אותו ולא חיישינן דלמא אתי למסרך עכ״ל ובאבודרהם תי׳ תירוצים אחרים: (ה) והמנהג שא״א והוא רחום ואם חל בשבת א״א א״מ כל היום וכ״כ הריב״ש בתשובה סימן תקי״ג ובתב עוד דכל שאר סליחות ופזמונים אומרים כמו בשאר יו״כ: (ו) ונוהגים שהקהל אומרים כי ביום הזה יכפר וגומר: (ז) וכתב המנהגים ואומרים ותתן לנו ה׳ אלקינו את יוה״כ הזה למחילה ולסליחה ולכפרה וכו׳: (ח) והמרדכי דיומא ופותח ש״ץ יעלה תחנונינו ושוב שומע תפלת ערבית הרשות בידו אזמן אומרו אפי׳ בשוק ואין צריך לאומרו בנכור ועל זה

ר״ר שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו

קמי מה שאמר ורב סעדיה כתב שצריך לברך שהחיינו אחר תפלת ערבית בין
ביחיד ובין בצבור פי' דלא כר"ע דמחלק בזה בין צבור ליחיד כדפי' והכ"י פירש
דברי ר"ע בע"מ עיין עליו ולע"ד נראה כדפרישית: **ואם** חל בשבת אומרים
ויכולו כו' ואינו מזכיר יה"כ מימרא דרבא פרק כ"מ ומותבי' עלה מ"מ

נעילה דמזכיר בה של שבת כדלקמן סי'
תרכ"ג ופרקינן התם יום הוא שנתחייב
בד' תפלות אבל הכא בדין הוא דאפי'
בשבת ל"צ ורבנן הוא דתקנו משום סכנה:

ואיתא בפרק ר"מ שצריך להעמיד
מ' לימין כו' הכי איתא בפ'
מ"ד משה ואהרן וחור עמדו במקום גבוה
בתוך מחנה ישראל אחד מימינו של משה
ואחד משמאלו מכאן אתה למד שהש"צ
אסור להתפלל אם אין שם שנים עומדים
ע"כ ולכאורה משמע דבכל תפלה ותפלה
קאמר אבל במרדכי משמע שמפרש דבריו
דוקא ביה"כ שהצבור בצער דומיא דהתם
במלחמת עמלק הא לאו הכי א"צ ג'
ורבי' בסי' תקס"ו כתב דאיתא במדרש
דתענית לצבור בעי ג': **ומ"ש** ומזה
נהגו לעמוד סגן כו' ר"ל סגן
אחד מכל צד ובהגה"ה מיימונית כתב וכן
מנהגינו בר"ה וביה"כ אבל עכשיו אין
נוהגין כן בר"ה כי אם ביה"כ לבד כמ"ש
רבי' והמרדכי והיינו טעמא מפני שאנו
מוספין עיקר ספירוש דמשום שגזרו תענית
לצבור במלחמת עמלק כדאיתא במדרש
מחר אנכי נצב ר' אלעזר המודעי אומר
מחר נגזור תענית וכו' הלכך דוקא
ביה"כ ובתענית לצבור לבד מעמידין ג'
ולא בר"ה כיון דאין נוהגין להתענות
בר"ה ואולי אותן שנוהגין להעמיד ג'
בר"ה היו ג"כ נוהגין להתענות בר"ה
ומ"מ יש תימה על מנהגינו שהשנים
שעומדין אצל ש"ץ הולכין למקומן מיד
אחר ברכו ואינן עומדין אצל הש"ץ כל
עיקר בשעת התפלה והנכון שיעמדו
אצלו כל היום כשאומר סליחות ותחנונים
וכמדומה שכך נוהגין במקצת מקומות אלא שלא נהגו להעמיד שנים כ"א אחד
כדאיתא בירושלמי לענין קריאת התורה כדלעיל בסי' קמ"א וה"ה לתפלה וכן מצאתי
גלא נראה לי דהתם טעמא הוי משום דכי היכי דנתיתה ע"י סרסור כו' הלכך
סגי בא' אבל הכא מקרא קא דרשינן ואהרן וחור וגו' הלכך צ"ל שנים:

ומ"ש ועוד נהגו אנשי מעשה באשכנז שעומדים על רגליהן כל הלילה וכל
היום וכו' כ"ל לפרש כמשמעו שהרי אמרו הנשבע שלא יישן ג' ימים ה"ז
שבועת שוא משמע דיכול להיות בלא שינה יום שלם ולילה כפי' הב"י:

ובמ"ש ועוד נהגו ללון בב"ה וכו' כ"כ במרדכי ובהגהת מיימוניות והאריכו לבאר
שאין איסור בדבר ומ"מ מבואר שם דאם אינו אומר שירות ותשבחות
אז כדי לשמור הגרות אסור לו ליקח שם • במרדכי פ"ק דתענית הביא תוספתא
דמשמע מינה דאדם שהוא עוסק בצרכי צבור ומיחס לשם בשום נער שהגילה רחוי
ג"כ להתמנות על מעשה רבים ומכאן נהגו להעביר לפני התיבה בר"ה ויה"כ
פרנסים המנהיגים המגיעים על הדור שלהם ובירושלמי פריך מכיון שהוא מתמנה
על הצבור הוא מתפלל ומענה בתמיה ומשני מכיון שהוא מתמנה על הצבור ומצלא
נאמן ה"ה מצלי ומתענה כלומר בעינן שיהא פרנס נאמן ע"כ ובדור הזה בעונותינו
כל אחד עושה עצמו יחיד להיות ש"ץ בר"ה ויה"כ אף שלא נמצא נאמן ואינו
זקן ולא רגיל ולא מרוצה לעם ולא די זה הצער לבד אלא באין ע"י כך לידי
מריבה ושנאה ולא השגיחו כי לא אמרו רז"ל אלא בפרנסים הנאמנים המגיעים
על הדור שלהם ועכ"ז צריך שיהא מרוצה ומקובל לכל הקהל כמו שכתב מהר"ם
בתשובה וכדי לתקן פרצה זו ראוי שלא יתפלל שום אדם בר"ה ויה"כ אולתי הש"ץ
הרגיל הקבוע לכל ימות השנה ובפרט באותן

תרכ שחרית כו' אבל סליחות ורחמים חובת היום הן כלומר בג'
ועוד להרבות בהן • ובלילה אינו מתודה • אינו נוהגין

ואם חל בשבת אם אומר ויכולו וברכת מגן אבות בדברו וכו' ואינו מזכיר של י"ה
בפר' ב"מ (כד:) אמר רבא י"ע שחל להיות בשבת ש"ץ הורך לפני התיבה
ערבית פי' כשאומר ברכת מגן אבות בדברו א"ל להזכיר של י"ע שאלמלא שבת אין
ש"ץ יורד ערבית בי"ע ולא דמי להא דאמר ריב"ל י"ה שחל להיות בשבת המתפלל
נעילה צריך להזכיר של שבת דיום הוא
שנתחייב בד' תפלות דשאני ברכת מגן
אבות דבדין הוא דאפילו בשבת נמי לא
צריך ורבנן הוא דתקון משום סכנה אבל
התם יום הוא שנתחייב בד' תפלות:

ואיתא בפירקי ר"מ שצריך להעמיד
אחד לימין ש"ץ וכו' בהגהת
מיימוני החדשות כתוב במכילתין איתא
דצריך להעמיד אחד מימינו של חזן ואחד
משמאלו שנאמר ואהרן וחור תמכו בידיו
וגו' מכאן אמרו חכמים אין מורידין לפני
התיבה בת"צ פחות מג' וכן מנהגינו
בר"ה ויו"ה בפירקי ר' אליעזר גרסינן
מכאן אתה למד שש"ץ אסור להתפלל אם
אין שם עומדין מ' מימינו ואחד משמאלו
עכ"ל:

כתב המרדכי בפ"ק דתענית יחיד
שרצוי למנותו פרנס על הצבור
שנינו בתוספתא איזהו יחיד כל שמינוהו
ב"ד פרנס ע"י שניחס להם בשום נער
שהגילם דשמואל שהוא אדם העוסק בצרכי
צבור ראוי נמי להתמנות על מעשה רבים
ומכאן נהגו לעבור לפני התיבה בר"ה וי"ה
פרנסים המנהיגים המגיעים על הדור
שלהם ע"כ: **אם** אומרים תפלות י"ה
בקול רם כתבתי בסימן ק"מ:

ועוד נהגו אנשי מעשה באשכנז
שעומדים על רגליהם כל הלילה
וכל היום ע"פ המדרש שכתבתי בסי' תר"ו
שסמא"ל משבח את ישראל לפני הקב"ה
בי"ה ואומר שאין להם קפצים כמלאכי
השרת וג"ל דהא דקאמר שעומדים על
רגליהם כל הלילה היינו בשעת תפלת
ערבית דוקא דאל"כ נמצא שאינם ישנים

לפי מנהגו ואומר הוידוי כמו שאמר באשמורת ואם חל בשבת
אומר ויכולו (ט) וברכת מגן אבות בדברו כמו בשאר שבתות
וחותם מקדש השבת ואינו מזכיר של י"ה ואח"כ סליחות ותחנונים
ואיתא בפרקי רבי אליעזר שצריך להעמיד אחד לימין ש"צ ואחד
לשמאלו כדכתיב ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד
ומזה נהגו להעמיד סגן אצל ש"צ ביום הכפורים ועוד נהגו אנשי
מעשה באשכנז שעומדים על רגליהן כל הלילה וכל היום ע"פ
המדרש שכתבתי ואין להם קפצים כמלאכי השרת ועוד נהגו
ללון בב"ה ואומרים שירות ותשבחות כל הלילה ונ"ל שלקחו מהא
דתנן מיקירי ירושלים לא היו ישנים כל הלילה ומנהג אבותינו
תורה היא:

תרכ שחרית משכימין לב"ה ומסדרין הברכות ואומרים פסוקי
דזמרה כמו בשבת ובספרד נוהגין להרבות
בזמורים מענייני של יום וטוב שלא להאריך בהם כל כך כדי
לקרות ק"ש בעונתה (א) וכתב רב עמרם ועומד ש"צ לפני התיבה
ואומר נשמת ואם יש מנהג ביוצר אור ובאהבה רבה ובאמת
ויציב לומר תוספת הרשות בידו וכן נוהגין באשכנז אבל יותר
נכון מנהג טוליטולה שאין מוסיפין בהן וכבר הארכתי בזה בתפלת
החול ומתפללין הצבור ז' ברכות כמו בשל ערבית ואח"כ מחזיר
הש"צ התפלה (א) וכתב רב עמרם ויורד הש"ץ (ב) ואומר במגן
ובמחיה ובהאל הקדוש דכרי ריצוי וסליחה (ג) ולא דבר קצוב הוא
ולא חובה אלא שבח והודאה והזכרת זכות אבות ומה שירצו או
להרבות או למעט הרשות בידם ולפנינו אין אומרים אלא דבר
מועט בנ' ראשונות אבל סליחות ורחמים חובת היום הם ואומר
(ד) אתה בחרתנו מחול עד לפני ה' תטהרו וידוי על חטא כי אתה
מולחן ואח"כ יעלה

כל הלילה וא"א להם לכוין יפה בתפלתם ביום שהרי הם מתנמנמים (י):

ועוד נהגו ללון בב"ה וכו' כ"כ המרדכי וכ"כ הגהות מיימון וז"ל נוהגים בני אדם
ליתן בב"ה לפי שאומרים זמירות ושירות רוב הלילה ויש שעושין כדי לשמור
הגרות ואין כאן משום איסור וכן נהג הר"מ אף היה יתן במערב רחוק ממקום
התפלה או בב"ה של נשים כשלא היו שם נשים (יא): **כתב** הכלבו יורד לפני
התיבה ש"ץ שיהא אדם הגון ומרוצה לכל הקהל ופותח לבקש רחמים
מאת ה' בבקשה ובתחנונים ויש נהגו לבקש בקשה זו ירמ"ה אז"א לעטר מערכי
רעיונכו וכו' וי"א אח"כ כל נדרי ואח"כ מברך על הזמן עכ"ל ואע"פ שלא נהגו
לומר אותה בקשה טוב לאומרה בלחש (יב):

תרכ שחרית משכימין לב"ה ומסדרין הברכות וכו': **כתב** הכלבו
אומרים ברכות ופסוקי דזמרה כמו בשבת
לבד מפסוק מזמור שיר ליום השבת שלא יאמרו אותו אם לא חל בשבת ע"כ ויש
שאינם נמנעין מלאומרו כי"ט ובי"כ משום דאינהו נמי שבתון איקרי:

אבל סליחות ורחמים חובת היום הם פירוש הא דאמרינן לא דבר קצוב היא
ולא חובה היינו בג' ראשונות דוקא אבל סליחות ורחמים שאומרים
בברכה האמצעית חובת היום הם ועי"ל דה"ק הא דאמינ' דבידם הוא להרבות או
למעט ולפנינו א"א אלא דבר מועט זהו דוקא בג' ראשונות אבל סליחות ורחמים
הנאמרים בברכות האמצעיות חובת היום הם ואינו שבח למעט בהם
ועוד

קהילות הקטנות ראוי לבטל מנהג זה לגמרי:

רשאות דוקא לא הוי חובה ועוד למעט אבל בברכה האמצעית חובת היום הן
שהש"ץ מתודה אף בלילה כשברא השמיים וכ"כ רבי' בסתם בסי' תרי"ט ואומר
הוידויין

דרכי משה

של מקום ואח"כ יתפלל עכ"ל וכך אנו נוהגים ואם חל בחול אומרים א"מ וכ"ה במנהגים: (ט) כתב הכלבו שאומר במה מדליקין ומהרי"ל כתב דאין לאומרו וכ"נ: (י) אבל אני ראיתי מקצת אנשים שעמדו כל הלילה ממש אמנם העיקר הוא כדברי הב"י וע"ל סימן תרי"ד אי מותר לעמוד על כרים וכסתות של עור כתב מהרי"ל דמי שעומד יכול לסמוך לשום דבר בשיחלש וכתב מהרי"ל דאלו העומדים יזהרו שלא ישהו נקביהם דעוברים משום בל תשקצו: (יא) וכתב מהרי"ו ואותם שאינם רוצים לומר שירות ותשבחות לא ישנו בבה"כ וכתב מהרי"ל דאותן נערים שמטלאים כריסם לא ישנו בבה"כ פן יבואו לידי נפיחה והישן בב"ה צריך לקרוא ק"ש לפני משתו כמו בשאר לילות והחזנים המתפללים ביום אל יעירו בלילה דנתנמנם ונאבד קולן כשאינם ישנים בלילה עכ"ל: (יב) וע"ל סימן תקע"ט דנוהגים לומר תילים בליל יוה"כ:

תרכ (א) וכתב מהרי"ל ובטוף מכוד חכמים אומר פני מלך מוחל וסולח לעונים וכתוב במנהגים ובשחרית עולים לדוכן ואין נוהגין לומר ותערב:

אבל

פרישה

לעולם משגגת הלא לא ודאי שגגה אלא ספק שמא שגגו ועברו על נדריהם וכמלא רגיעו
בריש דבריו מולי עברו ואם ר"ל דודאי נודע להם שעברו בשגגה על נדרם ק' למה המתינו
כל העולם עד י"כ ולא התירו נדרם מיד שנודע להם שעברו על נדרם • וע"ק מאי כגון נדרי
שגגות כו' דקתמרי הלא פי' בסתם כגון עפי ממאי דקאמר ברישא לעולם ששגגה ואסרה
כו' וע"ק מהו שאמר ואמר בשגגת ליבור • וע"ק דהא מבואר בפרק אחרבעה נדרים והביאו בטו"ל
סי' רל"ב דנדרי שגגות ואונסין א"ל סתרם • ולא אל אבל מעולם וכמ"ש הטו' בפרק שבועות
אתיה דף כ"ו בד"ה אם לבך לנסך כו' והביאו ראייה לזה מהגמרא ע"ש • וע"ק דמתמיה
בעולם ששגגה בנדרי שגגות ואיירי ביחיד שנשבע דוקא אינו דבר ואפוכו ודוקא לומר לעולם לריכה
כפרה והתרה עפי מיחיד ומ"ש אבל מי שנשבע כו' ר"ל ביחיד דלא אל עלון נדרי שגגות
ואונסין סולרך לומר יחיד שנשבע באופן שאל שבועתו ונדרו וקמ"ל דלהיליה לא מהני כל
נדרי ואילוק זה לא מצינו בשום מקום לאלק בזה בין ליבור ליחיד לומר דנדרי שגגות
ואונסין אינן אל הליבור ודע ששם בבלבו כ"כ בשינוי קצת ו"ל וכי תיקון לומר כל נדרי
הכן לעולם בשגגה בנית ולא ששגגה בש"ץ ואח"כ כתב כגון נדרי אונסין משגגת ליבור כלכתיב
ואם כל עדת בני ישראל ושם מתמיה בלישנא דקרא דכתיב בפרשת שלח לך ונסלח לכל עדת
בני ישראל כי לכל העם בשגגה דקרא זה אינו אומרים אחרי כל נדרי ומש"ה מתמיה וקאמר
יכי תיקון לומר כל נדרי הוא דוקא כדכתיב לעדה בשגגה והיינו דאסרו איסור על נפשם
בנ"ש ומשום דק' ליה וכי כל העולם אסרו איסור אחד יחד בשלמא הקרא לא קאי דוקא
אבל מש"ה קאמר דמשכחת לה כגון שנעשה איסור ושגגה בדבר איסור אז נעשה איסור
באונס אם"כ קבלו נדרים עליהם בשביל איסור שבא ליהם בשגגה אז באונס • ודאמינ'

שמא בבלו קלת מהקהל בנדרים לזה מועיל התרה ומ"ש נדרי שגגות ר"ל הנדרים שבלבו בשביל
השגגה והאונס שבא לידם אבל בשאר ענייניה שבלבו יחיד אז ציבור אלא שבקע יחיד משום
דאין דרך ליבור לנדר יחיד בע"א לזה אינו מועיל כל נדרי • ורבינו שכתב מתחילה לעולם
חשגגה ג"כ יתפרש דבריו כן גם מה שסיים באריכות כגון בנדרי של יחיד • ומ"ש ליבור ס"ק
כגון נדרי שגגות בתשובתו • ונדרי אונסין באופן שיהיה שגגות ליבור לזה דווקא מועיל כל
נדרי וסיים בזה שהתחיל דכנגד מה שהתחיל תחילה לעולם ששגגה שהוא תנאי לומר דוקא
לעולם ששגגה ע"ז סיים נמי ואמר בשגגת ליבור ר"ל זהו שאמרתי כגון נדרי שגגות ואומר
בזה מצינו שהם שגגות ליבור ודו"ק:

סי' תרכ (א) וכתב רב עמרם כו' ועומד ש"ץ לפני התיבה ואומר נשמת פ"ל סי' קי"ח
שפתב שעומד כו' מתחיל ישתבח וכאן כתוב שעומד בנשמת ועיין:

(ב) ואומר במגן ובמחיה דברי ריצוי וסליחה ר"ל דבר רצוי המביאין לידי סליחה ע"כ מזכירין
לפניו דברי ריצוי איך שסלח לאדם הראשון ומזכירין לפניו מדת טובו אבל אין
אנו מבקשין על רחמים ויסלח לנו על בריכה הממצעי וק"ל:

(ג) ולא דבר קצוב הוא ולא מובה כי' פי' משום דאין מובה ליום אלא לומר דברי סליחות
ורחמים והוא קצוב עליו לאומרו רוב היום בתחלה בתפלה אבל בג' ראשונות כיון
שאין אומר בהם אלא שבח והודאה הוא אינו קצוב ולא מובה ואע"ג דכתב רבינו ובלילה אינו
מתודה ר"ל הש"ץ אינו מחויב התפלה להתודות בו וזהו שסיים ויש מקומות שאינו מתודה
אלא לבל התפלה שם ע' מאי וש"ץ וק"ל: (ד) אתה בחרתנו ואבלה ויבא ומשול כנ"ל:

וטוב לקצר בפיוטים ובסליחות שחרית כדי למהר בענין שיתפלל מוסף קודם ז' שעות כי אם יאחרו עד ז' שעות שכבר הגיע זמן המנחה יצטרכו להקדימה כיון שהגיע זמנה כבר נתבאר דין זה בסימן רפ"ו ושם נתבאר ג"כ שיש חולקים בו (ב) • וגם הגה"מ כתב שצריך החזן לדקדק על עצמו בי"ה שלא תמשך תפלת יוצר עד שעת המנחה שהוא אחר חצי היום חצי שעה שאם תמשך עד אותו זמן יש מרבותינו שפסקו שצריך להקדים מנחה למוסף וכן נהג למהר הרבה בתפלת יוצר ופעמים מדלג א"מ (ג) עד הפלת המוסף מהאי טעמא כשצריך לכך :

לגאון מנהג של ישיבה בשחרית ה"פ וכו' עד סוף הסימן בפסקי הרא"ש שם בסוף יומא : **י"ה** שחל להיות בשבת אם אומרים אדיגו מלכנו כתבתי בסימן תרכ"ב :

תרכא ומוציאין ב' ספרים בא' קורין ז' בפרק הקורא עומד (כא :) תנן בי"ה קורין ו' : **ומ"ש** שקורין אחרי מות ומפטירין ביעשיה בה אמר רש ונשא ג"ז שם והטעם שקורין אחרי מות לפי שבתוכו עבודת היום וטעם ההפטרה מפני שכתוב בה ענין תשובה ותענית וכתיב בה ולקדוש ה' מכובד ודרשינן זה י"ה : **כתב** הכלבו שא"א לא ביומר ולא במנחה מלך מוחל וסולח (ב) כי מה טיבה של מחילה וסליחה אצל נביאים ע"כ אבל הרוקח כתב שחותם מוחל וסולח :

כתב המרדכי ברית מילה שחל ח' שלה בי"ה אחר קריאת התורה יוצאין קודם תפלת המוסף ומלין ואח"כ חוזרין לב"ה ומתפללין תפלת מוסף • וכתב הרוקח הטעם לפי שהשכינה אצל התורה וז"ל הגהות אחרונות המרדכי פ"ר אליעזר המילה בי"ה מלין בין יוצר למוסף אחר קריאת התורה כשמזכירין נשמות ולאחר המילה אומרים אשרי ואם הוא במקום שצריך לצאת מב"ה אין מלין עד אחר חזרת ס"ת וחוזרין ואומרין קדיש מהר"מ עכ"ל (ג) : **כתב** המרדכי השיב רבי יעקב בר שמשון אם חל ח' של מילה בי"ה אנו נמנעין ואין אומרים ברכת מילה שעל הכוס לפי שא"א שירה אלא על היין ובי"ה א"א להטעימו אפי' לקטן דלמא אתי למיסרך ודוקא י"ה שיש בו כרת אבל שאר תענוגות אין חוששין ומשקין לקטן אז לאמו אבל ר"ת חולק בדבר דלא מיבעיא דבלא כוס עבדי ליה דלא עדיפא מברכת המזון דבעינן כוס ועבדינן נמי בלא כוס אלא אפי' על כוס נמי עבדינן ליה ולא חיישי' דלמא אתי למיסרך ולא דמי לזמן די"ה דהתם שתיית כוס משום י"ה וכן נמי כשותא בכרמא פ' תולין (קלט •) דאסור דלמא אתי למיסרך דהתם סריכא משום זריעה דכלאים ואתי למיסרך עכ"ל • וכבר כתבתי זה בסי' תקכ"ט ושם כתבתי שהנכון לדרך בלא כוס כדברי הגאונים ז"ל : **ואומר** סדר עבודה כתב הר"ן דמדאמרינן בפרק אמר להם הממונה (לו :) הוא דנתת קמיה א דרבא ועבד כר"מ כלומר כשהזכיר ודויו של כ"ג דעליה קיימינן התם שמעי' שמנהגם היה להזכיר ולומר סדר עבודתו של כ"ג בי"ה וה"נ מוכח בפ' הוליאו לו (מו :) דאמרינן התם הוא דנתת קמיה דרבא אמר יצא והניחו על רן הני שבהיכל ונטל דם הפר והניח דם השעיר א"ל חדא כרבנן וחדא כר' יהודה ע"כ וכן נהגו העולם לקרות סדר עבודת כהן גדול ביום הכיפורים ויש פייטנים שסדרו אותה בענין פיוט ויש כמה מיני סדרים והסדר הפשוט לקרות בני הפרק הוא סדר אתה כוננת שיסד יוסי בן יוסי כ"ג ויש בו כמה דברים שאינן כהלכה ואין לתמוה עליו שהרי כתבו התוס' בפ"ק דיומא (ח •) גבי טבילה בזמנה מה שעשה רבינו אליהו בתוספות שלו טבילה בזמנה ועל ד' גדולים יתד על אזנך תכסה הגדולים מנהגם להלכה ולא לעשות כן אם לא שיהיה עם פיפיות שלוהי עמך וסדר עבודה והוידוי

ומ"ש יצטרכו להקדימה כיון שהגיע זמנה אין אמנה אין להקדימה וכבר נתבאר טעם דין זה למעלה בסי' רפ"ו בס"ד • מנהג של ישיבה בשחרית ז' פעמים ויעבור ובמוסף ז' וכו' וכן הוא במרדכי ואנו נוהגין כקבלת רא"ה דבשחרית י"ג ויעבור :

תרכא ומוציאין ב' ספרים וכו' ונהגינן כמו שכתב בכלבו שהמפטיר אינו חותם בעל התורה מלך מוחל וסולח ודלא כמ"ש ברוקח : מילה ביה"כ פסק מהר"ם דמלין אחר קריאת התורה כשמזכירין נשמות ולאחר המילה אומר אשרי וכן נראה עיקר כדי שלא יפסיקו במילה בין אשרי לקדיש אלא דבמנהגי מהר"א כתב דכ"ל למול אחר אשרי : ומ"ש

יעלה ויבא וקדשינו (ה) במצותיך וכו' רצה ועבודה והודאה ברכת כהנים וכתב בעל העיטור שחרית מתוודה ג' פעמים וכן במוסף ובמנחה אבל בנעילה פעם אחת והן י' וידוים כנגד י"פ שמזכיר כהן גדול את השם בי"ה ובלילה אינו מתוודה ויש מקומות שנהגו שאינו מתוודה אלא לכל תפלה פעם אחת והצבור פעם אחת הרי ח' וב"פ בערב אחת במנחה ואחת בערבית ומה טוב ומה נעים מנהג טוליטולה שכשמסיים ש"צ חזרת כל התפלה אחר כך מתחיל הפיוטים והסליחות ומאריך בהן כפי רצונו כמנהג אשכנז שאומרים כל הפיוטים והסליחות בתוך התפלה וטוב לקצר בפיוטים ובסליחות שחרית כדי למהר בענין שיתפלל מוסף קודם שבע שעות כי אם יאחרו עד ז' שעות שכבר הגיע זמן המנחה יצטרכו להקדימה כיון שהגיע זמנה לכך צריכין למהר כדי שיתפלל מוסף קודם שעה שביעית וא"א הרא"ש ז"ל כשהיה רואה שהיו מתאחרין היה מתפלל מוסף יחיד כדי להתפלל בזמנה : לגאון א מנהג של ישיבה בערבית ובשחרית ה"פ ויעבור ובמוסף ז' (ו) ובמנחה ו' ובנעילה ג' ואבי העזרי כתב קבלתי שבתפלת יוצר צ"ל י"ג פעמים ויעבור כנגד י"ג מדות ורב נטרונאי כתב מנהג בשחרית אומר ז' סליחות ובמוסף ה' ובמנחה ג' ואם יש פנאי אומר ה' :

תרכא ומוציאין שני ספרים (א) בא' קורין ששה בפ' אחרי מות מריש סדרא עד ויעש כאשר צוה ה' את משה ואם חל בשבת קורין שבעה ומפטיר קורא בשנייה בפרשת קרבנות שבפנחס ובעשור להדש ומפטיר בישעיה (ח) כה אמר רם ונשא עד כי פי ה' דבר ומחזירין ס"ת למקומו ואומר ש"צ קדיש ומתפללין הצבור מוסף אבות וגבורות וקדושת השם אתה בחרתנו ומפני חטאינו וכו' עבודה והודאה וברכת כהנים וידוי ומחזיר ש"ץ התפלה אתה בחרתנו ומפני חטאינו וכו' (ב) ואומר עלינו לשבח אוהילה או"א היה עם פיפיות שלוהי עמך וסדר עבודה והוידוי שהיה

קודם תפלת המוסף ומלין ואח"כ חוזרין לב"ה ומתפללין תפלת מוסף • וכתב הרוקח הטעם לפי שהשכינה אצל התורה וז"ל הגהות אחרונות המרדכי פ"ר אליעזר המילה בי"ה מלין בין יוצר למוסף אחר קריאת התורה כשמזכירין נשמות ולאחר המילה אומרים אשרי ואם הוא במקום שצריך לצאת מב"ה אין מלין עד אחר חזרת ס"ת וחוזרין ואומרין קדיש מהר"מ עכ"ל (ג) : **כתב** המרדכי השיב רבי יעקב בר שמשון אם חל ח' של מילה בי"ה אנו נמנעין ואין אומרים ברכת מילה שעל הכוס לפי שא"א שירה אלא על היין ובי"ה א"א להטעימו אפי' לקטן דלמא אתי למיסרך ודוקא י"ה שיש בו כרת אבל שאר תענוגות אין חוששין ומשקין לקטן אז לאמו אבל ר"ת חולק בדבר דלא מיבעיא דבלא כוס עבדי ליה דלא עדיפא מברכת המזון דבעינן כוס ועבדינן נמי בלא כוס אלא אפי' על כוס נמי עבדינן ליה ולא חיישי' דלמא אתי למיסרך ולא דמי לזמן די"ה דהתם שתיית כוס משום י"ה וכן נמי כשותא בכרמא פ' תולין (קלט •) דאסור דלמא אתי למיסרך דהתם סריכא משום זריעה דכלאים ואתי למיסרך עכ"ל • וכבר כתבתי זה בסי' תקכ"ט ושם כתבתי שהנכון לדרך בלא כוס כדברי הגאונים ז"ל : **ואומר** סדר עבודה כתב הר"ן דמדאמרינן בפרק אמר להם הממונה (לו :) הוא דנתת קמיה א דרבא ועבד כר"מ כלומר כשהזכיר ודויו של כ"ג דעליה קיימינן התם שמעי' שמנהגם היה להזכיר ולומר סדר עבודתו של כ"ג בי"ה וה"נ מוכח בפ' הוליאו לו (מו :) דאמרינן התם הוא דנתת קמיה דרבא אמר יצא והניחו על רן הני שבהיכל ונטל דם הפר והניח דם השעיר א"ל חדא כרבנן וחדא כר' יהודה ע"כ וכן נהגו העולם לקרות סדר עבודת כהן גדול ביום הכיפורים ויש פייטנים שסדרו אותה בענין פיוט ויש כמה מיני סדרים והסדר הפשוט לקרות בני הפרק הוא סדר אתה כוננת שיסד יוסי בן יוסי כ"ג ויש בו כמה דברים שאינן כהלכה ואין לתמוה עליו שהרי כתבו התוס' בפ"ק דיומא (ח •) גבי טבילה בזמנה מה שעשה רבינו אליהו בתוספות שלו טבילה בזמנה ועל ד' גדולים יתד על אזנך תכסה הגדולים מנהגם להלכה ולא לעשות כן אם לא שיהיה עם פיפיות שלוהי עמך וסדר עבודה והוידוי

ואחר התמיד יקריב הפר וז' כבשים של מוסף היום • כך צריך לגרום אחר שיעכב את היין בכל כלי שיר לפי שנחלקו בכך ר"ע ור"א שלר"ע פר העולה וז' כבשים קריבים עם תמיד של שחר ולר"א קריבין עם תמיד של בין הערבים וכל המחברים פסקו כר"ע וכבר הזכיר זה חכם הר"ד אבודרהם זלה"ה : **עוד** כתב שם דרך הביאו לו שני שעירים • ג"ז טעות שלא היו מביאים אותם אלו אבל הוא היה הולך למקום שהשעירים שם דהכי תנן בפרק אמר להם הממונה (לו •) בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח ואם כן כך יש לגרום דרך ובא לו למזרח העזרה לצפון המזבח ושם ב' שעירים והגריל עליהם שני גורלות • והחכם הר"ד אבודרהם לא שת לבו גם לזאת : **ועוד** כתב שם שגורל ימין שהוא של שם יתנהו על השעיר • צריך להגיה גורל שהוא של שם שהרי לא היה תמיד עולה בימין אלא פעמים בימין פעמים בשמאל • ויש לישב גירסת ימין שהוא כשישראל היו בתכלית השלימות שאז היה עולה תמיד בימין (ע"ש לט :) : **עוד** כתב שם ויעשהו לה' חטאת • צריך למחוק ויעשהו ולכתוב במקומו ואומר : **והכהנים** והעם • כתב החכם הר"ד אבודרהם ויש תימה גדולה מן החכם דלמה לא כתב כאן והכהנים והעם שהרי שם זה היה מן העשרה שהיה מזכיר כהן גדול עכ"ל • ואני ראיתי מחלוקת בין חכמי הדור י"א שאין לאומרו וי"א שיש לאומרו עד בשכמל"ו אבל אין לומר אף הוא היה מתכוין ויש אומר שיש לומר אף הוא היה מתכוין לגמור את השם כנגד המברכים ואומר חטאת • ואני בינותי בספרים ומצאתי שהאמת כדברי הסברא השנייה שיש לאומרו עד בשכמל"ו דוקא ששניהו בפ' טרף בקלפי (שם) נהגו על שני השעירים ואומר לה' חטאת רבי ישמעאל אומר לא היה צ"ל חטאת אלא לה' והשם עונים אחריו בשכמל"ו ומה שאמר והשם עונים אחריו בשכמל"ו קאי נמי אתי"ק שכך פירש"י והשם עונים אחריו כשמזכיר את השם ואין ספק שכיון דלא נימא דקאי דוקא לה' ישמעאל ולכך פי' כשמזכיר את השם דלתי"ק צ"ל כן שהוא אומר דיבור אחר מלבד הזכרת השם דאי לא קאי אלא לה' ישמעאל לא הוה צריך רש"י לפרושי מידי דהא ודאי כשמזכיר את השם הוא דעונין שהרי אינו אומר דיבור אחר אלא ודאי כדאמרן גם הרמב"ם סוף פרק ב' מהלכות עבודת יום הכפורים כתב ומזכיר את השם בכל וידוי מהם ג' פעמים וכשהוא נותן את הגורל על שעיר החטאת אומר לה' חטאת נמצא מזכיר את השם ביום זה עשרה פעמים ובכולם הוא מזכיר ככתבו שהוא שם המפורש כל הכהנים והעם העומדים בעזרה כשהם שומעין את השם המפורש וכו' עד בשכמל"ו וכתב עוד ובשלשת וידויים היה מתכוין לגמור את השם כנגד המברכין ואומר להם תטהרו ולא כתב בהזכרת השם דלה' חטאת אם היה מתכוין לגמור אם לאו ואם אינו אין לנו לאומרו ואמנם הרמב"ם כתב שבשלשת הוידויים היה מכוין וכו' לפי שהוזכר כן בברייתא וגם כי לא ידעתי מקומם איה ולא הזכיר שבלה' חטאת היה מכוין לפי שלא הוזכר בברייתא ומעתה מלתא דלא אתמר לא בברייתא ולא בגמרא וגם הרמב"ם לא אמריה אלא ניקום ונימריה כנ"ל וכן תמצא בעקידה שער כ"ג שהזכיר גם כאן והכהנים והעם עד בשכמל"ו ולא הזכיר אף הוא היה מתכוין כמו שהזכיר בשלשה וידויים : **אף** כנגד בית שחיטתו • זה טעות נמשך לפייט מלד שראה המשנה ותפס אותה כפשטה ולא נזכר מה שכתב עליה בגמרא דתנן בפרק טרף בקלפי (מא :) קשר לשון של

ומ"ש הוידויין כמו שאמר באשמורת : אנו נוהגין כן אלא אפי' הגיע זמנה אין להקדימה וכבר נתבאר טעם דין זה למעלה בסי' רפ"ו בס"ד • מנהג של ישיבה בשחרית ז' פעמים ויעבור ובמוסף ז' וכו' וכן הוא במרדכי ואנו נוהגין כקבלת רא"ה דבשחרית י"ג ויעבור :

תרכא ומוציאין ב' ספרים וכו' ונהגינן כמו שכתב בכלבו שהמפטיר אינו חותם בעל התורה מלך מוחל וסולח ודלא כמ"ש ברוקח : מילה ביה"כ פסק מהר"ם דמלין אחר קריאת התורה כשמזכירין נשמות ולאחר המילה אומר אשרי וכן נראה עיקר כדי שלא יפסיקו במילה בין אשרי לקדיש אלא דבמנהגי מהר"א כתב דכ"ל למול אחר אשרי : ומ"ש

תרכא ומוציאין שני ספרים (א) בא' קורין ששה בפ' אחרי מות מריש סדרא עד ויעש כאשר צוה ה' את משה ואם חל בשבת קורין שבעה ומפטיר קורא בשנייה בפרשת קרבנות שבפנחס ובעשור להדש ומפטיר בישעיה (ח) כה אמר רם ונשא עד כי פי ה' דבר ומחזירין ס"ת למקומו ואומר ש"צ קדיש ומתפללין הצבור מוסף אבות וגבורות וקדושת השם אתה בחרתנו ומפני חטאינו וכו' עבודה והודאה וברכת כהנים וידוי ומחזיר ש"ץ התפלה אתה בחרתנו ומפני חטאינו וכו' (ב) ואומר עלינו לשבח אוהילה אא"א היה עם פיפיות שלוהי עמך וסדר עבודה והוידוי שהיה

דרכי משה

(ב) מבל הר"י כתב בפ' תפלת השחר דף כ"ז ע"ב דא"צ להקדים מנחה רק כשיגיע מנחה קטנה אבל בלא"ה א"צ להקדים מנחה אם לא שרוצה להתפלל מנחה מיד וכ"כ המרדכי שם ע"ד וכן נוהגין וע"ל סימן רפ"ו בתבאר דין זה : (ג) וכ"כ מהרי"ל :

תרכא (א) כתב הכלבו ואם שני הנשים מתפללים שחרית ומוסף אותו שהתפלל שחרית קורא בתורה והשני מתחיל בקדיש שקודם מוסף : (ב) וכ"כ במנהגים : (ג) ובמנהגים שלנו

פרישה

(ה) במצותיך כו' ועבודה כו' כל"ל ומסתר דלא ועל סי' ק"ד שכתב שבמנחה מוקמינן בספרד שלא לאומרו אלא מתחיל ואומר ישראל ובי"כ אומרים אותו ול"ל דמה שכתב כאן דלא בפני עצמו דהא שם מוכח ג"כ דלא ועבודה הכל מ' הוא אלא ומושי ישראל והלאה הוא עניין לנפשו ועוד דשם דווקא אמנם אמי משום דאין נושאין כפיהם ומשמע דאין בשחרית וק"ל : (ו) **ובמנחה** ו' ובנעילה ג' כו' הרי כ"א פעמים כנגד שם אסיה : **כי תרכא** (ח) **כה** אמר רם ונשא ואנו מתחזיקין בפסוקים שלפניו סולו כו' ונעשה דשבעורה זו דכתיב בה עניין תשובה ותענית וכתיב בה לקדוש ה' מכובד ורשינן זה י"כ : (ב) **ואומר** עלינו ומוקלה אמנם אמי משום דאין כפיהם ומלכי עמך בית ישראל •

תרכ א בטורים ישנים איתא מנהג של ישיבה בשחרית ה"פ ויעבור כו' : **תרכא** א ב"ה ג' הרי"ף וא"ש אבל בגמרא איתא לקמיה דרבה :

ומ"ש שמזכיר את הסם עשרה פעמים ג' בכל וידוי כו' פי' שהיה מתודה ג' וידויים שנים על הפר וא' על שעיר המשתלח ובכל וידוי היה אומר אנא הסם כו' אנא בסם כו' לפני ה' תטהרו ובגורלות היה אומר לה' חטאת:

ומ"ש ובוידוי השני היה מוסיף אני וביתי אהרן עם קדושיך משנה כפ' טרף בקלפי ולכאורה משמע מדלא הוזכרו בני אהרן בוידוי הראשון שלא היו מתכפרים בו הכהנים אבל בתוס' פ"ק דשבועות כתוב דאף לר"ש דסובר דהכהני' מתכפרים נמי בוידוי ראשון ומש"ה איכא תרי וידוין כפר ואיכא מתן דמו דג' כפרות דפר לכפר על הכהנים כנגד ג' עבירות שישראל מתכפרים בשעיריים חד כנגד שעיר הנעשה בפנים לתלות על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף וחד כנגד שעיר החיצון לכפר על שאין ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף וחד כנגד שעיר המשתלח לכפר על שאר עבירות אפילו הכי מודה ר"ש שאינו מזכיר בהדיא בני אהרן עד שיראה כזכאי דר"ש נמי ס"ל כתנא דבי רבי ישמעאל מוטב שיבא זכאי ויכפר על חייב כו' וכ"כ התוספות בפרק שני שעיריים אמתניתין דוידוי שעיר המשתלח ע"ש:

ותניא בתוספתא' אנא הסם עויתי כו' אנא בסם כפר נא וכן יש במקצת גרסאות בשנייה בסם:

ואיתא בירוש' כו' כך הוא הגוסחא בספרי רבי' והיא ישרה בעיני הב"י ז"ל ופירושה הר"ק וכן יש במקצת גרסאות במשנה בשניה בסם אע"ג דברובם כתוב גם בשנייה הסם • ומ"ש ואיתא בירושלמי אמר רב חגי וכו' כלומר דלא תימא דהסופר טעה ושינה במקצת ספריים זה אינו דמאחר דמצינו בבירושלמי איתא להדיא דרבי חגי חילק בין ראשונה לשנייה ודאי דכן עיקר גם במרדכי ובר' ירוחם כתוב בנוסחת התוספתא בשנייה בסם: **ומ"ש** ר"ח לא משגיחין בר' חגי וכו' ולא הזכיר בדבריו דלא משגיחין נמי בתוספתא היינו מפני שר' חגי אמר בפירוש לחלק בין ראשונה לשנייה וקאמר דאפ"ה לא משגחינן ביה ואע"ל דלא משגחינן בתוספתא אלא תוספתן עיקר רוב ספריים דגורסין במשנה בראשונה ובשנייה בסם אלא דקשיא לי לפי זה למה אמר במקצת גרסאות ולא אמר במקצת ספריים כלשון הרא"ש ועוד דדברי הרא"ש מראין שגורס בתוספתא בשנייה הסם שהרי כתב דת"כ והתוספתא תוספתן שיטה אחת ובמרדכי מבואר דבת"כ כתוב כמו במשנה בשנייה הסם וכן הוא בת"כ שבידינו היום ואם כן למה לא נמשך רבינו אחר האשיר"י להעתיק התוספתא כמו שהעתיקה הרא"ש על כן נ"ל העיקר דכך היא הנוסחא בספרי רבי' ותניא בתוספתא אנא הסם עויתי וכו' אנא הסם כפר נא וכו' ויש מקצת גרסאות בשני בסם ואיתא בירושלמי וכו' והסופר טעה וכתב וכן

דהפן בשתי ידיו ושב לאחוריו • תיבת ושב טעות הוא וצריך למוחקה: **ונתנם** שעיר אחד: במגס והקטירם על גב המזבח • אף אצל שעיר המשתלח: שלא היה נשרף כי אם עליה בגמרא והקטירן ס"ד אלא אימא להקטיר ופירש"י והקטירן ס"ד וכי עכשו הוא מקטירן והלא עודנו לבוש בגדי לבן וכו' אלא אימא להקטירם נתנן במגס להקטירם בו למזבח כשיגיע זמן עכ"ל • לכן צריך להגיה ולכתוב להקטירם: **בא** לו אצל הפר ואצל השעיריים צריך להגיה השעיר במקום השעיריים ע"פ שכך הוא לשון המשנה בפרק ב' שעיריים (סז:) הא אתמר חנן כמין קליעה: **ועל** ישראל ועל המקדש צריך להפך הסדר ולומר תחלה הרמב"ם והרא"ש ז"ל: **ועל** הכהנים ועל ירושלים ואחר התפלה צריך למחוק ירושלים כי הנוסחא הנכונה ועל הכהנים ועל שאר התפלה וכן מבואר בדברי הרמב"ם והרא"ש ז"ל: סליק **וקרעון** במקלעות צריך להגיה ולכתוב להקטירם: זכרונות ושופרות אלא במוספין לפי שלא היתה עיקר **וכתב** המרדכי בשם ר"ע שאע"ל סדר עבודה לא בתפלת יוצר ולא בתפלת המגיה כי היכי דלא אמרי מלכיות עבודתו אלא בתפלת מוסף וכן כתב הגה"מ בשם ספר אהבה בשם כמה גדולים • וכן כתב רבי' בש"ם זה וכן המנהג ודלא כבלבו שכתב המנהג לומר סדר עבודה אף בשחרית: **ותניא** כילד מתודה וכו' בפ' אמר להם הממונה (לו:) ותעמא דר"מ משום דכתיב בתוריתא נושא עון ועובר על פשע וחטאה וחכמים אומרים עונות אלו הזדונות פשעים אלו המרדים כלומר הנעשים להכעיס חטאים אלו השגגות וכי מאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות אם על זדון מחול לו אינו צריך לבקש שוב על השגגה אלא אומר חטאתי עויתי פשעתי וכן בדוד הוא אומר חטאנו עם אבותינו העוינו הרשענו וכן הוא אומר בשלמה וכן בדניאל אבל מהו שאמר משה נושא עון ועובר על פשע וחטאה אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע בשעה שחוטאים ישראל ועושין תשובה עשה להם זדונות כשגגות ב א"ר בר שילא אמר רב הלכה כדברי חכמים ההוא דנתת קמיה דרבא ועבד כר"מ א"ל שבקת כר"מ ועבדת כר"מ א"ל כר"מ ס"ל כדכתיב בם' אורייתא וכתב הרא"ש הרי"ף פסק כרבנן וכן בעל ההלכות ורב פלטוי ור"ח ובת"כ נמי תניא כרבנן ורב סעדיה פסק כר"מ וכ"פ הרי"ץ גיאת ובעל העיטור והביאו ראיה מדשתק ליה רבא להוא דנתת קמיה ש"מ קבלה והלכה כרבא דהוא בתראה ואהיגי עמא כרבנן וגם הר"ן כתב המנהג אצלנו כדברי הרי"ף וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות תשובה וידוי שנהגו בו כ"י אבל אנחנו חטאנו וכו' ובפ"ד מהלכות עבודת י"ה כתב ג"כ בוידוי כ"ג חטאתי עויתי פשעתי וגם הרמב"ן כתב בספר תורת האדם דודאי הלכה כחכמים ולית בה ספק והכי נקטי' (ד): **ויל'פינן** מקרא שוידוי של י"ה צ"ל בו אנא בשם • שם מיין שבאנא נאמר כאן כפרה ונאמר בחורב כפרה מה להלן באנא אף כאן באנא ומיין שבשם נאמר כאן בשם ופירש"י נאמר כפרה בחורב במעשה העגל אולי אכפרה בעד חטאתכם: בעגלה ערופה כפר לעמך ישראל אשר פדית ה':

וזה נוסחו אנא הסם חטאתי עויתי פשעתי וכו' נוסח שלשה וידויים אלו שמזכיר בהן חטא עון ופשע ופשוט שהוא על דעת רבנן דפליגי אר"מ ועניינא שבראשון מתודה עליו ועל ביתו ובשני מוסיף וכני אהרן עם קדושיך ובשלישי מתודה על ישראל פשוט במשניות שבפרק אמר להם הממונה (לה:) ופרק טרף בקלפי (מא:) ונוסח המשנה בכולם אנא הסם: **ומ"ש** רבי' ותניא בתוספתא אנא הסם עויתי וכו' אנא הסם כפר נא וכן יש במקצת גרסאות בשניהם אנא הסם מכוונים דכיון שכ' גירסת התוספתא בשניהם אנא הסם לא יפול על זה לומר וכן יש במקצת גרסאות ובשני בסם: ומלאתי בס"א ותניא בתוספתא אנא הסם עויתי וכולי אנא בסם כפר נא וכן יש במקצת גרסאות בספרים בשני בסם ע"כ וגירסא נכונה היא בעיני דאתא למימר דבתום' גרים בשני בסם וכ"כ במרדכי בנוסחת התוספתא בשני בסם: **ומ"ש** רבי' וכן יש במקצת גרסאות וכו' הי"ל דכן יש במקצת נסחאות המשנה בשני בסם ואפשר לקיים גירסת ספר שלפני וה"ק תניא בתום' בשניהם אנא הסם ובמקצת גירסאות יש בשני בסם ולפ"ז לשון וכן שכתב רבינו אינו מדוקדק והיינו לומר בסם שתניא בתום' בשניהם אנא הסם כך נמצא בקצת גירסאות בשני בסם: **ומ"ש** ואיתא בירוש' א"ר חגי וכו' כלומר מייתי ירושלמי לסייע להנהו מקצת גירסאות: **ומ"ש** בסם ר"ח לא משגיחין בר' חגי לגבי מתני' נראה שר"ח היה גורס במשנה בשניהם אנא הסם ודחה הירוש' מפני המשנה ואפילו אי הוה גרים בתוספתא בשני בסם כמו אותם מקצת גירסאות כיון שדחה הירושלמי מפני המשנה ממילא משמע שגם התוספתא נדחית מפניה: **וכתב** ר"ח לא משגיחים בר' חגי וכו' עד וידוע הוא לחכמים הכל

דרכי משה

שלנו כתב דמלין אותו אחר אשרי וע"ל סימן תקנ"ט מדין כוס עיין בי"ד סימן רס"ה: (ד) וכתב הבלבו ובסדר הזה יאמר ג"כ בא"מ יאמר תחלה ברחמיך הרבים וכו' ואח"כ מחל

פרישה

ואנו אומרים או"א סיה עם פיפיות כו' קודם אומילה: (ג) **וזה** נוסחו אנא הסם וו"ל מסר"י סג"ל דף ס"ה מסר"י סג"ל סיה אומר אנא הסם חטאתי אנא בסם כפר נא וכ"כ מסר"ס ו"ל והטעם דכשסיה כ"ג מתודה בי"כ אז סיה מוכיר את הסם בכינוי וכשהיה מתפלל אנא כפר נא סיה מזכירו ככתבו ולכך נהגו הקונים לומר אנא בסם כפר נא בבית"ת שר"ל בסם המפורש ובראשון אנא הסם ר"ל בכינויו עכ"ל ולפי מ"ש בשמוך מ"ש בתשרי של קלף דבראשון כתב אנא הסם ובשני' בסם שמשמע מסם דבשנייה לא הוכיר הסם המפורש בהדיא וכי מסתבר לומר לפי מ"ש כאן מהרי"ל דלא היה מזכיר הסם המפורש בכל פעם יותר נראה שהיה מזכירו מתחלה ואח"כ אמר אנא בסם וו"ל בסם שהוכרתי כבר גם אנא הסם בפ' הידועים יותר משמע שרומז על הסם המפורש ממש שנרמז באנא בסם וק"ל:

(ד) **אני** וביתי אנא הסם כפר נא ו"ל הרא"ש בסדר עבודת י"כ עלו ר' ציון סוף כ"א ובירושלמי יש

חדושי הגהות

ב כ"ה גי' הרי"ף ורא"ש אבל בגמרא איתא רבה בר שמואל:

הכל בפסקי הרא״ש סוף יומא אלא שאינו וסבורני דבראשונה היה אומר וכו׳ כתב שם כלשון הזה וסבור אני דאנא השם היה אומר ובשנייה אנא בשם אלא שהמשנה נשנית בלשון העולם ע״כ כלומר שאע״פ שהמשנה כתוב בשניהם אנא השם ליגנא דעלמא נקט שדרך העולם לומר בתפלותיהם אנא השם אבל כה״ג היה אומר בשני אנא בשם: **ומ״ש** ורב האי כתב לא כל הזה כי׳ אומר וכו׳ מדלא קאמר כתב רבי׳ האי משמע דקא פליג דאדלעיל מייתי ליה דכיון שלא בלשון זה היה אומר כ״ג א״כ לא שאני ליה אם נאמר אנא השם או אנא בשם זה זה אחד הוא ולא אחד מהם בלשון שהיה כ״ג אומר דאין אנו רשאין להזכירו:

וכתב א״א הרא״ש ז״ל ואין נראין לי דבריו וכו׳ שם:

כתב רב סעדיה וכו׳ וכתב הרי״ץ גיאת ואם אמר לפני ה׳ אין בכך כלום דקרא הוא דקרינן ואין אנו הוגים את השם באותיותיו טעתו של רבי׳ סעדיה מפני שהכ״ג כמו שהיה אומר אנא השם בשם המפורש וכן לה׳ חטאת בשם המפורש כך היה אומר לפני ה׳ בשם המפורש כלומר שלא היה אומרו בכינויו אלא מזכיר שם המפורש ולזה אנו מריכים לומר אנא השם שתם ברמז ולא יזכיר שם בן ד׳ בכינויו שהוא שם אדנות להורו׳ שבשם המפורש היה כ״ג אומר ולפי שגם בלפני ה׳ תטהרו היה מזכיר כ״ג שם המפורש דקדק שנא׳ לפני השם תטהרו ומה שאנו אומרים ככתוב בתורת משה עבדך כל זה הוא מדברי כ״ג בוידויו וטעמו של הרי״ץ גיאת דאע״ג דאמרינן לפני ה׳ תטהרו זכר למאי דאמר כ״ג הוא ושם המפורש היה אמר הכא במקום ה׳ דאיכא בקרא אפ״ה אם אמר לפני אדני תטהרו אין בכך כלום דאורחיה דקרא קא נקיט ואין אנו הוגים את השם בכינויו או בשם המפורש אלא אנו קורין הפסוק בכינויו כמו שדרכנו לקרותו תמיד זהו פי׳ ואין אנו הוגים את ה׳ באותיותיו ודבר פשוט הוא שלא בא ללמדנו שאינו הוגה את ה׳ באותיותיו דכיון שהוא אומרו בכינויו אינו ענין להוגה את ה׳ באותיותיו ונהגו העולם כדברי הריא״ג וגם הריב״ש כתב בתשובה שכן המנהג ושכן שמע לרבותיו הר״פ והר״ץ שהיו עובדין לפני התיבה ואומרים לפני אדני תטהרו (ה) שכיון שאנו מזכירין הפסוק כאשר כתוב בתורה אין לשנותו אבל באנא השם שהיה שם זכר גדול לבד ולא מקרא שכתוב בתורה בזה אם היינו אומרים אנא אדני היה נראה שהכ״ג היה אומרו בכינויו כמו שאנו אומרים וזה אומרים אנא השם עכ״ל:

וכתב אדי״ה על כל אזכרה היו מברכין וכורעים לפני ה׳ וכן מצינו בספרים החיצונים כשמסר ר׳ נחוניא בן הקנה את השם לתלמידיו לכרוע וכו׳ עד שהיה כ״כ במרד׳: **ואמר** רב נטרונאי א״א סדר עבודה לא בשחרית ולא במנחה אלא במוסף כתבתי לעיל שכן עיקר:

אם כתב יכולין לומר ג׳ פעמים שמע ישראל אם ה׳ הוא האלהים נתבאר בסי׳ ס״ח: המרדכי מה שהורגלו לידור לדקה בי״ה עבור המתים יש להביא ראיה מספרא דתניא בפרשת עגלה ערופה כפר לעמך ישראל אלו המתים אשר פדית אלו המתים מלמד שהמתים צריכין כפרה (ח): וכתב הרוקח מה שפוסקין לדקה עבור המתים בי״ה יש להם אסמכתא שכתב בסוף פרשת תצוה הכיפורים אחת בשנה יכפר וסמיך ליה ונתנו איש כופר נפשו לה׳ ומה מועיל למת שהאי נותן לדקה בעבורו אלא ה׳ בחן לבות החיים והמתים אם אותו המת בחיים היה נותן לדקה ואם היה עני אותו המת אך לבו בטוב והיה נותן אם היה לו אז תועיל לו קצת כי האי יכול לבקש להקל דין המת כדוד על אבשלום (סוטה י:) ג וכר״י על אחר אבל אם נתן בעבור רשע אין מועיל ונותנים לכבוד המתים שהצדיקים מלוים על מלאכיהם עד כאן: למנחה

השם אבל בסדר אתה כוננתה כתב בראשונה אנא השם ובשנייה אנא בשם וכ״כ אבי העזרי כיון שפי׳ רבי הגי דבראשונה היה אומר אנא השם ובשנייה אנא בשם הכי עבדינן דאמוראי בקיאי בגירסא טפי מינן וסבורני דבראשונה היה אומר כ״ג אנא השם ובשנייה אנא בשם [ח] ורב האי כתב לא בלשון זה היה אומר כ״ג אנא השם אלא שם של מ״ב אותיות ועדיין מצוי הוא בישיבה בקבלה וידוע הוא לחכמים וכן כשהיה אומר לפני ה׳ תטהרו היה אומר שם המפורש וכתב א״א הרא״ש ז״ל ואין נראין לי דבריו דכיון דילפינן בג״ש הזכרת השם של ד׳ אותיות אין לשנות אלא כמו שהוא כתוב בפסוק הוא מזכירו אלא שמזכירו בכתיבתו והוא שם הנקרא שם מפורש והוא מקור לכל השמות וכולם נאצלים ממנו ועליו נאמר ההוגה השם באותיותיו נעקר מן העולם שאין להזכירו בגבולין ע״כ (ט) כתב רב סעדיה שראוי לומר לפני השם תטהרו כמו שאומר אנא השם וכתב הרי״ץ גיאת ואם אמר לפני ה׳ אין בכך כלום דקרא הוא דקרינן ואין אנו הוגים השם באותיותיו וכתב אבי העזרי על כל אזכרה היו מברכין וכורעין לכבוד (י) וכן מצינו בספרים החיצונים כשמסר ר׳ נחוניא בן הקנה את השם לתלמידיו צוה להם לכרוע וליפול על פניהם וכן אנו עושין לדוגמא וזהו שייסד הפייט ואף הוא היה מכוין לגמור את השם כנגד המברכין שהיה מאריך בשם בנעימות קול עד שהיו כורעין ואומרים ברוך שכבמל״ו ואז מסיים תטהרו וא״ר נטרונאי א״א סדר עבודה לא בשחרית ולא במנחה אלא במוסף שמזכיר סדר עבודה וההודאות בשעת עבודה וכיון שמזכיר במוסף למה יחזור ויזכיר וכן המנהג בב׳ ישיבות ואח״כ אומר מחול וידוי עבודה והודאה וברכת כהנים קדיש (ז): למנחה

וכן במקום וכו׳ וכך נמצא בדפוס קרימונא שנת ש״ח ופירוש גירסא זו דתחלה כתב דבתוספתא תניא בשניהם השם כמו שהעותק באשיר״י ואח״כ כ׳ ויש במקצת גרסאות ר״ל במקצת גרסאות בתוספתא בשנייה בשם כמ״ש במרדכי ונמצא שאין להביא ראיה מהתוספתא כיון דלא ברירא לן מיזהו הוא הנכונה אח״כ כתב ואיתא בירושל׳ כו׳:

ומ״ש ורב האי כתב לא בלשון זה וכו׳ פי׳ לדידיה לא היה אומר הכ״ג שם של מ״ב בהתחלתו לא בה׳ ולא בד׳ ואנו שאומרים אנא השם אינו אלא רמז א״כ אין חילוק בין אם אמר השם או בשם דאילו להרא״ש שהיה הכ״ג מזכיר השם בכתיבתו כמו שהוא כתוב בפסוק ודאי יש לחלק בין אמירת השם לבשם כמו שהכ״ג היה אומר בהתחלת השם:

כתב רב סעדיה וכו׳ מדברי הריב״ש בתשובתו בסי׳ רי״ט יראה שכך הוא פי׳ דבריהם רב סעדיה סוב׳ שצריכין לומר לפני השם לרמוז שהכ״ג היה אומרו בשם המפורש וכמו שאנו אומרים אנא השם ולא אנא אדני להורות שהיה אומר כן בשם המפורש ולא בשם אדנות ה״כ דכוותה והרי״ץ גיאות חולק ואמר דדוקא אנא השם שהם דברי הכ״ג לבד ולא מקרא שכתוב בתורה בזה ודאי אם היינו אומרי׳ אנא אדני היה נרא׳ שאנו הוגים את השם באותיותיו אלו שהכ״ג היה הוגה בשם והיו סבורים שהכהן הגדול ג״כ כך היה אומר בכינויו כמו שאנו אומרים ולפיכך אומרים אנא השם לרמז שהכהן הגדול בשם המפורש היה אומר אבל לפני ה׳ דמקרא שכתוב בתורה הוא ליכא למיטעי דפשיטא דקרא הוא דקרינן כדכתיב ואין כונתינו להגהות השם באותיותיו אלו שהכ״ג היה הוגה בם וכינוי באותיותיו הוא לכ״ג וכתב כן לאמות הלשון דרך מליצה וכן נראה מדברי הב״י ומה שכתב הרי״ג ואם אמר לפני ה׳ אין בכך כלום אין לדקדק מלשונו דדוקא בדיעבד אבל לכתחלה יאמר לפני השם דא״כ היינו רב סעדיה שכתב ג״כ ראוי לומר לפני השם ופשיטא דאין כוונתו אלא דראוי לומר כך לכתחלה ואם אמר לפני ה׳ אין מחזירין אותו אלא כוונת הרי״ג דאין לגעור במי שנוהג כן דאין בכך כלום ומאן דנהג כך לא יגנה וכך אנו נוהגין וכך היה נוהג הר״פ והר״ץ כל זה ע״פ תשובת הריב״ש סי׳ רי״ט אבן לפי עניות דעתי נראה דעיקר מחלוקת גאונים אלו היא בזה דדעת רב סעדיה היא דהטעם שאנו קורין אנא השם ולא אנא אדני הוא דמאחר שאין זה אלא דרך ספור שאינו מזכיר השם דרך בקשה או דרך שבח והודאה א״כ יש בכאן משום מוציא שם שמים לבטלה ולפיכך ס״ל דה״ה אמי בלפני ה׳ ודעת הרי״ג דיש לחלק דדוקא אם היה קורא השם בכינויו אנא אדני היה עובר משום מוציא שם שמים לבטלה מאחר שלא הזכיר השם דרך בקשה וכו׳ שאינו כ״א ספור מה שעבר בזמן שהיה כ״ג אבל לפני ה׳ אע״פ שהוא דרך ספור מ״מ מקרא הוא דקרינן ואין בכאן משום מוציא שם שמים לבטלה אפילו קורא המקרא אלף פעמים ביום ובפ׳ הספינה דף פ״ב פריך מכדי פסוקי מינהו ליקרי פי׳ יהא קורא מספק כאדם שקורא בתורה ע״ש וז״ש אין אנו הוגים השם באותיותיו שיהא בו גדול איסור הזכרת השם שלא כדין משא״כ באנא השם ופשיטא דהוגה וכו׳ לאו דוקא דאין זה אלא בשם בן ד׳ אלא נקט לשון התלמוד ונעמו בכאן דמוציא שם שמים לבטלה הוא ולפי זה צריך לדקדק בפיוט כשאומרים לעת בקול רם לה׳ חטאת שיאמרו לשם חטאת וכן אנל וכך היתה תפלתו של כ״ג ביה״כ כו׳ יה״ר מלפניך וכו׳ שלא יאמרו אדני אלא יהי רצון מלפניך השם שתהא השנה וכו׳ וכן בסוף ועל אנשי השרון היה אומר יהי רצון מלפניך השם שלא יעשו בתיהם קבריהם וכו׳ דמאחר שכל זה אינו כי אם ספור הבקשה שעברה וכן בכל מקום שהזכיר השם בספור כזה ולא ראיתי במחבר שהתעורר להזהיר על זה:

וכתב אבי עזרי על כל אזכרה היו מברכין וכורעין וכו׳ וכן אנו עושים לדוגמא נראה דזהו דוקא לגבור בשעת מוסף כשהש״ץ חוזר התפלה אבל הש״ץ עצמו אסור לזוז ממקומו בשביל כריעה זו דכיון שאינה לצורך אלא למנחה

לדוגמא אין להפסיק בתפלה ולעקור רגליו כלל וכך פסק הריב״ש בסי׳ של״ב:

דרבי משה

מחל וסלח ואדר כך מחה והעבר כך מחה והעבר פשעינו וקודם הווידוי של ע״ח כתוב במנהגים שיאמר ותכפר על חטאתינו ותסלח על כל עונותינו ותמחול על כל פשעינו כי כפרה שייך לחטא וסליחה לעון ומחילה לפשע שנאמר וכו׳: (ה) וכן נוהגין: (ו) ובטרדכי דיומא ע״ד וכן אנו עושים לזכר וכתב במרדכי פרק היה קורא ע״א דנוהגים ליתן עשבים בב״ה להפסיק בינו ובין הרצפה משום דאסור לשטוח אפיים על הרצפה (עיין מגילה כב:) או יחוץ בטליחו וכ״כ במנהגים שכן נהגו בברי״ן שנופלים ע״פ ממש וכן נוהגים בכל מקום וכתב הריב״ש בתשובה סימן של״ב וש״ץ החוזר התפלה לא יעקר רגלו לילך אחריו ולכרוע דהרי שנינו (ברכות ל:) אפילו נחש כריך על עקבו לא יפסיק והחזנים העושים כן הוא דרך יוהרא והסרון ידיעה עכ״ל: (ז) ובמנהגים ואומרים היום תאמצנו כמו בר״ה כי אנו מחזיקים עצמינו לבינונים לכן מבקשים שיכפר לנו היום וכן נוהגים דלא ככלבו שכתב לאומרו בנעילה וכתב המרדכי ביומא ע״ג ואין אומרים אבינו מלכנו במוסף וכ״ג וכתב מהרי״ל אין אומרים אין כאלהינו ביום הכפורים: (ח) וכתב מהרי״ו דלכך נקט יום כפורים לשון

פרישה

יש בסוכות השם שייך בוידוי היה אומר אנא בשם בני״ת עכ״ל ושתם אכהן גדול הג׳ עמך בית ישראל אנא השם כפר נא כו׳ ככתוב כו׳ וכן תניא בתוספתא כו׳ אנא השם עויתי כו׳ אנא השם כפר כו׳ ויש במקצת גרסאות בשני בשם וכן איתא בירושלמי כו׳ כן עיקר וכן הוא בהדיא בספרים דידן במשנה שניסה שהם בה׳ נמצא אתו׳ ומשנה שויה • ומקצת גרסאות וירושלמי שויה • אבל אבי״ו כתב שמצא בם״א בספרי דבינו הה״ג ותניא בתוספתא אנא השם עויתי כו׳ אנא בשם כפר נא כן יש במקצת נוסחאות בספרים בשני בשם ע״כ וגירסא נכונה היא בעיני דאתי למימר דבתוספתא גורס בשני בשם ולא דמי למשנה שגורס בתרוייהו השם וכ״כ המרדכי בנוסחת התוספתא בשני בשם ומ״ש דבינו וכן יש במקצת נוסחאות היינו לומר דכן יש במקצת נוסחאות במשנה עכ״ל ב״י ועיין ברא״ש דיומא דף נ״ד ריש ע״ד • דמייתי סך תוספתא מיד אמר דין הכ״ל דילפינן מקרא דוידוי של י״כ היה בשם וו״ל ובתוספתא גרסינן השם בתרוייהו וכן יש במקצת ספרים ובירושלמי אמר רבי מגי ובשייה בשם וכתב ר״מ כו׳ ע״ש וו״ל מ״ש וכן יש במקצת ספרים במשנה וכן שבמקצת גרסאות בשני בשם כו׳ פירוש גורסים בתוספתא בשני בשם וכן הביא המרדכי בשני בשם לגבי מתניתין שסיה גורס בשייה דלמוראי בקיאי בגירסא עפי מינן וכן הוא גורס מתניתין בשני בשם אבל הרא״ש סיים כאן אנא שבמשנה נשנית בלשון העולם ר״ל אע״י שבמשנה כתוב בשייה השם ליגנא דעלמא נקט שדרך העולם לומר בתפילת אנא השם אבל בג׳ היה אומר בשייה בשם ב״י ועיין מ״ש לקמן בדרישה: (ה) כתב רב סעדיה שראוי לומר לפני ה׳ פי׳ ב״י טעמו של רב סעדיה הוא שהכ״ג היה אומר שם המפורש ככתיבתו כשאמר אנא השם וגם כשאמר לפני ה׳ תטהרו ולא אמר בכינויו שהוא שם אדנות כו׳ • ופי׳ דקוק דא״כ עיקר מסר מן הספר גם

דרישה

סי׳ תרכא [ח] ורב האי כתב לא בלשון זה וכו׳ ול״ל ב״י מדלא קאמר כתב דבינו הא משמע דאדלעיל מייתי ליה דכיון שלא בלשון זה היה אומר כ״ג א״כ לא שני ליה אם נאמר אנא השם או אנא בשם שלא אחד מהם מלשון שהיה אומר כ״ג דאין אנו רשאין להזכירו עכ״ל • וקשה לי על פירושו דא״כ גם לפי מ״ש הרא״ש דהיה אומר שם של ד׳ אותיות מאי ק״מ אי אמר בה״א או בני״ת ועי״ק למה אמר ואסבור דברשאנא היה אומר כ״ג אנא השם כו׳ הרי לא אמר השם אלא שם של ד׳ ואי סבירא ליה דגם כ״ג היה אומר אנא בשם או השם למה אלא הרא״ש על רב שאי ולא אלא על מי׳ וסבור ועי״ק למה המרדכי לכתוב וסבור דברשאנא כו׳ והו״ל לכתוב אלא וסבור דאף כ״ג היה אומר בשייה בשם ועוד קשה למה אמר וכתב כלל שאי וסבור כו׳ שהרי כבר כתב הכי עבדינן כו׳ אבל אכ״ג עצמו קאי שהרי כתב היה אומר וע״ק שבהרא״ש בפרק בתרא דיומא כתב וסבור אני דברשאנא כו׳ ש״מ שהוא מל׳ הרא״ש שהוא סובר כן וא״כ קשה למה כתב הטור הפלוגתא בינו לר׳ האי שמייתי עלה לעניין בשם שמי הו״ל לאשמעינן מיד בשם הרא״ש הכ״ג היה אומר בשם ר״ל השם של ד׳ היה אומר כ״ג בשייה ובדאשאנא בשם׳ ושלא כתב האי שכתב דהכ״ג היה אומר שם של מ״ב ועי״ק כיון שכתב לאבי״ה דעבדינן כדבי אבי דאמוראי

ג לא אדע מקומו איה כי בחגיגה (טו:) גבי מעשה דאחר משמע להיפך שלא היה יכול רבי יוחנן דיניה דאחר להקל עד לאחר מותו כמו שאמר שם מתי אמות ואכבח עשן מקברו

תרכב למנחה אומר אשרי וכא לציון ואין אנו נוהגין כן אלא בין תפלה מנחה לנעילה אומר אותו וכ"כ בהג"ה מיימוניות ספר אהבה והטעם עיין בכל בו:

ומ"ש ואם חל בשבת מזכיר בה של שבת כו' אין אנו נוהגין כן אלא מסיים מגן דוד כשאר מנחה וכ"כ בהג"ה מיימוניות בשם רא"ן וכן הסכים מהרי"ל בתשובה: **ומ"ש** ואם חל בשבת אומר לדקתך אין אנו נוהגין כן גם אין אומרים א"מ כשחל בשבת כיון שהוא שאלת ערכים אבל שאר סליחות ותחנונים אומרים כמו בחול. וכתב ר"ע שאין נשיאות כפים כו' כבר נתבאר בסי' קכ"ט בס"ד:

תרכג ומאריכין בסליחות וכו' וזמנ' סמוך לשקיעת החמה כו' בסוף יומא אמר רב תפלת נעילה פוטרת של ערבית ומסיק דרב תנאי היא דתניא בעל קרי טובל והולך עד המנחה רבי יוסי אומר כל היום כולו פי' דלחכמים זמן תפלת נעילה גם בלילה ולכך אוסרין לבעל קרי לטבול מן המנחה ולמעלה ביה"כ אלא יתפון עד שתחשך ויטבול ויתפלל ור' יוסי מחיר שסובר שמצות תפלת נעילה ביום הוא הילכך יטבול ויתפלל והשתא רב ס"ל כחכמים דתפלת נעילה בלילה ולכך פוטרת של ערבית ומשמע דהלכה כחכמים שהם רבים וזהו דעת הרי"ף ז"ל שהביא ההיא דרב בפסקיו וכך פי' הר"ן דעת הרי"ף וכן מבואר מלשון הרא"ש דלא כדמשמע בהגהת מיימוני פ"ג דה' תפלה דהרי"ף כתב דתפלת נעילה ביום ע"ש ונראה שכך היא דעת הרא"ש שכתב דברי הרי"ף בסתמא משמע דהכי ס"ל אלא שאח"כ כתב ור"מ פסק דלית הילכתא כרב ותפלת נעילה אינה פוטרת של ערבית ולריך להתפלל אותה ביום מדגרסינן בירושלמי וכו' ואין מהירושלמי סתירה לפסק הרי"ף דפשיטא דלא דחינן תלמודא דידן מקמי הירושלמי ואיכא להקשות דבדברי הר"מ שהביא הרא"ש מבואר דס"ל לפי הירושלמי דלא פליג רב אהתחלת תפלת נעילה לכתחלה דמודה דראוי להיות ביום כשהחמה בראש האילנות אלא אגמר תפלה פליג ואמר דצריכה להיות בלילה דמאי נעילה נעילת שערי שמים ובגמר התפלה הוי עיקר הנעילה. אבל לרבי יוחנן בירושלמי דפליג עליה דרב ס"ל דצריך להתפלל כולה ביום דמאי נעילה נעילת שער היכל דהוי ביום ובגמר התפלה הוי עיקר הנעילה וא"כ קשה על מה שכתב רבינו וזמנה סמוך לשקיעת החמה כשהחמה בראש האילנות הירוש התחלת זמנה כך הוא וז"ש ויש ליישר שלא יאחרו בהתחלת התפלה להתפלל אותה בלילה כמו שנהגין אלא סמוך לשקיעת החמה בענין שיסיימו אותה עם צאת הכוכבים והיינו כרב דאילו לר' יוחנן צריך להתפלל כולה ביום והשיום הוא סמוך לשקיעת החמה דהיינו חצי שעה קודם שקיעת החמה כפי' סמוך למנחה דהוי נמי חצי שעה קודם וזהו כשהחמה בראש האילנות דסוף שעור תפלת נעילה לר"י הוא תחלת השעור לרב וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ג דה' תפלה שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה. והוא קודם צאת הכוכבים הרבה דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים ה' מילין ובסימן שאחר זה כתב ומתפלל תפלת ערבית שאין תפלת נעילה פוטרת של ערבית והיינו דלא כרב וא"כ דבריו סותרין זה את זה ול"ל דודאי גם רבינו פוסק כרב וכמו שפסקו הרי"ף והרא"ש אלא לפי שכתבו הם והאידנא נהוג עלמא לצלויי תפלת ערבית אחר נעילה בעל כרחך דטעמא הוי משום הבדלה דצריך להבדיל בתפלה ואע"ג דלרב דהילכתא כוותיה ס"ל דקל הוא שהקילו עליו מפני תעניתו כדי למהר אכילתו וא"צ להתפלל ערבית משום הבדלה ויוצא בהבדלה שעל הכוס מ"מ הם החמירו על עצמן להתפלל כדי שלא לבטל ההבדלה שבתפלה וכיון דנהגי עלמא הכי שויה עלייהו חובה ומחוייבים להתפלל תפלת ערבית משום הבדלה ואין תפלת נעילה פוטרת אותה וכי היכי דבשאר ימות השנה דקי"ל דתפלת ערבית רשות השתא נהוג עלמא לשוויה כחובה כדכתב הרי"ף בפרשת ת"ה וכ"כ כל שאר המחברים הה"נ לענין הבדלה במוצאי יה"כ דאע"פ דתפילת נעילה פוטרת אפילו למ"ד תפלת ערבית חובה כדאיתא בגמרא מכל מקום כיון דנהוג עלמא לצלויי תפילת ערבית אחר נעילה משום הבדלה שויה עלייהו כחובה ומש"ה כתב רבינו ומתפללין ערבית שאין תפלת נעילה פוטרת של ערבית דשויה עלייהו כחובה

תרכב למנחה אומרים אשרי וכו' ז"ל המרדכי אחר שגמר תפלת מוסף פותח באשרי כדי להפסיק בין תפלת מוסף לתפלת המנחה. וכן כתב בסדר רב עמרם אבל אנו רגילים לפתוח באשרי אחר גמר תפלת המנחה כדי למהר שלא יעבור זמן תפלת המנחה וכן קבלתי עכ"ל וכ"כ בהגהת מיי' סוף ספר אהבה כתב ר"ע שאחר תפלת מוסף פותח באשרי כדי להפסיק בין תפלת מוסף לתפלת המנחה ואין אנו נוהגין כן אלא בין תפלת המנחה לתפלת נעילה אני אומר אותו ע"כ (א) וכ"כ הכלבו ז"ל כתב ה"ר נתן שאין אומרים תחלה לדוד עד אחר תפלת המנחה כדי להפסיק ביניה לנעילה שבעלילה זו אתה פותח בנעילה אבל בתפלת המנחה א"צ עלילה לפתוח בה שאוחז ס"ת בידו וכמו הפלגת יולר ממוסף כן הפלגת מוסף ממנחה ואח"כ כתב בתחלת תפלת נעילה אומר אשרי ובל"ג ואח"כ אומר קדיש זוטא ועומדין להתפלל עכ"ל והמנהג לומר אשרי קדיש תפלת מנחה כד' רבינו: **כתב** הגהמ"י א"א בי"ה קדושה עד אחר תפלת מנחה קודם תפלת נעילה כדי להפסיק בה בין תפלת מנחה לתפלת נעילה וגם כדי שלא תעבור זמן המנחה: **וקורין** שלשה בפרשה עריות ומפטיר ביונה בפ' בני העיר (לא*) וטעמא דקורין בעריות לפי שנפשו של אדם מתאוה להן וצריך לקדש עצמו מהן ומפטיר ביונה לפי שיש בה גודל כח התשובה:

ומ"ש ומבדך לפניה ולאחריה כדרך שבירך בשחרית כ"כ המרדכי וכן נוהגין ולא כדכתב הגהמ"י בשם רא"ן שלא יאמר על התורה ועל העבודה אלא מסיים מגן דוד שחרי פסקה העבודה כבר מהשחר ובירך עליה שחרית (ג):

ומ"ש ואם חל בשבת מזכיר בה של שבת וחותם בה בשל שבת כמו בתפלה וכו' כ"כ הרא"ש והר"ן והמרדכי בפרק במה מדליקין ואפילו למ"ד (שבת כד *) בר"ח שחל להיות בשבת שאינו מזכיר של ר"ח בהפטרה מודה בהפטרת מנחה י"כ שחל להיות בשבת משום דהתם שאני כדמפרש טעמא דאלמלא שבת אין נביא בר"ח כלל אבל בי"ה שחל להיות בחול הא איכא נביא הלכך כשחל להיות בשבת מזכיר של שבת וחותם בו:

ובתב ר"ע בתפלת המנחה א"א לפנינו לא סליחה ולא רחמים כו' אלא אחר סיום תפלתו אומר אבינו מלכנו זהו סדר א"מ על דרך האלפא ביתא שנוהגין בקלת מקומות לומר אחר כל תפלה ותפלה:

ואם חל בשבת אומר לדקתך כ"כ הכלבו והר"ן כתב בפרק בתרא דר"ה בשם ה"ר יהודה ברצלוני שא"א אותו והוא כתב שמנהג לאומרו כיון שהוא יום עינוי ואבינו מלכנו נמי אומר אותו אע"פ שהוא שאלת ערכים מפני שהוא שעת גמר דין ואם לא עכשיו אימתי והכלבו כתב שי"א א"מ אפילו בשבת ושבעל העיטור וה"ר נתן ושאר הפוסקים כתבו שלא לאמרו בשבת כלל ע"כ (ד) ואנו אין לנו אלא כדברי הר"ן דמילי דסברא הינהו: **ובתב** ר"ע שאין נשיאות כפים במנחה אבל ב"ה כתב שיש בה נשיאות כפים כבר נתבאר בסימן קכ"ט:

ובתב המרדכי י"א שא"א אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו וכו' אלא שלוש רב מפני שאין בה נשיאת כפים אבל אנן לא נהיגין הכי ע"כ (ה) ור"י כתב בני"ח ח"א דכל היכא דאין כהן נושא כפיו אם אין אם אין ש"ל אומר ברכת כהנים וכן אנו נוהגים: **כתב** עוד המרדכי בסוף תפלת המנחה מתוודה כמו בתפלת יולר ואמר א"מ: **ובתב** הגהמ"י לפעמים לא היה אומר הר"מ א"מ עד אחר נעילה כדי להתפלל נעילה ביום:

תרכג ומאריכין בסליחות וברחמים עד שיגיע זמן תפלת נעילה וזמנה סמוך לשקיעת החמה וכו' בסוף יומא כתב הרא"ש בשם הר"מ שצריך להתפלל תפלת נעילה ביום דבירושלמי פ' תפלת השחר ובר"פ בתרא דתעניות פליג ר"י על רב ואמר אין תפלת נעילה אלא ביום ורב ור"י הלכה כר"י והכי איתא התם אימתי היא נעילה רבנן דקסרין אמרין איתפלגון ר' יוחנן ורב רב אמר נעילת שערי שמים אפי' בלילה ור' יוחנן אמר נעילת שערי היכל דהיינו ביום אחר הדלקת נרות של בין הערבים א"ר יודן נוגתוה מתניתין מסייע ליה לרבי יוחנן בשלשה פרקים הכהנים נושאין כפיהם ד' פעמים ביום בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילה ואית לן למימר נעילת שערי שמים דהא איתקש נשיאות כפים לשירות מה שירות ביום אף נשיאת כפים ביום אחוה דאמיה דרב אדא

דרכי משה

לשון רבים לחיים ולמתים וכלבו כתב מה שאנו נוהגים לזכור מתים משום דזכירת מתים משבר ומכניע לבו של אדם:

תרכב (א) וכ"כ במנהגים וכן נוהגין: (ב) וכתב המרדכי דיומא ע"ג דא"א קדיש על הספר: (ג) ואנו נוהגין בהג"מ וכ"כ מהרי"ל ומנהגים: (ד) וכן אנו נוהגים שלא לומר צדקתך ולא א"מ כשחל בשבת: (ה) ובמנהגים שלנו אין עולין לדוכן אבל אומרים אלהינו וכו':

לא

דרישה

דאמורא בקיאי בגירסא טפי מינן ור"ל שר' מגי ידע שהגירסא הנכונה במשנתינו ראוי להיות בשני בשם שהרי ר"ח כתב שלא משגמינן בר' מגי לגבי מתניתין וממילא צריכין למימר שראבי"ה בא לומר שרבי מגי היה בקי בגירסת המשנה אע"ל שמ"ש ר"ח לא משגמינן ברבי מגי לגבי מתני' ר"ל שתוספתא מ"מ כאשר נתיישב בתוספתא מיושב ג"כ המשנה למה צריכין לטעם של הרא"ש שם אלא שהמשנה נשנית בלשון העולם לכן נלע"ד שנוסחא משובשת היא בידינו רק הנוסחא האמתית היא כמו שאמתתי בספרי הרא"ש של קלף ישן נושן דה"ג שם וסבור אני דאגא ר' היה אומר כ"ג ובשנייה אגא בשם אלא שהמשנה נשנית בל' העולם ור' הפי אמר כו' ור"ל דמ"ש במשנה אגא בשם בודאי כ"ג בי"כ לא שהיה אומר בל' זה אגא בשם אלא אגא ה' • ור"ל שם של ר' וכמו שמשיך בשם הרא"ש אחר כן דבריו דילפינן ג"ש שם של ר' אותיות אין לשנות • והא דקתני המשנה אגא בשם היינו בלשון העולם או העולם ר"ל המשנה נשנית כמו שאנו אומרים בי"כ דאסור לנו להגות שם של ר' באותיותיו ולכן אנו אומרים במקומה תיבת שם ולא לשון אדות כמו שאנו קוראין אותו כי צריכין לעשות זכר לוודאי כ"ג ואילו היינו אומרים אגא אדנ"י היינו סבורים שגם כ"ג היה אומר כן וכמ"ש ב"י בסמוך בביאור דברי ר' סעדיה והרי"ן גיאות באומרו לפני בשם תעטרו כו' ולא"מ לקמן בירושלמי דהאי מילתא אתי שפיר טפי פ"ש ולפי מה שמאתי הגירסא אלא שהמשנה נשנית בלשון העולם ה"פ שאין המשנה כ"ג אלא שם העולם וזה זכרי כו' וא"כ א"ש מ"ש ורב הא' בלשון הוה ר"ל הסבר היה אומר כ"ג אלא שם של מ"ש ואל זה בשם רומזים באגא בשם ומסיק הרא"ש דאין נראין לו דברינו כו' אלא שם של ד' וכמ"ש לעיל וסבור אני כו' ועיין הרא"ש פ' י"ב ותמצא כדברי ודו"ק ולפי זה מ"ש:

פרישה

ל' ואין אנו הוגים בשם באותיותיו דמוק מאד לפי' דל"ל לפי' דעיקר הדקדוק הוא במ"ש ואין אנו כו' ר"ל אין אנו באין לומר כו' אבל ל' הוגה בשם באותיותיו אינו מדוקדק כלל לכן יותר נלע"ד דה"פ דרב הסדים ס"ל שראוי לומר לפני בשם תעטרו אע"ל הרא"ש ור"ל שכיון שוודאי זה אין אנו מתווים אלא אומרים אין היה הכ"ג מתווה אינו מן הראוי לסוכיר בשם אפילו בל' אדות בפי' אלא בדמו לומר בשם או בשם וכן צ"ל בפסוק לפני ה' תעטרו הכ"ל ודעת הרי"ן גאות דיכול לסוכיר בשם בל' אדות כיון דקרא הוא דקרינן כדאמרינן בעלמא הרי הוא בתורה ודאי אם היינו הוגה שם זה באותיותיו כמו שהיה כ"ג הוגה אותו כמ"ש הרא"ש לפני זה היה מיסור בידינו אבל אין אנו הוגים אותו באותיותיו א"כ שפיר דמי לקרות מקרא כתוב בל' אדות וק"ל: לכ"ע

אלא הוה ליה גולתיה דרב בצומא רבא מ״ל רב כד תחמי שמשא ברים דיקלא הב לי גולתי דיגלי נעילה מיחלפא שיטתיה דרב תמן הוה אמר נעילת שערי שמים והכא הוא אומר נעילת שערי היכל פי׳ דאמר רב כד תחמי שמשא ברים דיקלא דהיינו זמן נעילת שערי היכל אמר רב מקנא ע״י דרב בגלותיה סגי ליה מגיע לנעילת שערי שמים פי׳ תפלתו היתה נמשכת עד נעילת שערי שמים אלמא ר׳ יוחנן פליג עליה דרב וגס ר׳ יוחנן מייתי סייעתא לר׳ יוחנן ממתני׳ וגס רב גופיה היה מתפלל ביום אלא שהיתה תפלתו נמשכת עד הלילה הלכך אין להתפלל תפלת נעילה אלא ביום עכ״ל וכ״כ שהוא דעת הרמב״ם שכתב בפ״א מהלכות תפלה שתפלת נעילה מתפללין אותה אחר תכלית המנחה סמוך לשקיעת החמה ובפ״ג כתב תפלת נעילה זמנה כדי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה והר״ן כתב ג״כ בירושלמי הזה אלא שבמקום ר׳ יוחנן כתב שמואל ומ״מ כתב וז״ל והוי יודע שיש מי שפוסק כשמואל וכ״כ הר״מ מרוטנבור״ג ז״ל אבל מדברי הרי״ף נראה שהלכה כרב ואף״ה אם המפשיטן בתפלת נעילה פסוקי דזמרא ומילי דתחנונים טובא מכי חמיטן לשמשא ברים דיקלא מתחילין לה כדאיתא בירושלמי עכ״ל: וכ״כ המרדכי דין תפלת נעילה להתפלל אותה ביום ומה שנהגו להתפלל אותה בלילה ודאי לא הגהיגו אבותינו כן אלא שמפני שהחזנים מושכין עד הלילה סבורים שבדין עושים עכ״ל. וכ״כ הגהמ״י בפ״ג מהל׳ תפלה על דברי הרמב״ם כ״כ הר״מ והגהיג והורה הלכה למעשה שאין להתפלל תפלת נעילה אלא ביום וכ״כ רבינו יהודה בשם רש״י והביא ראיות לדבר ובסוף דבריו כתב נראה שאין להתפלל נעילה ולא לעלות לדוכן אלא ביום מהיקשא דלשרתו ובודאי לא הגהיגו אבותינו כך אלא שהחזנים האריכו עד הלילה וסוברים שבדין עושין וכתבו עוד ל״ל שאין לדקדק לדרב תהא תפלת נעילה דוקא בלילה מדקאמר תפלת נעילה פוטרת של ערבית כי ס״ל שגם ת״ע זמנה מפלג המנחה ואילך כדאיתא בפ׳ תה״ש (כז.) רב גלי של שבת בע״ש אבל מכל מקום לדקדק משם שזמנה מפלג המנחה ואילך כדאמרי׳ בירושלמי דא״ל רב לשמעי׳ כד תחזי שמשא ארים דיקלא הב לי גולתי דנגלי נעילה והמתפלל בלילה אומר דברים שאינם כן לפני הקב״ה ע״כ ומתוך דברים הללו יתבאר לך דלדידן דמפשיטן טובא בדאמי היה צריך להקדים ולהתפלל אותה מבע״י הרבה כדי שיגמור החזן חזרת התפלה ביום ולפחות שיהא נשיאות כפים ביום אלא דאם כן היינו צריכין להקדימה מבע״י טובא לפי שאנו מרבים בסליחות ואנן בעינן שיתפלל אותה מכי חמיטן שמשא ברים דיקלא ולפיכך נראה שיש לע״ן לקצר בסליחות ופסוקים שבאמצע התפלה וגם אין לו למשוך בתפלת נעילה כל תיבה ותיבה כדרך שמושך בשאר תפלות וסעד לדברי מצאתי בהגהות מיימון בהלכות שביתת עשור וז״ל לפעמים לא היה הר״מ אומר אמן אחר נעילה עד אחר נעילה כדי להתפלל ביום וכן כל הפזמונים שאומרים בנעילה פעמים היה מדלגם עד אחר ברכת כהנים כדי שיהא נשיאות כפים ביום ואז היה מושך בפזמונים עד הלילה ואח״כ אומר אמן עכ״ל:

ור״ע ומתפלל כתב אומרים אשרי ובא לציון כבר כתבתי זה בסי׳ תרכ״ד:

ז׳ ברכות כמו במנחה בסוף יומא (פז:) בעי תפלת נעילה מאי היא רב אמר צלותא יתירתא ושמואל אמר מה אנו מה חיינו ופירש״י צלותא יתירתא מתפלל שבע כשאר התפלות ושמואל אמר מה אנו מה חיינו אומר ואינו מתפלל. וכתב הר״ן צלותא יתירתא מתפלל ז׳ כשאר תפלות אותן ז׳ ברכות שהתפלל בשחרית ומנחה אלא שכולל בה מה אנו וקרי ליה יתירתא לפי שמוסיף בה דברים ושמואל אמר מה אנו בלחוד ואיתותב התם שמואל ואמרי׳ נמי עולא בר רב נחת קמיה דרבא פתח באתה בחרתנו וסיים במה אנו מה חיינו ושבחיה מ״ר הונא בריה דרב נתן ויחיד אומר אחר תפלתו: **ומ״ש** אלא שאומר במקום שבנו חתמנו וכו׳ כ״כ הרוקח והמרדכי: **ובסדר** ר״ע אינו אותם כמו שאינו אותם בשאר תפלות ונראה דאפי׳ למי שפוסק שאין לחתום בשאר תפלות שאינו גורם וחכמים אומרים כ״מ שזקוק לשבע וכו׳ כבר כתבתי בריתא זו וגרסאותיה בסי׳ תר״ז ומשם יתבאר לך שמה שכתב אלא גורם וחכמים אומרים הותמין בברוך לאו דוקא דגירסא הכי איתא אם רצה לחתום בוידוי אותם וכן מ״ש מ״מ בתפלת נעילה הותמין בברוך היינו לומר שאם רצה לחתום אותם אבל לא שיהיה מחוייב לחתום וזה שכ׳ רבי׳ נראה דאפי׳ למי שפוסק שאין לחתום בשאר תפלות וכו׳ מ״מ בתפלת נעילה הותמין בברוך וכו׳ דבר פשוט הוא ולא ניתן לכתוב לרוב פשיטתו אבל מ״ש מיהו כיון דאיכא פלוגתא טוב שלא לחתום אינו בעיני דמשמע לי׳ א״ל לדברי הכל אם רצה לחתום בנעילה אותם וזה שאינו אותם בסדר ר״ע לאו משום דאינו רשאי לחתום אלא משום דכיון דאינו מחוייב לחתום לא כתב ר״ע שיחתום אבל אם״ג שאם רצה לחתום אותם אפי׳ לר״ע: **ואם** חל בשבת מזכיר בה של שבת וכו׳ מימרא דריב״ל בפ׳ במה מדליקין (כד:) וכתב בהגהות מרדכי נראה שאם לא הזכיר של שבת בתפלת נעילה מחזירין אותו ונראה׳ מדבריו שם שיש חילקין:

ומ״ש אבל בוידוי של אחר התפלה א״צ להזכיר של שבת כ״כ שם הרא״ש והמרדכי וז״ל הרא״ש ור״ח שחל בשבת נהיגי שלא להזכיר שבת ביעו״י לפי שכבר סיים ברכת שבת ולא מצינו הזכרה אחר החתימה וכן בי״ה שחל להיות בשבת אע״פ שמזכיר של שבת בתוך התפלה בוידוי שאומר אחר התפלה אין להזכיר בו שבת מה״ט אמי שאין להזכיר אחר החתימה עכ״ל ולפ״ז ש״ץ שהוא אומר בתוך תפלתו אותו וידוי שהיחיד אומר אחר תפלתו צריך הוא להזכיר ולא אמר רבינו שא״צ להזכיר אלא היחיד דוקא וכן משמע ודאי דביחיד מיירי דהא בתר הכי אמר ויחזור ש״ץ התפלה וכ״כ בהליא בשבלי הלקט סי׳ קע״ה וכן מצאתי בתשו׳ מהכנזים ומיהו אם לא הזכיר ש״ץ של שבת באתה נותן נראה שאינו חוזר דהא איכא מ״ד דביעלה ויבא שבאמצע תפלה אינו מזכיר של שבת ומשמע דה״ה לאתה נותן אפי׳ לש״ץ הלכך בדיעבד מיהא סמכינן עליה: **ומ״ש** ואומר כתר כמו במוסף כ״נ ממ״ש המרדכי בנעילה אומר פעמים באהבה כמו במוסף: **ומ״ש** ונושאין הכהנים בתענית (כו.): **כתב** המרדכי שבתפלת נעילה אינו אומר מ״מ (ב): **כתוב** בתרומת הדשן סימן רע״ח דנמצא בנימוקי׳ במוצאי יום הכפורים אין הדין והבימה מסתלקת עד שישלימו ישראל סדריהם:

תרכד ומתפללין ערבית שאין תפלת נעילה פוטרת של ערבית בסוף יומא (פז:) אמר רב תפלת נעילה פוטרת של ערבית רב לטעמיה דאמר צלותא יתירתא היא וכיון דלגי תו לא צריך וכתב הרי״ף והאידנא נהוג עלמא לצלויי תפלת ערבית אחר נעילה והרא״ש כתב בשם ר׳ מאיר דלית הלכתא כרב והביא ראיה מהירושלמי: **וצריכין** להוסיף מחול על הקודש גם בצאתו פשוט בפ׳ בתרא דיומא (פא.) וכתב הרא״ש דתום׳ זה לא בדין השמשות הוא דבין השמשות ספק יום כפר לילה ואם עשה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ואינו נקרא תוספת דבלאו ריבוייא דקרא צריך לפרוש מספק וגם ספק כרת יש בו ותוספת זה לא נתבאר שיעורו אלא ע״כ לאו תוספת כל דהו קאמר כדמשמע בר״פ בתרא די״ט (ל:) ופ׳ שואל (קמח:) שהשיס

אבל בוידוי שלאחר התפלה כו׳ כ״כ הרא״ש וכתב במהרי״ל הני מילי יחיד אבל ש״ץ מזכיר של שבת שהרי אמרו באמצע תפלתו: ואומר כתר וברכת כהנים וכו׳ ואנו נוהגין לומר נעריצך ואין נושאין כפיהם ואע״פ דאיפסקא הילכתא בפרק בתרא דתענית כר׳ יוסי דנושאין כפיהם בנעילה מ״מ מאחר דרוב פעמים נמשכת התפלה עד הלילה ובלילה אסור בנשיאת כפים כדילפינן מלשרתו ולדרך בשמו עיין בהגהת מיימונית פ״ג דה׳ תפלה. גם נוהגין לומר מ״מ אחר תכלית נעילה אלא כמ״ש במרדכי:

תרכד ומתפללין ערבית שאין תפלת נעילה פוטרת וכו׳ כבר באתה בס״ד בסי׳ שקודש זה: ומ״ש

וזה סדרה אומר ש״צ אשרי וקדיש ור״ע כ׳ אשרי ובל״ג ואין נוהגין עתה לומר ובא לציון אלא במנחה ומתפללין ז׳ ברכות כמו במנחה אלא שאומר במקום וכתבנו וחתמנו (וכן המנהג) ובהודאה במקום נזכר ונכתב נזכר ונחתם ור״ע כתב במקום זכרנו חתמנו ולא נהגו כן ואין לומר במי כמוך הותם יצוריו במקום זוכר ואומר וידוי וכשיגיע לאתה יודע אומר אתה נותן יד לפושעים וכו׳ עד כי אתה סולחן ובסדר רב עמרם אינו הותם כמו שאינו חותם בשאר התפלות ונראה דאפי׳ למי שפוסק שאין לחתום בשאר תפלות שאינו גורם וחכ״א כ״מ שזקוק לשבע הותמין אלא גורם והותמין בברוך מ״מ בתפלת נעילה הותמין בברוך דהא אתפלת נעילה קיימי וקאמר שהותמין בברוך וכ״כ הר״ז הלוי מיהו כיון דאיכא פלוגתא טוב שלא לחתום ואם חל בשבת מזכיר בה של שבת ותתן לנו ה׳ אלהינו את יום המנוח הזה והותם גם בשל שבת אבל בוידוי של אחר התפלה א״צ להזכיר של שבת ויחזור ש״ץ התפלה ואומר וידוי באמצע התפלה כמו בשאר התפלות ואו׳ כתר כמו במוסף ונושאין הכהנים כפיהם (א) ואם יש שהות ביום אומר סליחות: תרכד **ומתפללין** ערבית שאין תפלת נעילה פוטרת של ערבית ואומר בה הבדלה בחונן הדעת וצריכין להוסיף מחול על הקודש גם בצאתו שימתינו מעט אחר יציאת

דרכי משה

תרכג (א) וכתב מהרי״ל דאפילו אם איחר עם תפלת נעילה עד הלילה נושא כפיו דאברים ופדרים מקרבן תמיד היו נשרפים בלילה ואנו נוהגים שלא לשאת כפים בנעילה כלל וכ״כ מנהגים כתב מהרי״ל אם חל יו״כ בשבת א״א א״מ עד תפלת נעילה כתוב במנהגים ופותחין הארון כל תפלת נעילה וכן פותחין בר״ה וי״כ בשאר תפלות חשובות ולאחר סיום נעילה אומרים שמע ישראל פ״א בשכמל״ו ג״פ ה׳ הוא האלהים ז״פ: (ב) ואין נוהגין כן:

אבל

הדושי הגהות

מקברו ע״ש: **תרכג** א ול״נ דאפשר דס״ל לרבינו דלאותן שגורסים וחכ״א כ״מ שזקוק לשבע אם רצה לחתום בוידוי דותם ס״ל שאם חותם באחת צריך שיחתום בכולן שאין לשנות התפלות או לא יחתום בשום א׳ מהם ולפ״ז אנו שאין חותמין בשאר התפלות גם בנעילה אין לנו לחתום וזהו שכתב רבינו כיון דאיכא פלוגתא טוב שלא לחתום דבכל התפלות אין לחתום דדילמא הגירסא היא וחכ״א מתפלל שבע ואם רצה לחתום בוידוי הותם ואנעילה דוקא קיימי ולא בשאר התפלות ובנעילה נמי אין לחתום דדילמא הגי׳ וחכ״א כ״מ שזקוק לו׳ אם רצה לחתום בוידוי חותם וא״כ לגי׳ זו אם חותם באחת צריך שיחתים בכולן וכיון שאין אנו חותמין בשאר התפלות וחתימה אינה אלא רשות גם בנעילה טוב שלא לחתום (מהרל״ח): ול״נ

ומ״ש ותוקעין תשר״ת זכר לתקיעת היובל כו׳ כ״כ המרדכי בשם גאון וכתב רא״ה דנראה סברת הגאון משום דדילמא שוה יובל לתקיעות ולברכות מיהו כ״ל דכולי האי כתקנת ר׳ אבהו לא עשו כן ע״כ וכן אנו נוהגין לתקוע רק תקיעה אחת שאמרו קדיש אחר תפילת תפלת נעילה כו׳ כן נוהגים עכשיו והטעם משום דהשכינה מסתלקת אחר תפלת נעילה וכתיב עלה אלהים בתרועה ועוד כיון דהוי זכר לתקיעת יובל שהיתה ביה״כ כל כמה דמסמכינן ליה ליה״כ עדיף טפי :

ומבדילין על הכוס ואין מברכין על הבשמים כ״כ הרמב״ם בפ׳ כ״ט מה׳ שבת ובכל בו כתב דלא במולאי יה״כ שחל בשבת אין לברך וכן פסק בש״ע גם בהגה׳ ש״ע לא כתב כנגדו ומשך אחר מנהגי מהר״א טירנא שכתב ג״כ שאין לברך אפילו בחל בשבת אבן בתשובת מהרי״ל סימן ל״ד כתב לברך על הבשמים כשחל בשבת וכ״כ הר״ר דוד אבודרהם וכן כ״ל עיקר לענין מעשה מאחר שהמרדכי פסק לברך על הבשמים כניהוג ר״ג מ״ה ואף כשחל בחול לא נהגינן כוותיה מ״מ כשחל בשבת דאוי לנהוג כניהוגו מאחר שרבים סוברים כן וכן פסק מהר״ש לורי״א ועוד כ״ל דלא שייך כאן ספק ברכות להקל מברכין על האור וכו׳ בפ׳ מקום שנהגו : **אבל** וכו׳ כלומר התם הוא דאין לברך עליו

ומ״ש פי׳ שהוציאוהו עתה והטעם משום דבעינן אור ששבת וכשהוציאוהו עתה לא שייך שבת אבל אם היה אור ששבת אפילו הוציאוהו מקודם מן העצים ומן האבנים מברכין עליו אפילו במולאי יה״כ : **ומ״ש** ומיהו אפילו וכו׳ כן פירש״י לשם וה״ע שגם בזה שייך שבת כיון ששבת ממלאכת עבירה וטעם עיקר הדין דבעינן שבת הייגו משום דהיא ברכה ניתקנה כיון דדבר חידוש הוא שלא נהנה ממנו היום ואין זה אלא בשבת : כתוב במהרי״ל יותר נכון להבדיל בנר של בית הכנסת שהוא אור ששבת אלא לפי שהאדלק לשם מצוה לכבוד ולא להאיר ידליק נר אחר ממנו ויבדיל לאור שניהם : ואוכלין ושותין בשמחה דכתיב לך וגו׳ הכי איתא במדרש במולאי יה״כ בת קול יוצאת ואומרת לך אכול וגו׳ : וחכמים וכו׳ כ״כ בסמ״ג שהיה נוהג ר״י הלוי ושאר הגדולים :

ומ״ש ואם״א הרא״ש ז״ל היה מוחה בידם טעמא משום דאין כח לשום אדם לברך ברכות מעצמו כל שלא הסכימו עליהן חכמי התלמוד ורבא הוה רגיל דהוי יתיב בתעניתא תרי יומי קאמר אבל לא שהיה מתפלל כסדר יה״כ נראה לי והב״י פירש בענין אחר ע״ש :

ומ״ש אבל לשאר כל דבר ואיסור מלאכה נוהגין כמו בראשון הילכך אפילו אחרים לא יבשלו לו פשוט ומהר״ם האריך בזה ע״ש במ״ש ב״י : ומ״ש

דנראה עכשיו אין מברכין עליו במי״ה אלא במ״ש שאף הוא תחלת ברייתו אור וז״ל הכלבו וכשמברכין על האור אין מברכין אלא על אור ששבת ממלאכה כגון עשיית שהיתה דולקת והולכת כל היום אבל לא על האור היוצא מן העצים ומן האבנים לפי שעשה ברכת האור בי״ה לפי שבכה הנאתו בו ביום ועכשיו הותר לו וע״כ צריך אור ששבת והיוצא מן העצים ומן האבנים לא שייך שבת אבל מ״ש של כל השנה אין מקפידין לאור ששבת שעשה ברכת האור במ״ש לפי שתחלת ברייתו במ״ש כמו שמצינו בהגדה בירושלמי במ״ש זימן הקב״ה לאדם הראשון שני רעפים והקישן זה בזה ויצא מהן האור וכיוצא בזה מאמורי האש ולפיכך מברכין על כל אור שבעולם ואפילו על היוצא מן העצים ומן האבנים לפי שזהו כעין ברייתו אבל בי״ה שאין לו טעם זה אין מברכין אלא על אור ששבת וי״א דאפי׳ במי״ה מברכין על האור היוצא מן העצים ומן האבנים מעמוד הראשון ואילך עכ״ל : **ומ״ש** ומיהו אפי׳ הולכת ביום הכפורים אם הולכת יכולין לברך עליו שם מותבינן אהא דא״ר יוחנן מברכין על האור בין במ״ש בין במולאי יה״ה מדתניא אין מברכין על האור אלא במ״ש הוא״ל תחלת ברייתו הוא ומשני ל״ק כאן באור ששבת כאן באור היוצא מן העצים ומן האבנים ופירש״י באור ששבת שהיה בשבת שלבת היום ומ״מ ממלאכת עבירה שבת שלבת בהיתר כגון של היה ושל הולה או נר הדולק מעיה״כ מברכין אף במולאי יה״ה דהכיא ברכה משום דדבר חידוש הוא לו אלא נהנו מן האור היום ז״ל הרב המ׳ בפ׳ כ״ט מהלכות שבת בשם הרמב״ן ישראל שהדליק מעו״ג אין מברכין עליו בי״ה אע״פ שבמ״ש מברכין עליו דאין מברכין בי״ה אלא על אור ששבת ממש או על אור שהדליק ממנו וכן נהגו במקומותינו להדליק מעשיות של בה״כ נראה שזו היא כוונת רבינו ששבת בי״ה בדוקא ואמר שאין מברכין אלא עליו עכ״ל (ב) : **כתב** המרדכי אם חל בשבת אומר פסוקים ויתן לך ושמעתי אומר אותו פיוט המבדיל בין קודש לחול חטאתינו ימחול ותיקן לאמרו בב״ה בקול רם במולאי יה״ה (ג) : **ואוכלין** ושותין בשמחה דכתיב לך אכול בשמחה לחמך וכו׳ נראה דהו המדרש שכתבתי בסמוך שבמולאי יה״ה בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך (ד) : **והסידים** ואנשי מעשה בחשבנו רגילים לעשות שני ימים יה״ה כתבו הגהות מיי׳ בתחלת הלכות שביתת עשור וז״ל גרסי׳ שולחי פ״ק דר״ה רבא היה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי יומי זימנא חדא אשתכח כוותיה מכאן היה נוהג ר״י הלוי ותלמידיו ושאר גדולים לעשות ב׳ ימים יה״ה וכשחל יה״ה יום ה׳ ועתה יום שני שלו הוא בע״ש אסור להם להכין ערבי שבת בע״ש שהוא יה״ה שלהם אך יאכלו בשבת עם האחרים שלא הרבו בשבילן כן הורה הר״מ וז״ל תשובת הר״מ כשחל יום ב׳ שלהם בע״ש אסור להקנות קמחם לאחרים כדי שאותם אחרים יעשו להם כדשרינן (יז .) בי״ט שחל להיות בע״ש לאי שלא עירב עירובי תבשילין אשם התירו בכך מי״ט לשבת דמדאורייתא ערבי שבת נעשין בי״ט אלא מדרבנן הוא דאסרו מהני טעמי דבריש פ״ב דביצה (טו :) לא נתיר מי״ה לשבת דמדאורייתא אסור ובכרת הלכך לא שרי ע״י הערמה מיהו הוא מותר לאכול מה שבשלו אחרים לצורך עצמם אבל היכא דמתכוין המבשל להרבות בשבילו אסור מיהו היכא דלא נתכוין להרבות בשבילו אמנם במכירו ג״ע אם מותר לאכול מבישולו או לא חיישינן שמא ירגילנו בי״ה אחר בע״ש מיהו נראה דלא אסרינן במכירו אלא בעו״ג דלא קפיד על לפני עור אבל בישראל המבשל ליכא למיחש שמא ירבה בשבילו ויאכלנו דאלפני עור לא עבר עכ״ל : וכתב עוד ההגהות מה שלא נהגו כל ישראל לעשות שני ימים יה״ה כשאר י״ט זהו מפני הסכנה כדאמרי׳ בירושלמי במס׳ חלה פ״ק תמן השון דצומא רבא תרין יומין א״ר חסדא אתם מכניסין עצמכם בכפק סכנה אבוה דשמואל הוה חש על גרמיה ולא קרי יומין ואיפסיק ליה חד מעי ומית אבן נראה דאין להן ראיה כלל לא מדרבא ולא מהירושלמי כי בימים ההם היו בני א״י מקדשין ע״פ הראיה והיו בני בבל מסופקין מתי קידשו ב״ד את החדש ומחמת אותו כפק היו עושין שני ימים בכל י״ט אבל אבן דבקיאינן בקביעת דירחא ואין אנו עושין שני ימים טובים אפילו בשאר י״ט של גליות מספק אלא מנהג אבותינו בידינו וכי״ה שלא היה מנהג אבותינו מעולם לעשות שני ימים ומעתה דבקיאין בקביעת דירחא אין להם על מה לסמוך מיהו י״ל דטעמייהו משום דסברי די״ט ב׳ של ר״ה הוא עיקר וממנו מונין ליה״כ ולסוכות וטעמא כדפי׳ בפ׳ כ״ט מה׳ שבת בענין זמן בליל ב׳ של ר״ה עכ״ל וסמ״ק כ׳ יש מתענין ב׳ ימים אבל הומרא יתירא היא אחר שאין מקדשין בשום מקום ע״פ הראייה אין לחוש ע״ש (ה) : **ואא״** ז״ל היה מוחה בידם נראה שטעמו א משום לא תעשו אגודות אגודות ואע״ג דבפ״ק דיבמות אמרי׳ דהיינו ב״ד אחד שלא יהיה פלג מורין כב״ש ופלג כבית הלל אבל שני בתי דינין בעיר אחת לית לן בה הכא כבית דין אחד דמי אי נמי היה מוחה בידם משום דמיחזי כיוהרא ואתו לידי מחלוקת וכדעת הרא״ש מלאתי בשם ספר אגודה וז״ל העושין ב׳ ימים י״ה לא יתפללו יום שני כי אם עם שאר הקהל ואפילו הם עשרה ומצאתי בתשובה אשכנזית

שהנשים היו מלזלות בתוס׳ ולא בעצומו של יום ולא בספיקו אלמא לאו בתוספ׳ כל דהו אמרינן אלא שלא נתברר שיעורו וצריך לפרוש בכניסתו קודם בין השמשות מעט וכן ביציאתו אחר צאת הכוכבים צריך להוסיף מעט :

ותוקעין תשר״ת במרדכי ובהגהמ״י כתבו שיש שאינם תוקעים אלא תקיעה אחת ויש תוקעין תשר״ת ומנהג העולם עכשיו לתקוע תשר״ת וכ״כ סמ״ג (א) :

ומ״ש שתקיעה זו הוא זכר לתקיעת היובל שהיתה ביה״כ המרדכי אבל הגהמ״י כתבו שמי שאומר כן טועה דא״כ לא היה לתקוע אלא ביה״כ עצמו בשבת היובל אלא הטעם משום דאיתא במדרש דבמולאי יה״כ בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך וגו׳ וכ״כ סמ״ג . והתוס׳ כתבו בס״פ אלו קשרים (קיד :) בשם ר״י ומה שתוקעים במולאי יה״ה אינו אלא להודיע שהוא לילה ויאכילו את בעיהם שהתענו וגם להכין כעודת מולאי יה״ה ולא כמחזורים שכתוב בהם שהתקיעה זכר ליובל כי למה תוקעין בכל שנה ושנה וכי הוי יובל בכל שנה ושנה עכ״ל . והרוקח כתב שהטעם שתוקעין הוא לומר נצחנו את השטן . והכלבו כתב שהטעם תקיעה זו כדי לערבב השטן שחוזר לשלוח במולאי יה״ה : **ויש** נוהגים לתקוע מיד אחר תפלת נעילה וכו׳ כ״כ המרדכי והגהמ״י דטעמא משום דכיון דהכמה היא ואינה מלאכה לא אחמירו בה רבנן כולי האי כיון שעבר היום וכ״כ סמ״ג וכ׳ עוד קבלתי ממורי רבי׳ יהודה ב״ר יצחק אחר שהשלים תפלת נעילה אומר קדיש ואח״כ ז״פ ה׳ הוא האלהים לפי שהשכינה עולה למעלה מז׳ רקיעים ואח״כ שמע ישראל פעם אחת ומיד תוקעין משום דכתיב עלה אלהים בתרועה . וז״ל סמ״ק בליל מולאי יה״כ שרגילין לומר ה׳ הוא האלהים ז״פ י״א אותו קודם תקיעה וי״א אותו אחר תקיעה וכ״כ שהרי הוא אומר אותו לכיון כילוק שכינה שמתלקת ועולה עד רקיע שביעי וכתיב עלה אלהים בתרועה אלמא לאחר תקיעת שופר הוי ההעלאה והסילוק עכ״ל : **ומבדילין** על הכוס ואין מברכין על הבשמים כ״כ הרמב״ם בפ׳ כ״ט מה׳ שבת שא״צ לברך על הבשמים במי״ה והכלבו כתב בסימן קל״ה שא״צ לברך בו על הבשמים ואף אם יהיה במ״ש לפי שאין בו נשמה יתירה מפני התענית ע״כ ובס״ם ע׳ כתב דלדברי האומר שטעם הבשמים במ״ש מפני שבכל שבת שובת אור גיהנם ובמ״ש חוזר ושורף ומסריח וע״כ מריחין בבשמים להגין מאותו הריח לפ״ז הטעם יש לברך על הבשמים אף במי״ה שחל להיות בשבת ולא כן כ׳ הרמב״ם ז״ל ולא כן נהגו עושין עכ״ל . אבל בתשובה אשכנזית מצאתי לברך על הבשמים במולאי יה״ה יפה כתבת שאין לאומרו זולת כשחל בשבת עכ״ל וכ״כ הרד״א וכל זה שלא כדברי המרדכי שכתב סתם שמברך על הבשמים במולאי יה״ה ומשמע דאפי׳ כשחל בחול קאמר : **אבל** מברכין על האור שדבר חידוש וכו׳ בפ׳ מקום שנהגו (נד .) : **ומ״ש** ואמור יה״כ משבת שאין מברכין על האור היוצא מן העצים ומן האבנים ג״ז שם ופירש״י אור היוצא מן העצים

ויציאת הכוכבים ותוקעין תשר״ת זכר לתקיעת היובל שהיתה ביה״ה ויש נוהגין לתקוע מיד אחר תפלת נעילה קודם ערבית אף ע״פ שעדיין לא הבדילו אין חוששין כיון שתקיעת שופר אינה מלאכה ונכון יותר להמתין עד אחר ערבית ואפי׳ אם יתקע קודם שהבדיל אין לחוש כיון שהבדיל בתפלה ומבדילין על הכוס ואין מברכין על הבשמים אבל מברכין על האור שדבר חידוש הוא שלא נהנו ממנו היום וחמור יה״ה משבת שאין מברכין על האור היוצא מהעצים ומהאבנים פירוש שהוציאוהו עתה מן האבנים אא״כ היה מעי״ה ומיהו אפילו אם הודלק ביום הכפורים אם הדליק בהיתר כגון לחולה יכולין לברך עליו ואוכלין ושותין בשמחה דכתיב לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב ייגך וגו׳ והסידים ואנשי מעשה באשכנז רגילין לעשות ב׳ ימים יה״ה שמתענין ב׳ ימים ולפעמים היה מהן עשרה והיו מתפללין בי׳ בכל סדר יה״ה וא״א הרא״ש ז״ל היה מוחה בידם אבל לשאר כל דבר ואיסור מלאכה נוהגין כמו בראשון

דרכי משה

תרכד (א) אבל במרדכי ובהג״מ סוף ה׳ יו״כ כתב שיש שאינם תוקעים אלא תקיעה א׳ ובאגור כתב שכן מנהג אשכנז וכן אנו נוהגין והמנהג לתקוע מיד אחר הקדיש שאומרים בסוף נעילה וכ״ה במנהגים ויש שמקדימין אף קודם קדיש מיד שאמרו ה׳ הוא האלהים ע״ש עלה אלהים בתרועה כי אומרים ז״פ ה׳ הוא האלהים כנגד ז׳ רקיעים שהשכינה עולה בהן כמ״ש סמ״ג והג״מ ושמעתי שכ״ה מנהג אשכנז : (ב) וכ״כ אבודרהם שכ״א היה בברונה שכ״א היה מביא עמו נר מב״ה כדי שיהא לו נר ששבת ובאגודה כתב פ׳ אחרון דיומא דצריך נר אחר ולא נר הדולק בב״ה שאותו נר הדולק לכבוד אין מבדילין עליו אלא מדליקין מאותו נר נר אחר ומבדילין עליו עכ״ל וכ״כ מהרי״ו בדרשה שלו ובא״ז כתב שיש לברך על אור שהביאו מב״ה אבל לא בנר שנדלק ממנו דלא מיקרי נר ששבת וריב״א מתיר עכ״ל ובמנהגים ישנים דאם חל יוה״כ בשבת אין מבדילין על אור של ב״ה אלא מדליקין נר אחר ומבדילין עליו דהא הוי אור שנברא במ״ש אבל בשאר י״ה מבדיל אנר של ב״ה וכן נוהגין ומהרי״ל כתב שידליק נר מנר של ב״ה ויבדיל על שניהם וכנ״ל לנהוג : (ג) [וכ״כ מהרי״ל וכתב דאין אומרים ויהי נועם] : (ד) ובדרשות מהרי״ו בשם א״ן ומרבים בסעודה שהוא יום טוב : (ה) וכ״כ בא״ז דיותר טוב שלא לעשות דאיכא סכנה בדבר דאמרינן בירושלמי דהוה אבוה דשמואל עביד הכי ומית מיהו אין למחות ביד העושים כן : וכ״פ

הדושי הגהות

תרכד א ול״נ שטעמו משום דאם היו מברכים ברכות יוה״כ הוי ברכה לבטלה כיון דאינו יוה״כ דלהמיר יכול לעשות יוה״כ אבל לא להקל וכן מוכח בתשובה אשכנזית שהביא הב״י עצמו שכתב ומצאתי בתשובה אשכנזית שני ימים וכו׳ אך פיוטים וסליחות יאמרו כרצונם ע״כ הרי משמע שפיוטים וסליחות יכולים לומר אף בעשרה ואין בו משום לא תתגודדו אלא שהתפלות לא ישנו משום ברכה לבטלה כמ״ש (מהרל״ה) :

מסכמוס שני ימים י״ה אין מסגין כלל התפלות ואפילו הוו עשרה אך פיוטים וסליחות יאמרו כרגונס (ו) : **וי״א** מי שעשה פעם אחד שני ימים שוב אינו יכול לחזור בו לעולם וכו׳ כך כתב סמ״ק בשם הר״ם :

ומ״ש וי״ל מי שעשה פעם אחת כו׳ כ״כ בסמ״ק בשם הר״ם סוף הלכות י״כ : **ומ״ש** וא״ל היה מתיר לישאל עליו כן עיקר ועכשיו לא שמענו מי שנהג לעשות ב׳ ימים יה״כ ויפה המנהג שלא לעשות :

ואי״א ז״ל היה מתיר לישאל עליו טעמא משום דמדינא א״צ להתענות אלא יום אחד לבד וכמו שכתבתי בשם סמ״ק והגהות וא״כ הוי כמו נדר ונשאל עליו וכמו שכתב המרדכי בפ׳ מקוס שנהגו בשם ר״מ מי שרגיל להתענות תעניות שבין ר״ה לי״כ ושלפני ר״ה צריך ג׳ פיתירו לו וכגון שבשע׳ שהתחיל לנהוג היה דעתו לנהוג כן לעולם ואפי׳ בפעם אחת אם נהג צריך היתר ע״כ :

תרכה בסוכות תשבו שבעת ימים וגומר

תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות וכו׳ כלומר הוקשה לו הושבתי בני ישראל בסוכות ולאי אחר לאתם ממצרים היה וא״כ למה לו לתלותם ביציאת מצרים הכי הול״ל בסוכו׳ הושבתי את בני ישראל במדבר • ועוד מאי רבותא דהושבתים בסוכות שצוה לעשות מצות סוכה זכר להושבת ב״י בסוכות ועוד למה צוה לעשות סוכה בתשרי בניסן מיבעי לה כיון שהם זכר ליציאת מצרים ולכך כתב לתרץ לרשאוה תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות לפי שהוא דבר שראוי בעינינו וכו׳ • ולתרץ השנית כתב והסוכות שאומר שהושבנו בהם המה ענני כבודו וכו׳ ולתרץ לשלישית כתב ואע״פ שיצאו מצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאין מן הבית לישב בסוכה בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה וסוכה זו צריך שתהיה במקום הראוי לעשותה וממין הראוי ושיהיו דפנותיה כראוי בשיעורם ובמנינם ושיהיה סבכה כראוי ושלא תהא גבוה יותר משיעורה ולא נמוכה פחות משיעורה ולא קטנה משיעורה :

תרכו **מקום** הראוי כיצד שיעשנה תחת אויר השמים דכתיב (ח) בסוכות תשבו ודרשינן ולא בסוכה שתחת הסוכה ולא בסוכה שתחת הבית ולא בסוכה שתחת האילן ברייתא בפ״ק דסוכה (ד׳ ט) ופריך בגמ׳ מדרבא בסוכות תרתי משמע אר״ל ברבי יצחק

הלכות סוכה

תרכה **בסוכות** (א) תשבו שבעת ימים וגו׳ למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם וגו׳ תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו ואין אדם יכול להכחישנו והיא המורה על אמיתת מציאות הבורא יתעלה שהוא ברא הכל לרצונו והוא אשר לו הכח והממשלה והיכולת בעליונים ובתחתונים לעשות בהן כרצונו ואין מי שיאמר לו מה תעשה כאשר עשה עמנו בהוציאו אותנו מארץ מצרים באותות ובמופתים והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו שהקיפן בהם לבל יכה בהם שרב ושמש ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנזכור נפלאותיו ונוראותיו ואע״פ שיצאנו ממצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאין מן הבית לישב בסוכה בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה וסוכה זו צריך שתהיה במקום הראוי לעשותה וממין הראוי ושיהיו דפנותיה כראוי בשיעורם ובמנינם ושיהיה סבכה כראוי ושלא תהא גבוה יותר משיעורה ולא נמוכה פחות משיעורה ולא קטנה משיעורה :

תרכו **מקום** הראוי כיצד שיעשנה תחת אויר השמים דכתיב (ח) בסוכות תשבו ודרשינן ולא בסוכה שתחת הסוכה ולא בסוכה שתחת הבית ולא בסוכה שתחת האילן ברייתא בפ״ק דסוכה (ד׳ ט) ופריך בגמ׳ מדרבא בסוכות תרתי משמע אר״ל ברבי יצחק

ל

יה כיון שהם זכר ליציאת מצרים ולכך כתב לתרץ לרשאוה תלה הכתוב וכו׳ ולתרץ לשנית כתב והסוכות שאומר וכו׳ ולתרץ לשלישית כתב ואע״פ שיצאו וכו׳ עכ״ל וקשיא לי על פירושו דאיך נאמר דהוקשה לו תחלה הושבת בני ישראל בסוכותי ולאי אחר לאתם ממצרים היה כו׳ דמאחר דעדיין לא ידענו טיבן של אותן הסוכות שהושבנו בהן מינו מן הראוי לתפוס בפשיטות שהם היו ולאי אחר לאתם ממצרים עד שיקשה ע״ז למה לו לתלותו ביציאת מצרים מן הראוי היה לפרש תחלה טיבן של אותן הסוכות שהם היו במדבר ואח״כ היה לו לדקדק למה לו לתלות ביציאת מצרים ועוד דכיון דעיקר הקושיא היא למה לו לתלות אותה הושבה ביציאת מצרים מאחר שלא היתה אותה הושבה בשעת לאתם ממצרים רק אחר לאתם ממצרים אלמא שאם היתה אותה הושבה בשעת לאתם ממצרים לא היה ק׳ מידי וא״כ מה טעם למה שאמר וכן הרבה מצות דבשאר מצות לא מצינו רק שתלה עיקר המצוה בזכירת יציאת מצרים לבד ואין לדקדק שם כמו שדקדק במצות סוכה ועוד לפי פירושו לא ידעתי מה הביב במ״ש לפי שהוא דבר שראינו בעינינו כו׳ סוף סוף קשה ל״ל לתלות ההושבה של בני ישראל ביציאת מצרים מה שלא היה אלא הו״ל לתלות המצוה של ישיבת סוכה ביציאת מצרים כמו בשאר מצות ועוד לא ידעתי היאך ומשוך מישיבת הסוכה התכלית המכוון מן המצוה דהיינו שיזכרו יציאת מצרים מאחר שהושבה של בני ישראל בסוכות היתה אחר לאתם ממצרים זמן הרבה • על כן יראה לי לומר דעיקר כוונת רבינו לבאר דבשע המקרא הוא שהכוונה במצות סוכה היא לזכור יציאת מצרים אבל אין פי׳ המקרא שהכוונה במצות סוכה היא למען ידעו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל לבד כי בזה מקיים המצוה כתקונה ומה שאמר הכתוב בהוציאי אותם מארץ מצרים לא קאי אלמען ידעו אלא התורה הודיענו שהושבה של בני ישראל בסוכות היה באותו הזמן אבל קיום המצוה היא בידיעת ההושבה בסוכות לבד בזה אינו אלא עיקר הפי׳ שידעו כי ההושבה היתה בסוכות בהוציאו אותם מארץ מצרים וז״ש תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות כלומר דמשאר הרבה מצות שתלאם ביציאת מצרים יש ללמוד שגם מצות סוכה תלאה ביציאת מצרים ושזהו עיקר הידיעה כמה שאמר למען ידעו ואמר טעם לזה לפי שהוא דבר שראינו בעינינו כו׳ פי׳ שאם היה עיקר הכונה בלמען ידעו שההושבה היה בסוכות לבד א״כ לא היה בזה רק זכירת החסד שעשה עמהם במדבר ובודאי דהוה ק׳ דכמה מעלות טובות למקום עלינו שהאכילנו את המן ונתן לנו הבאר ושאר חסדים ולמה ליה יותר במצות סוכה לזכור החסד של הושבת דסוכות יותר משאר חסדים לבד אם עיקר הכוונה לזכור יציאת מצרים אתי שפיר שכן הרבה מצות נצטוו זכר ליציאת מצרים לפי שהוא דבר שראינו בעינינו כו׳ והוא המורה על אמתת מציאת הבורא כו׳ וא״כ משאר הרבה מצות יש ללמוד שגם במצות סוכה היתה הכונה בלמען ידעו על הידיעה של יציאת מצרים ואח״כ הוקשה לו לפי זה אם כן היאך ומשך מישיבת הסוכה התכלית המכוון מן המצוה דהיינו שיזכרו יציאת מצרים ואחר והסוכות שאומר הכתוב שהושבנו בהם הם ענני הכבוד וכו׳ כלומר ולאי לר״ע דפרק קמא דסוכה דאמר סוכות ממש עשו להן לא ומשך מישיבת הסוכה זכרון יציאת מצרים ואפשר דלר״ע אה״נ דלמען ידעו לא קאי אלא אישיבת סוכה לבד אבל לר׳ אליעזר דפליג עליה ואמר ענני כבוד היו ודבריו עיקר דכן תרגם אונקלוס ארי במטלת עננין אותיבת בהן לבל יכה בהם שרב ושמש וזכרון זה יעלה על ידי מצות סוכה שמצותה אלהה מרובה מחמתה זכר לענני כבוד שהגינו מפני החמה וא״כ ע״י כך יזכור גם לשאר נפלאותיו ונורותיו שעשה עמהם להגין עליהם תכף יציאתם ממצרים בענן כבודו כי בע״ו בניסן היתה התחלת הענינים וכמ״ש בשעת יציאת ממצרים וה׳ הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך וגו׳ דמאחר שהסוכות זכרון לענני הכבוד הוא זכרון ג״כ ליציאת מצרים ע״י ענן יומם וגו׳ להגין עליהם וזהו שאמר ודוגמא לזה צונו לעשות סוכה כדי שנזכור נפלאותיו ונורותיו אח״כ הוקשה לו א״כ שמצות חגה היא זכר לענני הכבוד והם היו מיד בצאתם ממצרים היה מן הראוי לעשות סוכה בניסן דבשלמא אם נאמר דסוכות ממש היו איכא למימר דלא עשו להם סוכה במדבר כי אם בתשרי אבל ענני הכבוד היו הכף ככתוב וה׳ הולך לפניהם יומם בעמוד ענן גו׳ ותירץ ואע״פ שיצאנו ממצרים בחדש ניסן כו׳ ודע שהר״א מזרחי בפ׳ בהעלותך הקשה למה לא ציותה התורה שיעשו בסוכה א׳ מלמעלה וא׳ מלמטה וד׳ מד׳ רוחות דומיא דענני הכבוד ולאלו שכתבתי בסמוך יתיישב גם זה שמצות סוכה איהו אלא רק לזכור יציאת מצרים זה יגיע לאדם ע״י ישיבת סוכה שלתה מרובה מחמתה זכר לענני הכבוד שהגינו עליהם בכל מקום מפני החמה והשרב ומזה יגיע לזכרון שאר נפלאותיו ונורותיו אשר עשה להגין עליהם ביציאת מצרים :

תרכו **מקום** הראוי כיצד שיעשנה תחת אויר השמים דכתיב בסוכות תשבו ודרשינן וכו׳ בפ״ק דסוכה דרשינן מדכתיב בסכת חסר ו״ו ואע״ג דפסול תחת האילן פסול נמי מטעם מחובר דדרשינן ליה מבאספך מגרנך ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר ופסול תחת הבית הוא נמי משום תעשה ולא מן העשוי כדאיתא התם מכל מקום מטעם סוכה תחת סוכה נמי פסול זו ואע״ל זו קתני כן פי׳ הרא״ם ולי יראה דאתי לאורויי לן דלא תימא דוקא סוכה תחת סוכה הוא דפסול דסכך אחד אמר רחמנא אבל סוכה שתחת הבית ותחת האילן כשרה דהא סכך אחד הוא ומחובר לא פסול אלא א״כ שסכך הסוכה הוא מן המחובר או מן העשוי אבל היכא שסכך הסוכה הוא מן התלוש ועשוי לשם סוכה בהכשר סד״א דתו לא פסלה בשביל האילן או הבית שלמעלה מן הסכך דדל בית ואילן מהכא איכא לל סוכה כדאמר בריש פ״ק דסוכה דל עשתרות קרנים מהכא איכא לל סוכה קמ״ל דבכלל בסכת חסר ו׳ משמע נמי ולא תחת האילן ולא תחת הבית ולפי זה זו אף זו קתני :

ואם

דרכי משה

(ו) וכ״פ מהרי״ו דלפי דעת זה אפי׳ תנאי שהתנה שלא ינהג כן לעולם לא מהני כתוב במנהגים מי שמתענה למהרת יה״כ ת״ח א״צ להתענות לעולם וכתב מהרי״ל ומהרי״ו יש שמתחילים לעשות הסוכה במוצאי יה״כ שנאמר ילכו מהיל אל חיל וגומר ועוד כתב מהרי״ל והמנהגים שא״א תהנון מי״ה עד אחר סוכות ובמהרי״ל ולמהרת יה״כ א״א למנצח אבל במנהגים ליתא וכן דמנהג לאומרו וכתב עוד מנהגים ומהרי״ל וא״א צו״ץ בשבת שבינתיים וכ״ה בהג״מ פ״ב דברכות : (ז) וכ״פ מהרי״ו בדרשותיו :

תרכה (א) ע״ל סימן תרכ״ד דמצוה להתחיל בעשיית הסוכה מיד במוצאי י״ה וכתב מהרי״ל מיד לאחר יה״כ יעשה הסוכה ואפי׳ אם הוא ע״ש דמצוה דבאה ליד אל תחמיצנה : כתב

פרישה

הי׳ תרכו (ח) בסכות תשבו כו׳ חסר כתיב

ואם האילן צלתה מרובה מחמתה פסולה בכל ענין אף אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה אם שנינו העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית ובגמרא אמר רבא ל"ש אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מצלתו כשירה. וכי חמתו מרובה מצלתו מאי הוי הא מצטרף סך פסול בהדי סך כשר אמר רב פפא בשחבטן מאי קמ"ל תניא הדלה עליה את הגפן וסיכך על גבן פסולה ואם היה הסיכוך הרבה מהן או שקצצן כשירה ר"ד אילימא בשלא חבטן הא קא מצטרף סך פסול עם סך כשר אלא לאו בשחבטן וש"מ דלא גזרינן. מ"ד הני מילי בדיעבד אבל לכתחלה לא קמ"ל. ופירש רש"י הא קא מצטרף סך פסול מחובר סך פסול הוא דכתיב באספך כו' ומהני כל האילן לכל סוכה להשלים צלתה של סוכה לכאורה משמע דס"ל דאם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלי צירוף כל האילן כשירה אע"פ שכל האילן כנגד כל הסכך ולא בעינן דחבטן אלא אם כן דכל האילן מהני ומשלים צלתה של סוכה ע"י צירוף וכך הביאו הראשונים מלשון רש"י ז"ל אלא לפי לשונו זה שבידינו היום יש לפרש כוונתו שכופר גם הוא כדעת אבי"ה ומה שכתב ומהני כל האילן כו' ה"ק דאפילו בסוכה שצלתה מרובה מחמתה מכל מקום כשנתשב הסכך הכשר שכנגד האילן כמלן דליתיה נמצא שמצטרף סך פסול של אילן עם סך כשר שאינו תחת האילן ומהני ומשלים שעל ידי שניכס נעשית הסוכה צלתה מרובה מחמתה וכן ירא מדברי הר"ן שהבין כך דעת רש"י שהרי בפירוש כתב בכתב כדעת אבי"ה ולא הזכיר דעת רש"י היפך מנהגו לכתוב פי' רש"י עכ"פ אלא ולפי דס"ל דאף דעת רש"י כך היא אלא דמאחר שלא כתב בפי' לא הזכיר דבריו וכן יראה עוד מלשון רש"י בעצמו שכתב אי דלא חבטן דלא בטיל אמאי כשרה הא מצטרף ונמצא מסכך במחובר ואע"פ שהוא רחוק ומובדל מרבה הוא את הכל ונריך להיות צלתה מרובה מחמתה לבד מזה עכ"ל משמע דאיירי בסוכה שצלתה מרובה מחמתה בלא האילן ואפ"ה בלא חבטן פסולה משום דבעי צלתה מרובה מחמתה לבד מזה ובהגהת מיימוני כתב שרש"י חזר בו בפירושו גבי סוכה שתחת סוכה ואם"כ קרוב לפרש שגם מתחלה כך היה דעתו ואין שם חזרה כ"ל ואיך שיהיה מ"מ סברא זו שכתבוהו על שם רש"י הסכימו אליה התוס' והביאו ראיות לזה וכ"כ במרדכי בשם ר"ת אבן בשיר"י כתוב דחיות לראיות התו' ע"ש. ועל הא דחבטן נאמרו בו ד' פירושים רש"י ז"ל ורוב המחברים פירשו שעניו למטה מעורבין עם הסכך כשר ואין נראה בעין וכסך כשר רבה עליו ומבטלו דמלאורייתא כל מילי בטל ברוב וכן פירשו התוס' והסמ"ג בשם מורו דדוקא בלא ניכר בטל ברוב מדאורייתא אבל אם הוכר סכך פסול לא יבטל ועיין במ"ש בסוף כי' זה היאך מבטלין איכור לכתחלה ובטל המאור פי' בחבטן כלומר שחבטן עד שנפרו עליהן דגלי דעתו דלא ניחא ליה בצלו של אילן בלל ונעשה כאילו עומד בפני עצמו ולא מצטרף לכל סוכה והאריך בזה והביא ראיה לדבריו מחבורי הגאונים שכתבו כן גם הרמב"ן לא השיג עליו בזה בספר המלחמות. והרמב"ם בפי' המשנה פי' שהוא מלשון קטיעה ותליעה גם רש"י ז"ל הזכיר פי' זה והקשה עליו והרב ז"ל ישבו בדבריו דמה דקשה מדתנן אם היה הסיכוך הרבה מהן או שקצצן פירושו שאם היה הסיכוך הרבה מהן וקצצן לחודיה שלא נעצנן בקנון או שקצצן כדינן בטיעמא בידים אפילו לא היה הסיכוך הרבה מהן כשרה. והראב"ד בהשגותיו פ"ה מה' סוכה וכן הרב המגיד שם הביאו מדברי הרמב"ם בחבורו שהוא מפרש חבטן הפרידן ע"ש אבל העיקר הוא שכונתו בחיבורו כמ"ש בפי' המשנה וכן מבואר למעיין בלשונו בחבורו ונתייאב בזה מה שהניח בצ"ע בעל הגהת מיימוניות בדברי הרמב"ם לשם ולענין הלכה נראה מאחר שגם הסמ"ג העתיק דברי הרמב"ם בזה אע"ג שנראה מדבריו שלא עלה על דעתו לפרש בחבטן כמו שפי' הרמב"ם אלא כמו שפירש"י זהו מפני שלא ראה פירוש המשנה להרמב"ם אבל לפי האמת אין להתיר אלא בקצצן לפי שהמחובר הוא השוב ואינו דומה לשאר סך פסול שהוא בטל ברוב סך כשר וכן פסק רבינו יעקב אחרון ז"ל כמ"ש בהג"ה להרי"ף עוד כתוב שם דאם נתלשו שנפי האילן ואינן מעורין במקצת עד שיכולין לחיות אע"פ שהם פסולין לסכך בטלין ברוב סך כשר ע"כ נראה מדבריו שהוא מפרש בחבטן שנתלשו הענפים בכדי שאינן יכולין לחיות אבל לא נקצצו לגמרי מן האילן והוא פי' חמישי ודבריו נכונים בעיני דמדקאמר או שקצצן מכלל דריש במחובר ודו"ק ועיין בתוס' (בדף י"ח) בד"ה דשלפינהו: ולשון רבינו שכתב פסול בכל ענין פי' בכל ענין אפי' אם השפיל ענפיו למטה וערבן עם סך הכוכה והכשר מרובה על הפסול ואינו ניכר אפ"ה פסול אפילו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתו א"כ אין הסכך הכשר מועיל בסוכה כלום ומשמע נמי דפסול בטל ענין ואפי' אם הסוכה קדמה לאילן כמו שכתב בס"ם זה בכתב בס"ם ס"ל לרבינו דאף רש"י מודה בזה אע"פ שלא כתב כן בפירוש:

ומ"ש אבל הא"ע כו' אפילו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה כו' עד בכשר להכשיר כ"כ הרא"ש משמו וכ"כ הר"ן וה' המגיד בשם האחרונים וכתבו עוד לבאר דהא דכשרה הסוכה היכא שהצל של הסוכה הוא בעניין שאפילו אם יבטל הצל שבנגד האילן יש שיעור בכשר להכשיר היינו דוקא שלא יהא מה שתחת האילן שיעור ד' טפחים במקום א' בגדולה וג' בקטנה הא לאו הכי פוסל ואינו בטל לעולם מפני שעומד בפני עצמו ע"כ ועיין לקמן בסי' תרל"ב בחיזה ענין הוא פסול בכה"ג וכבר נתבאר דאפילו לרש"י אין היתר כי אם בשהאילן חמתו מרובה מצלתו אבל אם האילן צלתו מרובה מחמתו פסול בכל ענין וכל שכן לאבי"ה והר"ן וכן מבואר בהר"ן ופשוט הוא ולא היה צריך לבאר ג"כ דלראבי"ה נמי אם השפיל הענפים למטה ועירבן דכשרה הסוכה אפילו אם היו ענפי האילן מכוונין נגד הסכך הכשר דכיון דעירבן הסכך כשר רבה עליו ומבטלו אם אין הפסול ניכר דפשוט הוא הכשר בכה"ג לדברי הכל כ"ז שהאילן חמתו מרובה מצלתו ואפי' אם גם הסוכה חמתה מרובה מצלתה דמ"מ כיון שעירבן ורבה עליו מבטלו דמדאורייתא כל מילי בטל ברוב: כתב במרדכי הארוך בשם ראבי"ה דמהיא דחבטן משמע דאפי' שהסכך הפסול הוא מלמעלה בטל ברוב אם אינו ניכר וע"ש:

ומ"ש ומכני זה יש מחמירין פי' מפני שהוסשין לפי' ראבי"ה לחומרא דאילו לרש"י הוא"ל והסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא כל העניים הדקין שקורין לט"ש והלט"ש חמתן מרובה מצלתן אין להחמיר דהא אפילו באילן שרי בכה"ג כ"ש בלט"ש אך ק' מ"ש רש"י פירוש אחבטן וש"מ מהכא דמסככין על קני סגג שקורין לט"ש אע"פ שסמוכות זו לזו בפחות מג' כיון שחמתה מרובה מצלתה דאפי' בכה"ג שרי אלא לפי שבזמנו היו רגילין לסכך הלט"ש כתב כן א"כ דעל הלט"ש שרי אפילו כשאין בסכך הכשר לבדו צלתה מרובה מחמתה כי אם ע"י צרוף הלט"ש דכיון שהסכך רבה עליו ואין הלט"ש ניכרין ביניהם בטל ברובא דאילו תחת הלט"ש אין היתר אא"כ בהאיכא בסכך הכשר לבדו צלתה מרובה מחמתה בלא צירוף של הלט"ש כמו שנתבאר באילן לרש"י: **ומ"ש** והר"י היה נוהג כו' כ"כ בהגהת

סמ"ק

פרישה

(ב) **אם** הסוכה צלתה כו' כשרה דהא כי שקלת ליה לפסול אכתי צילתה מרובה מחמתה ולא שייך בזה צירוף סכך כפול: (ג) **ויערבם** עם הסכך דאז מהיכא תיתי ליפסל: (ד) **כנגד** סכך הכשר פסולה שהרי הצל מן האילן הוא למעלה מהסוכה נמצא שעיקר הצל בא בראשונה על ידו והוא מכוון כנגד הכשר סוכה ולא הסוכה אין תועלת בו כלל. שאפי' אם יבטל האילן פירוש כיון שיש לנו הכשר לא בסוכה לבד מצל האילן נמצא דכל האילן אינו לתועלת כלל ואף על פי שיושבים תחתיו. מ"מ כיון שאינו לצורך כבטול דמי וכאילו אין כאן לא אילן כלל משא"כ לעיל אם הוא מכוון כנגד הסכך הכשר דשם לא האילן הוא במקום שאנו מניחין לא סוכה והוא לתועלת אף ע"פ שאף ולתו היה לנו לא מסכך הכשר מ"מ לא אמרינן כבטולה דמי כיון דהוא עליון והצל בא בראשונה על ידו אמרינן שצל סכך הכשר כבטול דמי ולפי זה מ"ש רבינו אם יבטל האילן ר"ל לא האילן וק"ל

ולא בסוכה שתחת הבית ולא בסוכה שתחת האילן ואם האילן צילתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין אף (ג) אם הסוכה צילתה מרובה מחמתה אבל אם האילן חמתו מרובה מצילתו אז רואין אם הסוכה צילתה מרובה מחמתה בלא אילן כשירה אפילו לא השפיל הענפים למטה לערב עם סכך הסוכה אבל אם אין הסוכה צילתה מרובה מחמתה אלא ע"י האילן אז צריך שישפיל הענפים (ג) ויערבם עם הסכך בענין שלא יהו ניכרים ויהא הסכך רבה עליהם ומבטלן וזהו לדעת רש"י ז"ל אבל אבי העזרי כתב אפי' אם הסוכה צילתה מרובה מחמתה בלא האילן והאילן חמתו מרוב' מצילתו אם ענפי האילן מכוונין (ד) כנגד סכך הכשר פסולה שהרי הצל מן האילן ולא מן הסוכה ל"ש אם האילן קדם ל"ש אם הסוכה קדמה פסולה כיון שענפי האילן מכוונין כנגד סכך הכשר אבל אם הענפים כנגד האויר שבין הסכך הכשר כשירה הואיל וצל הכשר הוא מרובה מחמתה שאפי' אם ינטל האילן יש שיעור בכשר להכשיר וכ"כ הראב"ן ומפני זה יש מחמירין שלא לעשות סוכה למטה בבית תחת הגג אף ע"פ שהסירו הרעפים כיון שנשארים עדיין העצים הדקים אשר הרעפים מונחים עליהם אע"פ שיש אויר גדול בין העצים יותר מבדי העצים וה"ר יחיאל היה נוהג כשהיה עושה סוכתו בבית תחת הגג שהסירו הרעפים היה זוקף קנים מן הסכך עד

ואם האילן צילתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין אם שנינו העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית ובגמרא אמר רבא ל"ש באילן שצילתו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מצילתו כשירה וכי חמתו מרובה מצילתו מאי הוי הא מצטרף סך פסול בהדי סך כשר א"ר פפא בשחבטן פי' רש"י הא קא מצטרף סך פסול. מחובר סך פסול הוא. דכתיב באספך מגרנך ומיקבך ממה שאתה מאסף מגרנך עשה סוכתך בפסולת גורן כגון קשין ובפסולת יקב כגון אשכלות ריקנין ומורות אלמא תלוש בעינן ומהני כל האילן לכל הסוכה להשלים צילתה של סוכה: בשחבטם. הפיל ענפיו למטה מעורבין עם סך הכשר ואין נראין בעין וסכך כשר רבה עליו ומבטלו דמדאורייתא כל דבר בטל ברוב וסיים בה הרא"ש וז"ל ומיהא תיתי למיפסל משום שני סכסיס ליכא דהא חד סכסא היא ולא משום מחובר איכא דהא בטיל ליה ברובא ומיירי שאין בסוכה צילתה מרובה מחמתה אלא מחמת אילן הפסול שמשלימה דאי צילתה מרובה מחמתה בלא אילן לא מיפסלא משום צירוף סך פסול כיון דכי שקלת ליה לפסול אכתי צילתה מרובה מחמתה וכן משמע לשון צירוף להשלים השיעור אבל רבינו אבי"ה כתב בשם ריב"א אם לא חבטן אפילו חמתו של אילן מרובה מצל אילן והסוכה צילתה מרובה מחמתה פסולה שהרי הצל הוא מן האילן ולא מן הסוכה שאם יבטל סכך הסוכה אכתי איכא אילן כנגד הסוכה אבל אם נתלשו ענפי האילן ל"ש קדם האילן לסוכה ול"ש קדמה הסוכה לאילן כיון שמונחים ענפי האילן כנגד סכך הכשר ומיהו אם הוא כך שענפי האילן אינן מגיעים כנגד הסוכה אלא כנגד האויר שבין סכך הכשר כשר וצילתה מרובה מחמתה אין צל האילן פוסל הואיל ואינם מכוונין ויש בכשר כשיעור אם ינטל הפסול והפסול חמתו מרובה עכ"ל. ודעת התוס' בפירוש קמא. אבל דעת הר"ן כדעת אבי"ה שכתב וז"ל וכי חמתו מרובה מצילתו מאי הוי וכו' פי' שאע"פ שהסוכה צילתה מרובה מחמתה כיון שצל האילן שהוא פסול עומד למעלה הרי הוא מבטל כל סכך כשר שהוא למטה ממנו שהרי אינו משמש כלום כיון שהעליון מונח עליו ונמצא שמצטרף סכך פסול של אילן עם סכך כשר שאינו תחת האילן שבשניהם נעשה הסוכה צילתה מרובה מחמתה ראוי שתפסל עד שיהא כל האילן מעט כ"כ דבלתו סכך שתחתיו יהא צילתה של סוכה מרובה מחמתה אבל בלא"ה מיפסלא ל"ש קדם אילן לסוכה ל"ש קדמה סוכה לאילן שלא כדברי קצת מפרשים דאמרי דכל שקדמה סוכה לאילן לא אמרינן בהן דמצטרף סך פסול בהדי סך כשר מתרץ לה רב פפא בשחבטן כלומר שהשפילן לענפי האילן ועירבן עם הסכך כשר דכל כה"ג כיון שחמתו של אילן מרובה מצלתו מבטל ברובא מאחר שהכל מעורב אבל אילו היה צילתו מרובה מחמתו לא מבטל ברובא כיון שאין הסכך הכשר מועיל בסוכה כלום וכ"כ ה"ה בפ"ה בשם הרמ"ה וכ"כ הגמ"י בשם ראבי"ה וכ' שאע"פ שמדברי רש"י משמע דאם הסוכה צילתה מרובה מחמתה כשירה אפילו אם האילן מונח לא חבטן אא"כ חזר בו ופירש גבי סוכה שתחת סוכה דכשהעליונה למעלה אע"פ שהתחתונה צילתה מרובה מחמתה פסולה והמרדכי כתב בשם רש"י ור"ת כפי' קמא ובשם הר"ם מקוני כפי' בתרא ולהרמב"ם שיטה אחרת בזה אבתבנה בסמוך בס"ד: **ומ"ש** רבינו ומפני זה יש מחמירין שלא לעשות סוכה למטה בבית תחת הגג וכו' כלומר משום דאיכא למיחש לפי' אבי"ה דאילו לפי' קמא מיירא שרי וכמ"ש רש"י על מכה זו שמעי' מהכא שמסככין על קני הגג שקורין לט"ש אע"פ שסמוכות זו לזו בפחות מג' כיון שחמתן מרובה מצילתן וכתב המרדכי לכי' הר"ש מקוני יש להחמיר להסיר כל הלט"ש שעל הסוכה אע"פ שחמתה מרובה מצילתה לפי שהן פוסלין כנגדן ומורי הר"פ היה מצוה להשיש הערבה עליהן מ"ב לזקוף הערבה על הלט"ש דליהוי כמו חבטן עכ"ל:

ומ"ש רבי' וה"ר יחיאל היה נוהג כשהיה עושה סוכה בבית תחת הגג שהסירו הרעפים היה זוקף קנים מן הסכך עד הגג כו' כ"כ בהגהת סמ"ק ומרהה דהיינו נמי מ"ש בשם הר"פ שהיה מצוה לזקוף הערבה

הערבה על הלט"ש ומיהו יש לתמוה על רבי' שכתב תיקון זה כתס דמשמע דבכל נפיק י"ח לכל הפירושים ואין הדבר כן דלא הכשיר רש"י בשחבטן אלא כשנתערב הסכך הפסול עם הכשר ואין נראה בעין אבל אם הפסול ניכר לעצמו לא וכ"כ התוספות בפ"ק דסוכה (טו:) אהא דפריך תלמודא והא מ"מ לאמצע וכ"כ סמ"ג ובסוכה שתחת עליה דקיס שבגג אי אתיא למיפכלא כדי לחוש לפי' אבי"ה ומש"ה בעינן לתקונה הא אם איתא דפסולה אין תיקון זה מוציא' מידי פסול לדעת כל הני רבוותא ולדעת הרמב"ם נמי פסולה היא כמ"ש בפ"ד ותיקון זה דה"ר יחיאל לא מצי לאוקמי אלא לדעת הר"ן שכתב שאם סכך פסול עומד בעצמו וסכך כשר בעצמו עדיף טפי מכשהם מעורבים יחד: **ומ"ש** רבי' וכ"ל שהוא מותר לדברי הפוסל כי לא ערבם היינו דוקא שצילתה מרובה מחמתה ומ"מ יש אויר בין סכך הכשר וכו' דבריס נכונים הם ומבוארים יותר יפה בדברי הר"ן שכתבתי בסמוך שאע"פ שהסוכה בעצמה צילתה מרובה מחמתה כיון שכל האילן שהוא פסול עומד למעלה הרי מבטל כל סכך כשר שהוא למטה ממנו וראוי שתפסל עד שיהא כל האילן מעט כל כך דבלאו סכך שתחתיו יהא צילת' של סוכה מרובה מחמתה וכ"ל דגם הר"פ והר"ר יחיאל לא היו מצריכין לזקוף קיסים מן הסוכה עד הגג אלא היכא דאי מסלקת לסכך שתחת העצים הדקיס הוי חמתה מרובה מצילתה אבל אי כד מסלקת הסכך שתחת העצים הדקיס אכתי הוי צילתה מרובה מחמתה לא היו מצריכים לזקוף קיסים ומיהו אפשר שהיו מצריכין לזקוף בכולם משום דגזרינן הא אטו הא:

ומ"ש שבעל העיטור התירו מט"א שאמר שכיון שהסיר הרעפים העצים הנשארים אין עליהן דין סכך פסול דתנן (טו.) תקרה שאין עליה מעזיבה מפקפק אי נוטל אחת מבינתיים לא מייתי ראיה מדתנן ונוטל אחת מבינתיים דהיינו בנותן סכך כשר באויר שבין נסר לנסר הוא ונסרים הנשארים לסכך פסול חשבינן להו אלא מדתנן מפקפק מייתי ראיה דכיון דבמפקפק סגי דהיינו איסור כל המסמרים לשם עשיית סוכה ונכשרת הסוכה בסכך זה אלמא דסכך כשר הוא אעפ"י שכל עוד שלא פקפק פסולה הסוכה מ"מ כיון דלא מיפסיל מצד עצמו אלא משום תעשה ולא מן העשוי אלא מן העשוי לא חשיב סכך פסול עכ"ל ולא הבינותי דבריו דמה נפשך אי להרא"ש ושאר פוסקים דמפרשים הא דמפקפק אי נוטל וכו' בנסרים שהם רחבים ד' דאפילו ר' יהודה דקי"ל כוותיה לגבי ר"מ מודה דסכך פסול הוא משום גזירת תקרה לשמואל ואפ"ה במפקפק כשר' הסוכה משום דבבטולי תקרה ליכא משום גזירת תקרה כמו שיתבאר כל זה לקמן בסי' תרכ"ט ותרל"א בס"ד דא"כ בלא פקפוק נמי סכך פסול הוא משום גזירת תקרה אפי' לר' יהודה ואי להרמב"ם שמפרש הא דמפקפק אי נוטל וכו' איירי בנסרי' שאין בהן ד' א"כ אף בנוטל וכו' הנסרים הנשארים לאו סכך פסול הן לרבי יהודה דקיימא לן כוותיה לגבי רבי מאיר שאין בהן איסור אלא משום תעשה ולא מן העשוי ועוד לא ידעתי מאי נ"מ בין אם הפסול מצד עצמו או מטעם תעשה ולא מן העשוי ס"ס אלא שבא מן הלט"ש הוא פוסל בסוכה כנגדו ד"ת דמאי נפקא מינה בטע' וכן מבואר בסמ"ק שכתב אהכיא דנוטל וכו' ואומר הר מקולי דדוקא כשהוא מסוכך על גבו אבל אם הוא מסכך מתחתיו צריך ליטול הכל שסכך פסול פוסל כל מה שתחתיו וכתב ע"ז בהג"ה לשם וז"ל ולפי' הר מקולי צריך להסיר כל הלטי"ש כיון שהוא מסכך תחת הגג או יסכך על הלטי"ש דאז סגי בנוטל אחת מבינתיים אכן בלי ספק דב"ה היה מפרש דהכיא דנוטל כו' מיירי לסכך אף מתחתיו דלא כפי' הר מקולי ואולי שאר מחברים נמי הכי ס"ל מדלא כתבו לאיסור בכה"ג דאף על פי שהרמב"ם והרא"ש ורבינו כתבו דנוטל אחד מבינתיים ומניח סכך כשר במקומו לא היתה כוונתם להורות דאסור לסכך מתחתיו אלא אורחא דמילתא נקטו בדבריהם ואה"נ דאף מתחתיו שרי דליתא ביה משום סכך פסול כל עיקר דכיון דאין הסוכה מכוסה כולה בנסרים ועוד דבטולי תקרה הוא ליכא משום גזירת תקרה ואפילו בראבן ד' ומשום תעשה ולא מן העשוי נמי ליכא דבנוטל אחד מבינתיים עביד ליה מעשה דלא בעינן מעשה בכל נסר ונסר אלא כיון דעביד מעשה בנסר שבינתיי' חשיב ליה מעשה בכול' תקרה והילכך יכול לסכך אפילו מתחתיו וה"ה תחת הלט"ש וא"כ שפיר מבינ' ב"ה דאיה מנוטל א' בנתיים דס"ל דע"י שנוטל כו' כשרין אף הנסרין הנשארים וכ"כ הרמב"ן בספר המלחמות דבנוטל אחת מבינתיים כולה כשרה ולא שתהא טוכתו חלייה פסולה והוא שצריך לאמצע עצמו בין נסר לנסר ויהא צריך לדקדק בפרון בעומד ובמעדיף ולית שתי וערב כו' אלא ודאי בנוטל א' מבינתיים סגי דאיתעביד בה מעשה רבה ובטל ממנה שם תקר' שעליה גם במרדכי בשם ר"י שכתבתי בסמוך כתב דתחת הלט"ש כשירה ולא שייך כאן תעשה ולא מן העשוי כיון שנוטל הנסרים שעל הלט"ש רצונו לומר דכיון שעושה מעשה בנסרים חשיב כאילו עשה מעשה גם בלט"ש דלא בעינן מעשה בכל הגג דמעשה בנסרים חשיב מעשה רבה ולא דמי לקלינא הענפים דבעינן נענוע בכל אחד כמו שפירש"י דהתם הקלינא לאו מעשה רבה היא משא"כ בנטילת הנסרים דחשיב מעשה רבה ובטיל שם תקרה ושם גג שעליו זאת היא דעת ב"ה והולכים בשטתו להכשיר הסוכה תחת הלט"ש וחולקין אשר מקולי ואר' יחיאל והולכין בשטתם דמפרשים אהכיא דנוטל וכו' במסכך על גבו דוקא משום דס"ל דבעינן מעשה בכל התקרה ובכל הגג כדין נענוע בקלינא הענפים והלכך הנסרים הנשארים והלט"ש סכך פסול הן משום תעשה ולא מן העשוי ואסור לסכך מתחתיהם אבל לא על גביהם ולענין הלכה יראה בעיני להחמיר באיסור דאורייתא שאין לסכך תחת הלט"ש אא"כ כמו בסוכות שלנו שאין בהן אויר כלל כמו שכ"ר אז לסכך ע"ג הלט"ש כמ"ש בסמ"ק ובתנאי שלא יהא בין הלט"ש פחות מג' דאז הן כלבודין ויעשו כולן כדף א' ואין הסכך הכשר רבה עליו ומבטלו כיון שהלט"ש ניכרין ועומדין כל א' בפני עצמו וז"ל תשובת הרשב"א בסי' רי"ג על מה שנהגו בסוכה העשויה מנסרים שאין ברחבן אלא טפח והם תקועין במסמרות של ברזל והן משולבין בשליבת הסולם ואין בפתח השליבה ג' טפחים ומכסין אותן בהדס וערבה אין לפסול מטעם המסמרות שהסכך מרובה מהן אלא שאחד מרבותי אסר זה מאחר דהנסרים תקועים במסמרות הרי כל הנסרים בנסר אחד רחב ד' ויש בו משום גזירות תקרה ויש שנחלקו עליו ואתה הגח להן כיון שנהגו דאעפ"י שאינן נביאים הם בני נביאים ע"פ ועשם החולקים דס"ל דלא אמרינן כה"ג לבוד לאסור משום דלא אמר לבוד להחמיר כדלקמן בסימן תרל"ב ולפיכך הסכך כשר מתרבה עליו ומבטלו וכ"כ במהרי"ל וקשיא לי היאך אפשר לומר דמבטלו א. הלט"ש ניכרין וגראין הלכך נראה עיקר לאסור בכה"ג אם הלט"ש ניכרין ובין ביניהם ג' אפילו נכרין אחר מאחר שסיכך על גביהן אין לו הסוכה בא מן הפסול כי אם מן הכשר למעלה ממנו: ולא

ספר מצות קטן וברור הוא מהלשון שאמר לערב ב' הסככים יחד להיות הכל סכך א' דכוותו לומר שנתערבו בענין שלא יהו נכרים הלט"ש שאם הן נכרים אין כאן סכך אחד ואינן בטלים ודלא כהב"י שהבין מהלשון דמיירי אפילו אם ניכרות הלט"ש:

ומ"ש וכ"ל שהוא מותר כלומר שעירבא זו הוא יתרון שלא לצורך בסוכות שלנו דכיון שכולה מכוסה לעולם נשאר צלתה מרובה מחמתה:

ומ"ש ובה"ע ג"כ התירו מטעם אחר כו' גם במרדכי ואגודה פ"ק דסוכה כתב דמצא ראבי"ה תשובת רבינו יצחק דכשרה וכן השיב ר"י סגן לויה ול"ל לאילן שחמתו מרובה דבעינן חבטן ועירבן ולבטל ברוב דשאני אילן דסכך פסול הוא אבל הלט"ש לאו סכך פסול הוא אך מקום פסול אם הם למעלה מכ' ע"כ:

עד הגג לערב שני הסכים יחד להיות הכל סכך אחד וג"ל שהוא מותר שאף לדברי הפוסל כי לא עירבם היינו דווקא שצילתה מרובה מחמתה ומ"מ יש אויר בין סכך הכשר הלבך בשנחשוב הסכך הכשר כנגד האילן כמאן דליתיה מצטרף עם האויר שבה ותהיה המתה מרובה מצילתה אבל בסוכה שכולה מכוסה ואין בה אויר כלל אפי' נחשוב הכשר כמאן דליתיה עדיין נשאר צילתה מרובה מחמתה ושרי ובעל העיטור ג"כ התירו מטעם אחר שאמר כיון

וכתב הב"י על הראייה שהביא ב"ה וז"ל לא מייתי ראיה מדתנן נוטל א' מבינתיים דהתם בנותן סכך כשר באויר שבין נסר לנסר היא והנסרים הנשארים לסכך פסול חשבינן להו אלא מדתנן מפקפק מייתי ראיה דכיון דבמפקפק סגי דהיינו איסור כל המסמרים לשם עשיית סוכה ונכשרת הסוכה בסכך זה אלמא דסכך כשר הוא אעפ"י שכל עוד שלא פקפק פסולה הסוכה מ"מ כיון דלא מיפסיל מצד עצמו אלא משום תעשה ולא מן העשוי לא חשיב סכך פסול עכ"ל ולא הבינותי דבריו דמה נפשך אי להרא"ש ושאר פוסקים דמפרשים הא דמפקפק אי נוטל וכו' בנסרים שהם רחבים ד' דאפילו ר' יהודה דקי"ל כוותיה לגבי ר"מ מודה דסכך פסול הוא משום גזירת תקרה לשמואל ואפ"ה במפקפק כשר' הסוכה משום דבבטולי תקרה ליכא משום גזירת תקרה כמו שיתבאר כל זה לקמן בסי' תרכ"ט ותרל"א בס"ד דא"כ בלא פקפוק נמי סכך פסול הוא משום גזירת תקרה אפי' לר' יהודה ואי להרמב"ם שמפרש הא דמפקפק אי נוטל וכו' איירי בנסרי' שאין בהן ד' א"כ אף בנוטל וכו' הנסרים הנשארים לאו סכך פסול הן לרבי יהודה דקיימא לן כוותיה לגבי רבי מאיר שאין בהן איסור אלא משום תעשה ולא מן העשוי ועוד לא ידעתי מאי נ"מ בין אם הפסול מצד עצמו או מטעם תעשה ולא מן העשוי ס"ס אלא שבא מן הלט"ש הוא פוסל בסוכה כנגדו ד"ת דמאי נפקא מינה בטע' וכן מבואר בסמ"ק שכתב אהכיא דנוטל וכו' ואומר הר מקולי דדוקא כשהוא מסוכך על גבו אבל אם הוא מסכך מתחתיו צריך ליטול הכל שסכך פסול פוסל כל מה שתחתיו וכתב ע"ז בהג"ה לשם וז"ל ולפי' הר מקולי צריך להסיר כל הלטי"ש כיון שהוא מסכך תחת הגג או יסכך על הלטי"ש דאז סגי בנוטל אחת מבינתיים אכן בלי ספק דב"ה היה מפרש דהכיא דנוטל כו' מיירי לסכך אף מתחתיו דלא כפי' הר מקולי ואולי שאר מחברים נמי הכי ס"ל מדלא כתבו לאיסור בכה"ג דאף על פי שהרמב"ם והרא"ש ורבינו כתבו דנוטל אחד מבינתיים ומניח סכך כשר במקומו לא היתה כוונתם להורות דאסור לסכך מתחתיו אלא אורחא דמילתא נקטו בדבריהם ואה"נ דאף מתחתיו שרי דליתא ביה משום סכך פסול כל עיקר דכיון דאין הסוכה מכוסה כולה בנסרים ועוד דבטולי תקרה הוא ליכא משום גזירת תקרה ואפילו בראבן ד' ומשום תעשה ולא מן העשוי נמי ליכא דבנוטל אחד מבינתיים עביד ליה מעשה דלא בעינן מעשה בכל נסר ונסר אלא כיון דעביד מעשה בנסר שבינתיי' חשיב ליה מעשה בכול' תקרה והילכך יכול לסכך אפילו מתחתיו וה"ה תחת הלט"ש וא"כ שפיר מבינ' ב"ה דאיה מנוטל א' בנתיים דס"ל דע"י שנוטל כו' כשרין אף הנסרין הנשארים וכ"כ הרמב"ן בספר המלחמות דבנוטל אחת מבינתיים כולה כשרה ולא שתהא טוכתו חלייה פסולה והוא שצריך לאמצע עצמו בין נסר לנסר ויהא צריך לדקדק בפרון בעומד ובמעדיף ולית שתי וערב כו' אלא ודאי בנוטל א' מבינתיים סגי דאיתעביד בה מעשה רבה ובטל ממנה שם תקר' שעליה גם במרדכי בשם ר"י שכתבתי בסמוך כתב דתחת הלט"ש כשרה ולא שייך כאן תעשה ולא מן העשוי כיון שנוטל הנסרים שעל הלט"ש רצונו לומר דכיון שעושה מעשה בנסרים חשיב כאילו עשה מעשה גם בלט"ש דלא בעינן מעשה בכל הגג דמעשה בנסרים חשיב מעשה רבה ולא דמי לקלינא הענפים דבעינן נענוע בכל אחד כמו שפירש"י דהתם הקלינא לאו מעשה רבה היא משא"כ בנטילת הנסרים דחשיב מעשה רבה ובטיל שם תקרה ושם גג שעליו זאת היא דעת ב"ה והולכים בשטתו להכשיר הסוכה תחת הלט"ש וחולקין אשר מקולי ואר' יחיאל והולכין בשטתם דמפרשים אהכיא דנוטל וכו' במסכך על גביו דוקא משום דס"ל דבעינן מעשה בכל התקרה ובכל הגג כדין נענוע בקלינא הענפים והלכך הנסרים הנשארים והלט"ש סכך פסול הן משום תעשה ולא מן העשוי ואסור לסכך מתחתיהם אבל לא על גביהם ולענין הלכה יראה בעיני להחמיר באיסור דאורייתא שאין לסכך תחת הלט"ש אא"כ כמו בסוכות שלנו שאין בהן אויר כלל כמו שכ"ר אז לסכך ע"ג הלט"ש כמ"ש בסמ"ק ובתנאי שלא יהא בין הלט"ש פחות מג' דאז הן כלבודין ויעשו כולן כדף א' ואין הסכך הכשר רבה עליו ומבטלו כיון שהלט"ש ניכרין ועומדין כל א' בפני עצמו וז"ל תשובת הרשב"א בסי' רי"ג על מה שנהגו בסוכה העשויה מנסרים שאין ברחבן אלא טפח והם תקועין במסמרות של ברזל והן משולבין בשליבת הסולם ואין בפתח השליבה ג' טפחים ומכסין אותן בהדס וערבה אין לפסול מטעם המסמרות שהסכך מרובה מהן אלא שאחד מרבותי אסר זה מאחר דהנסרים תקועים במסמרות הרי כל הנסרים בנסר אחד רחב ד' ויש בו משום גזירות תקרה ויש שנחלקו עליו ואתה הגח להן כיון שנהגו דאעפ"י שאינן נביאים הם בני נביאים ע"פ ועשם החולקים דס"ל דלא אמרינן כה"ג לבוד לאסור משום דלא אמר לבוד להחמיר כדלקמן בסימן תרל"ב ולפיכך הסכך כשר מתרבה עליו ומבטלו וכ"כ במהרי"ל וקשיא לי היאך אפשר לומר דמבטלו א. הלט"ש ניכרין וגראין הלכך נראה עיקר לאסור בכה"ג אם הלט"ש ניכרין ובין ביניהם ג' אפילו נכרין אחר מאחר שסיכך על גביהן אין לו הסוכה בא מן הפסול כי אם מן הכשר למעלה ממנו: ולא

וסמ"ג כתב וז"ל עירב דבר שמסככין בו בדבר שאין מסככין בו וסיכך בשניהם אע"פ שהכשר יותר על הפסול פסול והא דאמר בפ"ק דסוכ' והא קמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר אר"פ בשחבטן כתב מורי לפני ר"י בשחבטן ונתערבו ולא הוכרו שם דמדאורייתא חד ברובא בטיל אבל אם הוכר סכך פסול לא יבטל וכתב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל כתב הר"ן דהיכא שחבטן וערבן ואיכא רובא סכך כשר ואין האילן מילתו מרובה מחמתו כשרה אלא כדברי הרמב"ם מפני שהוא סובר שהרמב"ם מפרש חבטן כפירש"י וראיה שלא כדברי הרמב"ם ואין התקרה אסור אלא משום ג"כ מדברי הסמ"ג דאל"כ מהיא דר"פ ל"ק מידי דעירב דבר שמסככין בו בדבר שאין מסככין בלא קצת משמע אך קשה דבשלמא אי הוה ס"ל כפי' הרמב"ם שפי' חבטן

חדושי הגהות

תרכו א וג"ל דלא דק הב"י דשפיר מייתי העיטור ראיה מדתנן נוטל אחד כו' דחשיב מעשה להכשיר אף הנשאר שלא יהיה פסול משום תולמ"ה דדוקא לר"מ דאסר לסכך בנסרים לא כתכשרה הסוכה אלא בסכך הכשר שבין נסר לנסר והנשאר לסכך פסול חשבינן אבל לר"י דקי"ל כוותיה דמתיר לסכך בנסרים ואין התקרה אסור אלא משום תולמ"ה מהני הא דנוטל אחד מבינתיים להכשיר אף הנשאר וכמבואר שם בפירש"י ורא"ש וא"כ שפיר מייתי העיטור ראיה מהא דנוטל אחד כו' לר"י דקי"ל כוותיה (מהרל"ח): ואע"פ

טור או"ח

ולא שנא אם האילן קדם וכו׳ אע״ג שכבר כתב רבינו דין זה בדרך אגב בהעתקתו לדברי רא״ה חזר וכתבו כאן בסתם לאורויי לן שדין זה מוסכם מפי הכל ואינן דברי יחיד ודברי החולקים על זה הם דברים דחוייס עיין בא״ש הר״ן על זה במתניתין דהדלה עליה את הגפן ועיין עוד בא״ש לקמן בסי׳ תרכ״ט בדין הנתת הסולם על הסוכה:

ואם קצץ כו׳ במשנה דהדלה עליה את הגפן כו׳ או שקצצן ואסיקנא בגמרא דצריך לנענע ורש״י והר״ן פירשו דצריך לנענע כ״א לבדו ומניחו וחוזר ומגביה חבירו ומניחו אחר הרי״ף והרא״ש והרמב״ם כתבו בסתם ואחריהם נמשכו ה״ר יהונתן ורבינו שכתבו ג״כ בסתם ודע דבמרדכי ובאגודה פ״ק והג״ה מיימוני׳ פ״ה כתבו בשם ר״ת דבעינן להזיז ממקומן וכן נהג היכא דסכך בחבילת עצים וערבה ולא התירן קודם ועיין במה שאכתוב בזה לקמן בסימן תרכ״ט בס״ד:

כתב בהגה״ת סמ״ק דעושה סוכתו תחת הגג בתוך הבית ואחר שסיכך הסיר התקרה כשירה ואין בזה תעשה ולא מן העשוי כיון שגוף הסכך נעשה בהכשר ע״כ וכ״כ בהגהת אשר״י פ״ק דסוכה וכן המסקנא בא״ז כר״י הלבן ודלא כר״ב מרענגשפור״ג דמחמיר וכ״כ הב״י בשם ה״ר אלחנן. עוד כתב בשם א״ח להכשיר מטעם אחר לפי שגילוי הגג והסרת הרעפים ופקפוק הדפין הוא המעשה להכשיר הסיכוך הנעשה בפיסול וכ״כ בכל בו. וכ״כ במהרי״ל בשם הא״ז אלא שכתב שם בשם גדול אחד שדרש על אותן סוכות שנעשו גגיהן כל השנה במין צריף ובהג מסלקין לצדדין ומסככין שם הסוכה דאז אסור לסכך הסוכה כי אם שסילקו את גג הצריף מתחלה דאם סכך הסוכה בראשונה ואחר כך סילק את הגג הוי מן העשוי ומהרי״ל ז״ל השיג עליו מהעושה סוכתו תחת הגג שהתיר בא״ז ואפשר לחלק ולומר דשאני התם שעושה סוכה גמורה בבית תחת הגג ושם סוכה עליו אלא שהיא תחת הגג מכל מקום גוף הסכך נעשה בהכשר מה שאין כן באותן סוכות שאין שם סוכה עליו עד לאחר שסלקו את גג הצריף הלכך יש להחמיר וכן קבלתי בשם מהר״ם לורי״א שכתב דיש להחמיר באותן סוכות משו׳ תעשה ולא מן העשוי אם לא סילק הגג קודם שסכך עליו. עוד כתב במהרי״ל העושה סוכתו תחת בדי מדלית הגפנים שאין צריך לערב הסככים דאינו דומה ללט״ב העשויין לשם בית הילכך צריך לערב אבל האי לא נקשרו הבדים כי אם להעמיד את הגפנים ע״כ ולא ידעתי טעם להוראה זו הלא הלט״ב אינן אסורין משום גזירת תקרה שאין בהן ד׳ ואפילו היה בהן ד׳ מ״מ בטולי תקרה היא ולא גזרינן בהו משום גזירת תקרה כמו שנתבאר ואין איסור בלט״ב אלא משום תעשה ולא מן העשוי וא״כ בדי המדלית נמי אית בהו משום תעשה ולא מן העשוי כ״ל: כתב בתרומת הדשן תלוש ולבסוף חברו כגון קורות דבתיס המחוברים במסמרים לכותלי הבית ירא״ה דכשר הוא וכן מוכיחות ההלכות פ״ק דסוכה גבי מפקפק או נוטל כו׳ והא דמחובר פסול היינו דוקא מחובר מעיקרו או נטוע ולבסוף הסרים כו׳ כך היא ההלעה בדבריו ונסתלקה מעתה תלונת הב״י ע״ש. ועל מה שנהגו העולם באותן סוכות שגגיהן כמין צריף להורידן מפני הגשמים ולחזור ולפתחן אין בזה משום תעשה ולא מן העשוי שהרי לא נעשה מעשה פיסול בגוף הסכך שנעשה כבר בהכשר וכ״כ במהרי״ל אלא שנמנע לאסור מפני שדומה לבנין וסתירה הלכך צריך לעשות להן צירים שפותח וסוגר בהן וכ״כ בהגהת ש״ע:

כתב במרדכי האורוך ובאגודה פ״ק על הא דמבטן ועירבן ומבטלן ברוב וא״ת הלא אין מבטלין איסור לכתחילה וי״ל דקודם י״ט שאינו איסור עדיין ניתקן ועוד דהא דאין מבטלין לכתחילה מדרבנן הוא והא״מ במקום שנהגה כגון לאכול או להחם אבל מצות לאו ליהנות ניתנו אבי״ה:

וכי

(ה) [א] דתנן תקר׳ שאין עליה מעזיב׳ מפקפק או נוטל א׳ מבינתיים ב׳ (ו) ול״ש אם האילן קדם או הסכך קדם דין א׳ להם ואם קצץ האילן להכשירו להיות הוא עצמו מן הסיכוך כשר (ז) והוא שינענעו לשם עשיית סוכה אבל לא נענעו לא אמרינן קציצתו זו היא עשייתו:

וכי

כיון שהסיר הרעפים העצים הנשארים אין עליהן דין סכך פסול

המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח כמותן כשירה ואוקמוה בגמ׳ במעדיף שהסכך הכשר רבה עליו ומכ״ל להלק בין סיכך זה לעצמו וזה לעצמו לעיכר זה בזה עכ״ל ול״כ דלק״מ דסמ״ג ודאי לא אסיק אדעתי׳ בהבנתו אלא פירש״י ומ״ש עיכר דבר שמסככין כו׳ לשון הרמב״ם העתיק כמנהגו בכמה מקומות והולרך לייסד לדעתו הא דאר״פ בשחבטן ועוד דמתוך דברי רש״י והתו׳ יש ללמוד דין זה דעיכר דבר שמסככין בו כו׳ אע״פ שהכשר יתר על הפסול פסול אא״כ אינו ניכר הסכך הפסול ולפי שהרמב״ם כתב סתם לפסול ולא חילק כתב גם הוא סתם ואח״כ כתב שאע״פ שהרמב״ם כתבו סתם ע״כ אית לן למימר דבלא הוכרו מילי דאל״כ תקשי הא דאוקי ר״פ בשחבטן:

וי״ש אם האילן קדם או הסכך קדם דין ג׳ להם אמתני׳ דהדלה עליה כתב הר״ן מדקתני הדלה ואח״כ סיכך מוכיח ר״ת דדוקא כי האי גוונא דתחלתו בפסול דתו לא מכשרא בסכך כשר אבל כל שתחלתה בכשרות אע״פ שאח״כ הדלה עליה את הגפן תו לא מיפסלא דאל״ה ליתני סיכך ואח״כ הדלה וכ״ש הדלה ואח״כ סיכך ולאו דאיה היא דמתניתין תרתי קתני הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת או סיכך ע״ג כלומר בין שקדם הסיכוך כתני הדלה עליה בין שקדם האילן וסיכך עליו: **ואם** קצץ האילן להכשירו ולהיות הוא עצמו מן הסיכוך כשר משנה (יא.) כתבתיה בסמוך: **ומ״ש** והוא שינענעו לשם עשיית סוכה אבל לא נענעו לא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן שם או שקצצן כשרה ובריך לנענע ואע״ג דאפלינו אמוראי במלתא הא מ״ד קציצתן זו היא עשייתן אסיקנא בקשיא: **ומ״ש** רבינו שינענעם לשם עשיית סוכה ליתנא דהרי״ף נקט שכתב ובריך לנענע שיהא נעשה לשם סוכה וכבר כתב בשם הר״ן כ״ל דלשם סוכה דקאמר ודאי ל״ד דלא בעינן סוכה לשמה אלא משום תעשה ולמ״ה אתי׳ עליה והכי מוכח בגמרא והק״ק דנהי דמ״ל לחזור ולסותרה כולה אבל בריך הוא לנענע קצת מה שהיה בתחלה מחובר לאחר שנקצץ ואי לאו פסולה משום תנלמ״ה דהכי משמע סוכות תעשה כשאתה עושה אותה תהא רואיה לסוכה ומיהו נענוע קרוב לסתירה בעי שמגביה כל א׳ לבדו ומניחו וחוזר ומגביה את חבירו ומניחו וכן כ׳ רש״י (ח) וכתב בתה״ד תלוש ולבסוף חברו כגון קורות הבתיס המחוברים במסמרים לכותלי הבתיס ירא״ה דכשר הוא וכן מוכיחות ההלכות פרק קמא דסוכה גבי מפקפק או נוטל אחת מבינתייס: והא דמחובר מעיקרו או נטוע ולבסוף הסרים אף על גב דלענין שחיטה כתב אשיר״י דדינו כמחובר משום דבעינא היא בפרק קמא דחולין (טז:) ולא איפסיקא י״ל כיון דלענין עבודת גלולים הוי כתלוש וכן לענין הכשר זרעים לחד תנא לענין סוכה נמי הוי כתלוש עכ״ל: (ב) ואין דבריו מוכנין לי דנטוע ולבסוף הסרים היינו אילן דפסלינן וכן מ״ש דמחובר מעיקרו כשר לסוכה דברים תמוהין הם וגראה שהוא ט״ס ולריך להגיה תלוש ולבסוף חברו: מ״כ סוכה תחת הגג מומרים העולם שאסור לעשות קודם שיסירו הגג מעליה משום תעשה ולמ״ה לא אמרינן דאמרינן אם תולמ״ה אבל כה״ג לא ורא״ה מהא דאמרינן סוכה ישיה שייך לומר תולמ״ה אבל כה״ג לא ורא״ה מהא דאמרינן סוכה שהיא גבוה למעלה מכ׳ אמה ימעט דהיינו כה״ג ולא אחרינן לסלק הסוכה והסכך קודם שיסיר הגג מעליה עכ״ל. וז״ל א״ח נוכל לומר שאלו העושים סוכתם בתוך הבית ואין מסירין הרעפים עד אחר שסיכך הסוכה שא״ל לענינו הסיכוך אח״כ משום תולמ״ה לפי שהסרת הרעפים ופקפוק הדפין היא המעשה להכשיר הסיכוך הנעשה בפיסול עכ״ל:

וכי

דרכי משה

תרכו (א) כתב הכלבו בשם בעל השלמה ז״ל כל הפסולים שאינן בגוף הסכך כשמבטלן א״צ מעשה דביטולו הוי מעשה כגון סוכה שהיא גבוה למעלה מכ׳ ובנה בה אוצטבא ומיעטה וכן אלו הערשין סוכה תחת הבית ואין מסירין הגג עד אחר העשייה א״צ לענינו הסכך אח״כ לפי שגילוי הגג והסרת הרעפים הוא המעשה להכשיר הסכך הנעשה בפסול קודם לכן עכ״ל בהג״א ג פ״ב דסוכה דרב אומר ור״י מתיר ונראין דבריו עכ״ל וכ״כ מהרי״ל דאותן גגין העשוים כמין צריף ובסוכות מגביהין אותן ומסככין שם דמותר להחזירן למקומם מפני הגשמים וכשחוזר ומגביה לא מקרי תעשה ולמ״ה כתב בפסול וכן אם סיכך ואח״כ גילה הגג הסוכה כשירה ומיהו כתב שתמיה לו איך מותרים דאסור להוריד ולהגביה אלו הגגין בי״ט בסוכות משום בנין וסתירה ול״ג דאין כאן תימה כלל כי מאחר שהגגין עשויין עם צירים לפתוח ולנעול אין בו איסור כלל מידי דהוה אדלת של בית סובבת על צירים או הדלתות של בור ודות שפותחין וסוגרין בו ולית בהו חשש איסור: (ב) וכ״מ בהג״מ פ״ד מה׳ סוכה:

וכתב

דרישה

סי׳ תרכו [א] **דתנן** תקרה כו׳ מפקפק או נוטל א׳ מבינתיי׳ ול״ל ב״י לא מייתי ראייה מדתנן ונוטל א׳ מבינתיי׳ דהסיא בנותן סכך כשר בתוך בנין כשר לגבר ונסרים הנשארים לסכך פסול משנינן להו אלא מדתנן מפקפק מייתי ראיה דכיון דבמפקפק סגי הייגו שיסיר המסמרים לשם עשיית סוכה אלמא סכך כשר הוא אעפ״י שכל עוד שלא פקפק פסולה הסוכה מ״מ כיון דלא מיפסיל מצד עצמו אלא משום תעשה ולא מן העשוי לא אשיב סכך פסול. עכ״ל ור״ל דאין ראיה מנוטל א׳ מבינתיים דהסיא בנותן סכך כשר כו׳ ומש״ה אפילו תקרה הנשאר שהוא סכך פסול נכשר מסכך המונח בתוכו משא״כ כשהסירו הרעפים ונשארים קנים ממוברים למעלה מהסכך דשם כל אחד עומד לעצמו ואם נראה הסכך הכשר שכנגד הקנים כאילו אינו יהיה ממתה מרובה מצלתה והא דמחלקינן בין סכך הנסרים מחוברים ובין אילן הוא ע״פ שיעת רבינו תם והרא״ש והמרדכי שמחלקים בין סכך אילן ובין סכך סוכה שלמעלה מכ׳ אמה וכמ״ש המרדכי בהסיא בפ״ק דסוכה דמה״ט א״ל להסיר הלעטי״ם כיון שהסיר הנסרים שעליהן וי״ל שם וא״ת הא קמלטרף סכך פסול בהדי סכך כשר וי״ל שאינו נקרא סכך פסול אלא פסול מחמת עצמו כגון מחובר ודב׳ המקבל טומאה אבל סכך שהוא למעלה מכ׳ כיון שבינו לבינו לא מקרי סכך פסול עכ״ל ונלע״ד לדבריו דדוקא אילן מחשב פסול מחמת עצמו דהא אין לו לד היתר בעודו שם אילן עליו דאחר שקצצו אין שם אילן עליו וכן אם סוריו וענבו עם סכך הכשר כבר נתבטל ואינו בעין משא״כ בסכך שהוא למעלה מכ׳ דאם סוריו הוי הסכך בעין כבראשונה וכן בתקרה זו לאחר שפקפק והסיר המסמרים שבו היה מחובר הרי לא נשתנה התקרה ולא שמו ולכך אין שם פסול עליו אלא שצריך עיון דגם מהנוטל מבינתייס יש לחוכיח שאין עליה דין סכך פסול דהא רש״י והרא״ש מוקי לה אפילו בנסרים רחבים ד׳ וכמ״ש לקמן סי׳ תרל״א וא״כ קשה מ״ש משפודין שאם יש בהם סכך רחב ד׳ דאינו מועיל להכשירו אף שמונח סכך ביניהן ועליהן דלקמן סימן תרל״א ודוחק לומר שם״ל דוקא כהרמב״ם שמוקי לה דאף דאין בהן רחב ד׳ ודו״ק מיהו יש לייסב דה״ק ב״י דאם נוטל אחד מבין כל שני נסרים אין הרואים הנסרים הממוברים הסכך פסול גינהו ומיירי בנסרים שאינם רחבים ד׳ וכמו שם״ל להרמב״ם אפילו לפי האמת אלא כיון דעכ״פ מפקפק מוכח דאינו סכך פסול וכמ״ש לעיל דס״ל להרא״ש וסיעתו דבנסרים רחבים

פרישה

וק״ל: (ה) **דתנן** תקרה שאין עליה מעזיבה מפקפק כו׳ לקמן סימן תרל״א ור״ל דבעל קעטור סתירו מטעם האמר כו׳ דבלא טעמא הכ״ל דאילו דין סוכה שהוא מכוסה ליה בה ג״כ אויר סתירו אפי׳ בסוכה שיש בה אויר מטעם דאין עליהם דין סכך פסול ומביא דאויר הוא ממפקפק דהיינו שמסיר המסמרים לאוד וסגי בהכי ואי הוה סכך פסול אמאי הוי סגי בהסרת מסמרים שהרי קתני דוקא תקרה שאין עליה מעזיבה הא יש עליה מעזיבה לא מסני פקפוק וכמ״ש לקמן סימן תרל״א ואע״ג דיש לאלן ולומר הא מסני פקפוק במעזיבה משום דשם לא שיכה מידי בפקפוקו דהא עדיין המעזיבה עליו ונשאר בפסולו משא״כ כאן דהפסול הוא משום דמחובר במסמרים הוא והרי הסיר המסמרים מ״מ גם במעזיבה י״ל כיון שפקפוקו נסתר שם מעזיבה מעליו וכיון שאין עליה דין סכך פסול א״כ גם בנידון דידן אע״ג דהקנים דלעיל ממוברים כיון שאין עליהן דין סכך פסול והסכך בפני עצמו יש בו שיעור לעצמה מרובה ממתה כשר. ולא מקשי׳ הסכך הכשר שכנגד הרעפים כמאן דליתא אף דלא פקפק הרעפים ופסולין עדיין משום תעשה ולא מן העשוי דדוקא בסכך אילן שהוא סכך פסול אמרי׳ כן וא״ת בחמת למה לא יהיה לשם דין סכך פסול מ״ש מאילן י״ל דדוקא אילן ממשב סכך פסול ממחת עצמו דהא אין לו לד היתר בעודו שם אילן עליו דאחר שקצצו אין שם אילן עליו משא״כ בהסי׳ המסמרים שלא נשתנה התקרה ולא שמו ולכך אין שם פסול עליו וק״ל:

(ו) **ול״ש** אם האילן קדם או הסכך כו׳ לעיל כתב רבינו בדברי לאבי״ה דלא שנא בין אילן לסכך קודם ולעולם פסול ועתה בא רבינו לאשמועי׳ דגם לרש״י ולכל הפוסקים דפליגי מראבי״ה ס״ל דאין אילן בין אילן קדם לסוכה הן לאומרת הן לקולא היינו אם כל הסוכה מרובה ממתה ומתה האילן מרובה מצלתה דלרש״י בכל ענין כשר אפי׳ אם האילן קדם ולא כמ״ש ר״ת דאם היה הסכך כשר קודם לא מיפסלא מאילן אפי׳ אם גם האילן צלתה מרובה ממתה והביא ראייה לדבריו:

(ז) **והוא** שינענעו לשם עשיית סוכה כו׳ לשון הרי״ף נקט וכתב עליו הר״ן כ״ל דלשם סוכה דקאמר ודאי ל״ד דלא בעינן סוכה לשמה אלא משום תעשה ולא מן העשוי אלא דסוכה ל״ककה. ומיהו נענוע קרוב לסתירה בעי שמגביה כל אחד לבדו וחוזר ומגביה את חבירו ומניחו ומיהו עכ״ל ובדברי רבינו מוכח להדיא מינה דיש דל״ד קאמר לשם סוכה דאל״כ

קשה

חדושי הגרהות

ב ואע״פ שכבר כתבו רבינו בסימן זה כד׳ אבי״ה מ״מ חזר וכ׳ דאף לענין הכשר נמי אין חילוק כי לעיל כ׳ לענין פסול דאף כי הסוכה קרמה פסולה וכאן אתא לאשמועינן דבכל ענין נמי שאמר שהסוכה כשירה אין חילוק נמי דאף אם האילן קדם נמי כשירה (מהרל״ח): ג שם בפ״ב לפנינו ל״תא ואולם הוא בפ״א שם ההוא מחלוקת רבינו ברוך ור״י דלבן שם:

ודבינו

תרכז וכי היכי דבעינן שתהא הסוכה תחת אויר השמים כו' ה"נ בעינן שיהא הוא באויר תחת הכילה אם היא גבוה י"ט כו' (כ:) תנן הישן תחת המטה בסוכה לא יצא י"ח ותירגמה שמואל (שם) במטה גבוה עשרה ובפ"ק (י:) גרסינן אר"י א"ש מותר לישן בכילה בסוכה אע"פ שיש לה גג והוא שאינה גבוה י' ל"א שם (יח:) אמרי לה אר"י א"ש מותר לישן בכילת חתנים בסוכה לפי שאין לה גג ואע"פ שגבוה י' וכתב הרא"ש לכאורה נראה דהני תרי ליטני ל"פ אהדדי ל"ק דשמעינן שריותא דשאינה גבוה י' אע"פ שיש לה גג ולישנא בתרא דשמעי' שריותא כשאין לה גג אע"פ שגבוה י' ותרוייהו בעי לאיסורא וכן דעת הרי"ף ורי"ן גיאת כתב כולהו רבותינו פסקו כליטנא בתרא וכ"פ כילה שיש לה גג אפי' אינה גבוה עשרה פסולה אין לה גג אפי' גבוה י' מותרת וא"א לומר כן דהא שמואל תרגמא להדיא דישן תחת המטה במטה עשרה וכן פי' ר"י דהני תרי ליטני ל"פ אהדדי וכ"פ ג"כ הרמב"ם בפ"ה ויש קיצור בלשון רבינו וכך היה לו לכתוב לפיכך הישן בה תחת המטה אם היא גבוהה י"ט א"א או תחת הכילה אם היא גבוהה י"ט ויש לה גג טפח חשובה כאהל ולא יצא :

תרכז וכי היכי דבעינן שתהא הסוכה תחת אויר השמים ולא יהא סכך אחר עליה ה"נ בעינן שיהא הוא באויר הסוכה ולא יהא סכך אחר חוצץ בינו לסוכה לפיכך הישן בה תחת המטה או תחת הכילה אם היה גבוה י"ט ויש לה גג טפח חשובה כאהל ולא יצא אבל אם אין לה גג רחב טפח או שיש לה גג ואינו גבוה י' שרי והרי"ן גיאת ז"ל תלה הכל בגג שאם יש לה גג אפילו אינו גבוה י' אסור לישן תחתיה ואם אין לה גג שרי אפילו גבוה י' ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אבל העצים היוצאין מד' ראשי המטה אסור לפרוס עליהן סדין ולישן תחתיו אפילו אינם גבוהים י' משום דקביעי טפי מכילה אבל אם אחד יוצא באמצע המטה בראשה והשני במרגלותיה כנגדו מותר לפרוס סדין עליהן ולישן תחתיו דלא השיב אהל אם אין גבוהים י' אבל אם גבוהים י' אסור ואפי' אם פירש סדין תחת הסכך לנוי פסולה וכגון שהוא רחוק מן הגג ד' טפחים אבל אם הוא בתוך ד' לגג בטל אצלו כיון שהוא לנוי אבל אם אינו לנוי אפי' הוא בתוך ד' פסול והרי"ן גיאת ז"ל כתב ולנוי לא פסול אא"כ יהא מופלג י"ט ולא נהירא לא"א ז"ל :

סוכה

ומ"ש היכי וכו' הקדים לומר וכי היכי וכו' כדי לתת טעם למה אסרו לישן תחת המטה וכו' ואמר שהוא כסוכה תחת סוכה דאינו יוצא י"ח ד"ת אפי' דיעבד וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפרק הישן והרמב"ם בפי' המשנה ובתשובה אבל הרז"ה כתב דטעמא הוי דגבוה עשרה הו"ל אהל ואין זה עומד בגל סוכה אלא בגל אהל המטה ומדרבנן הוא אבל ד"ת יוצא ידי חובתו והרמב"ן דחה ואמר דא"כ אף בשאינה גבוהה עשרה גמי שהרי אהל הוא לענין שאר דברים אלא הטעם משום דאתא האי אהל ומבטל לסכך סוכה כיון דחשוב ומתורת סוכה בתוך סוכה למדו חכמים דבר זה וכו' : **ומ"ש** לפיכך הישן תחת המטה משנה ריש פרק הישן ותירגמה שמואל במטה גבוה עשרה והך כילה מיירא דרב יהודה אמר שמואל בפ"ק ובליטנא קמא מתיר באינה גבוה י' ובליטנא בתרא מתיר באין לה גג וכתב הרא"ש דליטני לא פליגי אהדדי ותרוייהו בעיגן לאיסורא והרי"ן גיאת פסק כליטנא בתרא דתלי הכל בגג וקשה דהא שמואל גופיה תירגמה להך דהישן במטה גבוה י' אלמא דתלי נמי בגבוה י' :

ומ"ש אבל העליה וכו' פי' הא דבעינן תרתי גג וגבוה י' דוקא מטה דלגבה עשויה וכן בכילה כיון דלא קביעה בעינן תרתי אבל קינופות והן עליה היוצאים מד' ראשי המטה כיון דקביעין ולתוכן עשויות חשיבי אהל בגג טפח אפי' אינה גבוה י' אבל אם אחד יוצא באמצע וכו' לא חשיבי אהל אם אינן גבוה י' כיון שאין שם ג"כ טפח ואיתא בירושלמי שכן הוא עושה חלל באצילי ידיו פירוש כשם שאם הגביה אדם שתי זרועותיו כשהוא שוכב תחת הסדין ונעשית הסדין עליו כאהל אין בכך כלום כך אלו שני הקליטין שבאמצע המטה כמו זרועותיו הן חשובין ואין בכך כלום אבל אם גבוהין י' חשיבי אהל אע"פ שאין שם גג טפח כיון דקביעי ולתוכן עשויות כ"ז מבואר במשנה וגמרא בפ"ק וכ"כ הר"ן לשם ובפרק הישן ודלא כדמשמע ברי"ף ורמב"ם דבנקליטין כשר בכל ענין וכבר האריך הרמב"ן פ"ק דסוכה בספר המלחמות לבאר זה ע"ש גם ה"ה שפ"ה האריך בישוב דבריהם ע"ש : כתוב בהגהה פ"ק הא דכילה שאין לה גג היינו דאינה רחבה טפח תוך ג' לגגו וגם הסדינין מגיעין לארץ שאין לה מחילה טפח אע"פ שהיא גבוה עשרה מותר לישן בה דשפוע אהליה לאו כאהל דמי עכ"ל . וכ"כ לפי דפרק תולין איתא הכי לענין שבת כדלעיל בסי' שע"ו וה"ה לגבי סוכה והכי משמע פ"ק דסוכה רב יוסף היה ישן בכילת חתנים לפי שלא הו"ל גג טפח שוה ולא מחילה טפח מן הקרקע ומ"ש בפרק הישן דרב לא התיר לישן בכילה אלא מפני הבקי פי' זבוכים דמצטער אבל אין מצטער לא וכה"ג הביאו לפסק הלכה היינו בכילה שיש לה גג טפח כ"כ בסמ"ג ובהגהת מיי' ספ"ה ועי' בתוס' פ"ק דב"ה מותר לישן (דף י"ח) :

ואפי' אם פירס סדין וכו' פ"ק כתב הרא"ש דהלכה כרב חסדא ורבה בר רב יוסף היה דפסלי בטופלג ד' אפי' לנוי אפי' בתוך ד' וכ"פ הרי"ף והרמב"ם והסמ"ג אבל הרי"ן גיאת פסק כר"נ דשמואל קאי כוותיה גבי סוכה שתחת סוכה דאין התחתונה פסולה אא"כ יש ביניהם עשרה טפחים וה"ה גבי נוי אינו אסור אלא בי"ט והרא"ש דחה דבריו ע"ש וע"ל סוף סימן תרכ"ו דס"ל לרבינו דלאו דוקא לנוי אלא ה"ה נמי כשהניח לצורך האדם להגין עליו או לשאר צורך דין נוי יש לו ועיין לשם הפסק :

סוכה

ורבי אמר אם היה גבוה עשרה אמות אינו צריך לפרוס עליו סדין ומפני הכבוד אם פירס הכשר אם שפירס ע"ג הקינוף פסולה אבל פורס הוא ע"ג נקליטי המטה ובגמרא (שם) א"ר חסדא ל"ש אלא מפני הכבוד אבל לכתחלה כשירה ופירש"י אם שפירס על גבי הקינוף . כלומר אם אפי' לא פירס מפני הכבוד אלא לנוי על מטתו : ע"ג הקינוף . הן ד' קונדיסין לד' רגלי המטה וגבוהים י' והניח כלוכסות מזה לזה ע"ג ופירס עליהן סדין והרחיקן מן הסכך דהשתא לאו משום מסכך בדבר המקבל טומאה מיפסלה דהא לאו לסכוכי שתחת שם : פסולה . משום דאינו יושב בסוכה דאהל מפסיק ביניהם : אבל פורס הוא ע"ג נקליטי המטה . שאינם אלא שנים והם יוצאים באמצע מטה אחת למראשותיה ואחת לרגליה ונותנים כלוכסות מזה לזה ופורסין עליו סדין והוא משפע לכאן ולכאן משום דאין לה גג טפח רחב למעלה לא מיקרי אהל : ל"ש אלא מפני הכבוד . דשייה סכך להגן הלכך מיפסיל משום מקבל טומאה אבל לגאותה אין שם סכך עליה וכשירה : **ומ"ש** ואפי' אם פרס סדין תחת הסכך לנוי פסולה וכו' (שם) אתמר נוי סוכה המופלגין ממנה ד' ר"נ אמר כשירה ר"ח ורבה ב"ר הונא אמרי פסולה וכתב הרא"ש וקי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים ורי"ל גיאת כתב דלא מסתבר אלא כר"נ דקאי כשמואל ולא דמיא להא דשמואל כדפריסית לעיל . וי"ל דדוקא סוכה הוא דמכשיר בהפלגת ד' כיון דלנוי עבידי גבי סוכה בעלי אבל סכך פסול דלא עביד לנוי אפי' סמוך לסכך הכשר פסולה דהא דאמרינן גבי סדין לגאותה כשרה מיירי שאין מופלג ד' אליבא דר"ח ורבה ב"ר הונא ואפ"ה מפני הכשר פסולה עכ"ל והרי"ף ג"כ פסק כר"ח ורבה בר ר"ה וכן פסק הרמב"ם בפ"ה והכי נקטינן (ח) : **ודווי** יודע שכתב הר"י בפ"ק אהא דאר"י א"ש מותר לישן בכילה בסוכה לפוס מאי דאתמר בגמרא מסתברא דג' דיניס הם כילה ונקליטין וקינופות כילה דלא קביעא לא מתסרא אלא היכא דאיכא תרתי לריעותא שיש לה גג וגבוה י' ונקליטין קביעי טפי מכילה ואע"פ שאין להן גג כל שהן גבוה י' אין ישיניס תחתיהן אע"פ שאין נראה כן מדברי הרי"ף שהכשיר נקליטין סתם ומשמע ואע"פ שגבוהין י' וכן דעת הרמב"ם בפ"ה אבל זה אינו מחוור קינופות דקביעי ויש להן גג אפי' אין גבוהים י' אין ישיניס תחתיהן ובר"פ הישן אהא דתרגמה שמואל למתניתא דקתני הישן תחת המטה לא יצא י"ח במטה י' כתב אע"ג דבפ"ק אמרינן דקינופות משום דקביעי פסלי אפי' בפחות מעשרה ה"מ בקינופות הואיל ולתוכן עשויות אבל מטה לגבה עשויה אי גביהא עשרה חשיב אהל ואי לא לא ובאמת שדברי הר"ן מבואריס בגמרא דבפ"ק מתיב לשמואל דאמר מותר לישן בכילה בסוכה אע"פ שיש לה גג והוא שאינה גבוה י' מדתניא פרס ע"ג נקליטין כשירה ובלבד שלא יהו נקליטין גבוהין מן המטה י' מכלל דקינופות אע"פ שאינם גבוהין י' ומשני שאני קינופות דקביעי וא"כ יש לתמוה על הרי"ף והרמב"ם שלא הזכירו דנקליטין לא מכשירין בהו אלא כשאינם גבוהים י' אבל אם גבוהים י' לא וה"ה תי' דאפשר דטעמייהו משום דסברי דברייתא וסוגיא זו אתייא דלא כהלכתא דאתיא אליבא דמאן דמכשר סוכה העשויה כמין צריף דשפועי אהליס דקביעי כאהליס דמי ואגן קי"ל דסוכה העשויה כמין צריף פסול ולאו כאהליס דמו אע"ג דקביעי דין לקולא בין לחומרא כדמשמע בסוגייא שעל משנה זו (שם יט :) דהעושה סוכתו כמין צריף פסולה ופליגן סוגיא אהדדי וקי"ל כי הא דלא חשיב אהל אלא בתרתי בגגה י' ובגג טפח :

סוכה

דרכי משה

תרכז (א) וכתב מהרי"ל מטעם זה אין לתלות שום גוי רק בפחות מד' לסכך :

כתב

פרישה

ק' הא דכתב מיד אמר זה ז"נ אבל לא נענעו לא אמרינן קילתו זהו הכשרו עכ"ל ואי בעינן דוקא לשם סוכה קול"ל רבותא דאפי' נענעו לא אמרינן נענוע זהו הכשרו עד שינענע לשם סוכה אלא לשם סוכה דקאמר ר"ל לשם כל סוכה דזהו פי' לשם סוכה כמ"ש והסוכה תהיה לכל יומם מקורב וכמ"ש בסימן תרכ"ט בסיכך בחבילה שהעלה לייבש לצריכה התרש זמינענוע עיין שם : פסולה

דרישה

רבנים ד' מיירי בהסתם כסרים שהן רחבים ד' ואם כן ה"ה בטול אחד בינתיים ג"כ ברבנים ד' מיירי ויש משבשים ומוציא לומר דהא דטול אחד בינתיים דסמוכר לסכך פסול ולדופן עקומה מיסבב וע"ד שפירשתי על משנה זו וטעות בידם דא"כ צריכין לומר דטול באמצע שבין כסרים זה בצד זה וכשאתריים המה כולן מחוברים ושאר דוחקים הרבה שאינו סובל קילוי ל' רבינו וב"י כאן ושם בגמרא הולרכנו לדחוק בפירוש דחוק ופירשו רש"י כן ואליבא דר"מ דלא קי"ל כוותיה אלא בשמואל אליבא דרבי יהודה וכמו שכתב רבי' ס"ם תרל"ח פי' המשנה לפי דבריו ודופן עקומה לא נזכר בענין זה בדברי רבינו אלא שאכתי ק' הא בשפודין לא סגי אלא בהכנים סכך כשר בדרך שתי וערב עם השפודין או בהרחיב מקום סכך כשר כמ"ש שם ס"ם וכאן בטול ל' ומניח ל' לא חילק בהכי ומשמע דאפי' בשויה כהתם הכסרים ומניח הסכך בשוה לכן (הבל דרך ניתר) סגי בהכי ודוחק לומר שהמשנה נישנית בהתם ונוכל לפרשה כדרך שיתברר בשפודים דהא דהתם רבינו לקמן מהא נמי ולפי האמת דנלמד מהא דמפקפק דאינו סכך פסול ומ"ה סגי אפי' בשוה לו . עיין בב"י בסי' תרכ"ח שהביא דברי הרמב"ם פ"ה שכתב ז"ל אם אין גובהם של עליונה י' או שלא היתה התחתונה יכולה לקבל סליגין של עליונה כו' אף התחתונה כשרה ושיא שלא תהיה גובה שפיכן יותר על כ' אמה שהתחתונה בסכך העליונה היא ניתרת עכ"ל וכתב ב"י עליו ז"ל ונראה לדקדק שם"ל לר"ת כו' ע"ש וק"ל מה שכתב אף התחתונה פסולה כיון שאינה גבוה י' וכו' אין יכול לקבל . וע"ק מה שייה שהתחתונה בסכך העליונה היא ניתרת ממי פסקא דאיירי מזה הא לכני זה לא מוכר בדברי הרמב"ם שהתחתונה צריכה לסכך העליונה שוב דאיתי בכסף משנה ונתעורר ג"כ שם על דברי הרמב"ם ע"ש והעלה דהמי אף הוא ע"ם לפי שם דברי הרמב"ם לה"ק והוא שלא יהיו גובה שפיכן למעלה מעשרים כשהתחתונה בסכך העליונה היא ניתרת ור"ל דאם אין התחתונה ניתרת בסכך העליונה אז התחתונה כשירה אפי' העליונה למעלה מכ' כיון שאין גבוה י' אז אינה יכולה לקבל אבל אם התחתונה צריכה לסכך העליון אז בעינן שלא תהיה העליונה למעלה מכ' ובהיות כן התחתונה כשירה אף שהיה העליונה גבוה י' וגם יכולה התחתונה לקבל כרים של עליונה והכלל שאף הוא ע"ם וגם צריכין להגיה בדברי הרמב"ם אף כשהתחתונה והיותר נלע"ד דב"י לא חתא אלא לאפוקי דלא תימא שמייתי דאייה לומר שגם אלו העליונה (המחזיר כרים) בעצמן כשרים שהרי בטול ל' מבינתיים כשר אע"פ שהן עדיין תקועין במסמרים כיון דטול ל' מבינתיים ומרלה שלא ניחא ליה בתקרה הכוא מן העשוי אע"פ שהן תקועין מ"מ הוא סכך כשר ממש בעצמו ה"ם שגם באלו העליונה נחשב לסכך כשר ממש הכן משמע לפי פשוטו שמייתי כן דאייה . ועי' כתב ב"י שזה אינו דאין הרלייה כך דהתם הא מייתי בגוונא סכך כשר כי' אלא אם איתא דמייתי דאייה מבטול בינתיים ל"ל דה"ק מדאמרינן דסגי בבטילת ל' בינתיים בכל עניין אע"פ שנשאר רוחב ד' משא"כ בשפודין כמ"ש לעיל דשאני כסרים דהם סכך כשר בעצמן וכדאיתא לקמן סי' תרל"ח וא"כ אדמייתינן מסיפא דבטול בינתיים ניתי לן דאייה ממפקפק דכתיב ברישא אלא שק' דאכתי אין דאייה גם מרישא דדילמא שאני התם דהסיר המסמרים שהן גורמין הפסול ומ"ש די בפקפוק משא"כ במעזיבה וכמ"ש לעיל . זה שנתקע במסמרים מתשבת תעשה ולא מן העשוי דפקפוק ובטל העשוי בפסול כמו תקרה וגם ל' רבי' וב"ם שכתב אין עליהם דין סכך פסול דין כו' משמע דבעי לבניא דאייה דאין לו דין סכך פסול ממש גם מוכח להניא סוף המשנה אם בטול ל' מבינתיים משמע מינה מייתי דאייה הילכך מקוורתן לע"ד שמסיפא מייתי דאייה מדמכשרינן בכל ל' אפי' רחב ואפי' אינו מונח שתי וערב וק"ל :

אפי'

הרושי הגהות

תרכז א ורבינו סמך עמ"ש גבוה עשרה גבי כילה וה"ה דטמה נמי בהבי אייתי (מהרל"ה)

תרכח סוכה שתחת סוכה וכו׳ פ״ק פליגי ת״ק ור״י ואסיקנא דביכולה לקבל ע״י הדחק פליגי והלכה כת״ק דפסולה דסוכה דירת עראי בעינן ואם אינה יכולה לקבל אפי׳ ע״י הדחק כמאן דליתא לעליונה דמי והתחתונה כשירה: ומ״ש וגם צריך שיהא ביניהם י״ט שם פסק הרא״ש כשמואל דאמר י״ט בעינן ודלא כרב חסדא ורבה בר רב הונא דסגי בד׳ וכ״פ הרמב״ם וכתב הרמב״ן פ״ק שכך היא דעת הרי״ף ומ״ש בספרי הרי״ף שביניהן דהלכה כרב חסדא ורבה בר רב הונא אין זה מדברי הרי״ף אלא מיזהו תלמיד הגיה כך בגליון והכניסוהו בפנים וכמו שהוא מבואר במ״ש הרז״ה והרמב״ן והרא״ש והר״ן ורבינו ירוחם שהרי״ף לא הזכירו וע״ש דאסיקו דהלכה כשמואל דבעינן י״ט ודלא כהרז״ה וב״ה ורא״ה והכי נקטינן:

ומ״ש שאם היא מסוככת כהלכתה וכו׳ שם לפי גירסת ר״ת דלא בגירסת רש״י והא דהסכך פסול למעלה מעשרים אינו מצטרף בהדי סכך הכשר לפוסלו כתב הרא״ש בשם ר״ת דלא חשיב סכך פסול כיון שאין פיסולו מחמת עצמו אלא מחמת מקומו וגם רא״ה מפרש כן ע״ש בדין סוכה שתחת האילן:

תרכט מצוה הראוי וכו׳ משנה פרק קמא ובגמרא מה״מ אר״י אמר קרא חג הסוכות וגו׳ באספך מגרנך ומיקבך וכתב רש״י דלפי זה אסור לסכך בעורות כו׳ וכ״כ התוס׳ והרא״ש לשם והרמב״ם בהלא״ש פ״ה ומזה הטעם נמי אין מסככין במיני מתכות:

ומ״ש וכן כל דבר וכו׳ כתב ב״י ובשפודים של עץ מיירי דאי של מתכת תיפוק ליה שאין גדולן מן הארץ ע״כ ואפשר דמיירי אף בשפודין של מתכת שהבית יד שלהן של עץ ולא הו״ל בית קיבול אלא כעין חציס זכריס דאין מכסין אף בעץ שבשם בשביל השפוד שהיה מקבל טומאה בין שהשפוד שלם או נשבר: דרב יהודה פ״ק סוכה בחציס זכריס כשרה משום דבית קבול הוא ואע״פ שהוא עשוי למלאות שמיה בית קבול ופירש״י סוכה בחציס. בית יד של חציס ע״כ כלומר שלא היה בהן עדיין הכרזל דאילו היה בהן הכרזל אף הזכריס פסולין מפני שקבלו טומאה ע״י הכרזל שהוא כלי וכ״פ רבי יצחק אחרון ז״ל: וכתב עוד רש״י הזכריס כעין שלנו שתוחבין אותו בבית קבול של חץ כשרה דאע״פ דכלים היו פשוטי כלי עץ היו ואין מקבלין טומאה נקבות שיש נקבים בראשיהם והחץ עשוי כמרצע ליכנס לתוך הנקב ובית קבול להן ורחויין לקבל טומאה ואע״פ שהוא עשוי להתמלאות מילוי עולם שלא להתרוקן עוד שמיה קבול עכ״ל ור״ל שהחציס הזכריס אינן מקבלים טומאה אפי׳ מדרבנן כדתנן בפ״ב דמסכת כלים כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית פשוטיהם טהורים: ומ״ש בפ׳ המוכר את הבית אדף של נחתומין שהיו פשוטי כלי עץ דטמא מדרבנן פירשו התוס׳ לשם וכן בסמ״ג עשה ה׳ טומאת שרצים בשם ר״י דשלהן וכיונא בו כיון שהוא דומיא דשק שמשמש את האדם ואת משמשיו מרבינן ליה בת״כ מריבויא דמכל כלי עץ ואותה דרשא אסמכתא ואינו אלא דרבנן אבל במדרס הזב והזבה והנדה והיולדת הטמאין מן התורה שנאמר וכל המשכב אשר יישכב עליו וגו׳ כל העשוי למשכב או למרבד ועיין בתוס׳ פ״ק דטוכה דף ה׳ וכ״ל דלמאי דכתב המרדכי בשם הר״א ממי״ץ וכ״כ בתה״ד אפי׳ אותן פשוטי כלי עץ דמקבלין טומאה מדרבנן נמי מסככין בה דאינו אסור לסכך כי אם בדבר המקבל טומאה מדאורייתא וצריך לפרש לפ״ז אהא דנקט חציס זכריס דטהורים לגמרי ה״ט משום דבעי למינקט בסיפא בחציס נקבות דפסולה אע״פ שהוא עשוי להתמלאות נקט בריש חציס זכריס דכשרה ולא גזרינן זכריס אטו נקבות וה״א בגמרא אבל בתוס׳ פ״ק דף ה׳ כתבו להדיא אחציס זכריס שאם היו מקבלין טומאה מדרבנן היו פסולין לסיכוך: בפשתן

תרכט מצוה הראוי כולל כל דבר שאין מקבל טומאה וגידולו מן הארץ וכו׳ משנה פ״ק (יא׳) זה הכלל כל דבר שהוא מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ אין מסככין בו וכל דבר שאינו מקבל טומאה וגדולו מן הארץ מסככין בו ופירש״י ואין גידולו מן הארץ. כגון עורות בהמה ואפילו לא מקבלי טומאה כגון שמחוסרין מלאכה וכתב הרא״ש שם אהא דבעי מנה״מ ומייתי לה מקראי אבל לא בעורות דגידולי קרקע מיקרי אבל לא מיקרי גדולו מן הארץ כמו פסולת גורן ויקב: **ומ״ש** רבינו דמיני מתכות נמי אין מסככין בהן כ״כ הרמב״ם בפ״ה ופשוט הוא שהרי גידולן מן הארץ לא מיקרי אלא מה שצומח מן האדמה: **ומ״ש** וכן בכ״ד שמקבל טומאה כגון שפודין ומרוכות המטה פשוט שם במשנה (עו:) ומשמע דבשפודין של עץ מיירי דאי בשל מתכות תיפוק ליה מפני שאין גידולו מן הארץ: **ומ״ש** וכל הכלים אין מסככים בהם אפי׳ נשברו וכו׳ שם (עו:) אמר ר׳ אמי בר טביומי סככה בכלאי כלים פסול אמאי בלאי כלים אמר אביי מטלטלות ותניא כוותיה שאין בהם ג׳ על ג׳ דלא חזו לא לעניים ולא לעשירים ותניא כוותיה:

סככה בחציס שאין להן בית קיבול כשירה שאינם מקבלין טומאה יש להן בית קיבול פסולה מימרא שם (יב׳) וכתב הר״ן אמאי דמכשירין כשאין להן בית קיבול דאע״ג דכלים היו פשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה ואע״ג דאיכא פשוטי כלי עץ דמקבלין טומאה מדרבנן הני לא מקבלי טומאה אפי׳ מדרבנן כ׳ הרא״ש בתשובה הקנים אע״פ שיש להם בית קיבול אינם מקבלים טומאה כיון שלא נעשה הקיבול שלהם לצורך קבלה ומסככין בהם דהכי תנן בפ״ד דמקוואות סילון שהוא גר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל אפני שלא נעשה לקבלה וכן כמה משניות מוכיחות כן במסכתא כלים עכ״ל •

דרכי משה

תרכט (א) כתב הר״ן ועפר סכך פסול הוא דלאו גידולי קרקע הוא:

דרישה

שי תרכח [פ] אפילו אם שעליהם למעלה מכ׳ דלא מסיב סכך פסול כיון שאין פסולו משמת עצמו תו׳ וכמ״ש לעיל בסי׳ תרכ״ו בשמם שעושה סוכה ברשם שגלם כו׳ ו״ל המשנה דף כב ע״ב שעושה סוכתו ברשם שגלם או ברשם שסיגה כשר כו׳ וקמ״ל מתמיהין בכל חדא דאמאי דברשם שגלם קמ״ל לאפוקי ממאן דפוסל כיון דמטלטלת אלא קנים וברשם שסיגה שפיגה מפרש בגמרא דקמ״ל לאפוקי ממאן דס״ל דאם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיה דפסולה אע״פ שיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה. אבל בשסיגה לא שייך משמת דמטלטלת דאמאי שיגה דאמרה בכבי ומשיגה קבע דהא אי אפשר לו לעשות של אמרן אשג״כ בשגלה ורבא נקט לשון בסדרי אע״ג שבשגלה לא שילקו בגמ׳ בין רוח מצויה דיה לדיבשה מ״מ ברשם הפגלה פיהם״ו וכר״ן אע״ג דמטלטלת ולא קיימא אי ברשם הפגלה אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה שם ושוקרת כשרה. דסוכה שהוא דירת עראי אינו בוש מאד ואין קיים סביב לה וסרוח שולטת שם ושוקרת כשרה. עכ״ל וו״ל התוס׳ דף ו׳ ע״ב בד״ה שעושה סוכתו כו׳ דל״ג שעושה סוכתו ברשם הפגלה כיון דעליגי בשם יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיה ומיהו יש לדמוק דכש״ג אמרינן יכולה לעמוד ברוח מצויה דארץ ואין יכולה לעמוד ברוח מצויה שברשם הפגלה כיון דנידי ולא מסתבר כו׳ מכל זה משמע דאמי אלוק ד״ל לעמוד ברוח מצויה דיבשה כו׳ אינו שייך בסוכה שעשויה ברשם הפגלה ודו״ק ודשם רבינו כמ״ש בפרישה:

תרכח סוכה

שעל גבי סוכה העליונה כשירה ותחתונה פסולה ר׳ יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשירה ופירש״י תחתונה פסולה ג׳ **סככין** יש לה וקרא פסיל סוכה שתחת סוכה כדלקמן: ואמרינן בגמרא (י׳) דאם אין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה התחתונה כשרה ואף רבנן מודו בהא דכמאן דליתא דמיא ול״פ אלא ביכולה לקבל ע״י הדחק רבנן סברי כיון דיכולין ליסד על התחתונה על ידי הדחק ולאכול בעליונה מיקרי העליונה סוכה ומיפסלה התחתונה משום סוכה שתחת סוכה ור״י לטעמיה דבעי דירת קבע ורבנן נמי לטעמייהו דסברי דסוכה דירת עראי בעינן והלכתא כוותייהו •

ומ״ש וגם צריך שיהא ביניהם עשרה טפחים (שם׳) כמה יהא בין סוכה לסוכה ותהא תחתונה פסולה מ״ר הונא טפח שכן מצינו באהלי טומאה טפח ור״מ ורבה בר״ה אמרי ד׳ אלא מצינו מקום חשוב פחות מד׳ ושמואל אמר י׳ מ״ט כהכשרה כך פסולה מה הכשרה בי׳ אף פסולה בעשרה וכתב הרא״ש שבה״ע כתב מסתברא דהלכה כר״מ ורבה בר״ה וכ״פ הראבי״ה והרז״ה וכתב ראיותיהם ודחה אותם והעלה דהלכה כשמואל וכן דעת הר״ן וכ״פ הרמב״ם בפ״ה וכן דעת הראב״ד ז״ל והכי נקטינן:

ומ״ש אם היא מסוככת כהלכתה אפילו אם העליונה למעלה מעשרים בפ״ק דסוכה (ט:) פעמים שתחתונה כשירה ועליונה פסולה ה״ד כגון שעליונה חמתה מרובה מצילתה ותחתונה צילתה מרובה מחמתה וקיימא תחתונה בתוך כ׳ כ״כ בתוס׳ שגורם ר״ת כלומר אבל העליונה לא חיישינן בכל ענין דקיימא ואפי׳ למעלה מעשרים לא מיפסלה התחתונה בהכי משום דלמעלה מכ׳ לא חשיב סכך פסול מאחר שאין פיסולו מחמת עצמו וכתב הר״ב שכ״כ שהיה גורם הרי״ף ומיהו רש״י גורם דקיימי תרוייהו בתוך כ׳ שהוא סובר דאי קיימא עליונה למעלה מכ׳ אמרינן בה מצטרף הסכך פסול בהדי סכך כשר כדאמרי׳ במחובר ונסמוך אכתוב מה שנראה שהוא דעת הרמב״ם בזה:

ומ״ש ואם אינה מסוככת כהלכתה ומתכשרת ע״י סכך העליונה לריך שתהא עליונה בתוך כ׳ לארץ פשוט שם פעמים שתחתונה כשירות ה״ד כגון שתחתונה חמתה מרובה מצילתה ועליונה צילתה מרובה מחמתה וקיימא עליונה בתוך עשרים ופירש״י כגון שתחתונה חמתה מרובה דסכך דידה כמאן דליתיה הוא דתרוייהו מתכשרין בסכך עליון והוא דקיימא עליונה בתוך כ׳ לארץ דהוי סכך כשר אף להכשיר תחתונה. והרמב״ם כתב בפ״ה אם אין גובהה של עליונה י׳ או שלא היתה התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אף ע״י הדחק אף התחתונה כשירה והוא שלא יהיה גובה שתיהן יותר על כ׳ אמה שהתחתונה בסכך העליונה היא ניתרת וראה לדקדק מדבריו שהוא סובר כגירסת ר״ת מדנתן טעם שמה שלריך שלא יהיה גובה שתיהן יותר על כ׳ אמה הוא מפני שהתחתונה בסכך העליונה היא ניתרת משמע דבשתחתונה חמתה מרובה מצילתה עסקינן שאינה לריכה לסכך העליונה הא אם צילתה מרובה מחמתה שא״ל לסכן העליונה אע״ג דקיימא עליונה למעלה מכ׳ ליתא לן בה: **העושה** סוכה בראש העגלה או בראש הספינה אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה פסולה אבל אם יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה וכו׳ משנה וגמרא בפרק היסן (כב: כג׳) ומשמע התם דרוח מצויה של יס הוי כרוח שאינה מצויה של יבשה:

עשאה בראש הגמל או ע״ג האילן כשירה ואין עולין לה בי״ט פשוט משום שאסור עומדת וכו׳ הכל משנה שם וטעמא דאין עולין לה בי״ט משום שאסור להשתמש בי״ט בבעלי חיים ומחובר:

בפשתן שלא נידק ולא נופץ כשירה דעץ בעלמא הוא נידק ונופץ פסולה בחבלים של פשתן (ה) פסולה בשל גמי ושל סיב כשירה: מחצלת (ד) של קש וקנים ושיפה ושל גמי ל״ש ארוגה שהיא חלקה וראויה לשכיבה ל״ש עשויה מעשה שרשרות שאינה חלקה ואינה ראויה כ״כ לשכיבה אם היא קטנה סתמה עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה אא״כ עשאה לסיכוך ואם היא גדולה סתמא עומדת לסיכוך ומסככין בה וה״מ שאין לה שפה אבל אם יש לה שפה בענין שראויה לקבל אפי׳ אם נטל שפתה אין מסככין בה כתב ה״ר ישעיה אפילו במקום שעושין אותן לשכיבה הקונה אותן מן האומן ע״ד לסכך מותר לסכך בה ול״נ לא״א ז״ל אלא אנו

בפשתן וכו׳ שם מימרא דר׳ יוחנן סככה בחמיצי פשתן פסולה בהולני פשתן כשירה פי׳ הרי״ף והרא״ש הולני כיתנא דלא דייק ולא נפיץ דעדיין עץ הוא וכ״כ הרמב״ם בפ״ה וכ״כ התוספות וכתבו עוד דאע״ג דחמיצי פשתן אינו מעמא בנגעים הואיל וקרוב הוא לטומאה גזור בהו רבנן לפוסלו לסכך עכ״ל פי׳ כיון שאינו מחוסר אלא מלאכת טויה דמעטה מעמא בנגעים מיד אפילו לא נתלבנו כסומכום ורשב״א ור״מ ולא כר׳ יהודה בפרק במה מדליקין דס״ל דמעטה אינו מעמא בנגעים אלא משיתלבנו דלפי דעתו הפשתן כשר לסכך בו לגמרי אפי׳ מדרבנן מפני שהוא רחוק ממקבל טומאה דאורייתא שמחוסר ב׳ מלאכות א׳ מלאכת טוייה ב׳ מלאכת לבון דלא קיי״ל הכי אלא מעוה טמא מיד וא״כ פשתן נמי אסור לסכך בו מדרבנן כיון דקרוב הוא למקבל טומאה דאורייתא והרמב״ם כתב מפני שהפשתן נשתנה צורתו וכאילו אינו מגדולי קרקע והראב״ד כתב עליו טעם אחר יש לנו בזה מפני שראויין ליתן אותן בכריס וכשתות והרי הן מקבלין טומאה ע״י דבר אחר ולא פחיתי מבלאי כלים ע״כ וכל זה הביא הר״ן והגמרא אסתפקו בפשתן שצרו אותו במים כדרך שצורין את הפשתן אע״ג דלא דייק ולא נפיץ ומשמע מדברי הפוסקים שהתירו בפשתן דלא דייק ולא נפיץ שתופסים לקולא וכתב הר״ן דמעטם דכיון דמדרבנן הוא נקטינן לקולא מיהו רבינו ישעיה אחרון כתב להחמיר בספקו וכתב עוד דלמר גפן וקנבוס אע״ג שדק אותן ונפלם אין עליהן תורת טומאה וכשריס לסכוך וטעמו כיון דשאר בגדים אינן מטמאין בנגעים לא גזרו בהו רבנן דלא גזרו אלא בלמר ופשתן דמיטמאין בכל הטומאות ואין זה אלא לדעת התוספות דהטעם הוא משום גזירה דקרוב לטומאה דאורייתא אבל להרמב״ם ולהראב״ד אף הלמר גפן וקנבוס פסול דכיון דפסול פשתן הוי משום דנשתנית צורתו או מפני שראוין ליתן בכריס וכשתות טעם זה שייך ג״כ בלמר גפן וקנבוס והכי נקטינן לחומרא וכן חבלים של פשתן בסמוך נמי פסולין משום דנשתנה צורתן: **מחצלת** של קש וקנים וכו׳ ספ״ק בליגי בה תנאי ופסקו הפוסקים הלכה כת״ק וכדאסיק רב פפא דאין חילוק בעולם אלא בין גדולה לקטנה: **ומ״ש** וה״מ שאין להם שפה וכו׳ שם בגמרא מוכח דאע״פ שאין נאחגות היעב ויש הפרש בין בית ניר לבית ניר מ״מ ראויין הן לקבל פירות הנסין שאין יוצאין דרך נקב קטן: **כתב** ה״ר ישעיה וכו׳ עד לעשותו לשכיבה הכל בספקי הרא״ש ספ״ק וירקה מדבריו דכשאינה לאומן לתקנה לסכוך מדינא שרי לסכך בה אלא דאסור משום גזירה דמי יודע וכו׳ ואתו כ״ע לסכוכי בהו ולפי זה דיעבד יצא י״ח אם סיכך בהם דלא גרע משוונרי דבסמוך אבל אם לא ניחה לאומן לתקנן לסכך אלא שקנאה לסכך בה מדינא נמי אסור ומיהו לענין מעשה בכל ענין לא יצא י״ח אפי׳ דיעבד ולא דמי לשוונרי דלא פסולי אלא משום דילמא שביק להו ונפיק והילכך אי לא נפיק יצא י״ח דיעבד אבל הכא דפסולין משום דחייסינן דילמא אתו כ״ע לסכוכי בה ועברי אדאורייתא בדיעבד נמי פסולה ועיין בב״י שחילק בכך בסמוך אבל חבילה ונראה לפי דברי הרא״ש הא דקטנה סתמה עומדת לשכיבה אא״כ עשאה לסיכוך היינו שרוב בני אותה העיר עושין אותה לסיכוך וכן אבל גדולה שרוב אנשי המקום נוהגין לשכב עליהן וכן פי׳ בהגהת ש״ע ולקמן אבל דין סכוך נסרים כתבתי דין מחצלאות שקובעין בגגין כעין תקרה בשם הכל בו. כתב בתה״ד על הסולמות דמותר לסכך בהן משום דאינו בא מן המקבל טומאה דאורייתא וגם אינו קרוב למקבל טומאה מדאורייתא וקשה לע״ד אמאי אינו קרוב לסולמות שקובעין האיכרים בעגלה וכן לסולמות שקובעין בשפוע אבל הכותל להניח שם עשב שיאכלו הסוסים משם וכן בשאר בהמות שהסולמות האלו עשויין לקבל עשב ותבן ותבואה בעודן בשבלים ושאר דברים ומקבלין טומאה מדאורייתא ובאגודה פ״ק כתב וז״ל התוס׳ הביאו ת״כ דממעט סולמו׳ מטומאה ומשמע אפילו טומאה דרבנן ולפ״ז היה מותר להניחו ע״ג סכך וראיתי רבותי אוסרין ולא ידעתי הטעם אם לא משום גזירת כלים כדקאמר סוף פרקין עכ״ל נראה דר״ל גזירה משום שאר סולמות שהן כלים כדפריטי ואע״ג דרבי חייא בר אבא בשם ר׳ יוחנן הוא דמוקי לה לפלוגתא דר״מ ור״י בנסרים משופין ומשום גזירת כלים וקי״ל כר׳ יהודה דמסככין בנסרים אלמא דלית ליה גזירת כלים ומש״ה פסקו הפוסקים דסככה בחלים זכריס כשרה ולא גזרינן זכריס אטו נקבות מ״מ איכא למימר דהלכה כר״מ בגזירותיו כמ״ש הראב״ד הביאוהו הרא״ש והרמב״ן וא״כ שפיר אית לן גזירת כלים אליבא דרבי חייא בר אבא דשמא הלכה כמותו וה״ה לגזרינן לדידיה זכריס אטו נקבות ומש״ה גזרינן נמי בסולם שאינו עשוי לקבל אטו שאר סולמות העשויין לקבל גם בדרשות מהרי״ל אסר הסולם ומהרא״י גופיה כתב שם דאחד מהגדולים דרש דאין לסכך בסולם גם הרשב״א בתשובה בסימן קל״ה כתב לאסור הסולם אם לא שהליבותיו קבועות ע״ג ירכותיו הא כל שירכותיו נקובין לקבל שליבותיו פסולין אף ע״פ דעשויין למלאות וכו׳ ומשמע אפי׳ נקובין מעבר לעבר פסולין משום דקרוב למקבל טומאה מדאורייתא וכמו שנראה מהאגודה ומהרי״ל שלא חילקו ואסרו בסתם כל סולמות וכן כ״ל עיקר וכן פסק בהג״ה ש״ע דכיון דבתשובת הרמב״ן כתב דיש להסתפק בזה לכן אין לסכך עליו. עוד כ״ל דאפי׳ בדיעבד אם הניחו סולם על הגג וסככו על גביו דכל הסוכה פסולה כיון דמעמיד הסכך הוא והרמב״ן והר״ן בפרק הישן במתני׳ דהסומך סוכתו בכרעי המטה הסכימו דלהרי״ף טעמא דמעמידה במקבל טומאה הוא העיקר ולא כמ״ש הרא״ש וכיון שראייתם ברורה אין להקל ולא כמ״ש מהרא״י להקל גם בזה כמ״ש לשם בסי׳ ל׳ ול״א וכן הוא במהרי״ל בתשובה סי׳ פ״ג ומחלק על הגדולי׳ שאוסרים בדבר המעמיד אלא דברי האוסרים עיקר והא דכתב הרשב״א בתשובה סי׳ רי״ג דאין המסמרו׳ פוסלין את הסכך המרובה מהן אינו׳ דאין המסמרות מעמידין הסכך דאף

בפשתן שלא נידק ולא נופץ כשירה דעץ בעלמא הוא נידק ונופץ פסולה בחבלים של פשתן (ה) פסולה בשל גמי ושל סיב כשירה: מחצלת (ד) של קש וקנים ושיפה ושל גמי ל״ש ארוגה שהיא חלקה וראויה לשכיבה ל״ש עשויה מעשה שרשרות שאינה חלקה ואינה ראויה כ״כ לשכיבה אם היא קטנה סתמה עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה אא״כ עשאה לסיכוך ואם היא גדולה סתמא עומדת לסיכוך ומסככין בה וה״מ שאין לה שפה אבל אם יש לה שפה בענין שראויה לקבל אפי׳ אם נטל שפתה אין מסככין בה כתב ה״ר ישעיה אפילו במקום שעושין אותן לשכיבה הקונה אותן מן האומן ע״ד לסכך מותר לסכך בה ול״נ לא״א ז״ל אלא אנו

בחבלים של פשתן אסורה ושל גמי ושל סיב כשירה ירושלמי בפרקין וכתבו הרמב״ם בפ״ה וכתב ה״ה פירוש חבלים אינם מקבלין טומאה לפי שאינם כלי ושל פשתן מפני שאין צורתו עומדת וכאילו אינם מגדולי קרקע ולפיכך פסולים: **ומ״ש** מחצלת של קש וקנים ושיפה וגמי וכו׳ בספ״ק (יט:) אפליגו ר״א ורבנן במחצלת ואסיק ר״פ (כ:) בקטנה כ״ע ל״פ דסתמה לשכיבה קאי כ״פ בגדולה ת״ק סבר סתם גדולה לסיכוך ור״א סובר סתם גדולה נמי לשכיבה ופסקו הפוסקים הלכה כת״ק וכתב הר״ן פי׳ קטנה כדי שכיבה וכיון דסתמה לשכיבה היא ראויה לקבל טומאה לכשישכב בה הזב וכיון שכן מעתה אינה ראויה לסיכוך שכל הראוי לקבל טומאה אין מסככין בו כ״פ בגדולה ת״ק סבר סתם גדולה לסיכוך ואינה ראויה לקבל טומאה אפי׳ ישכב בה הזב: ואיתא תו בגמרא ת״ר מחצלת של שיפה ושל גמי גדולה מסככין בה קטנה אין מסככין בה של קנים ושל חילת גדולה פי׳ מעשה עבות וקליעה מסככין בה ארוגה אין מסככין בה רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו זו וזו מסככין בה וכן היה רבי דוסא אומר כדבריו וכתב הרא״ש וז״ל הרי״ף לא הביא הך סיפא משום דס״ל הלכה כר״י ורבי דוסא וכן מוכח סתמא דמתני׳ דלא מפלגא במחצלת קנים אלא בין גדולה לקטנה ע״כ וכ״פ הרמב״ם בפ״ה והראב״ד חולק על זה בהגות ופוסק כת״ק דר׳ ישמעאל בר׳ יוסי ור׳ דוסא: **ומ״ש** רבי׳ וה״מ שאין לה שפה וכו׳ שם בגמרא: **ומ״ש** שאפי׳ אם ניטל שפתה אין מסככין בה פשוט מדין בלאי כלים שנתבאר בסימן זה שאין מסככין בהן וכן כתבו הפוסקים: **כתב** ה״ר ישעיה אפי׳ במקום שעושים אותם לשכיבה הקונה אותם מן האומן וכו׳ ז״ל הרא״ש בספ״ק כתב ה״ר ישעיה אלו המחצלאות שמוכרין התגרים בסתמא לאו לשכיבה עבידי שמעמידין אותם לאמר וגם עושין אותם מחיצות הלכך לאו בתר עשייתם אזלינן שהאומן אינו עושה אותן אלא למכרן למי שצריך להן כל א׳ וא׳ לפי צרכו וא״כ אין לילך אלא אחר קנייתם שאם קנאו אדם לשכיבה מקבלת טומאה ואם קנאו לצורך ד״א אינה מקבלת טומאה וא״כ אדם יכול לקנות מחצלת חדשה לשם סוכה ולסכך בה אע״ג דחזיא לשכיבה בתר מחשבתו אזלינן וכיון שקנאה לצורך סוכה וסיכך בה אינה מקבלת טומאה ולא מסתבר לי אלא בתר מנהג אנשי המקום אזלינן כדקאמר לא נחלקו רבי דוסא וחכמים על מחצלות אותה שהן עומדות הלכך במקום שנהגו לשכב עליהם אפילו אמר לאומן לתקנם לו לסיכוך אין מסככין בהם דמי יודע שאמר לאומן לתקנם לו לסיכוך ואתי כ״ע לסכוכי בהו דמי יודע שאמר לאומן לתקנם לו לסיכוך: **כתב** בתה״ד סוכה שרצו לשוש לתעלה סולם כדי להניח הסכך ע״ג כשר הדבר אז לא תשובה נראה דשרי אפי׳ לסכך כל הסוכה בסולמות שלנו דאין כאן סכך פסול אע״ג דכלי היא מ״מ לא מקבל טומאה דכלי עץ שאין לו בית קבול אינו מקבל טומאה ואע״ג דעולין ויורדין בו בסולם אינו מעמא מדרס כדאיתא בתוס׳ (ב״ב סו:) בשם ת״כ: אבל בתשובה להרמב״ן סי׳ רט״ו נסתפק בדבר (ב). וכתב עוד תה״ד לחבר כלונסות הסוכה בסמרות של ברזל או לקשרם בבלאות שמקבלים טומאה נראה שאין קפידא בדבר ואע״ג דבפרק הישן (כא) אהא דתנן הסומך סוכתו בכרעי המטה ר״י אומר אם אינה יכולה לעמוד בפ״ע פסולה וקאמר עלה בגמרא מ״ט דר״י מ״א מפני שאין לה קבע וחד אמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה כתב אשיר״י דמוכח מדברי הרי״ף דסבר הלכה כר״י מ״מ הא פסק אשיר״י נמי דטעמא דקבע עיקר ולא טעמא דמעמידו בדבר המקבל טומאה ובתשובה להרמב״ן סימן רי״ו (ג) כתב שאלת סכך סוכה עשויה מנסרים שאין ברוחבן ד׳ והם תקועות במסמרות של ברזל והם משולבים כשליבת הסולם ואין בין השליבה ג״ט ובכך מכמיס אותו בהדם וערבה אם פוסלים הסכך מחמת המסמרות לפי ששמעתי בשם א׳ גדול שנתאכסן בבית א׳ מבני עירנו ולזה להוליא התסמרות מהסכך הודיעני טעמו אי משום מקבלין טומאה תשובה אותו חכם שאסר לא מאותו טעם שאמרת אסר אולי מפני מה שאסר א׳ מרבותי ל״ל דכיון דהנסרים תקועים במסמרות הרי כל הנסרים נכסר א׳ רחב ויש בהם משום גזירת תקרה ויש שנחלקו עליו ואתה הגח להם כיון שנהגו שאע״פ שאינם נביאים בני נביאים הם ע״כ. והר״ן כתב בפרק הישן נקטינן כר״י דבשם שאין מסככין בדבר המקבל טומאה כך אין מעמידין בו משום גזירה ואע״פ שעכשיו נהגו לסמוך סוכות ע״ג כותלים שאין מסככין בהם לפי שאין גידולו מן הארץ ה״ט משום דלא שכיח לסכך בכיוצא בהם ועוד דכ״ע ידעי דכל כה״ג בית דירה מיקרי ולא סוכה הילכך ליכא למגזר ויש שנוהגין לעשות בכותלים דפנות של קנים משום היכרא שלא יהא נראה כסומך על הכותלים לגמרי ומדת חסידות בעלמא הוא כל זה לפי שיטה של הרי״ף אבל

דרכי משה

(ב) ובתשובת הרשב״א סימן קפ״ו מסתפק בדבר ובסי׳ קנ״ה שם כתב בהדיא דאסור לסכך בסולמות שלנו דמקבלין טומאה מדאורייתא וע״ש וב״כ מהרי״ל דאסור להניח סולם על הסכך להחזיקו וב״ש לסכך בו דאסור עוד כתב עוד מהרי״ל דאסור להניח שום כלי המקבל טומאה על הסכך להחזיקו אפי׳ קתדראות משום דמקבלי טומאת מדרס: (ג) ובתשובת הרשב״א סימן רי״ג: (ד) וכתב הכלבו ובמקום שנהגו לקבוע מחצלאות בגגין כעין תקרה אין מסככין בהן:

פרישה

סי׳ תרכט (א) **פסולה** אם סיכך בחבילה ול״ל לעשבים שריסן רש דלא פסולי בדיעבד דהכתו לא פסולי אלא משום דילמא שביק להו ונפיק אבל חבילה שפסולה משום דחייסינן דילמא עביד סוכה מן הטעוי בדיעבד נמי פסולה ב״י ובד״מ כתב ז״ל לא נראה כן מדברי הטור אלא משמע דאף בחבילה שאסרו מדרבנן אינו אסור אלא לכתחלה ולא בדיעבד ומ״ש לקמן דאם סיכך בחבילה והסירם כשירה סיינו דאף לכתחלה מותר לעשות סוכה ממנה אבל אם״ל אם לא הסירם ויבש תשתיה יצא בדיעבד כנ״ל עכ״ל ומ״ש דלא משמע כן מדברי הטור סיינו מדכתב תחלה ויש דברים שבשרים מן הסוכה אלא שאינו לסכך בם לכתחלה ובדיעבד יצא כו׳ ומסיק וחבילה ג״כ אסרו כו׳ משמע דבמדת מהתת

מהתיבו

אלא בלא המכמרים היה להן עמידה וכן הא דתקרה שאין עליה מעזיבה דאיירי בשהמכמרות קבועין בהן ואינו פסול אלא משום גזירת תקרה או משום העשה ולא מן העשוי כדאיתא בגמרא ולא פסלו ליה מטעם המסמרות איירי נמי בכה"ג שאין המכמרות מעמידין וכו' אבל בדבר המעמיד דבלא הוא היה הסכך נופל פוסל הסוכה אם המעמיד מקבל טומאה והכי נקטינן להחמיר כהרמב"ן והר"ן: כתב הר"ן אמתני' דתקרה שאין עליה מעזיבה דווקא נקט שאין עליה מעזיבה שאם היה בה מעזיבה לא הוה סגי במפקפק דמעזיבה ועפר סכך פסול ניהו דלאו גידולי קרקע הן עכ"ל ואעפ"כ כתב הא ז"ל בפרק הישן אמתני' דהסומך סוכתו בכרעי המטה דהלכה כמ"ד דאם העמיד הסכך בדבר המקבל טומאה פסול ואע"פ שעכשיו נהגו לסמוך הסוכה ע"ג כתלים שאין מסככין בהן לפי שאין גידולן מן הארץ היינו טעמא משום דלא שכיחא לסכך בכיונא בהן ועוד דכ"ע ידעי דכל כה"ג בית דירה מקרי ולא סוכה הילכך ליכא למיגזר ויש שנוהגין לעשות בכותלים דפנות של קנים משום הכירא כדי שלא יהא נראה כסומך על הכותלים לגמרי ומדת חסידות בעלמא הוא עכ"ל וכל זה לפי דעתו שפירש לשם דלהעמיד הסכך בדבר שאין מסככין בו אין הסכך פסול אלא מדרבנן גזירה שמא יאמרו כשם שראוי להעמיד כך מסככין בו אבל מלשון רש"י במשנה דהסומך סוכתו יראה דלאו משום גזירה שמא יאמרו הוא דפסול אלא הואיל ועיקרו של סכך אלו מעמידין אותו הוי כאילו בא בדבר המקבל טומאה כדקי"ל בגמרא שהכל הולך אחר המעמיד וכ"כ מדברי הרא"ש שכתב וקשה לי לטעמא דמעמיד וכו' אם סיכך על מחיצת אבנים הויה פסולה הואיל והעמיד הסכך בדבר שאין גידולו מן הארץ ולא תירץ ע"ז כלום אבל מה שתירץ הר"ן ז"ל דהכא בכותל ליכא למיגזר אלמא דס"ל דטעמא דמעמיד לאו משום גזירה הוא ולפיכך יראה דמדינא אין להעמיד הסכך בדבר שאין גדולו מן הארץ ואם העמיד עליו הסוכה פסולה ולכן צריך לעשות הדפנות של קנים ולסמוך הסכך עליו מדינא ולא ממדת חסידות בעלמא כדכתב הר"ן ז"ל ומה שאמרו ברוש סוכה אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וסיכך על גבן ה"נ דלא הוי סוכה איכא למימר דהמחיצות הן של ברזל אבל מעמידי הסכך הם הקנים ולא המחיצות של ברזל ושפיר קרי ליה וסיכך ע"ג כלומר שנסמך אל אלו המחיצות כמו סיכך ע"ג אכסדרה וכתב עוד הר"ן דלא הוה מעמיד הסכך אא"כ שהסכך עצמו נסמך ממש עליו אבל נעץ קונדסין במטה וסכך עליה כשרה דכיון שאין הסכך נסמך ממש על המטה אע"פ שיתידותיו וקונדסיו סמוכות עליו אין זה מעמיד בדבר המקבל טומאה והוא מדברי הרמב"ן בספר המלחמות ע"ש בפרק הישן. ובתשובת מהרי"ל הקשה א"כ דבר המעמיד פוסל איך יניחו מעמידי הסכך בכותל המחובר ולא קשה כלל דכותל מחובר אם היה עושה ממנו סכך לא היה מחובר ואינו דומה לאילן שכתב הרמב"ן והר"ן דאילן המעמיד הסכך פסול והיינו דהעושה סוכתו ברוש האילן הכשרה לאו במסכך ע"ג אילן עסקינן אלא שקרקע הסוכה נתון באילן ונעץ קונדסין בקרקע הסוכה וסיכך עליהן ובכה"ג אף על פי שהמחובר סומך את המעמיד ליה לן בה דכמעשה קרקע בעלמא קא עביד עכ"ל דאיכא לחלק דשאני אילן דלפעמים מסככין בו בעודו מחובר אבל כותל מחובר אינו פסול מתורת מעמיד מאחר שא"א לסכך בו בעודו מחובר ואינו דומה למחיצת אבנים דאף כשמסככין בו בתלוש פסול הוא מצד עצמותו לפי שאין גידולו מן הארץ לפיכך פוסל ג"כ מתורת מעמיד ודו"ק. כתב בתשובת הרשב"א סי' קל"ה על הסולם שהשליכוהו ע"ג הסוכה ושכחוהו דאפי' אח"ל שאין מסככין בסולם וסכך פסול הוא אפי' הכי מאחר שכבר נכשרה הסוכה ואין צריך לצרופו של סכך פסול שוב אינו פוסל והיינו כתוספתא דמנימין דלכשייבש אין בו איסור אלא משום שלא יאמרו מסכך בדבר המקבל טומאה וכדמוכח נמי ממתניתין דהלה עליה אף הגפן וכו' וראה מדבריו שתופס סברת ר"ת שהביא הר"ן במתני' דהלה עליה אף הגפן וכו' דכל שתחלתה בכשרות אע"פ שאח"כ הלה עליה הו לא מיפסלא וכבר דחה הר"ן ז"ל דמתני' דהלה עליה אף הגפן וכו' לאו הוכחה כל עיקר והניא דכתוספתא דמנימין נמי יש לפרש דכל שהניח לצורך הנגד הוי כלגאותה ושרי ואחרים פירשו דבשעת אכילה ושינה מדינא נמי פסול אלא אפי' שלא בשעת אכילה ושינה קאמר דליסקלי' שלא יאמרו מסכך בדבר המקבל טומאה כמו שיתבאר בסוף סימן זה והילכך לדידן דתופסין לאומרא דסכך פסול אפי' קדמה הסוכה בכשרות כמ"ש למעלה בסי' תרכ"ז א"כ אסור להניח הסולם או הספסל או כסא וכיוצא בו ע"ג הסכך דבשעת אכילה ושינה אסור נמי משום מראית עין דמאחר שאין בהנחה זו צורך האדם להגין עליו או לצורך הכלי שהניח דין סכך פסול יש לו כמו שיתבאר בסוף סימן זה בס"ד:

כך מיני מוכלין מקבלין טומאה כדתנן בת"כ סדר שמיני מכל האוכל משמע האוכל המיוחד פרט לאוכלי בהמה: **ומ"ש** והילכך ענפי תאנה וכו' ברייתא פ"ק דסוכה פליגי בה ת"ק ואחרים ופסקו הפוסקים כת"ק דבפסולת מרובה על האוכל בלבד מסככין בהן ולא בעינן פסולת מרובה על האוכל ועל הפסולת: **ומ"ש** ואם קצרם לאכול וכו' עד שזה אינו מיפורש בגמרא כי אם בפשיר"י ונראה דטעמו משום דאמרינן התם בקוצר הסכך לא ניחא ליה באוכל המחובר דאוכל בסכך לא מיבעיא ליה ולפיכך אין להם ידות כלומר דאין הידות מניחין טומאה לאוכל דאינו יד לאוכל כיון שמתחלה כשקצאן לסכך לא היה דעתו שהידות יהיו יד לאוכל שבו וממילא צריך לומר שהיה דעתו להיות יד לפסולת והילכך מצטרפין הידות עם הפסולת לבטל את האוכל: **ואם** סיכך בירקות וכו' אם מימרא דשמואל ורצונו לומר דאף מעכשיו קודם שיתייבש הוא פסול מיד וכ"כ הרמב"ן והר"ן ונראה דהייבוש דקאמר היינו בכהאי גוונא שאם יבשו יפלו ולא יעמוד בהן ממש וכ"כ הרמב"ם וזהו שאמרו בגמרא דכי יבשו פרכי ונפלי אבל שאר יבשות שנשאר בהן ממש מותר לסכך בהן דאל"כ הרי כל הירקות מתייבשות בחמה והכי מוכח מהניא דאמרי אין מסככין בהן לכתחלה מפני שנשארין עליהן שכתב בסמוך וכן בהא דתנן תחתיה מפני הנשר דמוכח מינייהו דאינן נחשבים כאויר לפסול בג' והיינו טעמא מאחר שנשאר בהן ממש ורבינו קורא בזה יש"ש ואם אין דרכן להתייבש אז דינם כסכך פסול כ"כ הרא"ש לשם ומפשר לומר דאתא לאורויי דבאין דרכן להתייבש מהר אינו פוסל אלא בד' אע"פ שגם הם מתייבשין לפעמים עד שלא נשאר בהן ממש מ"מ כיון שאין דרכן בכך אם לא לגודל החמימות אינו נחשב כאויר וטיעור המיהור נראה מדברי הר"ן דהיינו כשדרכו להתייבש תוך שבעה משעתלשו משעה שנכנס החג: כתב ה"ה דירקות שפוסלין בג' אפי' אינן מוחדים למוכל אדם הדין זה בהם ע"כ:

כך דבר שמחובר וכו' לפיכך הלה וכו' משנה פ"ק דסוכה ואע"ג דמתנן אם היה הסיכוך הרבה מהן משמע דמיירי בדאיכא נמי סכך כשר מ"מ ודאי הא דתנן אז שקצאו מיירי אפי' בדליכא סכך אחר לגמרי אלא שעשה הסיכוך מהגפן בלבד אפ"ה כשר וכמ"ש רבינו: **ומ"ש** דברים שכשרים מן התורה וכו' אם מיירא דאמורמי

אנו הולכין אחר מנהג אנשי המקום וכיון שדרכן לעשותן לשביבה אפי' אם קנאה ע"ד לסכך או אפי' צוה לאומן לתקנה ע"ד לסכך אין מסככין בה כי מי יודע אם תקנה לכך כיון שדרך אנשי המקום לעשותן לשביבה: כל מיני אוכלין מקבלין טומאה ואין מסככין בהן הילכך ענפי תאנה ובהן תאנים זמורות ובהן ענבין אם פסולתם מרובה על האוכל אז האוכל בטל ומסככין בהן ואם האוכל מרובה על הפסולת אין מסככין בהן ואם קצרן לאוכל אז יש להיד תורת אוכל לקבל טומאה וצריך שיהא בפסולת כדי לבטל האוכל והיד ואם קצרם לסיכוך אז אין להיד תורת אוכל ואדרבה הוא מצטרף עם הפסולת לבטל האוכל קצרן לאוכל ונמלך עליהם לסיכוך אין המחשבה מוציאה הידות מתורת אוכל עד שיעשה בהם מעשה שניכר שרוצה אותם לסיכוך כגון שידוש אותם ואם סיכך בירקות שמתחברין ליבש אע"פ שפסולין לסכך שהרי מקבלים טומאה אין דינן כסכך פסול לפסול בד"ט אלא כאויר השיבי לפסול בג' ואם אין דרכן ליבש אז דינם כסכך פסול: כ"ד שמחובר אין מסככין בו לפיכך אם הדלה עליה הגפן או דלעת ועשה מהן הסיכוך פסול אא"כ קצצו כדלעיל ויש דברים שכשרים מן התורה אלא שהז"ל אסרו לסכך בהם לכתחלה ובדיעבד יצא כמו מיני עשבים שאינן ראוין לאכילה ואין מקבלים טומאה וריחן רע או שנושרין עליהן דהיישינן שמא מתוך שריחן רע או מתוך שעליהן נופלין

יצא

דאמר כאחרים שהרי בפרק ה' מס' טומאת אוכלין פסק כרבי מנשיא שהקוצר לסכך אין לו ידות וא"ל שהוא סובר כמ"ד מאי בסמן שהתיר אגודן וא"כ אע"פ שקצרם לאכילה במחשבה לסיכוך סני שהרי בפ"ק דעוקצים פירש בסמן כתחן ובסמן ונראה שסמך על מ"ש בה' טומאת אוכלין ולפיכך סתם וכתב בה' שוכה אם פסולת מרובה על האוכלין מסככין בהן דממילא משמע שאם קצרם לסיכוך ידות הוי בכלל פסולת ואם קצרם לאוכל אע"פ שנמלך עליהם לסיכוך הוי בכלל אוכל אא"כ בסמן: **כתב** הרא"ש בתשובה כלל כ"ד על סיכוך הפיגוויי"ל כשהייתי בברצלונא דקדקתי בו והוא כשר שהפסולת מרובה על האוכל ויד האוכל אינו כאוכל אלא עד ג"ט. וזה אחוך והאוכל מעט והפסולת הרבה וז"ל א"ח יש אוסרין לסכך בשומר שקורין פיגוויי"ל לפי שהוא אוכל כולו הזרע והעשב וה"ר יהואל מתיר ומחזיק האוסרים לשונים ואומר כי אינו מאכל אדם כלל לא ירק ולא זרע זולת לרפואה והרא"ש מאוירא הודה לדבריו עכ"ל (ה):

ואם [סיכך] בירקות שממהרין ליבש וכו' שם א"ר אבא אמר שמואל ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהן י"ח בפסח פוסלין בסוכה משום אויר מ"ש כיון דכי יבשו פרכי ונפלי כמאן דליתנייהו דמי. ופי' רש"י פוסלין בסוכה משום אויר. פי' כשיעור שאויר פוסל בה דהיינו בג"ט ולא משערינן להו לפסול כשיעור סכך פסול דאוכל הראוי לקבל טומאה הוא וסכך פסול אינו פוסל אלא בד"ט באמצע ומן הצד בד"א אלא כאויר דיינינן להו לאומרא ובג' כ"כ הרא"ש והר"ן וכתב הר"ן דמהכא שמעינן דכל דבר העשוי להתייבש בתוך ז' עד שתהא תמתו מרובה מצילתו אף מעכשיו הוא פסול (ו): **ומ"ש** ואם אין דרכן לייבש אז דינן כסכך פסול כן כתב הרא"ש ופשוט הוא: **כך** דבר שמחובר אין מסככין בו לפיכך אם הדלה עליה גפן או דלעת וכו' אא"כ קצצן כדלעיל בסימן תרכ"ו ויש דברים שכשרים מן התורה אלא שחכמים אסרו לסכך בהם לכתחילה ובדיעבד יצא כמו מיני עשבים שאינם ראוין לאכילה וכו' אם שינם מקבלים טומאה אחל אדם אבל אמר בצוני מסככין בהו פירוש לפי שאינם מקבלים טומאה אחל אדם אבל אמר בצוני מסככין בשוצרי לא מסככין. מאי טעמא כיון דסרי ריחייהו שביק להו ונפיק א"ר אבא בר אבא הני היזמי והיגי מסככין בהו אבל אמר בהיזמי מסככין בהיגי לא מסככין מ"ש כיון דנתרי טרפייהו שביק לה ונפיק וכתב הרא"ש בכל הני לכתחלה לא משום גזירה דלמא שביק להו ונפיק אבל יצא י"ח אם סיכך בהם

דבר שמחובר וכו' לפיכך הלה וכו' משנה פ"ק דסוכה ואע"ג דמתנן אם היה הסיכוך הרבה מהן משמע דמיירי בדאיכא נמי סכך כשר מ"מ ודאי הא דתנן אז שקצאו מיירי אפי' בדליכא סכך אחר לגמרי אלא שעשה הסיכוך מהגפן בלבד אפ"ה כשר וכמ"ש רבינו: **ומ"ש** דברים שכשרים מן התורה וכו' אם מיירא דאמורמי

ירבי משה

(ה) ור"כ בתא"ו נ"ח ח"א וכ"כ הבלבו: (ו) וכתב הג"מ פ"ד דסוכה דאף מן הנד פוסל בג"ט כאויר ולא בד"א כשאר פכך בפסל:

ומשאת

הדושי הגהות

תרכט א ברש"י שלפנינו באותו דיבור ליתא אלא לעיל מיניה ד"ה אלא למ"ד בסכך בבבא שדשן לידוח כו'

יצא מן הסוכה והבילה ג״כ אסרו לסכך (ז) בה משום שפעמים שאדם מניח הבילתו על הסוכה לייבשה ולא לשם סוכה ואח״כ נמלך עליה לשם סוכה ואותה סוכה פסולה משום שנאמר תעשה ודרשינן ולא מן העשוי בפסול כגון זה שלא נעשה אפי׳ לצל אלא להתייבש הלכך אסרו לסכך בהבילה גזירה אטו זאת וכיון שמפני זה אסרוהו לא הוצרכו לאסור אלא בהבילה שדרך לייבשה ואין זה בפחות מכ״ה קנים (ח) הלכך כל זמן שאין בה כ״ה שרי ואם הרבה קנים יוצאים מגזע א׳ אפי׳ אם הם כ״ה וקשרם בראשה השני אינה נקראת הבילה כיון שעיקרן א׳ ואם אגד עמהן קנה א׳ ויש בין שניהם כ״ה הויא הבילה וכן הבילה שאין קושרין אותה אלא למוכרה במנין ומיד כשיקננה הקונה יתירנה אינה הבילה ואם סיכך בהבילה והתירה כשירה כיון שאין אסורה אלא משום גזירה כדפרישית אבל הבילה שהעלה לייבש ונמלך עליה לסיכוך שפסולה מן התורה כתב הר״י מקרקשינא שאינה ניתרת בהתרה אלא צריכה נענוע וי״א שאף זאת ניתרת בהתרה ומסתברא שצריכה

בהס וכ״כ הרמב״ם ברפ״ה: **והבילה** ג״כ אסרו לסכך בה משום שפעמים שאדם מניח הבילתו של הבילי קש והבילי עצים והבילי זרדין אין מסככים בהס ומפרש טעמא בגמרא (סח) מפני שפעמים שאדם בא מן השדה בערב והבילתו על כתיפו ומניחה על גבי סוכתו לייבשה וכו׳ פירש״י ומניחה על גבי סוכה שיש לו כל יומות השנה למקנהו ומניח הבילה שם לייבשה ולא לסכך ושאר דברי רבי׳ מפורשים שם בד׳ רש״י והר״ן ומשמע דבדיעבד נמי פסול׳ אם סיכך בהבלים ולא דמי לשווצרי והיגי דלא פסילי בדיעבד דהנהו לא פסילי אלא משום דלמא שביק להו ונפיק אבל הבילה שפסולה משום דחייסי׳ דלמא עביד סוכה מן העשוי בדיעבד נמי פסלי׳ ליה: **וכיון** שמפני זה אסרוהו לא הוצרכו לאסור אלא בהבילה שדרך לייבש׳ ואין זה פחות מכ״ה קנים ירו׳ כתבו התוס׳ והרא״ש שם וגם הרמב״ם כתבו בפ״ה ותמה עליו הראב״ד למה כתבו והא בגמרא דידן אמרי׳ דאפי׳ אגד של ג׳ שמי׳ אגד וה״ה יש״ב לדעת הרמב״ם שהוא מפרש דהא דאמרי׳ אגד של ג׳ שמיה אגד לענין הזאה דכתיב ביה אגודת אזוב אבל הבילה אינה קרויה פחות מכ״ה כדי להשוות הירושלמי עם הגמרא שלנו והרא״ש יש״ב דהא דאמרי׳ בגמ׳ אגד דג׳ שמיה אגד היינו בתפקותא דדקלא ודוקרי׳ דקני שיש בו קנים הרבה והוה כמו הבילה ובא״ח כתב אין הבילה פחות מכ״ה י״א דוקא זרדין כגון זמורות שלנו אבל קנים הרי אמרו אגד ג׳ הוי אגד והרי״ף לא כתב הירושלמי הזה ולא מאי דאיתא בגמרא דידן ותמה עליו ה״ה: **ואם** הרבה קנים יוצאים מגזע א׳ וכו׳ שם (יג.) א״ר גידל א״ר האי תפקותא דדיקלא מסככין בהו ואע״ג דאגידי אגד בידי שמיה לא שמיה אגד אע״ג דהדר אגד להו אגד דחד לא שמיה אגד וכן א״ר חסדא לענין דוקרני דקני ופרש״י תפקותא דדיקלא. מולא הדקל כשהוא סמיך לקרקע יוצאים בו דוקרנין הרבה סביב סביב: ואע״ג דאגידי. שמחוברין ענפיו אלה יחד ודמו לחבילין: ואע״ג דהדר אגיד להו. היינו הענפין של מעלה כדי להשביבן מפני שמתפצלין לכאן ולכאן ונזקפין למעלה ואין סותמין הנקב: אגד דחד לא שמיה אגד. כל דבר יחידי המחובר יחד ואגדו בפ״ע שיהא אגודה עד׳ שיתן ד״א עמו ויאגדם יחד: דוקרני דקני. כעין תפקותא דדיקל׳ אלא שזה של קנים וזה של דקלים ואיתא בגמ׳ (שם.) א״ר חסדא אגד דחד לא שמיה אגד ג׳ שמיה אגד שנים מחלוקת ר״י ורבנן ר״י בעי ג׳ ורבנן בעו שנים וכתב הרא״ש והלכה כרבנן דתרין הוי אגד וכל דבר כמו תפקותא דדקלי ודקרי דקני כשאגדן אחר עמו הוא הבילה בהבילה של כ״ה קנים כהיא דירושלמי עכ״ל וכך הם דברי רבי׳ ודברי הרמב״ם בפ״ה שתומי׳ ואין בהן הכרע: **ובן** הבילה שאין קושרין אותה אלא למוכר׳ במנין וכו׳ (שם:) דרש מרימר הני איסורייתא דסורא מסככין בהן ואע״ג דאגידי למיגנא בעלמא הוא דאגידי ופירש״י מסככין בהן. ואין בהם משום גזירת אטו אין מסככין בהן. ואין בהם משום גזירת אטו דאיתיה בהם ומפרש״י דלא לגיעס באגדם אלא למיגנא בעלמא אגדיהו והלוקחן לייבשן מתיר אגדם הלכך המסכך בהם לשם סוכה מ״ל להתיר אגדם:

ואם סכך בהבילה והתירם כשירה משנה שם (יב:): **גרסי׳** בגמ׳ (יג.) א״ר אבא הני צריפי דאורבני כיון שהתיר ראשי מעבדים כשירי ואם אגידי מתתאי אר״פ דשרי להו רב הונא בריה דר״י אמר כל אגד שאינו עשוי לטלטלו לא שמיה אגד ופי׳ הר״ן הבילות שעושים ערבה ראשיהם הגס אגד א׳ וראשיהם הדקים אגד אחר ודרכן לקושרן בשני ראשיהם: וכיון שהתיר ראשי מעבדים שלהם כשירה. קשר שבהא זן הגס שהוא עיקר: והא אגידי מתתאי. אגד אחר אגד ראשיהן הדקין. אר״פ דשרי להו. וקמ״ל שאע״פ שהן נראין עדיין כקשורים מאד שהן מחוברין זה עם זה כיון שהותרו הקשרים הותרו לגמרי: ר״ה אמר כל אגד שאינו עשוי לטלטלו לא שמיה אגד. ר״ה מהדר לפרוקי מאי דפרכינן והא אגידי מתתאי דלעולם לא שרי להו מתתאי דכיון שהתיר הקשר שבראשן הגס שרי משום דקשרן מאד הא׳ אינו כ״כ חזק שיתקיים אם יטלטלו החבל וכל כה״ג לא שמי׳ אגד: ופסק הרמב״ם בפ״ה כר״ה בריה דר״י וכ״ג שהוא דעת הרי״ף והרא״ש ז״ל שהביאו דבריו ויש לתמוה על רבינו למה השמיט דין זה ואולי היה סובר דהלכתא כר״פ דאמר דשרי להו מתתאי ומשום דמשמע ליה דמלתא דפשיטא היא לא הוצרך לכתבו אך קשה למה לא פסק כדעת הרמב״ם וכדמשמע מדברי הרי״ף והרא״ש ז״ל ב:

אבל הבילה שהעלה לייבש ונמלך עליה לסיכוך שפסולה מן התורה כתב הר״י מקרקשינא שאינה ניתר׳ בהתרה אלא צריכה נענוע וי״א שאף זו ניתרת בהתרה סברת ר״י מקרקשינא כ׳ המרדכי בפ״ק בשם ר״ת ובסברת י״א כתב הר״ר ז״ל איכא מ״ד דאע״ג דאסור לסכך בתחלה בהבילין אפ״ה הבילה שהניחה לייבשה אם נענעה כשרה כדמוכח לקמן גבי נסרים דאע״ג דלכתחלה אין מסככין בנסרים אפ״ה בסוכה שהיא עשויה כבר סגי ליה בפקפוק דכיון דמחזיר עליה לבטלה ליכא למיגזר שמא יש״ב בסוכה של תקרה אחרת שהיא עשויה כבר ג:

ומ״ש

בהתרה לחוד אלא צריכה נענוע ג״כ דהיינו להזיזו ממקומו לדעת ר״ת דאי אפשר לומר דבהעלה ליבש לא מהני הנענוע עם ההתרה לר״ת אפי׳ הזיזו ממקומו דהא זדאי לא גרע מקלילה דמחובר דמהני הנענוע עם הקלילה ה״נ מהני הנענוע עם ההתרה והיינו להזיזו ממקומו לדעת ר״ת אבל ההזזה ממקומו בלי התרה לא יועיל כלום בהבילה שהעלה לסכך דלא עדיף מקיש השני ממקום הראשון אידי ואידי לשם סוכה הוה ומתניתין נמי קתני ואם היו מותרות כשרות אלמא דבעינן ההתרה עכ״פ בהבילה שהעלה לסכך: **ומ״ש** הר״ן וז״ל איכא מ״ד דאע״ג דאסור לסכך בתחלה בהבילין אפ״ה הבילה שהניחה לייבשה אם נענעה כשרה כדמוכח גבי נסרים דאע״פ דלכתחלה מסככין בנסרי׳ אפ״ה בסוכה שהיא עשויה כבר סגי ליה בפקפוק דכיון דמחזיר עליה לבטלה ליכא למיגזר שמא יש״ב בסוכה של תקרה אחרת שהיא עשויה כבר עכ״ל אלמא דבנענוע לבד בלא התרה מכשיר היינו דוקא בהניחה לייבש ומטעם שכתב דכיון דאסיק אדעתי׳ ותיקן ליכא למיגזר בה משום זימנא אחריתי שהרי המעוות תיקן וכל שכן שלא יעוות וכן פירש רש״י גבי החוטא בנדים דאם נענע העמרים שעל הסכך וחזר והניחן לשם סוכה כשר שהרי המעוות תיקן וכ״ש שלא יעוות

דרכי משה

(ז) ומשמע דאף בהבילה שאסורה מדרבנן אינו אסיר אלא לכתחלה אבל לא בדיעבד אך ב״י כתב דהבילה אסורה אף בדיעבד ולא נראה כן מדברי הטור ומ״ש לקמן דאם סיכך בהבילה והתירה כשירה היינו אף לכתחלה מותר לעשות סוכה ממנה מאחר שהתירה אבל אה״נ אם לא התירה וישב תחתיה יצא בדיעבד כנ״ל: (ח) משמע דוקא דלענין זה בעינן כ״ה קנים אבל לדברים אחרים מקרי אגד בפחות מכ״ה וכ״כ המ״מ פ״ה מהלכות סוכה דזהו דעת הרמב״ם והא דאמרי׳ בגמ׳ אגד ג׳ שמיה אגד היינו לענין הזאה וב״י כתב בשם א״ח הא דבעינן כ״ה בהבילה ה״מ בזרדין כמו בזמורות שלנו אבל קנים הרי אמרו אגד ג׳ שמיה אגד ועי׳ באשר״י דתי׳ עוד בע״א דהא דאגד ג׳ כו׳ קאי לענין אם קשר קנים שיש לו גזע עם דברים אחרים וכתב רבינו למטה בסמוך והא דפסק למטה דאפילו בקנה אחד שאגוד הוי הבילה משום דפסק כמ״ד בגמרא ג׳ ושתים מקרי אגד

חדושי הגהות

ב אכן בסימני הרא״ש (בקיצור פסקיו סימן כ״ה) מצאתי שפסק הטור להא דר״ה בריה דר״י דכל אגד שאינו עשוי לטלטל לא שמיה אגד וא״כ ע״כ לומר דנשמט דין זה מספר רבינו (מהרל״ח): ג וג״ל דלא דק דאין סברת הר״י קרקשי׳ כתובה במרדכי ולא סברת הי״א בר״ן ואין ענין זה לזה שרבינו איירי בהתרה בלא נענוע דליכא מעשה גמור דלר״י קרקשי׳ לא מהני בהבילה שהעלה לייבש ולי״א מהני והמרדכי והר״ן איירי בשיש נענוע בלא התרה דאיכא מעשה גמור אלא שעדיין הוא הבילה שכתב הר״ן למ״ד

שצריכה נענוע וכן אסרו לסכך בנסרים שרחבן ד׳ אפילו הפכן על צדן שאין בהן ד׳ (ב) מפני שדומין לתקרת הבית והיישינן שמא ישב תחת התקרה לשם סוכה ואם אין בהם ד׳ כשרים אפי׳ הן משופין שדומין לכלים וכתב בסמ״ק ומיהו נהגו העולם שלא לסכך בהם כלל (ג) ומשום דלמא אתי לסכך בהם בקביעות בענין (ג) שאין הנשמים יכולין לירד בה אפי׳ אם מסוכבת כהלכתה וירא שמא ייבש הסכך או שישרו העלין ותהיה חמתה מרובה מצילתה ופירס עליה סדין שלא תיבש או תחתיה שלא ישרו העלין (ד) כיון שהסדין נורם שע״י צילתה מרובה מהמתה פסולה אבל

ומ״ש וכן אסרו לסכך בנסרים שרחבן ד׳ וכו׳ משנה בפ״ק (יח:) מסכת בנסרים ד״ר יהודה ור״מ אוסר וגמ׳ (שם) מ״ר מחלוקת בנסרים שיש בהם ארבע דר״מ אית ליה גזירת תקרה ור׳ יהודה לית ליה גזירת תקרה אבל בנסרים שאין בהם ארבע ד״ה כשירה ושמואל אמר כשאין בהן ד׳ מחלוקת אבל יש בהם ד׳ ד״ה פסולה ופסקו הפוסקים כשמואל ואליבא דר״י : וכתב הרא״ש והרא״ד פסק כרבי מאיר וכרב והכל עולה לסגנון אחד ובסי׳ תרל״א יתבאר דהייטו דוקא במסכך בנסרים לכתחלה אבל הבא לפקפק נסרים של תקרה שאין עליה מעזיבה שרי אפי׳ ברח״י דכיון שמתקן המעוו׳ ליכא למיגזר :

ומ״ש אפילו הפכן על צדן שאין בהם ארבע מבואר שם בגמרא ופירש״י הפכן על צדיהם . נסרים שיש בהם ארבע שסיכך בהן ולא הטיל רחבן על הסוכה אלא הסכיבן על צדן שהוא פחות משלשה פסולה כדמפרש לקמן דכיון דיש שם פיסול עליהן נעשו כשפודין של מתכת הפסולים לסכך בכל ענין שהוכן : ומ״ש מפני שדומים לתקרת הבית וכו׳ אראשא דמילתא קאי למיהב טעמא למה אסרו לסכך בנסרים שרחבים ד׳ : ומ״ש דאם אין בהם ארבע כשירים דאפי׳ הן משופין שדומין לכלים שם בגמרא על מתניתין דתקרה שאין עליה מעזיבה :

וכתב בסמ״ק ומיהו נהגו העולם שלא לסכך בהם וכו׳ ז״ל סמ״ק נסרים פחותים מארבע מותר לסכך בהם אך מכל מקום צריך לעשות הסכך בענין ערלי שיוכלו הנשמים לרדת בסוכה וכדמפרש בתוספתא בפ״ק וע״כ נהגו העולם לכסות הסוכה בערבה או בגמי או בכיוצא בהן ולא בנסרים כלל ואפילו פחותים מארבע דליכא משום גזירת תקרה משום דלמא אתי למעבי לסכך בענין קביעות שלא ירדו שם הנשמים :

אפילו אם מסוכבת כהלכתה וירא שמא ייבש הסכך או שישרו העלים ותהיה חמתה מרובה מצילתה ופירס עליה סדין שלא תייבש וכו׳ גז״ש משנה (י:) פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הגשר פסולה ופירש״י מפני הגשר שלא יהו עלין וקסמין נושרין על שולחנו :

וכתב המרדכי דלפי פירושו ז״ל טעמא משום לצורך אדם הוא ולא דמי לגאות׳ דכשרה דשאני התם דהוי צורך סוכה ובטל לגבה אבל התוספ׳ והרא״ש (שם) כתבו בשם תשובת הגאונים דהא דקתני פסולה דוקא היכא דבלא סדין המתה מרובה מצילתה אבל אם צילתה מרובה מחמתה כשירה ואין סדין פוסלתה והייטו כמש״ל דאין מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר היכא דבלא סכך פסול צילתה מרובה וכענין זה פי׳ ר״ת מפני החמה שמיבשת הסכך ומתוך זה נעשה חמתה מרובה וכן תחתיה מפני הגשר שאלמלא הסדין היה נושר ונעשה חמתה מרובה והסדין מונעו מליפול וכיון שהסדין נורם שע״י צילתה מרובה מחמתה פסולה עכ״ל . והסכימו הם ז״ל לפי׳ ר״ת וכך הם דברי רבינו והר״ן כתב אור״ה דסוכה שהיא מסוכבת כהלכתה שוב אינה נפסלת משום סוכה שתחת האילן ומוכח לה מדתנן הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסיכך ע״ג פסולה דמשמע דדוקא בשקדם האילן לסוכה אבל קדמה הסוכה לאילן לא מיפסלה ולפיכך פי׳ מתני׳ דהכא דפירס עליה סדין כשהסדין מסייע להכשר הסוכה וליכא למימר דמתניתין בחמתה מרובה מצילתה מיירי דא״כ מאי קמ״ל לפיכך פי׳ דה״ק פירס עליה סדין כדי שלא תתייבש מפני החמה ותהא חמתה מרובה מצילתה ונמצא שקיומה והכשירה ע״י הסדין שאינו מניחה להתייבש וכן תחתיה מפני הגשר היינו שלא יפלו עלין ותהא חמתה מרובה מצילתה אבל חולקין עליו ומפרשין

דכיון שהסדין נורם שע״י צילתה מרובה מהמתה פסולה אבל

ד׳ וכו׳ משנה בפ״ק (יח:) מסכת בנסרים ד״ר יהודה ור״מ אוסר וגמ׳ (שם) מ״ר מחלוקת בנסרים שיש בהם ארבע דר״מ אית ליה גזירת תקרה ור׳ יהודה לית ליה גזירת תקרה אבל בנסרים שאין בהם ארבע ד״ה כשירה ושמואל אמר כשאין בהן ד׳ מחלוקת אבל יש בהם ד׳ ד״ה פסולה ופסקו הפוסקים כשמואל ואליבא דר״י : וכתב הרא״ש והרא״ד פסק כרבי מאיר וכרב והכל עולה לסגנון אחד ובסי׳ תרל״א יתבאר דהייטו דוקא במסכך בנסרים לכתחלה אבל הבא לפקפק נסרים של תקרה שאין עליה מעזיבה שרי אפי׳ ברח״י דכיון שמתקן המעוו׳ ליכא למיגזר :

ומ״ש אפילו הפכן על צדן שאין בהם ארבע מבואר שם בגמרא ופירש״י הפכן על צדיהם . נסרים שיש בהם ארבע שסיכך בהן ולא הטיל רחבן על הסוכה אלא הסכיבן על צדן שהוא פחות משלשה פסולה כדמפרש לקמן דכיון דיש שם פיסול עליהן נעשו כשפודין של מתכת הפסולים לסכך בכל ענין שהוכן : ומ״ש מפני שדומים לתקרת הבית וכו׳ אראשא דמילתא קאי למיהב טעמא למה אסרו לסכך בנסרים שרחבים ד׳ : ומ״ש דאם אין בהם ארבע כשירים דאפי׳ הן משופין שדומין לכלים שם בגמרא על מתניתין דתקרה שאין עליה מעזיבה :

וכתב בסמ״ק ומיהו נהגו העולם שלא לסכך בהם וכו׳ ז״ל סמ״ק נסרים פחותים מארבע מותר לסכך בהם אך מכל מקום צריך לעשות הסכך בענין ערלי שיוכלו הנשמים לרדת בסוכה וכדמפרש בתוספתא בפ״ק וע״כ נהגו העולם לכסות הסוכה בערבה או בגמי או בכיוצא בהן ולא בנסרים כלל ואפילו פחותים מארבע דליכא משום גזירת תקרה משום דלמא אתי למעבי לסכך בענין קביעות שלא ירדו שם הנשמים :

אפילו אם מסוכבת כהלכתה וירא שמא ייבש הסכך או שישרו העלים ותהיה חמתה מרובה מצילתה ופירס עליה סדין שלא תייבש וכו׳ גז״ש משנה (י:) פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הגשר פסולה ופירש״י מפני הגשר שלא יהו עלין וקסמין נושרין על שולחנו :

וכתב המרדכי דלפי פירושו ז״ל טעמא משום לצורך אדם הוא ולא דמי לגאות׳ דכשרה דשאני התם דהוי צורך סוכה ובטל לגבה אבל התוספ׳ והרא״ש (שם) כתבו בשם תשובת הגאונים דהא דקתני פסולה דוקא היכא דבלא סדין המתה מרובה מצילתה אבל אם צילתה מרובה מחמתה כשירה ואין סדין פוסלתה והייטו כמש״ל דאין מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר היכא דבלא סכך פסול צילתה מרובה וכענין זה פי׳ ר״ת מפני החמה שמיבשת הסכך ומתוך זה נעשה חמתה מרובה וכן תחתיה מפני הגשר שאלמלא הסדין היה נושר ונעשה חמתה מרובה והסדין מונעו מליפול וכיון שהסדין נורם שע״י צילתה מרובה מחמתה פסולה עכ״ל . והסכימו הם ז״ל לפי׳ ר״ת וכך הם דברי רבינו והר״ן כתב אור״ה דסוכה שהיא מסוכבת כהלכתה שוב אינה נפסלת משום סוכה שתחת האילן ומוכח לה מדתנן הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסיכך ע״ג פסולה דמשמע דדוקא בשקדם האילן לסוכה אבל קדמה הסוכה לאילן לא מיפסלה ולפיכך פי׳ מתני׳ דהכא דפירס עליה סדין כשהסדין מסייע להכשר הסוכה וליכא למימר דמתניתין בחמתה מרובה מצילתה מיירי דא״כ מאי קמ״ל לפיכך פי׳ דה״ק פירס עליה סדין כדי שלא תתייבש מפני החמה ותהא חמתה מרובה מצילתה ונמצא שקיומה והכשירה ע״י הסדין שאינו מניחה להתייבש וכן תחתיה מפני הגשר היינו שלא יפלו עלין ותהא חמתה מרובה מצילתה אבל חולקין עליו ומפרשין

דכיון שהסדין נורם שע״י צילתה מרובה מהמתה פסולה אבל

אגר וכתב כ״ע עוד דדעת רבינו כדעת הרא״ש אבל ל״נ דדעתו כדעת הרמב״ם ולכן דקדק בלשונו לכתוב ואין זה בפחות מכ״ה דין שלמטה לפרו מס״ש בגמרא אגר יחידי לא שמיה אגר מכלל דאם אגר ד״א עמו שמיה אגר : (ס) וכהג״מ כתב דאם סיכך בנסרים דאפילו פחות מג׳ פסולה דהוי כבית מטש הואיל ובזמן הזה כולן מסככין בתיהן בנסרים שאין

פרישה

מתיגנו : (ב) מפני שדומין כו׳ כתב זה למיהב טעמא למה אסרו לסכך בנסרים שרחבן ד׳ : (ג) שאין הנשמים יכולין לירד פירוש ולר״ת כה״ג פסולה ואפשר דאפי׳ לדעת הרא״ש ורבינו שפסקו בסימן תרל״א שאינה פסולה מ״מ עדיף טפי שלא יהא מכוסה כל כך גם הלא כתיב הרא״ש אלא בסיכך בסכך הלא מהליף כולי האי בתקרה משא״כ בסיכך בנסרים ובקביעות שדומה עמי לתקרה :

(ד) כיון שהסדין גורם שעל ידו צלתה מרובה מחמתה כו׳ ו״ל דאשנה פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הגשר פסולה וכתבו התו׳ והרא״ש דהא דקתני פסולה דוקא היכא דאם לא היה הסדין תעמ״י שעכשיו אל הסוכה מרובה על חמתה שאף שהיה החמה מרובה על הצל ע״י היבשות אז ע״י הנשרת עלין ולכן הסדין גורם שלא הסוכה תמיד תמיד מרובה על החמה ולכן הסוכה פסולה אבל אם היה הסוכה תמיד צלתה מרובה מחמתה בלא הסדין

חדושי הגהות

לא״ר דאע״ג דלכתחלה אין מסככין בחבילה משום גזירה מ״מ אם כבר סיכך בחבילה ועכשיו הוא מנענע דא״צ להתירן הואיל והוא מחזר להתיר הסוכה אין הוששין עוד שמא ישב בסוכה שהעלה עליה חבילות לייבש כמו גבי נסרים דלשמואל אין מסככין בנסרים שרחבים ד׳ לכ״ע משום גזירה דשמא ישב תחת תקרת הבית ואפ״ה בתקרה שיש עליה נסרים בבר קאמר דטהני פקפוק אפי׳ בנסרים שיש בהן ד׳ דהואיל והוא מחזר עליה לבטלה אין הוששין עוד שמא ישב תחת תקרת הבית וסברא זו עצמה הוא מ״ש המרדכי בשם ר״ת ולא

ומפרשין מחניתין דהכא כפשוטה אע״פ שאין הסדין מסייע להכשר סוכה כלל אלא שפירסה עליה כדי שלא תכנס בה החמה אפ״ה פסולה והכי מוכח בגמרא והיא דהדלה עליה את הגפן לא מכרעת עכ״ל ויש לתמוה על רבינו שפסק כאן כפירוש ר״ת דהא דפסלינן פירס עליה סדין אינו אלא כשהסדין מסייע להכשר הסוכה ובפי׳ תרכ״ו כתב ל״ש אם האילן קדם ל״ש אם הסוכה קדמה פסולה ולכי מה שתלה הר״ן לדעת ר״ת זו בזו נמצא רבינו כמזכה שטרא לבי תרי ד וכ״ל שסובר רבינו שאין סברות אלו תלויות זו בזו:

ודברי תשובה להרמב״ן ז״ל בסי׳ רי״ז כדעת ר״ת שכתב וז״ל כל שהסוכה כשירה ונילתה מרובה מחמת׳ טוב אין סכך פסול פוסל בה אלא במצטרף הכך פסול בהדי סכך כשר דהיינו קודם שנכשר הסכך ונעשה נילתו מרובה מחמתו אבל לאחר שנכשר ואינו צריך לגרפו טוב אינו פוסל:

ומ״ש רבי׳ אבל אם לא כיון בפריסת הסדין אלא להגין מפני החמה והעלין כשירה פירוש אם היתה מסוככת יפה בעצין שאין לחוש שע״י הגשר יהיה החמה מרובה מצילתה ולא הוצרך לפרוס עליה סדין אלא להגין מפני החמה אז מפני העלין הנושרין כשירה ופשוט הוא דהיינו לפירוש ר״ת שפסק רבינו כמותו שאילו לדעת החולקים עליו כבר נתבאר לכל כה״ג מיפסיל פסול:

ומיהו מ״ש לגאותה כשרה אין חולק בו שהוא מפורש בגמרא וכבר נתבאר בסי׳ תרכ״ז:

ומ״ש ובלבד שיהא בתוך ד׳ לסכך ג״ז נתבאר שם:

ומ״ש ומיהו לכתחלה לא יעשה אע״פ הוא ניכר לכל שמכוין כדי להגין אז שהוא שרוי בטים דגמרא (שם:) מנימין מבדיה דרב אשי מיטמשא ליה כתונתא בטיא ואשטא אמטלתא א״ל רב אשי לייה דלא לימא קא מסككי בדבר המקבל טומאה והא קא חזו דרטיבא לכי יבשה קא אמינא לך ופירש״י והא קא חזו דרטיבא. שהיא לחה ומוכחא מלתא דלגבה שטחוה ולא לסכך: לכי יבשה קא אמינא לך. דתשקלה ומשמע מהאי עובדא דכל היכא דליכא הוכחה דלא פירש הסדין עליה כדי לסכך אסור מפני מראית העין:

כתב הר״ן דמהאי עובדא שמעינן דכל לצורך הבגד הו״ל כלגאותה וכשירה דהא לא א״ל דלשקלה אלא מפני מראית העין ולכי יבשה מלחות אבל כי רטיבא לא אלמא לא איפסילא סוכה מדינא וה״נ מוכח בירושלמי אבל אחריס אומריס דלצורך הבגד לא בעיל גבי סוכה ופוסל אותה ומאי דשרי רב אשי ה״מ שלא בשעת אכילה ושתייה שאין משתמשין שם ואמר דלשקלה כי יבשה דלא לימרו שניק לה התם אפי׳ בשעת אכילה ושיכה אבל כי רטיבא לא אתי למימר הכי שאין דרך להשתמש שם מפני המים שמנטפין מן הבגד וראוי להחמיר לענין מעשה עכ״ל (ו): **כתב** הרוקח אם חמה בסוכה ומזיקו יפרוס סדין סביב החמה והרוח ואפי׳ בשבת מותר לנעותו סביב אבל לפרוס סדין תחת סוכה בי״ט אסור דהוי אהל ולמעלה על הסוכה אפי׳ בחול אסור כדא״ר אשי למימין עבדיה ותו תנן פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הגשר או שפירס על גבי הקיטוע פסולה ומוקי רב חסדא ולגאותה מותר:

תרל כב הדברים הפסולים אינן פסולין אלא לסכך אבל כולם כשרים לדפנות וכו׳ מגיה בפ״ק (יב.) וכולם כשרים לדפנות פירש״י כל הפסולים שנינו לסכך כשרים לדפנות דכל סוכות הכתוב סכך במשמע דדופן לא מיקרי סוכה ולנפקא לן דפנות מבסוכת בסוכת בסוכות מייתורא דקראי ולא ממשמעותא הלכך סוכות תעשה לך מגרגך ומיקבך אסככה הוא דקאי:

ומ״ש ואפי׳ חמתה מרובה מצילתה שם (ז:) אמאי דקתני דסוכה שחמתה מרובה מצילתה ת״ר חמתה מחמת סכך ולא מחמת דפנות רבי יאשיה אומר אף מחמת דפנות ופירש רש״י חמתה מחמת סכך פוסלת בה ולא חמתה מחמת דפנות ואוקימנא לר׳ יאשיה בשיטה והלכך הלכה כת״ק:

ובלבד שיהו עשויות כראוי בשיעורם ובמניינם כולל דתנן שתים כהלכתן ושלישית אפי׳ טפח א ברייתא שם (ו:): **הלכך** אם יש לה ב׳ דפנות זו אצל זו עושה טפח ב׳ אמות זו אצל זו עושה טפח מרווח ומעמידו בפחות מג׳ טפחים ויעמיד קנה כנגד כוף

אבל אם לא כיון בפריסת הסדין אלא להגין מפני החמה והעלין לגאותה כשירה ובלבד שיהא בתוך ד׳ לסכך ומיהו לכתחלה לא יעשה אא״כ הוא ניכר לכל שמכוין כדי להגין או שהוא שרוי בטים שאז ניכר לכל שאינו שוטחו שם אלא כדי ליבש:

תרל כב הדברים הפסולים אינן פסולין אלא לסכך אבל כולם כשרים לדפנות שדפנות כשרים מכל דבר (א) ואפילו הטתו מרובה מצילתו ובלבד שיהיו עשויות כראוי בשיעורם ובמניינם כיצד דתנן שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח וצריך צורת הפתח (ב) הלכך אם יש לה ב׳ דפנות זו אצל זו עושה טפח מרווח ומעמידו בפחות מג׳ לאחד מן הכתלים ויעמיד קנה כנגד כוף

לפי׳ ר״ת שפריסת הסדין הוא כדי שלא ייבש הסכך או ישרו העלין ותהיה חמתה מרובה מצלתה וכמו שפי׳ רבינו אך קשה שהרי רבינו הכניס לדעת המפרשים ל״ש קדמה הסוכה או קדם האילן וכו׳ כדלעיל בסוף סי׳ תרכ״ו וכאן פסק כר״ת דאם פירס הסדין על הסוכה כדי להגין או שרוי בטים הכשרה ואע״ג דהסדין פסול הוא דמקבל טומאה וממנו בא הכל אפ״ה כשרה מאחר שהסוכה כבר נעשה בהכשר שוב אין הסכך פסול פוסל אותה וא״כ דבריו סותרין זה את זה וי״ל דס״ל לרבינו דכל שעושה להגן הוי כלגאותה ואין שם סכך פסול עליו לפסול שכנגדו דבטל הוא אגב סוכה והיא במניח עליה לצורך הבגד כדי ליבשה וכדמוכח בירושלמי דאמר התם כל שלא מפני הגשר כשרה וכללו זה לגאותה לצורך הבגד דבטל אגב סוכה וכ״כ הר״ן ודוקא באין שהוא מחובר קאמר דפוסל אפי׳ אם קדמה הסוכה דלא שייך שם לגאותה ולא בטל אגב סוכה: **ומ״ש** ובלבד שיהא בתוך ד׳ לסכך כבר נתבאר בסי׳ תרכ״ז: **ומ״ש** ומיהו לכתחלה לא יעשה וכו׳ שם בעובדא דכיתונתיה דמנימין דאסרה רב אשי לכשיבשה מפני מראית עין דלא לימרו קא מסككי בדבר המקבל טומאה אבל מדינא שרי כיון דפריסת הסדין מתחלה לצורך הבגד היתה הוי כלגאותה ושרי. ומיהו ודאי אם פריסת הסדין מתחלה היתה שלא לצורך כלל פוסל הסוכה מדינא וכבר כתבתי למעלה בסי׳ זה דאפשר לפרש דאפי׳ אם היתה פריסת הסדין לצורך הבגד פוסל מדינא בשעת אכילה ושינה וכן פי׳ הר״ן בשם אחריס וכתב דראוי להחמיר לענין מעשה בזה גם כ״ל להחמיר כפירש״י דאפילו להגין מפני החמה או מפני העלין וקסמין שלא יכשרו על שלחנו פוסל וכ״פ בהגהת סמ״ק וכן נראה מדברי הרמב״ם בפ״ה שכתב בשתם דמשמע דפסול בכל ענין וכן פי׳ המגיד לשם וכן פסק הרוקח והכי נקטינן. וא״ת והלא בלא סדין נמי אסור לסכך בעצים שעליהן נושרין כדלעיל וי״ל דודאי אם עשה שום תיקון שלא יהו העלין נושרין שרי אפילו לכתחלה כיון דליכא למיחש שמא יצא מן הסוכה מאחר שעליהן אינן נושרין ואשמעינן כאן דאם פירס תחתיה סדין שלא ישרו העלין כיון שהסדין מקבל טומאה והיא גורם שלא ישרו פסולה הסוכ׳ ואפילו דיעבד ומפוך שיטת ההלכה היא נראה לי דדוקא במיני סנה כשעליהן נושרין התם דוקא קאמר דאסור לסכך בהן משום דאיכא למיחש בהו שמא יצא מן הסוכה מתוך שהוא חושש שמא יתחוב לו קוץ בבשרו אבל בשאר מינים לא חיישינן שמא יצא מן הסוכה אבל מדברי הרמב״ם ורבינו משמע דאין חילוק בין מיני קוצין לשאר מינין אלא בין דבר שנושר ונובל תמיד התם הוא דאין מסككין בו ואפילו לפי זה הני עצי אילנות ועצי ערבה שעליהן נושרין ג״כ לפעמים כשמנשב עליהן הרוח מ״מ כיון שאינו נושר ונובל תמיד מעצמו מסككין בהו אפילו לכתחלה וכן כתוב לאו הכי והביאו זית ועלי עץ שמן ועלי עץ הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות ועשה סוכה ככתוב היינו עבות עץ הדס אמר רב חסדא הדס שנטע לסוכה ונעקר עבות ללולב והדס לא עדיף מעשר עצי ערבה:

תרל כב הדברים כו׳ שהכנות כשרים מכל דבר משנה פ״ק וכולם כשרים לדפנות ופירש״י דהטעם משום דכל סוכות הכתוב סכך משמע ודנפקא לן דפנות מבסוכת בסוכת בסוכות מייתורא דקראי ולא ממשמעות הלכך סוכות תעשה לך מגרגך אסככה הוא דקאי וכן פי׳ התוס׳ בפ״ק (דף ז׳) בד״ה מחוצה היא וקרייה רחמנא סככה ע״ש:

ומ״ש ואפילו חמתה מרובה מצלתה וכו׳ נקט בלשון אפילו משום דבגמרא אמרו דר׳ יאשיה נמי מודה דלא בעינן למהוצות פסולת גורן ויקב אלא דס״ל דבחמתו מרובה מצלתו פסולה הסוכה אף בחמתה מחמת הדפנות משום דס״ל דסוכה דירת קבע בעינן ולפיכך צריך שיהא הדופן עבה וכן פירשו התוס׳ במקום הנזכר אלא דלית הילכתא כר׳ יאשיה דאוקימנא ליה בשיטה ולכך כתב רבינו ואפילו חמתו מרובה מצלתו נמי כשר ומ״מ לפי מ״ש בהגהת אשיר״י בשם הירושלמי משמע להיפך דדוקא בחמתה מרובה מצלתה כשרין הדפנות משום דלא בעינן דירת קבע אבל מיהא בעינן דבר שאין מקבל טומאה וגידולו מן האדמה דסככה קרייה רחמנא ומתניתין דכולן כשרין לדפנות אחבילין דסמיך ליה קאי ולא אשאר פסולין שנינו בסכך ואע״ג דלענין פסק דין העיקר כדברי שאר כל המחברים דכל הפסולין כשרין לדפנות ומדברי בעל המאור בפ״ק שהעתיק הירושלמי מבואר נמי דמכשיר מ״מ בעל הכפם יחוש לדברי הגהות אשיר״י שהם בשם הא״ו ע״פ הירושלמי ועיין במה שהכתוב בס״ם זה אצל עמידת הקנים דרך גדילתן:

ומ״ש ובלבד שיהו עשויות כראוי וכו׳ שם איכא ליאשי דפליגי אליבא דרבא ופסקו הפוסקים כהאי ליאשא דקאמר בעי טפח שוחק ובעי נמי ל״ה דהכי הוה עביד רב כהנא עובדא: **ומ״ש** הלכך אם יש לה ב׳ דפנות זו אצל זו עושה טפח מרווח. שם מימרא דר׳ סימון דבעינן טפח מרווח דהוי טפח ומשהו ומעמידו בפחות לאחד מן הכתלים דפנות מג׳ כלבוד דמי וה״ל כמחיצה של ד׳ טפחים

דרכי משה

שאין הכן ג׳: (י) ובתשובת הרשב״א סי׳ קצ״ו כסברא הראשונה וכ״נ דעת הטור:

תרל (א) וכתב הר״ן אבל מדבר שריחו רע אסור לעשות ממנו הדפנות כמו שאין מסككין בו וכ״ל דה״ה דבר שנתייבש הוך ז׳ ולא ישאר עוד שיעור מחיצות דפסול כמו גבי שיר כמש״ל סימן תרכ״ט ומ״ש דכל הדברים הפסולים אינן פסולים אלא לסכך כך משמע פ״ב דסוכה וכ״כ הפוסקים סתמא אבל א״ז כתב דהיינו דוקא דברים הפוסלים

פרישה

שדין מו ודאי לא סוס פסול ממת בסדין. כדממרינן לעיל גבי פוסס סוכתו תחת כאילן לא ערש״י ור״ת פי׳ ג״כ כך משנה כן אך דייק לה מעשה אמר דמדתנן הדלה עליה אם הגפן ושיכך על גבה פסולה הא שיכך קודם כשרה ומ״כ מאי דפסל בכאן בסדין לא מייירי אלא כדמסייע הסדין לסוכה אבל רבינו שכתב לעיל סוף סימן תרט״ו אם אילן קודם ל״ש כו׳ לא ס״ל לסך דיוקא כו׳ דר״ת אלא ס״ל כמ״ש הרמ״ם דהדין כאן כמו בסוכה שתחת הא״ן. ומעתה לא קשה קושיית ב״י שתמה בכאן על רבינו פ״ש. וג״ל דמיירי דאין הסדין פרוס על כל הסוכה דמ״כ הוי כאילן שנלתו מרובה מחמתו וכתב הרמ״ם בריש סימן תרכ״ז דבכל עניין פסול אפילו לרש״י:

שי תרל (א) **הלכך** אם יש לו שתי דפנות זו אצל זו כו׳ ל״פ מאי ל׳ הלכך דקאמר ומין לומר שעושה טפח שוחק ומעמידו בפחות מג׳ לכותל דרוב שיעור הדופן נעשה ע״י לבוד ומו הקשו אמרינן ל״פ דו״ש דסא זה ככל גמרא עגוכה הוא אם דבעינן טפח שוחק וא״פ ע״ש ד׳ ו׳

חדושי הגהות

ולא כמו שהבין הב״י ב׳ סברות דז״ל המרדכי ור״ת היה מהג להחזיר ממקומו אם סיכך בחבילות עצים או בחבילי ערבה ולא התיר החבילה מקודם עכ״ל הרי מבואר בהדיא שהיא כמש סברת הר״ן שר״ת נמי התיר נענוע בלא התרה אבל מ״ש לרבינו בהתרה בלא נענוע אדרבא מבואר בר״ן דס״ל כר״י מקרקשינא וכסברת רבינו דלא מהני התרה לחוד בחבילה שהעלה לייבש שפירש במשנה וז״ל ואם התירן כשירות דכיון דלא אסירי אלא משום גזירה דחבילה כשהתירן לא מוקמי שאין אדם מייבש חבילה מותרת עכ״ל הרי מבואר דס״ל דלא סגי בהתרה אלא בחבילה שאינה אסורה אלא משום גזירה אבל חבילה שהעלה לייבש דמדינא אסור משום תולש״ה אינה ניתרת אלא בנענוע דאיכא מעשה גמור (מהרל״ח) ועי׳ ב״ח וש״ז: ד ובשלמא לר״ת גופא ל״ק משום דהוא מפרש מתניתין דהדלה עליה את הגפן דאם הסוכה קדמה אין הסכך פוסל אותה וה״ה הכא דאין הסדין פוסל כיון שקדמה הסוכה לכדין אבל לרבינו קשיא וי״ג דלק״מ דהא כתב רבינו בהדיא דכל שלא כיון בפריסת הסדין הוי לגאותה וכבר נתבאר לעיל סימן תרכ״ז דגוי סוכה אין פוסל אבל אילן שאינו לגוי ס״ל לרבינו שפיר דאפילו אם האילן צילתו מרובה מחמתו (מהרל״ח):

תרל א ורבינו תפס מלת דתנן אע״פ שהוא ברייתא סמך על מ״ש תוספות ספ״ק דקידושין (מ.) ד״ה אין כו׳ ושמא הוא ברייתא אע״ג דאומר תנן. וכן יש עוד ראיה מעירובין (נח:) דקאמר ותתנן בגדי עניים כו׳ אע״ג שהוא ברייתא וכדמוכח מתוספות ס״פ כירה (מז:) בגדי עניים כו׳ וא״ת הכא דפריך בברייתא אמאי לא פריך מתניתין כו׳

סוף הכותל וישים קנה עליו ועל הטפח וכשירה ומותר לטלטל בה אפי' בשבת דכמו שחשוב מחיצה לענין סוכה חשוב מחיצה לענין שבת ואם עשויה כמבוי מפולש כזה עושה פס ד' ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן ונותן קנה מהפס על הדופן הא' ואם הב' כהלכתן וטפח בשלישית אפי' יש בב' המחיצות פתחים הרבה שאין בהם צורת הפתח שכשתצטרף כל הפרוץ יהיה מרובה על העומד כשירה ובלבד שלא יהא בהם פרצה יתירה על י' אמות ואם יש בה

טפחים ומשך סוכה ז' נמצא רוחב של דופן עשוי ומשוס דבעינן נמי ל"ה כליסנא בתרא דרבא צריך להעמיד ג"כ אח"כ קנה כנגד סוף הכותל השני וישים קנה עליו ועל הטפח ונמצא כל דופן שלישית סתום בל"ה כזה. ודע דמאי דבעינן טפח בשלישית ולא סגי במשהו הוי מדאורייתא וכ"כ התוס' להדיא אבל מה שהצריך רבא עוד ל"ה אינו אלא מדרבנן:

ומ"ש ומותר לטלטל בה אפי' בשבת וכו' שם מימרא דרבה ואף **על גב** דלמאי דפסקינן כליסנא בתרא דרבא דבעינן נמי ל"ה אם כן יש כאן שלשה מחיצות שלמות והזורק לתוכו בשבת אפילו בשבת דעלמא חייב מכל מקום אסור לטלטל בתוכו עד שיעשה שוס תיקון ברביעית כמו שנתבאר למעלה בתחילת סימן שס"ג אבל בשבת דסוכה אמרינן מגו דחשיב מחיצה לענין סוכה ואין בו אפילו איסור דרבנן חשיב נמי מחיצה לענין שבת ומותר לטלטל בתוכו בשבת דסוכה אבל בשאר שבתות לא משתרי וה"ה נמי בשאר מחיצות שאינן של סוכה לא משתרי בהכי אפילו בשבת דסוכה וכבר נתן הר"ן ז"ל טעם לדבר למה אמרינן מגו לקולא ולא אמרינן לחומרא מגו דלא הוי מחיצה לשבת נמי לא הוי מחיצה לסוכה עיין עליו:

ומ"ש ואם עשויה כמבוי מפולש כזה עושה פס ד' ג"ז שם מימרא דרבי סימון וטעמו כיון דשתי הדפנות זו כנגד זו בעינן פס ד' דכי אמרי' לבוד איכא ד"ט אורך כדי שיעור סוכה קטנה:

ומ"ש ונותן קנה מהפס על הדופן האחר היינו משוס דס"ל דרבא דאצריך צורת הפתח אף בעשויה כמבוי מפולש בעי צורת הפתח וכך למד הרא"ש מדברי הרי"ף ע"ש וכ"כ הרמב"ם אבל מדברי רש"י יראה דדוקא בשהדפנות זו אצל זו דליכא אלא טפח בשלישית הוא דבעינן צורת הפתח אבל הכא דאיכא פס ד' לא בעינן וכך היתה סברת הרא"ש אלא שבטל דעתו כנגד דעת הרי"ף והרמב"ם וכך ודאי ראוי להחמיר כדבריהם:

ואם השתים בהלכתן וטפח בשלישית אפילו יש בשתי המחיצות פתחים הרבה וכו' שם תניא דסוכה עיתרת בפרוץ מרובה על העומד ופירש"י אפילו היו פתחים בשתי הדפנות אחד או שתים כי מצרפת להו בהדי שתי הפרוצות הו"ל פרוץ מרובה שרי ע"כ משמע מפירושו דדוקא בכה"ג הוא דשרי אבל אם העומד בשתי הדפנות הוא פחות מהפרוץ שבשתי הדפנות עצמם פסולה לרש"י גם מלשון רבינו משמע כן שכתב שבשתצטרף כל הפרוץ וכו' כלומר בהדי השתים הפרוצות יהיה מרובה על העומד כשרה דמאחר שנשאר בעומד כל כך עד שהוא מרובה על הפרוץ שבשתי הדפנות עצמן א"כ נשאר בעומד רוב הכשר סוכה ואף על פי שבשתצטרף כל העומד לא יהיה בו ז' על ז' שהוא הכשר סוכה אפילו הכי כשרה ברוב דרובו ככולו גם הר"ן ז"ל החמיר דאין צורת הפתח מתיר ומשלים שעור דופן בסוכה אלא בדופן שלישית וכו' וכן נראה מם"ש הרב אלברגלו"י ע"ש:

ומ"ש ובלבד שלא יהא בהן פירצה יתר על עשר אמות וכו' דכיון שהוא יתר על עשר פירצה נקרעת ולא פתח ומפסדת המחיצה אבל יש בה צורת הפתח אפילו ביתר מעשר כשרה דעכשיו פתח נקרא ולא פירצה ואינה מפסדת המחיצה ולכן אפילו בפרוץ מרובה על העומד נמי כשרה כ"כ הרא"ש וטעמו של הרמב"ם כבר האריך הכ"י ז"ל ע"ז ע"ש:

נעץ

כתב וז"ל הרי"ף לא כתב להא דרבא בהלכות ולפיכך דחקו לומר דהא דרבא ליתא. אלא לשוויה רא"י לחייב הזורק לתוכו אבל לא שיהא מותר לטלטל בכולה ואינו נראה אלא שראוי להחמיר לענין מעשה ע"כ. וכתב עוד מקשו הכא אמאי אמרינן מגו כה"ג לקולא אימא איפכא לחומרא דמגו דלא הוא דופן לענין שבת לא הוא דופן לענין סוכה ודחקו בקושיא זו לומר דלא שרי משוס מגו אלא איסורא דרבנן ולאוקומי אדינא דאורייתא ואין זה כלום שכבר הוכחתי בחידושי דאפילו מה דאסור מדאורייתא שרי משוס מגו אלא כך אני אומר שכיון שהתורה פירשה מחיצותיה של סוכה ואי אפשר לו' ימי סוכה בלא שבת ודאי לא בא להכשירה לשבת ימים בלבד והשביעי שלה תהא צריכה הכשר יותר שאין מדרכה של תורה שתתן הכשר שאינו מכפיק בכל זמן וכיון שא"א למחיצה שתתיר לאחרים מגו דהוי דופן לענין סוכה הוא דופן לענין שבת ומעתה אפילו בסוכה שאסור לטלטל בה מדאורייתא כגון שפרוץ שלה מרובה על העומד או שאחד ממחיצותיה מרובה הרבה ונתרת כולה משוס פסל היולא מן הסוכה כדאיתא בספ"ק (סוכה יט.) אף על פי שלענין שבת אסור לטלטל מדאורייתא להלן מן הדופן הקצר בשבת דעלמא אפ"ה בשבת דסוכה שרי משוס מגו עכ"ל:

ומ"ש רבינו ואם עשויה כמבוי מפולש עושה פס ד' וכו' כבר נתבאר וכתב הר"ן גבי הא דאמר רבא סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשירה מוכח בגמרא שהעושה סוכתו בכה"ג כיון שאינה מפולשת לגמרי כמו העושה סוכתו במבוי באמצע החצר רחוק מדפנות החצר נתרת בטפח שוחק פחות מג' סמוך לדופן כשם שניתרת בו סוכה דאית לה שתי דפנות דעריבן ולא הצריכו פס ד' אלא בסוכה שהיא מפולשת ואין דופן אמצעי כנגדה:

וכתב עוד דמדאמר רבא וצריכה נמי צורת פתח איכא למידק שאין צורת הפתח מתיר בשתי דפנות של סוכה אע"פ שהוא מתיר לשבת ולכלאים דא"כ מאי קולא דדופן ג' הרי לבוד וצורת פתח בכל הדפנות הן מתירין אלא ולאי אין צורת פתח מתיר ומשלים שיעור דופן בסוכה אלא בדופן שלישית בלבד דמאמרינן בהא בסוכה משבת ולפ"ז צריך ליזהר שלא יהא בכל קרעות הסוכה פתחים כיון דבעינן שתי דפנות דעריבן בסוכה העשויה כמבוי נמי ע"י פס אחרבע הא איכא שתי דפנות דעריבן וכבר כתבנו שאין צורת פתח מועיל לסוכה משוס דופן אע"פ שמועיל לשבת וכלאים נמצא כשיש פתחים בד' דפנותיה ליכא ב' דפנות דעריבן וכ"כ ממ"ש הר"ב אלברגלו"י בשם גאון שאין צורת פתח מועיל להשלים שיעור דופן בשתי דפנות הסוכה וכר מן דין צריך ליזהר לפי פי' הרי"ף בהיא דאמרי' בפ"ק דעירובין (יא.) צורת פתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום אע"פ שאין פירושו מחוור כמ"ש בשמוך בשם הר"ד עכ"ל:

כתב המרדכי (ב) נראה לראבי"ה שאם מגיעים הקנים העומדים לצורת פתח עד לסכך אע"פ שאין קנה ע"ג כתר: **וכתב** עוד היכא דאיכא ג' מחיצות א"ל צורת פתח ולא נהגו אלא לגוי בעלמא כדאמרינן עשה סוכה נאה (ג):

ואם השתים בהלכתן וטפח בשלישית אפילו יש בשתי המחיצות פתחים הרבה וכו' כשירה ובלבד שלא יהא בהם פרצה יתירה על י' אמות וכו' בפ"ק דסוכה (ז.) תניא דופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג"ט ויתירה שבת על סוכה שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ משא"כ בסוכה ופירש"י דופן סוכה כדופן שבת. כל לדי דפנות שהתירו חכמים לשבת כגון מחיצה של שתי בלא ערב כדאמרי' בעירובין (עו:) מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג"ט ואע"פ שרחב קנה אינה אלא מלא אצבע ויש בין קנה לחבירו ג"ט חסר משהו ואיכא פרוץ מרובה על העומד ס"ד דאמרי' לבוד והו"ל כאילו עומד או של ערב בלא שתי כדתנן התם מקיפין ג' חבלים הוי היקף נמי לדופן סוכה ובלבד שיהא שהיר שלא יהא בין קנה לחבירו ג"ט כשהוא מקיף כי היכי דאמרינן לענין שבת דמ"כ נפק ליה מתורת לבוד ודוקא במקומות הרבה דהו"ל פרוץ מרובה על העומד אבל מקום א' או ב' מקומות הו"ל כפתחים: שהשבת אינה ניתרת. אם יש בה פתחים הרבה שאין בהם צורת הפתח ורבים על העומד ומבטלי ליה לעומד משא"כ בסוכה דסגיא לה בשתים בהלכתן ושלישית אפי' טפח ואפי' היו לה פתחים בב' הדפנות א' או ב' דכי מצרפת להו בהדי שתים הפרוצות הו"ל פרוץ מרובה שרי וז"ל הרא"ש יתירה שבת על הסוכה שהסוכה ניתרת בטפח ושבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ אם היה בהיקף פתחים שאין בהם צו"ה מצטרפין עם הפרוץ לבטל העומד משא"כ בסוכה דהא סגי לה בשתים בהלכתן וכו' ואפי' יש בדפנות פתחים הרבה ואין להם צורת הפתח. והרמב"ם כתב ובלבד שלא יהא שם פתח יותר על עשר אבל אם היה שם פתח יותר על עשר פ"פ שיש לו צורת פתח צריך שלא יהא פרוץ מרובה על העומד וכ"כ בספר המלות ודברי תימא הן דהא תנן ואם יש לו צורת פתח אינו צריך למעט ואין הלכה כרב דאמר (עירובין יא.) אתגייה צריך למעט ואין חילוק בצורת הפתח בין י' ליותר מי' עכ"ל. ומהרא"מ ז"ל תירץ דל"ק דמג"ל לומר דאין

חילוק

הכא דקאמרת בעי פס ד' התם דאיכא שני דפנות כהלכתן סגיא ליה בטפח שוחק הכא דליכא ב' דפנות אי איכא פס ד' אין ואי לא לא ופירש"י טפח שוחק. מודדו בד' אצבעות שאינן נוגעות זו בזו דהוי טפח ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לאחת הדפנות ופחות מג' כלבוד דמי והו"ל כמחיצה של ד"ט ומשך סוכה שבעה נמצא רוחב של דופן עשוי: כמבוי המפולש. ששתי הדפנות זו כנגד זו: כשירה. דהא נמי קרי כהלכתן: לכל רוח שירצה. שהרי יש כאן ד' יוצאין ולאיזה שירצה יעשנו: עושה פס. דופן ד"ט ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן אצל מקצוע פס ד' דכי אמרי' לבוד איכא ז"ט אורך כדי סוכה קטנה: שתי דפנות. שלש כהלכתן כמין גאם דאין גרעות מפולשות כי האי: ואיתא תו בגמרא אמר רבא ואינה ניתרת אלא בצורת פתח א"ד אמר רבא וניתרת נמי בצורת פתח א"ד אמר רבא וצריכה נמי צורת פתח ופסקו הפוסקים כליסנא בתרא מדאיתא בגמרא רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקעביד טפח שוחק וקעביד צורת פתח א"ל לא סבר לה מר להא דרבא דאמר וניתרת נמי בצורת פתח א"ל אנא כאידך ליסנא דרבא ס"ל דאמר וצריכה נמי צורת פתח ופירש"י צריכה נמי צורת פתח. משמע דתרוויהו בעינן טפח אבל היולא וקנה בזוית שכנגדו וקנה שעל גביהן קאי מטפח זה לקנה של זוית. וכתב הרא"ש דרבא אהיכא דעריבן מחיצות קאי והוי מסתבר למימר דסוכה העשויה כמבוי כיון שצריך בדופן השלישית פס ד' ומשהו ויש בו הכשר סוכה כשאתה מעמידו בפחות מג' סמוך לדופן א"צ צורת פתח ויש שפסקו כך וי"א מדקאמר תלמודא מ"ש הכא דסגי ליה בטפח שוחק ומ"ש התם וכו' ומשני הכא דאיכא ב' דפנות דעריבן סגי בטפח שוחק אלמא יתרון התיקון במחיצות גרועות דלא עריבן משוי אותו למחיצות טובות להתיר בתיקון ג'רוע ושקולים הם לענין צורת פתח וסברא ראשונה יותר חזקה אלא שהרי"ף אית ליה סברא אחרונה כמו שאפרש וצריכין אנו לילך אחריו וכ"כ הרמב"ם עכ"ל. וגם הר"ן כתב דאיכא מ"ד דבסוכה העשויה כמבוי כיון דבעינן בה פס ד' דופן גמור הוא ותו לא בעינן בה צורת פתח אבל הרמב"ם כתב דלסוכה העשויה כמבוי נמי בעינן צורת פתח ומיהו כל היכא דעביד דפנות של ז"ט תו לא בעי צורת פתח שאין צורת פתח חיוב בסוכה:

ומ"ש ומותר לטלטל בה אפילו בשבת וכו' שם (ז:) אמר רבא וכן לשבת מגו דהוי דופן לענין סוכה הוא דופן לענין שבת ופירש"י וכן לשבת. אע"פ שצריך לשבת ג' מחיצות ליעשות רה"י שבת של סוכות מותר לסמוך על מחיצות הסוכה אם עשאה בר"ה סמוך לפתחו דאין בה אלא שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח מכניס ומוציא הימנה לביתו ואע"ג דבשאר שבתות לא משתרי א"נ בשאר מחיצות שאינה של סוכה לא משתרו בהכי לשבת סוכה שריא דמגו דהוה טפח אגמרי' רחמנא למשה במחיצות סוכה דליהוי ליה דופן שלימה לסוכה הוא דופן נמי בשבת דסוכה לענין שבת. וכתב הרא"ש הרי"ף השמיט מימרא זו וטעמא משוס דפסק דבעינן נמי צורת פתח ומלתא דפשיטא היא כיון דאיכא ג' מחיצות מעלייתא דאמרי' מגו ואם איתא דסוכה העשויה כמבוי לא בעינן צורת הפתח לא הו"ל להשמיט מימרא זו ע"כ והשתא יש לתמוה על רבי' למה הולרך לכתבה מאחר שפסק דצריכה נמי צורת פתח ואפשר שכתבה ללמד דאפי' איסור דרבנן ליכא דאע"ג דבג' מחיצות אסור לטלטל מדרבנן עד שיהא בדופן רביעית פס ד' בתר אם לחי אם קורה במבוי בשבת דסוכה לא גזרו בסוכה העשויה בג' מחיצות דמגו דהוי דופן לענין סוכה כו' כלומר דמגו דחשיבי הנך דפנות לענין סוכה חשיבי לענין שבת וכתב רבינו זה גבי סוכה שיש לה ב' דפנות זו אצל זו שהיא בטפח וצורת פתח ומינה נלמוד במב"ש לסוכה העשויה כמבוי שאינה ניתרת אלא בפס ד' וצורת פתח דהו"ל ג' מחיצות גמורות. והר"ן כתב וז"ל הרי"ף לא כתב להא דרבא בהלכות ולפיכך דחקו לומר דהא דרבא ליתא. אלא לשוויה רא"י לחייב הזורק לתוכו אבל לא שיהא מותר לטלטל בכולה ואינו נראה אלא שראוי להחמיר לענין מעשה ע"כ. וכתב עוד מקשו הכא אמאי אמרינן מגו כה"ג לקולא אימא איפכא לחומרא דמגו דלא הוא דופן לענין שבת לא הוא דופן לענין סוכה ודחקו בקושיא זו לומר דלא שרי משוס מגו אלא איסורא דרבנן ולאוקומי אדינא דאורייתא ואין זה כלום שכבר הוכחתי בחידושי דאפילו מה דאסור מדאורייתא שרי משוס מגו אלא כך אני אומר שכיון שהתורה פירשה מחיצותיה של סוכה ואי אפשר לו' ימי סוכה בלא שבת ודאי לא בא להכשירה לשבת ימים בלבד והשביעי שלה תהא צריכה הכשר יותר שאין מדרכה של תורה שתתן הכשר שאינו מכפיק בכל זמן וכיון שא"א למחיצה שתתיר לאחרים מגו דהוי דופן לענין סוכה הוא דופן לענין שבת ומעתה אפילו בסוכה שאסור לטלטל בה מדאורייתא כגון שפרוץ שלה מרובה על העומד או שאחד ממחיצותיה מרובה הרבה ונתרת כולה משוס פסל היולא מן הסוכה כדאיתא בספ"ק (סוכה יט.) אף על פי שלענין שבת אסור לטלטל מדאורייתא להלן מן הדופן הקצר בשבת דעלמא אפ"ה בשבת דסוכה שרי משוס מגו עכ"ל:

ומ"ש רבינו ואם עשויה כמבוי מפולש עושה פס ד' וכו' כבר נתבאר וכתב הר"ן גבי הא דאמר רבא סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשירה מוכח בגמרא שהעושה סוכתו בכה"ג כיון שאינה מפולשת לגמרי כמו העושה סוכתו במבוי באמצע החצר רחוק מדפנות החצר נתרת בטפח שוחק פחות מג' סמוך לדופן כשם שניתרת בו סוכה דאית לה שתי דפנות דעריבן ולא הצריכו פס ד' אלא בסוכה שהיא מפולשת ואין דופן אמצעי כנגדה:

וכתב עוד דמדאמר רבא וצריכה נמי צורת פתח איכא למידק שאין צורת הפתח מתיר בשתי דפנות של סוכה אע"פ שהוא מתיר לשבת ולכלאים דא"כ מאי קולא דדופן ג' הרי לבוד וצורת פתח בכל הדפנות הן מתירין אלא ולאי אין צורת פתח מתיר ומשלים שיעור דופן בסוכה אלא בדופן שלישית בלבד דמאמרינן בהא בסוכה משבת ולפ"ז צריך ליזהר שלא יהא בכל קרעות הסוכה פתחים כיון דבעינן שתי דפנות דעריבן בסוכה העשויה כמבוי נמי ע"י פס אחרבע הא איכא שתי דפנות דעריבן וכבר כתבנו שאין צורת פתח מועיל לסוכה משוס דופן אע"פ שמועיל לשבת וכלאים נמצא כשיש פתחים בד' דפנותיה ליכא ב' דפנות דעריבן וכ"כ ממ"ש הר"ב אלברגלו"י בשם גאון שאין צורת פתח מועיל להשלים שיעור דופן בשתי דפנות הסוכה וכר מן דין צריך ליזהר לפי פי' הרי"ף בהיא דאמרי' בפ"ק דעירובין (יא.) צורת פתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום אע"פ שאין פירושו מחוור כמ"ש בשמוך בשם הר"ד עכ"ל:

כתב המרדכי (ב) נראה לראבי"ה שאם מגיעים הקנים העומדים לצורת פתח עד לסכך אע"פ שאין קנה ע"ג כתר: **וכתב** עוד היכא דאיכא ג' מחיצות א"ל צורת פתח ולא נהגו אלא לגוי בעלמא כדאמרינן עשה סוכה נאה (ג):

ואם השתים בהלכתן וטפח בשלישית אפילו יש בשתי המחיצות פתחים הרבה וכו' כשירה ובלבד שלא יהא בהם פרצה יתירה על י' אמות וכו' בפ"ק דסוכה (ז.) תניא דופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג"ט ויתירה שבת על סוכה שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ משא"כ בסוכה ופירש"י דופן סוכה כדופן שבת. כל לדי דפנות שהתירו חכמים לשבת כגון מחיצה של שתי בלא ערב כדאמרי' בעירובין (עו:) מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג"ט ואע"פ שרחב קנה אינה אלא מלא אצבע ויש בין קנה לחבירו ג"ט חסר משהו ואיכא פרוץ מרובה על העומד ס"ד דאמרי' לבוד והו"ל כאילו עומד או של ערב בלא שתי כדתנן התם מקיפין ג' חבלים הוי היקף נמי לדופן סוכה ובלבד שיהא שהיר שלא יהא בין קנה לחבירו ג"ט כשהוא מקיף כי היכי דאמרינן לענין שבת דמ"כ נפק ליה מתורת לבוד ודוקא במקומות הרבה דהו"ל פרוץ מרובה על העומד אבל מקום א' או ב' מקומות הו"ל כפתחים: שהשבת אינה ניתרת. אם יש בה פתחים הרבה שאין בהם צורת הפתח ורבים על העומד ומבטלי ליה לעומד משא"כ בסוכה דסגיא לה בשתים בהלכתן ושלישית אפי' טפח ואפי' היו לה פתחים בב' הדפנות א' או ב' דכי מצרפת להו בהדי שתים הפרוצות הו"ל פרוץ מרובה שרי וז"ל הרא"ש יתירה שבת על הסוכה שהסוכה ניתרת בטפח ושבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ אם היה בהיקף פתחים שאין בהם צו"ה מצטרפין עם הפרוץ לבטל העומד משא"כ בסוכה דהא סגי לה בשתים בהלכתן וכו' ואפי' יש בדפנות פתחים הרבה ואין להם צורת הפתח. והרמב"ם כתב ובלבד שלא יהא שם פתח יותר על עשר אבל אם היה שם פתח יותר על עשר פ"פ שיש לו צורת פתח צריך שלא יהא פרוץ מרובה על העומד וכ"כ בספר המלות ודברי תימא הן דהא תנן ואם יש לו צורת פתח אינו צריך למעט ואין הלכה כרב דאמר (עירובין יא.) אתגייה צריך למעט ואין חילוק בצורת הפתח בין י' ליותר מי' עכ"ל. ומהרא"מ ז"ל תירץ דל"ק דמג"ל לומר דאין

חילוק

דרכי משה

הפוסלים מדרבנן אבל דברים הפוסלים מדאורייתא כגון דבר המקבל טומאה או שאין גידולו מן הארץ פסול אף לדפנות וכן מייתי לה התם מירושלמי: (ב) וכ"כ הג"מ פ"ד (וע"ל סימן שפ"ב איזה מקרי צ"ה): (ג) וכ"כ הכלבו וכתב עוד בשם הר"ף דנהגו העולם לעשות מחיצות שלימות לפי שאין הכל בקיאין בדין פרוץ כעומד עכ"ל וכ"כ מהרי"ל כשאין לו דופן כל צרכו עדיף טפי לעשות ג' מחיצות שלימות מד' שאינן שלימות וכתב עוד דצ"ה של סוכה יעשה עגול למעלה כזה ונראה דלנוי בעלמא קאמר דבלא"ה נמי מיקרי צורת הפתח: והכלבו

חדושי הגרהות

ע"ש וכן איתא שם בגמרא להדיא והתניא. ועיין ב"י לעיל סוף סימן ש"ח דהיה לפניו גם בשבת שם הנוסחא והתנן בגדי כו' אף ע"ג שהוא ברייתא ועוד ראיה מיבמות (לו:) דקאמר תנן רשב"ג אומר כל ששהא כו' אע"פ שאינה משנה בשום מקום כדאיתא שם (פ:) וכן בשבת (קלה.) להדיא תניא ארשב"ג כו'. ועיין תוס' חולין (טז) תנן התם תימא

חילוק בצורת פתח בין עשר ליותר מעשר עד שיולא מזה שמאחר שבפחות מעשר כשירה לגבי סוכה ואפי׳ בפרוץ מרובה על העומד הה״נ ביתרות מי׳ שיש בהן צורת פתח כשירה אפי׳ בפרוץ מרובה על העומד דלמא הא דמתני׳ ביתר מי׳ בצורת פתח כמו הפחותה מעשר לא לכל מילי השוה אותן אלא לענין שאינה מפסדת המחילה בלבד שכמו שהפחותה מי׳ אינו חשוב פרצה להפסיד את המחילה כך היתירה מי׳ אם יש בה צורת פתח אינה חשובה פרצה להפסיד את המחילה אבל לענין פרוץ מרובה על העומד דוקא בפחות מי׳ כשירה אבל ביתר מי׳ בצורת פתח אינה כשירה אלא כשהעומד מרובה על הפרוץ: וה״ה כתב בהלכות סוכה שדעת הרמב״ם לפרש הא דתניא יתירה שבת על הסוכה שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד משא״כ בסוכה היינו דוקא ברוח שלישית דדי בסוכה במחילה טפח או בפס ד׳ כפי מה שנתבאר אבל בשתים הרי דינה כדין שבת וכפי״ו מה״ש כ׳ שדע׳ הרמב״ם הוא שיתר מי׳ עם צורת פתח כי׳ בלא צורת פתח מה י׳ בלא צורת פתח פרוץ מרובה על העומד לא אף יתר מי׳ בצורת פתח פרוץ מרובה על העומד בה צורת הפתח אפילו ביתר מי׳ כשירה יש לה צורת הפתח אם יש בה פרצה יותר מי׳ פסולה אא״כ עומד מרובה על הפרוץ ולא נהירא לא״א הרא״ש ז״ל: נעץ ד׳ קונדיסין באמצע הגג וסיכך על גבה פסולה דלא חשבינן להו כמחיצות ואם נעץ אותן בשפת הגג וסיכך עליהם כתב הרמב״ם ז״ל דכשירה שרואין מחיצות הבית כאילו עולות למעלה וכ״כ רב שרירא והרי״ץ גיאת (ג) אבל רי״ף פסל וכ״כ אבי״ה והר״ר ישעיה ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל: מבוי מפולש שתקנו בלחי מצד א׳ ומצדו השני מפולש בלא שום תיקון (ג) וסיכך על גביו באותו הצד המתוקן בלחי הסוכה כשירה בשבת שבהג ומותר לטלטל בה אבל בחול פסולה וכן סיכך ע״ג פסי ביראות ברה״ר שהן ד׳ קורות נעוצות בד׳ רוחות זו כנגד זו כזה שכל אחד נוטה אמה לכאן ואמה לכאן

נעץ וכו׳ ברייתא פ״ק ר׳ יעקב מכשיר וחכמים פסלי והלכה כחכמים ומפרש התם דטעמיה דר׳ יעקב דאמר רואין הקונדסין העגולין אם יש בעוביין כל כך שאילו יחקק וינטל עובי עגולו ירבעוס ויחלקו בענין שיהא להם טפח לכאן וטפח לכאן נידונין משום דיו עתודין כמו שאמרו בפסי ביראות וחכמים אומרים לא כגי להו בטפח אלא בדופן שלישית דהכי אגמרינה רחמנא למשה ב׳ כהלכתן ושלישית אפילו טפח ומשום דלכאורה משמע דלא פליגי עליה אלא ברואין טפח אבל אם יש בהן כדי שיהא להן אמה לכאן ואמה לכאן כמו בפסי ביראות אף חכמים מודו דאמרינן רואין לכך דקדק רבינו וכתב פסולה דלא חשבינן ליה כמחיצות לאוריי׳ן דאפילו היה בהן כדי אמה לכאן ואמה לכאן נמי פסולה דטעמייהו דרבנן דלא חשבינן ליה כמחיצות על ידי רואין כל עיקר ופליגי עליה דר׳ יעקב בתרתי דאיהו מכשיר משום רואין ומכשיר נמי בטפח ואינהו פסלי בטפח ממש ופסלי נמי אפילו היכא דאיכא אמה לכאן ואמה לכאן ע״י רואין משום דלא חשבינן ליה כמחילה ע״י רואין:

ומ״ש נעץ ד׳ קונדיסין באמצע הגג הכל מודים דפסולה לאו דוקא דה״ה בנעץ ד׳ קונדסין בארץ והכי איתא בברייתא להדיא אלא משום דבעי למימר דבשפת הגג פליגי קאמר דבאמצע הגג הכל מודים דפסולה. ואם נעץ אותם בשפת הגג וסכך עליהן כתב הרמב״ם דכשרה טעמו דהכי הוה גרים בגמרא משמיה דרב נחמן ופסק הלכה כמותו והרא״ש היה גורס בהא מילתא דאיבעיא להו הוה ואסיקנא בתיקו ועבדינן לחומרא עיין בדברי הרא״ש:

ומבוי מפולש כו׳ שם מימרא דרבה וטעמו משום דס״ל דלחי משום מחילה וא״כ איכא ג׳ מחילות ואע״ג דאסור לטלטל בתוכו מדרבנן מ״מ מאחר שהזורק לתוכו בשבת חייב דהוי מחילה לשבת מדאורייתא לענין סוכה נמי הוי מחילה ואפי׳ מדרבנן לא אסרינן ליה משום מלאת סוכה ודוקא בשבת שבחג כשרה הסוכה מטעם מגו אבל בחול דליכא מגו פסולה משום דבסוכה העשויה כמבוי בעינן שם ד׳ וא״ה והכא ליכא אלא לחי כל שהוא:

ומ״ש ומותר לטלטל בה כ״כ הרא״ש דמשום מלאת סוכה התירו אף לטלטל בה כמו שהתירו גבי פסי ביראות: **ומ״ש** וסיכך ע״ג בלאותו לד המתוקן בלחי טעמו דאגמרינה רחמנא למשה ג׳ מחילות ובלד האחר ליכא אלא אחת ואף על גב דהשתא נמי ליכא אלא שני מחילות ומשום ובעינן טפח בשלישית מדאורייתא בהא ודאי אמרינן מגו דהוה מחילה לענין שבת הוי נמי מחילה לסוכה אבל בלד האחר ליכא מחילה שלישית כל עיקר: **וכן** סיכך על גבי פסי ביראות כו׳ ג״ז מימרא דרבה שם והרא״ש פי׳ בשם רא״ה דאפילו אם אין שם בור כיון שהוא בר״ה כשרה אבל לא בחצר והב״י נתן טעם לשבח על זה עיין עליו ומשמע לי לפי טעמו דבחצר אפילו היה שם בור פסולה. ומ״ש הב״י על דברי הר״ן וקושיא זו שהקשה ליתא אלא לפי מה שפי׳ דהא דאמר רבה סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשירה משום מגו היא אבל להרא״ש שכתב דאע״ג דבשבת דעלמא אסור לטלטל משום מלאת סוכה התירו כמו שהתירו גבי פסי ביראות ל״ק מידי עכ״ל דראה לע״ד דלא דק דפשיטא דאף הרא״ש מודה דכשרות הסוכה במבוי שיש לו לחי אינו אלא משום מגו וכן מבואר בגמרא אלא שהרא״ש נתן טעם להיתר הטלטול דלא תימא דהטלטול אסור על כל פנים אלא שהסוכה כשרה לאכול בה ולישן בה לצאת חובת ידי סוכה לענין מיפק י״ח נפיק ובלבד שלא יטלטל בה אלא בארבע ולא יכנים מתוכה לבית ועל זה כתב הרא״ש דמשום מלאת סוכה התירו אף הטלטול כמו שהתירו גבי פסי ביראות אף לטלטל ופשוט היה להרא״ש דהתם שרי אף הטלטול דהא עיקר שריותא דפסי ביראות הוא לענין טלטול להשקות בהמות עולי רגלים ואם כן כשהכשירו הסוכה על גבי הפסי ביראות אף בטלטול התירו כמו בעולי רגלים וה״ט משום מלאת סוכה ומזה למד דהכי נמי בסיכך על גבי מבוי שיש לו לחי דהתירו אף הטלטול משום מלאת סוכה אבל מה שהסוכה כשרה אינו אלא משום מגו ואכשרותה דסוכה קאמר בגמרא וגריכא ודו״ק:

היתה

בה צורת הפתח אפילו ביתר מי׳ כשירה והרמב״ם ז״ל כתב אפי׳ יש לה צורת הפתח אם יש בה פרצה יותר מי׳ פסולה אא״כ עומד מרובה על הפרוץ ולא נהירא לא״א הרא״ש ז״ל: נעץ ד׳ קונדיסין באמצע הגג וסיכך על גבה פסולה דלא חשבינן להו כמחיצות ואם נעץ אותן בשפת הגג וסיכך עליהם כתב הרמב״ם ז״ל דכשירה שרואין מחיצות הבית כאילו עולות למעלה וכ״כ רב שרירא והרי״ץ גיאת (ג) אבל רי״ף פסל וכ״כ אבי״ה והר״ר ישעיה ולזה הסכים א״א הרא״ש ז״ל: מבוי מפולש שתקנו בלחי מצד א׳ ומצדו השני מפולש בלא שום תיקון (ג) וסיכך על גביו באותו הצד המתוקן בלחי הסוכה כשירה בשבת שבהג ומותר לטלטל בה אבל בחול פסולה וכן סיכך ע״ג פסי ביראות ברה״ר שהן ד׳ קורות נעוצות בד׳ רוחות זו כנגד זו כזה שכל אחד נוטה אמה לכאן ואמה לכאן

ומ״ש נעץ ד׳ קונדיסין באמצע הגג הכל מודים דפסולה לאו דוקא דה״ה בנעץ ד׳ קונדסין בארץ והכי איתא בברייתא להדיא אלא משום דבעי למימר דבשפת הגג פליגי קאמר דבאמצע הגג הכל מודים דפסולה. ואם נעץ אותם בשפת הגג וסכך עליהן כתב הרמב״ם דכשרה טעמו דהכי הוה גרים בגמרא משמיה דרב נחמן ופסק הלכה כמותו והרא״ש היה גורס בהא מילתא דאיבעיא להו הוה ואסיקנא בתיקו ועבדינן לחומרא עיין בדברי הרא״ש:

ומבוי מפולש כו׳ שם מימרא דרבה וטעמו משום דס״ל דלחי משום מחילה וא״כ איכא ג׳ מחילות ואע״ג דאסור לטלטל בתוכו מדרבנן מ״מ מאחר שהזורק לתוכו בשבת חייב דהוי מחילה לשבת מדאורייתא לענין סוכה נמי הוי מחילה ואפי׳ מדרבנן לא אסרינן ליה משום מלאת סוכה ודוקא בשבת שבחג כשרה הסוכה מטעם מגו אבל בחול דליכא מגו פסולה משום דבסוכה העשויה כמבוי בעינן שם ד׳ וא״ה והכא ליכא אלא לחי כל שהוא:

ומ״ש ומותר לטלטל בה כ״כ הרא״ש דמשום מלאת סוכה התירו אף לטלטל בה כמו שהתירו גבי פסי ביראות: **ומ״ש** וסיכך ע״ג בלאותו לד המתוקן בלחי טעמו דאגמרינה רחמנא למשה ג׳ מחילות ובלד האחר ליכא אלא שני מחילות ומשום ובעינן טפח בשלישית מדאורייתא בהא ודאי אמרינן מגו דהוה מחילה לענין שבת הוי נמי מחילה לסוכה אבל בלד האחר ליכא מחילה שלישית כל עיקר: **וכן** סיכך על גבי פסי ביראות כו׳ ג״ז מימרא דרבה שם והרא״ש פי׳ בשם רא״ה דאפילו אם אין שם בור כיון שהוא בר״ה כשרה אבל בחצר לא דאפילו אם היה שם בור פסולה. ומ״ש הב״י על דברי הר״ן וקושיא זו שהקשה ליתא אלא לפי מה שפי׳ דהא דאמר רבה סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשירה משום מגו היא אבל להרא״ש שכתב דאע״ג דבשבת דעלמא אסור לטלטל משום מלאת סוכה התירו כמו שהתירו גבי פסי ביראות ל״ק מידי עכ״ל דראה לע״ד דלא דק דפשיטא דאף הרא״ש מודה דכשרות הסוכה במבוי שיש לו לחי אינו אלא משום מגו וכן מבואר בגמרא אלא שהרא״ש נתן טעם להיתר הטלטול דלא תימא דהטלטול אסור על כל פנים אלא שהסוכה כשרה לאכול בה ולישן בה לצאת חובת ידי סוכה לענין מיפק י״ח נפיק ובלבד שלא יטלטל בה אלא בארבע ולא יכנים מתוכה לבית ועל זה כתב הרא״ש דמשום מלאת סוכה התירו אף הטלטול כמו שהתירו גבי פסי ביראות אף לטלטל ופשוט היה להרא״ש דהתם שרי אף הטלטול דהא עיקר שריותא דפסי ביראות הוא לענין טלטול להשקות בהמות עולי רגלים ואם כן כשהכשירו הסוכה על גבי הפסי ביראות אף בטלטול התירו כמו בעולי רגלים וה״ט משום מלאת סוכה ומזה למד דהכי נמי בסיכך על גבי מבוי שיש לו לחי דהתירו אף הטלטול משום מלאת סוכה אבל מה שהסוכה כשרה אינו אלא משום מגו ואכשרותה דסוכה קאמר בגמרא וגריכא ודו״ק:

היתה

נעץ ד׳ קונדיסין באמצע הגג וכו׳ ברייתא פ״ק ר׳ יעקב מכשיר וחכמים פסלי והלכה כחכמים ומפרש התם דטעמיה דר׳ יעקב דאמר רואין הקונדסין העגולין אם יש בעוביין כל כך שאילו יחקק וינטל עובי עגולו ירבעוס ויחלקו בענין שיהא להם טפח לכאן וטפח לכאן נידונין משום דיו עתודין כמו שאמרו בפסי ביראות וחכמים אומרים לא כגי להו בטפח אלא בדופן שלישית דהכי אגמרינה רחמנא למשה ב׳ כהלכתן ושלישית אפילו טפח ומשום דלכאורה משמע דלא פליגי עליה אלא ברואין טפח אבל אם יש בהן כדי אמה לכאן ואמה לכאן כמו בפסי ביראות אף חכמים מודו דאמרינן רואין לכך דקדק רבינו וכתב פסולה דלא חשבינן ליה כמחילות לאוריי׳ן דאפילו היה בהן כדי אמה לכאן ואמה לכאן נמי פסולה דטעמייהו דרבנן דלא חשבינן ליה כמחילות על ידי רואין כל עיקר ופליגי עליה דר׳ יעקב בתרתי דאיהו מכשיר משום רואין ומכשיר נמי בטפח ואינהו פסלי בטפח ממש ופסלי נמי אפילו היכא דאיכא אמה לכאן ואמה לכאן ע״י רואין משום דלא חשבינן ליה כמחילה ע״י רואין:

ומ״ש נעץ ד׳ קונדיסין באמצע הגג הכל מודים דפסולה לאו דוקא דה״ה בנעץ ד׳ קונדסין בארץ והכי איתא בברייתא להדיא אלא משום דבעי למימר דבשפת הגג פליגי קאמר דבאמצע הגג הכל מודים דפסולה. ואם נעץ אותם בשפת הגג וסכך עליהן כתב הרמב״ם דכשרה טעמו דהכי הוה גרים בגמרא משמיה דרב נחמן ופסק הלכה כמותו והרא״ש היה גורס בהא מילתא דאיבעיא להו הוה ואסיקנא בתיקו ועבדינן לחומרא עיין בדברי הרא״ש:

ומבוי מפולש כו׳ שם מימרא דרבה וטעמו משום דס״ל דלחי משום מחילה וא״כ איכא ג׳ מחילות ואע״ג דאסור לטלטל בתוכו מדרבנן מ״מ מאחר שהזורק לתוכו בשבת חייב דהוי מחילה לשבת מדאורייתא לענין סוכה נמי הוי מחילה ואפי׳ מדרבנן לא אסרינן ליה משום מלאת סוכה ודוקא בשבת שבחג כשרה הסוכה מטעם מגו אבל בחול דליכא מגו פסולה משום דבסוכה העשויה כמבוי בעינן שם ד׳ וא״ה והכא ליכא אלא לחי כל שהוא:

ומ״ש ומותר לטלטל בה כ״כ הרא״ש דמשום מלאת סוכה התירו אף לטלטל בה כמו שהתירו גבי פסי ביראות: **ומ״ש** וסיכך ע״ג בלאותו לד המתוקן בלחי טעמו דאגמרינה רחמנא למשה ג׳ מחילות ובלד האחר ליכא אלא שני מחילות ומשום ובעינן טפח בשלישית מדאורייתא בהא ודאי אמרינן מגו דהוה מחילה לענין שבת הוי נמי מחילה לסוכה אבל בלד האחר ליכא מחילה שלישית כל עיקר: **וכן** סיכך על גבי פסי ביראות כו׳ ג״ז מימרא דרבה שם והרא״ש פי׳ בשם רא״ה דאפילו אם אין שם בור כיון שהוא בר״ה כשרה אבל בחצר לא דאפילו אם היה שם בור פסולה. ומ״ש הב״י על דברי הר״ן וקושיא זו שהקשה ליתא אלא לפי מה שפי׳ דהא דאמר רבה סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשירה משום מגו היא אבל להרא״ש שכתב דאע״ג דבשבת דעלמא אסור לטלטל משום מלאת סוכה התירו כמו שהתירו גבי פסי ביראות ל״ק מידי עכ״ל דראה לע״ד דלא דק דפשיטא דאף הרא״ש מודה דכשרות הסוכה במבוי שיש לו לחי אינו אלא משום מגו וכן מבואר בגמרא אלא שהרא״ש נתן טעם להיתר הטלטול דלא תימא דהטלטול אסור על כל פנים אלא שהסוכה כשרה לאכול בה ולישן בה לצאת חובת ידי סוכה לענין מיפק י״ח נפיק ובלבד שלא יטלטל בה אלא בארבע ולא יכנים מתוכה לבית ועל זה כתב הרא״ש דמשום מלאת סוכה התירו אף הטלטול כמו שהתירו גבי פסי ביראות אף לטלטל ופשוט היה להרא״ש דהתם שרי אף הטלטול דהא עיקר שריותא דפסי ביראות הוא לענין טלטול להשקות בהמות עולי רגלים ואם כן כשהכשירו הסוכה על גבי הפסי ביראות אף בטלטול התירו כמו בעולי רגלים וה״ט משום מלאת סוכה ומזה למד דהכי נמי בסיכך על גבי מבוי שיש לו לחי דהתירו אף הטלטול משום מלאת סוכה אבל מה שהסוכה כשרה אינו אלא משום מגו ואכשרותה דסוכה קאמר בגמרא וגריכא ודו״ק:

מבוי מפולש הגירסא הנכונה ובקצת ספרים יש חסרון והדין שם (ז:) אמר ב רבה סיכך ע״ג מבוי שיש לו לחי כשירה וכתב הרא״ש פי׳ מבוי מפולש ויש לו לחי מצד א׳ ומצד ב׳ אין בו תיקון כשירה הסוכה בשבת אבל לא בחול ואליבא דרב יהודה דאמר בפ״ק דעירובין (יב.) מבוי שאינו רואו לשיתוף פי׳ שהוא מפולש הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב הכשירו בקורה הזורק לתוכו פטור דקא סבר לחי משום מחילה וקורה משום היכר ואע״ג דבשבת דעלמא אסור לטלטל במבוי כיון שהוא פרוץ ברוחב ד׳ משום מלאת סוכה התירו כמו שהתירו גבי פסי ביראות והר״ן כתב סיכך ע״ג מבוי שיש לו לחי כשירה כלומר דמגו דהוא דופן לענין שבת הוא דופן לענין סוכה ומתוך סוגייתא הגמרא נראה דלאו במבוי עסקינן כמ״ש בחידושי דא״ה קשיא כיון שיש בה ג׳ מחילות למה לן לאכשורי משום מגו דלחי המתיר בשבת תירץ בזה כגון שסוכה כלפי חוץ רחוק מדופן האמצעי והאי מגו כ״ל דהכי אמרינן ליה דכיון דהאי לחי דהכי להתיר המבוי בלא מחילה שלישית מדאורייתא לרבא דאמר לחי משום מחילה כדאיתא בפ״ק דעירובין (שם) מהני נמי להכשיר סוכה זו מדאורייתא וכיון דהאי לחי נמי מהני להתיר מבוי זה מדרבנן. שאע״פ שיש לו ג׳ מחילות אפ״ה צריך הוא להכשירו של לחי מדרבנן נמי שרי לסוכה משום מגו דיהיה אפילו מדרבנן ואם לא עד״ז איני רואה כאן מגו כלל ואע״ג דרבה לטעמיה אזיל דס״ל לחי משום מחילה מהני וכדכתיבנא הביאה הריא״ף בהלכותיו משום דמשמע דקי״ל הכי אבל יש לתמוה עליו אלא פי׳ דלא שרינן הכי אלא בסוכה בשבת אבל בחול לא כיון דלא משתרו אלא משום מגו והכי מוכח בגמרא ולפיכך דחקו בסוגייתא הגמרא לומר דאפילו בחול משתרי ואינו מחוור עכ״ל והרמב״ם כתב בפ״ד כדברי הר״ן שאין הסוכה כשרה אלא לשבת שבתוך החג בלבד: וכתב עוד הר״ן שיש מקשין אמאי אמרי׳ האי מגו לקולא נימא ליה לחומרא דמגו דלא הוי דופן לשבת ותירץ דכיון דבאידך דרבה דאמר וכן לשבת מגו דהוי דופן לענין סוכה הוא דופן לענין שבת אינו מוכרחים לומר המגו לקולא ולא לחומרא מהטעם שכתבתי בסימן זה ממילא שמעינן דמגו לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן:

וכן סיכך ע״ג פסי ביראות בר״ה וכו׳ ג״ז שם אמר רבא סיכך ע״ג פסי ביראות כשירה בשבת דסוכה דמגו דהוי דופן לשבת הוי נמי דופן לסוכה ואע״ג דלא התירו אלא לעולי רגלים ולעולי רגלים נמי לא התירו אלא לבהמתם אבל אדם מטפס ועולה מטפס ויורד משום מלאת סוכה התירו אף בשבת דסוכה וכ״כ הרי״ץ גיאת שמותר לטלטל בה מידי דהוה אד׳ כהלכתן ושלישית אפילו טפח ורא״ה כתב ואפילו לא נתקן להתיר בזה ביראות כגון שאין בור כיון דאם היה שם בור היה נידון משום מחילה **ורש״י** ובחצר אם עשה כיוצא בו רפיא בידי אם היתה כשירה ויש מרבותינו שנסתפקו בדברים הללו עכ״ל: והמרדכי כתב

ד״כי משה

(ד) וכלבו כתב וטוב לעשות מחיצות שעומד מרובה להוציא נפשו מספק אגתא עכ״ל:

פרישה

מ׳ מיהו י״ל דיקט ל׳ הגמרא בקלרה. וכתב מילתא בטעמא ודו״ק: (ב) **אבל** רי״ף פסל וכן כתב כו׳ ע״ל בסימן תרל״ג שכתבתי טעם דאע״ג דגבי שבת אמרי׳ גוד אסיק בגבי סוכה בעינן מחילה אם אינה מגיעה לד׳ טפחים אבל אם יש בהן כדי אמה לכאן ואמה לכאן כמו בפסי ביראות אף חכמים מודו דאמרינן רואין לכך דקדק רבינו וכתב פסולה דלא חשבינן ליה כמחילות לאוריי׳ן דאפילו היה בהן כדי אמה לכאן ואמה לכאן נמי פסולה דטעמייהו דרבנן דלא חשבינן ליה כמחילות על ידי רואין כל עיקר ופליגי עליה דר׳ יעקב בתרתי דאיהו מכשיר משום רואין ומכשיר נמי בטפח ואינהו פסלי בטפח ממש ופסלי נמי אפילו היכא דאיכא אמה לכאן ואמה לכאן ע״י רואין משום דלא חשבינן ליה כמחילה ע״י רואין: **וכן** סיכך ע״ג פסי ביראות בר״ה וכו׳ ג״ז שם אמר רבא סיכך ע״ג פסי ביראות כשירה בשבת דסוכה דמגו דהוי דופן לשבת הוי נמי דופן לסוכה ואע״ג דלא התירו אלא לעולי רגלים ולעולי רגלים נמי לא התירו אלא לבהמתם אבל אדם מטפס ועולה מטפס ויורד משום מלאת סוכה התירו אף בשבת דסוכה וכ״כ הרי״ץ גיאת שמותר לטלטל בה מידי דהוה אד׳ כהלכתן ושלישית אפילו טפח ורא״ה כתב ואפילו לא נתקן להתיר בזה ביראות כגון שאין בור כיון דאם היה שם בור היה נידון משום מחילה **ורש״י** ובחצר אם עשה כיוצא בו רפיא בידי אם היתה כשירה ויש מרבותינו שנסתפקו בדברים הללו עכ״ל: והמרדכי כתב

חדושי הגהות

כו׳ וכן מצוי בש״ס בהרבה מקומות לנקוט מלת דתנן במקום דתניא וגם רבינו בכמה מקומות לא השגיח על זה. והתעוררת **עליו** בזה ללא צורך: ב הנוסחא לפנינו בנס רבא

היתה אכסדרה בפני הבית כו' סוף פ"ק איתמר בליסנא קמא סיכך כל גבי אכסדרה שיש לה פצימין כשירה אין לה פצימין אביי אמר כשירה אמרי' פי תקרה יורד וסותם רבא אמר פסולה לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם ובליסנא בתרא קאמר איפכא אין לה פצימין דברי הכל פסולה יש לה פצימין אביי אמר כשירה ורבא אמר פסולה והלכתא כליסנא קמא ומוכח שם בעובדא דרב כהנא ורב אשי דהילכתא כרבא דבאין לה פצימין פסולה וכך פסקו כל המחברים. ופירש"י סיכך ע"ג אכסדרה כגון חצר המוקפת בתים משלשה רוחות ולפני הבתים עשוי אכסדראות סביב לשלש רוחות והאכסדרה פתוחה היא ואין לה דופן לצד החצר ויש עליה תקרה וזה סיכך ע"ג כל חצירה של חצר שבאמצע היקף האכסדראות ואין דופן לסוכה זה אלא מחיצות הבתים המפסיקות בין בתים לאכסדראות ונמצאת תקרת האכסדרה מקפת סביב בין סכך לדפנות אם יש ברוחב האכסדרה פחות מארבע אמות כשרה דאמרינן דופן עקומה וחשבינן ליה לתקרת האכסדרה כאילו הוא מן הדופן ונעקס וכפף למעלה אבל אם יש ברוחב האכסדרה ארבע אמות פסולה דבד"א לא נאמר למשה בסיני דופן עקומה ואם יש לאכסדרה לצד הסוכה פצימין שהן עמודים כמין חלונות וביניהם פחות משלשה הכל מודים דכשירה אפילו אם יש ברוחב האכסדרה ארבע אמות דמאחר שיש בין העמודים פחות משלשה אמרינן לבוד והוה ליה מחיצה גמורה בכל שלשה רוחות דסתימה מעלייתא היא ואף על גב דמחיצה זו לחלל האכסדרה נעשה ולא לאויר החיצון אפילו הכי שדינן ליה להכא ולהכא אבל אם אין לה פצימין פסולה אף על גב דאיכא בעובין של נסרים בראשיהן הכלה לצד הסוכה עפה אפילו הכי לא אמרינן פי התקרה יורד וסותם מכל צד אליבא דרבא. והתוס' הקשו על פירש"י ופירשו בענין אחר דאף אביי לא מכשר באין לה פצימין אלא בסוכה שיש לה ב' דפנות כמין ג"ס דרוס ומזרח או צפון ומזרח ועל דופן שלישית בלבד הוא סומך על האכסדרה ושרי ע"י פי תקרה מרוח אחת אבל באין שם דופן כל עיקר אף אביי מודה דלא מכשרינן על ידי פי תקרה מכל צד ונראה בעיני לענין דינא לא נפקא לן מידי בין פירוש רש"י לפירוש התוס' דאף לפירוש רש"י דלאביי אמרינן פי תקרה יורד וסותם מכל צד מכל מקום לרבא לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אפילו היכא דאיכא שתי דפנות כמין ג"ס ובשלישית סמכה לאכסדרה ואפילו הכי לא מכשרינן על ידי פי תקרה יורד וסותם כדמוכח מעובדא דרב אשי דאשכחיה לרב כהנא דקא מסכך על גבי אכסדרה שאין לה פצימין א"ל לא סבר מר לטא דאמר רבא יש לה פצימין כשרה אין לה פצימין פסולה אחוי ליה נראה מבחוץ ושוה מבפנים כו' ופירש רש"י גופיה דסוכה זו שתי דפנות היו לה דרוס ומזרח והשלישית סמוכה לאכסדרה אלא שלא היה עושה בה טפח שאמרו חכמים ואפילו הכי לא אכשר לה משום פי תקרה משום דלרבא לא אמרינן פי תקרה אפילו מרוח אחת וכך כתב הר"ן להדיא לפי שיטתו של רש"י ז"ל עיין שם ומשום הכי סתם רבינו דבריו בפסק דין וכתב היתה אכסדרה בפני הבית וסוכה לפניה ועשה סוכה בחצר בשני דפנות שלמות כו' ולא כתב שני סברות בדין זה כמו שכתב הרא"ש פירוש רש"י ופירוש ר"י משום דאף על גב שהם חולקים בפירוש ההלכה מכל מקום לענין הדין אין ביניהם מחלוקת כדפרישית וז"ל הרא"ש אימתי סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין פי' הניח הסכך על אכסדרה והסכך מהלך על פני כל החצר לפירוש רש"י וגג האכסדרה רחב ארבע אמות דליכא למימר דופן עקומה ולפירוש ר"י אין הסכך מהלך על פני כל החצר אלא יש לסוכה שני דפנות ובשלישית סיכך על גבי אכסדרה ודברי כתבתי במסכת עירובין אם יש לאכסדרה פצימין והן עמודין כמין חלונות וביניהם פחות משלשה טפחים דברי הכל דכשרה דאמרינן לבוד אין לה פצימין אביי אמר כשרה דאמרי' פי תקרה יורד וסותם ורבא אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם משום דפי תקרה זו נעשית להיות מחיצה לחלל שבפנים ולא לאויר שחוצה להם וכו' ואיכא למידק למה ליה להרא"ש להביא פרש"י ופר"י כיון דלא נפקא לן מיניהו לענין דינא שסיכך על האכסדרה ממש והיא עצמה הוי הסוכה לפי' רש"י דפלוגתייהו בשאין שם דופן כל עיקר אלא פי תקרה יורד וסותם מכל צד אפילו היכא דופן כל עיקר שהרי בפלוגתא דרב ושמואל באכסדרה בבקעה פירש"י כאן ובפרק כל גגות שפרולה מד' רוחותיה ואפילו הכי סבירא ליה לרב דאמרינן פי תקרה יורד וסותם והילכתא כוותיה דרב באיסורי ורבא נמי מודה לרב בזה וס"ל דע"כ לא קאמר רב אלא משום דמחיצות לאכסדרה הוא דעבידי אבל הכא דלאו להכי עבידי לא כדאמר בגמרא פ"ק דסוכה אבל לפר"י אפילו בשהאכסדרה עצמה היא הסוכה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אלא ג"כ שיש שם ב' דפנות כמין גא"ס דאמרינן פי תקרה ברוח שלישית כיון שהמחיצות לאכסדרה הוא דעבידי וה"ה לענין שבת וכמו שפירשו התוס' להדיא בפ"ק דסוכה בד"ה אכסדרה בבקעה ולא כהרי"ף דס"ל לגבי שבת לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם בשלישית אלא בעינן ג' דפנות ממש בא"ש בסוף פ' כל גגות וכבר האריך הרא"ש לשם והביא דעת רש"י דלא בעינן שום דופן ודעת הרי"ף דבעי ג' דפנות ודעת ר"ת החולק עליהם וס"ל דבעינן ב' דפנות ובשלישית אמרינן פי תקרה וכו' והוא דעת התוס' ופר"י שהביא הרא"ש כאן דבסוכה שיש לה ב' דפנות ובג' סמכה לאכסדרה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם משום דפי תקרה זה נעשה להיות מחיצה לחלל שבפנים ולא לאויר שחוצה לו דמשמע ממילא שאם היה נעשה לחלל שבפנים אמרינן פי תקרה יורד וסותם ברוח שלישית ואף על פי שהרא"ש כתב כאן פירש"י ופר"י משום דנפקא לן מיניהו לענין דינא היכא שהמחיצה נעשה לחלל שלפנים אפילו הכי סתם רבינו דבריו כדעת ר"י וכתב דבדופן ג' לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם כיון שלא נעשה לשם כך ומשמע שאם היה נעשה לשם כך כגון שהאכסדרה עצמה היא הסוכה אמרינן פי תקרה ברוח שלישית אם יש לה ב' דפנות כמין גא"ס וזהו שכתב בתחלה היתה האכסדרה בפני הבית וסוכה לפניה ועשה סוכה בחצר בשני דפנות שלמות וכו' כלומר שלמות בלי שום פירצה ביניהם דהיינו כמין גא"ס ועלה קאמר בסוף לשונו יש לה עמודים וכו'. ואם אין לה עמודים וכו' וטעמא משום דגם הרא"ש גילה דעתו במסקנא בפרק כל גגות דנראה כדברי ר"ת ולא כרש"י ולא כהרי"ף וכן פסק רבינו למעלה בסימן שס"א: והרב מהר"ש לורי"א בהגהותיו פ"ק כתב דמ"ש הרא"ש לדפר"י אייתי בשיש לה ב' מחיצות וכו' אין זה פר"י בעל התוס' אלא ר"י האלפסי ונדחק בלשון התוס' ולא הירא אלא ר"י בעל התוספות ור"י האלפסי שווין לענין סוכה היכא דאין לה פצימין ועשה שני דפנות כמין גא"ס ובשלישית סמכה לאכסדרה דפסולה משום דמחיצות לגוואי עבידן לבראי לא עבידי ומשמע דאם האכסדרה עצמה היא הסוכה כשרה בב' דפנות דאמרינן פי תקרה יורד וסותם בדופן ג' אלא שהר"ן העיד שהרי"ף ז"ל לר צורה בהלכות שנראה ממנה דהיכא דסמכה לאכסדרה בדופן ג' ויש לה פצימין שרינן לה אפילו אין לה רק ב' פצימין בב' זויות אחד מכאן ואחד מכאן משום דעל ידי הפצימין אמרינן פי תקרה יורד וסותם אפילו אם יש ביניהם יותר מג' וכן היא שיטת הרמב"ם אלא שהוא ז"ל מכשיר אף בשני דפנות העשויין כמבוי ע"ש ומדברי הרי"ף מבואר דלא מכשיר אלא כמין גא"ס כמו שפי' ר"י בעל התוס' ומכל מקום איכא למימר דלא פליגי לענין דינא דהרמב"ם מדבר בשסיכך על האכסדרה ממש והיא עצמה הוה סוכה כמבואר בדבריו הילכך שרינן על ידי פי תקרה אפילו עשויה כמבוי והרי"ף מדבר בשסמכה על גבי האכסדרה ע"ש ודו"ק. ויש לדקדק לפי דעת הרמב"ם דמפרש הא דאתמר סיכך על גבי אכסדרה שהאכסדרה עצמה היא הסוכה ויש לה ב' כתלים זה כנגד זה כמבוי ולא אמרינן פי תקרה יורד וסותם כשאין לה פצימין א"כ מאי קאמר בגמרא ליתא אביי ורבא בפלוגתא דרב ושמואל קמיפלגי דאיתמר אכסדרה בבקעה וכו' וקא דחיקן אמר לך רבא ע"כ לא קאמר רב התם אלא דמחיצות לאכסדרה הוא דעבידי וכו' הא פלוגתייהו דאביי ורבא נמי בשסיכך על האכסדרה ממש היא ואפשר לומר דלדעתו הכי קאמר התם מחיצות לאכסדרה הוא דעבידי פי' התם איכא ג' מחיצות כמו שדרך לעשות מחיצות לאכסדרה לפיכך אמרינן פי תקרה ברוח רביעית אבל הכא דלאו להכי עבידי שהרי אין כאן אלא שני מחיצות זו כנגד זו לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם:

ומ"ש ואפילו אם יש בפי האכסדרה טפח דמשמע דהיכא דאמרינן פי תקרה יורד וסותם שיעורו בעפח תימא דלעיל בסי' שס"א פסק דבעינן שיהא ברוחב התקרה ד' טפחים כדעת התוס' והרא"ש בפרק כילד משתתפין ולא כפי' רש"י לשם דמשמע מדבריו דבעפח לחוד אמרינן פי תקרה יורד וסותם וכן פסק בסימן שע"ו גבי בור שבין ב' חצירות וכאן כתב כפירש"י. ואפשר לומר דס"ל דדוקא היכא דבעינן מחיצה גמורה כמו לענין איסור שבת התם הוא דבעינן כפי

לכאן בשירה הסוכה בשבת שבחג ומותר לטלטל בה אפילו אם אין ביניהן בור אבל אם עשה כן בחצר פסולה: היתה אכסדרה בפני הבית וחצר לפניה ועשה סוכה בחצר בשני דפנות שלימות ובצד הג' סמכה לאכסדרה בענין שהסכך נוגע בפי האכסדרה כזה והיא רחבה ד' אמות בענין שאין כותל הבית עולה לסוכה אם יש לה עמודים שנסמכת עליהן והם בפחות מג' בין זה לזה כשירה דהשיבא מחיצה אף לסוכה ואם אין לה עמודים אפילו אם יש בפי התקרה של אכסדרה ד טפח לא אמרינן ביה יורד וסותם להכשיר הסוכה

ג"כ ד' רמבי"ם ומה"כ כתב ור"י כתב אף ע"ג דלא התירו אלא לבהמתן של עולי רגלים מ"מ כיון דמלאורייתא שרי בכל ענין אמרינן מיגו ע"כ ונראה שטעמו של רמבי"ם דלא מכשירי בסוכה פסי ביראות אלא בענין שהתירו לעולי רגלים דהיינו בשדה במקום שאינו מוקף מחיצות ומע"פ שלעולי רגלים לא התירו אלא כשיש שם בור והכא שרי רמבי"ם אע"פ שאין שם בור מיהא למימר דהתם הבור הוא הדבר הצריך להם והכא הוא הסוכה דבר הצריך להם אבל מאחר שלא התירו שם ע"י פסי ביראות אפי' בבור שהיא דבר הצריך להם אלא במקום שאינו מוקף מחיצות ה"נ לא תכשרינן אלא במקום שאינו מוקף מחיצות והר"ן כ' שיש שהלקו על הרי"ף שהביאה להא דפסי ביראו' בהלכות שכיון שלא התירו פסי ביראו' אלא לעולי רגלים בלבד כדאיתא בפ' עושין פסין האידנא ליכא מיגו ונראה שהרי"ף סובר שע"ג פסי ביראות לאו דוקא אלא אפילו כעין פסי ביראות התירו דכיון דמדינא פסי ביראות רה"י גמורה אלא שאסור לטלטל בה מדבריהם וגבי עולי רגלים העמידו דבריהם על ד"ת כדי שלא יזנעו לעלות לרגל ה"נ אוקמוה אד"ת כדי שיהא סיפק ביד כל אדם לזכות במצוה זו ואין זה מחוור אצלי דא"כ סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי וע"ג פסי ביראות לא שייכי (אהדדי) כלל ובגמרא מצריכין להו ומ"מ אמ"כ נדמוק בזה עכ"ל וקושיא זו שהקשה ליתא אלא לפי מה שפירש' דהא דאמר רבא סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשירה משום מגו היא אבל להרא"ש שכתב דאע"ג דבשבת דעלמא אסור לטלטל משום מצות סוכה התירו כמו שהתירו גבי פסי ביראות לק"מ:

היה אכסדרה בבית וחצר לפניה ועשה סוכה בחצר וכו' בספ"ק (יח:) איתמר סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין כשירה אין לה פצימין אביי אמר כשירה ורבא אמר פסולה אביי אמר כשירה אמרינן פי תקרה יורד וסותם ורבא אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם פירש"י ג סיכך ע"ג אכסדרה חצר המוקפת בתים מתוכ' ופתוחים לה סביב מג' רוחות ולפני הבתים העשויים אכסדראות סביב לג' רוחות והאכסדרה פתוחה היא ואין לה דופן לצד החצר וזה סיכך ע"ג כל חצירה של חצר וסמך הסכך על שפת קירות של אכסדרה ואין דופן לסוכה זו ואין מחיצות פנימיות מועילות לסוכה דיש בתקרת האכסדרה יותר מד"א אבל לצד הסוכה יש לאכסדרה פצימין עמודין כמין חלונות וביניהם פחות מג' כשירה דאמרי' בהו לבוד ובאין בה פצימין פליגי אביי מכשר דאמרי' פי תקרה יורד וסותם כלומר עובין של נסרים שבסוכה עובי ראשיהם הכלה לצד הסוכה יורד וסותם מכל צד ורבא אמר לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם ומפרש בגמרא (יט.) טעמיה דאע"ג דלגבי אכסדר' סבר דפי תקרה יורד וסותם שאני התם דמחיצות לאכסדרה עבידי אבל הכא דלאו להכי עבידי לא פירש"י מחיצות פי תקרה זה לשם אכסדרה נעשה להיות מחיצה לחלל זה אבל לא להיות מחיצה לאויר שחוצה להן ואילו מחיצה מעלייתא היא הוה סמכינן עלה אבל לאכשורי ע"י גוד אסיק לא דכי אגמרי' רחמנא למשה גוד אחית במחיצה העשויה לחלל שלה אגמריה ולא לחוצה לה ומיהו היכא דיש לה פצימין אף על גב דלגוואי עבידין לבוד בפחות מג' כמחיצה סתומה היא והתוספות הקשו (יח:) על מה שפירש רש"י דלאביי פי תקרה יורד וסותם מכל צד ופי' הם דס"פ בסיכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין בשיש לה ב' דפנות כהלכתן כמין גא"ס ואע"ג דאין כאן שלישית כלל שרי אביי ע"י פי תקרה אבל אם היו שתים זו כנגד זו ולית לאמצעי מודה אביי דלא שרינן לה ע"י פי תקרה ורבא סבר דאפי' בשיש לה שתי דפנות כהלכתן כמין גא"ס לא אמרינן בדופן שלישית פי תקרה יורד וסותם כדמפרש טעמא משום דמחיצות לאו להכי עבידי וקי"ל כרבא ודבר פשוט הוא שלא נחלקו התוספות על פירש"י אלא באין לה פצימין דאילו בשיש לה פצימין אפילו מג' רוחות ליכא מאן דפליג דכשירה לבוד בפחות מג' כמחיצה סתומה היא:

ומ"ש אפילו בפי התקרה של אכסדרה טפח לא אמרינן ביה יורד וסותם ומ"ש

הידושי הגהות

רבא וכן גי' הרי"ף ואולם גי' הרא"ש רבה וע"ש: ג ברש"י לפנינו ליתא להאי לשון שהביא ב"י וכן גם במתניתין (שם יז:) ליתא כי האי. ואמנם הוא ל' רש"י שהובא בתוס' שם (יח.) סיכך כו' במשנתינו פי' בקונטרס כו'. ויש בו עירוב קצת גם מלשון רש"י שם: ר משמע דבעלמא ביש בפי התקרה טפח אמרינן יורד וסותם ולעיל סימן שס"א משמע מדברי רבינו דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אלא כשיש בו ד' טפחים וצ"ל דטפח דנקט הכא הוא אליבא דפירש"י דנראה מדבריו פרק כיצד משתתפין (פו: ד"ה קורה ד' מתרת בהורבה

ומ"ש היה לה בליטה כמו עמוד בין שנראה בפנים ושוה בחוץ וכו' סס (יט.) רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא מסכך ע"ג אכסדרה שאין לה פלימין מ"ל לא סבר לה מר הא דאמר רבא יש לה פלימין כשירה אין לה פלימין פסולה אחוי ליה נראה מבפנים ושוה מבחוץ מ"ג נראה מבחוץ ושוה מבפנים דאיתמר נראה מבחוץ ושוה מבפנים עידון משוס לחי ולחי היינו פלימין ופירש"י רב אשי אשכחיה לרב כהנא וכו'. סוכה ז שתים בהלכתן היו לה דרוס ומזרח והשלישית סמוכה לאכסדרה ולא היה עושה בה טפח שאמרו חכמים: אחוי ליה. שהיה לה פלים שבו טפח ויותר עומד אצל היוצא אצל משוך רחבו לאחורי סוכה באורך שהאכסדרה עודף על הסוכה ואינו נראה לתוכה אלא עומד בשוה לדופן בסופו: ושוה מבפנים. לאותם העומדים בפנים אינו נראה אבל לאותם העומדים באכסדרה להלן מכנגד הסוכה ואין רואין את אלה נראה רוחב פלים זה בהתחלת דופן שלישית לסוכה: דאמרי' ה לענין מבוי שהכשירו בלחי אם נתנו להלן מן הפתח ששה וכלה עובי הלחי עם אורך הדופן בולט כלוס לתוך חלל הפתח אבל בולט הוא לגד ר"ס כנגדו או מן הצד ונכר לעומדים מבחוץ שאינו מן הדופן עידון משוס לחי וה"ל כדון משוס דופן: והיינו פלימה. זהו פלים שלה עכ"ל וכ' הרא"ש קשה מה ענין מבוי לסוכה במבוי איכא ג' מחיצות ולא בעינן לחי אלא להיכירא בעלמא הלכך סגי בנראה מבחוץ ושוה מבפנים דהיכירא כל דהו סגי אבל בסוכה דופן ג' צריך להיות ליושבים בסוכה כמו שתי הדפנות וא"ל דמיירי בשעשה צורת הפתח לדופן הג' ורב כהנא דהכא לטעמיה דאמר לעיל (ז:) צריכה נמי צורת הפתח וכיון דהו"ל כה"פ מדאורייתא סגי לה בהכי דבכ"מ צורת פתח חשיב כמחיצה ולא בעי טפח שוחק אלא מדרבנן הלכך מהני לה נראה מבחוץ מגו דמהני לענין שבת מהני הכא לכל ז' ימי הסוכה מ"ל הא דאמר רבא דלא מהני פי תקרה כיון דמחיצות לגוואי עבידי ולא לברא היינו מדרבנן בעלמא הלכך לענין טפח שוחק מהני נראה מבחוץ עכ"ל הרא"ש מבואר מדבריו דמשוס דהוי קשיא ליה מנראה מבחוץ לתא יועיל בסוכה דדופן שלישי צריך להיות ליושבים בסוכה כמו שני דפנות הולכך לתרץ דמיירי כשעשה צורת הפתח וכו' אבל מנראה בפנים מאחר שהטפח נראה ליושבים בסוכה לא קשה ולא מידי ומע"ג דבעינן נמי צורת הפתח כאן דאיכא פי תקרה האכסדרה לא גרע מצורת הפתח ותו לא צריך צורת הפתח ומאי דלא אמרינן נמי בסוכה דעלמא דפי תקרה יורד וסותם בשלישית ה"ט דלא אמרינן הכי אלא כגון אכסדרה שהוא בנין קבוע אבל בסכך דסוכה דערמי בעלמא הוא לא כתבתי הר"ן ולענ"ד נראה נמי אפשר לפרש כן שמ"ש והוא שיעשה צורת הפתח וכו' אדסמיך לה קאי לנראה מבחוץ ושוה מבפנים דוקא:

היון דפנותיה גבוהין י"ט וכו' משנה בפ"ק מלמטה למעלה אם גבוה י' טפחים כשרה ופירש"י ואפילו לגג גבוה הרבה:

ומ"ש אם אפילו אין בהם אלא ז' ומשהו כו' ברייתא אם מחצלת ז' ומשהו מתרת בסוכה משום דופן ופי' הרא"ש בשם רש"י שמעמידה בפחות מג' סמוך לקרקע: **ומ"ש** אפי' הגג גבוה הרבה הכי אוקימנא בגמ' (שם) להאי ברייתא בסוכה גדולה פי' שהיא גבוהה הרבה ובהדיא תנן התם (שם) המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוהים מן הארץ ג"ט פסולה מלמטה למעלה אם גבוהים מן הארץ י"ט כשירה ופירש"י מלמטה למעלה שהתחיל להרוג מלמטה סמוך לקרקע ומגביה ועולה שהגביה י' כשירה ואע"פ שלא הגיע לסיכוך: **ומ"ש** ובלבד שיהיה מכוון כנגדן ואפי' אינו מכוון ממש וכו' שם (יז.) שאינו הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג"ט פסולה ופירש"י הרחיק את הסיכוך מן הדפנות לאו בגבהה קאמר אלא במשכה: פסולה. דאויר פוסל בג' אפילו מן הצד: **ומ"ש** ואם אינה גבוה אלא י"ט אפי' אין בדופן אלא ד' ושני כשירה וכו' שם (יז:) א"ר חסדא אמר אבימי מחצלת ד' ומשהו מתרת בסוכה משום דופן היכי עביד תלי לה באמצע פחות מג' למטה ופחות מג' למעלה וכל פחות מג' כלבוד דמי: **ומ"ש** היו הדפנות גבוהים מן הארץ ג"ט פסולה משנה הזכרתיה בסמוך ואף על פי שרבי יוסי חולק שם ואומר כשם שמלמטה למעלה י"ט כך מלמעלה למטה י"ט פסק כת"ק והרא"ש כ' שגם רב גטרונאי והרמב"ן והר"ר יצחק פסקו כן אבל ר"ע ור"ח ורא"ה פסקו כר"י דיתוקו עמו ור"י גיאת פסק כרבנן וכ"ד הרי"ף אדלא פסק כר' יוסי אלמא סבר דהלכה כרבנן וכן הלכתא ע"כ וכ"ה הרמב"ם בפ"ד והכי נקטינן:

העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה משנה בפרק היסן (כד:): **ומ"ש** והוא שיקשור ענפי האילן וכו' שם בגמרא א"ר אחא בר יעקב כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני תקרה ד"ט שאין מחיצה פחות מד' אבל גבי סוכה דלא בעינן בשלישית אלא טפח הלכך סגי לה נמי בפי תקרה טפח ולכך כתב רבינו אפילו אם יש בפי האכסדרה טפח לאורויי לן דהיכא שהאכסדרה עצמה הוי הסוכה דנעשה לשם כך סגי בשלישית בפי תקרה טפח ודו"ק והיינו דאמרינן בקנה עולה וקנה יורד דאם יש בקנה העולה רוחב טפח דאמרינן חביב נמי ופירש רש"י בפרק היסן דהיינו נמי ענין גוד אחית אלא דלענין מחיצה דהוה חודא של מחיצה אמרינן גוד אחית משוך אותה והורד ולענין המוטל לרוחב וכא לסתוס אויר שייך למימר חבטא עכ"ל וכיון דחזינן דלסתוס האויר סגי בטפח הכי נמי לענין שלישית דאינו מחיצה ממש אלא סתימת אויר בטפח סגי בפי תקרה טפח כ"ל:

היה לה בליטה כמו עמוד וכו' שם בעובדא רב כהנא ורב אשי אחוי ליה נראה מבחוץ ושוה מבפנים ויש אומרים נראה מבפנים ושוה מבחוץ כך היא גירסת הספרים וכן גורס הרי"ף וז"ל הרא"ש אחוי ליה נראה מבחוץ ושוה מבפנים ואיתמר נראה מבחוץ ושוה מבפנים עידון משוס לחי וקשה מאי ענין מבוי לסוכה במבוי איכא שלשה מחיצות ולא בעינן לחי אלא להיכירא בעלמא הילכך סגי בנראה מבחוץ וכו' אבל בסוכה דופן שלישית צריך להיות ליושבים בסוכה כמו ב' הדפנות וכ' הדפנות וכ' דאמרינן מגו דמהני לשבת מהני נמי לסוכה לאו מילתא היא דלא אמרינן מגו מדרבנן לדאורייתא ועוד וכי לא עשה סוכה זו אלא לשבת של ימי הסוכה וי"ל דמיירי שעשה צ"ה לדופן השלישי ורב כהנא דהכא לטעמיה דאמר לעיל (ז:) צריכה נמי צ"ה וכיון דהו"ל צ"ה מדאורייתא סגי ליה בהכי דבכל מקום צורת הפתח חשיב כמחיצה ולא בעי טפח שוחק אלא מדרבנן הלכך מהני לה נראה מבחוץ מגו דמהני לענין שבת מהני הכא לכל ז' ימי הסוכה מ"ל הא דאמר רבא דלא מהני פי תקרה כיון דמחיצות לגוואי עבידי ולא לברא היינו מדרבנן בעלמא הלכך לענין טפח שוחק מהני נראה מבחוץ עכ"ל ורבינו כתב כל"ק דהרא"ש דאדריך צורת פתח כל זה הוא ע"פ שיטת רש"י. אבל הרמב"ם כ' בפ"ד סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פלימין בין שהיו נראין מבפנים ואין נראין מבחוץ בין שהיו נראין מבחוץ ואין נראין מבפנים כשירה לא היו לה פלימין פסולה אפילו שהיא סוכה העשויה כמבוי שהרי אין לה אלא ב' צידי האכסדרה ואמצע האכסדרה אין בו כותל וסכנגדו אין פלימין וכ' ה"ה שכך היה אפשר הרמב"ם הא דאיתמר סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פלימין וכו' אכסדרה זו היא שני כתליה זה כנגד זה ומקצתן מקורה וסמוך לקירוי על הקצה מ' סיכך הסכך נמצא שסוכה זו אין לה אלא שני כותלים ואם יש פלימין פירוש עמודים בולטים ברוחב ג' אע"פ שבסוכה אחרת כגון זו צריך פס ד' ומשהו כאן די בפלימין לפי שיש פלימין אמרינן אי תקרה יורד וסותם כלומר אי תקרה של אכסדרה שהוא קרוי קבע יורד וסותם אבל בלא פלימין לא וכ"פ הר"ן לדעת הרי"ף דכי אמרינן יש לה פלימין לאו בסמוכין פחות מג' עסקינן כדרך רש"י אלא בשיש לה פלימין בחוטו רוח ג' אחד מכאן ואחד מכאן דכיון שיש לה פלימין אמרינן אי תקרה יורד וסותם ע"י הפלימין ולפי שעה זו הא דאחוי לי' רב כהנא לרב אשי נראה מבחוץ ושוה מבפנים אתיא כפשטה שע"י אותם הני פלימין היו אומרים אי תקרה יורד וסותם וא"ל לידתק בתה שבתקה בו רש"י ונראה מדברי הרמב"ם דאפי' בדאיתא לה פלימין לא אמרינן אי תקרה יורד וסותם ע"י הפלימין אלא מרוח אחד בלבד וכ"כ מדברי הר"ן: **היו** דפנותיה גבוהים י"ט פשוט בפ"ק במשנה (ב.) שצריכות להיות דפנותיה גבוהות י"ט:

ומ"ש אם אפי' אין בהם אלא ז' ומשהו ברייתא שם (יז:) מחצלת ז' ומשהו מתרת בסוכה משום דופן ופי' הרא"ש בשם רש"י שמעמידה בפחות מג' סמוך לקרקע: **ומ"ש** אפי' הגג גבוה הרבה הכי אוקימנא בגמ' (שם) להאי ברייתא בסוכה גדולה פי' שהיא גבוהה הרבה ובהדיא תנן התם (שם) המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוהים מן הארץ ג"ט פסולה מלמטה למעלה אם גבוהים מן הארץ י"ט כשירה ופירש"י מלמטה למעלה שהתחיל להרוג מלמטה סמוך לקרקע ומגביה ועולה שהגביה י' כשירה ואע"פ שלא הגיע לסיכוך: **ומ"ש** ובלבד שיהיה מכוון כנגדן ואפי' אינו מכוון ממש וכו' שם (יז.) שאינו הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג"ט פסולה ופירש"י הרחיק את הסיכוך מן הדפנות לאו בגבהה קאמר אלא במשכה: פסולה. דאויר פוסל בג' אפילו מן הצד: **ומ"ש** ואם אינה גבוה אלא י"ט אפי' אין בדופן אלא ד' ושני משהויין כשירה וכו' שם (יז:) א"ר חסדא אמר אבימי מחצלת ד' ומשהו מתרת בסוכה משום דופן היכי עביד תלי לה באמצע פחות מג' למטה ופחות מג' למעלה וכל פחות מג' כלבוד דמי: **ומ"ש** היו הדפנות גבוהים מן הארץ ג"ט פסולה משנה הזכרתיה בסמוך ואף על פי שרבי יוסי חולק שם ואומר כשם שמלמטה למעלה י"ט כך מלמעלה למטה י"ט פסק כת"ק והרא"ש כ' שגם רב גטרונאי והרמב"ן והר"ר יצחק פסקו כן אבל ר"ע ור"ח ורא"ה פסקו כר"י דיתוקו עמו ור"י גיאת פסק כרבנן וכ"ד הרי"ף אדלא פסק כר' יוסי אלמא סבר דהלכה כרבנן וכן הלכתא ע"כ וכ"ה הרמב"ם בפ"ד והכי נקטינן:

העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה משנה בפרק היסן (כד:): **ומ"ש** והוא שיקשור ענפי האילן וכו' שם בגמרא א"ר אחא בר יעקב כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני תקרה מצויה אינה מחיצה תנן העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה והא חזיל ואתי הכ"ע בקשין פירוש אילנות זקנים ועבים והא איכא מופו דעביד ליה בהנאה ודפנא ופירש"י הא איכא נוסף. שהולך ונא ופעמים שאף הענף מן הדופן. דעביד ליה. אורג בגוף כמין מחיצה שלא יניעו הרוח. ופריך בגמרא מ"כ מאי למימרא ומשני

דרישה

סי' תרל (פ) והוא שיעשה ג"ס בדופן כו' ו"ל הרא"ש ס"פ סיסן דף ס"ב סוף פ"ש קשה מה ענין סוכה למבוי דבמבוי איכא ג' מחיצות ולא בעינן לחי אלא להיכירא בעלמא הילכך סגי בנראה מבחוץ ושוה מבפנים דהיכירא סגי. אבל בסוכה דופן ג' צ"ל היכר ליושב בסוכה כמו שתי הדפנות וכ' דאמרינן מגו דמהני לשבת מהני נמי לסוכה וס איינו דלא אמרינן מגו מדרבנן לדאורייתא ועוד דא"כ לא ליהני רק לשבת של ימי הסוכות לבד. וי"ל דמיירי בשעשה צ"ה לדופן ג' דמדאורייתא בכל מקום חשיב צ"ה מחיצה ולא בעי טפח שוחק אלא מדרבנן הלכך כו' ורבא בשיטתיה קמא במ"ש ולא בעי טפח שוחק כו' ומגו דמהני לענין שבת כו' דא"ג דבעי' להכשר סוכה שתיה כהלכתן ובשלישית טפח שוחק ויעמידנו בפחות מג' טפחים הוא לכתחל ועוד יעשה אח"כ צ"פ ממנו על כלות הכותל כמבואר בגמרא פ"ק דיש ד' ו' ולא עוד אלא דרב בכהנא בעל מעשה זה דהכשיר בגמרא מבחוץ הוא ענינו בעל המאמר דמצריך טפח שוחק ויעמיד בפחות מג' טפחים וצ"פ

אם יש דף ו' ע"ש ומש"ה כתב הרא"ש דלא בעינן כולי האי אלא לכתחלה אבל כאן דכבר נעשה ומדאורייתא סגי בצ"פ לאוד אף שמדרבנן בעי נמי תיקון טפח שוחק כנ"ל בדיעבד הא אמרינן מגו דמהני לענין שבת לכל ז' ימי הסוכה ולפ"ז נראה דלא ס"ל להרא"ש ורבינו כמ"ש רש"י שהיה בלתותו עליה טפח ויותר דאפילו לא היה בו טפח סגי כדין לאי לסגי העובי אלבע כמ"ש לעיל סי' שס"ב ומה"ט לא הזכיר הרא"ש ורבינו בדבריהן שיעור עובי הטעניס ורבינו ס"ל כתירוצא קמא של הרא"ש וא"כ קשה היאך תליא דין זה בהאכסדרא בעלמא לתירוץ שניה של הרא"ש הא' אכסדרא ליתי לך דמדאורייתא אמרינן פי תקרה יורד וסותם מהני נראה מבחוץ אפילו מדרבנן אבל לדעת רבינו לא תליא כלל באכסדרא לכן כתבתי בפירוש שב"ל שא"ש היה לה בליטה ר"ל לסוכה ומיהו י"ל דא"ש היה לה כר' ר"ל לאכסדרה ולכך כתב רבינו דין זה מאכסדרא לרבותא לאמעינן דאע"פ דיש בליטה נראה מבחוץ או בפנים וגם תקרת אכסדרא אפ"ה בעינן צ"פ ע"פ כולו ולאתוקי מעינא בתרא

חדושי הגהות

כהורבה ועי' הוס' שם) דאית ליה דבפחח אכרינן פי התקרה יורד וסותם ולעיל בטימן הנזכר נתבאר (מהרל"ח): ח ב"ל ראשונה:

ומ"ש וכתב הר"ף על כן נכון כו' כ"כ בסמ"ק ואיכא למידק מנ"ל להרי"ף דבקשין חיישינן זימנין דמנתקי וכו' ואפשר לומר דדקדק הר"ף מדקא משנינן דעביד ליה בהולא ודפנא אקושיא דוהא ולא קא משני הכי אקושיא דוהא קא אזיל ואתי משמע דבשכל המילנות הן רכין דהרוח יכול לנענען אפי' קשרן נמי חיישי' זימנין דמנתקי אלא דוקא כשהמילנות קשין שאין הרוח יכול לנענען כל עיקר אלא הנופין שהן רכין מקשרן אז סמכינן על קיבור הנוף ומש"ה דקדק הר"ף וכתב שאין נכון לעשות כל המחיצות מירעות של פשתן אלא א"כ כשיארוג בהן קנים בקחות מג' שלא יוכל הרוח לנענען דאז לא נפקא לן מידי בקיבור הריעות שאף ע"פ שינענען הרוח מ"מ נשארו מחיצות בקנים וק"ל:

ועושין מחיצה אפילו מב"ח וכו' כפ' היטן עשאה לבהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ור"י מכשיר וקי"ל כרבי יהודה וא"ל שהיא כפותה שלא תוכל לברוח וכ"כ למעלה בסימן שס"ב: ויכול לעשות מחבירו דופן וכו' ברייתא בפרק מי שהוציאוהו: **ומ"ש** אבל בחול אפילו הוא יודע ש"ד כ"כ הרמב"ם בפ"ד וכתב ה"ה דמוכרח הוא ממה שאסרו כן בי"ט ואם האדם אינו עושה מחיצה ואין מחיצתו מועלת כל שהוא לדעת לא נאסור בי"ט ועיין למעלה בסימן שס"ב מדינים אלו: **יש** מדקדקים וכו' בפרק לולב וערבה משום דשב"י כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן שנאמר עצי שטים עומדים שעומדים דרך גדילתן ומכאן למדנו ללולב שאין יוצאין בו אלא דרך גדילתו ומשם למדו המדקדקים דה"ה בדפנות הסוכה שאין יוצאין בו אלא דרך גדילתן דמאי שנא משאר כל המצות ומה שהביאו ראייה מלולב לא הוי דוקא לולב אלא משום דלגבי לולב איתמר נקט לולב:

ומ"ש רבינו ואינו צריך כיון שדפנות כשרים מכל דבר אפשר לומר דטעם המדקדקים דודאי אם עשאן מכל דבר כשר אבל כשעשאן מגדולי קרקע אם כן המצוה נעשה בגידולן ואינו יוצא בהן אלא דרך גדילתן. מ"נ ס"ל להמדקדקים להחמיר בהגה"ת אשיר"י בשם הא"ז ע"פ הירוש' דאף בדפנות בעי גידולי קרקע ודבר שאינו מקבל טומאה וכיון שכן אינו יוצא אלא דרך גדילתן ועיין במ"ש למעלה בתחלת סימן זה ואין להקשות על המדקדקים הא הסכך לא הוי דרך גדילתו דאיכא למימר דמה שמונחין הערבה על הסוכה הוי שפיר דרך גדילתן דגם באילן עצמו עומדין כך הענפים נטויין באילן המיסך על הארץ אלא דוקא כשהכפך התחתון למעלה לא הוה דרך גדילתו. והה"נ בדפנות אם השכיבן לקנים זה על זה לארכן ועשה מהן דופן שפיר הו"ל דרך גדילתו דכמה פעמים האילן נטוי כמה והדר זקיף כדאוקימנא בפרק בכל מערבין הכא באילן הנוטה חוץ לד' אמות כו' מ"נ שאני סכך דכיון דכל סכך שלא כדרך גדילתו לא בעינן דרך גדילתו משא"כ בדפנות דבעינן כדרך גדילתן וכה"ג כתבו התוספות בר"פ לולב הגזול גבי אגודה דלולב ע"ש בדף ל"א בד"ה הואיל וכו' ולפי זה בדפנות צריך הוא להעמידן דרך גדילתן ולא להשכיבן זה על לארכן לדעת המדקדקים ודו"ק:

הסומך סוכתו בכרעי המטה משנה בפרק היטן הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה ר"י אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה ובגמרא מ"ט דר' יהודה פליגי בה ר' זירא ור' אבא בר ממל חד אמר מפני שאין לה קבע וחד אמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה אמר אביי לא שנו אלא סמך אבל סיכך ע"ג המטה כשרה מאי טעמא למ"ד לפי שאין לה קבע הרי יש לה קבע למ"ד מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה הרי אין מעמידה בדבר המקבל טומאה ורוב גאונים פסקו כר' יהודה והרא"ש ז"ל פי' משנתינו דאין המטה עצמה היא הסוכה אלא עשה ב' דפנות ובשלישית סמכה למטה ואם המטה זזה ה"ה נופלת וזהו שאין לה קבע שהמטה עומדת ליטול ותפול הסוכה והיינו דקאמר אביי ל"ש אלא סמך אבל סיכך ע"ג המטה כלומר שנעץ ד' קונדסין במטה וסיכך ע"ג כשרה דהרי יש לה קבע דכיון שאינה נופלת כשמטלטלין המטה כה"ג מיקרי קבע וכשרה ולמ"ד מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה הרי אין מעמידה בדבר המקבל טומאה כיון שאין הסכך נסמך ממש על המטה אבל רש"י והתוס' והרא"ש פירשו שמשנתינו מדברת בסיכך ע"ג המטה ממש ואביי בא לאורויי לן דדוקא בשסמך על כרעי המטה ממש אבל סיכך ע"ג המטה ולא סמך עליה ממש אלא נעץ ד' קונדסין וכו' וזהו שכתב רבינו פי' שסומך הסכך על כרעי המטה והכרעים הן הן המחיצות ולאפוקי מפירושו של הרמב"ם: **ומ"ש** אם יש גבוה י"ט מן המטה וכו' כ"כ התוס' והרא"ש ע"פ הירושלמי דהיינו פירוש מפני שאין לה קבע דכיון שאין לה עשרה טפחים מן המטה ועד הגג אלו דירת קבע הוא וכתב

לפני רוח מצויה אינה מחיצה וכתב הר"פ ע"כ אין נכון לעשות כל המחיצות מירעות של פשתן (ה) בלא קנים אף על פי שקושרן בטוב זימנין דמנתקי ולאו אדעתיה והוה ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה (ד) והרוצה לעשות בסדינין טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות מג': ועושין מחיצה אפילו מבעלי חיים שיקשור שם בהמה לדופן ויכול לעשות מחבירו דופן לסוכה להכשירה ואפילו בי"ט ובלבד שלא ידע אותו שהועמד שם שבשביל מחיצה הועמד שם אבל בחול אפילו אם הוא יודע שפיר דמי יש מדקדקין כשעושין דופן מקנים להעמידן דרך גדילתן דאמרינן גבי לולב שאין יוצאין בו אלא דרך גדילתן וא"צ כיון שדפנות כשרים מכל דבר: הסומך סוכתו בכרעי המטה פירוש שסומך הסכך על כרעי המטה והכרעים הן הן מחיצות אם יש גבוה י' טפחים מן המטה לסכך

ומשני מ"ד נגזור דלמא אתי לאסתמוכי באילן כלומר להניח שם כנגד קמ"ל וא"ש הרמב"ם בפ"ד העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה אם היו חזקים או שקשר אותם וחיזק אותם עד שלא תהיה הרוח מצויה מניד אותם תמיד ומילא בין האוירים בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח וקשר אותם הרי זו כשירה והרי"ף והרא"ש כתבו שתם מימרא זו דרא"י וממילא משמע דכשהאילנות דפנות לה צריך שיהיו בענין שלא תהיה רוח מצויה מנידתן:

וכתב הר"ף על כן אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעו' של פשתן וכו' ו בסמ"ק: **ועושין** מחיצה אפילו מב"ח וכו' כפ' היטן (כג.) תניא עשאה לבהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ורבי יהודה מכשיר וידוע דהלכה כר"י: **ויכול** לעשות מחבירו דופן לסוכה להכשירם ואפילו בי"ט ובלבד שלא ידע אותו שהועמד שם וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ד וכתב ה"ה זה מבואר בעירובין פרק מי שהוציאוהו (מד.) ברייתות ואוקימתות וכל מבואר שם חוץ ממ"ש רבינו שאם עשאוה לדעת אותר בשאר ימי החג שאין זה מבואר שם אבל מוכרח הוא ממה שאסרו כן בי"ט ואם האדם אינו עושה מחיצה ואין מחיצתו מועלת כל שהוא לדעת לא נאסר בי"ט ומוכרח הוא שם עכ"ל ודקדק רבינו לכתוב להכשירה לומר דדוקא להכשירה הוא דאסור להעמידו לדעת בי"ט אבל שלא להכשירה כגון שיש לה ג' דפנות ומעמיד האדם בדופן ד' אותר בי"ט מאחר שבלא"ה היתה כשירה (ו): **יש** מדקדקין כשעושין דופן מקני' להעמיד' דרך גדילת' וכו' הסומך סוכתו בכרעי המטה וכו' כפ' היטן (כא:) תנן הסומך סוכתו בכרעי המטה כשירה ר"י אומר אם אינו יכולה לעמוד בפ"ע פסולה ובגמ' מ"ט דר"י פליגי בה ר"ז ור' אבא בר ממל מ"א מפני שאין לה קבע וא"א מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה אמר אביי לא שנו אלא סמך אבל סיכך ע"ג המטה כשירה למ"ד לפי שאין לה קבע הרי יש לה קבע למ"ד מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה ופרש"י בכרעי המטה. מטה שלימה: שאין לה קבע. שמטלטלה ע"י המטה ור"י לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן. והקשו התוס' (שם) והרא"ש עליו דלקמן דפסל ר"י סוכה ע"ג בהמה מפרש טעמא משום דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים סוכה הראויה לז' וזו אינה ראויה לפי שאין עוליס לה בי"ט והשתא תיפוק ליה משום דמטלטלת ע"ג בהמה ואינה קבע מידי דהוה אסומך בכרעי המטה ובירושלמי משמע דטעמא דאין לה קבע לפי שאין י"ט מן המטה ועד הגג והא דקתני מתני' ר"י אומר אם אינה יכולה לעמוד בפ"ע פסולה דמשמע הא יכולה לעמוד כגון שסמכה על יתידות כשרה אע"פ שאין מכרעי המטה לסכך י' לא חשיב ערלאי כיון דאי שקיל לה למטה איכא אויר י' והסוכה מתקיימת כדאמר אביי בשמעתין למ"ד אין לה קבע הרי יש לה קבע כלומר אי שקיל לה למטה דמטה לחודה קיימא ואין הסוכה נפסלת בשביל שהכניס בה מטה ומיעט אוירה מידי דהוה אכריס וכסתות דלא הוה מיעוט לא לענין י' ולא לענין כ' ואהא דאמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה כירש"י אע"פ שלא למדנו פיסול אלא לסכך הואיל ועיקר סכך אלו מעמידין הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה ואהא דאמר אביי אבל סיכך ע"ג המטה כשרה פירש"י סיכך ע"ג המטה ולא סמך הסיכוך בכרעים אלא ע"ג יתידות אבל כל דופני הסוכה אינה אלא מטות משלשה לדדין לא פסל ר"י דהא לא גמרינן פיסול מינין לסוכה אלא לסיכוך וזה לא הוא ולא מעמידין בפסולין ולענין קבע נמי יש קבע לסיכוך. והקשה הרא"ש מה בא אביי להשמיענו משנה שלימה היא אם אינה יכולה לעמוד בפ"ע פסולה הא אם יכולה לעמוד בפ"ע כשירה ותי' דאתא לאשמעינן שאע"פ שאין מכרעי המטה לסכך י' כשרה וכמ"ש בסמוך בשם התו' דכיון שאין הסוכה נסמכת על המטה ואי שקיל לה למטה איכא אויר י' וסוכה מתקיימת הרי יש לה קבע ואינה נפסלת בשביל שהכניס בה מטה ומיעט אוירה וכתב עוד הרא"ש ומדבריא הרי"ף דברי אביי נראה שפוסק כר"י ונעמיה כיון דשקלו וטרו אמוראי לפרש טעם דבריו וגם אביי אמר דבריו אליבא דר"י אלמא ס"ל כוותיה וגם אני אומר דטעם קבע עיקר כדאיתא בירושלמי ולא ידענא מאיזה טעם יכשירו רבנן היכא דסמך על כרעי המטה ואין מכרעי המטה עד הגג י' דירה סרוחה היא הלכך נראה דר"י לפרושי דברי ת"ק אתא ואיכא הכא פלוגתא עכ"ל והשתא לדעת הרא"ש דהטעם מפני שאין לה קבע הוא עיקר וגם תופס עיקר דברי הירושלמי שמפרש דטעם שאין לה קבע היינו שאין י"ט מן המטה לגג כל שיש י"ט מן המטה לגג אע"פ שסמך הסכך על כרעי המטה כשירה ואם אין הסכך סמוך על המטה כלל אלא ע"ג קונדיסין תקועין בארץ אע"פ שאין י' מן המטה לגג כשירה דכיון דאין הסוכה סמוכה עליה לא חשיבא היא קרקעית הסוכה אלא הארץ וכ"ה דברי רבינו וממ"ש והכרעים הן הן מחיצות וכן ממ"ש וכרעים הן הן דפנות נראה שהוא מפרש דמטה זו מוקפת קרשים שראשן האחד קבוע בארץ וראשן הב' עולים למעלה מן המטה י"ט והמטה היא חבלים או קרשים קבועים במחיצות אלו ומפני שחבלים או הקרשים קבועים בתוכן מחיצות נקראים תוכן מחיצות כרעי המטה ונראה שהוכרח לפרש כן מדקתני הסומך סוכתו בכרעי המטה ולא קתני הסומך סוכתו ע"ג המטה וכך דברו מבואריס דה"ק פי' שסומך הסכך על כרעי המטה כלומר שנתן הסכך ע"ג קרשים שעולים למעלה מהמטה והם נקראים כרעים והכרעים דהיינו הקרשים הנזכרים הן הן מחיצות הסוכה אם יש גובה י"ט מן המטה לסכך כשרה ואם לאו פסולה דכיון שהסכך סמוך על הקרשים הללו שהם כרעי המטה חשיבא המטה עצמה קרקעית הסוכה וצריך להיות ממנה עד הסכך י"ט ונראה דה"ה אם יעז קונדיסין ע"ג קרשים אלו הנקראים כרעי המטה וכ"ש אם נעלם (נעשה) במטה עצמה וסיכך ע"ג הקונדיסין שצריך שיהיה מן המטה לסכך י"ט אלא דרבינו חדא מיגייה נקט:

וה"ש

דרכי משה

(ה) כתב מהרי"ל אל יתלה בסוכות יריעות של שעמנו אא"כ הן נבוהין שלא יוכל לינע בהן וכ"כ האגודה פ"ק רסוכה: (ו) וכ"כ הראב"ד בהשגות ז

דרישה

בפרק דהרא"ם כנ"ל ולאפוקי נמי מדעת הרי"ף והרמב"ם דס"ל דאכסדרא כיון דיש לה פתוחים למרוכן מי תקרה יורד וסותם וכמ"ש ב"י בשמם שכתב דהרמב"ם כתב דין זה מל גרשם מבפנים ונראה בפון אכסדרא ע"ש:

וכן

פרישה

פי' אף נאותו לד ולאפוקי מי לא סיכך אלא בלד בפרון לבד:

(ד) והרוצה לעשות בסדינים טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות מג' יש בשם"ק בסימן ל"ד דף כ"ו ע"א שכתב שם דברי רי"ף בהגהות וקאי אמ"ש בפנים דעושה טפח שוסק אז פס מרבע כו' ע"ז כתב ו"ל ונקטו הפוסקים לעשות מחיצות שלימות לפי שאין ראוי לעשות בענין זה ומה שנהגו הפוסקים לעשות כל הל' מחיצות ע"י סדינין אלא פרבה אין נכון אף על פי שקושרין בטוב דזימנין דמנתקי ולאו אדעתייהו והיא מחיצה כו' והרוצה לעשות בסדינים טוב שיארוג בפחות מג' עכ"ל ונלע"ד דס"ל שיארוג קנים להיותם פרב תוך ענים שתהב בקרקע רפוקים זה מזה במקום שתי ואתה"כ יפרום על הספר וספרב סדינין למלאות מלאן לסיות מחיצות שלימות ויש מקשים פחות מג' כיון דבלא קנים נמי היא מחיצה כשרה אא"כ ע"י חריגת קנים שיכול להתקיים אפי' בפי' מג' נמי ולחידוד גיסא נמי אם אינם מחיצות בפחות מג' הסדינין הו למה לי ולק"מ דשם כתב בסדינים דאע"ג דקשר בטוב שכ"פ הרשתן שאם ינתק ולאו אדעתו ואע"כ אכ"פ צריך הארגיב בשתן אלא יעשה זה מוש ג' ובודאי הסדינים הו לא היה צריך מן הדין אלא שכ"כ לפי המנהגים פטוסגין

חידושי הגהות

ז צ"ל בהגהות סמ"ק והובא בהג"א פ"א דסוכה דגם שם נדפס במיעות בשם סמ"ק וחוא בהגהותיו וע"ש עוד נדפס בשם הסמ"ק מלות יתירות ולא "שלישית" "אפי' "שפח "כו' ולפנינו ליתא לא בסמ"ק ולא בהגהותיו: ז ואלה"ק לאותן המדקדקים הא הסכך לא הוי דרך גדילתו די"ל דהא דאמרינן לרוחב הסוכה שפיר הוי דרך גדילתו דגם לפעמים הוא גדל כך

ומ״ש סמך הסכך על העמודים פירוש והעמודים מקופים נמרו שאם היו מקופים במטה לו הכרעים היו דינם חתיכה כדפרישים אלא כשהם מקופים נמרן מי״ו ומשום שכי קאמר שאפילו אין בהם י״ט אמה עד לסכך כשירה שמאחר שהסכך מיושב נסמך על המטה ולא על כרעים לא חשיבא היא קרקעית הסוכה אלא האי״ן שבה קבועים העמודים שעליהם נסמך הסכך וכיון שמהארץ לסכך גובה י״ט כשירה אע״פ שהמטה עד לסכך פחות מי״ט לית לן בה כיון דאי שקיל לה למטה איכא אויר י״ד והסוכה מתקיימת דמטה לחודה קיימא ואין הסוכ׳ נפסלת בשביל שהכנים בה מט׳ ומיעט אויר ואע״ג דאי שקיל לה למטה נפסלת הסוכ׳ משום דאין לה דפנות שכרעי המטה הם דפנותיה לית לן בה דאנן בתר סכך אזלי׳ למדוד ממנו ולקרקעיתו י״ד וכל היכא דשקיל לה למטה ואכתי קאי סכך לא חשיבא מטה קרקעית דידיה ודפנות הללו אינם מעלות ומורידות לענין זה: **והרי״ן** כתב שנראין לו דברי הרמב״ם (פי׳ משנה ו״ז שלא לסכך כשירה ואם לאו פסולה סמך הסכך על העמודים והכרעים הן הן דפנות אפי׳ אם אין גבוה י״ט מן המטה עד הסכך כשירה: **תרלא סכבה** כראוי כיצד דתנן סוכה שצילתה מרובה מחמתה כשירה ודייקינן הא כהדדי פסולה ודווקא בששוין למעלה שאז ודאי למטה חמתה מרובה מצילתה לפי שהחמה מתפשטת בריחוקה אבל אם הן שוין למטה כשירה שאז ודאי למעלה הצל מרובה ובעה״ע כתב בהפך שאם למעלה שוין כשירה שאז ודאי למטה צילתה מרובה מחמתה לפי שהחמה מועטת למטה ואם למטה שוין אז למעלה חמתה מרובה פסולה (ה) ואם ברוב ממנה צילתה מרובה שני משתויין ובמיעוט ממנה חמתה מרובה

וכתב הרמ״ם דטעמא דקנבע עיקר כדאיתא בירושלמי: **סמך** הסכך על העמודים והכרעי׳ הן הן דפנות כו׳ היינו מימרא דאביי ובימר רבינו דבשני המלוקות הכרעים הן הן הדפנות אלא דבריש סמך הסכך על הכרעים ממנ׳ ולפיכך חשיבא המטה קרקעית הסוכה ולריך שיהא ממנה עשרה עד הסכך אבל בסיפא דקרקע שולם היא קרקעים הסוכה אע״פ שאין מן המטה לסכך גבוה י׳ כשרה הואיל ואי שקיל לה למטה הוי גבוה עשרה והסכך מתקיים בלא המטה אין הסוכה נפסלת בשביל שהכנים בה המטה מידי דהוה אכריס וכסתות דלא הוי מיעוט לא לענין עשרה ולא לענין עשריס כדלקמן בסי׳ תרל״ג ולענין הלכה כבר כתבתי להחמיר כמ״ד מפני שמעמיד בדבר המקבל טומאה ועל פי פירש״י דכיון דמעמיד הוא הו״ל כמסכך בדבר המקבל טומאה עצמו דהכל הולך אחר המעמיד וכבר כתבתי זה למעלה בסימן תרכ״ט בדין סולם:

תרלא סכבה כראוי כיצד וט׳ דתנן כו׳ בפרק היכן וכו׳ סס בגמרא הא כהדדי פסולה והא דתנן באידך פירקין ושחמתה מרובה מצילתה פסולה הא כהדדי כשירה ל״ק כאן מלמעלה כאן מלמטה והפירוש שכתב רבינו דכששוין למעלה אז ודאי למטה חמתה מרובה מצילתה כו׳ הוא פירש״י ור״ת והרי״ף וכ״כ הרמב״ם בפ״ה. ובפי׳ המשניות ריש פ״ק דסוכה כתב עוד שזה התבאר בחכמת הראות במופת שהשמש כשנכנס בחור שיהיה אורו בארץ יותר גדול מאותו חור בהכרח והתוספות כתבו שר״ת הקשה על פירוש רש״י ופירש הוא דכשאדם עומד למעלה ומודד וראה לו שהן שוין כשרה דפרוץ כעומד כשרה ואע״פ שהחמה מתפשטת בריחוקה לית לן בה אבל אם עומד מלמטה ומסתכל למעלה וראה לו שהן שוין פסולה דכיון שפרוץ נראה לו מרחוק שזה לעומד בידוע שהוא מרובה על העומד כי הפרוץ מתמעט בעיני הרואה בהרחקתו והעומד מתוך שיש ממשות אינו מתמעט בעיני הרואה בהרחקתו כמו הפרוץ שאין ממשות באויר גם הרא״ם בספר יראים הסכים לפירושו של ר״ת וכן נראה מדברי בעל המאור אבן הרמב״ם והר״ן הכריחו שפירש״י עיקר ויישבו הקושיות שהשיב ר״ת על פרש״י ע״ש ומכל מקום נראה דדברי ר״ת ישרים בעצמם ולפיכך דכשאדם עומד מלמטה ומעיין כלפי מעלה אף על פי שנראה לו שהא צלתה מרובה מחמתה פסולה ואע״פ שר״ת כתב דכשנראה לו למטה שהן שוין למעלה בידוע שלמעלה החמה מרובה וכו׳ דמשמע דכשנראה לו שהא צילתה מרובה כשרה היינו משום דמלמעלה הן שוין ולפי שיטתו לעולם אמרינן דפרוץ כעומד מותר אף גבי סכך ואויר אבל לפי שיטת רש״י והרי״ף והרמב״ם לגבי סכך ואויר אפילו פרוץ כעומד אסור אם כן אפילו נראה לו למטה שצלתה מרובה מחמתה דבידוע דלמעלה הן שוין נמי פסולה דכיון שהוא שוה למעלה אז ודאי למטה חמתה מרובה לפי שהחמה מתפשטת בריחוקה ובסוכה גבוה אף לר״ת עצמו פסולה דכי אמרינן צלתה מרובה מחמתה כשרה דוקא בסוכה שאינה גבוה אלא שיעורה מצומצם שהרי הדבר ידוע שלפי גובה הסוכה נופל הטעות ואם היא גבוה הרבה ודאי אפשר שאף על פי שלמטה נראה לו שהא צלתה מרובה למעלה הוי חמתה מרובה וכ״כ הר״ן לפי דעת ר״ת: **ומ״ש** ובעל העיטור כתב בהפך כו׳ כך כתב הרמ״ם בשמו שכתב כן בשם רבותיו והביא גם דברי ר״ת והשיב על דבריו ולא הכריע אם כפירוש רש״י או כפירוש העיטור ורבינו הלך בדרכו והביא פירש״י והעיטור ולא הכריע ולא הביא דברי רבינו הם מפני שהרמ״ם השיב על דבריו ולענין הלכה יש להחמיר כחומרת רש״י וכחומרת בעל העיטור והלכך בין ששוין למעלה ובין ששוין למטה פסולה גם יש להחמיר כחומרא של ר״ת והלכך כשעומד למטה ומעיין כלפי מעלה אפילו נראה לו צלתה מרובה פסולה כדפירש׳ בסמוך נראה לי: **ואם** ברוב ממנה צלתה מרובה שני משתויין כו׳ בפרק קמא תני פסל היוצא מן הסוכה ניתן בסוכה מאי פסל היוצא מן הסוכה רבב״ח אמר רבי יוחנן הכא בסוכה שרובה צילתה מרובה מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה מצלתה וכתב הרמ״ם פי׳ ברוב הסוכה הכל רבה על החמה ב׳ משתויין כו׳ ומאי יוצא יוצא מהכשר סוכה שאינו מסוכך כהלכות סוכה ומשמע לי דאיצטריך לסוכה גדולה שאותו המיעוט יש בו ז׳ על ז׳ ואפ״ה נדון כשאר הסוכה דאילו בסוכה קטנה שאין

תרלא סכבה כראוי כיצד כדתנן סוכה שצילתה מרובה מחמתה ודייקינן הא כהדדי פסולה וכו׳ בפרק היכן (כב:) תנן סוכה המדובללת ושצילתה מרובה מחמתה כשירה ודייק בגמרא (שם) הא כי הדדי פסולה ותנן באידך פרקין ושחמתה מרובה מצילתה הא כי הדדי כשירה ל״ק כאן מלמעלה כאן מלמטה אר״פ היינו דאמרי אינשי כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתתא ופירש״י כאן מלמעלה כאן מלמטה. הא דייקינן כי הדדי פסולה למעלה אפילו מצומצמת פסולה לפי שחמת האויר נראית בארץ רחבה הרבה מן הגל של סכך והא דייקינן כי הדדי כשירה נקט שיעורא מלמטה שחמה וגל שוים בידוע שהקנים רחבים מן האויר כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתתא כשהגקב רחב כשיעור זוז חמתו מרובה מלמטה כשיעור פלג. וכתבו התוס׳ שהקשה ר״ת דרב גופיה אית ליה פרק קמא דעירובין פרוץ כעומד מותר והתם נמי פסקינן הלכתא הכי ועוד קשה דאמרינן פ״ק דקידושין דעבדי אינשי דקרי לפלגא דזוזא איסתרא אלתא דאיסתרא פחות מזוזא ומפר״ת כאן מלמעלה מי שמודד האויר מלמעלה כי הדדי כשירה לפי שהוא עומד כפרוץ אבל העומד מלמטה בארץ ומעיין כלפי מעלה ודומה כי הדדי פסול לפי שהאויר שהוא רחב כי זוזא דומה בעינינו קטן כאיסתרא מחמת שהוא רחוק ממנו ורואה לדבר ואכי בעינינו כחגבים וכוכב גדול בשמים דומה בעינינו קטן והרמ״ם השיב על דברי ר״ת כ״ל דלא שייך להביא לכאן פרוץ כעומד דדוקא גבי סכך פסול וסכך כשר המונחים זה אצל זה שייך להזכיר פרוץ כעומד כדמייתי ליה אמתני׳ דהמקדיש את סוכתו בשפודין אבל גבי סוכה שכך ואויר ניתנה הלכה שיהא הכל מרובה וכן מצינו לענין פרוץ כעומד של דפנות מועיל קנה פחות פחות מג׳ אע״פ שהפרוץ מרובה ולענין סכך אינו מועיל מפני שהחמה מרובה ואע״פ שאיסתרא פלגא דזוזא אפשר דאיסתרא מטבע נחשת ורחבה יותר מזוזא וכן מ״כ בשם ה״ר יעקב ז״ל ובעה״ט כתב בשם רבותיו אם יש בין קנה לקנה כמלא קנה למעלה ולמטה צלתה מרובה מחמתה שהחמה מועטת למטה כשרה ואם למטה כי הדדי למעלה חמתה מרובה מצילתה ופסולה עכ״ל ולא הביא רבינו פי׳ ר״ת מפני שהרא״ם השיב על דבריו והר״ן הביא פי׳ ר״ת וכ׳ דלפי דבריו ל״ל שהאויר מתמעט יותר מן הסכך לפי שאין כח הראות נתפס בו ול״ל ג״כ דכי אמרינן צילתה מרובה מחמתה מלמטה כשירה דוקא בסוכה שאינה גבוהה אלא שיעור מצומצמת שהרי הדבר ידוע שלפי גובה הסוכה נופל הטעות ואם היא גבוהה הרבה יהא אפשר שאף ע״פ שמלמטה נראה לו שהא צילתה מרובה מחמתה למעלה הוא חמתה מרובה מצילתה א״ו כדאמרן ע״כ ומ״מ גם הוא ז״ל השיב על קושיות ר״ת והעלה דפירש״י עיקר וכ״פ הרי״ף וכן דעת הרמב״ם בפ״ה וכתב שם ה״ה גבי סיכך בדבר פסול ודבר כשר שמבואר בחכמות הראות במופת שאור השמש הנכנס בחור מרובה על האור וזה אלא כדברי בעל העיטור ולפיכך פירש״י הוא עיקר ומה שיל״ד בד׳ הרמב״ם בזה אכתוב בסי׳ זה בס״ד גבי סוכה בשפודין: **ואם** ברוב ממנה צילתה מרובה שני משתויין וכו׳ בסוף פ״ק (יט.) גבי פסל היוצא מן הסוכה ארבב״ח א״ר יוחנן לא נצרכה אלא לסוכה שרובה צילתה מרובה מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה מצילתה מ״ד היפסיל בהך פורתא קמ״ל וכתב הרא״ש בסוכה שרובה צילתה מרובה מחמתה וכו׳ פי׳ ברוב הסוכה הכל רבה על החמה שני משתויין ובמיעוטה החמה מרובה על הכל משהו וכשתצטרף יחד הכל והחמה של כל הסוכה עכשיו צילתה מרובה מחמתה משהו והר״ן כתב מ״ד הכי לתוריה קאי והאי לתוריה קאי קמ״ל דכיון דבכללה צילתה מרובה

פרישה

שנוכגין לעשות מחיצות שלימות. וכ״ק אלא יסמוך אסדינין אא״כ אינגם במחיצות אין יכולין להתיר סרסקת קנה ערב פחות מג׳ ואו אף אם יתנה ולא יהיה מחיצות שלימות מ״מ יהיו דפנות הסוכה בהכשר ע״י לבוד פחות מג׳ וק״ל. וגם אין לאוסרו משום דסוי מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח דהאי מחיצות עכ״פ יעמוד וק״ל וגם הכלבו ריש סי׳ פ״ח כתב דבני הר״ף סב״ל פ״ה וגם פסרי״ל ד׳ ס״ו כתב ו״ל מותר לעשות מחיצות שיהא בין כל דף ודף פחות מג׳ טפחים דאמרינן לבוד ויחלה אם יריעות להציל מן הרוח והריעות אין יכולין להתיר סרסקת הלוקן ביותר מג׳ טפחים עכ״ל וכ״ל דמ״ם אין יכולין כו׳ ר״ל דאפ״ג שקשורין היטב היטב מיישבין שאא יתקן הסדינין וכמ״ש וק״ל:

סי׳ תרלא (ה) ואם ברוב כו׳ שני משתויין פ״פ אם נצטרף יחד כל החמה וכל הכל המפורסים הנה והנה ברוב הסוכה נמצא ב׳ משתויין הכל עודף

א כשכנסיד״ה בד התתתן למעלה לא הוי חדך גדילתו (מהרל״ה): ה (סימן כד) כתב תב׳ בשם א״ז דלפי הירושלמי צריך ליזהר.

שאין בה אלא ז' פשיטא דכשר אבל הר"ן כתב שע"ע: **וצריך** שלא יעשה כסויה עב וכו' משנה כפ' היסן המעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראים מתוכה כשירה ובגמרא ת"ר המעובה כמין בית אף על פי שאין הכוכבים נראים מתוכה כשרה אין כוכבי החמה נראין מתוכה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין ופירש"י כוכבי החמה כשהחמה זורחת עליה ואין זהרורי חמה נראין מתוכה אין זה דומה לסוכה אליבא דב"ש וכתב הרא"ש ירושלמי הדא אמרה צריכין הכוכבים נראין מתוכה רבי לוי אמר בכוכבי החמה שנו פי' צריכין לכתחלה כדקתני בברייתא ב"ה מכשירין בדיעבד אבל לכתחלה צריך שיהו נראין מתוכה עכ"ל ולכאורה יראה מדברי הרא"ש דדוקא בכוכבי החמה דפליגי ביה ב"ש וב"ה בברייתא קאמר בירושלמי דצריך לכתחלה שיהו נראין אבל כוכבי לילה אף לכתחלה אין צריך וכן יראה ממ"ש הר"ן אבל רבינו ז"ל דקדק דהא ולאי ליתא דפשיטא דכוכבי לילה אליבא דב"ש כבוכבי החמה אליבא דב"ה כדקתני בברייתא דנסתם כוכבים ד"ה אע"פ שאין נראין מתוכה כשרה ולא פליגי אלא בכוכבי חמה דב"ש פוסלין וב"ה מכשירין וכי היכי דכוכבי חמה לב"ה לכתחלה צריך שיהו נראין הה"נ כוכבי לילה לב"ש צריך שיהו נראין ומינה דאף לב"ה צריך שיהו נראין לכתחלה אף כוכבי לילה דלא פליגי עלה דב"ש אלא בכוכבי החמה אלא שמה שאמרו בירושלמי הדא אמרה וכו' פי' הרא"ש דהוכחה זו אינה אלא מדקתני בברייתא ב"ה מכשירין דמשמע דיעבד דאילו אמתניתין דקתני אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשירה ליכא הוכחה דדילמא אף לכתחלה אין צריך שיהו נראים ומאי כשירה כלומר הכשרה כך היא אף לכתחלה אבל מדקתני בברייתא ב"ה מכשירין איכא הוכחה כדפי' ואינה דאף בכוכבי הלילה דתני בריש בברייתא דכשרה לד"ה נמי לכתחלה צריך שיהו נראין כדפי' ומ"ה כתב רבינו כדי שיהיו הכוכבים ונילוני השמש נראין וכו' נקט הכוכבים סתם לאורויי לן דלכתחל' צריך שיהו נראין אף כוכבי לילה ונקט נילוני השמש לאורויי לן דבדיעבד אע"פ שאין נראין גם נילוני השמש נמי כשרה כנ"ל דעת רבינו ולא כמו שפי' הב"י: **ומ"ש** ור"ת פסק אשה עשאה עבה מאוד אשין המטר יכול לירד בה פסולה כ"כ המרדכי משמו פ' קמא דסוכה והביא ראיה ממה שנינו משתברה המקפה שאם היתה כשרה כשמגינה על הנשמים יכשרה יפה יפה ולא תשרה מקפתו ולא יפטר ממלוה ובפרק קמא דתענית נשמים סימן קללה בחג אלמא דשתש סוכ' אינ' מלאת מפני הנשמים וכ"כ התוס' בריש פרק קמא דסוכה (דף ב') דבעינן שיהא הסכך ערמי שירדו נשמים לתוכה דמה"ט ניחא לר' זירא דדריש וסוכה תהיה לצל ומאי לא דריש נמי דבעי למחסה ולמסתור מזרם וממטר ע"ש ובמרדכי האריך כתב דבריש אלו בשם רבינו משמ"ן: **ומ"ש** רבינו וא"א הרא"ש לא הביא דבריו בפסקיו כוונתו לומר דמדלא הביא דבריו משמע דלא ס"ל כמותו והסוכה כשרה אפילו עשאה עבה שאין המטר יכול לירד בה. ואיכא למידק הלא אע"פ שלא הביא דבריו בפסקיו בפרק היסן גבי סוכה המעובה כמין בית מכל מקום הביא דבריו בפרק קמא גבי סוכת גנב"ך ורקב"ש דכשרה שכתב מאי דאמר בגמרא והוא שעשאה לצל ופירש"י להתלונן תחתיה מחורב וממטר אבל לגניעותא בעלמא אין שם סוכה עליה ור"ת פי' שעשאה לצל ולא מעובה להגן מן המטר ע"כ גם רבינו עצמו הביא פירש"י ופר"ת לקמן בסי' תרל"ה וצריך לומר דס"ל לרבינו דהרא"ש פוסק נמי כפר"ת לחומרא גבי סוכת גנב"ך ורקב"ש דפסולה כמעוב' להגן מן המטר אבל לא מטעמיה דאילו לר"ת כל סוכה שאין המטר יכול לירד בה פסולה ואילו להרא"ש דוקא סוכת גנב"ך ורקב"ש לחוד הוא דפסולה משום דכיון דמעושה להגן מן המטר מוכחא מילתא דעשאה קבע לדור בה וסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל השנה אבל שאר כל סוכה שעשויה לשם חג כשרה אפילו מעובה להגן מן המטר שרי לא עשאה קבע לדור בה ולכך לא הביא הרא"ש דברי ר"ת בפרק היסן שפוסל כל סוכה המעובה להגן מן המטר ומדברי הב"י נראה שהבין שהרא"ש פוסק כר"ת בכל סוכה אלא שלא הביא דבריו במקום שהיה לו להביא בפרק היסן ולא נהירא ודו"ק.

ומה שקשה על דברי ר"ת כתבתי לקמן בסימן תרל"ה בס"ד ע"ש ושם כתבתי הפסק: **היה** כסויה דק מאד וכו' משנה פרק היסן סוכה המדובללת ושלתה מרובה מחמתה כשרה ורב פירש דאמרה קתני סוכה מדובללת שלתה שיש בסוכה קנים מעט ויש בה אויר הרבה אלא שאין בו שלשה ביחד לתה מרובה כשרה ושמואל פירש דתרתי קתני סוכה מדובללת דהיינו קנה עולה וקנה יורד דאמרינן רואין אילו היו מסוככים בשוה היתה לתה מרובה מחמתה כשרה ולתה מרובה מחמתה כמו בסוכה עגייה שיש בה חמה אם לתה מרובה כשרה ואביי ורבא באו לפרש דברי שמואל דלא מכשר בקנה עולה וקנה יורד אלא בשאין בין זה לזה ג'. אי נמי אפילו יש בין זה לזה ג' ויש בגגו טפח דאמרינן חבוט רמי וכתב הרא"ש דהלכה כשמואל מדשקלו וטרו אביי ורבא אליביה וכן פסקו הרמב"ם והעיטור ולא כדמשמע מדברי הרי"ף דסובר דלית הילכתא כשמואל ומשום הכי סתם רבינו דבריו ופסק כשמואל וכתב היה כסויה דק וכו' שזהו סוכה עגייה הכשרה לד"ה: **היה** קנה עולה וכו' היינו כשמואל ואליביה דאביי ורבא:

ומ"ש ויש בכל קנה עולה רוחב טפח כו' כ"כ רש"י וז"ל שאין בגגו בקנה העולה רוחב טפח וכו' ומשמע דלא בעינן רוחב טפח אלא בקנה העולה משום דלא אמרינן חבוט רמי בפחות מטפח אבל הר"ן ז"ל לפי פירושו בגמרא כתב דתרתי בעינן שיהא בגגו טפח ובעינן נמי שיהא באויר שבין התחתונות טפח דאי לא אע"פ שיש בגגו טפח לא אמרינן חבוט רמי עכ"ל וג"ל דהוא ז"ל דקדק מדתני גבי אהלות אבל אין ביניהם פותח טפח וכו' ולא תני להדיא אבל אין בעליונות פותח טפח אלמא דאפי' יש בעליונות פותח טפח לא אמרינן חבוט רמי ודכוותה בסוכ' דבגמרא מדמינן להו להדדי אבל מפירוש רש"י והתוספות מבואר להדיא דבאהלות נמי דוקא כשאין בעליונות טפח דאילו יש בהן טפח אמרינן חבוט רמי אע"פ שאין באויר אלמטה פותח טפח עיין בפרק היסן דף כ"ב ולענין מעשה יש להחמיר כדברי הר"ן: **ומ"ש** אבל ה"ר יעשיה כתב וכו' כ"כ הר"ן דאחריס אומריס דלא מכשרינן בקנה

מרובה משהו בענין שכשנצטרף יחד החמה והצל של כל הסוכה יהיה צילתה מרובה מחמתה (ג) משהו כשירה וצריך שלא יעשה כסוייה עב מאוד כדי שיהו הכוכבים וניצוצי השמש נראין מתוכה אבל בדיעבד אפילו מעובה כמין בית כשירה ור"ת פסק שאם עשאה עבה מאוד שאין המטר יכול לירד בה פסולה אע"ג דב"ה מכשירין מעובה כמין בית היינו דווקא שאין כוכבים וחמה נראה מתוכה אבל כשאינו יכול להמטיר בתוכה פסולה אפילו לב"ה וא"א ז"ל לא הביא דבריו בפסקיו היה כסויה דק מאד שיש בה אויר הרבה אלא שאין ג"ט במקום אחד ובין הכל צילתה מרובה מחמתה כשירה: היה קנה עולה וקנה יורד אם אין אחד גבוה מחבירו ג"ט או אפילו גבוה מחבירו ג"ט ויש בכל קנה עולה (ג) רוחב טפח כשירה ופירש"י אפילו חמתה מרובה מצילתה שמפני שהאחד גבוה מחבירו החמה באה מן הצדדין אפילו הכי כשירה אבל ה"ר ישעיה כתב ודאי אם חמתה מרובה מצילתה פסולה אלא מיירי שצילתה מרובה

מפרש הא דתנן אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה דמשמע צריך שיראו מיירי בכוכבי לילה ובברייתא קתני דכוכבי חמה אם אינם נראין מתוכה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אלא דמ"מ קשה דמשמע דבאין כוכבי לילה נראין מתוכה לב"ש נמי כשרה בדיעבד ולא פסלו אלא בשאין כוכבי חמה נראין מתוכה ולפ"ז לא הו"ל לרבינו לכתוב אלא כדי שיהיו הכוכבים נראין מתוכה דמאחר שכוכבי לילה נראין מתוכה מכ"ש שנראין נילוני החמה ומפשר שהוא מפרש דכוכבי לילה וכוכבי חמה אינו ואינו חד שיעורא הוא והא דקאמר בירושלמי כוכבי חמה היינו לומר שאם עשה סוכה ביום שאין הכוכבים מצויין לראות אם הם נראים מתוכה ישער בכוכבי חמה אם הם נראים מתוכה דאינו ואינו חד שיעורא הוא והרמב"ם כתב בפרק ה' דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים הנראים ביום שהוא זמן החמה (ג): **ומ"ש** רבינו בשם ר"ת שאם עשאה עבה מאוד שאין המטר יכול לירד בה פסולה כ"כ הגה"מ בפ"ה וכ"כ המרדכי בשמו וכתב שמתוך פירש"י משמע דכשירה והעלה דיש להחמיר לכתחלה לעשות הסיכוך כדי שיהו כוכבי חמה נראין מתוכה וגם הרא"ש כתב דברי ר"ת בפ"ק גבי סוכת גנב"ך ורקב"ש: **ומ"ש** רבינו שהרא"ש לא הביא דבריו בפסקיו היינו לומר שלא הביאה בתקוס שהיה לו להביאה דהיינו בפרק היסן אמתני' דהמעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשירה א: **היה** כסויה דק מאד שיש בה אויר הרבה וכו' היה קנה עולה וקנה יורד וכו' בפ' היסן (שם) תנן סוכה המדובללת ושלתה מרובה מחמתה כשירה ובגמ' (שם) מאי מדובללת א"ר סוכה עגייה ושמואל א' קנה עולה וקנה יורד רב תני חדא ושמואל תני תרתי רב תני חדא סוכה מדובללת שלתה מרוב' מחמת' כשירה ושמואל תני תרתי מאי מדובללת מבולבלת ותרתי תני סוכה מבולבלת כשירה ושלתה מרובה מחמתה כשירה אמר אביי ל"ש אלא שאין בין זה לזה ג"ט אבל יש בין זה לזה ג"ט פסול אמר רבא אפילו יש בין זה לזה ג"ט נמי לא אמרן אלא שאין בגגו טפח אבל יש בגגו טפח כשירה דאמרינן חבוט רמי ופירש"י עגייה. שיש בסככה קנים מעט ויש בה אויר הרבה אלא שאין בו ג' ביחד: קנה עולה וקנה יורד. שלא השוה הסכך להשכיב הקנים זה אצל זה אלא אחד למעלה ואחד למטה ומתוך כך חמתה מרובה מצילתה ואשמעינן מתני' דאמרינן כל שאילו היה מסוככים בשוה היתה צילתה מרובה מחמתה כשירה: רב תני חדא. סוכה שהיא עגייה שהיא מדובללת מבולבלת אם צילתה מרובה מחמתה כשירה: ושמואל תני תרתי. סוכה מבולבלת כשירה דאמרי' רואין: ושלתה מרובה מחמתה. מלתא אחריתי היא דאשמעינן נמי בסוכה עגייה שיש בה חמה אם צילתה מרובה כשירה: ל"ש דשמואל דקנה עולה וקנה יורד כשירה דאמרינן רואין: אלא דאין בין זה לזה ג' • דכל פחות משלשה חדא: שאין בגגו

וצריך שלא יהיה כיסוי' עב מאד וכו' בפ' היסן (כב.) תנן המעובה כמין בית אף ע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשירה ותניא בברייתא (שם:) אין כוכבי חמה נראין מתוכה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין וכתב הרא"ש ירושלמי הדא אמרה צריכין הכוכבים להיות נראין מתוכה רבי לוי אמר בכוכבי חמה שנו פי' צריכין לכתחלה כדקתני בברייתא ב"ה מכשירין בדיעבד אבל לכתחלה צריך שיהו נראין מתוכה וכ"כ הר"ן וכוכבי חמה פירש"י זהרורי חמה ומשמע מדברי הר"ן דמתני' דקתני אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה דמשמע דלכתחלה צריך שיהו הכוכבים נראין מתוכה היינו דוקא כוכבי חמה אבל כוכבי לילה א"צ שיראו מתוכה אבל רבינו שכתב כדי שיהיו הכוכבים ונילוני השמש נראין מתוכה נראה שהוא

מרובה מחמתה כשירה כולה אפילו תחת אותו סכך שחמתו מרובה מצילתו ומיהו אפשר דדוקא בסוכה שאינה אלא ז' על ז' אבל בסוכה גדולה הרבה דיש בה ז"ט או יותר שחמתו מרובה מצילתו ג"ע אם נכשיר אותו מפני צירוף שאר הסוכה עכ"ל (ג): **כבר** נתבאר בסימן תר"ל שאם היא מסוככת כהלכתה אע"פ שמן הדפנות נכנס לה חמה הרבה עד שנמצאת חמתה מרובה מצילתה כשירה:

וצריך שלא יהיה כיסוי' עב מאד וכו' בפ' היסן (כב.) תנן המעובה כמין בית אף ע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשירה ותניא בברייתא (שם:) אין כוכבי חמה נראין מתוכה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין וכתב הרא"ש ירושלמי הדא אמרה צריכין הכוכבים להיות נראין מתוכה רבי לוי אמר בכוכבי חמה שנו פי' צריכין לכתחלה כדקתני בברייתא ב"ה מכשירין בדיעבד אבל לכתחלה צריך שיהו נראין מתוכה וכ"כ הר"ן וכוכבי חמה פירש"י זהרורי חמה ומשמע מדברי הר"ן דמתני' דקתני אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה דמשמע דלכתחלה צריך שיהו הכוכבים נראין מתוכה היינו דוקא כוכבי חמה אבל כוכבי לילה א"צ שיראו מתוכה אבל רבינו שכתב כדי שיהיו הכוכבים ונילוני השמש נראין מתוכה נראה שהוא

בגנו. בקנה העולה רוחב טפח דלמו שם אהל עליה לאחשובי ולמימר חבוש רמי דשפל והשלך אותו על אויר שתחתיו: אמרינן חבוש רמי. כשגבוה ג׳ ויותר דאילו בפחות מג׳ לאו חבוש הוא שהרי הוא כמשכב עליו וכתב הרא״ש וראה דהלכה כשמואל מדשקלו וטרו אביי ורבא אליביה ואפשר דרב ל״פ אשמואל בהא דמכשר קנה עולה וקנה יורד אלא דמשמע ליה לפרושי מתני׳ בחדא וכ״ש הרמב״ם ובעה״ע ז״ל ומדלא הביא הרי״ף ד׳ אביי ורבא משמע דסבר דלית הלכתא כשמואל ואין דבריו נראין בזה עכ״ל והר״ן פסק גם כן כשמואל וכתב דמוכח בגמרא דתרתי בעינן שיהא בגגה טפח ושיהא באויר שבין התחתונות טפח דאי לא אע״פ שיש בגגה טפח לא אמרינן חבוש רמי וכ״ג מד׳ הרמב״ם בפ״ה: וכתב עוד הר״ן לפי ד׳ רש״י אע״ג דהשתא הויא חמתה מרובה מצלתה כיון דאילו חבטין לה הויא צילתה מרובה מחמתה כשירה ואחרים אומרים דלא מכשרינן בקנה עולה וקנה יורד אלא היכא דהשתא נמי הוי צילתה מרובה מחמתה והא קמ״ל שאין ריחוק הקנים פוסל משום שני סככים אבל אי הוה השתא חמתה מרובה מצילתה פסולה עכ״ל ודעת התוס׳ (שם) כד׳ רש״י שכתב משמע מפירש״י דכשיש בין זה לזה ג׳ דפסולה לאביי היינו מטעם חמתה מרובה מצילתה ולא יתכן דכיון דאי קיימא חמה ברקע כל אדם היתה צילתה מרובה אין לפסול בשביל חמה הבא מן הצד באלכסון ועוסה אותה חמתה מרובה אלא ה״ט משום דלא משיב סכך להצטרף כה״ג כשיש בין זה לזה ג׳ אבל כי ליכא ג׳ כלבוד דמי וכל א׳ עכ״ל וזה כמ״ש הר״ן לפי דברי רש״י וז״ש רבינו וכן דעת ר״י:

קנים היוצאים לאחורי הסוכה וכו׳ וכן הקנים הבולטים מן הסכך לצד הפרוץ וכו׳ בסוף פ״ק גבי פסל היוצא מן הסוכה (יט.):

ומ״ש אע״פ שעשה דופן של צדדין יתר על שבעה וכו׳ כ״כ שם הרא״ש גבי קנים הבולטים מן הסכך לצד הפרוץ וז״ל ומיירי בשעשה ג׳ מחיצות של הצדדין ארוכות אע״פ שהיה די לנו בז״ט באחת מהן זה מוכיח שרוצה לעשות כל הסוכה בדפנות ארוכות ודופן הא׳ הנמשכת עם הפסל לאו מן הסוכה הוא אלא בפ״ע קאי וגמלא שאין לו אלא דופן א׳ ואפ״ה נדון כסוכה:

סכבה בשפודין שהם פסולים לסכך בהם וכו׳ בפ״ק (ט״ו.) תנן המקרה את סוכתו בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהם כמותם כשירה ובגמרא (שם) לימא תיובתא דרב הונא בריה דר״י דאתמר פרוץ כעומד רב פפא אמר מותר ורב הונא בריה דרב יהושע אמר אסור אמר לך רב הונא בריה דר״י מאי כמותן בנכנס ויוצא ופירש״י שיהא פסל הראוי כמותן יכול ליכנס ולילא בריוח שביניהם דהשתא הו״ל פסל שאותן שם מרובה על השפודין והא אפשר לגמלא א״ר אמי בתעדיף רבא אמר אפילו תימא בשאין מעדיף אם היו נתונים שתי נותנין ערב ערב נותנים שתי:

וכתב הרא״ש הכי גי׳ רש״י והרי״ף לא הביא כל זה אלא המשנה כצורתה דהא איפסיקא הלכה בפ״ק דעירובין (טז:) כר״פ דפרוץ כעומד מותר וסגי בריוח כמותו בגמלא וזהו לגי׳ רש״י שגרים והא אפשר לגמלא ופריך לר״ה ואליביה דידיה משני ר׳ אמי ורבא ול״ל לשנויי דידהו אליבא דהלכתא וק׳ להך גי׳ דפריך סתמא דתלמודא דלא כהלכתא הלכך נראה כגי׳ ר״מ ור״ת דגרסי והא א״א לגמלא ופריך לתרוויהו דכשנותן ביניהם סכך כשר כמותן א״א לאדם לגמלא שיהא לגמרי כמותן לפי שאין דרך אדם לגמלא בכאן לאלא את כל החלל ונשאר מעט אויר נמצא דלר״פ דמפרש מתני׳ כמותן בגמלא הפסול מרובה ולר״ה דמפרש מתניתין ביוצא וכנס הרי הוא עתה מגומלא ומשני הני אמוראי אליבא דהלכתא נמי צריך לפרש מתניתין בתעדיף או בשתי וערב עכ״ל וכ״ה דברי רבינו:

ומ״ש ב ואין בהם ג׳ ואין מהם ג׳ במקום א׳ היינו בסוכה קטנה דסכך פסול פוסל בג״ט בין בגמלא בין מן הצד דאילו בסוכה גדולה אינו פוסל אלא בד״ת בגמלא ומן הצד בד״א וכמו שיתבאר בסי׳ שאח״ז (ג) והרמב״ם כ׳ בפ״ה סיכך בדבר פסול ודבר כשר זה בצד זה ואין במקום אחד מסכך הפסול רוחב ג״ט אלא פחות אם היה כל הסכך הכשר יותר על כל הסכך הפסול כשר ואם היה זה כמו זה בגמלא אע״פ שאין במקום א׳ ג׳ ה״ז פסולה מפני שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב ותמה עליו ה״ה למה פסק כתירוץ שהוא אליבא דמ״ד פרוץ כעומד אסור כיון דאין הלכה כמותו ודחק עצמו כדי לישב דברי הרמב״ם וא״ל דאיכא למימר דהרמב״ם גורס בגי׳ ר״ת דלתרוויהו פריך וכי שני ר׳ אמי ורבא אליבא דר״פ נמי משני הכי אלא שיל״ד שכתב ה״ה שפסק הרמב״ם כשיטוויא דר׳ אמי וכ״מ לכאורה מדבריו ומ״מ יש לתמוה למה השמיט שיטוויא דרבא דבתראה הוא לכך כ״ל לומר שבכלל מ״ש אם היה כל הסכך הכשר יותר על כל הסכך הפסול כשירה הוי דכל שהם שתי ונותן הסכך הכשר ערב או איפכא הרי הוא מעדיף וכמו שפירש״י אם אינו נותן רשאי הקנים על שפודין הרי הם נופלים לארץ והלכך הו״ל כשר מרובה על הפסול ומבטלו ואל יקשה עליך זה שכתב הרמב״ם מפני שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב ותאמר א״כ אע״פ שלא ירבה הכשר על הפסול ליתכשר כדקי״ל פרוץ כעומד מותר וי״ל שאני הכא דא״א לגמלא ולמלאות כל הריוח שלא יגמא בו אויר כלל וא״כ כל שהוא נראה פרוץ כעומד בענין זה הוי פרוץ מרובה על העומד ומש״ה בעינן שירבה הכשר ול״ד עוד בד׳ הרמב״ם שכתב לקמן גבי סכך שיש בו חלונות שאם יש באויר ג׳ בכל המקום המסוכך פסולה מפני שחמתה מרובה מצילתה והוא מ״ש בגמרא (כב:) כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתתא כלומר שהחמה הנכנסת בנקב גדולה מהנקב והרי כשעומד ופסק הרמב״ם וא״ל שהוא מחלק בין סכך פסול לאויר כמו שחילק הר״ן בפ׳ היכן שהרי כתב שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב וכ״ל דה״ק שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב מה שנשאר מאויר אלא נתחלא בסכך א׳ משום דא״א לגמלא ליה והוי פרוץ מרובה על העומד ומ״ה פסולה עד שירבה הסכך הכשר על הפסול ומה״ט נמי בדין סכך שסיז בו חלונות כשיש בכל האויר בכל מקום המסוכך פסולה משום דכיון דא״א לגמלא ע״כ יש אויר במקום הסכך הכשר וכשנצטרף אותו עם החלונות שבו הוי פרוץ מרובה

דרכי משה

והקנים בבנה מקומות עכ״ל: (ג) (וכ״כ טור״א מפרא״ג):

פרישה

כדי שיהא עמוד במקום מחלה מפא״כ הכא דלא בעינן אלא שם שמונה למעלה יכא מונם למטה בין שאר הסכך ולמעלה א״ל לי עוד וק״ל:

(ד) **והכי** מסתברא כו׳ אם לא שנאמר כיון כו׳ פי׳ ורש״י ע״כ לא ס״ל זה שכרי הוא כמנו הטעם משום כיון דאילו חבטינן לה היה צלתה מרובה מחמתה:

(ה) **וכן** דעת ר״י עיין שם בתוס׳ שהקשו על רש״י שכתב דטעמא דאביי משום שחמתה מרובה מצלתה מטעם זה דכשהשמש עומד בגמלא הקרקע יש לל וכתבו שם דטעמא דמפות שב׳ אמרינן לבוד ומבטל ויותר מג׳ לא אמרינן לבוד גם חבוט לא אמרינן ודוק שם דמשמע דלפמיים דים רבותא דלף שהשמש עומד בגמלא הקרקע אין לל מרובה ולו לתוס׳ שמרובה פסולה ולרש״י כשיהיה חבוט הכ״מ מיישן ומש״ה כתב רבינו נמי וכיי מסתברא וק״ל:

(ו) **אעפ״י** שהתוכן בגמלא כו׳ פי׳ ב׳ דפנות שמרובות נעשו מתגלה לשם סוכה אלא שמתוכן בגמלא נכנסים לתוכה לעשות סוכה קטנה וכו״א כיון שמגיעה בגמלא לא לכך נעשית א״כ ודאי קנים הבולטים לא לשם כל וסכך סומכו שם דוש הבולטה עליה בוש שהרי אין משל הבולטה מסוכה בוש שעשה דופן בגמלא: (ז) **ואין** בהן ד׳ כו׳ פ״ה ג׳ ושייר בסוכה קטנה כדבסמוך סי׳ תרל״ב:

ומפיל

חדושי הגרהות

ליכא הוכחה דעשאה לצל אלא לדירה ממש לכך היא פסולה משום דהוי כיושב תחת תקרת הבית ואפשר דכ״ע מודים להה לדר״ת ומפני כן כתב הרא״ש שם את דר״ת אבל כאן דאיירי בסוכה שעשה לשם מצוה אף אם אין המטר יורד לתוכה מ״מ כיון דלשם מצוה נעשית ס״ל לרבינו דכשירה ומפני כן כתב שהרא״ש לא הביא דבריו בפסקיו ר״ל לענין סוכה (סהרל״ה): ב בטור לפנינו איתא להדיא אין בהם ד׳ ואין מהם ד׳ ולכן לא אדע ולא אבין לדברי הרב״י ואולי לפנינו הטעתא בספרי רבינו ואין בהם ג׳ כו׳ וע״פ וב״ח: ג ב״פ בסימן

בג' ובגדולה בד' כדלקמן בסי' תרל"ג. **בית** המקורה בנסרים וכו' משנה פ"ק תקרה שאין עליה מעזיבה ר"י אומר משום ב"ה או מפקפק או בטל אחת מבינתיים וב"ש אומרים מפקפק ובטל אחת מבינתיים ר"מ אומר בטל אחת מבינתיים ואינו מפקפק וידוע דהלכה כרבי יהודא ואליבא דב"ה ופירושו תקרה שאין עליה מעזיבה סתם תקרה בנסרים שיש בהן ד' ר"י אומר ב"ש וב"ה נחלקו בדבר ב"ש אומרים אם בא לישב תחתיה לשם סוכה אעפ"י שמפקפק דהיינו שסותר ומבטל את כולן אם אח"כ בטל אחת מבינתיים ונותן פסל במקומה כשרה ואם לאו פסולה משום גזרת תקרה וב"ה אומרים מפקפק משום תעשה ולא מן העשוי ומ"ל לתת פסל ור"י לטעמיה דמכשיר בנסרים שיש בהן ד' לסכך את דלית ליה גזירת תקרה כך היא פירושה דמתניתין אליבא דרב ודאמר בגמרא הניחא לרב דאמר מחלוקת בשיש בהן ד' דר"מ אית ליה גזירת תקרה ור"י ליה ליה גזירת תקרה אלא לשמואל דאמר בשאין בהן ד' מחלוקת אבל יש בהן ד' ד"ה פסולה הכא במאי פליגי ומהדרינן בבטולי תקרה קא מיפלגי פי' במאי פליגי במפקפק הא ודאי סתם תקרה בני ד' הן וקא מכשיר ר"י אליבא דב"ה במפקפק ומהדרינן בבטולי תקרה כלומר אמר לך שמואל לעולם בשיש בהן ד' ולא היתה כאן תקרה מתחלה ועכשיו בא לסכך בהו לשם סוכה אפי' ר"י פוסל דגזרינן משום תקרה אלא יבא ויבד תחת קורות ביתו ויאמר מה לי זה ומה לי חדשה אבל השתא דזו תקרה היתה מתחלה וזה מוכיח שיודע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי ובא לידי מעשה לעשות לשם סוכה פליגי ר"י ור"מ אי איכא תו למיגזר משום תקרה או לא ר"י סבר בטולי תקרה לב"ש צריך ליטול מבינתיים דאע"ג דמוכיח שבקי בתעשה ולא מן העשוי גזרו ביה וב"ה סברי כיון דבטלה והוכיח שהתקרה פסולה תו ליכא למיגזר והרי"ף כתב טעמייהו דב"ה משום תולמ"ה הלכך אי מפקפק עכיד ליה מעשה ואי בטל אחת מבינתיים עכיד ליה מעשה וכן הלכה וכתב הרא"ש הקשה הרז"ה עליו דהאי טעמא הוי אליבא דרב ואכן קי"ל כשמואל ושמואל פליג בבטולי תקרה משום דסתם תקרה מקורה בנסרי' שיש בהם ד' והרמב"ן תירץ דהרי"ף כתב כשמואל דטעמא דביטול תקרה היינו משום תולמ"ה דכל זמן שלא ביטל התקרה הרי הוא כאילו דר בבית ויש כאן משום תולמ"ה אלא דבגזירת תקרה ליכא לאוקומי פלוגתייהו דכיון דמהדר לבטלה הרי הוא בקי בתולמ"ה וליכא למיגזר שמא יאכל תחת תקרת הבית אלא פליגי מה יש לו לעשות ותתבטל התקרה ואין בה משום תולמ"ה הלכך הבא לסכך בתחלה לא יסכך בנסרים שיש בהם ד' אבל בית שהוא מקורה ואין בה מעזיבה מפקפק את כולו שאסיר את המסמרים שהיו קבועים בהם ואפילו הם רחבים ד' או נוטל אחת מבינתיים בין כל אחת ואחת נוטל אחת ומניח פסל במקומו והרמב"ם כתב ובלבד שלא יהא בכל נסר אחד ד"ט ודבריו תמוהים עכ"ל והר"ן כתב שאילו היה הרי"ף מפרש כשטת רש"י לא הו"ל לכתוב מ"ש דשעמא דב"ה משום תולמ"ה דהאי ליטנא אליבא דרב אתיא וכיון שהרי"ף פוסק כשמואל היה לו לכתוב מאי דאסקי' בסוגיין אליבא דשמואל ולפיכך נראה שהוא סובר והיה מפרש שמועתינו בנסרים שהם ארים כל כך שהיה מותר לסכך בהם בתחלה מיהו מתוך שהתקרה היתה עשויה כבר שייכא בהו גזירת תקרה בר מפיסולא דאורייתא דאית בהו משום תעשה ולא מן העשוי וב"ה סברי דמפקפק או נוטל אחת מבינתיים כל חד מהני סגי דכי היכי דמפיק לה מן תולמ"ה הכי נמי מפיק לה מגזירת תקרה ובית שאמאי סברו דהכי דמפקפק מפיק לה מן תולמ"ה לא מפיק לה מגזירת תקרה ולפי שטה זו היה אפשר להרי"ף להביא מאי דאיתמר בגמרא מעיקרא אע"ג דאיתמר אליבא דרבי משום דלשמואל נמי בהכי סגי ליה דכל דמפיק ליה מן תעשה ולא מן העשוי לב"ה מפיק ליה נמי מגזירת תקרה עכ"ל ובשטה זו עולים יפה ג"כ דברי הרמב"ם בלי שום תמיהא ופקפוק:

סוכה שאין לה גג שעשויה כמין צריף וכו' בספ"ק (יט:) תנן העושה סוכת כמין צריף או שסמכה לכותל ר"א פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין ואסיקנא בגמרא דהלכה כמאן דפסל ופירש"י כמין צריף. כוך של ליידין ועשוי ככוורת שמשפעת והולכת שגגו וקירותיו אחד: או שסמכה לכותל. הטה ראשי קנים על הכותל וראשו אחד על הארץ: לפי שאין לה גג. שאינו ניכר מהו גג ומהו כותל דאהל משופע לא אהל הוא אא"כ יש בו טפח זקוף כדתני בברייתא: ואמרינן בגמרא תנא מודה ר"א שאם הגביה מן הקרקע טפח או שהפליגה מן הכותל טפח שהיא כשרה. ופירש"י שאם הגביה מן הקרקע טפח. אתרווייהו קאי ואמרינן לבוד בזקיפה ויש שם טפח זקוף ומיכר הלריך שהוא גג וכיון שיש בו שיעור אהל בזקיפה הוי אהל: או אם הרחיקה וכו' אסמכה על הכותל קאי אם הרחיק ראש הסמוך לכותל מכותל טפח והיתה סמוכה על יתידות אמרינן לבוד ממנה ולכותל ובשה ולא בשיפוע והוא הגג:

וכתב הרא"ש שאם הגביה מן הקרקע טפח או אם הרחיקה מן הכותל טפח שהיא כשירה פר"י הגביה שעשה בנין זקוף בגובה טפח והוסיף עליו ראשו של שיפוע של מטה והרחיק מן הכותל טפח שעשה סמוך לכותל סכך רחב טפח וסמך עליו ראשו של שיפוע העליון אבל מתוך פירש"י משמע דאותו טפח שהגביה או שהרחיק אפילו הוא אויר חשבינן ליה כסתום מטעם לבוד וכ"מ בירושלמי ומיירי שלאחר שנמשך בגובה עשרה כשירה יש עדיין בתשך הסוכה ז' ואפשר דאף תחת השיפוע שאינו גבוה עשרה כשירה מידי דהוה אאפסל היולא מן הסוכה וכ"כ התוספות (סז) ה והר"ן כתב דברי רש"י ואח"כ כתב אבל בתוס' אומרים שלריך שימלאנה שאין אויר חשוב גג וזהו מ"ש הרא"ש בשם ר"י ומדברי הרמב"ן בפרק ד' נראה שהוא מפרש כפירוש ר"י:

וכתב עוד הר"ן ומיהו דוקא כגון שיש לה ט"ז טפחים שהם י"ז בהדי האי טפח כי היכי דליהוי ז' מינייהו לסכך ועשרה למחיצה שעשה השיעור הלריך לסכך בדפנות אלו מדבר שמסככין בו שהרי שיעור זה מדפנות אלו עולה הוא לסכך עכ"ל. ומהרא"ש ז"ל כתב דמדברי התוס' נראה שלריך שיהיה השיפוע הנשאר לסכך יותר מז' טפחים בתוספת האלכסון על הגלגל לא שבעה טפחים **בלבד כדברי הר"ן**: (ד) אבל הרמב"ם כתב בפ"ה וכן כולה שיש לה גג אפי' טפח

מרובה על העומד ומש"ה בעינן שיהא הסכך רב על האויר דאז יהא פרוץ כעומד ולפ"ז נ"ל דכי אמרינן כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתתא הוי טעמא מפני שגם מהסכך הכשר עצמו נכנסת תמה עכ"פ שהרי אינו מעובה כמין בית כך נ"ל:

בית המקורה בנסרים שאין עליהם מעזיבה וכו' משנה שם (טו.) תקרה שאין עליה מעזיבה ד ר"י אומר משום ב"ה או מפקפק או בטל א' מבינתיים ובש"א מפקפק ומובטל אחת מבינתיים ר"מ אומר בטל אחת מבינתיים ואינו מפקפק וידוע דהלכה כר"י ואליבא דב"ה ואמרינן בגמ' הניחא לרב דאמר גבי פלוגתא דר"י ור"מ אי מסככין בנסרים מחלוקת כשיש בהם ד' דר"מ אית ליה גזירת תקרה ור"י ליה גזירת תקרה אלא לשמואל דאמר בשאין בהם ד' מחלוקת אבל יש בהם ד' ד"ה פסולה סיפא במאי פליגי בבטולי תקרה קמיפלגי מ"ם בטלה בהכי ומ"ם בהכי לא בטלה ופירש"י לשמואל דאמר. אבל יש בהם ד' ד"ה פסולה: סיפא במ"פ. הא ודאי סתם תקרה בני ד' הוא וקמכשר ר"י אליבא דב"ה: בבטולי תקרה.. כלומר אמר לך שמואל לעולם בשיש בהם ד' ולא היתה כאן תקרה מתחלה ועכשיו הוא בא לסכך בהם לשם סוכה אפי' ר"י פוסל דגזרינן משום תקרה שלא יבא ויבד תחת קורות ביתו ויאמר מה לי זה מה לי חדשה אבל השתא דזו תקרה היתה וזה מוכיח שיודע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי ובא לידי מעשה לעשות לשם סוכה פליגי ר"י ור"מ אי איכא תו למיגזר משום תקרה או לא ר"י סבר בטולי תקרה לב"ש צריך ליטול מבינתיים דאע"ג דמוכיח שבקי בתעשה ולא מן העשוי גזרו ביה וב"ה סברי כיון דבטלה והוכיח שהתקרה פסולה תו ליכא למיגזר והרי"ף כתב טעמייהו דב"ה משום תולמ"ה הלכך אי מפקפק עכיד ליה מעשה ואי בטל אחת מבינתיים עכיד ליה מעשה וכן הלכה וכתב הרא"ש הקשה הרז"ה עליו דהאי טעמא הוי אליבא דרב ואכן קי"ל כשמואל ושמואל פליג בבטולי תקרה משום דסתם תקרה מקורה בנסרי' שיש בהם ד' והרמב"ן תירץ דהרי"ף כתב כשמואל דטעמא דביטול תקרה היינו משום תולמ"ה דכל זמן שלא ביטל התקרה הרי הוא כאילו דר בבית ויש כאן משום תולמ"ה אלא דבגזירת תקרה ליכא לאוקומי פלוגתייהו דכיון דמהדר לבטלה הרי הוא בקי בתולמ"ה וליכא למיגזר שמא יאכל תחת תקרת הבית אלא פליגי מה יש לו לעשות ותתבטל התקרה ואין בה משום תולמ"ה הלכך הבא לסכך בתחלה לא יסכך בנסרים שיש בהם ד' אבל בית שהוא מקורה ואין בה מעזיבה מפקפק את כולו שאסיר את המסמרים שהיו קבועים בהם ואפילו הם רחבים ד' או נוטל אחת מבינתיים בין כל אחת ואחת נוטל אחת ומניח פסל במקומו והרמב"ם כתב ובלבד שלא יהא בכל נסר אחד ד"ט ודבריו תמוהים עכ"ל והר"ן כתב שאילו היה הרי"ף מפרש כשטת רש"י לא הו"ל לכתוב מ"ש דשעמא דב"ה משום תולמ"ה דהאי ליטנא אליבא דרב אתיא וכיון שהרי"ף פוסק כשמואל היה לו לכתוב מאי דאסקי' בסוגיין אליבא דשמואל ולפיכך נראה שהוא סובר והיה מפרש שמועתינו בנסרים שהם ארים כל כך שהיה מותר לסכך בהם בתחלה מיהו מתוך שהתקרה היתה עשויה כבר שייכא בהו גזירת תקרה בר מפיסולא דאורייתא דאית בהו משום תעשה ולא מן העשוי וב"ה סברי דמפקפק או נוטל אחת מבינתיים כל חד מהני סגי דכי היכי דמפיק לה מן תולמ"ה הכי נמי מפיק לה מגזירת תקרה ובית שאמאי סברו דהכי דמפקפק מפיק לה מן תולמ"ה לא מפיק לה מגזירת תקרה ולפי שטה זו היה אפשר להרי"ף להביא מאי דאיתמר בגמרא מעיקרא אע"ג דאיתמר אליבא דרבי משום דלשמואל נמי בהכי סגי ליה דכל דמפיק ליה מן תעשה ולא מן העשוי לב"ה מפיק ליה נמי מגזירת תקרה עכ"ל ובשטה זו עולים יפה ג"כ דברי הרמב"ם בלי שום תמיהא ופקפוק:

סוכה שאין לה גג שעשויה כמין צריף וכו' בספ"ק (יט:) תנן העושה סוכת כמין צריף או שסמכה לכותל ר"א פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין ואסיקנא בגמרא דהלכה כמאן דפסל ופירש"י כמין צריף. כוך של ליידין ועשוי ככוורת שמשפעת והולכת שגגו וקירותיו אחד: או שסמכה לכותל. הטה ראשי קנים על הכותל וראשו אחד על הארץ: לפי שאין לה גג. שאינו ניכר מהו גג ומהו כותל דאהל משופע לא אהל הוא אא"כ יש בו טפח זקוף כדתני בברייתא: ואמרינן בגמרא תנא מודה ר"א שאם הגביה מן הקרקע טפח או שהפליגה מן הכותל טפח שהיא כשרה. ופירש"י שאם הגביה מן הקרקע טפח. אתרווייהו קאי ואמרינן לבוד בזקיפה ויש שם טפח זקוף ומיכר הלריך שהוא גג וכיון שיש בו שיעור אהל בזקיפה הוי אהל: או אם הרחיקה וכו' אסמכה על הכותל קאי אם הרחיק ראש הסמוך לכותל מכותל טפח והיתה סמוכה על יתידות אמרינן לבוד ממנה ולכותל ובשה ולא בשיפוע והוא הגג:

וכתב הרא"ש שאם הגביה מן הקרקע טפח או אם הרחיקה מן הכותל טפח שהיא כשרה פר"י הגביה שעשה בנין זקוף בגובה טפח והוסיף עליו ראשו של שיפוע של מטה והרחיק מן הכותל טפח שעשה סמוך לכותל סכך רחב טפח וסמך עליו ראשו של שיפוע העליון אבל מתוך פירש"י משמע דאותו טפח שהגביה או שהרחיק אפילו הוא אויר חשבינן ליה כסתום מטעם לבוד וכ"מ בירושלמי ומיירי שלאחר שנמשך בגובה עשרה כשירה יש עדיין בתשך הסוכה ז' ואפשר דאף תחת השיפוע שאינו גבוה עשרה כשירה מידי דהוה אאפסל היולא מן הסוכה וכ"כ התוספות (סז) ה והר"ן כתב דברי רש"י ואח"כ כתב אבל בתוס' אומרים שלריך שימלאנה שאין אויר חשוב גג וזהו מ"ש הרא"ש בשם ר"י ומדברי הרמב"ן בפרק ד' נראה שהוא מפרש כפירוש ר"י:

וכתב עוד הר"ן ומיהו דוקא כגון שיש לה ט"ז טפחים שהם י"ז בהדי האי טפח כי היכי דליהוי ז' מינייהו לסכך ועשרה למחיצה שעשה השיעור הלריך לסכך בדפנות אלו מדבר שמסככין בו שהרי שיעור זה מדפנות אלו עולה הוא לסכך עכ"ל. ומהרא"ש ז"ל כתב דמדברי התוס' נראה שלריך שיהיה השיפוע הנשאר לסכך יותר מז' טפחים בתוספת האלכסון על הגלגל לא שבעה טפחים **בלבד כדברי הר"ן**: (ד) אבל הרמב"ם כתב בפ"ה וכן כולה שיש לה גג אפי' טפח

ירכי משה

(ד) וזהו דעת רבינו בעל העור וכתב הרא"ש דאף מה שתחת הדפנות כשר הוא בסוכה וכ"כ בתא"ו ג"ח ח"א והרא"ש סובר דכותר לישן תחת שיפוע הצדדים אפילו בתוך י' רחבי כפסל

פרישה

(ס) אפילו סנסרים רחבים ד' ואם בא לסכך בתוך הסוכה בנסרים אסורה אם הם רחבים ד' דגזרינן שלא יבא ליבד בתוך תקרת הבית. ואמר מה לי זה מה לי מדשה אבל השתא דזה תקרה היה וזה בא לתקנה לשם סוכה מוכיח שיודע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי לכן תו ליכא למיגזר כיון שבטלה והוכיח שיודע שהתקרה פסולה. רש"ל והרמב"ם

הדושי הגהות

בסימן זה תפס הב"י לשון הרמב"ם באויר בכל המקום אות בי"ת במלת בכל ולפנינו ברמב"ם איתא עם הכ"ף בכל המקום ועיין מ"מ שם: ד כן נוסחת הרי"ף ואולם בגמרא לפנינו ובהרא"ש הגוסהא רי"א בש"א אבקפק או נוטל כו': ה נראה דה"ה נמי מה שלמעלה מגובה י' אע"פ שאינו בו לרבע ז' על ז' נמי בשירה מה"ט ולכן דקדק רבינו לכתוב

טפח אם גבוהה עשרה טפחים אין ישנים בה בסוכה ונראה שהוא סובר דלא בעינן ז׳ על ז׳ בגובה עשרה שהרי הוא משתפע ועולה וכלה בגג טפח ואין בכל גובהו רק י׳ ואפ״ה אין ישנים בה בסוכה מעשה סוכה שתחת סוכה והוא תמוה מאד דא״כ הא דבעינן משך ז׳ על ז׳ אינו אלא בחלל שבקרקע הסוכה אבל לא בחלל שבגובה י׳ וא״כ למה קראו לסוכה שסככה ז׳ על ז׳ סוכה קטנה שבעורה מצומצם שאין פחות ממנה הא בטפח אחד נמי כשירה אע״ל. ולי נראה דמהיא דכילה אין ראיה להכשיר סוכה דהתם משום דמיחזי כסוכה בתוך סוכה אסרינן לה כל שיש לה גג טפח שהוא שיעור אהל לעומת אתו למיטעי ולאכשורי סוכה בתוך סוכה. אי נמי מפני שכל שיש לה גג טפח חשיב אוהל ולא בעלה לגבי סוכה דכיון דכילה פסולה לסכך הוי כיסן תחת סוכה פסולה שהיא תחת סוכה כשירה דהא ודאי לא יצא ולעולם בסוכה העשויה כמין צריף אז שסמכה לכותל והגביהה מן הקרקע אז הרחיקה מהכותל טפח בעינן שיהא בה ז׳ על ז׳ בגובה עשרה וכדברי המפרשים אבל אי קשיא הא קשיא שכתב ה״ה פ״ד ראיתי מן האחרונים מי שפירש ואמר דדוקא כשעשה הדפנות בדבר שמסככין בו ויש בדפנות אלו כדי שהה עשר טפחים עשרה לדפנות ושהה לסכך חוץ מטפח זה שעומד לגג שחות מכאן פסולה ויש להוס אף על פי שאינם נראים מחוברים עד כאן לשונו (ה) הרי כתב בהדיא שלא נתחוורו לו דברי המגרשים שיהיו בדפנות אלו י״ז טפחים וא״כ הוא סובר שאף על פי שאינה גבוה אלא י״ט כשירה וא״כ לא בעינן ז׳ על ז׳ בגובה י׳ שהרי היא משפע׳ ועולה וכלה בגג טפח ואין בכל גובה אלא י׳ ואפ״ה מכשרינן לה ותפול עליו קושית הרב ז״ל דלמה קראוה סוכה שסככה ז׳ על ז׳ סוכה קטנה שבעורה מצומצם שאין פחות ממנה הא בטפח אחד נמי כשירה ואפשר ליתחק ולומר דהא דבעינן ז׳ על ז׳ בסוכה היינו בקרקעית אבל הסכך נהי שאם רחבו ז׳ על ז׳ חייב אז סכך פסול פוסלים בו ואפי׳ בג׳ מ״מ גג שבעה אינו עיכוב בסוכה וכל שאין לה גג אלא טפח והוא מסוכך בסכך כשר כשירה שכיון דגג טפח חשוב אהל לעומתה חשוב נמי אהל לסוכה והרי כל אהל סוכה זו מסוכך בסכך כשר והיא גבוהה י׳ ויש בחלל קרקעיתה ז׳ על ז׳ הלכך כשירה לדעת הסוברים כן:

תרלב סכך פסול פוסל באמצע בד״ט וכו׳ בסוף פ״ק (דף יו) אמר א רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי חייב פוסל בשלשה סכך פסול פוסל בד׳ (שם:) בסורא אמרי להא שמעת׳ בשאי לישנא בנהרדעא אתנו א״ר ב הוא אמר שמואל סכך פסול באמצע פוסל בד׳ מן הצד פוסל בד״א ורב אמר בין מן הצד בין באמצע בד״א ופירש״י באמצע באמצע. דמקום חשוב הוא להפליג ולחוץ שאין הדפנות מועילות זו לזו וגרסינן בשתי סוכות: מן הצד בד״א. אבל פחות מכאן כשירה דמסלקין להו בפחות מכאן בעקימת דופן ובלבד שישתייר הכשר סוכה אבל ד״א לא איתמר בהו דופן עקומה:

וכתב הרי״ף והלכתא בהא כשמואל דהא רבנן דבי רב כוותיה ס״ל וה״מ בסוכה גדולה אבל בקטנה בין באמצע בין מן הצד בג״ע. וכתב הר״ן אבל בסוכה קטנה בין באמצע בין מן הצד בג״ע דכיון דליכא בסוכה אלא שבעה בעינן שלא יהא בה מסכך פסול ג׳ דנפיק מתורת לבוד:

וכתב עוד יש חולקים עג הרי״ף דבין באמצע בין מן הצד בד״א והרמב״ן מכריע כדברי הרי״ף משום דסוגיין בכולהו תנוי דאמרי׳ דופן עקומה דאי כרב דאמר אפילו באמצע בד״א דופן עקומה למה לן ואני חוכך על הכרעתו וכתבתיו בחדושי עכ״ל והרא״ש כתב וז״ל כתב בהע״ט איכא פלוגתא בין רבוותא הרי״ף פסק כשמואל דהא רבנן דבי רב כוותיה ס״ל ובעל הלכות פסק כרב כליסנא בתרא והירושלמי מסייע ליה ומסתבר׳ כוותיה דהא רבנן לאו סיעתיה היא דהא אי לישנא בתרא איתא קמא ליתא דתרי לישני נינהו והלכך מספקא לן אי כסורא אי כנהרדעא ופלוגתא דרב ושמואל והלכתא׳ כרב דבין באמצע בין מן הצד בתרא אמות ומשמע דכי היכי דבהרחיק הסיכוך מן הדפנות בפיסול אויר ליכא פלוגתא בין באמצע בין מן הצד בסכך פסול נמי ליכא פלוגתא ומיהו פלוגתא דרבוותא היא ולחומרא והרמב״ן כתב ואני אכריע כדעת הרי״ף וכו׳ וכן פסקו הרמב״ן והר״ר יעקב ז״ל דבאמצע פוסל בד׳:

ומ״ש גבי פחות מד׳ מותר ליתן התחתון יתבאר בסמוך בס״ד:

ומ״ש בפחות מד״א אמרי׳ דופן עקומה הכי אמרי׳ בריש סוכה (ד.) ובכמה דוכתי: **ומ״ש** הלכך בית שנפחת מן הצד וכו׳ משנה בפ״ק (יז.) בית שנפחת וסיכך על גביו אם יש בין הכותל ולסיכוך ד״א פסול׳ משמע הא פחות מד״א כשירה ומפרש בגמ׳ בר״פ דטעמא משום דאמרי׳ דופן עקומה ופירש״י בית שנפחת וסיכך וכו׳. גגו נפחת באמצעו ונמצא רחוק מן הדפנות לכל צד וסיכך על הפחת באמצעו ונמצא תקרת הבית שהיא פסולה מפסקת בין הדפנות לסכך כשר: אם יש מן הסכך ולכותל ד״א פסולה. דתרגא אמות לא נאמר למשה בסיני דופן עקומה אבל פחות כשירה הל״ת רואין תקרת הבית כאילו היא הדופן שנעקס למעלה ואין כאן סכך פסול לפסול הסוכה:

ומ״ש רבינו דאמרי׳ דופן עקומ׳ אפי׳ אין הדופן אלא י״ט והגג גבוה ממנו הרבה וכו׳ נראה שלמד כן מדפירש״י הא דתנן (שם) הרחיק את הסיכוך מן הדופן ג״ט פסולה. לאו בגובהה קאמר אלא במשכה: פסולה. דאויר פוסל בג׳ אפילו מן הצד ומכאן אני אומר ומפרש הא דאמרי׳ דבסכך פסול מן הצד אמרי׳ דופן עקומה להכשיר עד ד״א היינו דמשבינן לסכך כאילו הוא מן הדופן ונעקס וכפף כמחילה וניכר הצריף וכיון שיש בו שיעור אהל בזקיפה הוי אהל וכן כשהרחיק מן הכותל טפח רואין אותו טפח שהוא הגג והצריף הוי מחילה:

ומ״ש ואפי׳ הוא אויר וכו׳ כ״כ רש״י והתו׳ והרא״ש כתבו דהכי איתי׳ בירושלמי:

ומ״ש וכגון שלאחר שעלה בגובה י׳ טפחים יש בה לרבע וכו׳ כ״כ הרא״ש שם:

ומ״ש אז כשרה כולה ג״ז בהרא״ש שם: וז״ל ואפשר דאף תחת הפשוט שאינה גבוה י׳ כשרה מידי דהוה אפסל היוצא מן הסוכה ורבינו כתב בסתם כשרה כולה לאוריי לן דאף מה שלמעלה מגובה י׳ שאין בו כדי לרבע ז׳ על ז׳ נמי כשר מה״ט וכתב הר״ן דוקא שיש לה י״ז טפחים ז׳ לסכך וי׳ למחילה ומדברי הרמב״ם פ״ה וה׳ המגיד פ״ד נראה דאין צריך כל כך ועבר הצריך על זה הב״י ולי נראה דכבר אפשר לומר דא״ל כל כך דסגי בשיש בה בין הכל כדי לחתוך ממנה רצועות שיהא בהן כדי שיעור ז׳ על ז׳ בגובה י׳ ולקמן בסימן תרל״ג האריכתי על זה בס״ד:

תרלב סכך פסול פוסל באמצע בד׳ טפחים בסוף פ״ק איכא תרי לישני בגמרא אליבא דרב ופסקו הרי״ף והרמב״ם כהך לישנא דלאומרא דלרב נמי פסול בד׳ טפחים:

ומ״ש אבל בפחות מד׳ כשרה ומותר ליתן תחתיו אם אמרו דסכך פסול פחות מג׳ מצטרף ואין ישנין תחתיו ואם״ל לרבינו דה״ה נמי בשיש בו ג׳ אלא שאין בו ד׳ נמי ישנים תחתיו בסוכה גדולה והא דנקט בגמרא פחות מג׳ משום דהתם איירי בסוכה קטנה וכך היא דעת בעל המאור וכבר כתב הר״ן שהראב״ד חולק עליו דכי אתמר דישנין תחתיו בפחות מג׳ איתמר אבל בג׳ אין ישנין אף בסוכה גדולה: **ומ״ש** ומן הצד אינו פוסל אלא בד׳ אמות וכו׳ משנה אם סוכה גדולה אם הקיפוה בדבר שאין מסככין בו אם יש תחתיו ד׳ אמות פסולה הא פחות כשרה משום דאמרינן דופן עקומה ומ״ש ואפילו אין הדופן אלא י׳ טפחים והגג גבוה ממנה הרבה וכו׳ יש לתמוה מא״ל הא ומה שפי׳ הב״י וז״ל נראה שלמד כן מפירוש רש״י שבמשנה דהרחיק הסיכוך מן הדפנות שהוכיח רש״י דאין פירוש דופן כאילו הדופן עקום והולך תחת הסכך הפסול ומגיע לכשר ומוציא הפסול מן הסוכה דא״כ גם גבי אויר נמי נימא הכי ואם איתא דכל שמפסיק אויר בין הסכך ולדופן בגובה לא אמרי׳ דופן עקומה היכי הוה ס״ד לומר גבי אויר דריחוק משך דנימא דופן עקומה דהא כ״ש הוא עכ״ד אין מזה ראייה כלל דאיכא למימר דודאי לפי האמת לא אמרינן דופן עקומה לא באויר דמשך ולא באויר דגובה אלא רש״י בא להכריח שאין פי׳ דופן עקומה כאילו הדופן עקום כו׳ משום דא״כ גם גבי אויר נמי נימא הכי ואמאי תנן הרחיק הסיכוך מן הדפנות במשך בג׳ טפחים פסולה נימא דופן עקומה ומה שלא הכריח רש״י דבר זה מאויר דגובה זהו מפני שלא מצא מפורש דלא אמרינן דופן עקומה באויר דגובה ושמא אמרינן דופן עקומה בכל ענין ע״כ הכריח מדתנן הרחיק הסיכוך מן הדפנות דלא אמרינן דופן עקומה באויר דמשך ומינה דה״ה באויר דגובה לא אמרינן דופן עקומה. ועוד יש לדקדק עליו אפילו אח״ל דהוה קנת הוכחה מדברי רש״י מ״מ גם על רש״י גופיה הוה קשה מא״ל לחלק ולומר דאמרינן דופן עקומה באויר דגובה שהרי גם הר״ן ז״ל פי׳ כדברי רש״י דלא אמרינן כאילו הדופן הוא עקום אלא רואין הסכך כאילו הוא דופן וכשיש שם אויר פסיק אין לומר כן ואעפ״י כן כתב וז״ל לפי שיטה זו על כרחך בשהדפנות מגיעות לסכך עסקינן אבל אם אין דפנות מגיעות לסכך ליכא למימר דופן עקומה וכיון דאמרי׳ דאם יש משפת מיצעא ולכותל ד׳ אמות פסולה על כרחך לא סבירא לן כרבה דיהיב טעמא משום דלא שלטא ביה עינא ומכשר בשהדפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מעשרים אמה וזה סיוע לרי״ף ז״ל שדחה לרבה עכ״ל הר״ן ויש רוצים לפרש דדעת רבינו דמהיא דאיצטבא שהוא מפסקי הלכות של בני הישיבה דמשמע דאתיא אליבא דב״ע ואפילו לרבה דיהיב טעמא משום דלא שלטא ביה עינא בשאין דפנות מגיעות לסכך ואפילו הכי כשרה הסוכה ע״י דופן עקומה בגנה איצטבא מן הצד אעפ״י שיש כאן אויר בגובה. והא נמי לאו דאיה הוא כל עיקר אלא דבעל כרחך הני פיסקי הלכות דאיצטבא וכל אותה הסוגיא לא אתיא כרבה בלישנא קמא דס״ל לרבה דסכך פסול פוסל בדוקא בד׳ אמות בין באמצע ובין מן הצד משום דהכי הוי שיטת הל״מ ופליג אתלמידיה דרב דקאמרי דבאמצע פוסל בד׳ עפחים ובמן הצד בד׳ אמות משום דופן עקומה דלרבה ליתא ליה דופן עקומה כל עיקר בהך לישנא כדכתב הרמב״ן והביאו דבריו הר״ן והרא״ש ז״ל. וכיון שכן איכא למימר דהני פסקי הלכות לא אתיין כרבה אף לישנא בתרא ומיירי בדפנות מגיעות לסכך ועוד אפילו אח״ל דהוי ראייה לישנא בתרא מ״מ איכא למידחי ולמימר דהא דאמרי׳ דופן עקומה אף בשאין הדפנות מגיעות לסכך הייט דוקא בשהוא אמות מג׳ אבל בגבוה הרבה שיצא מתורת לבוד מא״ל ורבינו ז״ל פסק להדיא אפילו בשהגג גבוה הרבה. לכן כ״ל עיקר דמשמע ליה לרבי׳ מדתנן מעיקרא המשלשל דפנות מלמעלה למטה וכו׳ ובתר הכי תנן עלה הרחיק הסכוך וכו׳ בית שנפחת וכו׳ וכן חצר וכו׳ וכן סוכה גדולה וכו׳ משמע דעלה אסי לאוריי לן דאפילו אין בגובה הדופן אלא י׳ טפחים והגג גבוה ממנו הרבה אם״ל אמרי׳ דופן עקומה בפחות מד׳ אמות משום דאמרינן תחלה גוד אסיק מחיצה עד לסכך ובתר הכי רואין כאילו הסכך נעקס וכיונא בזה צריך לפרש למעלה בסימן

דרכי משה

בפסל היוצא מן הסוכה עכ״ל וצ״ל דוקא אם הדפנות הם מדבר שמסככין בו אבל בלא״ה פסול לישן תחת השיפוע הדפנות: (ה) ודעת השור כדעת הר״ן שהרי כתב דבעינן שיהא ז׳ על ז׳ בגובה י׳ א״כ ע״כ הוא יותר מי״ז עם הגג:

פרישה

אדרמב״ם מפרש המשנה דמיירי בנסרים שהם צריכים כ״כ שהיה מותר לסכך בהם מתחלה מיהו מתוך שהמקרה היתה עשויה כבר שייכא בהו גזירת תקרה בר מפסולא דאוריתא דאיתא בה משום תעשה ולא מן הדין ובדי ב״ה דבמקפקף לו טולל אמת בגיתיים כל אמר מסני לגזירת מגזירת תקרה כי היכי דמפקה מאיסור תעשה ולא מן הדין בר״ן דף ט״ג וברש״י פ״ק דסוכה דף ט״ו דמוכח דהתם תקרה הוא מנסרים רחבים ד׳ ובאותו שיש עליו משוינה מגיע ביניהם סכך כשר והוא אמות מד׳ במקום אמר אבל כשאין עליו מעוינה אין סכך פסול עליו אבל יש כאן איסור דאוריתא משום תעשה ולא מן הדין בפסול שאינו נעשה לגל וגם משום גזירת תקרה שיאמר אם לי וה אם לי ליתב אבית ומשם סברי ב״ש שלא הגי בפקפוק לאע״ג דתיקן לשם סוכה והשתא ליתא משום תעשה ולא מן הדין בעשוי שם ; פקפק לשם עשיית סוכה מ״מ איכא כאן גזירת תקרה משום הרואה שלא יבא שפקפק וכ״ ; אלי כיון שפקפק ויודע שבעינן לשם עשיית סוכה הו לא מיישינן שיאמר אם לי וה אם לי ליתב בתוך קורות הבית כיון שבטלה וסוכים שיודע שהתקרה פסולה והרמב״ם מפרש אותה סוגיא שאיירי דוקא בנסרים שאינם רחבים ד׳ ואם היה בהן ד׳ הרי אסור לסכך בהן תחלה ושוב אין סברת לומר שנכשרו אם היו מעוברין ופקפקו דכיון דנאסרו שוב אין לחם המתרם: נשמר

חדושי הגהות

אז כשירה כולה ר״ל דכולל בין מה שתחת השיפוע שאין בו גובה י׳ בין מה שלמעלה מגובה י׳ שאין בו לרבע ז׳ על ז׳ ועיין עוד מזה לקמן סוף סי׳ תרל״ג (מהרל״ח).

גליון א ב״פ בסי׳ זה תפס הב״י הגי׳ אמר רבה וכ״ה לפנינו בגמרא. ואמנם בהרא״ש איתא רבא: ב כ״ה גי׳ הרי״ף ואולם גירסת הגמרא לפנינו זכן בהרא״ש א״ר יהודה א״כ

בסימן תר״ל אבל מ״ש שאם הגג גבוה הרבה והרחיק הסיכוך מן הדפנות במשך בפחות מג׳ דכתרא משום דאמרינן תחלה גוד אסיק וכתר הכי אמרינן לגוד והיינו משום דס״ל דמתניתין דהרחיק הסיכוך עלה דמתניתין דהמשלשל קאי וכבר כתבתיו לתעלה ע״ב ולענין הלכה יש להחמיר כדעת הר״ן דלא אמרינן דופן עקומה בתור לא בתור דיקר לא בתור דמשך ולא בתור דגובה כיון שיצא מתורת לגוד :

ומ״ש והלכך בית שנפחת וכו׳ משנה הזכרתי בסמוך וא״ג דבגמרא קאמר דלא זו אף זו קתני לא זו בית שנפחת דהני מחיצות לבית עצידי אלא אפילו חצר המוקפת אכסדרה דמחיצות לאו לאכסדרה עצידי ולא זו הני תרתי דסככן ממין סכך כשר הוא ופסולין משום זלא מן העשוי אלא אפילו סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו דסככה ממין סכך פסול הוא אפילו הכי מכשרינן בפחות מד׳ אמות דאמרינן דופן עקומה מ״מ לא דקדק רבינו וגקט בלשונו בית שנפחת דתנן ברישא וגסמך על מה שפתח בתחלת דבריו סכך פסול במן הצד בפחות מד׳ אמות כשרה דמשמע אפילו היכא שהוא ממין סכך פסול אך קשה שהיה לו לבאר דאפי׳ באכסדרה דמחיצות לאו לאכסדרה עצידן דאמרינן נמי דופן עקומה בפחות מד׳ :

ומ״ש ומיהו אין יצני׳ תחתיו כל זמן שיש בו ד׳ טפחים משנה שם נתן עליה נסר שהוא רחב ד׳ טפחים כשרה ובלבד שלא ייצן תחתיו ומוקימנא בגמרא אליבא דשמואל דהלכתא כותיה דאמר מחלוקת דר״מ ור״י בנסרים שאין בהן ד׳ אבל אם יש בהן ד׳ ד״ה פסולה הך מתניתין ד״ה היא וכגון שנתנה מן הצד דאמרינן דופן עקומה ולא חשיב סכך פסול למיפסלא אלא שלא ייצן תחתיו :

וה״מ בסוכה גדולה כו׳ שם גבי הא דתניא פסל היוצא מן הסוכה גידון בסוכה קאמר מאי פסל היוצא מן הסוכה מ״ר הושעיא לא נצרכה אלא לסכך פסול פחות מג׳ בסוכה קטנה ומאי יוצא יוצא מתורת סוכה מתקיף לה רב הושעיא לא יהא אלא אויר ואויר פחות מג׳ טפחים בסוכה קטנה מיפסיל מ״ל רבא זה מצטרף ואין יצנים תחתיו וזה מצטרף ויצנים תחתיו ופירש״י דבאויר מצטרף להשלים השיעור כיון דאיכא תורת לבוד ואין יצנים תחתיו ובסכך פסול מצטרף ויצנים תחתיו והתו׳ פירשו בספר זהרת״ש והר״ן ובעל המאור הסכימו לפירש״י שכן מוכח בירושלמי ומוכח בסוגיא לשם בשקלא וטריא דאביי ורבא דבסוכה קטנה אף עפ״י שאין באויר לבדו ג׳ טפחים אלא עם סכך פסול יחד איכא ג׳ טפחים נמי הסוכה פסולה וה״ט כיון דנפיק מתירת לבוד חשיב למעט שיעורה דסוכה לעולם בין כשהיא שלשה טפחים אויר לחוד ובין כשהיא ג׳ טפחים עם הסכך פסול ביחד וכתבו רבינו לקמן בסוף סימן זה :

ומ״ש אבל אם עשה ג׳ דפנות גדולות וכשלישית אין בה כי אם ד׳ טפחים כו׳ משמע שאם היה בשלישית שמנה טפחים היינו אומרים דופן עקומה עד ז׳ טפחים ועדיין נשאר לכשר החיצון ב׳ דפנות שלימות ושלישית טפח וכשרה וזה אינו מבואר בדברי הרא״ש :

ומ״ש ואם האויר והפסול אין מהלכין וכו׳ הכל כשר בין מה שבצדדין ובין מה שבצד הפתח אפי׳ מה שכנגד האויר כלומר לא מיבעיא דכשר מה שהיא בצדדין ובצד הפתח אלא כנגד האויר והפסול אלא אפי׳ מה שהוא בצדדי׳ ובצד הפתח כנגד האויר והפסול נמי כשר תחת הכשר כיון שהכל מחובר להכשר סוכה אבל תחת האויר והפסול ממש פשיטא דפסול שהרי אינו מצטרף להכשר סוכה כלל :

סכך פסול פחות מד׳ ואויר אלו פחות מג׳ אין מצטרפין שם בשקלא וטריא דתלמידי דרב ורבה תפשו שניהם בפשיטות דאין מצטרפין כיון שלא שוו שעורייהו להדדי. ודע דכפ״ה דסוכה מוקמינן לברייתא דתניא נתן עליה נסר שהוא רחב ד׳ טפחים אף על פי שלא הכניס לתוכה אלא ג׳ טפחים פסולה דהכ״ע כגון דאנחה על פומא דמטלטלא׳ ועייל תלתא לגיו ואפיק חדא לבר דהו״ל פסל היוצא מן הסוכה ונדון כסוכה ובעל המאור פסק נמי כהך אוקימתא׳ ומפרש לה בסוכה קטנה דוקא ודו״ק :

שלא

ואז נאמר דופן עקומה הלכך בית שנפחת באמצע וסיכך במקום הפחת ונשאר מן התקרה סביב בין סכך הכשר לכתלים פחות מד״א כשירה ומיהו אין ישנים תחתיו כ״ז שיש בו ד״ט ואם נשאר ד״א פסולה וה״מ בסוכה גדולה שיש בה יותר על סכך הפסול ז״ט על ז׳ אבל בסוכה קטנה שאין בה אלא ז׳ על ז׳ בין באמצע בין מן הצד בג״ט פסולה בפחות מג׳ כשירה וישינים תחתיו ומצטרף להשלים הסוכה לכשיעור : ואויר בין בגדולה בין בקטנה שוין דבין באמצע בין מן הצד בג״ט פסולה ובפחות מג׳ כשירה ומצטרף להשלים הסוכה לכשעור אבל אין ישינים תחתיו (א) והא דאויר פוסל בג׳ וסכך פוסל בד׳ היינו בסוכה שאין לה אלא ג׳ דפנות ומתחיל בדופן האמצעי ומהלך ע״פ כל הסוכה עד צד הפרוץ דהשתא מפסיק האויר וסכך הפסול בין סכך כשר לכשר ולא נשאר מכל צד אלא ב׳ דפנות אבל אם מתחיל מן הדופן שמהצד ומהלך עד הדופן שכנגדו אם נשאר מהכשר לצד הדופן אמצעי כדי הכשר סוכה כשירה דהא אית לה ג׳ דפנות וצד שמעבר הפתח אם יש ביניהם אויר ג׳ פסול אבל אם סכך פסול מפסיק ביניהם ונשאר אצל הפתח הכשר סוכה אם יש מסכך הכשר של צד הפתח עד הדופן האמצעי פחות מד״א הכל כשר הצד הפנימי שקרוב לדופן שהרי יש לו ג׳ דפנות והצד החיצון ע״י דופן עקומה שאנו רואין דופן האמצעי כאילו הוא אצל הכשר החיצון ומ״מ לא נפסל הפנימי שנאמר כיון שאנו רואין דופן האמצעי כאילו הוא אצל הכשר החיצון הרי (ב) נשאר הפנימי בלא דופן דנהי דאמרינן רואין מ״מ במקומו נשאר ומכשיר גם צד הפנימי ודוקא שיש לסוכה ג׳ דפנות שלימות אבל אם עשה ב׳ דפנות גדולות ובשלישית אין בה כ״א ז״ט פסולה שאפילו אם נאמר רואין אין לכשר החיצון אלא ב׳ דפנות אלו : ואם האויר והפסול אין מהלכין ע״פ כל הסוכה אלא באמצעה יש אויר ג׳ על ג׳ או סכך פסול ד׳ על ד׳ אם יש ממנו עד הדופן האמצעי הכשר סוכה הכל כשר (ג) בין מה שבצדדין ובין מה שבצד הפתח אפי׳ מה שכנגד האויר והפסול כיון שהכל מחובר להכשר סוכה והרי הוא כפסל היוצא מן הסוכה דגידון בסוכה ותחת האויר והפסול לבד פסול ואפי׳ אין כדי הכשר סוכה ממנו עד הדופן האמצעי מצטרפין זה עם זה לשיעור הכשר סוכה ואין האויר וסכך הפסול פוסלין כיון שהכשר סוכה מתחבר יחד מן הצדדין : סכך פסול פחות מד׳ ואויר אצלו פחות מג׳ אין מצטרפין לפסול הלכך אם אויר ג׳ במקום א׳ אפילו מיעטו בסכך פסול כשר וה״מ בסוכה גדולה אבל בקטנה שאין בה אלא ז׳ על ז׳ אם יש בין שניהם ג״ט מצטרפין לפסול ואם יש סכך פסול ב״ט ועוד סכך פסול ב״ט ואויר פחות מג׳ מפסיק ביניהם כתב א״א הרא״ש ז״ל יש להסתפק אם ב׳ הפסולים מצטרפין לפסול הסוכה מי אמרינן כיון דאויר מפסיק ביניהם לא מצטרפין א״ד כיון דאין באויר ג׳ מצטרפין ומיהו אם אין בפסולים ד׳ ואויר פחות מג״ט מפסיק בהא ודאי אין האויר משלימו לד׳ שנאמר שיהא חשוב כסתום מחמת לבוד דלא אמרינן לבוד להחמיר :

שלא

וכפף למעלה ובאויר ליכא למימר הכי ואינו מפרש רואין את הדופן כאילו הוא עקום והולך תחת הסכך פסול ומגיע לסכך כשר ומוציא את הפסול מן הסוכה דא״כ גבי אויר נמי נימא הכי ע״כ נראה מדבריו שאע״ג שהסכך גבוה מן הדפנות כמה אמרי׳ דופן עקומה להכשיר מדקאמר דא״כ גבי אויר נמי נימא הכי כלומר היכא שהסיכוך מרוחק מן הדפנות במשכה כמו במתני׳ שנתנה אויר מפסיק **בין** הדופן ולסכך במשך ואם איתא דכל שנמפסיק אויר בין הסכך ולדופן בגובה לא אמרי׳ דופן עקומה לא הוה שייך לומר גבי אויר דריחוק במשך דנימא דופן עקומה דכ״ש הוא ג אבל הר״ן כתב בריש סוכה גבי בנה בה אצטבא מן הצד פי׳ דופן עקומה שרואי׳ כאילו הדופן נעקם וכאילו הסכך טולו שמן הדופן ולאצטבא הוא הדופן אלא שנתעקם שכן דרכן של כותליה להתעקם אבל א״א לפרש רואין כאילו הדופן נתקרב לסכך דא״ה היכי אמרי׳ לקמן דאויר אפילו מן הצד פוסל בג׳ נימא רואין הדופן כאילו נתקרב ולא יהא פוסל אלא בד׳ אמות שיותר קל לדופן להתקרב כשאין שם סכך מפסיק אלא ודאי ה״מ לפי שרואין הסכך כאילו הוא דופן וכשיש שם אויר מפסיק אין לומר כן ולפי שטה זו הדבר ברור שאין אוכלין באותו שיעור שבין דופן לאצטבא כיון שאנו בנין סכך שעליו כאילו הוא דופן ולפי שטה זו ג״כ ע״כ בשהדפנות מגיעות לסכך עסקינן אבל אין דפנות מגיעות לסכך לא אמרי׳ דופן עקומה עכ״ל ומ״מ זה שכתב שאין אוכלין באותו שיעור שבין דופן לאצטבא דהיינו סכך פסול דאנו אומרים דופן עקומה היינו בשיש בסכך פסול ד״ט אבל אם הוא פחות מד״ט ישינים ואוכלין תחתיו כמ״ש רבי׳ וכתב הר״ן בספ״ק שזהו לדעת הרז״ה אבל הראב״ד סובר שאין ישינים תחתיו אא״כ הוא פחות מג׳ :

ודע שזה שהסכימו רש״י והר״ן לפרש דופן עקומה שרואין כאילו הדופן נעק׳ וכאילו הסכך טולו שמן הדופן לאצטבא הוא הדופן אלא שנתעקם כך הם דברי הרמב״ם בפ״ה : **ומ״ש** דאויר בין בגדולה בין בקטנה שוין דבין באמצע בין מן הצד בג״ט פסולה אם (יז.) אמר רבה אשכחתינהו לתלמידי דבי רב דיתבי וקא אמרי אויר פוסל בג׳ סכך פסול פוסל בארבע ומייתי לה מדתנן הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג״ט פסולה ומתני׳ משמע דבין בגדולה בין בקטנה מיירי ובהדיא אמרי׳ בגמרא הכי כמ״ש בסמוך ומתני׳ נמי במן הצד מיירי דקתני דפסול בג״ט וכ״ש באמצע :

ומ״ש דבפחות מג׳ מצטרף להשלים שיעור סוכה אבל אין ישנים תחתיו שם (יט :) גבי הא דתניא פסל היוצא מן הסוכה גידון בסוכה א״ר הושעיא לא נצרכה אלא לסכך פסול פחות מג׳ בסוכה קטנ׳ ומאי יוצא יוצא מתורת סוכה מתקיף לה רב הושעיא לא יהא אלא אויר ואויר בפחות מג׳ בסוכה קטנה מי פסול ואמאי הא דאויר לבדו ג׳ טפחים אלא עם סכך פסול יחד איכא ג׳ טפחים נמי הסוכה פסולה וה״ט כיון דנפיק מתירת לבוד חשיב למעט שיעורה דסוכה לעולם בין כשהיא שלשה טפחים אויר לחוד ובין כשהיא ג׳ טפחים עם הסכך פסול ביחד וכתבו רבינו לקמן בסוף סימן זה :

ומ״ש אבל אם עשה ג׳ דפנות גדולות וכשלישית אין בה כי אם ד׳ טפחים כו׳ משמע שאם היה בשלישית שמנה טפחים היינו אומרים דופן עקומה עד ז׳ טפחים ועדיין נשאר לכשר החיצון ב׳ דפנות שלימות ושלישית טפח וכשרה וזה אינו מבואר בדברי הרא״ש :

ומ״ש ואם האויר והפסול אין מהלכין וכו׳ הכל כשר בין מה שבצדדין ובין מה שבצד הפתח אפי׳ מה שכנגד האויר כלומר לא מיבעיא דכשר מה שהיא בצדדין ובצד הפתח אלא כנגד האויר והפסול אלא אפי׳ מה שהוא בצדדי׳ ובצד הפתח כנגד האויר והפסול נמי כשר תחת הכשר כיון שהכל מחובר להכשר סוכה אבל תחת האויר והפסול ממש פשיטא דפסול שהרי אינו מצטרף להכשר סוכה כלל :

סכך פסול פחות מד׳ ואויר אלו פחות מג׳ אין מצטרפין שם בשקלא וטריא דתלמידי דרב ורבה תפשו שניהם בפשיטות דאין מצטרפין כיון שלא שוו שעורייהו להדדי. ודע דכפ״ה דסוכה מוקמינן לברייתא דתניא נתן עליה נסר שהוא רחב ד׳ טפחים אף על פי שלא הכניס לתוכה אלא ג׳ טפחים פסולה דהכ״ע כגון דאנחה על פומא דמטלטלא׳ ועייל תלתא לגיו ואפיק חדא לבר דהו״ל פסל היוצא מן הסוכה ונדון כסוכה ובעל המאור פסק נמי כהך אוקימתא׳ ומפרש לה בסוכה קטנה דוקא ודו״ק :

שלא

דרכי משה

תרלב (א) וכתב הר״ן פ״ק ע״א ומיהו דוקא כשיש בו כדי לישן תחתיו כלומר שעומד בו ראשו או רובו אבל כל שאין בו כדי ראשו ורובו מסתברא ישנים תחתיו שאינו חייב לעשות

פרישה

סי׳ תרלב (א) **נשאר** כשנימי בלא דופן אע״ג דלעיל בסי׳ תר״ל כתב שקנים היוצאים למחוני הסוכה כו׳ כשירה ס״ב נימא אע״ג דיעמיד הדופן הלמצעי אבל סכך הכשר הסיצון מ״מ ישנו ג׳ דפנות ע״י דופן עקומה וי״ל הא כבר כתבתי דפי׳ דופן עקומה הוא שרואין כאילו הדופן נכפף והסכך הוא מן הדופן וא״כ לא יהיה כאן סכך כשר כיון שנתחבר אותה מן הדופן אלא שלי׳ רבינו ק׳ דאפי׳ זה אינו אלא בלא דופן אלא סל״ל ישאר בלא סכך ונראה לומר דכיון דאנו רואים הסכך זה במקום וכאילו הוא הכל דופן אפשר עקומה מגעת עד סכך הכשר מבחוץ וכמו הוא כאילו נעשה לגורך פתן א״כ אנו לא מצינו להכשיר הלק סוכה של פחות ממנה ולראות כאילו גם היא עקומה מן הפתן אבל הפנימי שאין דרך הכותל לכפות אלא אם לפחות אם לאחויה וק״ל :

(ב) **בין** מה שבצדדין פי׳ מה שבצדדין פשיטא דכשר דהא מחובר הוא לשיעור הכשר סוכה שלפנים שיעור אלא אפילו מה שבצד הפתח ר״ל מה שנמשך מהצדדין לראשה של סוכה ואינו כנגד האויר והפסול של סכך ממש . אעפ״י שאינו סמוך לשיעור סכך הכשר אפ״ה כיון שמחובר מצדדין כשר ואא״כ כתב אפי׳ מה שכנגד האויר והפסול דאיכא תרתי לגריעותא שאינו סמוך לשיעור סכך כשר וגם אינו מחובר בצדדין אלא ע״י צידי צדדין אפ״ה כשר וק״ל :

ויש

חדושי הגהות

ג ולי נראה דארבא אי איכא למשמע מפירש״י שם איפכא איכא למשמע דכמו שמפיק רש״י לפירושו דבראיכא אויר במשך לא אמרינן דופן עקומה ה״ח והוא השעם דבראיכא נמי אויר בגובה דלא אמרינן דופן עקומה ומה שהוכיח הב״י אי לאו דס״ל לרש״י דבראיכא אויר בגובה דאמרינן דופן עקומה היכי הוי ס״ד לסימר דבראיכא אויר בגשר דנימא דופן עקומה ודאי כדהוי בעי רש״י למימר דבראיכא אויר במשך דאמרינן דופן עקומה כ״ש דהוי ס״ל דבראיכא אויר בגובה דאמרינן דופן עקומה אבל בתר הוכיח

תרלג שלא תהיה גבוה יותר משיעור׳ דתנן סוכה שהיא גבוהה יותר מכ׳ פסולה ברים מסכת סוכה (ב׳):

ומ״ש בין אם היא גדולה או קטנה ל״ס המחיצות מגיעות לסכך וכו׳ אם נחלקו אמוראים בטעם פיסולה כשהיא גבוהה יותר מכ׳ אמה דרבה אמר משום דלמעלה מכ׳ אמה לא שלטא בה עינא ור״ז אמר משום דאינו עומד בצל סוכה אלא בצל דפנות ורבא אמר משום דסוכה דירת עראי בעינן וכל שגבוה מכ׳ אין אדם עושה אותה דירת עראי אלא דירת קבע ואמרי׳ בגמרא דלטעמא דרבה אם היו דפנות מגיעות לסכך כיון דשלטא בה עינא אע״ג דגבוה מכ׳ אמה כשירה ולר׳ זירא אי איתא ביה יתר מד״א כיון דרוחתא איכא על סוכה וכשירה ולרבא ליתא ליה תקנתא אלא בין דפנות מגיעות לסכך בין אין מגיעות בין יש בה יותר מד״א בין אין בה כיון שהיא גבוהה למעלה מכ׳ אמה פסולה וכתב הרי״ף והרא״ש שיש פוסקים כרבה והם רמז דבריהם והעלו דהלכה כרבא וכ׳ הרא״ש שכ״פ הרז״ה ורי״ץ גיאת והר״ר יעקב וכ״כ מדברי הרמב״ם פ״ד שכתב סתם אלא תהיה גבוה יותר מכ׳ ולא חילק:

ומ״ש אבל עד כ׳ כשירה אפילו כל סככה למעלה מכ׳ וכו׳ הכי איסיקנא ברים עירובין (ג.) דחלל סוכ׳ תכן כלו׳ דלא מיפסלא סוכה אא״כ גבוה חלל׳ יותר מכ׳ ובסמוך אבאר זה יותר ואמרי׳ תו התם (שם:) דהני אמו׳ באמה בת ו״ט ניהו אלא שמודדין אות׳ מצומצמו׳ כלו׳ דחוקו׳:

היתה גבוהה יותר מכ׳ והולין יורדין למטה מכ׳ וכו׳ ברים סוכה (ד.) היתה גבוהה יותר מכ׳ והולין יורדין למטה מכ׳ אם צילתן מרובה מחמתן כשירה וכתב הרא״ש דלמעלה הא״ל הסכך הוי מלמעלה הא אמרי׳ ברים עירובין דחלל סוכה תכן וה״פ הולין יורדין לתוך כ׳ כלו׳ שמגיעין לחלל כ׳ כשירה וברים עירובין כת׳ והולין יורדין לתוך כ׳ פי׳ בתוך הכשר כ׳ דהיינו עד שפת כ׳ וכתב הר״ן אם צלתן מרובה מחמתן אפי׳ שקלת לכל מה שלמעלה מהם כשירה וא״ת ואמאי והא אמרינן בפ״ק דעירובין במקלת סכך בתוך כ׳ ומקלתו למעלה מכ׳ כשירה אפי׳ היכא דכי קלשת ליה כלומר שתטול כל מה שלמעלה מכ׳ פס ליה מה שבתוך כ׳ חמתו מרובה מצילתו משום דחלל סוכה תכן והא״נ נימא הכי י״ל דלא דמי דהולין יורדין לא חשיב כסכך הלכך כל שחמתן מרובה מצילתן כמאן דליתנהו דמי משא״כ במקלת סכך דחשיב ע״כ אבל התו׳ כ׳ ודכי קלשת ליה ע״כ פירושו לפי שלא היה יכול להתקיים הסכך בתוך כ׳ דמחמת קלישותו יבא הרוח ויפזר או יפול דאין לפרש אפילו היה מתקיים כך הו״ל חמת׳ מרובה שבזה לא היו מכשירי׳ דכיון דאין צילתה מרובה אלא ע״י סכך שלמעלה מכ׳ ה״ל סכך פסול מצטרף בהדי סכך כשר מיהו ברים עירובין כתבו דאפשר לפרש דאי קלשת ליה הוי ליה חמתה מרובה מצלתה על ידי קלישתה לחוד אפ״ה מצטרף לסכך דלמעלה מכ׳ דלא חשיב כ״כ סכך פסול הואיל והוי סכך כשר אם היה למטה מכ׳:

ואם תלה בה דברים נאים וכו׳ בפ״ק דסוכה (י:) אתמר גוי סוכה אין ממעטין בסוכה פירש״י קרמיס הכרוסין למעלה לגוי אין ממעטין למעלה בגובה להכשירה ולא לפוסלה למטה מי׳:

ואם נתן בה כרים וכסתות וכו׳ ברים סוכה (ד.) היה גבוה מכ׳ ובא למטה בכרים וכסתות לא הוי מיעוט ואע״ג דבטלינהו בטלה דעתו אצל כל אדם תכן ובטלו הוי מיעוט וכ״ש עפר ובטלו ומשמע התם דתכן סתם ועפר ועתיד לפנותו לא הוי מיעוט לכ״ע תכן ואין עתיד לפנותו או עפר סתם פלוגתא דר׳ יוסי ורבנן דלרבנן לא בטיל ולר״י בטיל וידוע דהלכה כרבנן כ״כ הרא״ש:

(ב״ה ויש לתמוה על רבינו שפסק דתכן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם הוי מיעוט דהא לרבנן לא הוי מיעוט בעפר עד שיבטלנו וכ״ש בתכן שצריך שיבטלנו בפה וכדפירש״י וכ״פ הרי״ף והרמב״ם)

וכתב עוד כל ביטול דשמעתין פירש״י לז׳ הימים ור״ח ואבי״ה פי׳ עד עולם וגרשה כפירש״י דביטול דהכא כ״ז מלות סוכה דומיא דמיעוט דכתל וחרין שבין שתי חצירות דפ׳ חלון (עז) דלא בעינן ביטול אלא באותה שבת וכ״פ הר״ן אבל ה״ה כ׳ בפ״ד שדעת הרי״ף והרמב״ם לפרש דביטול צריך להיות בדעתו להניחם שם עד עולם בעינן ואינו יודע מנין לו לפרש כן בדבריהם:

היתה

דבריו דממילא משמע דבין בתכן ובין בעפר לא הוי מיעוט אלא בביטול אבל לא בטלו לא ומה שהביא הרי״ף שתמא דמתניתין בפ׳ חלון איכא למימר דס״ל כאידך לוקמתא דהתם דאפילו רבנן מודו בשבת דעפר סתם הוי מיעוט כיון דאינו ביטל בשבת משא״כ תכן וקש דביטל למאכל בהמה א״כ סתם עפר וצרור בחרין מבוטלין כן

תרלג שלא תהיה גבוה יותר משיעורה דתנן סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ׳ אמה פסולה בין אם גדולה או קטנה ל״ש אם המחיצות מגיעות לסכך ל״ש אם אינן מגיעות אבל עד כ׳ כשירה אפילו כל סככה למעלה מכ׳ כיון שאין בחללה אלא כ׳ היתה גבוה יותר מכ׳ והוצין יורדין למטה עד כ׳ אם צילתן מרובה מחמתן כשירה ואם לאו פסולה ואם תלה בה דברים נאים לנאותה וממעטין חללה עד כ׳ אינו מיעוט להכשירה ואם נתן בה כרים וכסתות למעט חללה אפילו בטלן שם לא הוי מיעוט כיון שאין דרך לבטל א [ל] אבל למעט׳ בתכן אפי׳ לא בטלו בפי׳ (א) אלא שאנו יודעין שאין עתיד לפנותו כגון שא״צ לו או מיעטו בעפר אפילו סתם שאין אנו יודעין אם צריך לו הוי מיעוט אבל תכן סתם ועפר ועתיד לפנותו כגון שידוע שצריך לו אינו ממעט

אא״ב

ומ״ש בין אם היא גדולה או קטנה ל״ס המחיצות מגיעות לסכך ל״ש אם אינן מגיעות אבל עד כ׳ כשירה אפילו כל סככה למעלה מכ׳ אמה פסולה בין אם גדולה או קטנה

הן דהריץ למיטמייא קאי גם בעל המאור פסק דהלכה כרבנן אעפ"י שלא פי' דעת הרי"ף כן וכן היא דעת הרמב"ם עיין עליו בה' עירובין ובה' סוכה וכן עיקר דלעולם לא הוי בטול לסוכה אא"כ שביטלו בפיו בפי' בין בתבן ובין בעפר ואפילו בעפר שגלה דעתו שאין בלבו לפנותו לא בטל וכ"ש בעפר סתם דלא בטל וכך נמצא גם במקצת ספרי רבינו במדוייקי' שפסק כרבנן ולא קשיא אמאי פסקו בסוכה בסתם דלא הוי ביטול הלא בי"ט דאין העפר ניטל מסתמא בטיל כמו בשבת י"ל דבעינן ביטול לה' ימים והכא מסתמא לא בטיל אלא לי"ט בלבד ועוד דלאוקמתא בתרייתא לא אמרינן דבטיל מסתמא אלא גבי חריץ והילכך כ"ל דאזלינן לחומרא דלא בטיל בסוכה אפילו היה שם חריץ וביטלו דשמא הלכה כהאי שיטתא דלא בטיל מסתמא אלא דבר שאינו ניטל וק"ל :

ומ"ש שאין צריך לבטלו להיות שם לעולם אלא לשעה ימים כן פירש"י והסכים עמו הרא"ש והר"ן אלא דהם כתבו דבטול לשבעה סגי ורבינו דכתב לשמונה משום דאף בשמיני יתובי יתבינן ונראה דגם הם מודים אלא דנקט שבעה מפני שאין המלוה כי אם שבעה ד"ת א"כ כיון דשמיני י"ט הוא בבטול לז' לחוד סגי דלשמיני א"צ ביטול דממילא בטיל מסתמא כיון דאינו ניטל ואפי' לאוקימתא בתרייתא דמחלק בין חריץ לבית מ"מ נראה דמודה לחלוק זה בין ניטל לשאינו ניטל דאל"כ מ"ש תבן וקש דמערבין שנים אפילו גבי חריץ וכן נמצא במקצת ספרי רבינו שכתוב בהם דמבטלו לשבעה ולענין הלכה אע"ג דהמרדכי והגהת מיימוני בשם ר"ח ורא"ש כתבו דבעי בטול לעולם מ"מ הלא גם הרא"ש הביא דבריהם והסכי' לפירש"י בראי' ברור' וכן נמצא בגירסאות שבידינו היום גבי כריס וכסתות דלא הוי מיעוט אע"ג דבטלינהו לכולהו משום דבטלה דעתו אצל כל אדם דפי' לכולהו היינו לכל שבעה אלמא דבטול בעלמא הוי כשמבטלו לשבעה ומ"מ המחמיר לבטלו לעולם תע"ב שהרי גם ה' המגיד פי' כן דעת הרי"ף והרמב"ם : **ומ"ש** גבי מיצטבא מן הצד דבפחות מד' אמות כשרה על המיצטבא דוקא כ"כ הרא"ש לפרש דברי רש"י דכיון דרוחין הסכך כאילו הוא דופן עקום א"כ אין כאן סכך וכן כתב בהגהת אשיר"י בשם ראבי"ה מהא"ז וכן מבואר בתוספות בד"ה ומודה ר"מ בדף י"ד ע"ב שכתבו דלשמואל דמניח נסר ופסל נסר ופסל דהוו להו שני פסלים באמצע וכולה פסולה אף תחת הפסלי' חוץ מתחת שני הפסלים שבאמצע דכשרה וכן היא דעת הר"ן אלא שנראה מדבריו דלרש"י אינו כן ואולי כך היה גורס בדברי רש"י אבל לפי פירש"י שלפנינו מבואר שגם הוא כך סובר שהרי כתב גבי מיצטבא ורוחין סכך העליון המחובר לדופן הרחוק כאילו הוא מן הדופן עצמו ועקום עד כנגד שפת המיצטבא וכך פי' להדיא במשנה דהרחיק הסכוך מן הדפנות וז"ל ומכאן אני אומר ומפרש וכו' והר"ן ז"ל עצמו העתיק דבריו באותה משנה . ומה שכתב רש"י בפירושו אצל מ"ש ובגמ' (דף י"ח) הכא בסוכה דלא הוי אלא ח' אמות מצומצמות עסקינן ויהיב נסר ופסל נסר ופסל כו' שכ' רש"י וז"ל והלכך כשרה ע"י אותן שני פסלי' ותחת הנסרים לא ייתן כו' דמשמע דתחת הפסלים כשר אעפ"י דלא מכשרינן לה אלא על ידי דופן עקומה נראה לומר דלאו דוקא קאמר רש"י תחת הנסרים דה"ה נמי תחת הפסלים לא אלא נקט מילתא דפסיקא משום דלגבי פסלי' איכא לד היתר בשני פסלי' שבאמצע וכדכתבו התו' גם מ"ש הרא"ש והביאו רבי' למעלה בסימן תרל"ב וז"ל ואם סכך פסול מפסיק ונשאר אצל הפתח הכשר סוכה ופחות מד' אמות עד דופן האמצעי הכל כשר האילון ע"י דופן עקומה ואעפ"י שאנו רואין את הסכך כאילו הוא עקום להכשיר האילונה מ"מ לא נפסל הפנימי בשביל זה ע"כ התם ודאי כיון שהפנימי אין בו שום לד לפסול למה יגרע בשביל שאנו רואין את הסכך כאילו הוא עקום סוף סוף הוא סכך כשר אבל כל היכא שאנו רואין את פסול כאילו הוא עקום או מפני שאותו לד הוא למעלה מכ' התם ודאי גם הרא"ש מודה דאין יושבין תחתיו כמו שכתב בפירוש גבי מיצטבא דעל מיצטבא דוקא כשר וכן הוא העיקר להכשיר דוקא על המיצטבא בין במיצטבא מן הצד ובין באמצע ולא כיש אחרונים שמקילין בזה כמזכר בדברי ה' המגיד בפ"ד :

ואם בנה המיצטבא באמצע כו' הוצרך לחזור לאורויי לן מיצטבא באמצע שלא תאמר דלא מכשרינן במן הצד מטעם דופן עקומה אלא ברוח אחד אבל בכל רוח ורוח לא אמרי' דופן עקומה קמל"ן ומיצטריך נמי לאשמעינן במן הצד לאורויי לן דאף ברוח אחת לא מכשרינן בד' אמות שלימות אא"כ בפחות מד' :

ומ"ש ואפילו אם גבוה יותר מי' היינו לומר דלא תימא כיון דגבוה י' הוי רשות בפני עצמה שהרי לענין שבת עמוד גבוה י' ורחב ד' חולק רשות לעצמו דאמרינן גוד אסיק א"כ לגבי סוכה מיתכשרא על גבה מטעם גוד אסיק כיון דאין מחיצותיה ניכרות כדאיתא בגמרא גם המחיצות המקיפות למיצטבא מכל רוח בפחות מד' לא אמרינן בה דופן עקומה קמל"ן דאפילו הכי אמרינן דופן עקומה והוא דעת הרא"ש דלא כר"י גיאת וכן היא דעת רש"י שכתב גבי עמוד וז"ל בנה בה עמוד גבוה עשרה רחוק מן הדפנות הרבה ובו הכשר סוכה וכו' דאלמא דוקא ברחוק הרבה מן הדפנות אבל בסמוכים פחות מד' אמרינן דופן עקומה וכך היא דעת רוב פוסקים ועיקר : **היתה** גבוה מי' והולין כו' שם אמר רבא הא דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה כלומר דאינה רצויה לתשמיש והא דנקט האי דינא בהולין יורדין לתוך : ' ולא נקטיה להיכא דמקצת הסכך בתוך י' וכי שקלת ליה מה שלמעלה מי' ה"ל ממתה מרובה מצלתה דפסולה היינו משום דהתם פשיטא לן דפסולה דחלל י' בעינן אבל בהולין סד"א דכל שחמתן מרובה מצלתן כמו דליתנהו דמי קמ"ל דאעפ"כ פסולה משום דדירה סרוחה היא וכן משמע מדברי הר"ן : **ומ"ש** אבל אם הניחן כו' בדרייתא שם וטעמא דמילתא דכי סוכה אינו חשו' מן הסוכה עצמה ולפיכך אין ממעטין למעל' בגובה להכשירה ולא לפוסלה בלמטה מעשרה : **היתה** נמוכ' מי' וחקק וכו' שם הלכה פסוקה וטעמא דמילתא דבפחות מג' אמרינן לבוד פי' דחשבינן ליה כאילו החקק מגיע עד הכותל דדבר שיש בו אורך מאריכין אותו על ידי לבוד להוסיף

דרישה

בשלמא חריץ למיטיימיה קאי אלא בית למיטיימיה קאי בתמיה פירש"י חריץ למיטיימיה קאי הילכך סתם עבר בטיל ליה אפילו לרבנן ע"כ ותירוץ זה אפשר נמי לומר בדברי רבינו דשאני חריץ דלמיטיימיה קאי משא"כ בסוכה אעפ"י שהיא גבוהה יותר מהיעורא מ"מ לא למיטיימיה קאי מקרי וק"ל וכל זה לריכין אנו לימר ג"כ בדברי הרא"ש סימן ע"ס ע"ס אך שלע"ע בדבריו שם לכאני זה מאי מייתי ראיה לתשובה שלו דשם קאי אמה שרוצה למעבר הכותל דשלא סתם כותל נמי לא למעבר קאי ולא"ל דשם למיטיימיה קאי בתמיה פירש"י חריץ למיטיימיה קאי אלא בית למיטיימיה קאי ולא"ל דהכי ב' תירוצים בגמרא מר אמר אלא ולא פליגי ואע"ג דהב אשי הוא בתראה מ"מ קאי נמי אאי שיטתיה דהב הוא דיש חילוק בדבר שאינו ניטל בשבת דמסכי א"כ ס"ל בדבר שמבטל בהדיא מועיל אליבא דכ"ע אע"ג דלעתו לפנותו משם אמר שבת מועיל הבטול שמבטלהו בפי' לאותו שבת אע"ג דגם זולת הביטול לא היה מטלטלה באותו שבת ומזה תיירי הרא"ש דבטלו בפי' אע"ג דודאי יטלהו

חדושי הגהות

לכן צריך לגרוס כדברי רבינו כמו שהגהתי כי גי' ראשונה היא כר"י דלא כהלכתא (מהרל"ח) : ב בטור שלפני מהרל"ח איתא ז' ימים ועיין ב"ח דרצה ליתן טעם לקיים הנוסחא בספרי רבינו ח' ימים ע"ש : ג בטור שלפני מהרל"ח איתא ולא תהיה נמוכה כו' : ד ואע"ג דלעיל סימן שמ"ה גבי בית שאין תוכו י' נתבאר שאם הקק בו ד' על ד' אפילו רחוק באמצע מן הכתלים נעשה בולו רה"י כבר כתב הר"ן בפ"ק דסוכה דהכא גבי סוכה שמצותה בדפנות דהכי גמירי בעינן שיהא דפנותיה סמוכות לה בפחות מג' כדי שיהא נראה כשלה

היתה גבוהה מכ' ובנה בה אצטבא כנגד דופן ד' וכו' (שם) ופירש"י כשירה כל הסוכה אפי' מן האצטבא והלאה דמונין מנין אללה מראש אצטבא ומעלה נמצא דופן האמצעי כולו כשר ודפנות הצדדין רוחב האצטבא הוכשרה הרי כאן סוכה קטנה כשירה ואמרינן לקמן פסל היולא מן הסוכה נדון כסוכה ומפרשינן לה אם יש הכשר סוכה ביחד ועוד יש בסוכה משם והלאה פסל דהיינו סכך העשוי מפסולת גורן ויקב ויולא מהכשר סוכה שאין לו הכשר דפנות נדון כסוכה הלכך כל הסוכה כמו שהיא גדולה כשירה וכ' הרא"ש שה"ר יצעיה הקשה על פירש"י והוא ז"ל תירץ דברי רש"י וכ' ה"ה בפ"ד שמן הגאונים נראה כפירש"י אבל מן האחרונים אלקו בזה ואח"כ דקדק מדברי הרמב"ם שהוא סובר כפירש"י ודע שר"ן הוא מכלל האחרונים שאין דברי רש"י נראין בעיניו . ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והרא"ש מסכימים לדברי רש"י הכי נקטינן :

בנה האצטבא מן הצד וכו' שם היה גבוהה מכ' ובנה בה אצטבא כנגד דופן האמצעי וכו' ומן הצד אם יש משפת אצטבא ולכותל ד"א פסולה פחות מד"א כשירה ופירש"י אם יש משפת האצטבא ולכותל הב' שהרחיקו ממנו ד"א פסולה דלא הוכשרו באצטבא זו אלא ב' דפנות אותו שסמוך לה מן הצד והשני שראש האצטבא מגיע לו : פחות מד"א כשירה . שאף הוא הוכשר ע"י דופן עקום' ורוחין סכך עליון המחובר לדופן הרחוק כאילו הוא מן הדופן עצמו ועקום עד כנגד שפת האצטבא וכאן מודדין גבהו משפת האצטבא ולמעלה ואע"פ שמתחתיו נמשך כלפי חוץ הואיל וראשו אינה כלה ע"כ זהו גובה אללה והרי נתמעט חלל מתחתיו . וכתב הרא"ש ולא הכשיר רש"י כל הסוכה שהרי אין לה סכך כיון דרוחין את הסכך כאילו הוא כותל עקום אבל ה"ה כתב בפ"ד שאף בזה נחלקו המפרשים כמו שנחלקו למעלה :

ואם בנה אצטבא באמצע וכו' שם היתה גבוה מכ' אמה ובנה בה אצטבא באמצעיתה אם יש משפת אצטבא ולדופן ד"א לכל רוח פסולה פחות מד' כשירה וכתב הרא"ש וז"ל כתב הרי"ץ גיאת ובלבד שלא תהא אצטבא גבוה מי"ט דרשות אחרת היא ולא ידענא טעמא מאי נ"מ דרשות אחרת היא כיון דאמרינן דופן עקומה מכל לד הרי האצטבא מוקפת מחיצות ומובדלת משאר הסוכה ודמיא לסוכה העומדת בראש הגג דרשות אחרת היא לגבי אחר ובעל העיטור הכשירה אפי' היתה גבוה י' עכ"ל והר"ן נוטה לדעת ר"י גיאת ז"ל וכמ"ש בסמוך וה"ה כתב בפ"ד שיש מן האחרונים שחלקו על ר"י גיאת ושזה נראה שהוא דעת הרמב"ם וכן הוא דעת העיטור ועיקר :

ומ"ש פסולה אפי' האצטבא גבוהה י' ולא אמרינן גוד אסיק מחיצתא וכו' (שם) היתה גבוהה מכ' ובנה בה עמוד גבוה י"ט ויש בו הכשר סוכה סבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא ופירש"י בנה בה עמוד גבוה י' רחוק מן הדפנות הרבה ובו הכשר סוכה שיש בראשו ז' ומשהו על ז' ומשהו : גוד אסיק מחיצתא . של עמוד שמבחוץ סביב הגביהם י' סביבות ראשו והרי יש בהם גובה י' ותשובה סוכה על ראשה ודפני העמוד דפנותיה ע"י גוד אסיק וסכך שלמעלה כשר לה דאינו למעלה מכ' מראש העמוד : א"ל רבא בעינן מחיצות הני כרות וליכא וכתב הר"ן פי' דאע"ג דבשבת אמרי' גוד אסיק לא אמרינן הכי לגבי סוכה דבעינן בה מחיצות הנכרות כעין דירה ואפשר דכיון דלענין שבת חולק רשות לעצמו והרי הוא כאילו מוקף מחיצות אפי' אין ממנו ולכותל ד"א פסולה ולא אמרינן ביה דופן עקומה עכ"ל וכ"ל שזהו היה טעמו של הרי"ץ גיאת שכתבתי בסמוך ומ"מ כבר נתבאר שרוב הפוסקים חולקים עליו :

ומ"ש ולא נמוכה משיעורה דתנן ושאינה גבוהה י"ט פסולה ברוח מס' סוכה (ב.) : **היתה** גבוה מי' והולין יורדין לתוך י' אפי' אם חמתן מרובה מצילתן הכי אסיקנא ברוח סוכה (ד :) ואע"ג דלמעלה מגובה כ' אמה ולהכשירה לא היו מיעוט כל שהולין ממתן מרובה מצילתן מ"מ למטה מגובה י' ולפוסלה היו מיעוט וטעמא משום דכל שאינה גבוה י"ט ה"ל דירה סרוחה ואין אדם דר בדירה סרוחה :

ומ"ש אבל אם הניחם יורדין לתוך י' אינן פוסלין שם (י :) אמתני' דפירש עליה סדין נויי סוכה אין ממעטין את הסוכה ופירש"י קרמים הפרושים עליה לנוי אין ממעטין בגובה למעלה מכ' להכשירה ולא לפוסלה משום פחות מי' וכבר כתבתי זה :

ומ"ש היתה נמוכה מי' וחקק בה להשלימה לי' וכו' ברוח סוכה (ד :) היתה פחותה מי' טפחים וחקק בה כדי להשלימה לי' אם יש משפת החקק ולכותל ג"ט פסולה פחות מג"ט כשרה ומפרש בגמרא טעמא דלא מכשרינן עד ד"א משום דכיון דלאו דופן הוא ד לא שייך למימר דופן עקומה וסובר רבינו דלא מכשרינן

היתה גבוה מי' והולין דוקא ברחוק הרבה מן הדפנות אבל בסמוכים פחות מד' אמרינן דופן עקומה וכך היא דעת רוב פוסקים ועיקר : ' ולא נקטיה כו' שם אמר רבא הא דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה כלומר דאינה רצויה לתשמיש והא דנקט האי דינא בהולין יורדין לתוך : **ומ"ש** אבל אם הניחם כו' בדרייתא שם וטעמא דמילתא דבפחות מג' אמרינן לבוד פי' דחשבינן ליה כאילו החקק מגיע עד הכותל דדבר שיש בו אורך מאריכין אותו על ידי לבוד להוסיף

מכשירין אלא בתוך החקק אבל לא חוץ לחקק ואיני יודע למה דמ״ש מהיתה גבוהה כ׳ ובנה בה אלטבא דמכשיר רש״י אפי׳ מן האלטבא והלאה ה׳ וכ׳ הר״ן דהא דמכשרי בפחות מג׳ דוקא כשיש בחקק שיעור סוכה הא לא״ה לא דאע״ג דמאי דאמרינן כלבוד לא משבינן ליה כאילו איכא דא״ה אויר פחות מג׳ יהא פוסל בסוכה קטנה דהא בצר ליה שיעור דסוכה אפ״ה כל שאין בחקק שיעור הכשר סוכה פסולה דכל שאין לה חלל י׳ כשיעור הכשר סוכה הו״ל דירה ארוחה כדאמרינן בהולין יורדין וכ״כ הרי״ץ גיאת עכ״ל וכך הם דברי רש״י:

תרלד ולא קטנה משיעורה וכמה שיעורה ז״ט על ז׳ וכו׳ בריש סוכה (ג.) מ״ר שמואל בר יצחק מ״ר הונא הלכה לריכה שתהא מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו וכ׳ הרא״ש והיינו ז״ט על ז״ט דגברא באמתא יתיב ושולחנו טפח כדאיתא בירושלמי וכמה כדי שולחן טפח וכ״כ הרי״ף בס״פ היכן כמה כדי ראשו ורובו ושלחנו ז״ט על ז״ט ובפ״ק אמתני׳ דהחוטט בגדיש אמרינן בגמרא (עז:) דמשך סוכה ז׳ וכן הוא מוסכם מכל הפוסקים.

ומ״ש לענין גודל אין לה שיעור אלא יעשנה גדולה כמו שירצה וכו׳ כ״כ הרמב״ם ופשוט הוא דאל״כ היה להם להכמים לפרש כשם שפירשו בגוהה:

יש בה ז׳ על ז׳ ונתן בה בגדים לנאותה וממעטין אותה משיעורה פסולה בפ״ק דסוכה (י.) אתמר נוי סוכה אין ממעטין בסוכה אמר רב אשי מן הצד ומעטין ופירש״י קרמים פרוסים למעלה לנוי אין ממעטין בגוהה מכ׳ להכשירה אלא לפוסלה משום פחותה מי׳: מן הצד ממעטין. לה משיעור ז״ט דהא איכא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו:

ואם היא עגול׳ ויש בה לרבע ז׳ על ז׳ וכו׳ שם (ז:) תניא אחריס אומריס סוכה העשויה כשובך פסולה לפי שאין לה זויות ופירש״י כשובך. עגולה: ואוקימנא להו בשיטה וא״כ ליתא הלכתא כוותיה והכי א״ר יוחנן התם בסמוך דסוכה עגולה כשירה ובלבד שיהא בהקיפה כדי לרבע ד״א שהוא שיעור סוכה לדעתו וממילא משמע דלדידן דקי״ל דשיעור סוכה ז׳ על ז׳ בשיש בה כדי לרבע ז׳ על ז׳ סגי ושיעורה כ״ט טפחים ושני חומשים על כ״ט טפחים ושני חומשים דכל טפח ברבועא טפח ותרי חומשי באלכסונה נמצא שז״ט דמשך סוכה הם י״ט נכי חומשא וכל שבעביו טפח בהקיפו ג״ט נמצא שדבר עגול שיש בו כ״ט ושני חומשים על כ״ט ושני חומשים יש בו כדי לרבע ז׳ על ז׳ מצומצמים (א):

ואם היא גדולה ויושב סמוך לפתחה ואין ממנו בתוכה אלא ראשו ורובו וכו׳ בפרק הישן (כח:) תנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב״ש פוסלין וב״ה מכשירין ומפרש בריש סוכה (ג.) דבתרתי פליגי בסוכה קטנה ובסוכה גדולה והסורי מחסרא והכי קתני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית בש״א לא יצא ובה״א יצא ומאיזה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד ב״ש פוסלין וב״ה מכשירין פי׳ סוכה גדולה שיש בה שיעור סוכה וסוכה קטנה שאין בה שיעור סוכה וכתב הרי״ף בפרק הישן דהלכתא כב״ש בתרוייהו דחד טעמא הוא כלומר וכיון דאיפסיקא הלכתא כב״ש בסוכה קטנה דאמרינן בריש סוכה הלכה לריכה שתהא מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו ממילא משמע דהלכתא בתרוייהו ר״ל בסוכה גדולה נמי וכתב הר״ן שחלקו על הרי״ף דנהי דבסוכה קטנה איפסיקא הלכתא כב״ש אבל בסוכה גדולה אפשר דקי״ל דבית שמאי מודי דאם אינו יושב סמוך לפתחה אפ״ה איכא למימר דנהי דחד טעמא הוא בהדי סוכה גדול

תרלה סוכה בשירה אף על פי שלא נעשית לשם מצות סוכה הלכך סוכת ענב"ך רקב"ש פירוש עובדי גלולים נשים בהמה כותים רועים (מ) קייצים בורגנין שומרי שדות בשירה ובלבד שתהא עשויה כהלכתה פירוש שתהא עשויה לצל להגין משרב ושמש ולא לצניעות בעלמא ור"ת פי' בהלכתן שלא תהא מעובה כמין בית וזהו לשטתו שפוסל כשאין הגשמים יכולין לירד לתוכה הלכך החוקק בגדיש שנוטל העמרים שלמטה לעשות בו חלל להיות סוכה פסולה שהרי לא נתן שם הגדיש לשם סוכה ונמצא בשחוקק ומוציא העומרים נעשית מאיליה ודרשינן

תעשה

זדוכו סגי ולב"ם בעינן ראשו ורובו ושלחנו בסוכה ופסק הרי"ף הילכתא כב"ש אף בסוכה גדולה וטעמו דס"ל דלב"ש חד טעמא לתרוויהו גזירה שמא ימשך אחר שלחנו וכי היכי דבסוכה קטנה איפסקא הילכתא כב"ש משום דגזרינן שמא ימשך הה"נ בסוכה גדולה והתוספות לשם כתבו דבסוכה גדולה הלכה כב"ה דלא גזרינן שמא ימשך ובסוכה קטנה טעמייהו דב"ש לאו משום שמא ימשך אלא שעורה דסוכה בהכי הוא ובזה לבד הלכה כמותו וכן פסק הרא"ש והסכים לדברי המקילין ולענין מעשה כבר כתב ה' המגיד שדעת רוב הגאונים כהרי"ף וכך ראוי להחמיר עכ"ל:

תרלה סוכה כשרה אף על פי שלא נעשית לשם מצות סוכה לקמן בסי' תרל"ו ויתבאר דפליגי ב"ש וב"ה בהא והילכתא כב"ה דלא בעינן סוכה לשם חג: **ומ"ש** והילכך סוכת ענב"ך רקב"ש כו' ברייתא פ"ק ואמרינן בגמרא דגריעות' דענב"ך משום דלאו בני חיובא ניהו וגריעות' דרקב"ש משום דלאו בני חיובא ניהו ומשמע לי דאפילו עשו העו"ג והנשים והכותים הסוכה לרעות בהמתם. או לשמור קציעות וכו' דהשתא תרתי גריעותא בהדדי ניהו אפ"ה כשרה והכי משמע בסוגיא וכתבתיו בחדושי: **ומ"ש** ובלבד שתהא עשויה כהלכתה שם בברייתא הנזכרת ובגמרא מאי כהלכתה אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל ופרש"י האי כהלכתה מאי אתא לאשמעינן דאילו שתהא צלתה מרובה מחמתה ובדבר שכשר לסכך בו פשיטא אלו משום דריש במילי אחרנייתא אלא נעשית לשם סוכה תתכשר אף בפסולות מ"ר חסדא האי כהלכתה דקאמר והיא שמסוככת יפה דמוכחא מילתא שעשייתה הראשונה לצל היתה ולא לצניעות בעלמא דאף על גב דסוכה לשם חג לא בעינן לשם סוכה בעינן ולצל הוא דמיקריא סוכה שסוככת מן התורה עכ"ל הורה לנו דלא בעינן דידעינן בבירור שעשייתה לצל היתה אלא כיון דמוכחא דמילתא סגי בהכי אך קשה אף על גב דלצניעותא אין רגילין לסכך יפה מ"מ דילמא סיככה יפה לדירה ופשיטא דאף רש"י מודה דאם עשאה לדירה פסולה דסוכה אמר רחמנא ולא דירתו של כל השנה וכן פרש"י בהדיא גבי גזירת תקרה וז"ל והוא ודאי פסול דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל השנה ע"ש (בדף י"ד ע"ב) ושוב כתב (בדף י"ב ע"א) גבי החוטט בגדיש וז"ל שאם אתה אומר כן אין לאדם עושה סוכה אלא הולך ואוכל ויצן באוכלו במקום שלא נשתמש שם כל ימות השנה והוא עשוי ועומד ולא לשם סכך של לל דעיהוי שם סוכה עליה ואפילו שם סוכה שאינה של חג אלא כבית בעלמא.

וצריך לומר דס"ל לרש"י דכל שסיכך כדרך שמסככין לצל אפילו סיככה לדירה נמי כשרה שהרי שם סכך עליה שעשויה להיות לצל על אדם וסוכה שמה ומ"ש רש"י גבי גזירת תקרה סוכה אמר רחמנא ולא דירתו של כל ימות השנה היינו דוקא בנסרים דאין עליהם שם סוכה כל עיקר אלא שם בית ומה שכתב גבי החוטט בגדיש אלא כבית בעלמא לדוגמא נקטיה כלומר כמו בית דפסולה משום דאין זו סוכה אף זו אין עליה שם סוכה אלא אוכל ותדע שהרי גבי סוכה של יוצרים דהפנימית אינה סוכה פירש"י משום דאינה כשרה ר"ת דכל השנה והשתא קשה בלאו הכי נמי אינה סוכה ד"ת כיון דסיככה לדור בה אלא ודאי אפילו כדי לדור בה נמי כשרה ד"ת כיון דשם סוכה עליה ואינה פסולה אלא מדרבנן משום דאינו כשר וכו' זו היא דעת רש"י ז"ל אבל הר"ן נחלק עליו שהרי כתב וז"ל והוא שעשאה לצל כלומר שלא תהא עשויה לדירה ואוכר וגבי סוכה של יוצרים פי' נמי דהפנימי' אינה סוכה משום דעשוי לדירה ולא לצל ע"ש ומדברי רבינו בסימן תרל"ו מבואר שקופס פירש"ו וע"ש ולענין הלכה נראה להחמיר כדברי הר"ן דהכי משמע פשטא דמילתא ואיכא למידק לפי הירושלמי גבי סוכה ישנה דצריך לחדש בה דבר עתה בגופה בשם חג וכמו שכתבו מקצת מחברים אם כן ודאי כ"ש בסוכת ענב"ך דרקב"ש דצריך לחדש בה דבר בגופה וא"כ קשיא אפילו אינה עשויה אלא לצניעותא בעלמא אמאי לא מיתכשרא בחדוש בגופה בשם חג. וי"ל דהחדוש שבמקצתה שמועיל לכל הסוכה אינו אלא מדרבנן הילכך דוקא בסוכה ישנה העשויה לצל דכשרה ד"ת אלא דרבנן אחמרו לחדש בה דבר בתדוש כל שהוא דמינכר לשם חג סגי אבל בעשויה לצניעותא בעלמא או לדירה לדעת הר"ן דפסולה ד"ת משום ולא מן העשוי לאוכר ולדירה אין מלוש כל שהוא מועיל להכשיר בכל שאר הסוכה וזה דבר ברור:

ומ"ש וזהו לשטתו כו' אע"ג דלהרא"ש ורבינו דלא ס"ל כר"ת לפסול במעובה כמין בית אפילו הכי בענב"ך ורקב"ש פסולה במעובה כמין בית משום דמינכר דעשאה קבע לדור בה כדמוכח למעלה בסימן תרל"א וכדכתבתי לשם מ"מ ר"ת גופיה לאו משום הך טעמא קא פסיל בענב"ך ורקב"ש אלא שהולך לשטתו שפוסל כל סוכה שבעולם במעובה כמין בית וכתב רבינו זה כדי שלא תקשה בדברי ר"ת מדידיה אדידיה דלפי פירושו בכאן משמע דוקא בענב"ך ורקב"ש פסולה במעובה כמין בית הא שאר כל סוכה כשירה במעובה כמין בית ולמעלה כתב בשם ר"ת דכל שאר סוכה פסול במעובה כמין בית על כן כתב רבינו דהכי נמי לא פסיל ד"ת אלא משום שהולך לשטתו וכו' ולא משום טעמא דמינכר דעשאה קבע לדור בה דלא ס"ל לר"ת הך טעמא אבל הרא"ש ורבינו נתלקו עליו וס"ל כר"ת לפסול בסוכת ענב"ך ורקב"ש במעובה כמין בית ולא מטעמיה אלא מטעמ' דמינכר דעשאה קבע לדור בה אבל כל שאר סוכה כשרה במעובה כמין בית כדפי' ואע"ג דרבינו מפרש כפירש"י גבי סוכה של יוצרים דהפנימי' אינה סוכה משום דאינו ניכר כו' דאלמא דלא מיפסלא הסוכה ד"ת כשעשה הסכך לדור בה אפ"ה אינה למימר דענב"ך ורקב"ש במעובה כמין בית דומה לשאר בית שקירוה בנסרים דשם בית עליה ופסולה ד"ת ואינו דומה לסוכה של יוצרים כשאינה מעובה כמין בית דלאו שם בית עליה ולא מיפסלא אלא משום דאינו ניכר. א"כ דאף בענב"ך ורקב"ש במעובה כמין בית אינה פסולה אלא מדרבנן משום דאינו ניכר שדר בה לשם מצות סוכה ראשון נראה עיקר כן נראה לפי דעת רבינו ואינה למידק אפירושו של ר"ת שהולך לשיטתו א"כ למאי הוצרכו לומר בגמרא גבי סוכת ענב"ך ורקב"ש והוא שתהא מסוכת כהלכתה אלא תהא מעובה כמין בית הא פשיטא היא דכל סוכה דינה כך ואע"ל סוכת ענב"ך ורקב"ש ואפשר לומר דלר"ת בענב"ך ורקב"ש אם היא מעובה כמין בית דאין עשייתה לצל אז כל הסכך פסיל ולא יועיל חידוש כל דהו במה שנוטל מקצת הסכך בענין שיהא הגשמים יורדין לתוכו אלא צריך לקלקל כל הסכך מעיקרו משא"כ בשאר כל הסוכה המעובה כמין בית דמתכשרא במה שנוטל מקצת מן הסכך נראה לי ולענין הלכה פסולה בכל ענין בין עשוייה לצניעות ובין במעובה כמין בית ואפילו בכל שאר סוכה כדברי ר"ת שגם התו' בשם רבינו שמשון כתבו דבעינן שיהא הסכך ערמי וכן כתוב במרדכי אחרוך בשם ראב"י דמ"ש ריב"א להכשיר הסוכה בעשויה להגן מפני הגשמים היינו הגנה פורתא אבל אם אין גשמי' יורדין בה כלל לא וכן עיקר וכסי נהגינן: **ומ"ש** הילכך החוטט בגדיש וכו' פירוש שחוקק בגדיש שהוא אלא מן העומרים ונוטל מן העומרים למטה סמוך לארץ והעומרים שלמעלה הניחם להיות לסכך עליו וכשחוקק וכנס לתוכו ועשה חלל כשיעור סוכה נמצא שהסכך עשוי ועומד מאליו שהרי לא נגע בו לעשות שם מעשה אלא שפיתת אחד מדפנותיו וכנס לעומקו ונוטל העומרי' ומשליך והסיכה נעשית מאליה דפנותיה וסככה כן פירש"י בפרק קמא (בדף י"א ע"א ובדף י"ב ע"א) וללשון הלכך שכתב קאי אמאי שכתב למעלה דברי רב חסדא והוא שעשאה לצל וקאמר עלה דחוקק בגדיש כיון שלא נתן שם הגדיש לשם סוכה אלא לשם אוכר אינה עשויה לצל מקריא ופסולה ואפילו לר"ת שפי' דברייתא דאתי לאפוקי מעובה כמין בית אבל לצניעותא בעלמא הוי כמו עשויה לצל וכשרה מכל מקום בגדיש דעשוי לאוכר פשיטא דלאו עשויה לצל הוא ולא דמי לצניעותא בעלמא דהתם ודאי מאחר שעשוי להגן דינו כשאר סכך העשוי גם כן להגן ודלא כמו שפי' הב"י: ומ"ש

דרכי משה

לכן כתבתי הנכון וכ"כ בתא"ו נ"ה ח"ב דזהו שיעור העיגול:

דרישה

ריבוע היולא מעגול שסרי שיעור זה דכתב ב"י דהיינו כ"ע טפחים היינו מטעמא דכל טפח ברמבו ים בהקיפו ג' ובעיגול זה משבינן עוביו שיעור עשרה טפחים כדי מומשא וכל דבר עובי הוא עגול שיה בכל לד עשרה כדי מומשא מ"ה קלוות הרבוע שתעשה בתוך העיגול נוגעין בכל לד בעיגול וא"כ בהכרח צ"ל שהעובי עשרה כדי מומשא מכל לד חוץ המקיפו אינו אלא כ"ע וב' מומשים ולפ"ז לא יהיה עוקף בכל לד בעיגול על אלא של הרבוע שני מומשים שהרי הר' אלעים של הרבוע כל א' אורך ז"ט ומה הם כ"ח טפחים וכל העיגול אינו עוקף

פרישה

סי' תרלה (מ) קייצים בורגנים כו' נראה לדרך לאדם בה דבר כמ"ש רבינו בסמוך בסי' תרל"ו בסוכה יעגה: בראש

חדושי הגהות

והיה נראה לומר דס"ל לרבינו דדוקא גבי מיעטה באצטבא מכשרינן אף מן האיצטבא והלאה מידי דהוי אפסל היוצא מן הסוכה אבל הכא בפיסולו מהמת שאינו גבוה י' אין להכשיר אלא מה שמתוך החקק דמה שהוץ לחקק הו"ל דירה סרוחה אלא שאין נראה כן מדברי רבינו עצמו שכתב לעיל סוף סימן תרל"א גבי סוכה העשויה במין צריף דאם יש בה לרבע ז"ט על ז"ט שהוא שיעור הכשר סוכה אז כשירה כולה דמשמע אף מה שתחת השיפוע שאינה גבוה י' כשירה ולא פסלי' ליה מכח דירה סרוחה כיון שיש כאן שיעור הכשר סוכה. והיה נראה לפרש גם שם שלא כיון רבינו במ"ש אז כשירה כולה אלא למה שהוא למעלה מי' אע"פ שאין בה לרבע ז' על ז' דכשר מדין פסל היוצא מן הסוכה אבל מה שהוא תחת השיפוע אינו כשר הואיל והוא דירה סרוחה אך הרא"ש כ' שם בהדיא דאף מה שתחת השיפוע שאינו גבוה י' כשר מדין פסל היוצא מן הסוכה כמ"ש שם וא"כ יש לתמוה למה לא הכשיר רבינו במי מה שהוץ לחקק דמאי שנא. והיה אפשר לפרש דלא נקט רבינו כשירה בתוך החקק אלא למעוטי אותן פחות מג' שבין החקק לכותל משום שאנו רואין כאילו הכותל סמוך לחקק וא"כ נותן פחות מג' שבין החקק לכותל אינו מן הסוכה אבל מה שמן החקק והלאה לצד חוץ אה"נ שהוא כשר כדין פסל היוצא מן הסוכה אלא שאין נראה כן מפירש"י והר"ן דנראה מדבריהם שנראין החקק כאילו הוא מגיע עד הכותל וצ"ע (מהרל"ח):

תרלד א ר"ל דמ"ש הב"י כ"ט טפחים וב' חומשים על כ"ט טפחים וב' חומשים היא מוטעת בכ"ט ותרי חומשים לבד סגי: **תרלה** א ברש"י לפנינו איתא לשם חג בעשית: בראש

ומ״ש רבינו אבל אם מתחלה כשנתן שם הגדיש הניח חלל טפח וכו׳ שם (יז.) מ״ר הוגא ל״ם אלא שאין שם חלל טפח במשך שבעה אבל יש שם חלל טפח במשך ז׳ ה״ז סוכה ופירש״י אלא שאין שם חלל טפח . גבוה במשך מורך י׳ ורוחב ז׳ טפחים כשיעור סוכה ואחר כך הגדיש כל הגדיש על אותו חלל דעבשיו נעשה שם סכך מאליו ולא היה שם סכך מתחלה : אבל אם יש שם חלל טפח . אהל הוא נמלא שם סכך על אותו גדיש וכשחוטט בו מלמטה למעלה עד שמגביה את החלל לשיעור גובה עשרה אין זו היא עם יתו שהרי אינו מתקן אלא הדפנות ובדפנות לא אמרין תעשה ולא מן העשוי והרי היא כסוכה שפחותה מי׳ וחקק בה והשלימה לי׳ ע״כ וכתב עליו הר״ן נראה מלשונו דה״מ כי חטיט ליה מלמעלה למטה דמשיירי ליה לסכך כמו שהוא וחוטט למטה בקרקע הסוכה אבל אם חטט למעלה פסולה דסכך דמעיקרא ליתיה בעולם וסכך דהשתא אית ביה משום תעשה ולא מן העשוי ואיכא מאן דשרי משום דכל דבהדי סככה אפילו סמוך טובא סככה הוי אלא דהשתא קליש ליה מלמטה הלכך שפיר דמי עכ״ל (מ) :

תרלו סוכה ישנה שנעשה מקודם לחג ל׳ יום כשירה

משנה בפ״ק (ט.) סוכה ישנה ב״ש פוסלין וכית הלל מכשירין איזו היא סוכה ישנה כל שנעשה קודם לחג שלשים יום אבל אם עשאה לשם חג אפילו בתחלת השנה כשירה וכתב הר״ן איזו היא סוכה ישנה שנחלקו בה ב״ש וב״ה כל שנעשה קודם לחג ל׳ יום כלומר שלא עשאה באותן ל׳ יום שלפני החג דבהגהו אפילו בית שמאי מודו דכשירה דמסתמא לשם חג עשאה אלא בשעשאה קודם לאותן ל׳ יום הוא דפסלי ב״ש ולאו לפרושי מילתייהו דב״ש הני הכי אלא כדי שלא תאמר דכי מכשרי ב״ה דוקא כשעשאה ל׳ יום שלפני החג אבל מקמי הכי לא קא משמע לן דבכה״ג אפי׳ לב״ש כשירה ולא פסלי אלא בשעשאה קודם החג ומינה דאפילו בכה״ג לב״ה כשירה וכך הם דברי רש״י וכך צריך לפרש לשון רבינו שכ׳ שנעשית מקודם לחג ל׳ יום דה״ק שנעשית מקודם שיכנסו ל׳ יום שלפני החג ואפ״ה כשירה ולישנה הכי דייקא דאל״כ הכי הו״ל למיכתב שנעשית בתוך ל׳ יום שלפני החג אלא ודאי כדאמרן : **ומ״ש** ובלבד שיחדש בה דבר וכו׳ שם כתב הרא״ש ירושלמי תני צריך לחדש בה דבר וכתה חבריא אמרי טעם ור׳ יוסי אומר כל שהוא ה״ד כל שהוא ובלבד שתהא על פני כולה כתב בעל העיטור חידוש בגופה בעינן ודאי כבעל הלכות שכ׳ א מיבנש ומימנא בסתרקי הוי חידוש דהא ליכא סוכה דלא יכול לחדושי בה האי חידוש עכ״ל וזה שכ׳ רבי׳ שיחדש בה דבר בגופה וגם התוספות הביאו הירושלמי הזה ואח״כ כתבו אהא דתנן ואם עשאה לשם חג וכו׳ אפילו לב״ה נפקא מינה שא״צ לחדש בה דבר וכו׳ ומדברי כולם משמע דהא דמצריך בירושלמי לחדש בה דבר לעיכובא הוא אבל הר״ן כ׳ דלא לעכב אומר כן אלא למצוה מן המובחר : **ויצר** כלי חרס שיש לו ג׳ סוכות זו לפנים מזו וכו׳ שם (מ) אמר רבי לוי משום ר״מ שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו הפנימית אינה סוכה והחיצונית סוכה ופירש״י כך היה דרך יוצרי כלי חרס בימיהם עושים לשם שתי סוכות זו לפנים מזו בפנימית הוא דר ומצניע קדירותיו וכחיצונה הוא עושה מלאכתו ומוציא קדרותיו למכור פנימית אינה סוכה אם בא ליטב בתוכה בחג לשם סוכה ואע״ג דלא בעינן סוכה לשם חג הכא אינה סוכה דלא מיכברא מילתא לשם סוכה הוא דר בו דהא כל ימות השנה דייר התם ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם החיצונה סוכה ויוצא בה ידי חובת סוכה ומשום היכרא דמצוה ליכא למיסר דכיון דכוליה שתא לאו הכא דייר והשתא דייר ביה איכא היכרא והר״ן כ׳ הפנימית אינה סוכה משום דעבירא לדירה והוי לה כבית ואיכא משום תולמ״ה כלומר ולא מדבר העשוי לאוצר ולדירה ולא לגל החיצונה סוכה שאינה עשויה אלא לגל :

תרלז מי שלא עשה סוכה קודם החג יכול לעשותה בחג וכו׳ בפרק הישן (כז.) תניא רבי אליעזר אומר אין יוצאין מסוכה לסוכה ואין עושין סוכה בחולו של מועד וחכמים אומרים יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחולו של מועד מאי טעמא דרבי אליעזר אמר קרא חג הסוכות תעשה לך ז׳ ימים עשה סוכה הראויה לז׳ ורבנן ה״ק רחמנא עשה סוכה בחג ופירש״י אין יוצאין מסוכה לסוכה . לאכול בזו ולישן בזו לו היום בזו ומחר בזו : ואין עושין סוכה בחולו של מועד . מי שלא יצא בסוכה בי״ט הא׳ : עשה סוכה . לשם חג של ז׳ הימים ש״מ דאין עושין סוכה בחולו של מועד דאינה לשבעה וש״מ דאין יוצאין מסוכה לסוכה דא״כ לאו סוכה לז׳ היא ואמרינן תו (שם) דלר׳ אליעזר כל היוצא מסוכה לסוכה בטל מצותה של ראשונה ופירש״י מצותה של ראשונה בטל . אפילו ימים שעברו עליו כבר איבדן למפרע ואינו מצוה כדילוף שריך כל ז׳ בסוכה אחת וידוע דהלכה כחכמים וכ״כ הרמב״ם בפ״ו מי שלא עשה סוכה בחולו של מועד אפילו בסוף יום שניעי עושה סוכה דמצותה כל ז׳ פירוש דקרא דקאמר חג הסוכות תעשה לך באיזה יום מז׳ הימים שתרצה אפילו ביום אחרון אם לא עשית קודם לכן : **ויוצאין** בסוכה שאולה אבל לא בגזולה שם אדם יוצא י״ח בי״ע הראשון של חג בלולבו של חבירו כך אין אדם יוצא י״ח בסוכתו של חבירו דכתיב חג הסוכות תעשה לך משלך וחכ״א אע״פ שאמרו אין אדם יוצא י״ח בי״ע הראשון בלולבו של חבירו אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו דכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות אחת ורבנן האי לך מאי דרשו ביה מיבעי להו למעוטי גזולה ופירש״י כל האזרח ישבו בסוכות כתיב דמשמע סוכה אחת לכל ישראל ביושבו בה זה אחר זה ומי אפשר שיהא לכולן אלא מעי

ומ״ש דכיון שהניח חלל טפח כשיעור הכשר סוכה שם סכך עליו וכשחוקק בו מלמטה למעלה וכו׳ כן פירש״י והר״ן היה גורס בדברי רש״י וכשחוקק בו מלמעלה למטה וכו׳ ודקדק מדבריו דדוקא בכה״ג דמשיירי ליה סכך כמו שהוא וחוטט למטה בקרקע הסוכה אבל אם חטט למעלה פסולה דסכך דמעיקרא ליתא בעולם וסכך דהשתא אית ביה משום תעשה ולא מן העשוי ואיכא מאן דשרי משום דכל דבהדי סככה אפילו סמוך טובא סכך הוי אלא דהשתא קליש ליה מלמטה הלכך שפיר דמי עכ״ל וכן עיקר וגם רש״י סובר כן כמו שהוא בנוסחאות שבידינו וכדכתב ז״ל :

וכתב בהג״ה מיימוניות אדון חוטט בגדיש וז״ל ומה״ט אין לעשות בסכך קודם שיעשה הדפנות תחלה ואם עשה הדפנות טפח סמוך לסכך תחלה יכול לסכך ע״כ ותימה גדולה מה ענין זה לחוטט בגדיש דלא נתן שם הגדיש לשם סוכה אלא לשם אוצר אבל כאן הרי עשה הסכך לשם סוכה לגל ואי משום כיון דליכא דפנות אין עליו שם אהל הא ודאי לא בעינן אלא שיהא הסכך עשוי לגל לשם סוכה דכתיב חג הסוכות תעשה ואין לנו ראיה שלא יעשה הסכך תחלה ובמתניתין דהמשלשל דפנות מלמעלה למטה פרש״י שהתחיל לארוג המחילה אצל הסכך ואורג ובא כלפי מטה מבואר בדברי שכבר נעשה הסכך קודם שעשה הדפנות וכל אותה הסוגיא מבואות שאין בזה איסור כל עיקר לכן נראה ודאי דהגה״ה זו לא קאמרה אלא לכתחלה אין לעשות הסכך כיון דליכא דפנות אלא להיכא שעשה טפח מחוטט בגדיש אלא להיכא שעשה טפח סמוך לסכך דאז מותר לסכך אפילו לכתחלה כמו בגדיש וכן משמע הלשון שאמר ומהאי טעמא אין לעשות כו׳ ורמיתי למחבר בעל הלבוש בזמניו שכתב דאפילו בדיעבד פסולה אם עשה הסכך קודם שעשה הדפנות ונראה בעיני דעתה :

תרלו סוכה ישנה שנעשית מקודם לחג שלשים יום כשרה משנה פרק קמא פלוגתא דב״ש וב״ה וידוע דהלכה כב״ה ומבואר לשם בסוגיא ופירוש רש״י דלבית הלל לא בעינן סוכה לשם חג כל עיקר דאפי׳ דנגב״ך ורקב״ש כשרה כ״ש שנעשית סתם דכשרה אפילו עשאה קודם שלשים לחג וכן פי׳ רש״י והר״ן להדיא ועיין עוד במ״ש הר״ן בפרק השולח :

ומ״ש ובלבד שיחדש ושהחידוש יהא בגופה כ״כ הרא״ש בשם בעל העיטור דלא כבעל הלכות שכתב דאכיפת בסאות ליטב עליהן הוי חידוש דלא אלא חידוש בגופה בעינן :

ומ״ש ואם עשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשרה בלא חידוש כ״כ בהגהת אשיר״י פ״ק משם הא״ז אבל התוס׳ נסתפקו בזה וז״ל ואם עשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשרה אפילו לב״ה נפקא מינה שאין צריך לחדש בה דבר ואפילו לא כ״מ אלא לב״ש יש לו לתנא לפרש במה נחלקו וכו׳ וכבר כתבתי למעלה בהלכות פסח דמדברי רא״ה נראה שמפרש לפי הירושלמי דלב״ה בעי חידוש אפילו עשאה לשם חג דכיון דאין חילוק בין עשאה לשם חג לעשאה סתם ד״ת א״כ כי היכי דבעי חידוש מדרבנן בעשאה סתם ה״כ בעשאה לשם חג וה״ע כיון דעשייתה כבר הוה קודם שלשים לחג בעינן למיעבד בה חידוש לשם חג כמו כי היכי דליהוי היכר דיוסבין בה לשם מצות סוכה וכך נראה לי :

תרלז מי שלא עשה סוכה קודם החג יכול לעשותה בתוך החג בפרק הישן פלוגתא דר״א וחכמים בברייתא והלכה כחכמים דדרשי חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים עשה סוכה בחג וה״ק סוכות תעשה לך באיזה יום מז׳ הימים שתרצה אפילו בי״ט עצמו ואפילו בסוף יום שביעי עושה אם לא עשה קודם לכן דמצותה כל שבעה וכ״כ הרמב״ם בפ״ו :

ומ״ש אם אם יהיה לו סוכה יכול לצאת ממנה כו׳ ג״ז שם פלוגתא דר״א וחכמים והלכה כחכמים דס״ל דלא בעינן סוכה לכל שבעה :

ומ״ש ויוצאין בסוכה שאולה אבל לא בגזולה גם זה שם פלוגתא דר׳ אליעזר וחכמים והלכה כחכמים דמכשרי בשאולה ודרשי כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראויין ליטב בסוכה אחת ללמדנו שאפילו ע״י שאלה בזה אחר זה יוצאין י״ח והא דכתיב לך לא אתי למעוטי שאולה אלא למעוטי גזולה . ופשוט הוא דכיון דיוצא בשאולה כ״ש בשל שותפין וכן מבואר בדברי התוס׳ והר״ן וכ״כ הרא״ש בתשובה :

ומ״ש

תעשה ולא מן העשוי אבל אם מתחלה כשנתן שם הגדיש הניח חלל טפח במשך ז׳ על ז׳ כשירה דכיון שהניח חלל טפח כשיעור הכשר סוכה שם סכך עליו וכשחוקק מלמטה למעלה עד שמגביה החלל לגובה י׳ אין זה עשיית הסכך אלא תיקון הדפנות ובדפנות לא אמרי׳ תעשה ולא מן העשוי והוי כסוכה שאינה גבוהה עשרה וחקק בה להשלימה לי׳ וכתב אבי העזרי אם הגדיש גדיש ולא הניח אלא חלל טפח במשך ז׳ ושוב חקק בה הרבה ועשה בה סוכה גדולה אינה כשירה כולה ע״י משך ז׳ שהניח תחלה ולא דיינינן ליה כפסל היוצא מן הסוכה [מ] דהא לא ממשבא חד דופן בהדיה ואם חקק מב׳ צדדין ד״א יותר על הז׳ אף הז׳ פסולה דסכך פסול פוסל מן הצד בד״א :

תרלו סוכה ישנה שנעשית מקודם לחג ל׳ יום כשירה ובלבד שיחדש בה דבר עתה בגופה לשם חג אפי׳ בטפח על טפחיים סגי אם הוא במקום אחד ואם החירוש על פני כולה סגי אפילו בכל דהוא ואם עשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשירה בלא חידוש : יוצר כלי חרס שיש לו ב׳ סוכות זו לפנים מזו ועושה קרירותיו בפנימית ומוכרם בחיצונה הפנימית אינו יוצא בה ידי סוכה כיון שהיה דירתו כל השנה אינו ניכר שדר בה לשם מצות סוכה והחיצונה יוצא בה שהרי אינו דר בה כל השנה : תרלז מי שלא עשה סוכה קודם החג יכול לעשותה בתוך החג או אם יהיה לו סוכה יכול לצאת ממנה ולישב באחרת דלא בעינן סוכה לכל ז׳ ימי החג ויוצאין בסוכה שאולה אבל

דרכי משה

תרלה (א) ובהג״מ פ״ה ד״ה וסוכה ומה״ט אין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות ואם עשה בדפנות טפח הסמוך לסכך תהלה אזי יוכל לסכך עכ״ל מוהר״מ : (ב) (וב״ב רי״ז ב״ח ח״א) : אבל

דרישה

מוקף עליכן כ״מ ה׳ תומסין ומינו מגיע לכל לד שני תומסין ועיין ברש״י וכו׳ פ״ק דסוכה דף מ׳ ע״ב . לכן בעי שיסא סטיקף כ״ע טפחים נמלא שיעמר מסעיגול בכל לד על הריבוע . וכן משמע מלשון הרמב״ם פ״ד דסוכה שכתב אם יש בסקיפה כדי לרבע בה זע״ז כו׳ משמע שהסיקף היה כל כך גדול לרבע מתוכו רבוע ופ״ז לא כיש אומרים דא״ל אלא סיקף שיסא בו שיעור שנוכל לעשות ממנו פלמו רבוע זע״ז . גם לפי דבריהן ק׳ על הב״י שנתן שיעור כ״ט ב׳ מושיין הא בכ״ם טפחים סגי שהרי ד׳ לעשות של ריבוע אינו אלא כ״מ טפחים ולכן נראה שגם בדברי רבינו יש להגיה ולכתוב ויש לרבע בה זע״ז כו׳ :

סי׳ תרלה [מ] דהא לא ממשבא אל דוכן כו׳ ל״ע למה לא אמר דשאני התם דהסוכה נעשה

חדושי הגהות

תרלו א בראב״ש לפנינו איתא מיכנשא ומימנ בסתקרי : בגמרא

[טור או״ח ח״ר]

ומ"ש ופירש"י דלא משכחת סוכה גזולה כו' כן פי' בפרק לולב הגזול ומ"ש אפילו לא שינה בהן כלומר דלא מיבעיא כששינה בהן דקנינהו בשיטוי מעשה ושינוי הכשר אלא אפילו לא שינה בהן דלא קנינהו מדינא אפילו הכי עבדו רבנן תקנתא משום תקנת השבים דאינו צריך לסתור בניינו אלא יחזור הדמים זהכי איתא להדיא בגמרא וכ"כ הרמב"ם בפ"ה :

ומ"ש וב"ה כתב כו' כלומר רש"י לא פליג ולא משכח סוכה גזולה אלא בגזל סוכה העשויה בראש הספינה כו' דמשמע דס"ל דאפילו אינו רוצה ליתן דמיה אין לה דין גזולה ויוצא בה ידי חובתו דכיון דתקון רבנן דיחזור לו דמיה דמיה הוא דחייב ולא עביד אבל בעל העיטור כתב שאם אינו רוצה ליתן דמיהם הוי נמי גזולה :

כתב בהג"ה אשיר"י בפרק היסן ראובן וחוציאו מסוכתו פסולה דאין עליה תורת שאולה כיון דלא קיימא ברשותו של ראובן עכ"ל פי' דאם היה בונה מדעתו של שמעון היה הקרקע שאולה לראובן כל שבעת ימי החג והו"ל כשלו ממש דקיימא ברשותו ואם כן כשבא שמעון ותקף את ראובן והוציאו מסוכתו יש עליה תורת שאולה מראובן לשמעון כדין כל שאר הוקף בחברו והוציאו מסוכתו דכיון דקרקע היה נגזלת יש לה דין שאולה דה"ל מאחר שהיה בונה מדעת שמעון הו"ל כאילו קיימא בקרקעו של ראובן ואלא שמעון ביטיבת סוכה זו אבל עכשיו שבנה ראובן אלא מדעתו לא יצא בה שמעון ידי חובתו דעלי סוכה זו גזולים הם ביד שמעון ולא אמרינן דלא נתחייב שמעון לשלם אלא דמי עצים משום תקנת השבים דאין כאן תקנת השבים הואיל ולא ערב בבנייתה ולא הוליא עליה הוצאות הילכך גזולה היא כמו הגזול סוכה העשויה בראש הספינה דהיא עצמה נגזלת שאינה מחוברת לקרקע ואין שם תקנת השבים מאחר דלא ערב בה וכו' וכ"כ התוספות בר"פ לולב הגזול אלא דלשם כתוב שבנה ראובן בחצרו של שמעון מדעתו וט"ס הוא וא"ל אלא מדעתו כאשר כתוב בהגהת אשיר"י • עוד כתב בהג"ה אשיר"י המסכך בר"ה כשרה בדיעבד ע"כ • ובריטא היא בר"פ לולב הגזול ועבש דין זה דאע"פ שגזול רבים הוא קרקע אינה נגזלת ולעולם בחזקת הרבים עומדת והרי הוא כסוכה שאולה וכשרה אבל לכתחלה לא דכל גזל אין עושין ממנו סוכה לכתחלה ומה"ע לא יצא אדם בסוכתא הבירו אלא מדעתו וכן כ' המרדכי בשם ראבי"ה וכ"ש אם דעתו לגזלה וכן לא יעשו לו החלה בקרקע הבירו אלא מדעתו וכן לא יקנאו ישראל הסכך בעצמו אלא יקנו אותם מעו"ג ובסימן תרמ"ט יתבאר זה בס"ד :

תרלח עצי הסכך כל זמן שהסוכה קיימת אסורין מן התורה כו' בפ"ק דסוכה ומייתי לה בפ' המביא כדי יין אמר רב ששת משום ר"ע מגיין לעצי הסוכה שאסורין כל ז' ת"ל חג הסוכות שבעת ימים חג לה' ותניא ר"י בן בתירא אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל ש"ם על הסוכה שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה' מה חג לה' אף סוכה לה' והתום' לשם ובפ' ב"מ הקשו דבפ"ק דסוכה משמע דעצי הסוכה אסורין מדאורייתא מדרשת מה חג לה' וכו' ודרשת גמורה היא כדמוכח התם ובפ' כירה ובפרק המביא משמע דעצי סוכה לא אסורין אלא מדרבנן מטעם מוקצה ופי' ר"ת דאין אסור מן התורה אלא במה שצריך להכשר סוכה והשאר אינו אסור אלא מדרבנן ור"י פי' דכל זמן שסוכה בעמידה שייך בה מה הג לה' כו' אבל כשנפלה לא שייך בה מה הג כו' והרא"ש בפ"ק דסוכה הביא שני הפירושים ואח"כ כתב והאי דאסורי עצי סוכה היינו דוקא הבכך אבל עצי הדפנות מותרת שרו דכל מאי דדרשינן מחג הסוכות היינו דוקא בסכך כדלקמן גבי פסולת גורן ויקב ודלא כהרמב"ם שכתב עצי סוכה אסורין כל ז' ימי החג בין עצי הסכך ואין מיחתין אחן לדבר אחר כל ימי החג עכ"ל ומעתה נתבארו דברי רבי' ומהר"א מזרחי תמה על הרא"ש היאך נעלם ממנו מ"ש התוס' בשם ר"ת בפ' המביא דמ"ש מה חג לה' אף סוכה לה' היינו לפי שיעור סוכה כגון ג' דפנות ושלישית אפילו טפח אבל אי עביד דפנות שלימות יותר משעור סוכה לא נפיק מקרא ואסורי מטעם מוקצה ע"כ דאלמא דאף בדפנות איכא איסורא דאורייתא ולעד"ל דהרא"ש מפרש דכונת התוס' הוא דהבכך אינו אסור אלא לפי שיעור סוכה של דפנות ד"ת שאם לא היה עושה כ"א ג' דפנות בהלכתם ושלישית טבח בלא צורת הפתח כדין תורה בודאי שבבכך שעליו הוא מעט שאינו כי אם הצינו של ז' על ז' וקלת יותר מפני הטפח שבשלישית שזה הבכך לבד הוא שאסור ד"ת אבל כל השאר אינו אסור אלא מדרבנן דאמי דבעינן בשלישית נמי ל"ה אינו אלא מדרבנן כמו שנתבאר למעלה בסי' תר"ל ע"ש • ואפילו אח"ל דבונת בתוס' הוא דאף הדפנות עצמם אסורים ד"ת מ"מ ברור הוא שאין זה מדברי ר"ת עצמם שהרי כבהעתיקו התוס' דברי ר"ת בפ' ב"מ ובפ"ק דסוכה לא כתבו דברים אלו וכן כל שאר המחברים שהעתיקו לדבריו לא הזכירו דפנות ואח"כ בע"כ שהבעל התוס' דפ' המביא הוא שהבין כך מדברי ר"ת שאסור אף הדפנות ואין מזה סתירה לדברי הרא"ש דבשם שהוא חולק אהרמב"ם במה שאוסר הדפנות כך הוא חולק אתוהו בעל התוס' שהבין כך מדברי ר"ת מאחר שר"ת לא כתב כן בפירוש אבל העיקר כמ"ש אחלה שלא היתה הכונה של בעל התוס' לאסור הדפנות אלא לאסור הבכך ד"ת לפי שיעור הדפנות

אבל לא בגזולה ופירש"י דלא משכחת סוכה גזולה אלא שגזל סוכה עשויה (מ) בראש הספינה או בראש העגלה שאילו תקף בחבירו והוציאו מסוכתו (נ) קי"ל קרקע אינה (א) (ג) נגזלת ואילו גזל עצים וסיכך בהם אין לו עליו אלא דמי עצים אפילו לא שינה בהן שום דבר ויוצא בה בדיעבד ובעל העיטור כתב שאם גזל עצים וסיכך בהם ואינו רוצה ליתן דמיהם הוי נמי גזולה :

תרלח (מ) **עצי** הסכך כל זמן שהסוכה קיימת אסורין מן התורה נפלה (נ) אסורה מדרבנן ור"ת פי' דאפי' בעודה קיימת אין האיסור מן התורה אלא במה שצריך להכשר סוכה והשאר אינו אסור אלא מדרבנן ובדפנות אין בהם שום איסור אבל

מטי שום פרוטה לכל חד וחד אלא ע"י שאלה וידוע דהלכ' כחכמים :

וכתב הר"ן על דברי רש"י וז"ל ובתוס' כתב שלא היה צריך לכך דכיון דכתיב לך גבי סוכה משמע אבל לא לשל שותפות הלכך ע"כ מדמרבי' סוכה אחת לכל ישראל ש"מ דלא דרשינן לך למעוטי שאולה ומש"ה מוקמינן לה למעוטי גזולה אבל אפשר שהולרך רש"י לומר כן כי היכי דלא נוקי ריבוייא דכל האזרח לרבות של שותפות ומיעוטא דלך למעוטי שאולה. וכתב הריב"ש בתשובה נראה לי ברור דכון לרש"י בין להר"ן המסייעו בין לתוספות כיון שיוצאין בסוכה שאולה כ"ש שיוצאין בשל שותפין דהא של שותפין עדיפא משאולה כולה לפי שקלתה שלו לגמרי והנשאר הוא שאול אצלו שהרי לדעת כן נשתתפו שכל אחד מהם ישתמש בה ועוד דשותף לא מצי אסר להבירו בו ומשאילו מצי אסר וא"א בשום פנים לומר שבשאולה יוצאין ובשל שותפין אין יוצאין והאריך בדבר : **ומ"ש** אבל לא בגזולה מבואר בברייתא' זו וכר"פ לולב הגזול (לא.) ת"ר סוכה גזולה ר"א פוסל וחכמים מכשירין אר"נ מחלוקת בשתקף את חבירו והוציאו מסוכתו אבל גזל עצים וסיכך בהם ד"ה אין לו אלא דמי עצים ופירש"י אבל גזל עצים וסיכך בהם. אין זו לא גזולה ולא שאולה דקנינהו בשיטוי מעשה ושינוי הכשר ועוד משום תקנת השבים א"ל לסתור בניינו אלא יחזור דמיה ודאמרינן בבבא היסן דמודו רבנן בגזולה לאו בגזולה סוכה המחוברת לקרקע ולא בגזול עצים והמסכך בהם אלא בגזול סוכה העשויה בראש העגלה או בראש הספינה דהיא עצמה נגזלת שאינה מחוברת לקרקע ואין עליו להחזיר דמיה אלא כמו שהיא בעויה דאין כאן משום תקנת השבים שהרי לא טרח עליה לבנותה ולא הוציא עליה הוצאות הילכך גזולה היא כמו הגזול סוכה העשויה בראש הספינה דהיא עצמה נגזלת שאינה מחוברת לקרקע ואין שם תקנת השבים מאחר דלא טרח בה וכו' וכ"כ התוספות בר"פ לולב הגזול אלא דלשם כתוב שבנה ראובן בחצרו של שמעון מדעתו וט"ס הוא וא"ל אלא מדעתו כאשר כתוב בהגהת אשיר"י • עוד כתב בהג"ה אשיר"י המסכך בר"ה כשרה בדיעבד ע"כ • ובריטא היא בר"פ לולב הגזול ועבש דין זה דאע"פ שגזול רבים הוא קרקע אינה נגזלת ולעולם בחזקת הרבים עומדת והרי הוא כסוכה שאולה וכשרה אבל לכתחלה לא דכל גזל אין עושין ממנו סוכה לכתחלה ומה"ע לא יצא אדם בסוכתא הבירו אלא מדעתו וכן כ' המרדכי בשם ראבי"ה וכ"ש אם דעתו לגזלה וכן לא יעשו לו החלה בקרקע הבירו אלא מדעתו וכן לא יקנאו ישראל הסכך בעצמו אלא יקנו אותם מעו"ג ובסימן תרמ"ט יתבאר זה בס"ד :

תרלח עצי הסכך כל זמן שהסוכה קיימת אסורין מן התורה כו' בפ"ק דסוכה ומייתי לה בפ' המביא כדי יין אמר רב ששת משום ר"ע מגיין לעצי הסוכה שאסורין כל ז' ת"ל חג הסוכות שבעת ימים חג לה' ותניא ר"י בן בתירא אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל ש"ם על הסוכה שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה' מה חג לה' אף סוכה לה' והתום' לשם ובפ' ב"מ הקשו דבפ"ק דסוכה משמע דעצי הסוכה אסורין מדאורייתא מדרשת מה חג לה' וכו' ודרשת גמורה היא כדמוכח התם ובפ' כירה ובפרק המביא משמע דעצי סוכה לא אסורין אלא מדרבנן ומטעם מוקצה ופי' ר"ת דאין אסור מן התורה אלא במה שצריך להכשר סוכה והשאר אינו אסור אלא מדרבנן ור"י פי' דכל זמן שסוכה בעמידה שייך בה מה הג לה' כו' אבל כשנפלה לא שייך בה מה הג כו' והרא"ש בפ"ק דסוכה הביא שני הפירושים ואח"כ כתב והאי דאסורי עצי סוכה היינו דוקא הבכך אבל עצי הדפנות מותרת שרו דכל מאי דדרשינן מחג הסוכות היינו דוקא בסכך כדלקמן גבי פסולת גורן ויקב ודלא כהרמב"ם שכתב עצי סוכה אסורין כל ז' ימי החג בין עצי הסכך ואין מיחתין אחן לדבר אחר כל ימי החג עכ"ל ומעתה נתבארו דברי רבי' ומהר"א מזרחי תמה על הרא"ש היאך נעלם ממנו מ"ש התוס' בשם ר"ת בפ' המביא דמ"ש מה חג לה' אף סוכה לה' היינו לפי שיעור סוכה כגון ג' דפנות ושלישית אפילו טפח אבל אי עביד דפנות שלימות יותר משעור סוכה לא נפיק מקרא ואסורי מטעם מוקצה ע"כ דאלמא דאף בדפנות איכא איסורא דאורייתא ולעד"ל דהרא"ש מפרש דכונת התוס' הוא דהבכך אינו אסור אלא לפי שיעור סוכה של דפנות ד"ת שאם לא היה עושה כ"א ג' דפנות ושלישית טבח בלא צורת הפתח כדין תורה בודאי שבבכך שעליו הוא מעט שאינו כי אם הצינו של ז' על ז' וקלת יותר מפני הטפח שבשלישית זה הבכך לבד הוא שאסור ד"ת אבל כל השאר אינו אסור אלא מדרבנן דאמי דבעינן בשלישית נמי ל"ה אינו אלא מדרבנן כמו שנתבאר למעלה בסי' תר"ל ע"ש • ואפילו אח"ל דבונת בתוס' הוא דאף הדפנות עצמם אסורים ד"ת מ"מ ברור הוא שאין זה מדברי ר"ת עצמם שהרי כבהעתיקו התוס' דברי ר"ת בפ' ב"מ ובפ"ק דסוכה לא כתבו דברים אלו וכן כל שאר המחברים שהעתיקו לדבריו לא הזכירו דפנות ואח"כ בע"כ שהבעל התוס' דפ' המביא הוא שהבין כך מדברי ר"ת שאסור אף הדפנות ואין מזה סתירה לדברי הרא"ש דבשם שהוא חולק אהרמב"ם במה שאוסר הדפנות כך הוא חולק אתוהו בעל התוס' שהבין כך מדברי ר"ת מאחר שר"ת לא כתב כן בפירוש אבל העיקר כמ"ש אחלה שלא היתה הכונה של בעל התוס' לאסור הדפנות אלא לאסור הבכך ד"ת לפי שיעור הדפנות

אלא דמשיק לה אלא משום דדפנות צריכי לה לכונה דאי לאו דפנות לא קיימא סוכה והו"ל כאילו בטלוהו לגבי סוכה והו"ל בבכך והאסירי מידי דהוה אסמוך לבכך

דרכי משה

תרלז (א) אבל בתג"מ פ"ה כתב דאי שנכנס לסוכה חבירו בלא דעתו לא יצא דמקרי גזל וב"כ בירושלמי עכ"ל ח"ל הנ"א פ"ב דסוכה התוקף חבירו בסוכתו אפילו בנוחה על הקרקע של גזל כשירה ויצא בה בדיעבד וראובן שבנה סוכה בקרקע שמעון שלא מדעתו ובא שמעון ותקף ראובן והוציאו מסוכתו פסול דאין עליה תורת שאולה כיון דלא קיימא בקרקע של ראובן א"כ לא גזל אלא הצעים ולא הקרקע וחוי גזילה דאין כאן שינוי מעשה לקנות הצעים בשינוי עכ"ל וכ"כ התוס' (סוכה לא.) וכתב עוד בתג"א בשם א"ז דתעושה סוכתו ברה"ר בדיעבד יצא עכ"ל משמע דלכתחלה מיהו אסור וכ"כ א"ז בהדיא ומייתי לה מעשה בן הירושלמי וז"ל גזולה זוגא עביד ליה

ממלתא

דרישה

נעשה בכסר אלא שיש לומר שתפס לשון הגמרא שם בפסא היולא הלוי הכסרה בזה במה שנמשך מד דופן עם הפסל וי"ל דהכא שאני דאין כאן דברים לכתיר כפתם ובכלל זה ג"כ בעמא פסולה דהא אם אין דופן גם הסכך שנמשך מון לסוכה מחשב לסכך הנעשה מלגו לא לסוכה ולא לגל וזו"ק : ולאף

פרישה

סי' תרלז (מ) **בראש** הספינה או כו' דכיון שהוא מטולטלת נגזלת דס"ל ור"ן ור"ל שאינה מחוברת בקרקע אלא אם אין לה מעלה ומטה ולדדין הכל של בעיין ויכול לטלטלה ממקום זה לכתיפה במקום אחר : (נ) קי"ל קרקע אינה נגזלת ז"ל הר"ן ואין בה משום אלוה הבאתה בעבירה כיון דלא קנינה כלל ובדריתא דמרא אינה וכ"ל בסוכה שאולה עכ"ל ור"ל כיון שקרקע אינה נגזלת וקיימא ברשותא דמרא גם הסוכה והבניין שעליו ברשותא דמרא קיימי וס"ל בסוכה שאולה ועיין בדרישה : (ג) ואילו גזל עצים וסיכך עיין בת"כ סי' ש"ס וכס"ו :

סי' תרלח (מ) **עצי** הסכך כו' אסורין מן התורה שנאמר חג הסוכות תעשה לך ז' ימים לה' אלסיך ודרשינן הכא שחל שם שמים על הסגיגה כך חל ש"ם על הסוכה אבל כשנפלה בטלה אטוש' מדאורייתא ודפנות אינם בכלל שם סוכה : (נ) **אסורין** מדרבנן משום שהוקלה למעוטפה כל ו' : ולא

דכיון דבטלינהו לגבי סכך הו״ל כסכך וכל פורתא דסקיל מינייהו סתירה היא עכ״ל ודעת הר״ן כדעת הרמב״ם שכתב בפ׳ המביא כדי יין ועצי סוכה דמיתסרי אף דפנות בכללן שאף הם צריכין להכשר סוכה ומיהו לאחר שעשה השיעור הצריך מן הדפנות ונשלם הכשר הסוכה אם אח״כ הוסיף דופן משמע דלא מיתסרא אבל עשאן לארבעתן סתם כולם אסורות ומוקלות:

אם אחר שסיכך הסוכה ותקע׳ בדפנותי׳ סמך לדפנותיה עוד קנים או זרק על סככה חבילות מקושרות ולא נתכוון לעבות הכותל או הסכך כתבתי בסימן תקי״ח אם מותר ליטול מהתו׳ שהוסיף בפ׳ לולב הגזול אלא דאמר רבא הדס של מצוה אסור להריח בו כתב הר״ן מסתברא דה״ה להדס שנותנין בסוכה דמריחא אקלייה אבל יש חולקים ואומרים שלא אמרו כן אלא בהדס שבלולב שכיון שהוא צריך למצותו וא״א אלא בו לריחיה שהוא עומד אקלייה אבל הדס של סוכה דכיון דאפשר ליה בעלים דעלמא מעשה עץ בלבד משמש ומתבערה בלהוד אקלייה שלא יפחות מסוכה אבל מריחה לא אקלייה (ג) עכ״ל • כתב בהג״א פ׳ המביא כדי יין היכא דעביד סוכה ולא יתיב בה שריא בהנאה דהזמנה לאו מלתא היא מא״ז ע״כ כתב בא״ח אפילו עשה סוכה אחרת בתה״מ וא״ל לראשונה אפ״ה עליה אסורים בהנאה כל ז׳ וכתב עוד אין מועיל תנאי לעני סוכה והדפנות והלכך העושים סכך או דפנות משומר הנקרא פינוי״ל לא מהני ביה תנאה אבל על המוין כגון צורת פתח ומה שמעטרין הדפנות לנוי בעלמא מהני בהו תנאי עכ״ל:

כתב הר״ן בפ׳ המביא כדי יין איכא למידק דהכא אמרינן דסוכה אסורה מן התורה ובפ׳ ב״מ (כב •) יהבו טעמא לכך ברייתא דתניא אסור להסתפק מהם עד מוצאי י״ט האחרון של חג משום בזוי מצוה ובפ׳ כירה (מה •) אמרינן דטעמא משום מוקצה תירץ הרמב״ן דכולהו איתנייהו דעני סוכה כל ז׳ אסורים מן התורה כחגיגה ונוי סוכה אסורים כל ז׳ משום בזוי מצוה והיינו הניא דב״מ ובשמיני של חג סוכה ונוייה אסורים משום מוקצה והיינו הניא דפ׳ כירה ובסמוך אכתוב אם התנה ליהנות מעצי סוכה ונוייה לכשיפלו אי מהני האי תנאה:

נוי סוכה אסורים באכילה ואם התנה עליהם וכו׳ בפ׳ המביא כדי יין (ל:) אהא דתניא אין מוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור״ש מתיר ושוין בסוכת החג בחג שאסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו פרכינן ומי מהני בה תנאה והא מ״ר שאת משום ר״ע מנין לעני סוכה שאסורין כל ז׳ שנא׳ חג הסוכות שבעת ימים לה׳ א מ״ר יוסף סיפא אתאן לסוכה דעלמא אבל סוכה דמצוה לא מהני בה תנאה וסוכה דמצוה לא והתניא סככה כהלכתה ועטרה בקרמין ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים ושקדים וכו׳ אסור להסתפק מהן עד מוצאי י״ט האחרון של חג ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו אביי ורבא דאמרי תרוייהו באומר אינו בודל מהם כל בה״ש דלא קדושה עלייהו אבל עני סוכה דחילה קדושה עלייהו אתקנאי לשבעה ופירש״י אביי ורבא דאמרי תרוייהו לא דמו לסוכה לענין תנאה ואע״ג דבטלי לגבה דכי מהני תנאה באומר מבע״י אינו בודל וכו׳ אבל עני סוכה שאינו יכול להתנות עליהם תנאי זה שהרי על כרחו יבדל מהם משום דסתר אהלא חלה קדושה עלייהו וע״י קדושה זו הוקנו לשבעה עכ״ל וכך פירשו התו׳ בפ״ק דסוכה לפי פר״י דלעיל ובפ׳ המביא ביאורו עוד יותר דלפי פירוש ר״י לא מהני תנאה אפילו נפלה הסוכה דמאחר שבעל כרחו יבדל מהם בעל הבית משום סתירת אהל א״כ גם כשנפלה אחר כך אסורין מטעם מוקצה והכי מוכחא הסוגיא לשם ע״ש וכך הם דברי רבינו שכתב בסתם דבעני סוכה לא מהני תנאה דמשמע בין לפר״ת ובין לפר״י דאסורה בנפלה לא מהני בה תנאה:

ומ״ש ודוקא שמתנה בזה הלשון וכו׳ כך נראה מדעת המוספות לפי פר״ת דמחלק בין מה שצריך להכשר סוכה ליתר מהכשר סוכה דקשה לפי פי׳ זה א״כ מאי פריך בגמרא מנוייה סוכה אעני סוכה דילמא עני סוכה דאיסורם ד״ת לא מהני בהו תנאה אבל בנוי סוכה מהני בהו תנאה אלא ודאי דמשמע ליה למאן דפריך דלמאי דקא משני סיפא אתאן לסוכה דעלמא אבל סוכה דמצוה לא מהני בה תנאה ולא קא מפליג תנא בין צריך להכשר ללא צריך משמע דבסוכה דמצוה לא מהני תנאה בכל הסוכה אף ביתר ולהכי פריך מנוי סוכה ליתר דשריסם אינם אסורים אלא מדרבנן וכן נראה מדברי התו׳ בפ״ק דסוכה שזאת היא דעת המקשה והשתא בע״כ מאי דמשני באומר אינו בודל וכו׳ ה״פ דבאומר אינו בודל לא חיילא קדושה על נוי סוכה וה״ה בעני סוכה היתר דבשניהם מהני תנאה דאינו בודל כיון דלא חל עליהן שום איסור בכל אבל מעני סוכה דחילה קדושה עלייהו פירוש כשאינו אומר אינו בודל אלא אומר אני מתנה עליהן לאכלן כשיפלו דבר חלה קדושה עלייהו ב״ה תו לא מפסקא ואתקנאי לכולהו ז׳ בין בנוי סוכה בין ביתר גם לפי פירש״י ופר״י משמע דהכא הוא דדוקא באומר אינו בודל כו׳ ע״ש

וכ״כ בסמ״ק ומ״ה כתב דבינו גם דין זה בסתם בין לפר״י ובין לפר״ת:

ומ״ש אבל אם אמר אני מתנה עליהן לאוכלן אימתי שארצה כו׳ מבואר בטעמו וכן משמע מדברי בה״ג שהביא דבינו בסמוך וכן משמע מהסמ״ק שכתב שאותם תנאים שאומרים אני מתנה לאכול מן הפירות אם יפלו אינו מועיל כלום דדוקא בזה הלשון אינו מועיל אבל באומר אימתי שארצה מועיל • ומ״ש ולפי תירוץ אחר של תוספות לא מהני תנאה בנויים אלא לאחר שיפלו נראה דתירוצים אלו הם לקושייתם ר״י שבתו׳ בפ׳ ב״מ שהקשה לשם דהכא משמע דטעמא דנוי סוכה משום בזוי מצוה ובפרק כירה משמע משום מוקצה ותירץ דצריכי לתרוייהו דמשום מוקצה לא הוה אסרינן בחש״מ דלא שייך מוקצה אלא בנפל בשבת וי״ט ומשום בזוי מצוה לא הוה אסרינן היכא דנפלו אבל השתא דאמר תרוייהו אסרינן בחש״מ ואפי׳ נפלו ולפי תירוץ זה איכא למימר דתנאה דאינו בודל מפיק להו מאיסור מוקצה ומפיק ליה נמי מבזוי מצוה אבל שאר בעלי התוס׳ הקשו על תירוץ זה שהרי לפר״י דלעיל צריך לפרש בסוגיא בפרק המביא דשייך איסור מוקצה לכולהו ז׳ ואפי׳ נפלה וא״כ טעמא דבזוי מצוה למה לי ולפיכך תירצו בע״א דאינטריך טעמא דבזוי מצוה היכא דאמר אינו בודל דלא אתקנאי למצוה ואסורין משום בזוי מצוה כל זמן שהם תלויין ותירוץ זה הביאו הרא״ש בתשובה כלל כ״ד והביא ג״כ התירוץ הראשון וא״כ לפי תירוץ האחרון תנאה דאינו בודל וכו׳ אע״ג דמפיק להו מאיסור מוקצה מ״מ בעודן בסוכה לא מפיק להו מבזוי מצוה ולפיכך לא מהני תנאה אלא לאחר שיפלו דאז איכא בזוי דמצוה וכן פסק בשפר בסתם בפרק המביא אבל רבינו לא פסק כך בסתם אלא כתב ולפי תירוץ א׳ תוספות וכו׳ כלומר אף על גב דאיכא דדחו לה מכל מקום נכון להחמיר וכ״כ הסמ״ק:

ומ״ש

דרכי משה

משללתא בשוקא א״ל ריב״ל מאן שרי לך מי התיר לך לעשות כן לכתחלה דע״כ לא שרו רבנן אלא בדיעבד אבל לכתחלה לא עכ״ל א״ז ונראה מזה דיש ליזהר לכתחלה לעשות הסוכה בחצר או במבוי של רבים אמנם לא ראיתי נזהרים בזה • וכתב מהרי״ל והסכך אל יקצצו ישראל אלא עו״ג ויקנה מן העו״ג דהוי יאוש ביד עו״ג ושינוי רשות ביד ישראל ולא הוי גזול כדאמרי׳ לגבי הדס וע״ל סי׳ תרמ״ט:

תרלה (א) ובתא״ו נ״ח ח״א וראיתי לרבותי נוהגין איסור אף בעצי הדפנות: (ב) ומשמע התם דע״כ ל״פ אלא לגבי הדס דלגבי לולב אסור אבל אי תלה ביה אתרוג וכדומה דלאו לריחו עומד וודאי מותר להריח בו דהא מותר להריח באתרוג של לולב כמו שיתבאר לקמן סימן (תרנ״ג): (ג) וצ״ע מאי טעמא צריך לעמוד סמוך לבה״ש ולהתנות ואמאי לא יהנה תנאי שקודם לכן ואפשר שסמוך לבה״ש דקאמר ל״ד אלא בא לומר שצריך שיעשה קודם בה״ש ועוד דאפשר שצריך לאומרו סמוך לבה״ש כמ״ש (שבת לד״ע) ג׳ דברים צריך אדם לומר כו׳ בע״ש עם חשיכה כו׳ ומכל מקום שמעינן מזה דלא כדברי מהרי״ל שכתב שצריך לעמוד בשעת בה״ש ולומר אינו בודל עצמי כל בה״ש ליקח כל מה

פרישה

(ג) ולא נסירא לא״א ז״ל עיין בפרישה:

יכול

חדושי הגהות

תרלה א בגמרא לפנינו ובהרא״ש הגוסחא א״ר מנשיא בריה דרבא:

הה

וכ"ש וכן יראה מדברי בעל הלכות כו' ראיה גמורה ליכא דאיכא למידחי ולמימר הא דנקט נפלו ה"ה לא נפלו נמי מועיל תנאי אלא דבעי לאשמועי דין הטלטול כשלא התנה עליהן נקט נפלו עיין בביאורי מהר"ם להגמ"ר :

וכ"ש ואיני מבין וכו' נראה בעיני דדעת בה"ג היא דהלכה כר"ש בין בשבת בין ביום טוב וכמ"ש לעיל בהלכות יום טוב אלא דאכל מקום בעוי סוכה החמירו טפי מבשבת דדמי למוקצה מחמת איסור היכא דאיתיה בידיים שהכל מודים שאסור כדאיתא בפרק מי שהחשיך דה"ל מאחר שתלאן ובטלן לגבי סוכה אסורין משום סתירת אהל כסוכה עצמה וכיון שתלאן דאיתיה בידיים אבל ביום טוב ליכא מוקצה מחמת איסור כיון דיש בהן אוכל נפש ודבר תורה אף לתלוש פירות מן המחובר לצורך אכילה ביום טוב שרי ואין בו איסור אלא מדרבנן כמו שכתבתי בתחלת הלכות יום טוב וא"כ הני עוין נמי כיון שאין בהן איסור ד"ת אין להן ג"כ דין מוקצה מחמת איסור דדחייה בידים ולפיכך אם נפלו מותרין לטלטלן במקומן אבל מ"מ אסור להחזירן דדמי לתוסיף על הבנין אבל בלא נפלו אסורין מיהא מדרבנן כיון שבטלן לגבי סוכה כנ"ל דעת בה"ג ורו"ק :

תרלט ישיבתה דתנן מצות סוכה כו' ולומד בה דבר שאינו צריך עיון אם בגמרא מחלק הא במיגרס הא בעיוני ופירש"י והתוס' כדברי רבינו וכן פי' הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וז"ל הר"ן ואית דאמרי דעיוני היינו קבע ובעי סוכה ולחומרא עביד כתרוויהו כל היכא דלא מעריך אבל מי מעריך הו"ל מלטער ופטור מן הסוכה ע"כ כתב הרמב"ם המתפלל רצה וכו' בפ"ו פי' שאם יכול להתפלל בסוכה בכונה יתפלל ואם לאו יתפלל חוץ לסוכה וז"ל רבי' יעשיה אחרון וכן נראה בעיני שהתפלה צריכה כונה ויכול להתפלל חוץ לסוכה · אבל קריאת שמע קורא בסוכה ואם היה לו ב"ה בעירו מניח סוכתו והולך לו לב"ה שכן בשאר ימות השנה מניח דירתו וקורא ק"ש בב"ה עכ"ל :

אין מניחין כלי אכילה בסוכה אחר אכילה מפני שהם נמאסים כו' אם מיחרא דרבא וכפרש"י והרא"ש משום מיאוס וטעמא דמילתא שלא יהא מלות הסוכה בזויה עליו להניח שם כליס מאוסין ומה"ע נמי כתב באורחות חיים שלא ישתוף הקערות והכוסות וכיולא בהן בסוכה שלא יהו המלות בזויות עליו והתוספות והמרדכי והגהת אשיר"י כתבו בשם בה"ג דמפרש מאני מיכלא כגון קדרה ושפוד ואגני דליתא וכיולא בהן ולא משום מאיסותא אלא משום דתשבו כעין תדורו והני אין רגילין להיות בבית דירה אלא בית יש להם לבדם וכ"כ רא"ה דקערות לאחר שאכלו שרי לאוחיאנו בסוכה ולענין הלכה ראוי להחמיר כרש"י והעומדים בשטתו לאסור אף קערות לאחר שאכלו ואע"ל קדרה ושפוד וכיולא בהן · כתב הרי"ף בסוף סוכה דביום שמיני עייל לגוה מאני מיכלא ומיפסלא משום דנפסלה מהכשרה בכך שלא יצא בה י"ח בזמנו ומכאן בא להם לאותם שאומרים בשמכנימין כלי מיאוס לסוכה דהסוכה פסולה וזה ודאי טעות גמור וכבר תמה הרז"ה על לשונו של האלפסי ואמר דאין בכך שום פסלות והרמב"ן הלין ואמר דאף הרי"ף לא קאמר ופסולה ממש אלא ה"ק שעושה היכר לפוסלה מתורת דירה ועושה אותה כמו מוקצה שבבתים גם הר"ן ז"ל לשם כתב כך : ונר

אפי' בנויים אלא לאחר שיפלו וכן יראה מדברי בעל הלכות שכתב עמודי סוכה שנפלו בשבת אסורין באכילה ואסורין לטלטלן במקומן נפלו בי"ט אסורין באכילה ומותרין לטלטלן במקומן נפלו בה"ה אסורין באכילה ומותרין להחזירם אבל אם התנה עליהן בשעה שתלה אותם ואמר כשארצה אטול מהם מותר ע"כ הרי שלא התיר בתנאי אלא אחר שנפלו (ד) ואיני מבין מה שחלק לענין טילטול במקומן בין שבת ליום טוב וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה דמהני בהו תנאה אפילו בעודן קיימין אבל בלא תנאי אסורין אפי' לאחר שנפלו :

תרלט ישיבתה דתנן מצות סוכה כל ז' ויעשה כל ז' ביתו עראי וסוכתו קבע ודר בה כדרך שאדם דר בתוך ביתו שמכנים בה כליו הנאים וקובע בה עיקר דירתו ואוכל ושותה וישן ומטייל בה ולומד בה דבר שא"צ עיון שאינו חושש שיטרידוהו בו אבל דבר שצריך עיון (א) יכול ללמוד חוץ לסוכה כתב הרמב"ם ז"ל המתפלל רצה מתפלל בסוכה רצה מתפלל חוץ לסוכה : אין מניחין כלי אכילה בסוכה אחר האכילה מפני שהם נמאסין

לגבי סכנה מאי איריא נפלו אפילו לא נפלו נמי והא דנקטין במלקייהו ליטנא דנפלו אינו אלא משום דבעי לאשמעינן דין הטלטול דבשבת אסור לטלטלן ובי"ט מותר ובחול המועד אף מחזירין למקומן אבל במתנה עליהם דלא חלה קדושה עליהן ולא בטליהו לגבי סכנה הרי הן מותרים בכל ענין בין נפלו בין לא נפלו :

ומ"ש רבי' ואיני מבין מה שחילק לענין טילטול במקומן בין שבת לי"ט כתב מה"ר אליה מזרחי ז"ל שהגין עמו שהרי בסוף שבת מקשה מסתם משנה די"ט לרבי יוחנן דקאי בשבת משמע דאין חילוק ביניהם וכ"ש לרב נחמן דריש ביצה דקאמר שבת דחמירא ולא אתו לזלזולי בה סתם לן כר"ש ע"כ ולע"ד נראה דאי מהא לא איריא דאפשר דבה"ג פסק בשבת דחמיר כר"י דאית ליה מוקצה ובי"ט דקילא כר"ש דלית ליה מוקצה ודלא כהגך אמוראי אבל אי קשיא הא קשיא שבה"ג גופיה פסק כר"ש גופיה דלית ליה מוקצה בין בי"ט בין בשבת וכמ"ש רבי' בתחלת ה' י"ט וגי' סה"ג והגה"מ בפ"ו בדעת בה"ג כגי' רבי' אבל במרדכי פ"ק דסוכה כתובים דברי ה"ג בסגנון אחר דלא חיילא קדושה עליהו כלל אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עליהו אתקנאי לשבעה ופי' הר"ן לפי גי' זו באומר איני בודל מהם כל בה"ש כלומר דתנאי לא מפסיק קדושה בתר דחיילא מיהא תנאה מהני בין בסוכה עצמה בין בעטוריה כשאמר איני בודל מהם דלא חיילא עלייהו קדושה והו"ל גביה כסוכה דלאו מלוה כמי שיש לו אתרוג ומתנה עליו לאוכלו אם ירצה ואם נמלך יוצא בו והיינו ברייתא דלעיל דקתני ואם התנה עליה הכל לפי תנאו אבל עצי סוכה ועיטוריה דחיילא עלייהו קדושה בה"ש אתקנאי לשבעה לאותן עד כאן ולא מהני בהו תנאה אחרינא לאיחל מעלייהו קדושה ולאשתרויי למחר אם נפלה והא דנקט עצי סוכה ליתנא דרב ששת נקט וה"ה לעיטוריה כי הדדי נינהו ואיני בודל מהם בלאוך מהני בהו מטעמא דכתיבנא אבל תנאה אחרינא לא זהו דרך הרי"ף ולפ"ז בעצי סוכה נמי כי אמר איני בודל מהני לאשתמושי בהו בהש"מ או בי"ט אם נפלה עכ"ל : וכתב הרשב"א בתשובה דהכי מסתבר ליה וסכ"כ באורוכה בס' עבודת הקודש וגי' הרא"ש כגי' נוסחי דידן וכ"כ מדברי הרמב"ם בפ"ו דלעצי סוכה לא מהני להו שום תנאי כלל (ו) אם עצי סוכה וגוייה אסורין גם בה' ולדידן גם בט' וכן אי מיקלע שבת במולאי י"ט האחרון של חג כתב רבינו בסימן תרס"ז :

תרלט ישיבתה דתנן מצות סוכה כל ז' וכו' מתני' בפ' הישן (כח :) הכי איתא כל ז' הימים אדם עושה סוכתו קבע ודירתו עראי ומפרש בברייתא (שם) כילד היה לו כליס נאים מעלן לסוכה מלעות נאות מעלן לסוכה אוכל ושותה ומטייל בסוכה ומשנן בסוכה אינו והאמר רבא מקרא ומתנא במטללתא ותנוי בר ממטללתא ל"ק הא במיגרס הא בעיוני ופירש"י א דלעיוני צריך להתבודד ולישב בישוב הדעת ומלטער הוא בסוכה והאויר יפה לו להרחיב דעתו וכ"פ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וכתב הר"ן דאית דאמרי אינכא עיוני היינו קבע ובעי סוכה ולחומרא עביד כתרוויהו כל היכא דלא מעריך אבל אי מעריך הו"ל מלטער ופטור מן הסוכה (ג) : **כתב** הרמב"ם המתפלל רצה מתפלל בסוכה וכו' בפ"ו : **אין** מניחין כלי אכילה בסוכה בפ"ה הישן (כט :) אמר רבא מאני משתייה במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא חצבא ושחיל בר ממטללתא ושרגא במטללתא ואמרי לה בר ממטללתא ול"פ הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה ופירש"י מאני משתייה · כוסות : במטללתא · לפי שאינם מאוסים : מאני מיכלא · קערות לאחר שאכלו בהו צריך להוציאם חוץ לסוכה : חצבא · של חרס ששותין בו המים : ושחיל · דלי של עץ : ושרגא · נר של חרס שקורין קרוסי"ל : סוכה קטנה · של שיעור מצומצם של ז"ט אסור להניחן בסוכה וכ' המרדכי מאני מיכלא כ' בשה"מ משום מיאוס כגון קערות שנתאסו לאחר אכילה וי"מ כגון קדירה ואגני ליש דטעמא דבעי כעין תדורו והני אין רגילין להיות בבית דירה אלא בית יש להם לבדם ולאו טעמא משום מאיסותא וכ"כ רא"ה דקערות לאחר שאכלו שרי לאוחיאנו בסוכה ובה"ג מפרש מאני מיכלי כגון קדירה ושפוד עכ"ל והתוס' (שם) כתבו כדברי י"מ וכתבו עוד התוס' דשרגא אף בעודו דולק אין להניחו בסוכה כדמוכח בפירקין דלקמן וכ"כ הרא"ש ופי' הטעם מפני שיש לחוש שמא יתקרב הגר לדופני הסוכה ותאחוז בהן

אפילו בנויים אלא לאחר שיפלו כ"כ הגה"מ בפ"ו בשם סמ"ק וז"ל ותנאי נמי לא מהני אלא אם יפלו אבל אם לקחם בעודם בסוכה לא מהני שום תנאי משום בזוי מצוה כדפירשו התוס' בפ' כירה ואף על גב דאיכא דהיו לה מ"מ נכון להחמיר ע"כ ול' רבי' שכ' לא מהני תנאה אפי' בנויים אלא לאחר שיפלו אינו מכוון דמשמע מאחר שיפלו מיהא מהני תנאה בעצי סוכה וליתא והכי הול"ל ולפי תירוץ אחר של התוס' הא דמהני תנאה בנויים היינו לאכלם אחר שיפלו אבל ליטול מהם קודם שיפלו לא מהני תנאה משום בזוי מצוה והר"ן כתב בפ' המביא כדי יין כ"ל דאע"ג דאיסורא דנויין משום בזוי מצוה מ"מ כיון שעשאן כמותה ואי מתהני מינייהו אפילו לאחר שנפלו איכא משום בזוי מצוה הלכך אפילו התנה ליהנות מהם לכשיפלו אין תנאו כלום דכי היכי דסוכה אסורה כל זמן מצותה אפילו נפלה נמי נוייה אסירי ומש"ה מקטי' שפיר מנויין לסוכה ומיהו ביום השמיני משמע ודאי דמהני תנאה לסוכה ולנוייה כל שנפלו דכיון דלא מיתסרי אלא משום מוקצה מהני בהו תנאה כי היכי דמהני לכל מוקצה ע"כ :

ומ"ש רבי' דברי בה"ג לומר שלא התיר בתנאי אלא לאחר שנפלו כתב עליו מהר"ר אליה מזרחי דאינו מחוור דכיון דלא חלה עלייהו קדושה ולא בטליהו לגבי סכנה מאי איריא נפלו אפילו לא נפלו נמי והא דנקטין במלקייהו ליטנא דנפלו אינו אלא משום דבעי לאשמעינן דין הטלטול דבשבת אסור לטלטלן ובי"ט מותר ובחול המועד אף מחזירין למקומן אבל במתנה עליהם דלא חלה קדושה עליהו ולא בטליהו לגבי סכנה הרי הן מותרים בכל ענין בין נפלו בין לא נפלו :

ומ"ש רבי' ואיני מבין מה שחילק לענין טילטול במקומן בין שבת לי"ט כתב מה"ר אליה מזרחי ז"ל שהגין עמו שהרי בסוף שבת מקשה מסתם משנה די"ט לרבי יוחנן דקאי בשבת משמע דאין חילוק ביניהם וכ"ש לרב נחמן דריש ביצה דקאמר שבת דחמירא ולא אתו לזלזולי בה סתם לן כר"ש ע"כ ולע"ד נראה דאי מהא לא איריא דאפשר דבה"ג פסק בשבת דחמיר כר"י דאית ליה מוקצה ובי"ט דקילא כר"ש דלית ליה מוקצה ודלא כהגך אמוראי אבל אי קשיא הא קשיא שבה"ג גופיה פסק כר"ש גופיה דלית ליה מוקצה בין בי"ט בין בשבת וכמ"ש רבי' בתחלת ה' י"ט וגי' סה"ג והגה"מ בפ"ו בדעת בה"ג כגי' רבי' אבל במרדכי פ"ק דסוכה כתובים דברי ה"ג בסגנון אחר דלא חיילא קדושה עליהו כלל אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עליהו אתקנאי לשבעה ופי' הר"ן לפי גי' זו באומר איני בודל מהם כל בה"ש כלומר דתנאי לא מפסיק קדושה בתר דחיילא מיהא תנאה מהני בין בסוכה עצמה בין בעטוריה כשאמר איני בודל מהם דלא חיילא עלייהו קדושה והו"ל גביה כסוכה דלאו מלוה כמי שיש לו אתרוג ומתנה עליו לאוכלו אם ירצה ואם נמלך יוצא בו והיינו ברייתא דלעיל דקתני ואם התנה עליה הכל לפי תנאו אבל עצי סוכה ועיטוריה דחיילא עלייהו קדושה בה"ש אתקנאי לשבעה לאותן עד כאן ולא מהני בהו תנאה אחרינא לאיחל מעלייהו קדושה ולאשתרויי למחר אם נפלה והא דנקט עצי סוכה ליתנא דרב ששת נקט וה"ה לעיטוריה כי הדדי נינהו ואיני בודל מהם בלאוך מהני בהו מטעמא דכתיבנא אבל תנאה אחרינא לא זהו דרך הרי"ף ולפ"ז בעצי סוכה נמי כי אמר איני בודל מהני לאשתמושי בהו בהש"מ או בי"ט אם נפלה עכ"ל : וכתב הרשב"א בתשובה דהכי מסתבר ליה וסכ"כ באורוכה בס' עבודת הקודש וגי' הרא"ש כגי' נוסחי דידן וכ"כ מדברי הרמב"ם בפ"ו דלעצי סוכה לא מהני להו שום תנאי כלל (ו) אם עצי סוכה וגוייה אסורין גם בה' ולדידן גם בט' וכן אי מיקלע שבת במולאי י"ט האחרון של חג כתב רבינו בסימן תרס"ז :

וכ"ש בשם הרא"ש בתשובה בכלל כ"ד האריך בדבר לייסד סוגיית התלמוד בזה והעולה מדבריו הוא דתנאי מועיל בנויי סוכה אפילו בעודן תלויין ולית בהו משום בזוי מצוה כיון דהתנה עליהם וכשלא התנה עליהם אסור משום בזוי מצוה בעודן תלויין והשתא דאסר להו משום בזוי מצוה אסרינן להו משום הוקצה למצותו אפילו נפלו בחה"מ וכתב עוד נוי סוכה אם לא התנה עליהם מוקצין הם בי"ט ואסור לטלטל אבל בתנאי מותר לטלטלן מפני הגנבים והגשמים שלא יפסידו (ה) : **והוי** יודע שזה שאמרנו דעצי סוכה לא מהני בהו תנאי כלל הוא לפוס נוסחי דידן בגמרא אבל הרי"ף גרים ומי מהני בה תנאה והתניא מנין לעצי סוכה שאסורים בהנאה כל ז' וכו' מה חג לה' אף סוכה לה' ולא מהני בה תנאה והתניא סיככה כהלכתה ועיטרה וכו' ותלה בה אגוזים וכו' אסורין להסתפק מהם עד מוצאי י"ט האחרון של חג ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו אבל דאמרי תרוייהו באומר איני בודל מהם כל בה"ש דלא חיילא קדושה עלייהו כלל אבל עצי סוכה דחיילא קדושה עלייהו אתקנאי לשבעה ופי' הר"ן לפי גי' זו באומר איני בודל מהם כל בה"ש כלומר דתנאי לא מפסיק קדושה בתר דחיילא מיהא תנאה מהני בין בסוכה עצמה בין בעטוריה כשאמר איני בודל מהם דלא חיילא עלייהו קדושה והו"ל גביה כסוכה דלאו מלוה כמי שיש לו אתרוג ומתנה עליו לאוכלו אם ירצה ואם נמלך יוצא בו והיינו ברייתא דלעיל דקתני ואם התנה עליה הכל לפי תנאו אבל עצי סוכה ועיטוריה דחיילא עלייהו קדושה בה"ש אתקנאי לשבעה לאותן עד כאן ולא מהני בהו תנאה אחרינא לאיחל מעלייהו קדושה ולאשתרויי למחר אם נפלה והא דנקט עצי סוכה ליתנא דרב ששת נקט וה"ה לעיטוריה כי הדדי נינהו ואיני בודל מהם בלאוך מהני בהו מטעמא דכתיבנא אבל תנאה אחרינא לא זהו דרך הרי"ף ולפ"ז בעצי סוכה נמי כי אמר איני בודל מהני לאשתמושי בהו בהש"מ או בי"ט אם נפלה עכ"ל : וכתב הרשב"א בתשובה דהכי מסתבר ליה וסכ"כ באורוכה בס' עבודת הקודש וגי' הרא"ש כגי' נוסחי דידן וכ"כ מדברי הרמב"ם בפ"ו דלעצי סוכה לא מהני להו שום תנאי כלל (ו) אם עצי סוכה וגוייה אסורין גם בה' ולדידן גם בט' וכן אי מיקלע שבת במולאי י"ט האחרון של חג כתב רבינו בסימן תרס"ז :

דרכי משה

מה שארצה ואין דבריו נכונים כי צריך לעשות כן קודם בה"ש כי מאחר שנכנס ספק בה"ש תו לא מהני תנאי : (ד) וכ"מ בהג"מ פ"ו בשם סמ"ק : (ה) וכ"מ מדברי רבינו בעל השור דס"ל דאסור בטלטול בלא תנאי וא"כ יש לתמוה אמאי נהגו לטלטל הסדינים והיריעות המצויירים שתולין בסוכה לגוי אע"ג דהאידנא אין מתנין כלל · וכבר כתב מהרי"ל דהאידנא לא מהני בנויי סוכה תנאי דאין אנו בקיאין בתנאים מיהו באגודה משמע דנוהגים להתנות אף בזמן הזה מ"מ על המנהג יש לתמוה דמטלטלין אלו היריעות בלא תנאי לכן נ"ל דנויי סוכה האסורים הם דווקא נויין התלוין בסכך אבל התלוים בדפנות מאחר שהדפנות בעצמן מוחרים לדעת הרא"ש כ"ש נויין התלויין בהן ואפשר דאף הרמב"ם דמחמיר בדפנות מ"מ בנויין התלוין בהן אין להחמיר ולכן נהגו לטלטל אלו היריעות בלא תנאי ומ"מ נראה דטוב להתנות וכ"מ מדברי האגודה שכתב וז"ל ואותן יריעות ושיפ"ש שתולין ומתנין לטלטלן מפני הגשמים צריך לעשות בהם עגיבה ולא קשירה עכ"ל משמע מיהא דתנאי בעי ע"ל סימן שט"ו כתבתי אם מותר לפרוס בסוכה מפה מן הצד או מלמעלה מפני הרוח שלא יכבה הנרות :

(ו) וכתב מהרי"ל אסור ליהנות כלל מעצי סוכה אפילו קיכם להצוץ בו שיניו אסור ליטול מהם :

תרלט (א) כתב מהרי"ו הרוצה לשחוק בקביאות וכדומה ישחוק בסוכה וכ"כ מהרי"ל הרוצה לדבר שמועות עם חבריו ילך לסוכה כללא דמלתא לעולם ידמה עליו סוכתו כאילו היה

פרישה

סי' תרלט (א) יכול ללמוד וכ"ל דעכשיו בזמנינו שרוב בני בית אינם בסוכה כל היום כי אם בשעת אכילה צריך ללמוד אפילו דבר עיון בסוכה :

עד

חדושי הגהות

תרלט א זה אינו מלשון רש"י דק מלשון הרא"ש שם לשון רש"י מן מלת והאויר יפה כו' :

נמאסין אבל כלי שתייה מותרין ונר אפי׳ כשהוא דולק והוא צריך לו אין להניחו בסוכה קטנה אבל בגדולה מותר אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישינים אפילו שינת עראי חוץ לסוכה (ג) ובמה אכילת עראי (ד) עד כביצה מפת וביצה בכלל והר״ם מרוטנבור״ג היה מחמיר אפי׳ בפירי שלא לאוכלן חוץ לסוכה והר״ר פרץ היה אומר דפירי לא צריכי סוכה אבל שאר דברים כגון בשר וגבינה וכיוצא בהן צריכין והרמב״ם ז״ל כתב מותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה והמחמיר שלא ישתה אפילו מים חוץ לסוכה תע״ב וא״א הרא״ש ז״ל כתב דאפי׳ את״ל דפירי וגבינה בע׳ סוכה היינו דווקא מי שקובע עליהן אבל מי שאוכלן דרך עראי ודאי אין צריכין סוכה (ג) ושתיית יין נמי עראי הוא ומיהו

כתב בהג״ה אפי׳ שרגא של זהב אם מרס כך דינה כ״כ רא״ה מא״ז שעעמא דמסתבר הוא דהא טעם׳ דשרא״ש בשל זהב נמי שייך ולפ״ז מה שפירש״י נר של חרס לאו לאפוקי של שאר מינים אתא אלא מלת נר אתא לפרושי ונקט אורחא דמלתא שהיא של חרס והרוקח כתב שרגא נר חרס אם הסוכה קטנה צריך להוציאו מן הסוכה אבל אם הסוכ׳ גדולה כמו שלנו א״כ אבל מנהג שאין מביאין נר חרס בתוכה כ״א מנורות ברזל ונחשת ונר שעוה ע״כ (ד) :

כתב בא״ח ונהגו שלא להשתמש בסוכ׳ דברים של ביזיון כגון שטיפת קדירות וקערות וכיוצא בהם שלא יהו מלות בזויות עליו : **ומ״ש** אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכ׳ ואין ישנין אפילו שינת עראי חוץ לסוכה משנה וברייתא בפ׳ הישן (כה׳ כו׳) ומפרש טעמא בגמרא לפי שאין קבע לשינה ופירש״י לפי שאין קבע לשינה ואין בה חילוק בין קבע לעראי לענין סוכה שאין אדם קובע עצמו לשינה שפעמים שאינו אלא מנמנם מעט ודיו בכך זו היא שינתו : **ומ״ש** וכמה אכילת עראי כביצה מפת וכו׳ שם (כו׳) וכמה אכילת עראי ואסיקנא כד טעם בר בי רב ועייל לכלה וכתבו (שם) התוס׳ והרא״ש דהיינו כביצה כד טעים בבת אחת אלא פיו ובית הבליעה מחזיק כביצה ודוקא פת אבל פירי לא בעי סוכה כדמסקינן בפרק בתרא דיומא (עט :) דקבע דידהו כאכילת עראי דפת ע״כ וז״ש רבינו כביצה מפת כלומר פת ולא פירות׳ וכ׳ עוד הרא״ש ז״ל ור״מ היה נזהר מלאכול פירות חוץ לסוכה כי היה סובר להחמיר כי האי ליצנא דפירי בעי סוכה ומיהו נראה דמוכח התם דאפי׳ אי פירי בעי סוכה היינו כשקובע עצמו לאכילת פירות ואשמעינן דקבע דידהו הוי כאכילת עראי דפת אבל באכילת עראי דפירי ליכא מאן דאסר ושתיית יין עראי היא והר״ף כתב דוקא פירי לא בעי סוכה אבל בשר וגבינה בר מפירי בעי סוכה כדאמרינן בשמעתין אם השלים במיני תרגימא יצא ומיני תרגימא הייני בשר וגבינה דאיתא בו מדמהניא בו השלמה ש״מ בעי סוכה ולא כפירש״י שפירש דמיני תרגימא היינו פירי דפירי לא בעי סוכה ולא מהני בו השלמה ע״כ ובתוספת׳ דכילד מברכין אגיא היו לפניו מיני תרגימא מברך עליהם בורא מיני מזונות ומשמע דמיני תרגימא היינו מאכל שעשוי ממשק המינין ואפשר שהוא חשוב יותר מבשר וגבינה אין רא״ה ממיני תרגימא להצריך סוכה לבשר וגבינה וגם אין דרך לקבוע סעודה עליהם ולא חשיב כאכילת עראי דפת עכ״ל :

ומ״ש רבינו ושתיית יין נמי עראי הוא כו׳ נראה דס״ל שדינו כפירות ודברי האומרים שאם קבע סעודתו על הפירות חייב בסוכה ה״ה בקבע סעודתו

ונ״ש וכו׳ בפ׳ הישן ושרגא במטלתא ואמרי לה לבר מתטלתא ולא פליגי הא בסוכה קטנה והא בסוכה גדולה וכתבו התוספות והרא״ש דאפי׳ בעודו דולק אין להניחו בסוכה שיש לחוש שמא תשרף סוכתו פי׳ ומתוך חששא זו מבעית ונפיק מינה ודמרדכי המרוך כתב בשם רא״ה עוד טעם אחר וז״ל וגם ממעט בשיעורא וקשיא לי דמשמע דדוקא בתלה בה בגדים לגוי מן הלד כיון שאסור ליטלם כל ז׳ ימי החג נחשבין כדופני הסוכה וממעטין אותה משיעורה בסוכה קטנה אבל כלים שמשתמשין בסוכה לא שייך מיעוט מאחר שיכול להוציאם מן הסוכה כל שעה שרוצה ותדע דאם לא כן אף קערות וכוסות הו״ל לאסור להשתמש בהו בסוכה קטנה מטעם דממעטי בשיעורא ומאי שנא נר ודוחק לומר דמיירי בנר שקבעוה בדופן הסוכה או בסכך שאינו יכול ליטלו דא״כ אכתי קשה מ״ש נר דנקט תלמודא הא אף בקבע בה בגדי׳ או שאר דבריס לגוי נמי ממעטין מן הלד כדאיתא בפרק קמא דסוכה ואפשר לומר דאורחא דמילתא נקט דסתם נר והוא שקורין קרוי״ל קובעין אותו בענין שאינו ניטל וכיון דאי אפשר בלא נר לכך נקט נר אבל שאר הפוסקים לא הזכירו טעם זה אלא טעם שמא תשרף סוכתו ונפקא מינה דלפי טעם זה אף בסוכה שאין השיעור מצומצם כל כך אם נראה שיש לחוש שמא תשרף סוכתו ומבעית ונפיק אסור : **כתב** בהג״ה אשיר״י בשם רא״ה דלפי טעם זה אפי׳ שרגא דהבא או חדשה כך דינה וכתבו כן לאפוקי מפירש״י שכתב ושרגא נר של חרס שקורין קרוזי״ל דמשמע מפירושו דאיסורו בקטנה משום מאיסותא ובגדולה אבל בגדולה אינו ניכר בה הגר כל כך ושרי וכן נראה מדברי הרוקח ודלא כמו שפי׳ הבית יוסף לדברי רש״י :

כתוב ברוקח שמנהג הוא שאין מביאין נר של חרס אף בסוכה גדולה כמו שלנו כי אם מנורות ברזל ונחושת ונר שעוה ע״כ :

אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה משנה בפ׳ הישן אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה ומעשה הביאו לו לרב״ז לעשות את התבשיל ולר״ג שתי כותבות ודלי של מים ואמרו העלום לסוכה ובגמרא מעשה לסתור חסורי מיחסרא והכי קתני ואם באו להחמיר דאמי כלומר ולית בה משום יוהרא ומעשה וכו׳

ומ״ש ואין ישנים וכו׳ בריתא שם ומפרש טעמו בגמרא לפי שאין קבע לשינה :

ומ״ש וכמה אכילת עראי כביצה וכו׳ שם וכמה אכילת עראי ואסיקנא כדטעים בר בי רב ועייל לכלה וכתבו התוספות והרא״ש דהיינו כביצה ודוקא פת אבל פירי לא בעי סוכה כדמסיק בפרק בתרא דיומא דקבע דידהו כאכילת עראי דפת :

ומ״ש ור״מ היה מחמיר אפילו בפירי וכו׳ כ״כ הרא״ש ור״מ היה נזהר מלאכול פירות חוץ לסוכה כי היה סבור להחמיר כי האי ליצנא דפירי בעי סוכה ורבינו שכתב שהיה מחמיר אף בפירי כוונתו להורות לנו דאפילו בפירי ואין צריך לומר בעראי דפת מפני שהוא מפרש שהיה הר״מ מחמיר מלאכול פירי כל עיקר חוץ לסוכה אף עראי ואם כן כל שכן עראי דפת וברור הוא דכיון שהומרא בעלמא הוא ולאו מדינא לא היה מצריך עליה ליצב בסוכה

ומ״ש והר״ר פרץ היה אומר דפירי לא צריכי סוכה כו׳ לא קאי אהר״ם לאפלוגי מדינא כדאסיק בפרק בתרא דיומא אלא שהחמיר על עצמו כר״ג וכדפי׳ לתתיתין בחסורי מיחסרא כו׳ אלא אדלעיל קאי שכתב תחלה המסקנא על פי דין התלמוד דאוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה דהיינו כביצה מפת שבזה הכל מודים ומשמע מינה דדוקא בפת ניתן שיעור לאכילה אבל שאר כל הדברים חוץ מפת לא ניתן שיעור דהכל חשיב עראי ואוכלין ושותין חוץ לסוכה אפילו כשקובע עליהן ואין להחמיר בדבר וע״ז כתב ד׳ סברות מהר״מ והר״פ והרמב״ם והרא״ש הר״מ היה מחמיר אפי׳ בפירי אלא לאוכלן כל עיקר חוץ לסוכה אפילו דעראי וכ״ש עראי דפת וכדפי׳ דאינו אלא הומרא בעלמא ולא היה מדרך ליצב בסוכה כי אם בקבע דפת׳ והר״פ היה מחלק ואומר דפירי דוקא לא בעי סוכה מדינא כדאסיקנא בפרק בתרא דיומא אבל בשר וגבינה וכיוצא בהן מידי דמזון צריכים סוכה מדינא בשקובע עליהן כמו באכילת קבע דפת וטעמו משום דאמר בפרק היושן אם השלים במיני תרגימא יצא שזהו בשר וגבינה וכיוצא בו ומדמהניא בהו השלמה ש״מ דבעי סוכה וחייב לברך ליצב בסוכה בשקובע עליהן והרמב״ם כתב דמותר לשתות מים וכו׳ ־לומר הר״מ לא החמיר אלא בפירי משום דאיכא ליצנא דפירי בעי סוכה אבל במים ליכא למ״ד דבעי סוכה לא החמיר אבל הרמב״ם כתב דהמחמיר במים תע״ב שמינו שהחמיר ר״ג בשתי כותבות ודלי של מים אלו משום שהביאו לו ב׳ כותבות עם המים החמיר דאף במים לבדן היה מחמיר והר״מ מפרש שלא היה מחמיר אלא משום ב׳ כותבות משום דאיכא למ״ד דפירי בעי סוכה אבל משום מים לבדן לא היה מחמיר והגה״מ אשיר״י כתוב כדברי הרמב״ם להחמיר במים ופשיטא דאין לברך עליהן ליצב בסוכה והרא״ש כתב דאפילו אית״ל דפירי וכו׳ כונתו לומר דהרא״ש חולק אהר״ם שהחמיר בפירי כהאי ליצנא דפירי בעי סוכה והחמיר אף בעראי דפירי כדפי׳ והרא״ש ס״ל דאפילו להאי ליצנא דפירי בעי סוכה היינו דוקא בשקובע עליהן אבל דרך עראי ליכא אאן דאסר שהרי אף בעראי דפת הכל מודים דלא בעינן סוכה כ״ש בעראי דפירי וא״כ אם באנו להחמיר בהשון תע״ב דאלו בהילכתא היא א״ל להחמיר אלא בשקובע עליהן והולך נמי אהר״ף דאמר דגבינה ובשר בעי סוכה מדינא וס״ל להרא״ש דכיון דבע״כ אין זה אלא בשקובע עליהן אבל בעראי דידהו ודאי דלא בעי סוכה מדינא דלא עדיף מעראי דפת דלא בעי סוכה לד״ה א״כ נראה מאחר שאין דרך לקבוע עליהן אפילו בקובע סעודתו עליהן לא חשיב קבע ולא עדיף מעראי דפת שאינה צריכה סוכה ומה שהביא הר״ף ראייה מדאמר אם השלים במיני תרגימא יצא ס״ל להרא״ש דאין בי׳ מיני תרגימא בשר וגבינה וכיוצא בהן כפי׳ הר״ף אלא פי׳ תבשיל העשוי מה׳ המינים וז״ש אבל הבשיל העשוי מה׳ המינים הקובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה כמו הקובע על הפת ועיין באשיר״י בפ׳ הישן ופ׳ ערבי פסחים וע״ל בסימן רל״א : **ומ״ש** ושתיית יין נמי עראי הוא כ״כ הרא״ש וכ״כ במרדכי וכן נראה ממ״ש הר״ן וז״ל

דרכי משה

ריה כיתו : (ב) והטעם לדבריו משום מיאוס וזהו דעת מהרי״ל שכתב שאם היא מחופה בקוניא מותר : (ג) והמרדכי פרק הישן כתב אבל העולם סמכו על דבר זה שיראים מצה (עיין ב״י סימן תר״מ) ואפשר מזה נתפשט המנהג שרבים מקילים בשינת הסוכה ואף על גב דהטעם אינו מספיק שהרי ברוב המקומות אינו קר כ״כ בימי הסוכות והיו יכולים לישן שם בכרים וכסחות ול״נ שנהגו להקל כי מצות סוכה לישן בה כמו שישן בביתו איש עם אשתו וכמו שדרשו חז״ל (סוכה כו׳) תשבו כעין תדורו וכמ״ש במהרי״ל שהיה ישן עם אשתו בסוכה ובזמן הזה שאין לכל אחד סוכה מיוחדת אלא רבים אוכלים ושותים בסוכה אחת אי אפשר להם לישן עם נשותיהן בסוכה כאחת ואם יניחו נשותיהן בביתן והאנשים ישנים בסוכה לפעמים הוי מצטער ולא מקרי כעין תדורו וכבר אמרו בעירובין (סג :) את נשי עמי תגרשון מבית תענוגיה זה הישן בחדר שאיש ואשתו ישנים שם ואפ׳ אשתו נדה ואף יבטל עי״ז מצות עונה לפעמים או יבטל מה שנאמר ושמחת אתה וביתך כי לפעמים אשתו מצטערת ע״ז ויי״ז נשתרבב המנהג להקל בדבר אך החדר אל דבר ה׳ ישתדל לו מקום שיוכל לישן שם בלא צער וישן שם ויעבוד את ה׳ בשמחה וכן נוהגין המדקדקים וכן אמרינן רפ״ק דערכין (ג :) בהדיא דבמקום שלא יוכל להיות עב אשתו לא מיקרי כעין תדורו ופטור מן הסוכה וכ״מ פרק הישן (שם) גבי התן שפטור מן הסוכה וגבי נשים פטורות מן הסוכה (שם כח :) אף שיש לדחוק מ״מ מזה נש ורבב המנהג

וכ״ר א

פרישה

(ב) עד כביצה מפת וביצה בכלל והרמ״ם היה כו׳ והר״ף היה אומר כו׳ והרמב״ם ז״ל כו׳ ומ״מ הרא״ש ז״ל כו׳ נראה דברי רבינו כך הם מתחלה כי אוכלין עד כביצה מפת דדייקא דוקא בפת שייך חילוק זה אבל לא בפירי וכדעת התוס׳ והרא״ש דפסקו כרבא דאומר דס״ל דבפירי אפילו אכילת קבע דהיינו שהוא יתר מכביצה ואפילו קבע עליהם מ״מ אין צריכין סוכה וע״ז כתב דהרמ״ם החמיר כו׳ אינו ר״ל אומרא בעלמא ולכתחלה דווקא אלא ה״ק שהחמיר לתפוס אותו לי שני דיומא דמחייב פירי בסוכה לעיקר ואם״כ כתב הר״ף כתב דפירי מ״ל סוכה ר״ל גם ר״ף ס״ל כדעת התוס׳ והרא״ש דהלכתא כרבא דפירי מ״ל סוכה אפילו בקבע אך שם ס״ל דרבא דוקא פירי קאמר אבל בשר וגבינה בכלל מיני תרגימא הן וכיון דהי״ל דמשלים ג׳ סעודות במיני תרגימא ש״מ דהשיני צריכין סוכה ־ ומסיק דגם הרמב״ם ס״ל כן דאותר לשתות מים ולא פירות חוץ לסוכה אלא שהחמיר וכתב דהמחמיר אפילו במים תע״ב וקמ״ל בדברי הרמב״ם שמקבל שכר בחומרתו וזהו תע״ב משמ״כ בדברי ר״ף דכ׳ דמ״ל סוכה אף כי שמעינן ממתניתין דאם ילנה להחמיר יחמיר היינו דלא מיקרי הדחק אבל לשמעינן מיניה דמקבל שכר בחומרותו לא שמעינן ממתני׳ קמ״ל ־ ועי״ל דקמ״ל בדברי הרמב״ם דאפילו בשתיית מים בעלמא אפילו מעט מעט פמות מכשיעור המחמיר תע״ב דמתניתין משמע דדוקא בשתיית מים הרבה יכול להחמיר וגם ר׳ יהושע כ״כ בהגיה דמתעשה דל׳ לדוק אבל אכילת מכביצה בלי סיכה למדנו דלא יחמיר אדם בפחות מכביצה לכבי קפ״ן דאפילו במיעוט קמר דיכול להחמיר אם ירצה וכמ״ש הר״ן והבנתי דברי הר״ן

ור׳ יהושע פ״ש . ומסיק בשם הרא״ש דכתב דאפילו אמ״ל דפירי וגבינה כו׳ פי׳ דהרא״ש פי׳ דברי הרמ״ם דאפי׳ לפי דברו דס״ל כלשון שני דיומא דפירי וגבינה בעי סוכה היינו דוקא מי שקובע עליהן ר״ל שאוכל מהן יותר מכביצה בקביעות גוף ומקום אבל אם אוכלין דרך עראי ר״ל בלא קביעת גוף ומקום אף שאכל מהם יותר מכשיעור ליכא מאן דאסר דמכיון דרך קביעות

(ג) ושתיית יין נמי עראי הוא ר״ל דאפילו שתה יין הרבה אם לא שתאו דרך קביעות מקום ליכא מאן דאסר סוכה כדין פירות וגבינה . והא דאוס הייני דוקא בשלא עשה עליה קביעות אבל לענין אם קבע עליהן בזה יש מילוק דאם קבע על פירות ס״ל להרמ״ם דצריך סוכה ולר״ף א״ל סוכה ואם קבע על גבינה ובשר לר״ף צריך ולרא״ם אפילו בזה א״ל ואם קבע על יין מזה לא מיירי ונסתפקו בו הגהות אשר״י ומה״כ כתב דבינו ומיהו כיון שאין דרך כו׳ ובקלת נוסאות ומים כיון כו׳ אבל ע״ם הא ול״ל ומיהו כיון שאין כו׳ ,ור״ל כך הוא הדין לסברת הרמ״ם והר״ף מיהו לדידי נראה דפירי ובשר וגבינה אפילו קבע עליהם דעת בדעת כל אדם ולא ס״ל לרא״ם דמיני תרגימא הייני תבשיל העשוי מה׳ מינים וז״ש רבינו אמ״כ אבל תבשיל כו׳ ואמי מיהו כיון שאין דרך לקבוע סעודתו עליהן קאי דוקא אפירי וגבינה הנוכרים ולא איין דאינו בכלל סעודה וכ״כ הגהות רא״ף ע״ש כל״ל לפרש דברי רבינו וא״ש ב״י כאן אינו מובן ואם תראה לידע ולעמוד על אמתת דברינו עבריך ושיש כתובים בקונטרס בפני עצמו :

ומיהו כיון שאין דרך לקבוע עליהן אפי' הקובע סעודתו עליהן לא השיב קבע דלא עדיף מאכילת עראי דפת שאינה צריכה סוכה אבל תבשיל העשוי מחמשת המינין הקובע עליו חשיב קבע וצריך סוכ' : מברכין על הסוכה בכל פעם ופעם שנכנס בה ואפילו הנכנס בסוכת חבירו לבקרו צ"ל בכל פעם ופעם שאע"פ שבירך עליה ביום הראשון חוזרין ומברכין עליה כך כתבו הגאונים שצריך לברך בכל פעם ופעם ור"ת פי' כיון שעיקר קביעות שאדם עושה בתוך הסוכה היא האכילה מברך על האכילה ופוטר כל הדברים אפילו השינה שהיא חמורה מהאכילה שהרי אוכלין עראי חוצה לה ואין ישנין עראי חוצה לה אפ"ה כיון שהאכילה עיקר פוטרת השאר : אין קצבה למעודות של סוכה אלא אם ירצה יאכל ואם לא ירצה לא יאכל שאין המצוה אלא כשיאכל שלא יאכל חוץ לסוכה חוץ מלילי י"ט הראשון שהוא חובה לאכול בה [ת] ואף אם ירדו גשמים לא יעצרנו הגשם ומיהו משאכל בה כזית דגן יצא אע"ג דשיעור אכילה בלא סוכה הוא בכביצה שאני ליל ראשון שהוא חובה טפי ואפילו לא בעי למיכל אלא כזית אסור לאוכלו חוצה לה

ומ"ש ומיהו כיון שאין דרך לקבוע עליהן וכו' כ"ת דברי הרא"ש סס : **ומ"ש** אבל תבשיל העשוי מחמשת המינים וקובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה נראה דאדלעיל קאי שכ' דפירי משמע דלא בעי סוכה וי"א דבעי סוכה אם קבע עליהם וקאמר דהאי פלוגתא ליתא אלא בפירי אז בבשר וגבינה אבל בשאר מיני תרגימא דהיינו תבשיל העשוי מה' המינים לד"ה אם קבע עליו חשוב קבע וצריך סוכה וכדמשמע בגמ' דמיני תרגימא בעי סוכה ובתוס' משמע דמיני תרגימא היינו תבשיל העשוי מה' המינים והרי"ף לא כתב הא דאמרי' התם דפירי לא בעי סוכה וכתב הר"ן דמשמע דס"ל דליתי' לההוא פירוקא אבל הרמב"ם כ' בפ"ו מותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה ומי שיחמיר על עצמו ולא יתפה חוץ לסוכה אפי' מים ה"ז משובח וטעמו מדתנן בפרק היסן (כז :) מעשה שהביאו לריב"ז לטעום מן התבשיל ולר"ג ב' כותבות ודלי של מים ואמרו העלום לסוכה ומפרש בגמרא דה"ק אם רצה להחמיר על עצמו רשאי כלומר דלא חשיב כמי שאינו מצוי' בדבר ועושה ונקרא הדיוט ותנן תו התם וכשנתנו לר' צדוק אוכל פחות מכביצה אכלו חוץ לסוכה וכת' הר"ן דקתני הא דרבי צדוק כלומר שאם רצה ת"ח שלא להחמיר על עצמו בכך רשאי ולא הוי כמי שאינו מדקדק במצות :

מברכין על הסוכה בכל פעם ופעם שנכנס בה בפרק לולב וערבה (מה :) מיפליגו אמוראי דרב יהודה מ"ש סוכה יום א' כלומר אינו מברך עליה אלא יום אחד וכיון דלא מיפסקי לילות מימים כולהו שבעה כחד יומא דמו ורבב"ח מ"ר יוחנן סוכה ז' כלומר צריך לברך עליה בכל יום ויום ומסיקנא כר"י דכולהו אמוראי קיימי כוותיה כ"כ התוס' דכל אימת דנכנס לה כדי שיאכל ושתה ויישן ואפי' כ' פעמים ביום מברך על כל א' ואחד מידי דהוי אתפילין דמברך עליהן כל זמן שמניחן וכ"כ הרי"ף והרא"ש ז"ל וכ"כ הרמב"ם בפ"ו וכתב ה"ה ראיתי בתוס' דדוקא כשילא ידיאה גמורה לעשות עניניו ושלא לחזור לאלתר אבל אם לא יצא אלא לדבר עם חבירו או להניח דבר לסוכה לשעתו לא הויא ידיאה לחייבו בברכה כשיחזור ודבר נכון הוא :

ומ"ש שאפי' הנכנס לסוכת חבירו לבקרו צריך לברך בכל פעם כן כתב הרא"ש סס בשם רבינו האי וז"ל הנכנס בסוכת חבירו לבקרו מנהג ידוע הוא שמברך בין סעד בין לא סעד :

ומ"ש בשם ר"ת דכיון שעיקר הקביעות שאדם עושה בתוך הסוכה הוא אכילה מברך על האכילה ופוטר כל הדברים כו' כן כתב סס הרא"ש והמרדכי בשמו וכתב המרדכי וכן עמא דבר וגם ה"ה כתב שכן נהגו העולם שאין מברכין אלא עד הסעודה כדעת ר"ת וכן פשט המנהג :

אין קצבה לסעודות של סוכה אלא אם ירצה יאכל כו' משנה בפ' היסן (כז :) ר"א אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה א' ביום וא' בלילה והכ"מ אין לדבר קצבה חוץ בלילי י"ט הראשון בלבד ופירש"י אין לדבר קצבה · שאם רצה להתענות אין אנו זקוקין לו אלא אם יאכל לא יאכל חוץ לסוכה ובגמ' (שם) מ"ט דר"א תשבו כעין תדורו מה דירה א' ביום וא' בלילה אף סוכה א' ביום וא' בלילה ורבנן כדירה מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה נמי אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל א"ה אפי' ליל י"ט הראשון נמי א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק נאמר כאן חמשה עשר ונאמר ט"ו בחג המצות מה להלן לילה הראשון חובה אף כאן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות אף כאן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות ובפ' ג' שאכלו (מט :) אמא דאר"ל אמר שמואל טעה ולא הזכיר של ר"ח בברכת המזון אין מחזירין אותו משום דכיון דמצי פטר נפשיה דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל לא מהדרי' ליה כתב הרא"ש לאו משום דמותר להתענות בר"ח דהא אמרי' בפ"ק דמגילת תענית (יז :) דאסור להתענות אלא ה"ק אי בעי לא אכיל דבר שצריך לברך עליו בהמ"ז דאפשר שיאכל פירות או ירקות רק שלא יתענה אלא מעתה שבתות וי"ט לא סגי דלא אכיל פת ה"נ דמהדר א"ל אין דמשמע הכא דבי"ט לא סגי דלא אכיל פת דבר שצריך לברך אחריו וקשה דבפ"ב דסוכה אמרי' ורבנן סברי כדירה מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל ע"כ היינו דלא אכיל פת כלל דא"ה חייב לאכול בסוכה הלכך נראה לר"י דחייב אדם לאכול פת בי"ט משום שמחה משום חלקו חצי לאכילה ועיקר אכילה הוא לחם והא דאמרי' בסוכה מכאן ואילך רשות דאי בעי לא אכיל ה"ק רשות משום סוכה ולעולם חובה היא משום שמחת י"ט וא"ת הא בהא תליא דכיון שהוא אוכל צריך שיהא אוכל בסוכה וי"ל משכחת לה כגון שהוא מצטער מפני ירידת גשמים ואינו חייב לאכול בסוכה אבל חוץ לסוכה חייב לאכול משום שמחת י"ט ודוקא מלילה הראשון ואילך רשות אבל בלילה ראשונה בכל עניו חובה ואפי' ירדו גשמים חייב לאכול כזית בסוכה דילפינן מחג המצות עכ"ל : **ומ"ש** רבינו אע"ג דשיעור אכילה בלא סוכה הוא כביצה וכו' כלומר מאחר דאוכל פחות מכביצה אותר לאכול חוץ לסוכה היה ראוי שלא יצא י"ח סוכה עד שיאכל כביצה לכך כתב דשאני ליל ראשון דקאמר ואפי' לא בעי למיכל אלא כזית דאמר בחי בעי תליא מלתא והול"ל לא מצי במקום לא בעי ועוד דהיא גופה מל"ל דשאני ליל ראשון משאר לילות וטפי הוה עדיף ליה למינקט טעמא משום דכיון דגמר מחג המצות הוי שיעורא בכזית דומיא דמצה בליל פסח והר"ן כתב בפרק היסן וז"ל ביום טוב הראשון של סוכות גמרינן דמיחייב לאכול שיעור שהוא חייב לאכול בסוכה דאילו מדין י"ט סגי ליה לאכול כביצה עראי חוץ לסוכה דגמרינן מחג המצות דמחוייב לאכול שיעור המחוייב לאכול בסוכה ולפיכך נראה שהוא חייב לאכול יותר מכביצה אלא שי"ל דכיון דגמרינן מחג המצות לגמרי גמרינן מינה מה התם בכזית אף הכא בכזית ואע"ג דבשאר ימות החג כזית עראי הוא ורשאי לאוכלו חוץ לסוכה אפילו הכי בלילה הראשון כיון שהכתוב קבעו חובה לאכול בסוכה עשאו אכילת קבע ב ואחריהם אומרים דלהכי גמרינן לילי יום טוב הראשון של חג מחג המצות לומר שאפילו ירדו גשמים חייב לאכול בסוכה אע"ג דמיפטר בשאר יומי עכ"ל וזה שלא כדברי הרשב"א שכתב בתשובה דל"ל שאין המצטער ואם ירדו עליו גשמים עד שתפרח המקפה חייב לאכול בסוכה אפילו בליל הראשון דתשבו כעין תדורו אמרינן ולעולם לא חייבה התורה לאכול בסוכה אלא כדרך שאדם עושה בביתו דאם אינתא לא אפסיד מילתא ובסוף דבריו כתב ומי שמחייב עליו הראיה ואנו לא שמענו ולא ראינוהו . וממ"ש הכלבו בסי' פ"ז בשם הראב"ד דהרשב"א ס"ל שכתב וז"ל מי שלא אכל בסוכה בליל ראשון דחג מפני הגשמים למחר צריך לברך זמן לשם סוכה ע"כ ובכתבי ה"ר אפרלן סי' ק"ס כתב דפסק סמ"ג ואשיר"י בליל הא' חובה לאכול בסוכה אפי' ירדו גשמים ג' ובתוס' ר"פ פי' בענין אחר דכל היכא דירדו גשמים ונמלך ואכל בביתו ופסקו לחוזר ואוכל כזית בסוכה ובסמ"ק וא"ז משמע דלא ס"ל דבליל הראשון חייב בירדו גשמים ונראה דאם ירדו גשמים

דרכי משה

סברא גדולה היא: (ד) וכ"ג מדברי שיבולי הלקט שכתב האגור וז"ל וכל שתייה קרוי עראי ומיהו כתב הר"ר אביגדור דשבת וי"ט דאכילת עראי שלהם הוי קבע אפי' שתייה מקרי קבע הואיל ואדם קובע עצמו על היין עכ"ל משמע דאם קבע עצמו על היין צריך סוכה וכ"מ בהג"א פ"ב וז"ל ומיהו שתוי' יין ודבש ושכר בהדי פירות או בלא פירות אלא יין בלבד ובגון שלא אכל לחם ולפתן איזלי לברר אם מותר לאכול חוץ לסוכה אם לאו דתשבו כעין תדורו אמר רחמנא ואין שתיה בלא אכילה או שמא לפעמים אוכלין אגוזים או שאר פירות וקובעים עצמן על השתייה ואסיר עכ"ל א"ז משמע דאם קבע עצמו על השתייה חייב בסוכה מיהו נראה לענ"ן דינא דהמיקל בשתייה לא הפסיד דהרי הרמב"ם והרא"ש והרי"ף כולהו ס"ל דלפירי לא בעי סוכה ומשמע אפי' קבע עלויהו דהרי אף מהר"מ שהחמיר באכילת פירות כתב הרא"ש עליו דאין להחמיר אלא באכילת קבע מכלל למאן דמיקל אפילו באכילת קבע א"צ סוכה א"כ ה"ה גבי שתיית יין וכבר נתבאר לעיל סי' קע"ד דבזמן הזה לא מיקרי קביעות על היין קביעות ושתיית יין פטור מן הסוכה אפילו קבועים

דרישה

סי' תרלט [ת] **ואף** אם ירדו גשמים לא יעלנו כו' כתב ר' אוסרל סי' ק"ס דנראה דכליל כ' אע"ש דלדידן הוי כליל לאשון לא מתמירין בזה : מטעם

חדושי הגהות

ב וכ"כ הרשב"א בחידושיו : **ג** יגעתי ולא מצאתי דברי תוס' אלו ואולם הם בתוס' ברכות (מט :) ובתה"ד לפנינו איתא וכת: רב אלפס ואפשר שטעות הדפוס הזדמן : גם

בליל ב׳ לא מחמירינן לאכול כזית בסוכה וסמכינן אסמ״ק וא״ז וכ״ש אם ירדו כל הלילה דסמכינן אשיטה״ דמשני בשם ר׳ יודא ד בתוס׳ ריש פרקין כיון דבקיעינן בקביעא דירחא בירדו גשמים אינו חייב לאכול כזית דהוי מדרבנן ולא כאשיר״י שכתב דלדידן יום ב׳ כא׳ ודמי למ״ש סמ״ג בהעה שמלאת במעי תרנגולת ביו״ט אחרון של פסח או דמי לפיסולי לולב ואתרוג דיוצא ביו״ט ב׳ וכל זה כתוב גם בתרומת הדשן (ה) : **כתב** בא״ח אכילה בליל י״ט הראשון בסוכה ברוך שיהא ודאי לילה עד כאן לשונו (ו) :

היה אוכל וירדו גשמים אם ירדו כ״כ שמתקלקל התבשיל שבפניו יכול לצאת (ד) ובספר המצות כתב משירדו טיפות לתוך הסוכה שאם ירדו תוך המקפה יתקלקל ואפי׳ אין לו תבשיל שיתקלקל יכול לצאת ר״ל כיון שירדו שיעור כדי שיתקלקל ואפי׳ אין לו תבשיל שיתקלקל יכול לצאת (ה) ואין משמע כן מדלא אמר כדי שתסרח המקפ׳ אלא משתסרח [ב] משמע שתסרח ממש : פסקו גשמים קודם שגמר סעודה א״צ לחזור וכן היה ישן וירדו הגשמים ויצא א״צ לחזור עד שיעור משנתו אחר שיעלה עמוד השחר אבל אם ניעור משנתו בלילה או שעלה עמוד השחר קודם שניעור א״צ לחזור :

תרמ נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הסוכה טומטום ואנדרוגינוס חייבין מספק וקטן שא״צ לאמו דהיינו בן ו׳ ובן ז׳ חייב מדרבנן כדי לחנכו חולה

היה אוכל וירדו גשמים כו׳ משנה בפ׳ הישן מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה סובר רבי׳ דלא דוקא מקפה אלא ה״ה נמי שאר כל תבשיל אם ירדו כ״כ עד שמתקלקל התבשיל שבפניו יכול לצאת אבל אם אינו מתקלקל התבשיל שבפניו אעפ״י שאם היה לו מקפה או שאר תבשילין היו מתקלקלין מ״מ מאחר שעתה לא נתקלקל לו התבשיל אינו רשאי לצאת ובכה״מ כתב משירדו טיפות וכו׳ וס״ל דאפי׳ אין לו תבשיל שיתקלקל יכול לצאת ואין משמע כן וכו׳ אלא כדפי׳ דדוקא כשמתקלקל התבשיל שבפניו ומה שהקשה רבינו על ספר המצות דהול״ל כדי שתסרח נראה בעיני לתרץ דמשתסרח משמע שירדו הרבה עד שאם היה שם מקפה היה מקולקל לגמרי אבל כדי שתסרח הוא משמע שירדו מעט גשמים בכדי שהיה מתחיל להסריח ולא היה נתקלקל לגמרי וכמו שמחלק ר״ת בין משתסקע החמה לשקיעת החמה ע״ל בסי׳ רס״ו ולקמן בסי׳ תרע״ב ולדעת הרא״ם ממי״ן דמשמעות הוא בהפך ע״ש ולענין הלכה הנה בהג״ה אשיר״י משם הא״ז כתב אע״פ שלא הובא המקפה כו׳ וכן פסק מהרי״ל בפשיטות וכ״כ הרמב״ם והכי נקטינן וכתב עוד בהג״ה אשירי בשם הירושלמי כשם שמפנין מפני הגשמים כך מפנין מפני השרב ומפני היתושים ע״כ ר״ל שהמאכל מתקלקל מפני השרב והיתושין ונראה בעיני דהוא הדין מפני הקור דאם המאכל מתקלקל שנקרש בקור מפנה ויוצא ואעפ״י שאין האכס עצמו מצטער בקור מ״מ מאחר שהמאכל מתקלקל פטור ועיין במ״ש בזה בסי׳ תר״מ סוף סעיף ג׳ : **ומ״ש** ביאן מ״ל לחזור היינו לומר שבני ביתו אין צריכין להקיצו ואפשר עוד דמה שאומר מ״ל לחזור כלומר שאינו מחוייב למסור שיתיה לבני ביתו שיקיצו אותו :

תרמ נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה וכו׳ וקטן שאינו צריך לאמו וכו׳ משנה בפ׳ הישן קטן שא״צ לאמו חייב בסוכה ובגמרא ה״ד קטן שא״צ לאמו אמרי דבי ר׳ ינאי כל שנפנה ואין אמו מקנחתו ריש לקיש אומר כל שניעור ואינו קורא אימא אימא ופי׳ התו׳ דקטן שא״צ לאמו דמתניתין היינו קטן שהגיע לחנוך דאמר התם בגמרא דחייב מדרבנן וחנוך דאמר בכל דוכתא אין כולם שוין וכו׳ כ״כ הר״ן לשם וכך הם דברי רבינו שכתב וקטן שא״צ לאמו וכו׳ חייב מדרבנן כדי לחנכו :

ומ״ש דהיינו בן ז׳ ובן ו׳ היינו בן ה׳ שלמות שנכנס לשם ובדאיתיה לאבוה במת׳ והתינוק נכנס ויוצא עמו ולא קרינן ליה צריך לאמו או בן שש שלימות שנכנס

כתב הר״ן אמתני׳ דקתני ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות כדי שלא יראה כמבעט בסוכתו ויוצא אבל לא התחיל לאכול דוקא כשהתחיל לאכול הוא דאינו מותר לפנות אלא משתסרח המקפה ליכנס בה כל שמלטער מחמת גשמים פטור כי היכי דשרי (שם כז ״) משום באקי וסירחא דגרגושתא וברייתא נמי דנקט היה אוכל בסוכה וירדו גשמים לרבותא נקטי׳ דאע״ג דכבר היה אוכל והתחיל במלוה כיון שירד אין מעריחין אותו לעלות וכ״ש אם התחיל לאכול חוץ לסוכה מחמת הגשמים ופסקו שאין מעריחין אותו עד שיגמור סעודתו זהו דעתי אבל למעשה אינו סומך על סברתי אחר שאין בזה ראיה ברורה עכ״ל (ז) :

תרמ נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה משנה בפרק הישן (כח) : **טומטום** ואנדרוגינוס חייבין מספק כ״כ הרמב״ם בפ״ו וכתב ה״ה זה ברור ונלמד מדין הטופר : **וקטן** שא״צ לאמו דהיינו בן ו׳ או בן ז׳ חייב מדרבנן כדי לחנכו בפרק הישן (שם) תנן כל קטן שא״צ לאמו חייב בסוכה ובגמרא (שם :) ה״ד קטן שא״צ לאמו אמרי דבי ר׳ ינאי כל שנפנה ואין אמו מקנחתו רש״א כל שניעור ואינו קורא אימא אמא ופירש״י שאינו כרוך אחריה לקנות ולשנות עד שתבא אליו אבל קורא ושותק לאמו צריך לאמו הוא ומתניתין ומאי דאיתמר עלה מייתי בר״פ כיצד משתתפין

דרכי משה

קבועים וא״כ הוי דינו כשאר פירות מ״מ טוב להחמיר שהרי כתב הרמב״ם המתע״ב : (ה) וכתב שם ואם רוצה להחמיר יקדש בביתו ויאכל אחר סעודתו כזית בסוכה אבל לילה ראשונה יקדש בסוכה כדי שיברך זמן על הסוכה ויאכל כזית ויצא עכ״ל כתב הכלבו דה״ה שאר מצטער חייב לאכול בסוכה לילה ראשונה משמע מדבריו פ״ד דצריך לאכול שם בשעת הגשם שהוא מצטער בהן ולא משמע כדבריו מתוס׳ סוף ג׳ שאכלו שכתבו אע״צ לאכול שם בשעת הגשם אלא דבלילה ראשונה צריך לחזור לסוכה אחר שפסק הגשם משא״כ בשאר לילות : (ו) וכתב מהרי״ו וצריך לאכול לילה ראשונה קודם חצות דומיא דאכילת מצה בליל פסח דילפי׳ מ״ו מחג המצות וכ״ה במהרי״ל וכתב עוד דאסור לאכול מששה שעות ולמעלה בערב סוכות דומיא דע״פ וזהו נ״ל הומרא בלי טעם דשאני אכילת מצה דאם יאכל אחר חצות לא יאכל מצה לתיאבון אבל גבי סוכה אין המצוה באכילה שיצטרך לאכול לתיאבון דאף אם ישב בסוכה בלא אכילה מ״מ קיים מצות הסוכה ולכן נ״ל דאין לחוש בזה והמחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד מיהו אחר שכתבתי מצאתי בא״ז כדברי מהרי״ל ומייתי ליה מירושלמי דצריך ליכנס לסוכה כשהוא בתאוה ועיין שם במסכת סוכה פ׳ הישן (כד · תוס׳ ד״ה תשבו) : (ז) ובמרדכי פרק הישן כתב מי שאין בקי בזה השיעור כו׳ (עיין ב״י סימן תר״מ) וב״כ הג״מ פ״ו וב״ה במהרי״ל וכ״מ בגמרא דגרסינן אביי הוי יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא נשיב זיקא כו׳ כיון דאניני דעתאי כמי שתסרח המקפה דמי שמע׳ דמשערינן לפי דעתו של אדם דכל אימת דהוי לגביה צערא יוצא מן הסוכה ומיהו צריך להיות דבר שב״א מצטערים בו כמו גשמים וכדומה דאל״ה לא יוכל למימר מצטער אני כמ״ש בסי׳ שאח״ז : וכתב מהרי״ו דהישן בסוכה אם ירדו אפי׳ גשמים מעט יכול לצאת דבגשמים כל דהו מצטער דלא יוכל לישן כתוב בהג״מ פ״ו כל המצטער בסוכה ואינה יוצא ממנה אינו מקבל עליה שכר והדיוט הוא דכל הפטור מן הדבר ועושיהו נקרא הדיוט עכ״ל וכתב מהרי״ל וכשיוצא מפני הגשמים אל יבעט בסוכתו ויצא אלא יצא בהכנעה כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו וכתב עוד כשיורדים גשמים בלילה יאחר סעודתו עד חצות ויתנה שבסעודה זו יוצא יום שעבר עכ״ל ואיני מבין התנאי וו ל״ל דהא אין קבע לסעודת סוכה כתב מהרי״ו וכשיורדין גשמים יש שמברכין המוציא בסוכה לאו שפיר עבדי דצריך לברך במקום סעודה עכ״ל מיהו אם יוכל לאכול כזית בסוכה שפיר דמי כמש״ל גבי לילה ראשונה :

מיהו

פרישה

(ד) **ובסמ״ג** כתב כו׳ שאם ירדו תוך המקפה כו׳ ר״ל שאם ירדו שיעור כדי שיתקלקל כו׳ ר״ל שבנינו מבין דברי הסמ״ג דה״ק דאם ירדו גשמים משערינן בכדי שיתקלקל המקפה לע״פ שאין לבנינו מקפה אלא תבשיל אחר לפנינו וסוא״ל אינו מתקלקל בשיעור קטן כזה מ״מ משערינן תמיד בכדי קלקול המקפה · וע״ז כתב רבינו ואינו משמע כן כו׳ משמע שתסרח ממש ר״ל מל׳ משתסרח המקפה משמע דבעינן שתסרח התבשיל ממש ומ״כ משערינן כל תבשיל ותבשיל לפי שעורו ומקפה ר״ל נקט ולאי אם היה בדי שתסרח המקפה כגון משמע משערינן תמיד בכל תבשיל בכדי שיתקלקל המקפה אף אם סוא״ל לא יתקלקל וכמ״ש הסמ״ג אבל עכשיו דתני משתסרח ע״כ ר״ל שתסרח ממש ומ״כ משערינן בכל תבשיל לפי שעורו שיתקלקל סוא״ל ממש כן נראה לי ונוסח נסתלק תמיהת ב״י ורא״ש שתמהו על רבינו :

(ה) **ואינו** משמע כן כו׳ משמע שתסרח ממש נראה דה״פ כמו בתמילה שהתמיל רבינו וכתב דאם ירדו כל כך גשמים שמתקלקל התבשיל שלפנינו פי׳ כל תבשיל ותבשיל לפי שעורו סולבי

דרישה

(ב) **משמע** שתסרח ממש ז״ל ב״י לאו דוקא סוא״ל דשיאך אפשר דלא יסבא מתני׳ שיעורא היכא דליכא מקפה סילבן ע״כ לומר דבכדי שתסרח המקפה משערינן לפי שעורו דליכא מקפה של גריסין ע״כ לומר דבכדי שתסרח המקפה ממש ז״ל כי מתוך הגמרא מוכח כדברי הסמ״ג גמלא בם״פ הישן משתסרח המקפה של גריסין ע״כ ולפי דברי הטור מי שאין לו מקפה של גריסין צריך ליכנס בסוכה אפילו דלף עורד ומטר סומף ועוד שם רב יוסף יתיב בסוכה נשיב זיקא כו׳ וכבילו ג״כ ב״י נראה מדבריהם שמבינים דברי רבינו ודברי הסמ״ג כשאין תבשיל לפנינו כלל דסמ״ג סבר דמ״ל ליכנס בסוכה יותר מכדי שיעור שיתקלקל המקפה ולדבינו הטור ס״ל דאם אין תבשיל לפנינו שמתקלקל צריך ליכנס בסוכה אפילו יורדים גשמים לכן הסיגו על רבינו

חדושי הגהות

ד גם דברים אלו לא אדע איה איפוא במצאים בתוס׳ · ובת״ה לפנינו איתא בתוס׳ רב אלפס : ה ונראה דיש להוכיח מן הגמרא כדברי הסמ״ג דקאמר בגמרא תנא משתסרח המקפה של גריסין ופירש״י מקפה של גריסין מסרת להתקלקל בגשמים מעט ע״כ ואי כדברי רבי׳ דלא נחן התנא שיעורא אלא כשיתקלקל התבשיל שבפנינו מה לי תבשיל של גריסין אינה תבשיל שיהיה הא משערין לכל אחד בתבשיל שבפניו אלא עכ״ל דאף אם אין שום תבשיל לפניו משערין בשיעורא דכדי שתסרח המקפה ומש״ה קמ״ל תנא דברייתא דבמקפה של גריסין שממהרת להתקלקל (מהרל״ח) :

חולה אפי' אין בו סכנה כגון שהש בראשו או בעיניו הוא ומשמשיו מצטערים מצטער מחמת הרוח או ריח רע הוא פטור בין מלאכול בין מלישן ומשמשיו חייבים ודוקא שבא לו הצער במקרה אחר שעשה שם סוכה אבל אין לו לעשות סוכתו לכתחלה במקום הריח או הרוח ילומר מצטער אני ונראה שאין כל אדם יכול לומר מצטער אני ליפטר אלא ברבר שדרך בני אדם להצטער בו: (ח) הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום והייבים בלילה וההולכין בלילה פטורין בלילה וחייבין ביום והעוסקין במצוה או הולכים בדרך מצוה כגון להקביל [פני] רבו או ללמוד תורה ולפדיון שבוים וכיוצא בזה פטורין בין ביום בין בלילה (ג) וכגון שאם היה צריך לחזור אחריה בלילה יתבטל גם ביום

ונכנס לשבע ובדליתיה לתבוה בתתא ואידי ואידי כשאינו חריף וכמו שפסק גבי עירוב בסי' תי"ד הר"ש דט"ל דרב אסי לא פליג אדר' יצחק ורים לקים והוא דעת התוס' בר"פ כילד משתתפין ולא כהרמב"ם שמפרש דרב אסי פליג והלכה כרב אסי דבן שם שנכנס לשבע דוקא לא קרי ליה צריך לתתו אבל בן ה' שנכנס לשם קרי ליה צריך לתתו אפי' בדאיתיה לתבוה בתתא אם לא כשהוא חריף ולמעלה נתבאר בס"ד: **ודוקא** שבא לו הצער במקרה וכו' כ"כ הרא"ש לשם וכ"כ במרדכי בשם הר"ח ממי"ץ וז"ל אבל אם עשאה מתחלה במקום הרחוי להצטער באכילתו או בשתייתו או בשינה כגון שירא מהגנבים או מלסטים לא מיבעיא דלא מיפטר בהכי אלא אפי' אין שכנה באכילה ושתייה אלא בשינה לא יצא ר"ח כלל אפי' באכילה דהא כעין דירה בעינן והאי לא הוי כעין דירה כיון שאין אכול לעשות בה כל צרכיו אכילה ושתייה ושינה בלא צער ומתחלה לא הוא סוכה כיון דלצערו קיימיה עכ"ל וכתב עוד שם הא דמצטער פטור פירוש שיש צער מן הסוכה ובצאתו ובלא וטעמא דכעין דירה בעינן ואין דרך בני אדם לעמוד בדירתם בצער וכו' ומהרי"ק בשורש קע"ח שדא ביה ברגא וז"ל ויש לתמוה ע"ז הא גרסינן בפ' היכן מ"ר אבא בר זבדא אמר רב אבל הייב בסוכה פטיטא מהו דתימא הואיל ואמר רבא מצטער פטור מן הסוכה הא נמי מצטער הוא קמ"ל כו' עד מיבעי ליה ליתובי דעתיה ולפי דברי הר"א ממי"ץ מאי מירוץ משום דמיבעי ליה ליתובי דעתיה תיפוק ליה דבצאתו מן הסוכה לא יתבטל כאבו ולא יצאל מן הצער דדוחק גדול הוא לומר שיטיבת הסוכה תרבה עליו צער אבלו ואדרבא הסברא היא בהפך עכ"ל ואיסתמיטתיה להרב מה שכ' הרא"ש ז"ל בפסקיו וז"ל האי נמי מצטער הוא ביטיבת סוכה יותר מביטיבת הבית דאבל חתן לחיות מתבודד ויושב במקום צער ותפילה כדי להיות טרוד בצערו קמ"ל וכו' ועוד כ"ל דלא למאי שכתב הוא ז"ל דהסבר הוא בהפך ל"ק ולא מידי דאיכא למימר דלה"ג דמאי דקאמר תלמודא קמל"ן ה"מ צער דממילא כו' ה"ק ה"מ צער דממילא דכיון דממילא בא לו הצער בסוכה דרך מקרה בצאתו ונכנס אבל הכא כיון דאיהו הוא דקא מצטער נפשיה בצאתו לא יצאל מן הצער מאי אמרת בצאתו יתובי קא מייתיב דעתיה בסוכה נמי מיבעי ליה ליתובי דעתיה והכי נקטינן כהר"ח ממי"ץ ובהרא"ש דאין המצטער פטור מן הסוכה אא"כ לשיצאל בצאתו מן הסוכה וכן נראה מלשון התוס' בד"ה הולכי דרכים ביום ע"ש בדף כ"ו כתב עוד במרדכי בשם הרא"ש שעור לצער כדתנן משתברה המקפה ומי שאינו בקי בזה השיעור יתן אל לבו אם הוא מצטער שבצער זה היה יוצא מביתו רשאי לצאת מסוכתו: **ומ"ש** ונראה שאין כל אדם יכול לומר מצטער אני כו' איכא למידק על סברתו זו דהא בגמ' קאמר אביי הוה יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא נשיב זיקא וקא מייתי ליבי א"ל רב יוסף סגו לי מנאי מהכא א"ל אביי והאמר תנן משתברה המקפה א"ל לדידי כיון דאיכא דעתאי כמו שתברה המקפה דמי והביאו הרי"ף והרא"ש להלכה אלמא דכל אדם יכול לומר מצטער אני אעפ"י שאין דרך בני אדם להצטער בו ואפשר לומר דגבי ליבי כל אדם דאיכא דעתיה היה יוצא מן הסוכה דמייתי ליבי דדרך אחיני הדעת להצטער בכך הלכך הו"ל מצטער ופטור ודברי רבינו הם לדבר שאין בו כל אדם אמו ודאי אין האחד יכול לומר מצטער אני ליפטר ובאמת רוסיא דגילוח הוא להיות קור ואינה בחג הסוכות ונראה בעיני דכל אדם מצוונין להצטער בכך ואע"ל הענייים שאין להם מלבושים להגן עליהן מפני הצנה שפטורין כשיצאו מן הצינה בצאתם מן הסוכה וכן נראה מלשון רש"י בפ' היכן בדף כ"ה שכתב לערא דממילא שהסוכה מצערתו כגון חמה או צנה או סרוחה וכו' ועיין במ"ש בסימן תרל"ט סוף ס"ז כשיש קור עד שהמאכל נקרש: **והולכי** דרכים ביום כו' בריית' בפ' היכן וכתבו התוס' והייבים בלילה כשאדם לן בלילה ביישוב: ואתן

בפת שצריך להם (ב) כתוב בת"ה (סימן לב) שמי שצר לו בסוכה לישן בענין זה שאינו יכול לישן בפישוט ידיו ורגליו נראה דלא מיפטר משום בסוכה מפני מצטער זה דאורחיה הוא לפעמים לישן בצפיפת גופו ואיבריו ולא מיקרי מצטער בהכי והביא ראיה לדבריו וכתב עוד אם בליל שבת בחג הסוכות כבו לו הנרות ויש לו נר (בביתו) בדעת נוטה דשרי לצאת מן הסוכה כדי לאכול בביתו במקום הנר ונראה נמי דאפילו יש לחבירו נר בסוכתו אין אומרים לזה לך הבא שעולתך לסוכת חבירך ואכול שם לאור הנר דהא נמי חשיב צער משום דאין ערב לאדם אלא בשלו אפס יש לחלק אם אפשר לו בלא טורח גמור לבא לסוכת חבירו ולאכול שם אין לו להקל ע"כ וכיוצא בזה כתב בכתביו סימן קנ"ח: **כתב** המרדכי מצטער פטור מן הסוכה פי' רא"מ מי שיש לו צער מן הסוכה וכלאתו ונכל דכעין דירה בעינן ואין דרך ב"א לעמוד בדירתם בצער ושיעור לצער כדתנן ירדו גשמים מאימתי מותר ליפטרו וכו' ומי שאינו בקי בזה השיעור יתן לבו אם הוא מצטער שבצער זה היה יוצא מביתו (ג) רשאי לצאת מסוכתו ולוקא שעשה סוכתו מתחלה במקום הראוי לאכול ולשתות ולישן בה ונולד לו הצער אח"כ אבל עשאה מתחלה במקום הראוי להצטער באכילתו ובשתייתו או בשינה כגון שירא מן גנבים או מלסטים לא מיבעיא דלא מיפטר בה אלא אפי' אין שכנה באכילה ובשתייה אלא בשינה לא יצא י"ח כלל אפי' אכילה דהא כעין דירה בעינן כיון שאין יכול לעשות בה כל צרכיו אכילה ושתיה ושינה בלא צער מתחלה לא הוי סוכה כיון דלצערו קיימי עכ"ל (ד): **כתב** עוד המרדכי מסקינן בשמעתין שאסור לישן חוץ לסוכה אבן סומכים העולם על דבר זה שיראים מן הגנה (ה) והוי כחולה שאין בו סכנה או כמצטער שפטור מן הסוכה: **כתב** בא"ח בשם הר"פ מצטער דפטור דוקא מלישן אבל לאכול לא מדאמרי' רב שרא לרב אחא למגני חוץ לסוכה משום בקי ולא קאמר למיכל ושתא הייגו משום דאכילה אינה אלא לפי שעה והרא"ש כתב דפטור אפילו מאכילה וכן דעת רוב הפוסקים עכ"ל: **הולכי** דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבים בלילה והולכים בלילה פטורים בלילה וחייבים ביום ברייתא בפרק היכן (כו ·) וכתבו התוס' (שם) דטעמא משום דתשבו כעין תדורו כשם שאדם בביתו אין נמנע מלצאת לדרך: **כתב** בא"ח הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבים בלילה ואם הם בדרך או במקום שאין שם ייחוד פטורים אף בלילה דאין לו לעשות שם דירה (ו) הולכי דרכים בלילה פטורים בלילה וכו' פי' שאם יש לו ללכת בדרך ויודע שיצטרך לאכול קודם שימלא סוכה מ"ל למטע מפני זה וכתב עוד וכן דהולכים ביום חייבים בלילה י"ל שההולכים בכפרים לתבוע חובותם בחש"מ צריכים לשוב לבתיהם בלילה לאכול בסוכה אם אין מוכה באותה העיר ואף על פי שיש מקום לבעל דין לחלוק המחמיר תע"ב עכ"ל: **והעוסקין** במצוה או ההולכים בדרך מצוה פטורים מן הסוכה משמע אף על בין ביום בין בלילה גז"ש הולכים לדבר מצוה פטורים בין ביום בין בלילה וכתב הרא"ש אם דתנן שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה ביום וחייבים

גב

דרכי משה

תרס (א) מיהו הטור כתב לעיל (סי' תרכ"ט) דאף במסכך בירקות שריחן רע אין הסוכה פסולה בדיעבד אלא לכתחלה הוא דאסור לסכך בהו. (ב) וכתב הגא"א פ"ב דסוכה מיהו המקיז דם הייב לאכול בסוכה דלא הוי חולה אלא אדרבא הוא שמחה ומרבה בסעודה ואכילה ושתייה ותו ז הו"ל שלא להקיז במועד אלא קודם או אח"כ עכ"ל והם דברי א"ז פרק הישן: (ג) ע"ל סי' תרל"ט: (ד) וכ"ה בהג"מ דבר פשוט הוא שלא כיוונו כאן רק שלא יעשה הסוכה במקום שלא יוכל לישן מפני יראת גנבים או לסטים ולהכי לא הוי סוכה אבל במקום דיכול לישן שם ואינו מתיירא כשיושב בסוכה רק שאין הסוכה עשויה בגדר אבנים או מחיצות חזקות או שיש בה פרצות גדולות ועומד במקום שאין כליו משומרים שם כשאין אדם בסוכה דהסוכה כשירה דהא סתם הכשר סוכה אינו אלא ב' מחיצות ושלישית אפי' טפח וסתמא דמלתא בה"ג אין הסוכה משומרת מה שבתוכה מפני הגניבה וכבר הארכתי בזה בתשובה (סי' כט) בס"ד ודבר פשוט הוא בעיני ולא כתבתי אלא להוציא מלב חכם שעמד ופסל סוכה שהיא עשויה במקום רבים ולא היה לסוכה מחיצות שלימות דהגנבים היו יכולים להכנים בה ידיהם ולהוציא משם כלי בזמן שאין בה ב"א וחלה עצמו בדברי המרדכי לומר שכל שאינה שמורה מפני הגנבים הסוכה פסולה ואמר השבו בעין תדורו בעינן ותירתו שמורה מגנבים וכל זה טעות גדול הוא בידו כמ"ש והארכתי בזה בתשובה בראיה ברורות ונכונות ידוע לכל מבין: (ה) ע"ל סי' תרל"ט: (ו) וכ"כ הר"ן: ובא"ז

ררישה

ומיהו אבל כ"ל שאין דעת רבינו כן כלל אלא כמ"ש בפרישה מו לא קשיא מידי חו"ק: ומ"ל

פרישה

סי' תרס (מ) **הולכי** דרכים ביום פטורים כו' פי' אם יש לו ללכת בדרך ויודע שיצטרך לאכול קודם שימלא סוכה מ"ל למטע מפני זה מלאכתו אף שיודע שלא יהיה לו שם סוכה לתשבו כעין תדורו כתיב: (ב) **וכגון** שאם היה צריך כו' **בטל** בם ביום מצוותו ל"ד וכבטל דמ"כ בכס"ג אפ"ל לדבר רשות מותר אם אי אפשר לו לחזור בלילה מבלי שיתבטל מעשקו לאחר דשם תשבו כעין תדורו אלא ר"ל לכשנאים

גב שאינם הולכים אלא ביום דאי אזלי ביומא ובלילה אפילו לדבר הרשות פטורין כדקתני בברייתא ותימא אם יכולין לקיים שתיהם אמאי פטורים אטו מי שיש לו עליות בגבהו ותפילין בראשו מ״ל דהכא מיירי בכה״ג שאם יש לו לחזור אחר סוכתו לצורך הלילה יבטל ממצותו ביום וכ״כ הר״ן בשם התוס׳ אבל לא נראה בעיני אלא שהעוסק במצוה פטור מן המצוה אע״פ שיכול לקיים את שתיהם ומיהו מדינא ודאי שכל שא״צ לטרוח כלל אלא כדרכו במצוה ראשונה יכול לצאת ידי שניהם דבכה״ג ילא ידי שתיהם ומהיות עוד אל יקרא רע (ז) והמרדכי כתב הולכי מצוה פטורים בין ביום בין בלילה נראה לראני״ה משום דכשנאים ויצנים בלילה בהנאה יכולין לעשות למחר טפי והוי הכל בכלל עוסק במצוה (ח) : **אבר** חייב בסוכה מימרא שם (כה :) ואמרי׳ בגמ׳ דאע״ג דמצטער פטור מן הסוכה ה״מ צערא דממילא פי׳ שהסוכה מצערתו אבל הכא איהו הוא דקא מצער נפשיה מיבעי ליה לייתוביי דעתיה : **וחתן** כתב הרמב״ם שהוא פטור כל הז׳ הוא ושושבינו וכל בני החופה כך מפורש בפ׳ היתן (כה :) א״ר אבא בר זבדא א חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה מ״ט משום דבעי למיחדי ויאכלו בסוכה וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה וליכלו בסוכה וליחדו בחופה אין שמחה אלא במקום שעודה ואף ע״ג דבתר הכי אמרי׳ א״ר זירא אנא אכלי בסוכה וחדאי בחופה וכ״ש דחדי ליבאי דקא עבידנא תרתי כלומר מצות סוכה ומצות נישואין איכא למימר דמדת חסידות היתה אבל הרא״ש כתב וז״ל יש פוסקים כר״ז ומביאין ראיה מן הירושלמי ר״י בר מורין הוה שושבינא דחד בר נש אתא שייל לר״א א״ל דמוך בגו מטולתך רבי מונא הוה שושבינא דרבי יעקב ואתא שייל לר׳ א״ל דמוך בגו מטולתך אבל הרי״ף לא הביא דברי ר׳ אבא ונראה שיש לעשות כעובדא דירושלמי וכ״כ בעל העיטור עכ״ל : ובתר הכי אתא דת״ר הוא ושושבינו וכל בני החופה פטורין מן התפלה ומן התפילין וחייבין בק״ש משום ר׳ שילא אמרו החתן פטור והשושבינין וכל בני החופה חייבין כתב הני תנאי אית להו דהעוסק במצוה פטור מן המצוה אלא ת״ק מחייב להו בק״ש משום דעיקר כוונת קריאה הוא בפסוק ראשון ובקל יכול לכוין ולייחד דעתו בפסוק ראשון ורבי שילא סבר דחתן א״א לו לכוין דעתו כלל . ר׳ שילא לא קאמר דשושבינים ובני חופה חייבין אלא בק״ש אבל בתפלה ותפילין מודה דפטורין ולא משום דעסקי במצוה נינהו דא״כ אפילו בק״ש נמי נפטרו א״ו לא מיקרו עוסקים במצוה והא דפטירי מתפלה לפי שמתוך שמחתן א״א לכם לכוין להתפלל משום דשכיח בחופה שמחה וקלות ראש והא דפטירי מסוכה משום דאי לא חדו בהדי חתן והלכה כר׳ שילא דחתן פטור מק״ש עכ״ל ודבר פשוט הוא שמ״ש והא דפטירי מסוכה משום דאי לא חדו בהדי חתן וכו׳ לדברי הפוסקים כר׳ אבא בר זבדא דפטר להו קאמר דאילו לדיוקא הרי כתב שיש לעשות כעובדי דירושל׳ דמחייב לשושבינים בסוכה ומשמע דה״ה לחתן וכדר׳ זירא וכיון שכן לא הו״ל לרבינו להביא מ״ש הרא״ש דשושבינין לא מיקרי עוסקין במצוה דהא כיון דפסק הרא״ש דחתן גופיה חייב בסוכה אע״ג דודאי עוסק במצוה הוא כי הוי שושבינין נמי עוסקין במצוה הוה מחייבי ומ״ל דכתב כן לפרש דעת הרמב״ם דפטר לשושבינין דלאו משום דהן עוסקין במצוה פטור להו אלא משום דאי לא חדו בהדי חתן מלטערין היו וכדכתב הרא״ש אף העיקר חסר מן הספר דהו״ל להיותי דמה שפוטר הרמב״ם מן הסוכה משום דאי לא חדו בהדי חתן מלטערין היו : כתב מהר״י קולון בשורש קע״ט על ברית מילה שאירע בתוך חג הסוכות יש שהיו רוצים לדחות האכילה שעושים מפירות אצל היולדת לסעודת חתן שהותרה חוץ לסוכה לע״ד אין נראה לדמותו ודומה אני דעת האומר דשאני התם שהיא מצוה גדולה לשמח חתן וכלה ונקראת סעודת מצוה בכ״מ אבל הכא אינו אלא מנהג בעלמא ומ״מ לענין אכילת פירות בעלמא כמו שרגילין לעשות נלע״ד דהמיקל לא הפסיד מאחר שגם בלא שום צד מצוה אין לא הרוצה להחמיר ועל דברי האומר להחמיר בסעודה זו מפני שאנו קובעין עליה קשה לי שהרי כתב המרדכי וכו׳ :

שומרי העיר ביום פטורים ביום וחייבים בלילה והשומרים בלילה פטורים ביום וחייבים בלילה ושומרי גנות ופרדסים בין ביום בין בלילה פטורים (כו .) : **ומ״ש** שאם היה קובע סעודתו לשמור במקום אחד וכו׳ שם פריך משומרי גנות ופרדסים ולישנבו סוכה התם ולישנבו אבל אמר תשבו כעין תדורו רבא אמר פרלה קורלה לגנב מ״ב א״ב דקא מנטר כרלא דפירי ופירש״י פרלה קורלה לגנב . ואף כאן הגנב רואה אותו שיושב בסוכה בלילה והוא נכנס וגונב הפירות לרוח אחרת : כרלא דפירי . שהוא תמיד לפניו ויכול לשומרן ואין כאן פרלה קורלה לגנב . ודומה דהלכה כרבא : **כתב** המרדכי בשם מהר״ם יש יהודים שכורים לתקן יין בסוכות ושוהין שם דמיא לכריא דפירי וחייבים בסוכה (ט) :

תרמא העושה סוכה לעצמו א״ל לברך על עשייתה אף על גב דגרסינן בירושלמי העושה סוכה לעצמו וכו׳ אגמרא דידן סמכינן שא״ל לברך על עשייתה כ״כ הרא״ש בפ׳ לולב וערבה וו״ל בירושלמי תניא העושה סוכה לעצמו מברך לעשות סוכה עשאה לאחר מברך על עשייתה סוכה ואגמרא דידן סמכינן דגרסינן בפרק התכלת (מב .) א״ר חסדא כל מצוה שעשייתה ע״י עו״ג אין ישראל מברך על עשייתה וסוכת נכרי״ך כשירה ואיכא מ״ד כל מצוה שאין עשייתה גמר מצוותה א״ל לברך : **אבר** שהחיינו היה ראוי לברך דתניא העושה סוכה לעצמו מברך שהחיינו וכו׳ ברייתא זו בפרק לולב וערבה (מו .) ובתר הכי אמר רב אסי חזינא לרב כהנא דמסדר להו אכסא דקידושא וכתב המרדכי והאידנא לא מברכינן שהחיינו על עשיית סוכה כמו שעשו בימי החכמים התנאים והאמוראים וו״ל לפי שכל א׳ היה עושה לעצמו לפיכך היה מברך אבל עתה שא״ עושה לק׳ אין נראה שיברך העושה ושאר לא יברכו וסמכינן אהא דאמרינן רב כהנא מסדר להו אכסא דקידושא וכן עמא דבר : **וכתבו** התוס׳ והרא״ש והר״ן משמע בברייתא שאם בירך שהחיינו בשעת עשייה אינו מברך בשנכנס ליושב בה ותמהו ע״ז דהא צריך לברך משום י״ט כדרך שמברך בשאר י״ט ואפשר דכיון דסוכה מחמת חג קא אתיא זמן דידה אף ע״פ שבירך בחול פטר לזמן דחג וכתב הר״ן בשם הרמב״ן שמי שלא אכל בסוכה ליל הראשון אף ע״פ שבירך זמן בביתו צריך למחר כשיושב בסוכה לברך זמן אם לא בירכו בשעת עשייה בשם שמברכין על הלולב זמן אע״פ שכבר בירך אותו בלילה (א) :

שיכביד

דרכי משה

(ז) ובא״ז פרק הישן כתב דבכל ענין פטור העוסק במצוה ממצוה אחרת : (ח) וע״ל סי׳ ל״ח מדינים אלו : (ט) ובהג״מ פ״ו שהעושין יין בבית העו״ג אין יושבים בסוכה לא ביום ולא בלילה מפני שצריכין לשמור היין מניסוך עכ״ל סמ״ק וכ״כ הכלבו :

תרמא (א) וכתב המרדכי פ׳ לולב וערבה המקדש בליל סוכות על יין חדש זמן שבירך על הסוכה פוטר גם היין אבל אם לא היה לפניו בזמן הקידוש אינו פוטר וצריך להזור ולברך עליו כשבא לו אח״כ : ובמנהגים

פרישה

דכשנאים וישנים בלילה בהנאה יכולין לעשות למחר טפי דבכה״ג מצוה אין לכל בכלל מצוה אבל רשות לא כן משמע מלשון המרדכי ותוס׳ ור״ן אבל מלשון הרא״ש משמע דכשהולך לדבר רשות אם הולך ביום פטור אם בלילה פטור . דכל זמן משך הסליכה לא רמיא עליה מצות סוכה דשבו כעין תדורו בעינן אבל כשנם בלילה צריך לחזור לתחר סוכה אף אם יבטל אם ביום ממלאכתו ומעשיו . כיון דמצות סוכה רמיא עכשיו עליה מה לן בביטול עסקו דלמחר אבל כשהולך לדבר מצוה אם יתבטל למחר ממצותו כשיחזור בלילה אחר סוכה אפילו לו פטור מן הסוכה דעוסק במצוה פטור ממצוה ודו״ק :

דרישה

[ג] **וא״א** כתב דשושבינין לא מקרי עוסקין במצות כו׳ עד ומתן לעפ״י שפטור מכל המצות מייב בסוכה שאפשר לו לשמח בסוכה עיין במשר״י בפרק היתן דף ס״ח ע״ב וב״י הביאו אלא שנפל ט״ס שכתב בשם רבי זירא שאמר אנא אכלית בסוכה ומדאי בסוכה וכ״ל ומדאי בסוכה וכן הוא בהגיה שם בהרא״ש וכמ״ש כ״כ רבינו בשמו כמ״ש שאתן מייב בסוכה מפני שאפשר לו לשמוח בסוכה וק״ל . ועיין בלשון הרא״ש שם והביאו ב״י ג״כ בענין זה לצריכין בר גבר לסולמו הוא כמ״ש ז״ל ור׳ שילא ל״ק דשושבינין מייבין אלא בק״ש אבל בתפלה ותפילין מודה דפטורין ולא משום דעסקי במצות נינהו דא״כ אבי׳ בק״ש נמי נפטרו כו׳ וק׳ דילמא לעולם ס״ל דעוסקי במצוה נינהו והא דמייבין בק״ש דאין צריך כוונה אלא בסיק רמשון וכמ״ש לפני זה דמה״ט מחייב הת״ק אפי׳ להתמן בק״ש אלא שרבי שילא פליג עליו בהא אבל בשושבינים מודה לו דלא גרע שושבינין לר״ש מתמן לת״ק . ונלע״ד משום דס״ל להרא״ש דדוקא התם שאינו טרוד בשום מלאכה אלא שהוא טרוד בדעתו בשמחת הנשואין בוש דוקא ס״ל לת״ק שבפשוק אחד שהוא שיעור מעט יכול לכוון מתשבתו ולכוון משא״כ השושבינין שהם מסרסרין ועוסקים בסרסורות שמחת הנשואין כל זמן שהן עוסקין בסרסורותן א״א להן לכוון לאפי׳ פסוק אחד ומ״כ כשמייבן ר׳ שילא בק״ש פ״כ ל״ל דה״ק דיפסקו מסרסורותן ויקרו קריאת שמע ואם כן דייק הרא״ש שפיר למה וקוקין לפסוק מסרסורותן ולא לאמרי׳ העוסק במצוה פטור ש״מ דלא עוסקי במצוה נקראו . וממילא מייבים בכל המצות חוץ מתפלה ותפילין מטעם שמחה וקלות מעפ״י שנגמרא שלנו כתב דר׳ זירא אזלי במופה נראה דהרא״ש ורבינו לא גרסי בגמ׳ הכי ואינהו הוו בקיאי בגירסא לשון ירושלמי שהביא הרא״ש שהשיב ר״א לשושבן דמוך בגו מטולתך משמע דלא אכלה בלבד יסיח בסוכה אלא כל דבריה וכתב שם הרא״ש דאמינא כר׳ זירא . וכמ״ש הרא״ש דאמינא בסוכה אלא שכתב הרא״ש שם דפטורין משום דהוי כמלטערין דיינו דוקא א״א שאתן פטור מסוכה אבל לפי מ״ש הרא״ש דיש לנהוג כר׳ זירא שיש אוכל ומזי שמחת הנשואים בסוכה א״כ שושבינין יהיו ג״כ עמו בסוכה וא״כ רבינו הכתב ז״ל וא״ש כתב דשושבינים לא מיקרי עוסקים במצוה ומייבין בכל המצות לא כ״כ כאן ללמדינו שהשושבינים מייבים בסוכה דמיכא תיתי לא יחייבו כיון שאתן עצמו מייב וכדמסיק ולא כ״כ רבינו לשון הרא״ש אלא לאפוקי מל׳ הרמב״ם שאתמיל וכתב שאתן ושושבינין פטורין ומשמע בבאלא

מפעפ

חדושי הגהות

תרמ א בגמרא ובא״ש הנוסדא רבי אבא בר זבדא א״ר :

היבור

[טור או״ח ח״ב]

תרמב סדר היום וכו' זמן שמחתינו באהבה מקרא קדש איכא למידק דבה' פסח לא כתב שיאמר מקרא קדש ובסי' תרפ"ב כתב להדיא שאין נוהגין לאמרו בשבת והכי משתבר וכו' כאן כת' שיאמר מקרא קדש ואולי מאח' שאומרין זמן שמחתינו ואין שמחה אלא באכילת עם לקדש אותו אומר מקרא קדש בסוכות יותר מבשאר י"ט ומנהגינו לומר מקרא קדש בכל י"ט :

תרמג סדר הקידוש יין קדוש וסוכ' ואח"כ זמן כו' פלוגתא דאמוראי ס"פ החליל דרב אמר סוכה ואח"כ זמן דחיובא דיומא עדיף ורבב"ח אמר זמן ואח"כ סוכה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם ואסיקנא והילכתא סוכה ואח"כ זמן : **ומ"ש** לפי שהזמן חוזר על קידוש היום ועל מצות סוכה איכא למידק למה לא כתב הטעם שאמרו בגמרא משום חיובא דיומא עדיף וראה דנמשך אחר הרא"ש לשם שמחלק בין ליל ראשון לליל שני דבליל שני יאמרו זמן ואח"כ סוכה משום דכיון דסוכה לא בעי זמן בליל ב' למה יפסיק בין קדוש לזמן דהא איכא אמוראי דס"ל דאפי' בליל ג' דסוכה בעי לסמוך זמן לקדוש וקאי נמי אהוכה דבתרי' וא"כ בליל ב' אי סוכה לא בעי זמן לכ"ע ראוי לסמוך הזמן לקידוש מיד וכמ"ש לקמן בסי' תרס"ג ומשום הכי כתב כאן דהטעם שאומרי' סוכה ואח"כ זמן בליל ג' היינו לפי שהזמן חוזר גם על מצות סוכה משא"כ בליל שני ולמדנו הרב דממילא אף בליל ראשון אם היתה הסוכה עשויה ועומדת עכשיו יברך זמן ואח"כ סוכה ומ"ש בגמרא סוכה ואחר כך זמן אינו אלא כשלא בירך זמן בשעת עשיי' ולא כמו שפירש רש"י לשם ומ"ש בגמ' דהטעם הוא משום דחיובא דיומא עדיף אינו אלא לומר דאי לאו האי טעמא הו"ל להקדים הזמן סמוך לקידוש והוה קאי אסוכה דבתרייה אבל עיקר הטעם משום שלא בירך בשעת עשיי' ועי' במ"ש לקמן בסי' תרס"ג : **ומ"ש** והרמב"ם כתב שצריך לקדש מעומד כו' בפ"ו וטעמו דמשמע ליה פירושא דליבב יושבה ממש וכדי לברך עובר לעשייתן היה צריך לקדש מעומד כדי לברך ברכת סוכה שאחר הקידוש ג"כ מעומד : **ומ"ש** וכתב מ"א הרא"ש מ"כ לדבריו וכו' בפ' לולב וערבה כתב כן ואיכא למידק ומאי קושיא הא תנא והנכנס ליבב בה אומר אקב"ו ליבב בסוכה דמדלא תני נכנס בה אומר וכו' אלמא דוקא כשנכנס ויבב בה הוא שעושה מצוה אבל בכניסתו לחוד אינו עושה המצוה ואפשר לומר דהרא"ש דקדק מדלא קתני יבב בה וכו' אלא קתני נכנס ליבב בה משמע דבכניסתו כדי ליבב בה הוא עושה המצוה בכניסתו וא"כ הו"ל לקדש קודם שיכנס ליבב בה ומ"מ אפשר ליבב לדעת הרמב"ם ולומר דאף על גב דבכניסתו ליבב בה הוא עושה המצוה מ"מ מאחר שעיקר המצוה היא היבבה אין לברך אלא סמוך ליבבה כדתנן גבי תפילין משעת הנחה ועד שעת קשירה דהוי עובר לעשייתן כל זמן שלא קשרן דמדנתנו שעור להתחלת הברכה שהיא משעת הנחה שמעינן דאין לברך קודם הנחה כיון דאין המצוה מזומנת בידו ואינו סמוך לעשייתה וכ"כ התו' והרא"ש בפרק לולב הגזול גבי ברכת לולב ויתבאר לקמן בסי' תרל"ח בס"ד ועי"ל דמשום הכי קתני נכנס ליבב בה משום דלריך לברך עובר לעשייתן דאי הוה תני יבב בה מברך הוה משמע שיברך אחר שיבב ולכך תני נכנס ליבב בה לאורויי לן דכשנכנס ליבב בה מברך קודם שיבב ולעולם היבבה היא המצוה ולא הכניסה כל עיקר ולפיכך אינו מברך קודם שיכנס כי אם קודם היבבה סמוך ליבבה וה"ק . אכן המעיין בדברי הרא"ש יראה שהשיג על הרמב"ם והוכיח דהכנים היא המצוה ולא היבב' דאם היה אוכל מעומד היה לריך לברך על הסוכה וא"כ הא דתני נכנס ליבב בה וכו' לאו דוקא ליבב אלא אורחא דמילתא נקט ועיקר המצוה היא הכנים' לבד אעפ"י שאינו יובב ואפ"ה הכל מודים דאינו מברך אלא אחר שנכנס בה אלא ודאי מאחר דמצות סוכה נמשכת משעה שנכנס בה עד שעה שיולא ממנה וכל שעת אכילה וטיול הוא ג"כ המצוה אם מברך אחר שנכנס ויבב בה שפיר מקרי עובר לעשייתן ממה שמקיים אח"כ ומה שקשה כיון שהכניסה היא המצוה בלא יבבה למה יברך ליבב בסוכה יש לומר דליבב פירושו להתעב' בסוכה כך היא דעת הרא"ש בהשגתו וגם זה אפשר ליבב ולברך ולאכול מעומד אינו מברך ליבב בסוכ' דהא עומד הוא ואינו יובב ומ"מ אינו רשאי לאכול בלא ברכה דאסור לאכול בלא ברכה אלא לריך ליבב ולברך ולאכול ואם אינו יובב דאינו יכול לברך אינו רשאי לאכול בלא ברכה וראה בעיני דברי הרמב"ם עיקר דלדעת הרא"ש קשה אעפ"י שאינו יובב ה"ל לברך לכתחל' קודם שיכנס בה אלא ודאי דיבב' היא עיקר המצוה כפשטא דקרא בסכות תשבו ולריך לברך סמוך ליבבה אחר שנכנס בה ולפיכך לריך הוא לעמוד קודם שיברך ליבב בסוכ' ומה שהביא הרא"ש ראיי' לדבריו מרב צמח גאון אפשר לדחות ולומר דאף הגאון ס"ל דעיקר המצוה היא היבבה אבל הכניסה בלא יבבה אינה מצוה כל עיקר אלא שבא להורות דעל מה שנכנס ויבב בה קודם התחלת הסעודה א"ל לברך דאין לברך אלא על היבבה שבסעודה וע"ז אמר אע"ג שמשנכנס לה לריך לברך כלומר תכף שנכנס ליבב בה ויבב בה לריך לברך כדתניא הנכנס ליבב בה אומר אקב"ו ליבב בסוכה דמשמע דלריך לסמוך הברכה ליבבה מ"מ כיון שאותה יבבה היא ערמי שאין לה קבע אלא יבבה בסעוד' ויש קדוש היום וסעוד' לפניו סודרין על הכוס וכבר אפשר דאף הגאון סובר כהרמב"ם דבשעת קדוש לריך שיעמוד כדי שיברך קודם עשיית המצוה שהיא היבב' בסעודה : **והרא"ם** מרוטנבורק"ר כו' פי' הר"מ היה סובר כמו הגאון דאין לברך אלא על היבבה שבסעודה שיש לה קבע אלא דמ"מ דאוי שתקדם ברכה זו לברכת המוציא מיד אחר היבבה והיה מפרש מאי דתניא נכנס ליבב בה מברך פי' שנכנס ליבב בה בקבע לריך מיד לריך להסמיך הברכה ליבבה כל מאי דאפשר : **ואא"** הרא"ש כתב העולם לא נהגו כן כי רגילים כל העם וכו' פי' הרא"ש מודה לדברי הר"מ שכך ראוי לפי הדין אלא שלעולם לא נהגו כן וכתב שנהגו כר"ת לעיל בסימן תרל"ט שאין מברכין אלא בשעת אכילה ולא לעיול ושיבה ומשום הכי נהגו לברך תחלה ברכת המוציא ואח"כ

על

תרמב סדר היום ערבית נכנסין לבית הכנסת וקורין קריאת שמע בברכותיה והותמין ופרוס ומתפללין ג' ראשונות וג' אחרונות אתה בחרתנו ותתן לנו ה' אלהינו מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום חג הסוכות הזה זמן שמחתנו באהבה (א) מקרא קודש והשיאנו וקדיש ואם הוא שבת מזכיר גם של שבת את יום המנוח הזה ואת יום חג הסוכות הזה וחותם מקדש השבת וישראל והזמנים : ויכולו וברכת מגן אבות בדברו והותם בשל שבת לבד ומקדש ש"צ ונפטרין לבתיהם לשלום ואוכלין ושותין בסוכה :

תרמג סדר הקידוש יין קידוש וסוכה ואחר כך זמן לפי שהזמן חוזר על קידוש היום ועל מצות סוכה והרמב"ם ז"ל כתב א שצריך לקדש מעומד כדי שיברך קודם עשיית המצוה וכתב א"א הרא"ש ז"ל א"כ לדבריו היה לו לקדש קודם שיכנס בה שמיד בכניסתו הוא עושה המצוה אלא כיון שמצות סוכה היא אכילה והטיול אף אם מברך לאחר שישב מקרי שפיר קודם לעשייתה שמצוה נמשכת כל זמן האכילה וכל זמן ששוהא בתוכה ופירוש בסוכות תשבו תתעכבו כמו וישב העם בקדש (במדבר כא). וכ"כ מר רב צמח גאון אף על פי שמשנכנס לה צריך לברך כיון שאין לה קבע אלא בישיבה בסעודה ויש קידוש היום וסעודה לפניו סודרין על הכוס והר"מ מרוטנבורק היה מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא אף בחול משום דתניא נכנס לישב בה מברך הלכך ראוי שתקדם ברכה זו לברכת המוציא מיד אחר הישיבה. וא"א הרא"ש ז"ל כתב העולם לא נהגו כן כי רגילין כל העם שאין מברכין על הסוכה אם נכנס לטיול ולשינה אלא בשעת

תרמב סדר היום ערבית נכנסין לבתי כנסיות וכו' פשוט הוא :

תרמג סדר הקידוש יין קידוש וסוכה ואחר כך זמן הכי אסיקנא בגמ' ס"פ החליל (נו .) :

והרמב"ם ז"ל כתב שצריך לקדש מעומד וכו' אין לשון רבינו מדוקדק דמשמע מלשונו דהרמב"ם אתא לאיפלוגי אדלעיל ולית אלא אלא תחלת עניו הוא וכך ה"ל למיכתב כ' הרמב"ם צריך לקדש מעומד וכו' ודברי הרמב"ם הם בפ"ו וז"ל כל זמן שיכנס ליבב בסוכה כל שבעה מברך קודם שיבב אקב"ו ליבב בסוכה ובלילי יום טוב הראשון מברך על הסוכה ואח"כ זמן ומסדר כל הברכות על הכוס נמצא מקדש מעומד ומברך ליבב בסוכה ויבב ואח"כ מברך על הזמן וכזה היה מנהג רבותי ורבני ספרד לקדש מעומד בליל ראשון של חג הסוכות כמו שביארנו עכ"ל וטעמא מבואר דמשמע ליה ברכת ליבב בסוכה ישיבה ממש וכדי לברך עובר לעשייתה היה מברך עליה מעומד קודם שיבב ולפי שבליל ראשון א"א לו לברך על הסוכה עד שיקדש תחלה היה צריך לקדש מעומד כדי לברך + ברכת סוכה ג"כ מעומד קודם שיבב ונמצא שבירך עובר לעשייתה :

ומ"ש שיבב ואח"כ מברך זמן נראה דלאו למימר שצריך ליבב כדי לברך זמן אלא היינו לומר שאם רצה ליבב קודם שיברך זמן הרשות בידו ואין לפרש דדוקא קאמר שיבב תחלה כדי שיקיים קלת המצוה ואז יברך שהחיינו וקודם שיקיימנה לא שייך לברך שהחיינו דלא דמיא לברכת המצות שצריך לברך עובר לעשייתן דהתם שאני שהוא מברך לאי שלוחו לעשות מצוה זו ואחר שעשאה לא שייך לברך כן אבל ברכת שהחיינו שהוא מברך למי שהגיעו לזמן הזה שהוא מקיים מצוה זו לא שייך לברך כן אלא א"כ התחיל לקיים המצוה דהא מזמן עשייתה ראוי לברך שהחיינו כמו שנתבאר בסמוך : **ומ"ש** רבינו בשם הרא"ש א"כ לדבריו הו"ל לקדש קודם שיכנס בה כ"כ בפסקיו פרק לולב וערבה וכדעת הרא"ש כתב ג"כ ה"ה : **ומ"ש** שהר"מ היה מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא וכו' עד סוף הסימן הכל בפסקי הרא"ש פרק לולב וערב' : **ומ"ש** העולם לא נהגו וכו' ע' ד"ק טעמא דהר"מ משום דיוין דתניא נכנס ליבב בה מברך א"כ צריך לסמוך הברכה ליבבה כל מה שאפשר והשתא קאמר שהעולם לא נהגו כדברי אותה ברייתא שהרי לדברי אותה ברייתא כל שנכנס ליבב בה צריך לברך אף על פי שאינו אוכל ושותה בה והעולם אין רגילים כן שהרי המנהג הוא שלא לברך על הסוכה אלא בשעת אכילה ולא כשנכנס בה לטיול ושינה וא"כ אין מברכין עליה בעבור היבבה אלא בעבור האכילה והלכך ראוי שתתחיל הסעודה קודם שיברך כדי שתהיה הוכחה שהוא מברך בעבור הסעודה ולכאורה משמע מדברי הרא"ש שאוכל פרוסת המוציא ואח"כ מברך על הסוכה דא"ל דמברך ברכות סוכה סמוך לברכת המוציא קודם שיטעום דא"כ הוי ברכת סוכה הפסק בין ברכת המוציא לטעימת הפרוסה אלא שהעולם נוהגים לברך ברכת סוכה סמוך לברכת המוציא קודם טעימה וא"ל דכיון דברכת סוכה משום אכילה אתיא מצרכי אכילה חשיבה ולא הויא הפסק דומיא דטול ברוך אז גבול לתורי דלא הוי הפסק ולי דברי הר"ם נראים בעיני שאף על פי שאין העולם רגילים לברך על הסוכה אלא בשעת אכילה היינו מפני שעיקר קביעות שאדם עושה בסוכה היא האכילה כמו שנתבאר בסימן תרל"ט ומ"מ ישיבה זו שהוא לצורך אכילה מברך הוא עליה וא"כ ודאי שהוא צריך לסמוך הברכה ליבבה כל מה שאפשר והלכך מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא ואפילו אם היה יושב קודם לכן זמן מרובה מברך קודם ברכת המוציא דלא מפלגינן במקום הברכה בין היכא שהיה יושב קודם לכן להיכא שיבב עכשיו :

שהרית

דרכי משה

תרמב (א) ובמנהגים שלנו וא"א כאהבה וכ"פ בתשב"ץ :

נתן

דרישה

מתתא מתתא לתו כמו שתתן עשור משום דסעודה במצוה עכשו שמצוה רז מה"ע פוטר ג"כ דסוכות ומילא הם עצולין מכל המצות ומ"ה כתב רבינו שמים"ם לא ס"ל הכי ומסיק וכתב ותתן תייב בסוכה וכ"ם סעיבנים דהכי אין כאן עוש נאר וק"ל ומ"ה נסתלק תמיהת ב"י על דבינו ע"ם ומ"ם הרא"ם לפני זה ז"ל הכי תנאי ס"ל דהעוסק במצוה פטור מהמצוה ר"ל הסתן שעוסק במצוה לד"ם ועיין בתוס' ריש ד' כ"ו שדייקו כן מדפסר בסימא ע"ם : **בתב** בתרומת הדשן דמי שאר לו ליסן בסוכה בעמין שאין יכול לעשות ידיו ורגליו ברגלם אלא

מקרי

חדושי הגהות

תרמג א היבור ל' רבו' כך הוא והרמב"ם כתב מאחר שסדר הקידוש יין קידוש וסוכה שהקידוש קודם ברכת הסוכה א"כ צריך לקדש מעומד וכתב א"א ז"ל שא"כ כו' ולשון רבו' מדוקדק ששיר ולא כש"ש הב"י שלשון רבו' אינו מדוקדק (בתרל"ח) :

נתבאר

תרמד שחרית משכימין לבהכ״נ ומסדרין הברכות וכו׳ ואחר חזרת התפלה נוטלין הלולב ומברכין על נטילת לולב ושהחיינו ברייתא בפרק לולב וערבה (ד׳ מו ׳) ת״ר העושה לולב לעצמו אומר ברוך שהחיינו נטלו לצאת בו אומר אקב״ו על נטילת לולב וכתב הרא״ש והאידנא לא נהגו לברך שהחיינו בשעת עשייה אלא בשעת נטילה כדאמרינן לקמן בשהחיינו דסוכה דרב כהנא מסדר להו אכסא דקידושא ה״נ לולב מברכין ליה בשעת נטילה: כתב הרמב״ם בסוף הל׳ ברכות נטל את הלולב מברך על נטילה שכיון שהגביהו יצא י״ח אבל אם בירך קודם שיטול מברך ליטול לולב כמו ליגד בסוכה מכאן אתה למד שהמברך אחר שעשה מברך על העשייה עכ״ל והעולם נהגו לברך לעולם על נטילת לולב וראה שהטעם לפי שלא ראו לחלק בסגנון הברכה בין בירך קודם נטילה לנטל קודם ברכה: **וגומרין** ההלל וכן בכל ח׳ ימי החג בערכין פ׳ ג׳ (י׳) א״ר יוחנן משום ר׳ שמעון בן יהוצדק י״ח יום בשנה יחיד גומר בהם את ההלל ואלו הם ח׳ ימי חנוכה וי״ט הא׳ של פסח וי״ט של עצרת וח׳ ימי החג ובגולה כ״א יום ט׳ ימי החג וח׳ ימי חנוכה וג׳ י״ט של פסח וג׳ י״ט של עצרת: **ומ״ש** דכל יום תשיב כי״ט בפ״ע כיון שחלוק בקרבנותיו מיום שלפניו אם בעינן מ״ש בחג דאמרי׳ כל יומא ומ״ש בפסח דלא אמרינן כל יומא ומהדרינן חג חלוק בקרבנות פסח אינו חלוק בקרבנות:

ומברכין לגמור את ההלל בין לגבור בין יחיד אע״פ שקריאתו אינו אלא מדברי סופרים פשוט הוא שמברכין עליה כדרך שמברכין על כל מצות דרבנן וכ״כ הרמב״ם בהל׳ חנוכה ובפרק היה קורא (ד׳ יד ׳) משמע מדברי התוס׳ והרא״ש שבימיהם שגומרים בהם את ההלל מברכין לגמור וז״ל הרא״ש אם בירך קודם שיטול מברך ליטול לולב כמו ליגד בסוכה מכאן אתה למד שהמברך אחר שעשה מברך על העשייה עכ״ל והעולם נהגו לברך לעולם על נטילת לולב וראה שהטעם לפי שלא ראו לחלק בסגנון הברכה בין בירך קודם נטילה לנטל קודם ברכה: **וגומרין** ההלל וכן בכל ח׳ ימי החג בערכין פ׳ ג׳ (י׳) א״ר יוחנן משום ר׳ שמעון בן יהוצדק י״ח יום בשנה יחיד גומר בהם את ההלל ואלו הם ח׳ ימי חנוכה וי״ט הא׳ של עצרת וח׳ ימי החג ו

מחוברין כו לפי שקשין הן . **ועל חרות** פסול וכו' כתב הרות קשה שנעשו **חריות** שכן דרך הלולב עליו נוטרין בימות הגשמים והשדרה מתקשה ונעשה **עץ** . דומה לחרות התחיל להתקשות ועדיין לא נעשה עץ ע"כ וכוונתו כאן ג"כ לפרש בחרות דכשעליו נוטרין כל השדרות מתקשין ונעשין עץ **כן** אותה שדרה שבאמצע בין אותן שמצדדין כענפי שאר אילנות ואין אתה יכול לכופתו והייטו מ"ש רבינו אבל אם שהה באילן עד שנפתח הרבה וכו' כלומר שהשדרות נתקשו גם מן הצדדין עד שנפתח הרבה ונעשו כענפי אילן אחר שכבר נשרו כל העלין ומ"ש הב"י לבאר פירש"י במ"ש שעליו נוטרין לא נהירא :

ואם נפרצו עליו פסול משנה שם . ומ"ש בשם רש"י ז"ל במשנה נפרצו עליו משדרה ואינן מחוברין אלא על ידי אגודה וכ"כ הסמ"ג בלשונו ממש וכתבו התוספות והרא"ש ורבינו ירוחם דמשמע מפי' רש"י שרולה לומר שנתלשו לגמרי מן השדרה אבל הרי"ף פי' שנשרו מן השדרה והן תלויין בה ולא נשרו לגמרי וזהו כעין שבירה וכן כתב הרמב"ם ע"ש והר"ן ז"ל כתב שרש"י ורב אלפסי שוין בפירושן זה וגראה דמפרש דמה שכתב רש"י והין מחוברין אלא ע"י אגודה הייטו שהם מדולדלין ותלוין למטה ואין עולין להתחבר עם השדרה כשאר לולבין אלא ע"י אגודה והייטו כרב אלפסי אבל אי אפשר לומר להר"ן בהכך שדעת רב אלפס היא שנתלשו לגמרי מן השדרה כמו שהביאו התוס' והרא"ש מדברי רש"י שהרי בדברי רב אלפס מפורש דמיירי כשהן עדיין תלויין בשדרה ומ"ש שהתוס' מפרשים אותם על כפלות העלין וכ' כ"כ במשנה ר"פ לולב הגזול זולתי מ"ש רבינו דבעינן רוב אורך כל עלה ועלה ברוב עלין שבלולב שזה אינו בתוב בתוס' אלא שהם כתבו נפרצו עליו ברוב עלין איירי כתניא בתוספתא וכ"כ בתשיר"י בשתים ברוב עלין ומשמע דר"ל דבין לפירש"י בין לפי' תוס' לא בעינן אלא רוב העלין ולא רוב כל עלה ועלה ואפשר לייסד שדעת רבי' שכתב בפירוש דברי התוס' דבעי' ג"כ רוב אורך כל עלה ועלה הוא לפי שהרא"ש כתב גבי נחלקה התיומת שהרי"ף פירשו על כפילת העלין שהוא התיומת ונחלקה התיומת של כל אחת ואחת וברוב עליו מיירי והאי נחלקו הוא ברוב כל עלה ועלה ואח"כ כתב דלפי מה שפי' התוספות נפרצו עליו כי חופיא אין לפרש כפי' רב אלפסי דהייטו נחלקה התיומת דאלמא לפירוש התוס' בנפרצו מיירי נמי שנחלק בגבו רוב אורך של כל עלה ועלה ברוב עלין שבלולב . גם הר"ן ז"ל כשכתב פירושו של הראב"ד שהוא כמו פירוש התוס' כתב דמשמע דאינו פסול עד שנפרצו רובן ורוב כל עלה ועלה . ויש לדקדק אדברי רבי' למה לא כתב בפי' רש"י ולא פסול בנתלשו מן השדרה בעיקרו אלא ברוב עלין כמ"ש התוס' והרא"ש להדיא וי"ל מאחר שרש"י כתב בשתים ולא הזכיר רוב עלין ס"ל לרבינו דאפשר דס"ל לרש"י דאף במעוט עלין פסול מאחר שנתלשו לגמרי בעיקרן ואינו דומה לערבה דכשר במיעוטן וכ"כ בא"ח בשם בעל ההשלמה דאפי' נפרצו מקלת עליו פסול הביאו הב"י ולא כמו שכתבו התוס' והרא"ש ולכך כתב הוא ג"כ בשתים כלשונו של רש"י ז"ל ולענין הלכה נראה דאינו פסול אפי' נתלשו לגמרי אלא ברוב עלין כמו בערבה וכ"כ הר"ן להדיא דכשר במיעוטן כשהשדרה של לולב מכוסה בעלין הא לא"ה אפי' במיעוטן :

דרך הלולב כו' שם אמר רבא האי לולבא דסליק בחד הוא בעל מוס הוא ופסול ופי' רש"י שכל עליו מצד אחד והרב רבינו אשר כתב עוד דו"מ דהייטו אלא היו עליו כפולין וכ"כ הרמב"ם ורב שר שלום כתב דהייטו שעלה אחד לבד עולה מעיקרו ועד ראשו ורבי' כתב כל הג' פירושים שהביא הרא"ש לפסק הלכה משום דליתא דסליק בחד הוא הכי במשמע :

לולב שיבש כו' משנה שם לולב הגזול והיבש פטול כתב הרא"ש בשם הראב"ד דאיתא בירושלמי בעי קומי ר' אבין יבשו הולין מהו ועל כל ההולין הוא שואל אפי שנטינו לולב היבש פסול והייטו שיבש שדרו של לולב אבל יבשו עליו לא שמענו ואליבא שאל ומשמע בירושלמי דכשר דאמרו לשם דאע"פ שיבשו עליו איכא הדר טפי ביבש מבנקטמו לגמרי וכתב הראב"ד ומסתברא ובלבד שיהא התיומת העליונה להה ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל : (ב) ושיעור היבשות פירשו התוספות שיהא נפרך בציפורן והראב"ד פירש משיכלה מראה ירקות שבו וילבינו פניו וכן עיקר נקטם ראשו פסול פי' הראב"ד שנקטמו מהעלין שבראשו עד שחסר מעט מן השדרה

ובה"ע

נפרצו עליו דהכא שנפרץ ראש כל עלה ועלה מגבו ברוב עלין שבלולב . וגם הר"ן הקשה על פירש"י והרי"ף והעלה בשם הראב"ד כפי' התוס' והרא"ש דנפרצו עליו היינו שנחלקו העלין לשנים לאורכם כדרך שעושין האומנים לעשות מהם קופות . ודינם של פי' רש"י והרי"ף לא הוזכר לפי שהוא פשוט לפיסול (ה) ומיהו דוקא ברוב עליו אבל במיעוטן משמע דכשר דומיא דערבה ומיהו דוקא בשדרו של לולב מכוסה בעלין הא לא"ה פסול אפי' במיעוטן כדפסלינן שם (לב :) ציני הר הגרזל כל שאין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה פסול וזה ג"כ שנפרצו עליו לפי' הראב"ד כיון דתלה בעלין משמע שאינו פסול עד שנפרצו רובן ורוב כל עלה ועלה והכי איתא בתוספתא בהדיא או שנפרצו רוב עליו ע"כ וגם ה"ה כתב שפי' הרי"ף והרמב"ם לענין הדין אמת וכן פי' של הראב"ד שבאיזה מהם נפסל הלולב ור"י פי' בשם בעל העיטור לא שנפרצו מן השדרה אלא שנפרץ ונסדק לסדקין ב' וג' וכ"כ הרא"ש בפרק לולב הגזול בשם בעל העיטור גבי נפרצו עליו דהדם וכ"ל דלא פסל בעל העיטור אלא בשנסדק רוב עליס ורוב כל עלה ועלה :

כתב בא"ח בשם בעל ההשלמה אפי' נפרצו מקצת עליו פסול והראב"ד כתב דלא נפסל אלא כשנפרצו רוב עליו וכן כל פסולי הלולב ומיהו חוץ מנקלף שאינו נפסל אלא בכולו ויקב במשנו ע"כ ובתר הרמב"ן שיש להוציא מן הכלל הזה הבבוש והשלוק שבהדס וערבה שבבשן או שלקן לרפואה פסולים וכן בפיסולי לולב יש שלא נאמרו באתרוג כגון אתרוג בפוף ועקום דומה למגל בין שנעשה מעצמו בין שגדלו בדפוס כך כשר אבל פיסולי אתרוג למידין זה מזה לפיכך כושי או לבן פסולין בחוטמו במשנו ובשאר מקומות ברובו וכן הדין ביבשות שפוסל בחוטמו במשנו ואע"ל נכדק בחוטמו ויקב בין חסר בין לא חסר עכ"ל :

דרך הלולב לאחר שיולא עלה אחד מיד כשיעור שתי אצבעות יולא אחר וכו' ואם אינם כפולין או שכל עליו כפולים מצדו האחד ולדו השני ערום בלא עלין אין לו הרבה עלין זה על זה אלא מכל מקום אחד לאחר שיולא עלה אחד מיד כשיעור שתי אצבעות יולא אחר וכו' ונתקשה ונעשה כעץ פסול ואם נפרצו עליו פסול פירש"י שנתלשו בעיקרן מן השדרה והתוספות מפרשים אותו על כפלות העלין שבל אחד כפול וגבו אחד ופניו שנים ואם נפרץ שנחלק בגבו רוב אורך כל עלה ועלה ברוב עלין שבלולב פסול דרך הלולב לאחר שיוצא עלה אחד מיד כשיעור ב' אצבעות יוצא אחר וכן הרבה זה על זה ער שמתכסה כולו בהרבה עלין זה על זה וכל אחד כפול ואם אינן כפולין (ב) או שכל עליו כפולין מצדו הא' וצד הב' ערום בלא עלין או שאין לו הרבה עלין זה על זה אלא מכל צד יוצא עלה אחד למטה סמוך לעיקרו ועולה עד ראשו או אפי' היה לו עלין הרבה אלא שאין מכוסין זע"ז כגון שלא יצא עלה השני עד שבלה כל אורך העלה שלמטה ממנו פסול : לולב שיבש שדרתו או רוב עליו פסול והראב"ד הכשיר ביבשו רוב עליו ובלבד שתהא התיומת העליונה להה ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל : (ג) ושיעור היבשות פירשו התוספות שיהא נפרך בציפורן והראב"ד פירש משיכלה מראה ירקות שבו וילבינו פניו וכן עיקר נקטם ראשו פסול פי' הראב"ד שנקטמו מהעלין שבראשו עד שחסר מעט מן השדרה

ובה"ע

כתר ופי' רש"י חרות . קשה שנעשה חריות שכן דרך הלולב עליו נוטרים בימות הגשמים והשדרה מתקשה ונעשה עץ : דומה לחרות . התחיל להתקשות ועדיין לא נעשה עץ וראה שריש מפרש דהא דפירש"י שעליו נוטרים בימות הגשמים לא נוטרים לגמרי מתקוש מכורס בעיקרס קאמר שאין דרכו של לולב בכך אלא הייטו לומר שהעלים מתפרדים ממנו דוגמת כל היולא מן הענף ומתרחקים ביותר מגוף השדרה ועודם מחוברים בעיקרם לשדרה אלא שמקוש חיבורם מתקשה כעץ עד שא"א לחבר העלים אל הגוף ואפילו בידים שכך היא דרך הלולב ומפני שאינם מתחברים בארכם אל השדרה קרי להו נוטרים : **ואם** נפרצו עליו פסול משנה שם (כט:) ובגמ' (לב :) מפרש דהייטו דעביד כי חופיא ופירש"י נפרצו עליו משדרה ואינם מחוברים אלא ע"י אגודה כי חופיא שקורין אשקובא לאו הדר הוא והרי"ף והרמב"ם פירשו דנפרצו הייטו שנדלדלו משדרו של לולב כעלי החריות פסול וגראה מדברי הר"ן שפירוש רש"י הוא כדברי הרי"ף והרמב"ם אבל התוס' (שם כט :) והרא"ש ורבינו ירוחם כתבו שדעת רש"י לפרש שנעקרו לגמרי מהשדרה ואינם מחוברים אלא על ידי אגודה והקשו התוס' והרא"ש על פירש"י ופירשו הם דחופיא הייטו שחלק כל עלה לשנים במקום שהוא כפול מגבו הייטו נפרצו עליו דהכא שנפרץ ראש כל עלה ועלה מגבו ברוב עלין שבלולב . וגם הר"ן הקשה על פירש"י והרי"ף והעלה בשם הראב"ד בפי' התוס' והרא"ש דנפרצו עליו הייטו שנחלקו העלין לשנים לאורכם כדרך שעושין האומנים לעשות מהם קופות . ודינם של פי' רש"י והרי"ף לא הוזכר לפי שהוא פשוט לפיסול (ה) ומיהו דוקא ברוב עליו אבל במיעוטן משמע דכשר דומיא דערבה ומיהו דוקא בשדרו של לולב מכוסה בעלין הא לא"ה פסול אפי' במיעוטן כדפסלינן שם (לב :) ציני הר הגרזל כל שאין ראשו לא לא"ה פסול אפי' במיעוטן כדפסלינן שם (לב :) ציני הר הגרזל כל שאין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה פסול וזה ג"כ שנפרצו עליו לפי' הראב"ד כיון דתלה בעלין משמע שאינו פסול עד שנפרצו רובן ורוב כל עלה ועלה והכי איתא בתוספתא בהדיא או שנפרצו רוב עליו ע"כ וגם ה"ה כתב שפי' הרי"ף והרמב"ם לענין הדין אמת וכן פי' של הראב"ד שבאיזה מהם נפסל הלולב ור"י פי' בשם בעל העיטור לא שנפרצו מן השדרה אלא שנפרץ ונסדק לסדקין ב' וג' וכ"כ הרא"ש בפרק לולב הגזול בשם בעל העיטור גבי נפרצו עליו דהדם וכ"ל דלא פסל בעל העיטור אלא בשנסדק רוב עליס ורוב כל עלה ועלה :

כתב בא"ח בשם בעל ההשלמה אפי' נפרצו מקצת עליו פסול והראב"ד כתב דלא נפסל אלא כשנפרצו רוב עליו וכן כל פסולי הלולב ומיהו חוץ מנקלף שאינו נפסל אלא בכולו ויקב במשנו ע"כ ובתר הרמב"ן שיש להוציא מן הכלל הזה הבבוש והשלוק שבהדס וערבה שבבשן או שלקן לרפואה פסולים וכן בפיסולי לולב יש שלא נאמרו באתרוג כגון אתרוג בפוף ועקום דומה למגל בין שנעשה מעצמו בין שגדלו בדפוס כך כשר אבל פיסולי אתרוג למידין זה מזה לפיכך כושי או לבן פסולין בחוטמו במשנו ובשאר מקומות ברובו וכן הדין ביבשות שפוסל בחוטמו במשנו ואע"ל נכדק בחוטמו ויקב בין חסר בין לא חסר עכ"ל :

דרך הלולב לאחר שיולא עלה אחד מיד כשיעור שתי אצבעות יולא אחר וכו' ואם אינם כפולין או שכל עליו כפולים מצדו האחד ולדו השני ערום בלא עלין אין לו הרבה עלין זה על זה אלא מכל מקום אחד לאחר שיולא עלה אחד מיד כשיעור שתי אצבעות יולא אחר וכו' סמוך לעיקרו ועולה עד ראשו שם אמר רבא האי לולבא דסליק בחד הוא בעל מוס הוא ופסול : ופירש"י דסליק בחד הוא . שכל עליו מצד אחד והרמב"ם פי' ברייתא עלין של לולב כך הוא כשהם גדולים גדולים שנים שנים ודבוקים מגבן וגב כל ב' עלין הדבוקים הוא הנקרא תיומת היו עלין אחת אחת מתחלת ברייתו ולא היה להם תיומת פסול והרא"ש אחר שכתב פי' רש"י ופי' הרמב"ם כתב שרב שר שלום פי' דהייטו שהולא אחת בעיקרו ועולה לוהו חד הולא מעיקרו ועד ראש שדרה ע"כ ורבינו כתב דברי ג' הפירושים לפיסול ודע שה"ה כתב זש"ש הרמב"ם היו עליו אחת אחת וכו' הייטו ניטלה התיומת ואין דבריו מכוונים שאינו אלא פי' לולבא דסליק בחד הוא וכ"כ שפי' הרא"ש דברי הרמב"ם :

ומ"ש רבינו או אפי' היו לו עלין הרבה אלא שאין מכוסין זה על זה וכו' שם בגמרא (כט :) ציני הר הגרזל כשירה ובגמרא (לב :) אמר אביי ל"ש אלא שראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה אבל אין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה פסול ופירש"י ציני הר הגרזל . לולבין שלהם העלין מועטים בשדרה מרוחקין זה למעלה מזה הרבה ועוד שקטנים הם לאורכן ופעמים שאין מגיע ראשו של עלה זה לעיקרו של זה : **לולב** שיבש שדרתו או רוב עליו פסול ר"פ לולב הגזול (כט :) והיבש פסול וכתב הר"ן היבש הייטו שיבש רוב עליו אבל אחרים אומרים עד שתייבש רוב שדרו ורוב עליו ולא מיחוור ומיהו נראיכא ליכא לספוקי שאין הדבר מצוי שיהא שדרו יבש ויהיו העלים לחים **עכ"ל** והרא"ש כ' שהראב"ד הביא ירושלמי ופירשו דיבשו עלי הלולב כשר משום דלא מיקרי לולב אלא השדרה ומסתברא בלבד שתהיה תיומת העליונה לחה וחלק עליו הרא"ש משום דעלין נמי לולב מיקרו וכיון דנפרצו רוב עליו דעבידי כי חופיא פסול כ"ש ליבשו רוב עליו :

ומ"ש ושיעור היבשות פירשו התוספות שיהא נפרך בציפורן שם ופי' הראב"ד כתב שם הרא"ש ולא הכריח כאחד מהפירושים אבל הר"ן והר"ה הסכימו לפי' הראב"ד (ג) : **נקטם** ראשו פסול משנה שם : **ומ"ש** ובי' הרמב"ם שנקטם מהעלין שנראשו וכו' ז"ל הרא"ש שם נקטם ראשו

דרכי משה

תרמה (א) (אע"ג דהתוס' מפרשים פירוש אחר מ"מ מודים לדברי רש"י שאם נפרצו עליו במקום חיבורן פסול אע"ג דאגדן ביחד כ"כ הר"ן) : (ב) **זהו פי'** לשון בגמרא לולב דסליק בחד הוצא פסול וכ"כ הרא"ש והכלבו פירש עוד פ"א דהייטו אם עלה על ראש שדרתו רק עלה אחד ולא תיומת פסול עכ"ל : (ג) אבל א הג"ם פ"ז כתבו בו דאנו סמכינן

דרישה

ולאחר שגדל מעט נמתח מעט כו' דאפילו לקח כמות המהיים בעודו בעץ בלי עלה עליו כלל אפשרה כשר אבל אינו מוכרע לגמרא אלא מקרי לולב בלא עלין כמ"ש אמ"כ דרך הלולב ואפי' עלה אל כו' ומ"ש פרוזות ר"ל שנפרד העלה מן שנחלק קלת זה מזה וק"ל וכן פרש"י פרוזות דעשיכן נפרדין כענפי אילנות ואין מצומצמין בשדרה עם העלין של מעה מקן :

פרישה

(ב) **ושיעור** היבשות פי' התוס' שיהא נפרך בציפורן . ר"ל נפרך ונשבר ממש כן משמע מל' הרמ"ה דף ס"ד ע"א וח"ל והראב"ד ז"ל כתב הדבר יהיה דאפילו אפר כמה שנים אינו נפרך ואינו עומד על יבשתו בפריסה ושבירה כו' משמע בהדיא דנפרך בציפורן מ' נפרך ונשבר ממש כדאמרינן לעיל גבי צופה כנגדו פי' **פ"ב** אבל בי"ד פי' ל"ו גבי ריפה מין

חדושי הגהות

תרמה א בהג"ם לפנינו ליתא

ראשו לכאורה נראה לפרש בשני עלין האמצעים היולא מראש השדרה וקשה דבגמ׳ (שם לב.) אמר ריב״ל מיצלה התיומת פסול והם אותם שני עלין האמצעי׳ והא אמילו בנקטם פסול כ״ש בטילו לגמרי וג״ל דנקטם ראשו מיירי בנקטם ראש רוב העלין וראשו של כל עלה ועלה קאמר והלשון דחוק וי״ל דטילה מיצטריך לאשמעי׳ דסד״א דהוי הדר יותר מנקטם א״נ בטיל׳ אחד מן התיומת דבנקטם לא מפסלה אלא בשתיהן והראב״ד כתב נסתפק לי מיהו ראשו אם הוא העלין העליונים אע״פ שלא חסר מן השדרה כלום אז שמא לא נקרא ראשו אלא ראש השדרה ופשוט ליה מדתני עלה בהדס (לג.) נקטם ראשו וצלתה בו תמרה כשר אלמא ראשו דקאמר בגוף ההדס קאמר ואם בגסות העלין העליונים בלחוד קאמר הול״ל נקטם ראשו ועלה בו עליס כשר אלא ש״מ אין הפיסול בעלין אלא בראש הגד עצמו ומש״ה צריך שיעלה בו תמרה להשלים חסרון הגד ועוד דאמרינן ל״ש אלא נקטם אבל נסדק כשר והא ודאי על שדרה עצמ׳ קאמר כדאוכח סוגי׳ דשמעתין והלשון בעצמו כך מוכיח כי השדרה היא הנקראת לולב והעליונים נקראים עלין אז הוצין וכשאמרו נקטם ראשו על הלולב אחרו והיא ראש השדרה שהוא לולב והרא״ש דחה כל ראיותיו שמה שדימה יחד הדס לולב וערבה י״ל שלא לדמות הלולב לעולם העלין עולין למעלה ויוצאין מראש השדרה הלכך ראש העלין נקרא ראשו אבל הדס וערבה אין העלין יוצאין מראש הגד וכו׳ וא״ש דסוגיא דשמעתין מוכחא לא ידענא הוכחה זו וכן מ״ש שהשדרה נקרא לולב ולא העלים גמרא לא מוכחא כן (שם לב:) מדאמר שמואל שיהא לולב יוצא מן ההדס טפח ואקאמר ר׳ יוחנן שדרו של לולב צריך שיצא מן הלולב טפח אלמא לולב סתם דקאמר שמואל היינו עלים עכ״ל ואף על פי שא״ש רבינו בשם הרא״ש אינו מבואר בדבריו בהדיא נראה שטעמו מפני שהרא״ש כ׳ על מה שפי׳ דנקטם ראשו היינו ראש רוב העלין שהלשון דחוק לא ראה רבי׳ להזכיר אותו פי גם מ״ש דטילה מיצטריך לאשמעינן דסד״א דהוי יותר הדר מנקטם לא נראה לרבינו שזו היא סברת הרא״ש מאחר שלא חילק בכך אלא מחמת דוחק ולא שיהיה כן עיקר סברתו ולכן תפס עיקר דבריו האחרונים דבנקטם לא מיפסל אלא בקטימת שני העלין וכובר רבינו דודאי בקטימת רובן פסול דבכ״מ רובו ככולו וכמ״ש נפרצו עליו אז יבשו דברוב עליו סגי ואפשר לפרש דברי רבינו שכ׳ להרא״ש דברוב קטימת עליו העליונים מיפסול היינו לומר דעלים העליונים הם ג׳ וקאמר דבקטימת רובן דהיינו שנים מהם פסול ודלא כבעל העיטור שמצריך שיקטמו כל השלש זדע שהר״ן ג״כ דחה דברי הראב״ד והעלה לפיכך יש להחמיר ולפסול בקטימת עליו אלא שי״א שאינו נפסל בקטימת עליס האמצעיים שלו בלבד אלא שנקטמו רוב עלין שלו ואין זה במשמע מדקתני נקטם ראשו לפיכך יש לפסול בקטימת ראשו בכל שהוא לפי שעשו ראשו של לולב כחוטמו של אתרוג דאפי׳ כל שהוא פוסל בו וגם ה״ה כתב שהפירוש הנכון הוא שנקטם ראש העלה העליון שבו כלה הלולב וי״ל שאינו פוסל אלא א״כ נקטם רובו ויש לחוש בכל שהוא עכ״ל ומשמע מדבריו דאפילו בקטימת עלה אחת מהאמצעים מיקרי נקטם ראשו וצלא בדברי הרא״ש והתוס׳ שכתבו דבעי שני עלין ואפשר לישב דל״פ אלא יש לולבים שהם כלים בשני עליס באמצע ובהו מיירי התוס׳ והרא״ש ויש לולבים בג׳ עליס באמצע ובהו מיירי ה״ה דכיון שעליס העליונים הם ג׳ האמצעי שבהם לבדו הוא הנקרא ראש הלולב אבל אין סברא לומר דכולהו אעלה אחד אמצעי קיימי ומאי דקרו לה התוס׳ והרא״ש שנים היינו משום דאם יחלקו לעשותם חופיא הו״ל שנים: **כתב** המרדכי נקטם ראשו פסול כתב הרא״ש דלכתחלה קאמר ויחזור אחר אחר ואי ליכא אחר יברך עליה ואשכחן דקתני פסול במקום דיעבד כשר ע״כ ולא ידעתי מי הכריחו לרא״ש לפרש כן ומדברי כל הפוסקים לא משמע הכי (ד): **נסדק** ראשו כשר ואי עביד כהימנק וכו׳ שם (לא.) אתא דתנן נקטם ראשו פסול א״ר הונא ל״ש אלא נקטם אבל נסדק כשר ונסדק כשר והתניא לולב כפוף קוזץ סדוק עקום דומה למגל פסול א״ר פפא דעביד כהימנק ופרש״י נסדק. נסדקו ראשי העלין: אר״פ הא דקתני סדוק פסול לאו שנסדק ראשי עלין אז שדרה אלא דעביד כהימנק פולפו״ר של ברזל של סופרי׳ שיש לו שני ראשים ראשו א׳ מפולל כך גדל הלולב כמין שדראות מחלית עליו לכאן ומחלית עליו לכאן עכ״ל ומה שהקשה עליו רבינו דלשון נסדק אינו משמע כך וכו׳ אינו קושיא כלל דרש״י לאו מנסדק קאי אלא אסדוק שהרי לפרש דעת ר״פ אתא ור״פ בי אמר למילתיה אברייתא דקתני סדוק פסול אמר ולישנא דסדוק מתחלת ברייתו משמע כמו כפוף וכוון ועקום דמיתנו בהדיא ב ומשמע מדברי רש״י דאפילו נסדק כל עלה האמצעי כשר ולא מיפסיל משום נחלקה התיומת עד שנסדק השדרה עד העליס שלמטה מעליס האמצעים העליונים ולא כר״י שכתב על פירש״י דהא דנסדק כשר מיירי בששני עליס האמצעיים לא נחלקו שאל״כ היינו נחלקה התיומת וכתב הר״ן אהא דא״ר הונא ל״ש אלא נקטם אבל נסדק כשר כתבתי במשנתינו דנקטם ראשו היינו ראש עלה העליון ובדיליה נמי אמרי׳ דנסדק כשר אלא אי עביד כהימנק וכ״ת והא אמרי׳ לקמן נחלקה התיומת פסולה ופי׳ בו דהיינו העלה האמצעי אלמא אע״ג דלא עביד כהימנק פסול תירץ בזה דכי פסלו בנחלקה התיומת היינו דוקא ברובה אבל מיעוטה לא מיפסל אלא דעביד כהימנק ומחמירין עוד לומר דכל שנחלק המתאם אפי׳ במיעוט פסול וכי שריגן נסדק בלא עביד כי הימנק היינו בנסדק לרחבו ואין זה במשמע אלא שרחוי לחוש ולהחמיר ואחריס פירשו דנחלק התיומת לאו בעלה האמצעי בלחוד קאמר אלא העליס הכפולים יש להן בגבן דבר שמחבר אותם ומתאימן ונקרא תיומת ואם נחלק רוב העלין ורוב רל עלה ועלה יהם באותו מקים פסוק נכ״פ הרי״ף ולפ״ז אפשר דאפילו נסדק רובו או כולו של עלה האמצעי כשר אע״כ עביד כי הימנק ומקילין עוד לפי זה ומימרין דכי פסלינן בעביד כי הימנק היינו שהלולב עשוי כך מתחלתו כעין שני שדראות מקצת עלין כאן ומקצת עלין כאן ואם נסדק אז נסדק מיקרי וכשר עכ״ל:

נחלקה התיומת פסול (שם) בעיא דאיפשטא וכבר כתב רבינו דברי המפרשים בזה ואע״פ שכ׳ נתבאר בדברי הרי״ף והרי״ם שיעור העלים שנחלק התיומת בהם ויפסל הלולב כבר כתב ה״ה שאיכול זה אינו אלא ברוב העלין ולא במיעוטן וגם הרא״ש כתב על פי הרי״ף וברוב עליו מיירי ואלי נחלקה הוא

ומ״ש בשם בעל העיטור לא שנקטמו קצת מעלין העליונים כו׳ צריך לבאר לפי׳ העלין העליונים היינו כל העלין שראשיהן עולין למעלה ממקום שכלה גוף השדרה וסובר ב״ה שאין לפסול בנקטם משום כחוטמו של אתרוג כיש מחמירין שהביא הר״ן אלא דוקא שנקטם כל הראש והיינו שנקטמו ג׳ עלין העליונים פירוש ג׳ עלין האמצעיים שהן היותר עליונים ודוקא עד השדרה ואע״פ שלא נגע בשדרה ונראה דמודה ב״ה דאם הלולב כלה בשני עליס דפסול אם נקטמו אותם שני העליס שהרי נקטם כל הראש אלא רבותא אשמעינן שאף על פי שהם ג׳ לא מיפסל אלא בשנקטמו כל הג׳ עד השדרה וזו היא הסברא הראשונה שכתבו התו׳ והרא״ש וז״ל לכאורה נראה לפרש דמיירי בשני עליס האמצעים היולאים מראש השדר׳ וכו׳ והיינו כשהלולב כלה בשניס כמו שהן רוב לולבין שלנו

ובה״ע כתב לא שנקטמו קצת מהעלין העליונים אלא שנקטמו ג׳ עלין העליונים פי׳ עד השדרה ולא נגע בשדרו וא״א הרא״ש ז״ל פי׳ דברוב קטימת העלין העליונים מיפסיל נסדק ראשו כשר ואי עביד כהימנק פי׳ כמו שיש בו ב׳ ראשים כזה פסול ופירש״י שתחלת ברייתו היתה כך שיש לו ב׳ שדראות מחצית עליו לכאן ומחציתם לכאן [א] ולשון נסדק אינו משמע כך דא״כ היה לו לומר לולב שנדל סדוק כי היכי דאמר לולב דסליק בחד הוצא אלא מיירי שנסדק באמצעיתו עד שנפתח: נחלקה התיומת פסול ופרש״י

וה״ה ודאי דצריך שיהיו נקטמין כל הג׳ כשהלולב כלה בג׳ לפי סברא זו שפוסלת בנקטם קצת אעפ״י שאינו נקטם עד השדרה דס״ל דהכי משמע נקטם ראשו קצת ולא שנטל לגמרי אלא שב״ה ז״ל חולק וסובר שנקטם ראשו היינו שנקטם עד השדרה לגמרי כל הראש ומ״ש בשם הרא״ש ז״ל הרא״ש שם נקטם ראשו לכאורה נראה לפרש בשני עלין האמצעיים היולאים מראש השדרה וקשה דבגמ׳ קאמר ריב״ל כו׳ וא״ל דנקטם ראשו מיירי בנקטם ראשי רוב העלין וראשו של כל עלה ועלה קאמר ורצונו לומר ראש רוב העלין העליונים וכמ״ש בתו׳ להדיא ודבריו אלה הם ממש כדברי התו׳ ולשונם ואולי חסר בדפוס תיבת העליונים ופי׳ דבריו דכל העלין העלין למעלה ממקום שכלה השדרה כולה הם בכלל דין זה שאם נקטמו רובן פסול והיינו אפילו נקטמו קצת ואע״ג שכתב ה״ר״ם על זה והלשון דחוק ס״ל לרבינו מאחר שכתב אחלה הסברא הראשונה לכאורה נראה וכו׳ והקשה עליה ואחר כך כתב וצריך לומר כו׳ עיקר דעתו כמ״ש בסוף ואע״ג שכתב ע״ז והלשון דחוק מ״מ כך עיקר ואעפ״י שכתב עוד אח״כ ב׳ תירוצים לישב סברא הראשונה מ״מ מסדור לשונו שהקשה אחלה אסברא זו וכתב אח״כ וצריך לומר וכו׳ משמע שאותו פי׳ הוא תופס עיקר שצריך לומר כך גם הר״ן הזכיר סברא זו וז״ל י״א שאינו נפסל בקטימת העלין האמצעיין שלו בלבד אלא שנקטמו רוב עלין שלו היינו רוב של כל העלין העליונים שעולין למעלה ממקום שכלה השדרה וכדברי הרא״ש במ״ש וצריך לומר וכו׳ וכל מה שפי׳ הב״י בזה לא נהירא ע״ש. כתוב במרדכי בשם הרא״ש הא דתנן נקטם ראשו פסול לכתחלה קאמר ויחזור אחר אחר ואי ליכא אחר יברך עליה והב״י הבין דלולב קאי ולפיכך השיג עליו ואמר ולא ידעתי מי הכריחו לפרש כן ולא דק דהרמב״ם לא קאי אלולב אלא אהדס והכריחו לפרש כן למאי דאסיקנא הכא כר״ע דאפי׳ שלשתן קטומים כשר דאלמא דמאי דתנן דנקטם ראשו של הדס פסול היינו לכתחלה דוקא וכן הוא להדיא בס׳ יראים ועיין במ״ש בסימן תרמ״ו:

נסדק ראשו כשר כו׳ שם אתא דתנן נקטם ראשו פסול אמר רב הונא ל״ש אלא נקטם אבל נסדק כשר ונסדק כשר והתניא סדוק פסול אמר רב פפא דעביד כהימנק ופי׳ רש״י הא דקתני סדוק פסול דעביד כהימנק שגדל כך הלולב מתחלת ברייתו וכו׳ והקשה עליו רבינו דלשון נסדק אינו משמע כך כו׳ והשיב עליו הב״י דרש״י לאו מנסדק קאי אלא אסדוק ולישנא דסדוק מתחלת ברייתו משמע ואני אומר שדברי רבינו יתרים וברורים לפי דעתו שדקדק בדברי רש״י דמדפי׳ שתחלת ברייתו היתה כך דאלמא שאם לא היתה תחלת ברייתו כך אינו פסול אף על פי שנסדק עד שנפתח כהימנק מאחר שיכול לאגדו דכה״ג נסדק מיקרי וכשר וכיש מקילין שהזכיר הר״ן וא״כ ודאי קשה לפי זה מאי קא קשיא לן אדרב הונא דמכשיר בנסדק מדפסיל בברייתא בסדוק הרי אינו פוסל בברייתא אלא בסדוק מעיקרא מתחלת ברייתו ולא אינטריכא לפירוקא דאינו פסול אף מתחלת ברייתו אא״כ דעביד כהימנק ועל זה דקדק רבינו דלשון נסדק אינו משמע דאיירי בסדוק מתחלת ברייתו דא״כ הול״ל לולב שגדל סדוק וכו׳ אלא מיירי שנסדק באמצעיתו אחר ברייתו וס״ל לתלמודא דה״ה נמי אם היה כך מתחלת ברייתו דכשר דאין חלוק וקשיא לן מברייתא דפוסל בסדוק ופריקו דהא דפסול היינו כהימנק כלומר שנפתח הסדוק וממילא אף בנסדק אחר ברייתו נמי פסול אם נפתח כהימנק דאין חלוק בין נסדק לסדוק אלא בין עביד כהימנק ללא עביד כהימנק ודו״ק. ומיהו י״ל לישב דברי רש״י ממה שפי׳ אעביד כהימנק שתחלת ברייתו היתה כך וכו׳ לא היתה דעתו לומר שאם לא היתה כך תחלת ברייתו דכשר אעפ״י שנפתח כהימנק כמו שהבין רבינו מפירושו דפשיטא דאין חלוק בין נסדק לסדוק כל עיקר אלא בין כהימנק ללא כהימנק אלא לפי שרש״י בא לפרש דהא דקתני סדוק פסול לאו שנסדקו ראשי העלין או שדרה בלא שנפתחו אלא דוקא דעביד כי הימנק הוא דפסול לכך נקט בלשונו דפירושו דסדוק היינו שגדל כך הלולב מתחלת ברייתו דליתנא דסדוק מתחלת ברייתו משמע אבל ודאי דלענין דינא לאו דוקא מתחלת ברייתו דה״ה בעביד כהימנק אחר תחלת ברייתו נמי פסול:

נחלקה התיומת פסול שם בעיא דרב פפא ופשטינן לה מדריב״ל ופסקו הפוסקים כאיכא דאמרי דנחלקה התיומת נעשה כמי שנטלה התיומת

דרבי משה

כמבואר אדברי התוס׳ בלולבין שלנו שאינם יבשין כ״כ שיהא נפרכין בציפורן עכ״ל: (ד) אבל במנהגים שלנו נ״ב דנהגינן בדברי המרדכי:

כ״

פרישה

אין כו׳ כך ע״ל פ״ד ע״ד שנרשו רמ״מ ע״ד סי׳ ל״ו פ״ם בריאם שיבשם עד שנפרך בציפורן: ונסדקה

דרישה

[א] ול׳ נסדק אינו משמע כן כו׳ כתב ב״י ואינו קושיא כלל דרש״י לאו מנסדק קאי אלא לפרש

חדושי הגהות

ב ול״ג דרבינו הכי הקשה בגמרא אמילתיה דרב הונא דאמר ל״ש אלא נקטם אבל נסדק כשר ופריך ונסדק כשר והתניא לולב כפוף כו׳ דעביד כהימנק והשתא מקשה רבי׳ דאם סדוק אינו פסול אלא בתחלת ברייתו כך א״כ מ״פ בגמרא מברייתא לרב הונא הא ר״ה נסדק קאמר דכשר ולשון נסדק אינו משמע מתחלת ברייתו אלא עכ״ל דס״ל למקשה דאין הילוק בנסדק בין נסדק בתחלת ברייתו לנסדק אח״כ א״כ גם כי מתרץ ר״פ דעביד כהימנק לא מסתבר ליה לרבינו לחלק (מהרל״ח):

ופירש"י ב' עלים העליונים ששם השדרה כלה נחלק זה מזה (ג) ונסדק השדרה עד העלין שלמטה מהם (ד) והגאונים מפרשים עליו העליונים שדרכן להיות מחוברין נפרדו זה מזה ברובן עד שנראית כשנים [ב] (ה) ורי"ף פירש על כל עלי לולב שהם כפולים וגבן אחד ואם נפרדו פניהם זה מזה ועדיין מחוברים בגבן כשר אבל אם נחלקו בגבן רוב כל עלה ועלה ברוב כל עלין שבלולב פסול וכ"כ הרמב"ם וראב"ד ז"ל: יש לו כמין קוצין בשדרתו או שנצמת ונכווץ או שעקום אמצעיתו לפניו או לצדדים פסול אבל עקום לאחוריו כשר ואם כפוף בראשו פסול ודוקא כששדרתו כפופ' אבל עליו כפופין בראשו כמו שדרך להיות הרבה לולבין כשר: וענף

רמ"ש ופירש"י שני עלין העליונים וכו' כתבו התוס' בפרק הגוזל קמא (ד' ל"ו) דמתוך פי' רש"י משמע דווקא שנחלקה השדרה כ"כ שנראים העלין העליונים חלוקים ומפוזרים זה מזה לגמרי אבל בחלוק מועט שנחלקה השדרה לא מיפסל ע"ש ואיכא לתמוה אפרש"י כיון דאסיקנא בסמוך דסדוק דברייתא דפסול היינו שנסדק באמצעיתו עד שנפתח והיינו נחלקה התיומת לפי פי' רש"י ואם כן מאי קמבעיא ליה תו לרב פפא בנחלקה התיומת הא דקתני בברייתא דפסול ויש לומר דהיא דעביד כהימנא מיירי שנסדק גוף השדרה עם העלין שלמטה מן השדרא אבל שני עלין האמצעיים לא נחלקו אבל נחלקה התיומת היינו שנחלקו שני עלין האמצעיים זה מזה וכן כתב רבינו ירוחם להדיא. והבית יוסף כתב כך בשם ה"ר ירוחם אנסדק דכשר ועשות נזדקר לפניו דודאי לפי פירוש רש"י בחלוק מועט שנחלק השדרה לא מפסיל אפילו נחלקו שני עלין העליונים כדפריסית ואין חולק על זה משום מהכר עיין שם:

רמ"ש והגאונים מפרשים עליו העליונים כו' פי' דמיירי בלולבים שהם כלים בחמצע כ"ל עלים שכל עלה מהם כפול כדרך שאר עלין שבלולב ואותן ב' עלין העליונים דרכן להיות מחוברין ודבוקים ממש בלי פירוד כאילו הם גוף אחד ואם נפרד אותו הדיבוק ברובן עד שנראין כשנים זהו נחלקה התיומת ופסול אעפ"י שלא נחלקו בגבן כל עיקר וכתבו התוס' בפרק הגוזל קמא והרא"ש בפ' לולב הגזול שלפי פי' זה לא נמצא לולב כשר בשלמו כי אינן נמצאים בארצינו שיהיה להם תיומת בענין זה וי"ל שאינו פסול אלא אם כן שהיה מתחלה בענין זה ונחלק לשתים שנשתנה מברייתו:

רמ"ש ורי"ף פי' על עלי הלולב שהם כפולים וכו' כלומר כשנחלקו ונפרלו העלין כ"א לשנים מצד פניהם אבל התיומת שלה קיימת ועדיין מהוברין בגבן כשר ופי' זה כתבו גם הסמ"ג בשם ר' הגגאל וה' המגיד כתב שכך הכריע הרמב"ן מן הירושלמי. ולענין הלכה נקטינן כהרי"ף וכר' הגגאל והרמב"ם והראב"ד והרמב"ן אלא שראוי לאסור בנחלקו בעלין העליונים ודיבוקן והיבורן כפי' הגאונים ובלולבים שלנו נמי שמתחלת ברייתו אינן מהוברין מ"מ אם הלולב כלה בעלה א' בלבד ונחלק אותה עלה בתיומתו ברובו או אם כלה בשני עלין ונחלקו שניהן בתיומתן ברובן או אפילו עלה א' נחלקה בתיומתו ברובו נמי פסול דהא אמר ריב"ל נחלקה התיומת נעשה כמי שניטל התיומת ופסול וכי היכי דבניטלה התיומת כתבו התו' והרא"ש להד תירוצא דפסול אפילו בניטלה אחד מן התיומת ה"נ בנחלק פסול כמו בניטלה דהכי משמע מדתני נחלקה בניטלה וקאמר דנעשי כניטל' משמע דדיניהם שוה ג"ל. גם ה"ה כתב שם מי שפי' דעלה העליון שבכולה שנחלקה תיומתו פסול והיינו דווקא ברוב עלה ולא במיעוטו וכ"כ הר"ן לפי סברת המחמירין וע"ש, וכתב עוד שם מחמירין אפילו נחלק התיומת במיעוט ואין זה נכון אלא שראוי להוש ולהחמיר ועוד האריך עיין עליו ועיין בהג"ה בסמ"ק ובתרומת הדשן:

יש לו כמין קוצים כו' שם ברייתא קוץ פסול ופי' רש"י שיוצאין בשדרה שלו כמין קוצים והערוך פי' שהוא עצין כוון וגמית' ורבינו כתב שני הפירושי'. ובעקום אמרינן בגמרא דלפניו פסול ולאחריו כשר ובלדדין איכא תרי לישני ופסקו הפוסקים כלישנא דמחמיר ופסול:

רמ"ש וכפוף דוקא כשדרתו כפופה כו' כ"כ הרא"ש בתשוב' אבל הר"ן המחמיר ואמר דאף כשעליו כפופין בראשו דפסול ונכון להזהר כדבריו כ"ל: דרשו

עליו כפופין וכו' כך כתב ר"י וז"ל כפוף מיירי בשדרה דאי בעלים רוב הלולבים עליהם כפופות ואף ע"פ שהר"ן כתב אמתניתין דנקטם ראשו דלולב י"ל שמ"ש בברייתא לולב כפוף סדוק בעלה אמצעי אמרו ומשמע דמיפסיל בכל שהו לפי שעשו ראשו של לולב כחוטמו של אתרוג דכל שהו פסול כו הרא"ש כתב בתשובה ע"ש שיש להחמיר שלא לנאת בלולב כפוף לא מיסתבר לי שאין להוסיף על הפסולים שמנו חכמים וכפיפת הראש לא מיקרי כפיפה כיון דכולו זקוף רק שעליו עליונים כפופים מעט לא מקרי כפוף ואני אוהב יותר לנאת בו לפי שאין העלים נחלקים ותיומתו קיימת ע"כ (ו):

וכפוף פירש"י ראשו כאגמון דומה לאיש גבן או זקן שראשיהם שחין וכפופים למטה: **רמ"ש** רבינו ודוקא כשדרתו כפופה אבל כתב אמתניתין דנקטם ראשו דלולב

ועקי

דרכי משה

(ה) פי' דבריהם כך הוא ב' עלין העליונים שבראש השדרה נקראים תיומת וכן עלה א' טאלו הב' עלין כפול לשנים כשאר עלי הלולב ובשקצת לולבין אלו הב' עלין העליונים דבוקים ביחד וע"ן פירש"י והגאונים שאם נפרדו שהוא פסול ולזה כתבו התוס' וראה"ש שא"כ כל לולבין שלנו היום פסולין והסכימו דאינו פסול בכה"ג אלא אם היה כן ונפרד וכן פי' ב"י דבריהם דכתב דבמדינתו מצויין לרוב לולבין כאלו ולפי דרך זה אם נחלקו העלין בעצמן לא הוי בכלל נחלק' התיומת אלא לדעת הר"ן שכתבתי לעילה דבריו בת"ה סימן צ"ו כתב דאנן ניהנים בנחלקה התיומת כפרש"י בלשון ראשון עלה א' האמצעי שדרכו להיות כפול כשאר עלי הלולב נחלק לשנים זה מקרי נחלק התיומת ולא מקרי נחלק אא"כ נחלק עד למטה מן העלין ובא"ז כתב דבעינן שנחלקה השדרה ג"כ וכו' עד וכתב ר"י וא"ז דעל פירש"י אני סימך הלכה למעשה כו' וכן ראיתי אחד מן הגדולים שהיה נוהג להכשיר לולבין סדוקים בעלה אמצעית ברוחב אצבע ויותר עכ"ל מיהו במקום דאפשר למצוה מן המובחר יהדר אחר אחר שלא נקטם כלל כמ"ש הר"ן והמ"ש מיהו המנהג כדברי תה"ד: (ו) וכן נוהגין ודלא כדמשמע מדברי הר"ן פ' לולב דף של"ו ע"א דאף בעלין יש לחוש:

ובמנהגים

דרישה

לשתים דברי רב פפא שקטי לאשנה שכתוב בה סדוק פסול. פי' לדברי מי שם בגמ' מ"ר הוא נסדק כשר ומיהו בגמ' ונסדק כשר וכתניא לולב כוון כפוף פסול מ"ר פפא דעביד כהימנא ופירשו שם דקתני סדוק פסול לאו שנסדק ראשו עליו אלו שדרה אלא דעביד כהימנא של סופרים שיש לו שני ראשים ראשו א' מפולא כך גדול הלולב כו' וסכה סקסה ב"י שפיר ניון דהאי פסול דהימנא הוא פי' סדוק דקתני בברייתא ול' סדוק שפיר משמע שהיה סדוק מתחלת ברייתו כמו אינך דקתני בהדיה דהיינו כוון ועקום וכפוף מיהו יש לייחס דברי רבינו מדמלינו שהתלמוד הקשה ונסדק פסול וכתניא כו' ש"מ דס"ל למקשן דהאי סדוק דברייתא פי' כמו נסדק דרב פפא ואם איתא שהמרכן הסיב לו שאין פי' כדס"ד דמקשן סו"ל לסיב לא מאי סדוק דעביד כהימנא אבל מדהסיב שתמא דעביד כהימנא משמע ומוכח דהאי סדוק דברייתא פי' הוא נסדק כדס"ד דמקשן אלא שעביד כהימנא ולכך כתב רבינו נמי שאי לשון נסדק כשר ואי עביד כהימנא כו' ר"ל שאי נסדק ומ"ש הולך לומר לפי סברתו דשיטת מיירי בנסדקו לאמר תלישתן וזה כשר וזה פסול שאי שעמא משום דזה נסדק בראשו וזה נסדק בחמצעיתו ק"ל:

(ב) ורי"ף פי' כו' אם נפרדו כו' עלין ברי"ף דף שמ"ו ע"א שכתב שם ז"ל בעי רב נחלקה התיומת מהו פי' התיומת גבא דהיינא דמתיים להו לב' צדי העלה ומשוינן להו חד כי כל א' ואי' כפולה לשנים ותמומה מגבה ואם נפרדו הסולין זה מזה ועמד כל אחד ואחד כפסולא כפול לשנים והתיומת שלהן קיימת כשר ואם נחלקה התיומת הרי הוא כאילו נפרלו העלין ופסול עכ"ל. וכבר מדברי רבינו משמע שמפרש מה שכתב הרי"ף נפרדו פני הולא ל' עלה שלו זה מזה דהיינו שנהפכל נאתה מלפנינו ולא משמע לי כן דמ"כ אין כאן מקומו שהרי"ף בא לפרש פי' מלת תיומתא ומ"כ למאי כתב זה ואם נפרשו הסולין כו' בתוך המשך הספי' ואי לדיינא קאמר אכתי לא הו"ל לכותבו אלא לאחר שכתב אם נחלקה התיומתא פסול שהרי זה הדין שאם נחלקה מלפניהם דכשר אדין בפירושו שכהפל יחד נקרא כן וכ"כ ב"י בסימן זה. ואם כן הרי"ף שכתב ואם נפרדו הסולין לשון רבים ע"כ לאו אכפל קאי דמ"כ נפרדו דהולא הו"ל למימר אלא ר"ל שמ"ש הרי"ף ואם נפרדו הסולין זה מזה כו' ר"ל שהוא נשאר בכפלו לגמרי שנפרדו הולא ל' מחבירו דהיינו עלין של הלולב נפתחו זה מזה בתיומה גדולה. והשתא א"ש המשך לשונו דשם לפני זה כתב הרי"ף הא דאמר בשנה נפרדו עלין כשר ר"ל שנפרדו הסולין כעין פתיחת הסריות ולא ניתק ל' מחבירו כשר ומ"כ כתב הא דאמרינן בגמ' נחלקה התיומתא פסול פי' גבא דהולא ר"ל דכפל של כל עלה ועלה מקרי כן ומ"כ כתב ואם נפרדו הסולין כו' פי' דקשיא ליה הא תנן נפרדו עלין כשר ומ"כ מאי איבעי ליה לו איך פשוט ליה דכסול לזה קאמר דנפרדו עלין לא קאי אתיומתו אלא אשם נפרדו עלין אלא בכלי נקרא הולא כשר. אבל אם נחלקה תיומתן זה אינו אבעיא דפסול רש"ל. ול"ע דלקמן תרס"ו כתב דברי ר"ב כו' דאמר במערבא ג' בדין עלין לשון וכתם פשוע דקאי אגב עולים אקינים וכן משמע שם ברש"ש ובמרב"ם שם"ל כפי' הרי"ף ולא הוכיחו מ"ש דבינו שנפרדו שעלין מלפניהן ודו"ק ול"ש •

ונאמר

פרישה

(ג) ונסדקה שהרש עד שעלין כו' לאפוקי בנקטם שאבי' נקטם אפשר מפשרה פסול:

(ד) **והגאונים** מפרשים עליו שעליונים שדרכן כו' כתב ב"י נראה דמיירי בלולבים שהם כלים בחמצע בשני עלים שכל אחד מהם כפול כדרך שאר עלין שבלולב והם נקראים הולי ולפי מה שאמר ר"י בתשובת הגאונים צריך שני סיגין כו' ולכאורה גם ל' רש"

(ה) **ורי"ף** פי' כו' ואם נפרדו פניהם זה מזה ר"ל כפירש"י דנפרדו עלין דקתני הייני שנתלשו ומיקרן מהשדרה ונחלקה התיומת הייני שנפרדה פסול ומהיכן הגאונים ותוספות מפרשים זה הייני נפרדו עלין שבלולב כו' ולכן שם פרש"ש

פפי'

ונאמר

תרמו ועניף עין עבות דרשו חכמים שענפיו מכסים את עציו והיינו הדס בפרק לולב הגזול (לב:) וה״ד עבות דקיימי תלתא בחד קינא ופי׳ רש״י ג׳ עלין בקן אחד יוצאין מתוך עוקץ אחד וכתב הרא״ש וחומרא גדולה היא זו דאינו מצוי שיוצאו מעוקץ אחד ומיקרי שפיר כשהם סמוכין זה לזה בעינגול א׳ שאין אחד נמוך מחבירו אע״פ שכל אחד בעוקצו וכ״כ מדברי הר״ן:

ואם יצאו הרבה בקן ונשרו מהם עד שלא נשארו אלא ג׳ בקן אחד בשר (א) אפילו נשרו רובם כגון שהיו ז׳ ונשרו מהם ד׳ ונשארו ג׳ (ב) ואם נשרו רוב העלין של שיעור העבות פסול כתבו הגאונים שצריך שיהא בכל שיעור אורך ההדס עבות ואם לאו פסול ובעל העיטור כ׳ אפי׳ אין בו רק פ״א ג׳ בחד קינא בשר וכ״כ הרמב״ם ז״ל וא״א הרא״ש ז״ל הבריע כדברי הראב״ד דלמצוה בעינן כל השיעור עבות ולעיכובא ברובו ואפי׳ אין העבות בראשו

תרמו דרשו חכמים שענפיו מכסין את עציו כו׳ ר״פ לולב הגזול ת״ר וענף עץ עבות עץ שהוא עבות שענפיו חופין את עצו הוי עץ שכולו ענף שהעץ מחופה בעלין ע״י עכ״ל וכתב הר״ן דדייקי עבות. וה״ד עבות דקיימא תלתא תלתא בחד קינא מימרא דרב יהודא שם ופירש״י ג׳ עלין בקן אחד יוצאין מתוך עוקץ אחד והתוס׳ והרא״ש כתבו דחומרא גדולה היא זו דאינו מצוי שיוצאין מתוך עוקץ א׳ ופי׳ הרא״ש בעוגל א׳ כמ״ש רבי׳ וכ״כ הר״ן ג׳ עלין במקום אחד זה בלד זה עכ״ל:

היו בו תלתא תלתא בקינא בשיעור אורך ההדס ונשרו רוב העלין פסול כך היא המסחא בדוב ספרים. ובמקלת ספרי׳ כתוב ואם נשרו רוב העלין של שיעור העבות פסול וכבר האריך ב״י בפי׳ המסחאות ולי נראה דמ״ש הרא״ש ונפרצו דמתניתין דפסול היינו שנשר רוב עבות של שיעור ההדס ונשתייר המעוט עכ״ל שלא היתה דעתו לומר שבכל העבות של שיעור ההדס נשר ממנו הרוב מכל קן וקן ונשתייר המעוט דהיינו שלא נשאר בכל קן וקן רק עלה אחד וכן לא היתה דעתו לומר שרוב הקינין של שיעור ההדס נשרו ואפי׳ לא נפלו מכל קן וקן רק עלה אחד פסול כמו שהבין הב״י אלא דעתו לומר שאם ההדס גדול יותר מן השיעור דאינו פסול במה שנשרו העבות באותו יתרון אלא כיון שנשאר כל השיעור עבות כשר אלא דאם נשרו העבות כשיעור שנתנו רז״ל אז פסול אם נשר רוב העבות דהיינו שנשרו שני עלין ולא נשאר רק עלה אחד ולא ביאר הרא״ש אם ר״ל דדוקא שנשר מכל קן וקן או אפי׳ מקן אחד או לפחות ברוב הקינין מפני שדבר זה תלוי במחלוקת הגדולים בדין העבות דלגאונים שמצריכין עבות בכל שיעור אורך ההדס ממילא כשנשרו רוב עלין של קן אחד נמי פסול ולב״ה שמכשיר אפי׳ בקן אחד של עבות ממילא נמי אינו פסול בנשרו אא״כ לא נשתייר רוב העלין בשום קן ולהכרעת הרא״ש כדברי הראב״ד אינו פסול אא״כ שלא נשתייר ברוב השיעור של הדס עבות שלמות או רובן שאפי׳ בקן אחד שהוא מן הרוב אם נשרו ממנו שני עלין פסול מאחר שלא נשאר רוב שיעור ההדס עבות ופשוט הוא לדעת הרא״ש אפי׳ אם נשרו העלין מכל קן וקן אם לא נשר רק עלה אחד מכל קן וקן כשר מאחר שנשארו שני עלין שהן הרוב של עבות וכדעת הרא״ה ורבינו נמשך אחר דעת הרא״ש ואין חלוק לענין הדין בין המסחאות כמו שחשב הב״י אלא הפירוש בשניהם אחד ורצה לומר שאם נשרו רוב העלין מן הקן דהיינו שלא נשאר רק עלה א׳ בקן באותו קן שהוא מן שיעור ההדס ולא מן היתרון פסול והיינו דתנן נפרצו עליו פסול ואח״כ כתב רבי׳ מחלוקת המחברים בדין העבות וכתב כתבו הגאונים כו׳ דמיניה נמי שמעינן דפליגי בנשרו העלין למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכדפירש׳ וכך היא דעת ה״ר יהונתן דלא פסלינן בנפרצו אלא בשלא נשאר רק עלה א׳ ונשרו השניים מן הקן ע״ש ואע״ג דמשמע בגמרא דבאמת מצראה דהיינו שהיו שבע עלין בקן ונשרו ממנו אינו כשר אא״כ שנשארו ג׳ עלין בקן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אינה אינה למימר דהתם שאני דמאחר שנשר רוב העלין לפיכך בעינן דנשתייר ג׳ שהוא שיעור עבות שלם אבל כשלא היו מתחלה רק ג׳ עלין כשר אם נשתיירו ב׳ עלין כיון שלא נשרו רובן: **כתבו** הגאונים שצריך שיהא בכל שיעור אורך ההדס עבות ואם לאו פסול הכי מוכח ממאי דאמר רבא שרי ליה מאריה לר׳ טרפון השתא עבות ג׳ לא משכחינן בה חמשה מיבעיא ודעת ב״ה כיון דבינה מכשרינן כשלא נשאר עלין לחין כי אם ג׳ בראשי הבד שמעינן דאפי׳ אין בו רק פעם אחת ג׳ בחד קינא כשר ולא בעינן בראשו הבד אלא ביבש משום הדר בעינן ואם אין אלא בראשו לא הוי הדר אבל הכא עבות הוא דבעינן ואע״ג שאינו בראשו קיים מצות עבות כמ״ש הרא״ש בשם הראב״ד והא דאמר רבא שרי ליה מאריה לר׳ טרפון היינו משום דלמצוה ודאי מטרחינן דליהוי כולה שיעורא דהדס עבות: **ומ״ש** וכ״כ הרמב״ם ז״ל בפ״ח נשרו רוב עליו אם נשתיירו ג׳ עלין בקן אחד כשרה ע״כ ודקדק רבי׳ מלשון זה דאפי׳ לא נשאר רק ג׳ עלין בקן אחד לחוד כשר כשברח ב״ה אבל ה״ה לא פירש כן שכתב וז״ל וז״ש רבי׳ אם נשתיירו ג׳ עלין בקן א׳ ר״ל בכל קן וקן ע״כ וכה״ג כתב רפ״ז דבעינן כל השיעור עבות בדוקא ולא סגי ברובו אבל רבי׳ נמשך אחר דעת הרא״ש בתשובה שהבינה הב״י שכתב דלדעת הרמב״ם אפי׳ לא נשאר כי אם קן אחד לבד כשר כמו ביבש: **ומ״ש** ומ״ה הרא״ש הכריע כדברי הראב״ד כו׳ אם בפסקיו האריך בטעמו של דבר ובתשובה ביאר עוד ולא דמי ליבש דבבש איתנהו אע״פ שאינו הדר כ״כ אבל נשרו בגר להו שיעוריה אם לא נשאר הרוב ולענין הלכה נקטינן כהכרעת הרא״ש דלעיכובא ברובא. וכבר כתבתי דאם נשארו ב׳ עלין ולא נשר רק אחד עבות קרינן ביה לדעת הרא״ש ורבי׳ למדקדק בדבריהם וכך מבואר בדברי ה״ר יהונתן וכך היא דעת הרא״ה ולא כמפקנת הר״ן שכתב דאין ראוי להקל בכך: והדסים שלנו שהם שנים על גבי שנים פשיטא שאפי׳ לא נקטם רק עלה א׳ מכל קן ברוב שיעור אורך ההדס פסול מאחר שלא היה אם מתחלה כי אם שנים בקן ולא נשאר רוב הקן:

כתב בכתבי ה״ר איסרלן סימן רכ״ט שאין רוב העולם מקפידים על הדס שהיה בלולב וחוזר ללמוד כן מדברי ה״ר אפרים שכתב רבי׳ בסימן רל״ז שכך היו נוהגים בזמנו ואני אומר שאלו דברים בלא טעם ורחיה כלל ואין להם על מה שיסמוכו ומהר״י קולון כתב בשורש מ״ה שנשאל מן הדס שהיה שרוב מדינת אשכנז יוצאים בו והשיב שנהגל מאד על זה והיפך ללמד עליהם זכות אם יש להם על מי שיסמוכו וכסוף דבריו כתב שאין לעשות מעשה לברך עליו:

יבשו

פרישה

סימן תרמו (א) **אפילו** נשרו רובם נשארו ג׳ ע״פ אי דוקא ג׳ קאמר ולא ב׳ או ה״ה ב׳ כיון שנשאר רוב הכשר ומ״ש אא״כ פסול עד שישאר רוב העלין של הכשר שענפיו מכסין כו׳ ז״ל הגמרא דף ל״א ואימא זית פירש״י עץ זית עליו מרובין ולופין ומתוך שהם מרובין מכסין את הענ ומשני בעינן עבות דהיינו מעשה שרשות שיהיו מורכבין וע״ז כתי׳ הים שאין עשיין בקליעות שוכבין על אביהן. שיולאין ג׳ עלין סמוכין זיהום ואחד רוכב על שנים גם לפי׳ הרא״ש וכמ״ש בסמוך אלא שלפירוש הרא״ש פ״ל שיצאו מעוקץ אחד אלא סמוכין וק״ל: (ב) **ואם** נשרו רוב העלין של שיעור העבות ר״ל משיעור העבות דהיינו ג׳ עלין בכל קן וקן נפלו שנים ונשאר אחד וזו פסול אליבא דכ״ע שלא שנתלקו באורך ההדס אם צריך שיהיו דין עבות ע״פ כל אורך שיעור ההדס אי לפחות ברוב אורכו. או שסגי אפי׳ בחד קן. וכתב שהגאונים ס״ל שצריך שיהיו עבות ע״פ כל אורכו ואם נשרו מקן אחד שני עלין אע״פ שנשארו עוד ג׳ קנים שיעור עבות פסול. ובעל העיטור ס״ל דאפילו אין בו רק אד קינא שהוא עבות ונשאר כל אורך ההדס נשרו הב״ל עלין כשר ואם יבשו רוב כו׳ עד בראשו ג׳ עלין במה קינא פירוש כפי המפרשים הללו מ״ש ואם יבשו רוב עליו קאי אלולב ר״ל כשהרבה בני הדס נמצאים יחד נקראים בלשונם לולב וקאמר שאם יבש מאותו אגד של הדס הזה ונשתיירו ג׳ בדין ובכל בד ג׳ עליה לאין כשרים והרא״ש כתב פירוש זה לאמר יבשו התנא מלולב שם בו יותר מג׳ בדין כיון שא״ל בו יותר מעשר

לכתזלה

יבשו עליו פסול וכו' נראה דלא היה צריך לפרש דכמוש כשר דפשיטא דמדיבש פסול כמוש כשר וכמו שסתם וכתב בלולב דיבש פסול אלא משום דבסוף הסימן כתב מחלוקת הראב"ד והרא"ש בכמוש אם מעל מידי יבש אם לאו לכך הקדים להורות דיבש פסול אבל אם כמשו כשר ואם יבשו עליו וכו' ברייתא אוקימתא דרב חסדא שם בביאור : וכתב ב"י והרמב"ם השמיט ברייתא זו ומאי דאיתמר עלה וצריך טעם למה עכ"ל . ונראה לפי ע"ד דלמאי שמפרש הרא"ש דלהרמב"ם כשר ההדס בגשרו עליו אפי' לא נשאר רק ג' עלין בקן א' לבד ולא בעינן בראש הבד אם כן כל שכן ביבש דאיתנהו העלין דכשר בג' עלין לחין בקן אחד ולא בעינן בראש הבד ומאי דאמרי' בגמרא דבעינן בראש הבד הייגו דוקא לתנא דמתני' דפוסל הדס בנקטם ראשו הא"כ דפוסל ביבש בראשו ולפיכך בעינן ג' עלין לחין בראש הבד וכל שכן היכא דגשרו כל העלין דבעינן שיהיו נשאריס ג' עלין בקן אחד בראש הבד לתנא דמתני' אבל למאי דקי"ל בנקטם ראשו דכשר א"כ אף ביבש שנו לא בעינן ג' עלין לחין בראש הבד וכיון שכתב הרמב"ם בגשרו דכשר אפי' לא נשאר רק ג' עלין בקן אחד לחוד שוב לא היה צריך לכתוב דין זה גבי יבש בפירוש דנלמד במכ"ש מגשרו כדפרישית כן נראה לי לישב דברי הרמב"ם : **נקטם** ראשו כשר כו' משנה שם נקטם ראשו פסול ובגמרא תני עולא בר חיננא נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר וכתב הרי"ף ואיפסקא הלכתא כרבי טרפון דאמר אפי' שלשתן קטומין כשר הילכך ל"ש עלתה בו תמרה ול"ש לא עלתה בו תמרה כשר עכ"ל וכן פסקו הרמב"ם והרא"ש והסכים הרמב"ן עמהם וכתב שכך אמרו כל הגאונים ולא ערער אדם מהראשונים בדבר וקבלתם תכריע וביטל דעת הראב"ד ופירושו שפסק כמתני' לפסול הדס שנקטם ראשו . והר"א ממי"ץ בספר יראים כתב לקיים שניהם דומאי הלכה כרבי טרפון דקטומים כשרים והא דתנן פסול לכתחלה קאמר ויחזור אחר אחר ואי ליכא אחר יבדוק ע"ז ואשכחן דקתני פסול במקום כשר במשנה במנחות ובפרק כיצד צולין מייתי לה וכו' וכ"כ במרדכי ר"פ לולב הגזול בשמו ולפ"ז כל אותה סוגיא שנאמרה אנקטם ראשו דפסול הילכתא היא בלכתחלה והר"ן הסכים לדעת הראב"ד ובעל המאור דנקטם ראשו פסול אף בדיעבד כסתמא דמתני' וז"ל הרב המגיד ויש קצת אחרונים מחמירין כדברי הראב"ד וכן ראוי להורות עכ"ל ולענין הלכה נקטינן להחמיר במקום שאפשר באחר אבל היכא דלא אפשר כדאי הם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וכל הראשונים לסמוך עליהן בשעת הדחק ולברך עליו ועוד דשיטת הר"א ממי"ץ והמרדכי שהביא דבריו ברורה דמתני' בלכתחלה מיפרשא בדוקא : ומ"ש

יבשו (לא) שם : **ומ"ש** נפרך בצפורן והראב"ד פי' אפי' אם נפרך בצפורן כשר וכו' כ"כ הרא"ש שם בראש הפרק ולא הכריע כא' מספירושים ודעת הר"ן שם כדעת הראב"ד וכן דעת ה"ה : **ואם** יבשו רוב עליו ונשארו בו ג' בדי עלין לחין בראש הבדין הלחין בראש הבדין אבל באמצעם לא הדר הוא וכתב הרא"ש פירושו אינו מובן לכאורה דמשמע ענף כמו בדי אילן וא"כ מאי האי דקאמר ונשתיירו בו ג' בדין והלא מתחלה אינם כי אם ג' ושוב יבשו רוב עליו משמע דקאי אהדס אחד ומה שייך להזכיר בו שיור ג' בדין וה"ר יצעיה מטראני פירש דהאי עליו על לולב קאי שהיו בו הרבה בדיס של הדס ויבשו רובם אם נשתיירו בהם ג' בדים ובהם ג' עלין לחין לכל אחד וא' כשר דאי אהדר קאי הול"ל ונשתיירו בו ג' עלין ולא ג' בדין ותו דקאמר רב חסדא ובראש כל אחד ש"מ דלולב קאי ע"כ ולא נהירא דלמה דיבר התנא בלולב שיש בו יותר מג' בדין כיון דא"ל בו יותר ועוד יבשו רוב עליו משמע דאהדס קאי דאי אלולב ויש לו בדין הרבה הול"ל יבשו רוב בדין ונשתיירו ג' בדין ובהם ג' עלין לחין ול"ל יבשו רוב עליו של ההדס ונשתיירו בו ג' בדין ותלתא בחד קינא מיקרי בד ע"ש שיולאין כאחד ממקום אחד וכל קן וקן לבד ע"כ נקרא בד כמו בדי מחטין דגבי מציאה (כד :) עלה לחין כלומר עליס לחין יש בכל בד ובד ולא שיהא כולן לחין דא"כ הול"ל ג' בדין לחין מדקאמר ג' בדי עלין לחין משמע שיש בהם מקצת עלין לחין ואפי' אין בכל בד ובד אלא עלה אחד כשר וקאמר רב חסדא שאותו העלה יהא בראש כל בד ובד כי ג' עלין על קן א' יוצא מכאן, וא' יוצא מכאן והג' באמצע מורכב על שניהם הוא הנקרא ראש וכו תלוי ההדר כי הוא נראה יותר מהאחרים עכ"ל ומהר"ר אליה המזרחי ז"ל כתב שמה שרצה להביא ראיה שפירוש בד קן מהמיא דפרק אלו מציאות (כד :) דקתני בדי מחטין גבי מציאה אינו מחוור דהא בגמרא אמרו בהדיא מאי בדי שוכי ואמאי קרו ליה בדי דכל דתלו ביה מידי בד קרו ליה ונראה דאיצטריך תלמודא למימר מאי בדי שוכי משום דהוה משמע דבד הייגו דבר שתלויים בו כמה דברים בעודם תלויים בו אבל כשאינן תלויים בו אין שם בד עליו וא"כ קשיא הא דקאמר דבדי מחטין שנים שנים מייב להכריז משום דמנין הוי סימן ומצאן אחת אחת אינו מייב להכריז ואמאי הא כיון דבד לא מיקרי אלא בעוד הדברים תלויים בו ע"כ יש בבד זה מחטין ואע"פ שלא מצא אלא בד א' יכריז שברי יש בו סימן ע"י מנין המחטין שיהיו בו להכי קאמר בבד מיקרי אף כשאין מחטין תלויים בו והייגו דקאמר מאי בדי שוכי וכו' כלומר הדבר שתולין בו הדברים אע"פ שאין תלויים בו נקרא בד וכדתנן עלה א' בבד א' והרי אין העלין תלויים בו ואפ"ה נקרא בד ע"ש שדרכו להיות תלויים בו ובד אפשר שהוא מל' בדי האמרן וע"ש שנושא כל אותם הדברים התלויים בו נקרא כן ואפי' בשעה שאינו נושאם כיון שהוא מיוחד לכך שמו עליו והשתא לא מייתי הרא"ש מהתם אלא לאפוקי דלא נימא דלא מיקרי בד אלא כל הענף וא"כ לא שייך למיקרי בד לכל קן וקן דליתא דשם בד אינו מיוחד לענף אלא משותף לכל מידי דתלו ביה מידי וכמו בדי מחטין דמציאה וא"כ כל קן וקן מאחר שתלויים בו ג' עלין וקן זה הוא מוחלק מחבירו שפיר שייך למיקרי לכל קן וקן בד והר"ן פי' ג' בדי עלין לחין כפי' הרא"ש דהייגו ג' קינין שיש בכל א' ג' עלין אבל במאי דא"ר חסדא ובראש כל א' וא' ופי' רב חסדא שיהא קן א' בראש כל אחד מן ההדסים ונקיט לה אליבא דר' ישמעאל דאמר לקמן ג' הדסים משום דלכתחלה בעינן ג' הדסים משום גווי מצוה אבל אה"נ דמדינא בהדס א' שיש קן אחד לה בראשו סגי כיון דמדינא בהדס א' סגי לדברי מי שסובר כן והרמב"ם השמיט ברייתא זו ומאי דאתמר עלה וצריך טעם למה : **והראב"ד** כתב אם יבשו כולם ונשארו ג' בדין כמושין פסול ולא נראה לא"א ז"ל דכיון דכמוש כשר וכו' שם והר"ן כתב ב' הסברות וכתב שראוי לחוש לדברי הראב"ד וכתב עוד הר"ן ומסתברא שכשם שראשו של הדס כשהוא לח מציל על הכל כך כשהוא יבש פוסל את הכל אבל רבינו כתב בסמוך דכשר דלא גרע מנקטם :

נקטם ראשו כשר וכו' בפרק לולב תנן (לב :) דהדס שנקטם ראשו פסול וכתב הר"ן נקטם ראשו ראש עצו דהכי מוכח ממאי דאמרינן בגמרא ועלתה בו תמרה שאין דרך התמרה לעלות אלא בעץ ובגמרא (לג :) תני עולא בר חיננא נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר ופירש"י כמין תמרה כעין הגמלא בעלי ערבה פעמים בעלים דבוק כמין פרי ירוק וכתב הר"ן ודוקא כשנקטם ראשו מעי"ט ועלתה בו תמרה מעי"ט ו"א נקטם ראשו מעי"ט ועלתה בו תמרה בי"ט משום דהוי דיחוי מעיקרו לפי שמשנכנס י"ט לא היה ראוי כלל ודיחוי מעיקרו לא הוי דיחוי אצל מצות דהכי אסיקנא בגמרא גבי ענביו מרובים מעליו דאם מיעטן בי"ט כשר כיון דהוי דיחוי מעיקרו ומינה משמע דמיפשטא בעיין דאיבעיא לן בגמרא בנקטם ראשו מעי"ט ועלתה בו תמרה בי"ט אם יש דיחוי או לא אבל נקטם ראשו ועלתה בו תמרה בי"ט מספקא לן דדלמא כיון דנראה מתחלת י"ט והדר אידחי חל עליו תורת דיחוי ושוב אינו חוזר ונראה דחמיר טפי מדיחוי מעיקרו משום דהוה הוי כאילו לא בא לעולם עד עכשיו ואחריס מחמירין עוד לומר דאע"ג דגבי ענביו מרובים מעליו מסקינן דדיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי לא פשטינן מינה בעיי דעלתה בו תמרה בי"ט משום דשאני התם משום שכידו לתקן דאע"ג דאין ממעטין אותם בי"ט מ"מ בידו הוא ומשום הכי לא הויא דיחוי אבל הכא דנקטם ראשו אין בידו כלל שנעלה בו תמרה עכ"ל ודעת הר"ן לפסוק כסתם מתני' דנקטם ראשו פסול ואע"ג דבתר הכי תנן רבי ישמעאל אומר ג' הדסים אפי' ב' קטומין וא' שאינו קטום רבי טרפון אומר אפי' שלשתן קטומים ואיפסיקא הלכתא בגמרא כרבי טרפון כתב שנכון בעיני מה שפירש בה הרז"ה דנקטם לחוד וקטומים לחוד דקטומים דמתניתין דאיפליגו בה רבי ישמעאל ורבי טרפון הייגו שדרך ענפי ההדס שיולאין מצידיהן בדין ופארות והן מפסיקין בקיני ההדס דלא הוו תלתא בחד קינא ונראה לקטוס אותם משם ולאחר שקוטס אותם מהם נקראים הבדים קטומים ומאן דפסיל סבר כהפסק הוי ולא הוי הדר ור' טרפון סבר דלא הוי הפסק והדר הוא והשתא אתי שפיר דקיי"ל כשתם מתניתין דלעיל דנקטם ראשו פסול דומיא דשאר מינים ואתיא כהלכתא כולה שמעתין דשקלינן וטרינן בעלתה בו תמרה ואתי שפיר מאי דאמרינן דחד ולא קטיס לא שכיח שרחוק הוא שיהא ענף של הדס שלא יצאו בו פארות ובדין מצדדין והיינו דמקרי קטומים שתם עכ"ל וכ"כ שהוא דעת הראב"ד אבל הרי"ף והרא"ש כתבו דאיפסיקא הלכתא כר' טרפון דאמר אפי' שלשתן קטומים הלכך לא שנא עלתה בו תמרה ולא שנא לא עלתה בו תמרה כשר וכ"פ הרמב"ם וכתב עוד הרא"ש ואם דמסברינן בהדס קטוס טפי מלולב ועדבה פי' ה"ר יצעיה משום דענפיו חופין את עליו ואין קטימתו נראית כ"כ והראב"ד ובעל המאור ז"ל חילקו בין נקטם ראשו לקטוס דהכא ופירושם רחוק מן הדעת ע"כ וכתב ה"ה שהראב"ד שבח סברתו וכתב עליה שהופיע רוח הקדש בבית מדרשו ועם כל השבח הזה שהוא משבח סברתו כבר נראה הרמב"ן דבריו והשיב עליהם ויש קצת אחרונים מחמירים כדברי הראב"ד וכן ראוי להורות עכ"ל (ח) : ומ"ש

דרכי משה

תרמ"ו (א) ובמנהגים שלנו פסק כדעת הטור דנקטם ויבשה כשירה.

פרישה

לכתחילה מג' בדי הדס ושוב יבש רוב עליו משמע דאבד הדס יחידי קאי דאי אלולב שיש בו בדין הרבה הול"ל יבשו רוב בדין ונשתיירו בו ג' בדין ובהם ג' עלין לחברם כשר. וכתב לכן נ"ל יבשו רוב עליו ר"ל של בד הדס יחידי ונשתייר בו ג' בדין וג' כתב קינא מיקרי בד ע"ש שיולאין ממקום אחד וכל קן לבדו נקרא בד עליס לחין כלומר עליס לחיס שיש בכל בד ובד ולא שיהיו כולן לחין דא"כ הול"ל ג' בדין לחין מדקאמר ג' בדין עלין לחין משמע שיהא בהן מקצת ואפילו אין בכל בד ובד אלא אחד לחה כשר והוא שיהא אותה עלה לחה בראש הקן קיה עלה אדום :

(ג) **בו** ג' עלין ר"ל בג' בדין יחד יש ג' עלין דהייגו בכל קן עלה אחד עכ"ל הר' ביאורו בקיצור

ומ״ש הלכך אם יבש בראשו כשר דלא גרע מנקטם כבר כתבתי בסמוך שהר״ן כתב לפסול ביבש ראשו משום דכשם שראשו של הדס כשהוא לח מזיל על הכל כך כשהוא יבש פוסל ונראה דלטעמיה אזיל דפסל בנקטם ראשו אבל במכשירי בנקטם ראשו לא גרע יבש מנקטם ואע״פ שכשהוא לח מזיל על הכל מ״מ כשהוא יבש אינו פוסל את הכל כתוב בא״ח בשם הריב״א הלכתא להכשיר אפילו בחד ולא קשיא אלא דלהידור מצוה בעינן שלשה ובאתרא דלא שכיחי מוקמינן אדינא ומכשרי בחד וקשיא וכן הלכה למעשה מפי מורי ע״כ :

הין עגבים מרובים מעליו ירוקות כשר וכו׳ משנה שם (לב :) היו עגביו מרובות מעליו פסול וגמ׳ (לג :) אמר רב חסדא דבר זה רבינו הגדול אמרו לא שאני אלא עגביו שחורות אבל עגביו ירוקות מיירי דהדס הוא וכשר אמר רב פפא אדומות כשחורות דמיין דאמר רב חסדא האי שחור אדום הוא אלא שלקה :

ומ״ש ואין ממעטין אותם בי״ט ואם מיעטן כשר שם במשנה (לד :) היו עגביו מרובין מעליו פסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטין אותם בי״ט משום דמתקן מנא ואמרינן בגמרא (לו :) דאם עבר וליקטן כשר ולפיכך היפך רבינו לשון המשנה וכתב ואם מיעטן כשר אחר ואין ממעטין אותם בי״ט לא עבר וליקטן בי״ט כשר ומיהו אמרינן בגמרא דה״מ בדאשחור מאתמול דדיחוי מעיקרו הוא דפסיעא הוא דדיחוי מעיקרו לא הוי דיחוי אבל אי אשחור בי״ט ונראה ונדחה הוא לא תפסוע אי חוזר ונראה אז לא ורא״ה להרמב״ם והרא״ש שכתבו סתם שאם עבר וליקטם כשר ולא חילקו בין אשחור מעי״ט לאשחור בי״ט ואפשר שטעמם משום דאע״ג דנראה ונדחה הוא כל שכידו לתקן לא הוי דיחוי כדאמר רב אשי בזבחים פרק כל הפסולים (לד :) וה״ג כידו לתקן הוא וברא״ה בגמרא אהא דת״ר אין ממעטין בי״ט משום רבי אלעזר ב״ר שמעון אמרו ממעטין והא קא מתקן מנא בי״ט א״ר אשי כגון שלקטם לאכילה ור׳ אלעזר ב״ר שמעון סבר לה כאבוה דאמר דבר שאין מתכוין מותר והא אביי ורבא דאמרי תרוויהו מודה ר״ש בפסיק רישיה ולא יאות הב״ע דאית ליה הוצענא אחריתי כלומר וכיון דא״ל לזו אין כאן תקון כלי ומאחר דאי משכח הוצענא אחריתי רשאי ללקטן לאכילה בידו לתקן חשיב והלכך אפי׳ אשחור בי״ט דנראה ונדחה הוא אם מיעטן כשר דחוזר ונראה ותלמודא דאמר דאשחור בי״ט לא תיפסוע משום דנראה ונדחה הוא לא אסיקי אדעתייהו טעמא דיהיב ר׳ אשי לר׳ אלעזר ברבי שמעון דלאותו הטעם אע״ג דנראה ונדחה הוא חוזר ונראה ודין זה דליקטן לאכילה כשר כתב הרמב״ם וז״ל עבר וליקטן או שליקטן אחד אחד לאכילה כשר ויש לתמוה למה לא כתב שצריך שתהיה לו הוצענא אחריתי לשיהיה מותר ללקטן לאכילה ועוד למה הצריך שילקטם מ׳ מ׳ כיון דלאכילה לוקט אפי׳ כמה ביחד נמי ומדברי ה״ה נראה שהיה גורס בדברי הרמב״ם או שליקטם אחד לאכילה הרי זו כשר ולגירסא זו ניחא דאפי׳ כמה ביחד שרי ללקט ואחד דקאמר היינו לומר דלא שרי למעטן אלא לאדם אחד דאית ליה הוצענא אחריתי וא״ל לזו : **בתוב** בתורחות חייס בשם בעל ההשלמה ואם אין לו אלא זה שעגביו מרובות מעליו נוטלו ואינו מברך עליו והדס שוטה לעולם אסור אבל עגביו מרובות מעליו כשר מיום ראשון ואילך (ב) : " ב״ה ולא משמע לי הכי אלא כל שלא מיעט עגביו לעולם פסול :

תרמז וערבי נחל דרשו חכמים שעלה שלה משוך כנחל וזה סימנה קנה שלה אדום וכו׳ בפ׳ לולב הגזול (לג :) תניא ערבי נחל שעלה שלה משוך כנחל ותניא תו (לד :) ערבי נחל פרט לצפצפה אינו ערבה ואינו צפצפה ערבה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק צפצפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל והתניא דומה למגל כשר דומה למסר פסול אמר אביי כי תניא היא בחילפא גילא ופירש״י קנה שלה · עץ שלה ופיה חלק חודן של עליה חלק ואינו עשוי פגימות פגימות והתניא דומה למגל כשר מגל קציר פגימותיה כולם טוטות לצד אחד עקומות כלפי בית יד שלה מסר הוא מגירה ופגימותיה הולכות נכחן ולהן ב׳ עוקצין א׳ מכאן וא׳ מכאן כפגימות הסכין ה״ג משכחת לה בחילפא גילא חילפא גילא מין ערבה כשירה היא ופיה דומה למגל אבל שאר ערבה פיה חלק והרמב״ם כ׳ ויש שם מין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמסר אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו פי מגל קטן וזה כשר נראה מדבריו שהוא מפרש שהחילוק שבין דומה למגל לדומה למסר אינו כתמונת הפגימות וצורתן כפירש״י אלא בדקותן ועביין והא דאמרינן דערבה קנה שלה אדום ולצפצפה קנה שלה לבן מספקא לי אי אדום ממש בעינן וכל שאינו אדום אף ע״פ שהוא ירוק ככרתי לבן מיקרי ופסול א״ד לבן דאמרי׳ היינו לבן ממש וכל שאינו לבן ממש אדום מיקרי שאע״פ שהוא ירוק מאחר שכשהשמש מכה בו הוא נעשה אדום בכלל אדום הוא ולזה דעתי נוטה דאל״כ לא משכחת לדידן ערבה כשרה שהרי כל ערבה שלנו קנה שלה ירוק ואפי׳ אותה שהקנה שלה אדום אינו אלא מצד שמכה בו השמש שהרי כן תמצא באילן ענפים שקנה שלהם אדום וענפים שקנה שלהם ירוק ואפי׳ בענף א׳ תמצא קצתו אדום וקצתו ירוק : **ואם** יבשו או נשרו רוב עליה או שנקטם ראשה פסולה אבל כמושה או נשרו מיעוט עלי׳ כשירה משנה שם (לג :) ערבה

ומ״ש והלכך אם יבש בראשו כשר דלא גרע מנקטם יש להשיב דנקטם עדיף עפי כיון דענפיו חופין את עצו אין קטימתו נראים כל כך וכ״כ הרא״ש בשם ה״ר יעקיה שמזה הטעם מכשירין בהדס קטוש עפי מלולב וערב׳ אבל יבש ראשו דניטל הדרו פסול דכי היכי שראשו של הדס כשהוא לח מזיל על הכל כך כשהוא יבש פוסל את הכל וכן פסק הר״ן ז״ל ומה שכתב הב״י דהר״ן לטעמיה אזיל דפוסל בנקטם ראשו לפיכך פוסל נמי ביבש ראשו אבל המכשירין בנקטם ראשו לא גרע יבש מנקטם ואף עפ״י שכשהוא לח מזיל על הכל מ״מ כשהוא יבש אינו פוסל את הכל וכן פסק הר״ן ז״ל ומה שכתב הב״י דהר״ן לטעמיה אזיל דפוסל בנקטם ראשו לפיכך פוסל נמי ביבש ראשו אבל המכשירין בנקטם ראשו לא גרע יבש מנקטם ואף עפ״י שכשהוא לח מזיל על הכל מ״מ כשהוא יבש אינו פוסל את הכל ע״כ הנה מ״ש דלטעמיה אזיל כו׳ הוא תמוה שהרי הר״ן כת׳ בפי׳ דאינו פסול בנקטם אלא בנקטם ראש עצו דהכי מוכח בגמרא וביבש פסול ביבשות העלין לבדן וה״ט דכשנקטמו ראשי העלין לא ניטל הדרו אא״כ נקטם ראש עצו אבל ביבשו ראשי העלין ניטל ההדר שלו לגמרי וא״כ אפשר לומר דאף הגאוני׳ שמכשירין בנקטם ראשו פוסלין ביבש ראשו מהאי טעמא גופיה דביבש ראשו אין שם הדר כלל ואע״ג דלהרא״ש דמכשיר בנקטם ראשו אפילו נקטם ראש עצו מכשיר כדמוכח בדבריו ר״פ לולב הגזול שמפרש נקטם ראשו דהדס וערבה דהיינו ראש הבד ולא ראש העלה וא״כ למאי דמכשיר הרא״ש נקטם ראשו דהדס ממילא מכשיר אף בנקטם ראש עצו אפ״כ פוסל ביבש ראשי העלין לחוד וה״ט דבנקטם אין קטימתו נראית כו׳ כמ״ש למעלה הלכך אין להקל להתיר ביבש ראשו ואפילו בדיעבד שאין שם אחר אין לברך עליו ל״ל · וזה לשון רבינו ישעיה אחרון ז״ל יבשו עליו או שנשרו וגשתיירו בו ג׳ עלין לחין כשר ובלבד שיהיו בראשו של בד ואעפ״י שנקטם כשר ראשו מפני שעליו חופין את קטימתו עכ״ל :

הין עגביו מרובין מעליו כו׳ משנה וגמרא שם בביאור ואע״ג דבגמרא אמר אהא דאם עבר ומיעטן בי״ט דכשר ה״מ דאשחור מאתמול דדחוי מעיקרו הוא ואיפסעא לן דלא הוי דיחוי אבל אי אשחור בי״ט נראה ונדחה הוא ולא איפסעא לן אי אמרינן אין דיחוי מ״מ מאחר דהא דיש דיחוי אבל מצוה מדרבנן הוא דאי מדאורייתא אין דיחוי אלא בקדשים אזלינן בספיקו לקולא ומצ״ה כתבו הרי״ף והרמב״ם והרא״ש בסתם דאם עבר וליקטן בי״ט כשר ולא חילקו בין אשחור מעי״ט לאשחור בי״ט ולפי זה בהך בעיא דר׳ ירמיה נמי בנקטם ראשו בעי״ט ועלתה בו תמרה בי״ט דאסיקנא בתיקו אזלינן בה נמי לקולא כיון דבעייא במידי דרבנן הוא אבל בנקטם ראשו בי״ט ועלתה בו תמרה בי״ט דנראה ונדחה וחזר ונראה הוא אזלינן בה לחומרא דמשמע דע״כ לא קא מיבעיא ליה לר׳ ירמיה אלא בדיחוי מעיקרו אבל בנראה ונדחה וחזר ונראה פסיעא ליה דהוי דיחוי ואע״ג דלגבי עבר וליקטן מיבעיא לן אף בנראה ונדחה איכא למימר שאני התם דבידו לתקן אבל הכא דאין בידו שתעלה בו תמרה פסיעא ליה בנראה ונדחה דהוי דיחוי ולא קא מיבעיא ליה אלא בדיחוי מעיקרו וכל זה שלא כדברי הר״ן דמסיק להחמיר בעלתה בו תמרה בי״ט אפי׳ גבי דיחוי מעיקרו ובעבר וליקטן מחמיר בנראה ונדחה ולפי דבריו אין להחמיר אלא אם כן בעלתה בו תמרה בי״ט דנראה ונדחה וחזר ונראה אבל זולת זה אזלינן לקולא לדעת הרי״ף והרמב״ם והרא״ש והנמשכים אחריהם ודבריהם עיקר כ״ל :

תרמז וערבי נחל דרשו חכמים שעלה שלה משוך כנחל ברייתא בפרק לולב הגזול וטעם דרשתם זו מפני שאי אפשר לומר דדוקא גדלה על הנחל שהרי מערבי לשון רבים מרבינן אף של בעל ושל הריס כמו שיתבאר בסמוך א״כ בע״כ הא דכתיב נחל לדרשא נכתב שעלה שלה משוך כנחל ופרש״י משוך ולא עגול פרט לצפצפה וכ״כ הרא״ש ותניא תו ערבי נחל פרט לצפצפה איזהו ערבה ואיזהו צפצפה · ערבה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק צפצפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל · והתניא דומה למגל כשר דומה למסר פסול אמר אביי כי תניא ההיא בחילפא גילא ופי׳ רש״י במגל ומסר כמ״ש רבינו דמסר היא מגירה וכו׳ :

ומ״ש רבינו דבדומה למגל אינו כשר אא״כ קנה שלה אדום ועלה שלה משוך נראה שלמד כן מדברי התוספות שכתבו קנה שלה אדום וכו׳ כיון דפירש סימני ערבה הוי סגי אלא להכשיר אף שאין בו ג׳ סימנים אלו כגון חילפא גילא לפיכך קתני סימני צפצפה למימר דוקא הני עכ״ל וכיון דצפצפה פיה נמי דומה למגל כמו חילפא גילא שמעינן דכשרותא דחילפא גילא מפני שקנה שלה אדום ועלה שלה משוך דאין לומר דבקנה שלה אדום או בעלה שלה משוך לחוד כשרה כשפיה דומה למגל דאם כן קשיא בבריתא איפכא מקושיית התוס׳ דלמה ליה לפרש סימני ערבה כיון דפירש סימני צפצפה הוי סגי אלא למיפסל אף שאין בו ג׳ סימני צפצפה לפיכך קתני סימני ערבה למימר דוקא הני וכיון דקשיא דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא א״ל דדיוקא דרישא אתי למיפסל בפיה דומה למגל כשאין שם אלא סימן א׳ של כשרות קנה שלה אדום או עלה שלה משוך ודיוקא דסיפא להכשיר בפיה דומה למגל כשיש שם שני סימנים כשרים עלה שלה משוך וקנה שלה אדום אבל פיה דומה למסר פסול אפילו קנה שלה אדום ועלה שלה משוך וז״ש רבינו ודוקא שפגימותיה הולכות נכחן וכו׳ כלומר הא דלא מכשרינן בקנה שלה אדום ועלה שלה משוך אלא בשפיה נמי חלק ואינה פגום דמשמע כשהיא פגום פסולה אפילו כשקנה שלה אדום ועלה שלה משוך היינו דוקא בדומה למסר שפגימותיה הולכות נכחן וכו׳ : **ומ״ש** וזה סימנה כו׳ כלומר זהו סי׳ ערבה הכתובה בתורה שכשרה לצאת בה קנה שלה אדום וכו׳ ולצפצפה פסולה וזה סימנה קנה שלה לבן וכו׳ ומפני שמן המקרא משמע שאם עלה שלה משוך אפילו בקנה לבן ופיה דומה למסר נמי כשרה לכך כתב רבינו וזה סימנה וכו׳ להורות דהא דדרשו חכמים שעלה שלה משוך לאו בעלה שלה משוך לחוד תליא מילתא דמפי השמועה למדנו דבעינן נמי קנה שלה אדום ופיה אינה דומה למסר ודו״ק : **ואם** יבשו או נשרו רוב עליה כו׳ משנה שם יבשה פסולה נפרצו עליה פסולה ופי׳ הרא״ש דנפרצו היינו נשרו רוב עליה ואחריו נמשך רבינו ודלא כמ״ש ה״ה : **ומ״ש** או שנקטם ראשה פסולה משנה שם · והרמב״ם כתב דערבה שנקטם ראשה כשרה וטעמו שסובר שנדחית משנה זו כמו שנדחית משנת נקטם ראשו פסולה דלגבי הדס אבל להרי״ף והרא״ש ושאר מחברים ס״ל דאין ללמוד ערבה מהדס בענין זה דהדס אין קטימת הראש ניכרת בו שעליו חופין את ראשו לפיכך כשר בנקטם ראשו כשרה והכי נקטינן : **ומ״ש** אבל כמוש׳ או נשרו מיעוט עליה

דרכי משה

(ב) ודע כי באלו המדינות פשט המנהג לברך על הדס דקיימי תרי ותרי בחד קינא ומהרא״י ייישב בעיא הנ״ל וכן הארכתי בזה בתשובה בס״ד וכן משמע מדברי מהרי״ל בה׳ לולב דאין לחוש : ומדברי

פרישה

בקיצור · והא דלהרא״ש דיבר מהדס אחד משום דמדינא אף בהדס אחד סגי לחוד או שמפרש שיעור שצריכים שישאר בכל הדס והדס בפני עצמו אמר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וא״ע דלקמן הו׳ תרס״ו כתב דבעינן דברי רב נחמן כו׳ דאמר במערבא ג׳ בדין עלין לחין והתם כשוט דקאי אגבעולין לא אקנים :

סי׳ תרמז (א) ועלה שלה משוך ופיה חלק לגמרי פירוש כך סימנא של ערבי נחל אבל לא לאגרוכי כל ג׳ עניינים כללו יחד וכדמסיק והשתא א״ש דל״ת דיוקי אהדדי במ״ש אח״כ בסימני צפצפה לפסול וק״ל וע״ד צריך לומר בגמרא פרק לולב הגזול דף ל״ד ע״א וב״י הביאו כאן דגרסינן שם וכן צפצפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול

כשירה משנה שם • וכתב הר"ן דמשום נשירת העלין שכיח בערבה טפי תני לה בערבה וה"ה בלולב וכמו שנינו בה שהכמושה כשרה וה"ה לשאר המינין כדתניא דכולן כמושין כשרין ותני אותה במשנה בערבה מפני שמלוי בה יותר וכו' וכתב עוד דלגבי ערבה איצטריכא ליה למיתני כמושה כשרה דסד"א כיון דכתיב ערבי נחל כמושה לא קמ"ל עכ"ל :

ומ"ש בשם בע"ה מסתברא אפי' לא נשתייר אלא עלה אחד וכו' טעמו משום דמדמינן ערבה ללולב לערבה דמקדש וכיון דקי"ל בערבה דמקדש כרב ששת דאמר אפילו עלה אחד בבד אחד כדלקמן בסי' תרס"ד ה"ל בערבה דלולב מכשרינן בנשרו אפילו לא נשתייר אלא עלה אחד בבד אחד ומשמע דלא בעינן שיהא אותה העלה בראשו של בד כמו בערבה דמקדש דסתמא קאמר רב ששת עלה אחד בבד אחד אפילו אינו בראשו אבל ה"ר יעקב אחרון כתב דכשרה בעלה ג' והוא שיהיה אותה עלה בראשו של בד • ונראה שטעמו משום דס"ל דערבה שוה להדס וכי היכי דביבשו עליו כשר ובלבד שיהיו בו ג' עלין לחין בראשו של בד והוא הדין בנשרו עליו אינו כשר אלא אם כן נשתיירו בו ג' עלין לחין בראשו של בד לדעתו כמו שכתב למעלה גבי הדס ה"ה נמי גבי ערבה ולפי זה הא דתנן נפרצה עליה פסולה היינו שנפרצו כל עליה ולא נשתייר אפי' ג' בבד אחד ומאי דקתני בסיפא נשרו מקצת עליה כשרה היינו נמי בכה"ג שנשרו מקצתם ונשארו מקצת ואפי' לא נשאר אלא עלה אחד בבד אחד נמי נשרו מקצת עליה קרינן ביה מיהו ודאי לחומרא בעינן כל אורך השער או רוב עליו כמו בהדס :

ומ"ש ומלשון ג"א הרא"ש ירא"ה דבעינן רוב כך מבואר בפסקיו דכתב דנפרצו עליה היינו רוב עליה וע"ש וברוש סעיף ג' הבאתי לשונו :

והגדרה על הסריס כו' שם ת"ר ערבי נחל הגדילה על הנחל ד"א שעלה שלה משוך כנחל תניא אידך אין לי אלא ערבי נחל של בעל ושל סריס מנין ת"ל ערבי נחל מ"מ אבא שאול אומר ערבי שתים אחד לולב ואחד למקדש ורבנן למקדש מנ"ל הילכתא גמירי להו ופירש"י הגדילה על הנחל נחלי מים מצוה בזו ומיהו של בעל כשרה כדלקמן בדכתיב ערבי לשון רבים ושל סריס ערבה של סריס ולא לפלפה עכ"ל ולזה נתכוין רבינו שכתב והגדלה על הסריס פי' שלא על המים כשרה שבא להורות בפירושו דהגדלה על הסריס מיירי בערבה שגדלה על הסריס ולא על המים אבל לא מיירי בלפלפה הגדלה בין הסריס דאותה אפילו דיעבד פסולה • עוד פירש"י ערבי נחל מכל מקום לשון רבים אבא שאול אומר ערבי דאמר קרא לא להכשיר של בעל בא אלא ללמדך שצריך ב' מצות של ערבה אחד לגדה בלולב כו' ומשמע הכא דשתי דרשות לא דרשינן מערבי וא"כ למאי דקי"ל כרבנן דמצרכו שני ערבות דדרשינן ערבי שתים אם כן לא איתרבו דשל בעל ושל סריס וכן כתבו התוס' דצריך ליזהר שלא להביא ערבה אלא שגדלה על נחל מים ולא של סריס ולא של בעל עכ"ל ומשמע לי מדבריהם דאפילו דיעבד פסולה וכך הבין הר"ן ז"ל וה"ר יהוחס ז"ל עיין בדבריהם • וכתב הרא"ש על דברי התוספות והכי משמע מדברי הרי"ף שלא הביא הברייתא דשל בעל ושל סריס וקשיא לי שלא ראיתי העולם נזהרים מזה וגם רש"י פי' ערבי נחל הגדלים על הנחל דמצוה להביא הגדלים על הנחל אבל בדיעבד כשרים של בעל ושל סריס דמרבינן להו מערבי נחל ונראה לי לפרש דערבי נחל הגדלים על הנחל כלומר ממין הגדל על הנחל והיינו ערבה שרובה גדילה על הנחל למעוטי לפלפה הגדלה על הנחל כלומר ד"א ערבי נחל שעלה שלה משוך כנחל למעוטי לפלפה שעלה שלה עגול והאי תנא לא מצריך קרא לרבויי של בעל ושל סריס דבכלל ערבי נחל היא להכי סברי רבנן דלקמן דמצרכי שתי ערבות וכן משמע מתוך דברי הרמב"ם שכתב ערבי נחל האמור בתורה אינו כל דבר הגדל על הנחל אלא מין ידוע הוא הנקרא ערבי נחל שעלה שלה משוך ופיה חלק וקטן שלה אדום ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נקרא ערבי נחל ואפילו היה גדל במדבר או בהרים כשר עכ"ל ומהר"ר אליה המזרחי ז"ל כתב על זה ואינו מחוור דמנא ליה לפרושי מלתא דהרמב"ם דלכך נאמר ערבי נחל ממשמעות ערבי נחל ולא מרבוייא דערבי כדקתני בברייתא ת"ל ערבי נחל מ"מ שפירושו דרבוייא דערבי לשון רבים ואולי הנוסחא שלו הביאתו לזה שכתוב בו לכך נקרא ערבי נחל במקום לכך נאמר ערבי נחל הכתוב בכל הנוסחאות שבידינו עכ"ל ולא ידעתי למה לא נתחוורו לרב ז"ל דברי הרא"ש דהא כיון דהרמב"ם פסק דשתי ערבות בעינן והני ודאי מרבוייא דערבי היכי אפשר לרבויי מיניה תו של בעל ושל סריס דשתי דרשות לא דרשינן מערבי כדמוכח בגמרא והלכך ל"ל דממשמעות ערבי נחל מייתי של בעל ושל סריס והר"ן הביא דברי התוס' ואח"כ כתב ולפ"ז צריך ליזהר בערבה שהיא גדילה על הנחל ושלא לצאת בשל בעל ושל סריס ואע"ג דסתם לן תנא דמתני' ושל בעל כשירה אי הא מילתא תליא בפלוגתא דערבה אי סגיא לן בא' או בעינן שתים הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם כל זה על דעת מי שפוסק כר"ע אבל לפנינו נכתב עוד דעת אחרת שפוסקים כר"ע דסגי בהדס אחת וערבה אחת ולפ"ז פסק ליה ערבי לאתויי של בעל ושל סריס עכ"ל :

תרמח פרי עין הדר דרשו חכמים הדר באילן משנה לשנה והיינו אתרוג כפ' לולב הגזול (לה •) : ומ"ש

בשירה וב' בעל העיטור מסתברא אפי' לא נשתייר אלא עלה אחד בבד א' בשירה ולחומרא בעינן כהדס ומלשון א"א הרא"ש ז"ל יראה דבעינן שישאר רוב (ג) והגדילה על ההרים פי' שלא על המים בשירה ורוב המפרשים (א) פירשו שלכתחלה צריך להזור אחר הגדילה על המים אלא שבדיעבד יצא אף בגדילה על ההרים וא"א הרא"ש ז"ל כ' דלכתחלה יוצא בשל הרים וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב ערבי נחל האמורין בתורה אין כל דבר הגדל על הנחל כשר אלא מין ידוע הנקרא ערבי נחל ורוב מין זה גדל בנחל אפילו גדל במדבר או בהרים כשר :

תרמח פרי עין הדר דרשו חכמים הדר באילן משנה לשנה והיינו אתרוג : ואם

כן מהלכות שהרי כתבו משנה זו דערבה כפשוטה בלא דחייה וזה דעת הרמב"ן לחלק ביניהם ונתן טעם לדבר מפני שהדס כל הדורו בעבותו שעליו חופין את ראשו ואין קטימת הראש ניכרת בו אבל בשאר מינים קטימת הראש ניכרת בהם ופוגמת בהדרה ע"כ : **והגדילה** על הסריס פי' שלא על המים כשירה שם תניא ערבי נחל אין לי אלא ערבי נחל של בעל ושל הרים מנין תלמוד לומר ערבי נחל מ"מ אבא שאול אומר ערבי נחל שתים א' לולב ואחד למקדש ולרבנן למקדש מנא להו הלכתא גמירי לה וכתבו התוספות דאבא שאול ותנא קמא ליתא להו הא דדרשינן לקמן ערבי שתים אלא סברי כר"ע דאמר ערבה אחת דשתי דרשות לא דרשינן מערבי כדמוכח הכא ואין הלכה כר"ע ודרשינן ערבי נחל שתים א"כ לא אתרבי של בעל ושל הרים א"כ צריך ליזהר שלא להביא ערבה אלא שגדילה על נחל מים ולא של הרים ולא של בעל ע"כ וכתב הרא"ש וכן משמע מדברי האלפסי שלא הביא הברייתא דשל בעל ושל הרים וקשה לפי שלא ראיתי העולם נזהרין מזה וגם רש"י פי' ערבי נחל הגדילים על הנחל אבל בדיעבד כשרים של בעל ושל הרים דמרבינן להו מערבי נחל מ"מ לא ראיתי לרבותי שהיו מצוים להביא ערבה הגדילה על הנחל ונראה לי לפרש דערבי נחל הגדילות על הנחל כלומר ממין הגדל על הנחל והיינו ערבה שרובה גדילה על הנחל למעוטי לפלפה הגדלה על הסריס ד"א ערבי נחל שעלה שלה משוך כנחל למעוטי לפלפה שעלה שלה עגול והאי תנא לא מצריך קרא לרבויי של בעל ושל הרים דבכלל ערבי נחל היא להכי סברי רבנן דלקמן דמצרכי שתי ערבות וכן משמע מתוך דברי הרמב"ם שכתב ערבי נחל האמור בתורה אינו כל דבר הגדל על הנחל אלא מין ידוע הוא הנקרא ערבי נחל שעלה שלה משוך ופיה חלק וקטן שלה אדום ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נקרא ערבי נחל ואפילו היה גדל במדבר או בהרים כשר עכ"ל ומהר"ר אליה המזרחי ז"ל כתב על זה ואינו מחוור דמנא ליה לפרושי מלתא דהרמב"ם דלכך נאמר ערבי נחל ממשמעות ערבי נחל ולא מרבוייא דערבי כדקתני בברייתא ת"ל ערבי נחל מ"מ שפירושו דרבוייא דערבי לשון רבים ואולי הנוסחא שלו הביאתו לזה שכתוב בו לכך נקרא ערבי נחל במקום לכך נאמר ערבי נחל הכתוב בכל הנוסחאות שבידינו עכ"ל ולא ידעתי למה לא נתחוורו לרב ז"ל דברי הרא"ש דהא כיון דהרמב"ם פסק דשתי ערבות בעינן והני ודאי מרבוייא דערבי היכי אפשר לרבויי מיניה תו של בעל ושל הרים דשתי ערבות לא דרשינן מערבי כדמוכח בגמרא והלכך ל"ל דממשמעות ערבי נחל מייתי של בעל ושל הרים והר"ן הביא דברי התוס' ואח"כ כתב ולפ"ז צריך ליזהר בערבה שהיא גדילה על הנחל ושלא לצאת בשל בעל ושל הרים ואע"ג דסתם לן תנא דמתני' ושל בעל כשירה אי הא מילתא תליא בפלוגתא דערבה אי סגיא לן בא' או בעינן שתים הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם כל זה על דעת מי שפוסק כר"ע אבל לפנינו נכתב עוד דעת אחרת שפוסקים כר"ע דסגי בהדס אחת וערבה אחת ולפ"ז פסק ליה ערבי לאתויי של בעל ושל הרים עכ"ל :

תרמח פרי עין הדר דרשו חכמים הדר באילן משנה לשנה והיינו אתרוג כפ' לולב הגזול (לה •) : ומ"ש

ערבה גזולה ויבישה פסולה נקטם ראשה נפרצו עליה פסולה כמושה ושנשרו מקצת עליה כשירה וכתב הרא"ש הא' נפרצו עליה דהדס וערבה פירוש שנפרצו ממקום קיבורן אף לפר"י שפירש דנפרץ לולב היינו שנחלקו העלין במקום התיומת דהאי לא שייך גבי ערבה והדס ולפירש"י נפרצו דשלשתן שוה ושנה בסופה נשרו מקצת עליה כשירה לאשמעינן שנפרצו עליה היינו ברוב כדאיתא בתוס' וגבי פסולה נקט נפרצו משום דהוי ברוב וגבי מיעוט שייך לשון נשרו וה"ה כתב נפרצו עליה לפי דעת רבינו וההלכות נראה שפירש שנדללו מהקנה שהן מחוברות בו דומה לפירושם בנפרצו עליו של לולב ולפירוש הרא"ש פירש שנחלקו העלין ונסדקו לאורכן ושני הפי' אמת בעיקר הדין ע"כ והרמב"ם כתב דערבה שנקטם בראשה כשירה וכתב ה"ה אע"פ ששנינו במשנה נקטם ראשה פסולה רבינו סובר שכשם שנדחה פיסול קטימת ההדס מהיות דר"ע ה"ה לפיסול קטימת הערבה שהוא נדחה שדרך אחד להדס וערבה אבל אין נראה

כן מהלכות שהרי כתבו משנה זו דערבה כפשוטה בלא דחייה וזה דעת הרמב"ן לחלק ביניהם ונתן טעם לדבר מפני שהדס כל הדורו בעבותו שעליו חופין את ראשו ואין קטימת הראש ניכרת בו אבל בשאר מינים קטימת הראש ניכרת בהם ופוגמת בהדרה ע"כ : **והגדילה** על הסריס פי' שלא על המים כשירה שם תניא ערבי נחל אין לי אלא ערבי נחל של בעל ושל הרים מנין תלמוד לומר ערבי נחל מ"מ אבא שאול אומר ערבי נחל שתים א' לולב ואחד למקדש ולרבנן למקדש מנא להו הלכתא גמירי לה וכתבו התוספות דאבא שאול ותנא קמא ליתא להו הא דדרשינן לקמן ערבי שתים אלא סברי כר"ע דאמר ערבה אחת דשתי דרשות לא דרשינן מערבי כדמוכח הכא ואין הלכה כר"ע ודרשינן ערבי נחל שתים א"כ לא אתרבי של בעל ושל הרים א"כ צריך ליזהר שלא להביא ערבה אלא שגדילה על נחל מים ולא של הרים ולא של בעל ע"כ וכתב הרא"ש וכן משמע מדברי האלפסי שלא הביא הברייתא דשל בעל ושל הרים וקשה לפי שלא ראיתי העולם נזהרין מזה וגם רש"י פי' ערבי נחל הגדילים על הנחל אבל בדיעבד כשרים של בעל ושל הרים דמרבינן להו מערבי נחל מ"מ לא ראיתי לרבותי שהיו מצוים להביא ערבה הגדילה על הנחל ונראה לי לפרש דערבי נחל הגדילות על הנחל כלומר ממין הגדל על הנחל והיינו ערבה שרובה גדילה על הנחל למעוטי לפלפה הגדלה על הסריס ד"א ערבי נחל שעלה שלה משוך כנחל למעוטי לפלפה שעלה שלה עגול והאי תנא לא מצריך קרא לרבויי של בעל ושל הרים דבכלל ערבי נחל היא להכי סברי רבנן דלקמן דמצרכי שתי ערבות וכן משמע מתוך דברי הרמב"ם שכתב ערבי נחל האמור בתורה אינו כל דבר הגדל על הנחל אלא מין ידוע הוא הנקרא ערבי נחל שעלה שלה משוך ופיה חלק וקטן שלה אדום ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נקרא ערבי נחל ואפילו היה גדל במדבר או בהרים כשר עכ"ל ומהר"ר אליה המזרחי ז"ל כתב על זה ואינו מחוור דמנא ליה לפרושי מלתא דהרמב"ם דלכך נאמר ערבי נחל ממשמעות ערבי נחל ולא מרבוייא דערבי כדקתני בברייתא ת"ל ערבי נחל מ"מ שפירושו דרבוייא דערבי לשון רבים ואולי הנוסחא שלו הביאתו לזה שכתוב בו לכך נקרא ערבי נחל במקום לכך נאמר ערבי נחל הכתוב בכל הנוסחאות שבידינו עכ"ל ולא ידעתי למה לא נתחוורו לרב ז"ל דברי הרא"ש דהא כיון דהרמב"ם פסק דשתי ערבות בעינן והני ודאי מרבוייא דערבי היכי אפשר לרבויי מיניה תו של בעל ושל הרים דשתי ערבות לא דרשינן מערבי כדמוכח בגמרא והלכך ל"ל דממשמעות ערבי נחל מייתי של בעל ושל הרים והר"ן הביא דברי התוס' ואח"כ כתב ולפ"ז צריך ליזהר בערבה שהיא גדילה על הנחל ושלא לצאת בשל בעל ושל הרים ואע"ג דסתם לן תנא דמתני' ושל בעל כשירה אי הא מילתא תליא בפלוגתא דערבה אי סגיא לן בא' או בעינן שתים הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם כל זה על דעת מי שפוסק כר"ע אבל לפנינו נכתב עוד דעת אחרת שפוסקים כר"ע דסגי בהדס אחת וערבה אחת ולפ"ז פסק ליה ערבי לאתויי של בעל ושל הרים עכ"ל :

תרמח פרי עין הדר דרשו חכמים הדר באילן משנה לשנה והיינו אתרוג כפ' לולב הגזול (לה •) : ומ"ש

של עכשיו עדיין גדולים דאשתקד קיימין בו ואיכא לתמוה למה הביא דרשא זו דדברי יחיד הם דס"ל כרבי יהודא דלא בעינן הדר אף באתרוג ומכשיר האתרוג היבש בברייתא וכדאמר התם ברש פירקין ואלא לרבי יהודא הא כתיב הדר ההוא הדר באילנו משנה לשנה אבל למאי דקי"ל כחכמים דפליגי

רבי משה

תרמז (א) ומדברי התוס' ס' לולב הגזול משמע אף בדיעבד פסול משל הרים אם אינה גדילה על המים .

וכתב

פרישה

עגול ופיה דומה למגל והא תניא דומה **למגל** כשר דומה למסר פסול אמר מאיר כי תניא ההיא במילתא גילא ולכאורה משמע דהוקא במילתא גילא מכשרינן שדומה למגל • ובשאר כל המקומות הדומה למגל פסול ורבינו שתם הדברים הדומה למגל כשרה וכ"ל הסגמרא שם לא פירש אלא גוון דערבי נחל ולפלפה קאמר דא' מסמני לפלפה היא שדומה למגל אבל לא קאמר שתהא פסולה בכך עד שתהא לה כל שאר סימני לפלפה דכיון דמציאו בחילפא גילא אין ערבי נחל שדומות למגל ה"ה כל הנמצאת כך כשר אלא מפני שלא שכיח להיות ערבי נחל דומה למגל לכך תני לה הסימני לפלפה ולא לעניין לפסול בכך וק"ל :

(ב) **והגדילה** על הסריס פי' שלא על המים ;"ל הגמרא ת"ר ערבי נחל הגדלים על הנחל של בעל ושל הרים אין לי אלא ערבי נחל מ"מ ופירש"י מדכתיב ערבי לשון רבים ד"א ערבי נחל שעלה שלה משוך כנחל עכ"ל הגמרא ופרש"י דמרבינא דברייתא שמעינן דעיקר מצוה הוא בהגדל על המים ונראה דיש להסכים כן דאל"כ לא לכתוב נחל ולא ערבי משא"כ לר"א דאיצטריך למכתב נחל וק"ל :

להעביר

ומ״ש ואם הוא יבש פסול משנה שם (לד י): **ומ״ש** שיעור היבשות פירש הראב״ד הוא כשתכלה הליחה וכו׳ כ״כ הרא״ש שם:

ומ״ש יכול להעביר בו מחט לו חוט ואם יש בו ליחה יראה בחוט יראה שהוא לשון קצר והו״ל כאילו כתב יראה במחט לו בחוט ויותר נראה להגיה הלשון ולכתוב יכול להעביר בו מחט ובו חוט והשתא א״ש מאי דמסיים יראה בחוט ולא הזכיר מחט ובלא״ה צריך להגיה כן משום דלישנא דיכול להעביר בו מחט לו חוט אינו מכוון דהיאך יכול להעביר בו חוט בלא מחט:

וכתב הרא״ש גבי פסול דחזזית ביבש וכל הפוסלים משום הדר פוסלים בחוטמו בכל שהוא וכ״כ הר״ן וכתבו רבינו לקמן: **ניקב** וחסר כל שהוא וכו׳ שם במשנה ניקב ולא חסר כל שהוא כשר ובגמרא (לו) תני עולא בר חיננא ניקב מפולש במשהו ושאינו מפולש בכאיסר ופירש״י הכי גרסינן ניקב וחסר כל שהוא פסול • ניקב וחסר כל שהוא חדא מלתא הוא דאילו נקב ולא חסר שתחב בו מחט והוציאו כשר כדקתני סיפא: תני עולא בר חיננא • מניקב ולא חסר קאי דמכשר תנא דמתניתין ואתא האי תנא לומר ואם מפולש הוא מצדו לצדו פסול בנקב כל שהוא אפי׳ של מחט: ונקב שאינו מפולש בכאיסר • אם הוא רחב כאיסר פסול ואף ע״פ שלא חסר כלום כגון שתחב בו יתד עבה ומתגייתין בפחות מכאיסר ובשאינו מפולש וכ״כ הרא״ש דעולא בר חיננא אסיפא קאי וכן מוכיח בירושלמי דגרסינן התם ניקב ולא פילש מבפנים כשר כי הא דתנן נקב ולא חסר כל שהוא כשר מיהו לשון הירושלמי משמע דאע״פ שאינו מפולש מעבר לעבר אלא לחלל הוי מפולש מדקאמרינן ולא פילש מבפנים הא פילש מבפנים פסול אע״פ שאינו מפולש משני צדדים וכן פירש ר״י אם נקב עד חדרי הזרע שהגרעינין בתוכו פסול אע״פ שלא חסר כלום והא דבעי נקב מפולש היינו שלא כנגד החדרים וניקב עד החדר בכלל מפולש הוא וכן מסתבר אבל בה״ג כתב מפולש כדי שיראה הנקב מצד זה לצד זה אבל מצד א׳ אפי׳ ניקב לחלל לא הוי מפולש וכשר והירושל׳ כתב הראב״ד שיש לפרש דה״ק דאף על פי שהוא נקוב מכאן לכאן אם לא פילש מבפנים כדי שיראה הנקב מצד זה לצד זה כשר שלא תאמר מעיו של אתרוג כמנוקבים הם ואפשר שסובר בה״ג דהך בעיא דבעי תלמודא אי מדמיגן אתרוג שנתוק בפנים וקיימי חדרי הזרע לריאה שנשפכה כקיתון ולא איפשטא דאזלינן לקולא ולה״ק נקב לאותם חדרים לא הוי כמפולש וכ״מ שהרי״ף סובר דאזלינן בהאי בעיא לקולא דהך פסולי אין עיקרן אלא דברי סופרים ולהכי לא הביא זאת הבעיא והרמב״ם כתב אתרוג שנקב נקב מפולש כל שהוא פסול ושאינו מפולש אם היה כאיסר או יתר פסול חסר כל שהוא פסול נראה שהוא מפרש דנקב וחסר כל שהוא תרי פסולי גינהו חד ניקב וחד חסר כל שהוא ופירש דניקב דמתני׳ היינו נקב מפולש וסיפא חדא קתני ניקב ולא חסר כל שהוא כשר ודברי עולא בר חיננא בלא חסר כלל ואע״פ כ״כ כאיסר אע״פ שאינו מפולש פסול אבל חסר הא תני ליה בריש דמתני׳ ואע״פ שפירושו מוחלק מפירש״י מ״מ לענין הדין דבריו ודברי רש״י שוין הם:

ומ״ש רבינו שר״ח פי׳ שאפי׳ נקב שיש בו חסרון אינו פוסל וכו׳ כ״כ שם ה״ה שהוא דעת הראב״ד שכתב על דברי הרמב״ם זה שנוש אלא נקב מפולש בחסרון משהו שאינו מפולש בחסרון כאיסר אבל מ״מ חסרון בעינן וכתב ה״ה שהוא מפרש דריש דתני׳ חדא קתני נקב וחסר כל שהוא דאיכא תרתי לגריעותא פסול וסיפא ג״כ חדא קתני דניקב ואינו חסר כשר וכולה בנקב מפולש הוא ולא דברה משנתינו בנקב שאינו מפולש כלל ועולא בר חיננא ביאר דנקב שאינו מפולש בחסרון כאיסר הרי הוא כנקב מפולש בחסרון כל דהו וזה דעת המפרשים האחרונים ז״ל עכ״ל וכך היא דעת הר״ן ז״ל והרי״ף ואע״פ שכתב הא דתני עולא בר חיננא על ריש דמתניתין אין להכריע ולומר דסבר כדעת הב״ג דמפרש דהא דתני עולא מניקב וחסר קאי דאילו בלא חסרון אע״פ שהוא מפולש אז כאיסר כשר דאיכא למימר שהוא מפרש דניקב וחסר כל שהוא תרי פסולי גינהו ניקב אע״פ שלא חסר חסר אע״פ שלא ניקב פסול וכמ״ש לדעת הרמב״ם וא״כ עולא בר חיננא אפשר דקאי מניקב ואע״פ שלא חסר וקאמר דאף על גב דלא חסר מיפסיל בנקב מפולש אז בכאיסר:

ומ״ש ואם ניקב עד הזרע שגרעינין בתוכו חשוב כמפולש וכו׳ כבר כתבתי בסמוך שזה דעת הרא״ש ושה״ג והרי״ף חלוקים בזה וכ״נ שהוא דעת הרמב״ם שסתם דבריו ועוד שגם הוא השמיט אותה בעיא כשם שהשמיט הרי״ף ומ״מ דעת התוס׳ נוטה לדעת הרא״ש והר״ן כתב יש מחמירין ואומרים שהקליפה דבר בפני עצמו הוא וכל שניקבה כולה מצד אחד נקב מפולש מקרי ע״כ ואפשר דכל האתרוג עד חדרי הזרע קרי קליפה וגמלאו דבריו עולים כדברי התוס׳ והרא״ש ז״ל:

ומ״ש אתרוג שנתוק כל בשרו מבפנים וכו׳ כבר נתבאר: **כתב** בת״ה אתרוגים שיש להם נקבים גדולים שנראה בהם חסרון אלא שאותם נקבים עושים בעודם באילן בשעת גדולם ע״י קוניס יראה דנהגו בפשיטות להכשיר ונתן טעם לדבר ומיהו נראה מדבריו דהיינו דוקא בשעורו ובשרו קיים (ג): ואם

ואם הוא יבש פסול (א) שיעור היבשות פירש הראב״ד הוא כשתכלה הליחה ואינו מוציא שום ליחה כי הליחה לפרי כמו הדם לבשר ההי שכל זמן שהוא לח יוציא ליחה או מדוחק הסבין או מסחיטתו אבל לאחר שיבש לא יוציא ליחה אלא שהבדיקה שלו קשה לפי שאי אפשר לסוחטו או לחותכו אבל כיון שנקב שאין בו חסרון כשר יכול (ב) להעביר בו מחט או חוט ואם יש בו ליחה יראה בחוט: ניקב וחסר כל שהוא פסול אפי׳ אין הנקב מפולש אבל אם אינו חסר כלום כל זמן שאין הנקב כאיסר כשר ומשבחת נקב רחב בלא חסרון כגון שתחב יתד עב ונקב בענין שלא חסר כלום וה״מ שאין הנקב מפולש אבל אם הנקב מפולש או כאיסר פסול אע״פ שאינו חסר ואם ניקב עד הזרע שגרעיניו בתוכו חשוב כמפולש לפסול אפי׳ בפחות מכאיסר ור״ח פי׳ דאפי׳ נקב שיש בו חסרון אינו פוסל אלא בכאיסר או מפולש וכן כתב ה״ר ישעיה ואדוני אבי הרא״ש ז״ל כתב כסברא הראשונה: אתרוג שנימוק כל בשרו בפנים וקליפתו החיצונה קיימת וחדרי הזרע קיימין בפנים מבעיא ולא איפשיטא ודעת רי״ף להקל ויש מחמירין והבי מסתבר כיון דספיקא דאורייתא הוא: ואם

דפליגי עליה דרבי יהודה ופוסלין אתרוג היכן לדידהו לא דרשינן הדר בהילן כו׳ דלגופיה מיצטריך דבעי הדר ממש אלא ממאי דכתיב פרי עץ הדר דרשינן עץ שעשה עצו ופריו שהה הוי אומר זה אתרוג וכת״ק דברייתא וזהו טעמן של הרי״ף והרא״ש שלא כתבו אלא דברי הת״ק והשמיטו ההיא דהדר בהילן משנה לשנה משום דלאו דהלכתא היא וגרלה לייסד שרבינו דקדק במאי דקאמרי׳ אלא לר״י הא כתיב הדר ההוא הדר וכו׳ ודרשא זו אמר ר׳ אבהו דהוא אמורא וקשה דטפי הול״ל ההוא אל תקרי הדר אלא הדיר כדדרים ר׳ או אל תקרי הדר אלא הידור כדדרים בן עזאי כדאיתא בברייתא אלא ודאי תלמודא נקט מילתא דאמורא דאתיא ככ״ע דודאי לא קאמר למילתיה אליבא דתנאי וס״ל לר׳ אבהו דאף לחכמים דפליגי עליה דר׳ יהודה דבעינן הדר ממש דרשי הדר בהילן משנה לשנה דאי להדר ממש לחוד אתיא הו״ל למיכתב פרי עץ נאה למה כתב הדר אלא למידרש מיניה נמי הדר בהילן וכו׳ ולהכי לחוד לא אתיא דא״כ הו״ל למיכתב אתרוג בפירוש למה כתב הדר אלא תרתי שמעת מינה ור״י פליג ודריש לה להדר בהילן כו׳ לחוד ולכך נקטא תלמודא מילתא דר׳ אבהו משום דאתיא ככ״ע ונתייסד דעתו ז״ל כ״ל: **ואם** הוא יבש פסול וכו׳ מיכא לתמוה שהרי אי אפשר להכניס ולהוציא המחט עם החוט ולראות בחוט אא״כ יעבור המחט מצדו לצדו וכבר פסק הרא״ש בסתם דבנקב מפולש מצדו לצדו פסול אפילו אין בו חסרון וכן היא מסקנת רבינו בסמוך וא״כ היאך הביאו דבריו לפסק הלכה שאינם אלא לפי דעתו דמכשיר בנקב שאין בו חסרון אפילו בנקב מפולש כמו שיתבאר בסמוך וצריך לדחוק ולומר דס״ל להרא״ש ורבינו דהעברת המחט עם החוט לפי דעתן צריך שתהיה דוקא בענין שלא יהא הנקב מפולש וגם שלא יהא נוקב עד הזרע • וכה״ג כתב גם ה״ר ירוחם ע״ש ודע דבגמ׳ (בדף ל״ה) מביא הברייתא אתרוג היכן פסול ור״י מכשיר והלכתא כת״ק ונראה דמדלא פי׳ בגמ׳ מיזהו אתרוג היכן סתמא דמילתא דבאתרוג שנשאר משנה שעברה קרי ליה אתרוג יש וקיים להו דאין בו לחלוחית ולהכי תני אתרוג היכן ולא תני הכי בשאר מינים לאורויי לן דבאתרוג דבעינן לחלוחית כשהוא יש משנה שעברה כלה לחלוחית שבו וכן פסק בהגהת ש״ע ומ״מ ראיתי שעומדין האתרוג בדבש דבהכי מתקיים לחלוחית שבו ונראה דאין לסמוך על זה להכשירו בלא בדיקת מחט ובו חוט וק״ל אבל כשלא טמנו אותו בדבש אין מועיל שום בדיקה דקיים להו לרז״ל דשוב אין בו לחלוחית כדפי׳: **ניקב** וחסר כל שהוא פסול כו׳ משנה שם וגגמרא תני עולא בר חיננא ניקב נקב מפולש במשהו ושאינו מפולש בכאיסר ופירש״י דעולא בר חיננא אינקב ולא חסר קאי דמכשר תנא דמתניתין ואתא האי תנא לומר דאם מפולש הוא מצדו לצדו פסול בנקב כ״ש אפילו של מחט וכו׳ כמ״ש רבינו והיא דעת הרא״ש בפ׳ לולב הגזול וכן היא דעת הרמב״ם אבל הר״א ממין פי׳ דעולא בר חיננא אינקב וחסר כ״ש קאי אבל בניקב ולא חסר כשר אפי׳ בנקב מפולש כמ״ש הסמ״ג והמרדכי בשמו וכ״כ רבינו בשם ר״ח והר״ר יעשיה וכ״כ הר״ן ז״ל וכתב ה״ה שזה דעת המפרשים האחרונים ושזו היא דעת הראב״ד ע״כ ומש״ה כתב הראב״ד שיכול לבדוק ע״י העברת המחט ובו חוט מאחר דנקב שאין בו חסרון כשר אפילו בנקב מפולש אבל הרא״ש דפוסל בכך ג״ל דהעברת המחט ובו חוט יכולין להיות בענין שאין הנקב מפולש ולענין הלכה נקטינן להחמיר כרש״י והרמב״ם והרא״ש דהכי מוכח בירושל׳ כדכתב הרא״ש וכ״כ בהגהת מיימונית בשם רבינו שמחה ובתרומת הדשן כתב על הנקבים הנעשים באילן ע״י הקוניס דנהגו להכשיר אעפ״י שיש בהן חסרון שזהו דרך גדילתן וע״ש:

ומ״ש ואם ניקב עד הזרע כו׳ כ״כ התוס׳ והרא״ש • והר״ן ז״ל כתב נקב מפולש במשהו פסול יש מחמירין ואומרין שהקליפה דבר בפני עצמו הוא וכל שנקבה כולה מצד א׳ נקב מפולש מיקרי עכ״ל וברור הוא שדעתו דהקליפ׳ החיצונ׳ לחודה והוא שיש בה חריפות כשאוכלין אותו אם נקבה כולה מצד אחד נקב מפולש מקרי ולא אפשר לפרש דכל עובי האתרוג עד חדרי הזרע קרי קליפה כמ״ש הב״י דלא משתמע הכי מלשון כלל • ומ״מ נראה דדוקא למאן דמפרש דבנקב מפולש לא פסול אלא בחסר כדעתו של הר״ן ז״ל לפיכך הם נוטים להחמיר ולפסול בחסר כשהקליפה לחודה נקבה כולה אבל למאי דנקטינן לפסול בחסר כל שהוא אפילו אינו מפולש וכשהוא מפולש פסול אפילו אינו חסר כל עיקר א״כ אין להחמיר ולפסול באינו חסר אלא במפולש מצדו לצדו כפירש״י או עד חדרי הזרע כתוס׳ והרא״ש אבל בחסר אפילו אינו חסר רק מן הקליפה כל שהוא ולא ניקב כולו מצד אחד נמי פסול:

אתרוג שנימוח וכו׳ שם איבעיא לן סרוח מבפנים מהו ופירש״י סרוח מבפנים וקליפתו קיימת והכי משמע דמדמי ליה התם לריאה שנשפכה כקיתון וקיימי סימפונהא והקרום קיים דה״נ קיימי סימפונהא דהיינו חדרי הזרע שהגרעינין בתוכה והקליפה קיימת ואע״ג דבנקלף ונסדק מדמינן לה לטרפות כדתנן נקלף ונסדק פסול מ״מ איבעיא לן בסרוח בפנים דילמא דוקא מאי דמטרפינן בבהמה פסול באתרוג אבל מאי דמכשרינן בבהמה דילמא לא מכשרינן באתרוג דבבהמ׳ דלא שליט ביה אוירא הדרא ברוא אבל באתרוג דשליט ביה אוירא סרוח מסרחא א״ד לא שנא: **ומ״ש** ודעת הרי״ף להקל כ״כ הרא״ש דמדהשמיט הרי״ף בעיא זו משמע שהוא סובר דאזלינן בה לקולא דהך פסולי אין עיקרן אלא דברי סופרים וכתב שזו היא נמי דעת הרמב״ם שהשמיט בעיא זו: **ומ״ש** ויש מחמירין והכי מסתברא דכיון דספיקא דאורייתא הוא אע״ג דהך פסולי אין עיקרן אלא מד״ס כמ״ש הרא״ש מ״מ מאחר דספיקן במידי דאורייתא להחמיר מה״ט ומש״ה השמיטו בעיא זו וכתבו הברייתא בסתמא אתרוג תפוח ענין פסול וכך פי׳ הר״ן ז״ל דברי הרי״ף ע״ש • ויש לדקדק לדעת המכשירין הוא אזלינן בהו לחומרא ואפשר לומר דאף הרי״ף והרמב״ם ס״ל סרוח פסול דמשמע בין בסרוח מבחוץ ובין בסרוח מבפנים וקליפתו קיימת בכל היאך אנו יודעין שחדרי הזרע מבפנים כולן קיימין דבדיקה שלו קשה לפי שאי אפשר

דרכי משה

תרמח (א) וכתב מהרי״ל ואתרוג משנה שעברה ודאי יבש הוא ופסול ואפי׳ כמו שקורין וועל״ק בל״א עכ״ל בתשובה סי׳ ה׳: (ב) ומשמע שם בנקיבות אלו רגיל להיות עוד ובשרו

פרישה

סי׳ תרמח (א) להעביר בו מחט ואין להקשות כיון דמעבירה נקרא מפולש דלא נקרא מפולש עד שינקב לפחות עד חדרי הזרע כמ״ש בסמוך וסרא״ש דאפילו נסדק לאורכו כשר וס״ע מפיס דהדר

לפסר לחתכו כמ"ש הראב"ד גבי יבש ואפשר לומר דכל שנימוח הכשר שבתוך הקליפה ונעשה כמוס נראה מראהו מבחוץ מעבר לעבר וראה אם חדרי הזרע קיימים אם לאו ולענין הלכה נקטינן לפסול דלמאי שכתבתי דעת כל הגאונים היא לפסול: **ואם** נסדק וכו' אם במשנה נסדק פסול ובגמרא בעי רבא גולדו בחתרוג סימני טרפה מהו מאי קא מבעיא ליה אי נסדק תינוקא ופי' התוס' דבגרגרת שנסדק' כולה שלא נשתייר בה חוליא למעלה וחוליא למטה טרפה ובכה"ג שנסדק על פני כולה תנן בחתרוג פסול וכן נראה מדברי רש"י וכ"כ הרא"ש דה"ב בחתרוג אם נסדק לכל אורכו פסול ומש"ה כתב רבינו דאם נשאר בו שיור למעלה ולמטה אפילו כ"ש כשר דלא מיפסל אלא בנסדק לכל אורכו ולא נשאר כלום וגרא' שאף הר"ן שכתב נסדק יש שפירשו בו לאורכו ברובו משני לדדין כו' ויש מחמירין לפסול כל שהוא סדוק מצד אחד עד חללו או אפילו אינו מגיע לחללו כל שנסדקה רוב הקליפה החיצונה העבה ע"כ דליש מחמירין אינו פסול אלא בנסדק כולו ולא נשאר כלום דלא בנסדק כולו מצד אחד ולא נהירא דהא פשיטא הוא דכשר כמו גבי טרפה ואיכא למידק אמאי לא קאמר מבעיא ליה לרבא בנסדק ונשאר כל שהוא למעלה ולמטה דדילמא התם הוא דלא שלא ביה אוירא הדרא בריא אבל הכא דשליט ביה אוירא סרוחי מסרחא א"ד לא שנא כי היכי דמיבעיא לן בסרוח מבפנים וי"ל דמשמע ליה לתלמודא דמדתנן נקלף ונסדק בסתם משמע דנקלף ונסדק לגמרי והתם הוא דפסול אבל בנשאר כל שהוא כשר וא"כ מאי קא מיבעיא ליה תו לרבא ומכאן עוד תשובה על פירש"י שפירש דנקלף דפסול היינו במקצתו דא"כ קשיא אמאי לא קאמר דמבעיא לן בנסדק במקצתה ונשאר כל שהוא למעלה ולמטה וכבר דחו פירושו כל המפרשים ולי נראה לבאר דברי רש"י שגם הוא ז"ל לא היתה דעתו לפרש דנקלף כולו ולא נשתייר כלום דכשר דהא פשיטא היא דפסול כמו גלודה כמבואר בסוגיא אלא כונת רש"י ז"ל לפרש מאי דקאמר הא בכולו היינו לומר דהנקלף הוא הכל במקום אחד כולו ביחד כשר הא במקצתו פי' דנקלף בשנים וג' מקומות מקצת כאן ומקצת כאן פסול דמנומר הוא וכמ"ש הראב"ד להדיא כך היתה דעת רש"י ז"ל ודקדק לפרש כך מלשון הא בכולו הא במקצתו מדלא קאמר הא דנקלף כולו הא דנקלף מקצתו אלמא דמשני ליה אפילו תימא דמתניתין סתמא קתני נקלף פסול בין נקלף כולו ובין לא נקלף כולו מ"מ איכא למימר דלא פסול בלא נקלף כולו אלא כשהנקלף הוא במקצתו כלומר מקצת כאן ומקצת כאן דהוה ליה כמנומר אבל בכולו כלומר שהנקלף הוא במקום אחד דלא הוי כמנומר כשר מאחר דלא נקלף כולו ולא הוי כגלודה:

נקלף ממנו וכו' אם במשנה נקלף פסול ובגמרא אמר רבא האי אתרוג דאגליד כאהינא טומקא כשר והא אנן תנן נקלף פסול ל"ק הא בכולו הא במקצתו ופירש"י הא בכולו כשר במקצתו פסול דמנומר הוא והתוס' בשם ר"ת והרא"ש בשם ר"ח והראב"ד פי' איפכא דבכולו פסול דלטרפה מדמינן ליה והגלודה טרפה ואם נשתייר בה כשעור סלע כשרה דהדרא בריא וכו' וס"ל לרבי' דמלשונם משמע דבאתרוג נמי בעינן שישתייר כסלע וכך הבין הרא"ש שהרי כתב וז"ל ומיירי שנשתנה למרא' פסול אבל אם נשתנה למראה כשר אפילו לא נשתייר בו אלא כסלע כשר עכ"ל אבל ברי"ף ורמב"ם כתוב דבאתרוג אפילו לא נשתייר כל שהוא כשר דלאו ממש כטרפה מדמינן ליה וכי היכי דבנסדק מכשרינן בשיור כל שהוא למעלה ולמטה והרא"ש ס"ל דנסדק שאני דאף בטרפה הוי כשר בשיור כ"ש אלא כיון דגרגרת עשוי חוליות בעינן שיעור חוליא כולה דאי לא הו"ל כאילו לא נשתייר כלום אבל בנקלף דהשיעור הוא כסלע אף באתרוג כן הדין דבעינן שיור סלע ולענין הלכה נקטינן כר"ה שהסכימו עמו כל הגאונים ומ"ש על אם ר"א דבכולו פסול אפילו לא נשתנו מראיו מבואר כן בדבריו שפוסל בכולו משום דמדמינן ליה לטרפה ולאפוקי מפרש"י שאינו פוסל אלא משום דנשתנו מראיו בנקלף מקצתו והו"ל מנומר. ובסמוך כתבתי לייסד פירש"י דגם הוא סובר דבנקלף כולו לגמרי פסול אלא דבאינו נקלף כולו נמי פסול כשנקלף מקצת כאן ומקצת כאן דזה ודאי הוי כמנומר וכדעת הראב"ד והכי נקטינן לפסול גם בזה:

ומ"ש דנקלף ממנו קליפה דקה כו' כלומר שאם נקלף ממנו הקליפ' העבה שיש בו חריפות כשאוכלין אותה פסול לדברי הכל בין בכולו בין במקצתו דהו"ל חסר כל שהוא וכ"כ הרא"ש והר"ן. וכן מבואר ברמב"ם אבל הרא"ש כתב בתשובה סי' ק"ח דאפילו נקלף ממנו הקליפה עבה כשר דאינו פסול משום חסר אלא בשחסר מבשר האתרוג שהוא הלבן שבו ולא קו"ל הכי:

ומ"ש ומיהו פי' הראב"ד שמקום הקלף הוא ממראה גוון האתרוג כו' איכא לתמוה דפשט הלשון באשיר"י לא משמע הכי אלא אף להראב"ד כשהנקלף במקום אחד כשר בנשתייר בו כשלא אעפ"י שמקום הקלף אינו ממראה גוון האתרוג ודוקא כשהו בב' וג' מקומות התם דוקא פוסל הראב"ד כשהנקלף אינו ממראה גוון האתרוג משום דהו"ל כמנומר ואפילו אינו נקלף אלא במיעוטו אבל כשהנקלף במקום אחד כשר אפילו אינו ממראה גוון האתרוג דבכולו פסול לאו דוקא בכולו אלא ברובו וזה כתבו הראב"ד בהתם אף לפי דעת עצמו לא לפי דעת הי"א לחודיה ולפיכך בא הרא"ש לבאר דמיירי דוקא שנשתנה למראה פסול אבל אם נשתנה למראה כשר אפילו לא נשתייר בו אלא כשלא כשר אף לדעת הראב"ד דמאחר שהנקלף הוא במקום אחד אינו כמנומר וכשר אעפ"י שמקום הקלף אינו ממרא' גוון האתרוג וכמ"ש בתחלת דבריו ולריך לייסד דס"ל לרבי' מאחר דבע"כ צ"ל שבחוטמו פוסל הראב"ד בכל שהוא שאינו ממרא' גוון האתרוג אעפ"י שלא נשתנה למראה פסול ומדאי ליה לחזותא שאם אתה מפרש מ"ש הראב"ד לחזותא היינו דוקא בנשתנה למרא' הפסול מ"כ למה לא פירש הרא"ש ההיא דבחוטמו במשהו שכתב הראב"ד דאיירי בנשתנה למראה הפסול דבכולו פסול לאו דוקא בכולו אלא ברובו אלא ודאי דהיא דבחוטמו במשהו דפסול אפילו לא נשתנה למראה הפסול נמי פסול דדמיא לחזותא לפי דעת הראב"ד וא"כ ה"ה נמי ברובו אפילו במקום אחד נמי פסול לדעת הראב"ד כיון דדמיא לחזותא: ומ"ש הרא"ש ומיירי וכו' היינו לפרושי סברת הי"א כמו שפי' הב"י ומפני שהיה עולה על הדעת דלסברת י"א אע"ג דבמקלף דפסול משום מנומר וכן בחוטמו דבמשהו אינו פסול אלא בנשתנה למראה פסול לכך כתב הרא"ש לבאר סברתו דמיירי שנשתנה למראה פסול כו' מ"מ העיקר נראה בעיני לפרש דברי הראב"ד והרא"ש כאשר כתבתי תחלה ולא כדעת רבינו ואף הראב"ד ס"ל דבחוטמו אינו פסול במשהו אלא בנשתנה למראה פסול וכן ברובו אינו פסול אלא בנשתנה למראה פסול ואין חילוק בין סברת הראב"ד לסברת י"א אלא בנקלף בב' וג' מקומות דלהראב"ד פסול כשמקום הקלף אינו ממראה האתרוג דהו"ל מנומר ולסברת הי"א לא אמרו מנומר פסול אלא כשהוא משתנ' חברבורות כמו חזותא ולכן: ומ"ש הרא"ש לבאר ההיא דבכולו לאו דוקא בכולו אלא ברובו דמיירי שנשתנה למראה פסול וכו' ולא כ"כ לבאר ההיא דבחוטמו וכו' היינו משום דבענין זה היו דברי הראב"ד סותרים זה את זה דבתחלה כתב כשהנקלף במקום אחד כשר במקצתו אפילו לא נשתייר בו אלא כשלא נשתייר בו אלא כשלא אעפ"י שמקום הקלף אינו ממרא' גוון האתרוג אבל אם הוא בב' או בג' מקומות פסול אפי' במיעוטו ואם הוא בחוטמו אפילו כל שהוא פסול כדין חזותא

ואם נסדק כולו מראשו לסופו ואפילו אם אינו חסר כלום פסול וכו' אם במשנה (לד:) נסדק פסול ובגמרא (לו.) בעי רבא גולדו בחתרוג סימני טרפה מהו מאי קא מיבעיא ליה אי נסדק תינוקא וכתבו התוס' אי נסדק תינוקא שהוא כמין טריפות בגרגרת שנסדק כולה אלא נשתייר בה חוליא למעלה וחוליא למטה תינוקא במתניתין נסדק פסול ובכה"ג שנסדק על פני כולה וכן פירש"י וכ"כ הרא"ש אבל הר"ן כתב יש שפירשו בו לאורכו ברובו משני לדדים ומיהו דוקא מלמטה אבל בחוטמו אפילו כל שהוא פסול כדאמרינן בגמר' גבי חזותא ובחוטמו אפילו בכל שהוא פסול ומשמע דה"ה לכל פסולי אתרוג ויש מחמירין לפסול כל שהוא סדוק מצד אחד עד חללו או אפילו אינו מגיע לחללו כל שנסדקה רוב הקליפה החיצונה העבה: **נקלף** ממנו קליפה דקה אם במשנה (לד.) נקלף פסול ובגמרא (לח.) אמר רבא האי אתרוג דאגליד כאהינא סומקא כשירה והא אנן תנן נקלף פסול ל"ק הא בכולה הא במקצתה ופירש"י בכולו כשר במקצתו פסול דמנומר הוא והתו' והרא"ש כתבו שר"ת מפרש איפכא בכולה פסול דהא לעריפה מדמינן לה וגבי טריפה אמרי' חולין (נד:) הגלודה טריפה ואם נשתייר בה כשלא כשירה וכ"כ הראב"ד עכ"ל הרא"ש ודעת הרי"ף והרמב"ם כר"ת אלא שנראה מדבריהם דאפילו פחות מכשלא שנשאר כשר שהרמב"ם כתב גבי' שאם נשאר ממנו כל שהוא כשר והרי"ף כתב אם נשתייר מקצתו כשר ומשמע דאפילו בכל שהוא שישתייר נמי מכשיר:

ומ"ש רבינו גבי נקלף דהיינו קליפה דקה בענין שלא חסר מבשרו כלום כ"כ אם הרא"ש דאגליד כאהינא סומקא פירוש שאחר שניטל' הקליפה הוא מאדים כתמרה אדומה וכן כל פירות הנקלפים מאדימים ומיירי שלא ניטל אלא הקליפה האדומה ולא ניטל מן הלבן כלום דא"כ הו"ל חסר אבל הר"ן כתב נקלף פי' שנקלפה כל הקליפה החיצונה והיא הקליפה העבה שיש בה חריפות כשאוכלים אותה ולא נהירא דא"כ בלאו הכי תפסל מדין חסר ועוד דבגמרא פרכי' עלה מדרבא דאמר האי אתרוגא דאגליד כאהינא סומקא ואם נקלף כל אותה קליפה העבה הרי אינו נשאר כאהינא סומקא ולפיכך נראה דנקלף היינו שהוסרה ממנו אותה קליפה דקה כמין גלד שהוא על האתרוג והשתא הוי כאהינא סומקא וליכא חסרון בגופו של אתרוג כלל וכ"ד הרמב"ם שכתב נקלף הקרום החיצון שלו שאינו מחסרו אלא נשאר ירוק כמות שהיא ברייתו אם נקלף כולו פסול ואם נשאר ממנו כל שהוא כשר:

ומ"ש ומיהו פירש הראב"ד שמקום הקלף הוא ממראה גוון האתרוג וכו' ז"ל הרא"ש שם ועוד כתב הראב"ד דוקא שנקלף במקום אחד אבל אם נקלף בשנים וג' מקומות אפילו במיעוטו נמי פסול משום דהו"ל כמנומר כי מקום הנקלף אין מראהו נראה לשאינו נקלף ואם היו מראיו שוים כשר וי"א שאע"פ שנקלף בשנים וג' מקומות ואין מראיו שוין כשר לפי שאינו דומה לחזותא כי החזותא אינו ממראה האתרוג אבל נקלף אע"פ שאין מראיהם שוים מ"מ כולם ממראה אתרוג הם ולא אמרו מנומר פסול אלא כשהוא משתנה חברבורות כמין מראות אחרות כמו חזותא והלבן והכושי שהוא פסול אבל אם נשתנה מקום הקלף למראה פסול זהו ודאי כמנומר ובחוטמו אפי' במשהו פסול דומיא דחזותא והא דאמרינן בכולו פסול לאו כולו אלא אפי' רובו דדמי לחזותא דפסול ברובא ע"כ ומיירי שנשתנה למראה פסול אבל אם נשתנה למראה כשר אפילו לא נשתייר בו אפילו כשלא כשר וחזותא שעלתה על רובו או מיעוטו בשנים וג' מקומות או מנומר יראה שיש לו תקנה על ידי קליפה אם יהיה מראה הקילוף כמראה אתרוג כשר וזהו פסול שחוזר להכשירו ע"כ לשון הרא"ש ומפשט דברי רבי' נראה שהוא כותב כדברי הראב"ד עצמו דפסל בנשתנה ממקום שאינו נקלף אע"פ שאינו מראה הפוסל הרי כתב הרא"ש ומיירי שנשתנה למראה פסול וכו' והא כדברי י"א אתיא דאילו לדברי הראב"ד עצמו שנשתנה מגוון האתרוג מיבעי ליה וכיון דהרא"ש שבק דברי הראב"ד ופי' דברי י"א אלמא הכי ס"ל והיכי פסק רבינו דלאו כוותיה וי"ל דאיכא למימר דהא דלא פי' הרא"ש אלא סברת י"א היינו משום דאותה סברא הוא דאצטריך ליה לפרושי דבנשתנה למראה פסול מיירי אבל אם נשתנה למראה כשר אפי' לא נשתייר בו אלא כשלא כשר דאילו סברת הראב"ד לא אצטריך ליה לפרושי ולומר דמיירי שנשתנה מגוון האתרוג אבל לא נשתנה מגוון האתרוג כשר שהרי הוא בעצמו כתב ואם היו מראיו שוים כשר וכיון דמאי דשבק מלפרש דברי הראב"ד ופי' דברי י"א אינו אלא משום דדברי הראב"ד אינם צריכים פירוש ודברי י"א צריכים פי' שוב אין מכאן הכרע לומר דהרא"ש סובר כדברי י"א וכיון דאין הכרע בדבר ראה רבינו לסמוך על דברי הראב"ד עצמו:

ביטלה

ואם נסדק כולו מראשו לסופו ואפי' אינו חסר כלום פסול אבל אם נשאר בו שיור למעלה ולמטה אפי' כל שהוא כשר: נקלף ממנו קליפה דקה בענין שלא חסר מבשרו כלום מחלק תלמודא בין כולו למקצתו ופירש"י בכולו כשר במקצתו פסול ולפי זה הוא פסול החוזר להכשירו שאם נקלף מקצתו וקלף השאר כשר ור"ח פי' איפכא כולו פסול אפילו לא נשתנה מראיו מקצתו כשר ואפי' אם לא נשתייר בו אלא כשלא ומיהו פי' הראב"ד שמקום הקלף הוא ממראה גוון האתרוג אבל אם הוא משונה ממראה האתרוג אם הוא במקום א' נפסל ברובו (ג) ואם הוא בב' או בג' מקומות פסול אפי' במיעוטו ואם הוא בחוטמו אפילו כל שהוא פסול כדין חזותא

פרישה

דסדר לברייתו וק"ל: (ג) ואם הוא בב' או בג' מקומות ו"ל כ"מ פ"ח דלולב מעולם הוקשה לי בין בגמרא בין בפוסקים דשמא שנים פסול שלא מיבעיא ולא מצאתי לשום מפרש בזה דבר וכ"פ עכ"ל ויש לייסד ולומר דלהראב"ד דס"ל דבעינן שיתפזר סימנור ברובו א"כ נקט דבתא דאפי' בג' לריך שיהא ברובו ומע"ג דלא נוכר רובו מ"מ ס"ק ב' וג' שוין ואין א' לכן וכמו שבב' מקומות כשיעא

ניטלה פיטמתו וכו׳ שם במשנה (לד :) ניטלה פיטמתו פסול ניטל עוקצו כשר ובגמרא (לה :) ניטלה פיטמתו תני רבי יצחק בן אלעזר ניטלה נוכנתו ופירש״י פיטמתו • ראש האתרוג ודוגמתו הפיטמא של רימון : ניטל עוקצו • זנבו כמו בעוקצי תאנים : תני רבי יצחק בן אלעזר ניטלה בוכנתו • במתניתין הוא תני ניטלה פיטמתו בוכנתו לפי שהוא חד ועשוי כמין בוכנא לשון מורי רבי יעקב אבל ר״י אלוי היה מפרש פיטמתו ועוקצו שניטלו בזנב עוקצו שניטלה העץ מה שחוץ לגומא שבאתרוג כשר פיטמתו שניטלה מתוך האתרוג וחסרו לפיכך פסול והיינו דתני רבי יצחק בן אלעזר ניטלה בוכנתו מה שנכנס בתוך האתרוג כבוכנא הנכנס ומכה באסיתא ולשון רבינו יעקב מרמה לי שלא מצינו בכל התלמוד פטמא לגבי עוקץ וכ׳ הרא״ש ועתה לפירושא קמא אין פיסול בעוקץ כלל אפילו נתלש העוקץ ונשאר מקומו כמו גומא לפי שלא נחסר מגוף האתרוג כלום מידי דהוה מנקלף דלא מקרי חסר דאין הקליפה מכלל האתרוג ולפירוש בתרא אין פיסול בפיטמתו שבראש האתרוג לפי שאינו מכלל האתרוג ופירש״י דליסל׳ קמא עיקר דלא מצינו בשום מקום פיטמא לגבי עוקץ ור״ת אומר דמצינו עוקץ ופיטמא במקום אחד בס״פ יונה דוכן גבי סימני בגרות דתנן משתשיר הפיטמא ר׳ יוסי אומר כדי שיהא נותן ידו על העוקץ והוא שוקע ושוהה לחזור ועוקץ הוא מודו של דד שמכנים התינוק לתוך פיו ופיטמא הוא הבשר שתחת העוקץ משתשירה פביב וקלת היה נראה דמדמזכיר גבי אתרוג פטמתו ועוקצו והוטמו וכן מזכיר גמי התם גבי דדי אשה משמע שלשתם במקום אחד מלד ראשו של אתרוג שיונא מתוך חודו של אתרוג כמין עוקץ בולט וקשה כעץ וניטלה פיטמתו היינו בוכנתו כלומר שניטל אותו העוקץ ממקום חבורו ונשאר כמין גומא בראש האתרוג ולהך פי׳ אין פיסול בזנב האתרוג וכערוך פי׳ בשם רבי׳ מנגאל ניטלה פיטמתו נראין הדברים שהוא דד והוא החוטם כמין פיטמתו של דד כדתנן פיטמא של רימון וניטלה בוכנתו היינו קלת העץ הנתון באתרוג כאותו של חולין (מב :) האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ומשמע מתוך פירושו דפיטמתו ובוכנתו תרי ענייני נינהו זה בראשו וזה בעוקצו ולא כא רבי יצחק לפרש אלא להוסיף על המשנה וכ״כ הרי״ף והרמב״ם וכן נוהגין לפסול בשניהם כשיהיה פטמא בראש האתרוג וניטלה אבל אם יש אתרוג שלא היה בו פטמא מעולם אינו נפסל בכך וכן אם ניטל העוקץ ולא נשאר ממנו כלל באתרוג פסול אבל אם נשאר כל שהוא כשר עכ״ל פירוש אם נשאר בו כל שהוא בעובי ומ״מ רוב הגומא מכוסה כולו דאל״כ הוה ליה חסר ופסול :

ובי״ש להכשיר האתרוג שלא היה לו פיטמא מתחלת ברייתו כ״כ בא״ח וכתב עוד פסק מורינו ה״ר ש״ט הלכה למעשה אם ואמי היה לו פטמה וניטלה אמוי לחוש ומוטלין אותו ביום ראשון בלא ברכה ובשאר ימים מברכין עליו ואם לא היה לו פיטמא כשלקטו אותו מן האילן כשר אפילו ביום א׳ מברכין עליו ואם שיש אתרוגים שלא היה להם אותה פטמתא מתחלת ברייתן עכ״ל :

וכתב ה״ה שראה מדברי הרמב״ם שאינו נפסל בניטלה השושנה בלבד אלא בניטלת הדד והוא העץ שהשושנה בו וכן עיקר וכן ראוי להורות ע״כ והר״ן סובר שדעת הרי״ף לפסול בניטלת השושנה לבד ודחה דבריו והעלה שיש להחמיר ולפסול כל שניטלה אחד מב׳ הבוכנות אבל ניטלה השושנה בלבד כשר ול״נ שהרי״ף נמי סובר כמו הרמב״ם שאינו פוסל בניטלה השושנה בלבד אלא בניטלה הדד שהרי כתב פירוש פטמתו דד של אתרוג והוא חוטמו והא ודאי אין השושנה נקראת דד ולא חוטם :

ובש״ש כדתנן פיטמא של רימון והיא שושנתא היינו להכריע שהפיטמא הוא מה שבראש האתרוג ולא מה שבזנבו ומייתי ראיה מדתנן פיטמא של רמון והיא שושנתא דהיינו מה שבראש האתרוג ומיהו הא כדאיתא דפיטמא של רמון הוי הדד והוא החוטם :

כתב הר״ן שראה לו בפירוש בתרא דרש״י דפטמתו היינו עוקץ ורבי יצחק בן אלעזר אתא לפרושי דפיטמתו היינו בוכנתו שהוא הדבר הענול שנכנס באתרוג בסופו כבוכנא באסיתא ואחריה מפרש דניטלה בוכנתו הוא הדד שהפיטמא בראשו ורבי יצחק בן אלעזר בא לפרש דהא דתנן ניטלה פטמתו אינו אומר על הפטמתו בלבד שאינו נפסל בכך אלא כשניטל הדד ולפיכך יש להחמיר ולפסול כל שניטלה אחד מהני הבוכנות אבל ניטל השושנה בלבד כשר ע״כ וראה מדבריו שאינו פוסל בניטלת הפיטמא שבראשו של אתרוג אא״כ ניטל כל הדד שהוא בבוכנא באסיתא משום דס״ל דרבי יצחק בן אלעזר אתא לפרושי מהו פיטמתו ול״נ לפירוש רבינו חננאל דאפי׳ לא נעקרה כל הבוכנא פסול ותדע מדמפליג הרש״ש בעוקץ בין נשאר ממנו באתרוג בין לא נשאר ובפיטמא לא מפליג משמע דכל שניטלה קלת הפיטמא אע״פ שנשאר הגומא מליאה פסול (ג) : כתוב

ניטל מקלת הפיטמא דהיינו הראש העליון אע״פ שנשארה הגומא מליאה וכתו שפירש הר״י בר יקר ואע״ג דבניטל הזנב אינו פסול להרמב״ם והר״י אא״כ שנתלש מעיקרו לגמרי ונשאר מקומו גומא אבל בניטל עוקצו שחוץ לגומא כשר מ״מ בניטל פיטמתא פסול אף בניטלה מקלתה ונשארה הגומא מליאה וכן נראה מדברי הרא״ש שכך הוא מפרש לפי דעתן של הרי״ף והרמב״ם ור״ח וכן פי׳ הב״י לפי פר״ח והכי נקטינן לאומרא • לשון הש״ע ניטל דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו פסול עכ״ל וכן דברי הרמב״ם ככתבם ולשונם וז״ל הגהת ש״ע ויש מחמירין שאם ניטלה השושנה דהיינו מה שאינו קורין פיטמא וטוב להחמיר במקום שאפשר ומיהו לענין דינא אין לפסול אא״כ ניטל הדד דהיינו העץ שראש הפיטמא עליו והרא״ש נקרא שושנת׳ וכל זה דוקא בניטלה אבל אם לא היה בו דד מעולם כשר וכן הם רוב אתרוגים שמביאין אין לן למימר דס״ל דמגילה שאני דבעינא בה פירסומי ניסא וכל שלא השמיע לאזנו ליכא פירסומי ניסא ומ״מ הדבר דחוק כיון דחזינן דתלמודא משמע ליה דמגילה וק״ש שויס הם מנין לנו לחלק ביניהן ובא״ח כתוב שהרמב״ם לא הוציא מכלל המוציאין אלא שוטה וקטן לבד ולא הוציא חרש נראה שנוסחאות ספר הרמב״ם שבידו מוחלקת משלנו : **כתב** הר״ש בר למח בתשובה בירושל׳ אמרינן אמתני׳ לית כאן חרש ולפי גמרא דידן מיירי במדבר ואינו שומע ואתיא כמ״ד צריך שישמיע לאזניו ולא דומיא דשוטה וקטן הוא דאינהו אפי׳ בדיעבד קריאתם פסולה אבל חרש המדבר ואינו שומע יוצאין אחריהם בקריאתו אבל בשופר אינו מוציא וטעמא משום דבשמיעה תליא מילתא דהא מברכים על השמיעה וכיון שאינו שומע אינו מחוייב בדבר ולא מפיק אבל במגילה דבקריאה תליא מלתא כיון דיודע לקרות בר חיוב הוא אבל שומע ואינו מדבר יוצאים בתקיעתו עכ״ל : **וכתב** בא״ח השומע מגילה ממי שהוא מודר הנאה ממנו ילא דומיא דשופר : **וכתב** עו״ש מקום שאין מנין אם יש שם ד׳ אם כ׳ אחד מכם יודע המגילה ואחרים אינם יודעים אחד פוטר את כולם אבל אם כולם יודעים יקראו אותה לעצמם עכ״ל :

ירושלמי רב״ל הוה מכנים בני ביתיה וקרי קמיהון בפרק בתרא דמגילה :

הקורא

הרבי משה

שדברי הב״י שם״ל שנוטרוא אמיתית היא בספרים אבל תפרשיות א״צ לחזור ולעשותן אמנם במקצת נוסחאות איתא דכל הפרשיות שעשו באדר ראשון צריך לחזור לעשותן בשני וכ״מ בגמ׳ פ״ק דמגילה (ו :) וכ״ה דברי הרא״ש וכ״כ מהר״א מפראג שכ״ה הנוסחא האמיתית :

דעת (א) ובא״ז פסק הלכה למעשה כדברי רש״י אבל מדברי הרא״ש גר״ן נראה דיש להחמיר כדברי בה״ג וכ׳ המרדכי פ״ק דמגילה דף צ״ד בב״ג לראבי״ה :

היינו מפני שהם מפרשים ניטלה פיטמתו כפירוש הר"י בר יקר וניטלה בוכנתו מפרשים כפי' הר"י הלוי ופיטמתו ובוכנתו שני עניינים הם זה בראשו וזה בעוקצו וכבר האריכתי בסמוך בביאור דבריהם וכתבתי המסקנא :

עלתה בו חזזית כו' משנה שם עלתה חזזית על רובו פסול על מיעוטו כשר אלא במקום אחד אבל בב' וג' ופירש"י חזזית כמין אבעבועות וכתב הרא"ש והוא שיש בהן ממש כו' ובגמרא לא שנו דעל מיעוטו כשר אלא במקום אחד אבל בב' וג' מקומות מיחזי כמגומר ופסול :

ומ"ש בשם הרי"ג הכי משמע פשטא דמלתא דב' וג' מקומות דומיא דמקום אחד מה מקום א' במיעוטו אף בב' וג' מקומות במיעוטו ומלשון הרי"ג שכתב במיעוטו של לד אחד נראה דס"ל דברובו דפסול היינו אעפ"י שאינו רובו של אתרוג אלא רובו של לד אחד והכי משמע בירו' אבל התוס' בריש לולב הגזול והרא"ש גבי חזזית כתבו דר"ל הירושלמי בתלמודא דידן דהיינו במקום אחד אבל לעולם הוא רובו של אתרוג :

ומ"ש בשם הראב"ד כו' כ"כ הרא"ש בשמו וכתב דס"ל דבהכי דמיון ב' וג' מקומות למקום אחד שהחברבורות בג' מקומות הן מעוט האתרוג כמו במקום אח' אבל פיזור הגימור הוא ברוב האתרוג :

ומ"ש ואם הוא מחצה על מחצה וכו' טעמו מבואר דס"ל דהלכה כרבי יוסי דאמר בפ"ב דבכורות דאפשר לצמצם לכל הפחות בידי אדם וכן כתבו התוס' בפ"ק דסוכה בדף ט"ו דבפ"ק דעירובין פסקינן כמ"ד פרוץ כעומד מותר הילכך אף באתרוג כשר במחצה על מחצה • וטעמו של הראב"ד דפוסק דא"א לצמצם אע"פ שהוא בידי אדם דלית הלכתא כרבי יוסי כל עיקר ועיין שם בתוספות וכיון דאי אפשר לצמצם אם כן אע"פ שהוא משוער בלבד שנשאר הרוב שלם מכל מקום פסול דבעינן רוב הנראה לעינים שיעור לא רוב שאינו בשיעור רק משוער בלבד :

ומ"ש ומחוטמו ואילך כו' מימרא דרבא שם גבי חזזית ועל חוטמו ואפילו במשהו נמי פסול וכתב הרא"ש דהיינו ממקום שמתחיל לשפע כו' דלא כדמשמע מפירש"י דדוקא עובי גובהו נקרא חוטמו ומ"ש דכל שינוי מראות ויבש פוסלין בחוטמו בכל שהוא כ"כ הרא"ש לשם וה"ט כיון דחזזית פסולה משום דבעינן הדר ופוסל בחוטמו בכל שהוא א"כ הכי נמי שאר כל הפסולין משום הדר דמאי שנא :

ומ"ש או סרח והוא יותר מתפוח שיש בו קצת ריח רע כלומר לא תימא כיון דתפח פסול וסתם תפח נסרח א"כ היינו סרח לכך קאמר דסרח הוא יותר מתפוח במה שיש בו קצת ריח רע משא"כ בתפוח ומילי מילי קתני תפח ואע"ג דלא סרח וסרח אע"ג דלא תפח והכי קאמר בגמרא ולא כמ"ש הב"י דזו ואל"ל זו קתני :

ומ"ש ואם הוא שחור וכו' שם בברייתא כושי לבן והרא"ש כתב דדינן כמו חזזית דבמקום אחד ברובו וכו' : והא דשחור פסול דוקא בארצות הרחוקים מארץ כוש שהוא שינוי שבכוסה ולא חסר באתרוג כלום כשר ואין לנו פסול אלא כשניטל העוקץ ופטמתו ורוב האתרוגים יש שאין להם אותה שושנה ודד שלה והאתרוג הדר זולתו וזו היא שיטת הרמב"ן והר"ר יונה אעפ"כ כיון שלא נתברר בתלמוד יפה יש לנו לחוש ולומר דרבי יצחק בא לפרש דניטלה פיטמתו אינו השושנה אלא בוכנתו של אתרוג בין אותה בוכנא שבראשו תחת השושנה בין הבוכנא שבסוף העוקץ ועל שניהם שנינו ניטלה פיטמתו פסול אבל אם ניטלה השושנה לבד או העוקץ לבד או שניהם ושתי הבוכנות קיימות כשר וכן ראוי להורות ולעשות מעשה ולא יותר מפי מורי עכ"ל :

עלתה בו חזזית והיא כמו אבעבועו' וכו' שם במשנה (לד) עלתה חזזית על רובו פסול עלתה חזזית על מיעוטו כשר ובגמרא (לה) לא שנו דעל מיעוטו כשר אלא במקום אחד אבל בשנים או בג' מקומות מיחזי כמגומר ופסול ופירש"י חזזית • כמין אבעבועות דקות וכתב הרא"ש והוא שיש בהם ממש שמקומו ניכר במשמוש שהוא גבוה משאר האתרוג וירושלמי מסיק עלה ר' יצחק בר נחמן בשם שמואל כל הפסולים אינם פסולים אלא בי"ט ראשון בלבד תמן אמרינן רובו מצד אחד חוטמו כרובו הא דאמרי' רובו מצד אחד י"ל כגמרא דידן דהיינו במקום אחד אבל בשנים או בשלשה מקומות אפי' מיעוטו פסול ולא כדברי המפרשים דברובו של לד אחד מיפסל כיון דמתניתין סתמא קתני רובו של אתרוג קאמר ונראה שהירושלמי סובר שהחזזית חשיב כחסר ולכך לא מיפסל אלא בי"ט ראשון ולא מסתברא כלל דאי טעמא משום חסר מאי נפקא לה מיניה בין רובו למיעוטו בחוטמו אלא ודאי משום הדר הוא ומיפסיל בכל הימים או שמא הירושלמי פליג אגמרא דידן וסבר דאפילו בהדר לא מיפסיל אלא בי"ט ראשון עכ"ל והר"ן כתב עלתה חזזית על רובו בירושלמי אמרו דאפילו רובו מצד אחד ע"כ נראה שדעתו כדעת המפרשים דברובו של לד אחד מיפסיל כתב ה"ה דחזזית היינו כדמתרגמינן או ילפת או חזזן ופסול מפני שאינו הדר ולפיכך אפילו שאינו מגיע עד הלבן פסול ובא"ח כתב י"מ חזזית שנתקשה האתרוג מחמת לקותא וכתב עוד שם לפירש"י חזזית אבעבועות דקות אין זה מעין גרב שיש באתרוגים שלנו עכ"ל :

כתב הרי"ץ גיאת אפילו אם השנים או הג' מקומות במיעוטו של לד אחד פסול אבל הראב"ד ז"ל כתב דוקא שנתפזר הגימור ברובו וכו' ז"ל הרא"ש שם כתב הראב"ד כ"ל שנתפזר הגימור ברובו של אתרוג אע"פ שהחברבורות עצמן מיעוט הן אבל במיעוטו כגון שאינו אלא בלד אחד של האתרוג כשר ולפ"ז הא דתניא מנומר פסול היינו שפשט הגימור ברוב האתרוג וגבולו ושיעור טוב הוא דלא מסתברא למימר שאם היו באתרוג כמין ב' טיפין וג' של גימור כל דהוא זה בלד זה שיפסול בכך אבל אין הל' מורה על כך דמשמע בב' או בג' מקומות דומיא במקום א' מה מקום אחד במיעוטו אף בב' או בג' מקומות במיעוטן אם לא שנאמר דבהכי דמי ליה שהחברבורים בג' מקומות הן מיעוט האתרוג כמו במקום אחד אבל פיזור הגימור הוא ברוב האתרוג עכ"ל וז"ל הריב"ש בתשובה אינו סומכים על דברי הראב"ד דדוקא שנתפזר הגימור ברובו אע"פ שבשטח החברבורות הוא מיעוט אבל במיעוטו שכולם מצד אחד של אתרוג כשר ולזה הסכים הרא"ש עכ"ל : כתוב בתה"ד אין להכשיר אותם חזזים בלא"ט מא"ל שבאים מן העליס ובאילן משום דשכיחי ורגילים לבא באתרוגים כיון דמשום הדר פסלינן חזזית באתרוג כדכתב אשיר"י ואין לחלק בזה משום דמתחלת ברייתו כך היה דאינו מהודר מעיקרו נמי לאו הדר מיקרו אמנם העולם נוהגים בפשיטות להכשיר אותו בלא"ט מא"ל ואפי' שהם מורגשים במשמוש היד ואפשר דסמכי אהא דכתב אשיר"י חזזית דפסול היינו חברבורות שמורגשים במשמוש היד וכתב אח"כ בשם הראב"ד דחזזית ממראה האתרוג כשר והני בלא"ט מא"ל שכיחי ורגילי חשיבי מראה האתרוג ולא מיקרו אינו הדר משום כך עכ"ל (ד) :

ואם הוא מחצה ע"מ במקום אחד כתב ה"ר יחיאל כיון שהוא בידי אדם אפשר לצמצם וכשר וכו' א :

ומחוטמו ואילך היינו ממקום שמתחיל לשפע עד הפיטמא פסול החזזית וכל שינוי מראות בכל שהוא שם אמתני' דעלתה חזזית על רובו אמר רבא ועל חוטמו אפילו במשהו נמי פסול ופירש"י ובחוטמו בעובי גבהו שמשפע משם ויורד לצד ראשו אפילו כל שהוא פסול שנראה שם לעינים יותר משאר מקומות שבו שבאותו עובי אדם נותן עינו וכתב הרא"ש משמע מתוך פירש"י שאין כל השיפוע עד הפיטמא נקרא חוטם אלא עובי גובהו שממנו משפע ויורד אבל מדהזכיר הרי"ף ור"ח החוטם אצל הפיטמא משמע שהשפוע קרוי חוטם וכן עמא דבר שמעובי גבהו עד הפיטמא פוסלין חזזית וכל הפסולים משום הדר עכ"ל • וגם הר"ן כתב אחר דברי רש"י ואחריס אמרו חוטמו אותו מקום גבוה שתחת הכף שהוא עשוי כמין גזר וכיולא בזה כתב ה"ה בשם הריב"ג וכתב שדבריהם אלו קרובים לדברי הרמב"ם ואיכא למידק דמשמע מדברי הרא"ש דעמא דבר כדברי הרי"ף ור"ח ולכן מעובי גבהו עד הפיטמא פסולים חזזית כל דהו ותימא דהא אין ללמוד מדבריהם דמיקרי חוטמו אלא השיפוע ולא עובי גבהו וי"ל דעמא דבר לחוש גם לדברי רש"י ולכך פוסלים גם בעובי גבהו א"נ הא דקאמר דעמא דבר לפסול מעובי גבהו עד הפיטמא היינו מעובי גבהו ולמעלה ולא עובי גבהו בכלל והיינו כפר"ח והרי"ף :

ומ"ש שכל הדברים הפוסלים באתרוג פוסלים בחוטמו בכל שהוא כ"כ שם הר"ן וכ"כ בא"ח בשם הראב"ד והריטב"א : **ואם** עלתה בו חזזית בעצין שפסול או שהוא מנומר וכו' כ"כ הרא"ש גבי נקלף וכתבתיו בסמוך וכבר נתבאר שם נקלף בשלא חסר מבשרו מיירי להרא"ש ולהרמב"ם והר"ן מיירי בשעליין נשאר ירוק כמות שהיה : **נפל** עליו מים בתלוש ותפח ברייתא שם (לו •) אתרוג תפוח סרוח כבוש שלוק כושי לבן ומנומר פסול ולפי מה שפירש רבי' בסרוח זו ואין צריך לומר זו קתני :

ומ"ש ואם הוא שחור או לבן במקום אחד פסול ברוב בב' או בג' מקומות דינו כחזזית ליפסל אפילו במיעוטו כ"כ שם הרא"ש ז"ל :

והא דשחור פסול דוקא בארצות הרחוקים וכו' שם אמר מר אתרוג כושי פסול והתניא כושי כשר דומה לכושי פסול אמר אביי כי תנן נמי במתניתין דומה לכושי תנן רבא אמר ל"ק הא לן והא להו ופירש"י דומה לכושי • שגדל כאן והרי היא שחור פסול שנדמה הוא (קונטנפא') אבל כושי עצמו היינו טעמא דכשר דאורחיה הוא : הא לן והא להו • לעולם מתניתין כושי נמי פסל ול"ק מתניתין לבני א"י שרחוקים מארץ כוש ואינם רגילים בהם בריתא לבני בבל שקרובים לכוש ורגילים

דרבי משה

נקצת אותו הדר שעל ראש האתרוג ממנה אמנם נהגו להחמיר אפי' בנטילת השושנה לבד וכן ראוי לעשות במקום שאפשר משום דהר"ן כתב דלדעת הרי"ף פסול בנטילת השושנה לחוד לכן ראוי לחוש לדבריו במקום שאפשר למצוא אחר בקלות : (ד) ובמהרי"ל משמע דאין להכשירן אם ניכרים במשמוש היד : (ה) משמע דוקא שינוי מראות דפסולין משום הדר אבל שאר פסולין לא פסלי בחוטמו וכ"כ בתא"ו נ"ח ח"ג בהדיא וז"ל כל פסולי אתרוג שהם משום עכ"ל וכ"כ הרא"ש אבל הר"ן כתב פרק לולב הגזול דף של"ט ע"א דה"ה כל הפסולין באתרוג כגון נסדק שפסולו משום חסר אפ"ה פוסל בחוטמו בב"ש :

וכתב

פרישה

(ג) **וכשר** כמו פרוץ כעומד כנ"ל וע"ל סי' שם"ח וע"ל סי' תר"ל דמבואר שם דגבי סוכה כשר אפי' פרוץ מרובה על העומד כדין פרוץ כעומד ולעיל גבי שפודין בסי' תרל"א שכתב דבינו שאם הניח בין פסול לפסול סכך כשר כמו פסול דפסול שאני התם כמו שדייק דבינו טעמא שא"א למלא שימלא כל האויר מסכך כשר ולכן הוי פסול מרובה שהאויר מצטרף בהז דפסול וכן לא וכמה שנויים למעלה שכתב דבינו ריש סי' תרל"א דפסול היינו משום דאמה הנכנסת במור קטן למטה היא מרובה כו' דבסכך בשויים למטה כשר כמ"ש דבינו ריש סי' תרל"א היינו דבשנויים למטה אז הכל מרובה ודאי למעלה כמ"ש דקי"ל דלעולם הממה הנכנסת במור מרובה מסמור וק"ל :

(ד) **כך** הפסולין שפוסלין בתובן מתלה כו' נמי פסול • והא דפרוץ כעומד מותר אפשר דשאני התם דמחילות שבת דרבנן א"כ התם כך אמרה תורה למשה לא תפרוץ הובא : פסולין

חדושי הגהות

תרמח א עיין בב"ח מ"ש בזה ואפשר שגם הרב"י כיון לדבריו :

ורגילים בהם ומ"מ בגדל כאן ודומה לכושי גדמה הוא ופסול וכ"כ הרא"ש וכדבריהם כ' רבינו אבל הרי"ף פי' לבני מ"י כושי פסול וכ"ש כושי הרבה הדומה לאדם כושי שהוא פסול ולבני בבל שהאתרוגים כושים הכושי כשר והכושי הרבה שהוא דומה לאדם כושי פסול וכ"כ הרמב"ם וכתב ה"ה שכן עיקר:

העגול ככדור פסול שם בברייתא והרמב"ם השמיט פיסול זה דעגול ככדור ותמה עליו ה"ם:

גדלו בדפוס ועשאו כצורה אחרת וכו' גז"ש בברייתא גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול וגגמ' אמר רבא ל"ש אלא כמין בריה אחרת אבל בברייתו כשר פשיטא כמין בריה אחרת תנן ל"ל דעבדינא דפי דפי פירש"י גדלו בדפוס • שעושה לו דפוס כשהוא קטן ונותנו בתוכו במחובר כמדת הדפוס: דעבדינא דפי דפי • כמין קרשים קרשים כמין גלגל של רחיים של מים ורבא משמעי דהא נמי בריתו הוא:

התיום שם בריתא אתרוג ככדור פסול וז"א אף התיום ומשמע דת"ק מכשיר בתיום והלכתא כווותיה וכ"פ הרמב"ם אבל סמ"ג פסק דפסול ונראה שהוא סובר דכיון דלא אשכחן מאן דמכשר בהדיא איכא למימר דליכ' מאן דפליג איש אומרים דפסלי וא"כ משתכח מאן דפליג הלכתא כווותי' כיון שלא הוזכר בתלמוד סברת החולקי' עליהם ודברי הרמב"ם עיקר:

הירוק שדומה לעשבי השדה וכו' שם במשנה (לד •) הירוק ככרתי ר"מ מכשיר וכשמשכין אותו חוזר למראה אתרוג כשר כן כתבו ומעמא משום דאי לאו דגמר פריו לא היה חוזר למראה אתרוג בחליש ולשון רבינו אינו מדוקדק שכתב אבל אם הוא ירוק דמשמע דעד השתא לאו בירוק עסיק ואתי אלא כך הו"ל לכתוב והא דפסול היינו בשאפי' כשמשכין אותו אינו חוזר למראה אתרוג אבל אם כשמשכין אותו חוזר למראה אתרוג כשר:

ומ"ש אבל אם הוא ירוק וכדבריהם ורבא דהלכה כר"י: שם התוספות והרא"ש

שיעור אתרוג קטן פחות מכביצה פסול אבל אם הוא כביצה וכו' שם במשנה שיעור אתרוג קטן ר"מ אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה והגדול כדי שיאחוז שניהם בידו ד"ר יהודה ר' יוסי אומר אפי' ג' בשתי ידיו ופסקו הרי"ף והרא"ש הלכה כר' יהודה בקטן וכרבי יוסי בגדול וכתב הר"ן דלר"י אפי' צריך ג' ידיו לאתרוג אחד מתוך גדלו או שהוא צריך ליטלו על כתיפו ילא וכ"כ הרמב"ם

בפ"ז שיעור אתרוג אין פחות מכביצה ואם היה גדול כל שהוא כשר:

ומ"ש רבינו אפי' אם הוא בוסר שעדיין לא נגמר פריו כשר שם בברייתא (לו •) אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירים ופסק הרמב"ם כחכמים דמכשירין ופירש"י הבוסר קטן כפול הלבן והתוספות חלקו עליו וכתבו דהשוא שיעור גבי ענבים איתמר דבגמר בשולם נמי קטנים הם אבל אתרוג שהוא פרי גדול אפי' יותר מכביצה בוסר הוא כשסופו לגדל יותר הרבה והכא כשאין סופו לגדל יותר דאפי' ר"ע דפסל התם יכשיר בכזית למר בכביצה למר דחזיב גמר פרי אבל פחות מכאן לא חזיב גמר פרי אע"פ שאין סופו לגדל יותר עוד יתכן דאפי' רבנן דמכשרי התם פסלי הכא בפחות מכאן דאתרוג הבוסר חזיב פירא טפי עכ"ל וסמ"ג כתב אתרוג הבוסר פי' רש"י אתרוג קטן כפול ר"ע פוסל וחכמים מכשירים ואח"כ כתב ומסקי' הלכתא כרבי יהודה בשיעור אתרוג קטן שהוא כביצה וכ' יוסי בשיעור אתרוג גדול וכתב מהרא"ם ז"ל דיש לתמוה עליו שהביא הברייתא דאתרוג הבוסר דקתני ר"ע פוסל וחכמים מכשירין כדי לפסוק הלכה כחכמים היאך פירש הבוסר כפירש"י דלדידיה ס"ל כחכמים דפליגי עליה דר"מ ורבי יהודה בתנייתין ושוב אין לפסוק כמותם וא"ע עכ"ל ול"ל דאפשר לומר דסמ"ג סובר כמו שכתבו התוספות בסוף דבריהם דיתכן דאפי' רבנן דמכשרי התם פסלי הכא בפחות מכאן דאתרוג הבוסר חזיב פירא טפי דהשתא באתרוג הבוסר אפי' אינו גדול יותר מכפול הלבן מאחר שסופו לגדל יותר כשר אבל אתרוג שאין עתיד לגדל יותר אריך שיהא כביצה ומהרי"ק בשורש ס"ב כתב דרכים אחרים לישב דאתו ר"מ ורבי יהודה כרבנן דכ"ע:

תרמט כל הד' מינים פסולים בגזול אין לפני יאוש אין לאחר יאוש ובשאול בפ' לולב הגזול שנינו דגזול ויבש פסול בכל ד' מינים ובגמ' בר"פ (כט:) קא פסיק ת"ר יוחנן משום רשב"י משום דהו"ל מצוה הבאה בעבירה שנאמר והבאתם גזול את הפסח מה פסח לית ליה תקנתא אף גזול לית ליה תקנתא לא שנא לפני יאוש ולא שנא לאחר יאוש בשלמא לפני יאוש אדם כי יקריב מכם אמר רחמנא ולאו דידיה הוא אלא לאחר יאוש הא קנייה ביאוש אלא לאו משום דהו"ל מצוה הבאה בעבירה ופליגא דרבי יצחק דא"ר יצחק בר נחמני אמר שמואל לא שנו אלא בי"ט ראשון אבל בי"ט ראשון הא כתיב לכם משלכם והאי לאו דידיה הוא אלא לאו בי"ט שני וקתני גזול פסול א רבא אמר לעולם ביום טוב ראשון ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא שאול דלאו דידיה הוא אבל גזול אימא סתם גזילה יאוש בעלים הוא וכדידיה דמי קמ"ל ופירש"י קא פסיק ותני • פסול ל"ש בי"ט הראשון דמיודיה מדאורייתא ל"ש בי"ט שני דליתיה בנטילת לולב אלא מדרבנן: בשלמא יבש • פסול בדרבנן נמי כיון דמצוה הוא משום זכר למקדש בעית הידור מצוה: אלא גזול בי"ט שני אמאי לא מהכא תיתי למפסליה: אף גזול • אין לו תקנה לאחר זמן ואפי' ביאוש ואע"ג דלענין מיקנא אמרי' בכבא קמא דקני ליה ביאוש והוי דידיה אפ"ה אקרובי למזבח לא: מתוך שיאנא בשאול. דהא ביום שני לא כתיב לכם למעוטי: אימא סתם גזילה • מיד ואע"ג דלא שמעינן דאיתא יאוש בעלים הוא שהרי בפניו גזילה מידו ואין כח להגיל קמ"ל דעד דשמעינן דאיתא לא קני ליה דמימר אמר השתא הוא דתקיף מינאי למחר תפיסנא ליה בדינא עכ"ל וכתב הרא"ש והרב אלפסי שלא הביא אלא המשנה כצורתה ולא הביא פלוגתא דאמוראי דפליגי בגזול מכלל דס"ל כסתמא דתלמודא דקאמר קפסיק ותני לא שנא בי"ט ראשון ל"ש בי"ט שני ופסיל ליה משום מצוה הבאה בעבירה ואע"ג דקרא גבי קרבן כתיב ה"ה לכל המצות כדמוכח בפרק הגזל קמא דקאמר הרי שגזל סאה חטין וכו' אין זה מברך אלא מנאן ולא בשמואל דסבר דלא אמרינן הכי אלא במצוה שהיא מדאורייתא ולא מסתבר טעמיה דכיון דמברך ומזכיר שם שמים מנאן הוא במילי דרבנן כמו במילי דאורייתא ועוד דר"נ בר יצחק דהוא בתרא פריך לשמואל ממתני' ואע"ג דדחי ליה לא סמכינן אשיטוא דחיקי וכ"פ בה"ג ורב פלטוי גאון וגם הר"ן כתב לענין הלכה הרי"ף כתב משנתינו כצורתה ולא כתב עליה מחלוקת רבי יוחנן ושמואל מדקא סתם לה סתומי משמע דפסק כר' יוחנן דל"ש בי"ט ראשון ל"ש בי"ט ב' של דבריהם וכן דעת הראב"ד והרמב"ן לפסול כרבי יוחנן דקי"ל שמואל ורבי יוחנן הלכה כר"י וכ"ש הכא דמשמיה דרשב"י קאמר לה דהוא תנא ור' אמי ס"ל כוותיה ע"כ ומיהו אין דעת הרמב"ם כן שהרי כתב שפסול משום גזל וגניבה אינם פסולים אלא בי"ט ראשון בלבד וכתב ה"ה שכן דעת הגאונים וכתב הר"ן שכן דעת הרז"ה לפסוק כשמואל:

כתב בא"ח לולב הגזול והגנוב יש פוסלים אותו כל ז' מיהו דוקא לגנב ולגזלן עצמו אבל לאחרים כשר בשאר הימים: **וכתב** הר"ן ומיהו כי אמרינן לולב הגזול פסול משום מצוה הבאה בעבירה ה"מ בשלא קנהו עדיין מ"מ שקנהו אלא שהמצוה מסייעא בקניין דמש"ה אמרינן גבי קרבן דגזול פסול משום מצוה הבאה בעבירה דס"ל לרבי יוחנן דיאוש בכדי לא קנה וגמצא שלא קנה גבוה אלא בשינוי רשות ההקדש ודאמרינן בגמרא תיפוק ליה דהא קנייה ביאוש ואמר ושנוי רשות קאמרי' אבל כל שקנה בתחלה בלא סיוע המצוה שוב אין בו משום מצוה הבאה בעבירה והיינו דגרסינן בירושלמי מה פליגין כשגזל משופה אבל גזל ושפחו דמיס הוא מייב לו כלומר דקנאו בשינוי מעשה וכ"כ התוס' דמשמע בגמרא דאי קני ליה מצי נפיק ביה ולא חשיב מצוה הבאה בעבירה **והא דאמרינן בהגזל קמא בהסיא דגזל סאה דאע"ג דשינוי קונה מצוה הבאה בעבירה היא אע"פ שקנאו בשינוי מעשה קודם שבא לידי מיוב אלא התם** דיחויא בעלמא הוא

פרישה

בי' תרמט (מ) פסולין בגזול דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון משלכם ל"ש לפני יאוש ל"ש אחר יאוש דל בגמרא וב"י כביאו לאחר יאוש הא קנייה ביאוש משום דהוי ליה מצוה **הבאה בעבירה אכ"ל** וא"ל משום דמשמע ליה דפסלים בכל ענין אפילו ביאוש ושינוי. ושוב קברינן ברי **דאל"כ** ק' אפי' יאוש כדי לא קנייה **אם לא בשינוי**

ובשל עיר הנדחת ואשירה של ישראל פסול שם במשנה של אשירה ושל עיר הנדחת פסול ובגמ' מוקמינן לה דוקא באשירה של ישראל שאין לה ביטול וכתותי מיכתת שעוריה דומיא דעיר הנדחת אבל של עו"ג לכתחילה לא יטול כיון שלא ביטלו ואם נטל יצא דכיון שמועיל לו ביטול לאו כתותי מיכתת שיעוריה הוא ואע"ג דכל זמן שלא ביטלו איסורי הגאה מיכהו מצות לאו ליהנות ניתנו וכתב רבינו דוקא מיום ראשון ואילך דאילו ביום ראשון ממה נפשך אינו יוצא בו דאם נתכוין לזכות בו כשהוא משל הפקר הו"ל ע"ג של ישראל ואי לא נתכוין לזכות בו הו"ל כמו שאול ופסול בי"ט ראשון ועיין במ"ש בסימן תקפ"ו:

וכל הפסולים וכו' טעמו דכל הפסולין משום דבעינן הדר כמו יבש ונקטם ראשו וכיוצא בהם דאית ביה משום הידור מצוה בעינן היותר כל הז' וכן היכא דאית ביה משום כתותי מכתת שיעוריה וכן היכא דפסולין מפני שאינן מין או שאינן כדי שיעורן סברא הוא דאין חלוק וכן היכא דפסולים משום דבעינן לקיחה אמה והוא מעיקר הלקיחה דהיינו שיקח הד' מינין ביחד ולקיחה לכ"א ואחד כמו שיתבאר לקמן תקינו נמי רבנן דפסולים כל שבעה אבל שאול דשפיר מתקייים עיקר לקיחה וכן חסר אע"ג דפסולים משום דבעינן לקיחה אמה מ"מ שפיר מתקייים ביה עיקר לקיחה לא תקנו רבנן למיפסליה בשאר הימים דכל עיקר נטילתן אינו אלא מדרבנן וכ"כ התוספות והרא"ש ר"פ לולב הגזול: **ומ"ש** הלכך יקב או שנקבוהו עכברים מותר מיום ראשון ואילך הכי איתא בפ' לולב הגזול בליסנא בתרא דרב דקאמר זה הדר וכן פסקו הרי"ף והרא"ש ומ"ש ואם נשאר בו כשיעור פשוט הוא דבעינן דנשאר בו כשיעור אלא דאיתא לאשמועינן דסגי בהכי אלא שהר"ן מחמיר דאפילו נשאר בו כשיעור לא מכשרינן אלא בשרובו קיים דשמו עליו הא לאו הכי לא דאתרוג אמר רחמנא ולא חצי אתרוג וז"ל התו' בפרק לולב וערבה דף מ"ו ע"ב דר' חנינא כיון דלא אכיל ליה כוליה ומשייר ביה כשיעור דמצי נפיק ביה שרי וכו' ואפשר לומר דאף התוספו' ס"ל דדוקא בשרובו קיים ולא הוצרכו לפרש ועוד דבכלל לשון זה שכתבו ומשייר ביה כשיעור דמצי נפיק ביה הוא ג"כ דמשייר ביה הדוב דתרתי בעינן שיהא רובו קיים ושיהא אותו הדוב כבילה והכי משתברא: **ומ"ש** ובה"ג פסל אם נקבוהו העכברים כו' פסק כליסנא קמא דרב דממיר בנקבוה עכברים משום דמאיסי ואין זה הדר והכי נקטינן לתומרא

יאוש ובשאול ובשל עיר הנדחת ואשירה של ישראל פסול אבל של עו"ג (א) לכתחלה לא יטול ואם נטל יצא מיום ראשון ואילך דלא בעינן לכם וכל הפסולין כמו שפסולין בראשון כך פסולין כל שבעת הימים (ב) חוץ משאול (ד) שמותר מיום ראשון ואילך וכן חסר מותר מיום ראשון ואילך הלכך ניקב או שנקבוהו עכברים מותר מיום ראשון ואילך אם נשאר בו כשיעור ובהלכות גדולות פסל אם נקבוהו עכברים כל ז' ימים משום דמאיס אע"ג דניקב כשר וכ"כ רב נטרונאי גאון ואדוני אבי הרא"ש ז"ל לא חילק ואפילו לכתחלה מותר לאכול ממנו רק שישאיר ממנו שיעור (ו) כדי לצאת בו

הוא מ"מ שאני בדבר דאיכא נמי הזכרה לשם שמים ע"כ: **ובשל** עיר הנדחת ואשירה של ישראל פסול אבל של עו"ג לכתחלה לא יטול **וכו'** שם במשנה (כט · לב : לג · לד :) שכל ד' מינים אלו אם היו של אשירה או של עיר הנדחת פסולין ובגמ' (לא ·) ושל אשירה פסול והאמר רבא לולב של ע"ג לא יטול ואם נטל כשר הכא באשירה דמשה עסקינן דכתותי מכתת שעוריה פירש"י לולב של ע"ג · שאמשו בו לע"ג לכבד לפני קרקע מ"ג שעבודתם בלולב להעביר לפניה לו לזרקה בו לא יטול דמאיס לגבוה ואם נטל כשר ואף ע"ג דמיסורי הגאה הוא דמצות לאו ליהנות ניתנו: באשירה דמשה · אותם שהיו בשעת כיבוש מ"י אלריכן הכתוב שריפה ולולב צריך שיעור והאי כמאן דמכתת שיעוריה כיון דלשריפה קאי וכתב הרב המגיד דעת רוב המפרשים שראיתי הוא לפרש באשירה דמשה שהיתה בארץ בימי משה שלא היה לה ביטול לפי שהיתה של ישראל דזכו בארץ והוא הדין לע"ג של ישראל שאין לה ביטול שאף היא אין יוצאין בה אבל אשירה אחרת של עו"ג אף היא דינה כע"ג אחרת שאם נטל יצא ומ"מ בע"ג אם נתכוין ישראל לזכות בה הו"ל ע"ג דישראל ואין לה ביטול ואם נטל לא יצא וכשאמרו יצא הוא בי"ט ד' שאדם יוצא בשאול עכ"ל וכ"כ הר"ן וכך הם דברי רבינו וכתב עוד הר"ן דהא דאמר רבא לולב של ע"ג לא יטול ואם נטל כשר אפי' קודם ביטול הוא דאי לאחר ביטול אפי' לכתחלה נמי דכיון דשרי להדיוט ולא מאוס למצוה ואע"ג דרב מבעיא ליה בפרק ג' דע"ז רבא פשיטא ליה כמ"ש שם עכ"ל ומיהו מדברי רש"י שכתב לא יטול משום דמאיס לגבוה לא משמע הכי ודברי הרמב"ם בדין זה על דרך אחר ולא ראיתי להאריך בהם לפי שהוא דבר שאינו מצוי (ג):

כתב בא"ח בגנות הצעירים והדורסים וכיוצא בהם מבתי הכומריס מוקר ליטול מסם לולב או שאר מינים למצוה: **וכל** הפסולין כמו שפסולין בראשון כך פסולין כל ז' הימים חוץ משאול בר"פ לולב הגזול (כט) אהא דאמרי' בגמרא בשלמא יבש בעינן הדר וליכא אלא גזול בשלמא בי"ט שני אמאי לא כתב הרא"ש משלכם אמר רחמנא והאי לאו דידיה הוא אלא בי"ט שני אמאי לא כתב הרא"ש משמע דפשיטא ליה דבעינן הדר לכולהו יומי אבל לכם משלכם לא בעינן בשאר ימים וכן ולקחתם דדרשינן מינים דבעי לקיחה אמה לא מיפסיל אלא בי"ט מ' כדאמרי' בפרקין ר' חנינא מטבל ביה ונפיק ותימה מ"ש זה מזה הא כולהו בהדי הדדי כתיבי בחד קרא ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר ואי משום דמשמע דהכי דכתיבי מקמי יום ראשון דוקא עליה קיימי ולא רצו לתקן שיהו מוהגין בשאר ימים אבל הדר דכתיב בתריה תקון בכל הימים אבל דהא מולקחתם לכם דדרשינן ד' מינים שבלולב מעכבין זה את זה דבעינן לקיחה אמה ודרשינן נמי מדכתיב ולקחתם לשון רבים שתהא לקיחה לכל מ' ואחד ומ"כ בשאר הימים תסגי במין מ' ולקיחה לאחד בשביל כולם הלכך נראה דהייט טעמא משום דיום מ' דאורייתא בגבולין ושאר הימים דרבנן זכר למקדש הלכך עיקר הלקיחה כגון ד' מינים שבלולב ולקיחה לכל אחד ואחד תקון גם בשאר יומי כעין דאורייתא וכן בהדר משום הידור מצוה אבל בחסר לא תקון וכן בשאול ובגזול פליגי בשמעתין מ"ם דתקון משום מצוה הבאה בעבירה ומ"ם כיון שהוא מדרבנן לא חשיב מצוה הבאה בעבירה והלכה כמאן דסבר דתקון נמצא שאין חילוק בין י"ט מ' לכל שאר הימים אלא בחסר כדאמרי' לגבי רבי חנינא מטבל ונפיק ביה וכן שאול אבל כל שאר הפסולים מהגיס בכל הימים וי"ט שני דיקן הוא כיום ראשון דספיקא הוא ורחיתי דיעות אחרות לפוסקים ונלאתי לכותבם כי לא ישרו בעיני וכשאר כתבתי הוא העיקר עכ"ל והרמב"ם כתב שכל הפסולים מפני מומין או מפני גזל וגניבה אינם פסולים אלא ביום ראשון לבד אבל הפסולים משום ע"ג או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה פסול כל ז' הימים וכתב ה"ה שכן דעת הגאונים ודע שהפסולים מפני שאינן מינו או מפני שהן חסרי השיעור כולם פסולים בשני הראשון וזה מבואר פשוט בדברי רבי' וכתב עוד שיש מוסיפין לפסול עוד בשני גזול ויבש וכ"ה בהשגות (ג) וכבר הכריע הרמב"ן להכשיר היבש לאבל בגזול הודה לדברי הרא"ש בסמוך כתב סברת הריא"ג והעיטור וסר"י בזה והיא כסברת הרמב"ם והגאונים והריב"א כתב דין היבש יתבאר בסמוך והרשב"א כתב בתשובה דעתי נוטה דב' ימים ראשונים כיום א' שם וכשהיבש בעינן לולב כשר דמספק יום ראשון אינו עושים אותו: **ומ"ש** רבי' הלכך ניקב או שנקבוהו עכברים מותר מיום ראשון ואילך וכו' שם (לו ·) אתרוג שנקבוהו עכברים אמר רב אין זה הדר אינו ר' חנינא מטבל ביה ונפיק ולר' חנינא קשיא מתני' בשלמא מתני' לר' חנינא ל"ק כאן בי"ט ראשון כאן בי"ט שני אלא לרב קשיא אמר לך רב שאני עכברים דמאיסי מ"ד אמר רב זה הדר והא ר"ח מטבל ונפיק ביה ולר"ח קשיא מתני' ל"ק כאן בי"ט ראשון כאן בי"ט שני פירש"י והא ר"ח מטבל ונפיק ביה אוכל מקצתו ויוצא י"ח בנותר ומברך עליו ופרכינן ולרבי חנינא קשיא מתניתין דקתני חסר כל שהוא פסול ומשנינן בשלמא מתני' לר"ח ל"ק מתני' בי"ט ראשון אין התורה ובני לקיחה אמה ובי"ט ב' נפיק ביה ר"ח אע"ג דלא היה שלם אלא לרב דאמר אין זה הדר קשיא דר"ח דהא אפילו בשני נמי לרב לא נפיק דהא מצוה הדורה בעינא הואיל ומזכיר ש"ם עליו והר"י והר"א כתבו בלשון הזה אתרוג שנקבוהו עכברים אמר רב אין זה הדר ולא היא דהא ר"ח מטבל ונפיק ביה ולר"ח קשיא מתני' ל"ק מתני' בי"ט מ' ור"מ ביום ב' וכן הלכתא וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם שלא חילק (ה) בחסר בין נקבוהו עכברים לנקב ע"י ד"א ונראה שטעמם מפני שהם פוסקים הלכה כליסנא בתרא דמכשר אפי' בנקבוהו עכברים אלא דא"כ יש לתמוה על הרי"ף והרא"ש שהביאו ליסנא קמא וכתבו עליו ולא היא דכיון דמכח ליסנא בתרא הוא דפסקי הכי לא הו"ל לכתוב אלא ליסנא בתרא לבד ולכן ל"ל דממאי דאתמר אליסנא קמא גופיה משמע דהלכה כר"ח דמתני' כפשטה כוותיה אתיא דאמרינן בשלמא מתני' לר"ח ל"ק וכו' אלא לרב קשיא ואע"ג דשני לרב שאני עכברים דמאיסי שיוויא דחיקא הוא דהא מתני' סתמי קתני חסר פסול בי"ט ראשון דוקא דמשמע דבשני כשר כל חסר אפי' נקינה עכברים וכה"ג שפוסל בניקבוהו עכברים טעמא מפני שפוסק כליסנא קמא דאמר רב אין זה הדר וכדמסיק שאני עכברים משום דמאיסי וצריך טעם למה לא פסק כליסנא בתרא: **ומ"ש** רבינו ואפילו לכתחלה מותר לאכול ממנו · פשוט מהא דר"ח מטבל ביה ונפיק ומ"ת וסיכי מצי אכיל מיניה דהא אתקצאי למצותו כבר כתב הרא"ש דכיון דשאר בו כשיעור לגמרי אינו מתקצאי וכך תירצו התוס' בפ' לולב וערבה (מו :) וכתבו עוד דאע"ג דממ"נ נאסרה כולה ביום ראשון דחסר כל שהוא פסול דלמא ר"ח הפריש כולה ליום ראשון ומקצתה לשאר ימים והיה מתנה כוליה ליום ד' ובשאר הימים אינו בודל ממקצתו בין השמשות והר"ן כתב בפרק לולב הגזול דרבי חנינא מן האתרוגים שהיו לו לאכילה היה אוכל מקצתן ויוצא בשאר למחר אבל באתרוג של מצוה ודאי אסור שהרי הוקצה למצותו ע"כ ומיהו היכא דהפריש כוליה ליום ד' ומקצתיה לשאר ימים ודאי דלהר"ן נמי מצי אכיל מיניה ורבינו כתב דברי הרא"ש לבד ומיהו ע"כ צריך לפרש דבהפריש כוליה ליום ראשון ומקצתו לשאר ימים עסקינן דאל"כ היה אסור לאכול ממנו משום מוקצה וכמו שכתבו התוספות: **ומ"ש**

דרכי משה

תרמט (א) וכתב הר"ן ודוקא שלא נתכוין לזכות בה ולכן יוצא בשני כו' דהוי כשאול אבל כיון לזכות בה הו"ל אשירה של ישראל ולא יצא בה וכ"כ בתא"ו נ"ה ח"ג: (ב) וכתב בתא"ו נ"ה ח"ג וז"ל ובזמן הזה שאין משתחוים לאשירה אלא נוטעים אילן לפני ע"ג או בגן של ע"ג שהרקל הנטוע שם לולבו מותר למצוה דאין זו אשירה דאין משתחוים לה אפי' הניח תחתיו ע"ג דרך מקרה ובטלה אסרינן דאין זה אשירה וכ"ש אם התכון העו"ג ונותנו לו דאין לך ביטול גדול מזה עכ"ל וכ"כ ב"י בשם א"ח על גנות מבתי העו"ג כו' כתב המרדכי בחל"ק דף ב' ע"ד דלולב שעשאו עו"ג כשר כמו סוכות של עו"ג: (ג) וכן דעת הרמב"ן וכ"ה דעת הרי"ף והרא"ש והר"ן ובסמוך כתב רבינו למחלוקת זו וכתב שד' הר"ן ריש לולב הגזול הא דפסול מיום ראשון ואילך היינו דלא קני ליה קודם המצוה אבל אם קני ליה קודם המצוה כדרך שהגזילה נקנית בו יצא בו דשוב לא מיקרי מצוה הבאה בעבירה עכ"ל ומשמע מיהו דלא יברך עליו בהג"א ריש לולב הגזול ואמר ראבי"ה בשם אביו ר"י הלוי דצריכין ליזהר שלא לקצוץ ערבה לצורך לולב משדה עו"ג אפילו ברשות העו"ג משום דסתם עו"ג גזולי שדות נינהו וקרקע אינה נגזלת אלא משכיר העו"ג לקוץ כי היכי דלידהוי יאוש בידייהו ושינוי רשות בידו עכ"ל א"ז וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן תתנ"ב וכתב דאין חילוק לזמן הזה לבימיהם וכ"ה בא"ז וכתב עוד דאין חילוק בין ה"ל לא"י: (ד) וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תשמ"ו ותשמ"ז מי שנדר הנאה מחבירו או שאסר לולב של עצמו עליו בהנאה אינו יוצא בו ביום א' דבעינן משלכם אפי' נתן לו הבודד במתנה ל"מ אבל ביום ב' מותר ויוצא בו וכתב הכלבו אתרוג של ערלה יוצא בו מיום שני ואילך: (ה) אבל במרדכי פרק לולב הגזול כדעת ה"ג וכ"כ במהרי"ל וכתב הכלבו ומיהו אם הסיר ניקור העכברים יוצא בו לכתחלה בשאר ימים כתב תא"ו נ"ה ח"ג ניטלה פטמתו או עוקצו ונסדק דינו כניקב וכשר בשאר ימים כי דינו כחסר אבל עלתה עליו הזזית פסול אף בשאר ימים משום דלאו הדר הוא עכ"ל ומהרר"א מפראג כתב דניטלה פטמתו או עוקצו פסול כל שבעה כן משמע מדברי הרא"ש עכ"ל ולא ידעתי מהיכן משמע מדבריו כדברי ר"י ודוקא הזזית דפסולה משום דלא הדר הוא פסול כל שבעה אבל נוטל פטמתו או עוקצו דפסולו משום הסרון כשר בשאר ימים מלבד ביום א' וכ"ה בהריא בהר"ן פרק לולב הגזול ודעת מהר"א צ"ע כתב בהג"א פרק לולב הגזול בשם ראבי"ה דאתרוג כמוש ומנומר והשאר נשאר שלם פסול אף בשאר הימים דגרע מאם היה חסר מתחלת כיון שבא מכח פסול נשאר בפיסולו: (ו) וכתב הר"ן דף של"ט ע"ב ומיהו כי שרי דוקא בנשתייר רובו דשמו עליו הא לאו הכי לאו אתרוג מקרי ואתרוג אסר רחמנא ולא חצי אתרוג

דרישה

כי תרמט [א] ולשייר ממנו כדי לצאת בה וכן מוכח בסמוך מדפסל בכל הפסולים מפמת מום וכוא שעת הדחק שאין נמצא כשר ליכול לכתך **שבעה** כל בשאינו פסוג מפמת מום וכוא שעת הדחק מותר לכתך לכ"ע מאסר כיון שאינו פסול וכו"ל: כתב

ראשון דאורייתא בגבולין ושאר ימים דרבנן וכר למקדש הילכך מיקר כלקיחה בגון ל' שאין בגלולב ושיבא לקיחה לכל אמד ואמר מיקון גם בשאר ימים כיון דאורייתא וכן כלל בשאר מצוה מצוה אקא גם כל ו' אבל בשאר ושאול לא מקון:

פרישה

בשאר ימים בין בא"מ סי' תג"ג: (ב) חוץ משאול כתב הרא"ש ותימא מ"ש זה מזה לא משום דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' מ"כ הדר נמי לא ליכני אלא הראשון דכתב כלהו כתיבי בחד קרא ומ"ל ז"ע הדר כתיב בתר ביום הראשון לכך בעינן כל ו' דאכתי קשה הא אלקחתם דבעינן לקיחה אמה אמ' מעכב מבילו ושיבא לקיחה לכל מ' ואחד מדכתיב ולקחתם ל' דבים כמ"ש ריש סי' תרכ"ל נמי נימא שזה יסיב דוקא ביום אחד ונלאה ביום

ומ״ש ולדידן חשיב יום ב׳ כמו יום ג׳ נתבאר שזה דעת הרא״ש אבל מדברי הרמב״ם נראה די״ט ב׳ דינו כשאר ימים וטעמא משום דבקיאין בקביעא דירחא והר״ן וה״ה הזכירו ב׳ סברות הללו והעלה הר״ן דל״ל דפוסל בראשון ובב׳ מוטלין אבל ברוכי לא מברכינן (ז): **ומ״ש** רבי׳ אבל כל שאר הפסולין פסולים כל ז׳ הימים לעיל קאי שכתב כל הפסולים כמו שפסולין בראשון כך פסולים כל ז׳ הימים חוץ משאול וחסר ומפני שהפסיק במ״ש הלכך ניקב או שנקבוהו עכברים ורצה להודיענו סברת הריא״ג חזר לענין ראשון וחזר לכתוב סיום דברי הרא״ש דכל שאר הפסולים פסולים כל ז׳ הימים כדי לכתוב עליו שהריא״ג חולק: **וזה** שכתב בשם הריא״ג ובעל העיטור והר״ר שכל הפסולים אינם פסולים אלא בראשון ואילך ל״ש גזול ל״ש שאר פסולים כולם כשרים נראה שזהו כסברת הרמב״ם שכתבתי בסמוך ואע״פ שסתמו וכתבו כל הפסולים אינם פסולים אלא בראשון נ״ל דאין בכלל זה הפסולים משום דמכתת שיעורייהו או מפני שאינן מינן וכמו שנתבאר לדעת הרמב״ם:

כתב הר״ן גבי לולבא דסליק בחד הולא מדאמרינן בעל מום הוא משמע שפסולו מגופו ופסול כל ז׳ אפי׳ בזמן הזה וי״א שאין פסולו אלא מפני שאינו הדר וביום ראשון בלבד פסול: **וכל** הפסולים מחמת מום אם הוא שעת הדחק שאין מינן כלפסה וכיולא בו: **ומ״ש** והרמב״ם הכשיר לולב יבש כו׳ טעמו משום דהיתר שעת הדחק איתא בברייתא גבי לולב וס״ל דדוקא לולב דמתקיים ביה הדר קלת מפני צורתו אף על פי שהוא יבש אבל שאר מינים לא מתקיים בהו הדר כל עיקר ורבינו השיג עליו דמ״ש וכ״כ ה״ה בשם הגאונים:

תרנ שיעור הדס וערבה שני טפחים וחצי שהן י׳ גודלים פלוגתא דחכמים ור׳ טרפון בברייתא בפ׳ לולב הגזול ופסק שמואל הלכה כר״ט דאמר הכי והתם מותבינן דשמואל אדשמואל דאמר שעור הדס וערבה שלשה ומשני לא דק ולאומרא לא דק והרי״ף והרמב״ם פסקו כההיא דשמואל דשעור הדס וערבה שלשה שהם מפרשים הא דקאמר ולאומרא לא דק ה״פ שמואל הלכה למעשה אתי לאשמועינן שיהו תופסי׳ בשיעור לאומרא שלא לדקדק בשיעור מצומצם כר״ט אע״ג דהילכתא כוותיה והכריחם לפרש כן משום דקשיא להו דאמאי לא דק שמואל ונקט שיעורא לאומרא עפי מר״ע אלא ושאי שמואל הלכה למעשה אתי לאשמועינן וכדפי׳: **ומ״ש** ושדרו של לולב כו׳ שם הכל מודים דבעינן שיהיה הלולב יוצא מן ההדס בטפח יוצא דפליגי בשדרה דשמואל סבר דסגי בטפח יוצא אף בעלין ור׳ יוחנן סבר דוקא שדרה והלכה כר״י דר״י ושמואל הלכה כר״י ותו דברייתא בפרק המפלת מסייע לר״י דקא חשיב ה׳ שיעורין טפח וקא חשיב שדרו של לולב: **ומ״ש** דהיוצא הוא טפח חסר שתות ה״ט דבגמר׳ אמרי׳ דר״ט ס״ל דשיעור הדס ג׳ טפחים קטנים שכל טפח חסר שתות טפח בינוני דהיינו ב׳ טפחים ומחצה בינונים שהן י׳ גודלים וממילא טפח היוצא ללולב נמי הוי בטפח קטן כמו אלו שהוא ג׳ גודלים ושליש גודל ס״ה י׳ גודלים ושליש וכן פירש״י על לא מהן ג׳ להדס והשאר ללולב וכן פירשו התוספות וכ״כ הר״ן ובשם ה״ר יונה. וכתב עוד שהרמב״ן חולק וס״ל דטפח היוצא טפח שלם בעינן שהוא ד׳ גודלים וכן פסק במרדכי ונראה דטעמן משום דקי״ל כברייתא דהמפלת דה׳ שיעורין טפח ומשמע דטפח דלולב שוה לאמרים עי׳ בתו׳ בפרק לולב הגזול ובפר׳ המפלת ולענין הלכה נקטינן לאומרא דבעינן ג׳ טפחים שלמים להדס שהן י״ב גודלין ובלולב ד״ט שלמים שהן ט״ז גודלים: **ומ״ש** ואם ירצה יוסיף עליהם כל מה שירצה וכו׳ הכי איתא בפ׳ התכלת בדף מ״ב וכן פסקו הרי״ף והרא״ש בפרק לולב הגזול. ואיכא למידק דלמעלה גבי טפח דשופר הכריח רבינו דכדי שיאחזנו לא אתוקע קאי דאם כן הו״ל למתניה בהדיא הכל לפי מה שהוא אדם כו׳ וכאן פסק טפח לולב הוא טפח קטן ולא קשיא ליה דאם כן הו״ל למיתני בהדיא וי״ל דדוקא גבי טפח דשופר

ומ״ש אבל כל שאר הפסולין פסולין כל ז׳ הימים יוסף גם אפשר לומר דתחלה קאמר כל הפסולין כו׳ דהוה משמע דוקא אותן שהזכיר בדבריו קודם זה לכך בא כאן והוסיף לומר דאף שאר כל הפסולין שיתבארו עוד בדבריו פסולין ג״כ כל הז׳ וטעמן של הרי״ג ודעימיה דמכשירין אף בגזול בשאר הימים הוא מפני שפוסקין כשמואל דאמר הכי וס״ל דלא חיישינן למלוה הבאה בעבירה במלוה שאינה אלא מדרבנן אבל ביום א׳ דאף בגבולין חייבין ליטול לולב ד״ת פסול הגזול אף לאחר יאוש דהו״ל משלכם אפ״ה פסול משום מלוה הבאה בעבירה אם לא קנאו קודם שחל היום המלוה וכתב הב״י דאף לדעת הרי״ג ודעימיה כל הפסולין משום דמכתת שעורייהו או מפני שאינן מינן פסולין כל הז׳ וכסברת הרמב״ם וה׳ המגיד:

וכל הפסולים מחמת מום אם הוא שעת הדחק וכו׳ היתר שעת הדחק מפורש בברייתא פרק לולב הגזול והתוס׳ מפרשי׳ אותה כפשטא דמתיר לברך עליו. וכן הסכים הרא״ש וכ״כ המרדכי בשם רא״ש אבל הראב״ד מפרש דהיתר שעת הדחק הוא דוקא בלא ברכה והאריך הר״ן בטעם דבריו ע״ש ובאשר״י. כתב רבינו ירוח׳ דהדס שוטה פסול לכל הימים ומשמע אף בשעת הדחק נמי אין מוטלין אותו אפילו בלא ברכה משום דזימנין דנפיק מינייה חורבא דאתו למיסרך כדאיתא בגמרא בפרים ורמון במקום אתרוג וה״ה לכל הפסולים מפני שאינן מינן כלפלפה וכיוצא בו: **ומ״ש** והרמב״ם הכשיר לולב יבש כו׳ טעמו משום דהיתר שעת הדחק איתא בברייתא גבי לולב וס״ל דדוקא לולב דמתקיים ביה הדר קלת מפני צורתו אף על פי שהוא יבש אבל שאר מינים לא מתקיים בהו הדר כל עיקר ורבינו השיג עליו דמ״ש וכ״כ ה״ה בשם הגאונים:

תרנ שיעור הדס וערבה שני טפחים וחצי שהן י׳ גודלים פלוגתא דחכמים ור׳ טרפון בברייתא בפ׳ לולב הגזול ופסק שמואל הלכה כר״ט דאמר הכי והתם מותבינן דשמואל אדשמואל דאמר שעור הדס וערבה שלשה ומשני לא דק ולאומרא לא דק והרי״ף והרמב״ם פסקו כההיא דשמואל דשעור הדס וערבה שלשה שהם מפרשים הא דקאמר ולאומרא לא דק ה״פ שמואל הלכה למעשה אתי לאשמועינן שיהו תופסי׳ בשיעור לאומרא שלא לדקדק בשיעור מצומצם כר״ט אע״ג דהילכתא כוותיה והכריחם לפרש כן משום דקשיא להו דאמאי לא דק שמואל ונקט שיעורא לאומרא עפי מר״ע אלא ושאי שמואל הלכה למעשה אתי לאשמועינן וכדפי׳: **ומ״ש** ושדרו של לולב כו׳ שם הכל מודים דבעינן שיהיה הלולב יוצא מן ההדס בטפח יוצא דפליגי בשדרה דשמואל סבר דסגי בטפח יוצא אף בעלין ור׳ יוחנן סבר דוקא שדרה והלכה כר״י דר״י ושמואל הלכה כר״י ותו דברייתא בפרק המפלת מסייע לר״י דקא חשיב ה׳ שיעורין טפח וקא חשיב שדרו של לולב: **ומ״ש** דהיוצא הוא טפח חסר שתות ה״ט דבגמר׳ אמרי׳ דר״ט ס״ל דשיעור הדס ג׳ טפחים קטנים שכל טפח חסר שתות טפח בינוני דהיינו ב׳ טפחים ומחצה בינונים שהן י׳ גודלים וממילא טפח היוצא ללולב נמי הוי בטפח קטן כמו אלו שהוא ג׳ גודלים ושליש גודל ס״ה י׳ גודלים ושליש וכן פירש״י על לא מהן ג׳ להדס והשאר ללולב וכן פירשו התוספות וכ״כ הר״ן ובשם ה״ר יונה. וכתב עוד שהרמב״ן חולק וס״ל דטפח היוצא טפח שלם בעינן שהוא ד׳ גודלים וכן פסק במרדכי ונראה דטעמן משום דקי״ל כברייתא דהמפלת דה׳ שיעורין טפח ומשמע דטפח דלולב שוה לאמרים עי׳ בתו׳ בפרק לולב הגזול ובפר׳ המפלת ולענין הלכה נקטינן לאומרא דבעינן ג׳ טפחים שלמים להדס שהן י״ב גודלין ובלולב ד״ט שלמים שהן ט״ז גודלים: **ומ״ש** ואם ירצה יוסיף עליהם כל מה שירצה וכו׳ הכי איתא בפ׳ התכלת בדף מ״ב וכן פסקו הרי״ף והרא״ש בפרק לולב הגזול. ואיכא למידק דלמעלה גבי טפח דשופר הכריח רבינו דכדי שיאחזנו לא אתוקע קאי דאם כן הו״ל למתניה בהדיא הכל לפי מה שהוא אדם כו׳ וכאן פסק טפח לולב הוא טפח קטן ולא קשיא ליה דאם כן הו״ל למיתני בהדיא וי״ל דדוקא גבי טפח דשופר

ומ״ש ולדידן חשיב יום ב׳ כמו יום ג׳ נתבאר שזה דעת הרא״ש אבל מדברי הרמב״ם נראה די״ט ב׳ דינו כשאר ימים וטעמא משום דבקיאין בקביעא דירחא והר״ן וה״ה הזכירו ב׳ סברות הללו והעלה הר״ן דל״ל דפוסל בראשון ובב׳ מוטלין אבל ברוכי לא מברכינן (ז): **ומ״ש** רבי׳ אבל כל שאר הפסולין פסולים כל ז׳ הימים לעיל קאי שכתב כל הפסולים כמו שפסולין בראשון כך פסולים כל ז׳ הימים חוץ משאול וחסר ומפני שהפסיק במ״ש הלכך ניקב או שנקבוהו עכברים ורצה להודיענו סברת הריא״ג חזר לענין ראשון וחזר לכתוב סיום דברי הרא״ש דכל שאר הפסולים פסולים כל ז׳ הימים כדי לכתוב עליו שהריא״ג חולק: **וזה** שכתב בשם הריא״ג ובעל העיטור והר״ר שכל הפסולים אינם פסולים אלא בראשון ואילך ל״ש גזול ל״ש שאר פסולים כולם כשרים נראה שזהו כסברת הרמב״ם שכתבתי בסמוך ואע״פ שסתמו וכתבו כל הפסולים אינם פסולים אלא בראשון נ״ל דאין בכלל זה הפסולים משום דמכתת שיעורייהו או מפני שאינן מינן וכמו שנתבאר לדעת הרמב״ם:

כתב הר״ן גבי לולבא דסליק בחד הולא מדאמרינן בעל מום הוא משמע שפסולו מגופו ופסול כל ז׳ אפי׳ בזמן הזה וי״א שאין פסולו אלא מפני שאינו הדר וביום ראשון בלבד פסול: **וכל** הפסולים מחמת מום אם הוא שעת הדחק שאין מינן כלפלפה וכיוצא בו: **ומ״ש** והרמב״ם הכשיר לולב יבש כו׳ טעמו משום דהיתר שעת הדחק איתא בברייתא גבי לולב וס״ל דדוקא לולב דמתקיים ביה הדר קלת מפני צורתו אף על פי שהוא יבש אבל שאר מינים לא מתקיים בהו הדר כל עיקר ורבינו השיג עליו דמ״ש וכ״כ ה״ה בשם הגאונים:

תרנ שיעור הדס וערבה שני טפחים וחצי שהן י׳ גודלים פלוגתא דחכמים ור׳ טרפון בברייתא בפ׳ לולב הגזול ופסק שמואל הלכה כר״ט דאמר הכי והתם מותבינן דשמואל אדשמואל דאמר שעור הדס וערבה שלשה ומשני לא דק ולאומרא לא דק והרי״ף והרמב״ם פסקו כההיא דשמואל דשעור הדס וערבה שלשה שהם מפרשים הא דקאמר ולאומרא לא דק ה״פ שמואל הלכה למעשה אתי לאשמועינן שיהו תופסי׳ בשיעור לאומרא שלא לדקדק בשיעור מצומצם כר״ט אע״ג דהילכתא כוותיה והכריחם לפרש כן משום דקשיא להו דאמאי לא דק שמואל ונקט שיעורא לאומרא עפי מר״ע אלא ושאי שמואל הלכה למעשה אתי לאשמועינן וכדפי׳: **ומ״ש** ושדרו של לולב כו׳ שם הכל מודים דבעינן שיהיה הלולב יוצא מן ההדס בטפח יוצא דפליגי בשדרה דשמואל סבר דסגי בטפח יוצא אף בעלין ור׳ יוחנן סבר דוקא שדרה והלכה כר״י דר״י ושמואל הלכה כר״י ותו דברייתא בפרק המפלת מסייע לר״י דקא חשיב ה׳ שיעורין טפח וקא חשיב שדרו של לולב: **ומ״ש** דהיוצא הוא טפח חסר שתות ה״ט דבגמר׳ אמרי׳ דר״ט ס״ל דשיעור הדס ג׳ טפחים קטנים שכל טפח חסר שתות טפח בינוני דהיינו ב׳ טפחים ומחצה בינונים שהן י׳ גודלים וממילא טפח היוצא ללולב נמי הוי בטפח קטן כמו אלו שהוא ג׳ גודלים ושליש גודל ס״ה י׳ גודלים ושליש וכן פירש״י על לא מהן ג׳ להדס והשאר ללולב וכן פירשו התוספות וכ״כ הר״ן ובשם ה״ר יונה. וכתב עוד שהרמב״ן חולק וס״ל דטפח היוצא טפח שלם בעינן שהוא ד׳ גודלים וכן פסק במרדכי ונראה דטעמן משום דקי״ל כברייתא דהמפלת דה׳ שיעורין טפח ומשמע דטפח דלולב שוה לאמרים עי׳ בתו׳ בפרק לולב הגזול ובפר׳ המפלת ולענין הלכה נקטינן לאומרא דבעינן ג׳ טפחים שלמים להדס שהן י״ב גודלין ובלולב ד״ט שלמים שהן ט״ז גודלים: **ומ״ש** ואם ירצה יוסיף עליהם כל מה שירצה וכו׳ הכי איתא בפ׳ התכלת בדף מ״ב וכן פסקו הרי״ף והרא״ש בפרק לולב הגזול. ואיכא למידק דלמעלה גבי טפח דשופר הכריח רבינו דכדי שיאחזנו לא אתוקע קאי דאם כן הו״ל למתניה בהדיא הכל לפי מה שהוא אדם כו׳ וכאן פסק טפח לולב הוא טפח קטן ולא קשיא ליה דאם כן הו״ל למיתני בהדיא וי״ל דדוקא גבי טפח דשופר

ומ״ש אבל כל שאר הפסולין פסולין כל ז׳ הימים יוסף גם אפשר לומר דתחלה קאמר כל הפסולין כו׳ דהוה משמע דוקא אותן שהזכיר בדבריו קודם זה לכך בא כאן והוסיף לומר דאף שאר כל הפסולין שיתבארו עוד בדבריו פסולין ג״כ כל הז׳ וטעמן של הרי״ג ודעימיה דמכשירין אף בגזול בשאר הימים הוא מפני שפוסקין כשמואל דאמר הכי וס״ל דלא חיישינן למלוה הבאה בעבירה במלוה שאינה אלא מדרבנן אבל ביום א׳ דאף בגבולין חייבין ליטול לולב ד״ת פסול הגזול אף לאחר יאוש דהו״ל משלכם אפ״ה פסול משום מלוה הבאה בעבירה אם לא קנאו קודם שחל היום המלוה וכתב הב״י דאף לדעת הרי״ג ודעימיה כל הפסולין משום דמכתת שעורייהו או מפני שאינן מינן פסולין כל הז׳ וכסברת הרמב״ם וה׳ המגיד:

וכל הפסולים מחמת מום אם הוא שעת הדחק וכו׳ היתר שעת הדחק מפורש בברייתא פרק לולב הגזול והתוס׳ מפרשי׳ אותה כפשטא דמתיר לברך עליו. וכן הסכים הרא״ש וכ״כ המרדכי בשם רא״ש אבל הראב״ד מפרש דהיתר שעת הדחק הוא דוקא בלא ברכה והאריך הר״ן בטעם דבריו ע״ש ובאשר״י. כתב רבינו ירוח׳ דהדס שוטה פסול לכל הימים ומשמע אף בשעת הדחק נמי אין מוטלין אותו אפילו בלא ברכה משום דזימנין דנפיק מינייה חורבא דאתו למיסרך כדאיתא בגמרא בפרים ורמון במקום אתרוג וה״ה לכל הפסולים מפני שאינן מינן כלפלפה וכיוצא בו: **ומ״ש** והרמב״ם הכשיר לולב יבש כו׳ טעמו משום דהיתר שעת הדחק איתא בברייתא גבי לולב וס״ל דדוקא לולב דמתקיים ביה הדר קלת מפני צורתו אף על פי שהוא יבש אבל שאר מינים לא מתקיים בהו הדר כל עיקר ורבינו השיג עליו דמ״ש וכ״כ ה״ה בשם הגאונים:

תרנ שיעור הדס וערבה שני טפחים וחצי שהן י׳ גודלים פלוגתא דחכמים ור׳ טרפון בברייתא בפ׳ לולב הגזול ופסק שמואל הלכה כר״ט דאמר הכי והתם מותבינן דשמואל אדשמואל דאמר שעור הדס וערבה שלשה ומשני לא דק ולאומרא לא דק והרי״ף והרמב״ם פסקו כההיא דשמואל דשעור הדס וערבה שלשה שהם מפרשים הא דקאמר ולאומרא לא דק ה״פ שמואל הלכה למעשה אתי לאשמועינן שיהו תופסי׳ בשיעור לאומרא שלא לדקדק בשיעור מצומצם כר״ט אע״ג דהילכתא כוותיה והכריחם לפרש כן משום דקשיא להו דאמאי לא דק שמואל ונקט שיעורא לאומרא עפי מר״ע אלא ושאי שמואל הלכה למעשה אתי לאשמועינן וכדפי׳: **ומ״ש** ושדרו של לולב כו׳ שם הכל מודים דבעינן שיהיה הלולב יוצא מן ההדס בטפח יוצא דפליגי בשדרה דשמואל סבר דסגי בטפח יוצא אף בעלין ור׳ יוחנן סבר דוקא שדרה והלכה כר״י דר״י ושמואל הלכה כר״י ותו דברייתא בפרק המפלת מסייע לר״י דקא חשיב ה׳ שיעורין טפח וקא חשיב שדרו של לולב: **ומ״ש** דהיוצא הוא טפח חסר שתות ה״ט דבגמר׳ אמרי׳ דר״ט ס״ל דשיעור הדס ג׳ טפחים קטנים שכל טפח חסר שתות טפח בינוני דהיינו ב׳ טפחים ומחצה בינונים שהן י׳ גודלים וממילא טפח היוצא ללולב נמי הוי בטפח קטן כמו אלו שהוא ג׳ גודלים ושליש גודל ס״ה י׳ גודלים ושליש וכן פירש״י על לא מהן ג׳ להדס והשאר ללולב וכן פירשו התוספות וכ״כ הר״ן ובשם ה״ר יונה. וכתב עוד שהרמב״ן חולק וס״ל דטפח היוצא טפח שלם בעינן שהוא ד׳ גודלים וכן פסק במרדכי ונראה דטעמן משום דקי״ל כברייתא דהמפלת דה׳ שיעורין טפח ומשמע דטפח דלולב שוה לאמרים עי׳ בתו׳ בפרק לולב הגזול ובפר׳ המפלת ולענין הלכה נקטינן לאומרא דבעינן ג׳ טפחים שלמים להדס שהן י״ב גודלין ובלולב ד״ט שלמים שהן ט״ז גודלים: **ומ״ש** ואם ירצה יוסיף עליהם כל מה שירצה וכו׳ הכי איתא בפ׳ התכלת בדף מ״ב וכן פסקו הרי״ף והרא״ש בפרק לולב הגזול. ואיכא למידק דלמעלה גבי טפח דשופר הכריח רבינו דכדי שיאחזנו לא אתוקע קאי דאם כן הו״ל למתניה בהדיא הכל לפי מה שהוא אדם כו׳ וכאן פסק טפח לולב הוא טפח קטן ולא קשיא ליה דאם כן הו״ל למיתני בהדיא וי״ל דדוקא גבי טפח דשופר

ומ״ש אבל כל שאר הפסולין פסולין כל ז׳ הימים יוסף גם אפשר לומר דתחלה קאמר כל הפסולין כו׳ דהוה משמע דוקא אותן שהזכיר בדבריו קודם זה לכך בא כאן והוסיף לומר דאף שאר כל הפסולין שיתבארו עוד בדבריו פסולין ג״כ כל הז׳ וטעמן של הרי״ג ודעימיה דמכשירין אף בגזול בשאר הימים הוא מפני שפוסקין כשמואל דאמר הכי וס״ל דלא חיישינן למלוה הבאה בעבירה במלוה שאינה אלא מדרבנן אבל ביום א׳ דאף בגבולין חייבין ליטול לולב ד״ת פסול הגזול אף לאחר יאוש דהו״ל משלכם אפ״ה פסול משום מלוה הבאה בעבירה אם לא קנאו קודם שחל היום המלוה וכתב הב״י דאף לדעת הרי״ג ודעימיה כל הפסולין משום דמכתת שעורייהו או מפני שאינן מינן פסולין כל הז׳ וכסברת הרמב״ם וה׳ המגיד:

וכל הפסולים מחמת מום אם הוא שעת הדחק וכו׳ היתר שעת הדחק מפורש בברייתא פרק לולב הגזול והתוס׳ מפרשי׳ אותה כפשטא דמתיר לברך עליו. וכן הסכים הרא״ש וכ״כ המרדכי בשם רא״ש אבל הראב״ד מפרש דהיתר שעת הדחק הוא דוקא בלא ברכה והאריך הר״ן בטעם דבריו ע״ש ובאשר״י. כתב רבינו ירוח׳ דהדס שוטה פסול לכל הימים ומשמע אף בשעת הדחק נמי אין מוטלין אותו אפילו בלא ברכה משום דזימנין דנפיק מינייה חורבא דאתו למיסרך כדאיתא בגמרא בפרים ורמון במקום אתרוג וה״ה לכל הפסולים מפני שאינן מינן כלפלפה וכיוצא בו: **ומ״ש** והרמב״ם הכשיר לולב יבש כו׳ טעמו משום דהיתר שעת הדחק איתא בברייתא גבי לולב וס״ל דדוקא לולב דמתקיים ביה הדר קלת מפני צורתו אף על פי שהוא יבש אבל שאר מינים לא מתקיים בהו הדר כל עיקר ורבינו השיג עליו דמ״ש וכ״כ ה״ה בשם הגאונים:

תרנ שיעור הדס וערבה ג׳ טפחים וחצי וכו׳ בפרק לולב הגזול (לב.) שיעור הדס וערבה ג׳ ולולב ד׳ רבי טרפון אומר באמה בת ה׳ טפחים כי אתא רבין אמר אמה בת ה׳ טפחים עשה אותה שלשה לא מהם ג׳ להדס והשאר ללולב אר״ה אמר שמואל הלכה כר״ט נמצא לפ״ז דשיעור הדס וערבה טפחיים ומחצה וכן פסקו הרא״ש והר״ן ותמהו על הרי״ף שהשמיט הא דר״ט והרמב״ם סתם וכתב בפ״ז דשיעור הדס וערבה אין פחות מג״ט ומתוך דבריו משמע דג״ט גמורים קאמר דאל״כ הו״ל לפרושי וכתב ה״ה בהשגות א״א ג״ט קטנים שהם י׳ אצבעות בגדול ע״כ וכן פסקו מקצת הגאונים והאחרונים ז״ל אבל בהלכות לא הביאו אותה סוגיא דר״ט כלל ואפשר שהם סוברים דשמואל הוא דפסיק כר״ט דאמר דסגי בטפחים קטנים ולא כת״ק דברייתא דבעי טפחים שלמים ולא קיימא לן כוותיה דשמואל ואף בעל העיטור לא כתב אלא מימרות כפשטן ומ״מ הנכון כדעת שאר המפרשים ז״ל עכ״ל (מ): **ומ״ש** רבינו ושדרה של לולב לבד מן העלין העולין למעלה מהשדרה צריך שיהא יוצא וכו׳ שם אר״י א״ש שיעור הדס וערבה ג׳ ולולב ד׳ כדי שיהא לולב יוצא מהדס טפח ורבי פרנך א״ר יוחנן שדרו של לולב צריך שיצא מן ההדס טפח וידוע דשמואל ורבי יוחנן הלכה כר״י וכן פסקו הפוסקים: **וכתב** הר״ן דמסתברא דאפי׳ הוסיף באורך ההדס וערבה אפי׳ כמה צריך שיצא שדרו של לולב ולמעלה מהם טפח: **וכתב** עוד הר״ן י״א שהטפח שצריך שיהא יתר בו הלולב על ההדס וערבה טפח קטן הוא ג״כ ונמצא שיעור לולב ד״ט קטנים וכו׳ שהם י״ג גודלים ושליש וכ״כ התוספות והה״ר יונה מנא ליה סימנא מי בעל דברים יגע שהלולב שאומרים בו דברים הרבה והיינו ברכת לולב והלל שיעורו יגע דהיינו י״ג גודלי׳ ושליש אבל הרמב״ן כ׳ שלא חלק ר״ט בטפח עודף של לולב ומודה הוא שצריך שיהא טפח שלם של ד׳ גודלים ונמצא לפי דבריו שיעורו של לולב י״ד גודלים (ב) לפי שהג״ט קטנים הם והל׳ טפח שלם ע״כ ודברי רבינו כדברי התו׳ והה״ר יונה וכל זה לפי דרכם שפסקיהם דטפחים להדס וערבה הם טפחים קטנים אבל כ״כ שיש חולקים בדבר ולפי דבריהם שיעור אורך הלולב אין פחות מי״ז גודלים: **ומ״ש** ואם ירצה יוסיף עליהם כל מה שירצה שאין להם שיעור למעלה כ״כ הרי״ף והרמב״ם והרא״ש והכי איתא: מצות

דרבי משה

אתרוג עכ״ל אבל בפסקי מהרא״י סי׳ נ״ב משמע דאפילו לא נשאר אלא מיעוט סגי בשני: (ז) ובת״ה סימן צ״ה פסק כרמב״ם וכ״פ מהר״א בהגהותיו אבל במנהגים כתב כדברי הרא״ש והטור ול״נ דטוב לעשות כדברי הר״ן אם אין לו אתרוג אחר אבל אם יש לו אחר לא ישול את זה עד לאחר שבירך על הכשר ובזה יוצא מידי ספיקו: (ח) כתב בפסקי מהרא״י סי׳ נ״ב מעשה שהיה כמה ישובים שלא היה להם רק אתרוג א׳ למצוה בחג והיה להם שעת הדחק שלא היו יכולין להמציא להן יותר והיו רוצים כל ישובים לצאת י״ח ועמדו והתכו האתרוג לכמה התיכות ושלחו לכל ישוב התיכה אחת וברכו עליהן ביום א׳ ופסק דאסור לעשות כן דאע״ג דבשעת הדחק חסר בשר היינו שנחסר מאליו אבל לא שרינן לחתוך ולחסור האתרוג כדי לברך על אותה התיכה ותו דחסר דמבשרינן ביום ב׳ היינו שנחתך ממנו אפילו לכתחלה כדי לאכלו ומניה השאר דמברכין על השאר משום דנקרא שיורי מצוה כדאשכחן כה״ג גבי גרדומי ציצית ואזוב אבל להתוך מן האתרוג ולברך על ההתיכה אסור דלאו אתרוג מיקרי אלא התיכת אתרוג עכ״ל: (ט) ואין אנו נוהגין כך אלא בלולב והדס אנו מברכינן איבש אבל לא מברכינן באתרוג. וכ״כ המרדכי בשם רא״ם דיש לברך אלולב והדס יבשים וכ״ה בהג״מ דנוטלין הדס יבש ובאגור כתב דנוהגין ליטול לולב יבש אף שאיכא אחרים להם אבל לא הדס וערבה יבישים בדאיכא להים כתוב במנהגים שלנו גזול פסול אף בשעת הדחק עכ״ל: (י) וכ״ה בא״ז: (יא) וכ״ה בת״ה סימן ק׳:

תרנ (א) ובמנהגים שלנו כתוב כדברי הרמב״ם והרי״ף: (ב) והמרדכי כתב כדברי הרמב״ם דשיעור לולב י״ד גודלין וכבר נתבאר לעיל שלדעת הרי״ף והרמב״ם ההדס ג״ט דהיינו י״ג אצבעות א״כ שיעור הלולב היא ט״ז אצבעות לפי המנהגים שלנו: וכן

דשופר דאיכא למיטעי ולפרש לקולא דכדי שיאחזנו אדם סתמא קאמר והיינו טעם ביינוני ומשום הכי תשיב ליה עם שאר טפחים בפרק המפלת הלכך ודאי קשה הו"ל למתניה בהדיא הכא כל לפי מה שהוא אדם דאגרופו של בן אבטים גדול טפי וכשהוא תוקע אינן יוצאין בשופר שאין בו כי אם טעם ביינוני אבל גבי טעם דלולב שאין צריך רק טעם קטן תשיב ליה התם עם שאר טפחים כיון דאיכא שם טעם עליה ולא חש לבאר שלא לטעות דבעי טעם ביינוני אדא דאפי' אם נטעה לא יבא לידי תקלה דמה בכך שנתפוס לאומר' . ועוד דחילוק מועט יש ביניהן ג' שלישי גודל ואין דרך להקפיד כל כך ועוד דסתמא דמילתא טעם דלולב היולא הוא שוה לטעם הדס וערבה שאינן כי אם טפחים קטנים א"כ לא אתי למיטעי משא"כ בשופר דאיכא כל הני דאתי למיטעי להקל וגם חילוק גדול יש ביניהם כמו בן אבטים ולוכא דאיה והוכחה שלא לטעות בכך אדרבה איכא הוכחה על הטעות מדהשיב ליה עם שאר טפחים הילכך הו"ל למתנייה בהדי' ומדלא תנייה בהדיא שמע מינה דכדי שיאחזנו אדם סתמא קאמר וכו"ק :

תרנא מצות ד' מינין שיטול כל אחד ואחד מישראל לולב אחד כו' ר"פ לולב וערבה ולקחתי' שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד ופירשו התו' בר"פ לולב הגזול דתשמע ליה מדלא כתיב ולקחתם לשון יחיד דהוה משמע דאחד נוטל בשביל כולם וכתיב ולקחתם שתהא לקיחה לכל אחד ואחד ומ"ש לולב ג' וד' ערבות וכו' משנה בפ' לולב הגזול ר' ישמעאל אומר ג' הדסי' וד' ערבות לולב אחד ואתרוג אחד אפי' ב' קטומים וא' שאינו קטום ר"ט אומר אפילו שלשתן קטומים ר"ע אומר כשם שלולב א' ואתרוג אחד כך ערבה אחד והדס אחד ומוכח בגמרא דר"ע חד ולא קטים קאמר ואמרינן נמי דחזר בו ר' ישמעאל וסובר דסגי בחד ולא קטים כר"ע ותו אמרי' א"ר יהודא א"ר שמואל הלכה כר"ט ומשמע דלגמרי פסק כר"ט בין לאומרא דבעינן שלשה ובין לקולא דמכשיר בשלשתן קטומין אבל הרמב"ן פוסק כר"ע וס"ל דלא איפסיק הילכתא כר"ט אלא במאי דמכשיר בג' קטומים אבל ודאי הילכתא נמי כר"ע דמיקל טפי וכ"כ במרדכי בשם רא"ה ורא"ב ן אבל דעת שאר כל המחברים כדברי רבינו דבעינן שלשה בדוקא ועיין במ"ש הר"ן וה"ה ע"ז ומ"ש בדין קטימת ראשי ההדס וערבה נתבאר למעלה :

ויעשה וכו' עד מצוה לאגדו משום גוי הכי איסיקנא אליבא דרבנן דהלכה כותייהו לגבי ר"י בפ"ק דסוכה ופ' לולב הגזול :

ומ"ש וכיון שאין חובה לאגדו אפי' אגדו במין אחר שפיר דמי כלומר ולית ביה משום בל תוסיף כיון דאין חוב' לאגדו האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי הכי איתא בפ' לולב הגזול ופסקו הפוסקים כרבא דכל לגאותו אינו חוזר ומשמע דאף באגדו בשאינו מינו נמי אינו חוזר כיון שהוא לגאותו ודלא כמו שכתבו התוס' דהך פלוגתא איירי בשאגדו במינו : **ומ"ש** וכן מין במינו אינו חוזר הילכך אם נשרו וכו' כלומר אעפ"י שאינו לגאותו נמי אין חוזר כשהוא מין במינו כגון שנשרו עלי לולב כו' וגם זה פלוגתא דרבא ורבא ופסקו הפוסקים כרבא דאמר הכי : **ומ"ש** שרש"י פי' אע"ג דאין צריך אגד מ"מ לכתחלה חובה לאגדו כו' שם כתב רש"י שמעי' מהכא דבעי' בלולב קשר גמור וכו' ומשמע לרבינו שבא רש"י ז"ל לפסוק הוראה שטובה לאגדו דאי למאנה לחוד תלמוד ערוך הוא דאין לומר דאתי לאשמעי' דכשאגדו צריך שיקשור ב' ראשי האגד הא נמי פשיטא דמדקאמר בי"ט אגדו באגודה של ירק אלמא דבחול בעינן ב' קשרים : **ומ"ש** ואם לא אגדו מאתמול וכו' שם ברייתא ואוקימתא דגמרא וגרסינן אגדו כאגודה בב"ף וכן מבואר בפירש"י וזה לשון הרב אלפס אלא כאגודה של ירק ששוה שני קצוות של הוא וכו' דאלמא דמיירי באגדו בהוא של לולב ותוחבו מלתחת כמו שתוחבין בשאוגדין את הירק ומ"ש הר"ן אלא באגודה של ירק משום דחזי לאכילה ולאו מוקמה הוא לא לפרש דברי הרי"ף כתב כן אלא לפי גירסתו בגמרא באגודה בבי"ת כתב כן שלא כגירס' הרי"ף ופירושו וק"ל . כתוב במרדכי ע"ש הרא"ש דבחול צריך שיקשרנו שני קשרים זה על זה ורא"ה כתב אבן נהגין בקשר של לולב וגם בקשר של ליצית לקשור פעם אחת ושוב מתעגל וכורכין סביב ומתוך כך מהודק יפה כאילו קשרו בב' ראשי האגד שני פעמים עכ"ל : **ויטול** האגודה בידו הימנית וכו' שם מימרא דרבא : **ומ"ש** ואף אם הוא אטר יד כו' כ"פ בע"ה כמו שהעתיק הב"י ותימה על רבינו שפסק הכף דעת הרא"ש בפ' לולב הגזול שאטר יד יטול הלולב בשמאל דימין דידיה הוא וכ"כ הר"י בשם התו' ומהר"ם וכ"כ במרדכי האחרון בשם ר"י הלוי והוא בתשובת הרשב"א סימן אלף ק"כ וכתב מהר"ם לוריא ז"ל דטעות נפל בספרי רבינו

ומאחר דאמרי' דהא דלא קתני דליענביה מענב היינו משום דרבי יהודה היא דאמר עניבה קשירה מעלייתא היא א"כ לדידן דלא קי"ל כרבי יהודה בהא אלא דעניבה לאו קשירה היא מותר לאגדו ע"י עניבה וכ"כ הרי"ף והרא"ש דאגיד ליה כאגודה של ירק א"כ דעניב ליה מענב וכ"ל דחוט או משיחה נמי לאו מוקמה הוא והא חזי לענוב מענב א : **ויטול** האגודה בידו הימנית שם (לז) אמר רבא לולב בימין ואתרוג בשמאל מ"ט הני תלת מצות והאי הדא מצוה :

ומ"ש ויהיו ראשיהם למעלה ועיקריהם למטה בפרק לולב וערבה (מה.) כל המצות אין יוצאין בהם אלא דרך גדילתן : **ומ"ש** ואתרוג בידו השמאלית בפ' לולב הגזול מימרא הזכרתיה בסמוך וכתב עליה הרא"ש ואם הוא אטר יד ימין יקח הלולב בשמאל דימין דידיה הוא נראה מדבריו שאטר יד ימינו יטול הלולב בימין דידיה שהוא שמאל כל אדם ואתרוג בשמאל דידיה שהוא ימין כל אדם דבתר ימין ושמאל דידיה אזלינן אבל מלשון ואף שכ' רבינו וגם מדכתב יטול האתרוג בשמאל כל אדם משמע דאטר נמי נוטל לולב בימין כל אדם שהוא שמאל דידיה ואתרוג בשמאל כל אדם שהוא ימין דידיה דבתר רוב ב"א אזלינן ור"י כתב בשם התוס' ובשם מהר"ם אם הוא אטר כלומר שמשתמש תמיד בגד שמאלו נוטל הלולב בשמאלו שהוא ימין שלו ע"כ ונראה דסיימו לומר דבתר ימין ושמאל דידיה אזלינן וכדמשמע לדברי הרא"ש ז"ל אח"כ מצאתי שכתב הטיטור אהא דת"ר אטר מניח תפילין בימינו

תרנא מצות ד' מינין שיטול כל אחד ואחד מישראל לולב אחד וד' ערבות בפ' לולב הגזול (לד.) תנן ר' ישמעאל אומר ג' הדסים וד' ערבות לולב אחד ואתרוג אחד אפי' ב' קטומים ואחד שאינו קטום ר"ע אומר אפילו שלשתן קטומים רבי עקיבא אומר שכשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד וערבה אחת ופסק הרמב"ם בפ"ז במנין כדברי ר' ישמעאל דבעי ג' הדסים וכתב ה"ם שכן דעת כל הגאונים משום דר"ע נמי כרבי ישמעאל ס"ל במיינא שהרי אמר שלשתן קטומין אלמא תלתא בעי כר' ישמעאל אבל הרמב"ן כתב דהלכה כר"ע במנין שאפי' בהדס אחד יוצא י"ח ור"ע נחלק על רבי ישמעאל בדין הקטימה ולא הכניס עצמו בהחלוקת המנין אלא בקטימה וקיימא לן כר"ע בקטימה לפי שנפסקה הלכה כמותו וקיימא לן דהלכה כר"ע במנין ושתיהן להקל דאפי' אחד וקטום יוצא בדיעבד אלא שלא קיים מצוה מן המובחר עכ"ד ונתלה בזה בחותם סוגיא האמורה שם ולדרוש להו כר"ע וכבר כתבתי שדעת כל הגאונים כרבינו עכ"ל : **ומ"ש** רבי' בדין קטימ' ראשי ההדס וערבה כבר נתבאר כל אחד במקומו :

ויעשה מההדס והלולב והערבה אגודה אחת אע"ג דקיימא לן לולב א"ל אגד מצוה לאגדו משום גוי פרק הקומץ רבה (כז.) ופרק לולב הגזול (לג.) פליגי רבי יהודה ורבנן אם לולב צריך אגד ואמרינן דאפילו לרבנן דאמרי א"ל אגד מצוה לאגדו משום זה אלי ואנוהו: כ' המרדכי בפ' לולב הגזול כתב רא"מ צריך שיאגדנו ב' קשרים זה על זה דתניא הותר אגדו בי"ט אגדו כאגודה של ירק וכו' הא בחול יש לאגדו אגד הנאסר בשבת וי"ט ואין אחור אלא שני קשרים זה על זה ורא"ה כ' אבן נהגינן לקשר פעם א' ושוב מתעגל וכורכו סביב ומתוך כך מהודק יפה כאילו קשרים בב' ראשי האגד ב"פ (א) : **ומ"ש** וכיון שאין חובה לאגדו אפי' אגדו במין אחר ש"ד בפ' לולב הגזול (לז:) תנן אין מוגדין את הלולב אלא במינו דברי ר"י ר"מ אומ' אפילו בחוט ואפי' במשיחה ובגמרא (שם.) אמרינן מ"ט דר"י קסבר לולב צריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא הוה ליה ה' מינים פי' ועובר משום בל תוסיף ובפרק המוקמן (פח) אמרינן דאי ס"ל לולב א"ל אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי כלומר מש"ה אגדו במין אחד ליתי ביה משום בל תוסיף ופסקו הפוסקים כר"מ : **ומ"ש** ומשום תצילה נמי ליכא אע"פ שהקשר מפסיק בין ידו ללולב דכיון שהוא לגאותו אינו חוזר ומשום הכי לגאותו אינו חוסם בפ' לולב הגזול (לו :) אמר להו רבה להנהו דגדלי הוצעגא דבי ריש גלותא שיירו ביה בית יד כי היכי דלא תהוו תצי' ופירש"י שיירי בית יד מתחת לאגד אלא יקחנו במקום אגדו דקסבר אין האגד מן המצוה כרבנן דאמרי א"ל אגד דלא להוי תצילה בין יד להושענא ואין זו לקיחה רבא אמר כל לגאותו אינו חוזר ופסקו הפוסקים כרבא : **ומ"ש** הלכך אם נשר מעלי הלולב או מעלי ההדס ונשארו בתוך האגודה בעינן שמפסיק אין לחוש ורש"י פי' אע"ג דא"צ אגד מ"מ לכתחילה חובה לאגדו משום זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות ואם לא אגדו מאתמול או שהותר אגודו בי"ט א"א לאגדו בקשר גמור אלא אוגדו באגודה של ירק שבורך האגודה סביב ותוחב ראש האגודה לתוכה בלא קשירה ויטול האגודה בידו הימנית ויהיו ראשיהם למעלה ועיקריהם למטה והאתרוג בידו השמאלית ואף אם הוא איטר יד ימינו יטול האתרוג בשמאל כל אדם (ב) שהוא ימינו

דרכי משה

תרנא (א) וכן אנו נוהגין אף בחול דלא כמשמעות דברי הטור לקמן דמשמע דוקא בי"ט דאסור לעשות קשר גמור יש לקשור בבה"ג כתב מהר"י בדרשותיו ויקשור ההדס גבוה יותר מערבה ויש לו טעם בספרי קבלה וכתב מהרי"ל ויתיר החוט הכרוך סביב ההדס קודם שיאגדם יחד דלא ליהוי חציצה וכתב עוד דצריך לראות בהדס אי מונח כדרך גדילתו כי המביאים אותן מהפכין אותן כדי שיהיו ענפיו חופין את ראשו . וכתב עוד וישפיל ההדס תוך אגד הלולב וערבה כדי ג' מינים בידו בשעת נטילה : (ב) (אבל הרא"ש כתב דישול הלולב בשמאל כ"א שהוא ימין דידיה וכ"כ רי"ו) וכתבו מהרי"ל ומהרי"ו ובעל מנהגים דכן יש לנהוג וכ"מ מד' מהר"א מפראג דיש לנהוג כדברי האשירי וכתב שטעות

חדושי הגהות

תרנא א ורבינו שכתב אוגדו כאגודה של ירק לא בא למעט אלא קשר גמור אבל בעניבה סמך עמש"ל סי' שי"ז דעניבה מותר אפילו בשבת (מהרל"ח) :

בימינו שהוא שמאלו משתברא תפילין דאורייתא דוקא בימין אבל לולב דרבנן הוא ומשום תשיבותא ליסר הוא ככל אדם ומינח בימינו שהיא לכל אדם ומי עביד איפכא ליה לן בה דלא גרע מתפילין עכ"ל והדבר מבואר שסתם רבינו דבריו כדברי בעל העיטור ומ"ש דלולב דרבנן היינו לומר דנטילתו בימין הוא דרבנן משום דהני ג' מצות והאי חד מצוה :

כתב הרוקח גידם שאין לו אלא יד אחת נוטל לולב והאתרוג בזרועו כמו (סנהדרין מה) גבי אין לו ביהן נותן על מקומו ודיו ויותר טוב ממה שיקח הלולב ואח"כ אתרוג או אם אין לו אלא שמאל או איטר עכ"ל :

ובשיטול הלולב בידו קודם שיטול האתרוג יברך על נטילת לולב כדי שיברך קודם לעשייתן וכו' כל זה כתבו התוספות בפרק לולב הגזול (לט.) גבי כל המצות כולם מברך עליהם עובר לעשייתן וכ"כ הרא"ש בסוף הפרק וז"ל צריך לדקדק מתי יברך אדם על הלולב אם יברך אחר שנטלו בידו הא אמרינן הכא מדאגבהיה נפיק ביה ובעינן שיהא מברך על כל המצות עובר לעשייתן והיה נראה שיברך עליו קודם שיטלנו בידו אבל לא מסתברא דסיאף יברך עליו בעוד שהוא מונח בכלי הא אמרינן בפרק הקומץ רבה (לה.) תפילין מאימתי מברך עליהם משעת הנחה עד שעת קשירה דכל זמן דאין המצות מזומנות בידו לעשותם לא מסתבר שיברך וטוב שיברך משיתחיל ליטול הלולב קודם שיטול האתרוג דהיינו עובר לעשייתן שמעכבין זה את זה אי נמי יסוף אחד מהם עד שיברך כדאמרינן הכא שאינו יוצא אלא כדרך גדילתן אי נמי יכוין שלא לצאת עד אחר הברכה אע"ג דאמרינן בר"ה (כח:) דמצות אינן צריכות כונה הני מילי בסתם אבל בכוין שלא לצאת לא נפיק בעל כרחיה אי נמי משום דלא נגמר מצות הלולב עד אחר הנענוע ועוד כדקאמר בסוף פרקין אדם יוצא מביתו ולולבו בידו קורא שמע ומתפלל ולולבו בידו אע"פ שכל אלו הדברים אינן מעכבין מ"מ הואיל ויש בהם מצוה מן המובחר חשיב כעובר לעשייתן והר"ן בסוף הפרק הנזכר כתב סברות אלו ומסקנת דבריו דאע"ג דמדאגבהיה נפק ביה מ"מ עדיין יש כאן שורי מצוה שצריך לנענע הלכך שפיר מיקרי עובר לעשייתן שלא בא למעט אלא שאין גומרין את המצוה כולה קודם שיברך עליה : **ומ"ש** רבינו בשם הרמב"ם שיברך קודם שיטלנו בידו נראה שהוא ממ"ש בפ"ז ז"ל מצוה מן המובחר לאגוד לולב והדס וערבה ולעשות שלשתן אגודה אחת וכשהוא נוטלן לצאת בהם מברך תחלה על נטילת לולב הואיל וכולן סמוכים לו ואח"כ נוטל האגודה הזאת בימינו :

ומ"ש שאין נראה לר"י הוא מהטעם שכתבתי בסמוך בשם הרא"ש והיאך יברך עליו בשעה שהוא מונח בכלי : **ודע** שזה שכתב הרמב"ם שיברך ע"כ לולב לאו למימרא שיברך בלשון הזה שמאחר שכתב שהוא מברך עליו עובר לעשייתו צריך לברך בלא"ד ולא בא לומר אלא שיברך על הלולב ולא על שאר מינים ובענין נוסח הברכה סמך על מ"ש בסוף ה' ברכות נטל את הלולב מברך על נטילת לולב שכיון שהגביהו יוצא ידי חובת לולב אבל אם ברך קודם שיטול מברך ליטול לולב כמו ליטב בסוכה מכאן אתה למד שהמברך אחר שעשה מברך על העשייה ואע"פ שכתב עוד בפרק הנזכר ובכל יום ויום מברך עליו אקב"ו ע"כ לולב מפני שהיא מצוה מדברי סופרים אינה למימר דהכא נמי סמך על מ"ש בהל' ברכות בנוסח הברכה ולא בא אלא ללמדנו שאע"פ שאינו חייב בלולב מן התורה מיום ראשון ואילך צריך לברך עליו אבל לא נחת לפרושי נוסח הברכה וא"כ מי שעושה באחד מהדרכים שכתב רבינו היה ראוי שיברך ליטול כיון דאכתי לא נפק ביה והעולם אינם נוהגים לברך אלא ענט"ל משום דכיון דאגבהיה נפק ביה אע"ג דלא נפק ביה לגמרי מפני שעשה באחד מהדרכים הנזכר דע"כ לא קאמר הרמב"ם דיברך ליטול אלא כשמברך קודם שיטלנו בידו כלל :

ומ"ש רבינו שמברך שהחיינו בשעת נטילה ולא בשעת עשייה בפרק לולב וערבה (מו.) ת"ר העושה לולב לעצמו אומר ברוך שהחיינו ונטלו לצאת בו אומר אקב"ו על נטילת לולב וכתב הרא"ש האידנא לא נהוג לברך שהחיינו בשעת עשייה אלא בשעת נטילה כדאמרינן לקמן בשהחיינו דסוכה דרב כהנא מסדר להו אכסא דקידושא ר"ל דלולב מברכין ליה בשעת נטילה :

כתב הרשב"א בתשובה דאף ע"ג דקי"ל לולב א"צ אגד ויכול ליטלן כל אחד לעצמו אין מברכין אלא ברכה אחת על כולן דמצוה אחת היא ואין מברכין על כל חלק דמצוה ברכה אחת : **כתב** [א] בא"ח מעשה בה"ר משולם שנטל לולב בי"ט ראשון וביאר על נטילת לולב ושהחיינו ואח"כ הסתכל בו ולא מצא בו ערבה והניחה בלולב וחזר ונטלו ונטל ג"כ האתרוג וביאר על נטילת ערבה ושהחיינו משום ערבה ונהי שא"צ ליטול אלא הערבה בלבד אלא מצוה מן המובחר בעי למעבד ליטול ד' מינים בבת אחת וכן מצינו מכתיבת ידי הראב"ד ז"ל עד כאן לשונו (ד) :

ולקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה בפרק לולב הגזול (לז.) אמר רבה לא ליקוט אינים הושענא בסודרא דבעינן לקיחה תמה וליכא ורבא אמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ופסקו הפוסקים כרבא ובסוף פרקא (מב.) אמר רבא שאם הוציא הלולב בכלי לא יצא ופריך והא רבא הוא דאמר לקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה ומשני ה"מ דרך כבוד אבל דרך ביזיון לא ופירש"י דרך כבוד. כגון כורך ידיו בסודר כדאמרן לעיל ודרך ביזיון כגון בקערה וכתבו התוספות אהא דאמר רבא דבעינן לקיחה תמה וליכא הכא לא שייך לימר דלא ליהוי חציצה כדאמרינן לעיל דיש לומר דמיירי שעשה מן הסודר כמין בית יד ללולב ואין שייך כאן חציצה שכל הלולב חוץ מידו ואוחזו בבית יד הכולא הנעשה מן הסודר ולא חשיב ליה רבה לקיחה תמה ורבא סבר שמה לקיחה עד כאן וזהו שכתב רבינו אפילו עשה בית יד ונתן בו הלולב ונטל

ימינו ובשיטול הלולב בידו קודם שיטול האתרוג יברך על נטילת לולב ושהחיינו כדי שיברך קודם לעשייתו שאילו יטול ארבעתן קודם שיברך נמצא שכבר יצא קודם לעשייתו ושביון שהגביה יצא או יהפוך הלולב או האתרוג עד שיברך ונמצא שלא יצא ביון שלא נטלו דרך גדילתו אי נמי יכוין שלא לצאת עד שיברך והרמב"ם ז"ל כתב שיברך קודם שיטלנו בידו ול"ג לר"י וי"א ביון שלא נענעו ועדיין יש לו לתפסו בידו אע"פ שאינו מעכב קרינן ביה שפיר קודם לעשייתו וטוב לעשות באחד מן הדרכים (ג) שבתבתי ולא יברך שהחיינו בשעת עשייתו ולקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה הלכך אפילו עשה בית יד ונתן בו הלולב ונטלו שפיר דמי (ה) אפילו כל הלולב חוץ מידו ובלבד שיהא דרך כבוד אבל אם אינו

בידו קודם שיטול האתרוג או מהפך האתרוג שהרי הרא"ש גופיה כתב דטעמא דהוי עובר לעשייתן בנוטל הלולב בידו קודם שיטול האתרוג היינו מפני שמעכבין זה את זה והרי בפירוש אמרו אבל יש לו אין מעכבין ופירש הרא"ש דהיינו כשיש לו והס לפניו אין מעכבין ונוטלן בזה אחר זה וא"כ לא הוי עובר לעשייתן. ואפשר לומר דשני דרכים אלו שכתב הרא"ש לא כתבם ע"פ סברת עצמו אלא ע"פ סברת ר"ת אבל לפי סברתו כתב דרך אחר דהיינו שיכוין שלא לצאת עד אחר הברכה ועוד העיקר לפי דעתו כמ"ש במסקנת דבריו דלא נגמר מצות הלולב עד אחר הנענוע אבל אלגזון רבינו קשיא דמשמע מדבריו דבכל אחד מהדרכים שפיר דמי והוא עצמו פסק בהסתם כולם לפניו נוטל זה אחר זה ואין מעכבין וא"ל דס"ל לרבינו דלענין ברכה שפיר הוי עובר לעשייתן כל זמן שלא נטל הד' מינים בידו דרך גדילתן לפחות זה אחר זה והא דאין מעכבין היינו כשנוטלן כולן בזה אחר זה יצא למפרע אבל מתחלה ודאי עדיין לא יצא י"ח עד שיטול כולן והלכך שפיר הוי עובר לעשייתן וכן נהגו עכשיו הכל לאחוז בדרך זה ליטול הלולב בימין ולהפך האתרוג לבדו ומ"מ נראה כדי לצאת מידי ספק יהפוך שניהם וכ"כ בתשב"ץ בשם מהר"ם וכך מצאתי ברוקח סוף סי' ר"ך וכך ראוי לנהוג ג"ל ומ"ש בשם הרמב"ם שיברך קודם שיטלנו בידו ולא נראה לר"י כ"כ התוס' לשם דלא מסתבר לברך עליו והוא מונח בכלי כדאמרינן בתפילין דמברך עליהן משעת הנחה ועד שעת קשירה דאלמא דקודם הנחה דאין המצוה מזומנת בידו לא יברך ואינה ראיה דודאי טפי עדיף לברך סמוך לעשיית המצוה אם אפשר ולפיכך מברך עליהן משעת הנחה אבל אינו מעכב אם מברך עליה קודם שיהא מזומנת בידו לברך ולפיכך כאן בלולב לא אפשר דשני דרכים הראשונים לא נתחוורו לו מטעם שכתבתי בסמוך דכיון דאין מעכבים זה אחר זה לא הוי עובר לעשייתן גם הדרך הג' שיכוין שלא לצאת ס"ל להרב דלאו מילתא היא דכיון דמצות מ"ל כולה אפילו צוות שאינו רוצה לצאת ידי מצוה יצא כדעת הרשב"א והרא"ה שסבירא ב"י לעיל סוף סימן תקפ"ט ולברך מקמי נענוע נמי כיון דאין נענוע מעכב אינו שייך כלל לעיקר מצות נטילה שכבר יצא ידי חובתו בנטילה בלי נענוע כל עיקר ולפיכך ס"ל להרמב"ם דאין שום דרך לברך עליהן עובר לעשייתן אלא מ"כ שיברך קודם שיטלנו בידו :

ומ"ש וי"א כיון שלא נענעו כו' וטוב לעשות כו' נראה מדברי רבינו שלא נתחוור לו סברת הי"א אע"פ שכתבה הרא"ש במסקנתו בסתם. וכ"ל דמשום דהתוס' הקשו על סברא זו וז"ל ומיהו לא דמי כולי האי דנענוע אינו אלא מכשירי מצוה בעלמא ולא מעכב כדאמר מדאגבהיה נפיק ביה ומשני כשהפכו ולא משני בשלא נענע עכ"ל ועל הג' דברים לא הקשו כלום אלמא דטוב לעשות בא' מן הדרכים האלו כדברי רבינו וכסמוך כתבתי היאך ראוי לנהוג :

ולא יברך שהחיינו בשעת עשייתו כ"כ התוס' בפרק לולב וערבה דהכי נהגו האידנא דלא כדתניא התם דמברך בשעת עשייה ונתן טעם לדבר ע"ש ובמרדכי האריך מצאתי בשם הר"י בר יקר וז"ל זמן הלולב לא ניתקן לאמרו אלא בשעת עשייה דהוי בחול ומה שהנהיגו לאומרו בי"ט לפי שיש בני אדם שאין להם לולב וסומכין אלולב של קהל תיקנו שיהא כל אחד מברך שתים בנטילתו ויהא הכל שוין בשותפה ברכה ע"כ :

ולקיחה ע"י ד"א וכו' בפ' לולב הגזול אמר רבה לא ליקוט אינים הושענא בסודרא דבעינן לקיחה תמה וליכא רבא אמר לקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה ופסקו הפוסקים כרבא ופירש"י לא ליקוט וכו' כשנטלו לצאת בו לא יכרוך סודר שבין כתפיו על ידו ויאחוז הלולב ובסוף פירקא קאמר רבא אם הוציא הלולב בכלי לא יצא ופריך והא רבא הוא דאמר לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ומשני ה"מ דרך כבוד אבל דרך ביזיון לא ופירש"י דרך כבוד. כגון כורך ידיו בסודר כדאמרן לעיל ודרך ביזיון כגון בקערה וכתבו התוספות אהא דאמר רבא דבעינן לקיחה תמה וליכא הכא לא שייך לימר דלא ליהוי חציצה כדאמרינן לעיל דיש לומר דמיירי שעשה מן הסודר כמין בית יד ללולב ואין שייך כאן חציצה שכל הלולב חוץ מידו ואוחזו בבית יד הכולא הנעשה מן הסודר ולא חשיב ליה רבה לקיחה תמה ורבא סבר שמה לקיחה ולולב שהוציאו בכלי לא בטאוחזו בדופני הכלי אלא מניח ידו תחת שוליו או שאוחז בבית יד של כלי עכ"ל התוס' משמע מדבריהם שכוונתם

דרכי משה

שמעות נפל בספרי הכזיר ושלא ראה כדבריו בשום פוסק ולא ראיתי אינו ראיה ומ"מ משמע דיש לנהוג כדע' האשיר"י וכתב הכלבו דוקא לכתחלה ישול הלולב בימין ואתרוג בשמאל אבל אם החליף בדיעבד יצא וכן אם נוטלן זא"ז אבל אם נטלו בידו אחת בבת אחת לא יצא ואדם גידם נוטלו בזרועותיו דהא לא כתיב ולקחתם בידכם ושולט בב' ידיו נוטלו כשאר כל אדם עכ"ל : (ג) וכן אנו נוהגים לחפך האתרוג עד אחר הברכה וכ"כ מהרי"ל דלא כר"ן ס"פ לולב הגזול דכתב דאין נכון לעשות כן : (ד) כתב הכלבו ובדרשות מהרי"ל כשמברך צריך לעמוד

פרישה

סי' תרנא (א) אפילו כל הלולב חוץ לידו פי' אפילו כשהוא חוץ לידו וכ"ש כשהוא חוץ ידו דמותר אם הוא דרך חוי וכבוד לאו דרך לקיחה עכ"ל מכשהוא חוץ לידו ואע"ג דלא הזכיר רבינו דאינו מתיר כשאוחזו בידו אלא דרך חוי אינו מעפ"כ

דרישה

סי' תרנא [א] כתב בא"ח מעשה בסר"ר משולם שנטל לולב בי"ט ראשון וביאר על נטילת לולב ושהחיינו ואח"כ הסתכל בו ולא מצא בו ערבה והניחה בלולב ומזר וכבלו ונטל ג"כ האתרוג וביאר על נטילת ערבה ושהחיינו וכן מצינו מכתיבת ידי הראב"ד ז"ל

שכותבים לפרש דאפילו בכורך הסודר בלולב אפ"ה ליתא ביה משום חציצה אפי' לרבה דע"כ לא קאמר רבה דאיתא ביה משום חציצה אלא בתגד שסביב הלולב שאוגדו כדי שלא יתפרדו המינין דאין התגד מסייעו בלקיחת לולב אבל אם עשה מן הסודר בית יד ללולב דאוחז הלולב על ידי הסודר כעין לבת שהסודר מסייעו להחזיקו כה"ג לא הוי חציצה אלא לרבה. לא שמה לקיחה ולרבא שמה לקיחה ולולב שהוציאו בכלי ולא יצא לא כשאוחזו בדופני הכלי דההוא ודאי הוה כבית יד אלא במניח ידו תחת שוליו. ומ"ש בסוף דבריהם או שאוחז בבית יד של כלי הוא חוזר על הכיתר כלומר שכשאוחזו בשפת הכלי או בבית יד של כלי ודאי שמה לקיחה לרבא אלא במניח ידו תחת שוליו התם הוא דקאמר רבא דלא שמה לקיחה אבל בכורך ידיו בסודר ונוטלו פשיטא דשמה לקיחה לפחות אליבא דרבא ולית ביה נמי משום חציצה ואפילו לרבה ואע"ג דאין הסודר מסייע כל עיקר משום דלא שייך חציצה אלא כשהתגד בלולב אבל בדבר הכרוך בידו לא שייך חציצה והיא דיעשכר שאני דכיון דהיה דרך ביזיון אית ביה משום חציצה א"כ דל חציצה נעגם משום ביזיון קדשים כך היא דעת התוס' למעיין בדבריהם וכדי לתקן לשון התוס' היה נראה לומר דטעות נפל בספרי קדפוס והלשון מהופך וכל"ל ולולב שהוציאו בכלי לא בשאוחזו בדופני הכלי או שאוחזו בבית יד של כלי אלא מניח ידו תחת שוליו וק"ל. ומלא פסקן של דבריס למאי דקי"ל כרבא דלקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה לא מיבעיא בכורך ידיו בסודר אלא אפילו עשה בית יד ללולב והלולב כולו חוץ לידו נמי שמה לקיחה ואם נתנו בכלי נמי שמה לקיחה בכל ענין אלא אם כן מניח ידו תחת שוליו ורבינו שכתב הילכך וכו' אפילו כל הלולב חוץ מידו נמי הכי קאמר ל"מ בעשה בו בית יד ונותן בו הלולב כגון דכרך בידיו בסודר ונטלו דש"ד אע"פ שלא חברו ללולב אלא אפילו כל הלולב חוץ מידו שכרך הסודר בלולב ונוטל הסודר בידו וכל הלולב חוץ מידו נמי שמה לקיחה וזהו כדעת התוס' שכתבתי אבל מ"ש אח"כ ובלבד שיהא דרך כבוד אבל אם אינו דרך כבוד כגון שנתנו בכלי ונטלו לא יצא הוא שלא כדעת התוספות דמחלקין בין כשאוחזו בדופני הכלי או אוחזו בבית יד למניח ידו תחת שוליו אלא דס"ל דבנתנו בכלי בכל ענין לא יצא וכדברי הרי"ף והרא"ש שכתבו בסתם דבהוציאו בכלי הו"ל דרך ביזיון ומשמע אפילו באוחזו בדופני הכלי או בבית יד של כלי ולא דמי לסודר דסודר ודאי הו"ל דרך כבוד בכל ענין בין בכורך הסודר בידו בין בכורך הסודר בלולב ועשה ממנו בבית יד משא"כ בהוציאו בכלי דהו"ל דרך ביזיון בכל ענין וכן נראה עיקר ואע"פ שהתוס' בפ' הוציאו לו ובפרק מקוש שנהגו כתבו דאפילו לרבא בכרך ידיה בסודר ונוטל הלולב לא שמה לקיחה וכן נראה מדבריהם בפ"ב דזבחים וכ"כ המרדכי פרק לולב הגזול בשם ר"י מ"מ ס"ל לרבינו דהעיקר הוא כמ"ש התוס' בפרק לולב הגזול במקום הלכות לולב והוא מסכים לפירושו של רש"י דבכרך ידיו בסודר פשיטא דשמה לקיחה לפחות אליבא דרבא וכן נראה מפסקי הרא"ש שכתב פלוגתא דרבה ורבא בסתם ופסק הלכה כרבא דשמה לקיחה משמע דבכל ענין שמה לקיחה בין בכורך הסודר בלולב והלולב כולו חוץ לידו בין בכורך ידיו בסודר וע"ז סמך רבינו שפסק להקל בסתם ולא כתב שום מחלוקת בזה גם מדברי ה"ר ירוחם נראה כן אלא שדבריו מעורבין מש"ס ע"ש וכל מ"ש הב"י בזה בפי' דברי רבינו והתוס' לא נהירא לפענ"ד: כתוב בתשובת מהרי"ו בשם ספר מגודה דמסירין הציצית והתפילין מן היד ונשים טבעותיהם אבל הלולב חוץ מידו ולא כדעת הרמ"ם אין מרכיבין להסירן דדוק' היכא דכרך כוליה ידיה עכ"ל ולא משמע הכי בסוגיא דהא בתגד דלולב לא שרי רבא אלא משום דהתגד ללולב לגאותו הוא וכל לגאותו אינו חוץ אלמא דכל שאינו לגאותו וגם אינו ממינו כהיא דציצית ותפילין ובעבעות אף על גב דמקלת בלא חציצה כהיא דתגד דלולב יש בו משום חציצה לא בעינן דלהוי כולו בחציצה והא דמשמע בפ"ק דבכורות גבי קדושת רחם דלא הוי חציצה במק תה לידה שאני דאורחייהו בהכי כדכתבו התוס' בפרק לולב הגזול ע"ש ומשעם זה צריך ליטול גם הוא שרגיל להיות סביב הבלם:

וינענע בשעה שמברך כן הכריחו התוספות והרא"ש והר"ן ממתניתין דסוף פרק לולב הגזול ומברייתא דפק"ה וכתב הרא"ש דרא"י הכיא ראיה על זה מהירושלמי עיין שם: **ומ"ש** וכן ינענע בשעת קריאת ההלל בהודו משנה ב' לולב הגזול והיכן הוא מנענע בהודו לה' בתחלה ובסוף ובאמצע ה' הושיעה נא בדברי ב"ה וב"ש אומרים אף באמצע ה' הצליחה נא וידוע דהלכה כב"ה ונענעו של דבר כתבו התוס' והרא"ש דאיתא במדרש אז ירננו עצי היער וגו' ואמרו הושיענו לפי שבר"ה באין לדין וכו' ע"ש:

ומ"ש שמנענע בהודו בכל פעם שמחזירין אותו הקהל כ"כ התוס' והרא"ש וכן נהגו דלא כהר"ן שחולק על זה וז"ל התוס' הלבור מנענעין על כל הודו והודו שעונין. אבל ש"ץ לא ינענע. וי"מ דאף ש"ץ מנענע אגב לבורא שעונין בכל פעם ופעם הודו ומנענעים מנענע נמי ש"ץ ביאמר נא וביאמרו נא ע"כ ובהגה"ה אשיר"י מא"ז כתב וש"ץ מנענע ביאמר נא ולא ביאמרו נא א"נ אגב לבורא שעונין על כל פעם ופעם ומנענעין מנענע כמו כן ש"ץ ע"כ והמנהג כשבורא הראשונה מא"ז ונענעו של דבר מדתנן בהודו בתחלה וסוף פירשו בו כמה פירושים רש"י פירש הודו שבתחלת ההלל והודו שבסוף ההלל וי"מ בסוף פי' כי לעולם חסדו שהוא סוף הפסוק ואע"פ שהתוספות והרא"ש דחו אותו פירוש בסמ"ק כתב שיש לעשות כדברי שניהם ועוד יש לפרש דבסוף היינו יאמר נא שכתב אחר הודו לכך יש לש"ץ לנענע ביאמר נא אבל ביאמרו נא אין צריך שכבר יצא ידי כל הפירושים כתב סמ"ק אין מנענעים בשם לא בהודו ולא בתחנה ע"כ:

והניענוע

דרכי משה

לעמוד וכתב עוד דאינו מברך על הלולב אלא פעם א' ביום אף כשנוטלו הרבה פעמים ביום. כתב אבודרהם בשם ר' סעדיה שצריך בשעת נטילה שיהא פני הלולב שה א האדום נגד פני המתפלל וצד הירוק שבו השדרה כלפי חוץ ויש שא חזון אותו להיפך וכדאי היא הגאון לסמוך עליו עכ"ל: (ה) ומהרי"ל כתב שהיה מסיר התפילין משום חציצה: (י) ואין אנו נוהגין כן אלא כדעת הרא"ש שהצבור מנענעין אבל לא ש"ץ ומיהו במהרי"ל כתב שאף שליח צבור ינענע ביאמר נא ישראל אבל לא באה"ים וכ"ה במנהגים ובהג"א פרק לולב הגזול וכתב הכלבו בשם הגאון שנהגו לכוין כשאומ"ים הודו שהי' מוליך ומביא וכשיאמר ה' מעלה ומוריד וכן באנא ה' אבל הרי"ף כתב אין מנענעין באימר השם לא בהודו ולא

דרישה

ז"ל עכ"ל. דוקא בזה שלא חזר לברך על נטילת לולב אלא על נטילת ערבה שלא כוסת הברכה וס"ע כיון שכבר בירך על הלולב אע"ג דלא יצא דהא ד' מינים מעכבין זא"ז מ"מ אדיף טפי לברך שנית אמה שלא היה בידו תחלה וממנו תלמוד אם חסר הדס או אתרוג או ר"ה אם בירך ואח"כ מצא הדס או אחד מהופך דחוזר ומברך שהרי אינו יוצא אלא דרך גדילתן כמ"ש בפרישה וכשחוזר ומברך מברך על אותו שהיה מהופך עיין ב"י. בתשובת מהרי"ל כתב בלולב נ"ל להקוף דרך ימין כשמנענעין מנענעין למזרח דרוס מערב דרוס לפון כו' עכ"ל כן נוהגים ונעמא דמהרי"ל הוא דכל פינות בתתה פונה תפונה לצד ימין וכן בכל תנוכה אנו מדליקין כסדר כתיבת האומות מצד שמאל לימין וכן פותחין הפרוכת בלפני הארון וכן היה הכהן מעיב ומדליק הנרות אבל בהיקף במקופין הבימה או כשמוליכין הספר תורה על הבימה. הולך תחילה על לפון וכשמחזירין אותו הולך החזן עמה לדרום נמצא במקוף לפון מערב לדרום. ג"כ מעשה כל פנות שאתה פונה לצד ימין כי ידוע שהדס העומד למזרח ורוצה לעקור רגליו עוקר רגל ימין בראשונה כי כן טבע כל אדם ולכן יש לכבד רגל ימין להתחיל מצדי וע"ד זה הוא הפיכת הבהמים פניהם כשעולין לדוכן וכ"כ ב"י בסי' קכ"ח ע"ש. ולכן גם הכהן שעלה לכבש שהיתה בדרומית מזרחית זרק כן דרומית מזרחית לפונית לפונית מערבית מערבית דרומית כי כן סדר הימין בדרך הבליכה אבל כשהאדם עומד במקומו למזרח ואינו זז כרגליו רק בידיו הוא זז לנענע אז לנענע אז להניף תנופה אז להדליק נר אז יד ימין קודמת

פרישה

ל"ל כן מדכתב ובלבד ביהא דרך כבוד ממילא נשמע דהא דמתירו גם כן כשאותו בידו ע"י דבר אחר היינו דוקא דרך כבוד ואי אלא שבולת אחת לידו ע"י תיק הוא דרך כבוד חוץ מבתנו בכלי דאע"ג שגם יוצא חוץ לידו מ"מ דרך ביזיון הוא ועיין בדרישה:

(ג) **בבל** פעם שמחזירין כו' פירוש לפי המנהג שהקהל עונין הודו בכל פעם שאומר החזן יאמרו נא ג' פעמים בהולכה אחת וג"פ בהוכאה וז"ל הא"ף מ"ש וינענע ג"פ כו' אינו ר"ל שינענע שם ג"פ בהולכה אחת וג"פ בהוכאה אחת כן ר"ל שיוליך ויביא ג"פ ומילת שם ר"ל באותו הוא וכן לכל הוא ולוא יוליך ויביא ג"פ כי בהולכה והוכאה עצמה נקראת נענע ע"ש:

ביום

והניענוע הוא שמוליך ידו מכנגדו להלאה וינענע שם ג"פ בהולכה וג"פ בהובאה וכו' שם תנן התם שתי הלחם ושני כבשי עצרת כיצד הוא עושה מניח ג' הלחם ע"ג ב' הכבשים ומניף ידו תחתיהם. ומניף מוליך ומביא מעלה ומוריד שבע' אחר הוקף ואחר הורם אר"י מוליך ומביא למי שד' רוחות שלו נא וכן ינענע בהודו שבסוף המזמור (ז) והניענוע הוא שמוליך ידו מכנגדו להלאה וינענע שם ג"פ (ח) בהולכה וג"פ בהובאה ואח"כ מטה ידו לצד צפון ועושה כן ג"פ וכן לצד דרום וכן לצד מערב ומעלה ידו למעלה ועושה כן ג"פ ומורידה לצד מטה ועושה כך ג"פ סך הכל ל"ו פעמים וב"ה כ' וניענוע דרבנן ואזלינן ביה לקולא וא"צ לכל רוח ג"פ הולכה וג"פ הובאה אלא בין הולכה והובאה ג"פ לכל רוח וכ' עוד מנהג אבותינו מוליך ומביא מעלה ומוריד בלבד מוליך ומביא למי שד' רוחות שלו והמושל בב' מושל בד' והמוליך לצפון ולדרום דעת חיצוני הוא וא"א ז"ל כתב והעולם לא נהגו כן אלא מוליכין לד' רוחות ומנהג כשר הוא הקצרה יד ימיננו להודות למי שד' רוחות שלו ומנהג אחר הוא חיצוני והראשון שהנהיג כן היה נראה לו שהמוליך ומביא לד' הרוחות נראה כמו שהעו"נ עושין והבל הוא דאדרבא כשמוליך ומביא לשתי רוחות ואחר כך מעלה ומוריד נראה כו' שיש לו ארבע קצוות אבל כשמוליך ומביא לד' רוחות ואח"כ מעלה ומוריד יש לו שש קצוות ע"כ הרא"ש הולכה והובאה הוא הנענוע וא"צ נענוע שדרה ועלין וכ"כ גאון ז"ל שא"צ נענוע שדרה ועלין שלא אמרו אלא כדרך שאמרו בתוספתא מוליך ומביא

והניענוע הוא שמוליך ידו מכנגדו להלאה היא עצמה הנענוע וא"צ לטרוף הלולב ולכסכס העלין כל עיקר וכמ"ש אח"כ בשם בעל העיטור שכן עיקר כך שתם דבריו מתחלה ואח"כ כתב שמספר נענוע זה הוא ג' פעמים דהיינו ג' פעמים בהולכה וג' פעמים בהובאה ואח"כ מטה ידו לצד צפון ועושה כן ג"פ וכן לצד דרום וכן לצד מערב ומעלה כו' ס"ה ל"ו פעמים וזו היא דעת הרא"ש ודלא כהרמב"ם בפ"ז שכתב שאינו עושה רק הולכה אחת ומנענע שם בראש הלולב ג"פ באותה הולכה שמוליך מכנגדו ואח"כ עושה הובאה אחת ומנענע ג"כ בראש הלולב ג"פ באותה הובאה שמביא אליו וכן בירידה ועלייה ולדעתו צריך לומר שהנענוע הוא שיטרוף הלולב ויכסכס העלין בכל נענוע וכ"כ הר"ן לדעתו גם צריך לומר לדעתו שאין צריך להטות ראש הלולב לכל צד כמבואר מדבריו שלא הזכיר הטייה כל עיקר והמנהג באשכנז להטות ראש הלולב לכל צד וגם נהגו להקיף דרך ימין מזרח דרום מערב צפון וכ"כ במהרי"ל ולא כמ"ש רבינו גם נהגו כהרא"ש וכרבינו שמוליכין ג"פ ומביאין ג"פ אלא שנהגו ג"כ לטרוף הלולב ולכסכס העלין בכל הולכה והובאה וא"ל אלא דבדי לצאת ידי סברת הרמב"ם די שיכסכס ויטרוף בהולכה ראשונה והובאה ראשונה והב"י הבין כדברי הרא"ש שצריך לנענע ג' זוגות קטנות של הולכה ושל הובאה על כל הולכה והובאה גדולה ולא דק שהרי מבואר בלשון הרא"ש דדוקא לולי בעיית דרבי זעירא היינו מפרשים לצריך לנענע ג' תנועות קטנות על כל הולכה והובאה אבל מכח בעיית דרבי זירא אנו למדין שא"צ כלל תנועות קטנות אלא ג"פ הולכה והובאה לכל רוח וא"צ כסכוס וטרוף בלולב ועלין כל עיקר כי ההולכה וההובאה עצמה היא הנענוע כמ"ש בעל העיטור וגם מ"ש הב"י ששטה האחרונה שכתב הר"ן בשם האחריס והרמב"ן היא שיטת הרא"ש הוא שלא בדקדוק שהרי שיטת האחריס והרמב"ן היא דעל כל דבר שמנענעים בכלל מוליך ומביא ומעלה ומוריד וא"כ מנענע ג' זוגות קטנות של הולכה והובאה ולדו ואילו להרא"ש בכל ג' מההולכה וההובאה והעלאה והורדה צריך לנענע ג' פעמים בהולכה ובהובאה גדולה וכבר האריכתי בתשובה בדבר הנענוע כל הצורך וכאן מסקיר במ"ש:

ומ"ש וכ"ה כתב ונענוע דרבנן וכו' טעמו דבירושלמי גרסינן תני צריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר ואיכעיא לן בכין חד והכין חד ג"ד הכין והכין חד ולא איפשטא ואזלינן ביה לקולא וסגי בי"ח כוחות: וכתב עוד מנהג אבותינו כו' הכי משמע מפשטא דתלמודא שלא הזכיר רק מוליך ומביא מעלה ומוריד וכתב הר"ן שכן נהגו: **ומ"ש** בשם הרא"ש שהעולם לא נהגו כן וכו' עד ו' קצוות בפ' לולב הגזול כתב כן וכ"כ הסמ"ק והר"ר ירוחם ומהר"ל חביב בתשובה סי' ע"ט כתב עוד שאין ראוי לשנות מן המנהג שנהגו ע"פ סברת הרא"ש ורבינו להוליך ולהביא לכל ו' קצוות וכן כתבו כל האחרונים שהמנהג כהרא"ש: **כתב** בעל העיטור הולכה והובאה הוא הנענוע כו' טעמו מבואר בדבריו כדרך שאמרו בתוספה גם בדברי הרא"ש משמע הכי שכתב בסוף דבריו נמצא שצריך ג' הולכות וג' הובאות לכל לד ולד שהם ל"ו בין הכל והב"י השיג דברי הרא"ש לדעת אחר ולא דק:

ומלו

נא וכן ינענע בהודו שבסוף המזמור (ז) והניענוע הוא שמוליך ידו מכנגדו להלאה וינענע שם ג"פ (ח) בהולכה וג"פ בהובאה ואח"כ מטה ידו לצד צפון ועושה כן ג"פ וכן לצד דרום וכן לצד מערב ומעלה ידו למעלה ועושה כן ג"פ ומורידה לצד מטה ועושה כך ג"פ סך הכל ל"ו פעמים וב"ה כ' וניענוע דרבנן ואזלינן ביה לקולא וא"צ לכל רוח ג"פ הולכה וג"פ הובאה אלא בין הולכה והובאה ג"פ לכל רוח וכ' עוד מנהג אבותינו מוליך ומביא מעלה ומוריד בלבד מוליך ומביא למי שד' רוחות שלו והמושל בב' מושל בד' והמוליך לצפון ולדרום דעת חיצוני הוא וא"א ז"ל כתב והעולם לא נהגו כן אלא מוליכין לד' רוחות ומנהג כשר הוא הקצרה יד ימיננו להודות למי שד' רוחות שלו ומנהג אחר הוא חיצוני והראשון שהנהיג כן היה נראה לו שהמוליך ומביא לד' הרוחות נראה כמו שהעו"נ עושין והבל הוא דאדרבא כשמוליך ומביא לשתי רוחות ואחר כך מעלה ומוריד נראה כו' שיש לו ארבע קצוות אבל כשמוליך ומביא לד' רוחות ואח"כ מעלה ומוריד יש לו שש קצוות ע"כ הרא"ש הולכה והובאה הוא הנענוע וא"צ נענוע שדרה ועלין וכ"כ גאון ז"ל שא"צ נענוע שדרה ועלין שלא אמרו אלא כדרך שאמרו בתוספתא מוליך ומביא

ומביא

כן ג"פ וכן לצד דרום וכן לצד מערב ומעלה ידו למעלה כו' ס"ה ל"ו פעמים וזו היא דעת הרא"ש ודלא כהרמב"ם בפ"ז שכתב שאינו עושה רק הולכה אחת ומנענע שם בראש הלולב ג"פ באותה הולכה שמוליך מכנגדו ואח"כ עושה הובאה אחת ומנענע ג"כ בראש הלולב ג"פ באותה הובאה שמביא אליו וכן בירידה ועלייה ולדעתו צריך לומר שהנענוע הוא שיטרוף הלולב ויכסכס העלין בכל נענוע וכ"כ הר"ן לדעתו גם צריך לומר לדעתו שאין צריך להטות ראש הלולב לכל צד כמבואר מדבריו שלא הזכיר הטייה כל עיקר והמנהג באשכנז להטות ראש הלולב לכל צד וגם נהגו להקיף דרך ימין מזרח דרום מערב צפון וכ"כ במהרי"ל ולא כמ"ש רבינו גם נהגו כהרא"ש וכרבינו שמוליכין ג"פ ומביאין ג"פ אלא שנהגו ג"כ לטרוף הלולב ולכסכס העלין בכל הולכה והובאה וא"ל כדי לצאת ידי סברת הרמב"ם די שיכסכס ויטרוף בהולכה ראשונה והובאה ראשונה והב"י הבין כדברי הרא"ש שצריך לנענע ג' זוגות קטנות של הולכה ושל הובאה על כל הולכה והובאה גדולה ולא דק שהרי מבואר בלשון הרא"ש דדוקא לולי בעיית דרבי זעירא היינו מפרשים לצריך לנענע ג' תנועות קטנות על כל הולכה והובאה אבל מכח בעיית דרבי זירא אנו למדין שא"צ כלל תנועות קטנות אלא ג"פ הולכה והובאה לכל רוח וא"צ כסכוס וטרוף בלולב ועלין כל עיקר כי ההולכה וההובאה עצמה היא הנענוע כמ"ש בעל העיטור וגם מ"ש הב"י ששטה האחרונה שכתב הר"ן בשם האחריס והרמב"ן היא שיטת הרא"ש הוא שלא בדקדוק שהרי שיטת האחריס והרמב"ן היא דעל כל דבר שמנענעים בכלל מוליך ומביא ומעלה ומוריד וא"כ מנענע ג' זוגות קטנות של הולכה והובאה ולדו ואילו להרא"ש בכל ג' מההולכה וההובאה והעלאה והורדה צריך לנענע ג' פעמים בהולכה ובהובאה גדולה וכבר האריכתי בתשובה בדבר הנענוע כל הצורך וכאן מסקיר במ"ש:

ומ"ש וכ"ה כתב ונענוע דרבנן וכו' טעמו דבירושלמי גרסינן תני צריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר ואיכעיא לן בכין חד והכין חד ג"ד הכין והכין חד ולא איפשטא ואזלינן ביה לקולא וסגי בי"ח כוחות: וכתב עוד מנהג אבותינו כו' הכי משמע מפשטא דתלמודא שלא הזכיר רק מוליך ומביא מעלה ומוריד וכתב הר"ן שכן נהגו: **ומ"ש** בשם הרא"ש שהעולם לא נהגו כן וכו' עד ו' קצוות בפ' לולב הגזול כתב כן וכ"כ הסמ"ק והר"ר ירוחם ומהר"ל חביב בתשובה סי' ע"ט כתב עוד שאין ראוי לשנות מן המנהג שנהגו ע"פ סברת הרא"ש ורבינו להוליך ולהביא לכל ו' קצוות וכן כתבו כל האחרונים שהמנהג כהרא"ש: **כתב** בעל העיטור הולכה והובאה הוא הנענוע כו' טעמו מבואר בדבריו כדרך שאמרו בתוספה גם בדברי הרא"ש משמע הכי שכתב בסוף דבריו נמצא שצריך ג' הולכות וג' הובאות לכל לד ולד שהם ל"ו בין הכל והב"י השיג דברי הרא"ש לדעת אחר ולא דק:

ומלו

ג' זוגות קטנות של הולכה ושל הובאה על כל הולכה והובאה גדולה ולא דק שהרי מבואר בלשון הרא"ש דדוקא לולי בעיית דרבי זעירא היינו מפרשים לצריך לנענע ג' תנועות קטנות על כל הולכה והובאה אבל מכח בעיית דרבי זירא אנו למדין שא"צ כלל תנועות קטנות אלא ג"פ הולכה והובאה לכל רוח וא"צ כסכוס וטרוף בלולב ועלין כל עיקר כי ההולכה וההובאה עצמה היא הנענוע כמ"ש בעל העיטור וגם מ"ש הב"י ששטה האחרונה שכתב הר"ן בשם האחריס והרמב"ן היא שיטת הרא"ש הוא שלא בדקדוק שהרי שיטת האחריס והרמב"ן היא דעל כל דבר שמנענעים בכלל מוליך ומביא ומעלה ומוריד וא"כ מנענע ג' זוגות קטנות של הולכה והובאה ולדו ואילו להרא"ש בכל ג' מההולכה וההובאה והעלאה והורדה צריך לנענע ג' פעמים בהולכה ובהובאה גדולה וכבר האריכתי בתשובה בדבר הנענוע כל הצורך וכאן מסקיר במ"ש:

ומ"ש וכ"ה כתב ונענוע דרבנן וכו' טעמו דבירושלמי גרסינן תני צריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר ואיכעיא לן בכין חד והכין חד ג"ד הכין והכין חד ולא איפשטא ואזלינן ביה לקולא וסגי בי"ח כוחות: וכתב עוד מנהג אבותינו כו' הכי משמע מפשטא דתלמודא שלא הזכיר רק מוליך ומביא מעלה ומוריד וכתב הר"ן שכן נהגו: **ומ"ש** בשם הרא"ש שהעולם לא נהגו כן וכו' עד ו' קצוות בפ' לולב הגזול כתב כן וכ"כ הסמ"ק והר"ר ירוחם ומהר"ל חביב בתשובה סי' ע"ט כתב עוד שאין ראוי לשנות מן המנהג שנהגו ע"פ סברת הרא"ש ורבינו להוליך ולהביא לכל ו' קצוות וכן כתבו כל האחרונים שהמנהג כהרא"ש: **כתב** בעל העיטור הולכה והובאה הוא הנענוע כו' טעמו מבואר בדבריו כדרך שאמרו בתוספה גם בדברי הרא"ש משמע הכי שכתב בסוף דבריו נמצא שצריך ג' הולכות וג' הובאות לכל לד ולד שהם ל"ו בין הכל והב"י השיג דברי הרא"ש לדעת אחר ולא דק:

כתב בתשובה בדבר הנענוע כל הצורך וכאן מסקיר במ"ש: **ומ"ש** וכ"ה כתב ונענוע דרבנן וכו' טעמו דבירושלמי גרסינן תני צריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר ואיכעיא לן בכין חד והכין חד ג"ד הכין והכין חד ולא איפשטא ואזלינן ביה לקולא וסגי בי"ח כוחות: וכתב עוד מנהג אבותינו כו' הכי משמע מפשטא דתלמודא שלא הזכיר רק מוליך ומביא מעלה ומוריד וכתב הר"ן שכן נהגו: **ומ"ש** בשם הרא"ש שהעולם לא נהגו כן וכו' עד ו' קצוות בפ' לולב הגזול כתב כן וכ"כ הסמ"ק והר"ר ירוחם ומהר"ל חביב בתשובה סי' ע"ט כתב עוד שאין ראוי לשנות מן המנהג שנהגו ע"פ סברת הרא"ש ורבינו להוליך ולהביא לכל ו' קצוות וכן כתבו כל האחרונים שהמנהג כהרא"ש: **כתב** בעל העיטור הולכה והובאה הוא הנענוע כו' טעמו מבואר בדבריו כדרך שאמרו בתוספה גם בדברי הרא"ש משמע הכי שכתב בסוף דבריו נמצא שצריך ג' הולכות וג' הובאות לכל לד ולד שהם ל"ו בין הכל והב"י השיג דברי הרא"ש לדעת אחר ולא דק:

ומלו

דרכי משה

ול"א באגא וכ"נ: (ז) והבלבו כתב ומנענעין שם ג"פ על כל פעם שיאמר הודו פעם אחת וכ"כ הר"ן וכ"ה במנהגים ובמהרי"ל ובת"ה סימן צ"ו: (ח) כתב מהר"א בהגהותיו אינו ר"ל שינענעו שם ג"פ בהולכה וג"פ בהובאה אחת רק ר"ל שיוליך ויביא ג"פ ומלת שם ר"ל באותו הרוח וכן בכל רוח יוליך ויביא ג"פ כי ההולכה והובאה הם הניענועין וכ"כ בהר"ן פרק לולב הגזול דף ש"ס ע"ב ובהג"מ ובתשובת הרשב"א סימן תל"ו וכ"מ מדברי הרא"ש כמו שכתבתי: (ט) וכ"ה במהרי"ל שלא הפך ראש הלולב לצד מטה אלא באחורי הלולב היה מוליך ומביא לצד מטה עכ"ל וכן שמעתי ממורי הגאון מהור"ר שכנא ז"ל שראה כן מרבו מוהר"ר יעקב פאל"ק זצ"ל אבל לשאר רוחות היה מהפך ראש הלולב לצד ההוא והעולם לא נהגו כן אלא גם למטה מהפכין ראש הלולב וסברי להו דמאחר דהנטילה היא ביד דרך גדילתן שוב אין מקפידין על הנענועין שיהיו דרך גדילתן ובאמת שיש לתמוה דמאחר שמקפידין להיות אף בנענוע דרך גדילתו א"כ אף בשאר רוחות לא היה להן להפך הראש לצד שמנענע נגדו אלא לעולם היה ראוי להיות ראש הלולב למעלה דרך גדילתו ולהוליך ולהביאו שם כמו בתנופה שלמידין ממנו נענוע של לולב וכמ"ש ב"י בריש דבריו ואפשר לומר דלא דמי דבשאר נענועים נקרא דרך גדילתו דאינו מהפך כ"כ הלולב וגם לפעמים הלולבין נוטין כן באילן אבל לצד כלפי מטה צריך להפוך הלולב מאד ואז לא יהיה דרך גדילתו וק"ל כנ"ל לפי דעת הגאונים וכן נהג מהרי"ל וכנ"ל: (י) וב"ה במנהגים של מהרי"ל: (יא) וכ"נ שע"י הולכה והובאה שעושין מכסכסין ומטרפין הלולב ודלא כדעת הגאון שכתב הטור למטה שהוא דעת י"א שהביא הר"ן:

וכ"נ

דרישה

קודמת ולד ימין מסובב ומקיפין דרום מערב צפון והו"ק כי בזה הכל מיושב ואין מקום לדברי רמ"י ז"ל ר' מייזק טרנא במנהגים שלו ועיקר הנענוע הוא כדמפרש הרא"ש ומ"מ שמוליך ידו למזרח וינענע שם ג"פ בהולכה וג"פ בהובאה ואח"כ נוטה ידו לצד דרום ושוטה כן ג"פ וכן לצד מערב וכן לצד צפון ועושה כן ג"פ בהולכה וג"פ בהובאה ואח"כ מטה ידו לצד דרום וכן לצד מערב ומעלה ידו למעלה כו' ס"ה ל"ו פעמים וזו היא דעת הרא"ש ודלא כהרמב"ם בפ"ז שכתב שאינו עושה רק הולכה אחת ומנענע שם בראש הלולב ג"פ באותה הולכה שמוליך מכנגדו ואח"כ עושה הובאה אחת ומנענע ג"כ בראש הלולב ג"פ באותה הובאה שמביא אליו וכן בירידה ועלייה ולדעתו צריך לומר שהנענוע הוא שיטרוף הלולב ויכסכס העלין בכל נענוע וכ"כ הר"ן לדעתו גם צריך לומר לדעתו שאין צריך להטות ראש הלולב לכל צד כמבואר מדבריו שלא הזכיר הטייה כל עיקר והמנהג באשכנז להטות ראש הלולב לכל צד וגם נהגו להקיף דרך ימין מזרח דרום מערב צפון וכ"כ במהרי"ל ולא כמ"ש רבינו גם נהגו כהרא"ש וכרבינו שמוליכין ג"פ ומביאין ג"פ אלא שנהגו ג"כ לטרוף הלולב ולכסכס העלין בכל הולכה והובאה וא"ל כדי לצאת ידי סברת הרמב"ם די שיכסכס ויטרוף בהולכה ראשונה והובאה ראשונה והב"י הבין כדברי הרא"ש שצריך לנענע ג' זוגות קטנות של הולכה ושל הובאה על כל הולכה והובאה גדולה ולא דק שהרי מבואר בלשון הרא"ש דדוקא לולי בעיית דרבי זעירא היינו מפרשים לצריך לנענע ג' תנועות קטנות על כל הולכה והובאה אבל מכח בעיית דרבי זירא אנו למדין שא"צ כלל תנועות קטנות אלא ג"פ הולכה והובאה לכל רוח וא"צ כסכוס וטרוף בלולב ועלין כל עיקר כי ההולכה וההובאה עצמה היא הנענוע כמ"ש בעל העיטור וגם מ"ש הב"י ששטה האחרונה שכתב הר"ן בשם האחריס והרמב"ן היא שיטת הרא"ש הוא שלא בדקדוק שהרי שיטת האחריס והרמב"ן היא דעל כל דבר שמנענעים בכלל מוליך ומביא ומעלה ומוריד וא"כ מנענע ג' זוגות קטנות של הולכה והובאה ולדו ואילו להרא"ש בכל ג' מההולכה וההובאה והעלאה והורדה צריך לנענע ג' פעמים בהולכה ובהובאה גדולה וכבר האריכתי בתשובה בדבר הנענוע כל הצורך וכאן מסקיר במ"ש:

כתב מן הרא"שונים שאמרו שבנענועו של לולב אינו צריך אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד כדמשמע פשטא דמימרא דרבא דאמר וכן דלולב וא"ל טירוף אחר אבל אין זה נכון שאם כן למה הצריכו שיהא הלולב יולא על ההדס טפח כדי לנענע בו והלא בכל שהוא בין גדול בין קטן ראוי להוליכו ולהביאו אלא ודאי לפי שצריך לטרוף הלולב ולכסכסו בעצמו הצריכו בו טפח עודף נאי לנענע בו וכן דעת הרמב"ם (יא) שכתב בפרק ז' שיש לו לטרוף הלולב ג"פ כשמוליך וכן כשמביא וכן כשמעלה וכן כשמוריד וגראה שהוא ז"ל היה מפרש הירושלמי דה"ק צריך לנענע על כל דבר ודבר היינו על כל תנועה של הולכה והובאה והעלאה והורדה ובתר הכי מיבעי ליה אם מוליך ומביא תשוב חד ואין לנענע בשניהן אלא ג' תנועות קטנות וכן במעלה ומוריד או כ"א תשוב אחד ויש לו לנענע ג' תנועות קטנות בכל ג' וא' מהם וכיון דלא איפשטא עבדינן לחומרא ומנענעו ג"פ בכל דבר ודבר זו היא שיטת הרי"ף ואחריס פירשו הירושלמי על דרך אחרת לפי שטה זו דמצרכת לטרוף הלולב ג"פ חוץ ממעלה ומוריד ומביא ואומרים דכי אמרינן דצריך לנענע על כל דבר ודבר היינו על כל מקומות הללו ועל שעת הנטילה שמנענעין בהן שצריך לטרוף את הלולב ג"פ בתנועות קטנות חוץ ממוליך ומביא מעלה ומוריד ואח"כ שאלו בתנועות קטנות אם ההולכה הקטנה תשיבא חד והובאה הקטנה תשיבא חד וסגי במוליך ומביא ומוליך בתנועות קטנות או דלמא ההולכה והובאה לא תשיבא אלא חד וצריך ג' זוגות של תנועות קטנות מהולכה והובאה וכיון דלא איפשטא נקטינן לחומרא ונמצא על זה סדר נטילת לולב מוליך ומביא מעלה ומוריד על כל דבר ואח"כ יטרוף את הלולב שלשה זוגות של תנועות קטנות וכן דעת הרמב"ן ז"ל עכ"ל ושטה זו האחרונה היא שיטת הרא"ש ז"ל: **וכתב** הרא"ש בשם הראבי"ה עיקר הנענוע נראה בעיני שהיא בשעת ברכה אבל נענוע דמתניתין בהודו ובאנא ה' הושיעה נא הוא נענוע בעלמא ע"כ אבל מדברי הר"ן שכתבתי יתבאר לך דלא שאני לן בין ניענוע דמתניתין לנענוע דבשעת ברכה בכולם צריך לנענע בעמן אחד וגם המרדכי כתב על דברי הראבי"ה אמנם באלפסי ובר"ן לא משמע הכי וכן נהגו העולם וגראה שמפני כך השמיט רבינו דברי הראבי"ה משום דסוגיין דעלמא דלא כוותיה: **וכתב** עוד מנהג אבותינו מוליך ומביא מעלה ומוריד בלבד וכו' הרא"ש בפרק לולב הגזול הביא דבריו וכתב עליהם והעולם לא נהגו כן וכו' עד יש לו ו' קצוות: **כתב** ב"ה הולכה והובאה הוא הנענוע וא"ל נענוע שדרה ועלין וכ"כ הגאון ז"ל וכו' כבר כתבתי שהר"ן הביא סברא זו וכתב שאינה נכונה אלא צריך לטרוף הלולב ולכסכסו וכן דעת הרמב"ם ז"ל וגראה שכך היה סברת הרא"ש שהרי מצריך לנענע ג' זוגות קטנות על כל הולכה והובאה וא"כ יש לתמוה האיך שתם דבריו כהרא"ש ואח"כ כתב דברי ב"ה כאילו אין ביניהם מחלוקת

ואלו הד' מינין מעכבין זה את זה כו' משנה וגמרא פרק הקומץ רב' ודברי רבינו בפירושם כדברי הרי"ף ולא כפר"ת דמחמיר דאינו בזה אחר זה אפילו כולם לפניו והכל תפסו עליו בזה:

ומ"ש ויטול הלולב תחלה כ"כ הרא"ש דהכי משתבח ופסק הב"י דיברך על הלולב ומשמע מכאן דא"צ לאחר האתרוג ללולב בשעת ברכה ואין צ"ל בשעת הנענוע דא"צ דהא אפילו בנטלן בזה אחר זה יצא כשהם כולם לפניו אלא שהרב מהר"מ רא"קאנע"י כתב שצריך לסמכם יחד ע"פ הקבלה ופשיטא דלמצוה מן המובחר כתב כן אבל מדינא א"צ לסמכן יחד:

חסר לו אחד מן המינין לא יקח לו מין אחר במקומו פירוש אע"פ שלא יברך אלא לזכרון בעלמא כדי שלא תשתכח תורת אותו מין נמי לא דומיא דנפיק חורבה מינה ואתי למסרך והכי איתא בברייתא ובגמ' בפ' לולב הגזול. וכתב הר"ן לשם דדוקא מין אחר הוא דלא יביא משום דילמא אתי למיסרך אבל אם לא מצא כשר מביא פסול מאותו מין שחסר והכי מוכח בברייתא דאמרו לו לרבי יהודה על הלולב היבש שהיו נוטלין דאין שעת הדחק ראיה דאלמא דבשעת הדחק מביא הפסולין שבמינו ולשטתו אזיל שהשכים לדעת הראב"ד שאין לברך על הפסולין אלא יאחזם בידו שלא תשתכח תורת ארבע מינין וע"ל סוף סימן תרמ"ט ובתשובת מהרי"ל כתב דאם חסר אחד מן המינים דיטול שאר המינין בידו ולא יברך והעתיקה הב"י ועוד כתב סברות בזה ע"ש ולענין הלכה נקטינן דאין לברך על השאר אבל נוטלם בלא ברכה לזכר בעלמא בין ביום הראשון בין בשאר הימים:

ומ"ש ולא יפחות מהן ולא יוסיף עליהן הכי איתא בברייתא בפ' לולב הגזול ד' מינין שבלולב אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן כך היא גירסת הרי"ף והרא"ש והב"י השיג על רבינו וז"ל וק"ל בלשון רבינו שכתב לא יפחות מהן דהא כבר כתב שד' המינין אלו מעכבין זה את זה והא תו למה לי לכתוב ולא יפחות מהן וגם הברייתא לא אתי לאשמעינן דלא יפחות מהן דהא ממתניתין שמעינן לה אלא לאשמעינן דאין מוסיפין עליהם אתא והיינו דקתני כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן ולא קתני לא יפחות מהן ולא יוסיפו עליהן ולכן נ"ל דלשון רבינו בזה איני מדוקדק עכ"ל ואני אומר בדקדוק הוא ע"פ גי' הרי"ף והרא"ש ומאי דקשיא ליה הא כבר כתב שד' מינים אלו מעכבים זה את זה והא תו למה לי ל"ק דמעכבין לחוד ואין פוחתין לחוד דמעכבין זה את זה מיירי כשחסר לו אחד מהן לגמרי שאין שם אלא ב' או ג' מינין ואין פוחתין מיירי כשיש שם כל הד' המינין אלא שנפחת מן השעור שניתן להן בין שנחסר ממנו כגון לולב אחד וכו' בין שהם חסרי השיעור כגון אתרוג פחות מכביצה וכו':

ומ"ש ולא יוסיף עליהן מין אחר וכו' אפילו אם לא יאגדנו עמהם פי' דהוה לאחויה קאי ולאחויה לחודיה קאי אפ"ה מאחר שנוטל אותו מין אחר כדרך גדילתו אפילו חוץ לאגד חשיב כמוסיף כך פי' התוס' פ' לולב הגזול ע"ש. וז"ש רבינו אם יאחזנו בידו עמהם לשם מצות לולב כלומר שיאחזנו דרך גדילתו כמצותו של לולב מיבא משום בל תוסיף אבל אם לא יאחזנו בדרך גדילתו כמצותו של לולב ליבא משום בל תוסיף אבל אם יש לו כולם אפילו לא נטלן ביחד אלא נטלן זה אחר זה יצא ובלבד שיהו כולם לפניו ויטול הלולב תחלה חסר לו אחד מן המינין לא יקח מין אחר במקומו ולא יפחות מהן ולא יוסיף עליהן מין אחר אפי' אם לא יאגדנו עמהם אם יאחזנו בידו עמהם לשם מצות לולב איבא בל תוסיף אבל

ומביא מעלה ומוריד ואלו הד' מינין מעכבין זה את זה שאם חסר לו אחד מהן לא יברך על הנמצאים בידו אבל אם יש לו כולם אפילו לא נטלן ביחד אלא נטלן זה אחר זה יצא ובלבד שיהו כולם לפניו ויטול הלולב תחלה חסר לו אחד מן המינין לא יקח מין אחר במקומו ולא יפחות מהן ולא יוסיף עליהן מין אחר אפי' אם לא יאגדנו עמהם אם יאחזנו בידו עמהם לשם מצות לולב איבא בל תוסיף אבל

מחלוקת ואפשר שרבינו סובר דלא פליגי אהדדי דנהי דכתב הרא"ש דצריך לנענע ג"פ על כל הולכה והובאה היינו שעושה ג' הולכות וג' הובאות קטנות בכל הולכה והובאה בלא נענוע בשדרה ועלין. אם צריך לאחר האתרוג ללולב בשעת נענוע לנענע שניהם יחד או אם אינו מנענע אלא אגודת הלולב לבד ויד שמאלו שהאתרוג בה תהא עומדת במקומה בלי נענוע דבר זה נתבאר בגמרא ולא בדברי הפוסקים אבל ה"ר מנחם מרקנ"ט כתב בפרשת אמור צריך לסיוע (יב) האתרוג עם שאר המינים שלא להפריד מן הבניין וסוד זה נגלה אלי בחלום בליל י"ט הא' של חג הסוכות בהתאכסן אצלי חסיד א' אשכנזי שמו הרב ר' יצחק ראיתי בחלום שהיה כותב הנס יו"ד ה"א והיה מרחיק הה"ל אחרונה מן הג' האותיות ראשונות ואמרת לו מה זה עשית והשיב כך נוהגים במקומינו ואני מחיתי בו וכתבתי אותו שלא ואשתומם על המראה ואין מבין למחר בעת נטילת לולב ראיתי שלא היה מנענע רק הלולב ומינו בלא אתרוג והבנתי פתרון חלומי וחזר בו ורז"ל רמזו סוד זה בויקרא רבה אמר שם פרי עץ הדר זה הקב"ה שנאמר הוד והדר לפניו כפות תמרים זה הקב"ה שנאמר לדיק כתמר יפרח ועוד עץ עבות זה הקב"ה שנאמר והוא עומד בין ההדסים וערבי נחל זה הקב"ה שנאמר סולו לרוכב בערבות תראה שכל המינים האלו רומזים בשי"ת עכ"ל:

ואלו האחרונה מינים מעכבים זה את זה שאם חסר לו אחד מהם לא יברך על הנמצאים בידו אבל אם יש לו כולם אפילו לא נטלן ביחד אלא נטלן זה אחר זה יצא ובלבד שיהיו כולן לפניו ויטול הלולב תחלה בפרק הקומץ רבה (לז.) תנן ד' מינין שבלולב מעכבין זה את זה ובגמרא שם א"ר חנן בר רבא לא שנו אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין וכתבו הרי"ף פרק לולב הגזול וסיים בה ואע"ג דנטל כל חד וחד לחודיה נפיק י"ח דקי"ל לולב א"צ אגד וכתב שם הרא"ש שכ"כ בה"ג לא נהירא לר"ת דכיון דכולם מצוה אחד לא מסתבר שיועילו בזה אחר זה והגיה בספרים לא שנו דמעכבין זה את זה משום תמה אלא שאין לו אבל יש לו תמה הוא אע"פ שלא חברם באגודה אחת כרבנן דלא דרשינן לקיחה ולא נהירא לי גירסתו ופירושו אלא אתא לאשמעינן דכיון שמונחין כל ארבעתן לפניו שמברך ונוטלן זה אחר זה ומסתבר שמגביה הלולב תחלה שמזכירין אותו בברכה עכ"ל. וגם הרמב"ם כתב בפ"ז שאם נטלן אחד אחד יצא וכדברי הרי"ף והרא"ש וכ"כ מדברי רש"י בפרק הקומץ גם הר"ן כתב שלא נראה לו דברי ר"ת אלא אפילו נטל כל חד וחד לחודיה נפיק י"ח וכתב עוד ובשם הרמב"ן מקילין עוד ואומרים שאע"פ שלא היו ברשותו ביחד כל שנטל כולם יצא וכי אמרינן דאין לו מעכבין היינו לומר שכל שלא נטל את כולן אפי' באחד מהם לא יצא אבל כל שבאו לידו אפילו בזה אחר זה יצא ואע"פ כן אין ראוי לברך על הלולב אא"כ הוא יודע בבירור שיבואו לידו כולן שאפי' שאין מברכין אלא על הלולב אפ"ה כיון דאמרינן שאם לא יבאו כולן לידו לא יצא שמא לא יבאו לידו והו"ל ברכה לבטלה עכ"ל והרמב"ם חולק בזה שכתב בפרק הנזכר ואם לא אגדן ונטלן אחד אחד יצא והוא שיהיו ארבעתם מצויין אצלו אבל אם לא היה לו אלא מין אחד או שחסרו מין אחד לא יטול עד שימצא השאר וז"ל א"ח כ' הראב"ד אם נטלן אחד אחד מברך על כל אחד לעצמו מאחר שאינן אגודים ביחד שתהא ברכת הלולב פוטרתן עכ"ל. ולענין מעשה נ"ל שיברך על הלולב לבד וכדברי הרמב"ם דבסמוך וכ' עוד א"ח אם נטלן שניהם בידו אחת כתב הירושלמי דלא יצא כדאמרינן בגמ' דלא אגדינן אתרוג עמהם משום דכתיב כפות ולא וכפות:

וכתב הרא"ש בשם הראב"ד דבשם שאמרו ביבשה שנוטלין אותם לזכרון בעלמא כדי שלא תשתכח תורת לולב ה"נ במקום שיש לולב ואין לו אתרוג אע"פ שמעכבין זה את זה ואין מברכין על הלולב בלא אתרוג אפ"ה מצוה ליטול את הלולב לבדו בלא אתרוג לזכרון בעלמא כדי שלא תשתכח תורת לולב ולפי שדברים אלו כתבם הראב"ד לפי סברתו שסובר שאין מברכין על לולב יבש אפילו בשעת הדחק אלא שנוטלין אותן בידיים כדי שלא תשתכח מהם תורת לולב ולא נראו דבריו בעיני הרא"ש אלא בשעת הדחק מברכין עליו וא"כ אין ראיה לומר דכשחסר מין אחד יטול שאר המינים מפני כך השמיט רבינו דין זה ומהר"י קולן כתב בשורש מ"א בשם בעל ההשלמה שאם אין לו אחד מהמינים יביא השאר ויברך עליו והוא ז"ל תמה עליו ולעתה שלא יברך אבל יטלם כדי שלא תשתכח תורת לולב:

כתב בהג"א דהא דד' מינין מעכבין זה את זה דוקא בי"ט ראשון אבל ביום טוב שני אין מעכב ואפילו אין לו אתרוג יטול שאר מינים ויברך דהא דרשינן שמעכבין זה את זה הלכך כי היכי דלקיחה תמה פוסלת אתרוג חסר דוקא בי"ט ראשון ה"נ לקיחה תמה המעכב בד' מינים דוקא בי"ט ראשון וכן הלכה מא"ז עכ"ל וכ"כ המרדכי בשם ר"ת מאורלייב"ש וכתב ואע"פ שראב"ה חולק היא נראה לו לעשות מעשה כדברי ר"ת מאורלייניש ואין דעת הפוסקים כן שהרי סתמו דבריהם ולא חילקו בדבר זה בין י"ט שני לראשון ומצאתי בתשובת מהרי"ל דמי שאין לו אתרוג יטול שאר המינין ולא יברך אע"ג דא"ז מסיק דיברך דולקחתם דמינים דרשינן לד' מינים שמעכבין זה את זה בראשון דוקא הוא משום דהרא"ש סותר אותה סברא דא"כ האי דילפינן מלכם שתהא לקיחה לכל אחד ואחד שמא נמי דוקא בראשון אלא מסיק הרא"ש דמלתא דתליא בעיקר המצוה כגון לכל אחד ואחד וכן דבעינן ד' מינים התקינו רבנן כולי יומי זכר למקדש הלכך הואיל ופלוגתא דרבוותא אמינא מספיקא דאין לברך (יג) ואפילו בי"ט שני אמינא ליטול הג' מינים אע"ג דהרא"ש כתב כל דפסול בי"ט ראשון פסול לדידן בשני וא"כ כיון דמעכב בי"ט ראשון ניחוש בי"ט שני לזילותא כמו בשמיני עצרת דלא שקילנא לולב משום זלזול אע"פ דספק ז' הוא אפ"ה אמינא ליטלו כמ"ש רבותינו בשאול וחסר לכשר בי"ט שני וזלזול לא שייך הכא דדוקא בשמיני עצרת דאם ח' הוא הוי לולב מוקצה אבל בי"ט שני אפילו אם הוי יום ראשון מ"מ לאו מוקצה הוא דמצות היום בד' מינים ומי דאין לו כולם מ"מ חזו למי שיש לו אתרוג:

חסר לו אחד מן המינים לא יקח מין אחר במקומו ברייתא ר"פ לולב הגזול (לא) ארבע מינים שבלולב כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן לא מצא אתרוג לא יביא פרש ולא רימון ולא דבר אחר ובגמרא שם אמר מר כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהם פשיטא מהו דתימא הואיל ואי"ר יהודה לולב צריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא האי לחודיה קאי קמ"ל אמר מר לא מצא אתרוג לא יביא לא רימון ולא פרש ולא ר"א פשיטא מהו דתימא ליתי כי היכי דלא תשתכח תורת אתרוג קמ"ל תא שמע דתנן דנפיק חורבא מינה ואתי למיסרך ופירש רש"י אי מייתי מינא אחרינא ולא אגיד ליה בהדיה וכתבו התוס' דלא דמי לאגדו שלא במינו דשרי כמו שכתב רבינו בסמוך דכשאגדו בו אין זה כמוסיף משום דאין זה דרך גדילתו והכא אפילו לרבי יהודה קאמר דמייתי מינא אחרינא ונקט ליה כדרך גדילתו דאפילו חוץ לאגד חשיב כמוסיף וכ"ש לרבנן ע"כ וקשה לי בלשון רבינו שכתב לא יפחות מהן דהא כבר כתב שארבע מינים אלו מעכבים זה את זה והא תו למה לי ליכתוב ולא יפחות מהם וגם הברייתא לא אתא לאשמעינן דלא יפחות מהן דהא ממתניתין שמעינן דאין מוסיפין עליהם אתא והיינו דקתני כשם שאין פוחתין מהם כך אין מוסיפין עליהם ולא קתני לא יפחות מהם ולא יוסיף עליהם ולכן נראה לי דלשון רבינו בזה ב אינו מדוקדק: **ומ"ש** דכשמוסיף מין אחר אם יאחזנו בידו עמהם שלא לשם מצות לולב אינו עובר עליו קשה דהא אסיקנא

דרכי משה

(יב) וכ"כ מהרי"ל מהרי"ו ומנהגים: (יג) וכ"כ האגור בשמו:

ור"ל

דרישה

שאינו צריך להפך פניו עם הלולב לצד מערב וגם לא פני לולב למוד אלא סגי בהכי שלאחר שעשה הולכה והובאה לצד מזרח מוליך באחורי הלולב כלאחר ידו ג"כ לצד מערב ובזה מנכרא מילתא שנענע לצד מערב משא"כ בשאר רוחות שהם לפניו מהצדדין שאינו ניכר אם לא שמוליך שם ראש הלולב עכ"ל ולכן כתב בעל הגה"ו כ"ל וכן למערב ור"ל דלא יוליך באחורי הלולב כלאחר ידו ג"כ אלא בהיות ראש הלולב למערב ונענע ג"כ שם ג"פ כמו שעשה בשאר רוחות בהולכה והובאה:

ולריך

חדושי הגהות

ב ואלה"ק הואיל וק"ל דלולב א"צ אגד למה איכא בל תוסיף הא כבר נתבאר בסימן זה כיון שאין חובה לאגדו אפילו אגדו במין אחר ליה משום בל תוסיף כי כבר כתב התוס' שם דלא למי לאגדו שלא במינו דכשאגדו בו אין זה כמוסיף משום דאין זה דרך גדילתו והכא אפי' לר"י דקאמר דמייתי מינא אחרינא ונקיט ליה בדרך גדילתו דאפי' הוץ לאגד

אבל מאותם המינים יכול להוסיף עליהם ובהדס שוטה שאינו עבות נחלקו בו הגאונים אם הוא מין הדס ויכול להוסיף אותו אם לאו בהלכות גדולות כתב הדס שוטה אפי' בהדי אסא אחריני פסול ורב נטרונאי כתב אם יכול לעשותו כולו עבות מצוה מן המובחר ואם אינו מוצא אלא ג' הדס עבות ממלא אותו הדס שוטה ושפיר דמי וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל כתב רב עמרם נהגו במקומינו במתיבתא מכמה דורות שלא לפחות משישים ושמונה ערבות כמנין לולב ויש מוסיפים עד שבעים כמנין הפרים:

מצות לולב (א) ביום ולא בלילה וכל היום כשר לנטילת לולב שאם לא נטלו שחרית יטלנו ערבית ומ"מ זריזין מקדימין למצות ונוטלין אותו בבוקר שמצותו מעלות השחר ועיקר מצותו בשעת ההלל ואם צריך לילך בדרך ואינו יכול להמתין נוטלו מיד קודם שילך ובלבד שיעלה עמוד השחר וקורא ההלל בלא לולב והמדקדק במעשיו יעשה כאנשי ירושלים שהיה אדם יוצא מביתו ולולבו בידו היה קורא ק"ש ומתפלל לולבו בידו אע"פ שאסור לאחוז בידו ספר תורה ותפילין בשעת תפלה שמא יתבטל

אבל מאותם ד' המינין יכול להוסיף עליהם ובהדס שוטה שאינו עבות נחלקו בו הגאונים אם הוא מין הדס ויכול להוסיף אותו אם לאו בהלכות גדולות כתב הדס שוטה אפי' בהדי אסא אחריני פסול ורב נטרונאי כתב אם יכול לעשותו כולו עבות מצוה מן המובחר ואם אינו מוצא אלא ג' הדס עבות ממלא אותו הדס שוטה ושפיר דמי וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל כתב רב עמרם נהגו במקומינו במתיבתא מכמה דורות שלא לפחות משישים ושמונה ערבות כמנין לולב ויש מוסיפים עד שבעים כמנין הפרים:

מצות לולב (א) ביום ולא בלילה וכל היום כשר לנטילת לולב שאם לא נטלו שחרית יטלנו ערבית ומ"מ זריזין מקדימין למצות ונוטלין אותו בבוקר שמצותו מעלות השחר ועיקר מצותו בשעת ההלל ואם צריך לילך בדרך ואינו יכול להמתין נוטלו מיד קודם שילך ובלבד שיעלה עמוד השחר וקורא ההלל בלא לולב והמדקדק במעשיו יעשה כאנשי ירושלים שהיה אדם יוצא מביתו ולולבו בידו היה קורא ק"ש ומתפלל לולבו בידו אע"פ שאסור לאחוז בידו ספר תורה ותפילין בשעת תפלה שמא יתבטל

אסיקנא כס"פ רמוה (כח.) דלעבור בזמנו לא בעי כוכה ג (יד): **ומ"ש** אבל מאותם המינים יכול להוסיף עליהם ובהדס שוטה שאינו עבות נחלקו בו הגאונים וכו' בפרק לולב הגזול (לד.) אהא דתנן רבי ישמעאל אומר ג' הדסים וד' ערבות לולב אחד ואתרוג אהה דכתב הרמ"ם וכל הני שיעורי אלא לפחות מהם אבל להוסיף יכול ואין כאן משום בל תוסיף אפילו למ"ד לולב צריך לגד אא"כ מוסיף מין אחר כדמוכח בסוף פרק רמוה ב"ד והרמב"ם כתב אם רצה להוסיף בהדס כדי שתהיה גדולה מוסיף ומצוה מצוה היא אבל שאר המינים אין מוסיפין על מניינם ואין גורעין מהם ואם הוסיף או גרע פסול ואיפכא מסתברא דבהדס כתיב ענף עץ עבות ובערבות כתיב ערבי ומיעוט ערבי שתים אבל כל מה שמוסיף בכלל ערבי הוא וחכמי פרובינצא הקשו עליו וחזר בו והכשיר הכל וירא"ה שכן באתרוג ולולב אין בהם משום בל תוסיף אף על גב דכתיב כפות ופרי עץ כיון שאינו מוסיף מין אחר והא דאמרינן פרי אחד אמר רחמנא ולא שנים וג' (כי היכי דתנכר לקיחה פרי אמר רחמנא ולא שנים וג') היינו לענין הוכת לקיחה כלומר אם בתת להצריך שנים וג' כי היכי דתנכר לקיחה פרי אחד אמר רחמנא ולא ג' ובהדס שאינו עבות נחלקו הגאונים אם הוא מין הדס ויכול להוסיף ממנו לגוי בה"ג כתב בהדס שוטה כתב אם יכול לעשות כולו מן העבות מצוה בהדסים עבות ממלא אותו הדס שוטה ושפיר משמע דשני מינין הן כדכתיב בעזרא ועלי ה ס ועלי עץ עבות ואמנם אנו רואין שגדלים בערוגה אחת ושוין במראה ובקומה זה יוצאין עליו עבות וזה אין יוצאין עליו עבות ואפילו שפשלו הכתוב למצות הדס מכל מקום מין אחד הוא ואין כאן בל תוסיף מידי דהוה אסיב ועקרא דדיקלא דאמר לעיל דאוגדין בו את הלולב לר"י אבל לא במין אחר משום דסבר לולב צריך לגד ואי מייתי מינא אחרינא הו"ל חמשה מינים אבל סיב ועיקרא דדיקלא אין בו משום בל תוסיף משום דמינא דדיקלא הוא אע"פ שאינו כשר ללולב ומה שחלקו הכתוב לשנים לאו משום דשני מינים נינהו אלא אמר להן עזרא שידקדקו ויחפשו להביא עבות למצות לולב ומעלי הדס יביאו הרבה לעשות סוכה עכ"ל הרא"ש ז"ל ומדברי הראב"ד בהשגות ג"כ נראה שסובר שאפילו באתרוג ולולב ליכא משום בל תוסיף וה"ה הקשה עליו מסוגיא דפרק המוצא תפילין דאמרינן התם בהדיא שהמינין ב' תפילין בר"ש עובר משום בל תוסיף ומה בין זה לב' לולבין והוא ז"ל כתב שמה שנראה לו לתרץ הסוגיות הוא שאם נטל ב' לולבין הוסיף ועבר והוא שנטלן כאחת דומיא דתפילין אבל אם לקח עמו מין אחר לדידן דקיימא לן לולב אין צריך לגד לא עבר משום בל תוסיף דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי כמוזכר בפרק הנתנקין (פח:) ומ"מ אין מוסיפין לכתחלה כמוזכר פרק לולב הגזול כשם שאין פותחין מהם כך אין מוסיפין עליהם והעמידוה שם אפילו למ"ד לולב אין צריך לגד והוא בלכתחלה וה"נ מדברי רבינו שכתב למעלה ואין מוסיפין עליהם ולא כתב ואם הוסיף פסול וכאן כתב ואם הוסיף או גרע פסול מ"מ כל לגוי מוסיף הוא בין במינו בין מין אחר ורשאי לאגדו בכל מה שירצה ולזה הותר רבוי ההדס בין עבות בין שוטה וכן היה מן הגאונים שהיה מתיר תוספת הערבה דומה להדס וכבר השיב רבינו תשובה שכיון שלא מצינו בתלמוד היתר תוספ' אלא בהדס אין להוסיף במין אחר עכ"ל ה"ה וראיה מדבריו שלא באה לידו תשובת הרמב"ם לחכמי פרובינצא שהזכיר הרא"ש והספר ר"י כתב שכתב הרמ"ה בתשובה אם יכול אדם להוסיף על ב' בדי ערבה או לא כבר נשאלתי מאתכם פעם אחרת וחייתי מורה בדבר לאיסור כדברי הרמב"ם ואח"כ העיד לי אדם גדול מחכמי פרובינצא שהוא עמד על תשובת הרמב"ם שחזר בו בסוף ימיו מדבר זה והורה בדבר להכשיר וכן הדעת נוטה להכשיר מ"ט ערבי נחל כתיב ומשמע שנים ואפילו מאה כדדרשינן מכות (מ:) גבי עדיס והעלה בסוף הלכך גבי לולב ואתרוג כיון דחד חד משמע אסור לאוסופי ואי הוסיף כיון דקי"ל לולב א"צ לגד אפילו אגדו ביחד האי לחודיה קאי והאי לחודיה נמצא שלא פסול וגבי הדס וערבה אפילו לכתחלה נמי ע"כ: **כתב** ר"ע נהגו במקומינו במתיבתא מכמה דורות שלא לפחות משישים ושמונה ערבות זה לשון הג"א יש מהגיון שעושין מאתרות ערבה כמנין לולב שהוא ס"ח ושלשה כנגד אתרוג ולולב והדס הרי ע"א כנגד סנהדרי גדולה וכן מנהג בישיבה ובהגהת מיימוני כתב שכן נוהגים בתשכנז וכן כתב המרדכי בפרק לולב אגן נהגיגן ליטול ערבה כמנין לולב ג' קשרים כנגד ג' אבות סך הכל כמנין סנהדרין (טו):

תרנב מצות לולב ביום ולא בלילה בפ"ב דמגילה (כ.) ומייתי לה מדכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון ביום ולא בלילה: **ומ"ש** וכל היום כשר לנטילת לולב שם במשנה: **ומ"ש** שאם לא נטלו שחרית יטלנו ערבית כלומר לא תימא כיון דתנן כל היום כשר ללולב אפי' לכתחלה יכול לעסוק בעסקיו ואח"כ יטול לולב בחצי היום או בסופו דליתא אלא לכתחלה צריך ליטלו בתחלת היום דזריזין מקדימין למצות וכדאיתא בריש פסחים (ד.) גבי מילה דזמנה כל היום ואפ"ה מצוה למקדם מצפרא כדכתיב וישכם אברהם בבקר וה"ה לנטילת לולב דצריך לאקדומי מצפרא ולא אמרו שכל היום כשר לנטילת לולב אלא דאיכא שלא נטלו שחרית שיטלנו ערבית פי' בסוף היום וכדתנן בפ' לולב הגזול (לח:) לא נטל שחרית יטול ערבית שכל היום כשר ללולב: **ומ"ש** שמצותו מע"ה לאו עיקר מצותו לכתחלה קאמר דעיקר מצותו לכתחלה אינה אלא משתנן החמה כדין דבריס שמצותן ביום וכדתנן פרק ב' דמגילה (כ.) אין קורין את המגילה ולא מלין ולא טובלין ולא מזין וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתגן החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר: **ומ"ש** עיקר מצותו בשעת ההלל הכי משמע מדתנן בפרק לולב הגזול והיכן מנענעין בהודו לה' תהלה וסוף וכו': **ומ"ש** ואם צריך לילך בדרך ואינו יכול להמתין נוטלו מיד ברייתא בפ' תפלת השחר (ל.) השכים לצאת לדרך מביאין לו סופר ותוקע לולב ומנענע: **והמדקדק** במעשיו יעשה כאנשי ירושלים שהיה אדם יוצא מביתו ולולבו בידו וכו' עד משגרו ביד בנו או ביד עבד בס"פ לולב הגזול:

ומ"ש אבל מאותם ד' מינין יכול להוסיף עליהם ובהדס שוטה שאינו עבות נחלקו בו הגאונים וכו' בפרק לולב הגזול (לד.) אהא דתנן רבי ישמעאל אומר ג' הדסים וד' ערבות לולב אחד ואתרוג אהה דכתב הרמ"ם וכל הני שיעורי אלא לפחות מהם אבל להוסיף יכול ואין כאן משום בל תוסיף אפילו למ"ד לולב צריך לגד אא"כ מוסיף מין אחר כדמוכח בסוף פרק רמוה ב"ד והרמב"ם כתב אם רצה להוסיף בהדס כדי שתהיה גדולה מוסיף ומצוה מצוה היא אבל שאר המינים אין מוסיפין על מניינם ואין גורעין מהם ואם הוסיף או גרע פסול ואיפכא מסתברא דבהדס כתיב ענף עץ עבות ובערבות כתיב ערבי ומיעוט ערבי שתים אבל כל מה שמוסיף בכלל ערבי הוא וחכמי פרובינצא הקשו עליו וחזר בו והכשיר הכל וירא"ה שכן באתרוג ולולב אין בהם משום בל תוסיף אף על גב דכתיב כפות ופרי עץ כיון שאינו מוסיף מין אחר והא דאמרינן פרי אחד אמר רחמנא ולא שנים וג' (כי היכי דתנכר לקיחה פרי אמר רחמנא ולא שנים וג') היינו לענין הוכת לקיחה כלומר אם בתת להצריך שנים וג' כי היכי דתנכר לקיחה פרי אחד אמר רחמנא ולא ג' ובהדס שאינו עבות נחלקו הגאונים אם הוא מין הדס ויכול להוסיף ממנו לגוי בה"ג כתב בהדס שוטה כתב אם יכול לעשות כולו מן העבות מצוה בהדסים עבות ממלא אותו הדס שוטה ושפיר משמע דשני מינין הן כדכתיב בעזרא ועלי ה ס ועלי עץ עבות ואמנם אנו רואין שגדלים בערוגה אחת ושוין במראה ובקומה זה יוצאין עליו עבות וזה אין יוצאין עליו עבות ואפילו שפשלו הכתוב למצות הדס מכל מקום מין אחד הוא ואין כאן בל תוסיף מידי דהוה אסיב ועקרא דדיקלא דאמר לעיל דאוגדין בו את הלולב לר"י אבל לא במין אחר משום דסבר לולב צריך לגד ואי מייתי מינא אחרינא הו"ל חמשה מינים אבל סיב ועיקרא דדיקלא אין בו משום בל תוסיף משום דמינא דדיקלא הוא אע"פ שאינו כשר ללולב ומה שחלקו הכתוב לשנים לאו משום דשני מינים נינהו אלא אמר להן עזרא שידקדקו ויחפשו להביא עבות למצות לולב ומעלי הדס יביאו הרבה לעשות סוכה עכ"ל הרא"ש ז"ל ומדברי הראב"ד בהשגות ג"כ נראה שסובר שאפילו באתרוג ולולב ליכא משום בל תוסיף וה"ה הקשה עליו מסוגיא דפרק המוצא תפילין דאמרינן התם בהדיא שהמינין ב' תפילין בר"ש עובר משום בל תוסיף ומה בין זה לב' לולבין והוא ז"ל כתב שמה שנראה לו לתרץ הסוגיות הוא שאם נטל ב' לולבין הוסיף ועבר והוא שנטלן כאחת דומיא דתפילין אבל אם לקח עמו מין אחר לדידן דקיימא לן לולב אין צריך לגד לא עבר משום בל תוסיף דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי כמוזכר בפרק הנתנקין (פח:) ומ"מ אין מוסיפין לכתחלה כמוזכר פרק לולב הגזול כשם שאין פותחין מהם כך אין מוסיפין עליהם והעמידוה שם אפילו למ"ד לולב אין צריך לגד והוא בלכתחלה וה"נ מדברי רבינו שכתב למעלה ואין מוסיפין עליהם ולא כתב ואם הוסיף פסול וכאן כתב ואם הוסיף או גרע פסול מ"מ כל לגוי מוסיף הוא בין במינו בין מין אחר ורשאי לאגדו בכל מה שירצה ולזה הותר רבוי ההדס בין עבות בין שוטה וכן היה מן הגאונים שהיה מתיר תוספת הערבה דומה להדס וכבר השיב רבינו תשובה שכיון שלא מצינו בתלמוד היתר תוספ' אלא בהדס אין להוסיף במין אחר עכ"ל ה"ה וראיה מדבריו שלא באה לידו תשובת הרמב"ם לחכמי פרובינצא שהזכיר הרא"ש והספר ר"י כתב שכתב הרמ"ה בתשובה אם יכול אדם להוסיף על ב' בדי ערבה או לא כבר נשאלתי מאתכם פעם אחרת וחייתי מורה בדבר לאיסור כדברי הרמב"ם ואח"כ העיד לי אדם גדול מחכמי פרובינצא שהוא עמד על תשובת הרמב"ם שחזר בו בסוף ימיו מדבר זה והורה בדבר להכשיר וכן הדעת נוטה להכשיר מ"ט ערבי נחל כתיב ומשמע שנים ואפילו מאה כדדרשינן מכות (מ:) גבי עדיס והעלה בסוף הלכך גבי לולב ואתרוג כיון דחד חד משמע אסור לאוסופי ואי הוסיף כיון דקי"ל לולב א"צ לגד אפילו אגדו ביחד האי לחודיה קאי והאי לחודיה נמצא שלא פסול וגבי הדס וערבה אפילו לכתחלה נמי ע"כ: **כתב** ר"ע נהגו במקומינו במתיבתא מכמה דורות שלא לפחות משישים ושמונה ערבות זה לשון הג"א יש מהגיון שעושין מאתרות ערבה כמנין לולב שהוא ס"ח ושלשה כנגד אתרוג ולולב והדס הרי ע"א כנגד סנהדרי גדולה וכן מנהג בישיבה ובהגהת מיימוני כתב שכן נוהגים בתשכנז וכן כתב המרדכי בפרק לולב אגן נהגיגן ליטול ערבה כמנין לולב ג' קשרים כנגד ג' אבות סך הכל כמנין סנהדרין (טו):

תרנב מצות לולב ביום ולא בלילה בפ"ב דמגילה (כ.) ומייתי לה מדכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון ביום ולא בלילה: **ומ"ש** וכל היום כשר לנטילת לולב שם במשנה: **ומ"ש** שאם לא נטלו שחרית יטלנו ערבית כלומר לא תימא כיון דתנן כל היום כשר ללולב אפי' לכתחלה יכול לעסוק בעסקיו ואח"כ יטול לולב בחצי היום או בסופו דליתא אלא לכתחלה צריך ליטלו בתחלת היום דזריזין מקדימין למצות וכדאיתא בריש פסחים (ד.) גבי מילה דזמנה כל היום ואפ"ה מצוה למקדם מצפרא כדכתיב וישכם אברהם בבקר וה"ה לנטילת לולב דצריך לאקדומי מצפרא ולא אמרו שכל היום כשר לנטילת לולב אלא דאיכא שלא נטלו שחרית שיטלנו ערבית פי' בסוף היום וכדתנן בפ' לולב הגזול (לח:) לא נטל שחרית יטול ערבית שכל היום כשר ללולב: **ומ"ש** שמצותו מע"ה לאו עיקר מצותו לכתחלה קאמר דעיקר מצותו לכתחלה אינה אלא משתנן החמה כדין דבריס שמצותן ביום וכדתנן פרק ב' דמגילה (כ.) אין קורין את המגילה ולא מלין ולא טובלין ולא מזין וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתגן החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר: **ומ"ש** עיקר מצותו בשעת ההלל הכי משמע מדתנן בפרק לולב הגזול והיכן מנענעין בהודו לה' תהלה וסוף וכו': **ומ"ש** ואם צריך לילך בדרך ואינו יכול להמתין נוטלו מיד ברייתא בפ' תפלת השחר (ל.) השכים לצאת לדרך מביאין לו סופר ותוקע לולב ומנענע: **והמדקדק** במעשיו יעשה כאנשי ירושלים שהיה אדם יוצא מביתו ולולבו בידו וכו' עד משגרו ביד בנו או ביד עבד בס"פ לולב הגזול:

ומ"ש

דרכי משה

(יד) הרל דאמר לא כיון לשם מצות לולב איכא ביה בל תוסיף: (טו) אבל במנהגים שלו דלא יקח אלא ב' בדי ערבה וג' ברי הדס וכ"נ משום דאיכא למ"ד דאית ביה משום בל תוסיף כמבואר ס"ס:

ובירושלמי

פרישה

פי' תרנב (א) ביום ולא כו' דכתיב ביום הראשון כו' כיון שדבר מצוה הוא מי שפשה מצוה בנטילתו ותמיסה אין משאה ושמיתי משו עליו משא"כ בתפילין: מקבלת

חדושי הגהות

לאגד חשיב בטוסיף וכ"ש לרבנן (מהרל"ח): נ ול"נ דאין דעת רבינו בס"ש לשם מצות לולב דהיינו שיכוין לשם לולב אלא ר"ל בומן מצות לולב וכדרך מצות לולב דהיינו דרך גדילת לאגוקי שלא כדרך גדילתו ליכא משום בל תוסיף (מהרל"ח):

מתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע הלך לבקר וחליס וכו׳ ומשמע מדקאמר אבא לגויי קא מגלי ביה משמע דכולי עלמא לא עבדי הכי ולפיכך כתב רבינו דהמדקדק במעשיו יעשה כמנהגי ירושלים וכן עיקר דלמי שאינו מדקדק בשאר מעשיו מחזי כיוהרא וכמ״ש רא״ה גבי תפלת ערבית:

תרנג אתרוג של מצוה מותר להריח בו כו׳ הדס של מצוה אסור להריח בו כו׳ מימרא דרבא בפ׳ לולב הגזול ומחלוקת ה״ר שמחה ואבי העזרי בברכת הריח דאתרוג כתובה במרדכי סס ומשמע מלשונו סס״ל כה״ר שמחה אבל בסמ״ק כתב כאב״י העזרי וכתב וע״כ טוב למנוע שלא להריח בו כו׳ והכי נהוג וע״ל בסי׳ רי״ו ס״ג וכמ״ש לעס בס״ד:

תרנד מקבלת אשה כו׳ ס״פ לולב הגזול פריך פשיטא מה״ד הואיל ואשה לאו בת חיובא היא אימא לא דלגבה איכא איסור טלטול קמ״ל ופירש״י קמ״ל כיון דראוי לנטילת אנשים תורת כלי עליו ומותר בטלטול לכל עכ״ל ופירושו זה לפי שיטתו דס״ל כהרמב״ם דאין הנשים מברכין על מ״ע שהזמן גרמא אבל לר״ת דמתיר לברך מפרש כפשוטו קמ״ל כיון דראוי לה לעלמה ליטול ולברך אין בו משום איסור טלטול ועיין בהג״ה אשיר״י לעס:

תרנה עו״ג שהביא לולב וכו׳ דברי רשב״א הללו כתובים גם במרדכי פרק הדר והוסיף עס וז״ל וכאן דאין שייך למיגזר שמא יאמר לעו״ג להביא כדי לצאת בו דלא שכיחא שיעשה הדס מצוה בעבירה הילכך אפילו למ״ד מצות ליהנות ניתנו ארי׳ עכ״ל וכ״כ בהג״ה אשיר״י פרק בתרא דר״ה אבל בר״פ לולב ובערבה כתוב בקיצור. ודע דמאי דמשמע מדברי הרב דאסור לומר לכתחלה לעו״ג להביא האתרוג מחוץ לתחום חולקים על זה במרדכי פרק הדר וז״ל הר״י הלוי התיר לומר לעו״ג להביא אתרוג אפילו מרחוק בי״ט היכא דאיכא אונס שלא היה להם אתרוג משום דתחומין דרבנן אפילו די״ב מיל ע״כ וזה לשיטתו כמ״ש המרדכי משמו ספ״ק דעירובין אבל למאי דקי״ל דתחומין די״ב מיל ד״ת כמ״ש למעלה בסימן שכ״ז אסור לכתחלה לומר לעו״ג להביא אתרוג מרחוק י״ב מיל אבל מתוך שנים עשר מיל שרי לדידיה והבגהת מנהגים הביא על זה ממה שכתב בספר מצות גדול לאוין כ״ז דגילוח מצורע אין עושין על ידי עו״ג אף על גב דליכא אלא איסור דרבנן ולא דק דהתם ודאי אע״ג דאין בו מלקות כיון דאינו מסייע מכל מקום איסורא דאורייתא איכא אבל באיסורא דרבנן איכא למימר דשרי ע״י עו״ג כדי לקיים מצות עשה דאורייתא. אי נמי גלוח מצורע דאיסורא קא עביד בגופו חמיר טפי ואפילו לא הוה אלא איסורא דרבנן נמי הוה אסור אלא דלפי האמת איסורא דאורייתא נמי הוי כדפי׳ ומ״מ ודאי אף הר״י הלוי לא התיר אלא דוקא בי״ט מותר להביא מחוץ לתחום אבל בשבת דאיכא איסור הוצאה והבערה פשיטא דאסור והעולם טועים בזה שמלחין האתרוג ע״י עו״ג אף בשבת הסמוך לי״ט מלפניו או מלאחריו ועיין מדין זה למעלה בסי׳ רע״ו ובסימן ש״ז וסי׳ תקפ״ו גבי שופר ועיין עוד במרדכי ר״פ לולב הגזול בתשובת הר״א כ״ץ בדין ישראל שהביא לולב מחוץ לתחום בי״ט אם אסור ליטלו משום מצוה הבאה בעבירה:

תרנו קנה אתרוג שראוי לצאת בו כו׳ בפ״ק דב״ק א״ר זירא ולהידור עד שלים משלו מכאן ואילך משל הקב״ה והרי״ף הביאו בפרק לולב הגזול גם הרא״ש הביאו לשם וכתב עד שלים במצוה פי׳ אם קנה לולב ונזדמן לו אחר יפה יותר יוסיף עד שלים בדמי הראשון להחליפנו ביפה עכ״ל ובב״ק כתב בע״א וז״ל עד שלים במצוה אם מצא אתרוג שהוא ראוי לצאת בו שהוא כאגוז יוסיף שלים לקנות יפה ממנו לא שהוא מחוייב לקנות אתרוג יפה ממנו אלא שיימינן בתוס׳ שלים על האתרוג שחפץ לקנות עכ״ל וכדי ליישב דבריו דלא ליסתרו אהדדי נראה בעיני לבאר שלא היתה כוונתו בב״ק לומר דדוקא בחפץ לקנות ועדיין לא קנה ונזדמן לו אתרוג בדיבר הוא דקונה יפה ממנו בדמים שלים יותר ממה שהיה קונה זה אבל משקנה כבר אינו מחויב לקנות יפה ממנו וכדמשמע מפרש״י בב״ק לדעת הרא״ש ודאי אין חילוק וכמ״ש בפ׳ לולב הגזול אם קנה לולב וכו׳ דאפילו קנה כבר מחוייב להוסיף שלים להחליפנו ביפה אלא כך היתה כוונתו בב״ק כשחפץ לקנות אתרוג והסכים בדעתו לקנותו בשלא או בדיבר בין קנה ובין לא קנה עדיין ואח״כ מצא אתרוג יפה ממנו בדמים שהסכים בדעתו מתחילה מוסיף שלים על אותן הדמים אבל אם כבר הוסיף שלים על מה שהיה חפץ מתחלה טוב א״ל להחליפנו באחר אפילו מצא נאה ממנו וז״ש הרא״ש לא שהוא מחוייב לקנות אתרוג יפה ממני וכו׳ כלומר לא שהוא מחוייב עכ״פ לקנות אתרוג יפה מזה שבידו שקנה או שרצה לקנותו ויוסיף שלים מדמיו אלא שיימינן בתוספת שלים על

יתבטל מכוונתו שאני הבא כיון שדבר מצוה הוא לא חיישינן שמא יתבטל מכוונתו (ג) קורא בתורה ונושא כפיו מניחו על גבי קרקע לנחם אבלים ולבקר חולים לולבו בידו נכנס לבית המדרש משגרו ביד בנו (א) או ביד עבדו ואסור לאכלו קודם שיטלנו שכח ואכל קודם שנטלו והוא על שולחנו ביום הראשון שהוא מן התורה יפסיק אפילו אם יש שעות ביום ליטלו אחר שיאכל ומיום ראשון ואילך אם יש שהות ביום לא יפסיק ואם לאו יפסיק:

תרנג **אתרוג** של מצוה מותר להריח בו שעיקרו לאכילה ומזה לבד הוקצה ולא מלהריח והמריח בו כתב רבי׳ שמחה שאין לו לברך ברוך שנתן ריח טוב בפירות דעיקרו לאו לריח עבידי ואבי״ה כתב שיש לו לברך הדס של מצוה אסור להריח בו שעיקרו אינו אלא להריח ומזה הוקצה:

תרנד (מ) **מקבלת** אשה מיד בנה או מיד בעלה הלולב ומהזירתו למים ביום טוב ותוסיף עליו אם צריך ובלבד שלא תחליף המים ובחול המועד מצוה להחליפם כדי שישאר לח והדור:

תרנה **עו״ג** שהביא לולב לישראל בי״ט מחוץ לתחום כתב הרשב״א שמותר ליטלו (א) שלא אסרו חכמים דבר שהובא מחוץ לתחום אלא לאותו שהובא בשבילו ואפילו הוא מותר לטלטלו ולא אסרוהו לו אלא באכילה ובהנאה ומצות לאו ליהנות ניתנו:

תרנו **קנה** אתרוג שראוי לצאת בו ומצא אחר נאה ממנו מצוה להוסיף עד שליש בדמי הראשון כדי להחליפו ביותר נאה:

קטן

ומיש שאני הכא כיון שדבר מצוה הוא לא חיישינן וכו׳ פירושו דס״ת ותפילין אין מצוה לאוחזן והויין עליו למצוה ולפיכך טרוד במצוה וכבר עליו מצוה ושמירתן אבל לולב נטילתו ולקיחתו מצוה היא ומתוך שחביבה מצוה עליו אין מצוה ושמירתן כבר עליו ולא טריד וכן פירש״י ואמרינן קורא בתורה ומניחו ע״ג קרקע ונכנס לב״ה משגרו וכו׳ פי׳ קורא בתורה צריך להניח הלולב לפי שגולל ס״ת ופותחו ונכנס לביה״מ טריד בשמעתא ויפול מידו והמרדכי כתב קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו לארץ שמעינן מהכא הקורא בתורה אוחז בעמוד התורה בשעת ברכה וקורא מדמניחו לארץ:

ואסור לאכול קודם שיטלנו שכח ואכל קודם שנטלו והוא על שולחנו ביום הראשון שהוא מן התורה יפסיק וכו׳ בפרק לולב הגזול אין מי שכח בדרך ואין בידו לולב משיכנס לביתו יטול על שולחנו ופירש״י אם שכח ולא נטל קודם אכילה צריך להפסיק סעודה וליטול לולב ואסיקנא בגמ׳ דמתני׳ בי״ט ב׳ איירי מדקתני מי שכח בדרך והא דמפסיק סעודתו ונוטלו על שולחנו איירי בשאין לו שהות ביום אבל אם יש שהות ביום אינו מפסיק כי היא דאין גבי תפלה אם התחיל אין מפסיקין ודוקא בי״ט שני אבל בי״ט ראשון אפילו אם יש שהות מפסיק והכי אמרינן התם דמפסיקין לקרות ק״ש שהוא דאורייתא ותמהני על הרי״ף למה לא הביא שקלא וטריא דגמרא עכ״ל הרא״ש ז״ל וכתב הר״ן דהא דאמרינן דלמידי דאורייתא אפילו אם התחיל מפסיק ה״מ בדאתחיל בתר דמטא זמן חיובא או סמוך לו דהיינו חצי שעה אבל אתחיל מקמי הכי אפילו בדאורייתא כיון דאיכא שהות לא מפסיק והביא ראיה לדבר:

תרנג אתרוג של מצוה מותר להריח בו הדס של מצוה אסור להריח בו וכו׳ מימרא דרבא בפרק לולב הגזול (לו.) ופירש״י אסור להריח בו דגמרינן מסוכה דילפינן בפ״ק דחל שם שמים על עצי סוכה לאסור בהנאה כל שבעה הואיל והוקצה למצוה כתב בתשובת הרשב״א שאלת הדס של לולב אם מותר להריח בו כמו שאמר בהבדלה כשהתנה מסתבר שהתנאי מועיל בו דמ״ש מאתרוג דאמרינן הכריח ז׳ אתרוגים לז׳ ימים כ״א יוצא בה ואוכלה לאלתר לרבא או לאחר לרב אסי ולא ימי לעני סוכה דהתם חג הסוכות לה׳ כתיבא (מ): **ובמ״ש** רבינו והמרים בו כתב רבינו שמחה שאין לו לברך וכו׳ ואבי העזרי כתב שיש לו לברך מחלוקת זה כתב המרדכי בפרק לולב הגזול וסמ״ק כתב בדברי אבי העזרי וכתב וע״כ טוב למנוע שלא להריח בו בשעת נטילה דרוב פעמים אינו זכור מברכה ו״ו ואשר ליהנות מן העה״ז בלא ברכה ואוחז המריחים כשאברכין על הנטילה מנהג שטות הוא כדפרישנא עכ״ל (ב) **כתב** בהג״מ פרק המניח כדי יין בשם מ״ז עבדה להושענא ולא אגבה למיפק שרי בהנאה דהומנה לאו מילתא היא:

תרנד **מקבלת** האשה מיד בנה או מיד בעלה הלולב ומחזירתו למים ביום טוב ותוסיף עליו אם צריך וכו׳ משנה בפרק לולב הגזול בי״ט מוסיפין במועד מחליפין ופירש״י בי״ט מוסיפין אבל לא מחליפין דטורח הוא לתקוני מנא וכחולו ס״מ מצוה להחליף ע״כ וכ״כ המרדכי בשם רא״מ מכאן דמנהג כשר וטוב לתת הלולב וערבה במים שלא ייבשו (מ):

וכתב בא״ח (ב) בזמן הזה שאין לולב ניטל בשבת אם שגג והוציאו מן המים אין מחזירין אותו למים שהרי הוא כאבן לענין טלטול (ג):

תרנה **עו״ג** שהביא לולב לישראל בי״ט מחוץ לתחום כתב הרשב״א שמותר ליטלו וכו׳ גם בהג״מ פרק לולב וערבה כתב בשם מ״ז שמותר ליטלו דאין שייך לגזור שמא יאמר לעו״ג להביא כדי לצאת בו דמלתא דלא שכיחא הוא דיעשה אדם מצוה הבאה בעבירה והמרדכי כתב בפרק לולב הגזול אתרוג ולולב שהובא מחוץ לתחום בשביל ישראל אסור לישראל אחר לצאת בו ואפשר כי גם לישראל שהובא בשבילו מותר לצאת בו כיון שהוא דבר של מצוה כדאמרינן בפרק אלו עוברין וכו׳ ועוד ראיה מגזל עכו״ם וסכך בשם וכו׳:

תרנו קנה אתרוג שראוי לצאת בו ומצא אחר נאה ממנו מצוה להוסיף עד שלים בדמי הראשון בפ״ק דב״ק (ע:) א״ר זירא א״ר הונא דמצוה עד שלים מאי שלים אילימא שלים ביתו אלא מעתה אי איתרמי ליה תלתא מצותא ליתיב לכולי ביתיה אלא א״ר זירא בהידור מצוה עד שלים בעי רב אסי שלים מלגיו או שלים מלבר תיקו במערבא אמרי עד שלים משלו מכאן ואילך משל הקב״ה ופירש״י בהידור מצוה עד שלים במצוה שאם מוצא שני ס״ת לקנות א׳ הדור מהבירו יוסיף שלים הדמים ויקח את ההדור: שלים מלגיו. כגון אם הקטן נמכר בשם יוסף ב׳ דינרין דהיינו שלים מלגיו שלים שבתוך הדמים ויקח את ההדור: או שלים מלבר. הדמים יחלוק לשנים ויוסיף חלק ג׳ משלו דהיינו קטן נמכר בו׳ יוסיף ג׳ דינרין ויקח את הגדול בע׳: עד שלים משלו. דהיינו אותו שלים

דרכי משה

תרנב (א) ובירושלמי סוף לולב הגזול מסיים בהאי מעשה דאנשי ירושלים הניח על גבי קרקע שיב אסור לטלטלו עכ״ל משמע דס״ל דלאחר גמר מצות הלולב אם הניח על הארץ שוב אסור לטלטלו בי״ט וצ״ע דהא קי״ל ביצה (כז.) אין מ׳ קצה לחצי שבת והא הוי ראוי בע״ש וע״ל דיני מוקצה סי׳ ש״י:

תרנג (א) וכ״כ הכלבו ולעיל נבי נוי סופה כתבתי דבזמן הזה אין להתנית: (ב) וכ״כ הכלבו:

תרנד (א) וגוהגין במקומות ליקח כל ימי ח״ה ערבה חדשה אם אפשר וזו היא מצוה מן המובחר: (ב) וכ״כ הכלבו: (ג) וכ״ב הר״ן ס״פ לולב הגזול ע״א ולדידן אסור לטלטל לולב בשבת אף אם חל י״ט ראשון בשבת וכ״ה במ״מ פ״ז ומיהו פשוט הוא באתרוג מותר לטלטל בשבת דראוי להריח בו אע״ג דאסור לאוכלו כתב מהרי״ל ולא יניח האתרוג ע״ב בגד בי״ט דמוליד ריחא ואסור:

תרנה (א) וכתב המרדכי פרק הדר ע״ב בתשובה דיש מתירין לומר לעו״ג להביאו מרחוק אפילו ביו״ט אבל במרדכי פרק לולב הגזול משמע דאסור וכ״כ באשיר״י ודין זה תלוי בדין אמירה לעו״ג במקום מצוה וע״ל סי׳ תקפ״ו נבי שופר וסי׳ ש״ז וכתב המרדכי ר״פ לולב הגזול אם חל הושענא רבה ביום א׳ ועו״ג קצצו הערבה בשבת שכשרה כתב הרשב״א בתשובה סי׳ רצ״ו ערבה שהביא עו״ג לישראל ונתלש בי״ט שני אסור לטלטל אפי׳ אין לו ערבה אחרת לצאת בה כדין פירות שיש במינן במחובר וב״י כתב לקמן סי׳ תרס״ד בשם תשובות הרשב״א על אחד שאמר לעו״ג מבע״י כו׳:

וכבר

פרישה

(ב) קורא בתורה כו׳ צריך לגלול בידיו ס״ת ולפתחו.

סי׳ תרנד (מ) מקבלת אשה מיד בנה כו׳ בגמרא פריך פשיטא ומשני מ״ד הואיל ואשה לאו כר חיובא היא אימא לא תקבל קמ״ל. ופרש״י והכ״ן דלגבה איכא איסור טלטול אלא כיון דהוי לאנשים מותר נמי גבה.

שליש שיוסיף בהידור מצוה משלו הוא שאינו נפרע לו בחייו כדאמרינן היוס לעשותם ולא היוס ליטול שכרם מכאן ואילך מה שיוסיף בהידור יותר על שליש יפרע לו הקב"ה בחייו עכ"ל וכתב הרא"ש הידור מצוה עד שליש מצוה אם מצא אתרוג שהוא ראוי לצאת בו שהוא כאגוז יוסיף שליש לקנות יפה ממנו ולא שיהיה מחוייב לקנות אתרוג יפה שיצא בתוספ' שליש על אתרוג שחפץ לקנות וז"ל התו' פי' שאם מצא אתרוג כאגוז כמו ששיערו חכמים ואחד גדול ממנו שליש יקנהו · וספ"ג כתב מפ' רבינו יעקב שאינו ר"ל בס"ת נאה או באתרוג נאה יוסיף שליש שהרי לעולם ימצא נאה ונאה אלא אם קנה אתרוג ושיעורו כאגוז או כביצה ומצא נאה יש לו ליתן עד שליש יותר אבל אם גדול מכביצה אין לו להוסיף עליו לשון מורי ר"י ור"ג שקנה אתרוג באלף זוז חומרא הוא מלבו מפני שמצות היו חביבים עליו עכ"ל וראיה שביאור דבריו וביאור דברי הרא"ש שמוסיף שליש על מה ששוה אתרוג שיוצאין בו בצמצום שאם פיחת מאותו השיעור לא היו יוצאין בו ומע"ג דקי"ל דהלכה כר"י דאמר שיעור אתרוג בביצה נקט הרא"ש אם מצא אתרוג שהוא ראוי לצאת בו שהוא כאגוז לדוגמא בעלמא נקטיה אליבא דר"מ ומיניה נשמע לר' יהודה בכביצה שאם קנה אתרוג כביצה מוסיף שליש לקנות יפה ממנו דכיון דלא נחת הכא לפסוק דין שיעור אתרוג הכשר לא דק וזהו דרכו של סמ"ג שאע"פ שפסק הלכה כרבי יהודה דאמר כביצה כתב ושיעורו כאגוז או כביצה כדי להעמיד הא דהידור מצוה בין לר"מ בין לרבי יהודה לכל חד כדאית ליה כנ"ל ולא כמו שכתב מהר"י קולון בשורש ס"ב דלהרא"ש אם קנה אתרוג כביצה א"צ להוסיף עליו אפי' לר' יהודה ואין דבריו נכונים כלל דא"כ לא הו"ל להרא"ש לפרש הא דהידור מצוה באתרוג כיון דלר"י דקי"ל כוותיה לא שייך להוסיף משום הידור · וגם רבינו שפסק דעל אתרוג שראוי לצאת בו מצוה להוסיף שליש מוכיח בבירור שהיה מפרש דברי הרא"ש כמו שכתבתי ולרש"י אם מצא ב' אתרוגים לקנות צריך לקנות היפה מהם אם אין מייקרין אותו יותר משליש בדמי חבירו אבל משקנה אתרוג הכשר לצאת בו אינו חייב שוב לקנות אחר אפילו הוא יפה מאוד ובזול (א) ובמאי דאיבעיא לן שליש מצניו או מלבר כתב הרא"ש דכיון דלא איפשטא נקטינן דשליש מצניו קאמר וראיה שהטעם משום דספיקא דרבנן הוא ולקולא : **כתב** הרא"ש מדאמרינן אילו מיתרמו ליה תלתא מצותא יהיב לכוליה ביתיה שמעינן שאין אדם מחוייב לבזבז הון רב בשביל מצוה ואפי' היא מצוה עוברת כגון אתרוג ולולב ותלמודא בפרק לולב הגזול (מא ·) השיב גוזמא על ר"ג שהיה נשיא ישראל מה שנתן אלף זוז באתרוג א' וגם תקנו חכמים שהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש עכ"ל ור"י כתב דברים אלו בתוס' י"ג חלק ג' ובסוף כ' ומ"מ בעישור נכסיו חייב לקנותו עכ"ל ולא ידעתי מכין לו והרשב"א כתב מהא דאמרינן אילו מתרמי ליה תלתא מצותא יהיב כוליה ביתיה משמע דאפי' למצוה עוברת כאתרוג וסוכה אינו מחוייב לתת אפי' שליש ממונו וזה תימא איך נתנו דמים למצוה עוברת וכתב הראב"ד ז"ל כדי שלא יבא לידי עוני ויפיל עצמו על הצבור וכמו שאמרו כתובות (נ :) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שהעוני כמיתה ומ"מ לא כמיתה ממש אמר הרב שלא אמרו אלא במ"ע בשב ואל תעשה אבל במצות לא תעשה אפילו כל ממונו עכ"ל :

תרנז קטן היודע לנענע הלולב אביו צריך לקנות לו לולב וכו' משנה בסוף פרק לולב הגזול (מב ·) ואיתא בירושלמי לא סוף דבר לנענע אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד כשורה ומנענע :

תרנח מן התורה לולב ניטל במקדש כל ז' וחוץ למקדש רק יום ראשון וחכמים תקנו שיהא ניטל בכל מקום כל ז' ימים

תרנז קטן היודע לנענע הלולב אביו צריך לקנות לו לולב
א כדי לחנכו במצות :

תרנח מן התורה לולב ניטל במקדש כל ז' וחוץ למקדש רק יום ראשון וחכמים תקנו שיהא ניטל בכל מקום כל ז' ימים

על אתרוג שהיה חפץ לקנותו בכך וכך בין שקנה כבר באותן הדמים בין לא קנה עדיין יוסיף שליש על אותן הדמים ויקנה יפה ממנו כנ"ל לפרש דברי הרא"ש בזה ומאי דנקט הרא"ש כאגוז דבר ברור הוא דלדוגמא בעלמא נקטיה אליבא דר"מ דהא אגן קי"ל כר' יהודה דבעינן כביצה ומיניה נשמע שאם קנה אתרוג בכביצה מוסיף שליש לקנות יפה ממנו וה"ה אם היה גדול מכביצה נמי יש לו להוסיף שליש על מה שהיה חפץ לקנות מתחלה לדעת הרא"ש והא דנקט הרא"ש שיעורא דאתרוג אינו אלא לאורויי לן שלא נתנו רז"ל שיעור שליש אלא בשקנה אתרוג שראוי לצאת בו או נזדמן לפניו לקנותו או יוסיף שליש על מה שהיה חפץ לקנות אבל אם אם לא היה האתרוג כשיעור לר"מ בכאגוז ולר"י בכביצה פשיטא דצריך להוסיף יותר משליש כדי לקנות אתרוג הראוי לצאת בו אבל שיעור שליש על אתרוג שראוי לצאת בו אין חילוק בין כביצה לגדול הרבה יותר מכביצה לעולם צריך להוסיף שליש על מה שהיה חפץ לקנות וכך הם דברי רבינו שכתב קנה אתרוג שראוי לצאת בו וכו' כלומר לאפוקי אם אינו ראוי לצאת בו אפילו קנה אותו כבר יוסיף יותר כדי שיברך על אתרוג כשר אלא כשראוי לצאת בו אז נתנו חז"ל שיעור שליש להוסיף בדמי הראשון כדי להחליפו ביותר נאה ולא חילק בין אם הראשון הוא כביצה בין יותר גדול מכביצה לעולם צריך להוסיף שליש וה"ה אפילו לא קנה עדיין צריך להוסיף אלא רבותא נקט אפי' קנאו כבר צריך להחליפו ולהוסיף שליש ומכל שכן כשלא קנה עדיין יוסיף שליש על מה שהיה חפץ לקנות כן נראה לי לפרש דברי הרא"ש ודברי רבינו להסכימו עם דברי הרא"ש ולא כמו שפי' הב"י דלדעת הרא"ש ורבינו אם הוא יותר גדול מכביצה א"צ להוסיף כל עיקר וכמ"ש הסמ"ג בשם ה"ר יעקב דודאי דעת הרא"ש בפרק לולב הגזול ודברי רבינו שבכאן אין מורין כן ונסתא מוטעת נזדמנה להרב ז"ל בדברי הרא"ש בב"ק · שוב מצאתי שר' ירוחם הבין דברי הרא"ש בב"ק כפשטן דשיעור שליש אינו אלא בחפץ לקנות ולא קנה עדיין אבל אם כבר קנה א"צ להוסיף כל עיקר ובפרק לולב הגזול כתב פירוש אחר דאפילו אם כבר קנה מחוייב להוסיף שליש והוא חולק אאותו פירוש שכתב בב"ק שהוא פירושו של רש"י והתוס' ואם כך היה דעת רבי' ג"כ כ"ל דס"ל לרבי' דהעיקר הוא מ"ש בפרק לולב הגזול שהוא מקום הלכות אתרוג ולולב והוא אחרון ולכך כתב באותו פי' ולפי זה לעולם צריך להוסיף שליש על מה שקנה כבר אפילו הוא יותר על מה שהסכים בדעתו מתחלה לקנות אתרוג כשר בכך וכך ומשמע פשט לשון רבינו שסתם ולא חילק וכך יש לתפוס לחומרא כ"ל · ודע דבגמרא איבעיא לן אי לא בעינן אלא שליש מלגאו או בעינן שליש מלבר ולא איפשיטא · והרי"ף והרא"ש בפ' לולב הגזול מסתם לה סתומי נראה מדבריהם דס"ל למינקט לחומרא וכך פי' הר"ן לשם דעת הרי"ף וכך נראה דעת רבינו שכתב בסתם אבל מדברי הרא"ש דפ"ק דב"ק נראה דלא בעינן אלא שליש מלגאו וכך פסק ה"ר ירוחם בני"ג אבל דעת רבי' דדברי הרא"ש סתרי אהדדי גם בהא פסק לחומרא דבעינן שליש מלבר כמו שנראה מדבריו בפרק לולב הגזול מקום הלכות לולב שהוא העיקר והאחרון כמ"ש בסמוך ודע דאהכיא דעד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה פירש"י משלו שאינו נפרע לו בחייו כדאמר היוס לעשותם ולא היוס ליטול שכרם אבל מה שיוסיף יותר על שליש יפרע לו הקב"ה בחייו וכה"ג כתבו התו' וז"ל משל הקב"ה אוכל פירות בעה"ז והקרן קיימת לו לעולם הבא עכ"ל אבל הא"י בפ"ק דב"ק כתב וז"ל עד שליש משלו כלומר צריך להוסיף שליש מיגיעו ודוחק את חייו כדי להדר את המצוה מכאן ואילך משליש ולמעלה אם זימן לו הקב"ה ממון שלא מיגיעו יוסיף ואם לאו חייו קודמין ודיו בתוספת שליש וכתב הרמ"ל ז"ל מסתברא דה"ה אם העשיר מיגיעו והרי הוא יכול להוסיף יתר על שליש ואין חייו נדחקין בכך כזימן לו הקב"ה שלא מיגיעו דמי כענין שנאמר כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל עכ"ל והר"ן בפרק לולב הגזול כתב מכאן ואילך משל הקב"ה כלומר לוו עלי ואני פורע וכו' עכ"ל : **גרסינן** בברייתא בס"פ לולב הגזול ר"ג לקח אתרוג באלף זוז ובגמרא למה לי למימר שלקחו באלף זוז להודיעך כמה מצות חביבות עליהן ולא קשיא מדר' זירא הקב"ה ולכל הפירושים שפיר עביד ואפי' לא היה עשיר ומק"ו שהיה ר"ג עשיר ובירירא מילתא דלאו גוזמא קאמר אלא אלף זוז ממש מדקאמר להודיעך כמה מצות חביבות עליהן כ"ל אבל הרא"ש בב"ק כ' מדקאמר בגמ' במצוה עד שליש מאי שליש אילימא שליש ביתו אלא מעתה אי איתרמי ליה תלתא מצוה ליתיב לכולא ביתא אמעינן שאין אדם מחוייב לבזבז הון רב בשביל מצוה אחת ואפילו היא מצוה עובר' כגון אתרוג ולולב ותלמוד' חשיב גוזמא על ר"ג שהיה נשיא מישראל מה שנתן אלף זוז באתרוג אחד וגם תיקנו חכמים המבזבז אל יבזבז יותר מחומש עכ"ל נראה מדבריו דס"ל דלא לקחו באלף זוז אלא לפי שלקחו ביותר אמר דרך גוזמא שלקחו באלף זוז וכ"כ ה"ר ירוחם וז"ל ואפילו היא מצוה עוברת אל יבזבז יותר מחומש והא דר"ג גוזמא הוה עכ"ל ותימה בעיני מי הגיד להם דאלף זוז היה טפי מחומשו דר"ג דולמא עשיר גדול היה ועוד דפירש זוז בכל מקום הוא של מדינה ולא של טורי ואינו אלא שמינית מצורי · לכן נראה עיקר דגוזמא דכתב הרא"ש לאו גוזמא כפשטא קאמר אלא מלשון רבותא הוא שבא הרא"ש להכריח מר"ג נמי שאין אדם מחוייב מדינא לבזבז הון רוב אפי' בשביל מצוה עוברת דאל"כ מאי רבותא דר"ג שאמרו עליו בגמרא להודיעך כמה חביבות מצות עליהן הלא במצוה עוברת כמו סוכה ולולב ואתרוג וכה"ג דינא הכי הוא אלא ודאי מדחשיב ליה תלמודא גוזמא על ר"ג כלומר רבותא ודבר גדול אלמא דמדינא לא היה חייב לקנותו אפי' לגבי מצוה עוברת משום דאלף זוז לגבי דר"ג היה יותר מחומשו ואפ"ה היתה המצוה חביבה עליו ול"ק היאך עבר ר"ג על מ"ש אל יבזבז יותר מחומש דאיכא למימר כיון דטעמא לא הוי אלא שלא יבא לידי עוני ויפיל עצמו על הצבור ליכא למיחש להכי דבלאו הכי כל נכסיו של נשיא מוטל על הצבור ואף להעשירו מדרשת והכהן הגדול מאחיו גדלהו משל אחיו ודוקא במי שאינו נשיא אמרו אל יבזבז וכו' דמדינא אסור לו לבזבז הון רב ביותר מחומש אפילו במצוה עוברת וכך היא גם דעת רבינו ירוחם למעיין בו גם התו' שמסס למדו הרא"ש וה"ר ירוחם דין זה כתבו להדיא וז"ל ובסוכה חשיב ליה רבות' דר"ג שקנה אתרוג באלף זוז עכ"כ כל זה לשיטת התו' והנמשכים אחריהם אבל מדברי הר"ן יראה דר"ג שאני דעשיר גדול היה שהרי כתב וז"ל משמע דאפילו למצוה עוברת כאתרוג ולולב אינו מחוייב לתת אפילו שליש ממונו וכו' ומיהו כל חד וחד מחוייב ליתן כפוס ממוניה כדי לקיים מ"ע כר"ג שלקח אתרוג באלף זוז עכ"ל : וכתב עוד בשם הראב"ד דה"ט דאינו מחוייב לתת אפילו שליש ממונו למצוה עוברת כדי שלא יבא לידי עוני ויפיל עצמו על הצבור וכו' מיהו מסתברא דלא אמרינן הכי אלא במצות עשה משום דשב ואל תעשה שאני אבל במצות ל"ת אם כל הון ביתו יתן קודם שלא יעבור עליה וכ"כ הב"י בשם הראב"ד ואיכא למידק דמדקאמר ביומא ופ' בן סורר ומורה אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך לפי שיש אדם שחביב עליו ממונו מגופו לכך נאמר בכל מאודך והתם בע"ג קאמר דיהרג ואל יעבור ומשמע דבשאר ל"ת אין לו להפסיד כל ממונו וי"ל דאדרבה משם ראיה דאל"כ מאי קשיא למה נאמר בכל מאודך הא איצטריכא ליה ללמד דדוקא משום ע"ג יפסיד כל ממונו ולא יעבור אבל שאר מצות ל"ת יעבור ולא יפסיד אלא ודאי דאין חילוק ולכך קא קשיא למה נאמר בכל מאודך ועיין בח"ש הריב"ש בסי' שפ"ו ועיין עוד בי"ד בסי' קנ"ז :

תרנז קטן היודע לנענע וכו' משנה וברייתא ס"פ לולב הגזול קטן היודע לנענע חייב בלולב ומהרש"ל השיג על לשון רבי' שכתב חייב לקנות לו לולב הלא בהדיא שנינו חייב בלולב ולא נאמר שם צריך לקנות לו לולב כמו שאמרו גבי תפילין לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין וכן למקלת גאונים גבי ציצית ג"ורסין אביו קונה לו ציצית אבל בלולב תנן חייב בלולב והטעם פשוט שא"צ לקנות לו לולב בפני עצמו כי לאחר שיצא בו אביו יתננו לבנו לברך עליו מה שאין כן בתפילין ודו"ק עכ"ל ואפשר לומר דלמאי שכתב בסי' תרכ"ב דהמדקדק במעשיו ועשה כאנשי ירושלים כו' א"כ צריך לקנות לו לולב דהא שייך הכא נמי הך טעמא דשייך גבי תפילין ומשנה וברייתא דנקטו חייב בלולב איירי דוקא בסתם בני אדם וק"ל :

תרנח מן התורה וכו' אבל בשבת אינו ניטל בכל מקוס כו' היינו דוקא אחר שחרב בית המקדש דאילו בזמן שבית המקדש היה קיים אם חל יום א' **בשבת** היה

דרכי משה

תרנו (א) וכבר נתבאר שהפוסקים הלוקים עליו ומדברי הר"ן פ"ק דב"ק דף **ח'** משמע דאם היה לו מעט יותר מכדי חייו צריך להוסיף יותר משליש בהידור מצוה זבפ' לולב הגזל דף של"ז ע"ב כתב ומיהו כל אחד ואחד יתן ויוסיף כפי ממוניה כדי לקיים מצות עשה כר"ג שקנה אתרוג בעד אלף זוז :

וכתב

חידושי הגהות

תרנז א אע"ג דלא קתני בברייתא אלא חייב בלולב ולא קתני לוקח לו לולב כדקתני בסיפא דאותה ברייתא גבי תפילין ושעמא משום דגבי לולב אפשר שיוצא בלולב של אביו כבר ותבאר טעמו של רבינו לעיל סי' י"ז גבי ציצית וע"ש (מהרל"ח) :

ל"נ

היה ניטל בשבת בין במקדש ובין כל היכא דבקיאי בקביע' דירח' כדאיתא ריש פ' לולב וערב' במשנה וגמרא וו"ש ל"ש אם חל יום ראשון בשבת או ג' משאר הימים כלומר דאילו בזמן שב"ה קיים יש חילוק בין כשחל יום ראשון בשבת או בג' משאר הימים: **ומ"ש** והילכך יום ראשון שהוא מן התורה כו' פי' כיון דחוץ למקדש הוי מן התורה וטעמא הוא משום דדרשינן ולקחתם לכם ביום הראשון משלכם אבל בשבת אינו ניטל בכל מקום לא שנא אם חל יום ראשון בשבת או אחד משאר הימים דלכך ביום ראשון שהוא מן התורה אין אדם יוצא בלולב של חבירו אא"כ יתננו לו במתנה גמורה דדרשי' ולקחתם לכם ביום הראשון משלכם אבל אם נתנו לו במתנה ע"מ להחזירו לו אחר כך הוא מתנה ובלבד שיתננו לו במתנה גמורה ע"מ להחזיר לו במתנה אבל אם אמר לו יהא שלך עד שתצא בו ואח"כ תחזירהו לי לא יצא וצריך שיחזירנו לו אח"כ לקיים תנאו אבל אם לא החזירהו אח"כ הרי לא קיים תנאו ונמצאת המתנה בטילה למפרע ולא יצא ואפי' נאנס מידו בענין שאינו יכול להחזירו ורוצה להחזיר לו דמיו לא יצא ואפי' נתנו לו סתם ולא פירש ע"מ שתחזירהו לי מסתמא דעתו שיחזירנו לו כיון שצריך לצאת בו ואם לא החזירהו לו לא יצא ומיהו אפי' לא החזירו לידו אלא לאחר ואחר לאחר והאחרון מחזירו לבעליו יצא וי"א שא"צ להחזירו לו אא"כ כפל תנאו שאומר לו הרי הוא לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי ואם לא תחזירהו לי לא ליהוי מתנה שאם לא כפל תנאו הוי תנאה דהיינו החזרה בטל ומעשה דהיינו המתנה קיים ויצא בו אפי' לא החזיר לו אבל לפי מה שכתב דאפי' בסתמא צריך להחזירו לו כ"ש אם התנה ולא כפל ומטעם זה דבעינן משלכם לא ליקני אינש לולבא לקטן ביומא קמא (א) דקטן מקני קני אקנויי לא מקני וגמצא שאין א' יכול לצאת בו אחר שהגיע לידו: אחין או שותפין שיש להן אתרוג בשותפות אם יכול אחד מהן לאכלו ואין חבירו מקפיד עליו

ימים אבל בשבת אינו ניטל בכל מקום לא שנא אם חל יום ראשון בשבת או אחד משאר הימים דלכך ביום ראשון שהוא מן התורה אין אדם יוצא בלולב של חבירו אא"כ יתננו לו במתנה גמורה דדרשי' ולקחתם לכם ביום הראשון משלכם אבל אם נתנו לו במתנה ע"מ להחזירו לו אחר כך הוא מתנה ובלבד שיתננו לו במתנה גמורה ע"מ להחזיר לו במתנה אבל אם אמר לו יהא שלך עד שתצא בו ואח"כ תחזירהו לי לא יצא וצריך שיחזירנו לו אח"כ לקיים תנאו אבל אם לא החזירהו אח"כ הרי לא קיים תנאו ונמצאת המתנה בטילה למפרע ולא יצא ואפי' נאנס מידו בענין שאינו יכול להחזירו ורוצה להחזיר לו דמיו לא יצא ואפי' נתנו לו סתם ולא פירש ע"מ שתחזירהו לי מסתמא דעתו שיחזירנו לו כיון שצריך לצאת בו ואם לא החזירהו לו לא יצא ומיהו אפי' לא החזירו לידו אלא לאחר ואחר לאחר והאחרון מחזירו לבעליו יצא וי"א שא"צ להחזירו לו אא"כ כפל תנאו שאומר לו הרי הוא לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי ואם לא תחזירהו לי לא ליהוי מתנה שאם לא כפל תנאו הוי תנאה דהיינו החזרה בטל ומעשה דהיינו המתנה קיים ויצא בו אפי' לא החזיר לו אבל לפי מה שכתב דאפי' בסתמא צריך להחזירו לו כ"ש אם התנה ולא כפל ומטעם זה דבעינן משלכם לא ליקני אינש לולבא לקטן ביומא קמא (א) דקטן מקני קני אקנויי לא מקני וגמצא שאין א' יכול לצאת בו אחר שהגיע לידו: אחין או שותפין שיש להן אתרוג בשותפות אם יכול אחד מהן לאכלו ואין חבירו מקפיד עליו

ומ"ש אבל בשבת אינו ניטל בכל מקום לא שנא אם חל יום ראשון בשבת או אחד משאר הימים דלכך ביום ראשון שהוא מן התורה אין אדם יוצא בלולב של חבירו אא"כ יתננו לו במתנה גמורה דדרשי' ולקחתם לכם ביום הראשון משלכם אבל אם נתנו לו במתנה ע"מ להחזירו לו אחר כך הוא מתנה ובלבד שיתננו לו במתנה גמורה ע"מ להחזיר לו במתנה אבל אם אמר לו יהא שלך עד שתצא בו ואח"כ תחזירהו לי לא יצא וצריך שיחזירנו לו אח"כ לקיים תנאו אבל אם לא החזירהו אח"כ הרי לא קיים תנאו ונמצאת המתנה בטילה למפרע ולא יצא ואפי' נאנס מידו בענין שאינו יכול להחזירו ורוצה להחזיר לו דמיו לא יצא ואפי' נתנו לו סתם ולא פירש ע"מ שתחזירהו לי מסתמא דעתו שיחזירנו לו כיון שצריך לצאת בו ואם לא החזירהו לו לא יצא ומיהו אפי' לא החזירו לידו אלא לאחר ואחר לאחר והאחרון מחזירו לבעליו יצא וי"א שא"צ להחזירו לו אא"כ כפל תנאו שאומר לו הרי הוא לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי ואם לא תחזירהו לי לא ליהוי מתנה שאם לא כפל תנאו הוי תנאה דהיינו החזרה בטל ומעשה דהיינו המתנה קיים ויצא בו אפי' לא החזיר לו אבל לפי מה שכתב דאפי' בסתמא צריך להחזירו לו כ"ש אם התנה ולא כפל ומטעם זה דבעינן משלכם לא ליקני אינש לולבא לקטן ביומא קמא (א) דקטן מקני קני אקנויי לא מקני וגמצא שאין א' יכול לצאת בו אחר שהגיע לידו: אחין או שותפין שיש להן אתרוג בשותפות אם יכול אחד מהן לאכלו ואין חבירו מקפיד עליו

ומ"ש ומטעם זה דבעינן משלכם לא ליקני אינש לולבא לקטן ביומא קמא דקטן מקני קני אקנויי לא מקני וגמצא שאין א' יכול לצאת בו אחר שהגיע לידו: אחין או שותפין שיש להן אתרוג בשותפות אם יכול אחד מהן לאכלו ואין חבירו מקפיד עליו

לולב הגזול (מא:) ובפרק בתרא דר"ה (ל:) בראשונה היה לולב ניטל במקדש ו' ובמדינה יום אחד משחרב בה"מ התקין ריב"ז שיהא לולב ניטל במדינה ז' זכר למקדש ופירש"י במקדש ז' כדדרשי' בת"כ מושמחת' לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ולא בגבולין ז' ימים: **ומ"ש** אבל בשבת אינו ניטל בכ"מ לא שנא אם חל יום ראשון בשבת או אחד משאר הימים היינו דוקא אחר שחרב בה"מ אבל בזמן שב"מ קיים אף ע"פ שכשחל אחד משאר הימים בשבת לא היה ניטל בשבת כשחל יום א' בשבת היה ניטל בשבת בין במקדש בין כל היכא דבקיאי בקיבועא דירחא דתקן בפ' לולב וערבה י"ט ראשון של חג שחל להיות בשבת לולב ז' ושאר כל הימים ו' ופירש"י לולב שבעה די"ט ראשון דחי שבת ושאר כל הימים שחל בהם יום ראשון ונמצא שבת בחש"מ לא דחי ובגמ' אמאי טילטול בעלמא הוא ולידחי שבת אמר רבא גזרה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ד"א בר"ה אי הכי יום ראשון נמי ראשון דאיתיה מן התורה בגבולין לא גזרו ביה רבנן הכא דליתיהו מן התורה בגבולין גזרו בהו רבנן אי הכי האידנא נמי אנן לא ידעינן בקביעותא אינהו דידעי בקביעא דירחא לידהו אה"נ דתני חדא בי"ט ראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין לולבם להר הבית ותניא אידך לבהכ"נ ש"מ כאן בזמן שב"ה קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים ש"מ ובתר הכי אסיקנא דליתא אלא לדידהו נמי לא דחי ולא קשיא הני תרתי דתני הכא חדא כל העם מוליכין לולביהם להר הבית ותניא אידך לבה"כ ומתרצים כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין ב"ה קיים לא אידי ואידי בזמן שב"ה קיים ול"ק כאן במקדש כאן בגבולין ופירש"י בגבולין מוליכין לב"ה וכולהו בזמן הבית דהוו כולהו בארץ סמוכין להיות ב"ד ויודעים אימתי הוקבע החודש אבל עתה משחרב ב"ה אין לולב דוחה שבת אפי' לבני א"י: **הלכך** ביום ראשון שהוא מן התורה אין אדם יוצא בלולבו של חבירו פי' כיון דחוץ למקדש נמי יום ראשון הוא מן התורה דקרא דולקחתם לכם ביום הראשון בגבולין נמי משמע א"כ אין אדם יוצא בלולבו של חבירו ודין זה מפורש במשנה בפרק לולב הגזול י"ט הראשון של חג אין אדם יוצא י"ח בלולבו של חבירו ובגמרא מנא ה"מ דת"ר ולקחתם לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול מכאן אמרו אין אדם יוצא י"ח בלולבו של חבירו אא"כ נתנו לו במתנה ומעשה בר"ג ורבי יהושע ור"א בן עזריה ור"ע שהיו בחיים בספינה ולא היה לולב אלא לר"ג בלבד שלקחו בחלף זוז נטלו ר"ג ונתנו לרבי יהושע במתנה נטלו ר' יהושע ונתנו לר"א בן עזריה במתנה נטלו ר"א בן עזריה ונתנו לר"ע במתנה נטלו ר"ע ונתנו לר"ג ל"ל למימר החזירו מלתא מגב אורחיה קמ"ל מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה כי הא דאמר רבא הא לך אתרוג זה ע"מ שתחזירהו לי נטלו ונתנו לו החזירו לא יצא ולהכי תנא והחזירו לר"ג דאם לא החזירהו לו יצא וכתב הר"ש על זה וכן היה מתנת ר"ג ולהכי תנא והחזירו לר"ג שכ"א יתנהו לחבירו ויחזור הוא לבסוף וצריך שיתנהו לו במתנה גמורה ע"מ שיחזור ואחר שיצא בו צריך לחזור וליתנו לו במתנה בשעת חזרה אבל אם אמר לו יהא שלך עד שתצא בו ואח"כ יהא שלי כבתחלה לא יצא בו דהוי כמו שאול והדע מדאמרינן לקמן לא ליקני אינוקא לולבא לינוקא בי"ט דינוקא מקני קני אקנויי לא מקני ואם א"ל לחזור לו במתנה נהי דקטן לאו בר אקנויי הוא ליקניה ליה עד שיצא בו ולחזור לו ממילא א"ל צריך לחזור וליתנו לו במתנה וקטן לאו בר אקנויי הוא כתב בעל העיטור מסתבר כיון שהמקבל מתנה יודע שהנותן אין נותן במתנה גמורה שהרי צריך הוא עדיין לו לצאת בו שאין לו לולב אחר א"ל לפרש לו ע"מ להחזיר לו אלא נותן לו סתם והמקבל מחזיר לו סתם וא"ל לתנאי דהא ר"ג נתן במתנה ולא אמר לו ע"מ להחזיר אלא כיון שלקחו ר"ג לצאת בו ולא היה לו אחר מסתמא ע"מ להחזירו נתנו ע"כ ודבר פשוט הוא דלענין לצאת בו יותר טובה מתנה ע"מ להחזיר אלא שבא לחדש דאפילו במתנה סתם הוא ע"מ להחזיר לו לא יצא ואם גזל מתנו ולא החזירו כתב בעל העיטור מסתברא אע"ג דחזרת דמים הוי חזרה כדאמרי' גבי אילטלית דאמרינן תתן לו את דמיה דוקא באילטלית אמרינן מה לי היא מה לי דמיה אבל אתרוג כי אמר החזירו לי דוקא אתרוג קאמר לצאת בו י"ח ואם לא החזירו לא יצא כדאמרי' (ב"ב קלו) גבי אחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית אם יכול לאכלו יצא ואם לאו לא יצא דחזרת דמים לאו חזרה היא עכ"ל וגם הר"ן כתב יש שלמדו מכאן שהנותן לולב לחבירו בי"ט ראשון סתם מתנה ע"מ להחזיר הוא ואומדנא דמוכח היא אע"פ שלא פירש דאין אדם מתרוקן ממלותו ונותן לאחרים דהא הכא סתם נתנו להן ר"ג ואפ"ה אמרי' דקמ"ל במתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ועל זה סמכו ליתן כל אדם לולבו לחבירו בי"ט סתם וטעמא דמסתבר הוא אע"פ שאין כאן ראיה מוכרחת וכתב עוד מסתבר דכי אמר החזירו יצא דוקא בשהחזירו בענין שיכול עדיין לצאת בו הא אם החזירו לאחר שעברה מצותו לא יצא דאומדן דעתא הכי הוי וחזרת דמים הכא לאו חזרה הוא ודאי דאלולב קפיד: **ואיכא** למידק אהא דאמר רבא הילך אתרוג זה ע"מ שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו לא יצא כשקיים תנאו היאך יצא בו הא באותה שעה שהחזירו אינו בידו וליכא למימר דכשאמר מעכשיו מיירי דכשהחזירו וקיים תנאו אינגלאי מלתא למפרע דהויא מתנה מעיקרא דא"כ הו"ל לפרושי למלתיה וי"ל דרבא ס"ל דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כ"כ התוס' בפרק מי שאחזו (עה:) וא"ת היכא דלא החזירו אמאי לא יצא הא תנאי ומעשה בדבר אחד הוא והתנאי בטל ומעשה קיים כדאמרינן בפרק מי שאחזו תירצו התוס' בפרק י"ג דרבא סבר לא בעינן תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר א"כ שאני התם דס"ל כל האומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ונמצא שאינה מגורשת עד שתחזרת הגייר ואז אינו שלה וסותרין זה את זה התנאי והמעשה אבל רבא דס"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי לא סתרי אהדדי:

ומ"ש רבינו וי"א שא"ל להחזירו לו אלא א"כ כפל תנאו וכו' הג"מ כתב בשם סמ"ג וז"ל א"ל צריך שיאמר ע"מ שתחזירהו לי הרי הוא לך במתנה ואם לא יהא שלך אלא חש להאריך ע"כ והקשה הרמ"ך דאדרבה אם לא יהא בתנאי כל זה כ"ש שהמתנה טובה והתנאי בטל אפילו אם לא יחזיר וא"ע עכ"ל: **ומ"ש** רבינו אבל לפי מה שכתבתי דאפילו בסתמא צריך להחזירו לו כ"ש אם התנה ולא כפל מכי אתני ולא כפליה לתנאיה דכיון דמשום דאזלינן בתר אומדן דעתא הוא דאמרינן דאם לא החזירו לא יצא אע"פ שלא הזכיר החזר כשהזכירו ודאי לא מיגרע גרע והלכך אע"ג דלא כפליה לתנאיה אם לא החזירו לא יצא: **כתב** הרוקח בנדרים פ' השותפין מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת לא שמה מתנה על כן יאמר לחברו אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו ולא יאמר לי עכ"ל ויש לתמוה עליו דא"כ רבא דנקט הילך אתרוג זה ע"מ שתחזירהו לי לאו דוקא נקט לי והר"ן כתב בפ' הנזכר כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה כלומר דנהי דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה אע"ג דאם הקדישה אינה מקודשת (ב) וכדאמרי' בפ' יש נוחלין שאני התם דמ"מ לשעת' מתנה היא אבל מתנה זו של בית חורון אפי' לשעתה אינה אלא נתכוון להקנותה לו בלא אלא שתקרא על שמו כדי שיהא אביו מותר בה עכ"ל: **ומטעם** זה דבעינן משלכם לא ליקני אינש לולבא לקטן ביומא קמא וכו' מימרא דרבי זירא בפרק לולב וערבה (מו:) ופירש"י מקני קני דרבנן תקינו ליה זכייה לנפשיה אקנויי לא מקני אינו יכול לחזור ולהקנותו לאביו במתנה דלאו בר דעת הוא וכ' הר"ן דבתיוקא אלא הגיע לעונת הפעוטות מיירי דזוכה לעצמו ואינו מזכה לאחרים דאי כשהגיע לעונת הפעוטות כבן ו' או כבן ז' אקנויי נמי מקני דהא קי"ל הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ומסקינן נמי בהכיזקין (נט:) דמתנתו מתנה וא"ת אינו ע"מ להחזיר יהביה ניהליה ואי אקנויי נמי לא מקני ולא מצי לאהדורי נמצא מתנתו בטילה ליתא דהא קי"ל דכל תנאי דא"א להתקיים בסופו והתנה עליו בתחלה תנאו בטל ונמצא שהקטן קנאו ואע"פ שאינו יכול להחזירו עכ"ל": **וכתב** במרדכי ובהג"א בשם א"ז בשם תופס עם התינוק כיון שלא יצא מידו לגמרי שפיר דמי ובקיאי הדעת מחזירין אותו למקומו והתינוקות מעצמם נוטלין אותו ומברכין עליו: **אחין** או שותפין שיש להם אתרוג בשותפות וכו' בפרק יש נוחלין (קלז:) אמר רבה ב"ר הונא

ב"ה ומדברי הרמב"ם נראה דאפי' בהגיע לעונת הפעוטות מיירי:

דרכי משה

תרנה (א) וכתב מהר"א מפרא"ג דבשעה שמחזיר לו צריך להזור וליתן לו במתנה וכ"ה באשיר"י ובתא"ו נ"א פ"ד וכתב עו"ש בתא"ו דאם נתן לו אתרוג במתנה ואמר אחריך לפלוני אפי' אכלו הראשון או מכרו יצא דאין לאחרון אלא מה ששייר ראשון כמו בשאר מתנה ועיין בדין זה בח"מ בדין מתנה: (ב) וכתב בתשובת מהרי"ל סי' ק"ז כ' מוהר"ם

הוגא האחין שקנו אחרוג בתפוסת הבית נטלו א׳ מהן ויצא בו אם יכול לאכלו יצא ואם לאו לא יצא ופרשב״ם שקנו אתרוג ירשו מאביהם או לקחו במעות ירושת אביהם בתפוסת הבית כל זמן שלא חלקו ונטלו אחד מן האחין בלא דעת חבירו ויצא בו רואין אם אין האחין מקפידין זה על זה ויכול לאכלו בלא רשותא כגון שיש אתרוגים הרבה בתפוסת הבית או שמצאו הרבה אתרוגים בעיר או שכבר יצאו ואין צריכין לו עוד יצא דקרינן בו לכם שהרי כולו שלו הוא ואם לאו לא יצא דכתיב ולקחתם לכם משלכם שיהא כולו שלו ולא מקצתו שלו והרי״ף והרא״ש הביאו מימרא זו בפרק לולב הגזול וכתבו עליה ס״מ דהני בי תרי דזבני לולב בשותפות לא נפקי ביה ידי חובתייהו ביומא קמא עד דיהיב חד לחבריה מנתא דיליה ואי לא לא נפיק וכ״כ הרמב״ס ז״ל: **ומ״ש** רבינו ומה שנוהגין במקום שאין אתרוג מצוי שכל הקהל קונין אתרוג בשותפין ויוצאין בו פירשב״ם כיון שקנאוהו לצאת בו מסתמא הוי כאילו פירשו כו׳ כ״כ בפ׳ י״ב והביא הרא״ש בפרק לולב הגזול: **ומ״ש** בשם תשובת רב שרירא עד סוף הסימן כתבו הרא״ש בפרק לולב הגזול והחילוק שבין דעת רשב״ם לדעת רב שרירא פשוט דלרשב״ם א״צ להקנותו לשום אדם אלא גודין אתם וקונין אותו אתם ונוטלו אחד מהם ויוצא בו ונותנו לחבירו ויוצא בו ונותנו לחבירו וכן כולם ולרב שרירא צריך להקנות בפירוש הדמים או הלולב לאחד מן הקהל ויוצא בו ואח״כ יתנהו במתנה לחבירו ויוצא בו ונותנו לחבירו עד שיבא לידי כולם וה״ה כ׳ בשם הרשב״א מסתברא לי דהא דאחין בשלא לקחוהו לצאת בו הוא אלא לאוכלו ולהריח בו אבל לקחוהו לצאת בו ודאי בכל גווא יוצאין בו דאמרינן יש ברירה שהרי בשעה שלקחוהו היו יודעין שאינו ראוי ליחלק ועל דעת כן לקחוהו שבשעה שיטלנו כל אחד מהן לצאת בו שיהא כולו שלו דומיא דשותפין שנדרו הנאה זה מזה שהן נכנסין לחצר שניהם שאין בה אלא אחד ומקפידין זה על זה עסקי׳ והלכך כיון שאף להם יש אתרוגים אפילו נטל זה היפה אין מקפידין בכך אבל אם אין להם אלא אם פריש אז רמון ודאי מקפידין הם שאף הם רוצים לקיים מצוה במינו והם הרמב״ם נראה שהיה גורס בגירסת הרי״ף שכתב וז״ל האחין שקנו אתרוגים בתפוסת הבית ונטל אחד מהם אתרוג ויצא בו אם יכול לאוכלו ואין האחים מקפידין בכך יצא ואם היו מקפידין לא יצא עד שיתנו לו חלקו במתנה ואם קנה זה אתרוג וזה פריש אז שקנו כאחד אתרוג ורימון ופריש מתפוסת הבית אינו יוצא באתרוג עד שיתן לו חלקו במתנה ואע״פ שאם אכלו אין מקפידים עליו באכילתו עכ״ל ובזיאר ה״ה דכל שאין שם אתרוגים אחרים אע״פ שאין מקפידין עליו באכילתו אינו יוצא בו לפי שכל שאין שם מאותו המין אין מחילתן בשתים מועלת אבל בשיש שם מאותו המין אפי׳ היה זה מעולה מן האחרים מחילתן מועלת לפי שאינן מקפידין עכ״ל ודבריו כדברי הר״ן ז״ל (ד): **תרנט ואחר** שגמרו ההלל אומר קדיש שלם ומוציאין ג׳ ספרים דין הוצאת ג׳ ספרים נתבאר בסימן תפ״ח: **ומ״ש** שקורין שור או כבש בפ׳ אמור ובב׳ קורא המפטיר קרבנות המוספין ובחמשה עשר יום לחודש הזה ומפטיר בזכריה הנה יום בא ומחזיר הספרים ואומר קדיש ומתפללין הצבור מוסף ג׳ ראשונות וג׳ אחרונות וקדושת היום באמצע אתה בחרתנו ומפני הטאינו את מוסף יום חג הסוכות הזה וכו׳ כאמור ובחמשה עשר יום להדש הזה וכו׳ ומחזיר ש״צ התפלה ואומר קדיש: **תרס ואחר** כך אומר הושענות ויש שאין אומרין קדיש קודם הושענא ונוהגין להקיף התיבה פעם א׳ בכל יום ומעלין ס״ת על התיבה כשמקיפין אותה וביום השביעי מקיפין אותה ז׳ פעמים זכר למקדש דתנן בכל יום מקיפין המזבח פעם אחד וביום השביעי ז״פ ואומר אנא ה׳ הושיעה נא אנא ה׳ הצליחה נא ר׳ יהודה אומר אני והו הושיעה נא: אני והו שני שמות של ע״ב ומה שמזכירין אלו השנים על שם עמו אנכי בצרה וכתיב ואני בתוך הגולה והוא אסור בזיקים כביכול • וגם אני והו בני׳ אנא ה׳ ובירוש׳ איתא זכר ליריחו ורב סעדיה כתב שמקיפין מיד אחר קריאת ההפטרה בעוד הספר על התיבה ומנהג טוב הוא כדי שלא להוציא הספר שלא לצורך כיון שאין קורין בו אלא שאין נוהגין כן וסדר ההקפה כ׳ רב האי בכל יום ב״פ א׳ לימינו וא׳ לשמאלו וביום הז׳ ג״פ לימינו וג״פ לשמאלו ואחד לימינו ואין נוהגין כן עתה

תרנט ואחר שגמר ההלל אומר קדיש שלם לפי שהוא סיום התפלה וכן בכל יום שיש קרבן מוסף אומר קדיש שלם אחר שגמרו ההלל לאפוקי חנוכה • ומ״ש ומוציאין ג׳ ספרים נתבאר בסי׳ תפ״ח:

תרס ואחר כך אומר הושענא ויש שאין אומרים קדיש קודם הושענות אלו שאנו אומרים אחר תפילת המוספין הם דוגמא מה שעשינו בכל יום מקיפים את המזבח פעם אחת ואומרים אנא ה׳ הושיעה נא וכגמרא שקלינן וטרינן אי הואי האי היקף בלולב או בערבה ואנו סובבין כמ״ד בלולב ולפיכך נוהגין להקיף בלולב כל שבעה ואומרים הושענא זכר למקדש ומאחר שאותה ההקפ׳ שבמקדש היתה אחר הקרבת קרבן מוסף והתפללו תפילת מוספין כדמשמע מדתנן בשעת פטירתן מה היו אומרים יופי לך מזבח כו׳ דאלמא שתכף אחר ההקפה נפטרו והלכו להם אף אנו עושין כן ואומרים הושענא אחר תפילת המוספין ונפטרין לגליס אלא די״א דלאחר שסיימו כל התפלה ואמרו קדיש מתחילין לומר ההושענות וי״א דראוי לכלול תפלה זו דהושענות דרך תחנונים סמוך לתפלת המוספים ואח״כ לומר קדיש על הכל וכן אנו נוהגין:

ומ״ש ונוהגין להקיף התיבה פעם אחת בכל יום ומעלים ס״ת על התיבה כבר נתבאר למעלה בסי׳ ק״כ דבלשון התלמוד התיבה היא שמונח בה ס״ת וש״ך יורד לפניה להתפלל ובתענית היו מוציאין התיבה לרחובה של עיר ואין תיבה זו הייכל שבו הס״ת שמוציאין אותה בכל שבת וב׳ וה׳ ולא הבימה שאנו קורין אלמימבר״א שאין שם ס״ת אלא שמשכיבין שם הס״ת לקרות בה בצבור • והיה היה מנהגם להקיף התיבה פעם אחת בכל יום ולהעלות הס״ת על התיבה כשמקיפים אותה וראה דטעם מנהגם מפני שסובבים התיבה זו שהש״ך יורד לפניה להתפלל שם תפלות לבור שהם בתקוס קרבנות היא מכפרת עלינו דוגמת המזבח שמקריבין עליו קרבן ומה שמעלים הס״ת על התיבה נראה ג״כ מפני ששינו ר״א אומר שהיו אומרים ליה אנחנו מודים כו׳ והס״ת היא כולה שמותיו של הקב״ה על כן מקיפין אותה לומר אנו ליה ועינינו ליה ובמלכות זה אין לנו שום תיבה אלא הש״ך עומד לפני ההיכל שבו ס״ת ומתפלל ונהגו להקיף האלמימבר״א ומוציאין ס״ת מן ההיכל ומעלים על האלמימבר״א כשמקיפין אותה אולי שאנו תופסין עיקר כי שמיעת התורה היא מכפרת עלינו כמו המזבח ויותר נראה לומר שמ״ש רבינו ונוהגים להקיף התיבה ומעלים הס״ת על התיבה האלמימבר״א הוא שקורא תיבה וכן מבואר בתשוב׳ רשב״א סי׳ ל״ו שהבימה שהוזכרה בפ׳ החליל היא כעין תיבה שלנו אלמא דאלמימבר״א קורין תיבה בלשון המחברים:

ומ״ש אני והו שני שמות כו׳ כ״ז בפירש״י וחו׳ בפרק לולב וערבה ורמב״ם כתב עוד בפי׳ המשנה שהוא רומז למ״ב ראו עתה כי אני אני וגו׳ שזה הפסוק בא בשמירת ישראל ושועתם וכאילו אמר אתה שאמרת ראו עתה כי אני אני הוא הושיעה נא כמו שהבטחתנו: **ומ״ש** בירושלמי איתא זכר ליריחו נראה בעיני שבא לתת טעם על הקפת המזבח שבמקדש ז׳ פעמים שהוא זכר ליריחו אבל הקפתינו ודאי איהי אלא זכר למקדש וק״ל:

ורב סעדיה כתב שמקיפין מיד אחר קריאת ההפטרה כו׳ אפשר דס״ל לרב סעדיה דכשם שנטילת לולב סמוך לתפלת שחר כך ההקפה בלולב היתה באותה שעה הכל קודם תפלת המוספין ולפי זה צריך לפרש הא דתנן בשעת פטירתן היינו בשעה שנפטרו מהקפתן אבל לא שנפטרו והלכו לבתיהן ורבינו כתב שהמנהג טוב הוא בעינינו אלא שאין נוהגין כן ואני אומר כיון שכל עיקר אינן עושין כי אם זכר למקדש יפה מנהג שלנו שמאחרין ההקפה סמוך לשעה שנפטרין לבתיהן כדמשמע פשטא דמתניתין: **וסדר** ההקפה כתב רב האי כו׳ אע״ג דכל פינות שאתה פונה אינם אלא דרך ימין מ״מ ס״ל לרב האי דבמקדש היו מקיפין בסדר הזה לשום כוונה ואנו צריכין לעשות זכר למקדש ממש אבל אנו נוהגין בכל יום לימינו: ומ״ש

ומ״ש ומה שנוהגין בתפוסת הבית מסיים בגמרא ודוקא בכתב רשב״ם דבא גרסינן ליה אבל הרי״ף גרים ליה בפרק לולב הגזול וכתב הר״ן אם יכול לאכלו לפי שיש שם אתרוגים אחרים ומגיע זה לחלקו יצא דכדידיה דמי וכ״ת ואחי׳ יש שם אתרוגים אחרים מאן פלג ליה י״ל דהכא באחין שאינם מקפידין זה על זה עסקי׳ והלכך כיון שאף להם יש אתרוגים אפילו נטל זה היפה אין מקפידין בכך אבל אם אין להם אלא אם פריש אז רמון ודאי מקפידין הם שאף הם רוצים לקיים מצוה במינו והם הרמב״ם נראה שהיה גורס בגירסת הרי״ף שכתב וז״ל האחין שקנו אתרוגים בתפוסת הבית ונטל אחד מהם אתרוג ויצא בו אם יכול לאוכלו ואין האחים מקפידין בכך יצא ואם היו מקפידין לא יצא עד שיתנו לו חלקו במתנה ואם קנה זה אתרוג וזה פריש אז שקנו כאחד אתרוג ורימון ופריש מתפוסת הבית אינו יוצא באתרוג עד שיתן לו חלקו במתנה ואע״פ שאם אכלו אין מקפידים עליו באכילתו עכ״ל ובזיאר ה״ה דכל שאין שם אתרוגים אחרים אע״פ שאין מקפידין עליו באכילתו אינו יוצא בו לפי שכל שאין שם מאותו המין אין מחילתן בשתים מועלת אבל בשיש שם מאותו המין אפי׳ היה זה מעולה מן האחרים מחילתן מועלת לפי שאינן מקפידין עכ״ל ודבריו כדברי הר״ן ז״ל (ד): **תרנט ואחר** שגמרו ההלל אומר קדיש שלם ומוציאין ג׳ ספרים דין הוצאת ג׳ ספרים נתבאר בסימן תפ״ח: **ומ״ש** שקורין שור או כבש בפ׳ אמור ובב׳ קורא המפטיר בזכריה הנה יום בא ומחזיר הספרים ואומר קדיש ומתפללין הצבור מוסף ג׳ ראשונות וג׳ אחרונות וקדושת היום באמצע אתה בחרתנו ומפני הטאינו את מוסף יום חג הסוכות הזה וכו׳ כאמור ובחמשה עשר יום להדש הזה וכו׳ ומחזיר ש״צ התפלה ואומר קדיש: **תרס ואחר** כך אומר הושענא ויש שאין אומרין קדיש קודם הושענא ונוהגין להקיף התיבה פעם א׳ בכל יום ומעלין ס״ת על התיבה כשמקיפין אותה וביום השביעי מקיפין אותה ז׳ פעמים זכר למקדש דתנן בכל יום מקיפין המזבח פעם אחד וביום השביעי ז״פ ואומר אנא ה׳ הושיעה נא אנא ה׳ הצליחה נא ר׳ יהודה אומר אני והו הושיעה נא: אני והו שני שמות של ע״ב ומה שמזכירין אלו השנים על שם עמו אנכי בצרה וכתיב ואני בתוך הגולה והוא אסור בזיקים כביכול • וגם אני והו בני׳ אנא ה׳ ובירוש׳ איתא זכר ליריחו ורב סעדיה כתב שמקיפין מיד אחר קריאת ההפטרה בעוד הספר על התיבה ומנהג טוב הוא כדי שלא להוציא הספר שלא לצורך כיון שאין קורין בו אלא שאין נוהגין כן וסדר ההקפה כ׳ רב האי בכל יום ב״פ א׳ לימינו וא׳ לשמאלו וביום הז׳ ג״פ לימינו וג״פ לשמאלו ואחד לימינו ואין נוהגין כן עתה

ומ״ש אני והו שני שמות כו׳ כ״ז בפירש״י וחו׳ בפרק לולב וערבה ורמב״ם כתב עוד בפי׳ המשנה שהוא רומז למ״ב ראו עתה כי אני אני וגו׳ שזה הפסוק בא בשמירת ישראל ושועתם וכאילו אמר אתה שאמרת ראו עתה כי אני אני הוא הושיעה נא כמו שהבטחתנו: **ומ״ש** בירושלמי איתא זכר ליריחו נראה בעיני שבא לתת טעם על הקפת המזבח שבמקדש ז׳ פעמים שהוא זכר ליריחו אבל הקפתינו ודאי איהי אלא זכר למקדש וק״ל:

ורב סעדיה כתב שמקיפין מיד אחר קריאת ההפטרה כו׳ אפשר דס״ל לרב סעדיה דכשם שנטילת לולב סמוך לתפלת שחר כך ההקפה בלולב היתה באותה שעה הכל קודם תפלת המוספין ולפי זה צריך לפרש הא דתנן בשעת פטירתן היינו בשעה שנפטרו מהקפתן אבל לא שנפטרו והלכו לבתיהן ורבינו כתב שהמנהג טוב הוא בעינינו אלא שאין נוהגין כן ואני אומר כיון שכל עיקר אינן עושין כי אם זכר למקדש יפה מנהג שלנו שמאחרין ההקפה סמוך לשעה שנפטרין לבתיהן כדמשמע פשטא דמתניתין: **וסדר** ההקפה כתב רב האי כו׳ אע״ג דכל פינות שאתה פונה אינם אלא דרך ימין מ״מ ס״ל לרב האי דבמקדש היו מקיפין בסדר הזה לשום כוונה ואנו צריכין לעשות זכר למקדש ממש אבל אנו נוהגין בכל יום לימינו: ומ״ש

תרס ואחר כך אומר הושענא ויש שאין אומרים קדיש קודם הושענות אלו שאנו אומרים אחר תפילת המוספין הם דוגמא מה שעשינו בכל יום מקיפים את המזבח פעם אחת ואומרים אנא ה׳ הושיעה נא וכגמרא שקלינן וטרינן אי הואי האי היקף בלולב או בערבה ואנו סובבין כמ״ד בלולב ולפיכך נוהגין להקיף בלולב כל שבעה ואומרים הושענא זכר למקדש ומאחר שאותה ההקפ׳ שבמקדש היתה אחר הקרבת קרבן מוסף והתפללו תפילת מוספין כדמשמע מדתנן בשעת פטירתן מה היו אומרים יופי לך מזבח כו׳ דאלמא שתכף אחר ההקפה נפטרו והלכו להם אף אנו עושין כן ואומרים הושענא אחר תפילת המוספין ונפטרין לגליס אלא די״א דלאחר שסיימו כל התפלה ואמרו קדיש מתחילין לומר ההושענות וי״א דראוי לכלול תפלה זו דהושענות דרך תחנונים סמוך לתפלת המוספים ואח״כ לומר קדיש על הכל וכן אנו נוהגין:

ומ״ש ונוהגין להקיף התיבה פעם אחת בכל יום ומעלים ס״ת על התיבה כבר נתבאר למעלה בסי׳ ק״כ דבלשון התלמוד התיבה היא שמונח בה ס״ת וש״ך יורד לפניה להתפלל ובתענית היו מוציאין התיבה לרחובה של עיר ואין תיבה זו ההיכל שבו הס״ת שמוציאין אותה בכל שבת וב׳ וה׳ ולא הבימה שאנו קורין אלמימבר״א שאין שם ס״ת אלא שמשכיבין שם הס״ת לקרות בה בצבור • והיה היה מנהגם להקיף התיבה פעם אחת בכל יום ולהעלות הס״ת על התיבה כשמקיפים אותה וראה דטעם מנהגם מפני שסובבים התיבה זו שהש״ך יורד לפניה להתפלל שם תפלות לבור שהם בתקוס קרבנות היא מכפרת עלינו דוגמת המזבח שמקריבין עליו קרבן ומה שמעלים הס״ת על התיבה נראה ג״כ מפני ששינו ר״א אומר שהיו אומרים ליה אנחנו מודים כו׳ והס״ת היא כולה שמותיו של הקב״ה על כן מקיפין אותה לומר אנו ליה ועינינו ליה ובמלכות זה אין לנו שום תיבה אלא הש״ך עומד לפני ההיכל שבו ס״ת ומתפלל ונהגו להקיף האלמימבר״א ומוציאין ס״ת מן ההיכל ומעלים על האלמימבר״א כשמקיפין אותה אולי שאנו תופסין עיקר כי שמיעת התורה היא מכפרת עלינו כמו המזבח ויותר נראה לומר שמ״ש רבינו ונוהגים להקיף התיבה ומעלים הס״ת על התיבה האלמימבר״א הוא שקורא תיבה וכן מבואר בתשוב׳ רשב״א סי׳ ל״ו שהבימה שהוזכרה בפ׳ החליל היא כעין תיבה שלנו אלמא דאלמימבר״א קורין תיבה בלשון המחברים:

ומ״ש אני והו שני שמות כו׳ כ״ז בפירש״י וחו׳ בפרק לולב וערבה ורמב״ם כתב עוד בפי׳ המשנה שהוא רומז למ״ב ראו עתה כי אני אני וגו׳ שזה הפסוק בא בשמירת ישראל ושועתם וכאילו אמר אתה שאמרת ראו עתה כי אני אני הוא הושיעה נא כמו שהבטחתנו: **ומ״ש** בירושלמי איתא זכר ליריחו נראה בעיני שבא לתת טעם על הקפת המזבח שבמקדש ז׳ פעמים שהוא זכר ליריחו אבל הקפתינו ודאי איהי אלא זכר למקדש וק״ל:

ורב סעדיה כתב שמקיפין מיד אחר קריאת ההפטרה כו׳ אפשר דס״ל לרב סעדיה דכשם שנטילת לולב סמוך לתפלת שחר כך ההקפה בלולב היתה באותה שעה הכל קודם תפלת המוספין ולפי זה צריך לפרש הא דתנן בשעת פטירתן היינו בשעה שנפטרו מהקפתן אבל לא שנפטרו והלכו לבתיהן ורבינו כתב שהמנהג טוב הוא בעינינו אלא שאין נוהגין כן ואני אומר כיון שכל עיקר אינן עושין כי אם זכר למקדש יפה מנהג שלנו שמאחרין ההקפה סמוך לשעה שנפטרין לבתיהן כדמשמע פשטא דמתניתין: **וסדר** ההקפה כתב רב האי כו׳ אע״ג דכל פינות שאתה פונה אינם אלא דרך ימין מ״מ ס״ל לרב האי דבמקדש היו מקיפין בסדר הזה לשום כוונה ואנו צריכין לעשות זכר למקדש ממש אבל אנו נוהגין בכל יום לימינו: ומ״ש

ומ״ש ונוהגים בכל יום לימינו כ״כ בדוקא (פ): כתב

דרכי משה

מוהר״ם מ״ובין מצות אתרוג לשי ממון דהידור מצוה מוטלת על העשירים טפי מעל העניים וכתב עוד שם דאין יכולין לכוף אשה שתתן לאתרוג מאחר שאינה מחויבת בדבר: (ג) וכתב הרא״ש ראע״ג דנותן לו ע״מ להחזיר לא מהני גבי קטן וכ״כ רי״ו והר״ן: (ד) וז״ל הג״מ סוף ה׳ לולב אמנם הירא וחרד לדבר השם והמהבב לעשות מצוה מן המובחר ראוי להיות לו לולב ואתרוג בשני עצמו כדי לעשות הנענועין כהלכתן ועוד שרוב ב״א מברכין בשעה שהם שותפין ואין יודעין להעלות על דעתן ליזהר שיהיו במתנה ולא נהגו להיות לכל הקהל אתרוג א׳ אבל מהרי״ל דאף אם יום ראשון בשבת יראה כל א׳ וישתדל שיהא לו אתרוג ולולב מיוחד:

תרס (א) וכן המנהג וכתב בתה״ד סימן צ״ח כשיש ס״ת על הבימה אז צריכין גם היושבין במזרח ב״ה להפוך פניהם נגד הס״ת ואז צפון ימין שלהם וכן המנהג שהולכין מדרום לצפון ומתבבין הבימה וזהו נקרא דרך ימין מאחר שמהפכין יושבי מזרח פניהם למערב דהיינו נגד הבימה וכתב מהרי״ל דנוהגים דביום ז׳ מקיפין ז׳ פעמים ומוציאין ז׳ ס״ת על הבימה

ומ"ש וכשבת אין מקיפין טעמו משום דהקפה שלנו אינה כי אם זכר למקדש שהיו מקיפין את המזבח בלולב או בערבה כדאיתא בגמרא וכשבת שאין שם לא לולב ולא ערבה ג"כ אין שם הקפה ולא אמרינן מה בכך שאין שם לא לולב ס"ס נעביד הקפה גרידא זכר למקדש זה אינו דהא בסוגיא קא מסיק דאף ע"פ דערבה במקדש כל ז' מן התורה אפ"ה לא עבדינן ערבה כל ז' זכר למקדש מאחר דערבה אין לה עיקר מן התורה בגבולין אפי' יום א' א"כ לפי זה הקפה נמי מאחר דאין לה עיקר מן התור' בלא לולב וערבה לא עבדינן לה זכר למקדש: וכ' בהגה' אשיר"י דמה"ט נמי היכא דליכא לא אתרוג ולא לולב לא מקיפין סביב הבימה פעם אחת בכל יום ומשמע לי דמ"מ בשביעי יש להקיף ז' פעמים בערבה אע"ג דליכא לולב דכיון דאיכא למ"ד דהקפת המזבח בערבה היתה יש לנו לעשות זכר למקדש לדידיה אע"ג דבשאר ששה ימים אי אפשר להקיף זכר למקדש כיון דלא עבדינן ערבה כל ז' זכר למקדש מ"מ בשביעי דאיכא למיעבד עבדינן כדאמר בפרק התכלת אלא מאן דלית ליה תרי מצוה חדא מצוה נמי לא ליעבד בתמיה וכך אפשר לדקדק מלשון הג"ה המזכרת שלא כתב בסתם דאין מקיפין בלא לולב ואתרוג אלא כת' דאין מקיפין סביב הבימה פעם אחת בכל יום דמשמע אבל בשביעי כשמקיפין ז' פעמים יש להקיף אפי' בלא לולב ואתרוג מאחר שיש שם ערבה כ"ל וז"ל מהר"ש לורינ"א כתוב במנהגים מי שאין לו לולב לא יקיף אם ירצה שלא להקיף וכ"ל דבהושענא רבה ראוי להקיף בערבה אף מי שאין לו לולב מאחר שעושין זכר למקדש ושם היו מקיפין בערבה אלא שאין המנהג להקיף בלא לולב לכן מי שאינו מוחזק בירא"ת אם ראוי לו שלא להקיף כי היכא דלא ליחזי כיוהרא כ"ל עכ"ל ועיין במה שאכתוב בסימן תרע"ד בס"ד: כתוב בכלבו אבל בהג הסוכות אינו מקיף ומנהגינו אבל כל י"ב חדש על אדיו ואמו לא יקיף ונראה בעיני לתת טעם למנהג דפ' לולב וערבה קאמר ר"ל דבהיות בעלי מומין נכנסין בין האולם למזבח כדי לנתה בערבה וכלות עליה ר' יוחנן וקאמר מנ"ל הא דילמא אין הל"מ אלא בתמימין הראויין לעבודה והתום' כתבו וז"ל כהנים בעלי מומין ה"ה דהו"מ למימר ופרועי ראש דתרוויהו אסירי אי לאו משום ערבה וכו' וידוע דהלכה כר' יוחנן לגבי ר"ל ור"י לא היתה הקפת המזבח בב"מ ובפרועי ראש וכיון דאבל פרוע ראש הוא כל י"ב חדש ע"כ לא נהגו להקיף וכדין הקפת המזבח ואע"ג דלא קפדינן בב"מ ובזרים דאף הם מקיפין זכר למקדש אפשר לומר התם כיון שאינו נודע בפרסו שהוא ב"מ וזר ליתן לן בה מאחר שאינו כ"א זכר למקדש משא"כ אבל שנתפרסם אבלותו לכל רואיו דפרוע ראש הוא קפדינן טפי ואז דמדכתוב ושמחתם לפני ה' אלהיכם ז' ימים ובאבל ליכא שמחה הילכך אינו מצטרף בהקפה כנ"ל טעם המנהג והכ"י כתב שתימה הוא למה יפסידו ההקפה וכן נהגו להקיף אפילו ההקפה עצמו ע"כ ומה שנראה לפע"ד לישב מנהג שלנו כתבתי וכתב רב שרירא גאון כו' ומנהג שלנו לומר הושענות אף בשבת:

ומ"ש ואומר קדיש היינו אף למי שסובר דאומר קדיש קודם הושענות מכל מקום צריך להזור ולומר קדיש אחר ההושענות שהרי אומר פסוקים דרך בקשה:

תרסא למנחה מתפללין כמו ליוצר כו' ובקידוש של ליל שני אומר קידוש כו' סברות אלו כתבם הרא"ש בפ' לולב וערבה וסובר דבינו שהרא"ש הסכים לסברא הראשונה מפני שכתב בסוף דבריו וז"ל וא"כ בליל ב' אי סוכה לא בעיא זמן לכ"ע ראוי לאמוך הזמן לקדוש מיד עכ"ל כוונתו דאי סוכה לא בעיא זמן אפי' היה אתמול הול ולא היה שעת עשייה סוכה דלא כסברת בני אייבא א"כ ראוי לסמוך הזמן לקדוש מיד ומאחר שכבר גילה הרא"ש דעתו נגד זמן דלולב ביום שני דלא כסברת בני אייבא שהרי כתב בסוף דבריו לשם י"ל ומיהו יש לומר דשאני הכא דנטלו לשם מצוה לברך עליו ועדיף טפי משנטלו בחול אחר עשייה וכן נוהגין באשכנז שאין מברכין זמן על הלולב ביום שני עכ"ל אם כן גם כאן הסכמתו כך היא: ולענין המנהג נראה בעיני אע"ג דלא קי"ל כסברת בני אייבא שהרי אין אנו נוהגין לברך זמן אלולב ביום ב' אפ"ה כאן ראוי לנהוג כראבי"ה שסובר דאף בליל שני אומר זמן בקדוש באחרונה וה"ט דמאחר דאמרינו בגמרא דמברכין אסוכה בריש מסוס דחיובא דיומא עדיף א"כ אין חילוק בין ראשון לשני והכי משמע פשטא דסוגיא דאע"ג דלא אמרי' זמן בשביל הסוכה אלא בשביל המועד כגון בעשייה ועומדת כמו שפירש"י אפ"ה סוכה קודמת משום דחיובא דיומא עדיף והכי אסיק בסמ"ק דהכי משמע מפשטא דסוגיא דאין חילוק גם בהג"ה מיימונית כתב שכן היא דעת הרמב"ם ושכן עיקר שלא מצינו חלוק בין שני הימים ראשונים עכ"ל וכן היא דעת אחרונים עיין עליהם:

תרסב וביום שני מתפללין כמו בראשון נוטלים לולב ומברכין עכ"ל וכן כל ז' בפ' לולב וערבה פליגי אמוראי בהך מילתא ופשט שם רש"י דמברכין כל ז' אע"ג דמברכנן היא זכר למקדש מברכין עליה כי היכא דמברכין בגר תמוכה ובמגילה דרבנן וכן פסקו הפוסקים:

כתב רש"י דאף בחול מי שאין לו לולב לא יקיף כמו בשבת שאין מקיפין וכו' כ"כ בהגהת אשיר"י פ' לולב וערבה אהא דאמרינן לולב דאית ליה עיקר מן התורה יום אחד עבדי' כל ז' זכר למקדש וכו' פירש ריב"ן ומהאי טעמא היכא דליכא לא אתרוג ולא לולב לא מקיפין סביב הבימה פעם אחד בכל יום ושבת יוכיח שאין לולב ניטל בו ולא מקיפין וכ"כ רש"י בתשובתו ועוד אחריך בא"ז ע"כ ובא"ח כתב י"א שאין מקיפין בלא לולב וי"א שמקיפין עכ"ל. כתב הכלבו בסי' קי"ד שמנהג נרבונא שאם בא לו אכל בחג הסוכות אינו מקיף בהושענא לא הוא ולא היושבים עמו ודברי תימא הם למה יפסידו ההקפה וכן נהגו להקיף אפי' האבל עצמו (ד):

תרסא למנחה מתפללין כמו ביוצר וכו' ובקידוש של ליל שני אומר קידוש וזמן אחריו מיד וכו' בפרק לולב וערבה כתב הרא"ש וז"ל גרסינן בפרק המלילה (נו:) איתמר רב יהודה אמר סוכה ואח"כ זמן רבה בב"ח אמר זמן ואח"כ סוכה והלכתא סוכה ואח"כ זמן יש מן הגדולים דבליל שני אומר זמן תחלה דזמן לא קאי אסוכה דאפי' אם היה ליל י"ט ראשון ולא בזמן דסוכה ולפי סברת בני אייבא שהילקו בין בשעת עשייה בין אחר עשייה קאי זמן נמי אסוכה וראבי"ה כתב שבכל פעם י"ל זמן באחרונה דהא י"ע שחל להיות אחר השבת מברך יקנה"ז אע"ג דזמן לא קאי אהבדלה ויש לומר דלא דמי דהתם היינו טעמא משום דהבדלה טעונה כוס הלכך אין להפסיק בזמן בין ברכת פרי הגפן להבדלה אבל הכא אי סוכה לא בעי זמן בלילה למה יפסיק בסוכה בין קידוש לזמן דהא איכא אמורא דס"ל דאפי' בליל א' דסוכה בעי זמן סמוך לקידוש וקאי נמי אסוכה דבתריה וא"כ בליל שני אי סוכה לא בעי זמן לכ"ע ראוי לסמוך הזמן לקידוש מיד עכ"ל והמרדכי כתב שם שתי הסברות ולא הכריע ובת"ה סימן ל"ה כתב שהם היו נוהגים כראבי"ה:

תרסב וביום ב' מתפללין כמו בראשון ונוטלין לולב ומברכין עכ"ל וכן כל ז' בפרק לולב וערבה איכא מ"ד דאינו מברך עליו אלא ביום ראשון בלבד ואיכא מ"ד דמברך עליו כל ז' ופסקו הפוסקים כת"ד כל שבעה בעי ברכה: **ומ"ש** אבל לענין זמן בי"ט שני נחלקו ה"ר שלמה ב"ר שמשון כתב שאין לומרו וכו' ז"ל הרא"ש בפרק לולב וערבה ולענין זמן על הלולב בי"ט שני כתב רבי' שלמה ברבי שמשון נשאלתי אם אומרים זמן על הלולב בי"ט ב' ותמהני על מ"ש בה"ג דזמן דכשא פטר דלולב והלא לענין לולב מפסקי לילות מימים ור"י פסק דאין אומרים זמן בי"ט שני וכן נהגו גדולי גרמיזא וטעם שלהם ממ"נ יצא בזמן שאמר ביום א' דאפי' אתי' ל' דאול הוא הא אמרי' העושה לולב לעצמו מברך שהחיינו ושוב אין מברך בשעת נטילה וא"כ ה"נ יצא בזמן שברך אתמול אפי' אם היה חול ולא דמי לזמן של קידוש שאומר בשני הלילות דאותו הזמן הוא בשביל היום ולא בשביל הסוכה ולולב מידי דהוה אשאר י"ט ועוד משום דבעי נטילת לולב ז' ימים ואם נברך זמן מספק בי"ט שני וביום שביעי ספק שמיני לא מברכין כאלא שאין לולב ניטל אלא ו' ימים וזה הטעם אינו כ"ל דבין אמר זמן בי"ט שני ובין אמר זמן ביום ראשון ספק הוא ומיהו איכא למימר אין דבקיאין בקיבועא דירח' ואינו ספק לנו אלא מנהג בעלמא הוא מה שאנו עושים שני ימים אבל אם נברך זמן ביום שני אז אנו מרחיקים בשעת נטילת לולב שהן ספק וכ"פ רש"י בתשובה שאין לומר זמן ביום שני וה"ר שמואל מאייבא כתב בשם רש"י דעכשיו שנהגו לברך זמן בשעת נטילה א"צ לברך גם ביום השני דשמא יום ראשון הול הוא ולא יצא דזמן לא נתקן לאמרו אלא בשעת נטילה או בשעת עשייה אפי' בחול אבל אם לא אמרו בשעת עשייה ואמרו בחול לאחר עשייה לא יצא וצריך לאומרו בשעת נטילה מיהו י"ל דשאני הכא דנטלו לשם מצוה לברך עליו ועדיף טפי מנטלו בחול אחר עשייה וכן נוהגין באשכנז שאין מברך זמן על הלולב ביום שני עכ"ל:

ומ"ש ומיהו נראה שאם חל יום א' בשבת שצריך לאומרו בשני וכו' פשוט הוא דכיון שאין אנו מברכין בשעת עשייה אלא בשעת נטילת לולב צריך לברך בפעם הראשונה שנוטלה:

ומוציאין ב' ספרים וקורין בא' כמו אתמול ומפטיר במלכים ויקהלו פשוט בפרק בני העיר וכתב רש"י שטעם הפטרה זו מפני שחנוכת הבית היתה באותה אסיפה וכחג הסוכות: **ומבאן** קשה למנהג טוליטולה שאומרים ביום השני הושענא בחגיגת יום שני דכיון שעשינו אותו קודש היאך נעשנו חול לומר יום שני בחול נעשנו אותו קודש היאך נעשנו חול לומר יום שני אינו יודע למה הוקשה לו יותר מפסוקי הקרבנות ממה שאנו אומרים בו את י"ט מקרא קודש הזה וגם ברכת זמן שאנו מברכין בו ומה שאנו עושים אותו קודש לכל דבריו א ופסוקי קרבנות המוספין אינה קושיא למנהג טוליטולה

דרבי משה

הבימה ואנו נוהגין להוציא כל הס"ת שיש בב"ה וכ"ה במנהגים: (ב) גם אין מוציאין ס"ת על אכימה מאחר שאין יוצאין נמ"מ אומרים הושענות: (ג) וכ"כ הר"ן בפ' לולב וערבה דף שד"ב ע"א וכתב דאפילו בהושענא רבה אין להקיף בלא לולב ואין אנו נוהגין כן: (ד) אבל אנו נוהגין דאין אבל מקיף כל זמן שהוא אבל אפילו תוך י"ב חדש אחר אביו:

תרסא (א) ובתא"ו כתב דעמא דבר כראבי"ה דמברך סוכה ואח"כ זמן וכ"כ אבודרהם ומהרי"ל ז"ל ובת"ה סי' צ"ה אבל המנהגים שלנו כתבו דיש לנהוג כדברי הרא"ש וכן נוהגין: ומהרי"ל

חדושי הגדות

תרסב א ול"ג דוודאי דווקא מפסוקי הקרבנות **כ"ל** לרבינו דאי מטה שאנו אומרים בו את י"ט מקרא קודש הא נתבאר לעיל סי' ת"ג די"א דאף בח"ה אומרים י"ט מקרא קודש וגם

עוליטולה בכל ספרד לא היו אומריס פסוקי קרבנות המוספין ב ובעיקר הקושיא מי״ט מקרא קודש ומברכת זמן שאנו אומריס בו וכן בכל דבריו אנו עושיס אותו קודש י״ל דאמאי יום שני יום ד׳ להקפה ואע״ג דקאמר בחגיגה האי מגיגה לא לשון חג ומועד הוא אלא לשון הקפה וסבוב מלשון יחוגו ויגועו ואפי׳ אח״ל שהוא מלשון חג ומועד י״ל דסכי קאמר הוסיענו בחגיגת יום הזה שהוא יום שני להקפה ועי״ל דחגיגה מלשון חג ומועד הוא ויום שני לחגיגה זו קאמרינן ואפ״ה אין אנו עושין אותו חול בכך שאע״פ שאנו חוגגיס שני ימיס לא יתחייב שהיוס השני חול דהא אפשר ליום שני עיקר ולא דמי למבדך על הסוכה בשמיני דאמרינן ביה שהוא עושהו חול :

תרסג בחה״מ מתפללין ערבית שחרית ומנחה כדרכה ואומר יעלה ויבא בעבודה ונתבאר בסי׳ ת״ל :

ומקיפין התיבה בכל יום חוץ מבשבת ונתבאר בסי׳ תר״ס:

ומוציאין ספר תורה וקורין בו ד׳ בקרבנות החג שבפנחס שקורין בו ד׳ פשוט בפרק הקורא עומד (כא :) וקורין בקרבנות החג פשוט בפ׳ בני העיר (לא :) : **ומ״ש** ורבו הדעות בסדר קריאתו והעיקר כך הוא שביום הראשון של ח״ה קורא כהן וביום השני וכו׳ בסוף סוכה (נה :) אתקין אמימר בהרדעא דמדלגי דלוגי וכתבוהו הרי״ף והרא״ש בפרק בני העיר ופירשו בשם גאון כמ״ש רבינו ורש״י כתב כך היו נוהגים רבותי שניס הראשוניס קורין ב׳ ספיקות היום והג׳ בפ׳ יום המחרת שאינה מספיקות היום כלל והרביעי חוזר מה שקראו שניס ה־אשוניס והתוס׳ הקשו עליו וכתבו הם שראוי להגיה שביום ראשון של ח״ה יקרא הראשון ביום השני והשני ביום הג׳ וחוזר שליש ביום הד׳ והרביעי ביום הג׳ וכיולא קורין בספיקות בכל יום ויום (א) והרמב״ם בפרק י״ג מהלכות תפלה בקצת נוסחאות כתב כמנהג רבותיו של רש״י ובקצת נוסחאות כתב כפירוש הגאון שכתב הרי״ף והרא״ש ונוסחא זו עיקר ולא״ת מפני מה אין מתחילין לקרות בספיקו של יום מיום שני כבר כתבו רש״י והרי״ף והרא״ש והר״ן שהטעם מפני שאין להזכיר בו וביום השני דלא לזלזולי בקדושת היום : **ובאריץ** ישראל שאין ספיקא דיומא אין קורין בכל יום כי אם פרש׳ היום בלבד כי ביום השני שהוא ראשון לא״ה קורא כהן פרשה ביום הב׳ וכו׳ הג׳ העולים אחריו חוזרים וקורין אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים : **ושבת** שבח״ה ערבית שחרית ומנחה מתפללין כדרכן וכו׳ ובמוסף ג׳ ראשונות וג׳ אחרונות אתה בחרתנו וקדושת היום באמצע וכולל עמו השבת לומר את יום המנוחה הזה ואת יום חג הסוכות הזה וחותם מקדש השבת ישראל והזמנים ומוציאין שני ספרים וקורין בא׳ ז׳ בפרשת כי תשא ראה אתה אומר אלי ומפטיר קורא קרבנות של ספיקא דיומא לפי מה שהוא היום ומפטיר ביחזקאל ביום בא גוג ולמעלה בהלכות פסח כתבתי למה מפטירין כך :

תרסד ביום חמישי של חול המועד שהוא הושענא רבה נוהגין שמרבין מזמורים כמו בי״ט (א) ואומר קדושה רבה במוסף ומרבים קצת בנרות (ב) כמו בי״ה לפי שבחג נדונין על המים והכל הולך אחר החתום וכל חיי אדם תלויין במים ויש נוהגין להתיר בו אגדו של לולבו סמך לדבר דכתיב כפת חסר ו׳ פי׳ ו׳ ימים יהיה כפות ולא יותר ומקיפין ז״פ ומרבים תחנונים על המים ונוטלין ערבה זכר למקדש שהיו מקיפין בו ביום בערבה

יפליגי

תרסג בחול המועד וכו׳ **ומ״ש** וגומרין ההלל מזגה ר״פ לולב וערבה ההלל ושמחה שמנה ופירש״י ההלל לגמור כל שמנה כן תקנו נביאי׳ הראשוני׳ ובערכין מפרש מ״ש מפסח מפני שימי החג חלוקים בקרבנות עכ״ל ומ״ש ורבו הדעות וכו׳ בסוף סוכה אתקין אמימר בהרדעא דמדלגי דלוגי וכתבוהו הרי״ף והרא״ש בפ׳ בני העיר ופירשו בשם גאון כמ״ש רבינו אבן רש״י בשם רבותיו בסוף סוכה כתב פי׳ אחר גם התוספות פי׳ עוד פי׳ אחר ומנהגינו כרש״י וכתב רש״י לשם ולא מצינו למימר בי״ט שני פ׳ ביום השני דאם כן עבדינן ליה חול ומ״ש ואומר בכל יום בקרבנות המוספים ספיקא דיומא וכו׳ הך היא תקנתא גופא דאמימר לענין תפלה אלא דאין עבדינן כמו הכי לענין קוראי התורה כמו שפירש״י לשם • ושבת שבח״מ כו׳ נתבאר בסי׳ ת״ך :

תרסד ביום חמישי וכו׳ גם המחרוניס בחבוריהם כתבו שביום זה הוא גמר חתימה כמה מים לריכין לקרקפתי דגברי ויש להם סימן בכל הלבנה וראה בעיני דמאחר שהלבנה מגיע יסוד המים על כן ניתן בכחה ענין זה : **ומ״ש** ויש נוהגין להתיר בו אגודו כו׳ פי׳ כפת חסר וי״ו כתיב משום דו׳ ימים קשור ודומה לכף אחת וביום השביעי מתירין אותו וכן כתב המרדכי בשם רבינו אבי העזרי והטעם משום דהנעוע הוא לעצור הטללים רעים ורוחות רעות וכשסותר אגודו מנענע בו יותר וכיון שעכשיו הוא גמר החתימה למים מתירין אגודו כדי לנענע בו היעב :

ומ״ש ומקיפין ז׳ פעמים וכו׳ נתבאר בסימן תר״ס שבמקדש היו מקיפין המזבח ביום ז׳ ז׳ פעמים ולפיכך עכשיו ג״כ נוטלין הערבה ביום ז׳ ומקיפין ז׳ פעמים זכר למקדש ואעפ״י דדבר תורה היו נוטלין במקדש הערבה כל ז׳ הל״מ מ״מ אין אנו עושין זכר למקדש אלא ביום אחד • וגמרא מפרש מאי שנא מלולב דניטל כל ז׳ זכר למקדש וקאמר דשאני לולב דהשיב עפי דהא יום ראשון הוא מן התורה אף בגבולין משא״כ ערבה והר״ן פירש לולב אי אפשר לעשותו יום אחד בלבד זכר למקדש שכבר הוא ניטל בגבולין יום אחד מדינו מן התורה ולא יהא כאן זכר למקדש כלל וכיון דלא סגי ביום א׳ עבדינן ז׳ אבל ערבה שאינה ניטלת מן התורה בגבולין כלל ביום א׳ בלחוד איכא זכר למקדש ומה שאנו נוטלין הערבה ביום ז׳ זכר למקדש יותר מיום אחר היינו מפני שאותו היום היה מיוחד במקדש יותר משאר הימים דאם חל יום ז׳ בשבת היה דוחה שבת כדי לפרסמה שהיא מן התורה משא״כ בשאר הימים וכדמפרש טעמא בגמרא וא״כ ג״כ עכשיו שאנו עושין זכר למקדש כל כוותיה לפרסמה שבמקדש היתה ניטלת מן התורה ולפיכך נוטלין אותה בשביעי מאחר שגם במקדש היתה ניטלת בשביעי אפילו כשחל בשבת כדי לפרסמה שהיא מן התורה ודו״ק וכיולא בזה כתב גם הב״י :

ומ״ש זכר למקדש שהיו מקיפין בו ביום בערבה נראה מכאן שסובר הלכה כמ״ד דהקיפו בערבה ולא בלולב והכי מוכח פשטא דסוגיא דמ״ד ערבה בזקיפה ולא בנטילה איתותב אלא ערבה בנטילה ובזקיפה ופירוש בנטילה שהיו נוטלין אותו ומנענעין ומקיפין בה את המזבח ואח״כ זוקפין אותה כדמוכח הסוגיא ולפי זה לריך לייסד מנהגינו שאנו מקיפין בכל יום פעם אחת בלולב דמאחר שאין אנו עושין בערבה זכר למקדש אלא ביום ז׳ בלבד לא היה לנו להקיף ג״כ אלא בז׳ בערבה אבל לולב אין לו ענין להקפה או נעבה זכר למקדש להקיף כל ז׳ אפילו אין שם לולב וכן בשבת • וא״ל דס״ל דלמ״ד הקפה בערבה לא אתי למעוטי לולב אלא הקפה בשניהם היתה בלולב ובערבה לאפוקי למ״ד בלולב ולא בערבה דערבה אינה אלא בזקיפה דליתא אלא הקפה בשניהם היתה לדידיה וכך פי׳ התוס׳ אליבא דר״י בן ברוקא דאמר חריות של דקל וכו׳ דתרוייהו הוי ערבה וחריות של דקל והשתא בשאר ימים עבדינן הקפה בלולב לחודיה וביום הז׳ עבדינן הקפה בתרתי בלולב ובערבה להאי מ״ד וכ״כ במנהגים ומקיפין עם הלולב והושענות וכו׳ והכי נהוג ולא כמ״ש הר״ן דסברינן כמ״ד בלולב ולא בערבה ולדידיה צריך לדחוק ולומר דאע״ג דקי״ל דערבה בנטילה היינו נענוע לחודיה אבל לא הקפה כל עיקר דאין להקיף בערבה אף כו׳ אלא בלולב ולא נהגינן הכי אלא מקיפין בשניהם ביום ז׳ ומ״מ אם אין כאן לא לולב ולא אתרוג מקיפין בערבה לחוד ביום הז׳ וכמ״ש למעלה בסי׳ תר״ס בס״ד:

ופליגי

ומעלה כתבתי כו׳ סימן ת״ך : ההלל לגמור כל שמנה כן תקנו נביאי׳ הראשוני׳ בערכין מפרש מ״ש מפסח מפני שימי החג חלוקים בקרבנות עכ״ל ומ״ש ורבו הדעות וכו׳ בסוף סוכה אתקין אמימר בהרדעא דמדלגי דלוגי וכתבוהו הרי״ף והרא״ש בפ׳ בני העיר ופירשו בשם גאון כמ״ש רבינו אבן רש״י בשם רבותיו בסוף סוכה כתב פי׳ אחר גם התוספות פי׳ עוד פי׳ אחר ומנהגינו כרש״י וכתב רש״י לשם ולא מצינו למימר בי״ט שני פ׳ ביום השני דאם כן עבדינן ליה חול ומ״ש ואומר בכל יום בקרבנות המוספים ספיקא דיומא וכו׳ הך היא תקנתא גופא דאמימר לענין תפלה אלא דאין עבדינן כמו הכי לענין קוראי התורה כמו שפירש״י לשם • ושבת שבח״מ כו׳ נתבאר בסי׳ ת״ך :

תרסד ביום חמישי וכו׳ גם המחרוניס בחבוריהם כתבו שביום זה הוא גמר חתימה כמה מים לריכין לקרקפתי דגברי ויש להם סימן בכל הלבנה וראה בעיני דמאחר שהלבנה מגיע יסוד המים על כן ניתן בכחה ענין זה : **ומ״ש** ויש נוהגין להתיר בו אגודו כו׳ פי׳ כפת חסר וי״ו כתיב משום דו׳ ימים קשור ודומה לכף אחת וביום השביעי מתירין אותו וכן כתב המרדכי בשם רבינו אבי העזרי והטעם משום דהנעוע הוא לעצור הטללים רעים ורוחות רעות וכשסותר אגודו מנענע בו יותר וכיון שעכשיו הוא גמר החתימה למים מתירין אגודו כדי לנענע בו היעב :

ומ״ש ומקיפין ז׳ פעמים וכו׳ נתבאר בסימן תר״ס שבמקדש היו מקיפין המזבח ביום ז׳ ז׳ פעמים ולפיכך עכשיו ג״כ נוטלין הערבה ביום ז׳ ומקיפין ז׳ פעמים זכר למקדש ואעפ״י דדבר תורה היו נוטלין במקדש הערבה כל ז׳ הל״מ מ״מ אין אנו עושין זכר למקדש אלא ביום אחד • וגמרא מפרש מאי שנא מלולב דניטל כל ז׳ זכר למקדש וקאמר דשאני לולב דהשיב עפי דהא יום ראשון הוא מן התורה אף בגבולין משא״כ ערבה והר״ן פירש לולב אי אפשר לעשותו יום אחד בלבד זכר למקדש שכבר הוא ניטל בגבולין יום אחד מדינו מן התורה ולא יהא כאן זכר למקדש כלל וכיון דלא סגי ביום א׳ עבדינן ז׳ אבל ערבה שאינה ניטלת מן התורה בגבולין כלל ביום א׳ בלחוד איכא זכר למקדש ומה שאנו נוטלין הערבה ביום ז׳ זכר למקדש יותר מיום אחר היינו מפני שאותו היום היה מיוחד במקדש יותר משאר הימים דאם חל יום ז׳ בשבת היה דוחה שבת כדי לפרסמה שהיא מן התורה משא״כ בשאר הימים וכדמפרש טעמא בגמרא וא״כ ג״כ עכשיו שאנו עושין זכר למקדש כל כוותיה לפרסמה שבמקדש היתה ניטלת מן התורה ולפיכך נוטלין אותה בשביעי מאחר שגם במקדש היתה ניטלת בשביעי אפילו כשחל בשבת כדי לפרסמה שהיא מן התורה ודו״ק וכיולא בזה כתב גם הב״י :

ומ״ש זכר למקדש שהיו מקיפין בו ביום בערבה נראה מכאן שסובר הלכה כמ״ד דהקיפו בערבה ולא בלולב והכי מוכח פשטא דסוגיא דמ״ד ערבה בזקיפה ולא בנטילה איתותב אלא ערבה בנטילה ובזקיפה ופירוש בנטילה שהיו נוטלין אותו ומנענעין ומקיפין בה את המזבח ואח״כ זוקפין אותה כדמוכח הסוגיא ולפי זה לריך לייסד מנהגינו שאנו מקיפין בכל יום פעם אחת בלולב דמאחר שאין אנו עושין בערבה זכר למקדש אלא ביום ז׳ בלבד לא היה לנו להקיף ג״כ אלא בז׳ בערבה אבל לולב אין לו ענין להקפה או נעבה זכר למקדש להקיף כל ז׳ אפילו אין שם לולב וכן בשבת • וא״ל דס״ל דלמ״ד הקפה בערבה לא אתי למעוטי לולב אלא הקפה בשניהם היתה בלולב ובערבה לאפוקי למ״ד בלולב ולא בערבה דערבה אינה אלא בזקיפה דליתא אלא הקפה בשניהם היתה לדידיה וכך פי׳ התוס׳ אליבא דר״י בן ברוקא דאמר חריות של דקל וכו׳ דתרוייהו הוי ערבה וחריות של דקל והשתא בשאר ימים עבדינן הקפה בלולב לחודיה וביום הז׳ עבדינן הקפה בתרתי בלולב ובערבה להאי מ״ד וכ״כ במנהגים ומקיפין עם הלולב והושענות וכו׳ והכי נהוג ולא כמ״ש הר״ן דסברינן כמ״ד בלולב ולא בערבה ולדידיה צריך לדחוק ולומר דאע״ג דקי״ל דערבה בנטילה היינו נענוע לחודיה אבל לא הקפה כל עיקר דאין להקיף בערבה אף כו׳ אלא בלולב ולא נהגינן הכי אלא מקיפין בשניהם ביום ז׳ ומ״מ אם אין כאן לא לולב ולא אתרוג מקיפין בערבה לחוד ביום הז׳ וכמ״ש למעלה בסי׳ תר״ס בס״ד:

ופליגי

דרכי משה

תרס״ג (א) ומהרי״ל כתב דנהגין כרבותיו של רש״י וכ״כ במנהגים שלנו: (ב) ונוהגין לומר קהלת אחר תפלת שח״רית בשבת שבח״ה וכתב מהרי״ל ואם אין שבת בח״ה אנו אומרים אותו בשמיני עצרת שהוא כשבת עכ״ל וע״ל סי׳ ת״ץ אם מברכין ברכה על קריאת קהלת וטעם שאומרים אותו בסוכות וכתב במנהגים וחתם בשבת שבח״ה מקדש השבת וישראל והזמנים וכ״ה בכל המנהגים וצ״ע מ״ש שבת ח״ה שבפסח דאין חותמין בחזמנים עכ״ל ול״ג דלק״מ דשאני ימי הסוכות דכל אחד י״ט בפני עצמו הואיל וחלוקים בקרבנותיהם לכן מברכים הזמנים:

תרסד (א) וכ״ה במנהגים דאומרים מזמור לתודה כיון שהא חול וא״א נשמת אלא ישתבח כמו בחול וקדיש לאחר תפלת שחרית אין כמוך שמע ישראל בניגון של י״ט ועל הכל כמו בי״ט ואין רגילין לעשות מלאכה של חול עד אחר יציאה מב״ה פעם אחת הוי מילה בהושענא רבה ואמר מהר״ם דקבלה בידו לומר זכ״ב אחר אנא אזון חין ואחר פזמון זה חוזר לומר הושענא ואמר שכן קבלה בידו לומר זכור ברית כשחל מילה בה״ר וכתב עוד שקדיש לאחר תפלת מוסף בניגון י״ט: (ב) ומהרי״ל היה נוהג ללב״ש הקיטל בל״א כמו בר״ה וי״כ אבל שאר בגדי חול לא היה משנה כלל ויש נוהגין לטבול קודם עלות השחר כשעם ע״כ וער״ה וכ״ה במנהגים שלנו דהצנועים נוהגים בטבילה

חדושי הגהות

גם מברכת זמן לא קשה דהא זמן אי לא אמרו בראשון יכול לברכו בשני כדאמרינן בפרק בכל מערבין (מ :) דאי ס״ד זמן זמן כל שבעה מי איכא הא לא קשיא דאי לא מברך האידנא מברך למחר ולימא אותא ואי ממה שאנו עושין אותה קודש וודאי מכח ספק צריכין אנו לעשות קדש אבל לא נראה בזה שהוא וודאי יום ט״ו אבל מפסוקי הקרבנות קשה ליה לרבינו (מהרל״ח): מ מה בכך שלא היו אומרים פסוקי הקרבנות בתפלה מ״מ היו קורים בתורה ובחמשה עשר למפטיר שבזה יראה שעושין אותו קודש ודאי (מהרל״ח):

כתב

ופליגי בה וכו' בפרק לולב וערבה הבי' הרא"ש דברי הר"ש בן חפני ובטעם נהגו כרב אלפס וגם ר"ת פסק הלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן ובתשובת הגאונים פסק כריב"ל בכל מקום ומ"ש בשם בעל העיטור לחלק בין יחיד לצבור נראה דטעמו משום דקשיא ליה מ"ש דמברכין אב' י"ט של גליות שאינן אלא מנהג כדאיתא פ"ק דביצה דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם ומחלק דצבור ודאי מברכין אף על המנהג ומש"ה נמי קאמר א"ח ימים יחיד גומר בהן את הלל ובגולה כ"א יום דמשמע דצבור גומרין אותו אפילו בר"ח וממילא נמי מברכין עליה אף על פי שאינו אלא מנהג כדמוכח מרב דאיקלע לבבל חזי דקרו הלל בר"ח וכו' ומחילים היו דקרו הלילא ועיין בתוס' ובדברי הר"ן בפ' לולב וערבה תפסו להם שיטה אחרת :

כתב גאון שיעור החבוט ב' פעמים בתפלת מוסף של יום ז' לפי כו' כוונתו לתת טעם למה בתפילת מוסף ולא בתפילת תמיד וקאמר לפי שבתפלת התמיד אנו נוטלין הלולב ולא מוכחא מלות נטילת הערבה שהרואה הוא אומר שהכל הוא ערבה שבלולב ולכך אנו נוטלין הערבה בתפלת מוסף בפני עצמה דמוכחא מלות הערבה ואיכא פרסומא ולאו דוקא בתפילת מוסף ממש דודאי בשעת התפלה אסור לחבוט לכל הפירושים דהחבוט מבטל כוונתו דאינו דומה למה ששנינו קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו דהתם מחזיקו בידו בלא נענוע אבל החבוט שהוא הנענוע בלי ספק כשהוא נותן דעתו לנענע מתבטל מכוונתו וכ"ש אם החבוט הוא על הקרקע אלא על אמירת הסוסענות בסוף תפילת מוסף קודם קדיש קאמר כי היכי דנטילת לולב בסוף תפילת תמיד בשעת קריאת ההלל קודם קדיש ויש ללמוד מכאן דבשעת אמירת הסוסענות יטול הערבה בפני עצמה בלא לולב ואע"ג דהקפה בלולב וכערבה מ"מ אח"כ יניח הלולב ויתפוס הערבה לבדה ומ"ש שהחבוט ב' פעמים הייט מפני שאמרו בגמרא חביט חביט ולא בירך דמשמע שפעלה ומובטה פעמים ומ"ש ורש"י פי' חבוט לשון נענוע כך פי' בסוגיא דפ' לולב וערבה והא מלשון חבוט רמי דבפ"ק דסוכה שפירש נענוע :

ומ"ש בשם הרמב"ם נראה שטעמו מפני ששנינו ר"י בן ברוקא אומר חריות של דקל היו מביאין ומוכטין אותם בקרקע בצידי המזבח כו' וסובר הרב דחבוטי דערבה נמי בקרקע היא דבהא לא פליגי :

וערבה זו לריכה שיעור כו' בפרק לולב וערבה ופרש"י והר"ן שלשה בדין שיש בכל אחד שלשה עלין לחין ע"כ : **ומ"ש** והלכה כרב ששת . הרא"ש כתב הטעם משום דקי"ל דהלכה כרב ששת באיסורי והר"ן כתב משום דמנהג נביאים הוא ואזלינן בתר לקולא כתב במרדכי בשם ר' אפריים מקעגנשפור"ק הא דנהגינן שהחזן נוטל עוד ערבה אחרת עם הערבה שבלולב דאותה ערבה לא חשיבא כערבה אחרת דהא ס"ל לולב מ"ל אגד ואם הוסיף על הד' מינין שבלולב ואגדו עמהן לא עבר על כל תוסיף דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ומאחר דהכי הוא האגד כמאן דליתיה דמי והוי כמו ערבה שבלולב עכ"ל פי' דלרבי יהודא דלולב לריך אגד ודאי אם נוטל עוד ערבה אחרת חוץ לאגד איכא משום כל תוסיף ואע"ג דאם היה תוך האגד ליכא משום כל תוסיף כיון דהכל הוא מין מ' הייט משום דיכול להוסיף הרבה ערבות אבל חוץ לאגד ערבה אחרת היא ואינו כמו ערבה שבלולב מאחר דלולב לריך אגד אבל לרבנן דמ"ל אגד ואינו תוסיף מין אחר על ד' מינין שבלולב ואגדו עמהם לא עבר על כל תוסיף כדאיתא בפרק האחנקין מ"כ גם ערבה אחרת שנוטל חוץ לאגד לא חשיבא כערבה אחרת דהאגד כמאן דליתיה דמי והוי כמו ערבה שבלולב כך היא פי' דברי והולק מדברי התו' בפרק לולב הגזול בד"ה הואיל ואמר רבי יהודא בדף ל"ח ע"ב ע"ש אבל הר"ש בן הר"ש בר נתן בתשובה כתב בעיניו שאם נוטל אחרת עם הערבה שבלולב דעובר משום כל תוסיף ואע"ג דלרבנן ודאי אפילו נוטל מין אחר ליכא משום כל תוסיף על ידי האגד דהאגד כמאן דליתא דמי אפילו הכי בערבה איכא משום כל תוסיף שהרי אסור להוסיף על ב' ערבות לדעת הרמב"ם ושכן היא דעת הגאונים והרשב"א בתשובותיו וכן כל האחרונים ז"ל אע"פ שקצת מהראשונים חולקין וא"כ לדידהו אפילו לרבנן דהאגד כמאן דליתא דמי והוי כמו ערבה שבלולב מ"מ מוסיף על ב' ערבות ועוב' משום כל תוסיף והב"י כתב על זה בש"ע ז"ל ואעפ"י שמה שכתב שאם נטלה עובר משום כל תוסיף טעות הוא בעיני מ"מ אין הפסד לחוש לדבריו וכו' כתב כן מפני שכבר קבע ההלכה בסימן תרכ"א דיכול להוסיף על ב' ערבות ולא ידעתי למה לו ליחס שום טעות ע"ז שפסק באיסור דאורייתא כהרשב"א שהעיד כך משם הגאונים דאיכא כל תוסיף אף הערבה ואע"פ שהרמב"ם חזר בו בסוף ימיו מ"מ הגאונים והרשב"א לא חזרו מדבריהם ופסקו דאיכא כל תוסיף בלולב ואתרוג וערבה כמבואר התשובה סימן ע"ב וסימן תקל"ה הילכך נראה עיקר להחמיר ואעפ"י שהמרדכי בשם ר"א כתב נס כן טעם למנהג היינו מפני שסובר ג"כ דיכול להוסיף על ב' ערבות בל שהוא תמיד אבל לאותן גאונים שסוברים שאסור להוסיף על ב' ערבות ודאי אסור גם מלאתי כתוב וז"ל מהר"ש לקח ז' בדי להושענא נגד ז' הושענות ואינו נוטלה אלא אחת כשאמר ההושענות עכ"ל ותו דעיקר מצות ערבה אינה בשחרית אלא במוסף בדלעיל ס"כ אין תועלת בנטילת בשעת נטילת לולב

ופליגי בה רבי יוחנן אמר יסוד נביאים הוא פי' נביאים אחרונים הני זבריה ומלאכי יסדום ולכך מברכין עליה ור' יהושע אומר מנהג נביאים היא פירוש מנהג בעלמא שנהגו כך ואין מברכין עליה ופסק רי"ף שאין לברך עליה דאסיקנא איבו הוה קאי קמיה דר"א בר צדוק ואייתי ההוא גברא ערבה קמיה חביט חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים הוא ואמנהג לא מברכינן ובעל העיטור כתב הא דלא בריך ר"א משום דיחיד הוא ויחיד אינו קובע ברכה לעצמו אבל צבור ודאי מברכין ורב שמואל בן חפני פסק כר' יוחנן שמברכין וא"א הרא"ש ז"ל כתב ונהגו כרי"ף כתב גאון שיעור החבוט ב"פ בתפלת מוסף של יום ז' לפי שבתפלת התמיד אנו נוטלין הלולב ובתפלת המוסף של יום ההוא אנו נוטלין הערבה בפני עצמה ורש"י פי' חבוט (ונוהגים לכבות הנרות עם ההושענות לשמחה) לשון ניענוע והרמב"ם ז"ל כתב חובט בה על הקרקע או על הכלי ב"פ או ג' וכ"כ הרי"ץ גיאת וערבה זו צריכה שיעור וכמה שיעורה רב נחמן אמר ג' בדי עלין לחין ורב ששת אומר אפי' עלה אחת בבד אחד (ג) והלכתא כרב ששת אלא שכתב רב האי שמכוער הדבר עלה אחת בבד אחד ואינה נוטלת אלא בפני עצמו פי' שלא יאגד ד"א עמה אבל יש לו בידו ד"א אין לחוש ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב אפי' אם הגביה אותה ב"פ אחת לשם לולב ואחת לשם ערבה ורב נחמן אומר אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב אם הגביה אותה ב"פ ופסק הרמב"ם ז"ל דאין אדם יוצא בה ואבי העזרי פסק שיוצא בה ולזה הסכים א"א ז"ל :

פתרון

ידי חובתו בערבה שבלולב אם הגביה אותה ב' פעמים ג"ז שם : **ומ"ש** שהרמב"ם פסק דאין אדם יוצא בה בפ"ז ומ"ש שאבי"ה פסק שיצא בה בפסקי הרא"ש ובמרדכי פ' לולב וערבה זמ"ש ולזה הסכים הרא"ש שם וכתב עוד המרדכי שם בשם רבינו אפרים נראה הא דהגהגין שהחזן נוטל עוד ערבה אחרת עם ערבה שבלולב דאותה ערבה לא חשיבא כערבה אחרת דהא ס"ל לולב מ"ל אגד ואם הוסיף על ד' מינים שבלולב ואגד עמהם לא עבר על כל תוסיף דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואחר דהכי הוא האגד כמאן דליתיה דמי והוי כמו ערבה שבלולב עכ"ל פי' דלרבי יהודא דלולב לריך אגד ודאי אם נוטל עוד ערבה אחרת חוץ לאגד איכא משום כל תוסיף ואע"ג דאם היה תוך האגד ליכא משום כל תוסיף כיון דהכל הוא מין מ' הייט דיכול להוסיף הרבה ערבות אבל חוץ לאגד ערבה אחרת היא ואינו כמו ערבה שבלולב מאחר דלולב לריך אגד אבל לרבנן דמ"ל אגד ואינו תוסיף מין אחר על ד' מינין שבלולב ואגדו עמהם לא עבר על כל תוסיף כדאיתא בפרק האחנקין מ"כ גם ערבה אחרת שנוטל חוץ לאגד לא חשיבא כערבה אחרת דהאגד כמאן דליתיה דמי והוי כמו ערבה שבלולב כך היא פי' דברי והולק מדברי התו' בפרק לולב הגזול בד"ה הואיל ואמר רבי יהודא בדף ל"ח ע"ב ע"ש אבל הר"ש בן הר"ש בר נתן בתשובה כתב בעיניו שאם נוטל אחרת עם הערבה שבלולב דעובר משום כל תוסיף ואע"ג דלרבנן ודאי אפילו נוטל מין אחר ליכא משום כל תוסיף על ידי האגד דהאגד כמאן דליתא דמי אפילו הכי בערבה איכא משום כל תוסיף שהרי אסור להוסיף על ב' ערבות לדעת הרמב"ם ושכן היא דעת הגאונים והרשב"א בתשובותיו וכן כל האחרונים ז"ל אע"פ שקצת מהראשונים חולקין וא"כ לדידהו אפילו לרבנן דהאגד כמאן דליתא דמי והוי כמו ערבה שבלולב מ"מ מוסיף על ב' ערבות ועוב' משום כל תוסיף והב"י כתב על זה בש"ע ז"ל ואעפ"י שמה שכתב שאם נטלה עובר משום כל תוסיף טעות הוא בעיני מ"מ אין הפסד לחוש לדבריו וכו' כתב כן מפני שכבר קבע ההלכה בסימן תרכ"א דיכול להוסיף על ב' ערבות ולא ידעתי למה לו ליחס שום טעות ע"ז שפסק באיסור דאורייתא כהרשב"א שהעיד כך משם הגאונים והרשב"א לא חזרו מדבריהם ופסקו דאיכא כל תוסיף בלולב ואתרוג וערבה כמבואר התשובה סימן ע"ב וסימן תקל"ה הילכך נראה עיקר להחמיר ואעפ"י שהמרדכי בשם ר"א כתב נס כן טעם למנהג היינו מפני שסובר ג"כ דיכול להוסיף על ב' ערבות בל שהוא תמיד אבל לאותן גאונים שסוברים שאסור להוסיף על ב' ערבות ודאי אסור גם מלאתי כתוב וז"ל מהר"ש לקח ז' בדי להושענא נגד ז' הושענות ואינו נוטלה אלא אחת כשאמר ההושענות עכ"ל ותו דעיקר מצות ערבה אינה בשחרית אלא במוסף בדלעיל ס"כ אין תועלת בנטילת בשעת נטילת לולב**

כיון שאין אנו עושין בערבה זכר למקדש אלא יום ז' בלבד לא היה לנו להקיף אלא בשביעי אבל מי הוה בלולב מתוך שהוטל עליו חובה לעשות לולב זכר למקדש שבעה הנהיגו להקיף בו זכר למקדש וכ"כ רש"י בתשובה ואף הרמב"ם כ"כ בפ"ו ולפי זה אף בשביעי של ערבה ראוי להקיף בלולב ולא בערבה עכ"ל ולא נהגו כן אלא להקיף ביום השביעי גם בערבה ואפשר שהטעם לעשות ככ"ע דלמ"ד דמקיפין בלולב אם נטל עמו ערבה אין בכך כלום וכן למ"ד יקיפין בערבה אם נטל עמה לולב אין בכך כלום :

ופליגי בה (שם מד :) ר"י אמר יסוד נביאים הוא וכו' שם :

כתב הגאון שיעור החבוט ב' פעמים וכו' עד אנו נוטלין ערבה בפני עצמה כ"כ הרא"ש בפ' לולב וערבה בשם גאון ביאור דברי הא דאמרינן חביט חביט ולא בריך היינו כשמוטלה פעם א' וחובט ב' פעמים : **ומ"ש** ורש"י פי' חובט לשון נענוע וכו' כלומר ולענין מהו חבוט זה רש"י פירש שהוא נענוע והרמב"ם פי' שהוא חבטה ממש על הקרקע או על הכלי :

וערבה זו לריכה שיעור וכמה שיעורה וכו' בפרק לולב וערבה (שם) וכתב הרא"ש שפסקו הגאונים כרב ששת משום דהלכתא כוותיה במיסורי וכן פסק הרמב"ם והר"ן כתב וקי"ל כרב ששת ומיהו מסתבר דשיעור ערבה כשיעור אורך ערבה שבלולב שלא מצינו שהקלו בה בזה : **ואינה** ניטלת אלא בפ"ע שם מימרא דרבי אמי : **ומ"ש** פי' שלא יאגוד דבר אחר עמה וכו' כ"כ הרא"ש וכ"כ מפי' רש"י : **ואין** אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב אפי' אם הגביה אותה ב' פעמים ור"ל אמר אדם יוצא

ומ"ש שהרמב"ם פסק דאין אדם יוצא בה בפ"ז ומ"ש שאבי"ה פסק שיצא בה בפסקי הרא"ש ובמרדכי פ' לולב וערבה זמ"ש ולזה הסכים הרא"ש שם וכתב עוד המרדכי שם בשם רבינו אפרים נראה הא דהגהגין שהחזן נוטל עוד ערבה אחרת עם ערבה שבלולב דאותה ערבה לא חשיבא כערבה אחרת דהא ס"ל לולב מ"ל אגד ואם הוסיף על ד' מינים שבלולב ואגד עמהם לא עבר על כל תוסיף דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואחר דהכי הוא האגד כמאן דליתיה דמי והוי כמו ערבה שבלולב עכ"ל פי' דלרבי יהודא דלולב לריך אגד ודאי אם נוטל עוד ערבה אחרת חוץ לאגד איכא משום כל תוסיף ואע"ג דאם היה תוך האגד ליכא משום כל תוסיף כיון דהכל הוא מין מ' הייט דיכול להוסיף הרבה ערבות אבל חוץ לאגד ערבה אחרת היא ואינו כמו ערבה שבלולב מאחר דלולב לריך אגד אבל לרבנן דמ"ל אגד ואינו תוסיף מין אחר על ד' מינין שבלולב ואגדו עמהם לא עבר על כל תוסיף כדאיתא בפרק האחנקין מ"כ גם ערבה אחרת שנוטל חוץ לאגד לא חשיבא כערבה אחרת דהאגד כמאן דליתיה דמי והוי כמו ערבה שבלולב כך היא פי' דברי והולק מדברי התו' בפרק לולב הגזול בד"ה הואיל ואמר רבי יהודא בדף ל"ח ע"ב ע"ש אבל הר"ש בן הר"ש בר נתן בתשובה כתב בעיניו שאם נוטל אחרת עם הערבה שבלולב דעובר משום כל תוסיף ואע"ג דלרבנן ודאי אפילו נוטל מין אחר ליכא משום כל תוסיף ואע"ג דלרבנן דהאגד כמאן דליתא דמי והוי כמו ערבה שבלולב מ"מ מוסיף על ב' ערבות ועוב' משום כל תוסיף והב"י כתב על זה בש"ע ז"ל ואעפ"י שמה שכתב שאם נטלה עובר משום כל תוסיף טעות הוא בעיני מ"מ אין הפסד לחוש לדבריו וכו' כתב כן מפני שכבר קבע ההלכה בסימן תרכ"א דיכול להוסיף על ב' ערבות ולא ידעתי למה לו ליחס שום טעות ע"ז שפסק באיסור דאורייתא כהרשב"א שהעיד כך משם הגאונים והרשב"א לא חזרו מדבריהם ופסקו דאיכא כל תוסיף בלולב ואתרוג וערבה כמבואר התשובה סימן ע"ב וסימן תקל"ה הילכך נראה עיקר להחמיר ואעפ"י שהמרדכי בשם ר"א כתב נס כן טעם למנהג היינו מפני שסובר ג"כ דיכול להוסיף על ב' ערבות בל שהוא תמיד אבל לאותן גאונים שסוברים שאסור להוסיף על ב' ערבות ודאי אסור גם מלאתי כתוב וז"ל מהר"ש לקח ז' בדי להושענא נגד ז' הושענות ואינו נוטלה אלא אחת כשאמר ההושענות עכ"ל ותו דעיקר מצות ערבה אינה בשחרית אלא במוסף בדלעיל ס"כ אין תועלת בנטילת בשעת נטילת לולב

ומה שנהגו עכשיו שהמתעסקין בצרכי לבור מביאין הערבה כתב הר"ן בפרק לולב וערבה מפני שבזמן שבית המקדש קיים לא היה מביאה כל אחד בביתו אלא שלוחי ב"ד היו מביאים אותה לעזרה ושם נוטלין אותה ונשאר מנהג זה בידם אף בגבולין (ד) ומזה נתפשט המנהג שהשמש מביא ערבה ומוכר אותה לכל אחד ואחד : **כתב** בהגא"מ פרק בני העיר בשם מ"ז הושענא שבלולב וכיוצא בה אע"פ שמזרקת אין לפסוע עליה כתוב בהגהות מיימוניות בשם רא"ם דאסור להנות מן הערבה לאחר ברכה ונטילה אם לא התנה עליה מעיקרא דלכולי יומא אתקלאי למצותיה למפוקי מאותה שנולין בהם תפוחים ובשר וריב"ק היה נוהג בערבה שהיה מתקן ממנה עצים לקולמוסים והיה מכבר בהם חמץ בפסח כדאמרינן גבי עירוב הואיל ואיתעביד ביה חדא מצוה ליעבד ביה מצוה אחריתי (ה) וגם המרדכי כתב בסוף סוכה אסור להנות מערבה לאחר נטילתה אם לא התנה מתחלה דלכולי יומא אתקלאי ולפי שראיתי בני אדם נוהגין בה ופירות בעצי ערבה לאחר נטילה כתבתי כן ע"כ :

מ"ב ראיתי ב"א שהולכין בשדה של עו"ג ברשות העו"ג וקולטין ערבה להושענא רבה וכ"ל דשלא כדין הן עושין מדא"ר הונא אומר אם אינו מאוכרי כי גזיתו אסא לא תיגזון אתון וכו' והא דא"ר אמי התם כי אזל באריבא להנהו שיבשי דגופנא דתלו ביה קיטפי דעיבבי וכו' מפרשי רבותי' משום שפקר דתלו להו לבר מפרדיסא שרי : במרדכי פ' לולב הגזול כתב רבינו אפרים מביגדור כהן בשחל הושענא רבה בחוץ בשבת וקלטו עו"ג ערבה בשבת והביאו כשורה ולא אמרינן מלוה הבאה בעבירה היא והבית ראיה לדבר ובתשובת הרשב"א כתב על אחד שאמר לעו"ג מבע"י שיחתוך ערבה בדי שתהא מזומנת למ"ש והלך העו"ג בשבת למקום קרוב לעיר ותתך משם והיו שם רבים ולא הקול בעיר שביום שבת היו קולטין ערבה לצורך ישראל והשיב דמורדת היא דעו"ג במלאכתו הוא עסוק אבל יפה עשיתם להחמיר כיון שנעשה בפרהסיא ובמקום פרהסיא יש לחוש לרינון שעה .

דרכי משה

בטבילה זו כתב אבודרהם ויש אנשים שנהגו שכורכין עצמן בסדין ויוצאים למקום שמגיע שם אור הלבנה ופושטין סדליהן חסדין ונשארים ערומין ושושמין אבריהם ואצבעותיהן אשר מצאן שלם סי' טוב ואם יחסר על ראשו בנפשו הוא ואם יחסר צל אחד מאצבעותיו סי' לא' מקרוביו יד ימין סי' לבניו הזכרים ויד שמאל לבנותיו וכ"כ הרמב"ן בפסוק סר צלם מעליהם וזה הצל אינו צל האדם ממש כי חעומר אצל הלבנה או אצל האור א"א שלא יראה לו צל אלא הוא צל הנקרא בבוא' דבבוא' ויש סעד לדבר מדאמרי' פ"ב דהוריות האי מאן דבעי למיפק לאורחיה ובעי למידע אי הדר לביתיה אי לא ליקום בביתיה אי חזי כבואה דבבואה חזר לביתיה ולאו מלתא דלמא חליש דעתיה יאתרע מזלא מכאן אני אומר שאין לנהוג מנהג זה עכ"ל : (ג) וכ' הר"ן פ' לולב וערבה דף שד"מ ע"א ושיעור אורך הערבה זו כשיעור אורך הדס עכ"ל וא"כ נראה שכל הפוסל בערבה שבלולב פ סל ג"כ בערבה זו הואיל שלא מצינו שהקילו בהן : (ד) המנהג אינו כן אלא אוחזין ההושענות עם הלולב בשעת נטילת לולב והקפה וכ"ה במהרי"ל שהוא היה נוהג כן להחזיק הערבה עם הלולב בשעה שאומר ההושענות ומיהו בשעת חבשה הובטין אותה לבד ובזה יוצאין י"ח כי זהו עיקר מצוה ומ"מ נראה דא"צ ליטול עם הלולב כלל בשעת נטילת הלולב הנענוע בתפלת שחרית ועריב שלא ליטלה נאחר שלא נזכר בשום מקום ליטלה עם הלולב : (ה) וכ"כ מהרי"ו ומהרי"ל דאנשי מעשה נוהגין לאפות מצות בעצי הערבה וכ"ה בהגהות אשירי פרק בני העיר :

תרסו אתרוג בשביעי אסור שהרי הוקצה לכל שבעת הימים ובשמיני עצרת מותר בפרק לולב וערבה (מז :) מיעליגו אמוראי בשמיני אסור בפרק לולב ובערבה (מז :) מיעליגו אמוראי דמלתא ופסקו הפוסקים כר״י דאמר אתרוג בז׳ אסור בשמיני מותר וא״ת אמאי מותר בח׳ הא ע״כ בין השמשות אסור דשמא יוסי הוא וכיון דאתקצאי לבה״ש אתקצאי לכולי יומא כבר תירץ הרא״ש דבכה״ג לא שייך למימר מגו דאתקצאי לבין השמשות כיון דלא נאסר בין השמשות אלא מחמת ספק יום שעבר וכן נמי אמרינן הפריש ז׳ אתרוגים לז׳ ימי החג כל א׳ יוצא בו ואוכלו למחר ואע״ג דאתקצאי מחמת יום שעבר וכ״כ התוס׳ בפ״ק דסוכה (י) גבי עטרה בקרמים והר״ן תירץ דליכא למימר דמגו דאתקצאי לבה״ש אתקצאי לכולי יומא משום דלבין השמשות גופיה לא אתקצאי שהרי בין השמשות אינו ראוי למצות אתרוג שאפילו לא נטל כל היום אינו נוטלו בין השמשות דכיון דלולב בזמן הזה מדרבנן בר מיום ראשון ובין השמשות ספק הוא ספיקא דרבנן לקולא :

ומ״ש רבי׳ ולדידן דאית לן תרי יומי בשמיני ספק שביעי אסור אבל בט׳ ספק ח׳ מותר הכי אסיקנא בפרק לולב וערבה וא״ת כיון דלא נטלינן ליה בח׳ אמאי אסור דליכא למימר דאסור משום דכיון דאתקצאי לבה״ש אתקצאי לכולי יומא מהטעמים שכתבתי כבר תירץ הרא״ש דטעמא משום דכיון דאם יבא אליהו ויאמר דעבדוה לאלול הוי שמיני ז׳ והר״ן תירץ דטעמא משום דאי שרית ליה אתי למימר דלא מספקו בז׳ כלל אלא ודאי ח׳ ולא ישמע לנו ליטב בסוכה :

וכתב הר״ן שאם חל י״ט של חג בא׳ בשבת וכו׳ כ״כ הרא״ש וכתב עליו ולמאי דפריסית דלא שייך כאן הכנה מותר וכן עמא דבר עכ״ל . ונראה שהר׳ דלא שייך כאן הכנה היינו מ״ש דלא מתסר מטעם דאתקצאי לבין השמשות ויותר נראה שרומז למ״ש ברים מסכת י״ט דהא דא״ר שיורי פתילה שכבו בשבת אסור להדליק בהן בי״ט לא קי״ל הכי משום דמטעם קדושה אחת אסרי ליה זלא מטעם הכנה דלא שייך הכנה בכה״ג ומה״ט נמי כי מקלע ש״ת באחד בשבת שרי אתרוג באכילה אע״ג דבשבת אסור דב׳ קדושות הן והכנה אין כאן עכ״ל והר״ן כתב בהדיא כדעת הרא״ש דלא מיתסר משום הכנה והתוס׳ בפ׳ המביא כדי יין (ל :) כתב בדברי הרי״ף ונתנו טעם לדבריהם דהואיל ובע״ש היה אסור שהוא ט׳ והוא י״ט אם היה נאכל בשבת מוכן לי״ט אסור לשבת דהוי כעין נולד כיון שבא עתה ראויות שלו ולא בא בי״ט :

הפריש ז׳ אתרוגים לז׳ ימים כל אחד יוצא בו ואוכלו למחר וכו׳ שם פלוגתא דאמוראי ופסקו הפוסקים כרב אסי דאמר כל א׳ וא׳ יוצא בו ואוכלו למחר וכתב הר״ן ברים בילה בשם הרא״ה דה״ט דלא אמרי׳ בכל חד מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא דכיון דהפריש ז׳ אתרוגים לז׳ ימים הרי הוא כמתנה בפירוש שאינו מקבלה אותו אלא למצותו :

כתוב בא״ח ירושלמי אתרוג שנפסל ביום א׳ מותר לאכלו עכ״ל ויש לתמוה ע״ז אמאי לא מיתסר משום דאתקצאי לבין השמשות כתוב בהגהות אשיר״י פרק המביא כדי יין בשם א״ז עבדה להוסענא ולא אגדה למיפק ביה שרי בהגאה דהזמנה לאו מלתא היא :

תרסו אע״פ שגמר סעודתו ביום השביעי לא יסתור סוכתו שמא יזדמן לו סעודה אחר כך ויצטרך לאכול בה משנה בפ׳ לולב וערבה (מח :) סוכה שבעה כילד גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל מוריד הוא את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד י״ט האחרון של חג ופירש״י גמר מלאכול . בשביעי : לא יתיר את סוכתו . לא יתיר אגדיה שלא לסותרה דהא כל היום הובתה לישן ולשנן ואי איקלע ליה סעודתא אכל לה בגווה : אבל מוריד הוא את הכלים . ואת המצעות שנשתמש בהם בתוכה מפני כבוד י״ט שמראה כמכין עצמו לקראתו למקום שיסעוד שם הלילה ודבר פשוט הוא דהיינו דוקא לבני א״י אבל לבני ח״ל דעבדי תרי יומי מספק צריך לאכול בסוכה גם בשמיני וכמו שיתבאר בסי׳ תרס״ח :

ומ״ש רבינו ואם רוצה לאכול בה בשמיני צריך לפחות בה מקום ד׳ על ד׳ וכו׳ עד סוף הסי׳ שם אין לו מקום להוריד כליו מהו רבי חייא בר רב אמר פוחת בה ארבעה וריב״ל אמר מדליק בה את הנר ולא פליגי הא לן והא להו תינח סוכה קטנה סוכה גדולה מאי איכא למימר דמעייל בה מאני מיכלא דאמר רבא מאני מיכלא בר ממטלתא ופרש״י אין לו מקום . אחר לאכול שם שיוריד כליו וצריך לאכול בה בי״ט האחרון מה יעשה להוכיח שאינו מוסיף על המצוה לעשות סוכה ח׳ ימים והא דאסור להניח בשבעת ימי החג נר בסוכה קטנה ומאני מיכלא אפי׳ בסוכה גדולה נתבאר בסי׳ תרל״ט : עני

לולב כי אם כיוצ שמכנים ראשו בפלוגתא דרבותא באיסור לאוורייתא וכן ראיתי רבותי נוהגין וכן ראוי לנהוג :

תרסה אתרוג בשביעי אסור כו׳ בפרק לולב וערבה פליגי בה ר״י ורשב״ל ומשמע בסוגיא דקי״ל כר״י דאמר אתרוג בשר כל יום ז׳ ואפילו לאחר שיצא בה לבל יום ז׳ אתקצאי דקאמר ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר אביי שמיני ספק ז׳ אסור ע׳ ספק ח׳ מותר מריש אמר אפילו ח׳ ספק ז׳ מותר והילכתא כאביי פירוש אנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן מי אסרינן ליה כיומא קמא משום ספק ז׳ או לא אלמא דפסיעא לן דביום ז׳ אסור וכן פירש״י :

ומ״ש ואפי׳ נפסל כו׳ מימרא דר׳ זירא שם והכ״י העתיק ירושלמי אתרוג שנפסל ביום א׳ מותר לאוכלו על כאן לשונו נראה בעיני דהכי פירושו שנפסל ביום ראשון קודם שיצא בו דאין לו דין מוקצה מאחר שלא עשה מעשה בגוף האתרוג אלא הזמנה בעלמא דלאו מילתא היא דדוקא כשבירך עליו אז הוקצה לכל ז׳ ימים ושוב אין לו היתר אפי׳ נפסל אחר כך וה״ה נמי דאפילו לא נפסל מותר לאכלו אם יש לו אתרוג אחר לגאת מעשה דהזמנה לאו מילתא היא אלא דאורחא דמילתא נקט כ״ל לפרש שלא יתלוק הירושלמי אתלמודא דידן ועדיין צ״ע לענין מעשה ומה שהקשה אמאי מותר בשמיני ולא אמרינן כיון דאתקצאי לכ״ה דשמיני ספק שביעי אתקצאי לכולי יומא כבר האריכו התוס׳ על זה בפ״ק דסוכה בדף י׳ והרא״ש בפ׳ לולב וערבה ע״ש ומ״ש בשם הר״פ ושהרא״ש כתב כתב עליו דלא נהירא דלא שייך בזה הכנה נראה בעיני לייחד דהר״פ לאו הכנה ממש קאמר אלא כעין הכנה מאחר דבשבת היה אסור אם היה מותר ביום א׳ הוי כעין נולד כיון שעכשיו בא ראויות שלו וכן צריך לפרש בהכנה שאמרו בבילה בפ״ק די״ט בשבת וי״ט הסמוכים דלאו הכנה ממש קאמר כמו שפי׳ התו׳ והר״ן להדיא לשם גם בתוס׳ בפ׳ המביא כדי יין מבואר שמזה הטעם נהגו העולם איסור באתרוג וכך היא העיקר כדברי הר״פ ז״ל כ״ל : הפריש ז׳ אתרוגים כו׳ שם פלוגתא דרב ורב אסי והילכתא כמ״ד דבזומו אסור לגמרי דקיימי בשיעת ר״י דאמר לכולי יומא אתקצאי :

תרסו אע״פ וכו׳ משנה פ׳ לולב וערבה סוכה שבעה כילד גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל מוריד הוא את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד י״ט האחרון של חג ובגמרא אין לו מקום להוריד כליו וצריך לאכול בסוכה בי״ט האחרון מה יעשה להוכיח שאינו מוסיף על המצוה לעשות סוכה שמנה ימים רב חייא בר רב אומר פוחת בה ארבעה וריב״ל אומר מדליק בה את הנר ולא פליגי הא לן והא להו פירש״י הא לן לבני בבל שהשמיני שלהם ספק ז׳ ולא קיים להו בקיבועא דירחא מדליק בה את הנר דאמרינן שרגא בסוכה קטנה לבר ממטלתא ולא יפחתה ויפסלנה לפי שצריך ליטב בה מחר והא להו לבני א״י דקיים להו בקיבועא דירחא ולא יתבי בסוכה בשמיני פוחת ע״כ מבואר מפירושו דס״ל דאף לדידן צריך שיעשה היכר בשמיני שלא יהא נראה כבל תוסיף ומש״ה מדליק בה את הנר בליל שמיני ספק שביעי . והרא״ש הקשה על דבריו וז״ל ותימה לי שלא ראיתי מי שעשה כן ועוד דא״כ דאפילו יש לו מקום להוריד שם כליו צריך להדליק בו את הנר שלא יהא נראה כבל תוסיף מה שאוכל בה בלילה ונראה בעיני דל״ק מידי דפשיטא דכשיש לו מקום להוריד שם כליו איכא היכירא טובא במה שהוריד מן הסוכה כל כליו הנאים והמצעות הנאות שהיו בסוכה ליישן עליהן ולא נשאר שם כי אם כלי אכילה ולפיכך א״צ להדליק בה את הנר אלא בשאין לו מקום להוריד שם כליו דנשארו כל הכלים והמצעות בסוכה כבראשונה ומותר לאכול וליישן שם דליכא משום בל תוסיף בלא כונה כיון שאינו בזמנו כדאיתא בפרק ראוהו ב״ד ואע״ג דאיסורא מיהא איכא כמ״ש במרדכי ס״פ לולב וערבה היינו דוקא לכתחלה אבל כאן שאין לו מקום ודאי דיעבד הוא ושרי כמ״ש המרדכי לשם להדיא וא״כ ליכא היכירא כל עיקר לפיכך הצריכו להדליק בה את הנר להיכירא ובזה נתיישב ג״כ מה שתמה הרא״ש במה שלא ראה מי שעשה כן דזהו משום דרובא דרובא יש להם מקום להוריד שם המצעות ושפיר איכא היכירא במה שסילק המצעות שלא ליישן בסוכה עוד אכן הרא״ש ז״ל לא נראה לו פירש״י ופי׳ בע״א דלדידן ודאי מאחר שצריכין ליטב בסוכה בח׳ תשוש ספק אין לעשות בה היכירא של פסול לא לפחות בה ד׳ ולא להדליק בה את הנר ואפילו יש לו מקום להוריד שם כליו אינו מוריד שהרי צריך הוא לחזור ולהעלות כליו לסוכה לאכול שם בשמיני . ותנא דמתניתין בא״י קאי שא״צ ליטב בה בח׳ כל עיקר לפיכך אם יש לו מקום מוריד שם כליו ביום ז׳ מן המנחה ולמעלה שנראה כמכין עצמו לקראת י״ט האחרון ואם אין לו מקום וצריך לאכול בה בשמיני פוחת בה ד׳ ביום ז׳ שהוא חש״מ להיכירא שיושבין בה בשמיני שלא לשם מצות סוכה אבל לדידן דבין ז׳ אין לעשות בו שום היכירא של פסול וכ״ש לפחות בה דבר שהרי צריך ליטב בה בח׳ משום ספק ז׳ הלכך אם רוצה ליטב בה בתשיעי ספק שמיני ואי אפשר לפחות בה בשמיני מן המנחה ולמעלה שהרי הוא י״ט צריך להדליק בה את הנר בליל תשיעי להיכירא שלא יהא נראה כמוסיף וכך נראה מדברי הרי״ף שמפרש כן וכך הם דברי רבינו . ולענין הלכה כבר נתפשט המנהג בדוב העולם שמורידין כל המצעות והכלים הנאים ביום ז׳ מן המנחה ולמעלה ובלילה אוכלין בסוכה ואין עושין שום היכירא של פסול בהנחת הנר או כלי מאכל דדי היכירא במה שהורידו המצעות וע״פ פירש״י וכמו שביארתי דעתו ואם לא היה לו מקום להוריד שם המצעות כל עיקר יעשה היכירא בליל ז׳ בהנחת הנר או כלי מאכל לחוש לפירש״י אבל מה שנהגו מקצת שלא לאכול בסוכה ביום המחרת ומקצתם אוכלין מקצת סעודה בסוכה ומקצתן בבית ויתלין במדרש ר׳ תנחומא שכתב שם שנפטרין מן הסוכה בי״ט האחרון של חג כדי שיתפללו על הגשמים בלב שלם נראה בעיני שהן עובדין על התלמוד דאיפסקא הילכתא בהדיא יתובי יתבינן ברוכי לא מברכינן ומתנחומא אין ראיה דאפשר דעל מה שנפטרין מן המנחה ולמעלה קאמר דעושין כן כדי שיתפללו בלב שלם על הגשמים אבל סעודה ודאי אסור ואפילו מן המנחה ולמעלה וכמו שפסק במרדכי להדיא דכשחל בשבת צריך לסעוד סעודה שלישית בסוכה אלא לאחר שכבר סעדו נפטרו מן הסוכה ואין יושבין בה כל היום וכמו שמשמע נמי מן התלמוד על זה קאמר בתנחומא שעושין כן כדי שיתפללו בלב שלם על הגשמים ועוד נהגו מקצתם שלא ליבב בסוכה בליל ח׳ כל עיקר וביום ח׳ יושבין ואפשר שדעתם לעשות היכירא בזה שאין אוכלין שם בלילה שלא יהא נראה כמוסיף מה שאוכל בסוכה ביום ח׳ מאחר שכבר הפסיק מלאכול בסוכה ורבינו כתב לקמן בסי׳ תרס״ח שזה אינו מנהג . וכל בעל נפש יחמיר ליטב בסוכה כל שמיני בלילה וביום כדין התלמוד :

סוכה

תרסה אתרוג בשביעי אסור שהרי הוקצה לכל הז׳ ואפי׳ נפסל אסור כל ז׳ הימים ובשמיני עצרת מותר ולדידן דאית לן תרי יומי בשמיני ספק ז׳ אסור אבל בט׳ ספק שמיני מותר וכתב ה״ר פרץ שאם חל י״ט האחרון של חג באחד בשבת שאסור אף בט׳ אע״ג דקי״ל שמותר בט׳ היינו בשאר ימים אבל הבא אסור משום הכנה דכיון דשבת לפניו אין שבת מכינה לי״ט ולא נהירא לא״א הרא״ש ז״ל דלא שייך ביה הכנה וכן נוהגין בה היתר : הפריש ז׳ אתרוגים לז׳ ימים כל אחד יוצא בו ואוכלו למחר אבל ביומו אסור שהוקצה לכל אותו היום :

תרסו אע״פ שגמר סעודתו ביום ז׳ לא יסתור סוכתו שמא יזדמן לו סעודה אחר כך ויצטרך לאכול בה ומוציא הכלים ממנה מן חמנחה ולמעלה ומתקן הבית לכבוד י״ט האחרון ואם רוצה לאכול בה בשמיני צריך לפחות בה (א) מקום ד׳ על ד׳ לעשות היכר שאנו יושבין בה שלא לשם מצות סוכה שלא יהא נראה כמוסיף וזהו דוקא לבני א״י שאין צריכין לישב בה בח׳ ויום ז׳ הוא להם חול הלכך יכולין לסותרה ולפחות בה אבל אנו שצריכין לישב בה בח׳ אין לעשות בה שום הכירא של פסול שהרי משום ספק ז׳ אנו יושבין בה ואם רוצה לישב בה בט׳ א״א לפחות בה בח׳ מפני שהוא י״ט ומה יעשה להכירא (ב) אם היא קטנה שאסור להניח בה הנר יניחנו בה ובזה יש הכירא ואם גדולה היא שמותר להניח בה הנר יניח בתוכה כלי המאכל שאין אסורין להניחם בתוכה :

סוכה

דרכי משה

תרס״ו (א) וכתב המ״מ פ״ז דה׳ סוכה דאם רצה לאכול בסוכה בשאר ימים א״צ לפחות רק ביום ח׳ דאתי למטעי : (ב) וכתבו הג״מ דלהעמיד השולחנות והספסלים לצורך אסור דאין י״ט מכין לחבירו וכ״כ מהרי״ל וכ׳ הכלבו והרב היה נוהג בליל מ״ש וסוכות לעלות לסוכה ליטול רשות ממנה ואמר י״ר שנזכה לשנה הבאה לישב בסוכת לויתן :

תרסז סוכה ונויה וכו' בפרק לולב וערבה אמר ר' יוחנן סוכה אפילו בשמיני אסורה ומפרש אביי דס"ט דכיון דחזיא לבהמ"ט דאי מתרמי ליה סעודה בעי מיתב בגווה ומיכלא אתקנאי לבהמ"ט ומגו דאתקנאי לב"ה אתקנאי לכולי יומא דשמיני וכתב הרא"ש אע"ג דלא מיחייב לאכול בה אלא בסעודת תיפוק ליה דאסורה משום סתירת אהל וי"ל דאיצטריך למיסר בשמיני אפי' נפלה בחש"מ כו' מ"מ לענין נוי סוכה דאין בהם משום סתירת אהל עכ"ל וכך הם דברי רבינו סוכה ונוייה וכו' כלומר סוכה דומיא דנויה שאין בהן משום סתירת אהל אסורין גם בשמיני :

ומ"ש ולדידן גם בתשיעי וכו' פי' דכיון דאתרוג דמיקל ביה ר' יוחנן דמותר בח' לדידהו מ"מ לדידן אסור בשמיני ממילא סוכה דמחמיר בה ר"י דאף בשמיני אסור לדידהו ממילא לדידן אסור נמי בתשיעי ועוד לפי הטעם דאי אתרמי ליה סעודתא וכו' ודאי אף בתשיעי אסור דשייך ביה נמי האי טעמא לדידן דמיתב יתבינן כל שמיני · וכתב הרא"ש ז"ל וכך מקלע שבת כו' עד סוף הסי' בפ' לולב וערבה כ"כ וכבר כתבתי בסי' תרס"ו ושהעיקר כדברי הר"פ דשייך דין הכנה בכל מה שהיה אסור בשבת ושרינן ליה בי"ט שאחר השבת אע"ג דלא הוי הכנה ממש הילכך גם נוי סוכה אין להתיר בשבת דמאחר שהיו אסורין בע"ש שהוא תשיעי וי"ט אם היה נאכל בשבת הו"ל כמכין מי"ט לשבת והתו' ג"כ כתבו שכבר נהגו העולם איסור בזה :

תרסח ליל שמיני כו' בפ' לולב וערבה תניא דשמיני עצרת רגל בפני עצמו הוא לענין ברכה והסכימו התוס' והרא"ש דהיינו לומר אתה יום השמיני חג העצרת הזה בתפלה וברכת המזון ולא כמ"ש בתוספות דהיינו ברכה שמברכין את המלך וכן פירש"י אהא דקאמר רב שמיני שביעי לסוכה ושמיני לברכה : **ומ"ש** ואוכלין בסוכה כו' דגמרא שם והילכתא יתובי יתבינן ברוכי לא מברכינן :

ומ"ש שהטעם שאין מברכין על ישיבת' שא"כ היינו עושין אותו חול פי' וכבר עשינו אותו קדש שאומר את יום שמיני חג העצרת הזה וא"כ סתרי אהדדי שאם יום סוכה הוא לאו שמיני עצרת הוא ואי שמיני עצרת הוא לאו יום סוכה הוא הילכך אזלינן לחומרא ויושבין בה מספק ולא מברכינן ולא מברכינן בה מנהג י"ט דהוא יום שמיני עצרת ועבדינן לחומרא וכ"כ הרי"ף והרא"ש ומ"ש ולא שייך ביושיבתו וכו' כ"כ הרא"ש לשם :

ומ"ש ומקדשין ואומרין זמן שם בברייתא רגל בפני עצמו לענין זמן ומ"ש וכן למחר יושבין בה עד אחר הסעודה נראה שכונתו לומר דלאחר הסעודה כבר הוא מן המנחה ולמעלה ומוריד כליו להכין עצמו לי"ט האחרון שהוא שמיני שפק תשיעי וכבר כתבתי בסימן תרס"ז דלאו שפיר עבדי הני דאכלי הסעודה בבית אפילו מקלת הסעודה :

ומ"ש ויש נוהגין וכו' גם על זה כתבתי שם שאפשר שנהגו כן כדי לעשות הפסקה בין ז' לח' דכיון שאכל בליל ח' בביתו שוב אף אם יאכל ביום ח' בסוכה אינו נראה כמוסיף מידי דהוה אאוכל בסוכה באמצע השנה ועוד אפשר לומר דכיון דמלוה הוא להוסיף מחול על הקודש אם כן אם יאכל בליל ח' בסוכה צריך הוא לברך ליתב בסוכה מאחר שעדיין יום ז' הוא בשעת קידוש ומאחר שאומר את יום שמיני העצרת הזה אין לו לברך על הסוכה ולעשותו חול דאם כן סתרי אהדדי ועל כן נהגו שלא ליתב בה בליל שמיני וכתב רבינו שאינו מנהג דמה נפסד אם יום הוא בשעת הסעודה אסור לו לאכול חוץ לסוכה מדין התורה ואם לילה הוא יאכל בסוכה ולא יברך והב"י פי' בע"א מכל מקום ראוי שלא לעשות קידוש בליל ח' בסוכה אלא א"כ הוא ודאי לילה וכן נמצא בליקוטים בשם מה"ר טעבלין :

מאי

תרסז כוכה ונויה אסורין גם בח' ולדידן גם בט' שהוא ספק ח' כתב א"א הרא"ש ז"ל וכדמקלע שבת במוצאי י"ט האחרון של חג נוהגין שלא להסתפק מנויי סוכה עד מוצאי שבת ונראה דשרי :

תרסח ליל ח' ערבית מתפללין ג' ראשונות וג' אחרונות וקדושת היום באמצע ואומר ותתן לנו את יום שמיני חג עצרת (א) הזה ומקדש בב"ה ונפטרין לבתיהם לשלום ואוכלין בסוכה מפני שהוא ספק שביעי ואין מברכין על ישיבתה שא"כ היינו עושין אותו חול אלא שאנו יושבין בה מספק ולא שייך בישיבתו בה לומר היאך נעשנו חול שכך דרך בני אדם לפעמים לישב בצל סוכה אפילו שלא לשם מצות סוכה ומקדשים ואומרים זמן וכן למחר יושבין בה עד לאחר הסעודה ויש נוהגין שלא לישן בה בליל שמיני וביום השמיני יושבין בה ואינו מנהג בבקר משכימין לב"ה ומתפללים יוצר כמו בערבית וגומרין ההלל ומוציאין שני ספרים וקורין באחד ה' בראה כל הבכור ואם הוא שבת קורין שבעה ומתחילין עשר תעשר ויש שמתחילין לעולם עשר תעשר לפי שהוא זמן אסיפה ומתנות עניים והמפטיר קורא בשני ביום השמיני עצרת עד סוף הסדר ומפטיר במלכים ויהי כבלות שלמה ומחזיר הספרים ואומר קדיש ומכריז (ג) משיב הרוח ומוריד הגשם ואין פוסקין כדלעיל בתפלת ההול :

תרסט ליל תשיעי (א) מתפללין כמו בליל שלפניו ומקדשין ואומרים זמן ולמחר מתפללין כמו ביום שלפניו ומוציאין ג' ספרים וקורין בא' וזאת הברכה (ב) והמפטיר קורא בשני כמו אתמול ומפטיר במלכים ויעמוד שלמה לפני ה' ובירושלים יש שמפטירין ויהי אחרי מות משה והכי מנהגינו ובשלישי מתחיל בראשית וקורין אותו ש"ת לפי שמסיימין בו התורה וראוי לשמוח בסיומה ורגילין להתחיל מיד בראשית כדי שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג לומר כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרותה עוד ומרבין בפיוטים כמו אשר בגלל אבות ויש מקומות שמוציאין כל הספרים ואומרים על כל אחד ואחד פיוט כל מקומו לפי מנהגו ונוהגין באשכנז שהמסיים והמתחיל נודרין נדבות וקוראין לכל מרעיהן ועושין משתה (ג) ושמחה וי"ט לסיומה של תורה ולהתחלתה ולמוצאי י"ט מבדילין בתפלה וכן על הכוס כדרך שמבדילין במוצאי שבת אלא שאין מברכין על הנר ולא על הבשמים :

מאי

תרסז עצי הסוכה ונוייה אסורים גם בשמיני בפ' לולב וערבה (מז ·) אר"י סוכה אפי' בשמיני אסורה ומפרש טעמא משום דחזיא לבהמ"מ דאי מתרמי ליה סעודה בעי למיתב בגווה ומיכלא אתקנאי לבהמ"מ ומגו דאתקנאי לבה"ס אתקנאי לכולי יומא דשמיני וכתב הרא"ש אע"ג דלא מיחייב לאכול בה אלא מזו' ספק יום שעבר דלמא אכתי יום הוא מ"מ מיחייב למיכל בה מאיזה טעם שיהיה ולריך לעשות מעשה בין השמשות לאכול בה והר"ן כתב ברוש ביאה דאע"ג דבעלמא לא אמרינן מגו דאיתקנאי כשהאיסור מחמת יום שעבר מוקלה למצותו חמיר טפי כתב הר"ן בפ' המביא כדי יין אם התנה ליהנות מעצי סוכה ונוייה לכשיפלו אין תנאו כלום · דכי היכי דסוכה אסורה כ"ז מצותה אפי' נפלה נוייה נמי אסירי ומיהו ביום הח' משמע ודאי דמהני תנאה לסוכה ולנוייה כל שנפלו דכיון דלא מתסר אלא משום מוקצ' מהני בהו תנאה כי היכי דמהני בכל מוקצה עכ"ל וכבר כתבתי זה בסימן תרל"ח : **ומ"ש** רבינו ולדידן גם בט' שהוא שמיני פשוט הוא : **וכתב** הרא"ש כדמקלע שבת במוצאי י"ט האחרון של חג נוהגין שלא להסתפק ז"ל התוספות בפרק התביא כדי יין נהגו העולם כשהל תשיעי של חג בע"ש אין מסתפקין מהן בשבת שהוא עשירי ומ"ש אי משום סתירת אהל לא שייך כדפי' ואי משום דאתקנאי בין השמשות דתשיעי תרי מגו כה"ג לא אמרי' דבתשיעי נמי לא נאסר אלא מעשה מגו וי"ל דהיינו טעמא משום הכנה דהואיל ובע"ש היה אסור שהוא תשיעי והוא י"ט אם היי נאכל בשבת מוכן לי"ט אסור בשבת דהוי כעין נולד כיון שבא עתה ראוי' שלו ולא בא בי"ט וכבר כתבתי בסי' תרס"ה שהרא"ש והר"ן חולקים ואומרים דלא מתסר משום הכנה ובפ"ק דסוכ' כתבו התוס' והיכא דמקלע שבת במי"ט אחרון של חג נוהגין איסור להסתפק בנוי סוכה עד מ"ש ולכאור' שרי דמאיזה טעם נאסור אי משום דבקדושה אחת היא שבת וי"ט הא אמר רב פ"ק דביצה (ד) הלכה כד' זקנים ואליבא דר"א דאמר שתי קדושות הן ואי משום הכנה מה הכנה יש כאן ע"כ וכ"כ הרא"ש ברוש מסכת י"ט : **תרסח ליל** שמיני ערבי' מתפללין ג' ראשונות ואומר ותתן לנו את יום שמיני חג עצרת הזה בפ' לולב וערבה (מז · מח :) תניא שמיני רגל בפ"ע לענין פז"ר קש"ב פיוס בפ"ע זמן בפ"ע רגל בפ"ע קרבן בפ"ע שירה בפ"ע ברכה בפ"ע ופירשו התוס' והרא"ש דברכה בפ"ע היינו שבתפלה ובברה"מ אומרים את יום שמיני חג עצרת הזה וכ"פ ג"כ רש"י אהא דאמרי' התם שמיני ספק שביעי שביעי לסוכה ושמיני לברכה :

ואוכלין בסוכה מפני שהוא ספק שביעי ואין מברכין על ישיבתה וכו' מסקנא דגמ' שם (מז ·) והילכתא מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן וכתב הרא"ש והיינו טעמא דלא מברכינן דכיון דיום שמיני עצרת הוא מ"מ לברוכי בסוכה דקשין אהדדי אי יום סוכה הוא לאו שמיני עצרת הוא ואי שמיני עצרת הוא לאו יום סוכה הוא ומשום ספקא דתרוייהו עבדינן לחומרא יתבינן בסוכה ולא מברכינן ומנהגים בו מנהג י"ט דהוא יום שמיני עצרת ועבדינן לחומרא אבל בלולב לא רצו לתקן שיטלוהו בלא ברכה מספק מפני שהוא מוקצה לטילטול ומיגכרא מלתא שהוא נוהג בו מנהג חול אבל סוכה פעמים שסוכתו עריבה עליו ואוכל בה בי"ט האחרון כתב המרדכי יתובי יתבינן ברוכי לא מברכינן פי' רא"ש"ה כיון דאיכא היכירא דלא מברך כאסר עשה כל ז' ימים לא הוה כמוסיף אבל ליתן בסוכה אסור משום דמיחזי כמוסיף ע"כ (ב) · ואין נראה כן דעת הפוסקים שסתמו ולא חלקו בכך : **ומ"ש** ומקדשין ואומרים זמן כבר נתבאר בסמוך שהוא רגל בפ"ע לענין זמן : **ומ"ש** וכן למחר יושבין בה פשוט הוא : **ומ"ש** ויש נוהגין שלא ליתב בה בליל ח' טעמו מפני שבלילה צריך לברך זמן ואם אוכל אז בסוכה נמצאת אז אכילתו בסוכה סותרת את ברכת זמן ומפני כך סובריס שמה שאמרו בגמ' מיתב יתבינן ביום דוקא אמר וכן שאין אומרים בו זמן וכתב רבי' שאינו מנהג משום דכיון דסתמא אמרו מיתב יתבינן אין לחלק בין יום ללילה : **בבקר** משכימין לב"ה ומתפללין יוצר וכו' וקורין בא' חמשה בראה כל הבכור שבי"ט קורין ה' פשוט פ' הקורא עומד (כ ·) וכשקורין כל הבכור בח' עצרת בפ' בני העיר (לא ·) : **ומ"ש** שמפטיר וייהי כבלות שלמה ג"ז שם וכתב רש"י שהטעם שמפטירין כן על שם ביום השמיני שלח את העם :

תרסט ליל תשיעי מתפללין כמו בלילה שלפניו וכו' כל זה פשוט : **ומ"ש** וקורין בא' וזאת הברכה וכן מ"ש ומפטיר ויעמוד שלמה פשוט בפרק בני העיר (סט): **ונוהגים** באשכנז שהמסיים והמתחיל נודרין נדרים וקוראים לכל מרעיהם ועושין משתה ושמחה וי"ט לסיומה של תורה כ"כ בהג"מ פ' לולב וערבה בשם מ"ז · ומצאתי עיקרו של מנהג במדרש בתחלת שיר השירים ויבא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית ה' וכו' ויעש משתה לכל עבדיו אמר רבי יצחק מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה : **ולמוצאי** י"ט מבדילין בתפלה וכן על הכוס כדרך שמבדילין במ"ש אלא שאין מברכין על הנר ולא על הבשמים כבר נתבאר בסימן תג"מ :

מאי

דרכי משה

תרסח (א) ובמנהגים דא"א חג אלא אומרים יום שמיני העצרת דלא מצינו דנקרא חג : (ב) וג"ל לומר אף לפי השעם שכתב הרא"ש ורבינו באכילה משום דלפעמים יושב בסוכה בלי מצוה מורים בשינה דאין דרך לישן בסוכה : (ג) וכתב מהרי"ל דשמש הכנסת יכריז קודם התפלה וכבר כתבתי כל דיניו לעיל סימן קי"ז :

תרסט (א) במנהגים ומפקינן בלילה כל הס"ת שבארון וש"צ אומר אנא ה' וכו' אלהי הרוחות כו' ומסבבין המגדל שבב"ה והעם הולכין אחר הס"ת ואז גוללין ומחפשין בזאת הברכת בס"ת ראשונה ובשנייה בראשית ובג' וביום השמיני בפרשת פנחס ומזמרין זמירות ואח"כ עומדין עם הס"ת והש"ץ אומר התקבצו מלאכים כו' והמנהג אינו כן עכשיו אלא קורין כל הנדרים שבתורה בליל שמחת תורה וקונין הנדרים ונוהגין למי שקונה מי שבירך אחר שעלה לס"ת : (ב) ובמנהגים וחוזר למעלה ומרבה בפרשיות כדי לקרות הרבה לכבוד תורה קורין כל הנערים ביחד וקורין להן נדר המלאך הגואל גו' וקורין חתן תורה כו' ואח"כ חתן בראשית כו' וכהן או לוי יכול לקנותו וע"ל סימן קל"ב ומ"ש וחוזרין למעלה ומרבין בפרשיות כ"ה המנהג וכ"כ ריב"ש בתשובה סימן פ"ד ואין איסור בזה משום ברכה לבטלה דלא כרבי אפרים שכתב המרדכי פרק בני עיר בשמו דאסור בזה וע"ל דינים אלו בהלכות קריאת ס"ת כתב המרדכי פ"ק דף צ"ב ע"א דח' פסוקים אחרונים שבתורה תלמיד חכם צריך לקרותן ואינן נוהגין כן אלא נוהגין שאף הנערים עולים לסיום התורה וקורין אותו העולם חתן תורה ואפשר דבזמן הזה דהחזן קורא הכל אין לחוש מי העולה מאחר שאינו קו"א רק החזן וכ"ש דשאר הפוסקים לית להו כדברי המרדכי כמו שנתבאר סימן הכ"ח לעיל מצאתי כתוב כשאין להקהל אלא ב' ס"ת קורין בראשון וזאת הברכה ובשניה בראשית והוזרין ולוקחין הראשונה וכן בכ"מ שזקוק לג' ספר תורות ואין להם רק ב' עושין כסדר הזה : (ג) כתב מהרי"ק שורש כ"ו בשם תשובת הגאונים דביום שמחת תורה נוהגין לרקוד אפילו זקנים בשעה שאומרים קלוסים לס"ת אע"פ שאין מרקדין

תרע מאי חנוכה דתניא בכ״ה בכסליו וכו׳ בפ׳ במה מדליקין (כא.) איכא למידק כי חתום בחותמו של כ״ג מאי הוי נהי דאפי׳ נגעו בו מבחוץ לא נטמא דכלי חרס אינו מטמא מגבו אלא מתוכו מ״מ ליחוש שמא הסיטוהו ונטמא כבר תירצו בתוס׳ שאם כבר גזרו על העו״ג להיות כזבים כ״ל שהיה מונח בחותם בקרקע שלא הסיטו הכלי וכן משמע מדברי רש״י שכתב בחותמו בהלנעו וחתום בטבעתו והכירו שלא נגעו בו והר״ן תירץ שאם הסיטוהו היי שוברים אותו לראות אם יש בו זהב או ״רגליות כיון שראוהו נחתם בחותם של כ״ג אלא ודאי לא מצאוהו כלל ולא ראוהו ואפשר שגם לזה כיון רש״י במ״ש והכירו שלא נגעו בו:

והטעם שהוצרכו להדליק ח׳ ימים מאותו פך מפני שכל ישראל היו בחזקת טמאי מתים וא״א לתקן שמן טהור עד שיעברו עליהם ז׳ ימים מיום טומאתם ויום א׳ לכתיבת הזיתים ותקונם להוציא מהם שמן טהור והר״ן כתב שהיה להם שמן טהור רחוק ד׳ ימים והוצרכו ח׳ ימים בין הליכה וחזרה ואיכא למידק למה קבעו ח׳ ימים דכיון דשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה א׳ נמצא שלא נעשה הנס אלא בז׳ הלילות וי״ל שהילקו שמן שבפך לח׳ חלקי׳ וכל לילה היו מוציאי׳ בתנורה חלק א׳ והיה דולק עד הבקר ונמצא שבכל הלילות נעשה נס ועוד י״ל שלאחר שנתנו שמן בנרות התנורה כשיצור נשאר הפך מלא בתחלה וניכר הנס אף בליל הא׳ א״כ שבליל ראשון נתנו כל השמן בנרות ודלקו כל הלילה ובבקר מצאו הנרות מלאים שמן וכן בכל לילה ולילה:

ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקו׳ טעמן כדי שיהא להם היכירא שאסור להשתמש לאורן:

ומ״ש וגם אם יש מקומות שנוהגין איסור בכל היום אין להקל להם משום דבריהם המותרים ואחרים ר״ל בהם איסור שאי אתה רשאי להתירם בפניהם הא דדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור וכו׳ ברייתא היא בפרק מקום שנהגו (לא.) וכותר רבינו שאף בדבר שאין בעינינו שום לד איסור לומר דגזרו הא אטו הא מיתני׳ ומפני כך כתב דחנוכה אע״פ שאין שום זמן ממנה אסור בעשיית מלאכה לא ביום ולא בלילה אם היו נוהגים איסור בכל היום אין להקל עליהם ואינו מוכרח דאיכא למימר דכיון דאין בו לד סרך איסור ליתי לן בה:

והיה לומר הר״ם מרוטנבורק שריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות כ״כ ג״כ המרדכי בפרק מקום שנהגו בשם הר״ם כבר כתבתי בסימן ת״ר דלדברי הכל מברין את האכל בחנוכה:

תרעא ויען כי אירע הנס בנרות תקנו להדליק נרות בכל לילה כדי להזכיר הנס פשוט בפרק מדליקין (כא.):

וצריך כל אדם ליזהר בהם מאד ואפי׳ עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליקן כ״כ הרמב״ם וכתב ה״ה דהיינו מדתנן בפ׳ ע״פ (לט:) שאפילו עני שבישראל אל יפחתו לו מארבע כוסות של יין וטעמא משום פירסומי ניסא:

והזהיר בהם יהיו לו בנים ת״ח בפ׳ במה מדליקין (כג:) הרגיל בנר חנוכה ונר שבת הויין ליה בנים ת״ח פירש״י משו׳ דכתיב כי נר מצו׳ ותורה אור ע״י נר מצו׳ דשב׳ ודחנוכ׳ בא אור התור׳: וכמה

הלכות חנוכה

תרע מאי חנוכה דתניא בכ״ה בכסליו יומי חנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא למגזר בהון תענית שבשנכנסו עו״ג בהיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה יד מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך א׳ של שמן שהיה חתום בחותמו של כ״ג ולא היה בו אלא כדי להדליק יום א׳ ונעשה בו נס והדליקו בו ח׳ ימים לשנה אחרת קבעום ח׳ י״ט בהלל ובהודאה פי׳ לומר בהן הלל ולהודות לומר בו על הנסים בהודאה אבל מותרין הן בעשיית המלאכה ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות ואין להקל להן: וגם אם יש מקומות שנוהגין איסור בכל היום אין להקל להן משום דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירם בפניהם וקראום חנוכה חנו בכ״ה והיה אומר הר״מ מרוטנבורק ז״ל שרבוי הסעודה שמרבים בהם הן סעודת הרשות (א) שלא קבעו אלא להלל ולהודות ולא משתה ושמחה אין מספידין בהם אלא להכם בפניו (ב) ולעיל בהלכות ר״ח כתבתי אם יש לומר בהן צידוק הדין:

תרעא ויען כי אירע הנס בנרות תקנוה להדליק נרות בכל לילה כדי להזכיר הנס וצריך כל אדם ליזהר בהן מאד ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק והזהיר בהן יהיו לו בנים ת״ח וכמה

להתתין מפני טומאה שבעה ימים וכו׳ כל אלו הפירושים כתב הרא״ם לשם. והא דכתב ב״י וכן בכל לילה ולילה חוזר גם לפירוש השני שכתב מקודם. ובהגהות המדשות למרדכי כתב טעמים אחרים לקביעות שמנה ימים:

קבעום ועשאום קבעו הרא״ם לפי גירסא זו קבעום קבעו אהדלקה דלעיל ועשאום קבעו אהלל והודאה אבל לספרים שלא כתבו בהן אלא וקבעום לבד קשיא ממה שלא הוזכר גם הדלקה שהוא העיקר ע״ש:

ומ״ש ולא היה בו אלא כדי להדליק יום אחד וכו׳ איכא להקשות היאך היו הכהנים מדליקין הנרות בטומאתן תירץ הרא״ם שהדליקום על ידי פשוטי כלי עץ שאינן מטמאין ומה שהקשה הלא גם המנורה היתה טמאה תירץ שהחשמונאים עשו מנורה של עץ כדמוכח בפרק כל הנלמים בפירוש רש״י אך קשה הלא נטמאה המנורה בגמר עשייתה וי״ל דלא נטמאו כל ישראל ומי שהיה טהור עשאה ולא קשה אם כן יעשו הטהורים גם כן שמן דאפשר שלא היו בקיאין בעשיית שמן כשר למנורה וכן צריך לומר להר״ן שכתב שהיה להם שמן טהור והוצרכו ח׳ ימים בין הליכה וחזרה דקשיא ג״כ דהו״ל לעשות שמן מיד אלא צ״ל שלא היו בקיאין בעשייתו והשתא אין צריך לפרש שהדליקום ע״י פשוטי כלי עץ אלא הכהן שלא נטמא הדליקם דהדלקת נרות אין צריך כ״ג ותדע דהא קשיא היאך נתנו השמן לתוך הכזיכין הלא נטמא מיד כשאחז בפך אלא ודאי דכהן טהור אחז בו ונתנו לכזיכין. ומה שק׳ הלא הדלקת נרות דוחה את הטומאה תירץ הרא״ם דשאני עשיית השמן שהוא ממכשירי ההדלקה ואינה דוחה דומיא דמכשירי מילה בשבת ע״ש:

ונוהגות הנשים וכו׳ פי׳ גם אם יש מקומות שנוהגין איסור וכו׳ פי׳ בפרק ב״מ קא מפרש תלמודא הלכות חנוכה וכתר הכי קאמר מאי חנוכה כלומר על איזה נס קבעוה וכן פירש״י ולפ״ז התשובה היא דתניא וכו׳ ושמעתי דיש מפרשים דמאי חנוכה דתניא וכו׳ כל זה הוא לשון השאלה והתשובה הוא שכשנכנסו עו״ג כו׳ וטוענין דהא במגלת תעניית כתובה ברייתא זו בלשון זה בכ״ה בכסליו יומי חנוכה אינון וכו׳ וכן בסמ״ג ומגיד משנה הובאה בלשון זה והא דנקט תלמודא לשון שאלה טפי בחנוכה וקאמר מאי חנוכה זהו לפי שכל המועדים וכן ימי פוריס וד׳ לומות מפורש בכתוב משא״כ חנוכה: **הג״** שהיה מונח בחותמו של כ״ג וכו׳ ופי׳ שהיה מונח בהלנעו בקרקע וניכר שלא הסיטו הכלי וגם היה חתום בחותם של כהן גדול וניכר שלא פתחוהו ונגעו בשמן וכן פירש״י והתוס׳ ע״ש והגהות החדשות למרדכי כ׳ י״א שהיה מונח בתוך שידה קבועה בכותל שלא היה יכולים האויבים להסיטה והיה פתחה סגור וחתום בחותמו של כהן גדול ובסגירת הפתח בחותם הכירו שלא נגעו בפך וי״א שזה היה קודם שגזרו עליהם עכ״ל וע״ש בתוס׳ ועיין עוד בביאורי הרא״ם שעל הסמ״ג ואפשר עוד לומר שהיה פיו לר שאינו יכול לכנוס בו אלבעו וכיון שאי אפשר ליטמא במגע בעודו בכלי אינו מטמא נמי בהיסט דלהכי אפקיה רחמנא להיסט בלשון נגיעה לומר לך שכל שאינו מטמא במגע אינו מטמא בהיסט וצריך שיהיה חתום דאם לא כן איכא חששא שמא הוציאו קצתו ונטמא ואחזירוהו בתוכו א״כ נטמא באהל המת כשלא היה למיד פתיל עליו ועיין במ״ש הרא״ם בזה גם מ״ש ב״י שם׳ ימים הוצרכו

כל היום אין להקל אבל באנשים אין מנהג כלל לאיסור והכי משמע בספר לידה לדרך: **ומ״ש** משום דדברים המותרים וכו׳ השיג ב״י ואמר ואינו מוכרח דאיכא למימר דכיון דאין בו לד סרך איסור ליתי לן בה עכ״ל ולפע״ד נראה דדמיא להא דפוסק מהר״ם בתענית שלפני ראש השנה ויום הכפורים ושלא לאכול בשר מי״ז בתמוז דצריך התרה ומע״ג דליכא התם ג״כ סרך איסור מדין התלמוד וה״ט דכיון דקיבל עליו תעניות אלו לשם תשובה ושוויה עילויה תתיכה דאיסורא אסור להקל בהו וה״נ גבי חנוכה כיון שנעשה הנס ע״י אשה וקבלו עליהם איסור מלאכה כדין י״ט שוויה עלייהו תתיכה דאיסורא ואין להקל להן וכ״כ בספר לידה לדרך. וז״ל מהרי״ל קבלה בידינו שאין לאדם לעשות מלאכה בשעה שנרות דולקים בחנוכה. וי״ל גם ביום הראשון וביום האחרון מנהג רבותינו כ״כ לאסור מלאכה עכ״ל ונראה קצת ראיה מדקראו להו חנוכה לומר חנו בכ״ה דאי אין איסור כלל במלאכה מאי חנייה שייך כאן דדוחק הוא לומר דר״ל חנייה ממלחמה ועוד דרז״ל במדרש שחנוכת הנשיאים היתה בחנוכה והקב״ה שילם להם שכרם בימי מתתיהו וכו׳ הנה כשם שהנשיאים כל אחד עשה ביומו יום טוב גם בחנוכה יש להם לעשות י״ט בענין בטול מלאכה ומטעם זה נהגו להרבות בסעודות ובפרט הנשים שהנס נעשה ע״י אשה והוא הדין לענין מלאכה שאסור לנשים וכדין ר״ח ועיין בהגהות החדשות לספר מרדכי והיה אומר מהר״ם וכו׳ ואיכא למידק קשה למה לא קבעוה קשה למה לא קבעוה לשמחה ולשמחה כמו בפורים ונראה דבפורים עיקר הגזירה היתה לפי שנהגו מסעודתו ועל כן נגזר עליהם להרוג ולאבד את הנופים שנהגו מאכילה ושתייה של איסור ושמחה ומשתה של איסור וכשעשו תשובה עינו נפשותם וכמ״ש אסתר לך כנוס את כל היהודים ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים וגו׳ ולפיכך קבעוה לשמחה ויום טוב לזכור עיקר הנס אבל בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שאתרשלו בעבודה וע״כ היתה הגזירה לבטל מהם העבודה כדתניא בברייתא שגזר עליהן לבטל התמיד ועוד א״ל מלוה אחת יש ביניהן אם אתם מבטלין אותן מידם כבר הם אבודין ואיזה זה הדלקת מנורה שכתב בה להעלות נר תמיד כל זמן שמדליקין אותן תמיד הם עומדין כו׳ עמדו וטמאו כל השמנים וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושיעם ה׳ על ידי כהנים עובדי העבודה בבית ה׳ ע״כ נעשה הנס גם כן בנרות תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב ולענין הלכה יראה לע״ד דלא כמהר״מ דמנהג זה שמרבים בסעודה כבר נהגו בו גדולי הדור הקדמונים ומהרש״ל כתב גם כן דברמב״ם משמע דימי שמחה הן וכן כתב המרדכי האחרון עכ״ל ועיין ברמב״ם פרק שלישי הלכה ג׳ וז״ל מהר״ם מאוסטרייך דבחנוכה יש לנהוג שמחה ומשתה יכן מוכח קצת ברמב״ם ויש מכיאין ראיה מפ״ב דשבת במרדכי והוכיחו קצת מרבינו יואל שפסק בברכת המזון אם לא אמר על הנסים מחזירין אותו ש״מ דשאני משאר הימים ולא סגי בלא פת עכ״ל:

תרעא ויען כי אירע הנס בנרות וכו׳ בפרק ב״מ וקאמר דצריך להדליק הנרות בערב בכל לילה מימי חנוכה על פתחי הבתים כדי לגלות ולהראות הנס וז״ל הרי״ף והילכך מדרכין אניסא כל יומא מתמנא יומי דחנוכה הואיל ובכל יום ויום היה הנס מתחדש באותו פך של שמן עכ״ל:

והזהיר בהן יהיו לו בנים תלמידי חכמים בפרק ב״מ ופירש״י דכתיב כי נר מצוה ותורה אור על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור תורה והא דלא קאמר איהו גופיה הוה טרבא מרבנן כדקאמר התם אמאן דדחיל מרבנן יש לפרש דקאמר מי לאו בר הכי הוא מ״מ זוכה לבנים ת״ח ואף על גב דלגבי מאן דדחיל רבנן קאמר ומי לאו בר הכי הוא לישתמען מיליה כלורבא מרבנן התם הוי טעמא כי היכי דלידחלו מיניה כמה דאיהו הוה דחיל מרבנן אבל הכא לא שייך למימר הכי: וכמה

דרכי משה

בי״ט משום כבוד התורה נהגו היתר עכ״ל וכתב מוהרי״ל יש מקומות שנהגו התינוקות סותרים הסוכות ומבערים אותם בשמחת תורה ונותנים טעם להיתר זה אבל אבא מורי ז״ל כשהייתי נער מוהה בידי מלסתור בי״ט עכ״ל:

תרע (א) וכתב מהר״א מפראג וז״ל אבל במרדכי הארוך כתב ובמגילת תענית אמרו שקבעום י״ט משום חנוכת המזבח וכ״כ א״ז וכ״מ במדרש רבתי פרשת בהעלותך והכא אומר שקבעוהו משום הנס וי״ל דמשום זה קבעו משתה ושמחה אבל להלל ולהודות קבעו משום נס וכ״מ מפירש״י עכ״ל ואפשר שלזה נהגו במשתה ושמחה ומצאתי בהגהת מנהגים סעודת הנוכה רשות ולכן נוהגין לומר מזמורים להרבות בו שבחות כדי שיהא סעודת מצוה כן השיב מוהר״ם עכ״ל: (ב) ויום שמועה כבפניו דמי כמ״ש המרדכי פ״ד דמ״ק דף שצ״ד ע״ג כמו שיתבאר בי״ד הלכות אבילות ומצאתי בקובץ א׳ המנהג להתענות על אביו ועל אמו בחנוכה עד חצות עכ״ל ולא ראיתי שתששין לזה וע״ל סי׳ תקס״ח אי מתענין ת״ח בחנוכה אי צריך למיתב תענית לתעניתו

וכמה נרות הם וכו' שם תניא מצות נר חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכ"א וא' והמהדרין מן המהדרין בש"א יוס א' מדליק ח' מכאן ואילך **סוכה** והולך וביה הלל אומרים יוס, ראשון מדליק אחד מכאן ואילך **מוסיף** והולך ומדברי הרמב"ם יראה דמהדרין מן המהדרין עבדי נמי הדור ראשון דהיינו נר לכ"א וא' אבל התוספות כתבו דב"ש וב"ה לא היימי אלא אנר איש וביתו וכך הם דברי רבינו שכתב ואפי' רבים בני בית לא יעשו יותר כלומר לא יעשו אפילו להידור מצוה וכמ"ש התו' והטעם דאם ילדיק כל אחד וא' לא יהא מינכר הדור מצוה מה שמוסיף והולך דשמא הרבה בני אדם בבית מיהו מנהג שלנו כדעת הרמב"ם ומנהג ספרד כדעת התוספות וכ"כ הרמב"ם שמנהג ערי ספרד אינן כמו שפסק הוא ז"ל ומשמע מדבריו שאין לשנות מנהגם דאם לא כן לא הוה ליה לכתבו בסתם · ורא"ם כתב על מנהג ערי ספרד שקשה עליו דלפי דעת הרמב"ם אינו לא כפי מצותה ולא כפי המהדרין ולא כפי המהדרין מן המהדרין עכ"ל ול"ק מידי דברור הוא דאותו מנהג הוא על פי דעת התוס' :

נר שיש לו ב' פיות וכו' שם מימרא דרב הונא (דף כ"ג) וקשה הא פשיטא היא ולא איצטריך לאשמעינן ונראה דכך נר איכה כצורתו פמוטות שלנו שקורין אותו לאמפ"א שכל נר יש לו חלל כמו מרזב בפני עצמו אלא כפרש"י וז"ל נר שיש לו ב' פיות שהגרות שלהן של חרס הן ומכוסין ועושין לו נקב בצידי כיסוי להכניס לו הפתילה והוא הפה ולמעלה בכיסוי יש נקב קטן וגם חלל יש למעלה מן הכיסוי וממלאו שמן והוא נכנס דרך הנקב מעט מעט אם יש בו נקביים שניים משני לדדיים עולה לב' בני אדם למהדרין העושין נר לכל אחד ואחד עכ"ל ולפי זה ניחא דאתא לאשמעינן דלא תימא כיון שב' הפתילות אינן מובדלין כלל כי אם בהמתן בפה א"כ דינו כאילו לא היה אלא נר אחד קמ"ל דלא . ומ"ש רבינו כגון מליל ראשון ואילך לאו דוקא דהוא הדין בליל ראשון עצמה לשני בני אדם שבשני בתים לדעת רבינו בסמוך וכדעת ר"י בתוספות שמדליקין בפתח החצר הסמוך לרשות הרבים דאז הם מונחין לשמאל שניהם אבל לרש"י שפירש שמדליקין על פתח בתיהם דוקא אי אפשר לפרש דעולה לשני בני אדם שבשני בתים דאם כן היה לזה מימין ולזה משמאל לפיכך פירש רש"י עולה לשני בני אדם למהדרין והא דלא אי' רבינו למהדרין כפי' רש"י טעמו דסבירא ליה כדעת ר"י בתוספות דאפילו רבים בני הבית לא יעשו יותר כמ"ש בסמוך ורש"י אי' בגמרא לפי זמן התלמוד שהיו מקלתן מהדרין ופשיטא דלרש"י נמי דמי שנוהג כמהדרין מן המהדרין דלא יעשה יותר וכדעת ר"י אבל בדין הדלקה בפתח ודאי חולק רש"י אר"י דלרש"י מדליקין אפתח הבית בדוקא שהרי כתב וז"ל אלא בחצרו שבתיהם היו פתוחים לחצר אלמא דר"ל שהיו מדליקין על פתח בתיהם וכך פי' הרא"ם מיהו ה"ר ירוחם כתב וז"ל מניחם על פתח ביתו מבחוץ פירש רש"י מבחוץ בפתח החיצון הסמוך לרשות הרבים אבל הגרות מבפנים · וי"מ מבחוץ ממש ברשות הרבים עכ"ל משמע דגם לפירש"י היו מדליקין בפתח החצר וצ"ע :

ואם מילא קערה שמן וכו' שם מימרא דרבא ומ"ש וא"ל דאפילו הרחיקם וכו' בהגהות החדשות לרי"ף כתב לייצב זה דלפי השיעור מבית המקדש שהיו משערים לכל נר חצי לוג שמן שהוא ג' ביצים לילי טבת הארוכים י"ב שעות נמצא לד' שעות ביצה אחת הוי לחצי שעה שמיצית הביצה ולפיהן צריך לעשות פתילות דקות כדי שלא תמהר הפתילה לכלות השמן קודם שיעור חצי שעה וע"ד זה יהיה גבול אצבע שזכר ב"ה עולה יפה דדברי הם בנותן שעור המצומצם דאז ודאי צריך שיהיו הפתילות עשויות בשיעור שוה עכ"ל ומכל מקום קשה מי יימר דשיעור אצבע הוא השיעור השוה ותו דבהרי"ף פי' על הא דקאמר א"נ לשיעורא כלומר שצריך ליתן שמן בנר כדי שתהא דולקת זהולכת עד שתכלה רגל מן השוק יראה דאין שיעור לשמן עצמו כלל כיון דאין שיעור לפתילה דאם הפתילה גסה צריך שמן יותר מבדקה אלא דבמנורה שבב"ה נתנו שיעור לשמן משום דהיה ג"כ שיעור לפתילה שלא היו יכולות להיות אלא כשיעור פיות הגרות אלא דקשה על זה ממ"ש הסמ"ג בעשה קל"ג שי"מ מ"ש ביומא בן בכרי היה ממונה על הפקיעות פי' שהיה מפקיע פתילות לפי הלילות כי בלילות קצרות עושין אותם גסות כדי שיכלה כל השמן וכו' ע"ש אלמא דגם במנורה היו הפתילות משתנות ופשיטא דפיות הגרות היו עשויין בשיעור שהיו מקבלין הפתילות שם וגסות ביותר בלילות קצרות ואיך שיהיה דבר זה מכל מקום נראה לע"ד לייצב דעת ב"ה דמפרש הא דקאמר בגמרא לא כפה עליה כלי עשאה כמין מדורה ואפילו לאחד אינו עולה היינו לפי שהאש מתחברת באמצעיתה ואינו דומה לנר וכמו שפירש רש"י דלפי זה אם הרחיקם זה מזה גם באמצע ברוחב אצבע בשתם נר שיש לה פיות שאינו פחות מאצבע אינו נעשה כמדורה ולא צריך כפייה כלי אלא בדלא הרחיקם זה מזה גם באמצע ברוחב דנעשה כמדורה באמצע ומיהו בתרומת הדשן משמע שהיה גורס בדברי ב"ה דצריך להרחיק ב' אצבעות ע"ש :

ומניחה על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ ברייתא שם ודברי רבינו בזה כמו שכתבו התוספות לשם וקלת קשה דהסמ"ג בשם רבינו יצחק כתב כפירש"י וכן כתב בהגהת מיימונית פ"ד וזה סותר למ"ש סתם תוספות שהם של ר"י ואפשר דר"י שכתב הסמ"ג הוא ר"י הבחור לא ר"י הזקן בעל סתם תוספות · ומ"ש בביאור הרא"ם על דברי הסמ"ג בשם ר"י וז"ל לפי' התוס' לא לפירש"י עכ"ל ט"ס הוא וצריך להגיה לא לפי' התוספות אלא לפרש"י : **ואם** הוא דר בעלייה וכו' שם בברייתא הקשה הרא"ם לפי' התו' שהסכים רבינו עמהם למה ליה למתני דאם דר בעלייה מניחה בהלון השתא בפתח ביתו שהוא סמוך לעובדי דרכים מניחו ברשות הרבים בהלון שהוא גבוה מבעיא וכו' ואין כאן קושיא כלל דפשוט הוא דאיצטריך דלא תימא כיון דאין יכול להדליק בפתח הפתוח לרשות הרבים כמצותה חייב להדליק בפתח העלייה משום חשדא דנכנסין ויוצאין בעלייה דעיקר מצותה היא להעמידה בעמוד הסמוך לפתח משום הנכנסים וכו' קא משמע לן דלא אלא צריך להעמידה בהלון כדי שלא יחשדוהו העוברין ברשות הרבים לומר שלא הדליק : **ובשעת** הסכנה שאינו רשאי לקיים המצות וכו' שם ופירשו שגזרו שמד שלא לקיים המצות ולא כפירוש רש"י שהיה להם לפרסיים יום איד וכו' דפשיטא דכיון דגזירת פרסיים לא היתה על ישראל בלחוד אלא גם על שאר אומות לא היו גזירת שמד כמו שכתוב בש"י פרק בן סורר ומורה ואם כן היה קשה למה הצריכו רז"ל להניחו על שלחנו ונכנסו בספק סכנה ואלא אף מן השלחן היו נוטלין ומקפידין כדאיתא בפרק קמא דגיטין וכמ"ש התו' בפרק ב"מ אבל כשנפרצ דבגזירת שמד קאמר ניחא דאפילו בספק סכנה אסור לשנות בשעת שמד ולכן לא היו עוקרין מצות ההדלק לגמרי אבל מה שהיו משנין להניחם על השלחן אין המצוה נעקרת בזה דאין זה שינוי בגוף המצוה רק שינוי המקום בלבד בכה"ג שרי אפי' בשעת השמד כדמוכח בריש כתובות בתקנת נישואין ליום הרביעי דאפילו בשעת השמד משנין התקנה מיום זה ליום אחר כיון

וכמה נרות הם בליל א' מדליק א' מכאן ואילך מוסיף והולך א' בכל לילה עד שבאחרונה יהיו שמנה ואפילו אם רבים בני הבית לא יעשה יותר . נר שיש לו ב' פיות עולה בשביל שנים כגון מליל א' ואילך ואם מילא קערה שמן והקיפה פתילות אם כפה עליה כלי כל פתילה עולה בשביל נר אחד לא כפה עליה כלי אפילו לנר אחד אינו עולה לפי שהיא כמדורה וכתב א"א הרא"ש ז"ל מסתברא שלא הרחיקם זה מזה עד כאצבע אבל אם הרחיקם זה מזה עד כאצבע שאינו נעשה כמדורה יצא ונראה לי דאפילו הרחיקם אין להתיר בלא כפיית כלי דמה גבול יש בהרחקה אם הפתילות גסות והלהב גדול אפילו יותר מכאצבע מתחברות ואם הם דקות אפילו פחות מכאצבע סני להכי קאמרינן כפיית כלי דהוא מלתא דפסיקא ומניחה על פתח הסמוך לר"ה מבחוץ אם הבית פתוח לרח"ר מניחה על פתחו ואם החצר פתוח לר"ה מניחה על פתחו ואם הוא דר בעלייה שאין לו פתח פתוח לר"ה מניחה בהלון הסמוך לר"ה ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה מניחה על שולחנו ודיו וצריך נר אחר להשתמש לאורו ואם יש מדורה א"צ נר אחר שיוכל להשתמש לאור המדורה ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להשתמש לאור המדורה צריך נר אחר אפילו

וכמה נרות הם בליל ראשון מדליק אחד וכו' שם (כא:) ת"ר מצות נר חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל א' ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יוס א' מדליק ח' מכאן ואילך הולך ופותח וב"ה אומרים יוס א' מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך דב"ש כנגד פרי החג א"נ כנגד ימים הנכנסים וטעמייהו דב"ה כנגד ימים היוצאים א"נ משום מעלין בקודש ולא מורידין ומדברי הרמב"ם נראה דמהדרין מן המהדרין עבדי נמי הידור ראשון דהיינו נר לכל א' וא' אם היו אנשי הבית עשרה בליל א' מדליק י' נרות ובליל ב' כ' ובליל ג' ל' (א) אבל התוספות כתבו נראה לומר דב"ש וב"ה לא קיימי אלא אנר איש וביתו שיש יותר הידור דאיכא היכירא בשמוסיף והולך או מחסר כנגד ימים הנכנסים או היוצאים אבל אם יעשה נר לכל אחד אפילו יוסיף ליכא היכירא שיש לומר שכך יש ב"א בבית עכ"ל ונראה שהעולם שנוהגים להדליק בליל הראשונה נר א' ומוסיף והולך בכל לילה עד שבאחרונה הם ח' ואפי' בני בית הרבה אינם עושים יותר דעתם כדעת התוספו' דאי כהרמב"ם למה אינם עושים כמהדרין מן המהדרין : **נר** שיש לו ב' פיות עולה בשביל שנים שם (כג.) נר שיש לו ב' פיות עולה לב' בני אדם פי' רש"י עולה לב' בני אדם למהדרים העושים נר לכל א' וא' ורבי' לא כתב עולה לב' בני אדם מפני שאין אנו עושין נר לכל א' וא' שילטרך נר זה לעלות לב' ב"א וכתב שעולה בשביל ב' נרות וזהו שכתב כגון מליל ראשון ואילך כלומר דאילו בליל ראשון לא משכחת לדידן שילטרך לעלות במקום שניים : **ואם** מילא קערה שמן והקיפה פתילות אם כפה עליה כלי כל פתילה עולה בשביל נר א' לא כפה עליה כלי אפי' לנר אחד אינו עולה לפי שהוא כמדורה גז"ש :

ומ"ש בשם הרא"ש מסתברא שלא הרחיקם זה מזה עד כאצבע וכו' כ"כ הר"מ בשם בעל העיטור וכ"כ שבולי הלקט בשם בעל הדברות :

ומ"ש רבינו כ"ל דאפילו הרחיקם אין להתיר בלא כפיית כלי וכו' דברי טעם הם ומיהו י"ל דשיעור הרחקת אצבע שאמרו בפתילות ביטוניות ולפי אותו הערך צריך להוסיף ריחוק בגסות ולמעט ריחוק בדקות (ב) :

ומניחה על פתח הסמוך לר"ה בחוץ וכו' שם (כא:) ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעלייה מניחה בהלון הסמוכה לר"ה וכתבו התוספות מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ מיירי דליכא חצר אלא ביתו עומד סמוך לר"ה אבל אם יש חצר לפני הבית מצוה להניח על פתח החצר דאמרינן לקמן חצר שיש לה ב' פתחים צריכה ב' נרות ואמרינן נמי נר שיש לה ב' פיות עולה לב' בני אדם משמע לשני בתים ואם היו מניחין על פתח בתיהם היה לזה מימין ולזה משמאל אבל אי מניחם על פתח החצר אתי שפיר · אבל רש"י פירש מבחוץ משום פירסומי ניסא ולא בר"ה אלא בחצירו שבתיהם היו פתוחים לחצר ואם היה דר בעלייה שאין לו מקום בחצירו להניחו שם מניחו מבפנים כנגד החלון הסמוך לר"ה ע"כ ורבינו כתב כדברי התו' דאצלה להניח על פתח ביתו מבחוץ ולפיכך הוצרך לפרש דאם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לר"ה בשאין לו פתח פתוח לר"ה מיירי כשהעלייה פתוחה לחצר שאם היה פתח העליה פתוח לר"ה מניח' על הפתח ואם היה פתוח לחצר מניחה על פתח החצר שהוא פתוח לר"ה אבל הכא מיירי כשהעלייה פתוחה לבית דהשתא כי מנח לה על פתח הבית או על פתח החצר לא מינכרא מלתא דמשום עלייה הוא ולפיכך מניחה בחלון הסמוך לר"ה : **ומ"ש** ובשעת הסכנ' וכו' עד צריך נר אחר אפי' אם יש מדור' שם : מצוה

ומכל מקום קשה מי יימר דשיעור אצבע הוא השיעור השוה ותו דבהרי"ף פי' על הא דקאמר א"נ לשיעורא כלומר שצריך ליתן שמן בנר כדי שתהא דולקת זהולכת עד שתכלה רגל מן השוק יראה דאין שיעור לשמן עצמו כלל כיון דאין שיעור לפתילה דאם הפתילה גסה צריך שמן יותר מבדקה אלא דבמנורה שבב"ה נתנו שיעור לשמן משום דהיה ג"כ שיעור לפתילה שלא היו יכולות להיות אלא כשיעור פיות הגרות אלא דקשה על זה ממ"ש הסמ"ג בעשה קל"ג שי"מ מ"ש ביומא בן בכרי היה ממונה על הפקיעות פי' שהיה מפקיע פתילות לפי הלילות כי בלילות קצרות עושין אותם גסות כדי שיכלה כל השמן וכו' ע"ש אלמא דגם במנורה היו הפתילות משתנות ופשיטא דפיות הגרות היו עשויין בשיעור שהיו מקבלין הפתילות שם וגסות ביותר בלילות קצרות ואיך שיהיה דבר זה מכל מקום נראה לע"ד לייצב דעת ב"ה דמפרש הא דקאמר בגמרא לא כפה עליה כלי עשאה כמין מדורה ואפילו לאחד אינו עולה היינו לפי שהאש מתחברת באמצעיתה ואינו דומה לנר וכמו שפירש רש"י דלפי זה אם הרחיקם זה מזה גם באמצע ברוחב אצבע בשתם נר שיש לה פיות שאינו פחות מאצבע אינו נעשה כמדורה ולא צריך כפיית כלי אלא בדלא הרחיקם זה מזה גם באמצע ברוחב דנעשה כמדורה באמצע ומיהו בתרומת הדשן משמע שהיה גורס בדברי ב"ה דצריך להרחיק ב' אצבעות ע"ש :

ומניחה על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ ברייתא שם ודברי רבינו בזה כמו שכתבו התוספות לשם וקלת קשה דהסמ"ג בשם רבינו יצחק כתב כפירש"י וכן כתב בהגהת מיימונית פ"ד וזה סותר למ"ש סתם תוספות שהם של ר"י ואפשר דר"י שכתב הסמ"ג הוא ר"י הבחור לא ר"י הזקן בעל סתם תוספות · **ואם** הוא דר בעלייה וכו' שם בברייתא הקשה הרא"ם לפי' התו' שהסכים רבינו עמהם למה ליה למתני דאם דר בעלייה מניחה בהלון השתא בפתח ביתו שהוא סמוך לעובדי דרכים מניחו ברשות הרבים בהלון שהוא גבוה מבעיא וכו' ואין כאן קושיא כלל דפשוט הוא דאיצטריך דלא תימא כיון דאין יכול להדליק בפתח הפתוח לרשות הרבים כמצותה חייב להדליק בפתח העלייה משום חשדא דנכנסין ויוצאין בעלייה דעיקר מצותה היא להעמידה בעמוד הסמוך לפתח משום הנכנסים וכו' קא משמע לן דלא אלא צריך להעמידה בהלון כדי שלא יחשדוהו העוברין ברשות הרבים לומר שלא הדליק : **ובשעת** הסכנה שאינו רשאי לקיים המצות וכו' שם ופירשו שגזרו שמד שלא לקיים המצות ולא כפירוש רש"י שהיה להם לפרסיים יום איד וכו' דפשיטא דכיון דגזירת פרסיים לא היתה על ישראל בלחוד אלא גם על שאר אומות לא היו גזירת שמד כמו שכתוב בש"י פרק בן סורר ומורה ואם כן היה קשה למה הצריכו רז"ל להניחו על שלחנו ונכנסו בספק סכנה ואלא אף מן השלחן היו נוטלין ומקפידין כדאיתא בפרק קמא דגיטין וכמ"ש התו' בפרק ב"מ אבל כשנפרצ דבגזירת שמד קאמר ניחא דאפילו בספק סכנה אסור לשנות בשעת שמד ולכן לא היו עוקרין מצות ההדלק לגמרי אבל מה שהיו משנין להניחם על השלחן אין המצוה נעקרת בזה דאין זה שינוי בגוף המצוה רק שינוי המקום בלבד בכה"ג שרי אפי' בשעת השמד כדמוכח בריש כתובות בתקנת נישואין ליום הרביעי דאפילו בשעת השמד משנין התקנה מיום זה ליום אחר כיון

דרכי משה

תרעא (א) וכן המנהג וכתב מהר"א מפראג דלדידן שמדליקין בפנים ויודעין בבית כמה ב"א בבית וליכא למיחש שמא יאמרו כך בני אדם הם בבית אף לדעת התו' מנהגינו נכון ועוד דמאחר שמדליקין בפנים כל אחד יכול להדליק במקום מיוחד ולא בעי להדליק כולן בשפח הסמוך לפתח הסמוך ונכר הגרות שמדליק כ"א ואחר ואיכא היכירא כשמוסיף והולך בשאר הלילות ולכן מנהגינו אתי שפיר לכ"ע : (ב) כתב בהג"מ בשם סמ"ק דאין להדליק נרות חנוכה בעיגול כמו שעושין בהנרות של ב"ה שנועצים מסמורים בעיגול דהוי כמדורה אך יש לקובען בשורה בלא עיגול עכ"ל ובמהרי"ל כתב שראה נרות הנוכה של ב"ה שהיו תהובים שלא בסדר רק אחד יוצא ואחד נכנס וצוה לזוקפן כשורה בשורה שלא יהא כמדורה עכ"ל וכתוב בת"ה סי' ק"ח דמותר להדליק בפמוטות שקורין לאמפ"א ולא הוי כמדורה הואיל וכל אחד מובדל מחבירו לא מיקרי מדורה עכ"ל כתוב בפסקי מהרי"ו סימן ת"ה נוהגין לעשות נרות של חנוכה שמדליקין בב"ה ומדבקין ד' או ה' ביחד ומדליקין אותו לנר א' ואכתי דהוי כמדורה ואפילו לנר אחד אינו עולה עכ"ל וכן מצאתי כתוב כשמדליקין נרות של שבת או של י"ט או של חנוכה ודובקין הנרות סמוכים זו לזו עד שהן מתהממות זו מזו ונוטף השעוה מחום ההשיגת

הדושי הגהות

תרעא א כתב ריא"ז וז"ל ונ"ל דשפיר הוי גבול אצבע שאומר בעל העיטור גבול משום דאיהו מיירי לפי הגבול מהשמן שצריך ליתן בנ"ח דהיינו שמינית ביצה כמו שזכרנו לפי שיעור זה צריך שיהא לעולם הפתילות שוות כשיעור זה כדי שלא תמהר הפתילה שיעור הדלקת שמן שזכרנו . עד"ז יהיה גבול האצבע שזכר ב"ה עולה יפה דאיהו לא

מצוה להניחה למטה מי׳ טפחים שם תכן כתם גן חולא מתחת הפתיח ויצא והזיק חייב גמל שטעון פסתן והוא עובר בר״ה ונכנס פתחו לתוך החנות ודלקה בגרו של חנוני והדליקה את הבית בעל הגמל חייב הניח החנוני את גרו מבחוץ החנוני חייב ר׳ יהודה אומר בגר חנוכה פטור אמר רבינא משמיה דרבא זאת אומרת גר חנוכה מצוה להניחה בתוך י׳ דאי ס״ד למעלה מי׳ ליתא ליה הוי לך להניחה למעלה מגמל ורוכבו ודלמא אי מערח ליה עוברא אתי לאימנועי ממצוה וכתב הר״ן בשם ר״ח דקי״ל כרבינא דלא שבקינן מאי דפשיטא להו לרבא ורבינא ונקטינן מאי דאידחי בגמרא בדרך דלמא בעלמא וכ״פ מהרי״ו ולזה הסכים הרשב״א ע״כ וכ״כ הרא״ש וז״ל אע״ג דדחי ליה מצוה להניחה למטה מי׳ כדקאמר רבינא משמיה דרבא וגם איכא פירסום הנס טפי כשהיא למטה דדבר העשוי לאור אין דרך להניחה כ״כ למטה וכן כתב בפי׳ רבינו חננאל ומצוה להניחה למטה מי׳ עכ״ל וכן פסק סמ״ק וסמ״ג והרי״ף והרמב״ם השמיטו הא דמצוה להניחה למטה מי׳ משמע דס״ל דכיון דדחו בגמרא להא דרבינא לא קי״ל כוותיה ומ״מ לענין מעשה נראה שצריך להניחה בתוך י׳ כיון דלהנך רבוותא מצותה בתוך י׳ ולרי״ף והרמב״ם מצותה בין בתוך י׳ בין למעלה מי׳ הלכך למעבד כמצותה איכא דכ״ע עדיף דהיינו בתוך י׳ ואע״פ שהמרדכי כתב דעכשיו שהרגילו להניחה בפנים נראה דאין קפידא להניחה למעלה מי׳ (דלא) [דמוכח] פירסום מחמת שרבי׳ שתם דבריו משמע דלא שני ליה בין מניח מבפנים למניח מבחוץ וכן נהגו לעשות המדקדקים: **ומ״ש** אבל אם הניחה למעלה מכ׳ אמה אפילו בדיעבד לא יצא ע״ש רב כהנא דרש רבי נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום בר חנוכה שהניחה למעלה מכ׳ אמה פסולה כסוכה וכמבוי ופירש״י פסולה דלא שלטא ביה עינא למעלה מכ׳ אמה וליכא פירסומי ניסא וכתבו התוס׳ שאם הניחה למעלה מכ׳ אמה ומיעטה והניחה כמו שהיא דולקת לא עשה כלום דהדלקה עושה מצוה אלא יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנה:

וכתב ה״ר יואל הלוי דוקא כשמניחה בתוך וכו׳ וכ״ל דאין הנידון דומה לראיה וכו׳ מצאתי כתוב בשם מוהר״ר יצחק אבוהב ז״ל כ״ל שסברת רבינו יואל שכשיש בכאן אויר האויר הוא מזיק לעינים ואין האדם יכול להביט למעלה כל מה שירצה ולזה הביא ראיה מסוכה שאם הדכנות מגיעות לסכך אפי׳ למעלה מכ׳ כשירה ושלטא ביה עינא ובזה נראה שאין לו מקום לקושיית המחבר עכ״ל:

והר״ם מרוטנבורג היה מדקדק להניחה למעלה מג׳ טפחים וכו׳ ותימה הא המרדכי בפרק ב״מ ובעמשמעון דלא אמרינן דלא שמעינן דלא אתמר ואתא לאשמעינן דאע״ג דהניחה בכותל בטפח הסמוך לפתח כיון דפחות מג׳ כארעא סמיכתא דמי כאילו הניח בקרקע ואין ניכר שב״ה הניחו שם כמו שפי׳ רש״י היכא שהרחיקו מן הפתח שאינו ניכר שב״ה הניחו לשם וה״נ דכוותה אבל הא דדקדק שהניח למטה מי׳ ולא למעלה מי׳ דאיתמר בהדיא כמ״ש לעיל מצוה להניחה למטה מי׳ לא איצטריך לאשמעינן משום מהר״מ מרוטנבורג דדקדק בכך דהא דינא הכי הוא ונראה לישב ע״פ מ״ש המרדכי דעכשיו שהרגילו להניח בפנים אין קפידא להניחה למעלה מי׳ דליכא פרסום ומביאו ב״י השתא הך דינא שכתב רבי׳ מתחלה מצוה להניחה למטה מי׳ אינו אלא לזמן התלמוד דמניחו סמוך לרה״ר לפרסומי ניסא אבל לאחר שהגיע דברי הר״י הלוי לדידן דבמניחה בבית אפי׳ למעלה מכ׳ אמה כשרה והשיג עליו דאף לדידן פסולה למעלה מכ׳ אמה א״כ סד״א דמ״מ א״צ לדקדק לדידן ושרי להניחה אף לכתחלה למעלה מי׳ כיון דליכא פרסומי ניסא לדידן שמדליקין בפנים וכדכתב המרדכי ולכך הביא רבי׳ שהר״מ מרוטנבורג דקדק אף לדידן שמדליקין בפנים אלא להדליק למעלה מי׳ אלא למטה מי׳: **וכתב** מבי העזרי שאם אין מזוזה וכו׳ כתב בהג״מ דהטעם הוא משום הכל עדיף ואפי׳ תפילין קשירה בימין והנחה שאני דגלי לן קרא אבל כל שאר דוכתא ימין עדיף וכ״כ בתשובת מהרי״ל סימן מ׳ ועוד אפשר דכיון דצריך להדליק בפתח לפרסומי ניסא במקום שנכנסין ויוצאין וכל פינות שאדם פוגה אינו אלא לימין הילכך צריך להדליק בימין ושם הכל פונין ומזכר לנס מיד כשראתה הנרות דולקות:

ובשמ״ק כתב וכו׳ כתב הב״י משם הר״י מבוה״ב יש מפרשים מהחלו של פתח כשנחלקנה לשנים אותה בחלי של הכניסה שהוא לצד פנים ויהיה לצד שמאל אבל לשון ס״ה הוא ינוחנה מחלו של כניסת הבית לצד שמאל נראה שפירושו כשיכנס לבית יחלוק מפתן הבית לשנים ומחלי של כניסה הוא לצד שמאל יחשב מחלק השמאל וזה יהיה לצד שמאל עכ״ל ונסתבכו הלומדים בפירוש לשון זה ולא ידעו מהו ולעד״ג דר״מ דלשון כניסה חוזר אל הדלת דהייט לצד פנימי של דלת ולשם ינוח הנרות אבל הצד האחר לצד חוץ הוא ולא ינוח הנרות לשם ומ״ש מחלו של פתח כשנחלקנה לשנים הוא שנחלק כל שטח הדלת ולצד הפנימי שהוא חלו של כניסה הוא חלק אחד ולצד החיצון הוא חלק השני ומ״ש לצד שמאל הוא ענין אחר דתרתי אשמעינן הדא שיניחו הנרות בדלת עצמה מחלו של כניסה דהייט בפנים ואידך אשמעינן שישים הנרות לצד שמאל אבל לי׳ ספר המצות וכו׳ כלומר הלשון משמע דלשון כניסה חוזר אל האדם שנכנס בבית יחלק המפתן וכו׳ ולא אשמעינן אלא חדא מקום הנחתה בדלת עצמה מחלו של גיסת האדם

אפי׳ אם יש מדורת מצוה להניחה למטה מי״ט ואם הניחה למעלה מי׳ יצא אבל אם הניחה למעלה מכ׳ אמה אפי׳ בדיעבד לא יצא דלא שלטא ביה עינא וליכא פירסומי ניסא וכתב ה״ר יואל הלוי דוקא כשמניחה בחוץ אבל כשמניחה בבית אפי׳ למעלה מעשרים אמה כשירה כדאמרינן גבי סוכה (ג) אם דפנות מגיעות לסכך אפי׳ למעלה מכ׳ אמה כשירה דשלטא ביה עינא וג״ל שאין הנידון דומה לראייה דהתם בעינן שתשלוט עינו בגג וכיון שמחיצות מגיעות לגג על ידם ישלוט עינו בגג אבל הכא שצריך שישלוט עינו בנרות כיון שהוא למעלה מכ׳ דלא שלטא ביה עינא מאי נפקא מינה בגג שהוא עדיין למעלה ממנו בשבילו לא שלטא ביה עינא טפי וה״ר מאיר מרוטנבורג ז״ל היה מדקדק להניחה למעלה מג״ט ולמטה מי׳: ומצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח (ד) משמאל כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל וכתב אבי העזרי שאם אין מזוזה בפתח מניחה מימין ובס״ה הקטן כתב שאם מניחה בדלת עצמה יניחנה מחציו של כניסה לצד שמאל ובב״ח מניחה לדרום (ו) זכר למנורה שהיתה בדרום ע״כ:

חצר

פ״ק דסוכה כתב וז״ל ולא דמי לגר חנוכה וקורות מבוי דלא חשיבי היכר למעלה מכ׳ אמה אע״פ שהקורה מונחת ע״ג כתליס התם בקורת טפח דלא שליט ביה עינא כי היכי דשליט בסוכה דרוחבא טפי עכ״ל וכ״כ התוס׳ לשם דלפי טעם זה נותן דברי רבי׳ ונדחו דברי הר״י הלוי: ומ״ש הב״י ע״ש ר״י אבוהב דסברת ר״י הלוי דכשיש כאן אויר האויר הוא מזיק לעינים ואין האדם יכול להביט למעלה כל מה שירצה ולזה הביא ראיה מסוכה שאם הדפנות מגיעות לסכך אפי׳ למעלה מכ׳ כשרה דשלטא ביה עינא ובזה נראה שאין מקום לקושייתו הטור עכ״ל נראה לפע״ד שלא נעלמה סברתו זאת מדעת רבי׳ ואעפ״כ השיג עליו דמ״ל לר״י הלוי דסברא זו הלכה היא כיון שאין לו בזה ראייה ברורה מהך דסוכה דאפשר לדחות ולומר דשאני התם דבעינן שישלוט עינו בגג וכו׳ דאיכא למימר דהאויר לא מעלה ולא מוריד אלא עיקר הטעם דע״י המחיצות ישלוט עינו בגג וכו׳ וזהו שדקדק בלשונו ואמר שאין הנידון דומה לראיה וכו׳ גם מדברי התוס׳ והר״ן מבואר דנדחו דברי הר״י הלוי ודברי רבינו עיקר והכי נקטינן: **והר״מ** מרוטנבורג היה מדקדק להניחה למעלה מג׳ טפחים וכו׳ ותימה הא ניחא דאשמעינן דלא הניחה למטה מג׳ טפחים דלא איתמר ואתא לאשמעינן דאע״ג דהניחה בכותל בטפח הסמוך לפתח כיון דפחות מג׳ כארעא סמיכתא דמי כאילו הניח בקרקע ואין ניכר שב״ה הניחו שם כמו שפי׳ רש״י היכא שהרחיקו מן הפתח שאינו ניכר שב״ה הניחו לשם וה״נ דכוותה אבל הא דדקדק שהניח למטה מי׳ לא איצטריך לאשמעינן משום מהר״מ מרוטנבורג דדקדק בכך דהא דינא הכי הוא ונראה לישב ע״פ מ״ש המרדכי דעכשיו שהרגילו להניח בפנים אין קפידא להניחה למעלה מי׳ דליכא פרסום ומביאו ב״י השתא הך דינא שכתב רבי׳ מתחלה מצוה להניחה למטה מי׳ אינו אלא לזמן התלמוד דמניחו סמוך לרה״ר לפרסומי ניסא אבל לאחר שהגיע דברי הר״י הלוי לדידן דבמניחה בבית אפי׳ למעלה מכ׳ אמה כשרה והשיג עליו דאף לדידן פסולה למעלה מכ׳ אמה א״כ סד״א דמ״מ א״צ לדקדק לדידן ושרי להניחה אף לכתחלה למעלה מי׳ כיון דליכא פרסומי ניסא לדידן שמדליקין בפנים וכדכתב המרדכי ולכך הביא רבי׳ שהר״מ מרוטנבורג דקדק אף לדידן שמדליקין בפנים אלא להדליק למעלה מי׳ אלא למטה מי׳: **וכתב** מבי העזרי שאם אין מזוזה וכו׳ כתב בהג״מ דהטעם הוא משום הכל עדיף ואפי׳ תפילין קשירה בימין והנחה שאני דגלי לן קרא אבל כל שאר דוכתא ימין עדיף וכ״כ בתשובת מהרי״ל סימן מ׳ ועוד אפשר דכיון דצריך להדליק בפתח לפרסומי ניסא במקום שנכנסין ויוצאין וכל פינות שאדם פוגה אינו אלא לימין הילכך צריך להדליק בימין ושם הכל פונין ומזכר לנס מיד כשראתה הנרות דולקות:

ובשמ״ק כתב וכו׳ כתב הב״י משם הר״י מבוה״ב יש מפרשים מהחלו של פתח כשנחלקנה לשנים אותה בחלי של הכניסה שהוא לצד פנים ויהיה לצד שמאל אבל לשון ס״ה הוא ינוחנה מחלו של כניסת הבית לצד שמאל נראה שפירושו כשיכנס לבית יחלוק מפתן הבית לשנים ומחלי של כניסה הוא לצד שמאל יחשב מחלק השמאל וזה יהיה לצד שמאל עכ״ל ונסתבכו הלומדים בפירוש לשון זה ולא ידעו מהו ולעד״ג דר״מ דלשון כניסה חוזר אל הדלת דהייט לצד פנימי של דלת ולשם ינוח הנרות אבל הצד האחר לצד חוץ הוא ולא ינוח הנרות לשם ומ״ש מחלו של פתח כשנחלקנה לשנים הוא שנחלק כל שטח הדלת ולצד הפנימי שהוא חלו של כניסה הוא חלק אחד ולצד החיצון הוא חלק השני ומ״ש לצד שמאל הוא ענין אחר דתרתי אשמעינן הדא שיניחו הנרות בדלת עצמה מחלו של כניסה דהייט בפנים ואידך אשמעינן שישים הנרות לצד שמאל אבל לי׳ ספר המצות וכו׳ כלומר הלשון משמע דלשון כניסה חוזר אל האדם שנכנס בבית יחלק המפתן וכו׳ ולא אשמעינן אלא חדא מקום הנחתה בדלת עצמה מחלו של גיסת האדם

ומ״ש אמר רב כהנא דרש רבי נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום בר חנוכה שהניחה למעלה מכ׳ אמה פסולה כסוכה וכמבוי ופירש״י פסולה דלא שלטא ביה עינא למעלה מכ׳ אמה וליכא פירסומי ניסא וכתבו התוס׳ שאם הניחה למעלה מכ׳ אמה ומיעטה והניחה כמו שהיא דולקת לא עשה כלום דהדלקה עושה מצוה אלא יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנה:

מאדם דהיינו לגד שמאלו בגוהו לפתוח הדלת אבל בענין הגרות בדלת בגד חוץ לו בגד פנים מזה לא אמר הסמ"ק כלום דזה תלוי במנהג ולדידן דמדליקין בפנים מדליק בדלת בפנים מהניו של כניסה בגוהו לפתוח הדלת וליכנס וכן עיקר והכי נקטינן: **הצר** שיש לה ב' פתחים וכו' הקשה הב"י דמ"ש מהא דקאמרינן אסור לעבור אחורי בהכ"נ בשעה שהצבור מתפללין דאי איכא פתחא אחריתא לא אתי למתחדיה דאימור בפתחא אחריתא יעול וה"נ נימא באידך פיתחא אדליק ותירץ מה שתירץ ולפעד"נ דליכא הכא קושיא דתפלה דלא עבר זמנה ודאי ליכא חדרא דאימור דבאידך פתחא יעול. אבל גר חנוכה דזמנה מסוף שקיעה עד חצי שעה דעבר זמנה תיכף ומיד איכא חדרא טפי וכן בענין פאה שהביאו בגמרא עלה התם נמי עבר זמנה מיד בגמר קצירו שהוא אכלה את הכל אתא לידי חדרא טפי ועי"ל דבאחורי בהכ"נ ודאי אפשר דבאידך פיתחא יעול ולא יהא נודע לשום אדם שנכנס הילכך ליכא חדרא אבל בב"ח אי איתא דבאידך פיתחא אדליק היה מפורסם ונודע לעוברים ושבים ואדלא נשמע ולא נראה שהדליק איכא חדרא: **וכתב** בעל התרומות לדידן וכו' עד והם יודעים ששני הפתחים של איש אחד איכא להקשות הלא לדידהו נמי ידעי שב' הפתחים של איש אחד ושאינו מוקש להדליק בב' פתחים כדי ליגלל מן חדרא דהני ידעי דב' הפתחים של איש אחד בודאי יאמרו הם שלא אדליק וכו' אבל לדידן שאין היכירא אלא לבני הבית הני כולהו ידעי שב' הפתחים של איש אחד ליכא חדרא כלל דאם כן לדידהו כשב' הפתחים מרוח אחד נמי איכא חדרא מהני דלא ידעי אלא בע"כ דלא חיישינן לחדרא דעלמא כלל אלא להחדרא דבני מתא וכדאיתא להדיא בגמרא ג"ל דה"ק לדידהו אע"פ שיודעים שב' הפתחים של איש ג' מ"מ כיון דלא ידעי דהדליק בפתח אחד איכא חדרא לומר כשם שלא הדליק וכו' אבל לדידן דהיכירא לבני הבית ידעי בהדליק בפתח אחד ליכא חדרא מפתח אחר הסמוך אלא הולך שם שהרי הם יודעים שב' הפתחים של איש אחד ופשוט הוא מיהו בהג"מ כתוב דברי מה"ת ע"ש רבי' שמחה ולא כתב שם והם יודעים אבל בסמ"ק ובמרדכי כתב ג"כ והם יודעים וכו': **ונראה** שאין להקל וכו' נראה דדברי רבי' הם לפי זמנו שהיו מדליקין בפתח הבית הסמוכה לחצר אלא שהיו מדליקין בפנים ולא שלפעמים פתוח איכא חדרא שהעוברים וכו' וכ"כ סוף סימן תרע"ב אבל למנהגינו שמדליקין בבתי הכנסת אין היכירא כלל לא לבני חצר ר"ה ולא לבני חצר וליכא חדרא וז"ל ה"ר יהודה ובתה הסמוך לפתח הסמוך לר"ה ויש שנוהגין להדליק מבפנים לפתח הסמוך לחצר משום דשכיחי גנבים ועוד שאין רגילין לקבוע מזוזה בפתח לחצר ויהיה מזוזה בפתח לימין וכ"ה משמעל שב"ל אלמא דלא היו נוהגין כלל להדליק בבית הכנסת אלא אם כן בפתח הסמוך לר"ה או בפתח הסמוך לחצר בפנים וכמ"ש הר"י הלוי לעיל:

תרע"ב מצותה מסוף שקיעת החמה וכו' משנה בפרק ב"מ מצותה מסוף שקיעת החמה עד חצי שעה מן הלילה וכו' בפרק תינוק מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק וכתבו הרי"ף והרא"ש כשיעור שתכלה רגל מן השוק הוי כמו חצי שעה אחר שקיעת החמה ומפרש בגמרא דהיינו לענין דאי לא אדליק מדליק וא"ג לשיעורא וכתב הרי"ף והרא"ש אי נמי לשיעורא כלומר שצריך ליתן זמן לתוכו כדי שתהא דולקת והולכת עד השיעור הזה אם היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו ואהא דאמרינן דאי לא אדליק מדליק כתב הרא"ש אבל מכאן ואילך עבר זמן הלכך אע"פ שמתרץ תירוץ אחר ראוי להחמיר ולהדליק ג"ח בתחלת הלילה ומשמע מדבריו דהיינו לכתחלה אבל אם עבר ולא הדליק ידליק מספק וכן כתבו התוס' בשם ר"י פורת ולא היה לו לרבינו לכתוב ולא הרת"ם שכתב עבר זה הזמן אינו מדליק מאחר שאף לדברי האומר מדליק אינו מדליק אלא מספק: ומ"ש

מהבירו עכ"ל והמנהג פשוט לקבעם בכותל דרום ונמצאו מכוונים בין מזרח למערב (ז): **הצר** שיש לה ב' פתחים מסתי רוחות צריך להדליק בשתי פתחים וכו' עד די לו באחד מהם מימרא פרק ב"מ (כג:) כתב הר"ן ומסתברא דכיון שאינו מדליק אלא משום חדרא לא מברך אלא אחד פתחא (ח) וא"ת מ"ש מהא דאמרי' בפ"ק (ח:) ובתרא דברכות (סא:) אסור לעבור אחורי בהכ"נ בשעה שהצבור מתפללין ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחריתא לא אתי למתחדיה דאמר ליה פתחא אחריתא אבל איכא ליה פתחא אחריתי לית לן בה דאמרי בפתחא אחריתי עייל ג. והכא נמי נימא דאע"ג דחזי דלא אדליק אחד פתחא לא אתי למיתחדיה דאמרי באידך פתחא אדליק וי"ל דלענין תפלה שאני דכיון דאי לא מצלי הו"ל פורק עול שמים מעליו כל היכא דאיכא פתחא אחריתי לא אתו למתחדיה מש"כ לענין חנוכה ועי"ל דהלכתא כ"ח כיון דיש בה הפסד ממון אי איכא פתחא אחריתי אתו למתחדיה כי היכי דבהאי לא אדליק בהאי נמי לא אדליק אבל בתפלה דליכא בה הפסד ממון כי איכא פתחא אחריתי לא אתו למתחדיה:

וכתב בעל התרומות לדידן שמדליקין בפנים אפילו בב' רוחות די לו באחד מהם כ"כ ג"כ בסמ"ג ומרדכי: **תרע"ב מצותה** מסוף שקיעת ב"מ (כא:) בפרק תינוק מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק וכתבו הרי"ף והרא"ש כשיעור שתכלה רגל מן השוק הוי כמו חצי שעה אחר שקיעת החמה ומפרש בגמרא דהיינו לענין דאי לא אדליק מדליק וא"ג לשיעורא וכתב הרי"ף והרא"ש אי נמי לשיעורא כלומר שצריך ליתן זמן לתוכו כדי שתהא דולקת והולכת עד השיעור הזה אם היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו ואהא דאמרינן דאי לא אדליק מדליק כתב הרא"ש אבל מכאן ואילך עבר הזמן הלכך אע"פ שמתרץ תירוץ אחר ראוי להחמיר ולהדליק ג"ח בתחלת הלילה ומשמע מדבריו דהיינו לכתחלה אבל אם עבר ולא הדליק ידליק מספק וכן כתבו התוס' בשם ר"י פורת ולא היה לו לרבינו לכתוב ולא הרת"ם שכתב עבר זה הזמן אינו מדליק מאחר שאף לדברי האומר מדליק אינו מדליק אלא מספק: ומ"ש

חצר שיש לה ב' פתחים מב' רוחות צריך להדליק בב' פתחים שלא יהשדוהו העוברים לומר כשם שלא הדליק בזה הפתח כך לא הדליק באחרת הילכך אם ב' הפתחים מרוח אחת שיכולין לראות באחד די לו באחד מהן וכתב בעל התרומה לדידן שמדליקין בפנים אפי' בב' רוחות די לו באחד מהן שאין היכירא אלא לבני הבית ב והם יודעים ששני הפתחים של איש אחד ונראה שאין להקל ואף לדידן איכא חשש כיון שמדליקין בפתח (ט) הבית העוברין רואין שלא הדליק ואיכא חשד:

תרע"ב מצותה מסוף שקיעת החמה עד חצי שעה מן הלילה שאז העם עוברין ושבין ורואין בביתם ואיכא פירסומי ניסא הילכך צריך ליתן בה שמן בזה השיעור (א) ואם נתן בה יותר יכול לכבות לאחר שיעבור זה הזמן וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן שעבר עיקר מצותה (ב) ומ"מ עדיין זמנה כל הלילה ודלא כהרמב"ם ז"ל שכתב שבח או הויד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק עד שתכלה רגל מן השוק עבר

מחמה עד חצי שעה מן הלילה וכו' בפרק תינוק מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק וכתבו הרי"ף והרא"ש כשיעור שתכלה רגל מן השוק הוי כמו חצי שעה אחר שקיעת החמה ומפרש בגמרא דהיינו לענין דאי לא אדליק מדליק וא"ג לשיעורא וכתב הרי"ף והרא"ש אי נמי לשיעורא כלומר שצריך ליתן זמן לתוכו כדי שתהא דולקת והולכת עד השיעור הזה אם היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו ואהא דאמרינן דאי לא אדליק מדליק כתב הרא"ש אבל מכאן ואילך עבר הזמן הלכך אע"פ שמתרץ תירוץ אחר ראוי להחמיר ולהדליק ג"ח בתחלת הלילה ומשמע מדבריו דהיינו לכתחלה אבל אם עבר ולא הדליק ידליק מספק וכן כתבו התוס' בשם ר"י פורת ולא היה לו לרבינו לכתוב ולא הרת"ם שכתב עבר זה הזמן אינו מדליק מאחר שאף לדברי האומר מדליק אינו מדליק אלא מספק: ומ"ש

שב' הפתחים של איש אחד ונראה שאין להקל וכו' נראה דדברי רבי' הם לפי זמנו שהיו מדליקין בפתח הבית הסמוכה לחצר אלא שהיו מדליקין בפנים ולא שלפעמים פתוח איכא חדרא שהעוברים וכו' וכ"כ סוף סימן תרע"ב אבל למנהגינו שמדליקין בבתי הכנסת אין היכירא כלל לא לבני חצר ר"ה ולא לבני חצר וליכא חדרא וז"ל ה"ר יהודה ובתה הסמוך לפתח הסמוך לר"ה ויש שנוהגין להדליק מבפנים לפתח הסמוך לחצר משום דשכיחי גנבים ועוד שאין רגילין לקבוע מזוזה בפתח לחצר ויהיה מזוזה בפתח לימין וכ"ה משמעל שב"ל אלמא דלא היו נוהגין כלל להדליק בבית הכנסת אלא אם כן בפתח הסמוך לר"ה או בפתח הסמוך לחצר בפנים וכמ"ש הר"י הלוי לעיל:

תרע"ב מצותה מסוף שקיעת החמה וכו' משנה בפרק ב"מ מצותה מסוף שקיעת החמה עד שתכלה רגל מן השוק ופי' רבינו דשקיעה קאמר וכ"כ במרדכי

המנהגים דלא כמנהג רבי"ן שהיו נוהגין להעמידן בצפון לשמאל החזן: (ז) וכן המנהג בגלילותינו: (ח) וכ"כ הכלבו וכתב עוד אם הב' פתחים מרוח א' אם ב' הפתחים פתוחים לב' בתים אע"פ ששתיהן של אדם אחד אפ"ה מדליק בשתיהן משום השרא: (ט) נראה דבימי רבי' בעל השור היה כן המנהג להדליק בפתח הבית ולכן כתב דאיכא היכירא וכן כתב בתא"ו נ"מ ח"א ז"ל ועתה נהגו להדליק מבפנים לפתח הסמוך לר"ה ויש נוהגים להדליק מבפנים לפתח הסמוך לחצר משום דשכיחי גנבים ועוד דאין רגילין לקבוע מזוזה בפתח הפתוח לר"ה משום עו"ג שיטלו אותה ויש מזוזה לפתח הפתוח להצר ויהיה מזוזה בימין וכ"ה בשמעל עכ"ל ולזה איכא היכירא לעוברים ושבים אע"ג דמדליקין בפנים אבל בזמן הזה שמדליקין בבית ההורף דהיינו בפנים ממש וידוע ששם ליכא היכירא לעוברים ושבים כלל אפי' אם יש בבית הרבה פתחים א"צ להדליק רק באחד וכ"ה המנהג ונראה מטעם זה אין נזהרין ג"כ להדליק בפתח הסמוך לפתח דמה לי סמוך לפתח או רחוק ממנה מאחר שאין היכירא רק לבני אדם שהם בחדרים שמדליקין שם והם יודעין דלשם הנוכה נדלק שם כנ"ל:

תרע"ב (א) וכתוב בהגהת סמ"ק פי' רבי' שמשון דגם עכשיו היה מצריך לעשות פתילות ארוכות עכ"ל ובקובץ אחר מצאתי כתוב ז"ל בס"א כתב דבזה"ז אין שיעור לנ"ח ומה"ט אמר שמו שרוצה ליקח נרות קטנית אע"פ שאין דולקים כ"א זמן מועט ואפ"ה (אין) נכון ליקח מעט שעוה לנר עכ"ל מצאתי ונראה דאע"פ ר' שמשון לא קאמר לעשות פתילות ארוכות אלא כשיעורן ולאפוקי מדעת זה מצאתי אבל לא קאמר שבזה"ז יעשה פתילות ארוכים יותר כשיעור וכן משמעות לשונו דכתב גם עכשיו כמו בימיהם ודלא כרבים שנהגו לעשות נרות שדולקים עד חצי הלילה והוא ללא צורך וגם אין בו הידור מצות דהא לאחר שיעורן מותר בהנאה ולא שייך הידור מצוה אלא בשעת המצוה ואין ראיה מנרות הנוכה של ב"ה שמנהג לעשותן רק גדולות דשאני התם דאיכא מצוה להדליק נרות כל היום כנ"ל: (ב) ובמרדכי ריש במה מדליקין ואני מרדכי ק"ל הא אמרינן הותיר ביום ז' עושה לו מדורה כו' ותירץ מוהר"ם

הדושי הגהות

גסות יכלה השמינית ביצה קודם שיעורו עכ"ל (מהרל"ח): ב יל"ד במ"ש והם יודעים שב' הפתחים של איש אחד משמע שבימיהם שהיו מדליקין מבחוץ היה ההשר משום שלא ידעו שב' הפתחים של איש אחד הא מבואר הוא בגמרא שגם בזמן שהיו מדליקין מבחוץ ידעו שפיר שב' הפתחים של איש אחד ולא היה החשר אלא משום איש עובר בפתח אחר ורואה שלא הדליק בזה יאמר כשם שלא הדליק בזה כך לא הדליק באחר אף ע"פ שיודע שיש לו פתח אחר וא"כ הו"ל למיתב טעמא דלדידן מותר לפי שאין היכירא אלא לבני הבית והם יודעים בו שהדליק וצ"ל דאה"נ דכך הם ר"ל שאין היכירא אלא לב"ב והם רואים שהדליק באחר והרי הם יודעים שב' הפתחים של איש אחד דהא אפילו העוברים יודעים שב' הפתחים של איש אחד (מהרל"ח): ג ול"נ דשא"ה דמצות חכמים להדליק על פתח החצר ומיד שרואה שלא הדליק בזה יאמרו שלא הדליק גם כן באחר וכה"ג חזי גבי פאה דמייתי התם בגמרא דכיון שהוא קוצר כל שדיהו ואינו מניח פאה בסוף כמו שצותה תורה לא תכלה פאת שדך יאמר שלא הניח ג"כ תחלה אבל גבי בהכ"נ אין המצוה עליו שיכנס בפתח בהכ"נ דלימא דאתי למיהשדיה כשם שלא קיים מצוה בפתח זה כך לא קיים בפתח אחר שהרי אין המצוה עליו אלא שיהיה בבית הכנסת א"כ לא אתו למיהשדיה דיאמר לכך הוא עובר שיכנס בפתח אחר ויהיה בבית הכנסת שהרי עדיין לא עבר כלום ועוד ל"ל לפרש בהא דקאמר בגמרא החיישינן שיהשדוהו העוברים כשם שלא הדליק בזה הפתח כך לא הדליק באחו דאז לא היה היכירא לאותן העוברים בחוץ איכא אינשי דאתי מעלמא שלא ידעו שזה הבית יש לו ב' פתחים שיהשדוהו שלא הדליק כלל

עבר זה הזמן אינו מדליק אבל אם עבר כל הלילה ולא הדליק לא ידליק ביום המחרת דשרנא בטיהרא מאי אהני וכן לא ישלים בלילה של אחריו שכבר עבר זמנו וכ״כ ה״ר יצחק ב״ר יחודה והתוספות כתבו דלדידן א״צ לדקדק בזמן שנתנו חז״ל שיעור שלא נתנוהו אלא להם שהיו מדליקין בחוץ ולאחר זה הזמן אין עוברין ושבין אבל אנו שמדליקין בבית ואין היכירא אלא לבני הבית אין להקפיד על הזמן וכתב בס״ה ומ״מ נכון להדליק בעוד בני הבית נעורין ונראה שאף לדידן צריך לדקדק בשיעור שאע״פ שמדליקין בפנים כיון שמדליקין בפתח הבית והוא פתוח יש היכירא לעוברים ושבים (ד):

תרעג כך השמנים והפתילות כשרים לה בין בחול בין בשבת אף הפסולים לנר של שבת מפני שאין אורן יפה ושאין השמן נמשך אחר הפתילה כשרים לה דלא היישינן שמא תכבה ויחזור וידליקנה שאף בחול (עפי׳ תרע״ג) אם כבתה קודם שעבר זמנה א״צ להזור ולהדליקה ולא היישינן נמי שמא יטה מפני שאין אורן יפה שהרי אסור להשתמש לאורה (ב) ל״ש תשמיש של קדושה כגון ללמוד ול״ש שאר תשמיש ואפילו תשמיש עראי בעלמא כגון לעיין מעות לאורה אסור ובעל העיטור כתב דוקא תשמיש של חול אבל תשמיש של קדושה שרי ולא נהירא לא״א הרא״ש

זמ״ש ואם עבר כל הלילה ולא הדליק לא ידליק ביום המחרת וכן לא ישלים בלילה שלאחריו וכו׳ ז״ל המרדכי פרק ב״מ הטיב ר׳ מאיר בנר חנוכה שלא הדליק בלילה כך דעתי נוטה דכיון שלא הדליק שוב לא ידליק ודיחוי הוא כדתניא מלותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק דמי מדליק מדליק משמע שלא עשה מצוה מן המובחר ודיוק אין פירסום הנס ניכר וכ״ש בשאר לילו׳ לא ידליק עכ״ל . ומ״ש בתשובה אשכנזית דלא בא הר״מ לומר אלא דאותו לילה אין לה תשלומין אבל אלילות אחירות לא קאי דנס כל יומא איתיה ולית דין צריך בושש וכן איתא באגודה ולא דמי לעומר דהתם משום דכתיב תמימו׳ תהייל׳ אבל הכא כל חדא מצוה באנפי נפש׳ היא ומה שמוסיפין משום הידור הוא ע״כ וכ״כ הרוקח וז״ל אם לא הדליק לילה אחת לא ידליק למחר או ליל׳ האחרת מה שהי׳ לו להדליק אז ולא דמי לק״ש ותפלה דאמרינן בפ׳ תפלת השחר (כו .) שיחזור ויקרא ויתפלל ובשבלי הלקט הביא תשובת הר״מ ודבריו מבואריס שם כמו שכתבתי בשם תשובת אשכנזים וכתב בא״ח מי שלא הדליק בליל ג׳ אלא ב׳ נרות או בליל רביעי אלא ג׳ זה היה מעשה בלוי״ל והחמירו שידליק מה שחסר להדליק וא״ל לדרך פעם אחרת כי הברכה שעשה בתחלה על חיוב כל הנרות עשאן (ג) וכתב הרשב״א בתשובה מי שלא הדליק בלילה א׳ מכל הלילות שוב אינו מדליק שכבר הוא דחוי עכ״ל וכ״ל שפירוש דברי הרשב״א כמו שנתפרשו דברי הר״מ דאמר דאותו לילה קאמר דאין לו תשלומין ואמא דתניא מלותה משתשקע החמה כתב הר״ן לא למימרא שלא יהא רשאי להדליק קודם אלא עיקר מצותה קאמר ואם רצה להקדים מקדים אבל מדברי בה״ג נראה דדוקא נקט משתשקע החמה עכ״ל ודברי הרשב״ם כדברי בה״ג שכתב אין מדליקין נרות חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימין ונראה שדקדק רבינו לכתוב מסוף שקיעת החמה משום דתחילת שקיעת החמה עדיין היום גדול כמו שכתבו התוספו׳ בפ׳ במה מדליקין וכתב בשם מהר״ו אבוהב ז״ל שכתוב בא״ח מי שהדליק מבע״י אפי׳ בחול מפני שהוא טרוד ולא והוא שיהיה בפלג מנחה האחרון דלא תמיר מהבדלה דאמרי׳ בה אלי של מוצאי שבת בשבת מיהו צריך ליתן בה שמן יותר משיעור הדלקה כדי שתדליק עד דבליא רגלא דתרמודאי עכ״ל :

תרעג כך השמנים והפתילות כשרים לה בין בחול בין בשבת אף הפסולים לנר של שבת פלוגתא דאמוראי בפ׳ במה מדליקין (כא ·) ומשמע בגמ׳ דהלכתא כרב דאמר פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה בין בחול בין בשבת וכן פסקו הפוסקים והרוקח כתב שמן זית מצוה מן המובחר וגם המרדכי כתב שמהר״ם היה רגיל להדליק בשמן זית (ה) :

כתב הרשב״א שאלת במ״ש הרי״ף בנר חנוכה שמותר להשתמש לאורה אחר עבור זמנה דא״כ למה התירו בה שמנים ופתילות שאסרו חכמים להדליק בהם בשבת שהרי כל עצמן לא התירו אותן אלא מפני שאסור להשתמש לאורה קושיא זו אינה כלום שהרי לא הצריכו להוסיף בשמן שיהא הולך ודולק כל הלילה אלא כדי שיעורו ובתוך זמן הזה היה רשאי לחוש שמא יטה אבל כל שאסרו תוך זמנה מותר להדליק בהם ובשבת נותן באומד גם כפי שיעורו ולא בצמצום שא״א כמו שא״א ג״כ שיעור איסור תשמישו שאינו נמנע מתשמישו שיעור זמן מצומצם ומאן לימא לן שהתירו להוסיף בשמן בשבת להדליק בשבת באותן שמני׳ עכ״ל :

ומ״ש שאף בחול אם כבתה קודם שעבר זמנה אין צריך לחזור ולהדליקה ולא חיישינן נמי שמא יטה מפני שאין אורה יפה שהרי אסור להשתמש לאורה שם אחר ר׳ ירמיה מ״ש דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה ופירש״י כבתה אין זקוק לה · הלכך בחול שרי : ואסור להשתמש לאורה . שיהא ניכר שהוא נר מצוה ולוכא למיחש להטייה : וכתב בת״ה שאפי׳ כבתה בע״ש קודם קבלת שבת שעדיין הוא מבע״י אין זקוק לה וכתב הר״ן נשאל הרשב״א אם לאחר שהדליק בא לתקנה וכבה אותה בשוגג אם חייב לחזור ולהדליקה ואם מברך פעם שניה והשיב משתברא שאינו חייב להדליק דהו״ל כבתה שאין זקוק לה והדלק׳ עושה מצוה וכבר הדליקה ואם בא להדליקה אינו מברך עליה דמצות הדלקה הא עבדא : **ומ״ש** ל״ש תשמיש של קדושה כגון ללמוד ל״ש שאר תשמיש וכו׳ כ״כ שם הר״ן וז״ל אסור להשתמש לאורה פירוש כל תשמישין ואפילו תשמיש מצוה דכיון שע״י נס שנעשה במנורה תקנוה עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל והא א דאמר שמואל לקמן אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה לאו למימרא דדוקא תשמיש דרשות אסור אבל תשמיש דמצוה שרי אלא לומר שאפילו רצוי מעות שהוא תשמיש קל אסור והכי מוכח בירושלמי וכך נראין דברי הרמב״ם וזה שלא כדברי הרז״ה עכ״ל : **ומ״ש** בעל העיטור דוקא תשמיש של חול אבל תשמיש של קדושה שרי כ״כ בשבולי הלקט דלקרות בספר לאורה מותר דליכא ביזוי מצוה אלא כבוד ולא נהיר׳ לא״א הרא״ש : **כתב** הרא״ש א״ר יהודה אמר רב אסי אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה ואע״ג דאיפסיק לעיל לכל תשמיש אסור להשתמש לאורה לריכינן לההוא דהרצאת מעות דהא דאמרינן לעיל דאסור

שכבה מצמו אסור : **פסק** נראה דאפי׳ ללמוד אסור משעה שהגיע זמן הדלקת הנרות שמא יטרד בלימודו ויסבה מלהדליק וכדין בדיקת חמץ לעיל בסימן תל״א ע״ש ואפי׳ התחיל ללמוד פוסק ומדליק נרות וכמו שקבעתי ההלכה לשם ואפשר דאף לה״ר יונה דמיקל בחמץ מודה בנר חנוכה דצריך להפסיק דהא להד ליסבא אם יעבור הזמן דרגל מן השוק שוב אין מדליק א״כ הו״ל מצוה עוברת ופשיטא דצריך להפסיק ע״כ הפסק : כתוב במרדכי וכן הא דבעי הכא שיעורא דמשתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק ה״מ לדידהו שהיה צריך היכר גדול אבל אנן אין אנו חוששין כלל ע״כ וזה כמ״ש הסמ״ג דמה שנהגו להקל בשיעור הזמן דס״ל דאין אנו צריכין לשיעור כ׳ שמדליקין בפנים ואין שם פרסום הנס אלא לבני הבית אז שמא נהגו העם כלשון הראשון שתופסי׳ אותו עיקר דלא בעי׳ שום שיעור וז״ל דרשות מהר״ש מאוסטריי״ך בספר המצות כתב שבזמן הזה אין שיעור לנרות חנוכה וכו׳ ומה״ט אמר שמי שירצה יקח נרות קטנים אעפ״י שאין דולקים כ״א זמן מועט ואפי׳ הכי נכון ליקח מעט שיעור לנר עכ״ל מיהו למאי שכתבנו דתופסין להלכה דצריך שיעור לזמן כלשון עני אין להקל בשעור הזמן אף לדידן אלא דהסמ״ג מסופק בזה ועוד דבהגה׳ סמ״ק כתב וז״ל ולשעורא פי׳ הש״ר ר״ש גם עכשיו היה מצריך לעשות פתילות ארוכות עכ״ל וכן מ״כ ע״ש ראב״ן דיש לעשות קצת גדולות דסמכינן נמי אתירוצא דאי נמי לשיעורא : כתב בהגהות החדשות לרי״ף דאם הדליקה בפני הרוח וכבתה צריך עוד לחזור ולהדליקה במקום שאין הרוח מצוי שהרי הואיל ואינה יכולה לעמוד בפני הרוח ה״ה כמי שלא נתן בה שמן כשיעור עכ״ל ונראה דמהאי טעמא כתב הא״ז שאין לתחוב הנרות סמוכות זו לזו עד שתתחממות ונופלות או נוטפות דכיון דנופלות או נוטפות הוי כמי שלא נתן בה שמן כשיעור : **ונראה** שאף לדידן וכו׳ היינו דוקא לזמן רבינו שהיו מדליקין בפתח הסמוך לחצר אלא שהיו מדליקין בפנים אבל עכשיו שמדליקין בבית החורף אין צריך לדקדק כלל בשיעור אלא שידליק בעוד בני הבית נעורים וכמ״ש בסוף סימן הקודם וכן כתב מהרש״ל ופשוט הוא · צריך ליתן שיעור שמן כולו בנר קודם ההדלקה כדלקמן סי׳ תרע״ה :

תרעג כך השמנים וכו׳ פלוגתא דאמוראי בפרק ב״מ ופסקו הפוסקים כרב דשרי מטעמא דכתב רבינו דלא חייסינן וכו׳ והר״ב״א בתשובה בסי׳ קע״א כתב דבשבת אינו מותר אלא א״כ אינו נותן בנר שמן רק כשיעור מצותו אבל יותר מזה כיון שמותר להשתמש לאורה יש לחוש שמא יטה וב״י מביאו וכן פסק בהגהת ש״ע מיהו למ״ש בסי׳ שקידם לזה דאסור להשתמש לאורה אפי׳ לאחר שדלק השיעור בכל ענין שרי אפי׳ בשבת מיהו הנר שמדליק בו הנרות הנקרא שמש דמותר להשתמש לאורו אסור לעשותו משמני׳ ופתילות שפסולי׳ בשבת : **ומ״ש** ל״ש תשמיש של קדושה וכו׳ וכ״ה כתב דוקא תשמיש של חול וכו׳ פי׳ לשברא הראשונה כיון דאמרי׳ אסור להשתמש לאורה משמע כל תשמישין אסור אבל ב״ה פוסק כשמואל דמדאמר אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה משמע דוקא רוצה מעות דרשות הוא דאסור אבל דמצוה שרי וחולק אמ״ר התם אסור להשתמש לאורה דמשמע דאסרו כל תשמישין ופסק כמאן דמיקל וא״ת א״כ לדידהו למה התירו להדליק בשבת בשמנים ופתילות הפסולים לנר של שבת הלא כיון דמותר להשתמש לדבר מצוה איכא שמא יטה וי״ל דדבר מצוה דשכיח אינו אלא ללמוד תורה ובלאו הכי אסור ללמוד יחידי שמא יטה ואם אינו יחידי ליכא למיחש שמא יטה ומשום שאר תשמיש מצוה לאור הנר דלא שכיח לא גזרו :

ומ״ש ולא נהירא לא״א הרא״ש ז״ל אע״ג דלא כ״כ בפירוש מ״מ מדפסק כמ״ד דאסור להשתמש לאורו בשתים דאפילו בשל מצוה אסור ופסק נמי כמ״ד דאסור להרצות מעות דאפילו תשמיש ערעי אסור כמ״ש להדיא אלמא דס״ל דכל תשמיש אסור גם הרי״ף פסק כדברי שניהם וביאר הרמב״ן דדעתו לאסור כל תשמיש אפילו של מצוה וכך הסכימו הרמב״ם והסמ״ג והמרדכי ומיהו בדברי הרא״ש משמע דתשמיש קל כגון הרצאת מעות דוקא אסור כיון שמקרב ידו אל הנר אבל שאר תשמיש ערעי שרי ורבינו וה״ר ירוחם לא הזכירו מזה כלום ותמה עליהן ב״י ומהרש״ל פסק להקל כהרא״ש ומיהו הסמ״ג והמרדכי והר״ן כתבו בשתים לאיסור משמע דכל מידי אסור וכ״כ סמ״ק והכי נהוג ואין להקל · כתב בלקוטין הטיב מהר״ש אם כבה נר חנוכה שלא דלק שיעורו אע״ג דא״ז כתב דמי שחוזר ומדליקו שפיר עביד מ״מ אין להדליקו מנר אחר עכ״ל כלומר אלא מן השמש או שאר נר של חול ושמעינן מדבריו דמצוה לחזור ולהדליקו אעפ״י שאינו חייב מן הדין וכ״כ מהרש״ל ונראה דמכ״ש בע״ש אם כבה בעוד היום גדול שצריך לחזור ולהדליקו אם כבה בשוגג ואע״פ דמהרא״י והרשב״א כתבו דא״צ לחזור ולהדליק מיהו לדעת הא״ז מצוה מן המובחר לחזור ולהדליקן ובזולא בזה כתב מהרש״ל מיהו דבר פשוט דאסור לחזור ולברך . כתב בדרשות מהר״ש מאוסטרייך גם מ״ל לקנות מן השמש שעוה שנטף מן הנרות בב״ה לתקן מהן נרות לחנוכה עכ״ל וטעמו כיון דאיתעביד ביה חדא מצוה ליעבד ביה מצוה אחריתי

דרכי משה

מוהר״ם דהתם מיירי שלא נתן בו אלא כשיעור עכ״ל וכ״כ הג״מ : (ג) וג״ל דמי שלא הדליק בליל א׳ ומדליק בליל ב׳ או שלישית שידליק כשאר ב״א וכן מצאתי כתוב בשם מהרי״ל ואגודה ודלא כמו הר״ם מרוטנבורק דכ׳ דידליק נר אחד כשמתחיל להדליק דלדידיה הו״ל ליל ראשון ואין דבריו נראין : (ד) כבר כתבתי לעיל ובזה״ל אין לחוש וכן נהגו שלא לדקדק בשקיעות החמה וכ״כ במנהגים מיהו כתבו דטוב להדליק קודם אכילה בעוד שבני הבית נעורים עכ״ל אמנם מהרי״ל כתב שהיה נוהג להדליק מיד אחר שקיעת החמה :

תרעג (א) וכן נהג מהרי״ל והמנהג פשוט להדליק בשעות וכ״כ במנהגים בשעוה מצוה מן המובחר כמו בשמן זית וכתב מהרא״ם וטעמא כי בודאי צלול נהורא טפי מכל השמנים ובכלבו יש מדליקין בנרות של שעוה ור״ף היה מצריך נרות ארוכות אמנם מצוה מן המובחר בשמן זית שבו היה הנס עכ״ל : (ב) מדין זה נראה דמיירי כשלא נתן שמן בנר

חדושי הגהות

כלל ואע״ג דקאמר שלא חששו משום אינשי דאתי מעלמא דא״כ אפילו שני הפתחים מרוח א׳ היה צריך להדליק בשתיהן מ״מ יחשדוהו גם בני העיר משום שיאמרו הואיל ולא הדליק בזה הפתח משום חשש אינשי דאתי מעלמא כך לא הדליק באחר אבל אי לא משום חשש אינשי דאתי מעלמא לא היה חושדים אותו בני העיר כיון שיודעים שיש לו ב׳ פתחים והשתא ניחא דקאמר לדידן שאנו מדליקין בפנים די באחד מהם שאין היכירא אלא לב״ב והן יודעים ששני הפתחים של איש א׳ ואין כאן חשש משום אינשי דאתי מעלמא גם ב״ב אין חושדים אותו כי יאמרו שהדליק באחרת והשתא ג״כ ניחא דברכות דאי איכא פתחא אחרינא ליכא חשדא דה״נ לא אמרינן ואתי למיחשדיה אלא משום דאיכא חשד דאינשי דאתו מעלמא שלא ידעו שזה הבית יש לו ב׳ פתחים וק״ל (מהרל״ח) : **תרעג** א לא מימרא דשמואל היא דאדרבה שמואל הוא דפליג עלה ורב הוא דקאמר

מחריתי כדאמר גבי עירוב ומיהו בהגהת תשב"ץ אוסר לעשות בו דבר מצוה ואפי' ללמוד בהן ע"כ ונראה דה"ה לגרות חנוכה דאסור וכ"כ המרדכי ריש פרק ר' ישמעאל שכך קיבל הראבי"ה מאביו ר"י הלוי בין לגרות חנוכה או דב"ה או של שבת וכן עיקר: **ומפני** שאסור להשתמש לאורה וכו' כתב בספר לידה לדרך ורגילין להוסיף נר ז' ולא כסדר שאר הגרות כדי שלא ישתמש לאור של מצוה אם יבא להשתמש שם עכ"ל משמע דאסור להשתמש כי אם לאור אותו נר בלבד וזה שכתב מהרא"י דאם נתערב נר חנוכה אפילו באלף לא בטיל ואף על פי דהאלף כולן חול מכל מקום משתמש הוא גם לאור הנר שאסור להשתמש לאורו והא דאמרו בגמרא מניחה על שלחנו וכו' אין פירושו שמותר להשתמש לאור נר דחנוכה כיון דיש לשם נר של חול להשתמש בו דהא פשיטא דאסור אלא ה"ק תלמודא כיון דבשעת הסכנה היא וצריך להניחו על שלחנו כי היכי דלתחזי דהאי נר לאו דמלוה היא וכיון שכן דמניח' על שלחנו על כרחו משתמש לאורו באיסור ולא מהני ליה נר אחר ואפ"ה צריך לנר אחר לעשות היכר בדבר וז"ש רש"י דצריך נר אחר לעשות היכר לדבר ובר"ן מפורש להדיא כדפרי' אבל בלא סכנה אסור להשתמש לאורה אעפ"י שידוע שגם השמש בתוכם והכי משמע בהגה"ת לרי"ף שכתב יש מחכמי צרפת מצריכין שיניח הנר האחד למטה מנר חנוכה לא למעלה ולא כנגדה עכ"ל ודעתם דהנר שמונח מלמטה ממנו יתפשט האור למעלה וממנו עיקר התשמיש וכיון שאסור להשתמש אלא לאותו הנר בלבד על כן יניחו אותו דוקא למטה ובהגהת ש"ע כתב דאם ידוע שהשמש תוך הגרות מותר להשתמש אצלן כולן ושרי ליה מארי' דפשט התלמוד והפוסקי' לא משמע הכי כלל אלא כדפרי' ולענין הנחת השמש למטה יש חולקין וס"ל כיון דעיקר מצות חנוכה להעמיד' למטה מי' בתקום שאין שם תשמישו של אדם ויכר שלצורך מצוה הדליקוהו א"כ צריך להעמיד הנר הנוסף למעלה מהם במקום תשמישו של אדם כדי שיתשמש לאורו וכ"כ המרי"ל שהי' מעמידן ונתן סימן שרפי' שומדים ממעל לו וגרא' שטעמו היה כמ"ש וכן נוהגין ולפעד"נ דמטעם זה נתפשט המנהג לעשות השמש גדול מגרות חנוכה דהשיבא לסדר הגרות בשוה זה א"ו אז כשישתמש לאורן יפגע תחלה בנר הנוסף הזקוף בגובה למעלה מגרות חנוכה מיהו מי שמעמיד השמש למעלה מן הגרות כמ"ש מהרי"ל א"צ לעשותו גדול יותר:

תרעד מדליקין מנר לנר וכו' טעם מחלוקת זה מפורש בב"י ומ"ש חשיב נר של שבת וכו' כלומר בעה"ת תרתי קולי מיקל חדא דמותר להדליק מנר לנר ע"י של חול או ע"י קינסא אידך דגם מותר להדליק של חנוכה מן שאר נר של מצוה ע"י של חול מנר של שבת או של ב"ה אבל א"א הרא"ש ז"ל אוסר מנר לנר ע"י של חול וכ"ש דאוסר ע"י חול מנר של שבת או ב"ה לנר חנוכה ולענין הלכה כתב הר"ן דלפי סוגיית המחוורת אפי' ע"י קינסא שרי וכבעה"ת אבל התוס' כתבו וז"ל ש"מ דהדלקה עושה מצוה וא"כ מותר להדליק מנר לנר ומ"מ כיון שנוהגין העם להחמיר אין לשנות המנהג עכ"ל ובמרדכי אחרוך הוסיף וז"ל מיהו התוספות פירשו נהגו להחמיר שלא להדליק מנר לנר ואין לשנות המנהג וכתב בגליון הטעם משום דאין חיוב מצוה כ"א בנר ז' והאחרים אינן אלא משום הידור למהדרין או למהדרין מן המהדרין לכך נהגו העם להחמיר וה"ר יצחק כתב הא דמדליקין מנר לנר זהו דוק' קודם שנעשית המצוה אבל כבתה כיון דקי"ל אין זקוק לה אין להדליקה מנר של מצוה אחר להכחיש המצוה חנם עכ"ל וכיונא בזה כתבתי בסי' הקודם בשם מהר"ם ומשם דלק השיעור דמותר להשתמש לאורה ללשון שני משמע דמותר נמי להדליק ממנו נר אחר מיהו לעיל בסי' תרע"ב כתבנו דאין להשתמש לאורן כל זמן שהם דולקין לפ"ז נמי אסור להדליק ממנו נר אחר ונר של שמש הוא נר של חול ואין להדליקו מנר חנוכה וכ"כ בהגהת מיימוניות אבל בב"ה אין להקפיד שכולם נרות של מצוה וכ"כ מהרש"ל ופשוט הוא: **ומ"ש** וכל שכן שאין להדליק בו נר אחר של חול לנרכו נראה דוקא לשאר נרכו אבל לצורך תלמוד תורה חשיב מצוה וכן להבדלה וז"ל מהרש"ל וגדולה מזו מצאתי וז"ל מדליקין נר בנ"מ מנר ב"ה כדי לילך לבית הכנסת נמי מצוה כדאמר במדרש על מה זכה שאול למלוכה על שהאיר אביו במבואות האפילות נרות הרבה כך מצאתי וחמ"כ עיינתי במגילת סתרים דר"ג גאון שכתב וז"ל א"ר לקיש שאול לא זכה למלוכה אלא ע"י זקנו שהיה מדליק נרות לרבים ולכך נקרא שמו נר כתוב א' אומר ונר הוליד את קיש וכתוב אחר אומר קיש בן אביאל וכו' אלא ע"י זקנו שהיה מדליק נרות לרבי' נקרא נר ועוד האריך וכתב דבמבואות האפלי' היה מדליק ואפי' מבית לבית הספר היה מדליק בהן נרות להאיר לרבים עכ"ל מהרש"ל וכיונא בזה כתב באגודה בפ' ב"מ · ואיכא לתמוה על מה שנהגין להדליק נר של הדיוט מנר של ב"ה דבעודן דולקין למצותן אסור ואין היתר אלא כשצריך לכבותן כמ"ש כ"י ה' איני' מיהו להדליק נר לחולה או במ"ש ליצא באפילה ודאי שרי ורוב העולם אינן יודעין להלק ומקילין וראוי למחות בידן ולהזהירן שזה אסור וזה מותר. ובהגהת ש"ע לעיל ס"ס קנ"ד כתב טעם למנהג העולם ולא נהירא אלא מנהג זה טעות הוא וכתב מהרש"ל ונר של הבדלה לאחר שהבדיל עליה כבר עבר מצותה ויכול להדליק ממנה עכ"ל:

הלכתא

הרא"ש ז"ל ומפני שאסור להשתמש לאורה מוסיפין נר אחר שאם ישתמש לאורה שיהא השימוש לאור אותו הנר שאלו לאחי ה"ר יחיאל נרות חנוכה שמדליקין אחד יותר בסתם לשמש ולא פירש איזה מהם יכול אח"כ לברור איזה שירצה להיות שמש אפילו הראשון או האמצעיות או דווקא האחרון והכי מסתברא תשובה נרות חנוכה אין להפסיק בהן הלכך האחרון יהיה שלא לשם נר חנוכה שאם ישתמש לאורן ישתמש לאור אותו הנר

ב ואין שם שמש עליו (ב) כי השמש הוא המדליק בו הנרות ע"כ: וה"ר מאיר מרוטנבורק לא היה מדליק בנר של הרם אלא בשל מתכת ובשלא היה לו אלא של חרס היה לוקח חדשים בכל לילה ובשלא היה לו חדשים היה מסיקן באור דהוו כמו חדשים דהכי איתא במסכת סופרים אין מדליקין בנר ישן אין לו רק ישן מלבנו באור יפה וסתם נר שהוא של חרס הלכך בשל מתכת א"צ חדש ושל זכוכית או חרס מצופה דינו כמתכת:

תרעד מדליקין מנר לנר ודוקא כנר עצמו שיכול להדליק אחד מחבירו אבל אסור להדליק בה נר אחר של חול אפילו להדליק נר אחר של חנוכה כ"ש שאין להדליק בה נר אחר של חול לצרכו ובספר התרומה התיר להדליק מנר לנר

דאסור להשתמש לאורה היינו דוקא תשמיש קבוע דהרואה אומר לשם תשמיש זה הדליקה ולא לשם מצוה אבל תשמיש ערעי לזה לא הדליקה ואשמעינן רב אסי דאף תשמיש ערעי של גנאי כגון הרצאת משעות אסור לפי שיהיו סמוכות לנר לעיין בהם יפה אסור וכן משמע ליצא דקאמר כנגד נר חנוכה ולא קאמר אסור להרצות משעות לאורה עכ"ל נראה מדברי דבתשמיש ערעי שאינו של גנאי דהיינו שאינו צריך להיות ידיו סמוכות לנר שרי ולא ידעתי למה לא כתבו כן רבינו ורבינו ירוחם: **ומפני** שאסור להשתמש לאורו מוסיפין נר אחר להשתמש לאורו וכו' כ"כ רבי' ירוחם וכתב עוד כשמניח נר ז' להשתמש לאורה מניחין בפני עצמה שאל"כ יאמר על כולן לנרכו הדליקן (ג) ובמקום שאינו רגיל להדליק שם נר ז"ל נר אחר להשתמש לאורו עכ"ל ועכשיו אע"פ שמדליקין בפתח שהוא מקום שאין רגוי להדליק שם נר מדליקין נר אחד מובדל משאר נרות ונראה שכך הנהיגו הראשונים מפני שאין הכל בקיאין לחלק בין מקום שרגיל להדליק שם נר למקום שאינו רגיל וכתב המרדכי מש"ה נהגו לעשות השמש גדול יותר מהאחרות שאם בא להשתמש שישתמש בנר של חול:

שאלה לאחי ה"ר יחיאל נרות חנוכה שמדליקין אחד יותר בסתם לשמש וכו' כתוב בת"ה סי' ר"ג שנשאל בני אדם הדליקו בבית א' ונתערב נר אחר בין שתי נרות שהם שמשי' אי שרי ע"י ביטול ברוב ומותר ליהנות משלשתן

והשיב ירחא דלא בטיל משום דבר שבמנין שהרי מדליקין אותן במנין כל לילה (ה):

והרם מרוטנבורק לא היה מדליק בשל חרס אלא בשל מתכת וכשלא היו לו אלא של חרס היה לוקח חדשים דהכי איתא במסכת סופרים וכו' עד מלבנו באור יפה כ"כ בהגהות מיימון וגם במרדכי פרק במה מדליקין בשבלי הלקט: **וכתוב** עוד בשבלי הלקט אין חוששין לפתילות להחליפם עד שתכלה (ו):

תרעד מדליקין מנר לנר ודוקא בנר עצמו וכו' בפרק במה מדליקין (כב.) איתמר רב אמר אין מדליקין מנר לנר ושמואל אמר מדליקין אמר אביי כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל וחד מינייהו מדליקין מנר לנר יתיב הוא מדרבנן קמיה דרב אדא בר אהבה ויתיב וקאמר טעמא דרב משום ביזוי מצוה הוא אמר להו לא תליתו ליה טעמיה דרב משום מכתיש מצוה ופירש"י מכתיש מצוה. ומחזי כמאן דסקיל נהורא ושואב קלח מלחלוחית שמנו מאי ביזייהו דקא מדליק מסרגא לסרגא מ"ד משום ביזוי מצוה מסרגא לסרגא מדליק מ"ד משום אכחושי מצוה מסרגא לסרגא נמי אסור ופירש"י מסרגא לסרגא. מביא נר אצל נר ושתיהם של מצוה ולא בקינסא ומותבינן בגמ' למ"ד משום אכחושי מצוה ואסיקנא בקינסא ובתר הכי בעי תלמודא מאי הוי עלה ומהדרינן א"ר הונא ברייה דרב יהושע חזינן אי הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר ואי הנאה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר ואסיקו' דהדלקה עושה מצוה וכ' הרא"ש מאי קא מבעי' ליה מאי הוה עלה דלכאור' משמע דהלכה כשמואל מדעבד רבה כוותיה וכ"ת אליבא דשמואל מבעי' אי אית ליה טעמא דביזוי מצוה ולא פליג אלא באכחושי הא איתותב ליצא דאכחושי וא"כ בביזוי מצוה פליגי וי"ל דמספקא ליה אי תיובתא גמורה היא או לא ופשיט רב הונא ברייה דרב יהושע דלאו תיובתא' גמורה היא ולחומרא אמר דפליגי באכחושי ושמואל אית ליה טעמא דביזוי מצוה הלכך אי הנאה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר והו"ל כמו קינסא א"כ מיבעי ליה אי סמכינן אדבה דעביד כשמואל או דלמא הלכתא כרב באיסורי ופשיט רב הונא ברייה דרב יהושע דהלכתא כרב ובביזוי מצוה פליגי דלישנא דאכחושי איתותב והלכך אי הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר אבל אי הנאה עושה מצוה הו"ל כמו קינסא ואין מדליקין להני תרי שנויי מדליקין משרגא לסרגא אבל לא ע"י קינסא וכן דעת רי"ף לכך לא הביא אלא לשון מחלוקתם מדליקין מנר לנר דמשמע בנר עצמו אבל לא ע"י קינסא אבל בעל התרומ' מתיר אפי' ע"י קינסא לפי דעתי משום דמ"ד משום אכחושי מצוה עמד בקושיא ופליגי בביזוי מצוה והלכתא כשמואל כיון דרבה עביד כוותיה והר"ן כ' מדליקין מנר לנר ואפילו ע"י קינסא שרי דהא אסיקנא בגמרא דטעמיה דרב דאמר אין מדליקין משום ביזוי מצוה ודוקא ע"י קינסא הוא דאסור דאילו מנר לנר חנוכה בלא קינסא ליכא ביזוי מצוה ומינה דשמואל אפי' ע"י קינסא שרי ווז היא השטה המחוור' בגמ' ולא כן דעת הרמב"ן שכתב דלמסקנא ע"י קינסא אסור והרמב"ם כ' ומדליקין מנר חנוכה לנר חנוכה וכתב עליו הראב"ד וע"י קינסא ומחלוקת' תליי בדקדוק סוגיית הגמרא וכתבתי בחידושי ואין כאן להאריך עכ"ל והתו' כתבו ש"מ הדלקה עושה מצוה וא"כ מותר להדליק מנר לנר וש"מ כיון שנוהגין העולם להחמיר אין לשנות המנהג ע"כ (ז):

יש"ש

דרכי משה

בנר אלא כשיעור מצותו דאז אסור להשתמש לאורה כ"ז הדלקתה ולכן מותר להדליק בהן בשבת אבל אי נתן בו בשבת יותר דאז מותר להשתמש לאורה לאחר שעבר מצותו כמו שנתבאר סימן תרע"ב אסור להדליק בשמן שאין מדליקין בהן בשבת דחיישינן שמא ישתמש לאורו כנ"ל וכ"כ בתשובת הרשב"א סימן תע"ד: (ג) וכ"כ מהרי"ל שתחב השמש למעלה מכל הנרות: (ד) יש מקשים מנ"מ דאין שם שמש עליו וצ"ל דאסור לעשות כן דהרי מוסיף על הנרות שמחויב להדליק וליכא היכירא לימים היוצאים ולזה אמר א"ת שמש שנהגו בו היתר ה"ד לכן פי' שאין זה קרוי שמש כי הוא המדליק בו הנרות ואיכא היכירא דימים היוצאים כנ"ל: (ה) וכ' דלא קאמר דאסור אלא להשתמש בכל נר בפני עצמו מטעם הביטול דזה אמור שמא ישתמש בנר חנוכה לבד אבל להשתמש בנרות שירוע שהשמש שם בוודאי מותר להשתמש בהן דהא עיקר טעם הדלקת השמש הוא שאם ישתמש לאור הנרות שישתמש לאור השמש ש"מ דכי הן לגבי הדדי שמותר להשתמש לאורן כנ"ל: (ו) וכ"כ באבודרהם דא"צ להחליף פתילות אלא שנהגו בו וכ"כ הכלבו דכן נהגו: **תרעד** (א) וכ"כ הטרדכי דנהגו להחטיר בנר חנוכה וכ"כ בהג"מ וכתב רבי' שמחה שאם כבה אותו

חדושי הגהות

דקאמר לה: ב יל"ד במ"ש ואין שם שמש עליו כו' כי כיון שכתב האחרון יהיה שלא לשם נ"ח א"כ חול הוא ומנ"מ אם נקרא שמש או לא (ועי' בר"מ) אלא נ"ל שהשואל שאל איזה שם שמש עליו ר"ל כי היה סבור שלסיכך אותו של חול נקרא שמש דמותר ליטלו משם לשמש בו לכל תשמיש שירצה לסיכך שאל איזהו השמש שמותר ליטלו לתשמיש ולזה

ומ״ש רבי׳ והשיב נר של שבת ונר של ב״ה כולם של מצוה וכו׳ ז״ל בעה״ת הלכה כשמואל דאמר מדליקין מנר לנר דהא רבה עביד כוותיה מ״כ מותר להדליק קינסא או נר של חול מנר של מצוה הן בנרות שבת הן בנרות חנוכה הן בנרות ב״ה מותר להדליק קיסם מנר של שבת כדי להדליק בה נ״ח או מיפכא או להדליק קיסם מנר של שבת כדי להדליק נר אחרת של שבת וכן בנרות חנוכה אבל נר של חול אסור להדליק מנר של מצוה אא״כ מדליק מאותה נר של חול נר אחרת של מצוה כדמוכח ההיא (שם) דאין שוקלין כנגד מעשר שני דיברי זהב עכ״ל ורבינו לא חשש להזכיר נר חנוכה משום דכיון דעלה קיימא ממילא משמע דכי קאמר כולם של מצוה שיכול להדליק מזה לזה דאנר חנוכה נמי קאי : כתוב בתה״ד דאפילו למ״ד מדליקין מנר לנר על ידי קינסא אם יש לחוש שיכבה הקינסא ברוח קודם שיגיע לאותו נר מצוה שרוצה להדליק מודה דאסור (ג) :

תרעה הלכתא הדלקה עושה מצוה ולא הנחה שאם היתה מונחת במקומה שלא לשם מצות חנוכה ומדליקה שם וא״צ להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה הילכך עששית שהיתה דולקת כל היום לערב מכבה ומדליקה לשם מצוה ומכל מקום צריך שידליקנה במקום הנחתה שאם הדליקה בפנים והוציאה להוץ (א) לא יצא שהרואה אומר לצרכו הוא מדליקה וכן אם מדליקה ואוחזה בידו במקומה לא יצא שהרואה אומר לצורכו הוא אוחזה וכיון שעיקר המצוה בשעת ההדלקה צריך שיהא בנר שיעור שמן קודם שידליק אבל לא ידליק ויתן שמן אח״כ ולא ידליקנה הרש שוטה וקטן אבל אשה מדלקת שאף היא היתה בנס והייבת בה :

תרעו המדליק בליל ראשון מברך להדליק נר של חנוכה ושעשה נסים ושהחיינו ואם לא בירך זמן בליל ראשון כ׳ א״א הרא״ש ז״ל בתשובה דמברך בליל ב׳ או אימתי שיזכור מליל ראשון ואילך מברך שנים להדליק ושעשה נסים והרואה הנרות מברך בליל ראשון שתים שעשה נסים ושהחיינו מכאן ואילך אינו מברך אלא שעשה נסים לבד ודוקא שאינו עתיד להדליק ואין

לנר ע״י של חול והשיב נר של שבת (ג) ושל ב״ה כולם של מצוה שיכול להדליק מזה לזה וא״א ז״ל כתב כסברא ראשונה :

תרעה הלכתא הדלקה עושה מצוה ולא הנחה שאם היתה מונחת במקומה שלא לשם מצות חנוכה ומדליקה שם וא״צ להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה הילכך עששית שהיתה דולקת כל היום לערב מכבה ומדליקה לשם מצוה ומכל מקום צריך שידליקנה במקום הנחתה שאם הדליקה בפנים והוציאה להוץ (א) לא יצא שהרואה אומר לצרכו הוא מדליקה ואוחזה בידו במקומה לא יצא שהרואה אומר לצורכו הוא אוחזה וכיון שעיקר המצוה בשעת ההדלקה צריך שיהא בנר שיעור שמן קודם שידליק אבל לא ידליק ויתן שמן אח״כ ולא ידליקנה הרש שוטה וקטן אבל אשה מדלקת שאף היא היתה בנס והייבת בה :

תרעו המדליק בליל ראשון מברך להדליק נר של חנוכה ושעשה נסים ושהחיינו ואם לא בירך זמן בליל ראשון כ׳ א״א הרא״ש ז״ל בתשובה דמברך בליל ב׳ או אימתי שיזכור מליל ראשון ואילך מברך שנים להדליק ושעשה נסים והרואה הנרות מברך בליל ראשון שתים שעשה נסים ושהחיינו מכאן ואילך אינו מברך אלא שעשה נסים לבד ודוקא שאינו עתיד להדליק

ומ״ש כלומר אע״ג דאין הנחה עושה מצוה מ״מ צריך שידליקנה במקום הנחתה וכדאיתא התם (כב :) אמר רבא הדליקה בפנים והוציאה לא עשה כלום מפני שהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה וכן אמר תו רבא שם היה תפוס נר חנוכה לא עשה כלום מפני שהרואה אומר לצרכו הוא דנקיט לה מ״כ בשם מהרי״א ז״ל כתב בגמ״י פעם אחת ראה בב״ה שהדליק הנרות בכלי שהיו מדליקין כל השנה להאיר שבאותו כלי היו נרות מתוקנות לנ״ח ואחר שהדליק המדליק נ״ח היה מוליך החבל בידו להגביה הכלי להעמידה במקומו המיוחד לו כל השנה ומחה ביד המדליק שלא יעשה כן שאע״פ שהמנו העומדים בב״ה הברכה של חנוכה בשעת ההדלקה מ״מ הרואה שלא היה שם באותה שעה יאמר לצרכו הוא שהדליקו לכך צוה שלא יגביהנה אלא שיניחנה למטה בפחות מי׳ ואמר (שעדים יא) [שעדיין יש לפקפק] ע״ז לפי שעדיין משתמשים לאורה וכיון שהרגילו כל השנה להדליק לאורה אע״פ שאינה במקומה כיון שאין נר במקום נ״ח א״א שלא ישתמש נר חנוכה לעומדים שם במקום הנר שהיו רגילין לכך לצורך החנוכה ראוי לחדש כלי אחר ע״כ ונראה לי שמאחר שהדלקת נר בב״ה אינו אלא משום מנהג שנהגו ואין חוששין שיהיה לפני הפתח אלא לפני ההיכל אין לדקדק בזה כל כך משום הפכנסיס והיולאים ועוד שאפילו בבית אין אנו מדליקין עכשיו אלא מפני בני הבית וא״כ לפ״ז אין לחוש לעוברים ושבים כ״ש וכ״ש בב״ה שהרי כל הבאים לשם יודעים שאלו הנרות הם של חנוכה ועוד היה נראה לומר שמאחר שכבר הדליקן במקום שאינו ראוי דהו״ל כבתה שאין זקוק לה עכ״ל :

וכיון שעיקר המצוה בשעת ההדלקה צריך שיהיה בנר שיעור שמן קודם שידליק וכו׳ כ״כ הרא״ש בפרק ב״מ וז״ל כיון דהדלקה עושה מצוה צריך שיתן שמן בנר כדי שיעור קודם הדלקה אבל אם בירך והדליק ואח״כ הוסיף שמן עד כדי שיעור לא יצא י״ח : **ולא** ידליקנה חש״ו שם בגמרא (כג :) והשתא דאמרינן הדלקה עושה מצוה הדליקה חש״ו לא עשה כלום וכתב הר״ן הילכך הדליקה חש״ו אע״פ שהניחה גדול לא עשה כלום מיהו כתב בעל העיטור דאם הגיע לחיוך מותר והכל תלוי במנהג כדאמרינן בירושלמי דמגילה מכאן ואילך התקינו שיהו קטנים קורין לרבים ע״כ : **אבל** אשה מדלקת וכו׳ שם בגמרא אשה ודאי מדליקה דאמר ריב״ל נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס וכתב הר״ן שנזרו הע״ג על כל הבתולות הנשואות שיבעלו להגמון תחלה וע״י אשה נעשה נס דאמרינן במדרש דבתו של יוחנן האכילה לראש הע״ג גבינה לשכרותו ותתכה את ראשו וברחו כולם וע״ז נהגו לאכול גבינה בחנוכה עכ״ל (ד) :

תרעו המדליק בליל ראשון מברך להדליק נר ושעשה נסים ושהחיינו מליל ג׳ ואילך מברך שתים וכו׳ עד אינו מברך אלא שעשה נסים בלבד פשוט בפרק ב״מ (כג :) כתוב בשבלי הלקט במטבע שטבע ה״ר יוסף מלאתי ברכת חנוכה שטבעה להדליק נעות סופר הוא אחד דסגי ליה ע״י שליח ועוד א״כ מפני מה לא השיב רב פפי כשאמר לו רב פפא לא סגי דלאו אינהו מהיל נהי דלא סגי דלאו אינהו מהיל דהא נר חנוכה סגי על ידי שליח ומברכין להדליק ומפורש בפרק לולב הגזול ירושלמי כיולד מברך על נר חנוכה אקב״ו על מצות הדלקת חנוכה עכ״ל אבל נוסחת הפוסקים הוא להדליק וכן נהגו ומאי דסגי ליה ע״י שליח י״ל דכיון דצריך לאסתפוקי בפריטי הו״ל כאילו אינה יכולה להתקיים ע״י אחר וכן כתב הר״ן בפ״ק דפסחים : **ומ״ש** ודוקא שאינו עתיד להדליק

תרעה הלכתא הדלקה עושה מצוה ולא הנחה שאם היתה מונחת במקומה שלא לשם מצות חנוכה ומדליקה שם וא״צ להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה הילכך עששית שהיתה דולקת כל היום לערב מכבה ומדליקה לשם מצוה ומכל מקום צריך שידליקנה במקום הנחתה שאם הדליקה בפנים והוציאה להוץ (א) לא יצא שהרואה אומר לצרכו הוא מדליקה ואוחזה בידו במקומה לא יצא שהרואה אומר לצורכו הוא אוחזה וכיון שעיקר המצוה בשעת ההדלקה צריך שיהא בנר שיעור שמן קודם שידליק אבל לא ידליק ויתן שמן אח״כ ולא ידליקנה הרש שוטה וקטן אבל אשה מדלקת שאף היא היתה בנס והייבת בה :

תרעו המדליק בליל ראשון מברך להדליק נר של חנוכה ושעשה נסים ושהחיינו ואם לא בירך זמן בליל ראשון כ׳ א״א הרא״ש ז״ל בתשובה דמברך בליל ב׳ או אימתי שיזכור מליל ראשון ואילך מברך שנים להדליק ושעשה נסים והרואה הנרות מברך בליל ראשון שתים שעשה נסים ושהחיינו מכאן ואילך אינו מברך אלא שעשה נסים לבד ודוקא שאינו עתיד להדליק

ומ״ש רבי׳ והשיב נר של שבת ונר של ב״ה כולם של מצוה וכו׳ עד שהרואה אומר וכו׳ אינה להקשות דבגמ׳ ה״א אינבעיא להו הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה ת״ש דאמר רבא הדליקה בפנים והוציאה לא עשה כלום אע״ב הדלקה עושה מצוה הדלקה במקומה בעינן מש״ה לא עשה כלום אע״א הנחה עושה מצוה אמאי לא עשה כלום ופריק התם נמי הרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה אלא לפי שצריך שידליקנו במקומו גם ברי״ף ובהרא״ש ובסמ״ג איכא להקשות שכולם כתבו כדברי רבינו ונראה לייחד שהם מפרשים דלמאי דמשני וקאמר התם נמי הרואה הוא אומר לצרכו הוא דאדלקה משמע דלא ס״ל הך טעמא דהדלקה במקומה בעינן לגבי הדליקה מבפנים אלא קושטא הכי הוא דאסור משום דהרואה וכו׳ וכאילך מימרא דרבא דאמר היה תפוס נר חנוכה וכו׳ דאין להעמידה אלא מטעם דהרואה וכו׳ למאי דקי״ל הדלקה עושה מצוה א״כ טעם זה ברור ומוכח טפי וכאילך דרבא דהדליקה בפנים נמי משום דהרואה וכו׳ ולא משום הדלקה במקומה בעינן כדקס״ד מעיקרא אלא קי״ל דלא בעינן הדלקה במקומה ונפקא מינה לענין נר של שבת ושל יו״ט דלית בהו משום פרסומי ניסא כדי לחוש להרואה וכו׳ דמותר הוא להדליקה תחלה ולהניחה אח״כ במקומה לאחר שכבר הודלקה דלא בעינן הדלקה במקומה אבל להרמב״ם גם בשל שבת ושל יום טוב הדלקה במקומה בעינן וכן פסקו להדיא המרדכי והאגודה בפרק ב״מ . וכבר היה אפשר לומר דלהרי״ף ודעימיה נמי הדלקה במקומה בעינן ולא כתבו הך טעמא דהרואה וכו׳ אלא לאורויי דאף לדידן שהדליקן בפנים וההדלקה במקומה הוא אפ״ה לא עשה כלום משום דהרואה וכו׳ אלא שקשה על זה דהיה לסם להבנין גם הך טעמא דהדלקה במקומה בעינן כיון שסניסם הלכה הילכך נראה עיקר כדפירש׳ דלהרי״ף ודעימיה אידחי הך טעמא דהדלקה במקומה בעינן . ולענין הלכה נראה עיקר כדעת הרמב״ם דהכי משמע פשט הסוגיא והמרדכי והאגודה נמי הכי ס״ל כדפי׳ ודלא כש״ע שכתב כל׳ רבינו ולא כתב הך טעמא דהדלקה במקומה בעינן ודו״ק : **ולא** ידליקנה חש״ו פי׳ אלא יעשה שלוחים להדליק עליו אבל אשה מדלקת אף להוציא את האיש וכ״כ הסמ״ג להדיא בהלכות מגילה ואע״ג דבמגילה איכא מוציאה את האיש ואע״פ שגם לשם היו הנשים באותו נס שאני מקרא מגילה דהוי כקריאת התורה שאיכא מוציאה את האיש וכן המנהג שהאיש סומך על אשתו שמדלקת עליו בביתו ואע״פ שהיא עצמה מדלקת ולא ע״י שכיבו וז״ש רבינו אף היא חייבת בה כלומר מאחר שגם היא חייבת כמו האיש לכן יכולה להוציא את האיש וכ״כ באגודה שאם אשה יודעת לברך תדליק היא ותפטור כל בני ביתה עכ״ל ובמקצת ספרי רבינו כתוב שאף היא היתה בנס ותייבת בה :

תרעו המדליק בליל ראשון מברך להדליק וכו׳ עד דמברך בליל שני דאם עבר ולא בירך בהגיע הזמן שוב אינו מברך דעבר יומו בטל קרבנו היינו דוקא בדבר שאין זמנו נמשך אלא זמנו בעתה כגון בדיקת חמץ למ״ד לברך שהחיינו דאם עבר ובדק ולא בריך שוב אינו מברך אבל הדלקת נרות חנוכה דזמנו נמשך ח׳ לילות אם לא בירך בליל ראשון מברך אח״כ כל זמן שלא עברו ח׳ לילות ולא כמהר״ם בדרשות שא״ל לברך שהחיינו גם מהר״ם מ״ץ כתב בתשובתו דלריך לברך שהחיינו בליל שנייה אם לא בירך בראשונה אבל בירך בראשונה כשראה נ״ח אע״פ שלא הדליק באותה הלילה שוב אינו מברך זמן עכ״ל ופשוט הוא מידי דהוה מרוחה פרי חדש ובירך שהחיינו בראשונה דשוב א״ל לברך בשעת אכילה אלא שנהגו להמתין עד שעת אכילה כדליעל בסי׳ רכ״ה וקי״ל נמי זמן אומרות פי׳ בשוק וא״ל לחזור ולאמרו על הכוס אבל אם לא בירך בליל ראשונה כלל צריך לברך בליל שנייה ואע״פ שאשתו הדליקה עליו בליל ראשונה מ״מ מידי ברכת שהחיינו לא נפטר ובסמוך יתבאר עוד . ואיכא למידק מ״ש דאמיסא מברך כל יומא ושהחיינו אינו מברך אלא חד יומא ורא״ה בהג״ה שכתב דהנס היה בכל לילה מספיק הזמן אבל שהחיינו אין לברך בכל לילה אע״פ שבכל לילה מתחדש הנס לפי שכבר ברכנו אותה לילה הראשונה על הזמן ההוא ואין בזמן מתחדש דבר אלא נעשה בו נס שהספיק עכ״ל ועוד י״ל דברכת שהחיינו היא באה על שמחת לבו של אדם שהגיע לזמן הדלקת נ״ח ושם הדלקת נרות ח׳ הוא ואם בכל ח׳ יומא דחנוכה כתב יומא תשיבי אבל ניסא כל יומא אע״פ שהזמן ח׳ : ודוקא שאינו עתיד להדליק וכו׳ פי׳ שאינו עתיד להדליק באותו לילה שאם דעתו להדליק בביתו באותו לילה אין צריך לברך על הראייה אלא מסדר כל שלשתן בשעה שידליק מידי דהוה אסוכה דמסדר להו לכולהו אכסא וכ״כ בהגה״מ בשם רבינו שמחה ורא״ה אבל באותו לילה עתיד להדליק בביתו אע״פ שדעתו לברך בביתו בליל שנייה דכל יומא ויומא מצוה בפני עצמה היא וז״ל רש״י בשם ר״י בר יהודא שאמר בשם ר׳ יעקב דלא הווקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין או ליושב בספינה וכו׳ משמע שלא בא למעט שלא יברך ברכה זו אלא למי שהדליק כבר וברך בביתו אבל מי שלא הדליק בביתו אע״פ שדעתו להדליק באותו לילה בביתו צריך לברך אראייה דאין

דרכי משה

אותו נר שמדליק בו האחרים שאין לחזור להדליק מהנדלקים כדי לגמור להדליק ואע״פ שמותר להדליק מנר לנר מ״מ נהגו להחמיר ואין לשנות המנהג והטעם שעיקר מצוה היא נר איש וביתו והאחרים הם וק רשות להידור מצוה אם כבה אחד מן הנרות אין להדליקו מן האחרים דאין בהדלקה זו מצוה דקי״ל כבתה אין זקוק לה עכ״ל מ״מ דוקא בנרות הנוכה נהגו להחמיר אבל לא בשאר נרות של מצ ה וכ״מ מדברי המרדכי וכתב מהרא״י וז״ל וכתב המרדכי הא דמדליקין מנר לנר היינו דוקא קודם שנעשה המצוה אבל כבתה מאיר דאינו זקוק לה אין מדליק מנר מצוה : (מב) וכתב בגמ״י הלכות קטנות דף פ״ו ע״ב הא דאין מדליקין מנר יבר היינו דוקא בעוד שהנר ראשון הולק למצותו אבל בשכבר דלק למצותו שוב מדליקין ממנו לכן כתב בעל המנהיג שאסור להדליק מנרות ב״ה בעוד שדולקין למצותן אבל כשצריך לכבותן מותר עכ״ל : (ג) ובגמ״י ה״ק דף פ״ו ע״ב דה״ה נר של ת״ת או חולה שיש בו סכנה או היה דין אחת להם : **תרעה** (א) וכתב מהרי״ו דצריך להניחה שם חצי שעה במקום הדלקתה : (ב) וכ״כ הכלבו :

כתנ

הדושי הגהות

ולזה השיב האחרון יהיה שלא לשם נ״ח שאם ישתמש לאורן ישתמש לאור אותו הנר ר״ל שאם ישתמש שם במקומן יהיה השימוש לאור אותו הנר אבל לא שיטלנו משם לתשמישו שבבית כי צ״ל תמיד אצל נ״ח כמימרא דרבא פ׳ ב״מ כמו״ש בסמוך ולפיכך אמר שאין שם שמש עליו שהוראה שם שמש היה מורה לטלטלו לכל תשמישו וזה אינו כי צריך להניחו אצל הנרות ומה שנהגין לקרות הנר של חול שמש דהיינו כשמדליקין בו הנרות שנקרא שמש משום שכבר שימש להדליק בו את הנרות אבל לא שישמש בו אח״כ כי צריך להניח במקומו אצל הנרות ולפיכך זה הנר של חול שלא הדליק בו הנרות אין שם שמש עליו וא״ל כיון שהשיב שאסור לטלטלו במקומו אלא שאם ישתמש לאורן יהיה השמוש לאור

דמה להחמיר כמלוה ולא כמ"ש רבינו והג"מ בשם ר"ש ורא"ה מיהו במרדכי סבירא לשון רש"י בענין אחר מסכים עם רבינו ועם ר"ש ורא"ה וז"ל שלא הוזקקה ברכה זו אלא להדליק בביתו עדיין או לשמע דעתו להדליק בעצמו כגון אכסנאי אלא שמע הברכה לקמן מסיק קא מדלקי עלאי בגו ביתאי ומ"מ צריך לראות כדאמר ברוחה יומא קמא מברך ב' מכאן ואילך א' וכן אומר שנהגו בני אדם שהיו הולכין בגייר"ש לירוד ולא היה גר יהודי באותו העיר ומדליקין בביתו עו"ג עכ"ל ואולי חסר בספרי רש"י שבידינו אלא שבהג"מ העתיק לשון רש"י כמו שהוא בספרי רש"י שבידינו: **ומ"ש** ואין מדליקין עליו וכו' כתב הסמ"ג דר"ל דאינו נשוי שמדליק אותו עליו בביתו דאילו היה נשוי אעפ"י שהולך בדרך א"צ לברך על הראייה כיון דאשתו מדלקת עליו ותימה דמה שמדליקין עליו בביתו אינו בא אלא לפטור אותו מחיוב המוטל על אמונו להדליק נרות לפרסם הנס ברבים אבל ההולאה על הנס וברכת שהחיינו הוא בחיוב על גופו ומזה לא נפטר כשמדליקין עליו אם לא שעמד שם בשעת ברכה וענה אמן וכך מבואר ממ"ש המרדכי בשם רש"י דבסמוך שלא בא למעט אלא למי שכבר הדליק בביתו או עתיד להדליק בעצמו בביתו באותו לילה אבל מלבד זה חייב לברך על הראייה אעפ"י שמדליקין עליו בביתו והכי משמע מלשון הרא"ש והסמ"ק והאגודה שכתבו בשתם דהמהלך בספינה ורואה נרות שהדליקו בעיר והוא אינו מדליק מברך על הראייה אלמא דכיון שהוא עצמו אינו מדליק אעפ"י שאשתו מדלקת עליו בביתו צריך לברך על הראייה והא דנקטו ספינה משום דבלא ספינה יכול להדליק באופניו מקום אלן שם והכי משמע ממ"ש הרי"ף והרמב"ם בשתם לברך על הראייה שוב ראיתי שהר"ר ירוחם כתב וז"ל יש מהגדולים שכתבו שאם הדליקו עליו בביתו אין צריך לברך כשרואה נר חברו ויש מהן שכתבו שאפילו הדליקו עליו בביתו צריך לברך כשרואה ומ"מ אם הדליק הוא בעצמו בביתו א"צ לברך כשרואה נר חברו ולפ"ז הסברא האחרונה אכסנאי שנשתתף בפרוטה צריך לגמרי ולראות אדם שיברך עכ"ל ונראה היינו דוקא כשלא שמע הברכה מבעה"ב כשהדליק דאי שמע הברכה וענה אמן הו"ל כאילו בירך הוא עצמו דשומע כעונה וסברא זו **שאחרונה** היא עיקר והכי נקטינן דלא כמ"ש בש"ע בלשון רבינו:

המדליק אחר שהדליק וכו' הלשון משמע שאומר כן קודם שיברך שעשה נסים וכ"כ מהרי"ש והכי משמע במ"ש ובהגהת מיימוני פ"ג הלכה ד' מיהו בתשובת מהרי"ל סי' קמ"ה כתב דאינו אין לנו אלא תלמודא דידן דכל הברכות צריך עובר לעשייתן כמו שעושין בקריאת מגילה ונטילת לולב ואינא למימר דמ"ש עובר כמ"ד בירושלמי דמברך בשעת עשייתן ותו דאין בו מנהג פשוט לאמרו ויאיך נפסיק בטפל לגין העיקר עכ"ל: כתב מהרי"ק בשורש קפ"ג דלדעת הר"ש כשמדליקין בשמאל יתחיל בגר היותר ימיני ובליל ב' יוסיף גר אחד סמוך לו ויברך על הנוסף וכו' וא"כ לפ"ז כשאין מזוזה בפתח ומדליקין בימין **מתחיל בליל ראשון בגר** היותר ימיני ובליל ב' יוסיף גר אחד סמוך לו **ויברך על הנוסף** וקשה שהרי צריך הוא להדליק בטפח הסמוך לפתח וגר הראשון שמברכין עליו הוא עיקר מצות ההדלקה ולמהרי"ק אם מדליק בשמאל לא ידליק בטפח הסמוך לפתח כ"א בליל אחרון וכשמדליק בימין לא ידליק בטפח הסמוך לפתח כ"א בליל ראשון לכן נראה עיקר כמהרא"י בת"ה דלעולם הוא מתחיל בטפח הסמוך לפתח וכשמדליק בשמאל מתחיל בכל לילה בגר שהוא היותר בטפח הסמוך לפתח ופונה דרך ימין וכשמדליק בימין מתחיל בכל לילה בגר היותר ימיני ומדליק כדרך שאנו בני ברית כותבין ואעפ"י שאינו פונה דרך ימין אין לחוש כיון שצריך להדליק בטפח הסמוך לפתח מיהו בגר יש מהגדולים לומר אדרבה כשמדליק כדרך שאנו בני ברית כותבין זהו נקרא פונה דרך ימין וכו' כדכתב בתשובת מהרי"ל סי"מ ומהרא"י בסימן ק"ו עד בני אוסטרייך ע"ש. מלאתי בהגה"ה אדם שהדליק גר חנוכה יכול להדליק לאשה ולברך וכגון שעומדת אצלו בשעת הברכה אבל בענין אחר נראה למהר"ח שאין לברך עכ"ל וא"ל דוקא דבר המוטל על גוף האדם ולא על דבר הנתחייב ברכה ותאיה מחלה ותרומה שהשליח מברך בלא המשלח ע"כ מצאתי כתב הרא"ם בביאוריו כשאחר מברך יברך על הדלקת גר חנוכה ושכן מצא בגליון תוס' וא"ל דהיינו כשהשליח כבר הדליק לעצמו אבל בשנשתתף עם זה בפריטי יברך להדליק וכ"י בתחלת סימן זה הבא בשם שבולי לקט דיש לברך על מצות הדלקת **גר חנוכה** דה"א בירושלמי ונראה דהיינו כשאחר מברך כדפי':

תרעז אכסנאי חייב להדליק וכו' כתב בתגודה **שמעתי מי ששתף עם** חבירו לגר חנוכה צריך להוסיף מה שיתן לו חבירו ע"כ ונעמא דאם לא ניכר שהוסיף חבירו אינו חייב אלא כשתתף ולפ"ז אפי' לא הוסיף כל מה שנתן לו אלא מקצת נמי סגי דניכר דנשתתף במה שהוסיף על מה שהיה רגיל ואם יש לו פתח וכו' כך פסק הרי"ף בפ' ב"מ ופי' הרמב"ם דאף כשמדליקין עליו בביתו אינו יוצא דכיון שיש לו פתח פתוח לעצמו אינו חייב אלא אם אינו וכו' נראה דהרא"ש כתב כך לזמנו שהיו מדליקין על כל פתח מפתחי הבתים שבחצר וכדמשמע מפירש"י וכדלעיל בסימן **וכתב** הרא"ש בתשובה כן המוכל אצל אביו וכו' נראה שבחצר המיוחד לשינה דאינא חשדא דעוברים ושבים לפני פתח הבית כשאינן מבני חצר. ומ"ש רבינו אח"כ בשם רב שר שלום הוא לאותן הזמן שהיו מדליקין בפתח החצר וכולם יוצאים בגר אחד כשמשתתפים יחד ולשם א"צ להדליק בבית המיוחד לשינה דאף בפתחי הבתים שבחצר לא היו מדליקין כי היו יוצאים בגר א' שהשתתפו בו ומדליקין בפתח החצר מיהו למ"ש רב שר שלום דלהידור מצוה מדליק לעצמו וכו' א"כ לפי זה צריך הוא ג"כ להדליק על פתח בית שהוא יצן שם דאינא חשדא וכדכתב הרא"ש: **ומ"ש** הרא"ש ואפילו לדידן וכו' היינו כדפי' בסי' תרע"א ותרע"ב שהיו מדליקין בבית הסמוך לחצר אלא שהיו מדליקין בפנים ואינא חשדא מעוברים ושבים בחצר כשאין מבני החצר והפתח פתוח ולא הדליק אבל לדידן שמדליקין בבית החוץ בפנים ליכא חשדא אלא מבני הבית והם יודעים שמדליקין **בתקוס** שאוכל מיהו דוקא כשאוכל בקביעות בתקוס א' אבל מי שסועד בסעודה אצל חבירו בהא ודאי אינא חשדא מבני ביתו

כשלא

ואין מדליקין עליו כגון שהולך בדרך ורואה הנרות בעיר אבל בענין אחר א"צ לברך נרסינן במסכת סופרים המדליק אחר שהדליק אומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו ע"י כהניך הקדושים וכל שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קודש הן ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל ניסיך ועל ישועתך וכן היה נוהג ה"ר מאיר מרוטנבורק וא"א הרא"ש ז"ל:

תרעז אכסנאי חייב להדליק בפ"ע ואינו יוצא בשל בעל הבית ומיהו בפרוטה שיתן לו וישתתף עמו סגי ואם מדליקין עליו בביתו א"צ יותר ואם יש לו פתח פתוח לעצמו אינו יוצא במה שמדליקין בביתו ולא במה שישתתף עם בע"ה אלא צריך להדליק בפתחו כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובות בן האוכל אצל אביו או האוכל אצל חבירו ויש לו בית מיוחד לשינה צריך להדליק שכיון שיש לו בית מיוחד לשינה והעולם רואין אותו נכנס ויוצא בו איכא חשדא אם אינו מדליק שאין העולם יודעין שאוכל במקום אחר ואפילו לדידן (א) שאנו מדליקין בפנים ומסתמא בני הצר יודעין שאוכל במקום אחר אפ"ה שייך

שידליק גר שני שהוא גם אותו היום וכן בליל ג' קודם שידליק גר ג' וכן ברביעי וכן על כולם עכ"ל נראה מדבריו שבגר שהתחיל להדליק בליל א' בה מתחיל בכל הלילות אבל מהר"י קולון ז"ל כתב בשורש קס"ד מאחר שכתב המרדכי בפרק ב"מ בשם רבינו מאיר שיש להתחיל לגד שמאל כדי לפנות לימין משום כל פינות שאתה פונה וכו' אם כן ראוי הוא להתחיל להדליק בליל ראשון בגר היותר ימיני ויברך ובליל שני כשיוסיף גר אחרת אצלו יתחיל ויברך על הנוסף שהוא יותר שמאלי כדי להפנות לימין כדברי רבי' מאיר וכן בליל ג' כשיוסיף עוד אחד סמוך לשתי נרות הראשונות יתחיל בו בנוסף וכו' יתחיל הברכה ואח"כ יפנה לגד ימין וכן בכל לילה ולילה נמצא שתמיד מברך על הנוסף שהוא מודה על הנוסף שברי בתוספת הימים נתוסף הנס (ב) אבל אם היה מתחיל בליל הראשון להדליק בגר השמאלית גם בליל שני היה צריך להתחיל בו כדי להפנות לימין כדברי הר"מ וכן בליל שלישי וכן כל הלילות ונמצא שאין מברך אלא על גר אחד כל ימי חנוכה עכ"ל ואע"פ שלדברי הר"י לא שייכא קושיא זו מ"מ קצת דוחק לומר דברכת שעשה נסים יברך ליל הראשון קודם הדלקה ובשאר לילות אחר הדלקה (ג) ובתה"ד כ' דבני ריגום מתחילין להדליק בשני שהוא כנגד גד שמאל כדברי המרדכי ובני מוסטרייך מתחילין לגד ימין ומדליקין כדרך שאנו בני ברית כותבין דאפשר לחוש לו כה"ג פונה דרך ימין ואף אם אינו פונה דרך ימין כה"ג נראה לוייבב המנהג משום דהאידנא אין להם מזוזות בפתחי החורף שבהם מדליקין א"כ צריכין להדליקן בימין הכניסה בגד הטפח הסמוך לפתח כדאיתא במרדכי וא"כ אותו גר שהוא יותר הוא הסמוך לפתח לעולם וכו' צריך להתחיל עכ"ל ונראה שמנהג בני רינוס הוא הנכון וכפי מה שכתבתי בשם מהר"י קולון ואין לחלק בין היכא שהגרות בימין הכניסה להיכא שהם בשמאל הכניסה וכן אנו נוהגים:

תרעז אכסנאי חייב להדליק בפני עצמו ואינו יוצא בשל בע"ה ומיהו בפרוטה שיתן לו וישתתף עמו סגי ואם מדליקין עליו בביתו וכו' עד אלא צריך להדליק בפתחו פשוט בפרק במה מדליקין (כג:) והטעם דכשיש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק בפתחו הוי משום חשדא והא דאמרינן דאם מדליקין עליו בביתו א"צ כתב המרדכי וא"ת צריך לראות כדאמרינן בסמוך ברוחה יומא קמא מברך שתים מכאן ואילך א' וכן אומר ר"י שנהגו בני אדם שהיו הולכין לירוד ולא היה דר יהודי באותו עיר ומדליקין בבית העו"ג ע"כ:

כתב א"א ז"ל בתשובת בן האוכל אצל אביו או אצל חבירו ויש לו בית מיוחד לשינה וכו' הרשב"א כתב בתשובה דא"צ להדליק אבל צריכים להשתתף כדין אכסנאי וכתב מהרי"א ז"ל בשם א"ח בן גדול בבית אביו ואינו סומך על שולחן אביו הרי הוא כאכסנאי וצריך להשתתף וה"ה בחתנו היכא דאין לחם בית שידליקו בעבורם עכ"ל: **כתב** בתה"ד דאכסנאי שהוא נשוי אם רצה להדליק ולברך משום הדור ש"ד ול"ל דאין לסמוך על זה לברך ברכה שאינם צריכה (ג): **כתוב** בא"ח קטן שהגיע לחינוך מדליק כיון שמצוה דרבנן היא מצאתי כתו' בשם מהרי"א ז"ל בלשון הזה כתוב בא"ח שמי שהלך לכפר שאין בו ישראל ואין שם בליל חנוכה אע"פ שאין לו בית מיוחד שמעבו שהרבי' משולם היה

דרכי משה

תרעז (א) כתב מהרי"ל שלא תתחיל בהדלקה עד סיום כל הברכה כדי שתהא הברכה עובר לעשייתו עכ"ל אבל בתא"ז נ"ם ח"א כתב בשם ה"ר יונה ז"ל שבליל ראשון מברך כל ג' ברכות קודם ההדלקה כדי שיהיו עובר לעשייתן ובליל ב' מברך קודם הדלקה להדליק ושעשה ניסים לאחר הדלקת גר ראשון קודם שידליק גר שני שהוא גם אותו היום וכן בליל ג' על גר ג' וכן בכל לילות היה מברך שעשה ניסים על גר שנוסיף באותו חלילה אבל לא ראיתי רבותי נוהגין כן עכ"ל וכ"כ אבודרהם בשם הר"ר יונה: (ב) וכ"כ מהרי"ל להתחיל כל לילה בשמאל ולפנות לימין וכן נוהגים: (ג) לכו"ל שיש לטעות כמהרי"ל לברך כל הברכות קודם הדלקה ואין חילוק בין ליל א' ללילות אחרים:

תרעז (א) ובתשובת הרשב"א כתב סימן תקמ"ב דבזמן הזה ידליק בפתחו שאוכל ולא במקום ששוכב וכבר כתבתי לעילה סימן תרע"א דבזה"ז דאנו מדליקין בפנים לגמרי ליבא למיחש כלל לעוברים ושבים א"כ אפשר דגם הרא"ש סברה דמדליק בפתחו שאוכל ולא במקום ששוכב: (ב) וחמנהג כדברי מהרא"י ושעמו וגימוקו עמו וכ"ה בתשובת מהרי"ל

חדושי הגהות

לאחר שהנו הגר א"כ מנ"מ איזה של חול יהיה איזה שיהיה די"ל דמ"מ נ"מ שיקריב תשמישו לגר האחרון או נ"מ שאם כבו הראשונים שמותר להשתמש לאורן אבל אם כבה האחרון אסור להשתמש לאורן של הראשונים (מהרל"ח):

היה נוהג להדליק ולברך זכר לנס ע״כ (ג) עוד שם מי שבא בספינה או שהוא בבית עו״ג מדליק בברכות ומיחס על שולחנו ולא דמי לאכסנאי דאמרינן דאי מדליקין עליו בגו ביתיה לא בעי לאשתתפוי דשאני התם שיש פירסום הנס בהדלקת חוספיזו עכ״ל וכ״כ המרדכי (ד) :

הנותר מן השמן והפתילות בליל ראשון מוסיף עליו ומדליק בליל ב׳ וכו׳ עד שהרי הוקצה למצותו כ״כ הרא״ש בפ׳ ב״מ בשם שאלתות דרב אחאי והמרדכי בשם ילמדנו ופסיקתא רבתי וא״ת והרי כתב רבינו בסימן תרע״ב צריך ליתן בה שמן כזה השיעור ואם נתן בה יותר יכול לכבותה אחר שעבר זה הזמן וכן יכול להשתמש לאור׳ לאחר זה הזמן שעבר עיקר מצותה וגם הרי״ף והרא״ש כתב כן בפרק הנזכר ודברים אלו סותרים זא״ז וכ״כ הר״ן שהגאונים שאומרים שאם כבתי׳ ונשאר שמן ביום הראשון מוסיף עליו ומדליק ביום שני וכו׳ נשאר בה ביום אחרון עושה לו מדורה ושורפו במקומו שהרי הוקצה למצותו הם חולקים על מ״ש הרי״ף שאם היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו אבל אין נראה כן מדברי הרא״ש שאע״פ שכתב שברא זו דעושה לו מדורה בשם השאלתות אם איתא שהיה סובר שהיא חולקת על הסברא הראשונה הו״ל לכותבן סמוכות זו לזו ודבי׳ פשוט הוא שסובר שאין חולקו׳ שהרי כתבן לשתיהן שתם ומצאתי כתוב בשם מהררי״א ז״ל שיש לחלק ביניהם שבשנתן השמן בכר ולא הקצהו אלא לשיעור זמן הדלקה יכול אחר כך להשתפק ממנו אם יראה אבל בשנתן השמן בכר בשתם אז הוקצה למצות כר תנוכה וצריך לעשות לו זה התיקון עכ״ל ול״נ לחלק ביניהם בענין אחר שמ״ש בסימן תרע״ב מיירי שנתן בה שמן יותר מהשיעור ואחר שדלק השיעור מותר ליהנות ממנו דלא הוקצה למצוה אלא כדי שיעור הצריך בלבד ומ״ש בסימן זה מיירי בשמן שיותר לצריך לעשות מדורה למותר השמן והפתילות מ״ש מעצי סוכה ונוייה דשרי אחר החג כבר תירץ הר״ן דהתם לא מקצה להו אלא לימי החג לפי שעשויין להשאר אחר החג ולא מקצה להו למצותה לגמרי אבל שמן ופתילה שעשויה להתבער לגמרי כי יהיב להו בכר לגמרי מקצה אותן למצוה דאין אדם מצפה אימתי תכבה כרו ואם נשתיירו הרי הן אסורין שהרי הקצה אותן למצותן לגמרי ודומה לעצי סוכה ונוייה שנפלו בחג שאסורין כדמוכח בפ׳ המביא כדי יין (ל :) ולא דמי לכר של שבת שעשויה להיות כולה למצוה ואפילו הכי נהגין אחר השבת מן השמן ומן הפתילה משום דהתם אף בעודו דולק לעצמו למצותו נהגין ממנו משא״כ בנ״ח וכיולא בזה כתבו התו׳ בפ׳ כירה (מד :) : **ואם** נתערב ממנו ואין ס׳ לבטלו כתב הר״מ שאין להוסיף עליו כדי לבטלו וכו׳ :

תרעח מי שאין ידו משגת לקנות כר חנוכה וכר שבת וכו׳ כל סימן זה פשוט בפרק ב״מ (כג :) והטעם שמקדים כר שבת לכר חנוכה מפרש בגמרא משום שלום ביתו כלומר משום דאמרינן ותזנח משלום נפשי זו הדלקת כר שבת שבני ביתו מצטערים לישב בחושך והטעם שמקדים כר חנוכה לקידוש היום משום פירסומי ניסא ואע״ג דקידוש היום דאורייתא וכר חנוכה דרבנן כיון דאפשר לקדושי בפת אקדומי שמן לכר חנוכה עדיף :

תרעט כתב בה״ג כר של שבת וכר של חנוכה ידליק של חנוכה בריש וכו׳ הר״ן בפ׳ ב״מ כתב שהרמב״ן הקשה על דברי בה״ג והוא ז״ל השיב על דברי הרמב״ן והעמיד דברי בה״ג וכ״כ מדברי המרדכי שם אבל הרא״ש כתב שם דמשמע בגמרא שקבלת שבת אינה תלויה בהדלקת הכר וכתב רבינו ירוחם שכן עיקר וכן נראה שהוא דעת הרב המגיד שכתב בסוף הלכות חנוכה על דברי בה״ג וכבר השיבו עליו הרמב״ן והרשב״א ז״ל ואמרו שאין הדלקת שבת קבלה אוסרת והביאו ראיה לזה ולא מצאתי בדברי רבינו קבלה אוסרת בע״ש עכ״ל ובסי׳ רס״ג האריכתי בזה ולענין מעשה נראה לי דמדליק של חנוכה תחלה דאף לדברי החולקים על בה״ג אם רצה להדליק של חנוכה תחלה רשאי (א) :

וכתוב בתה״ד סימן ק״ב אע״פ שמדליק מבעוד יום מברכין עליה משום דאי אפשר בע״א חשובה הכשר מצוה והביא ראיה לדבר :

תרפ בליל שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות כשפותחה הדלת דבר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנעול כנגדו כל דברי סימן זה נתבארו בסימן רע״ז :

ירושלמי

שייך חשד כי השכנים עוברים ושבים לפני פתח הבית ורואים שאינו מדליק ע״כ • כתב רב שר שלום אנשים הרבה הרדים בחצר אחד שורת הדין שמשתתפין כולן בשמן ויוצאין כולן בנר אחד אבל להידור מצוה כל א׳ וא׳ מדליק לעצמו על פתח ביתו ואי פתח חד בבא לנפשיה חייב לאדלוקי משום חשדא • הנותר מן השמן והפתילות בליל ראשון מוסיף עליו ומדליק בליל ב׳ נותר בליל ב׳ מוסיף עליו ומדליק בג׳ וכן בכל הלילות נותר ממנו בליל ה׳ עושה לו מדורה (ה) ושורפו בפ״ע שהרי הוקצה למצותו :אם נתערב ממנו בשמן אחר ואין ששים לבטלו כתב ה״ר מאיר מרוטנבורק שאין להוסיף עליו כדי לבטלו ב ולא דמי לעצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור בי״ט שמרבה עליהם עצים מוכנין ומבטלן דשאני התם שאין נהנה מהן עד אחר ביעורן אבל הכא נהנה ממנו בשעה שהנר דולק ואסור ג״כ לשהותו לשנה הבאה לנר של חנוכה דחיישינן שמא יבא ליהנות ממנו כיון ששוהה אותו לזמן מרובה ואפילו אם נותנו ג בכלי מאום חיישינן הלכך אין לו תקנה :

תרעח מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר של שבת יקנה של שבת ולא של חנוכה יש לו של שבת ואין לו לקנות של חנוכה ויין לקידוש היום יקנה נרות ולא יין (א) :

תרעט כתב בה״ג נר של שבת ושל חנוכה ידליק של חנוכה ברישא דאי מדליק של שבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי של חנוכה דהא קבליה לשבת והתוספות כתבו שאין הקבלה תלויה בהדלקה ויכול להדליק של שבת תחלה ואח״כ של חנוכה כל זמן שלא קבלו לשבת :

תרפ בליל שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות כשפותחה הדלת דבר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנעול כנגדו כתב הר״ם מרוטנבורק כשהייתי כשלא הדליק בביתו במקום שרגיל להדליק ולכך צריך לילך תחלה לביתו ולהדליק ולחזור לסעודתו ומיהו אם אשתו מדלקת עליו א״צ לילך לביתו כמ״ש בסוף סימן תרע״ב • ואעפ״י דצריך לכתחלה לעמוד אצל מי שמדליק עליו מ״מ אינו מעכב ומדינא יוצא אפי׳ אינו עומד אצלו דעיקר החיוב על ממונו להדליק נרות לפרסומי ניסא והא ודאי דצריך לברך על הראייה במקום שסועד אצל חבירו כיון שלא עמד בביתו בשעה שהיו מדליקין עליו כדלעיל בסימן תרע״ו ומ״מ מצוה מן המובחר שילך לביתו וידליק בעצמו דכל מצוה מצוה בו יותר מבשליחו כדאיתא ר״פ האיש מקדש דהא רבא מלא שיבוטא :

כתב רב שר שלום וכו׳ ויוצאין כולן בנר א׳ פי׳ דמשתתפי׳ ומדליקין בפתחי החצר בנר אחד בשביל כל בני החצר והוא ע״פ שיטת התוספות בד״ה מצוה להניח ומ״ש אלא להידור מצוה וכו׳ פי׳ כ״א שיש לו בית בפני עצמו מדליק על פתח ביתו ג״כ נר אחד אבל לא ידליקו כל בני בית אחד אפי׳ הם רבים ואפי׳ להידור מצוה כדלעיל בסי׳ תרע״ה :

הנותר מן השמן וכו׳ מה שקשה לדברים אלו סותרים למ״ש בסימן תרע״ב דמותר להשתמש לאורה לאחר שדלק חצי שעה ויכול נמי לכבותה תירץ ב״י דהכא מיירי בשלא דלק השיעור דאסור בהנאה הכל כיון דאין ששים כנגד השמן שהוקצה למצותו אבל אם דלק כבר השיעור מה שנשאר הוא חולין גמורה וכ״כ בהגהת מיימוני ובמרדכי בשם מהר״ם גם הר״ן ומהר״י אבוה״ב שמחלקין דכשנתן השמן סתם אז הוקצה כל השמן כולו למצות נר חנוכה ואסור אבל אם לא הקצהו אלא לשיעור זמן הדלקה לא הוקצה למצותו אלא כדי שיעור הצריך בלבד הוא טעם נכון והני תרתי שיטוי הלכתא מינהו ולכן אפילו דלק השיעור ואח״כ כבה כל השמן הוא אסור כיון שנתן השמן בשתם למצות הדלקה ולא פירש וכך יראה להדיא בהגה״ת מיימוניות סוף הלכות חנוכה המתחלת בשאלתות ע״ש :

תרעח מי שאין ידו משגת וכו׳ מפרש בגמרא דנר שבת קודם לנר חנוכה משום שלום ביתו ונר חנוכה קודם ליין של קידוש משום פרסומי ניסא וכתב ב״י דאע״ג דקידוש היום דאורייתא ונר חנוכה דרבנן כיון דאפשר לקדושי בפת אקדומי שמן לנר חנוכה עדיף עכ״ל ולשון זה כתבו הר״ן ומשמע דסבירא ליה דקידוש דאורייתא היא על היין או על הפת ולא נהירא דקידוש דאורייתא אינו אלא בפה בלא פת ובלא יין דזכור את יום השבת לקדשו זכרון דברים קאמר וכ״כ המרדכי פ׳ מי שמתו ובסמ״ג עשין סי׳ כ״ע ולפי זה אפילו אין לו לא יין ולא פת לקדש עליו נר חנוכה קדים דכיון דשניהם מצ״ם מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס וכ״כ הרמב״ם והא דכתב רבינו בסי׳ רצ״ו דנר חנוכה קודם ליין דהבדלה משום דאפשר לאבדולי בתפלה ולא קאמר משום דפרסומי ניסא עדיף כדקאמר הכא גבי קידוש דאע״פ׳ דהבדלה דאורייתא כדאיתא בתוספתא זכרהו מלפניו ושמרהו מלאחריו וכמ״ש הרמב״ם אין זה אלא להבדיל בפה כמו שצריך לקדש בפה מדאורייתא אבל להבדיל על היין אינו אלא מד״ס לד״ה דלא עדיף מקידוש ויש לישב דמ״ש רבינו דאפשר לאבדולי בתפלה ר״ל דאפשר לאבדולי בהזכרה בפה בלא יין כגון בתפלה ולאו דוקא תפלה קאמר אלא משום דקבעוה בתפלה ועל הכוס נקט תפלה כלומר בלא כוס וע״ד זה אפשר לומר דמ״ש הר״ן וב״י דלא מידחיא קידוש דאורייתא דאפשר לקדושי אריפתא לאו דוקא אריפתא קאמר אלא ר״ל דאפשר לקדושי בהזכרה בפה בלא יין וה״ה בלא ריפתא נמי ולא נקטו ריפתא אלא לפי שאם אין שם יין תקנוה אריפתא :

תרעט כתב בה״ג נר של שבת ושל חנוכה ידליק של חנוכה בריש וכו׳ כ״כ לעיל בסימן רס״ג וראה דדעת התו׳ אינו אלא לומר דאם הדליק של שבת תחלה יכול להדליק אח״כ של חנוכה לאפוקי מה״ג דאוסר אבל לכתחלה ודאי דגם התוס׳ מודים דיש להדליק של חנוכה תחלה א״כ סבירא ליה להתוספות כיון דאין קבלת שבת תלוי בהדלקה עדיף טפי להקדים של שבת דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם ועוד דנר של שבת מצוה לאקדומי ונר של חנוכה מצוה לאחורי דמצותה מסוף שקיעה ומיהו העולם נהגו כבה״ג :

תרפ בליל שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות וכו׳ כך דנר שאחורי הדלת דאסור לפתוח כנגדו נתבאר לעיל סי׳ ר״ע דתלתא פירושי מינהו ולפר״י ופירוש ר״ח אין אסור אלא לפתוח אבל לנעול ליכא איסורא ולפר״י אסור גם לנעול ורבינו שכתב כאן דנר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנעול כנגדו לא כתב כן אלא לפר״י ומיהו נראה דדוקא לדידהו שהיו מדליקין

הנותר מן השמן והפתילות בליל ראשון מוסיף עליו ומדליק בליל ב׳ וכו׳ עד שהרי הוקצה למצותו כ״כ הרא״ש בפ׳ ב״מ בשם שאלתות דרב אחאי והמרדכי בשם ילמדנו ופסיקתא רבתי וא״ת והרי כתב רבינו בסימן תרע״ב צריך ליתן בה שמן כזה השיעור ואם נתן בה יותר יכול לכבותה אחר שעבר זה הזמן וכן יכול להשתמש לאור׳ לאחר זה הזמן שעבר עיקר מצותה וגם הרי״ף והרא״ש כתב כן בפרק הנזכר ודברים אלו סותרים זא״ז וכ״כ הר״ן שהגאונים שאומרים שאם כבתי׳ ונשאר שמן ביום הראשון מוסיף עליו ומדליק ביום שני וכו׳ נשאר בה ביום אחרון עושה לו מדורה ושורפו במקומו שהרי הוקצה למצותו הם חולקים על מ״ש הרי״ף שאם היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו אבל אין נראה כן מדברי הרא״ש שאע״פ שכתב שברא זו דעושה לו מדורה בשם השאלתות אם איתא שהיה סובר שהיא חולקת על הסברא הראשונה הו״ל לכותבן סמוכות זו לזו ודבי׳ פשוט הוא שסובר שאין חולקו׳ שהרי כתבן לשתיהן שתם ומצאתי כתוב בשם מהררי״א ז״ל שיש לחלק ביניהם שבשנתן השמן בכר ולא הקצהו אלא לשיעור זמן הדלקה יכול אחר כך להשתפק ממנו אם יראה אבל בשנתן השמן בכר בשתם אז הוקצה למצות כר תנוכה וצריך לעשות לו זה התיקון עכ״ל ול״נ לחלק ביניהם בענין אחר שמ״ש בסימן תרע״ב מיירי שנתן בה שמן יותר מהשיעור ואחר שדלק השיעור מותר ליהנות ממנו דלא הוקצה למצוה אלא כדי שיעור הצריך בלבד ומ״ש בסימן זה מיירי בשמן שיותר לצריך לעשות מדורה למותר השמן והפתילות מ״ש מעצי סוכה ונוייה דשרי אחר החג כבר תירץ הר״ן דהתם לא מקצה להו אלא לימי החג לפי שעשויין להשאר אחר החג ולא מקצה להו למצותה לגמרי אבל שמן ופתילה שעשויה להתבער לגמרי כי יהיב להו בכר לגמרי מקצה אותן למצוה דאין אדם מצפה אימתי תכבה כרו ואם נשתיירו הרי הן אסורין שהרי הקצה אותן למצותן לגמרי ודומה לעצי סוכה ונוייה שנפלו בחג שאסורין כדמוכח בפ׳ המביא כדי יין (ל :) ולא דמי לכר של שבת שעשויה להיות כולה למצוה ואפילו הכי נהגין אחר השבת מן השמן ומן הפתילה משום דהתם אף בעודו דולק לעצמו למצותו נהגין ממנו משא״כ בנ״ח וכיולא בזה כתבו התו׳ בפ׳ כירה (מד :) : **ואם** נתערב ממנו ואין ס׳ לבטלו כתב הר״מ שאין להוסיף עליו כדי לבטלו וכו׳ :

תרעח מי שאין ידו משגת לקנות כר חנוכה וכר שבת וכו׳ כל סימן זה פשוט בפרק ב״מ (כג :) והטעם שמקדים כר שבת לכר חנוכה מפרש בגמרא משום שלום ביתו כלומר משום דאמרינן ותזנח משלום נפשי זו הדלקת כר שבת שבני ביתו מצטערים לישב בחושך והטעם שמקדים כר חנוכה לקידוש היום משום פירסומי ניסא ואע״ג דקידוש היום דאורייתא וכר חנוכה דרבנן כיון דאפשר לקדושי בפת אקדומי שמן לכר חנוכה עדיף :

תרעט כתב בה״ג כר של שבת וכר של חנוכה ידליק של חנוכה בריש וכו׳ הר״ן בפ׳ ב״מ כתב שהרמב״ן הקשה על דברי בה״ג והוא ז״ל השיב על דברי הרמב״ן והעמיד דברי בה״ג וכ״כ מדברי המרדכי שם אבל הרא״ש כתב שם דמשמע בגמרא שקבלת שבת אינה תלויה בהדלקת הכר וכתב רבינו ירוחם שכן עיקר וכן נראה שהוא דעת הרב המגיד שכתב בסוף הלכות חנוכה על דברי בה״ג וכבר השיבו עליו הרמב״ן והרשב״א ז״ל ואמרו שאין הדלקת שבת קבלה אוסרת והביאו ראיה לזה ולא מצאתי בדברי רבינו קבלה אוסרת בע״ש עכ״ל ובסי׳ רס״ג האריכתי בזה ולענין מעשה נראה לי דמדליק של חנוכה תחלה דאף לדברי החולקים על בה״ג אם רצה להדליק של חנוכה תחלה רשאי (א) :

וכתוב בתה״ד סימן ק״ב אע״פ שמדליק מבעוד יום מברכין עליה משום דאי אפשר בע״א חשובה הכשר מצוה והביא ראיה לדבר :

תרפ בליל שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות כשפותחה הדלת דבר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנעול כנגדו כל דברי סימן זה נתבארו בסימן רע״ז :

ירושלמי

דרכי משה

מהרי״ל א סימן קמ״ה ובמהרי״ל הלכות חנוכה כתב במנהגים שלנו דאף בזמן הזה אכסנאי יכול להשתתף בפרוטה עם בע״ה דלא כמהרי״ו שכתב דבזמן הזה אין משתתפין הואיל ונהגו שמדליק כל אחד לעצמו אם אינו מדליק איכא השדא : (ג) וכ״כ בכלבו : (ד) וכתב האגור בשם ר״י טולין דנוהגין אע״פ שיש לאדם אשה שמדלקת עליו בביתו כשלומד חוץ לעירו או אורחים מדליקין : (ה) ע״ל סי׳ תרע״ב דמיירי דוקא שלא נתן תחילה רק כשיעור הדלקה ונותר ולכן אסור דהוקצה למצותו אבל אם נתן הרבה בכר ונותר מותר כמו שנתבאר לעיל : תרעח (א) וה״ה דנר חנוכה קודם ליין להבדלה וכ״ה לעיל סי׳ רצ״ו : תרעט (א) ואין דבריו נראים בזו שהרי הרשב״א כתב בתשובה וכ״כ בתא״ו נ״ט ח״א דידליק של שבת תחלה דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם שמעינן דלמ״ד דהדלקה לא הוי קבלת שבת תחלה מיהו אנו נוהגים להדליק של חנוכה תחלה וכ״כ במנהגים שלנו : ומהרי״ל

חדושי הגהות

תרעז א שם היא שאלת השואל אבל עיקר תשובה זו בסימן קנ״ו : ב בפ״ק דביצה (ד :) מבואר שם דברים אלו ואע״ג דלא קאמר התם מקלי קלי אלא לרב אשי אבל לתירוץ קמא אמרי׳ דבכל מידי דרבנן מבטלין לכתחלה וכמ״ש התוס׳ א״ל דהרמב״ם לא ס״ל הכי אלא דס״ל דשנויא קמא דמשני דבדרבנן מבטלין אשנויא בתרא סמיך הואיל ומקלי קלי איסורא ובדרבנן הוא מבטלין וכ״כ הרא״ש שם וכ״כ רבינו בשם הרא״ש בטי״ד סימן צ״ט (מהרל״ח) : ג כלומר דגבי תרומה טמאה דמותר להשהותה זמן מרובה כדי ליהנות בשריפתה אמרינן בפ״ב דפסחים (לג :) דרמי לה בכלי מאום דלא ליתי לידי תקלה כלומר דלא אתי למיכל מינה כיון דרמי לה בכלי מאום אבל הכא כיון דאסור בהנאה ואפילו הנאת שריפה אסור אפילו אם נותנו בכלי מאום אכתי איכא למיחש דלמא אתי לידי תקלה שידליקנו ויהנה ממנו (מהרל״ח) :

עיין

מדליקין בפתחי הבתים הסמוכים לחצר אלא שהיו מדליקין בפנים אינה לחוש דבפתיחתו יכנס אבל לדידן שמדליקין בבית החורף ובית לפני בית החורף אין לחוש לכיבוי דאפי' יכנס בפתיחתו אין זה פסיק רישא אלא דבר שאין מתכוין אם לא שפתח בית החורף מכוון נגד פתח הבית הסמוך לחצר או לר"ה דצריך ליזהר שלא יפתח פתח בית החורף אא"כ נעול פתח הבית הסמוך לחצר או איפכא דאם שניהם פתוחים איכא פסיק רישא וכן אם הנרות קבועים בכותל שאחורי הדלת אסור אף לדידן אסור אלא דאם הנרות מונחים על הקרקע ותכנו כמו שפי' ר"ח וכדלעיל בסימן רע"ז ואע"ל אם הנרות קבועים בדלת עצמן דאסור לפתוח ולנעול לפר"י דאף לדידן אסור אלא דאם הנרות הם כנגד פתיחת הדלת וקרוב לדלת כמו שהוא לפירש"י לשם איכא לחלק דלדידן לא הוי פסיק רישא כדפי' ועיין במ"ש בסימן רע"ז: ומ"ש ונתן הוא טעם לדבר וכו' פי' הר"מ נתן טעם לפסק של ה"ר שמואל רבו עיין בהגה"ת מיימוניות פ"ה דהלכות שבת:

ומ"ש ולפי מה שפי' ר"י וכו' ומיהו בסמ"ג בדין המכבה פסק כר"י ואעפ"כ כ' דאין אסור אלא בפותח ונועל כדרכו אבל בנחת בנחת ומזהר בשעה שפותח ובשעה שהוא נועל מותר וכ"כ הרמב"ם עכ"ל וכ"כ במרדכי פרק כל כתבי וזה היה טעמו של ה"ר שמואל שעשה מעשה להתיר דס"ל דכיון דפותחו בנחת ומזהר לאו פסיק רישא הוא אלא דבר שאין מתכוין וגרי אבל רבינו שהשיג על ה"ר שמואל ממה שפי' ר"י לא ס"ל לחלק בין פותח כדרכו לפותחו בנחת שהרי לעיל פסק בסתם דאסור אף כשהכר קבוע בכותל שאחורי הדלת ולא התירו בפותחו בנחת כל שכן כשקבוע בדלת עצמו ומ"ש דהא קי"ל דבמדורה אסור לפתוח הדלת כנגדה אפי' ברוח מצויה גזירה אטו שא"מ וה"ה דיש לגזור לפתוח בנחת אטו פותח כדרכו ולענין הלכה יראה דהעיקר כהרמב"ם דראייתו ברורה מדנקט תלמודא פותח ונועל כדרכו ועלה קאמר לייט עלה רב וכו' משמע דוקא עלה דהסיא דפותח כדרכו לייט עלה אבל בפותחו בנחת לא והאחרונים מרדכי וסמ"ג וסמ"ק ואגודה הביאו דבריו לפסק הלכה מיהו נראה דוקא כשקובע הנרות בכותל אחורי הדלת אותר לפתוח בנחת אבל בדלת עצמה יש להחמיר ובירושלמי מקללין למאן דעביד כן יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ואעיג דאיכא לפרש דהך קללה איירי אלא למי שפותח כדרכו ותדע דהא הרמב"ם דאוסר אף לנעול בע"כ מפרש הנרות קבועים בדלת עצמו כפר"י ואפ"ה התיר בפותח ונועל בנחת וכמ"ש לעיל בסימן רע"ז ולא חייש לדר קללה משום דאינה אלא בפותח כדרכו נראה דאעפ"י דדינא הכי מ"מ יש להחמיר וכ"כ בהגהת מיימוני דמכח הכיא דירושלמי צריך ליזהר שלא להניח נר חנוכה על הדלת מה"ט ע"ש:

תרפא ירושלמי במ"ש אין מבדילין בנר של חנוכה שאין מדליקין בנר של הבדלה ולכבותה ולחזור ולהדליקה למצות נר חנוכה ועדיף טפי למיעבד הכי דכיון דעביד ביה מצוה חדא ליעבד ביה מצוה אחריתי אלא דכיון דקי"ל דלאחורי אפוקי יומא עדיף טפי מוהגים להדליק נר חנוכה תחלה ושוב אי אפשר להבדיל עליו אפילו לאחר שדלק כשיעור כדקבעינן הילכתא לעיל דאסור להשתמש לאורה אף לאחר שדלק כשיעור:

תרפב כל ח' ימי חנוכה וכו' ואם לא אמרו אין מחזירין אותו כ"כ כל הפוסקים זולתי במרדכי פ' ב"מ כ' וז"ל ימים שאין בהם קרבן מוסף מכאן פסק בסמ"ג דאם שכח ולא אמר ע"ה בחנוכה ובפורים אין מחזירין אותו וכו' עד הדא דתימא בר"ח אבל לא בשבת וי"ט וחנוכה ופורים שאי אפשר בלא אכילה חוזר ומזכיר ונראה לרא"י ה"ג דמסיק הכא דהזכרת חנוכה רשות היא בברכת המזון מיהו כיון דנהוג כולי עלמא להזכיר וגם כירך ע"מ להזכיר שויה עליו כחובה וחוזר ורמיה מדפסק בה"ג דאפי' לא"ד תפלת ערבית רשות וכו' עכ"ל ומלבד שכתב הפך מדמעות התלמוד וכל הפוסקים שאין מחזירין והוא ז"ל פוסק דחוזר ומזכיר עוד דבריו הם סותרים דבתחלה אמר דאין מחזירין ובסוף אמר דמחזירין וכבר ראיתי מהרבה גדולים שהוגה בספריהם והעבירו קולמוס על ובחנוכה ופורים שכתב בסוף דבריו ומהרש"ל גם הוא הגיה וחילק דדוקא בסעודת פורים חייב להחזיר ואין כל זה מתיישב לענות דעתי אלא נראה דדוקא בתפלה קאמר דאין מחזירין ובתוספתא ובירושלמי דמייתי ראיה מינייהו נמי בתפלה קאמרי אבל ב"ה שא"א בלא פת כיון שנקרא י"ט כדאיתא במגלת תענית דחנוכה ופורים לא בטלו עיקרן וכי"ט א"א בלא פת כמו שהוכיח הרא"ש בפ"ג שאכלו הילכך צריך ליזהר ולפי שקשה על זה הא דמסיק תלמודא אב"ה דחנוכה א"ר הונא אינו מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה דאלמא רשות הוא לזה כתב ראבי"ה דאע"ג דרשות הוא כו' עד שויה עליו כחובה וחוזר כו' אך קשה לפי זה דתחלת דבריו דאין מחזירין בתפלה קאמר אמאי כתב המרדכי מכאן פסק בסמ"ג וכו' אדא הכיא דבסמ"ג לא הביא ראיה מתוספתא זו לענין תפלה אלא לענין ב"ה כמפורש לשם בהלכות תפלה וב"ה וגם הרי"ף והרא"ש לא הביאו ראיה מתוספתא זו אלא לענין ב"ה ותו קשה דדין תפלה תני בהדיא בתוספתא זו דאין מחזירין בחנוכה ופורים ומ"כ מאי חדושיה דסמ"ג הא פנים לה בהדיא ולא הו"ל למימר מכאן פסק בסמ"ג מיהו כבר נודע דהרבה לשונות מגומגמים נמצא בספר זה בשאר מועתק מלפנים בכמה פנים זה מאריך וזה מקצר וכיון שהענין מובן אין לדקדק אחר הלשון כל כך ופי' דבריו כדאמרן וז"ש הדא דתימא וכו' הוא מלשון המרדכי עצמו כי לא מצא לשון זה לא בתוספתא ולא בירושלמי ובא לחלק בין ר"ח ובין שבת וי"ט וחנוכה ופורים שאלו כולם נקראים י"ט ואחוזר ראבי"ה נתן טעם ע"ז דאע"ג וכו' ולפי זה הא דכתב ב"י ז"ל וכתב בהגה"ת מרדכי נראה שאם לא הזכיר של חנוכה בתוספתא דאינו חוזר ונראה מדבריו שם דיש חולקין בדבר וכל דבריו על שיטת ראבי"ה דבסמוך דאינו לדידן מאי חירוץ מוספין אפי' ערבית ושחרית ומנחה נמי אין מחזירין עכ"ל אינו נכון דאינו ענין לשיטת ראבי"ה בתפלה דאין מחזירין אותו כדתני בתוספתא ולא שייך לומר הכא שויה עליה חובה דודאי כל אדם בעמדו להתפלל דעתו כתקנות רז"ל להזכיר לכתחלה ואם יזכה א"צ לחזור אלא דוקא בב"ה דאסיקנא בתלמודא דרשות היא ואפי' בכתחלה א"צ להזכיר קאמר ראבי"ה כיון דבדיעבד תלא וצריך מתחלה ע"ד להזכיר שויה עליו חובה אבל ר"ש בן ר"ב בהגהת מרדכי דשבת בענין תפלה קאמר שאפי' בתפלה חוזר משום חנוכה בשבת בחנוכה נמי חוזר והא דנקט מוספין לרבותא נקט הכי דאעפ"י שאם אין שבת אין מוסף כלל בחנוכה אפ"ה חייב לחזור ומכ"ש ערבית ושחרית ומנחה ולדעתו אפי' הזכיר של שבת אלא שלא הזכיר של חנוכה נמי צריך לחזור כמו בשבת ור"ח הזכיר לגבי ברכת המזון שצריך לחזור משום ר"ח אפילו הזכיר של שבת דיום הוא שבתחייב בד' תפלות וכל התפלות שווה בדין זה חנוכה כמו שבת זו היא דעת ר"ש בן ר"ב בהגהת מרדכי ולא כמה שעלה על דעת ב"י ואין ספק דתקפה עליו משמתו בעיון זה • ולענין הלכה נראין דברי ראבי"ה נכונים מטעם שכתב דשויה עליה חובה ותו דלמנהגינו דלא קי"ל כמהר"ם בסעודת חנוכה דרשות הן אלא קי"ל די"ט הוא וסעודת מצוה היא ולא סגי בלא פת א"כ דינו לענין חזרה בב"ה כמו בשבת וי"ט אבל בתפלה א"צ לחזור וכר"ת ורוב גאונים דלא כר"ש ב"ר ברוך: **ורת** היה חוזר וכו' ונראה דלשון חוזר ומינו חוזר בסתם משמע לר"ת דמיירי כשהיה התפלה ועקר רגליו אבל בעומד בתפלה ולא עקר רגליו אין זה נקרא חוזר אם נזכר שלא אמרו וחזר ואמרו ולפ"ז אם היה יום מודים ולא אמר ע"ה חוזר לעבודה כדאמר בפ' א"ע טעה באחרונות חוזר לעבודה וכן כתב במרדכי ס"פ ת"ה שכך אמר ר"ת וכן מבואר בתו' לשם דר"ת חוזר דוקא קודם שעקר רגליו אבל ממ"ש הרא"ש לשם ירא"ה לר"ת אפי' עקר רגליו חוזר דמפרש אין מחזירין מינו חייב לחזור ואם יצא חוזר וכמ"ש רבינו לעיל סוף סי' רל"ד דלפי פי' זה אפי' עקר רגליו נמי יכול לחזור והוא סותר למ"ש רבי' כאן: **ומ"ש** ומינו נראה לר"י וכו' פי' דר"י סובר דברכה לבטלה היא אם חוזר בדבר שאין מחזירין אותו ואע"ל אם פתחו בברכה שלאחריה ולא ק' לתא לא יחזור אותה ברכה בתור' נדבה דהא פשיטא כיון דעיקר התפלה הוא חובה אין לו להפסיק בברכת נדבה בין ברכות של חובה דהוי הפסק באמצע התפלה ומיהו דוקא בלא עקר רגליו אבל עקר רגליו יכול לחזור ולהתפלל בתורת נדבה ועיין בכל זה לעיל סי' רל"ד ולענין הלכה נקטינן כר"י והרא"ש שכתב אחר ר"ת והתמידו שלא לחזור ועוד דספק ברכות להקל כמ"ש התוס' דעתא דבר כר"ת הילכך מיד שסיים אותה ברכה אינו חוזר ואם עקר רגליו יכול לחזור ולהתפלל בנדבה חוץ בתפלת מוסף שאינה באה בנדבה כדלעיל בסי' ק"ז מיהו בדברים שמחזירים אותם אפי' אם סיים אותה ברכה אומרת בתקוס שנזכר כ"ז שלא פתח בברכה שלאחריה ולא הוי הפסק כיון שחייבוהו חכמים לחזור:

תרפא ירושלמי כשהייתי בצרפת ראיתי את מורי ה"ר שמואל שלא היה לו מקום אחורי הדלת להדליק נרות של חנוכה והיה קובע אותם בדלת עצמה אחורי הדלת ונתן הוא טעם לדבר דכיון שהדלת בטלה לגבי בית השיבא כמחובר לקרקע ולא חשיב כמטלטל הנר כשפותחה ונועל הדלת ואין לומר כשפותח או נועל מטה השמן או השעוה אל הפתילה או מרחיקה ממנו ונמצא מכבה או מבעיר דהא נר שעל הטבלא מנער את הטבלא והוא נופל ולא חיישינן להא שמטה השמן לפניו או לאחריו דלא שייך כי האי גוונא מכבה או מבעיר ואפילו אי שייך דבר שאין מתכוין מותר ולאו פסיק רישיה הוא ע"כ ולפי מה שפי' ר"י בההוא דנר שאחורי הדלת אסור לנעול ולפתוח הוא אסור שפירש שהנר תקוע באחורי הדלת ובפתיחתו ובנעילתו מרחיק השמן מן הפתילה או מקרבה אליה וההיא דנר שעל הטבלא מעמיד כשאין בו שמן דהשיב ליה פסיק רישיה אם יש בו שמן:

תרפא ירושלמי במ"ש אין מבדילין בנר של חנוכה שאין נהנין לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו:

תרפב כל ח' ימי חנוכה מזכיר של חנוכה בתפלה ובברכת המזון ואומרו בתפלה בברכת מודים וכב"המ בברכת הארץ ואם לא אמרו אין מחזירין אותו ור"ת היה חוזר אם נזכר שלא אמרו קודם שעקר רגליו ואינו נראה לר"י וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל ומ"ש אם נזכר באותה ברכה כל זמן שלא הזכיר

תרפא ירושלמי במ"ש אין מבדילין בנר של חנוכה וכו' נראה דדוקא כשיבדך תחלה על הדלקת נר חנוכה אין להבדיל עליהן אח"כ אבל יכול לברך תחלה על הנר להבדלה ולכבותה ולחזור ולהדליקה למצות נר חנוכה ועדיף טפי למיעבד הכי דכיון דעביד ביה מצוה חדא ליעבד ביה מצוה אחריתי אלא דכיון דקי"ל לאחורי אפוקי יומא עדיף טפי מוהגים להדליק נר חנוכה תחלה ושוב אי אפשר להבדיל עליו אפילו לאחר שדלק כשיעור כדקבעינן הילכתא לעיל דאסור להשתמש לאורה אף לאחר שדלק כשיעור:

תרפב כל ח' ימי חנוכה מזכיר של חנוכה בתפלה ובברכת המזון ואומרו בתפלה בברכת מודים ובנב"מ בברכת הארץ כפ' ב"מ (כד ·) ומפרש טעמא משום דאין בתפלה בין בנב"מ צריך לאומרו בברכת הודאה משום דכוליה מלתא דחנוכה עיקר הודאה כתוב בא"ח יוחנן הוא חשמונאי כמו שאומר בס' יוסיפון וי"א חשמונאי ע"ד ימתיו חשמנים והוא דרך גדולה וכתב עוד שם י"א הרשעה בחירק הרי"ש והביאו לזה מה שמצאו בזכריה זאת הרשעה פירוש בעלת הרשעה כי מלת רשעה הוא שם דבר כמו כי בערה כאש רשעה אבל יותר נכון לקרות הרשעה בחטף פתח תחת הרי"ש ע"ד הפסוק ויחזקאל מדרכו הרשעה והוא שם תואר וא"ת למה אומר זדים ביד עוסקי תורתך ולא אומר דבר והשוכו כמו שאמר בכל האחרים וי"ל כי דרך הפסוק לקח דכתיב זדים הליצוני עד מאד מתורתך לא נטיתי עכ"ל (א): **ומ"ש** רבינו ואם לא אמרו אין מחזירין אותו כך למדו הרי"ף והרא"ש והתוס' בפרק ב"מ מהברייתא השנויה שם וכתבו דהכי איתא בהדיא בתוספתא כל יום שאין בו קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים בערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע ואם לא אמר אין מחזירין אותו ועמא משום דלאו דאורייתא נינהו וכן הגו ולא כדברי עצי"ם שכתב המרדכי דהשתא כיון דנהגו כולי עלמא להזכיר וגם בירך ע"מ להזכיר שויה עליו כחובה וחוזר:

ומ"ש ורבינו תם היה חוזר אם נזכר שלא אמרו קודם שעקר רגליו ומינו נראה לר"י וכן דעת א"א ז"ל נתבאר בסי' רל"ד:

ומ"ש ומ"מ אם נזכר באותה ברכה כל זמן שלא הזכיר השם אפילו בין אתה לשם חוזר פשוט הוא כתב הכלבו שאם שכח מלאמרו בב"מ ונזכר קודם שסיים כשוגע להרחמן יאמר הרחמן יפשה נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה בימי מתתיה וכן יעשה בפורים:

ובמוסף

תרפב (א) ראבי"ה בשם ר"ת ור"ש ור"ת ור"ש ור"ת ור"ש ור

וכמוסף של שבת ור״ח שבחנוכה צריך להזכיר גם של חנוכה אע״פ שאין מוסף בחנוכה כך היא מסקנת דגמרא בפרק ב״מ סס וכתוב סס בהגהות המרדכי נראה שאם לא הזכיר של חנוכה במוספין מחזירין אותו ונראה מדבריו סס שיש חולקין בדבר וכל דבריו בסמוך דאילו לדידן מאי איריא מוספין אפי׳ ערבית שחרית ומנחה נמי אין מחזירין והרשב״א כ׳ שאלת מי שלא הזכיר בתפלה בשבת של חנוכה מחזירין אותו אע״פ שאין בחנוכה קרבן מוסף מי אמרי׳ דהוי כר״ח שחל בשבת שאם טעה בשב״מ חוזר משום דשבת ע״כ אכיל ואע״ג דר״ח דעלמא אינו חוזר הכא ל״ש אי דילמא אינו חוזר תשובה אינו חוזר ואינו דומה להיכא דר״ח שאני שחוזר אפי׳ בחול בתפלה לפי שיש לו מצד המאורע בעצמו קרבן מוסף אבל לא חייבוהו לחזור אבל בטעה במקומות המחוייבים בתפלה אבל לא בשב״מ דאינו מחוייב לאכול וכיון שכן בשבת דע״כ אכיל חזרת אכילתו מחוייבת לו והלכך בשבת חוזר בתפלה שזה וזה היום חובה עליו אבל בחנוכה דאפילו בתפלה המחוייבת אינו חוזר אף באכילה המחוייבת אינו חוזר ע״כ: **יש** שאין אומרים כשם שעשית וכו׳ זה ל׳ התוס׳ בפ״ק דמגילה (ג׳) יש שאין אומרים כשם לפי שאמרו חכמים לעולם לא יסאל אדם ברכיו לא בג׳ ראשונות ולא בג׳ אחרונות ואם אינו אומר אלא בהעלותך כדי להשלים של חנוכה בסדר הנרות ומנהג יפה הוא ושבת שבחנוכה מוציאין ב׳ ספרים באחד קורא עניינו של יום ובשני של חנוכה ומפטיר בנרות דזכריה רני ושמחי ואם חל בו ב׳ שבתות מפטירין בשנייה במלכים בנרות של שלמה ואם חל ר״ח טבת בשבת (ג) מוציאין שלשה ספרים וקורין ששה בעניינו של יום ובשנייה קורא אחד של ר״ח ומתחיל וביום השבת ובשלישית קורא ומפטיר בשל חנוכה ומפטיר בנרות דזכריה ואם חל ר״ח בהול מוציאין ב׳ ספרים וקורין באחד ג׳ בענין ר״ח ובשנייה קורא אחד בענין חנוכה:

תרפה סדר הפרשיות ר״ח אדר שחל להיות בשבת קורין פרשת שקלים שהיא כי תשא שהוא מענין השקלים עד ועשית כיור נחושת ומפטיר ביהוידע בן שבע שנים ומוציאין ג׳ ספרים בא׳ קורין ו׳ בעניינו של יום בשני קורא אחד בשל ר״ח ובשלישי קורא מפטיר בפרשת שקלים ובשבת שנייה מוציאין ב׳ ספרים וקורא באחד מעניינו של יום והמפטיר קורא בשני זכור אה אשר עשה לך עמלק עד סוף סדרא ומפטיר כה אמר ה׳ פקדתי ובשבת שלישית שהוא ט״ו באדר מפסיקין ובשבת רביעית שהוא כ״ב בחדש פרשת פרה אדומה באחד קורא הסדר ובשניה קורא המפטיר פרשת פרה ומפטיר ביחזקאל וזרקתי עליכם מים טהורים ובשבת חמישית שהוא כ״ט בחודש פרשת החדש הזה לכם ומפטירין בראשון באחד לחדש. חל ר״ח אדר הסמוך לניסן בתוך ימי השבוע ואפילו בע״ש מקדימין לקרות פרשת שקלים בשבת שלפניו ומפסיקין בשנייה כדי שתהא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים מלפניה ואם חל פורים בע״ש מקדימין לקרות פרשת זכור בשבת שלפניו ואז משתנה הסדר והנני מפרש הסדר לפי הימים שראוי לקבוע בהם אדר והם ד׳ ימים שבת ויום שני ויום רביעי ויום ששי וסימן זבד״ו ואם חל ר״ח אדר בשבת אז הסדר כמו שכתבתי לעיל ואם חל ר״ח אדר ביום השני מקדימין וקורין פרשת שקלים בשבת שעברה שהוא כ״ט בשבט ובשבת שנייה שהיא ששה באדר מפסיקין ובשבת שלישית שהיא י״ג

בו פרשת זכור

תרפג כל ח׳ ימי חנוכה גומרין הלל ודין קריאתו כתבתי מקצתן בהלכות ר״ח ומקצתו בהלכות סוכה:

תרפד וקורין בפרשת נשא בנשיאים ג׳ בכל יום ומפרש בפסיקתא משום שנשלם מלאכת המשכן בב״ה בסליו ומתחילין בויהי ביום כלות משה ויש מקומות שמתחילין בברכת כהנים ומנהג יפה הוא לפי שנעשה הנס על ידי כהנים וכן הסדר ביום הראשון מתחיל ביום כלות משה וקורא אותו עם כהן לוי (א) ישראל קורא ביום הראשון ביום השני (ב) קורא כהן וביום השני עד פר אחד בן בקר ולוי עד וביום השלישי וישראל חוזר וקורא וביום השני וכן בכל יום ביום השמיני מתחילין ביום השמיני וגומרין כל הסדר ויש מקומות שקורין עד פרשה ראשונה של בהעלותך כדי להשלים של חנוכה בסדר הנרות ומנהג יפה הוא ושבת שבחנוכה מוציאין ב׳ ספרים באחד קורא עניינו של יום ובשני של חנוכה ומפטיר בנרות דזכריה רני ושמחי ואם חל בו ב׳ שבתות מפטירין בשנייה במלכים בנרות של שלמה ואם חל ר״ח טבת בשבת (ג) מוציאין שלשה ספרים וקורין ששה בעניינו של יום ובשנייה קורא אחד של ר״ח ומתחיל וביום השבת ובשלישית קורא ומפטיר בשל חנוכה ומפטיר בנרות דזכריה ואם חל ר״ח בהול מוציאין ב׳ ספרים וקורין באחד ג׳ בענין ר״ח ובשנייה קורא אחד בענין חנוכה:

תרפה סדר הפרשיות ר״ח אדר שחל להיות בשבת קורין פרשת שקלים שהיא כי תשא שהוא מענין השקלים עד ועשית כיור נחושת ומפטיר ביהוידע בן שבע שנים ומוציאין ג׳ ספרים בא׳ קורין ו׳ בעניינו של יום בשני קורא אחד בשל ר״ח ובשלישי קורא מפטיר בפרשת שקלים ובשבת שנייה מוציאין ב׳ ספרים וקורא באחד מעניינו של יום והמפטיר קורא בשני זכור אה אשר עשה לך עמלק עד סוף סדרא ומפטיר כה אמר ה׳ פקדתי ובשבת שלישית שהוא ט״ו באדר מפסיקין ובשבת רביעית שהוא כ״ב בחדש פרשת פרה אדומה באחד קורא הסדר ובשניה קורא המפטיר פרשת פרה ומפטיר ביחזקאל וזרקתי עליכם מים טהורים ובשבת חמישית שהוא כ״ט בחודש פרשת החדש הזה לכם ומפטירין בראשון באחד לחדש. חל ר״ח אדר הסמוך לניסן בתוך ימי השבוע ואפילו בע״ש מקדימין לקרות פרשת שקלים בשבת שלפניו ומפסיקין בשנייה כדי שתהא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים מלפניה ואם חל פורים בע״ש מקדימין לקרות פרשת זכור בשבת שלפניו ואז משתנה הסדר והנני מפרש הסדר לפי הימים שראוי לקבוע בהם אדר והם ד׳ ימים שבת ויום שני ויום רביעי ויום ששי וסימן זבד״ו ואם חל ר״ח אדר בשבת אז הסדר כמו שכתבתי לעיל ואם חל ר״ח אדר ביום השני מקדימין וקורין פרשת שקלים בשבת שעברה שהוא כ״ט בשבט ובשבת שנייה שהיא ששה באדר מפסיקין ובשבת שלישית שהיא י״ג

תרפג כל ח׳ ימי חנוכה גומרין הלל טעמו דבכל יום ויום היה הנס מתחדש ועוד נאמרו בו טעמים עיין בבית יוסף:

תרפד וקורין בפ׳ נשא בנשיאים בפ׳ בני העיר כתב רש״י בחנוכה בנשיאים דהוי נמי חנוכת המזבח ורבינו כתב הא דמפרש בפסיקתא כדי ליתן טעם להתחלת ויהי ביום כלות משה שזהו לפי שביום כ״ה לכסלו נשלם מלאכת המשכן ע״כ מתחילין בו: **ומ״ש** וכן הסדר וכו׳ אבל מנהגינו עכשיו בסדר אחר כמפורש בדברי האחרונים נהרא נהרא ופשטיה והרשב״א בתשובה סימן תע״א כתב על זה ע״ש:

תרפה סדר הפרשיות וכו׳ בפ״ק דמגילה אסיקנא דהלכה כרשב״ג דבשנה מעוברת קורין הפרשיות באדר השני ולא בראשון וכתבו רבינו בסוף סימן תרפ״ח ובמקלת ספרי רבינו לשם נמצא טעות סופרים ע״ש. כתבו בתו׳ בפרק שני דמגילה כל התורה בכל לשון נאמרה פי׳ בקונטרס שניתנה לקרות בכל לשון שרולה להקרות בס״ת וקשה שהרי קריאת התורה אינו מן התורה רק מדרבנן לבד מפ׳ זכור דהוי דאורייתא. ונראה דס״פ כל קריאה שבתורה כגון מלוה חליצה ופ׳ עגלה ערופה וויהי מעשר ובכורים וכל אלו השנויין פ׳ אלו נאמרין עכ״ל וכיולא בזה כתבו התוס׳ בפ׳ היה קורא והוסיפו לשם פ׳ פרה אדומה דהוא נמי דאורייתא וכ״ע מנא להו הא בשלמא פ׳ זכור ודאי משמע פ״ב דמגילה דהוי דאורייתא מדאמר התם דהא דכתיב כתוב זאת זכרון בספר האי זכירה קריאה היא דכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה הרי לך דזכירה בפה לקריאה בס״ת קאמר וכ״כ הסמ״ק שזהו בשבת שלפני פורים שמזכירין פ׳ זכור אבל פ׳ פרה שוה לפ׳ שקלים ופ׳ החדש ומה שהפסין התוס׳ בפשיטות דקריאת התורה אינה מן התורה אלא מדרבנן ועזרא הוא דתקון איכא לתמוה נמי דבפ׳ מרובה אמרו מרע״ה תיקן במדבר שיהו קורין בתורה אלא שבא עזרא ותקן תלתא וכירוס׳ נמי איתא משה תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות וי״ט ור״ח ובחש״מ שנאמר וידבר משה את מועדי ה׳ אל בני ישראל ומביאו הרי״ף בפ׳ הקורא עומד השתא לפי זה ודאי כל קריאה בשבתות מן התורה כפירש״י אלא שלא היה סדר מיוחד לכל קריאה מלבד פ׳ זכור ובא עזרא ותיקן הסדר לכל הקריאות ואפי׳ לפי זה נראה דצריך ליזהר טפי בפ׳ זכור שהיא מצוה מיוחדת ומפורשת בתורה משא״כ שאר קריאות שאינה אלא בעל פה מפי משה רבינו ע״ה ועיין בתרומות הדשן סי׳ ק״ח. שינו במס׳ סופרים בא׳ באדר משמיעין על השקלים ולמה בא׳ באדר שהיה לפני וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהיה המן עתיד לשקול על ישראל לפיכך הקדים ואמר למשה שיהיו ק׳ שקלי ישראל קודמין לשקלי המן וצריכין ישראל

לתת

ח׳ ימי חנוכה גומרין הלל ודין קריאתו כתבתי מקצתן בהלכות ר״ח ומקצתו בהלכות סוכה:

תרפד וקורין בפרשת נשא בנשיאים ג׳ בכל יום ומפרש בפסיקתא משום שנשלם מלאכת המשכן בב״ה בסליו ומתחילין בויהי ביום כלות משה ויש מקומות שמתחילין בברכת כהנים ומנהג יפה הוא לפי שנעשה הנס על ידי כהנים וכן הסדר ביום הראשון מתחיל ביום כלות משה וקורא אותו עם כהן לוי (א) ישראל קורא ביום הראשון ביום השני (ב) קורא כהן וביום השני עד פר אחד בן בקר ולוי עד וביום השלישי וישראל חוזר וקורא וביום השני וכן בכל יום ביום השמיני מתחילין ביום השמיני וגומרין כל הסדר ויש מקומות שקורין עד פרשה ראשונה של בהעלותך כדי להשלים של חנוכה בסדר הנרות ומנהג יפה הוא ושבת שבחנוכה מוציאין ב׳ ספרים באחד קורא עניינו של יום ובשני של חנוכה ומפטיר בנרות דזכריה רני ושמחי ואם חל בו ב׳ שבתות מפטירין בשנייה במלכים בנרות של שלמה ואם חל ר״ח טבת בשבת (ג) מוציאין שלשה ספרים וקורין ששה בעניינו של יום ובשנייה קורא אחד של ר״ח ומתחיל וביום השבת ובשלישית קורא ומפטיר בשל חנוכה ומפטיר בנרות דזכריה ואם חל ר״ח בהול מוציאין ב׳ ספרים וקורין באחד ג׳ בענין ר״ח ובשנייה קורא אחד בענין חנוכה:

תרפה סדר הפרשיות ר״ח אדר שחל להיות בשבת קורין פרשת שקלים שהיא כי תשא שהוא מענין השקלים עד ועשית כיור נחושת ומפטיר ביהוידע בן שבע שנים ומוציאין ג׳ ספרים בא׳ קורין ו׳ בעניינו של יום בשני קורא אחד בשל ר״ח ובשלישי קורא מפטיר בפרשת שקלים ובשבת שנייה מוציאין ב׳ ספרים וקורא באחד מעניינו של יום והמפטיר קורא בשני זכור אה אשר עשה לך עמלק עד סוף סדרא ומפטיר כה אמר ה׳ פקדתי ובשבת שלישית שהוא ט״ו באדר מפסיקין ובשבת רביעית שהוא כ״ב בחדש פרשת פרה אדומה באחד קורא הסדר ובשניה קורא המפטיר פרשת פרה ומפטיר ביחזקאל וזרקתי עליכם מים טהורים ובשבת חמישית שהוא כ״ט בחודש פרשת החדש הזה לכם ומפטירין בראשון באחד לחדש. חל ר״ח אדר הסמוך לניסן בתוך ימי השבוע ואפילו בע״ש מקדימין לקרות פרשת שקלים בשבת שלפניו ומפסיקין בשנייה כדי שתהא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים מלפניה ואם חל פורים בע״ש מקדימין לקרות פרשת זכור בשבת שלפניו ואז משתנה הסדר והנני מפרש הסדר לפי הימים שראוי לקבוע בהם אדר והם ד׳ ימים שבת ויום שני ויום רביעי ויום ששי וסימן זבד״ו ואם חל ר״ח אדר בשבת אז הסדר כמו שכתבתי לעיל ואם חל ר״ח אדר ביום השני מקדימין וקורין פרשת שקלים בשבת שעברה שהוא כ״ט בשבט ובשבת שנייה שהיא ששה באדר מפסיקין ובשבת שלישית שהיא י״ג

ואם חל ר״ח בהול מוציאין ב׳ ספרים וקורין ג׳ בענין ר״ח ובשניה קורא ג׳ בענין חנוכה ומי שייך פירסומי ניסא בהפטרה דהא קורין בתורה דר״ח קודם ומח״כ דחנוכה ומי שייך פירסומי ניסא בקריאה אפי׳ לדחות פירסומי ניסא עדיף כ״ש להקדים ולית לך סברא דהך סברא היכא דא״א לקייס פירסומי ניסא אבל להקדים תדיר עדיף דאיכא לפרסומי ניסא באחרונה כמו בתחלה הלכך הקדים לקרות תדיר קודם אבל מהפטרה שאין מפטירין אלא ג׳ פירסומי ניסא עדיף ועוד דכיון דקורא בשל חנוכה באחרונה יש להפטיר במאי דסליק ליה ועוד דקריאת התורה אין כ״כ פירסום אבל בנרות דזכריה איכא פירסום הלכך מפטירין בנרות דזכריה עכ״ל וכ״כ שם התו׳ והמרדכי דמפטירין בנרו׳ דזכרי׳ ולא בהשמים כשמי: **ואם** חל ר״ח בהול מוציאין ב׳ ספרים וקורין ג׳ בענין ר״ח ובשניה קורא ג׳ בענין חנוכה ומאי שייך פירסומי ניסא בפ׳ בני העיר (שם) כתב הרוקח פעם ג׳ שכח וקרא ד׳ בפרשת החדש שבא בחנוכה ואמר אם לא היה הס״ת מבחוץ לא היינו צריכים לקרות חמישי בשל חנוכה דהא אמרינן אין משגיחין בחנוכה כל עיקר כלומר אם לא יקרא כל עיקר אין לחוש אמר כי קרא בתורה אסור לקראה פעם שנית אלא כהן בלבד קורא במקום לוי עכ״ל וזה לשון שבלי הלקט מצאתי בשם רבינו שלמה מעשה בא לפני ר״ש ששכח החזן וקרא ד׳ אנשים בפ׳ ר״ח שבא בחנוכה כמו שרגילין לקרות בשאר ר״ח ואומר רבי׳ אם לא היה מוציא ס״ת לא היה צריך לקרות יותר דהא אמרינן אין משגיחין בחנוכה ור״ח עיקר אבל עכשיו שהוציא ג׳ תורות משום פגמו של ס״ת שני צריך לקרות חמישי בשל חנוכה ואין לומר שרבינו עצמו יקרא בשל חנוכה קודם שיחתום בס״ת הראשון בפ׳ ר״ח דהו״ל מדלג ואין מדלגין בתורה בשני עניינין אלא מאחר שהד׳ התחיל לקרות בשל ר״ח ויחתום ויברך ויבא חמישי אחריו ויקרא בס״ת השניה בשל חנוכה ומוטב שיבטל הא דאמרי׳ (כא.) בר״ח אחבע אין פותחין מהם ואין מוסיפין עליהם ואל יפגם ס״ת עכ״ל וזה לשון התוס׳ בפ׳ הקורא עומד (כג.) אם הוא י״ט וקרא כל המצוין שהוא צריך ושכח לקרות בחובת היום יחזור אחר בחובת היום ואחרון שקרא קודם הוי כמאן דליתיה אבל בשבת של חנוכה או בר״ח של חנוכה א״ל כדאיתא בילמדנו דחנוכה דלהלכתא אין משגיחין בחנוכה כל עיקר עכ״ל:

תרפה סדר הפרשיות פירוש ד׳ פרשיות שתקנו חכמים לקרות מר״ח אדר עד ר״ח ניסן כמו ששנינו בפרק בני העיר (כט:) ובגמ׳ פירשו שם טעם קריאת

ד׳

דרכי משה

דבינו פעדיה ומהר״ם: (ב) כתב מהרי״ל ומנהגים א״א תחנון ולא צו״ן ולא למנצח ואא״א כל ימי חנוכה ואף במנחה בערב חנוכה אין אומרים תחנון:

תרפד (א) ובמנהגים הכהן קורא עד לפני המשכן לוי עד לחנוכת המזבח ישראל קורא קרבנו של נחשון שלם: (ב) בהג״מ פי״ג לא כתב כן אלא כתב דישראל קורא נשיא של יום השלישי וכן כל יום ויום הישראל קורא של יום המחרת וכ״ה במנהגים שלנו וכן נוהגין וכתבו עוד מנהגים ביום השמיני כהן ולוי קורא בקרבנו של גמליאל וישראל גומר כל הסדר עד כן עשה את המנורה: (ג) במנהגים ואין מזכירין של חנוכה בברכת הפטורה ואם חל חתונה בשבת של חנוכה יש להפטיר בשל חנוכה

ומהרא״ק

לתת שקליהם לפני שבת זכור ואסור לומר עליהם לשם כופר אלא לשם נדבה ולריכין להספיק מים ומזון לאחיהם עניים משום מתנות לאביונים ויש שמספיקין לחם ויין ויש שמספיקים לחם ודגים מ"מ לא יפחות מד' מתנות ואפי' חטים ופולין ע"כ : כתב מהרש"ל דממ"ש מהרא"י בת"ה סי' ק"ח לדריך עפי שישמע קריאת פ' זכור בשבת מתקרא מגלה ירחה להדיא שאין הקטן עולה למפטיר בפ' זכור ואע"פ שהש"ץ קורא בתורה מה בכך בעינן בר חיובא לעלות והוא ג"כ קורא בתורה אלא שהש"ץ קורא בקול רם שלא לבייש וכו' ואף בפ' פרה ראוי להזהר מאחר שבאותן תוספות ירחה שאף פ' פרה דאורייתא הוא וכמדומה שכך מלאתי בחידושי מרדכי עכ"ל ואינו נכון דבקטן היודע למי מברכין ולאי שרי אע"פ שהקטן קורא בקול רם דהא קטן עולה למנין ז' וקריאת ס"ת בכל שבת היא דאורייתא מוזהר משה את מועדי ה' כדאמרינן בירושלמי שהבאתי לעיל ואפי' בקטן שאינו יודע למי מברכין לא ידעתי למה לא יצאו השומעין בקריאת הש"ץ פ' זכור מן הס"ת דמאי נפקא מינה בעולה לס"ת אם הוא גדול או קטן עיקר החיוב הוא שישמעו לקריאת התורה מהקורא מתוך ספר התורה :

תרפו גרסינן במגילת תענית את יום י"ד וכו' בספ"ב דתענית ואיתא התם אמר רבא לא נצרכה אלא לאסור של זה בזה ושל זה בזה כלומר דלא לריכא למיכתב במגלת תענית לאסור לבני י"ד בי"ד ולבני ט"ו בט"ו דהא קרא כתיב בהדיא להיות עושים וגו' אלא לאסור של בני ט"ז בי"ד ושל בני י"ד בט"ו וא"כ הא דאמר בפ"ק דר"ה דאע"ג דבטלה מגלת תעני' בחנוכ' בפורים לא בטלה היינו לומר דבפורים לא בטל ואסור של זה בזה דאילו הן עצמן לאו ממגלת תענית נינהו • וא"כ לפנייהם ולאחריהם נמי אסור וכו' לאו בגיחותא קאמר אלא כלו' לא תימא כיון דלא בטלה א"כ ממילא לפנייהם ולאחרייהם נמי אסור כדתנן במסכת תענית דהא ליתא אלא אפ"ה נוהגין בקול רם שלא לבייש וכו' דהשתא כל לפנייהם ולאחרייהם מותר וכ"כ ה"ר ירוחם בפירו' והם מדברי הרא"ש ספ"ק דמגילה :

ומ"ש ועוד יש סמך וכו' כלומר דלמ"ש תחלה ולא עדיף וכו' מתייבש שאין איסור כמה שנוהגין להתענות בי"ג ולפ"ז ודאי מפני הטורח או מצטער בעלמא יכול הוא שלא להתענות וכמ"ש בשנולי הלקט הביאו ב"י אבל יש עוד סמך וכו' דאלמא דעקת חכמים היא אף קודם שבטלה מגלת תענית להתענות בי"ג ולא מנהג בעלמא שנהגו אחר שבטלה מגלת תענית וכסגנון זה הם דברי הרא"ש לשם ומיהו סמך זה אינו אלא לפר"ת בפ' זמן קהילה לכל היא וכן הסכים הרא"ש לפי' ר"ת דלא כפרש"י ומכל מקום אף לדידהו יש להקל למעוברות ומניקות וילדות אחר ז' וכואבי עינים ויפרעו יום אחר כדקי"ל דבמקום חולה אפי' אין בו סכנה לא גזרו רבנן וכ"כ באגודה לפי פי' ר"ת ומשמע מדברי האגודה דלמאן דמפיק ליה תענית זה מדכתיב דברי הלומות ושעקתם אפי' מעוברות והדומין להם מחוייבין להתענות דד"ק כד"ת ולפ"ז תענית זה חמיר טפי מד' לומות דבזמן הזה דאין שמד ואין שליט דתלו ברגו ומקילין בם למעוברות כדלעיל בסימן תקכ"ד אבל כאן כתיב וכאשר קבלו על נפשם דברי לומות ושעקתם משמע דלוש זה קבוע מד"ק וכ"ל דעת הרמב"ם בפ"ה מה"ת וכ"כ הר"ן בפ"ב דתענית משם הראב"ד דמפיק לה מדברי הלומות וגראה דזהו דעת ספר א"ח בשם הראב"ד לקרות המגילה מבע"י כדי להקל על האנושים והמעוברות שלא להתענות יותר מדאי דאלמא דאפילו האנושים והמעוברות חייבים להתענות ויש להקל בשבילם דאם לא היו חייבין להתענות שלא כדין עושים דמתענין ולא היה לנו להקל בקריאה מבע"י כדי בשבילם מיהו דעת שאר הפוסקים יראה דאין במענית זה לכל היותר אלא תקנת חכמים ולאו דברי קבלה והכי נהוג להקל למעוברות ולמניקות וכיולא בהם :

והא דכתב רבינו דלפנייהם ולאחרייהם מותר להתענות לאו למידק מינה דבהספד מיהא אסור וכה"ר אפריים שהביאו הרז"ה ספ"ק דמגילה וכן נמצא במקלת ספרי הרי"ף לשם הא ליתא דאילו ה"ר אפריים סובר דאפי' לפנייהם ולאחרייהם לא בעלה בחנוכה ובפורי' אבל רבינו דסבר דבטלה אין חלוק דאף לספוד נמי שרי ולא נקט להתענות אלא לפי שעיקר דעתו להחזיק המנהג שמתענין בי"ג והא"ג דלספוד נמי שרי לפי שטתו ואפשר עוד כיון דאיכא ימים דמותר לספוד בהן ואסור להתענות כדתנן בפ"ב דתענית א"כ כשכתב רבינו דמותר להתענות לפנייהם שמעי' במ"ש דמותר לספוד בהן וכ"כ הרמב"ם פי"א דהלכות אבל דמותר לספוד בהן • ואיכא להקשות לדעת רבינו דאפילו לכתחלה יכולין לגזור תענית בלפנייהם ולאחרייהם כיון דבטלוש וזה סותר מ"ש הרא"ש ע"ש הראב"ד בשתים דאין גוזרין תענית לכתחלה אע"פ שבטלוש ואפשר דדוקא בעיקרן קאמר שאין גוזרין אבל בלפנייהם מודה דיכולין לגזור ומה שלריך הראב"ד ליישב מה שמתענין בי"ג אע"ג דהוה

זכור ובשבת הרביעית שהיא כ' בו פרשת פרה ובשבת חמישית שהיא כ"ז בו פרשת החדש ואם חל ר"ח אדר ברביעי מקדימין וקורין פרשת שקלים בשבת שעברה שהיא כ"ז בשבט ובשבת שנייה שהיא ד' באדר מפסיקין ובשבת שלישית שהוא י"א בו פרשת זכור ובשבת רביעי שהוא י"ח בו פרשת פרה ובשבת חמישי' שהיא כ"ה בו פרשת החודש ואם חל ר"ח אדר ביום ו' מקדימין וקורין פרש' שקלים בשבת שעברה שהיא כ"ה בשבט בשבת שנייה שהיא ב' באדר מפסיקין ובשלישית שהיא ט' בו פ' זכור וברביעית שהיא י"ו בו מפסיקין ובה' שהוא כ"ג בו פרשת פרה ובוי"ו שהיא ר"ח ניסן פ' החדש סי' זט"ו ב"ו ד"ד וביו"ו פירוש בשחל ר"ח אדר בשבת אז מפסיקין ט"ו בו וסי' זט"ו ובשחל ביום ב' אז מפסיקין ו' בו וסימן ב"ו ובשחל ביום ד' אז מפסיקין בד' בו וסימן ד"ד ובשחל ביום ו' אז מפסיקין ב' בו וי"ז בו וסימן וביו"ו פרשת שקלים בשחל להיות בשבת שבואתה תצוה במקום שהמפטיר עולה למנין שבעה מוציאין ספר אחד וקורין מואתה תצוה עד ועשית כיור נחושת ובמקום שאין המפטיר עולה למנין שבעה קורא מואתה תצוה עד סוף סדרא והשביעי שהוא מפטיר חוזר וקורא מכי תשא ואם חל בשבת שבכי תשא עצמה במקום שהמפטיר עולה למנין ז' קורין ו' מכי תשא עד סוף סדרא והשביעי שהוא המפטיר חוזר וקורא כי תשא עד ועשית כיור ובמקום שאין המפטיר עולה למנין ז' קורין ז' מכי תשא עד סוף הסדרא והמפטיר חוזר וקורא מכי תשא עד ועשית כיור ולפי הילוק סדרים שלנו לא יבא כך לעולם :

הלכות מגילה

תרפו גרסינן במגילת תענית את יום י"ד ויום ט"ו באדר יומי פוריא אינון דלא למיספד בהון ודלא למגזר בהון תעניתא ואע"ג דקי"ל בטלה מגילת תענית בחנוכה ופורים לא בטלה וא"כ לפנייהם ולאחרייהם נמי אסור כדאיתא במסכת תענית דבב"מ שנאמר דלא למספד בהון לפנייהם ולאחרייהם נמי אסור אפ"ה נוהגין להתענות בי"ג דלא עדיף לפנייהם ולאחרייהם דחנוכה ופורים משאר יומי דמגילת תענית וכיון ששאר הימים בטלו עיקרן ומותר להתענות בהן אע"ג דחנוכה ופורים לא בטלו עיקרן לפנייהם ולאחרייהם מיהא מותר ועוד יש סמך מיהא דאיתא בגמרא י"ג זמן קהילה לכל היא פי' שהכל מתקבצין לתענית אסתר ובאין בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד

ד' פרשיות אלו בשבתות אלו וכתבו בתוס' דר"פ היה קורא דיש פרשיות המקוייבין לקרות דאורייתא כמו פרשת זכור ופרשת פרה אדומה (א) : ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין פרשת שקלים שהיא כי תשא וכו' כל סימן זה מבואר בפ' בני העיר (שם) והסי' שכתב זט"ו ב"ו ד"ד וביו"ו מבואר שם בדברי הרי"ף והרא"ש :

ומ"ש ולפי חילוק סדרים שלנו לא יבא כך לעולם פי' דלדידן לא מתרמי פרשת שקלים לא בפרשת אתה תצוה ולא בפרשת כי תשא :

תרפו גרסינן במגילת תענית יום י"ד ויום ט"ו באדר יומי פוריא אינון דלא למספד בהון ודלא למגזר בהון אתה הכי איתא בסוף פ"ב דתענית (יח:) ופירש"י בספ"ק דר"ה (יח:) מגילת תענית ימים טובים שקבעו חכמים על ידי נסים שאירעו בהם ואסרום בתענית ויש מהם אף בהספד וכתבו במגילת תענית אילין יומיא דלא להתענאה בהון :

ומ"ש כדאיתא במס' תענית דבכל מקום דנאמר דלא למספד בהון לפניו ולאחריו נמי אסור כלומר דתנן בפ"ב דתעניו' (טו:) כל הכתוב במגילת תענית דלא למספד לפניו אסור ולאחריו מותר רבי יוסי אומר לפניו ולאחריו אסור דלא להתענאה בהון לפניו ולאחריו מותר רבי יוסי אומר לפניו אסור ולאחריו מותר ופירש"י כל הכתוב במגילת תענית דלא למספד . דאית יומין דלא להתענאה ומקלתן דאמירי טפי דלא למספד ואותן שהן חמורים ואסורים בהספד לפניו נמי אסור בהספד דלמא אתי למעבד בי"ט גופיה ולאחריו מותר דכיון שעבר יום לא חייסי' ואותן שאין חמורים ליאסר בהספד אלא דלא להתענאה בין לפניו וכו' ואפסיקא הלכתא בגמ' כר' יוסי ולא היה לריך רבי' לכתוב דבכל מקום שנא' דלא למספד בהון לפניו אסור דאפילו אם לא נאמר בפורים אלא דלא להתענאה היה אסור להתענות ביום שלפניו כיון דקי"ל כרבי יוסי וכן לא היה לריך לכתוב לפנייהם ולאחרייהם נמי אסור דלעולם מה שהוא ר"ל דביום שלפני פורים אסור להתענות הוה סגי ליה דלימא דלפנייהם אסור להתענות אלא דקושטא דמלתא קאמר דכיון שכתוב דלא למספד לפניו ולאחריו אסור : **אפ"ה** נוהגין להתענות בי"ג דלא עדיף לפנייהם דחנוכה ופורים משאר ימים דמגילת תענית כן כתב הרא"ש בפ"ק דמגילה וכ"כ התוס' בפ"ב דתענית (יח:) דהא דאמרי' חנוכה ופורים לא בטלו ר"ל בדיוים שלהם לעשותן י"ט ודלא להתענאה בהון אבל בדיוים שלפנייהם בטלו ותירלו עוד דכיון דיום שלפני הפורים נתבטל מי"ט דידיה שהיו רגילים לעשות בו ונתבטל י"ט שלו ה"נ יש לנו לומר שיבטל משום טעם יום שלפני הפורים דה"ג אמרינן בסמוך גבי יום שלפני נקנור וכו' וכן גבי י"ט טוריינוס דכיון דבטלו מיום שלהם לא יאסרו משום י"ט הבא אחריהם והר"ן הקשה על זה בפ"ב דתענית וכתב שהרז"ה תירץ דכיון דפורים דברי קבלה ודברי קבלה כמו דברי תורה והו"ל כשבתות וי"ט דתניא הם אסורים לפנייהם ולאחרייהן מותרין לפי שהם ד"ת וד"ת א"ל חזוק ובשם הרב אלברצלוני אמרו דכיון דקי"ל דבטלה מגילת תענית אלמא דעתן של חכמים להקל ולבטל ולפיכך אע"פ שלא בטלו חנוכה ופורים אין לנו להחמיר בהם ודי לנו לפסוק כשמואל שפסק בגמרא הלכה כרשב"ג דאמר לפנייהם ולאחרייהם מותר עד כאן והרא"ש כתב בפ"ב דתענית כדברי הרז"ה :

כתב הרמב"ם בפי"א מהלכות אבל מותר לספוד לפני חנוכה ופורים ולאחרייהם והוא מהטעם שכתבתי והגהות מיימוניות כתוב בריש הלכות תענית רבי' שב"ש כתב דחנוכה ופורים לפנייהם ולאחרייהם מותר דחנוכה מפרסמת ניסא גם מנהג כל ישראל להתענות ביום שלפני פורים מיהו אין זה ראיה דתענית אסתר שמא שאני דחשיב לן כתענית הובה כיון דהוי מדברי הגאונים ומנהג כל ישראל אבל תענית רשות לעולם אסגר עכ"ל ומיהו לפי התירולים שכתבתי לעיל תענית רשות נמי שרי והכי נקטינן (א) :

ועוד יש סמך מהא דאיתא בגמרא י"ג זמן קהילה לכל היא כלומר עד השתא קאמר דליכא איסורא להתענות ביום שלפני פורים והשתא קאמר שיש סמך לומר שראוי להתענות בו וכ"כ הרא"ש והר"ן בריש מגילה אהא דאמרינן י"ג זמן קהילה לכל היא ופי' רש"י זמן מלחמה ור"ת הקשה עליו ופי' דזמן קהילה לכל היא היינו לומר שהכל מתאספין לתענית אסתר ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו לריכים רחמים וכן מצינו במשה שעשה תענית כשנלחם בעמלק דכתיב ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה ודרשינן בתס' תעניות מכאן לתענית לבור שלריך ג' מכאן נראה לר"ת סעד לתענית אסתר שאנו עושים כמו שעשו בימי מרדכי ואסתר שנקהלו היהודים לעמוד על נפשם ולא מצינו לו סמך בשום מקום אלא מכאן ומה שאנו מקדימין התענית ליום ה' היכא שחל פורים להיות במ"ש ולא עבדי' ליה בע"ש נמצא בתשובת

דרכי משה

ומהרא"ק כתב (לא קאי מהרא"ק כי אם כשחל ב' שבתות בחנוכה דבשבת שני שחוא זאת חנוכה מפטיר בחתונה ומטעמא שכתב רש"י ע"ש) להפטיר בשל חתונה וכ"ח בא"ז עכ"ל וע"ל כי' תכ"ח דנוהגים להפטיר בשל חנוכה וע"ל סי' ק"ם אי טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה קודם שקרא של ר"ח :

תרפה (א) וכתב בת"ה סימן ק"ם דלכן יש ליזהר יותר לשמוע פרשת זכור בעשרה יותר מקריאת מגילה שנזהרים לקרותה בעשרה אלא שהעולם לא נהגו כן מ"כ בשם מהרי"ש אותן שאינן יכולין לבא למנין לפרשת זכור יש להן ליזהר לאומרה אותה בניגון ובטעמים עכ"ל כתב מהרי"ל בכל ד' פרשיות אלו אין מזכירין נשמות וכיון שאין מזכירין נשמות

א"א מי שביבך של קהל אלא מתהילין אשרי ולמנהה אומרים צו"ץ עכ"ל ע"ל סימן תכ"ח אם חל חתונה בד' פרשיות אלו במאי מפטירין :

תרפו (א) כתב בחידושי אגודה בשם מהזור ויטרי' דיכולים להקל בתענית זו למעוברות ומניקות וכואבי עינים ויפרעו אחר כך אבל הבריאים אסורים לפרוש מן הצבור וכן

בתשובת הגאונים לפי שרגילין בתענית להרבות בסליחות ותחנונים ולא יתכן לעשות כן בע"ש לפי שלא יוכלו לערוך לכבוד השבת ובמסכת סופרים שרבותינו שבמערב מתענין באדר ג' תעניות של אסתר אע"פ שאותם היו בניסן לא היו רוצין להתענות בניסן שנגאלו בו אבותינו והיקש המשכן עכ"ל הרא"ש ואח"כ הביא הא דאמרינן בספ"ק דר"ה דאע"ג דבטלה מגילת תענית חנוכה ופוריס לא בטלו וכתב עליו אית דבעי למימר כיון דלא בטלו אוקמי אדינייהו ולפניהם ולאחריהם אסור ואית דאמר לא עדיף לפניהם ולאחריהם משאר יומי מגילת תענית וכן מסתבר ולכן נהגו להתענות בי"ג באדר ולמאי דפריסית לעיל זמן קהילה לכל היא הוי תענית אסתר תקנת חכמים אף קודם שבטלה מגילת תענית עכ"ל וגם המרדכי האריך שם לתת טעם למה מתענים ערב פוריס:

ומ"ש ומה שאנו מקדימין התענית ליום ה' היכא שחל פוריס להיות במ"ש היינו לומר דלא תימא אם איתא דתעני' זה נתקן מפני שהתענו בימי מרדכי בי"ג שהוא יום המלחמה כשחל פוריס במ"ש היה לנו להתענות בע"ש כדי לסומכו לי"ג כל מה שאפשר ומלחזינן שאנו מתענין ביום ה' נראה שאין טעמו של תענית זה מפני שהתענו בימי מרדכי בי"ג שהוא יום המלחמה אלא מטעם אחר אנו נוהגים להתענות לכך כתב דלעולם מטעם זה אנו מתענין וכשחל פוריס במ"ש בדין הוא שיתענו בו ביום ששי אלא מפני שרגילין בתענית בסליחות ומשום דקשיא ליה א"כ שאנו מתענין תענית זה זכר לתענית מרדכי ואסתר למה אין אנו מתענין הג' תעניות שהתענו הם בניסן לכך כתב רבותינו שבמערב היו מתענין אותם ואנו שלא נהגו כן נראה שהטעם כדי שלא להכביד על הצבור וזה שכתב כשחל פוריס ביום א' מקדימים ומתענין ביום ה' שלפניו כן כתב הרוקח בשם השאלתות: **כתוב** בשבלי הלקט מצאתי בשם רש"י מעשה היה ואירע פוריס בא' בשבת וקדמו הצבור להתענות בה' כמנהג ובאת אשה אחת שהיתה ריכה לרכוב אצל השלטון ושאלה לרבי' אם היא יכולה להתענות למחר ולאכול היום מפני טורח הדרך ואמר רבינו תענית זה אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים אלא מנהג בעלמא שהרי תענית אסתר ומרדכי היו בימי הפסח ואם נפש אדם לומר דברי הצומות ושעקתם זה אין מי' אלא כך פירש' על דבר הצומות והצעקות שעברו עליהם בימי המן קבלו עליהם ימי הפורים לזכר להם לדורות הנס ואעפ"כ אסור לו לאדם לפרוש מן הצבור משום לא תתגודדו ויש מהפרושים המתענים עם הצבור יום ה' וחוזרים ומתענין יום ו' כדי לסמוך התענית לפוריס ורבי' קורא עליהם הכסיל בחשך ילך דכל עצמו של תענית אינו אלא מנהג ומהמיר זה במקומו כאילו הוא קבוע מן התורה וכיון שנהגו רבים להתענות בה' דיינו בכך עכ"ל וכל זה כתוב ג"כ בא"ח כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות תעניות נהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות בי"ג באדר זכר לתענית שהתענו בימי המן שנאמר דברי הצומות וזעקתם ואם חל י"ג באדר להיות בשבת מקדימין ומתענין בחמישי שהוא י"א וכתב ה"ה הטעם לפי שא"א לאחר עד יום ראשון לפי שהוא פוריס וכן אין מתענין בע"ש מפני כבוד השבת ואע"פ שנפסקה הלכה בע"ש מתענה ומשלים דוקא כשבת זמנו הקבוע לו בע"ש אבל כשהוא נדחה מזמנו אין קובעין לו בע"ש וכן מפורש בתשובת הגאונים עכ"ל:

תרפז אמר ריב"ל חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולשנותה ביום והיא מצות עשה מדברי סופרים כפ"ק דמגילה (ד') וכתב רש"י ולשנותה ביום זכר לנס שהיו נוטלין בימי נרתם יום ולילה כתוב בא"ח בשם הראב"ד נהגו לקרותה מבע"י ליל י"ד כדי להקל על האנוסים והמטובלות שלא להתענות יותר מדאי עכ"ל (א): והיא מצות עשה מדברי סופרים ומברכין עליה כמו שמברכין על מצות דרבנן פשוט הוא:

וצריך אדם ליזהר שלא לבטל קריאתה שהרי אפי' כהנים צריכים לבטל מעבודתן בפ' קמא דמגילה (ג') משפחה ומשפחה למה לי א"ר יוסי בר חנינא להביא משפחות כהנה ולויה שמבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה תנ"ה כהנים בעבודתם ולויים בדוכנן וישראל במעמדם כולן מבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה בעי רבא מת מצוה ומקרא מגילה הי מינייהו עדיף בתר דבעיא הדר פשטה מת מצוה עדיף דאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה וכתב הר"ן שמבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה אע"פ שיש שהות ביום לעבוד עבודה ואח"כ לקראה אפ"ה מבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה בצבור ומיהו דוקא בשיכולים אח"כ להשלים העבודה הא לאו הכי ודאי אין מבטלין העבודה מדאורייתא משום מגילה דרבנן (ג) וכתב מהור"ר אליה המזרחי ז"ל על דברי הר"ן וכ"כ גם מדברי הרמב"ם שכתב חוץ ממת מצוה שאין לו קוברין שהפוגע בו קוברו בתחלה ואח"כ קורא דמשמע אי איכא שהות אין ואי לא לא דאל"כ ואח"כ קורא למה לי עכ"ל וכך פי' דבריו כיון שהרמב"ם סבור שמה שאמרו דהוה לפניהם היינו משום דס"ל דחנוכה ופוריס לא בטלו כל עיקר ואפי' בלפניהם כמבואר מלשונו ע"ש אבל לרבינו והיא מסקנת הרא"ש שפ"ק דמגלה דעיקרן דחנוכה ופוריס דוקא הוא דלא בטלו אבל לפניהם בטלו א"כ ממילא נמי יכולין לגזור תענית בהן • ולענין הלכה בפוריס בלפניהם הכל מודים דמתענין ואע"ל דמספידין אבל בלאחריו פליגי דלה"ר אפריס יום ט"ו בעצמו הוא יום שלאחר הפוריס לבני עיירות וכו אסור אבל בי"ו שרי ולשאר גאונים יום י"ו הוא יום שלאחריו וכן נראה עיקר שהרי יום ט"ו גופיה י"ט הוא ממגלת תענית וכדאמר רבא לא נצרכה אלא לאסור של זה בזה וא"כ יום י"ו הוא יום שלאחריו לבני עיירו' אבל לבני כרכים אין איסור בי"ו דכיון דיום ט"ו לאו ממגלת תענית הוא אלא מד"ק שהוא כד"ת א"ל חזוק וכ"כ הרז"ה בטעם תענית יום י"ג לבני עיירות והעלה שיום י"ג אסור בתענית לבני כרכים ולא נהגו כמותו שהרי כל הגאונים כתבו שנהגו הכל להתענות בי"ג משמע מלשון הכל בין עיירות בין כרכים עוד כתב הרז"ה לפסק הלכה דבלאחריהם מותרין בין בהספד בין בתענית כר' יוחנן והוא דעת הר"ן בפ"ב דתענית ושלא כדברי ה"ר אפריס אבל בלפניהם פסקו הרז"ה והר"ן שאסור ורא"ש כתב דלא עדיף וכו' והכי מסתברא אינו אלא לתת טעם למנהג שמתענין בי"ג שלא נמצא בתלמוד וכיון דבמסקנא הסכימו לפי' ר"ת בזמן קהילה לכל היא דתקנת חכמים היא להתענות בי"ג אף קודם שבטלה מגלת תענית א"כ אין צורך להך סברא דלא עדיף וכו' והדברים כפשטן בתלמיד דלא בטלו כל עיקר אפי' בלפניהם אלא שהרז"ה סובר דבלפניו דחנוכה אעפ"י שאסור להתענות מותר בהספד ע"ש והכי נקטינן לאסור תענית בלפניו דחנוכה ומותר בהספד אבל בלאחריו הכל שרי ודלא כמ"ש בש"ע בחנוכה ופורים מותרים להתענו לפניהם ובאחריהם ודו"ק:

ובשחר פורים ביום א' וכו' משמע דוקא הכא אין להתענות בערב שבת מפני שמרבים בסליחות הא לאו הכי שרי וכ"כ לעיל סי' רמ"ט ס"ג אבל לפי מ"ש ה' המגיד פ"ב מהלכות תענית משמע דטעמו הכא כיון דתענית זה נדחה מזמנו אין קובעין לו מע"ש מפני כבוד השבת שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה גם שלא יצוס בהכנסת שבת דמקלת ע"ש כשבת ואם דקו"ל בסוף בכל מערבין הלכה מתענה ומשלים היינו כשבא זמנו הקבוע לו בע"ש ולפי זה מי שרגיל להתענות בערב ר"ח אם חל ר"ח ביום א' אין להתענות ביום ו' אלא ביום ה' דכיון דנדחה מיום השבת שהוא זמנו אין קובעין לו מערב שבת וכ"כ מהרי"ו והכי נמי כתב המרדכי בתענית מי שנשבע להתענות בע"ש ה"ז כשבועת שוא דמקלת שבת כשבת וכ"כ ברוקח סי' ל"ו והא דאמרינן בעירובין הני בר בי רב דיתבי בתעניתא במעלי דשבתא אינא למימר דאה"נ דלאו שפיר עבדי אלא כיון שנהגו כך קמבעיא להו מהו לאשלומי וע"ל בסי' רמ"ט במ"ש לשם בס"ד:

תרפז אמר ריב"ל וכו' בפ' קמא דמגלה ואינה למידק דכיון דכתב בתרפ"ח לקרותה בלילה ובסוף סי' תרפ"ח כתב דין חזרת קריאתה ביום לאיזה צורך הביא הך דריב"ל וי"ל לפי שבזמנו היו מזלזלין בקריאתה ביום ובלילה וכמ"ש בסמוך ע"כ הביא לשון התלמוד דהחיוב שוה ביום ובלילה ולכן צריך ליזהר שלא לבטל קריאתה בשום פעם ולומר כבר קראתיה בלילה פ' יאמר לאחר אקרא אותה ביום: **ומ"ש** שהרי אפי' כהנים וכו' שם אשפחה ומשפחה למה לי אריב"ח להביא משפחת כהנה ולויה שמבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקרא מגלה • ומ"ש ואפי' ת"ת וכו' שם מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין ת"ת ובאין לשמוע מקרא מגלה ק"ו מעבודה ומה עבודה שהיא תמורה מבטלין ת"ת לא כ"ש ומסיק הא דעבודה חמור' מת"ת היינו ת"ת של יחיד כלומר שאינו ת"ת של כל ישראל ותיתה על לשון רבינו שכתב אפי' כהנים וכו' אפי' ת"ת וכו' דהול"ל כו' אפי' ת"ת ואח"כ אפילו כהנים דהוי לא זו אף זו כיון דעבודה חמורה וי"ל דכיון דת"ת לא אתיא אלא בק"ו מעבודה לפיכך כתב תחלה ואפי' כהנים דילפינן לה מקרא משפחה ומשפחה ואח"כ ואפילו מת"ת דילפינן לה בק"ו מעבודה ולזה נתכוין רבינו לפרש בעצמו דבריו שמ"ש ואפי' מת"ת דלא נתכוין לומר ואפי' מת"ת ומכ"ש עבודה דהא עבודה חמורה אלא ק"ק ואפי' מת"ת וכ"ש שאר מצות ואכתי קשה למה האריך בלשונו וכתב וצריך כל אדם ליזהר וכו' הלכך צריך כל אדם ליזהר בה ולמה לא כתב הדיוים בסתם כמ"ש הרמב"ם והסמ"ג ושאר הפוסקים ונראה דלפי שבדורותיו לא היו נזהרין לקרות המגלה בב"ה עם הצבור ביום ובלילה או מפני טרדת הכנת סעודת פוריס שהיא מצוה ועוסק במצוה פטור מן המצוה או מפני אשתו וילדיו ובניו שקשה עליהם לבא לב"ה בפרט בלילה ולכן היו קורין המגלה בבתיהם בעשרה וכך היו נוהגין בזמנו של אור זרוע כדמוכח בהגהת אשיר"י בפרק קמא דמגלה ועל כן כתב רבינו וצריך ליזהר שלא לבטל קריאתה ר"ל קריאתה עם

לעמוד על נפשם והיו צריכין רחמים ואנו עושין כמו שהם היו עושין בימי מרדכי ואסתר ובשחל פורים ביום א' מקדימין התענית ביום ה' שלפניו לפי שרגילין להרבות בו בסליחות ותחנונים ולא יתכן לעשות כן בע"ש שלא יוכלו להכין צרכי שבת ויש מתענין ג' ימים באדר והכי איתא במסכת סופרים רבותינו שבמערב מתענין באדר ג' תעניות של אסתר אע"פ שאותן היו בניסן לא היו רוצין להתענות בניסן לפי שבו נגאלו אבותינו ממצרים והוקם בו המשכן:

תרפז **אמר** ריב"ל חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולשנותה ביום והיא מצות עשה מדברי סופרים ומברכים עליה כמו שמברכין על מצוה דרבנן [א] וצריך אדם ליזהר (ב) שלא לבטל קריאתה שהרי אפי' כהנים צריכין לבטל מעבודתן כדי לשמוע מקרא מגילה ואפילו ת"ת ששקולה כנגד כל המצות מבטלין

דרכי משה

תרפז (א) וכן הוא בכלבו: (ב) וכתב בת"ת סימן ק"ט דאסור לאכול בליל התענית עד שישמע קריאת המגילה (ג) ובא"ז כ' דקבורת מ"מ קודם למקרא מגילה: ולפי

דרכי משה

תרפ"ז (א) וכן הוא בכלבו: (ב) וכתב בת"ה סימן ק"ט דאסור לאכול בליל התענית עד שישמע קריאת המגילה (ג) ובא"ז כתב דקבורת מ"מ קודם למקרא מגילה ולפי

פרישה

סי' תרפ"ז [א] **וצריך** אדם ליזהר כו' שהרי אפי' הכהנים צריכין לבטל מעבודתן כו' ואפי' ת"ת ששקולה כנגד כו' מלשון ואפי' ת"ת כו' משמע **בת"ת** הוא חמור יותר מן העבודה שהרי אחר שכתב שעבודה נדחית מפני מקרא מגילה **כתב** ואפי' ת"ת כו' משמע שפשוט יותר שהעבודה נדחית ממקרא מגילה יותר מת"ת ומלא **בת"ת** חמור מן העבודה. ודבר תימא הוא שהרי כרים פ"ק דמגילה דף ג' ע"א מבואר **לדבריה** דעבודה היא חמורה וז"ל התלמודא שם. **ושמא** דאמר מדינה ומדינה ועיר ועיר **לדרשה** משפחה ומשפחה למאי אתא ת"ל יוסי בר חנינא להביא משפחות כהנה ולויה **במבטלין עבודתן** ובאין לשמוע מקרא מגילה. תניא נמי הכי כו' מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין **ת"ת** ובאין לשמוע מקרא מגילה ק"ו מעבודה. ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין. ת"ת לא **כ"ש** ע"כ מבואר להביא דעבודה חמורה מת"ת. דת"ת ילפינן מק"ו דעבודה. וזה היפך **ממשמעות** לשון הגיור שכתב ואפי' ת"ת כו'. ואין לתרץ ולומר דמ"ש רבינו ואפי' ת"ת **שמשמע** דת"ת חמורה מעבודה מייתי בת"ת כל רבים שהיא חמור מן העבודה כמבואר שם דמקבה ועבודה חמורה מת"ת והכתיב ויהי בהיות יהושע בירחו כו' ואמר רב שמואל בר **אוניא** גדול ת"ה יותר מהקרבת תמידין שנאמר עתה באתי. ומנין הא דבבים הא דיחיד. (פי' דהא דגדול ת"ת יותר מהקרבת תמידין מייתי בת"ת כל רבים. והא דסמכו כל בית **ר'** במבטלין ת"ת מק"ו דעבודה לייתי בת"ת כל יחיד) וא"כ גם זה שאמר רבינו ואפי' ת"ת כו' מייתי ג"כ בת"ת כל רבים. דל"ל דאי בת"ת דרבים לייתי לא היה נדחית מפני מקרא מגילה דהא אין לנו שום לימוד שיהא ת"ת נדחית מפני מקרא מגילה רק מק"ו דעבודה כמבואר שם ות"ת דרבים הוא חמור מעבודה ואין ללמוד מן העבודה וק"ל. ועיין כמה ראיות אין צורך להאריך בהם. לכן נראה דמה שכתב רבינו ואפי' ת"ת לשון ואפי' לא קאי אדלעיל אכהנים בעבודתן לומר דלא זו עבודה נדחית מפני המגילה אלא אפי' ת"ת אלא בקאי אלמעה אמ"ש כ"ש שאר המצות כו' והכוונה שאפי' הכהנים בעבודתן וא"ת נדחים מפני המגילה וכ"ש שאר מצות נדחים מפני קריאת המגילה וכאמת בת"ת הוא קל מעבודה ובת"ת של יחיד אייני ודו"ק כנלע"ד כדור בכוונת רבינו והרמב"ם רים פ"א מהלכות מגילה מהר מזה וכתב י"ל ואפי' הכהנים בעבודתן מבטלים עבודתן ובאים לשמוע מקרא מגילה. וכן מבטלין ת"ת כו' עכ"ל הנה לא ניתן מקום לטעות בדבריו ובתב וכן ולא כתב ואפי'. ומשמע כוונתו שבא לומר שאפי' העבודה ובן ת"ת נדחית מפני המגילה ק"ו לשאר מצות וק"ל. וכן יש לפרש דברי רבינו הגם שכתב לי ואפי' וק"ל. ובענין חילוק שבין ת"ת דרבים לת"ת דיחיד נראה דלא מקרי ת"ת דרבים רק בשכל ישראל הם כיחד כעין בענין יהושע שהיו כל ישראל כיחד ואמר המלאך עתה באתי על בירור ת"ת ות"ת בזה תמיד מעבודה אבל ת"ת שאינו של כל ישראל אפי' רבים נחשבים כיחיד ועבודה חמורה וכן משמע מל' הר"ן שכתב שם ול"ל מכאן סמכו של בית רבי. משום דבגמרא מסקינן דעבודה חמורה מת"ת דיחיד כלומר שאינו ת"ת של כל ישראל עכ"ל. מבואר דכל שאינו ת"ת של כל ישראל מקרי ת"ת של יחיד וק"ל וכן משמע קצת מלשון רש"י שכתב הא דרבים דהתם כל ישראל היו עכ"ל. וכזה ניתא דלא אתמיע שום פוסק מלהודיע דת"ת של רבים אינה נדחית מפני מקרא מגילה ודו"ק:

עם הלבור בביה הכנסת ולא יחוש למצות הכנסת סעודת פורים או שאר מצות שהרי אפי' בהיום וכו' פי' אע"פ שהיו יכולין לעבוד עבודתם תחלה ואח"כ לקרות המגלה בעשרה ואפ"ה צריכין לבטל מעבודתן כדי לשמוע מ"מ בלבור ברוב עם משום דהוי טפי פרסומי ניסא וכמ"ש התוס' פ"ק דמגלה מ"כ כל שכן שאר יחידים ואמר עוד ואפילו ה"ת וכו' כלומר ועוד יש להביא ראיה מה"ת שהקולה כנגד כל שאר מצות מבטלין משום מ"מ מכ"ש שאר מצות והלכך צריך כל אדם אפי' עסק במלוה רבה ליזהר בה ביום ובלילה לקרותה ברוב עם עם הלבור ולבוא עם אשתו וילדיו לב"ה וכ"כ הר"ן דהיא דמבטלין עבודה ושל בית רבי מאירי אפי' היו יכולין לקרות בעשרה היו מבטלין העבודה ות"ת כדי לקרות עם הלבור משום ברוב עם וגומר ולקמן בסימן תר"ל הבאתי דבריו :

ואין לך דבר וכו' עד שהמוצא מת מצוה קוברו ואח"כ קורא כך הוא לשון הרמב"ם בפ"א מה' מגילה ומשמע מלשון זה דמיירי בדאיכא שהות לקרות לאחר הקבורה הא ליכא שהות קורא תחלה וכ"כ הרא"ש בביאוריו לסמ"ג ולפ"ז הא דכהיום מבטלין עבודתם לשמוע מקרא מגלה היינו נמי בדאיכא שהות להשלים העבודה דאי לאו הכי אין מבטלין העבודה דאורייתא משום מגילה דרבנן וכ"כ הר"ן וכ"ו ואין להקשות מת מצוה נמי דאורייתא היא מולאחותו לא ליבטול אפי' בדאיכא שהות לקריאת מגילה דיש לומר הא פשיטא היא דיכול לקיים קבורת מת מצוה אחר קריאת מגילה עכ"פ דאף עפ"י שיהא שעה מועטת מעוכבת המצוה מ"מ לא תהא נידחית לגמרי וכיון דקריאת מגילה תהא נדחה לגמרי אם יהא עוסק בקבורה תחלה כיון דליכא שהות קורא תחלה שהרי עכשיו אתה יכול לקיים שניהם אבל בדאיכא שהות מת מצוה קודם משום כבוד הבריות שלא יהא מונח בבזיון אפי' זמן מועט אבל בעבודה ושאר מצות הדין בהפך דבאיכא שהות מגילה קודם כדדרשינן משפחה ומשפחה אבל בדליכא שהות עבודה קודמת כיון שהיא דאורייתא ומגילה דרבנן נדחה מפניה כיון דאי אפשר לקיים שניהם כל זה כתבנו לדעת הר"ן והרא"ש וכן פסק בש"ע אבל יש לפרש הא דכתב רבינו קוברו ואח"כ קורא דלאו דוקא בדאיכא שהות אלא אפילו בדליכא שהות לקריאת מגילה אחר הקבורה נמי קבורת מ"מ קודם דהכי משמע מסתמא דתלמודא דבכל גוונא דמי קבורת מ"מ למקרא מגילה שלא יהא מונח כלל בבזיון ואפי' זמן מועט ורבינו שאומר קוברו ואח"כ קורא רבותא קמ"ל דלא תימא כיון דליכא שהות לקיים שניהם נקדים מקרא מגילה דמלוה להקדים משום פרסומא ניסא קמ"ל דלא אלא מת מצוה קודם וקוברו ואח"כ קורא וכן ראיתי כתוב בשם מהרש"ל ולענין הלכה צ"ע :

ומ"ש רבינו שהמוצא מת מצוה וכו' נקט לשון מוצא לאורויי דאיירי במ"מ שמצא בדרך שאין לו קוברין ומפני כבוד הבריות שלא יהא מונח בבזיון בלי קבורה לפיכך קבורת מ"מ קדים אבל אם יש לו קוברין כגון בעיר אין המגילה נדחית והכי משמע להדיא מסוגיא דתלמודא וכ"כ בשלטי הגבורים :

תרפה מגילה נקראת בי"ד וכו' דמגיל' ופירש"י דהיינו מפני בני הכפרים שמתכנסים לעיירות למשפט ביום ב' וה' וצריכין שיקראו להם מ' מבני העיר וכו' והתוס' בפ"ק דיבמות הקשו דא"כ הו"ל ב"ד מ' בעיר מ' פלג מורין כב"ש ופלג מורין כב"ה ואיכא משום לא תתגודדו ופי' בשם רבינו חיים כהן דלא כפירש"י אלא בעירם היו מתכנסים בב' וה' ולא בעיירות והרא"ש לשם פי' כפירש"י דהיו מתכנסין בעיירות אלא שבני הכפרים היו קורין לעצמן ומה שלא היו קורין בכפר שלהן לפי שלא היו מתקבצין יחד אלא בעיירות וא"כ הו"ל כשני בתי דינין בעיר אחת ועוד תירץ שאפי' היה קורא להן בן עיר בעיירות ליכא משום לא תתגודדו וכו' וכדכתב גם הר"ן בפ"ק דמגלה איין עליהן ועיין עוד בסמ"ג הלכות מגלה ורבינו לא הזכיר מזה כלום כיון דבאיכא שהות נקראת אלא בי"ד וליכא קושיא כלל : כתב ב"י דליכא למידק למה חלקו מצוה זו לשתים הלוקים וקבעו יום מיוחד לפרזים ויום מיוחד לכרכים משא"כ בשאר מצות ותירץ הר"ן שמפני וכו' וק"ל על דבריו מדאמרי' וכו' ואילו לדברי הר"ן אם לא היו בני שושן קורין בט"ו גם המוקפין לא היו קורין בט"ו וכו' וסוף דבריו דלא כפי' הר"ן דקבעו ט"ו למוקפין להדמות לשושן ואי לאו טעמא דשאני שושן אומל ונעשה בה נס היו אנשי שושן קורין בי"ד ומוקפין בט"ו ותימה דלפי זה הדרא קושיא לדוכתא למה חילקו מצוה זו לשתים הלוקים משא"כ בשאר מצות דכדי לעשות זכר לא"י בנס אינו מספיק לשיעשה בשתים הלוקים שהרי בשאר מצות לא חשו לזה כלל ולכך ודאי העיקר כדכתב הר"ן שמפני שההכתה מאוביהם היו בשתים הלוקים והוצרכו לחלק בין פרזים שאינן מוקפים ובין כרכים המוקפין בחרו יותר לתלות הדבר בשתים יהושע כדי לחלוק כבוד לא"י ומסמכוס על היקש דפרזי פרזי יהמקשה שהקשה ואמר אלא שושן דעבדא כמאן עבדא הכי קאמר דשושן דעבדא בט"ו ליכא למימר דמכח הך ג"ש אתיא לה מ"כ ה"ה שאר המוקפין ליכא למילף מהך ג"ש כיון דעיקרא דשאר מוקפין בט"ו אינן אלא כדי לדמותן לשושן ומשני רבא שאני שושן וכו' כלומר לעולם הך ג"ש ולפותא גמורה הוי לשאר מוקפין ואפ"י דלא שייכא הך ג"ש לגבי שושן ליתא לן בה דכיון דבשושן ע"כ בט"ו הוא כיון דנעשה בה הנס הוה ליה עדיף טפי מג"ש ושפיר נוכל ללמוד שאר מוקפין בהך ג"ש אע"ג דלא שייכא בשושן גופיה כנ"ל :

ומ"ש וכן הכפרים הסמוכים להם וכו' בפ"ק דריב"ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון ככרך ועד כמה מ"ר ירמיה כמתמהן לעברית מיל וכ"כ

מבטלין אותה לשמוע מקרא מגילה כ"ש שאר המצות ואין לך דבר שאין נדחה מפני מקרא מגילה אלא קבורת מת מצוה בלבד שהמוצא מת מצוה קוברי ואח"כ קורא אבל שאר כל המצות נדחין מפניה הלכך צריך אדם ליזהר בה והנני מסדר הלכותיה זמן קריאתה ומי הם שחייבים לקרותה והכשר קריאתו והכשר תיקונה וברכותיה וסדר היום ומצות סעודתו ומתנות עניים ושלוח מנות ואיסורו בהספד ותענית ובעשיית מלאכה :

תרפח מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו והאידנא אינה נקראת אלא בי"ד אלא שהכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו אפילו אם הם בח"ל וכן הכפרים הסמוכים להן אפילו אינם נראים עמהם כגון שהם בעמק או שנראין

בט"ו ושאין מוקפין קורין בי"ד הרי הכל בכלל תו היכי משכחת ו"א ו"ב ו"ג אלא שהכפרים נתנו להם חכמים רשות להקדים קריאתה ליום הכניסה יום שני בשבת שלפני י"ד או חמישי בשבת שהוא יום הכניסה מתכנסין לעיירות למשפט לפי שבתי דינים יושבים בעיירות בשני וה' בתקנת עזרא והכפרים אינם בקיאים לקרות וצריכים שיקראנה להם מ' מבני העיר ולא הטריחום חכמים להתאחר ולבא ביום י"ד ופעמים שיום הכניסה בי"ג ופעמים שהוא בי"א : **ומ"ש** והאידנא אינה נקראת אלא בי"ד אלא שהכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו ס"ס על משנה זו אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר"ע שתימתה אבל חכמים אומרים בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה ופירש"י הכל לופין למקרא מגילה ואומרים יום י"ד באדר קרינן מגילה נשאתו לאדר ט"ו יום וט"ו של ניסן עושין פסח ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים של פסח והרי"ף פירש הואיל ומסתכלין בה כלומר הואיל ושיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה כדי לחלק להם משות פורים אין קורין אותה אלא בזמנה ויש שגורסים בזמניהם היו קוראין אותה בי"א בי"ב בי"ג אבל בזמן הזה אין קוראין אותה אלא בזמנה שהוא י"ד וט"ו ונראה שזו היתה גירסתו של הרמב"ם שכתב בד"א שמקדימין וקורין ביום הכניסה בזמן שיש לישראל מלכות אבל בזמן הזה אין קורין אותה אלא בזמנה שהוא יום י"ד ויום ט"ו בני הכפרים ובני עיירות קוראין בי"ד ובני כרכין קורין בט"ו : **ומ"ש** רבינו שהכרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו אפי' אם אם בחולה לארץ כתב הר"ן דאיכא מ"ד דכיון דבמוקפין חומה תלינן ביהושע דוקא בארץ אבל בחולה לארץ אפילו מוקפין חומה מימות יהושע קורין בארבעה עשר דמה ענין יהושע בח"ל אבל בתוס' הביאו ראיה שאפילו בח"ל קורין בט"ו מדאמרינן (ה :) רב אסי קרא מגילה בהולל בי"ד ובט"ו מסתקא ליה וכו' והולל בח"ל היתה כדאמרי' בסוף כתובות (קיא :) ואין זו ראיה לפי שכתוב במקצת נוסחאות רב אסי קרא מגילה בהולל דבניימין אבל הרמב"ן כתב דמשמע דמוקפים דח"ל קורין בט"ו דהא לרבי יהושע בן קרחה דאמר כל המוקפין חומה מימות אחשורוש אפילו בח"ל קורין בט"ו ומדר' יהושע בן קרחה נשמע לרבנן במוקפין חומה מימות יהושע בן נון דהא לא פליגא אלא בזמן דרבנן תלו לה בזמן יהושע בן נון וריב"ק תלי לה בזמן אחשורוש אבל בעיירות שבח"ל לא נחלקו גם זו אינה ראיה דאיכא למימר דהא בהא תליא אלא שהוא ז"ל הביא עוד ראיה מדגרסינן בירושלמי הכרך שחרב ונעשה של עו"ג וכו' ואם הירוש' מתפרש כך יש ללמוד ממנו שהכרכין מוקפין חומה שבח"ל קורין בט"ו וכן דעת הגאונים ז"ל עכ"ל וכ"כ הרמב"ם שכרך המוקף חומה מימות יהושע בן נון קורא בט"ו אף אם הוא בח"ל · ואיכא למידק למה חלקו מצוה זו לימים חלוקים וקבעו יום מיוחד לפרזים ויום מיוחד לכרכין משא"כ בשאר המצות ותירץ הר"ן שמפני שהיהודים היושבים בערי הפרזות והיהודים שבשושן לא נחו מאויביהם ביום א' שהרי היהודים הפרזים נחו בי"ד והיהודים שבשושן נחו בט"ו ועשו כל אחד ביום מנוחתו משתה ושמחה לפיכך כשקבעו עליהם י"ט לדורות קבעוה לכל א' ביום שנח בו והושוו כל הכרכים המוקפין חומה לשושן שמפני שבה היה עיקר הנס וכ"ת תינח לר' יהושע בן קרחה דאמר דכמוקפין חומה מימות אחשורוש תליא מלתא אבל לדעת תנא דמתניתין דאמר מימות יהושע בן נון הא לא דמי לשושן ומה ראו לקבוע להם יום ט"ו וי"ל דהיינו טעמא כדי לחלוק כבוד לא"י בדאיכא בירוש' ופירוש הענין שכיון שהוצרכו לחלוק בין מוקפין לשאין מוקפין בשם שנחלקה שושן משאר עיירות אילו הלו הדבר מימות אחשורוש היתה מ"י שהיתה חרבה באותם הימים גדולית כפרזים והיה נגאי הדבר ולפיכך תלו הדבר בימות יהושע בן נון כדי שתהא גדולית הכרכים שמע"ש שעכשיו אין להם חומה כיון שהיתה מוקפת מימות יהושע בן נון הרי דינה כאילו יש בה חומה כדאמרינן בגמרא עכ"ל וק"ל על דבריו מדאמרי' בגמרא (ב :) ותנא דידן ליף פרזי פרזי כתיב הכא ע"כ היהודים הפרזים וכתיב התם לבד מערי הפרזי הרבה מאד מה להלן מימות יהושע בן נון אף כאן מימות יהושע בן נון ופריך אלא שושן דעבדא כמאן ופירש"י אי ילפינן הך ג"ש היאך עשו אותם שבשושן בט"ו הא פרזי הוא ולא ידעינן בה שהוקפה מימות יהושע אמר רבא שאני שושן הואיל ונעשה בה נס ופירש"י הואיל ונעשה בה נס שנתן להם גם מחר לעשות כדת היום להרוג ב' ימים על כרחן לא נחו עד ט"ו וכן קבעו לדורות ואם כדברי הר"ן מאי פריך אלא שושן דעבדא כמאן הא כל עיקרן של מוקפין לא עבדי בט"ו אלא להדמות לשושן ורבא אמאי קאמר שאני שושן הואיל ונעשה בה נס · דמשמע

דאי לאו האי טעמא היו בני שושן קורין בי"ד ומוקפין כדקיימי קיימי בט"ו ואילו לדברי הר"ן אם לא היו קורין בט"ו שהרי לא קבעו בט"ו למוקפין אלא כדי לדמותן לשושן ולפיכך ל"ל דנהי דטעמא דרבי יהושע בן קרחה הוי כדכתב הר"ן שקבעו ט"ו למוקפין כדי לדמותן לשושן וכדאיתא בהדיא בגמרא מ"ט דרבי יהושע בן קרחה כי שושן מה שושן מוקפת מימות אחשורוש וכו' לתנא דידן לא הוי טעמא משום הכי אלא היינו טעמא דרבנן אל מ"י ראו חכמים שבאותו הדור לעשות זכר לא"י בנס זה וכדאמר בפרק בתרא דר"ה דאית לן למעבד זכר למקדש ולפיכך תקנו שמוקפין חומה מימות יהושע יקראו בט"ו ושאר העיירות יקראו בי"ד ואילו לא היו מחלקין ביניהם לא היה לא"י זכר בנס זה ויש קצת סעד לזה בדברי הרמב"ם שכתב כל מדינה שהיתה מוקפת חומה מימי יהושע קורין בט"ו וכל מדינה שלא היתה מוקפת חומה מימי יהושע קורין בי"ד ושושן הבירה אף על פי שלא היתה מוקפת חומה מימות יהושע קורין בט"ו שבה היה הנס שנאמר ונוח בט"ו בו ואמר הלו הדבר בימי יהושע כדי לחלוק כבוד לא"י שהיתה חרבה כדי שיהו קורין כבני שושן ויתשבו אילו הן כרכין המוקפים חומה אע"פ שהן עתה חריבין הואיל והיו מוקפין חומה בימי יהושע קורין בט"ו ויהיה זכרון לא"י בנס זה ע"כ ומאחר שכתב דין המוקפין קודם שכתב דין שושן הבירה משמע דטעמא דמוקפין בט"ו לא תלו בשושן וא"כ כדי שיהיו קורין כבני שושן אלא הוי כאומר שיהו קורין בט"ו ומ"ש ואמר הלו הדבר בימי יהושע ה"פ אמר הלקו מוקפות מימות יהושע משאינו מוקפות והיינו דמסיים בה כדי שיהיה זכרון לא"י בנס זה ואם איתא שבכתב אלוקי מוקפין משאינן מוקפין היא מעשה כדי לחלוק כבוד לא"י אינו אלא לומר אמר אמר הלו בימות אחשורוש מאי ויהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה דקאמר

ובן הכפרים הכתב כיס להם אפילו אינם נראים עמהם וכו' בפ"ק דמגילה (ג :) אמר ריש"ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון ככרך ועד כמה מ"ר

ירמיה כמחמתן לטבריה מיל ובתר הכי תנא סמוך אע״פ שאינו נראה אע״פ שאינו סמוך בשלמא נראה אע״פ שאינו סמוך מסכחת לה כגון דיתבא בראש ההר אלא סמוך אע״פ שאינו נראה היכי מסכחת לה א״ר ירמיה ביושבת בנחל ומשמע דשיעור מיל לא אתמר אלא לסמוך ואינו נראה אבל נראה אפילו רחוק כמה נידון בכרך ויש לתמוה על לשון רבינו שנראה שהוא סובר דשיעור מיל שאמרו קאי גם לנראה אע״פ שאינו סמוך א״כ למה הוזכר נראה שאם אין ביניהם יותר ממיל הרי הוא סמוך ואע״פ שאינו נראה עמו הרי הוא כמוהו ואם הוא רחוק יותר אע״פ שנראה עמו הא אמרת דאין נדון כמוהו והרמב״ם כתב כדברי רבינו ותמה עליו הרא״ם והעלה שעיקר המוסתא בדבריו היא כרך וכל הנראה עמו וכל הסמוך לו אם אין ביניהם יותר על אלפים הרי זה בכרך וקורין בט״ו דהשתא אם אין ביניהם לא קאי אלא אסמוך בלבד וזה דבר מוכרח בגמרא עכ״ל ודוחק ג״כ לשבש נוסחות רבי׳ ומיהו אפשר לדחוק ולומר דובלבד שלא יהיו רחוקים יותר ממיל דקאמר לא קאי אלא אריש דהיינו הסמוכים להם אפילו אינם נראים עמהם אבל אסיכא דהיינו נראים עמהם לא קאי דהא בהדיא קאמר בהו אפי׳ אינם סמוכים ועי״ל שהרמב״ם ורבי׳ מפרשים דכי בעי ועד כמה ללו אסמוך בעי דסמוך מסתמא סמוך ממש דהיינו בתוך עיבורה של עיר אלא אנראה בעי דאין בברא לומר שאפי׳ רחוק כמה פרסאות מן הכרך לפי שהוא נראה מן הכרך יהא נידון כמוהו אבל הר״ן כתב י״מ דנראה וסמוך דקאמר היינו דמתחבר מתחומי העיר והכי דייק לישנא דקאמר נראה אע״פ וכו׳ ולא קאמר רואין אותו מן העיר מיהו הא והא אמי איתא דרואין אותו מן העיר בעינן א״כ אפשר דכי אמרינן ועד כמה אמר רבי ירמיה כמחמתן לטבריה מיל אכולה מלתא מהדר בין לנראה עמו בין לסמוך ומ״מ אינו נראה שאם היה רחוק כמה פרסאות מפני שרואין אותו מן הכרך יהא נידון בכרך עכ״ל והשתא לפי מה שכתב דאפשר דכי יהבינן שיעורא דמיל קאי גם לנראה עמו קשה דאם כן נראה עמו למה הוזכר דאם אין ביניהם יותר ממיל אע״פ שאינו נראה נדון בכרך כמ״ש ולריך לדחוק ולומר דכי בעי ועד כמה בין אסמוך בין אנראה קאי וכי אמר ר׳ ירמיה כמחמתן לטבריה מיל קאי אתרוייהו ומיהו הא בדאיתא והא בדאיתא דבאינו נראה משחינן המיל במדת הליכה בקרקע ובנראה דהיינו יושבת בראש ההר לא משחינן המיל בקרקע אלא ע״י שנותנין האבל מעיר לעיר באויר ואם אין במשך אותו אבל יותר ממיל נדון בכרך דהשתא הוי עובא עפי ממיל במדת קרקע (א) :

ובאור דברי הר״ן כך הם י״מ דנראה וסמוך דקאמר היינו כשתחבר מתחומי העיר כלומר שכפר זה נחבר מכלל תחום אותו אינו כרך אבל אם אינו נחבר מתחום אותו כרך אע״פ שהוא נראה מן הכרך וגם אינו רחוק ממנו מיל אינו נדון בכרך ובשהוא נחבר מתחום אותו כרך אם הוא סמוך דהיינו שהוא בתוך מיל או אם הוא נראה אע״פ שהוא רחוק ממיל כיון דנחבר מתחומי הכרך נדון בכרך א״כ אפשר דכי אמרינן ועד כמה אכולה מלתא מהדר וכו׳ כלומר דגם בנראה עמו בעינן שלא יהא רחוק ממנו יותר ממיל אבל לומר שהוא רחוק כמה פרסאות עד שאינו נחבר מתחומי העיר אשם נראה מהכרך יהא נדון כמוהו זה דבר שאינו נראה לאמרו וזהו שכתב וא״מ אינו נראה אשם היה רחוק כמה פרסאות מפני שרואין אותו מן הכרך יהא נדון בכרך: **ובזה** שכתב רבי׳ אפילו הכרך אינה מוקפת חומה עתה אם היתה מוקפת בימי יהושע קורין בט״ו פשוט בפרק קמא דמגילה (ב:) וכבר נתבאר טעמו של דבר שהוא כדי להלוק כבוד לארץ ישראל:

וביון שהיה מוקף אפי׳ אין בו י׳ בטלנים וכו׳ קורין בט״ו שם (ג.) אמר ריב״ל כרך שאין בו עשרה בטלנים נדון ככפר והכריחו שם התוס׳ והרא״ש דלא איירי ריב״ל במוקף חומה בימי יהושע כשתים כרך האמור בכל מקום לענין מקרא מגילה אלא כשאינו מוקף מימות יהושע איירי והוי כשתים כרכין האמורים בכל התלמוד שאין עיירות גדולות אבל במוקף בימות יהושע בן נון אין צריך עשרה בטלנים וכן נראה שהוא דעת הרמב״ם ז״ל וכתב הרא״מ ומ״מ שטה אחרת יש בזה דאפילו בכרך המוקף בימות יהושע בעי עשרה בטלנים ואם לאו הרי זה כעיר וזהו דעת הרמב״ן והרשב״א ז״ל ע״כ ולא נתחוורא שטה זו בעיני הר״ן ומ״מ כתב שמנהגו עכשיו בא״י לקרות בט״ו אע״פ שבדוב המקומות אין שם עשרה בטלנים שיהו בטלנים ממלאכה לעמוד בבית הכנסת אפילו לאותה שטה יש לייסד אותו מנהג דלאו דוקא בטלנים אלא כל שדרים שם י׳ בני אדם שהולכים בוקר וערב לב״ה הרי הוא כאילו יש שם י׳ בטלנים: **ואין** קרוי מוקף אא״כ הוקף חומה תחלה ואח״כ נתיישבה ואח״כ הוקף אין קורין אלא בי״ד שם אמר ריב״ל כרך שיש בו לבסוף הוקף נדון ככפר מ״ט דכתיב ומיש כי ימכור בית מושב עיר חומה שהוקף ולבסוף יש ולא שיש ולבסוף הוקף פירוש דמושב נקוד פת״ח והוא סמוך ומשמעו בית מושב של עיר החומה ומשמע שהחומה היתה שם תחלה וכתב הר״ן שסובר רש״י דדוקא לענין בית בבתי ערי חומה הוא דבעינן הוקף ולבסוף יש אבל לענין מגילה לא ואינו נראה כן מדברי הרי״ף שהביא בהלכותיו ואף הלשון בעצמו מוכיח שאף לענין מקרא מגילה איתמר דאי לא הול״ל נדון כבתי ערי חלרים: **ומ״ש** רבי׳ בשם הר״מ מרוטנבורק דלא מיקרי יש ואח״כ הוקף אלא כשיש תחלה אדעתא שלא להקיפו וכו׳ והר״ן כתב ואח״ת כיון דאמרינן דכרך שיש בו לבסוף הוקף נדון ככפר עיר המוקפת מימות יהושע בן נון היאך קורמין בא״י בט״ו ניחוש דלמא יש בה לבסוף הוקף י״ל דישיבת העו״ג היה ישיבה ומלא שבשעה שכבשה יהושע היה בה חומה ולא ישבה עד שנתיישבו בה ישראל וא״ת והרי בכל הערים המוקפות חומה קורין בט״ו ואפי׳ בח״ל ואי אמרת דישיבת העו״ג אינה ישיבה הרי הן כאילו לא היו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון לפי שלא היה בהם זמן ישיבה כלל י״ל דכי אמרי׳ ה״מ בא״י משום דכיון דלענין בתי ערי חומה דינן כמוקפין מימות יהושע בן נון מפני שישיבת העו״ג אינה ישיבה אף לענין קריאת מגילה דאכתי איכא למידק בעיירות המוקפות חומה שבא״ל ניחוש דלמא קדמה ישיבתן לחומתן ומאלא שהרי הן כאילו אין להם חומה אלא איכא למימר שהולכין אחר הרוב שעל הרוב קודמת חומתן לישיבתן שכן דרך רוב המדינות מקיפים חומה תחלה ואח״כ מיישבין אותן עכ״ל: **כרך** שהיא ספק אם הוקף בימי יהושע בן נון הוא אי לא רב אסי קרי מגילה בהולל בי״ד ובט״ו ומספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון הוא אי לא אבל הר״ן כתב שהורו הגאונים דעיירות המסופקות אם הם מוקפות חומה מימות יהושע בהן אחר רוב עיירות שמא אינן מוקפות חומה מימות יהושע וקורין בי״ד ועוד שאפילו תאמר שהוא ספק שקול הו״ל ספק של דבריהם לקולא ומאלא פטורות בשעיהם ומבטל ממנו בודאי מקרא מגילה לפיכך קורא בראשון ופטור בשני ודאמרינן בגמרא אטברי׳ והולל שהיו קורין בי״ד ובט״ו במדת חסידות היו נוהגין כן משום ספקא דטבריה דתליא במגנא ומכסיא בקבלתן ובהולל מפני שהיו נחלקין בה

שנראין עמהם אפי׳ אינם סמוכין כגון שהם בהר ובלבד שלא יהו רחוקים יותר ממיל ואפילו הכרך אינה מוקפת חומה עתה אם היתה מוקפת בימי יהושע קורין בט״ו וביון שהיתה מוקף אפי׳ אין בו י׳ בטלנין שמשכימין תמיד לב״ה קורין בט״ו ואין קרוי מוקף חומ׳ אא״כ הוקף חומה תחלה ואח״כ נתיישב אבל נתיישב ואח״כ הוקף אין קורין אלא בי״ד ופי׳ הר״ם מרוטנבורק דלא מקרי ישב ואח״כ הוקף אלא כשישב תחילה אדעתא שלא להקיפו אבל אם ישב תחלה על דעת להקיפו מקרי שפיר הוקף ולבסוף ישב • כרך שהוא ספק אם הוקף בימי יהושע אם לאו קורין בי״ד ובט״ו ולענין ברכה

הרי״ף גם הרמב״ם כתב כלשון הזה ומשמע דלעולם שיעורו עד מיל אבל יותר על מיל אין קורין בט״ו אלא בי״ד בין נראה ובין אינו נראה וכ״כ הר״ן בפירוש וכבר תמה הרב המגיד על זה ואמר דאם כן נראה עמו למה הוזכר אלא אמי עד כמה הכי קאמר עד כמה חשיב ליה סמוך וכן פי׳ רש״י ז״ל אבל בנראה עמו אפילו ביותר ממיל נדון ככרך אבל לענ״ד ראה דיש לייסד הקושיא שהקשה הרב המגיד אדברי הרי״ף והרמב״ם והוא דודאי אמי עד כמה אכולה מילתא קא מהדר דבין נראה ובין אינו נראה אינו קורא בחמשה עשר אלא בשנים עד מיל אבל יותר ממיל אינו קורא בחמשה עשר ולא קשיא כלל למה הוזכר נראה עמו דאיכא למימר להכי תני ליה כי היכי דלא תימא דוקא בסמוך ואינו נראה שיעורו עד מיל אבל בנראה עמו אפי׳ ביותר ממיל להכי תני וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו לאורויי לן דבנראה עמו דינו שוה לסמוך לו ודוקא עד מיל אין טפי לא וה״ק כרך וכל הסמוך לו ואינו נראה וכן כל הנראה עמו דינם שוה בנידון כרך ועד מיל קשה דבסוגיא קאמר תנא סמוך אע״פ שאינו נראה נראה אע״פ שאינו סמוך הרי מבואר דבנראה לא בעינן סמוך ודוחק לפרש דהרי״ף והרמב״ם סוברים דהברייתא פליגא אדריב״ל ופסקו כריב״ל דהא פשטא דברייתא משמע אינה אלא לפרש ועוד שהרי הרא״ש הביא ברייתא זו בפסקיו וכן רבי׳ כתב בלשונה ואפי׳ הכי משמע מדבריו דאפילו בנראה עד מיל אין טפי לא ואפשר לומר דברייתא דתנא נראה אע״פ שאינו סמוך כדי נקטה ולאו דוקא דעיקרה אינה אלא לפרש דלא בעינן סמוך ונראה אלא אפי׳ סמוך ואינו נראה אבל סמוך מיהא בעינן אפי׳ נראה וברייתא לא דייקא בסיפא ואגב דנקט בריש סמוך אף על פי שאינו נראה נקט בסיפא נראה אף על פי שאינו סמוך וכהאי גוונא איכא טובא בתלמודא ולפי דהברייתא לא דייקא בסיפא לכך דקדקו הרי״ף והרמב״ם והשמיטוה מלשונם • ועוד נראה לי לפי לשון רבינו דסבירא ליה לפרש דעד כמה אנראה ואינו סמוך קאי ואמר עד מיל טפי לא אבל בסמוך ואינו נראה צריך שיהא סמוך תוך מיל ומשום הכי אמר רבינו ובלבד שלא יהו רחוקים יותר ממיל דמשמע דאנראה עמה אפי׳ הם רחוקים קאי ואמר ובלבד שלא יהו רחוקים יותר ממיל דאילו היה קאי אסמוכים הו״ל למימר ובלבד שיהו סמוכים עד מיל אלא ודאי דאנראה קאי ואמר שלא יהו רחוקים יותר ממיל אבל מיל גופיה שפיר דמי אבל בסמוך ואינו נראה צריך שיהו סמוכין תוך מיל אבל מיל גופיה אין קורין בחמשה עשר ובספר צידה לדרך כתב בהדיא בזה הלשון וכן כפרים הסמוכים לה אפי׳ אינן נראין או שנראין עמה אפי׳ הם רחוקים והוא שלא יהו יותר רחוקים ממיל עכ״ל ועוד נראה לומר דסמוך לא מיקרי אלא סמוך לעיר ממש וכן מבואר במשנה פרק המניח אינזהו קרפף כל שסמוך לעיר דברי ר״י ר׳ יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפי׳ בתוך תחום השבת ופי׳ רש״י סמוך לעיר ממש והר״ן בשם הרשב״א כתב לשם דתוך עיבורה הוי סמוך ולפ״ז נמי עד כמה אנראה ואינו סמוך קאי וכן עיקר וכן בפרק אין לדין דמסיק הא בגנה הסמוכה הא בגנה שאינה סמוכה פירשו בו דבתוך עיבורה הוי סמוך ונראה דטעמו מאחר דקי״ל דשיעור מיל הוה לבד עיבורה של עיר א״כ כל היכא דקאמר סמוך תוך עיבורה קאמר כך נראה לי וכבר האריך בזה הב״י: ואפילו הכרך אינה מוקפת חומה עתה וכו׳ שם הרייתא אשר לא חומה אעפ״י שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן פירוש מדכתיב לא בחל״ף:

וביון שהיתה מוקף אפילו אין בו עשרה בטלנים וכו׳ שם אריב״ל כרך שאין בו עשרה בטלנים נדון ככפר והכריחו שם התוספות והרא״ש דלא איירי ריב״ל בכרך המוקף מימות יהושע אלא בעיירות גדולות קאמר שאין בו עשרה בטלנים נדון ככפר ונקראת ביום הכניסה ולא קשיא למה לא כתב רבינו אותו הדין דאיכא למימר כיון דהאידנא כל כפר בעולם קורין באחד עשר כמ״ש בתחלת סימן זה א״כ לא נפקא לן מידי בהאי דינא אבל הרמב״ם ז״ל כתבו כי כותב כל דין ודין אעפ״י שאינו נוהג עכשיו:

ואין קרוי מוקף אלא א״כ הוקף חומה תחלה שם מימרא דריב״ל מ״ט דכתיב ומיש כי ימכור בית מושב עיר חומה ופי׳ הר״ן דמושב נקוד פתח והוא סמוך ומשמעו בית מושב של עיר החומה ומשמע שהחומה היתה תחלה עכ״ל ואפשר לומר דמושב קרא יתירא לגמרי הוא דהו״ל למיכתב בית עיר חומה שפירושו בית בתוך עיר המוקפת חומה וכתב בית מושב דמשמעו דמתיישבה העיר בתוך החומה והיינו שהוקף החומה תחלה ולבסוף ישב כ״ל ואעפ״י דמקרא זה לענין בתי ערי חומה כתיב ולפיכך מקרא מגלה מבתי ערי חומה כ״כ התוספות והרא״ש ודלא כפירוש רש״י:

כרך שהוא ספק וכו׳ בפ״ק דמגילה חזקיה קרי בטבריה בי״ד ובט״ו מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון וכו׳ והרי״ף והרא״ש השמיטו דין זה אבל הרמב״ם כתבו בפ״א ואחריו נמשך רבינו ועיין בדברי הב״י נתבאר שורש שני הסברות ולענין ברכה כתב אחי ה״ר יחיאל מסתברא שיקראו בלא ברכה בב׳ הימים וכו׳ כתב מהר״ש לוריא וז״ל ותימה ולמה אין מברכין עליה בב׳ הימים כשאר ספיקא דיומא בי״ט לענין ברכה ודוחק לומר ולחלק בין י״מ דאורייתא למקרא מגלה דרבנן בשלמא בלא ספק הוקף ליכא להקשות אמאי לא נקראה המגילה באחד עשר וחמשה עשר משום ספיקא דיומא כשופר ולולב דכבר תירץ המרדכי משום דכתיב ולא יעבור מאחר שאין בקיאין בקביעא דירחא אבל בספק ממש לא שייך לומר ולא יעבור דשמא הוא עיקר זמנה ולמה לנו למיחש לספק

תרפח (א) ולפי דבריו העיקר חסר מן הספר ע״כ נ״ל דסמוך מקרי אם יכול לבא אל הכרך תוך מיל אבל בנראה ואף על גב דלא יוכל ל׳ : אל העיר במיל בכון דאיכא נהר הנפסיק

לספק ברכה לבטלה יוקר מספיקא דיומא לענין י"ט ויש לחלק דהתם קדושת היום גורם לחייבו אף בברכה מכח ספיקא שאם לא תקהוג בו קדושת היום אף לענין ברכה א"כ אתה עושה חול ועוד קדושת המועדות תלוי בב"ד והם כך קבלו עליהם זק"ל עכ"ל: **בן** עיר שהלך לכרך כו' בפ"ב דמגילה משנה וגמרא ועל פי פירושו של הרא"ש שלא כפירש"י וכבר האריך בו הב"י ומבואר בדברי הרא"ש דכן כרך אינו נחשב כבני העיר אא"כ שהיה דעתו לעמוד שם ליל י"ד ומקצת יום י"ד שהוא זמן קריאתן של בני העיר אבל אם לא היה דעתו לעמוד שם מקצת יום י"ד אף על פי שהיה דעתו לעמוד שם בליל י"ד קורא כבני מקומו ורבינו לא הזכיר זה בביאור בדין בן כרך אלא בדין בן עיר ואפשר מאחר שכתב תחלה דרך כלל אם כשהלך היה דעתו לשוב לביתו בליל י"ד קודם שיאור היום כו' אכולה מתניתין שוב לא חש לבאר בפרט והדבר פשוט דמ"ש אם כשהלך היה דעתו לשוב לביתו בליל י"ד קודם שיאור היום שיאור לומר שדעתו לעקור רגליו מן העיר קודם שיאיר היום אף עפ"י שלא ישוב לביתו כל יום י"ד דעיקר הדין תלוי במה שאינו עומד בעיר על שיאור היום:

פורים שחל להיות בשבת וכו' כתב הב"י בשם הירושל' שהסעודה עושין באחד בשבת שהוא יום י"ו וכן פסק בש"ע אבל ה"ר לוי חביב בתשובתו האריך בראיות שהסעודה היא בשבת ועשה כן מעשה בירושלים וגם המשלוח מנות זמנם הכי כי המנות הם מהסעודה וכתב שם עוד שהקריאה בתורה ויבא עמלק הוא בשבת ומפטירין פקדתי ואע"ג שמפטירין בה בשבת הקודם בפרשת זכור אין משם בזה כלל וע"ש בסימן ל"ב:

שדרו

בקבלתן זה אומר מוקפת וזה אומר אינה מוקפת וזה אומר מוקפת והיו קורין בה בלא ברכה בשני הימים דדבריהם לא בעי ברוכי כדאיתא בפרק במה מדליקין (כג.) אלא שראוי לברך בי"ד מפני שהולכים אחר רוב העולם וה"ה הזכיר סברא זו וכתב עוד שי"מ שלא משו לספק זה אלא בא"י שהיו ידועות בשעת התקנה מהמת דין בית בתי ערי חומה אבל בח"ל מעיקרא כך התקינו שכל שהוא ספק לא יקראו אלא בי"ד וי"מ שהיו סוברים ונוהגים כדברי רבינו וכן ראוי לעשות וכן נהגו העולם לעשות כדברי הרמב"ם ז"ל ראיתי לה"ר יוסף אבן ז"ל שהיה קורא הגר על המנהג שנוהגים בכל עיר מוקפת חומה לקרות בי"ד וט"ו ודע"כ לא קאמר הרמב"ם שקורין בב' הימים אלא בכרך שהוא ספק דהיינו שקלתם אומרים אינה מוקפת היא מימות יהושע וקלתם אומרים אינה מוקפת מימות יהושע אבל כל שאין יודעים בה כלל לא מיקרי ספק והיה מביא ראיה ממ"ש הרמב"ם בפ"ח מהלכות שגגות אינו חייב באשם תלוי עד שיהיה שם איסור קבוע כיצד אכל חלב וספק אם היתה כזית או פחות מכזית או שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שומן ואכל אחד מהם ואינו יודע אי זה מהם אכל (אבל) אם היתה לפניו חתיכה אחת ספק שהיא חלב ספק שהיא שומן ואכלה פטור שהרי אין כאן איסור הרי דלא איקרי ספק להתחייב אשם תלוי עד שיהיה שם איסור קבוע ואינה נשמע לענין קריאת מגילה דשתם עיר המוקפת חומה ואין יודעין בה אם היא מוקפת חומה מימות יהושע אם לאו דלא באה לכלל ספק וכל ואין קורין בה אלא בי"ד בלבד שהוא זמן קריאה לרוב העולם ול"ג שאין הנידון דומה לראיה דא"כ אפילו אם נחלקו בקבלתם זה אומר מוקפת חומה וזה אומר אינה מוקפת חומה לא יקראו בי"ד ובט"ו דכל כה"ג לא מחייב אשם תלוי ומבואר מדברי הרמב"ם אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת ספק חלב ספק שומן ואכלה פטור וא"א לומר

כן דא"כ הא דכתב הרמב"ם עיר שהיא ספק קורין בה בשני הימים היכי משכחת לה ועוד דמהיא דאשם תלוי ליכא למיגמר דשאני התם דכתיב מכל מצות ולקרינן מצות בלשון רבים ויש אם למקרא כדאיתא בכריתות (יז:) והלכך לא ילפינן מינה דהתם לאו משום דלא הוי ספק הוא אלא משום דגזירת התורה הוא דלא ליחייב עד דליקבוע איסור ומיהו יש לקיים דבריו ממ"ש הר"ן בשם הגאונים דטבריה והולל שהיו קורין בהם בי"ד ובט"ו במדת חסידות היו נוהגים כן משום ספיקא דטבריה דתלי במגינא ומכסיא בהולל מפני שהיו נחלקים בקבלתה זה אומר מוקפת וזה אומר אינה מוקפת משמע מדברי דדוקא בכה"ג הוא דהוא ספק וקורין בי"ד ובט"ו לדברי הגאונים ממדת חסידות ולדברי הרמב"ם מדינא אבל כל שאין מחלוקת בקבלתן אלא שאין אנו יודעים אם היא מוקפת מימות יהושע אם לאו לא נכנסה לכלל ספק ואין קורין בה אלא בי"ד לדברי הכל והעולם שנוהגים לקרות בי"ד ובט"ו בכל העיירות המוקפות מן ששתם נראה שסוברים שכיון שאנו רואין אותה שהיא מוקפת באה לכלל ספק אם הוא מוקפת מימות יהושע והיא בכלל מ"ש הרמב"ם עיר שהוא ספק קורין בה בשני הימים ובליליהן אבל אין מברכין עליה אלא בי"ד הואיל והוא זמן קריאה לרוב העולם אח"כ בא אדם אחר ואמר לי שיש לי עיירות דידן מנא לן שלא היו מוקפות חומה למה אין אנו קורין אתי בט"ו מספק תשובה כל כרכים דידן קורים בי"ד אי לאו דקיים לן שמוקפות מימות יהושע בן נון וספיקא דטבריה משום דמספקא ליה להזקיק אי היקף חומה חשיב אי לא כדאיתא התם כך פי' רבינו משה הגאון בתשובה עכ"ל וכן אלתי כתוב בתשובות בשם גאון (ג): **בן** עיר שהלך לכרך וכן כרך שהלך לעיר אם כשהלך היה דעתו לשוב לביתו בליל י"ד קודם שיאור היום וכו' בפרק ג' דמגילה (יט.) תנן בן עיר שהלך לכרך וכן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו ואם לאו קורא עמהם וגמרא (שם) אמר רבא לא שאנו אלא שעתיד לחזור בליל י"ד אבל אינו עתיד לחזור בליל י"ד קורא עמהם דכתיב על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות מכדי כתיב היהודים הפרזים ל"ל למכתב היושבים בערי הפרזות הא קמשמע לן דפרוז בן יומו נקרא פרוז ומדפרוז בן יומו נקרא פרוז מוקף בן יומו נקרא מוקף וכתב הרא"ש פירש"י דרבא קמי אבן כרך שהלך לעיר אם אין עתיד לחזור בליל י"ד אבל אינו עתיד לחזור בליל י"ד קורא עמהם דכתיב על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות מכדי כתיב היהודים הפרזים ל"ל למכתב היושבים בערי הפרזות הא קמשמע לן דפרוז בן יומו נקרא פרוז ומדפרוז בן יומו נקרא מוקף בן יומו נקרא מוקף וכתב הרא"ש פירש"י דרבא קמי אבן כרך שהלך לעיר דאם אין עתיד לחזור בליל י"ד אבל אינו עתיד לחזור בליל י"ד קורא עמהם דכתיב אם אינו עתיד לחזור בליל י"ד אבל אם אינו עתיד לחזור בליל י"ד אבל אם אינו עתיד לחזור בליל י"ד אבל

פוריס מאחרין ולא מקדימין כשהל י"ד להיות בע"ש שעיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום שאין מוקפין חומה עושין סעודה עד אחד בשבת וגרסינן בירושלמי ויעשו אותה בשבת א"ל לעשות אותם ימי משתה כתיב את שמחתו תלויה בבית דין יצא זה שמחתו בידי שמים דשמחת (שבת) אינה מתקנת מרדכי אלא בידי שמים :

שדרן ממתיבתא היכא דנפיק בשייר' או נפיק בספינה וכו' כ"כ בספר הרוקח וז"ל אדם שהולך בספינה לו במדבר אם יכול למצוא מגילה יקח עמו ואם לאו יקרא בי"א בי"ד בי"ג שהתיבוקות קורין ולא יברך לפניה ולאחריה והמרדכי כ' ברוש מגילה תניא בתוספתא פ"ק דמגילה היולא בשיירא והמפרש בספינה קורין בי"ד וכ"כ בה"ג וש מרבותינו אומרים שאם אין בידם מגילה מוכן שיקדימו ויקראו ממה שלא יקראו כלל וכ"כ בעיני דגרסי' בירושלמי פ"ק דמגילה תניא כל החודש כשר לקריאת מגילה שנאמר והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה אמר רבי חלבו ובלבד עד ט"ו הא דתניא כל החדש כשר לקריאת מגילה בשביל הולכי דרכים שאין בידם מגילה אבל הסעודה אין עושין אלא בט"ו ואפי' קודם י"א כ"ל מדלא אמר רבי חלבו בלבד מי"א עד ט"ו והיא דתוספתא בדאפשר לו לקרות עמהם ראבי"ה עכ"ל וכ"כ בהג"א בשם א"ז (ד) שאם יודע שלא יהיה לו מגילה בי"ד חייב לקרותה קודם שיצא לדרך אפי' מתחלת החודש והר"ן כתב בפ"ק וז"ל כתוב בספר המאור תניא בברייתא המפרש ליס והיולא לדרך קורין בי"ג כ' עליה ה"ר אפרים דהא דרב ודרב אסי דאיתא להו קריאה שלא בזמנה כגון שחל י"ד בשבת לבני עיירות או ט"ו לבני כרכים אבל בי"א וי"ב ליכא קריאה כלל דהא בעלי להו ובריתא זו לא הזכירה אלא בי"ג בלבד אלו דברי הרב ז"ל ואני אומר הוא הדין לי"א וי"ב וכדאי הוא ר"ע סתימתא לסמוך עליו בשעת הדחק כגון מפרש ליס ויולא בשיירה שמאחר שהתירו לו בי"ג ה"ה לי"ב וי"א ובירושל' גרסי' רבי אבא בשם ר' יהודה כל שאמרו ידחה ממקומו ובלבד בעשרה ותו גרסינן בירושל' מפרשי ימים והולכי מדברות קורין כדרכן ובריתא פליג עליה במשמע' א"ל הא דאפשר ליה הא דלא אפשר ליה עכ"ל וכ"כ בא"ח בשם הרא"ה דבי"א וי"ב וי"ג יכול לקרותה ע"כ וא"ל דהניא דירושלמי דכל החודש כשר לקריאת מגילה לא ס"ל לתלמודא דידן מדלא מייתי לה ומ"מ בשעת הדחק שא"א בעינן אחר כלל כדאי הוא הירושלמי לסמוך עליו ומיהו כל שקרא שלא בזמנה אם נזדמנה לו מגילה בזמנה חוזר וקורא כדין בן כפר שהקדים ליום הכניסה שאם היה בעיר בי"ד חוזר וקורא עמהם (ה) :

כתב שבלי הלקט בן עיר שהיה בא בספינה או בדרך ולא היה עמו מגילה ונזדמנה לו בע"ו קורא אותה בע"ו והה"ר יעקב הביא ראיה לדבריו מדגרסינן בירושלמי כל החודש כשר למגילה ובלבד עד ט"ו (ו) ואם יש מי שמסתפק בדבר יקרא בלא ברכה ע"כ :

וקורין אותה בלילה וחוזרין וקורין אותה ביום מימרא דריב"ל בפ"ק (ד :) וכבר כתבה רבי' בסי' תרפ"ז : **ומ"ש** ושל לילה זמנה כל הלילה ושל יום זמנה כל היום פרק שני (כ :) תנן כל היום כשר לקריאת מגיל' זה הכלל דבר שמלותו ביום כשר כל היום ודבר שמלותו בלילה כשר כל הליל' : **ומ"ש** מהכן החמה עד סוף היום ואם קראה משעלה עמוד השחר יצא משנה שם : קראה בחדר ראשון ואח"כ בא לעבר השנה קורין אותה בחדר שני משנה סרק קמא (ו :) ודייק מינה בגמרא הא לענין סדר פרשיותיה זה וזה שוין כלומר שאם קראו הד' פרשיות בראשון א"צ לחזור ולקרותן בשני :

"ב"ה מגי מתני' לא ת"ק ולא ר"א בר"י ולא רשב"ג ומסיק דמתני' רשב"ג היא דאמר אפי' סדר פרשיות אי קרי בראשון קרי בשני ופסק רי"ו הלכה כרשב"ג א ולכן הנוסחא האמיתית בדברי רבי' וכן הפרשיות שעשו באדר א' צריך להזור ולעשותן בשני ולאפוקי מספרים דגרסי איפכא ומ"מ יש לתמוה וכו' :

ויש לתמוה על רבינו למה הוצרך לכתוב זה דכיון שאנו קובעין ע"פ החשבון לא שייך למימר קראו את המגילה בחדר א' ואח"כ ראו לעבר השנה ואפשר שכתב כן ללמדנו שאם טעו בני העיר וחשבו שהיתה שנה פשוטה וקראו המגילה והפרשיות בחדר הראשון ואח"כ נודע להם שהיא מעוברת חוזרין לקרות המגילה בחדר השני ואינם צריכים לחזור לקרות הפרשיות (ז) :

תרפט הכל חייבים בקריאת מגילה כהנים לוים וישראלים ברייתא ברוש ערכין (ד :) ופריך התם פשיטא אי הני לא מחייבי מאן מחייב ומשני לא צריכא ליבטל מעבודתן כדאמר רב יהודה אמר שמואל כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן מבטלין מעבודתן ובאים לשמוע מקרא מגילה : **ומ"ש** רבינו עבדים חלל וממזר וכו' אפשר דכל הני אתנייהו בתום' ומשום דנקט כהנים לוים וישראלים אילטריך למינקט הני כי היכי דלא תימא כהנים לוים וישראלים דוקא הוא דמחייבי : **ומ"ש** ועבדים בעבדים משוחררים מיירי וכדכתבו הרמב"ם וסמ"ג דאילו עבדים שמלו ועבדו לשם עבדות מדין נשים שהזכיר אח"כ הוא נלמד דכל מצות שהאשה חייבת בהן העבד נמי מייב בהן ואע"פ שאין חיוב האשה במצות אלא מטעם שאף הן היו באותו הנס הא מההוא טעמא איכא לחיובי עבדים שגם הם היו בספק סכנה כיון דמוליס היו ומיהו לדברי המפרשים דאף הן היו באותו הנס היינו לומר שע"י אשה נעשה הנס אפשר דאין ללמוד מנשים לעבדים וכיון דהוי מצות עשה שהזמן גרמא עבדים פטורים : **ומ"ש** ומחנכין נמי הקטן בה כ"כ הרמב"ם ופשוט הוא : **ומ"ש** ונשים נמי חייבות בקריאתה ברוש מגילה (ד :) אמר ריב"ל במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס :

ומ"ש

דרכי משה

בשיירה או היה על הים או במדבר ביום י"ד קורא ביום י"ד דכיון שאינו במקומו הולך אחר רוב העולם עכ"ל : (ג) ומה שנוהגין לחלק מתנות עניים בו ביום כ"כ הר"ן ספ"ק דמגילה ע"א דכשמקדימין הקריאה נותנים מתנות עניים ביום הקריאה דלא כמרדכי פ"ק דמגילה שכתב דאע"פ שמקדימין הקריאה מ"מ גובין בו ביום ומחלקין בו ביום ומקיימין שמחה בזמנה עכ"ל ואפשר דבכה"ג דאי אפשר לגבות מעות בשבת אף המרדכי מודה דגובה בע"ש ומחלק בע"ש וכתב הר"ן פ"ק דמגילה דף שנ"ד ע"ב כשמקדימין לקרות ביום י' מ"מ הסעודה אין עושין עד יום א' וכתב דיש חולקין וס"ל דעושין הסעודה בע"ש ביום הקריאה ובכלבו כתב כדברי הר"ן : (ד) וכ"כ מנהגי מהר"א טירנא : (ה) וכ"כ הכלבו : (ו) וכ"כ הכלבו : (ז) ב ומשמע מדברי

הדושי הגהות

תרפח א עיין מה שנדפס על זה בראש הכפר ומה שפלפל הרב"י בזה בתשובתו : ב כל זה עד סוף הסי' נדפס בטורים שלפנינו בסי' שאח"ז בטעות ואנחנו העתקנוהו פה : בד"ט

שדרן ממתיבתא כו' טעם סברות אלו נתבאר בספר בית יוסף ע"ש • וקור : אותו בלילה וכו' מימרא דריב"ל בפ"ק ומפיק לה מדכתיב במזמור למנצח על אילת השחר שדרשוהו רז"ל על אסתר אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי וקריאת המגילה זכר לנס שהיו לועקים ביומי לרתם יום ולילה.

קראוה באדר ראשון כו' משנה פ"ק ויש נוסחאות מוטעות בספרי רבינו שכתוב בה דהפרשיות שעשו באדרי הראשון אין צריך לחזור לעשותן בשני וכן היתה הנוסחאות לפני הב"י ומפני זה כתב שפסק זה הוא מהסוגיא שאמרה הא לענין סדר הפרשיות זה וזה שוין כלומר שאין צריך לחזור ולעשותן בשני ואין פסק זה אמת דהא אסיקנא בגמרא א"ר יוחנן הלכה כר' שמעון ב"ג שאמר משום ר' יוסי ומבואר בסוגיא דרשב"ג ס"ל דצריך לחזור ולעשותן בשני וכ"כ הר"ן והסמ"ג אלא כך היה הנוסחא האמיתית בספרי רבינו וכן הפרשיות שעשו באדר הא' צריך לחזור ולעשותן בשני שזה עולה כפי המסקנא • שוב ראיתי בסוף ספר בדק הבית להב"י שכתב באורך והגיה הטעות שכתב בספרו ב"י ע"ש וז"ל הרא"ש קראו את המגלה באדר הא' ונתעברה השנה קורין אותה באדר הב' אין בין אדר הא' לאדר הב' אלא מקרא מגלה ומתנות לאביונים נראה לומר דסיפא אריש קיימא היכא דקראו המגילה ב"י"ד ונתעברה השנה אז אין בין אדר ראשון לשני אלא מ"מ ומתנות לאביונים דאעפ"י דעשאוה בראשון צריכין לחזור ולעשותן בשני אבל כל שאר דברים שעשאוה בראשון ושוב נתעברה השנה אין צריכין לחזור ולעשותן בשני דאילו נתעברה השנה קודם אדר הראשון אז הוי אדר כמו שבא ואהא קאמר תלמודא הא לענין פרשיות זה וזה שוין כלומר שאם קראו באדר הראשון כל הד' פרשיות ושוב ראו שיש צורך לעבר השנה א"צ לחזור ולעשותן בשני אבל לא מיסתבר כלל שבכל השנים המעוברות יקראו הפרשיות בב' אדרים ושוין בהספד ובתענית שאסורין בזה ובזה שירוש אם קראו המגלה בי"ד ובו ביום עברו השנה אסור בהספד ובתענית אבל בשאר שנה מעוברת כ"ל שמותר בהספד ובתענית כנ"ל לפרש השטה ומוקמינא מתניתין כרשב"ג וה"ק אין בין י"ד של אדר הראשון לי"ד של אדר השני אלא מקרא מגלה ומתנות לאביונים הא להספד ותענית שנים שוין וכן הלכה עכ"ל הרא"ש והנה הרואה דברים אלו יספוט בתחלה הדעת שהרא"ש פוסק שהפרשיות אין צריך לחזור ולעשותן בשני כמו שכתב בפירוש אולי מכאן בא הטעות בספרי רבינו לגרום שם שאין צריך לחזור ולעשותן בשני והא ודאי ליתא כדפרישית ואף דברי הרא"ש ישרים וברורים למולאי דעת שזה שכתב הרא"ש ואהא קאמר תלמודא הא לענין פרשיות זה וזה שוין כלומר שא"צ לחזור ולעשותן בשני לא כתב כן ע"פ המסקנא אלא כל כונתו לאוכוחי מינה לפרש השטה כולה להיכא שקראוה בחדר הראשון דאהא קאמר תלמודא בתחלת הסוגיא הא לענין פרשיות זה וזה שוין שאילו היינו מפרשין הסוגיא בכל השנים המעוברות ואם כן בעל כרחך היינו צריכין לפרש מאי דקאמר הא לענין פרשיות זה וזה שוין שיקראו הפרשיות בב' אדרים וזה ודאי אין סברא כלל וממילא נמי מאי דקתני בברייתא ושוין בהספד ותענית שאסורין בזה ובזה פירושו נמי בכה"ג היכא דקראו בי"ד ובו ביום וכו' אבל בשאר זמנים מעוברות נראה שמותר בהספד ובתענית בחדר הא' כי היכי שאין קורין בו הפרשיות וכן כל שאר דברים אלו שנהג בו דהו"ל אז אדר הראשון כמו שבט כל זה כתב לפרש השיטה ואח"כ כתב המסקנא דמוקמי מתניתין כרשב"ג וה"ק אין בין י"ד וכו' אבל בסדר הפרשיות דלא שייכי לי"ד לא איירי מתניתין כלל ואה"כ דאי עשאוס בחדר ראשון צריך לחזור ולעשותן בשני כרשב"ג אלא דלא איירי בהכי וכך הלכה כדפסק ר' יוחנן זו היא דעת הרא"ש וכל מה שכתב תחלה לפרש השיטה אינו אלא לומר דסיפא אריש קיימא וממילא לפי המסקנא נמי בשאר שנים מעוברות אינו אסור בהספד ובתענית בחדר הא' וא"ל לענין הפרשיות וכל זה ברור למולאי דעת :

תרפט הכל חייבין וכו' תוספתא הכל חייבין בקריאת מגילה בהנים לוים וישראלים ועבדים משוחררים חללים נתינים ממזרים סרים אדם סרים חמה פצוע דכא וכרות שפכה כולן חייבין ומוציאין את הרבים ידי חובתן אנדרוגינוס מוציא את מינו ולא את שאינו מינו טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו מי שהציו עבד והציו ב"ח אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו נשים ועבדים וקטנים פטורין ואינן מוציאין את הרבים י"ח א"ר יהודה קטן הייתי וקריתיה לפני ר' טרפון בלוד וקלסני כו' ובריש ערכין פריך הכל חייבין במ"מ כהנים לוים וישראלים פשיטא לא צריכא לבטל מעבודתם וכו' ומאי דצריך למינקט עבדים משוחררים וכל הני נראה בעיני דמדכתיב משפחה ומשפחה ולמדינן מינה להבית משפחות כהונה ולויה סד"א דוקא אותן משפחות שכשרין ומיוחסין המשיאין לכהונה אותן מוציאין הרבים ידי חובתן אבל עבדים משוחררים וחללים דפסולין לכהונה ונתינים וכדוותייהו דפסולין אף לקהל סד"א דלא קמ"ל דכולן מוציאין את הרבים י"ח : **ונשים** נמי חייבין בקריאתם ברוש ערכין הכל חייבין במקרא מגלה והכל כשרין לקרות את המגלה לאתויי מאי לאתויי נשים ופי' רש"י כשרות לקרותה ולהוציא זכרים י"ח והתוס' כתבו שם דבה"ג לא פסק כן ומביא ראייה מן התוספתא ולדידיה צריך לפרש מאי דאמרו בערכין דנשים כשרות להוציא אחרים י"ח הייגו נשים כמותן אבל אנשים לא וכ"כ הרא"ש בפ"ק דמגילה ולדעת רש"י צריך לומר דסיפא דתוספתא משבשתא היא ואיכא למידק למה כתב רבינו עבדים בשתם ובתוספתא תני עבדים משוחררים וכן ברמב"ם ובסמ"ג נקטו עבדים משוחררים ואפשר שכיון שרבינו כתב אח"כ מחלוקת הגאונים בנשים אם מוציאות לאנשים לפיכך שתם

סתם דברי בעבדים דהשנה לפירש״י נשים מוציאות לאנשים וה״ה עבדים שמלו וטבלו לשם עבדות ולבה״ג נשים אין מוציאות לאנשים וה״ה עבדים כמי לא מלו״כ עבדים משוחררים ולדעת הסמ״ג נשים אין מוציאות לאנשים כמבואר בדבריו לפיכך כ׳ עבדים משוחררים אבל ברמב״ם נראה עיון דכיון דמשמע מדבריו דנשים מוציאין לאנשים וכמו שפירש ה׳ המגיד ה״כ מ״ש עבדים שאינן משוחררים דלא ואפשר דכיון דבקריאת התורה בעינן עשרה משוחררים משום ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה כדאיתא פ׳ ב׳ דמגילה ה״ה נמי בקריאת המגילה דמיא בהא לקריאת התורה ואף על פי שהקילו במגילה יותר מבתורה לענין אשה שמוציאה לאיש במגיל׳ מה שאין כן בתורה שאני התם דכיון דאפי׳ בקריאת התורה היתה אשה עולה למנין אלא שאמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד הצבור כדתניא התם הלכך במגלה לא חשו לכך מאחר שאף הם היו באותו הכם אבל עבדים שאינן משוחררים שאינן כלל מישראל אינן כשרין לקרות כל״ל לייסב דעת הרמב״ם והטומדים בשטתו • והא פשיטא דלדברי הכל עבדים עצמן אף על פי שאינן משוחרים חייבין לקרותם: **ובה״** כתב מסתברא וכו׳ נראה מבואר דב״ה סובר כרש״י דנשים מוציאות לאנשים אלא שהמחבר בצירוף ונראה דס״ל לב״ה כהראב״ד שהביא רבינו לעיל בסי׳ קפ״ו דנשים מוציאות לאנשים בברכת המזון ואפי׳ הכי קי״ל דמזמנות לעצמן ואינן מצטרפים עם האנשים בזימון דהיינו בשני אנשים ואשה אחת ומזכחת לה דאשה מוציאה לאנשים בב״ה היכא דאיכא ג׳ אנשים ואשה אחת דהאנשים מצטרפים לזימון והאשה יכולה להוציא לאנשים בברכת המזון דעיקר קפידא בצירוף משום פריצותא וה״נ בקריאת המגלה אף על פי דאשה מוציאה לאנשים אפי׳ הכי אינן מצטרפין לעשרה לכתחלה משום פריצותא אלא בעינן עשרה אנשים בלא נשים והר״ן ז״ל השיג על דברי ב״ה ואמר דשאני התם שאינה מוציאה לאנשים בברכתם וכו׳ ונראה שהוא סובר עיקר כאינך גאונים דאשה אינה מוציאה לאנשים בברכת המזון ואין זה השגה כיון דיש דעות שמוציאין לאנשים כדפרי׳: **אנדרוגינוס** מוציא מינו ולא את שאינו מינו בתוספתא הנזכר והיינו דסבירא ליה דבריה בפני עצמו הוא עיין במ״ש לעיל בסי׳ הקפ״ט בהלכות שופר • וטומטום וכו׳ איכא למידק לפירש״י דנשים מוציאות לאנשים א״כ טומטום אמאי לא והסמ״ג הוכיח מכאן דנשים אינן מוציאות לאנשים ונראה לי לפירש״י האי תוספתא דלהו כהלכתא ואה״נ דטומטום מוציא אפי׳ לזכרים דבעל כרחך צריך לומר לפירוש רש״י דסיפא דתוספתא דתני דנשים פטורות דלהו כהלכתא כמו שכתבתי למעלה ורבי׳ לפי שתופס לחומרא בפלוגתא דרבותא לכך כתב התוספתא דטומטום אינו מוציא אפי׳ מינו ומהאי טעמא נמי מי שאינו עבד ואינו בן חורין אפי׳ מינו אינו מוציא דכיון דיש בו לד עבדות שהוא כדין נשים אינו מוציא לגד חירות של אחרים ומכל מקום לעצמו הוא מוציא מאחר שגד עבדות שבו מחוייב בקריאת מגלה ואינו דומה לשופר שגד עבדות שבו פטור לגמרי הילכך אפילו לעצמו אינו מוציא ודו״ק: **השו״ע** אפילו הגיע לחינוך וכו׳ בסוף פרק שני דמגלה תנן הכל כשרים לקרות המגלה חוץ מחרש שוטה וקטן ור״י מכשיר בקטן ואיכא תרי אוקימתא בגמרא לאוקימתא קמייתא מתניתין ר׳ יוסי היא דאמר הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא יצא והלכך חרש הקורא את המגלה כיון שלא השמיע לאזנו לאו בר חיובא הוא ואינו מוציא אחרים ידי חובתן כדין שוטה וקטן ואוקימתא בתרייתא למסקנא דגמרא דקאמר דלתתיא להכי אפילו תימא ר׳ יהודה וכו׳ מתני׳ כולה ר״י היא דאמר הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא וחסורי מחסרא והכי קתני הכל כשרים לקרות את המגלה חוץ מחרש שוטה וקטן שלא הגיע לחינוך אבל קטן שהגיע לחינוך אפילו לכתחלה מוציא אחרים ידי חובתן שר׳ יהודה מכשיר בקטן ולפי זה חרש שוטה וקטן לאו הד דינא הוא להו חרש לכתחלה לא אבל דיעבד שפיר דמי דסבירא ליה לא השמיע לאזנו יצא אבל שוטה וקטן אפילו דיעבד לא יצא והתוספות פי׳ דלאוקימתא קמייתא הא דסבירא ליה לת״ק דקטן אפי׳ דיעבד לא היינו אפי׳ הגיע לחינוך דמדר״י דמכשיר בקטן אפילו לכתחלה דמיירי בהגיע לחינוך נשמע לת״ק דאפילו בהגיע לחינוך לא בא״ש והלכה מ״ש רבינו וב״ה פסק כותיה נראה טעמו דסבירא ליה דאוקימתא הרייתא עיקר דהיא מסקנא דתלמודא וכולה ר׳ יהודה היא וליכא מאן דפליג עליה בתתיתין אבל הרמ״ש שהביא המשנה כצורתה נראה ממנו דסבירא ליה דאוקימתא קמייתא שפסק כתנא קמא דהוא סתם ואף על פי שאחריו מחלוקת ורבי יהודה אין זה סתם ואחר כך מחלוקת אלא האי סתם חשיב כרבים לגבי אחיד כמו שפירשו התוספות בריש בילה ובפרק החולן [דף מ״ד] בד״ה ודילמא אלא שקשה לפי זה חרש אפילו דיעבד לא וכרבי יוסי וזה הפך המסקנא דפרק היה קורא הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ואפשר לומר דאע״ג דמתניתין ר׳ יוסי היא אגן לא קי״ל כר׳ יוסי בהקורא את שמע ולא השמיע לאזנו מ״מ במגילה בחרש הקורא קיי״ל כר׳ יוסי ובכה״ג אית לן למימר נראין דברי ר״י בקורא את שמע שאסר לן כוותיה ונראין דברי ר׳ יוסי בחרש הקורא במגלה ואסתם לן כותיה והיינו טעמא דהקורא שמע אע״ג דלא השמיע לאזנו מ״מ בר חיובא הוא כיון שהיה אפשר לו להשמיע לאזנו אם היה רוצה אבל חרש הקורא המגלה כיון דלאו בר שמיעה הוא כל עיקר לאו בר חיובא הוא ואינו מוציא אחרים ידי חובתו ולפ״ז מי שאינו חרש וסותם את אזניו אע״ג דאינו שומע

ומ״ש ופירש״י שמוציאות לאנשים י״א ברוש ערכין כתב כן אהא דקאמר התם הכל כשרים לקרות את המגלה לאתויי מאי לאתויי נשים ושעמו משום דעיקר הנס היה ע״י אשה וכתב הרב המגיד שכן נראה שהוא דעת הרמב״ם: **ומ״ש** רבינו בשם בה״ג כתבוהו התוס׳ בריש ערכין ובריש מגילה והרא״ש כ׳ בריש מגילה דברי רש״י ודברי ה״ג ולא הכריע ומ״מ דבריו נוטים כדעת בה״ג אבל הר״ן כתב על דברי בה״ג ואין זה מחוור אלא שראוי לחוש להחמיר והמרדכי כתב שראבי״ה פסק כבה״ג וראיה מתוספתא דמגילה נשים ועבדים וקטנים פטורים מלקרות המגילה ובה״ג גרס הכי אריב״ל נשים חייבות במשמע מגילה והכי איתא בירושלמי בפ״ב אמר בר קפרא צריך לקרותה בפני נשים וקטנים שאף הן היו באותו הכם בספק וכו׳ ועתה לא תקשה לריב״ל מהתוס׳ דהא נשים חייבות בשמיעה ולא בקריאה והיא דערכין י״ל לפי פירוש ה״ג דהא דקאמר נשים כשירות במקרא מגילה פי׳ לחוצה

חייבות בקריאתה ופירש״י שמוציאות לאנשים ידי חובתן ובה״ג כ׳ (א) אע״ג שהייבות במקרא מגילה אינן מוציאות לאנשים וב״ה ז״ל כ׳ מסתברא כי היכי דנשים מזמנות לעצמן ואינן מצטרפות לברכת הזימון ה״נ אינן מצטרפות לי׳ לכתחלה ואנדרוגינוס מוציא מינו ולא שאינו מינו וטומטום ומי שחציו עבד וחציו בן חורין אפי׳ מינו אינו מוציא: חש״ו אפי׳ הגיע לחינוך אינן מוציאין אחרים ידי חובתם ור״י מכשיר בקטן כיון שהגיע לחינוך וב״ה ז״ל פסק כוותיה וא״א ז״ל הביא המשנה כצורתה וא״כ דעתו לפסוק כת״ק וכ״כ בה״ג ירוש׳ ריב״ל הוה מכניש בני ביתיה וקרי קמיהון מבאן נוהגין במקצת מקומות להביא קטנים וקטנות לשמוע מקרא מגילה:

הקורא

נשים כמותן ונראה לראבי״ה דנשים מברכות על משמע מגילה ואפי׳ אי קרי לעצמן מספקא לראבי״ה אי קטן מצי לאפוקי נשים דשמא אע״ג דתרוייהו פטורים מקריאה וחייבים בשמיעה דלמא אין חיובן בשוה כדאיתא בפרק מי שהחשיך (קנג •) גבי חרש שוטה וקטן הי מינייהו עדיף עכ״ל: **וב״ה** כתב כי היכי דנשים מזמנות לעצמן ואינן מצטרפות לברכת הזימון ה״נ אינן מצטרפות לעשרה לכתחילה הר״ן בפרק שני דמגילה אמתניתין דהכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן כתב סברא זו וכתב עליה דא״א דהתם הוא שאינן מוציאות אנשים בברכתן אבל כאן היאך אפשר שמוציאות אנשים ידי קריאה ואין מצטרפות עמהם למנין אלא ודאי מצטרפות:

ואנדרוגינוס מוציא מינו ולא שאינו מינו וטומטום ומי שחציו עבד וחציו בן חורין אפילו מינו אינו מוציא תוספתא כתבה הרא״ש בפ״ק דמגילה וכבר נתבאר בסי׳ תקפ״ט לענין תקיעת שופר ואפשר שמשם למד לענין מקרא מגילה וכבר נתבאר שם דחציו עבד וחציו בן חורין אפילו עצמו אינו מוציא ולא חשש רבינו לכתוב כאן לפי שסמך על מ״ש שם ומיהו אם הוא סובר דעבדים שמלו וטבלו לשם עבדות חייבין במקרא מגילה כשם שנשים חייבות אתי שפיר שלא הזכיר כאן דאינו מוציא את עצמו וגם בתוספתא שהביא הרא״ש לא הוזכר משום דכיון דלא שייך למימר ביה לא אתי לד עבדות ומפיק לד חירות דהא לד עבדות נמי חיובי מחייב מוציא הוא את עצמו וא״ת מהאי טעמא יוציא ג״כ את מינו וי״ל אע״פ שמשני לדידו הוא חייב מ״מ מאחר שהוא מורכב מעבדות וחירות כיון דאין לד עבדות ניכרת לעצמו ולד חירות לעצמו אינו ראוי להוציא את אחרים אפי׳ אם אותם אחרים מורכבים ג״כ מעבדות וחירות וע״כ נ״ל טעם זה לדעת רש״י שסובר דנשים מוציאות את האנשים ואפ״ה טומטום אינו מוציא מינו וטעמא משום דטפי עדיף כשהמוציא הוא ודאי אשה והשומע זכר מכשהמוציא הוא טומטום אפי׳ אם השומע נקיבה ואפי׳ אם השומע טומטום דסד״א כיון דתרוייהו חד מינא נינהו נפקי אהדדי ידי חובתן קמ״ל דלא משום דבעינן שהמוציא את אחרים י״ח יהא ניכר אם הוא זכר או אם היא נקיבה ולא תיקשי מאנדרוגינוס שמוציא את מינו דהתם שאני שכבר הוא ניכר שהוא בריה בפני עלמו:

חרש שוטה וקטן אפי׳ הגיע לחינוך אינן מוציאין אחרים י״ח ורבי יהודה מכשיר בקטן משנה בפ״ב דמגילה (יט •): הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן ור׳ יהודה מכשיר בקטן וכתבו התוס׳ דע״כ בקטן שהגיע לחינוך מיירי דאי בשלא הגיע לחינוך מ״ט דר״י ואי״ת אי הכי מאי טעמייהו דרבנן דכיון דמקרא מגילה דרבנן ליתי דרבנן זנפיק בדרבנן כדאמרינן בפרק מי שמתו (ך •): גבי בן מברך לאביו אע״פ שהוא קטן ויוצא בברכתו ומוקי לה התם בדאכל שיעורא דרבנן ואתי הקטן שחיובו דרבנן ומפיק ליה וה״נ נימא הכי כבר תירצו דלא דמי דקריאת מגילה ליכא חיובא אפי׳ בגדולים אלא מדרבנן וקטן אינו מחוייב אלא מדרבנן בשאר מצות ובגדול ליכא אלא חד דרבנן במגילה ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן: **ומ״ש** רבינו שדעת הרא״ש לפסוק כת״ק כך נראה שהוא דעת הרי״ף והרמב״ם ואהא דתנן חוץ מחרש כתב הר״ן האי חרש דהכא אפי׳ במדבר ואינו שומע ואע״ג דהתם חרש בכ״מ שאינו שומע ואינו מדבר אבל מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר ה״ז כפקחים לכל דבריהם כדאיתא בפרק מי שאחזו (עא •) אפ״ה חרש המדבר ואינו שומע לא חזי למקרא דאתיא לה כר״י דאמר בפ׳ היה קורא (עו •) הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא יצא וכיון דאינו לא נפיק גופיה לאחריני נמי לא מפיק עכ״ל ודברי מבואריס בגמרא דקאמר מאן תנא חרש דיעבד נמי לא אמר רב מתנה ר׳ יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר׳ יוסי אומר לא יצא ולפ״ז לא קיימא לן כי האי מתני׳ דהא בפ׳ היה קורא איפסיקא הלכתא שם בגמרא דלא כרבי יוסי וא״כ חרש המדבר ואינו שומע מוציא את אחרים ידי חובתם ודלא כתתני׳ ולפיכך יש לתמוה על הרמב״ם שפסק בפ״א מהלכות מגילה שאם היה הקורא חרש השומע ממנו לא יצא וכן יש לתמוה על הרי״ף והרא״ש שכתבו המשנה כצורתה ומשמע דס״ל דהלכה היא ואפשר לדחוק ולומר שהם סוברים דאע״ג דתלמודא מוקי מתניתין כרבי יוסי היינו אי אמרינן כי היכי דפליגי בק״ש דתם פליגי במגילה אבל כיון דחזינן דרבי בפרק היה קורא גבי ק״ש סתם ר׳ הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא רבי יוסי אומר לא יצא דמשמע דסבר דיצא ומש״ה קתני לה בסתם ורבי יוסי דפליג הוה יחידאה וגבי מגילה קתני סתם לא יצא ולא כתב שום חולק בדבר

ובמ״ש הרמב״ם לא הזכיר חרש שוטה וקטן אלא הקורא מגילה אינו מוציא אחרים ידי חובתן ולא הזכיר אם הוא מוציא לאנשים אם לא

תרצ הקורא את המגילה עומד או יושב ילא ר״פ (כא:) וכתב הר״ן דילא לאו דוקא דאפי׳ לכתחילה אמי:

ומ״ש רבינו אפי׳ שנים ואפי׳ י׳ יכולין לקרותה ביחד משנה וברייתא שם ואף ע״ג דבתורה אין קורא אלא מ׳ מגילה שאני דכיון דהביבא להו יהבי דעתייהו ומשתמעי כל הנך קולות:

וצריך לקרותה כולה בפ״ב דמגילה (יט:) תנן מהיכן קורא אדם את המגילה ויולא בה י״ח ר׳ מאיר אומר כולה רבי יהודה אומר מאיש יהודי רבי יוסי אומר מאחר הדברים האל׳ ואיפסיקא הלכתא בגמרא כדברי האומר כולה:

ומ״ש ומתוך הכתב ואם קראה על פה לא ילא פשוט שם במשנה (יז:):

ומ״ש הלכך צריך שתהא כתוב׳ כולה לפניו שם (יט:) הלכה כדברי האומר כולה ואפי׳ למ״ד מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה:

ומ״ש ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד אם השמיט בה הסופר תיבות וכו׳ שם (יח:) ת״ר השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם ילא מיתיבי היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות אם ריאומן ניכר כשירה ואם לאו פסולה לא קשיא הא בכולה הא במקצתה וכתב הרמב״ם היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות אם ריאומן ניכר אפי׳ היה רובה כשירה ואם אין ריאומן ניכר אם היה רובה שלם כשירה ואם לאו פסולה נראה מדבריו שהוא מפרש דמיעוטא קרוי מקצתה ורובה קרוי כולה ובאמרינן בכל דוכתא רובו ככולו וכך הם דברי רבינו וכ״כ בח״מ וכתב ע״ז בשם הרא״ש והר״ה באמצעיתה והוא שלא תהא חסירה ענין:

וכתב הר״ן אהא דת״ר השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים וכו׳ הקשה הרשב״א דהכא משמע דחסרה מקצת כשירה ואילו לקמן אמרינן הלכה כדברי האומר כולה ואפי׳ מאן דאמר מאיש יהודי צריך שתהא כתובה כולה אלמא אם חסרה מראשה עד איש יהודי פסולה דנהי דאמרינן צריך שתהא כתובה כולה משמע דלעכב אמרינן הכי מדפרכינן לקמן בגמרא אלא דכתיב פסוקא פסוקא וקרי ליה והא אמר רבי חלבו הלכה כדברי האומר כולה ואפי׳ למ״ד מאיש יהודי צריך שתהא כתובה כולה לפניו ואם איתא דלכתחלה בלחוד קאמר מאי קושיא ותירץ דהכא בשתחלת המגילה וסופה כתובה אלא דבאמצע היא חסירה ומש״ה כל היכא דלא מיחסרא רובה כשיר׳ דאינה נראית כספר חסר אלא כספר מלא שלם שיש בו טעויות ומגילה כיון דנקראת איגרת אין מדקדקין בה לפסלה בכך אבל כשחסר ממנה מראשה עד איש יהודי אע״פ שהוא מעוטא נראה כספר חסר וצריך שיקרא אותה מספר שלם עכ״ל כתב הרשב״א בתשובה (סימן תכז) אני אומר שכל מי שתופס בידו מגילה שאינה כשירה לקרות בה פירוש לקרות בה עם ש״ל גרועא טובא משנים שקראו אותה מפני שנותן דעת בקריאתו באותה מגילה ע״כ:

וזה לשון שבלי הלקט כתב הרב רבי בנימין שכשהחזן קורא את המגילה לציבור לשתוק ולכוין דעתם בקריאתו ואסור להם לקרות עמו במגילות שאינם כתובים בגליון דכיון שאינם כתובים כתקנן הו״ל כקורא על פה וכן הפסוקים שנהגו הצבור לענות כולם יחד הקורא חוזר עליהם וקורא מתוך הספר לפי שבקריאת הצבור לא יצאו ידי חובתם שברי קראו אותם ע״פ וכן מנהג עכ״ל ואע״ג דתניא השמיט בה הסופר פסוקים וקראה על פה ילא ה״מ בדיעבד אבל לכתחלה צריך לקרותה כולה מן הכתב: וכתב בא״ח נהגו לגעור במי שמסייע לחזן ע״פ והטעם שמא יתן לב השומע לזה שקורא ע״פ ולא לקריאת החזן (א):

קראה סירוגין וכו׳ משנה שם (יז:) קראה סירוגין ילא ומפרש בגמ׳ (יח:) דהיינו שקורא מעט ופוסק מעט ואמרינן תו התם רבי מונא אומר משום ר״י אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש ואסיקנא דלית הלכתא כוותיה אלא אפי׳ שהה כדי לגמור את כולה ילא:

קראה סירוסין וכו׳ ברייתא שם: **ומ״ש** הלכך אם דילג הקורא פסוק לא יקרא לפניו וכו׳ פשוט הוא ולא צריך רבינו לכתבו דהיינו ממש קראה סירוסין אלא מפני שהוא שנוי שם בברייתא לפיכך כתבו:

מגילה נקראת בכל לשון ובלבד שיבין אותו הלשון ושתהא כתובה באותו הלשון וכו׳ שם משנה קראה על פה קראה תרגום בכל לשון לא ילא אבל קורין אותה ללועזות בלעז והלועז שמע אשורית ילא ובגמרא (יח:) קראה תרגום ה״ד אילימא דכתיבא מקרא וקרי לה תרגום היינו ע״פ לא צריכא דכתיבא תרגום וקרי לה תרגום ואמאי דתנן אבל קורין אותה ללועזות בלעז פריך והא אמרת קראה בכל לשון לא ילא ואסיקנא הא לא דמיא אלא להא גיפטית לגיפטיים עברית לעבריים עילמית לעילמים וכו׳ ילא כלומר דכיון שהם מבינים באותו לשון יוצאין ידי חובתן והוא שתהא כתובה באותו לשון דאל״כ הו״ל קורא ע״פ וכדאמרינן גבי היתה כתובה תרגום והרמב״ם כתב בלשון הזה היתה כתובה תרגום או בלשון אחרת מלשונות העו״ג לא ילא י״ח בקריאתה אלא המכיר אותו הלשון בלבד והוא שתהיה כתובה בכתב אותו הלשון אבל אם היתה כתובה בכתב עברי וקרא ארמית לארמיים לא ילא שמאלא זה קורא ע״פ וכיון שלא ילא י״ח הקורא לא ילא השומע ממנו עכ״ל וראיתי מי שהיה רוצה לדייק מדכתב והוא שתהיה כתובה בכתב אותה הלשון דתרתי בעינן חדא שתהא כתובה באותו לשון וחד׳ שתהא כתיבתה המיוחד לבני אותה לשון לאפוקי אם היתה כתובה בל׳ גיפטית וכתב עילמית ואין זה כלום דאנן לא קפדינן אלא שלא תהא כתובה בל׳ אחר כדי שלא יהא הקורא ע״פ אבל כל מינה פסוקא פסוקא וכתב ליה אלמא דמאי דקאמרינן דצריכה שתהא כתובה כולה לעכב אמרינן הכי דאם איתא דלכתחילה בלחוד קאמר מאי קושיא וראיה דודאי דלכתחלה בעינן שתהא כתובה כולה אבל בדיעבד ילא בשכתובה רובה כדכתב הרא״ש והתם הכי דייקינן אלא דכתב פסוקא פסוקא וקרי ליה ומי ילא הא ודאי כל מאי דקרי לה עד חציה קורא על פה הוה כיון דאכתי לא כתב לה רובה ומאי דקרי לה כתב לה רובה נמי אינו יוצא בה י״ח דהלכה כדברי האומר כולה וכל מאי דקרי לה מקמי הכי לאו כלום הוא דאנן בעינן רובא והכא אפי׳ רובא לא הוי כדפי׳ הר״ן ז״ל בשם הרשב״א פסק מכח האי שקלא וטריא דאפי׳ חסרה מיעוטא מתחלתה אינו יוצא בה אפי׳ דיעבד ודלא כהרא״ש ומביאו ב״י ולפע״ד נראה כדעת הרא״ש ורבינו:

הילכך אם דילג וכו׳ נראה דאשמעינן דלא תימא דוקא בדילג פסוק אחד ואח״כ קורא באמצע שלא במקומו הוא דהוה בכלל הקורא למפרע אבל בכהאי גונא שקורא

דרכי משה

תרצ (א) וכתב המרדכי פרק הקורא עומד ע״כ אסור לקרות המגילה עד שאומרים לו קרא עכ״ל: (ב) ובתשובת הרשב״א סימן רמ״ד דאף אם שח בינתיים אין צריך לחזור

תרצ הקורא המגילה עומד או יושב יצא משמע בדיעבד אבל לכתחלה לא יקרא יושב ובירושלמי קאמר דאפילו לכתחלה והרמב״ם ז״ל כתב אבל לא יקרא לכתחלה יושב בצבור מפני כבוד הצבור ואפי׳ שנים ואפי׳ עשרה יכולין לקרותה ביחד וצריך לקרותה כולה ומתוך הכתב ואם קראה ע״פ לא יצא הלכך צריך שתהא כתובה כולה לפניו ודוקא לכתחלה אבל דיעבד אם השמיט בה הסופר תיבות אפי׳ עד הציה וקראה הקורא על פה יצא אבל ביותר מחציה אפילו הן כתובות אלא שהם מטושטשות ואין רישומן ניכר פסולה: קראה סירוגין פי׳ שפסק ושהה בה ואח״כ חזר למקום שפסק אפילו שהה כדי לגמור את כולה יצא (ב): קראה סירוסין פירוש שקרא פסוק הראשון ודילג השני וקרא שלישי ואח״כ חזר וקרא הב׳ לא יצא דהוה ליה למפרע והקורא למפרע לא יצא הלכך אם דילג הקורא פסוק לא יקרא לפניו ויחזור ויקרא הפסוק שדילג אלא יתחיל מהפסוק שדילג ויקרא משם ואילך מגילה נקראת בכל לשון ובלבד שיבין אותו הלשון ושתהא כתובה באותו לשון אבל אם אינו מבין בלשון שקורא בו אז

שומע מוציא אחריס י״ח כיון דבר חיובא הוא וז״ל הרמב״ם א׳ הקורא וא׳ השומע מן הקורא ילא י״ח והוא שישמע מפי מי שהוא חייב בקריאתה לפיכך אם היה הקורא חרש או קטן או שוטה השומע ממנו לא ילא עכ״ל הגה דתלי ליה האי דינא במאי שאינו בר חיובא וכדפי׳ וכה״ג קי״ל לענין הגדת עדות מפי כתבם דשאני אלא שאינו רגיל להגיד כדכתבו התוס׳ בשם ר״ת בפ׳ ד׳ אחין כל זה יראה לדעת הרא״ש כפי מה שהבינו רבינו שדעתו לפסוק כת״ק וכדעת בה״ג והרמב״ם אבן דעת הרי״ף ז״ל אינו כן שהע״פ שגם הוא הבינו המשנה כצורתה מ״מ בפרק היה קורא הבינו מחלוקת ר״יור׳ יהודא בק״ש בלא השמיע לאזנו ואח״כ הבינו דברי רב יוסף מחלוקת בק״ש אבל בשאר מצות ד״ה ילא דתניא לא יברך אדם ברהמ״ז בלבו ואם בירך ילא דהשתא מאחר דקיי״ל כרב יוסף בע״כ אית לן למימר דמתני׳ דהכל כשרים לקרות את המגלה חוץ מחש״ו פירוש דהא כדאיתא והא כדאיתא חרש לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי שוטה וקטן דיעבד נמי לא והכי מוכחת הסוגיא התם לרב יוסף בק״ש בלחוד הוא דפליג ר׳ יוסי ואמר דלא ילא אפילו בדיעבד אבל כל שאר המצות לפתות בדיעבד ילא וכך פי׳ בעל המאור לדעת הרי״ף ז״ל והרמב״ם ז״ל לא חלק עליו ע״ש פרק היה קורא וכזה מתיישב מה שהבינו הרי״ף דברי רב יוסף דלכאורה כיון דהלכתא כר׳ יהודה דאפי׳ בק״ש ילא א״כ לא היה צריך להבינו דברי רב יוסף כמו שהקשה ה״ר יונה לשם אבל למאי שכתבתי אתי שפיר דמדהבינו דרב יוסף שמעינן דמתניתין דהכל כשרין לקרות את המגלה שהבינו הרב ז״ל בהלכותיו בצורתה פ״ב דמגילה ולפי דעת הרי״ף מתניתין לאו כולה כרבי יהודה היא דמאי דדחיק תלמודא לאוקמי מתניתין כולה כר׳ יהודה וחסורי מחסרא הוא היינו משום דקיי״ל כר׳ יהודה בק״ש ולא השמיע לאזנו ילא הילכך דחקינן לאוקומא סתמא דמתניתין אליבא דהילכתא כדכתבו התוס׳ בפרק היה קורא ובפ״ב דמגילה וכיון דלרב יוסף בשאר מצות ד״ה דילא א״כ סתמא דמתני׳ בחרש הקורא המגלה דלכתחלה לא אבל דיעבד ילא ד״ה היא ולא פליגי אלא בקטן ובהגיע לחינוך ורבי יהודה מכשיר בקטן ולית הילכתא כוותיה וכך פסק בעל המאור בפרק היה קורא והב״י נמי הבינו ספר אורחות חיים שכתב בשם הרמב״ם דוקא שוטה וקטן הוא דאינו מוציא אחריס י״ח וכן יראה עיקר ואפשר דאף דעת הרא״ש כך היא והילכך נקטינן דחרש מוציא אחריס י״ח דיעבד וקטן אפי׳ הגיע לחנוך אינו מוציא אפי׳ דיעבד כ״ל:

תרצ הקורא את המגלה עומד או יושב ילא ר״פ הקורא עומד. **ומ״ש** משמע בדיעבד וכו׳ פי׳ דבשב דיעבד אין לכתחילה לא ומאי דקתני נמי הקורא דמשמע דיעבד משום יושב נקט הכי וה״ק הקורא את המגלה יוצא בדיעבד כשיושב כמו בעומד אבל עומד ודאי אפי׳ לכתחילה דאי אפשר בלי עומד או יושב ומ״מ קשה ל״ל לתנא למיתני עומד ויושב כיון דדין עומד אינו כדין יושב ונראה דתני הכי למידק מינה דבמגילה דוקא הוה דינא הכי משא״כ בתורה דעומד דוקא וכדתניא משא״כ בתורה מנה״מ א״ר אבהו דאמר קרא ואתה פה עמוד עמדי אבל יושב אפי׳ דיעבד לא וצריך לחזור ולקרות מעומד כ״ל. ומ״ש וכירושלמי קאמר דאפי׳ לכתחילה כ״כ הרב המגיד וכ״פ הר״ן וכן ודאי עיקר. ומ״ש והרמב״ם כתב אבל לא יקרא לכתחילה יושב בצבור כו׳ פירוש דגם הוא סובר דאפי׳ לכתחילה קורא יושב אלא שסובר דבצבור לכתחלה הוא דאינו קורא יושב מפני כבוד הצבור וטעמו דלכל מילי דהייושינן לכבוד צבור בקריאת התורה ה״ה במגילה דהא טעם שניהם אחד ולפ״ז יראה דאע״פ דלדעת הרמב״ם נשים מוציאות לאנשים במקרא מגילה ואפ״ה בצבור לכתחילה לא תקרא אשה מפני כבוד הציבור כמו בקריאת התורה: **ומ״ש** ואפי׳ שנים משנה שם. ומ״ש ואפי׳ י׳ ברייתא שם ומסיים בברייתא מ״ש כיון דהבינא יהבי דעתייהו ושמעי וצריך לפרש דודאי אפשר לתרי קלי דמשתמעי בכ״מ אלא שאין השומעין מכוונין לקול שני הקוראים מפני עירב ב׳ הקולות אבל מגילה מגו דהבינא להו יהבי דעתייהו למשמע דהא אפשר הוא אבל אי אפשר לפרש דא״א לתרי קלי דמשתמעי דא״כ במגילה נמי אמאי ילאו וכן פי׳ הרא״ש ובדרך זה הם דברי הגהת אשיר״י בפרק ראוהו ב״ד לענין שופר ועי׳ במ״ש למעלה בסי׳ תקפ״ט: **ומ״ש** וצריך לקרותה כולה בפ״ב דמגילה תנן מהיכן קורא אדם את המגילה ר״מ אומר כולה ר״י אומר מאיש יהודי ובגמרא אמר רב הלכה כדברי האומר כולה ואפי׳ למ״ד מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה: **ומ״ש** ומתוך הכתב וכו׳ משנה שם קראה על פה לא ילא: **ומ״ש** ודוקא לכתחלה וכו׳ ת״ר השמיט בה הסופר אותיות או פסוקי׳ וקראן הקורא כמתרגם ילא. מיתיבי היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות אם ריאומן ניכר כשרה ואם לאו פסולה ל״ק הא בכולה הא במקצתה והדבר פשוט דמקצתה דכשרה היינו פחות מרובה דכל שהוא רובא לאו מקצתה מקרי וכן מבואר ברמב״ם ובאשר״י וז״ל האשיר״י במאי דמסיק ואפי׳ למ״ד מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה פירוש לכתחילה צריכה שתהא כתובה כולה אבל בדיעבד הא אמרינן לעיל אם השמיט בה הסופר פסוקים עד רובה ולא רובה בכלל וקראוה על פה ילא עכ״ל וכך הם דברי רבי׳ ואיכא למידק מדאמר התם בגמרא אהא דתנן היה כותבה אם כיון לבו ילא ה״ד אי דקא מסדר פסוקא פסוקא וכתב ליה כי כיון לבו מאי הוה ע״פ הוי אלא דכתב פסוקא וקרי ליה ומי ילא והא״ר הלכה כדברי האומר כולה ואפי׳ למ״ד מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה אלא דמנחה מגילה קמיה וקרי לה מינה פסוקא פסוקא וכתב ליה אלמא דמאי דקאמרינן דצריכה שתהא כתובה כולה לעכב אמרינן הכי דאם איתא דלכתחילה בלחוד קאמר מאי קושיא ונראה דודאי דלכתחלה בעינן שתהא כתובה כולה אבל בדיעבד ילא בשכתובה רובה כדכתב הרא״ש והתם הכי דייקינן אלא דכתב פסוקא פסוקא וקרי ליה ומי ילא הא ודאי כל מאי דקרי לה עד חציה קורא על פה הוה כיון דאכתי לא כתב לה רובה ומאי דקרי לה כתב לה רובה נמי אינו יוצא בה י״ח דהלכה כדברי האומר כולה וכל מאי דקרי לה מקמי הכי לאו כלום הוא דאנן בעינן רובא והכא אפי׳ רובא לא הוי כדפי׳ הר״ן ז״ל בשם הרשב״א פסק מכח האי שקלא וטריא דאפי׳ חסרה מיעוטא מתחלתה אינו יוצא בה אפי׳ דיעבד ודלא כהרא״ש ומביאו ב״י ולפע״ד נראה כדעת הרא״ש ורבינו:

הילכך אם דילג וכו׳ נראה דאשמעינן דלא תימא דוקא בדילג פסוק אחד ואח״כ קורא באמצע שלא במקומו הוא דהוה בכלל הקורא למפרע אבל בכהאי גונא שקורא

שקורא הדילוג לבסוף ליתן לן בה קמ"ל דאפ"ה לא יצא: **קראה** מתנמנס ולא תיר דקרי ליה ועני ולא ידע להאדורי סברא וכי מדכרי ליה מידכר וכתבו התוספות ספ"ק דתענית נים ולא נים שייך לומר בתחילת שינה תיר ולא תיר שייך לומר בסוף שינה שבא להקיץ משנתו והקשו ע"ז מפרק ערבי פסחים ופירשו דהכל בתחילת שינה אלא דסד"א דתיר הוי טפי מנים וכן להיפך סד"א דנים הוי טפי מתיר הילכך איצטריך למימר תרווייהו וכן היא דעת הר"ן בפ"ב דמגילה דהכל בתחילת שינה ע"ש ומשמע לפ"ז דלא יצא בקראה מתנמנס אלא בדקרא בתחילת שינה אבל בסוף שינה לא יצא והך דירושלמי דהוה יתיב קמיה דר' זעירא וקא מתנמנס וא"ל חזור בך דלא כיונת היינו לומר שהיה קורא מתנמנס בסוף שינה אבל אם היה קורא בתחילת שינה יצא אבל המרדכי ובשולי הלקט כתבו דהך דירושלמי איירי דשמעה מתנמנס התם הוא דלא יצא כיון שלא הוציאו מפיו אבל קראה מתנמנס דהוציא מפיו יצא ומביאו ב"י ומיהו דוקא בתחילת שינה כדפי' והכי נקטינן:

ומ"ש וכן אם היו מגיהה ודורשה פי' או שדרש שקורא פסוק ודורשו והוא משנה שם דרשה ומגיה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא וסובר רבינו דהאי אם כיון לבו לגדדין קתני בדורשה דודאי קורא אותו בקריאת' קאמר דצריך שיכוין לבו לצאת בקריאתו דמצות צריכות כוונה כדלעיל בסי' תקפ"ט ובמגיהה קאמר דצריך ג"כ שיכוין לקרותה כראוי ולא כמי שקורא להגיה שמדקדק לקרות ע"פ המסורת בחסרות ויתרות ככתיבתן שזה לא קראה כולה ודוקא בטעות דיהודיים לית לן בה אבל אאר קורא בטעות לא יצא וכ"כ בירושלמי דאיתא התם ומגיה תני אין מדקדקין בטעיותיה רב יצחק בו' נראה מבואר דמדתנן במגיה אם כיון לבו יצא למדנו ממנו דאין מדקדקין בטעיותיה שהרי כל מגיה אינו קורא התיבות בקריאתו אלא ע"פ המסורת ואפ"ה יצא ואחר זה הביאו הוה עובדא דיהודיים לאורויי לן דדוקא בטעיות שהעניין והלשון אחד ולפ"ז יש לתמוה קצת בדברי רבינו שהביא הירושלמי וכתב עליו וי"מ דוקא בטעות כי האי בו' והלא כל עצמו של פטק דינו שכתב תחילה והוא שיכוין לקרותה כראוי ולא כמי שקורא להגיה אינו אלא מעשה שמפרש הירושלמי בדוקא בטעיות כי האי בו' שאילו היה מפרשו בכל טעיות א"כ אף בקורא להגיה נמי יצא וא"כ מאי י"מ דקאמר דמשמע דאיכו אינו תופס אותו פי' ועיין בתשובת הרשב"א שכתבתי סוף סי' תרל"א: **וצריך** לומר עשרת בני המן בנשימה אחת בספ"ק דמגילה אמר רב אדא דמן יפו עשרת בני המן ועשרת צריך למימריהו בנשימה אחת מ"ע כולהו בהדי הדדי נפקו נשמתייהו ופי' רש"י עשרת בני המן ועשרת הזכרת שמותן ותיבה הסמוכה אחריהן והך העתיקו הרי"ף והרא"ש ואאר מחברים ואיכא לתמוה בדברי רבינו שלא כתב אשורית והתירו בספרים לכתוב אף ביונית אלא אשורית ע"כ לומר שבהלכות מגילה העתיק דברי רב ושמואל להודיענו דהלכה כוותייהו בעיקר הדין וסמך על מ"ש בה' תפילין שכבר נשתקע יוני מעולם ונשתבש ואבד וא"כ אין יתרון לבעלי הלשון היוני המצוי היום משאר לשונות וראיה שמפני כך השמיט הרי"ף הא דרב ושמואל וכתב בברייתא ביונית ליונים דמשמע דוקא ליונים אבל לא למי שאינו מכיר באותו הלשון וכ"כ הר"ן שזה היא דעתו של הרי"ף ז"ל: **קראה** מתנמנס יצא משנה שם (יז:) וגמ' (יח:) ה"ד מתנמנס ניס ולא ניס תיר ולא תיר דקרו ליה ולא ידע להאדורי סברא כתב המרדכי ירושלמי מנסה הוה יתיב קומי דרבי זירא וקא מתנמנס א"ל חזור בך דלא כוונת

ואיכא למימר דלא פליג אמתני' דאם קראה מתנמנס מאחר שהוציאה מפיו יצא אבל אם שמעה מתנמנס לא יצא וכ"כ שבלי הלקט בשם רבינו שמחה:

היה כותב שקורא פסוק וכותבו ג"ו משנה (שם יז) היה כותבה דורשה ומגיהה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא ומוקי לה בגמרא (יח:) כגון דכתיבה כולה קמיה וקרי פסוקא פסוקא במגילתא דמנחא קמיה וכתב לי' דאפי' למ"ד מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה לפניו וכתב הרא"ש ודורשה אע"פ שאסור להפסיק במגילה כדאיתא בפ"ב דברכות (יד:) והכא כשמשמיע הדרשה לרבים או דורש בינו לבינו נמצא שמפסיק בקריאתה מ"מ יצא מ"מ כיון שאינו דורש אלא בעניינו של מגילה אין זה חשיב הפסק והכי איתא בירושלמי ודורשה ובלבד שלא יפליגו דעתם לעניינים אחרים בה בעניינים אחרים:

ומ"ש והוא שיכוין לקרות כראוי לא כמי שקורא להגיה היא מדתנן בפ"ב דברכות (יג:) היה קורא והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא ואיתמר עלה בגמרא ש"מ מצות צריכות כונה ודאי מאי אם כיון לבו לקרות והא קא קרי בקורא להגיה והרבה פרושים נאמרו בה וכתבתיו בסי' ס' ודברי רבינו כאן נראה שהם כדברי התוס' שכתבתי שם: **וצריך** שיכוין הקורא לצאת בקריאתה רבינו שתם דבריו כאן כדעת הרא"ש שהוא סובר כדעת האומרים מצות צריכות כוונה וכמו שנתבאר בסי' תקפ"ט ואיכא למידק דכיון דהא דאוקמא למתניתין דאם כיון לבו יצא בקורא להגיה היינו כי היכי דלא תפשוט מינה דמצות צריכות כונה אבל למאן דסבר צריכות כוונה אפי' בקורא כדרכו מתוקמא דאפ"ה לא יצא עד שיכוין לצאת מאחר שרבינו שתם דבריו כמ"ד צריכות כוונה לא היה לו לכתוב ולא כמו שקורא להגיה וצ"ל דמ"מ כיון שאף לדברי האומר אין צריכות כוונה שלא יקרא כמי שקורא להגיה אע"פ שהוא שותם כמ"ד צריכות כונה כתב כן לומר בהא כולי עלמא מודו: **ומ"ש** והא דבעינן שיכוין הקורא על השומע בפרט להוציאו היינו דוקא יחיד הקורא אבל ש"ל מסתמא דעתו על הכל כדתנן בבר נתבאר בסימן הנזכר: ירושלמי אין מדקדקין בטעיותיה רב יצחק בר אבא ורב חננאל הוו יתבי קמיה דרב וכו' וכתבוהו הרא"ש והר"ן ואיכא למידק דסול"ל ולא אהדר מאן דאמר יהודייס דההוא הוא דטעי אבל ההוא דאמר יהודיס דשפיר קאמר לא הו"ל למהדריה וי"ל דלא נתן השתא תלמודא לאשמעינן הי מינייהו שפיר קאמר אי מאן דאמר יהודים אי מאן דאמר יהודייס אלא לאשמועינן דלא אהדר למאן דטעי ומש"ה קאמר ולא אהדר חד מינייהו ואפשר דאיכא פלוגתא אי אקרינן יהודים או יהודייס והוא דקאמר האי עובדא לא ידע היכי הוה קושטא דמלתא ומיהו רב ודאי הוה ידע מדלא אהדר חד מינייהו אלמא אין מדקדקין בטעיותיה:

ומ"ש רבינו אי"מ דוקא בטעות כי האי שהלשון והענין היה אחד כ"כ הר"ן ואע"פ שיש לדחות דכל שקרא התיבה אע"פ שלא קראה כתקנה קראה כולה מקרי וכתב בא"ח י"א דוקא יהודים יהודיים אבל אם אומר מיושב יש"ב או מנופל נפל וכדומה ודאי חוזר וכ"נ עכ"ל: וצ"ל י' בני המן בנשימה אחת בספ"ק דמגילה (טז:) ומפרש טעמא משום דכולם בהדי הדדי נפקו נשמתייהו וכתבו התוס' נראה דסיינו מתחלה אבל בדיעבד יצא (ג): ירושלמי צריך לאמרם בנשימה אחת ועשרת עמהם בפרק בני העיר וכתוב בא"ח שצריך לאומרו עם עשרת בני המן איש שלפניה ועשרת הכל בנשימה אחת: **ר"ג** הקורא מגילת אסתר וכו' אבל

כל שכתובה באותו לשון אע"פ שכתובה בכתב אחר ל"ל בה ומדברי הרמב"ם עצמו משמע דהא דקאמר והוא שתהי' כתובה בכתב אותה הלשון לא אאר קפיד אלא אלשון דבלשון או שאינה כתובה באותו הלשון לא יצא ובלשון הקודש הכל יוצאים בו אע"פ שאין מבינים בו ור"ע ז"ל כתב שלשון יוני ג"כ כשר לכל וכ"כ הרמב"ם ז"ל וב"ה ואין דעת רי"ף ז"ל כן ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל. קראה מתנמנם פירוש נים ולא נים תיר ולא תיר יצא: היה כותב שקורא פסוק וכותבו יצא ובלבד שתהא כתובה כולה לפניו וכן אם היה מגיהה ודורשה שקורא פסוק ודורשו יצא והוא שיכוין לקרותה כראוי ולא כמי שקורא להגיה ולא יפסיק בה בענינים אחרים כשדורשה וצריך שיכוין הקורא לצאת בקריאתו וגם להוציא לכל השומעים וגם צריך שיכוין השומע לצאת והא דבעינן שיכוין הקורא על השומע בפרט להוציאו היינו דוקא יחיד הקורא אבל ש"צ מסתמא דעתו על הכל דתנן היה עובר אחורי בה"כ ושמע קול מגילה אם כיון לבו יצא: ירושלמי אין מדקדקין בטעיותיה ר' יצחק בר אבא ור"ח הוו יתבו קמיה דרב חד קרי יהודים וחד קרי יהודיים ולא הדר חד מנהון וי"מ דוקא בטעות כי האי שהלשון והענין אחד אבל טעות אחר לא שא"כ לא קראה כולה וצ"ל עשרת בני המן בנשימה אחת ירושלמי צריך לאומרם בנפיחה אחת ועשרת עמהם: לרבי נתן ז"ל הקורא מגילת אסתר בקהל צריך לסדרה באחד מפני

הר"ן להריב"ש ע"ז וכתב בסוף דבריו אין ספק כי הלעז ההוא משובש ופוסל הקריאה לגמרי ע"כ ולא הזכיר שום תיקון בדבר וגם מהטעם שיבא בסמוך כתב למחות מלקרותה לנשים בלעז וכן ראוי לעשות וכתב ה"ה שנראה מדברי רש"י שאע"פ שיודע אשורית ויודע לעז אילו רצה לקרותה בלעז יוצא י"א וכ"כ מדברי הרמב"ם אבל אין נראה כן מן הירושלמי שאמרו יודע לעז ויודע אשורית מהו שיוציא אחרים בלעז יבא כהדא כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן אלמא פשיטא להו שמי שיודע אשורית ולעז הוא עצמו אינו יוצא בלעז ע"כ בחידושי הרשב"א וכ"כ הרמב"ן ז"ל עכ"ל והר"ן בפ"ב דמגילה האריך להגיה על דברי הרמב"ן ובסוף כתב שראוי לחוש לדבריו ובתשובת הר"ן שהביא הריב"ש בתשובה האריך לפרש הירושלמי ע"פ דעת הרמב"ן ואעפ"כ על דברי הריב"ש שכתב שלא היו בקיאין בלעז האחשתרנים בני הרמכים ואפי' אם היו בקיאין בו לא היה ראוי לקרותה לנשים בלעז משום הבנת הרמב"ן כתב כלשון הזה ראוה אני דבריך טובים ונכונים שאפי' בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח והמשומר מכל נזק ומכשול ואפי' באפשר רחוק עאכ"ו שיש לנו לעשות כן בדברי התורה והמצות שהם כבשונו של עולם ואיך נניח הדרך אשר דרכו בה רבותינו הקדושים ונכנים עצמינו במקום צר ובמשעול הכרמים עכ"ל:

ומ"ש רבינו ובלשון הקדש הכל יוצאין בו אע"פ שאינם מבינים משנה כתבתיה בסמוך אלועז שישמע אשורית ולא ופריך בגמ' והא לא ידע מאי קאמרי ומשני מידי דהוה אנשים ועמי הארץ מתקיף לה רבינא אלא אנן אחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן אלא מלות קריאה ופירסומי ניסא: **ומ"ש** בשם ר"ע שלשון יוני ג"כ כשר כלומר אע"פ שאינו מבין אותו הכי איתא' בגמרא שם רב ושמואל דאמרי תרוייהו לעז יוני לכל כשר כלומר ואפילו לשאינו מכיר בו והא קתני בברייתא יוניות ליונים אין לכ"ע לא אינהו דאמור כרשב"ג דתניא רשב"ג אומר אף בספרים לא היו שיכתבו אלא יוניות וכתב הרא"ש הרי"ף לא הביא הא דרב ושמואל אף על גב דליכא מאן דפליג עלייהו ואפשר דס"ל דלאו אליבא דנפשייהו קאמרי אלא אליבא דרשב"ג

ולית הלכתא כרשב"ג והרמב"ם כתב כדברי רב ושמואל שאם היתה כתובה יוניות ושמעה יצא אף על פי שאינו מכיר אפי' היה השומע עברי ובפ"א מהלכות תפילין כתב אין כותבין תפילין ומזוזה אלא כתב אשורית והתירו בספרים לכתוב אף ביונית בלבד וכבר נשתקע יוניות מעולם ונשתבש ואבד לפיכך אין כותבין היום שלשתן אלא אשורית ע"כ לומר שבהלכות מגילה העתיק דברי רב ושמואל להודיענו דהלכה כוותייהו בעיקר הדין וסמך על מ"ש בה' תפילין שכבר נשתקע יוני מעולם ונשתבש ואבד ואין יתרון לבעלי הלשון היוני המצוי היום משאר לשונות וראיה שמפני כך השמיט הרי"ף הא דרב ושמואל וכתב בברייתא ביוניות ליונים דמשמע דוקא ליונים אבל לא למי שאינו מכיר באותו הלשון וכ"כ הר"ן שזה היא דעתו של הרי"ף ז"ל: **קראה** מתנמנם יצא משנה שם (יז:) וגמ' (יח:) ה"ד מתנמנם ניס ולא ניס תיר ולא תיר דקרו ליה ולא ידע להאדורי סברא כתב המרדכי ירושלמי מנסה הוה יתיב קומי דרבי זירא וקא מתנמנם א"ל חזור בך דלא כוונת

היה כותב שקורא פסוק וכותבו ג"ו משנה (שם יז) היה כותבה דורשה ומגיהה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא ומוקי לה בגמרא (יח:) כגון דכתיבה כולה קמיה וקרי פסוקא פסוקא במגילתא דמנחא קמיה וכתב לי' דאפי' למ"ד מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה לפניו וכתב הרא"ש ודורשה אע"פ שאסור להפסיק במגילה כדאיתא בפ"ב דברכות (יד:) והכא כשמשמיע הדרשה לרבים או דורש בינו לבינו נמצא שמפסיק בקריאתה מ"מ יצא מ"ג כיון שאינו דורש אלא בעניינו של מגילה אין זה חשיב הפסק והכי איתא בירושלמי ודורשה ובלבד שלא יפליגו דעתם לעניינים אחרים בה בעניינים אחרים:

ומ"ש והוא שיכוין לקרות כראוי לא כמי שקורא להגיה היא מדתנן בפ"ב דברכות (יג:) היה קורא והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא ואיתמר עלה בגמרא ש"מ מצות צריכות כונה ודאי מאי אם כיון לבו לקרות והא קא קרי בקורא להגיה והרבה פרושים נאמרו בה וכתבתיו בסי' ס' ודברי רבינו כאן נראה שהם כדברי התוס' שכתבתי שם: **וצריך** שיכוין הקורא לצאת בקריאתה רבינו שתם דבריו כאן כדעת הרא"ש שהוא סובר כדעת האומרים מצות צריכות כוונה וכמו שנתבאר בסי' תקפ"ט ואיכא למידק דכיון דהא דאוקמא למתניתין דאם כיון לבו יצא בקורא להגיה היינו כי היכי דלא תפשוט מינה דמצות צריכות כונה אבל למאן דסבר צריכות כוונה אפי' בקורא כדרכו מתוקמא דאפ"ה לא יצא עד שיכוין לצאת מאחר שרבינו שתם דבריו כמ"ד צריכות כוונה לא היה לו לכתוב ולא כמו שקורא להגיה וצ"ל דמ"מ כיון שאף לדברי האומר אין צריכות כוונה שלא יקרא כמי שקורא להגיה אע"פ שהוא שותם כמ"ד צריכות כונה כתב כן לומר בהא כולי עלמא מודו: **ומ"ש** והא דבעינן שיכוין הקורא על השומע בפרט להוציאו היינו דוקא יחיד הקורא אבל ש"ל מסתמא דעתו על הכל כדתנן בבר נתבאר בסימן הנזכר: ירושלמי אין מדקדקין בטעיותיה רב יצחק בר אבא ורב חננאל הוו יתבי קמיה דרב וכו' וכתבוהו הרא"ש והר"ן ואיכא למידק דסול"ל ולא אהדר מאן דאמר יהודייס דההוא הוא דטעי אבל ההוא דאמר יהודים דשפיר קאמר לא הו"ל למהדריה וי"ל דלא נתן השתא תלמודא לאשמעינן הי מינייהו שפיר קאמר אי מאן דאמר יהודים אי מאן דאמר יהודייס אלא לאשמועינן דלא אהדר למאן דטעי ומש"ה קאמר ולא אהדר חד מינייהו אלמא אין מדקדקין בטעיותיה יהודייס והוא דקאמר האי עובדא לא ידע היכי הוה קושטא דמלתא ומיהו רב ודאי הוה ידע מדלא אהדר חד מינייהו אלמא אין מדקדקין בטעיותיה:

ומ"ש רבינו אי"מ דוקא בטעות כי האי שהלשון והענין היה אחד כ"כ הר"ן ואע"פ שיש לדחות דכל שקרא התיבה אע"פ שלא קראה כתקנה קראה כולה מקרי וכתב בא"ח י"א דוקא יהודים יהודיים אבל אם אומר מיושב יש"ב או מנופל נפל וכדומה ודאי חוזר וכ"נ עכ"ל: וצ"ל י' בני המן בנשימה אחת בספ"ק דמגילה (טז:) ומפרש טעמא משום דכולם בהדי הדדי נפקו נשמתייהו וכתבו התוס' נראה דסיינו מתחלה אבל בדיעבד יצא (ג): ירושלמי צריך לאמרם בנשימה אחת ועשרת עמהם בפרק בני העיר וכתוב בא"ח שצריך לאומרו עם עשרת בני המן איש שלפניה ועשרת הכל בנשימה אחת: **ר"ג** הקורא מגילת אסתר וכו' אבל

דרכי משה

לחזור אפילו שהה כדי לגמור כולה ומיהו גוערין בשח בינתיים עכ"ל: ג וכ"ה במהרי"ל וכ"כ אבודרהם וכתב הגה"מ פ"ב שנוהגים לומר חמש מאות איש ואת פרשנדתא כו' הכל בנשימה אחת והוא פלא דלא אמרינן בגמרא אלא עשרת בני המן משום דבהדי הדדי נפקי נשמתייהו ואותן הנוהגים כן ס"ל דאין לנשים בין פסוק לפסוק כי יש מרבותינו סוברים כן ובמהרי"ל כתב בשם הרוקח די"ל גם חמש מאות איש עם עשרת בני המן הכל בנשימה אחת די' בני המן היו שרי חמשים על אלו ה' מאות איש וכ"כ אבודרהם כתב בשם מהרי"ל מאד מקובל בעיני המנהג מהר"ש ז"ל ש"ץ במגענצא כשהגיע לומר בלילה ההוא הגביה קולו יותר ממה שעשה עד כאן כי מכאן ואילך התחלת הגאולה עכ"ל:

לאכל בנשימה אחת א"ל כלומר א"צ לקרות כל סוף פסוק ותחלת פסוק בנשימה אחת דאילו כולה בנשימה אחת לא הוה ג"ל שא"ל שהרי מלתא דלא אפשר הוא והרוקח כתב מנהג שלא לנשם בין פסוק לפסוק לפי שנקראת מגרת ובשבלי הלקט שרבי' ישעיה דקדק מדמשמע בברייתא בגמרא שהיו מתרגמין אותם שהיו קורין פסוק אחד עד סופו ומתרגם ומחזר וקורא אחר ולא כמו שאנו נוהגים שלא לעמוד בסוף הפסוק והראב"ע כתב בפי' אסתר בעבור עזרא הסופר הפסיק הפסוקים ולא היה אחר שנים רבות לוו אבותינו עליהם השלום שלא יפסיק הקורא הפסוק בסוף עכ"ל: **ירושלמי** צריך שיאמר ארור המן וכו'.

בפרק בני העיר: **כתב** רב האי ז"ל מנהג דחזי לן מאן דקרי לה למגילה דברי רבינו האיי ריא"ף והרא"ש בפ"ק דמגילה וכ"כ הרמב"ם ג"כ והמרדכי בפ"ב דמגילה כ' ב' הסברות:

כתב בא"ח בשמזכיר הקורא שם המן ובניו מנקטין התינוקות באבנים או בלוחות עץ שבידם וכתוב בהם שם המן ובניו וע"י הניקוש הם נמחקים ולמנהג הזה יש סורש בהגדה דאמרינן כי מחה אמחה את זכר עמלק אפי' מעל העצים ומעל האבנים לכן אין להלעיג על המנהגים כי לא לחנם נקבעו והמנהג הזה נוהגים בצרפת ובפרובינציא ונותנים טעם ע"ש ושם רשעים ירקב עכ"ל:

מגילה נ"ד שהוא עיקר זמנה קורין אותה אפי' ביחיד לרי"ף בפ"ק דמגילה (ה:) אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה ביחיד שלא בזמנה בי' ורב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה קורא אותה בי' הוה עובדא ואם לא רב לדרב אסי והאי פלוגתא דרב ורב אסי איכא לפרושי דלכתחל' היא אבל בדיעבד מודה רב אסי דיצא ואפשר לפרושי דבדיעבד פליגי אבל לכתחלה מודה רב דבי' ואפשר דבתרוייהו פליגי דלרב אפילו לכתחל' ביחיד ולרב אסי בדיעבד נמי לא יצא ור"ת פירש דבתרוייהו פליגי דלרב אפי' לכתחל' ביחיד ולרב אסי בדיעבד נמי לא יצא ואע"ג דאם ליה רב לדרב אסי פסק כרב משום דקאי רבי יוחנן כוותיה דאמר בפ"ב (יט:) גבי קורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא לא אמרו אלא בציבור אלמא דקורין ביחיד וכרב ור"ע היה אפשר לומר דמפרש פלוגתייהו בדיעבד אבל לכתחילה מודה רב דצריך לחזר אחר י' ופסק כרב משום דקאי רבי יוחנן כוותיה כמו שכתבתי או אפשר דר"ע מפרש פלוגתייהו בלכתחילה אבל בדיעבד מודה רב אסי דיצא ומדאם לה רב לדרב אסי אלמא הילכתא כוותיה ולא חיישינן לדרבי יוחנן דהו"ל חד לגבי תרי וכ"כ הרא"ש לדעת רב עמרם וז"ל בסדר ר"ע פסק כר' אסי מדאם ליה רב לדרב אסי וכן מסתבר והא דר"י אינה דאיה דאף לרב אסי קריאה ביחיד כדפירש"י דמצוה לחזר אחר י' אם לא מצא י' אינו פטור מקריאתה אלא קורא ביחיד ע"כ ובה"ג נראה שמפרש דבדיעבד פליגי ופסק כרב אסי מדאם לה רב ורבינו נסתפק בדברי הריי"ף אם דעתו כדעת ר"ת וכמו שפי' הר"ן וכיון דפסק כרב א"ל לחזרה אחר י' או אם מפרש כפירוש קמא שכתבתי לדעת ר"ע דבדיעבד פליגי אבל לכתחילה מודה רב דצריך לחזר אחר י' ולפיכך כתב בתחלת דברי הריי"ף סתם כלומר אלו הם דברי הריי"ף והם סתומים ואפשר לפרשם כדברי ר"ת או כדברי רב עמרם לפי הפירוש הא' שפירשתי בו כנ"ל לפרש דברי רבינו ואפשר לומר דפשיטא ליה לפרש דברי הריי"ף כדברי ר"ת וה"ק דברי הריי"ף הם סתומים ודברי ר"ת הם מפורשים ובה"ג חולק על פסק זה שסובר דבדיעבד פליגי והלכה כרב אסי וא"ע סבר כבה"ג בחדא שפוסק הלכה כרב אסי וסבר כפר"ת בחדא דלכתחלה פליגי ומ"מ אינו סובר לגמרי כוותיה דר"ת סבר דבדיעבד נמי פליגי ור"ע סבר דבדיעבד מודה רב אסי דיצא ולשטה זו אתי שפיר שכתב סברת רב עמרם אחר סברת בה"ג וגם מפרש דברי ר"ע כמו שפי' הרא"ש ז"ל וא"ח כתב הראב"ד הכריע ואמר דלעולם בעינן י' מיהו במקום שיש ציבור שקראוה אי' אם יש שם יחיד או יחידים שלא קראוה עמהם יוכלו לקרותה ביחיד כיון שהיה בעיר פירסום דקריאת הציבור עכ"ל (ו). ומ"ש רבינו בזמנה שהוא י"ד שהוא עיקר זמנה לאו דוקא דה"ה לט"ו לבני הכרכים אלא דחדא מיניהו נקט ושלא בזמנה פי' הר"ן דהיינו בשאל יום י"ד לבני עיירות או ט"ו לבני כרכים להיות בשבת שמקדימין וקורין בע"ש כתב המרדכי בשם ר"ג יחיד הקורא את המגילה לא יברך לא לפניה ולא לאחריה דאמר רב אסי מגילה בי' וכיון דצריך י' יחיד לא מחייב לקרות דהיכי מברך הא הו"ל מוציא שם שמים לבטלה וכ"כ בא"ח שכן דעת מקצת גאונים ושהר"מ כתב שמברך אפי' ביחיד ומתוך מה שנתבאר יתבאר לך שדעת כל הפוסקים חוץ מבה"ג היפך דעת מרדכי הילכך נקטינן כדברי הר"מ שמברך אפילו ביחיד (ח):

תנן בפ"פ דאוהו ב"ד (כח:) הי' עובר אחורי בהכ"נ או שהיה ביתו סמוך לבהכ"נ ושמע קול שופר או קול מקרא מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא וכתב הר"ן דקשיא לתוספות היכי נפיק הא מגילה בעינא י' בין בזמנה בין שלא בזמנה ולאו קושיא היא דהא דבעינן י' דמגילה הייגו משום פירסומי ניסא ובמקום

אפני שהיא איגרת אבל בנשימה אחת א"צ אלא עשרת בני המן ועשרת בלבד הלבך אם מפסיק בין פסוק לפסוק הרשות בידו ושיעורו בין פסוק לפסוק ובין באמצע הפסוק כדי נשימה לבד: ירושלמי צריך שיאמר ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים א"ר פנחס וצריך שיאמר וגם הרבונה זכור לטוב (ד) כתב רב האיי ז"ל מנהג דהזי לן מאן דקרי לה למגילה פושט וקורא כאיגרת (ה) אבל כס"ת לא הזי לן ורב נטרונאי ז"ל כתב הוו יודעין שבב' ישיבות שבבית רבינו שבבבל ובב"מ ישראל קורין ובורכין כס"ת ונוהגים בספרד ובאשכנז וצרפת כרב האיי: מגילה בזמנה שהוא בי"ד שהוא עיקר זמנה קורין אותה אפי' ביחיד לרי"ף ור"ת כתב אפי' לחזר אחר י' א"צ אלא לכתחלה קורין אותה ביחיד ובה"ג פסק ודוקא בעשרה ור"ע ז"ל כתב צריך להזר אחר עשרה ואם אי אפשר בעשרה אז קורין אותה ביחיד ולזה הסכים א"א ז"ל (ז): היתה

אינו פוסט אלא בשעת קריאה כל מה שקרא מניח פשוטה עד אחר גמר הקריאה וכבר האריך בזה בתשובת מהרי"ל בסימן כ"ו ומסקנא לפוסטו קודם הקריאה ומ"מ כתבו על שמו דווקא הקורא בציבור להוציא אבל היחידים שם להם מגילות אינן צריכין לפשוט עיין בדרשותיו וכ"כ מדברי הרמב"ם שכתב קורא ופושט כאגרת להראות הנס ואין זה אלא בקורא בציבור להוציא:

מגילה בזמנה וכו' פ"ק דמגילה (ה:) אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה אפי' ביחיד שלא בזמנה בי' ורב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה בי' הוה עובדא ואם לא רב לדרב אסי ופירש"י בזמנה בי"ד מתוך שהוא חובה בו ביום על כל יחיד ויחיד קורין אותה אפי' ביחיד דהכל קורין בו ואיכא פרסום גם שלא בזמנה כגון כפרים המקדימין ליום הכניסה אין קורין אותה אלא בי' דבעינן פרסומי ניסא ורב אסי אמר בין בזמנה ובין שלא בזמנה מצוה לחזר אחר י' משום פרסומי ניסא אבל אי לא אשכח י' לא אמר רב אסי דלא ליקרי שאין איסור קרי אתי ביחיד אלא מצוה לקרות בי' ואם ליה רב להא דרב אסי וחזר על י' וקיבלן עכ"ל רש"י וכן הסכים בעל המאור והביא ראי' ממה שלא מנו מקרא מגילה עם אותן שהם בי' דקתני להו בפ' הקורא המגילה עומד אין פורסין על שמע וכו' וכיון דבמסכת מגילה קיימינן אם איתא דלעכובא בעי י' הו"ל למנותה עמהם ואמאי לא אותבינן מינה לרב אסי אלא ודאי דלכ"ע אם קראה ביחיד יצא וכן משמע הלשון דקאמר קורין אותה בי' ולא אמר אין קורים אותה אלא בי' ש"מ דמצוה לכתחילה להדורי אבי י' אבל אם קראה ביחיד יצא א"כ היכא דלא אשכח בי' י' קרי לה ביחיד אפי' לכתחילה אבל הרי"ף כתב וז"ל ואע"פ דאם לה רב להא דרב אסי קיי"ל כרב דהא ר' יוחנן קאי כוותיה דאמר לקמן ריש פ' שני א"ר יוחנן הקורא את המגילה בין הכתובים לא יצא לא אמרו אלא בציבור אבל ביחיד יצא ושמעינן מינ' דקורין אותה ביחיד כרב דאמר בזמנה קורין אותה ביחיד עכ"ל נראה מדברי דס"ל דלרב אסי אפילו בדיעבד לא יצא דאי בדיעבד יצא א"כ מאי מייתי ראיה מר' יוחנן הא לא קאמר אלא הקורא וכו' דמשמע דיעבד וכן פי' הרמב"ן לדעת הריי"ף בספר מלחמותיו וז"ל וסעד לדברי רבי' שאלמלא לא היה רב אסי מחמיר אלא למצוה לאהדורי אבי י' על מה חשש רב להא דרב אסי כיון דלא ס"ל כוותיה אלא ודאי לדברי רב אסי דיעבד נמי לא יצא ומש"ה חש ליה לרב להחמיר ואלמלא כן הוי אמרי בגמרא מצותה בי' א"כ הוו מפרשי בהדי' לא מצא י' קורין אותה ביחיד ומאי דקאה דהו"ל למנותה בהדי דאין פורסין על שמע וב"י תירץ דכל אותם דחשיב התם חובת לבור הם ואין עושין אותם אא"כ בעשרה או רובם מחוייבין בדבר כגון שלא שמעו קדיש וברכו אבל במגילה לא בעינן י' אלא משום פרסומי ניסא היכא דלכתחלה אפי' בשביל יחיד קורין אותה בי' אע"פ שיצאו הם כיון שביחיד לא יצא ונראה לפע"ד מלשון רב שאמר מגילה בזמנה ביחיד ושלא בזמנה בי' דלכתחלה קאמר דבזמנה אפי' ביחיד דומיא דשלא בזמנה דכי היכי דהתם בי' לכתחלה ה"נ בזמנה ביחיד לכתחלה וא"כ להריי"ף דהלכה כרב אפי' לכתחלה כך הוא ההלכה וכך מבואר בדברי הר"ן דאפי' לכתחיל' קאמר רב דבזמנה ביחיד ומה שהביא הריי"ף ראייה מר' יוחנן אע"פ דר' יוחנן לא מיירי אלא דיעבד אינו מביא ראיה ממנו אלא לדחות דברי רב אסי דאפי' בדיעבד לא יצא דליתא וא"כ ממילא משמע דגדחו דבריו מהלכה לגמרי והלכה כרב אפילו בלכתחלה וכ"כ מדברי הרא"ש שכתב ל' הריי"ף וכתב שכן פסק ר"ת ורבינו העיד שר"ת כתב שאפי' לכתחיל' א"ל לחזור אחר י' וא"כ ממילא אף דעת הריי"ף כך היא גם דעת הסמ"ג שכתב שר"ח ור"ת פסקו כרב מכח ההיא ראיה דרבי יוחנן קאי כוותיה כדכתב הריי"ף כונתו לומר דאפי' לכתחיל' ולא כמה שעלה על דעת מהר"ם בביאוריו דדוקא בדיעבד מפני שסובר דמכח הראי' דר' יוחנן קאי כותי' דלא מיירי אלא בדיעבד משמע דרב נמי מיירי בדיעבד וכבר כתבתי שאין זה כלום דפשיטא דרב מיירי בלכתחיל' ולפ"ז מ"ש רבי' מגילה בזמנה קורין אפי' ביחיד לרי"ף ור"ת כ' וכן דנראה מהלשון שהם שני סברות הוא אלא בדקדוק שהרי ר"ת גופיה שפסק כרב לא פסק הכי אלא מכח ההיא ראי' דרבי יוחנן שהביא הריי"ף כמבואר בסמ"ג ומהרדכי ואפשר דכיון שמצא רבינו לר"ת שכתב כן בפירוש שא"ל לחזר אחר עשרה עשה מדבריו בבא מיוחדת דאע"פ שגם מדברי הריי"ף מוכח כן כדפי' לא כתב כן בפי' אלא שא"כ הו"ל לכתוב וכתב ר"ת מאחר שדברי ר"ת הם כמו פי' לדברי הריי"ף ויותר נכון בעיני שהספר מוטע' וכך צריך להיות קורין אותה ביחיד לרי"ף ור"ת ואפי' לחזר אחר י' א"ל וכו' דהשתא הוה ממש כמ"ש הרא"ש ושאר מחברים דהריי"ף ור"ח ור"ת תופסים שטה אחת והכי משמע ודאי דאין כאן אלא ג' דעות דעת רי"ף ור"ת דלכתחיל' קורין אותה ביחיד ודעת בה"ג דאפי' דיעבד לא יצא אלא בי' ודעת רב עמרם דלכתחיל' צריך לחזר אחר עשרה ואם אי אפשר קורין אותה ביחיד ויצא בה בדיעבד: **ומ"ש** ובה"ג פסק ודוקא בי' טעמו שהוא פוסק כרב אסי וכ"כ בסמ"ג וז"ל ובה"ג פוסק כרב אסי וכ"כ הרמב"ן בספר מלחמותיו דיעבד לא יצא אלא בי' כמו שפירש הריי"ף ולפיכך פסק דוקא בי' אפי' בדיעבד: ומ"ש ור"ע כתב צריך לחזר כו' איכא לתמוה

ותדע מדקאמרינן ועשרה מכלל דשאר רשעי פסוקים א"ל אלא עשרת בני המן ועשרת בלבד הילכך כו' ומ"ש ושיעורו בין פסוק לפסוק כו' נראה טעמו שכן דרך קורא מגרת לקרותה כולה כאחד ולהפסיק במקום שצריך כדי נשימה לבד ובהגה"מ פ"ב דהל' מגילה כתב בשם מהר"ם כדברי ר"ג והעלה שא"ל לומר חמש מאות איש ואת פרשנדתא בנשימה אחת דבגמרא קאמר דוקא בעשרת בני המן משום דכולהו בהדי הדדי נפקי נשמתייהו וחמש מאות איש לא שייכי בהאי טעמא וכו' והכ"י העתיק על שם א"ח שא"ל איש שלפניהם בנשימה אחת ואפשר לחלק דדוקא חמש מאות איש לא צריך אבל כל מה שהוא בכלל השירה דהיינו איש לבד ג"ל ובמהרי"ל כתב בשם הרוקח דטעמא דחמש מאות איש צריך בנשימה א' היינו משום שי' בני המן היו שרי חמשים על אותן חמש מאות איש עכ"ל וכן נוהגין לאמרם בנשימה אחת:

כתב רב האי מנהג דחזי לן מאן דקרי לה למגילה פושט וקורא כאגרת וכו' לשון זה משמע דפושטו קודם הקריאה וכן המנהג אבל בכל שאר המחברים שהעתיקו דברי רב האי כתוב קורא ופושט כאגרת משמע דקודם הקריאה' וכבר האריך בזה בתשובת מהרי"ל בסימן כ"ו ומסקנא לפושטו קודם הקריאה' ומ"מ כתבו על שמו דווקא הקורא בציבור להוציא אבל היחידים שם להם מגילות אינן צריכין לפשוט עיין בדרשותיו וכ"כ מדברי הרמב"ם שכתב קורא ופושט כאגרת להראות הנס ואין זה אלא בקורא בציבור להוציא:

מגילה בזמנה וכו' פ"ק דמגילה ריש דף ה' אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה אפי' ביחיד שלא בזמנה בי' רב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה בי' הוה עובדא ואם לא רב לדרב אסי ופירש"י בזמנה בי"ד מתוך שהוא חובה בו ביום על כל יחיד ויחיד קורין אותה אפי' ביחיד דהכל קורין בו ואיכא פרסום גם שלא בזמנה כגון כפרים המקדימין ליום הכניסה אין קורין אותה אלא בי' דבעינן פרסומי ניסא ורב אסי אמר בין בזמנה ובין שלא בזמנה מצוה לחזר אחר י' משום פרסומי ניסא אבל אי לא אשכח י' לא אמר רב אסי דלא ליקרי שאין איסור קרי אתי ביחיד אלא מצוה לקרות בי' ואם ליה רב להא דרב אסי וחזר על י' וקיבלן עכ"ל רש"י וכן הסכים בעל המאור והביא ראי' ממה שלא מנו מקרא מגילה עם אותן שהם בי' דקתני להו בפ' הקורא המגילה עומד אין פורסין על שמע וכו' וכיון דבמסכת מגילה קיימינן אם איתא דלעכובא בעי י' הו"ל למנותה עמהם ואמאי לא אותבינן מינה לרב אסי אלא ודאי דלכ"ע אם קראה ביחיד יצא וכן משמע הלשון דקאמר קורין אותה בי' ולא אמר אין קורים אותה אלא בי' ש"מ דמצוה לכתחילה להדורי אבי י' אבל אם קראה ביחיד יצא א"כ היכא דלא אשכח בי' י' קרי לה ביחיד אפי' לכתחילה אבל הרי"ף כתב וז"ל ואע"פ דאם לה רב להא דרב אסי קיי"ל כרב דהא ר' יוחנן קאי כוותיה דאמר לקמן ריש פ' שני א"ר יוחנן הקורא את המגילה בין הכתובים לא יצא לא אמרו אלא בציבור אבל ביחיד יצא ושמעינן מינ' דקורין אותה ביחיד כרב דאמר בזמנה קורין אותה ביחיד עכ"ל נראה מדבריו דס"ל דלרב אסי אפילו בדיעבד לא יצא דאי בדיעבד יצא א"כ מאי מייתי ראיה מר' יוחנן הא לא קאמר אלא הקורא וכו' דמשמע דיעבד וכן פי' הרמב"ן בספר מלחמותיו וז"ל וסעד לדברי רבי' שאלמלא לא היה רב אסי מחמיר אלא למצוה לאהדורי אבי י' על מה חשש רב להא דרב אסי כיון דלא ס"ל כוותיה אלא ודאי לדברי רב אסי דיעבד נמי לא יצא ומש"ה חש ליה לרב להחמיר ואלמלא כן הוי אמרי בגמרא מצותה בי' א"כ הוו מפרשי בהדי' לא מצא י' קורין אותה ביחיד ומאי דקאה דהו"ל למנותה בהדי דאין פורסין על שמע וב"י תירץ דכל אותם דחשיב התם חובת לבור הם ואין עושין אותם אא"כ בעשרה או רובם מחוייבין בדבר כגון שלא שמעו קדיש וברכו אבל במגילה לא בעינן י' אלא משום פרסומי ניסא היכא דלכתחלה אפי' בשביל יחיד קורין אותה בי' אע"פ שיצאו הם כיון שביחיד לא יצא ונראה לפע"ד מלשון רב שאמר מגילה בזמנה ביחיד ושלא בזמנה בי' דלכתחלה קאמר דבזמנה אפי' ביחיד דומיא דשלא בזמנה דכי היכי דהתם בי' לכתחלה ה"נ בזמנה ביחיד לכתחלה וא"כ להריי"ף דהלכה כרב אפי' לכתחלה כך הוא ההלכה וכך מבואר בדברי הר"ן דאפי' לכתחיל' קאמר רב דבזמנה ביחיד ומה שהביא הריי"ף ראייה מר' יוחנן אע"פ דר' יוחנן לא מיירי אלא דיעבד אינו מביא ראיה ממנו אלא לדחות דברי רב אסי דאפי' בדיעבד לא יצא דליתא וא"כ ממילא משמע דגדחו דבריו מהלכה לגמרי והלכה כרב אפילו בלכתחלה וכ"כ מדברי הרא"ש שכתב ל' הריי"ף וכתב שכן פסק ר"ת ורבינו העיד שר"ת כתב שאפי' לכתחיל' א"ל לחזור אחר י' וא"כ ממילא אף דעת הריי"ף כך היא גם דעת הסמ"ג שכתב שר"ח ור"ת פסקו כרב מכח ההיא ראיה דרבי יוחנן קאי כוותיה כדכתב הריי"ף כונתו לומר דאפי' לכתחיל' ולא כמה שעלה על דעת מהר"ם בביאוריו דדוקא בדיעבד מפני שסובר דמכח הראי' דר' יוחנן קאי כותי' דלא מיירי אלא בדיעבד משמע דרב נמי מיירי בדיעבד וכבר כתבתי שאין זה כלום דפשיטא דרב מיירי בלכתחיל' ולפ"ז מ"ש רבי' מגילה בזמנה קורין אפי' ביחיד לרי"ף ור"ת כ' וכן דנראה מהלשון שהם שני סברות הוא אלא בדקדוק שהרי ר"ת גופיה שפסק כרב לא פסק הכי אלא מכח ההיא ראי' דרבי יוחנן שהביא הריי"ף כמבואר בסמ"ג ומהרדכי ואפשר דכיון שמצא רבינו לר"ת שכתב כן בפירוש שא"ל לחזר אחר עשרה עשה מדבריו בבא מיוחדת דאע"פ שגם מדברי הריי"ף מוכח כן כדפי' לא כתב כן בפי' אלא שא"כ הו"ל לכתוב וכתב ר"ת מאחר שדברי ר"ת הם כמו פי' לדברי הריי"ף ויותר נכון בעיני שהספר מוטע' וכך צריך להיות קורין אותה ביחיד לרי"ף ור"ת ואפי' לחזר אחר י' א"ל וכו' דהשתא הוה ממש כמ"ש הרא"ש ושאר מחברים דהריי"ף ור"ח ור"ת תופסים שטה אחת והכי משמע ודאי דאין כאן אלא ג' דעות דעת רי"ף ור"ת דלכתחיל' קורין אותה ביחיד ודעת בה"ג דאפי' דיעבד לא יצא אלא בי' ודעת רב עמרם דלכתחיל' צריך לחזר אחר עשרה ואם אי אפשר קורין אותה ביחיד ויצא בה בדיעבד: **ומ"ש** ובה"ג פסק ודוקא בי' טעמו שהוא פוסק כרב אסי וכ"כ בסמ"ג וז"ל ובה"ג פוסק כרב אסי וכ"כ הרמב"ן בספר מלחמותיו דיעבד לא יצא אלא בי' כמו שפירש הריי"ף ולפיכך פסק דוקא בי' אפי' בדיעבד: ומ"ש ור"ע כתב צריך לחזר כו' איכא לתמוה

דרכי משה

(ד) בהגה"מ פ"א דמגילה כדאמרינן אתי אליהו ז"ל אדמי להו כו' ונהגו הקהל לומר פסוקים אלו בקול רם איש יהודי ומרדכי יצא ליהודים היתה אורה כי מרדכי היהודי ואין זה אלא מנהג שמחה בעלמא שנהגו לשמוח התינוקות ולזרום כדי שיהא דעתם מתוך כך לשמוע קריאת המגילה ויש מקומות שלא נהגו מנהג זה עכ"ל וכ"ה בכלבו וכבר כתבתי למעלה דהחזן צריך לחזור ולקרות אותן פסוקים ובאבודרהם כתב וטעם דנהגו בד' הפסוקים אלו יותר נכון בעיני שהספר מוטע' וכך צריך להיות קורין אותה ביחיד לרי"ף ור"ת ליהודים כו': (ה) וכתב האגור ובאשכנז נוהגים לפתוח כל המגילה ואח"כ מתחיל לקרות וכ"ה במהרי"ל וכן נוהגים: (ו) ובהגה"א פ"ק מסתפק אי בעינן שכל הי' צריכים להיות בני מצוה דמאחר שאינו אלא משום פרסום הנס לא בעינן שיהא בני מצוה עכ"ל: (ז) וכן פסקו במנהגים שלנו דמגילה בזמנה קורין אותה ביחיד ושלא בזמנה בעשרה עכ"ל: (ח) וכתב הגא"א פ"ק דמגילה ואותן ב"א שמניחין ב"ה וקורין המגילה ביחיד לא טוב הם עושין אלא צריכין לבא לבהכ"נ הם ונשותיהם וילדיהם עכ"ל:

חדושי הגהות

תרצ א בד"מ הנדפס כפ"ע איתא בבבל ועילם ובערוך ערד שוור כתב שמנהג בכל העולם כולו כו' בין כך ובין כך טעות נפל בספרינו וצריך תיקון:

לתמוה טובא דבמרדכי משמע שר"ע סובר דאפילו בדיעבד בעינן י' כדעת ר"ג מ"ה ובאגודה מפורש כך וז"ל רבינו שמואל ור"ח ור"ת פסקו כרב ור"ע גאון ור"ב פסקו כרב דיחיד לא מברך עכ"ל וגראה לייחס דלפי שרבינו ראה בדברי הרא"ש שכתב דברי הרי"ף ושכן פסק ר"ת ואח"כ מדחק לי' רב לרב אסי וכן מסתבר והא דר' יוחנן איהו לחי' דאף לרב אסי קראה ביחיד ילא כדפי' רש"י וכו' הבין רבינו שכל זה הם דברי ר"ע ולית דר"ע לא כתב רק דהלכ' כרב אסי והרא"ש הסכים עמו בזה וכתב שכן מסתבר מדחק לה רב לרב אסי וכמו שפסק ר"ע אבל בפי' דברי רב אסי אינו מסכים לדברי רב עמרם דאילו רב עמרם מפרשם דאפילו בדיעבד בעי י' ויחיד אינו מברך עליה כמ"ש באגודה בפירוש וכמו שפי' הרי"ף דברי רב אסי אבל הרא"ש סובר פירוש דברי רב אסי כפי' רש"י ובעל המאור ומכחה דחה ראי' הרי"ף וז"ש והא דרבי יוחנן איהו ראיי' וכו' הוא מלשון הרא"ש עצמו לא מלשון רב עמרם וכתב הר"ן וא"ת והא דרשי' מדכתיב משפחה ומשפח' להביא משפחות כהונה שמבטלין מעבודתן וכו' ומכאן סמכו של בית רבי וכו' ולרב אמאי והא איהו דאמר דבזמנה קורין אותה ביחיד לכתחיל' י"ל דאפי' רב מודה דמצוה מן המובחר לקרות עם הציבור משום פרסומי ניסא ולפיכך בשעה שהציבור קורין מבטלין עבודה וא"ת ובאין לשמוע עם הציבור ואף ע"פ שיש בבית המדרש אפי' ק' כשל בית רבי מיהו משום דברוב עם הדרת מלך ס"ל לרב שלא הטריחוהו חכמים לכנוס י' כדי לקרותה עכ"ל ועל דרך זה הם דברי המרדכי שכתב שר"ת ור"ח פסקו כרב דנקראת שפי' שלא בציבור ומיהו מצוה בי' ורבה לומר דודאי לא הטריחוהו חכמים לכנוס י' כדי לקרות' אלא נקראת שפיר אף לכתחיל' ביחיד אלא מיהו מצוה מן המובחר לקרות' בי' אם אפשר וה"ה שאפי' יש שם י' מצוה מן המובחר לקרותה ברוב עם . ולענין הלכה כבר התבאר דהרי"ף ור"ח ורבינו שמואל ור"ת ורבינו שמחה במרדכי פסקו כרב דאפילו לכתחיל' א"צ לחזר אחר י' ורב עמרם ובה"ג ור"ג מ"ה פסקו כרב אסי ופירשו דאפי' בדיעבד לא יצא ביחיד ויחיד הקורא את המגילה לא יברך ובעל המאור והרא"ש ז"ל פסקו דלכתחיל' צריך לחזר אחר י' אבל בדיעבד יצא ביחיד ופירשו דהיינו דרב אסי ויחיד הקורא מברך עליה ומיהו האגודה כתב ומוהגין לברך בזמנה אפי' קורא לנשים ובדרשות מהרי"ל כתב מי שקורא לחולה או ליולדת מברך לפניה ולאחריה אע"פ שיצא כבר י"ח בבהכ"נ כדקיי"ל במסכת ר"ה כל הברכות אע"פ שיצא מוציא וכו' ואפי' במקום שאין שם י' יכול אחד לפטור כולן אפי' ליודעין לקרות בעצמן ומכ"ש אם אחד יודע והשאר אינן יודעין כדקיי"ל סופר מברך וכור יוצא עכ"ל ומצאתי בהגהות על שם האגודה דמי שכבר יצא וקורא מגילה לנשים ולבני ביתו יברך על משמע מגילה ע"כ וזה ע"פ שיטת רא"ה עיין במרדכי פ"ק דמגילה :

תרצא היתה כתובה בסם בסיקרא בקומום ובקנקנתום על הדיפתרא ועל הנייר פסולה עד שתהא כתובה על הספר ובדיו וקלפין שלנו בשרין אע"פ שאינן מעופצין וצריכה שירטוט ור"ת ז"ל כתב כיון דנקראת ספר נותנים לה כל דין ס"ת (ב) חוץ ממה שמפרש בהדיא דהיינו שאם הטיל בה ג' חוטי גידין בשרה אבל לכל שאר הדברים היא כספר תורה לענין עיבוד לשמה והיקף גויל וחטוטרת חתי"ן ותליית ההי"ן וקופי"ן וכל גופות האותיות בצורתן וזיונן של שעטנז ג"ץ ובחסירות ויתרות (ה) וצריכה עמוד בראשה וחלק בסופה כדי להקיפה בו הבל

וצריכה שירטוט מימרא בסס"ק (טז:) וכתב בא"ח דדי בשירטוט שיטה ראשונה (א) : **ור"ת** כתב כיון דנקראת ספר נותנין לה כל דיני ס"ת וכו' כ"כ המרדכי בפ"ב דמגילה בשמו וכ"כ ג"כ הגה"מ וכ"כ א"ח בשם הר"מ ולשון רבינו אינו מכוון דמשמע דר"ת אתא לאיפלוגי על שום דבר שנזכר לעיל ואינו כן וא"כ לא הול"ל אלא כתב ר"ת כיון דנקראת ספר :

כתב הרשב"א בתשובה (סי' ע) על מגילה שהיא נקודה מחמת הניקוד אינו רואה שתפסל בכך וכתב עוד (סי' ק"ו) מגילה שיש בדף הראשון ברכות ופיוטים דבר פשוט שהיא כשרה ע"כ והמרדכי כתב בפרק בני העיר בשם אביה"ר דאין לכתוב ברכות במגילה דאיתקש לס"ת ולא דמי למגילה הכתובה בין הכתובים עכ"ל (ג) ואע"פ שנראה מדברי המפסיל נמי פסיל לה על דברי הרשב"א יש לסמוך להכשירה בדיעבד (ד) :

ומ"ש רבינו וצריכה עמוד בראשה וחלק בסופה כדי להקיפה בו הבל כס"ת נראה דהיינו מתניתא בפ"ק דבתרא (יג:) הרולה לדבק תורה בציאים וכתובים כאחד עושה לראשו כדי לגול עמוד ולסופו כדי היקף ופי' רש"י כדי לגול עמוד . מניח קלף חלק לגלול ע"ג עמוד של עץ שהספר נגלל עליו : ולסופו כדי לגלול היקף . בסופו מניח חלק גדול כדי לגלול בו כל הקיפו שאין עושה שני עמודים לגוללו לאמצעי כמו שאנו עושין לס"ת אלא גוללו מתחלתו לסופו וכרך החלק על כל היקף עכ"ל ולפ"ז מ"ש הכל כספר תורה בשאר דברים הוי כספר תורה ממש ולענין עמוד בראשה וחלק בסופה הוי כספר תורה המדובק עם בציאים וכתובים וקשה שמנהג העולם הוא בהפך שהם עושים עמוד בסופה וחלק בראשה כדי להקיפה בו ונראה שהטעם הוא מפני שהתוספות הקשו על גירסא זו מדתניא התם בסמוך כל הספרים נגללים לתחילתן ואמרינן נמי ספר עזרא לתחילתו הוא נגלל ובני מזרח אמרינן (מגיתין לא:) נמי שכורכין אותה מאחד כלפי שמע דהיינו לתחלתו ע"כ נראה לר"י דגרסינן ועשה בראשו כדי היקף ובסופו כדי לגלול עמוד וכ"כ בספר הערומות סי' ר"ב כדברי התוס' וכתב אח"כ א"א במגילה שיש לה דין שאר ספרים יש לה להיות עמוד אחד בסוף וכדי היקף בתחלת' בלא עמוד והגהת מיי' כשכתבו דברי ר"ת כתבו ומיהו בסופה כדי לגלול עמוד ובתחלתה לגלול היקף והרא"ש כתב בפי' המגיה פ"ג דמסכת ידים אהא דתנן התם גליון שבספר שלמעלה ושלמטה שבתחלה ושבסוף מטמא את הידים רבי יהודה אומר שבסוף אינו מטמא עד שיעשה לו עמוד שבתחלה ושבסוף כדאמרינן בפ"ק דב"ב עושה לו כדי לגלול עמוד בתחלתו וכדי היקף בסופו וק' דהכא משמע שהעמוד היה בסוף הספר והכי משתבר דאם היה כדי היקף בסופו א"כ הספר נגלל מתחלתו לסופו ונמצא כשירצה לקרות בו צריך לגוללו לתחלתו ועוד דבהיא שמעתא גופא גרסינן תני כל הספרים נגללים לתחלתן אע"פ שרש"י פירש שם מתחלתן לסופן אין לשון הגמרא מוכיח כן עוד אמרו התם ספר העזרא לתחלתו נגלל ועוד מסתבר דומיא דמזוזה שנכרכת כלפי שמע וכן בירושלמי פ"ק עושה עמוד לספר בסופו ויש לקיים גירסת הספרים דהתם עושה כדי היקף בתחלתו וכדי עמוד בסופו ויש לקיים גירסת הספרים דהתם במדבק תורה בציאים וכתובים כאחד ואם היה גוללו לתחלתו היתה תורה למעלה ואינו כבוד התורה להיותה כמו שומר לבציאים וכתובים אבל התורה נגללת לתחלתה עכ"ל וכ"כ רבי' שמשון שם ואף לפי מ"ש לקיים גירסת הספרים משמע דס"ל דעמוד דמגילה הוי בסופה וכדי היקף בתחלתה וכדמשמע מכל הני שהביא בתחלת דבריו דלא אמר דמדבק תורה בציאים וכתובים כאחד עמוד בתחלתו וכדי היקף בסופו אלא משום כבוד התורה שלא תהא כשומר לבציאים וכתובים אבל המגילה לאיכא לאימא להכי הוי הא ככל הספרים שנגללין מסופן לתחלתן ויש לתמוה על רבינו היאך סתם דבריו היפך דעת התוס' והרא"ש ורבינו שמשון ודוחק לומר שלא ראה דבריהם ואפשר שמאחר שראה שהרא"ש ורבינו שמשון כתבו לקיים גירסת הספרים ומגילה דינה כס"ת ואין לדמותה לס"ת שאין בו אלא תורה בלבד שהוא צריך ב' עמודים ומגילה די לה בעמוד אחד מדאינן לה לס"ת המדובק עם בציאים וכתובים דאין לו אלא עמוד אחד וכי היכי דהתם הוי עמוד בראשו וכדי היקף בסופו הכי נמי במגילה ומכל מקום אין דבריו נראין מהטעם שכתבתי בסמוך דשאני מדבק תורה בציאים וכתובים משום כבוד התורה נגעו בה אבל במגילה דליכא האי טעמא מודו הרא"ש ורבינו שמשון שדינה ככל שאר ספרים שנגללין מסופן לתחלתן ועוד שבספר התרומה כתב קיום לגרסת הספרים בענין שכתבו רבינו שמשון והרא"ש וסתם אותו הולך מכל הני טעמי פשט המנהג לעשות במגילה עמוד בסופה (ו) וכדי היקף בתחלתה וכן עיקר והרמב"ם כתב שאינה צריכה עיבוד לשמה כלום ולא כר"ת וכתב הרב המגיד זה פשוט אלא נזכר בו עיבוד ואינה כס"ת אלא לדברים שנשנה לו וסמ"ג כתב על דברי הרמב"ם כ"ל ראייתו מדקרינן במגילה שכתובה בין הכתובים ביחיד ובא"ח כתב שהגאון רב אחא והרא"ש והר"י מקורבי" והר"ת כתבו שצריכה עיבוד לשמה (ז) :

ומ"ש

וכמקום קריאתה הוא דבעינן י' משום פרסומי ניסא והא איכא ואע"ג דאמר שמע לה במקום דליכא י' קריאתה מיהא בי' הוא ומקום דאיכא משום פרסומי ניסא שמע לה ומשום הכי יצא ע"כ ואמאי דתנן ואם לאו לא יצא כתב הירושלמי א"ר יוסי בר חנינא לא אמרן אלא בעובר אבל בעומד חזקה כיון :

כתב בת"ה בני הישובים שאין להם מנין ורוצים ללכת לקהילות הסמוכים להם לימי הפוריס כדי לשמוע מקרא מגילה בציבור צריכים להקדים ביאתם גם לשבת הסמוך לפוריס כדי שישמעו פ' זכור בי' כלומר מפני שהיא מן התורה כמו שנתבאר בסי' קמ"ו :

תרצא היתה כתובה בסם בסיקרא וכו' עד על הספר ובדיו משנה ברפ"ב (יז:) ודיפתרא מפרש בגמרא דמליח וקמיח ולא עפיץ וכתבו התוס' והרא"ש בקלפים שלנו אע"ג דלא עפילי תיקון שלנו חשיב כמו עפלים שלהם :

דרכי משה

הרצא (א) ואין נוהגין כן אלא משרטטין כולה כמו ס"ת וכן מוכרח בגמרא דקאמר דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שירטוט כאמיתה של תורה ונחלקו המפרשים בפי' אמיתה של תורה אם ר"ל ס"ת או מזוזה ולמדו משם שצריכה לשרטט בכל השיטות כמוזכר בתוס' ואשיר"י ומרדכי וא"כ מגילה צריכה שירטוט בכל השיטות ולכן יש לתמוה על דברי ב"ש שכתב דברי א"ח סתם בלא מחלוקת והוא דבר שכל העולם חולק עליו : (ב) וכתב הר"ן פ"ק דמגילה דף שי"ג ע"א דאסור לכותבה שלא מן הכתב ואם כתבה שלא מן הכתב אינו יוצא בה אלא בשעת הדחק ועוד האריך בדין תיקוני המגילה וכתב מהרי"ל ושכותבה צריך להוציא כל תיבה מפיו קודם שיכתבנה כמו בס"ת וכתב בהג"א שאין לנקוד במגילה כלום אפי' סוף הפסוקים : (ג) וכ"ה בהג"מ פ"ב : (ד) וכתב בהג"מ פ"ב דמגילה דכל פרשיות של מגילה יעשה סתומות וכתב מהרא"י בפסקיו סי' ע"ב דאם עשה פרשיותיה פתוחות פסול למ"ל דיש לה דין ס"ת אמנם בא"ז כתב דמקצת פרשיותיה ראוים להיות פתוחות והאריך שם איזה פרשה תהיה פתוחה ואיזה תהיה סתומה אמנם נהגו כדברי הגה"מ לכן לא כתבתי דברי א"ז : (ה) ובהגה"מ פ"ה דמגילה דאין לפסול מגילה משום חסירות ויתרות דבהדיא אמוריגן דאפי' השמיט הסופר תיבות וקראן על פה יצא וב"כ א"ז מיהו מנה שם כל החסירות והיתרות הראויין לכתוב לכתחלה גם איזה אות קרי ולא כתיב כתיב ולא קרי ואיזה אות גדולה או קטנה וע"ש וכ"ה במסורת : (ו) ובהגהות מהרא"ם כתב שבן יש להיות הגירסא בספרי רבינו ושכן דעת הסמ"ג והגה"מ והמנהג בין האשכנזים שלא לעשות עמוד כלל וכ"כ במהרי"ל וכ"נ : (ז) וכן נוהגין : ובמהרי"ל

עמוד

וכ״ש אם כתבה מין או עו״ג פסול ג״ז מדברי הרמב״ם וכה״ג כ׳ שאין צריכה תגין כלומר ולא כר״ת וזה ל׳ שבלי הלקט כתב בעל הירחיס כל הלכות ס״ת בה וצריך שיהיו אותיות שעטנ״ז ג״ן מזוזייס ג׳ זייניס ושתהא כל אות מוקפת גויל מד׳ רוחותיה ובעל הדברות בעיני דגריעא מגילה מס״ת ומעשים בכל יום שקורין במגילה שאינה מזויינת ולא רמינו כן מקומינו מעולם לזיין מגילה עכ״ל :

עשרת בני המן צריך לכתב׳ כשירה ולא כשאר שירות וכו׳ (עז :) כל השירות כולן נכתבות אריח ע״ג לבינה ולבינה ע״ג אריח חוץ משירה זו ומלכי כנען שאריח ע״ג אריח ולבינה ע״ג לבינה מאי טעמא שלא תהא תקומה למפלת׳ ופירש״י אריח. הוא הכתב לבינה הוא חלק שהוא כפלייס מן הכתב והאריח חצי לבינה שלא תהא להם תקומה להרחיב נעדיו תתתיו וכ׳ הר״ן שיותר נראים דברי ר״ת שכמו שאריח הוא מן הכתב כמו כן לבינה הוא מן הכתב וה״פ כל השירות אריח ע״ג לבינה וכו׳ וקורא השיטה האחרונה לבינה והקלרה אריח כעין שכתובות שירת היס ושירת דבורה. חוץ משירה זו שאריח ע״ג אריח ואת ואת ואת שהן תיבות קצרות זו למעלה מזו ולבינה קורא לשמות שהם ארוכות והם ג״כ זה למעלה מזה ומאי דקאמר שלא תהא תקומה למפלתן טעמו של דבר שכשהחומה שוה בשני ראשים ואין בה בליטות אין להוסיף עליה ולחזקה כמו שהיו יכולים אם היו שם בליטות ושוי החומה שאז יוכלו להוסיף על הבנין ולחזקו וכגון זה שירת היס משא״כ זו שהעמיד הלד שלה כל א׳ שוה מב׳ לדדיו ושירת האזינו נמי כיונא בזו היא שעמודיה שוים מפני שיש בה מפלתן של רשעים כדכתיב מראש פרעות אויב וכתיב כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו ומיהו כל שיטותיה ארוכות כדמוכח במסכת סופרים ולא תקשי לך הא דאמרינן כל השירות כולן אריח ע״ג לבינה וכו׳ דה״ק כל השירות שיש בהם אריח ולבינה הם נכתבים אריח ע״ג לבינה לבינה ע״ג אריח חוץ מזו שאע״פ שיש בהם אריח ולבינה הם נכתבים אריח ע״ג אריח ולבינה ע״ג לבינה אבל שירת האזינו אין אריחין כלל עכ״ל וכתב המרדכי בירושל׳ בעיא כדין לעכב או למצוה ומסיק לעכב וצריך להאריך וי״ו דויזתא גם זה שם וי״ו דויזתא צריך לממתחי׳ בזקיפא מאי טעמא דכולהו בחדא זקיפא מיזדקיפו וכ׳ הר״ן י״ל דלאו למימרא דבעי לאורוכי טפי משאר ווי״ן שהרי לא מצינו שנימנית במסורה באותיות גדולות אלא לפשוט ראשו הכפוף והיינו ל׳ מתיח׳ שהוא זקוף מל׳ זקיפה ואחריס פי׳ שצריך להאריך בה בקריאתה (ח) ולא יתעוף אותה והרא״ש כתב יש מפרשים מותה בקריאתה ויש מפרשים בכתיבתה (ט) והיא מאותיות גדולות ע״כ וז״ל א״ח פירש הרא״ש צריך למתחיה לזקוף ראשו הכפוף וכל המאריכו אינו אלא טועה לפי שלא מצינו וי ו זה בתוך אותיות גדולות עכ״ל ירושלמי א״ר יוסי ב״ר בון צריך שיהא איש ברישיה דפא ואת בסופה עשרת בסוף דפא ואת בסופה ומדקדק מל׳ בסופה ע״כ בסוף שטה ר״ל שאת בסוף הדף והלא אמרי׳ שעשרת בסוף דפא אלא בראש שטה ובסוף שטה ר״ל עכ״ל וכן נהגו : **וכ״ש** בירוש׳ שנין ונחין כהדין קנטירא נראה דשנין כלומר כעין שנאים שעושים לכים שאחד מהשנאים בולט מצד זה והאחד בולט מהצד השני כך איש ברישיה דפא ואת כנגדו בסוף אותה שטה ואצטריך למימר הכי כדי שלא תטעה לפרש דואת בסופה בסוף דפא קאמר ומשום הכי כתב שנין ללמדך דלאו בסוף דפא קאמר אלא בסוף שטה דהיינו כעין שנין כדפרישית ומ״ש ונחין כהדין קנטירא נראה שר״ל שוה מב׳ לדדין כמו בניין השוה שמשליכין משקולת הבנאין מראשה לסופה והיא שוה כך כל תיבות של שמות עשרת בני המן הם זעג״ז בלי שום בליטה וזה כפר״ח באריח ע״ג אריח ולבינה ע״ג לבינה ומלאתי כתיב ונחין פי׳ לשון חילוק והוא הנחלק ונחלה לב׳ חצאין קנטירא פי׳ הוא כמו מטה ושבט של ברזל שהוא של בנאין לחתוך בו את הכותל וכן פי׳ בערוך וביאור הענין ששירת בני המן את את מצד א׳ והשמות מצד אחד אלו כנגד אלו וזהו כוונת המאמר שנין ונחין וכו׳ ר״ל כמו הלולאות של כיס שעושין מצד זה ומצד זה ומכניס רצועה בין אלו שמצד זה ובין אלו שמצד אחר ומושך הרצועה ונקשר הכיס כך אלו את ואת מבאן ופרשנדתא ושמות האחרים מבאן כמו השנאים ונחלקה השירה לה׳ חלקים לבאן ולבאן כמו השבט של בנאין החותך את הכותל לבאן ולבאן ע״כ :

נקראה ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה ונקראת אגרת שאם הטיל בה ג׳ חוטי גידים כשרה בלבד שיהיו משולשין בפ״ב דמגילה (יט .) פירש״י נקראת ספר. ונכתב בספר וכתב הראש פירש״י שיהא מראש התפר עד מקום תפירת הגיד כממנו עד הגיד הב׳ וכן מן הב׳ לג׳ כמו מן הג׳ עד סוף התפר וכפירושו מצינו במכות (ע .) גבי ערי מקלט דאמרינן התם ושלשת שיהו כתב שאם הטיל בה ג׳ חוטי גידים כשירה שנים בשני קצות הריעה ואחד בתוך הריעה יהיו באמצע הריעה ואשכחן נמי משולשין בכה״ג בפ׳ כילד מעברין (נז .) גבי ג׳ כפריס משולשין ובבכורות (לט .) גבי מומים הלכך כיון דאשכחן תרי גווני משולשין יש להחמיר במגילה ולהטיל בה גידין כשני הפירושים והם ה׳ חוטי גידין עכ״ל וכ״כ המרדכי וכך הם דברי רבי׳ והוי יודע דהרמב״ם מפרש דמשולשין היינו שצריך לתפור ג׳ תפירות בראש הריעה וג׳ בסופה וג׳ באמצעיתה ולפי זה אם באנו לצאת ידי כל הפירושים צריך לתפור י״ח תפירות ג׳ בראש הריעה וג׳ בסופה וג׳ באמצעיתה ותפירה א׳ בחלק הד׳ מצד זה ותפירה אחת בחלק הד׳ שמצד האחר (י) : **וצריך** להיות שיור בראש הריעה ובסופה כשתופרים ביחד שלא יתפור הכל ובמשהו סגי בס״ת בעינן הכי כדאית׳ בפרק שני דמגילה (שם :) וטעמא כדי שלא יקרע ולמד רבי׳ למגילה מס״ת וז״ל המרדכי מספקא לן אי בעינן במגילה שיור תפר וסברא היא דבעינן עכ״ל :

וצריך שתהא כתובה לבדה שלא תהא מחוברת עם הספרים וכו׳ בפרק שני דמגילה (שם :) אמר ר׳ חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומחו ליה אמוראי בלבור שנו ומקמי הכי אמרינן התם אהא דלא יצא אמר רבא לא אמרן אלא דלא מחסרא ומייתרא פורתא אבל מחסרא ומייתרא פורתא לית לן בה ופירש״י הכתובה בין הכתובים . ספרים שהיו בימי החכמים כולם בגליון כס״ת שלנו : לא יצא . דבעינן אגרת לעצמה דמפרסם ניסא טפי דכי קורא בין הכתובים נראה כקורא במקרא : או מחסרא או מייתרא . אחרוכה משאר קלפים למעלה או למטה או קורה מהם ויש לה היכר לעצמה וכתב הר״ן ומחו ליה אמוראי לא אמרו אלא בלבור

הכל כס״ת והרמב״ם ז״ל כתב שאין צריכה עיבוד לשמה ואם כתבה מין או עו״ג פסולה ובעל ה״ג כתב שאין צריכה תגין : עשרת בני המן צריך לכתבם כשירה ולא כשאר שירות שחלק ע״ג כתב אלא מניח חלק בין כתב לכתב כזה את פרשנדתא ואת דלפון

וקאמר בירושלמי שהיא פסולה אם לא עשה כן וצריך להאריך וי״ו דויזתא ירושלמי א״ר יוסי בר בון צריך שיהא איש בריש דפא ואת בסופה שניין ונחיין כהדין קנטירא נקראת ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה ונקראת איגרת שאם הטיל בה ג׳ חוטי גידים כשרה ובלבד שיהו משולשין משום שיש בו פירושים שונין צריך לצאת ידי כולם לעשות א׳ בראש הירעה וא׳ באמצעיתו וא׳ בסופו וא׳ בחלק רביעי מכאן וא׳ בחלק רביעי מכאן וצריך להיות שיור בראש הירעה ובסופה כשתופרה ביחד שלא יתפור הכל ובמשהו סגי וצריך שיהא כתובה לבדה שלא תהא מחוברת עם הספרים

עמוד כלל ואולי מפני מחלוקת הפוסקים בדין זה נהגו כן דשב ואל תעשה עדיף ובדרשות מהרי״ל כתב טעם אחר על מנהגינו ולא מתיישב לע״ד : לשון הרמב״ם אין כותבין את המגלה אלא בדיו על הגויל או על הקלף כספר תורה ואם כתבה במי עפצא וקנקנתוס כשרה וכו׳ ותימה שזה הפך משנתינו בוקומס וכקנקנתוס לא יצא וגראה דעת הרמב״ם ז״ל דמשנתינו מדבר בקנקנתוס לחודא אבל בשנותינן קנקנתו׳ במי עפצא שרי ולא גרע מס״ת ורמייתו בזה מדתניא בפ׳ היה נוטל רבי יהודה אומר אומר היה ר״מ לכל מטילין קנקנתוס לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה ומטעם זה פסק בפ״א מה׳ תפילין דאם כתב במי עפצא וקנקנתוס כשרה ר״ל במי עפצא וקנקנתוס מעורבין יחד ומש״ה פסק במגלה נמי דכשר בכה״ג דגלמדנו מדין ק״ו מס״ת כמ״ש ה׳ המגיד בה׳ מגלה ועיין בפי׳ המשניות להרמב״ם בפרק היה מביא שם נתבאר דכך היא דעתו והיא דעת הרא״ש לענין ספר תורה דגומא עם מי מפצא כשר ועיין בי״ד סוף סי׳ רס״א.גם דברי הר״ן ז״ל שכתב בסוף דבריו דקנקנתוס שרי בספר תורה היינו דוקא עם מי עפצא מעורב יחד אבל הקנקנתוס לחודיה ודאי אסור כמו מגלה וכך מדוקדק בדברין למעיין בה היטב ע״ש פ״ב דמגלה : **וכ״ש** והרמב״ם ז״ל כו׳ כלומר חולק על ר״ת בזה שסובר שא״צ עכוד לשמה והוסיף על ר״ת בזה היכא שכתבה מין או עו״ג פסולה ובעל ה״ג חולק ג״כ על ר״ת שסובר שאין צריך תגין :

עשרת בני המן וכו׳ מימרא בספ״ק דשירה זו אריח על גבי אריח לבינה ע״ג לבינה ודברי רבי׳ הם על על פי פי׳ רש״י דאריח היינו הכתב ולבינה החלק ומשמע לפירושו דלא בעינן דליהוי ואת ואת זו ע״ג זו דהוא הדין אם כתב כזה נמי שפיר דמי כיון דמניח חלק בין כתב לכתב אבל ר״ת פירש אריח היינו ואת ואת דבעינן דלהוי כולן זו על זו וכן השמות זה ע״ג זה עיין בר״ן ובמרדכי ומ״ש וקאמר בירו׳ שהיא פסולה וכו׳ כ״כ המרדכי וז״ל בירושלמי בעי כדין לעכב או למצוה ומסיק לעכב אבל באגודה כתב דבעי׳ זו דירושלמי קאי על עשרת דבעינן למהוי בנשימה אחת אי למצוה או לעכב ובמהרי״ל כתב מעשה במעגנל״א שמפסיק ביניהם הקורא ולא אמרם בנשימה אחת והעריכו חכמי העיר לחזור לראש המגלה ובתנם החזירוהו לראש דדי לו לחזור לחמש מאות אים עכ״ל נראה דחזרה זו כל עיקר היא ע״פ האגודה שסובר דמסקנת הירושלמי לעכב היא קאי על עשרת דבעי למהוי בנשימה אחת אלמא דבעשר׳ בני המן עצמן לא קא מבעיא ליה דפשיטא דבעי נשימה אחת אף לעיכובא וכל זה שלא כדברי התו׳ שכתבו דנשימ׳ אחת דקאמר לכתחלה אבל דיעבד יצא ובהג״ה מיימוניות כתב דמספקא ליה לרא״ה אי למצוה אי לעכב ע״כ :

ירושלמי אחר ר״י בר בון צריך שיהא איש ברישיה דפ׳ ואת ואת בסוף שניין ונחין כהדין קנטירא כבר פי׳ הב״י מה שפי׳ ולי יראה דהירושל׳ בא לבאר שהשירה הזאת צריך לכתב׳ לענין שיהא את ואת ואת זו למעלה מזו ושמות הרשעי׳ ג״כ זה למעל׳ מזה וזהו שניין כעין שנאים לכים רצועה אחת מצד זה ואחת מצד זה כך כל ואת ואת ואת מצד אחד כעין רצועה אחת וכל שמות הרשעים מצד אחר כעין רצועה שנייה ואתה לאורויי דלא נימא דעיקר קפידא להניח חלק לבד בין כתב לכתב איך שיהיה וכמו שפי׳ לדעת רש״י דליתא ונחין פי׳ מלשון ההולך בזו׳ לא יטה לא לימין ולא לשמאל וקנטירא פי׳ הוא חוט של בנאין שמסמן בו את הקורה לחתך אותו מלדדיו כדי שיהא שוה מכל צד ור״ל שתהא איש ברישיה דפא ואת בסוף שיטה כזה ולאפוקי דנכתוב את ברישיה דפא כזה פרשנדתא בסוף שיטה דבכה״ג נמי הוי שניין ואשמעי׳ הירושלמי דלאו שפי׳ דמי למהוי הכי דא״כ לא היה שוה מכל צד דהא עשרת מכלל השירה היא וכשיכתוב את ברישיה דפא א״כ בסוף הדף לא יהא שוה וכן בסוף השירה לא יהא שוה אבל אם איש ברישיה דפא שפיר הוא שוה מכל צדדיו ברא״ש ובסוף וכן מכל צד ולד כקורה השוה מכל צד ולפ״ז צריך לדקדק בעשרת שבסוף שלא יהא בולטת חוץ לשיטה טפי מואת ואת שלמעלה ממנו וכן נוהגין ועוד נראה לפרש דשניין מורה ג״כ כשם שהרצועה שמצד שמאל מושך עליו הכיס שביד ימין וכן הרצועה שמצד ימין מושך אליו הכיס שמצד שמאל וכן כשיהי׳ איש ברישיה דפא ואת בסוף לפא השתא מושך אליו פרשנדתא שבשיטה שנייה בצד ימין וכן ואת בסוף שיטה שנייה מושך אליו דלפון שבשיטה שלישית לאפוקי אם יהא את ברישיה דפא ופרשנדתא בסוף שיטה דאז אין נמשך שום שיטה לשטה שבצדה כי

איש	ואת
פרשנדתא	ואת
דלפון	ואת
אספתא	ואת
פורתא	ואת
אדליא	ואת
ארידתא	ואת
פרמשתא	ואת
אריסי	ואת
ארידי	ואת
ויזתא	עשרת

איש	ואת
פרשנדתא	ואת
דלפון	וכו׳

ואת	פרשנדתא
ואת	דלפון
ואת	וכו׳

דרבי משה

(ח) ובמהרי״ל שכן היה נוהג כשקרא המגילה : (ט) כ׳ בא״ז פרשנדתא א׳ קטנה פרמשתא א׳ גדולה עוד האריך שם בכל השירות ויתרות הראויין להיות במגילה ובמקצת אין נוהגין בדבריו לכן לא כתבתי וע״ש : (י) וכתב בהג״מ פ״ב בשם ר׳ שמחה שטוב יותר לתפור בפשתן בין חוטי הגידים אלו מלהניח בלא תפירה בינתיים וכ״כ הכלבו ועכשיו נהגו לתפור כולה בגידים כתב בתא״ו ג״י ח״א במסכת סופרים צריך שתהא התפירה הוץ לכתב ולא מבפנים עכ״ל :

כי אין קצר לשיטה אחת עם חברתה: **ואם** אין מגילה כשרה יש מתירין לקרותה בחומש וכו' כתב ב"י נראה דמברכין דקאמר ומיהו נראה דמיירי בחומשין שעשויין שנמצא בו דבר הפוסלו ואעפ"כ קורין בו הרמב"ם שהתיר לברך על ס"ת פסולה אם אי אפשר בס"ת כשרה כלעיל בסי' קמ"ג אבל בחומשין שלנו שהם בקונטרסים כתובים בשני עברייהם וכ"ש ספרי הדפוס שלנו שאינן נכתבין וקרא קאמר ונכתב בספר דבר פשוט הוא שאין יוצאין בה והו"ל כקורא ע"פ ואפי' בשעת הדחק דלא אפשר באחר אינו מברך וכן הסיב הרשב"א בתשובה סי' ש"ע על מגלה הכתובה בין הכתובים שלנו שהן כתובין בקונטרסים ותפורין בפשתן ומנוקדין יוצא בה או לא והשיב דבר ברור הוא שלא יצא דכל שאינו כתובה בגולל כש"ת פסולה דהא נקראת ספר וצריכה נמי שתהא חפורה מקצתו בגידין כש"ת וכו' אבל מחמת הניקוד איני רואה שתפסל בכך עכ"ל וכן נראה עוד מדאייתי ראיי' מלולב ולשם לולב הוא אלא שנעשה יבש דפוסלו אף כאן בעינן דליהוי האי חומש ספר אלא שיש שם דבר שפוסלו התם הוא דקאמרינן שיצא בו בשעת הדחק ומברך עליו כתב הרשב"א בתשובה סי' תס"ז ודאי הקורא את המגילה להוציא הצבור אפילו לא השמיע בה אלא תיבה אחת חוזר וכדמשמע בירושלמי בטעות דיהודייס התם הוא דהלשון והענין אחד אינו חוזר הא לאו הכי חוזר אבל בשומעין א"צ לכוין בכל תיבה ותיבה והביא ראיות לדבר:

תרצב הקורא מגלה מברך וכו' ר"פ הקורא עומד ומ"ש וכתב ר"ת וכו' כ"כ התו' והרא"ש והמרדכי משמו דמדליף לה ריב"ל דחייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשעותה ביום מדקאמר קרא אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי משמע דהעיקר הוי ביממא כיון שהזכירו הכתוב בתחלה וקרא משמע נמי הכי ולילה ולא דומיה לי כלומר אעפ"י שעיקר הקורא ביום חייב נמי לקרות בלילה ועיקר פרסומי ניסא הוי ביממא וגם עיקר הסעודה ביממא הוא כדאמרי' לקמן דאם אכלה בלילה לא יצא וכתב מזכרים ונעשי' ואיתקש זכירה לעשייה כדאיתא בפרק הקורא למפרע וה"נ איתקש מה עשייה ביממא אף זכירה כן והכי נהוג:

ולאחריה במקום שנוהגין וכו' עד כתב רב עמרם לא אמרינן האל וכו' כ"כ המרדכי בשם בה"ג דהכי נהוג בתיבתא והר"ן טירנא כתב עוד דאף בתחימה אין אומרין האל הנפרע אלא בא"י הנפרע כיון שגם עתה הזכיר השם וכתב עוד שיאמר הדן את דינינו הנוקם את נקמתינו וכו' והמשלם וכו' והנפרע וכו' סמוך לחתימה מעין חתימה ולא כספרים שכתוב בהן איפכא אבל ברמב"ם בשמ"ג כתב ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם האל הרב וכו' והנוקם וכו' והנפרע וכו' המשלם וכו' בא"י האל הנפרע וכו' ונראה לייחס דס"ל דל"ל בתחימת הברכה בא"י אמ"ה וכן בחתימה ל"ל בא"י כדין כל הברכות ארוכות אלא שמוסיפין כאן שם האל לפי שנמזמור על אילת השחר שאמרה אסתר הזכירה שם האל בתפלתה אלי אלי למה עזבתני והוא לאשר גם זה על ידה היה בשם אל חסד אל כל היום שגם שכבר נגזר ונכתב ונחתם בב"ד של מעלה להרוג ולאבד וגו' נהפוך היה שיצלחו היהודים בשונאיהם ואין זה אלא במדת חסד אל ולכן גם בחתימה אומרים האל הנפרע וכו' לפי שלא היתה תשועתם שלימה אלא בשתי' אחת שנפרע לנו מאויבינו ושניה שהושיענו מידם וכל אחת משתים אלה לא היתה אלא במדת חסד אל כי לא היה הדור זכאי. גם אין לשבש הנוסחא בסמוך לחתימה כי גם המשלם גמול וכו' הוא מעין החתימה ומיהו כבר נהגו שלא לומר האל בפתיחה וכדברי ר"ע אבל בחתימה אומרין האל: **וב"ה** כתב וכו' אינה למידק אף לדעתו שאין השיח' הפסק מ"מ יש לגעור בו כדי שיכוין למצוה דאפילו במצוה שאין מברכין לאחריה כגון תקיעת שופר ובדיקת חמץ וכיוצא בהן יש ליזהר שלא להשיח באמצע המצוה כ"ש מגלה שנקראת אגרת שצריך לקרות כולה כאחד בלי הפסק ואין היתר אלא כדי נשימה בלחוד כמ"ש בהגה' מיימוני וראיה דדעת ב"ה דאין ברכה זו לאחר מגלה בברכת ישתבח לאחר פסוקי דזמרה וכיהללוך אחר הלל וכברכות ק"ש שהשח בהם עבירה הוא בידו וחוזר עליה ממערבי המלחמה ולזה אמר אין לגעור וכו' כלומר אין לגעור בו שהיא עברין והיינו גערה דידהו דגדו הא מיהו ודאי יש לגעור בו שלא זה כדי שיכוין לבו למצוה וכדכ' הרשב"א בתשובה בסי' רמ"ד וכן לעיל בסי' תל"ב גבי בדיק' חמץ בדברי הרא"ש: **ומ"ש** ואינו נראה וכו' טעמו דכיון שמברך הוה עליה חובה כמו ברכת ישתבח אחר פסוקי דזמרה מיהו ב"י כתב דאעפ"י שהוא מברך לא שייכא אמגלה אלא משבח ומודה על הנס לבד הוא וכדכ' הר"ן אבל רבינו לא ס"ל הכי אלא שייכא אמגלה והכי משמע מלישנא דקאמר מברך לאחריה דעל המגלה הוא מברך לאחריה:

תרצג כתב ר"ע וכו' עד ואם לא אמרו מחזירין אותו כבר כתבנו מדין זה בתריכות סי' תרפ"ב והמסקנא דבתפלתה אין מחזירין אותו

תרצג כתב ר"ע בליל פורים אחר קריאת המגלה אומר ובא לציון גואל וכו' אלא שמוסיפין על הניסים בהודאה וכן בלילה כתב הגהות

הספרים ואם היא מחוברת עמהם וקרא בה ביחיד יצא בלבד שתהא נגללת כש"ת אבל בצבור לא יצא ואם יריעותיה עודפות מעט על שאר היריעות שבספר או חסירות מעט אפילו בצבור יצא בה כתב ב"ה ז"ל הא דאמרי' בצבור לא יצא פי' בב"ה שהוא מקום צבור ובעי פרסומי ניסא אבל שלא בב"ה אפילו בי' יצא ולי נראה דכל י' מקרי צבור לכל דבר ואין חילוק אם הם בב"ה או לא ואם אין מגילה כשירה יש מתירין לקרותה בחומש כדאמר לענין לולב שיוצא ביבש בשעת הדחק כתב ב"ה ז"ל שאם קרא במגילה גזולה יצא:

תרצב הקורא מגילה מברך לפניה ג' ברכות על מקרא מגילה ושהחיינו ושעשה נסים וכתב ר"ת ז"ל שאף ביום צריך לברך שהחיינו שעיקר מצות קריאתה ביום והרמב"ם ז"ל כתב שאין מברכין שהחיינו ביום וא"א ז"ל הסכים לדעת ר"ת ואין נוהגין כן ולאחריה במקום שנוהגים לברך יברך והאידנא נוהגין לברך (ב) מאי מברך בא"י אמ"ה האל הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתינו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו בא"י הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע כתב ר"ע ז"ל לא אמרינן האל הרב (ג) דהא אמרינן אלהינו וב"ה ז"ל כתב מסתברא כיון שברכה אחרונה במנהגא תליא מילתא אין לגעור במי ששח בקריאתה דלאו הפסקה היא אלא בקריאה תליא מילתא ואינו נראה דכיון שהוא מברך צריך שלא להפסיק דמאי נפקא מינה דתלי במנהגא סוף סוף הוא מברך: מי שקורא לחולה אע"פ שהוא יצא כבר יברך להוציא מי שקורא לו דקי"ל כל הברכות אע"פ שיצא מוציא בסוף הגזל דכאן וכאן בקול הוא יוצא ואין בקול דין גזל:

תרצב הקורא מגילה מברך לפניה שלש ברכות וכו' בריש פרק הקורא עומד (דף כא): **וכתב** ר"ת שאף ביום צריך לברך שהחיינו שעיקר מצות קריאתה ביום כ"כ התוספות והרא"ש והמרדכי בפ"ק דמגילה (ד.) אבל דאריב"ל חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה ביום אבל הרמב"ם כתב בהדיא בצבור דיעבד מיהא יצא עכ"ל אבל הרמב"ם כתב בהדיא בצבור דיעבד נמי לא יצא וכדעת הרי"ף וכן דעת הרא"ש ג"כ והכי נקטינן:

כתב ב"ה ז"ל הא דאמרינן בצבור לא יצא פי' בב"ה כשהוא מקום צבור וכו' טעמו משום דאף על גב די' מיקרו צבור בכל מקום שהם היינו לענין קדיש וקדושה וכיוצא בהם אבל בדברים שהם משום פירסומי ניסא כל שאינם בב"ה לא הוי פירסומי כולי האי והלכך אשיבי כיחיד לענין זה:

ואם אין מגילה כשרה יש מתירין לקרותה בחומש וכו' כ"כ הרוקח וא"ח ונראה שמברכין עליה דאל"כ מאי מתירים דקאמר והכי משמע נמי מדמייתי מלולב היבש בשעת הדחק שרוב הפוסקים סוברין שמברכין עליו וכמ"ש הוא בעצמו בסימן תרמ"ט אבל כבר כתבתי שם שלענין מעשה יש ליטלו בלא ברכה וכן יש לעשות כשאין מגילה כשרה קורא אותה בחומש בלא ברכה: **כתב** ב"ה שאם קורא במגילה גזולה יצא ונראה שלמד כן מדין שופר שנתבאר בסימן תקפ"ו וכן כתב הרשב"א בהדיא בתשובה דיוצאין במגילה גזולה כמו שיוצאין בשופר הגזול דכאן וכאן בקול הוא יוצא ואין בקול דין גזל:

תרצב הקורא מגילה מברך לפניה שלש ברכות וכו' בריש פרק הקורא עומד (דף כא): **וכתב** ר"ת שאף ביום צריך לברך שהחיינו שעיקר מצות קריאתה ביום כ"כ התוספות והרא"ש והמרדכי בפ"ק דמגילה (ד.) אבל דאריב"ל חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה ביום

הגהות מיימוניות בפ״ב מהלכות תפלה נראה להר״מ שאומרים על הניסים בערבית פורים אע״פ שלא קראו את המגילה דלא כסדר ר״ע שפסק שאין לאומרו עד לאחר קריאת המגילה (ג) : **ומ״ש** ואם לא אמרו דאין מחזירין אותו נתבאר בהלכות תענית : **ומ״ש** ואין הלל על נס הנעשה ביום זה וכבר נתנו טעם לדבר בפ״ק דמגילה (יד :) משום דקריאת המגילה זו היא הלילא ורבא אמר מי דמי בשלמא התם הללו עבדי ה׳ ולא עבדי פרעה אבל הכא מאי נימא הללו עבדי ה׳ ולא עבדי אחשורוש אכתי עבדי אחשורוש אלא כולמר דהא לא נגאלו אלא מן המיתה בלבד אבל עדיין נשארו משועבדים לאחשורוש :

כתב ר״ע מנהג בני׳ ישיבות ליפול על פניהם וכו׳ ובתשובות מצאתי שאין נופלין על פניהם כ״כ התוס׳ בפ״ק דמגילה וכ׳ ג״כ דאין אומרין למלא משום דכתיב ביה צרה וצרה בפורים לא מדכרינן וכן נוהגים העולם וז״ל א״ח אין אומרים תחנה ולא למלא וסיר מזמור בכ׳ הימים אבל לקרות בתורה ולהזכיר על הנסים בע״ז אסור כי אם בי״ד עכ״ל ואיני יודע מה איסור יש בהזכרת על הנסים וכתב ע״ש הסיר שהיו הלויים אומרים במקדש שגיון לדוד ומוציאין ס״ת וקורין ג׳ בפרשת בשלח מויבא עמלק עד סוף סדר משנה בפרק בני העיר בפורים ויבא עמלק וכתב הר״ן ואע״ג דלית ביה אלא ט׳ פסוקים וקיימא לן דאין פוחתין מי׳ פסוקים בב״ה היכא דמפסיק עניינא שאני וכן כתבו התוספות והרא״ש בפרק הקורא עומד ועכשיו נהגו לחזור פסוק אחרון כדי להשלים י׳ פסוקים :

כתב הכלבו בסוף סי׳ מ״א פורים שחל להיות במ״ש שקורין מגילה לאור הנר מברך בורא מאורי האש קודם ויש חולקין ואומרים שאינו צריך לברך עליו לפי שכבר נפטר ביום המאורות אמנם טעמא דמסתבר הוא שלא יהנה ממנו בלא ברכה :

תרצד חייב כל אדם ליתן מתנות לעניים ולפחות ב׳ מתנות לב׳ עניים בפ״ק דמגילה (ז :) תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו שני מנות לאיש א׳ ומתנות לאביונים ב׳ מתנות לשני ב״א וכאן כתב רבינו דיו מתנות לאביונים ובסי׳ תרל״ה כתב דין משלוח מנות איש לרעהו :

מעות שנתנו לחלק לעניים בפורים אין רשאין לשנותם לצדקה אחרת ואין העני רשאי להוציאן לדבר אחר אלא בסעודת פורים ברייתא במלינא פ׳ האומנים (עח :) מגבת פורים לפורים מגבת העיר לאותה העיר ואין מדקדקים בדבר אבל לוקחין את העגלים ושוחטין ואוכלין אותם והמותר יפול לכים של צדקה ר׳ אליעזר אומר מגבת פורים לפורים ואין העני רשאי ליקח מהם רצועה לסנדלו אלא א״כ התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר״מ ור׳ שמעון בן גמליאל מיקל ופירש״י מגבת פורים • מעות שגובים הגבאים מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים כולם יתנו לעניים בפורים ואין מדקדקין לומר דיים בפחות והמותר יפול לכים של צדקה אבל לוקחין את העגלים לרוב בכל המעות והמותר שלא יספיקו לאכול בפורים ימכור ויפול לכים של צדקה (ב) וז״ל הג״מ פי׳ אין הגזבר רשאי להפריש לפי ראות עיניו לצורך פורים והשאר להוציא לצדקה אלא בתחלה יעשה צורכי פורים ואחר שעשה כמשפט יטול המותר לצדקה וכתב המרדכי בפ״ק דב״ב דהא דתניא מגבת פורים לפורים דוקא ואינו יכול לשנותם לדבר אחר היינו דוקא הגבאי אבל בני העיר יכולים לשנות מגבת פורים לצורך מצוה אחרת ויש לתמוה על רבינו שפסק להאי ברייתא דקתני אין העני רשאי ליקח מהם רצועה לסנדלו שהרי כתבו הרי״ף והרא״ש שם דלית בה ברייתא דסברה דמעבירו על דעתו של ב״ה גזלן הוי אלא כר״ג קי״ל דמיקל וגם הרמב״ם בפ״ב מה׳ מגילה השמיט הא דאין עני רשאי להוציאן לדבר אחר ור״י כתב להא ברייתא וגרים בה דברי רבי מאיר שאמר משום ר״ע וכתב שרבים חולקים על הרי״ף ופוסקים כר״ע מחבירו ושדברי הרי״ף נראים וכ״ע שהוא דעת הרמב״ם ז״ל :

כתב בהג״מ פ״ק דמגילה מעות שחשב בלבו לחלקם ביום פורים אינו רשאי לשנותם אלא אותם מעות עצמם חייב לחלק ע״כ ונראה שהטעם משום דס״ל דלצדקה מחייב בה במחשבה כמו שסוברים קצת פוסקים כמו שאכתוב בטור י״ד סי׳ רנ״ח בס״ד : ואין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט את ידו ליטול נותנין לו ירושל׳ דפ״ק דמגילה :

ומ״ש רבינו אחד ישראל ואחד עו״ג כ״כ נמוקי יוסף בפ׳ האומנין בשם הרמב״ן שכן מנהג בכל ישראל ליתן אפילו לעו״ג דהואיל ואין מדקדקין בדבר ונותנים לכל אם אין אנו נותנים לעו״ג איכא משום איבה ותניא (גיטין סא :) מפרנסין עניי עו״ג עם עניי ישראל מפני דרכי שלום עכ״ל והגהות מיימוניות כתבו שכתב תלמיד ה׳ לפני רש״י ראיתי ב״א שנוהגים לחלק מתנות בפורים לעבדים ולשפחות עו״ג העומדים בבתי ישראל והר״ם בשם רבי אפרים כתב דבעיר שלא שורגלו בכך אסור להרגילן אבל בעיר שהורגלו בכך אין לבטל הדבר משום דרכי שלום ע״כ ורבינו אפשר שבמקום שנהגו קאמר בדוקא או בעיר חדשה אם צריכים לנהוג כך מפני דרכי שלום : **כתב** המרדכי בפ״ק דמגילה במקום שאין עניים יכול לעבב מעות פורים שלו לעצמו וליתנו במקום שירצה :

תרצה מצוה להרבות בסעודת פורים וצריך שישתכר עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי מימרא דרבא בפ״ק דמגילה (ז :) וכתבו התוספות לא ידע כן

דרכי משה

מזמור אלי אלי וגו׳ וא״נ כן במדינות אלו אלא אומרים מזמור לתודה כמו בשאר ימים : (ב) והכלבו כתב שאין לומר ויתן לך אבל באבודרהם כתב דיש לאומרו וכן כתב מהרי״ל ומנהגים שלנו וכתב עוד דיש להבדיל קודם הקריאה וכ״כ הכלבו דלא כמנהג גרבונא ונהגו לקרות קודם הבדלה והמנהג שלנו כמנהג גרבונא קורין המגילה ואשר הניא ואומרים ויהי נועם ומבדילין ואומרים ויתן לך וכ״ה במנהגים : (ג) וכ״נ כדברי מוהר״ם וכתוב במנהגים שא״א על הניסים בשושן פורים וכ״כ ב״י בשם א״ח דאסור לומר על הניסים בשושן פורים וכתב עליו מה איסור יש בהזכרת על הניסים עכ״ל ואיני מבינו דמאחר דא״צ לאומרו אם אמרו הוה הפסק בתפלה ובבה״מ ואין לך איסור גדול מזה : (ד) וכתבו מהרי״ל ומנהגים אם חל מילה בפורים מלין התינוק ואח״כ קורין המגילה כדי שיהיה ג״כ בכלל יהודי ולומר ליהודים היתה אורה וגו׳ ועוד דאורה זו תורה ושמחה זו מילה שנאמר שש אנכי על אמרתיך וגו׳ והיינו שיממכו זו לזו ודלא כתשובת מהרא״י סי׳ רס״ו בכתביו דכתב דימול אותו לאחר גמר התפלה כמו בשאר ימים :

תרצד (א) ובמרדכי ריש פ״ק דמגילה בהג״ה מה שנותנים ג׳ מחצית לפורים משום דכתיב בפרשת כי תשא ג״פ מחצית השקל ובמקום שאין עניים יכול לעבב מעות פורים לעצמו וליתנו למקום שירצה עכ״ל ויכתב מהר״י ברין אף מעוברות נותנים ג׳ מחצית וסימנך זה יתנו כל העובר עכ״ל וז״ל הגה״ה מצאתי מעות פורים בכ״מ שיש מטבע קבוע לוקחין המחציות של אותה מטבע ונותנים מהן ג׳ מחציות למעות פורים ולא של מטבע אחרת שהיא נוהגת במקום אחר ומהרי״ל כתב וכל בן כ׳ שנה יתן מחצית השקל והם ל״ד הלי״ש וסימנך והדל לא ימעיט והנותן מחצית השקל צריך ג״כ ליתן מעות פורים ג׳ הלי״ש ובמנהגים שלנו כתב דיתן ג׳ הצי וינ״ר וג״ל דמטבע שלנו טוב ליתן ג׳ הצי גדולים כי שמו הצי גדול ושם מחצית עליהן כעל מחצית השקל ועוד דמחצית השקל היה עשרה גרה וחצי גדול הוא ט׳ פשוטים קטנים ועצמו משלים לי׳ ועוד דאין לנו שום מטבע שהיא בחצאין מלבד זו ולא כאותן שנוהגים ליתן ג׳ חלקים מאחר שכתוב במנהגים ליתן ג׳ חצאי וינ״ר והוא טעות כי בכ״מ יש לשער לפי המטבע הקבוע כמו שנתבאר לעיל (חסר) ומדברי מהרי״ל דלעיל משמע דאין חייב ליתן רק מבן כ׳ ולמעלה כענין מצות מחצית השקל אבל במנהגים כתב דאף הילדים נותנים ואף דמסתבר כמהרי״ל אין לשנות המנהג ובמהרי״ל כתב דבמנהה של תענית אסתר נוהגין לגבותו כשהולכין לב״ה עכ״ל וכן המנהג ודלא כחידושי אגודה בשם מסכת סופרים שכתב דיש ליתן קודם פרשת זכור עוד כתב בחידושי אגודה דאל יתנו לשם כפרה אלא יתנו לשם נדבה : (ב) וכ״כ הר״ן פרק השוכר האומנים דף ק״ו ע״ב וכתב דיש אומרים דהמותר יניחו לפורים הבא :

אבל

נועם (ב) אחר קריאת המגילה ובבוקר מתפללין כבשאר ימים אלא שמוסיפין על הניסים בהודאה וכן בלילה ואם לא אמרו אין מחזירין אותו ולעיל בהלכות חנוכה כתבתי אם מסיימין בו בשם שעשית וכו׳ ואין קורין ההלל כ׳ ר״ע ז״ל מנהג בשתי ישיבות ליפול על פניהם בזמן שהוא יום גם ונגאלו בו צריכין אנו לבקש רחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה ובתשובה מצאתי שאין נופלים על פניהם וכן המנהג ומוציאין ס״ת (ד) וקורין שלשה בפרשת בשלח מויבא עמלק עד סוף סדרא וקורין המגילה ואח״כ סדר קדושה :

תרצד חייב כל אדם ליתן מתנות לעניים (א) ולפחות שתי מתנות לב׳ עניים מעות שנבן להלק׳ לעניים בפורים אין רשאין לשנותן לצדקה אחרת ואין העני רשאי להוציאן לד״א אלא בסעודת פורים ואין מדקדקין בהן אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנין לו אחד ישראל ואחד עו״ג :

תרצה מצוה להרבות בסעודת פורים וצריך שישתכר עד שלא ידע

תרצד חייב כל אדם ומ׳ כלומר כל אדם אפי׳ עני המקבל צדקה חייב לתת ממה שנתנו לו לשאר אביונים בפורים דאין דין מתנות אביונים בפורים כדין שאר צדקה דהכשר מצות פורים כן הוא לתת מתנות לאביונים וכדין ד׳ כוסות בפסח ואפי׳ משלוח מנות חייבים בו העניים אעפ״י שלא יספיק להם בסעודתם לאכול לעצמם ולשלוח גם לאחרים וכדאשמע מרב חננא בר אבין ואביי בר אבין לפי פי׳ רבינו לקמן בסי׳ תרל״ה א״כ ה״ה למתנות אביונים בפורים אבל שאר צדקה דכל השנה אין עני המקבל הצדקה חייב בה אלא בעשר אחת בשנה יתן דבר מועט לצדקה כדי לקיים מצות צדקה וכמ״ש בי״ד סי׳ רמ״ח רמ״ט : **מעות** שנבו וכו׳ ברייתא בפרק האומנים (פ׳ המקבל מגבת פורים לפורים מגבת העיר לאותה העיר וכתבו התוס׳ וא״ת דאמר בערכין מעות של צדקה מותר לשנותן בכל מה שירצה ואפילו באו ליד גבאי ואפי׳ אמר מעורה זו לבית הכנסת מותר לשנות למצוה אחרת וי״ל דדוקא בפורים אמרינן הכי דאין לשנות ומגבת העיר לאותו העיר נמי דפורים דוקא עכ״ל וכ״כ בהגהת מרדכי פ׳ האומנין ע״ש ר״ת וכך הם דברי רבינו וכ״כ הרמב״ם בפ״ב דמגילה אבל מה שכתב הגהת אשיר״י פ״ק דמגילה ירמה שסובר דאין חלוק בענין זה בין פורים לצדקה אחרת דלעולם יכול לשנותם לכל מה שירצה אלא דברייתא ה״ק דכיון דאינו צריך ליתן לעניים מעות לצורך סעודת פורים אם חשב בלבו לחלק ביום פורים ממעות אלו אותן מעות עצמן חייב לחלק ואין רשאי לשנות וה״ה בכל צדקה המרדכי בשם ר״י תירץ בפ״ק דב״ב דאין חילוק בין פורים לצדקה אחרת אלא בזה דבני העיר יכולין לשנות והגבאי אינו רשאי לשנות ע״ש :

ואין העני רשאי וכו׳ שם בברייתא ר׳ אליעזר אומר מגבת פורים לפורים ואין העני רשאי ליקח מהם רצועה לסנדלו אע״כ התנה במעמד אנשי העיר דברי ר׳ יעקב שאמר משום ר״מ ורשב״ג מיקל וכתב הרי״ף והרא״ש בפ׳ האומנים דליתא לדר״מ דשבר מעבור על דעתו של בעה״ב גזלן הוא אלא כרשב״ג קי״ל דמיקל והמרדכי בפ׳ המקבל ופ״ק דמגלה כתב ואין העני רשאי וכו׳ דר״מ שאמר משום ר״ע ורשב״ג מיקל והלכה כר״ע מחבירו וכ״כ בהגהת מיימוניות • ומקור דבריהם מהסמ״ג סוף ה׳ מגלה שכתב כן אלא שכתב עוד וז״ל יש ספרים שגורסין זו דברי ר׳ יעקב שאמר משום ר״מ ולפי זה יכול להיות שהלכה כרשב״ג שמיקל בכל סופרים עכ״ל נראה דמסתפק בהלכה זו לפי הגרסאות ודעת המרדכי והגה״מ מיימוניות לסמוך על מ״ש הסמ״ק שאין העני רשאי וכו׳ וע״ז נסמך גם רבינו אף נגד דעת אביו הרא״ש ז״ל ומיהו העניים נהגו לשנות ואין מוחין בידם :

ומ״ש ואין מדקדקין וכו׳ כ״כ הרמב״ם והסמ״ג והסמ״ק וכדאי׳ בירושל׳ ורבינו הוסיף לפרש אחד ישראל ואחד עו״ג וכ״כ בנמוקים לקמן בשם הרמב״ם בפ״ב דמגילה אחד ישראל ואחד עו״ג קורא עליהם כסף הרביתי להם וגו׳ ע״ש ולפי דעת רש״י אין מדקדקים דקאמר היינו לדקדק אחד העני הפושט יד אם הוא הגון וראוי וכשר או שאינו הוא רמאי :

תרצה מצוה להרבות בסעודת פורים וכו׳ בפ״ק דב״ק אמר הוה יתיב קמיה דרב כהנא נגה ולא אתו רבנן א״ל דילמא טרידי בסעודת פורים שמעי׳ דשרי להרבות בסעודת פורים ושלא לבא לבית המדרש אחמת טירדא דסעודת׳ דכיון דעסיק במצוה להרבות בסעודת פורים פטור ממצות ת״ת בבית המדרש : **וצריך** שישתכר וכו׳ מימרא דרבא שם וקשה הא אפילו שתה טובא לא טעי בה ופי׳ התו׳ עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי מאורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים ורבא קיצר בלשונו וכן

דרכי משה

(ב) ובמרדכי ריש פ״ק דמגילה בהג״ה מה שנותנים ג׳ מחצית לפורים משום דכתיב בפרשת כי תשא ג״פ מחצית השקל ובמקום שאין עניים יכול לעכב מעות פורים לעצמו וליתנו למקום שירצה עכ״ל ויכתב מהר״י ברין אף מעוברות נותנים ג׳ מחצית וסימנך זה יתנו כל העובר עכ״ל וז״ל הגה״ה מצאתי מעות פורים בכ״מ שיש מטבע קבוע לוקחין המחציות של אותה מטבע ונותנים מהן ג׳ מחציות למעות פורים ולא של מטבע אחרת שהיא נוהגת במקום אחר ומהרי״ל כתב וכל בן כ׳ שנה יתן מחצית השקל והם ל״ד הלי״ש וסימנך והדל לא ימעיט והנותן מחצית השקל צריך ג״כ ליתן מעות פורים ג׳ הלי״ש ובמנהגים שלנו כתב דיתן ג׳ הצי וינ״ר וג״ל דמטבע שלנו טוב ליתן ג׳ הצי גדולים כי שמו הצי גדול ושם מחצית עליהן כעל מחצית השקל ועוד דמחצית השקל היה עשרה גרה וחצי גדול הוא ט׳ פשוטים קטנים ועצמו משלים לי׳ ועוד דאין לנו שום מטבע שהיא בחצאין מלבד זו ולא כאותן שנוהגים ליתן ג׳ חלקים מאחר שכתוב במנהגים ליתן ג׳ חצאי וינ״ר והוא טעות כי בכ״מ יש לשער לפי המטבע הקבוע כמו שנתבאר לעיל (חסר) ומדברי מהרי״ל דלעיל משמע דאין חייב ליתן רק מבן כ׳ ולמעלה כענין מצות מחצית השקל אבל במנהגים כתב דאף הילדים נותנים ואף דמסתבר כמהרי״ל אין לשנות המנהג ובמהרי״ל כתב דבמנהה של תענית אסתר נוהגין לגבותו כשהולכין לב״ה עכ״ל וכן המנהג ודלא כחידושי אגודה בשם מסכת סופרים שכתב דיש ליתן קודם פרשת זכור עוד כתב בחידושי אגודה דאל יתנו לשם כפרה אלא יתנו לשם נדבה : (ב) וכ״כ הר״ן פרק השוכר האומנים דף ק״ו ע״ב וכתב דיש אומרים דהמותר יניחו לפורים הבא :

ס פי' הר"ן אבל בספר צידה לדרך פי' שיסתכר עד שלפעמים יטעה לומר להפך ברוך מרדכי ארור המן וז"ל האגודה י"מ לחשבון כי חשבון זה כזה עכ"ל ולפע"ד כפשוטו דלריך שיסתכר הרבה עד דלא ידע כלל מה חלוק יש בין ארור המן לברוך מרדכי שזה סגיע קרוב לשכרותו של לוט ואין לתמוה איך הרשהו להסתכר כל כך שהרי רבה ור' זירא היו משתכרים עד שקם רבה ושחטיה לר' זירא והנכון מ"ש הרב הגדול רבי' אפרים דמהך עובדא דשחטי' רבה לר' זירא אירחייא לי' מימרא דרבא ולאו שפיר למיעבד הכי וכ"כ בעל המאור והר"ן משמו וגרסה דמהך טעמא סידר בעל התלמוד להך עובדא דרבה ור' זירא בתר מימרא דרבא למימרא דהכי הוי הילכתא ולדחויי לדרבא ומיהו דוקא לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי הוא דדחיקן לה אבל מיהו צריך לשתות הרבה מלמודו שייטב לבו במשתה ויהא שתוי אז אפילו שכור שחיקו יכול לדבר לפני המלך רק שיהא דעתו עליו כהגהת מיימוני כתב בשם רא"י כל זה למצוה אבל לא לעבר ובתשובת מהרי"ל סי' כ"ו ביאר טעמו ע"ש:

ואם אכלה בלילה לא יצא מימרא דרבא שם מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב כת' המרדכי פי' רא"י שצריך לנהוג כלילי שבת ויומו דומיא דקריאה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים ואין היקש למאכלה ומיני מזון זה דהא רב כהנא קאמר לרב אשי אמאי טרידי רבנן בסעודת פורים וכי לא הוה אפשר למיכל באורתא א"ל ולא ס"ל למר להא דרבא דאמר סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא י"ח מ"ט ימי משתה כתיב משמע דסעודה אחת די עכ"ל ולפע"נ לייסב דברי רא"י דסובר דודאי הסעודה החשובה ברבוי מינים אינו אלא ביום כדמוכח מהכיא עובדא אלא דרב כהנא קס"ד דבלילה נמי יצא אם אכל הסעודה החשובה בלילה וא"כ לפי זה לא היה צריך להרבות כ"כ בסעודה חשובה ג"כ ביום עד דליהוי טרידי בה לבטל ב"ה בשבילה דכבר יצא י"ח במה שאכל סעודה חשובה בלילה ורב אשי מהדר ליה מדרבא דלא יצא י"ח בסעודה חשובה שאכל בלילה אלא דוקא באכלה ביום והשתא לפ"ז הוכיח רא"י דבע"כ צריך לסעוד גם בלילה לערוך שלחנו ולסעוד ודינו כליל שבת ויומו אלא דכבוד יום עדיף דאי איתא דא"ל לסעוד בלילה כלל היאך טעה כל כך רב כהנא וקס"ד דיצא בסעודה חשובה כשאכלה בלילה הלא אינו חייב כלל לסעוד בלילה אלא ודאי דעכ"פ חייב לסעוד בלילה דומיא דקריאה וכו' וקס"ד דר"כ דיצא נמי בה י"ח אם אכל בלילה סעודה חשובה וכו' ומהדר ליה רב אשי דלית ליתא אלא לא יצא י"ח עד דסעיד סעודה חשובה ביום והכי נהוג לסעוד בלילה אף בחל י"ד ביום א' וכבר סעד סעודה שלישית במנחה בשבת בסעודה חשובה אפ"ה חוזרין וסועדין אחר צאת ב"ה בלילה דעורכין שלחן וסועדין ומרבין קצת בסעודה זו לשם פורים ולמחר ביום י"ד סועדין סעודה חשובה ברבוי מעדנים:

ואם התחיל בסעודתו ביום וכו' כ"כ הרא"ש כלל כ"ב וכתב שאף בשבת בסעודה שלישית אם היה אוכל ויצא שבת אינו מזכיר של שבת אבל בהגהת מיימוניות פ"ב מה' מגילה בשם הר"ם דצריך לברך ע"ה דמשכחן רב אלי של שבת במ"ש וכ"כ בא"ח ובי' כתב שכ"כ בא"ח בשם מהר"י מקורביל וכ"כ במהרי"ל סימן כ"ו ע"ש ואיכא לתמוה בש"ע בסוף סימן קפ"ח בסק כמהר"ם וכסי' רע"ש בסק כהרא"ש וכאן נבי ע"ה הביא ב' הסברות ולא הכריע ולענין הלכה אין אנו נוהגים כהרא"ש אלא כמהר"ם וכן בסק מהרש"ל וכ"כ בהגהת ש"ע:

וצריך לשלוח מנות איש לרעהו וכו' בפ"ק דמגלה תני רב יוסף וכתב הר"ן ז"ל ב' מנות לאדם אחד היינו מיני מאכל ומשתה לעשירים ולאביונים די לכל אחד במתנה אחת שהיא נחשבת בעיניהם כדבר גדול עכ"ל ולע"נ בטעם מנות ומתנות אלו שהיא כדי שתהא השמחה כוללת שמחת עבודת יוצר הכל והם המתנות לאביונים וג"כ כוללת שמחת האדם עם אוהביו וריעיו והם המנות וכהיות שהתשובה בפורים היתה כוללת שתי תשובות האחת שנפרע לנו מכל צרינו ונקם נקמתינו שנית שהושיע לנו עד שלא נפקד מאתנו איש והם באמת שתי מתנות טובות ומרומזים יפה בב' מתנות שנתן אחשורוש האחד בית המן שבזה נפרע לנו מצרינו והשני נתיל' הטבעת שלא יפגע בנו שום אויב ורע וכן כתוב ביום ההוא נתן המלך את בית המן וגו' וכתיב ויסר המלך את טבעתו ויתנה למרדכי וגו' וע"כ לזכר אלו ב' מתנות תקנו לנו חכמינו ז"ל בין בשמחת עבודת היוצר ובין בשמחת האדם עם אוהביו וריעיו ליתן מידו ומהונו שתי מתנות לזכר ב' תשובות אלו ע"י מתנות שנתן אחשורוש לא יליון מנגד פנינו והנה לאשר לא יחדל מביון מקרב הארץ ורבה העזובה מלוה לחלק ולתת לכל אביון מתנה אחת כי כך כתבו הקדמונים והשכל ג"כ יחייב אותו כי מי שיש לו ק' זהו' ליתן לעניים שגדול שכרו כשיחלקם לק' עניים מאשר יתן כל ק' זהו' לעני אחד או לשנים וג' כי זה שנתן לק' החיה ק' נפשות אבל בשמחת האדם עם אוהביו ורעיו אולי לא ימצא לאדם אוהבים רבים כמ"ש רז"ל אם תברא כחברי דאיוב וכן אמרו קנה לך חבר ע"כ המלוה לשלוח ב' מנות לרעהו הטוב להיות שמח ושש עמו על שתי תשובות אלו כמוכר ישמע חכם ויוסף לקח:

ואם החליף סעודתו בשל חבירו יצא בפ"ק דמגלה אביי בר אבין ורב מגניא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי ופי' רבינו דבפורים שעמדו בו עכשיו בשנה זו היו מתליפין סעודתם זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים משלוח מנות ועשו כן לפי שלא היתה ידם משגת כדי שיוכל לשלוח מנות לרעהו ולהשאיר גם לעצמו כראוי וע"כ היו צריכין להחליף סעודתן וכן פי' פ"ס והר"ן ז"ל אבל רש"י ז"ל כתב וז"ל מחלפין סעודתייהו זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ושניהם סועד חבירו עמו כ"ל ומשמע הר"ל שלא היו שולחין זה לזה שניהם ביחוד אל אחיו ידו בעבור משלוח מנות משנה שעברה אלא כך הוא הפי' דכיון דעכשו משלוח מנות הוא כדי שיהא שמח ושש עם אוהביו וריעיו ולהשכיח בימים אלה מ"כ אם יסעוד אחד עם חבירו ורעהו הרי הם בשמחה וכעוב לב משתה יחד ופעורים הם מעצה מחיוב משלוח מנות וה"ה בשנה שניה וכן בכל שנה אם יחזור ויסעוד אלא כמו בשנה שעברה נמי יוצאין שניהם ידי חובתן אלא האמת אומר שהיו מחליפים בשנה שניה ועיקרו לא אתא אלא לאשמעינן האי דינא דבסועד אצל רעהו פעורין שניהם מחיוב משלוח מנות ולפי זה אין צריך לפרש כלל שהיו עניים אלא אפילו בעשירים כן הדין אלא שהמה היו אוהבים זה את זה ביתר עוז והסכימו שעוב ויפה להם לשבת אחים יחד בסעודת פורים בשמחה ובעוב לב משתה כברכת ה' אשר נתן להם כנ"ל דעת רש"י ומקובל לע"ד משאר פירושים שנאמרו בו:

תרצו פורים מותר בעשיית מלאכה וכו' עד אינו רואה סימן ברכה לעולם כ"כ הרמב"ם וכן פסק הסמ"ק והביא הראיה בדאיתא התם שרב קלל אדם אחד שראהו שזרע פשתן בפורים ולא נתן הפשתן ההוא מפני שבאותו מקום נהגו שלא לעשות מלאכה עכ"ל אלא דקשה לי דמראיה

בין ארור המן לברוך מרדכי ארור זרש ברוכה אמתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים וכ"כ הר"ן כלומר דאי בין ארור המן לברוך מרדכי לחוד אפי' שתה טובא לא טעי ביה (א) וכתב הר"ן בשם רבינו אפריים דמההוא עובדא דקס רבה בשעודת פורים ושחטיה לר' זירא כדאיתא בגמרא אירחי ליה מימרא דרבא ולא ס"ל למעבד הכי כתוב בא"ח מייב מיניה לבסומי בפוריא לא שיסתכר שהסכרות איסור גמור ואין לך עבירה גדולה מזו שהוא גורם לג"ע וש"ד וכמה עבירות זולתן אך שיסת' יותר מלימודו מעט:

ואם אכלה בלילה לא יצא מימרא דרבא שם ומפרש טעמא משום דימי משתה ושמחה כתיב כתב המרדכי בשם רא"י שצריך לנהוג לילו (שבת) ויומו דומיא דקריאה והמחבר תמה עליו (ב): **כתוב** בא"ח נהגו לאכול בליל פורים אחר התענית זרעונים זכר לזרעונים שהיו אוכלים בבית המלך דכתיב ויתנו לנו מן הזרעונים וכתב ה"ר אשר יש שנהגו שלא לאכול בשר בלילה ההוא כדי שלא יטעו ויחשבו שהיא שעודת פורים (ג) וכתב ע"ש שעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא י"ח כעין לילה שאין אבוקה כנגדו דרך שמחה וי"ט ונשאל רבינו האי מי שנשבע להתענות בפורים מהו והשיב אין כח במצות פורים לבטות שם שמים ואפשר לו לעשות שעודת פורים בלילה ויוצא י"ח וכתב עו"ש פורים שחל להיות בע"ש עבדינן שעודת פורים מבע"י ובלילה צריכים לקדושי וצריכי נמי למיעבד מידי בתר קידושא ויש שעושים שעודתם בבוקר והכל לפי המנהג (ד) בסימן תרפ"ח כתבתי כשחל יום ט"ו בשבת כרכים המוקפים אימתי עושים שעודת פורים • כתוב בתרומת הדשן שנהגו רוב העולם לעשות עיקר שעודת פורים בערבית ומשכים בה עד הלילה ורוב הסעודה היא בלילה ונתן טעם לדבר ומ"מ כתב שהוא ורבותיו נהגו לעשות עיקר הסעודה בשחרית וכתב עוד שלא יאכל בבוקר כשחל פורים ביום ו' אבל בשאר ימות החול מתפללין מנחה ואח"כ אוכלין שעודת פורים וכ"נ וכתבו מנהגים דרוב הסעודה צריכה להיות ביום אבל בת"ה סימן ק"י כתב רוב העולם נוהגין לעשות עיקר שעודת פורים בערב ונכשכים עד הלילה ורוב הסעודה בלילה ונתן טעם לדבר ומ"ם כתב דהוא ורבותיו נהגו לעשות עיקר הסעודה בשחרית כתוב עוד במנהגים וחייב במשתה ושמחה ב' הימים שנאמר את שני הימים האלה וגו': (ה) ועיין בח"ם הלכות ניקון שהארכתי בזה: (ו) וכן נוהגין: (ז) ואני יודע מאי קשיא למר דאף אי ס"ל משלוח הוא דוקא ובעי שילוח ממש ולכן אם אוכל עם חבירו אינו יוצא כ"מ אין זו קשיא דאפשר דלרש"י ס"ל דמשלוח לאו דוקא אלא ה"ח אם אוכל עם חבירו דמ"ש שאוכל עמו בביתו או ששלחה אליו ואי קשיא ליה דאם א' היה אוכל עם חבירו בשנה זו א"כ השני לא היה מקיים משלוח מנות באותו פורים וכן השני בפורים הבא ע"כ מאי קאמר בסוף דבריו א"כ מאי אתא לאשמעינן דסני אשמעינן דהאי יוצא במה שחבירו אכל עמו ולכן אין (כדאי) לדחות דברי רש"י מכח קושייתו כתב מהרי"ל דשיב לשלוח מיני מאכל ומשתה דדברים אחרים אינן קרויים מנות וכ"כ בת"ה סימן ק"א וכתב עוד דאם שלח דברים אחרים לא יצא כתב מהר"י ברין דבאשירי פ"ק דמגילה משמע דאין משלוח מנות אלא ביום ולא בלילה וכתב עוד דאי א' מחל על מנתו מחולה דאין אדם מקבל מנות בעל כרחו וכתב עוד דאשה חייבת בשלוח מנות ומתנות לאביונים כמו שחייבת במקרא מגילה ואשה תשלח לאשה ואיש לאיש אבל לא בהיפך משום גזירה שמא ישלח לאלמנה ויבא לידי ספק קידושין אבל מתנות לאביונים אפילו אשה לאיש דרך צדקה עכ"ל:

אבל

דרכי משה

תרצה (א) אבל בחידושי אגודה ובתא"ו פתיב י' ח"א כתב דהשבון ארור המן וברוך מרדכי שוה וצריך להשתכר שלא ידע החשבון ומהרי"ב כתב דר"ל שישתכר וישן ולא ידע בין ארור המן וכ"מ בטי' והמנהגים כתבו דפיוט א' היה שהיו עונין בבית א' ארור המן ועל בית א' ברוך מרדכי וצריך צילותא שלא יטעה לפעמים כתב הגה"מ פ"ב צריך להשתכר היינו למצוה אבל ידי פורים יצא אפילו לא השתכר כתב המרדכי סוף פ"ק דמגילה ופ' המקבל בב"מ ע"ב דף קס"ד ועדיף פורים כיום שנתנה בו התורה כי הא דמר בריה דרבינא (פסחים סח:) הוה יתיב כל שהא בתענית לבד מעצרת ופורים וה"ר כתב מהרי"ל שהיה לובש בגדי שבת בפורים: (ב) ובתשובה מהר"ב משמע דגם בלילה חייב לשמוח: (ג) וא"נ כן והר"י ברי"ן כתב מהא דגרסי' פ"ק (ז.) רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא אמר אמאי לא אתו רבנן לבי מדרשא כו' א"ל קא עסקי בסעודת פורים ש"מ דסעודת פורים דוחה ת"ת מ"מ כיון דדרשינן (שם:) אורה זו תורה מצות לעסוק בתורה קודם הסעודה והיא מנינה עליו שלא יארע לו קלקול בסעודה עכ"ל: (ד) ובמנהגים שלנו כתב דיש לעשותה בבוקר כשחל פורים ביום ו' אבל בשאר ימות החול מתפללין מנחה ואח"כ אוכלין סעודת פורים וכ"נ וכתבו מנהגים דרוב הסעודה צריכה להיות ביום אבל בת"ה סימן ק"י כתב רוב העולם נוהגין לעשות עיקר סעודת פורים בערב ונכשכים עד הלילה ורוב הסעודה בלילה ונתן טעם לדבר ומ"ם כתב דהוא ורבותיו נהגו לעשות עיקר הסעודה בשחרית כתוב עוד במנהגים וחייב במשתה ושמחה ב' הימים שנאמר את שני הימים האלה וגו': (ה) ועיין בח"ם הלכות ניקון שהארכתי בזה: (ו) וכן נוהגין: (ז) ואני יודע מאי קשיא למר דאף אי ס"ל משלוח הוא דוקא ובעי שילוח ממש ולכן אם אוכל עם חבירו אינו יוצא כ"מ אין זו קשיא דאפשר דלרש"י ס"ל דמשלוח לאו דוקא אלא ה"ח אם אוכל עם חבירו דמ"ש שאוכל עמו בביתו או ששלחה אליו ואי קשיא ליה דאם א' היה אוכל עם חבירו בשנה זו א"כ השני לא היה מקיים משלוח מנות באותו פורים וכן השני בפורים הבא ע"כ מאי קאמר בסוף דבריו א"כ מאי אתא לאשמעינן דסני אשמעינן דהאי יוצא במה שחבירו אכל עמו ולכן אין (כדאי) לדחות דברי רש"י מכח קושייתו כתב מהרי"ל דשיב לשלוח מיני מאכל ומשתה דדברים אחרים אינן קרויים מנות וכ"כ בת"ה סימן ק"א וכתב עוד דאם שלח דברים אחרים לא יצא כתב מהר"י ברין דבאשירי פ"ק דמגילה משמע דאין משלוח מנות אלא ביום ולא בלילה וכתב עוד דאי א' מחל על מנתו מחולה דאין אדם מקבל מנות בעל כרחו וכתב עוד דאשה חייבת בשלוח מנות ומתנות לאביונים כמו שחייבת במקרא מגילה ואשה תשלח לאשה ואיש לאיש אבל לא בהיפך משום גזירה שמא ישלח לאלמנה ויבא לידי ספק קידושין אבל מתנות לאביונים אפילו אשה לאיש דרך צדקה עכ"ל:

אבל

חדושי הגהות

תרצה א לא מצאתי כן בנפרא ושאלתי את פי אדומו"ה הגאון המפורסם מוה"ר ישעיה ברלין נ"י אשר צלל בימים ארוכים עמקי ים התלמוד בחריפות ובקיאות עד כל רז לא נעלם מטמון והשיבני כי לא מצא כן בשום מקום וגם שא"א לומר כלל שמותר להתפלל של שבת בפ"ש להתעיין בכל הפוסקים בסימן קפ"ח אשר ע"כ מאוד יפול לב

הרם

וסף משתה ושמחה וי"ט שמחה מלמד שאסורים בהספד משתה מלמד שאסור יבתענית וי"ט מלמד שאסור בעשיית מלאכה רבי בר מרבינר הוה וכי נטע בחמשה עשר נטע ומי שרי והא כתיב במגילת תענית את יום י"ד ואת יום ט"ו יומא פוריא אינון דלא למספד בהון ואמר רבא לא נגרסא אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה ה"מ בהספד ובתענית אבל מלאכה יום אחד ותו לא אינו והא רב חזייה לההוא גברא דהוה קא שדי כיתנא בפוריא ולטייה ולא אמת כיתניה התם בר יומיה הוה רבה בריה דרבא אמר אפי' תימא ביומיה הספד ותענית קבילו עלייהו מלאכה לא קבילו עלייהו דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה וי"ט ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו י"ט לא כתיב ואלא רב מאי טעמא לטייה לההוא גברא משום דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור הוה ובאחרי' דרבי לא נהגו ואינעית אימא לעולם נהוג ורבי נטייעה של שמחה נטע ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבא דאמר מלאכ' לא קבילו עלייהו וכ"כ הרמב"ם אלא שכתב שאעפ"כ אין ראוי לעשות בו מלאכה אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פוריס אינו רואה סי' ברכה לעולם וגרסא שכ"כ מההוא עובדא דרב דלא היה לההוא גברא ולא אמת כיתניה.

ואסור בהספד ותענית בי"ד ובט"ו לבני כרכים ועיירות שתיהן אסורות בשניהן והנשים מענות בהם שכולן עונות כאחת ומטפחות ושמכות כף אל כף אבל לא מקוננות שתהא אחת מדברת וכולן עונות אהריהן נקבר המת לא מענות ולא מטפחות ובהלכות ר"ה כתבתי אם י"ל בו צידוק הדין וקדיש: כתוב בשאלתות שאם מת לו מת בפורים אסור להספידו ולא לנהוג אבילות ואם מת קודם פורים ופגע בו פורים בתוך ז' בטל ממנו גזירת ז' ודוקא פורים אבל חנוכה ור"ח אין מבטלין האבלות אלא שאין מספידין בהן והר"ם מרוטנבורק כתב (ג) שאין מבטלין האבילות ומ"מ אין אבילות נוהג בהם לא בי"ד ולא בט"ו אלא דברים שבצנעה ולאחר שיתפלל בבית האבל בליל פורים ילך לב"ה לשמוע מקרא מגילה וחייב לשלוח מנות (ד) ואע"פ שאינו מתאבל בהן עולין לו ומשלים אבילות אח"כ וי"א שלא ילך האבל לב"ה אלא יקרא המגילה בביתו וכן חתן לא ילך לב"ה (ה) אלא יקרא המגילה בביתו וא"א ז"ל כתב כדברי הר"ם מרוטנבורג

וכתוב בשבלי הלקט אהא דאמרינן דלטייה משום דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור דאפילו במקום שנהגו לא נהגו אלא ביום מקרא מגילה עצמה אבל לאסור של זה בזה אינו מנהג עכ"ל (ו):

כתוב בא"ח (ז) אע"ג דמלאכה לא קבילו עלייהו אחר כך נתקבל במנהג ומנהגן כל העושה בו מלאכה כיון שפשט איסורו בכל ישראל אמנם בנין של שמחה כגון בית חתנות לבנו או אבורנקי של מלכים מותר וכן מלאכת מצוה שריא כגון כתיבה של מצוה ומותר לכתוב פסקי הלכות ופסטי המקראות שאדם שמח בהם כדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב ואגרות של שאלת שלום ומזכרת חובותיו וכן כל דבר שא"צ עיון גדול נראה שמותר עכ"ל:

כתב הרשב"א שאלת אם מותר ליטא אשה בפוריס מסתברא שהוא מותר דושמחת בתנך כתיב בחג ולא באשתך אבל בפוריס מותר ועוד דהו"ל חד יומא ומשום חד יומא לא משכי אינש נפשיה וכמ"ד משום פריה ורביה ובעינינו אלו הולכים בהן להקל דמדרבנן הם. **ואסור** בהספד ובתענית בי"ד ובט"ו לבני כרכין ועיירות שתיהן אסורות בשניהן כבר נתבאר בסמוך: **והנשים** מענות בהם שכולן עונות כא' מטפחות שמכות כף אל כף אבל לא מקוננות שתהא אחת מדברת וכולן עונות אחריה נקבר המת לא מענות ולא מטפחות ומשנה בסוף מ"ק (כח:) ואיתא התם א"ר פפא אין מועד בפני ת"ח וכ"ש חנוכה ופוריס וכתבו רבינו בסוף טי"ד: **כתוב** בשאלתות שאם מת לו מת בפוריס אסור להספידו ולא לנהוג אבילות ואם מת קודם פוריס ופגע בו פוריס וכו' ז"ל הרא"ש בסוף מ"ק כתב בספר המקנאות והיכא דשכיב ליה שיכבא אסור ליה למספד ולמנהג אבילות בפוריס ואי איתרע ביה מלת א אסור למיתב בתעניתא דאמר רב יוסף (מגילה ה:) שמחה ומשתה וי"ט כתיב שמחה ומשתה מלמד שאסורים בהספד ובתענית ויום טוב מלמד שאסורין בעשיית מלאכה ומסקינן בהספד ובתענית אסור אבל י"ט לא ב דתנן מקום שנהגו לעשות מלאכה בפוריס עושים והיכא דשכיב ליה שיכבא מקמי פוריא ואתרמי פוריס בגו ז' אבילות בטלה הימנו גזרת ז' מידי דהוה ארגליס ורגליס מפסיקין ואינס עולים מ"ט דשמחה כתיב בהו ושמחת בחגך ופוריס נמי שמחה כתיב ביה ועשה אותם ימי משתה ושמחה ודוקא פוריס אבל חנוכה לא מפסקא ואסור בהספד דת"ר (כא:) בכ"ה בכסלו יומי חנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון מספד הוא דאסור אבל ימי אבלות לא מפסקי וכן ראשי חדשים וכן מפורש בשאלתות ע"כ והקשה ר"מ כיון דס"ל דשעה אחת לפני הפוריס בטלה הימנו גזרת ז' א"כ ה"ה ז' ימים לפני פוריס בטלו ממנו גזרת ל' כי דימה אותה לגמרי לרגל א"כ כי פליגי בהאי פירקא דר"ג אומר משחרב ב"ה ר"ה וי"ה כרגליס ופליגי תנאי עליה אמאי לא חשיב נמי פוריס ועוד דחזינן דפוריס לא חשיב כרגליס דתנן נשים במועד מענות ולא מטפחות ובפוריס מענות ומטפחות והוה רבינו מאיר אלא יתאבל כלל בפוריס דיומי משתה ושמחה קבילו עלייהו וחנוכה ופוריס אסורים בהספד ובתענית ונהי דבטלה מגילת תענית חנוכה ופוריס לא בטלו ותנן נמי חנוכה ופוריס מענות ומטפחות דזה וזה אינן מקוננות נקבר המת לא מענות ולא מטפחות אבל דברים של ליצנעא נוהג דלא עדיף משבת ולאחר שהתפללו בבית האבל בליל פוריס בערב הוה לו שולך לב"ה בעת קריאת המגילה דאפי' עבודה שקרבן נבור שדוחה שבת קריאת המגילה דוחה אותה כ"ש אבילות דרבנן וחייב לשלוח מנות דאבל חייב בכל המצות האמורות בתורה וביום חמשה עשר אינו מתאבל מדאמרינן בפרק שני דתענית (יח:) יום י"ד ויום ט"ו יומי פוריס דלא למספד בהון אמר רבא לא נגרסה אלא לאסור של זה בזה ואע"ג דלא מתאבל בהן עולין לו מידי דהוה אשבת ואח"כ משלים אבלותו עכ"ל הרא"ש ז"ל וכ"כ המרדכי בפ"ק דמגילה ודברים אלו הם שכתב רבינו כאן בשם הרב רבי' מאיר מרוטנבורק ובקצת ספרי רבינו הרמב"ם במקום הרב רבי מאיר מרוטנבורק וטעות סופר הוא שהרמב"ם סובר שכל דברי אבילות נוהגים בחנוכה ובפוריס שכך כתב בפירוש בפי"א מהלכות אבילות: כתב הרוקח פוריס שחל להיות במוצאי שבת ואירע שום אבל קודם הפוריס והאבל יושב בבית הכנסת בשבת במנחה כשיהיה שם לא יצא ויושב שם וישמע כל התפלה והמגילה ולמחרת לא יצא מפתח ביתו אלא קורין לו המתפללים עמו אי קורא בעצמו וכן אם יום פוריס באמצע השבוע אמרינן במ"ק אבל אינו יוצא מפתח ביתו ע"כ: **כתב** בא"ח האומן מותר בבשר ויין דלא אתי עשה דיחיד דאבילות ולאחי עשה דרבים דתורייתא ולשמוח בפוריס כשהם כד"ת.

יוב

דרכי משה

תרצו (א) אבל אבודרהם כתב דאף ביום שני נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה וכתב הר"ן ריש פ"ב דמגילה דמאחר דתלוי במנהג אי מקדימין הקריאה לא אתסר במלאכה דודאי כה"ג לא נהגו כ' הכלבו והאידנא קבלו כל ישראל עליהן איסור עשיית מלאכה בפורים ופשט המנהג ואין לשנות אמנם בנין של שמחה מותר וכן מלאכת מצוה כגון כתב של מצוה פסקי הלכות שאדם בעצמו בהן ואגרות שאלת שלום ומזכרת חובותיו וקורין בספר הזכרונות ובן כל דבר שא"צ עיון שרי עכ"ד וכ"כ ב"י בשם א"ח וכ"כ הר"ן סוף פ"ק דבניין של שמחה מותר וכתב בת"ה סימן קי"ב דמותר לעשות מלאכות גמורות בפורים שהן לצורך פורים מידי דהוה אבניין של שמחה דשרי עכ"ל: (ב) וכ"כ הכלבו: (ג) אבל הרמב"ם פי"א מה' אבל פסק דאבילות נוהג בפורים וכ"ה במרדכי דמ"ק דף שנ"ד עכ"ל וכן פ"ק דמגילה במרדכי תשובת ר"ג וכ"ה בהג"מ פ"א דה' מגילה וכתב ומיהו ילך לב"ה לשמוע המגילה וכ"כ מהרי"ל בשם מהר"ש וכתב ומיהו אם יוכל לאסוף מניין בביתו עדיף טפי עכ"ל ובמנהגים שלנו פסק כדברי מוהר"ם והרא"ש דאין אבילות נוהג בפורים וכ"כ ונראה דאפילו אבילות יום ראשון אין לנהוג בפורים וכן לפי מאי דקי"ל דאין אבילות יום א' דאורייתא כמו שיתבאר בי"ד הלכות אבל סוף סימן שצ"ט א"כ אין חילוק בין יום ראשון לשאר ימים ודלא כהר"ן סוף פ"ק דמגילה ע"ב דכתב דלר"ה נוהג אבילות יום א' שהוא דאורייתא וכ"כ בתא"ו נתיב י' ח"א ותו דדברי הכלבו הולק וכתב ז"ל אונן מותר בבשר ויין בפורים דלא אתא עשה דיחיד דאורייתא ודהי עשה דרבים ולשמוח בפורים הוי דברי קבלה כר"ת עכ"ל וכ"כ ב"י בשם א"ח: (ד) אבל אין שולחין לו וכ"כ מהרי"ל בתשובה דאין משלחין לאבל כל י"ב חודש על אביו ואמו ומהרי"ב כתב דאין שולחין לאבל בפורים אבל איהו חייב לשלוח ככל המצות האמורות בתורה מיהו אם לא היה בעיר אלא האבל וחבירו חייבין לקיים משלוח מנות ושולחין זו לזו אא"כ מוחל האבל על מנתו דאז מנתו מהולה עכ"ל: (ה) בהג"מ פ"א ואם ארעו נישואין בפורים יקראו עשרה בבית החתן והכלה או יקראו לבדו כתב הכלבו צ"ע אי נושאין בפורים לפי שאין מערבין שמחה בשמחה או דלמא דלא אסרו אלא ברגלים שהוא דאורייתא אבל לא בשמחת פורים שהיא דבר קבלה או נאמר שרבנן עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה עכ"ל ובתשובת מהר"י ברי"ן מצאתי שכתב בהדיא לאסור לעשות נשואין ביום י"ד וביום ט"ו בין ביום בין בלילה ואף בי"ג שהיא תענית אסתר נראה לאסור דאז סעודת הנשואנה בליל פורים ואסור משום ערוב שמחה בשמחה והא דאמרינן דמותר לעשות נשואין בערב חרגל היינו כשהסעודה מבע"י וכתב שם בהג"ה והא דאמרינן בהג"מ והיכא דאירע נשואין בפורים לאו דוקא נשואין גמורין אלא ר"ל שבעת ימי המשתה והועד בשם רבי יעקב ווי"ל שאסור לעשות פדיון הבן בשושן פורים משום ערוב שמחה בשמחה אלא היה דוחהו עד ליום ל"א עכ"ל ואני אומר אע"פ שאיני כדאי לחלוק עליהם מ"מ אכתוב מה שנ"ל ואף כי שמעתי מזקנים שאמרו שראו מעשה שהיו נשואין בפורים ואומר כי לא שייך ערוב שמחה בשמחה בפורים דהא לגבי רגלים אמרינן טעמא בגמרא דמ"ק (ח:) דכתיב ושמחת בחגך ולא באשתך ובפורים לא כתיב רק משתה ושמחה ובכל מאי דכשמחה סגי ליה ואע"ג דאמרינן בגמ' פ"ק דמ"ק לגבי רגלים טעמים אחרים מ"מ לענין דינא לא פליגי ותו דאמרינן תני רב יוסף ימי משתה שאסור בהספד ומטעם זו פסקו רבים דאבילות נוהג בו ותו דאדהנא אין נישאין נשים במועד היה לשנות רבותא אפי אין נושאין נשים בפורים ועוד דשום תנא או פוסק לא אישתמיט לומר דאסור לישא בפורים ואף כי הכלבו מסתפק בדבר ספיקא דרבנן לקולא וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א בהדיא דשרי ולכך אין למהות במקום שמקילין. ואין להקשות מהא דכתבתי לעיל סימן תרפ"ה בשם הירושלמי דאסור לעשות סעודת פורים בשבת דשאני התם דאין עשיית סעודה בשבת תלויה בב"ד ולא מקיים מה שכתוב לעשות ימי משתה כמש"ל סי' תרפ"ח אבל בכה"ג ש"כל בא ע"י שמחה שעושין מעצמן ולא מרוייב בה כבר אין למחות ביד המקילין מטעמים שכתבתי ומצאתי כתוב שמוהר"ר טעבל ומוהר"ר פנחס ומהרי"ף עשו הלכה למעשה ועשו התונה בשושן פורים ומהרי"ק לא הסכים גם אני ראיתי חתונה בשושן פורים באוב"ן עכ"ל שמצאתי גם מה שכתבתי דאסור לעשות פדיון הבן בפורים אינו כדברי התוס' פ"ק דמ"ק (שם) דכתבו בהדיא דאף במועד שרי לעשות טילה או פדיון הבן כ"ש בפורים. כתב מהר"י מינץ בתשובה סי' י"ז וז"ל על דבר לבישת הפרצופין שנוהגין בפורים אם יש לחוש בזו משום לא

חדושי הגהות

אדם בתמיה מתקיימת על ראיית הגה"מ מגמרא שלא נמצא בגבולינו לחלוק על הרא"ש וגם הרב"י והרא"ש בש"ע נמשכו אחריו ואפשר לדחוק ולומר דצ"ל רב צלי של שבת בע"ש והוא בגמרא דברכות (כז.) וראייתו דכמו שרב צלי של שבת בחול בע"ש ה"ה דמותר להזכיר על הניסים בליל שאחר פורים ודוגמא לזה מצאתי בהרא"ש חובאו דבריו לעיל ס"ס קפ"ח

קחנו משם: **תרצו** א בגמרא שם כ"ז אר"פ כן על משנה אחרת ועמ"ש בסימן תקמ"ז: ב לא אדע מקום משנה זו:

תרצז יום י״ד וכו׳ כבר הבאתי בסוף סימן תרפ״ח מ״ש הרא״ש שהוכיח מהמשנה דסיפא דריש מקי וממילא לפי המסקנא מי בשאר שייס המעוברות אינו אסור בהספד ותענית באדר הראשון ולפע״ד ירא״ה דודאי בך הוא כדכתב הרא״ש קודם המסקנא אבל למסקנא נראה בהיפך והוא דכיון דמסקינן אליבא דרשב״ג דמתני׳ מתניתא בותיה וה״ק אין בין י״ד של אדר הראשון ואו׳ השתא מי איתא דסיפא דריש קיימא קמי׳ מתנא דמתניתין גופיה אמאי קתני אין בין י״ד של אדר הא׳ וכו׳ ובאדר הפרשיות לא מיירי דאמאי שייר טפי כדר הפרשיות ממקרא מגלה ומתנות לאביונים דהא הני תלתא מילי שוין דיעייהו שצריך לחזור ולעשותן בשני והו״ל למיתני אמי בדר הפרשיות ולפרושי אין בין אדר הראשון וכו׳ אבל אי סיפא לאו דריש מקי ובכל השנים המעוברות קאמר דאין בין י״ד של אדר הראשון וכו׳ ניחא וכן נראה מבואר מלשון הרי״ף והסמ״ג דלמאי דמסיק אין בין י״ד וכו׳ אף בכל השנים המעוברות אסור בהספד ובתענית בי״ד אדר הראשון כל זה כתבתי ליישב המנהג שנוהגין איסור בהספד ובתענית באדר הראשון דלא כהרא״ש . שוב ראיתי שכתב ה״ר יהונתן כי לפי דברי הרי״ף נראה דאסור ע״ש וכן הוא העיקר נראה לי :

תרצז יום י״ד וט״ו שבאדר הראשון מותרין בהספד ובתענית והא דיום י״ד וט״ו דאדר הראשון והשני שוין בהספד ותענית היינו דוקא כשקראו המגילה ובו ביום נראה להם לעבר השנה אבל אם לא קראו המגילה מותרין בהספד ותענית ובספר המצות כתב שאסורין בהספד ותענית בכל השנים אע״פ שלא קראו המגילה וכן יראה מדברי הרמב״ם ז״ל, וכן כתב הרי״ף ז״ל שצריך להרבות בו בסעודה בי״ד אבל בט״ו כתב שאין צריך להרבות בו בסעודה וא״א ז״ל כתב כסברא ראשונה ;

נשלם הטור הראשון והוא האורח חיים ח״ל

תרצז יום י״ד וט״ו שבאדר הראשון מותרין בהספד ובתענית והא דיום י״ד וט״ו דאדר הראשון והשני שוין בהספד ותענית היינו דוקא כשקראו המגילה ובו ביום נראה להם לעבר השנה אבל אם לא קראו המגילה מותרין בהספד ותענית ובספר המצות כתב שאסורין בהספד ותענית בכל השנים אע״פ שלא קראו המגילה וכן יראה מדברי הרמב״ם ז״ל, וכן כתב הרי״ף ז״ל שצריך להרבות בו בסעודה בי״ד אבל בט״ו כתב שאין צריך להרבות בו בסעודה וא״א ז״ל כתב כסברא ראשונה ;

בי״ד וכו׳ שבאדר הראשון . ופשוט הוא שאם שכתבו הרא״ש ורבינו הרא״ש להם לעבר השנה היינו משום דאם לא נראה להם עד אחר אותו יום פשיטא דאסור בהספד ובתענית שמאחר שבאותו יום לא היה בדעתם לעבר הו״ל באותו יום כשאר שאר פשוטות וכתבו הגהות מיימונית והמרדכי שהר״מ כתב כדברי הרא״ש אבל הרמב״ם כתב סתם ושני הימים אסורים בהספד ותענית באדר הראשון ובאדר כשני וכתבו הגהות שכן נהגו בשני לאבילים אלא בשני משמע נמי שאף משלוח מנות אינו אלא בשני והתוס׳ כתבו ויש נוהגין לעשות ימי משתה ושמחה בי״ד וט״ו של אדר הראשון ויהיה דמתני׳ נמי משמע כן ולא נהירא דאמרינן בגמרא הא לענין הספד ותענית זה וזה שוים מכלל דשמחה ומשתה ליכא וכן הלכה שאין צריך להחמיר לעשות משתה ושמחה באדר הראשון עכ״ל והגהות מיימונית כתבו בשם סמ״ק שהעולם לא נהגו לעשות משתה ושמחה כי אם בי״ד שבאדר הראשון אע״פ שבאדר השני נהגו גם בט״ו שמחה ומשתה (ב) וטעמא משום דאמר תלמודא אין בין י״ד שבאדר הראשון וכו׳ ולא הזכיר ט״ו ושמא נקט אותו שהוא עיקר אבל לענין עשיית מלאכה אין איסור בא׳ כי גם בב׳ אין בו איסור כי אם במקום שנהגו ע״כ (ג) ועכשיו לא נהגו להרבות בסעודה לא בי״ד ולא בט״ו שבאדר הראשון ומ״מ נוהגים שלא ליפול ע״פ ושלא לומר מזמור יעלך ה׳ ביום ערב משום דיומי כם והללה הם :

דרכי משה

לא ילבש גבר שמלת אשה או לא יהיה כלי גבר על אשה והמנהג פשוט ואין מוחה והאריך בתשובה למצוא היתר לדבר משום דמאחר דאיש ואשה שוין בו לא שייך משום לא ילבש ותו דנמצא בשם רי״ב על הבחורים שהוטפין בפורים אפילו שלא ברשות משעת מקרא מגילה עד סוף סעודת פורים שהם ב׳ לילות ויום אחד אין בו משום גזל ואין להזמינם לדין על זה ובלבד שלא יעשו שלא כהוגן על פי ז׳ טובי העיר הרי כתב דמשום שמחת פורים ליכא למיחש לאיסור לא תגזול ה״ב בנדון דידן שמתגברין בפרצופין לשם שמחת פורים ליכא למיחש לאיסור לא ילבש עכ״ל התשובה ואפשר שמזה נתפשט המנהג ללבוש כלאים דרבנן בפורים ועושין לשמחה דהרי רואין דאפילו איסור דאורייתא דוחה כי לא מתכוין כ״ש כלאים דרבנן אמנם ראיתי מהר״י ברי״ן שקרא תגר על המנהג של לבישת כלאים וכתב ויש תולין עצמן בתשובת ריב״א שכתב דליכא למיחש לאיסור גזל משום שמחה ולאו מילתא היא דממון ניתן למחילה דהתפקר ב״ד הפקר משא״כ באיסור ושמעתי מאבא ז״ל שהיה מוחה באותן הלובשים כלאים וכן אני נוהג אחריו עכ״ל ולפ״ז כ״ש דאסור ללבוש בפרצופין אמנם מאחר דחזינן דפשט המנהג ואין מוחה כ״ל ליישב המנהג מהא דאמרינן פרק בתרא דכלאים ומביא לה פ׳ הגזל בתרא (קיג .) דמותר ללבוש כלאים אם אינו מתכוין ללבישה וכ״ש לפי מקצת מפרשים שפירשו שם דלבשו כדי שלא יכירהו שהוא יהודי ואפ״ה שרי א״כ ש״מ דכי לבשו להתגבר בהן שרי וה״ה בפורים כן נ״ל טעם המנהג אבל טוב להחמיר ולעבוד ה׳ בשמחה ולהיות גילה ברעדה :

תרצז (א) וכתב מהרי״ל דכן נוהגין : (ב) ובמנהגים ומהרי״ל כתבו כדברי הר״ן שמצוה לאכול ולשתות ולהרבות משתה ושמחה בפורים ראשון ולא ראיתי נוהגין כן וכ״כ ב״י דאין נוהגין משתה ושמחה אבל נוהגין שא״א בהן תחנון ולא אא״א ולא למניח ואם חל בשבת א״א צו״ץ וכ״כ מנהגים ומהרי״ל וב״י : (ג) דלא כאבודרהם שכתב שנוהגין שלא לעשות מלאכה בפורים קמן ב׳ הימים :

מ לכי ושלהי ישני . עליך אתפלל . **ש** תשגבני בדרכי משה עבדך . כי בזאת יתהלל המתהלל : **ה** שכל וידוע אותך . לא בגבורה חכמה ושלא

ברוך נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה

פרטי רמזי טור אורח חיים חדושים מהר״י קארו זצ״ל

הלכות שבת

רמב שבר המעגן את השבת והמשמר בהלכתו :

רמג היתר שכירות מרחץ ושדה ותנור לעו״ג :

רמד בנין בית או עשיית מלאכה ע״י עו״ג בקבלנות :

יהודי הדר בחצר לבדו אסור ליתן לעו״ג מעות לשכור לו פועלים בשבת ובי״ט : יהודי שקונה מכם ומשכיר עו״ג לקבל מכם בשבת . אדם שנתן לו בשבת בית אין אין לתמוה לא יכנס בו . לבנים ישראל לעו״ג לעשות מלאכתו בשבת אם אפשר מדאורייתא . פסינה שיהודה לישראל אסור לשכירה לעו״ג :

רמה ישראל ועו״ג שקבלו שדה או תנור בשותפות או שלקח ישראל משכון מעו״ג :

ישראל ועו״ג שקבלו שדה שתה ולא שתנו אם ים תיקון לדבר . ישראל ועו״ג שלקחו רחיים של מים . תנור של ישראל שנתנו לאופה עו״ג אוה כיצד כך ימים וכלה בטל כך ימים כנגדו . אם מותר ליתן לעו״ג מלבושים למכור בשבת . ארקן שלקחו ישראל ועו״ג בשותפות . אם אמר עו״ג בתנורו של ישראל בעל כרחו שכרו אסור . אלופי שכר שבת אסור : ישראל ועו״ג שקבלו עפיית מטבע מהמלך . ישראל ועו״ג כשיתפים בנכסים . תיקון שישראל ששכיר שוויים לעו״ג ופורע בכם בשבת :

רמו שכירות כלים ובהמה לעו״ג ושאלתן :

כפקר בפני כמה :

רמז שליחות אגרת ביד עו״ג קודם השבת :

אם קבל עם הפו״ג לבוליך אגרת ואמר ליך בשבת אסור . עו״ג הולך מעצמו למקום אחר ישראל נותן לו אגרת . אם הפו״ג אמר לישראל שהולך לבוליך כתב בחנם למקום פסוק הולך אחר . הפולם אגרות ביד עו״ג ופתיב לקטן עמו . מי שיש לו שכיר לזמן אם אחר לשלמו בע״ש באגרות :

רמח איסור הפלגה בספינה קודם השבת והיתרו :

אם אחר לכתם בשיירא במדבר פסוק ודוקא שלריך לחלל שבת . אם פיכם וסולרך לעשות בשבת אין לתמוה וכנכם לעיר אם מהלך את כולה :

רמט איסור לצור על העיירות קודם השבת והיתרו :

רנ מצוה להכין לשבת ביום הששי בבקר הוא בעצמו :

רנא איסור מלאכה בע״ש מן המנחה ולמעלה והיתרו :

ספר ישראל אם אחר לספר בע״ש מן המנחה ולמעלה . אם אחר לאדם אחר בע״ש :

רנב היתר התחלת מלאכה בערב שבת והיא נגמרת בשבת ואיסורו :

נתן כלי לכובס עו״ג ורמסו אחר בשבת . אמור לעו״ג מבעוד יום שיבתוך ערבים כדי שתהא מזומנת למ״ש אמר יום הוסיפנה רבה . אם יש מילוק בע״ג המקבל קבולת בין בחנם לבשכר . עבד עו״ג מלאכה בשבת אם אחר ללבוש לאחר כלי בשבת :

רנג איסור שהיית קדרה על גבי כירה או כופה או תנור או להניח בהם או לסמוך לה והיתרו :

אם אחר לסמוך קדירה אצל הכלי סמוך לבשיכה . אם אחר לסמיר מכירה לכירה תנוריה שלנו אם יש לסם דין כירה . הסמיר בשוגג אם הוא אסור . דין לסתמין מים ממין ליתן לקדירה בשבת : פירות הנאכלים חיים מותר לבקוחם ע״ג כירה . טעם למה מיסגים עכשיו לבשלות בתנור לו בכופה ומכסין מי שתטיר בבגדים . אמר לנוסגים לסמיר תבשיל לתנור בשבת : סנך גזירות דגזרינן אם כם גם בסתמם דלאורך ממר :

רנד איסור שהיית צלי והיתרו :

אם אחר ליתן בשביל לתנור סמוך לבשיכה בתנוריה שלנו . אם אחר לרדות את בשבת :

רנה איסור עשיית מדורה סמוך להשכה והיתרו :

רנו ענין שש תקיעות שתוקעין בערב שבת :

רנז איסור הטמנה בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל והיתרו:

שיאר שנאת קדירה בתנור שאחוז סמוך לגחלים שכא וחטמין בדבר המוסיף הבל :

רנח אם מותר ליתן כלי שיש בו דבר חם או צונן ע״ג קדירה טמונה ולטות פיו בבצק :

רנט דברים שטמן בהם איזה אסור לטלטלם וכיצד נוטל הקדירה ומחזירה :

י״ט שאל לחיות בע״ש אם יכול לטמין באבנים אם אחר לשתור בשבת שתיאת תנור שבוקה בטיט ואם אחר לאזור ולאותמו . שיכא דאיכא גחלים ליאפות שביב לקדירה אין לשלק הקדירה :

רס מצות רחיצה בע״ש :

רסא דברים האסורים בין השמשות והמותרים :

אם יש לחוסיף בשבת אחול על הקודם . כמה כוח ומן שתוספת . מאיזה שעה אין מערבין אפ״פ שעדיין כוח יום :

רסב סדר השלחן מבעוד יום אם אחר לשקותם ע״ג כירה . טעם למה מיסגים עכשיו לשמות בתנור לו בכופה ומכסין מי שתטיר בבגדים . אמר לנוסגים לסמיר תבשיל לתנור בשבת : שכר גזירות דגזרינן אם כם גם בסתמם דלאורך ממר :

רסג ליזהר לעשות נר יפה וידליק ב׳ פתילות והוא קודם לנר חנוכה וקידוש היום :

טעם למה נהגו לשליק נר שבת ולברך עליו . מאיתי חייב האדם לשליק נר שבת ולברך עליו . מאיזו שעה רשאי לשקליש ולשליק נר שבת . אם צריך לברך על שלקת נר בי״ט לו בי״ש . טעם לנוסגים שבשתילם שלשליקו בם משליכין אותם לאדון . יאיך שהקדים והתפלל ערבית מבעוד יום אם אסור בעשיית מלאכה . רוב שקבל קבלו שבת שמיעוט נמשכים אחריהם . אם שבא לאיר ובבר שתמילו הקבל ברכו ויש עליו מעות . יאיך לו לבוד שהיו שבוריה ששבבה והתפללו של שבת ואח״כ ורבה אחם אם אותרין בעשיית מלאכה . מי שלא התפלל מבעוד יום ובנו הקבל ברכו . התפלל מנחה ובא לב״ש שאוך לברכו . ישראל שקבל שבת אם אחר לומר לגבירו שלא קבל שבת לעשות לו מלאכה . טעם לנוסגים לשליק נר קודם זמן הילקה ואח״כ מדליקין אחר נר של שבת . שיים לו ג׳ בעלי בתים שאוכלים בחקוק אחד אם כל א׳ מברך על נרה שלו : המדליקין בחוצות שבת ואוכלים בחצר אם מברכין על הדלקה . עוגים וכפרה שפסק על לוגים שבבנסו לעיר בשהקבל עלאים מב״ש : מי שנודע בשבת שבבר עבירה ומתיראים שמא יבוא :

רסד פתילות שאין מדליקין בהם בשבת בין נר שעל השולחן בין שאר רות :

אין מדליקין בשמרטוטין אפילו ממורכן :

רסה איסור נתינת כלי מנוקב מלא שמן על פי הנר והיתרו :

אם אחר לתת כלי תחת נר של שעוה . אם יש לו היתר ליתן כלי תחת הנר לקבל שמן בנר א׳ של סיתר בענין הנוכר :

רסו שכירות כלים ובהמה לעו״ג ושאלתן :

רסז שליחות אגרת ביד עו״ג קודם השבת :

רסח איסור הפלגה בספינה קודם השבת והיתרו :

רסט איסור לצור על העיירות קודם השבת והיתרו :

רע מצוה להכין לשבת ביום הששי בבקר הוא בעצמו :

רעא איסור מלאכה בע״ש מן המנחה ולמעלה והיתרו :

רעב היתר התחלת מלאכה בערב שבת והיא נגמרת בשבת ואיסורו :

רעג איסור שהיית קדרה על גבי כירה או כופה או תנור או להניח בהם או לסמוך לה והיתרו :

רעד איסור שהיית צלי והיתרו :

רעה איסור עשיית מדורה סמוך להשכה והיתרו :

רעו ענין שש תקיעות שתוקעין בערב שבת :

רעז איסור הטמנה בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל והיתרו:

רעח אם מותר ליתן כלי שיש בו דבר חם או צונן ע״ג קדירה טמונה ולטות פיו בבצק :

רעט דברים שטמן בהם איזה אסור לטלטלם וכיצד נוטל הקדירה ומחזירה :

רס מצות רחיצה בע״ש :

רסא דברים האסורים בין השמשות והמותרים :

רסב סדר השלחן מבעוד יום